D04595227Y
Duke University Libraries

Dr. Max Grünewald

Dr. Max Grünewald

תלמוד

ירושלמי

מסכת

תרומות, מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים.

ווילנא

בדפוס והוצאת

האלמנה והאחים ראם

שנת

בתוככי ירושלים הללויה (תרפ"ב)

לפ"ק

TALMUD IERUZALIMSKI

Drukarnia «Wdowa i Bracia Romm»

WILNO—1922.

תלמוד ירושלמי

או

תלמוד המערב

ויש קורין לו

תלמוד ארץ ישראל

וסביבו יחנו

פירושים, חקרי הלכות, גרסאות ונוסחאות שונות

מאת **גאוני ישראל המאורות הגדולים**, ה״ה:

פירוש **בעל ספר חרדים** מהג״מ אלעזר אזכרי (אזקרי) ז״ל למסכת ברכות.

קרבן העדה (פירוש) **שירי קרבן** (תוספות) } לסדר מועד ונשים מאת הג״מ דוד פרענקיל ז״ל (בהג״מ נפתלי הירש ניימארק ז״ל) ראב״ד דק״ק ברלין והמדינה.

פני משה (פירוש) **מראה הפנים** (תוספות) } לכל הירושלמי כלו מהג״מ משה מרגלית ז״ל (בהג״מ שמעון ז״ל) עובד עבוה״ק באמשטרדם ור״מ בערי זאמוט.

נר מערבי כולל מסורת הש״ס, עין משפט ונר מצוה מהגאונים בעלי מפרשי הים ה״ה הגהו תרי גיסי, הג״מ מרדכי זאב סג״ל איטינגא ז״ל מלבוב (בעל שו״ת מאמר מרדכי ועוד). והג״מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז״ל אבד״ק לבוב (בעל שו״ת שואל ומשיב ועוד) גם עטרוהו בהערות והדושים כל אחד לחלק גדול מהירושלמי, הראשון קרא שמו גליון הש״ס והשני בשם **ציון וירושלים**.

פירוש הרידב״ז ותוספות רי״ד } מאת הג״מ יעקב דוד ז״ל אבד״ק סלוצק בםהר״ז ז״ל. ומנוחתו כבוד בצפת יע״א.

(הכל כמו שנדפס בפיעטרקוב).

ועל כל אלה הוספנו בעז״ה

יותר מארבעים הוספות מאד נעלות

רובן מן כתבי יד

כוללות **גרסאות ונוסחאות שונות ופירושים והגה״ת של גאוני ישראל**, על כל הירושלמי או על קצתו. רבים מהם נדפסו בפנים הירושלמי ורבים בסוף המסכתות. רובן היו גנוזים **בכתבי יד** או היו מפוזרים **בספרי הראשונים**, כל אלה מפורשים בעמוד חשני.

והכותרת בראשם היא השבת **אבדה גדולה** שהשבנוה אליו בעז״ה:

כשלש מאות הלכות ומאמרים

שאבדו מכל ספרי הירושלמי שלפנינו, ובעז״ה יגענו ומצאנום פזורים נפוצים בספרי הקדמונים, ואספנום והשבנום אל הירושלמי הזה למקומותיהם בסוף המסכתות או בסוף הסדר.

והנה כבר צווחו קמאי דקמאי על השבושים שרבו בירושלמי בשגגת הסופרים, המעתיקים והדפסים, עד אשר נלאו החכמים למצוא בו את אמתת כונת דברי חז״ל, לכן יגענו לתקנם **בגרסאות ונוסחאות ישרות** מספרי ירושלמי כתבי יד ומדפוסים הראשונים אשר תפקחנה עיני הלומדים לראות בהם אור בהיר בכונת דברי חז״ל. האור הראשון היותר בהיר יופיע מן

תורתן של ראשונים

אשר תאיר את העינים בגרסאות ישרות ובשנויי נוסחאות ובפירושים ובאורים **לתלמוד ירושלמי** הפזורים בספריהם של הגאונים הראשונים. אספנום ברנום ואצלנו עקריהם מהקבוצה הגדולה שקבצן הג״מ בער ראטנער ז״ל בספרו אהבת ציון וירושלים (שכבר נדפסו י״ב חלקים מטנו) והדפסנום בסוף המסכתות.

(המשך מעל״ד)

430

נוסחאות שרידי הירושלמי שרידי גליונות הירושלמי שנמצאו בכתב יד עתיק יומין בגניזה במצרים (נדפסו בנויארק בשנת תרס"ט).

נוסחאות כ"י רומי לירושלמי סדר זרעים (מלבד מסכת בכורים) (נדפסו ג"כ בס' שרידי ירושלים הנ"ל).

נוסחאות ירושלמי דפוס ויניציאה שנדפס ראשון בעולם ע"פ ארבעה כ"י

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא נדפס עם פירוש שדה יהושע להג"מ יהושע בנבנשתי ז"ל על פי ירושלמי כתב יד מדוקדק והמפרש בירר והכריע רובי הגרסאות שלו נגד הנדפסים לפניו (נדפסו אחרי המסכתות).

נוסחאות שונות במסכת שקלים והוריות ירושלמיות שחוברו לתלמוד בבלי ורבו בהם שנויים מאלה שנדפסו בירושלמי.

נוסחאות כ"י מינכן למס' **שקלים** שחוברה לש"ס בבלי. נבררו עפ"ם דקדוקי סופרים. גם הצגנו קצת נוסחאות בסדר זרעים מכ"י ליידן.

[כ"י] **פירוש רבינו שלמה** בכר **יוסף סיריליאו** ז"ל, לירושלמי ברכות ופאה (הוא הד מגאוני קשישאי, מובא לרוב בשו"ת אבקת רוכל למרן ב"י ז"ל. ובשו"ת מהרשד"ם בשיטה מקובצת ועוד). על מסכת ברכות כבר הופיע במגנצא בשנת תרל"ה ע"י הרב דשם הג"מ מאיר הלוי לעהמאן ז"ל מכ"י שהיה גנוז בירושלים, והערה עליו הערות יקרות בשם מאיר נתיב, ועליו נלוו גם הערות וחדושים מגאוני זמנו. ופירושו למסכת פאה העתקנו מכ"י הגנוז בלונדון בבריטיש מוזעאום, והצגנו שניהם בסוף המסכתות.

[כ"י] **עצם הירושלמי לשתי המסכתות ההן** הדפסנו ג"כ מכ"י הרש"ס יחד עם פירושיו, כי גרסאותיו ספרדיות מדויקות ורבות מהן שונות מאד מכל אלה שלפנינו. והנה בפי' **מלאכת שלמה** על משניות מביא פעמים רבות את אשר מצא מפירושיו במהדורה אחרת בפנים אחרים. והעתקנו גם את כל אלה על גליון פירושיו.

[כ"י] **באור הגר"א ז"ל לירושלמי סדר זרעים**, לרבינו אליהו הגאון מווילנא ז"ל. בו הגיה אורות מאופל השבושים שרבו בירושלמי הוציא חמה מנרתיקה ויאר את מחשכיהם ויצר שיטות עמוקות חדשות אשר לא שערום כל חכמי הדורות שלפניו. האור הגנוז הזה נגלה גלוי אליהו לדפוסנו בכתבי יד שונים, האחד: **ספר באור הגר"א** ז"ל לסדר זרעים שנערך בחייו ע"י תלמידיו על יסוד הגהותיו. והגר"א ז"ל העיד עליו שתלמידיו כוונו לדעתו (כן העיד תלמידו המובהק הג"מ חיים מוואלאזין ז"ל) ובשני מקומות בספר כ"י ההוא כתובות הערות הגר"א ז"ל בעצם כתב ידו,

וגבכתב יד שני נגלו לפנינו:

[כ"י] **הגהות הגר"א** ז"ל על ירושלמי פאה דמאי ושביעית שנעתקו מגליון הירושלמי (ד' אמשטרדם שנת ע"ת) ונסדרו ע"י נכדו הג"מ יעקב משה לנדא ז"ל מסלאנים ויעטרם בביאוריו והערותיו בשם בני משה או פני משה.

ועוד נגלה לעינינו כתב יד שלישי:

כתב יד עתיק מירושלים ע"י בן נכדו של הגר"א ז"ל, הרה"ג ר' אלי' בנו של הג"מ אלעזר לנדא ז"ל. הכ"י ההוא כולל הגהות ובאורים של הגר"א על מס' מעשרות וקצת מעשר שני ועל מס' ביצה וקצת מס' חגיגה, וצרפנו את הכ"י ההוא להכ"י השני הנ"ל וקראנוהו ג"כ בשם כ"י שני.

הגהות הגר"א ז"ל **על ירושלמי מס' ברכות** ומקצתן גם על **סדר זרעים** שהעתיקן הג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו, מעצם כי"ק של הגר"א ז"ל מגליון הירושלמי שלו ועליהן הערותיו וחדושיו של הרד"ל (נדפסו בק"ב בשנת תר"ה ע"י מהר"ש לוריא ז"ל).

הגהות הגר"א ז"ל **למסכת שקלים** העתקנום מספר תקלין חדתין לתלמידו הג"מ ישראל ז"ל משקלאב (כל באורי הגר"א ז"ל והגהותיו נדפסו מאחרי המסכתות כי לרוב כמותם לא הכילום הגליונות בפנים הירושלמי).

קרבן העדה ושירי קרבן על מסכת סנהדרין מכות ושבועות, נדפס בבערלין בשנות תק"כ—תקכ"ב. ונעלם ממדפיסי זיטאמיר ופיעטרקוב בהדפיסם פירושו לירושלמי ס'מועד ונשים. ואנחנו הדפסנוהו בסוף המסכתות).

פירוש הג"מ אליהו ז"ל **מפולדא** על מסכת כלאים. נאצל מפירושו לרוב מסכתות הירושלמי.

[עי' הערה א לקמן].

[כ"י] **פירוש מכ"י קדמוני** למס' **שקלים** מגאון קדמון אשר חי בתחלת אלף הששי.

[הדפסנוהו גם במשניות נ"א הוספות].

הגהות אחד קדוש מספר ככר לאדן להג"מ חיד"א אזולאי ז"ל ועליהן הערותיו של הרחיד"א.

הגהות מהר"ם די לונזאנו ז"ל (בע"ם שתי ידות) ג"כ מכפר הנ"ל וגם עליהן הערותיו של הרחיד"א ז"ל.

[כ"י] **הגהות יפ"מ לסדר זרעים ומס' שקלים** מהג"מ מרדכי יפה מרגלית ז"ל מאובן ישן (מזמנו של מהר"מ מינץ).

[כ"י] **הגהות וחדושי הרד"א** ז"ל לירושלמי ס' זרעים ומס' שקלים להג"מ דוד אופנהיים ז"ל אבד"ק ניקלשבורג ומדינת מעהרן, בעה"מ מועד דוד ושו"ת נשאל דוד שעודם בכ"י ועוד.

[כ"י] **הגהות הג"מ אברהם דאנציג** ז"ל (בע"ס חיי אדם וכו') לסדר זרעים, נבלעו בתוך הגהות הרד"א הנ"ל שבאו יחד על גליון הירושלמי של הרד"א שהיה ביד הרא"ד מבלי אפשר לברר כ"א לבדה.

[כ"י] **הגהות וחדושי הגרי"מ** למן מסכת יומא עד סוף סדר מועד, מאת הג"מ יעקב משה לנדא ז"ל נכד הגר"א ז"ל.

[כ"י] **חדושי בעל חתם סופר** להג"מ משה סופר ז"ל

[כ"י] **הערות מרב עמרם חסידא** ז"ל אבד"ק מאדע, חי בימי בעל חת"ס ז"ל ומ"כ בצפת בין קברי האריז"ל ומהר"ם אלשיך ז"ל.

שערי ירושלים הגהות וחדושים לכמה מסכתות, מהג"מ דובריש אשכנזי ז"ל אבד"ק לובלין בעה"ס נודע בשערים.

[כ"י] **אמרי ברוך** להג"מ ברוך פריינקיל תאומים ז"ל (בע"ס ברוך טעם).

[כ"י] **מעיני הישועה** הגהות הג"מ ישראל יהושע ז"ל טרונק אבד"ק קוטנא, ובתוכם הגהות נכדו הג"מ יצחק יהודה טרונק אב"ד דשם.

[כ"י] **חדושי הרא"ג** להג"מ אליהו גוטמאכער ז"ל אבד"ק גרידץ (בעל הגהות על ש"ס שלנו משנת תר"מ).

הגהות וחדושי הרד"ל להג"מ דוד לוריא ז"ל מביחוב הנודע בחיבוריו בשם הרד"ל.

[כ"י] **הגהות הרמ"ש** להג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל (הנודע בחדושיו הנפלאים בספה"ק).

ספירים מספר נועם ירושלמי להג"מ יהושע אייזיק ז"ל אבד"ק סלאנים נבחרו ונלקטו ע"י הגאון בע"ס גליון אפרים הנזכר לקמן, והביאם בשמו בתוך חדושיו.

[כ"י] **דברי דוד** או **לקוטי הרדב"ש** חדושי הג"מ דוד פרידמאן ז"ל אבד"ק קרלין ופינסק (בעה"ס פסקי הלכות).

[כ"י] **בן אריה** חדושים לסדר נשים מאת הג"מ זאב ב"ר אריה ליב ז"ל (אבד"ק טעלז בעה"ג „בן אריה" בש"ס בבלי שלנו) בהם מוסגרים חדושים מנכדו הג"מ אריה ליב ליפקין ז"ל אבד"ק וועקסנא.

[כ"י] **טוב ירושלים** חדושים והגהות בירושלמי להג"מ אליהו דוד ראבינאוויץ—תאומים ז"ל רב הכולל דאשכנזים בירושלים.

עמודי ירושלים חדושים לירושלמי, שנלוו על ספרו עמודי אש להג"מ ישראל איזינשטיין ז"ל.

[כ"י] **עמודי ירושלים תניינא** חדושים לירושלמי שהיו עד כה בכ"י להגאון הנ"ל.

[כ"י] **גליון אפרים** חדושים והגהות להג"מ אפרים דוב הכהן לאפ נ"י אבד"ק ווערזבולאוו והגליל (בעה"ס זבחי אפרים על מס' זבחים).

מערכת הערוך מרגליות טובות מגרסאות ופירושים של הערוך מהמלות שלא נערכו בו בערכין מיוחדים רק נבלעו בערכין זרים וע"כ נעלמו מעיני המפרשים. ועל קצתם יתנו גם הערותיו של מוסף הערוך להג"מ בנימין מוספיא ז"ל.

[כ"י] **אורים גדולים** הגהות וחדושים מעטי הכמות ורבי האיכות מחכמים שונים יאירו אחרי המסכתות ושמותם רבו מלפורטם פה.

ועל כל אלה הוספנו עוד במה מעלות:

התוספתא בהיותה אחת מראשי היסודות שהירושלמי נבנה עליה וצריכה להיות צמודה לירושלמי כיסוד לבנינו ע"כ חלקנוה וסדרנוה עם מפרשיה באופן שכל הרוצה יוכל לספחה אל חלקי הירושלמי. ועוד גדולה עשינו לה כי ספחנו עליה **שנויי נוסחאות הרבים מתוספתא כתב יד ערפורט** (הוצאת צוקערמאנדל) והגם ככבי אור להתוספתא.

קצת לשונות המיוחדים לירושלמי סגנונם ודרכי שמושיהם שאין כמוהם בבבלי. נאספו עם ביאורם של חכמים שונים ונסדרו ע"פ אלפא ביתא.

המקראות שהובאו בירושלמי רובם דרובם בשנויים מכפי שהם בתנ"ך ע"פ המסורה הצגנו את נוסחותיהם האמתיות על שולי הגליונות בפנים הירושלמי בין כל שנויי הנוסחאות שבגמרא.

שמות התנאים והאמוראים הבאים בתלמוד לפעמים בר"ת שיש לטעות בפתרונם (כמו ר"ח ר"י ר"א שיש לפתור ראשי התיבות: ר' חנינא ר' חמא, רב חסדא וכדומה, כן ר' יוסי ר' ישמעאל ר' יהושע וכדומה, וכן ר' אליעזר ר' אבא, רב אשי וכדומה) כל אלה בארנום בשנויי הנוסחאות למקומותיהם.

ארבעת הפרקים האחרונים של מס' שבת שלא נדפסו בירושלמי ד'זיטאמיר ופיעטרקוב לפי שאין להם גמרא ירושלמית הדפסנום בסוף המסכת.

השלמנו כל ההשמטות של פני משה ושל מראה הפנים שנשמטו מדפוסים האחרונים וכן **המפתחות להרמב"ם** מבעל פני משה (שנדפסו בליוורנו) וגם כל **ההקדמות** שנשמטו מדפוסים הקודמים הדפסנום בזה, כי ברכה בהן.

מסורת הש"ס

שבת קנג: יבמות קיג.
גיטין כג
ברכות טו.
חגיגה ב:
מגילה מט:
נדה יג:
שקלים מו.
נדה מו:

מכשירין פ"ו מ"א. וע' תוס' חולין יג: ר"ס ותוכבי'.

מכשירין פ"ג מ"ח.

גיטין כב: כג.

חמשה

א לא *יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו. *נכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתו תרומה. ב *חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה *חרש שדיברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר. *קטן שלא הביא שתי שערות ר"י אומר תרומתו תרומה רבי יוסי אומר ג אם עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה ומשבא לעונת נדרים תרומתו תרומה: **גמ'** חמשה לא יתרומו כו'. ר' שמואל בר נחמן שמע לכולהון מן הכא שמות כה °דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה פרט לגוי מאת כל איש פרט לקטן אשר ידבנו לבו פרט לחרש ולשוטה וזאת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם את שאינו שלו. ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן דתנינן *תמן ד העלו חרש שוטה וקטן אע"פ שחישב שירד הטל עליהן אינן בכי יותן מפני שיש בהן מעשה ואין בהן מחשבה ואיזהו מעשה שלהן רבי חונא אמר בתפוש בהן בטל ותנינן תמן ה *הורידה חרש שוטה וקטן אע"פ שחשב שיודחו רגליה אינן בכי יותן שיש להן מעשה. ואין להן מחשבה ואיזו מעשה שלהן א"ר חונא במשפשף בהן במים ואמר אף הכא ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן רבי שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן רבי זעירא במדבר יח בשם רבנן °ונחשב לכם תרומתכם את שכתוב בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו ואת שאין כתוב בו מחשבה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו וכאן הואיל וכתוב בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו. אמר רבי יוסי קשייתה קומי שמואל הרי גיטין הרי אין כתיב בהן מחשבה ואין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו דתנינן ו *הכל כשירין לכתוב את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן אמר רב הונא ז והוא שיהא פיקח עומד על גביו רבי יוחנן בעי והיינו וכתב לה לשמה חזר רבי יוסי ואמר תמן זה כותב וזה מגרש ברם הכא הוא חושב והוא תורם

רבי

הלכה א חמשה לא יתרומו. מניינא למעוטי הא דר' יהודה לקמן דס"ל קטן שלא הביא שתי שערות תרומתו תרומה ולכתחילה לא יתרום דלדידיה ששה הוו: החרש וכו'. וקאמר בגמרא דכולהו מחד קרא הוא דאימעטו דכתיב דבר אל בני ישראל פרט לעכו"ם מאת תורה אור כל איש פרט לקטן אשר ידבנו לבו פרט לחרש ושוטה שאין בהן דעת אבל קטן יש דאית ביה דעת כגון שהגיע לכלל עונת נדרים להכי אימעוט מאיש וזאת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם שאינו שלו: אפי' ברשות. הישראל שעשאו לשליח לתרום אין תרומתו תרומה דכתיב כן תרימו גם אתם גם לרבות השליח הוא ודרשינן מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: **גמ'** שמע לכולהון. יליף לכל הני דקתני במתני' אין תרומתן תרומה מן הכא דבר אל בני ישראל וכו' כדפרישית במתני': ויוכיח מעשה שלהן. אמאי חש"ו אפי' בדיעבד לא הואי תרומה ולמה לא יוכיח מעשה שלהן על מחשבתן כדתנינן תמן בריש פ"ו דמכשירין המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה שלא יתקלקלו מן התולעים הגדילין בהם וירד עליהם טל אינם בכי יותן ואם נתכוין לכך ה"ז בכי יותן העלן חש"ו אע"פ שחישב שירד עליהן הטל אינן בכי יותן מפני שיש בהן מעשה ואין בהן מחשבה שלהן אינה כלום עד שיעשו איזו מעשה שיוכיח על מחשבתן ומפרש ואזיל מהו המעשה לענין הכשר: בתפוש בהן בטל. שהן תופסין אחר כך בהפירות ומהפכין אותן בהטל כדי שיהא הטל מלחלח כולן זהו המעשה המוכיח על המחשבה: ותנינן תמן. וכן תנינן נמי שם בסוף פ"ג המוריד בהמה לשתות המים העולין בפיה בכי יותן וברגליה אינן בכי יותן ואם חישב שיודחו רגליה ה"ז בכי יותן הורידה חרש שוטה וקטן אע"פ שחשב שיודחו רגליה אינן בכי יותן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה ואיזהו המעשה במשפשף רגליה במים אלמא דכל היכא דמחשבתן ניכרת מתוך מעשיהן מהני והשתא ונימר אף הכא כן שיוכיח מעשה שלהן שתרמו על מחשבתן לתרומה ומיהת בדיעבד ליהוי תרומתן תרומה: ר' שמואל ר' אבהו משני לה בשם ר' יוחנן ור"ז בשם רבנן. שאני תרומה דכתי' בה ונחשב לכם וגו': את שכתוב בו מחשבה וכו'. הלכך גבי הכשר מהני מעשה שלהן המוכיח על המחשבה דלא כתוב בו מחשבה בהדיא וכאן הואיל וכתיב בה מחשבה ולאלו אין להן מחשבה לא מהני בה המעשה שלהן המוכיח על המחשבה: קשייתה. הקשתי לפני שמואל והרי גיטין שהרי אין כתוב בהן מחשבה ואפ"ה לא מהני המעשה שלהן המוכיח על המחשבה דהא דתנינן בפ"ב דגיטין הכל כשרים לכתוב את הגט אפילו חש"ו הא אמר רב הונא עלה והוא שיהא גדול פקח עומד על גביו ומלמדו לכתוב הא לאו הכי לא: ר' יוחנן בעי. ורבי יוחנן הקשה התם על הא דמכשיר רב הונא על ידי שגדול עומד על גביו וכי זה היינו וכתב לה לשמה וכדפרישית שם דעיקר הקושיא דהא בעינן בכתיבת התורף שתהא לשמה מדאורייתא ובעינן שליחות לכתיבת הגט והני לאו בני שליחות נינהו שמעינן מיהא דבינן לבין עצמן אינם כשרים לכתיבת הגט והרי אין כתוב בו מחשבה: חזר ר' יוסי ואמר. ומפרק לה לנפשיה דשאני גט דתמן זה כותב וזה מגרש והלכך פסולין הן בינן לבין עצמן דזה המגרש אומר להן לכתוב בשליחותו ולאו בני שליחות הן ומיהא כשגדול עומד ע"ג מכשיר רב הונא וכדמשנינן התם להא דבעי ר' יוחנן דבששייר מקום התורף איירי ולא גזר תופס אטו תורף ושיכתוב לבדו בינו לבין עצמו: ברם הכא הוא חושב והוא תורם. דהא ע"כ בתרומת עצמן מיירי המתני' דאי בשל אחרים מאי קמ"ל פשיטא דהא לאו בני שליחות נינהו אלא בתרומת עצמן קאמר דאינה תרומה והלכך הוא דבעינן טעמא מפני שכתוב בה מחשבה:

רבי

א"ר יוסי קשייתה קומי דשמואל הרי גיטין הרי אין כתיב בהם מחשבה ואין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו דתנינן הכל כשרין לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן אמר ר"ה והוא שיהא גדול עע"ג ר' יוחנן בעי והיינו וכתב לה לשמה. פי' א"כ קשיא דר"י אדר"י דהא בתרומות מתרץ ר"י משום דכתיב בהם מחשבה הלא"ה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו והכא גבי גיטין פריך והיינו וכתב לה לשמה וע"ז משני ר' יוסי תמן זה כותב וזה מגרש ברם הכא הוא חושב והוא תורם לפיכך בגיטין אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו ר' יעקב בר אחא אמר הא אילו כתב הוא וגירש הוא גט הוא ברם הכא הוא חושב והוא תורם. פי' המפרשים ז"ל דחוק הוא וקשה להבין ועוד אינו מדויק מלה אחת תיבת הא אילו דתיבת הא מיותר וכך נ"ל שגנון הלשון אלו כתב הוא וגירש הוא ומה זה תיבת הא ע"כ נראה לפענ"ד דתיבת הא מקומו הוא לבתר האי מימרא דר' יעקב בר אחא ואתי שפיר הסוגיא כעין תומר בע"ה ע"פ מה שמבואר בסמוך לקמן דר"י בר אחא ר"ח בשם ר"י חליקין על הסוגה הזה דס"ל דלא מהני בגיטין טע"ג גבי חרש אפילו פקח שנתחרש אפילו שיהא הוא כותב והוא מגרש דמדייק ממתניתין נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו כלומר דאחרים יעמדו ע"ג כמו שמבואר לקמן בע"ה הרי מפורש דלא מהני טע"ג אפילו שיהא הוא כותב והוא מגרש דקתני אינו מוציא עולמית אלמא דאין שום תקנה א"כ קשיא דר' יעקב בר אחא (בשם ר"י) דקאמר אילו כתב הוא וגירש הוא גט הוא בעומד ע"ג אריב"א ר"ח בשם ר"י דקאמר חלוקין על הסוגה הזה דבסמוך וס"ל דלא מהני טע"ג אפילו מגרש בעצמו וקשיא דריב"א אר' יעקב בר אחא ע"ז מקשה הא ריב"א ר"ח בשם ר"י חלוקין על הסוגה הזה ומסיק מאי כדון הוא תירוץ. כלשון הירושלמי בכ"מ אתאי דר"י דתרומות כר"י בשריב"ב דקדושין [הוא קידוש אפר פרה כידוע בשם הגר"א ז"ל] דס"ל דטע"ג מהני ודר"י בגיטין כרבנן דקידושין דלא מהני בטע"ג ור"י דקאמר בתרומות דמהני טע"ג הוא אליבא דר"י

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ד מתרומות ה"ב סמ"ג עשין קלג. טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' ל

ב
ב מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סל"ב

ג
ג מיי' שם ה"ה טוש"ע שם סל"ג

ד
ד מיי' פ"ד מטומאת אוכלין הלי"ב וכמ"ל

ה
ה מיי' פי"ג שם הל"ד

ו
ו ז מיי' פ"ג מגירושין סמ"ג שם כ טוש"ע אהע"ז סי' קכג סעי' א ג ד

מראה הפנים

חמשה לא יתרומו. מניינא למעוטי וכו' כדפרישית בפנים. כ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה והתי"ט כתב ע"ז ומיהו תימא לפרושי למעוטי בכה"ג דממ"נ אי קיימת מניינא אלכתחילה א"פ משמע דממעט לאחרים שהן אפי' לכתחילה תורמים ור"ל דזה אינו דהא ר"י לא קאמר אלא בדיעבד ואי קיימת מניינא אדיעבד א"כ משמע דתמשה אפי' בדיעבד לא הא אחריני בדיעבד מיהו תרומתו תרומה ור"ל דאם כן היינו כר"י אלו הן דבריו ואין כאן מקום לתמוה כלל וכלל דהכי פירושא דאלו לר' יהודה ששה הוו לענין לכתחלה כדפרישית קטן ממש דקתני במתני' וקטן שלא הביא ב' שערות וגדול הוא בשנים דלא"ק הכל בכלל קטן הוא אבל לר"י דס"ל דזה לא אימעוט מקרא א"כ ששה הוו וגמ' ערוכה היא דממעטינן כה"ג כדאמרינן בריש כריתות מניינא למה לי וכו' תו הא דתנן ארבעה מחוסרי כפרה מניינא למה לי לאפוקי מדראב"י דאמר חמשה הוו כו' וכן תו הא דתנן לקמן ארבעה מביאין על הזדון כשגגה וכו' וה"נ כה"ג בדין דלכתחילה ואם כוונת המיעוט בדיעבד יותר נכון ופשוט הוא דאלו לר' יהודה לא הוו אלא ארבעים והכי אמר בהדיא בגמ' מאן הנא קטן דלא כר' יודא וכן נראה דזהו כוונת הרמב"ם לענין דיעבד:

אמר ר' הונא והוא שיהא פיקח עומד על גביו. מה דשייך לזה מהשיטות המחלוקות בפירושא דסוגיא דהבבלי בהאי ענינא כבר באתי במקומו בפ"ב דגיטין ע"ש:

תמן זה כותב וזה מגרש ברם הכא הוא חושב והוא תורם. כדפרישית דהשתא הכל ניחא דגבי הכשר דיש מעשה מוכיח משום דלא כתוב ביה מחשבה בהדיא וגבי גט דלא מהני מעשה מוכיח ואע"ג דלא כתוב ביה מחשבה בהדיא משום דזה כותב וזה מגרש ובאלו הכשר דבפירות שלו מיירי והכא גבי תרומה דהוא חושב והוא תורם ולא מהני משום דכתיבא בה מחשבה וכלומר דלהכי אינטריך להאי טעמא דאי לאו דכתוב בה מחשבה הוה מהני מעשה שלו כמו גבי הכשר ובהכי מתיישב קושית התוספות בפרק קמא דחולין

שנויי נוסחאות: [ס"ס] תרומתו [ד"ו] תרומתן. (ס"ט) בהן מעשה ואין בהן [בכי"ר] להם מעשה ואין להם.

חדושי הרד"א

ברם הכא הוא חושב כו' כו'. נ"ב עי' תוס' חלין י"ג ע"א סד"ה ותבעי. מה שהניחו דברי הירושלמי בקושיא.

חתם סופר

ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן ועיין מ"ש תוס' חולין י"ב ע"ב ד"ה ותבע. וכו' דקדק דלעיל אסמכתא בעלמא היא. ונ"ל דאינו מוכרח דהכי קאמר כאן מנ"ל למילף תרומה מנדבת המשכן התם ליכא מעשה רב דמחשבתו אינו ניכרת ע"י אותה המעשה משא"כ הפרשת תרומה ומעשר כפי השיעור ואומד הכי הוי מעשה גמור ומחשבתו ניכרת. ועי' מ"ש בזה בשו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סי' ק"נ:

(עמודי ירושלים תנינא) ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן עשו"ת ח"ס (ח' אה"ע ח"ב סי' ק"נ):

רבי יעקב בר אחא אמר הא אילו כתב הוא וגירש הוא גט הוא ברם הכא הוא חושב והוא תורם רבי יעקב בר אחא רבי חייא בשם רבי יוחנן חלוקין על השונה הזה מהו כדון אתאי דרבי יוחנן דתרומות כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה דקידושין ודר' יוחנן בגיטין כרבנן דקידושין *דתניא א *ב חרש שוטה וקטן שקידשו אין קדושיהן קדושין רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר בינן לבין עצמן אין קידושיהן קידושין בינן לבין אחרים קידושיהן קידושין. ב תני *חרש שתרם אין תרומתו תרומה *אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים כשהיה חרש מתחילתו אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו ג שומע ואינו מדבר הרי הוא כפיקח רבי יעקב בר אחא רבי חייא בשם ר' יוחנן חלוקים על השונה הזה אמרין והא מתניתין פליגא ד *נתחרש הוא או נשטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו קיימונה בשאינו יודע לכתוב מותיב רבי בא בר ממל והא *מתנית' פליגא ו והרי שכתב כתב ידו או שאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבו וחתמו ונתנו לו וחזר ונתן לה אינו גט אמר ר' יוסה אמר סופה ולית היא פליגא *אינו גט ה עד שישמעו את קולו שאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לא סוף דבר עד שישמעו את קולו אלא אפילו הרכין בראשו את אמר לית כאן אף הכא לית כאן אמר רבי מנא אית כאן ו היא השמעת קול היא הרכנת ראש.

ר'

פני משה

ר' יעקב בר אחא. מוסיף על הא דר' יוסי ומהדר לאוקמי שנויא דידיה דהא אילו כתב הוא וגירש הוא גט הוא ואפי' בכותב בינו לבין עצמו דהואיל והוא בעצמו המגרש וליכא טעמא דשליחות הוי גט משום דלא כתיב ביה מחשבה ומהני המעשה המוכיח על המחשבה ברם הכא הוא חושב והוא תורם ואי לאו דכתוב בתרומה מחשבה הוי נמי מהני מעשיהן המוכיח: חלוקין על השונה הזה. אדרב הונא דגטין קאי דקאמרי רבי יעקב בר אחא ור' חייא דקבלו מר' יוחנן וחלוקין עליו על ששנה התם להכשיר בגדול עע"ג וכדבעי ר' יוחנן עליה כדלעיל: מאי כדון. ומ"ט דר' יוחנן דפליג עליה בגיטין והא ר' יוחנן גופיה קאמר לעיל דבתרומה היינו טעמא משום דכתיב בה מחשבה וא"כ גבי גט דלא כתיב ביה מחשבה לא ליפסל אלא בכותב בינו לבין עצמו ולאחרים מטעמא דשליחות אבל אם גדול עומד ע"ג דליכא חשש דשליחות שהרי הגדול הוא השליח דהבעל והוא מלמדן לכתוב ואמאי לא נכשיר בזה וקאמר דה"ט דר"י: אתיא דר' יוחנן דתרומות. דקאמר דטעמא הוי משום דכתיב בה מחשבה הא לאו הכי הואי תרומתן תרומה כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא דקידושין דקאמר בברייתא דלקמן דאם קדשו בפני אחרים הוו קידושין והכא נמי כן דאי לאו משום דכתיב בה מחשבה תרומתן תרומה כשאחרים עומדין על גביהם ומלמדין אותן לתרום: ודר' יוחנן בגטין. דפוסל אפי' בגדול עומד על גביו כרבנן דקידושין דלא מחלקו וקסברי דלעולם קידושין שלהן לאו קידושין ואפי' באחרים עומדין על גביהן ומלמדין אותן איך לעשות וה"ה בגיטין דהא איתקש יציאה להויה וה"ט דר' יוחנן דמחמיר בגטין: דתנן חש"ו שקידשו וכו'. בתוספתא ס"פ י"א דיבמות תניא לה שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה וכדתנן נמי במתני' בפ"י דיבמות גבי קטן והכא דגרים נמי חרש משום דמדאורייתא חרש נמי לא הוו קידושיו קידושין ורבנן הוא דתקינו להו נשואין לחרש וחרשת ולשוטה ולקטן לא תקינו להו: ר' ישמעאל וכו'. וכדפרישית: תני. בתוספתא ריש פ"ק רי"א חרש שתרם אין תרומתו תרומה רשב"ג אומר איזהו חרש שהיה חרש מתחלתו אבל פקח שנתחרש הוא תורם והן מקיימין על ידיו. וכן ס"ל לענין גיטין כותב ואחרים מקיימין כתב ידו והכי אמרינן בהאי תלמודא בפרק מי שאחזו בהלכה א' וגרים שם לכל הסוגיא: חלוקין על השונה הזה. חלוקין הן חביריו על רשב"ג ואמרין דהא מתני' פליגא עליה דתנן בפ' י"ד דיבמות נתחרש הוא או נשטה אינו מוציא עולמית ואמאי ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו: קיימונה. מהמתני' לא קשיא דמצי לאוקמה באינו יודע לכתוב מיירי: והא מתניתא פליגא. ואכתי האי ברייתא פליגא עליה דרשב"ג דשמעינן מינה דכתב ידו לאו כלום הוא: והרי שכתב בכתב ידו וכו'. תוספתא היא בפ"ב דגיטין כלומר שבכתב ידו לוה לסופר כתוב ולעדים חתומו ה"ז אינו כלום אלמא כתב ידו לא מהני וקשיא לרשב"ג דאמר דאיכא תקנתא לחרש בכתב ידו: אמור סופה ולית הדא פליגא. כלומר ע"כ האי ברייתא לאו דוקא היא דהא קתני בסיפא אינו גט עד שישמעו את קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו וקשיא הא לא סוף דבר עד שישמעו את קולו אלא אפי' הרכין בראשו מהני כדתנן במתני' דמי שאחזו נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו: את אמר לית כאן ואף הכא לית כאן. כלומר וע"כ דאמרת דהאי עד שישמעו את קולו לאו דוקא וה"נ הא דקתני ברישא כתב בכתב ידו לאו מתקנתא היא דבאמת כתב ידו מהני בחרש: א"ר מנא אית כאן. לעולם האי ברייתא דוקא היא ולא קשיא הא דקתני בסיפא עד שישמעו את קולו משום דהיא שמיעת הקול היא הרכנת הראש ועד שישמעו את קולו דקאמר הרכנת הראש נמי בכלל דחדא היא אבל כתיבת יד לא מהני כדקתני ברישא ופליגא אדרשב"ג:

ר'

רידב"ז

דר"י בשריב"ב והא דקאמר חלוקין על השונה הזה דלא מהני עע"ג הוא דרבנן דקידושין דהם חלוקין על רשב"ג ומתרץ המתני' דתרומות דאתיא אף כר"י בשריב"ב דאע"ג דלדידיה מהני עומד על גביו מ"מ לא מהני מעשיו הוכחה על מחשבתו משום דכתיב מחשבה ולרבנן דר"י בשריב"ב לא מהני בלא"ה אלא אפילו לר"י בשריב"ב לא מהני ג"כ משום דכתיב מחשבה וחלוקין על השונה הזה היינו חכמים דר"י בשריב"ב:

תני חרש שתרם אין תרומתו תרומה ארשב"ג בד"א בחרש מתחילתו אבל אם היה פקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. והוא כמו דגרסינן בתוספתא מפורשת רשב"ג אומר איזהו חרש שהיה חרש מתחילתו אבל פיקח שנתחרש הוא תורם והן מקיימין על ידיו. וכן גרסינן בסיפא שם ר"י אומר קטן שהניחו אביו במוקשה הוא תורם ואביו מקיים על ידו תרומתו תרומה וכו' עיי"ש ומקיים על ידו פי' עומד על גביו וס"ל לרשב"ג חילוק בענין חרש דאיזהו חרש דוקא חרש מתחילתו זהו חרש אבל בפקח שנתחרש אינו חרש גמור אלא מהני מעשיו כשאחרים מקיימין מעשיו ולפיכך פקח שנתחרש אינו בכלל חרש הנשנה במשנתינו בכלל חמשה לא יתרומו ומתניתין מיירי דוקא בחרש מתחלתו אבל פקח שנתחרש אינו בכלל חרש אלא אהני תרומתו בשאחרים מקיימין אותו וע"ז גרסינן בירושלמי אמר רשב"ג בד"א שהיה חרש מתחלתו אבל פיקח שנתחרש הוא כותב ואחרים מקיימין כתב ידו ולמד הירושלמי דין גט מדין תרומה כמו דבתרומה ס"ל לרשב"ג דפקח שנתחרש אין דינו כחרש גמור אלא אהני תרומתו כשאחרים מקיימין על ידו כן נמי בגט בפקח שנתחרש כותב ע"י שאחרים מקיימין כתב ידו וזהו הברייתא דמביא הירושלמי דלמד מדין תרומה והוא הברייתא דתוספתא [ריש מס' תרומות] אבל הבבלי מביא ברייתא אחריתא במס' גיטין (דף עא ע"א) תנאי היא דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרא אבל פיקח שנתחרש הוא כותב ואחרים חותמין ופירוש דאחרים חותמין לעדות על הגט ולא דאחרים מקיימין על ידו אלמא דכתיבתו מחזיק לי' לפקח גמור כדפרש"י ז"ל שם ואילו בירושלמי גרסינן כותב ואחרים מקיימין כתב ידו וע"כ דהאי מקיימין הוא כמו מקיימין דגבי תרומה דל"ל דמקיימין משום קיום שטרות דז"א דמאי שייטא דקיום שטרות הכא דזה פשיטא דכי בשביל שהוא פקח ונתחרש לא ליבעי קיום שטרות וע"כ דאחרים מקיימין כתב ידו הוא כמו בתרומה דהוא תורם ואחרים מקיימין על ידו וס"ל לרשב"ג דפקח שנתחרש אין דינו כמו חרש גמור אלא דאהני מעשיו ע"י שאחרים מקיימין עליו וע"ז התיב ריב"א ר"ח בשם ר"י חלוקין על השונה הזה אמרין והא מתניתא פליגא נתחרש או נשטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו כיון דס"ל לרשב"י דמהני בפקח ונתחרש ע"י שאחרים מקיימין על ידו והא מהך מתניתא מוכח דלא מהני ומשני קיימונה שאינו יודע לכתוב וע"ז התיב רבב"מ מברייתא הרי שכתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבוהו ונתנוהו לו והזר ונתנו לה אינו גט וע"ז קשה אמאי לא מהני כתב ידו הא בפקח שנתחרש מהני ע"י שאחרים מקיימין על ידו. א"ר יודן כו' פי' דמשני רומיא דברייתא על רשב"ג דלא דמי אמירה לשליח לכותב בשביל עצמו דאמירה לשליח הוא על להבא שמלוה שיכתוב והוא דבר להבא אבל כתיבת הגט בשביל עצמו הוא דבר על לשעבר שכותב לביתי ברעות נפשי וכו' ושבקית ופטרית וכו' דהוא לשון לשעבר וע"ז פריך רבב"ל אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת להבא:

א"ר

ז
א מיי' פ"ו מפרה ה"ב
ח
ב מיי' פ"ב מאישות הכ"ו וכס"מ ממכיר' סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רלה ס"א
ט
ג מיי' פ"ב מגירושין הל"ז סמ"ג שם ל טוש"ע אה"ע סי' קכא ס"ו
י
ד מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ד
יא
ה ו מיי' שם טוש"ע שם ס"ה

גליון הש"ס וציון ירושלים

ג חש"ו שקדשו וכו'. עי' ספר אור חיסר נדפס על אודות הגט ושם נדפס תשובה מהגאון בעל נו"ב ז"ל שהבין מדברי הירושלמי הלז שקאי לענין קדושי אשה ואחריו נמשכו הרבנים הגאונים ועי' בספר בית מאיר סי' קכג שגם הוא נסתבך בזה ועי' בישועת יעקב לדו"ז הגאון ז"ל נלאה בסבך הלז אך הגאון בתורת גיטין פי' דזה קאי על קדושי אפר פרה וכיון אמת לאמיתו ועי' ביומא דף מג ועי' בר"ש פ"ס דפרה משנה ז ובאמת שהלשון בינן לבין עצמם ובינן לבין אחרים מורה על זה בלענין קידושי אשה היה צריך לכתוב בפני אחרי' שצריכין עדים לזה. ואני תמה שהדבר מבואר בתוספתא מסכת פרה שם כמאמר הלשון הלז שנחלקו חכמים עם ר' ישמעאל בנו של ריב"ב ובהסכמת על ספר פתחי תשובה על אהע"ז שם האריכתי אודות אשר כתב הגאון מוה' אבלי מווילנא זצ"ל על התו"כ הנ"ל והמהני אחר שכבר גלה בתורת גיטין כפי' הלז והוא נדחק עוד לפרש דקאי על קידושי אשה אשר לא נמצא בשום מקום שיהיה תנא דס"ל דמועיל קידושי חש"ו בינן לבין אחרים: ג תנא חרש שתרם וכו'. עיין ביאור סוגיא זו בגיטין פ"ז הל"א בק"ע ובפ"מ שם ובקדמונים שם ובראות ד' כשנגיע לשם נבאר:

מסורת הש"ס

כד"י הגי' דתנן פרה פ"ז מ"ד תוספתא דפרה פ"ד בשינוי יומא מג ע"ב
ירושלמי פ"ז דגיטין ה"א. גיטין עא.
יבמות קיב גיטין שם
גיטין עא ע"ב
שם עב.

תוס' הרי"ד

אמר רשב"ג בד"א בשהיה חרש מתחלתו. וכזה יש להבין בע"ה סוגיא חמורה אשר גלאו המפרשים ז"ל להעמידה והוא דגרסינן בירושלמי (במס' כתובות פ"ק) חרש שנשא פקחת אין לה עליו מזונות וכתובה ואם מתה יורשה שהיא רוצה לזוק לו נכסים והוא אינו רוצה לזוק לה נכסיו פיקח שנשא חרשת יש לה עליו מזונות וכתובה מתה

תני חרש שתרם וכו'. כל הא דשייך להסוגיא עיין בפ' מי שאחזו ושם מבואר הכל ובענין פלוגתא דר"י ור"ל בהפרים קרבן ונשתטה וכו' דאיתמר התם ע' בפ"ק דהוריות סרי ושם ביארתי ביותר מה דשייך להאי ענינא:

מראה הפנים

דחולין (דף יג) ד"ה ותיבעי ליה מחשבה וכו' שהביאו שם לשון דהכא וכתבו ותימא לר"י שהא לתרץ מגט אתרומה ומזה לא הקשה אלא הקשה מגט אהא דקטן יש לו מעשה ולמאי דפרישית לק"מ דעיקר הקושיא דר' יוסי על דמחלק בין הסבר לתרומה מטעמא דבתרומה כתוב בה מחשבה עלה פריך והלא גיטין וכו' ומשני כדפרישית וכמה שדקדקו שם לעיל אהא דפריך ויוכיח מעשה בלשון הא מקראי קא דריש למעט והירצו שמא דהסמכתא בעלמא הויא ולמאי דפרישית בפנים נ"ל לזה דהקושיא על דיעבד היא דהימא דקרא לא אתי למעט אלא דווקא דלכתחילה לא יתרומו:

שנויי נוסחאות (ב"ז) דתניא [ד"ו] דתנן. (שע"ו) שומע ואינו מדבר הר' הוא כפיקה [בכי"ל ובכי"ר] ליתא. (שכ"ו) לית כאן אף הכא לית כאן [בכי"ר] לא כן אלא עולמית אף הדא בן.

חתם סופר

דתניא חרש שוטה וקטן שקידשו וכו' ויפה כתב הגאון בס' תורת גטין דהאי קידושיו קידושין לא קאי אקידושי אשה אלא אקידוש מי חטאת והדין עמו. ועי' מה שכתבתי בשו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סי' ד':

(עמודי ירושלים תנינא) ר' ישמעאל בנו של ריב"ב אומר בינו לבין עצמן עשו"ת ח"ס (אהע"ז ח"ב סי' ק"כ):

ר׳ זעירא בעי קומי רבי מנא כמה דתימא עד שירכין בראשו ג׳ פעמים ודכוותה עד שישמעו את קולו ג׳ פעמים א״ל לשמיעת הקול פעם אחת [א] להרכנת הראש שלשה פעמים אמר ר׳ יודן תמן באומר כך וכך עשיתי הכא באומר כך וכך עשו רבי בנימין בר לוי בעי אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת להבא אמר רבי אבדומי בחרש אנן קיימין [ב] ואין שליחות לחרש א״ר יוסי ב״ר בון בבריא אנן קיימין ולמה אינו גט אני אומר מתעסק היה בשטרותיו ותני כן במה דברים אמורים בזמן שפירש מתוך בוריו אבל אם נשתתק מחמת חוליו דיו פעם אחת מאן תנא חרש דלא כרבי יודא *דתני אמר רבי יודא מעשה בבניו של רבי יוחנן בן גודגדא שהיו כולן חרשין והיו כל הטהרות שבירושלים נעשין על גביהן אמרו לו מפני שהטהרות אינן צריכות מחשבה ונעשות על גבי חרש שוטה וקטן אבל תרומה ומעשרות צריכות מחשבה ואינן נפסלות בהיסח הדעת רבי יוסי בשם רבי לא אין כתיב בהן מחשבה שמירה כתיב בהן *[ה]סימני שוטה היוצא בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו והמאבד מה שנותנין לו א״ר הונא והוא שיהא כולהן בו דלא כן אני אומר היוצא בלילה קינטרוקוס הלן בבית הקברות מקטיר לשדים המקרע את כסותו סוליקוס והמאבד מה שנותנים לו קודייקוס רבי יוחנן אמר [ג] אפילו באחת מהן אמר רבי אבון מסתברא מה דאמר רבי יוחנן אפילו אחת מהן ובלבד במאבד מה שנותנין לו אפילו שוטה שבשוטים אין מאבד כל מה שנותנים לו קונדיקוס קורדייקוס אין בו אחת מכל אלו *מהו קורדייקוס אמר ר׳ יוסי המים אתא עובדא קומי רבי יוסי בחד טרסיי דהוון יהבון ליה סימוק גו אכום והוא לעי אכום גו סימוק והוא לעי אמר דו הוא קורדייקוס שאמרו חכמים *פעמים שוטה פעמים חלים [ז] הרי הוא כפיקח לכל דבר בשעה שהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו ובשעה שהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו אתא עובדא קומי דשמואל אמר

כד

פני משה

ר׳ זעירא בעא קומי ר׳ מנא. לדידך דהרכנת הראש ושמיעת הקול חדא היא א״כ כמה דתימא עד שירכין בראשו ג״פ ה״נ דכותה עד שישמעו קולו ג״פ ולמאי לא קתני הכי בהדיא בהסיפא: א״ל. הא לא קשיא דאע״ג דאמרי הרכנת הראש הויא כשמיעת הקול מ״מ לא דמיין להדדי לגמרי אלא לשמיעת הקול בפעם אחת סגי אבל להרכנת הראש לא הוי סימן הניכר עד שיבדקו אותו ג״פ: א״ר יודן תמן באומר וכו׳. ר׳ יודן אדלעיל קאי דרצה לדמות תרומות לגיטין כדשקיל וטרי לעיל וקאמר דיש לחלק ביניהן תמן בתרומות על לשעבר הוא ששואלין אותו היאך עשית והוא אומר כך וכך עשיתי. והלכך מסתברא דגם הרכנת הראש לא מהני בתרומה אבל הכא בגיטין להבא הוא ואומר כך וכך עשו ומהני נמי סימן הרכנת הראש: רבי בנימין. הקשה על זה דממ״נ אם יש בו דעת לשעבר וכו׳ דמאי שנא להבא מלשעבר אלא לא שנא: בחרש אנן קיימין. האי מילתא אמתני׳ דהתם קאי ואגב מייתי לה נמי הכא דהתם קתני נשתתק בודקין אותו ג״פ ור׳ אבהו מפרש דאפי׳ בשהיה חרש שאינו שומע בתחילה ושוב נשתתק גם כן מהני נמי גבי׳ בדיקה דס״ל חרש מוליא ברמיזה. ואין שליחות לחרש כלומר וכי אין שליחות לחרש בכה״ג ור׳ יוסי בר בון קאמר דבבריא שנשתתק אנן קיימינן אבל בחרש לא מהני רמיזה: ולמה אינו גט. עד שיבדקו אותו ג״פ לפי שאני אומר מתעסק בשטרותיו היה דהואיל ובריא היה מקוד׳ אפשר שזה זמן מועט שמתעסק בשטרות היה ושמרכין בראשו כוונתו על אלו השטרות הלכך עד שיבדקו אותו ג״פ ויבינו דכוונתו לשם גט הוא: ותני. בברייתא כן בד״א שצריך בדיקה ג״פ בזמן שפירש ונשתתק מתוך בוריו: דיו פעם אחת. שאין כאן חשש שמא מקרוב מתעסק בשטרותיו היה שהרי חולה היה ובתוספתא דגטין פ״ה גרים היה חולה ומשותק בודקין אותו ג״פ: מאן תנא חרש. אמתני׳ מהדר מאן תנא דחרש אפי׳ בדיעבד אין תרומתו תרומה: דלא כרבי יודה. דתוספתא שהבאתי לעיל דקאמר דבדיעבד תרומתו תרומה ומסיים שם א״ר יהודה מעשה וכו׳: אמרו לו. משם ראיה בתמיה. דמפני שהטהרות אין צריכות מחשבה וכן דעת אבל תרומות ומעשרות צריכות מחשבה וצריך לידע כמה צריך לתרום ולעשר: ואינן נפסלות בהיסח הדעת. וכי הטהרות אינן נפסלות בהיסח הדעת והיאך נסמוך על אלו שאינן בני דעת וקא״ר יוסי בשם ר׳ אילא דאפ״ה הואיל ואין כתוב בהן מחשבה אלא שמירה הוא דכתיב בהן דבפרשת טמאים ויזרו מקדשי בני ישראל וגו׳ ושמרו את משמרתי כתיב ואע״ג שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת הגוף סמכו מכאן גם על הטהרות וטומאת בשר וכיוצא בו ולאפוקי תרומה דמחשבה כתיב בה ולפיכך צריכה בן דעת: סימני שוטה וכו׳. בתוספתא פ״ק: והוא שיהא כולהם בו. להא דקתני דאל״כ אלא עושה דבר אחד מהן לאו סימן שוטה הוי שאני אומר היוצא בלילה יחידי שמא קניטרופוס הוא שאחזו החולי הבא מחמימות הגוף ויוצא למקום האויר: הלן בבית הקברות. אימר מקטיר לשדים ועושה כן כדי שתשרה עליו רוח הטומאה: המקרע את כסותו. אימר כוליקוס הוא ובגיטין גרים קינוקוס בעל מחשבות: קודייקוס. או קוביקוס. משחק בקוביא הוא: בלבד מאבד מה שנותנים לו. קאמר דאפי׳ באחת מהן שאפי׳ שוטה שבשוטים כלומר שהעולם מחזיקין אותו לשוטה ואפי׳ כן אינו מאבד כל מה שנותנין לו וכיון שזה הוא עושה כן בודאי שוטה גמור הוא: קונדיקוס קורדייקוס. זהו שאמרו בגטין מי שאחזו קורדייקוס ואין בו אחת מכל הסימנין הללו אלא דבר אחר הוא כדמפרש ואזיל: המים. שם החולי הנקרא כן ע״ש שהוא מהומם ומבולבל: דהוון יהבון ליה סימוק גו אכים. סימוק הוא בשר כתוש בשרא סומקא ואכים הוא יין המזוג במים ועל שם שנשתנה ונשחר מראה היין וכלומר שהיו נותנין להגרדי הזה שהיה לו אותו החולי ופעמים שהיו מקדימין זה לזה שאלו הדברים הם רפואתו: והוא לעי. ואפי׳ כן היה חלוש ורפה ידים ואמר להן ר׳ יוסי דהוא הוא קורדייקוס שאמרו חכמים: פעמים שוטה וכו׳. סיפא דהתוספתא דפ״ק זה הכלל כל זמן שהוא שוטה וכו׳:

רידב״ז

א״ר אבא מרי [אבדומי] בחרש אנן קיימין ואין שליחות לחרש וכו׳. הק״ע ושאר המפרשים ז״ל מפרשין דקאי לשנויי הברייתא הרי שכתב בכ״י לסופר כו׳ אבל מהרש״א ז״ל מוכח דלא מפרש כן דהא מחולק עם התוס׳ ז״ל בהאי דינא דלפי דברי המפרשים ז״ל חולקין בזה ר׳ אבא מרי וריב״ב וזה אין סברא ומה גם דהרשב״א ז״ל מביא האי ירושלמי ולא מביא ראיה לדבריו ע״כ נראה לפענ״ד דהפי׳ האמתי הוא דקאי על המתניתין נשתתק והרכין בראשו בודקין אותו ג׳ פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן כו׳ ע״ז מפרש ר׳ אבא מרי דלמה צריך בדיקה כשנשתתק דאיזה חשש אנו חוששין עליו כשנשתתק במה אנן קיימינן לי׳ בשלא נבדק וכן למה צריכין לבודקו ג׳ פעמים ולא די בפעם אחת משום דבחרש אנן קיימין פי׳ דאנן מקיימינן לי׳ בחרש ואי כשלא נבדוק לי׳ אנן קיימינן לי׳ בחרש ואי דיתן בעצמו הגט כשישתפה מ״מ לא מהני הכתיבה דהא בעינן שליחות בשעת כתיבה על הכתיבה ובעידן כתיבה הי׳ חרש ואין שליחות לחרש וא״כ צריך לבודקו ג׳ פעמים אם אמר על הן הן ועל לאו לאו נתברר שאינו חרש. וע״ז אמר ריב״ב בבריא אנן קיימין דכיון דהרכין בראשו הרי ברור שאינו חרש דהא חרש אינו שומע מה שמדברים לו נכתוב גט לאשתך ומוחזק לן בבריא אפילו בפעם אחת כשאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו אך בפעם אחת אינו ראי׳ שהסכים על כתיבת הגט אלא אני אומר מתעסק בשטרותיו כלומר בעניניו והא דשותק הוא מפני שהפליג במחשבתו ובשביל זה נשתתק וע״כ אין אנו סומכין על הרכנת ראשו בפעם אחת שרוצה לכתוב גט לאשתו ותני כן כד״א בזמן שנשתתק מתוך בוריו דאז חיישינן שמא הוא עמוק במחשבותיו בשטרותיו ואין אנו סומכין על פעם אחת אבל בזמן שנשתתק מתוך חוליו דאז אין החשש שמא מתעסק בשטרותיו והוי החשש שמא הא דנשתתק הוא משום שנתחרש וכיון דהרכין פעם אחת הרי יצא מחשש חרש דהא חרש אינו שומע מה שמדברים לו ע״כ די בפעם אחת והכא במס׳ תרומות מסיק לכל האי סוגיא כצורתה שם בגיטין כדרך הירושלמי בכ״מ וזה פי׳ האמתי בע״ה:

רובא

מסורת הש״ס

תוספתא פ״א כאן.

שם

חגיגה ג. ירושלמי פ״ז דגיטין הל״א. פ׳ תוס׳ חגיגה שם ד״ה דכן.

שם. תו׳ גיטין סז.

תוס:תא פ״א. ר״ס כח:

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי׳ פ״ב מגירושין טוש״ע אה״ע סי׳ קכא ס״ס

יג
ב מיי׳ פ״ב מפלוחין טוש״ע חו״מ סי׳ קפח ס״ב

יד
ג מיי׳ פ״ט מעדות טוש״ע יו״ד סי׳ א ס״ה וטוש״ע חו״מ סי׳ ל״ה ס״ח

טו
ד מיי׳ פ״ו מתמן ומלה טוש״ע או״ח סי׳ תעה וטוש״ע אה״ע סי׳ קכא ס״ג

גליון הש״ס וציון ירושלים

[ה]סימני שוטה וכו׳. ועיין בקונטרס אור היסר שם שהארכנו בזה:

תוס׳ הרי״ד

מתה אינו יורשה שהוא רוצה לזוק לה נכסיו והיא לא רצתה לזוק לו נכסי׳. ופריך וחרשת יש לה קנין ויש לה כתובה ר״י בשם ר׳ לעזר תיפתר כשכנסה פקחת כנסה ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר תיפתר שכנסה פקחת ונתחרשה מ״מ לא פקחת כנסה ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ לעזר תיפתר שהיתה חרשת ונתפקחה כנסה פקחת ונתחרשה שלא תאמר הואיל והיתה חרשת תחילה אין לה כתובה לפוס כן צריך למימר יש לה ע״כ. והירושלמי הזה קשה מאד מכיון שכנסה פקחת אמאי אינו יורשה וזה הקשה הק״ע בשירי קרבן ז״ל והק״ע ז״ל מגיה תפתר בהיתה חרשת ונתפקחה ונתחרשה ובס׳ כ״י ז״ל מגיה ג״כ ומפרש דקושית הגמרא וחרשת יש לה קנין ויש לה כתובה כלומר דמיירי שלא כתב לה כתובה ע״כ פריך וכי יש לה תקנתא דרבנן וע״ז משני תפתר וכו׳ ועל פי׳ הק״ע ז״ל דמפרש וחרשת יש לה קנין הא אין בה דעת לקנות והיאך יתחייב במזונותיה וכתובתה כתב ע״ז בכו״י ז״ל משמע מזה דס״ל להירושלמי דחרש אין לו קנין אפילו ע״י דעת אחרת מקנה ולפי מה שאבאר יהא מוכח להיפך וכו׳ ומגיה בירושלמי תפתר בהיתה חרשת ונתפקחה ועוד מגיה תפתר שהיתה חרשת ונתפקחה ונתחרשה ותמה על הב״ש ז״ל שכתב על הרמב״ם ז״ל שפסק בפ׳ כ״ב מה׳ אישות בפיקח שנשא חרשת ונתפקחה יש לה כתובה דמיירי ברוצה לקיימה ולמד זה ממה שאמרו במס׳ יבמות (דף קיג.) חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות כו׳ רצו לקיימן יש להם כתובה ע״ז תמה דהא כפי מה שבארתי יש להם כתובה (דמיירי ברוצה לקיימה) אפי׳ באינו מקיים א״כ רק מחמת נשואין הראשונים עיי״ש היטב ובאמת בשיטת הב״מ ז״ל כתב ג״כ הטור ז״ל בסי׳ ס״ז וז״ל אבל חרשת ושוטה אין להם כתובה וכו׳ אבל אם לא כתב לה אין לה כלום נתפקחה החרשת נתפשית השוטה וקיימה א״כ יש לה כתובה מנה הרי לפנינו דלא פי׳ הירושלמי כפי גרסת הכו״י ז״ל ועוד אני תמה יותר על התירוצים הראשונים דר׳ ירמיה מתרץ כשכנסה פקחת ולא מסיים התירוץ ואתא ר׳ יעקב בר אחא בשם ר״א ומסיים התירוץ ומקשה

שנויי נוסחאות (ס״א) ר׳ זעירא [ד״ו] ר׳ עזרא. (ס״ג) שישמעו את קולו [ד״ו] שישמעו קולו. (ס״ו) בר לוי [בכי״ר] בשם ר׳ לוי. (ס״ט) אבדומי [בד״ו] אבודימי [ובכי״ר] אבמרי. (סכ״ד) קינטרוקס [בד״ו] קניטרוכוס [ובכי״ר] קניטרופוס. (סכ״ו) קודייקוס [בכי״ר] ק׳גיקוס. (סכ״ז) ר׳ אבין [ד״ו] ר׳ בון. (סל״א) קונדיקים [בכי״ר] קונדריקוס. (סל״א) המים [בכי״ר] המיני. (סל״ג) קורדייקוס [בכי״ר] קורדרייקוס.

חתם סופר

סימני שוטה וכו׳ אמר ר״ס והוא שיהא כולהון בו. עי׳ בשו״ת חת״ם אהע״ז ח״ב ד״ה איברא:

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ד מתרומות ה"ג טוש"ע י"ד סי' שלא ס"ו
יז
ב מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ל
יח
ג מיי' שם ה"ח וע' בכ"מ בסופו
יט
ד מיי' שם הל"ו ובכ"מ ופי"א מנחלות הל"ט סמ"ג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רצ ס"ו

כד הוא חלים יתן גט ושמואל כריש לקיש [ב]דריש לקיש אמר לכשישתפה רובה דשמואל מן דר"ש בן לקיש דהוא אמר כד דו חלים יתן גט ותחלימני והחייני. מאן תנא קטן דלא כרבי יודה דתני *קטן שהניחו אביו במוקשה והיה תורם ואביו מוכר על ידיו תרומתו תרומה לא הוא שתורם אלא אביו הוא שאימן על ידו. בא אביו ואימן על ידו למפרע נעשית תרומה או מכאן ולבא אמר רבי שימי נשמעינא מן הדא [א] *הרי שבא בעל הבית ומצאו עומד בתוך שלו א"ל לקוט לך מן היפים האילו אם היו יפים אינו חושש משום גזל ואם לאו חושש משום גזל ואם היה לוקט ונותן לו בין כך ובין כך אינו חושש משום גזל אית לך מימר למפרע נעשית תרומה לא מכאן ולבא ואוף הכא מכאן ולבא נעשית תרומה *אתם פרט לשותפין אתם פרט לאפוטרופין [ג] אתם פרט לתורם את שאינו שלו. אתם ולא שותפין והתנן *שותפין שתרמו זה אחר זה אלא כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר כלום למדו לתרומה גדולה אלא מתרומת מעשר [ג] אלא כאן להלכה כאן למעשר. אתם ולא אפוטרופין והתנינן [ד] *יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפוטרופין חייבין לעשר פירותיהן חברייא אמרין כאן באפוטרופוס לעולם כאן באפוטרופוס לשעה רבי יוסי בעי אם באפוטרופוס לעולם בהדא תנינן מוכר מטלטלין וזנן אבל לא קרקעות אלא כאן בגדול כאן ביתום קטן.

רובא דשמואל מן דרשב"ל דהוא אמר כד דהוא חלים יתן גט ותחלימני ותחייני. בירושלמי שת"י כ"ב בשם הגר"א ז"ל בזה"ל אמר אדמ"ו נראה שאיזה אדם כתב זה בגליון ותחלימני ותחייני דבאמת הפי' הכא הוא כך ורובא דשמואל דהוא אמר דהוא יתן גט משמע דהוא בעצמו צריך ליתן הגט ולרשב"ל דיו כשאחרים יתנו מאחר שהוא צוה כבר עכ"ל ז"ל:

מאן תנא קטן דלא כר"י דתני קטן שהניחו אביו במוקשה והי' תורם ואביו מקיים על ידו תרומתו תרומה א"ל לא הוא שתורם אלא אביו הוא שאימן על ידו. כן גי' הגר"א ז"ל וכן הוא מפורש בתוספתא:

אלא כאן להלכה כאן למעשה. כצ"ל וכן הוא כפ"ק דמס' כתובות ה"א ע"ש:

כד דהוא חלים יתן גט. וקס"ד דה"ק כשיבריא לגמרי ושואל הש"ס ושמואל כרשב"ל ס"ל דאמר לקמן לכשישתפה ובגיטין שם גרים לפלוגתא דר"י ור"ל בזה: רובה דשמואל מדרשב"ל. וקאמר דלא היא אלא עדיפא היא דשמואל מדריש לקיש דאיהו אמר כד איהו חלים בשעה שהוא חלים יתן גט ואע"פ שלא נשתפה לגמרי וכדקתני בתוספתא בשעה שהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבר: ותחלימני ותחייני. רמז לדבר מביא מן המקרא דחלים משמע שעדיין לא נתרפא לגמרי כדכתיב ותחלימני חזקתני מתחלה במקצת מן החולי והדר ותחייני:

מאן תנא קטן. דאף בדיעבד אין תרומתו תרומה דלא כר' יודה דתני בתוספתא שם: במקשה. במקום המקשאות והדלועין: ואביו מוכר. ובתוספתא גרים ואביו מקיים על ידו כדמפרש טעמא לא הוא שתורם אלא אביו הוא שאימן שהסכים וקיים את התרומה על ידו: למפרע נעשית תרומה. משעה שתרם הקטן או מיכן ולבא לאחר שקיים אביו מה שתרם ונפקא מינה אם אכלה זר בשוגג קודם שבא אביו אם חייב בחומש כדין אוכל תרומה בשוגג או לכל כיוצא בו בדברים שנוהג בתרומה: נשמעינא מן הדא. דקתני בתוספתא שם וריפא דהברייתא כך הוא כיצד תורם את שאינו שלו הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם אינו חושש משום גזל תרומתו תרומה כיצד יודע אם חושש משום גזל אם לאו הרי שבא בעה"ב וכו': אם היו יפים. אם כמלאו שם יפים אינו חושש וכו' דודאי ניחא ליה לבעל הבית מה שהיה עושה זה והוי כתורם ברשות: ואם היה לוקט. הבעה"ב ונותן לו להוסיף על התרומה בין כך ובין כך אינו חושש וכו' ותרומתו תרומה: אית לך מימר. והשתא וכי יש לך לומר בדין דהאי ברייתא דלמפרע נעשית תרומה זה ודאי לא דהרי עד שלא גילה הבעה"ב דעתו דניחא ליה הו"ל זה תורם שלא ברשות אלא מכאן ולהבא שם תרומה עליה ואוף הכא בדין דקטן לר' יודה שלאחר שהסכים אביו על ידו הוא דנקרא שם תרומה עליה: אתם. כתיב כן תרימו גם אתם ודרשינן אתם ולא שותפין שאין השותף יכול לתרום חלק חבירו שלא מדעתו ולא אפטרופין ולא התורם את שאינו שלו וזו וא"ל זו קאמר: והתנינן. לקמן בפ"ג השותפין שתרמו זא"ז וכו' דלכ"ע תרומת הראשון תרומה: כאן לתרומה גדולה. השותפין תורמין וכאן לתרומת מעשר דהאי קרא בתרומת מעשר כתיב ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם וגו': כלום למדו לתרומה גדולה אלא מתרומת מעשר. כלומר הא אשכחן דלמדו תרומה גדולה מתרומת מעשר דכתיב גביה ונחשב לכם תרומתכם ואמרינן דבשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר מה תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה אף תרומה גדולה כן ומעתה נילף נמי להא: אלא כאן להלכה. לכתחילה אין לשותף לתרום על של חבירו וכאן במתני' דפ"ג למעשה שאם תרמו תרומתן תרומה בדיעבד: והא תנינן. בפ"ה דגיטין יתומין וכו' וגרסי' להאי סוגיא נמי התם בהלכה ד': כאן. במתני' דגיטין באפטרופוס שמינה להן אביהן להיות עליהן אפטרופוס חייב לעשר פירותיהן וכאן באפטרופוס לפי שעה אינו תורם: אם באפטרופוס לעולם. מוקמית למתני' דגיטין קשיא בהדא דתני בברייתא עלה מוכר מטלטלין כדי לזון אבל לא קרקעות. ובגיטין גרים מוכר עבדים אבל לא קרקעות וזהו כמ"ד עבדים כמטלטלי חשיבי ואם באפוטרופוס לעולם אמאי אין מוכר לקרקעות בשביל לזון אותם שלא אין מי לטפל בהם אלא הוא בלבד: אלא כאן ביתום גדול. דהואיל ויש לו דעת לעצמו אסור לתרום שלא מדעתו ומתני' דגיטין ביתום קטן מיירי:

אתם

תוס' הרי"ד

ומקשה מ"מ לא פקחת כנסה ומסיים ר"י בר אחא בשם ר"א תפתר שהיתה חרשת ונתפקחה ונתחרשה וקשה מאד דהאיך הוי אמר ר'. יעקב בר אחא מעיקרא שכנסה פקחת ונתחרשה ואח"כ מפרש דבריו באופן שנסתר דברים הראשונים ולא מצאתי כה"ג רק שמפרש דבריו הראשונים ומוסיף עליהם אבל לא כשפירוש הוא סותר לדבריו הראשונים דמעיקרא אמר כשכנסה פקחת ונתחרשה ולבסוף מסיים שהיתה חרשת ונתפקחה א"כ לפ"ז תיבות שכנסה פקחת שאמר מעיקרא הוא דבר שאין לו פירוש וגם פי' הפ"מ ז"ל דחוק מאד דלפירושו משני שהיתה חרשת וכנסה פקחת ואח"כ נתחרשה וקמ"ל שלא תאמר הואיל והיתה חרשת תחילה אין לה כתובה דהא חזינן דדרכה להתחרש בכל פעם עכ"ל אם כי לפי פירושו מה שאמר תחלה שכנסה פקחת אינו נסהר מהשתא מהמסקנא אבל זה דוחק גדול מה שמפרש דה"א דדרכה להתחרש בכל פעם ועוד פי' הנו"י ז"ל דחוק אמאי קאמר הירושלמי וחרשת יש לה קנין הו"ל למימר וחרשת יש לה כתובה כיון דכל עיקר הקושיא היא מכח דאין לה כתובה מתקנת חכמים. ונראה לפענ"ד בע"ה לתרוצי בטוב טעם ומדויק כל מלה וע"פ היסוד שמבואר אצלינו בס' שו"ת רידב"ז שלפי שיטת הירושלמי דחרש לא דמי לקטן לענין זכיית עצמו דלעולם חרש אינו כמדה זו של נרור ואגוז נוטלן ומגיען ומביאן לאחר זמן דחשיב תינוק שיש בו דעת וחרש אינו זוכה לעצמו אפילו כשדעת אחרת מקנה אותו ע"כ שפיר פריך הירושלמי וחרשת יש לה קנין הא אין לה דעת לקנות כפי' הק"ע ז"ל ויש לה כתובה כלומר דאף מתק"ח אין לה ופריך מתרווייהו דבין מתק"ח אם לא כתב לה אין לה כתובה ובין אם כתב לה אין לה קנין, ולא כשיטת הש"ס דילן דאם כתב לה יש לה קנין דלשיטת הש"ס דילן חשיב שפיר חרש כמו קטן שזוכה בדעת אחרת מקנה אותו אבל לפי שיטת הירושלמי לא חשיב חרש כקטן למדת הזכי' ואינו זוכה לעצמו וע"ז משני ר' יעקב בשם ר"א היפתר שכנסה פקחת ונתחרשה. לבאר זאת נקדים מה דגרסינן במס' גיטין (דף עא ע"א) אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו ופירש"י ז"ל דכיון דיכול לדבר מתוך הכתב חשיב כפקח גמור וכותבין ונותנין גט לאשתו וכו' מיתיבי חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין תנאי היא דתניא א"רשב"ג בד"א בחרש מעיקרא אבל פקח ונתחרש הוא כותב ואחרים חותמין ופירש"י ז"ל כותב גט ואחרים חותמין על הגט אלמא דרשב"ג ס"ל ככב דפקח ונתחרש שיכול לדבר מתוך הכתב חשיב כפקח גמור ובירושלמי (דהכא ובגיטין פרק מי שאחזו) גרסינן תני חרש שתרם אין תרומתו תרומה אר"ג בד"א שהיה חרש מתחלתו אבל אם היה פקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו ר"י בר אחא ר"ח בשם ר"י חלוקין על השוטה בזה אמרין והא מתניתא פליגא נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו קיימונה בשאינו יודע לכתוב התיב רבב"מ, והא מתניתא פליגא הרי שכתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ותזר ונתן לה אינו גט וכו' א"ר יודן תמן כאומר כך וכך עשיתי כרם הכא כאומר כך וכך עשו רבב"ל בעי מה אנן קיימין אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת לבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת לבא כן הגירסא במס' תרומות לפנינו א"ר אבא מרי בחרש אנן קיימין יאן שליחות לחרש אר"י בר"ב בבריא אנן קיימין למה אינו גט אני אומר מתעסק בשטרותיו היה ע"כ והירושלמי הזה תמוה בתכלית דהנה מה דנחלקו ר' אבא מרי ור"י בר"ב באוקימתא דהברייתא דהרי שכתב בכתב

מראה הפנים

הרי שבא בעה"ב ומצאו עומד בתוך שלו וכו'. האי תוספתא הובאה בבבלי בפ"ד דקידושין ובפ' אלו מציאות (דף כב) וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכ' תרומות בהלכה ג' דאם בא בעה"ב וא"ל כלך אצל יפות אם יש יפות תרומתו תרומה וכו' ואע"ג דרבא בעי לאוקמי התם כדשווה שליח היינו מקמי דאוקי הש"ס להלכתא כותיה דאביי ביאוש שלא מדעת ופריך התם מהאי ברייתא לאביי דהא הכא לא ידע הבעה"ב ואפ"ה הויא תרומה וקס"ד לדמויי תרומה לדין יאוש דאבידה ותרגמה רבא אליבא דאביי דמהכא לא תקשי ליה דאיכא למימר דשוויה שליח מיירי אבל לבתר דאיתותב רבא התם מהא דקאמר באבידה דלית בה סימן דיאוש שלא מדעת הוי יאוש כדמסיק התיובתא מטעמא דאיסורא דומיא דהתירא וכו' והלכתא כותיה דאביי ביע"ל קג"ם וא"כ יאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש מטעמא אחריכא הוא דאיסורא דומיא דהתירא וכו' אבל בתרומה גילוי דעתא מהני ולא בעינן דשוויה שליח והכי מוכחא נמי מסוגיא דהאי ש"ס מדפשיט לה מהאי ברייתא לדין דקטן אליבא דר' יהודה וקאמר בפשיטות דלית לך למימר דלמפרע נעשית תרומה א"כ ע"כ בדלא שוויה שליח מיירי הברייתא והלכך לבתר דאיגלאי דעתיה דניחא ליה הוא דהויא תרומה:

אתם ולא שותפין וכו'. אלא כאן להלכה כאן למעשה. ע' לקמן פ"ג בהלכה ג' מה שיתבאר מזה בס"ד:

אתם ולא אפיטרופין וכו'. אלא כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן. כבר כתבתי מזה בפ"ה דגיטין בהלכה ד' דמכאן הוי סייעתא לחד תירוצא דהתוס' בס"פ במה בהמה (דף נד) דאפטרופוס יכול לעשר על של קטן כדכתבו שם ובריש פ"ט דבכורות תירצו בענין אחר אבל בבבלי פ' הניזקין (דף נב) משני כאן להאכיל כאן להניח וכן הם דברי הרמב"ם בפ"י מהלכות נחלות דכדי להאכילן יכול האפטרופוס לתרום ולעשר:

מס

גליון הש"ס וציון ירושלים
[א] דר"ל אמר לכשישתפה. כבבלי (שם) ר"ו סבר הכי והכי קיי"ל ועיין בכ"י שם ובק"ע ובשיורי קרבן:

מסורת הש"ס
תוס' זבחים פ"א
שם וב"מ דף כב.
קידושין מא: גיטין נב. ירושלמי גיטין פ"ה ה"ד תרומות פ"ג מ"ג. תוספתא כאן פ"א. גיטין נב.

שנויי נוסחאות (ש"א) כד הוא [ד"ו] בר דו. ושמואל כריש לקיש דריש לקיש אמר [ד"ו] וישאול כרבי שמעון בן לקיש דר"ש בן לקיש אמר. (ש"ב) רובה [ד"ו] דו בת.

מסורת הש"ס

אתם פרט לתורם את שאינו שלו מה את עביד ליה כתורם את שאינו שלו או כתורם את של חבירו נשמעינא מן הדא [ז]הבקיר כריו ומירחו וחזר וזכה בו אין תעבדיניה כתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואין תעבדיניה כתורם את של חבירו תרומתו תרומה נשמעינא מן הדא [ח] *גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן א' שאין בהקדש תשלומי כפל מנו תורם לא גיזבר הרי הוא תורם את שאינו שלו ואת אמרת תרומתו תרומה הוי לית טעמא דלא כתורם את של חבירו או נאמר מאן הוא תורם בר לוי שהקדיש תרומה והתני רבי הושעיא אחד המקדיש טבלו ואחד המקדיש תרומתו א"ר אידי גיזבר כמאן דאינון בעלים ודלא כרבי יוסי דרבי יוסי אמר הוא הגיזבר הוא אחר ר"ז רבי אחא רבי יסא רבי יוחנן בשם רבי ינאי *אתם גם אתם לרבות שלוחכם [י] מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אתם עושין שליח ואין הגוי עושה שליח רבי יוסי סבר מימר אין הגוי עושה שליח בגוי אחר חבירו הא בישראל עושה א"ל רבי זעירא מיניה ומיניה אתם עושין שליח ולא בישראל ודכוותה אין הגוי עושה שליח אפי' בישראל התיב רבי הושעיא והא מתני' מסייעא לרבי יוחנן אמר רשב"ג ומה אם ירצה הגוי הזה שלא לתרום פירותיו אינו תורם הא אם רצה תורם רבי

אתם וכו'. יש כאן טעות בחילופי השיטות וכצ"ל. אתם פרט לתורם את שאינו שלו הבקיר כריו ומירחו וחזר וזכה בו מה את עביד ליה בתורם את שאינו שלו או בתורם את של חבירו אין תעבדינה בתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואין תעבדינה בתורם את של חבירו תרומתו תרומה נשמעינה מן הדא גנב תרומת הקדש וכו' והאי נשמעינה מן הדא קמא הכתוב בספרים טעות ומיותר הוא. וה"פ דהש"ס בעי אם אחר תרם אחר שהפקיר את הכרי שלו ובודאי אם מירחו מקודם כבר נתחייב בתרומה ובמעשרות קודם שהפקירו ובין שזכה בו אחר ובין חזר וזכה בו הוא עצמו וכן אם לא היה נתחייב בידו כלל מקודם שזכה בו היה פטור מן הכל דהרי זה זוכה מן ההפקר הוא והפקר פטור מן המעשרות כדתנן בפ"ק דפיאה בהלכה ה' נותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח ואם מירחו ואחר כך הפקירו נתחייב בכל לכל מי שזכה בו אלא דהבעיא היא הכא בכה"ג שהפקירו קודם המירוח ואח"כ מירחו ושוב חזר וזכה בו והספק הוא משום דתניא בתוספתא דמעשרות בפ"ג המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו ולא הוי הפקר לאחר ג' ימים אינו יכול לחזור בו ואם זכה בו בין הוא בין אחר הרי הוא כזוכה מן ההפקר והשתא מספקא לן אם זה שמירח את הכרי הוית כחזרה מן ההפקר ושלו הוא וחייב לתרום ולעשר או דילמא מכיון שלא חזר בו בפירוש לאו חזרה היא וכשחזר וזכה בו כזוכה מן ההפקר הוא ופטור מן הכל והיינו דקאמר מה את עביד לה לתרומתו: בתורם את שאינו שלו או בתורם את של חבירו. כלומר אי נימא דדינו כמו בתורם את שאינו שלו דלא הוית תרומה משום דהמירוח לאו כחזרה היא וה"ז כתורם את ההפקר לאחר שזכה בו שאינו כשלו לענין חיוב תרומות ומעשרות או דדינו כמו בתורם את של חבירו משלו דקיי"ל דתרומתו תרומה וה"נ מכיון דמירחו נראה ממעשיו שחוזר בו ממה שהפקירו ותרומתו תרומה והא דמדמי לה להך גיסא לתורם את של חבירו משום דלא מצי למימר או כתורם את שלו דהא מיהא לא חזר בו בפירוש מן ההפקר אלא דממעשיו נראין כן וה"ק לא יהא דכתורם את של חבירו הוא ומיהת תרומה הויא: נשמעינה מן הדא. דתנן לקמן בפ"ו גנב תרומת הקדש וכו' וקס"ד דלאחר ההקדש נתרמה התרומה: מנו תורם. ומי הוא התורם לא הגזבר של ההקדש והרי הוא כתורם את שאינו שלו ואפ"ה את אמר דתרומה הויא: הוי לית טעמא דלא כתורם את של חבירו. כלומר ש"מ דאין כאן טעם אחר אלא דלא הוי כי אם כתורם את של חבירו דההקדש לגבי הגזבר הוי כתירם את של חבירו משלו וה"נ זה לגבי ההפקר דהא מיהת מכיון דמירחו חל עליו חיוב תרומה ולא יהא אלא כתורם את של חבירו דהויא תרומה: או נאמר וכו'. כלומר דהדר ופריך עלה מהיכא דייקת לה דבתרם הגזבר מיירי התם דילמא מאן הוא התורם בר לוי שהקדיש תרומה כלומר דמיירי שהכהן הוא שהקדיש את התרומה שלו ולעולם אין הגזבר יכול לתרום את ההקדש: והתני ר' הושעיא. ומהדר הש"ס דלא היא דהא תני ר' הושעיא בהדיא על האי מתני' דלקמן אחד המקדיש טבלו ואחד המקדיש תרומתו ובהקדיש טבלו על כרחך דאין התורם אלא הגזבר: אמר ר' אידי. לעולם דהגזבר הוא התורם ואפ"ה לא מגית למיפשט בעיין דלעיל דשאני התם דהגזבר כמאן דאינון בעלים של ההקדש ודלא כר"י וכו' דאמר דדין הגזבר הוא כאחר אצל ההקדש והשתא בעיא דלעיל גבי הפקר ובכה"ג דאמרן לא איפשטא: אתם גם אתם. אטעמא דמתני' מהדר ועכו"ם שתרם את של ישראל אפי' ברשות וכו' כדפרישית במתני' וגרסי' להא לעיל ריש פ"ו דדמאי: אתם. ועוד דרשינן מאתם דדוקא ישראל יכול לעשות שליח ושלוחו כמותו אבל אין העכו"ם עושה שליח דאין שליחות לעכו"ם: ר' יוסי סבר מימר. דדוקא עכו"ם ביד עכו"ם חבירו הוא דאין עושה שליח הא ביד ישראל יכול העכו"ם לעשות אותו שליח: א"ל ר' זירא ומניה ומניה. גופיה למדנו דלאו הכי הוא: אתם עושין שליח לא בישראל. כלומר דהא קרא דאתם וכי לא בישראל מיירי ומיניה ילפינן דישראל עושה שליח וה"נ ודכוותה דממעטינן להעכו"ם שאינו עושה שליח אפילו בישראל אינו יכול נעשותו שליח: התיב ר' הושעיא והא. ברייתא מסייעא לר' יוחנן. כלומר לסתם דבריו של ר' יוחנן דמשמע הוא כדמדייק ר' יוסי דדוקא לעכו"ם אחר חבירו אינו עושה שליח הא לישראל עושה כדלקמיה: אמר רשב"ג. תוספתא היא בריש פ"ו דדמאי דתני שם המקבל שדה מן העכו"ם מעשר ונותן לו אמר רשב"ג ומה אם ירצה העכו"ם הזה שלא לתרום ולעשר פירותיו אינו תורם אלא חולק ונותן לו בפניו ודייקינן הא אם רצה העכו"ם תורם הישראל בשבילו אלמא דיכול לעשות שליח לישראל: ר'

אתם פרט לתורם את שאינו שלו מה את עביד לי' כתורם את שאינו שלו או כתורם את של חבירו. פי' דמיבעיא לי' אם עיקר הקפדה הוא משום שאינו שלו או דעיקר הקפדה הוא משום של חבירו וכ"מ אם לא הוי לא שלו ולא של חבירו כדמסיק מירח כרי והפקירו וחזר וזכה בו אם תעבדיניה כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואם תעבדיניה כתורם את של חבירו תרומתו תרומה כצ"ל פי' אם הפקיר לאחר מירוח דאז אין ההפקר פטור ממעשרות ותרם בהפקר ואח"כ חזר וזכה בו אם תעבדיניה כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואם תעבדיניה כתורם את של חבירו תרומתו תרומה כיון דעיקר הקפדה הוא משום שהוא של חבירו א"כ בהפקר כיון שאינו של חבירו הוי תרומתו תרומה ופשיט מתרומת הקדש:

התיב ר"ה והא מתניתא מסייעא לר' יוחנן אמר רשב"ג ומה אם ירצה כו' הא אם רצה תורם. בפ"ו דמס' דמאי ה"א לא גרסינן הא אם רצה תורם ועי' במהרא"פ ז"ל דגרס מסייעא לר' יוסי: ר'

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"י מתרומות הל"ד

כא
ב מיי' פ"ב מהלכות שלוחין וש"ד ומתרומות ה"א סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קפח ס"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]הפקיר כריו ומרחו וכו'. עיין פ"ה ממתנות עניים הלכ"ז ופ"ב מתרומות הי"ב וצ"ע ועיין במים חיים במ"ע שם ודו"ק:

תרומות פ"ו משנה ד.

ירושלמי דמאי רפ"ו ה"א קידושין מא:

מראה הפנים

מה את עביד ליה בתורם את שאינו שלו וכו'. כדפרישית דהפקיר כריו וכו' הוא דקאי ולא מיתפרשא אלא לפי האי תוס' דמעשרות שהבאתי בפנים והובא מזה לעיל ריש פ"ו דפאה ועיין מה שנתבאר שם מענין זה בס"ד:

ודכוותה אין העכו"ם עושה שליח ואפי' בישראל. וזהו כמסקנא בבבלי פ' איזהו נשך (דף עא ע"ב) דבעי רב אשי התם למימר דליפשוט בהרא כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי איניהו לדידן אבל אנן לדידהו הויא להו שליח והוא כסברת ר' יוסי דהכא וקאמר עלה התם והא דרב אשי בדותא היא מ"ש איניהו לדידן דלא דכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית קאמר וכדמסיק ר' זעירא הכא ומיהו לתומרא אשכחן דיש שליחות לנכרי וכגון בענין איסור ריבית כדגרים התם בסיפא דברייתא נכרי שלוה מעות מישראל בריבית וביקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר לו הבא לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור דאע"ג דמסקינן דצריך שיהא השליח ישראל והשולח ישראל וא"כ הכא מ"ש בכך שהעמידו אצל הישראל דאין האיסור אלא מטעם שליחות דהנכרי הוה עושה שליחותו של ישראל המלוה ושלוחו של אדם כמותו והלא אין שליחות לנכרי והיה כדין שיהא מותר אלא מטעם חומרא דאיסור ריבית אמרו רבנן יש שליחות לנכרי בכה"ג וזהו כפי' רש"י ז"ל שם דהאי טעמא קאי בסיפא אף למאי דמסיק התם ברישא דמיירי שנטל ונתן ביד ול"ה הסכים הרי"ף והרמב"ם ז"ל דיש שליחות לנכרי לחומרא והיינו בהאיסור רבית כדאמרן וכבר בארתי במקומו שם בהלכה ה' דמ"ש הרמב"ן ז"ל דמן הירושלמי דאיזהו נשך משמע כדעת ר"ת בתוס' שם דלמאי דקאמר דטעמא דרישא משום דמיירי שנטל ונתן ביד ה"ה להסיפא דמיירי נמי שנטל ונתן ביד וכו' אבל זהו לגירסא של הרמב"ן בירושלמי הנזכר ולמאי שכתוב לפנינו שם פירשתי דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל עולין לפי הסוגיא דהאי תלמודא דהתם ויש שליחות לנכרי לחומרא וע"ש:

תוס' הרי"ד

בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו דפריך מיניה על רשב"ג דמר מוקי בחרש ומר מוקי לה בבריא מברייתא הזאת מ"כ הרשב"א וכל הראשונים ז"ל דאף בבריא לא מהני בגט אמירה לסופר רק בפה ולא בכתב ונקטו להלכה כר"י בר"ב וגזירת חכמים הוא בגט דבעינן לשמה דבעינן שישמע הסופר מפיו ולא סמכינן אכתב עד שישמע קולו [עי' בתוס' ז"ל] אולם מה דקשה לזכין מאד מאד על הא דמוקי ר' אבא מרי הך ברייתא דבחרש אנן קיימין ולא מהני בכתב למה לו לסיים ואין שליחות לחרש דמשמע דכל החסרון הוא משום שליחות דחרש לאו בר שליח הוא וקשה דממ"נ אי לא ס"ל כרשב"ג ובתיבתו אינו מחזיק לי' לפקח א"כ אפילו בלא חסרון שליחות לא מצי לגרש דהא מתניתין היא נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ואי דס"ל כרשב"ג דכתיבתו מחזיק לו לפקח א"כ הרי בר שליחות הוא ומה שכתב הק"ע ז"ל דמ"מ אין שליחות לחרש מדכתיב איש ז"א זהא מאיש לא נתמעט אלא קטן כדאיתא בירושלמי בפ"ק דקדושין עיי"ש הגע עצמך שהיה חרש א"ל איש כלומר דהוא בכלל איש ופריך הגע עצמך שהיה קטן דקטן נתמעט מאיש וע"ז משני דרכו להגדיל הא קטן בודאי דחרש לא נתמעט מאיש ובפירוש גרסינן במכילתין בתחלת המס' רשב"ג שמע כולהון מן הדין קריא מאה כל איש פרט לקטן אשר ידבנו לבו פרט לחרש ולשוטה וכו' עיי"ש הרי דבפירוש לא נתמעט חרש מאיש רק מידבנו לבו וחרש אינו בר מחשבה שאינו פקח ואם ע"י הכתב היינו מחזיקים אותו לפקח גמור א"כ הרי הוא בר שליחות גמור. אמנם האמת יורה דרכו דהבבלי והירושלמי מחולקין בענין הכתיבה דשיטת הבבלי דכתיבה מחזיק לו לפקח אליבא דרב ואליבא דרשב"ג ולפיכך קאמר רב כותבין ונותנין גט לאשתו דמשמע דאנחנו כותבין גם לאשתו והגם דבעינן שליחות דכתיבה מ"מ כיון דפקח גמור הוא ע"י הכתב ע"כ עושה שליח

ישראל

שנויי נוסחאות (כ"ז) ואכלה משלם [ד"ו] ואכלה שלו משלם, (כ"ח) וקרן אחד שאין [ד"ו] וקרן שאין

עין משפט נר מצוה

כב

א מיי' פ"ד מתרומות הל"ט טוש"ע יו"ד סי' של"א סל"ו

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א

לקמן פ"ג מ"ד. קידושין נט:

תוספתא פ"א

גיטין דף ל:

רבי אבא אמר *במאמין על ידו. רבי יוחנן בשם רבי ינאי ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי והלך אותו בן לוי ועשאן תרומת מעשר על מקום אחר והלך ישראל ונותנן לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת הדא דתימא בשנתנן זה עד שלא עשאו זה אבל אם עשאו זה עד שלא נתנו זה לא כהדא מתני' א *ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה וכולה מיניה מכיון שאמר לו כור מעשר יש לך בידי נעשה שלוחו נמצא כתורם ברשות ישראל פתר לה כרבי יוסי דרבי יוסי אמר *בעל הבית שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי: *רבי יוחנן בשם רבי ינאי ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי והילך את דמו חושש לתרומת מעשר שבו כהדא אליפוסה יהב לר"ש בר אבא מעשר א"ל מתוקן הוא אתא שאל לרבי יוחנן א"ל אליפוסה אחינו נאמן הוא רבי איסי בעי קומי דרבי יוחנן כמאן כרבי יוסי דרבי יוסי אמר בעל הבית שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי אמר ליה אין בבליא קמת עליה.

למי

ר' יוחנן בשם ר' ינאי ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי והלך בן לוי ועשאו תרומת מעשר כו' כהדא מתניתין ביטל אם עד שלא תרם ביטל כו' אם משתרם ביטל תרומתו תרומה. וה"נ מכיון שתרם והוא כשלוחו כדמסיק ע"כ אינו יכול לבטל השליחות ופריך וכולה מיני' כלומר כל כמיניה דהאיך יכולת בידו לעשות תרומה על מקום אחר הא עדיין לא זכה בהם ורק משום מחוסר אמנה ומחוסר אמנה אין עושה קנין ומשני מכיון שאמר כור מעשר יש לך בידי נעשה שלוחו ונמצא כתורם ברשות ישראל פי' דלא גרע הא דאמר לי' כור מעשר יש לך בידי מנותן רשות לתרום. וקושיא הזאת מקשה השטמ"ק ז"ל בשם הרא"ש ז"ל וכי משום מחוסר אמנה יהא לו רשות לתרום הא מחוסר אמנה אין עושה קנין ומתרץ דלא גרע מנתינת רשות לתרום והוא כקושיא וכתירוצא דהירושלמי עי' בשטמ"ק ז"ל במס' ב"מ (דף מ"ט) והוקשה להגמ' כיון דהוא משום שליחות א"כ קשה הא בעה"ב גופי' אין לו רשות לתרום תרו"מ ומסיק פתר לה כר' יוסי דרי"א בעה"ב שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי והוא כרבי אלעזר בן גמלא כש"ס דילן במס' גיטין (דף ל"א) עי"ש:

למי

ר' אבא אמר. דלא היא דהכא לאו בשליחות הוא אלא במאמין הבעה"ב ומסכים על ידיו של הישראל ושפיר דייקינן הא אם רצה הבעה"ב להסכים על מה שהישראל עושה ותרם פירותיו הויא תרומה ודמיא להא דמייתי לעיל קטן שהניחו אביו במקשה והיה תורם וכו' דנמי לאו מטעם דשליחות הוא דאין שליחות לקטן אלא מפני שאביו אימן והסכים על ידו: ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי. הריני נותן לך כור מעשר מן הפירות שיש לי וסמך בן לוי הזה עליו והלך ועשאן תרומת מעשר על מקום אחר שיש לו מן המעשר והלך ישראל הזה ושנה דיבורו ונתנו להמעשר לבן לוי אחר אין להלוי הראשון על הישראל אלא תרעומת דיכול הוא לחזור בו וליתן מעשרותיו לכל מי שירצה: הדא דתימא בשנתנו זה. לבן לוי אחר עד שלא עשאו זה הלוי הראשון תרומת מעשר על מקום אחר אבל אם כבר עשאו זה לתרומת מעשר עד שלא נתנו זה הישראל להלוי אחר לא מפני שמאחר שזה קראו שם לתרומת מעשר אינו יכול לחזור בו וליתנו לאחר לשם מעשר: כהדא דהיא מתני'. כדשמעינן מהאי מתני' דלקמן בפ"ג הרשה את בן ביתו וכו' תרומתו תרומה ביטל את השליחות אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה וה"נ דהוי כמי שבטל זה לאחר שכבר תרם זה ותרומתו תרומה ואינו יכול לבטלה: וכולה מיניה. בתמיה וכי כל כמיניה של הלוי הזה לעשותו תרומת מעשר הא אכתי לא מסר לידו המעשר ואמאי ליהוי תרומתו תרומה. ומשני אין דמכיון שאמר לו כור מעשר יש לך בידי נעשה זה הלוי כשלוחו של הישראל לתרום ונמצא כתורם ברשות הישראל והלכך הויא תרומה וכדמסיק ואזיל: פתר לה כר' יוסי וכו'. כלומר דלא תקשי הא בתרומת מעשר קיימינן ומה שייך הישראל לתרומת מעשר דנימא דנעשה הלוי הזה כשלוחו הלכך קאמר דס"ל לר' ינאי כר' יוסי דאמר בתוספתא בפ"ק בעל הבית שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי דיש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר כמו שיש לו רשות לתרום תרומה גדולה ושפיר הוי הלוי הזה כשלוחו: והילך את דמיו. ומכור אותו לי חושש הלוי לתרומת מעשר שבו דשמא קראו הישראל קודם שמכרו לתרומת מעשר ונמצא יש בדמיו דמי תרומת מעשר וזה אינו להלוי ואין הלוי יכול למוכרו דהרי הוא של הכהן ואסור לזרים: כהדא. דשמעינן מהאי עובדא דחוששין על כך אם אין זה הישראל מוחזק לנאמן: אליפוסה. שם איש אחד יהב לר' שמעון בר בא מעשר שהיה לוי ואמר לו כבר מתוקן הוא מתרומת מעשר שהפרשתי ממנו ונתתיו להכהן: אליפוסה אחינו נאמן הוא. ויכול אתה לסמוך עליו: כמה כר' יוסי. כמאן אזלא שמעתתך כר' יוסי דאמר דהבעל הבית יש לו רשות לתרום תרומת מעשר: אמר ליה אין בבליא. בבליא ודאי כך הוא וקמת עליה דהך מילתא דשפיר הוא כר' יוסי:

הלכה ב מתני' חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום. לכתחילה לפי שצריך לברך ומלוה שישמיע לאזניו ובדיעבד אינו מעכב: חרש שדברו חכמים בכל מקום וכו'. ואמרינן בגמרא דהאי כללא לאו דוקא דיש מקומות דמדבר ואינו שומע ג"כ בכלל חרש הוא: שאינו לא שומע וכו'. שנולד חרש ממעי אמו וזה שלא שמע מעולם א"א ללמוד לדבר:

למי

תוס' הרי"ד

שליח וכן פרש"י ז"ל דהחרש כותב בכתב לסופר כתבו גט לאשתי ואשיב כפקח מתוך הכתב והסופר כותב ומייתי סייעתא מרשב"ג דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרא אבל פקח ונתחרש הוא כותב והאחרים חותמין עי' פרש"י ז"ל הוא כותב הגט ואחרים חותמין לעדות אלמא דחשיב כפקח מתוך הכתב וזה לשיטת הבבלי אבל לשיטת הירושלמי הוא שיטה אחרת לא דס"ל לרשב"ג דע"י הכתב הוא מוחזק לפקח ז"א דהכי גרסינן בירושלמי ארשב"ג בד"א בחרש מתחלתו אבל אם היה פקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו והוא כמו דגרסינן בתוספתא מפורשת (ריש מכילתין) רשב"ג אומר איזהו חרש שהיה חרש מתחלתו אבל פקח שנתחרש הוא תורם והן מקיימין על ידיו. וכן גרסינן בסיפא שם ר"י אומר קטן שהניחו אביו במוקשה הוא תורם ואביו מקיים על ידו תרומתו תרומה

מראה הפנים

ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי וכו' אין לו עליו אלא תרעומות. האי מילתא דר' יוחנן איתא נמי בבבלי פ' הזהב (ד' מט ע"א) דלמד רב פפא התם להא דקא"ר יוחנן לעיל האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור בו דמודה ר' יוחנן דבמתנה מועטת אינו מותר לחזור בו משום דסמכא דעתיה דהמקבל מדקאמר ר' יוחנן דשרי הבן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר ואי אמרת דמצי למיהדר ביה הישראל אמאי רשאי אשתכח דקאכיל טיבלא אלא ודאי דהואיל ומתנה מועטת היא דאין לישראל כ"א טובת הנאה במעשר סמכה דעתיה דהלוי דלא הדר ביה ולפיכך רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר. ומשמע מהא דלא קאמר אלא דאינו מותר לחזור בו במתנה מועטת דהוי מחוסר אמנה ובמתנה מרובה מותר לחזור בו משום דלא סמכה דעתיה דהמקבל ואפי' מחוסר אמנה לא הוי וכ"פ הרמב"ם ז"ל כהדא בפ"ז מהלכ' מכירה בש"ע דבמתנה מועטת ה"ז ממחוסרי אמנה ובמתנה מרובה אין בה חסרון אמנה וא"כ אם חזר בו מיהת חזרה הוא אף במתנה מועטת דאין בה אלא משום מחוסר אמנה ונפקא מינה דאע"פ שעשאו בן לוי לתרומת מעשר קודם שחזר בו ואח"כ חזר בו ונתנו לבן לוי אחר לא הוי תרומתו של זה הבן לוי תרומה וזה מוכרח הוא מדלא מחלק הש"ס התם כדמחלק הכא הדא דתימא בשנתנו זה עד שלא עשאו זה וכו'; וטעמא דמילתא דמכיון דאין בה אלא משום מחוסר אמנה. אבל לדידא אם חזר בו אין לו עליו אלא תרעומות והויא חזרה ולעולם אין תרומתו של זה תרומה והלכך לא מחלק התם מידי וכדאמרן אלא דאכתי היא גופה קשיא אמאי לא מחלק הש"ס התם כדמחלק הכא דהא מסתמא דמתני'. דפ"ג מוכרח הוא כדקאמר הכא דהאי בן לוי שתרם הויא כשלוחו של ישראל משום דיש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר כדר' יוסי בתוספתא וזה מוסכם הוא דקיי"ל כהלכה אלעזר בן גומל בהאי מילתא וכבר כתבתי והרחבתי בענין זה לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ב' ד"ה הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וכו' וא"כ האי חזרה דנתן זה המעשר לבן לוי אחר הוי כביטל האחר שכבר תרם זה בשליחותו ותנן דאם משתרם ביטל תרומה השליח תרומה והשתא אמאי לא מחלק הש"ס התם בהכי וכדי ליישב זה על כרחך דהיינן למאי דאמר לקמן בפ"ג על האי מתני' ביטל וכו'. דפריך מינה על ר"ל דס"ל בפ"ד דגיטין ובכמה מקומות דאין אדם מבטל שליחותו בדברים דלא אתי דיבור ומבטל דיבור ואמאי יכול לבטל ומשני תיפתר כגון שאמר לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום והשתא מוכחא דסוגית הש"ס דהתם פליגא בהאי מילתא עם סוגית הש"ס דהכא וזה דלמאי דמוקי האי ש"ס להמתני' דפ"ג אליבא דר"ל דלא תיקשי עליה דאיכא לאוקמי המתני' בשינה השליח שליחותו והלכך הוא דיכול לבטל אלא שצריך שיהיה הביטול מקודם שתרם ומינה דלר' יוחנן דפליג על ר"ל בעלמא וס"ל דדיבור מבטל דיבור לא צריכין להאי אוקמתא דשינה השליח אלא דלעולם עד שלא עשה השליח המעשה יכול הבעה"ב לבטל השליחות ומשעשה אינו יכול לבטל והשתא אתיא שפיר דהכא אליבא דר' יוחנן קיימינן ולדידיה לא מוקמינן המתני' דפ"ג בשינה השליח והלכך מדמה לה שפיר האי דינא דבן לוי וישראל לדינא דמתני' דפ"ג דהאי דינא לא שייכא ביה שינוי דהא האי מעשר לאו ביד הלוי הוא והוי כדהתם וכל זה לסוגיא דהאי ש"ס דמוקי למתני' דלקמן בשינה אליבא דר"ל דוקא ולא אליבא דר' יוחנן וס"ל נמי לדמות להאי דינא לדינא דמתני' דלקמן ואע"ג דהכא לא עשה אותו שליח בפירוש כדהתם אבל סוגיא דהש"ס דהתם לא ס"ל הכי אליבא דר' יוחנן אלא דאע"ג דר' יוחנן ס"ל בעלמא דאתי דיבור ומבטל דיבור מודה הוא בתרומה דאינו יכול לבטל השליחות אא"כ שינה השליח וטעמא דשאני תרומה מכיון דאפי' גילוי דעתא בעלמא סגי בה דליהוי כתורם ברשות כדאמרינן לעיל גבי כלך אצל יפות הלכך כיון דעשאו שליח בפירוש לא אתי דיבורא דידיה ומבטל לדיבורא קמא אלא בשינה דוקא וביטלו מקודם כשעדיין לא עשה מעשה והלכך אפי' לר' יוחנן מוקמינן להמתני' דפ"ג בשינה השליח והשתא אתי נמי שפיר להא דר' יוחנן בפ' הזהב בהאי דינא דבן לוי וישראל דלא מחלק הש"ס דהתם כדמחלק הכא אלא דלעולם הויא חזרה ואפי' לאחר שתרם הבן לוי ונתנו זה ללוי אחר וטעמא דלא דמיא האי דינא לדינא דמתני' דפ"ג דהתם בעשאו לשליח בפירוש ואמר לו לתרום דמהאי טעמא גופי' בעינן שינה דוקא כדאמרן אבל הכא נמי דמיקרי תורם ברשות כל זמן שלא חזר הבעה"ב מ"מ מכיון שחזר בו אח"כ לעולם הויא חזרה דהא לא א"ל בפירוש לתרום וכל כמה דלא מטא המעשר לידו מצי האי למיהדר ביה לדינא דלא הוה אלא משום מחוסר אמנה כדלעיל ובהאי סברא פליגי נמי דסתמא דהאי ש"ס ס"ל לדמות האי דינא לדינא דמתני' דלקמן ואע"ג דהכא לא עשאו שליח בפירוש וסתמא דהש"ס דהתם לא ס"ל הכי ולפי מה שנתבאר לן בהאי סברא דפליגי סוגיא דהאי ש"ס וסוגיא דהתם וכמאי דפליגי נמי אליבא דר' יוחנן כאוקמתא דמתני' דלקמן ממילא רווחא לן שמעתא בענין פיסקיה דהרמב"ם בהאי דינא דמתני' דפ"ג שכתב בפ"ד בהלכה ט' האומר לשותפו או לבן ביתו וכו' וכאוקמתא דהאי ש"ס אליבא דר"ל והשיג הראב"ד מה ראה זה המחבר שפסק כר"ל וכו' ולית הלכתא כותיה והכ"מ האריך שם ובשם הר"י קורקוס לחלק בין תרומה לזה דבעלמא אבל עדיין היה צריך תלמוד מהיכן למדנו אליבא דר' יוחנן לומר כן וממה שביארנו הרי לך מבואר בסדיא דאליבא דר' יוחנן גופיה ע"כ לחלק כן וזה מוכרח מסוגיא דפ' הזהב אליבא דר"י כמה שנתבאר ומובן דבר מתוך דבר דהא אי סבירא לן דהיכא שלא עשאו שליח בפירוש יכול זה לבטל תרומתו לעולם כדמוכח מדלא מחלק הש"ס התם כדמחלק הכא א"כ ממילא שמעת מינה דהיכא שעשאו שליח בפירוש שאינו יכול לבטל התרומה אלא דוקא בשינה זה שליחותו וביטל זה קודם המעשה הא חדא דלמדנו מסוגיא דר' יוחנן בפ' הזהב ואידך הא דבעינן למימר כדיבור דלקמן בפ"ד:

רבי יוחנן בשם ר' ינאי ישראל שאמר לבן לוי וכו'. והילך את דמיו חושש לתרומת מעשר שבו. כעין האי מילתא איתמר בבבלי פ"ג דגיטין (דף ל ע"ב) על הא דמייתי שם תדא כרייתא ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו מאי קאמר אמר אביי ה"ק ישראל

שאמר

שנויי נוסחאות (ס"ד) ונותנן [בכי"ל] ונתנו [וכ"ה בד"ו]. (ס"ו) כהדא מתני' [ד"ו] כהדא די מתני'. (ס"ד) דמו [בכי"ל] דמיו. שבו כהדא [בכי"ל] שבו דמיי כור מעשר יש לך בידי והא לך את דמיו אינו חושש. לתרומת מעשר שבו כהדא. אליפוסה [בכי"ל] ליפסח. (סט"ז) כמאן [ד"ו] כמה.

מסורת הש"ס

ברכות טו: מגילה יט:

שם

ע' ברכות טו. שם טו: וירושלמי שם פ"ב:

חגיגה ב. וירושלמי חגיגה פ"א הל"א. יבמות פ"ב הל"ט כס"ע:

יבמות קד:

למי נצרכה לרבי יוסי היידן רבי יוסי ההוא דתנינן תמן [ה] *הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא. אמר רב מתנה דרבי יוסי היא אמר רבי יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין רבי יוסי ורבנן בק"ש דכתיב בה שמע *הא שאר כל המצות לא מן מה דאמר *רב מתנה דרבי יוסי היא הדא אמרה [ו] היא ק"ש היא שאר המצות שבתורה מ"ט דרבי יוסי והאזנת למצותיו וגו' שמע לאזניך מה שפיך מדבר אמר רב חסדא לית כאן חרש אשגרת לשון היא מתניתא. א"ר יוסי מסתברא יודי רב חסדא בתרומה דהיא דרבי יוסי אמר רבי בון על כורחך אתמר דהיא דרבי יוסי דתנינן חמישתי קדמייתא ולא תנינתא עמהון ואין משום שאין תרומתן תרומה והא תנינן חמישתי אחרייתא ולא תנינתא עמהון הרי סופה מימר דר' יוסי היא. *[ז]תמן תנינן [ג] הכל חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן חברייא בשם ר' לעזר למען ישמעון ולמען ילמדון עד כדון מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר ר' הילא בשם ר' לעזר למען ילמדון ולמען ילמדון אמר ר' יונה הדא אמרה [ז] דלית כללין דרבי כללין דתנינא חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וסברינן מימר שומע ואינו מדבר חרש מדבר ואינו שומע חרש והתנינן [ד] *חרש שחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ואמר ר' יוחנן בשאין יכולין לומר ואמר ואמרה ותנינן חרש שדיברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר הדא מסייע לרבי יונה דרבי יונה אמר הדא אמרה דלית כללין דר' כללין:

תני

גמ' למי נצרכה לר' יוסי וכו'. הובא זה לעיל בפ"ב דברכות בהלכה ד' ושם תמצא מבואר הכל עם כל מה דשייך לזה עד הרי סופה מימר דר' יוסי היא: תמן תנינן וכו'. בריש חגיגה: למען ישמעון וגו'. בהקהל כתיב וילפינן ראיה ראיה מהקהל: עד כדון. שמעינו למעט מדבר ואינו שומע מלמען ישמעון אלא שומע ואינו מדבר מנלן למעוטי: למען ילמדון. וקרי ביה כמי למען ילמדון לאחרים פרט לשומע ואינו מדבר: הדא אמרה דלית כללוי דרבי כללין. הכלל ששנה רבי במתני' לאו לדוקא שנה אותן דקתני חרש המדבר וכו' וסברינן מימר וכו' כלומר דהא באמת הוא כדסברין לומר דבמתני' דחגיגה שניהם בכלל חרש הן וא"כ הא דקתני חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר לאו דוקא הוא: והתנינן. וכן עוד הא דתנינן בפ' מצות חליצה חרש שחלץ וכו' ואמר ר' יוחנן לפי שאינן בואמר ואמרה ואף השומע ואינו מדבר בכלל והנינן הכא חרש שדברו חכמים וכו' וא"כ הדא נמי מסייע לר' יונה וכו' וגרסי' להא כמי התם:

הלכה ג מתני' קטן שלא הביא שתי

שערות וכו'. לכתחילה מודה ר' יהודה דלא יתרום ובדיעבד תרומתו תרומה אע"פ שלא הביא שתי שערות ובכלל קטן הוא: עד שלא בא לעונת נדרים. וזהו שלא בא עדיין לשני גדלות אין תרומתו תרומה ומשבא לעונת נדרים שהגיע לשני גדלות הזכר בן י"ג ויום אחד והנקבה בת י"ב ויום אחד ועדיין לא הביאו סימנין זהו עונת נדרים האמורה בכל מקום דלעולם נדריהן נדר והקדישן הקדש אע"פ שאומרים אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו ואז תרומתן תרומה אבל מקודם לזמן הזה והוא מבן י"ב ויום אחד עד י"ג ויום אחד והנקבה מבת י"א ויום אחד עד י"ב ויום אחד צריכין בדיקה אם הן יודעין לשם מי נדרו והקדישו ואין זה עונת נדרים כדאמרינן בפרק יוצא דופן והלכה כר' יוסי:

תני

למי נצרכה לר' יוסי היידן ר"י. פי' דהא דקתני חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם בדיעבד תרומתו תרומה אתיא אפי' לר' יוסי דאע"פ דס"ל לענין ק"ש דלא יצא אף בדיעבד מ"מ לענין תרומה דהוא רק משום ברכה דרבנן יצא בדיעבד. תמן תנינן הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו א"ר מתנה דר' יוסי היא וס"ל לר"מ דר' יוסי פליג אפילו לענין מגילה דעיקרה דרבנן. אר"י הוינן סברין מימר מה פליגין ר"י ורבנן בק"ש כו' מן מה דאמר ר"מ ר"י היא הדא אמרה היא הדא היא הדא אמר רב חסדא לית כאן חרש שיגרת לשון היא מתניתא. פי' דל"ל דלענין מגילה יסבור ר' יוסי דאף בדיעבד לא יצא וע"כ דליתא. כלל במתניתין דמגילה חרש אלא משיגרת הלשון בעלמא דהיכא דתני שוטה וקטן תני נמי חרש ע"כ נקט גם הכא חרש אבל באמת בחרש המדבר לכו"ע יצא אף לר' יוסי. א"ר יוסי מסתברא יודי רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי. פי' דאע"ג דלענין מגילה ס"ל דאף לר' יוסי יצא בדיעבד מ"מ לענין תרומה דעיקרה מדאורייתא מודה רב חסדא דס"ל לר' יוסי דלא הוי תרומה אף בדיעבד ומתניתין דידן דלא כר' יוסי. ר' חנניא בשם רב חסדא דר' יוסי היא פי' דר"ח בשם ר"ח פליג על ר' יוסי בשם רב חסדא וס"ל דלענין ברכה בתרומה ס"ל דמודה ר' יוסי דבדיעבד שפיר דמי. ע"ז אר"ב ע"כ איתמר דהיא דלא כר' יוסי פי' דע"כ דהוא כההיא דאמר ר' יוסי דר' יוסי התנא ס"ל דאפילו בדיעבד לא הוי תרומה כמו גבי ק"ש דלא יצא בדיעבד דתנינן חמישתא קדמייתא ולא תנינתה עמהון אי משום שאין תרומתן תרומה והא תנינן חמישתא אחרייתא ולא תנינתה עמהון הרי סופה מימר דר' יוסי היא פי' דהא תני ברישא חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ובסיפא קתני חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה (לקמן בה"ד) ומדוע לא קתני חרש המדבר ואינו שומע לא ברישא ולא בסיפא אי דלא תני ברישא משום דהנהו אין תרומתן תרומה וחרש המדבר ואינו שומע הוי תרומתו תרומה א"כ ניתנייה בסיפא דהנהו תרומתן תרומה אלא ע"כ בסופה מימר דר' יוסי היא דכל הנהו דחשיב בסיפא הוא אפילו לר' יוסי ג"כ ר"ל דקחשיב הנהו דברים דאתיא ככו"ע בין לר' יהודה בין לר' יוסי ואילו חרש המדבר ואינו שומע ס"ל לר' יוסי דאין תרומתו תרומה ולא מיירי התנא בפלוגתא וע"כ הא דקתני חרש המדבר ואינו שומע תרומתו תרומה הוא לא כד"ה דהוא דלא כר' יוסי וע"כ בהא דקחשיב החשבון של חמשה דהוא לד"ה בלא פלוגתא לא חשיב חרש המדבר ואינו שומע. זהו פירושא דהאי שמעתא ע"פ גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י. וכן משמע משנו"א ז"ל במס' ברכות ומס' תרומות ורק חסר שם בהגירסא תיבת דלא בין בתחילתו אר"י מודה רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי ובין בההיא דר"ב ע"כ איתמר דלא כר' יוסי בשניהם חסר תיבת דלא והוא העיקר להבנת הסוגיא ושם בשנו"א ז"ל הגירסא כמו שהוא לפנינו דהיא כר' יוסי ואולי בשנו"א ז"ל נדפס כר"ת כר"י ואפשר

הפי' הוא כר' יהודה ופלא גדולה שמדפיסי השנו"א ז"ל לא הביאו הגי' הזאת שבכי"ק ולפי הנראה שכמה הגהות היו בידי תלמידיו ז"ל בהסמוכים אליו:
תמן תנינן הכל חייבין בראי' חוץ מחרש שוטה וקטן סברין מימר שומע ואינו מדבר חרש מדבר ואינו שומע חרש חברייא בשם ר"א למען ישמעון כו' א"ר יונה הדא אמרה דלית כללין דרבי כללין ותנינן חרש שחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ואמר רבי יוחנן בשאין יכולין לומר ואמר ואמרה הדא מסייע לר' יונה דר' יונה אמר דלית כללין דרבי כללין. כצ"ל וכן איתא בשנו"א ז"ל ומפרש דמייתי הא דתנן במס' חגיגה הכל חייבין כו' והטעם משום דכתיב למען ישמעון בעינן שיכול לשמוע פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדון פרט לשומע ואינו מדבר ואר"י דע"כ מוכח דלית כללין דרבי כללין דהא הכא ג"כ תני חרש ומ"מ שומע ואינו מדבר חרש או מדבר ואינו שומע חרש ומייתי עוד ראיה ממס' יבמות דתני התם חרש וחרשת והטעם משום שאינן בואמר ואמרה שמעינן דאף שומע ואינו מדבר חרש כן פי' בשנו"א ז"ל:

תני

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ב מק"ש סמ"ג עשין יח טוש"ע או"ח סי' סב ס"ג

כד
ב מיי' פ"א מברכות סמ"ג שם כז טוש"ע שם סי' קפה ס"ב וסי' רו ס"ג

כה
ג מיי' פ"ב מחגיגה ה"א סמ"ג שם רכז

כו
ד מיי' פ"ד מיבום ה"ג טו טוש"ע אהע"ז סי' קסט סמ"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א] היא ק"ש היא שאר וכו'. עיין בשנות אלי' כאן ובביאוריו בברכות פ"ב ובפ"מ בברכות פ"ב שם ובהשמטות שנות אלי': [ב] תמן תנינן הכל חייבין בראיה וכו'. עי' ירושלמי פ"ק דחגיגה ה"א ע"ש בק"ע ובמה"פ ומ"ש בגליון ירושלים שם: [ג] לית כללין דרבי כללין. עיין ברע"ב במשנתינו ובתוס' יו"ט ובמים חיים בהגהותיו למשניות ובשנות אליהו:

מראה הפנים

שאמר ללוי מעשר יש לך בידי והילך דמיו אין חוששין שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר כור מעשר יש לך בידי והילך דמיו חוששין שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר ופריך אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוי ליה תרומת מעשר אלא א"ר מפרשיה וכו' וכי נתחדו חברים לתרום שלא מן המוקף אלא א"ר אשי ה"ק בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קיץ לא הוה מתקן ליה בעה"ב כור מעשר לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקיץ תקוני תקניה בעה"ב והכא דנראה דברי ר' יוחנן דאזלי כפירושא דאביי אבל לא כטעמיה ממש. דהתם לפרש ליגנא דהברייתא קאמר אין חוששין וחוששין ומשמע דהחששא הוא לבעה"ב אם עשאו בן לוי תרומת מעשר או לא ולפיכך פריך שפיר אי כפירושא דאביי והלוי מכרו לו אטו ברשיעי עסקינן אבל הכא דקאמר ר"י בשם ר' ינאי משמיה דנפשיה וענין אחר הוא דמשמע דהחשש על בן לוי הוא אם יש לו לחשוש דשמא קרא הבעה"ב שם לתרומת מעשר שבו ועדיין לא הפרישו ומכרו הכל להלוי וזה מוכרח הוא מדמייתי ענה לסדה דאלופסה וכו' וקאמר ר' יוחנן דנאמן הוא וכלומר אבל אחר שאינו נאמן חושש הלוי לתרומת מעשר שבו דחוששין להבעה"ב שמא קרא שם לתרומת מעשר ומכרו הכל ביחד להלוי ונמצא שיש כאן דמי תרומת מעשר בידו וזה פשוט והבאתי להאי סוגיא דהתם משום שהוא דר' יוחנן דפ' הזהב בהובא בדיבור דלעיל דנלמד טעמיה דהרמב"ם בדין הסוגיא דגיטין מהאי דר' יוחנן דפ' הזהב וכן נלמד ג"כ טעמיה דלא הביא האי דר' יוחנן דהתם ודהכא מהאי סוגיא דגיטין. וזה במה דהרמב"ם פסק בפ"ג מתרומות בהלכה ט"ו כהאי דגיטין כהיפך מהגי' אשר לפנינו שם בדברי רב אשי והשיג הראב"ד ואמר אין בו טעם והוא היפוך הגמ' שלנו וכ"ל אף דמשמע קצת מההיא דהכא ואף דענין אחר הוא מ"מ נראה מדקאמר לעיל גבי כור מעשר וכו' ועשאו תרומת מעשר וכו' אלמא כל היכא דקיץ ואמר כך לבן לוי הבן לוי הוא דעושה תרומת מעשר וזהו סברת הרמב"ם דבאומר כור מעשר חושש הלוי דשמא לא הפריש הבעה"ב וצריך הוא להפריש התרומת מעשר אבל בגמ' שלנו איפכא קאמר והכ"מ כתב דהגי' של הרמב"ם בדברי רב אשי היה בהפך אבל עדיין צריך ראיה לגי' ההיפוך ונראה דמדר' יוחנן דפ' הזהב משמע כסברת גירסתו והיינו ר' יוחנן דהכא דלעיל ושם קאמר כור מעשר וכו' בן לוי ראשי לעשותו תרומת מעשר וכו' והיינו הך וכדאמרן. ומה דלא הביא להא דר' יוחנן דהתם ודהכא פשוט הוא דזה נלמד מסוגיא דגיטין דפריך וכי נתחדו חברים לתרום שלא מן המוקף ולפיכך הוכרח רב אשי לאוקמי שאמר כך אמר לי אבא וכו' וכזה פסק הוא ז"ל ג"כ כפי משמעות הסוגיא דחברים הוא דלא נתחדו על כך דלכתחלה כ' תרומת מעשר מפרישין אותו שלא מן המוקף וכו' וזהו כדתנן בפ"ב דבכורים ות"מ אין תורמין אלא מן המוקף ואפי' תרומת מעשר וזהו כהי"מ שהביאו התוס' בגיטין שם ד"ה וכי נתחדו וכו' וזהו טעמו דלא כתב גבי תרומת מעשר שום ענין מה דאיירי שלא מן המוקף ומה שכתב הראב"ד בזה אין בו תשם קושיא. ועיין לקמן רפ"ב מה שיתבאר עוד מענין זה בס"ד:

למי נצרכה לרבי יוסי וכו'. עיין לעיל בברכות פ"ב מה שנתבאר מזה ובענין הסוגיא דמגילה:

תני

תוס' הרי"ד

תרומה וכו' עיי"ש ומקיים על ידו פי' עומד ע"ג וס"ל לרשב"ג חילוק בענין חרש דאיזהו חרש דוקא חרש מתחילתו זהו חרש אבל בפיקח שנתחרש אינו חרש גמור אלא מהני מעשיו כשאחרים מקיימין מעשיו ולפיכך פיקח שנתחרש אינו בכלל חרש השנוי במשנתינו בכלל חמשה לא יתרומו ומתניתין מיירי דוקא בחרש מתחילתו אבל פקח שנתחרש אינו בכלל חרש אלא אהני תרומתו בשאחרים מקיימין אותו וע"ז גרסינן בירושלמי אמר רשב"ג בד"א שהיה חרש מתחלתו אבל פקח שנתחרש הוא כותב ואחרים מקיימין כתב ידו ולמד הירושלמי דין גט מדין תרומה כמו דבתרומה ס"ל לרשב"ג דפקח שנתחרש אין דינו כחרש גמור אלא אהני תרומתו כשאחרים מקיימין על ידו כן נמי בגט בפקח שנתחרש כותב ע"י שאחרים מקיימין כתב ידו וזהו ברייתא אחריתא דמביא הירושלמי דלמד מדין תרומה ושיא הברייתא דתוספתא (ריש מגילהין) אבל הבבלי מביא ברייתא אחריתא תנאי היא דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרא אבל פקח שנתחרש הוא כותב ואחרים חותמין ופירושו דאחרים חותמין לעדות על הגט ולא דאחרים מקיימין על ידו אלמא דכתיבתו מחזיק ליה לפקח גמור ואלו בירושלמי גרסינן כותב ואחרים מקיימין כתב ידו וע"כ דהאי מקיימין הוא כמו מקיימין דגבי תרומה דל"ל דמקיימין משום קיום שטרות דז"א דמאי שייכא דקיום הכא דזה פשיטא דכי בשביל שהוא פקח ונתחרש לא

שנויי נוסחאות (ס"ה) כק"ש [ד"ו] בשמע. (ס"ו) יוסי היא הדא אמרה היא ק"ש [ד"ו] יוסי הדא אמרה היא שמע. (ס"ח) לאצותיו [ד"ו] למצותיו ושמעת כל חוקיו שמע. (ס"ט) בתרומה [ד"ו] בתרומות. (ס"ב) אמר ר' בון [ד"ו] א"ר בי רבי בון. (ס"ד) שחלץ [בכי"ו] ש חלץ. (ס"ס) בשאין [ד"ו] בשאינן.

(עמודי ירושלים תנינא) למען ילמדון עמ"ש הרא"ש ומ"ש הש"ך חגיגה (פ"א ה"א):

עין משפט
נר מצוה

כז
א מיי' פ"ד מתרומות ה"ה ופי"א מנדרים ה"ד

כח
ב מיי' פ"ט מטומאת צרעת ה"א ופ"א ממשכב ומושב ה"ו

כט
ג מיי' פ"ג מבכורים ה"א

ל
ד ה מיי' פ"ו מק"פ הל"ו

גליון
הש"ס
וציון
ירושלים

[ז]תני בשם ר"מ וכו'. עיין במפרש כאן ובק"ע ר במות בירושלמי שם פי"ג הל"ב בדתה סיר ה המפרש כאן וכל מחוורהא כמו הר"ש דסוף איבעיא ע"כ לענין קטן הוא כמ"ש הק"ע עצמו ועיין פ"מ שם ועיין במגילת ספר לאוין דמ"ב ובמהרי"ט אלגזי פ"א דבכורות דף ט. בהאריכו בביאור הסוגיא הלז ועיין בבנות אליהו: [ז]ומשנהו לשם שלמים. עיין בפסחים דף נו ובר"ש דמפרש לענין חגיגה ובזבחים דף ט ובהגהותינו על הש"ס דזבחים שם מ"ש בזה:

מסורת
הש"ס

ירושלמי יבמות פי"ג ה"ב כל הענין.

גמ' תני בשם ר"מ וכו'. האי סוגיא כולה גרסינן לה בפ' י"ג דיבמות בהלכה ב': ר' אבין בשם רבנן. והתם גרים דר' יוסי קאמר לה בשם ר' הילא טעמא דר"מ דכתיב גבי תרומה ונחשב וגו' ולא תשאו עליו חטא: את שכתוב בו מחשבה וכו'. כלומר דשייך ביה מחשבה לאפוקי קטן דאין לו מחשבה כדתנן בפ"ג דמכשירין ומייתי לה לעיל בהלכה א' חש"ו יש להן מעשה ואין להן מחשבה: התיבון הרי עכו"ם שאין כתוב בו מחשבה ותורם. בשלו כדתנן לקמן סוף פ"ג העכו"ם והכותי שתרמו תרומתן תרומה. וגרסי' הכא להא דכתיב בספרים לקמן ותני ר' הושעיא תורה אור וכו' וכן הוא ביבמות. כלומר והא קתני לה ר' הושעיא בהדיא דעכו"ם אין להן מחשבה ואמאי תרומתן תרומה: ומשני תמן להכשיר לענין הכשר הוא דקתני ר' הושעיא דאין להן מחשבה ומשום דעכו"ם לאו בר מקבל טומאה הוא הלכך מחשבתו לענין הכשר לקבל טומאה לאו מחשבה היא וכאן לתרומה מחשבתו מחשבה דשייך הוא בתרומה דנפשיה. אבל קטן לא שייך ביה מחשבה כלל: ר' אבין בר כהנא בשם ר' הילא. גרסי' כמו שהוא ביבמות: ה"ג דר"מ דכתיב ולא תשאו עליו חטא וכו'. לאפוקי קטן שאינו בנשיאות עון דלאו בר עונשין הוא עד שיביא שתי שערות: התיבון הרי עכו"ם. דלאו בר נשיאות עון הוא ואפ"ה תורם את שלו ולא משני מידי אהא: כדברי מי שהוא אומר. למאן דס"ל דקטן אינו תורם ס"ל נמי דאינו מקדיש ולקמן מפרש לה: ולמה לא אמר וכו'. דהו"ל לסיים ולומר ג"כ לדברי האומר תורם מקדיש ומשני דלא מצי למימר הכי בגין דר' יודה דס"ל אע"פ שהוא תורם אינו מקדיש וטעמי' דר' יהודה דס"ל מאת כל איש אנדבות דהקדש קאי: ור' יוחנן. פליג אר' אחא דאפילו למ"ד אינו תורם הקדישו הקדש דשאני תרומה דמיעטיה קרא: ומהו מקדיש. וקאמר עולה ושלמים כלומר קרבן נדבה אבל לא קרבן חובה כדמסיק להביא חטאת חלב וחטאת דם אינו יכול שאין לו דלאו מחויב חטאת הוא: מהו שיביא קרבן זיבה וקרבן לרעת. מי נימא דמאחר שהוא חובה אינו מביא או דמאחר שהוא מטמא בהן דקטן אפילו בן יום אחד מטמא בזיבה וכן בצרעת מביא: פשיטא לך. וקאמר הש"ס דהא פשיטא שהוא מביא ואע"פ שהוא חובה נ"מ הרי שייך בהן אלא הא דקמיבעיא לן מהו שיעשה בהן שליח לאחרים להביא בשבילן קרבן זיבה וקרבן לרעת מי נימא מאחר שהוא שייך בהן נעשה שליח או דילמא מאחר שבכל התורה כולה אין שליחות לקטן אף בהן אינו נעשה שליח: התיב ר' יודן. דמאי קא מיבעיא לך ודאי אינו נעשה שליח אף בהן דהרי יש לו טבל ד"ת דתבואה של קטן חייבת בתרומות ומעשרות ואינו פוטר טבלו דבר תורה כלומר דאפ"ה אינו יכול להעשות שליח לפטור טבל של אחרים מ"ט שהוא מד"ת דבשל אחרים ודאי אין תרומתו תרומה מטעמא דאין שליחות לקטן: וכאן. וא"כ ה"ה כאן נמי דאע"פ שהוא שייך בהן אינו נעשה שליח לאחרים: מהו שיביא. הקטן ביכורים וקאמר דתליא בפלוגתא דר' יודה ורבנן דפליגי בסוף בכורים ובפ"ד דחלה דרבנן סברי הבכורים כקדשי המקדש הן וניתנין לכל כהן ואפילו לשאינו נזהר לאכול חולין בטהרה ור' יודה ס"ל אין נותנין ביכורים אלא לחבר שאוכל חולין בטהרה דהואיל ולא עביד בהו עבודה חיים דילמא לא מיזדהרי בהו ולדידיה הרי הן כקדשי הגבול שאינן ניתנין לכל כהן וה"ה דקטן אינו מביא אותן כמו שאינו מביא שאר קדשי גבול למאן דאית ליה אינו תורם ולרבנן מביא: מהו שיביא. הקטן קרבן חגיגה מי נימא מאחר דחגיגת יו"ט הראשון חובה היא אינו מביא או דילמא מאחר שהוא משנהו לשם שלמים כלומר דיולא בהן משום שלמי שמחה דבמקום שיש בשר לאו חובה הן וכדאמרינן בפ"ק דחגיגה ויכול הוא להביא: מהו להביא פסח וכו' ומשנהו לשם שלמים. דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא ושלמים באין נדבה ומביא. ולא איפשטו כל הני בעיי: מהו שיביא מעשר בהמה. וקאמר ואין יסבור ר"מ מכל מעשרותיכם הוקשו מעשרות זה לזה כשם שהוא אינו מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה. כצ"ל וכן הוא ביבמות. כלומר ואם הוא כך דיסבור ר"מ להך הקישא דדרשינן מכל מעשרותיכם דהוקשו המעשרות זה לזה דממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא מעשר בהמה וכו' כדאמרינן ברפ"ט דבכורות אם כן הוא הדין נמי דס"ל דהוקשו גם לכך דכשם שאין הקטן מביא מעשר דגן כדאמר ר"מ לעיל דלעולם אין תרומתו תרומה וה"ה למעשר וכך אינו מביא מעשר בהמה: מהו לעשות תמורה. אם המיר הקטן מהו שיהא תמורתו תמורה וקאמר דהא נמי תליא בפשיטותא דמעשר בהמה דאם סבר ר"מ הוקשו כל המעשרות זה לזה. וכצ"ל כדלעיל כשם שאינו מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה כשם שאינו מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה. ויסבור כר"ש וכו' אלא כשם שהוא אינו מביא וכו' כך הוא אינו מביא וכו' כשם שאינו מביא מעשר בהמה וכו' וכ"ה שם וכלומר דהא הואיל וכבר נפקא לן מהקישא דאינו מביא מעשר בהמה א"כ ממילא אינו עושה בו תמורה דעיקר תמורה במעשר בהמה היא דכתיבא אלא דמשום הא בלחוד אכתי איכא למימר דלא נפקא לן אלא דאינו עושה תמורה במעשר בהמה הואיל ואינו מביא ומנלן לכל הקדשים דאין תמורת הקטן תמורה להכי קאמר דאם יסבור נמי כר"ש דקאמר בסוף פ"ק דתמורה דמעשר בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה דאמר שם מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור וכו' והשתא שפיר נפקא לן לכל הקדשים דכשם וכו' כדאמרן: מהו שיהו חייבין על קדשיו

תני בשם ר"מ לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא ב' שערות. פי' דהוא הת"ק דברים מתניתין דקחשיב קטן בהדי הנך חמשה: התיבון הרי עכו"ם שאין כתיב בו מחשבה ותורם והתני ר"ה עכו"ם אין להם מחשבה ומשני תמן להכשיר ברם הכא להרומה. כן גי' הפ"מ ז"ל וכן הוא ביבמות ר"י בשם ר"ה ולא תשאו וגו' כו': מהו להביא פסח כו'. עיין בחיבורינו שו"ת רידב"ז ס"ט שמבואר הסוגיא הזאת והאיך הוא לשיטת הבבלי: ואין יסבור ר"מ מכל מעשרותיכם. כמו שכ' הגי' בפ"מ ז"ל וכן הוא ביבמות שם עי"ש: והדא

* [ז]תני בשם רבי מאיר לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא שתי שערות רבי אבא בר כהנא בשם רבנן [ט]ונחשב לכם תרומתכם (מדב' יח) את שכתוב בו מחשבה תורם ואת שאין כתוב בו מחשבה אינו תורם התיבון הרי גוי שאין כתיב בו מחשבה ותורם ר' יודה בשם ר' הילא [ט]ולא תשאו עליו חטא (שם) את שהוא בנשיאת עון תורם ואת שאינו בנשיאת עון אינו תורם התיבון הרי גוי אינו בנשיאת עון ותורם והתני רבי הושעיא עכו"ם אין להן מחשבה תמן להכשיר וכאן לתרומה. רבי אחא רבי חיננא בשם רב כהנא כדברי מי שהוא אומר אינו תורם אינו מקדיש ולמה לא אמר כדברי מי שהוא אומר [א] תורם מקדיש בגין דרבי יהודא דרבי יהודא אומר תורם ואינו מקדיש ורבי יוחנן אמר אפילו כמאן דאמר אינו תורם מקדיש ומהו מקדיש עולה ושלמים להביא חטאת חלב אינו יכול שאין לו חטאת דם אינו יכול שאין לו חטאת דם. מהו שיביא קרבן זיבה וקרבן צרעת מאחר שהוא חובה אינו מביא או מאחר שהוא מטמא בהן מביא פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה בהן שליח מאחר [ב] שהוא מטמא בהן הוא נעשה בהן שליח או מאחר שאינו נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה בהן שליח התיב רבי יודן הרי יש לו טבל דבר תורה אינו פוטר טבלו דבר תורה וכאן אע"פ שהוא מטמא בהן אינו נעשה שליח. מהו שיביא ביכורים *כר' יהודא דו אמר [ג] היקשו לקדשי הגבול אינו מביא כרבנן דו אמרין הוקשו לקדשי מקדש מביא מהו שיביא חגיגה מאחר שהיא חובה אינו מביא [ד] או מאחר שהוא משנהו לשם שלמים מביא מהו להביא פסח מאחר שהוא חובה לא יביא או מאחר דאמר ר"ש בן לקיש בשם רבי יודן נשייא [ה] מביא אדם פסח בשאר ימות השנה [ז]ומשנהו לשם שלמים מביא מהו שיביא מעשר בהמה ואין יסבור ר"מ מכל מעשרותיכם *הוקשו מעשרות זה לזה כשם שהוא מביא מעשר דגן כך הוא מביא מעשר בהמה מהו לעשות תמורה אין סבר ר' מאיר הוקשו כל המעשרות זה לזה כשם שמביא מעשר דגן כך מביא מעשר בהמה כשם שהוא מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה. ויסבור כר"ש דר"ש אמר מעשר בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה. אלא כשם שהוא מביא מעשר דגן כך הוא מביא מעשר בהמה וכשם שהוא מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה וכשם שאינו ממיר בו כך אינו ממיר בכל הקדשים *מהו שיהו חייבין על קדשיו

בכורים פ"ג משנה יג

ספרי פ' ראה

נדה מו:

תוס' הרי"ד

לא לבעי קיום שטרות וע"כ דאחרים מקיימין כתב ידו הוא כמו כת ומה ד"ו תורם ואחרים מקיימין על ידו וס"ל לרשב"ג דפקח שנתחרש אין דינו כמו חרש גמור אלא דהכי מעשיו ע"י שאחרים מקיימין עליו וע"ז התיב ר' בא ר"ה בשם ר"י חלוקין על השוגה סוס אמרין והא מהניתא פליגא נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו כיון דס"ל לרשב"ג דמהני בפקח ונתחרש ע"י שאחרים מקיימין על

מראה הפנים

תני בשם ר' מאיר וכו'. מה שצייך וכו' מהסוגיא נתבאר בחיבורי במסכת יבמות פ' י"ג דכתובה כל הסוגיא עד סוף ההלכה: מהו

שנויי נוסחאות (פ"ג) תרומתכם [בכי"ל] והרמוהם [ובכי"ר] תרומותיכם והרימותיכם. (כ"מ) גוי [ד"ו] גוי הרי אינו. (סי"ו) כמאן [ד"ו] כמה. (ס"ז) שהוא מביא מעשר [ד"ו] שהוא מעשר.

(עמודי ירושלים תנינא) והתני ר' הושעיא עכו"ם אין להם עמ"ש הרא"פ ומ"ש הש"ך יבמות (פי"ג ה"ב):

מסורת הש"ס

ירושלמי דמאי פ"ג הל"ד

לקמן מבנס י.

קדשיו מבחוץ כהנא אמר אין חייבין על קדשיו מבחוץ ר' יוחנן ור"ש בן לקיש אמרי חייבין על קדשיו מבחוץ והדא דכהנא פליגא דרבי יודא דרבי יודא פוטר טיבלו דבר תורה ותימר אכן א כמ"ד *מאיליהן קבלו עליהן את המעשרות:

הלכה ג מתני' אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין ואם תרמו בש"א תרומת עצמן בהן וב"ה אומרים ג אין תרומתן תרומה: **גמ'** תמן תנינן: אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ד וכא את אמר הכין ר' אילא בשם ר"י מפני גזל השבט מהו מפני גזל השבט א"ר חנניא מפני הטורח. הגע עצמך שהיתה שעורה של אורז נחת רוח הוא לאדם להיות כותש כל שהוא הגע עצמך שהיתה שיבלים עד כאן קשי ר' חנינא ר' מנא לא אמר כן אלא שהוא מבקש לתרום לפי שמן ואינו תורם אלא לפי זיתים. הגע עצמך שתרם לפי השמן כדון עביד כן זמן חורן לא עביד כן ולא עוד אלא דחבריה חמי ליה ואומר זה מתכוין לרבות ואני איני מתכוין לרבות חזקיה אמר לא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים לא א"ר יוחנן לא שנייא היא אלא זיתים על השמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים.

פני משה

קדשיו מבחוץ. כן הוא ביבמות כלומר אם הקדיש הקטן ואכל הגדול או שהקריבן בחוץ מהו שיהא חייב עליהן: כהנא אמר אין חייבין. ואפילו הגיע לעונת נדרים והקדים דקסבר מופלא הסמוך לאיש לאו דאורייתא דהא דדרשינן מאיש כי יפליא מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא: חייבין. דסברי מופלא הסמוך לאיש מדאורייתא: והדא דכהנא פליגא דר' יודה. דקאמר במתני' דפוטר טבלו ד"ת דתרומתו תרומה ואת אמר הכין בתמיה דאין נדרו והקדישו מן התורה אלא מדרבנן וא"כ היכי אתא גברא דרבנן ומתקן טיבלא דאורייתא אלא ודאי דפליג וכן כמי קשיא על כהנא מדר' יוסי דמתני' אלא הוא"ל ור' יודה ת"ק דמתני' נקט לר' יודה ומשני דהא ל"ק דכמ"ד לעיל בפ"ו דשביעית דמאליהן קיבלו את המעשרות והתרומות בבית שני וא"כ מתני' כמי בתרומה דבזמן הזה מיירי דמדרבנן היא:

הלכה ד מתני' אין תורמין זיתים על השמן. דין התרומה שמפרישין אותה מן הזיתים ומן הענבים וכיוצא בהן בשאר הפירות ואם לא הפרישה מן הזיתים והענבים מפריש מן השמן והיין ואם יש לו זיתים וענבים לתרום אותן ויש לו ג"כ שמן ויין לתרום שלא תרמן בעודן פירות לא יתרום מן הזיתים על השמן כדי תרומת שתיהן וכן מן הענבים על היין וקאמר בגמרא מפני גזל השבט: תרומת עצמן בהן. אין כאן תרומה אלא מה שתרם על הזיתים בלבד ולא מה שתרם על השמן דאותה אינה תרומה: וב"ה אין תרומתו תרומה. כלל ואפי' מה שתרם על הזיתים הואיל ותרם עמה גם על השמן: **גמ'** תמן תנינן. לקמן בסוף פרקין אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו וכו' וקתני התם ואם תרם תרומתן תרומה והכא את אמר הכין לב"ה דאף בדיעבד אין תרומתן תרומה הא כאן ג"כ מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ואמאי בדיעבד לא ליהוי תרומה: מפני גזל השבט. ומפרש ואזיל: מפני הטורח. שמטריח את הכהן לכתוש הזיתים ולדרוך הענבים ובמתני' דלקמן בשאר פירות מיירי: הגע עצמך שהיתה שעורה של אורז. ודרך לכותשה א"כ מלינו גם בשארי דברים מפני הטורח ומאי שנא זיתים וענבים דנקט ומשני התם טרחא כל דהוא הוא דהויא ונחת רוח הוא לאדם להיות כותש כל שהוא ואינו מקפיד הכהן על זה: הגע עצמך שהיתה שבלים. ותרם מהן על החטים ואיכא טרחא יתירה לדושן כמו בזיתים וענבים: עד כדון קשי ר' חנינא. כלומר עד כאן הוקשה ר' חנינא על הטעם שאמר: ר' מנא לא אמר כן. לא פירש להא דקאמר ר' יוחנן מפני גזל השבט כדפירש רבי חנינא אלא דכגוזל ממש הוא להכהן: שהוא מבקש לתרום לפי שמן. כלומר שבדין הוא שתהא התרומה על השמן מהשמן עצמו לפי חשבון השמן וכשתורם עליו מן הזיתים אינו תורם אלא לפי הזיתים והרי כאן פסידא להכהן: הגע עצמך שתרם לפי שמן. מן הזיתים והוסיף עד שתהא התרומה על השמן לפי השמן ואין כאן גזל ואמאי קתני סתמא אין תרומתו תרומה ומשני דאפ"ה חיישינן דעד כדון עבד כן עכשיו הוא שעושה כך ובזמן אחר לא יעשה כן ויתרום שתי מדות זיתים על מאה מדות שמן: ולא עוד. אלא דאיכא למיחש דחבריה חמי ליה שתורם מהזיתים על השמן ומוסיף ויאמר זה מתכוין לרבות בתרומה ולתרום בעין יפה ואני איני מתכוין לרבות אלא תורם אני כבינונית אחד מחמשים ולא ידע שמה שהוסיף זה הוא בשביל להשלים שיעור התרומה כפי שהיא עולה להשמן ואתי לידי תקלה: לא אמרו אלא זיתים על השמן וכו'. כלומר הא דקתני במתני' דאף לב"ש אין תורמין לכתחילה דוקא בזיתים על השמן וענבים על היין: הא שאר כל הדברים לא. כגון תמרים על הדבש וכיוצא בו ס"ל לב"ש דאף לכתחילה תורמין מפני שלא חשו לגזל השבט אלא בשמן ויין דחשיבי: א"ר יוחנן לא שנייא. אלא היא זיתים על השמן היא שאר כל הדברים דין אחד להן לענין לכתחילה ואף לב"ש:

חברייא

רידב"ז

והדא דכהנא פליגא דר"י דר"י פוטר טבלו ד"ת כמ"ד מאיליהן כו'. עיין במס' נדה דף מ"ו ע"ב:

רבי מנא לא אמר כן אלא שהוא מבקש לתרום לפי שמן. ר"ל דצריך לתרום לפי שמן והוא אינו תורם אלא לפי זיתים:

חזקי' אמר לא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים לא. פי' דחזקיה ס"ל דבין לב"ש ובין לב"ה לא שייך הפלוגתא אלא בזיתים על שמן וענבים על היין דאימתי לב"ש קידשו מדומעין כדאיתא לקמן (בפ"ג) דטעמא דב"ש דס"ל קידשו מדומעין הוא דווקא במדומע חולין ותרומה ע"כ שפיר נקרא תורם. ואע"ג דהרמה צריך להיות במסוים כדאיתא לקמן (פ"ג) הרי נקרא מסוים דהוציאו מן הטבל ועכשיו נעשה עליו שם הדש מדומע חולין ותרומה אבל הוציאו מן הטבל משא"כ במדומע תרומה וטבל ולא הוציאו עדיין מן הטבל לא קידשו מדומעין דהא צריך בשעת קידוש להוציאו מן הטבל לפיכך בשאר כל הדברים כגון מן החדש על החדש ועל הישן או מן החיוב על החיוב ועל הפטור לא קידשו מדומעין דהא הוי מדומע טבל ותרומה וע"כ לא ס"ל לב"ש דקידשו מדומעין אלא בזיתים על שמן דמדאורייתא הוי תרומה ומדאורייתא חל שם תרומה וקידשו מדומעין וע"כ ס"ל לב"ש דתרומת עצמן בהם [כדאיתא בירושלמי בפ"ק דפסחים עי"ש] משא"כ בשאר כל הדברים דמדאורייתא לא הוי תרומה לכו"ע לא קידשו מדומעין וכן לב"ה ע"כ לא ס"ל דאין תרומתן תרומה אלא בזיתים על שמן משום דמצוין ובני אדם טועין כדאיתא בסוף הלכה זו משום דזיתים על שמן וענבים על היין מצוין הן ובני אדם טועין אם אתה אומר כן אף הוא סבר מימר שמותר לתרום מן זיתים על שמן וענבים על היין עי"ש בזה ס"ל לב"ה דאין תרומתן תרומה אבל בשאר כל הדברים משאינו נגמר מלאכתו על נגמר מלאכתו מודו ב"ה דתרומתן תרומה אבל ר"י פליג וס"ל לא שנייא היא זיתים על שמן וענבים על היין היא שאר כל הדברים בין לב"ש ובין לב"ה משום דר"י לטעמי' אע"ג דוודאי אין סברא למימר דקידשו מדומעין תרומה וטבל וע"כ דלא ס"ל לב"ש קידשו מדומעין תרומה וטבל אלא תרומה וחולין מ"מ ס"ל לר"י דקידשו מדומעין לב"ש אפילו בשאר כל הדברים דר"י לטעמי' דקאמר בסמוך דכל מה שנטל בידו לשם הפרשה נכנס לתוך הפרש' דהלק הזיתים שבידו שנטלו לשם הפרשה על השמן אע"ג דלא הוי תרומה ולא חל עליו שם תרומה מ"מ לא הוי טבל משום דנתקן עם הזיתים שבכרי אע"ג דנטלו לשם הפרשה על השמן ולא נתכוין שיתוקן מן החלק הזיתים שנטל לשם הפרשת זיתים שבכרי מ"מ מתוקן הוא משום דנעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן כדאמר בסמוך פי' על הזיתים שבידי ועל הכרי שלמטן וא"כ הוי מעורב ומדומע תרומה וחולין ולא תרומה וטבל משום דהלק הזיתים שנטלו לשם הפרשת שמן נתקן מן הזיתים שנטלו לשם הפרשת זיתים שבכרי דנעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן וע"כ כמו כן במפריש מן החדש על כרי החדש ועל כרי הישן דהלק החדש שנטלו להפרשת הישן נתקן ע"י החלק החדש שנטלו לשם חדש דכרי שלו וכדמסיק חברייא בשם ר"י ואפילו על אתר ר"ל דלב"ה תרומתן תרומה על הזיתים אפי' על אותו מקום גופי' לא מיבעיא דהוי תרומה על הזיתים שבכרי אלא אפי' על הזיתים שעל אותו מקום גופי' וכדמסיק ר"ה ר"א בשם ר"י דדברי ב"ש נעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן פי' דכיון דאמר הר"ז תרומה על הזיתים ועל השמן כיון דלא נתפס על השמן הרי מה שבידו ג"כ בכלל זיתים דהא אמר ה"ז תרומה על הזיתים ומכאן למד הר"ס ז"ל דלב"ש הוי קידשו מדומעין חולין ותרומה ולא טבל ותרומה ולר"י אליבא דב"ה ג"כ בין זיתים וענבים בין שאר הדברים שלא נגמרה מלאכתן ולא קשה מהך מתניתין דמדבר שלא נגמרה מלאכתו כבר תירץ הר"ס ז"ל דהתם מיירי ברצון כהן דליכא גזל השבט [ומזה למדו הר"ס והרע"ב ז"ל דהוי מדומע תרומה וחולין לב"ש ולא תרומה וטבל]:

ר"ח

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ה מתרומו' הל"י

לב
ב מיי' פ"ה שם הי"ח
ס"ג עשין קלה טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' סב

לג
ג מיי' שם הל' כמ"ג שם טוש"ע שם כנ"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

בכמ"ד מאליהן קבלו את המעשרות. עי' שו"ת מהרי"ט בראשונות סי' כה מ"ש לגאון מוה' מנחם הארוך ז"ל:

צוכה את אמר הכין. עיין בכנות לליסו בהשמטות:

מראה הפנים

מהו מפני גזל השבט א"ר חנינא מפני הטורח. כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ה בהלכה י"ח אין תורמין שבלים על החטים וזיתים על השמן וכו' ואם תרם אינה תרומה גזירה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתוש. ולכאורה צריך טעם דהא דברי ר' חנינא דקאמר הכי מיפרכי הן כדקאמר עד כאן קשי ר' חנינא ור' מנא לא אמר כן אלא שהוא מבקש לתרום לפי השמן וכו'. ונראה דטעמו ז"ל דהא לא מיפרך ר' חנינא אלא מכח הקושיא הגע עצמך שהיתה שבלים וא"כ למאי דמסיק הש"ס לקמן בסוף פרקין הלא אמרה באסור ליתן לו שבלים ופדפריסית שם דהקפידה התורה שלא ליתן המעשר ללוי בשבלים וכן בתרומה גדולה לכהן ולפ"ז דברי ר' חנינא קיימין הן דבאמת דין שבלים על החטין כדין זיתים על השמן הוא והיינו דכתב אותן בהא בבא והקדים שבלים לזיתים דמהן נלמד לטעם כדמפרש ר' חנינא וכ"מ דאף במקום דליכא פסידא להכהן כגון שהוא מרבה בתרומת הזיתים עד שיהא בה לפי השמן אפ"ה אסור מפני הטורח ור' מנא שמשיב ע"ז משום דגזרינן דכדון עבד כן זמן חורן לא עבד כן וכו' לטעמיה הזיל דלא ס"ל דאע"פ שהוא מרבה לפי השמן אכתי מפני טטורח היכא: **לא** אמרו אלא זיתים על השמן וכו'. כדפריסית דלכתחילה קאי ולפרש דברי ב"ש אי ס"ל דאף בשאר כל הדברים אין תורמין לכתחילה מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמר או לא וכהא פליגי חזקיה ור' יוחנן והכי מוכח לסדיא דקאמר בהלכה דלקמן על הא דקאמר כן היא מתני' ולא משיירא שכל אלו שלים וכו' על דעתיה דחזקיה במחלוקת

תוס' הרי"ד

על ידו אלמא דלא מהני ומהני קיימונה באינו יודע לכתוב וע"ז השיב רבב"מ מבריית' כדי שכתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבוהו ונהגוהו לו וחזר ונתנו לה אינו גט וע"כ קשה אמאי לא מהני כתב ידו הא דפקת שנתחרם מהני ע"י שאחרים מקיימין על ידו ור' יודן מפני רומיא דברייתא על רשב"ג דלא דמי אמירה לצלית לכותב בשביל עצמו דהמירה לצלית הוא על נהבא שמצוה שיכתוב והוא דבר שלנסגא אבל כתיבת הגט בשביל עצמו הוא דבר על לבעבר שכותב לנכותי ברעות נפשי וכו' ושבקיה ופטרית

שנויי נוסחאות (ס"ב) חייבין על קדשיו מבחוץ והדא [ד"ו] אחייבין ותיבות ו דא על קדשיו מבחוץ ליתא. (כ"ו) דרבי [ד"ו] ליתא.

חברייא בשם ר' יוחנן ואפילו על אתר ר' חנניא רבי אימי בשם ר' יוחנן דברי ב"ש נעשה כאומר [א] הרי זו תרומה עליה ועל שלמטן ר' חנניא [ב]סבר מימר במינו א"ל ר' זעירא לא תקבל עליך כן מכיון שאמר הרי זו נפטר מה שבידו והשאר חולין וחולין פוטרין את הטבל אמר ר' חנניא בריה דרבי הלל כאחת מכיון שאמר הרי זו נפטר מה שבידו ונפטר מה שלמטן א"ר חנינא נראין הדברים [ג]בתרומה גדולה שהיא צריכה לתרום מן המוקף [ד]אבל בתרומת מעשר צריכה שתהא מצומצמת במידה במשקל ובמנין. *תמן תנינן [ה]אין תורמין מן הטמא על הטהור *תני בשם רבי יוסי ואם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי מה א"ר יוסי הכא ומה אין תמן שכולו הפסד לכהנים את אמר מה שעשה עשוי הכא דאין כולו הפסד לכהנים לא כל שכן אשכח תני בשם רבי יוסי אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על יין ואם תרם ב"ש אומרים תרומת עצמן בהן וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה מחלפה שיטתיה דרבי יוסי תמן הוא אמר מה שעשה עשוי וכא הוא אמר אין תרומתן תרומה תמן טומאה אינה מצויה ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה אבל זיתים על השמן וענבים על היין מצויין הן ואם אמר את כן אף הוא סבר מימר שמותר לתרום זיתים על שמן וענבים על היין :

אין

פני משה

חברייא בשם ר' יוחנן ואפילו על אתר. לפרושי דברי ב"ש דמתני' קאי ופליגי חברייא ורבי חנניה דלקמן בשם ר' יוחנן דחברייא קאמרי דהא דב"ש סברי תרומת עצמן בהן ואפי' לאלתר כלומר שאמר בבת אחת ומיד ה"ז תרומה על הזתים ועל השמן דאף דלא חיילא התרומה על השמן על הזיתים מיהא חלייא ור' חנניא קאמר בשם ר' יוחנן דדברי ב"ש היינו טעמייהו משום דנעשה כאומר ה"ז תרומה עליה והיינו על הזיתים גופי עצמן ועל שלמטן והוא השמן שנתון מלמטן ובפני עצמן והלכך חיילא התרומה על הזיתים ולא בשאמר בבת אחת: ר' חנניה סבר מימר במינו. מילתא באנפה נפשה היא דסבר מימר דבמינו יכול לעשות כן ולומר הרי זו תרומה על זה ועל שלמטן דלא פליגי ב"ה אלא בזיתים ושמן ומטעמא דאמרן מפני גזל השבט אבל במינו דאין כאן גזל וכגון זיתים לפניו וזיתים למטן מודו ב"ה: א"ל ר' זעירא לא תקבל עליך. לומר כן דכיון שאינן כולן לפניו איכא חששא אחריתא דמכיון שאמר ה"ז תרומה על אלו שלפניו נפטר מה שבידו והשאר הן חולין וחולין פוטרין את הטבל בתמיה דהא השאר שלפניו נעשו חולין ואין יכול לתרום מהן על אלו שלמטן שהן טבל דהו"ל מן הפטור על החיוב: א"ר חנניה בריה דר' הלל. הא לאו מידי הוא דבאומר כאחת ה"ז תרומה על זה ועל זה דמכיון שאמר הרי זה תרומה נפטר מה שבידו ולפניו ומה שלמטן בבת אחת: נראין הדברים. דלא פליגי ב"ש אלא בתרומה גדולה דאין לה שיעור מן התורה ואפי' חטה אחת פוטרת את הכרי: שהיא צריכה לתרום מן המוקף. כלומר והא דהחמירו ב"ש מיהת בשמן דלא הוית תרומה ולא אמרו אלא תרומת עצמן בהן היינו טעמא משום דתרומה גדולה צריכה שיתרום מן המוקף והסמוך ושתם זיתים ושמן לאו מוקף נינהו דהזיתים הן לפניו והשמן נתון מלמטה במקום שנעצר והוי כשלא מן המוקף: אבל בתרומת מעשר. אע"פ שאינה צריכה להתרם מן המוקף כדתנן לקמן בפ"ב דביכורים מ"מ הרי יש לה שיעור מן התורה וצריכה שתהא מצומצמת וכו' אחד מעשרה מודו ב"ש דלא הוית תרומה כלל מן הזיתים על השמן ואפי' תרומת עצמן אין בהן דמכיון דאינו יכול לצמצם בתרומת השמן מן הזיתים גזור נמי על תרומת הזיתים שתרם עמה: תנינן תמן. לקמן בפ"ב אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה ולא כלום ותני בתוספתא בפ"ג דר' יוסי פליג דאף במזיד מה שעשה עשוי: מה אמר ר' יוסי הכא. בדינא דמתני' היכי ס"ל וקאמר דק"ו הוא ומה אם תמן שכולו הפסד לכהן הוא דהרי תרומה טמאה לא חזי ליה כלל לאכילה כ"א להסקה ואפ"ה את אמר לר' יוסי מה שעשה עשוי הכא דאין הכל הפסד לכהן אלא שמפסיד מקצת מן שיעור התרומה להשמן לכ"ש דמה שעשה עשוי לר' יוסי וס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: אשכח תני. לחדא ברייתא בשם ר' יוסי דקתני בהדיא כדתנינן במתניתין לפלוגתייהו דב"ש וב"ה: מחלפה דר' יוסי. קשיא דידיה אדידיה דמכיון דתני הכי הלכתא כוותייהו דב"ה ותמן הוא אמר מה שעשה עשוי והכא הוא אמר דלב"ה אין תרומתן תרומה: תמן. שאני התם דטומאה אינה מצויה וכן אין בנ"א טועין לומר שלכתחילה תורמין ומעשרין מן הטמא על הטהור ומכיון דלא חיישינן דאתו למיטעי לא גזור בהא בדיעבד אבל הכא דשכיחי הן ואם אומר את כן דבדיעבד תרומתו תרומה אתו למיטעי וסברי מימר שאף לכתחילה תורמין זיתים על השמן וענבים על היין והלכך גזור בהו אף בדיעבד :

אין

רידב"ז

ר"ח סבר מימר במינו דמיתי דפירוש מינו מלשון מנין כלשון הירושלמי בפ"ב דשביעית ובפ"ב דתרומות ומצאתי בחכ"א שכתב ג"כ כן דצ"ל במינה לשון מנין כדאיתא בפ"ג דמס' נזיר נ"מ בין מינה והולך בין בב"א. וה"פ דר"ח ר"א בשם ר"י דברי ב"ש נעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן ע"ז נחלקו ר"ה ור"ז בהא דר"י דר"ח סבר מימר במינה ר"ל דמינה והולך ובתחלה פוטר לכל הזיתים ואח"כ השמן דנעשה כאומר מתחלה תהא תרומה על כל הזיתים ואח"כ על השמן ע"כ אע"פ שלא נתפס על השמן נתפס על הזיתים אבל בבת אחת סבירא להו לבית שמאי גם כן כיון שנתבטל בשמן נתבטל בזיתים ור' זעירא פליג עלי' דאי אפשר למימר כן דמכיון שאמר הר"ז נפטר מה שבידו והשאר חולין ר"ל דכיון דמונה והולך הוי זה שאר והוא חולין והאיך אפשר לו למנות דהשאר יפטור את השמן הטבל. ע"ז אמר לו ר"ח ברי' דר"ה כאחת ר"ל ע"כ דכאחת הוא פוטר להזיתים והשמן דפוטר מה שבידו ופוטר מה שלמטן כאחת וכונתו שיפטרו כל הזיתים וכל השמן ע"י הפרשה זאת בסתם ואם היה באפשרי לחול על השמן היה הכל תרומה כל מה שבידו אבל מכיון דא"א לחול על השמן חל על כל הזיתים דממילא נפטרו הזיתים אשר בידו שלא חל עליהם שם תרומה אבל לכל הפחות נפטרו מן הטבל והוי חולין ותרומה מעורבים יחד :

אר"ח נראין הדברים בת"ג שהיא צריכה לתרום מן המוקף. הגר"א ז"ל בכתב יד קדשו מגי' שניטלת מאומד אבל בתרו"מ צריכה שתהא מצומצמת כו' א"כ ע"כ צריך לחלוק הזיתים להצאין ולומר חלק זה על הזיתים וחלק זה על השמן א"כ אי אפשר לומר דכיון דאינו חל על חלק הזיתים שלשם שמן נפטרת ע"י הזיתים של חלק הזיתים ז"א דהא חלק הזיתים שעל הזיתים מצומצם רק על הזיתים שבכרי דהא לא לקחם בב"א מעורבין [זהו לכתחילה בעיקרא דדינא אבל במרבה במעשרות דלקה בב"א ברבוי דמעשרותיו מקולקלים לכו"ע אפילו לב"ש הוא לאו משום דהוי טבל לר"י ז"א דהא נפטרה מה שבידו והוי נרגיר אחד מעשר גם על הריבוי רק דאינו יכול להרוס אח"כ תרו"מ משום שמא יפגע בחולין כשיטת הירושלמי במס' דמאי מפורש ועי' בתוס' ד"ה עולא בפ"ק דמס' דמאי ותמצא טעם בזה בע"ה] :

מה אמר ר' יוסי הכא מה אין תמן שכולו הפסד לכהנים את אמר מה שעשה עשוי הכא דאין כולו הפסד לכהנים לא כ"ש אשכח תני אין תורמין [ותיבות בשם ר' יוסי מהק הגר"א ז"ל בכי"ק] מזיתים על שמן ולא מענבים על היין ואם תרמו תרומתן תרומה דברי ר"מ ר' יוסי אומר ב"ש אומרים תרומת עצמן בהם ובה"א אין תרומתן תרומה. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופריך מחלפא שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אמר מה שעשה עשוי וכא הוא אמר אין תרומתן תרומה ומשני תמן טומאה אינה מצויה ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזע"ז אבל זיתים על שמן וענבים על היין מצוין הן אם תאמר את כן אף הוא סבר מימר שתורמין ומעשרין מזע"ז והוא דוקא אליבא דחזקיה דס"ל דלא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין אבל לר"י דס"ל דהוא שאר כל הדברים מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו שלא ברצון הכהן כדכתב הר"ש ז"ל א"כ אף בדבר שאינו מצוי נמי ס"ל לב"ה דאין תרומתן תרומה א"כ לר' יוסי דס"ל גבי טומאה מה שעשה עשוי א"כ גם הכא תרומתו תרומה וא"כ ע"כ לר' יוחנן לית כאן בברייתא הא דר' יוסי דע"כ דר"י ל"פ אר"מ. וע"ז מסיק ואם תרם תרומתו תרומה פי' הא דתני בברייתא ואם תרם תרומתו תרומה דר"מ ע"ד דחזקיה במחלוקת פי' דר' יוסי פליג ע"ז כמו דמסיק בברייתא ר' יוסי אומר בש"א תרומת עצמן כו' ובה"א אין תרומתן תרומה אבל ע"ד דר' יוחנן ד"ה הוא פי' דלר' יוחנן ע"כ דלית כאן פלוגתא דר' יוסי כלל וד"ה היא דהא מוכח מברייתא דטמאה וטהורה דלר' יוסי אם תרם תרומתו תרומה ומה אין תמן שכולו הפסד לכהנים תרומתו תרומה הכא לא כ"ש וא"כ ע"כ דלית כאן פלוגתא דר' יוסי בברייתא ולכו"ע תרומתו תרומה וד"ה היא דהא ליכא לשנויי אליבא דר"י דזיתים וענבים שאני משום דמצויין הן ז"א דהא לר"י זיתים וענבים לאו דוקא דה"ה כל דבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו כיון שאינו ברצון כהן וא"כ לר' יוחנן לית כאן בברייתא פלוגתא דר' יוסי. והא דגרסינן בסוף ה"ג בסמוך ואם תרם תרומתו תרומה ע"ד דחזקיה במחלוקת ע"ד דר' יוחנן ד"ה. הוא שייך כאן בסוף ה"ב ונשתרבב מסוף ה"ב לסוף ה"ג כמצוי הוא בירושלמי וה"פ ואם תרם תרומתו תרומה פי' דהוא ציון על הברייתא דתני ואם תרם תרומתו תרומה דר"מ ע"ד דחזקיה במחלוקת ע"ד דר"י ד"ה כדבריט :

ואם

עין משפט נר מצוה

לד
א ב מיי' פ"ג מתרומות הל"ט

לה
ג מיי' שם הל"ז

לו
ד מיי' שם הל"א

לז
ה מיי' פ"ה שם ה"ח

מסורת הש"ס

לקמן פ"ב מ"ב. יבמות פט. וס"נ ירושלמי לקמן פ"ב הל"א

תוס' הרי"ד

ופטרית וכו' דהוא לשון לשעבר וע"ז פריך רבב"ל אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת לבא וכו' נמצא לאתר בהתפקחו עינינו בע"ה בשיטת הירושלמי בענין דחרש דלאו דכתיבה מחזיק לו לפקח אלא דלרשב"ג ס"ל כ"מ בהלכ' חרש דאיזהו חרש גמור דוקא בחרש מתחלתו אבל בפקח שנתחרש אין דינו כחרש גמור אלא הכי מעשיו ע"י שאחרים מקיימין על ידו כיון שפיר השתא בירושלמי (כתובות פ"ק) דפריך וחרשת יש לה קנין ויש לה כתובה הא חרש אינו זוכה לעצמו אפילו ע"י דעת אחרת מקנה אותו ולא מועיל אפי' כשכתב וע"ז משני ר"י ב"א בשם ר' לעזר תיפתר שכנסה פיקחת ונתחרשה כלומר לא דבשת חרשת מתחלתם שנכנס כדין חרש גמור ז"א אלא שכנס חרשת אחריתא ושא פיקחת ונתחרשה שאין דינה כמו חרש מתחלתו שאין לו דעת וגזיטו רק מפני דרכי שלום ואין לו

מראה הפנים

במחלוקת על דעתיה דר' יוחנן ד"ס וא"א לפרש לפלוגתייהו דחזקיה ור' יוחנן לענין דיעבד ולחזקיה בשאר כל הדברים מודו ב"ש דבדיעבד הוית תרומה ולר' יוחנן אין חילוק דאי הכי מאי האי דקאמר על דעתיה דחזקיה במחלוקת הא התם אף בדיעבד לא הוי תרומה ובשאר כל הדברים הוא ועוד דא"כ מתני' דסוף פרקין דקתני בשאר כל הדברים דבדיעבד הויא תרומה קשיא לר' יוחנן דכמתן אתיא ובענין גוף הדין מפירות שלא הביאו שליש וכו' עיין בדיבור דלקמן : ולא

שנויי נוסחאות (פ"א) בשם ר' יוחנן [בכי"ר] בשם רב חברייא בשם ר' יוסה. אתר [בכי"ן] אחר. (פ"ד) במינו א"ל ר' זעירא [בכי"ל] בימינו א"ל. א"ל ר' זעירא. (פי"ג) ואם תרם [בכי"ל] אין תורם (פ"כ) שיטתיה [ד"ו] ליתא. (פכ"ר) את [ד"ו] ליתא.

הלכה ה מתני' אין תורמין מן הלקט וכו'. משום דכל הני פטורין מן המעשרות הן כדדרים בספרי יכול אפי' לקט שכחה ופאה יהו חייבין במעשר ת"ל ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהם חלק ונחלה עמך והיינו טעמא דהפקר כדקאמר בגמרא וכל שפטור מן המעשרות אינו יכול לתרום ולעשר מהן ולפטור את הטבל דהוי ליה מן הפטור על החיוב: ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. שניטל ממנו תרומת מעשר שבו אז אין יכול לתרום ממנו על הטבל שיש לו אבל אם עדיין לא ניטלה תרומתו יכול הוא לעשותו תרומה גדולה על מקום אחר כדדרים בספרי מכל מעשרותיכם תרימו בא הכתוב ללמדך שאם רצה לעשותו תרומה על מקום אחר רשאי ומדכתיב את מקדשו ממנו דרים בזמן שקדשיו בתוכו יכול לעשותו תרומה על אחרים אין קדשיו בתוכו אינו עושה אותו תרומה על אחרים: ולא ממעשר שני והקדש שנפדו. אפי' נפדו וכ"ש אם לא נפדו דממון גבוה הוא: ולא מן הפטור וכו'. בגמרא פריך והא תני לה רישא דכל אלו מטעמא דפטור על חיוב הוא ומשני לה דהאי מיירי מפירות שלא הביאו שליש שפטורין הן על פירות שהביאו שליש שחייבין במעשרות וכן איפכא: ולא מן התלוש וכו'. דריש לה בספרי מדכתיב כדגן מן הגורן וגו': ולא מן החדש וכו'. מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה דכתיב היוצא השדה שנה שנה: ולא מפירות הארץ וכו'. דכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ וכן לא מפירות הארץ על פירות סוריא או איפכא וכל הני אף בדיעבד אין תרומתן תרומה:

תורה אור

הלכה ג מתני' אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר ולא ממע"ר שניטלה תרומתו ולא ממע"ש והקדש שנפדו ולא מן החיוב על הפטור ולא מן הפטור על החיוב ולא *מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן *החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ואם תרמו אין תרומתן תרומה: **גמ'** רבי יוחנן בשם רבי ינאי *זה אחד משלשה מקריות מחוורין בתורה ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא הבקר שידך וידו שוין בו היא לקט היא שכחה היא פיאה היא הפקר ולא כבר תניית הן כולהון כן היא מתניתא ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ואם תרם תרומתו תרומה על דעתיה דחזקיה במחלוקת על דעתיה דרבי יוחנן דברי הכל:

הלכה ד מתני' חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האילם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה. אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי. אין תורמין בסל ובקופה שהן של מידה אבל תורם הוא בהן חציין או שלישן. לא יתרום בסאה חצייה שחצייה מידה: **גמ'** *יש מהן מפני הברכה ויש מהן שאין יכולין לתרום מן המובחר האילם והערום ובעל קרי מפני הברכה הסומא והשוטה והשיכור שאין יכולין לתרום מן המובחר אבא בר *רב הונא אמר שתוי אל יתפלל ואם התפלל תפילתו תחנונים שיכור אל יתפלל ואם התפלל תפילתו גידופין איזו שתוי כל ששתה רביעית שיכור ששתה יותר

תמן

ואם תרם תרומתו תרומה ע"ד דחזקיה כו'. זה שייך לעיל לסוף ה"ב וה"פ אם תרם תרומתו תרומה פי' דהוא ציון על הברייתא אם תרם תרומתו תרומה דר"מ ע"ד דחזקיה במחלוקת ע"ד דר"י ד"ה כמבואר בדברינו לעיל סוף ה"ב: ר"ז

גמ' משלשה מקראות מחוורין בתורה ובא הלוי וגו'. כלומר דג"פ בתורה מפורשין הן אין לו חלק ונחלה בפ' עקב והפסוק הזה בפ' ראה ובפ' שופטים ובקראי אחריני האמורים בבני לוי אינו מפורש חלק כ"א נחלה ומקרא דחלק ונחלה דרשינן שפיר להוציא כל מה שיש לו איזה חלק עמך פטור מן המעשר. א"נ ה' מג' מקראות דדרשינן בענין תרומה ומעשר והן מחוורין ומפורשין בתורה חדא הא ואידך לקמן ריש הפרק ואידך שם בהלכה ד' וכולן דרים להו ר' יוחנן בשם ר' ינאי: יצא הבקר וכו' היא הפקר. הכל מהאי טעמא הוא: ולא כבר תניית הן כולהון. ואמאי הדר תני ולא מן הפטור וכו' ומשני כן היא מתני' האי הוא דאתי לאשמעינן בסיפא ולא מפירות וכו' כדפרישית במתני': על דעתיה וכו'. פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן בהלכה דלעיל היא חזקיה אמר לא אמרו ב"ש דאין תורמין לכתחילה אלא זיתים על השמן וכו' והיינו דקאמר על דעתיה דחזקיה במחלוקת דאמר בשאר כל הדברים לא ס"ל לב"ש דאין תורמין לכתחילה וא"כ מתני' דהכא דאיירי בשאר כל הדברים לא אתיא אלא כב"ה ולר' יוחנן דקאמר דלא שנייא היא בין זיתים על השמן ובין שאר כל הדברים לענין לכתחילה ואף לב"ש מתני' דהכא ד"ה היא:

הלכה ו מתני' האילם וכו'. מפרש בגמרא דטעמא דאלם מפני שאינו יכול לברך וכן הערום משום שנאמר ולא יראה בך ערות דבר קרי ביה ערות דיבור בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערוה וה"נ האי טעמא דבעל קרי מקמי דבטלוהו לתקנתא דטבילת בעל קרי לא היה יכול לברך וטעמא דשיכור וסומא משום שאין יכולים לתרום מן המובחר ואנן בעינן שיהא בורר ותורם מן היפה כדכתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו ואיזהו שיכור כל שאינו יכול לדבר לפני המלך מחמת שכרותו: ואם תרמו תרומתן תרומה. לפי שאין הברכות מעכבות וכן אפי' תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה ולכתחילה הוא דבעינן מן היפה על הרע כדתנן לקמן בס"פ ב': **גמ'** יש מהן מפני ברכה וכו'. כדפרי' במתני' וכך הוא שנוי בתוספתא רפ"ב ולא גרים שם השוטה כדל"ג לי' במתני' דבחמשה קדמייתא דריש פרקין קחשיב ליה דאפי' בדיעבד אין תרומתו תרומה דאימעט מקרא וכאן ט"ס הוא:

תמן

מראה הפנים

ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. פירשתי בפנים כפי הגי' שלפנינו ומה שכתב הר"ש בזה והאריכו הר"ב והוצרך להעמידן היכא שהקדימו בן לוי בשבלים דפטור מתרומה גדולה זה קשה דאם פטור הוא מתרומה גדולה א"כ מאי קמ"ל דהא הוא ליה כמו שכבר ניטלה התרומה גדולה ואנן בעינן שיהא הדבר המפרים ממנו לתרומה גדולה שבול לתרומה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג בהלכה כ"ב דפירות המפרים עליהם התרומה גדולה צריך שיהו טבולין לתרומה ואם לתרומת מעשר צריך שיהו טבולין להרו"מ וזה מוסכם הוא לכ"ע דאל"כ הו"ל מהפטור על החיוב והכא כיון דפטור מתרומה גדולה הו לא מיקרי טבול לתרומה ויותר היה נוח פי' הרא"ד לפי גירסא זו כמ"ש בהשגה בפ"ה בהלכה י"ג דהכא מיירי במעשר שהקדימו בכרי דחייב הוא בתרומה גדולה ודוקא בשניטל ממנו תרומת מעשר מפני שמקנתו מתוקן הוא אין תורמין ממנו אבל אם לא ניטל ממנו כלום יכול הוא לתרום מה שיש בו מתרומה גדולה על מקום אחר. ולפי הנסחא אחרת במתני' ולא ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו וזהו גי' הרמב"ם כמ"ש שם בזה צריכין אנו לפרש דמיירי שהקדים הבן לוי בשבלים והא קמ"ל המתני' דאם לא ניטלה תרומתו והיינו תרומה גדולה אע"פ שג"כ לא ניטלה ממנו תרומת מעשר ומקדשו בתוכו אפ"ה אין תורמין מכיון שהוא פטור מתרומה גדולה והיא גופה שמיעטנו הכא דאין מה שטבול לתרומת מעשר מהני לענין תרומה גדולה וכך אנו צריכין לפרש גם דברי הרמב"ם וזהו ששינה כאן מלשון המשנה מה שאין דרכו כן בכל המקומות וכתב המפרים תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו וכו'. ר"ל שלא ניטלה ממנו כלל וגם לתרומה גדולה כמה שכבר הזכיר זה לעיל בפ"ג בהלכה י"ג דאם ניטל המעשר ראשון בשבלים שוב אין בו תרומה גדולה ואף שעדיין ג"כ לא ניטלה ממנו תרומת מעשר שבו אפ"ה אין תרומתו תרומה וכן במע"ש שלא נפדה היא גופה קמ"ל דשתם לן הגנא כר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא והוה כהקדש ועיין במה שנדחק התי"ט ליישב לפי' הרמב"ם לגירסתו ואין במשמע מדברי הרמב"ם בחיבורו כן ומה שכתוב בסוף דבריו וגם בעל ב"מ וכו' וצ"ל דר"ל כגון שהקדימו בכרי וכו' זה ט"ס הוא וצ"ל בשבלים ואין להאריך: **כן** היא מתניתא ולא מפירות שהביאו שליש וכו' ואם תרם אין תרומתו תרומה כצ"ל. וכפי אשר כתוב בדפוס טעות דמוכח הוא דהא במתני' בהדיא קתני אין תרומתו תרומה. מיהו לאמי דקאמר עלה על דעתיה דחזקיה במחלוקת וכו' הוה מצמע לכאורה דדעת הש"ס לכלול הדין דפירות שלא הביאו שליש בדין דפירות שלא נגמרה מלאכתו אבל א"א לומר כן דהא הכא בשאר כל הפירות מיירי ובהדיא תנינן בסוף פרקין דבשאר כל הפירות בדיעבד הויא תרומה וכמו שהוכחתי לעיל דהאי ע"ד דחזקיה ור' יוחנן ע"כ לא מיתפרשא אלא לענין לכתחילה ואליבא דב"ש כמבואר לעיל והדר להפוך הגירסא דה"כ טפי קשה ואין להאריך. ובאמת לדידה לאו בכלל פירות שלא נגמרה מלאכתן הוו אלא פירות שלא הביאו שליש פטורין לגמרי מן המעשרות הן ולפיכך אף בדיעבד לא הוי תרומה וכך הם דברי הרמב"ם שבפ"ה בהלכה ד' כתב לדין דמתני' דס"פ אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו' ואם תרמו תרומתן תרומה ובדין שלא הביאו שליש קחשיב ליה בכלל הפטורין לגמרי כדהכב בפ"ב בהלכה ט' וי' ואלו פטורין וכו' עכר וספרים מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש אינה תרומה ופשוט הוא דהא דקאמר הכא כן היא מתני' ולא מפירות וכו'. אהני קאי כדתנן בפ"ק דמעשרות:

הסומא והשיכור שאין יכולין לתרום מן המובחר. כצ"ל. ולא גרסינן השוטה דהוא מחמשה דריש פרקין דאפי' בדיעבד אינה תרומה ומקרא הוא דאימעט וכן ליתא בתוספתא:

תמן

תוס' הרי"ד

לו קנין ז"א דפקחת ונתחרשה יש לה דעת ויש לה קנין דהא פקחת ונתחרשה אין דינה כמו חרש גמור ולעולם מיירי שנשאה בשעה שהיתה חרשת אבל לא הרשת מתחילה אלא פקחת ונתחרשה. אבל קשה דא"כ למה נקט תיפתר שכנסה הו"ל למימר תיפתר שהיתה פקחת ונתחרשה ולמה נקט שכנסה פקחת ונתחרשה דלשון תיפתר שכנסה פקחת ונתחרשה משמע דכנסה כשהיתה פקחת ונתחרשה א"כ דל"ל למה נקט תיפתר שכנסה ומאי מחדש בלשון שכנסה הא אנן קיימין בזה בפקת שנשאת חרשת ועל הך ברייתא קאי וידעינן שכנסה ולמה נקט שכנסה הו"ל למימר שהיתה פקחת ונתחרשה וידעינן שכנסה אם לא שכנסה בשעה שהיתה פקחת ע"ז פריך מ"מ לא פקחת כנסה ע"ז מפרש דנראות נקט ומשמע לן מזה דין חדש היפתר שהיתה חרשת ונתפקחה וכנסה פקחת ונתחרשה כלומר דהיתה מתחלה חרשת ונתפקחה ונתחרשה ובשעה שכנסה היתה לאחר שנתפקחה ונתחרשה כלומר בשעת כניסה היתה פקחת ונתחרשה אבל לא דהיתה מתחלה פקחת ונתחרשה אלא דמתחלה היתה חרשת רק בשעת כניסה היתה פיקחת ונתחרשה של האמר הוא"ל והיתה תרשת התילה אין לה כתובה ודינה כמו חרש גמור לפום כן צריך מימר יש לה כתובה ודינה כמו פקחת ונתחרשה ולפיכך קמ"ל בזה דקאמר תיפתר שכנסה ולא שהיתה פקחת ונתחרשה

ומצמים וכן הוא בהלה דף ג' א' ולא שייך להלק בקרא בין התלה לדיעבד וע"כ דברי הירושלמי כאן צ"ע ובלא"ה הי"כל המוס דכיון דהירושלמי בא לפרש דהא דהוסיף במתני' מן הפטור הוא פירות שלא הביאו שליש האיך אפשר לומר דתרומתו תרומה הא סיים במתניתין על כולם ואם תרמו אין תרומתן תרומה וע"כ לולא דמסתפינן הייתי מגיהים כאן אין תרומתן תרומה והוא פלוגתא על המשנה וזה דרך הירושלמי בלי להפריד בין הדברים וע"ז הידם ע"ד דחזקיה וכו'. וכן נראה מל' הר"ש דהעתיק הירושלמי עד ואם תרמו כו' ולא יותר כצ"ל גולא פה קודם הכ"מ שלא שוב ראיתי בדי"ז בלא"ם שכתב ג"כ דכן ואם תרמו הוא ציון בפ"ע אבל לא הציר בכל מ"ש וע' בכנה"ג בהו"א בהגהותיו על הרמב"ם ז"ל פ"ה מהתרומות: בכל ששתה רביעית. ע' עירובין

שנויי נוסחאות (שי"ב) תרומתו [כי"ר] אין תרומתו. (שי"ט) מהן שאין [ד"ו] מהן מפני שאין. והשוטה [כי"ר] לי א. (בכ"ב) איזו [ד"ו] אי זהו. ששתה יותר [כי"ר] אם לו פחות מר

(מהר"ם יפ"ה) ובא הלוי נ"ב עיין לקמן דף י"ב ע"ב [פ"ב ה"ד] ודף כ"ב ע"ב [ופ"ח ה"ד] במקומות הנ"ל הביא מקראות אחרים:

עין משפט נר מצוה

מח
א טוש"ע או"ח סי' קפה ס"ד

מט
ב ג מיי' פ"ג מק"ש סמ"ג עשין יח טוש"ע שם סי' עה ס"ד וסי' רו ס"א

נ
ד טוש"ע יו"ד סי' א ס"ו

נא
ה ו מיי' פ"ג מתרומות הי"א טוש"ע שם סי' שלא סכ"ב

נב
ז מיי' שם ה"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א]אפי' מדומדם. ע' בתוס' ובר"ש דעירובין דף סד ובלקוטי הרמב"ן בברכות פ"ח ומה שהביאו בשם ירושלמי ברכות שם לא מצאנוהו והוא כאן: [ב]כאן בתרומה גדולה כאן בתרומ' מעשר. עי' תוס' בכורות דנ"ח ד"ה בשם וע"ש בתוס' שהקשו דאיך שייך בתרומה גדולה אומד הא מטה אחת פוטרת כל הכרי ובאמת שמזה ראיה למ"ש בתוס' רי"ד הובא במ"ל פ"ו ממתנות עניים ה"ו דבעי שיעור נתינה רק דאם אינו רוצה להפרים שיעור נתינה פוטר חטה אחת כל הכרי מידי טבל. וכ"כ הגו"כ מהדו"ב הי"ד סי' רא מדעת עצמו וא"כ לכך נטלת באומד אבל באמת א"א לומר כן כמ"ש במ"ל שם ובהגהות הגאון מהר"ש ז"ל בן דתוספתא לגיטין דף לא וע' בבית דוד פ"ב משנה ו: בגו"כ שם. ועי' רמב"ן

מסורת הש"ס

ע' תוס' ברכות לא: ד"ה מכאן.
שבת קנ. לקמן פ"ד משנה ו.
ע' תוס' גיטין לא. ד"ה ניטלת: מנחות נד: תוס' ד"ה נטלת. בכורו' נד: ד"ה בשם. ביצה יג. ופ"ג

רידב"ז

ר"ז בעי קומי ר"א שיכור מהו שיברך א"ל ואכלת וגו' אפילו מדומדם לא צורכה דלא. פי' לא צריכה אלא מהו שיקרא שמע אמר אבא בר אבין חד חסיד שאל לאליהו זכור לטוב מהו שיקרא שמע [והיכא ערום מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] א"ל ולא יראה בך ערות דבר ערות דיבור פי' כשהלשון והדיבור הוא ערוה ע"י שכרות: תמן תנינן המונה משובח והמודד משובח כו'. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן בשנו"א ז"ל הוא קילורין לעינים אך נמצא קצת שינויים בין כי"ק ובין השנו"א ז"ל התלמידים ז"ל שכתבו השנו"א ז"ל לא ראו בכי"ק בירושלמי שת"י וה"ג תמן תנינן בג' פרקים מטערין את הכלכלה המונה משובח כו' וכא את אמרת כן אריב"ל כאן בת"ג כאן בתרו"מ רי"א כאן וכאן בתרו"מ הא ר"א הא רבנן דתני מנין שאין תורמין במדה ובמשקל כו' ת"ל ונחשב לכם כו' במחשבה את תורס ואי את תורס לא במדה כו' ראפ"ג אומר מה ת"ג ניטלת במחשבה כו' ר"א אומר כיני מתניתא מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במדה כו' מונה אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במנין עכ"ל הירושלמי וכן משמע ממתני' כתירוץ ר"א דתני אבל תורס הוא את המדוד וכו' משמע דוקא התרומה שנוטל צריך במחשבה אבל הטבל צריך הוא למדוד מקודם עכ"ל השנו"א ז"ל משמע מזה דתלמידי הגר"א ז"ל שמעו מפי הגר"א ז"ל דמכריע מדנפשיה דשפיר קאמר ר"א דכן משמע ממתניתין וזה אי איפשר לומר דהגר"א ז"ל יגיד הכרעתו בין אמוראים ובאמת בכי"ק מבואר הוא דה"ג בכי"ק ז"ל תמן תנינן המונה משובח כו' והשוקל משובח משלשתן וכא את אמר כן אריב"ל כאן בתרומה גדולה כאן בתרו"מ כ"ב דתנינן אבל תורס הוא את המדוד ותני כן מנין שאין תורמין לא במידה כו' ת"ל ונחשב לכם תרומתכם במחשבה את תורס ואין את תורס במידה ובמשקל ובמנין אבל תרו"מ תורס במידה ובמשקל ובמנין אבא אלעזר בן גומל אומר מה ת"ג במחשבה אף תרו"מ במחשבה אמר ר"א כיני מתניתא מודד אדם את טבלו כו' מונה הוא אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במנין כהדא דתנינן אבל תורס הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי ע"כ פי' מהא דאמר ר"א כיני מתניתא מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו מזה ידעו כולם דכן הוא הפי' דמתניתין דאבל תורס הוא את המדוד דהפי' הוא על טבל המדוד אבל הגמ' ס"ל דפי' דמתניתין הוא כך אין תורמין לא במדה כו' פי' דאסור לכתחלה למדוד את התרומה ולתרום אותו אבל אם היה הטבל מדוד ושקיל תורמין אותו בדיעבד וזהו הפי' דאבל תורמין את המדוד ר"ל אבל בדיעבד תורמין את הטבל המדוד אע"פ שעבר ומדד אותו קודם הרמה אבל לכתחלה אין מודדין את הטבל להרמה מדלא קתני אבל מודד הוא את הטבל וע"כ פריך מהא דתנינן בג' פרקים מטערין את הכלכלה המונה משובח כו' ע"ז משני ריב"ל כאן בתרומה גדולה כאן בתרו"מ פי' דמתניתין דכלכלה קאי על תרו"מ ומתני' דידן קאי על ת"ג וע"ז כ"ב דתנינן אבל תורס הוא את המדוד פי' טבל המדוד משמע דקאי על טבל של ת"ג דאי טבל טבול לתרו"מ והוא בעצמו מעשר אם כן פשיטא דמדוד הוא דכבר מדדו על הרמה דמעשר אלא ע"כ דקאי על ת"ג וטבל דת"ג אינו מדוד בסתמא ותני כן פי' דאיכא נ"מ בין ת"ג לתרו"מ מנין שאין תורמין לא במידה כו' במחשבה את תורס ואין את תורס במדה ובמשקל ובמנין אבל תרו"מ תורס במידה ובמשקל ובמנין כו' הרי דחליק ת"ג מתרו"מ ע"ז אמר ר"א כיני מתניתא מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו פי' דר"א משני דלעולם תרווייהו בת"ג ומתני' דכלכלה קאי על כלכלת טבל וע"ז קאמר דהמונה משובח פי' דמשובח המונה ומודד את הכלכלת טבל ולא המונה ומודד התרומה וכן מתניתין דידן נמי ס"ל הכי אין תורמין לא במדה כלומר הת"ג לא ימדוד אבל תורס הוא את המדוד ואת השקול כדמפרש ר"א דלכתחלה מודד את טבלו ולא המדוד כבר אלא כיני מתניתא מודד לכתחלה הטבל ומייתי הגמ' ראיה כהא דתנינן אבל תורס הוא את המדוד כו' ר"ל דלישנא דמתניתין מוכח כן מדקתני אבל תורס הוא את המדוד וכו' מלשון תורס משמע דתורס הוא דלכתחילה צריך לתרום את הטבל המדוד וע"כ כיני מתניתין מודד את טבלו ושוקל לכתחלה ונמצא לפ"ז דהגמ' גופיה מביא ראיה להא דר"א ור"א בא לתרץ הקושיא מהא דהמונה משובח דקאי ג"כ את"ג ומשובח המונה ומודד את הטבל ומקדם ר"א דבטבל של ת"ג מצוה לכתחלה למדוד ולא מהמדוד אלא כיני מתניתא מודד ר"ל לכתחלה :

תמן אמרי כל שאינו יכול לדבר לפני המלך *רבי זעירא בעי קומי רבי איסי שיכור מהו שיברך א"ל [ו]ואכלת ושבעת וברכת [א]ואפי' מדומדם לא צורכה דלא מהו שיקרא שמע אמר אבא בר אבין חד חסיד שאל לאליהו זכור לטוב ערום מהו שיקרא שמע א"ל [ו]ולא יראה בך ערות דבר [ג]*ערות דיבור תני חזקיה [ג]בין לקרות בין [ד]לברך *תמן תנינן [ה]המונה משובח והמודד משובח הימינו והשוקל משובח משלשתן וכא את אמר כן א"ר יהושע בן לוי [ב]כאן בתרומה גדולה [ו]*כאן בתרומת מעשר *ותני כן אליעזר בן גימל אומר [ו]מנין שאין תורמין לא במידה ולא במשקל ולא במנין ת"ל [ו]ונחשב לכם תרומתכם במחשבה את תורם ואין את תורם במידה ובמשקל ובמניין מה תרומה גדולה במחשבה אף תרומת מעשר במחשבה והא תנינן אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי אמר רבי לעזר כיני מתני' מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במידה שוקל אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במשקל מונה הוא אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במניין : אין

דברים כג (ו) — דברים כג — במדבר יח

הלכה ז מתני' אין תורמין לא במדה ...

פני משה

תמן. בבבל אמרי דשיכור הוא כל שאינו יכול לדבר לפני המלך: שיכור מהו שיברך. ברכות המזון: ואפי' מדומדם. שהוא מבוסם ושיכור דושבעת כתיב אע"פ שאתה שבע ושתוי ביותר וברכת: לא צורכה דלא מהו שיקרא שמע. לא צריכא למיבעי לן אלא שיכור מהו שיקרא שמע:

תורה אור

ערות דיבור. כדפרישית במתניתין: תני חזקי' בין לקרות בין לברך. אסור כשהוא ערום:

הלכה ז מתני' אין תורמין לא במדה וכו'. כדקאמר בגמרא דכתיב ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורס שיתרום אותה באומד דעתו ואין אתה תורס במדה במשקל ובמנין ואע"ג דהאי קרא בתרומת מעשר כתיב דרשינן בהם אינו ענין לתרומת מעשר דבהדיא נתנה בו התורה שיעור דכתיב מעשר מן המעשר תנהו ענין לתרומה גדולה דאין בה שיעור מן התורה וחכמים נתנו בה שיעור וצריך שיתרום במחשבה ובאומד: אבל תורס הוא את המדוד. כדמפ' בגמ' שאת טבלו הוא מודד או שוקלו או מונה ומכניסו לתוך ביתו ומפריש התרומה ממנו מאומד ולא במדה או במשקל או מנין: אין תורמין בסל ובקופה שהן כל מידה. אע"פ שלא נתכוין למדוד את התרומה מ"מ כשממלא ותורס בהם נראה כמודד אבל תורס הוא בהן חליין או שליש דאין זה כמודד אע"פ שהן של מידה: לא יתרום בסאה חלייה. לפי שהיה מדרך לעשות סימן בחלייה עד כאן חצי סאה והחצי היא מדה: **גמ'** תמן תנינן. לקמן בפ"ד המונה משובח וכו' והכא את אומר כן. אין תורמין במדה וכו'. ומשני ריב"ל כאן לתרומה גדולה וכאן במתניתין דלקמן בתרומת מעשר: ותני כן וכו'. דהאי ונחשב אתרומה גדולה קדריש: מה תרומה גדולה וכו'. דס"ל לאליעזר בן גומל דמדכתיב תרומתכם בשתי תרומות הכתוב מדבר וילפינן נמי לתרומת מעשר דאף על פי שנתנה התורה שיעור מ"מ אם תרם במחשבה ובאומד תרומתו תרומה כמו בתרומה גדולה שהיא ניטלת במחשבה ובאומד: והתנינן אבל תורס הוא וכו'. והא תני רישא אין תורמין במידה ומשני כיני מתני' דהא דקתני אבל תורס הוא וכו' אטבלו קאי וקמ"ל דלא חיישינן כשמודד את הטבל דילמא אתי למדודי גם להתרומה שיפריש ממנו ולהכי קאמר מודד ומכניסו לתוך ביתו וכו':

אין

ר'

תוס' הרי"ד

ונתחרשה לאשמעינן דאע"פ שלא היתה מתחלה פקחת ונתחרשה רק בשעה שכנסה היתה פקחת ונתחרשה שלא תאמר הואיל והיתה חרשת מתחלה דינה כמו חרש מתחילתו ז"א אלא דינה כמו פקחת ונתחרשה שאז אין דינה כמו חרש מהתלתו וזה מדויק בלשון הגמרא איפשר בשהיתה חרשת ונתפקחה כלומר דלעולם היתה חרשת מתחילה רק שכנסה פקחת ונתחרשה שלא תאמר הואיל והיתה חרשת מתחילתה אין לה כתובה ודינה כמו חרש מהתלתו ז"א אלא דינה כמו פקחת שנתחרשה וע"ז ניחא דמתה אינו יורשה כיון דנשאה חרשת אע"פ שנשא פקחת ונתחרשה דיש לה זכיה מ"מ הא לא מציא להקנות וק"ל וזה כפתור ופרח בעזה"י :

הדרן עלך חמשה לא יתרומו

מראה הפנים

תמן אמרי כל שאינו יכול לדבר לפני המלך. הכי קאמר בבבלי עירובין (דף סד) וה"כ אפי' שהוא יותר מרביעית כל שהוא יכול לדבר לפני המלך לאו בכלל שיכור הוא והא דבעי ר"ז שיכור מהו שיברך ופשיט ליה ואכלת ושבעת וכו' ה"ה דכל הברכות כולן מברך ובתוס' שם ד"ה שיכור אל יתפלל וכו' ופשיטא דשתוי מברך בהמ"ז וכל הברכות כולן כדאמר בירושלמי (וכתוב שם בברכות וצ"ל דתרומות דליתא בברכות) דמפיק ליה מואכלת ושבעת וברכת ואפי' מדומדם וע"ש הוא דשתוי וצ"ל דשיכור :

חד חסיד שאל לאליהו זכור לטוב ערום מהו שיקרא שמע. במרדכי פ' הדר סוגא הך דהכא ולא כתוב שם ערום ולמדו מזה דדין שיכור בק"ש כמו בתפלה כמו שהובא בסגה בא"ת סי' נ"ט ובב"י שם הביא הגי' כמו שהיא לפנינו והיא עיקרית דהא תני חזקיה עלה בין לקרות בין לברך ואי בשיכור הא פשיטינן לעיל דאפי' מדומדם ולא משמע דהאי תנא חזקיה פליג אדלעיל ומיהו אף לפי מה שכתוב לפנינו בעיא דלא איפשטא היא גבי ק"ש בשיכור ונכון להחמיר לכתחלה דק"ש צריכה כוונה עכ"פ בפסוק ראשון לד"ה אבל לא שיהיה דין ק"ש לגמרי כמו בתפלה בשיכור שאם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל ועוד נ"מ שאם לא קרא ק"ש בשעת שכרותו דנראה דאף למאן דס"ל דק"ש יש לה תשלומין כמו תפלה אם היה אנוס כמו שהביא הב"י דעות חלוקות בזה בסי' נ"ח ושיכור אנוס הוא לגבי תפלה מ"מ הכא אין לו תשלומין דהיה לו לקרות ק"ש ואם החמיר על עצמו א"כ לאו אנוס מיקרי :

כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר. התוס' בגיטין (דף ל) ובמנחות (דף נד) הביאו לזה וכתבו פירוש שהיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכ"ע מצותה באומד והיא דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן והא דמייתי ברייתא דאבא אלעזר בן גומל לאשמעינן דפליגי בתרומת מעשר והקשו על זה דהא לקמן בפ"ד על האי מתני' המונה משובח קאמר ממי הוא משובח אמר רבי חונה משובח מן התורם מאומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא דהמונה משובח וקאמר נמי התם א"ר הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' מכלל דאיכא שלשה בר משוקל ובתר הכי קא"ר חנינא איפשר בשלשתן ולית את ש"מ כלום ושמא אי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל הא ס"ל דמצוה לעשות מאומד ונראה לפרש דאבא לעזר בן גומל נמי לא יליף אלא דמועיל מאומד ולא שמצוה מאומד ושמא הא דמשני בירושלמי כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר היינו כאבא אלעזר בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל וכו' והן הן דברי הר"ש כאן ויש לתמוה על כל מה שפלפלו בזה דהא בהדיא מסיק ר' חנינה התם איפשר בשלשתן וכלומר על הא דבעי ר' חונה מעיקרא לומר דהמתני' כמ"ד דס"ל דאף תרומת מעשר מצוהה מאומד ומייתי ר"א בריה דר' הלל ראיה מדקאמר משלשתן וקס"ד דבר משוקל קאמר ועלה קא"ר חנינא ומדחי לה דלית את ש"מ כלום דבשלשתן קאמר כלומר דהשוקל משובח בשלשתן אלו ויותר מכניס שאחרים וא"כ מתני' כרבנן שפיר אתיא דאין תורמין תרומת מעשר מאומד וכדמשני הכא ואזלא האי שינויא לפי המסקנא דמסיק ר' חנינה לקמן והא דמייתי הברייתא דאלעזר בן גומל לאו למימרא דריב"ל דמשני להאי שינויא ס"ל לגמרי כותיה דאליעזר בן גומל אלא דמייתי ראיה דתרומה גדולה היא דניטלת במחשבה ומאומד דאע"ג דהאי קרא ונחשב גבי תרומת מעשר כתיב דרשינן בהם איכו ענין לתרומת מעשר דבהדיא נתנה התורה שיעור וא"א להרים במחשבה ומאומד הנהו ענין לתרומה גדולה דלא נתנה בה התורה שיעור ומכאן למד הרמב"ם לומר דזהו הטעם שאין תרומה גדולה ניטלת אלא באומד כמ"ש בפ"ג בהלכה ד' אין תורמין תרומה זו לא במדה וכו' לפי שלא נאמר בה שיעור

אלא

שנויי נוסחאות (ש"א) לפני המלך [בכי"ל] אל המלך. (שי"ע) את [ד"ו] ליתא. (ש"כ) שלא יתרום [ד"ו] שלא ישקלט. (שכ"א) את [ד"ו] ליתא.

מסורת
השׁ"ס

הלכה ה מתני' ^א^ אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין ולא יין על ענבים הנדרכות ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור ויתרום הראשונה מדמעת בפני עצמה וחייבים עליה חומש אבל לא שנייה. ^ב^ ותורמין שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לעשותן צימוקין. ^ג^ מי שתרם שמן על זיתים לאכילה וזיתים על זיתים לאכילה ויין על ענבים לאכילה וענבים על ענבים לאכילה ונמלך לדורכן אין צריך לתרום. ^ד^ אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ואם תרם תרומתו תרומה: גמ' ^ז^תמן תנינן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וכא את אמר הכן רבי אילא בשם ר' יוחנן מפני גדר מי חטאת שלא יהו מי חטאת בטלין. מי חמיר גזל השבט או גדר מי חטאת נשמעינא מן הדא *זיתין על זיתין והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבים והוא עתיד לדורכן תרומה ויחזור ויתרום הרי יש כאן גזל השבט וגדר מי חטאת ותני עלה תרומה ויחזור ויתרום הדא אמרה שגדר מי חטאת חמיר מגזל השבט מה אמר רבי יוסי הכא מה אין ר"מ דמיקל בגזל השבט מחמיר בגדר מי חטאת רבי יוסי דמחמיר בגזל השבט לא כל שכן דו מחמיר בגדר מי חטאת אשכח תני בשם רבי יוסי אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על יין ואם תרם תרומתו תרומה ואין צריך לתרום שנייה דברי ר"מ *רבי יוסי אומר בית שמאי אומרים תורמין ובית הלל אומרים אין תורמין הכל מודים שאם תרם שא"צ לתרום שנייה הוי

הלכה ח מתני' אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין. יש שכותשין את הזיתים במכתשת כדי להוציא את שמנן ולא יין וכו' וטעמא מפני שהוא כתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו: ואם תרם תרומתו תרומה. ויחזור ויתרום מן הזיתים והענבים בפני עצמן: הראשונה מדמעת בפני עצמה. אם נפלה לפחות מק' חולין עושה אותן מדומע כשאר תרומה לפי שהיא תרומה גמורה מן התורה וחייבין עליה חומש לזר האוכלה בשגגה אבל לא השניה שהיא אינה אלא מדרבנן: גמ' תמן תנינן. לקמן בסוף פרקין אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו' ואם תרמו תרומתן תרומה ולא קתני יחזור ויתרום והכא את אמר הכן דיחזור ויתרום: מפני גדר מי חטאת שלא יהיו מי חטאת בטילין. כלומר במתני' דהכא דאמרו יחזור ויתרום מדרבנן בעלמא הוא וכדי שלא תשתכח תורת מי חטאת ומשום דכאן בזיתים שנכתשו וענבים שנדרכו עסקינן והרי הן מוכשרין לקבל טומאה והתורם אותן צריך שיטהר ויזה עליו מי חטאת כדי שלא יטמא את התרומה ולפיכך אמרו שיחזור ויתרום מן הזיתים וענבים בפ"ע להרגילו להזאת מי חטאת אבל במתני' דסוף פרקין דסתמא תנינן מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמר מלאכתו ואיכא לאוקמי בפירות שעדיין לא הוכשרו לקבל טומאה ולפיכך לא חשו חכמים שיחזור ויתרום מכיון שאין כאן משום גדר מי חטאת ותרומה שתרם בדיעבד תרומה מעלייתא היא: מי חמור וכו'. ושואל הש"ס איזה מאילו הטעמים חמור יותר מהשני אם טעם משום גזל השבט דאמרינן לעיל בהלכה ד' גבי אין תורמין זיתים על השמן ופרכי' התם נמי מהאי מתני' דסוף פרקין דקתני דבדיעבד הואי תרומה ושני ר' יוחנן דטעמא דזיתים על השמן לא הוי תרומה אפי' בדיעבד משום גזל השבט או טעם מפני גדר מי חטאת הוא חמור והא דמספקא להש"ס איזה מהן חמור לאו אליבא דב"ה הוא דמספקא ליה דפשיטא דטעמא דמשום גזל השבט חמור הוא היכא דשייכא ביה כדלעיל דזיתים על השמן קאמרי ב"ה דאפי' בדיעבד לא הוי תרומה והכי כאן בדיעבד מיהת תרומה הויא אלא אליבא דב"ש ולמ"ד לקמן אליבייהו דס"ל דהתם נמי תורמין הוא דמספקא ליה והיינו בענין דיחזור ויתרום וכדלקמן נישמעינה מן הדא. דתנינן בתוספתא פ"ג התורם זיתים על הזיתים והוא עתיד לכותשן וכו' כלומר שבשעת שתרם עדיין לא נכתשו ולא נדרכו אלא שבודאי עתיד הוא לכותשן ולדורכן: הרי יש כאן גזל השבט וגדר מי חטאת. כלומר דודאי בדין זה יש כאן שני הטעמים דהרי אלו שעתיד הוא לכותשן ולדורכן ולהוציא מהן שמן ויין ועכשיו הוא תורם עליהן מזיתים וענבים בלבד והרי גוזל הוא את הכהן דהיה צריך ליתן לו תרומה מן השמן והיין ולא דמי לתורם זיתים על זיתים וענבים על ענבים שהן עומדות לאכילה דהכא מכיון שבודאי עתיד הוא לכותשן ולדורכן הוי כתורם זיתים על השמן וענבים על היין ויש כאן גזל השבט: וגדר מי חטאת. ג"כ יש כאן שהרי עתידין הן להכתש ולהדרך וצריך שיטהר ולהזות עליו קודם שיתרום אחר שיכתשו וידרכו: ותני עלה. ותנינן בהא תרומה ויחזור ויתרום וכמליצו למדין דעיקר הטעם משום גדר מי חטאת הוא דאי משום גזל השבט לא מצינן למימר הכא לענין דיחזור ויתרום דכל היכא דאיכא טעמא דגזל השבט בלחוד אי לב"ה לא הוה תרומה כלל ואי לב"ש תרומת עצמן בהן ס"ל במתני' דלעיל והאי תנא דברייתא דלקמן ס"ל לב"ש אפי' לכתחילה תורמין ואע"ג דאיכא גזל השבט וא"כ הכא בהתוספתא מכיון דל"פ ב"ש בהא ש"מ דעיקר טעמייהו משום גדר מי חטאת ופשטינן מיהת דהדא אמרה שגדר מי חטאת חמור הוא מגזל שבט וכלומר דנפקא מינה לב"ש במקום דאיכא האי טעמא דגדר מי חטאת בלחוד לענין שיחזור ויתרום כגוונא דמתני' דילן וליכא משום גזל השבט דהרי שמן הוא תורם אפ"ה חמור הוא מהיכא דאיכא טעמא דגזל השבט בלחוד וכדאמרן: מה א"ר יוסי הכא. ר' יוסי דפליג אליבא דב"ש בברייתא דלקמן מה ס"ל הכא אליבא דב"ש וקאמר דק"ו הוא ומה אם ר"מ דמיקל בטעמא דגזל השבט היכא דליכא אלא האי טעמא בלחוד דקאמר בברייתא דלקמן מחמיר הוא היכא דאיכא טעמא דגדר מי חטאת לענין יחזור ויתרום דהא לא אשכחן דפליג ר"מ אליבא דב"ש בהאי דזיתים על זיתים ועתיד לכותשן ר' יוסי דמחמיר בטעמא דגזל השבט בלחוד אף לב"ש ולב"ה אפי' בדיעבד אין תרומתו תרומה כדתני ר' יוסי בברייתא בהלכה דלעיל לכ"ש דמחמיר הוא במקום דאיכא טעמא דגדר מי חטאת דיחזור ויתרום: אשכח תני. אשכחן חדא ברייתא בשם ר' יוסי דשמעינן מינה דתרי תנאי אליבא דר' יוסי למאי דשנה לעיל לב"ה דאין תרומתו תרומה ובהאי ברייתא לא תני הכי אליבא דב"ה והשתא איכא למימר דאע"פ שהוא מחמיר היכא דאיכא טעמא דמפני גזל השבט מיקל הוא בטעמא דגדר מי חטאת כדתני בהא אין תורמין זיתים על השמן וכו' ר' יוסי אומר וכו' הכל מודים שאם תרם שאינו צריך לתרום שניה אלמא דס"ל דלא מחמירי ב"ה בדיעבד וזהו דלא כדתני ר' יוסי בהך ברייתא דלעיל אליבא דב"ה:

ר' אילא בשם ר"י מפני גדר מי חטאת שלא יהיו מי חטאת בטלין. פי' בשנו"א ז"ל דאם תימר דבדיעבד תרומתו תרומה ידרוך בטהרה רק מעט שמן ויפריש תזה על הכל נמצא דלא יצטרך להדר אחר טהרה הרבה ונמצא מי חטאת בטלין ושאל מי חמיר גזל השבט או גדר מי חטאת נשמעינא מן הדא זיתין על זיתין והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבים כו' תרומה ויחזור ויתרום הרי יש כאן גזל השבט וגדר מי חטאת ותני עלה תרומה ויחזור ויתרום הדא אמרה שגדר מי חטאת חמיר מגזל השבט ושאל מה אמר ר' יוסי הכא מה אין ר"מ דמיקל בגזל השבט מחמיר בגדר מי חטאת פי' דס"ל לעיל (בה"ב) דתרומתו תרומה מ"מ ס"ל בגדר מי חטאת דתרומתו תרומה וצריך לתרום שני' ר' יוסי דמחמיר בגזל השבט לעיל (בה"ב) לא כ"ש דו מחמיר בגדר מי חטאת ומסיק אשכח תני אין תורמין שמן על זיתים ולא יין על ענבים ואם תרם תרומתו תרומה וצריך לתרום שניה דר"מ ר' יוסי אמר בש"א תורמין ובה"א אין תורמין הכל מודים שאם תרם שא"צ לתרום שנית וא"כ אשכח תני איפכא הוי רעיון פי' סברות הפוכות כדאיתא לשון זה בירושלמי כמה פעמים ר"מ מיקל בגזל השבט ומחמיר בגדר מי חטאת ר' יוסי מיקל בגדר מי חטאת ומחמיר בגזל השבט כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ודע דתיבת רעיון הוא נמצא בירושלמי לפעמים לשון הוי דעיון דעיון עיי' בירושלמי במס' כתובות פ"ה ופ"ו:
א"ר

עין משפט
נר מצוה

נג
א מיי' פ"ס מתרומות הי"ח יט טוש"ע יו"ד ס' שלא סעי' ס"ב

נד
ב מיי' פ"ה שם הי"ח יט טוש"ע שם סעי' כב

נה
ג מיי' שם ס"כ

נו
ד מיי' שם הל"ד

גליון
השׁ"ס
וציון
ירושלים

^ז^תמן תנינן. במשנתינו הוא ורק שבמשנה שבמשניות נחלקו המשניו' וזה דרך סירושלמי לומר ככגון זה תמן תנינן:

מראה הפנים

אלא אומד ומפריש בדעתו כמו אחד מתמשיס ור"ל בזה משום דבהדיא כתוב ונחשב וגו' וגילתה התורה שאין לתרום אותה במדה ומ"ש שם הכאב"ד בהשגה לא מן השם הוא זה וכו' שמא יוסיף וכו' זה הטעם שהמציא הוא ז"ל קשה להבין דמה בכך אם יוסיף בתרומה הלא קיי"ל דמותר להרבות בתרומה ולא בעינן אלא שישייר מקצת חולין יכדכתב שם הרמב"ם אחר זה דלא אמרו אלא המרבה במעשרות וכו' ולמאי ימעט במדות פשיטא דליכא למיחש כיון שמודד הוא או שוקל וכו' אלא הטעם הוא כדקאמר הכא ועלה הוא דקאמר ותני כן וכו' דשמעינן ליה דבהדיא דריש הכי אבל מה דמסיק מה תרומה גדולה במחשבה וכו' זהו סברא דידיה ולא ס"ל כותיה דאליעזר בן גומל בהא וכבר כתבתי ובארתי מזה לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ב' וע"ש בד"ה הרוצה להפריש תרומה והרומת מעשר כאחת ותמצא מבואר מכל המקומות בהש"ס דמיירי בהאי ענינא דלא קיי"ל כותיה דאבא אלעזר בן גומל אלא בהא דקאמר מה תרומה גדולה יש לבעה"ב להרוס כך יש רשות לבעה"ב להרוס תרומת מעשר וזהו דמוכח ממסקנת הש"ס דגיטין שם ועוד דר' יוסי דהתוספתא קאי כותיה כדמייתי הכא לעיל בסוף הלכה א' אבל בהא דהדר מקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה שהיא ניטלת במחשבה ומאומד לא קיי"ל כותיה ולא שייך כאן אין היקש למחצה מכיון דבפירוש כתבה התורה שיעור גבי תרומת מעשר וזהו דרך הרמב"ם כמו שנויינתי שם יהכרחתי בראיות ברורות לדעתו ז"ל ואין לנו לכפול כאן כמה שתמצא מבואר הכל שם וכן מענין המרבה על מעשרותיו שזכרתי ע"ש בד"ה עד כדון כהן וכו' ולקמן בפ"ד מה שיתבאר מזה בס"ד:
מפני גדר מי חטאת וכו'. הר"ש הביא מקצת מהסוגיא ופלפל בה ונדחק הרבה בפירושו במתני' ד' כמו שירשה המעיין ומה שרצה ליישב מהא דר' מנא בסוף הסוגיא הרואה יראה דדברי ר' מנא לר' יוסי דעדיות דברייתא בתרייתא קאי ואליבא דבית שמאי והאיך נלמד מזה לפירושא דמתני' ולדינא והנה המצא מבואר בפנים כל הסוגיא בטעמם

שינויי נוסחאות (ס"ג) תרומתו [ד"ו] ליתא. (ס"כ) ויחזור [ד"ו] ליתא. (מכ"ס) שנייה [ד"ו] ליתא.

עין משפט
נר מצוה

נז
א מיי' פ"ט ממ"א סמ"ג לאוין קמא טוש"ע יו"ד סי' פ"ח ס"א

נח
ב מיי' פ"ה מתרומו' הי"א סמ"ג עשין קלד טוש"ע שם ס' שלא סעי' סב

הוי רעיון רבי מאיר מיקל בגזל השבט ומחמיר בגדר מי חטאת ר"י מחמיר בגזל השבט ומיקל בגדר מי חטאת. *תמן תנינן רבי יוסי אמר ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה *העוף עולה על השולחן עם הגבינה ואינו נאכל כדברי ב"ש וב"ה אומרים [א] לא עולה ולא נאכל תורמין זיתים על שמן וענבים על יין כדברי ב"ש ובה אומרים אין תורמין אמר רבי מנא לית כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים דהיא דרבי יוסי דר"י אמר תרומה ויחזור ויתרום [ב]כשאין הראשונה קיימת אבל אם הראשונה קיימת קורא לה שם ודיו. תני *שנייה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרו' ראשונה מה היא מן מה דתני חזר ועשה זיתים ראשון שמן וענבים יין קורא שם ואין צריך לתרום שנייה הדא

קרבן העדה

א"ר מנא לית כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים דהיא דר' יוסי. פי' דכן תני ר' יוסי לעיל דבש"א תורמין ובה"א אין תורמין דרי"א מיותר: תרומה ויחזור ויתרום. פי' דקאי על המתניתין תרומה ויחזור ויתרום ומפרש דאימתי כשנדרכו הענבים ונעשה יין צריך לתרום עוד פעם אחרת מיין וכן כשנכתשו הזיתים צריך לתרום עוד פעם אחרת מן שמן דוקא כשאין הראשונה קיימת אבל אם השמן מתרומה הראשונה קיימת א"צ לתרום משמן ויין אחר אלא חוזר וקורא עוד הפעם להשמן הראשון שם תרומה דהוי השתא מן שמן על שמן ודיו תני שני' לא תאכל עד שיוציא עלי' מעשרות כן כתב הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דאם כשאין הראשונה קיימת ותורם פעם שני' משמן אחר אין השמן הזה תרומה גמורה דיהא פטורה ממעשרות ז"א אלא דהוי רק תרומה משום חומרא ע"כ חייבת במעשרות ושאל הגמ' ראשונה מה היא אם הראשונה קיימת דאז הדין דצריך לחזור ולקרות לה שם אם לא קרא לה שם אם פטורה ממעשרות או לא דשמא כיון דצריך לחזור ולקרות לה שם ע"כ לא הוי תרומה גמורה א"כ חייבת במעשרות ופשיט מן מה דתני חזר ועשאן זיתים שמן וענבים יין קורא שם וא"צ לתרום שני' הדא אמרה שא"צ לקרות שם למעשרותיו כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי'

פני משה

הוי רעיון. כלומר ע"כ דש"מ דדעות חלוקות הן לענין דמר מיקל בהא ומחמיר בהא ומר ז"ל איפכא וה"נ מצינן למימר למאי דאסקן אליבא דר' יוסי גופיה כדמסיק ודוגמתו בפ"ק דיבמות בהלכה א' ר' אימי מיחלף שמועתא אלא דיעון דיעון אית לר' יוחנן וכו' אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן וה"נ כן: ר"מ מיקל בגזל השבט. דהא ס"ל דלכ"ע אם תרם תרומתו תרומה והרי כאן גזל השבט ומחמיר הוא היכא דאיכא טעמא דגדר מי חטאת כדקאמרת דהאי ברייתא דזיתים על זיתים ועתיד לכותשן אתיא כר"מ וקתני דיחזור ויתרום אלמא חיים הוא לטעמא דגדר מי חטאת: ר' יוסי מחמיר בגזל השבט ומיקל בגדר מי חטאת. כלומר והשתא אפילו להאי ברייתא דלעיל דתני בשם ר"י דמחמיר הוא בגזל שבט דהא קתני התם דלב"ה בזיתים על השמן דאף בדיעבד אין תרומתו תרומה ולא כדתני ר' יוסי בהאי ברייתא מצינן נמי למימר דאפ"ה מיקל הוא היכא דאיכא טעמא דגדר מי חטאת והיינו בהאי דזיתים ועתיד לכותשן דהתם הוא דשייכא טעמא דגדר מי חטאת כדאמרי' לעיל ואיכא למימר דר' יוסי מיקל בהא וס"ל דלכ"ע א"צ לחזור ולתרום ובהא פליגי ר"מ ורבי יוסי דלר"מ עדיפא ליה טעמא דגדר מי חטאת היכא דשייכא וצריך לחזור ולתרום ור' יוסי דברייתא דלעיל עדיפא ליה טעמא דגזל השבט היכא דשייכא ולהכי מייתי הש"ס הך ברייתא בתרייתא דר' יוסי דפליגא אברייתא דר' יוסי דלעיל להשמעינן דכי היכא דאסקן דעות חלוקות אליבא דר' יוסי בטעמא דגזל השבט גופיה דלברייתא קמייתא מחמיר בה ולברייתא בתרייתא מיקל בה ה"נ מצינן למימר כה"ג בטעמא דגדר מי חטאת ואף לברייתא דלעיל דמחמיר בגזל השבט מיקל הוא בטעמא דגדר מי חטאת ולא כדבעית למיפשט דלר' יוסי לעולם מחמיר הוא בגדר מי חטאת ולקמן דחי לה ר' מנא להך הוכחה מהאי ברייתא בתרייתא דמשבשתא היא ולא כך תנינן לה בתוס': תמן תנינן. בפ"ה דעדיות ר' יוסי אמר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה העוף עולה על השלחן וכו' ומה שכתוב כאן בספרים שנשנו לעיל מיותר הוא וטעות הדפוס אגב שיטפא הוא עד ומיקל בגדר מי חטאת: תורמין זיתים על השמן וכו'. וזהו כמו שנשנה בהאי תנא דברייתא בתרייתא אליבא דר' יוסי דב"ש וב"ה בלכתחלה הוא דפליגי ולא בדיעבד ומייתי לה לסייעתא דתרי תנאי אליבא דר' יוסי למאי דשנה ברייתא דלעיל דבדיעבד פליגי ולב"ה לא הוי תרומה כלל כמו שנשנה כאן במתני' בהלכה ד': א"ר מנא לית כאן זיתים על השמן. כלומר דהך ברייתא בתרייתא ומתני' דעדיות דאזלא כוותה אליבא דר' יוסי משבשתא היא ולא אמרה ר' יוסי מעולם דבזיתים על השמן פליגי ב"ש אף לכתחלה דתורמין ולב"ה לכתחלה הוא דאין תורמין הא בדיעבד תרומה הוא וא"צ לתרום שניה הא ליתא כלל אלא דכך הוא בשמן על זיתים והיינו בזיתים הנכתשין הוא דפליגי לר"י דלכתחלה וכך היא שנויה ב וספתא פ"ג אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין ולא יין על ענבים הנדרכות אם תרם תרומה ויחזור ויתרום הראשונה מדמעת בפני עצמה וחייבין עליה חומש אבל לא שנייה וצריך להוציא עליהן תרומות ומעשרות ר' יוסי אומר ב"ש אומרים תורמין וב"ה אומרים אין תורמין מודים שאם תרם שצריך לתרום שנייה עד כאן בתוספתא. ולקמיה מפרש לה ר' מנא לר' יוסי: דהיא דר' יוסי דר' יוסי אומר תרומה ויחזור ויתרום. כלומר אלמא בהא הוא דקאמר ר' יוסי דלא פליגי אלא בלכתחלה ובדיעבד לכ"ע תרומה הוית אלא שצריך שיחזור ויתרום וכדמסיק ואזיל לפרושי להאי מודים אליבא דב"ש ומיהת שמעינן דבזיתים על השמן כ"ע ל"פ דאין תורמין כו' ואפי' בדיעבד לא הוי תרומה וכדתנינן במתני' דלעיל בהלכה ד' דב"ש ל"פ אלא בתרומת עצמן של הזיתים וא"כ הך ברייתא ומתני' דעדיות לר' יוסי לאו דמתרגלתא היא: כשאין הראשונה קיימת. מסקנת דברי ר' מנא הן ולפרש דברי ר' יוסי ואליבא דב"ש בהתוספתא דלא תקשי הא לר' יוסי ס"ל לב"ש דלכתחלה תורמין שמן על הזיתים הנכתשין הואיל ואין כאן גזל השבט א"כ מאי האי דקאמר מודים שאם תרם שצריך לתרום שנייה הרי לב"ש מותר לתרום הוא הלכך מתרץ לה ר' מנא דהא דקאמרי ב"ש שצריך לתרום שנייה בשאין הראשונה קיימת אלא שנאבדה ולא באת ליד הכהן אבל אם היתה הראשונה קיימת קורא לה שם להשניה ודיו וא"צ להפרים עוד תרומה מהזיתים הנכתשין וקריאת שם התרומה הוא מטעמא שלא ישתכח שם תרומה מהזיתים ומיהו בקריאת שם בעלמא סגי לב"ש מכיון דתרומת שמן עליהן תרומה היא ואפי' לכתחלה: תני. בתוספתא שהבאתי והתם גרים וצריך להוציא עליהן ולפי גי' הש"ס עליה הוא ועל השניה קאי שלא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות משום שאינה אלא מדרבנן: ראשונה מה היא. וכלומר דהבעיא היא אם צריך לקרות שם עליה למעשרות ממקום אחר או לא דאלו להוציא עליה פשיטא דא"צ מכיון דהראשונה תרומה מעלייתא היא ומיהו בקריאת שם עליה מספקא ליה הואיל ותורם עוד תרומה שנייה ונראין הן כשתי תרומות על דבר אחד: מן מה דתני וכו'. וזהו דין אחר השנוי בתוספתא שם והובא מקצת לעיל וכך היא שנויה התורם זיתים על זיתים העתידין לכתוש ענבים על ענבים העתידין לדרוך תרומה ויחזור ויתרום הראשונה מדמעת וחייבין עליה חומש והשניה אינה מדמעת ואין חייבין עליה חומש וצריך לקרות להם שם חזר ועשה זיתים הראשונה שמן וענבים הראשונות יין תרומה וא"צ לתרום שנייה. ולפי גי' הש"ס נראה דגרים בסיפא קורא שם וכו' וכך הוא העיקר בגי' הברייתא דהך וצריך לקרות שם בסיפא הוא דנשנית: הדא

מראה הפנים

בטעמה לכל חד וחד כדאית ליה ובעינן מה שפלפל בהדין ככר מהורך בדבריי לכל במתני' שבנוין בפרקין כאו"א במקומה וגם במה שפלפל בהא דחזקיה ור' יוחנן בהלכה ד' מבואר הוא בפנים שם ומוכרח הפי' מה דקאמר הש"ס בסוף הלכה ה' על דעתיה דחזקיה במחלוקת וכו' וכמוזכר לעיל במקומו. כללא דמילתא כמו שאמרתי בכמה וכמה מהמקומות דה"א לכוין האמת אלא למאן דמפרש הכל על הסדר ולא בדרך דילוג וכיחוד בדברי הש"ס הזה שהם נראים כמעשה האופן בתוך האופן ומילתא דנתקשית במקומה מתרתק תבית לאמה:

אמר ר' מנא לית כאן זיתים על שמן וכו'. הרא"ב"ד ז"ל הביא זה בפ"ה דעדיות ברמז מועט ולא ביאר דהשמן על הזיתים דמגיה ר' מנא היינו שמן על זיתים הנכתשין כמו בהמנא מבואר בפנים מהתוספתא וכמילתא בטעמא:

תני שנייה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות. הר"ש הביא לזה בשם האי הלמודא ואחריו נמשך הר"ב וכתב אינה נאכלת עד שיפרישו עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר דמדאורייתא היא טבל גמור ומעולם ה"ה קשה לי מפני מה היא טבל גמור כדי התרומה הראשונה שתרם מן השמן על הזיתים תרומה גמורה היא מדאורייתא ונמצא שכבר מתוקנים הן הזיתים מן התורה אלא דרבנן החמירו לתרום עוד תרומה שנייה מן הזיתים ודקאמר טעמא בגמ' מפני גדר מי חטאת וא"כ אין כאן טבל גמור לשיהא צריך לתקן את התרומה שניה וה"ז דומה למה דשנינו בס"פ ה' דדמאי תרם מן הדמאי על הדמאי מדמאי על הודאי תרומה ויחזור ויתרום מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות ומפרש התם בגמ' דאמאי לא נימא כרישא נמי דלא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות וקאמר משום דברישא לא הוי אלא כספק דימוע שהרי הדמאי ספק הוא אם מעושר אם לא והלכך לא אמרו אלא תרומה ויחזור ויתרום מכאו"א בפ"ע וא"צ לתקן את התרומה שתרם בתחלה מכיון שלא באה מודאי טבל אלא מספק וה"כ מכ"ש כאן דהזיתים כבר מתוקנים הן והתרומה שתורם עוד שנית מהן אינה אלא מדרבנן משום חומרא בעלמא וכך הוא דעתו של הרמב"ם ז"ל שלא כתב בדין הזה בפ"ה בהלכה י"ט אלא כלישנא דמתני' ולא הצריך לתקן את התרומה השנייה ופשוט הוא דלא סמיך להאי תוספתא והש"ס שהביאה לא הביא אלא לפרשה כדרך סוגיית הש"ס דמפרש להברייתא אף אם לא הויא אליבא דהלכתא וכדמוכח מסתמא דמתני' דדמאי וממה שנאמר עליה בגמרא כמו שכתבתי. והתי"ט כתב כאן דר"ל תרומת מעשר מפני שראה כך בהעתקת הר"ש ופשוט הוא דשאר מעשרות ותרומת מעשר צריך להפריש מן כל הנשאר ומיהו כאן כתוב לפנינו תרומות ומעשרות וכן כתוב בתוספתא ואם נגרוס תרומת מעשר א"כ מאי האי דבעי ראשונה מה היא וכן מאי האי דפשט ליה מן מה דתני וכו' וכי בהפרשת תרומה גדולה נפטר מכולל מעשר ותרומת מעשר ואם על התרומה עצמה הא ודאי מה שהיא תרומה גמורה א"צ להפריש ממנה כלום אלא יתננה לכהן וא"כ הגע עצמך דכוונת התוספתא שצריך לתקן התרומה השנייה בעצמה מתרומה וממעשרות ובעי הש"ס דהואיל ויש כאן שתי תרומות אם נחמיר בראשונה כמו בהשניה או דילמא הראשונה תרומה גמורה היא ואין צריך לתקן אותה בעצמה ופשיט לה מן מה דתני וכו' כדפרישית בפנים ובקריאת השם סגי. ובעיקרא דדינא כבר מבואר דאין כן דעת הרמב"ם וכדנלמד מההיא דדמאי. ומ"מ למדנו מזה דמכיון דמחלק הש"ס בין הראשונה לבין השניה בענין תקנת התרומה עצמה א"כ מיהת דין תרומה לשתיהן לענין שצריך ליתן אף השניה לכהן כתנה וכזה כתב

מסורת הש"ס
עדיות פ"ה מבנה ב'. חולין קד: שם. שבת יג.
תוספתא פ"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים
בכשאין הראשונה קיימת. ע' בתוס' יו"ט וכבר השיג עליו בלח"מ וע' בשנות אליהו כאן וי"ל:

שינויי נוסחאות (ס"א) רעיון [בכי"ל] רעיון רעיון [ובכי"ר] דעון דעון. (ס"א) אם הראשונה [ד"ו] אם היתה הראשונה.

מסורת הש"ס

מעשרות פ"ב משנה ו.

תוספתא פ"ג

ביצה יג. ירושלמי בכורים פ"ב הל"ג. חלה פ"א הל"ג

עין משפט נר מצוה

נט
א מיי' פ"ג ממעשר הי"ב
ס
ב מיי' שם הי"ט

הדא אמרה שהוא צריך לקרות שם למעשרותיו: תנינן דבתרה אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו והכא לשעבר הא לכתחילה לא וכא אפילו לכתחילה אין תימר שנייא היא מדבר שנגמרה מלאכתו הא תנינן א *הפרד והצמוקים והחרובין משיעמיד ערימה. רבי יוסי בשם רבי יצחק בן לעזר אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד. לפי מה הוא תורם לפי שמנן או לפי אוכלן א"ר יוחנן אייתיתה מדחילפיי רבי אומר לפי אוכלן רבן שמעון בן גמליאל אומר לפי שמנן אבל לא על גרעיניהון הכל מודים בבלוכסין שהן תורמין לפי אוכלן אבל לא על גרעינינן. חנניה בעי ואף לענין שבת כן אשכח תני רבי אומר ברביעית רבי שמעון בן גמליאל אומר כגרוגרות. אמר רבי חנניה בשם רבי הלל ואף אנן נמי תנינן הדא דמסייע להדא דתני *רבי הושעיא זיתים על זיתים והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבים והוא עתיד לדורכן תרומה ויחזור ויתרום ותנינן מי שתרם שמן על זיתים לאכילה זיתים על זיתים לאכילה יין על ענבים לאכילה וענבים על ענבים לאכילה ונמלך לדורכן אינו צריך לחזור ולתרום מפני שנמלך הא לא נמלך תרומה ויחזור ויתרום: רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש °ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן ממה שהוא מצוה את בני לוי במדבר יח לתרום מן הגמור הדא אמרה שאסור ליתן לו שיבלין חייא בר אדא בשם ר"ש בן לקיש ב *מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין אסור לוכל ממנו עראי ומה טעם °את שם קדשי

הדא אמרה שהוא צריך לקרות שם למעשרותיו. ואף במקום דהוי תרומה מכיון דהזר ועשאן שמן מקודש שנתן התרומה שתרם בעודם זיתים קורא עליה שם למעשרות ודיו וה"נ בדין הראשונה של שמן על הזיתים הנכתשין:

הלכה ט מתני' ותורמין תורה אור שמן על זיתים הנכבשים. שמולחין וכובשין אותן ביין או בחומץ כדי שיתקיימו וזהו דבר שנגמרה מלאכתן דדוקא שמן על הזיתים שעומדין להוציא מהן שמן ויין על הענבים העומדות לידרוך אין תורמין אבל שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לעשותן לימוקין תורמין ובגמ' פליגי היאך תורמין אם לפי שמנן הראוי ליצא מן הזיתים וכן לפי יין הראוי ליצא מן הענבים או לפי אוכלן שהן עומדות עכשיו: ונמלך אח"כ לדורכן. ודרך את הזיתים והענבים שכבר תרם עליהן אינו צריך לחזור ולתרום שהרי בשעה שתרם היו עומדות לאכילה ושפיר קא תרם: **גמ'** תנינן דבתרה. הא תנינן אבתרה במתני' דלקמן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ומשמע הא אם שניהם נגמרה מלאכתן שפיר דמי ומאי אילטריך למיתני הכא ומשני והכא לשעבר. כלומר אי ממתני' דלקמן לא הוה שמעינן הכא אלא לשעבר שאם תרם תרומתן תרומה משום דהוה אמינא דזיתים הנכבשים וענבים לעשות למוקים לאו בכלל דבר שנגמרה מלאכתו הן דרוב זיתים עומדות להוציא שמנן וענבים להוציא מהם יין וסד"א הא לכתחילה לא קמ"ל דאפי' בתחילה תורמין: אין תימר שנייא היא וכו'. כלומר וכי תימא הא באמת שאני הן מדבר שנגמרה מלאכתו ואין הטעם במתני' מפני שהן בכלל דבר שנגמרה מלאכתן אלא משום שכבר נכבשו והענבים כבר נתייבשו ושוב אינן ראויין להוציא מהן שמן ויין ת"ש מהא דתנינן לקמן בפ"ק דמעשרות הפרד והצמוקין והחרובין משיעמיד ערימה שזהו גרנן למעשרות ואסור לאכול מהן עראי אלמא משעה שנעשו צמוקין כבר נגמרה מלאכתן קרויין הן ומשיעמיד ערימה הוקבעו לענין שאסור לאכול מהן עראי עד שיתעשרו וה"ה בזיתים הנכבשים טעמא הוי משום דנגמרה מלאכתן דהא תני להו בהדדי: אלא גורן ויקב בלבד. דס"ל הואיל ולא למדו זה אלא מקרא דכדגן מן הגורן וגו' כדאמר בהלכה דלקמן אינו אסור אלא המפורש בהכתוב: לפי מה הוא תורם. הא דקתני במתני' תורמין שמן וכו'. ובעי לפי איזה שיעור היא התרומה אם לפי ערך השמן הראוי להוציא מן הזיתים או לפי שיעור אכילתן שהן עומדות עכשיו לכך: אייתיתה מדחלפיי. מברייתא דתני חלפיי והוא חילפא המוזכר בש"ס הבבלי ואייתי לה דאשכחן דפליגי תנאי בהא: אבל לא על גרעיניהן. שא"ל לתרום על אותו שיעור שהן מחזיקין עם גרעיניהן: הכל מודין בבלוכסין וכו'. ובתוספ' פ"ג גריס קלופסן ואיפכא גריס התם לפלוגתייהו דרבי ורשב"ג. קלופסין הן הזיתים הגרועים שאין מוציאין שמן ואינם אלא לאכילה כדתני התם בפ"ד תורמין קלופסין על זיתי שמן וכו': ואף לענין שבת כן. אם מעורין אותן כך אף לענין הוצאה בשבת וקאמר דאשכחן ברייתא דפליגי בהוצאת שבת דרבי ס"ל ברביעית הואיל ואין עומדין לשמן דינן כשיעור שאר המשקין ברביעית ורשב"ג ס"ל מכיון דאינם אלא אוכלין ולאו משקה שיעורן כשאר אוכלין בגרוגרת להוצאת שבת: ואף אנן תנינן הדא דמסייע להדא דתני רבי. ול"ג ר' הושעיה דלא הוזכר כאן והדרבי דלעיל קאי דאמר לפי אוכלן דהא תנינן זיתים על זיתים והוא עתיד לכותשן וכו' ותוספ' היא שם והובאה בהלכה דלעיל דצריך לחזור ולתרום משום דהראשונה הוי כזיתים על שמן שהרי בודאי עתיד לכותשן ושמעינן מיהת דתרומה הראשונה לפי אוכלן היתה דאי לפי שמנן לא דמי לזיתים על שמן דהתם איכא גזל השבט והכא מכיון דתרם לפי שמנן ליכא גזל השבט אלא ודאי לפי אוכלן והשתא כמי הא דתנינן במתני' מי שתרם שמן על זיתים לאכילה וזתים וכו' דאין צריך לחזור ולתרום וטעמא מפני שנמלך אח"כ הא לא נמלך אח"כ אלא שבתחלה היה דעתו לכותשן ולדורכן היה צריך לחזור ולתרום משום דהוי כתורם זיתים על זיתים שעתיד לכותשן וא"כ התרומה היא ג"כ לפי אוכלן כמו התם:

הלכה י מתני' אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו'. כדיליף בגמ' מדכתיב כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב: ואם תרמו תרומתן תרומה. ולעיל בהלכה ד' פריך הש"ס על הא דתנינן זיתים על השמן אפי' בדיעבד לא הוי תרומה ומשני דהתם מפני גזל השבט והכא במידי דליכא גזל השבט מיירי: **גמ'** ונחשב לכם תרומתכם כדגן וגו' מכאן דאין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על שלא נגמרה וכו'. ממה שהוא מצוה את בני לוי לתרום מן הגמור. דהאי קרא בבני לוי כתיב במצות תרומת מעשר ומדלותה התורה להן שלא יתרמו אותה אלא מן הגמור א"כ הדא אמרה שאסור גם להישראל ליתן להלוי את המעשר בשבלים שהרי כך אמרה התורה ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן שמחויב בתרומה וכך אתם תתרומו ממה שקבלתם מעשר דגן מן הגורן לאחר שיתמרח והרי זה כאסמכתא שהישראל יתן להלוי גם כן לאחר שיתמרח ואסור ליתן לו מקודם לפי שמפקיעו מתרומה גדולה שהיא דוקא ג"כ דגן מן הגורן: מעשר ראשון שהקדימו בשבלים. אע"פ שפטור מתרומה גדולה וכן אין תרומת מעשר ניטלת אלא אחר שיתמרח וכדאמרן אפ"ה אסור לאכול מהן עראי אף קודם המירוח: את קדשי

פי' דאלת"ה א"כ נתני קורא שם וא"צ לקרות שם למעשרותיו ומדלא תני אלא א"צ לתרום שני' משמע דבלא קרא לה עוד הפעם שם תרומה צריך רק על הזיתים שנכתשו על השמן לתרום שני' אבל על השמן הזה א"צ לתרום ופטורה ממעשרות ועיי' בשנו"א ז"ל דגרס שם גירסא אחרת:

תנינן דבתרה אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו והכא לשעבר הא לכתחילה לא. פי' דמקשה על המתניתין דתנינן תורמין שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לצמוקין האיך תורמין לכתחלה הא מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו לא הוי תרומה אלא בדיעבד אין תימר שהוא מדבר שנגמרה מלאכתו פי' דצמוקין נקרא דבר שנגמרה מלאכתו ז"א דהא תנינן הפרד והצמוקין משיעמיד ערימה אלמא דלא הוי נגמר מלאכתו ומשני ריב"י בשם ר' יצחק בן לעזר אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד אבל צמוקין לא הוי בכלל יקב ובירושלמי שת"י מוסגר בסוגר תיבת יקב וגרסינן אלא גורן בלבד. לפי מה הוא תורם לפי שמנן או לפי אוכלן כו' רבי אומר לפי אוכלן רשב"ג אומר לפי שמנן בירושלמי שת"י מגי' הגר"א ז"ל איפכא רבי אומר לפי שמנן רשב"ג אומר לפי אוכלן ולפ"ז אתי שפיר מה דסמיך חנניה בעי אף לענין שבת כן ר"ל לענין הוצאות שבת אי חשיב כאוכל או כמשקה דמשקין שיעורן ברביעית ואוכלין כגרוגרות אשכח תני רבי אומר ברביעית רשב"ג אומר כגרוגרות דאזלי לטעמייהו: ר"א בשם רשב"ל ונחשב לכם וגו' כדגן וגו' ממה שמצוה את ב"ל לתרום מן הגמור על הגמור הד"א שאם נתן לו שבלים מעשרותיו מעשר. כן גרס הגר"א ז"ל בשנו"א פי' כיון דהוא מצווה לתרום מן הגמור ע"כ בשנטל שיבלים מיירי: מהו

מראה הפנים

כתב הרי"ט כמסתפק לא איתפרש אם יחננו לכהן גם שתיהן כו' ומסתימת דברי הרמב"ם נראה בזה כמו שכתבתי ובענין הסוגיא דלקמן ריש פ"ג יתבאר במקומו בס"ד:

אמר ר' יוחנן אייתיתה מדחילפיי רבי אומר לפי אוכלן וכו'. נראה מדמייתי ר' יוחנן ברייתא דתני חילפי ש"מ דתפסה לעיקר ולא כמו ששנויה בתוספתא בפ"ג דאיפכא גרים לפלוגתייהו גבי שתורם זיתים על זיתים לאכילה ה"ז תורם על השמן הראוין לעשות ד"ל רשב"ג אומר תורמין על אוכלן והלכה כרבי מחבירו וא"כ הכריע ר' יוחנן כברייתא דתני חילפיי והלכה כרבי דלפי אוכלן וכך היא מסקנת הש"ס לקמן ואף אנן תנינן הדא דמסייע להדא דתני רבי זיתים על זיתים וכו' כדפרישית והר"מ העתיק שפלוגתא בשם הא דלמודה רבי אומר לפי שמנו וכו' ומתמת כן כתב הר"ב בפשיטות וכשהוא תורם מן השמן על הזיתים הנכבשים וכו' תורם לפי שמן וכו' דהלכה כרבי אבל לא משמע כן מגי' דהאי ש"ס ומדברי ר' יוחנן דלא רצה למיהדר כגי' התוספתא וכן ממסקנת הסוגיא וכך נראה מסתימת דברי הרמב"ם בדין זה שם בהלכה י"ח אבל תורמין שמן על הזיתים הנכבשים וכו' וכן בהלכה כ' מי שתרם שמן על זיתים שדעתו לאכלן וכו' ואם דהדין הוא כנאמר ולה"צריך להפרים לפי שמן כן היה לו לפרש:

מעשר ראשון שהקדימו בשבלים אסור לוכל ממנו עראי וכו'. דברי רשב"ל גרים כמי בבבלי פ"ק דביצה (דף יג) מעשר ראשון שהקדימו בשבלים שמו טובלו לתרומת מעשר

שנויי נוסחאות (ס"ד)וכא [ד"ו] ליתא. (סי"ז) נמי [ד"ו] ליתא. (סכ"ג) צריך לחזור ולתרום [ד"ו] צריך לתרום.

מערכת הערוך

הכל מודים בבלוכסין כו'. בערוך (ע' קלפס) זה לשונו בתוספת דתרומות פרק שני (נ"ל פ' שלישי) מודין בקולפסין שתורם על האוכלין חוץ מגרעיניהן והם זיתים גדולים ראויין לאבילת ואינן עושין שמן דתניא בריש פ"ג (נ"ל פ"ד) דתוספת תרומות אין תורמין קלופסין על זיתי שמן ולא זיתי שמן על הקלופסין. והיינו כלופסין דגרסינן בגמרא דבני מערבא:

עין משפט נר מצוה

סא ח מיי' פ"ג ממעשר הי"ט

סב ב מיי' פ"ס מתרומות ה"ז ופ"ב מבכורים הל"ס

סג ג מיי' פ"ג שם הל"כ

סד ד מיי' שם ה"י סוס"ע יו"ד שלא סכ"ד

א כ מיי' פ"ב שם ה"ז

ב ס מיי' שם ה"ח

ג י מיי' פכ"ג מסכת ה"ח סמ"ג לאוין ס"ס

ד כ מיי' שם סוס"ע או"ח סי' ס"ד

ה ל מיי' פ"ו שם הכ"ג סוס"ע או"ח סי' ביח ס"ח

ו מ מיי' פ"א מהמיסכים ה"ב ומכסו

ז נ מיי' פ"ה מתרומות ה"ז

ח ס ע מיי' פ"ג שם הל"ו וה"כ ובכרכ"ב וכ"ע

מסורת הש"ס

בכורים פ"ב מ"ה

יבמות פט פסחים לג מנחות נה

שבת לח וב"י ביצה יג גיטין נד

ע' ביצה יא תוס' ד"ה כסס, גיטין נג תוס' ד"ה וכי מנחות נד תוס' ד"ה כך בכורות נט תוס' ד"ה אף

קדשי בני ישראל וגו'. וילפינן מינה גם על המעשר שלקחו מישראל מקודש שנתמרח לא תחללו לאכול אהן ערלי עד שיתרום: מהו שילקו על טבלו. זה שהקדימו בשבלים אם דרשה גמורה היא וחייב במלקות אם התרו בו שלא יאכל מטבלו ופשיט ליה ממתני' דתנינן בפ"ב דבכורים תרומת מעשר וכו' ואית לך מימר אוסרת את הגורן לא לאחר מירוח. הא בודאי אינה אוסרת אלא לאחר שנעשית גורן והוא לאחר המירוח כמו בתרומה גדולה וא"כ ש"מ מעשר ראשון שהקדימו בשבלים אין לוקין על טבלו דבר תורה: הדרן עלך חמשה לא יתרומו

הלכה א מתני' אין תורמין מן הטהור על הטמא. בגמ' יליף לה מקרא: באמת אמרו. הלכה למשה מסיני כדקאמר בגמ': העיגול של דבילה. על שם שדורסין את הדבלה ועושין אותה בעיגול ואם נטמא מקצת העיגול לא נטמא כולו כדתנינן בתוספתא דטבול יום פ"ב עיגולי דבילה שנפלו משקין טמאין על מקצתן חכ"א אינו נוטל מהן אלא מקום המשקה בלבד והיינו דתני הכא תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו: וכן אגודה של ירק. בגמ' עביד צריכותא דאי תנא עיגול הו"א מפני שכולו גוף אחד אבל אגודה שאין כולה גוף א' לא יתרום מזה על זה קמשמע לן ואי תני אגודה הוה אמינא מפני שכולה תפוסה אחת אבל ערימה והוא כרי של אוז מין כדמפרש בגמ' שאין הכל תפוסה אחת לא הלכך צריכי כולהו: ר"א אומר תורמין מן הטהור על הטמא. כדס"ל ג"כ לקמן בסוף פ"ב דחלה דיכול לתרום אף מן המוקף שנותן פחות מכביצה באמצע כדי שלא יטמא הטהור מן הטמא ואין הלכה כר"א: **גמ'** ר' יוחנן בשם ר' ינאי. טעמא דאין תורמין מן הטהור על הטמא משום דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וגו' ואמרינן בפ' דלעיל בהלכה ז' דהאי קרא בתרומה גדולה מדבר: מה גורן ויקב איפשר וכו'. בתמיה כלומר שהרי אי אפשר שיהא כל הערימות של החטין שבגורן חליין טמאין וחליין טהורין שהרי בעודן במחובר אין מקבלין טומאה כלל וכשנעקרו ונפלו עליהן משקין אז מקבלין הכשר טומאה ומתטמאין

מהו שילקה על טבלו ד"ת וכו' אוסרת מן הגורן. צ"ל את הגורן כדאיתא במשנה במס' ביכורים (פ"ב ה"ד) אלמא דבעינן גורן דוקא:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

מה יקב אי איפשר שיהא מקצתו טהור ומקצתו טמא. כן גי' הגר"א ז"ל בירושלמי כת"י בכתב יד קדשו: **עשה** שינתן לאהרן הכהן בכהונתו. פי' בעבודתו ואכילת תרומה נקרא עבודה כדאיתא במס' פסחים (דף עב ע"ב): **תרו"מ** לימדה על ת"ג שהיא נטלת מן המוקף דאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ונשתרבב מכאן להא דבסמוך היו שתי אגודות מה צורכה דאמר ר"י בשם ר"י ונחשב וגו' ושם מיותר ושייך לכאן פי' דילפינן מדכתיב כדגן מן הגורן דמשמע דנוטל הדגן מן הגורן גופי' במוקף דלפיכך יליף ר"י בשם ר"י מה יקב אי איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור דמשום דע"כ נוטל במוקף מן היקב ע"כ אי איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור דאי ס"ד דאינו מן המוקף א"כ משכחה"ל שיהא מקצתו טהור ומקצתו טמא אלא דדרשינן דגן מן הגורן ממש מלאה מן היקב ממש וע"כ מוכח דבעינן מוקף: תרו"מ

קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו. מהו שילקו על טבלו דבר תורה רבי אשיאן בשם רבי יונה מתניתא אמרה כן א ^ז אין לוקין על טבלו דבר תורה דתנינן *תמן תרומת מעשר שוה לביכורים בשני דרכים ולתרומה בשני דרכים ב וניטלת מן הטהור על הטמא ג ושלא מן המוקף כביכורים ואוסרת מן הגורן ד ויש לה שיעור כתרומה אית לך מימר אוסרת מן הגורן לא לאחר מירוח הדא אמרה שאין לוקין על טבלו דבר תורה:

הדרן עלך המשה לא יתרומו

ה **אין** תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרמו תרומתן תרומה באמת אמרו ו העיגול של דבילה שנטמא מקצתו תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו וכן אגודה של ירק וכן ערימה היו שני עיגולים שני אגודות שתי ערימות אחת טהורה ואחת טמאה לא יתרום מזה על זה רבי אליעזר אומר תורמין מן הטהור על הטמא. ז *אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה ולא כלום ח וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל היה מפריש עליו והולך שוגג מה שעשה עשוי מזיד לא עשה ולא כלום ר' יהודה אומר ט אם היה יודע בו מתחילה אף על פי שהוא שוגג לא עשה ולא כלום. י *המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן ומזיד לא ישתמש בהן כ *המעשר ל והמבשל בשבת בשוגג יאכל מזיד לא יאכל הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור מ ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור: **גמ'** אין תורמין מן הטהור כו'. רבי יוחנן בשם רבי ינאי °ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מה גורן ויקב אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור וזה אע"פ שאפשר למידין אפשר משאי אפשר מעתה לא יהא תרומתו תרומה ממנו כתיב *כל הדברי' למידין ומלמדין תרומת מעשר היא מלמדת ואינה למידה תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שלא תהא ניטלת מן הטהור על הטמא והיא ניטלת מן הטהור על הטמא מניין ר' יוסי בשם חזקיה ר' יונה בשם ר' ינאי °ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שינתנו לאהרן הכהן בכהונתו כהנא אמר °מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה ס שהיא ניטלת מן המוקף ע והיא ניטלת שלא מן המוקף מניין שתרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף מכל

במדבר יח / שם / שם

וא"כ כשנפלו המשקין על ערימה כל הערימה היא מוכשרת לקבל טומאה דכולה גוף אחד היא וכן ביקב ולקמן פריך עלה מערימה גופה דקתני במתני' ומשני לה. וזה. כלומר וכאן אע"פ שאיפשר הוא שזה טהור וזה נטמא מ"מ למדין אנו אפשר משא"א דהואיל וכתיבא גבי תרומה גורן ויקב ללמד בא שלא יהא תורם מהטהור על הטמא כמו הגורן ויקב דלא משכחת ביה שכולו הוא חציו טהור וחציו טמא: מעתה. אפי' בדיעבד לא יהא תרומתו תרומה ומשני ממנו כתיב והרמותם ממנו תרומת ה' ודרשינן ממנו מכל מקום תהא תרומה בדיעבד ולקמיה מפרש לה דאע"ג דהני קראי בתרומת מעשר כתיבי מלמדין הן על התרומה גדולה: כל הדברים למדין ומלמדין. בכל מקום הדבר למד לעצמו ומלמד על אחרים אבל תרומת מעשר היא מלמדת על התרומה גדולה ואינה למידה לעצמה כדמסיק ואזיל תרומת מעשר וכו': מנין. לתרומת מעשר שניטלת מן הטהור על הטמא: עשה שינתנו לאהרן הכהן בכהונתו. כלומר דבזה ריבתה התורה שתנתן לאהרן כל מה שהוא יכול לאכול בכהונתו והרי התרומה היא טהורה ואע"פ שניטלה על הטמא ובהאי קרא גופיה מפורש בהדיא תרומת מעשר כן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל מעשרותיכם אשר תקחו מאת בני ישראל ונתתם ממנו וגו': טול מן מקודש שבו. מן כל שיהיה מקודם לתרומת מעשר ואפי' שניטלה על הטמא וריבתה התורה שתעשה כן אף לכתחלה: מכל

גליון הש"ס וציון ירושלים

א אין לוקין על טבלו ד"ת. ע' כפ"ג ממעשר ה"ט שכתב רבינו ואם אכל מכין אותו מכות מרדות והכ"מ איין על הכל בילה סוף יג וראם דבריו אמת שהמימר' שם אבל אינו מבואר שם סוף דבריו שאינו לוקה והדרב' מרש"י שם שכתב דהוא במיהם כדין טבל היה מקום לומר דלוקה ג"כ כטבל גמור אבל הדבר מבואר כאן והמ"ל שם כרכר בזה ולא זכר שם דברי בירושלמי אלו ובאמת נ"ע על רש"י מ"ש דיהיה במיהם ולא ילקה וע' במפרש כאן.

מראה הפנים

מעשר ומיהו לא מסיק התם בהדיא דאין לוקין על טבלו דבר תורה כדמסיק הכא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' מעשר בהלכה י"ט האסור לאכול ממנו ערלי ואם אכל מכין אותו מכת מרדות ומכאן הוא דנלמד דמסיק הדא אמרה שאין לוקין על טבלו ד"ת:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

אין תורמין מן הטהור על הטמא. הר"ם כתב לטעם מסכת דנפשיה משום דבעי מוקף וגזרינן דילמא הריס שלא מן המוקף משום דמסתפי דילמא נגע טהור בטמא וכו' ועוד סוכיה דאי מדאורייתא כדדרים בגמ' א"כ מה לי עיגול מה לי ב' עיגולין אבל למאי דפריבית ניהא ומיהו גם מזה אין כ"כ ראיה דהא אמרינן בירושלמי העיגול והאגודה דקתני באמת אמרו אר"א כל מקום שטנינו באמת הלמ"מ ומיהו לאו דוקא עכ"ל וכמשך הר"ב אחריו וכתב לטעמו וכהא דאמרו הלמ"מ כתב ג"כ לאו דוקא והוסיף שהרי בפ"ק דשבת שנינו באמת אמרו החזן וכו' ומדרבנן היא. וכל זה שכתבו לאו דדוקא היא דבפ"ק דשבת אמרינן נמי הכי בהאי הלמודא דהל"מ מסיני הוא והכי אמר נמי לעיל בפ"ב דכלאים ובפ' המצניע ובכמה וכמה מקומות שטנינו באמת והתי"ט בפ' הזהב הליט ג"כ לזה דאין לגמגם בדבר דכל באמת הלכה היא וכך היא דעת הרמב"ם שכתב בדין דמשנתינו בפ"ה בהלכה ז' אין תורמין מן הטהור על הטמא והלמ"מ שעיגול של דבילה שנטמא מקצתו וכו' וא"כ הך דרשה דבגמרא עיקרית היא וכן בתרומה מעשר דניטלת מן הטהור על הטמא הסמכוה נמי אדרשה דקרא ולא מטמאה דניטלת שלא מן המוקף כדכתב הר"ש דא"כ תברים דאמרי' בכמה מקומות בש"ס דאין תורמין אף בתרומת מעשר אלא מן המוקף כמאן נמי בהו דאין תורמין מן הטהור על הטמא ולא מצינו כן אלא הטעם כדאמר לקמן בגמ' וזהו נמי דדייק הרמב"ם וכתב שם בהסיפא אבל אם היו ב' עיגולים וכו' כגלדה וכו' ור"ל דאף שהיא כגלדה והוי מן המוקף וכדכתב לעיל בפ"ג דאפי' שתי מגורות שבבית אחד הוי מן המוקף אפ"ה כאן לא יתרום מן הטהור על הטמא לכתחלה:

מה גורן ויקב וכו'. גם בכאן פירש הר"ש כלומר דאין הטוב אחת חצייה טמאה וחצייה טהורה ולא משמע כן מהסוגיה אלא אערימה של חטים קאי כדפרישית בפנים וזכי מוכח מהא דפריך לקמן ומכיון דהגינן היו בני עיגולין וכו' מה צורכה דהיא דא"ר יוחנן והוכרח לבנויי בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא כדפרישית שם וכענין האי שיגויא גופה לא כתב הרמב"ם שם כן אלא פירש ערימה של חטים ויתבאר מזה לקמן ד"ה בערימה וכו' בס"ד:

תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שהיא ניטלת מן המוקף. דכתיב גבי תרומת מעשר ממנו ומלמדת היא על תרומה גדולה אבל היא עצמה ניטלת אף שלא מן המוקף כדיליף לקמיה מקרא ומשמע דהא דתרומה גדולה ניטלת מן המוקף מדאורייתא היא

כאשר הגיעו דברנו אלה ע"י תנר אחד כהוך שאר המיבות אשר שמע מאתנו אל הגאון סיני ועוקר הרים בתריפותו ובקיאותו מוה' אליעזר תרל"פ נ"י האב"ד דק"ק מעזריטש רבתי. האריך בהשובתו הנפלאה

שנויי נוסחאות (ס"ג) כן [ד"ו] ליתא. (כי"ס) ולא [ד"ו] ליתא. (סכ"ג) ולא [ד"ו] ליתא.

מכל מעשרותיכם [ה] אחד ביהודה ואחד בגליל תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה [י] שלא תהא ניטלת אלא מן הגמור ואף היא ניטלת מן הגמור תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור *רבי נחמיה אומר כשם שאינה ניטלת מן הטמא על הטהור כך אינה ניטלת [ז]מן הטמא על הטמא ומודה רבי נחמיה בדמיה עד כדון בשהיה לו מאותו המין לא היה לו מאותו המין נשמעינא מן הדא רבי חנינא ענתונא סלק עם רבי זעירה לחמת גרר זבן ליה קלוסקי בעי מתקנא מיום לחבריה אמר ליה לית אנן צריכין חששין ליחידאי אית לך מימר כשהיה לו מאותו המין. באמת *א"ר ליעזר כל מקום ששנינו [ז]באמת [ג] הלכה למשה מסיני. עיגול של דבילה שנטמא מקצתו מכיון שנטמא מקצתו אין כולו טמא [ד] במחובר במי פירות היא מתניתא ואין סופו ליחלק ולעשותו שנים תיפתר שקרא לה שם במחובר. וכן אגודה של ירק מתניתין שנטמאת ועודה אגודה אבל נטמאת קלחין ואוגדן לא בדא ואין סופה ליחלק ולעשות שתים תיפתר שקרא לה שם במחובר. אגד שנטמא והתירו ואגדו מהו וליתני עיגול ולא ליתני אגודה ניתני אגודה ולא ליתני ערימה אילו תנינן עיגול ולא תנינן אגודה הוינן אמרין עיגול שכולו גוף אחד תורם אגודה שאין כולה גוף אחת אינו תורם הוי צורכה מיתני אגודה ואילו תנינן אגודה ולא תנינן ערימה הוינן אמרין אגודה שכולה תפושה אחת תורם ערימה שאין כולה תפושה אחת אינו תורם הוי צורכה מיתני עיגול וצורכה מיתני אגודה וצורכה מיתני ערימה מכיון דתנינן היו שני עיגולין ושתי אגודות ושתי ערימות מה צורכה דההיא דמר רבי יוהנן בשם רבי ינאי °ונחשב לכם תרומתכם כדגן וגו' אמר

מכל מעשרותיכם. ריבה אפי' היה לו אחד ביהודה ואחד בגליל תורם מזה על זה: ואף היא ניטלת מן הגמור. בדבר זה דין תרומת מעשר כמי כן שאם הקדים הלוי להמעשר בשבלים אינו יכול להפרים תרומת מעשר מן השבלים אלא דכן גופרים מן הדגן: ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור. לפי שיש כאן תורה אור פסידא דכהן שאין תרומה זו ראויה לו אלא להסקה הלכך אף בתרומת מעשר אינה ניטלת: כך אינה ניטלת מן הטמא על הטמא. דס"ל הואיל דיכול להפרים מן הטהור על הטמא יפרים כדי שיתן להכהן דבר הראוי לאכילה: ומודה ר' נחמיה בדמאי. דהואיל ואינו אלא מדרבנן ומשום ספק מפרים הוא מן הטמא על הטמא והכי קאמר בהדיא בתוספתא סוף פ"ג ר' נחמיה אומר אין מפרישין מן הטמא על הטמא אלא בדמאי בלבד: עד כדון בשהיה לו מאותו המין וכו'. אליבא דר' נחמיה הוא דבעי אם עד כאן לא פליג דאינה ניטלת מן הטמא על הטמא אלא בשהיה לו מאותו המין בטהור והלכך מוטב שיפרים מן הטהור על הטמא אבל אם לא היה לו מאותו המין מהו מי נימא דבכה"ג מודה ר' נחמיה הואיל דקי"ל דאין תורמין ממין על שאינו מינו מוטב שיפרים ממינו מן הטמא על הטמא או דילמא דאפי' בכה"ג פליג וס"ל דאעפ"כ מוטב להפרים מן הטהור על הטמא ואפי' אם אינו מינו או אם אפשר לו להמתין עד שיהיה מאותו המין מן הטהור ואז יתקן את הטמא: נשמעינה. לזה מן הדא עובדא: זבן ליה קלוסקין. קנה ר' חנינא בשביל ר' זעירא גלוסקא אחת ומן החבר הוא שקנה אותה דעשאה בטהרה אלא שלא היה מתוקן וכמ"ד לעיל בפ"ג דדמאי דמותר למכור לחבר אחד ודאי ובלבד שיודיעו שאינו מתוקן הוא שזה יתקנו: בעא מתקנא מיום לחבריה. רצה ר' חנינא להשאיר מהגלוסקא זו כדי לתקן ממנה גם למחר דשמא לא ימצא למחר לקנות ממי שעושה בטהרה ועל כרחו יהא צריך לקנות מאחר שאינו מוחזק בטהרה והיה חושש שלא יפרים ממנו ולפיכך היה רוצה לתקן מהיום שהיה מן הטהור על מה שאפשר שיצטרך לקנות למחר מדבר שאינו ידוע שנעשה בטהרה: אמר ליה ר' זעירא לית אנן צריכין לחשוש ליחידאה. שאתה רוצה לחשוש להא דר' נחמיה דאין מפרים מן הטמא על הטמא יחידאה הוא ולית הלכתא כותיה: אית לך מימר בשהיה לו מאותו המין. בתמיה וכלומר והשתא מדהשיב לו ר' זעירא כך ואם ר' נחמיה לא פליג אלא בשהיה לו מאותו המין בטהור וכי ידע ר' חנינה שיזדמן לו למחר מאותו המין בעצמו ובשביל כך היה רוצה לחשוש ולתקן מאותו של היום אלא ודאי ש"מ דר' נחמיה ס"ל דלעולם אין מפרישין אלא מן הטהור על הטמא ואפי' בשאינו מינו ולפיכך היה ר' חנינה חושש להחמיר וא"ל ר' זעירא לית אנן חששין ליחידאה ומוטב לתקן ממין על מינו: ועיגול של דבילה וכו'. וכי לא נטמא כולו ומאי האי מן הטהור שיש בו דקתני ומשני דבמחובר העיגול במי פירות היא מתניתא שחיברו להיות בעיגול שלא יתפזרו הדבילות ובמי פירות חיברו ואין מי פירות עושין חיבור לטומאה: ואין סופו ליחלק. וקס"ד דעיגול של דבילה דקתני דתורמין ממקצת הטהור על הטמא אפילו לאחר שחולקין אותו הואיל דמעיגול אחד הן והלכך פריך ואמאי הא כיון דנחלק הוא ונעשה לשנים הוו להו כשני עיגולין א' טהור ואחד טמא וקאמר דהא לא קשיא דתיפתר שקרא לה שם תרומה בעודו במחובר בעיגול אחד: אבל נטמאת קלחין. בעודן כל קלח וקלח בפ"ע נטמאו מקלתן ואח"כ אגדן לא בדא התירו לתרום ממקצת הטהור על מקצת הטמא דהו"ל כבאין בשתי אגודות: ואין סופה ליחלק וכו'. כדלעיל: אגד שנטמא. מקצתו והתירו וחזר ואגדו מהו אי כאגודה אחת דיינינן ליה הואיל ובשעה שנטמא וכן עכשיו בשעת קריאת שם תרומה באגודה היא או דילמא מכיון שהתירו אחר שנטמא מקצתו אע"פ שחזר ואגדו הו"ל כנטמאת קלחין ואגדן ולא איפשטא: וליתני עיגול וכו'. כדפרישית במתני': מכיון דתנינן היו שני עיגולין וכו' מה צורכה דההיא דאמר וכו'. מערימות הוא דפריך על הא דמסיים ר' יוחנן לעיל וקאמר מה גורן ויקב וכו' למה ליה כולי האי ולומר דאעפ"כ למידין אפשר משאי אפשר הא כיון דתנינן ערימה במתני' א"כ ש"מ דאף בערימת גורן גופה מלינו מקצתה טמאה ומקצתה טהורה והא דפריך מסיפא משתי ערימות ולא פריך להדיא מהרישא וכן ערימה אלמא דמלינו בערימה מקצתה טמאה ומקצתה טהורה היינו טעמא משום דאי מרישא לחוד הוה מצי לשנויי הכא במאי עסקינן בשנטמאו מקצת מהשבלים או החטים קודם שעשה מהן ערימה ואח"כ עשה ערימה מהן ומשאר חטים שלא נטמאו והן נשארין טהורין דהא אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא וכי קא"ר יוחנן לעיל דאי אפשר לערימה שבגורן שתהיה חליה טמאה וחליה טהורה היינו בשנטמאה לאחר שנעשה ערימה דכל הערימה כגוף אחד הוא כדפרישית לעיל אבל מכיון דתני בסיפא דבשתי ערימות אחת טהורה ואחת טמאה לא יתרום מזה על זה תו לא מלינן לאוקמי הרישא בשנטמאו מקצת מהחטים קודם שעירבן עם האחרים ועשה מהן ערימה דא"כ הו"ל כשתי ערימות כדאמרינן לעיל גבי נטמאת קלחין ואגדן דהוו כשתי אגודות ותנן דבשתים אחת טהורה ואחת טמאה לא יתרום מזה על זה והלכך הוא דנקט למיפרך על ר' יוחנן מהסיפא: אמר

תרו"מ לימדה על ת"ג שלא תהא ניטלת אלא מן הגמור. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק תרו"מ לימדה על ת"ג שלא תהא ניטלת אלא מן הטהור על הטהור והיא ניטלת [והוי כמו דגרס הר"ש ז"ל ברישא תרו"מ לימדה על ת"ג שלא תהא ניטלת מן הטהור על הטמא והיא ניטלת ולא מסיק מן הטהור על הטמא אלא והיא ניטלת וממילא מובן וכמו כן הכא נמי לא מסיק רק והיא ניטלת] ר"ל ניטלת מן הכל ומסיק תרו"מ ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטמא אבל אינה ניטלת מן הטמא על הטהור ר"נ אומר כשם שאינה ניטלת מן הטמא על הטהור כך אינה ניטלת מן הטהור על הטמא ומודה ר"נ בדמאי כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק וכן גרס הר"ש ז"ל בהתוספתא ועיי' במס' ב"ק (דף קטו):
עד כדון שהיה לו מאותו המין. פי' שהי"ל מאותו מין שצריך לאכלו היינו מן הטמא דיכול להפרים ממנו גופי' ולשייר כדי אכילתו אבל שאין לו מאותו המין אם מותר להפרים מן הטהור עליו נישמעיני' מן הדא ר"ח ענתונא סליק עם ר"ז לחמת גרר זבין לי' קלוסקא בעי מתקנא מיום לחבריה פי' דלא היה מספיק על אכילת ב' ימים והיה רוצה לקמץ אכילה של יום זה לעשות ממנו תיקון על אכילת מחר והיה רוצה לתקן מן הטמא על הטמא ולקמץ מיום זה לחבריה משום דחשש להא דר"נ דס"ל דאסור לתרום מן הטהור עליו א"ל לית אנן צריכין חששין ליחידאי ומותר להפרים מן הטהור על הטמא ואית לך מימר כשהיה לו מאותו המין וע"כ דלא היה לו מאותו המין וא"כ מוכח מזה דר"נ חשש אפילו כשאין לו מאותו המין כמי אסור לתרום מן הטהור עליו:
מכיון דתנינן היו ב' עיגולין. בשו"ת ז"ל גרים כך היו ב' עיגולין ב' אגודות

הוספתא פ"ג כאן. וב"ק דף קטו: בשינוי.

ירושלמי שבת פ"א הל"ג. כלאים פ"ב הל"א

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ג מתרומות ה"כ
י
ב מיי' פ"ו שם ה"ד
יא
ג מיי' פ"ה שם ה"ו
יב
ד מיי' פ"ו מטומא' אוכלין הי"ג ופ"ח שם הט"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

הנפלא אלינו בארוכות ודו"ק ורלה לגרש דברי הירושלמי לשטתו דס"ל אסור יאתא טבלו כמ"ש בפ"י דתרומות דף מ ע"ד שכן בתבילות ודו"ק ואכן לא קיי"ל כן ע"ש שהאריך והוא ת"י. בכתב ידו. וע' במ"ל פ"ג מתרומות הי"ג ודו"ק עכ"פ מקורו של רבינו ז"ל הוא מכאן ואכ"מ להאריך וכמדומה שבש"ת שבת אחים הנודע בקהל רב במאה תשובה ע"ז ולא נמצא אתי כמ"ש בהקדמתי לספרי יד שאול. וע' שנות אליהו מ"ש שהגיה כאן אחר כמה שנים נ"פס ובא ספרי ספרי"ק בפ"ב עם רמב"ן ומהרי"ט אלגזי על בכורות ומצאנו בהלכות חלה שסעיר בזה ושמחנו:
[ז]מן הטמא על הטמא. ע' בר"ש כאן דכפי הנראה היה לו גירסא אחרת וע' בבבלי ב"ק דף קטו ע"ב ובשטמ"ק שם ועיין בתוספתא פ"ג כאן ובמפרש שם ודו"ק וע' בשנות אליהו כאן ובתוס' יו"ט ונ"ט וע' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רל:
[ז]באמת הלמ"מ ע' מ"ש לעיל בכלאים דף ג ב נוס:
[ד]במחובר במי פירות. ע' ברא"ב"ד בהשגות פ"א מטומאת אוכלין ה"ב ובכ"מ שם:

מראה הפנים

היא כ"כ התוס' בגיטין (דף ל') וביבמות (דף פג) וכ"כ דעת הרמב"ם בזה שכתב בפ"ג בהלכה י"ז אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף וכו' תרומת מעשר מפרישין אותו שלא מן המוקף שנאמר מכל מעשרותיכם תרימו וכו' וא"כ מדרבהה שהוכה לתרומת מעשר דניטלת אף שלא מן המוקף ש"מ דמן התורה לתרומה גדולה שאינה ניטלת אלא מן המוקף ועיין לעיל רפ"ז דדמאי מה שנתבאר מענין זה:
בעא מתקנה מיום לחבריה. לא אתיא אלא אליבא דמ"ד דס"ל בפ"ג דדמאי דמותר למכור לחבר כשיודיעו שהוא יתקן כדפרישית בפנים דהא מסתמא בהלכה מהנזהר בטהרה מיירי וא"כ למה חשש לתקנו אם המוכר חבר הוא א"כ בהלו שהתיר להן למכור דמאי מיירי כמבואר שם ובפ"ב דדמאי וזה נראה דהא הכא בתרומת מעשר מיירי כדין דמאי שזה צריך להפריש וליתנו מן הדמאי והמוכר חבר מסתעי וכמבואר:
כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני. עיין לעיל ריש פרקין מה שהוזכר מזה:
ועיגול של דבילה שנטמא מקצתו וכו' אין כולו טמא. הך קושיא דמקשה בפשיטות דאם נטמא מקצתו הרי כולו טמא אליבא דר' יהודה היא דפליגי בתוספתא דטבול

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ג מתרומות ה"ח

יד ב מיי' שם הי"ט

טו ג מיי' שם ה"ח

טז ד מיי' פ"ז ה"ט

מסורת הש"ס

לקמן פ"ד הל"א.

תוספתא פ"ג.

ג"י הל"מ מתך.

ירושלמי מע"ש פ"ג הל"ו.

אמר רבי חייה בר אדא בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא. היו שני עיגולין אחד מקצתו טמא ואחד מקצתו טהור מהו שיתרום מזה על זה ייבא כהדא *היו לפניו שני כריים אחד הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות ואחד הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות מהו שיתרום מזה על זה תלמידוי דרבי חייא רובה שאלון לרבי חייא רובה ואמר לין °הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו רבי לעזר בשם רבי חייא רבה א אין תורמין ומעשרין מזה על זה. ב *הרי שהביא מינין הרבה בקופה וכרוב מלמעלן וכרוב מלמטן ודבר אחר באמצע אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה הדא דתימא בשאין שם חלל אבל אם יש שם חלל תורמין ומעשרין מזה על זה. ג כל בית הגיתות אחד כל בית הגרנות אחד תני אמר רבי יודה ד והוא שתהא תופסת הגורן באמצע עד כדון חיטין אפילו קש ואפילו תבן רבי חגיי בעי קומי רבי יוסי היה טמא באמצע א"ל והיינו *נושו חברייא בעון קומי רבי יוסי היתה מפה באמצע אמר לון והיינו חמשה שקין בגורן ס *דתני חמשה שקין בגורן

אין

תורה אור: קהלת ד

פני משה

אמר ר' חייא בר אדא. דלא קשיא דר' יוחנן מלי לשנויי לך דלאו בערימה של חטים איירי אלא בערימה של קשואין ודילועין היא מתניתא ובאלו שפיר משכחת לה שנטמאו מקצתן ומקצתן טהורין וכגון שמקצת מהן נתייבשו ואותן אין מקבלות טומאה והלחין שבהן נטמאו וכשעשה מהן ערימה הרי מקצתה טהורה ומקצתה טמאה ולעולם בערימה של חטים בגורן לא מליגו שתהא חליה טהורה וחליה טמאה דבמחובר אין מקבלין טומאה ולאחר שתלשן אם נטמאו מקצתן ועשאן ערימה עם שאר החטים הו"ל כשתי ערימות כדאמרן: היו שני עיגולין אחד מקצתו טמא ואחד מקצתו טהור. כלומר ששניהן המקצת מהן טמא והמקצת מהן טהור מהו שיתרום מזה על זה מי תלינן דתורם הוא מהמקצת הטהור מזה על מקצת הטהור של זה וכן ממקצת הטמא על מקצת הטמא ומותר או דילמא חיישינן שמא יתרום מהטהור על הטמא ומהטמא על הטהור ואסור: וייבא כהדא. וקאמר הש"ס ואתייא בעיא זו כהדא בעיא אחריתא לענין אם חוששין שיתרום מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור כדמסיק ואזיל היו לפניו שני כריים וכו' ואחד הפריש ממנו מקצת וכו' כצ"ל וכן הוא לקמן ריש פ"ד בסוף הלכה וזהו כעין הבעיא דשני עיגולין ושאלון תלמידי וכו' ואמר להן הכתוב הזה הכסיל חובק את ידיו וגו' כלומר הרי זה שנתעצל ולהפריש מכל כרי וכרי לכל תרומות ומעשרות שלו ולא עשה כלום לפי שאסור לו להפריש מזה על זה ור"א אמר משמיה דר' חייא רבא דבהדיא השיב דאסור ומינה נפשוט ג"כ לבעיא דשני עיגולין דאסור: הרי שהביא מינין הרבה בקופה וכו'. תוספתא היא בפ"ג ולענין מן המוקף נשנית: אין תורמין מזה על זה. כצ"ל וכך הוא בתוספתא דבתרומה הוא דחששו שיתרום מן המוקף וכאן דדבר אחר באמצע מפסיק ביניהן לא יתרום מן העליון על התחתון: הדא דתימא בשאין שם חלל. באמצע אבל יש שם חלל באותו דבר אחר שבאמצע אינו מפסיק ותורם מזה על זה: כל בית הגיתות אחד וכו'. ותורם מזה על זה: תני. בתוספתא שם וכן היה ר' יהודה אומר כל בית הבד קורה אחת כילד קורה אחת לשתי בורות שתי קורות לבור אחת שתי קורות לשתי בורות בזמן שכולם תפיסה אחת תורמין ומעשרין מזה על זה נטמא אחד מהן תורם מן הטהור שבו על הטמא שבו אין כולם תפיסה אחת אין תורמין ומעשרין מזה על זה נטמא אחד מהן אין תורמין מן הטהור שבו על הטמא שבו. כלומר כל בית הבד נחשב כאלו הוא כעגול מקורה אחת ובין קורה אחת לבור אחד שיורד השמן לתוכו ובין לשתי בורות וכו' בזמן שכולם תפיסה אחת שאין דבר אחר מפסיק באמצע נחשב הכל כאחד בין לענין לתרום מן המוקף ובין לענין שאם נטמא א' מהן הוי כאילו נטמא המקצת מכולו ותורמין מן הטהור שבו על הטמא שבו. וקאמר הש"ס דה"ה בגורן והוא שתהא תופסת את הגורן באמצע כלומר שתהיה הכל תפיסה אחת ולא יהיה דבר מפסיק באמצע הגורן: עד כדון חטין. אם עד כאן בחטין דוקא צריך שיהו נוגעין באמצע שתהא נחשב הכל כתפוסה אחת וקאמר דלאו דוקא שיהו החטין בעצמן מצרפן אלא אפי' קש ואפי' תבן מהן ג"כ מצרפן כשהן נוגעין באמצע להצדדין של הגורן שמכאן ומכאן: היה טמא באמצע. אם נטמא מה שבאמצע מהו שיהא מצרפן וא"ל והיינו נשוך בתמיה הא צריך שיגעו זה בזה עד שישוכו וכעין דתנן בפ"ב דחלה העושה עיסתו קבים ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו והכא כיון שהטמא באמצע אי אפשר שיגעו זה בזה והלכך אינו מצרפן להפוסה אחת: היתה מפה באמצע. אם חשיבא הפסק אמר להן והיינו דין דחמשה שקין בגורן דתני וכו' בתוספתא פרק הנזכר וגרים התם שקי תבואה ועיגולי דבילה וחביות של גרוגרות כולם בהקפה אחת תורמין ומעשרין מזה על זה. ולפי גי' דהכא

אין

רידב"ז

אגודות ב' ערימות לא יתרום מזע"ז ומפרש דכל אגודה היא מאגודות הללו שמקצתן טהור והו"א כשם שיכול להפריש ממנו עליו כן נמי מפריש ממנו למקום אחר קמ"ל דלא [והוי כההיא דרפ"ד המפריש מקצת תרו"מ תורם ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר] ואח"כ גרסינן תיבות מכיון דתנינן וה"פ מכיון דתנינן אין תורמין מן הטהור היו ב' עיגולין ב' אגודות כו' מה צורכה ומשני כהדא היו לפניו ב' כריים מאחד הפריש ממנו מקצת תרו"מ וכו' מהו שיתרום מזע"ז כו' אין תורמין ומעשרין מזע"ז אלמא דאף דתורם ממנו עליו מ"מ מאחד על חבירו אין תורמין וה"נ כשב' אגודות הוי כל אחד מקצתו טהור ומקצתו טמא אין תורמין ומעשרין מזע"ז אף דמפריש ממנו עליו:

בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא. דבערימה של דגן היינו אגודה ועיקר החידוש הוא בקישואין שאין דרכן לעשותן אגודה אלא הם נפרדים ואפ"ה תורמין כן פי' בשו"א ז"ל ולפי הגירסא שלפנינו וכן הגר"א ז"ל בכי"ק לא הגיה כאן רק דמחק תיבת דמר ר"י נשם ר"י ונהשב לכם מכאן וכתב דשייך לעיל גבי מן המוקף ונשאר הגי' כמו שהוא לפנינו עולה ג"כ הפירוש יפה וברור וה"פ מכיון דתנינן היו ב' עיגולין שתי אגודות ושתי ערימות מה צורכה פי' דמקשה למה לי כולהו בסיפא גבי ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות דאין תורמין מזע"ז הא בזה מיותר כולהו בשלמא ברישא קמ"ל רבותא במה דמחשב כולן כדאמרינן עיגולה גוף אחת אגודה תפוסה אחת ובכל חד רבותא קמ"ל משא"כ בסיפא מאי קמ"ל כיון דתנינן היו ב' עיגולין א"כ מאי רבותא קמ"ל בב' אגודות ובב' ערימות ובאמת לא גרסינן במתניתין ב' עיגולין וב' אגודות וב' ערימות בוא"ו המחבר אלא ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות וה"נ גרסינן ג"כ בגמרא בכאן מכיון דתנינן היו ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות מה צורכה ומתחלת הקושיא מב' אגודות וה"פ ב' אגודות ב' ערימות מה צורכה פי' מאי רבותא קמ"ל באגודות ובערימות ובירושלמי שת"י בכי"ק של הגר"א ז"ל נמחק הוא"ו מן ושתי אגודות וכן גרסינן מכיון דתנינן היו ב' עיגולין שתי אגודות ושתי ערימות מה צורכה וזה סימן שתחלת הקושיא מתחלת מן ב' אגודות ושתי ערימות דזה דבר מיותר ומאי רבותא יש בזה ע"ז משני אר"ח ב"א בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא פי' דאיתא במס' שבת (דף נא ע"ב) אמר חזקיה לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודילועין אבל מלאה חרדל חייב פרש"י ז"ל דבקישואין ודילועין הוי ארוכין דממלא כל רוחב הקופה וע"כ דר"ל דאפילו הקופה ארוכה ביותר מ"מ תהובין אלו באלו וממלא ממלא כל רוחב הקופה אבל חרדל הוי פירות קטנים וא"כ בשתי ערימות של קישואין ודלועין הסמוכים זל"ז במוקף מגיע עקרי הקשים ארוכים מערימה זו לזו נתחבים זב"ז משא"כ ענבים או דגן בב' ערימות במוקף כל אחד ואחד כרי בעצמו וא"כ בקישואין ודלועין שסוף ענפים של זה תחובים ומעורבים זה בזה הו"א דחשיבי כערימה אחת קמ"ל דחשיבי כ' ערימות ג"כ ואין תורמין מזע"ז ואילו תני עיגולין ה"א דוקא ב' עיגולין אין תורמין מזע"ז דהא אין מתערב ונתחב עגולה זו בזו אבל ב' ערימות של קישואין ודילועין דמתערב ונתחב זב"ז ה"א דחשיבי כערימה אחת קמ"ל:

תמן

מראה הפנים

דטבול יום בפ"ב עיגולי דבילה שנפלו משקין על מקצתן ה"ז נוטל עוקי שלש אצבעות על רחב מלא קינוקה דברי ר' יהודה ותכ"א אין נוטל הימנו אלא מקום משקה בלבד ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכ' טומאת אוכלין בהלכה י"ד כחכמים וכתב הממעך אוכלין זה בזה וקבצן כגון הדבילה והתמרים והצימוקין שקבצן ועשאן גוף אחד אינן חיבור לפיכך עיגול של דבילה שנפלו משקין טמאין על מקצתו הרי זה נוטל ממנו מקום המשקין בלבד והשאר טהור ואם כן לר' יהודה חיבור הוא לטומאה ונוטל שלש אצבעות על רוחב כל מלא קינוקה והש"ס דמקשה מדר' יודה אף על גב דהלכה כחכמים זהו כדרך סוגיית הש"ס כלומר מי נימא דמתני' לא אתיא כר' יהודה ומשני דאפי' תימא ר' יודה ובמחובר במי פירות מיירי המתני' וכמ"ד בפ"ג דטבול יום דאין מי פירות עושין חיבור לטומאה כדאמרינן לקמן בפ"ב דחלה בהלכה ב' והובא לעיל בפ"ס דדמתי בהלכה א' ועיי"ש ד"ה אלא במגבל עיסתו במי פירות אבל לדינא הלכה כחכמים דהתוספתא דעיגול של דבילה וכיוצא בו לעולם אינו חיבור לטומאה ובדפריסית במתני' וצ"ל להאי אוקמתא דמחובר במי פירות ובענין גופא דהיכא במחובר במי פירות פסק הרמב"ם שם בהלכה י"ג כר"ע דטבול יום עיסה שלשה במי פירות אינה חבור שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד ויתבאר עוד מזה בהגיעי למקומו בפ"ב דחלה בהתו' ובס"ד:

בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא. האי מילתא מיתפרשא לפי האי כרייתא דמייתי לה בפ' השור והכותב (דף קכו) ירקות שנמקו בהיכיהן כגון הכרוב והדלעת אין מיטמאין טומאת אוכלין קטנן ויבשן מטמאין טומאת אוכלין קטנן ויבשן ס"ד עץ בעלמא הוא א"ר ינאק בעל מנת לייבשן וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מטומאת אוכלין בהלכה ג' וכפשטה דמילתיה דר' ינאק דאם ליקטן לייבשן הרי הן אוכלין כשהיו עד שיבשו ויעשו כעץ והיינו דקאמר הכא בערימה של קשואין ודלועין ובשיבשו קצתן וקצתן עדיין לא

נתייבשו לגמרי כדפרישית בפנים דמשכחת לה מקצתה טמאה ומקצתה טהורה ומיהו כל זה דמדייק הש"ס ומשני לה בשינויי דמיקי הכל הוא אליבא דהאי מ"ד דס"ל דכל שנתחבר כגוף אחד הוי חיבור לטומאה כדפריך לעיל בעיגול של דבילה ומשני לה במחובר במי פירות והלכך בערימה וכיוצא בה דלא שייך האי שינויא מדייק עלה אליבא דר' יוחנן וכמבואר בפנים ומוקי לה הכי אבל לדינא למאי דקיי"ל כחכמים דהתוספתא דטבול יום כמבואר בדיבור דלעיל דאע"פ שהוא כגוף אחד מ"מ לענין טומאה לא הוי חיבור לא צריכין לכל הני אוקמתא ולפיכך כתב הרמב"ם בדין דהמתני' בערימה של חטים כמה שזכרתי לעיל ד"ה מה גורן ויקב דלדינא מיתפרשא המתני' כפשטה וזהו נכלל הכל במה שנתבאר לעיל:

היו לפניו שני כריים אחד הפריש ממנו מקצת וכו' אין תורמין ומעשרין מזה על זה. כ"פ הרמב"ם בפ"ג מהלכ' תרומות בהלכה ח' גבי תרומה וכן הדין במעשר וכפי הכלל שכתב בפ"א מהלכ' מעשר בהלכה ז' כל שאמרנו בתרומה אין תורמין מזה על זה כך במעשר וכו' ומלבד כדין מוקף שא"צ לעשר מן המוקף כמבואר שם לעיל וכל הא דמייתי הכא לקמן מהתוספתא בענין מוקף וכתוב ג"כ מעשר אגב שיטפה הוא דאין דין המוקף במעשר ואפי' תרומת מעשר מרבה לעיל מהכתוב דא"צ לתרום מן המוקף מד"ת כ"א בחברים אמרו שאף בתרומת מעשר תורמין מן המוקף מצד התומרא כמו שהוזכר לעיל ובפ"ק בהלכה א' ד"ה ר' יוחנן בשם ר' ינאי. ולפי הסוגיא פשיט לה גם להבעיא דשני עיגולין אחד מקצתו וכו' ולא היה צריך הרמב"ם לבאר לזה להדיא דמכלל דבריו נשמע דדוקא בעיגול של דבילה אחד שנטמא מקצתו וכו' הוא דאמרו כן:

הרי שהביא מינין הרבה בקופה וכו'. דינים אלו מהתוספתא דאיירי בענין מן המוקף הביאן הרמב"ם בפ"ג בהלכה י"ג וי"ח וי"ט ובשקי תבואה הביא גי' דהתוספתא

כמו

שינויי נוסחאות (פ"ד) ייבא כהדא [בכי"ר] ייבא בה כהדין. (ג"ב) מקצת [ז"ו] ליתא. (בי"ח) נושו [כד"ו] נשוך [ובכי"ל] נשוך.

אין תורמין ומעשרין מזה על זה. תני רבי אילעאי אומר משום רבי ליעזר תורמין מן הטהור על הטמא בלה ביצד כבש זיתים בטומאה והוא רוצה לתורמן בטהרה מביא משפך [א]שאין בפיו כביצה וממלא אותו ביצים ונותנו על פי חבית ונמצא תורם מן המוקף למה לי פחות מכביצה אפילו כביצה לא פירורין אינון שלא יטמא זיתים הרבה אמרו לו אין לך כל לח קרוי לח אלא יין ושמן בלבד. היאך עבידה *קורה אחת לשני בורות שני קורות לבור אחד ניחא קורה אחת לשני בורות אלא שני קורות לבור אחד לא מתוך שנטמאו מקצתן נטמאו כולן רבי לא בשם רבי לעזר תיפתר שהיה בלבו לעשותו תפושה אחת ונמלך לעשותו שתי תפוסות א"ר יוסי ב"ר בון הדא דתימר כשנטמא משישלה ומשיקפה שכבר נראו לתורמן בטהרה אבל אם נטמא עד שלא שילה ועד שלא קיפה לא בדא רבי טבי בשם ר' יאשיה בי רבי ינאי הלכה כרבי ליעזר ר' יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיא הלכה כר' ליעזר רבי חונה ר' חנניא אין הלכה כר' ליעזר ר' יוסי ב"ר בון רב יהודא בשם שמואל אין הלכה כרבי ליעזר אתא עובדא קומי ר' אימי ולא הורי אמר תרין כל קביל תרין אינון אמרין

אין תורמין צ"ל דההקפה אתת דקתני היינו שהן מוקפין זה על זה אבל אם הן זה אצל זה הוי השק הפסק והיינו דפשיט להן ר' יוסי דהמפה הוי הפסק: תני. בתוס' שם וגרסי' נמי להא לקמן בסוף פ"ב דחלה: בלה. ר"א לטעמיה דס"ל במתני' תורמין מן הטהור על הטמא ואשמעינן בברייתא דאף בדבר לח משכחת לה שתורמין ויהיה מן המוקף ואפי' כן לא יטמא הטהור מהטמא כדמפרש ואזיל: והוא רוצה לתרום בטהרה. שרוצה לתרום עליהן מן הטהור: מביא משפך שאין בפיו כביצה וממלא אותו זיתים וכו'. כן הוא בתוספתא וכן לקמן בחלה שאם יהיה בפיו כמלא ביצה יטמאו הזיתים שבמשפך מהזיתים הטמאים שכבושים בחבית כשיגעו אלו באלו. והלכך צריך שלא יהיה בפיו כמלא ביצה דבפחות מכביצה אינו מקבל טומאה ונמצא תורם מן המוקף והזיתים שבמשפך נשארו בטהרתן: למה לי פחות מכביצה. והא אם אפי' יהיה בפיו כמלא ביצה וכי לא פירורין אינון. הזיתים שבפי המשפך כפירורין הן שבכל זית וזית אין בו שיעור לקבל טומאה ואף אם יהיו כמה זיתים בפיו אין מצטרפין לטומאה דכביצה בבת אחת בעינן כדדרשינן מכל אוכל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים בכביצה ומשני דהיינו טעמא שלא יטמא זיתים הרבה כלומר דאע"ג דכביצה בבת אחת בעינן מ"מ חיישינן כשיגעו בהזיתים הכבושים בחבית המשקה הטופח שבהן מצרפן לכביצה כדתנן בפ"ח דטהרות גבי עריבה שהיא קטפרס דשתים מצטרפות לכביצה ע"י משקה טופח ומתוך כך יטמא זיתים הרבה לפיכך צריך שיהא בפיו פחות מכביצה שלא יבא משקה טופח על שיעור צירוף לכביצה: אמרו לו. דברי חכמים בתוספתא הן שהשיבו לר"א שאין לך קרוי לח אלא יין ושמן בלבד וכלומר אף לדבריך אין זה קרוי לח: היך עבידא קורה אחת לשתי בורות. השתא מהדר הש"ס לפרש דברי ר' יהודה בתוספתא כמו שהבאתי לעיל דמסיים כיצד קורה אחת לשתי בורות שתי קורות לבור אחת וכו' ופריך היך עבידא הא דקאמר שתי קורות לבור אחד שאם נטמא אחד מהן תורם מן הטהור שבו על הטמא שבו דהגיחא גבי קורה אחת לשתי בורות משכחת לה שפיר דנטמא מה שבבור האחת והשניה לא נטמאת ומכיון שבאו מתוך הקורה האחת תפוסה אחת היא ולענין טומאה הוי כנטמאת מקצתו והשאר בטהרתו ותורם מן הטהור שבו על הטמא שבו: אלא שני קורות לבור אחד. קשיא דכי לא מתוך שנטמא מקצתן נטמאו כולן שהרי יורד הכל לבור אחד והיכי קאמר תורם מן הטהור שבו: תיפתר שהיה בלבו לעשות תפוסה אחת. כלומר דלא מיירי שירד הכל לתוך בור אחד אלא הא דקאמר שני קורות לבור אחד היינו שהיה בדעתו בתחלה לכך שמשני הקורות שיעשו ירד השמן לתוך בור אחד ונמלך אח"כ לעשותו שתי תפוסות כלומר שירד לשתי בורות ודברי ר' יהודה כך הם מתפרשין בין שהיה בדעתו בתחלה כך שירד מהקורה אחת לשתי בורות ובין שבתחילה היה בדעתו משני קורות לבור אחד ונמלך לעשותו לשתי בורות ובין מב' קורות לשתי בורות וא"כ אם נטמא אחד מהן הרי השני בטהרתו ולענין תרומה מיהת הכל כתפוסה אחת היא כדלעיל ותורם מן הטהור שיש בו על הטמא שבו: הדא דתימר. דתורם מן הטהור על הטמא שבו דוקא בשנטמא זה משישלה ומשיקפה והיינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דפלוגתא דתנאי היא בברייתא לענין גמר מלאכה למעשר ומייתי לה בפ' השוכר את הפועלים (דף לב) דתני רב הושעיא היין משירד לבור ויקפה שהחרצנים הן צפין למעלה על פי הבור כשמתחיל היין להיות תוסס וגוטלן עם הזגין ומשליכן ר"ע אומר משישלה בחבית שנותן היין לתוך החבית ויסולו הזגין והחרצנים מעל פי חבית וכאן הואיל שכבר נראו לתורמן בטהרה אע"פ שאח"כ נטמא מקצתו תורם מן הטהור על הטמא: אבל אם נטמא עד שלא שילה. לר"ע ועד שלא קיפה לרב הושעיא לא בדא. התירו להיות תורם מן הטהור עליו לפי שנטמא זה עד שלא נראה לתרום ממנו בטהרה: ולא הורי. כר' אליעזר ואמר טעמא משום דתרין כל קביל תרין אינון. דר' טבי ור' יאשיה כחד הוו שקיבלו מר' ינאי וכן ר' יצחק בשם ר' הושעיה אמרו הלכה ור' הונא בשם ר' חנניה חד ור' יוסי בר' בון ורב יהודה בשם שמואל חד אמרו אין הלכה הוו תרי לגבי תרי ומספקא לי מי מאלו עיקר הן: אמרין

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א]שאין בפיו כביצה. מכאן ראיה דפחות מכביצה מקבל טומאה וכדעת רש"י ז"ל קודם חזרה ועי' פסחים דף לג ואולי מדרבנן מקבל טומאה וכמ"ש בתוס' יו"ט פ"ב דטהרות משנה א ועי' במ"ל פ"ד מטומאת אוכלין ה"א וצ"ע והדברים עתיקים ובחבורנו מגן גבורים סי' קנה יבואר כרצות ס' באורך:

מראה הפנים

כמו שהבאתי בפנים ומשמע דמפה לא הוי הפסק דבהקיפה אחד שאמרו היינו בסמוכין זה לזה כדמשמע מדבריו שם ואפשר שהיה לפניו הגי' גם כאן בפשיטות ר' יוסי בענין זה. ובתוספתא גרים עוד הקיף חמשה צבורין בגורן תורם מאחד על הכל א"ר יהודה אימתי בזמן שעיקר הגורן קיים אין עיקר הגורן קיים תורם מכל אחד ואחד והביאה הרמב"ם שם וכר' יהודה דכל אימתי לפרש הוא ואפי' בברייתא כמו שזכרתי בכמה מקומות בחיבורי לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ועיקר הגורן קיים ר"ל שעשה מעיקר הגורן לאלו חמשה ציבורין ועדיין לא התחיל לפנות כלום וה"ז מן המוקף אבל אם אין עיקר הגורן קיים שכבר פינה ממנו ונשארו אלו חמשה צבורין אין זה מן המוקף שעתיד לפנותן גם מהן למקום אחר:

תני ר' אלעיי אומר וכו'. זה מבואר הכל בפנים וכל מה דשייך לתוספתא ולרבי יהודה היא ולא זכר הרמב"ם זה משום דמסקנא דמתני' משמע דלא נאמרה הלכה בנטמא מקצתו וכו' אלא באלו ג' דברים דקתני להו וכן מבואר המסקנא דלא הורי ר' אימי כר"א דלית הלכתא כותיה והדין דתרומה דוקא קאי אבל בענין חלה הלכה כר"א ויתבאר במקומו בסוף פ"ב דחלה בס"ד:

אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה. כתב הר"ש דמדאורייתא פרי והא דכתיב תתן לו ולא לאורו הא אמרינן בפ' כל שעה דה"מ דלא היתה לו שעת הכושר וכו' וכ"כ הר"ב וכך הם דברי הרמב"ם בפי' המשנה שכתב בתנאי שיהא זה דבר הטמא שהיתה לו שעת הכושר ואח"כ נטמא אבל אם היה נטמא קודם שתגמר מלאכתו ולא בא לעונת המעשרות אפי' בשוגג אין תרומתו תרומה. אבל בחיבורו חזר בו דבפ"ה בהלכה א' שכתב דין הזה סתם דבריו וכתב ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ולא הצריך שיהיה לה שעת הכושר. והנני מבאר לך טעמו שחזר בו והוא נלמד ממסקנת הסוגיות מכמה מקומות בש"ס ואגב יתבאר ג"כ דין הכבר טומאה לדעתו ז"ל בחיבורו שנלמד מכמה מקומות. בפרק כל שעה (דף לג) תניא האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין ומדמי עצים דברי ר"ע ריב"נ מחייב א"ל ר"ע לריב"נ וכי מה הנאה יש לכהן בה א"ל ר' יוחנן ב"נ ומה הנאה יש לאוכל תרומה טמאה בשאר כל ימות השנה שמשלם א"ל לא אם אמרת בתרומה טמאה שכן יש לו היתר הסקה תאמר בזה שאין בו אף היתר הסקה וכו' כד"א במפרים תרומה ותחילה אבל במפרים תרומת חמץ ד"ה אינה קדושה וכו' והמסקנא התם דר"ע וריב"נ כ"ע ס"ל דהמן בפסח אסור בהנאה וכהא פליגי ר"ע ס"ל לפי דמים משלם וזה אין לו דמים וריב"נ ס"ל לפי מדה משלם וכזה פסק הרמב"ם כר"ע דהלכתא כותיה דמתני' דהתם דמיתוקמא דלא כהלכתא אי כר"י הגלילי דס"ל חמץ מותר בהנאה כדאוקי לעיל או דנוקמי מתני' כריב"ן דלפי מדה משלם ולית הלכתא כותיה לגבי ר"ע וכזה סבה תלונת הראב"ד בפ"ט בהלכה ו' ולא הצריך בזה דמבואר פיסקים דהרמב"ם גבי תרומת חמץ וכאן לא באנו אלא לענין הדין דמשנתינו דלא מצאתי ביאור לזה. ואמרינן לקמן שם (דף לג) על הא דקתני דאם הפרים תרומת חמץ אף לר' יוחנן בן נורי אינה קדושה מנה"מ א"ר בר יצחק תתן לו ולא לאורו מתיב רב הונא בריה דרב

יהושע אין תורמין מן הטמא וכו' בשוגג תרומתו תרומה ואמאי לימא לו ולא לאורו נ"ק התם היה לו שעת הכושר הכא לא היתה לו שעת הכושר וכו' והנה כל זה אליבא דר' יוחנן בן נורי היא דאי לר"ע אפי' במפרים תרומה ותחילה לאו כלום הוא ואין הנו צריכין להך טעמא דלו ולא לאורו וצריך שתדע דלמאי דאמרינן בפ' במה מדליקין (דף כה).גבי שמן שריפה בי"ט הוא דאסור הא בחול ש"ד מ"ט אמר רב כשם שמצוה וכו' ואמרה תורה בשעת ביעורה תהני ממנה והיכן אמרה תורה מדרב נחמן א"ר אבהו ואני הנה נתתי לך וכו' בשתי תרומות הכתוב מדבר וכו' רבנ"י אמר דכתיב תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא והכ"מ בין הני תרתי דרשות אם היתה טמאה מעיקרא כגון שנטמאת הדגן כולו אם צריך להפרים התרומה ממנו וליתנו לכהן דלהך דרשה תתן לו ולאורו א"נ להפרים דמעיקרא לשריפה קאי ודמיא להפרים תרומת חמץ וכדדייק רבנ"י הכא לטעמא דריב"נ אבל להך דרשה דרב נחמן בר אבוה אפי' הוא טמא כולו צריך להפרים ממנו תרומה וליתנה לכהן להדלקה ולהסקה וזה מבואר בהא דקאמר שלך תהא וכו' והשתא נימא דלכאורה היה כאן מקום לטעון דאימא לענין תרומה טמאה ס"ל לר"ע כמי כדרשת רבנ"י דלו ולא לאורו אבל הא בלא"ה ליתא להך דרשה דרבנ"י לא קיימא למסקנא והעיקר כדר"נ אמר רבה בר אבוה כדמוכחא הסוגיא דפ' הערל (דף ע"ד) דמייתי התם כמו דמייתי בפ' במה מדליקין בענין תרומה טמאה שניתנה להסקה ולהדלקה ומייתי מעיקרא מדר' אבהו א"ר יוחנן לא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בשמן של תרומה שנטמא וכו' ופריך וטרי התם בענין בעיא דרב ששת אם ערל אסור במעשר שני עד דמסיק דאף ר' יצחק ס"ל דערל אסור במעשר וכו' תלתא ממנו כתיבי בפסח וכו' תלתא ממנו כתיבי במעשר וכו' והכתי מופנה מנד אחד הוא ולמ"ד למדין ומשיבין מאי איכא למימר. והכי קיי"ל כרבנן דר' ישמעאל בפ"ג דנדה (דף כב) ומסיק הך דר' אבהו דלעיל מדר"נ אמר רבה בר אבוה כפקא דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר א' טהורה וא' טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסקה תחת תבשילך והשתא למאי דקיי"ל ערל אסור במעשר וקיי"ל דמופנה מנד א' למדין ומשיבין ע"כ דאתיכן לדרשת דר"נ אמר רבה בר אבוה כי היכי דאייתר לן ממנו גבי מעשר לג"ש וכן מביא הרמב"ם להך דרשה בפ"ב בהלכה י"ד וכתב התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה אפי' נטמאה הדגן או התירוש כולו קודם שיפרים ה"ז חייב להפרים ממנו תרומה בטומאה וליתנו לכהן שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי אחת טהורה ואחת טמאה וכו' ולכאורה צריך טעם מנין לו זה אפי' נטמא כולו קודם שיפרים התרומה אלא הרי זה כבא ללמד וכמנא למד דמכיון דלמדין אנו מכתוב הזה דתרומה טמאה ניתנה להסקה ולהדלקה כמסקנת הש"ס דיבמות א"כ ממילא איתרבי אפי' לתרומה שהופרשה מהטמאה שנטמאת מקודם דהא בשתי תרומות הכתוב מדבר וכמו דהטהורה ניתנה לו לאכילה לעולם כך הטמאה ניתנה לו להסקה ולהדלקה לעולם וזהו דלא כדרשת דרב נחמן בר יצחק בשבת ובפסחים אלא דאפילו היא אינה אלא לאורה ולא היתה לה שעת הכושר כלל ניתנה היא לכהן והשתא מוכרת הוא דהך סוגיא דפסחים דמשני לחלק בין היתה לו שעת הכושר או לא לאו דהלכתא היא

שנויי נוסחאות (ס"ז) ר' סגי בשם [ד"ו] ליתא. (ס"ז) בי רבי ינאי [בכי"ר] בשם דבית ר' ינאי.

(עמודי ירושלים תנינא) תני ר' אלעי נחסר הגיון לחלה (פ"ב ה"ג):

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הי"ח

יח
ב מיי' שם הי"ט ובר"ב כ"ד וכ"ת

יט
ג מיי' פ"ג שם הכ"ג טוב"ע יו"ד סי' של"ו ס"ו

כ
ד מיי' פ"ד שם ה"ח

מסורת הש"ים

טבול יום פ"ד משנה ז

אמרין ליה והא רבי יצחק בר נחמן הורי אפילו כן לא הורי. תמן תנינן א *התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה על מנת שתעלה בשלום שלום מן השבר שלום מן השפיכה אבל לא מן הטומאה ר"ש אמר אף מן הטומאה אמר רבי יוסי בן חנינא בטומאת טבולי יום היא מתניתא אמר רבי אילא שכן טבולי יום מצויין בין הגיתות אמר רבי יוסי אין לטבול יום מגע אצל טבל תני אמר רבי יודן בד"א ב בתרומה גדולה שהיא צריכה לתרום מן המוקף אבל בתרומת מעשר אפילו שאר כל הדברים שלום הן היה תורם תרומה ותרומת מעשר כאחת אינה שלום יהודה ברבי אומר לא עלתה על דעתו של זה לעבור על דברי תורה ג להקדים תרומת מעשר לתרומה גדולה מתיב ר' אבא בר ממל והא תנינן ד אין תורמין מן הטמא על הטהור הגע עצמך שתרם ואמר לא עלתה על דעתו לעבור על דברי תורה א"ר בא בר ממל

פני משה

אמרין ליה והא ר' יצחק בר נחמן הורי. כר"א והוו תרי לגבי תלתא ואפי' כן לא קיבל ר' אימי ולא הורי כר"א:

הלכה ב מתני' אין תורמין מן הטמא על הטהור. משום דתרומה טמאה לא חזיא לאכילה: מזיד לא עשה ולא כלום. לתקן את השירים ותרומתו שתרם הויא תרומה ויחזור ויתרום: וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל. כלומר שטבול לתרומת מעשר ונטמא זה המעשר והיה מפריש עליו והולך לתרומת מעשר על מקום אחר אם שוגג וכו': אם היה יודע בו בתחלה. שנטמא זה אע"פ שהוא שוגג לענין התרומה שכסבור היה שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הוי כמזיד ולא עשה כלום והלכה כר' יהודה:

גמ' תמן תנינן. בסוף מסכת טבול יום התורם את הבור של יין ואמר ה"ז תרומה ע"מ שתעלה בשלום מן הבור אמרינן מסתמא היה דעתו שתעלה בשלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה דלא התנה על כך ולפיכך אף כשנטמאת הויא תרומה ומדמעת ונשברה אינה מדמעת: רש"א אף מן הטומאה. היה דעתו להתנות דכשאמר בשלום בטהרה נ"כ קאמר: בטומאת טבולי יום היא מתניתא. כלומר בהא פליג ר"ש וכדמסיק ר' אילא לטעמא שכן טבולי יום מצויין בין הגתות שאם הוא כהן ולא היה יכול לשתות יין של תרומה בימי טומאתו וכשהוא טבול יום מצוי הוא בין הגתות כדי שאם יעריב שמשו יכול הוא לשתות מן התרומה שמפרישין שם והלכך קסבר ר"ש דדעתו של זה היה להתנות אף על הטומאה שלא תטמא במגע טבולי יום המצויין בין הגתות: א"ר יוסי. דלא היא שהרי אין לטבול יום מגע אצל טבל שכל זמן שלא עלתה החבית מן הבור טבל היא וטבול יום פוסל את התרומה אבל לא את הטבל והלכך לית לך למיתלי טעמא דר"ש מפני שטבולי יום מצויין שם דנימא דדעתו היה להתנות על טומאת טבול יום אלא דר"ש על כל שאר טומאה קאמר ודשייכא אף בחולין: תני. בתוספתא דסוף פ"ב דטבול יום והגי' נשתבשה שם במקצת וגי' דהכא עקרית: בד"א. דלהת"ק צריך מיהת שתעלה בשלום מן השבר ומן השפיכה בתרומה גדולה לפי שהיא צריכה ליתרם מן המוקף הלכך אמרינן דודאי דעתו היה להתנות שלא תשבר ולא תשפך שלא יצטרך להשלים ממקום אחר ושלא מן המוקף אבל בתרומת מעשר כיון שהיא נטלת אף שלא מן המוקף אפי' שאר כל הדברים שלום הם כלומר אפי' נשברה או נשפכה במקצת ה"ז כמו שעלתה שלום ולכשעלתה נתקיים תנאו והויא תרומת מעשר ומכ"ש אם נטמאת: היה תורם תרומה ותרומת מעשר כאחת אינה שלום. אם נשברה או נשפכה דכיון דלא נתקיים התנאי גבי תרומה גדולה לא נתקיים ג"כ לענין תרומת מעשר: יהודה ברבי אומר וכו'. טעמא הוא דמסיק דלא תימר אמאי לא חיישינן שמא היה בדעתו להפרים התרומת מעשר מקודם לתרומה גדולה א"כ לא שייך כאן מיגו דלא נתקיים התנאי לגבי תרומה גדולה לא נתקיים גם לגבי תרו"מ דהא עכשיו תרו"מ קודמת היא ולפיכך קאמר דלהא לא חיישינן מפני שבודאי לא עלתה על דעתו של זה לעבור על ד"ת שהרי המקדים מעשר ותרומת מעשר לתרומה גדולה עובר בלא תעשה הוא כדתנן לקמן בפ"ג שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר: מתיב ר' בא בר ממל והא תנינן וכו'. דבשוגג תרומתו תרומה הגע עצמך אם אמרת לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת א"כ אפי' תרם לא ליהוי תרומה דאימר נמי לא עלתה על דעתו של זה לעבור על ד"ת שהרי התורה צוה לתרום מן הטהור כדיליף מדכתיב לאהרן הכהן עשה שינתנו לאהרן הכהן בכהונתו שראוי לו כשהוא טהור ובכהונתו וניחא דאילו היה יודע זה שהוא טמא לא היה תורם ממנו: א"ר בא בר ממל

רידב"ז

תמן תנינן התורם את הבור ואמר על מנת שתעלה בשלום שלום מן השבר שלום מן השפיכה. פי' אפילו אם עלה ונשבר לבתר העלאה אינה תרומה דחשיב דלא נתקיים התנאי דהכונה שתעלה בשלום שלא ישבר ויעשה מדומע את החולין ולפיכך כשנשבר לבתר העלאה נמי אינה תרומה כלל מעיקרא כדי שלא ידמע ולא הוי תרומה אלא רק הניחו במקום שאם ישבר שם לא ידמע ואם נתגלגל אח"כ משם ונשבר ונדמע הוי תרומה ועושה מדומע כדאיתא בתוס' במס' טבו"י וכמבואר ברמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות תרומות. אבל לא מן הטומאה אם נטמא לבתר העלאה הוי תרומה טמאה רש"א אף מן הטומאה. אריב"ח בטומאת טבו"י היא מתניתא וכדמסיק ר"א שכן טבו"י מצויין בין הגיתות ולפיכך התנה באם שיטמא בין הגיתות לא יהיה תרומה אלא טבל ובטבל לא יטמא בטומאת טבו"י כדמסיק ר' יוסי אין לטבו"י מגע אצל טבל דלא מטמא טבל. תני אר"י בד"א בת"ג שהיא צריכה לתרום מן המוקף פי' ע"כ כונתו שיעלה שלום אפילו לבתר העלאה אם ישבר בין הגיתות וידמע לא יהיה תרומה כלל דעיקר תנאו הוא לבטחון שלא ידמע כי צריך הוא ליטלו במוקף למטה וע"כ כוונתו בתנאי הזה לבטחון שלא ידמע החולין משא"כ בתרו"מ אין הכונה בהתנאי שלא ידמע משום דאי ס"ד דחושש לזה למה לו לקרא שם למטה יקרא לו שם לבתר העלאה כשיטלו לביתו וע"כ אין התנאי לבטחון על המדומע וע"כ אפילו נשבר אפילו שאר כל הדברים שלום הן ובתוספתא בפ"ב מטבו"י גרסינן אבל תרו"מ ושאר כל הדברים שלום הן פי' אבל בתרו"מ ושאר כל הדברים כמו מע"ש וביכורים שלום הן אם עלה בשלום למעלה אפילו שלא נתרחק עדיין מן הבור דאם נשבר יכול לדמע מ"מ שלום הן קרינן ביה דנתקיים התנאי דהכונה של התנאי אינו מחשש מדומע אלא תנאי בעלמא:

היה תורם תרומה ותרו"מ כאחת אינה שלום. פי' דאם נשברו מכיון דלא הוי שלום לענין התרומה והוזרת הת"ג לטבלה ע"כ לא הוי נמי שלום לענין תרו"מ כדמסיק ר"י בר' אומר לא עלתה על דעתו של זה לעבור על דברי תורה פי' דכיון דלא הוי ת"ג א"כ לא עלתה על דעתו שיהא תרו"מ כדי שלא יקדים תרו"מ לת"ג מתיב רבב"מ והא תני כן אין תורמין מן הטמא על הטהור הגע עצמך שתרם ואמר לא עלתה על דעתו לעבור על דברי תורה וא"כ אמאי בשוגג תרומתו תרומה נימא ג"כ דכיון דאסור לתרום מן הטמא על הטהור בודאי אין רצונו לעבור והוא לא תרם אלא בשוגג וא"כ קשה אמאי הוי תרומה הא אנן סהדי דאין רצונו בזה ואלא ע"כ דלא אמרינן כן כיון שהיה שוגג ובשעת מעשה רצה שיהא תרומה אפילו לאח"כ שנתודע לו שהוא טמא נמי הוי תרומתו תרומה וכדמסיק רבב"מ גופי' הטעם דלא אמרינן דאין רצונו לעבור על ד"ת דאם אמר את כן דאין רצונו לעבור על ד"ת ואינו רוצה בתיקונו של הכרי א"כ מבריאו את מן הקלה ומכניסו לחמורה טבל דאם לא יתקן הטבל הוא בעון מיתה ותרומה טמאה אינה אלא בעשה וניחא ליה לתקן הפירות מאיסור טבל אע"פ שמכניס איסור עשה בפירות אחריתי ואולי צ"ל תורם מן הטמא על הטהור בעשה והוא או מתתן לו ולא לאורו והוי לאו הבא מכלל עשה או מכל חלבו כדאיתא בתוס' ז"ל במס' יבמות (דף פט ע"א) וע"כ מסתמא ניחא ליה שיתוקן הפירות מעון מיתה מלתקן הפירות מעון עשה ונמלא דרבב"מ אותיב על האי ברייתא דתרומה ותרו"מ כאחת ממתניתין דאין תורמין מן הטמא על הטהור וע"כ ניחא הא דלא הביא הרמב"ם ז"ל האי דינא דהתוספתא דהיה תורם תרומה ותרו"מ כאחת: מתניתא

תוס' הרי"ד

הגע עצמך שתרם ואמר לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת. מסוגיא הזאת קשה לי קושיא עצומה על התוס' ז"ל במס' יבמות דף פ"ט ע"א דגרסינן שם ולרב נתן בר הושעיא דאמר לא עשה ולא כלום לתקן את השירים אבל תרומה הוי מ"ט מ:א דהכן מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר שאני הכא דמדאורייתא תרומה מעליא היא כדר' אילעאי דאמר ר' אילעאי מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה וכו' והקשו התוס' ז"ל לפי הסו"א דקס"ד דמדאורייתא לא הוי תרומה והוי הכרי טבל רק מדרבנן יהוי תרומה והכרי הוי טבל מדאורייתא א"כ קשה אמאי בשוגג תרומתו תרומה ומתרלין דהקרא לא קפיד רק אמזיד כדכתיב ולא תשאו עליו חטא דמשמע מזיד אבל בשוגג תרומתו תרומה עכ"ל ולכאורה קשה מהאי ירושלמי כיון דס"ל דע"כ קרא קפיד דווקא אמזיד כדכתיב ולא תשאו עליו חטא א"כ מאי פריך בסוגיא דידן הגע עצמך שתרם ואמר לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת וקשה ה"א אי הוס כתב דהמנה גבי איזה ל"ת לדוגמא גבי שעטנז לא תלבש שעטנז במזיד אם כי אחד עבר בשוגג על לבישת שעטנז הכי שייך למימר דעבר בשוגג על כל"ת דלא תלבש שעטנז במזיד בתמי' כיון דכתיב בהדיא לא תלבש שעטנז במזיד רק עכשיו דלא כתיב במזיד אם עבר אחד על לבישת שעטנז עובר על דלא תלבש שעטנז בשוגג ואם לבש במזיד עובר על כל"ת במזיד משא"כ אם היה כתוב בפירוש במזיד לא שייך למימר כשלבש בשוגג דעבר על הל"ת דלא תלבש במזיד וא"כ הכא דקפיד קרא אמזיד דווקא האיך שייך למימר כשתרם בשוגג תרומת מעשר קודם לת"ג עבר על הנשיאות חטא במזיד

תני א"ר יודן בד"א בתרומה גדולה וכו'. כן פסק הרמב"ם בדין זה בפ"ד דתרומות בהלכה י"ט ומיהו צריך טעם למה שהשמיט להסיפא דהתוספתא וכדמייתי לה הכא דאם

מראה הפנים

היא, ולא אזלא אלא אליבא דר"י בן נורי ולפי דרשות דרב נחמן בר יצחק בענין תרומה טמאה וזכינו מזה דהני תרתי דרשות אליבא דהנאי הוו דלר' יוחנן בן נורי ע"כ דס"ל כדרשת רנב"י ולר"ע דלא ס"ל כדרשים וכטעמים דהא אפילו היכא שלא היתה לה שעת הכושר כלל צריך מיהת ליתנה לכהן להסקה ולהדלקה והא דקאמר ד"ה אינה קדושה לענין חיוב תשלומין לזר היא ובתרומת חמץ דאינה להסקה כדאיתא בהך ברייתא דפרק כל שעה אבל כל היכא דחזיא להסקה ולהדלקה נסי דלריב"נ למאי דמחלק גבי תרומת חמץ ע"כ דאתינן לדרשת רנב"י דלו ולא לאורו אבל לר"ע ודאי לא ס"ל אלא כהאי דרשה דר"נ בר אבוה ודקיימא המסקנא בסוגיא דיבמות ונקטינן מהא דמעתה נתבאר לן לתרתי מילי תדא דלפי הך מסקנא דסוגיא דיבמות א"כ ניתנה התרומ' טמאה לשריפה לעולם אפי' בטמאה מעיקרא היכא דמותרת בהנאה ומזיא להסקה או להדלקה והיינו כר"ע דאילו לריב"ן כדרשים דרב נחמן בר יצחק הוא דס"ל ויצטרך לנו זה לביאור דין דשמן שריפה בפ"ב דשבת ואידך דלמדנו מזה דלעולם מן הטהור על הטמא תרומתו תרומה בדיעבד שהרי צריך הוא ליתנה לכהן ונתבאר לן מזה טעמים דהרמב"ם דחזר בו בחיבורו ממ"ש בפירושו בדין דמשנתינו וכמ"ש בהדיא בפ"ב שהבאתי דאפי' לא היתה לו שעת הכושר צריך שיתן התרומה טמאה לכהן וא"כ לעולם מן הטמא על הטהור תרומתו תרומה אם הוא בשוגג לענין הפרשה על הטהור וכדי שלא להצריך הרבה במקום אחד אע"ג דין הכשר טומאה במקום אחר במה שנתברר לן מכמה מקומות ולפי דעתו בחיבורו שהוא ג"כ נגד דעתו בפירושו ותמצא זה לקמן בפ"ב דחלה בס"ד וע"ש בהלכה ב' ד"ה ר' חייא בשם ר' יוחנן דברי הכל היא:

ממל אם אמר את כן נמצאת מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה [א] טבל בעון מיתה [ה] טמא שאכל את הטהור [ג] בעשה. *תני בשם רבי יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי. ר' פנחס בעא קומי ר' יסא כדון כסבור בהו שהן טהורין היה יודע שהן טמאין וסבור שמותר לתרום מן הטמא על הטהור אמר ליה [ג] יאות רבי סבר כרבי יודא ברם כר' יוסי היא הדא היא הדא. מתניתא *בכלים גדולים אבל בכלים קטנים מערים עליהן ומטבילן ותני ר' הושעיא [ד] ממלא הוא אדם כלי טמא מן הבור ומערים עליו ומטבילו ותני נפל דליו בתוך הבור נפל כליו לתוך הבור מערים עליהן ומטבילן *תרין אמוראין [ה] חד אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה וחרנה .

פני משה

ממל. לפי הגירסא דר' בא בר ממל מתיב לה היה צריך לגרוס כאן לאמורא אחר ולפי גירסת הספר אמרינן איהו מותיב ואיהו מפרק לה דלא מלית אמרת הכי במתני' דלא ליהוי תרומה מהאי טעמא דאם אתה אומר כן נמצא את מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה שהרי התורה לא הקפידה לתרום מן הטהור אלא לכתחלה ובדיעבד הוי תרומה ואם את אומר דלא ליהוי תרומה א"כ מכניסו אתה לעון טבל שהוא במיתה ומבריחו מן הקלה ואומר דכיון שהוא טמא לא חלה עליו שם תרומה ומהור שאכל את הטמא בעשה כצ"ל וגי' הדפוס טעות הוא שהרי אין כאן טמא שאכל את הטהור ועוד דטמא שאכל את הטהור ג"כ בעון מיתה אלא כדאמרן וכלומר דהשתא מחמיר לומר דאף בדיעבד לא ליהוי תרומה מטעמא דטמאה היא והרי אף אם יאכלנה הטהור אין כאן אלא עשה דטהור שאכל את הטמא הוא: תני בשם ר' יוסי וכו'. בתוספתא פ"ג והובאה לעיל בפ"ק בהלכה ד': בעא קומי ר' יסא. האי שוגג דמתני' דפליג ר' יהודה וקאמר דאם היה יודע בו בתחלה אפי' הוא עכשיו שוגג לא עשה כלום והיכי דמי אם נימא דעד כאן דוקא כסבור עכשיו בהן שהן טהורין כגון שהכא או כיוצא בזה: והיה יודע. כלומר אבל אם היה יודע גם עכשיו שהן טמאין אלא דכסבר שמותר לתרום מן הטמא על הטהור מהו אם בכה"ג ג"כ פליג ר' יהודה ואומר דשוגג כזה נמי כמזיד הוא: א"ל יאות רבי סבר כר' יודה. כלומר שפיר אזלא שמעתתך למאי שאתה מסתפק אליביה דר' יודא ויאות הוא אם לבי דהביא במתני' דברי ר' יהודה הוא סבר כר' יודא ברם דכר' יוסי בתוספתא היא הדא היא הדא ס"ל דלעולם מה שעשה עשוי ומדבריך נראה דאתה מסתפק אליבא דר' יודא דס"ל דהואיל ורבי לא הביא דברי ר' יוסי והביא דברי ר' יודא ש"מ דרבי סבר כר' יודא:

הלכה ג מתני' המטביל כלים בשבת. וזה אסור לפי שהוא מתקן וכן המעשר דאין מפרישין. תרומות ומעשרות בשבת שמתקן הוא: והמבשל בשבת בשוגג יאכל. אותו תבשיל למוצאי שבת אבל בשבת עצמו אסור ובמזיד לא יאכל הוא לעולם אבל אחרים אוכלין אותו למוצאי שבת דכתיב גבי שבת כי קודש היא ודרשינן היא קודש ואין מעשיה קודש: ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור. וקאמר בגמ' טעמא לפי שנחשדו על השביעית ולא נחשדו על השבתות דבר אחר מונין לשביעית ואין מונין לשבתות וכדמפרשינן לה בגמרא: **גמ'** מתניתא בכלים גדולים. גרסי' להא לקמן ס"פ במה מדליקין ובפ"ב דביצה בהלכה ב' והתם היא דשייכא ואיידי דאיירי במתני' מטבילת כלים מייתי לה הכא. דתנן התם של י"ט להיות אחר שבת בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת ובה"א כלים מלפני השבת ואדם בשבת ועלה קאמר מתני' דלדברי הכל אין מטבילין כלים בשבת ובי"ט בכלים גדולים מיירי שאין דרך לשאוב בהן מים מן הבור ונראה הוא שלהטביל מטומאתן נתכוון אבל בכלים קטנים שדרך לשאוב בהן מים מערים עליהן לשאוב מים בתוכן ובין כך מטבילן מטומאתן: ותני ר' הושעיה כן ממלא הוא אדם. בתוך כלי טמא מים מן הבור ומערים עליו בכך ומטבילו: ותני. עוד בברייתא אחת כן נפל דליו או כליו בתוך הבור מערים עליהן ואומר שרוצה להעלותן ובתוך כך אם טמאין הן מטבילן מטומאתן: תרין אמורין. פליגי באוקמתא דמתני' חד מוקי לה בכלים שנטמאו באב הטומאה וקס"ד השתא דה"ט דהואיל וטומאה דמדאורייתא היא וצריכה הערב שמש לפיכך אין מטבילן בשבת ובי"ט שהרי אינה ראוין להשתמש בהן היום אבל אם נטמאו בולד הטומאה וכגון שנטמאו במשקין דרבנן גזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים גזירה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה והואיל וכך טומאה מדרבנן היא אינה צריכה הערב שמש מטבילן בי"ט להשתמש בהן היום: ואחריכא

רידב"ז

מתניתא בכלים גדולים כו' תרין אמוראין חד אמר בכלים שנטמאו בולד הטומאה וחרנה אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה כו'. פי' דקאי על הא דס"פ במה מדליקין דתני ספק חשיכה אין מטבילין את הכלים חד מ"ד מוקי בשנטמא בולד הטומאה וחד מ"ד מוקי שנטמא באב הטומאה וע"ז מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה דא"כ אפילו בחול נמי אסור לטבול בה"ש משום דצריך הערב שמש כדאיתא במס' ביצה דף י"ט ע"א רש"ז אומר אף בחול אין מטבילין אותו מפני שצריך הערב שמש א"ל ברוצה להשתמש בהם חולין בטהרה וזה לא צריך הערב שמש ומייתי לה הגמ' הכא מפני מתניתין דידן המטביל כלים בשבת וכן כל הסוגיא מבואר במס' שבת ובמס' ביצה אגב גררא כדרך הש"ס הזה:
ר"י

מסורת הש"ס

לעיל פ"א הל"ב

ירושלמי ביצה פ"ב הל"ב. ושבת פ"ב הל"ז.

[*] תוס' חגיגה דף כא. ד"ה כלוגן.

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"י ממאכלות אסורות הלי"ט

כב
ב מיי' פ"ז מתרומות ה"ח

כג
ג מיי' פ"ב שם ה"ח וע' כ"מ

כד
ד טוש"ע או"ח סי' שכג ס"ז בהג"ה

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב] טמא שאכל את הטהור וכו'. ע"ס וצ"ל טהור שאכל את הטמא והרי טמא שאוכל טהור חייב מיתה בידי שמים כמ"ש ה. מב"ם פ"ז ה"א:
[ה] חד אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה וכו', עי' תוס' חגיגה דף כא ובאבני מילואי' ח"ב בשו"ת הנספח שם ס"ו:

מראה הפנים

דאם היה הורם תרומה ותרומת מעשר כאחת איכ: שלום ונראה דהוא ז"ל הא לקושיית ר' בא בר ממל דמותיב על האי טעמא דיהודה ברבי דיה"ב להסיפא כמבואר בפנים דאף דהדר מפרק לה לא הם להאי פירוקא דהא איכא למידק עלה דמאי מכניסו לחמורה איכא הכא אם אמרינן דאין תרומתו תרומה א"כ יחזור ויתרום על הטבל תרומה אחרת וע"כ דמיפרך האי פירוקא דמאי אמרת במזיד דאין תרומתו תרומה ונימא נמי הכי דמבריחו את מן הקלה וכו'. אלא דליתא כדאמרן וא"כ כדרינן למאי דמתיב ר' בא ממתני' דהאי טעמא ליתא שלא עלהם על דעתו וכו' ואיישינן במאי היה דעתו להקדים להתרומת מעשר ולעולם תרומת מעשר תרומה היא:
רבי פנחס בעא קומי ר' יסא עד כדון וכו'. כדפרישית דמשמע מהבעיא שלו דאליבא דר' יודה היא דקמיבעיא ליה דאי להת"ק דמיקל בשוגג א"כ מאי האי דמספקא ליה דילמא ע"כ לא קאמר אלא בשוגג שכסבור שהוא טהור אבל אם היה יודע שהוא טמא וכסבור מותר לתרום וכו' מהו דלפ"ז בעיא היא אם אומר מותר שוגג הוא ולקולא וכוה קשיא מאי קא מיבעיא ליה וליפשוט ממתני' דהניזקין דאומר מותר שוגג הוא בתרומה ולקולא דהכי פשיט ליה התם בהאי תלמודא אמתני' בהלכה ה' שם המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ובעי נמי שם עד כדון כסבור שהוא חולין היה יודע שהיא תרומה וכסבור מותר לטמותה מהו נשמעינה מן הדא הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין הא שוגגין פטורין מה אנן קיימין אם כסבור שהוא חולין ויש פיגול בחולין בתמיה אלא כן אנן קיימין ביודע בהן שהוא קודש וכסבור לומר שמותר לפגל בקודש והכא ביודע שהיא תרומה וסבור לומר מותר לטמותה אלמא אומר מותר שוגג הוא לפטורא וה"נ כן אבל אי האי בעיא קאי אליבא דר' יודא דמחמיר בשוגג אם היה יודע בו בתחלה שפיר קמיבעיא ליה דאימא אם אומר מוהר לא מחמיר ביה ר' יהודה מכיון דלא שייך ביה היה יודע בו בתחלה דמאי איכפת שהיה יודע שהוא טמא אם היה סבור שמותר להפריש מן הטמא על הטהור דבהתם שוגג שייך הוא להחמיר ביה דכיון שהיה יודע שהוא טמא היה לו ליזהר ולא לבוא לידי כך כ"א היה לו לתרום ממנו בעצמו עליו שלא יבוא לתרום ממנו על הטהור והשתא מדהשיב לו ר' יסא יאות רבי סבר כר' יודא וכדפרישית בפנים דנראה מדבריך דקמיבעיא לך אליבא דר' יודא ויאות הוא אם רבי דקבע לדבריו במתני' ס"ל כגופא דדינא כר' יודא שמעינן מיהא דהלכה כר' יודא בגופא דדינא דהא קאמר שפיר הוא דרבי ס"ל כר' יודא ולפיכך פסק הרמב"ם בחיבורו בפ"ה בהלכה א' כר' יהודה והזר בו ממ"ש בפירוש המשנה ובענין פירושא דשוגג כתב הוא ז"ל אם ידע בטומאה ושגג שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא כמזיד וכן בתרומת מעשר וטעמו מדבעי הכא ומספקא ליה בהא הכריע האי ספיקא לחומרא ול"ק מהאי דתרומה בפ' הנזקין דשאני התם דהא מסקינן כר' יוחנן שם דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ובדין הוא דאפי' מזיד פטור אלא משום קנס וא"כ כל היכא דשוגג הוא לא שייך למיקנסיה ואומר מותר כשאר שוגג הוא אבל הכא הומר מותר כמזיד הוא דלא אמרו אומר מותר שוגג הוא אלא לענין חיוב בקרבן כדמוכח מהאי דפרק כלל גדול וכבר בארתי מזה בכמה מקומות בחיבורי ועיין ברים מס' הוריות ועיין לקמן רפ"ח ד"ה רבי תניי באל וכו' המאה עוד יותר מבואר מה דשייך לענין אומר מותר ע"ש:
מתניתא בכלים גדולים וכו'. וטעמא כדפרישית דכלים גדולים כמו הסל והקופה הגדולים שאין דרכן לשאוב בהן מים אבל כלים קטנים והן שדרך לשאוב בהן מים אינו נראה כמתכוין להטבילן ומערים וכו' והאי פירושא מוכרח הוא מדמייתי להאי דר' הושעיה ולהאי ברייתא נפל דליו וכו' לסייעתא להאי אוקימתא למתני' דביצה וכה"י ברייתא דמייתי נמי בבבלי פ"ב שם (בדף יח) מדלין בדלי טמא והוא טהור ומשו"ה יש לתמוה על הכ"מ שכתב בפ' כ"ג מהלכ' שבת בהלכה ה' על דכתב הרמב"ם אסור להטביל כלים טמאין בשבת וכו' ובירושלמי פ"ב דתרומות יש דמתיר כלים קטנים ולא חש לו רבינו משום דבמסכת ביצה מוכח דכולהו אסירי עם טעמא דאיתא התם ולזה לא חילק רבינו. הבין הוא ז"ל דכלים קטנים דקאמר הכא קטנים ממש דקאמר אבל אינו כן אלא כדפרישית וכדמוכח ואתייא האי דהכא כהאי דהתם בגופא דדינא דמערים וכדכתב לזה הרמב"ם בפ"ד מהלכ' י"ט בהלכה יח ומדלין בכלי טמא והוא טהור מאליו ופשוט הוא דבכל חילוקי דינים אלו שבת וי"ט דין אחד להם:
חד אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה. פלוגתייהו קאי בין על המתני' דביצה ובין על המתני' דסוף במה מדליקין ולהכי מקשי האי מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה מהאי מתני' דסוף במה מדליקין כדפרישית בפנים וכמה שבארתי לשיטות דמשני ליה כדמוכחא מהסוגיא וכדי שלא תקשי מידי לפי האמת להאי מ"ד שנטמאו באב הטומאה דאם ברוצה להשתמש בהן

תוס' הרי"ד

במזיד וא"כ מאי פריך הגע עצמך שהרס ואמר לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת מתורם מן הטמא על הטהור בשוגג דלא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת הא האיסור לתרום מן הטמא על הטהור הוא מכל חלבו כדאיתא בתוס' ז"ל בזיכור הקודש ובשוגג אין שום איסור ומאיזה מקום ידעינן לפי המסקנא דהתורה לא הקפידה אמזיד דווקא הא כתיב ולא תשאו עליו חטא דמשמע מזיד וא"ל ע"פ התוס' ז"ל במס' ב"מ דף כ"ו ע"א אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה מקשין בתוס' ז"ל דמנ"ל דילמא הנשיאות חטא על שאוכל בלא הפרשה בניה ומתרצין דמשמע ליה דעל הפרשה עובר ע"כ וא"כ לפי ההו"א והקס"ד היה ס"ל דהנשיאות חטא קאי על אכילה דאוכל בלא הפרשה בניה א"כ דווקא מזיד עובר על אכילה דטבל אבל על הפרשה עובר אף בשוגג ז"א דא"כ מנ"ל להתוס' ז"ל למידק דבשוגג אינו עובר כיון דכתיב חטא וחטא הוא מזיד דווקא אבל בשוגג מותר לאכול בלא הפרשה בניה ז"א דכיון דעל אכילה עובר ובאכילה הוי מזיד ולא שוגג דלא הוי שוגג רק על הפרשה אבל לא על האכילה א"כ כשתרם בשוגג אמאי יאכל הטבל בלא הפרשה דהא השתא על אכילה מזיד הוא. אכן לא קשה כלל ע"פ התוס' ז"ל במס' קידושין דף מ"ו ע"ב ד"ה אם מקשין דילמא לעולם אימא לך דאינו קדוש והפ"ה איכא נשיאות חטא דעבר אמילתא דקאמר רחמנא וי"ל דוודאי בעלמא וכו' כלומר אז דעבר אמילתא דקאמר רחמנא כיון דקרא כתיב בהרימכם את חלבו וכו' ואם לא הקרא מחלבו פשיטא דעובר א"כ למה כתיב האי קרא לא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו וכו' אלא פשיטא דלהכי כתביה ל"ל דהתורם מן הרעה על היפה דאיכא שני חטאות חטא שעבר על מה דקאמר רחמנא דיתרום מן היפה וחטא על תרומתו דהוי תרומה מן הרעה והיינו דקאמר מכאן לתורם מן הרעה על היפה כו' עכ"ל ולפ"ז מובן מאד הכ"מ בין הקס"ד להמסקנא דלהו"א דאינו קדוש והנשיאות חטא דכתב רחמנא מיותר הוא לגלות על בהרימכם את חלבו דקפידא הוא על המזיד דווקא אבל בשוגג אינו עובר על חלבו כלל אבל להמסקנא לעולם עובר על בהרימכם את חלבו על שוגג ג"כ והא דכתב נשיאות חטא מיותר לגלות דבדיעבד תרומתו תרומה ועובר בנשיאות חטא על התרומה שתרם דהוי תרומתו תרומה ודוק:
הליך

שינויי נוסחאות (ס"ע) ר' יסא כדון כסבור [ד"ו] ר' יאא עד כדון . כסבור [בכי"ל] עד כדון בסבור.

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ו מהלכ' שבת הל"ג לאוין ס"ה טוש"ע או"ח סי' שמח ס"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

⁵מתיב מ"ד בוולד הטומאה וכו'. כ"ה הגי' גם בכילה אבל בשבת הגירסא להיפך מתיב מ"ד באב הטומאה למ"ד בוולד הטומאה והתוס' בחגיג' דף כא ובזבחים ד' לא ע"ב ד"ה טבול יום שבשו אותה הגירסא והגיהו כמו שהוא לפנינו כאן וע' בק"ע בשבת שם ולפענ"ד נראה ע"ד הפלפול לקיים הגירסא שבשבת דהנה בטעם טבילה בשבת הוא משום מתקן ולפ"ז צריך להבין לפי מה שכתבו האחרונים דהיכא דלא נעשה התיקון מיד לא שייך תיקון וע' במרכבת פכ"ג משבת וא"כ אם נימא דגם בוולד הטומאה צריך הערב שמש וכדעת הר"ר אלחנן שהביאו התוס' שם וכ"כ מהרמב"ם פ"י מאבו' הטומא' ה"ב א"כ איכו מתקן בשעת הטבילה כלל דמחוסר הערב שמש ולחולין אף בלא טבילה מותר. ובנטמא באב הטומאה איכא תיקון מיד לא לין עכ"פ. אמנם נ"ע דר"מ אם רוצה לאכול חולין בטהרה דצריך טבילה והערב שמש ודאי לא בעי ולפ"ז יש לומר דזהו קושית הירושל' ותרוצו ומדוקדק בזה מה דס"ס חולין בטהרה ודוק היטב כי קצרנו. וע' בבית יצחק בחגיגה שם ובא"מ בהשובותיו וע' בכה"ג פכ"ג משבת ובהגה"מ שם ובר"ש וחוס' ביצה דף יח והדובנו הארכנו: ⁵תני המבשל בשבת וכו'. כג

ר"י ר"ז בשם רחב"א אשה פיקחת מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן נמצאת מרבצת ביתה בשבת. איירי דאיירי לעיל דמערים להטביל כלים קטנים וכן דליו בבור נקט האי הערמה ג"כ:

ר"ש בשם ר' אבהו בשוגג באיסור ובמזיד באיסור. פי' דלאו דוקא ששגג שהשבת היום אלא ביודע שהוא שבת ורק ששגג ולא ידע שאסור בשבת. והוי כההיא דגרסינן במס' גיטין בירושלמי פרק הנזקין גבי המטמא והמדמע והמנסך בשוגג עד כלון בשאינו יודע בו שהוא תרומה היה יודע בו שתרומה וסבר שמותר לטמאותה נשמעינה מן הדא כו' עיי"ש והכא נמי ה"ק דאפילו יודע שהוא שבת ורק סובר מימר שמותר נשפביל בשבת נמי הדין כן ע"ז אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן פי' ברייתא מפורשת אמרה כן המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל בשוגג באיסור במזיד באיסור כן מס יש הברייתא מפורש הרי הברייתא אמרה כן מפורש:
ר"א

וחרנה אמר בכלים שנטמאו בולד הטומא' ⁵מתיב מ"ד בוולד הטומאה למ"ד באב הטומאה ואפי' בחול טעון הערב שמש א"ל ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה ר' ירמיה ר' זעירא בשם ר' חייא בר אשי *אשה פיקחת מדיחה כוס כן קערה כן תמחוי כן נמצאת מרבצת ביתה בשבת רבי שמואל בשם רבי אבהו בשוגג באיסור ובמזיד באיסור א"ר יוסי מתני' אמרה כן המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל בשוגג באיסור במזיד באיסור. *⁵תני המבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל דברי ר"מ ר' הודה אומר [א] בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית. ר"י הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד

ואחרינא אמר בכלים שנטמאו בולד הטומאה. כלומר אפי' נטמאו בולד הטומאה אין מטבילין בי"ט דס"ל דאין הטעם משום הערב שמש אלא מפני שהוא מתקן את הכלי בי"ט ואפי' בטומאה דרבנן אסור דהא מיהת מתקן הוא שקודם לכן לא הי' ראוי להשתמש בו מדרבנן: מתיב מאן דאמר בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה. וכך היא הגירסא בפ"ב דבילה וככונה היא ובסוף פ' במה מדליקין מסורסת ובטעות היא והך קושיא מהמתני' דס"פ במה מדליקין היא דתנינן דספק חשיכה אין מטבילין את הכלים ומותיב האי מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה דלדידך דאמרת דטעמא הוא משום דבעי הערב שמש א"כ מאי איריא דקתני בין השמשות דשבת אין מטבילין את הכלים הא אפי' בחול אין מטבילין ביה"ש דהרי טעון הערב שמש ובין השמשות ספק לילה הוא ושמא ישתמש בהן מיד: א"ל ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה. כלומר לא כדקס"ד דטעמא דידי גבי שבת ויו"ט משום הערב שמש הוא וקא מקשית לי על הא דאוקימנא דמתני' דספק חשיכה ג"כ בשנטמאו באב הטומאה מיירי הא אפי' ביה"ש דחול אסור דלא היא דאי הכי מאי אמרת ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה ולכך הוא מטבילן והרי לחולין איטו צריך הערב שמש דלא אמרו הערב שמש אלא בתרומה וקדשים ואפי' למעשר לא בעי הערב שמש כדתנן בפי"ד דנגעים טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה וכו' וא"כ אפי' בשבת וי"ט עצמו היה מותר להטביל כדי להשתמש בהן חולין בטהרה והוה לך למיפרך פירכא דעדיפא טפי מדידך דהא במתני' דבילה וכן במתני' דספק חשיכה סתמא קתני ומשמע אפילו הך טבילה אסור אלא דליתא כלל לס"ד דידך דטעמא דידי לאו משום הערב שמש הוא אלא משום דמתקן הוא והלכך דוקא אם נטמאו באב הטומאה דטמאין מדאורייתא הן הוי תיקון אבל אם נטמאו בולד הטומאה הואיל ומדאורייתא טהורין לגמרי הן לא הוי כמתקן והשתא ניחא נמי דמתני' דספק חשיכה דבשנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אף בביה"ש דשבת דמתקן הוא: אשה פקחת. גרסינן להא הם ובפרק אלו קשרים והתם שייכא ואיידי דמיירי בטבילת כלים והדתנן מייתילה אגב גררה כדרך הש"ס הזה. ועל הא דלעיל התם איתאמרת דתני להאי ברייתא מדיחין כוסות וקערות ותמחויין מלילי שבת לשבת שחרית וכו' ומן המנחה ולמעלה אסור ובכוסות מותר שאין קבע לשתיה ועלה א"ר ירמיה ור"ז אשה פקחת הרוצה לרבץ את ביתה בשבת מדיחה כוס כאן וקערה כאן ותמחוי כאן ונמלא הבית מתרבץ מאליו בשבת: בשוגג באיסור ובמזיד באיסור. השתא מהדר למתני' דידן ומפרש להא דקתני המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל היינו ששגג בהאיסור שלא ידע שאסור לעשות בשבת הלכך לא קנסו אותו ובמזיד באיסור קנסו אותו ולא יאכל דאלו ידע שאסור לעשר אלא ששגג ולא ידע שהיום שבת לא בעי ר' שמואל לאוקמה משום דס"ל דבכה"ג שידע מן האיסור הוא לן למיקנס שוגג אטו מזיד הלכך מוקי לה דכולה מיירי שידע משבת אלא ששגג בהאיסור ולא שייך כאן למקנסיה בשוגג אטו מזיד: מתניתא אמרה כן. כלומר מליסנא דקבע התנא במתני' שמעינן נמי הכי דמדכללינהו להמעשר והמבשל בחדא בבא דקמ"ל בהא דכמו בהמבשל בשבת ודאי ששגג באיסור והזיד באיסור מיירי דבידע שמלאכה זו אסורה אלא ששגג בשבת מסתברא דליקנסיה שוגג אטו מזיד הואיל ועבר על מלאכה מאבות המלאכות אלא ע"כ דשגג במלאכה שלא ידע שבישול אסור ולא קנסו בזה אטו במזיד וא"כ ה"ה במעשר בששגג באיסור והזיד באיסור: תני. בתוספתא דשבת פ"ג וגרסי' להא בפרק כירה עד סוף הלכה: שוגג יאכל. אפי' בו ביום: במזיד לא יאכל. בו ביום עד שתחשך: ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת. אבל לא בו ביום בין הוא בין אחרים: במזיד לא יאכל עולמית. הוא דעביד איסורא אבל אחרים מותרין למוצאי שבת: ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. דס"ל דקנסינן שוגג אטו מזיד ולדידיה דוקא דעביד איסורא אבל אחרים למוצאי שבת מותרין אבל לא בו ביום דלא ליתהנו מעבירה:
במזיד

מראה הפנים

כהן חולין בטהרה מ"מ לא יטביל אף בי"ט עצמו דהא לא בעי הערב שמש לחולין לפיכך פירשתי דלא קאי האי שינויא אלא דה"ק למאי דס"ד דידך דטעמא דידי משום הערב שמש וא"כ אמאי לא פרכת איקרא דדינא הכי אלא דהא מעיקרא ליתא דטעמא דידי לאו משום הערב שמש וכו' כמבואר בפנים ובזה תבין דמ"ש רש"י ז"ל בבילה שם די"מ לטעמא דהאי גירסא דתני התם לדינא כהאי מ"ד הכא דדוקא שנטמאו באב הטומאה אבל בולד הטומאה מטבילין משום דלטומאה דאורייתא בעי הערב שמש. והקשה רש"י על זה דהרי ראוי להשתמש בהן חולין וכו' וזה הכל נכלל במה שנתבאר כאן ועיין במ"ש התוספות בענין זה ואם דאפשר לתרץ לעיקר הקושיא על טעמא דהערב שמש דאזלא כמ"ד חולין שנעשו על טהרת תרומה הרי הן כתרומה לכל מילי לא נצריך בזה מכיון דהשתא הוא בהאי דינא דטעמא הוי כדכתב רש"י דבטומאה מן התורה הוי כמתקן אבל בנטמאו בולד הטומאה והיינו כמבקן טמאין לא מיחזי כמתקן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהלכה י"ט שם להאי טעמא דאף בנטמא מעי"ט בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט לפי שהוא טהור מן התורה:

בשוגג באיסור ובמזיד באיסור. לפי כוונת הסוגיא דהכא משמע דדעתיה דר' שמואל בשם ר' אבהו לחלק בענין אם קנסו שוגג אטו מזיד או לא דתליא בין אם ששגג באיסור או אם השגגה בשבת וידע באיסור הוא וזה דמשמע ליה מפשטא דמתני' דכר"מ דלקמן אתיא דבשוגג יאכל אפי' בו ביום וכדקאמר הכא ר' יוחנן לקמן תני אין לי אלא מבנה וכו'. דמשמע דהתיר בשוגג לאכול אפי' בו ביום ואפי' לאותו המעשר והמבשל בעצמו וכר"מ דהא עלה קאמר רב הסדא הותרו שבתות וא"כ לא קנים שוגג אטו מזיד וכדמשני ליה ר' יוחנן קנסו במנית ולא קנסו במבשל וזהו כסברת רב נחמן בר יצחק בבבלי פ' כירה (דף לח) מבשל דלא אתי לאיערומי בשוגג יאכל האי דאתי לאיערומי בשוגג נמי לא יאכל ושמעינן נמי דלא מחלק בין מידי דאורייתא למידי דרבנן דבמקום שלא קנסו שוגג אטו מזיד לא קנסו בשניהן ובמקום שקנסו קנסו בשניהן וזה מוכח מהא דא"ר יוסי מתניתא אמרה כן וכו' והמעשר והמבשל בחדא מתתא תנינן לה ואע"ג דהאי מדרבנן והאי מדאורייתא תדא דינא אית להו לענין דלא קנים שוגג אטו מזיד בשלא ידע בהאיסור אלא דאם ידע באיסור ושגג בשבת בהא הוא דאמירא ליה לדעת ר' שמואל וקנסינן שוגג אטו מזיד ומטעמא דכשידע באיסור ושגג בדבר אחר חייש טפי לאיערומי ולא מחלק גם להאי גיסא בין מידי דאורייתא למידי דרבנן ולפיכך מוקי למתני' בששגג בהאיסור דוקא וזה מבואר לדעת ר' שמואל דהכא ולקמן יתבאר עוד ראיה מוכרחת מהסוגיא דלעיל פ"ק דפאה דסוגיא דהאי ב"ש ס"ל דלא מחלקינן בין מידי דאורייתא למידי דרבנן בענין קנסו שוגג אטו מזיד במקום דשייך. ונבאר עכשיו מן העולה מסוגיית הש"ס דילן וכמה שצריך ביאור לדעת הרמב"ם בענין חלוקי דינים דהמתני' וסיולא עוד מהם. האי תוספתא דלקמן בפלוגתא דתנאי במבשל בשבת מייתי לה בש"ס הבבלי בכמה וכמה מקומות. ובמקור הדין מה שצריך לענין קנס שוגג אטו מזיד ולכל חלוקי דינים, דהמתני' מבואר הוא ממסקנת הסוגיא דגיטין (דף נג ונד) במה

דפליגי ר"מ ור"י בזה דהתם גבי פלוגתא בברייתא דהמטמא והמדמע וכו' דר"מ מחייב בין בשוגג בין במזיד ור"י ס"ל בשוגג פטור במזיד חייב ומוקי פלוגתייהו בקנסו שוגג אטו מזיד ופריך עלה מהאי ברייתא דהמבשל בשבת דאיפכא שמעינן להו דר"מ לא קניס שוגג אטו מזיד ור' יהודה קניס דהא ס"ל לא יאכל עד למוצ"ש ומשני דבהאי סברא פליגי דלר"מ עדיפא ליה מידי דרבנן. וקניס ביה שוגג אטו מזיד דכיון דקילא ליה חיישינן שמא יעבור במזיד אבל במידי דאורייתא כגון המבשל בשבת לא חיישינן דעבר ליה במזיד לא קניס ליה לשוגג ור' יודה איפכא ס"ל דבדאורייתא דעביד איסור חמור קנסינן שוגג אטו מזיד ובמידי דרבנן לא קניס לשוגג והדר פריך לר"מ מהמתני' המעשר והמטביל כלים דמידי דרבנן נינהו ולא קניס ליה לשוגג דהתם מתני' ר"מ היא ומשני לה דשאני הכא דגברא לתקוני ולטהורי מאני קמכוין ואגן ליקום וליקנסיה והדר פריך אליבא דר' יהודה דס"ל דבדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד מהאי ברייתא דנפלו ונתפצעו וכו' דקניס ר' יהודה לשוגג ומשני דהתם היינו טעמיה דר' יהודה משום דאתי לאיערומי ולמימר שוגג הייתי והשתא למאי דנתבאר מן הסוגיא במאי דפליגי ר"מ ור"י בענין קנסו שוגג אטו מזיד ע"כ לומר דלר' יהודה קניס נמי לשוגג דהמעשר והמטביל כלים דאע"ג דלא קניס במידי דרבנן מ"מ כל היכא דאיכא למיחש לאיערומי קניס הוא אף במידי דרבנן והרי מעשר ומטביל דמיא ממש למפצע האגוזים בשוגג וקניס ר' יהודה וא"כ ה"ה במעשר ומטביל כלים דלא אשכחן בהדיא לסברת ר' יודה בדינים אלו אלא דמסתברא דכך ס"ל נר' יודא בדין דמעשר ומטביל כלים כמו דס"ל בהאי דערלה דהא מיהת איכא למיחש לאיערומי וליכא למימר דאפשר דר' יודא מודה בהו מטעמא דגברא לתקוני ולטהורי מאני קמיכוין ולית לן למיקנסיה דהא ליתא דהאי דיחויא לא מדחי לה אלא אליבא דר"מ וכן נראה מדעת רש"י ז"ל בכתב גבי הא דמשני לעיל על דפריך מברייתא דס בנטמא וזרקו בשוגג וכו' גברא לכפורי מכוין ואגן ניקום וניקנסיה וה"ה דהוה מצי לשנויי כא מני ר' יהודה היא וכו' דמשמע דלר' יהודה לא ש"ל כהני שינויי והדרינן לסברת ר' יהודה במקום דאיכא למיחש לאיערומי לפי זה יתבארו דברי הרמב"ם בענין חלוקי דינים אלו שהוזכרו דבמבשל בשבת פסק כר' יהודה כמ"ש בפ"ו מהלכ' שבת בהלכה כ"ג וזה מבואר דר"מ ור"י הלכה כר"י וכך הוא דעת רוב הגאונים ז"ל כמו שהביא הב"מ ולר' יהודה מבואר הוא מהסוגיא הנזכרת דס"ל דבמידי דרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד וא"כ לכאורה צריך טעם על מה שפסק הרמב"ם בענין שארי דינים דמידי דרבנן וזה דבדיני דמתני' המעשר והמטביל כלים פסק דלא קנסינן ליה לשוגג כמ"ש בזה בפכ"ג מהלכ' שבת בהלכה ח' גבי המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן מיד וכן בהלכה ט' בהמגביה תרומות ומעשרות בשוגג יאכל מה שהתקין וזה הוא כסברת ר' יהודה דבמידי דרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד והא אכתי איכא למיחש לאיערומי לסברת ר' יהודה אלא דבמה שפסק בפי"ו מהמ"א בהאי ענינא דערלה דהאי ברייתא נפלו ונתפצעו בזה כ תא הכל דכתב שם בהלכה י"א לדינא דברייתא נתפצעו אגוזים אלו בנ' כרו מולן מפני אגוז ערלה שביניהן וכו' הרי אלו יעלו באחד ומאתים וכו' וזהו דינא דהך ברייתא נפלו ונתפצעו

שנויי נוסחאות (ס"י) שוגג יאכל מזיד לא יאכל [בכי"ר] בין בשוגג בין במזיד לא יאכל.

מסורת הש"ס
ע' שבת לג ב
כתובות לד ב וש"נ

במזיד לא יאכל לא לו ולא לאחרים שמואל כר"י הסנדלר *רב כד הוה מורי בחבורתיה הורי כר"מ [ז]בציבורא כרבי יוחנן הסנדלר א"ר שמעון בר ברסנא כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הורי לון דתני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת בין בשוגג בין במזיד אסור בין לו בין לאחרים לא יאכל וכל דבר שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת בשוגג יאכל למ"ש לאחרים ולא לו במזיד לא לו ולא לאחרים בעון קומי רבי יוחנן את מה את אמר אמר לון אני אין לי אלא משנה המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל שמע רב חסדא ומר הותרו שבתות לא כן אמר רב הונא בשם רב ותני ר' חייא כן *בראשונה היו אומרים השוכח תבשילו על גבי כירתו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל נחשדו שהיו מניחים מזידים ואומרים שכיחים היינו ואסרו להם את השוכח ואת אמר הכא הכין א"ר הילא נחשדו להיות מניחים ולא נחשדו להיות מבשלין קנסו במניח ולא קנסו במבשל חזרו לומר [א]כל תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר איזה תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו כרוב ואפונין ובשר טרוף א"ר תנחום בר עילא אף ראשי לפתות וראשי קפלוטות עשו אותן כתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו ביצים מה הן רבי יוסי בשם ר' ישמעאל ר' ירמיה ר' חנינא בשם ר' ישמעאל בי ר' יוסי אבא עלה לביתו ומצא שם ביצים ואסר חמין והתיר ר' שמואל בר נתן בשם ר' חמא בר חנינא אני ואבא עלינו לחמת גדר והביאו לפנינו ביצים קטנות בעזרידין וטעמן יפה כפינקריסין [ב] *תני לא תמלא אשה קדירה עססיות ותורמסין ותתנם לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתנום אסורים למוצאי שבת עד כדי שיעשו ר' אחא אמר במזיד כר"מ ר' יוסי אמר בשוגג כר' יהודא א"ר מנא יאות *א"ר יוסי [ג] הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור [ד] בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור ר' יהודא אמר חילוף הדברים בשביעית בשוגג יקיים במזיד יעקור בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור [ה]מפני שהניית שבת עליו וכאן מכיון שאת אמר המתן למוצאי שבת עד כדי שיעשה כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום

מה

פני משה

במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים. כדמפרש טעמיה בריש פרק אלו נערות דיליף לה מקרא דכתיב ושמרתם את השבת כי קודש היא מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה יכול אפי' בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי ולא בשוגג: שמואל. היה פוסק כר' יוחנן הסנדלר: רב כד הוה מורי בחבורתיה. לתלמידיו הוה מורי כר"מ לקולא: בצבורא. כשהיה דורש ברבים היה דורש כר' יוחנן הסנדלר לחומרא מפני עם הארץ שלא יזלזלו באסור שבת: כרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה הורי לן. בציבורא דמחמיר טפי דתני וכו' בתוספתא שם ולדידיה המבשל בשבת אף בשוגג אסיר עולמית ובין לו בין לאחרים לא יאכל: את מה את אמר. היכי סבירא לך להלכה אמר לון אני אין לי אלא משנה דסתם לן רבי כר"מ המעשר והמבשל וכו': שמע רב חסדא להא דר' יוחנן. דמפרש לסתמא דמתני' כר"מ לקולא ואמר הותרו שבתות בתמיה לא כן א"ר הונא וכו'. ואסרו להן את השוכח. אפי' בשוגג וא"כ ה"ה במבשל ואת אמר הכא הכין דמבשל מותר בשוגג בתמיה: קנסו במניח. אליבא דר' יוחנן הוא דמשני לה דאע"ג דבראשונה היו אומרים דשוכח ומניח תבשילו ע"ג כירה דינו כמבשל בשבת כשחזרו וקנסו לא קנסו אלא במניח דקילא ליה וגזרינן דיניח במזיד ויאמר שכוח הייתי אבל לא קנסו שוגג במבשל דלא חיישינן דעביד אסורא כי האי במזיד: חזרו לומר. על הברייתא דלעיל קאי דקנסו בשוכח וחזרו לומר דדוקא בתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו בהא הוא דאיכא למיחש שלא יניח במזיד וכו' כדמפרש ואזיל מה הוא מצטמק ויפה לו: ובשר טרוף. דמכיון שבשר טרוף הוא מצטמק ויפה לו: ביצים מה הן. אם הן כתבשיל שמצטמק ויפה לו: ואסר להם. דמצטמק ויפה לו הויא כדלקמיה: חמין. שנשתהו ע"ג כירה והתיר דמצטמק ורע להן: ביצים קטנות כעוזרדין. שהיו מצומקות הרבה עד שנעשו קטנות כעוזרדין קורמ"ש או סורבו"ש בלע"ז והיה טעמן יפה כפינקריסין והוא פרי חשוב מאוד בפ"ז דפאה ובפ"ק דסוטה א"ר יונתן יפה ספסוף שאכל: בנערותינו מפנקריסין שאכלנו בזקנותינו: תני. שם בתוספתא ריש פ"ג: עססיות. מין קטניות: עד. שיעשה בכדי שיעשו: ר' אחא אמר במזיד כר"מ. הא דקתני ואם נתנה אסורין וכו' כר"מ מיתוקמא דקאמר לעיל גבי מבשל בשבת דבמזיד הוא דלא יאכל בו ביום וכן הכא דהואיל ונתנה במזיד אסורין עד למוצאי שבת דאלו נתנה בשוגג אפי' בו ביום מותרין: ר' יוסי אומר. דלא היא אלא אפי' נתנה במזיד לא הוי אלא בשוגג במבשל ומיתוקמא אפי' כר' יהודא בברייתא דלעיל דס"ל בשוגג יאכל למוצ"ש: א"ר מנא יאות א"ר יוסי. דאין דין עבר ושהה כמבשל בשבת במזיד אלא דדי אם נקנסיה דלא יאכל עד למוצ"ש וכמבשל בשוגג לר' יהודה: הנוטע בשוגג וכו'. תוספתא היא בשבת שם ומסקנת דברי ר' מנא הן כלומר דאף לר' יהודה דהך ברייתא דהנוטע בשבת דמחמיר בשוגג כמי שפיר מיתרצא כדמסיק ואזיל: ר' יהודה אומר חילוף הדברים וכו' דשבת דחמירא בשוגג כמי יעקור שלא יהנה ממעשה שבת והלכך וכאן וכו' גבי קדירה בעססיות וכו' מכיון שאתה אומר דתמתין למ"ש בכדי שיעשו הוי כמי שלא נהגית מחמת שבת כלום ומודה ר' יהודה הכא דהוי כמבשל בשבת בשוגג:

מה

מסורת הש"ס

חולין טו [ז]בשינוי. ירושל' שבת פ"ג הל"א

שבת לח. ותוספתא שם פ"ג

תוספתא שם פ"ד. שבת דף יח.

תוספתא שם פ"ג. גיטין נג:

רידב"ז

ר"א אמר במזיד כר"מ. אבל בשוגג כר"י מותר מיד למוצאי שבת ולא בעינן כדי שיעשה ר' יוסי אמר בשוגג כר"י פי' דר"י דמתיר בשוגג למוצאי שבת הוא כדי שיעשה אר"מ ויאות א"ר יוסי פי' דע"כ ר"י דמתיר למוצאי שבת הוא בכדי שיעשה והראי' מהנוטע בשבת דס"ל לר"י בשבת בין שוגג בין מזיד יעקור וקשה למה במבשל ס"ל לר"י דבשוגג יאכל ובנוטע בשבת בין שוגג בין מזיד יעקור ואלא ע"כ מפני שהניית שבת עליו וכאן מכיון שאת אמר המתן למוצאי שבת כדי שיעשה כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום פי' כיון דראוי לאכול תיכף ואת אומר לו המתן עד כדי שיעשה מוכח שהוא משום שלא יהנה מהמת שבת כלום אבל גבי נטיעה בשבת דאין הוכחה בכדי שיעשה דלא נהנה מחמת שבת כלום דהא לא משכח"ל בכדי שיעשה דאם הוא נטיעה של אילני סרק אינו ראוי לאכול כלל שיאמרו לו המתן בכדי שיעשה וליכא כלל בכדי שיעשה ואם באילני מאכל הרי אינו ראוי לאכול במוצאי שבת תומ"י שאת אומר לו המתן וא"כ לא משכח"ל בכדי שיעשה ע"כ ס"ל לר"י דאפילו בשוגג יעקור וע"כ הא דסבר ר"י גבי המבשל בשבת בשוגג יאכל היא ע"כ למוצאי שבת בכדי שיעשה וע"כ יאות אמר ר' יוסי:

מ"ע

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ג משבת סמ"ג לאוין ס"ה טוש"ע או"ח סי' רנג ס"א

כז
ב מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם ס' רנד ס"ת

כח
ג מיי' פ"ו שם סמ"ג שם

כט
ד מיי' פ"א משמיטה הי"ב סמ"ג שם רסו

גליון הש"ס וציון ירושלים

כל הסוגיא עי' בירושלמי שבת פ' כירה ה"א וכק"ע ובפ"מ שנדפסו' מחדש בזיטאמיר:

[ז]בצבורא כר"י הסנדלר. בבבלי בחולין שם אמר דורש כר"י ומ"ש לית דחש לר"י הסנדלר כלל ועי' ברשב"א שם ובראשונים:

[ה]מפני שהניית שבת עליו. עי' בתוס' בעירובין דף מ ע"א ד"ה א"י שהביאו הך מימרא בשם ירושלמי נדה ושם לא נמצא לפנינו ולפענ"ד ט"ס שם וצ"ל בירושלמי דכירה והוא הך ירושלמי המובא שם גם כן:

מראה הפנים

ונתפלגו ולא כמה שציין הכ"מ למתני' דפ"ג דערלה דהתם בנתפלגו בתחלה מיירי וקמ"ל דבטלה תשובתן ובזה כ"ע מודים אלא בנפלו ונאסר הכל וא"כ נתפלגו כדכתב הוא ז"ל ופלוגתא היא בברייתא דלעיל ולפי הגירסא דברייתא שהובאה בסוגיא דלעיל דר"י מחמיר שוא בשוגג והוא ז"ל פסק בזה כר' יוסי דברייתא דהלכה כר' יוסי לגבי ר' יהודה דס"ל בשוגג יעלו וא"כ לא חיים לאיערומי וה"ה במעשר ומטביל כלים ומתוך מה שהזכרנו נתבאר חלוקי דינים בכל עניני דשייך למיקנס שוגג אטו מזיד ובמקום דלא שייכא למיקנסיה ונתבאר ג"כ הטעם במה שפסק גבי גדיש שלא לוקט תהיו דקנסינן שוגג אטו מזיד כמה דאמר בהאי הלמודא בריש פ"ה דפאה ובדין נטל מקצת הפאה וירקה על השאר דפ"ב דפאה לא פסק כהאי תלמודא דקנים גם התם שוגג אטו מזיד וכמה שנתבאר ניחא דשיטתא דהאי תלמודא לא ס"ל לחלק בין מידי דאורייתא לדרבנן בזה והוא ז"ל פסק כר' יהודה דדוקא במידי דאורייתא קנסינן שוגג אטו מזיד אבל במידי דרבנן לא קנסינן והיא דלעיל דפ"ב דפאה גזל מפני דרכי שלום הוא ולא קנסינן ואפי' במקום דאיכא למיחש לאיערומי לא קנסינן לשוגג בדרבנן וכר' יוסי כמו שנתבאר ודע דבענין האי ברייתא דנפלו ונתפלגו מבילין התוס' שם גי' דהאי תלמודא ויתבאר שם במקומו בס"ד:

בציבורא כר' יוחנן הסנדלר. ובבבלי חולין פ"ק (דף טו) לא גרים הכי אלא כי הוה מורי לתלמידיה מורי להו כר"מ וכי הוה דריש בפירקא דריש כר' יהודה מפני עמי הארץ ולפיכך פסקו הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל כר' יהודה משום דהאידנא נפישי עמי הארץ כדכתב הרשב"א ז"ל בחידושי חולין ומסיים שם ולר' יוחנן הסנדלר לא חיישינן דאפי' בפירקא לא ד"ש רב כוותיה והלכך ליתא כלל. ולגי' דהאי תלמודא היה נראה דסובר הש"ס בהאי דקאמר דרב דריש בפרקא כר' יוחנן הסנדלר אלא דמשמע דלא סמיך הש"ס אהא דהרי ר"ש בר ברסנא קאמר דרב היה מחמיר טפי והורה כר' ישמעאל דבתוספתא ואפ"ה קאמר בתר הכי דבעון מר' יוחנן ואמר אני אין לי אלא משנה וכר"מ כמו שזכרתי בדיבור דלעיל והגאונים הכריעו כדקאמר התם דרב דריש בפירקא כר' יהודה ואע"ג דרב ור"י קיי"ל כר' יוחנן מ"מ כיון דלא הוזכרו דברי ר' יוחנן בש"ס דילן בהדיא בענין זה לא סמכו אהכא ועוד דמשמע מדברי ר' יוחנן בפ' מרובה (דף עה) דמוקי להאי ברייתא גנב וטבח בשבת וכו' בטובח ע"י אחר והכמים דפטרי כ"ש הוא דס"ל כר' יוחנן הסנדלר דמעשה שבת אסור באכילה והויא לה שחיטה שאינה ראויה וזהו דלא כהלכתא דהא קיי"ל בהא דבטובח ע"י אחר מתחייב המשלם בתשלומי ד' וה' כדכתב הרמב"ם בזה בפ"ג מהלכות גניבה בהלכ' ו' ואין להאריך כאן:

תני לא תמלא אשה קדירה עססיות ותורמוסין וכו'. ברייתא זו הובאה בבבלי שבת פ"ק (דף יח) ופסקה הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכ' שבת בהלכה י"ב ומשמע מהכא דדין זה בזה ממש למבשל בשוגג בשבת אליבא דר' יהודה וכדקאמר ר' מנא יאות א"ר יוסי דכדין מבשל בשוגג הוא וכר' יהודה אתיא וא"כ ש"מ דכמבשל בשוגג ס"ל לר' יהודה כמי דלא יאכל עד למוצ"ש בכדי שיעשו וה"ז מסייע לדעת רש"י וכה"ג ז"ל דפסקו כן במבשל בשוגג למאי דקיי"ל כר' יהודה ואינו כן לדעת הרמב"ם ז"ל והמחברים כותיה דבמבשל בשבת בשוגג פסק בפ"ו דיאכל למו"ש מיד וכאן פסק ואם עבר ושהה אסורין עד מוצ"ש וימתין בכדי שיעשו והרשב"א ז"ל בחידושי חולין כתב דטעמא דמילתא דלא אמרו בכדי שיעשו אף בעל ידי ישראל אלא בדבר שנעשה מאליו כגון הסיא דעססיות ותורמסין אבל במבשל ליכא למיגזר שאין ישראל עשוי לבשל בשבת ואפי' בשוגג עכ"ל והיא לסברא זו אשכחן בפ' כירה שכבאתי לעיל דר"נ בר יצחק קאמר התם למ"ד כמבשל בשבת בשוגג יאכל דלא דמי למשהה דמבשל לא אתי לאיערומי והאי אתי לאיערומי וא"כ ה"ה דמצינן למימר אליבא דר' יודה לחלק כן לענין בכדי שיעשו למוצאי שבת ומיהו נ"ל לדעת הרמב"ם וסייעתיה דהא דהכא כמי לא איתמר אלא על הך ברייתא דלא תמלא אשה קדירה וכו' ואע"ג דמליבנא דקאמר וכאן מכיון שאתה אומר המתן למוצ"ש עד כדי שיעשו

כפי

שנוי נוסחאות (ס"א) לא יאכל [ד"ו] ליתא. (ש"ז) בשוגג [כבי"ר] ליתא. (סב"ב) כל [ד"ו] ליתא. (סב"ו) ר' יוסי [כבי"ר] אבא בר יוסי. (סב"ע) בעזרידין [כד"ו] בחוררין [ובכי"ר] בחורין [ובכי"ג] בהזרין. (ס"א) כר"מ [בכי"ר] כרי יוסה.

עמודי ירושלים תנינא

יאות אמר ר' יוסי וכו'. כתב הש"ק שבת פ"ג ה"א וז"ל כתב הר"א בפי' למסכת תרומות יאות אר"י דאתיא כר"י ובם גג הואיל והצריכה הברייתא להמתין עד כדי שיעשה ש"מ כר"י שהוא ס"ל הך סברא דתנינא הנוטע וכו' מפני שהניית שבת עליו שנהנה משבת וכתיב וכי קדש היא לכם מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת כן ש"מ דר"י אית ליה האי סברא אבל ר"מ ס"ל היא קדש ואין מעשים קדש ותימא פי' וכי לא ס"ל לר"מ דבמזיד אסיר ליהנות ממעשה שבת שהרי קאמר במזיד לא יאכל וע"ק איך קאמר לטעמיה דר"י משום קדש היא הא מפרש בבבלי בגיטין ובכתובות ובב"ק דטעמיה דר"י דאוסר במזיד משום קנסא דאל"כ אף לאחריני יאסר עולמית אלא ר"י הסנדלר הוא דמפרש לקרא הכי וכדפרישית לעיל:

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"א מהל' שמטה הי"ב סמ"ג לאוין רסז

לא
ב מיי' פ"ה מהל' תרומות ה"ב טוש"ע יו"ד סי' שלא סי"ג

לב
ג מיי' שם ה"א

לג
ד מיי' שם הל"ב

מה טעם דרבנן א *נחשדו על השביעית ולא נחשדו על השבתות ד"א מונין לשביעית ואין מונין לישבתות ²היאך עבידא נטע פחות משלשים יום לפני שביעית ונכנסה לשביעית אין תימר חשד אין כאן חשד אין תימר מונין יש כאן מונין נטע פחות משלשים יום לפני מוצאי שביעית ונכנסה שמינית אין תימר חשד יש כאן חשד ואתיא כמ"ד מפני מונין ברם כמ"ד מפני חשד וקנסו שוגג מפני מזיד:

הלכה ב מתני'

ב *אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה· כל מין חיטים אחד כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחד ותורם מזה על זה ג *כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר"י אומר לעולם הוא תורם מן היפה. ד ותורמין בצל קטן שלם ולא חצי בצל גדול ר"י אומר לא כי אלא חצי בצל גדול וכן היה רבי יהודה אומר תורמין בצלים מן בני המדינה על הכופרים ולא כופרים על בני המדינה מפני שהוא מאכל פלוטוקים: גמ' רבי יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מן ג' מדרשות שהן

מ"ט דרבנן נחשדו על השביעית כו'. פי' דחשדינן ליה שיעשה במזיד וע"כ קנסו שוגג מפני מזיד ד"א מונין לשביעית וע"כ לפ"ז אין חילוק בין שוגג למזיד בלא"ה ולאו משום דקנסו שוגג אטו מזיד ומפרש האיך עבידא פי' למאי נ"מ ומסיק נטע פחות מל' יום כו'. ואתיא כמ"ד מפני מנין ברם כמ"ד מפני חשד וקנסו שוגג אטו מזיד נ"ל איפכא אתיא כמ"ד מפני חשד ברם כמ"ד מפני מנין וקנסו שוגג אטו מזיד בתמיה פי' דבזה לא שייך משום קנסו שוגג אטו מזיד ושייך התיבות הללו למס' שביעית פ"ב ה"ד ומייתי הכא אגב גררא כדרך הש"ס הזה כמובן לכל הרגיל בו ועיין בתוס' הרי"ד ותמצא מבואר:

כל

מה טעם דרבנן. דמחמירי בשביעית יותר משבת: נחשדו ישראל על השביעית. הלכך גזרו בה טפי שלא יטע במזיד ויאמר שוגג הייתי: דבר אחר מונין לשביעית. מונין השנים של שני שביעית לנטיעות לענין ערלה ורבעי וכשמונין השנים למפרע יראו שנטיעה זו בשביעית היתה ואתו למישרי נטיעה בשביעית: ואין מונין לשבתות. שהרי שנים הוא שמונין לנטיעה ולא ימים והלכך לזמן מרובה לא יוודע הדבר שנטע זה בשבת: היך עבידא. כלומר דמפרש מאי נ"מ מבין הני שני הטעמים והיך עבידא דלפעמים איכא חדא טעמא וליכא לאידך וקאמר בכה"ג דלקמיה: נטע פחות משלשים וכו'. דתנינן לעיל בפ"ב דשביעית בהלכה ו' הנוטע שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה תמימה ומותר לקיימו בשביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה תמימה ואסור לקיימו בשביעית כדתנן במתני' שם שאם נטע פחות משלשים יום לפני ר"ה יעקור והשתא אם זה נטעה בשוגג פחות משלשים יום לפני ר"ה של שביעית ונכנסה לשביעית איכא בינייהו דאין תאמר דהטעם שהחמירו אף בשוגג בשביעית מפני החשד אין כאן חשד שהרי לא נטע בשביעית עצמה דנימא להחמיר אף בשוגג שלא ידע שהוא פחות מל' יום ודאי כולי האי לא מחמרינן משום חשדא דשביעית עצמה אבל אין תימר דהטעם הוא מפני מונין יש כאן ג"כ טעמא דמונין שכשיראו אח"כ שבשני ערלה ורבעי יהיו כלין והיינו לאחר ג' שנים לערלה וד' רבעי שלימות דפחות מל' יום לא עלתה לו שנה ויחשבו למפרע וימלאו שנטיעה זו מתחלת חשבון שלה מתחילת שנה שביעית היא אכתי אתו למישרי נטיעה בשביעית או בפחות מל' יום לפני שביעית ולהאי טעמא איכא למיגזר אף בשוגג בכה"ג: נטע פחות משלשים לפני שמינית ונכנסה שמינית כצ"ל וכן הוא בפ' כירה. כלומר וכן איכא בינייהו איפכא שאם נטע בפחות משלשים יום לפני ר"ה של שמינית ונכנסה לשנת שמינית אין תימר חשד יש כאן חשד אין תימר מונין אין כאן מונין. וחסר כאן אין תימר הבתרא ובפ' כירה גרסינן לה אלא שגם מסורסת הגי' במקצת וכצ"ל כמו שהגהתי. כלומר דלטעמא דחשדא איכא הכא שהרי בשביעית עצמה הוא שנטע אבל טעמא דמונין ליכא דהא פחות משלשים לפני ר"ה לא עלתה לו שנה וכשיחשבו לאחר שיכלו שני ערלה ורבעי יראו למפרע שהשנים מתחילין מתחילת שנת שמינית וליכא למיגזר מידי דלא"ג דהשנים שלימות מתחילין הן מקודם שמינית מ"מ תלינן שיאמרו דזה לא נטע אלא לאחר שכלתה שנת שביעית דודאי בשביעית עצמה לא היה נוטע: ואתיא כמ"ד מפני החשד ברם כמ"ד מפני מונין קנסו בשוגג מפני מזיד. כצ"ל כמו שהיא בפרק כירה. כלומר דהש"ס מסיק לה דהאי טעמא דמפני חשדא הוא העיקר וכהאי מ"ד אתיא שפיר המתני' דקתני הנוטע בשביעית משום דבשביעית עצמה לעולם איכא האי טעמא דמפני חשדא אבל למ"ד דטעמא מפני מונין ולדידיה לא אתי האי טעמא בלחוד אלא כשנטע פחות מל' לפני שביעית וכך הוא משמע מהאי דבר אחר דבא להוסיף על האי טעמא דמפני חשדא וקאמר דבר אחר וכו' וכלומר להשמיענו דאף במקום דליכא טעמא דחשדא טעמא דמונין מיהת איכא ולא מיתוקמא האי טעמא לחודיה אלא בנטע פחות משלשים לפני שביעית וכדאמרן וא"כ בהא קנסו בשוגג מפני מזיד בתמיה וכי כולי האי חששו חכמים למיקנס בשוגג אטו מזיד אף בחששא רחוקה כזו והיכא דטעמא דמפני חשדא ליכא וא"ת דאה"נ דחששו חכמים למיקנס בשוגג אף במקום דליכא אלא טעמא דמפני מונין בלחוד א"כ קשיא אמאי תני במתני' הכא הנוטע בשביעית אף בשוגג יעקור אם דקנסו חכמים אף בנוטע פחות משלשים יום לפני שביעית הוה ליה לאשמועינן רבותא טפי ועוד דלעיל בשביעית בפ"ב דמיירי בפחות משלשים יום כדתנן אין נוטעין וכו' פחות מל' יום לפני ר"ה של שביעית ואם נטע וכו' יעקור והו"ל למיתני ואם נטע בין בשוגג בין במזיד יעקור אלא ודאי כל היכא דליכא אלא האי טעמא דמפני מונין בלחוד לא גזרו חכמים בשוגג אטו מזיד ובמקום דאיכא טעמא דמפני חשדא הוא דגזרו ולפיכך לא תנינן להא אלא בנוטע בשביעית עצמה:

הלכה ד מתני'

אין תורמין ממין על שאינו מינו. כדדרים בגמ' דכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן אמרה תורה תן חלב לזה ותן חלב לזה: כל מין חיטין אחד. אפי' שחמתית ולבנה תורם מזה על זה: כל מין תאנים וכו' אחד. בין שחורות בין לבנות: וגרוגרות. כשהן לחין קרויין תאנים וכשיבשו קרויין גרוגרות וכשנדרסין בעיגול קרוי עיגול דבילה: כל מקום שיש כהן. ליתן לו מיד תורם מן היפה וזהו מן התאנים על הגרוגרות דתאנים יותר יפים הן אבל לא מגרוגרות על התאנים: תורם מן המתקיים. מן הגרוגרות על התאנים דגרוגרות מתקיימי טפי: לעולם הוא תורם מן היפה. דכתיב בהרימכם את חלבו ואי פסיד פסיד ואין הלכה כר' יהודה: תורמין בצל קטן שלם. דשלם עדיף אע"פ שחצי בצל גדול חשוב הוא ור' יהודה ס"ל דחשיב עדיף ואין הלכה כר"י: על הכופרים. על של בני הכפרים: מפני שהוא מאכל פוליטיקום. בצלים של בני המדינה הם חשובים ומאכל בני פלטרין של מלכים: גמ' זה אחד מג' מדרשות שהן

תוס' הרי"ד

האיך עבידה נטע פחות משלשים יום לפני שביעית אין תימר מונין יש כאן מונין וכו' ואתיא כמ"ד מפני מונין ברם כמ"ד מפני החשד וקנסו שוגג אטו מזיד. לא מצאתי פירוש לתיבות הללו ובפ' כירה הגירסא להיפך כמ"ד מפני החשד ברם כמ"ד מפני מנין וקנסו שוגג מפני מזיד וכל המפרשים ז"ל דחקו א"ע יש מקיימין עיקר הגירסא דפ' כירה ויש מקיימין עיקר הגירסא כמו הכא ולא הבנתי פירושיהן והגרי"י ז"ל כתב דעיקר הגירסא כמו שהיא כאן ומפרש דקאי על הא דר' אחא דמוקי במזיד כר"מ אבל בשוגג הא ר"מ ס"ל דבשוגג יאכל אף בשבת ואי כמ"ד מפני החשד ולפיכך קנסו בשוגג מפני מזיד בשביעית משא"כ בשבת דלא נחשדו הא איתא לע"ל בירושלמי דאימתי לא נחשדו גבי שבת רק דווקא גבי בישול לכל נחשדו להיות מניחין א"כ נבריית הזאת דמיירי ממניח וע"ז נחשדו א"כ אף בשוגג לא יאכל ודבריו תמוהין דממ"כ היכי מיירי שבריתא אי קודם גזירתא [עיי' בבבלי במס' שבת דף ל"ח ע"א] הא לא נחשדו על הנחה כמו על בישול ואי לאחר גזירתא א"כ לא תלי בפלוגתא דמונין או מפני החשד דאפילו למ"ד דמונין וס"ל לא נחשדו גם על שביעית רק מפני מנין נמי קשה כיון דלאחר גזירתא דנחשדו בפירוש גזרו על השוגג במניה כיון דנחשדו ע"ז שניהו ולא תלי כלל בפלוגתא דמונין ובאמת הא דמוקי ר' אחא במזיד כר"מ הוא בוודאי קודם גזירתא. אבל האמת יורה דרכו דזה קאי על הא דפ"ב דמס' שביעית כאשר נבאר בע"ה דגרסינן שם נטעו ומת בנו מהו שיהא מותר לקיימו [וכשסיא דאיבעיא לן דבבלי במס' מ"ק דף י"ג ובגיטין דף מ"ד מהו שיקנסו בנו אחריו לדידי' קנסיהו רבנן והא ליתא או דילמא למתוכו קנסוהו

מראה הפנים

כמי שלא נכנס מתחת שבת כלום וא"ב נימא דגם במבשל בשוגג כן הוא שלא יהנה מתחת שבת מ"מ מכיון דחזינן דהש"ס לא מייתי האי מילתא לעיל גבי מבשל לא ס"ל הכי אליבא דר' יהודה אלא גבי משהה וכהאי סברא שזכרנו. ודע דהתוס' מביאין להא דהכא בפ' בכל מערבין (דף מ) ד"ה אי מסכתא להו וכו' שמביאין שם לפירש"י בפ"ג דביצה דבדבר הנימוד או הנלקט בי"ט הראשון של גליות שממתין בי"ט שני בכדי שיעשו דטעמא הויא שלא יהנה ממלאכת יו"ט ולדעת בה"ג וכן לר"ת ממתין עד מוצאי יו"ט בכדי שיעשו דטעמא הוי שלא יאמר לו ישראל להנכרי שיביא לו וכתבו שם וריצב"א אומר דבירושלמי משמע דטעם כדי שיעשו כפירש"י (ויע' שם ע"ש בגליון התוס' דהכא הוא ולא כדכתב שם) דתני התם לא תמלא אשה וכו' וכתר הכי מפרש מפני שהניית שבת עליו וכיון דממתין בכדי שיעשו איכו נהנה ממלאכת שבת כלום ובמקומו יתבאר בס"ד:

דבר אחר מונין לשביעית ואין מונין לשבתות. הני תרי טעמי אליבא דר"מ הובאו ג"כ בבבלי גיטין (דף נד) גבי הא דרמי התם דר"מ אדר"מ ודר' יהודה אדר' יהודה ומשני לה. והתם קאמר מאי דבר אחר ה"ק וכ"ת שבת נמי זימנין דמיקלע יום שלשים בשבת וכו' ואיכא חשבא דמונין אף בנוטע בשבת ת"ש דבר אחר נחשדו וכו' והכא מסיק לה ג"כ כטעמא דמפני חשדא אלא דהכא פריך לה אהך טעמא דמונין משביעית גופה מדלא קתני אלא הנוטע בשביעית עצמה ולא קתני רבותא טפי דאפי' בנוטע בפחות משלשים לפני שביעית איכא למיגזר אף בשוגג לטעמא דמונין כמבואר בפנים והתם ניחא ליה להש"ס טפי למיפרך משבת דלטעמא דמונין איכא למיגזר אף בנוטע בשבת בשוגג וה"ה דמצינן למיפרך נמי משביעית כדפריך הכא: **זה** אחד משלשה מדרשות שהן מה וכין נתורם כל חלב יצהר וכו'. כדפריסית ואזלא ממש כהא דאמרינן בפ"ט דבכורות (דף נד) על האי דרשא אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן דגן ודגן מנין ק"ו מה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אינן מתעשרין זה על זה וכו'. והרמב"ם ז"ל בדרשא דהאי דינא כתב מקרא אחר כמו שהביא בפ"ה בהלכה ב' בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו

שנויי נוסחאות (ס"ו) מוצאי [ד"ו] ליתא. (פ"ע) מפני מזיד [בכי"ר] אטו מזיד.

מהר"מ יפ"ם

רבי יוחנן בשם רבי ינאי זה א' מן שלשה מדרשות וכו'. נכתב בגידו ע"ל ד"ז ע"א ולקמן דף כ"ב ע"ב ב' מדרשות אחרים:

עמודי ירושלים תנינא

אין כאן חשד. כתב הס"ק שבת פ"ג ה"א וז"ל הר"א פי' במסכת תרומות ואין לקנוס שוגג אטו מזיד שהרי לא נטעה בשביעית והע"ג דקלטה בשביעית וה"ל כאלו נטעה בשביעית דהא מטעם זה צריך לעקור במזיד אפ"ה אין לקנוס שוגג אטו מזיד דלאו כ"ע יגע דאיט־קולטות פחות מל' יום ומזיד קנסינן ליה הואיל ועבר על דברי חכמים וקשה מנ"ל דבנטע פחות משלשים יום דלא קנסינן דהא עכ"פ חזינן דעבר על דברי חכמים שאמרו שאסור ליטע פחות משלשים ואדרבא ניכר הוא שאינו זהיר בשביעית וכל דבריו דחוקים והאמת יורה דרכו דגם במזיד שרי בנטע פחות מל' יום למ"ד מפני החשד וכן משמע ברמב"ם פ"ג מהלכות שמטה שכתב אף בזמן הזה אין נוטעין פחות משלשה שבועות קודם שביעית ודבר זה אסור מפני מראית העין שיאמר הרואה בשביעית נטעו וזה מבואר כמ"ש:
ואתיא כמ"ד מפני החשד כתב הס"ק שבת פ"ג ה"א וז"ל הר"א הגיה במסכת תרומות ואתיא כמ"ד מפני החשד ברם כמ"ד מפני המיניין וקנסו שוגג אטו מזיד וה"פ מתני' דתני ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר ומשמע כן אמת שנטעה בשביעית אפילו פחות מל' יום לפני השמינית וע"כ הטעם מפני החשד דאי משום מניין ליכא וקשה א"כ מאי האי דקמסיים קונסו שוגג אטו מזיד וע"ק הא אף בברייתא תני סת..א ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר ולפי גירסתו נ"ל דטעמא דחשד עיקר ובברייתא קתני ד"א מונין וכו' ומשמע דד"א הוא עיקר ע"כ נראה הגי' שבתרומות עיקר וכמו שפירשתי:

גליון הש"ס וציון ירושלים

²היאך עבידא נטע וכו'. ע' בשנות אליהו פ"ב משביעית משנה ו' וע' בלקוטי הרמב"ן בר"ס דף ט:

מסורת הש"ס

גיטין נה.

בכורות נג: תמורה ה.

ברכות לט: וש"נ.

כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן. פי' מדכתיב ב' פעמים חלב הוא ללמד שאין תורמין מן התירוש על היצהר [כדאיתא במס' בכורות דף נ"ג ע"ב] אם ללמד שהן תורמין מן התירוש על הדגן מדכתיב חד חלב אתרווייהו ז"א הרי תירוש ויצהר יוכיח כדמסיק שהן ב' מיני אילן ואין תורמין ומעשרין מזע"ז אף אני ארבה שני מינין שבדגן:

שהן מחוורין בתורה [ז]כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן *מה נן קיימין אם ללמד שהן תורמין מן התירוש על הדגן ומן הדגן על התירוש התיבון הרי תירוש ויצהר הרי שני מיני אילן ואין תורמין ומעשרין מזה על זה דו אמר מה תירוש ויצהר שהן מיוחדין שהן ב' מיני אילן אין תורמין ומעשרין מזה על זה ואף אני מרבה שני מינין שבדגן שני מינין שבתבואה [א] שאין תורמין ולא מעשרין מזה על זה כל מין חיטים אחד לכן צריכה אפי' מן אגדון על שמתית ומן שמתית על אגדון כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחת ותורמין ומעשרין מזה על זה תני [ב] *[ז]תורמין תאנים על הגרוגרות במניין וגרוגרות על התאנים במידה אבל לא תאנים על הגרוגרות במידה ולא גרוגרות על התאנים במניין רשב"ג אומר סלי תאנים וגרוגרות מין אחד הן ותורמין ומעשרין מזה על זה א"ר ישמעאל בי ר' יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות מן המוקצה על תשעים תאנים שבכלכלה ר' ירמיה סבר מימר את רואה את הצמק כאלו תפח ונסב סלין כמה דאינון ר' יונה ור' יוסי תרין אמרין דרך התפח לצמוק ואין דרך הצמוק לתפוח ונסב סלין רברבין בתאנייא

אמר

שהן מחוורין. שמפורשין ממש בתורה חדא הא דלקמיה ואידך לעיל בפ"ק הלכה ה' ואידך בריש פרקין כדגן מן הגורן וכולהו דריש להו ר' יוחנן בשם ר' ינאי: כל חלב יצהר וגו' מה אנן קיימין. כלומר דבעי לאסוקיה לדרשיה דילפינן מכאן דכל שני מינין אין תורמין מזה על זה והלכך מפרש דבמה אנן קיימין הא דכתבה התורה חלב גבי [במדבר יח] יצהר דמשמע דלמין אחד תן לו החלב והתרומה שלו וגבי תירוש ודגן שהן שני מינין ג"כ כתבה התורה חלב אחד והשתא היאך תפרש להאי קרא: אם ללמד שהן תורמין מן התירוש על הדגן וכו'. הא לא מצית אמרת דהתיבון על זה דהרי תירוש ויצהר הרי שני מיני אילן הן ואין תורמין ומעשרין מזה על זה כדילפינן מדכתבה התורה לחלב אחד גבי יצהר ואם הן שניהם מין אילן ואפ"ה אין תורמין מזה על זה מכ"ש תירוש ודגן שזה מין אילן וזה דגן שאין תורמין מזה על זה: דו אמר. כלומר אלא ע"כ דה"ק קרא מה תירוש ויצהר וכו' ואף אני מרבה שני מינין שבדגן וכו' כל"ל ולהכי כתב חד חלב לגבי תירוש ודגן ללמד מתירוש על דגן דכמו שחלוק מין תירוש ממין אחר של אילן ואין תורמין מזה על זה ואע"פ ששניהם מין אילן הן כך חלוקין הן שני מינין שבדגן אע"פ ששניהם מין דגן הן הואיל וחלוקין במינן דגן הן אין תורמין ומעשרין מזה על זה: כל מין חטים אחד לכן צריכה. כלומר הא דתנינן במתני' כל מין חטים אחד ומאי קמ"ל וקאמר דלכך היא צריכ' לאשמועינן דאפי' מאגדון על שמתית או איפכא תורמין מזה על זה. אגידון לבן שמתית אדום כדלעיל בפ"ב דפאה גבי הזורע שני מיני חטים ואגדון מל' יין אגורדלי כדפריסית שם: כל מין תאנים וכו' תני. בתוספתא פ"ד והגי' שם מסורסת וגי' דהכא עיקר: תורמין תאנים על הגרוגרות במנין. כגון עשר תאנים על תשעים גרוגרות אבל לא במדה מפני שממעט בשיעורא לגבי מנין דכלי המחזיק מאה גרוגרות לא יחזיק מן התאנים אלא חמשים שהן לחין ותפוחין וכי מנית להו לא אשכחת לכל עשר גרוגרות דחולין חדא תאנה דמעשר: וגרוגרות על התאנים במדה אבל לא במנין. דממעט בשיעורה לגבי מדה דתשעים תאנים מחזיקין כמדת כלי גדול ועשר גרוגרות מחזיקין מדה קטנה וכי כיילת להו לא אשכחת אחד מעשרה במידה הגדולה של תשעים התאנים: רשב"ג אומר וכו'. לקמיה פליגי בפירושא דמילתיה דרשב"ג: אבא היה נוטל עשר גרוגרות מן המוקצה. כלי שנותנין בו הגרוגרות והיה נוטל עשר מהן להפרים על תשעים תאנים שבכלכלה ולא היה מקפיד: ר' ירמיה סבר מימר. לפרש מילתיה דרשב"ג דקאמר סלי תאנים וגרוגרות מין אחד הן דה"ק לפי שאתה רואה את הצמק והן הגרוגרות שעכשיו צמוקו רואה אתה אותן כאילו תפח כמו שהיו בתחלה קודם שצמקו ולפיכך נסב סלין כמה דאינון דס"ל לכמות שהיו מעשרינן ולוקח לפי המנין של התאנים שבסלין מסלי גרוגרות למעשר עליהן כפי שהן עכשיו שהרי אנו רואין להגרוגרות כאילו היו תפוחין כבתחילה ונמצא אפי' אם תורם מהגרוגרות במנין על התאנים אינו ממעט במידה שאם היו כאן תשעה סלי תאנים והיה מן הגרוגרות שמפרים עליהן סל אחד לפי השיעור שהיו תפוחין בתחלה ואע"פ שעכשיו אינם מחזיקין לסל אחד לפי ערך תשעה סלי תאנים והיינו דקאמר נסב סלין כמה דאינון כלומר לוקח מהסלין כמו שהן כדאמרן ופליג רשב"ג אסיפא דמילתיה דת"ק דלדידיה א"ל להפרים מהגרוגרות על התאנים במידה: תרין אמרין. תרווייהו אמרי דלא כר' ירמיה שהרי דרך התפח לצמוק אבל אין דרך הצמק לחזור ולתפוח והלכך אין מעשרין הגרוגרות לכמות שהיו בתחלה אלא כמות שהן עכשיו ונסב סלין רברבין בתאנייא כלומר שצריך שיקח להגרוגרות שיהיו בסל גדול כמו סלי תאנים שאם יש כאן תשעה סלי תאנים יקח סל גרוגרות כמו מדת אלו סלי תאנים ויפרים עליהן והכתא לר' יונה ור' יוסי לא פליג רשב"ג אסיפא דמילתיה דת"ק דאיהו נמי ס"ל דגרוגרות על התאנים במידה וכי פליג ארישא הוא דפליג דת"ק קאמר תאנים על הגרוגרות במנין ועלה הוא דקאמר סלי תאנים וגרוגרות מין אחד הן כלומר שוין הן ואם יש כאן תשעה סלי גרוגרות מפרים סל אחד תאנים עליהן ואע"פ שממעט הוא לגבי מנין בהא לא איכפת לרשב"ג דס"ל דלעולם אחר המדה אנו הולכין וכל מידת הסלין שוין הן בין אם יהיו מתאנים או מגרוגרות ולפיכך מפרים מזה על זה ובלבד שלא יפחות מן המדה:

אמר

ר' ירמיה סבר מימר את רואה את הצמוק כאילו תפח ונסיב סלין כמה דאינון. פי' דר' ירמיה ס"ל להלכה דאמרינן את רואה את הצמוק כאילו תפח וע"כ מותר לתרום עשר גרוגרות על תשעים תאנים אבל את רואה את התפח כאילו צמוק לא אמרינן והילכך כשמפרים מתאנים על תאנים גופייהו במדה תורם אפילו מסל תפוח על סלין מתאנים פשוטים נמי ונסיב סלין כמה דאינון פי' סלין שוין ולא צריך ליטול תאנים תפוחין בסלין רברבי על סלין זוטרי משום דאל"כ הוי התפח כאילו צמק ונמצא חסר השיעור זה לא ס"ל לר' ירמיה אלא ר' ירמיה לנפשיה ס"ל להלכה דאמרינן את רואה את הצמוק כאילו תפח אבל אין את רואה את התפח כאילו צמק אבל ר"י ור"י ס"ל איפכא דדרך התפח לצמוק ואין דרך הצמוק לתפוח כן ס"ל לר"י ולר"י להלכה ע"כ נסיב סלין רברבין בתאני' פי' כשמפרים בתאנים גופייהו מתפוחין על שאינן תפוחין במדה אי אפשר דהא צריך ליטול סלין רברבין להפרים על שאינן תפוחין בתאנים גופייהו א"ל ר"א כן הוי ר"א רבכון הוי בה תמן תנינן כבילה אוכלין שנתנן בחמה ונתמעטו כו' הרי אלו טהורין וכסיפא מסיק הניחן בגשמים ותפחו טמאין ופירש"י ז"ל במס' מנחות דף נ"ד דלאחר שנצמקו בחמה חזר והניחן על הגשמים ונתפחו טמאין והנה מרישא מוכח דלא אמרינן את רואה את הצמוק כאילו תפח ומסיפא מוכח דלא אמרינן דאת רואה את התפוח כאילו נצמק ע"ז פליגי דרומאי ור"י ורשב"ל דרומאי אמרין והוא שיהא כזית מעיקרו ועל הסיפא ועל הרישא קאי דמיירי שהיה בו כזית מעיקרא וע"כ ברישא טהור משום דאין את רואה את הצמוק כאילו תפח ובסיפא אפילו דנתפח ואמרינן דאת רואה התפח כאילו נצמק ה"מ דהוי כזית רק ע"י התפוח אבל כשהיה כזית מעיקרו ונצמק וחזר ונתפח אפילו את רואה אותו לכמו שהיה מעיקרא הרי היה בו כזית מעיקרו אבל אם לא היה בו כזית מעיקרא רק שע"י התפוח נעשה כזית אמרינן דהוי לכמו שהיה [עיין בבבלי במס' מנחות דף נ"ד] ואת רואה את התפח כאילו נמק והוא כשיטת ר' יונה ור' יוסי אבל ר"י ורשב"ל ס"ל דאפילו אין בו כזית מעיקרו מ"מ מכיון שנתפח הוי השיב כזית ולא אמרינן רואין את התפח כאילו נצמק וכן ס"ל לר"י ורשב"ל ברישא ג"כ דלא היה בו כזית מעיקרו אלא שנתפח והניחן בחמה ונתמעט וכגוונא דסיפא דהא סיפא על הרישא קאי כדפירש"י ז"ל הנ"ל דאל"כ אלא שהיה בו כזית מעיקרא א"כ למה כשנתמעט בחמה טהור הו"ל למימר את רואה את הצמק כאילו נתפח אלא ע"כ דמוקמי הרישא ג"כ כשאין בו כזית מעיקרו וה"פ כשנתפח ונתמעט טהור חזר ונתפח טמא דכשנתמעט טהור משום דאפי' את רואה את הצמק לכמו שהיה הא מעיקרא לא הוי כזית וכשנתפח טמא משום דאין את רואה את התפח לכמו שהיה ופלוגתייהו דדרומאי ור"י ורשב"ל בין ברישא בין בסיפא ונמצא דר"י ורשב"ל הוא בשיטת ר' ירמיה וע"ז מסיק תמן תנינן אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה ע"ד דר' ירמיה ור"י ורשב"ל [כגי' הפ"מ ז"ל ותיבת דרומאי טעות דמוכח הוא] שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה דס"ל ד את רואה את הצמוק כאילו תפח ושלשתן ס"ל בהא להלכה כר"מ וע"ד דדרומאי ור' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה דס"ל כר"מ בהא דחסירה דס"ל דרואין את התפח כאילו נמוק דהנהו ס"ל להלכה כההיא דר"מ ביתירה והנהו ס"ל להלכה כר"מ בההיא דהסירה :

א"ר

מסורת הש"ס
בכורות נג:
תוספתא פ"ד כאן. מנחות נד:

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פ"ה מהרומו' הל"ב ופ"א ממעשר ה"ו

לה
ב מיי' פ"ה מתרומות ה"א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' סג

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]כל חלב יצהר וכל חלב תירוש. עי' בבלי בכורות נג נד:
[ז]תני תורמין תאנים על גרוגרות. עי' כל הסוגיא במנחות נד נה ובשו"ת זקני בעל ספר אפרים רחי"ד ומ"ש בזה בעל עבודת הגרשוני ובשו"ת עבודה הגרשוני כדפס ג"כ התשובה:

מראה הפנים

שאינו מינו כל"אמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב וצריך טעם לזה ואפשר דהוא ז"ל היה מפרש להא דקאמר זה אחד משלשה דרשות וכו' כלומר שדין זה נלמד מג' דרשות דקראי חדא הא ואידך מהאי קרא כדגן מן הגורן וגו' וסמיך הש"ס אהא דמייתי ר' יוחנן בשם ר' ינאי להאי קרא בריש פרקין לענין טמא וטהור וה"ה דלמדין מכאן דדגן לחוד ויקב לחוד ואין תורמין ומעשרין מזה על זה ועוד מדכתיב בהרימכם את חלבו ממנו וכתב ללוים כתבואת גורן וכתבואת יקב למדין אנו ג"כ דהאי לחוד והאי לחוד ומכיון דמקרא דגורן ויקב למדין אנו ג"כ להרומת מעשר דאין תורמין ממין על שאינו מינו הביא הוא ז"ל להאי קרא דגבי תרומת מעשר כתיבא וממילא נלמד גם לתרומה גדולה דהא ונחשב כי כותא גורן וכו' כתיב וזה אתרומה גדולה מדבר שיהא נחשב לכם תרומת מעשר כתרומה גדולה דגורן ויקב:

תוס' הרי"ד

קנסוהו רבנן והא איתא ומדייק שם דלא קנסו] הני ר' יעקב בר אבוי דברדליה נטעו ומת בנו אסור לקיימו וכ"ס הרמב"ם ז"ל בפ"ג דשמיטה ויובל הי"א וגבי נט יבה או נדייה פסק כש"ס דילן דלא קנסו לבנו והיינו מטעם דכתב גבי נטיעה כיון דמפני מראית העין הוא כנטעו פתאת מל' יום לפני שביעית שמא יאמר הרואה בשביעית נטע אותם והוא מפני שיכר אל מוכין לשביעית א"כ מה לי הוא מה לי בנו בבלמא גבי נטייבה או נדיירה דהוא מפני קנס קי"ל דלא

תורמין תאנים על הגרוגרות במנין. הובא זה בש"ס דמנחות (דף נ' ע"ב) ולמאי דבארתי סוגיא דהכא בפנים הולא נפקא לענין נמק וחזר ותפח כדהתם אלא דנשמיה קת

שנויי נוסחאות (ס"ס) תורמין ומעשרין [ד"ו] תורמין ולא מעשרין. (ס"ו) תורמין ומעשרין [ד"ו] תורמין ולא מעשרין, ואף [ד"ו] ואם. (ס"ב) ומעשרין [ד"ו] ליתא. (ס"ג) הגרוגרות במניין [ד"ו] הגרוגרות הגרוגרות במנין.

עין משפט
נר מצוה

לו
א מיי' פ"ד מטומאת אוכלין הל' ה ו ופ"ד מאבות הטומאה הי"ג
לז
ב ג מיי' פ"ט ממעשה הקרבנות הי"ח
לח
ד מיי' פ"ה מתרומות הי"ח טוש"ע יו"ד סי' שלא סס"ג
לט
ה ו מיי' שם ה"ג טוש"ע שם

גליון
הש"ס
וציון
ירושלים

זאת רואה את הצמוק וכו'. ע' בשו"ת הרא"ם כלל ג סי' לד ומה שהשיב לו הרשב"א ז"ל בח"א סי' הספ הסב הסג ודו"ק:

א"ר יוחנן דר"י היא דר"י מתיר מפני שהוא משביחו. פי' הרשב"א ז"ל בתשו' כ"ד ה"א דה"פ דר"י הוא דס"ל כפי"א דתרומות דאין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו משותיו דכמה אנשים אין נוהין מיין כזה ואמר ר"י מחלפא שיטתי' דר"י פי' התם כפי"א מוחלפת השיטה והכי תנן התם אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו דברי ר"י וחכמים מתירין ומתניתין דידן דתנינן ולא מן המבושל על שאינו מבושל ר"י היא ר"א אומר אינה מוחלפת תמן בכהן כאן בבעלים דהתם כפי"א דמיירי בכהן ע"כ מתיר ר"י מפני שמשביחו דיין מבושל משובח לכו"ע ורק רבנן ס"ל דאין מבשלין מפני שממעטו ממידתו והילכך אפי' לר"י דמתיר התם משום דמשובח הוא וע"כ לא איכפת לן מה שנחסר מהמידה משום דעולה המעלה מה שמשובח בגופו משא"כ הכא בבעלים משום דהבעלים מפרישין אותו כמידתו שהיה קודם שנתבשל לפיכך אסור לפי שנותן לכהן פחות מן הראוי לפי מדתו דעכשיו וע"ז מסיק ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו ממידתו וחד אמר מפני שממעטו משותיו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר"י מחלפא שיטתי' דר"י ואמר ר"א אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי ר"י דו אמר מפני שממעטו משותיו פי' מפני שס"ל שממעטו משותיו ונמצא דלכמה אנשים גרע מבושל אליבא דהכמים ור"י חולק וס"ל דלהכל הוא משובח א"כ קשה מתניתין דידן וע"כ דמוחלפת השיטה אבל אי היה ס"ל לר"י דממעטו ממידתו א"כ לא הוי מוחלפת השיטה דהא בבעלים אי איפשר לתרום מן המבושל מפני שממעט המידה דצריך ליתן לפי מידה דעכשיו והוא נותן לפי המידה דמעיקרא וע"כ ר"י דס"ל דממעטו משותיו ולא ממידה כן פי' הרשב"א ז"ל ומה דמסיק מתניתא פליגא על ר"י ואף משאינו מבושל על המבושל וכ"ש מהמבושל על

אמר לון ר' אחא בן ר אילא רבנן הוי בה תמן *תנינן [א] כביצה אוכלין שהניחן בחמה ונתמעטו בן כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ כזית פיגול כזית נותר כזית חלב הרי אילו טהורין דרומאי אמרי והוא שיהא כזית מעיקרו ר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין ואע"פ שאין כזית מעיקרו תמן *תנינן [ב] אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה מני אמרו לו ר"מ פעמים שהשאור יפה והוא תפוח הא אילו סולת היתה צמוקה ועכשיו שהוא שאור יפה והוא תפוח את רואה את התפוח כילו צמק ונראית חסירה ופעמים [ג] שהשאור רע והוא צמק הא אלו סולת היתה תפוחה ועכשיו שהשאור רע והוא צמוק [ז] את רואה את הצמק כילו תפח ונראית יתירה על דעתיה דר' ירמיה דרומאי ור' יוחנן ור"ש בן לקיש שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה על דעתייהו דר' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה אילין דבר פטי בשלון אורז אנשין מתקנתה יתיה חברייא סברין מימר ייסב חיי לו לקביל מבשל אמר לון ר' יוסי אף אנא אמר כן למה שדרכו לתפוח:

הלכה ג מתני'

[ד] ותורמין זיתי שמן על זיתי כבש ולא זיתי כבש על זיתי שמן ויין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל [ה] זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרע וכל שאינו כלאים בחברו תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה *ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה חוץ מן הזונין על החיטין שאינן אוכל [ו] והקישות והמלפפות מין אחד ר"י אומר ב' מינין: גמ' א"ר יוחנן דרבי יהודה היא *דר"י מתיר מפני

אמר להון ר' אחא. לר' יונה ור' יוסי בן רבי אילא רבנן הוי בה כך היה ג"כ מקשה ר' אילא רבכס על סברת ר' ירמיה כמו שאתם מקשים עליו והוסיף והביא ראיה ממתני' דלקמיה דלא משערינן לכמות שהיו בתחלה אלא כמות שהן עכשיו משערינן: תמן אמר תנינן. כלומר כך אמר ר' אילא תמן תנינן בפ"ג דטהרות כבילה אוכלין שהוא שיעור לטומאה שהניחן בחמה ונתמעטו מכשיעור וכן כזית מן המת או מן הנבילה וכו' הרי אלו טהורין ובפיגול ונותר וחלב אין חייבין עליהן וקתני התם בסיפא הניחן בגשמים ונתפחו טמאין וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב אלמא דכמות שהן עכשיו משערינן ולא כר' ירמיה: דרומאי אמרי והוא שיהא כזית במעיקרו. אסיפא דהתם קאי דקתני הניחן בגשמים ותפחו טמאין וחייבין עליהן דוקא בשהיה בהן כשיעור מעיקרא ונמקו וחזרו ותפחו הוא דאמרינן הכי לפי שאין דיחוי באיסורין: ר"י ור"ל תרווייהו אמרין אע"פ שאין כזית מעיקרו. אלא שעכשיו מאחר שתפחו יש בהן כשיעור הולכין אחר כמות שהן: תמן תנינן. ברים פ"ה דמנחות כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ ר' מאיר אומר שאור בודה להן מתוכן ומחמצן שמבדיל מקצת סולת מן העשרון בעצמו לאחר שנמדד ולש אותו המקצת וטומנו בהעשרון ומתחמץ כולו מאליו ר' יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר שלא התחמץ יפה לפי שאין כאן שאור מחומץ אלא מביא את השאור מתוך ביתו שהוא מחומץ יפה ונותן לתוך המדה של עשרון ומוסיף סולת וממלא את המדה אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה וכדמפרש ואזיל: מני אמרו לו ר"מ. הוא שהשיב כן לר' יהודה דפעמים שהשאור שמביא יפה הוא שהוא תפוח ועלה הרבה ואין בו סולת אלא דבר מועט והא אילו סולת היתה צמוקה שאין כאן עשרון שלם אלא שעכשיו לפי שהשאור יפה הוא ותפח נדמה שיש כאן עשרון כשממלא את המדה ובאמת אנו אומרים את רואה את התפוח כאלו צמק ונראית חסירה שהרי אם תשער לכמות שהיה צמק ודבר מועט אין כאן עשרון והמדה נראית חסירה: ופעמים. הוא בהפך שהשאור רע הוא ויש בו סולת הרבה אלא שלא עלה יפה והוא עכשיו צמק הא אילו סולת היתה תפוחה המידה אלא שעכשיו לפי שהשאור רע והוא צמק ומחזיק המידה ובאמת יש כאן יותר מעשרון אם אתה רואה את הצמק כאלו תפוח היה בתחילה ונראית המידה יתירה: ע"ד דר' ירמיה ור' יוחנן ור"ל וכו'. כצ"ל ותיבת דרומייה שהוא באמצע מטעות הדפוס הוא שנעתקה התיבה מסורה שתחתיה לאשר עליה ולקמן היא שייכא. דר' ירמיה ור' יוחנן ורשב"ל שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה כלומר דלכולהו ס"ל דאת רואה את הצמק כאילו תפח. ר' ירמיה כדאמר לעיל ור"י ור"ל תרווייהו ס"ל דאע"פ שלא היה בו כזית מעיקרו לפי שאתה רואה אותן עכשיו תפוחין וא"כ מכ"ש דס"ל כר' ירמיה דאת רואה את הצמק עכשיו כמו שהיה תפוח בתחלה והרי לדעת שלשתן דבר אחד הוא כמה שאמרו גבי פעמים שהיתה יתירה לפי שאנו אומרים את רואה את הצמק כאלו היה תפח בתחלה: ע"ד דדרומייה ור' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה. כלומר ולסברת ר' יונה ור' יוסי דלעיל דאמרי אין אומרים את רואה את הצמק כאלו תפח שאין דרך הצמק להיות חוזר תפוח אלא דאיפכא אנו אומרים את רואה את התפוח כאלו צמק שכן דרך התפוח להיות צמק וכן לדרומאי דלעיל דפליגי וס"ל דדוקא בשהיה בהן כזית מעיקרא הא לאו הכי אין אנו אומרים את רואה את הצמק כאלו תפח וסברת דרומאי כסברת ר' יונה ורבי יוסי הוא וא"כ שלשתן אמרו דבר אחד בהא דר"מ יגן גבי פעמים היתה חסירה דרואין את התפוח כאלו צמק: אילין דבר פטיי. בני בר פטיי בשלו אורז ושכחו לתקן אותו מקודם ושאלו ה אך לעשות לפי שהמבושל יותר תפוח מן החי: חברייא סברין מימר ייסב חיין לו לקבל מבושל. כלומר שיקחו מהאורז חי וישערו לו לקבל המבושל לפי מה שהיה בתחלה בו: ואמר לון ר' יוסי. שפיר הוא ואוף אנא סבר כן שישערו חי נגד החי של המבושל והיינו לו לקביל מבשל למה לפי שדרכו לתפוח כשמבשלו וא"כ אין יכולין לשער את החי נגד המבושל כפי שהוא עכשיו דזה מרבה בשיעור הוא אלא שישערו לו לקביל מבושל כדפרישית שישערו את המבושל לו למאי שהיה חי בתחלה מזה המבושל ולפי אותו השיעור יתקן מן החי:

הלכה ה מתני' ותורמין זיתי שמן. שטושין שמן על זיתים שאין עומדין לשמן אלא לכבוש אותן בחומץ או במי מלח לקיימן לאכילה לפי שזיתי שמן יפין הן מזיתי כבש והוה ליה מן היפה על הרע: ויין שאינו מבושל. שהוא יפה לשתייה יותר מן המבושל: כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה. כדיליף ברים הלכה דלעיל דכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' ותירוש ודגן כלאים הן זה עם זה: חוץ מן הזונין על החטים. זונין מפרש להו ברים כלאים שהן ממין חטים אלא שגרוע ונשתנה ואינו אוכל ואין מקיימין אותן אלא ליונים: והקישות. קוקומברוס בלע"ז ובערבי פאקו"ס והמלפפון לידרו"ס בלע"ז ובערבי פייא"ר מין אחד הן ותורמין מזה על זה: ר' יהודה אומר שני מינין. לטעמיה הוא דאזיל דס"ל לעיל בפ"ק דכלאים בהלכה ב' שהן כלאים זה בזה ואין הלכה כר' יהודה: גמ' א"ר יוחנן דר' יודה היא. מתני' דקתני ויין שאינו מבושל על המבושל אתיא אפי' כר' יהודה וכלומר דאע"ג דלעיל ס"ל לר' יודא ופליג בכלל קטן שלם הכא לא פליג ומודה דדוקא שאינו מבושל על המבושל הוא דתורמין ומשום דלקמיה פריך ר' יוחנן דר' יהודה אדר' יהודה אקדמיה להא דמתני' דידן אתיא נמי כר' יהודה: דר' יהודה מתיר מפני

מסורת
הש"ס

טהרות פ"ג משנה ד וש"נ.
מנחות נב:
תמורה ס:
לקמן פי"א מ"א

תוס' הרי"ד

דלא קנסו בנו אחריו אבל גבי נטיעה דהוא מבוש שישראל מוכין לכביעית וגבי נטיעה דשייך מנין א"כ מה לי הוא מה לי בנו. והכא בהא דמבעיא ליה להירושלמי גבי נטיעה אם בנו מותר לקיימו והא דפשיט דבנו אם כ לקיימו יש לחקור כאיזה מ"ד אהיא אם מפני המינין או מפני החשד ובוודאי הפשיטות דאסור לקיימו יש לפרשו כבני פנים או דמפני קנס וס"ל דקנסו בנו אחריו דלממונו קנסו רבנן והא איהא או דמפני מינין ובוודאי בני הסור לקיימו הכל

מראה הפנים

קאת בנוסחא דפלוגתא בענין זה דר' יוחנן ס"ל ה"ס משערין כמות שהן והבאר מה שלא הובא התם מהקלא וטריא דהכא מבואר הכל הוא. והתם מוקי להא דקאמר

שנויי נוסחאות (ס"ב) תמן תנינן [ד"ו] תמן אמר תנינן. (ס"ה) מעיקרו [כד"ו] במי עיקרו [בכי"ר] בעיקרו. (ס"ו) מיא [ד"ו] ליתא. (ס"ח) אמרו לו ר"ם [בד"ו] אמר לו ר"ם [ובכי"ר] לר"ם. (ס"ט) אף [ד"ו] אוף.

(בכר לאדן) חי לא לקבל מבושל כצ"ל. פי' יקח מן החי מעט לא כנגד מבושל כלמפרש שהמבושל טופח:

(מהר"ם יפ"ם) כזית נותר וכזית חלב הרי אלו טהורין. ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא כצ"ל [וכ"ה בטהרות פ"ג מ"ד]:

מסורת הש"ס

מפני שהוא משביחו *ואמר רבי יוחנן מחלפא שיטתיה דר' יודה ר' לעזר אומר אינה מוחלפת [ז]תמן בכהן וכאן בבעלים ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו משותיו וחד אמר מפני שממעטו ממידתו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר' יוחנן מחלפא שיטתיה דר"י ואמר ר"א אינה מוחלפת *תמן בכהן וכאן בבעלים הוי רבי יוחנן דהוא אמר מפני שממעטו משותיו רבי יודא בן רבי אימי בשם ריש לקיש מפני שממעטו משותיו מתני' פליגא על רבי יוחנן ואף משאינו מבושל על המבושל וכל שכן מהמבושל על שאינו מבושל אמר ר' אימי לא תני ר' יוחנן אמר ר' בון בר כהנא בשם רבי [במדבר יח] ולא תשאו עליו חטא *ממה שהוא בנשיאת עון אתה יודע מה שעשוי הא דבר שהוא אוכל מותר מתני' דרבי ישמעאל בר' יוסי *דאמר ר' ישמעאל בי ר' יוסי משום אביו [ח] תורמין מן היין על החומץ אבל לא מן החומץ על היין עבר ותרם תרומתו תרומה ר' אומר יין וחומץ שני מינין אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה *אמר רבי יהושע בן לוי מסתברא יודה רבי לדבר תורה מה טעמא דרבי שאם אומר את כן שמותר לתרום מן היין על החומץ אף הוא סבר מימר שמותר לתרום חומץ על היין: [ט] *הקישות והמלפפות מין אחד רבי יודא אמר שני מינין רבי יודא כדעתיה ורבנן כדעתן דתנינן תמן *הקישות והמלפפין אינן כלאים זה בזה רבי יהודא אומר כלאים:

הדרן עלך אין תורמין

פני משה

מפני שהוא משביחו ואמר רבי יוחנן וכו'. כלומר ומהא דלקמן בריש פרק י"א דתנינן אין מבשלין את היין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ור' יהודה מתיר מפני שהוא משביחו והקשי עלה התם ר' יוחנן דמחלפה שיטתיה דר' יהודה דמהתם שמעינן דס"ל דיין מבושל עדיף טפי ומתני' דהכא תורה אור דמשמע שאינו מבושל עדיף ולא פליג ר' יהודה וכדאמרן דאתיא נמי כר' יהודה וקשיא דידיה אדידיה: רבי אלעזר אומר אינה מוחלפת. דלא קשיא דתמן בפרק י"א בכהן מיירי ומתיר ר' יהודה לבשלו שאף ע"פ שמחסר את היין בבישול מ"מ משביחו מחמת שהוא מתקיים לו ביותר משאינו מבושל וכאן במתני' בבעלים מיירי וצריך לתרום מן היפה לפי שנוח לו יותר להכהן ליטול יין חי כפי המידה: ר' אלעזר ור' יוחנן. השתא מייתי פלוגתייהו בטעמא דמתני' דריש פרק י"א ואיידי דלעיל ודלקמן דפליגי התם בטעמא דאין מבשלין את היין של תרומה חד אמר מפני שממעטו משותיו שאינו שוה כ"כ כמו יין חי ובכ"א חפצין יותר לשתות יין חי מהמבושל: ממידתו. שהוא נחסר על ידי בישול: ולא ידעין. ומספקא לן איזה משניהן אמר טעם הזה ואיזה לאידך אלא מן מה דא"ר יוחנן לעיל מחלפה וכו': הוי. דע"כ ש"מ דר' יוחנן דקאמר מחלפא שיטתיה דר' יהודא הוא דקאמר דטעמיה דהת"ק מפני שממעטו משותיו והלכך אפי' הכהן אין לו לבשלו ולעשותו גרוע מכמות שהיה: ר' יהודה וכו'. קאמר נמי כר' יוחנן: מתניתא. ברייתא פליגא על ר' יוחנן דתני בה תורמין אף משאינו מבושל וכו' ואם כן כל שכן מהמבושל על שאינו מבושל ולר' יוחנן הא קאמר דשאינו מבושל עדיף הוא: א"ר אימי לא תני ר' יוחנן. להאי ברייתא דסמי להברייתא מקמי המתני': א"ר בון בר כהנא בשם רבי. אמתני' קאי אהא דקתני ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה דכתיב ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ממה שהוא בנשיאת עון אם אינו תורם מחלבו אתה יודע דמה שעשה עשוי שאם אין תרומתו תרומה נשיאת חטא למה: הא דבר שהוא אוכל. על הא דקתני חוץ מן הזונין שאינן אוכל קאי דמשמע הא דבר שהוא אוכל מותר לתרום ממנו ואע"פ שאינו יפה כל כך: מתני'. דקתני מן הרע על היפה הוית תרומה בדיעבד כר' ישמעאל בר' יוסי הוא דאמר וכו'. בתוספתא פ"ד: מסתברא יודה רבי לדבר תורה. מודה הוא דמן התורה מותר לתרום מן היין על החומץ ומ"ט דרבי דקאמר ב' מינין הן שאם אתה אומר וכו' ומדרבנן הוא דקאמר שאין תורמין מן היין על החומץ: הקישות וכו' ר' יודה כדעתיה וכו'. כדפליגי בפ"ק דכלאים וכדפרישית במתני':

הדרן עלך אין תורמין התורם

קרבן העדה

על שאינו מבושל לשיטת הרשב"א ז"ל ה"פ דבשלמא לר"א דהטעם הוא מפני שממעטו ממידתו ולעולם המבושל משובח יותר שפיר ניחא הא דתנינן בברייתא אף לא משאינו מבושל על המבושל וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל משום דמשאינו מבושל על המבושל הוי מן הרע על היפה וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל דחסר השיעור למידה וחסרון השיעור גרע מן הרע על היפה משא"כ לר"י דהטעם הוי משום דממעטו משותיו דלכמה אנשים משובח מבושל ולכמה אנשים גרע א"כ היכי שייך ק"ו משאינו מבושל על המבושל שיהא כ"ש ממבושל על שאינו מבושל דאיזה כ"ש הוא דכיון דשניהם הוא מלד רע על היפה במאי גרע מבושל משאינו מבושל דהא רק ממעטו משותיו דלכמה אנשים גרע מאינו מבושל ולכמה אנשים משובח ומשני לא תני ר"י פי' ר"י לא תני הך ברייתא וא"כ כמו דגרסי תלמידי הגר"א ז"ל בירושלמי שת"י לא תני ר"י אף פי' בהא דקתני אף לא משאינו מבושל לא גרסי תיבת אף כן הוא שיטת הרשב"א ז"ל. והגר"א ז"ל בשנו"א מפרש באופן אחר א"ר יוחנן דר"י היא פי' דהא דתנן תורמין זית שמן על זית כבש דר"י היא דס"ל דתורם מן היפה דאילו רבנן הא ס"ל דתורם מן המתקיים ביותר [לעיל בהלכה ד'] וזית כבש הוי דבר המתקיים ביותר א"כ ע"כ דר"י היא [וע"כ דלא גרס דר"י מתיר מפני שמשביחו] ואר"י מחלפא שיטתיה דר"י דהתם בפי"א ס"ל דמבושל משובח והכא ס"ל דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל ר"א אומר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו משותיו וחד אמר מפני שממעטו ממידתו כו' מן מה דאמר ר"י מחלפא שיטתי' דר"י ור"א אמר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי ר"א דאמר מפני שממעטו משותיו כנ"ל ומפרש דאם נאמר שפירוש ממעטו משותיו והיינו מחמת שגרוע ואין כולם יכולין לשתותו ור"י סבר שמשביחו ולא איכפת לן מה שאר בני אדם אין יכולין לשתותו כי אדרבה הוא משביח א"כ לא קשה כלל מר"י אר"י דגם ר"י סבר שמבושל הוא גרוע ולכן אין יכולין להפריש מן המבושל אך שם מיירי בכהן עצמו ויכול לעשות מה שלבו חפץ ואם נפרש מפני שממעטו היינו ממידתו ור"י סבר לא איכפת לן כיון שהוא משביחו וא"כ כ"ע סברי דהמבושל עדיף אך שהת"ק אוס' מפני שממעט ממידתו ור"י לא חש לזה וא"כ קשה דר"י אדר"י כיון שסבר שהוא משובח לכל אדם למה לא יתרום אף בעה"ב מן המבושל על שאינו מבושל דהא לפי מדה תורם וצ"ל מוחלפת השיטה וא"כ ר"א דמשני כאן בבעה"ב כאן בכהן ע"כ סבר שממעטו משותיו עכ"ל השנו"א ז"ל. ולפי זה מה דמסיק מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואף מן שאינו מבושל על המבושל ה"פ דע"כ דלר"י דס"ל מוחלפת השיטה לאו דמוחלפת השיטה במתניתין דפי"א דז"א דאפילו אם נחליף השיטה וס"ל לר"י דאין מבשלין וחכמים ס"ל דמבשלין מאי מהני הא סוף סוף יקשה מר"י אר"י דהא כל עיקר הטעם דאין מבשלין הוא מפני שממעט ממידתו ולא משותיו א"כ לכו"ע משובח המבושל יותר וא"כ הכא דתורם כפי מידה קשה למה אין תורמין מהמבושל על שאינו מבושל דהא לא שייך כאן ממעטו ממדתו כיון דלפי מדה הוא תורם והלא ע"כ דפי' מוחלפת השיטה היינו מתניתין דידן ומחלפינן השיטה וכך צריך לומר ומן המבושל על שאינו מבושל אבל לא מן שאינו מבושל על המבושל דמבושל עדיף וע"ז פריך מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואף משאינו מבושל על המבושל וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל פי' דבברייתא תני דאין תורמין אף משאינו מבושל על המבושל משמע דכ"ש מן המבושל על שאינו מבושל וא"כ מוכח בפירוש דאסור לתרום מן המבושל על שאינו מבושל בשלמא מתניתין מצינו לומר דמוחלפת השיטה וצ"ל ותורמין מן המבושל על שאינו מבושל אבל מברייתא מוכח בפירוש דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל בשלמא לר"א דפי' ממעטו משותיו דיש בני אדם שאין שותין אותו ולשאר בני אדם משבית א"כ ניחא שפיר דבעה"ב אינו תורם משאינו מבושל על המבושל דלשאר בני אדם מבושל משובח יותר וכ"ש ממבושל על שאינו מבושל דלשאר בני אדם מבושל גרוע והוא ק"ו דמשאינו מבושל על מבושל הרי יכול לבשלו ויהי' מבושל כמותו אבל ממבושל על שאינו מבושל דלשאר בני אדם מגרע גרע ואינו יכול לתקנו אבל לר"י קשה דהא בברייתא לא שייך לתרולי מוחלפת השיטה דהא בפירוש תנינן אף לא מן שאינו מבושל על מבושל ומשמע דכ"ש ממבושל על שאינו מבושל ומשני א"ר אימי לא תני ר' יוחנן כלומר דר' יוחנן לא תני הך ברייתא כלל א"כ דלא תני תיבת אף כנ"ל:

סליק פירקא בס"ד

מראה הפנים

דקאמר אבא היה נוטל עשר גרוגרות וכו'. כאבא אלעזר בן גומל וכבר בארתי מענין זה בפ' דלעיל בהלכה ז' ובמקומות המצויינין שם:

תמן בכהן. ע' מזה לקמן ר"פ י"א ד"ה הוי ר' יוחנן הוא דאמר וכו' מה שיתבאר שם בס"ד:

רבי אומר יין וחומץ שני מינין. וכן היא הנסחא בתוספתא כתיבת יד אשר לפני והרמב"ם ז"ל פסק כחכמים דהתוספתא בפ"ה בהלכה כ"א ועיין מזה לקמן ריש הפרק ד"ה ההורס תבית של יין: סליק פירקא בסייעתא דשמיא

ההורס

תוס' הרי"ד

אבל האיבעיא דמבעיא לן ע"כ לא אזיא כמ"ד מפני מכין דאי מפני מכין מה לי הוא מה לי בנו וע"כ דאזיל כאיבעיא כמ"ד מפני החשד וע"כ מיבעיא ליה אי קנסו בנו אחריו לדידי' קנסו והא ליתא או לממונו והא איתא והיינו דמסיק הירושלמי שם כמ"ד מפני החשד וע"כ מיבעיא ליה אבל מפני המיכוי כנ"ל ונתחלפה אות מ' באות ב' וטעות דמוכח הוא כנוכר כשמם דמיכוי אינה שום תיבה וע"כ דנתחלף אות מ' באות ב' והוא דבר מעניננו דפליגי אם מפני החשד או מפני המכין וע"ז קאמר וע"כ אתיא כמ"ד מפני החשד ע"כ מיבעיא ליה אם קנסו בנו אחריו אבל כמ"ד מפני המיכוי [או דב' יודי"ן של תיבת המיכוי הראשון הוא וא"ו וכן צ"ל מיכוי והכל אחד] אב ובנו מוכין א"כ מה לי הוא מה לי בנו דהא ובנו מוכין א"כ מאי קא מיבעיא ליה וע"כ כמ"ד מפני החשד אבל להפשיטות אינו מוכרח דא"ל מפני המיכוי וא"ל מפני החשד וקנסו בנו אחריו דלממונו קנסו רבנן והא קיימא וצ"ב כשמם. והשתא בסוגיא הזאת דעיקר הפלוגתא מפני המכין ומפני החשד ע"ז קאמר ומסיק הא דשביעית כדרך הירושלמי כידוע לבעלי הירושלמי ואתיא כמ"ד מפני החשד ע"כ מיבעיא ליה בכרם כמ"ד מפני מכין וקנסו שוגג מפני מזיד בתמיה כלומר אין צריך לומר מפני קנס דקנסו שוגג מפני מזיד וה"נ מאי מיבעיא ליה מה לי הוא מה לי בנו כיון דלא הוי משום קנס אלא מפני המכין ו' ב ובנו מוכין כדאיתא שם אלא ע"כ דמפני החשד ומטעם דקנסו שוגג אטו מזיד וע"כ מיבעיא ליה אם קנס. לבנו לדידי' קנסו רבנן והא ליתא או דילמא לממונו קנסו והא איתא והוק: סליק פירקא בס"ד

שנויי נוסחאות (ס"ח) מפני שממעטו [ד"ו] מפני שהוא ממעטו. (ש"ג) בשם רבי [בכי"ר] בשם ר' הילי.

(עמודי ירושלים תנינא) תמן בכהן וכאן בבעלים רוקח (סי' שס"ח) ע"ש פירושו:

הר"א מגריידיץ

כתב הרא"ש ד"ה דר"י בר' יוסי היא וכו' אלא איידי וכו'. נ"ב אולם בריש מסכת כלאים מביא הירושלמי קושיא לרבי כיון דהוי למעשר ב' מינין סיס ס"ד דגם לכלאים נקרא בכזה ב' מינים ומדוע יהיה מותר לזרוע חטים וזונין יחד הא הוי ב' מינים לרבי כחומץ ויין (ורבי ס"ל דחומץ ויין אין תורמין מזה על זה אפילו מין על חומץ דהוי מן היפה על הרע) וע"ז דחו את המקשן דרק לענין מעשר הוי ב' מינין. אבל הכא אמר הירושלמי דלא כרבי כיון דתנן במשנה כל שאין כלאים תורמין ומוציא רק חיטים וזונין (דקאי דאין כלאים זה בזה בכ"ז אין תורמין מזה על זה) והלוא יין וחומץ לענין כלאים לא שייך ב' מינים ואפ"ה אין תורמין וא"כ מאי טעמא לא נקיט גם וחוץ מיין וחומץ (כמו דנקיט חוץ מן הזונין על החיטים) אלא וודאי דלא כרבי (ולפ"ז לא צריך לומר כהמפרש דהא דנקיט מתני' דר' ישמעאל בר' יוסי הוא משום איידי רק דבא לומר דר"י בר' יוסי היא ולא כרבי וכנ"ל) ומצאתי בפירוש הארוך דהגר"א ז"ל שגם הוא פירש כדברי: אמר ר' יהושע בן לוי מסתברא יודה רבי לדבר תורה. נכתב בצידו עי' מה שכתב הגר"א ביו"ד סימן של"א ס"ק ק"ח שהבין שנאמר למסקנא בירושלמי דמשנה ע דלא כרבי ועי' מה שתירץ להלכה. אבל תמיה סתירה לדעת הירושלמי דמשנה עי' דלא

עין משפט נר מצוה

מ
א מיי' פ"ה מתרומות הל"ג טוש"ע יו"ד סי' שלא סס"ד

מא
ב מיי' פ"ג מכלאים הל"ג טוש"ע שם סי' רצז סי"ד וסי' שלא סכ"ב

מסורת הש"ס

לקמן פי"א הל"א

ע' תוס' פסחים דף קט: ד"ה ארבעה

ע' יבמות סט: וש"נ.

תוספתא פ"ג

ע' תוס' יבמות פ"ט.

ד"ס קישות.

כלאים פ"א מב.

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]תמן בכהן וכו'. ע' כל הסוגיא בכלאים פ"ב דכ"ז ... [illegible] [ח] ... [illegible] [ט] ... [illegible]

עין משפט
נר מצוה

א
א מיי' פ"ה מתרומו' הכ"כ טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' סה

ב
ב מיי' שם הכ"ג

ג
ג מיי' פ"ב שם הכ"ב

אמר ר' יוחנן עשו אותן כספק אוכל ר' יונה בעי ולכל הדברים עשו אותן כספק אוכל מטמא טומאת אוכלין ואין שורפין עליה את התרומה ואין חייבין עליה חומש ואין לוקין עליה חוץ לחומה. כן גי' הגר"א ז"ל בכתב יד קדשו וכן הוא בשו"ת ז"ל:

תני בשם ר' יוסי אין לך מר בקישות אלא תוכו כילד הוא עושה מוסיף על החיצון שלה ותורם רבנ"ל בעי דבר שאיפשר לך לעמוד עליו חכמים חלוקין עליו אלא על עיקר בדיקתה חלוקין. פי' דבזה גופיה נחלקו מר סבר דבדקו ומצאו שהחיצון אינו מר ומר סבר דבדקו ומצאו שאף החיצון הוא מר וכן איתא בפ"ק דמס' חלה דת"ק וריב"ל שנחלקו על עיקר בדיקתה הן חלוקין מ"ס בדקו ומצאו שהיא באה לידי מלה והמץ ומ"ס בדקו ולא מצאו אותה שהיא באה לידי מלה והמץ וה"נ על עיקר בדיקתה הן חולקין כה"ג הוא:

ריב"פ ר"ש בשם ריב"ל לא אמרו אלא נמצא

הלכה א מתני'

התורם קישות ונמצאת מרה. בגמרא קאמר משום דעשו אותה כספק אוכל כלומר כאלו לא ידוע אם בשעה שתרם מרה היתה או אח"כ נעשית כך הלכך הוית תרומה ויחזור ויתרום: ונמצאת של חומץ. ואין תורמין מן החומץ על היין לפי שהוא מן הרע על היפה: אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה. אע"ג דתנן בסוף פרק דלעיל אם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה שאני הכא דדעתו היה לתרום מן היין וכיון שנודע שהיתה של חומץ הוית לה תרומה בטעות ואינה תרומה ואם ספק אימתי נעשה חומץ תרומה ויחזור ויתרום ונותן שתיהם להכהן והכהן משלם לו דמי הגדולה שהיא תרומה הראשונה שהשניה מתמעטת לפי ערך של הראשונה שהופרשה משם והכהן נקרא מוליא מחבירו ועליו הראיה לפיכך אין לו לכהן אלא הקטנה ובעד הגדולה ישלם לו והכי אמרינן בגמרא בהלכה דלקמן: הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה. אם נפלה לפחות ממאה חולין אין עושה אותן מדומע לפי שספק תרומה היא וכן השניה אם נפלה בפני עצמה: ואין חייבין עליה

יבמות פט. וש"נ.

ע' תוס' יבמות שם ד"ה אין. ובב"ב קמג. ד"ה אין.

ב"ב קמג:

תוספתא פ"ד:

א **התורם** *קישות ונמצא מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה ואם משתרמה החמיצה הרי זו תרומה ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה ואין חייבים עליה חומש וכן השנייה. ב נפלה אחת מהן לתוך החולין אינה מדמעתן נפלה שנייה למקום אחר אינה מדמעתן נפלה שתיהן למקום אחד מדמעת כקטנה שבשתיהן: **גמ'** התורם קישות כו'. *ניחא אבטיח ונמצא סרוח אלא קישות ונמצא מרה לא מעיקרא היא מרה אמר ר' יוחנן עשו אותן כספק אוכל רבי יונה בעי ולכל הדברים עשו אותן כספק אוכל מטמא טומאת אוכלין ושורפין אותה בטומאה והייבין עליה חומש ולוקין עליה חוץ לחומה עירב בה נעשה חמר גמל תמן א"ר יוחנן ככר שנטמא בספק רשות היחיד ומגעו ברשות הרבים טמא והכא טהור שהן שני ספיקות *תני בשם ר' יוסי *אין לך מר בקישות אלא תוכו כיצד הוא עושה מוסיף על החיצון שלה ותורם ר' בנימין בר לוי בעי דבר שאפשר לך לעמוד עליו חכמים חלוקין עליו אלא על עיקר בדיקתה חלוקין ג *תרם חבית ונמצאת מגולה אבטיח ונמצאת נקור תרומה ויחזור ויתרום רבי יודן בר פזי ר"ש בשם רבי יהושע בן לוי לא

גליון
הש"ס
וציון
ירושלים

*אין לך מר בקישות וכו'. ע' בתוס' בב"ב דף קמג שם ובמהרש"א וע' בחידושי הרמב"ן שם וע' בשו"ת נו"ב מהד"ת חלק חו"מ סי' מב:

חומש. זר שאכלה בשוגג לא לבדה או לזו לבדה אינו משלם אלא הקרן ואינו חייב להחומש כדין שאר אוכל תרומה בשוגג לפי שכל אחת בפ"ע ספק תרומה היא: **גמ'** ניחא אבטיח ונמצא סרוח. דאיכא למימר בשעה שתרם יפה היה ואח"כ נסרח אלא קישות ונמצאת מרה אמאי הוית תרומה ולא מעיקרא היא מרה דהא מסתמא כך היתה בתחלה: עשו אותן כספק אוכל. לחומרא דאע"פ שאין דרך שתיעשה מרה אם לא היתה כך בתחלה מ"מ מקום הואיל ולא ידע בשעה שתרם שהיא מרה הוית תרומה אלא שצריך לחזור ולתרום שניה לתקן את טבלו: ר' יונה בעי. אם לכל הדברים עשו אותה כספק אוכל ומטמא טומאת אוכלין דשמא אוכל הוא: ושורפין אותה בטומאה. לתרומה זו שנטמאה דשמא תרומה גמורה היא: ב' לענין לחייב עליה חומש לזר שאכלה בשוגג ואם נימא דהא דתנן במתני' אין חייבין חומש על ספק תרומה לא קאי אלא על התורם חבית של יין ונמצאת חומץ דהתם איכא לספוקי שמא היתה של חומץ ולאו תרומה כלל היא אבל הכא הא אמרת דאע"פ שמסתמא מרה בתחילה אפ"ה עשו אותה כספק אוכל לחומרא: ולוקין עליה חוץ לחומה. אם מעשר שני הוא. ולוקין לאו דוקא אלא אם אמרינן דמחילה קולטת אותה כשאר מעשר שני שנכנס לירושלים שאסור לאכלו חוץ לחומה ולוקה עליו: עירב בה. עירובי תחומין אם נימא דנעשה חמר גמל דהואיל וספק אוכל הוא הוית כספק עירוב ואין לו לא ממקום עירובו אלפים אמה ולא מביתו וה"ז כמנהיג חמר וגמל שזה מושכו לכאן וזה מושכו לכאן; וכדתנן גבי ספק עירוב לר"מ ולר' יהודה בפ"ג דעירובין ולא איפשטא: תמן א"ר יוחנן ככר שנטמא וכו'. בפ"ב דשבועות דקאמר ר' יוחנן כל ספק רה"ר ספיקו טהור ואין מתירין לו לעשות טהרות לכתחילה ואם עבר ועשה טהור ופריך התם מחלפה שיטת ר' יוחנן תמן אמר אם עבר ועשה טמא גבי נזיר שנטמא בקבר התהום ס"ל דמגלח עליה דכטומאה ודאית משוי לה וכאן אמר עבר ועשה טהור ומשני כאן ברה"י כאן בר"ה דאם הספק טומאה ברה"י היתה כודאי משוית לה ואפי' נגע אח"כ בה בר"ה טמא וכאן דאם עבר ועשה טהור אם נולדה הספק טומאה בר"ה מיירי והשתא קאמר הכא דהא פשיטא לן דאפי' למאי דמחמיר רבי יוחנן במגע בר"ה אם נולדה הספק טומאה ברה"י מודה הוא הכא דטהור שהן שני ספקות ספק אם אוכל הוא או לאו ואינו מקבל טומאה וספק אם נטמא או לא נטמא: תני. בתוספתא פ"ד הקשואין והדלועין שדרכן להשתמר יום אחד תורמין עליהן יום אחד ר' יוסי אומר אין לך מר בקישות אלא פנימי שבה ה"ז מוסיף על החילון שבה ותורם כלומר מוסיף לפי השיעור שצריך הוא לתרום ומלרף עם החילון שזה אינו מר ותורם וקס"ד דבהא גופה פליגי דלת"ק אף החילון אינו ראוי אם מר הוא: דבר שאיפשר לך לעמוד עליו חכמים חלוקים עליו בתמיה. וכי אין אנו יכולין לנסות אם החילון מר הוא או לא והאיך שייך שחלוקין הן בדבר זה אלא על עיקר בדיקתה חלוקין הן דלת"ק אחר שעבר עליהן יום אחד לריך לבדוק אם נתקלקלו ולא יתרום. וכשבודק את הפנימי ומלאו מר אין לו לתרום אף מן החילון ואפי' לא בדקו וע"ז פליג ר' יוסי וקאמר דכל זמן שלא בדק כ"א להפנימי בלבד אנו תולין דאין לך מר בקישות זו אלא פנימי שבה ויכול הוא להוסיף על החילון ותורם עד שיבדוק גם להחילון: תרם חבית. בתוספתא שם: ונמצאת מגולה. ואסור לשתותה וכן אבטיח ונמצא נקור שיש בו נקב ויש לחוש שמא נקר הנחש והטיל בו ארס: לא

מראה הפנים

התורם קישות ונמצאת מרה. בבבלי יבמות (דף פ"ט) מייתי לה גבי פלוגתא דרב חסדא ורב נתן בר אושעיא בענין מזיד לא עשה כלום דתנינן בפ' דלעיל גבי אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם וכו' ופריך שוגג דהתם דקתני תרומתו תרומה אשוגג דהכא דקתני יחזור ויתרום ומשני דשוגג דהכא קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה למטעמיה והכא משני לה בגמרא בשנויא אחרינא דקאמרי חברייא לר' יוסי מה בינה לטמא וא"ל טמא בעינו הוא וטומאה בגרמה כרם הכא עשר הוא ונראה דלמאי דמייתי הש"ס דהכא להתוספתא הכ"ת ונמצאת מגולה אבטיח ונמצא נקור על כרחך דאתינן להאי שנוייא דהכא דמאי הו"ל למיעבד ולא שייכא שינויא דהתם דקרוב למזיד הוא וכד אתינן להאי שינויא מיהדא נמי רישא דהמתני' קישות ואבטיח כדפרישית אבל התם דלא מייתי אלא מרישא דמתני' שפיר הוא דמשני דשוגג קרוב למזיד הוא וציין כדיבור דלקמן:

התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ. הרמב"ם ז"ל בפ"ה בהלכה כ"ב כתב להדין הזה ואח"כ כתב וכן התורם קישות ונמצאת מרה וכו' ונראה מביאור לשונו דלמד לומר דכל מה שנשנה גבי התורם חבית של יין ונמצאת חומץ דהראשונה אינה מדמעת ואין חייבין חומש וכו' דארישא דמתני' בקישות ואבטיח נמי קאי ולפיכך הקדים הבבא התורם חבית של יין וכו' ושנה לדין דהרישא דהמתני' ולדיני התוספתא דכולהו בהסוגיא וכלל אותם ג"כ לומר שדין אחד להם בכל הנשנה בסיפא דהמתני' ולע"ג דבעיא דלא איפשטא היא בגמרא בענין רישא דמתני כדבעי ר' יונה ולכל הדברים עשו אותן כספק אוכל וכו' וחייבין עליה חומש וכו' מ"מ היא פשוטה דכיון דספיקא הויא אין מחייבין עליה חומש. ומשמע עוד מדקאמר אח"כ שהזכיר דין דתורם חבית של יין ונמצאת חומץ וכתב וכן התורם קישות וכו' דכולהו מטעמא דספק היא אם בשעה שתרם היתה מרה וכן באבטיח אם היה סרוח או נקור או החבית היתה מגולה דהא מדמי להו לדין חבית של יין ונמצא חומץ דבהדיא קתני ואם ספק וכו' וה"ס לענין כולהו דהד דינא וחד טעמא אית להו אלא דזה יש להוות דמשמע מהתוספתא דאח"כ נמצא האבטיח נקור והחבית של יין כמצאת מגולה אח"כ ומטעמא דאסור לשתות ולאכול משום גילוי נגעו בה וכן מוכח להדיא מדברי הרמב"ם גבי ניקורין ומגולה שכתב שאסור לשתותה הרומה ויחזור ויתרום וא"כ בנמצא אח"כ מיירי. וצ"ל דהאי וכן דקאמר להשמיענו דבכולהו חד דינא אית להו לענין כל המוזכר בסיפא דמתני' כדלעיל והשתא למאי דקאמר ביבמות לטעמא דתרומה ויחזור ויתרום משום דקרוב למזיד הוא דאיבעיא למטעמיה ולתורה האי טעמא לא שייך כ"א בקישות ונמצאת מרה ואבטיח ונמצא סרוח כמו שזכרתי בדיבור דלעיל ואם גם בנמצא חומץ איכא למימר הו"ל למטעמיה מיהו גבי נמצא נקור ופשיטא דגבי נמצא החבית מגולה לא שייך זה דמאי הו"ל למיעבד וכמו שבארנו דמשמע מהתוספתא דאח"כ נמצא נקור ומגולה וע"כ דאתינן לשנויא דהכא וכמו שנתבאר בדיבור דלעיל. ודע דבתוספתא פ"ד בדין דיין ונמצא חומץ גריס הכי התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרם אינה תרומה ואם משתרמה החמיצה ה"ז תרומה ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום דברי רבי שרבי אומר יין וחומץ שני מינין וחכ"א מין אחד. כך היא הנוסחא בתוספתא כתיבת יד הבא לפני ובדפוס כתוב דברי ר' יוסי וט"ס הוא שהרי ר' יוסי ס"ל בהדיא תורמין יין על החומץ כדאיתא התם לעיל והובא לקמן והבאתי הנוסחא דלעיל מר' ישמעאל בר' יוסי בפנים בהסוגיא וכך הביא הש"ס לעיל בסוף הפרק רבי אומר יין וחומץ ב' מינין וכו' לקמן בהסוגיא וכך הובא לעיל ריש מסכת כלאים והרמב"ם שם בהלכה כ"א פסק כחכמים דמין אחד הן ותורמין יין על החומץ אבל לא איפכא ובהורם חבית של יין ונמצא הומץ פסק כדתנינן במתני' וטעמו דבגמרא בהם גי"ל תרי לישני איתאמרו משמיה דר' יוחנן לישנא חדא הלכה כרבי ולישנא אחרינא מתני' דרבי היא ותופס הש"ס ל"ק לעיקר כדמקשי ר' בא בר כהן קומי ר' יוסי ומפרק ליה דאלטריך לאשמעינן אלמא דלא תפס להלישנא בתרא דאתיא כהתוספתא אבל ר' יו כן לא נודי בה דמתני' כרבנן נמי אתיא דלא פליגי אלא אם תורמין יין על החומץ דלרבי אין תורמין ולחכמים תורמין אבל מן החומץ על היין לד"ה אין תורמין והטעם

הר"א מגריידץ

דלא כרבי ומשנה שבריש פ"ג (לקמן) כרבי ובפרט לפי מה שכתבתי שם שפסק כרבי אך ריב"ל בא לתרץ דלעולם רבי נמי היא אך להכי לא נקיט התנא רק חיטים וזונין דמן התורה אין תורמין מזה על זה אבל בחומץ ויין אין תורמין רק מדרבנן ואפילו דיעבד לא מהני. אך כיון שאינו שוה להיטים וזונין לא נקיט לה: [כוונתו לתרץ הסתירה מסוף פרקין לריש פרק שלישי דאמר ר' חייא בשם ר' יוחנן דרבי היא פי' דמתני' רבי היא. ומתרץ בזה דמה דאמר ר' יהושע בן לוי מסתברא יודה רבי וכו' לא בא לומר דמתניתין לאו רבי היא רק להיפך דבא לומר דמתני' אתיא נמי כרבי דהא דרבי אוסר לתרום גם מן היין על החומץ הוא משום גזירה ולא משום דהוו שני מינים והא דלא תני במתניתין יין וחומץ כמו דתני חיטין וזונין דאף דהוי מין אחד בכ"ז אין תורמין כמ"כ יין וחומץ אף דהוו מין אחד בכ"ז אין הוא משום דחיטין וזונין אין תורמין מדאורייתא והומץ ויין אין תורמין רק מדרבנן מדרבנן אסור בדיעבד כמו דאורייתא בכ"ז אינו שוה לחיטין וזונין כיון דחו"ז הוי ויין וחומץ הוי מדרבנן]: (עד כאן שייך לדף י"ד):

ר' יונה בעי כו'. וכתב הגר"א ז"ל בפירוש הארוך שיש כאן ט"ס וצ"ל אין ואין לוקין וכן בכל אחד ואין הכרח אלא כך היה ר' יונה מסופק איבעיא מי נימא דרק לענין הפרשה לתרומה עשו אלו ספק דבעי ראוי לאכילה אבל לכל מילי לא. או דילמא הוי נמי ספק אוכל לענין דין טומאת אוכלין כלומר

לא אמרו אלא נקור אבל לכתחילה אסור לתרום ר' יעקב דרומייה בעי קומי רבי יוסי לא מסתברא בשראו אותו נוקר א"ל יודע הוא אם הטיל בו אירס חברייא בעון קומי ר' יוסי מה בינה לטמא אמר לון טמא בעינו הוא שגרמה טומאה ברם הכא עפר הוא. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן הלכה כדברי רבי ר' חייא בשם רבי יוחנן דרבי היא רבי בא בר כהן בעי קומי רבי יוסי לא כן אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן *רבי וחביריו הלכה כרבי ואמר רבי יונה ואפי' רבי אצל ר"א בר"ש א"ל בגין דתני לה רבי ישמעאל ב"ר יוסי משום אביו ואמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן רבי יוסי וחביריו הלכה כרבי יוסי דלא תסבור למימר אוף הכא כן לכן צריכה מימר הלכה כרבי רבי זעירא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן ר"מ ור"ש הלכה כר"ש ר"ש ור' יהודא הלכה כר"י אין צ"ל ר"מ ור' יהודא שהלכה כר"י ר' בא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן ר' מאיר ור"ש הלכה כר"ש ר"ש ור"י הלכה כר"י ואין צ"ל ר"מ ורבי יהודא ור"ש הלכה כרבי יהודא ומינה את שמע ר"ש ורבי יהודא הלכה כרבי יהודא: [א] כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן והכהן נותן לו דמי אחת מהן איזה מהן נותן לו דמי גדולה או דמי קטנה מן מה דתנינן מדמעת כקטנה שבשתיהן הדא אמרת [ב] דמי גדולה נותן לו:

הלכה ב מתני'

*השותפין שתרמו זה אחר זה רבי עקיבא אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה רבי יוסי אומר [ג] אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה. במה דברים אמורים בשלא דיבר אבל אם הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום תרומתו תרומה *ביטל [ד] אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה. הפועלין אין להם רשות לתרום חוץ מן הדרוכות שהן מטמאין את הגת:

מה

פני משה

לא אמרו אלא נקור. דוקא אם כבר תרם ואח"כ נמצא נקור הא לכתחילה אסור לתרום מן הנקור: לא מסתברא. הוא דאמרו דלכתחילה לא יתרום בשראו את הנחש נוקר בו וא"ל יודע הוא אם הטיל בו ארס בדרך תמיהה כלומר ואף אם ראוהו נוקר בו וכי יודע הוא שהטיל בו ארס ואפי' הכי אמרת דחיישת לה אם כן אף בשלא ראיוהו נוקר חיישינן שמא נקר בו והטיל את הארס: מה בינה לטמא. אמתני' דאבטיח וקישות וכן אבריית' דמלאו נקור פריך מה בין זה לבין טמא דת, בפ' דלעיל דאם תרם בשוגג מן הטמא על הטהור תרומתו תרומה וא"ל לחזור ולתרום ואמאי הכא יחזור ויתרום: א"ל טמא בעינו הוא שגרמה טומאה. כלומר שאני התם שהרי בעינו הוא ולא נתקלקל כלום אלא שטומאה גרמה לו דלא חזי לאכילה ואכתי להסקה חזיא אבל הכא כיון שנמצאת מרה או סרוח או נקור עפר בעלמא הוא ואינו ראוי לכלום: הלכה כדברי רבי. ארבי דתוספתא קאי והובא לעיל ספ"ב רבי אומר יין וחומץ שני מינין הן: ר' חייא בשם ר' יוחנן. לא קאמר הכי אלא דה"ק ר' יוחנן דרבי היא מתני' דקתני התורם חבית של יין ונמצאת חומץ וכו' אינה תרומה אתיא כרבי דקסבר יין וחומץ שני מינין הן אבל לא קאמר בהדיא הלכה כרבי: ר' בא בר כהן. הקשה לפני ר' יוסי ההאי ליפנא מכמיה דר' יוחנן דקאמר הלכה כדברי רבי ולמאי הצטריך ליה הכא לומר כן הא כבר שמעינן לה מיניה דלא כן א"ר חייא בשם ר' יוחנן הלכה כרבי מחביריו בכל מקום וא"ר יונה וכו' ואפי' רא"ב"ש דגדול ממנו חולק עליו הלכה כרבי: א"ל בגין דתני לה ר' ישמעאל בר' יוסי בשם אביו. ברישא והתוספתא דהכי איתא בפ"ד ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו תורמין יין על החומץ ואין תורמין חומץ על היין ועלה גרים התם רבי אומר יין וחומץ שני מינין: וא"ר יוסי. הוא המורא בשם ר' יוחנן דר' יוסי וחביריו הלכה כר' יוסי מחביריו דהשתא לא תסבור למימר אוף הכא כן והל' כר' יוסי לגבי רבי לכך צריך למימר הכא הלכה כרבי: ר' זעירא ר' יעקב וכו' וא"צ"ל ר"מ ור"י שהלכה כר' יהודה. אע"ג דלא גמיע בהדיא לגבי ר"מ מכל מקום אם הלכה כר"ש לגבי ר"מ והלכה כר' יהודה לגבי ר"ש אם כן מכ"ש שהלכה כר' יהודה לגבי ר"מ: ר' בא וכו'. קאמר דבהדיא קא"ר יוחנן הכי ר"מ ור"ש וכו' וא"צ"ל ר"מ ורבי יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה. כלומר דבין ר"מ ור' יהודה ובין ר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה והשתא מינה את שמע דבהדיא קא"ר יוחנן הכי ר' יהודה ור"מ הלכה כר' יהודה כצ"ל:

הלכה ב מתני' נפלה אחת מהן. פירושא דמתני' דלעיל היא דקתני אינה מדמעת בפני עצמה כיצד נפלה אחת מהן לתוך החולין וכו': מדמעת כקטנה שבשתיהן. ואם יש מהחולין כדי להעלות את הקטנה הותרו ה ולין ומעלה את התרומות שנפלו בהן ונותן לכהן: **גמ'** כיצד הוא עושה וכו'. ובעי הש"ס נותן לו דמי הגדולה או דמי קטנה וקאמר ממה הן דתנינן מדמעות בקטנה שבשתיהן ולא מבטרינן בהראשונה שהיא הגדולה אלמא לקולא אזלינן הדא אמרה דמי גדולה יתן לו הכהן והקטנה דאזלינן בתרה היא שנותן להכהן בעד התרומה:

הלכה ג מתני' השותפין שתרמו זה אחר זה. שלאחר שתרם א' מהן והשני לא ידע מזה חזר ותרם: ר"ע אומר תרומת שניהן תרומה. בגמ' מוקי לה דמיירי בסתם שותפין שאין ידוע אם מקפידין זה על זה והלכך ס"ל לר"ע דאמרינן מסתמא כל אחד מתרצה במה שעושה חבירו ומכיון שלא ידעו זה מזה וכל אחד תרם לרצונו תרומת שניהן תרומה היא וחכמים ס"ל דלא אמרינן דמסתמא יתרצה הראשון במה שחזר ותרם חבירו והלכך תרומת הראשון ודאי תרומה היא דהא לתרום פעם אחת עכ"פ צריכין הן ולא שני בלאו הכי אבל תרומת השני אינה תרומה דהראשון יכול הוא למחות על תרומתו כאחר שכבר נתרמה התרומה מהכרי הזה: אם תרם הראשון כשיעור. כלומר כשיעור שרגיל חבירו לתרום ותרם הוא עכשיו כשיעור הזה אין תרומת השני תרומה דבזה יכול הראשון למחות ביד השני על תרומתו מכיון שכבר תרם הוא וכשיעור שרגיל גם זה לתרום ואם לא תרם הראשון כשיעור שרגיל חבירו לתרום אינו יכול למחות על תרומה השני לפי שאין תרומתו שתרם הוא עולה לשיעור תרומת חבירו והלכך אף תרומת השני תרומה כך הוא המסקנא למאי דקאמר בגמרא לחד פירושא ודברי ר' יוסי כסברת חכמים היא וכך היא הלכה:

מה

רידב"ז

נמצא אבל בתחלה אין תרומתו תרומה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: ר' יעקב דרומיא בעי קומי ר' יוסי לא מסתברא בשראו אותו נוקר. פי' אלא מסתברא בשראו אותו נוקר אבל אם לא ראה אותו נוקר אלא שמצא כמין ניקור וספק אם הוא ע"י ניקור או מעצמו נעשה כמו ניקור בזה הוי תרומה א"ל יודע הוא אם הטיל בו אירס בתמיה ואפילו בשראה נוקר הוא ג"כ ספק מי יאמר שהטיל בו אירס וכיון דהוי ספק בלא"ה א"כ אין נ"מ בין ראו אותו נוקר או לא:

חבריא בעון קומי ר' יוסי מה בינה לטמא דקי"ל ואם תרם תרומתו תרומה א"ל טמא בעינו הוא אלא שגרמה טומאה כו'. כן מגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ריב"א בשם ר"י הלכה כדברי רבי ר"ח בשם ר"י דרבי היא. הגר"א ז"ל בכי"ק מהפך הגירסא וכצ"ל ר"ח בשם ר"י דרבי היא דתני ריבר"י משום אביו תורמין מן היין על החומץ כו' רבי אומר יין והומץ ב' מינים הן כמבואר בסוף פרק ב' עד הקישות עי' לעיל סוף פ"ב ואבל לריבר"י משום אביו הוי בדיעבד תרומתו תרומה א"כ מתניתין דיין ונמצא חומץ ע"כ דאתיא כרבי ואח"כ גרסינן ריב"א בשם ר"י הלכה כדברי רבי: ר' בא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן ר"י ור"ש הלכה כר"י ואצ"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י ומינה את ש"מ ר"ש ור"מ הלכה כר"מ. כן מגיה הגר"א ז"ל בכתב יד קדשו:

מה

עין משפט נר מצוה

[ד] א ב מיי' פ"ב מתרומות הל"ג

[ה] ג מיי' פ"ד שם הל"ח טוש"ע יו"ד סי' של"א סל"ה

[ו] ד מיי' שם ס"ע טוש"ע שם סל"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

מסורת הש"ס

עירובין מו. כתובות כא:

תמורה יג.

קידושין נס:

מראה הפנים

והטעם דאפי' בדיעבד לא הוי תרומה כדפרישית במתני' ומה דלא פסק הלכה כרבי בענין יין על החומץ משום הוא דהאי ש"ס אליבא דר' יוחנן ס"ל הלכה כרבי אפי' מחביריו אבל בש"ס דילן מבואר בכמה מקומות הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו וכן ר' יוסי דהוספתא ס"ל דתורמין יין על החומץ ואין תורמין חומץ על היין ובזה נתבאר כל פסקיה דהרמב"ם בדין מגהינו והשנוין בתוספתא כדלעיל:

מה בינה לטמא וכו'. נתבאר מזה בדיבורים דלעיל דהאי שינויא עיקר הוא ודמשני התם שינויא אחרינא מפני שלא הוזכרו דינים דהתוספתא שם:

רבי וחביריו הלכה כרבי. כבר מבואר לעיל ד"ה התורם חבית של יין דסוגית הש"ס דילן לא ס"ל הכי אלא הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו וע"ש:

רבי מאיר ור"ש הלכה כר"ש. זהו לפי כללא דהאי תלמודא וכמו שנזכר לעיל בפ"ז דשביעית ובכמה מקומות ובסוגיית הש"ס דילן בעירובין (דף מו) סלקא להא בהיקו ר"מ ור"ש הלכה כדברי מי ונתבאר לעיל שם דגם לפי סוגיא דהאי ש"ס כל מקום שנזכרו דברי ר"מ בסתמא הלכתא כותיה לגבי דר"ש:

והכהן נותן לו דמי אחת מהן. ומסיק דדמי הגדולה נותן לו וכן כתב הרמב"ם על כל הדינים שנזכרו במשנה ובהתוספתא בענין דין דתרומה ויחזור ויתרום. ולכאורה י"ל דדעתו ז"ל כן גם בדין דהמתני' דפ"ק בהלכה ז' בתורם שמן על הזיתים הנכתשין דתנינן בהו ג"כ ויחזור ויתרום. וכו' והביא הוא ז"ל שם לעיל בהלכה י"ט אלא דנראה מדהפסיק בין דין זה לדינים דמשנתינו בדין אחר הנכנס שם מי שתרם שמן על זיתים שדעתן לאכלן וכו' ואח"ז כתב לדינים האלו וכללן כחדא במה שהזכיר לעיל וסיים וכיצד הוא עושה בשתיהן נוהגן לכהן אחד ונוטל מן הכהן דמי הגדולה משמע דההני כולהו דכלליהו כחדא בבא קאי ולא על האי דינא דלעיל וטעמא דהתם משום קנסא הוא דיחזור ויתרום וקנסו אותו שיתן שתיהן לכהן בלא דמים וכן נראה מסוגית הש"ס דלא נקט

שינויי נוסחאות

שינויי נוסחאות (ס"א) אס"ו [נד"ו] אסי"ו. [וכי"ר] אסור. אבל [נד"ו] הא. (ס"ג) נוקר [בכי"ר] נקור. (ס"ה) ס"א בעינו הוא שגרמה טומאה [בכי"ר] טמא הוא [בכי"ר] הוא טומאה (סי"א) משום [ד"ו] בשם. (סי"ג) וחביריו [בכי"ר] וחבירו. (סי"ג) יוסי [בכי"ר] יוסי מחבירו. (סכ"א) או [ד"ו] לית מן מה[ד"ו] מה הן (סכ"ה) אם [ד"ו] ליתא.

הר"א מגריידץ

אם הוי אוכל לשרוף בטומאתה ולהוסיף חומש וללקות או לא ותיבת ספק שהתחיל נמשך על סוף דבריו:

שם בגמ' תמן אמר ר' יוחנן וכו'. עיין במפרש הנ"ל שמשבש הנוסחא ואין הכרח אלא פשוט לר' יונה איבעיא שלו ממה שידעו מאמר מר' יוחנן שאמר על הכלל דתוספתא פ"ג ופ"ו דטהרות ובמשנה כ"ד דטהרות והוא מובא בש"ס הרבה פעמים דברה"י גם ספיקו טמא וברה"ר דוקא מגע ודאי טמא שאם היה זאת במרה טהור דבר"ה הוי טהור מספק דילמא לאו אוכל ודי בספק אחד לבד ובספק טומאה ברה"י טהור משום דהוי ס"ס דילמא לא נגע ודילמא לאו אוכל אלמא דספק זה אינו רק בתרומה (דוקא) אלא בכל מילי. ואילו למפרש מה שייך תמן אמר ר' יוחנן הלוא הוא מבורר ממשנה ותוספתא ופשיטות בהרבה דוכתי בש"ס אך הסיום אמר ר' יוחנן ואע"ג שהתחיל בלשון תמן. וסיים בלשון הכא תיבת תמן קבועה על דין דתמן אמר דהכא במרה טהור ור' יונה בעי אליבא דר' יוחנן דמשני כן לעיל ופשטו לו מר' יוחנן עצמו ואם יהיה בזה דוחק מדאמר תמן והכא בשם ר' יוחנן שייך לאיבעי דר' יונה והכי קאמר דבמאי דאמר ר' יוחנן הכא דהוי ספק אוכל דאע"ג דתמן ודאי אמר ר' יוחנן דספק ברה"י טמא. ודאי מגע בר"ה טמא ממשנה ותוספתא אבל הכא טהור דהוי ס"ס וא"כ טהור בשניהם בר"ה מחמת וברה"י מחמת ס"ס ולא צריך לפרש הא דטהור בר"ה מחמת ספק אחד דממילא ידעינן דהוי ס"ס דקאי על רה"י וא"כ לא אפשיט האיבעיא: (עד כאן שייך לדף י') דרבי היא וכו' כתב המפרש ד"ה דרבי היא וכו' הלכה כרבנן. נ"ב יש לר פירושו חסר והלכה כרבנן ומאי שייך קושיא דר' יוחנן סותר עצמו אמר בהדיא. וגם חסר בהתירוץ וכמ"ש המפרש דחדא נקיט. אבל הפירוש כך הוא אמר בשם ר' יוחנן דהלכה דמתניתין כרבי והשמעינן בזה דהוי סתם משנה הלכך ב' מינין הן דאפילו בלא טעות אין תורמין יין על חומץ ולא הוי תרומה אם הר

גמ' מה אנן קיימין אם בממחין אף ר"ע מודה אם כשאינן ממחין אף רבנן מודיין אלא כי אנן קיימין בסתם רבי עקיבה אומר סתמן אינן ממחין ורבנן אמרין סתמן ממחין על דעתיה דר"ע סאה של ראשון חציה טבל וחציה תרומה טבולה למעשרות סאה של שני חציה תרומה וחציה טבל טבולה לכל לא צורכה דלא חציסאה של שני מהו שתפטור חצי סאה של ראשון נשמעינא

מה אנן קיימין אם בממחין אף רבנן מודין. פי' הגר"א ז"ל וגירסתו בכי"ק ופירושו בשנו"א הוא כך אם במוחה כל אחד על חבירו שלא יתרום עבורו בזה אף רבנן מודים דאין תרומת הראשון תרומה דהא אין לו רשות לתרום רק על חלקו לבד כי על חלק חבירו היה חבירו מוחה לו ואי בשאינן ממחין אף ר"ע מודה דתרומת הראשון תרומה דהא כשאין מוחין יש רשות לאחד לתרום אלא כי אנן קיימין בסתם ר"ע אומר סתמן ממחין והכמים אמרי סתמן אינן ממחין ומסיק הגמ' על דעתי' דר"ע סאה של ראשון חצי' תרומה וחצי' טבל טבול לכל סאה של שני חצי' תרומה וחצי' טבל טבול למעשרות דהא סאה של שני כבר הוי' מתוקן מן תרומת הראשון לפיכך הוי חצי תרומה והחצי חולין מתוקנין מן ת"ג ולא הוי רק טבל למעשרות לא צורכה דלא פי' לא צריכה אלא חצי סאה של שני מהו שתפטור חצי סאה של ראשון מי אמרינן כיון דהאי סאה של טבל שנשאר ביד הראשון אינו בעת הפרשה לא נתכוין עליו ואינו מתוקן או דילמא נתקן גם הוא. ופשיט מן אריסטון כו' חזקה על הכל תרם ואח"כ שאל הגמ' אליבא דר' יוסי דס"ל אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה מה כשיעור תורה או כשיעור חבירין פי' כמו שרגיל בעין יפה או בינוני אין תימר כשיעור תורה האיך איפשר שיהיו חכמים סוברים אפילו עבר על שיעור תורה שיהא תרומתו תרומה אלא ע"כ שר' יוסי מפרש דברי חכמים שמה שאמרו תרומת הראשון תרומה בנותן כשיעור דוקא אבל אין תימר שהשיעור שאמר ר"י הוא שיעור חברין נוכל לומר דר' יוסי אינו מפרש דברי חכמים אלא חולק עם חכמים דחכמים ס"ל אפילו כשפיחת מן השיעור דחברין נמי תרומתו תרומה מידי דהוי על שליה שפיחת או שהוסיף עשרה ור"י סבר כיון שלא נתן כשיעור חברין אין תרומתו תרומה וחולק ר' יוסי עם חכמים וה"ג אין תעבדינה' כשיעור תורה ר' יוסי כרבנן ואין תעבדינה' כשיעור חברין לית ר' יוסי כרבנן כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק וכן מפרש בשנו"א ז"ל: ולית

גמ' מה אנן קיימין. במתני': אם בממחין. כלו' בשידוע שהן ממחין ומקפידין זע"ז בכל דבר שייעשה ברצון שניהם אם כן בזה לא הוי פליג ר"ע ואף הוא יודה לחכמים דתרומת הראשון תרומה היא דהא ודאי חדא תרומה צריכה ולא סגי בלא"ה והראשון שתרם לא היה צריך ליטול רשות מחבירו משום שבזה ודאי לא יקפיד השני שעכ"פ צריכין הן לתרום אלא דתרומת השני לא הויא תרומה כלל שהרי ראה שחסר מן הכרי ממה שהיה והו"ל למישאליה להראשון אם זה שנחסר מחמת התרומה הוא שכבר תרם ממנו ולא היה לו לתרום בלתי ידיעת חבירו ובהא לכ"ע תרומת השני אינה תרומה: ואם בשאינן ממחין. שידוע הוא שאין מוחין ומקפידין זה על זה כ"א כל אחד מתרצה במה שעושה חבירו א"כ בזה אף רבנן מודין לר"ע דתרומת שניהם תרומה היא דמכיון שהשני יודע שחבירו מתרצה בכל מה שעושה לא היה צריך לו לשאול אם כבר תרם או זה שנחסר מחמת דבר אחר הוא משום דסמכה דעתיה דאף אם תרם חבירו מ"מ יתרצה ג"כ למה שאני תורם וכיון שכן חלה שם תרומה גם על מה שתרם השני לכ"ע: אלא כי אנן קיימין. לפלוגתייהו בסתם שאינו ידוע אם הן מקפידין זה על זה או לא דר"ע סבר סתם שותפין אינם ממחין זה על זה וסמכה דעתיה דהשני שיתרצה הראשון גם לתרומתו אפי' אם כבר תרם הוא וחכמים סברי דסתמן כממחין זה על זה והלכך תרומת הראשון מיהת תרומה היא לכ"ע כדאמרן דעל תרומה חדא לא צריכין לטול רשות זה מזה והשני הוא דהיה צריך לשאול לחבירו מאחר שראה שנחסר מן הכרי דשמא כבר תרם חבירו ולא יתרצה על מה שיתרום עוד ולא הויא תרומתו תרומה: על דעתיה דר' עקיבה. השתא שואל הש"ס במאי הוא דקאמר ר"ע תרומת שניהן תרומה ואם כל אחת ואחת כולה תרומה הויא או דחציה של זה וחציה של זה מצטרפין לשיעור תרומה וכתרי בעיות הן וחדא מגו חדא קמיבעיא ליה כדמוכח מהפשיטות דלקמן: סאה של ראשון חצייה טבל וחצייה תרומה טבולה למעשרות. כלומר דאי נימא דה"ק תרומה משניהן תרומה היא דחצייה של זה תרומה וחצייה של זה תרומה ומצטרפין לשיעור וכגון שהיה בכרי חמשים סאין וסאה אחת שיעור תרומה היא והשתא אי נימא הכי דלא הויא כל סאה שהפריש זה ושהפריש זה כולה תרומה כ"א החצייה מכל אחד ואחד א"כ מסתברא הוא דהא מיהת מחלקים בין תרומת הראשון שקדמה ובין תרומת השני שאחריה דתרומת הראשון החצייה של סאה נשארת טבל דלא קדשה לתרומה כ"א חצייה וחצייה השני הוא דהויא תרומה ואין כאן תרומה לגמרי דלפטור הסאה משאר מעשרות כדין תרומה ממש שהרי אינה תרומה כולה עד שתצטרף לחצייה של תרומת השני והלכך כיון דבכל הסאה יש כאן חצייה טבל וחצייה תרומה אינה נפטרת אותה חצייה של הסאה משאר מעשרות כ"א מתרומה גדולה מיהת נפטרת היא שא"צ להפריש עליה תרומה ממקום אחר דהא היא קדמה לתרומה שניה ודי בזה שנחמיר לענין שאר מעשרות שצריך להפריש מאותה חצייה של הסאה כולה אבל תרומה גדולה ודאי א"צ להפריש עליה כלל והיינו דקאמר טבולה למעשרות כלומר החצייה טבל שאמרנו טבל למעשרות היא ולא לתרומה גדולה כדאמרן: סאה של שני חצייה תרומה וחצייה טבל טבולה לכל. כלומר ואותה הסאה תרומה של השני בדין הוא דנימא בה דהחצייה תרומה וחצייה השני טבל ממש הוא וטבולה לכל אפי' לתרומה גדולה וטעמא דמכיון דתרומת השני מצד חומרא היא לר"ע דס"ל דתלינן מסתמא שהראשון יתרצה להשני כדלעיל א"כ החצייה של הטבל שבה נאמר כטבל לגמרי הויא דלא דמיא לסאה תרומה של הראשון דהתם מן הדין הוא דהואיל וקדמה ליהוי תרומה לגמרי אלא דמחמרינן על החצייה ולפיכך די שנחמיר לעשות החצייה טבל למעשר ולא לתרומה אבל סאה תרומה של השני איפכא הויא דהחצייה תרומה דאמרינן בה מצד החומרא היא וחצייה טבל נשארת כמו שהיתה והלכך טבולה לכל היא: לא צורכה דלא חצי סאה של שני וכו'. זו בעיא אחריתא היא ובדרך את"ל מיתפרש כלומר דאת"ל הכי אליבא דר"ע א"כ הא מסתברא היא לחלק בין חצי סאה של ראשון לבין חצי סאה של שני וכדאמרן ולא צריכא דקמיבעיא לן השתא אלא אי נימא דלפ"ז חצי סאה של שני מהו שתפטור חצי סאה של ראשון וכלומר אם יכול להפריש המעשר ממנה על חצי סאה של הראשון מי נימא דהואיל ושתיהן טבל הן מפריש ממנה על של ראשון או דילמא כיון דאחת מהן טבל לכל היא ואחת אינה טבל כ"א למעשר אינו יכול להפריש מזו שטבולה ממש על זו שפטורה מתרומה גדולה ואינה טבולה כ"א למעשר:

נשמעינה

גליון הש"ס וציון ירושלים

אי בממחין אף ר"ע מודה וכו'. כן גרס הר"ש והכ"מ פ"ד ה"ח ופירשו ממחין היינו בקיאין לתרום או מלשון כמתהו אבל הגווני אבל הגאון מוהרא"ו ז"ל הגיה להיפך ופירש ממחין מלשון מחאה שמוחין זה לזה. ע"ש ועי' בכ"מ שהאריך הרבה וע"פ פירושו וגרסת הגאון מוהרא"ו ז"ל יש ליישב ודו"ק ועי' בע"ז סי' הלא ס"ק כ ובחידושי על הרמב"ם שם הארכתי בזה ואכ"מ:

מראה הפנים

נקט להא אלא על דיני דמתני' דהכא וכיוצא בהן ולא נקט על המתני' דפ"ק וכבר זכרתי מזה לעיל שם ועיין בהלכה הנזכרת ד"ה חני שנייה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות:

אם בממחין וכו'. הר"ש פי' בממחין בקיאין לתרום וכו' והכ"מ בפ"ד מתרומות בהלכה ח' הביאו וכתב ולי נראה לפרש דממחין הוא מלשון המחהו אצל התגווני וכו'. וגם פי' זה אינו לא לפי משמעות הסוגי' ולא לפי משמעות דברי הרמב"ם ופשוט הוא דממחין מל' מחאה והקפדה שהיא כדתנינן בפ' הנזקין אין ממחין ביד עניי עכו"ם מן הלקט ומשכחה ופאה וכן בכמה וכמה מקומות שנשתמשו בל' ממחה על מחאה וכן הרמב"ם שכתב להביא דהנזקין בפי' מהל' ע"ז בהלכה ה' כתב כלשון הזה וכן בכמה מקומות וא"צ להאריך בזה ובהכי מיתפרשא הסוגיא בטוב טעם ונוחין ומבוארין ממילא דברי הרמב"ם בדין זה דמ"ש אם היו ממחין זה על זה היינו בידוע שהן ממחין ואז תרומת השני אינה תרומה לדעת חכמים ואם לא היו ממחין וכו' היינו בשאין ידוע שהן ממחין וכמסקנת הש"ס לאוקימתא דפלוגתייהו והכל כפי אשר בארתי בפנים במילתא בטעמא והחילוק אשר בין הראשון להשני דהראשון א"צ רשות והשני הוא דצריך לשאול אם תרם או לא תרם כמבואר ופסק כשנת ר' יוסי וכאידך פירושא דכשיעור הוא כשיעור חבריו וכפי הטעם אשר הסברתי בפנים דבזה אזלו דברי ר' יוסי כשיטת רבנן ומוסיף ומפרש לדבריהם. וגם בכאן פי' הר"ש כשיעור תורה שהוא חטה אחת וכו' וזה תמוה בין תמיהות שבפירושיו דא"כ ואם לא תרם הראשון כשיעור הוא לפי' זה שלא תרם חטה בלימה וסיף דבר לא נצריך בזה וגם במה שפי' בבעיא דסאה של ראשון חצייה טבל וכו' כמה וכמה מהדוחק שאין לסבול הוא וגם במה שרצה לשבש הגי' בתנם ומבואר הוא דהאי אליבא דר"ע כעין בעיא היא והאי לא צורכה דלא חצי סאה של שני וכו' בעיא אחרת וכחדא מגו חדא כויא כמבואר הכל בפנים וזה מוכרח הוא מדפשיט לה מהאי דאריסטון ואם על הא דבעי חצי סאה של שני וכו' קאי מה ענין ומה שייכות זה לזה הוא אלא ודאי על עיקר מה שנסתפק הש"ס לדעתיה דר"ע קאי ומסיק דאף לר"ע אמרינן חזקה על הכל תרם ולא שחצייה טבל וחצייה תרומה כמה שרצה לפרש דברי ר"ע במתני' ואחריו נמשך הר"ב. ובהיא דפ"ק דתמורה מבואר הוא דמתני' דהתם כר"ע היא כדמוקי לה התם וכמה שבארתי יובן כוונת המשנה בפלוגתייהו וכוונת הסוגיא ועולה על דרך האמת וכדרך

הפנים

הרמב"ם ז"ל. וכמה שדקדקו על עיקר הדין דתרומת השותפין מהיא דאמרו בפ"ב דקידושין אתם ולא השותפין והובא הכא לעיל בפ"ק ברור הוא דה"י אתיא למאן דדרש דגנך למעוטי שותפות וזהו למאי דקאמר רב חנינא מסורא בפ' ראשית הגז (דף קלז) על הא דקאמר רבא לעיל מודה ר' אלעאי בתרומה וכו' ומייתי ברייתא דליתנהו להני כללי אליבא דר' אלעאי אלא דפליג בתרומה ובאינך וכו' אבל לרבא אפי' אליבא דר' אלעאי ולרבנן לכ"ע שותפות חייבת בתרומות ובמעשרות דתרומתכם ומעשרותיכם כתיב והשתא כיון דפירות השותפין מחוייבין בתרומה ומעשרות מדאורייתא ודאי א"צ הראשון שתורם ליטול רשות מחבירו ולא שייך למידרש אתם ולא השותפים כ"א אתם ואינך קאי ולא אפיטרופין וכו' כדהובא לעיל בפ"ק והשני אם רוצה לתרום אף בשלא ידע הוא צריך לשאול כמה שנתתי טעם לזה דכיון שרואה שנחסר איזה דבר מהכרי או כיוצא בזה יש לו לשאול אם כבר תרם חבירו או לא וזה הכל מבואר. ודין דשותפות הגוי דחייב ג"כ בתרומות ומעשרות מד"ת בארתי מזה לעיל בפ"ד דפאה בהלכה ד' ובפ"ו דדמאי בהלכה ז' ושם תמצא מבואר מכל דיני שותפות הגוי בכל עניני חיוב מד"ת ומדרבנן ע"ש:

הפועלים אין להן רשות לתרום חוץ מן הדרוכות. כתב הר"ש ואחריו נמשך הר"ב בעלים עמי הארץ שהשכירו פועלים חברים לדרוך בענבים כדי להפריש תרומה בטהרה וכו' ואין כאן רמז כלל לומר דהחשש הוא מפני הבעלים שמא יגעו ויטמאו את הגת והדרבה מדברי התוספתא דפ"ק שהובאה בסוגיא משמע דהחשש הוא שמא יטמא הגת מאחרים המשתמשין ומשכשכין בו ידיהם כדקאמר בהדיא בגמ' ובעלים מאן דכר שמייהו והמתני' מתפרשת כפשטה או כפי' הרמב"ם בפ"ד בהלכה י"ג כמו שכבארתי בפנים בפי' הא' או כפי' הב' שהוא פי' הראב"ד בהשגה שם ויש לו פנים לפי' הזה אלא דנראה דלישנא דמתני' דייק ליה להרמב"ם דקתני שהן מטמאין את הגת משמע דעל הפועלים גופייהו קאי ומפני שבודאי צריך להפריש התרומה בטהרה וכששוכרין לדרוך סמך עליהן שיזהרו מטומאה מאחר שמוכשרין הענבים לקבל טומאה הן שלא יטמאו בעצמן הן שיזהרו מאחרים שלא יטמאו כתב שאם ירצו לטמא את היין הרי הן מטמאין ולפי שמסר להן והאמינן שיזהרו מטומאה הוי כאלו נתן להם רשות לתרום מקודם ונוטין דבריו לפי' הראב"ד במקצת אלא שהוא ז"ל הוסיף ולפי שמסר להן וכו' כדדייק ליה לישנא שהן מטמאין וכו' כדאמרן. ודע דבעיקר הדין דקאמר ר' יוחנן בגמרא הדרוכות מכיון שהלכי

הר"א מגריידץ

למה צריך לזה משום סתם משנה תיפוק ליה דליכא חולק רק ר' ישמעאל והלכה כרבי מחבירו אם רק אין סתם משנה כמאן דפליג (על רבי) ממילא הלכה כרבי. וע"ז משני כיון דאמר ר' ישמעאל כן בשם אביו ר' יוסי ור' יוסי נמי עדיף מחבירו הו"א דאין הלכה כרבי נגד ר' יוסי קמ"ל דכאן הלכה כרבי כיון דסתם משנה כותיה. ועי' מ"ש לעיל בסוף פ"ב שהבינו דסתם משנה דשם הוא כר' ישמעאל א"כ הוי סתם משנה דלא כרבי. אך אין הפירוש כן אלא כמ"ש שם. עכ"פ הירושלמי פסק כרבי. והרמב"ם והשו"ע דפסקי כרבנן הוא מחמת גמ' דילן בב"ב דף פ"ד ע"ב דגמ' דילן לא נקטי התוספתא זו לדחות את החכמים אך כמ"ש הר"ש דהתוספתא איירי שחישב הן שיהיה חומץ או יין ודלא כהירושלמי דהתוספתא הוי רק כרבי ועי' תוס' בב"ב שם (בד"ה יין וחומץ) וכן בכסף משנה בדין זה [כוונתו להקשות על המפרש דקאמר דהא דאמר ר' יוחנן דרבי היא היינו דמתני' רבי היא אבל רבנן פליגי עליה והלכה כרבנן דא"כ היה ליה לר' יוחנן לומר בפירוש דאין הלכה כרבי רק הלכה כרבנן וגם אך יש להקשות על ר"י דסותר את עצמו דכאן אמר דהלכה כרבנן וכאן אמר דרבי הלכה כרבי דהלא לא אמר ר"י בהדיא דהלכה כרבנן ואולי באמת מה דאמר ר"י דרבי היא כוונתו מתני' רבי היא והלכה ג"כ כרבי וגם בהתירוץ חסר מאמר ר"י דאין הלכה דהלא בהתירוץ מסיים לכן צריכה מימר הלכה כרבי דבזה מתרץ רק דצריך ר"י לומר דהלכה כרבי משום דהו"א דכאן הלכה כר' יוסי אכן התירוץ על הקושיא דר' יוחנן סותר את עצמו דמקודם אמר הלכה כרבי ואח"כ אמר דרבי היא וכוונתו אליבא דהמפרש דבא לומר דמתני' רבי היא אבל רבנן פליגי עליה והלכה כרבנן על קושיא זו לפירוש המפרש אין בגמ' שום תירוץ על זה וגם המפרש בעצמו כתב דחד מינייהו נקיט היינו דאתי שפיר דצריך לר"י לומר הלכה כרבי ומה דאתי שפיר דר' יוחנן אמר אין הלכה כרבי ליתא בגמ' רק דחד מינייהו נקיט כלומר חד תירוצא אם כן הוא דוחק גדול לפרש כן לכן פירש הגאון כוונה אחרת בירושלמי]: (עד כאן שייך לדף ע"ז):

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ד מהלכות תרומות ה"ט ובכ"מ וכ"מ

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז] ולית הדא פליגא על דריש לקי' וכו'. ע' ברמב"ן וריטב"א בקידושין דף ס שם: [ז] מכיון שהלכו שתי וערב וכו'. ע' בטור יו"ד סי' שכח מ"ש בשם הס"ק ורמז לירושלמי הלז וע' בב"י שם ובט"ז שם ס"ק ב וע' בתוס' יו"ט ובלח"ם:

נשמעינה מן הדא. דלקמיה ועיקר הבעיא כפשטה דלא אמרינן חלייה טבל וחלייה תרומה לא בזו ולא בזו אלא שתיהן תרומה הן כהדא עובדא דאריסטון שם האיש כמזכר בסוף מס' חלה הביא פירות ושייר מהן בתוך השק שלא הוציא כולן ותרם מאלו הפירות שהוציא ושאלו לר' יוסי אי נימא דלא תרם כ"א על אותן פירות שהוציא וצריך שיתרום שניה על אותן פירות שנשארו בהשק והשיב חזקה על הכל תרם וכן הכא נמי אמרינן אף אליבא דר"ע דחזקה על הכל תרם כל אחד ואחד ותרומת שניהן תרומה דקאמר כל שאה של כל אחד שתרם תרומה היא: מה כשיעור. אדברי ר' יוסי דמתני' קאי ומאי אם תרם הראשון כשיעור דקאמר אם כשיעור תורה שהוא א' מחמשים ושיעור תורה דקאמר שיעור המפורש בתורה במקום אחר הוא דאין שיעור תרומה גדולה נפורשת בתורה ואפי' חטה אחת פוטרת את הכרי מד"ת אלא שחכמים נתנו שיעור לבינונית א' מחמשים וסמכו על א' מחמשים המפורש בתורה גבי תרומת מדין או דילמא כשיעור דקאמר היינו כשיעור חבירו כלומר לפי מה שרגיל חבירו זה ושאר חביריו לתרום תרומותיהן אם בפחות או ביותר: אין תעבדינה וכו'. וקאמר הש"ס דהנ"מ מזה דאם אנחנו מפרשין לדברי ר' יוסי שהוא על שיעור תורה א"כ לית ר' יוסי כרבנן כלומר דלא שייך דבריו כלל לסברת רבנן אלא דתלי במידי אחרינא דהואיל והראשון תרם כשיעור תורה שוב אין תרומה אחר תרומה אבל אם תפרש כשיעור חביריו א"כ אזלא טעמא דר' יוסי כסברת רבנן דהואיל והראשון תרם כשיעור שרגיל גם השני לתרום אמרינן דמסתמא יכול הוא למחות ביד השני על תרומתו דלמה לו שיתרום עוד והרי גם הוא תרם כפי השיעור שרגיל הוא זה כדפרישית במתני':

נשמעינא מן הדא אריסטון אייתי פירין ושייר גו שקא ותרם אתא עובדא קומי ר"י ואמר חזקה על הכל תרם מה כשיעור תורה או כשיעור חבריו אין תעבדיניה כשיעור תורה לית ר' יוסי כרבנן אין תעבדיניה כשיעור חביריו ר' יוסי כרבנן: [ז]ולית הדא פליגא על דריש לקיש דריש לקיש אמר *אין אדם מבטל שליחותו בדברים [א]תפתר כגון שאמר ליה לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום. אמר רבי יוחנן הדרוכות [ז]מכיון שהילכו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מיד והתני הפועלין שתרמו את הבור אין תרומתן תרומה ואם היה הבור קטן או שהיו הבעלים אחרים משכשכין בהן אין תרומתן תרומה מפני שאחרים משכשכין בהן הא אם אין אחרים משכשכין בהן אין תרומתן תרומה מהו כדון? כאן ביין כאן בשמן ולא היא יין היא שמן יין טומאתו מצויה שמן אין טומאתו מצויה. תני *מאימתי תורמין את הענבים משהילכו בהן שתי וערב מאימתי מטמאין אותן ב"ש אומרים משיוציא את השני וב"ה אומרים משיוציא את הראשון אמר רבי יוסי הלכה כב"ש והרבים נהגו כב"ה אמר רבי שמעון נראין דברי ב"ש בשעת מקדש ודברי ב"ה בזמן הזה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מוציא תרומה ותרומת מעשר ומטמאין את הבור מיד *מאימתי תורמין את הזיתים אית תניי תני משיטחנו

ולית הדא פליגא על דרשב"ל דרשב"ל אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים. וא"כ האיך קתני דאם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ומשני תיפתר כגון שאמר ליה לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום פי' דהלך בעה"ב וקידש וקבע בדרום והוי כההיא דמשני בבבלי במס' קידושין דף נ"ט כגון שקדש בעה"ב ותרם את כרי' דהוי ליה מעשה: נשמעינ'

הלכה ד מתני' בד"א. הא דתנינן במתני' דלעיל דחיישינן לתרומה שלא ברשות וכדמחלק ר' יוסי אליבא דחכמים בין אם תרם הראשון כשיעור או לא: בשלא דיבר. זה הכל מיירי שלא אמר אחד לחבירו בפירוש לתרום אבל אם הרשה לו לתרום או לבן ביתו או לעבדו ולשפחתו תרומתו תרומה ומשום סיפא נקט לה: ביטל. אם לאחר שעשאו שליח לתרום ביטל שליחותו: הפועלים. שעושין מלאכתו של בעה"ב אין להן רשות לתרום חוץ מן הדרוכות. כלומר אם במלאכת דריכות ענבים בגת הן עושין יש להן רשות לתרום לפי שהן מטמאין את הגת דתנינן בתוספתא דטהרות פ' י"א מאימתי ענבים מטמאין טומאת אוכלין משיהלכו בהן שתי וערב בדריכה מקבלין טומאה וכדאמרינן נמי הכא בגמ' הלכך בעה"ב זה סומך עליהן שהרי הן יכולין לטמא את הגת משידרכו בה שתי וערב ואם סומך עליהן לענין טהרה שלא יטמאו את הגת סומך עליהן גם לענין תרומה והוי כאילו נתן להם רשות לתרום ותרומתן תרומה א"כ דודאי ניחא ליה לבעה"ב שיתרמו קודם שידרכו דשמא יארע להן איזה טומאה אח"כ ויטמאו את הגת ולפיכך תרומתן תרומה:

גמ' ולית הדא פליגא על דר"ל. דאמר בפ"ד דגיטין דאין אדם מבטל שליחותו בדברים דלא אתי דיבור ומבטל דיבור ובמתני' קתני ביטל עד שלא תרם אין תרומתו תרומה וקשיא לר"ל: תיפתר. למתני' בששינה שליחותו כגון שאמר לו הבעה"ב לך וקבע לי התרומה בצפון של הכרי והלך וקבע בדרום והלכך כשזה ביטל שליחותו מקודם אין תרומתו תרומה: הדרוכות וכו'. טעמא דסיפא דמתני' קאמר דהפועלין יש להן רשות לתרום בענבים דרוכות לפי שמכיון שהילכו בהן שתי וערב כבר הן מקבלין טומאה ומטמאין את הבור מיד וכדפרישית במתני': והתני. בתוספתא פ"ק הפועלין וכו' והכי גרים שם ואם היה הבור קטן ואחרים משתמשין בו תרומתו תרומה. וכאן יש ט"ס בהעתקה: מפני שאחרים משכשכין. בו ידיהם ומשתמשין בו הוא דאמרינן תרומתן תרומה דחיישינן שמא אח"כ יטמאו את הבור הא אם אין אחרים משתמשין ומשכשכין בו לא חיישינן ואין תרומתן תרומה וקשיא על דר' יוחנן דקאמר מכיון שהילכו בדרוכות שתי וערב מטמאין את הבור מיד: מהו כדון. והשתא מ"ט דמתני' דיש להם רשות לתרום בדרוכות מפני חשש טומאה: כאן ביין. מתני' בבור של יין וכאן בתוספתא בבור של שמן מיירי: ולא הוא יין הוא שמן. הלא הכל אחד הוא לענין חששא זו ומ"ש יין משמן. ומשני לפי שהיין יותר טומאתו מצויה שיד הכל ממשמשין בו שרולין לטעום אותו אבל שמן אין טומאתו מצויה כל כך והלכך לא חששו אלא אם כן רואין שאחרים משתמשין ומשכשכין בו: תני. בתוספתא פ"ג מאימתי תורמין את הענבים משהילכו בהן שתי וערב משום דחיישינן שלא יטמאו כדלעיל: מאימתי מטמאין אותן. כלומר ומאימתי מותר לטמא אותן ואין צריכין ליזהר עוד בהן. וה"ג בתוספתא בית שמאי אומרים משיטל מעשר ראשון ובית הלל אומרים משיטל מעשר שני וכאן היא הגי' נכונה כדמוכח מלקמן ושם נהפכה בטעות: נראין דברי ב"ש. לפי הגי' דהכא דאמרי משיוציא מעשר שני נראין דבריהם בזמן המקדש שהיה צריך להעלות מעשר שני לירושלים ולאכלו בטהרה והלכך היו צריכין להזהר משום טומאה עד שיוציאו אותו ונראין דברי ב"ה בזה"ז שא"צ להזהר מטומאתו: אלא מוציאין תרומה ותרומת מעשר. ובתוספתא גרים תרומה ומעשרות. כלומר כל המעשרות ובין אם שנת מעשר ראשון ושני או מעשר ראשון ועני והא"כ מותר לטמאות את הבור מיד: אית תניי תני. דפלוגתא היא בתוספתא שם לת"ק משיטענו. משיכתנו במעטן דאז מוכשרין לקבל טומאה כדתנן ברים פ"ט דטהרות א"כ משיטענו הקורה עליהן רש"א משיטחנו בריחיים ופריך ניחא וכו'. אלא למ"ד משיטחנו

מראה הפנים

שהלכו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מ"ד וכך הוא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק י"א כמו שהבאתי בפנים והרמב"ם לא זכר כאן משילכו שתי וערב אלא סתם וכתב תוך מן הדורכין בגת שאם ירצו לטמא את היין וכו' משום דסמך על מה שכתב לקמן בפ"ה בהלכה ו' מאימתי תורמין את הגת משיהלכו בה שתי וערב מאימתי תורמין את הזיתים משיטענו וכדברי הת"ק דהתוספתא דמייתי בהסוגיא והבאתיה בפנים וזה דודאי לענין הפרשת התרומה מוסכם הוא כהאי תוספתא דהכא וכלבד שיפרישנה בטהרה והא דלא זכר לענין הכשר טומאה בפי"א מהלכ' טומאת אוכלין כדברי התוספתא דטהרות טעמו דמכיון דענבים אלו עומדות לדרוך הן וקיי"ל הבוצר ענבים לגת לדרוך הוכשרו לקבל טומאה וזהו א' מגזירות י"ח דבר כדהביא הוא ז"ל שם א"כ משעת בצירה כבר צריך להזהר בהם מדרבנן שלא יתטמאו וכן להפריש התרומה בטהרה מאחר שכבר הוכשרו והתוספתא וכן ר' יוחנן דמפרש להמתני' מכיון שהילכו וכו' דמדאורייתא קאמרי א"כ דאשמעינן כאן דרך כלל דבכל ענבים עכ"פ צריך שיתרום משהילכו בגת שתי וערב ומשום דהאי גזירה די"ח דבר לא גזרו אלא כהבוצר מתחלה לגת כדכתב הוא ז"ל בטומאת אוכלין שם שאם בצרן למכור בשוק ואם לא ימצא למכור יחזירן לגת לא הוכשרו עד שיבאו לרשות הגת וכיון שכן דין דהתוספתא לענין תרומה קאי דלעולם צריך מיהת לתרום בכל הענבים בגת משיהלכו בה שתי וערב:

ולית ה"א פליגא על דריש לקיש וכו'. משמע מהכא דלר' יוחנן דס"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור וק"ל כותיה בעלמא לא צריכין להאי אוקימתא בששינה את שליחותו ומפני כך השיג הראב"ד שם בהלכה ט' על שפסק הרמב"ם ששינה השליחות דאז יכול לבטל וכתב עליו מז רואה זה המחבר שפסק כר"ל שלא העמידו בירושלמי את המשנה בשינה וכו' וכבר בארתי לזה לעיל בפ"ק בהלכה א' ד"ה ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי דטעמיה דהרמב"ם דלא סמיך אסוגית הש"ס דהכא בהא דמוקי הכי לר"ל דוקא אלא כדמוכח מדר' יוחנן גופיה בפ' הזהב (דף מ"ט) ומדלא מחלק הש"ס דהתם אליביה כדמחולק הכא בפ"ק בהאי דיכא דר' יוחנן ומייתי ראיה ממתני' דידן ביטל וכו' ש"מ דלא ס"ל כהמא דהש"ס דילן לחלק כן אלא העיקר הוא לחלק בדין שליחות דתרומה בין אם לא עשאו שליח רפירוש אלא דנעשה כשלוחו לתרום כדמיירי לעיל בדינא דר' יוחנן דאז יכול לבטל השליחות לעולם ובין אם עשאו שליח בפירוש כדמיירי מתני' דבזה אינו יכול לבטל שליחותו גבי תרומה א"כ בששינה השליח שליחותו וביטל הבעה"ב קודם שתרם השליח ועיי"ש במה שנתבאר מזה:

הדרוכות מכיון שהילכו בהן שתי וערב וכו'. זהו מדאורייתא אבל מדרבנן יש דמשעת בצירה הוכשרו לקבל טומאה כדקיי"ל הבוצר לדרוך לגת הוכשר וא"כ היה צריך להפריש התרומה בהן מקודם שילכו בהן שתי וערב שהרי מה דמפריש התרומה

ג' ניי' ניבחאות: (ג"נ) חבירו [בכי"ר] חבירין. (שי"א) משכשכין [בכי"ר] משכשין. אין [בכי"ר] ליתא. (שי"ח) ומטמאין [ד"ו] ומטמין.

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ג מתרומות ה"ח טוש"ע יו"ד סי' שלא סכ"ב

ט
ב ג מיי' שם סכ"ג טוש"ע שם סכ"ז

י
ד מיי' פ"ד ממעש"ש הי"ז

יא
ה מיי' פ"ג מתרומות ה"ט טוש"ע סי' שלא סכ"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

עד כדון באומר בתוכו אומר בו מ"ו כשמעינה מן הדא מע"ש שבחפץ זה. עי' בר"ש במקשה זמ"ז מדמה מע"ש שבחפץ זה לאומר בתוכו דבתוכו משמע באמצע ושייס המקום ולפענ"ד נראה ע"פ מ"ש הרמב"ן בפי' בחומש פרשת בראשית עץ החיים בתוך הגן דהיינו אמצע דהנה דאמצע הדק ככר ואמרו שאינו יודע בו ראיית הנקודה רק הש"י לבד עיין שם ואני לא זכיתי להבין דשם באמת הקדוש ברוך הוא נטע ושוב הוה אמצע הדק ממש דהקב"ה נטע באמצע הדק ממש של הגן ולפי זה בלשון חז"ל במעשה ידי אדם לא הוה בתוכו ממש אמצע הדק ממש רק אמצע רחב ואם כן גם בתוכו אינו מקום מסוים ובזה מובן מה דרבנן פליגי ואמרו דלא קרא שם משום דס"ל דאמצע הרחב לא מקרי כ"כ מקום מסוים ואמצע הדק אין אדם יודע כ"א השם לבד. ואני מצאתי בב"י או"ח סי' תעה שהביא בשם הריטב"א דכל במגילה הקטן בתוך הגדול אמצע קרי ליה ומשמע דתוך לאו אמצע הוא ועי' בכורות דכ"א ב' ברש"י דתוך לאו דוקא. ועי' מס' פרה פ"ג מ"ט

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ג

ערובין לו:

תמורה ה:

עירובין פ"ב מ"ב

תוספתא מעשר שני פ"ג

תוספתא פ"ד

מסיטתנו והא לא כן א"ר יוחנן וכו' וכדלעיל וכדמפרש ר' חייא בר אדא כאן וכאן מצויה אלא שביין יותר היא מצויה וחששו משהילכו בדרוכות שתי וערב שצריך לתרום בטהרה: תני. שם דר' יוסי בר' יהודה אומר מביא זיתים בקופה ונותן לתוך הממל והיא הרכב העליונה שמערכין בה הזיתים ומהלך בהן שתי וערב וכלומר דס"ל דדין זיתים כמו דין ענבים ומשהילך בהן שתי וערב צריך לתרום. אמרו לו אינו דומה זיתים לענבים ענבים רכות ונותקות את יינן זיתים קשין וכו'. למאי דגרים הכא ענבים דיהות היינו קך שהן מנתקין את היין משהילכו בהן שתי וערב ולפיכך חששו בהן לתרום מיד קודם שיטמאו אבל לא חששו כל כך בשמן שהזיתים קשים ועד שיטעט הקורה עליהן או לר"ש עד שיטחנו אין נותקין את השמן:

תורה אור

משיטחנו ואית תניי תני משיטענו ניחא למאן דאמר משיטענו למאן דאמר משיטחנו לא. כן אמר ר' יוחנן הדרוכות מכיון שהילכו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מיד אלא. כאן ביין וכאן בשמן ולא היא יין היא שמן מה בין יין מה בין שמן יין טומאתו מצויה שמן אין טומאתו מצויה אמר רבי חייא בר אדא כאן וכאן הטומאה מצויה אלא שהטומאה מצויה ביין יותר מבשמן תני *רבי יוסי ב"ר יהודה אומר אם רצה מביא זיתים ונותנן תחת הממל והולך ובא עליהן אמרו לו לא דומין זיתים לענבים ענבים דיהות ונותקות את היין זיתים קשין ואינן נותקין את השמן:

נשמעינה מן הדא מע"ש שבחפץ זה מחולל על המעות הללו ולא קבע לו מקום ר"ש אומר קרא לו שם. כצ"ל וכן הוא מפורש בתוספתא וזו התוספתא מובא בתוס' ז"ל במס' יומא דף נ"ו ע"א ובסוכה דף כ"ה עיי"ש ועי' בדברינו במס' דמאי פ"ז: דברי חכמים ר"ז בשם ר' אבדומא דחיפה בשם רשב"ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם מה תורם תורם במסוים אף במחשבה במסוים. כן גי' הר"ש ז"ל: ר"ח

הלכה ג מתני' *האומר תרומת הכרי הזה בתוכו ומעשרותיו בתוכו ותרומת מעשר זה בתוכו ר"ש אומר קרא שם וחכמים אומרים [א] עד שיאמר בצפונו או בדרומו ר' אלעזר חסמא אומר האומר תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם ר"א בן יעקב אומר האומר עישור מעשר זה עשוי תרומת מעשר עליו קרא שם. [ב] *המקדים תרומה לביכורים מע"ר לתרומה ומעשר שני לראשון אע"פ שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי שנאמר °מלאתך ודמעך לא תאחר [ג] ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית אלא יקדמו הביכורים שהן ביכורים לכל ותרומה לראשון שהוא ראשית ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית: **גמ'** ר' יוסי בר בון בשם ר' יוחנן אתיא דר"ש כב"ש כמה *דב"ש אמרין קדשו מדומעין כן ר"ש אומר קדשו מדומעין [ד] עד כדון באומר בתוכו אומר בו מהו נשמענא מן הדא *מע"ש שבחפץ זה מחולל על המעות הללו ולא קרא לו שם ר"ש אומר קרא לו שם והכמים אומרים לא עשה ולא כלום [ה] עד שיאמר בצפונו או בדרומו הדא אמרה היא תוכו היא בו דברי חכמים רבי זעירא בשם רבי אבדומי דהיפה בשם ר"ש בן לקיש °ונחשב לכם תרומתכם והרמותם מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים *אמר תרומת הכרי הזה וזה בזה א"ר יוחנן [ו] מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימה תרומתו של שני רבי יצחק ב"ר לעזר

שמות כב

במדבר יח

הלכה ה מתני' האומר תרומת הכרי הזה בתוכו. ולא קבע מקום וכן במעשר ובתרומת מעשר: רש"א קרא שם. דס"ל דזה מיקרי שיריה ניכרין דכיון דאמר בתוכו באמצע קאמר והאיכא סביביו ניכרין: עד שאומר בצפונו או בדרומו. דצריך לקבוע מקום מסוים ואם לא ציין המקום לא אמר כלום: ר"א חסמא אומר האומר תרומת הכרי ממנו עליו. מוסיף אדר"ש דאפי' לא אמר בתוכו אלא ממנו עליו קרא שם: עישור מעשר זה עשוי תרומת מעשר עליו. ראב"י ס"ל דבתרומת מעשר לא מהני קריאת שם עד שיפרים המעשר בתחילה ואם אח"כ אמר עישור מעשר זה שהם יהא עשוי תרומת מעשר עליו קרא שם והלכה כחכמים: **גמ'** אתיא דר"ש כב"ש. דלעיל בפ"ק בהלכה ד' גבי התורם זיתים על השמן דקאמרי ב"ש תרומה עלמן בהן וכדמפרשי חברייא התם בשם ר' יוחנן ואפי' על אחר כלומר אפי' אמר בבת אחת ומיד הרי כאן תרומה על הזיתים ועל השמן חיילא התרומה על הזיתים ואע"ג דכאן הוי כמדומע שהרי לא סיים מקום שזו היא תרומת הזיתים וזו היא תרומת השמן דהא בבת אחת על הזיתים ועל השמן קאמר ואפ"ה קסברי ב"ש דמיהת תרומת הזיתים תרומה היא דקדשה אף במדומע וכן סברת ר"ש הכא דקדשו מדומעין ואע"פ שלא סיים המקום: עד כדון. עד כאן לא שמענו לר"ש אלא באומר בתוכו ואם אמר בו מהו דמי נימא דוקא בשאומר בתוכו הוי כאומר באמצע הכרי או דלמא דלא קפיד ר"ש כלל ואפי' באומר בו מהני: נישמעינה מן הדא. דתנינן בתוספתא דמעשר שני בסוף פ"ג האומר מעשר שני שבחפץ זה שהיה מונח באיזה חפץ מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום. כצ"ל וכן הוא בתוספתא שלא חילל אלא המקצת שבהחפץ בלא קביעת מקום ר"ש אומר קרא שם ומחולל כמ"ד אותן מקצת המעות: וחכ"א לא עשה כלום. עד שיקבע מקום לצפונו או לדרומו שבחפץ שיהא זה מחולל כנגד אותו האיסר: הדא אמרה היא תוכו היא בו. לר"ש דלא שנא דהרי כאן לא אמר שבתוך החפץ זה ואפ"ה מהני לדידיה: דברי חכמים. כלומר ולדברי חכמים דקאמרי עד שיקבע מקום מהיכא ילפא להו: ר' זעירא וכו'. מהכא דכתיב ונחשב לכם וגו'. וילפינן מכאן דתרומה גדולה ניטלת במחשבה כדאמרי' לעיל בפ"ק ומדכתיב לעיל מניה והרמותם ממנו וגו' מקשינן קריאת שם התרומה להמחשבה שמחשב בתחילה כמה יתרום: מה מחשבה במסוים. כלומר כשהוא מחשב לתרום ודאי מסיים הוא במחשבתו כך וכך ראוי לתרום מן הכרי הזה ובמקום פלוני דאי לאו הכי לא כלום הוא דהרי כשגילתה לנו התורה דתרומה ניטלת במחשבה היינו לומר שיחשב שהם או שם תהיה התרומה ובזה הוי כקורא לה שם דאי במחשב בעלמא לתרום מה מחשבה היא זו ומאי ניטלת במחשבה דקאמר אלא ע"כ דמשמע דהמחשבה שלו תלה במקום שחישב שתהיה תרומה וניטלת משם במחשבה זו אף כשהוא תורם אח"כ וקורא שם יהא במסוים שיהא ניכר המקום שקורא שם להתרומה כפי אשר חישב במחשבתו לתרום דכל זמן שלא סיים המקום לאו כלום הוא: אמר תרומת הכרי הזה וזה בזה. כלומר היו שני כריים לפניו לתרום אותן ואמר על אחד תרומת הכרי הזה יהא בצפונו או בדרומו כדינו אליבא דחכמים ואמר על הכרי השני ושל זה יהא ג"כ בזה הכרי הראשון ולא פירש היכן: א"ר יוחנן מקום וכו'. כלומר דקמ"ל דאע"ג דלא ציין בפירוש לתרומת כרי השני אפ"ה מהני מכיון דציין תרומת הראשון בו אמרינן דמקום המסויים שנסתיימה תרומת הראשון שם גם כן נסתיימה תרומתו של השני דכיון דאמר ושל זה בזה דעתו היה שאלל תרומת הראשון תהיה תרומת השני והוי כמו שציין מקום גם לתרומת השני: רבי יצחק בר' לעזר

מראה הפנים

שהרומה משהילכו וכו' הוא מטעם דכבר הוכשרו ותושבין שלא יטמאו ואילו כבר משעת בצירה הוכשרו אלא דדרך כלל נקט הא דלקמן מאימתי תורמין את הענבים וכו' וכמו שבארתי לעיל ד"ה הפועלין בס"ד:

האומר תרומת הכרי הזה בתוכו וכו'. ופסק הרמב"ם ז"ל כחכמים כמ"ש בפ"ג בהלכה ח' האומר תרומת זה הכרי לתוכו אם אמר בצפונו או בדרומו קרא שם ותיב להפרים ממנו תרומתו ואם לא ציין המקום לא אמר כלום ומ"ש בפ"ד בהלכה י"ו בדין דמהני' דלקמן בהלכה ו' המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר וכו' הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום ה"ז תרומה שנאמר ונחשב לכם וגו' במחשבה בלבד תהיה תרומה פשוט הוא דהיינו נמי במציין במחשבתו להמקום דהא לא עדיפא מחשבה מן האומר בפיו אלא דכאן דקמ"ל דמחשבה מהני לגבי תרומה לא הוצרך לבאר בפי' דבציין המקום דוקא מפני שסמך עצמו על מה שביאר לעיל בהאומר ופשיטא דבמחשבה נמי בעינן והוא שציין המקום ומזה נבין טעמו שהביא דרש הפסוק ונחשב לכם ולא הביא כמה שנדרש זה לקמן מקרא דכל חדב לב דמשם הוא דלמדו דלא בעינן בתרומה עד ביוצא בשפתיו וכדאמרינן נמי בש"ם דילן בשבועות (דף כו) אלא דמהתם לא שמעינן כ"א הא בלחוד דהגומר בלב נמי תרומה הואי אבל לא שמענו דבעינן מיהת שיציין המקום במחשבתו ומהאי קרא דונחשב הוא דנלמד זה כדקאמר הכא בגמרא דכתיב ונחשב וכתיב לעיל מיניה והרמותם הוקשו זה לזה ועיין בדיבור דלקמן:

מה מחשבה במסוים אף התורם במסוים. כדפרישית בפנים דכשגילתה לנו התורה בהאי קרא דהתרומה ניטלת במחשבה ודאי במחשב במקום מסוים הוא דאל"כ מאי ניטלת דקאמר והר"ש רצה לשבש הגי' דאיפכא הוא דגרסינן מה התורם וכו' ובתנס הוא וגם אין זה למשמעות דברי ר' זעירא דבא ליתן טעם לדברי חכמים דקסברי דבאומר בעינן עד שיתרום במקום מסוים והעיקר הוא כמבואר בפנים ועיין בדיבור דלעיל:

אמר תרומת הכרי בזה ובזה. כך הביא גם הרמב"ם ז"ל בפ"ג בהלכה ט' והכרי הזה בזה וכו' והכ"מ שם רצה לומר דכזה בכ"ף קאמר שאמר על הכרי השני הזה כזה וזה קשה מאי קמ"ל אם אמר כזה היינו קביעות מקום ממש גם בשני ועוד מאי האי דצריך ר' יוחנן מקום שנסתיימה וכו' לא הול"ל אלא ה"ז קרא שם והעיקר הוא דבזה גרסינן כמו שהוא לפנינו והרבותא היא דקמ"ל דאע"ג דלא ציין בפירוש לתרומת הכרי השני דאיזה מקום תהיה בכרי הראשון אפ"ה אמרינן דהוליל דכבר ציין לתרומת הראשון בו מקום שנסתיימה וכו' והתרומה השני ג"כ בכרי הראשון הוא וזה מבואר להמעיין היטב בלשון הש"ס ובלשון הרמב"ם:

רבי יצחק בר' אלעזר בעי שאם תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'. מבואר הוא דבעיא דלא איפשטא היא ופסק הרמב"ם לחומרא כמ"ש בדין זה בפי"ג בהלכה ט"ו והראב"ד

שנויי נוסחאות (סכ"א) בר בון [ד"ו] בירבי בון. (סכ"ב) כמה [ד"ו] ליתא. (סכג) מהו [ד"ו] מה. (סכ"ד) ולא קרא לו שם [בכ"י] ולא קבע לו מקום. (סכ"ו) זעירא בשם רבי אבדומי דחיפה בשם ר"ש בן לקיש [בכי"ר] זעירא ריש לקיש אבדומא דחפה בשם ריש לקיש [וכד"ו] אבודמא. (סכ"ט) ר' יצחק [בכי"ר] א"ר יצחק.

מסורת הש"ס

לעזר בעי. דהשתא מכיון דאמרת דאם יש כאן מקום מסוים לתרומה אחת מהני נמי לקריאת שם תרומה שקרא לשנייה להיות אצלה ג"כ כמקום המסוים אי נימא דה"ה נמי לענין תרומה שנפלה דליהני לקריאת שם תרומה להיות אצלה ולדוכה כמו שיש לה מקום מסוים כדנקט ואזיל: סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי. ואותו הכרי של טבל הוא וכגון שנפלה למאה וא"כ אותה סאה תרומה דינה שתעלה ואינה עושה הכרי מדומע אלא שחזר ואמר תרומת הכרי הזה בתוכו והשתא הבעיא אי נימא דה"נ אמרינן דמקום שנפלה אותה סאה של תרומה שם ג"כ נסתיימה תרומה של הכרי דמכיון דיש כאן תרומה ודאית שנפלה אותו המקום שאצלה הוי כמקום מסוים לקריאת שם של תרומת הכרי ונמצא עכשיו נתרבה התרומה ועושה לכל הכרי מדומע או לא ולא איפשיטא: אמר תרומת הכרי הזה בצפונו. תוספתא היא במכלתין פ"ד: מחציו ולצפון מדמע דברי רבי. כדמפרש ואזיל לדברי רבי ונסב פלגא כלומר דס"ל דכל חציו של צפון הוא מדומע לתרומה ונוטל החציו של הכרי ולפי שלא פירש התרומה רואין כל החציו כמדומע: וחכ"א עושה אותה כמין כי. כלומר שחולק את הכרי לשנים ואותו החלק של צפון חולקו עוד לשנים וזהו כמין כי יונית והחלק הצפון שבצפון זהו המדומע ונמצא חד מן ארבעה שהוא רובע הכרי מדומע: רשב"ג אומר נוטל תרומתו מצפון לצפונו. דס"ל דכמו שמחלק חלק הצפון לרחבו לחכמים דאמרי חולק את הכרי כמין כי כך הוא חולק עוד ג"כ לארכו של אותו החלק ונוטל ממה שהוא לצפון לפונו לאורך ולרוחב ונמצא הוא חד מן תומנייא חלק השמינית שבכרי: תרומת שני כריים באחת מהו. אם היו לפניו שני כריים ואמר תרומה של שניהם בכרי אחד מהן וכגון שאמר בצפונו או בדרומו דאל"כ אין כאן מקום מסוים כלל ולא אמר כלום וכחכמים דמתני' אלא ודאי דסיים המקום ולא נודע באיזה מהן מהו הדין: ר' יוחנן אומר קדשו מדומעין. כלומר הרי יש כאן תרומה אלא שלא נודע באיזה מהן ושניהן קידשו להיות מדומעין מהתרומה: ר"ל סבר דלא קדשו כלל להיות מדומעין מכיון דלא נודע באיזה הכרי קבע התרומה והכי מייתי לפלוגתייהו לעיל בפ"ז דדמאי בהלכה ז': קידשם ואין ידוע איזהו. כלומר סאה אחת מאותן שתי סאין תרומה היא אלא שאין ידוע איזו היא והרי שתיהן תרומה מספק וכן היו לפניו שני כריים וכו' ואמר על אותה סאה ה"ז תרומה על אחד מן שני כריים הללו ניתקן אחד מהן אבל אינו ידוע איזה היא שנתקן וכיון שכן שניהן טבל מספק:

תורה אור

לעזר בעי סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי ואמר תרומת הכרי הזה בתוכו [א] מקום שנפלה אותה סאה שם נסתיימה תרומה של הכרי אמר תרומת הכרי הזה בצפונו מחציו ולצפון מדמע דברי רבי ונסב פלגא וחכמים אומרים [ב] עושה אותה כמין כי חד מן ארבעה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל תרומתו מצפון צפונו חד מן תומנייא *תרומת שני כריים באחת מהו ר' יוחנן אמר [ג] קדשו מדומעין ר"ש בן לקיש אומר לא קדשו מדומעין אמר ר' הושעיא ב"ר שמאי [ד] היו לפניו שתי סאין וכרי אחד ואמר אחד מן הסאות הללו עשויה תרומה על הכרי הזה קדשם ואינו יודע איזה הוא [ה] היו לפניו ב' כריים וסאה אחת ואמר הרי זו תרומה על אחד מן הכריים הללו ניתקן ואינו יודע איזהו: ר' חמא ב"ר עוקבא בשם ר' יוסי ב"ר חנינא [ו]מן מה שעובר בלא תעשה אתה יודע מה שעשה עשוי [ו]ר' חמא בר עוקבא בשם *ר' יוסי ב"ר חנינא אמר לוקה א"ר זעירא מתיבין קומי רבי יוחנן ושתיק מה עובר לוקה או אינו לוקה אתא רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן [ז] אינו לוקה מה מקיים רבי יוחנן [ח]מלאתך ודמעך לא תאחר פתר לה בביעור אימת הוא עובר ר' חייא בר בא אמר מתחילה רבי שמואל בר רב יצחק אמר בסוף מה נפיק מביניהן לסירוף הכרי נפק מביניהן על דעתיה דר"ח בר ווא עובר על דעתיה דרבי שמואל בר רב *יצחק אינו עובר

שמות כב

ר"ח ב"ע בשם ריב"ח מן מה שעובר בל"ת אתה יודע מה שעשה עשוי. דאי ס"ד דלא מהני אמאי לקי כדאיתא במס' תמורה דף ד'. וא"כ מוכח מזה דלוקה משום דדיבורו דקריאת שם חשיב מעשה עי' במס' תמורה הנ"ל וע"ז מסיק ר"ח ב"ע בשם ריב"ח אמר לוקה:

אר"ז מתיבין קומי ר' יוחנן מה עובר לוקה או אינו לוקה ושתיק [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י]. פי' הא דתני במתניתין אע"פ שעובר בל"ת מהו אם עובר בעלמא דמשני מסדר שאמרה התורה או שעובר בל"ת גמורה דלא תאחר אתא ריב"ח בשם ר' יוחנן אינו לוקה וע"ז פריך מאי מקיים ר' יוחנן מלאתך וגו' פתר לה בביעור פי' דעיקר הל"ת הוא על נתינתו לכהן וללוי שזמן הנתינה לא יאחר ויתן לו קודם זמן הביעור וע"ז קאי הל"ת ומתניתין דידן דקאמרינן אע"פ שעובר בל"ת הוא רק אסמכתא על הקרא מלאתך וגו' וכן משמע פשטת לשון הגמ' וכן כתב בס' מלאכת שלמה ז"ל:

מה נפיק מביניהון נשרף הכרי נפק מביניהון. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י:

רשב"א

ירושלמי דמאי פ"ז הל"ו:

תמורה ד.

עין משפט נר מצוה

יב

א ב מיי' פי"ג מתרומות הל"ו

יג

ג ד ה מיי' שם הט"ו

יד

ו מיי' פ"ג שם הכ"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

מ"י נבקעה ועמדה חוץ מגתה ועיין מ"ש הרמב"ם בפי' המשנה שם בשם הספרי והפליג לא הוך שריפה הפנה וכתוי"ט שם ומשם ראיה דהוך אמנע הוא אבל לא אמצע ממש דאין הנבקעה מגיון באמצע ממש. ועי' רמב"ם פ"ג מפרה ה"ב ועיין מהרי"ט שם מה שהביא דברי הכ"מ פ"ד מעבודת יה"כ ה"ב מ"ש שם בשם הר"י קורקוס ע"ש ומזה מוכיח דהוך לאו דוקא. ולפי תמה דביומא דנ"ט רצו בתחלה לומר דטהרו של מזבח היינו אמצע דוקא כדאמרי אינשי טהר והוא פלגא דיומא וא"כ מסיק הש"ס דהוא גלויא דמזבח. הרי נתבאר דאמצע לא"ד ובאמת כשיוכל להיות באמצע שמזבח ובגלויא של מזבח ודאי עדיף טפי דמקיים שני הפירושים והרמב"ם פסק טהרו של מזבח דהיינו באמצע ובגלויא יעו"ש. ועי' יומא דמ"ו ובזבחים דנ"ח פלפל ג"כ הש"ס בזה וצ"ע שלא פריך הש"ס שם מהך דאותה אילך ואילך יפו"ש ועי' ריש ברכות דאמר כדאמרי אינשי טהר יומא דהיינו שיערב שמשא ואידכי משום דכתיב .ובא השמש וע"כ היינו בערבית ודוק היטב ולפי שאין מעניינו

הלכה ו מתני' המקדים תרומה. להפרישה קודם לביכורים וכן מעשר ראשון וכו' אע"פ שהוא עובר בלא תעשה וכו' כדמפרש דהל"ת הוא דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר דאמר רחמנא לא תאחר דבר שראוי להקדימו אפ"ה אם עשה מה שעשה עשוי: ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה. ומנין שבדין הוא שיקדמו הבכורים הלא זה קרוי תרומה וראשית וזה וכו' דבכורים קרוין תרומה כדכתיב ותרומת ידך ואמר מר אלו בכורים דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך וכתיב בהו ראשית ותרומה כתיב בה ראשית דגנך ומה הטעם שהבכורים קודמים: אלא. דהיינו טעמא יקדמו הבכורים שהן בכורים לכל דלהכי קרינהו רחמנא בכורים שהחיוב חל על הפירות כשביכרו בעודן במחובר לקרקע כדתנן לקמן ריש פ"ג דביכורים: ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית. התרומת מעשר שבו ותרומה קרויה ראשית לפיכך יקדים המעשר ראשון להשני: גמ' מן מה שעובר בל"ת וכו'. כלומר דמפרש דמגלן דמה שעשה עשוי וקאמר דמהא גופיה ידעינן דאם עובר הוא בל"ת ולוקה על זה וכדמסיים ר' חמא בשם ר' יוסי ב"ח דס"ל דלוקה א"כ ממילא אתה יודע דמה שעשה עשוי דאל"ה אמאי לקי הא לא מהני מידי מאי דעביד: מתיבין קומי ר' יוחנן. שאלו אותו הא דלקמיה והוא שתיק ולא השיב כלום: מה עובר. דקתני במתני' אם לוקה הוא על שעבר הלאו הזה כשאר חייבי לאוין שבתורה או אינו לוקה כ"א עובר על הלאו בלבד: אתא ר' יעקב. וקאמר דבהדיא השיב ר' יוחנן ואמר אינו לוקה: מה קיים ר' יוחנן וכו'. ומ"ש זה משאר לאוין: פתר לה בביעור. דלא כאמר לאו זה אלא על הביעור המעשרות ולא על סדר הפרשתן: אימתי הוא עובר. להא דתנינן במתני': מתחילה. כשמקדים תרומה לבכורים כבר הוא עובר על הלאו: בסוף. עד שיפרים הכל שלא על הסדר אז הוא עובר על לאו זה: מה נפק מביניהון. כלומר הא ודאי איכא בינייהו אם אח"כ הפרים המעשרות כסדר דלר' שמואל אינו עובר אלא דקמ"ל דגם בהא דלקמיה איכא בינייהו: לסירוף הכרי. כמי נפק מביניהון אם אחר שהקדים התרומה נשרף הכרי ולא היה יכול להפרים עוד שאר המעשרות דלר' חייא כבר עבר ולר' שמואל אינו עובר ואע"פ שלא תיקן כאן כלל להפרים השאר על הסדר:

מעשר

מראה הפנים

והראב"ד ז"ל כתב על זה בעיא היא בירושלמי ועיין במה שהגיה הר"י קורקוס לייסב זה הביאו הכ"מ ז"ל ולא משמע כן בפי' הסוגיא דהאי דינא דסאה תרומה שנפלה כפשיטות היא לר' יצחק והבעיא קאי על מה שהוזכר אח"כ תרומת שני כריים באחת וכו' ואין שייכות כלל זה לזה ואין להאריך במבואר והעיקר הוא כך דהרמב"ם והראב"ד תרוייהו לשיטתם הוא דאזלי במה דפליגי במקום אחר אם במידי דרבנן אסרו והתמירו מתמת שחשש האיסור מדאורייתא הוא אי דנחשב זה לספק או לא והדבר הזה מבואר הוא בפ' י"א מהלכ' מעשר בהלכה י"ג בדין המוליך חטין לטוחן עם הארץ וכו'. דמשיג הראב"ד שם דהא הוי ספק ספיקא וכבר בארתי בענין זה במקומו לעיל בפ"ג דדמאי בהלכה ד' ד"ה כאן קופה בקופות וכו' ע"ש שעיקר היישוב בענין הנזכר דדעת הרמב"ם דלא שייך ס"ס בדבר שעיקר איסורו מדאורייתא וחכמים התמירו בו משום ספק דבעינן שיהיו ב' ספיקות מלבד הספק הראשון שאסרו חכמים ועבאוהו כודאי וזה מבואר בדיני ס"ס כמו שהבאתי שם מדין הגבינות וכיוצא בהן בכל מקום ומזה נבין פלוגתייהו גם בענין הזה דהראב"ד ס"ל דכיון דדימוע דרבנן היא דהא מן התורה חד בתרי בטיל א"כ כיון דבעיא דלא איפשטא הכא היא אזלינן לקולא והרמב"ם לשיטתו דאף דדימוע גופיה מדרבנן הוא מ"מ מכיון שהחמירו חכמים ואסרו להמדומע כודאי איסור הוא ובעיא דלא איפשטא אזלינן לחומרא הואיל ועיקר האיסור מדאורייתא היא והוי ממש כדהתם בענין הגבינות ובענין דמאי עיי"ש ויתבאר לך. ובשארי דינים המוזכרים כאן והביאם שם מבוארין הן דפסק כחכמים דהתוספתא וכר' יוחנן בתרומת שני כריים באחת מהן וכהאי דר' הושעיא בר' שמאי כמאי דקאמר הכא:

רבי חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר' חנינא אמר לוקה. ובתמורה (דף ד) מסיק אליביה דר' יוסי בר' חנינא דאינו לוקה ומטעמא דלאו שאין בו מעשה הוא דדיבורו לאו מעשה מיקרי וכבר הבאתי מזה לעיל בפ"ז דדמאי בהלכה ו' ד"ה על הראשונה עובר בעשה ועיי"ש במה שנתבאר אליבא דר' יוחנן ופסק הרמב"ם ז"ל דאינו לוקה כדכתב בפ"ג בהלכה כ"ג דאין לוקין על לאו זה וזהו כדמסיק התם וכר' יוחנן דהכא אבל לא כטעמיה דקאמר הכא דפתר לה בביעור אלא משום דלאו שאין בו מעשה הוא כמבואר לעיל שם:

מעשר

קרבתי פה והשוכם שארכתי: [ה]מן מה שעובר בלא תעשה אתה יודע וכו'. ע' במפרש כאן שכתב דממה שאמר הגנה שעובר בל"ת אתה ש"מ דמה שעשה עשוי דאל"כ אינו עובר בל"ת שהרי לא אהני מעשיו. ומסיפא אינו כהיה דהיכא למימר דהאי תרומה דכתיב מכל מעשרותיכם דלגרושלמי הך דמעשרותיכם אח"כ מריבא ודאי אין ראיה דאף ל...

שנויי נוסחאות (ס"א) בעי [בכי"ר] ובעי. (ס"ג) לוקה [בכי"ר] ר' יעקב בר אחא ר' שמעון בר בא בשם ר' יוסה בר חנינא לוקה. (ס"ו) א"ר [בכי"ר] ר'.

ומעשר ראשון שהקדימו בשבלים. דקיי"ל דפטור מתרומה גדולה אם זה הוי כהקדים המעשר ראשון ועובר או דילמא אינו עובר אלא על סדר שהקדים המאוחר להמוקדם וכאן שלא הופרשה התרומה כלל אינו בכלל זה ואינו עובר ולא איפשיטא: תניין. תני תנא קומי דר' אבהו תרומה אינה מעכבת את הבכורין כדמפרש ואזיל: אמר לון. דיחידאה היא דאבא פנימון הוא דאמרה: היידא דאבא פנימון. כלומר והי קתני לה ומאי קאמר: א"ר מנא. הכי שמעית מאבא והוא ר' יונה דתני ביכורים מימינו ותרומה בשמאלו כלומר שלא הקדים להתרומה אלא הפרישן כאחת התרומה בידו זה והבכורים בידו זה: אית תניי תני וכו'. מ"ד עובר רבנן. דאעפ"כ צריך שיקדים לביכורים וכאן לא הקדים ועובר ומ"ד אינו עובר אבא פנימון הוא וזהו דקא"ר אבהו דאבא פנימון היא על כה"ג הוא דקאמר:

רבי שמואל בר אבא בעי מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין עובר או אינו עובר אלא על סדר תניין קומי דרבי אבוהו *תרומה אינה מעכבת את הביכורים אמר לון דאבא פנימון היא רבי יוסי בעי היידא דאבא פנימון א"ל רבי מנא שמעית אבא תני ביכורים בימינו ותרומה בשמאלו אית תניי תני עובר אית תניי תני אינו עובר מאן דמר עובר רבנן מאן דמר אינו עובר אבא פנימון:

הלכה ד מתני' [א] *המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה [ב] עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה שאיני נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שווין:

גמ' *תמן תנינן ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש *ואמר רבי ירמיה בא לומר חולין ואמר עולה קדשה אמר רבי יוסי במתכוין להקדש אנן קיימין אלא שטעה מחמת ד"א והדא מתניתא מה היא על דעתיה דרבי ירמיה במחלוקת ועל דעתיה דרבי יוסי דברי הכל. תני *בשפתים ולא בלב יכול שאני מוציא את הגומר בלב ת"ל לבטא ושמואל אמר [ג] הגומר בלבו אינו חייב עד שיוציא בשפתיו והתני כל נדיב [ד] לב זה הגומר בלב אתה אומר זה הגומר בלב או אינו אלא המוציא בשפתיו כשהוא אומר מוצא שפתיך תשמור הרי מוציא בשפתיו אמור הא מה אני מקיים כל נדיב לב זה הגומר בלב מה דאמר שמואל לקרבן:

הלכה ה מתני' [ה] *הנכרי והכותי תרומתן תרומה ומעשרותיהן מעשר והקדשיהן הקדש רבי יהודא אומר אין לנכרי כרם רבעי [ו] וחכמים אומרים יש לו תרומת הנכרי מדמעת וחייבין עליה חומש ור"ש פוטר:

הוציא

הלכה ז מתני' המתכוין לומר תרומה וכו' עד שיהא פיו ולבו שוין. שלא יהו מכחישין זה את זה ואם לא היה מוציא בשפתיו כלל וחישב בלבו על התרומה ה"ז תרומה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם במחשבה בלבד תהיה תרומה וכן בהקדש אם לא הוציא בשפתיו מה שהוא נגד מחשבתו הוי הקדש דגלי רחמנא כל נדיב לב דאפי' גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו מהני ודוקא בשבועות ובנדרים הוא דבעינן עד שיוציא בשפתיו דחולין מקדשים לא גמרינן הכי הויא מסקנא דמילתא: **גמ'** תמן תנינן. בריש פ"ה דנזיר: הקדש טעות הקדש. כדמפרש התם כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן לב"ש הוי הקדש: וא"ר ירמיה. התם דלב"ש אפי' בא לומר חולין כלומר שלא נתכוין כלל בתחילה להקדישו והיה רוצה לומר זה שיצא ראשון יהא כשאר חולין וטעה ואמר עולה קדשה והוא עולה: ר' יוסי. פליג ואמר דדוקא במתכוין להקדש אנן קיימין לב"ש אלא שטעה מחמת דבר אחר כמו דאמרי שם שנתכוין להקדיש שור שחור והיה טועה בדעתו שכסבור היה שהוא יצא ראשון ויצא לבן אבל אם לא נתכוין להקדיש כלל שחשב בלבו חולין וטעה בדיבורו ואמר הקדש אפי' לב"ש לא הוי הקדש: והדא מתניתא מה היא. הא מתני' דידן כמאן אתיא וקאמר דעל דעתיה דר' ירמיה במחלוקת היא שנויה דלא אתיא אלא כב"ה דקאמרי הקדש טעות אינו הקדש דאלו לב"ש השתא בנתכוין לחולין וטעה ואמר עולה קדשה בנתכוין לעולה ואמר שלמים לכ"ש דדבריו קיימין: ועל דעתיה דר' יוסי דברי הכל. היא המתני' דלדידיה לא קאמרי ב"ש התם אלא בשטועה בדבר אחר שכסבור היה שזה יצא ראשון ויצא אחר ומיהא נתכוין הוא להקדיש להיוצא ראשון ולא מיקריא הכחשה בדיבורו אבל הכא שנתכוין לעולה ואמר שלמים הוי הכחשה ממש בדיבורו למאי שחשב בלבו אף ב"ש מודו דלא אמר כלום דהוי כנתכוין לחולין ואמר הקדש שהרי לא נתכוין מעולם לשלמים: תני. בברייתא דת"כ פ' ויקרא לבטא בשפתים כתיב ודרים ולא בלב והיינו שהיה מהרהר בלבו להוציא השבועה מפיו ונתכוין להוציא בשפתיו ולא הוציא אינה כלום: יכול שאני מוציא את הגומר בלב. כלומר שגמר בלבו שתהא שבועה אפי' אם לא יוציא בשפתיו: ת"ל לבטא. מסיפיה דקרא קא דריש דכתיב לכל אשר יבטא לכל לרבות הוא: ושמואל אמר הגומר בלבו. לאו כלום הוא ואינו חייב עד שיוציא בשפתיו ממש: והתני. בברייתא דדריש כל נדיב לב דכתיב גבי תרומה זה הגומר בלב דהויא תרומה: או אינו אלא המוציא בשפתיו. דוקא הוא דמהני בתרומה ובהקדש והא דכתיב כל נדיב לב פרט למכחיש בשפתיו למה שהוא בלבו דבעינן שיהו פיו ולבו שוין ולעולם עד שיוציא בשפתיו: הרי מוציא בשפתיו אמור. דהכל הולך אחר זה שהוציא בשפתיו ועכשיו מה אני מקיים כל נדיב לב לרבות זה הגומר בלב אע"פ שלא הוציא בשפתיו וקשיא לשמואל: מה דאמר שמואל לקרבן. שאינו מתחייב בקרבן שבועת ביטוי עד שיוציא בשפתיו השבועה אבל לענין תרומה ונדבת הקדש מודה שמואל דמשגמר בלבו הוי תרומה והקדש דגלי רחמנא כל נדיב לב ולא גמרינן לבעלמא מידי דחולין מקדשים לא גמרינן:

הלכה ח מתני' הנכרי והכותי תרומתן תרומה. אם הפרישו משלהן דאלו משל ישראל בשליחותו הא אמרינן בריש מכילתין דלא הויא תרומה דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: וחכ"א יש לו. דכמו דפירותיו אסורין משום ערלה כך נוהג בהם דין רבעי והלכה כחכמים: תרומת הנכרי מדמעת. אם נפלה לפחות ממאה עושה הכל מדומע ואסור לזרים: וחייבין עליה חומש. זר האוכל בשגגה לתרומת הנכרי משלם קרן וחומש לכהן: ור"ש פוטר. מן החומש וכן פליג נמי ר"ש וס"ל דאינה מדמעת והכי קאמר בגמרא ואין הלכה כר' שמעון:

הוציא

רשב"א בעי מע"ר שהקדימו בשבלים עובר או אינו עובר אלא על הגורן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דוקא בעת הגורן בזמן חיוב הפרשת המעשרות אז עובר אבל כשהקדימו בשבלים לא שייך הל"ת:

תניא קומי דר"א תרומה אינה מעכבת את הביכורים א"ל דאבא פנימון היא. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק דבא בנימין היא:

הוציא

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ד מתרומות הט"ז טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף מס

טז
ב מיי' פ"ד ממעשה הקרבנות הי"ב

יז
ג מיי' פ"ב משבועות ה"י ופ"ב מנדרים ה"ב טוש"ע שם סי' ר"י ס"א וסי' רלח ס"א

יח
ד מיי' פ"ד ממעשה הקרבנות הי"ב

יט
ה מיי' פ"ד מתרומות הט"ו

כ
ו מיי' פ"י ממע"ש ה"י

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ד

פסחים סג.

נזיר דף ל: וש"נ. ירושלמי שם פ"ה הל"א:

שבועות כו: וש"נ.

קידושין מא: גיטין כג:

תורה אור

ויקרא ה ד

שמות לה ה

דברים כג כד

מראה הפנים

מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין וכו'. הכא משמע דמיפשט פשיטא דאיסור לאו איכא ובעיא דלא איפשטא היא אם עובר או לא ואפשר דנמי מהאי טעמא קנסוהו להלוי לדוש ולזרות וכו' כדאמרינן בפ"ק דביצה (דף י"ג) וכ"פ הרמב"ם שם בהלכה י"ד ולא כתב כלום מהלאו דלא קאי אלא על המקדים וכדמספקא ליה הכא ומש"ה נמי לא כתב כלום מהמפריש תרומה ובכורים כאחת דהא"ג דמוקי הכא למ"ד עובר כרבנן אפ"ה מכיון דלא תנינן במתני' אלא המקדים בלבד הוא דעובר לא זכר מזה:

שמואל אמר הגומר בלבו אינו חייב עד שיוציא בשפתיו. הכי אמר שמואל נמי בבבלי שבועות (דף כו) והתם פריך עליה מעיקרא מהאי ברייתא גופיה דלעיל ומשני והדר פריך כדפריך הכא והאי ש"ס קיצר ולא דייק עליה מהאי ברייתא דלעיל משום דאיכא לשנויי כדמפרש התם ופריך מהאי ברייתא כל נדיב לב וכו' והמסקנא כדמסיק התם וכדשריביה במתני' ועיין לעיל בהלכה ה' ד"ה האומר תרומת הכרי זה בתוכו שכתבתי טעם שפני מה לא הביא הרמב"ם דרשא דהאי קרא כל נדיב לב גבי תרומה והביא קרא דונחשב לכם:

הנכרי והכותי שתרמו תרומתן תרומה. היינו מדרבנן וכן מדמעת דקאמר מדרבנן הוא כדמסיק בפרק ר' ישמעאל במנחות (דף ס"ז) למ"ד מירות נכרי פוטר והכי קיי"ל הא דדייקינן התם דתרומתו בארץ מדמעת מדרבנן היא גזירה משום בעלי כיסין וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד בהלכה ט"ו דאין תרומת הנכרי בארץ משלו תרומה אלא מדבריהן ור' שמעון דפליג במתני' פליג נמי אדימוע והכי קאמר בהדיא בגמרא אבל פני היא הדא שא הדא ומה דדייק הר"ש כאן וכן הוא בתוס' שם אליבא דר' שמעון דס"ל דמירות הנכרי פוטר א"כ נ"ל דלא פליג אדימוע לאו דוקא היא דמש"ה אינו מוכרח דמה דאמר התם מדרבנן מדמעת דאליבא דר"ש קאמר אלא למאן דאית ליה מירות הנכרי אינו פוטר וקס"ד מדאורייתא וגילגול הנכרי פוטר מדייק התם אהא דרבא דלעיל ומשני דלעולם מירות הנכרי פוטר ומדמעת בארץ דקאמר היינו מדרבנן ואלו לר"ש לא דייקינן ולא מידי אלא דקסבר דיש קנין לנכרי וכו' וא"כ ממילא אין תרומתו תרומה כלל לדידיה ועיקר הדין במה שיש קנין לנכרי ובמה שאין לו כבר נתבאר הכל לעיל בפ"ו דדמאי בהלכה א' ע"ש ומיהו בלאו האי דיוקא מהא דר"ש ע"כ לן לומר דהא דפליגי הכא ר"ש ורבנן מדאורייתא היא דפליגי בתירוץ הב' דהתוספות במנחות שם אליבא דדייקי מדר"ש וכתבו וז"ל דהתם מדאורייתא פליגי ואף דלכאורה מכח האי קושיא מדר"ש אינו מוכרח וכדאמרן מ"מ מוכרח הוא מדקתני לת"ק וחייבין עליה חומש והרי תרומה מדרבנן אין חייבין עליה חומש כדתנן לקמן בפ"ז האוכל תרומת ח"ל משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ודין תרומת הנכרי משלו בארץ ותרומת ישראל בח"ל שוין הן למאן דאית ליה דתרומת נכרי בארץ מדרבנן היא וצ"ל דהאי תנא דמתני' ס"ל כמ"ד אין קנין לנכרי בא"י לגמרי להפקיע ממעשרות אבל למאי דקיי"ל דאין קנין לנכרי לענין אם חזר וקנאם הישראל הקרקע ממנו וכמבואר הכל לעיל בדמאי שם עם באר היטב דינים בענין זה וכדעת הרמב"ם וכדמוכרח א"כ מה דאמרו גבי תרומת הנכרי משלו הכל מדרבנן הוא כדלעיל ואין חייבין עליה חומש ולפיכך לא זכר הרמב"ם כלום מדין חומש בתרומת נכרי וה"ז נכלל ונלמד מכלל דבריו כמבואר ובענין תרומת ח"ל עיין לקמן במקומו שם:

הוציא

ש: יי טעהאות (פי"ג) שאיני [ד"ו] שאני.

(עבודי ירושלים תגינא) הגומר ת"ל לבטא עמ"ש כרא"פ ומ"ש הס"ק נזיר (פ"ה ה"ה):

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ד.

זבחים מה.

גמ' *הוציא להן תרומה מתוך ביתו נוהגין בה בטבל ובתרומה גדולה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר הרי זו תרומה ודאי הוציא להן מעשר ראשון מתוך ביתו נוהגין בו בטבל ובמע"ר דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר א"צ להפריש אלא מע"ר בלבד הוציא להן מעשר שני מתוך ביתו נוהגין בו בטבל ובמע"ש דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך להפריש אלא מע"ש בלבד א"ר יוסי ב"ר בון רבי חשש שמא הפריש ממין על שאינו מינו ורבן שמעון בן גמליאל חשש שמא הקדים: תרומת הנכרי מדמעת וחייבין עליה חומש ר"ש פוטר: א"ר זעירא אמרה קומי רבי אבוהו בשם רבי יוחנן מה פליגין בתרומת גורנו אבל גוי שלקח מפירות ישראל אף ר"ש מודה א"ל ר' אבהו בשם רבי יוחנן היא המחלוקת וקשיא על דר"ש פוטר טבלו דבר תורה ואת אמר הכן וכי קדשים אינה תורה ור"ש פוטר ותנינן תמן *קדשי גוים [א] אין חייבים עליהן משום פיגול ונותר וטמא השוחטן בחוץ פטור ד"ר יוסי [ב] [ג]ור"ש מחייב הוון בעי מימר מה פליגין בחומש הא בדימוע לא אשכח תני [ד]היא הדא היא הדא:

הדרן עלך התורם קישות

י המפריש מקצת תרומה [ז] ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר ר"מ אומר אף מוציא הוא למקום אחר תרומות ומעשרות:

גמ' המפריש מקצת תרומות ומעשרות. מתני' כשהפריש ודעתו להפריש ר' שמואל בשם

פני משה

גמ' הוציא להן תרומה מתוך ביתו. תוספתא היא בפ"ד והנכרי קאי דלעיל מינה גרים התם נכרי שתרם תרומתו תרומה בד"א על הגורן הפריש תרומה ונותנה לכהן מעשר ראשון ונותנו ללוי וכו' ופירותיו מתוקנים הכניס פירותיו לתוך ביתו פירותיו מקולקלין הוציא להן תרומה מתוך ביתו נוהגין בהן בטבל ובתרומה גדולה דברי רבי. כלומר דכשמכניס הפירות לתוך ביתו פירותיו מקולקלין דשמא לא הפריש כלום מהן וכמ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י לפוטרה מתרומות ומעשרות ואסור ליקח ממנו בלא תיקון הוציא להן תרומה מתוך ביתו ואמר זו היא התרומה שהפרשתי מפירותי נוהגין בה שתיהן דחוששין משום טבל דשמא לא הפריש כתיקונה כדמפרש טעמיה דרבי לקמן דשמא הפריש ממין על שאינו מינו וכן נוהגין בה כתרומה גדולה דהרי ספק הוא ומתקנה ממקום אחר ונותנה לכהן א"נ דהכהן צריך לתקנה ממקום אחר דיש בה חשש טבל: רשב"ג אומר הרי זה תרומה ודאי. ואין חוששין בה לטבל כדמפרש טעמיה לקמן דחושש שמא הקדים כלומר דלית לן למיחש ביה אלא שמא הקדים המעשר לתרומה ולא הפרישן כסדר וזה לא כלום הוא דהא בדיעבד מה שעשה עשוי כדתנן לעיל בהלכה ה' אבל אין חוששין לשמא הפריש ממין על שאינו מינו כדרבי דהא אפי' בדיעבד לא הויא תרומה: הוציא להן מעשר ראשון וכו'. כדפליגי בתרומה וגרסי' בדברי רשב"ג אינו נוהג בו אלא מעשר ראשון בלבד וכן לקמן במעשר שני והכין הוא בתוספתא: רבי חושש וכו'. כדפרישית: מה פליגין. במה הוא דפליגי וס"ל דאין חייבין עליה חומש דוקא בתרומת גרנו של הנכרי אבל נכרי שלקח מפירות ישראל שכבר נגמרה מלאכתן למעשר ביד ישראל ותרמן הנכרי אף ר"ש מודה דהויא כתרומת ישראל וחייבין עליה חומש: א"ל ר' אבהו. דלא כך אמר ר' יוחנן אלא דקאמר היא מחלוקת דאף בשלקח הנכרי פירות ישראל ותרמן הוא פליג נמי ר"ש: וקשיא על דר"ש. כלומר הרי הנכרי פוטר את טבלו שהוא מד"ת ותרומתו תרומה לתקן את הטבל ואת אמר הכין בתמיה דאין חייבין עליה חומש ואמאי הא נמי תרומה היא מד"ת: וכי וכו'. כלומר דמהדר הש"ס ומאי קשיא היא וכי קדשים של הנכרים אינן מד"ת דהא דרשינן איש איש לרבות את הנכרים שנודרים ונודבים כישראל ואפ"ה ר"ש פוטר מן החומרות שנוהגות בקדשי ישראל כדתנינן תמן בפ"ג דזבחים קדשי נכרים וכו' פטור דברי ר"ש ר' יוסי מחייב כצ"ל כמו דגרסי' שם אלמא דאפי' קדשים שלהן דמן התורה הן אפ"ה אינן נוהגות בהן חומרי קדשי בני ישראל וה"ה בתרומה נמי כן: הוון. בני ישיבה בעי מימר מה פליגין ת"ק ור"ש בחומש הא בדימוע לא פליג ר"ש דתרומת נכרי מדמעת הדר אשכחן תדא ברייתא דתני היא הדא היא הדא דגם בדימוע פליג ר"ש כמו דפליג בחומש: הדרן עלך התורם קישות

הלכה א מתני' המפריש מקצת תרומה ומעשרות. במשנה זו נאמרו בה פירושים שונים והנני מבאר בתחלה לפי פירושה הנראה מסוגיית הש"ס דכך היו שונים אותה אלא דמקשי עלה ואח"כ אבאר לדינא מה דנקטינן מתוך המתני' ומתוך התוספתא ומהעולה ממסקנת הסוגיא: המפריש מקצת תרומה. כגון שהיה לו מאה סאין טבל והוציא מהן סאה תרומה ובדעתו להפריש עדיין את השאר חוזר ומוציא ממנו מאותו הכרי עצמו עד שישלים שתי סאין כשיעור תרומה דטבל הוא שעולה בידו ולא מתוקן: אבל לא ממקום אחר. אם יש לו עוד מאה סאין אחרים של טבל אינו יכול להפריש עליהן מאלו שהוציא מהן מקצת תרומתן דלגבי אחריני חוששין דילמא מן המתוקן מוציא עליהן ולא מן הטבל שבו ור"מ שרי אף למקום אחר והלכה כת"ק: גמ' מתני' בשהפריש ובדעתו להפריש. קס"ד השתא דה"ק ידוע בודאי שדעתו להפריש עוד את השאר עד שישלים לשיעור התרומה מאותו הכרי מיירי המתני' דבהא הוא דאמרינן דאותו מקצת התרומה שהפריש הויא תרומה וישלים לכשיעור: ר' שמואל בשם

הוציא להן מע"ר מתוך ביתו כו' רשב"ג אומר א"צ להפריש אלא תרומה בלבד. כצ"ל כדמוכח בסמוך וכן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הוציא להן מע"ש מתוך ביתו נוהגין בו בטבל ומע"ש דברי רבי רשב"ג אומר א"צ להפריש אלא תרומה ומע"ר בלבד כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ג"כ כדמסיק אריב"ר רבי חשש שמא הפריש ממין על שאינו מינו וע"כ הוי ספק דשמא לא הוי תרומה ומע"ר ומע"ש כלל והוי טבל גמור או שמא הפריש ממין על מינו והוי תרומה ומע"ר ומע"ש גמור אבל רשב"ג לא חשש ממין על שאינו מינו וכודאי הוי ממין על מינו והוי תרומה גמורה וכן מע"ר ומע"ש גמור אלא שחשש שמא הקדים והפריש רק מע"ר בלבד או מע"ש בלבד ע"כ צריך להפריש ת"ג על מע"ר ותרומה ומע"ר על מע"ש: ותנינן תמן קדשי גוים חייבין עליהן משום פיגול כו' השוחטן בחוץ חייב דברי ר' יוסי ר"ש פוטר. כצ"ל וכן מוכח הוא וכן כתב בגליון:

סליק פירקא בס"ד

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פי"ח מפסולי המוקדשין הלכ"ד

כב
ב מיי' פי"ט ממעשה הקרבנות הט"ו

א
ג מיי' פ"ג מתרומות ה"ז

ב
ד מיי' פ"ה ממעשר הט"ו וכראב"ד וכ"מ טוש"ע יו"ד סי' של"א סעי' ע"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

צור"ש מחייב. נ"ל ור"ש פוטר כמו שהוא בבבלי וג"כ כאן הירושלמי מקשה ור"ש פוטר ועי' במפרש כאן ועי' בכ"מ פי"ח מפסולי המוקדשין הכ"ד ופי"ט ממעה"ק הט"ו ודו"ק: צהיא הדא היא הדא. ע' בר"ש שכתב דאף דר"ש פוטר מחומש מ"מ מדמעת וכבר השיב עליו בשנות אליהו כאן מדברי הירושלמי וע' במש"ח דמייתי דברי הר"ש דאזיל לשטתו בפ"ג דדמאי אבל פל הרע"ב דמפרש ג"כ כפירוש הר"ש קשה וע' בכ"מ בהלכות תרומות פ"ה הל"ט באורך:

מראה הפנים

הוציא להן תרומה מתוך ביתו וכו'. מבואר הוא דאנכרי קאי כדאיתא בהוספתא בהדיא ומענין ישראל התשוד דגרים בסיפא דהתוספתא כבאתי לעיל בפ"ד דדמאי בהלכה ד' ד"ה אתא ר' חנינא בשם ר' אסי דר"א היא ושם ישבתי להשגת הראב"ד בענין מעשר שני דגי' התוספתא עיקרית היא וע"ש: מה פליגין בתרומת גורנו וכו'. דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן עיקר שם דהא ר"ש ס"ל בהדיא לעיל בפ"ה דדמאי דיש קנין לעכו"ם בא"י לפוטרו מן המעשר ולדידיה אפי' גוי שלקח פירות שנגמרו למעשרות ביד ישראל וכבר ביארתי מענין זה במקומו שם בהלכה ט' ד"ה מתני' דר"מ ובכמה מקומות ועיין עוד בפ"ו דדמאי בהלכה א' ד"ה ישראל שעכו"ם שקנו שדה בסוריא ובמקומות המצויינים שם וכתבאר מחלוקי הדיעות והמסקנא ודעת הרמב"ם זכרונו לברכה: סליק פירקא בסייעתא דשמיא המפריש מקצת תרומה ומעשרות. פירשתי בכאן כפי' הר"ש והראב"ד ז"ל שלא כדרכי בכל מקום לפרש המתני' ע"פ דרך הרמב"ם ז"ל בחיבורו שהוא דרך האמת והיושר כמו שאני מראה באצבע זו העיר וזו הדרך מוכרח הוא מסוגית הש"ס ומהמסקנא וע"פ סברא הנכונה אבל פירושא דהמתני' דהכא נראה מסוגית הש"ס באר היטב כמפורש בפנים וכן כדי להבין שקלא וטריא דהסוגיא דאזלא להאי פירושא ולפי הנוסחא דהכא בדברי הת"ק ובדברי ר"מ למקום אחר. אמנם תדע שעם כל זה הדין הוא דין אמת כפי דרך הרמב"ם בהאי דינא דמתני' כמו שאבאר לקמן. וז"ל בפ"ג מתרומות בהלכה א' המפריש מקצת התרומה אותו המקצת אינו תרומה והרי הוא כחלק הכרי ואע"פ כן צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו ולא יפריש עליו מפירות אחרות. וכ"כ עוד בפ"ח מהלכ' מעשר בהלכה ט"ו ומבואר כוונת דעתו ביותר ועיי"ש והשיג עליו הראב"ד וכתב לא ידעתי ממי למד זה המחבר וכו' וחיי ראשי לא הסכימו להלכה זו לא הוא ולא רבו וכו' ופי' כפי' הר"ש. והתי"ט כתב דגי' הרמב"ם בדברי הת"ק כמו שכתוב בנוסחת המשניות בדברי ר"מ ממקום אחר. ובזה לא סלקה ארוכה דמנ"ל להרמב"ם להכריע גירסתו נגד משמעות סוגיית הש"ס וכמבואר לעיל ועוד דמהיכן למד עיקר סברתו דאותו מקצת אינו תרומה ואינו מעשר ומה שעם יש לדבריו. ואני מצאתי ת"ל מהיכן למד עיקר הסברא דהוא ז"ל הוציא זה מהתוספתא דלקמן ואח"כ אבאר דגם ממסקנת סוגית הש"ס נראה דדבריו נכונים הן לדינא וז"ל התוספתא בתחילת פ"ה היה צריך להפריש בעשר ובתמם עשרה חביות של יין מעלה את הראשונה ואומר ה"ז תרומה את השניה ואומר הרי זו תרומה דברי רשב"ג רבי אומר מעלה כולן לגב הבור ואומר ה"ז תרומה. מבואר הוא דהכא פליגי דלרשב"ג אע"פ שצריך הוא להפריש הרומה כך וכך מפריש הוא במקצת מקצת וחלה שם תרומה על המקצת עד שישלים שיעורה ורבי ס"ל דכשמפריש מקצת לאו כלום הוא הלכך צריך שיעלה את כולן ואח"כ יאמר ה"ז תרומה וידוע שהלכה כרבי לגבי רשב"ג ולמיין תני דמפריש מקצת תרומה אותו מקצת אינו תרומה וכן הוא במעשר וכפי הכלל שכתב הוא ז"ל בפ"א שם בהלכה ז'. ולפ"ז נסתר עיקר הדין דמתני' לפי פי' הר"ש והראב"ד דהא מיהת מוכרח הוא מסברת רבי דהתוספתא דאותו מקצה אינו תרומה כלל וכלל ואח"כ צריך הוא עכ"פ לתקן אותה הפרשה בעצמה ומה שהשיג ואמר והמשנה לא אמרה כן וכו' ודאי דמהמשנה לא משמע כן לפי הנוסחא דהכא ועוד דמבואר הוא בהדיא ברים הסוגיא כפירושם וכדעתם דמפרש לטעמא דבשעה שהוא מוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו וכו' ומיהו אכן תזינן דהש"ס מקשה עלה ועל הטעמא דבעי למימר מעיקרא ולא מבני מידי על עיקר הקושיא ואף דהדר קאמר דבשנתקן רובו של כרי מיירי וכמו שהסברתי לזה בפנים האי שינויא לא מיתוקמא אלא אליבא דר"ל דס"ל כחזקיה דטבל הנשאר בכרי בטל ברוב הוא דלא דמי להטבל שנפל למקום אחר דקיי"ל דאוסר בכל שהו דהתם הטבל בכור הוא והכא אינו ידוע ומעורב הוא בדבר המתוקן אבל לר' יוחנן דפליג וקיי"ל כותיה דאפי' הטבל דהכא אינו בטל ברוב אלא שמתקנו הדרא קושיא לדוכתה מ"ם לממנו עליו ומ"ם למקום אחר ועוד הא חזינן להאי איה דבעי מימר דראב"י פליג בברייתא ולא ס"ל כנוסחת המשנה דהכא אלא שאינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר וכדמסיק נמי מהא דר' חייא רובה שהורה הלכה למעשה דלעולם אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה ומדמי לדינא דמתני' דמי לעולם אין

שנויי נוסחאות (סכ"א) ר' שמואל בשם ר' ז יורא [בכי"ר] ר' שמע' בשם ר' יוחנן.

בשם ר' זעירא מתני' בסתם אמר רבי מנא קומי ר' יודן מה ופליג א"ל סתמא בשהפריש ודעתו להפריש מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו למקום אחר בשעה שהוא מוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ובשעה שהוא מוציא ממנו למקום אחר מזה ומזה עלה בידו וקשיא נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ונמלך להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו נטל להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו ונמלך להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו פיחת כל הטבל עלה בידו הוסיף מזה ומזה עלה בידו אף בטועה כן היה סבור שהוא חייב שתי סאין ואינו חייב אלא אחת ר' אימי בשם ריש לקיש אותה הסאה שהוא מוסיף עושה אותה תרומה על מקום אחר והתנינן אבל לא על מקום אחר תיפתר במרבה בתרומה ניחא במרבה בתרומה ובמעשרות לא תני ר"ש בן לקיש מעשרות

אלא

פני משה

בשם ר"ז. קאמר דמתני' בסתם איירי ושאל ר' מנא קומי ר' יודן מה ופליג אם ר' שמואל פליג אהא וס"ל דאפי' בסתם שאינו ידוע אם ישליש אח"כ או לא אפ"ה אותו מקלת הויא תרומה וא"נ לא כדס"ד דהא דקאמרינן ובדעתו להפריש בשידוע הוא וא"כ ר' שמואל פליג עלה דליתא אלא דר' שמואל מפרש לה דלאו דוקא בשידוע מיירי אלא דסתמו כפירושו דכשהפריש המקלת אמרינן מסתמא בדעתו להפריש עוד עד שישליש ולפיכך אותו מקלת תרומה הויא: מה בין וכו'. ומ"ט אמרינן דעליו הוא דמוציא ממנו תרומה שמשלים ולא למקום אחר וקאמר דה"ט דבשעה שהוא מוציא ממנו עליו אמרינן כל הטבל עליו בידו כלומר דהכל מן הטבל שבכרי שלא הופרש עליו זה הוא שעולה בידו עכשיו להשלים את התרומה ולא חיישינן שמא גם מן המתוקן עלה בידו ולא הוי כלום שאין המתוקן פוטר את הטבל אבל בשעה שהוא מוציא ממנו על מקום אחר חיישינן שמא מזה ומזה עלה בידו ומה שהוא מן המתוקן אינו פוטר את הטבל של מקום אחר: וקשיא. על הא טעמא דנעתה אם נטל בתחילה להוציא ממנו עליו להשלים את התרומה דאמרת דכל הטבל עלה בידו ואם אח"כ נמלך להוציא ממנו על מקום אחר כלומר מה שנטל להוציא עליו חזר בו ונמלך שתהא תרומה על מקום אחר: מזה ומזה עלה בידו. בתמיה דלבתר דקריית ליה טבל לכל מה שהוציא ממנו להפריש עליו היכי שייכא הדר למיחש ולמימר דאית ביה נמי מן המתוקן: נטל להוציא וכו'. וכן נמי איפכא דאם בתחלה נטל להוציא ממנו על מקום אחר דחיישת ביה למימר דשמא מזה ומזה עלה בידו וכשנמלך אח"כ להפריש זה עליו להשלים לשיעור תרומה היכי אמרת הדר עליה גופיה דכל הטבל עלה בידו: פיחת כל הטבל עלה בידו. כלומר ותו הא בלאו האי דנמלך נמי קשיא דכשפיחת ולא הפריש בתחלה אלא מקלת אמרת דמוציא ממנו עליו להשלים לשיעור משום דלגביה אמרינן הכל טבל עולה בידו ואם הוסיף שהפריש בתחלה יותר מכשיעור היכי נימא ביה דמזה ומזה עלה בידו ומפני דכשהוסיף במתכוין ודאי לא קשיא מידי דמרבה בתרומה הוא והאי כרי כוליה מיהת מתוקן הוא הלכך מסיק ואזיל להקושיא: אף בטועה כן. כלומר והשתא מעיקרא הבעיא היא דהיכי אמרת בטועה ומוסיף אם נמי אמרינן כן וכגון שהיה סבור שהיה חייב להפריש תרומה שתי סאין מן הכרי הזה שטעה שיש בו מאה סאין ואח"כ נמצא שאינו חייב אלא סאה אחת שאין כאן כ"א חמשים סאין והיכי דייכינן להאי דיגא שהרי מה שהפריש להסאה יתירה בטעות הוא שהפריש ומכיון שכן אין כאן תרומה גמורה אלא סאה אחת ולא ידעינן איזו היא התרומה מאותן שתי סאין ואיזו היא ההוספה בטעות והיכי ליעבד דהא מיהת קרא שם תרומה על שתיהן ולאותו הכרי לא חלה התרומה כ"א על אחת מהן והכתי לא אסיק לעיקר הקושיא עד לקמן: ר' אימי בשם רשב"ל. קאמר דהדין הוא בכה"ג דאותה הסאה יתירה שבשתי סאין אלו מפרים ועושה אותה תרומה על מקום אחר ופריך עלה דהיינו קושיין דהא תנינן אבל לא למקום אחר דחיישינן דמזה ומזה עלה בידו וא"כ הכא נמי דהא לא ידעינן איזו היא תרומה ואיזו היא טעות וכשמפרים סאה אחת מהן על מקום אחר ניחוש דשמא יש בה מן המתוקן וא"א לפטור בה את הטבל של מקום אחר: תיפתר במרבה בתרומה. כלומר הא לא קשיא דמידי דהוה דכמרבה בתרומה היא וכל אותן שתי סאין תרומה הן הגה שאינו מחויב על אותו הכרי כ"א סאה אחת ומכיון שקרא שם תרומה על שתיהן מפריש סאה אחת מהן על טבל של מקום אחר וכמלאו שתיהן תרומה כמו שאמר עליהן: ופריך ניחא הא בתרומה דבה ודאי לק"מ דהא מותר להרבות בתרומה ואין כאן בית מיחוש דלא יהא שמרבה בתרומה הוא אלא דמכיון דבטעות הוא א"כ תהא אחת מהן תרומה על אותו הכרי ואחת על מקום אחר: ובמעשרות. בתמיה וכי לא תני ר"ל מעשרות במתני' הא גם במפרים מקלת מעשרות תנינן הכי והרי אסור להרבות במעשר כדאמרינן לעיל בדמאי בפ"ה הלכה ב' המעדיף במעשרותיו מעשרותיו מקולקלין דלא חל שם מעשר כ"א על השיעור והשאר הוא טבל והרי כאן חלי מעשר וחלי טבל והשתא היכי ליעבד אם הוסיף במעשר בטעות דהא כאן א"א לומר דחל על הכל שם מעשר ומה שאינו נצריך לאותו הכרי מפרים על מקום אחר דהא בכוליה דמעשר איכא ספיקא דאית ביה מעשר וטבל וכשמפרים ממנו על מקום אחר ניחוש דשמא מזה ומזה עלה בידו והיאך יכול לפטור את הטבל של מקום אחר במה שיש בו מן המתוקן:

אלא

רידב"ז

בשעה שהוא נוטל ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ובשעה שהוא מוציא למקום אחר מזה ומזה עלה בידו. פי' דעלה מידו מן טבל וחולין וע"כ אפילו אם יטול בכפלים השיעור שצריך לתרומה ונמצא דהוי בי' חלק הצריך לתרומה מ"מ כיון דמזה ומזה עלה בידו לא קידשו מדומעין כדאיתא לעיל בפ"ג ה"ג דבעינן תורם במסוים שצריך להיות מסוים התרומה מהחולין וע"כ כיון דמזה ומזה עלה בידו לא קידשו מדומעין דהא בעינן מסוים ופריך הגמ' וקשיא נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ונמלך להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו וכן להיפך נטל להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו נמלך להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו וכן קשיא פיחת ר"ל פיחת מהכרי כגון שהיה מתחלה ק' סאין כשהפריש מקלת תרומה ואח"כ נפחת בשעה שהוא משלים כל הטבל עלה בידו הוסיף מזה ומזה עלה בידו פי' אבל אם הוסיף עליו שני' ק' סאין ובשעה במשלים התרומה הוסיף עליו עוד ק' סאין והוי כעת הפרשה שני' עליו ועל מקום אחר בכ"א דהא מה שהוסיף הוי כמקום אחר א"כ כשתורם בכ"א עליו ועל מקום אחר נימא דהאי שהוא מפריש על הראשונים כל הטבל עלה בידו והאי השני שהוא מפריש על ההוספה מזה ומזה עלה בידו ומסיק עוד אף בטועה כן פי' במפריש מקלת תרומה וצריך להשלים וטעה בההשלמה דהיה סבור שחייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחת ונמצא דהאי השני שנטל לשם הפרשה לא הוי תרומה ולא נתכוין עליו לפוטרו ונשאר חצי חולין וחצי טבל נימא ג"כ דכשיפרים ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו ונימא ג"כ כן דסאה אחת הוי כל הטבל עלה בידו ובסאה השני' מזה ומזה עלה בידו והוי ג' קושיות א' דנטל עליו ונמלך למקום אחר ב' דנטל עליו ועל המקום אחר בכ"א ג' דנטל עליו גופי' הוי סאה אחד כל הטבל עלה בידו ובסאה השני מזה ומזה עלה בידו והולך ומפליג הקושיא ע"ז ר"א בשם רשב"ל אותה סאה שהוא מוסיף עושה אותה תרומה למקום אחר ר"ל דס"ל דשפיר עושה אותה תרומה למקום אחר ופריך והתנינן אבל לא למקום אחר ומשני תיפתר במרבה בתרומה פי' דמתניתין מיירי בשנתן השיעור ורק הי' בדעתו להוסיף וס"ל דהטבל כבר נסתלק ורק כיון דבדעתו להוסיף הוי כל מה שיתן שם תרומה עליהן כדאיתא במס' חגיגה דף ח' ע"א ברש"י ז"ל גבי חגיגה דאין לה שיעור כתרומה עיי"ש וכיון שכן אינו יכול להפריש על מקום אחר לתקן איסור טבל דהא הוי מן הפטור על החיוב דהא כבר הוי חולין גמור אבל ממנו עליו מפרים והכל הוי שם תרומה אבל בלא מרבה בתרומה אלא דהפריש מקלת ולא נתן השיעור ונתן רק מקלת השיעור שפיר תורם ממנו למקום אחר דתלינן דכל הטבל עלה בידו וע"ז פריך ניחא במרבה בתרומה ובמעשרות פי' אבל במעשרות לבמעשרות לא שייך מרבה במעשרות והא תנינן במתניתין המפריש מקלת תרומה ומעשרות לא תני רשב"ל מעשרות בתמיה מ"ט לא תני רשב"ל מעשרות ומשני אלא טעמא דרשב"ל מכיון שאמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו למקום אחר וע"כ לא תני רשב"ל מעשרות א"כ לא תני רשב"ל מעשרות הוא בניחותא ומפרש טעמא דרשב"ל דס"ל דעושה אותה תרומה למקום אחר מכיון דו אמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו למקום אחר ע"כ בודאי עושה למקום אחר ג"כ כמו ממנו עליו וע"כ מתניתין במרבה בתרומה מיירי אבל בלא"ה ס"ל דעושה גם למקום אחר ע"ז שאל מאי כדון כשנתקן רובה של כרי לא נתקן רובה של כרי פי' מאי כדון הוא כמו עד כדון דבסמוך ר"ל דמיבעיא לי' עד כדון דס"ל לרשב"ל דמוציא ממנו עליו ועל מקום אחר בלא מרבה בתרומה בשנתקן רובא של כרי א"כ מה"ת בטל ברוב רק מדרבנן אינו בטל כדאיתא במס' חלה פ"ג אם כן תלינן שכל הטבל עלה בידו כדאיתא במס' חלה פ"ק ולקמן בפרקין גבי עיגול בעיגולין אמרינן דבר ברור שתרומה עלתה בידו כיון דהוי מדרבנן עיי"ש א"כ ה"נ אמרינן כיון שנתקן רוב הכרי בין כרי שלו בין הכרי דמקום אחר ע"כ אמרינן דכל הטבל עלה בידו אבל בלא נתקן רוב הכרי האיך הדין אם מותר להוציא עליו ולמקום אחר דאפשר בשלא נתקן רובה של כרי אפילו ממנו עליו אינו מוציא וקאמר הגמ' דתליא בפלוגתא דחזקיה ור"י דחזקי' אמר הטבל בטל ברוב ור"י אמר אין הטבל בטל ברוב וא"כ ל"ל דתלינן דכל הטבל עלה בידו כמו עיגול בעיגולין דהוי מדרבנן דהא כשאינו בטל ברוב הוי מדאורייתא וע"כ ל"ש בשנתקן רובא של כרי ל"ש בשלא נתקן מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה והוי מסוים כל חיטה וחיטה בכל מקום שהיא ואמרינן שזאת היא התרומה שהיה בדעתו להפרישה ולעשותה תרומה ולא אמרינן דמזה ומזה עלתה בידו ולא הוי מסוים ז"א כיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה א"כ כל חיטה וחיטה במקומה שהיא וע"כ ראוי מן הכרי הזה להפרשה דכל חיטה וחיטה נסתיימה להפרשה מהכרי הזה. ולית דבעי מימר כהדא דהני רמב"י פי' אית דתני הפלוגתא דהן, יה

מראה הפנים

אין מפרישין ממנו לא עליו ולא על מקום אחר ואף בשנתקן רובו של כרי א"כ מהשתא נסתר כל הדין דמתני' לפי נסחא דהכא וכיון שכן דחזינן דרבי דהתוספתא פליג על עיקר הדין דאותו מקלת אינו תרומה כלל ורבי"י פליג על מה דמחלק במתני' בין עליו ובין למקום אחר הכריע הרמב"ם לנסחא דגרסי' גם בדברי הת"ק ממקום אחר ופירושו דעל אותו מקלה בהוא צריך לתקנו וכשברת רבי מפריש הוא ממנו בעצמו אבל לא ממקום אחר והטעם דהא נייחת קרא עליו שם תרומה ושם מעשר ולענין לתקן את הכרי אינו תרומה

שנוי נוסחאות (ש"ו) וקשיא [בכי"ר] ליתא. (ש"י) פיחת כל הטבל עלה בידו [בכי"ל] ליתא. (שי"ג) ריש לקיש [ד"ו] ר' שמעון בן לקיש. מוסיף [ד"ו] מפריש.

אלא טעמא דר"ש בן לקיש מכיון דו אמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עליו מה בין מוציא ממנו למקום אחר מיי כדון; כשנתקן רובו של כרי לא נתקן רובו של כרי פלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן דאמר ריש לקיש בשם חזקיה *טבל [ב]בטל ברוב ור' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה ואית דבעי מימר כהדא דתני רבי אליעזר בן יעקב דתני ראב"י אינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר עד כדון לא נתקן רובה של כרי נתקן רובה של כרי וייבא כהדא *היו לפניו ב' כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות וא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות מהו שיתרום מזה על זה תלמידוי דרבי חייא רובא [קהלת ד] שאלון לר' חייא רובא אמר לון °הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו ר' לעזר בשם ר' חייא רבה [א] אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה:

הלכה ב מתני' מי שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני מפריש עוד שמונת סאין ואוכלן דברי ר"מ [ג] וחכ"א אינו מפריש אלא לפי חשבון: גמ' ר' לעזר בשם ר' הושעיה *עשו אותו כפועל שאינו מאמין לבע"ה פשיטא

פני משה

אלא טעמא דר"ל וכו'. כלומר אלא דבאמת לא ניחא ליה לר"ל להאי טעמא דאמרן לפירושא דמתני' והוא מקשי עלה דמכיון דהוא אמר וכו' כלומר אי דאמרינן דהכל מהטבל עולה בידו א"כ מ"ש לממנו עליו ומ"ש לממנו על מקום אחר והלכך הוא דקאמר דמפריש אותה הסאה יתירה על מקום אחר דלא חיים מידי להאי טעמא דאמרן לעיל: מיי כדון. והשתא מ"ע דהת"ק דמתני' דמוציא ממנו עליו אבל לא למקום אחר: כשניתקן רובו של כרי. הכא במאי עסקינן כשניתקן רוב הכרי באותו מקצת שהפריש כגון שהפריש סאה וחצי על מאה סאין וכיוצא בזה דעליו הוא דמוציא ממנו דר"ל לטעמיה כדאמר לקמן בשם חזקיה דטבל בטל ברוב כלומר טבל כה"ג שנשאר אינו מתוקן בהכרי בטל הוא ברוב המתוקן והלכך כיון דבלאו הכי אותו מיעוט הטבל לאו כטבל בעלמא הוא יכול הוא להוציא ממנו אם רוצה להשלים שיעור התרומה וליכא למיחש שמא מן המתוקן הוא מוציא משום דמה שהוא משלים אינו אלא מצד חומרא בעלמא שהרי מיעוט הטבל בטל ברוב הוא אבל למקום אחר אינו יכול להוציא דחיישינן שמא יעלה בידו מן המתוקן מכיון דניתקן רובו של הכרי: לא ניתקן רובו של כרי פלוגתא וכו'. כלומר הך מילתא דאמרן תליא בפלוגתא דחזקיה ור' יוחנן דלחזקיה כדאמר ר"ל בשמיה דמיעוט הטבל הנשאר בכרי בטל הוא ברוב המתוקן שפיר הוא דמוקמינן המתני' אליבא דר"ל בשניתקן רוב הכרי ממילא שמעינן דאם לא נתקן רוב הכרי אינו יכול להוציא ממנו אפי' לתקן ולהשלים שיעור התרומה אי נמי דלאו אמרינן דמוציא ממנו עליו מוציא הוא אף למקום אחר וכסברת ר"ל דלעיל: ר' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב. כלומר אפי' אם ניתקן רובו של כרי פליג דאין מיעוט הטבל בטל ברוב המתוקן דמכיון שנתן דעתו להפריש התרומה נסתיימה כל חטה וחטה במקומה כאלו מלוין במקומו מה שהפריש ומה שניתקן לפי ערך שהפריש נתקן ומה שלא ניתקן לא ניתקן: ואית דבעי מימר. לאידך גיסא דלא מספקא לן מידי בהאי דינא וכהדא דתני ראב"י ופליג אמתני' וס"ל דאינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר ושואל הש"ס אם עד כדון לא אמר אלא בלא נתקן רובו של כרי דאז בדין הוא דאינו מוציא ממנו אפי' עליו אבל אם ניתקן רובו של כרי מהו שהוא יכול להוציא ממנו עליו וקאמר ויבא הא כהדא דאמרינן לעיל בפ"ב בה"א היו לפניו שני כריין וכו' דמסקינן דאין תורמין ומעשרין מזה על זה ומשמע דלעולם אינו יכול לתרום ולעשר מזע"ז אפי' ניתקן רובו של כרי וכרי דהא סתמא קאמר הפריש ממנו מקצת וכו' ואי איתא דמחלקינן ה"ל לפרש וה"ה נמי בדינא דמתני' אליבא דראב"י אפי' ניתקן רובו של כרי אין תורמין ומעשרין ממנו לא עליו ולא למקום אחר:

הלכה ב מתני' מי שהיו פירותיו במגורה. באוצר כדכתיב נהרסו ממגורות העוד הזרע במגורה: ונתן סאה לבן לוי. בשביל המעשר לעשר סאין: וסאה לעני. האי סאה לאו דוקא דכיון שהוציא מהן סאה אחת למעשר אינו צריך להוציא למעשר עני מהתשעה סאין כ"א סאה פחות עשירית סאה: מפריש עוד שמונת סאין ואוכלן. כלומר יכול הוא להוציא עוד שמונה סאין מהמגורה ועשירית סאה ואוכל אותן על סמך אותן שתי סאין שנתן ללוי ולעני דנמצאו שמונה סאין ומעט יותר מתוקנין הן ואינו חושש שמא כבר אכלו הלוי והעני מה שנתן להם או מקצתן ונמצא בשעה שמפריש לאכול כבר נאכלו או נאבדו אותן שתי סאין ואין מפרישין על האבוד אלא מפרישים עליהן בחזקת שהן קיימין: וחכמים אומרים אינו מפריש עליהן אלא לפי חשבון. שידוע לו בודאי מה שהוא עדיין קיים מהן אם כל השתי סאין קיימין מפריש שמונה סאין לאכול ואם חציין קיימין מפריש ארבעה סאין עליהן וכן כיוצא בזה והלכה כחכמים: גמ' עשו אותה כפועל שאינו מאמין לבעל הבית. כלומר הא דאמרי חכמים אינו מפריש עליהן אלא לפי חשבון שידוע לו שעדיין קיים מהן טעמא הוא מפני שעשו אותה כהאי דתנן בפ"ז דדמאי בהל"ג פועל שאינו מאמין לבעה"ב על המעשרות מתקן הוא בתורת דמאי מה שנותן לו הבעה"ב לאכול והכי נמי אין לו לסמוך על הלוי והעני שאומרין שקיימין הן עד שיודע בודאי אם קיימין הן או מקצתן ומפריש לאכול לפי החשבון והמותר יתקן אותו מספק וגרים להא שם בדמאי: פשיטא

דחזקיה ור"י לאו ארשב"ל דס"ל מוציא ממנו עליו ולמקום אחר ואמרינן עלה עד כדון כשנתקן רובה של כרי ואית דתני להיפך ותני על הדא דראב"י דתני ראב"י בברייתא דאינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר ותני להיפך עד כדון בשלא נתקן רובה של כרי אבל בנתקן רובה של כרי יש לומר דאמרינן כל הטבל עלה בידו כיון דהוי מדרבנן ותני עלה הא דחזקי' ור"י דלר"י ל"ש נתקן רובה של כרי ל"ש לא נתקן ומסיק הגמ' וייבא כהדא פי' הפלוגתא דרשב"ל והא דראב"י אתיא כהדא פלוגתא היו לפניו ב' כריים כו' תלמידוי דר"ח רובה שאלין לר"ח רובה א"ל הכסיל חובק את ידיו וגו' פי' שלא תהיה עצל ותפרוש מזע"ז ויהיה לך מה לאכול ר"א בשם ר"ח רבה אין תורמין ומעשרין מזע"ז וקמיפלגי אם יכולין לתרום ממנו למקום אחר או לא: ר"א בשם ר"ה עשו אותו כפועל שאינו מאמין לבעה"ב. פי' דהרמב"ם ז"ל מפרש פי' דמתניתין דידן וכן הר"ש ז"ל בפי' האחרון דפלוגתא דר"מ וחכמים אם יכול לאכול הטבל לפי שיעור כל הב' סאין ואם נאבדו קצת מאותן ב' סאין לא איכפת לן כיון שכבר נתקדשו לשם תרו"מ כן הוא שיטת ר"מ וחכמים ס"ל דאינו מפריש אלא לפי חשבון של הב' סאין ואם נאבדו קצת מן הב' סאין אינו יכול לאכול מן הטבל רק לפי חשבון הנשאר דס"ל דלא קדשו התרו"מ עד עת אכילה דלבתר אכילה אז קדשו התרו"מ למפרע אבל אם אבדו קודם אכילה לא שייך למימר דלבתר אכילה יתקדשו התרו"מ למפרע כיון שאינן בעולם ולא קשה ממתניתין דידן על משנה הקודמת דר"פ דהמפריש מקצת תרו"מ וה"נ הרי מפריש מקצת תרו"מ מן המגורה ז"א דהכא מיירי ברוצה לאכול לע"ע מהמגורה ואומר שכוונתו בהפרשה זאת לתקן על מה שיאכל ולא דמי למפריש מקצת תרו"מ דהתם מפריש מקצת תרו"מ על כל הכרי משא"כ הכא דמפריש על דבר מיוחד מה שהוא יאכל וכן מוכח מהר"ש ז"ל יעו"ש וע"ז מסקינן בגמ' ר"א בשם ר"ה עשו אותו כפועל שאינו מאמין לבעה"ב פי' דאיתא במס' דמאי פ"ז במתניתין פועל שאינו מאמין לבעה"ב הוסך גרוגרת אחת ואומר זו ותשע הבאות אחרי' עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל וכו' אלמא באומר בפירוש שמתקן מקצת רק על מה שיאכל שפיר דמי ולא נקרא מפריש מקצת תרו"מ וה"נ דכוותיה באומר שמתקן על מה שיאכל שפיר דמי ע"כ מפריש עוד שמונת סאין ואוכלן ומדויק בלשון המשנה תיבת ואוכלן וע"ז מסיק פשיטא הדא מילתא נשרפו הפירות התרומה בטיבולה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א כיון דקדושת התרומה הוא על פירות הנאכלין וכיון שלא באו הפירות לידי אכילה לא נתקדשו בקדושת תרו"מ נשרף המעשר הפירות בטיבולה כן גי' הגר"א ז"ל כיון דלא הוי מעשר רק על פירות הנאכלין וכדמסיק לכשיאכלו הפירות קידשו התרו"מ למפרע וא"כ כיון שנשרפו קודם שבאו לידי אכילה האיך יתקדשו השתא למפרע כיון דהשתא אינן בעולם: כתיב

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס: ירושלמי מעשרות פ"ה הל"א. חלה פ"ג הל"ס. | לעיל פ"א הל"א. | ירושלמי דמאי פ"ז הל"ג.

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ג מתרומות ס"א

ד
ב מיי' פ"ז ממעשר ס"פ

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב]בטל ברוב כו'. פלוגתא זו היא בכמה מקומות בירושלמי ובאמת נ"ע הא במינו סוס דפיל"מ ושלא במינו בנו"ע. וע' נדרים דנ"ח כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. ובאמת הרמב"ן במלחמות בפסחים דכ"ט רצה לו' דרבנן פליגי על ר"ש ולא ס"ל הך דדבר שיל"מ אבל מלבד שדבריו המוהי' מכמה מקומות הרי מכאן סתירה דהרי הרמב"ן כתב שם דר' יוחנן לא ס"ל הך דשיל"מ והרי כאן ר' יוחנן ס"ל דטבל אינו בטל ברוב והיינו אף ברובא של טבל דהיינו רובא של כרי כמ"ש המפרש כאן והיינו אף בשאים לא בטל. וזכורני שראיתי בחידושי רמב"ן סוף פ"ז דמכות הך דירושלמי אבל אין כעת לפני ול"ע. ועי' בפ"ח ממעשר ופט"ו ממא"א וע' ברא"ד בהשגות פ"א ממע"ש ה"א וע' בכ"מ מ"ש בשם הר"י קורקוס שם ומלאכו במשרי"ם בראשונות סי' יח שהשיר בזה ומ"ש לייסב דבריו תמוהים מדברי הירושלמי במעשרות דף נא ב דמבואר להיפוך דפליגי ובטבל שהוא טבול ד"ת ע"ש ול"ע:

מראה הפנים

תרומה ולא מעשר ולתקן אותו מקצת בעצמו צריך שיפריש ממנו בעצמו עליו והרי דבריו מבוארין בביאור היטב דעולה נסחת המשנה לפי גירסתו וטעמו בעיקר הדין כדברי רבי וכדברי הלב"י וכפי מסקנת סוגיית הש"ס וזה כיון הוא ז"ל שהבית אה"ז דין דהמפרים מקצת תרומה מבני כריין וכו' משום דנלמד דין דהמתני' דליתא לנסחא דהכא מדינא דר' חייא כמבואר ועיין לעיל בפ"ב בהלכה א' במה שנתבאר פירושא דדינא דר' חייא ובהכי ניחא נמי דלא תיקשי דכיון דאמרינן דהמפרים מקצת תרומה לא הויא תרומה וצריך לחזור ולתקן כל הכרי וגם לאותו המקצת א"כ מ"ט בשני כריים שהפרים מקצת מכל אחד מהן לא יתרום ולא יעשר מזה על זה הא כל אחד מהן שכל הוא כדמשיקרא אבל למאי שנתבאר לק"מ דהא מיהת קרא שם תרומה או מעשר על מקצת שבהן ושלא יבואו לתרום ולעשר מהמתוקן לגמרי ומפטור על חיוב וה"ט דדינא דרבי חייא והיינו טעמא דדינא דמתני' למאי דמדמי להו אהדדי להמסקנא דלא יוציא ממנו לא עליו ולא על מקום אחר:

מי שהיו פירותיו במגורה וכו'. כדפרישית והוא פי' הרמב"ם ז"ל בהמשנה וכן בחיבורו בפ"ז בהלכה ט' והר"ש כתב על פי' זה שהביא דאין הירושלמי מתיישב לפ"ז ופירש פירוש אחר דבפועל שאינו מאמין לבעה"ב מיירי המתני' וכמו שהעתיק הר"ב בפי' הא' וכמדומה שנהפוך הוא דאי דר' הושעיא מפרש דהמתני' איירי בכך מאי עשו אותה כפועל דקאמר הול"ל מתניתא בפועל שאינו מאמין לבעה"ב ובלאו הכי נמי דוחק גדול הוא לומר דטעמייהו דחכמים דלא הפרים הבעה"ב אלא לפי חשבון שעודם זו והשאר במתנה בעלמא הוא דיהיב ללוי ולעני הא כיון דבעה"ב זה אינו נאמן על המעשרות מהיכי תיתי לתלות ביה דבמתנה יהיב להו ובכל מקום דאיירינן באינו נאמן על המעשרות מפני שרוצה להחזיק לעצמו הוא ואם זה נותן במתנה למה לא נאמר שנתן להם בשביל שמעשר ואין לנו לפרש המתני' כ"א כפירוש הרמב"ם ור' הושעיא מדמה האי דינא דעשו אותה כפועל שאינו מאמין לבעה"ב כדפרישית בפנים והא דמדמי לפועל ולא קאמר סתם למי שאינו נאמן על המעשרות משום דלא התירו לאכול אלא ובתיקון התנאי כ"א בשבת כדתנן בדמאי שם ובפועל לעולם הדין כן הוא לפיכך נקט עשו אותו כפועל ועוד דנלמד מעניינו הוא דקאמר הש"ס בתרה פשיטא הדא מילתא וכו' משמע דטעמא דמתני' נמי משום הכי הוא ופליגי

שנויי נוסחאות (ע"ז) נפתיימה כל [בכי"ר] נסתיימה דעתו המנה כו. (ש"ו) רבה [בכי"ר] הבלי.

(סהר"ם יפ"ם) תלמידו דרבי חייא נ"ב עיין לעיל פ"ב דף ט' ע"ב.

פשיטא הדא מילתא[א] נשרפו הפירות התרומה בטילה נשרפה התרומה לכשיאכלו הפירות קדשה התרומה למפרע :

הלכה ג מתני'

[ב] *שיעור תרומה עין יפה אחד מארבעים בית שמאי אומרים אחד משלשים והבינונית אחד מחמשים והרעה אחד מששים [ג] תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה ואינו צריך לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות עלה בידו מששים וא' תרומה ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד במידה במשקל ובמניין ר' יהודא אומר אף לא מן המוקף: גמ' כתיב *ששית האיפה מחומר החיטים וששיתם את האיפה מחומר השעורים יכול תורם חיטים א' משלשים ושעורים אחד מששים ת"ל וכל תרומת שיהיו כל התרומות שוות שמואל אמר תן ששית על ששיתם ונמצא תורם אחד מארבעים בינונית אחד מחמשים א"ר לוי *כתיב וממחצית בני ישראל תקח [ד]אחד אחוז מן החמשים כל שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה מה זה אחד מן החמשים אף מה שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה והרעה אחד מששים דכתיב וששיתם את האיפה מחומר השעורים

בית

פני משה

פשיטא הדא מילתא נשרפו הפירות. אם הפריש תרומה על פירות ועדיין לא נתנה לכהן וה"ה במעשר ולא נתנו להלוי ואח"כ נשרפו הפירות הרי התרומה בטילה שלא היה דעתו לקראה תרומה אלא על אותן הפירות וכיון שנאבדו ונשרפו אין כאן תרומה [לחול ונשארת היא בטבלה וצריך לתקן אותה וכן במעשר : נשרפה התרומה מהו . וקאמר דלכשיאכלו הפירות קדשה התרומה למפרע כלומר דמסתברא הוא שכבר יצאו הפירות מטיבלן ואף על פי שאין כאן תרומה מכל מקום כבר קדשה למפרע שבשעה שקרא שם תרומה קיימת היתה ויכול לאכול הפירות על סמך אותה התרומה שכבר נתרמה וה"ה במעשר :

הלכה ג מתני' שיעור תרומה עין יפה אחד מארבעים. הנדיב לב ומפריש בעין יפה תורם אחד מארבעים : והבינונית א' מחמשים. אמילתיה דת"ק מהדר דלדידיה הבינונית א' מחמשים ועין רעה שהוא הכילי א' מששים ולא יפחות מזה אבל לב"ש דס"ל עין יפה אחד משלשים הבינונית לדידהו אחד מארבעים כדאמר בגמרא והרעה פליגי אמוראי אליבא דב"ש ומסיק לדידהו דהרעה מחמשים ולענין שאם תרם א"צ לתרום שיעורו מחמשים עד ששים : תרומה. דא' מששים כמי שיעור תרומה הוא לעין רעה וא"צ לחזור ולתרום ואע"פ שהיה מתכוין בתחלה לתרום יותר : חזר והוסיף. אח"כ לשם תרומה אותה התוספת חייבת במעשרות ומפריש הכהן ממנה המעשרות ואח"כ יאכלנה : עלה בידו מששים ואחד. הויא תרומה ויחזור ויתרום להשלים השיעור כמות שהוא למוד בכל פעם לתרום שכך היה בדעתו בתחילה. במדה וכו'. כלומר התוספת הזאת שהוא מוסיף יכול הוא לתרום במדה או במשקל או במנין אע"פ שאין התרומה אינה נתרמת אלא מאומד אבל מן המוקף צריך לתרום התוספת כמו הראשונה : ר' יהודה אומר אף לא מן המוקף. דקסבר תחלת התרומה היא מן המוקף ולא התוספת ואין הלכה כר' יהודה: גמ' כתיב ששית האיפה. פסוק הוא ביחזקאל ורישיה דקרא הכי זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החטים וגו' והחומר הוא ל' סאין כדכתיב לעיל מיניה ועשירית החומר האיפה והאיפה הוא ג' סאין וששית האיפה הוא חצי סאה: יכול תורם בחטים אחד משלשים ובשעורים אחד מששים. כלומר מכיון דלא כתיב ששית האיפה מחומר החטים ומחומר השעורים יכול שתאמר דלכך חלקן הכתוב ללמד דתרומת החטים אינה כמו תרומת השעורים ולפיכך הדר כתב אחר החטים וששיתם להורות דקאי אלפניו ולאחריו וה"ק ששית האיפה מחומר החטים וששיתם האיפה עוד להחטים והוו שתי ששיות האיפה לחטים והן סאה והוא אחד משלשים להחומר והדר קרינן נמי אדבתריה וששיתם האיפה מחומר השעורים לומר דמן השעורים תורם הוא ששית האיפה אחת הוא חצי סאה והוא אחד מששים להחומר ומשום דהו"א דלחטים הקפיד הכתוב שתהא התרומה בעין יפה בא' משלשים ובשעורים שאינם חשובים לא הקפיד ובאחד מששים סגי: ת"ל וכל תרומת כל. לעיל מיניה שם וכל תרומת כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה והאי כל בתרא מיותר הוא ללמד שיהו כל שיעור תרומות מכל המינין שוות וא"כ למה חלקן הכתוב כאן לדרשה ולרמז על עין יפה כדשמואל לקמיה וכן על עין רעה כדלקמן : שמואל אמר תן ששית על ששיתם. כלומר דלכך חלקן וכתב גבי חטים ששית מלקמיה והדר וששיתם אבתריה לרמז על עין יפה לת"ק דמתני' וה"פ דקרא ששית האיפה מחומר החטים כשתתרום לחומר החטים תשער באיפה ותחלוק אותה לששה ויהיה חלק אחד חצי סאה והדר וששיתם כלומר לאחר שחלקת לששה חלקים תחזור ותחלוק כל חלק וחלק לשנים והיינו וששיתם שתחלוק עוד לשני פעמים ששה והן י"ב ויהיה החלק רובע סאה ועכשיו תן ששית וזהו חלק אחד ממה שחלקת בראשונה לששה והוא חצי סאה תתן ותצרף על ששיתם וזהו על חלק ממה שחלקתו בפעם שניה לשני פעמים ששה והחלק הוא רובע וכשתצרפם יהיו שלשה רבעי סאה וזהו שיעור התרומה לעין יפה הנרמז בחטים שהן יפות ונמצא תורם א' מארבעים שג' רבעין הן א' מארבעים להחומר שהוא ל' סאין : בינונית א' מחמשים. לת"ק ילפינן מדאמר ר' לוי : כתיב וכו' אחוז. ומיותר הוא ללמד שכל שאתה אוחז לשיעור תרומה ממקום אחר ושאינה מפורש שיעורה בתורה הרי הוא כזה ומסתמא על הבינונית מרמז הכתוב דאלו על עין רעה הרי היתה שם תרומה קטנה ביותר מזו אחת מחמש מאות ממחצית תופשי המלחמה ועל עין יפה נמי לא מצית אמרת דהא שמעינן מקרא דיחזקאל שהיא אחת מארבעים ועל כרחך מה דרמיז לנו הכתוב כאן לשיעור תרומה ממקום אחר שיהא כזה על הבינונית הוא דרמיז : והרעה א' מחמשים. ילפינן להת"ק מדכתיב וששיתם את האיפה מחומר השעורים רמז לנו הכתוב גבי שעורים שהן רעות נגד החטים על שיעור עין רעה ומדכתיב וששיתם את האיפה אע"ג דכבר כתב האיפה ברישיה דקרא ולא הוה לי' למיכתב אלא וכן מחומר השעורים או וששיתם כן מחומר השעורים אלא ללמדנו דשדי האי וששיתם לכאן ולכאן כדאמרן לעיל דהאי וששיתם קאי נמי אחטים דרישיה תן ששית וכו' לרמז על עין יפה ושדי ליה נמי אבתריה ולפיכך הדר כתב כאן האיפה לומר דג"כ לרמז על ענין בפ"ע הוא דהדא ששית האיפה היא לעין רעה הנרמז בשעורים והוא חצי סאה להחומר שהוא ל' סאין :

בש"א

רידב"ז

כתיב ששית האיפה מחומר החיטים כו'. הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י ובשנו"א מגי' כאן ומפרש דב"ש פליגי אכל מתניתא דס"ל דעין יפה א' משלשים ובינונית אחד מארבעים ועין רעה א' מחמשים ועפ"ז עולה כל הסוגיא דמפרש כתיב ששית האיפה מחומר החיטים וששיתם את האיפה מחומר השעורים יכול תורם חיטים א' מששים ושעורים א' משלשים ת"ל אל התרומה הזאת [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] שיהיו כל התרומות שוין שמואל אמר תן ששית על ששיתם ונמצא תורם אחד מארבעים בינונית אחד מחמשים אמר ר"ל כתיב וממחצית כו' מן החמשים כל מה שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה והרעה אחד מששים דכתיב ששית האיפה מחומר החיטים זהו טעמא דת"ק ב"ש אומרים אחד משלשים דכתיב וששיתם את האיפה מחומר השעורים בינונית מארבעים מן הדא דשמואל והרעה מחמשים מן הדא דר' לוי כן גי' הגר"א ז"ל וקרוב לגי' הר"ש ז"ל :

א"ר

מראה הפנים

ופליגי אם תופסין במעשרות אינן קיימין או לא שוב מצאתי בתוספתא בהדיא כן דבהא פליגי דגרים בפ"ב מי שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני מפריש שמונה סאין ואוכלן בין שהיתה אותה סאה קיימת בין שלא היתה אותה סאה קיימת מפריש עליה ואוכל דברי ר"מ ותכ"א אם היתה אותה סאה קיימת מפריש עליה ואוכלן ואם לאו אינו מפריש אלא לפי חשבון :

פשיטא הדא מילתא וכו'. תלוקה הראשונה דפשיטא ליה כדפרישית בפנים היא דמיירי שלא נתנה להכהן. דאי בנתנה כבר נתנה וגדולה מזו אמרו דבתרומה ביד כהן לא מצי למיתשל עלה כדאמרינן ברים בכל מערבין ובנדרים (דף נ"ט) אלא דהכתי לא נתנה והלכך אמרינן דמסתמא לא היה דעתו לקורתה תרומה אלא כדי לתקן הכרי וכיון שנשרפו לא היה דעתו בתהיה תרומה ובטלה ונשארה טבל וצריך לתקנה וה"ה במעשר וכי אצטריך משום סיפא הוא דאצטריך דמהו דתימא כיון שנשרפה התרומה ולא קיים נתינתה וכן במעשר נשארו הפירות בטיבלן קמ"ל דלא דכי אמרינן בפ"ג דגיטין המפריש פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות וכו' ואם אבדו ה"ז חושש לכל מה שתיקן והחכמים דהתם כדפסק הרמב"ם בתרומה בסוף פ"ה מתרומות וכמ"ש בפ"ז מהלכ' מעשר בהלכה ד' היינו משום דתופסין אנו שכבר אבדו קודם שהפרים עליהן אבל הכא מכיון שכבר הפרים התרומה והמעשרות ואח"כ אבדו ונשרפו כבר יצאו הפירות מטיבלן כדקאמר קדשה התרומה למפרע וזה מבואר ג"כ בדבריו ז"ל בסוף פ"ה דתרומות שכתב שמא לא הפרים עליהן אלא לאחר שאבדו וא"כ אם הפרים מקודם מהני וזה פשוט ועיין מה שכתבתי מענין הדין הנזכר בפ"ג דגיטין בהלכה ח' לדעת הרמב"ם בזה בס"ד :

יכול תורם בחטים אחד משלשים ובשעורים אחד מששים. גי' הספרים גירסא נכונה היא וכמה שבארתי בפנים והר"ש שהביא לרים הסוגיא היפך להגירסא יכול יתרום בחטים אחד מששים ובשעורים אחד משלשים וזהו לפי פירושו דוששיתם גופה תרי ששיות משמע וא"צ לכל זה וכן לא משמע כפירושו כדלקמן ואין לשבש הגי' כאן כ"א במה שהוא טעות דמוכח כהאי דכתוב בספרים בהא דלקמן לא נצרכה דלא כמה דאנן אמרין תרם וכו' וכן כיוצא בזה בהסוגיא ומה שתמצא בתוספ' כתובות (דף נט) בסופו בפי' לזה הן הן דברי הר"ם ז"ל וכן כמה שכתוב בספרים אליבא דב"ש והרעה מששים הגיה הר"ש מחמשים ופי' מן הדא דר' לוי דאר' לוי דלעיל קאי ולא משמע כן דהא קאמר אבתריה דא"ר לוי בר חינא וכו'. ועליה הוא דקאי כמבואר הכל בפנים דפירושו מן הדא קרא דדריש ר' לוי בר חינא דרשי ב"ש נמי לענין שלא יפחות מאחד מששים וזהו עין רעה שהוא הפחות שבשיעורין ואף דבתוספתא פ"ה גרים בהדיא לב"ש עין רעה מחמשים נראה מסוגית הש"ס דשקלי וטרי בענין זה ומסיק לדידהו כדתני בר קפרא דעין רעה נקרא בתורם א' מחמשים וכגי' התוספתא מיהו מחמשים ועד ששים אם תרם א"צ לחזור ולתרום לב"ש ואין להאריך ובהכיא דשמואל עיין בדיבור דלקמן :

שמואל אמר תן ששית על ששיתם ונמצא תורם אחד מארבעים. בכאן פי' הר"ש ז"ל ועין יפה דורש שמואל משום דכתב וששיתם דששיתם משמע ב' ששיות וכשאתה נותן זה על זה ובאת לצרף החומרים והששיות הרי ג' ששיות מב' חומרין דהיינו שאם

ותני

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ה מטומאת אוכלין הי"ח

ו
ב מיי' פ"ג מתרומות ה"ב סמ"ג עשין קלג טוש"ע יו"ד סי' שלא סי"ע

ז
ג מיי' שם ה"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

אאחד אחוז מן החמשים כל שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה וכו'. זה אסמכתא בעלמא דהרי במנחות דף ע"ז ב אמרו דאין [למדין] מתרומת מדין שאינו נוה"ג לדורות רק שום רמז ואסמכתא. ועי' בתוס' ביומא דף כד שם ד"ה מתרומת ודבריהם צ"ע ממנחות שם ובענין זה תמה בעל זוכר הרקיע הובא במגלת אסתר בשורש השלישי על מה שהשיג הרמב"ן ז"ל שם לענין תרומת מדין. ועי' בחולין קלז: ב ברש"י ד"ה דאורייתא בשביא התוספתא דלמדו מקרא דאחד אחוז מן החמשים והוא ג"כ בירושלמי כאן ועי' בשו"ת נו"ב מהד"ת חי"ד סי' רא שהגאון רי"פ הקשה במ"ש רש"י במנחות שם תרומת מדין אחד מחמשים ולמה לא פירש אחד מחמש מאות ולפמ"ש התוספתא וירושלמי כאן נראה דרוצה ללמוד ממ"ש אחוז מחמשים כל שאתה אוחז הרי הוא כמוהו ולכך פי' אחד מחמשים. שוב ראיתי בסוף הספר' שהנו"ב השיב כן ושמחתי שכוונתי לדעת הגאון ז"ל. [אמרתי כן :

מסורת הש"ס

חולין קלז:
תוספתא כאן פ"ה.
ע' תוס' יומא כד. ד"ה מתרומות וקידושין מא. ד"ה תורם.

שינויי נוסחאות (ס"ז) אחד [ד"ו] ליתא. (ס"ז) אחד [ד"ו] ליתא, (ס"נ) חיטים [ד"ו] בחיטים ושעורים [ד"ו] ובשעורים. (ס"ר) תרומת שיהיו [נכי"ל תרומת כל שיהיו [וכ"ס בד"ו].

בית שמאי אומרים משלשים וששית האיפה מחומר השעורים בינונית מארבעים מן הדא דשמואל והרעה מששים מן הדא דר' לוי דאמר רבי לוי בר חינא כל המוציא מעשרותיו כתקנן אינו מפסיד כלום מה טעמא ועשירית החומר יהיה האיפה מן החומר יהיה מתכונתו לא צורכה דלא כמה דנן אמרין תרם ועלה בידו אחד מחמשים תרומה ואין צריך לתרום כן ב"ש אומרים תרם ועלה בידו אחד מחמשים תרומה ואין צריך לתרום א"ר חנינא בר איסי לא תני בר קפרא אלא תרם ועלה בידו מחמשים ועד ס' תרומה וא"צ לתרום ר' איסי בשם ר' יוחנן במתכווין לפטור את כריו אבל אם אינו מתכווין לפטור את כריו אפי' אחד על א' כהנא אמר כמות שהוא למוד ר' יוחנן אמר אפי' א' על א' והתנינן כמות שהוא למוד שלא לפחות א"ר לעזר כמות שהוא למוד במדה אם נתכוין להוסיף אפי' במידה ר' יונה אמר ר"ש בן לקיש בעי קומי ר' יוחנן תוספת תרומה מה היא א"ל משום יחיד

בש"א אחד מל'. הוי עין יפה טעמייהו דדרשי להאי ושישתם דסיפיה דקרא דשדי ליה ארישיה וה"ק ששית האיפה ועיד ושישתם וגו' וזה יהיה בין לחומר החטים ובין לחומר השעורים דהא כבר למדנו דתרומותיהן שוות ותרי ששית האיפה להחומר הוי א' משלשים וזהו לעין יפה שיהיו שתי הששיות שוות מן האיפה והן סאה: בינונית מארבעים מהדא דשמואל. דלדידהו דרשי הא דשמואל תן ששית וכו' וכדלעיל על הבינונית הוא דקאמר קרא הכי שתצרף החצי סאה עם הרובע והן ג' רבעין להחומר דאלו לעין יפה בעינן שתי ששיות שוות כדאמרן: הרעה מששים. אף לב"ש ואע"ג דלא מצי דרשי להא מסיפיה דקרא דושישתם וגו' כדדריש הת"ק דהא אפקוהו לעין יפה אפ"ה ילפי מן הדא דר' לוי דלקמיה: דא"ר לוי בר חינא כל המוציא מעשרותיו כתיקנן אינו מפסיד כלום. דסוף שיתן לו הקב"ה ברכה וימלאו אסמיו: מה טעמא ועשירית החומר וגו'. בקרא דלעיל כתיב האיפה והבת תכן אחד יהיה לשאת מעשר החומר הבת ועשירית החומר האיפה אל החמר יהיה מתכונתו והאי קרא ניתן לדרוש הוא דמכיון דאמר האיפה והבת תוכן אחד ומדה אחת הן ומעשר החומר הבת ל"ל דכתב הדר ועשירית החמר האיפה אלא דבא ללמד על שני דברים הא' דהמפריש מעשרותיו כתיקנן אינו מפסיד כלום וזהו דקאמר מעשר החמר הבת וגו' דכשמפרים המעשר מן החומר כראוי אל החומר יהיה מתכונתו דסוף שיתמלא החומר על מתכונתו ומדתו כאלו לא נחסר כלום ומשום דהא הוה ידעינן אלו לא היה כתוב אלא ועשירית החמר אל החמר יהי' מתכונתו דשפיר נפקא מהאי יתורא דקרא ואכתי האיפה מיותר הוא אלא דבא עוד ללמד גם על התרומה שהוזכר שיעורה למעלה במידת האיפה וה"ק ועשירית החומר האיפה וגו' כלומר ומה שאומר לכם עוד במדת האיפה לענין תרומה אל החמר יהיה מתכונתו שלא תפחתו ממדה זו לתרום מן החומר ששית האיפה וזהו אחד מששים להחומר והוא לעין רעה דלכל הפחות לא יתרום יותר מעט מזה: לא צורכה דלא כמה דאנן אמרין תרם ועלה בידו א' מששים תרומה וכו'. כל"ל כלומר דפריך הש"ס על הא דקאמר דב"ש מודו דעין רעה הוי א' מששים הא מסתברא דלא צריכא לן למימר לב"ש אלא כך דכמה דאנן אמרין במתני' להת"ק אם תרם ועלה בידו א' מששים תרומה היא וא"צ לתרום עוד יותר ואסיפא קאי הקושיא דסיים התנא תרם ועלה בידו מששים ואחד תרומה ויחזור ויתרום ומפני שעד ששים אכתי שיעור תרומה היא לענין רעה ופחות מזה לא הוי תרומה גמורה וצריך שישלימה משום דכך הן השיעורים לעין יפה א' מארבעים ולבינונית מחמשים ולרעה מששים והשתא כן אנו צריכין לומר לב"ש דאם תרם ועלה בידו א' מחמשים הוא דהויא תרומה וא"צ לתרום עוד אבל בפחות מזה תרומה ויחזור ויתרום דהא לדידהו עין יפה א' משלשים והבינונית מארבעים ואם כן הרעה א' מחמשים הוא דהוי ואמאי קאמרת דמודו ב"ש בעין רעה דהוא א' מששים: א"ר חנינא בר איסי לא תני בר קפרא. הכי לבית שמאי ואף על גב דמסתברא כן לב"ש אפ"ה תני דלדידהו תרם ועלה בידו מחמשים ועד ששים תרומה וא"צ לתרום אלמא דס"ל דא' מחמשים לא הוי עין רעה ממש ולא קרינן ליה עין רעה אלא לענין דלא תרם כאידך אבל לענין דליהוי תרומה מודו דאפי' אם תרם פחות מא' מחמשים ועד ששים דתרומה הוא וא"צ לתרום עוד: במתכוין לפטור את כריו. הא דקתני במתני' חזר והוסיף חייב במעשרות במתכוין לפטור את הכרי שלו בהוספה זו דהואיל והראשונה תרומה מאחת מהשיעורין היא מה שהוסיף אח"כ לשם תרומה לא חל עליה וחייבת במעשרות: אבל אם אינו מתכוין לפטור את כריו. אלא להוספה בעלמא אפי' אחת על אחת הוא מוסיף דלתרומה הראשונה היא שייכא וכמרבה בתרומה בפעם אחת הוא דהויא: כהנא אמר כמות שהוא למוד. הא דתנינן בעלה בידו מששים וא' תרומה ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד בדוקא הוא שלא יפחות ולא יוסיף אלא כמות שהוא רגיל לתרום בכל פעם ור' יוחנן ס"ל דאפי' אחת על אחת הוא מוסיף והא דתנינן כמות שהוא למוד שלא יפחות מכמות שהוא למוד: א"ר לעזר כמות שהוא למוד במדה. ר' אלעזר פריך על דר' יוחנן דלדבריך דשלא יפחות הוא דקאמר אבל אם רצה להוסיף מוסיף א"כ קשיא הא התירו לו להשלים ולתרום אפי' במדה ולדידך אם נתכוין להוסיף אפי' במדה בתמיה הרי זה מרבה בתרומה הוא ומהיכי תיתי שיתירו לו לתרום במדה אם נתכוין להוסיף אלא ודאי כמות שהוא למוד בדוקא קתני: תוספת תרומה מה היא. אותה תוספת שהוא מוסיף בעלה בידו מששים ואחד דקתני יחזור ויתרום מה היא אם חייבת במעשרות או לא: א"ל משום יחיד

רא"ר לוי בר חינא כל המוציא כו'. זה מביא הגמ' אגב גררא דדריש הנך פסוק' דיחזקאל ועכשיו חוזר הגמ' להא דלעיל דמהדם כי היכי דפליגי ב"ש אעין יפה ה"נ פליגי בכל המתניתין ופליגי בכל המדות על בינונית ועל הרעה ואכולהו פליגי ע"ז שאל לא צורכה דלא פי' לא צריכה אלא כלשון הירושלמי כמה דאנן אמרין במתניתין תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה וא"צ לתרום ר"ל ומסיק חזר והוסיף חייב במעשרות משום דאין עליה עוד שם תרומה כיון שכבר השלים השיעור האחרון כמו כן לב"ש דכוותיה גבי אחד מנ' אם לדידהו נמי כן או לא דדילמא לב"ש השיעור דאחד מחמשים הוא שיעור האחרון לענין לכתחלה מהא דשמואל אבל לענין אם חזר והוסיף מודו ב"ש דחל שם תרומה עליה עד ששים מהא דששית האיפה מחומר החיטים ופטורה ממעשרות ומשום דמסיק במתניתין תרם ועלה בידו אחד מששים ולא מסיק אחד מחמשים לב"ש שיעור האחרון לכל אחד אלא סתם אחד מששים ומשמע דזהו לכ"ע ע"ז ארחב"א לא תני ב"ק אלא תרם ועלה בידו מחמשים ועד ששים תרומה וא"צ להזור ולתרום כלומר דשנה בפירוש מחמשים ועד ששים ר"ל המפים לב"ש וששים לת"ק והגר"א ז"ל בכי"ק מגי' על הדא דתני ב"ק של"ל מחמשים וששים ומחק תיבת עד והפי' הוא כדברינו:

ר' איסי בשם ר' יוחנן במתכוין לפטור את כריו אבל אם אינו מתכוין לפטור אפילו אחד על אחד. פי' דקאי אשעלה בידו אחד מששים דוקא בשנתכוין לפטור את כריו אבל בשלא נתכוין לפטור לא איכפת לן מה שנתן כבר השיעור כיון שלא נתכוין עדיין לפטור ואז יכול להוסיף אפילו אחד על אחד:

כהנא אמר כמו שהוא למוד. פי' דקאי על הסיפא שעלה בידו מששים ואחד תרומה ויחזור ויתרום כמו שהוא למוד ומיירי ג"כ בשנתכוין לפטור ע"ז ס"ל לכהנא דיתן כמו שהוא למוד דוקא להשיעור שהוא למוד עד הנה אבל אין בידו להוסיף כיון שנתכוין כבר לפטור ומה"ת חטה אחת פוטרת את הכרי ור"י אמר אפילו אחד על אחד כיון דלא נתן בתחלה השיעור אפילו בשנתכוין לפטור לא מהני ויכול להוסיף אפילו אחד על אחד ופריך הגמ' והתנינן כמו שהוא למוד וס"ל דוקא כמו שהוא למוד אבל לא יתכוין להוסיף ע"ז משני דהא דקתני כמו שהוא למוד לאו למעוטי שלא יתכוין להוסיף ולא יתן רק כמו שהוא למוד ז"א אלא שכיון דפיחת מעיקרא צריך השתא ליתן כמו שהוא למוד להשלים הפחת שלא יפחות בע"כ אבל אינו ממעט שלא יתכוין להוסיף ואם ירצה יכול להוסיף ע"ז פריך ר"א ומתמה אם כמו שהוא למוד דוקא א"כ היכי מסיק דיתן במדה כיון שמשלים השיעור בודאי צריך ליתן כדינו במחשבה אלא ע"כ דרשאי להתכוין להוסיף ע"כ נותן אפילו במדה אבל השיעור צריך בודאי ליתן כדינו במחשבה ולא במדה וה"פ אר"א כמו שהוא למוד במדה בתמי' והיכי קתני כמו שהוא למוד במדה אך אם נתכוין להוסיף אפילו במדה וע"כ כר' יוחנן:

ר' יונה אמר רשב"ל בעי קומי ר' יוחנן תוספת תרומה מה היא. פי' אם בנתן השיעור בשלא נתכוין לפטור יכול להוסיף אפילו אחד על אחד [כההיא דר"א בשם

מראה הפנים

ותני מס' סאין והוא אחד מארבעים לעין יפה עכ"ל. ולא משמע כן הדא דבתר מת הד בחומר משמעי קרא או לחטים או לשעורים ומנ"ל לצירוף ב' החומרין ועוד היך ירמז לנו הכתוב כאן על צירוף החומרין וזה חטים וזה שעורים ואינן מצטרפין זה עם זה לתרומה דקיי"ל אין תורמין ממין על שאינו מינו כדדרים לעיל פ"ב בהלכה ד' מהכתוב שבתורה וגם ליתנא דושישתם גופיה אינו מתפרש על שתי ששיות אלא דאיווי לרבים הוא כ"א היכא דשייכא למידרש דמוסיף הכתוב על ששית דרישיה וששיתם עוד דאז משמע שתי ששיות כדפרישית בכס"ד יכול תורם בחטים וכו' וכן לקמן אליבא דב"ש ובענין הא דשמואל אין אנו צריכין כלל הכי להרוחק מצירוף ב' חומרין כ"א על חד החומר הוא דקאי כמשמעות הכתוב ודרים ל' ושישתם שנחלקו עוד לשתי פעמים שבה כמבואר היטב בפנים:

מן הדא דר' לוי דא"ר לוי בר חינא וכו'. והאי דר' לוי קאי כמבואר בפנים ולא אדר' לוי דלעיל וכבר זכרתי מזה לעיל ד"ה יכול תורם בחטים וכו' ע"ש:

במתכוין לפטור את כריו וכו'. כ"כ הר"ב ז"ל בפ"ג בהלכה ו' תרם ועלתה בידו א' מששים והזר והוסיף לשם תרומה אותה התוספות חייבת במעשרות וכו' ומיהו באידך דר' יוחנן בחלוקה דסיפא דמפרש כמות שהוא למוד שלא לפחות אבל מוסיף הוא אפי' אחת על אחת יש ללמוד מדבריו דפסק גם בזה כר' יוחנן שהרי לא העתיק שם ל' המשנה כמות שהוא למוד או כמות שהוא רגיל כדרכו בכל מקום לתפוס ל' המשנה בכל האפשרי וכאן כתב תרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד ס"ז תרומה ויחזור ויתרום פעם שניה כדי להשלים השיעור שבדעתו וכו' משמע אפי' היה בדעתו מתחלה להוסיף על מה שהוא רגיל וכדמפרש ר"י להמתני' ולפ"ז צריך לפרש לדברי ר' אלעזר בניחותא כי היכי דלא ליהוי ר' יוחנן כחד לגבי תרי דהא רב כהנא ג"כ חלוק עליו ולא כדפרישית בפנים אלא דר"א מוסיף ומפרש לדברי ר"י וה"ק כמות שהוא למוד במדה וכו' כלומר כמה דתנינן דלות: התוספת מפרים כמות שהוא למוד ואף במדה במשקל וכו' כן נמי אם להוסיף בתחילה תורם אותה כמו שהיה בדעתו ואפי' במדה:

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ג מתרומות ה"כ
ט
ב מיי' שם ה"א
י
ג מיי' פ"ד שם ה"ו
יא
ד מיי' פ"ג שם ה"ה סוש"ע יו"ד סי' שלא סכ"א

תורה אור

יחיד אני שונה אותה מה לחיוב או לפטור אין תימר לחיוב ניחא אין תימר לפטור מה אין רבי יהודא דאית ליה שלא מן המוקף פטור רבנן דלית להון שלא מן המוקף לא כל שכן אתא ר' יוסי ר' איסי בשם ר"ש בן לקיש א תוספת תרומה חייבת במעשרות א"ר יוסי המשנה אמרה כן א"ר זעירא לרבי איסי היידא מתני' ולא אגיביה א"ל ודלמא הדא דתנינן תרם ועלה בידו מששים ואחד תרומה ואינו צריך לתרום ולא תני עלה חזר והוסיף חייב במעשרות עד כמה אדם פוטר טבלו דבר תורה רבי יוחנן אמר אחד למאה כתרומת מעשר א"ל ר' יוחנן מן מאן שמעיתה א"ל מפילפול חברייא שמעית הא דרבי ינאי אמר אפילו אחד מאלף אמר רבי מנא לית כאן שיעורא דכתיב °ראשית דגנך תירושך ויצהרך ב ואפי' כל שהוא:

דברים יח

הלכה ד מתני' ג *האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעתו של בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם כבינונית אחד מחמשים פחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה אם נתכוין להוסיף אפי' אחד אין תרומתו תרומה. ד המרבה בתרומה ר' אליעזר אומר אחד מעשרה כתרומת מעשר יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר אבל לא על מקום אחר ר' ישמעאל אומר מחצה חולין ומחצה תרומה רבי טרפון ורבי עקיבה אומרים עד שישייר שם חולין: גמ' עד כדון כשאמר לו צא ותרום לדעתי היה יודע דעתו של בעל הבית ולא אמר לו צא ותרום לדעתי נשמעינא מן הדא אם אינו יודע דעתו של בעל הבית מפני שאינו יודע הא אם יודע אע"פ שלא אמר לו כמי שאמר לו. א"ר בון בר כהנא הפוחת אחד מעשרה תרומה והמוסיף.

בשם ר' יוחנן דבסמוך] או לא ואפילו בשלא נתכוין לפטור אינו יכול להוסיף וחייב במעשרות ע"ז א"ל ר' יוחנן משום יחיד אני שונה אותה פי' הדין הזה דשנינו משום יחיד דהוא ר' יהודא קבלה בידי דחכמים פליגי ע"ז ור' יהודא יחידאה הוא ור' יהודא הוא משנה מפורשת במס' פיאה פ"ק ה"ב דגרסינן שם ר' יהודא אומר אם שייר קלח אחד פי' הגר"א ז"ל בשנו"א שלא נתן השיעור ושייר קלח אחד אז סומך לו משום פיאה ופטור השאר מן המעשרות ואם לאו אם לא שייר ונתן השיעור בשלימות כל מה שמוסיף חייב במעשרות ע"ז קבלה בידי ר' יוחנן דר' יהודא יחידאה הוא ופליגי רבנן עלה ע"ז שאל הגמ' מה להיוב או לפטור פי' במה פליגי רבנן אר"י אם על החיוב בשלא שייר דס"ל לר"י דחייב במעשרות ע"ז פליגי רבנן וס"ל כיון שאינו מתכוין לפטור מוסיף אפילו אחד על אחד או דפליגי על הפטור בששייר דס"ל לר"י דמה שהוסיף פטור ממעשרות ע"ז פליגי רבנן וס"ל דחייב ע"ז משיק אין תימר להיוב ניחא דפליגי רבנן על החיוב וס"ל דכיון דלא נתכוין לפטור לעולם הוא מוסיף אפילו אחד על אחד אבל אין תימר לפטור דרבנן פליגי על פטור דר"י בששייר וס"ל לרבנן דאינו כן אלא דחייב במעשרות א"כ יקשה מהמשנה דידן דיהא מוחלפת שיטתי' דר"י ורבנן במתניתין דידן ממתניתין דהתם דהא הכא כששייר ס"ל לר"י דיותר חלים כח התרומה הנוספת דאית לי' שלא מן המוקף ומ"מ ס"ל דפטורה ממעשרות ההוספה בששייר לרבנן דלדידהו הוי יותר כח בהתרומה מן דר"י דהא אית להו מן המוקף לא כ"ש דההוספה פטורה ממעשר א"ו דרבנן פליגי אמילתא דר"י וס"ל אפילו בשלא שייר אבל כיון שאינו מתכוין לפטור פטור מן המעשרות והוא כהא דאמר ר' איסי בשם ר' יוחנן כשאינו מתכוין לפטור אפילו אחד על אחד אתא ר' יוסי ר"א בשם רשב"ל תוספת תרומה חייבת במעשרות פי' דאפילו בשאינו מתכוין לפטור כיון שנתן כשיעור חייבת במעשרות ופליג אר' יוחנן אר"י המשנה אמרה כן דמוכח ממתניתין אפילו כשלא מתכוין לפטור כיון שנתן כשיעור חייבת במעשרות כו' היידא מתניתא כו' הדא דתנינן תרם ועלה בידו מששים ואחד תרומה וצריך לחזור ולתרום ולא תני עלה חזר והוסיף חייב במעשרות פי' דאי ס"ד דמיירי במתניתין שנתכוין לפטור א"כ אפילו בסיפא בששייר נמי צריך להיות חייב במעשרות כדאיתא במס' פיאה פ"ק ה"ב הנ"ל כדאיתא בשנו"א ז"ל שם ואלא ע"כ מיירי בשלא נתכוין לפטור ומכל מקום בשנתן כשיעור חייבת במעשר:

אמר רבב"כ הפוחת אחד מעשרה לתרומה והוסיף אחד מעשרה תרומה. פי' בשנו"א ז"ל כגון דיש לו ל' סאה וצריך ליתן סאה והוסיף עשרה פי' דהוסיף עשירית סאה או פיחת עשירית סאה דבזה הפחת והתוספת שוין אבל לא בחולין פי' דאין הפי' הוסיף עשרה דתרם אחד מארבעים ופיחת עשרה שתרם אחד מששים דבזה אין הפחת והתוספת שוין כדמפרש האיך עבידא כלומר באיזה אופן לא יהיו שוין ומפרש דהוי יליף תרם חד מן המשין כד דהוא תרם חד מארבעים מפסיד שיתא רובעין פי' דהוא קב והאי כד הוא תרם חד משיתין מתגר ליה ד' רובעים פי' קב הכא את אמרת תרומתו תרומה פי' דוקא שהוסיף יותר מעשרה אז אין תרומתו תרומה משום שהפסידו קב והאי אבל אם לא היה ההוספה באופן זה אלא שהוסיף יותר מקב תרומתו תרומה וכשפיחת יותר מעשרה הא לא פיחת אלא יותר מקב ומ"מ אין תרומתו תרומה וא"כ לענין תוספת את אמר תרומתו תרומה בקב ולענין פחת את אמר אין תרומתו תרומה בקב א"כ אין הפחת והתוספת שוין באופן זה ויקשה מתוספת אפחת א"ו דקאי על תרומה וה"פ פיחת עשרה כו' שהוסיף על הסאה חלק עשירית סאה או פיחת עשירית סאה ובזה תרווייהו שוין ע"ז קאמר ר"ח בריה דר"ה דז"א דלעולם פיחת והוסיף קאי אחולין ואי דקשיא לך למה בהוסיף רק קב הוי תרומתו תרומה ובפיחת קב אין תרומתו תרומה ז"א דבאמת לא דמי הפחת להתוספת דבהוסיף אם לא הוסיף רק קב ניחא

יחיד אני שונה אותה. אליבא דיחידאה אני שונה בדינה ומפרש ואזיל לענין מאי: מה. לאיזה צד הוא דקאמר דכיחידאה הוא שונה אותה אם לחיוב מזה או לפטור: אין תימר לחיוב ניחא. וקאמר הש"ס דפשיט׳ דלחיוב קאמר דבשלמא אם לחיוב הוא ניחא הא דקאמר משום יחיד אני שונה אותה וזהו אליבא דר' יהודה דס"ל דאותה תוספת נתרמת אף שלא מן המוקף ואין לה דין תרומה ממש והלכך חייבת במעשרות אלא אין תימר לפטור קשיא ומה אם ר' יהודה דאית ליה שנתרמת אף שלא מן המוקף ואפ"ה פטור ממעשרות כשאר תרומה רבנן דלית להון דנתרמת שלא מן המוקף דלא התירו אלא במדה ומשקל ומנין לכ"ש דס"ל דפטור ממעשרות כדין שאר תרומה ומאי האי דקאמר משום יחיד אני שונה אותה אלא ודאי לחיוב ואליבא דר' יהודה קאמר: אתא ר' יוסי. וקאמר דר' איסי בשם ר"ל קאמר דפשוט ליה דאותה תוספת חייבת במעשרות ור' יוסי גופיה הקשה על זה ואמר המשנה אמרה כן בתמיה וכי לא איפכא שמעינן מהמתני': א"ר זעירא לר' איסי היידא מתני'. איזו מתני' דאיפכא שמעינן מינה: ולא אגיביה. לא השיב לו כלום דהו"ל למיפשט מנפשיה: א"ל. הדר קאמר ליה ר"ז דדילמא הדא דתנינן במתני' דידן דמינה גופא שמעינן דפטורה ממעשרות דקתני עלה בידו מששים וא' תרומה ויחזור ויתרום כצ"ל ולא תני עליה חזר והוסיף חייב במעשרות כדקתני בעלה בידו א' מששים ש"מ דהתם דוקא הוא שהתוספת חייבת במעשרות משום שהראשונה כשיעור תרומה מאחת מן השיעורין נתרמה ומה שחזר והוסיף אין לו דין תרומה וחייב במעשרות אבל הכא מכיון שעלה בידו מששים ואחד שהוא לאו כשיעור תרומה כלל מה שחזר ותרם להשלים התרומה הוא ויש לה דין תרומה ופטורה מן המעשרות: עד כמה אדם פוטר טבלו דבר תורה. לפי שכל השיעורין הללו שנשנו במתני' מדבריהם הוא והסמיכוהו אקרא דיחזקאל: אחד למאה. כדאשכחן בתרומת מעשר דמפורש בתורה מעשר מן המעשר: א"ל ר' יוחנן. לחד מרבנן דא"ל הא דלקמן ושאל לו ממאן שמעיתא להא והשיב לו מן פלפול חברייא שמעית הא דא"ר ינאי דאפי' א' מאלף פוטר מן התורה: א"ר מנא. דלית הלכתא ככל הני אלא דלית כאן שיעורא כלל לתרומה מן התורה דכתיב ראשית דגנך וגו' ואפי' כל שהוא נקרא ראשית ואפי' חטה א' פוטרת את הכרי מד"ת:

מתני' האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעתו של בעה"ב. לפי מה שהוא יודע שהבעה"ב הוא בעל עין יפה או בעל עין רעה: תורם כבינונית אחד מחמשים. דמסתמא דעתו בבינונית: פיחת עשרה. על הבינונית ותרם אחד מארבעים או הוסיף עשרה ותרם א' מששים תרומתו תרומה דזה נתכוין לבינונית אלא שעלתה בידו כך או כך: ואם נתכוין להוסיף. על הבינונית ואפי' אחת כגון שתרם אחד מארבעים ותשעה אין תרומתו תרומה: גמ' עד כדון וכו'. בעיא היא אם עד כאן לא תנינן במתני' דתורם כדעתו של בעה"ב כשאמר לו בפירוש לא ותרום לדעתי: אלא כשהיה יודע וכו'. כלומר זה היה ידוע לו אבל לא א"ל הבעה"ב בפירוש לא ותרום לדעתי מי נימא דבכה"ג נמי תורם כדעתו שהרי ידוע לו דעתו או דילמא מכיון שלא אמר לו לדעתי תורם הוא כבינונית דמסתמא יסכים הבעה"ב לזה וקאמר נשמעינה מן הדא דקתני בסיפא אם אינו יודע דעתו של בעה"ב תורם כבינונית הרי דלא אמרו אלא מפני שאינו יודע דעתו הא יודע אע"פ שלא אמר לו לא ותרום לדעתי כמי שא"ל דאי לאו הכי לישמעינן רבותא טפי דאפי' יודע הוא דעתו כל זמן שלא אמר לו תרום לדעתי תורם כבינונית: הפוחת א' מעשרה. בעה"ב שהיה רגיל לתרום כבינונית ועכשיו השליח הזה הוא פוחת א' מעשרה כלומר פעם א' מן עשרה של טבל לפי מה שהבעה"ב רגיל לתרום מהן פוחת הוא כדקאמר לקמן דהוה יליף תריס חד מן חמשין והוא תריס חד מן ארבעין נמצא פוחת הוא מלתקן פעם א' של עשרה לפי שיעור תרומת בעל הבית ומוסיף בתרומה הוא שהרי מתקן הוא עוד אלו העשרה מלבד שיעור תרומת בעה"ב: תרומה. תרומה זו של השליח תרומה גמורה היא שמוסיף ומתקן את הטבל להיות חולין מתוקנין: והמוסיף

מסורת הש"ס

קידושין מא: כתובות עד: בכורות סא.

מראה הפנים

עד כמה אדם פוטר טבלו דבר תורה. ומסיק ר' מנא לית כאן שיעורא וכו' וכמבואר בסוף ע"ז וכן בפ' ראשית הגז (דף קלז) דאפי' חטה אחת פוטרת את הכרי מן התורה וכמ"ש הרמב"ם שם בריש הפרק:

5 הפוחת אחד מעשרה וכו'. הר"ש פירש כגון שפיחת י"א ותרם א' מנ"ט וכו' ועיין

שינוי נוסחאות (פ"א) להיוב או לפטור [ד"ו] לחיוב מזה לפטור. (ס"ו) יוסי [בכי"ר] איסי. (פי"א) ר' יוחנן אמר אחד למאה כתרומת מעשר [בכי"ר] הורה ר' יונתן כתרומה. (שי"נ) דרבי ינאי אמר [בכי"ר] דבית ר' ייני אמרין. (שכ"ג) על [ד"ו] ליתא. (ס"ל) אם [ד"ו] ליתא.

והמוסיף א' מעשרה תרומה אבל לא לחולין שאין הפחת והתוספת שווין היאך עבידא הוי יליף תרים חד מן חמשין כד הוא תרים חד מן ארבעין מפסיד ליה שיתא רובעין כד הוא תרים חד מן שיתין מתגר ליה ארבעה רובעין הכא את מר תרומתו תרומה והכא את מר אין תרומתו תרומה א"ר חנינא בריה דר' הלל כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף. ר' חגיי בעי קומי ר' יוסי תנינן תמן [א] *אמר לו תן להן חתיכה והוא אומר טלו שתים שתים והן נטלו שלש שלש כולן מעלו והבא את אמר הכין א"ל תמן מחתיכה הראשונה נסתיימה שליחותו של בעה"ב ברם הכא על כל חיטה וחיטה נסתיימה שליחותו של בעה"ב מה נפיק מביניהון היו לפניו שני כריים אחד נתקן לדעתו ואחד נתקן שלא לדעתו. ר' ירמיה בשם ר' יעקב בר אחא בשם ר"ש בן לקיש אתיא דר"א כב"ש

מסורת הש"ס

והמוסיף אחד מעשרה. ואם זה השליח מוסיף פעם א' של עשרה משיעור הבעה"ב שהיה רגיל לתרום א' מחמשים והוא תרם א' מששים נמצא מוסיף הוא בעשרה לתקנם בשיעור שתורם טבל עכשיו ופוחת הוא בתרומה: תרומה אבל לא לחולין. כלומר מה שתרם הוית תרומה אבל לא לתקן את הטבל לגמרי שיהו חולין לפי שצריך להשלים אותה כפי מה שרגיל הבעה"ב לתרום: שאין הפחת והתוספת שוין. וזהו כדאמרן דכשהוא פוחת בשיעור הטבל לתרום מהן מוסיף בתרומה הוא אבל כשמוסיף בשיעור הטבל פוחת הוא משיעור תרומה וצריך להשלימה וכדמפרש ואזיל טפי: היך עבידא.

מעילה כ.

כגון דהוה יליף תרים הבעה"ב חד מן חמשין ויש כאן חמשים סאין לפניו לתקנם ולפי שיעור תרומת הבעה"ב לא היה צריך לתרום מהן כ"א סאה אחת שהיא ששה קבין וכד הוא תרים השליח חד מן ארבעין מפסיד לו להבעה"ב שיתא רובעין של הקב שהרי כשתורם עכשיו סאה אחת מארבעים סאין ונשארו עוד עשרה סאין מהחמשים לתקנם והוא תורם מהן ג"כ אחד מארבעים שהוא רובע סאה מארבעים רבעי סאה שיש בעשרה ורובע סאה יש בו ששה רובעין של הקב וזה מפסיד הוא לבעה"ב אלא דמיהת מוסיף בתרומה הוא ואין כאן חשש טבל לפיכך תרומה גמורה היא: וכד הוא תרים חד מן שתין. אבל כשתורם זה בשיעור א' מששים מאלו החמשים סאין נמצא מתגר ליה לבעה"ב ארבעה רובעין של הקב שהוא קב אחד שהרי הבעה"ב היה תורם מהן סאה אחת שהוא ששה קבין והוא אינו תורם עכשיו כ"א חמשה קבין שכך הוא החשבון חמשים סאין הן ג' מאות קבין והן חמשה פעמים ששים הרי הוא מרויח להבעה"ב קב אחד שהוא ד' רובעי הקב ולפיכך תרומה היא אבל לא לעשות הטבל חולין לפי שצריך להשלים עוד ד' רובעי הקב לשיעור תרומת בעל הבית ולפי דנקט ברישא שיתא רובעין ולא בעי למינקט קב ומחצה או רובע סאה שכך הוא לשון חכמים במשנה הכל על רובע הקב כדאשכחן בפ"ב דכלאים ובכמה מקומות נקט נמי בסיפא ארבעה רובעין ולא נקט בלישניה קב: הכא את אמר וכו'. על המתני' קאי דקס"ד דהא דקתני או הוסיף עשרה במתכוין הוא ולפיכך פריך הכא את אמר תרומתו תרומה בהוסיף והכא בסיפא את אמר ואם נתכוין להוסיף אפי' א' אין תרומתו תרומה ומשני ר' חנינא לא כדס"ד אלא כאן במתכוין לפחות כלומר שלא היה בדעתו להוסיף במתכוין אלא שהיה רוצה לתרום כבינונית ועלתה בידו כך ולפיכך בין פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה וכאן בסיפא דמיירי במתכוין להוסיף ולפיכך אין תרומתו תרומה. הדין הוא פירושא דהאי מילתא: תנינן תמן. בריש פ"ו דמעילה: השליח שעשה שליחותו. של בעה"ב להוציא מעות הקדש לחולין בעה"ב [מעל] דקי"ל במעילה יש שליח לדבר עבירה ואם לא עשה שליחותו השליח מעל כיצד אמר לו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד כבד ונתן להם בשר השליח מעל אמר לו תן להם חתיכה חתיכה והוא אמר טלו שתים שתים שהוסיף להם מדעתו והם הוסיפו עוד מדעתם ונטלו שלש שלש כולם מעלו שהבעל הבית נעשה שליחותו בהחתיכה שנטלו והשליח בשביל שהוסיף להם מדעתו והם בשביל שנטלו עוד מדעתם קתני מיהת דבחתיכה הראשונה שנטלו נעשה שליחותו של בעל הבית והכא את אמר הכין בתמיה דכשהוסיף אחד מדעתו אין תרומתו תרומה כלל ואמאי לא נימא נמי הכא דמה שתרם קודם שהוסיף כדעתו של הבעה"ב הוא תרם והיא מיהת ליהוי תרומה: א"ל. שאני תמן דמחתיכה הראשונה נסתיימה דעתו של הבעה"ב כלומר שניכרת ונסתיימה בפ"ע ובה נעשה דעתו ושליחותו של בעה"ב ולפיכך הוא נמי מעל ברם הכא וכי שייך לומר על כל חטה וחטה שתרם בתחילה נסתיימה שליחותו של בעה"ב בתמיה הרי הכל מעורבב הוא מה שהוסיף ומה שתרם בתחילה ולפיכך אין תרומתו תרומה כלל: מה נפק מביניהון. כלומר ומאי נפקא לן מהחילוק שביניהן ולומר דלפעמים גם בתרומה שייך זה כמו במעילה דהאי ליהוי תרומה והאי לא ליהוי תרומה וקאמר דבכה"ג משכחת לה היו לפניו שני כריין שא"ל הבעה"ב לתורמן ובאחד ניתקן לדעתו של בעה"ב ואחד ניתקן שלא לדעתו של בעה"ב אלא הוסיף עליו דתרומת הראשון תרומה שהוא ניכר בפני עצמו ותרומת השני אינה תרומה:

הלכה ה מתני'

המרבה בתרומה. יותר מכשיעור שאמרו חכמים: ר"א. עד א' מעשרה יכול הוא להרבות הואיל ואשכחן שם תרומה בא' מעשרה שהיא תרומת מעשר: יותר מכאן. אין שם תרומה חלה על אותו היותר והוי כטבל הטבול למעשר ומדומע בתרומה ומה תקנתו יעשנה תרומת מעשר על שאר הטבל שלו הטבול למעשר: אבל לא למקום אחר. וכן הנוסחא במשנה הדפוס אצל הגמרא ובנוסחת המשניות יעשנה תרומת מעשר למקום אחר וזהו כדתני ר' חייא כדמפרשינן בגמרא: ר' ישמעאל אומר מחצה חולין ומחצה תרומה. מפרש טעמיה בגמ' דדריש ראשית דגנך דיו לראשית שהיא תרומה שיהא כדגן והוא השירים כלומר דיו בכך שנקרא ראשית ואף שהוא מחצה כמו הדגן: עד שישייר שם חולין. יכול הוא לעשות הכל תרומה ובלבד שישייר מקצת שישאר חולין ויהיו שיריה ניכרין והלכה כר"ט ור"ע: **גמ'** אתייא דר' ליעזר כב"ש

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ו ממעילה ה"א

ניחא ליה לבעה"ב אבל בשפיחת לא ניחא לבעה"ב דבשביל קב אחד יהי' מעין רעה ולא ניחא ליה בזה משא"כ בתוספת בקב אחד ניחא לי' רק בקב וחצי לא ניחא לי' כן מבואר בשנו"א ז"ל:

ר"ח בעי קומי ר"י תמן תנינן א"ל תן להן חתיכה כו'. פי' דקשיא למה שם בחתיכות קי"ל דבעה"ב מעל דנחשב על חתיכה אחת דעשה שליחותו והשאר השליח נתן בעצמו ולא נחשב שליח אבל עכ"פ על אחת נחשב שליח וא"כ ה"נ נימא דעל מה שבדעתו נעשה שליח ובשאר לא הוי שליח אבל עכ"פ מה שבדעת בעה"ב יהיה שליח ויהיה תרומה ע"ז משני תמן מחתיכה הראשונה נסתיימה שליחותו של בעה"ב פי' דהתם בחתיכות דיש לסיים באיזה חתיכה הוי שליח ובאיזה לא הוי שליח נסתיים החתיכה הראשונה דבה הוא שליח ברם הכא על כל חטה וחטה לא נסתיימה שליחותו של בעה"ב כן גי' השנו"א ז"ל ומפרש דלא נעשה שליחותו על כל חטה וחטה מהכרי עד שיגמור הפרשת כל הכרי ולאחר שנגמר ההפרשה על כל הכרי כבר שינה השליחות. ובירושלמי שת"י מוגה בכי"ק ברם הכא על כל חטה וחטה מקויימה שליחותו של בעה"ב פי' דעל כל חטה וחטה שנטלה להפרשה מקויים עלי' שליחותו של בעה"ב ולא יכול לסיים על איזה נתקיים שליחותו ועל איזה לא נתקיים שליחותו ע"כ כולן שוין ונתבטל כל השליחות משא"כ בחתיכה דאת יכול לסיים דנתקיים שליחותו של בעה"ב על חתיכה ראשונה אבל כאן אין כאן ראשונה ושני' דכולם שוין ומסיק מה נפיק מביניהון פי' מה נפק מזה התירוץ לענין דינא ומסיק היו לפניו ב' כריים כו' וכזה דמי להא דמעילה דמכרי האחד נסתיימה שליחותו דבעה"ב:

ר' ירמיה בשם ריב"א בשם רשב"ל אתיא דר"א כב"ש כמה דב"ש אומרים קדשי מדומעין כו' ע"ד דר"י ניחא אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול למעשרות לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר למקום אחר ע"ד דחזקי' קשיא אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול לכל ותנינן יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר למקום אחר ויעשנה תרומה על מקום אחר. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י וכן מוכרח הוא והפירוש לזה כבר מבואר אצלינו בתוס' הרי"ד בספ"ק דדמאי דחזקיה ור"י פליגי בפ"ק דמכילתין בנוטל ב' סאין על הפרשת תרומה על הכרי ולא חל התרומה רק על סאה אחת וס"ל לחזקיה דהוי תרומה וטבל מעורבין ור"י ס"ל דכל מה שנטל בידו לשם הפרשה אם לא נתקדש בקדושת תרומה נעשה מתוקן ע"י הפרשה מהסאה שהוי תרומה כמו הכרי דנעשה כאומר הר"ז תרומה על מה שבידו ועל הכרי עיי'

מראה הפנים

ועיין בדבריו ותמצא כמה מהדוחק ואינו מובן כלל עד שהוא בעצמו העיר בסוף דבריו וכתב והדבר מגומגם מאוד ושמא ט"ס בירושלמי וכבר פירשתי ת"ל בפנים ובארתי היטב ואין כאן ט"ס כלל וכלל וכל דברי ר' כון מהמפרשים על נכון ובידוע דעתו של הבעה"ב מיירי ואין להאריך:

כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף. כדפרישית דהא דקתני תרומתו תרומה בנתכוין לבינונית אלא שעלתה בידו ופיחת או הוסיף וכו' וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד בהלכה ז' נתכוין לבינונית ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים תרומתו תרומה והא דאמרינן בכתובות ד' ק' ע"א משום דיכול למימר ליה להכי אמדתיך ולכאורה הוה משמע דלהאי טעמא אפי' במתכוין להוסיף נמי אבל הא ליתא דאי הכי הקשי ליה הא תנינן ואם נתכוין להוסיף אפי' אחת אין תרומתו תרומה כדפריך הכא אלא דה"ק למאי דפריך התם על הא דאמר גבי שליח שטעה דדינו כאלמנה בטעות כל דהו בטל ומ"ש מהא דתנן פיחת עשרה או הוסיף וכו' ועלה קאמר דבלאו הכי לא דמי דשאני הכא כיון דאיכא דתורם בעין רעה ואיכא בעין יפה יכול לומר לו להכי אמדתיך ולעולם לאו במתכוין איירי תדע דהא בשליח שטעה מיירי שם ועלה הוא דשקיל וטרי מהאי מתני' וסיים שם הרמב"ם ואם נתכוין להוסיף על הבינונית ותרם אפי' אחד ממ"ט אין תרומתו תרומה. ובספרי הדפוס החדשים כתוב מנ"ט וטעות דמוכח הוא והכ"מ העתיק שם כך אפי' אחד מנ"ט וכתב זהו הפי' מה שבנינו שם ואם נתכוין להוסיף אפי' אחת וכו' ובפי' המשנה פי' בע"א עכ"ל וראיתי אני בדפוס הישן שנדפס בויניציא בשנת ש"א ושם בלתי שכ"מ כ"א בהה"מ ומ"ע. וכתוב שם מארבעים ותשעה והרי זה כפירושו בפי' המשנה שכתב אם נתכוין להוסיף אפי' אחת ענינו שיתכוין להוציא אחת מארבעים ותשעה:

מה נפק מביניהון היו לפניו שני כריין וכו'. זה פשוט הוא דשכרי שנתקן לדעתו ודאי תרומה הויא ואין שהשני שייך לו להיות נקרא הוספה וזה נשמע מכלל המתני':

יוהר

שנויי נוסחאות (ש"ו) והבא את מר [ד"ו] ובא את אמר. (ש"ט) להן חתיכה והיא [ד"ו] לתן חתיכה חתיכה והוא. (שט"ו) בשם ר' יעקב [ד"ו] בשם ר' יוחנן ר' יעקב.

עין משפט
נר מצוה

יג
א מיי' פ"ג מתרומות ה"א טוש"ע יו"ד סי' של"א סכ"ד

מסורת
הש"ס

לעיל פ"ג מ"ד.

כב"ש. הלי דב"ש הוא בפ"ק בה"ד והובא גם לעיל בפ"ג בהל"ה דקסברי ב"ש דהתרומה קדשה מדומע אע"פ שאינה ניכרת בפ"ע כדאמרי התם גבי התורם זיתים על השמן תרומת עלמן בהן וכדמפרשי שם חברייא בשם ר' יוחנן ואפי' על אתר שאמר מיד ובשת אחת תרומה זו על הזיתים ועל השמן דתרומת זיתים מדומע היא עם השאר שאינה תרומה ואפ"ה תרומה הויא לדידהו וה"נ לר"א דהכא דס"ל דאם מרבה יותר מא' מעשרה דהשאר לא הוי תרומה וצריך לעשותו לתרומת מעשר ואע"פ שהתרומה מדומע היא עם השאר אפ"ה קדשה ועד שיעור א' מעשרה הויא תרומה: על דעתיה דר' יוחנן ניחא. פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן לעיל בפרקין בהל"א גבי ניתקן רובו של כרי דקאמר חזקיה טבל בטל ברוב וכדפרישית שם דטבל הה"נ שנשאר בכרי בטל ברוב המתוקן ור' יוחנן ס"ל דאף טבל הנשאר בכרי אינו בטל ברוב וכדקאמר הטעם דמכיון שנתן דעתו להפרים התרומה נסתיימה כל חטה וחטה במקומה כלומר כאילו הוא מלוין במקומו לפי מה שהפרים ומה שנתקן נתקן ומה שלא נתקן נשאר טבל ואינו מתבטל והשתא מפלוגתייהו דהתם שמעינן הכא דאיפכא הויא לענין דינא דר"א במתני' דלסברא דחזקיה הוי הכא לחומרא ולסברא דר' יוחנן קולא הויא דהא הכא לא שייך ביטול ברוב לכ"ע דאין כאן ניתקן רובו של כרי אלא דלענין מאי הוא הטבל שנשאר כאן הוא דאיכא בינייהו והיינו דקאמר על דעתיה דר' יוחנן ניחא וכדלקמן:

תורה אור

כב"ש כמה *דב"ש אומדים קדשו מדומעין כן ר"א אומר קדשו מדומעין על דעתיה דר' יוחנן ניחא אחד מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר אחד מעשרה תרומה והשאר טבל טבול למעשרות לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר על דעתיה דחזקיה קשיא אחד מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר א' מעשרה שבו תרומה והשאר טבל טבול לכל ותנינן יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר ויעשנה תרומת מעשר על מקום אחר סבר חזקיה כהדא דתני ר' חייא דתני רבי חייא יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר מאי טעמא דרבי ישמעאל ראשית דגנך דיו לראשית שיהא כדגן מניין שלא עשה ולא כלום עד שישייר מקצת תלמוד לומר °מראשית ולא כל ראשית:

במדבר טו

עיי' בדברינו דמבואר כ"ז היטב לעיל בפ"ק ה"ב בפלוגתא דחזקיה ור"י והיינו דקפריך הכא כדר"א דס"ל דלא חל תרומה רק על אחד מעשרה א"כ לר"י השאר הוי חולין מתוקנין מתוקן מת"ג דכל מה שנטל בידו לשם הפרשה נעשה מתוקן כמו הכרי דהפרשה הוי עליו וגם על הכרי ע"כ השאר יעשה תרו"מ למקום אחר ולא ת"ג משום דמה"ג כבר מתוקן הוא אבל ע"ד דחזקי' דס"ל דאינו חל הפרשה עליו והוי תרומה וטבל מעורבין ונמלא דהשאר הוי ת"ג א"כ קשה למה נקט והשאר יעשנה תרו"מ למקום אחר יעשנו ת"ג על מקום אחר ומשני דסבר חזקי' כהדא דתני ר"ח דר"ח תני באמת יעשנו תרומה למקום אחר כגי' הגר"א ז"ל ועיי' בתוס' הרי"ד בספ"ק דמס' דמאי ותמצא מבואר היטב וקילורין לעינים בע"ה:
ר"א

הלכה ה מתני' בשלשה פרקים משערין את הכלכלה בביכורות ובסיפות ובאמצע הקיץ [א] המונה משובח והמודד משובח הימינו והשוקל משובח משלשתן: גמ' ממי הוא משובח אמר רבי חונה [ב] משובח מן התורם מן האומד אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן אמר

א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר א' מעשרה תרומה וכו'. כלומר דהניחא לר' יוחנן דס"ל מכיון שנתן דעתו להפרים נסתיימה התרומה במקומה א"כ כאן לסברתו קולא הויא דהרי מכיון שנתן דעתו להפרים ולקרות שם תרומה לא' מעשרה חלה שם תרומה מכל א"א מעשרה שיש בהכרי ואף אם יש בו מאה סאין ויותר ניתקן הכל ממילא מתרומה ואע"פ שלא הפרים כולן דכיון שנתן דעתו להפרים כך כאילו נסתיימה כאו"א במקומה וזהו דקאמר אחד מעשרה קדשה לשם תרומה מה שהפרים בראשונה והשאר אף שעדיין לא הפרים מ"מ א' מעשרה תרומה ולכל עשרה ועשרה שיש בהכרי וממילא השאר והוא מה שניתקן מתרומה טבל טבול למעשרות בלבד הוא דהרי מתרומה גדולה כבר נתקן כל הכרי ונסתיימה כל תרומה ותרומה מכל א' מעשרה שיש בו כדאמרן: לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר אבל לא למקום אחר. כל"ל שכך היא נסחת המתני' דהכא וכדמוכרת מענין הקושיא ומדקאמר בהדיא כן אליבא דחזקי' ולבתר הוא דמשני דתני כר' חייא כדלקמן כלומר והשתא לר' יוחנן ניחא הוא דקאמר דיעשה היותר מה שריבה על א' מעשרה לתרומת מעשר על מה שבאותו הכרי שהרי השאר הוא טבול למעשר בלבד ולפי שקרא שם תרומה להיותר שבכרי עלמו ונמלא מדומע הוא עם הטבול למעשר לפיכך יעשנה לתרומת מעשר עליו עלמו ולא על מקום אחר דשם תרומה שקרא על היותר שבאותו כרי לריך שיהיה לתרומת מעשר עליו עלמו ושפיר מלי נמי לעשותה לתרומת מעשר עליו שהרי כבר ניתקן כולו מתרומה גדולה לסברת ר' יוחנן ואין כאן אלא להפרים המעשר והתרומת מעשר: על דעתיה דחזקיה. אלא לדעתיה דחזקיה דלעיל דלא ס"ל כר' יוחנן מכיון שנתן דעתו להפרים כאילו נסתיימה כולה במקומה דהא מהאי טעמא פליג אדר' יוחנן וס"ל התם דהטבל בטל ברוב וא"כ כאן דלא שייך ביטול ברוב ממילא לחומרא הוא לדידיה דאין כל הכרי נתקן מתרומה גדולה אלא אותו אחד מעשרה שהפרים בראשונה בלבד הוא דהויא תרומה וזהו דקאמר דלדידיה קשיא הכא: א' מעשרה שבו קידשה לשם תרומה. כלומר הא אין כאן שקדשה לשם תרומה אלא א' מעשרה שכבר הפרים: והשאר א' מעשרה תרומה. בתמיה הא והשאר טבל טבול לכל הוא וזהו כדאמרן דלסברת חזקיה לא מלית אמרת דהשאר מהכרי כאו"א מעשרה שבכרי הויא תרומה דהא לדידיה לא חלה שם תרומה כ"א על א' מעשרה הראשונים שהפרים וממילא השאר טבל גמור הוא וטבול לכל ואף לתרומה גדולה לריך הוא לתקן את כל השאר והשתא קשיא ותנינן בהא דיעשנה תרומת מעשר על אותו הכרי עלמו בתמיה הא יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר מיבעי ליה שהרי על אותו השאר שבכרי עלמו אי אפשר לעשותה לתרומת מעשר מפני שטבול הוא לכל וגם לתרומה גדולה והאיך יפרים המעשר ויקרא שם לתרומת מעשר קודם שמתקן כל הכרי מתרומה גדולה דהא לכתחילה לריך להפרים כסדרן תרומה גדולה ומעשר ותרומת מעשר ועל מקום אחר מה שכבר ניתקן מתרומה גדולה הוא דיכול לעשותה לתרומת מעשר ולא על אותו השאר שבכרי עלמו: סבר חזקיה. כלומר דאי משום הא לא קשיא דבאמת חזקיה לא שנה במתני' אלא כדתני רבי חייא יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר בדוקא ולא על השאר שבכרי עלמו: מה טעמא דר' ישמעאל וכו'. כדפרישית במתני': מנין שלא עשה כלום עד שישייר מקלת. כדקאמרי ר"ט ור"ע דעד שישייר שם חולין מיהת בעינן: ת"ל מראשית ולא כל ראשית. הכי דריש לה בספרי פ' שלח לך דכתיב גבי חלה מראשית עריסותיכם מקלתה ולא כולה ומדקרייה רחמנא תרומה כדכתיב תרימו תרומה ילפינן נמי לתרומה כן:

הלכה ו מתני' בשלשה פרקים משערין את הכלכלה. השל שמודדין בו המעשרות ותרומת מעשר שמפרישין במדה במשקל ובמנין אבל תרומה גדולה ל"ז מפרישין אותה אלא מאומד כדתנן בפ"ק בהלכה ז': בבכורות. בתחלת הקיץ בזמן שביכרו הפירות והן קשות ומלאין ואין הסל מחזיק הרבה מהן: ובסיפות. הוא סוף הקיץ שכבר התחילו להלטמק ומחזיק הרבה מהן ובאמלע הקיץ שאינם מלאים וקשים כל כך ולא לנומות כל כך והסל מחזיק מהן שיעור הבינוני ומפני שלפעמים הוא מתחיל להיות מעשר ותורם במנין וא"כ אינו רולה להטריח ומעשר ותורם וגומר במדה ולפעמים הוא בהיפך לפיכך משערים בזמנים הללו כדי לידע כמה ראוי להיות המנין מהן בכל זמן מאלו ג' הזמנים: והמונה משובח. בגמ' בעי מעיקרא לפרש דמשובח מן התורם מאומד וכהאי מ"ד דס"ל דתרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה כמו התרומה גדולה ודחי לה אלא דה"ק המונה משובח הוא והמודד משובח ממנו והשוקל הוא המשובח שבשלשתן. גמ' ממי הוא משובח. המונה וקא"ר חונה דמשובח הוא מן התורם מן האומד וכהבא אלעזר בן גומל דס"ל לעיל בפ"ק דתרומת מעשר ניטלת באומד ומחשבה: מתני' אמרה כן. מליטנא דמתני' שמעינן דאתיא כהאי תנא דקתני והשוקל משובח משלשתן אלמא דאיכא שלשה לבר מהשוקל:
אמר

מראה הפנים

יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר אבל לא למקום אחר. זו היא נסחת ר' יוחנן במתני' דקאמר בגמ' וכמבואר היטב בפנים בהסוגיא ונסחת חזקיה כדתני ר"ח וכנוסחת המשניות יעשנה תרומת מעשר למקום אחר וטעם פלוגתייהו ומאי דאיכא בינייהו מבואר הכל בפנים וכיון דלר"א הוא וקיי"ל כר"ש וכר"ע כדפסק הרמב"ם בפ"ג בהלכה ה' לא הארכתי כאן בזה:

מראשית ולא כל ראשית. האי דרשא דספרי מייתי לה נמי לקמן בסוף פ"ק דחלה על הא דתנינן בה האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקלה ונראה דאף דבפ"ם דילן לא מייתי הך דרשא אלא דקאמר ראשית דגנך ילפינן ביה שיריה ניכרין כדאמר בעירובין (דף לז) ובפ' ראשית הגז (דף קל"ז ע"ב) על כרחך דסמיך. נמי אדרשא דספרי. ומראשית דגבי חלה דרשינן מראשית וכו' וכ"ש

שנוי נוסחאות (כ"ה) שבו [ד"ו] ליתא. (פ"ס) על מקום אחר [ד"ו] ליתא. (סי"ד) עלא [ד"ו] ליתא.

גליון
הש"ס
וציון
ירושלים

[ב] משובח מן התורם מן האומד. עי' תוס' מנחות דנ"ד ב ד"ה נטלת:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

אמר ר' חיננה. דלאו מילתא היא תיפתר דה"ק הסוקל משובח בשלשתן אלו דתנינן כאן ולית את שמע מינה כלום דמתני' כאבא אלעזר בן גומל אלא כרבנן אתיא דאין תרומת מעשר ניטלת באומד וכדמשנינן לעיל שם:

הלכה ו מתני'

רא"א תרומה עולה באחד ומאה. סאה תרומה שנפלה לתוך מאה חולין שהן בין הכל א' ומאה ונתערבו הכל ביחד ה"ז נוטל סאה. אחת מהן ונותנה לכהן והשאר חולין כמו שהיו: במאה ועוד ועוד זה אין לו שיעור. אם נפלה סאה תרומה לתוך ק"ט תורה אור סאין ועוד משהו של חולין ומשהו זה אין לו שיעור דאפי' כל שהוא הואיל ויש בין הכל מאה ועוד משהו נוטל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר חולין כמו שהיו: ר' יוסי בן משולם אומר ועוד. זה צריך שיהא קב למאה סאה שנפלה סאה תרומה לתוך ק"ט סאה ועוד קב של חולין שהוא שתות למדמע שהיא הסאה של תרומה המדמעת והסאה ששה קבין והרי הקב שתות למדמע והא דהדר נקט להאי שתות למדמע שלא תטעה לומר דהאי קב היותר למאה סאה לא צריך שיהא ג"כ כולו של חולין אלא אפי' אם אין כאן אלא ק"ט של חולין ועוד קב פחות משהו ונפלה לתוכן סאה תרומה ועוד משהו שהוא בין הכל מאה סאה וקב נמי עולה קמ"ל דהאי קב היותר צריך שיהא כמי כולו של חולין שהוא שתות להמדמע והוא הסאה של תרומה. והלכה כר' אליעזר דסתם לן תנא בפ"ב דערלה כוותיה וכן בכמה דוכתי דתרומה עולה באחד ומאה והכל מודים שאם נפלה לתוך מאה בלבד שאינה עולה כדאמרי' בגמ':

גמ' מנין שאין עולין. אם נפלה לתוך חולין ואין כאן אלא מאה בלבד דלד"ה אינה עולה ורמז לזה מנין. ולקמן בפ"ב דערלה בהלכה א' הגי' מנין שהן עולין ויותר נכונה היא: כתיב. גבי תרומת מעשר מכל חלבו את מקדשו ממנו. והאי ממנו מיותר הוא ללמד דבר שאתה מרים ממנו אם יפול לתוכו מקדשו ונעשה הכל מדומע. ואסור לזרים: וכמה הוא אחד ממאה. שכך הוא השיעור לתרומת מעשר שממאה שאין מפרים עשרה למעשר ראשון ומאותן עשרה מפרים א' מהן לתרומת מעשר ולמדנו שכל שם תרומה אם נפלה לחולין ואין שם אלא מאה בין הכל בלבד מקדש הכל וצריך שיהו יותר ממאה וכמה יותר בהא פליגי דר"א מוסיף סאה על מאה שיהא בין הכל א' ומאה ולא מעלה ור' יהושע מוסיף כל שהוא ולא מעלה וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ח מתני'

תאנים שחורות מעלות את הלבנות וכו'. אם היו כאן מאה תאנים של חולין חציין שחורות וחציין לבנות ונפלה תאנה של תרומה שחורה או לבנה לתוכן מצטרף הכל להעלותה: עיגולי דבילה הגדולים. דבילות תאנים הנדרסים בעיגולי גדולים מעלין את הקטנים וכו' מפרש בגמ' הגדולים מעלין את הקטנים במשקל והקטנים מעלין את הגדולים במנין כלומר שהיו כאן עשרים עיגולי גדולים שכל אחת מהן ד' ליטרות ועשרים קטנים שכל אחת מהן ליטרא א' ונפל עיגול קטן של תרומה לתוכן אין אומרין הרי זה נפל לתוך הארבעים והרי הוא מדומע אלא העגולים הגדולים מצטרפין לפי משקלן עם הקטנים והן מאה ליטרות וה"ז עולה באחד ומאה והקטנים מעלין את הגדולים במנין כגון שהי' תשעים עגולי קטנים משקל כל א' מהן ב' שלישי ליטרא שהן ששים ליטרין ועשרה עיגולי גדולים משקל כל א' מהן ד' ליטרין והרי יש כאן מאה עיגולין והן מאה ליטרין ונפל עיגול גדול של תרומה לתוכן שמשקלו ד' ליטרין אין הולכין אחר המשקל ויהי' הכל מדומע שזה הוא חלק א' מכ"ה של החולין אלא הולכין אחר המנין וה"ז עולה באחד ומאה וכן כל כיוצא בזה הולכין לעולם להקל וכן בעיגולים ומלבנים הנדרסים בעיגול הן עיגולים והנדרסות ברבוע כצורת המלבן הן המלבנים מצטרפות זו עם זו להעלות התרומה שנפלה לתוכן: ורבי אליעזר אוסר. דס"ל אין אלו מצטרפות עם אלו ואם נפלה שחורה השחורות אסורות וכן כולן ור"ע ס"ל בידוע מה נפלה אז אין מעלות זו את זו וכר"א אבל אם אינו ידוע אם שחורה נפלה או לבנה נפלה וכן בעיגולים אינו ידוע אם גדול נפל אם קטן וכן אם מלבן נפל או עיגול אז מצטרפין ומעלות זו את זו והלכה כר"ע:

גמ' טעמא דר' אליעזר. דאוסר משום דס"ל תאנים שחורות של תרומה שנפלו לתוך הלבנות חולין אוכל את הלבנות כלומר בדין הוא שהלבנות בלבד הוא שאוכל דבהן אין חשש תרומה: והלבנות מעלות את השחורות. בתמיה ואיך יאכל את השחורות שיש בהן ספק תרומה וכי הלבנות יצטרפו להתיר את השחורות הלא בלבנות אין שום ספק תרומה ומהיכי תיתי יועילו להעלות הספק שבשחורות: כך היה ר' אליעזר משיב את ר' יהושע. קושיא זו בעצמה הקשה לו וכי היאך הלבנות שאין בהן ספק תרומה מעלות את השחורות: מילתיה אמר בידוע מה נפלו. כלומר ומדהשיב לו ר"א כך לר' יהושע ש"מ דמילתיה דר' יהושע דאמר שאפי' בידוע מה נפלו מעלות זו את זו ולפיכך הקשה לו וכי אם ידוע ששחורה נפלה והלבנות המותרות יצטרפו להעלות את השחורות: כהנא אמר אין מעלות. אף לר' יהושע דלא נאמר אלא בשאינו ידוע מה נפלה ומפרש דהשתא על דעתיה דכהנא א"כ מה בין ר' יהושע לר"ע הא ר"ע נמי אמר כן וקאמר בשידע ושכח איכא בינייהו:

על

אמר רבי חיננא תיפתר בשלשתן ולית את ש"מ כלום:

הלכה ו מתני'

א *רבי אליעזר אומר תרומה עולה באחד ומאה ר' יהושע אומר במאה ועוד ועוד זה אין לו שיעור ר' יוסי בן משולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע: גמ' מניין שאין עולין א"ר יונה כתיב (במדב' יח) מכל חלבו את מקדשו ממנו דבר שאת מרים ממנו אם יפול לתוכו מקדשו וכמה הוא אחד ממאה רבי אליעזר אומר מוסיף סאה ומעלה רבי יהושע אומר מוסיף כל שהוא ומעלה רבי יוסי בן משולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע והלכה כדבריו:

הלכה ז מתני'

רבי יהושע אומר תאנים שחורות מעלות את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות ב עיגולי דבילה הגדולים מעלין את הקטנים והקטנים מעלין את הגדולים העיגולין מעלין את המלבנים והמלבנים מעלין את העיגולין ור"א אוסר ורבי עקיבא אומר ג בידוע מה נפלה אין מעלות זו את זו וכשאינו ידוע מה נפלה הן מעלות זו את זו. ד כיצד חמשים תאנים שחורות וחמשים לבנות נפלה שחורה שחורות אסורות ולבנות מותרות נפלה לבנה לבנות אסורות ושחורות מותרות וכשאינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו ובזו ר"א מחמיר ורבי יהושע מיקל. וכן ר"א מיקל ורבי יהושע מחמיר *בדורס ליטרא קציעות על פי הכד ואינו יודע איזה היא ר' אליעזר אומר רואין אותן כאלו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות ה ור' יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם מאה כד: גמ' רבי איסי בשם ר' יוחנן טעמא דר"א תאנים שחורות שנפלו לתוך הלבנות אוכל את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות אמר רבי לעזר כך היה רבי ליעזר משיב את רבי יהושע והלבנות מעלות את השחורות מילתה אמר בידוע מה נפלה מעלות זו את זו כהנא אמר אין מעלות על דעתיה דכהנא מה בין רבי יהושע לרבי עקיבא ו בשידע ושכח

על

ר"א בשם ר"י כך הי' ר"א משיב לר"י תאנים שחורות שנפלו לתוך הלבנות אוכל את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות מילתה אמר לר' יהושע בידוע מה נפלה מעלות זו את זו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א וה"פ דכיון דשאלתו דר"א לר"י הוא מכיון דמותר לאכול הלבנות האיך תעלה זו את זו מוכח מזה דס"ל לר' יהושע דאפילו בידוע מה נפלה מעלות זא"ז כהנא אמר אין מעלות פי' דאפילו לר"י אין מעלות בידוע מה נפלה אלא א"כ אינו ידוע מה נפלה וע"ז פריך א"כ ר"י הוא כר"ע כו':

שמעון

יד
א מיי' פי"ג מתרומות ה"א ופי"ד שם ה"ת ופט"ו ממאכלות אסורות הט"ז

טו
ב מיי' פי"ד מתרומות ה"ב

טז
ג ד מיי' שם ה"ת

יז
ה מיי' שם ה"ט

יח
ו מיי' פי"א שם ה"א

פ"ז שם.

במדב' יח

מלכים ג. אבות עג.

מראה הפנים

וה"ט להתרומה כדפרישית בפנים מדע דהי ממשמעות דאשית בלאוד הוא דנפקא ליה הא מסיק בפ' דאשית הגז שם דפלוגתא דר' אלעאי ורבנן היא אי מקשינן דאשית הגז לתרומה או לא ולרבנן דלא מקשו ס"ל דהאומר כל גזיי ראשית דבריו קיימין אלמא דלא דרשינן ממשמעות דאשית כלום דא"ה גבי גיזה נמי הא כתיב ראשית אלא דבתרומה נפקא לן הואיל וקרייה רחמנא תרומה לחלה וכתיב בה מראשית ולא כל ראשית:

אמר ר' חיננא תיפתר בשלשתן. עיין לעיל בפ"ק בהלכה ז' ד"ה כאן בתרומה גדולה וכו' מה שנתבאר מזה בס"ד:

והלכה כדבריו. והרמב"ם ז"ל לא פסק כהאי הלכתא דהכא כמ"ש בפי' המשנה דהלכה כר"א לפי שסתם לן תנא כותיה פעמים רבות וכ"פ בחיבורו בר"פ י"ג דהרומות התרומה עולה באחד ומאה כו' נפלה סאה תרומה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה בד"א בשנתערב מין במינו אבל מין בשאינו מינו בנ"ט וכו' וזה נלמד ממתני' דפ"ב דערלה והובאה להלכה בפ' גיד הנשה (דף צט) כל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה ובערלה וכו' להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד כגון גריסין שנתבשלו עם העדשים אם יש בהן בנ"ט בין שיש בהם לעלות בא' ומאה וכו' אסור אין בהן בנ"ט וכו' ובין שאין בהם לעלות באחד ומאה מותר ולמדנו דהלכה כר"א וכדסתם התנא שם בריש הפרק וכן בשנתערב מין בשאינו מינו הוא בנ"ט: בשידע ושכח וכו' ע"ד דר"ע אינו מעלה. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בריש פרק י"ד למאי דקיי"ל כר"ע דמתני' דאם ידע מה היתה אחר שנפלה ושכח הרי כולן מדומעות והא דר' שמעון בר בא בשם ר' יוחנן דלקמיה מבואר הוא דאין לפרש זה כ"א אליבא דר' יהושע וכהאי מ"ד דלדעתיה אף בידוע מה נפלו מעלות זו את זו כמפורש בפנים]

שנויי נוסחאות (פ"ע) אם [ד"ו] שאם. (פ"י) הן [ד"ו] ליתא. (פ"כ) וכן [בכי"ל] ובזו. (פכ"א) הכד [ד"ו] הבד. (פכ"ג) עד [ד"ו] בד.

על דעתיה דרבי יהושע מעלה על דעתיה דר' עקיבא אינו מעלה. שמעון בר בא בשם ר' יוחנן והוא שנפלה שחורה אחת לתוך שתים לבנות כדי שתבטל ברוב. ר' זעירא בעא קומי רבי מנא לא מסתברא בתוך שלש שאם תאבד אחת מהן יהיו שם שתים א"ל ואוף אנא סבר כן בר פדיה אמר טוחן ומתיר ואף על גב דבר פדיה אמר *אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד מודה הוא הכא שהן נבללות: *מילתהון דרבנן פליגא בהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה א"ל ואנא סבר כן אלא תסלק לארעא דישראל את שאיל לה כד סלק שמע הדא דמר רבי יוסי בשם רבי יוחנן :אפילו סאה שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין אמר רבי אבהו כך משיב ר' שמעון בן לקיש את רבי יוחנן ואותה סאה היא פוטרת את הכל וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמר קל הוא ואף הכא קל הוא ויתיבניה שנייא עיגול בעיגולין שכבר בטלו רבי יונה ורבי יוסי תרוויהון בשם ר' זעירא אפילו חיטין בחיטין טוחנן ומתיר

היו

רידב"ז

שמעון בר בא בשם ר"י והוא שנפלה שחורה אחת לתוך שתים שחורות כדי שתבטל ברוב ר"ז בעי קומי ר"מ לא מסתברא פי' אלא מסתברא בתוך שלש שאם העלה אחת מהן יהי' שם שתים. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א: בר פדי' אמר טוחן ומתיר. פי' הר"ש ז"ל והרע"ב ז"ל דהוא מפרש טעמא דר' יהושע דס"ל עולה משום דאם רצה טוחן ומתיר שאם דורסן הוא מערב הכל ועולה עכ"ל ז"ל פי' דאם ירצה לדורסן לא יהיה ניכר השחורות והגדולים ויהיה עולה וכיון שבידו לעשות כן ע"כ עולה. וצ"ב א"כ לפ"ז בכ"מ דנתערב תרומה בפחות מק"א תעלה משום דאם רצה ירבה עליו לבטלו למ"ד דמבטלין איסור דרבנן לכתחלה והיכי משכח"ל דלא תתבטל בפחות מק"א אבל ז"א דהכא ה"ט דכבר השיבי בלול השחורות והלבנות והגדולים והקטנים ולא השיבי כמו שכל אחד בפני עצמו אלא דהשיבי כגוש אחד והשיב שנבלל בק"א רק דאינו יכול להתבטל משום דניכרים השחורות והגדולי' ע"כ בידו לעשות תחבולה שיתבטל בהגוש הזה והוא ע"י טחינה ואז לא יהיה ניכר והיינו דמסיק אע"פ דבר פדי' אמר אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד מודה הוא הכא שהן נבללות והשיבי הגדולים והקטנים נבללות וגוש אחד הוא ע"כ נבטלין אע"פ שניכרים משום דיכול לעשות תקנה שלא יהיה ניכר ע"י טחינה ואי דלא הי' חשיב בלול וכל אחד בא בפ"ע בידו רק דאינו ניכר מי הוא א"כ הכא דניכר מי הוא לא השיב תערובות כלל אך מכיון דהשיב נבללות ומזה בא בידו אך בחסרון דניכרות ע"ז יש לו תחבולה לבטל החסרון הזה ונמצא לפ"ז דטעמא דר"י משום דחשיבי כגוש אחד ונבטלין והחסרון דמינכר בידו לעשו' תקנה לזה ע"כ שפיר שייך בהו תורת ביטול ע"ז אמר מילתהון דרבנן פליגא כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה פי' דקאי אהא דתנינן במתניתין בפ"ק דמס' חלה המדומע פטור מן החלה וס"ל לכהנא משום דמיירי ברובה תרומה והשיב הכל כתרומה אבל במיעוט תרומה צריך להיות חייב בחלה דאפילו כשלקה ה' רבעים מצומצמים ממש כדפירש הר"ש ז"ל במס' חלה מ"מ מאן יאמר לן דעלה בידו גם חלק מתרומה דיהא חסר השיעור אלא ע"כ במדומע שרובה תרומה והוי הכל תרומה וע"כ כשלקח ה' רבעים מצומצמים הוי הכל תרומה א"ל אוף אנא סבר כן כו' אפילו סאה אחת שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין א"ר אבהו כך משיב רשב"ל לר"י ואותה הסאה פוטרת את הכל ר"ל דהאיך תלינן שבכל ה' רבעים נמצא חלק מה מתרומה ע"ז א"ל וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמר קל הוא אוף הכא קל הוא פי' דס"ל דכל עיקר הטעם דעיגול בעיגולין הוא לאו כדאמר בר פדי' דהוא מתורת ביטול שנתבטל כיון דהכל גוף אחד והסרון הניכר הגדולים מתוך הקטנים בידו לבטלו ע"י טחינה והא דמעלה אחד ונותן לכהן הוא משום גזל השבט זה לא ס"ל לר"י אלא ס"ל טעמו דר"י משום דתלינן כשמעלה אחד ונותנו לכהן שתרומה עלתה בידו ובדרבנן אמרינן זאת הקולא והא דצריך ק"א הוא משום חומרא בעלמא דכל דתיקון רבנן כעין תרומה דאורייתא תיקון ובתרומה דאורייתא בעינן ק"א משום ביטול וע"כ בתרומה דרבנן אפי' במקום שאינו מועיל הק"א לבטל העיקר מקילינן בלא"ה דתלינן דתרומה עלתה בידו ולא צריך כלל להביטול ומ"מ בעינן ק"א כמו תרומה דאורייתא והעיקר הוא התלי' שתרומה עלתה בידו וע"כ אפילו דהק"א הוא גדולים וקטנים לא איכפת לן כיון דזהו לא עיקר ההיתר אוף הכא בחלה בזה"ז דרבנן אמרינן ג"כ הקולא הזאת דתרומה עלתה ג"כ בידו בהה' רבעים הללו וא"כ פליג על בר פדי' כדמסיק ויתבינ' שניא הוא עיגול בעיגולין שכבר בטלו ר"ל דהוא לאו מפום

פני משה

על דעתיה דר' יהושע מעלה. ובהא פליגי דר' יהושע ס"ל כיון דשכח הוי כאילו ידוע לו בשעה שנפלה ועל דעתיה דר"ע אינו מעלה דהואיל וידע בשעה שנפלה אין מעלות זו את זו אע"פ ששכח אח"כ: והוא שנפלה שחורה אחת לתוך שתים לבנות. הא דקאמר ר' יהושע שהן מעלות זו את זו ואפילו בידוע מה נפלה וכר' אלעזר דלעיל דקאמר כך היה משיב ר' אליעזר את ר' יהושע וכו' דשמעינן ממילתיה דס"ל דאפי' בידוע קאמר נמי ר' יהושע דמעלות הלבנות את השחורות או איפכא ועלה קאמר שמעון בר בא בשם ר' יוחנן דדוקא שנפלה שחורה אחת לתוך שתים לבנות כלומר שיהא הרוב מהמותרות בודאי וכגון שהיו כאן בתחלה שחורה אחת ושתים לבנות של חולין ועכשיו נפלה שחורה אחת של תרומה לתוכן והרי כאן הספק בהשחורו' דאינו ידוע איזו היא תרומה ואיזו היא חולין ובהא הוא דקאמר דהשתים הלבנות מעלות את השחורות לפי שיש נגד כל אחת מהשחורו' רוב מהמותרות והן הלבנו' וכדמסיים כדי שתיבטל ברוב דלא תימא דאם הלבנות מצטרפות עם השחורות להעלות א"כ אפי' באחת שחורה ואחת לבנה יצטרפו לרוב נגד האחת שנפלה לתוכן לפיכך קמ"ל דלא

מסוס דבעינן שיהא הרוב מהמותרות בודאי ולא משכחת לה אלא בשחורה אחת לתוך שתים לבנות וכדאמרן וה"ה בלבנה אחת לתוך שתים שחורות וחדא מגווני נקט ואע"ג דלא שייך ביטול ברוב בתרומה ודאית שנדמעה דמן התורה הוא דבטלה ברוב אבל חכמים החמירו עד מאה ואחד כדאמרינן בהלכה דלעיל ור' יהושע גופיה קאמר עד מאה ועוד מ"מ איכא למימר לסברת ר' שמעון בר בא דהכא דלא אמרו מאה ואחד או מאה ועוד אלא בגווני דאיכא לספוקי בכל אחת מהמאה שמא היא התרומה אבל היכא דאיכא רובא דהתירא בוודאי כגון הכא ס"ל דלא החמירו חכמים והניחו על דין תורה שתהא בטילה ברוב ומיהו לקמן מסיק דלא א"ר יוחנן הכי כדקאמר שמעון בר בא משמיה: לא מסתברא בתוך שלש. כלומר דעיקר כוונת הקושיא דר' זעירא דלא שייך ביטול ברוב בתרומה ודאי שנדמעה והיינו דפריך דלדידיה דקאמר שהקילו חכמי' בזה"ג ולומר דבטילה ברוב וכי לא מסתברא למימר דלא הקילו כל כך עד דאיכא רובא דמינכרה שתהא אחת בתוך שלש ושאם אפי' תאבד אחת מהן יהיו שם שתים מהמותרות נגד כל אחת ואחת מהספק תרומה ואף אם תאמר כן א"כ אכתי ניחוש שמא יאבדו שתים ובעינן טפי ואין לדבר סוף אלא דלא אמרו ביטול ברוב במדומע בתרומה כ"א בספיק' כדלקמן וליתא למילתי' דר' שמעון בר בא: א"ל ואוף אנא סבר כן. דלא כר"ש בר בא דלא א"ר יוחנן מעולם כן: טוחן ומתיר. טוחן ודורס את כולן שיהו נבללין זה עם זה ומתיר אותן ע"י כך: ואע"ג דבר פדיה אמר. לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ה' אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד אבל לא לדבר יבש מודה הוא הכא שהן נבללות כיון דבלא"ה דמוע דרבנן וכאן הלבנות הללו אין בהן חשש תרומה הלכך נבללות הן לבטל את התרומה שנפלה לתוכן: מילתיהון דרבנן. דלקמן פליגא על כל הא דאמרי דמקלינן בדימוע דמתני' דכהנא שאל לשמואל לא מסתברא הוא דהדין מדומע דתנינן הכא במתני' שרובה תרומה מיירי כלומר שנפל הרבה של תרומה לתוכן דלא דמי לשאר מדומע דכל החולין שנפלה לתוכן אית בהו ספק תרומה בכל אחת ואחת אבל הכא ניכרין הן הלבנות שהן של חולין וכן אם נפלה לבנה של תרומה השחורות הן ודאי של חולין: א"ל ואנא סבר כן. דאיכא לד קולא בדימוע דמתני' אלא כשתסלק לארעא דישראל את שאיל לה מה ר' יוחנן אומר בדבר זה: כד סלק שמע דאמר ר' יוסי בשם [ר' יוחנן] דאפי' סאה של תרומה מהן שנפל לתוך צ"ט של חולין צריך להעלותה כשאר דין מדומע של תרומה לר' יהושע: כך משיב רשב"ל את ר' יוחנן. לדידך דאמרת אפי' סאה לתוך צ"ט א"כ קשיא ואותה הסאה כשמעלה אותה היא פוטרת ומתרת את הכל בתמיה הא כיון דמדמית לה לשאר המדומע צריך מאה ועוד לר' יהושע: וכי עיגול בעיגולין. תשובת ר' יוחנן לר"ל היא ומאי אמרת בעיגולין דמתני' לר' יהושע דנמי שתמא קאמר דגדולים וקטנים מעלין זה את זה והרי כל עיגול בפ"ע הוא ואין כאן ועוד יותר על מאה וכי דבר ברי הוא דכשמעלה אחת מהן שאותה של תרומה עלתה בידו והשאר הכל של חולין הן ואפ"ה את אמר שעולה משום דקל הוא שהקילו בדמוע דמתני' לענין זה ואף הכא נמי בסאה תאנים של תרומה שנפלה לתוך צ"ט של חולין קל הוא שהקילו שאף על פי שאין כאן ועוד יותר על מאה אותה סאה כשמעלה אותה פוטרת את הכל: ויתיביניה. הש"ס קאמר לה דמ"ט לא השיב לו ר"ל שנייה היא בעיגולין שכבר בטלו כשנדרסו הדבילות בעיגול ואין כאן תרומה בעין אבל סאה תאנים של תרומה התאנים הן בעין: אפי' חטין בחטין. שנפלו חטין של תרומה לתוך של חולין טוחן את הכל והן נבללות ומתיר אותן דס"ל דאין כאן משום מבטל איסור לכתחילה הואיל ואיסור דימוע מדרבנן הוא דמדאורייתא חד בתרי בטל:

היו

ר"ס יג
תו"כ פ"... הל"ג

מראה הפנים

בפנים וכא דבעא ר"ז פלס לא מסתברא בתוך שלש וכו' בין אם נפרש כפשוטו ודעת ר"ז דבתוך שלש מכוי ובין אם נפרש דפליג על עיקר הדין דר' שמעון בר בא כדפרישית בפנים כדי לתרץ לכא דקאמר שאם תאבד אחת מהן דא"כ ניחוש ג"כ אם יאבדו שתים ולמאי דפרישית מבלע קושיא זו בדברי ר"ז גופיה מיהו לא נפקא לן מידי לדינא דשא קאמר בתר הכי וכן למילתיה דבר פדיה מילתיהון דרבנן פליגא וכו' ומסיק אליבא דר' יוחנן דדין דימוע דמתני' כשאר דין מדומע הוא והא דהשיב ר"ל ור' יוחנן משיבו וכי עיגול בעיגולין וכו' ואת אמר קל הוא וכו' לפי דבריו השיבו אבל באמת דינא דמתני' ג"כ כאחד ומאה כשאר מדומע הוא וכ"ש הרמב"ם שם:

כיו

שנוי נוסחאות (כי"ו) הוא [ד"ו] ליתא. (כי"ט) עיגול [ד"ו] ליתא.

עמודי ירושלים

אע"ג דבר פדיה אמר אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד כו' הפר"ח ביו"ד (סי' ק"ס סק"ג) כתב ומיהו בירושלמי פ"ד דתרומות משמע דהא דאמרינן לכל אין בילת חוץ כו' לאו דוקא **דגרסינן** התם כו' מודה הוא הכא שהן נבללות עכ"ל ולא מוכח מידי דהא הכא קאי על דברי **ר' יהושע** דתאנים שחורות מעלות את הלבנות וע"ז אמרו דאע"ג דאין בילה מ"מ הכא שרי **היינו** כיון שא"צ רק שיהיו מעורבים ולא יהיו ניכרים וגם כיון דדמוע מדרבנן א"כ מוכח ארבעת **דבשאר** דוכתא אין בילה. ודע דדברי רב פדא מקורם בירושלמי דמאי (פ"ה ה"ס) ואע"ג דלפנינו **לא נזכר** שם בר פדא הוא לפי שחסר לפנינו ובצ"ל שם ר' יוסי בשם ר' פדי' ר' יונה בשם חזקיה וכן מצאתי שהעתיק המשנה למלך ה' מעשר (פי"ד ה"מ) ולפנינו **חסר זה**: **אפילו** חיטין בחיטין טוחנן ומתיר. בספר זכרון אברהם ביו"ד (סי' ק"פ) כ' וז"ל ולא הבנתי מאי טוחן ומתיר על מה קאי אם על תערובות הראשון הא קמח בקמח נמי מאה בעי גם אם מקרי לח דבדבר לח נמי תרומה במאה ואי על תערובות השני נמי לא מועיל כיון דנפל מקופה מדומעת שאינה נבלל ויש לתלות דהתרומה נפלה כו' ע"ש. אולם הדברים הם ברורים דקאי על מה דאמר ר' יהושע דתאנים שחורות מעלות את הלבנות וע"ז אמרו דה"ה חיטין נחיטין שהן שתי מינים לבנות ואדומות הוא מבטל אותם וטוחן ומתיר ומיירי בדאיכא כשיעור וזה פשוט וברור:

מסורת הש"ס

כד"י הגי' ואבדה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן

ירושלמי ערלה פ"א הל"ג . ופ"ג הל"ו .

היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת לתוכן *ואבדה אחת מהן ר"ש בן לקיש אומר ספיקן בטל ברוב רבי יוחנן אמר כולן נעשו הוכיח מודי רבי יוחנן שאם תרם מהן על מקום אחר או שריבה ממקום אחר עליהן שספיקן בטל ברוב *ר"ש בן לקיש בשם רבי הושעיא היו [א] לפניו מאה וחמשים חביות ונתפתחו מאה מותרות וחמשים אסורות והשאר לכשיתפתחו מותרות אמר ר' זעירא לא אמר אלא לכשיתפתחו הא לכתחילה אסור ר' זעירא בשם ר' פדיה תרומה [ב] אוסרת בוודייה במאה וספיקה בחמשים הא ששים לא שבעים לא עד חמשים צריכה רוב מכאן ואילך אינה צריכה רוב אמר רבי חונה כיני מתני' עיגולי דבילה הגדולים [ג] מעלין את הקטנים במשקל וקטנים מעלין את הגדולים במניין. הכא ר"א מחמיר ורבי יהושע מיקל אמר

היו לפניו עשרים תאנים.של חולין ונפלה אחת של תרומה לתוכן ואבדה אחת מהן: לתוכן. כלומר ועוד נפלה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן וכלומר אפי' נפלה וחזר ונפלה הרבה פעמים: רשב"ל אמר ספיקו בטל ברוב. כלומר הספק שיש כאן דלא ידעינן אם של תרומה היא שאבדה או של חולין והלכך הולכין להקל ובטל ברוב ולהכי קאמר נפלה והדר ונפלה לאשמעינן דבכל זמן הולכין להקל אפי' נפלה לתוכן כמה פעמים ובכל פעם אבדה אחת מהן כל היכא שנשאר רוב נגד אותה שאבדה תולין להקל דאף דאיכא ספיקא שמא של תרומה קיימת היא בטילה ברוב: ר' יוחנן אומר כולן נעשו הוכיח. בתמיה ואם נפלה וחזרה ונפלה תרומה לתוכן כמה וכמה פעמים וכי על כולן תאמר שנעשו הוכיח לומר דאותה של תרומה היא שאבדה הא איכא נמי למיחש דשמא אותן כולן שאבדו של חולין היו ואותן שהן קיימין הכל תרומה הן או עד שלא יהיה כאן רוב לבטל את התרומה: מודה ר' יוחנן שאם תרם מהן על מקום אחר. כלומר ממקום אחר תרם הספק מהן. א"כ דאיירי כאן בעשרים תאנים של טבל שנפלה אחת של תרומה לתוכן ואבדה אחת מהן וחזרה ונפלה וכו' והשתא שייך שפיר שאם תרם מהן על מקום אחר לפי שהן טבל אלא דהספק של תרומה יש בהן והואיל ותרם תלינן להקל דהספק תרומה בטילה ברוב ואותה תרומה שתרם הויא תרומה: או שריבה ממקום אחר עליהן. בזה ג"כ תולין להקל וספיקן של תרומה בטל ברוב שריבה עליהן ממקום אחר: היו לפניו מאה וחמשים חביות. ונתערבה של תרומה ביניהן והן סתומות וקיי"ל דחביות סתומות אינן בטילות כדתנן לקמן בפ"ג דערלה: ונתפתחו מאה. מהן מותרות כלומר אם נוטל מכל א' כשיעור דימוע דרואין אנו כמו אם נדמע בהן התרומה ומותרות בכך או שנוטל מהן כדי דימוע חבית אחת והרי יש בהן כדי להעלות כדין מדומע של תרומה: וחמשים. נשארו אסורות דאפשר שנתערבה באלו החמשים ואינה בטלה כדין חביות סתומות: והשאר. כלומר ואותן שאר החמשים לכשיתפתחו מותרות ומשום דקשיא פשיטא דמותרות אם יטול מהן כדי דימוע ומאי קמ"ל בזה דקאמר והשאר וכו' לפיכך מפרש ר' זעירא דלדיוקא נקט לה דלא אמר אלא לכשיתפתחו מאליהן הא לכתחילה אסור לפתוח אותן: תרומה אוסרת בוודייה במאה. אם ודאי תרומה נפלה לתוך החולין אוסרת במאה עד שיהו אחד ומאה כדין מדומע דתרומה: וספיקה בחמשים. קס"ד דה"ק אם ספק תרומה היא אוסרת עד חמשים ותו לא והיינו דמתמה הא ששים לא שבעים לא בתמיה וכן קשיא ליה נמי על יותר אם נפלה ליותר מכאן עד א' ומאה וכלומר ומאי לא ניחוש נמי בספיקה שיהא ספק איסור תרומה עד מאה ואחד: ומשני דה"ק עד חמשים צריכה רוב. כלומר ודאי דחיישינן נמי לספיקה אלא דהכי הוא דמחלקינן בין ודאי לספיקה דבודאה אוסרת לעולם בנפלה למאה ולא מהני אם אח"כ מביא ממקום אחר ומרבה עליהן אבל ספיקה כך הוא הדין דאם נפלה לתוך החולין עד חמשים צריכה רוב ממקום אחר ומרבה עליהן עד שמעלה אותה באחד ומאה: מכאן ואילך. אם נפלה לתוך חמשים ואחד של חולין אינה צריכה רוב ממקום אחר: כיני מתני'. כן צריך לפרש המתני' עיגולי דבילה הגדולים וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ט מתני' כיצד חמשים תאנים שחורות וכו'. דברי ר"ע דמתני' דלעיל הוא מסיק: וכזו ר' אליעזר מחמיר ור' יהושע מיקל. כדתנינן במתני' דלעיל דר"א אוסר אבל בדינא דמתני' דלקמן איפכא הוא דמה דר"א מיקל ר' יהושע מחמיר הוא: גמ' הכא. בדין דתנינן הכא ר"א מחמיר ור' יהושע מיקל ואף על גב דהכי תנינן בהדיא במתני' משום הא דלקמן נקיט לה כלומר הכא תנינן לפלוגתייהו בכה"ג דר"א מחמיר לעולם כמו דר' יהושע מיקל לעולם בדין זה ולא מחלקי מידי וא"ר

משום דתלינן שתרומה עלתה בידו אלא כבר פדי' דהוא מהני מתורת ביטול וע"כ מילתיהון דרבנן פליגי על בר פדי' דס"ל דהוא משום ביטול ע"ז אמרי ר"י ור"י תרווייהו בשם ר"ז אפילו חיטין בחיטין טוחן ומתיר ר"ל דס"ל דגם במדומע דהלה צריך להיות טוחן ומתירו מאיסור טבל דהלה דאז אמרינן מזה ומזה עלה בידו אבל בלא טוחן לא תלינן דבה' רבעים מזה ומזה עלה בידו ודלא כר"א בשם ר"י דכן השיב ר"י משום הקולא דתלינן דתרומה עלתה בידו ז"א אלא דאמרי בשם ר"ז אליבא דר' יוחנן דס"ל דלפיכך אותה הסאה פוטרת את הכל משום דטוחן ומתיר ואם הוא קנאה א"ל לטחון והוי לא בלא אבל אפילו חיטים בחיטים טוחן לכתחלה ומתיר וכן משמע לקמן בפ"ט ה"ב דר"י ור"י בשם ר"ז קאמרי אליבא דר' יוחנן כך: היו לפניו עשרים תאנים כו' מודה ר' יוחנן שאם תרם מהן למקום אחר או שריבה מהן למקום אחר או שריב ממקום אחר לתוכן שספיקן בטל ברוב כן גי' הכ"מ ז"ל בפי"ד מה"ת ה"ה וה"ג אע"ג דר"י ס"ל דאין ספיקו בטל ברוב וס"ל דלא אמרינן דתלינן שנאבד התרומ' כיון דאיכא רוב לא. ס"ל לר"י כן מ"מ מודה שאם תרם מהן למקום אחר דאמרינן דמהחולין הוא תורם ולא הוי ספק שמא מן התרומה הוא תורם משום דתלינן שנאבדה התרומה וזהו חולין וכן אם ריבה מהן למקום אחר להשלים המנין ק' והי' פ' וצריך עוד עשרים דתלינן שעשרים הללו הכל חולין והת' ומה נאבדה וכן אם ריבה ממקום אחר עליהן עולה כל העשרים לתוך מנין החולין. ומהרא"פ ז"ל מביא גי' הכ"מ ז"ל ומפרש באופן אחר והנראה לפענ"ד כמ"ש:

ר"ז בשם ר"פ התרומה אוסרת כו' וספיקה בחמשים עד חמשים צריכה רוב. בניקותא הא ששים לא שבעים לא הכל בניחותא כן פי' הרמב"ם ז"ל כמבואר בכ"מ ז"ל בפי"ד מה"ת דאם היו פחות מהחמשים צריך רוב ר"ל לרבות עליהן חולין ממקום אחר עד שיהיו שם ק"א אבל אם היו יותר מהחמשים אפילו אחת א"צ לרבות אלא הרי הן מותרות והראב"ד ז"ל מפרש באופן אחר עיי"ש:

א"ר

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פט"ו מתרומות ה"ג

כ
ב מיי' פי"ד שם ה"ח וכראב"ד וכ"מ

כא
ג מיי' פט"ו שם ה"ב

מראה הפנים

היו לפניו עשרים תאנים וכו'. לפי הלשון הכ' שפרשתי בפנים דבטבל מיירי מתיישב שפיר הא דקאמר מודי ר' יוחנן שאם תרם מהן על מקום אחר דאי בחולין היך יכול לתרום תרומה מחולין ומכ"ש שיש כאן ספק תרומה בהן והיה צריך לדחוק ולומר כדפרישית בלשון א' או דה"ק לפי ערך כל אלו שיש כאן ספק תרומה אם תרם אותן על מקום אחר וכו' ועדיין אינו מתיישב על נכון והעיקר כלשון הב' והא דר' יוחנן דקאמר כולן נעשו הוכיח עיין לקמן בד"ה תרומה אוסרת בודאה מה שיתבאר מזה בס"ד:

היו לפניו מאה וחמשים חביות ונתפתחו וכו'. זה מבואר כדאמר ר' הושעיא בזבחים בפ' התערובות (דף ע"ד ע"ב) ובהא דקאמר הכא והשאר לכשיתפתחו מותרות וקמ"ל דהא לכתחילה אסור לפותחן כדאמרי' שם לעיל ועוד קמ"ל דלא אמרינן איסורא ברובא איתא ובתוך המאה היא התרומה והכי קאמר התם בהדיא על הא דר' הושעיא ועיין בדיבור דלקמן:

תרומה אוסרת בוודייה במאה וספיקה בחמשים. כ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד בהלכה ח' התרומה ודאה אוסר במאה וספיקה אוסר בחמשים ואין לה היתר אלא ברוב ואם היתה ביותר מחמשים אינה צריכה רוב כיצד וכו' נפלה אחת בחמשים ואבדה אחת מן הכל וכו' ואם נפלה אחת של תרומה לתוך המשים ואחד ואבדה אחת מן הכל הותר השאר לזרים וזהו דקאמר הכא עד חמשים צריכה רוב כלומר אם נפלה לתוך חמשים ואבדה אחת מהן צריכה רוב ממקום אחר לבטל הספק שיעלה באחד ומאה ומכאן ואילך אפילו נפלה לתוך המשים ואחד ואבדה אחת מהן אינה צריכה רוב אלא הספק מתבטל בהן ומותר הכל וכדפרישית בפנים דהא דמתמה מעיקרא הא ששים לא הא שבעים לא משום דקס"ד דאם כספק הוא ביותר מחמשים אין אנו חוששין כלל והיינו צריך שום תיקון ולהכי מתמה אמאי לא ניחוש מיהת משום ספק התרומה עד מאה ואחד ומשני דה"ק דבאמת חיישינן נמי לספק תרומה וצריך שירבה עליהן ממקום אחר עד שיהו אחד ומאה בין הכל ויתבטל הספק אלא אם עד החמשים הוא בנפלה לתוכן אז צריכה רוב ממקום אחר מכאן ואילך אינה צריכה רוב וטעמא דמילתא דכיון דודאה מתבטל הוא באחד ומאה בדין הוא בספיקה מתבטל בהחצי שיעור והוא המשים ואחד והרי יש כאן ספק במה אותה שאבדה היא של תרומה ולפיכך די שיתבטל בחמשים ואחד ודלא כמה שרצה הכ"מ לומר שדעת רבינו לפרש דהא דקאמר הא ששים לא הא שבעים לא בניחותא קאמר והוקשה לו על זה דא"כ לא הול"ל ששים ושבעים מאחר דככ"א סגי ע"ש ולאו מילתא היא אלא הא דקאמר הא ששים וכו' קושיא היא לפי הס"ד וכמבואר ופסק הרמב"ם לפי דמשני ומסיק כמבואר בטעמא דמילתא ומה שהשיג הראב"ד ז"ל שם וכתב ולא מפיו אנו חיים בפי' הירושלמי. בזה וכו' ופירש להא דהכא דקאמר עד חמשים צריכה רוב בענין אחר דה"ק כל

הפנים

אחת הפורשת משם צריכה שיתבטל ברוב חולין ממקום אחר אבל אם אבדו יותר מחמשים אינה צריכה רוב חולין ממקום אחר וכו' ע"ש כוונתו ז"ל בהא דמניין לעיקר זה הדבר בפ' התערובות דאע"ג דבהדיא ק"מר שם דלא אמרינן איסורא ברובא איתא וכמו שהבאתי לעיל בד"ה היו לפניו מאה וכו' רצה הוא ז"ל לחלק דשאני התם דבודאי תרומה שנתערבה מיירי אבל הכא כיון דספק הוא אמרינן שפיר איסור הספק ברובא שאבדו איתא אבל הרבה קשה על פירושו זה חדא דהיכו גופיה מביא להא דר' יוחנן דלעיל דקאמר כולן נעשו הוכיח ואף לפי פירושו להא דר' יוחנן דכולן אסורין קאמר בזה לא איכפת לן דאפי' אין משמעות הלשון הוכיח משתמע כפירושו אלא כדפרישית בפנים לעיל להא דר' יוחנן מיהו לענין דינא הייתו הך דדעת ר' יוחנן שצריך שירבה על התערובות ממקום אחר ואם הקושיא הא שבים וכו' מדר' יוחנן הוא כדפירש הראב"ד א"כ מיבעי ליה לתרץ ג"כ לפי אותו ענין בעצמו עד חמשים צריכה רוב ממקום אחר שירבה על התערובות מכאן ואילך וכו' ואלו לפירושו ענין אחר הוא אם פורשת אחת מהן למקום אחר וכו' ולא משמע כלל כפירושו לזה ועוד דעיקר פירושו דגם בסיפא מיירי שנפלה לתוך נ"ע חולין ועד המשים דקאמר היינו שאבדו חמשים מהן וכו' זה נסתר מאליו דהא על כרחן צריכא לן לפרש הסיפא בטנינא דרישא וכמו דאוסרת בודאה דקאמר היינו בנפלה לתוך נ"ע מתפרש ג"כ הסיפא לפי התירוץ דמתרץ והיינו שאם נפלה לתוך חמשים ואבדה אחת מהן ויש כאן ספק צריכה רוב מכאן ואילך וכו' ולא שאבדו החמשים או יותר מחמשים מן התערובת והעיקר כמבואר מפי' הרמב"ם ואין להאריך. ומזה יתבאר לנו עוד דמה שהשיג הראב"ד ג"כ לקמן בריש פט"ו על מ"ש הרמב"ם שם דחבית סתומה מדמעת וכו' ואם נפלה ונאבדה אחת מהן תלינן דשל תרומה היא שנפלה וכתב ע"ז דר' יוחנן בירושלמי פליג עליה דר"ל בהא כדכתבינן לעיל וכו' ע"ש ואין מכאן שום רמז דר"י פליג עליה דר"ל בחבית שנאבדה אלא דהוא ז"ל הולך לשיטתו דפי' דהקושיא היא הכא על הא דר"ל בשם ר' הושעיא מהאי דר' יוחנן דלעיל וב"מת באלו הכי אין מקום לפי' זה דהך פרקינן מתהכה דמיירי ר' יוחנן על תבית דמיירי ר"ל בשם ר' הושעיא הא מיהת מסתברא לחלק בין תאנים לחבית כדמחלק התם אלא דאין פי' הקושיא הא ששים וכו' מר"י כ"א מתפרש הוא כדפרישית בפנים וכזה נדקו יתדיו הני תרתי פיסקי דהרמב"ם דהכל מודים דמסתברא להלק בין תאנים לחבית ואין צריך כאן לשום דוחק מה שתמה בזה דמבואר הוא הכל למאי דפרישית בפנים כאן ואין להאריך במבואר:

כיני מהכיתא עיגולי דבילה הגדולים וכו'. לפי מה במפורש במתני' והוא מדברי הרמב"ם מוכן היא להני ב' חלוקות הגדולים וכו' והקטנים וכו' וטעמא לפי שהולכין להקל בדימוע בסוף מדבריהם:

אמר

שינוי נוסחאות (ס"א) לתוכן ואבדה [ד"ו] לתוכ; אבדה אחת לתוכן ואבד. (ס"ע) ר' פדיה [וכי"ר] בר פדיה.

עין משפט
נר מצוה

כב
א ב מיי' פי"ן מתרומות ה"ו
כג
ג מיי' פי"ד שם ה"ד

אמר רבי יוחנן תניין אינון נמצאת אומר בידוע לא תעלה שאינו בידוע תעלה דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר בין בידוע בין בשאינו ידוע תעלה דברי רבי מאיר רבי יהודא אומר בין בידוע בין בשאינו ידוע לא תעלה דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר בין בידוע בין בשאינו ידוע תעלה ורבי עקיבא אומר בידוע לא תעלה בשאינו ידוע תעלה. *ליטרא קציעות שדרסה על פי חבית ואין ידוע היכן דרסה על פי כוורת ואינו ידוע היכן דרסה ר' אליעזר אומר אם יש שם מאה ליטרין תעלה ואם לאו לא תעלה ר' יהושע אומר א אם יש שם מאה פומין תעלה ואם לאו הפומין אסורין והשוליים מותרין דברי ר' יהודא ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר אם יש שם מאה פומין תעלה ואם לאו הפומין אסורין והשוליים מותרין ר' יהושע אומר אפילו יש שם שלש מאות פומין לא תעלה הדא אמרה פומין עשו אותן כדבר שדרכו להימנות הדא מסייעא לרבי יוחנן דו אמר תניין אינון הדא מסייעא למ"ד דברי רבי מאיר כל הדברים מקדשין הדא מסייעא למ"ד תניין אינון הדא אמרה דלעת אפילו אחד ממאה בה אוסר דרסה ואינו יודע היכן דרסה ד"ה תעלה אמר רבי אבין ב וצריך שיהא בכל אחת שני ליטרין וכל שהוא כדי שתיבטל ברוב:

הלכה ח מתני'

סאה תרומה שנפלה על פי מגורה וקפאה ר' אליעזר אומר אם יש בקיפוי מאה סאה תעלה באחד ומאה ור' יהושע אומר ג לא תעלה סאה תרומה שנפלה על פי מגורה יקפיאנה א"כ למה

רידב"ז

א"ר יוחנן תניין אינון. לפי הפנו"א ז"ל נראה שיש כאן טעות הדפוס ונתהפך הגי' מר"מ לר' יהודה ובאמת צ"ל כמו בבבלי ברים מס' ביצה וה"פ דמשנה הזאת הבבא דתאנים שחורות והבבא דליטרא קציעות הוא אליבא דתרי תנאי דהא דתאנים שחורות דנשנית הפלוגתא דר"א ור' יהושע הוא אליבא דר' יהודא דאילו לר"מ הוי פלוגתתן באופן אחר ואילו הבבא דליטרא קציעות הוי פלוגתתן אליבא דר"מ דאילו לר' יהודה הוי פלוגתתן באופן אחר כמו דמסיק נמצאת אומר הוא לשון הברייתא בידוע לא תעלה בשאינו ידוע תעלה דברי ר"א כו' דברי ר"מ ר' יהודה אומר בין בידוע בין שאינו ידוע לא תעלה דברי ר"א כו' ר"ע אומר בידוע לא תעלה בשאינו ידוע תעלה א"כ במתניתא דידן נשנית הפלוגתא דר"א ור' יהושע אליבא דר' יהודא ובליטרא קציעות איפכא הוא וגרסינן ליטרא קציעות כו' ר"א אומר אם יש שם מאה ליטרין כו' ר' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין כו' דברי ר"מ וכן הוא בבבלי ר' יהודה אומר ר"א אומר אם יש שם מאה פומין תעלה כו' ר' יהושע אומר אפילו יש שם ג' מאות פומין כו' א"כ בליטרא קציעות שונה התנא במשנתינו הפלוגתא דר"א ור' יהושע אליבא דר"מ ובריפא בתאנים שחורות שונה פלוגתתן אליבא דר' יהודה וכדמסיק הדא מסייע לר"י תנאין אינון. הדא מסייעא למ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין. הדא מסייעא למ"ד תנאין אינון זה מיותר. הדא אמרה דלעת זה קאי התם במסכת ערלה כדפי' הפ"מ ז"ל דרסה ואינו יודע היכן דרסה סיומא דברייתא הוא:
מחלפא

פני משה

ומ"ר יוחנן תנאין אינון דפליגי בהא אליבא דר"א ור' יהושע דלר"מ בברייתא לא בכל מקום ר"א מחמיר הוא כדלקמיה: נמצאת אומר וכו'. בתוספתא בפ"ה תנינן לה דפליגי ר"מ ור' יהודה בהא והכי איתא התם כשתמצא לומר כלל שר"א אומר בידוע לא תעלה שאינו בידוע תעלה ר' יהושע אומר וכו' דברי ר"מ. דהוא קיבל דהכי פליגי ר"א ור' יהושע ר' יהודה אומר וכו'. ומתני' ר' יהודה היא דתני לפלוגתייהו בברייתא כדתנינן במתני':

הלכה י מתני'

וכזה ר' אליעזר מיקל ור' יהושע מחמיר בדורס ליטרא קליעות. ליטרא של תאנים של תרומה והן יבשות שדורסין אותן בעיגול ונקראין קליעות על שם הכלי שמחתכין אותן כשעושין מהן עיגולים או על שם המחללאות שמניחין אותן עליהם לייבשן כדתנן בפ"ח דנדרים עד שיעבור הקיץ עד שיקפלו המקלעות: על פי הכד. של חולין ויש שם הרבה כדים ואינו ידוע באיזה כד דרסה הליטרא של תרומה: רא"א רואין אותן כאלו הן פרודות. אם יש בכל כד וכד מאה ליטרות אע"פ שהתרומה היא בפי של כד רואין אותן כאלו כל מה שבכדים נפרדות ומעורבות הן והתחתונות שבכדים מעלין ומצטרפין את העליונות להעלות את הליטרא של תרומה באחד ומאה: ר' יהושע אומר לא תעלה. מכיון דאין מעורבות הן והתרומה על פי הכד אין התחתונות מצטרפות עם העליונות לבטל וכל הפומים של הכדים מדומעות הן והשולים הן שמותרים: עד שיהא שם מאה כד. ואז עולה היא במאה פומין של הכדין ולוקח כד אחד מהן ומוכרה לכהן בדמי תרומה חוץ מאותה ליטרא והשאר מותרין הן והלכה כר' יהושע: **גמ'** ליטרא קליעות וכו'. תוספתא היא בפ"ה ומייתי לה דילפינן מהאי ברייתא דפלוגתייהו דר"א ור' יהושע דמתני' לאו כדברי הכל היא דתנאי פליגי בהא בענין פלוגתייהו כדתני התם: ר"מ אומר. דהכי פליגי דר"א אומר וכו' כסברת ר' יהושע לר' יודה: ר' יהושע אומר אפי' יש שם שלש מאות פומין לא תעלה. משום דדרכו להמנות הוא ולא בטיל וכדמסיק ואזיל: הדא אמרה פומין עשו אותן כדבר שדרכו להמנות. אף על פי שמוכרין אותן גם כן במשקל מכל מקום מכיון שלפעמים נמכרים במנין כדרכו לימנות הן ולא בטילי: הדא מסייע לר' יוחנן דהוא אמר. בהלכה דלעיל דתנאין אינון אליבא דר"א ור' יהושע ופלוגתייהו דתנינן במתני' אליבא דחד תנא הוא כדאשכחן נמי בפלוגתייהו דהאי מתני': הדא מסייעא למ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל היא לקמן בפ"ג דערלה על הא דתנינן התם שהיה ר"מ אומר את שדרכו לימנות מקדש דחד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין ואידך אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין ומהכא שמעינן כהאי מ"ד לדר"מ דהא ר"מ מתני אליבא דר' יהושע דפומין כדבר שדרכו להמנות הן ומקדשין: הדא מסייע למ"ד תנאין אינון. כלומר דבמתני' דידן נמי תנאי פליגי בענין פלוגתייהו דר"א ור' יהושע: הדא אמרה דלעת אפי' אחד ממאה בה אוסר. לאו הכא קאי אלא על מתני' דערלה שייכא ואיידי דאיירי בה מייתי להא הכא דקחשיב התם אליבא דחכמים דפליגי אדר"מ וס"ל ששה דברים מקדשין ואלו הן אגוזי פרך וכו' ודלעת יונית הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם ודלעת יונית חדא מהראוי לכלאי הכרם היא ועלה קאמר הדא אמרה דלעת אפי' אחד ממאה בה אוסר כלומר דלאו דוקא לכלאי הכרם קתני דהא לתרומה נמי מקדשין בכל שהן כל אלו דמני התם ואם היא דלעת של תרומה שנתערבה אפי' באחד ומאה אוסרת דאינה בטילה והא דנקט דלעת משום דהיא אחרונה שבהן מהמנויין שם וה"ה לאינך: דרסה. סיפא דתוספתא דלעיל היא דרסה בעיגול ואינו יודע היכן דרסה אם בלפונה אם בדרומה דברי הכל תעלה דכיון שנתערבה בעיגול עצמו ג"כ ונדרסה ונדבקה באחרות אין כאן דבר שבמנין ותעלה במשקל ואם יש שם בכל העיגולין מאה ליטרין תעלה: וצריך שיהא בכל אחת. מהעיגולין שני ליטרין וכל שהוא יותר כדי שתיבטל ליטרא של תרומה ברוב:

הלכה יא מתני'

סאה תרומה שנפלה על פי מגורה. של תבואה וממין אותה סאה: וקפאה. הסיר את מה שלמעלה: אם יש בקפוי מאה סאה. אם יש במה שלמעלה מאה סאה אז תעלה באחד ומאה. ובגמ' פריך מיחלפא שיטתיה דר"א דהא לעיל קאמר דהתחתונות מעלות את העליונות ומשני לה: ר' יהושע אמר לא תעלה סאה תרומה וכו'. זה הכל מדברי ר' יהושע כלומר אין כאן הדין דאמרו תעלה התרומה ע"י שיעור אחד ומאה אלא כך הוא סאה תרומה שנפלה ע"פ מגורה הואיל וניכרת היא ואינה נבללת עם החולין יקפיאנה שרואין אותה כאילו היא מונחת על מין אחר ויסירנה מלמעלה: וא"כ למה

מראה הפנים

אמר ר' יוחנן תנאין אינון. התי"ט הביא כאן במתני' דלקמן משום מפרש אחד לתרץ מה שהקשה הר"ש בין לר"א ובין לר' יהושע מ"ש לבנות ושחורות לבין התחתונות לעליונות וכתב דבירושלמי מקשה מ"ש הכא דר"א מחמיר ור"י מיקל ובבבא הסמוכה לסיפא הוא ומשני הרי תנאי אינון ר"מ ור' יהודה אליבא דר"מ ר"א מיקל בתרוייהו וזהו תמוה דהא: ולא ראה דהא ר' יוחנן אהאי תוספתא דמייתי לקמיה קאי וכך הוא לקמן בהדיא הדא מסייעא לר' יוחנן דאמר תנאין אינון והרי בין לר"מ ובין לר"י ר"א מחמיר ור' יהושע מיקל הכא אלא דלמר הכי פליגי ולמר הכי פליגי ולכ"ע אין כאן קולא לר"א ובענין הדקדוק דהר"ש העיקר הוא לדברי ר' אליעזר כדכתבנו בהוס' בזבחים והביא התי"ט לעיל וזה נלמד מדברי הפ"מ בהלכה דלעיל דקאמר כך היה ר"א משיב את ר' יהושע וכו' כדפרישית שם:

ליטרא קליעות שדרסה וכו'. בתוספתא שנוי בסיפך דברי ר"מ לדברי ר"י ודברי ר' יהודה לדר"מ וכך הובא בבבלי ריש ביצה (דף ד) וכן בזבחים בפ' התערובות (דף ע"ג) והרמב"ם ז"ל בפי"ד בהלכה ו' פסק כר' יהושע וכדברי ר"מ השנויין שם ובתוספתא וכתב הכ"מ ואע"ג דבריש ביצה אמרינן זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה קאמר פלוגתא דר"א ור' יהושע בגוונא אחריתא נקט רבינו כסתם מתני' ועוד דבירושלמי פ"ד דתרומות נקט לה בשם ר' יהודה כסתם מתני'. ולאו מהאי טעמא הוא שביק הרמב"ם גי' התוספתא והבבלי בשני מקומות ותפס לפי גי' דהכא אלא דהיינו טעמא דלמ"ד אליבא דר' יהושע אפי' אם יש שם ג' מאות פומין לא תעלה ומשום דדבר שדרכו לימנות הוא כדקאמר הכא וזהו שלא אליבא דהלכתא דהאי אתיא לר"מ דפ"ג דערלה כדקאמר הדא מסייעא למ"ד דברי ר"מ וכו' והרמב"ם פוסק כר"ע דערלה כדכתב בפי"ו מהלכ' מ"א ולפיכך תפס כהאי מ"ד אליבא דר' יהושע דהוי אליבא דהלכתא בדין מתני' דערלה:

וצריך שיהא בכל אחת שני ליטרין וכל שהוא. וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ז'. ודמה שכתוב בריש הלכה וכן אם דרסה ע"פ הכוורת או ע"פ העיגול ואין ידוע איזה הוא. זה אדלעיל קאי שכתב בדורס ע"פ הכד אם היו שם מאה כד תעלה ועוד כתב וכו' אם דרס ע"פ הכוורת או ע"פ העיגול ואין ידוע איזהו דג"כ הדין אם יש שם מאה כוורת או מאה עיגולין תעלה. דרסה ע"פ העיגול וכו' זהו בבא אחרת וכבר שפת בריש ביצה וכדגרים בתוספתא דבזה לכ"ע תעלה. וא"צ למ"ש הכ"מ כאן עיי"ש. ושני ליטרין

שנויי נוסחאות (בפ"ו) יהושע [ד"ו] יושוע.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מתרומות ה"ד

כה ב מיי' שם ה"ו

למה אמרו תרומה עולה באחד ומאה בשאינו יודע אם בלולות הן ואם לאיזו הן [א] נפלו. שתי קופות שתי מגורות שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפלה מעלות זו את זו ר"ש אומר אפילו הן בשתי עיירות מעלות זו את זו א"ר יוסי מעשה בא לפני ר"ע בחמשים אגודות של ירק שנפלה אחת לתוכן חצייה תרומה ואמרתי לפניו תעלה לא שהתרומה עולה בחמשים ואחד אלא שהיו שם מאה ושני חציים: **גמ'** מחלפא שיטתיה דר"א תמן הוא אומר התחתונו' מעלות את העליונות הכא הוא אמר אם יש בקיפוי הא ארעייתא לא ר' ירמיה רבי חייא בשם ר' יוחנן שמעון בר ווא בשם כהנא דברי ר"א עשו אותו כמרבה מזיד רבי אילא רבי אסי בשם רבי יוחנן דברי ר"א עשו אותו כסאה עולה מתוך מאה. על דעתיה דר' אסי מותר לרבות על דעתיה דכהנא אסור לרבות קפה וחזר וקפה על דעתיה דרבי אסי מותר על דעתיה דכהנא אסור על דעתיה דר' אסי אע"פ שלא שייר על דעתיה דכהנא והוא ששייר: שתי קופות בשתי עליות ושתי מגורות בעלייה אחת אבל שתי מגורות בשתי עליות לא בדא מה בין קופות למגורות קופות דרכן להתפנות מגורות אין דרכן להתפנות ר' זעירא ר' חייא בשם ר"ש [ב] *היו לפניו שתי קופות בזו חמשים סאה ובזו חמשים סאה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפלה רצה להעלות מזו מעלה מזו מעלה מחצה מזו ומחצה מזו מעלה וכן

תוספתא פ"ד

פני משה

למה אמרו. כלומר ובאיזה ענין אמרו. שהתרומה עולה באחד ומאה וקאמר בכה"ג הוא דאמרו אם אינו יודע אם בלולות הן דשמא נבללה עם החולין או אם לאיין ולאיזה מקום נפלה אז מעלין באחד ומאה והלכה כר' יהושע:

גמ' מיחלפא שיטתיה דר"א תמן הוא אומר. במתני' דלעיל התחתונות מצטרפות ומעלות את העליונות והכא הוא אומר אם יש בקפוי מאה סאה משמע הא ארעייתא מה שלמטה לא מצטרפות להעלות: דברי ר"א עשו אותה במרבה מזיד. כלומר היינו טעמא דר"א דהכא מפני שעשו אותה כמו אם היה מרבה במזיד עד שתעלה בא' ומאה דכיון שקפאה את התרומה הנראית ע"פ המגורה הי אמרת דתעלה ע"י צירוף מה שלמטה הוי כאילו נפלה לפחות ממאה והוא מרבה חולין במזיד כדי שתעלה וזה אסור כדתנן בס"פ דלקמן ושאני במתני' דלעיל שאינה ניכרת אותה ליטרא שדרסה ע"פ הכד דהא אינו יודע איזו היא ולפיכך קאמר התם דהתחתונות מעלות את העליונות: ר' הילא ר' אסי בשם ר' יוחנן. מכני שנויא אחרינא וענין שינויא דרב כהנא מיהו איכא בינייהו לדינא אליבא דר"א כדלקמן: דברי ר"א עשו אותה כסאה עולה מתוך מאה. כלומר ה"ט דר"א דהואיל וניכרת הסאה למעלה בין אותן מאה סאה חולין שלמעלה הלכך תעלה כמו בעלמא שהסאה תרומה עולה מתוך מאה אבל אם אין בקפוי מאה סאה לא תעלה מכיון שהסאה של תרומה ודאי בקפוי הפחות ממאה היא הוי כאילו נפלה לפחות ממאה: על דעתיה דר' אסי מותר לרבות. כלומר דמפרש הש"ס ומאי איכא בין האי שינויא להאי שינויא הא רב כהנא נמי משום האי טעמא. יפי' קאמר דהואיל וידוע הוא שהסאה של תרומה בהקפוי היא לפיכך אין מה שלמטה מצטרף להעלות וקאמר דהא איכא בינייהו מה דמשמע מלישנא דכל חד וחד בשנויא דידהו. על דעתיה דר' אסי דלא נקט בלישניה דעשו אותה כמרבה במזיד שמעינן ד"ל מותר לרבות וכלומר כאן בהאי דיכה מותר לרבות והיינו אם מערב הכל מה שלמעלה עם מה שלמטה בכדי שלא תהא התרומה על פי המגורה זה מותר הוא הכא לדברי רבי אליעזר אף על גב דבעלמא אסור לרבות משום דמיחת כשיעור איכא בכולה מגורה אבל לדעתיה דכהנא אסור לרבות אפי' בכה"ג דמערב הכל מפני שנראה דכמרבה במזיד בנפל לפחות ממאה הוא ולפיכך נקט להשנויא בהאי לישנא לאשמעינן לזה: קפה וחזר וקפה. נמי איכא בינייהו דאם מה שהסיר בתחלה אין כאן מאה וחזר וקפה עד שיהא בהקפוי אחד ומאה עם אותה הסאה לדעתיה דר' אסי מותר דהאי לא נתכוון לרבות במזיד מיקרי אבל לדעתיה דכהנא זה ג"כ אסור דלדידי' כמרבה במזיד הוי וכן לדעתי' דר' אסי אע"פ שלא שייר כלום בהמגורה וכלומר שלא היה כאן אלא מאה סאה בין הכל וקפה וחזר וקפה וחזר עד שהעלה הכל תעלה הסאה תרומה בא' ומאה ועל דעתי' דכהנא והוא ששייר במגורה דכל מה דאין בהקפוי של מעלה מאה סאה כמרבה במזיד הוי:

הלכה יב מתני' שתי קופות. או שתי מגורות שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ונבללה ואין ידוע לאיזה מהן נפלה מעלות ומצטרפות זו עם זו כאלו היו אחת ותעלה התרומה בא' ומאה ובגמ' קאמר דקופות מעלות זו את זו אפי' הן בשתי עליות מפני שדרכן להתפנות ממקומן וקרוב הדבר לקבץ שתיהן בבית אחד אבל מגורות אין דרכן להתפנות לפיכך אם היו בעליה אחת מצטרפות זו עם זו אבל בשתי עליות אינן מצטרפות: ר"ש אומר וכו'. ואין הלכה כר"ש: **גמ'** שתי קופות בשתי עליות וכו'. תוספתא היא בפ"ו וקאמר הש"ס דדוקא בקופות אפי' הן שתי עליות אבל שתי מגורות בשתי עליות לא בדא אמרו שמעלות זו את זו מה בין וכו' כדפרישית במתני': היו לפניו שתי קופות וכו'. דאמרינן דמצטרפות ומעלות זו את זו ואם רצה להעלות מזו או מזו מעלה או מחצה סאה מזו ומחצה מזו מעלה:

וכן

רידב"ז

מחלפא שיטתיה דר"א תמן הוא אומר התחתונות מעלות את העליונות והכא אמר אם יש בקיפוי הא ארעייתא לא ר"י ר"ח בשם ר"י שמעון בר ווא בשם כהנא דברי ר"א עשו אותו כמרבה מזיד. עד סוף הסוגיא מבואר בשנו"א ז"ל וק"ק ליישב לכונתו ונראה לפענ"ד דהענין הוא כשקפה את הסאה תרומה שנפלה ע"כ דאותה הסאה היא למעלה וקפאה כדי להוציאה מן המגורה שלא תיחסר המגורה א"כ ניכרת היא ליה הסאה ואינה מתבטלת רק בנוטלה וקפאה בב"א עם התבואה העליונה ונתבלבלה למעלה ס"ל לר"א דתעלה ע"כ אסור לרבות לכתחלה לטול הרבה כדי שתתבטל ופי' עשו אותו כמרבה מזיד וקושית הגמ' מחלפא שיטתי' דר"א הוא כך דפריך כיון דס"ל לר"א התחתונות מעלות את העליונות הגם שנודע שהתרומה היא למעלה ואינה בלולה עם התחתונות מ"מ כיון דאינו מכיר הכד ואינו יודע באיזה כד ע"כ אינו מכיר הסאה דתרומה ביחוד ס"ל דתעלה וה"נ דכוותי' הגם דיודע דהסאה דתרומה למעלה היא מ"מ כיון דאינו מכירה ביחוד א"כ צריך להיות בטילה דלר"א לא בעינן בלול כדאיתא בסוף פרקין וע"ז משני כיון דקפאה כדי להציל המגורה הזינן לדעתי' שאינו מצרפה להתחתונות [כמו במס' נדה דף כ"ג ע"ב והוא שבדקה עיי"ש] ואם אין מאה סאה בקיפוי אם יצטרף השתא לבתר הקיפוי התבואה שבארעייתא הוי כמו מרבה מזיד וכן נמי בעת הקיפוי גופיה בשעת מעשה אם ירבה בכוון שיטול מאה סאין בב"א לבלבלם הוי מרבה מזיד כיון דע"י הקיפוי לא נתבטל ע"י התחתונות ואינו נתבטל רק ע"י הקיפוי גופי' א"כ כשירבה הוי מרבה מזיד ועוד נמי דלר"כ צריך לשייר למטה דנמצא הקיפוי לאו כדי להתבטל אלא להציל המגורה אבל בלא שייר הוי כמרבה מזיד דכל כונתו בהקיפוי כדי לבטל שיתבלבל בקיפוי וכיון דבמקפה ס"ל לר"כ דאינו נתבטל ע"י כל הכרי וכל הביטול הוא ע"י הקיפוי א"כ בששייר אין הקיפוי כדי שיתבטל ע"י הקיפוי אלא הקיפוי הוא להציל המגורה והביטול ע"י הקיפוי הוא בא ממילא משא"כ בשלא שייר נמצא דכל הקיפוי הוא כדי לבטלו בהתבוללת הקיפוי וכן קפה וחזר וקפה בפעם הראשון קפאה כדי להציל המגורה ונמצא דבפעם השני הוא כדי לבטלו בהקיפוי אבל לר"א דס"ל דמצורף עם התחתונות וכבר נתבטל והא דצריך ק"א בקיפוי הוא משום דדמי כסאה שעלתה מתוך מאה ונתערב פעם שני' דצריך אליבא דר"א מאה סאה בתערובות השני ע"כ צריך בקיפוי מאה סאה מאי איכפת לן שהקיפוי השני הוי מזיד כדי לבטלו הא לר"א מותר אפילו במזיד כיון שכבר נתבטל כן הוא כונת השנו"א ז"ל ועולה יפה פירושא דשמעתתא בע"ה ובספרי הדפוס נדפס בטעות ובמשניות עם הפירושים שנדפס בשנת תרמ"ו הגי' אחד אבל האמת הוא כמו שכתבנו בע"ה וצ"ל שם דלר"א אפילו במזיד נמי שרי וכן ראיתי בס' מעייני הישועה שמתקן ג"כ גי' השנו"א ז"ל:

תני

מראה הפנים

ליטרין וכל שהוא דקאמר הכא אע"ג דמצטרפין העיגולין להשלים במאה ליטרין ויש כאן אחד ומאה אפ"ה מכיון שכל עיגול ועיגול ניכר בפ"ע הוא הלכך בעינן שיהא בכל עיגול בפ"ע כדי לבטל הספק תרומה ברוב מן הדין ואז מצטרפין להעלותה באחד ומאה למה שהחמירו החכמים גם בספק דכה"ג:

עשו אותה כמרבה במזיד וכו'. כדפרישית דגם דברי ר' אסי מתפרשין לפי גי' הספרים בדברי ר"א אם יש בקפוי מאה סאה וכו' וכדקאמר דהנ"מ בינייהו אם מותר לרבות והיינו לערב הכל ביחד כמבואר בפנים והר"ב שכתב מפרש בירושלמי דה"ק אם יש בקפוי עם מה שתחתיו אחד ומאה תעלה וכו' וזהו מדברי הר"ש שפי' כן לשה דרב אסי ומלבד שהוא נגד משמעות לישנא דמתני' אם יש בקפוי מאה סאה אינו מתיישב ג"כ לדברי ר' אסי גופיה דמשמע דכ"ע מפרשי לדברי ר"א שיהא בהקפוי עצמו מאה סאה אלא שאם ריבה ועירב הכל למר כמרבה במזיד בעלמא הוי ולמר אם עירב הכל מותר:

היו לפניו שתי קופות וכו' רצה להעלות מזו מעלה וכו'. כ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"ד בהלכה ו' ומיהו מה דמדמה הכא דכן הדין בשני מקואות ומשמע דמדמי להו לגמרי דכמו בשתי קופות אם מעלה התרומה מאחת מהן נתקנה גם השניה ואין כה ספק דימוע כן נמי במקואות דאם מוציא הקיווי פסול וכמבואר בפנים מאחת מהן השניה ג"כ טהורה זה לא כהיא הרמב"ם בהלכ' מקואות ולכאורה היה נראה דהא דהכא אתיא כר' יוסי דהתוספתא בפ"ב דמקואות דגרים התם שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו וא"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר אומרין לו שלא יטבול באחד מהן ואם טבל בא' מהן ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובין למקוה. וא"כ לר' יוסי דמיקל בדיעבד אפשר דלדידיה קאמר הכא אבל הא ליתא דהא מיהא לכתחלה לא פליג ר' יוסי אסתם מתני' דפ"ב דמקואות גבי ספק מים שאובין שטהרו חכמים וכו' היו שניהם פחותים מארבעים סאה ונפל לאחד מהן וא"י לאיזה מהן נפל ספיקו טמא שאין לו במה יתלה והביא לזה הרמב"ם בפ' עשירי ממקואות וא"כ לענין הדין אם ריבה עליהן המבואר בפ"ג במתני' כמו שהבאתי בפנים היה צריך לרבות לכתו"ה עד שיטהרו ולא דמיא לדין דשתי קופות בזה לכך נראה דהא דקאמר וכן שני מקואות לאו דמדמי להו לגמרי לקופות שאם העלה מאחת מהן תכירהה מתוקנת ואפי' בשלא עירבן יחד זו עם זו דאין הדין כן במקואות אלא דלענין זה מדמי להו דכמו בקופות רצה מעלה מזו או מזו כך במקואות רצה מוציא קוויה פסולה מזה ומטהרו ע"י רבוי כשרים עד שיצאו ממנו מלואו ועוד ומערבו עם השני וע"י כך שהוו אלו את אלו רצה מוציא מזה וכו' או מחצה מזה ומחצה מזה וכו' והכל בשעירבן יחד

מיירי

שנוי נוסחאות (ס"ב) לאיזו הן [ד"ו] לאיין. (ס"א) בקיפוי [וכי"ר] בקיפוי העליון. (ס"ו) אסי [ד"ו] איסי.

(מהר"ם יפ"מ) ואם לאיזו. נ"ב צ"ל או לאיזו:

עין משפט נר מצוה

כו
א ב מיי' פי"ג מהרומות הט"ו

כז
ג מיי' שם פ"ד ה"כ

וכן שני מקואות בזו עשרים סאה ובזו עשרים סאה ונפלו שלשת לוגין מים שאובין לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפלו רצה להוציא קווייה פסולה מזה מוציא מזה מוציא מחצה מזה ומחצה מזה מוציא [מעלה] ר' סימון בשם בר פדיה היו לפניו שתי קופות בזו חמשים סאה ובזו חמשים סאה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן וידוע לאיזה מהן נפלה ואח"כ נפלה בשנייה ואינו יודע לאיזה מהן נפלה אמר למקום שנפלה הראשונה שם נפלה השנייה [א] למה שתולין קלקלה במקולקל ריבה על הידועה ובטלה שוגג מעלה ומתיר והשנייה חזרה להוכיחה נמצאו שתי סאין עולות מן מאה וחמשים סאה ושתי קופות בזו חמשים סאה ובזו חמשים סאה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפלה ואח"כ נפלה שנייה וידוע לאיזה מהן נפלה [ב] אין אומר למקום שנפלה שם השנייה שם נפלה הראשונה ריבה על אחת מהן ובטלה שוגג מעלה ומתיר והשנייה אסורה עד שירבה לה שוגג [ג] אמר מה שלמטן תרומה מה שלמעלן חולין מה שלמטן חולין מה שלמעלן תרומה לדעתו הדבר תלוי ואף במקוה כן אמר מה שלמטן קוויה כשירה מה שלמעלן קוויה פסולה מה שלמטן קוויה פסולה מה שלמעלן קוויה כשירה לדעתו הדבר תלוי את אמר קופות מעלות ומגורות אינן מעלות היאך עבידא שתי מגורות בשתי עליות ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן שתיהן אסורות ריבה על אחת מהן ובטלה שוגג מעלה ומתיר והשנייה לכשירבה לה שוגג היא מותרת ואינה צריכה עלייה שכבר עלתה תרומה

תני

הלכה יג מתני' מעשה בא לפני רבי עקיבא בחמשים אגודות של ירק ונפלה אגודה אחת לתוכן והיתה חלייה תרומה וחלייה חולין ולא היתה ניכרת:

פני משה

וכן שני מקוות. זו בלד זו: בזו עשרים סאה וכו'. שדין מקוה שאין בו ארבעים סאה מים כשרין שלשה לוגין מים שאובין פוסלין אותו ואפי' מרבה להקוות עליו מים כשרין פסול עד שידעו שילאו ממנו המים שבתחלה ועוד מעט יותר כדי שיפחתו מהשלשה לוגין שנפלו מהן כדתנן בפ"ג דמקוואות הבור שבחלר ונפלו לו ג' לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שילאו ממנו מילואו ועוד וזהו דקאמר הכא באלו שני מקואות שאין בכל אחת כ"א עשרים סאה וכשנפלו שלשה לוגין שאובין בעשרים סאה אם ירלה להרבות במים כשרין אין תקנה עד שילאו עשרים סאה ועוד מעט יותר וכאן שאינו ידוע לאיזה מהן נפלו אם רלה להוליא קוויה פסולה והיינו העשרים סאה ועוד מזה מוליא או אם רלה מזה מוליא או אם מחלה מזה ומחלה מזה מוליא. ומעלה כלומר ובזה מעלה ומכשיר אותן בהמים הכשרים שמרבה עליהן עד שילא מהן מילואו שבתחלה ועוד ומלרפן למקוה אחת של ארבעים סאה: ונפלה סאה תרומה באחת מהן וידוע לאיזה נפלה. ונעשית מדומע ואח"כ נפלה עוד סאה שנייה ואין ידוע לאיזו מהן נפלה בזה אני אומר למקום שנפלה הראשונה שם נפלה השנייה כדמפרש טעמא לפי שתולין הקלקלה במקולקל והיא הקופה הראשונה ונשארה השנייה מתוקנת: ריבה על הידועה ובטלה שוגג. אם אח"כ ריבה בחולין על הראשונה הידועה שנפלה לתוכה הסאה תרומה ותנן בס"פ דלקמן סאה תרומה שנפלה לתוך פחות ממאה ואח"כ נפלו שם חולין בשוגג מותר: מעלה ומתיר והשנייה חזרה להוכיחה. כלומר דודאי בשביל היתר הראשונה לא לריך להשמיענו דמתני' היא אלא דהא קמ"ל דאף ע"ג דלא ריבה על הראשונה אלא עד אחד ומאה לא אמרינן דגלי אדעתיה שהסאה השניה לתוך קופה השניה של חמשים נפלה והרי היא מדומעת שאם גם כן לתוך הראשונה נפלה היה לריך שתי מאות ושתים כדי לבטל השתי סאות תרומה ולהעלותן אלא דתולין להקל דהראשונה מותרת במה שריבה עליה עד אחד ומאה והשניה גם כן מותרת דחזרה להוכיחה הראשון שהוכחה להשוותה לאינה מדומעת מפני דהקילו בה ותלו את הקלקלה במקולקל לומר שלתוך הראשונה נפלה גם הסאה השניה ואף על פי שעכשיו לא ריבה על הראשונה כ"א בתורת שנפלה סאה לתוכה אפילו הכי תלינן להקל בשתיהן ונמלאו שתי סאין שלריך להעלותן בשביל התרומה עולות הן מן מאה וחמשים סאה שיש כאן וזהו כדאמרן דאפי' כן לא חיישינן מידי לאותה השנייה מהחמשים סאה: שתי קופות וכו'. דאם הוא בהפך שהראשונה אינה ידועה אין אנו יכולין לתלות להשניה שנפלה שזו היא הקופה בעצמה שנפלה לתוכה הסאה הראשונה דמהיכי תיתי נקלקל לזו יותר מזו וכיון שכן שתיהן מקולקלות הן ומדומעות: ריבה על אחת מהן וכו'. אותה שריבה עליה עד אחד ומאה בשוגג היא מותרת ומעלה התרומה ומתיר אותה והשניה נשארה באיסורה עד שירבה עליה שוגג כמו שריבה על הראשונה: אמר מה שלמטן תרומה. אם נפלה הסאה תרומה לפחות ממאה דאיירינן ביה ואמר יהי מה שלמטן בהקופה הכל תרומה ואפי' הן כמה סאין כדי שמה שמלמעלה יהיו חולין או בהפך מהו אם יכול להתיר את מה שאמר לחולין באופן זה: לדעתו הדבר תלוי. בתמיה כלומר דמהדר הש"ס וכי בדעתו הדבר תלוי לחלק אותן שזה יהיה תרומה וזה יהיה חולין והלא הכל מדומע הוא: ואוף במקוה כן. כלומר הא למה זה דומה דהאומר כן במקוה שהיא פחותה מארבעים סאה ונפלו לתוכה ג' לוגין שאובים ואמר מה שלמטה קוויה פסולה שגם יהיה הכל פסול דשם הן השאובין ומה שלמעלה יהיה קוויה כשירה או להיפך וכי לדעתו הדבר תלוי בתמיה הלא כל המים מעורבין הן וה"נ בתרומה כן: את אמר. כמו אמר מר הוא הא דאמרינן לעיל דיש שהקופות מעלות זו את זו והמגורות אינן מעלות כגון שהן בשתי עליות כדקאמר היך עבידא וכו' ומשום הסיפא נקט לה וכלומר דהדין בזה דשתיהן מדומעות הן ואסורות ואם ריבה על אחת מהן שנפלו שם חולין בשוגג מעלה את הסאה תרומה ומתיר אותה והשניה נאסרת בספק מדומע שהרי אין ידוע לאיזה מהן נפלה עד שירבה עליה ג"כ בשוגג ואז היא מותרת ולזה אין לריכה עלייה לסאה ממנה שהרי כבר עלתה תרומה באותה סאה שהעלה מן הראשונה ולא נפלה כ"א סאה אחת של תרומה והיא שכבר עלתה וקמ"ל דאע"פ דחוששין אנו גם להשניה להשוותה לספק מדומע מ"מ לענין עליית הסאה א"ל אלא פעם א' להעלות דאין מעלין אלא כפי השיעור שנפלה תרומה לתוכן:

הלכה יג מתני' מעשה בא לפני רבי עקיבא בחמשים אגודות של ירק ונפלה אגודה אחת לתוכן והיתה חלייה תרומה וחלייה חולין ולא היתה ניכרת: אלא שהיו מאה ושני חליים. כלומר כנגד חלי אגודה שהיא תרומה היו שם מאה חלאים של חולין ועוד חלי אחת של אותה האגודה שהיא גם כן של חולין וקא משמע לן בזה דלא אמרינן שתהא כל האגודה נחשבת כתרומה מכיון דמעורבת התרומה בה ותדמע החמשים אגודות משום דקיימא לן כחכמים דפליגי על רבי אליעזר בפרק דלקמן וקסברי דאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון:

תני

מראה הפנים

מיירי ודין זה מבואר הוא בפ"ג דמקוואות מסיפא דהאי מתני' שהבאתי בפנים וכן פסק הרמב"ם בדין דריבה כמ"ש בפ"ה דמקוואות בהלכה ו' בור שהוא מלא וכו' וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו: וא"כ ה"ה בנידון זה דאם ריבה על אחד מהן והוליא ממנו הקוייה פסולה ע"י שילא מלואו ועוד עירבו עם השני טהרו אלו את אלו וזהו דמסיים וקאמר מעלה כלומר אחר בהוליא מאחד מהן מעלה גם לשני מפסולו ומטהרו ע"י שמערבן זה עם זה:

אומר למקום שנפלה הראשונה שם נפלה שנייה. גופי דינים אלו דבר פדייה הרישא והסיפא הן מהתוספתא בפ"ו אלא שהוסיף בר פדייה בדין דריבה על הידועה וכו' כמבואר בפנים והרמב"ם ז"ל בפ' י"ד בהלכ' ט"ו לא כתב אלא גופי הדינים דהתוספתא ולא הביא להאי דריבה על הידועה. ואפשר דטעמיה דדברי יחיד הן ולא פסק כותיה משום דהוי כהרי קולי דסתרי אהדדי דאם אתה מיקל בראשונה לומר דדי במה שריבה בשוגג עד אחד ומאה א"כ לריך אתה לומר דהסאה השנייה לקופה השנייה נפלה והרי היא מדומעת וכשאתה בא להקל בקופה שנייה ולומר דחזרה להוכיחה הראשונה לריך אתה לומר דהסאה השניה ג"כ להראשונה נפלה כדאמרינן מעיקרא וכולי האי לא מקלינן בספק דימוע:

אמר מה שלמטן תרומה וכו'. כל זה פשוט הוא ולמאי דפרישית בפנים דאתרומה שנפלה לפחות ממאה קאי דאיירינן ביה הכא ומתפרש האי לדעתו הדבר תלוי בל' תמיה וכך היה נראה מדקאמר ואוף במקוה כן וכו' כמבואר בפנים אבל דעת הרמב"ם ז"ל לפרש דבעלמא קאי שכך כתב בפ"ד דתרומות הלכה כ' האומר שלמעלה תרומה ושלמטה חולין או שלמעלה חולין ושלמטה תרומה דבריו קיימין שהדבר תלוי בדעת התורם ולפ"ז קשה לפרש הא דקאמר ואוף במקוה כן דבהי גוונא מיירי דאם יש בהמקוה כשיעור אפי' נפלו לתוכו כמה וכמה שאובין אין פוסלין אותו כדתנן בפ"ב דמקוואות ובכמה מקומות ולא שייך ביה קוויה כשירה וקוויה פסולה ואם במקוה שאין בו מ' סאה אם נפלו בו ג' לוגין שאובין לעולם פסול עד שירבה עליו בכשרים ויוליא ממנו מלואו ועוד ולא שייך מה שלמעלן ומה שלמטן ולריכין אנו לבטל דעתינו מפני דעת הגדולה של הרמב"ם ז"ל והך דמקוה ע"כ לריך לפרש דהדין מטהרין את המקוואות השנוי בפ"ו שם קאי העליון מן התחתון וכו' וכן איפכא אם היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום וכו'. כדקתני שם וזהו דקאמר הכא אם רולה שמה שלמטן יהיה קוויה כשרה וכו' או איפכא או בכה"ג והשאר מבואר הוא וכן בהא דקאמר בשתי מגורות בשתי עליות דאם נתרבה בשוגג גם על השני' אחר שכבר העלה מן הראשונה אחר שריבתה דאינה לריכה עליה מהשניה שכבר עלתה התרומה דהא לא נפלה כאן כ"א סאה אחת של תרומה ואחת הוא דלריך להעלות וליתנה לכהן ותו לא:

הכי

שנויי נוסחאות (ס"ד) מזה מוציא מזה מוציא מחצה מזה ומחצה מזה מוציא מעלה [ד"ו] מזה מוצא מחצה מזה ומחצה מנה מוציא מעלה. (ס"ס) סימון בשם בר [בכי"ר] סימון ר' יושוע בן לוי נ"ה. (ס"ח) מהן [ד"ו] ל תא. (סי"ז) שנפלה שם [ד"ו] שם ליתא.

מסורת הש"ס

גמ' תני. בתוספתא פ"ה התרומה עולה מתוך החולין באחד ומאה בין בלול ובין שאינו בלול ר' יוסי אומר בבלול תעלה בשאינו בלול לא תעלה. כלומר אם התרומה בלולה היא בתוך כל החולין אז תעלה דבאיזו סאה שנוטל מהם תלינן דשל תרומה עלתה והשאר חולין אבל אם אינה בלולה בתוכן אלא שאינה ניכרת איזו היא של תרומה לא תעלה כלומר שאינה מותרת את השאר בהעלאת א' מהן משום דאינה מעורבת עם כל החולין לסמוך על מה שמעלה והשאר יתבטל בהן דשמא היא כולה בהשאר ואינה ניכרת: והא תנינן א"ר יוסי וכו'. הרי אינו בלול התרומה בתוך כל החולין דאגודה בפני עצמה ואינה ניכרת ומעלה: הוינן בעיין למימר. אליבא דרבי יוסי דה"ק דבר שהוא מקפיד על תערובתו אינו מעלה בשאינו בלול אבל דבר שאינו מקפיד על תערובתו וכגון באגודה שאינו מקפיד אם נתערבה אחת של ירק בתוך האחרת מעלה: היאך עבידא. כלומר והרי איכא עוד לחלק בין דבר שאינו מקפיד לדבר המקפיד וקאמר קישות וכו' טהורין שאינן מוכשרין לקבל טומאה זהו שאינו מקפיד ואם הוכשרו אלו מקפיד הוא שלא תתערב בהן כדי שישארו אלו בטהרתן: הדרן עלך המפריש

תוספתא פ"ה

תני [א]בלול מעלה ושאינו בלול אינו מעלה והא תנינן אמר רבי יוסי מעשה בא לפני ר"ע בחמשים אגודות של ירק שנפלה אחת לתוכן וחצייה תרומה ואמרתי לפניו תעלה הרי אינו בלול ומעלה הוינן בעיין למימר דבר שהוא מקפיד על תערובתו אינו מעלה ושאינו מקפיד על תערובתו מעלה היאך עבידא קישות טמאה שנפלה לתוך מאה קישואין טהורין הואיל ואינו מקפיד על תערובתו מעלה הוכשר הואיל והוא מקפיד על תערובתן אינו מעלה:

הדרן עלך המפריש

הלכה א מתני' סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין. לפי שדין תרומה טמאה עולה ג"כ באחד ומאה כדתנן לקמן בפרקין לב"ה ואם לפחות ממאה נפלה בין שהן חולין או מעשר ראשון או מעשר שני או הקדש דיש חילוק ביניהן בסיפא שהתרומה היא טהורה אבל הכא שהתרומה היא טמאה בין שהן טהורין או טמאין מ"מ כשנעשין מדומעין מחמת התרומה טמאה ואי אפשר לאכלן שתרומה טמאה היא באיסור עשה להכהן הלכך מניחן אותן עד שירקבו ובגמ' קאמר

ידריש נט.

[ג] **סאה** *תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין או למעשר ראשון או למע"ש או להקדש בין טהורין בין טמאין ירקבו [ג] אם טהורה היתה אותה סאה ימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה [ד]ואם למעשר ראשון נפלה יקרא שם לתרומת מעשר ואם למעשר שני או להקדש נפלה הרי אלו יפדו [ה] ואם טמאין היו החולין יאכלו נקודים או קליות או ילושו במי פירות או יתחלקו [ו]לעיסיות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה. [ז] סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים רבי ליעזר אומר תירום ותישרף שאני אומר סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים תעלה ותאכל נקודים או קליות או תילוש במי פירות או תתחלק לעיסיות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה. [ז] סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאים תעלה ותאכל נקודים או קליות או תלוש במי פירות או תתחלק לעיסיות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה: **גמ'** *סאה תרומה טמאה כו'. תני רבי חייא טבל מעלה וספיחי שביעית מעלין טבל מעלה קורא שם למעשרותיו וספיחי שביעית מעלין וינתנו לאוכליהון א"ר יוסי מתני' אמרה

בכורות כב. ע' ר ס' בכורות כב: ד"ה פירוש

דדוקא בדבר שאין דרכו להבלל כלומר שאין דרך לאוכלו אותו חי כשהוא בלול בדבר אחר אבל דבר שדרכו להבלל בדבר אחר ולאכלו כשהוא חי לא יניחם דחיישינן דילמא אתי לידי תקלה ויאכל מהם אלא ידליק הכל כדרך שמדליקין תרומה טמאה: ואם טהורה היתה אותה סאה. של תרומה ונפלה לפחות מאה חולין טהורין: ימכרו לכהנים בדמי תרומה. שהן פחותים מדמי חולין שאינה ראויה אלא לכהן וכן אם נטמאת אינה ראויה לאכילה אלא להדלקה: חוץ מדמי אותה סאה. שצריך ליתנה להכהן: ואם למעשר ראשון נפלה. אותה סאה תרומה טהורה ואותו מעשר ראשון לא ניטלה התרומת מעשר ממנו: יקרא שם לתרומת מעשר. לאותו מעשר ראשון וימכר הכל לכהן חוץ מדמי אותה תרומה שנפלה וחוץ מדמי תרומת מעשר שבו: ואם למעשר שני או להקדש נפלה הרי אלו יפדו. וימכר הכל לכהן חוץ מדמי אותה תרומה: ואם טמאין היו אותן החולין יאכלו נקודים. והוא בפחות פחות מכביצה כדמפרש בגמ' כלומר שימכר הכל לכהן חוץ מדמי התרומה והכהן יאכל אותן בפחות פחות מכביצה כדי שלא יטמאו החולין את התרומה שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר עד שיהי' כביצה. או יאכל אותן קליות ויבש שלא הוכשר לקבל טומאה או ילושו במי פירות שאינן מכשירין או יתחלקו אותן חולין המדומעין לעיסות עיסות בפחות מכביצה כדי שלא יהא במקום אחד כביצה ולא תטמא התרומה: **גמ'** תני ר' חייה טבל מעלה וספיחי שביעית מעלין. בתוספתא פ"ו תני לה סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה אם היו של טבל עושין אותן תרומות ומעשרות על מקום אחר ובתר הכי תני שם סאה תרומה שנפלה למאה שביעית הרי אלו יעלו פחות מכאן ירקבו והשתא מפרש הש"ס הא דקתני גבי טבל והגביהה לא תימא דוקא אם הגביהה אבל לכתחילה לא אלא אף לכתחילה מעלה בטבל אם היו מאה כמו דתני גבי שביעית הרי אלו יעלו ומפרש ואזיל מה יעשה בשתיהן משום דבתוספתא לא קתני מה יעשה במה שמעלה מהשביעית: טבל מעלה שם למעשרותיו. כלומר כדקתני דעושין אותן תרומות ומעשרות על מקום אחר וכך הוא באותה סאה שמעלה ולשאר הטבל קורא להן שם תרומה או לתרומת מעשר על מקום אחר וספיחי שביעית מעלין וינתנו לאוכליהן וכר"א בפ"ט דשביעית גבי מי שנפלו לו פירות שביעית בירושה דקאמר ינתנו לאוכליהן כדפרישית שם: א"ר יוסי מתניתא אמרה

תני בלול מעלה ושאינו בלול אינו מעלה. פי' דהברייתא ס"ל כר"י דאינו מעלה כשנפלה ע"פ מגורה וכן בליטרא קליעות ע"פ הכד כי אם בבלול ודלא כדר"א דס"ל דע"פ הכד נמי מעלה:

סליק פירקא בס"ד

תני ר"ח טבל מעלה שביעית מעלה. והאיך יעשה ומפרש בטבל מעלה וקורא שם למעשרותיו. פי' הסאה שמעלה חיישינן לחלק הטבל שבו ע"כ קורא שם למעשרותיו ויאכל הכהן ובשביעית מעלה וינתנו לאוכליהן כדלעיל במס' שביעית פ"ט א"ר יוסי מתניתא אמרה כן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה נ"ב בירושלמי שת"י בכי"ק של הגר"א ז"ל כו' ואם למע"ר נפלה כו' עכ"ל ז"ל כוונתו דמתניתין דידן נמי בטבל דהא מע"ר טבול לתרו"מ ומשמע ממתניתין דידן דוקא בפחות ממאה הא למאה תעלה אלמא דבטבל נמי מעלה כדמסיק הא למאה תעלה ולא טבל הוא:

תמן

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ד מתרומות ה"ד

א ב מיי' שם הי"א

ב ג מיי' פי"ג שם הל"ב

ג ד מיי' פי"ד שם ה"ד

ד ה מיי' שם הי"ב

ה ו ז מיי' שם הי"ג

מראה הפנים

תני בלול מעלה וכו'. מה דמחלק הכא בין דבר המקפיד על תערובתו לשאינו מקפיד ולענין העלאה זה הכל אליבא דר' יוסי כדי לתרץ דבריו דהובאו בהתוספתא עם דבריו דמתני' והרמב"ם לא זכר מחילוק הזה לענין העלאה דהכי ודיקא דר' יוסי דמתני' כהלכתא היא וכחכמים דפרק דלקמן דאין התרומה מדמעת אלא לפי חשבון שבה מיהו הא דמחלק אליביה בענין העלאה אינו מוסכם בהתוספתא דגרסי' שם בפ"ה וכן היה ר"ש אומר כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה ספיקה מותר ולעיל שם קחשיב לתרומת הכליסין והרובין שאין הכהנים מקפידין עליה והביא הרמב"ם לזה בר"פ י"ג דאותה התרומה שנפלה לחולין א"צ להגביהה ואם נפלה במ"ה בטלה במיעוטה והכל מותר לזרים אלמא דלא מחלקינן אלא בענין אם ספקה אוסר בדמוע או לא בין דבר שהכהנים מקפידין עליה או אין מקפידין אבל לענין שהבעלים מקפידין על תערובתה או לא זה לא שמענו ואיפכא מבמשע דאם היא הרומה שהכהנים מקפידין עליה לעולם אוסרת וצריך להעלותה אם יש כאן אחד ומאה ואם מעלה אותה הותר השאר ולא תליא בהקפדת הבעלים מידי ולא קאמר הכא אלא אליבא דר' יוסי דהתוספתא וחכמים פליגי עליה בזה כמו שכתבתי בפנים:

סליק פירקא בס"ד

סאה תרומה טמאה שנפלה וכו' בין טהורין בין טמאין ירקבו. כדפרישית דדוקא בדבר שאין דרכו להבלל וכו' והן דברי הרמב"ם ז"ל שכ"כ בפ' י"ד בהלכה י"א בד"א בדבר שאין דרכו להאכל חי אבל בדבר שדרכו להאכל חי לא יניחן שמא יתקל בהן ויאכל מהן אלא ידליק הכל כדרך שמדליקין תרומה טמאה. וזהו כסברת ר' יוחנן כמו שבארתי בהסוגיא דלא חיים לומר דאדמדליק בהו אתי לידי תקלה אלא איפכא הוא דבשמניחן עד שירקבו חיישינן דילמא אתי לידי תקלה אבל בהדלקה איכא תקנתא כדאמר

הפנים

ר' יוחנן בפ' כל שעה (דף לג) דכמן רמי ליה בכלי מאוס ופת זריק ליה בין עפרים וממאים וכן היטי בשליקתא ומאיסתא וכמו שיתבאר בד"ה תוקיה אמר וכו' לקמן. ומ"ש הר"ב כאן הוא ע"ד פ' הר"ש והמעיין בפירושו יראה דתמוה מעקרא הוא בהא שפירש הא דקאמר בגמ' ניחא בטהורין היינו מכיון דנפלה לפחות ממאה הן נחשבין הכל תרומה והו"ל כתרומה טמאה שנתערבה בטהורה דאסורה באכילה משום טמאה ובהדלקה משום תרומה טהורה דאסור לשרוף תרומה טהורה וכו' וזה קשה הרבה דנאמר על חולין המדומעין שיהא דינם כתרומה טהורה לענין שאסור לשורפן כתרומה טהורה עצמה ועוד דהרי נעשין מדומע מחמת התרומה הטמאה וא"כ דין תרומה טמאה להן ולא דין תרומה טהורה ואסורין באכילה כטמאה ומותרין בהדלקה כטמאה והיך נאמר דזהו כוונת הש"ס בהא דקאמר ניחא בטהורין ולא נצריך בזה וכן במה שסיים שם בפירושו ועיין בד"ה ניחא בטהורין ויתבאר לך הכל דניחא גם לר' יוחנן כמו שהסברתי שם ועיקר הקושיא בטמאין לר' יוחנן לפי הס"ד היא דלא מחלק ר' יוחנן בין תרומה עצמה ובין מדומע ומשני דסבר כהדא דר' יוסי ב"ח וכו' דמקלינן במדומע וכו' והכל כמה שנתבאר בפנים בהסוגיא ובזה המצא דרך הרמב"ם על נכון אליבא דר' יוחנן לאי דמסיק ומשני אליביה וכן אליבא דר' יוחנן גופיה בבבלי פ' כל שעה כדלקמן:

תני ר' חייה טבל מעלה וכו'. האי דינא לכאורה תליא בפלוגתא דר"א וחכמים דמתני' דלקמן דלר"א דסבר אותה שנפלה היא סאה שעלתה א"כ סאה תרומה שנפלה למאה טבל כשהעלה היא תרומה כמו שהיתה והטבל ג"כ כמו שהיה ולחכמים חושבין לאותה סאה בעלתה שמא משל טבל היא וצריך לקרות שם לתרומה או לתרומת מעשר למקום אחר גם לאותה סאה כמו שצריך לקרות שם לכל הטבל מהמת הסאה תרומה שנפלה לתוכו מיהו לקמן איכא למ"ד אליבא

שנויי נוסחאות (שכ"ה) החולין [בכי"ל] אותן החולין [וכ"ה כד"ו]. (שכ"ז) קורא [ד"ו] ליתא.

עין משפט נר מצוה

ו

א ג מיי' פי"ב מתרומו' הי"ב

מסורת הש"ס

פסחים לג:

אמרה כן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה תעלה מפני שנפלה לפחות ממאה הא מאה תעלה ולא טבל הוא. *תמן תנינן מדליקין בפת ושמן של תרומה חזקיה אמר [א] לא שנו אלא פת ושמן הא שאר כל הדברים לא רבי יוחנן אמר לא שניא היא פת היא שמן היא שאר כל הדברים רבי יודן קפודקיא [ג] בעי חיטין כפת זיתים כשמן רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יוחנן המדליק בפת ושמן של תרומה ישרפו עצמותיו רבי שמואל בר נחמן בעי קומי ר"י מהו להדליק א"ל אדליק ומה דנפל לשבטך נפל לך הכל מודים בשמן שהוא מותר דא"ר בא בר חייא בשם רבי יוחנן לך נתתיו למשחה למשחה לגדולה למשחה לסיכה למשחה להדלקה ניחא טהורין ירקבו טמאין ירקבו ע"ד דחזקיה ניחא ירקבו על דעתיה דרבי יוחנן ידליק סבר רבי יוחנן כהדא דרבי יוסי בן חנינא שמא ימצא בהן עלייה

ובדבר

אמרה כן. כלומר מהברייתא דהתוספתא שם לקמן שמעינן בהדיא כן דאפי' לכתחילה מעלה בטבל דקתני התם סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעה אם היו של טבל עושה אותן תרומות ומעשרות על מקום אחר. וגרסי' הכא לא תעלה וכל"ל דהא קתני דעושה להמדומע תרומה ומעשרות על מקום אחר ואין כאן העלאה דפחות ממאה הן: מפני שהוא פחות ממאה. לפיכך לא תעלה הא אם היו מאה מעלה תחלה כג"ל. אף לכתחילה ולא טבל הוא אלא ש"מ דגם בטבל מעלה לכתחילה: תמן תנינן. בסלהי מסכת תמורה מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת כלומר מסיקין את התנור בפת ומדליקין בשמן: לא שנו אלא פת ושמן. דפת זריק ליה בין העצים וממאים והלכך לא חיישינן דאתי לידי תקלה דילמא אתי למיכל וכן שמן רמי ליה בכלי מאוס הא שאר כל הדברים לא דחיישינן דקאתי לידי תקלה: ר' יוחנן אמר וכו'. דאין חילוק ואפי' בשאר כל הדברים מסיקין ומדליקין בהן ולקמן מסיק אליבא דר' יוחנן דגבי תרומה עצמה חיים טפי דס"ל דבמקום דאיכא למיחש שלא יבוא לידי תקלה חיישינן והלכך קאמר דידליק הכל מיד ולא יניחם דילמא אתי לידי תקלה: ר' יודן קפודקייא בעי. אליבא דחזקיה דקאמר לא שנו אלא בפת ובשמן אם חטים הוו כמו בפת ומסיקין בהן וכן זיתים אם דינם כמו בשמן: המדליק בפת ושמן של תרומה ישרפו עצמותיו. בתרומה טהורה קאמר דבטמאה תנינן דמדליקין בהן: ר' שמואל בר נחמן בעא קומי ר' יוחנן מהו להדליק. בשמן תרומה טמאה הוא דבעא מניה דאילו בטהורה הא איהו גופיה קאמר משמיה דר' יוחנן דאסיר וישרפו עצמותיו ואע"ג דבטמא תנינן בהדיא דמדליקין דילמא מתני' לא איירי אלא כדרמי ליה בכלי מאוס ואיהו בעא מניה אם מותר להדליק אף דלא במי ליה בכלי מאוס. והשיב לו אדליק ומה דנפ"ל לשבטך נפיל לך לפי שכהן היה וכלומר דהתורה התירה לך דשלך הוא להסיק ולהדליק אם נטמא וכדלקמיה: הכל מודים בשמן. תרומה טמאה שהוא מתיר להדליק כך כדא"ר בא נמי הכי בשם ר' יוחנן: למשחה לגדולה למשחה לסיכה. כלומר דרשינן תיבת למשחה שהיא לגדולה וכן כמשמעה לסיכה אם ראויה לכך שהיא טהורה דניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה למשחה להדלקה וכן דרשינן להדלקה אם אינה ראויה אלא לכך כגון שנטמאת: ניחא טהורין. אמתני' קמהדר דקס"ד השתא בהך פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן לעיל דהכא פליגי דחזקיה סבר דבשאר כל הדברים אין מדליקין בהן דאדמדליק בהו חיישינן לידי תקלה דאתי למיכל ובפת ובשמן דהתירו משום דאיכא תקנתא כדלעיל ורבי יוחנן סבר דלא חיישינן דאדמדליק אתי למיכל אלא אדרבה איפכא הוא דאם מניחן עד שירקבו חיישינן דילמא בתוך כך אתי למיכלינהו ולר' יוחנן אין חילוק בין תרומה שנטמאה והיא כפ"ע וכין נפלה לפחות ממאה ועשאן מדומע והיינו דפריך דניחא אם נפלה תרומה טמאה לפחות ממאה חולין טהורין דירקבו דהואיל ועד השתא טהורין היו ועכשיו יש בהן חשש טומאה מחמת התרומה טמאה שנדמעה בהן אתי לאדכורי ורמי אנפשיה דאית בהו תרומה טמאה ולא חיישינן דאם מניחן עד שירקבו אתי למיכל מהן וניחא אף לר' יוחנן דלעיל אלא אם טמאין הן וקאמרת ירקבו בהא קשיא דעל דעתיה דר' יוחנן דחייש לתקלה א"כ ידליק אותן ובשלמא על דעתיה דחזקיה ניחא דירקבו דאיהו ס"ל דאדמדליק בהו חיישינן טפי ומתני' סתמא קתני ואף שאר דברים בכלל והלכך לחזקיה שפיר הוא אלא לר' יוחנן אמאי מניחן עד שירקבו הא כיון דבלאו הכי טמאין היו החולין לא אתי למידכר דנפלה תרומה טמאה לתוכן וניחוש דילמא אדהכי שמניחן אתי למיכלינהו: ומשני. סבר ר' יוחנן כהדא דר' יוסי בן חנינה שמא ימצא בהן עלייה. כלומר לא כדסלקא אדעתך דאין חילוק לר"י בין כשהתרומה טמאה בפני עצמה היא ובין אם נפלה לתוך החולין ועשאן מדומע דלא היא דודאי אם היא בפני עצמה חיים ר' יוחנן לתקלה וידליק אף בשאר כל הדברים ולא יניחן עד שירקבו וכשמדליקן לא חיים ר' יוחנן דאדמדליק אתי למיכל וכדאמרן והכא במדומע שאני דסבר לה כר' יוסי בן חנינה דמשום הכי הקילו כאן להיות מניחן עד שירקבו דשמא בתוך כך ימצא בהן עלייה וכגון שיתרבה עליהן חולין בשוגג ואז ימצא בהן עליה דתעלה התרומה מהן כדתנן בסוף פרקין והיינו טעמא דתנינן הכא דלעולם מניחן עד שירקבו דהקילו בכה"ג במדומע וכדמסיק:

ובדבר

תמן תנינן מדליקין בפת ושמן של תרומה כו' ר' יודן קפודקיא בעי חיטין כפת זיתים כשמן. כתב הגר"א ז"ל בשנו"א דזה לר"י: רשב"נ בשם ר' יונתן המדליק בפת ושמן של תרומה ישרפו עצמותיו. הגר"א ז"ל בכי"ק כתב המדליק בשאר דברים פי' דס"ל כחזקיה דלא שרי אלא פת ושמן ותלמידיו ז"ל כתבו בשמו ז"ל כשלמד עמהם אמר דגרסינן המדליק בפת ופליג על הברייתא דמתיר בפת ושמן אלא דאינו מותר אלא בשמן[לבד אבל לא בפת וכדמסיק הכל מודים בשמן שהוא מותר כו':

ניחא טהורין ירקבו. פי' הר"ש ז"ל דמקשה על מתניתין דתני לחולין או למע"ר או להקדש בין טהורין בין טמאין ירקבו ניחא טהורין דירקבו דהא כיון שנעש' מדומע נעשה הכל תרומה ונמצא דלהחולין יש ג"כ דין תרומה והוי תרומה טהורה ע"כ שפיר ניחא דירקבו דאין תקנה לשורפן משום דתרומה טהורה אסור לשורפה ולאכלן אסור משום תרומה טמאה ולשורפן אסור משום תרומה טהורה אבל על טמאין קשה לר"י אמאי ירקבו תשרף בשלמא לחזקיה ניחא דמיירי בחיטים ולא התירו להדליק אלא בפת ושמן אבל לר"י קשה ומשני סבר כהדא דריב"ח שמא ימצא בהן עלי' פי' דצריך להניח שמא ירבה עליו שוגג ויעלה ובדבר שאין דרכו להאכל אבל דבר שדרכו להאכל שמא ימצא בהם תקלה [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א] ופריך על הקדש ולא כן סברינן מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו א"כ למה לי להמתין על העלאה ימכרנו על דמי עצים להסקה ומשני אר"ה תיפתר שהרב אותו המקום] ולא מצי למוכרו אפילו בדמי עצים ולא שוה כלום עכשיו:

הדא

מראה הפנים

אליבא דר"א דמודה הוא בסאה תרומה שהעלה מן הטבל שצריך לקרות לה שם לתרומה ולתרומת מעשר על מקום אחר דלא אמר אותה שנפלה היא שעלתה אלא לתומרת כגוונא דדיגא דמתני' דלקמן והרמב"ם לא זכר כלום מהרומה שנפלה לתוך הטבל ונראה דמכיון דקיי"ל דלא אמרינן אותה שנפלה היא שעלתה כמו שביאר זה בפ' י"ד בהלכה יג מגילת שמעינן דאם נפלה לתוך האיסור כגון לטבל ולספיחי שביעית דחוששין לאותו איסור גם לאותה סאה שהעלה וה"ז בכלל דין תערובות בטבל שכתב בפט"ו ממ"א וכן בתערובות בפירות שביעית והבאתי מזה לעיל ספ"ז דשביעית אלא דמ"מ היה צריך לבאר מה יעשה בתרומה שנתערבה בטבל דאין תקנה אלא שיקרא שם לתרומת מעשר לכולו כדשמעינן מהאי דהכי ר"ת:

חזקיה אמר לא שנו אלא בפת ושמן וכו'. פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן איתמר נמי בבבלי פ' כל שעה (דף לג ע"ב) בשינוי מקצת ומיהו לסברא דכל חד וחד היינו הך דהתם גרים לחזקיה דקאמר אביי משמיה לא שנו אלא פת אבל חיטי לא ור' יוחנן אמר אפי' חיטי ומוקי התם לדר' יוחנן בשליקתא ומאיסתא דליכא למיחש לתקלה אבל בלא"ה חייש לתקלה ולכאורה נראה דזהו לא כדקאמר הכא דסתמא קאמר דבשאר כל הדברים דיכן כמו פת ושמן וא"כ מדליקין בהן ולא חייש לתקלה מיהו לבי דייקא אשכחא לה סברת ר' יוחנן מה דשמעינן אליביה מסכא ולא יהא סותר למאי דאיתמר בבבלי דהא תנינן דבעא מניה ר' שמואל בר נחמן מהו להדליק וע"כ בשל תרומה טמאה הוא דבעא מניה כדפרישית בפנים דאלו בטהורה אסור דלא ניתנה להדלקה כדקאמר איהו גופיה משמיה המדליק וכו' ישרפו עצמותיו והשתא אם בטמאה מאי הבעי ליה הא בהדיא תנינן מדליקין וכו' ואף אם נאמר דהבעיא הוא בשאר כל הדברים הא ר' יוחנן גופיה מתיר אף בשאר כל הדברים כמו בפת ובמן ודוחק לומר דלא שמיע ליה לאה דר' יוחנן דלעיל דמדקאמר האי דהמדליק בטהורה וכו' משמיה א"כ שמיע ליה נמי דבטמאה מותר ואף בשאר הדברים כגון חטי וכיוצא בהן אלא ע"כ דשמיע ליה דמה דמתיר להדליק היינו אם הוא בענין דלא חיישינן לתקלה כגון בפת דזריק ליה בין העצים ושמן דרמי ליה בכלי מאוס כדאמרינן התם ובזה כ"ע מודים ואף לחזקיה דמה דגרים התם אליביה ל"ש אלא פת לאו דוקא פת קאמר אלא לאפוקי חטי דלא דהא לא פליג אמתני' דתמורה או אברייתא כדמייתי התם וה"ה בשמן כדקאמר לעיל שם ולר' יוחנן אף בחיטי בשליקתא ומאיסתא והכי שמיע ליה נמי לר' שמואל בר נחמן מדר' יוחנן דבשאר כל הדברים ג"כ מותר בגוונא דליכא למיחש לתקלה ומה דבעי מניה הכי הוא דבעי מהו להדליק מיד כשנטמאת אם חיישינן לתקלה נמי בכה"ג דילמא אדמדליק אתי למיכל מינים או לא חיישינן לכה אלא דוקא אם מניחן עד שידליק לעת הצורך בהא הוא דחיישת לתקלה ועד דרמי ליה בכלי מאוס וכן בשאר כל הדברים כיוצא בכך והשיב לו אדליק ומה דנפיל לשבטך נפיל לך כלומר בשעה שמדליק לא חיישינן מידי לתקלה דזהו נפל לך שעומדת להדלקה מכיון שנטמאת וכי בעית להדליק מיד אדליק וכדמפרים אחריה הכל מודין בשמן וכו' והיינו בשנטמאת ועומד לכך דלא חיישינן למידי כשמדליק מיד והשתא שמעינן לרבי יוחנן דהא דמתיר לעיל ואף בשאר כל הדברים היינו אם רוצה להחזיקן להדלקה צריך שיעשה תקנה דלא ליתי לידי תקלה וזה דהחשש תקלה בשביל אחרים היא שלא ידעו שנטמאת ואתו למיכל והלכך צריך שיהיה בכלי מאוס וכדומה לזה בשאר הדברים כדלעיל אבל אם רוצה להדליק מיד מדליק וליכא למיחש למידי דלהאי חששא דאדמדליק אתי למיכל ודאי לא חיישינן כדאמרי' גבי חמץ בפ"ק דפסחים (ד' יח) לרבנן דר' יהודה דהתם הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיניה ובזה תמצא דר' יוחנן דהכא שפיר אתיא מילתיה כדהתם דהתם מיירי ברוצה להחזיקן להדלקה דבכה"ג חיישינן לתקלה והיינו לתקלת אחרים וכן הכא דמתיר לעיל אף בשאר כל הדברים היינו באופן דליכא למיחש לתקלה כגון בשליקתא וכו' כדהתם ומה דהתיר לר' שמואל בר נחמן היינו להדליק מיד וזה החילוק והסברא מוכרח הוא מהאי בעיא דר"ש בר נחמן וממה שהשיב לו כדאמרן. ובזה תמצא דהכי כרמב"ם כדין זה מבוארים שכתב בפ' י"ב בהלכה יב פת של תרומה שנטמאת משליכה לבין העצים עד שישרפנה וכן שמן שנטמאת נותנו בכלי מאוס עד שידליק כדי שלא יהיה תקלה לאחרים ויאכלוהו ותעין וכו' וזהו כדר' יוחנן דהתם וכהחילוק אליביה דשמעינן מהכא וזהו דקאמר עד שישרפנה עד שידליק ואם רוצה להדליק מיד א"צ שום תקנה דליכא למיחש למידי וזהו דהתם וכתב בריש פי"א התרומה ניתנה וכו' אבל שן הוא השמן הטהור ומדליק את הטמא וכו' ור"ל באופן דליכא למיחש לתקלת אחרים וזהו שכתב כדין דמבכתיבנו בפי"ד כנזכר דבדבר דאיכא למיחש לתקלה לא יניחן אלא ידליק הכל כדכך שמדליקין תרומה טמאה וכלומר אם ידליק הכל מיד ליכא למיחש למידי כמו שנתבאר:

ניחא טהורין ירקבו וכו'. אמרי שנתבאר בדיבור דלעיל מזה ובריש הפרק אין אנו צריכין

שינויי נוסחאות (ס"ג) מפני שנפלה פחות [ד"ו] מפני שהוא פחות. (ג"ז) כפת זיתים כשמן רב [כד"ו] בפת זיתים בשמן רבי [וכי"ר] בשמן הוא שאר כל הדברים רבי. (ס"ד) דחזקיה ניחא ירקבו על דעתיה דר' יוחנן ידליק [כ"ס בכי"ר בסמעת תיבת ניחא וכו'.] דר' יוחנן ידליק על דעתה דחזקיה ניחא ירקבו.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

ובדבר שאין דרכו להיבלל [א] אבל בדבר שדרכו להיבלל שמא ימצא בהן תקלה ולא כן סברינן מימר [ג] *אין להקדש אלא מקומו ושעתו אמר רבי חננא תיפתר שחרב אותו המקום ולא מצא למוכרו אפילו בדמי עצים הדא אמרה טהורה בטהורין אבל טהורה בטמאין הדא היא דתנינן אם טמאין היו אותן חולין על דעתיה דר' יוסי ניחא דא"ר יוסי בשם במדב' חזקיה ורבי יונה בשם רבי ינאי *°ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן יח עשה שינתן לאהרן בכהונתו על דעתיה דכהנא דו אמר טול מן המקודש שבו ואמור אוף הכא טול מן המקודש שבו אף על גב דכהנא אמר תמן טול מן המקודש שבו מודי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן והדין ניקודים כהדא חציי ביצים.

אמר

ערכין כד.

נזיר פ"ב ה"א. שבת פ"ג ה"ב.

ז

א מיי' פי"ד מהלכות תרומות הי"א

ח

ב מיי' פ"ג מערכין הי"ט

ובדבר שאין דרכו להבלל. כלומר והא דאמרינן דהקילו במדומע דוקא אם הוא דבר שאין דרכו להבלל עם דברים אחרים ולאכלו כך אבל בדבר שדרכו להבלל בתוך דברים אחרים חיישינן אף במדומע דמתני' דשמא ימלא בהן תקלה דבתוך כך אתי למיכלינהו: ולא כן סברינן מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו. אהא דקתני ימכרו לכהנים בדמי תרומה פריך וכי דוקא בדמי תרומה צריך הוא למכרן ואם ימלא שהכהן יתן לו יותר אמאי לא ימכור לו באותן הדמים והלא כן סברין אנו למימר דכלל הוא בדבר הקדש שאין לו אלא מקומו ושעתו כדתנן בספ"ו דערכין במקדיש ומעריך דלפי אותו המקום שהוא ולפי השעה שמין לו והכא נמי הו"ל למיתני ימכרו לכהנים חוץ מדמי אותה הסאה ומה מדייק ליה דקתני בדמי תרומה: תיפתר שחרב אותו מקום וכו'. כלומר דהא קמ"ל דלפעמים תמצא שלא יכול למכרו אלא אפי' בדמי עצים כגון שחרב המקום ואין אנשים הרבה מצוין בתוכו ומהו דתימא דצריך הוא למכרן מיד ואפי' בזול הרבה כל כך להכי קתני בדמי תרומה לאשמעינן דבפחות מזה אין מחייבין אותו למכרן אלא ימתין עד שיבאו כהנים ממקום אחר וישלמו לו כפי דמי תרומה: הדא אמרה טהורה בטהורין. לפרושי להא דקתני אם טהורה היתה וכו' קאי דהדא דשנינן הכא הכל בנפלה תרומה טהורה לתוך הטהורין מיירי בין לחולין ובין לאיך דנקט למעשר ראשון וכו' דלא תימא דקאי גם אטמאין דנקט ברישא דאפי' אם נפלה טהורה לתוך חולין טמאין ימכרו לכהנים וכגון בדמי תרומה טמאה דהא חזי להסקה הלכך מפרש דלא היא אלא כל זה דבמליעתא בטהורה - שנפלה לפחות ממאה חולין טהורין מיירי אבל טהורה בטמאין הדא היא דתנינן בסיפא אם טמאין היו אותן חולין דכשמוכר לכהן יכול הוא לאכלן אלא שצריך שיאכלם נקודים וכו' כמפורש במתני': על דעתיה דר' יוסי ניחא. פלוגתא דר' יוסי וכהנא בדרשא דקראי לעיל בריש פ"ב היא גבי הא דקאמר התם מנין לתרומת מעשר שניטלת מן הטהור על הטמא דמר דריש ליה מדהדר כתב בהאי קרא לאהרן הכהן עשה וכו' ומר דריש ליה מדכתיב את מקדשו ממנו טול וכו' כדפרישית שם והכא מדייק להא דקתני אם למעשר ראשון נפלה יקרא שם לתרומת מעשר ולא מפרש בהדיא דאם צריך ליתן להכהן בלא דמים להתרומה גדולה וכן להתרומת מעשר שקרא שם והשאר הוא שמוכר להכהן או דילמא דהואיל ואין כאן אלא חשש הסאה תרומה שעשאן מדומע כשקורא שם לתרומת מעשר נותנה לכהן להסאה בלבד ובזה יצא י"ח והשאר מוכר לו בדמים והיינו דקאמר על דעתיה דר' יוסי דלעיל דמדייק לקרא דכתיב לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונתו א"כ ה"נ לענין דינא דמתני' ניחא לן וכלומר דודאי צריך שיתן להכהן לאותה סאה תרומה גדולה וכן מה שקרא שם לתרומת מעשר הכל בלא דמים והשאר הוא שמוכר לו דהרי צריך שיתן לאהרן הכהן מה דשייך לכהונתו ולר' יוסי לא מספקא לן מידי בהא: על דעתיה דכהנא. אלא לדעתיה דכהנא דלעיל דלא דריש קרא דלאהרן הכהן אלא דנפקא ליה להא דלעיל לענין שתרומת מעשר ניטלת אף מן הטהור על הטמא מקרא דמקדשו ממנו טול מן המקודש שבו ממה שהקדשת ממנו טול ואפי' הוא מן הטהור על הטמא והשתא מספקא לן אליבא דכהנא דאימור הכא נמי לענין דינא דמתני' דסגי כשנותן לו סאה אחת בשביל שקרא שם לתרומת מעשר ותו לא והשאר הוא צריך ליתן דמים דבזה כבר קיים טול מן המקודש שבו: ואע"ג וכו'. כלומר דמהדר דהא ליתא דאע"ג דכהנא דריש התם מהאי קרא וקאמר דטול מן המקודש שבו סגי מודי הוא הכא דבלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן בלא"ה קאמר קרא וכגון בהאי דינא דסאה תרומה גדולה שנפלה הרי הוא זקוק ליתנה לכהן ועכשיו שעשאה להמעשר ראשון מדומע וצריך לקרות שם לתרומת מעשר א"כ צריך ליתן להכהן בלא דמים להתרומה גדולה וגם להתרומת מעשר והשאר הוא שמוכר לו בדמי תרומה: והדין ניקודים. דקתני במתני' כהדא חציי ביצים הן שיעשה מהן פחות פחות מכביצה וניקודים מל' ביקוע וחציי הוא כעושה נקודים נקודים וכטעמא דמפרש במתני':

הדא אמרה טהורה בטהורין אבל טהורה בטמאין הדא דתנינן אם טמאין היו אותן החולין עד סוף הסוגיא. פי' הא דתנינן ואם טהורה היתה אותה הסאה ימכרו לכהן בדמי תרומה חוץ מאותה סאה ואם למע"ר נפלו יקרא שם למעשרותיו וכו' זהו מיירי הכל בנפלה תרומה טהורה לתוך חולין או למע"ר טהורין אבל בשנפלה תרומה טהורה לתוך טמאין לא נקט סתם ואם טמאין היו ויהיה קאי על רישא ורק נקט בפרוטרוט חולין בלבד דמסיים ואם טמאין היו אותן החולין חולין דוקא ולא מע"ר דבזה לא שייך שיקרא שם למעשרותיו כדפי' הרמב"ם ז"ל ברישא דיעשה תרו"מ בתוכו ויצרף לאותה ת"ג וימכור לכהן חוץ מדמי הת"ג ותרו"מ זה לא שייך כאן משום דיהי' תרו"מ טמא ואסור באכילה אלא יפריש ממקום אחר עליו ויעשנה חולין גמורים ע"כ נקט חולין דוקא בסיפא וע"ז פריך ע"ד דר"י ניחא דא"ר יוסי בשם ר' חזקיה ר' יונה בשם ר' ינאי ונתתם ממנו וגו' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונתו ע"ד דכהנא דו אמר טול מן המקודש שבו ואמר אף הכא טול מן המקודש שבו פי' דלעיל בפ"ב נחלקו ר"י בשם חזקיה ור"י בשם ר"י עם כהנא מפני מה תרו"מ נטלת מן הטהור על הטמא דר"י בשם חזקיה ור"י בשם ר"י ילפי מן ונתתם ממנו את וגו' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונתו וכהנא יליף מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו והנה פשטת הכתוב מכל חלבו את מקדשו ממנו ה"פ דקרי התרו"מ מקדשו דצריך לקדשו לתרו"מ וגזרת התורה דצריך לקדש לשם תרו"מ מכל חלבו וה"פ דצריך מכל חלבו ליטול מקדשו ממנו ומקדשו נקרא התרו"מ אבל לפי דרשא דכהנא דדרש טול מן המקודש שבו ומפרש את מקדשו דלא קאי על קידוש דתרו"מ אלא דיטול תרו"מ מן הדבר המקודש כבר בתוכו וע"כ קפריך א"כ דרשאי להפריש תרו"מ מן דבר המקודש שבו שיש לו שם קודש לפ"ז מותר להפריש מן ת"ג שבו את תרו"מ וגזה"כ הוא גבי תרו"מ אם נתערב במע"ר ת"ג ונמצא מקדשו בתוכו רשאי ליטול את מקדשו ממנו לקרא שם לתרו"מ ונמצא מקיים את מקדשו ממנו א"כ לפ"ז בשלמא למ"ד דנפקא לי' מן הטהור על הטמא מן לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונתו ולא דריש את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו אלא דתרו"מ גופיה נקרא את מקדשו ע"כ שפיר ניחא הא דמסיים בסיפא אותן החולין דחולין דוקא אבל לא משכחת לה הדין דרישא דאו למע"ר דיקרא שם למעשרותיו דאם יקרא שם למעשרותיו ויהיה תרו"מ טמאה מעורב בת"ג טהורה יהא אסור לשורפו ולאכלו לאכלו אסור משום תרו"מ ולשורפו אסור משום ת"ג וע"כ צריך להפריש עליו ממקום אחר ויעשנה חולין כדאיתא בר"ש ז"ל א"כ לא משכחת לה דינא דסיפא רק בחולין וע"כ מדייק התנא בסיפא ואם טמאין היו אותן החולין חולין דוקא אבל לכהנא קשה הא הדין דרישא יכול להיות גם בסיפא בטהורה בטמאין דאם נפלה למע"ר יקרא שם למעשרותיו ויתרום תרו"מ מן המקודש שבו דהוא מהת"ג טהורה גופה דהא יכול לתרום מן המקודש כבר דהא ר"כ דרש הקרא את מקדשו ממנו דגזה"כ הוא במע"ר שנמצא בו חלק מקודש צריך ליטול מן חלק המקודש שבו שיש עליו שם קודש התרו"מ בין עליו בין למקום אחר א"כ כמו כן בנמצא במע"ר חלק מקודש דיש עליו שם קודש דהוא ת"ג יכול ליטול ממנו בשלמא בשאינו מעורב במע"ר אינו יכול לעשות תרו"מ מת"ג אבל ממנו גופי' דהוא מע"ר כשמעורב בו דבר מקודש יכול להוציאו על תרו"מ עליו ועל מקום אחר כדכתיב את מקדשו ממנו דיטול ממנו אף דבר המקודש שבו לתרו"מ וע"ז משני אע"ג דכהנא אמר טול מן המקודש שבו הנ"מ במקודש בטהרה שבו לחוד אבל מודי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן כלומר דאע"ג דכהנא ס"ל דפירוש המקרא את מקדשו לא קאי על תרו"מ אלא טול מן הדבר המקודש שבו כבר הנ"מ במקודש בטהרה אבל בדבר המקודש שזקיק ליתנו לכהן בלא"ה כגון ת"ג דמתנות כהונה היא אין מפרישין ממנו לתרו"מ א"כ לא משכחת לה הדין דסיפא רק בחולין ודו"ק:

והדין ניקודין כהדא חציי ביצים. הגר"א ז"ל בשנו"א גרס כביצה והוא דכשנפלה סאה תרומה טהורה לפחות ממאה סאה כגון לעשרה סאין או עשרים לפי הערך שיאכל מזה צריך לאכול כביצה ולא יותר דנמצא דלא הוי בביצה הזה שיעור ביצה שלימה של חולין טמאים דאם יאכל יותר מביצה יהי' נמצא ביצה חולין טמאין ומשהו תרומה טהורה ויטמאנו ובא לאפוקי מסיפא גבי סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין דשם הפי' יאכל נקודים הוא דיאכל חצי חצי סאה דבכל חצי סאה נמצא ג' חלקי ביצה מתרומה טמאה ע"ז נקט כאן דנקודים דהכא הוא כביצה דבכל ביצה נמצא חלק קטן מתרומה טהורה והשאר שיעורא דטומאת אוכלין משיעור ביצה:

א"ר

הלכה ב מתני' סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין. דעולה היא באחד ומאה ר"א אומר כשתרום ותעלה תשרף שאני אומר אותה סאה שנפלה היא סאה שעלתה והרי היא תרומה טמאה ואינה ראויה אלא לשריפה: תעלה ותאכל כו'. דרבנן סברי דלא אמרינן אותה שנפלה היא שעלתה וא"ל לשורפה דשמא מן החולין היא אלא תאכל ומשום חשש טומאה תאכל נקודים או קליות וכו' כדפרישית במתני' דלעיל והלכה כחכמים:

ר'

מראה הפנים

צריכין עוד לכפול בדברים דעם מה שמבואר כאן בפנים ובהא דלעיל יתבאר פירוש הסוגיא על נכון וכן דברי הרמב"ם בכל מה שכתב בענין זה כפי מה שקדם:

ולא כן סברינן מימר אין להקדש וכו'. כדפרישית בפנים דעל אריכות הלשון דהתנא קאי דקאמר בדמי תרומה וכו' וזה ידוע דתרומה איקרי קודש וככלל הא דנשנה בערכין הוא. והר"ש פי' גם כאן וכתב דפריך ארישא בנפלה להקדש אמאי ירקבו ולא כן וכו'. וזו היא טעמו דמי עצים ומשני אר"י תיפתר שחרב אותו מקום וכו' וזה קשה דא"כ בנפלה להקדש בחרב אותו מקום איירי ובנפלה לחולין או לאיך אף במקום שאינו חרב מיירי דהא לא פריך אלא אהקדש והרי התנא בחדא בבא כללינהו ועוד דהא הקושיא

מ׳ בי

נוסחאות (ש"ס) למוכרו אפי' [כ"ס כי"ראקונד"ו] למוכרו אלא אפי'. (שע"ו) כהדא [כי"ר וכי"ג] דהכא.

אמר רבי סימון רבי ליעזר כדעתיה כמה דו אמר *תמן כל הפסולין עלו בידו כן הוא אמר הכא כל הטמאים עלו בידו ר' זעירא בעי או נאמר לא אמר ר' ליעזר אלא מפני גדירה ולא מודה ר"א בסאה שעלתה מתוך טבל שהוא צריך לקרות שם למעשרותיה אין תימר סאה שנפלה היא סאה שעלתה לא יהא צריך לקרות שם למעשרותיה א"ר מנא יאות אמר רבי זעירא דתנינן דבתרה סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין לית ר"א פליג אמרין חברייא קומי רבי יוסי יאות אמר רבי סימון די לא כן שורפין את התרומה מפני גדירה אמר לון וכי *ששה ספיקות דתנינן לא מפני גדירה הן ואין שורפין והכא מפני גדירה אין שורפין אותן חברייא אמרין בעון קומי רבי יוסי מה נפשך אם תרומה טמאה תשרף אם חולין הן מה בכך שיטמאו א"ל לאו לשום תרומה אכלה כלום תרומה טמאה נאכלת אלא טהורה ושמא טמאה לא אי אתם מודים שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה מה לי נולד לה ספק טומאה במקום אחר מה לי נולד לה ספק טומאה במקומה אלא אי בעיתון למיקשייה איקשון על הדא דתני רבי הושעיא דתני רבי הושעיא סאה תרומה טהורה שנפלה למאה סאה תרומה טמאה והדין נקודים כהדא חציי סאין.

חזקיה

רידב"ז

א"ר סימון ר"א כדעתי'. זה קאי על תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורי' דס"ל לר"א דתירוס ותשרף ע"ז אמר ר"ס דר"א לדעתי' דס"ל דתרומה טמאה עלתה בידו וע"ז אמר ר"ז מפני גדירה ר"ל מפני חומרא ס"ל דתישרף דהא שנפלה לתוך טבל צריך לקרות שם למעשרותי' וע"כ דאזלינן לחומרא לאידך גיסא דשמא לא עלתה כל התרומה בידו ור"מ ס"ל כר"ז והראי' מסיפא בסאה תרומה טהורה שנפלה לתוך ק' חולין טמאין לא פליג ר"א וס"ל דהסאה שעלתה תאכל נקודים אמרין חבריא קומי ר' יוסי יאות א"ר סימון דע"כ דס"ל היא סאה שעלתה בודאי דאם לא כן האיך שורפין תרומה מספק וכי שורפין את התרומה מפני גדירה בתמי' הא הסאה שמוציאה יש לה קדושת תרומה מדרבנן ואוכלה בתורת תרומה מדרבנן כדאיתא בתוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה תעלה וכן איתא ג"כ לקמן בסמוך וא"כ האיך שורפין אותה מספק מפני גדירה א"ל ר' יוסי וכי ששה ספיקות דתנינן לא מפני גדירה שורפין וה"נ מפני גדירה שורפין אותן כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י:

חבריא בעון קומי ר' יוסי [ותיבת אמרין מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] ממ"נ אם תרומה טמאה תישרף אם חולין הן מה בכך שיטמאו. פי' דפריך על רבנן דס"ל דתעלה ותאכל נקודים דלמה לן נקודים דממ"נ אם טמאה היא תישרף ואם חולין הן מה איכפת לן דיטמאו דס"ל הא דאמרי רבנן תאכל נקודים הוא קאי אתרומה דווקא על מה שהעלה ע"ז משני ר"י להבריא לאו לשם תרומה אוכלה כלום תרומה טמאה נאכלת אלא טהורה ושמא טמאה פי' דהתוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב כתבו דהסאה שהעלה תאכל לשם תרומה בקדושת תרומה והוא מדרבנן א"כ אפילו נימא דחולין עלתה בידו מ"מ צריך לאכול בקדושת תרומה ולפ"ז תרומה טמאה נאכלת בתמי' והאיך נאכלת בקדושת תרומה הא בעינן טהורה ושמא טמאה היא וע"כ צריך שיאכל נקודים דאל"כ נמצא דיש בהסאה הזאת חלק א' מק"א תרומה טמאה ויטמא את הכל **ומסיק אי** אתם מודים [ותיבת לא מחק הגר"א ז"ל] שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לאוכלה [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] מה לי נולד לה ספק טומאה במקומה מה לי נולד לה ספק טומאה במקום אחר פי' במקומה הוא שספק אם נטמאה בעצמה או לא וכמו כן בספק טומאה **במקום אחר** דשמא נתערב בה טומאה וע"כ יאכל נקודים שלא תטמא **הכל ויהי' הכל** תרומה טמאה אבל כשיאכל נקודים ולא נטמא הכל אוכל אף חלק התרומה טמאה שיש בו אחד מק"א מפני שבטל החלק תרומה טמאה בהשאר כההיא מתניתין בה"ד דתרומה טמאה בטל בטהורין [עיי' בתוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה ובלבד] אי בעיתון למיקשייה איקשון על הדא דתני ר"ה דתני ר"ה סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה חולין טהורין כנ"ל והדין נקודין כהדא חליי סאין ע"כ דברי ר"ה פי' דר"ה ס"ל דהא דס"ל לרבנן יאכל נקודים הוא כל החולין יאכל נקודים כמו בש"ס דילן במס' בכורות דף כ"ב וכ"ג נמצא לפ"ז הנקודים הוא שיאכל הליי סאין ונמצא דבכל הלי סאה יש מהלק התרומה טמאה ג' חלקי בילה בקירוב לפי חשבון סאה בק' סאין א"כ לפ"ז גם החולין צריך לאכול נקודים אליבא דר"ה ע"ז קשה קושייתכם אם חולין הן מה בכך שיטמאו ובש"ס דילן משני עולא משום גזירה שמא יביא קב מן החולין עיי"ש והכא משני חזקי' ומפרש אפילו חולין שאם לא יאכלו אלא נקודים מפני חלתן פי' שלא יטמאו את החלה ע"ז קאמר מילתי' אמרה איסור זרות בטילה איסור טומאה אינה בטילה דאל"כ כיון שנתבטל מטומאה מכבר האיך יטמא ע"י הכשר משא"כ לתירוצא דעולא בש"ס דילן הוא משום דחזר וניעור וגבי איסור נמי כן אע"פ שנתבטל חוזר וניעור משא"כ לשיטת חזקי' דע"כ לא נתבטל הטומאה מכל וכל ומטמא במשא דאי ס"ד דנתבטל האיך תטמא א"כ ע"י הכשר ע"ז פריך מהלפה שיטתי' דחזקי' תמן הוא אמר כמה יהא בעיסה ויהא יכול לעשותה בטהרה חזקי' אמר שתות ד' **קבין** פי' כמה יכול להיות בעיסה טמאה שנתבטל' שיכול לעשותה

פני משה

גמ' ר' אליעזר כדעתיה. לשיטתיה אזיל כמה דהוא אמר תמן בפרק ח' דזבחים באיברי תמימים שנתערבו באיברי בעלי מומין דקסבר ר"א אם קרב ראשו של אחד מהן יקרבו כל הראשים משום דתלינן כל הפסולין עלו בידו כלומר מה שעלה בידו והקריבו ראשון מן הפסולין הוא שהקריב וכבר עבר האיסור ולפיכך הותרו כולן להקריבן לכתחלה והכא נמי הוא אומר כן דכל מה שעלה בראשונה מן הטמאין והיא התרומה טמאה שעלה בידו ולפיכך תשרף: ר' זעירא בעי. על הא דר' סימון דמנא לך דטעמיה דר"א במתני' משום הכי הוא דילמא או נאמר דלא א"ר אליעזר תשרף אלא משום גדירה וחומרא בעלמא: ולא מודי ר"א וכו'. כלומר תדע דכי לא מודי בסאה תרומה שנפלה לתוך מאה טבל דמה שהעלה אותה צריך הוא לקרות שם למעשרותיו שתהא תרו"מ למעשרותיו כדתני ר' חייה בריש פרקין אלמא דלאו תרומה ממש מחשבינן לאותה סאה שעלתה דא"כ הלא היא עצמה תרומה והיאך קורא לה שם לתרומת מעשר כדמסיק ואז"ל אין תימר סאה שנפלה וכו' מפני מה צריך לקרות לה שם למעשרותי' אלא ודאי לא מחשבינן לה לתרומה מ.נש דנימא היא שעלתה כ"א לגדר וחומר' בעלמא קאמר ר"א דתשרף: א"ר מנא יאות א"ר זעירא. דלא קאמר ר"א הכא אלא מפני גדר וחומרא דהא חזינן ממה דתנינן דבתרה במתני' דלקמן סאה תרומה שנפלה לתוך מאה חולין טמאין תעלה ותאכל נקודים וכו' ולית פליג ר"א בהא ואי ס"ד דלאותה סאה תרומה שנפלה ממש מחשבינן לאותה שעלתה הוי לי' לר"א למיפלג אף בהך ולומר דתאכל כתרומה טהורה ממש אלא ע"כ דחושש רבי אליעזר שמא מן החולין הטמאין היא ולפיכך תאכל נקודים וכו' שלא יטמא מה שאוכל דלחומרא חיישינן שמא תרומה היא וה"ה במתני' גבי תרומה טמאה דקאמר תעלה ותשרף משום גדר תרומה טמאה ולחומרא הוא דקאמר: אמרין חבריא קומי ר' יוסי. אדרבה יאות הוא מה דקא"ר סימון דר"א לשיטתיה הוא דאזיל ואותה סאה שנפלה ממש מחשב להסאה שעלתה דאל"כ אלא כדר' זעירא וכי שורפין את התרומה מפני גדירה בתמיה הלא ספק הוא אם היא התרומה טמאה או לא: אמר להן ר' יוסי. ומאי קשיא לכו וכי ששה ספיקות דתנינן בפ"ד דטהרות על ששה ספיקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס וכו' ולא מפני גדירה אין שורפין כלומר וכי אין שורפין אותן אלא מפני גדירה וחומרא בעלמא והכא נמי אין שורפין אלא מפני גדירה: חברייא אמרי בעון קומי ר' יוסי מה נפשך וכו'. לחכמים דמתני' מקשו דמ"ט תאכל נקודים וכו' כדי שלא תטמא מה נפשך אם תרומה טמאה היא תשרף כלומר אם דמחשבינן לאותה סאה שעלתה שהיא היא שנפלה א"כ תרומה טמאה היא ותשרף ואם לאו אלא דמחשבת לה שמן החולין היא שעלתה א"כ מה בכך שיטמאו ולמאי תאכל נקודים או קליות: אמר להם. מאי תבעי לכו וכי לאו לשם תרומה הוא אוכלה אע"פ שספק הוא וכלום תרומה נאכלת אלא בטהרה שמא בטומאה בתמיה וכי לא אתם מודים שאם נולד לה ספק טומאה במקומה ולא על ידי שנפלה שאינו יכול לשורפה דשמא טהורה היא ואסור לשורפה דלא אמרו אלא על ששה ספיקות שמנו חכמים שם וא"כ מה לי שנולד לה הספק טומאה במקומה ומה לי שנולד לה במקום אחר ע"י שנפלה ומספקא לן אם היא שנפלה היא שעלתה וטמאה היא או מן החולין טהורין היא ומ"מ מכיון שבתורת תרומה היא נאכלת צריך לאוכלה שלא תטמא ע"י כבילה או כיולא בזה דחשיב במתני': אלא אי בעיתון למיקשייה אקשון על הא דתני ר' הושעיא. בדיקא דמתני' דאיהו תני האי דינא גופיה בסאה תרומה טהורה שנפלה למאה סאה תרומה טמאה שתעלה ותאכל נקודים או קליות ועליה הוא דשייך שפיר האי ממה נפשך אי דמחשב להסאה שעלתה שהיא התרומה טהורה שנפלה א"כ תאכל כמו תרומה טהורה ואם מן התרומה טמאה היא א"כ תשרף: והדין ניקודין וכו'. כמו בהלכה דלעיל:

הלכה ג מתני' סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין וכו'. בהא לא פליג ר"א כדאמרינן לעיל דלא אמר אלא להחמיר גבי תרומה טמאה שנפלה דתעלה ותשרף ומשום גדר שלא יבוא לאכלה אבל הכא כיון דתרומה טהורה היא שנפלה תעלה ותאכל נקודים וכו' משום חשש טומאה שמא יש בה מחולין טמאין שלא יטמאו את התרומה שבה:

חזקיה

מסורת הש"ס

זבחים עו.

טהרות פ"ד מ"ה. שבת טו. נדה נג

מראה הפנים

מפני מה ירקבו ולא ימכרו לדמי עולים א"כ העיקר חסר דהו"ל למיפרך יפדו וימכרו דהא בלא פדיה אסור בהנאה ומזה קשה גם על מה שהוגה בפירושו להקושיא ולתקלה ליכא למיחש דהקדש בדילי איגבי מניה הא ע"כ צריך פדייה קודם המכירה וא"כ תו לא הוי הקדש ולכתי איכא למיחש לתקלה ומאי פריך והעיקר דהסיפא אם נפלה טהורה קאי ואין אנו צריכין לדוחק פי' בזה: **ולא** מודי ר' אליעזר בסאה שהעלה מן הטבל וכו'. עיין לעיל בד"ה תני ר' חייא מה שנתבאר מענין זה:

חזקיה

שינויי נוסחאות (ס"ו) צריך [ד"ו] ליתא. (סי"ג) הן [ד"ו] ליתא. (סט"ו) אמרין [בכי"ר] ליתא. (סי"ז) שיט:או [בכי"ר] שניטמאו. (ס"ח) תרומה טמאה נאכלת [ד"ו] תרומה נאכלת. (סכ"א) ספק [ד"ו] ליתא. ספק [ד"ו] ליתא. (סכ"ב) אי [ד"ו] ליתא.

עמודי ירושלים

ר' אליעזר דעתיה כו' עי' מה שפי' הרא"ש ופני משה. אולם ראיתי בשיטה מקובצת לבכורות (ד' כ"ג ע"ב ד"ס ומי סי' מט) שהאריך הרבה בשם תוס' חיצוניות לבאר הסוגיא כילה יע"ש שביארה בדרך **יפה**.

מסורת הש"ס

חזקיה אמר אפילו חולין ששם לא יאכלו אלא נקודים מפני חלתן מילתיה אמרה איסור זרות בטל ואיסור טומאה לא בטל מחלפה שיטתיה דחזקיה תמן הוא אמר כמה יהא בעיסה ויהא יכול לעשותה בטהרה חזקיה אמר שתות ד' קבין וד' קבין וכא הוא אמר הכין אמר רבי יוסי תמן כשגיבל ואח"כ הפריש ברם הכא כשהפריש ואחר כך גיבל אמר רבי אבהו כל ימינו היינו טועין בה כמקל הזה של סומא עד שלמדנוה מן חשבון גימטריא קבא כמה עבד עשרין וד' ביעין *כמה סאה עבדה תשעין ושית ביעין שתות דידהו שית עשרה אין יגבול שית יש כאן כביצה טמאה ואין יגבול ארבע אין כאן שיור הא כיצד הוא עושה מיגבל חמש ונוטל ארבע מילתיה דחזקיה אמר ובלבד שלא תהא כביצה טמאה נוגעת בגומא מילתיה דרבי יוחנן אמרה ובלבד שלא תהא כביצה טמאה נוגעת בעיסה א"ר

גמ' חזקיה אמר אפי' חולין ששם יאכלו נקודים מפני חלתן. כל"ל והחולין דמתני' דלעיל קאמר דאילו חולין דמתני' דהכא טמאין הן וחלה שהופרשה מהן טמאה היא ונשרפת אלא אמתני' דלעיל דאיירי בסאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין שייך שפיר דלאו דוקא על הסאה שעלתה קאמרי חכמים תאכל נקודים אלא אפי' חולין של שם לאחר שהעלה אותה הסאה צריך שיאכלו נקודים פחות פחות מכביצה מפני החלה שלהן שלא יהא במקום א' כביצה וכדמפרש ואזיל טעמיה דחזקיה: מילתיה אמרה. ממילתיה דחזקיה שמעינן דקסבר איסור זרות בטל דאותה סאה תרומה טמאה כשנפלה לתוך החולין יש בהן איסור זרות ואיסור טומאה מחמת התרומה וכשיש בהחולין מאה סאה דמעלה את התרומה ובטל מהן איסור זרות אבל איסור חשש הטומאה בהן לא בטל דלא אמרו עולה באחד ומאה כ"א לענין איסור זרות שהחולין ישארו כמות שהיו ומותרין לזרים ומיהו הספק טומאה לא בטלה מהן ולפיכך יאכלו נקודים שלא יטמאו את החלה בכבילה: מחלפה שיטתיה דחזקיה תמן הוא אומר וכו'. הך מילתא דחזקיה לא מצאתי בכל הש"ס ונראה דאמתני' דפ"ג דחלה קאי דתנינן תמן נדמעה עיסתה עד שלא גלגלה וכו' נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה דבלאו הכי אין החלה נאכלת מחמת הספק טומאה ואם משגלגלה נולד הספק תעשה בטהרה מפני שהן חולין הטבולין לחלה ואסור לטמאותן בטומאת ודאי שמטמאת את החולין וצריך שיגמרנה בטהרה ועלה קאמר חזקיה כמה יהא בעיסה ויהא יכול לעשותה בטהרה שתות ארבעת קבין וארבעת קבין כלומר לכל ד' קבין וד' קבין מחשב לחלק השתות מהן וכדמפרש לה ר' אבהו לקמן שמעינן מיהת השתא לחזקיה דבנולד להעיסה ספק טומאה דמה דתנינן דתעשה בטהרה ובלבד שיהא בעיסה שיעור לעשותה בטהרה ולא שצריך לעשותה ניקודים בפחות פחות מכביצה והכא הוא אמר הכין דיאכלו נקודים מפני החלה שלהן ואמאי הא ג"כ כנולד להן ספק טומאה הן: תמן כשגיבל. העיסה ואח"כ הפרים החלה כדקתני משגלגלה וכו' ברם הכא מיירי בשהפרים וקורא שם חלה ואח"כ גיבל לריך שיזהר שיגבל עיסות קטנות בפחות פחות מכבילה: כל ימינו היינו טועים בה. בהך מילתיה דחזקיה. ולא היינו יודעין לפרש כוונתו כ"א כמקל הזה של סומא שהולך ממשמש בו ואינו יודע להיכן עד שלמדנוה מן חשבון גימטריא להבין דבריו: קבא כמה עבד כ"ד ביעין. שהקב הוא ד' לוגין וכל לוג מחזיק ששה בלים: כמה סאה עבדין תשעין ושית ביעין. לאו סאה ממש קאמר שהרי הסאה ששה קבין וששה פעמים כ"ד הן קמ"ד בילים אלא על המדה דנקט חזקיה בלישניה ארבעת קבין קאמר שהיא צ"ו בילים שד' פעמים כ"ד הן צ"ו: שתות דידהו שית עשרה. לפי שששה פעמים י"ו הן צ"ו. והשתא בעי לפרושי הא דקאמר חזקיה שתות ארבעת קבין דלענין מאי נקט הכי ומאי אשמעינן בחשבון הזה כדמפרש ואזיל. אין יגבל שית יש כאן בילה טמאה הך יגבל שית על ששה חלקים שבעיסה מיתפרשא ולאו שיגבל כל חלק וחלק בפני עצמו קאמר דאי הכי אין כאן שיעור שתתחייב בחלה דהא תמשת רבעי הקב הוא השיעור להתחייב בחלה ואפי' לשמאי דפ"ק דעדיות קב מיהא בעינן וכאן החלק הששי מד' קבין אינו כ"א ט"ז בילים אלא דה"ק אם יחלק בתחלה הד' קבין לששה חלקים שוין ויגבל חלק וחלק ולצרפן אח"כ שיהיו לעיסה אחת יש כאן בילה טמאה כלומר דאיכא למיחש דמתוך שמקפיד בתחילה על החלקים שיהו שוין וכדי שלא לטרוח בגיבול עיסה גדולה לפיכך הוא נוטל שיעור ט"ז בילים בתחילה ואח"כ עוד כפי אותו שיעור עד שישלים העיסה כמו שהוא רולה לעשותה מד' קבין שמא מתוך כך לא יזהר לעשות בטהרה קודם שיפרים החלה ותשאר כדי בילה בין החלקים ואותה בילה כבר יש בה חשש טומאה דהרי בנולד להעיסה ספק טומאה איירינן השתא אלא דחיישינן השתא דמחמת שהוא מכוין לחלקה בתחלה לחלקים שוין להקל מעליו טרחת הגיבול מכל העיסה ביחד לא ישים אל לבו להזהר בכל עשייתה בטהרה ובילה טמאה לרבותא קאמר דאפי' אם לא יזהר בכשיעור בילה אחת שהוא מניחה לכוין על ידה להחלקים הרי יש כאן בילה טמאה ותטמא את כל העיסה בטומאה ודאית וכן להחלה: ואין יגבל ארבע אין כאן שיור. כלומר וכן אם יגבל בתחלה לד' חלקים איכא נמי האי חששא גופה שהרי אין כאן שיור דד' חלקים של העיסה שוין הן מקב לכל חלק וחלק ומתוך שהוא מכוין לחלקים שוין יניח כדי בילה אחת שהוא מכוין בה את החלקים ואתי לידי טומאה כדאמרן: הא כיצד הוא עושה מיגבול חמש ונוטל ארבע. ואלא כיצד יעשה כך שיגבל לחלקים שאינם שוין כגון שיגבל לה' חלקים בתחילה וחמשה חלקים מעיסה של צ"ו בילים אי אפשר שיהו שוין אא"כ תחלק בילה אחת לחמשה ואז יהיה כל חלק וחלק שבעה עשר בילים וחומש בילה וזה ודאי לא יעשה שהרי כל עצמו שמגבל בתחלה לחלקים אינו אלא להקל עליו הטורח מגיבול כל העיסה ביחד וא"כ לא יטריח ג"כ לחלק הבילה לשברים כדי שיהו שוין ועוד דאף אם יעשה כך ליכא למיחש למידי דעיקר החששא בבילה אחת היא שמניחה באחרונה לכוין בה מדת החלקים שיהו שוין ומתוך כך יבא לידי שגגה שלא יזהר בה ותטמא וכאן שמחלק הבילה האחרונה לחמשה בכדי שישווה בה החלקים אין כאן חשש כלל דאף אם תטמא אינה מטמאה להעיסה דפחות מכבילה אינו מטמא אחרים: ונוטל ארבע. כלומר ואח"כ יפרים החלה מהעיסה ששיעורה ד' בילים שהוא א' מכ"ד מד' קבין וכדתנן בפ"ב דחלה שיעור החלה א' מכ"ד ואותה החלה כבר אמרינן לעיל דתלויה היא לא נאכלת ולא נשרפת מחמת הספק טומאה שנולד להעיסה בתחילה: מילתיה דחזקיה אמרה בלבד שלא תהא כבילה טמאה נוגעת בגומא. כלו' דשמעינן ממילתיה דס"ל דאע"פ שאין הבילה טמאה נוגעת בעיסה בודאי אפ"ה לריך ליזהר שלא תהא שם בילה טמאה אף שהיא מונחת בגומא שבעריבה בין החלקים דשמא תיגע בעיסה אח"כ כדחיישינן ואמר יש כאן בילה טמאה ואפי' אינו ברור שנוגעת בהעיסה וכדפרישית: מילתיה דר' יוחנן וכו'. ר' יוחנן פליג וס"ל דלא קפדינן אלא בלבד שלא תהא כבילה טמאה נוגעת בעיסה בודאי ולא חיים להא דחיים ר' אבהו אליבא דחזקיה: א"ר

לעשותה בטהרה חזקי' אמר שתות ד' קבין אלמא דכיון דנתבטל' אינה מטמאת ע"י הכשר. אר"י תמן כשגיבל ואח"כ הפרים פי' דהתם דקאי על נדמעת עיסתה עד שלא גילגלה כדפי' הפ"מ ז"ל דהוי טומאה שאינה מטמא' חולין אלא חלה ותרומה ואין בכוחה לטמאות אחרים ע"כ כיון שנתבטלה גוף הטומאה מעיקרא אינה חוזרת לטומאתה בעצמה כאן שאינה מטמאת אחרים א"כ היא בטילה משא"כ הכא כשהפרים ואח"כ גיבלן ביחד נמצא דבשעת הגיבול דמכשר דמטמאה אחרים ולא שייך ביטול. וראיתי בירושלמי שת"י שתלמידי הגר"א ז"ל מחקו הא דגרסינן והדין נקודין כהלי סאה. ובאמת לפי דברינו הוא כל עיקר הקושיא הא דפריך על ר"ה מזה כמבואר בדברינו ובאמת בשנו"א ז"ל גרס מפורש האי והדין נקודין כהליי סאין ומסיק דחזקי' בא לפרש דלאו דוקא חליי סאין אלא ד' קבין ושתות קב ואין בילה בשלימות מן הטמא ולפ"ז ה"פ דחזקי' בא לפרש דברי ר"ה דהליי סאין לאו דוקא אלא ד' קבין ושתית ומשני הא דהחולין שיאכלו ניקודין הוא מפני חלתן ומשנו"א ז"ל משמע דהי' לו גירסא אחרת בהאי סוגיא מהא דחזקי' ולפי הגי' שלפנינו אין להעמיד על החשבון ובל"ם שיש כאן ט"ס:
א"ר

לקמן פ"י ה"ב

מראה הפנים

חזקיה אמר אפי' חולין ששם יאכלו נקודים מפני חלתן. כדפרישית דעל מתני' דלעיל קאי בנפלה תרומה לתוך חולין טהורין וזה מוכרח הוא וה"נ אמרינן בבבלי בכורות (דף כג) אמתני' דלעיל ותני עלה אותן חולין לר"א מה הוא עליהן יאכלו נקודים וכו' אלא דהתם קאמר עולא טעמא אחרינא גזירה שמא יביא קב חולין טמאין ממין אחר וקב ועוד ממין זה סבר איבטלינהו ברובא וכיון דאיכא האי משהו מלא מין את מינו וניער ולא קאמר מפני חלתן ומיהו משמע נמי מהתם דאיסור טומאה לא בטל אע"פ שיש כאן אחד ומאה ורש"י ז"ל פי' שם נהא דקאמר לר"א מה הוא עליהן דלרבנן הא אמרינן בכולהו בין חולין בין ה-מה יאכלו נקודים או קליות וזהו לפירושו שפי' שם לעיל ד"ה דהאמרי חכמים תעלה היינו היבטל והאכל עם חוליה וכו' והתוס' שם הסכימו לפירושו והן כן דברי הר"ש דכאן ע"ש ומדעת הרמב"ם ז"ל נראה דפי' תעלה שמפרים הסאה תרומה מהן דבדין הזה וכן באם נפלה סאה תרומה למאה חולין שהעתיק בפ' י"ד בהלכה י"ג וכתב כלשון המשנה תעלה וסיים באחד ומאה משמע מל' המיותר הזה דהא ידעינן בהא באחד ומאה אלא דבא להשמיענו דה"ז כשאר תרומה שעולה באחד ומאה וצריך להפריש מה. הסאה התרומה כמ"ש בר"פ י"ג ולא ביאר כאן כלום מדין החולין מה הוא עליהן ונראה שהוא ז"ל פירש להא דבכורות דלר"א דוקא הוא דקאמר מה תהא עליהן ולטעמא דקאמר הכא מפני חלתן נראה ג"כ דלא היה חושש לזה ומשום דלחכמים דר"ש לקמן בפ"ב דחלה גבי מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה דס"ל יעשנה קבין וכו' וא"כ ה"נ דכותה דהואיל ויש בהחולין ספק טומאה יעשנה קבין ויתבאר עוד מזה לדעתו ז"ל גבי שתי קופות שהביא שם בהלכה יז יח ולקמן והן נלמדין מהאי תלמודא דפרק ז' לקמן בהלכה ו' ושם תמצא מענין זה בס"ד:

כמה יהא בעיס: ויהא יכול לעשותה בטהרה וכו'. דברי חזקיה הן סתומין כדא"ר אבהו כל ימינו וכו' וגם מה שפירש ר' אבהו הם ג"כ כחידה זו וכדאמרי' לעיל בסוף דמאי בדברו בלשונם כך כדי להבין דברי חכמים וחידותם ובאמת סוגיא זו קשה מן הקשות שבסדר הזה ופירשתיה על הדין עיסה שנולד לה ספק טומאה מפני שראיתי אחר כל החיפוש והעיון דא"א לפרש על ענין אחר לא לדברי חזקיה ולא לדברי ר' אבהו ומה דקאמר אין יגבל שית וכו' והיותר נאות להתפרש הכל הוא על דין הזה כמבואר בפנים ומה שהמנא בסוף ענין הזה דהחשבון אינו מכוון כל כך בגמגום אל תתמה על החזן הלא מ'ינו כעין זה בשמעתתא דמדת סלה דעירובין (דף פג) דקאמר דמדברים הבג"י:

שנויי נוסחאות (ס"א) אלא [ז"ו] ליתא. (ש"א) סאה [ד"ו] אתא.

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי׳ פ״א מהלכות הטומאה הי״ז
י
ב מיי׳ פי״ג מתרומות ה״ג
ד

גליון הש״ס וציון ירושלים

[ז]ברם הכא אפשר לחולין לעשות תרומה. עי׳ מפרש דהיינו אם אכל תרומ׳ כשוגג נעשו החולין תרומ׳. ודבריו תמוהין דהכי דנעשו כתרומה אבל מ״מ אינ תרומה ממש אבל לפע״ד הדברי׳ פשוט׳ שכ״ז שאין החולין מתוקני׳ ולא הפריש מן הטבל התרומה אפשר שתהיה תרומה וזהו כעין חילוקים של התוספות במנחות כג והמפרש כתב שהתוס׳ לא זכרו דברי הירושלמי כאן:

א״ר יוסי לרבי ירמיה לא מסתברא מה דאמר חזקיה לשעבר מה דאמר רבי יוחנן לבא א״ל אף אנא סבר כן ואיזו היא גומא על דעתיה דר״י א״ר יונה תיפתר שגיבל אחת בשבע עשרה ואתיא בעיסת מאתים רבי בא בר ממל בעי ולית הדא פליגא על רבי יוסי בר חנינא דאמר ריב״ח א *נבילה בטלה בשחוטה בטל מגעה והסיטה לא בטל לפי שאפשר לשחוטה שתיעשה נבילה א״ר יוסי תמן אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה [ז]ברם הכא אפשר לחולין להיעשות תרומה א״ר חזקיה רבי סימון קשייתה ורבי בא בר ממל קיימה. תני [ב] *סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה הרי אלו מדומעין ואין משלמין לה קרן וחומש על מקום אחר ולא ממקום אחר עליהן אלא לפי חשבון ובדבר

א״ר יוסי לר׳ ירמיה וכו׳. כלומר דמסתברא לן למימר דלא פליגי אלא בלכתחילה דמה דאמר חזקיה לשעבר לבתחילה צריך ליזהר בכך ולאו שאינה נוגעת בעיסה בודאי ומה דא״ר יוחנן לבא כלומר בדיעבד דלא חיים אלכתחילה. א״כ לשעבר ולהבא ממש קאמר וכלומר דחזקיה מחמיר טפי ולאו לטהרות שנעשו למפרע ונגעו באותה עיסה חייש אם היתה כבילה טמאה נוגעת בגומא ורבי יוחנן לא חייש לטהרות שנעשו למפרע אלא דדוקא מכאן ולהבא וזהו עיקר דלהאי פירושא אף רבי יוחנן מודה דחיישינן דנוגעת בגומא כדמפרש לקמיה אליביה אלא דאינו מטמא כ״א הטהרות שנעשו מכאן ולהבא וא״ל דאוף אנא סבר כן דבהכי פליגי: ואיזו היא גומא על ר׳ יוחנן. השתא דקאמרת דאף ר׳ יוחנן מודה בנוגעת בגומא לענין לטמא מכאן ולהבא והא לא מצית אמרת דבהך דנוגעת בגומא דאיירי בה חזקיה מודה ר׳ יוחנן דהא עלה קאמר ובלבד שלא תהא כבילה טמאה נוגעת בעיסה א״כ ש״מ דלהאי נוגעת בגומא דחזקיה לא חייש ר׳ יוחנן כלל אלא עד שתהא נוגעת בעיסה ואיזו היא גומא אליבא דרבי יוחנן דקאמרת דמטמאה בה בלהבא: תיפתר שגיבל אחת בשבע עשרה ואתיא בעיסת מאתים. כלומר דאם אחת מהחלקים שמחלק את העיסה לגבל בתחלה היא של שבע עשרה בילים מודה בה ר׳ יוחנן דחיישינן לענין טומאה להבא אף בנוגעת בגומא וטעמא דמילתא דמכיון שכל החלקים הן של שש עשרה ובאחת מהן בילה אחת יתירה שפיר חייש ר׳ יוחנן דמסתמא מניח לאותה בילה יתירה לאחרונה שיוסיף אותה לחלק האחרון שבהן שבתחלה מדרך לעשות לכל החלקים שוין ומה שנותר מוסיפין על חלק האחרון וכיון שכן אפי׳ אם היא בגומא איכא למיחש שמא לא יזהר בזו שמניח באחרונה ותיטמא וא״כ תטמא את כל העיסה: ואתיא בעיסת מאתים. והאי גוונא דכל החלקים יהיו של ט״ז כדאמר לעיל שהות מד׳ קבין ואחד מהן יהיה של י״ז לא משכחת לה אלא בעיסה שהיא של מאתים בילים וכלומר דאע״ג דנהי דלא משכחת לה בעיסה של מאה וכגון ד׳ קבין דאמרן לעיל וכד שדינן שיעור החלה דידהו עלייהו הוו להו מאה לכלל החשבון ולהכי קרינן עיסת ד׳ קבין עיסת טמאה ואף דד׳ בילים דשיעור החלה הן מתוך הד׳ קבין בעצמן שהן ל״ו בילים ולכל הכ״ג בילים מפרים חלה בילה אחת שהיא אחת מכ״ד מ״מ לענין החשבון נקטינן לסימן וקרינן מאה להעיסה של ד׳ קבין הואיל והחלה שלהן ד׳ בילים ושדינן עלייהו לסימן החשבון והשתא נהי דלא משכחת להא דאמרן בעיסת ד׳ קבין והיינו בעיסת מאה דלא תוכל לעשות כל שאר החלקים שוין ואחד מהן בתוספת בילה מ״מ תיקשי הא משכחת לה בעיסה שהיא יותר ממאה בילים עד שתוכל לעשות שאר כל החלקים של ט״ז ט״ז וא׳ מהן של י״ז אבל הא ל״ק דכיון דלא משכחת לה בעיסת מאה מוקמינן אעיסת מאתים ועוד דהואיל ונקט חזקיה בלישניה שהות ארבעת קבין וארבעת קבין מפרש לה ר׳ יוסי בר׳ בון נמי אליבא דר׳ יוחנן בעיסת מאתים והיינו שני פעמים ד׳ קבין וכדאמרן דלעיסת ד׳ קבין קרינן לה עיסת מאה ולשמונת קבין קרינן לה עיסת מאתים לרמז על השיעור

חלה מהן ושפיר משכחת לה לכל שאר החלקים של ט״ז ט״ז ולא׳ מהן של י״ז והיינו ג״כ לסימן החשבון ודשדינן עלייהו שיעור החלה דכשאתה מוסיף להעיסה עצמה של שמונת קבין שמונה בילים לכל ד׳ קבין ד׳ בילים תהיה שיעור העיסה מאתים בילים ועכשיו שדי עלייהו לחשבון השמונה בילים של שיעור חלה משמונ׳ קבין יהיו ט״ז בילים והשיעור חלה הוא מכל כ״ג בילים שבהן בילה אחת שהן ל״ו לכל ד׳ קבין עם שיעור החלה ועכשיו תוליא החלה של הח׳ בילים שהוספת עליהן עד שיהו מאתים והוא לערך שלים בילה ושדי עלייהו וזהו החלק האחרון שיש בו יותר מכל שאר החלקי׳ ולפע״פ שאין בו י״ז בילים ממש מ״מ יותר הוא מכל שאר החלקים לפי החשבון שאמרנו ולא דק ולחומרא הוא דלא דק: ולית הדא פליגא. הא דאמר לעיל בתרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין ועלתה התרומה דאף דאיסור זרות בטל איסור טומאה לא בטל אם פליגא על הדא דאמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא נבלה בטלה בשחוטה אם חתיכה אחת נבילה נתערבה בשתי חתיכות שחוטות בטילה ברוב. ומסיים הדין ולבתר מפרש טעמא: בטל מגעה. כלומר והאי בטל דאמרינן היינו לענין טומאת מגע אבל בטומאת משא והסיטה לא בטל דהא מיהת נושא את הנבילה שנתערבה: לפי שאפשר לשחוטה שתעשה נבילה. בלשין תמיה היא. א״נ לפי שאי אפשר גרסינן דהא אי אפשר לשחוטה שיהא לה דין נבילה דלאחר שנשחטה אי אתה מולא בה טומאת נבלה וה״ל מין בשאינו מינו ובטל ברוב וקס״ד דה״ה בתרומה טמאה שנתערבה בחולין נמי הכי דהאי אפשר לחולין שיעשו תרומה שאינו יכול לקרות שם תרומה על חולין מתוקנין ולר׳ יוסי ב״ח דס״ל בתר מבטל אזלינן כשהרוב המבטל אינו יכול להיות כהמיעוט הבטל הו״ל מין בשאינו מינו ונתבטל המיעוט והשתא האי מ״ד לעיל דאין איסור טומאה התרומה בטל ברוב החולין לימא דפליגא מילתיה על הדא דר׳ יוסי בר חנינא: א״ר יוסי. שניא היא דתמן כדאמרן וכי איפשר לשחוטה שתעשה נבילה אבל הכא איפשר הוא לחולין לעשות תרומה כלומר לענין טומאה דאיירינן הכא דאע״ג דשם תרומה לא חל על החולין המתוקנין לענין איסור זרות וכן שלא תפטור את הטבל דהו״ל מן הפטור על החיוב מ״מ בהא דאמרינן דאיסור טומאה לא בטל ממנה לא קשיא מהא דר״י ב״ח דשפיר משכחת לה שיהו החולין כתרומה שאם נגעה בהן הטומאה הרי הן טמאין כאותה תרומה טמאה והרי המבטל כמו הבטל והוי כמין במינו לענין דלא בטלה הטומאה ולא דמי לשחוטה דלא משכחת לה שום טומאת נבילה בעולם: ר׳ סימון קשייתה ור׳ בא בר ממל קיימה. כלומר לא כדקאמרת דר׳ בא הקשה זה ור׳ יוסי תירלה אלא ר׳ סימון הוא דהקשה כך ור׳ בא הוא דתרלה כדאמרן: תני. בתוספתא רפ״ו ואין משלמין לה קרן וחומש על מקום אחר. אם אכל תרומה בשגגה ממקום אחר אין משלמין מהן הקרן והחומש אלא לפי חשבון החולין שבהן כדתנן בריש פרק דלקמן שאינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין והלכך אינו יכול לשלם מן המדומע אלא לפי חשבון החולין: ולא ממקום אחר עליהן. אם אכל מן המדומע אינו משלם ממקום אחר אלא לפי חשבון התרומה שנדמעה בהן: ובדבר

מסורת הש״ס

בילה נח: מנחות כג. בכורות כג.

שבת קמב. תמורה יד

מראה הפנים

קמ״ד והירושלמית קע״ג ודלפורית ר״ו והכי תרתי שלא נדקדוק הן כדפירש״י ז״ל שם וכן התוס׳ דאין החשבון מכוון וכן נמי בענין דהאי במעתתא ואינו כ״א בסוף במה דקאמר לר׳ יוחנן בגיבל אחת בי״ז ואתיא בעיסת מאתים ויותר הכל מבואר בפנים:

נבילה בטילה בשחוטה וכו׳. כדפרישית דאפשר לשחוטה שתעשה נבילה בתמיה קאמר כדאמר במנחות (דף כג) דלנבילה אפשר שתעשה שחוטה דלכי מסרחה פרחה טומאתה אבל אי אפשר לשחוטה שתעשה נבילה ודברי ר׳ יוסי בר׳ חנינא דהכא כרב חסדא דהתם דבתר מבטל אזלינן וכן פסק הרמב״ם כרב חסדא בסוף פ״א מהלכ׳ אבות הטומאות וכמה שהשיג הראב״ד שם דהא כל אותה הסוגיא אליבא דר׳ יהודה היא דס״ל מין במינו לא בטל אבל לרבנן ל״ש הכי ול״ש הכי בטלה ברוב לענין טומאת מגע. וכלומר דהשתא למה ליה להרמב״ם להאי טעמא שכתב שם כדרב חסדא שא״א לשחוטה שתעשה נבילה אבל הנבילה אפשר שתטהר כשתסרח לפיכך תיבטל תיפוק ליה דלרבנן לעולם מין במינו בטל יש לומר לדעת הרמב״ם דהואיל דאשכחן בבכורות (דף כג) דמסיק ר׳ יוסי בר׳ חנינא דטהור טמא במגע אבל במשא מטמא וכדקאמר הכא ומשמע מהכא מדמקשה הש״ס בפשיטות מהאי דר׳ יוסי ב״ח א״כ לכ״ע הוא דקאמר הכי ונבאר השתא לגופא דטעמא לענין דלא בטלה אלא לטומאת מגע דהא בלא״ה ע״כ דאליבא דרבנן צריך טעמא מפני מה לא בטלה אף לענין טומאת משא דהא מין במינו לעולם בטל הוא אלא ודאי דה״ע דהאי ביטול לא דמי לשאר ביטול במין במינו כמו לענין איסור והיתר דקיי״ל יבש ביבש חד בתרי בטל במין במינו אבל גבי טומאה שנתבטלה ברוב לא בטלה אלא לענין טומאת מגע אבל לטומאה משא כמאן דאיתא דמי משום דדין דטומאת נבילה לא פרחה טומאתה ממנה אא״כ נסרחה ונפסלה אפי׳ לכלב וכר׳ יוחנן בבכורות שם דלא אסיק הש״ס התם בקשיא לר׳ יוחנן מהאיה דבהמה גסה שמפעה תרנגול דם דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא משום ביטול ברוב אלא מעיקרא מקודם דידעינן לטעמיה דר׳ יוחנן

אבל לבתר הכי דמפרש טעמייהו דבר פדא ור׳ יוחנן דלבר פדא דס״ל לטומאת משא התמורס עד לגר דדלים לגר התנגה הראויה לגר קרויה נבילה ור׳ יוחנן קאמר דהאי קרא למעוטי סרוחה מעיקרא דלא היתה מתחלה ראויה לגר הוא דאתי וכן ההיא דתרנגול דם דאע״ג דמעיקרא אתחזי אגב אמו אפ״ה אינה מטמאה אף במשא משום שנתבטלה ברוב תו לא קשיא לר׳ יוחנן ואמאי הא אמרינן טומאה שנתבטלה ברוב אין הביטול אלא למגע אבל למשא לא דכמאן דאיתא דמי דהא ליתא דנהי דבשאר טומאה שנתבטלה הכי הוא דהוית שאני התם דמעיקרא חזית היא עצמה לגר ויש בה לד תומר בנטמאת אף במשא אפי׳ כשנסרחה ואינה ראויה לגר עד שתפסל מאכילת כלב והלכך אמרינן הכי נמי כשנתבטלה ברוב מיהת לענין טומאת משא כמאן דאיתא דמיא הואיל והאי טומאה היתה ראויה לגר בתחילה אבל גבי תרנגול דם הוא עכ״פ בתחילתה לא היתה ראויה כלל לגר וכהי דאצטריך לטעמא דביטול ברוב משום דיש בה איזה לד ראוי כדקאמר דחזיא מעיקרא אגב אמיה מ״מ היא עצמה לא אתחזי כלל והלכך בתררה כשנתבטלה ברוב נתבטלה לגמרי בין למגע בין למשא וזהו נמי טעמיה דהרמב״ם כה״ד דפסק שם לעיל בהלכה י״ג כר׳ יוחנן דלעולם נבילה מטמאה עד שתפסל מאכילת כלב ודוקא בסרוחה מעיקרא הוא דממעטינן מקרא דלגר תתננה ובהלכה י״ו פסק בהאי דתרנגול דם נמי כר׳ יוחנן ובהלכה י״ו פסק לדין דהכא דלכאורה קשיא הא זה סותר להאי דלעיל וכדאקשו בגמרא דאם ביטול ברוב לא מהני לטומאת משא א״כ אמאי בהא דתרנגול דם אינה מטמאה אפי׳ במשא משום ביטול ברוב אלא דטעמא כדאמרן והשתא דאתינן להכי ממילא תבין דהיה לריך הרמב״ם להביא ה״ט דא״א לשחוטה וכו׳ וזה כדי ליתן טעם לשתי החלוקות לענין שלא מטמאה במגע וליתן טעם ג״כ למה מטמא במשא דלא תיקשי הא נתבטלה ולימא מכל הטומאות נתבטלה הלכך מסיים דטעמא דהאי ביטול ברוב לא דמי לשאר ביטול ברוב במין במינו משום דהכא טעמא הויא דהשחוטה אי אפשר שתהיה כנבילה אבל הנבילה:

שנויי נוסחאות (ס״ג) דעתיה [ד״ו] ליתא. (ס״ד) א״ר יונה [ד״ו] ר׳ יוסי בי רבי בון בשם ר׳ יונה. (ס״ס) מאתים [בכי״ר] סאתים. (ס״ח) שאפשר [בכי״ר] שאי אפשר.

מסורת הש"ס

ובדבר שאין דרכו להבלל. כלומר דדוקא אם הוא דבר שאינו דרכו להבלל זה בזה שלא יהא ניכר כלל אבל בדבר שדרכו להבלל כגון יין של תרומה שנפל לתוך יין חולין וכיו"א בו ונדמעה שזה מדבר שדרכו נהבלל ולא יהא ניכר כלל בזה הולכין אחר הרוב לענין דימוע שנפלו מהן עוד למקום אחר אבל לא לענין תשלומין קרן וחומש דלעולם צריך שיהו חולין מתוקנין וכאן אע"פ שרוב חולין אסורין לזרים הן:

הלכה ד מתני' בית שמאי אוסרין. דס"ל דאין תרומה טמאה עולה באחד ומאה של טהורה כדאמרי בטעמייהו הואיל ותרומה חמורה באסורה לזרים אינה מעלה: לאחר שהודו. כדקאמר בגמ' שהודו ב"ש לב"ה שהשיבו להם תשובה נלחת על תשובתן דאם החולין מעלין את התרומה שיש בה איסור מיתה לזרים לא תעלה תרומה טהורה את הטמאה שאין בה אלא איסור עשה לכהנים: ר"א אומר. דכך הוא הדין שתרום אותה סאה ותשרף דאותה סאה שנפלה היא שעלתה: וחכ"א אבדה במיעוטה. בטלה הטמאה בתוך מאה של טהורה ויאכל לכהנים הכל בטהרה וכל' כחכמים: גמ' אמרין נלא לחוץ ונלמד. ממה דנשמע משאר בני חבורה: לא מצינו וכו'. א"כ ב"ש הן שהודו לב"ה: שמע לה מן הדא. דתנינן בפ"ב דטבול יום המערה משקין של תרומה מכלי לכלי ונגע טבול יום בהקילוח וטבול יום פוסל את התרומה אם יש בו במשקה שנפל בו הקילוח כל כך לעלות יעלה בא' ומאה דקיי"ל הנילוק אינו חיבור לטהרה ולטומאה כדתנן בסוף פ"ח דטהרות והלכך לא נפסל כאן אלא הקילוח בלבד והוי כתרומה טמאה שנפלה לתרומה טהורה ועולה בא' ומאה והשתא אם תאמר דבמתני' ב"ה הוא דיודו לב"ש שלא תעלה א"כ מאן תנא הכי במתני' דטבול יום תעלה לא ב"ש ולא ב"ה וכך הוא בפ"ב דסוכה דמייתי להא: א"ר חנינה בריה דרבי הלל. דמהתם לא מוכחא מידי דנאמר ב"ה שנו אותה קודם שהודו להן לב"ש ואחר שהודו חזרו בהן מההיא דטבול יום: מתני' אמרה כן. ממתני' גופה שמעינן דב"ש הן שהודו לב"ה דקתני אחר שהודו ר"א אומר וכו' וכי ר"א לאו שמותי הוא מתלמידי ב"ש וקאמר תרום ותשרף אלמא ב"ש הודו לב"ה שתעלה: מתני'. בתוספתא פ"ו אמרה בהדיא כן אחר שהודו וכו' תעלה. ופריך הש"ס והרי ב"ש מסלקין להון לב"ה בתשובתן במתני' ואינון מודיי לון בתמיה וקאמר ר' אבין יש כאן תשובה אחרת שהשיבו להן ב"ה לב"ש על תשובתן כהדא דתני רבי הושעיא וכו' ומייתי לה בתוספתא שם כדפרישית במתני':

ובדבר שאין דרכו להיבלל אבל בדבר שדרכו להיבלל הולכין אחר הרוב אם רוב תרומה תרומה ואם רוב חולין חולין:

הלכה ב מתני' [א] סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה טהורין ב"ש אוסרין וב"ה מתירין אמרו בית הלל לבית שמאי הואיל וטהורה אסורה לזרים וטמאה אסורה לכהנים מה טהורה עולה אף טמאה תעלה אמרו להן בית שמאי לא אם העלו החולין הקלין המותרין לזרים את הטהורה תעלה תרומה החמורה האסורה לזרים את הטמאה לאחר שהודו ר' ליעזר אומר תרום ותשרף וחכמים אומרים [ב] אבדה במיעוטה. סאה תרומה שנפלה למאה הגביהה ונפלה למקום אחר רבי ליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי וחכמים אומרים [ג] אינה מדמעת אלא לפי חשבון. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה *ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רבי ליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי וחכמים אומרים [ד] אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון [ה] ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. *סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה ונפלה אחרת הרי זו מותרת [ו] עד שתרבה תרומה לחולין. [ז] סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק *להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר: גמ' *רבי יודן בר פזי ורבי אייבו בר נגרי הוון יתבון אמרין תנינן אחר שהודו מי הודה למי ב"ש לבית הלל או בית הלל לב"ש אמרין נצא לחוץ ונלמד נפקין ושמעון רבי חזקיה רבי אחא בשם ר' יודה בר חנינא לא מצינו שהודו ב"ש לב"ה אלא בדבר זה בלבד ר' יונה בשם ר' אביי שמע לה מן הדא [ח] *המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח יעלה באחד ומאה ואם תאמר ב"ה יודו לבית שמאי שלא תעלה מאן תני הכא תעלה לא בית שמאי ולא בית הלל אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל נאמר בית הלל שנו אותה קודם שיודו לבית שמאי אמר רבי יוסי [ז]מתני' אמרה כן אחר שהודו ר"א אומר תירום ותשרף ור"א לאו שמותי הוא א"ר חיננא מתניתא אמרה כן אחר שהודו אילו לאילו תעלה בית שמאי מסלקין לון ואינון מודיי לון אמר רבי אבין יש כאן תשובה אחרת כהדא דתני ר' הושעיא [ט] ומה טהורה שהיא בעון מיתה אצל הזרים עולה טמאה [י] שהיא בעשה אצל הכהנים לא כל שכן *אמר ר' יוחנן סאה תרומה שנפלה למאה חולין כל שהן מבטלין אותן מתני' פליגא על ר' יוחנן אינה מדמעת אלא לפי חשבון רבי

הלכה ה מתני' ר"א אומר מדמעת כתרומה ודאי. לטעמיה אזיל דס"ל אותה סאה שנפלה היא סאה שעלתה: אינה מדמעת אלא לפי חשבון. תרומה שבה ואינו אלא חלק א' ממאה לפי שהשאר חולין ואם יש באותו מקום אחר אחד ומאה לזה החלק תעלה וכגון שנתערבה עם סאה אחרת של חולין דאותו חלק א' ממאה של תרומה עולה בא' ומאה ואי אתה מוצא שתדמע אלא אם כן נתערבה אותה סאה עם פחות מסאה של חולין וכן כל כיוצא בזה:

גמ' אמר ר' יוחנן סאה תרומה שנפלה למאה. כלומר שכבר נפלה למאה בתחלה ועלתה וחזרה ונפלה למקום אחר הדין הוא שחולין כל שהן מבטלין אותה והכי הוא בהדיא לקמן בפ"ט בהלכה ו' א"ר יוחנן סאה תרומה שעלת מתוך מאה חולין כל שהן מבטלין אותה: מתני' פליגא על ר' יוחנן. דהא קתני לחכמים אינה מדמעת אלא לפי חשבון אלמא דמיהת מדמע היא אלא שאינה מדמעת כ"א לפי החשבון תרומה שבה:

רבי

אר"י סאה תרומה שעלתה מתוך מאה חולין כ"ש מבטלין אותן. דאפילו אין בתוך החולין אלא כ"ש מבטלות אותם משום דכבר נתבטלו בק"א מתניתא פליגא על ר' יוחנן אינה מדמעת אלא לפי חשבון משמע דעכ"פ בעינן ק' לבטל החלק ק"א שבאותה סאה ע"ז משני ר' יוסי בשם ר' יוחנן לא תני בשם ר' יוחנן אלא אינה מדמעת כל עיקר כרש אמר והוא שרבו חולין על השבון תרומה כדי שתבטל ברוב כן גי' הפנו"א ז"ל ומפרש דהא דקתני במתניתין מדמעת לפי חשבון נאו דצריך ק' חולין לבטל חלק הק"א של אותה סאה ז"א אלא דצריך רוב חולין לבטל חלק הק"א בהסאה הזאת אר"א והוא שנפלה למקום מדומע אחר מפרש בשנו"א ז"ל דנפלה לתוך נ"ט סאין שנדמעו מסאה אחת וחסר שם סאה להעלותה ונפלה לשם הסאה שעלתה מתוך מאה לא אמרינן דתצטרף עם החולין ז"א מחמת שלפי שחשבון מצטרף החלק ק"א עם התרומה דשם ע"כ דברי השנו"א ז"ל ועפ"ז יתפרש כל הסוגיא בע"ה דר"א ס"ל הא דתני במתני' לפי חשבון הוא דצריך ק' חלקים חולין לנגד החלק ק"א שבסאה זו ואי דבלא"ה כבר יש כנגדו ק' חלקים חולין ז"א משום דהוזר וניעור עכשיו שנפלה למקום מדומע ואינו בטל עכשיו ואי דמאי נ"מ הא עכ"פ אינו חסר כעת רק סאה אחת להנ"ט סאין דמדומע ואי דמצטרף השתא החלק ק"א מסאה הזאת מה נכך הא לנגד החלק ק"א הזה יש כנגדו גופי' ק' חולין וא"כ למאי נ"מ דתני במתני'

מראה הפנים

נבילה אסור כשהסרת ור"ל דלכשתסרת והטהר לגמרי שלא תהיה ראויה אפי' לכלב וזהו שכתב שתטהר כשהסרת ור"ל תטהר לגמרי שלא תהיה ראויה לכלב ומלמדנו בזה ד"ט דכאן מטמאה במשא הואיל ויש בה כד ההמור הזה ולא דמי להאי סרכה דלעיל דלא מטמאה אפי' במשא משום דהתם לא היתה ראויה היא בעצמה לגר מעולם אבל הכא היתה החתיכה נבילה ראויה לגר בתחילה זה טעם לטומאת משא אע"פ שנתבטל כדלעיל אבל למגע מיהת בטילה דא"א לנחוטה וכו' וזכינו מזה דלכוונה זו מביא הרמב"ם הא טעמא אע"פ שלענין הביטול עצמו לא היינו צריכין לזה הטעם אליבא דרבנן מ"מ משום החילוק דבין מגע למשא בענין הביטול ברוב כאן על כרחך דאתינן להאי טעמא כדאמרן ועיין מענין זה לקמן בסוף פ"ג דחלה ד"ה אמרין לית הדא דר' זעירא מה שנתבאר שם בס"ד:

ובדבר שאין דרכו להבלל וכו'. הרמב"ם ז"ל הביא לזה על דין המדומע שנפל למקום אחר שאינו מדמע אלא לפי חשבון כמ"ש בפי"ג בהלכה ג' וסיים בד"א בדבר שאין דרכו להבלל כגון חטים לחטים או קמח לקמח אבל דרכו להבלל כגון שמן וכו'. ואם רוב חולין הרי הוא כחולין ואינו מדמע אע"פ שהכל אסור לזרים. ופשוט הוא דאף דדברי הש"ס על ההוספתא דמיירי בענין התשלומין קאי מ"מ היינו הך שסרי אין לשלם אלא מהחולין המתוקנין כדהכן והביא הוא לעיל בפ' שבירי בהלכה יח וא"כ א"א לפרש דלענין התשלומין קאמר הש"ס דהא בין כך ובין כך מדומעין הן ואינן חולין

תוס' הרי"ד

אר"י ס"ה תרומה. יש להעתיק מה שכתבתי לרב גדול אחד בענין זה. ע"ד קושית כ"ת כ"י במס' יבמות דף פ"ל ע"א גבי חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות לא תעלה משום דהוי לי' דבר שיל"מ וכל דשיל"מ אפי' באלף לא בטיל וזה דר"א בדותא היא למאן אי לכהן מישרא שרי ואי לישראל מיסר ו'סור ע"כ והקשה כ"ת כ"י קושיא חמורה לפי מה דגרסינן במס' ביכורים בפ"ב ביכורים בירושלים אוסרין הערובתן בכ"ש ומפרש בירושלמי ירושלים עשו אותו כדבר שיל"מ דלא בטיל עי"ש משום דהוי דבר שיל"מ לגבי כהן גופיה דאם הוי' בטל בחולין הוי לו סיתר אכילה בחוץ לירושלים ולא בטל לגבי כהן לענין חוץ למחיצה משום דהוי דשיל"מ דיכול לאכלו בירושלים ע"כ הוי דשיל"מ גם לגבי זרים וכתב המג"א ז"ל בסי' ביו"ח ס"ק"כ דמזה מוכח דהמבטל בשבת דאסור על המבטל אם נתערב בהיתר אינו בטל משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מותר לאחרים ולא קשה אי לאחרים מישרא שרי ואי לדידי' לעולם אסור כמו דאמרינן ביבמות פ"ב ע"א הנ"ל אי לכהן מישרא שרי אי

שנויי נוסחאות (ס"ל) שיודו לב"ש [ד"ו] שיודו לה. ב"ט.

הר"א מגריידץ

תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו וכו'. נכתב בגליוני שבת קמ"ב א': הוא דמקשה הכי וכו' ע"ש ואינו מחוור חדא דאינו בשום ברייתא ועוד לשון ה"ש משמע דר"א אמתני' קאי ולא אברייתא לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר:

עמודי ירושלים תנינא

אחר שהודו אלו לאלו תעלה וכתב הש"ק סוכה (פ"ב ה"ח) וז"ל כתב הרא"ש בפי' בפ"ה דתרומות ברייתא היא ולא ראיתי בתוספתא ומפרש ב"ש מסלקין לון וכו' שהתא דש"ס

עין משפט נר מצוה

יא
א ב מיי' פי"ד מתרומות ה"ד

יב
ג ד מיי' פי"ג שם ה"ג

יג
ה מיימוני פ"ד ממקואות ה"ב וש"ה ה"א

יד
ו מיי' פי"ג מתרומות ה"ב ובמהלכ"ד וכ"מ

טו
ז מיי' שם ה"ו ובהלכ"ד וכ"מ

טז
ח מיי' פ"ה מטומאת אוכלין ה"ז

יז
ט מיי' פ"ז מתרומות ה"א

יח
י מיי' שם ה"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]מתניתין אמרה כן אחר שהודו וכו' ר"א לאו שמותי הוא. עי' תוספות ב"ב ד"ז ע"ב ובמהרש"א שם:

שבת קע' תמורה יג

שבת שם

שם

ירושלמי סוכה פ"ב הל"ח. עי' יום' בכת קל: ד"ה והם' כ:ה ז: ד"ה שמותי טבול יום פ"ב פ"ז.

לקמן פ"ט הל"ב.

רבי יוסי בשם ר' יוחנן לא תני בשם רבי יוחנן אלא אינה מדמעת כל עיקר ברם אמר והוא שרבה תרומה על החולין והוא שרבו חולין על חשבון תרומה כדי שתבטל ברוב א"ר לעזר והוא שנפלה למקום מדומע אחר על דעתיה דרבי לעזר חולין שלמעלן חולין שלמטן מצטרפים לעלות

סבר

ר' יוסי בשם ר' יוחנן. משני לה אליבא דר' יוחנן דלא תני בשם ר' יוחנן הכי במתני' אלא דהכי תני אינה מדמעת כל עיקר בנפלה למקום אחר: ברם אמר והוא שרבת תרומה על החולין וכו'. כלומר אבל אמר בה עוד קולא טפי אפי' והוא שרבת תרומה על החולין בפעם הראשון כגון שנתערבו שתי סאין תרומה עם סאה אחת חולין וחזר ונפלה סאה אחת מן המדומע הזה לתוך החולין והוא שרבו חולין השניים על חשבון תרומה באותה סאה כדי שתיבטל ברוב דס"ל דלא אמרו תרומה עולה באחד ומאה אלא כדי להעלות התרומה עצמה אבל תרומה שנדמעה ונפלה לתוך החולין בטילה ברוב לפי חשבון התרומה. ואם יש באותן החולין ארבעה שלישי סאה בטל שני שלישי תרומה שבאותה סאה ברוב: א"ר אלעזר והוא שנפלו לתוך מדומע אחד. אליבא דרבנן דמתני' דידן דקתני אינה מדמעת אלא לפי חשבון קאמר דדוקא בשנפלה אותה סאה שהגביהה למקום אחד לתוך החולין ולאפוקי אם נפל מקצת מהסאה למקום אחד ומקצתה למקום אחר ומפרש ואזיל לדברי ר"א אי לחומרא או לקולא קאמר: על דעתיה דר' לעזר חולין שלמעלן חולין שלמטן מצטרפין לעלות. בעיא היא אי נימא דדעתיה דר' אלעזר אליבא דרבנן דהחולין שלמעלן שהן באותה הסאה מצטרפין עם החולין שלמטן והן החולין שנפלה לתוכן כדי לעלות התרומה שבה לפי חשבון כגון הכא בסאה שנפלה למאה והגביהה א"כ יש באותה סאה חלק אחד ממאה תרומה והשאר חולין ואם אותן החולין שבסאה מצטרפין עם החולין של מקום אחר שחזרה הסאה ונפלה לתוכן א"כ א"צ שיהו בחולין השניים מאה פעמים כנגד אותו חלק המאה תרומה שבהסאה אלא אפי' הן פחות ממאה כפי השיעור של אותן החולין שבהסאה מעלין הן אותו חלק התרומה לפי שהחולין שבסאה מצטרפין הן להעלות והשתא הא דקאמר והוא שנפלו לתוך מדומע אחד ה"ט שכשנפלה כל הסאה ביחד למקום אחר הרי יש בה ג"כ חולין מפעם הראשון והא גופה קמ"ל דמצטרפין הן עם החולין השניים להעלות אותו החלק תרומה ולאפוקי בנפלה מקצת הסאה לכאן ומקצתה לכאן דאיכא למיחש שמא באותו המקצת אין בו מהחולין כלל ואם נפלה חצי סאה למקום זה וחצי סאה למקום זה היה צריך שיהו בשתיהן כדי להעלות החצי סאה בא' ומאה דבכל אחד מהן חיישינן שמא כל החצי סאה אין בה מהחולין:

סבר

במתני' דמדמע לפי חשבון משמע דצריך להוסיף מחולין על חלק הק"א הזה והיינו הא דפריך ע"ד דר"א חולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין לעלות פי' חולין שלמעלן מהסאה שנפלה וחולין שלמטן הוא הנ"ט סאין שנפלו לתוכן יצטרפו לעלות וא"כ מאי נ"מ בהא דמצטרפין התרומה הא עכ"פ לא נתדמעו יותר ומשני סבר ר"א חולין שלמעלן [גי' הגר"א ז"ל נעשו חרשין] נעשו חרשין פי' דחרשין הוא כמו בלק החרש במס' פסחים דף מ"ו ע"א עיי"ש בפרש"י ז"ל דדבר שאינו ניכר נקרא חרשין וקי"ל דביטול ההיתר לאיסור רק דווקא שניכר ההיתר קודם שנפל האיסור לתוכו אבל כשאינו ניכר תחלה ההיתר היכן הוא אלא ידעינן שיש כאן רוב היתר ואינו ניכר מקום ההיתר אינו בטל כמו שכ' הפלתי ז"ל בסי' ק"ב עי' בתוס' ותמצא כן וא"כ הכא שהסאה שלמעלן הי' רוב היתר ומיעוט איסור ונתבטל ברוב ואינו ניכר מקום ההיתר רק שנתבטל ברוב מטעם אחרי רבים להטות ונעשה הכל היתר ועכשיו שחוזר וניעור התרומה נעשה האיסור לאחר התערובות והלות האיסור בתערובות ולא הי' ניכר תחלה היכן הוא ההיתר אינו בטל כדמוכח מרבינו משולם ז"ל במרדכי ז"ל סוף מס' חולין וכמבואר באחרונים ז"ל דאם הלות האיסור הוא בתערובות ולא ניכר קודם לא האיסור ולא ההיתר רק שידעינן שיש כאן רוב היתר ומיעוט איסור אינו בטל א"כ הכא שחוזר וניעור התרומה ונעשה האיסור בתוך התערובות וקודם הלות האיסור דעכשיו לא הי' ניכר לא האיסור ולא ההיתר אינו בטל והגם דהי' ההיתר ניכר קודם שנפל בו החלק ק"א דתרומה מ"מ עכשיו שכבר נתערב והותר מצד רוב היתר והאיסור נתחדש בתוך התערובות אמרינן דהחולין שלמעלן נעשו חרשין אע"פ שלא היו חרשין מתחלה אבל עכשיו נעשו חרשין ע"כ אינו מצטרף החולין שלמעלן וצריך ק' מחולין לנגד החלק ק"א ועי' בתוס' ותמצא יסודות הזקים ע"ז [ולא דמי לכ"מ שלא דחוזר וניעור דמועיל ההיתר לבטל התם הוא דהאיסור בנ"ט א"כ כיון שנתבטל הטעם לא שייך כלל הזה ורבינו משולם ז"ל לא מיירי באיסורין דנ"ט] ונמצא לפ"ז דהוקימתא דר"א דמוקי מתניתין דעכ"פ מדמע לפי חשבון דצריך ק' מהחולין לנגד החלק ק"א שבו הוא בנפלה למקום מדומע אחר אבל בלא נפלה למקום מדומע אחר לא שמעינן דעתי' דר"א אם דס"ל כדתני ר' יוסי בשם ר"י דבעינן רוב חולין או שני בכ"ש והשתא קאי לפרש הסיפא סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה דס"ל לחכמים דלפי חשבון ור"א ס"ל כתרומה ודאי ע"ז קאמר ריב"ה והוא שנפלה לתוך חמשה מקומות וחיישינן על כל מקום ומקום שמא בו נפלה החלק תרומה אבל במקום אחד אף ר"א מודי דהוי לפי חשבון ור' יוחנן ס"ל אפילו במקום אחד אילפיי אמר על דר"א חולין שלמעלן נעשו חרשים פי' דהא דס"ל לר"א גבי פחות ממאה דמדמעת כתרומה ודאי הוא לאו דצריך ק"א לנגד כל הסאה ז"א אלא דצריך ק"א לנגד חלק התרומה והעיקר החומרא דאינן מצטרפין חולין שלמעלן לזה וחכמים ס"ל לפי חשבון משום דמצטרפין גם חלק החולין ע"ז פריך והא ר"א אמר על דרבנן חולין שלמעלן נעשו חרשין פי' דהא ע"כ בסאה שעלתה מתוך מאה דס"ל לרבנן לפי חשבון ע"כ דאינו מצטרף החולין שלמעלן דאל"כ לא משכח"ל לעולם האי דינא דהא איכא לעולם ק"א ואיכא לעולם החשבון הזה דק"א וע"כ דס"ל לרבנן בסאה העולה מתוך מאה דנעשו החולין חרשין דאל"כ לא משכח"ל הא דמדמעת לפי חשבון וע"כ דס"ל דנעשו חרשין א"כ ק"ו הוא מה בסאה העולה מתוך מאה ס"ל לרבנן דנעשו חרשין לא כ"ש בסאה מדומע בפחות מק' דהא ע"כ נעשו חרשין וכוונתו להקשות מהמשנה גופה דע"כ לרבנן החולין נעשו חרשים דאל"כ האיך מדמע לפי חשבון הא איכא לעולם ק"א שיעור ביטול ורק דמייתי מר"א משום דר"א אמר בפירוש על המשנה

תוס' הרי"ד

א לישראל לעולם אסור דשאני הכא דהוי דשיל"מ לגבי אחרים גופא דהא אסור לאחרים לאכול בשבת עד למוצאי שבת וא"כ הוי על אחרים דשיל"מ בשבת גופא והלכך אסור נמי על המבשל ורא' מבכורים בירושלים עיי"ש וקשה הא הכא נמי גבי חטאת טהורה הוי דשיל"מ לגבי כהן גופי' לענין חוץ למחיצה כמו ביכורים בירושלים וזהו היא קושיא תמוהה וזהו תוכן קושית כ"מ כ"י. ונראה לפענ"ד להרץ בע"ה על נכון דגרסינן בירושלמי מס' תרומות פ"ה על מהמתניתין סאה תרומה שנפלה למאה והגבי' ונפלה למקום אחר ר"א אומר מדמעת כתרומה וודאי וחכמים אומרים אינ' מדמע אלא לפי חשבון סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפלה מן המדומע למקום אחר ר"א אומר מדמעת כתרומה וודאי וחכ"א אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון וכו'. אר"י סאה תרומה שנפלה למאה חולין כ"ש מבטלין אותן וכו' עי' בגנו"א ז"ל דמפרש כיסב וס"ג ר' יוסי בשם ר"י לא תני בשם ר"י אלא אינה מדמעת כל עיקר ברם אמר והוא שרבו חולין על חשבון תרומה לבטל ברוב עיי"ש בגנו"א ז"ל אמר ר"א והוא שנפלה למקום מדומע אחר ע"ד דר"א והגר"א ז"ל גרים ע"ד דרבנן חולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין לעלות סבר ר"א מימר חולין שלמטן נעשו חרשין והגר"א ז"ל גרים ע"ד דרבנן חולין שלמעלן נעשו חרשין אריב"ח והוא שנפלה לחמשה מקומות אבל אם נפלו כולן למקום אחד אף ב"ה מודה ר"י אמר אפילו נפלו כולן למקום אחד היא המחלוקת אילפיי אמר על דר"א חולין שלמעלן נעשו חרשין והא ר' אלעזר אמר על דרבנן חולין שלמעלן נעשו חרשין מה בין ר"א ורבנן חומר הוא בסאה שעלה מתוך מאה או אינו אלא קל אמרי כיי דמר ר' יוחנן סאה תרומה שנפלה למאה חולין כ"ש מבטלין אותה ע"כ העתקה ירושלמי הזה אות באות. ומפני שאמרו המפרשים פירושים שונים וחמור להבין ועמלו הרבה לפרש הסוגיא וכל הפקלא וטריא דסוגיא הזו ובאשר שלפענ"ד הענין של הירושלמי הזה כוונה עמוקה ע"כ נראה לפענ"ד לפרש בע"ה בדרך האמת וזה הוא. כתב המרדכי ז"ל בסוף מס' חולין בשם רבינו משולם ז"ל דדבר הבא לעולם בתחילתו ע"י תערובת אינו בטל ומביא ראי' מהא דגרסינן בפ' כל היד ובפ' כיצד הרגל דאי אפשר לש"ז בלא נתגותי זיבה וכן בפ' מצות חליצה אי אפשר לדם בלא נתגותי רוק וקשה למה אינו בטל הרוק בדם וזיבה בש"ז א"ו דכל דבר שהתחלת ביאתו לעולם ע"י תערובה אינו בטל. והקשה המל"מ ז"ל בפ"א מה' מטמאי משכב ומושב מהא דהכן גבי שליא נימוק שילד עד שלא יצא וא"כ קשיא שליא שהתחלת ביאתו לעולם ע"י תערובת ואפ"ה בטל ברוב ונראה דעיקר החילוק הוא שכל דבר שתחילת איסורו או טומאתו הי' מעורב לא שייך בי' ביטול והיינו ההיא דזוב וירמה אבל גבי שליא דאף קודם שיצא לא הי' העולם תלה עליו טומאה כל שניכר הולד קודם בנימוק שייך בי' ביטול שהרי תח לא חלות טומאתו לא הי' מעורב עכ"ל המל"מ ז"ל עיי"ש. ונמצא דעיקר החילוק הוא דתלי בחלות איסורא או הטומאה אי חלה האיסור או הטומאה בשעה שהי' ניכר ונתערב אח"כ בטל אבל אי לא חלה האיסור עד לאחר התערובת אינו בטל וכן כתבו כל האחרונים ז"ל דתלי בנכר האיסור או שלא ניכר הא סור והקשו כל האחרונים ז"ל על הך דינא דהמרדכי ז"ל דהא המרדכי ז"ל גופי' פסק בשלא הי' ניכר הא סור עד לאחר התערובת הוא קל יותר דאפילו דשיל"מ בטל וכן פסק בשו"ע א"ח וביו"ד סי' ק"ב גבי גיגית יין שבת בשבת לתוך היין דבטל אפי' דהוא דשיל"מ משום דכיון דלא ניכר האיסור קודם הוא קל יותר והירך הכו"פ ז"ל והט"ז ז"ל והפמ"ג ז"ל דאימתי כתב המרדכי ז"ל בשלא ניכר האיסור עד לאחר התערובת אינו בטל כלל היינו דווקא שגם היתר לא הי' ניכר בפ"ע ולא הי' לו חזקת היתר מעולם כגון גבי זיבה וש"ז דגם הש"ז לא הי' ניכר בפ"ע ולא הי' לו חזקת היתר מעולם. אבל בגיגית יין דיין המבטל הי' ניכר בפ"ע והי' לו חזקת היתר קודם בפיר בטל האיסור אע"פ שלא הי' ניכר קודם התערובת

ומבית

מראה הפנים

חולין מתוקנין ואין לשלם מהן אע"פ שהרוב הוא חולין אלא איידי דאיירי בתוספתא במדומע ולפי חשבון מסיים הש"ס דהא דאמרינן דהולכין במדומע לפי חשבון היינו בדבר שאין דרכו להבלל וכו' וא"כ אם נפל מזה למקום אחר הולכין אחר הרוב לענין דימוע קאמר ומיהו ע"כ צ"ל דסתמא דמתני' דריש פרק דלקמן פליג אהוספתא בענין התשלומין ולפיכך נקט הרמב"ם לסתמי דמתלק הש"ס לענין דימוע בדוקא:

לא תני בשם ר' יוחנן אלא אינה מדמעת כל עיקר. ואזלא הא דלקמן אליבא מה דהוי גורס ר' יוחנן במתני' לחכמים והרמב"ם ז"ל לא היה חושש לכל זה אלא כפי גירסת הספרים שלפנינו וכ"כ בפי"ג בהלכה ג' וכן הובאה בפ"ק דתמורה (דף יב) לדברי חכמים במתני':

חולין שלמעלן וכו'. יש לפרש ג"כ לאידך גיסא דהחולין שנפלה הסאה לתוכן הן הנקראין חולין שלמעלן מפני שכשנפלה לתוכן ונתערבה הסאה בהן הם למעלה והחולין שבתוך הסאה הן הנקראין חולין שלמטן שנתערבו בתוך שאר החולין שעליהן ולפי' זה מתיישב יותר על הלשון להא דקאמר חולין שלמטן נעשו חרשין כלומר אלו החולין שמדומעין בהסאה נעשו כחרשין ואינן חוזרין וניעורין להצטרף עם החולין שנפלו לתוכן והן שלמעלה כדאמרן ומ"מ לענין כוונת הענין חדא היא והמסקנא דאינן מצטרפין החולין אלו עם אלו כדקאמר סבר ר' לעזר מימר וכו' וצריך שיהו באותן החולין שנפלה לתוכן לבדן כדי להעלות התרומה שבהסאה לפי חשבון וכן לא זכר הרמב"ם שם מצירוף החולין כלום מיהו מה דמשמע הכא אליבא דר' לעזר דדוקא שנפלו למקום אחד וזה אף לפי מסקנת הש"ס דאין החולין מצטרפין אלו עם אלו כמבואר בפנים דלמאי דמסיק דחולין שלמטן נעשו חרשין צריך לפרש דהא דקאמר והוא שנפלו לתוך מדומע אחד היינו לקולא לאפוקי בנפל מקצת למקום זה ומקצת למקום אחר דאינו מדמע כלל וזה מוכרח דאל"כ מה בין למאי דס"ד בענין הצירוף ובין למאי דמסיק לענין אם נפלו למקום אחד או לא הא ע"כ צריך לפרש להא דקאמר והוא שנפלו למדומע אחד גם למאי דמסיק בענין הצירוף אלא דחזינן דהרמב"ם לא חילוק כלום בין נפל כולו למקום אחד או לא ואף דדברי ר' אלעזר אליבא דחכמים דמתני' הן ונראה דטעמו ז"ל דסמך על הא דא לפיי בהלכה דלקמן דאליבא דר"א דמתני' קאמר להא חולין שלמטן וכו' ודלא כר' אלעזר דמתני מילתיה אליבא דחכמים ואף דבענין דהחולין שלמטן נעשין חרשין משמע דכ"ע מודים בזה דהרי לא כתב כלום מצירוף החולין מ"מ עיקר מלתיה דר' אלעזר בהא דקאמר והוא שנפלו לתוך מדומע אחד מיפרכא. והיותר נראה לפרש להא דר' לעזר דה"ק והוא שנפלו לתוך מדומע אחד כלומר הא דקאמרי חכמים דאינה מדמעת אלא לפי חשבון היינו דוקא שנפלה רובה הסאה לתוך שיעור מדומע אחד וזהו אם נפלה לפחות מסאה כדפרישית במתני' ונקרא מדומע אחד שבשיעור כזה נעשה מדומע מחמת זהו חלק ממאה תרומה שבהסאה ולאפוקי אם נפלה לסאה אחרת דאין נעשה מדומע בהרי אותו החלק תרומה עולה בא' ומאה ובזהו הש"ס אם על דעתיה דר' אלעזר חולין שלמעלן וכו' כדפרישית וכלומר דאי נימא הכי א"כ לא משכחת לה שנפלה למדומע אחד אלא א"כ אין באותן החולין שלמעלן ושלמטן כדי להעלות בא' ומאה להחלק התרומה שבסאה

וזה

שינויי נוסחאות (ש"א) תני בשם ר' יוחנן [בכי"ר] תני ר' יוחנן. (ב"ב) ברם אמר [בכי"ר] יהודה ברבי אזר. (ש"ה) למקום [ד"ו] לתוך.

סבר רבי לעזר מימר חולין שלמטן נעשו חרשין. אמר רבי יוסי בן חנינא והוא שנפלה לתוך חמשה מקומות אבל אם נפלו כולן למקום אחד אף רבי אליעזר מודי רבי יוחנן אמר אפילו נפלו כולן למקום אחד היא המחלוקת חילפיי אמר על דרבי ליעזר חולין שלמטן נעשו חרשין והא ר' לעזר אמר על דרבנן חולין שלמטן נעשו חרשין מה בין רבי ליעזר ורבנן חומר הוא בסאה שעלת מתוך מאה

או

סבר ר' לעזר מימר חולין שלמטן נעשין חרשין. כלומר דלחי לה הש"ס דלא היא דלא תפרש לדברי ר' אלעזר הכי אלא דסבר הוא דחולין שלמטן אינן מצטרפין עם החולין שבהסאה דהן כהחרש הזה שאינו שומע ואינו מתערב עם שאר בנ"א כך צריך שיהו בהן כפ"ע כדי להעלות אותו החלק תרומה והא דקאמר והוא שנפלו לתוך מדומע אחד הא קמ"ל דלאפוק' אם נפל מקצת למקום זה ומקצת למקום אחר דאינה מדמעת כלל דבכל א' מהן אינן דשמא מהחולין שבהסאה הן ואין בהן תרומה כלל ולקולא היא ואיפכא ממאי דס"ד מעיקרא:

הלכה ו מתני' אין המדומע מדמע. אלא לפי חשבון. כגון אם נפלו עשר סאין של תרומה לתשעים סאה חולין ונדמע הכל ונפל מהמדומע ה"ה עשר סאין לפחות ממאה חולין נדמעו לפי שיש בעשר של מדומע סאה של תרומה ואם נפל לתוכן פחות מעשר סאין אינן מדמעות: ואין המחומץ מחמיץ אלא לפי חשבון. כהאי דתנן בפ"ב דערלה שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו דתכ"א בין שנפל האיסור בתחילה בין בסוף לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ אבל הכא זה וזה גורם הוא וקיי"ל דמותר והיינו לפי חשבון עד שיהא בהותו של איסור בלבד כדי לחמץ: ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. דקיי"ל ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה שאין בו ארבעים סאה ודוקא אם נפלו לתוך המקוה מן הכלי אבל אם נמשכו השאובין ע"ג קר קע או בתוך הסילון וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקוה וירדו להמקוה אינם פוסלין את המקוה עד שיהו מחצה על מחצה כגון שהיו שם עשרים סאה מי גשמים והמשיך לתוכן עשרים סאה שאובין פוסלין אותן אבל אם היו שם עשרים סאה ומשהו מי גשמים כל שהמשיך לתוכן שאובין ואפי' עד אלף סאה אינם פוסלין והיינו לפי חשבון שאם היו מחצה על מחצה פוסלין ואם היו רוב הארבעים סאה מן הכשרים אינן פוסלין: גמ' והוא שנפלו לתוך חמשה מקומות. לאו דוקא חמשה מקומות קאמר אלא כלומר שנפלו לתוך כמה מקומות של חולין ובכה"ג ר"א מחמיר דבכל אחד מהן איסינן שמא מהתרומה שבמדומע נפלו לשם ומדמעת כתרומת ודאי אבל אם נפלו כולן למקום אחד אף ר"א מודי הואיל דאית בהו ודאי חולין אינה מדמעת כתרומת ודאי: ר' יוחנן אמר וכו'. דאפי' למקום אחד מחמיר ר"א במדומע: על דר' אליעזר. כלומר אליבא דר' אליעזר דס"ל מדמעת כתרומה ודאי אע"פ שיש בתוכן חולין טעמיה משום דאמרינן חולין שלמטן נעשו חרשין אותן החולין שנפל המדומע לתוכן הרי הן כחרשין ואינן מצטרפין עם החולין שבמדומע דנימא שחוזרין וניעורין כשנפלו לתוכן דהחולין האלו כחרשין הן ועד שיהא בהן כדי להעלות בא' ומאה להמדומע: והא ר' לעזר. דהוא אמורא דלעיל בהלכה שלפניה אמר דעל דעתייהו דרבנן אמרינן חולין שלמטן נעשו חרשין כדפרישית שם והשתא לחילפיי דאמר דר"א הוא דס"ל הכי א"כ מה בין ר"א דמתני' ובין רבנן: חומר הוא בסאה שעלת מתוך מאה. כלומר שאני במתני' דלעיל דמיירי בסאה שעלתה מתוך מאה ונפלה למקום אחר דחומר הוא ואפי' לרבנן דלא ס"ל אותה סאה שנפלה היא שעלתה מ"מ כיון דסאה נפלה וסאה עלתה מחמירי לענין זה דאין מצטרפין החולין שבה עם החולין שלמטן והן שנפלו לתוכן דנעשין כחרשין. ועד שיהו בהן עצמן כדי להעלות החלק תרומה שבהסאה אבל הכא מכיון שהמדומע הוא שנפל לא אמרינן הכי אלא אליבא דר"א דמחמיר במדומע:

או

המשנה הזאת דלרבנן נעשו החולין חרשין ע"כ מייתי הא דר"א כדרך הש"ס הזה וקס"ד דאף ר"א ס"ל כדתני ר' יוסי בשם ר"י דבעינן עכ"פ רוב חולין בהולין גרידא ורק בנפלה למדומע מחדש ר"א דבעינן ק"א אבל לית מאן דפליג על הא דר' יוסי בשם ר"י דבעינן רוב חולין וא"כ ק"ו הוא לסאה שנדמע לפחות מק"א דאל"כ נמצא סאה העולה מתוך מאה סאה חמור מסאה שנדמע בפחות מק"א כדמסיק חומר הוא בסאה שעלתה ממאה או אינו אלא קל בתמי' ופשיטא דסאה שעלתה מתוך מאה קל וק"ו לסאה שנדמע דנעשו חרשין דדיינינן לי' לתערובת שאינו ניכר קודם הביטול ואין יכולין החולין האלו לסייע להחולין הבניים לבטל משום דלא הי' ניכר קודם התערובת השני לא האיסור ולא ההיתר וכמו בסאה שעלתה מתוך מאה ונפלה להולין אחרים דמדמע לפי חשבון ולכל הפחות בעינן רוב הולין לנגד כל החלק ק"א אלמא דהחולין הראשונים אינן מסייעין לבטל כדתני ר' יוסי בשם ר' יוחנן א"ו דלכו"ע אינו מצטרף לחולין הראשונים לבטל רק דנחלקו ר"א ורבנן דר"א ס"ל דצריך ק"א לנגד כל הסאה ולרבנן בעינן רק לנגד חלק התרומה ע"ז משני דז"א דרבנן לא ס"ל ברישא דנעשו חרשין החולין וא"צ רוב חולין לנגד חלק הק"א אלא כיי דאמר ר' יוחנן סאה של תרומה שעלתה מתוך מאה חולין כ"ש מבטלין אותן ולא כדתני ר' יוסי בשם ר' יוחנן דבעינן רוב חולין ז"א דלא בעינן רוב חולין ומתני' דתני מדמע לפי חשבון דמשמע דעכ"פ מדמע הוא דווקא בנפלה למקום מדומע אחר ומשום חוזר וניעור ונתהדש האיסור בתוך התערובת ולא הי' ניכר לא האיסור ולא ההיתר קודס הלות האיסור דעכשיו אבל בלא"ה אלא בהולין גרידא בטל בכ"ש ולא כדתני ר' יוסי בשם ר' יוחנן דבעינן רוב חולין אלא דשני בכ"ש ולא נעשו חרשין רק בשנפלה למקום מדומע אחר כדפירשנו. ודע דהגר"א ז"ל בכי"ק מגי' כאן בירושלמי כך קודס ע"ד דר"א חולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין נקד ב' נקודות וגורס במקיס ר"א ע"ד דרבנן וכו' ומסיק סברי רבנן חולין שלמעלן נעשו חרשים ומגי' א"כ התיבות הללו והוא שרבו חולין על התרומה שתיבטל ברוב ברס תרומה על חולין מודו רבנן לר"א וא"כ מתחיל אריב"א ונראה מהגהתו זאת דמפרש דקאי על הסיפא בשנדמע לפחות מק"א ע"ז יקשה לרבנן דס"ל דמדמע לפי חשבון משמע דמהדש הדימוע ע"ז פריך ע"ד דרבנן כו' מצטרפין לעלות וע"ז משני דנעשו חרשין וע"ז מסיק באיזה מדומע פליגי רבנן על ר"א וס"ל לפי חשבון דווקא ברוב חולין אבל ברוב תרומה הוי כתרומה ומודו רבנן לר"א דמדמעת כתרומה ודאי ואינו מבורר האיך מפרש לכל הסוגיא והמעתיק הגהת הגר"א ז"ל לא שם לבו להב' נקודות הנ"ל וזהו עיקר גדול:

תני

מראה הפנים

וזה קשה דאי סכי אין בהחולין שבניים כ"א פחות מהלק אחד של מאה בסאה שהרי באותה סאה הראשונה שנפלה למאה והגביהה יש בה צ"ט חלקים חולין וחלק אחד תרומה וכשנתערבה עם חלק האחד ממאה של מקום האחר יש כאן להעלות התרומה בא' ומאה ולא הוה שייך לומר בה שנפלה למקום האחר אם אין בו אלא פחות מא' ממאה של סאה וקאמר הש"ס דלא היא אלא סבר ר"א מימר וכו' דאינן מצטרפין והשתא משכחת לה שנפלה לפחות מסאה והיינו פחות מחלק א' ממאה מסאה:

ואין המחומץ מחמיץ וכו'. מה שפי' הר"ב ונמשך אחר הר"ש זהו דלא כהלכתא דלא אתיא אלא למ"ד זה וזה גורם אסור ומה שפירשתי בפנים הוא אליבא דחכמים דערלה וכן פירשו התוס' בתמורה (דף יב) ויש שם ע"ש בדבריהם דחכמים ס"ל זה וזה גורם מותר וכן מאי דמבואר בפנים בפירושא דמים שאובין הוא כר"א בן יעקב בתמורה שם והלכתא כותיה וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ד דמקואות ומענין מה דמשמע מרהטת כסוגיא דגמרא נתבאר בדיבורים דלמעלה:

עד שתרבה תרומה לחולין. פירשתי בפנים כדעת הרמב"ם ז"ל בפירושו וכן בחיבורו בפ' יג הלכה ה' והראב"ד ז"ל כתב אינו כן וכו' ופי' כפי' הר"ש והר"ב אחריו שאם נפלו כ"א סאה אחר סאה וכו' דשמא הוא מגביה כחולין והתרומה נשארת שם וכו' וכתב הכ"מ דטעמיה דהרמב"ם שלא נחר בפי' הזה משום דממתני' דלעיל משמע דלא אמרינן שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת דהא קאמרי הכמים דהמדומע מדמע לפי חשבון וכו' ע"ש ואי משום הא לא הריא דממתני' דלעיל לא קשה מידי לפי' הראב"ד דאיכא למימר דיל הכא לחומרא וזיל הכא לחומרא דלעיל חיישינן שמא אף לתרומה היתה באותו מדומע שנפל למקום אחר ומדמעת מיהת לפי חשבון והכא איפכא חיישינן לחומרא דשמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת וגם מה שכתב הכ"מ דהכא ראשון ראשון מתבטל וה"ל הכל חולין מתני' דמקואות קשיתיה דמייתי הכא בהסוגיא נתן סאה וכו' ואינו כשר אלא עד רובו וכ"פ הרמב"ם בעצמו בפ"ד דמקואות בהלכה ז' ועוד דמהסוגיא דהכא משמע דדין דימוע דתרומה תמירה משאובין דמקוה כדמשני להא דפריך מענין ריבה בתרומה במזיד ובגופים דדינא דקמא קמא בטיל צריך ביאור מכמה וכמה מקומות בש"ס ועיין בתוס' בכורות (דף כב) ד"ה יתיב רב דימי וכו' ובמקום אחר באלרתי מזה לדעת הרמב"ם ז"ל:

תני

תוס' הרי"ד

ומצאתי הפלתי ז"ל דכן הוא בפרוטה שבכיס זה הקדש מקשים בתוס' ז"ל דיבטל הגם דהתם לא הי' ניכר האיסור קודם התערובת אך מכיון דהמבטל הי' לו חזקת היתר דהא הכיס הי' לו קודם חזקת היתר שפיר בטל עיי"ש היטב. ולבאר הסברא הנ"ל הוא משום דהמבטל צריך להיות קודם שתערובת בחזקת היתר ולכן אחר שנתערב בו איסור בולכין אחר הרוב ואמרינן על כל גרגיר וגרגיר דהוא מן הרוב של חזקת היתר ולא נאסר ולכן גבי פרוטה שבכיס זה הקדש אמרינן על כל פרוטה ופרוטה שהיא מן החולין כיון שהי' בחזקת חולין אבל גבי ש"ז וזיבה דליכא בש"ז חזקת טהרה מעולם לא שייך לאוקמי כל טפה וטפה בחזקת טהרה מכיון דלא הי' לה חזקת טהרה מעולם והגם דאיכא כאן רוב ש"ז בוודאי זה לא מהני דאימתי בטל איסור בהיתר דוקא דההיתר הוא וודאי היתר אז מבטל את האיסור אבל כשההיתר גופי' אינו וודאי היתר רק רוב היתר אינו מבטל האיסור דהא לא דמי לוודאי כמו דמצינו דרק בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כוודאי אבל בכ"מ רוב לא דמי לוודאי ולא מצינו רק דוודאי היתר מבטל את האיסור אבל לא רוב היתר וכיון דהש"ז לא הי' ניכר כפ"ע ולא הי' בחזקת היתר מעולם הגם דאיכא רוב ש"ז אינו מבטל דרוב היתר אינו מבטל להאיסור רק וודאי היתר הארכתי קצת לבאר הענין כדי להקל להבין הירושלמי הנ"ל. ועפ"ז שפיר מדויק הירושלמי הזה דר"א אמר והוא שנפלה למקום מדומע אחר כמו שפירש בכוו"א ז"ל דנפלה הסאה הזאת שיש בה חלק אחד מק"א תרומה לתוך מדומע של צ"ט סאין חולין וסאה אחד תרומה והוא כרי מדומע דבעינן בתרומה ק"א וכמצא חסר עוד סאה חולין עיי"ש ונמצא דהוזר וניעור דהא כאמת בסאה הזאת שעלתה מתוך מאה דאיכא בה חלק אחד מק"א היתה מותרת מחמת שבטל החלק ק"א בבה אך מכיון שנתערבה עם המדומע חוזר וניעור ולפיכך אינה בטל מחמת שע"י המדומע חוזרת וניעור ונמצא בנ"ד בהאיסור הלה לאחר התערובת דה' מתחלה עד שלא נפלה למקום מדומע אחר כבר נתבטל התרומה בחלק א' מק"א ונתהפך האיסור להיות היתר אך כעת חוזרת וניעור והזר האיסור תרומה נמצא דנעשה האיסור לאחר התערובת ואינו בטל ואם היה נחשב החולין של הסאה שעלתה מתוך מאה לניכר ההיתר הי' שפיר בטל אבל באמת החולין של הסאה כבר אבדה חזקת חולין דהא נתערב בה תרומה אחד מחלק ק"א ונמצא דאבדה חזקת חולין רק דמותרת מטעם רוב חולין וכבר כתבנו דהמבטל צריך להיות וודאי היתר קודם שנתערב בו דבר איסור אבל לא רוב היתר וצריך להיות ניכר קודם התערובת או האיסור או ההיתר והכא לאחר התערובת הראשון שב אינו ניכר לא האיסור ולא ההיתר. ועפ"ז יומתק מאד הירושלמי דהגמ' פריך ע"ד דר"א אליבא דרבנן דס"ל דמדמע לפי החשבון בשנפלה למקום מדומע אחר דחוזרת וניעור ע"ז פריך ע"ד דר"א חולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין לעלות דמאי מדמע לפי חשבון הא אפי' כשחוזר וניעור ונמצא דאיכא בסאה הזה חלק אחד מק"א תרומה ובמקום מדומע אחרת איכא צ"ט סאין ונמצא דלא חסר רק סאה אחד חולין דלנגד החלק אחד מק"א דאיכא בסאה הזה יש בסאה הזה מאה חלקים חולין ולא חסר רק היסאה של מדומע אחרת ומאי קאמרי רבנן דמדמע לפי חשבון דמאי מדמע הוא הא אינו מדמע כלל דחולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין לעלות ע"ז משני סבר ר"א מימר חולין שלמעלן נעשו חרשים ופי' של חרשים הוא כמו דאיתא במתניתין פ"ג

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ד ממקואות ה"ז טוש"ע יו"ד סי' רא סכ"ד

כ
ב טוש"ע שם סי' לט ס"ו

כא
ג מיי' פי"ג מתרומות ה"ו ובכתב"ד וכ"מ

תני רבת התרומה נעשה כמרבה מזיד. אע"פ דקמא קמא בטל מ"מ כשרבתה התרומה ונתרבה כ"כ עד שרבתה התרומה הרי זהו כמרבה במזיד אע"פ שיש רוב היתר מ"מ לא מועיל הביטול ברוב שלא כהוגן כמו כן ה"נ אע"ג דקמא קמא בטל מ"מ כשריבה התרומה הוי רוב שלא כהוגן וע"ז פריך ממקוה דנתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו של מקוה פי' אפילו דנגע ברובו של מקוה הנתינה והנטילה מ"מ מהני משום דקמא קמא בטל [ודלא כשיטת הבבלי במס' יבמות דף פ"ב ע"ב] ע"ז משני דלא דמי דגבי מקוה כשהיו מי המקוה רוב כשנטל סאה הראשונה יכול להוסיף אפילו מאה סאין שאובין ויהי' לכתחלה מי המקוה מיעוט משום דהכל כשר וע"כ יכול לכתחלה לעשות המי מקוה מיעוטא והמים שאובין רובא כיון שנתכשרו ע"י מקוה שלימה ע"כ כשר גם אח"כ כשנעשה מי המקוה מיעוטא נגד המים השאובים שנתכשרו וכיון דקמא קמא בטל והוי מקוה כשירה ולא השיב הסרון מה שמי השאובים שנתכשרו מרובים על מי מקוה דהא יכול לכתחלה לעשות כן כשהיו מי המקוה רובא להעמידה על מיעוטא משום הכי לא השיב הסרון מה

או אינו אלא קל אמרי כיי דאמר ר' יוחנן סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה חולין כל שהן מבטלין אותן. תני רבת התרומה נעשה כמרבה מזיד והא תנינן[א] *היו בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר עד היכן רבי איסי בשם רבי מנא בר תנחום רבי אבהו בשם ר' יוחנן עד רובו של מקוה וכא את אמר הכין תמן היה בו רוב ואת מרבה עליו והוא כשר ברם הכא כל סאה וסאה צריכה מאה סאה א"ר יוסי זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה[ג] מעורר את מינו ליאסור. [ג] רבי שמעון אומר ידיעתה מקדשתה

או אינו אלא קל. כלומר דדחי לה הש"ס דלא תימר דחומר הוא בסאה שעלת מתוך מאה דאיפכא מסתברא דאו אינו אלא קל מכיון שכבר נתבטלה ועלתה מתוך המאה בפעם הראשון וכהאי דאשכחן דמיקל בה ר' יוחנן דאמר לעיל סאה של תרומה שנפלה למאה ועלתה אפי' חולין כל שהן מבטלין אותה אם חזרה ונפלה לתוכן כדפרישית שם:

הלכה ז מתני'

הגביהה ונפלה אחרת של תרומה לשם. וכן אם עוד נפלה אחרת והגביהה ה"ז הכל מותר מה שנשאר עד שתרבה תרומה לחולין כגון שנפלה סאה אחר סאה עד מאה ועוד של תרומה דאז נעשה הכל מדומע:

גמ' תני. בחדא ברייתא רבת התרומה נעשה כמרבה מזיד. כלומר הא דתנן דמותר עד שתרבה תרומה על החולין דוקא בנפלה מאליה התרומה סאה אחר סאה אבל אם רבה הוא שאחר שהגביה סאה הראשונה ריבה עוד סאה אחרת תרומה לשם לא משום דרביית התרומה נעשה כדין מרבה מזיד בחולין ששנינו לקמן סוף פרקין סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואח"כ נפלו שם חולין אם שוגג מותר אם מזיד אסור וה"ה ברביית התרומה למאה שאם אחר שהגביה הסאה ראשונה ריבה במזיד לסאה אחרת אסור: והתנינן. בפ"ז דמקואות מקוה שיש בו מ' סאה וכתן סאה של משקין מי פירות לתוכו וכטל סאה ממנו כשר: עד רובו של מקוה. אם רובו של מקוה נשתייר בכשרות ה"ז כשר בנתן סאה ונטל סאה קתני מיהת דעד רובו אפי' נתן סאה במתכוין ונטל סאה כשר והכא את אמר הכין דרביית התרומה במתכוין אסור ומשני דלא דמי למקוה דתמן היה בו רוב וכו'. כלומר מכיון שיש בו רוב מן הכשרים את מרבה עליו אפי' במתכוין בנותן סאה ונוטל סאה דכל סאה וסאה בפני עצמה אינה פוסלת המקוה עד רובו אבל הכא הרי כל סאה וסאה בפני עצמה היתה צריכה מאה סאה חולין להעלותה וכיון שכן כל שריבה סאה אחר סאה במזיד אסור ודוקא בשנפלה קתני: זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה וכו'. כלומר אע"פ שמן התורה בטל ברוב ודימוע אינו אלא מדבריהם אפ"ה מעורר את מינו ליאסר וכדתנינן במתני' דאם רבתה התרומה על החולין אסור ואף דראשונה בטלה מן התורה כשחזרה ונפלה אח"כ מצא מין את מינו וניעור:

הלכה ח מתני'

סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה וכו' ור"ש מתיר. הכי גרים נמי בתוספתא פ"ו ותני עלה א"ר אליעזר בר"ש בד"א בזמן שלא ידע בה ואח"כ נפלה אחרת אבל אם ידע בה ואח"כ נפלה אחרת ה"ז מותרת. ודברי ר"א בר"ש אינן מתפרשין אלא אדברי ת"ק דכשלא ידע בנפילת הראשונה עד אחר שנפלה השניה אסורה מפני דהוי כאלו נפלו שתיהן כאחת אבל אם ידע בנפילת הראשונה קודם שתפול השניה הואיל והיה לו להעלותה הרי היא כאילו עלתה ולא נדמעו החולין אלא מפרים שתים והשאר מותר דאלו לר"ש הא קאמר ה"ז נותר ולא שייך האי בד"א ואין הלכה כר"ש: **גמ'** רש"א ידיעתה מקדשתה

תוס' הרי"ד

פ"ג דמס' פסחים דף מ"ז בלק החרש ופירש"י ז"ל שאינו ניכר אם החמיץ אם לאו שמשוכ הוא כחרש הזה שיש לו אזנים ואינו ניכר אם שומע אם לאו ליבנא אתריכא בלק החרש שקשה כחרש ואינו ניכר שהחמיץ עכ"ל רש"י ז"ל הרי לפנינו בכ"מ דקראו החכמים לבלק או עיסה שאינו ניכר בלשון חרש שאינו ניכר וה"נ מפני שפיר סבר ר"א מימר הולין שלמעלן נעשו חרשים דהחולין אינן ניכרים ואנן קי"ל דהמבטל צריך להיות ניכר והכא שהחולין אינן ניכרים דהגם שקודם לכן היו ניכרים והי' להם חזקת חולין אבל עכשיו כבר אבדו חזקת חולין ונעשו חרשים ומדויק תיבת נעשו כלומר דמתחילה לא היו חרשים אבל עכשיו נעשו חרשים וממילא דהחולין שלמעלן אינן מצטרפים להעלות ובעינן במדומע שתהיה יותר מסאה לבטל גם את חלק התרומה של אחד מק"א של אותה סאה: **ועפ"ז** מתורץ שפיר קושית הכ"מ ג"י דאימא נפסל על הכהן ולא נתבטל לגבי כהן נמי באכילת חוץ למחיצה משום דשיל"מ דיכול לאכלו בפנים. ז"א דבחוץ בלא"ה אינו יכול הכהן לאכול משום דיוצא חוץ למחיצתו אפילו אי דשיל"מ הי' בטל נמי אינו במל האיסור דאימתי נעשה האיסור החדש דיוצא היינו דוקא לבתר שיצא לחוץ לעזרה אז חל איסורא דיוצא ואז חל האיסור לאחר התערובות ואינו ניכר האיסור קודם התערובות וגם ההיתר נמי אינו ניכר קודם חלות איסור הזה דהא כבר נתערב בעזרה בחולין עם החטאת ולא הי' לו חזקת היתר רק רוב היתר קודם ורוב היתר אינו מבטל לאיסור רק וודאי היתר דבר שהי' לו ודאי היתר קודם התערובת ולאחר בנפל בו איסור אמרינן על כל חתיכה ותתיכה דהוא מן ההיתר כיון דרובא הי' להם חזקת היתר בתחלה ואם היו מאה חתיכות של חולין ודאים היו מונחים אצל פתח עזרה מבחוץ והיו החתיכות חטאת נופלין מן הפתח עזרה ולחוץ שפיר בטל א סור יוצא הגם דלא הי' האיסור ניכר קודם התערובת מ"מ הי' שפיר בטל כמו גיגית יין הנ"ל דהא החולין הי' להם קודם חזקת חולין והם רובא אמרינן על כל חתיכה ותתיכה שהיא מן החולין ולא היא מן האיסור יוצא דהא הי' להם חזקת היתר וא"מרינן על כל חתיכה שהיא לא נכנסה לכלל איסור דיוצא כמו גבי פרוטה שבכיס זה הקדש דאמרינן על כל פרוטה ופרוטה אפי' לבתר שהקדים פרוטה אחת שהיא לא נכנסה בכלל איסור הקדש כיון דהיה להם חזקת היתר קודם אבל הכא דהחתיכות חטאת יצאו עם החולין ביחד מפתח עזרה ולא הי' להחולין חזקת חולין לומר דלא נכנסו לכלל האיסור הנעשה בפנינו דהא היו מעורבין עם חטאת רוב חולין ואנן בעינן שהמבטל צריך להיות וודאי היתר קודם דאז אמרינן על כל חתיכה שלא נכנסה להאיסור הנעשה בפנינו אבל לא ברוב היתר כמו בש"ז וזיבה הגם דבוודאי היכא הכא רוב ש"ז אבל אנן בעינן שיהי' וודאי ש"ז קודם אז יש לו כח לבטל אבל לא כח לבטל אבל לא רוב וממילא דכשנעשה איסור החדש דיוצא אינו בטל בהרוב חולין מכיון שנתערב קודם בהחולין עד שלא נעשה האיסור ומשנעשה האיסור נעשה ברוב חולין ולא בוודאי חולין והולין שלמעלן נעשו חרשים ואין ניכר לא האיסור ולא ההיתר כהאי דירושלמי הנ"ל ולפיכך לא נתבטל בחוץ לאכילת כהן אפילו אי הי' דבר שיל"מ בטל מן הדין כיון דנעשה האיסור הזה אחר אתם באת לבטל לו לבתר התערובת ואינו ניכר לא האיסור ולא ההיתר אבל בביכורים אי לאו דשיל"מ הי' שפיר בטל בחוץ לאכילת כהנים דהא לא נעשה השתא האיסור ביציאתו דהא אפילו לבתר שיצא חוץ אתה רשאי להכניסו לפנים והאיסור דאכילת חוץ הי' עליו מתחלה כשעה שנקרא שם בכורים דמותר לאכלו בפנים ואסור לאכלו בחוץ ולא נתחדש עליו האיסור עכשיו ולפיכך אי לאו דשיל"מ הי' שפיר בטל דהאיסור יוצא לא נעשה עליו לאחר התערובת דהא קודם התערובת הי' עליו איסור חוץ ומותר בפנים ועכשיו נמי מותר בפנים ואסור בחוץ. אבל גבי חטאת לבתר שיצא אז חל עליו איסור יוצא דמתחלה הי' מותר בפנים ועכשיו נעשה פסול הגוף ואסור בפנים וממילא דחל האיסור לאחר התערובת ואינו ניכר לא האיסור ולא ההיתר דהחולין נעשו חרשים כהסיא דירושלמי הנ"ל וע"כ לא שייך למימר דלגבי זר נמי הוי דשיל"מ משום דלגבי כהן הוי דבר שיל"מ דזה דוקא באם לגבי כהן אינו אסור רק משום דדשיל"מ לא בטיל לכך אינו בטל לגבי זר נמי משום דשיל"מ אבל אי לגבי כהן אסור באיסור יוצא ולא בטל בלא"ה אפילו אי דבר שיל"מ בטל לא שייך למימר לגבי ישראל דאינו בטל משום דבר שיל"מ ואין לומר דהוי דשיל"מ לגבי כהן לענין איסור יוצא ולא לענין פסול דיוצא דפסול באכילה אלא לענין איסורא לכתחילה להוציאו מחוץ לעזרה דאסור לפסול קדשים להוציאן לחוץ ואם הי' בטל הי' מותר להוציאו וסוי דשיל"מ אף לגבי כהן וכזה חל האיסור קודם התערובות ז"א דלא אמרינן דהוי דשיל"מ לגבי ישראל משום דהוי דשיל"מ לגבי כהן אלא בענין אחד כגון באיסור אכילה ובאמת כל עיקר דאמרינן דהוי דשיל"מ לגבי כהן הוא מסברה רב אשי דהוי דשיל"מ לגבי ישראל משום דחזיא לכהן. אך דהגמ' פריך עליו לאו מאן אי לכהן מיגרא שרי ע"כ אם הוי דשיל"מ לגבי כהן גופי' א"כ הוי דשיל"מ לכל העולם לענין ביטול דלא נתבטל משום דלגבי ישראל הוי דשיל"מ דחזיא לכהן ולכהן הוי דשיל"מ לאוכלו בפנים בקדושת ביכורים והוי לענין אכילה דשיל"מ לכל העולם אבל לא אמרינן דהוי דשיל"מ לגבי ישראל לענין אכילה משום דגם גבי כהן הוי דבר שיל"מ לענין איסור אחר דז"א דלא אמרינן מאיסור לאיסור דשיל"מ כמו דאמרינן בתרומה ובבכורים מחוץ לירושלים דמשום הוצאות לא הוי דשיל"מ ולא אמרינן דהוי דשיל"מ משום דלענין איסור טומאה דאם הי' בטל מותר לטמאותו ולא בטל משום דהוי דשיל"מ דהא יכול לאומרו בטהרה ז"א דמהאיסור לאיסור לא אמרינן דהוי דשיל"מ באיסור זה משום דהוי יל"מ באיסור אחר אפי' בהדם אחד וכ"ש דלא אמרינן דהוי דשיל"מ לגבי כהן לענין איסור יוצא ולא נוכל לומר כן רק לענין איסור אכילה גבי ישראל הואיל ויש לו מתירין לענין איסור אכילה גבי כהן ג"כ דהוא בחוץ לעזרה והאיסור אכילה הוא הא חל לאחר התערובות כדברינו ודוק: **אמר** רבי יוסי זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה מעורר את מינו ליאסור. מכאן יש להביא ראי' לשיטת הרא"ש ז"ל בפ' ג"ה דפסק אפילו בדבר יבש תוזר וניעור כמו בשאם תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת אסורה משום דחוזר וניעור. והראב"ד ז"ל דחה ראי' זאת ממשנה זאת משום דשאני תרומה דצריך להרים וע"כ לא אמרינן קמא קמא בטל והרא"ש ז"ל לא ניחא לי' בהאי דיחוי משום דהרמה הוא רק משום גזל השבט וכמבואר כ"ז בהרא"ש ז"ל בפ' ג"ה ובר"ן ז"ל בש"ס שהוכר את הפועל ומירושלמי הזאת מוכח כהרא"ש ז"ל דמבואר זאת אומרת ר"ע דמכאן מוכח דדבר הבטל ד"ת מעורר את מינו לאסור בשלא סילק את האיסור כמו הכא בשלא הגביה את התרומה אלמא דלמדין ממשנה הזאת מדין תרומה לעלמא ודוק:

מראה הפנים

תני רבת התרומה וכו'. פשוט הוא דדין רביית התרומה לבטלה במזיד שוה לדין מרבה בחולין להעלות התרומה והרי הוא בכלל אין מבטלין איסורי תורה לכתחילה: **זאת** אומרת דבר שהוא בטל ד"ת מעורר וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות בש"ס דאיסור מעורר איסור שבטל ובבכורות דף הנזכר אמרינן להדיא גבי דימוע דתרומה כן והבאתי לעיל ועיין בהלכה ג' בד"ה חזקיה אמר וכו' מה שנתבאר מענין זה: **רבי** שמעון אומר ידיעתה מקדשתה וכו'. הר"ש פי' כלומר לר"ש אם לא נודע לו בראשונה עד שנפלה שנייה היה הכל נאסר אבל השתא דנודע לו כיון דסופו להרים כמורם דמי וכו' וזה דוחק גדול דא"כ הול"ל ידיעתה מתירתה ומאי האי מקדשתה דקאמר ולמאי דפרישית ניחא וכדמשמע מהתוספתא שהבאתי בפנים במתני' דר"א בר"ש מפרש דל"פ רבנן אדר"ש אלא בשלא נודע לו אבל בשנודע לו מודו דמותר דאע"ג דבעלמא פליגי רבנן אדר"ש דס"ל כל העומד להרים כמורם דמי ואינהו סברי דלא אמרינן כן הכא בדימוע דמדבריהם הקילו ומה שהשיג הראב"ד ז"ל בפ' יג בהלכה ו' על מה שפסק הרמב"ם ז"ל כן וכתב מה רב גובריה דעביד כיחידאה דר"א בר"ש הוא דמפליג בהכי וכו'. טעמיה דהראב"ד משום דבפ"ק דפסחים (דף יג ע"ב) אמרינן דאב"ש סבר לה כאבוה דאמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי וא"כ ראב"ש דתוספתא אליבא דנפשיה קאמר לה אבל הרמב"ם לא היה סובר כן אלא דמפרש מילתיה דת"ק הוא וכטעמא דאמרן ומסתייע לפירושו מהא דקאמר הכא לרבנן הרמה מקדשתה משמע דוקא הרמתה ולא ידיעתה וכמבואר בפנים ומה שכתב הכ"מ כאן אגב ריהטא כתב כן דא"א לפרש לדברי ר"א בר"ש דלפרושי מילתיה דר"ש היא דמאי בד"א דקאמר הא ר"ש מתיר הוא ומ"ש וכדמשמע בירושלמי זהו לפי' הר"ש וכבר כתבתי דלא מתפרש כן:

חד

שנויי נוסחאות (פ"ג) לתוך [ד"ו] ליתא.

מסורת הש"ס
מקואות פ"ז מ"ב. יבמות פב: זבחים כב.

מקדשתה ורבנן אמרין הרמתה מקדשתה. תני סאה תרומה שנפלה למאה אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך טול לך דמי עציך והוא אומר לו וכי סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה שמא אינה מדמעת את הכרי ועצים מדמעין את הכרי ולא סופך מיתנינה לכהן חורן והוא נותן לו דמי עצים מאי כדון נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו חד בר נש אפיל שעורין גו חיטין אתא עובדא קומי ר' יודה בר שלום ואמר יתן לו דמי שעורין והשאר יחלוקו:

הלכה ג מתני'

א סאה תרומה שנפלה למאה וטחנן ופחתו כשם שפיחתו החולין כך פחתה תרומה ומותר ב סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וטחנן והותירו כשם שהותירו החולין כך הותירה התרומה ואסור אם ידוע שחיטין של חולין יפות משל תרומה מותר סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואחר כך נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור:

ולא

פני משה

מקדשתה. כלומר דמפרש פלוגתייהו דפליגי בשלא נודע לו מנפילת הראשונה עד אחר שנפלה השניה כדמשמע להדיא מן התוספתא דבכה"ג הוא דפליגי דבידע בה מקודם שנפלה השנייה מותר להת"ק וקאמר הש"ס דטעמייהו דפליגי בהאי גוונא משום דר"ש סבר דאיפכא מסתברא דכשנודע מנפילת הראשונה מקודם נפילת השנייה א"כ ידיעתה של הראשונה מקדשתה שכבר נקרא שם מדומע עליה והיה צריך להעלותה וכיון דלא העלה אותה עד שנפלה השניה הרי כאילו נפלו שתיהן כאחת ובדין הוא דנעשו כל המאה מדומע והלכך פליג ר"ש וקאמר דליתא להא דמפלגיתו בין ידע בה ובין לא ידע דאי הכי איפכא הואי כדאמרן אלא דבלאו הכי מותר הואיל ולא נפלו שתיהן כאחת וכל אחת בפני עצמה יש כדי להעלותה באחד ומאה רואין אנו כאילו החולין מעלין לכל אחת ואחת ומעלה הסאתים והשאר מותר: ורבנן אמרי הרמתה מקדשתה. כלומר דאם היה מרים את הראשונה בשידע בה ואח"כ חזרה ונפלה עם השנייה כאחת אז שפיר קאמרת דמקדשתה לעשות החולין מדומע דאע"פ שאין כל הסאה תרומה דהא לא אמרינן אותה סאה שנפלה היא סאה שעלתה מ"מ מכיון שהרים אותה לשם תרומה הרמתה מקדשתה והוי כאלו נפלו סאתים תרומה כאחת לתוך מאה חולין אבל השתא דהיה לו להעלותה ולא העלה מהני שפיר הידיעה שנודע לו בינתים מנפילת הראשונה דמחשבינן כאלו עלתה ולא הוי כנפלו שתיהן כאחת ובשלא נודע לו מהראשונה עד שנפלה השנייה בהא הוא דמיחשב כאלו נפלו שתיהן כאחת: תני. בתוספתא ברייתא סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה כצ"ל כדמוכח מדלקמן דאלו נפלה למאה הא קיימא לן דאף הטמאה עולה: אומר לכהן. כלומר דמפרש אם התרומה טמאה כבר באה ליד כהן ואח"כ נפלה לפחות ממאה חולין של בעה"ב אחד וטוענין זה עם זה דהבעה"ב אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך שהרי התרומה טמאה אינה עומדת אלא להסקה וא"כ טול לך דמי עציך מה שאותה הסאה היתה שוה בשביל דמי עצים ולא יותר והשאר שנדמע הרי הוא שלי למכרן להסקה: והוא אומר לו וכו'. והכהן משיב לו ומה אתה מדמה אותה לעצים ממש וכי העצים מדמעין את הכרי והלא תרומה טמאה מדמעת בנפלה לפחות ממאה ולא סופך מיתנינה לכהן חורן והוא נותן לו דמי עצים הרי סוף שצריך ליתן הכל לכהן אחר והוא דמי עצים בלבד נותן לך א"כ תתן לי הכל בדמי עצים: מאי כדון. והיאך יעשו: נותן לו דמי עצים. בשביל הסאה תרומה טמאה נותן הבעה"ב לכהן דמי עצים והשאר יחלוקו ביניהן והכהן נותן לו בשביל חלקו דמי עצים והבעה"ב מוכר חלקו לכהן שירצה לעצים: אפיל. הפיל במתכוין שעורין שלו לתוך חטים של חבירו: יתן לו. זה דמי שעורין שלו אחר שישלם לו מה שנפסדו החטים בשביל תערובת השעורים: והשאר. כלומר אם יש כאן עוד איזה דבר כגון שאח"כ נתייקרו השעורים וברשות שניהם נתייקרו והלכך יחלוקו ביניהן:

הלכה ט מתני'

וטחנן. את הכל ופחתו מן המדה: כשם שפחתו החולין כך פחתה התרומה ומותר. ובגמ' אמרו דאפילו לא פחתה התרומה ויש כאן סאה תרומה בעינה כמות שהיתה וכגון שהסאה תרומה חטים יפות הן והמורסן שלה מועט והקמח הוא הרבה ושל חולין חטים רעות הן המורסן הרבה והקמח מועט ואם היינו משערין בהקמח של תרומה ושל חולין בלבד לא היה כאן להעלות בא' ומאה שהרי של חולין פחתו הקמח ושל תרומה לא פחתה והרי הקמח של תרומה הוא פחות ממאה של הקמח של החולין אפ"ה מותר מפני שזהו הכלל שאין הפסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור את החולין אבל הפסולת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה ונמצא שהקמח של התרומה בלא המורסן עולה הוא באחד ומאה מכל החולין הקמח והמורסן והא דנקט פחתה התרומה אגב הסיפא הוא דנקט דאם טחנן והותירו אמרינן כשם שהותירו החולין כך הותירה התרומה ואסור הלכך קתני נמי ברישא כשם שפיחתו וכו': כך הותירה תרומה. והרי אין כאן אחד ומאה ואסור דהוי מדומע: אם ידוע שחטין של חולין יפות. וסאה תרומה של רעות נמצא שהחולין הותירו בקמח והתרומה פיחתה והרי עכשיו הקמח של תרומה הוא עולה באחד ומאה ומותר החולין: אם שוגג מותר. ועולה באחד ומאה ואם מזיד אסור והרי הוא מדומע וקנס חכמים הוא וכן בכל איסורין שבתורה לפי שאסור לבטל איסורי תורה לכתחילה:

ולא

רידב"ז

מה שמי השאובים שנתכשרו מרובים מן מי המקוה משא"כ בתרומה מהויב לכתחלה שיהיו חולין מרובים וכל סאה וסאה צריכה מאה שאין ואם היו מאה שאין חולין אינו כשר רק כשנפלה בהם רק סאה אחת אבל כשנפלו בהם שתים אסור וע"כ אינו כשר רק שיהיה תמיד הרוב מחולין וע"כ כשנתכשרה התרומה ע"י קמא קמא בטל ונעשה התרומה רובא והחולין מועט השיב שלא כהוגן מה שהתרומה שנתכשרה מרובה על החולין אע"פ שיש בהם תורת ביטול לא מהני כמו דלא מהני בביטול במזיד אע"פ שנתרבה ההיתר מ"מ בהיתר כזה לא נתבטל משום דהוי היתר שלא כהוגן כמו כן הכא נמי הוי היתר שלא כהוגן ומדויק לשון הגמרא תמן הי' בו רוב ר"ל מתחלה כשהי' בו רוב ואת מרבה עליו ר"ל על רוב מקוה ולעשותו מיעוטא והוא כשר ומעונם לא הי' חסרון מה שמי המקוה מיעוטא לנגד השאובים שנתכשרו ברם הכא כל סאה וסאה צריכה מאה סאה ותורת ביטול הוא דצריך להיות רובא מן החולין וע"כ כשנתהוה הרובא מהתרומה שנתכשרו לנגד מיעוטא דחולין הוי כמרבה מזיד ולא מהני ביטול ופי' זה ברור בע"ה. ועתה ראיתי בס' מלאכת שלמה ז"ל שמביא הירושלמי הזה ומפרש ג"כ עד רובו של מקוה כדברינו אפילו הגיע לרובו של מקוה אולם דרך בדרך אחרת ובאמת פירושינו הוא אמת בע"ה:

תני סאה תרומה שנפלה למאה חולין. כלומר תרומה טמאה אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך. הסוגיא זו צריכה ביאור ולא מצאתי פירוש מספיק במהרא"פ ז"ל ובפ"מ ז"ל ונראה לפענ"ד דה"פ ע"פ דעת התוס' במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה תעלה דבסאה תרומה שנפלה למאה חולין והגביהה צריך שתיאכל בקדושת תרומה וצריך ליתן להכהן גוף התבואה ולא דמים והכהן יאכל בקדושת תרומה וישראל אסור לאכול עפ"ז נתבאר הסוגיא הזאת דתרומה טמאה של הכהן שנפלה למאה של חולין של ישראל ונתבטלה והאכל נקודים אליבא דהכמים ע"ז טוענים הכהן והבעלים דהבעה"ב טוען לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך אני לא לקחתי מאתך כי אם דמי עצים שקודם התערובת היתה עומדת רק להסקה בעלמא ועכשיו שראויה לאכילה הוא מצד הכרי שלי ולא משלך הוא בא השבח הזה ונמצא שאני איני חייב לך רק דמי עצים כמו שהייתי לוקח עצים ממך וכדקי"ל לקמן בפ"ב דמס' מע"ש עיסה של מע"ש שאפאה פת והשביחה השבח שניתוסף על המדה לשני ואינו שייך להולין רק דמי עצים בלבד וע"ז טוען הכהן ומאי קמדמית השבח הזה לעצים שנשבח מידת הפת ע"י עצים דהתם אפילו אי יש שבח עצים בפת מ"מ אין כאן רק שבח העצים אבל לא ממשות של העצים כדאיתא לקמן בהדיא בפ"ב דמע"ש ובפ"ה דמס' ביצה עצים אין בהם ממש ונמצא דכשהוא מוכר את הפת או אוכל אותו בעצמו אינו נוטל דמים בעד הממשות של העצים וכן אינו אוכל הממשות של העצים אבל הכא בסאה תרומה הרי גוף הממשות של הסאה מעורב בהכרי וכשאתה מוכר לכהן לאכול בקדושת תרומה נוטל אתה ממנו דמי תרומה ולא דמי עצים ונמצא דאתה נוטל דמים מעליא בעד גוף הממשות שלי ומביא לו ראיה ע"ז דלא דמי לעצים דהשבח שהשביח לו מן העצים אין בו ממשות של העצים משא"כ בתרומה דנהוי אנן בסאה תרומה שנפלה לפחות ממאה שמא אינה מדמעת הכרי מדמעת פי' מעורב ועצים מדמעין את הכרי בתמי' הא ממשות העצים אין מעורבים עם הכרי אם אפאה פת והרי בהינה גמורה היא מפחות ממאה דסאה תרומה לא דמי לעצים ולמה לך להרויח בהסאה שלי והיינו דקמסיים ולית סופך מיתנינה לכהן חורן והוא נותן לך דמי עצים בתמי' הרי דמים מעליא אתה נוטל ונמצא אתה מוכר הממשות של הסאה שלי לכהן אחר בדמים ומראה לו הכהן הבחינה שלא דמי הסאה שלו לעצים והבחינה היא מפחות ממאה והרי אתה משתכר מן הסאה שלי ולמה לך להשתכר משלי ותיבות הללו הכל בלשון בתמיה שמא אינה מדמעת הכרי בתמיה ועצים מדמעין את הכרי בתמיה וכן נמי מסיק והוא נותן לו דמי עצים בתמי' וע"ז מסיים מאי כדון נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו פי' והשאר השבח ששוה יותר מן דמי עצים יחלוקו כי השבח בא מכרי של הבעה"ב ונשבח גוף הממשות של הכהן ע"כ יחלוקו וע"ז מסיק דכוותי' חד בר נש אפיל שעורין גו חיטין אתא עובדא קומי ר"י ב"ש ואמר יתן לו דמי שעורין והשאר יחלוקו פי' דע"י שנפל השעורין לכרי חיטין נמכר גם השעורין בדמי חיטין ונשבח גוף הממשות שלו בכרי של חבירו ע"כ יתן לו דמי שעורין והשבח יחלוקו:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

מראה הפנים

חד בר נש אפיל שעורין גו חטין וכו'. הא דסופי יתן לו דמי שעורין על כרחך אחר שישלם לו ההפסד שעירב בתוך החטין קאמר דהרי זה הפסיד לו החטין ואף בהיזק שאינו ניכר אמרינן דחייב לשלם מה שהפחית מדמיהן אם עשה במזיד כדאיירי הכא וכדתנן בפ' הנזקין המטמא והמדמע וכו' ומבואר ברים ב"ק ובכמה מקומות בש"ס וכמבואר בדברי הרמב"ם ברים פ"ז מהלכ' חובל ומזיק וא"כ זה צריך לשלם לבעל החטין מה שהפחית לו בתערובת השעורין אלא שהבעל החטין נותן לו דמי שעורין שלו דהא א"א לברור אותן וזה פשוט הוא דמיהת שעורין שלו אין לו להפסיד אחר שכבר שילם הפסד שהתערובת לבעל החטין דהא לא שייך ביטול בממון כדאמר' בפ' מי שלין (דף לח) גבי כעין זה מי קמדמית איסורא לממונא איסורא בטל ממונא לא בטל אלא דהתם בנתערב מאליו מיירי והכא הפיל קאמר וא"כ לענין הפסד החטין ודאי הוא שצריך לשלם לבעל

שנוי נוסחאות (ש"ל) לו [נכי"ר] לך.

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פי"ג מתרומות ה"ו
כג
ב מיי' שם ה"ו

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"ג מתרומות ה"ז

כה ב טוש"ע יו"ד סי' ג"ש ס"א

כו ג מיי' פי"ו שם הל"א

כז ד טוש"ע שם ס"ב

גמ' ולא סוף דבר שפחתה התרומה וכו'. כדפרישית במתני': טוחן ומתיר. וכהאי מ"ד דלקמן דאף לכתחילה טוחן ומתיר: תני. בברייתא ומייתי להא לקמן בפ"ק דערלה בהלכה ד' ובפ"ו דנזיר הלכה ט': אין טינופת של תרומה מצטרפת וכו'. כדפרישית במתני': ר' ביבי בעי. הואיל דאמרת דהפסולת של תרומה אינה מצטרפת לאיסור מהו שתיחשב כהיתר להצטרף עם החולין להעלות את התרומה: מן מה דאמר רב הונא. לקמן בסוף פרק עשירי דקליפי איסור וכן העצמות מצטרפין להעלות את ההיתר הדא אמרה דה"ה בפסולת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה: סאה תרומה שנפלה למאה. תוספתא היא בפ"ו ונחסר כאן במקצת בהעתקה וה"ג שם סאה תרומה שנפלה למאה אין מוציאין זונין שבה פחות מיכן מוציאין זונין שבה לוג יין צלול שנפל לתוך מאה לוגין עכורין אין מוציאין שמרים שבהן פחות מכאן מוציאין שמרים שבהן לוג יין עכור שנפל לתוך מאה לוגין צלולין אין מוציאין שמרים שבו. זונין הן החטין הרעות והפסולת כדתנן ברים כלאים ואם נפלה סאה חטין תרומה למאה אין מוציאין הזונין והפסולת של המאה שלא יהו נחשבין דא"כ לא יהיה כאן אחד ומאה להעלות התרומה אלא מצטרפין הכל שיהו אחד ומאה ואם נפלה לפחות מכאן מוציאין הפסולת של המאה תרומה לפי שהיא מצטרפת עם החולין כדלעיל והרי יש כאן אחד ומאה וכן הוא ביין צלול תרומה שנפל לעכורין של חולין: לוג יין עכור. של תרומה שנפל למאה צלולין חולין אין מוציאין שמרים שבו וכלומר שאין אומרים יעלה את הצלול ויניח את השמרי' אלא מעלהו עם השמרים שבו והרי יש כאן להעלות באחד ומאה: תני. בברייתא אף טוחן לכתחלה ומתיר ואסיפא דמתני' קאי אם החטים של חולין יפות הן משל תרומה: מתניתא. הך ברייתא דר' יוסי הוא דאמר לקמן בפ"ק דערלה דתנינן נטיעות של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות ה"ז לא ילקוט ואם ליקט יעלה באחד ומאתים ובלבד שלא יתכוין ללקוט רבי יוסי אומר אף יתכוין וילקוט ויעלו בא' ומאתים וה"ג אף טוחן לכתחלה ומתיר להעלות באחד ומאה: א"ר זעירא. הכא דברי הכל הוא שכן דרך כהנים להיות טוחנין מדומע בבתיהן וכיון דבלא"ה יבואו לידי טחינה טוחן הוא אף לכתחילה להעלות התרומה באחד ומאה: מה נפיק מביניהון. כלומר ומאי נ"מ עוד אי מוקמינן הברייתא כדברי הכל כדר' זעירא או כדאמרי' מעיקרא דר' יוסי היא. וקאמר דכלאי כרם ביניהון דשייכא בהו גם כן טחינה כלאי תבואה בכרם ואם נתערבו בהיתר ואין בהן לעלות בא' ומאתים ואם יטחון יתרבה ההיתר ויהא בהן כדי להעלות והשתא למאי דאמרינן מעיקרא דדמיא הך דתרומ' להתם וכר' יוסי א"כ תליא הך דכלאי הכרם נ"כ בפלוגתא דלר' יוסי טוחן הוא לכתחילה ומתיר ולרבנן אינו טוחן ומתיר אבל למאי דקא"ר זעירא דלא דמיא הך דתרומה להתם והכא כ"ע מודים שכן דרך הכהנים וכו' וא"כ בכלאי הכרם דלא שייכא למימר הכי דלא יבואו לידי טחינה בידו וכן אין למכרם כך דכל זמן שלא עלו אסור התערובות בהנאה איכא למימר דלכ"ע אסור לטחון לכתחילה כדי שיעלו: ולא מתניתא היא. הכא ומאי קמ"ל ר' יוחנן ומשני מתניתין בתרומה ומהו דתימא תרומה דחמירא דאית בה עון מיתה לזרים אין מבטלין איסורה לכתחילה אבל שאר איסורין מבטלין אתא ר' יוחנן מימר לך לאשמעינן רבותא דאפי' בשאר כל הדברים דאיסורן מן התורה אין מבטלין לכתחילה: כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה. כגון להוכיח לחבירו ויודע הוא שמקבל הימנו כך מצוה שלא לומר אם יודע הוא שאינו נעשה ולא יקבל ממנו. והך מילתא ודבתריה נקט הש"ס בהדדי בכמה מקומות בספ"ק דחגיגה ובריש פ"ח דסוט' ואיידי דנקט כשם שאסו' לטהר את הטמא דאיירי בהאי ענינא דלעיל דאסור לרבו' ולבטל קתני להו לכולהו: כך אסור לטמא את הטהור. שלא יאמר לא אטריח עצמי לעמוד על הדבר והואיל ומסופק אני אטמאנו שאסור לעשות כן: אם באת הלכה תחת ידך. ואי אתה יכול לעמוד עליו ומסופק אתה מה דינו אם טמא הוא ודאי ודינו בשריפה או דינו לתלות לעולם הוי רץ אחר השריפה ואפי' הספק בקדשי' הוא: שאין לך חביב בתור' יותר וכו'. שדמן נכנס לפנים והן בשריפה ור' יוסי הקשה ע"ז וכי למדין דבר שאין מצותו לכך ולשרוף קדשים מספק מאלו שעיקר מצותן בכך:

הדרן עלך סאה תרומה

האוכל

גמ' ולא סוף דבר שפחתה התרומה אלא אפילו פחתו חולין ותרומה בעינה טוחן ומתיר. *תני [א] אין טינופת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור על החולין אבל טינופת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה ר' ביבי בעי טינופת של תרומה מהו להצטרף עם החולין להעלות את התרומה מן מה דאמר רב הונא [ב] קילפי איסור מצטרפין להיתר הדא אמרה טינופת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה רב הונא אמר קילפי איסור מעלין את ההיתר סאה תרומה שנפלה למאה אין את מוציא זונין טינופת שבה לפחות ממאה אתה מוציא זונין טינופת שבה *וכן [ג] לוג יין צלול שנפל למאה לוגין יין עכור אין את מוציא שמרין שבו לוג יין עכור שנפל למאה לוג יין צלול את מוציא שמרין שבו. תני אף טוחן הוא בתחלה ומתיר מתני' דרבי יוסי *דר"י אומר אף מתכוין וילקוט ויעלה באחד ומאתים א"ר זעירא שכן דרך כהנים להיות טוחנין מדומע בבתיהן מה נפיק מביניהון כלאי הכרם על דעתיה דרבי יוסי טוחן ומתיר על דעתיהון דרבנן אינו טוחן ומתיר. רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ד] כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרין מזיד אסורין [ז]ולא מתני' היא שוגג מותר מזיד אסור מתניתא בתרומה אתא מימר לך אפילו שאר כל הדברים. *רבי אחא בשם רבי יוחנן כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה אמר רבי לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור א"ר אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן אם באת הלכה תחת ידך ואי אתה יודע אם לתלות אם לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה שאין לך חביב בתורה יותר מפרים הנשרפי' ושעירים הנשרפין והן בשריפה ר' יוסי בעי דנין דבר שאין מצותו לכן מדבר שמצותו לכן:

הדרן עלך סאה תרומה

מסורת הש"ס

ירושלמי ערלה פ"א הל"ג.

תוספתא כאן פ"ו.

ערלה פ"א מ"ו.

יבמות סה: ירושלמי סוטה פ"ה הל"ג חגיגה פ"א הל"ח.

מראה הפנים

לבעל החטין כדין המפסיד בידים לממון חבירו ובעל החטין צריך שיתן לו דמי שעורין שלו ומיהו מה דאמר והבאר יחלוקו ה"א לפרש בעינן אחר אלא בגוונא דלא אח"כ נתייקרו מיירי וליכא דהאי ש"ס ליכא קיימא היא דאלא"ז מאי והסו"ר יחלוקו שייך כאן ולמאי דפרישית בנתייקרו אח"כ דמיא האי דינא למאי דאמרי' בפ"ג דב"ק גבי שבת נבלה שנתייקרה אח"כ דקיי"ל כר' יהודה דחולקין המזיק והניזק וה"נ דכוותה. ולפ"ז היה צריך לפרש גם להא דלעיל בסאה תרומה וכו' כמי בענין זה אלא דשאה שנפלה קאמר ונפלה מעצמה לא שייך לכל זה דבממון בהזיק לא דיינינן דינא דגרמי ואפשר דנפילה במתכוין קאמר ה"נ דהאי ש"ס ס"ל דאף בכה"ג שייך לומר כן ובפ"ז דבכוונות הארכתי בקונטרס האחרון בזיכון גרמי לדעת האי ש"ס ולדעת גדולי הפוסקים ז"ל:

מן מה דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרפין להיתר וכו'. כלומר דלרב הונא הוא כך אבל לדידא לא ס"ל כוותיה בפסולת של תרומה דמצטרפת עם החולין דא"כ קשיא אהאי ברייתא אדהכי אין טינופת של תרומה מצטרפת עם התרומה וכו' ליסמעינן רבותא טפי דאפי' להעלות את התרומה מצטרפת עם החולין היא וכבר כתבתי מזה בפ"ו דנזיר בהלכה ט' ד"ה מ"ד כוותי טעמים וכו' דה"ט דהרמב"ם שלא פסק כהאי דרב הונא ולא כתב שם בהלכה ז' אלא כדברי האי ברייתא ומ"ש הכ"מ בענין בשם הר"ב"ד יותר מכאן אמרו בירושלמי וכו' דגמ' דידן פליגא וכו' ועוד דבירושלמי גופיה במחלוקת היא שנויה אין כאן מחלוקת דלא בעיא דרב ביבי היא ופשיט הש"ם דלרב הונא היכא למימר דסבר גבי פסולת תרומה כמו דס"ל גבי קליפי איסור ובענין מה דמשמע בדין קליפי איסור מפ' גיד הנשה הארכתי בזה שם ואין כאן מקומו:

סאה תרומה שנפלה למאה וכו'. כדברי התוספתא שהבאתי בפנים כך פסק הרמב"ם

הפנים

שם כדיני דרישא דאין פסולת של תרומה וכו' אבל הפסולת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות התרומה וכהאי ברייתא דלעיל והיינו כמו דקתני בתוספתא בנפלה למאה דאין מוציאין זונין טנופת שבהן וכן הדין בלוג יין צלול שנפל למאה לוגין עכורין דאין מוציאין השמרים וזהו דמצטרפין פסולת החולין עם החולין להעלות התרומה מלבד מה שכתוב בתוספתא בפחות מכאן מוציאין הזונין והשמרים לא העתיק הרמב"ם לזה משום דלאתיא כהאי מ"ד דפסולת תרומה מצטרפת עם החולין וכדפרישית בפנים והוא ז"ל לא פסק כן כמבואר בדיבור דלעיל. וסיפא דהתוספתא לוג יין עכור שנפל למאה צלולין אין מוציאין שמרים שבו הביא שם ופשוט הוא כדפרישית בפנים ומה שהשיג הראב"ד במ"ש אח"כ בהלכה ט' לוג מים וכו' שזהו מן התוספתא שם דלעיל מינה לוג מים שנפל לתוך ג"ש של יין וכו' וכוונת השגתו דאפילו מתאה מים ומתאה יין אינן מצטרפין כדסיים שם בזה והנראה דהרמב"ם שהביא כלשון התוספתא ולרבותא דאפי' לוג אחד מים לא מהני להעלים למאה מבוא דלעולם המים והיין מצטרפין זה עם זה:

תני אף טוחן הוא בתחילה ומתיר. והרמב"ם שם לא כתב אלא כל' המשנה ונתן הכל וכו' ולא הזכיר ההיתר לכתחילה וטעמו דאע"ג דסתמא דהש"ס מוקי להך ברייתא כר' יוסי דערלה והוא ז"ל פסק כר' יוסי בפט"ו ממא"א בהלכה כ"ה מ"מ הכא לא פסק כוותיה דטעמיה בהסיא דנטיעות שנתערבו משום דבגטין (דף נד) מסיק דהוקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת והכא לא שייך האי טעמא ואף דר"ז מוקי להא דבכל כדברי הכל לא תיים לזה מכיון דסתמא דהש"ס תלי בהאי פלוגתא דר' יוסי ורבנן והדרינן דהלכה כחכמים בענין דיכא דהאי מתני': **כל** האיסורין שריבה עליהן שוגג וכו'. עיין לעיל בפ"ב דכלאים מה שנתבאר מענין זה בס"ד: סליק פירקא בסייעתא דשמיא

האוכל

ובמורסן של תרומה לא יצטרף ולכך טוחן ומתיר. וכזה מדוקדק הלשון ששנו חכמים בלשון המשנה וטחן ובירושלמי מבואר שטוחן והיינו דהירושלמי מבאר תקנה חדשה שיטחן ויתיר וד"ק. וז"ש הרמב"ם מבואר בגמרא והיינו שפי' דברי הירושלמי כן ומעתה דברי הרשב"א נכונים שעכ"פ צ"ל החולין מרובה דאם לא פחתו התרומה אסור וד"ק. ועשו"ת הרשב"א ח"א סי' תפה וכר"ן פג"ה מ"ש בשם הרמב"ן וכר"ש שם ודברי הירושלמי לפי מה שביארתי הם דברים יקרים מאוד: [ז]ולא מתני' היא שוגג מותר מזיד אסור מתניתא בתרומה אתא מימר לך אפי' בשאר דברים. עיי' פמ"ג במשבצות סי' נט פלא נזכר מדברי הירושלמי הלז יעו"ם ודוק:

שנויי נוסחאות (שכ"ז) יוחנן [ד"ו] יונתן.

(מהר"ם יפ"ם) א"ר זעירא שכן דרך. נ"ב נ"ל א"ר זעירא דברי הכל היא שכן דרך.

הר"א מגריידץ

תני אף טוחן הוא בתחילה ומתיר. נ"ב קאי על אם ידוע שחיטין של חולין יפות. [וכן פירש הפני משה וכן משמע מפירוש המפרש הנ"ל שפירש כן]:

דר' יוסי אומר אף במתכוין וילקוט ויעלה באחד ומאתים. נ"ב כוונתו לפ"א דערלה מ"ו ובירושלמי ה"ד וצ"ע לכאורה דהירושלמי עצמו מביא פ"ג דערלה (פ"ו) דר' יוסי אוסר אף בדיעבד בביטול במזיד. אך שאני פ"א דערלה מ"ו כדאיתא בבבלי גיטין נ"ד ע"ב ועי' מ"ש פ"א דערלה בגליון:

אמר ר' זעירא שכן דרך כהנים להיות טוחנין מדומע בבתיהן. נכתב בצידו ברשב"א בתשובה בדעת השואל מרשב"א סי' תס"ג משום דלא נתכוון רק לטחון וקשה לפ"ו למה אוסר בכלאים [כלומר למה אסרו חכמים בכלאים דקאמר מה נפיק מביניהון כלאי הכרם וכו' על דעתיהון דרבנן אינו טוחן ומתיר כיון דנתכוון רק לטחון ולא לבטל מדוע אסור בכה"ג לרבנן בכלאים] ע"כ נראה דכוונה כיון אף שיתן לכהן יטחון הכהן טוב ליתא בישראל מבטל איסור ע"י שתיגה וזה לא שייך בכלאים [כוונתו דאין טעם ההיתר דרבנן מודו הכא דשאין לבטל התרומה משום דהכהנים נמי יטחנו את החטים אם יתן הישראל להם החיטין המעורבים בתרומה וא"כ לא מקרי ג"כ גבי ישראל מבטל איסור אם יטחון כיון דאינו עושה דבר חדש דיהיה מנכר שהוא מבטל איסור רק הוא טוחן את החיטין מפני שדרכן לטחון לקמח וא"כ אין כינתו לבטל האיסור וא"כ יהא מותר בזה האופן ג"כ בכלאים וכנ"ל רק בטעם הוא דמותר הישראל לטחון את החיטים היכות משום דכיון דגם אם יתן הישראל לכהן מפני שהחיטים מעורבים בתרומה הלוא גם הכהן יטחון אותם ולגבי הכהן ליבא כאן מבטל איסור דהרי הוא מותר לאכול תרומה בעצמה בלא תערובות לכן אם הישראל טוחן ג"כ ליכא מבטל איסור דלא מקרי מבטל איסור רק אם האיסור הוא אסור לכל והוא מבטל שיהא מותר לכל אז הוי באמת מבטל איסור לא כן כאן הלוא יכול הישראל לתת להכהן הקמח אחר הביטול ולגבי כהן ליתא בזה מבטל איסור וכנ"ל לכן גם ישראל מותר לבטל. אכן בכלאים הלוא האיסור לכל ואם יבטל יבטל איסור באמת לכן לרבנן אסור לטחון ולהתיר הכלאים או סכונה של ירושלמי שכן דרך כהנים וכו' היינו שדרכם לטחון בלא זה הדימוע ולא מחזי כמבטלו וע' בתפא"י תרומות סוף פ"ה]:

מתני' בתרומה אתי למימר לך וכו'. נ"ב הסברא כמ"ש הרשב"א בתשובה סי' תס"ג

מסורת הש"ס

פסחים לא: ב"מ נד:

פו"כ פ' אמור פ"ו, לקמן פ"ז ה"א בשינוי

חולין ה: שבת סט. שבועות כו

ירושלמי שבת פי"ד הל"ד יומא פ"ח הל"ג

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"י מתרומות ה"א סמ"ג לאוין רנה

ב ב מיי' שם ה"ב

ג ג מיי' שם הט"ו

ד ד מיי' שם הי"ח

ה ה מיי' שם הט"ו

ו ו מיי' שם הט"ז

ז ז מיי' שם ה"ז

*האוכל [א] תרומה שוגג משלם קרן וחומש [ב] אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומש [ג] וחומש חומשה אינו משלם תרומה [ד] אלא חולין מתוקנים [ה] והן נעשין תרומה והתשלומין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוהל. בת [ו] ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נשאת לכהן אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלמת קרן וחומש לעצמה ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה משלמת קרן לבעלים וחומש לעצמה מפני שאמרו האוכל תרומה שוגג משלם קרן לבעלים וחומש למי שירצה: **גמ'** האוכל תרומה שוגג כו'. כתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו *שיהא הוא וחומשו חמשה *ולא כן א"ר אבהו בשם רבי יוחנן שוגג בחלב מזיד בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן ואמור אף הכא מזיד בתרומה ושוגג בחומש יתרו בו וילקה ויביא חומש א"ר זעירא גזירת הכתוב הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה כמזיד בספיקו בשוגג בודאו א"ר יוסי הדא אמרה *השב לו מידיעתו חייב על שגגתו אמר אני פורש מכזית ואיני פורש מכחצי זית אמר רבי בון בר חייא נעשה כאוכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד ואין יסבור רבי בון בר חייא כרשב"ל דאמר רשב"ל אכל חצי זית בהעלם אחד פטור והכא אכל שני חצאי זיתים וחסר כל שהוא פטור מודה רשב"ל באיסורי הנאה ומודה רשב"ל ביוה"כ ומודה רשב"ל בעתיד להשלים. רבי אבהו בשם ר' יוחנן [ז] *המגמע חומץ של תרומה לוקה. ר' אבהו בשם ר"י הכוסס חטה של תרומה לוקה. תני הכוסס את החטה של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש רבי

פני משה

הלכה א מתני' האוכל תרומה שוגג. אם אכל כזית משלם קרן וחומש לכהן כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו וכל שיעור אכילה הוא בכזית וכל חומש האמור בתורה הוא חומש מלבר שהוא חמשה עם הקרן כגון אם אכל בדינר משלם דינר ורובע שהן חמשה רובע דינר: אחד האוכל. דבר שדרכו לאכול ואחד השותה דבר שדרכו לשתות: ואחד הסך. שמן דסיכה כשתיה: ואחד תרומה טמאה. דמיהת קודש מיקרית: וחומש חומשה. שאם שילם קרן וחומש וחזר ואכל תשלומי החומש משלם אותו ומוסיף עליו חומשו וכן לעולם מוסיף חומש על חומש שנאמר ויסף חמישיתו ודרשינן התורה רבתה חמישיות הרבה: אינו משלם תרומה. שהרי אינה שלו וצריך ליתנה לכהן: אלא חולין מתוקנין. שהוציאו מהן התרומה ומעשרות: והן נעשין תרומה. אלו חולין המתוקנין שפילם דין תרומה להן לכל דבר אלא שאם זרען גידוליהן חולין: והתשלומין תרומה. שאם חזר ואכל אותן חולין המתוקנין שנשתלמו התשלומין משלם עליהן ג"כ דין תרומה להן: ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל. דגזירת הכתוב הוא ואין הדבר תלוי בכהן וכל מקום שצריך לשלם החומש אין הכהן יכול למחול ובמקום שמשלמין הקרן לבד הוא מוחל: **גמ'** כתיב ואיש כי יאכל וגו' שיהא הוא וחומשו חמשה. הכי תני בת"כ פרשת אמור ומוסיף עליו קדרים דמשמע שיהא החומש מה שמוסיף על הקרן מלבד תשלומי הקרן ש"ס וזהו חומש מלבר ועם הקרן הוא חמשה כדפרישית במתני' ומכאן למדנו לכל חומש האמור בתורה שהוא כן והכי דריש לה שם נמי גבי מעילה וגבי גזל ונשבע לשקר מדכתיב יוסף עליו: ולא כן וכו'. הך מילתא דר' יוחנן מייתי הש"ס בריש פרק דלקמן ובפרק אלו נערות ובכמה מקומות דקסבר בהזיד בחלב ושגג בקרבן וכו' כצ"ל וכן הוא לקמן ובפרק מרובה בשתי מקומות. שידע שהוא חלב ולא ידע שחייבין עליו חטאת מתרין בו משום חלב ומביא ג"כ קרבן הואיל ושגג בו דס"ל שגגת קרבן שמה שגגה והכא מייתי לה לדייק בדין שוגג בתרומה דמכיון דשוגג בחומש הוא דכתיב אימר דאוף הכא נמי כן דאם הזיד וידע שהיא תרומה אלא שלא ידע שחייבין עליה חומש ילקה משום הזיד בתרומה ויביא חומש דבשגגה היא אללו ואנן תנינן האוכל תרומה שוגג וקשיא לר' יוחנן: א"ר זעירא. שאני הכא דגזירת הכתוב הוא דכתיב ואיש כי יאכל וגו' דמשמע שתהא כל אכילתו בשגגה שצריך שיהא עיקר האכילה בשוגג שלא ידע שהיא תרומה ואכלה: כמזיד בספיקו בשוגג בודאו. כלומר אין לנו לרבות כ"א בכה"ג שאם היה לו ספק אם היא תרומה או לא היה אוכל אותה ולא היה חושש להספק ואם ידע בודאי שהיא תרומה לא אכלה וזהו במזיד בספק ובשוגג בודאי דזה הוא חייב חומש דשוגג הוא באכילתה: הדא אמרה השב לו מידיעתו חייב על שגגתו. כלומר כמו דבעלמא בעינן שיהא שב מידיעתו ואז מביא קרבן על השוגג וה"כ כן וש"מ דזהו מיקרי שב מידיעתו שאם ידע בודאי שהיא תרומה היה פורש ולא אוכל והלכך חייב על שגגתה חומש דדין חומש כדין קרבן הוא: אמר אני פורש מכזית. בעיא היא אם לא היה שב מידיעתו אלא מכזית ואמר אלו הייתי יודע שהוא כזית לא הייתי אוכל אבל איני פורש מחצי זית והוא אכל כזית מהו אי מיקרי שוגג לכזית או לא: נעשה כאוכל חצי זית וכו'. דאע"פ שעכשיו אכל כזית מ"מ הואיל ולא היה פורש מחצי זית נעשה כאלו אכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד וכדמפרש ואזיל: ואין יסבור. כלומר ונפקא מינה מהא דר' בון דאם יסבור כרשב"ל דאמר אכל חצי זית בהעלם א' פטור כלומר דאין חצי שיעור אסור מן התורה ודקאמר בהעלם אחד מפני שדין השוגג כך הוא שצריך שיאכל השיעור בהעלם אחד ואין כאן כשיעור בהעלם אחד: והכא. והשתא למאי דקאמר רבי בון דנעשה כאוכל חצי זית בשוגג משום דחצי זית השני אינו מצטרף שהרי לא שב מידיעתו הוא א"כ לסברת ר"ל הוי הכא כאילו אכל שני חצאי זיתים וחסר כל שהוא כלומר כאוכל פחות מכשיעור בשוגג ופטור מחומש: מודה רשב"ל באיסורי הנייה. מן התורה דאפי' בחצי שיעור אסור הוא: ומודי רשב"ל ביוה"כ. דאפילו בכחצי שיעור אסור הוא וכן מודה הוא בעתיד להשלים לכשיעור שהיה דעתו בתחילה לכך אע"פ שעדיין לא אכל אלא כחצי שיעור חל האיסור עליו: המגמע חומץ של תרומה. במזיד לוקה ולא אמרינן דאין זה דרך שתיה: הכוסס חטה של תרומה. במזיד לוקה דדרך אכילה היא: תני. בברייתא חדא: הכוסס את החטה של תרומה. בשוגג:

רבי

קרבן העדה

ולא כן אר"א בשם ר"י הזיד בחלב שוגג בקרבן. כצ"ל וכן הוא בכמה מקומות וטעות הדפוס דמוכח הוא. אמר אני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית ארבב"ח נעשה כאוכל חצי זית שוגג וחצי זית מזיד ואין יסבור רבב"ח כרשב"ל פי' הפשוט דמקשה דלרשב"ל האיך משכח"ל החיוב בשוגג על כזית תרומה הא מן הדין מותר לו לאכול כל הכזית בחסר משהו וא"כ מה שהוא חייב הוא רק על משהו האחרונה וא"כ בכל הכזית לא שב לעולם מידיעתו והיינו דמסיק דאמר רשב"ל אכל חצי זית בהעלם אחד פטור העלם אחד לאו דווקא ורהיטת הלשון הוא והכא אכל שני חצאי זיתים וחסר כ"ש פטור כלומר דאפילו אוכל ב' חצאי זיתים כ"ז שחסר כ"ש פטור ומותר א"כ לדעתו דרבב"ח אינו נקרא שב מידיעתו וע"ז משני מודי רשב"ל בעתיד להשלים כיון דאוכל אדעתא להשלים ומשלים באמת חייב על משהו הראשונה ונמצא דלא אכל כלל בהיתר ושב מידיעתו דאילו היה יודע שהיא תרומה לא הוי אוכל משהו הראשונה על דעתא להשלים נמצא שגג על אופן אכילתו אפילו במשהו הראשונה אבל בההיא דרבב"ח דאמר בפירוש שלא שב כלל על חצי זית מה שאכלו שפיר הוי כאוכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד משום שלא אכל חצי זית הראשון על דעתא להשלים אבל כשאכל חצי זית הראשון על דעתא להשלים הוי שב מידיעתו מדעתא הזאת וז"פ:

תני

גליון הש"ס וציון ירושלים

ומודה רשב"ל ביוה"כ. עי' מפרש דבש"ס דילן לא ס"ל כן כמבואר ביומא דף עג ב' והנה דו"ז הגאון בעל קדושת היעב"ץ ז"ל בספרו לחם שמים ביומא שם חידש מעצמו דלר"ל דח"ש מותר מטעם דאכילה כתיב ואכילה בכזית ביוה"כ דכתיב לשון עינוי א"כ יוכל להיות דעכ"פ זית רק שהוא פחות מכותבת מ"מ מודה ר"ל דאסור דהא כזית הוא שיעור בכל מקום ואף דביוה"כ הוא כותבת מ"מ כל דכתיב לשון עינוי ועינוי יכול להיות בכזית ג"כ אבל פחות מכזית מותר גם ביוה"כ ולדבריו יוכל לה"ת מודה ר"ל ביוה"כ היינו בשיעור כזית ועי' יומא דפ"א מה דאמר ר"ל שם מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי וכו' אכילה בכזית יעו"ש והשוב' הארכתי הרבה ועי' ספר שלום ירושלים [illegible]

מראה הפנים

האוכל תרומה שוגג. ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן מזיד בחלב ושוגג בקרבן וכו' ומביא קרבן. כבר כתבתי בפ' אלו נערות ובכמה מקומות דדברי ר' יוחנן דהאי תלמודא אליבא דמונבז היא בבבלי פ' כלל גדול (דף ס"ט) דס"ל שגגת קרבן שמה שגגה אבל לרבנן דקיי"ל כותייהו לאו שמה שגגה בעבירות שיש בהן כרת כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכ' שגגות הלכה ב' כ"א צריך שישגוג בכרת ואע"פ שהזיד בלאו וכו' יוחנן דהתם אליבא דרבנן דמונבז והתרומה מסיק התם רבא דמיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי וא"כ אם שגג במיתה משלם קרן וחומש לכל אם שגג בחומש לאו שגגה היא כדמסיק הכא לענין חומש דגזירת הכתוב היא שתהא כל אכילתו בשגגה וכלומר לאפוקי אם הזיד בתרומה ולא שגג אלא בחומש אבל אם הזיד בתרומה ושגג במיתה לא שמענו מהכא מידי ואיכא למימר דהאי ש"ס ס"ל כאביי דהתם דהכל מודים בתרומה עד שישגוג בלאו שבה ולא אמרינן דמיתה במקום כרת עומדת ואיכא למימר כרבא דשגגת מיתה שמה שגגה אע"פ שהזיד בלאו שבה והרמב"ם פסק כרבא דכלל גדול בריש פ' עשירי מהלכ' תרומה ומה שכתב הכ"מ קצת משמע כן בירושלמי ריש פ"ו דתרומות ורפ"ח. לא מצאנו אף במקצת דמשמע כן בהאי תלמודא כ"א בהא דשגגת חומש לאו שגגה היא ומזה לא דייק הרמב"ם כלום ופשוט הוא דכיון דמיתה במקום כרת עומדת א"כ חומש דבמקום קרבן קאי לא הוי שגגה דהדרינן לכללא דכל עבירה שיש בה כרת שגגת קרבן בכה לאו שגגה היא וזהו דמוכרח נמי מהכא דקאמר שתהא כל אכילתו בשגגה ולאפוקי שגגת חומש דלאו שגגה היא משום דחומש במקום קרבן קאי כדרבא ושגגת קרבן לאו שגגה היא אלא דמאי דקאמר ר"ז מטעמא דגזירת הכתוב הוא היינו לתרץ אפי' לר' יוחנן דהכא דס"ל בענין שגגת קרבן כמונבז ומזה תבין דמ"ש הר"ש כאן ור' זעירא דירושלמי כאביי דאמר התם בתרומה אליבא דר' יוחנן שאין חייבין עליה עד שישגוג בלאו שבה ולאו מטעמא דר"ז קאמר לה ע"ש ומבואר הוא דכל זה אינו מוכרח דר"ז לא קאמר הכא אלא לאפוקי דשגגת חומש לאו שגגה היא וכדאמרן:

השב לו מידיעתו חייב על שגגתו. בריש מס' הוריות הארכתי בענין זה ומיהו מש דמשמע מהכא דאפי' מזיד בספיקו הוא כיון דבשוגג בודאי הוא השב מידיעתו קרינן ביה זה לא שמענו אליבא דר"ש דדריש הכי ומייתי ליה בש"ס דילן בהרבה מקומות וע"ש במה שבארתי לדעת הרמב"ם ז"ל בענין פלוגתא דר"ש ורבנן:

ומודי רשב"ל ביוה"כ. משמע מהכא דמודה הוא ביוה"כ דאסור מן התורה הוא בחצי שיעור דהא מדמי לה בעתיד להשלים דודאי איסורו מן התורה קאמר אבל בבבלי ר"פ יוה"כ דפריך הסור ענוש כרת הוא הניחא לר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה מוקמי' למתני' בחצי שיעור אלא לר"ל מאי איכא למימר ומשני מודה ר"ל שהוא אסור מדרבנן ודוחק הוא לפרש דגם הכא מדרבנן קאמר:

תני הכוסס את החטה של תרומה וכו'. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"י בהלכה ז' דמשלם קרן וחומש והשיג הראב"ד ז"ל דהא רבי הוא דס"ל הכי וקיי"ל כרבנן ואע"ג דמברכין עליה ב"פ האדמה אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא. ונראה דטעמיה דהרמב"ם דכיון

דתנינן

שינויי נוסחאות (שם ג) דאמר ר'שב"ל [ד"ו] דרשב"ל אמר. (בכ"ס) ר אבהו בשם ר"י [בכי"ר] תני.

הר"א מגריידץ

ע"ש דבתרומה הקילו כיון שהחמירו דבעי מאה מקילין בנלדדים אחרים ולא כדעת השואל והפר"ח ביו"ד ס"ס ס'ד. מדמה לזה כל איסורין שבתורה [ועיין ביו"ד בפר"ח סי' נ"ע] ודברי הרשב"א במה שהשיב נראה לדק במה דבטל במאה אבל לא מהני לאיסורי זה וכן קשה בנ"ך יו"ד סי' פ"ד ס"ק נ"ח והטור והשו"ע או"ח סי' תנ"ג סעיף ג' [כוונתו לפרש הירושלמי הוא כך דהוי אמינא דדוקא בתרומה מקילינן בשוגג (ולא גזרינן שוגג אטו מזיד ועי' בכמ"ג בספ"ד סי' נ"ט אות ס"ו) והסברא היא דבתרומה הקילו בביטול בשוגג משום דהחמירו דבעי מאה משו"ה מקילינן בנלדדים אחרים היינו בכה"ג בביטול בשוגג לא גזרינן בשאר איסורים דאיסורן בנותן טעם הוי אמינא דגזרינן שוגג אטו מזיד אם בטל בשוגג דלא להוי טעם איסור בהיתר והסברא נותנת לזה דבתרומה דהביטול הוא במאה לא הוי הטעם משום דאז לא יהיה טעם תרומה בחולין דהלא גם בס' לא יהיה טעם תרומה בחולין רק דמחמרינן בתרומה שהיא קודש שלא תבוטל בפחות ממאה וכ"כ בכלאים ובערלה או כמו חמץ בפסח דמחמרינן דאפילו במשהו אסור והוא מטעם חומר האיסור וא"כ ליכא למימר דקנסינן שוגג אטו מזיד והיינו דילמא יבטל במזיד את התרומה במאה משום דאפילו יבטל במזיד לא יעשה איסור כ"כ משום דהטעם של תרומה כבר נבטל בס' ואם יוסיף עד מאה לא מכבר בזה דמבטל איסור לא כן בשאר איסורים דהאיסור בנו"ט יש סברא לומר דגזרינן שוגג אטו מזיד דאם אנו מתירין בשוגג יבוא גם לבטל במזיד ואז יבטל באמת האיסור שלא יתן טעם בהיתר קמ"ל ר' יוחנן בזה דגם בשאר איסורים לא קנסינן שוגג אטו מזיד והגאון ז"ל לא [illegible] הירושלמי כשאר המפרשים דפירשו כפשוטו דהו"א דדוקא בתרומה אסור לבטל לכתחילה [illegible] דחגירא אבל שאר איסורים הו"א דמותר לבטל גם לכתחילה היינו במזיד קמ"ל דגם בשאר איסורים אסור לבטל לכתחילה היינו במזיד והגאון הנ"ל מפרש איפכא דהוי אמינא [illegible] בתרומה בשוגג מותר ולא גזרינן שוגג אטו מזיד משום דהחמירו דבעי מאה לביטול [illegible] מקילינן דבשוגג בטול וכמש"ל הטעם בזה]. ולא כדעת השואל. [כוונתו דהנה דעת השואל בתשובת הרשב"א בסי' תס"ג דמשו"ה מותר לבטל בתרומה משום דלא נתכוון רק לטחון לבטל באופן דגם רבנן דר' יוסי ס"ל דמותר לבטל בזה האופן וא"כ לפי זה הטעם גם בשאר איסורין יהיה מותר לבטל בזה האופן וכמו שהקשה הגאון לעיל של טעם השואל בזה דא"כ בכלאים יהיה מותר לבטל וא"כ קשה מאי קמ"ל ר"י דבשאר איסורים מותר בשוגג לכן

הגאון

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"י מתרומות ה"ז

ט
ב מיי' פ"ט שם הל"ח

י
ג מיי' פ"י שם הפ"ו

יא
ד מיי' פ"א שם הכ"א

יב
ה ו מיי' שם הכ"ו

מסורת הש"ס

יבמות ל: גיטין נד.

לעיל פ"ב מ"ב. יבמות פ"ט.

לקמן פ"ט מ"ד. שבת יז: נדרים ס. לקמן פ"ט מ"ב. תוספתא פ"ח כאן.

תו"כ פ' אמור.

פני משה

רבי אומר אני אומר שמשלם קרן וחומש. דדרך אכילה היא ולא נקרא מזיק: מודים חכמים לרבי. דפליגי בשותה שמן בשו"כ דלרבי חייב מפני שמשיב את הנפש ולרבנן פטור וה"ה דפליגי בחומץ תרומה ומודים במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו כלומר שבתחילה היה מטבל בו ושוב גמעו שמשלם קרן וחומש גם על הגמיעה שכן דרך [שתיה] ובכה"ג מודים שהחומץ משיב את הנפש: תני. בתוספתא פ"ז וחסר כאן דבתרומה טמאה כ"ע ל"פ דמשלם בין חולין טהורין בין חולין טמאין ובאכל תרומה טהורה הוא דפליגי כדגרים שם האוכל תרומה טהורה משלם מן החולין טהורין שילם חולין טמאין מהו סומכוס אומר בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכמים אומרים בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין ויחזור וישלם מן הטהורין: תמן תנינן. לעיל בפ"ב אין תורמין וכו' ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה ולא כלום ותני עלה בתוספתא בשם ר' יוסי אם תרם וכו' לעולם מה שעשה עשוי ותרומה היא: אתיא דיחידאה דהכא. סומכוס דמחלק בהתשלומין בין שוגג למזיד כסתמא דתמן לענין אם תרם מן הטמא על הטהור ויחידאה דתמן ר' יוסי כסתמא דהכא וכדגרים בהאי ברייתא סתמא ואם שילם חולין טמאין יצא ובאוכל תרומה טהורה איירי כדפרישית: היך עבידא. אמתני' קאי דקתני והן נעשין תרומה ומפרש לענין מאי הן תרומה: תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר. הנוהג בתרומה אלא שלענין זה אינן כתרומה שאם זרען גידוליהן חולין ולא הוו כגידולי תרומה: גידולי תרומה. דתנן לקמן בפ"ט דכתרומה הן ומפרש דלכל דבר הרי הן כחולין אלא לענין זה אמרו גידולי תרומה תרומה שאסורין לזרים כתרומה: ואנן תנינן תרתיהון. כלומר אף אנן נמי תנינן ודייקינן להני תרתי מילי דר' זעירא ממתני':

תורה אור

ויקרא כב

גמרא

[א] רבי אומר אני אומר שמשלם קרן וחומש רבי ירמיה בשם רבי אימי מודין חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה אחר טיבלו שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש. תני *אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורים ואם שילם חולין טמאין יצא [ב] רבי נתן אומר סומכוס אמר שוגג מה שעשה עשוי מזיד לא עשה ולא כלום. תמן תנינן [ג] *אין תורמין מן הטמא על הטהור תני בשם רבי יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי אתיא דיחידאי דהכא כסתמא דתמן ויחידאי דתמן כסתמא דהכא. היאך עבידא רבי זעירא בשם רבי חנינא [ג] תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין [ד] גדולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים אמר רבי יוסי ואנן תנינן תרתיהון תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר דתנינן אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין והן נעשין תרומה אלא שגידוליהן חולין דתנינן *גדולי תרומה תרומה הא גידולי תשלומי תרומה חולין גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר דתנינן [ה] *וחייבת בלקט ובשכחה ובפיאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אלא שאסורין לזרים דתנינן [ו] ועניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים בדמי תרומה והדמין שלהן. תני *תשלומי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש ואין משלמין עליהן קרן וחומש ואין חייבין בחלה ואין הידים פוסלות בטבול יום כדרך שפוסלות בחולין ואוף ר"ש ורבי יוסי מודה בה. אם רצה הכהן למחול אינו מוחל כשלא הפריש הפריש ואחר כך אבל תפלוגתא דרבי ורבי לעזר ב"ר שמעון דתני *[ז]ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו מלאכול בתרומה [ח]ואף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי ר"א ב"ר שמעון ואף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש מלוכל בתרומה

מחל

רידב"ז

תני תשלומי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש. גי' הגר"א ז"ל גידולי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש וחייבים בחלה ואין הידים וטבו"י פוסלות כדרך שאין פוסלין דחולין ואוף ר"ש ור"י מודים בה אע"ג דפליגי בדימוע במס' נדה דף מ"ו ע"ב אם חייבין בחלה ולענין פיסול טבו"י ובכ"מ הגידולין הוי כתערובות מ"מ לענין חלה ופיסול טבו"י לכו"ע הוי כחולין וגרסינן וחייבין בחלה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א והוא משום דהגידולין יש להם דין כשאה העולה מתוך מאה שאה כדאיתא לקמן בפ"ט ה"ב ולא כמדומע בפחות מק' שאה עיין בפ"ט ה"ב:

אם רצה הכהן למחול בשלא הפריש אבל אם הפריש ואח"כ מחל תפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דתני ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו ואין הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי רבי ראב"ר"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו. כן גי' הגר"א ז"ל ולפ"ז למ"ד דהפרשתו מקדשתו וכבר קודש הוא יכול למחול:

מחל

גליון הש"ס וציון ירושלים

ר"י אומר סומכוס אומר שוגג מה שעשוי עשוי. עי' מפרש דוקא אתשלומין יפ"ש והוא כפי' התוס' ביבמות ד"ל דלא כפי' הר"ן ודוק: ואף הפרשתו מקדשתו. ע' פ"ל פ"י מתרומות ה"א:

פני משה (המשך)

תשלומי תרומה דהרי הן כתרומה לכל דבר. דהכי תנינן אינו משלם וכו' והן נעשין תרומה ודקאמר אלא שגידוליהן חולין דייקינן מדתנינן פ"ט גידולי תרומה תרומה ומשמע הא גידולי תשלומין של תרומה חולין הן דאלת"ה ליסמעינן רבותא טפי וליתני גדולי תרומה ותשלומיה תרומה: גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר. הא מילתא נמי שמעינן מדתנינן לקמן ריש פ"ט הזורע תרומה וכו' וחייבת בלקט וכו' וכן בתרומות ומעשרות כדתני התם אלמא כחולין לכל דבר הן: אלא שאסורין לזרים. נמי מדתנינן שם ועניי ישראל מוכרין וכו' דלעולמן אסורין הן: תני. בהדא ברייתא ופליגא אהא דמדייק ר' יוסי ממתני' כר' זעירא דהתשלומין הרי הן כתרומה לכל דבר מלבד לענין הגידולין והאי ברייתא ס"ל דבמקצת הרי הן כתרומה ובמקצת כחולין: תשלומי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש. כדרך שאין משלמין מן התרומה: ואין משלמין עליהן קרן וחומש. אם אכלן בשוגג דלענין זה לא הוו כתרומה: ואין חייבין בחלה. כתרומה דאין חיוב חלה נוהגת בה: ואין הידים פוסלות בטבול יום. כלומר אם נגע בהן הטבול יום אין פוסל אותן דלענין זה אינן כתרומה: כדרך שפוסלות בחולין. כלומר שאין פוסל בהן אלא כדרך שפוסלות בחולין דמה שמטמא בחולין הוא שמטמא בהן אבל לא מה שפוסל בתרומה ואע"ג שאסורין לזרים מ"מ לענין פסול טומאה כחולין הן: ואוף ר"ש ור' יוסי מודה בה. ר"ש ור' יוסי דמסכת טבול יום פ"ג דתנינן שם עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה אינה נפסלת בטבול יום ר' יוסי ור"ש פוסלין דת"ק ס"ל דאע"ג דאסורה לזרים מ"מ לענין פסול טומאה הולכין אחר עיקר העיסה וחולין היא ור' יוסי ור"ש ס"ל דהואיל ואסורה לזרים נפסלת בטבול יום והיינו דקאמר דהכא אף רבי שמעון ור' יוסי מודין בה דאין התשלומין נפסלין בטבול יום דלא אמרו אלא בעיסה שנדמעה ונתחמצה בשל תרומה דמיהת איכא תרומה עלמה בה אבל הכא דעיקר התשלומין חולין הן מודים דאע"ג דאסורין לזרים אינן נפסלין בטבול יום: אם רצה הכהן למחול אינו מוחל. דקתני במתני' ומפרש הש"ס בשלא הפריש שעדיין לא הפריש את התשלומין אבל אם הפריש יכול למחול לו דכמאן דמטי ליד הכהן דמי ומצי מחיל ליה: הפריש ואח"כ אכל. האי הפריש אתרומה קאי שאם אכל אחר שהפריש אותה וקרא לה שם תרומה ועדיין לא נתנה לכהן: פלוגתא דרבי ור"א בר"ש היא דתני. בת"כ פ' אמור וה"ג שם ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ואין הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש דברי ר' ר"א בר"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ובספרים הועתק בשיבוש:

מחל

מראה הפנים

דתנינן בהדיא בפ' כיצד מברכין (דף לז) הכוסס את החטה מברך עליה בפה"א ש"מ דלאו אזוקי מזיק ודרך אכילה מקריא דאלת"ה היכי מברכינן עליה הא בפשיטות קאמר התם לעיל (דף לה) גבי שמן זית מברכין עליו וכו' ס"ד אי דקשתי ליה מיפתי לזוקי מזיק ליה וכו' אלמא דלא מברכינן על דבר שמזיק וא"כ הך סתמא דברייתא כרבי היא ד־תיא ו־פיכ: פסק כות ה.ופ "מ כתב ואפשר לומר וכו' ע"ש במ"ש ועוד דאמרי' בירושלמי ר' אבהו בשם ר"י הכוסס את החטה לוקה ואנו לא כיתה אכילה לא היה לוקה והיינו כרבי. וזה תמוה דמייתי ראיה ממזיד אשוגג ולא ממעטינן מזיה אלא באוכל בשוגג דפטור מהחומש ולא נשכחן מיעוט לאוכל במזיד ומזיק דאינו לוקה: **מודין** חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו וכו'. למאי דגרים לקמן בפ' שמנה שרצים וכן בפ' בתרא דיומא אתי שפיר טפי דקתני התם המגמע חומץ של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש הכוסס את החטה וכו' מודין חכמים לרבי במגמע את החומץ של תרומה אחר טיבולו וכו' דרישא דקתני המגמע את החומץ אינו משלם את החומש כחכמים היא ועלה קאמר ר' ירמיה מודין חכמים לרבי וכו'. שמעינן מיהת דלחכמים אינו משלם את החומש אלא דוקא במגמע אחר טיבולו והיה לו להרמב"ם להביא גם בחומץ דהרמב"ם פסק שם סתם במגמע חומץ דמשלם קרן וחומש וזהו כרבי ואפשר דכוונת השגתו גם על זה ולפיכך ליין ברים הלכה אבל השוגג שאכל וכו' ולדעת הרמב"ם נראה לומר דגם בחומץ טעמיה הוא כדאמרן גבי חטה דמכיון דתנן בפ' כ"מ על החומץ הוא אומר שהכל ומדמברכין עליו דרך שתיה הוא ועוד דסתם מגמע שותה הרבה הוא ושותה הרבה כתב בהלכ' יוה"כ דאע"ג דפטור מכרת מכין אותו מכת מרדות אלמא דמיהת שתיה מיקרי ועיין לעיל בפ' כ"מ בהלכה ה' ד"ה שמן זית כמה בה־תבאר מענין ברכת החומץ לדעת הרמב"ם ז"ל:

תני אכל תרומה טמאה וכו'. כגי' התוספתא בסבאתי בגנים דבאכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאין הוא דפליגי כך מוקי לה בבבלי פ"י דיבמות (דף ל) לפי המסקנא דמעיקרא גרים התם כגי' דהכא ופריך עלה ומשני חסורי מחסרא וה"ק אכל תרומה טמאה משלם כל דהו אכל תרומה טהורה וכו' והאי שוגג ומזיד אתשלומין קאי כדפירש"י ותוס' שם וזה פשוט והרמב"ם פסק כחכמים כדכתב שם בהלכה כ' ואע"ג דקאמר הכא עלה אתיא דיחידאה דהכא כסתמא דתמן וכו' ומכיון דקיי"ל כסתמא דתמן גבי אין תורמין מן הטמא על הטהור א"כ היינו כסומכוס דהכא מ"מ לאו מילתא היא דלא קאמר לה אלא לפי גי' הברייתא בענין דקאמר לסומכוס מזיד לא עשה כלום א"כ היינו כסתמא דהתם אבל למאי דמסיק בבבלי שם דמאי אין תשלומיו תשלומין דקא בעי למיהדר שלומי חולין טהורין וכו' ובמזיד לכ"ע בעי למיהדר שלומי חולין טהורין ומיהת תשלומין הראשונים דין תשלומי תרומה להן לעולם לפ"ז לא דמיא לסתמא דאין תורמין דהתם במזיד לא עשה כלום לחכמים. ובענין דין דתשלומי תרומה דקאמר הכא פשוט הוא דהך ברייתא דלקמן תני תשלומי תרומה וכו' פליגא אדר"ז ולא סמיך הרמב"ם אהאי ברייתא אלא כדר"ז וכדדייק ר' יוסי דמסתמי דמתני' שמעינן הכי כדפסק הוא ז"ל שם בהלכה ט"ו דהתשלומין כתרומה לכל דבר אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין:

גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' י"א בהלכה כ"א ועיין מזה במקומו לקמן בפ"ט בהלכה ד':

הפריש ואח"כ אכל פלוגתא דרבי ודר"א בר"ש. נראה דאף לפי גי' דהכא דגרים בהאי ברייתא

שנויי נוסחאות (ס"ז) ולא [ד"ו] ליתא. (סי"ט) גידולי תרומה תרומה הא [כד"ו] גידולי תרומה הא. (ס"כ) תשלומי תרומה חולין [ד"ו] תשלומין חולין:

הר"א מגריידץ

הגאון דלא כדעת השואל רק דהקולא בתרומה הוא רק מטעם שכן דרך כהנים לטחון וכמש"ל באריכות בסברא זו וסברא זו לא שייך רק בתרומה ולא בשארי איסורים וכמ"ש הגאון לעיל דסברא זו של טחינת הכהן לא שייך בכלאים וא"כ הוי אמינא דבשאר איסורים גזרינן שוגג אטו מזיד קמ"ל ר"י דלא גזרינן וכאן הוסיף המחבר עוד טעם דמקילינן בתרומה יותר מבשאר איסורין משום דמתמרינן דבעי מאה לביטול ולא כטעם השואל דהקולא היא משום דמכוון לטחון וא"כ דהטעם הוא להקל בתרומה בשוגג משום דמתמרינן דבעי מאה והטעם הזה לא שייך בשאר איסורין דבעי ששים וכמש"ל והו"א דקנסינן שוגג אטו מזיד קמ"ל ר"י דגם בשאר איסורין לא גזרינן שוגג אטו מזיד [כוונתו דהפר"ח ביו"ד וכו'] והפר"ח מדמה לתרומה כל איסורין (ועי' בפר"ח ביו"ד ס"ס נ"ט) אבל מדברי הרשב"א שהשיב לשואל משמע דדוקא בתרומה דמחמרינן דבטל במאה דוקא מקלינן לומר דמבטל לכתחילה (או דלא קנסינן שוגג אטו מזיד לפי פירוש הגאון בירושלמי הנ"ל וכמש"ל) אבל בשאר איסורין דהביטול הוא בס' לא מקלינן לבטל איסור לכתחילה (או דקנסינן שוגג אטו מזיד בשאר איסורין וכמש"ל) וא"כ לפי' הרשב"א לא מדמינן שאר איסורין לתרומה] וכן קשה בש"ך וכו' [כוונתו דהש"ך כתב שם בש"ך הנ"ל דהיתר הסימן הוא מטעם שאין כונתו אלא לתקן הדבש וז"ה לפי דעת השואל ברשב"א שם ולא כדעת הרשב"א דהקולא שלו גבי תרומה הוא מטעם אחר וכמש"ל. והטור והשו"ע וכו' נ"כ כוונת הגאון כמש"ל והוא דלדעת הטור שם דאם לא ביררו החיטים מאכילת עכבר אין בכך כלום והטעם מבואר בטור משום דאין כוונתו אלא לטחון את החיטים הוא נ"כ דלא כהרשב"א הנ"ל רק כדעת השואל וק"ל]:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

מחל ואחר כך אכל תפלוגתא דרבי יוחנן ור"ש בן לקיש דאיתפלגון גזל תרומה משל אבי אמו כהן רבי יוחנן אמר א *משלם לשבט וריש לקיש אמר משלם לעצמו אמר רבי יונה כך היה משיב ר"ש בן לקיש לרבי יוחנן על דעתך דתימר משלם לשבט והא תנינן ב *גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן וישלם ג' רבי יסא בשם רבי יוחנן התורה אמרה יצא ידי גזילו א"ל ר' זעירא לרבי איסי תרתין מילין אמרין בשם רבי יוחנן ולית אתון אמרין מהן אמר רבי יוחנן יצא ידי גזילו ולית אתון אמרין מהו כדון ונתן לכהן את הקודש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילו אתון אמרין בשם רבי יוחנן ג במקום *שחיטתה שם תהא שריפתה ולית אתון אמרין מינהון מהו כדון ר' לעזר בשם רבי הושעיא על פרשה ישרוף

ויקרא כב

במדבר יט

פני משה

מחל ואח"כ אכל. שמחל לו הכהן מקודם מה שיאכל תליא בפלוגתא דר"י ורשב"ל: דאיתפלגון: אם גזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת אבי אמו והוא ראוי ליורשו ואכלה: ר' יוחנן אומר משלם לשבט. לכהן אחר מהשבט לפי שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו: ור"ל אמר משלם לעצמו. כלומר מעכב לעצמו וא"צ לשלם לאחר מהשבט דהואיל והוא ראוי ליורשו מחזיק הוא בשלו והשתא במחל לו הכהן ואח"כ אכל תליא נמי בהאי פלוגתא דלר' יוחנן לא מהני מידי וצריך להוציא מתחת ידו וליתן לכהן אחר ולר"ל מכיון דמחל לו הכהן בשלו הוא מחזיק: על דעתך דתימר משלם לשבט. ולא מהני מחילת הכהן קשיא והא תנינן לקמן בפרקין גנב תרומת הקדש שהקדים הכהן לבדק הבית ואכלה משלם שני חומשין חומש אחד בשביל אוכל תרומה וחומש אחד בשביל שנהנה מן ההקדש וקרן אחד הוא דמשלם לפי שאין בהקדש תשלומי כפל: וישלם שלשה. ה"פ לדידך קשיא מכדי תנא אחומשין קא מהדר אמאי לא קתני גוונא דמשלם שלשה חומשין והיינו בגזל תרומת הקדש ואכלה דאיכא ג' חומשין חד משום גזל דג"כ יש בו הוספת חומש בשנשבע לו כדכתיב וכדתנינן בפ' הגוזל וחד משום אוכל תרומה וחד משום נהנה מן ההקדש דבשלמא לדידי דאמינא דמהני מחילת הכהן הלכך לא תני בגוזל דלא פסיקא ליה למיתני ביה שלשה חומשין דמכיון דהגזלן ידוע הוא ושייך ביה מחילה וכשמחל לו הכהן פטור הוא מהחומש דאכילת תרומה ונהי דמשום גזל ומשום הקדש איכא דמאן מלי מחיל בהקדש מ"מ חומש דאכילת תרומה ליכא והכתי לית ביה כ"א שני חומשין ומשום הכי קתני בגונב דלעולם משכחת ביה תרי חומשין דלא שייך ביה מחילה דהא לא ידיע מי הוא הגנב אלא לדידך דאמרת דלעולם לא מהני מחילה לענין חומש דתרומה ואפי' מחל לו קודם שאכלה ושפיר משכחת לה בגוזל תרומת הקדש ואכלה דלעולם משלם שלשה חומשין קשיא אמאי לא תני בגוזל וישלם שלשה חומשין: ומשני ר' יסא בשם ר' יוחנן. דליתא דלא משכחת בגוזל ג' חומשין דהתורה אמרה יצא בו ידי גזילה דכשמשלם החומש משום אוכל תרומה יוצא בו גם משום חומש בשביל הגזל וכדדריש לקמיה ונתן לכהן את הקדש והלכך בגוזל תרומה ולא של הקדש לית ביה אלא חומש אחד בלבד ואם היא של הקדש הכתי לית ביה אלא שני חומשין ומשום הכי קתני בגונב לאשמעינן דמשכחת נמי גביה דמשלם תרי חומשין: תרתין מילין. הדא הא ואידך הא דלקמן: ולית אתון אמרין מהן. מהיכן למד לומר כן: מהו כדון. ומאיזה מקום שמע ליה וקאמר מדכתיב ונתן לכהן את הקדש והאי את הקדש מיותר דלא ה"ל למיכתב אלא ויסף חמישיתו עליו ונתן לכהן אלא דמלמדנו דמכיון שנתן לו החומש בשביל הקדש יצא נמי בשביל החומש של ידי גזילו: אתון אמרין. ועוד מה דאתון אמרין בשם ר' יוחנן במקום שחיטתה של פרה אדומה שהוא מחוץ למחנה כדכתיב והוציא אותה וגו' ושחט אותה שם תהא שריפתה ולית אתון אמרין מהו כדון. מהיכן למד זה דמקום שריפתה לא נתפרש בהדיא: על פרשה ישרוף

מחל ואח"כ אכל תפלוגתא כו' משלם שני חומשין וקרן אחד וישלם ג' ר"י בשם ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילו. בפירוש הירושלמי הזה נחלקו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל בפ"י מה"ת ועמלו המפרשים ז"ל להבין הפלוגתא שבין הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל וכבר ביארנו פי' האמיתי לאמיתה של תורה בפ"ג במס' דמאי בתוס' הרי"ד ד"ה ולא וה"פ דהרמב"ם ז"ל מפרש להירושלמי כך דהנה לר' יוחנן דס"ל דמשלם לשבט הוי כאילו אכל תרומה מהשבט אבל לרשב"ל לא חייב כלום להשבט אלא משלם לעצמו משום כפרה וע"כ מותיב רשב"ל לר"י והא תנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשין וקרן אחד וקמהדר התנא לחשוב יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ב' חומשין והוא גנב תרומת הקדש משלם ב' חומשין חומש בעד תרומה וחומש בעד הקדש ולמי משלם חומש דתרומה תלי בפלוגתא דר"י ורשב"ל דלזה משלם לשבט ולזה משלם לעצמו מכדי מצינו בתורה ג' חומשין תרומה והקדש ושבועת גזילה א"כ קשה וליתני ג' חומשין דהא משכח"ל גנב או גזל תרומת הקדש ונשבע א"כ מצינו ג' [והוי כמו דפריך בבבלי בכמה מקומות יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ארבעה חטאות וכו' ואי איתא משכח"ל חמש וכן גבי חורש תלם אחד ואי איתא משכח"ל כו' עיי"ש] בשלמא לדידי דאמינא משלם לעצמו א"כ לא משכח"ל שבועה דהא אין נשבעין להקדש ואי דנשבע מעצמו לא חייב חומש [עי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ד] אבל לידך דס"ל דמשלם לשבט והוא לחבר העיר כדפסק הרמב"ם ז"ל לר' יוחנן א"כ משכח"ל ג' כגון שנשבע ע"ז משני לי' התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' משבועת גזילה יצא ע"י החומש של תרומה משום דכתיב ונתן לכהן את הקודש דדי בחומש אחד דהקדש וע"כ פסק הרמב"ם ז"ל דפטור בתרומה על חומש דגזילה ומפרש יצא ידי גזילו חומש דגזילה אבל הראב"ד ז"ל מפרש דלא כהרמב"ם ז"ל דפי' יצא ידי גזילו הוא חומש דשבועת גזילה ז"א אלא ה"פ דהנה לרשב"ל דמשלם לעצמו הוא משום כפרה ע"כ דאינו משלם אלא החומש דהא הכפרה הוא רק החומש כדאיתא בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב אבל לא הקרן אבל לר"י דס"ל משלם לשבט דדמי כאילו גזל מהשבט ע"כ דמשלם קרן וחומש ובפירוש כתב הרמב"ם ז"ל דפסיק כר' יוחנן דמשלם קרן וחומש לכהן חבר העיר ע"כ שפיר פריך רשב"ל לר"י דבשלמא לדידי לא משכח"ל רק קרן אחד להקדש דהא לא שייך ב' פעמים קרן דהא לשבט אינו משלם כלל ואינו משלם רק חומש לעצמו וע"כ ליכא רק קרן אחד דהוא להקדש ואפילו כשגנב ואיכא ב' קרנים אחד קרן ואחד כפל אבל אין בהקדש תשלומי כפל כדמסיק המשנה גופי' שאין בהקדש תשלומי כפל אבל לדידך דצריך לשלם לשבט קרן וחומש א"כ צריך לשלם ב' קרנים אחד להקדש ואחד לשבט וכיון דמיירי בגנב א"כ איכא כפל על קרן דשבט וא"כ קשה דישלם ג' קרנים ע"ז משני ר"י בשם ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' דקרן וחומש דאמרה תורה הקרן הוא השבת גזילה וחומש כפרה וה"פ התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' בקרן אחד יצא על שניהן על השבט ועל ההקדש כדדרש מונתן לכהן את הקודש דדי בתשלומי קרן אחד ומשלם להקדש הקרן וע"כ לא פליגי לקמן בה"ב למי הוא משלם אלא לענין חומש אבל הקרן לכו"ע משלם להקדש ודין דהרמב"ם ז"ל בשבועת גזילה לא נמצא כלל בהירושלמי ועי' ברמב"ם וראב"ד ז"ל ונושאי כליו ז"ל ויאיר עיניך:

א"ל ר"ז לר"א תרתין מילין אמרין בשם ר"י ולית אתון אמרין מהן. פי' דלא גיליתם לן טעמו ונתן לכהן את הקודש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילו פי' דה"א

ירושלמי פסחים פ"ב הל"ג.

לקמן בפרקין

זבחים קיג.

ו יג
א מיי' פ"י מהתרומו' הכ"ב

יד
ב מיי' שם הכ"ד

טו
ג מיי' פ"ד מפרה אדומה הכ"ס

מראה הפנים

בריית דת"כ דהכנה קמא כבי הוא וצ"ל בדבריו ואין הפרשתו מקדשתו מ"מ לענין שלכה לא קיי"ל כן דהא איהו גופיה שהיס לן במתני' דלקמן בת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן אם תרומה שלא זכה בה הכהן אכלה וכו' אלמא דהפרשה הוא מקדם לחייב קרן וחומש וש"מ דרבי הדר ממשמעתיה דקתני בסך ברייתא:

גזל תרומה משל אבי אמו כהן ר' יוחנן אומר משלם לשבט. כ"פ הרמב"ם בפ"י בהלכה כ"ב כר' יוחנן. והראב"ד ציין שם לזה שהוא בירושלמי פ"ו דתרומות כוונת ניונו שהגה היא שנתכוין למאי דכתב לקמן בהלכה כ"ו הגוזל תרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד ושם ביאר השגתו שכתב נ"ל שיש כאן שיבוש ומה בין גזל וגנב וכו' ור"ל מאי איריא דנקט כאן הגוזל ולעיל בהגונב וכו'. וסוף סוף אין דברי הראב"ד מובנים בכאן דמה שהקשה ולמה לא ישלם שני חומשין בגזל כמו הגנב ועל כרחך דזהו כוונתו דאע"ג דהרמב"ם לא איירי בגוזל תרומת הקדש כ"א בתרומה לבדה מ"מ היה גופה קשיא ליה דהא בגזל איכא חומש מלבד חומש דאוכל תרומה וא"כ למה לא ישלם בגוזל תרומה ואכלה שני חומשין כמו הגונב תרומת הקדש ואכלה דמשלם ב' חומשין ואי משום דהתורה אמרה שיצא בו ידי גזילה לכך מסיים והסוגיא שבירושלמי שטעתו וכו' כלומר שהרמב"ם פי' יצא ידי גזילה דקאמר הכא על החומש קאי וליתא דהא ר"ל הקשה לר"י ממתני' דהגונב והא בגונב ליכא חומש וא"כ מאי האי דקאמר וישלם שלשה אלא ודאי על הקרן קאי דישלם לשבט קרן א' ולהגזבר משום הקדש קרן אחד ולמי שגנב ממנו ג"כ קרן אחד דאף דמשלם להשבט קסבר ר"ל לפי הס"ד דקאמר ר' יוחנן גבי גוזל מאבי אמו כהן דאף דשלו שיא עכשיו אפ"ה משלם הוא להשבט א"כ גם בגונב נימא הכי דישלם לזה ועוד קרן אחד להשבט ומשני ליה התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' בקרן אחד יצא אף על פי שיש עליו חיוב לשבט חיוב לגזבר וכו' וזהו עיקר כוונת השגת הראב"ד וזהו שכתב שלא ראה הסוגיא כלומר שלא הבין הרמב"ם בהא דפי' דהתירוץ על החומש הוא ולא כן הוא לפי פי' הראב"ד דא"ם מאי מקשה ליה מהגונב ומאי וישלם שלשה דקאמר וכדאמרן וזהו שסיים והנה כי גנב וגזלן אחד הם וכו' ור"ל דהשתא משכחת לה גבי גזלן דמשלם ב' חומשין כמו בגונב תרומת הקדש. ומזה תבין דמה שרצה הכ"מ לייסב דברי הרמב"ם ולפרש הקושיא דר"ל והתירוץ אינו עולה כלל וכלל לא לפי כוונת הסוגיא ולא לפי דברי הרמב"ם ופשיטא במה שרצה לפרש וישלם חומש ג' משום גוזל או גונב שהוא חייב לשלם חומש זה תמוה הרבה וכי בגונב חומש איכא כפל הוא דמשלם ולא חומש וכיון דבהקדש כפל ליכא אין כאן כ"א ב' חומשין ותו לא ובגוזל הוא דמשכחת לה ג' חומשין והדרא קושית הראב"ד לדוכתיה דמאי מקשה ליה ממתני' דהגונב ומאי וישלם שלשה דקאמר ומה דמסיים הכ"מ ובשלמא לדידי איכא לאוקמי וכו' לא נצריך כדוחק הפי' הזה. ואשר על כן נראה לי דגם שפירשתי לכוונת השגת הראב"ד דהעיקר מה שמשיג הוא דאין הפי' וישלם ג' על החומש אלא על הקרן ונמשך מזה דהתירוץ הוא ג"כ על הקרן וא"כ משכחת לה גם בגוזל תרומה לבדה ואכלה דמשלם ב' חומשין חומש אחד משום גזל וחומש אחד משום אוכל תרומה וכדלעיל מ"מ גם על פירושו קשה דמאי וישלם ג' דקאמר דהא מכיון דמשלם קרן אחד למי שגנבו למה ישלם עוד להשבט ור' יוחנן לא קאמר בגוזל אבי אמו כהן דמשלם להשבט אלא כדי נקיים מצות תשלומין באוכל תרומה אבל כאן מכיון שכבר שילם למי שגנבו למה ישלם עוד להשבט וכמדומה דכל מה שנפרש לפי כוונת הראב"ד יהיה קשה האי וישלם שלשה דקאמר ומה שנראה לדעתי בכוונת הסוגיא הוא כמו שפירשתי בפנים דעיקר קושיית ר"ל על ר"י מדין דמחל לו קודם שאכל הוא כדקאמר הש"ס דדין זה תליא בפלוגתייהו בגוזל משל אבי אמו כהן ולדעתיה דר' יוחנן לא מהני מחילה אף בקודם שאכל וא"כ לעולם הוא משלם להשבט כדין דקתני במתני' דהכהן אינו יכול למחול ומשלם להשבט אם זה אינו רוצה לקבל ממנו וזהו דמקשי ליה וישלם שלשה כלומר הא השתא משכחת לה ג' חומשין וזהו בגוזל תרומת הקדש ואכלה ואמאי נקט התנא במתני' הגונב ליתני הגוזל ולימא ביה דישלם ג' חומשין ולפ"ז הקושיא והתירוץ הכל על החומש קאי וכמבואר בפנים ולפ"ז נכונים הם דברי הרמב"ם דבגוזל תרומה לבדה ואכלה אין כאן אלא חומש אחד דבחומש שמשלם משום אוכל תרומה יצא בו ידי חומש של גזל וכדנקט הטעם בהא' ונתן וגו' אינו חייב אלא בחומש של קדש בלבד ור"ל חומש של התרומה וכדמשני ר' יוחנן ומזה קשיא טובא על פי' הראב"ד שרצה לפרש דברי ר' יוחנן והתורה אמרה וכו' אע"פ שיש עליו חיוב לשבט חיוב לגזבר וכו' אטו האי קרא בהקדש משתעי דנדרוש הכי הא אינו מדבר אלא בתרומה דאיקרי קדש אלא דהנכון כדפרישית לדעת הרמב"ם וא"א לפרש דברי ר' יוחנן כ"א לענין החומש ואה"נ בגוזל תרומת הקדש ואכלה דאיכא ג"כ ב' חומשין חומש של תרומה וחומש של הקדש אלא דהעיקר דהא להשמיענו כאן דבחומש של תרומה יוצא ידי חומש של גזל והלכך נקט בגוזל תרומה לבדה:

רבי לעזר בשם ר' הושעיה על פרשה ישרוף וכו'. משמע הכא דבא לפרש לדברי ר' יוחנן

שנויי נוסחאות (ש"ח) ידי [ד"ו] בו ידי. (ש"ד) אמרין [ד"ו] ליתא.

עין משפט
נר מצוה

טז
א מיי' פי"ב מבכורים ה"ה סמ"ג עשין קמו טוש"ע יו"ד סי' שכא ס"ו

יז
ב ג מיי' פ"י מתרומו' הכ"א

יח
ד מיי' שם ה"ז

יט
ה מיי' שם ה"ו

כ
ו ז מיי' שם הכ"ג כד

כא
ח מיי' שם ה"ח

מסורת הש"ס
בכורות יב
ב"מ נד

ישרוף מה את ש"מ רבי ירמיה בשם רבי אימי מקום פרישתה מחיים שם תהא שריפתה. ר"י כרבי ר"ש בן לקיש כר"א ב"ר שמעון א"ר בון בר חייא ואין יסבור ר"ש בן לקיש כרבי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן אבל בדבר שאינו זקוק ליתנו לכהן אוף רבי מודה דהיא מתני' *הפריש פדיון פטר חמור ומת ר"א אומר חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן וחכ"א [א] אין חייבין באחריותו אלא כפדיון מעשר שני מודי רבי ליעזר בפטרי המורות שנפלו לו מבית אבי אמו כהן מכיון שהפרישו קדשו. [ב] אבל תרומת חבר משלם לחבר תרומת ע"ה משלם לע"ה ולא נמצא מוסר טהרותיו לעם הארץ [ג] כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן חבר ונוטל דמי אחת מהן ונותן לכהן עם הארץ ר' בון בר חייא אמר קומי ר"ש בן לקיש אתיא כמ"ד הפרשתו מקדשתו ברם כמ"ד מתנתו מקדשתו בלא כן אינו צריך זכייה אמר להן במזכה על ידי אחר. [ד] לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה איתא חמי אילו היה לה כמה מעשרות שמא אינן שלה תמן מעשרות מסויימין ברם הכא תרומה אינה מסוימת מה דמי לה פיטרי חמורות:

הלכה ב מתני'

המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה הוא משלם את הקרן והן משלמין את החומש דברי ר' מאיר [ה] וחכמים אומרים הן משלמין את הקרן ואת החומש והוא משלם להן דמי סעודתן. [ו] *הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין וקרן דמי תרומה [ז] גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן שאין בהקדש תשלומי כפל. אין משלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו שאין הקדש פודה את הקדש דברי רבי מאיר [ח] וחכמים מתירין באלו:

הא

רידב"ז

דה"א דהקודש מיותר ע"כ אתי לומר לך הקודש הידוע ר"ל הומש הידוע וע"כ אין כאן אלא קודש אחד והרא"ב"ד ז"ל מקשה מזה על הרמב"ם ז"ל דמפרש דאינו משלם רק חומש אחד במקום שבועת גזילה דגזה"כ הוא דדי בחומש אחד א"כ למה משלם בגונב תרומת הקדש ב' חומשים וע"כ מפרש דהפי' הוא קרן אחד דהקודש הידוע ואין כאן אלא אחד ועי' לעיל במס' דמאי פ"ג ה"ה בתוס' הרי"ד דמתורץ היטב קושייתו ז"ל:

הא

פני משה

ישרוף. כתיב ומפרש מה את שמע מינה וקא"ר ירמיה דבא לומר מקום פרישתה מחיים שם תהא שריפתה: ר' יוחנן כרבי. אדלעיל קאי הא דקאמר גבי גזל תרומה משל אבי אמו כהן דצריך לשלם לשבט משום דס"ל כרבי בהאי ברייתא דת"כ דלעיל דמתנתו מקדשתו מלאכול ולחייבו עליו קרן וחומש והלכך כמי בעינן דיתן לכהן אחר מהשבט דקפיד רחמנא אנתינה ליד כהן ור"ל ס"ל כראב"ש דקאמר הפרשתו מקדשתו וכשהפרים ככר קדשה ואע"ג דלא באה ליד הכהן והלכך בגזל של אבי אמו כהן א"צ ליתן להשבט ואם אכלה מעכב לעצמו התשלומין: א"ר בון בר חייה. דלא היא דלא תדחוק לאוקמי פלוגתייהו בפלוגתא דתנאי אלא דאף אם יסבור רשב"ל כרבי נמי אתיא שפיר ובהא פליגי דר"ל סבר דאע"ג דקאמר רבי מתנתו מקדשתו ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן אבל בדבר שאינו זקוק ליתנו לכהן כהאי דהכא דהוא יורש משל אבי אמו כהן אף לרבי יוצא הוא בהפרשה בלבד: דהיא מתני'. כלומר דדמיא הא להא דתנינן במתני' בפ"ק דבכורות המפרים פדיון פטר חמור ומת הפטר קודם שנתנו להכהן ר"א אומר חייב באחריותו כחמש סלעים של בן שהוא חייב באחריותן עד שיבואו ליד הכהן: אלא כפדיון מעשר שני. דאם הפרים ואבד אינו חייב באחריותו ומודי ר"א בפטרי המורות שנפלו לו מבית אבי אמו כהן וכגון שאותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל דאז חייבין הן בפדיון דברשות ישראל נולדו: מכיון שהפרישו קדשו. ובזה יוצא י"ח וא"צ ליתן לכהן אלא מעכבן והן שלו דמאי דהוה חייב כהן המורישו והיינו להפרים הפדיון לאפקועי איסורייהו ונוטל השיין לעצמו שהרי כהן הוא ה"נ עושה זה הישראל היורשו דדמי כמי שהורישו השיין וה"ה הכא דדמי כמי שהורישו אבי אמו כהן לאלו התשלומין ואף לרבי די בהפרשה שהפרישה בתחילה: אבל תרומת חבר וכו'. בתוספתא פ"ז גרים הכי כשם שאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר כך אין משלמין קרן וחומש אלא לכהן חבר האוכל תרומת עם הארץ משלם קרן וחומש לכהן חבר וחבר נוטל דמים ומפיים את טעם הארץ תרומת חבר ותרומת ע"ה שנתערבו כופין את הע"ה למכור את חלקו. ונראה דגי' אחרת היה להם בהתוספתא באוכל תרומת ע"ה דמשלם לע"ה ולפיכך פריך ולא נמצא מוסר טהרותיו לע"ה שהרי התשלומין דין תרומה להם וקאמר כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן חבר כלומר אף בתרומת ע"ה נותן התשלומין לכהן חבר ואותו החבר נוטל דמי אחת מהן והוא כדי תרומת ע"ה ונותנו לכהן ע"ה. וזהו כמו הגי' דהתוספתא לפנינו: אתיא כמ"ד הפרשתו מקדשתו. דאילו למ"ד מתנתו מקדשתו א"כ היה צריך זכיה שהע"ה יזכה להחבר שיקבל בשבילו דאי לאו הכי אין האוכל הזה יוצא ידי חובתו בתשלומין שהרי צריך ליתנו ליד הכהן שהתרומה שלו והשיב לו דאה"נ דמיירי במזכה להחבר ע"י אחר:

הלכה ב מתני'

בת ישראל. שהפרישה תרומה ולא נתנה לכהן ואכלה בשוגג ואח"כ נשאת לכהן והרי עכשיו ראויה לאכול בתרומה היא: משלמת היא קרן וחומש. לעצמה לפי שאם היתה אותה התרומה בעין לא היתה צריכה ליתנה לכהן והיא היתה אוכלת הלכך עכשיו התשלומין נ"כ שלה: משלמת קרן לבעלים. כדין הגוזל את חבירו והחומש תעכב לעצמה: גמ' לא הספיקה לשלם. את הקרן בתרומה שזכה בה הכהן ואכלה ולא שילמה עד שנתגרשה מהכהן וזרע אין לה דעכשיו אינה אוכלת בתרומה מהו שתשלם גם את החומש: איתא חמי. ומתמה הש"ס בא וראה מאי קמיבעיא ליה הרי אלו היה לה כמה מעשרות כלומר תרומות ותרומת מעשר שהם לכהן ונתן לה בעלה ולא הספיקה לאכלן עד שנתגרשה שמא אינן שלה דאף שאינה אוכלת אותן שלה הן למכרן לכהן וא"כ ה"ה נמי באלו התשלומין שתוכל לעכב החומש לעצמה: תמן. הדר קאמר הש"ס דלא היא דלא דמיא דתמן מה שנתן לה בעלה מהתרומות ומעשרות לאכול מסוימין הן וכבר קנתה ונמצא אע"פ שעכשיו אינה יכולה לאכלן שלה הן כדי למכרן אבל הכא תרומה אינה מסוימת כלומר הך תרומה שאכלה ומתחייבת בחומש מקודם שנשאת להכהן אינו דבר מסוים לשתקנה אותה דמי הקנה לה ועוד דהחומש בעצמו אינו דבר מסוים דלעולם משלמין חומש על חומש וכל דבר שאינו מסוים אינו נקנה לה: מה דמי לה פטרי תמורות. כלומר ואם תדמה איזה דין לתרומות ומעשרות שזכתה בהן בעודה נשאת לכהן ושלה הן פטרי תמורות הוא דאת מדמי לה כדאמרינן בסוף הלכה דלעיל בישראל שנפלו לו פטרי תמורות מבית אבי אמו כהן דא"צ ליתנם לכהן אלא מעכבן והן שלו דאלו הוו ג"כ כדבר המסוים וקנה במה שתחת ידו כמו דבר המסוים מתרומות ומעשרות שזכתה בהן בעודה תחת בעלה:

הלכה ג מתני'

המאכיל את פועליו וכו'. הוא משלם את הקרן שהוא הגזל והן משלמין את החומש לפי שהן השוגגין ותשלומי חומש בהאוכל עצמו תלי רחמנא: הן משלמין קרן וחומש. מן החולין המתוקנין כדין תשלומי תרומה והוא משלם להן דמי סעודתן כפי דמי חולין שהיה צריך להאכילן והן יתירין מדמי תרומה וכדמפרש בגמ' לפי המסקנא שאע"פ שאכלו מ"מ הואיל ונפשו של אדם קוהה מדבר האסור שהוא קץ ממנו לא נהנו מאכילה זו והלכה כחכמים:

הא

מראה הפנים

יוחנן דלמד לומר כן כדר"א א"ר הושעיה וכו' ולאפוקי שלא ישרוף אותה בתוך המחנה אלא במקום פרישתה מחיים שהוא מחוץ למחנה כדכתיב אבל בבבלי פ' פרת חטאת (דף קיב) גרים דפליגי ר' יוחנן ור' הושעיה ובשרפה שלא כנגד הפתח ר' יוחנן אמר פסולה ושרף והזה ר' הושעיה אמר כשרה על פרשה ישרוף מקום שפורשת למיתה שם תהא שריפתה וכלומר דלא קפיד אלא שתהא מחוץ למחנה יע' פירש"י ז"ל שם ואין להאריך:

מודי ר' אליעזר בפטרי חמורות שנפלו לו וכו'. ובבבלי בכורות (דף יב) קאמר מודה ר"א בישראל שיש לו ספק פטר חמור וכו' ואין הכי נמי דמודה גם בהא דהכא וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה שם לעיל (דף יא) ע"ש:

אבל תרומת חבר וכו'. כדמסיק הש"ס כיצד הוא עושה בשבילו דהל"ס וכו'. וכך הוא בהדיא בתוספתא שלפנינו וכ"פ הרמב"ם ז"ל שם בהלכה כ"א ומה דמוקי הכא במזכה על ידי אחר היינו דוקא למ"ד מתנתו מקדשתו אבל למ"ד הפרשתו מקדשתו וא"צ לזכות ע"י אחר כדקאמר אתיא כמ"ד וכו' וכבר כתבתי לעיל ד"ה הפרים ואח"כ אבל דהלכתא כמ"ד הפרשתו מקדשתו לענין חיוב קרן וחומש כדמוכח ממתני' דלקמן ולפיכך סתם הרמב"ם דבריו בזה:

לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה וכו'. והמסקנא דלא זכתה כלל בהתשלומין דלא דמי לתרומות ומעשרות שזכתה בהן בעודה תחת בעלה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י בהלכה י"ז לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה בין כך ובין כך אינה משלמת לעצמה וכו' מ"ש בין כך ובין כך ר"ל אף בשלא זכה בהן הכהן ולפ"ז לא הספיקה לשלם דקאמר היינו שלא הספיקה להפריש התשלומין דהא בכה"ג שלה הן אלא שצריכה להפריש אותם ומעכבת לעצמה וכדאמרי' לעיל גבי פטרי חמורות מכיון שהפרישו קדשו ואם לא הספיקה עד שנתגרשה

שנויי נוסחאות (שכ"א) משלמין את הקרן ואת החומש [ד"ו] משלמין קרן והומש.
(כבר לאדן) מה דמי לה פטרי חמורות כצ"ל. פי' מה דומה לזה.

פני משה

גמ' הא רמ"א משלמין וכו'. הא בין לר"מ ובין לרבנן משלמין וא"כ מה ביניהן ובמאי קמיפלגי: עיקר סעודה ביניהון. על מי נקראת עיקר הסעודה: רמ"א עיקר סעודה לבעל הבית. כלומר אע"פ שהפועלין אוכלין מכח התנאי שהתנו עמו או מכח מנהג המדינה כדתנן בר"פ השוכר את הפועלין מ"מ עיקר הסעודה על שם בעה"ב נקראת דהוי כמוכר להן הסעודה בשביל המלאכה שעושין וכיון שכן הוא צריך לשלם את הקרן שהוא דמי הסעודה והן משלמין את החומש דבאוכל תלי רחמנא: ורבנן אמרין עיקר סעודה לפועלין. שהרי אם לא היו אוכלין משלו היה מרבה בשכרן ומכיון דעכ"פ מנכה להם איזה דבר בשביל שנותן להם לאכול נקראת עיקר הסעודה על שם הפועלין דמשלהן הן אוכלין והלכך צריכין הן לשלם את הכל והבעה"ב מחזיר להן דמי סעודתן מפני התנאי או מפני מנהג המדינה: טפילה ביניהון. כלומר דלכ"ע עיקר הסעודה על שם בעה"ב היא וכמוכר להן הסעודה דמי והכא בהא קמיפלגי על מי הוא הטפילה לטפל ולהכין הסעודה דר"מ סבר על הבעה"ב הוא מוטל לטפל ולעשות הסעודה ומכיון שהוא מטפל בכך היה לו להזהר שלא ליטול מהתרומה שיש בביתו והלכך הוא חייב לשלם את הקרן מלבד החומש דבאוכל תליא כדאמרן ורבנן סברי על הפועלין מוטל לטפל בצרכי סעודה ולהכינה על חשבון בעל הבית ומכיון שהן המטפלין מוטל עליהן להזהר ולחקור אם היא תרומה או לא והואיל ולא נזהרו הן חייבין לשלם את הכל ובעה"ב מחזיר להן דמי סעודתן כפי התנאי או המנהג: הא למה זה דומה. האי שצריך להחזיר להן דמי סעודתן למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שטעה ונתן לו חפץ של אחר דמיהא חייב להעמיד לו מקחו וליתן לו החפץ שהוא ברשותו כפי אשר התנה עמו וה"נ כן שזה נתן להם הסעודה שאינה שלו לפיכך ישלם להן דמי הסעודה כפי התנאי ביניהם: אילו כרשב"ל איתאמרת ניחא. כלומר משום דאיכא דאמרי להא דר' אבהו בשם רשב"ל ואיכא דאמרי לה בשם ר' יוחנן דר' אבהו תלמיד מובהק דר' יוחנן הוה וקאמר הש"ס דלהך דאמרי לה בשם רשב"ל ניחא הא דמדמי לה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו דלשיטתיה אזיל דקאמר דלא פליגי אלא על מי מוטל לטפל להכין הסעודה ולכ"ע עיקר הסעודה על שם בעה"ב היא וכמוכר להן הסעודה בשכר הפעולה ודמיא ממש למוכר חפץ לחבירו בטעות שכסבור שהוא שלו ואינו שלו שחייב להעמיד לו מקחו וכדאמרן: ואין כר' יוחנן. אבל אי כאיכא דאמרי לה בשם ר' יוחנן קשיא הא ר' יוחנן אמר עיקר הסעודה על מי נקראת היא בינייהו דר"מ ורבנן ולרבנן עיקר הסעודה על שם הפועלין נקראת ומשלהן הן אוכלין ומאי האי דמדמי לה למוכר חפץ לחבירו שאינו שלו הרי הבעה"ב לא מכר להם כלום דשלהן היא הסעודה ואת אמר הכין בתמיה: כר"מ איתאמר. כלומר הא לא קשיא דלהכי דאמרי לה בשם ר' יוחנן לא א"ר יוחנן זה אלא אליבא דר"מ דס"ל עיקר הסעודה על שם הבעה"ב נקראת וכמוכר להן הסעודה דמי. ועלה קאמר הא למה זה דומה וכו' ולפיכך הבעה"ב הוא משלם את הקרן תחת הפועלין: שבח סעודה ביניהון. מה שסעודת חולין היא יותר יפה מדמי סעודת תרומה איכא בינייהו דלר' מאיר משלם הבעה"ב הקרן דמי התרומה ולרבנן הן משלמין הקרן והחומש והוא משלם להן דמי סעודתן כפי דמי החולין שהוא יותר כדמפרש ואזיל: בשפסק עמהן להאכילן דבשני חולין. תמרים או מיני מתיקות של חולין והוא האכילן דבשני תרומה והן יותר בזול משל חולין: ולא כבר אכלו

גמרא

גמ' הא רבי מאיר אמר משלמין ורבנן אמרי משלמין מה ביניהון אמר רבי יוחנן [ז]עיקר סעודה ביניהן רבי מאיר אמר עיקר סעודה לבעל הבית ורבנן אמרי עיקר סעודה לפועלין רבי שמעון בן לקיש אמר טפילה ביניהן רבי מאיר אמר טפילה לבעל הבית ורבנן אמרי טפילה לפועלין רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא [ז]חייב להעמיד לו מקחו אילו כרבי שמעון בן לקיש איתאמרת ניחא ואין כר' יוחנן אמר עיקר סעודתו ביניהן ואת אמרת הכי כרבי מאיר אית אמרת רבי אבהו בשם ר' יוסי בן חנינא שבח סעודה ביניהן בשפסק עמהן להאכילן דבשני חולין והאכילן דבשני תרומה ולא כבר אכלו

רידב"ז

הא ר"מ אמר משלם כו' ורבנן אמרין משלמין מה ביניהון אר"י עיקר סעודה ביניהון ר"מ אומר עיקר סעודה לבעה"ב ורבנן אמרין עיקר סעודה לפועלים. פי' דמקשה מאי נ"מ בין רבנן ור"מ הא לכו"ע משלם הבעה"ב ומאי נ"מ אם משלם לפועלים או לכהן וקאמר ר"י דבזה אין נ"מ אך הנ"מ ידעינן בעיקר סעודה ויל פינן מזה דין דסעודה לר"מ הרי החיוב על בעה"ב ליתן להם אכילת הסעודה ולא יכול ליתן להם דמים ע"כ החיוב עליו לשלם לכהן ולרבנן עיקר החיוב על בעה"ב ליתן להם דמים ולא אכילה ע"כ אינו משלם רק דמי סעודתן לפועלים והגם דהכא במתניתין דידן אין שום נ"מ דבין כך ובין כך משלם הבעה"ב ומאי נ"מ אם משלם לפועלים או לכהן אבל נ"מ לענין דינא בעיקר הסעודה אם צריך ליתן עיקר הסעודה לפועלים או דמים ורשב"ל קאמר הנ"מ בזה בטפילה פי' הר"ש ז"ל על מי החיוב לטפל ליקח חולין מתוקנים בעד תשלומי תרומה דלר"מ הטירחא על הבעה"ב ולרבנן הטירחא על הפועלים וא"כ יש בזה נ"מ בין שמשלם לכהן או לפועלים דלכהן צריך לשלם בתבואת חולין ולא דמים ולפועלים משלם דמים ואינו מחויב לטפל ליקח תבואה וכמלא דלר"מ הטירחא מוטל על בעה"ב ולרבנן על הפועלים ולדעתי' דרשב"ל בעיקר סעודה לא פליגי ולכו"ע עיקר סעודה על בעה"ב ואעפ"כ נחלקו ר"מ וחכמים דר"מ ס"ל דהטירחא מוטל על בעה"ב דישלם הקרן לכהן דדמי כאילו אכל בעצמו וחכמים ס"ל דכיון דהוא בעצמו לא אכל אין עליו חיוב הקרן לכהן אלא הפועלים האוכלין עליהן מוטל חיוב התשלומין של חולין מתוקנים כדין תשלומי תרומה והבעה"ב מכיון שלא אכל אין עליו רק חיוב דמים ולא דין תשלומי תרומה אבל לכו"ע הבעה"ב משלם להכהן רק דר"מ ס"ל דהבעה"ב בעצמו מטריח ומשלם ורבנן ס"ל דהפועלין משלמין בעד הבעה"ב דהא הסעודה שמוטל על בעה"ב להפועלין כבר נתן להם ע"כ הטירחא דהשתא על הפועלין. ר"א בשם רשב"ל הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו זה אמר למשל על מתניתא דידן ונמצא לפ"ז דעיקר סעודה על בעה"ב והוא מחויב להעמיד לו מקחו ע"ז קאמר אלו כרשב"ל איתאמרת ניחא דלדידי' עיקר סעודה על בעה"ב ואין לר"י הא קאמר עיקר סעודה ביניהון ולרבנן עיקר סעודה על הפועלין והאיך שייך מוכר חפץ לחבירו דמשמע דעיקר סעודה על בעה"ב וקאמר דלעולם אליבא דר"י קאמר ורק אליבא דר"מ איתאמרת דהא הוא ס"ל דחייב להעמיד לו מקחו. ר"א בשם ריב"ח שבח סעודה ביניהון בשפסק עמהן להאכילן דבשני חולין והאכילן דבשני תרומה ולא כבר אכלו כמ"ד טבלים נפשו של אדם חתה מהן פי' דלר"מ אינו משלם לכהן רק דמי תרומה כדין גזל תרומה ולא אכלה ולרבנן הפועלין משלמין קרן וחומש והבעה"ב משלם להן שבח סעודה הוא דמי חולין מתוקנין וע"ז פריך ולא כבר אכלו פי' דהא אם לא הי' נפשו של אדם חותה מהן והוי אכילה גמורה לא הי' מחויב לשלם להן רק דמי תרומה הגם דהן היו מחויבים לשלם קרן מחולין מתוקנין מ"מ נפטר בעה"ב מזה מחמת דבזה הוי בעה"ב גרמא בנזקין ופטור דגרמא בעלמא הוא דהא אם לא הי' גזה"כ לשלם תשלומי תרומה מחולין מתוקנים לא הי' חייב לשלם להן רק דמי תרומה שגזל לאחר שהנגזל הוציא מידן הגזילה אך מפני גזה"כ לשלם חולין מתוקנים וזה מדין קנס כדאיתא לקמן בירושלמי פ"ז בהדיא ובתוס' ז"ל במס' ב"מ דף נ"ה ע"ב וכן הוא שיטת הירושלמי לקמן דהקרן קנס והומש כפרה וכשם שפטור להחזיר להם החומש כן פטור להחזיר להם הקנס דקנס וכפרה הוא על האוכל דוקא ולא על בעה"ב והוא רק גורם בעלמא שגרם להם קנס וכפרה וא"כ הי' די לפני בעה"ב שישלם להן רק דמי תרומה אחרי שכבר אכלו ואי דהי' גזילה בידו דהם שילמו להנגזל ולא אכלו משלו ע"ז הי' מחויב לשלם להן דמי תרומה ומה שהם היו מחויבים לשלם קנס וכפרה בזה הוי רק גרמא בעלמא וכמלא דדי לפני בעה"ב לשלם להפועלין רק דמי תרומה שכבר אכלו וע"ז משני כמ"ד טבל נפשו של אדם חותה בהן וע"כ לא נהנו כלום מסעודתו ע"כ משלם להן מחדש דמי סעודתן מן החולין ומה שאכלו תרומה ושילמו קנס וכפרה הוא רק הגורם אבל אם לא הי' נפשו של אדם חותה בהן הי' די לפני בעה"ב לשלם דמי תרומה. ופי' הרע"ב ז"ל מסכים לפירוש זה ומתורץ קושית הרא"ש ז"ל דהא בירושלמי משמע דאף אליבא דר"מ משלם בעה"ב חולין מתוקנין דפריך הא ר"מ אומר משלם ורבנן אמרין משלמין מה ביניהון ולפי דברינו ניחא דלאוקימתא אחרונה דר"א בשם ריב"ח שפיר ניחא:

א"ר

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]עיקר סעודה ביניהם. עיין בר"ש ותוי"ט ובלח"ם ומב"ת. ועי' מחנה אפרים הלכות נזקי ממון סי' כט והלכות אונאה סי' כו:

[ז]חייב להעמיד לו מקחו. עיין ב"מ דף טז יז ובשטה מקובצת שם מ"ש לענין פסק. ועיין ברמב"ם בפ"ט מגזילה ובש"ע ח"מ סי' שעד ס"ב ד וסי' רט סע"ב בהגה"ה וצ"ע:

מראה הפנים

בנתגרשה אינה מעכבת לטומה דהרי היא כמי שלא נשאת לכהן מעולם:

עיקר סעודה ביניהן. הר"ש פי' עיקר סעודה על מי לטרוח דר"מ סבר על בעה"ב לטרוח וכו' וטפילה ביניהן דקאמר ר"ל פי' לטפל לשלם וכו' וכל זה דוחק וקשה לפרש טפ לה על התשלומין ותו דמאי אשמעינן ר"ל בזה הא בהדיא תנינן דר"מ קאמר דבעה"ב משלם הקרן ולחכמים הפועלין משלמין הכל ועוד דלמאי שייך כלל לישנא דטפילה לר"מ הלא הבעה"ב הוא המשלם קרן ואין הפועלין מחזירין לו ולישנא דטפילה לא שייך אלא על המטפל בדבר ואינו מפסיד משלו ועוד דאם עיקר הסעודה דר' יוחנן על הטרחא והטיפול להכין הסעודה מיתפרשא א"כ מאי האי דפריך לקמן ואין כר' יוחנן וכו' דזה אין לו שייכות כלל וכלל להא דר' אבהו סוף דבר אין לפירושו שחר כלל והעיקר כדפרישית בזה בפנים ומיתפרשא כל הסוגיא על מכונה:

למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו בהוא חייב להעמיד לו מקחו. בכאן כתב הר"ש ובפ"ק דב"מ (דף טו) לא משמע כן שיהא חייב להעמיד לו מקחו דקאמר התם גבי גזלן שמכר וכו' ובמה יש לחלק בין מטלטלי למקרקעי עכ"ל והרבה יש לתמוה על זה דהא קיי"ל אף במטלטלין אם מכר לו אפי' דבר שאינו גזול אצלו אלא שאינו ברשותו אין המקח כלום כדשמעינן לדין זה מברייתא דמתיב רב ששת שם בדף ע"ז אם באירס מאכה מכור לך מ: שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום וכו' ודין זה מוסכם

הוא ובערת המוכר וקנה הדבר במכר צריך לקיים מקחו לדעת בעל ת"ה הביאו הב"י ובהגה"ה סי' רט אבל לא שייך כל זה להא דקאמר הכא חייב להעמיד לו מקחו דמשמע דמדינא המקח הוא קיים והנכון הוא דלא מיירי כאן לא בגזול ולא במכר דבר שאינו ברשותו אלא כדפרישית בפנים שהחפץ שהתנה עמו למכרו לו וקנה באחד מדרכי הקנייה מקודם שמסרו לו כגון שהקנה לו מטלטלי אגב קרקע וכיוצא בזה ובשעה שמסרו לו כמלא שאינו שלו דבטעות מסר לו חפץ של אחר דבכה"ג ודאי חייב להעמיד לו מקחו וליתן לו החפץ שברשותו והתנה עמו וזה פשוט הוא ומשום דהא דמיא ממש לדינא דמתני' כמבואר בפנים קאמר בפשיטות הא למה זה דומה וכו' וזה ברור:

שבח סעודה ביניהן. ומשום דלדברי ר' יוסי בן חנינא עפי מתפרשא המתני' כפשטא דבהא הוא דקמיפלגי אם הבעה"ב משלם להן שבח סעודת חולין שהוא יותר מסעודת תרומה לפיכך בתר הרמב"ם בפי' זה כדכתב בפ"י בהלכה י' והוא משלם להן דמי סעודתן שדמי החולין יתירין וכו' וזהו דפריך ולא כבר אכלו ומשני כמ"ד וכו' ולא [illegible]

[illegible]

קרן [illegible]

עמודי ירושלים

הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו. עי' פני משה שכתב ע"ד הר"ש שכתב דפ"ק דמציעא משמע שאינו חייב להעמיד לו מקחו ויש לחלק בין מקרקעי למטלטלי וע"ז תמה הפ"מ וז"ל והרבה יש לתמוה ע"ז דהא קיי"ל אף במטלטלים אם מכר לו אפי' דבר שאינו גזול אצלו אלא שאינו ברשותו אין המקח כלום כו' אבל לא שייך כל זה להא דקאמר הכא חייב להעמיד לו מקחו דמשמע דמדינא המקח קיים עכ"ל ואני בעניי לא ידענא מה קשה לו על הר"ש וכי ליכא דעת ר' נסים גאון שס"ל באמת הדין דמטלטלין חייב להעמיד לו ולמד כן מהירושלמי הזה וכאשר הועתקה תשובתו בהגמי"י לה' קנין (סי' כ"ד) וכ"ה בבעה"ע (אות מ' מכירות קרקעות) והביא שם כן בשם תוספתא. ועי' בשיטה מקובצת לב"ב (ד' ס"פ ע"ב) שהרשב"א הביא דברי ר' נסים אלו והאריך ליישבם וסיים וז"ל אלא שבדקתי אחר נוסחאות שבתוספתא ירושלמי היא פ' האוכל תרומה ע"ש ולא מצאתי כן עכ"ל. (נראה דמתיבת ירושלמי עד ע"ש הוא הג"ה מר' בצלאל אשכנזי דהרשב"א כתב דבדק בתוספתא ולא מצא וע"ז כתב ר"ב אשכנזי דהיא ירושלמי) וכן דעת הראב"ד בהשגות (פכ"ד מה' מכירה הי"ב) וכתב שכן דעת הרי"ף והיינו שהיה בנוסחו כן ברי"ף. ועי' בתה"ד (ס' ס"ב) שכתב שכ"ד ראבי"ה וכ"ה בשמו בברכי' פ' הכותב את הבית וא"כ מה תמי' הא אם הר"ש נ"כ ס"ל כן. ועי' בתשו'

הר"י ן' מיגא"ש התובא בש"מ לב"מ (ד' מ"ז ע"ב) שהולך ע"ד ר' ניסים וכתב וכן הדברים שכתבן בשם הירושלמי אין לנו לסמוך עליהם כיון שהבבלי חולק עליהם [illegible] מינא"ש הולך על ר"נ גאון [illegible] מזה דכל הראשונים [illegible] ס"ל דחייב להעמיד מקחו [illegible] שכתב [illegible] מזה [illegible] ההי"ם [illegible] וראיה [illegible] בעה"ע [illegible] אינו [illegible] בעה"ע [illegible] וא"כ [illegible] פי' הש"ס דאינו מחויב [illegible] ורי"ג

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"י מתרומות ה"י

כג
ב ג מיי' שם הכ"ד וכגרסתו וע' כ"מ

גליון הש"ס וציון ירושלים

נפשו של אדם חתה כהן. עיין ברמב"ם פ"י הלכ' יו"ד וכר"ם כאן ועיין במחנה אפרים בדיני אונאה סי' כו ובמהרי"ט אלגזי פ"ס דבכורות דף פז ע"א וע"ב. ודו"ק:

אכלו כמאן דאמר טבלים [א] נפשו של אדם חתה מהן. אמר ר' ינאי לצדדין היא מתני' [ג] יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם להקדש יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית משלם לשבט יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש ר' יוחנן אמר משלם לשבט. א"ר זעירא גזירת הכתוב היא ואיש כי יאכל (ויקרא כב) קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך כהנא אמר משלם שני חומשין חומש לשבט וחומש להקדש [ג] שאין בו בהקדש תשלומי כפל שנאמר ישלם שנים לרעהו ולא להקדש. (שמות כב) ר"ש בן לקיש אמר להן על תרתין אחרייתא למה מפני שיש בהן זיקת תרומה ומעשרות ולקט ושכחה אין בהן זיקת תרומה ומעשרות אלא בנשיכת פיאה ובקמת פיאה אנן קיימין

לית

רידב"ז

א"ר ינאי לצדדין היא מתניתא יש בו כזית ואין בו שו"פ משלם להקדש. פי' דקאי על החומש ולא על הקרן ולפי פסקי הרמב"ם ז"ל כתב הכ"מ ז"ל דהי' לו גירסא אחרת יש בו כזית ואין בו שו"פ משלם לכהן יש בו שו"פ ואין בו כזית משלם להקדש יש בו כזית ויש בו שו"פ ע"ז פליגי שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש פי' ב' החומשין ר' יוחנן אמר משלם לשבט פי' ב' החומשין ונמצא דמשלם הקרן להקדש והחומשין להשבט ע"ז א"ל ר"ז דו"א דגזה"כ הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך ע"כ משלם ב' החומשין להקדש וכהנא ס"ל דמשלם קרן להקדש וב' החומשין משלם לשניהן אחד לשבט ואחד להקדש: רשב"ל אמר להן על תרתין אחרייתא. פי' על מע"ר שנטלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו דמע"ש והקדש שנפדו כחד חשיבא תוס' אנשי שם ז"ל בפי' המשניות. ופריך הגמ' למה מפני שיש בהם זיקת תרו"מ דמע"ש ומע"ר והקדש שנפדו הי' להם זיקת תרו"מ משא"כ לקט שכחה ופאה מעולם לא הי' להם זיקת תרו"מ ופריך הגמ' בשלמא פיאה ניחא דמעולם לא הי' לה זיקת תרומה ומעשרות אבל לקט קשיא דהא איבעיא דחילפיי שאל לקט בנשיכה מהו שיקדש אם נתקדש תיכף בנשירה או דווקא בשהגיע לארץ ונשאר איבעיא דלא איפשיטא ואם כרשב"ל אם כן בע"כ נפשט האיבעיא דע"כ נתקדש תיכף בנשירה קודם שנפל לארץ דאי ס"ד דווקא בשנפל לארץ א"כ הי' בו זיקת תרו"מ בין נשירה לבין נפילה לארץ ע"כ פריך ולקט וכו' אין בהם זיקת תרו"מ בתמי' א"כ למה לא נפשוט איבעיא דחילפיי ומשני אלא בנשיכת פיאה ובקמת פיאה אנן קיימין פי' דהא דתני במתניתין אין משלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ה"פ אין משלמין מן לקט ושכחה של פיאה בנשיכת פיאה כלומר נשירה דפיאה ובקמת פיאה אנן קיימין ר"ל דהבע"ב הניח פיאה בקמה וקצר העני הפיאה ונשר מידו דס"ל לרשב"ל דהעני הקוצר קמת הפיאה שלו מחויב בלקט ושכחה כמבואר בתוס' ע"כ מוקי בנשיכת פיאה והפיאה לא בעומרין אלא בקמת פיאה ותיבת נשיכת פי' נשירת כמו משילין משירין במס' ביצה דף ל"ה ע"ב וע"כ לית הדא פשטה שאילתי' דחילפיי בניחותא דחילפיי שאל לקט בנשיכה מהו שיקדש דאפילו תימר דנתקדש דווקא בהגיע לארץ מ"מ מסכה"ל במתניתין דיקן בנשיכה דקמת פיאה א"כ לא הי' לו מעולם זיקת תרו"מ דקודם שנפל לארץ הי' פיאה ואח"כ הוי לקט והא דמכרית רשב"ל לפרש כן המשנה משום דמדייק לשון המשנה וחכמים מתירין באלו תיבת אלו מיותר והו"ל למימר וחכמים מתירין סתם ומדנקט אלו משמע דהת"ק נקט תחלה דברים שאין בהם זיקת תרו"מ ואח"כ דברים שיש בהם זיקת תרו"מ וע"ז קמיפלגי רבנן ומתירין דווקא באלו וזהו לשיטת רשב"ל דס"ל דהעני חייב בלקט בקוצר קמת פיאה אבל ר' יוחנן לטעמי' דס"ל דהעני פטור מלקט בפיאה שקוצר ע"ז א"ל ר"י והא תנינן לקט אית לך מימר פיאה בלקט בתמי' ר"ל דהאיך אית לך מימר פיאה שתתחייב בלקט אלא אמר ר' יוחנן על כולהן דאין חילוק בין כולהן וחכמים מתירין בהכל דליכא לחלק במתניתין דהא לקט נמי אפשר שהי' לו זיקת תרו"מ ועי' בתוס' הרי"ד ותמצא דכן הוא שיטת ר"י ורשב"ל דאזלי לטעמם:

לא

פני משה

אכלו. ומאי איכפת להו הלא אכלו ממיני מתיקה והתבשיל בעצמו כמו אם היו של חולין ומשני כמ"ד טבלים וה"ה כל מיני איסור נפשו של אדם חותה מהן וקץ בהן ולא מיקרי אכילה ולפיכך צריך לשלם לכהן דמי סעודתן מן החולין כפי אשר התנה עמהן והשתא לר' יוסי בן חנינא ליכא ביניהו אלא שבח הסעודה:

תורה אור

הלכה ד מתני'

משלם תשלומי כפל דמי תרומה. שהיא יותר בזול מן החולין לפי שאין לה אוכלין הרבה: משלם שני קרנים וחומש. קרן אחד וחומשו משלם מן החולין כדין כל תשלומי תרומה להאוכלה בשוגג ועוד קרן אחד שהוא בשביל תשלומי כפל משלם אותו אף מדמי תרומה: גנב תרומת הקדש. שהקדישה הכהן לבדק הבית ואכלה: משלם שני חומשין. אחד משום אוכל תרומה ואחד משום נהנה מן ההקדש וקרן אחד הוא דמשלם לפי שאין בהקדש תשלומי כפל דכתיב ישלם שנים לרעהו ולא להקדש: גמ' לצדדין היא מתניתא. הא דקתני בגנב תרומת הקדש משלם וכו' ולמי משלם ומפרש לה דלצדדין היא דלפעמים משלם להקדש ולפעמים להכהנים של השבט: יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם לקדש. דקסבר לה דלגבי תרומה צריך שיהיה בו שוה פרוטה דכתיב ונתן לכהן ואין נתינה פחות משוה פרוטה הלכך כשאין בו שוה פרוטה משלם לקדש דמיהת כזית אית ביה: יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית. כגון שהיתה שנת היוקר משלם לשבט משום תרומה: שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם לקדש. דכיון דאית ביה כזית הולכין אחר הקדש ומר' יוחנן משמיה דנפשיה שמעו דקאמר משלם לשבט הואיל דאית ביה שוה פרוטה: א"ר זעירא וכו'. ר' זעירא וכהנא פליגי במילתא אחריתא דקתני משלם שני חומשין וקרן וקא"ר זעירא דגזירת הכתוב הוא למקום שהקרן מהלך וכו' דכתיב ואיש כי יאכל וגו' ויסף חמישיתו וגו' והלכך אם משלם הקרן להשבט משלם גם החומשין וכהנא ס"ל דהואיל דאיכא ב' חומשין משלם אחד להשבט ואחד להקדש: שאין בהקדש וכו'. קתני במתני' ומפרש טעמא דכתיב לרעהו ולא להקדש:

הלכה ה מתני'

אין משלמין מן הלקט וכו'. דכתיב ונתן לכהן את הקודש ודרים ר"מ דבר הראוי להיות קודש פרט לאלו שאינן ראויין להיות קדש שהרי פטורין הן מן המעשרות: ולא מן ההפקר. שזכה מן ההפקר ופטור ממעשרות: ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. כלומר תרומתו היא שניטלה אבל לא ניטלה ממנו תרומה גדולה כגון שהקדימו הלוי לכהן בשבלים דאילו ניטלה ממנו תרומה גדולה לא הוה פליג ר"מ דהא הוי כחולין המתוקנים ולא ממעשר ראשון והקדש שנפדו. כלומר שנפדו אבל לא כהלכתן כגון מעשר שני שפדאו ע"ג אסימון והקדש שפדאו ע"ג הקרקע דאילו נפדו ממש מודה ר"מ דכחולין הן: וחכמים מתירין באלו. כולהו דחשיב במתני' והכי מסיק לה בגמ' והלכה כחכמים: גמ' רשב"ל אמר על תרתי אחרייתא. הא דתנינן וחכמים מתירין באלו על שתים אחרונות קאי מעשר שני והקדש שנפדו: ולמה. באלו דוקא. מפני שיש בהן זיקת תרומה ומעשרות. כלומר אף על פי דבמעשר שני והקדש לא שייך תרומה ומעשרות מ"מ מקודם שקרא שם למעשר שני ומקודם שהקדים היה שייך בהו תרומה ומעשרות והיינו זיקת תרומה ומעשרות: ולקט ושכחה אין בהן זיקת תרומה ומעשרות. בתמיה כלומר אי הכי דקרית להו יש בהן זיקת תרומה ומעשרות הואיל ומקודם לכן היו ראוין לקרות להן שם לתרומה ומעשרות א"כ נימא נמי בלקט ושכחה כן דמקודם שנעשו לקט ושכחה היו ראויין לזיקת תרומה ומעשרות: אלא בשכחת קמה. כל"ל ובקמת פאה אנן קיימין. כלומר דמיירי שהיה השכחה בקמה וכן הפאה הפרישה בעודה קמה דמעולם לא היה בהן זיקת תרומות ומעשרות ולקמן פריך עלה מלקט:

לית

תוס' הרי"ד

רשב"ל אמר על תרתי אחרייתא למה מפני שיש בהם זיקת תרו"מ ולקט וכו' אין בהם זיקת תרו"מ אלא בנשיכת פיאה ובקמת פיאה אנן קיימין לית הדא פשטה שאילתי' דחילפיי דחילפיי שאל לקט בנשיכה מהו שיקדש א"ל ר"י והא תנינן לקט אית לך מימר פיאה בלקט ר"י א"ל על כולהון ע"כ. הסוגיא המורה והמפרשים ז"ל הגיהו כל אחד ע"פ פירושו ולפענ"ד שאין כאן שום גירסא אחרת רק כמו שהיא לפנינו וע"פ היסודות החזקים שביארנו בע"ה במס' פיאה פ"ק הסוגיא הזאת קילורין לעינים בע"ה. ועתה אבאר הלו היסודות בקיצור שהתוס' ז"ל במס' ב"ק דף נ"ד ע"א גבי מצות פיאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הכרי עד שלא מירחו מירחו מעשר ונותן לו והקשו התוס' ז"ל וא"ת תרומה נמי יהא חייב בעה"ב כדי שלא יפסיד לעני וכ"ת דתרומה בלא"ה יפרים העני וכל פיאה חייבת בתרומה ז"א דא"כ מקדים וכו' עכ"ל ולכאורה צ"ב מהיכי תיתי סלקא אדעתן דפיאה חייבת בתרומה יותר מן המעשר דפיאה פטורה מן המעשרות וחייבת בתרומה וצריך הבנה וביארתי שם דהתוס' ז"ל אזלי לשיטתם דלא ס"ל דפאה פטורה מן המעשרות מטעם הפקר כמו שפירש"י ז"ל שם בדף נ"ד הכ"ל אלא שיטתם ז"ל דפטורה מן המעשר מדרשת הספרי וז"ל במס' ב"ק דף כ"ח ע"א ופיאה דפטורה מן המעשר לא מטעם הפקר דהא קיי"ל כב"ה דאינו הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים אלא היינו טעמא דמיפטרא כדאיתא בספרי וכא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו יצאו לקט שכחה ופיאה שידך וידו שוין בו דאם עני הוא נוטל פיאה ע"כ. וא"כ י"ל דכיון דנפטרה רק מקרא דובא הלוי ואותו קרא מיירי במעשר ע"כ י"ל דלא מיפטרא פיאה רק ממעשר ולא מתרומה בשלמא לשיטת רש"י ז"ל דפיאה מיפטרא מטעם הפקר והפקר פטור מכל כדאיתא בת"כ קצירך דגנך משא"כ לשיטתם ז"ל דפטורא דפיאה ממעשרות הוא מקרא דובא הלוי ע"כ לא מצינו דפטורה

מראה הפנים

דמשלם מן החולין כמי בשווי התרומה משלם. ופשוט הוא דודאי מה שמשלם הכל לפי שיווי התרומה הוא דמשלם אלא דאכתי צריך להוסיף ביאור ליטנא דהתנא דאם לא כא להשמיענו אלא החילוק הזה דהקרן וחומש שמשלם בשביל אוכל תרומה מן החולין הוא דמשלם כדין תשלומי אוכל תרומה שצריך לשלם מן החולין המתוקנין ומה שמשלם בשביל הכפל מעות הוא דמשלם א"כ מה צורך היה לו לשנות כאן דמי תרומה וקרן כדמים הו"ל למיתני ולפיכך נריכין אנו לדברי הרמב"ם שכתב בדין הזה שם בהלכה כ"ג גנבה ואכלה משלם שני קרנין קרן ותומש מן החולין וקרן אפי' מדמי תרומה ור"ל בזה דרבותא היא דקמ"ל דאפי' מדמי תרומה שהיו בידו וכגון שנפלה לו תרומה מאבי אמו כהן ומכרה משלם הכפל אפי' מאותן הדמים דה"נ לשלם מן החולין אלא דוקא התשלומין בשביל אוכל תרומה:

אמר ר' ינאי לצדדין היא מתני' יש בו כזית וכו' משלם לקדש וכו'. הך מילתא דר' ינאי דהכא אתיא כהאי שאול בבבלי פ' כל שעה (דף לב ע"ב) דקאמר לענין האוכל תרומה דאינו משלם קרן וחומש עד שיהא בו שוה פרוטה ומסיק התם אליבא דהאי שאול דאי יש בו שוה פרוטה אע"ג דלית ביה כזית והיינו דקאמר יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית משלם לשבט וממילא אם אין בו ש"פ אע"ג דאית ביה כזית משלם לקודש דהא לדידיה לענין תרומה עד שיהא בו שוה פרוטה בעינן כדדריש מונתן אבל לת"ק דהתם דלענין תרומה עד שיהא בו כזית בעינן דדריש אשר יאכל ואין אכילה פחות מכזית איפכא הוי דלענין תרומה אם יש בה כזית אע"פ שאין בו ש"פ משלם להשבט וכ"פ הרמב"ם ז"ל כהת"ק שכתב בפ"י בהלכה כ"ד ולמי משלם אם היה בה כזית ואין בה ש"פ משלם לכהנים ומ"ש ואם יש בה ש"פ בין שיש בה כזית בין שאין בה כזית משלם להקדש וזהו כר"ש בר ווא בשם ר' יוחנן דהכא וטעמיה דבהקדש בשוה פרוטה תלי רחמנא כדאמרינן במס' מעילה ומבמע מדבריו דהכל משלם למקום אחד אם לשבט ואם להקדש וכדר"ז דס"ל דגזירת הכתוב היא למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך ועי' מ"ש הכ"מ שם ואין להאריך:

בני

נוסחאות (סע"ו) בנשיכת פיאה [כבי"ל] בנשיאת פאה [וכבי"ר] משכחת בפאה.

עמודי ירושלים

ד"נ חולק ע"ז ולפ"ז אתיא הש"ס כפשוטו וא"כ מאי קשה ליה על בעה"ע וכפי הנראה הבין הדרישה דהאי ויש חולקין ופירשו השמועה כדרכי חמחבר כי' הוא מדברי בעה"ע וליתא דהם דברי ה"ה ו"ב. גם הלום ראיתי בשו"ת ר' עקיבא איגר (סי' קל"ד) שכתב וז"ל ע"ד הב"י שכתב שהרא"ש חולק על בעה"ע דלפ"ז גם הרי"ף והרמב"ם חולקים על בעת"ע יע"ז כתב דאינו מוכרח דהא הר"ש פ"ז דתרומות הקשה על התוספתא דבפ"ק דמציעא לא משמע כן וחילק בין מטלטלין לקרקע וא"כ אין קיום להעיטור לפסוק כהתוספתא רק כחילוקו של הר"ש לחלק בין מטלטלין לקרקע וא"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שכ"כ גבי דקלים דהוא קרקע אינו מוכרח דיחלקו על העיטור במטלטלין עכ"ד ולפענ"ד דבריו תמוהים דהא העיטור שהביא דברי ר"נ גאון שחלק על הרי"ף גבי דקלים מוכרח דס"ל דגם בדקלים שהוא קרקע מחויב לתצמיד מקחו. (יעי' במרדכי פ' המוכר שהעתיק התוספתא מי שמכר בית לחבירו דהוא קרקע) ומה שהכרית מקושיתו של הר"ש לא ראה דברי הרשב"א הובא בש"מ לב"ב שהגאתי למעלה שהקשה כן על התוספתא דמציעא וכתב וז"ל ואולי נאמר דשאני התם דכיון דהושבה אצל נגזל א"א לומר לו עכ"ש קח לי דשמא לא יתרצה הנגזל למכרה לו ואף בכפלים מדמיה וכיון שכן כל שהוציאה הלוקח כבר נסתלק הלוקח ממנת ולפיכך גם כשהגזלן חוזר ולוקחה מנגזל אינו חייב בפני הלוקח עכ"ל הרשב"א. א"כ אינו מוכח שהבעה"ע יחלק ג"כ בין קרקע למטלטלין דברי הב"י ועשו"ת רשד"ם (חמ"ת סי' קכ"ג) שנראה שפוסק כבעה"ע ובש"ב סי' תביאו והש"כ כוונתו דנ"מ לאוקיב בהימנותא, וכמ"ש הנה"מ שם אך הרשד"ם גו"א לדעת בעה"ע ומבואר מכל זה דתביהת הפני משה על הר"ש אינו תמיה כלל

לית הדא פשטה שאילתה דחילפיי. הך מילתא דשאל חילפי והוא אילפא גרסי' לה לעיל בפ"ז דפאה בהל' ג' דשאל לקט בנשירה מהו שיקדש אם מיד כשהוא נושר מתוך היד או מתוך המגל חל עליו הקדש לעניים קודם שיפול לארץ ונפקא מינה דאם נפל על איזה דבר ואם לא חל עליו שם לקט עד שיגיע לארץ אם כן היה ראוי לזיקת תרומה ומעשרות ומשכחת לה דישלם ממנו אפי' אם אחר כך הגיע לארץ ונעשה לקט והשתא קאמר הש"ס וכי לא נוכל לפשוט הבעיא דחילפי דמדמדייק לאוקמי בשכחת קמה ובפיאת קמה ומלקט לא קאמר מידי ש"מ דבלקט לא משכחת לה שיהא בו זיקת תרומה ומעשרות דאין לקט אלא בשעת קצירה וקודם שיקצור עדיין אין כאן זיקת מעשרות ומשיקצור ונושר הלקט מתוך ידו חל עליו שם לקט ופטור ממעשרות: ר' יוחנן אמר ליה. אדר"ל דלעיל קאי דדחיק לאוקמי בשכחת קמה ובקמת פאה והקשה לו והא תנינן לקט וכי אית לך מימר פאה בלקט כלומר ומה תאמר בלקט וכי יש לך לומר שמהקמת פאה הוא הלקט בתמיה דהא לא שייך לקט באותה קמה שהפרים לפאה וא"כ הדרא קושיא לדוכתה והא תנינן לקט ולדידך היה מקודם ראוי לזיקת תרומה ומעשרות אלא דליתא לטעמא דידך לחלק בין שתים האחרונות לבין הראשונות וכן אמר לה ר' יוחנן בהדיא על כולהון דקשיב במתניתין קאי דחכמים מתירין לשלם מהן.

אלא ממין על מינו אם אכל קישואין של תרומה של ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית לשלם מהן דשל ערב שביעית כבר הוקשו ולא חזו מידי ואם הן של ספיחי שביעית אסורין הן מדבריהן ואפילו בפירות של היתר כגון פירות אילנות וכיוצא בהן אינו יכול לשלם מהן שאין פורעין חוב מדמי שביעית: ממקום. מהכתוב שר"א מיקל דדריש ונתן וגו' כל שהוא ראוי להיות קודש ואפי' אינו מינו מן הכתוב הזה בעצמו למד ר"ע להחמיר דדריש האי ונתן אדלעיל אשר יאכל שצריך ליתן לו ממין הקדש שאכל והלכה כר"ע: גמ' הא כיצד. מן היפה על הרע אכל ירק וכו' כדפרישית במתני': אכל ביכורים מהו משלם. משום דביכורים יאקרו תרומה דאמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים ולר"א דקפיד שישלם מן היפה על הרע ומהו משלם הרי החולין שהוא משלם אינם יפים כמו הביכורים דלעולם הפירות שנתבכרו בתחלה הם היפים וקאמר דאפי' כן משכחת לה מן היפה על הרע שאם אכל ענבים משלם יין זיתים משלם שמן שהיין והשמן יפה הוא מן הענבים וזיתים: אכל חלה. והיא נקראת תרומה מהו שישלם מפירות שלא הביאו שליש שכן מצינו שהחלה נוהגת בהן כדתנן בפ"ק דחלה ואע"פ שאותה החלה שאכל היתה מפירות שנגמרו מ"מ הואיל מאותו המין הוא איכא למימר דמשלם מהן ובעיא זו אליבא דר' עקיבא הוא דעל מין ממינו הוא דקפיד אם יכול לשלם מאותו המין אף על גב שלא הביאו שליש: מהו שישלם במחובר לקרקע. מאותו המין שכן מצינו שהבכורים נקנין במחובר לקרקע כדתנן בפ"ב דבכורים: זאת אומרת. מדקתני אכל קישואין של ערב שביעית ימתין למוצאי שביעית והרי יכול לשלם מקישואין של חו"ל שאין שביעית נוהגת בהן אלא ש"מ שאין משלמין מפירות חו"ל ודחי לה הש"ס דאפי' תימר דמשלמין ל"ק דאיכא למימר דמתני' מיירי עד שלא התיר רבי להביא ירק מח"ל לארץ כדאמרינן לעיל בפ"ו דשביעית בהלכה ד':

לא

תורה אור

לית הדא פשטה *שאילתיה דחילפיי שאל לקט *בנשיכה מהו שיקדש רבי יוחנן א"ל והא תנינן לקט אית לך מימר פיאה בלקט רבי יוחנן [א] [ב]א"ל על כולהן:

הלכה ג מתני' רבי אליעזר אומר משלמין ממין על מין שאינו מינו בלבד שישלם מן היפה על הרע [ו] ורבי עקיבה אומר אין משלמין אלא ממין על מינו. [ג] לפיכך אם אכל קישואין של ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית וישלם מהן ממקום שרבי ויקרא כב אליעזר מיקל משם ר"ע מחמיר שנאמר [ד] ונתן לכהן את הקודש *כל שהוא ראוי לעשות קודש ד"ר אליעזר ור"ע אומר ונתן לכהן את הקודש קודש שאכל: **גמ'** *הא כיצד אכל ירק ושילם גרוגרות *גרוגרות ושילם תמרים תבוא לו ברכה אבל ביכורים מהו משלם אכל ענבים משלם יין זיתים משלם שמן אבל חלה מהו שישלם מפירות [ז] שלא הביאו שליש שכן פירות שלא הביאו שליש חייבין בחלה אבל ביכורים מהו שישלם במחובר לקרקע [ח] שכן הביכורים נקנין במחובר לקרקע ר' אבין בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין משלמין מפירות חוצה לארץ אפילו תימא משלמין מתניתין [ז]עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ

לא

הלכה ו מתני' ר"א אומר משלמין אפי' ממין על שאינו מינו ובלבד שישלם מן היפה על הרע. כדקאמר בגמ' אכל ירק ושלם גרוגרות או גרוגרות ושלם תמרים תבא עליו ברכה ואף למאי דקיי"ל כהאי מ"ד דתשלומי תרומה לפי דמים הוא משלם מ"מ הואיל והכל מידי דלא קפיד עליה זבינא ומשלם מידי דקפיד עליה זבינא תע"ב: ר"ע אומר וכו' לפיכך. הואיל דאין משלמין

מסורת הש"ס

ירושלמי פאה פ"ז הל"ג בד"ה הגי' בנשירה

פסחים לג:

פר"כ פ' אמור פסחים לג. פירובין כט:

עין משפט נר מצוה

כד
א ב ג מיי' פ"י מהרומות הי"א י"ש

כה
ד מיי' פ"י מבכורים ה"ג

כו
ה מיי' פי"ב שם הי"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א]אמר ליה על כולהן. כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י הי"א ובפירוש המשנה כתב כרים לקים דדוקא הרתי אתרנייתא וכ"כ הרע"ב בפירושו ובתורת כהנים מסייע לר"י וע' בשנות אליה וכר"ש כאן ויש לנו אריכות דברים בזה בגוף דברי הכ"מ שם ואכ"מ:

[ז]עד שלא התיר רבי. לפ"ז לדידן לאחר שהתיר רבי וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מתמיטם ה"ו ע"כ דאין משלמין מפירו' חו"ל ורבינו השמיט דין זה בפרק יו"ד ה"ה יט. גם כל דיני הירושלמי השמיט וצ"ע על דבר השמטה:

מראה הפנים

רבי יוחנן אמר לה על כולהון. וכ"פ הרמב"ם שם בהלכה י"א כחכמים ומשלם מכולם ודבריו מבוארים למאי דפרישית במתני' וחזר בו מפירושו ואה"נ נמשך הר"ב כפי' וחכמים מתירין כאלו במע"ש והקדש שנפדו אלא כר' יוחנן דהכא וכך היא בהדיא בת"כ פ' אמור מנין שאין משלמין מן הלקט וכו' שאין הקדש פודה את הקדש דר"מ והכ"א משלמין מכולם. וכדפרישית בהסוגיא במה שדחה ר' יוחנן לדברי ר"ל ומה שהשיב לו ולקט ושכחה וכו' ולא נקט פאה משום דסתם פאה בקמה היא וסתם שכחה בעמרים היא ודחק ר"ל לאוקמי הכל בקמה והשיב לו ר"י מלקט כמבואר בפנים ולפ"ז לא פשטה נמי בעיא דחילפי וכבר זכרתי מזה בפ"ז דפאה דדחי התם נמי דלא תפשוט הבעיא ע"ש:

גרוגרות ושילם תמרים תבא לו ברכה. הכי תני לה בת"כ שם אליבא דר"א דס"ל משלמין ממין על [שאינו] מינו ובלבד שישלם מן היפה על הרע הא כיצד אכל גרוגרת ושילם תמרים תבא עליו ברכה. ובבבלי פ' כל שעה (דף לג) מייתי להך ברייתא בסתמא על הא דאיבעיא להו בתשלומי תרומה בשוגג לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי ולבסוף שויא זוזא לא תיבעי לך דודאי כדמעיקרא משלם דלא גרע מגזלן דמשלם כשעת הגזילה כי תיבעי לך דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבעה דאי לפי מדה משלם גריוא אכל גריוא משלם ואי לפי דמים בזוזא אכל בזוזא משלם אמר רב יוסף ת"ש אכל גרוגרות וכו' אא"ב לפי מדה משלם אמטו להכי תע"ב דקא משלם גריוא תמרים דשויא טפי אלא אי אמרת לפי דמים משלם אמאי תע"ב אמר אביי לעולם לפי דמים משלם ואמאי תע"ב דאכיל מידי דלא קפיד עליה זבינא וקמשלם מידי דקפיד עליה זבינא. והשתא מאן הוא דס"ל לפי דמים משלם ר"ע כדקתני התם לקמן האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מתשלומין ומדמי עצים דברי ר"ע וכדפסק הרמב"ם כותיה כמבואר לעיל פ"ב בהלכה ב' ד"ה אין תורמין מן הטמא על הטהור ע"ש ואע"ג דהך אכל גרוגרות וכו' אליבא דר"א מיתניא בת"כ מ"מ אף ר"ע מודה דתבא עליו ברכה אם שילם מן היפה על הרע אלא דלא קפיד כדקפיד ר"א הדע דלר"ע לא בעינן שישלם מן היפה על הרע בדווקא דהא איהו קאמר אם אכל קישואין של ערב שביעית ימתין וכו' והרי זה מן החדש על הישן וה"ז מן הרע על היפה ואף אם תדחוק לומר דקישואין החדשים הן יותר יפים מ"מ מדלמד מכאן לומר סתם דמשלם מן החדש על הישן אפי' בשאר המינין דמן הסתם הישן הוא יותר יפה מן החדש ש"מ דר"ע לא ס"ל דמשלם מן היפה על הרע בדוקא אלא דאם שילם תע"ב ויצטרך זה לנו בדיבור דלקמן. ודע דהרמב"ם מסיים בפ"י ולעולם אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שוה בשעת אכילה בין שהוזלה בשעת תשלומין בין שהוקרה והשיג הראב"ד וכתב ואם הוזלה בשעת אכילה למה לא יתן כשעת גזילה ומה גרע מגזלן. וע' בכ"מ שכתב די"ל דהכא לאו בגזלן עסקינן דהא בשוגג אכלה לתרומה וכו' וזה אינו מובן דהא בהדיא קאמר בגמ' דלא גרע מגזלן וזו היא קושית הראב"ד אלא דנראה דהרמב"ם והראב"ד פליגי בפירושא בהא דקאמר כל היכא דמעיקרא שויא וכו' אי האי מעיקרא על שעת גזילה קודם שעת אכילה מיהפרשא או על שעת אכילה דהיא שעת גזילה ודבר זה נלמד מדין אחר דפליגי הכא לעיל בהלכה א' אם מהנהו מקדשתו לחייב קרן וחומש או הפרשתו מקדשתו דהא אמרינן מהנהו מקדשתו א"כ אי אהה מוגא חייב קרן וחומש אלא בשנתן התרומה להכהן וחזר ולקחה ממנו ואכלה בשוגג והרי כאן שעת גזילה ושעת אכילה וזהו פי' הראב"ד כל היכא דמעיקרא וכו' דעל שעת הגזילה קאי. אבל למ"ד הפרשתו מקדשתו וזהו דעת הרמב"ם כמו שבארתי לעיל שם דמוכרת הוא מהמתני' לדעתו ז"ל א"כ מיד אחר שהפרים התרומה ולא נתנה ליד כהן אלא אכלה בשוגג שעת אכילה היא שעת הגזילה וכן פירש"י ז"ל שם כל היכא דמעיקרא וזה תוכן הדבר לדעת הרמב"ם ז"ל:

אבל חלה וכו'. דין דחלה ובכורים דחייבין עליהן חומש תנינן בהדיא בס"פ קמא דחלה וברפ"ב דבכורים: וא"א לפרש להך בעיא אליבא דר"א דהא קאמר שכן פירות שלא הביאו שליש חייבין בחלה ולר"א במעינן ליה בהדיא בפ"ק דחלה דס"ל פטורה מן החלה וע"כ לר"ע מבעיא ליה כדפרישית בפנים ובין אם נפרש האי שכן וכו' דמהבעיא היא או מפשיטותא דפשיט דמשלם שכן וכו' והוי כמין על מינו וכן בהאידך בעיא דבכורים צריך טעם למה לא זכר הרמב"ם מזה כלום ונראה דהאחר שבארנו דלר"ע משלם הוא אפי' מן הרע על היפה כמבואר בריש דיבור דלעיל מדקאמר מן החדש על הישן וא"כ תבואה שלא הביאה שליש ג"כ בכלל דהוי מן הרע על היפה ומשלם ויש לפרש נמי להבעיא בענין זה דמספקא ליה אם נר"ע משלמין לכתחילה מן הרע על היפה כמו הבואה שלא הביאה שליש על החלה מפירות שנגמרו וכן בבכורים דמחובר לקרקע אינן יפים כמו אלו שנהלכו דהפשר אלו שבמחובר עדיין לא נגמרו כל צרכן ופשיט דמשלם שכן וכו' וא"כ אם אכל החלה שנעשית מתבואה שלא הביאה שליש משלם מהן וה"נ משלם לעולם מהן ואפי' מן הרע על היפה. מיהו בבכורים א"א לפרש האי שכן וכו' מהאי טעמא דאם אכל מהן שהרי אינו חייב על הבכורים עד שיכנסו לתוך החומה כדאמרינן בפ' אלו הן הלוקין וצריך

לפרש

תוס' הרי"ד

דפטורה רק ממעשר דהא קרא מיירי במעשר משא"כ בתרומה חייבת לכן הוא הו"א בתוס' ז"ל דכל פיאה חייבת בתרומה ולפ"ז אפילו אם נימא דמתרומה נמי מיפטרא הוא דווקא מתרומה דיש מקום לפטור גם מתרומה מקרא דובאהלוי אבל לא ממתנות עניים דמאי שייכות מתנות עניים כמו לקט שכחה ופיאה לקרא דובא הלוי:

ועוד כלל אחד באורתי שם ע"פ דברי התוס' ז"ל במס' ב"ק דף כ"ח ע"א הנ"ל דמסקי שם וטעמא דב"ש דילפי מלעני ולגר תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו מה זו לעניים ולא לעשירים וב"ה ילפי משביעית יש לך נטישה אחרת שהיא כזו מה זו לעניים ולעשירים וכו' ולכאורה האי סיומא דמסיימי בתוס' ז"ל אין לו התקשרות עם דבריהן הקודמים ובארתי שמה בע"ה דודאי שייך לדבריהן הקודמין משום דבירושלמי איכא פלוגתא בין ר"י ורשב"ל בטעמא דב"ה דרשב"ל ס"ל דטעמא דב"ה דילפי כמי מלעני ולגר מדכתב רחמנא אותם העזוב אותם הוי אותם מיעוטא זו לעניים ולא לעשירים אבל הפקר דעלמא הוא בין לעשירים בין לעניים וכמנא לפי הך דרשא דע"כ פיאה הוי הפקר וגלי רחמנא דהפקר דעלמא לא דמי לה ממיעוטא דאותם ואי ס"ד דפיאה לא מעטם הפקר האיך ילפינן ממיעוטא דאותם להפקר לדוגמא דממעטינן אבל מתפילין ממיעוט דא"ר ליתוקאל פארך חבוש עליך ממעטינן מתיבת עליך אבל דעלמא אבל לא נוכל למעט ממיעוטא דעליך התן בעלמא אלא דבר לסיפוכו אבל זה מנית תפילין ולא הבל דעלמא וה"נ ממעטינן הפקר זה לעניים ולא לעשירים אבל הפקר דעלמא הוא בין לעניים בין לעשירים וא"כ מוכח מכאן דע"כ דפיאה הוי הפקר והפקר זו לעניים ולא לעשירים. ומפני שהתוס' ז"ל כהבו בתחילת דבריהם דפיאה לאו מטעם הפקר דלב"ש

אין

עין משפט נר מצוה

כז
א מיי' פ"י מתרומות ה"ט
א
ב מיי' שם ה"ב
ב
ג מיי' שם סט"ו
ג
ד מיי' שם ה"ה ופ"א מנערה בתולה ה"א ופי"ט מסנהדרין ה"א

מסורת הש"ס

לא אמר אלא קישואין. כלומר דמדייק מדלא נקט התנא אלא קישואין שהן מדבר שהוא פירות איסור בשביעית לפי שכל המינין שדרך רוב בנ"א לזורען כמו מיני תבואות וקטניות והירקות גזרו עליהן איסור בספיחי שביעית אבל דבר שהוא פירות היתר כגון פירות אילנות ודברים שאין דרך רוב בנ"א לזורען שלא גזרו עליהם משום ספיחי שביעית מאי אם יכול לשלם מאותן פירות היתר על המין שאכל מהן: לא. וקאמר דלא שאף מפירות היתר אינו יכול לשלם משל שביעית שאם אומר את כן שישלם מהן לא נמצא לוקח לו קרדום מדמי שביעית דהוי כמי שעושה סחורה בפירות שביעית וקונה לו קרדום וכלים הצריכין לו והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה:

הדרן עלך האוכל תרומה שוגג

לא אמר אלא קישואים דבר שהוא פירות איסור אבל פירות היתר לא. פי' דתיבות הללו קאי הכל ביחד וה"פ דמפרש המשנה לא תימא דהתנא לא אמר אלא דווקא בקישואין דבר שהוא פירות איסור אבל פירות היתר לא אמר התנא ז"א דזה לא אמר ותיבות אבל פירות היתר קאי על תיבות לא אמר וקאי הלא אמר אכולה מילתא ר"ל לא אמר אבל פירות היתר לא אלא דווקא קישואין ז"א דקישואין דנקט התנא לאו דווקא אלא כל פירות שביעית שאם את אמר כן פי' שאם תימר דקישואין דווקא אבל מפירות היתר משלמין א"כ נמצא דפורע חובו מדמי שביעית וזה אסור דלאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה וא"כ נמצא לוקח לו קורדם מדמי שביעית:

סליק פירקא בס"ד

לא אמר אלא קישואין דבר שהוא פירות איסור אבל דבר שהוא פירות היתר לא שאם את אמר כן [א]לא נמצא לוקח לו קורדם מדמי שביעית:

הדרן עלך האוכל תרומה

[א] **האוכל** תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין [ב] חולין אם רצה הכהן למחול מוחל: **גמ'** האוכל תרומה מזיד כו'. *תמן תנינן אלו הן הלוקין והתנינן אלו נערות הבא את אמר לוקה והכא את אמר משלם *אמר רבי יוחנן לצדדין היא מתניתא [ג] אם התרו בו לוקה אם לא התרו בו משלם סבר רבי יוחנן מימר במקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה וילקה וישלם [ד]רשעתו(דברי' כה) רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות וישלם ולא ילקה במחייבי ב' רשעיות הכתוב מדבר [ה]והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר (שם) *ר"ש בן לקיש אמר אפילו לא התרו בו אינו משלם מאחר שאילו התרו בו היה לוקה מתני' פליגא על ר"ש בן לקיש אלו נערות שיש להן קנס ואילו התרו ביה אינו לוקה סבר ר"ש בן לקיש כר"מ דר"מ אמר לוקה ומשלם ר' אבהו בשם רשב"ל מן *המוציא שם רע למד ר"מ [ו]וענשו אותו ממון ויסרו אותו מלקות(שם כב) ורבנן אמרין לחידושו יצא המוציא שם רע דבר שהוא יוצא בחידושו אין למידין ממנו לפי שבכל מקום אין אדם מתחייב בדיבורו וכאן אדם מתחייב בדיבורו וכשם

הלכה א מתני' האוכל תרומה מזיד. ולא התרו בו דאילו התרו בו קיימא לן דלוקה ואינו משלם כדקאמר בגמרא ובלא התראה אע"פ שחייב מיתה בידי שמים אינה פוטרת מתשלומין: ואינו משלם את החומש. דחומש באוכל שוגג הוא דכתיב: התשלומין חולין. דונתן לכהן את הקדש גבי אוכל בשוגג הוא דכתיב ולפיכך אינו יכול הכהן למחול דאסור להישראל לעכב אצלו להקדש אבל תשלומי מזיד חולין נינהו ולפיכך אם רצה הכהן למחול מוחל והא דמשלם את הקרן דוקא באוכל תרומה טהורה אבל באוכל במזיד תרומה טמאה אינו משלם אלא דמי עצים לפי שאינה ראויה אלא להסקה ואם לא היתה ראויה להסקה כגון תרומת תותים ורימונים וכיוצא בהן פטור מן התשלומין: **גמ'** תמן תנינן אלו הן הלוקין קחשיב לחייבי כריתות באלו דמכות והתנינן אלו נערות. גרסי' להאי סוגיא ברים פ' אלו נערות דרמי הני מתני' אהדדי דבפ"ג דמכות הן הלוקין וברים אלו נערות קתני דמשלמין קנס ואיידי דשקיל וטרי לקמן בדינא דמתני' מייתי לה לכולא סוגיא הכא: לצדדין היא מתניתא. דאם התרו בו הוא דלוקה ובהכי מיירי מתני' דמכות: אם לא התרו בו משלם. ובהכי מיירי מתני' דכתובות והכא דקסבר ר' יוחנן חייבי כריתות וכן חייבי מיתה בידי שמים אם לא התרו בהן אינן פטורין מתשלומין: סבר ר' יוחנן מימר במקום מכות ותשלומין. כגון שהתרו בו ואיכא מלקות וממון לוקה ואינו משלם. כצ"ל והלכך מוקי למתני' דאלו הן הלוקין בשהתרו בו: וילקה וישלם. ואמאי לא מחייבינן לי' בתרווייהו: כדי רשעתו. כתיב גבי מלקות ודרשינן רשעה אחת אתה מחייבו עונש אחד אבל לא שתי רשעיות: וישלם ולא ילקה. ומשני במחייבי שתי רשעיות הכתוב מדבר מדכתיב רשעתו למיעוטא ש"מ שיש כאן עוד חיוב אחד וזהו ממון ואמר רחמנא והפילו השופט והכהו גלי לן דהיכא דאיכא תרווייהו נעביד ביה הכאה: רשב"ל. פליג וס"ל דחייבי מלקיות אפי' הן שוגגין שלא התרו בהן פטורין מתשלומין דמאחר שאילו היו מתרין בו לוקה ואינו משלם כי לא התרו בו נמי פטור מתשלומין: מתני' פליגא על רשב"ל אלו נערות כו'. ואלו התרו בו אינו לוקה בתמיה ואפילו הכי קתני משלם והיכי מתרץ להמתני': סבר רשב"ל כר"מ. ובכתובות גרים פתר לה כר"מ דס"ל לוקה ומשלם כדאמר בפ"ק דמכות גבי עדים זוממין שהעידוהו שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין וכן מוקי למתני' דהכא כר"מ ואפי' התרו בו לוקה ומשלם וה"ק לה בהדיא שם: מן המוציא שם רע למד ר"מ. דכתיב גביה וענשו אותו מאה כסף הרי ממון ויסרו אותו הרי מלקות ומיניה יליף ר"מ דבכל מקום לוקה ומשלם: ורבנן. דפליגי אדר"מ אמרין לחידושו יצא המוציא שם רע ואין למידין הימנו וכדמסיק ואזיל לפי שבכל מקום אין אדם מתחייב בדיבורו כמו כאן במוציא שם רע ואע"ג דבעדים זוממין נמי בדיבורייהו מיחייבי מ"מ לא הויא חידוש כולי האי דע"י דבורם היה נפסד זה שמעידין עליו אבל במוציא ש"ר לא אתעביד מעשה ע"י דיבורו כ"א ע"י עדים:

וכשם

יערושלמי כתובות פ"ג הל"א כל הסוגיא. כתובות לב: וש"נ

כתובות לב: לד:

מכות ד:

תוס' הרי"ד

אין הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים וע"כ מסקי במסקנא דטעמא דב"ה משום דילפי משביעית והיא שיטת רשב"ל אבל לשיטת ר"י לב"ה נמי פיאה מטעם הפקר. ועיי' בפ"ק דמס' פיאה שבארתי שם סוגיא עמוקה בע"ה וע"פ כללים האלה נתבאר סוגיא דידן כעין חומר דר"י ורשב"ל אזלי לטעמם דלרשב"ל פיאה לא הוי הפקר ומיפטרא פיאה ממעשר או אפילו מתרומה מקרא דובא הלוי וגמנא דלא מיפטרא פיאה מן מתנות עניים וכל פיאה חייבת בלקט כמו ההו"א בתוס' ז"ל דכל פיאה חייבת בתרומה כן לפי המסקנא לענין מתנות עניים דאין להם שייכות לקרא דובא הלוי כוודאי חייבת אבל לר"י דפיאה מיפטרא מטעם הפקר והפקר פטור מכל אף גלא קרא דובא הלוי אלא ממעטינן מקצירך שדך זרעך כדפרש"י ז"ל במס' ב"ק דף נ"ד ע"א ובפי' המשניות להרמב"ם ז"ל בריש"ק דמס' מעשרות [עי' בסוגיא דפ"ק דמס' פיאה הנ"ל שם השקלא וטריא אם פיאה חייבת בביכורים עיי"ש] ע"כ קאמר רשב"ל דהא דתכמים מתירין הוא דוקא בתרתי אתרייתא אבל בלקט שכחה ופיאה דריבה אין מתירין למה מפני שהרתי אהרייתא יש כהן זיקת הרו"מ משא"כ בלקט שכחה ופיאה ופריך ולקט אין בהם זיקת תרו"מ דהא איבעיא דלא איפשיטא היא והיא בעיא דתילפי לקט בגשירה מהו שיקדש וא"כ לפ"ז יש לך לפשוט האיבעיא הנ"ל דהי ס"ד דלא נתקדש הלקט הקדם לעניים עד שיפול לארץ א"כ מהכת"ל זיקת תרו"מ דמהגשירה עד נפילה ראוי הוא לקרות אותו שם תרו"מ אלא ע"כ דנתקדש בגשירה א"כ אין בהם זיקת תרו"מ דבעוד שהוא מחובר אינו ראוי לתרו"מ ואין בו זיקת תרו"מ עד לאחר שנעשה תלוש ותיכף מגשירה הוא לקט ופטור מתרו"מ מקרא דובא הלוי וע"ז קאמר הלא בגשיכה פיאה ובקמת פיאה אנן קיימין וליה הדא פשטא שאילה דהילפי בניתוהא דלא מצינן למיפשט איבעיא דתילפי דלעולם אימא לך לקט לא נתקדש בגשירה והכא אנן קיימין בגשיכת פיאה [בגשיכה הוא כמו גשירה וכמו דקאמר בליבנא דתילפי לקט בגשיכה מהו שיקדש ועי' בבבלי בר"ה משילין מאן דתני משילין עיי"ש] ובקמת פיאה דבפיאה דעומרין שייך שפיר זיקת תרו"מ קודם שנתהוה פיאה אבל בקמת פיאה לא הוי לו זיקת תרו"מ דקודם שנתלש הי' לו דין פיאה במחובר וכן בלקט דפיאה קיימינן דלשיטת רשב"ל פיאה חייבת בלקט כשהעני קוצר הפיאה דקמה כמחובר הוי לקט דפיאה לא הוי הפקר אלא דפטורה מתרו"מ מקרא דובא הלוי ע"כ לא נפטרה רק מתרו"מ דמיירי קרא משא"כ ממתנות עניים וא"כ לית לן למיפשט מאילתא דתילפי דלעולם לקט לא נתקדש בגשירה ויש להם זיקת תרו"מ אבל הכא במתניתין תנן קיימין בלקט שכחה ופיאה כלומר לקט ושכחה מן הפיאה וכן הפיאה גופה בקמה דאין להם זיקת תרו"מ דפיאה גופה במחובר אין לה זיקת תרו"מ וכן בלקט והשכחה ממנה אין להם זיקת תרו"מ דהא לא נתקדש הלקט בגשירה עד שנפל לארץ וקודם הנפילה אין עליו דין לקט הרי היא פיאה וע"כ אין עלי' זיקת תרו"מ וזהו דווקא שיטת רשב"ל אבל כו'

מראה הפנים

לפרש כפשוטו שכן שבכורים נקנין במחובר לקרקע ומדנוהג בהן משלם מהן:

לא אמר אלא קישואין וכו'. כדפרישית. ועיקרי דינים דספיחי שביעית ופירות היתר שבינינו כב"מ נתבארו במקומן עיין לעיל רפ"ט דשביעית ד"ה כל הספיחין ובמקומות המצויינים שם תמצא מבוארין היטב בס"ד: סליק פירקא בס"ד

האוכל תרומה מזיד. לגדדין היא מתני' וכו'. והכי מוקי לה ר' יוחנן בבבלי פ' אלו נערות (דף לב ע"ב) למתני' דאלו נערות בשלא התרו בו ודאלו הן הלוקין בשהתרו בו דכל היכא דאיכא ממונא ומלקות מילקא לקי ממונא לא משלם וממילא מתני' דהכא נמי בשלא התרו בו וכ"פ הרמב"ם ז"ל כר' יוחנן דבפ"ו בהלכה ו' כתב זר שאכל תרומה בזדון וכו' חייב מיתה בידי שמים ולוקה על אכילתה ואינו משלם דמי מה שאכל שאינו לוקה ומשלם ובפ"י הלכה ה' כתב אכל תרומה במזיד והתרו בו לוקה ואינו משלם לא התרו בו אם היתה טהורה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכו' כמו שהבאתי בפנים ומשום דחייבי מיתות בידי שמים אינן פטורין מתשלומין דהא מסקינן התם ברים אלו נערות ואפוקי מדר' נחוניא בן הקנה שהיה עושה יה"כ כשבת לתשלומין וכיון דחייבי כריתות אינן פטורין מתשלומין לרבנן אלא אם התרו בו דאז לוקה ואינו משלם א"כ מחייבי מיתות בידי שמים ג"כ אינן פטורין כשאין בו מלקות דרבנן לא דרשי אסון אסון וכן לא דרשי מוהכרתי כרת שלי כמיתה שלכם דלא קאמרי אביי ורבא התם להכי דרשי אלא אליבא דר' נחוניא בן הקנה ולא קיי"ל כוותיה ואע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ז) משמע דהתם לן תנא כוותיה דקתני אין בין שבת ליה"כ וכו' ומדייק הא לענין תשלומין זה וזה שוין וכר' נחוניא בן הקנה הך סתמא דלאו כהלכתא כמו סתמא דלעיל התם אין בין יו"ט לשבת וכו' דמוקי לה נמי כב"ש ובפ' מרובה נמי התם לן תנא דלא כר' נחוניא בן הקנה גנב וטבח ביוה"כ משלם תשלומי ד' וה' וכן בכמה מקומות ובעל משנה למלך כתב בפ"ו מהלכות תרומות על מ"ש הרמב"ם זר שאכל תרומה וכו' וז"ל המהני בדין זה שפסק רבינו מההיא דאמרינן ר"פ אלו נערות מאי איכא בין רבא לאביי איכא בינייהו זר שאכל תרומה ומוכח התם דלא מיפטר מתשלומין אלא בשהתב לו בבית הבליעה ומני להסדורם ע"י הדחק א"ג במסקין הא לאו הכי לא מיפטר

שנויי נוסחאות (סי' ג) ישלם רשעתו [ד"ו] וישלם כדי רשעתו.

מסורת הש"ס

ירושלמי לעיל פ"ו הל"א כתובות פ"ג ובב"ק פ"ז הל"ב והל"ד

כתובות

כתובות לב.

לעיל פ"ו מ"א

תורה אור

וכשם שאין למידין ממנו לדבר אחר כך אין למידין ממנו לא לעונשין ולא למכות ולא כן *אמר רבי אבהו בשם ר"ש בן לקיש במזיד בחלב בשוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן והכא ילקה וישלם ר' בון בר חייא בשם רבי שמואל בר יצחק [ה]שני דברים מסורין לבית דין את תופס אחד מהן יצא דבר שהוא מסור לשמים *הכל מודים [א]שאין ממון אצל מיתה דכתיב (ויקרא כד) ומכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלקתה בה בין שוגג בין מזיד לפטור ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג בין מזיד לפטור במה פליגין בממון אצל מכות ר"י אמר אין ממון אצל מיתה [ב]ויש ממון אצל מכות ור"ש בן לקיש אמר כשם שאין ממון אצל מיתה כך אין ממון אצל מכות רבי אימי בבלייא בשם רבנן דתמן טעמא דרשב"ל רשע רשע נאמר רשע במחוייבי מיתה ונאמר רשע במחוייבי מכות מה רשע שנאמר במחוייבי מיתה אין ממון אצל מיתה אף רשע שנאמר במחוייבי מכות אין ממון אצל מכות נתן בר הושעיה אמר *כאן בנערה כאן בבוגרת [ג]נערה יש לה קנס ואין לה מכר [ד]בוגרת אין לה לא קנס ולא מכר ואין לה בושת ופגם רבנן דקיסרין אמרי תיפתר [ה]שפיתתה או שמחלה לו סבר נתן בר הושעיה במקום מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה וילקה וישלם (דברים כה) כדי רשעתו רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות מן עדים זוממין מה עדים זוממין משלמין ואינן לוקין אף הכא משלם ואינו לוקה אמר רבי נתן טעמא דנתן בר הושעיה והפילו השופט והכהו לפניו את שמכותיו יוצאות בו ידי רשעו יצא זה שאומר לו עמוד ושלם מתני' פליגא על ר"ש בן לקיש והתנינן *האוכל תרומה שוגג פתר לה כר"מ דר"מ אמר לוקה ומשלם והא תנינן האוכל תרומה

פני משה

וכשם שאין למידין ממנו לדבר אחר. לענין שיהא מתחייב בדיבורו במקום אחר כך אין למדין ממנו לא לעונשין ולא למכות שיהא לוקה ומשלם: ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן. גרסי' כמו שהוא בר"פ דלעיל וכן הוא בכמה מקומות אשר הובא בש"ס הזה אלא דתמצא באיזה מקומות שכתוב בהיפך שוגג בחלב ומזיד בקרבן וטעות דמוכח הוא וכמו שכתוב כאן ובשתי מקומות בפ' מרובה הוא עיקר: במזיד בחלב. שידע שהוא חלב והזיד ואכל ובשוגג בקרבן שלא ידע שחייבין עליו קרבן מתרין בו ולוקה משום הזיד בחלב ומביא קרבן הואיל ושגג בו וקסבר כמ"ד שגגת קרבן שמה שגגה שמעינן מיהת דמחייבינן ליה בשתי עונשין והכא נמי ילקה וישלם וקשיא לר' יוחנן דלעיל מדידיה אדידיה: ר' בון בר חייא וכו'. מתרץ לה דכדי רשעתו כתיב ומיניה דרשינן שאין אתה מחייבו בשתי רשעיות והיינו דוקא בשני דברים המסורין לב"ד כגון מלקות ותשלומין דבהכי איירי קרא בזה את תופס את אחד מהן לחייבו ולא לשתיהן: יצא דבר שהוא מסור לשמים. כגון קרבן שהעונש לשם שמים הוא ולא מסור לב"ד שאין ממשכנין לחייבי חטאות ואשמות כדתנן בסוף פ"ה דערכין מחייב ליה לתרוייהו דלא מיעטיה קרא: הכל מודים. ר"י ור"ל דפליגי לעיל בחייבי מלקיות שוגגין מודים הן שאין ממון אצל מיתה דאינו מת ומשלם ואפי' חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין: דכתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. ולא ישלם מקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה: מה מכה בהמה לא חילקת בה בין שוגג בין מזיד לחייבו ממון. כצ"ל וכך הוא בכתובות אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג בין מזיד לפטור ממון. דמכה בהמה אפי' בשוגג חייב בתשלומין דאדם מועד לעולם אף פטור דממון דמכה אדם שאין בו אלא חיוב מיתה לא תחלוק בו ואפי' בשוגג דאין בו חיוב מיתה פטור מתשלומין הואיל ושייכא ביה חיוב מיתה במזיד: במה פליגין. ר"י ור"ל בממון אצל מכות ובשוגג דר' יוחנן סבר אין ממון אצל מיתה אפי' בשוגג הואיל דאיתקש למכה בהמה אבל יש ממון אצל מכות בשוגג דחייבי מלקיות לא איתקוש: ור"ל סבר כשם וכו'. וכדמפרש ר' אימי בבלייא טעמיה דגמר רשע רשע נאמר רשע במחוייבי מיתה אשר הוא רשע למות ונאמר רשע במחוייבי מכות והיה אם בן הכות הרשע: נתן בר הושעיא אמר. לעיל הוא דמהדר לשנויי רומיא דמתני' אהדדי: כאן בנערה. מתני' דאלו נערות בנערה משתעי דיש לה קנס ומשלם ואינו לוקה: וכאן. מתני' דאלו הן הלוקין בבוגרת דאין לה קנס והלכך לוקה: ואין לה בושת ופגם. לבוגרת בתמיה דהא לא מיעט הכתוב לבוגרת אלא מקנס דכתיב גבי נערה אבל בושת ופגם יש לה ואכתי ממון ומלקות איכא: תיפתר שפיתתה או שמחלה לו. מתני' דמכות במפותה או שמחלה לו איירי שהרי בושתה ופגמה שלה דיצאת מרשות האב וכיון דמדעתה עבדה או שמחלה לו א"כ אינו משלם כלום והלכך לוקה: סבר נתן בר הושעיא. וקאמר הש"ס מדמוקי לה נתן בר הושעיא למתני' דמכות בבוגרת ולא מוקי לה בנערה ובשהתרו בו ומתני' דכתובות בשלא התרו בו אלמא קסבר דבמקום מכות ותשלומין דמשלם הוא ואינו לוקה והלכך ע"כ הוא דצריך לאוקמי למתני' דמכות בבוגרת ומפותה דלא שייכא גבה תשלומין כלל: וילקה וישלם וכו'. כדלעיל: וילקה ולא ישלם. ומשני מן עדים זוממין הוא דגמר מה עדים זוממין משלמין ואינן לוקין דבפירוש רבתה התורה בעדים זוממין לתשלומין דמכדי כתיב כאשר זמם לעשות לאחיו יד ביד למה לי אלא לדבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון: אף הכא. בכל מקום דאיכא תרווייהו משלם ואינו לוקה: א"ר נתן ובכתובות גרים א"ר יונה. דלא צריך למילף מעדים זוממין אלא טעמא דנתן בר הושעיא דמגופיה דקרא יליף דמשלם הוא ואינו לוקה דכתיב והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו דמשמע את שמכותיו יוצאות בו ידי רשעו כלומר שהמכות פוטרין ממנו חיובו ורשעתו שאינו חייב אלא מלקות בלבד: יצא זה. שחייב ג"כ בתשלומין שאומרים לו עמוד ושלם דאין המכות פוטרין אותו מממון חבירו ולחייבו בתרווייהו אי אפשר דכבר נפקא לן משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ואי להאי דרשה לחוד הו"ל למיכתב כדי רשעה ומדכתב כדי רשעתו ש"מ תרתי הלכך ע"כ דמשלם ואינו לוקה: מתני' פליגא על רשב"ל. דקאמר חייבי מלקיות שוגגין פטורין מן התשלומין דמאחר דאלו התרו בו לוקה ואינו משלם כי לא התרו בו נמי אינו משלם והא תנינן האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש והא הכא כי אתרו ביה אינו משלם ואמאי משלם בשוגג: פתר לה כר"מ. דס"ל לוקה ומשלם הלכך הכא דלא שייכא ביה מלקות דבשוגג הוא נשאר חיובו השני עליו ומשלם ולקמן פריך עליה מהכתוב עצמו: והא תנינן האוכל תרומה

מראה הפנים

מיפטר וצ"ע עכ"ל ויש לתמוה הרבה על תמיהתו דאין לא ראה דכל זה וכל השקלא וטריא דהתם לקמן איכו אלא אליבא דר' נחוניא בן הקנה ולמאי דמפרשי אביי ורבא לטעמיה דאיהו מדמי חייבי כריתות לחייבי מיתת ב"ד לפוטרו מתשלומין וא"כ בכל מקום דאיכא כרת או חיוב מיתה בידי שמים בעינן נמי שהכרת וחיוב תשלומין באין כאחד דאז פטור הוא מתשלומין מטעמא דקים ליה בדרבה מניה וכן בחייבי מלקיות ויש בהן ג"כ חיוב תשלומין אם באין כאחד אז פטור מתשלומין אף בלא התרו בו ואינו לוקה ואם באין בזה אחר זה מתחייב בשתיהן וכל זה מבואר בדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכ' גניבה ע"ש ואם התרו בו ולוקה פטור הוא מתשלומין מטעמא דקיי"ל אינו לוקה ומשלם והשתא לר' נחוניא בן הקנה דמדמי נמי מיתה בידי שמים לחייבי מיתות ב"ד וכטעמיה דאביי אליביה בעינן נמי ביהו באין כאחד לענין ליפטר מתשלומין כמו בחייבי מיתות ב"ד ואפי' בשאין בו מלקות כגון שלא התרו בו וכן בחייבי כריתות לרבא ולטעמיה אליבא דר' נחוניא בן הקנה ועל זה היסוד בנוי כל השקלא וטריא דפ' אלו נערות וא"כ לדידן דקיי"ל כרבנן וכשתם מתני' דר"פ אלו נערות דמחלקינן בין חייבי מיתות ב"ד דבהו פטור מתשלומין כשבאין כאחד מטעמא דקים ליה וכו' ובזא"ז חייב בשתיהן ולא שייך זה אלא דוקא בחייבי מיתות ב"ד אבל במ"כ וחייבי מיתות בידי שמים לא שייך זה כלל וכלל אלא לעולם חייב בשתיהן בין באין כאחד ובין בזא"ז ולא מצינו פטור מתשלומין גבי מ"כ וחייבי מיתות בידי שמים אלא בשהתרו בו דאז לוקה הוא ואינו משלם וזה ברור הוא להמעיין היטב בכל הסוגיות השייכי' לענין זה והעיקר מהצריך שתדע דהא דאמרינן שם ובכ"מ דילפינן מכדי רשעתו משום רשעה א' אתה מחייבו וכו' זהו דוקא בהמסור לב"ד אבל לא בהמסור לשמים כדאמר הכא לקמן בהדיא שני דברים מסורין לב"ד את תופס אחד מהן יצא דבר שהוא מסור לשמים ומזה תדע כי נדקו דברי הרמב"ם ומה דשייך עוד להסוגיא ובענין בלמדנו מהאי ש"ס ומסוגיא דהש"ס דהתם באתרי בפ' אלו נערות ע"ש:

יצא דבר שהוא מסור לשמים. עיין בדיבור דלעיל מה שנתבאר מענין זה בס"ד וזה מוסכם הוא ואע"ג דבענין דקא"ר יוחנן דבשוגג בקרבן הוית שגגה במקום כרת לא קיי"ל כוותיה דהאית כמוכח פ' כלל גדול כמו שבארתי מזה בר"פ דלעיל אלא דקיי"ל כרבנן דמוכח ואם שגג בכרת הוא דהוית שגגה ואע"פ שהזיד בלאו וכר' יוחנן דהתם אליבא דרבנן מ"מ בזה ודאי כדהלכתא כיה דגבי דבר שהוא מסור לשמים והיינו קרבן כדפרישית וכיוצא בזה לא אמרינן דאין אתה מחייבו גם בממון משום דהוי ב' רשעיות

דלא

תוס' הרי"ד

לר' יוחנן דפאה נמי הוי הפקר ופטורה מטעם הפקר א"כ לא משכחת לה לקט ושכחה מפיאה אלא דבפיאה גופה יש אופן דאין עלי' זיקת תרו"מ כגון פיאת קמה ואילו הני במתניתין פיאה לבד הייני יכולים לומר דלא הוי עלי' זיקת תרו"מ הגם דפיאת עומרין יש להן זיקת תרו"מ הרי מצינו לאוקמי בפיאת קמה אבל מכיון דהני במתניתין גם לקט והאיך משכחת לה גבי לקט דאין עליו זיקת תרו"מ כיון דלא נתקדש בכשירה ומה תימר דבנשירת פיאה לכן קיימין אית לך מימר פיאה בלקט בתמי' פי' אית לך מימר דפיאה חייבת בלקט דלר"י פיאה פטורה מלקט דפיאה פטורה מטעם הפקר והפקר פטור מכל וא"כ לא משכחת לה אוקימתא דידך אם לא דניפשוט בעיא דהילפי והוא בעיא דלא איפשיטא לחכמים ע"כ ר"י א"ל על כולהן דלא נחלק מתרתי אחרייתא להכך דריבתא מפני שיש עליהם זיקת תרו"מ דהא בריבתא ג"כ יש זיקת תרו"מ א"ו דלא קפדינן בזה דסי' לו זיקת תרו"מ ועי' במה שביארתי בפ"ק דמס' פיאה ותמצא טעם כע"ה ודוק:

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"א מנערה בתולה הי"ג ופ"ד מחובל ומזיק טוש"ע חו"מ סי' תכ"ג ס"ד

ה
ב מיי' פ"א מנערה ה"א ופ"ג מגניבה ה"א סמ"ג עשין כד

ו
ג ד ה מיי' פ"א מנערה ה"ט י טוש"ע אהע"ז סי' קעז

ז
ו מיי' פ"ח מעדות ה"א סמ"ג שם קי טור חו"מ סי' לח

גליון הש"ס וציון ירושלים

ב שני דברים מסורים לב"ד את תופס אחד מהן יצא דבר שהוא מסור לשמים. מכאן ראי' למה בחידושי הגרע"א בפסחים דכ"ט דדוקא בב"ד אין עונשין בכתים וקים לי' בדרבה מיני' אבל מה שנתחייב לשמי' לא שייך קלב"מ יעו"ש וכאן מבואר כן בהדיא וכן הראיתי שהדבר מבואר בחדו' ריטב"א בשבועות דל"ו ובמתנה לוי בחידושיו האריך על דברת הריטב"א ולא עמד על כוונתו והארכתי הרבה בזה בתשובה ואכ"מ:

ג שפתתה או שמחלה לו. עיין בתוס' בכתובות דכ"ט ע"א ד"ה ועל אמת אתיו מה שהביאו מירושלמי זה והוא שם פ"ג ה"ז וצ"ע מכאן ובכל הסוגיא כאן עיין בירושלמי בכתובות שם ובק"ע ובפ"מ ובשטה מקובצת שם והדברים עתיקים:

שנויי נוסחאות (ש"ו) בר יצחק [בד"ו] בר רב יצחק. (סכ"ז) רשעיות מן [ד"ו] רשעיות וילקה ולא ישלם מן [וכ"ס בכי"ל]. (ש"ע) בר' נתן [בכי"ר] ר' יונה.

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"י מתרומות הי"ח

ט
ב מיי' פי"ג מסנהדרין סמ"ג לאוין קפד טוש"ע חו"מ סי' שנא ס"ד

מסורת הש"ס

תורה אור

תרומה מזיד על דעתיה דנתן בר הושעיה דו אמר משלם ואינו לוקה ניחא על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אם התרו בו לוקה ואם לא התרו בו משלם פתר לה במזיד בלא התראה על דעתיה דרשב"ל לא שנייא היא מזיד היא שוגג היא התרו בו היא לא התרו בו סבר ר"ש בן לקיש כר"מ דאמר ר"מ לוקה ומשלם א"ר חנינא קומי רבי מנא ואין יסבור ר"ש בן לקיש כל מתני' דר"מ קרייא דר"מ והא כתיב °ואיש כי יאכל קודש בשגגה וגו' אלא מיסבר סבר רשב"ל שהחומש קרבן ואפילו יסבור שהחומש קרבן קרן קרבן אמר ר' יודן בר שלום מתני' אמרה שהקרן קנס *דתנינן אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנים והן נעשין תרומה אלו ממה שאכל היה משלם יאות *ותני כן אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורים ואם שילם חולין טמאים יצא ולא דמי עצים הוא חייב לו הדא אמרה שהקרן קנס וכמה דתימר קרן קנס ודכוותה חומש קנס אלא רשב"ל כדעתיה כמה דר"ש בן לקיש אמר תמן הכל היה בכלל °לא תענה ברעך עד שקר ויצא זה °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו לחייבו ממון והכא הכל היה בכלל °וכל זר לא יאכל קודש יצא °ואיש כי יאכל קודש בשגגה לחייבו ממון והתני מודין חכמים לר"מ בגונב חלבו של חבירו שהוא לוקה ומשלם שכן האוכל חלב לוקה והתני מודים חכמים לר"מ בגונב תרומת חבירו שהוא לוקה ומשלם שכן האוכל תרומתו לוקה והתני מודים חכמים לר"מ *בחוסם פרתו של חבירו שהוא לוקה ומשלם ששת קבין לפרה וארבעה קבין לחמור שכן החוסם פרתו לוקה א"ר יוסי שכן במחוייבי מיתות גנב תרומת הקדש ואכלה לוקה ומשלם מ"מ הפסיד ממון א"ר מנא קומי ר' יוסי מעתה הבא עלאחותו בוגרת ילקה וישלם

פני משה

תרומה מזיד. משלם את הקרן ואמאי הא אין כאן תשלומין לר"ל דבשלמא על דעתיה דנתן בר הושעיא ניחא דס"ל משלם ואינו לוקה וכן על דעתיה דר' יוחנן דמחלק וס"ל דבלא התרו בו משלם ואינו לוקה נמי ניחא דפתר לה במזיד בלא התראה : על דעתיה. אלא לדעתיה דר"ל דלא שנייא אליביה והוא מזיד והוא שוגג פטור מתשלומין כדיליף לעיל מרשע רשע דאף חייבי מלקות שוגגין פטורין וכן במזיד אין חילוק בין התרו בו ובין לא התרו בו פטור מתשלומין כדקאמר לעיל מאחר שאילו התרו בו וכו' קשיא אמאי באוכל תרומה במזיד משלם את הקרן : סבר רשב"ל וכו'. כלומר דמוקי להאי מתני' נמי כר"מ ובכתובות גרים בהדיא פתר לה כר"מ : ואין יסבור. ואף אם יסבור ר"ל דכל מתני' כר"מ אתיא הני דהכא ודאלו נערות אכתי קשיא קרייה דר"מ בתמיה וכי יכול לתרץ המקרא נמי אליבא דר"מ דהא כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' דישלם ולר"ל כל חייבי מלקיות אפי' שוגגין פטורין מתשלומין : אלא מיסבר סבר רשב"ל שהחומש קרבן. כלומר אלא ה"ט דר"ל גבי אוכל תרומה בשוגג דמשלם חומש משום דלכפרה בא במקום קרבן ולא משום חיוב תשלומין : ואפי' יסבור חומש קרבן קרן קרבן. בתמיה והרי הקרן משום קנס הוא ולר"ל הא לא שני ליה בין ממון לקנס דאין משלם אלא מכות מדאצטריך ליה לאוקמי הני כולי מתני' כר"מ : א"ר יודן בר שלום וכו'. כלומר דמייתי ראיה דקרן דתרומה משום קנס הוא דהא תנינן באוכל בשוגג אינו משלם תרומה וכו' ואילו ממה שאכל היה משלם יאות הוי דלאו קנס הוא אבל השתא דמשלם חולין ודאי קנס הוא וכהי דאמרת דמה דמשלם מן החולין אינו משלם אלא כפי שווי התרומה וגזירת הכתוב הוא דלא ישלם אלא מן החולין מ"מ אכתי מדאמרי' דאף התשלומין תרומה דאם אכל אותן חוזר ומשלם אלמא דקנס הוא : ותני כן. ועוד הא תניא בהדיא דהוי קנס אכל תרומה טמאה וכו' כדמייתי להאי ברייתא בפרק דלעיל בהלכה א' ולא דמי עצים הוא חייב לו בתמיה דהא תרומה טמאה אינה ראויה אלא להסקה ואפ"ה משלם חולין טהורין ש"מ משום קנס הוא : וכמה דתימר קרן קנס. מסקנת הקושיא היא וכלומר ולא עוד דכמה דתימר דהקרן קנס ה"נ נימא ודכוותה דהחומש משום קנס דרבתה התורה לאוכל בתרומה בקנס ואף החומש לא משום כפרה היא כקרבן והשתא היכי מתרץ ר"ל לכוליה קרא דאוכל בשגגה : אלא אמרי רשב"ל כדעתיה. והיינו טעמיה דאע"ג דכל חייבי מלקיות אפי' שוגגין פטורין מן התשלומין מ"מ שאני באוכל תרומה בשוגג דמשלם ממון דכמה דר"ל אמר תמן בהאי תלמודא בפ"ק דמכות הכל היו בכלל לא תענה ויצא זה עד זומם דכתיב ביה ועשיתם לו וגו' ובודאי לחייבו ממון יצא מן הכלל דגלי ביה רחמנא דהיכא דמיחייב תרתי ממונא משלם מילקא לא לקי : והכא נמי הכל היו בכלל. הלאו וכל זר לא יאכל קודש בין שוגג בין מזיד דחייב מלקות ויצא אוכל בשגגה מן הכלל דכתיב ביה ואיש כי יאכל וגו' דמחייב לשלם ממון והשתא לק"מ לר"ל דבפירוש רבתה התורה גביה לתשלומין לענין שוגג דאיירי ביה במו דרבתה התורה בעדים זוממין בענין דאיירי בהו : והתני מודין חכמים לר"מ בגונב חלבו של חבירו. ואכלו שהוא לוקה על החלב ומשלם על הגניבה אלמא דמלינו דבמזיד לוקה ומשלם אף לחכמים ואמאי : שכן. ומשני שכן האוכל חלבו שלו לוקה והלכך בגונב של חבירו לא מיפטר מתשלומין דלא אתי מלקות דידיה ומיפטר ממון דחבריה וכדקאמר רבי יוסי לקמן שכן במחוייבי מיתות וכו' דמכל מקום הפסידו ממון : והתני וכו'. ומשני שכן וכו' כדלעיל : ששה קבים וכו'. שכך שיערו חכמים באכילתן : שכן במחוייבי מיתות. כלומר ר"י מסיק לטעמא דמילתא שכן במחוייבי מיתות נ"כ מלינו דלוקה ומשלם כגון גנב תרומת הקדש שהקדים הכהן לבדק הבית וקראו מחוייבי מיתות כמאן דאמר הזיד במעילה במיתה ומשום דמ"מ הפסידו ממון להקדש וכן גבי גונב של חבירו: מעתה הבא על אחותו קטנה ילקה וישלם

רידב"ז

ואין יסבור רשב"ל כל מתניתא דר"מ קרייא דר"מ. עד סוף הסוגיא עיין בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב ד"ה זר שאכל תרומה וכמס' פסחים דף ל"ב :

והתני מודים חכמים לר"מ בגונב חלבו של חבירו כו' ומשני שכן האוכל חלב לוקה. פי' דאימתי פליגי רבנן על ר' מאיר דווקא בעדים זוממין משום דלא משכח"ל הל"ת דמלקות בלא הפסד לחבירו וע"כ ענין אחד הוא ואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות כשעשה רשעה אחת דמלקות דמקושר לה תמיד הפסד דחבירו וגזר רחמנא ע"ז רק משום רשעה אחת לבד משא"כ בגונב חלבו של חבירו דמשכח"ל הל"ת דמלקות בלא הפסד ממון ואינו מקושר הל"ת בהפסד ממון וע"כ ב' ענינים הן ולא איכפת לן מה דלוקה הא מ"מ הפסיד במקום הזה גם ממון ולא גזר רחמנא ע"ז משום רשעה אחת כו' אלא דווקא במקום דברשעה הזו מפסיד לחבירו משא"כ הכא דלא קשורים להדדי וכן בגונב תרומה של חבירו נמי שכן אוכל תרומת עצמו לוקה וכן גבי חסימה ג"כ אינו קשור הל"ת בהפסד ממון דהא חוסם פרת עצמו נמי לוקה ואינו מקושר עם הפסד דחבירו וב' ענינים הן ולא איכפת לן מה דלוקה הא במקום הזה מפסידו ממון ומוסיף ר' יוסי ראי' לדבריו שכן במחויבי מיתות ג"כ כן דהא גזה"כ בהזיד במעילה דישלם כדנפקא לן בתו"כ מאת אשר חטא מן הקודש ישלם והא הזיד במעילה הוי במיתה אליבא דרבי ואפילו אוכל תרומה דהקדש דהוי ב' מיתות בידי שמים בלא התראה דזר שאכל תרומה הוי ג"כ מיתה בידי שמים ומ"מ חייב בתשלומין לר"ה דהא גזה"כ הוא [וס"ל לר' יוסי כאביי דאליבא דרנבה"ק הוי מיתה בידי שמים ככרת ומ"מ גזה"כ הוא בהקדש דהזיד במעילה ישלם ועי' בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב ד"ה זר שאכל תרומה דבהקדש אליבא דרנבה"ק גזה"כ הוא עיי"ש היטב ובמהרש"א ז"ל שם ורק דלשיטת הבבלי לא סברינן האי כללא כיון דאיכא בי' מלקות בלא תשלומין לא שייך בי' במקום תשלומין אין לוקה ומשלם] ומת ומשלם כנ"ל משום דמ"מ הפסיד ממון ולא איכפת לן מה דלוקה משום דבהזיד בהקדש דעצמו כגון בעולתו ונדבתו דאינו מפסיד כלום להקדש נמי במיתה וע"כ לא איכפת לן מה דמחויב מיתה במקום הזה דהא מ"מ מפסידו ממון במקום הזה בגנב תרומת הקדש דלבד"ה ע"ז פריך לי' ר"מ לר"י על הכלל הזה א"כ הבא על אחותו נערה ילקה וישלם דהא בבא על אחותו בוגרת משכח"ל מלקות בלא תשלומין וע"כ הזר ר"מ ואמר תירוץ אחר דהתם אינו בא כאחת משא"כ באחותו נערה בא כאחת וע"כ בתרומה ובחלב פשיטא דאינו בא כאחת דהא בעידנא דאגבה קניא כדאיתא בש"ס דילן משא"כ בחסימה איך משכח"ל דלא בא כאחת וס"ל כאביי ורבא ולא כר"פ במס' ב"מ דף צ"א ע"א ע"ז מפרש דבחסימה נמי אינו בא כאחת דבחסימה המלקות קודם דמחסימה הראשונה נתחייב מלקות והתשלומין בא אח"כ ע"ז השיב ר"ז ממלית גדישו כו' אלא על כל שיבולת כו' והכא נמי על כל חסימה יש בה התראת מכות כו' ע"ז משני ריבר"ב תרין אמוראין הרגו להך ברייתא דחסימה דלוקה ומשלם דמשום דמלקות דחסימה קדים והי דעל כל חסימה והסימה בא עליו חיוב דהתראת מלקות ז"א דמיירי בחסם אח"כ בתרומה וקדשים כגון שהקדישו או דעשאו תרומה ונמצא דבשעת חיוב התשלומין אין עליו התראת חסימה והתראת חסימה הי' קודם שעשאו תרומה והקדש והתשלומין לא תלי בלאו דחסימה כר"פ בבבלי וחד אמר דמיירי שחסם אח"כ ע"י שליח בשעת תשלומין דאין עליו בשעת תשלומין התראה דחסימה וע"פ המסקנא גם הירושלמי ס"ל כהבבלי דאין לחלק בין מקום דלא משכח"ל המלקות בלא הפסד ממון למקום דמשכח"ל מלקות בלא הפסד ממון ואפילו כשיטת אביי בבבלי במס' כתובות דף ל' ע"ב דמיתה בידי שמים פוטר נמי מתשלומין וע"כ הא דהזיד במעילה חייב במיתה ותשלומין הוא ע"כ דגזה"כ הוא בהקדש כדאיתא בתוס' ז"ל שם ולא משום דמשכח"ל מיתה בידי שמים בלא הפסד ממון :

והא

מראה הפנים

דלא אמרו כן אלא בדברים המסורין לב"ד כדמלינו בכמה מקומות שמשלם ממון ומביא קרבן כמו גבי מעילה וגזל ושבועת הפקדון וכיוצא בכן וזה פשוט :

מתניתא אמרה שהקרן קנס. כבר כתבתי בכתובות שם דמה שפי' הר"ש כאן דשינויא היא א"ת לבולמו דא"כ דמשני דלר"ל לא נריכין לאוקמא קרא כר"מ

שנויי נוסחאות (ס"ז) דאמר [ד"ו] דו אמר. א"ר חנינא [ד"ו] חיננא. (בי"ע) אלא רשב"ל [ד"ו] אלא אמר רשב"ל. דר"ש [ד"ו] דר"ש. (בל"א) לוקה אמר ר' יוסי. [ב.י"כ] לוקה א"ר אבהו א"ר יוסי.

תורה אור

וישלם שכן הבא על אחותו קטנה לוקה חזר רבי מנא ואמר תמן חל עליו מיתה ותשלומין כאחת ברם הכא מחסימה הראשונה נתחייב מלקות ומכאן ואילך לתשלומין התיב ר"ז קומי ר' מנא המצית גדישו של חבירו [ז]משיבולת הראשונה נתחייב מיתה מכאן ואילך לתשלומין ולית את אמר הכין אלא על כל שיבולת ושיבולת יש בה התריית מכות והתריית תשלומין ואוף הכא על כל חסימה יש בה התריית מכות והתריית תשלומין א"ר יוסי ב"ר בון תרין אמוראין חד אמר [א] בחוסם בתרומה ובמוקדשים וחרנה אמר בחוסם ע"י שליח שליח לוקה והוא פטור [ויקרא יז] דם יחשב לאיש ההוא *ולא לשולחיו *במזיד בתרומה בשוגג בחומש במזיד בתרומה ושוגג בנזיר מזיד בתרומה ושוגג ביה"כ אין נפתרינה בשני דברים ניחא אין נפתרינה בדבר אחד מחלוקת ר"י ורשב"ל *תמן תנינן [ג] אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת הא בתשלומין זה וזה שוין *מתניתא דר' נחוניא בן הקנה [ז]דתני ר' נחוניא בן הקנה אומר יום הכיפורים כשבת לתשלומין ור"ש בן מנסיא אומר כמחוייבי כריתות כך מחוייבי מיתות ב"ד מה ביניהן ר' אחא בשם ר' אבינא אמר נערה נדה ביניהן א"ר מנא אף אחות אשתו ביניהן על דעתיה דר' נחוניא בן הקנה מה שבת אין לה היתר אחר איסורו; ויה"כ אין לו היתר אחר איסורו וזו הואיל ויש לה היתר אחר איסורה משלם ור"ש

פני משה

וישלם שכן הבא על אחותו הבוגרת לוקה. כצ"ל וכך הוא בכתובות כלומר מעתה דאמרת דהואיל ומצינו בחוסם פרתו ודש בה וכן באיכך שלוקה מיחייב נמי בתשלומין בשל חבירו אף על גב דלוקה וקס"ד דעיקר טעמא הואיל ומצינו מלקות לפעמים בחוסם פרה וה"ה לאיכך הלכך אע"ג דאיתיה בתשלומין לוקה א"כ אף הבא על אחותו קטנה דיש לה קנס לרבנן וה"ה לנערה ומשום דאגל הבוגרת קטנה היא ונימא נמי דילקה וישלם ולא יהא פטור מתשלומין מחמת המלקות הואיל דמצינו הבא על אחותו בוגרת דלעולם לוקה וכגון במפותה דליתיה גבה תשלומין כלל כדאוקימנא לעיל: חזר רבי מנא ואמר. לנפשיה דלא דמי דשאני גבי אחותו דתמן חל עליו מיתה ותשלומין כאחת כלומר כרת ומלקות עם הקנס דבשעת ביאה נתחייב בשתיהן והלכך אמרינן קים ליה בדרבה מיניה לפטור מתשלומין: ברם הכא. בחוסם את הפרה של חבירו ה"ט דלוקה ומשלם דאין חיוב המלקות והתשלומין באין כאחת דמכיון שחסמה בחסימה הראשונה מיד נתחייב במלקות והתשלומין לא באין אלא מכאן ואילך בשעה שמונע ממנה אכילה בשעת הדישה וכן באיכך בגונב חלבו ותרומתו של חבירו ה"ט דלוקה ומשלם דהתשלומין באין משעת הגניבה ומלקות משעת אכילה: התיב ר' זעירא קומי ר' מנא. הרי המלית גדישו של חבירו בשבת דקי"ל בפ' המניח דפטור מתשלומין משום דמתחייב בנפשו הוא ונימא נמי דבשבולת הראשונה כלומר מיד שהתחיל לשרוף נתחייב מיתה והתשלומין באין אח"כ: ולית את אמר הכין. כלומר ואפ"ה לא אמרינן התם כן אלא דפטור משום דעל כל שבולת ושבולת יש בה התריית מיתה והתריית תשלומין. כצ"ל וכן הוא בכתובות דסוף סוף כמו חיוב מיתה וממון באין כאחד הוא משום דשייכא התרייה על כל אחד ואחד והכא נמי על כל חסימה וחסימה הבאין אחר כך שייכא הני התראות והדרא קושיא לדוכתה אמאי מחייבת ליה בתשלומין: אמר רבי יוסי בר' בון תרין אמוראין. פליגי בתירוצא ובאוקמתא דברייתא דהחוסם את הפרה דסתמא קתני בשל חבירו וקאמר הש"ס לעיל שכן וכו' והשתא חזר בו מהאי טעמא מכח האי קושיא דר' זעירא מהשורף גדישו של חבירו בשבת: חד אמר בחוסם. דיש תרומה וקדשי בדק הבית מיירי הברייתא דאינו עובר בה בלא תחסום וכגון שקרא שם לתרומה בעודה בשבלין והלכך משלם דאין כאן מלקות: וחרנה. ואידך מהני אמוראי אמר דבחוסם ע"י שליח מיירי שהשליח לוקה והוא פטור דאין שליח לדבר עבירה ולפיכך הוא משלם: דם יחשב לאיש ההוא. כלומר לפי שבשחוטי חוץ דרים לה בת"כ ההוא ולא לשולחיו וגלי רחמנא הכא וה"ה בכל התורה כולה דאין המשלח חייב אלא השליח: במזיד בתרומה וכו'. כמו שכתוב כאן טעות הוא דהא בהדיא מסיק בריש פרק דלעיל דגזירת הכתוב הוא גבי תרומה שתהא כל אכילתה בשגגה. וכך צריך לגרוס כמו שהוא בכתובות וכן בפסחים בפ"ב בסוף הלכה ג'. שוגג בתרומה ומזיד בחמץ שוגג בתרומה ומזיד בנזיר שוגג בתרומה ומזיד ביוה"כ. שאכל תרומת חמץ בפסח ולא ידע שהיא תרומה אבל ידע שהוא חמץ וכן נזיר שאכל ענבים ושתה יין של תרומה ובתרומה שוגג היה וכן הזיד ביה"כ ואכל ולא ידע שהיא תרומה ותנן בפ' כל שעה האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש ובאיכך תני להו בתוספתא דמכילתין ריש פ"ז נזיר ששתה יין של תרומה שוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש אכל תרומה ביום הכיפורים משלם קרן וחומש והשתא קאמר הש"ס אין נפתרינה בשני דברים ניחא כלומר אם תעשה אותן כמו שני דברים של איסור ושגג באחד מהן והזיד בשני שפיר הוא דככ"ע אתיא דאין מלקות דמזיד של איסור פוטר מתשלומין דשוגג של איסור השני ולר"ל נמי שוגג דתרומה חייב בתשלומין כדאמר לעיל דילא מן הכלל: אין תפתרינה בדבר אחד. אבל אם תעשה לזה כדבר אחד שנתחייב עליו מלקות ותשלומין הואיל דבאכילה אחת באו עליו שניהן כאחד אם כן תליא במחלוקת דר"י ור"ל דלעיל דלר"י אם התרו בו על שהזיד פטור הוא מתשלומין ולר"ל אליבא דרבי מאיר דלעיל לוקה ומשלם: תמן תנינן. בפרק קמא דמגילה: אלא שזה זדונו בידי אדם. שבת יש בה מיתת בית דין במזיד ובהתראה ויום הכפורים במזיד בהיכרת דכתיב ונכרתה הנפש ההיא: הא בתשלומין זה וזה שוין. אם עשה דבר שיש בו תשלומין שוין הן לפטרו מהתשלומין כדמוקי לה כר' נחוניא בן הקנה שהיה עושה יה"כ כשבת לענין לפוטרו מתשלומין דקים ליה בדרבה מיניה: ור"ש בן מנסיא אומר מחוייבי כריתות כמחוייבי מיתות ב"ד. כצ"ל וכך הוא במגילה ובכתובות: מה ביניהון. מה כ"מ אי אמרינן יה"כ כשבת או יה"כ כחייבי מיתות ב"ד: נערה נדה ביניהון. אם אנס נערה נדה איכא בינייהו אי מחייב קנס או לא וכן אף אחות אשתו ביניהן דלר' נחוניא בן הקנה יה"כ כשבת בדוקא קאמר משום דדמיין אהדדי שאין להן היתר לעולם לאפוקי נערה נדה יש לה היתר לאחר איסורה וכן אחות אשתו לאחר מיתת אשתו ולדידיה חייב עליהן בקנס: ור"ש

מראה הפנים

בר"מ אלא דטעמא דמשלם מפני שהוא קנס לפ"ז מ"י דוחקיה לאוקמי מתני' דהכא ודאלו נערות כר"מ הא לפי פירושו אף לרבנן בקנס לוקה ומשלם במזיד אלא דליתא דמכל הסוגיא הכא ובבבלי וכן בריש מסכת מכות משמע דלרבנן אין לוקה ומשלם בין בממון בין בקנס. ועוד מה דמסיים הר"ש לפי פירושו דהאי וכמה דתימר קרן קנס ודכוותה חומש קנס בתמיה-קאמר ובאמת דיש לתמוה ע"ז דמה זו קושיא על מה דתפני לפי דבריו דודאי אם נאמר דגם החומש קנס א"כ לפירושו פשיטא ופשיטא דקרא מיתרצא לכ"ע ולא החומש קרבן א"כ היינו דמבני לעיל ומאי מהמה. ולמאי דפרישית בפנים ניחא דהכל מסקושיה היא על הא דקאמר דטעמא דר"י גבי תשלומין דתרומה משום קרבן הוא ולכפ"ה אתי ולא לחיוב תשלומין ועלה פריך ואפי' יסבור חומש קרבן וכי קרן קרבן הא ממתני' ומסך ברייתא במעינן דהקרן ודאי קנס הוא ולר"ל דע"כ דס"ל דלא שאני לרבנן בין ממון לקנס דאינו לוקה ומשלם מדדחיק לאוקמי מתני' כר"מ והשתא לדידיה דס"ל דחייבי מלקיות אפי' שוגגין פטורין מתשלומין היכי מתרץ לקרא ועוד וכמה דתימר קרן קנס וכו' כלומר דהיא גופה מנ"ל לומר שהחומש קרבן דהימא נמי מש"ס קנס הוא וכאביי דכלל גדול דלרבנן הוא דאמר התם דהומש במקום קרבן קאי כמו שזכרתי מזה בר"פ דלעיל ע"ש:

דם יחשב לאיש ההוא ולא לשולחיו. בכתובות שם כתבתי דמאי דפליגי בהא' עיינא בבבלי קידושין (דף מג) דלמ"ד ב' כתובין הבאין כאחד מלמדין לדידיה אי לאו דגלי קרא בשחוטי חוץ הו"א דגילף ממעילה וטביחה ומכירה דבהו יש שליח לדבר עבירה להכי איצטריך קרא דשחוטי חוץ ולמ"ד אין מלמדין וליכא למילף מהני הרתי דיש שליח מפיק ליה התם קרא דהוא לדרשא אחרינא דמסברא נפקא לן דאין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, והארתי שם דנ"מ בינייהו בהא דפליגי רבינא ורב סמא בפ' שנים אוחזין (דף י) דלרבינא לא אמרינן אין שלד"ע אלא היכא דהשליח בר חיובא הוא אבל אי לאו בר חיובא הוא המשלח הוא חייב ולרב סמא היכא דאי בעי עבד ואי בעי לא עבד פטור המשלח אע"ג דהשליח לאו בר חיובא כגון אשה בהקפת קטן וכהן ששילח לישראל לקדש לו גרושה וכו' כדאמר התם מה דאיכא בינייהו והשתא איכא למימר דרבינא הוא דס"ל כמ"ד דמסברא נפקא לן דאין שליח לדבר עבירה והלכך היכא דהשליח לאו בר חיובא דלא שייך לומר דברי הרב וכו' לפטור המשלח ומיחייב הוא וכן מודה הוא לרב סמא היכא דבעל כרחו הוא דעביד דהמשלח מיחייב אבל רב סמא ס"ל כמ"ד דמשחוטי חוץ הוא דנפקא לן ודוקא אי בעי עביד או לא הוא דפטור המשלח כגוונא דשחוטי חוץ ואפי' השליח לאו בר חיובא הוא דגזירת הכתוב הוא דלא מחייב המשלח וכגון שאוה לנכרי לשחוט בחוץ אפ"ה פטור המשלח והשתא לרב סמא בעלמא נמי פטור ולרבינא חייב המשלח ושם כתוב ונ"מ כגון שאוה לקטן לשחוט בחוץ וט"ש הוא דבלא"ה אין שליחות לקטן ומיהו לנכרי אע"ג דאמרינן אין שליחות לנכרי מ"מ מוכחא בשמעתא דפ' איזהו נשך והבאתי בריש מכילתין דלתומרא יש שליחות לנכרי כדקאמר התם לענין ריבית וה"ה הכא אליבא דרבינא:

מתניתא דר' נחוניא בן הקנה. הכי מוקי לה נמי בבבלי פ"ק דמגילה ומ"מ ליה הלכתא

כפורת יוסף בחידושיו לכתובות דף ל' בהעיר ג"כ בקושית הק"י ומ"ש בזה. ואני סופתי לשאול מפסחים ל"ב דהרי גם שם יש היתר לאיסורו וגם בתוספתא פ"ג דכתובות אמר דרנב"ק פוטר נדה מקנס ובאמת נמה לי טעמי' דרבא דיליף מקרא בודאי מסתבר כרשב"מ בירושלמי וגם לאביי דיליף אסון אסון מנ"ל לחלק בין יש היתר לאיסורו או לאו. ובתשובה הארכתי אבל לפענ"ד סי' נראה דרשב"מ לאו מדעתי' דנפשי' ס"ל כן והוא באמה ס"ל כדאמר בש"ס דילן רק דעל מה דהני דרנב"ק עושה יה"כ כשבת וא"כ מיירי דוקא בלא יש היתר לאיסורו ע"ז אמר דר"ש בן מנסיא סי' שונה כדרנב"ק דאמר מחויבי כריתות כמחויבי מיתות ב"ד וע"ז מפרש בירושלמי דהנ"מ בין אם שנה רנב"ק יוה"כ כשבת או בין מחויבי כריתות כמחויבי מיתות ב"ד אמר דהנ"מ היא נערה נדה אבל רשב"מ מעצמו ס"ל דנדה חייב קנס. אבל גם זה דחוק והעיקר לפענ"ד דרשב"מ דירושלמי אינו אותו המוזכר בש"ס דילן עם שמעון התימני ועי' סדר הדורות לש"ב הגאון הבה"ק מ יסף שהאריך בזה

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ג משכירות ה"ג ובהה"מ סמ"ג לאוין קנד טוש"ע חו"מ סי' שלח ס"ח

יא

ב מיי' פ"א מגנבה ופ"א משגגות עשין סמ"ג שם ס"ח טוש"ע או"ח סי' תריא ס"ב

מסורת הש"ס

קידושין מג. ירושלמי פסחים פ"ב הל"ג.

מגילה ז: ופ"ב

ירושלמי שם פ"א הל"י

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]משבולת הראשונה וכו' פל כל שיבולת ושיבולת. עי' בחידושי הריטב"א בכתובו' פ' אלו נערות מ"ש בזה ועיין בספר מקובצת בב"ק דף כב ובריטב"א שם ועי' מ"ש הגאון מוה' דובעריש ז"ל חתן הפ"י בהקדמה להפ"י בסדר נשים ועי' בפעה"מ מ"ש בזה באורך ה' גז לה ואני הארכתי שרבה לב"ר כל השבועות בזה ואכ"מ ועי' גם כ תרומה הכני לאחי הקו"ה מ"ש בזה:

[ז]דתני רנב"ק אומר יוה"כ כשבת לתשלומין ור"ש בר מנסיא אמר כמחוייבי כריתות כך מחוייבי מיתות ב"ד מה ביניהן וכו' נערה נדה איכא ביניהן. הנה בספר קדושת ישראל על כתובות הקשה דאמר ר"ת בכתובות דל"ד שכל מודים בבא על הנדה דיש לה קנס ופירש"י שמעון התימני ור"ש בן מנסיא וא"כ לר"ת סותר עצמו רשב"מ משם לכאן. ועיין בתוס' שם ד"ה שכל מודים זבשיטה מקובצת ובמהרש"א שם ובפ"י ותמצא ישוב לקושיא זו ועיין

ור"ש בן מנסיא אמר שבת יש בה כרת ויה"כ יש בו כרת וזו הואיל ויש בה כרת אינו משלם ר' יודה בר פזי בעי לווין וכריתות מה אמרין בה אילין תניי א"ר יוסי צריכה לרבנן א"ר יונה ולמה לא שמע לה מן הדא דתני ר"ש בן יוחי ר' טרפון אומר נאמר כרת בשבת ונאמר כרת ביה"כ מה כרת האמורה אצל שבת אין ממון אצל מיתה אף כרת האמורה ביה"כ אין ממון אצל כרת א"ר מנא קומי ר' יוסי מה צריכין ליה כרשב"ל ברם כר' יוחנן אם מכות אצל מיתה יש לו לא כל שכן ממון אצל מכות א"ל ואף כר"י צריכה ליה איתפלגון *השוחט אותו ואת בנו לשום ע"ז ר"י אמר [א] אם התרו בו לשום אותו ואת בנו לוקה לשום ע"ז נסקל רשב"ל אומר אפי' התרו בו משום אותו ואת בנו אינו לוקה מאחר שאלו התרו בו משום ע"ז היה נסקל הכא שני דברים והכא דבר אחד על דעתיה דרשב"ל מה בין אילין תניי לאילין רבנן ללווין ולא לכריתות א"ר יודן רשב"ל דו אמר כר"מ. דו אמר לוקה ומשלם אמר ר' חנניא המצית גדישו של חבירו בי"ט ביניהן אילין תניי סברין מימר הואיל ואין בהן כרת משלם ואילין רבנן סברין מימר הואיל ויש בה מכות אינו משלם מעתה אלו נערות דלא כרבנן א"ר מתניה בבא על הממזרת ביניהן *ואשת אחיו לאו יבימתו היא תיפתר שמת אחיו והיו לו בנים ואירש אשה ומת ובא אחיו ואנסה:

הלכה ב מתני' *בת כהן שנשאת לישראל ואח"כ אכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש ומיתתה בשריפה נישאת לאחד מכל הפסולין משלמת קרן וחומש ומיתתה בחנק דברי ר' מאיר [ג] *וחכ"א זו וזו משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש ומיתתה בשריפה. [ו] המאכיל את בניו קטנים ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים האוכל תרומת חו"ל והאוכל פחות מכזית תרומה משלם את הקרן ואין משלם את החומש והתשלומין חולין אם רצה הכהן למחול לו מוחל. [ז] זה הכלל כל המשלם קרן וחומש התשלומין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוחל וכל המשלם את הקרן ואין משלם את החומש התשלומין חולין אם רצה הכהן למחול מוחל:

כך

ור"ש בן מנסיא. אבל לדידיה מה שבת שיש בה כרת במזיד בלא התראה ודמיא לה יה"כ שיש בו כרת וכן נמי זו נדה ואחות אשתו שיש בהן כרת פוטרין מן התשלומין: לווין וכריתות מה אמרין בה אלין תניי. אלו תנאים ר' נחוניא ור"ש בן מנסיא מה אמרו אבל מלקות וכרת אי לדידהו אין מלקות אבל כרת כשם שאין תשלומין במקום כרת או לא: צריכה לרבנן. מספקא להו לרבנן בבית המדרש אליבא דהני תנאי: ולמה לא שמיע להו מן הדא. ברייתא דר"ש בן יוחי דאין מכות אצל חייבי כריתות: מה כרת האמור בשבת אין מכות אצל כרת אף כרת האמור ביו"כ אין מכות אצל כרת. כצ"ל וכך הוא במגילה ובכתובות. מה שבת לא משכחת לה מלקות אללה דאם התרו בו חייב סקילה ואם לא התרו בו חייב כרת ומלקות אין בה משום דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו וה"נ ס"ל בת"כ דאף אם התרו בו פטור ממלקות דלאו שניתן לאזהרת כרת הוא: מה צריכין ליה כרשב"ל. כלומר אליבא דר"ש בן לקיש דלקמן הוא דאיכא לספוקי אם יש מכות אצל כרת או לא: ברם כר' יוחנן. אם מכות אצל מיתה יש לו לכ"ש מכות אצל כרת. כצ"ל וכך הוא במגילה ובכתובות: דאיתפלגון. בהא אם יש מלקות בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. וקך א"ל ואף כרבי יוחנן צריכא ליה ל"ג עד לבתר הכי כמו שהוא שם: אם התרו בו לשום אותו ואת בנו. ולא התרו בו משום ע"ז לוקה דאין כאן מיתה: רשב"ל אומר אפי' התרו בו לשום אותו ואת בנו. לבד אינו לוקה דמאחר שאלו התרו בו משום ע"ז היה נסקל ואינו לוק' דקים ליה בדרבה מיניה ה"נ אפי' לא התרו בו משום ע"ז הואיל דבהך איסורא איכא ביה נד מיתה לא לקי והשתא אליבא דרשב"ל הוא דמיבעיא לן אם דוקא במקום שיש בו מיתת ב"ד הוא דפטור ממלקות או אף במקום כרת אבל אליבא דר' יוחנן דמחייב מלקות במקום שיש בו נד מיתת ב"ד לא כ"ש דמחייב מלקות במקום שיש בו כרת דלא חמירא כמיתת ב"ד. וכאן הוא דגרסי' להא דלעיל.

א"ל ואף כר' יוחנן צריכא ליה. כלומר דלא היא דאפי' אליבא דר' יוחנן איכא לספוקי בהך מילתא משום דלא דמיא דהכא גבי אותו ואת בנו שני דברים הן מלקות משום אותו ואת בנו ומיתה משום ע"ז והואיל ושני איסורין הן איכא למימר דמשום הכי ס"ל דהיכא דאתרו ביה משום אותו ואת בנו בלבד דיש בו מלקות משום דלאו בפ"ע הוא ובאותו לאו אין בו מיתה: והכא. אבל הכא מאי דקא מיבעיא לן בדבר אחד שיש בו לאו וכרת הוא דמיבעיא לן והלכך אפי' לר' יוחנן נמי איכא למימר דכשם שאין מלקות ותשלומין בלאו אחד כן נמי אין מלקות וכרת בלאו אחד: על דעתיה דרשב"ל. אדלעיל קמהדר דלר"ל דס"ל דחייבי מלקיות אפי' לא התרו בהן פטורין מתשלומין ומוקי למתני' דהכא ודאלו נערו' כר"מ דאמר לוקה ומשלם א"כ מאי איכא בין אלין תניא שהן ר' נחוניא בן הקנה ור"ש בן מנסיא דלעיל לבין אלין רבנן דפליגי אדר"מ הא לכולהו חייבי כריתות פטורין הן מן הקנס ואפי' במקום דאין כאן מלקות דאלו לר' יוחנן איכא ביניהו חייבי כריתות שלא התרו בהן למלקות כדמוקי לעיל

אליבא דרבנן דר"מ דמתני' בשלא התרו בו דחייב בקנס אבל להני תנאי ר' נחוניא ור"ש בן מנסיא לעולם פטור הוא אלא לר"ל הוא דקשיא מאי בינייהו ומאי קמ"ל אליבא דהני תנאי: ללאוין לא לכריתות. איכא בינייהו כלומר במקום דאיכא חייבי לאוין בלאוד ואין אגליהן כרת כדמסיק ואזיל. וה"ג כמו שהוא במגילה ובכתובות. א"ר יודן הבא על ממזרת ביניהון. א"ר חנניה אף המצית גדישו של חבירו ביו"ט ביניהון. דלהנך תנאי הבא על הממזרת חייב בקנס דאין כאן כרת ולרבנן דר"מ פטור ואפי' לא התרו בו לר"ל: המצית גדישו כו'. די"ט אין בו כרת אלא לאו דלהנך תנאי משלם דלאו מתחייב בנפשו הוא ולרבנן דר"מ פטור הואיל ואיכא לאו דאית ביה מלקות: מעתה אלו נערות דלא כרבנן. לר"ל דמוקי למתני' כר"מ ואי נימא דבדוקא היא ולא אתיא כלל אליבא דרבנן דלדידהו לא משכחת קנס אפי' בחייבי לאוין גרידא: א"ר מתנייה תפתר דברי הכל בממזר שבא על הממזרת. כך הוא במגילה ובכתובות. כלומר ריבא דמתני' דאלו נערות מצינן לאוקמי אפי' כרבנן ובממזר שבא על הממזרת מיירי דמותר בה ומשלם קנס באונס ומהו דתימא הואיל ופסולי קהל הן לאו בני קנסא נינהו קמ"ל: ואשת אחיו דקתני התם דיש לה קנס ופריך לאו יבימתו היא. בתמיה דהא ע"כ לאחר מיתת אחיו מיירי ומת לאחר שאירסה דאכתי נערה בתולה היא דאם לא מת אשת איש היא ואם לאחר שנשאה מת בלאו הכי לא מצית אמרת דלאו בחזקת בתולה היא אלא ודאי כדאמרן ומיהת זקוקה היא לו מן האירוסין וא"כ מה כרת ומה קנס שייך בה: תיפתר שהיו לאחיו בנים ואירש אשה ומת ובא אחיו ואנסה. כך הוא שם כלומר משכחת לה בשהיו לאחיו בנים מאשה אחרת ואינה זקוקה לו ואירש את זו האחרת ומת דאם לא מת בת סקילה היא ואין בה קנס כדלעיל:

הלכה ב מתני' בת כהן שנשאה לישראל. ונאסרה לאכול בתרומה ואכלה משלמת את הקרן לבעלים כדין גוזל את חבירו ואינה משלמת את החומש דגבי זר כתיב וכל זר לא יאכל בו ואיש כי יאכל קדש וגו' וזו אינה זרה ואפשר לה נמי שתשוב לבית אביה כנעוריה כשימות בעלה או יגרשנה וזרע אין לה ותהא מותרת לאכול בתרומה: ומיתתה בשריפה. אם זינתה לאחר שנשאת דכתיב ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו' כל שהיא בת כהן בין שנשאת לכהן בין שנשאת לישראל באש תשרף: נשאת לאחד מכל הפסולין. כגון מאיסורי לאוין וחייבי עשה השוין בכל דקיי"ל דנעשית זונה ונפסלה לכהונה כדדרשינן בפ' אלמנה לכ"ג ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה והרי היא כזרה: ומיתתה בחנק. כדמפרש בגמרא טעמא דר"מ דדריש מדכתיב כי תחל לזנות בית אביה מי שראויה לחזור לבית אביה אם לא זינתה זו היא בשריפה יצאת זו שאינה ראויה לחזור לבית אביה שאינה בשריפה: זו וזו וכו'. דבעינן שתהא זרה מעיקרא אבל זו הואיל וכבר אכלה בתרומה אינה משלמת את החומש: ומיתתה בשריפה. דכתיב ובת איש כהן מ"מ והלכה כחכמים:

כך

מראה הפנים

הלכתא כותים וכמו שנתבאר לעיל ריש פרקין ע"ש:

השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ז. בההיא דהכי לשם ע"ז פליגי וכדאיתא הא פלוגתא בבבלי פ' אותו ואת בנו (דף פ"א) וכבר באלתי בכתובות שם דהע"ג דאמר התם ואודו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן וכו'. ודברי רב דימי הא איתו לבו בכתובות בשיטתא דאלו נערות דמסיק התם אלא כי אתא דכי אתא רבין וכו' מ"מ דברי ר' יוחנן דאותו ואת בנו קאי אף אליבא דרבין דלא פליג אדרב דימי אלא בחייבי מיתות שוגגין וממון אבל חייבי מיתות שוגגין ומלקות גם לרבין אליבא דר"י חייבין במלקות וכדפסק הרמב"ם בפ"ב מהלכ' שחיטה כר' יוחנן דאותו ואת בנו ובפ"א מהלכות נערה כרבין אליבא דר' יוחנן:

אמר ר' מתנייה בממזר הבא על הממזרת. כמו שהוא בכתובות ובמגילה. ולכאורה דוחק הוא לפרש שריבא דמתני' בענין זה דוקא והסיפא בסתמא וי"ל דהכא לא קאמר דהוקמי למתני' כדברי הכל ממש אלא דלא תדחוק כר"מ דוקא דיוכל לאוקמי אף כהנא

שנוי נוסחאות (ב"כ) יוחי ר' טרפון [ד'] יוחי. דתני ר"ש בן יוחי ר' טרפון. (ס"ו) דאמורה אצל שבת [ד"ו] האמורה בשבת. (ס"ד) ע"ז נסקל [ד"ו] ע"ז היה נסקל. (סמ"ו) [ד"ו] (בכ"כ) ויש בה מכות [ד"ו] ויש מכות. (כל"ע) ואין [ד"ו] ואינו.

עין משפט נר מצוה
יב א מיי' פי"ב מאיסו"ב ה"ז
יג ב מיי' פ"י מתרומות הי"ב
יד ג מיי' שם ה"א
טו ד מיי' שם הט"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים
נמי ר' שמעון בן מנסיא ולפענ"ד מירושלמי כאן מבואר דהרי רשב"מ הוו ול"ק כל הקושיות שם איכא דגוף דברי הירושלמי הוא תמוה דבש"ס זילן מפרשי הטעם דרנב"ק רבא ואביי ולטעמם גם אחות אשתו ונדה בכלל ואלו לירושלמי לא נדע טעמו של רנב"ק ובתוספ באלרתי ויש לי ארוכות בכל הסוגיא דירושלמי ואולי יתבאר ברכות פ' בירושלמי כתובות כי שם ג"כ כל הסוגיא:

מסורת הש"ס
חולין פא:
כתובות לד: ד"ה
סנהדרין נא.

תורה אור

גמ' כך היא מתניתא [א] זינתה מיתתה בשריפה מה טעמא דרבי מאיר (ויקרא כא) כי תחל לזנות בית אביה את שאינה ראויה לחזור לבית אביה יצאת זו שהיא ראויה לחזור לבית אביה נשאת לכשר וזינתה הרי היא ראויה לחזור לבית אביה מאי כדון כי תחל לזנות את שחילולה מחמת הזנות ולא חילולה מחמת נישואין מה טעמא דרבנן (שם) ובת איש כהן מ"מ מעתה [ז]אפילו חללה מבנה תנא ר' חיננא בר פפא קומי ר' זעירא דר' ישמעאל (שם) את אביה היא מחללת את שחילולה מחמת עצמה ולא שחילולה מחמת אביה א"ר חנינה שונה אני על דר' ישמעאל אפילו חללה מבנה. *והא תנינן רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ור' [ב] יהושע פוטר הוון בעיי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודה מה פליגין לשעבר אבל לבא אף ר' יהושע מודה. לא הספיק לשלם עד שנשתחרר נותן היו לו נכסים שאין לרבו רשות בהן נותן היאך עבידא *ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילה תפלוגתא דר' חייא רבא ור' ינאי דאיתפלגון גזל *מעורתו של זה ונתן לזה ר' לעזר בשם ר' חייא רבא מוציאין מן הראשון ואין מוציאין מן השני ר"י בשם רבי ינאי [ג] אף מוציאין מן השני ואף רבי חייא

פני משה

גמ' כך היא מתניתא וכו'. משום דבמתני' סתמא קתני ומיתתה בשריפה הלכך מפרש לה דה"ק אם זינתה מיתתה בשריפה: את שהיא ראויה לחזור לבית אביה יצאת זו שאינה ראויה לחזור לבית אביה. כצ"ל וכדפריסית במתני' ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות: נשאת לכשר וזינתה הרי היא ראויה לחזור לבית אביה. בתמיה כלומר דפריך אם בראויה לחזור לבית אביה לבד קפיד קרא א"כ לא משכחת לה בת כהן נשואה שזינתה שתהא בשריפה דאפי' אם נשאת לכשר כשזינתה תחתיו כבר אינה ראויה לחזור לבית אביה: מאי כדון. אלא מ"ט דר"מ וקאמר דהכי הוא דדריש כי תחל לזנות את שחילולה מחמת הזנות ואם לא זינתה היתה ראויה לחזור לבית אביה כגון שנשאת לכשר ולאפוקי אם נשאת לאחד מן הפסולין שחילולה מחמת הנשואין מקודם שזינתה: ובת איש כהן. כתיב מכל מקום כשהיא בת כהן מיתתה בשריפה ואפי' נשאת לאחד מן הפסולין: מעתה ואפי' חללה מבנה. כלומר מעתה דדרשי ובת איש כהן מ"מ א"כ אפי' היא עצמה נקראת חללה וזהו חללה מבונה כגון שנשא אביה גרושה או זונה האסורה עליו ונולדה זו דהיא חללה נימא נמי דהואיל ומ"מ בת כהן היא תהא דינה כבת כהן ואם זינתה לאחר שנשאת תהא בשריפה: את אביה היא מחללת. כתיב את שחילולה מחמת עצמה שזינתה ומחללת אביה יצאת זו שחילולה מחמת אביה שנשא אשה מאסורי כהונה וזו חללה נולדה ואין דינה כבת כהן כלל: שונה אני על דרבי ישמעאל. שונה אני בברייתא דרבי ישמעאל דס"ל ואפי' היא חללה מבונה מכיון שנולדה מכהן כשר דינה כבת כהן לענין שתהא מיתתה בשריפה: והתנינן וכו'. הא דקתני במתני' משלמת את הקרן פריך דהא תנינן בר"פ דלקמן האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו'. וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר וקס"ד דלגמרי פוטר ר' יהושע הואיל ומתחלה היו ראויין לאכול בתרומה וא"כ נימא מתני' דקתני משלמת את הקרן דלא כר"א ודלא כר' יהושע דהא נמי היתה ראויה בתחלה לאכול בתרומה: הוון בעיי מימר. בני בית המדרש. דלא היא דמה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודי ומה פליגין בלשעבר על מה שכבר אכלו באותה שעה קודם שנודע שאסורין מלאכול בתרומה אבל להבא אפי' ר' יהושע מודה שאסורין הן וחייבין כמו זר האוכל תרומה והשתא מתני' כר' יהושע אלא דהכא מכיון דמיהת לאו זרה היא הלכך משלמת את הקרן ולא את החומש:

הלכה ג מתני' המאכיל את בניו קטנים וכו'. דהני לאו בני חיובא נינהו וחומש בהאוכל תלי רחמנא: האוכל תרומת ח"ל. אין דינה כתרומה גמורה לענין החומש: פחות מכזית. דאשר יאכל כתיב ואין אכילה פחות מכזית: זה הכלל וכו'. דקדש כתיב גבי חומש ואינו יכול הכהן למחול את הקדש לגבי הישראל ואם התשלומין חולין כגון אלו והאוכל במזיד אם רצה הכהן למחול מוחל: **גמ'** לא הספיק לשלם. האדון את הקרן בשביל העבד עד שנשתחרר ממנו נותן העבד את הכל קרן וחומש דמה שלא שילם עד עתה משום שאין לו דכל מה שקנה העבד קנה רבו ומכיון שנשתחרר משלם הוא את הכל וכן אם היו לו נכסים שנתנו לו אחרים על מנת שאין לרבו רשות בהן משלם הוא מיד את הכל: היך עבידה. ושואל הש"ס היכי דמי להאי דינא אם ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילו כלומר אם בתשלומי לוי יצא ראובן ידי גזילו ובמתני' נמי כה"ג דהבעל הבית הוא הגזלן שגזל התרומה מהכהן והאכילה לעבדו וקאמרת דאם נשתחרר העבד הוא משלם וכי יוצא הבעה"ב ידי גזילו במה שמשלם העבד וקאמר דפלוגתא היא: גזל מעפרתו של זה. טליתו ונתנו לזה: ר' חייא רבה. סבר דמוציאין מן הראשון הוא הגזלן ואין מוציאין מן השני שהוא לא גזל ואין להוגזל עליו כלום: ר' יוחנן בשם ר' ינאי אמר אף מוציאין מן השני. כלומר דרצה מזה גובה רצה מזה גובה והשתא מאי דאמרינן בעבד תליא בהאי פלוגתא: ואף ר' חייא

קרבן העדה

והא תנינן ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר. גבי האשה או עבד שאוכלים בתרומה לא בתורת מלוה אלא כבהמת כהן כדאיתא במס' גיטין דף י"ג ע"א מפני שהוא קנינו כפי' המשניות להרמב"ם ז"ל ואעפ"כ ס"ל לר"י דפטורין כשבאו ואמרו לה מת בעלך או גירשך או בעבד שמכרך לישראל ע"ז פוטר ר' יהושע וקס"ד דטעמו דר"י הוא משום דאין חיוב רק על זר גמור אבל לא מי שהי' לו שעת הכושר ונפסל בזה לא חל שום חיוב ע"ז משני דז"א דר"י לא פטר רק מחומש משום דאנוס הוא אבל בקרן חייב ואינו פוטר רק על למפרע משום דאנוס הוא ולא ידע שמכרו רבו או האשה לא ידעה שנתגרשה אבל לאחר שנתודעו חייבים הקרן והחומש ג"כ והכא משום דבת כהן היא ואינה זרה מעיקרא חייב בקרן ופוטר מחומש:

היו לו נכסים שאין לרבו רשות בהם נותן. זה קאי על המאכיל את עבדיו ושאל האיך עבידא לבון איבעיא הוא ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי. פי' ראובן שגזל תרומה משמעון והאכילה ללוי כמנא דחיוב גזילה מוטל על ראובן לפרוע דמי תרומה ולוי האוכל עליו החיוב לשלם קרן וחומש מן החולין כדין אוכלי תרומה קרן מלך קנס וחומש מלך כפרה ע"ז מיבעיא לי' אם יצא ידי גזילה פי' אם ראובן יצא ידי גזילה בתשלומי קרן וחומש של לוי או דיכול לתבוע הגזילה מראובן אם ירצה ע"ז אמר דתלי בפלוגתא דר"ח רבה ור' ינאי דר"ח רבה אמר הדין עם הראשון ור' ינאי ס"ל דאף עם השני וא"כ הכא נמי כן ע"ז קאמר דלא היא אוף ר"ח רובה מודה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה פי' דהכא לא דמי לדיני ממונות דהכא מודה ר"ח רבה דע"כ מחויב האוכל לשלם קרן וחומש משום אכילת תרומה וממילא אין כאן חיוב דגזל ויצא ידי גזילה בחומש וקרן של חיוב אכילת תרומה ואינו יכול לתבוע מראובן כלל והוי כההיא דאמרינן בפ"ו ה"א באוכל תרומה ונשבע עליו דפטור מחומש דגזילה דאמרינן דכיון דיש עליו חיוב חומש דתרומה פטור מחומש דגזילה דנזה"כ דבמקום חומש דתרומה אין מקום לחומש דגזילה דדרשינן מונתן לכהן את הקודש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה וא"כ מינו דיצא ידי גזילה בחומש של התרומה א"כ הכא נמי כיון דאיכא החיוב של קרן וחומש מאכילת תרומה על לוי אין כאן חיובא דגזילה על ראובן כלל ובזה מובן פסקי הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ג מה"ת הכ"ו גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש עכ"ל ז"ל. ולכאורה אין מקום להלכה זו בהל' כ"ו ה.א בהל"י גבי המאכיל את פועליו ולדברינו ניחא מאד דבהל' כ"ו כתב וז"ל ז"ל הגוזל תרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא ידי גזילו שנאמר ונתן לכהן את הקודש אינו חייב א.א בחומש של קודש בלבד גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן והומש עכ"ל ז"ל והוא מבואר מפורש כדברינו דסוגיא דידן הוא נובע ממקור אחד עם הסוגיא דפ"ו ה"א הנ"ל ומזה הירושלמי מוכח ראי' גדולה לפי' הרמב"ם ז"ל בסוגיא דפ"ו ה"א הנ"ל ועיין בדברינו בתוס' הרי"ד במס' דמאי פ"ג ולעיל בפ"ו בפירושינו:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

מראה הפנים

כתנא אהרינא והיינו כר' יצחק בפ' אלו הן הלוקין דפליג אמתני' דסתם וס"ל חייבי כריתות אינן בכלל מלקות ארבעים וא"כ לדידיה ל"ק סיפא דאלו נערות דכיון דאינן בכלל מלקות חייבין בתשלומין וריבא בחייבי לאוין הוא דקפיא והלכך מוקי לה כממזר שבא על הממזרת. ובבבלי בסיטתא דאלו נערות (ד' לה ע"ב) דקאמר ולבנה וכו' אי ר' יצחק קפיא ממזרת לא בעי לשנויי הכי משום דלא דחיק לאוקמי מתני' כבתרי טעמי:

מעתה ולפי' חללה מבנה. כדפרישית שהיא עצמה כבר מבונה היא בשם חללה. ודוגמתו תמצא בפ' עשרה יוחסין בהלכה ו' פתר לה חללה מבנה ושם פירשתי דמבנה ר"ל חללה מכהונה וקיצור לשון הוא כדרך הש"ס הזה והיינו הך. ודברי ר' חנינה דהכא כיחידאה היא ולא קיי"ל הכי אלא דחללה כזרה גמורה היא כדאמרינן בפ' עשרה יוחסין ובכמה מקומות ומבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכ' א"ב ע"ש:

מה פליגין בחומש אבל בקרן רבי יהושע מודה. יתבאר מזה בריש פרק דלקמן בס"ד:

לא הספיק לשלם עד שנשתחרר נותן. דין זה דומה למאי דתנינן בפ' החובל נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם והרמב"ם לא זכר מזה כלום ודין דתרומה כ"א העתיק בפ"י בהלכה י"א כלשון המשנה המאכיל את בניו הקטנים ואת עבדיו וכו'. ואפשר דסמיך על מ"ש בדין העבד בפ"א מהלכ' גניבה בהלכה ט' נשתחרר העבד חייב לשלם הכפל. שכתב שם וכיוצא בזה מבאר נזקין וכן מ"ש בפ"ד מהלכ' חובל הלכה כ"א ואין לומר דשאני הכא שהבעלים האכילוהו הדא דהומש דתרומה בהאוכל תלי רחמנא ועוד דאף בהגוזל אין חילוק בין שאכל מעצמו להגזילה שגזל חבירו ובין שהאכילוהו הגזלן כדמוכח מדלקמן. ודע דהא דתנן והאוכל תרומת ח"ל והביא לזה הרמב"ם שם היינו במקום שנוהגת תרומה בח"ל מדבריהם כמה שביאר הוא ז"ל לעיל בפ"א בהלכה ו' דח"ל נחלקת לג' ארץ מצרים ושנער עמון ומואב המצות נוהגות בהן מדברי סופרים ונביאים ושאר הארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן וכל שהוא מדבריהם משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכן מה שאמרו מדמעת היינו מדרבנן וכבר בארתי מזה לעיל בפ"ג בהלכה ז' ד"ה הנכרי והכותי וכו' ע"ש ובדין הקטן שהגדיל מבואר בהלכ' גניבה בדבריו שם בהלכה ח' דפטור מלשלם אף הקרן ואפי' לאחר שהגדיל ובארתי מענין זה בחיבורי על סדר נזיקין בפ' החובל וע' עוד בר"פ דלקמן מענין זה:

רבי יוחנן בשם ר' ינאי אף מוציאין מן השני. וזו כרב חסדא בבבלי ר"פ הגוזל בתרא גזל

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פט"ו מסנהדרין ה"ב יא וה"ג מאיסורי ביאה ה"ג ה סמ"ג עשין קיג ולאוין כז

יז
ב מיי' פ"י מתרומות הי"ג

יח
ג מיי' פ"ה מגזילה ה"ד טוש"ע חו"מ סי' שס"א ס"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]אפי' חללה מבנה. עיין במגלת ספר לאוין רנ"א מ"ש בזה באורך:

מסורת הש"ס

לקמן פ"ח מ"א.

ב' ב"ק קיא: חולין קלד.

ג' בד"ו כגי' מעפרתו

שנויי נוסחאות (ס"ד) להזור לבית [בכי"ר] לצאת יבית. (ש"ט) מבנה [בכי"ר] מכהנה. חיננא [בכי"ר] אחא. (שי"א) אביה [בכי"ר] דבר אחר. (סט"ו) אף [ד"ו] ליתא. (סט"ז) אף[ד"ו] אפילו. (ס"כ) גזל מעורתו [ד"ו] גזל ערתו. (סכ"ב) רבא [ד"ו] רבה.

עין משפט
נר מצוה

יט
א מיי' פ"י מתרומות הי"ד טוש"ע יו"ד סי' קיא ס"א
כ
ב ג ד מיי' פ"ג שם הי"ג
כא
ה טוש"ע שם
כב
ו מיי' שם הי"ד טוש"ע שם

גליון הש"ס וציון ירושלים

והוא שיש בשניה רוב ר"י אמר אע"פ שאין רוב. עי' בבלי דילן יבמו' דף פב:

חייא רובה מודה מכיון שנתנה ללוי יצא בה ידי גזילה :

הלכה ג מתני'

[א] *שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה. אבל אם אין ידוע איזה היא של תרומה ואיזה היא של חולין אכל את אחת מהן פטור והשנייה נוהג בהן כתרומה וחייבת בחלה דברי ר"מ ור' יוסי פוטר אכל אחר מן השנייה פטור אכל אחד מן שניהן משלם כקטנה שבשתיהן. [ג] נפלה אחת מהן לתוך החולין אינה מדמעתן והשנייה נוהג בה כתרומה וחייבת בחלה דברי ר' מאיר [ג] ור' יוסי פוטר נפלה שנייה למקום אחר אינה מדמעתן נפלו שתיהן למקום אחד מדמעת כקטנה שבשתיהן. זרע את אחת מהן פטור והשנייה נוהג בה כתרומה וחייבת בחלה דברי ר' מאיר [ד] ור' יוסי פוטר זרע אחר את השנייה פטור זרע אחד את שתיהן בדבר שזרעו כלה מותר ובדבר שאין זרעו כלה אסור : **גמ'** [ה] אחת טמאה ואחת טהורה אני אומר לתוך טמאה נפלה אחת מדומעת ואחת אינה מדומעת אני אומר למדומעת נפלה אחת יש בה כדי להעלות ואחת אין בה כדי להעלות אני אומר לאותה שאין בה כדי להעלות נפלה. *ר"ש בן לקיש משום בר קפרא אמר [ז]והוא שיש בשנייה רוב ר"י אמר [ו] אע"פ שאין בשנייה רוב מחלפא שיטתיה דר"ש בן לקיש *תמן הוא אומר ספיקן בטל ברוב והכא אמר הכין תמן בשם גרמיה והכא בשם בר קפרא מחלפא שיטתיה דרבי יוחנן תמן הוא אומר כולהן נעשו הוכיח והכא הוא אמר הכין שנייא היא הכא שיש לו במה לתלות ; שתי

חייא רבה מודי. הדר קאמר הש"ס דלא היא דמודה ר' חייה דאם שילם ללוי דמכיון שנתן יצא בה ראובן ידי גזילו. ולא פליג אלא דלכתחילה אין מוציאין מלוי וה"ה במתני' דאם נתן העבד את הכל כ"ע מודים דיצא הבעה"ב ידי גזילו :

הלכה ד מתני' שתי קופות אחת של תרומה. שידוע היא שהיא של תרומה ואחת של חולין ואף על פי שהן שוין במדה : הריני אומר לתוך של תרומה נפלה. דתלינן להקל שלא לקלקל את החולין : ואם אין ידוע איזהו תרומה ואיזהו חולין. והרי החולין מדומעין מספק : אכל את אחת מהן פטור. מן התשלומין דשמא של חולין אכל והמוציא מחבירו עליו הראיה : והשנייה נוהג בה. כדין תרומה מספק וחייבת בחלה דשמא חולין הן : ר' יוסי פוטר. דהוי לה כמדומע ומדומע פטור מן החלה והלכה כר' יוסי בכל הני תלתא בבי דמתני' : אכל אחר את השניה פטור. דהא ג"כ ספק הוא : אכל אחד מן שתיהן משלם כקטנה שבשתיהן. דתלינן להקל ואם מזיד משלם את הקרן ובשוגג משלם קרן וחומש :

גמ' אחת טמאה ואחת טהורה. בתוספתא פ"ו והתם גרים אחת של תרומה טמאה ואחת של תרומה טהורה וגי' דהכא יותר נכונה היא דשתיהן של חולין הן ואני אומר לתוך טמאה נפלה שלא לקלקל את החולין הטהורין דאלו לגי' התוספתא מ"ט תלינן בטמאה ולא בטהורה הרי הטהורה לא תתקלקל ואילו היתה אותה הסאה תרומה טמאה אז שפיר אמרינן הכי אבל לא כך הוא ל' התוספתא אלא שאם נפלה תרומה לתוך אחת מהן קתני : אחת מדומעת. שנפלה בתחלה סאה תרומה לתוכה ואחת אינה מדומעת תולין במדומעת שלא לקלקל את שאינה מדומעת : אחת יש בה כדי להעלות. את הסאה תרומה ואחת אין בה כדי להעלות. אני אומר לאותה שיש בה כדי לעלות נפלה. כצ"ל כדינא דלעיל וכדינא דמתני' מפני שזה הכלל אם אחת לא תתקלקל והשניה תהא מקולקלת תולין בזו שאינה מתקלקלת כדי שלא לקלקל השניה : והוא שיש

בהשניה רוב. באותה שאין בה כדי לעלות צריך מיהת שתהא בה רוב נגד התרומה שאז אפי' אם נחוש דשמא לתוכה נפלה ואין בה כדי לעלות עכ"פ בטלה התרומה ברוב : ר' יוחנן אמר. דלעולם תולין באותה שיש בה כדי לעלות אע"פ שאין בשנייה אפי' רוב נגד התרומה : מיחלפא שיטתיה דרשב"ל תמן הוא אומר. לעיל בפ"ד בהלכה ח' גבי היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת של תרומה לתוכן ואבדה אחת מהן וחזרה ונפלה אחת של תרומה לתוכן ואבדה אחת מהן וכן עוד כמה פעמים דקאמר ר"ל שספיקן בטל ברוב כלומר הספק שיש בכל אחת מהן אם של תרומה היא שאבדה או של חולין תולין להקל ובטל ברוב אם נשאר שם רוב נגד אותן שאבדו אמרינן דשל תרומה הן שאבדו אע"ג דספק הוא בטל ברוב שמעינן מיהת דר"ל מיקל בספק מדומע והכא הוא מחמיר טפי דקאמר עד שתהא בשניה רוב נגד התרומה דחוששין אנו שמא לתוכה נפלה : תמן בשם גרמיה. התם משמיה דנפשיה קאמר והכא בשם בר קפרא ואיהו לא ס"ל כותיה : מחלפא שיטתיה דר' יוחנן. הא דר' יוחנן מיהת קשיא דידיה אדידיה דתמן הוא פליג אדר"ל ומחמיר דקאמר כולהם נעשו הוכיח בתמיה וכי על כולן שנפלו ונאבדה אחת מהן קאמר שנעשו הוכיח לומר דאותן של תרומה הוא שאבדו הא אי"א למיחש כמי דשמא אותן כולן שאבדו של חולין היו והנשארים יש בהן משל תרומה ואין כאן לבטל אותן אלמא מחמיר הוא ר' יוחנן בספק מדומע והכא מיקל דאע"פ שאין בהשנייה רוב : שנייא היא הכא שיש לו במה לתלות. באותה שיש בה כדי לעלות וכיון דלא מקלקלינן אותה שהרי יש בה כדי להעלות התרומה תולין בה שלא לקלקל השנייה שאין בה כדי להעלות ואע"פ שאין בה רוב נגד התרומה :

הלכה ה מתני' נפלה אחת מהן לתוך החולין. אדלעיל קאי שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה ואם אח"כ נפלה אחת משתי הקופות לתוך החולין אינה מדמעתן דתולין להקל דשמא אותה של חולין נפלה ולפיכך השנייה נוהג בה דין תרומה מספק וחייבת בחלה וכו' כדלעיל : שתי

מסורת הש"ס
פסחים ט. מ"ד : יבמות פב. נזיר לו.
יבמות פב:
לעיל פ"ד הל"ה

מראה הפנים

גזל וגא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו ממנו רצה מזה גובה רצה מזה גובה. ובמ"ב הרמב"ם לזה בפ"ה מהלכ' גזילה בהלכ' ד' וכתב הה"מ שם וכתבו קצת המפרשים שאפי' האכילו הגזלן אם רצה הנגזל גובה מזה שאכל גם רבינו לא חילק עכ"ל ומהכא מוכח כהדיא דאין חילוק ומעתה מבואר הוא דגם לענין כשהתחרר העבד דחייב הוא לשלם הכל ואע"פ שהבעלים האכילוהו דשתם תרומה לא שייך בה יאוש דהתיוב להשבע הוא ועיין בדיבור דלעיל :

אחת טמאה ואחת טהורה וכו'. מה שהבאתי התוספתא בפנים נראה דע"כ מילתא אחריתא היא דהתם באחת תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה מיירי והתרומה שנפלה ע"כ בתרומה טמאה מיירי כמו שרמזתי בפנים דאף דשם כתוב סתם נפלה תרומה א"א לפרש כ"א בתרומה טמאה וכן משמע מדמסיים בתוספתא בכבא זו וטהורה לא תאכל בטהרה עד שתתבשל שאין בכל אחת ואחת כזית א"כ בתרומה. טמאה שנפלה איירי ותולין שנפלה לתוך תרומה טמאה כדי להתיר התרומה הטהורה ומ"מ מפני החשש שמא לתוך הטהורה נפלה לפיכך לא תאכל אלא פחות פחות מכביצה דומיא דתנינן שם באידך הכבות והבאתי בהלכה דלקמן והכא בשתיהן של חולין איירי ותולין שנפלה לתוך הקופה טמאה לפי שבכבר טמאה היא כדי להתיר הטהורה וזה הוא הדין שהביא הרמב"ם בפ' י"ד בהלכה ט"ו היו שתי קופות אחת טמאה ואחת טהורה וכו'. והכ"מ ציין שם בתוספתא והיינו כן כ"א דין זה מכאן הוא דנלמד ובשתיהן חולין מיירי כדאמרן וכדמשמע מהכא להדיא דקתני בהני בבי דבתרי' אחת מדומעת וכו' אחת יש בה כדי להעלות וכו' וזה הכל בשתיהן חולין הן :

רבי שמעון בן לקיש בשם בר קפרא וכו'. זה מצויין בספרי הדפוס בהלכה המצויינת את"ז וטעות הוא דה"א לפרושי לפלוגתייהו כלל אדינים המפורשים במתני' דמתי' והוא שיש בשנייה רוב דקאמר דהא עיקר הטעם דתולין בתרומה מפני שהיא אינה מתקלקלת ולפיכך תולין שנפלה לתוכה שלא נקלקל את החולין אלא אהא דלעיל קאי אחת יש בה כדי לעלות וכו' דשתיהן חולין הן ועלה קאמר רשב"ל והוא שיש בשנייה רוב כדפרישית בפנים והכל הלכה אחת היא ופלוגתייהו כעין דפליגי בבבלי בפ' הערל (דף פב) על הא דמייתי התם התוספתא דסוף פ"ו דמכילתין שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן בתי סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו בתוך אלו הרי אלו מותרין שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין בתוך חולין נפלו אמר

ר"ל והוא שרבו חולין על התרומה ור' יוחנן אמר אע"פ שלא רבו וה"נ שייכא פלוגתייהו דהכא אהא דלעיל כעין זה ואף דהכא בשתיהן חולין הן וכמבואר בפנים והתוס' הקשו שם ד'דמותיב מברייתא לותיב ממתני' וכו' ואפשר דנסחה אחת אפי' ר"ל שרי בלא רבייה דסמכינן אחזקת חולין שבקופה ומוקי לה אחזקתייהו ולהכי לא פליגי אמתני' אלא אברייתא ע"כ שם כתבו זה דלך אפשר והאמת הוא כן לדעת הרמב"ם שלא כתב דבעינן רבייה בתרומה שהיא מדאורייתא אלא בהאי דינא דהתוספתא שהביא בפ' י"ג בהלכה י"ד ואלו בדינא דמתני' שהביא בפ"י בהלכה י"ד לא חילק שם בין תרומה בזה"ז שהיא מדרבנן ובין תרומה מדאורייתא כדמשמע לחלק בהכי מסוגיא דהערל אלא סתם וכתב כמו ששנוי במתני' וכן בבבי דסיפא דמתני' שהביא בפ' י"ג בהלכה י"ג סתם וכתב ולא חילק כלום ומשו"ה יש לתמוה על הטי"ט שכתב בפשיטות על דינא דמתני' ואע"פ שלא רבו חולין על התרומה בד"א בזה"ז שהוא מדבריהם וכו' וציין לדברי הרמב"ם ובמ"כ הרמב"ם לא כתב חילוק זה אלא על דינא דהתוספתא ולא על דינא דמתני' והוכחת הר"י בתוס' מדלא פליגי אלא אברייתא ולא אמתני' ש"מ דבדינא דמתני' כ"ע מודו דלא בעינן רבייה אפי' בתרומה דאורייתא וסברת הר"י ויש לחזק סברא זו דבשלמא התם ידעינן דנפלו לשתיהן וא"כ במידי דאורייתא איכא למימר מאי חזית דאמרת תרומה לתוך תרומה נפלה וכו' אימא איפכא והלכך דוקא אם הוא מדרבנן מקלינן ואף אם לא רבו ובדאורייתא דוקא ברבו וכדפירש"י ז"ל שם דאף אם ניחוש דחולין לתוך תרומה ותרומה לתוך חולין נפלו איכא ביטול ברוב אבל בסאה אחת שנפלה ואין ידוע להיכן נפלה יש כאן אחת והיא התרומה שאינה מתקלקלת והשנייה תתקלקל ולפיכך לעולם תולין בתרומה ואפי' בדאורייתא דומיא דאמרינן גבי נשים בפ"ט דנזיר והתם תולין במקולקלת לתקן חברתה והכא איפכא שלא לקלקל האחרת והיינו הך וכדי שלא נעשה החולין מקולקלין אבל התם איכא למיחש דתולין לתוך תרומה וכו' כדאמרן. נקטינן מיהת דדעת הרמב"ם כסברת התוס' דבדינא דמתני' לא מחלקינן בין תרומה מדאורייתא למדרבנן ולא בעינן רבייה לכ"ע ובענין במה שהשיג הראב"ד בפ' י"ג בהא דדעת הרמב"ם לומר דתרומה בזה"ז מדבריהם וכמו שהשיג בפ' ה' כבר מבואר בדברינו לתרץ בטוב טעם לדעת הרמב"ם ועיין לעיל בפ"ו דשביעית בהלכה א' ד"ה במה נתחייבו וביותר ביאור וטעם נכון ומתקבל על לב במה שבארתי בפ"י דשביעית בהלכה ג' ד"ה אימתי פסקו היובלות דמבואר שם שה דלא פסק כר' יוחנן דפ' הערל משום דר' יוחנן אזיל לשיטתיה בהא דפ"ע

שנויי נוסחאות (ס"ז) אבל אם [ד"ו] ליתא. (של"ה) והכא היא אמר [ד"ו] והכא את אמר.

(מהר"ם יפ"ם) אבל אחר מן השנייה. נ"ב נ"ל אכל אחר את השנייה: שם אכל אחד מן שניהן צריך להיות את שניהן.

ה שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה אני אומר לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו (בטהרה נפלה סאה תרומה טהורה אני אומר לתוך של תרומה טמאה נפלה והחולין יאכלו נקודים שתי קופות אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין ונפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה אני אומר לתוך תרומה נפלה והחולין יאכלו) נקודים נפלה סאה תרומה טמאה שתיהן אסורות מה נפשך אי לתוך תרומה נפלה אסור אי לתוך של חולין נפלה אסור למה שספק טמא טמא ג וספק מדומע מותר *א"ר יוחנן ג ספק מדומע פטור מן החלה ספק דימוע הנאכל משום דמע חייב בחלה אמר ר' יוחנן דרבי יודא היא *דתנינן תמן ד אם נשאלו בבת אחת טמאין בזה אחר זה טהורין ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין במה אנן קיימין אם בנשאלו שניהן כאחת טמאין ואם בזה אחר זה טהורין ה אלא כינן קיימין בבא לישאל עליו ועל חבירו ר' יודא אומר לו שאול דילך ואיזיל לך ור' יוסי אמר כמי שנשאלו שניהן כאחת והכא לא כמי שנשאלו שניהן כאחת: ר' זעירא בשם ר' חייא בר ווא ו והוא שזרע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה אם זרע את השניה עד שלא קצר את הראשונה אין תלוש ומחובר נעשו הוכיח *ר' חנינא תורתייה בשם רבי ינאי ו בצל של תרומה שעקרו ושתלו מכיון שרבה עליו החדש מותר

התיב

גמ' שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין וכו'. דינים אלו מהתוספתא פ"ו ומפני שיש בזה נוסחאות שונות מה שהוא בדפוס ממה שהיא בכתיבת יד אשר לפני. הנני מעתיק שתי הבבות שנשנו שם אחר בבא הראשונה שהבאתי בריש הלכה דלעיל. שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה הריני אומר לתוך תרומה טמאה נפלה וחולין טהורין לא יאכלו בטהרה עד שיתחשבו שאין בכל עיסה ועיסה כבילה אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טהורין נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה שתיהן מותרות אם יש בהן לעלות זו את זו מעלות זו את זו ולא יאכלו בטהרה עד שיתחשבו שאין בכל עיסה ועיסה כבילה. כך הוא בנסחת הדפוס. ובנוסחת כתיבת יד גרים בבבא שניה שתיהן אסורות אם יש בהן לעלות וכו' ונראה דנוסחת כ"י היא הנכונה בזה דהא קתני אם יש בהן לעלות וכו' ואם שתיהן מותרות מה צריך להעלות דהרי תולין לתוך תרומה נפלה ועוד דמשמע דבנפלה תרומה טמאה מיירי בין בבבא ראשונה ובין בבבא שניה דהא מסיים ולא יאכלו בטהרה וכו' ואי בטהורה שנפלה אין כאן חשש טומא' דהא שתי הקופות ג"כ טהורות הן אלא דהעיקר דשתיהן אסורות של תרומה מפני חשש הסאה תרומה טמאה דשמא לתוכה נפלה ושל חולין ג"כ שמא לתוכה נפלה ואין בכל אחת ואחת כדי להעלות התרומה ומסיים ואם יש בהן לעלות וכו' דשתי קופות מעלות זו את זו כדתנינן לעיל פ"ד בהל' י"ב ולא יאכלו בטהרה וכו' אלא דוקא בפחות פחות מכבילה מפני שבכל אחד ואחד חוששין שמא לתוכה נפלה התרומה טמאה ונוסחת הש"ס דהכא היא נוסחא אחרת מהתוספתא ובבא זו הראשונה פשוט הוא דהולין דתרומה טמאה לתוך של תרומה טמאה נפלה ואפ"ה החולין יאכלו בטהרה כלומר שצריך להזהר שיהא בטהרה והיינו שיאכל פחות פחות מכבילה דשמא לתוכה נפלה התרומה טמאה: נפלה סאה תרומה טהורה. תולין ג"כ שלתוך תרומה טמאה נפלה להתיר את החולין ואעפ"כ יאכלו החולין נקודים דהיינו קליות או פחות פחות מכבילה דחיישינן גם כן שמא לתוך החולין נפלה וצריך ליזהר שלא יקבלו טומאה ותטמא התרומה לפיכך יאכלו ניקודים שלא יהא כאן הכשר טומאה: שתי קופות אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין ונפלה סאה תרומה טהורה וכו'. זה פשוט שתולין תרומה לתוך תרומה נפלה להתיר את החולין ומ"מ החולין יאכלו נקודים והיינו פחות פחות מכבילה דשמא לתוכן נפלה התרומה והחולין טמאין טמאוה וכדתנינן לעיל ריש פ"ה: נפלה סאה תרומה טמאה. ואין ידוע לאיזה מהן נפלה: שתיהן אסורות. כדמפרש ואזיל: מה נפשך וכו'. כלומר משום שיש חשש לכאן ולכאן דשמא לתוך התרומה טהורה נפלה וכיון דאין בה להעלות את הסאה תרומה טמאה כולה אסורה שהסאה מטמאה לכולה וכן בהחולין טמאין חוששין אנו שמא לתוכן נפלה התרומה טמאה וכולה אסורה וכדמפרש למה אין אנו תולין להתיר את החולין מפני שספק טמא טמא שאיסור תרומה טמאה מן התורה הוא אבל ספק מדומע הוא שהקילו לתלות דלתוך של תרומה נפלה כדי להתיר את החולין לפי שמדומע מדרבנן הוא וספיקו מותר: ספק מדומע. דבפ"ק דחלה תנינן המדומע פטור מן החלה וקמ"ל דהאי ספק מדומע פטור והיינו בספק אם נדמע התרומה לתוכה או לא ואין מקום אחר לתלות וכדמסיים דאם הוא ספק דימוע הנאכל משום דמע כגון שיש מקום לתלות וכגוונא דמתני' ב' קופות א' של תרומה וא' של חולין דאם אין ידוע לאיזה מהן נפלה תולין דלתוך תרומה נפלה להתיר את החולין וזה ספק דימוע ואפ"ה נאכל הוא משום דמע כלומר דאין אנו חוששין כלל להחולין בכה"ג חייב בחלה דהוי כשאר חולין: א"ר יוחנן דר' יודה היא. על הא דקתני במתני' נפלה שניה למקום אחר אינה מדמעתן קאי דכר"י הוא דאתיא: דתנינן תמן. בפ"ה דטהרות שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך בא' מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות ר' יהודה אומר אם נשאלו זה בפ"ע וזה בפ"ע טהורין ואם נשאלו שניהן כאחד טמאין ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין: במה אנן קיימין. ומפרש בתחלה דבמה אנן קיימין פלוגתייהו אם כדקתני בשנשאלו שניהן כאחת פשיטא טמאין הן דהא א' מהן ודאי טמא הוא וכשבאו שניהן כאחת לשאול מאי חזית דמטמאית לחד ולא לחבריה ומאי קא משמע לן: ואם בזה אחר זה. ממש טהורין הן לכולי עלמא ולא הוה פליג ר' יוסי דלכל אחד בפ"ע תולין לומר דבשביל הטהור הלך: אלא כי אנן קיימין. פלוגתייהו בבא אחד לישאל עליו ועל חבירו דר' יהודה מדמי לה לזה אחר זה מפני שאומרים לו שאול דילך ואיזיל לך ומאי איכפת לך לחברך וה"ק ר' יהודה ואם נשאלו בענין דהוי כזה בפ"ע וזה בפ"ע כגון שנשאל עליו ועל חבירו טהורין דלא מחמרינן כ"א בשנשאלו שניהן כאחת דאז טמאין שניהם מספק: ור' יוסי אמר. דמדמינן ליה כמי שנשאלו שניהן כאחת וטמאין: והכא לא כמי שנשאלו שניהן כאחת. בתמיה כלומר דהא במתני' דקתני נפלה אחת מהן לתוך החולין אינה מדמעתן תו לא הוה צריך למיתני נפלה שניה למקום אחר אינה מדמעתן דמ"ש שניה מהראשונה הא טעמא דמקלינן בראשונה דשמא של חולין נפלה לתוכה איכא נמי בשניה ומאי חזית דמחמרית בזו יותר מזו דאצטריך ליה להתנא לאשמעינן בשנייה אלא ע"כ דמיירי דאחר שנפלה שנייה למקום אחר בא לו לשאול עליה ועל חברתה או אם שתיהן של ב' בני אדם הן בא לו לשאול עליו ועל חבירו ולר' יוסי הוי כמי שנשאלו שניהן כאחת והיה לנו להחמיר דבאחת מהן ודאי של תרומה נפלה ומדקתני בשתיהן אינה מדמעתן ש"מ דר' יהודה היא דמדמי לה כמי שנשאלו זה אחר זה:

הלכה ו מתני' זרע את אחת מהן. מן אותן שתי קופות: פטור. כלומר דלא הוי כזורע תרומה דתנן לקמן רפ"ט הזורע תרומה שוגג יופך וכן הגידולין חולין הן דלא הוו כגידולי תרומה: זרע אחד את שתיהן בדבר שזרעו כלה. כגון מיני תבואה וקטנית מותר הגדולין הן ולא גזרו בכה"ג ובדבר שאין זרעו כלה כגון השום והבצלים דאין זרען כלה בארץ החמירו ואסור הגידולין משום מדומע דהרי זרע שתיהן:

גמ' והוא שזרע וכו'. הא דמחמרינן בדבר שאין זרעו כלה דוקא בשזרע השניה עד שלא קצר הראשונה. משום דהוי כזורע שתיהן כאחת דשתיהן מחוברין נינהו וכיון דאחת מהן תרומה הגידולין אסורין משום מדומע: אם זרע את השניה משקצר את הראשונה. כצ"ל אבל אם לאחר שקצר את הראשונה זרע לשניה בכה"ג לא החמירו אפילו בדבר שאין זרעו כלה משום דאין תלוש ומחובר נעשו הוכית זה לזה לומר דהוי כזורען כאחת דזה כבר תלוש הוא וזה מחובר ובכל אחד ואחד מקילינן דשמא זה משל חולין הוא: בצל של תרומה שעקרו וחזרו ושתלו מכיון שריבה עליו החדש מותר. שגידולי היתר מבטלין את העיקר:

התיב

מראה הפנים

דס"ל כפ"ע דערכין וסברא דידיה כרבנן דפי רב דכתובות גדפ' יוצא דופן ואנן לא קיי"ל כוותייהו אלא כרב הונא בריה דר' יהושע וע"ש ותמצא מבואר היטב בס"ד:

שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין וכו'. באתי בפנים להתוספתא לפי נוסחא שבנייה שם וכאן לפי הנוסחא דהכא ודברי הרמב"ם בדינים אלו בסוף פ' י"ג המגא קאתם שהן למדין מנוסחא דהכא וקאתם היה לו איזה נוסחא שבתהית במקצת ואין להאריך במבואר:

אמר ר' יוחנן דר' יודה היא וכו'. כ"כ מפרש לפלוגתייהו בבבלי פ"ק דפסחים (דף י) ובפ"ב דכתובות (דף כז) ולמאי דפריטית דהכל מדברי ר' יוחנן הוא דמכריח לאוקמי מתני' כר' יהודה וכך נראה לשון הש"ס הזה דבכל מקום דאמר והכא לא וכו' בל' תמיה מתפרשא וכמו שהוכחתי סברת ר' יוחנן בפנים היה קשה לדעת הרמב"ם דא"כ המתני' דלא כהלכתא היא דהרי הלכה כר' יוסי בהא וכדפסק כותיה בפ' י"ט מהלכ' א"ט וא"כ מ"ט פסק כהמתני' בבבא זו ג"כ כדכתב בפ' י"ג בהלכה י"ג ואפשר דהוא ז"ל פירש להאי והכא לא וכו' בניחותא דדחי הש"ס לאוקמתא דר' יוחנן וצ"ע:

והוא שזורע את השנייה עד שלא קצר וכו'. כ"פ הרמב"ם שם וכדפרישית בפנים. והא דר'

(סהר"ם יפ"ם) שתי קופות וכו' והחולין יאכלו. נ"ב יאכלו בטהרה והוא הים חולין ג"כ טמאין החולין יאכלו נקודים:

מסורת הש"ס: ירושלמי חלה פ"א מ"ג בשינוי. טהרות פ"ה מ"ה. פסחים י. כתובות כז. נדרים נז: נט:

עין משפט נר מצוה: כב א ב מיי' פי"ד מתרומות הל' כא ובכ"מ. כד ג מיי' פ"ו מבכורים הל' ד. כה ד מיי' פי"ט מהלכות שאר אבות הטומאות הל' ב. כו ה מיי' פי"ג מתרומות הל' ג. כז ו מיי' פי"א שם הל' ב.

גליון הש"ס וציון ירושלים: ה אלא כינן קיימין בבא לשאול עליו ועל חבירו. עי' פסחים ד"י ועי' יו"ד סי' קיא ובש"ך ובכו' דרפ' בזה כאורך. ו בצל של תרומה. עי' נדרי' דף נז ע"ב.

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"ה מכלאים הכ"ד טוש"ע יו"ד סי' רצו סי"ח
א
ב מיי' פ"ו מתרומות ה"ב
ב
ג מיי' פ"ו מביאת מקדש ה"י
ג
ד מיי' שם ה"א
ד
ה מיי' פ"י מתרומו' הי"ב
ה
ו מיי' שם הי"ג

התיב ר' זעירא והתנינן את שזרעו כלה מותר ודבר שאין זרעו כלה אסור שזרעו כלה מותר במרבה עליו החדש ודכוותה דבר שאין זרעו כלה אסור ואע"פ שרבה עליו החדש ר"ז כדעתיה דאמר ר' זעירא בשם ר' יונתן [א] *בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור:

הדרן עלך האוכל תרומה

האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעליך או גירשך וכן העבד שהיה אוכל בתרומה ובאו ואמרו לו מת רבך או מכרך לישראל או נתנך במתנה או עשאך בן חורין וכן *כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א מחייב [ב] קרן וחומש ור' יהושע *פוטר [ג] *היה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה *או בן חלוצה ר"א אומר כל הקרבנות שהקריב על גבי המזבח פסולין [ג] ור' יהושע מכשיר [ד] נודע שהוא בעל מום עבודתו פסולה. וכולם שהיה תרומה לתוך פיהם ר"א אומר יבלעו ור"י אומר [ה] יפלוטו אמרו לו נטמאת ונטמאת תרומה רבי אליעזר אומר יבלע ורבי יהושע אומר יפלוט [ו] טמא היית וטמאה היתה תרומה או נודע שהוא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או מעשר שני והקדש שלא נפדו *או שטעמו טעם פשפש לתוך פיו הרי זה יפלוט: **גמ'** האשה שהיתה אוכלת בתרומה כו'. *ניחא מת בעליך גירשך רבנן אמרין *כמשנה ראשונה שכן ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ואביה מקבל את גיטה

רבי

התיב ר' זעירא והתנינן. לקמן בפרק ט' הטבל גדוליו מותרין בדבר שזרעו כלה ודבר שאין זרעו כלה אסור וכי היכי דדבר שזרעו כלה מותר במרבה עליו החדש מיירי דאי לאו הכי הרי טבל הוא אלא ודאי דמותר דקתני שגידוליו שרבו על העיקר מבטלין אותו ומותר וא"כ ודכוותה דבר שאין זרעו כלה אסור ואע"פ שריבה עליו החדש והרי בכלל דבר שאין זרעו כלה הוא ואמאי קאמרת דגידוליו שרבו מבטלין את העיקר: ר' זעירה כדעתיה. וקאמר הש"ס ר"ז דמקשי על הא דר' ינאי לשיטתיה אזיל דאמר לעיל בפ"ה דכלאים גבי בצל של כלאי הכרם כן: שאין גידולי איסור. כלומר שאין הגידולין הבאין מכח עיקר האיסור אע"פ שהגידולין מותר שבטלן במקום אחר אפ"ה אין מעלין את העיקר האיסור:

הדרן עלך האוכל תרומה מזיד

הלכה א מתני'

האשה שהיתה אוכלת בתרומה. מחמת בעלה הכהן: או גירשך. בגמרא פריך וכי לא ידעה שגירשה ומשני כגון שהיא עשתה שליח לקבלה ואמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני דוקא דבזה לכ"ע אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו מקום ואמדה בדעתה שצריך עשרה ימים עד שיגיע לאותו מקום ולפיכך אכלה והשליח מצא סוס רץ והגיע שם מקודם ונמצא מה שאכלה בהיתר אכלה אלא שבטעות הוא שבאו ואמרו לה כבר בא הגט מקודם לאותו מקום וגירשך: מת רבך. ולא הניח יורשין שיאכילו לעבדים התרומה: או עשאך בן חורין. כגון שזיכה לו גט שיחרור ע"י אחר והוא לא ידע: ר"א מחייב קרן וחומש. באלו כולן דהוי כאוכל בשגגה: ור' יהושע פוטר. לא פליג רבי יהושע אלא בחומש אבל בקרן מודה ואם היה הזמן בהול כגון שאכלו תרומת חמץ בע"פ פטורין אף מהקרן כדאמרינן בפ"ו דפסחים והלכה כר' יהושע:
גמ' ניחא מת בעליך. והיא לא ידעה: גירשך. בתמיה הא אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה א"כ ידעה והאיך אכלה בתרומה ואם במזיד אכלה אין כאן חומש: רבנן אמרי'. מתני' כמשנה ראשונה ששנינו בפ"ה דכתובות שכן שנו דארוסה בת ישראל לכהן אוכלת בתרומה ואביה מקבל את גיטה כדתנן בפ"ו דגיטין נערה המאורסה או היא או אביה מקבלין את גיטה ומשכחת לה שאביה קיבל את גיטה והיא לא ידעה ואכלה בתרומה:
רבי

מסורת הש"ס

נדרים נז לעיל כלאים פ"ה הל"ו. שביעית פ"ו ה"ג
פסחים עב: יבמות לד:
פסחים שם וש"נ סוטה יא יבמות יג
נדה נח: ע' תוס' קידושין דף יו"ד ד"ה ומקבל: כתובות נז:

מראה הפנים

דר' ינאי ודר' זעירא כבר מבואר היטב לעיל בפ"ה דכלאים הלכה ו' ד"ה ר' יוחנן ובפ"ה דשביעית הלכה ג' ובפ"ו בהלכה ג' ע"ש ותמצא מבואר הכל בס"ד:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

האשה שהיתה אוכלת בתרומה. ור' יהושע פוטר. היינו מחומש כדפרישית דהכי קאמר בהדיא בפ' דלעיל בסוף הלכה ב' מה פליגין בחומש אבל בקרן ר' יהושע מודי וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"י בהלכה ב' האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו' וכן כהן שהיה אוכל ונודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה הרי אלו משלמין הקרן בלבד ואם היתה תרומת חמץ והיה ערב הפסח הרי אלו פטורין מלשלם מפני שזמנם בהול נחפזו לאכול ולא בדקו. ועי' בכ"מ שכתב ותמיהא לי א"כ מאי דוחקיה דגמרא לאוקמי בע"פ לימא דלא פטר ר' יהושע אלא מחומש משום דהוו כמו אנוסים וכו' ודברים אלו אינסי מובנים לי דאם כאנוסים הוו א"כ בקרן נמי לימא כן וכן מאי דרצה לפרש בהני תרי ליפני דוחק גדול הוא והעיקר דמה שפסק הרמב"ם דבשאר ימות השנה אינם פטורין אלא מחומש מהאי תלמודא הוא דלמד דמעיקרא רצה הש"ס לעיל לדמות האי דינא לדין דבת כהן הנישאת לישראל כדפריך התם אמ"י משלמת את הקרן ולא את החומש והתנינן ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר וא"כ מתני' מני וכדפרישית שם דקס"ד דר' יהושע פוטר אף מהקרן וקאמר הוון בעי מימר וכו' והאי הוון בעי מימר קאי למסקנא דשינויא הוא דלא פליג ר' יהושע הכא אלא בחומש ולשעבר מה שכבר אכלו דבזה שוין הן עם דין דבת כהן שנישאת לישראל הואיל והיו ראויין לאכול מקודם שנודע להן ומשלמין את הקרן ולא את החומש אבל להבא אפי' ר' יהושע מודי דמשלמין את הכל דזרים גמורים הן משא"כ בת כהן הנשאת לישראל דלעולם אינה משלמת את החומש דללו זרה היא והאי דבתלמודא דילן בפסחים (דף עב) הכי מיתפרשא דהתם שקיל וטרי על הא דא"ר יוחנן יבמתו נדה בעל פטור דלא הו"ל לשיוליה וכו' וקאמר ר' יוחנן דאמר כמאן אי כר' יוסי וכו' ואלא כר' יהושע דתרומה וכו' וכלומר אפי' נימא דר' יוחנן מפרש להא דר' יהושע דלגמרי הוא פוטר אף מהקרן לא מצית למילף מניה מידי להא דלעיל דילמא כרב ביבי בר אביי דאמר הכי בפ"ג דיבמות (דף לד) בתרומה בערב הפסח עסקינן דזמנה בהול וכו' ולפ"ז לא שמעינן דהש"ס מוקי למתני' דהכא בדוקא בכה"ג אלא דבעי למידחי דילמא בהכי עסקינן כדאמר רב ביבי בר אביי התם ולאו לאוקמתא מוחלטת היא דקאמר הכי דדוחק הוא לאוקמי מתני' דקתני סתמא דלא איירי אלא בע"פ מיהו הא שמעינן מהאי מילתא דאם הוא בע"פ דפטור אף מהקרן דזיל בתר טעמא דזמנה בהול ולא היה להם פנאי לבדוק דאף דהאוקמתא לדחייה בעלמא נקטה מ"מ האי טעמא לדינא קאי וכך מתפרש הסוגיא דיבמות שם דקאמר התם גבי תינוקת דזמנו בהול והלכך פוטר רבי יהושע ופריך והרי תרומה וכו' דקס"ד דלגמרי פוטר רבי יהושע וקאמר רב ביבי דאף דתפרש כן הכא בע"פ עסקינן ואף דנימא הכי דרב ביבי לאוקמתא מוחלט קאמר מ"מ לא סמיך הרמב"ם עלה דהא בפסחים דרך דילמא הוא דקאמר ולא קאמר התם כדרב ביבי כסוגיית הש"ס בעלמא אלא מילתא האי טעמא קאי אם הוא בע"פ כדאמרן דדמיא לדין דתינוקות וזהו הנכון לדעת הרמב"ם ז"ל דבענין החומש סמיך על האי תלמודא והסוגיות לא פליגי במידי כמבואר:

תיפתר

תוס' הרי"ד

גירשך. ומי לא ידעה כו'. הירושלמי הזה מובא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף י' ע"א ומביאין ראי' מכאן לקטנה שניסאת. וע"פ הירושלמי הזה יש לדין כדין ביטול הגט בהנאי דמעכשיו בעובדא שהי' באחד שנתן גט לאשתו על הנאי באם לא יבוא מכאן ועד ב' שנים תהיה מגורשת מעכשיו וקודם כלות משך הב' שנים ביטל הגט בהסכמת האשה ובכלות הזמן לא בא והוא כהן ונשאלתי להלכה אם יכול לדור עמה והשבתי להקל. ידוע השיטות מרבותינו הראשונים ז"ל בזה אם מהני ביטול הגט בהנאי דמעכשיו דעת הרא"ש והעיטור ז"ל דיכול לבטל הגט אף בתנאי דמעכשיו אף לאחר שהיגה ודעת הרמ"ה ז"ל דלא מהני. והב"ש ז"ל בס"ם קמ"ד כתב דגם שיטת הרי"ף והתוס' ז"ל כהרמ"ה ז"ל ודעת הרמב"ן ז"ל בתנאי דבידו לבטולי בפוטל יכול לבטל הגט ולומר אע"פ בנתקיים התנאי כאילו לא נתקיים לפיכך באומר הר"ז גיטך ע"מ שההני לי מאתים זוז יכולין שניהם לבטל הגט ולומר אע"פ שתתן כאילו לא נתנה מאחר שבידה בלא ניתן ע"כ יכולין לבטל בהסכם שניהם אבל הוא לבדו א"י לבטל הגט ואפי' בהסכם שניהם דוקא בתנאי שבידה אבל בהנאי המתקיים בע"כ אף ברצון שניהם אין יכולין לבטלו. ודעת הר"ן ז"ל דבתנאי שהוא לטובתה יכולין לבטל משא"כ בתנאי שאינו לטובתה כו' כן הוכן כל השיטות מרבותינו הראשונים ז"ל. והנה מה שהביא הב"ש ז"ל ג' שיטות רבותינו ז"ל דס"ל דא"י לבטל הגט הרי"ף ז"ל והתוס' ז"ל והרמ"ה ז"ל כבר כתב הב"מ ז"ל דשיטת הרי"ף ז"ל אינו כן אלא דהרי"ף ז"ל ס"ל דיכולין לבטל הגט בהסכם שניהם וכן מבואר בהדיא בר"ן ז"ל פמ"ש עיי"ש ומה שהוכיח הב"ש ז"ל מהתוס' ז"ל בגיטין (דף יח ע"ב) דס"ל דאינו יכול לבטל הגט בתנאי דמעכשיו הפי' ברצון שניהן ובתנאי דבאם יכול לבטל ברצון שניהם דווקא כתב גם בזה הב"מ ז"ל דז"א דלבון שמא פיים בגמ' מפרשים התוס' ז"ל לא בריצוי דידה אלא שהוא נתפייס בדעתו וחזר בו מלגרש ותדע אטו החשש שמא פיים דרים פרק כה"ג שמפרש נמי ר"ת ז"ל שבטל הגט התאמר כמי שגט ביד שליח צריך ריצוי דידה עכ"ל ז"ל. וא"כ אף הכו נאמר מניין להב"ש ז"ל להוכיח מהתוס' ז"ל דבתנאי מעכשיו אין יכולין לבטל אף ברצון שניהם מדכתבו בהפי' שמא פיים הוא במעכשיו אם לא באתי שמא פיים ובא ולא כתבו שמא ביטלו שניהם. ז"א דהא הם מפרשים שמא פיים לא ברצון שניהם אלא בנתפייס הוא בדעתו לבדו והוא לבדו א"נו יכול לבטל בתנאי דמעכשיו אלא ברצון שניהם ע"כ פירשו שמא פיים ובא. סוף דבר אין לי הכרע בדעת התוס' ז"ל שהן בשיטת הרמ"ה ז"ל ונמצא דעת הרמ"ה ז"ל יחיד בדיעה זו דלא מהני ביטול אף בהסכם שניהם. אבל לכאורה יש להוכיח מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל דאף ברצון שניהם לא מהני ביטול דגרסינן במס' יומא דף י"ג ע"ב דמגרש לתרווייהו לחדא אמר לה הר"ז גיטך ע"מ שלא תמות חבירתך ולחדא אמר לה הר"ז גיטך ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ ודילמא לא מייתא חבירתה ולא עיילא היא לביהכ"נ והוה ליה גיטא דתרווייהו גיטא וקם לי' בלא בית אלא לחדא אמר לה הר"ז גיטך ע"מ שלא תמות הב רהך ולחדא אמר לה ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ דאי מייתא הא קיימא הא ואי מייתא הא קיימא הא מאי א"ל דילמא מייתא חבירתה בפלגא דעבודה ועבד לי' עבודה למפרע בב' בתים אי הזי לה דקא בעי' למימת קדים איהו ועייל לביהכ"נ ומשוי לגיטא דהא גט למפרע עכ"ל הגמ' ופרש"י ז"ל שלא תכנסי לביהכ"נ ביוה"כ עכ"ל ז"ל והתוס' ז"ל ד"ה אלא לחדא הק' ואע"ג דכבר הקשה ליה דילמא לא עיילא לבי כנישתא ה"מ גבי דידה שהנשים עצלניות הן אבל כהנים זריזין הן וכ"ש כהן גדול דזריז טפי ולא ישכח ועוד גבי דידה חיישינן טפי לפי שאינה תדירה בכאן לראות אם לא תמות חבירתה שתיכנס היא לביהכ"נ ואטו בכפה תלי לה עכ"ל הרי לפנינו דהתוס' ז"ל לא פי' כרש"י ז"ל דע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ הוא ביום הכפורים דא"כ ע"כ דהגמ' פריך בפשיטות ודילמא לא מייתא חבירתה ונמצא דהשני' מגורשת והיא ע"כ ג"כ מגורשת דהא כל יוה"כ אסורה ליכנס לביהכ"נ דילמא מתה בפלגא דעבודה ועביד פלגא דעבודה בב' בתים דהא כל עיקר דיהיב לה גיטא הוא בשביל זה דילמא מתה בפלגא דעבודה ועביד פלגא דעבודה בב' בתים ומאי תועלת יהי' בשתכנס לביהכ"נ לבטל גיטא ול"ל כל המשא ומתן לגרשה ולבטל גיטא אלא ע"כ דאסור לה ליכנס לביהכ"נ כל יו"כ וא"כ שפיר פריך הגמ' ודילמא לא מייתא חבירתה ונמצא דהשני' מגורשת והיא ע"כ לסורה ליילך לביהכ"נ כל יוה"כ ונמצא שהיא ג"כ מתגרשת וקם לי' בלא בית. וא"כ מאי פריך בתוס' ז"ל דאמאי גבי דידה חיישינן דילמא לא עיילא לבי כנישתא ולא גבי דידי' ומתרצין דגבי נשים עצלניות חיישינן אבל כהנים זריזין הן דמאי מדמה זל"ז הא גבי דידה לא חיישינן דילמא לא תרצה ליילך לביהכ"נ אלא רק דחיישינן דילמא לא מייתא כו' ולביהכ"נ ממילא לסורה ליכנס כל היום כדי שלא לבטל גיטא וכל"ל ונמצא שאם לא מייתא חברתה ע"כ שתיהן יהיו מגורשת אבל גבי דידי' דמותר לי' ליכנס לביהכ"נ שפיר אמרינן דעייל לביהכ"נ. ואלא ע"כ דס"ל להתוס' ז"ל דההנאי ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ לאו ביוה"כ לחוד אלא עוד יום א' למחרת יוה"כ דאז מותרת ליכנס לביהכ"נ שפיר אמרינן דעייל לביהכ"נ. ואלא ע"כ דס"ל להתוס' ז"ל דההנאי ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ לאו ביוה"כ לחוד אלא עוד יום א' למחרת יוה"כ דאז מותרת ליכנס ומחויבת ליכנס כדי לבטל גיטא ומ"מ פריך הגמרא דילמא לא עיילא וע"כ שפיר הקשו בתוס' ז"ל דאמאי גבי דידה חיישינן דילמא לא עיילא לביהכ"נ ולא גבי דידי' ע"ז שפיר מתרצין דגבי דידה חיישינן דנשים עצלניות הן אבל כהנים זריזין הן. וכן פי' הגאון רעק"א ז"ל בגליון הש"ס עיי"ש. ולפ"ז מוכרח ע"כ דלרבותינו בעלי התוס' ז"ל אינן יכולין לבטל הגט בתנאי

שנויי נוסחאות (ס"כ) אסור שזרעו [ד"ו] אסור ודבר שזרעו.
(הגר"א מגריידץ) במשנה ור' יהושע מכשיר וכו'. נ"ב קדושין ס"ו ב' [פי' ששם אמר ר' טרפון נ"ב שמעולהו כהרב]:

רבי לעזר אומר ואפילו תימר כמשנה אחרונה תפתר

ר' לעזר אומר גרסי' והוא ר' אלעזר אמורא. ואפי' תימר כמשנה אחרונה. דתנינן בכתובות שם ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ומכיון שנכנסה לחופה יצאת מרשות אביה ואינו מקבל את גיטה ואפ"ה משכחת לה דלא ידעה דתיפתר שעשתה שליח לקבלה ואמרה לו הבא כלומר שתקבל לי גיטי ממקום פלוני והיה דרכו להביא לה בעשרה ימים לאותו מקום והוא מצא סוס רץ והביא לו הגט לשם בחמשה ימים וא"כ לא ידעה שנתגרשה כבר בחמשה ימים קודם: ופריך

רבי אלעזר אומר ואפילו תימר כמשנה אחרונה תיפתר שאמרה התקבל גיטי במקום פלוני והי' דרכו כו' ולא ר"א כר"א. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ולא מתני' ר"א ותנינן ר"א אוסר מיד פי' דהא במתניתין דידן פליגי ר"א ור"י אם כן קשיא מר"א אר"א דהא ר"א אוסר מיד ואם כן האיך אכלה ומשני ולא מודי ר"א שאם אמרה אל תקבל גיטי אלא במקום פלוני [כן גירסת הגר"א ז"ל בשנות אליהו] שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ואם כן שפיר משכחת לה באופן זה ועל זה פליג ר"ה וסבירא ליה דאינו כן דאם אמרה אל תקבל אלא במקום פלוני והיה דרכו להביא בעשרה ימים הוי כמו תנאי שלא תחול הגט אלא עד עשרה ימים ונמצא מה שאכלה בהיתר אכלה ואפילו מצא סוס רץ בחמשה ימים אין בכך כלום ואינה מגורשת עד עשרה ימים ונמצא דמה שאכלה הוא בהיתר ע"כ לא ניחא לי' אוקימתא זאת:

ר"ח

תוס' הרי"ד

בתנאי דמעכשיו אף בנשואין שניהם דאל"כ אמאי חייבינן גבי דידה מתוך שהכניס עצלניות הן חייבינן במה לא תרצה במחרת יוה"כ לילך לביהכ"נ מאי איכפת לן אם עצלניות הן יבטל הוא את הגט בהסכמתה דבהסכם שלה לא שייך עצלניות וכמאן דהגט בטל קודם קיום התנאי דהא בידה לילך לביהכ"נ הרי בידה לומר אע"פ שלא אלך לביהכ"נ יהי' כמו שאלך לדעת הרמב"ן ז"ל ולמה חייבינן במה תהי' עצלנית לילך אפי' כשלא תלך יכולה לבטל ולומר שיהי' כמו שאלך. בשלמא על התו"י ז"ל לא קשה כנ"ל דבתו"י ז"ל ליתא כנ"ל וז"ל וא"ת מ"מ אם לא מתה חבירתה יוליכוה בע"כ לביהכ"נ ותתבטל גיטא י"ל דס"ל להלמודא כיון דבדעת אחרים הדבר תלוי שמא לא תלך עכ"ל ז"ל ע"כ לא קשה כנ"ל יבטלו שניהם את הגט ז"א דחיישינן שמא לא תרצה לבטל את הגט והרצה דוקא להתגרש. אבל לדעת התוס' ז"ל דלא משני הכי שמא לא תרצה אלא דעיקר מדנשים עצלניות הן והנשים זריזין הן ולא מחלקינן בין דידה לדידי' דלמא היא לא תרצה והוא ירצה אלא העיקר דנשים עצלניות הן ע"כ יקשה כנ"ל יבטלו שניהם את הגט ובאמת לא תלך ובזה לא שייך עצלניות להסכים על הביטול. אלא ע"כ מוכרח דלרבותינו בעלי התוס' ז"ל בתנאי דמעכשיו אין יכולין לבטל אף בהסכם שניהם וזה הוי לכאורה הוכחה גמורה. והראני חכם אחד בס' היקר דברי אמת ז"ל בקונטרס י"ת דמקשה מהגמ' הזה על בעל העיטור ז"ל דס"ל דהבעל לחוד יכול לבטל את הגט דמאי פריך ודילמא לא עיילא לבי כנישתא יבטל הכה"ג את הגט [ובשמים עדי וסהדי במרומים שלא ראיתי את הס' הנ"ל וכוונתי מעצמי] אבל הקושיא הזאת לא הבנתי דהבעל העיטור ז"ל יפרש כפי' רש"י ז"ל דהתנאי שלא תכנסי לביהכ"נ הוא ביוה"כ וביוה"כ אין יכול לבטל את הגט דלמא מתה בפלגא דעבודה ועביד עבודה למפרע בב' בתים כדאי' בסוגי' עיי"ש אבל מה שהנו מכריחין מהתוס' ז"ל דע"כ לשיטתם א"י לבטל את הגט אף בהסכם שניהם הוכחה גמורה היא לכאורה. ועוד הקשה הגאון בעל ד"א ז"ל מהסוגיא הזו על שיטת הרא"ש ז"ל דס"ל דיכול לבטל התנאי לקיומו של גט דלמה לו לרוץ לביהכ"נ לפי האוקימתא ע"מ שתכנס אני כו' יבטל את התנאי ונמצא דמגורשת ממילא והוי לכאורה קושיא עצומה ע"כ נלפע"ד דבר חדש בזה הענין ויתורץ קושית הגאון בעל ד"א ז"ל הנ"ל דאתיא שפיר הסוגיא הנ"ל לשיטת הרא"ש ז"ל באר היטב דבאמת לכאורה קשה על רש"י ז"ל דמפרש שלא תכנסי לביהכ"נ ביוה"כ מנ"ל דהתנאי על יוה"כ לחוד דילמא גם על מחרת יוה"כ ואי דקשה קושית התו"י ז"ל דלמה חיישינן דלא עיילא לביהכ"נ אמאי לא תכנס אלא ע"כ דהתנאי הוא על יוה"כ לחוד וביוה"כ אסורה ליכנס והא דפריך הגמ' בלשון ודילמא הוא רק דילמא לא מייתא חבירתה אבל לא קאי הא' ודילמא על ולא עיילא לביהכ"נ אלא בוודאי לא תכנס דהא אסורה ליכנס ביוה"כ לביהכ"נ וכן כתב הגאון רע"א ז"ל בפירוש לרש"י ז"ל אבל כ"ז קשה על הגמ' גופי' דלמה מתנה דוקא על יוה"כ לחוד וע"כ דחיישינן שמא לא תמות וממילא חבירתה מגורשת והיא בע"כ לא תכנס לביהכ"נ והיא ג"כ מגורשת ונמצא דקס לי' בלא בית ומוכרת הגמ' לתרץ בע"א דע"מ שתכנס אני לביהכ"נ וקדים הוא ועייל לביהכ"נ בעת דקתני דקבעי איהי למימת נ"ל כל זה הא אוקימתא הראשונה שפיר דמי ויתנה עמה ע"מ שלא תכנסי למחרת יו"כ לביהכ"נ ונמצא בהם לא מתה תכנסה למחר לביהכ"נ ותבטל גיטא ואי דחיישינן לעצלות דנשים כדפי' התוס' ז"ל א"כ נ"ל לפרש ע"מ שלא תכנסי ביו"כ לביהכ"נ הא על מחר נמי מצינן לפרש. ועוד קשה קושית הגאון רעק"א ז"ל בגליון הש"ס על דברי התוס' ז"ל בתירוצם השני לפי שאינה חדירה בכאן לראות אם לא תמות חבירתה שהכנס היא לביהכ"נ דהטו בכפה תלי לה וז"ל לא זכיתי להבין מה לה ולחבירתה הא ממילא אינה יכולה ליכנס עד אחר שפנה היום מעבודתו שמקודם החשש שמא תמות והוי העבודה למפרע בב' בתים והא"כ בנשארת בחיים כל היום ונגמר גירושין דחבירתה תכנס לביהכ"נ לבטל גט דידה ע"כ ומסיים וד' יאיר עיני עכ"ל ז"ל. וע"כ נלפע"ד שע"פ שיטת הרא"ש ז"ל יומתק מאד הסוגיא דלשיטת הרא"ש ז"ל דס"ל דיכול לבטל התנאי לקיומו של גט המובא בטור ז"ל סי' קמ"ג וקמ"ד הוא תשובת הרא"ש ז"ל כלל מ"ו וז"ל שם בסי' ה'. ועיקר הטעם דיכול לבטל התנאי וכשאר המעשה קיים משום דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר שיש כח בתנאי לבטל המעשה אם לא יתקיים התנאי ואי לאו דילפינן מהתם לא הי' כח בתנאי לבטל המעשה אם לא יתקיים התנאי וכיון שכן הוא זה מעשה הוי דבר בפ"ע וראוי להתקיים בלא קיום התנאי אלא דילפינן מב"ג וב"ר א"כ יכול לבטל התנאי ואין קיום המעשה תלוי בו דדיבור בעלמא הוא ואתי דיבור של ביטול התנאי ומבטל דיבור של התנאי והמעשה קיים כו' כ"ש דיבור של ביטול התנאי מבטל דיבור של התנאי דליכא מעשה אלא דיבורא בעלמא עכ"ל. הרי שיטתו ז"ל דהתנאי אינו מגוף המעשה אלא דיבורא בעלמא הוא וכ"כ המהרי"ט ז"ל דלשיטת הרא"ש והתוס' ז"ל במס' כתובות דף ע"ג דהתנאי אינו מגוף המעשה אלא דיבורא בעלמא הוא עכ"ל והמהרי"ט ז"ל מקשה ע"ז [דלשיטת המהרי"ט ז"ל כולן ס"ל דיכול לבטל התנאי ונמצא מגורשת למפרע בלא תנאי] מהתוספתא שהביאו הרשב"א והר"ן ז"ל הר"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר הר"ז גיטך מעכשיו לא אמר כלום כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה והעמידו הרשב"א והר"ן ז"ל הא בראיה אליבא דרשב"א דבעי אמירה בשעת נתינה במס' גיטין דף ע"ח ע"א אבל לדידן דקיי"ל כרבי סגי בביטול בעלמא באומר הר"ז גיטך בלא תנאי ואי דמגורשת למפרע ל"ל לחזור וליטול ממנה ומתרץ דהאי תוספתא להו בביטול התנאי לקיים גירושין ראשונים בלא תנאי מיירי שאילו רצה לבטל תנאי אף רשב"א מודי דא"צ לחזור וליטול ממנה אלא בגירושין שניים מיירי דרוצה לגרשה מעכשיו ולא לקיים גירושין ראשונים בלא תנאי מיירי עכ"ל. והנה מלשון הה"מ ז"ל בפ"ח מה' גיטין על הא דכתב הרמב"ם ז"ל ע"מ שתתן לי כלי פלוני אינו גט עד שתתן לו אותו כלי בעצמו או עד שיבטלו את התנאי [דמזה למד הרא"ש ז"ל דביטול התנאי מהני לקיומו של גט דדיבור מבטל דיבור ונמצא מגורשת למפרע] כתב ע"ז הה"מ ז"ל וז"ל ומ"ש או עד שיבטלו את התנאי פי' שיכול לומר הר"ז גיטך בלא שום תנאי עכ"ל [ובט"ז ז"ל בסי' קמ"ג ס"ד כתב לפי הה"מ ז"ל דפי' הר"ז גיטך בלא תנאי דשפיר מהני כיון דהוי כאילו נתן הגט מחדש ונעקרו דבריו הראשונים וכו' יש לו זכות ליתן באופן אחר עכ"ל] וכ"כ הר"ן ז"ל בפ' מ"ש על סוגית הר"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא וז"ל ואחרים פירשו דמיירי בשנתן לה את הגט ואמר לה ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וא"כ למר ע"מ שתתן לי מאתים זוז וכה"ג לא ביטל אלא רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז שכיון שלא קיימה תנאי ראשון נמצא הגט לבטל ומתגרשת בתנאי של אמירה שני' ואע"ג דתנאי דתוספתא הר"ז גיטך מעכשיו ליתא אלא אפי' אמר לה הר"ז גיטך בלא שום תנאי הרי זה גט דקיי"ל כרבי דאמר בפ' הזורק עד שיאמר לה הרי זה גיטך וכו' עכ"ל הרי שיטתו דלא נתגרשה למפרע בביטול התנאי אלא דיאמר לה הר"ז גיטך בלא שום תנאי ומתגרשת מאמירה שניה ואילך אלא לפי המהרי"ט ז"ל משמע דלכו"ע נתגרשה למפרע בביטול התנאי [ומצאתי בס' א' מגדולי זמנינו יתי' בהקשה זאת וכשאר בנ"ע] אבל עכ"פ לדעת הרא"ש ז"ל מהני הביטול למפרע דדיבור מבטל דיבור דהתנאי אינו מגוף המעשה. ולכאורה קשה לי קושיא עצומה על שיטת הרא"ש ז"ל דביטול התנאי הוא דמבטל דיבור ראשון

ונמצא ממילא מגורשת למפרע דגרסינן בירושלמי במס' תרומות ר"פ ח' האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעלך או גירשך ר"א מחייב קרן וחומש וקפריך בגמ' בירושלמי ניחא מת בעליך גירשך מי לא ידעה תפתר כמשנה ראשונה שכן אביה מקבל את גיטה וכו' אפי' תימר כמשנה אחרונה תפתר שאמרה לו הבא לי את גיטי ממקום פלוני והי' דרכו לילך בעשרה ימים ומצא סוס רץ והביא בה' ימים ולא דר"א כר"א דתנינן תמן ר"א אוסר מיד ולא מודי ר"א שאם אמרה אל תקבל לי גיטי אלא במקום פלוני שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו מקום אר"א מכיון שאמרה הבא לי גיטי ממקום פלוני כמו שאמרה אל יהיה גט אלא עד עשרה ימים מה שאכלה בהיתר אכלה ע"כ ופי' שאמיתי הוא דר"א פליג על האי אוקימתא דאמרה לו הבא לי גיטי ממקום פלוני מכיון דדרכו להביא בעשרה ימים רק בדרך נס הביא בחמשה ימים כמאן דאינה מתגרשת אלא עד עשרה ימים דלא עשתו שליח לקבל את הגט אלא עד עשרה ימים ונמצא דאכלה בהיתר וכן פי' המהרא"פ ז"ל הירושלמי הזה מובא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף יו"ד ומדייקינן מהירושלמי הזה דאין האב יכול לקבל גט לבתו קטנה משנשאת דאלת"ה נ"ל לאוקמא כמשנה ראשונה בארוסה הא משכחת לה בקטנה שנשאת ומדלא קאמר הכי מוכח דע"כ אין האב יכול לקבל גט לבתו קטנה עיי"ש וא"כ לפי' הרא"ש ז"ל קשה הא משכחת לה בפשיטות דנתן לה גט ע"ת שתתן ר' זוז או תנאי אחר ועברה ע"ת או אפי' תנאי שתלוי בו כגון אם לא אבוא מכן ועד ב' שנים ולבסוף ב' שנים בא והי' יום א' בביאתו או תנאי אחר שעשה על זמן שתתן לו ר' זוז לזמן פלוני ועבר הזמן ולא נתנה לו ונמצא דאינה מגורשת ואכלה בתרומה דהרי היא א"ת ורשאה לאכול בתרומה ואח"כ אמרו לה דהבעל ביטל התנאי לקיומו של גט ונמצא דהיא מגורשת למפרע והיתה רשאית לאכול בתרומה דמן הדין לא היה לה לחוש שמא ביטל הבעל את התנאי לקיומו של גט וראיה גמורה לזה מהא דגרסינן במס' גיטין דף ע"ב ובמס' קידושין דף ס' הר"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אינה זקוקה ליבום לא נתנה זקוקה ליבום ופי' הרמב"ם ז"ל באם קבע זמן להנתינה ומת ולא נתנה זקוקה ליבום ומתייבמת וקשה האיך מתייבמת ניחוש שמא ביטל הבעל את התנאי לקיומו של גט אלא מוכרח ע"כ דאין לחוש שמא ביטל הבעל את התנאי לקיומו של גט ומכיון שלא נתקיים התנאי אינה מתגרשת ומתייבמת וא"כ ע"כ דאוכלת בתרומה [וא"כ באו ואמרו לה דנתגרשה למפרע דהבעל ביטל התנאי] והא דחיישינן שמא פיים וביטל הגט בפ' מ"ש דף ע"ו ע"ב כבר כתבו בתוס' ז"ל וברא"שונים ז"ל דחיישינן דוקא במקום זה דחזינן דאין דעתו לגרשה וע"כ חיישינן שמא ביטל התנאי לביטולו של גט אבל בכ"מ לא חיישינן לביטול התנאי לקיומו של גט ובשלמא לשיטת הה"מ והרשב"א והר"ן ז"ל דצריך לגרשה פעם שנית ולא לבטל התנאי לקיים גירושין ראשונים ניחא אבל לשיטת הרא"ש ז"ל קשה הא מן הדין לא צריכה לחוש לביטול התנאי ואוכלת בתרומה וא"כ נתוודע שביטל התנאי ונמצא מגורשת למפרע. ע"כ נלפענ"ד ברור בלא ספק דאף לדעת הרא"ש ז"ל דס"ל דיכול לבטל התנאי לקיומו של גט משום דדיבור מבטל דיבור והתנאי אינו מגוף המעשה מ"מ לא מהני שיבטל בפני עדים או בפני ב"ד שלא בפני האשה אלא צריך לבטל בפני האשה והגם דאשה מתגרשת בע"כ וע"כ כתב הרא"ש ז"ל מובא בטור ז"ל סי' קמ"ג אפי' האשה אינה רוצה בביטולו ולא היתה מקבלת הגט אלא בתנאי זה אפ"ה יכול לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורשת דלא בעינן דעתה עכ"ל מ"מ צריך שיאמר בפני האשה שמבטל התנאי דהא קי"ל דבעינן בגירושין נתינה ואמירה וצריך שיאמר לה הרי את מגורשת ואם נתן לחוד ולא אמר אינה מגורשת וא"כ כאן דבאמירה ראשונה לא אמר לה הרי את מגורשת בסתם אלא בתנאי באם שיהיה תנאי זה אז הרי את מגורשת ואם לא יהיה תנאי זה אז אין את מגורשת וא"כ אינו מועיל שיבטל התנאי שלא בפני האשה לסלק הדיבור של התנאי ונשאר המעשה קיים ז"א דאפי' שיסלק הדיבור של התנאי מ"מ צריך לומר לה הרי את מגורשת וצריכה היא שתדע שבנתינה זו של הגט היא מתגרשת וע"כ צריך האמירה לנתינה של הגט הכל אם יבטל התנאי שלא בפני האשה נמצא דהוי נתינה לחוד בלא אמירה והיא לא ידעה בנתגרשה בנתינת הגט שהרי לא שמעה מאתו הרי את מגורשת בנתינה זו רק על תנאי ובאם לא יתקיים התנאי אין את מגורשת וא"כ אפי' יש בידו לבטל הדיבור של התנאי וכאילו לא התנה אבל היא לא שמעה עכ"פ שנתגרשה בנתינה זו של הגט ואנן בעינן שתשמע היא שנתגרשה בנתינה זו וא"כ לפ"ז צריך שיאמר לה עוד הפעם הרי את מגורשת בלא תנאי וע"כ צריך אמירה שניה לקיים גירושין הראשונים ולפ"ז הפי' לשיטת הרא"ש ז"ל צריך אמירה שניה וא"כ לא משכחת לה בשום אופן שבעולם שתהא אשה מגורשת והיא לא ידעה מזה ע"כ שפיר שקיל וטרי בירושלמי במס' תרומות ר"פ האשה האיך משכחת לה שהאשה מתגרשת והיא לא ידעה מזה דהא אפי' בביטול התנאי צריך אמירה שניה לקיים גירושין הראשונים וא"כ נ"ל דלא נתקיים התנאי והרי היא בחזקה שלא נתגרשה ומותרת לאכול בתרומה ולא צריכה לחוש שמא ביטל התנאי כדקי"ל דמתייבמת והא"כ נתודע לה שהבעל ביטל התנאי ז"א דאם אפי' נתבטל התנאי מ"מ אינה מגורשת אלא באמירה שניה וכיון דלא אמר לה אמירה שניה לא מהני הביטול וא"כ אכלה בהיתר ואם אמר לה אמירה שניה האיך היתה אוכלת בתרומה ונמצא לפ"ז דאף לדעת הרא"ש ז"ל צריך אמירה שניה לקיים גירושין הראשונים וע"כ לא קשה קושית הבעל ד"א ז"ל דלמה לו לרוץ לביהכ"נ יבטל הגט ביו"כ ז"א דהא ביטול לחוד לא מהני אלא בעינן אמירה הרי זה גיטך והרי את מגורשת שנית בנתינה קמייתא וזה אסור ביו"כ כדקי"ל אין מקדשין ואין מגרשין בשבת ויו"ט ואפי' אם היתה הנתינה בע"ש ובעיו"ט מ"מ אמירה נמי אסורה בשבת דהא האמירה היא מעיקר הקנין כמו הנתינה בשלמא קדים הוא ועייל לביהכ"נ שפיר דמי דהא הקנין ממילא אתי וקיי"ל גבי שבת דכל מילי דאתי ממילא שפיר דמי במס' שבת דף כ"ט גבי טוען בית הבד ועגולי הגת וכן נמי אם יבטל כה"ג את הגט והקנין ממילא אתי שפיר דמי אבל אמירה שניה דהיא עיקר הקנין בודאי אסור [ולפי דברינו נוכל לומר דגם הה"מ והרשב"א והר"ן ז"ל דמפרשים דברי הרמב"ם ז"ל או עד שיבטל התנאי פי' שיאמר לה הר"ז גיטך בלא שום תנאי לאו למימרא שנתגרשה מאמירה שניה ואילך ז"א אלא דלעולם מתגרשת מנתינה ראשונה אלא דאף לקיים גירושין ראשונים צריך אמירה חדשה והא דכתב הר"ן ז"ל בתנאי שתשמשי את אבא ב' שנים וחזר ואמר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז דנתגרשה מאמירה שניה התם שאני משום דמחדש הי' תנאי אחר ולכן אינה מגורשת מגירושין הראשונים אבל אם לא התנה תנאי אחר שפיר מקיים גירושין הראשונים ואפי' לקיים גירושין הראשונים צריך נמי אמירה חדשה כדברינו ונמצא דשפיר כתב המהרי"ט ז"ל דלכו"ע מתגרשת למפרע ולא קשה משיטת הה"מ והרשב"א ז"ל דס"ל דצריך אמירה חדשה ולא סגי בביטול התנאי לחוד משמע דמתגרשת מאמירה שנייה ז"א אלא אפי' לקיים גירושין הראשונים צריך נמי אמירה חדשה] והשתא לדברינו דלא קשיא על שיטת הרא"ש ז"ל מהסוגיא הנ"ל יתבאר לפי שיטת הרא"ש ז"ל הסוגיא כפשוטה דגרסינן בסוגיא באוקימתא שניה ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ כדאוי איהו דקבעיא למימת קדים איהו ועייל לביהכ"נ והקשו בתוס' ז"ל וז"ל וא"ת לאחר מיתה נמי יעול לביהכ"נ כדקי"ל הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חודש ומת בתוך י"ב

מסורת הש"ס

תפתר שאמרה לו הבא גיטי ממקום פלוני והיה דרכו להביא לה בעשרה ימים ומצא סוס רץ והביא לה לחמשה ימים ולא ר' לעזר כרבי ליעזר *דתנינן ר' ליעזר אוסר מיד ולא מודי ר' ליעזר שאם אמרה הבא לי גיטי ממקום פלוני שהיא אוכלת בתרומה עד שמגיע הגט לאותו מקום אמר ר' חנניה מכיון שאמרה לו הבא לי גיטי ממקום פלוני כמי שאמרה לו לא יהא גט אלא לעשרה ימים מה־שאכלה בהיתר אכלה. *ר' חגי שאל לחברייא מניין לאוכל ברשות שהוא פטור מה בין סבר שהוא חולין ונמצא

גיטין פ"ז.

ירושלמי הוריות פ"א הל"א.

רידב"ז

ר"ח שאל לחברייא מנין לאוכל ברשות שהוא פטור מה בין סבר שהוא חולין ונמצא תרומה שחייב מה בין סבר שהוא כהן ונמצא ישראל שפטור. פי' דבעבד שאמרו לו מת רבך או מכרך לישראל מנין לנו שהוא פטור א"ל מהוריית ב"ד פי' דאוכל שומן אינו אוכל ע"י היתר שהתירה התורה לאכול שומן ז"א דהיכן התורה התירה לאכול שומן דהא א"ל היתר לזה אך מפני שלא מצינו איסור מותר ממילא כמו אכילת פת אינו אוכל ע"פ היתר שהתירה לו התורה אבל כלאים בצילית וכדומה הרי דרשאי רק מכח היתר שהתירה התורה מכלל איסור וכן שומן אינו אוכל מכח היתר שהתירה התורה אבל אוכל חלב ע"פ הוריית ב"ד שהורו הב"ד להתיר החלב הרי שאוכל מכח היתר מכלל איסור ומצינו דפטור מקרבן ואבל אוכל חלב ויודע שחלב אסור רק דסבר מימר דשומן הוא דאינו אוכל מכח היתר אלא דידע דחלב אסור רק שסבר דשומן הוא חייב וע"כ מצינו כ"מ בין אוכל מכח היתר בין אוכל דבר שלא ע"פ היתר א"כ באוכל תרומה וסבר שהוא חולין דאינו אוכל מכח היתר חייב אבל בת ישראל שניסת לכהן או עבד הנמכר לכהן דאוכל רק מכח שכפירוש התירה

פני משה

ופריך ולא ר' אלעזר כר' אליעזר. וכי ר' אלעזר לא משני לה אלא אליבא דר' אליעזר דמתניתין דמחייב קרן וחומש וע"כ בדלא ידעה ואכלה והא לר' אליעזר אסורה לאכול בתרומה מיד כדתנינן בפ"ו דגיטין התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ר' אליעזר אוסר מיד דחיים שמא מלאו להבעל במקום קרוב וקיבל הגט ממנו והדרא קושיא לדוכתה דהאיך אכלה בתרומה: ולא מודי. ומשני וכי לא מודי רבי אליעזר שאם אמרה לו אל תקבל לי גיטי אלא במקום פלוני וכו' כך הוא בגיטין שם ולעיל פ"ד דדמאי בהלכה ז'. ויש לפרש דהכא וכו' דקאמר היינו נמי שתקבלהו לי משם דוקא כדלעיל והשתא שפיר משכחת לה כדאמרן שהיא אמדה בדעתה שצריך עשרה ימים עד שיגיע למקום פלוני וכדמפרש רבי חנניה דמכיון שאמרה לו אל תקבלי לי אלא במקום פלוני כמי שאמרה לו לא יהא גט אלא לעשרה ימים כפי שחשבה בדעתה דבעשרה ימים הוא שיקבל הגט ואם כן מה שאכלה בהיתר אכלה לפי דעתה אלא שבאו ואמרו לה כבר גירשך חמשה ימים מקודם: ר' חגיי שאל לחברייה. גרסי' להא בריש מסכת הוריות ויש כאן חילופי תיבות בטעות דמוכח וכן שם במקלת מנין לאוכל ברשות שהוא פטור. מ"ע דר' יהושע דפוטר ומגלן לאוכל ברשות כזה שהוא פטור הרי בטעות הוא וכי מה בין שאר שוגג שסבור שהוא חולין ונמצא

תוס' הרי"ד

י"ב חודש הרי זה גט לא דמי דהתם קיימהו להנאי שתיהם לאחר י"ב חודש אבל הכא מתה קודם קיום התנאי עכ"ל וראיתי באחרונים ז"ל שמתמיהים מאד על דברי התו"י ז"ל דמחלקין בין מת הוא קודם קיום התנאי בין מתה היא קודם קיום התנאי מהאי סוגיא גופא דביתום דילמא המות אותה באמר לה הרי זה גיטך ע"מ שלא תמות חבירתך בפלגא דעבודה מאי אמרת הא למיתה דחברתי לא חיישינן וממילא התי' חבירתה בסוף היום נמצא מתגרשת למפרע ז"א דהא נתקיים התנאי לאחר מיתתה וכן קשה לי באוקימתא קמייתא בע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ וע"כ שלא תכנסי לביהכ"נ בסוף היום ניחוש שמא תמות בפלגא דעבודה והתנאי יתקיים לאחר מיתתה ולדעת התוס' ז"ל לא מהני ולבעל ד"ה ולבעל סה"מ ז"ל דמחלקין בין תנאי דקום ועשה ובין שב ואל תעשה דבתנאי דקום ועשה לא מהני ובתנאי דשב ואל תעשה מהני ומת הוא מהני קיום התנאי אפי' דקום ועשה כדקי"ל במס' גיטין דף ע"ד גבי ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נותנת לאביו וכו' ולא מצינו בשום פוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל דמחלקין כזה וכן המה הגאון בעל הרמב"ם ז"ל ע"ז דלא נמצא זה בשום פוסק ובאמת צריך ביאור דמ"ש בין קיום התנאי לאחר מיתתה או אחר מיתתו וכבר כתב הסה"מ ז"ל דדברי התו"י ז"ל סתומים ותמוהים לכן נלפענ"ד לפרש דברי התו"י ז"ל בכונה אמיתית דגרס גן במס' גיטין דף פ"ד ובסוגי' אמר רבא הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות פי' רש"י ז"ל דהא כל ימיה אגידא בו וא"כ קשה לפ"ז לאוקימתא בתרייתא לחדא אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שלא תמות חבירתך ולחדא אמר ע"מ שתכנס אני לביהכ"נ הא אין זה כריתות דהא כל ימיה אגידא בו דהא א"א לה להתגרש בחייה דהא ביוה"כ אסור לו ליכנס לביהכ"נ דלמא מתה חבירתה בפלגא דעבודה דלמיתה דחדא חיישינן וקם בלא בית דחבירתה מתה והיא מתגרשת ואם שהשאר בחיים לאחר יוה"כ נמצא כיון דחיה היא ממילא חבירתה מתגרשת למפרע ואיך יכנס לביהכ"נ למשוי גיטא גט למפרע ונמצא דקם בלא בית למפרע וע"כ א"א לקיים התנאי אלא כאם תמות היא ביוה"כ גופא וא"כ אין זה כריתות דהתנאי א"א לה להתקיים בחייה וא"ל דאפשר להתקיים בחייה כגון שימות הכ"ג ביוה"כ או יטמא ולא יהיה כ"ג ואז יהא מותר לילך לביהכ"נ ביוה"כ גופא ז"א דכיון דלא שכיח שימות בזמן מועט כדאיתא בתו' ז"ל בריש מס' יומא וגם לא שכיח שיטמא כדאי' בדף י"ג שם כהנים זריזין הן כו' כיון דעבדינן לי' גדה וכו' וכיון דלא שכיח נקרא אינו ראוי להתקיים בחיי' כדאיתא ברשב"א ז"ל במס' גיטין דף כ"א גבי ע"מ שלא תכנס לבית אביך ולדעת הרשב"א ז"ל מוכח בהה"מ ז"ל בפ"ח מה' גירושין דלאו דוקא דאמר לה כל ימי חייכי אלא אפי' סתם תנאי שא"א ממילא להתקיים אלא לאחר מיתתה כמי אין זה כריתות וה"כ התנאי א"א להתקיים בחייה דהא כ"ז שהיא חי' א"א לו ליכנס לביהכ"נ בין ביוה"כ ובין לאחר יוה"כ ולא מיבעי אליבא דאביי במס' גיטין דף פ"ד גבי ע"מ שלא תאכל בשר חזיר דתנאי שא"א להתקיים ודאי קשה כנ"ל אלא אפי' אליבא דרבא דס"ל דאפשר דאכלה ולקי ונקרא דבר האסור דבר שאפשר להתקיים הנ"מ בדבר שתלוי בה אבל באיסור שתלוי באחר כגון ע"מ שתבעלי לאבא ולאחיך נקרא א"א לקיים כדאיתא בסוגיא וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל וא"כ בתנאי זה ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ שתלוי האיסור בכפרת כל ישראל נקרא דבר שאי אפשר להתקיים וא"כ קשה הא אין זה כריתות וע"כ שפיר קאמר הגמ' דאי חזי איהו דקבעיא למימת קדים איהו ועייל לביהכ"נ כו' לומר לן דהתנאי אפשר להתקיים בחיי' וזה כוונת דברי התו"י ז"ל דהתם גבי י"ב חודש הרי מתקיים התנאי בחייה אבל הכא מתה היא קודם קיום התנאי כלומר דע"כ אין התנאי מתקיים אלא אחר מיתתה ואין זה כריתות וע"כ נקט הגמ' דקדים איהו ועייל לביהכ"נ כדי שיתקיים התנאי בחיי' ולפ"ז יש מקום לתרץ קושית בד"ח ז"ל דמקשה לשיטת הרח"ש ז"ל דלמה לו לרוץ לביהכ"נ יבטל התנאי דדיבור כו' ז"א דע"כ קאמר הגמ' האי עלה דקדים איהו ועייל לביהכ"נ דאי דליכא הך עלה לא מהני ביטול התנאי דה' דס"ל להרח"ש ז"ל דמהני ביטול התנאי ומתגרשת מנתינה ראשונה דוקא שיהיה כריתות מנתינה ראשונה רק שתלוי הגירושין בתנאי ע"כ מהני ביטול התנאי ונמצא דהוי כריתות בלא הנאי אבל במקום דהנאי כראשון הי' מבטל הכריתות לגמרי דתנאי

מראה הפנים

תיפתר שאמרה הבא לי גיטי ממקום פלוני וכו'. כדפרישית והתוס' בקידושין (דף י' ע"א) ד"ה ומקבל את גיטה הביאו להא דהכא להכריח דל תר שניסאת אף כשהיא קטנה עכשיו אין אביה מקבל את גיטה מדדחיק לאוקמי בכה"ג ולא מוקי לה בנשאת שהיא קטנה ואביה מקבל גיטה והנאי לדבריהם בחיבורי על סדר נזיקין בפ' החובל בהלכה ה' ד"ה אבל משלמין לאחר זמן שכתבתי שם דיעות החולקין אם הקטן חייב לשלם כשיגדיל למאי שעשה בקטנותו והוכחתי מזה דדעת התוס' כדעת הסוברים דחייב לשלם כשיגדיל דהא"ה מאי מביאין ראיה לדבריהם מכאן הא מתני' לענין קרן וחומש מיתניא כדפליגי בה ר"א ור' יהושע וא"כ לא מצית לאוקמי כשהיא קטנה עכשיו דאז אביה מקבל גיטה וכסברת התוס' דהרי אין כאן תשלומין כלל ואפי' לאחר שתגדיל. ובעברי ק"ק פראג הקשה לי הרב הגאון המפורסם כמוה' יחזקאל סג"ל אב"ד דפק"ק אלמה לא משכחת לה שאכלה לאחר שנתגדלה ואביה קיבל גיטה מקודם בעודה קטנה. וזאת אשר השבתי לו דאכתי לא ניחא דהא למאי דאיפלגו בבבלי פ' יוצא דופן (דף מו) בסימנין אם תוך זמן כלפני הזמן או כלאחר זמן ואיפסקא הילכתא התם כלפני הזמן אבל בה"י התלמודא גרסי' להאי פלוגתא גופה בפ' האשה רבה בהלכה ז' ולא איפסקא הלכתא כמאן והשתא קשיא להוכחת התוס' מהאי דהכא דילמא האי סוגיא אזלא כמ"ד תוך זמן כלאחר זמן וא"כ לא מצי אביה לקבל גיטה בלא דעתה דהשתי איירי לפי סברת התוס' דשאת כבר הביאה סימנין וגדולה מיקרבא ולא משכחת לה שיקבל אביה גיטה בכל שנת תוך הזמן מטעמא דאמרן ועוד אפי' יש כאן ספק לא מצי למפלג מכה"ג דהא מיהת בשלה מספק היא ועל כרחך לא משכחת לה אלא כשקיבל אביה הגט קודם שנת תוך הזמן ועכשיו כשאכלה התרומה היא בת י"ב ויום א' ולא נודע לה מהגט כלל בכל שנת כל תוך הזמן וזה יותר דוחק הוא מדוחק האוקמתא דהש"ס ואודא לה הוכחת התוס' בכהנו מדדחיק לאוקמי וכו'. וכן כל שאמר כזה תמצא שהוא יותר דוחק מאוקמתא דהש"ס אלא ודאי דדעת התוס' דחייבין לשלם לאחר שיגדיל כדעת הג"א בפ' החובל וא"כ מצינן לאוקמי בקטנה עכשיו ואביה מקבל גיטה ותשלם לאחר זמן לר"א אי לאו דאין רשות לאביה לקבל את גיטה לאחר שנשאת אף שהיא עדיין קטנה. ודעת הרמב"ם ז"ל הבאתי שם דלענין תשלומין פוטר הוא בכל מילי להקטן אף לאחר שיגדיל כמבואר בדבריו בפ"א מהלכות גניבה בהלכה ח' ופ"ד מהלכ' חובל בהלכה כ' וכן דעת רוב גדולי הפוסקים כללא דמילתא דלעולם אין מחייבין להקטן ואין נפרעין ממנו בכל הנזקין וחבלות ואפי' לאחר שיגדיל אא"כ בדבר שיש לו הנאה לקטן כגון עסק משא ומתן דאז נפרעין מנכסיו אף בקטנותו כדנלמד מהסיא דפ' הניזקין גבי הפעוטות מקחן מקח וכו' דתקינו ליה משום כדי חייו ומבואר זה בדברי הרמב"ם בריש פכ"ט מהלכ' מכירה ובפ"ה מהלכ' טוען ונטען בהלכה י"א ע"ש ובדין קטנה שנשאת פשוט הוא דמה שאמרו כיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה לכל מילי הוא כמו שביאר זה בפ"ג מהלכ' אישות בהלכה י"ב שכתב וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשות עצמה ואע"פ שעדיין היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה בה רשות לעולם וכן בפ"ב מהלכ' גירושין לא כתב שאביה מקבל גיטה כשהיא קטנה אלא מן הארוסין כמבואר שם בהלכה י"א ע"ש:

רבי חגיי שאל לחברייה וכו'. מבואר הוא דהאי סוגיית הש"ס סובר דהאומר מותר לאו שוגג מיקרי לענין קרבן וכדפשיט להו ר' חגיי לבסוף לפי שזה האומר מותר אינו שב מידיעתו הוא וכן בסומך על הוראת ב"ד אפי' ידע בהוא חלב פטור שזה כאומר מותר (ועיין בהר"ש שפי' כאן מהוריית ב"ד כלומר מדמחלקינן התם בין נמצא בעל מום לנמצא בן גרושה משום דפסול משפחה צריך ב"ד וכמה מהדחק הוא זה לפרש בהוריית ב"ד בכך וגם עירבובי הדברים הן דאין שייך זה לזה כלל כמו שעירבב שם הסוגיא) אבל בבבלי ריש הוריות קאמר ר' יוחנן דחייב ופריך והא לאו שב מידיעתו הוא ומשני רב פפא קסבר ר' יוחנן כיון דמהיידע להו לב"ד הדרי בהו והוא נמי הדר ביה שב מידיעתו קרינן ביה. ובריש הוריות הבאתי הדיבור בענין זה ובדינים המסתעפים ממנו והבאתי השיטות החולקין בענין אומר מותר אי שוגג הוה בעלמא לענין קרבן הו לא והוכן הדברים דלדעת הרמב"ם דפוסק דבעלמא אומר מותר שוגג הוי לענין קרבן כדכתב בפ"ב מהלכ' שגגות בהלכה ו' גבי תינוק שנשבה לבין הנכרים וכן בסוף פ"ה שם ובכמה מקומות והוכחתי שם דמה דפוסק בסוף פי"ג שם כר' יוחנן דריש הוריות דהתם לאו מטעמיה דקרינן ביה שב מידיעתו דלדעתו ז"ל לא צריכין להאי טעמא כיון דכי מהיידע וכו' אלא משום דבלא"ה אומר מותר שוגג הוא וזה משמע מדבריו שם שכתב שם הורו ב"ד להתיר דבר האסור וכו' וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם חייב קרבן בפ"ע מפני שהוא שוגג ולא כתב טעמא דקאמר התם אליבא דר' יוחנן דס"ל האי דרבא השב מידיעתו וכו' כדאמר בר"פ כלל גדול הלכך פריך והא לאו שב מידיעתו ובענין להאי טעמא כיון דכי מתידע והכרחתי שם דבכ"מ כהוזכר בש"ס האי דרבא דשב מידיעתו אליבא דר"ש הוא דס"ל הכי ור' יוחנן כר"ש בענין שהי דרבא אבל לת"ק דר"ש בריש חולין ובהוריות (דף י"א) לא ס"ל להאי דרבא כדמוכחת דמומר דאתחזק איכא בינייהו דהא לר"ש ודאי אפי' בפעם אחת לא שב מידיעתו הוא וא"כ למאי דקיי"ל דלענין פטורא דקרבן מומר דאיתחזק בעינן וזהו דעת הרמב"ם כמו שמבואר בדבריו והבאתי שם מכמה מקומות ע"כ דלא סבירא לן כהאי דרשא דר"ש וע"ש שתמצא מבואר כמה וכמה דברים מסועפים מזה ומענין לענין ולא רציתי כאן להביא ולהאריך עוד בענין זה ובהסועפים ממנו. אך אחת היא אמרתי ולא אשנה כ"א בשביל דבר שנתחדש כאן. וזהו כאשר יבינו המעיין ורואה דברי שם למאי שבארתי והוכחתי דהאי דרשא דר"ש בענין השב מידיעתו לא ס"ל להרמב"ם ואם הוא ירא סוגיא אחת בשבועות יאמר דאשתמיטתיה להמחבר הזה סוגיא זו ופיסקא דהרמב"ם בענין זה לכן באתי כמשיב לו שלא נשמע ממני כ"א זה הוא טעמא וביאורה וממנה יצא דרכי לאורה. דפ"ג דשבועות (דף כו ע"ב) אמרינן בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על ככר ומסתכן עליה מהו מסתכן לישרי ליה מר אלא מצטער ואכלה בשגגת שבועה מאי א"ל תנינא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו וכ"פ הרמב"ם בספ"ג מהלכ' שבועות נשבע על הככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואכלו מפני הצער והוא שוגג שהרי דמה שמותר לו לאכלו מפני הצער ה"ז פטור מן הקרבן לפי שאינו שב מידיעתו אלא ידע שאסורה היא ואכלה בטעות. והרואה זה ידמה לו דמכאן נראה להדיא דס"ל רבא להאי דרשא דשב מידיעתו וכך הם דברי הרמב"ם בענין זה וא"כ זהו מנגד למה שכתבתי שם והתשובה לזה דאו"ר אני אם הוא כך כדנראה לכאורה מדברי רבא ומדברי הרמב"ם שהפסן לדינא לפ"ז יהיו סותרין דברי הרמב"ם זא"ז וכן אליבא דרבא הוי קשיא אדידיה ממאי דאמרינן בעלמא לדידיה שהרי לפירושו זה דהרמב"ם לדברי רבא הוי כאומר מותר דמפני הצער מותר לו ואינו מביא קרבן לפי שאינו שב מידיעתו א"כ אומר מותר לא שב מידיעתו קרינן ביה ולפיכך פטור הוא מקרבן ואמאי בתינוק שנשבה לבין

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"י מתרומות ה"א סמ"ג לאוין רנח

ז ב מיי' פ"ז משגגות

ח ג מיי' פ"ב שם הי"ב

ונמצא תרומה שהוא חייב ומה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל כל"ל כמו שהוא שם שהוא פטור. דאמרת שהוא פטור ואמאי הרי אכילתו בטעות היתה וליהוי כשאר שוגג דעלמא: אמרין ליה מהוריית ב"ד. כלומר מדין הוראת ב"ד למדנו דבר זה דכמו דאמרינן התם גבי העושה ע"פ הוראת ב"ד דלא דמי לשאר שוגג שהשגגה היא באכילה עצמה שכסבור שהיא מותרת דבכה"ג הוא דחייבה התורה קרבן כגון שכסבור על חלב שהוא שומן וכן כסבור שהוא חולין ונמצא תרומה דבהא הוא דמיחייב קרבן וחומש לאפוקי היכא דלא שגג באכילה עצמה שידע שהוא חלב אלא שאכל על פי הוראת ב"ד שהורו לו שמותר דפטור מקרבן וה"ה נמי הכא שידע שהיא תרומה ואכל בשגגת עצמו שכסבור שהוא כהן ומותר לו לאכלה דהוי דומיא דהוראת ב"ד ובכה"ג לאו שוגג מיקרי לענין חיובא דקרבן וכן לחיובא דקרבן וחומש בתרומה:

ונמצא תרומ׳ [א] שהוא חייב מה בין סבר שהוא ישראל ונמצא כהן שהוא פטור אמרין ליה מהוריית ב"ד אמר לון עוד צריכה לי מה בין סבר שהוא חול ונמצא שבת [ב] שהוא חייב מה בין סבר שהוא פסח ונמצא שלמים [ג] שהוא פטור אמרין

התירה התורה אותו ואילולי דהיתה התורה מתרת הי' אסור לאכול ונמצא דאוכל ע"פ היתר מכלל איסור דהותרה לו מכלל איסור וכשנתודע לו שאינו בכלל היתר פטור כמו באוכל חלב ע"פ היתר ב"ד שהתירו לו חלב מכלל איסור ונתודע שטעו ואינו בהיתר מכלל איסור שפטור: מה

אמר לון עוד צריכה לי. כלומר עוד קשיא לי חדא הא דלקמיה ומתוך כך קשיא לי הא גופה דאמריתון לי כדמסיק ואזיל להקושיא: מה בין. השוחט בשבת שסבור שהוא חול ונמצא שבת שהוא חייב בקרבן דהוי שוגג ומה בין סבור שהוא פסח ונמצא שלמים ושחטו בשבת שהוא פטור לר' יהושע כדתנן בפ"ו דפסחים בשאר כל הזבחים שראויין לפסח וכסבור שהוא פסח ושחטו בשבת ונמצא שלמים ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ומה בין זה לשוחט בהעלם שבת:

אמרין

מראה הפנים

לבין הנכרים דאין לך אומר מותר גדול מזה ולא שב מידיעתו דאף שיודע שהוא חלב אוכל ומחייבת ליה בקרבן כדפסק הרמב"ם שם כפי המצויין לעיל והשתא לכאורה דברי הרמב"ם סתרי אהדדי וכן הוה קשיא אליבא דרבא גופיה לפי פירושו דהרמב"ם שלא זה לפרש שאכלה בהעלם שבועה כפי' הרלב"ד וכדפירש"י אלא שידע שנשבע והיה אומר מותר לו וכו' א"כ סובר רבא דאומר מותר פטור מקרבן לפי שאינו שב מידיעתו והא בשבועות קאמר הש"ס בעלמא אליבא דרבא דאומר מותר בר קרבן הוא כדאשכחן בפ' כלל גדול (דף ע"ב) על הא בריית' אומר בשאר מנות וכו' ה"ד וכו' הניחא לאביי אלא לרבא מאי איכא למימר אלא בא מר מותר משא"כ בשבת דפטור לגמרי עד כאן לא בעא מיניה רבא מר"נ הלא אי לחיובא חדא אי לחיובי תרתי אבל מיפטריה לגמרי לא ומאי קושיא הא רבא אליבא דנפשיה סובר דאומר מותר פטור לגמרי ואי דדייק דמה"ט לא בעא מניה למיפטר לגמרי אלא ש"מ דרבא ס"ל דחייב א"כ קשיא דרבא דידיה אדידיה דהתם אהאי דשבועות א"נ כי דייקינן לק"מ ובתחלה אומר אני דמצינו למימר דהאי היא דשבועות דעיקר חיוב קרבן גבי שבועות ביטוי מידום הוא כדאמר התם לעיל דמה"ט שגגת קרבן שמה שגגה בשבועות ביטוי אע"ג דבכל התורה כולה לאו הכי הוא אליבא דרבנן דמונבז אלא דהכא מידום הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן דילפינן

תוס' הרי"ד

דתנאי דא"א לקיימו בחיי' הוא ונמצא דלא היה בנתינה ראשונה כריתות כלל שוב לא מהני ביטול התנאי דהא לא היה כריתות כלל בנתינה ראשונה ע"כ שפיר קאמר הגמ' הך עלה דקדים איהו ועייל לביהכ"נ ואיפשר להתקיים בחיי' וכיון שכן מהני נמי ביטול התנאי לקיומו של גט ג"כ. ועפ"ז יתבאר הסוגיא כעין חומר דבאוקימתא קמייתא בע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ שפיר פריך הגמ' דילמא לא מייתא חבירתה ולא עיילא היא לביהכ"נ כלומר דע"כ לא תיעול לביהכ"נ דהתנאי הוא ע"כ שלא תכנסי לביהכ"נ ביוה"כ גופא כדפי' רש"י ז"ל וכן התוס' ז"ל יפרשו ג"כ כרש"י ז"ל כאשר נבאר א"ה ואין להקשות כנ"ל על הגמ' גופיה דלמה לן לאוקמא התנאי בע"מ שלא תכנסי ביוה"כ ועי"ז קשה ודילמא לא מתה כו' לוקמא התנאי ע"מ שלא תכנסי למחרת יוה"כ ז"א דהא התנאי א"א להתקיים בחיי' דאם תחי' לאחר יוה"כ יוליכוה בע"כ לביהכ"נ כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל דהא הוא תקנות כל ישראל ונמצא דהתנאי א"א להתקיים בחיי' דאם תחי' לאחר יוה"כ ממילא חבירתה מגורשת וויליכוה בע"כ לביהכ"נ ואלא ע"כ דהתנאי הוא ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ ביוה"כ ואם שתשאר בחיים לאחר יוה"כ אז כבר נתקיים התנאי בחיי' וע"כ פריך הגמ' ודילמא לא מתה חבירתה וע"כ לא עיילא לביהכ"נ דהא התנאי ביוה"כ גופא ונמצא דקם בלא בית ול"ל דהתנאי הוא על מחרת יוה"כ ז"א דאם כן א"א להתקיים בחיי' ואין זה כריתות ונמצא דהי' לו שני בתים באם תמות בפלגא דעבודה דהא אין זה כריתות כו' ואין להקשות דלמה לי התנאי דאידך שלא תמות חבירתך ונמצא דאם היתה בחיים ע"כ חבירתה מתגרשת וויליכוה בע"כ לביהכ"נ כדי לבטל גיטא ונמצא דהתנאי א"א לקיים בחיי' וע"כ לא יוכל להתנות ע"מ שלא תלכי לבהכ"נ רק על יוה"כ ולא מחרת יוה"כ יהנה עם חבירתה תנאי אחר והוא ג"כ ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ עד מחרת יוה"כ ואם יהיו שתיהן אלך את מהן לביהכ"נ למחרת יוה"כ ונמצא דאחת מתגרשת ואחת אינה מתגרשת אבל ז"א ואמינא נה דבר נתמד מאוד דע"כ צריכין לאלם ב' התנאים לאחת ע"מ שלא תמות חבירתך ולאחת תנאי אחר ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ או ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ והוא דגרסינן במס' גיטין דף פ"ד אמר רבא הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני הרי זה גט כריתות וכתב הרא"ש ז"ל דמשמע מהסוגיא הזו דמותרת להנשא לאחר ולא חיישינן שמא לא תקיים התנאי והקבו מסך סוגיא דף ע"ד דגרסינן שם ולאהרנ'א תנשא עד שתתן אלמא חיישינן שמא לא תקיים התנאי ומתרץ בשם בה"ג ז"ל לחלק בין תנאי שבידה ובין תנאי שאינו בידה וכן הרמב"ן ז"ל מחלק בין תנאי של שב ואל תעשה שבידה לקיימו ובין תנאי דקום ועשה וכבו בזה שיטת הפוסקים ז"ל ולכאורה יש לחקור במגרש על תנאי אי אמרינן דכ"ז שלא נתקיים התנאי לא חלו הגירושין למפרע וכשנתקיים התנאי אז יחולו הגירושין למפרע או דילמא דכשנתקיים התנאי לא בטלו הגירושין למפרע וכשלא נתקיים התנאי אז בטלו הגירושין למפרע ולכאורה משמע משיטת הרא"ש ז"ל והפוסקים ז"ל דכשלא נתקיים התנאי אז נתבטלו הגירושין למפרע וכשנתקיים התנאי לא נתבטלו הגירושין למפרע דאל"ה אלא כשנתקיים התנאי חלו הגירושין קשה מאד האיך ס"ל להרא"ש ז"ל והפוסקים ז"ל דמותרת לינשא קודם קיום התנאי על סמך שבוודאי יתקיים התנאי וקשה מאוד דהיכן מצינו שמותר לאדם לעשות איסור על סמך שיתקן אח"כ למפרע עיי' בירושלמי גיטין פ' המגרש דמבואר בפירוש דאסור דא"כ לפ"ז מותר לכ"א לעבור על נדרו ואיסורו על סמך שיתקן שישאל אח"כ על נדרו למפרע ושם נדרים לאיתשולי קיימי כדכתב הרשב"א ז"ל במס' נדרים דף פ"ה ואדרבה משמע מכמה סוגיות בש"ס שאסור לאדם לעבור על נדרו במס' נדרים ובמס' שבועות עיי"ש ואיך נימא הכי שמותר לבעול א"א בביאת איסור על סמך שיתקן אח"כ למפרע אלא ודאי דלא אמרינן אם נתקיים התנאי אז יבוא לידי תיקון למפרע ז"א אלא דכשלא יתקיים התנאי אז יבוא לידי קילקול למפרע וע"כ אמרינן שבוודאי יתקיים התנאי ולא יבוא לידי קילקול למפרע דהתנאי מילתא אחריתא הוא ואינו מגוף המעשה כמו שכ' הרא"ש ז"ל ונמצא דהמעשה של הגט נגמר אך התנאי מבטל מגוה"כ את הגט למפרע אם לא יתקיים התנאי אבל כשיתקיים התנאי לא מבטל למעשה [והא דגרסינן במס' נדרים דף י"ד ע"ב גבי קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר בסוגיא ובפוסקים ז"ל דמשמע מהתם דבקיום התנאי אז חל המעשה עיי"ש ז"א דהתם המעשה נמי דיבור הוא דקונם הוא דיבור והתנאי נמי דיבור הוא משא"כ תנאי של דיבור לגבי מעשה] והנה הכא בסוגיא דידן יש לחקור בזה החקירה וכ"ש גדולה מזה מאד דלכאורה קשה הכא במסקנא דמגרש לתרווייהו לאחת כו' ממ"כ אם ס"ל דכשלא נתקיים התנאי אז בא לידי קילקול למפרע או דילמא בכשנתקיים התנאי בא לידי תיקון למפרע קשה הכי ממ"כ אם ס"ל בכשנתקיים התנאי אז בא לידי תיקון למפרע ונמצא דלא הוה גרושה אלא כשנתקיים התנאי אז נתגרשה למפרע א"כ קשה איך מותר לו לעבוד עבודה לכ"ג בב' נשים על סמך שיתקן אח"כ פי' שאח"כ תתגרש למפרע ואיך מותר לו לעבור על מ"ע על סמך שיתקן אח"כ ואי ס"ל דמעשה הגירושין נגמר מיד ורק דהתנאי מבטל המעשה וכאם כשלא יתקיים התנאי יבוא לידי קילקול למפרע א"כ איך מותר לו לכ"ג ליכנס לעבודה בלא בית על סמך שלא יתקיים התנאי של אחת מהן ויתבטל הגט של אחת מהן למפרע וקשה ממ"כ איך מותר לו לעבוד עבודה ולעבור על מ"ע שבתורה על סמך שיתקן אח"כ למפרע ע"כ שפיר קאמר הגמ' דמתנה ב' תנאים תנאי אחד אשר המעשה איננה ראויה להתקיים בלתי קיום התנאי ותנאי שני אשר המעשה ראויה להתקיים בלא קיום התנאי וע"פ מה שכ' הרא"ש ז"ל דהתנאי הוא מילתא אחריתא ואינו מגוף המעשה שהמעשה ראויה להתקיים בלתי קיום התנאי עכ"ל נמצא לפ"ז כדמשמע מדברי הרא"ש ז"ל יש נ"מ בין תנאי שהמעשה ראויה להתקיים בלעדי התנאי ובין תנאי דהמעשה איננה ראויה להתקיים בלעדו דהתנאי דהמעשה ראויה להתקיים בלעדו אז התנאי אינו מגוף המעשה אלא מילתא אחריתא והגירושין נגמר מיד אלא באם שלא יתקיים התנאי אז יתבטלו הגירושין למפרע ותנאי שאין המעשה ראויה להתקיים בלעדו התנאי הוא מגוף המעשה ואם יתקיים התנאי אז יבוא לידי גט למפרע ע"כ שפיר ניחא סוגיא דידן דמתנה ב' תנאים תנאי אחד אשר המעשה איננה ראויה להתקיים בלעדו והוא ע"מ שלא תמות חבירתך והוא תנאי שאין המעשה ראויה להתקיים בלעדו דאם מתה חבירתה אינו יכול לגרשה ותנאי ב' ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ או ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ דהוי תנאי שאין המעשה תלוי בו דהא יכול להתנות תנאי אחר כמו ע"מ שתתן לי ר' זוז ונמצא דאין התנאי מגוף המעשה וע"כ שפיר ניחא סוגיא דידן דאזיל הכ"ג לק"ק ועביד עבודה בבית אחד דבעת שהכ"ג בפנים הוא בבית אחד דאחת גרושה ואחת אינה גרושה וע"כ שפיר קאמר הגמ' הנך ב' תנאים ע"מ שלא תכנסי או ע"מ שאכנס אבל בתנאי הראשון ע"מ שלא תמות חבירתך מזה לא זז הגמרא והוא דווקא משום דתנאי הזה ע"כ הוא מהנה וק"ל. ונמצא לפ"ז באוקימתא קמייתא בע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ ע"כ דהתנאי הוא על יוה"כ גופא דאי על מחרת יוה"כ א"כ אין התנאי ראוי להתקיים בחיי' דאם תחי' לאחר יוה"כ אם כן חבירתה מגורשת וע"כ יוליכוה לביהכ"נ כדכתבו התוס' ז"ל אלא ע"כ דהתנאי הוא על יוה"כ דוקא ואם תחי' לאחר יוה"כ אז כבר נתקיים התנאי וע"כ פריך הגמ' שפיר דלמא לא מתה חבירתה והיא ע"כ לא עיילא לביהכ"נ והוי לה גיטא דתרווייהו גיטא וקם ליה בלא בית ולפי דמסקינן דע"כ התנאי הוא על יוה"כ דוקא וכפי' רש"י ז"ל ודפריך הגמ' ולא עיילא לבי כניסתא הוא דע"כ לא עיילא א"כ מאי מקשין התוס' ז"ל על אוקימתא בניה דקדים איהו ועייל לביהכ"נ כו' ואע"ג דככר פריך ודילמא לא עיילא לביהכ"נ מאי קושיא היא זו הא הגמ' פריך דע"כ לא עיילא לביהכ"נ כדכתב הגאון רעק"א ז"ל וע"כ כתב דלדעת התוס' ז"ל הוא על מחרת יוה"כ ולפי דברינו הוא דוקא על יוה"כ. אפי' לדעת התוס' ז"ל ולא על מחרת יוה"כ אכן הפי' שהאמיתי בתוס' ז"ל לפענ"ד הוא כך דמקשין על הגמרא באוקימתא שניה ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ דלמה משני הגמ' במסקנא בתנאי שתלוי בו הא כל הסוגיא מתחילה ועד סוף הוא בתנאי שתלוי בה ובמסקנא תנאי שתלוי בו וה"נ במסקנא כול"ל דלאחדא אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שלא תמות חבירתך ולאחדא א"ל ע"מ שתיכנס חבירתך לביהכ"נ דאי הוי דקבעיא למימת קדים חבירתה ותכנס לבהכ"נ אלא ע"כ דלא משני הכי משום שככר הקשה דילמא לא עיילא לבי כניסתא דלא סמכינן על אשה דתקדים ותיכנס לביהכ"נ בעת דקחזיא דבעיא חבירתה למימת ולמה סמכינן בדידיה ע"ז מתרצין משום דנשים עצלניות הן וזה צריך זריזות גדולה דבעת דחזי דקבעיא למימת קדים ועייל לביהכ"נ טרם יציאת הנפש ע"כ בדבר שצריך זריזות גדולה דבר רחוק הוא שיתקיים ע"י נשים עצלניות וע"כ הוא כפירושינו דאל"כ קשה מאי שייך עצלניות גבי אשה למיעל לביהכ"נ הא כתבו התוס' ז"ל במס' פסחים דף ד' ע"ב דלא אמרינן נשים עצלניות הן אלא כדבר שצריך טירחא גדולה הא לאו הכי סמכינן אנשים ומ"ש טירחא זו של עיול לביהכ"נ אבל ע"פ דברינו דצריכה לרוץ לביהכ"נ טרם יציאת הנפש כדקאמר קדים ועייל לביהכ"נ בזה קשה להתקיים ע"י נשים ועוד מתרצין דגבי דידה איננה תדירה בכאן לראות אם לא תמות חבירתה שתכנס לביהכ"נ כלומר שאיננה תדירה לראות אם עדיין לא מתה שתכנס ביה לביהכ"נ בחיי' וע"כ פי' זה הוא למת דאי כמו שפי' מתחילה הל"ל לראות אם מתה חבירתה ומדכתבו אם לא תמות חבירתה ע"כ דהכי הוא לראות אם תספיקה בחיי חבירתה ליכנס לביהכ"נ ולשון קושית התוס' ז"ל הוא כך דאע"ג דככר הקשו דילמא לא עיילא לבי כניסתא כלומר דהא דלא רצה לאוקמי התנאי בדידה ע"מ שתכנס חבירתך לביהכ"נ ה"א משום דחיישינן דלמא לא תכנס כמו באוקימתא קמייתא דלפיכך קאמר הגמ' ולא עיילא היא לביהכ"נ בתר לשון ודילמא לא מייתא ולמה לא קאמר מפורש בלשון וע"כ לא עיילא לבהכ"נ ע"כ הוא להלומי הקושיא כדי שלא תוכל לשנויי דיכול להתנות עמה ע"מ שתכנסי לביהכ"נ ואז לא קם לי' בלא בית וע"כ הקדים הגמ' דחיישינן דילמא לא עיילא וע"כ חיישינן דילמא מייתא בפלגא דעבודה ועביד עבודה בב' בתים ע"כ משנה הגמ' מדידה לדידיה וע"כ קשה מאי נ"מ מדידה לדידי' [ולשון כזה נמצא בתוס' ז"ל במס' יומא בכ"מ דאינו ממש כלשון כל התוס' ז"ל] והשתא דמסקינן דאין מהתוס' ז"ל שום סוכה דס"ל כהרמב"ם ז"ל אלא דלעולם יכול לבטל הגט בתנאי דמעכביו ונמצא לפ"ז להלכה דעת הרמב"ם ז"ל הוא יחיד בדעה זו וכל הפוסקים ז"ל חולקין ע"ז וס"ל דיכול לבטל הגט בתנאי דמעכביו טרם כלות משך זמן התנאי ונמצא דמהני הביטול ודוק:

מה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל שהוא פטור א"ל מהוריית ב"ד. עי' בפנים בדברינו ועי"י דברינו יתורץ קושיית הפנ"י ז"ל דמקשה על הסוגיא דמס' פסחים דף ע"ב הנ"ל מאי משני דתרומה עבודה היא לפיכך פוטר ר"י הא איכא בבן גרושה ובן חלוצה אבל בריבא דקתני האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו' וכן העבד ואמרו לו מכרך רבך או נתנך במתנה דפוטר ר"י ג"כ מתשלומין והא התם לא שייך למימר דעבודה היא באכילת תרומה דידהו דהא הם אינן אוכלין בתרומה רק מפני שהם קנינו של כהן ולא שייך הך תירוצא אבל לדברינו בפ"ר ניחא דמאשה ועבד לא צריכין לתירוצא דעבודה דהתם פטור מטעם הוראת ב"ד כהסיא ירושלמי דסוגיין דידן ובבן גרושה ובן חלוצה שייך תירוצא דהבבלי ע"כ עולה שפיר כהוגן הכל דבירושלמי לא פריך מבן גרושה ובן חלוצה אלא מה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל דהוא רק מאשה ועבד ולא פריך מה בין סבור שהוא כשר ונמצא פסול דהוא מבן גרושה ובן חלוצה דז"א דבן גרושה ובן חלוצה פטור מטעם דתרומה עבודה רק כל הקושיא מאשה ועבד וע"ז שייך תירוצא דהוראת ב"ד ונמצא לפי דברינו דהבבלי במס' פסחים דף ע"ב הנ"ל לא פריך רק מבן גרושה ובן חלוצה אבל לא מאשה ועבד דהא התם פטור מטעם הוראת ב"ד ולא משום דטעה בדבר מצוה רק מבן גרושה ובן חלוצה ע"ז משני דעבודה היא והירושלמי לא פריך מבן גרושה ובן חלוצה דהתם פטור מטעם עבודה ורק מאשה ועבד פריך כמדויק מה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל ע"ז משני מהוראת ב"ד ודו"ק: ר"י

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"א מבגו"ז

מה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור. פי' הר"ש ז"ל דמ"ש בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שהוא פטור כן פי' הר"ש ז"ל. לא אגיבו א"ל נמלכין מינן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק נמלכין אנן כלומר אנן נמלך יחד בזה ונתיישב:

אמר רב ופועל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי. תיבות הללו כל שהוא מזרעו של לוי מחק הגר"א ז"ל בשנו"א ע"ד דרב ובלבד כהן מקריב פי' הראוי לעבודה אבל בע"מ או טמא שאינו ראוי לעבודה ואכל תרומה חייב ע"ד דר"י ואפילו כל כהן כן פי' בשנו"א ז"ל ונראה שהשנו"א ז"ל מהפך הגירסא וגרס ע"ד דרב ובלבד בקדשי מקדש ע"ד דר"י אפילו בקדשי הגבול ע"ד דרב ובלבד כהן מקריב ע"ד דר"י ואפילו כל כהן ע"ד דרב ובלבד בשעת מקדש ע"ד דר"י אפילו בזה"ז ונראה לפענ"ד דה"פ דשאל ע"ד דרב ובלבד בקדשי מקדש וע"ד דר"י אפילו בקדשי הגבול בתמי' דנהי דלדרשת רב ופועל ידיו משמע דווקא בקדשי מקדש ואך לר"י אפילו בקדשי הגבול ומדהה דז"א דלרב לא בעינן בעבודה דהקרבה אלא דבעינן כהן מקריב דהכהן יהא ראוי להקרבה אבל לא בעינן בעבודת הקרבה אלא כהן מקריב ובשעת המקדש שעת הקרבה אבל לא הקרבה גופה דווקא:

ר' ירמי' בעי אף לשאר הדברים כן. ר"ל אם מותר לגמור הכפרה ופשיט מהטאת גזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת הדא אמרה שמותר לגמור:
ריב"ז

אמרין ליה משוחט ברשות אמר לון עוד צריכה לי מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב [א] שהוא חייב מה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור לא אגיבו מה אמר לון נמלכין מינן °או הודע אליו חטאתו והביא *השב מידיעתו חייב על שגגתו יצא זה שאפילו יודע אינו פורש עאל רבי יוסי לגבון אמר לון למה לא אמריתו ליה או הודע אליו חטאתו והביא אמרין ליה הוא קשיתה והוא קיימה. ר' יוחנן בשם ר' ינאי *זה אחד מן ג' מקראות שהן מחוורין בתורה °ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכי יש כהן עכשיו ואין כהן לאחר זמן ואיזה זה שהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשירה אמר רב °ופועל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי עבודתו כשירה על דעתיה דרב ובלבד כהן מקריב ועל דעתיה דר' יוחנן ואפי' כל כהן על דעתיה דרב ובלבד בקדשי מקדש על דעתיה דר' יוחנן ואפילו בקדשי הגבול על דעתיה דרב ובלבד בשעת מקדש על דעתיה דרבי יוחנן ואפילו בזמן הזה רבי ירמיה בעי *ואף לשאר הדברים כן מקבל ואח"כ זורק קומץ ואח"כ מקטיר שורף

ויקרא ד | דברים כו | שם לג

אמרין ליה משוחט ברשות. כלומר מהאי טעמא הוא דפוטר לפי ששחט ברשות מלוה שכסבור שהוא פסח וקסבר ר' יהושע טועה בדבר מלוה ועשה מלוה פטור הוא כגון זה שהקריב קרבן דכל הזבחים שמזבחו שלא לשמן כשרין הן: אמר לון עוד צריכה לי. כלומר דהיא גופה תורה אור מטיקרא קשיא לי דלדבריכם האומר מותר לאו שוגג הוא לענין קרבן מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב ומה בין סבור שהוא מותר ונמצא אסור שהוא פטור. כצ"ל וכן הוא בהוריות ושם ג"כ יש חילופי תיבות בספרי הדפוס ברישא וטעות דמוכח הוא כלומר מ"ט דאמריתו באומר מותר כמו בסומך על הוראת ב"ד וכן גבי פסח שהוא פטור לר' יהושע ומאי שנא מכסבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב: לא אגיבון מה. ולא השיבו לו דבר מה על זה: אמר לון נימא לכון מנין. עכשיו אני אומר לכם מנין למדו דבר זה דכתיב גבי חטאת או הודע וגו' ורישיה דקרא אשר לא תעשינה בשגגה ואשם או הודע וגו'. ודרשינן השב מידיעתו מביא על שגגתו יצא זה שאפי' יודע אינו פורש שזה האומר מותר אינו שב מידיעתו הוא וכן זה הסומך על הוראת ב"ד אע"פ שיודע שחלב הוא אינו שב מידיעתו: עאל ר' יוסי לגבון. נכנס רבי יוסי אח"כ אצליהם לבית המדרש והגידו לו שנתקשו בדבר ששאל להם רב חגיי ואמר להם למה לא אמריתו ליה מהמקרא הזה או הודע וגו' ואמרו לו כבר רב חגיי בעצמו הוא הקשה לנו קושיא זו והוא בעצמו קיימה ותרלה מדרשת המקרא הזה:

יומא פ חלין ה: | קידושין סו: | ירושלמי הוריות פ"ג הל"ב.

הלכה ב מתני' היה עומד ומקריב ע"ג המזבח. בחזקת שהוא כהן ונודע שהוא בן גרושה וחלל מדאורייתא הוא או בן חלוצה וחלל מדבריהם הוא: ור' יהושע מכשיר. דכתיב ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה אפי' חללין שבו פעל ידיו תרצה והל' כר' יהושע: נודע שהוא בעל מום עבודתו פסולה. לדברי הכל דכתיב את בריתי שלום ו' דשלום קטיעה הוא ודרשינן כשהוא שלם ולא כשהוא חסר: גמ' זה אחד משלשה מדרשות שהן מחוורין בתורה. שלש פעמים כתוב בתורה אשר יהיה בימים ההם שנים בפ' שופטים ואחד זה שכתוב בפרשת בכורים ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ודרים לכולהו. וכי יש כהן עכשיו וכו'. ואיזה זה שהיה עומד וכו'. וגילה לנו הכתוב בימים ההם שכל זמן שלא נודע שהוא חלל כשאר כהן כשר הוא ועבודתו כשרה: רב אמר. מכאן הוא דלמד. ר' יהושע דכתיב בברכת לוי ופעל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי ואפי' נתחלל עבודתו כשירה ומפרש הש"ס מאי ביניהו בין הני דרשות: על דעתיה דרב ובלבד כהן מקריב. כלומר דוקא לענין קרבנות שהקריב הוא דמכשיר ר' יהושע כדדריש מופועל ידיו אבל לעניני כהונה אחרים כגון מה שטימא וטיהר בנגעים וכיוצא בדברים מה שניתנו לכהן לא מכשיר דלא גלי רחמנא אלא בפועל ידיו דקרבנות: ועל דעתיה דר' יוחנן. דדריש מקרא דובאת וגו' ואפי' כל כהן. כלומר אפילו כל הדברים מה שצריך כהן כשר הוא מה שנעשה מקודם שנודע אע"פ שנולד חלל: על דעתיה דרב. וכן איכא ביניהו בענין חלוקת מתנות כהונה דלרב ובלבד בקדשי המקדש דכמו דמכשיר הקרבנות שהקריב ה"נ כל מה שחלק בקרבנות אין מוליאין מידו ודוקא בקדשי המקדש דכלמד מקרבנות שגילה הכתוב אבל מה שחלק בקדשי הגבול תרומות ומעשרות וכיולא בהן מוליאין מידו אבל לר' יוחנן דיליף מובאת אל הכהן וגו' הרי הוא ככהן לכל דבר מקודם שנודע ואפי' מה שחלק בקדשי הגבול אין מוליאין מידו: על דעתיה דרב. כצ"ל ובלבד בשעת המקדש דיליף מקרבנות ודוקא בזמן שהן נוהגין אבל לר' יוחנן ואפי' בזמן הזה דגילה לנו הכתוב אשר יהיה וגו' לעולם ככהן גמור הוא כל זמן שלא נודע שהוא חלל: ואף לענין שאר הדברים כן. הא דמכשיר ר' יהושע עבודתו אם אף באמלע העבודה כמי דינא הכי מכיון שהתחיל בכשרות גומר הוא לכל שאר הדברים כדחשיב ואזיל. וגרסי' להא בפ"ג דהוריות סוף הלכה א': מקבל ואח"כ זורק. כלומר אם היה מקבל את הדם ונודע שהוא פסול אם אעפ"כ זורק הוא וכן קומץ ואח"כ מקטיר: שורף

תוס' הרי"ד

ר"י בעי אף לשאר הדברים כן מקבל ואח"כ זורק שורף ואח"כ מזה קומץ ואח"כ מקטיר ריב"ז בשם ר' יצחק מן מה דהכי עמו אותה כחטאת גזולה שלא נודעה לרבים וכו'. פי' הפ"מ ז"ל ומהרא"פ ז"ל דמיבעיא ליה אם מותר לגמור העבודה וקפשיט ליה דמותר:
ריב"ז

מראה הפנים

דילפינן מע"ז והכא מייתי וכיון שכן הוא דלא מיקרי שגגה לענין קרבן בשבועת ביטוי בלשעבר אלא באומר יודע אני שבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן כ"ה בענין נהכא לא מיקרי שוגג לקרבן אלא בהעלם שבועה דוקא אבל באומר מותר לע"פ שידע שנשבע אלא שאומר דלו מותר הוא כגון דהכא לפי פי' הרמב"ם אף על פי שזה שוגג הפי' הכי לא מיקרי שוגג לענין קרבן דשבועות ביטוי שהרי זה אומר מותר ולא שב מידיעתו וכהאי קרבן דעל לאו בעלמא הוא אומר מותר ולא שב מידיעתו פטור הוא אבל בעלמא אימא לך דהוי שוגג ממש לענין קרבן אע"פ דלא שב מידיעתו הוא. כך היה נראה לכאורה א"ל אמתת הדברים כך הן דיש חילוק בגוף הענין דהאומר מותר דודאי זה שאומר מותר מפני שלא ידע שחלב אסור זהו בר קרבן דמ"ש אם ידע שחלב אסור ולא ידע שהוא חלב ומ"ש זה שירע שחלב אסור ולא ידע שהחלב אסור הוא דהרי הוא כמי שלא ידע שזה חלב ובשתים אלו קורא אני שב מידיעתו וחייב בקרבן אבל אם אם ידע שזהו חלב וידע שהוא לסור אלא שגג בדבר אחר שדימה שאע"פ שהוא לסור מותר הוא כגון זה שנשבע שלא יאכל והרי הככר הזה אסור עליו כחלב ויודע שהוא אסור עליו אלא שדימה דעכשיו הואיל ומצטער הוא מותר הוא לו ה"ז שוגג מחמת הטעות וזה לא שב מידיעתו הוא ואינו בר קרבן וזה הוא מדוקדק מדברי הרמב"ם שהוא שוגג שהרי דימה וכו' כלומר כזה הוא שגג שנדמה לו שמותר הוא לו מפני הלער וה"ז ידע שנשבע והסורה היא אלא שטעה וכדמסיים והלכה בטעות זה הוא שאינו שגגת קרבן לפי שאינו שב מידיעתו אע"פ שיודע שאסור הוא ומזה תדע טעמו הנכון שלא רצה לפרש בהעלם שבועה ושכחת שבועתו דא"כ הוי כשאר האומר מותר ובר קרבן הוא ולפיכך פי' כך ומדוקדק ג"כ דלא אמרו בגמ' בהעלם שבועה אלא בשגגת שבועה והיינו שידע' מהשבועה אלא ששגג בה וכמאמינו למדין אנו עכשיו התילוק באיזה מקום קיי"ל כהאי דרשא דשב מידיעתו וכו' ובאיזה מקום דלא קיי"ל כהאי דרשא כמבואר בהוריות שם וזהו דמחלק הרמב"ם בענין זה ומוכרח הוא לפי פירושו בהא דהכא בשבועות ובזה ניחין דבריו בכל מקום בענין שכתב באומר מותר וזהו מה שראיתי לבאר כאן:

ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכו'. הכי דריש נמי ר' ינאי בבבלי קידושין (דף ס"ו ע"ב) ושמואל דריש התם מוסיפה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול ותנוה דשמואל קאמר התם כרב דהכא דכתיב ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה אפי' חולין שבו תרצה והכ"מ בין הני דרשות וטעמא דלא ילפי כולהו מקרא דוסיפה לו קדים ככר כתבתי מזה בפ"ד דסוטה ד"ה זרע כשר וכו' דהכא פליגי דשמואל ס"ל דזרע משמע בין כשר ובין פסול ולאידך לא ניחא להו למידרש הכי דהא בפשיטות אמרינן בעלמא וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין וכו' וכקושית התוס' בקידושין שם דאלמא דלשון זרע לא משמע אלא כשר ומה שמירלו דשאני הכא דזרעו מיותר דה"ל למיכתב ולבניו אחריו וכו' זה נסתר מהאי תלמודא דסוטה שם דדריש ונקתה ונזרעה זרע זרע כשר ולא זרע פסול פרט לאלמנה לכה"ג וכו' והרי הכא ג"כ זרע מיותר הוא ואפ"ה דריש זרע כשר דוקא. וכין אבוה דשמואל וכין ר' ינאי מבואר הכא הכ"מ לסדיא דלרב דדריש כאבוה דשמואל בלבד כהן המקריב דלענין עבודה דוקא גלי רחמנא דעבודתו כשרה אבל לענין שאר דברים אינו כהן ולר' יוחנן בשם ר' ינאי ואפי' כל כהן דלכל הדברים משמע כדפרישית ומזה למדין אנו טעמיה דהרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ו מהלכ' ביאת המקדש הלכה י' כהן שעבד ונמצא חלל עבודתו כשירה ואינו עובד להבא ואם עבד לא חילל שנאמר ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה הא דמייתי האי קרא ולא הני דקדמי משום דדרשא דשמואל מוסיפה לו נסתרה כמוזכר ודרשא דר' יוחנן לא הביא דע"ג דלהך כ"מ שנתבאר א"כ רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן טעמיה משום דהש"ס הבבלי במכות (דף יב ע"א) מייתי האי קרא דברך ה' חילו וגו' אליבא דר' יהושע ויליף מהכא דדוקא לענין עבודה גלי רחמנא אבל לא לכל שאר מילי כדדייקינן התם וכן הכא אליבא דהאי דרשא ש"מ דהפס הש"ס לעיקר כדרשא דאבוה דשמואל וכרב וזהו טעמו כמה שהביא כן דרשא בהלכ' ביאת המקדש וג"כ כמה שפסק הוא בסוגיא מזה כרב ולא כר' יוחנן וע' בדיבור דלקמן:
מס

שנויי נוסחאות (ס"ז) אמרין לו משוחט [בכי"ר] אמרין משוחט. (ס"ר) אגיבו מה אמר [בכי"ר] אגבי ליה אמר. (ס"ט) דרב [ד"ו] דרבנן. (בכ"א) ואף לשא- [ד"ו] יאף לענין שאר.

(מהר"מ יפ"ם) רבי יוחנן בשם רבי ינאי זה אחד מן ג' מקראות וכו'. נ"ב ע"ל פ"א ס"ג [ב'] מקראות אחרים:

הר"א מנריידץ

ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מג' מקראות וכו'. נ"ב בבבלי הנ"ל ליתא. [כוונתו דשם ליתא הך דרש דר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מן המקראות וכו' רק שם איתא ר' ינאי אמר מהכא ובאת אל הכהן וגו' אלא זה כשר ונתחלל]:

שורף ואחר כך מזה . ר' יעקב בר זבדי בשם רבי יצחק [ז]מן מה דתני *עשו אותה [א] כחטאת גזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת הדא אמרה שהוא מקבל ואחר כך זורק קומץ ואחר כך מקטיר שורף ואחר כך מזה רבי יעקב בר זבדי בשם ר' יצחק שאל *היה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה מה את עביד ליה כמי שהוא מת ויחזור הרוצח למקומו או כמי שנגמר דינו בלא כהן [ב] גדול ואינו יוצא משם לעולם נישמעינה מן הדא [ז]מעשה *במגורת של דיסקי ביבנה שנפגמה ונמדדה ונמצאת חסירה והיה ר' טרפון מטהר [ג] ור' עקיבא מטמא א"ר טרפון המקוה הזה בחזקת טהרה לעולם הוא בטהרתו עד שיודע שחסר א"ר עקיבא הטמא הזה בחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע שטהר א"ר טרפון למה זה דומה לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה [ד] שעבודתו כשירה א"ר עקיבא למה זה דומה לעומד על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום [ה] שעבודתו פסולה א"ל ר"ט מה זו עקיבא אני מדמה ליה לבן גרושה ואת מדמה ליה לבעל מום נראה למי דומה אם לבן גרושה הוא דומה נלמדנו מבן גרושה ואם לבעל מום הוא דומה נלמדנו מבעל מום אמר ליה ר' עקיבא מקוה פסולו בגופו ובעל מום פסולו בגופו ואל יוכיח בן גרושה שפסולו מאחרים מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד ואל יוכיח בן גרושה שפסולו בב"ד ונימנו עליו וטמאוהו א"ר טרפון לר"ע הפורש ממך כפורש מחייו א"ר יוסי זאת אומרת היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשירה עד שיופסל בב"ד הדא אמרה ספק טמא ספק בעל מום עבודתו כשירה דאת מדמי ליה לבן גרושה לבן חלוצה אבל אם מדמי לה לבעל מום עבודתו פסולה ומקוה לאו ספק הוא א"ר חנינא זאת

פני משה

שורף. כמו שעורף כלומר וכן בקרבן העוף אם לאחר שעורף ומלק אותו נודע שהוא פסול אם אח"כ מזה את דמו : מן מה דתני. בברייתא עלה דעשו להאי כהן שהוא עומד ומקריב ונודע שהוא פסול כדין חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים דתנן בפ"ה דגיטין דמכפרת היא מפני תיקון המזבח ואע"פ שנודע אח"כ שגזולה היא אפ"ה מכפרת הואיל ובהתחלת הקרבתה לא נודעה לרבים וה"נ כן הוא והדא אמרה שהוא מקבל וכו' ושורף ואח"כ מזה דמכיון שלא נודע לרבים שעדיין לא נפסל בב"ד גומר הוא הקרבתו : מה את עביד ליה. לענין החזרת הרוצח דתנן בפ"ב דמכות אם משנגמר דינו מת כ"ג אינו גולה ואם נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם והשתא אם נגמר דינו של זה ונמצא הכהן גדול שהוא בן גרושה או בן חלוצה מאי הוא דינו אם כמו שהוא מת הכ"ג דעד האידנא אחזקו ליה בכהן כשר ונמצא שאינו כהן והרי זה אינו גולה או דילמא בטלה כהונתו למפרע דאיגלאי מילתא דלאו כהן הוה והרי הוא כמי שנגמר דינו בלא כהן גדול ואינו יוצא משם לעולם : נשמעינה לזה מן הדא. דתנינן בתוספתא דמקואות סוף פ"א : במגורת. של מים של מקום הנקרא דיסקוס ביבנה : והיה ר"ט מטהר. כל טהרות שנעשו על גבה דאמרינן השתא הוא דחסר : ור"ע מטמא. דלא ידעינן אימת חסרה : שפיסולו מחמת אחרים. שנולד מן הגרושה שנשאה הכהן : מקוה פיסולו ביחיד. שאמר אני מדדתיה ונמצא חסר ועד א' נאמן באיסורין : ובעל מום פסולו ביחיד. שאם אחד אמר לו בעל מום אתה פוסלו שדבר הניכר לכל הוא : שפסולו בב"ד. שצריך שיעידו שנים עליו בפני ב"ד ויפסלו אותו : זאת אומרת וכו' עד שיפסלו בב"ד. והשתא איפשטא הבעיא דלעיל ולא בטלה כהונתו עד שיפסלו אותו הב"ד : הדא אמרה ספק טמא עבודתו כשירה דאת מדמי ליה לבן גרושה וחלוצה. כצ"ל והכתוב בספרי הדפוס ספק בעל מום טעות הוא וכלומר למאן דמדמי מקוה לבן גרושה וחלוצה א"כ ספק טמא שעבד עבודתו כשירה אבל אם למאן דמדמי מקוה לבעל מום ספק טמא נמי עבודתו פסולה דהא. ומקוה לאו ספק הוא בתמיה ואפ"ה למר טמא למפרע וה"ה בספק טמא בשעת עבודה ואח"כ נודע שזה עבד בספיקו עבודתו פסולה: זאת

ריב"ז בשם ר' יצחק שאל היה עומד כו' מה את עביד לי' כמו שהוא מת ויחזור הרוצח למקומו או כמו שנגמר דינו בלא כ"ג. ועיקר האיבעיא הוא לענין רוצח וע"ז פשיט לי' נשמעינה' מן הדא מעשה של מגורת דיסקי ביבנה שנמדדה כו' פי' דפשיט הך איבעיא דרוצח מהא דמקוה דהנה ר"ט ור"ע דפליגי במקוה מר מדמי לבן גרושה ובן חלוצה ומר מדמי לבע"מ הוא דהא דכשר העבודה בבן גרושה ובן חלוצה לאו דגזה"כ הוא דהעבודה כשירה אלא גזה"כ הוא דהכהן שעבד עבודה הוא כשר עד השתא עד שעה שיופסל בב"ד ואבל קודם שיופסל בב"ד הרי הוא בחזקתו חזקת כהן כמו שהיה לו עד הנה חזקת כהונה [דהא לא היה ודאי כהן אלא חזקת כהן] דגזה"כ הוא דהרי הוא בחזקתו לענין עבודה עד שעה שיופסל בב"ד ומכאן ואילך איתרע חזקתו כדאמרינן ויש כהן עכשיו ואין כהן לאחר זמן מ"מ בימים ההם כהן הוא והנה ר"ט ור"ע פליגי דר"ט ס"ל דאזלינן בתר חזקת המטהר ולא בתר חזקת המתטהר ונטהר חזקת הטמא רק מחזקת המטהר ולא בעינן שיטהר מחזקת טומאה שלו מודאי מטהר ז"א אלא דאף מחזקת מטהר נמי נטהר חזקת טומאתו אבל ר"ע ס"ל דבעינן שיטהר חזקת טומאתו מודאי מטהר אבל אינו מועיל חזקת מטהר לטהר חזקת טומאה דמשום דאזלינן בתר חזקת המתטהר ולא בתר חזקת המטהר ע"ז מביא ר"ט ראי' לדבריו מבן גרושה ובן חלוצה דהקריב כפרת טהרת מצורעים וכל הכפרות טהרה ונמצא בן גרושה ובן חלוצה דגזר רחמנא דנטהר המצורע והטמא ע"י קרבנו משום דגזר רחמנא דחזקת כהונה שהי' לו עד הנה לא איתרע למפרע אלא מכאן ולהבא איתרע וגזה"כ גבי בן גרושה ובן חלוצה הוא דדמי למקוה דאע"פ שנתברר שהיה בן גרושה ובן חלוצה למפרע מ"מ עד שעה שיופסל בב"ד הוא בחזקתו והשתא הוא דהיתרע ולפי זה מוכח דאזלינן בתר חזקת המטהר משום דמוקמינן להכהן בחזקתו עד עכשיו ונטהר הטמא בכפרה זו ולמה לא מוקמינן הטמא בחזקת טומאה דלא יועיל חזקת כהן ולא יועיל לחזקת טומאתו אלא מן ודאי כהן ולא יועיל חזקת כהן לגבי חזקת טומאה דהא לא הי' ודאי כהן אלא חזקת כהן וע"כ דמוקמינן לי' עד השתא רק בחזקת כהן כמו שהיה ולא בודאי כהן דהא אין סברא לומר דעכשיו נתעלה על נעיקרא על ודאי כהן אלא ע"כ דמוקמינן לי' עד השתא בחזקת כהן כמו שהי' ולא הוי הידוש דגזה"כ גבי בן גרושה ובן חלוצה רק דדמי למקוה דמוקמינן לי' עד השתא בחזקתו ועכשיו הוא דאיתרע ואין תימר דלא מהני במקוה מה מועיל כאן אבל ר"ע ס"ל דאזלינן בתר חזקת המתטהר ולא מועיל חזקת המטהר להוציא מחזקת טומאה אלא ודאי מטהר ומביא ראי' מבע"מ דאם נמצא בע"מ ולא נדע אם עכשיו נעשה בע"מ או למפרע דעבודתו פסולה ולא מהני חזקת תמות שלו לטהר חזקת טומאתו ונמצא דעכשיו נפשט האיבעיא דאם דמי למת הכהן או שנגמר דינו בלא כ"ג מוכח מברייתא הזאת דדמי למת הכהן משום דעד עכשיו הוא בחזקת כהן ולא דבטל כהונתו למפרע רק העבודה כשר ז"א דא"כ מאי שייכות מקוה לבן גרושה ובן חלוצה אלא ע"כ דדמי כאילו מת הכהן וחוזר הרוצח למקומו ע"ז קאמר אר"י הדא אמרה הי' עומד ומקריב כו' עד שיופסל בב"ד דאפילו העידו עדים עליו קודם העבודה מ"מ קודם שילא דינו מב"ד כשר העבודה מדתני בברייתא פסולו בב"ד ומסיק עוד הדא אמרה ספק בע"מ כו' ר"ל דהאיך הדין בספק בע"מ אם זה הוי מילתא דפשיטא דעבודתו פסולה או לא משום דבמתניתין תני נודע שהוא בע"מ לבתר נודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה משמע כמו בן גרושה ובן חלוצה דנודע שהי' כן מעיקרא אבל האיך הדין בספק בע"מ וקאמר דזה תלי ג"כ בר"ט ור"ע דלר"ט דלמד מקוה מבן גרושה ובן חלוצה וכשר במקוה ה"נ כשר בספק בע"מ דמוקמינן לי' בחזקת תמותו אבל לר"ע דמדמה לי' לבע"מ ע"כ דס"ל דבספק בע"מ נמי פסול דאל"כ אלא בודאי בע"מ פסול אבל בספק בע"מ כשר א"כ האיך מדמה מקוה לבע"מ דהא בע"מ הוי פסול דווקא ודאי בע"מ אבל מקוה ספק הוא אלא ע"כ דאף בספק בע"מ פסול והיינו דגרסינן הדא אמרה ספק בע"מ עבודתו כשירה לר"ט קאת מדמי לבן גרושה ובן חלוצה אבל אם מדמה לבע"מ ר"ל אליבא דר"ע עבודתו פסולה אפי' בספק ומקוה לאו ספק הוא בתמי' וא"כ האיך קמדמית לבע"מ אלא ודאי דאפילו בספק בע"מ עבודתו פסולה אליבא דר"ע ועיין בתוס' הרי"ד שמבואר באריכות ע"פ התוס' ז"ל במס' קידושין ובמהרש"א ז"ל שם: אר"י

מסורת הש"ס

גיטין נה:

מכות יא:

קדושין סו:

עין משפט נר מצוה

י

א מיי' פ"ח מאיסורי מזבח הי"ו סמ"ג לאוין סימן שיט

יא

ב מיי' פ"ז מרוצח הי"ב

יב

ג מיי' פ"ט ממקואות טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' פ"א

יג

ד ה מיי' פ"ו מביאת מקדש ה"ג וה"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]מן מה דהני עשו אותה וכו'. עיין בחגיגה ס"ו להר"ב מוהד"ב בגליון ב"ת מ"ש בזה באורך : [ז]מעשה במגורת' של דיסקא. עי' ש"ס דילן קידושין דס"ו כל הסוגיא :

מראה הפנים

מה את עביד ליה כמי שהוא מת ויחזור הרוצח למקומו וכו'. ופשיט ליה דלא בטלה כהונה שלו עד שיפסל בב"ד דהא קאמר ר"ע בפשיטות ואל יוכיח בן גרושה שפסולו בב"ד וה"נ קאמר בבבלי קידושין דמייתי הך ברייתא שפסולו בשנים והיינו הך שצריך שיעידו שנים עליו בפני ב"ד שמעינן מיהא מהכא דכהן הוא לכל מילי עד שיפסל בב"ד כדקאמר בהדיא זאת אומרת היה עומד וכו' אלא דהאי פשיטותא לא אזלא רק אליבא דדרבא דר' יוחנן דוקא כדקאמר לעיל ואפי' כל כהן דלאו דוקא לענין עבודה דה"ה לכל מילי דכהן ככהן גמור הוא עד שיפסל בב"ד דהלו לרב לענין עבודתו כשירה דוקא הוא דגלי רחמנא כמבואר לעיל. ובבבלי מכות (דף יא ע"ב) פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפחא חד אמר מהם כהונה וחד אמר בטלה כהונה ופסק הרמב"ם בפ"ז מהל' רוצח בהלכה י"ב כמ"ד בטלה כהונה וכאלו נגמר דינו בלא כ"ג ואינו יוצא משם לעולם וכבר כהבתי מזה בפ"ג דהוריות בסוף הלכה ב' ד"ה מה את עביד לה דמ"ש הכ"מ שם דהכי משמע בירושלמי דתרומות דלא היא דאיפכא משמע מפשיטותא דהכא דלא בטלה כהונתו עד שיפסל בב"ד אלא דה"ט דהרמב"ם דהאי פשיטותא דהכא לא אזלא אלא אליבא דר' יוחנן דלדידיה מדמינן כל מילי דכהן לעבודה וככהן כשר הוא לכל הדברים עד שיפסל בב"ד וא"כ בהאי בעיא פשיט לן כמ"ד מהם כהונה אבל הרמב"ם לא סמיך אהאי דרשא דר' יוחנן כמבואר בדיבור דלעיל דלא פסיק בהל' ביאת המקדש אלא כדרשיה דאבוה דשמואל דהתם ,כרב דהכא. ועעמיס .

תוס' הרי"ד

ריב"ן בשם ר' יצחק שאל היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע לו שהוא בן גרושה ובן חלוצה מה את עביד ליה כמו שהוא מת ויחזור הרוצח למקומו או כמו שנגמר דינו בלא כ"ג ואינו יוצא משם לעולם. רהיטת לשון הוא האי היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ועיקר האיבעיא הוא לענין רוצח ונדפס בשם הגר"א ז"ל בפירוש בזה"ל רוצח שגלה וכו' וביר' שלפני בת"י לא משמע שזאת היא מהגר"א ז"ל אבל עכ"פ כונת האיבעיא בודאי פשוט דקאי לענין רוצח וע"ז פשיט ליה נשמעינה מן הדא מעשה של מגורת דיסקים ביבנה שנמדדה ונמצאת חסירה והיה ר"ע מטהר וכו'. הסוגיא הזאת המורה מאי פשיטות היא להאיבעיא ועוד קשה להבין במאי דגרסינן בסוגיא הזאת אר"י זאת אומרת היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשירה עד שיופסל בב"ד מאי קמ"ל ר"י בזה ועוד קשה להבין מאי דמסיק הדא אמרה ספק טמא ספק בע"מ עבודתו כשירה ומהרא"פ ז"ל והפ"מ ז"ל מגיהים בזה ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה הסוגיא הזאת דהנה הסוגיא הזאת בענין פלוגתא דר"ט ור"ע

שנויי נוסחאות (פי"א) דיסקי [ד"ו] דיסקוס. (ס"כ) לעומד על [ד"ו] לעומד ומקריב על. (סכ"א) מה זו עקיבה [ד"ו] מה עקיבה. (סכ"ז) שפסולה מאחרים [ד"ו] שפסולה מדמת אחרים.

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ב ממה"א פי"ד טוש"ע יו"ד סי' פ"ד ס"ד

טו
ב מיי' פ"ו שם ה"ב טוש"ע שם סי' סו ס"י

טז
ג ד מיי' פ"ב שם טוש"ע שם סי' כד

יז
ה מיי' פ"ח שם טוש"ע שם סי' יג ס"ד

יח
ו מיי' פ"ח ממעשר הל"ז

יט
ז מיי' פ"ה שם הכ"ג

זאת אומרת פסול משפחה צריך ב"ד. א"ר יוחנן מה פליגין בעבד ואשה אבל בשאר דברים אף ר"א מודי א"ר שמואל בר רב יצחק מתני' אמרה כן או נודע שהוא טבל או מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומתו או מע"ש והקדש שלא נפדו ולית ר"א פליג מ"ט דר"א מכיון שהתחיל בהיתר תני ר' נתן אומר לא שהיה ר"א אומר משום שהתחיל בו בהיתר אלא שהיה ר"א אומר הלעוס כבלוע אף בשבת כן אף בפסח כן אף ביה"כ כן אף בנזיר כן אף בנבילות כן אף בטרפות כן אף בשקצים כן אף ברמשים כן ר' חייא בשם ר' יוחנן השוחט בהמה ומצא בה שקץ אסור באכילה מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו א"ר יונה רבי הושעיא בעי מה בינה לבין *זיזין שבעדשים ליתושים שבכליסין לתולעים שבתמרים ושבגרוגרות תמן בגופיהן הן ברם הכא אינו בגופו הדין צירא מורייסא עד שלא יצליל שרי מדהוא צליל אסור דם שעל הככר גוררו ואוכלו ואם היה מבין שיניו אוכלו ואינו חושש שקץ שבזיזין ובזביזין ובהגזין ובשקצים וברמשים יכול בזמן שהן בפרי ת"ל טמאים הם בזמן שהן בפני עצמן ולא בזמן שהן בפרי יכול אפילו יצאו וחזרו ת"ל טמאים הם ואפילו יצאו וחזרו רב חייא בר אשי בשם רב אפילו יצאו על שפת אוכל וחזרו הרי אלו אסורין אבא בר רב הונא בשם רבי יוחנן השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ורבי יונה אמר אסור באכילה מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו. ולא סוף דבר פשפש אלא כל דבר שנפשו של אדם חתה ממנו:

(ויקרא יא)

הלכה ב מתני'

*היה אוכל באשכול ונכנס מן הגינה לחצר רבי אליעזר אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור חשיכה לילי שבת ר' ליעזר אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור: **גמ'** תמן תנינן *גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול וכן ברימון וכן באבטיח דברי רבי טרפון ר' זעירא ר' חייא בשם רבי יוחנן אומר ר' טרפון כר"א אומר *ר' טרפון עושה קציעות האוכל כתחילתו ר' אילא רבי יסא בשם ר' יוחנן אומר ר' טרפון כר"א אומר רבי טרפון עושה אכילה אחת שיש בה שתים ושלש אכילות כאכילה אחת *מ"ט דר"א משום שהתחיל בו בהיתר

תני

רידב"ז

אר"י מה פליגין בעבד ואשה. פי' דהא דתני וכולם שהיתה תרומה בתוך פיהם ר"א אומר יבלע הוא דווקא בעבד ואשה אבל בכהן אף ר"א מודה כן גי' הגר"א ז"ל וכפי' הפ"מ ז"ל:

יין

פני משה

זאת אומרת. מדקאמר בפשיטות בן גרושה וחלוצה פסולו בב"ד ש"מ כל פסול משפחה אפי' בעלמא ושלא לענין עבודה צריך ב"ד שיפסלו אותו:

הלכה ג מתני' וכולם שהיה תרומה לתוך פיהם. בשעה שנודע להם: ר"א אומר יבלעו. בגמרא קאמר דלא פליג ר"א אלא בעבד ואשה שהתחילו בהיתר אבל בן גרושה וחלוצה מודה ר"א שיפלוט שמעולם לא אכלה בהיתר ודמיא להסיפא או נודע שהוא טבל וכו': טעם פשפש לתוך פיו. שרץ לימול"א בלעז ומשום שזה נרגש וניכר לפי שכשמוללו מריח בו וקמ"ל דלא חיישינן להפסד תרומה והלכה כר' יהושע: **גמ'** מה פליגין בעבד ואשה וכו'. כדפרישית במתני' דהאי וכולם אעבד ואשה קאי: בשאר דברים. היינו בן גרושה ובן חלוצה: מתני'. ממתני' שמענו כן דקתני בסיפא טמא היית וכו' או נודע וכו' ולא פליג ר"א דמ"ט דר"א משום שהתחיל בהיתר והני לא התחילו בהיתר: תני. בברייתא דר' נתן פליג אהאי טעמא אליבא דר"א: הלעוס כבלוע. דמכיון שלעסו כבלוע הוא ולפיכך א"צ שיפלוט: אף בשבת כן. אם הוציא בפיו בשבת חייב ואם לעסו כבלוע הוא ואף בפסח כן לענין שיוצא ידי חובתו באכילת מצה ואף לענין חיוב ביום הכיפורים כן וכן כולן: בה שקץ אסור באכילה. קמ"ל דלא הותר משום היוצא מן הטהור טהור דלא אתרבי אלא בהמה בבהמה ולא שקץ בבהמה: מה בינה לבין זיזין וכו'. תולעים שלא התליעו במחובר שאינן אסורין כל זמן שלא פירשו ומשני תמן בגופיהן של הפירות הן אבל הכא לאו מגוף הבהמה הוא דמעלמא אתי: הדין צירא מורייסא. זה הציר של מורייס שדם הדגים מעורב בתוכו עד שלא יצליל ולא נראה הדם בפ"ע שרי ומדהוא צליל ונראה הדם בפ"ע אסור משום מראית העין: גורדו. להדם מפני מראית העין ואוכלו להככר ושבין שניו מוללו ואינו חושש: שקץ. הכתוב בתורה זו על הזיזין וכו'. בזמן שהן בפ"ע: יכול בזמן שהוא בפרי. והפרי אינו מחובר: יכול אפי' יצאו וחזרו. שפירשו אע"פ שחזרו: ת"ל טמאים הם. לרבות את האלו ואפי' יצאו וחזרו: אפי' יצאו על שפת אוכל וחזרו. כבר נקראין פירשו: מותר באכילה. שהיוצא מן הטהור טהור: מ"ט. דלא מרבינן אלא בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף הנמצא בבהמה תאכלו ולא השקץ באכילה הנמצא בבהמה: ולא סוף דבר פשפש. אמתני' קאי דלאו דוקא טעם פשפש אלא כל דבר שנפשו של אדם חתה וקצה ממנו ופשפש דנקט מפני שהוא נרגש מחמת ריחו כדפרישית במתני':

הלכה ד מתני' היה אוכל באשכול. שנטלו מן הגפן שבגינה וזהו אכילת עראי ופטור מלעשר והיה אוכל והולך עד שנכנס לחצר וקיי"ל החצר קובעת למעשר כמו הבית שאפי' אכילת עראי אסור עד שיעשר כדתנן בפ"ג דמעשרות: ר"א אומר יגמור. פליגי בה בגמ' אליבא דר"א דחד אמר דיגמור אף בחצר משום שהתחיל בו בהיתר וחד אמר דה"ק יצא חוץ לחצר ויגמור לאכלו בגינה: ר' יהושע אומר לא יגמור. אפי' בגינה עד שיעשר: חשיכה לילי שבת. שהיה אוכל אכילת עראי וחשיכה לילי שבת ושבת היא ג"כ קובעת למעשר כדתנן בפ"ד דמעשרות: ר' יהושע אומר לא יגמור. אפילו למוצאי שבת עד שיעשר והלכה כר' יהושע: **גמ'** תמן תנינן. בפ"ג דמעשרות: גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול. ואוכל כדרכו ואין צריך לגרגרו וכן ברימון א"צ לפורטו וכן באבטיח א"צ לסופתו והיינו לחברו חתיכות חתיכות ד"ר טרפון ור"ע חולק עליו שם: ר"ט כר"א אומר. דס"ל כר"א דמתני' דטעמא מפני שהתחיל בהיתר וכן ר"ט עושה קליעת האוכל כמו במקלוע. כלומר סופו כתחילתו ובמעשרות שם גרים או דר"ט כר"א או דר"ט עבד עוקצת האוכל מתחילתו. וגי' זו יותר נראית: ר' אילא. לא אמר הכי בשם ר' יוחנן אלא דהספק דמספקא ליה לר' יוחנן אליבא דר"ט כך הוא או דנימא דר"ט כר"א ס"ל או דטעמא שעושה אכילה שיש בה שתים ושלש אכילות. כלומר שיכול לחלק אותה לאכילות הרבה ואפי' כן כאכילה אחת נחשבת היא ולפיכך אינו צריך לחלקה: מ"ט דר"א. במתני':

תני

מסורת הש"ס

חולין כו: תוספתא פ"ו כא. כריתות כא:

ביצה לה.

מעשרות פ"ג מ"ט.

ירושלמי מעשרות פ"ג הל"ז.

לעיל ה"א.

גליון הש"ס וציון ירושלים

ולא שקץ בבהמה וכו'. עיין בחולין דף סט וברשב"א בחידושיו שם ובנדה ד' כג: הדין צירא דמורייסא. עיין בפר"ח ביו"ד סי' קטז סק"ה פירושו: שקץ שבזיזין וכו'. עיין במגלת ספר לאוין קלב דף סב ע"א: ולא עוף בבהמה וכו'. כן הביא בדמשק אליעזר בחולין דף קפח ועי' במזרחי"ם אלגזי בבכורות דף ס ע"א שהאריך הרבה בזה:

תוס' הרי"ד

ור"ע איתא בבבלי מס' קידושין דף ס"ו ע"ב והקשו בתוס' ז"ל וא"ת מאי משל הוא זה הרי במשל אפילו בנודע שפסול היה בשעת עבודה אפ"ה עבודתו כשירה כדמוכח בסמוך מקרא ובכה"ג

מראה הפנים

וטעמים דבבלי מכות לא מייתי אליבא דר' יהושע כ"א האי דרשא מקרא ברך ה' חילו וגו' ש"מ דתפסו לעיקר להך דרשא וא"כ ממילא נפשט לן איפכא דלא גלי רחמנא אלא בעבודה דוקא וכדקאמר הכא בהדיא אליבא דרב בלבד כהן מקריב אבל לכל מילי לאו כהן הוא למפרע וכמ"ד בטלה כהונה: **אף** בשבת כן. כדפרישית לענין חיוב הוצאה בפיו ואע"ג דתנן תנן בפ' המצניע המוציא בפיו פטור דלאו דרך הוצאה היא למאי דכתבו התוספות שם בדף צ"ב ניחא דאוכלין שדרכן להוציאן בפיו בשעת אכילה חייב כדמשמע מהיא דפ"ג דכריתות לפי גירסתם אם היתה שבת והוציאו בפיו וכ"כ הה"מ בפ' י"ב מהלכות שבת הלכה י"ג שפירשו המפרשים דבפיו שאמרו פטור היינו שלא דרך אכילה הא בשעה שהוא אוכל ומתכוין להוציא כך חייב כדאיתא בהדיא ס"פ הזורק עיי"ש וקמ"ל הכא דאם לעוס הוא הוי כבלוע ומיהו על כרחין דהאי דהכא תליא בפלוגתא דר"י ור"ל בסוף פ' גיד הנשה דקאמר ר"ל שם כזית שאמרו באיסורין תוך מבל בין שיניים ור' יוחנן אמר אף עם בין השיניים ומפרש רב פפא בשל בין שיניים לחוד דכ"ע ל"פ דלאו כלום הוא דאין כאן אף הנאת גרונו כי פליגי בין התניכיים מר סבר הרי נהנה בגרונו בכזית ומ"ס אכילה במעיים בעינן והשתא ליכא למימר דהלעוס כבלוע דקאמר היינו במה של בין השיניים דהא ליכא למ"ד דחייב והכא קאמר דאף בחיוב יוה"כ ושאר איסורין כן אלא ודאי הלעוס דקאמר היינו במה שדבוק בין התניכיים וא"כ בשאר חיובי איסורין אתיא הא דהכא כר' יוחנן דהלכתא כותיה כדפסק הרמב"ם בפי"ד מהל' מ"א בהלכה ב' דבעינן הנאת גרונו כדבר הלוי ומתחייב אלא דלענין שבת הא משמע מדברי התוס' דמה שהוא דרך אכילה חייב וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מהלכות שבת הלכה ג' והלא כל זמן שלא בלע דרך אכילה מיחשבא וצ"ל דלא אמר הלעוס כבלוע לכל מילי אלא אליבא דר"א כדמפרש האי טעמא לדידיה דלהכי קאמר במתניתין יבלעו משום דמה שהוא לעוס לתוך פיו כבלוע הוא ולר' יהושע דקיי"ל כוותיה לא הוי כבלוע ואם כן דרך אכילה מיקריא לענין שבת אלא דלענין איסורין בהנאת גרונו סגי כדר' יוחנן: **השוחט** בהמה ומצא בה שקץ אסור באכילה וכו'. למאי דקאמר הכא דטעמא משום דלא איתרבי אלא בהמה בבהמה א"כ הויא ממש כהסיפא דר' יונה בפ' בהמה המקשה (דף סט) השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסור באכילה בעינא פרסות וליכא וכדאמר נמי לקמן ולא עוף בבהמה תאכלו ולא שקץ באכילה ולקמן יתבאר מזה ולמאי דקאמר התם משמע דאיירי באלו שנבראו בבהמה כדקאמר בסוף אלו טריפות גבי הא דתניא ואת הגמלים ושקצו לרבות דרכים שבבהמה ומפרש טעמא מדלא קחשיב לבו בחיטה באיסורייהו קיימי וכדפירשו התוס' דבתולעים הנבראים בבשר עצמם מיירי והלכך צריך להאי טעמא דאי לאו הכי תיפוק ליה דבעינן פרסות וליכא. ובההיא דזיזין שבעדשים וכו' כדפרישית וה"ק התם לעיל דבמחובר הוא דאסיכן דאף דבעי למידחי התם היינו דלא הסייעא ליה לשמואל דקאמר קישות שהתליע באביה אסורה ומ"מ לדינא קיימא מילתיה דשמואל וכדכתבו התוס' שם בשם בה"ג ושהלכות דר"א וכ"פ הרמב"ם בפרק ב' מהלכ' מ"א בהלכ' י"ד וט"ו ע"ש:

דם שעל הככר וכו'. הכי מייתי הברייתא בפ"ס דכריתות (דף כא ע"ב) ומשום מאות פרוס וכן בהאי דדגים דמוקי התם להא דרב דאמר כינסו אסור דלית ביה קשקשין וכו' כדפרישית בהאי דצירא מורייסא. והאי דשקץ שבזיזין וכו' מבואר בדיבור דלעיל:

השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה. דברי ר' יוחנן קיימי אליבא דהלכתא וכדאמר בפ' בהמה המקשה והבאתי לעיל דאם מצא בה דמות יונה אסורה באכילה

שנויי נוסחאות (ב"ס) ממנו [ד"ו] ליתא. (ט"ו) מכיון [ד"ו] משום. (טט"ו) שבזיזין ובזביזין [בכי"ל] בזיזין וזבובין. (ט"ז) רב [בכי"ל] רבנין. (ט"ח) רב הונא [בכי"ל] כהנא. (ט"ט) אמר אסור [בכי"ל] יונה אסור. (שכ"ה) אימר ר' טרפון כר"א אומר. [ד"ו] או ר' טרפון כר"א או.

עמודי ירושלים

מ"ט דר"א כיון שהתחיל בהיתר כו' שהי' אומר הלעוס כבלוע עי' ברא"ם שכ' ולפ"ז אכולהו פליג ר"א וקשה דהא במשנה מבואר ההיפוך וצ"ל דר"נ פליג על רבי וכ"כ הר"ש. אולם מצאתי בתוס' רי"ד לנדה (י"ג א') שכ' לפרש דברי ר"נ דבהתחיל באיסור ס"ל לר"א דבודאי לא יגמור אולם גם אם התחיל בהיתר מ"מ אם הי' בעין היה סבירא ליה לר"א דבודאי לא יגמור. אולם אם לעוס או סבירא לית דיגמור ע"ש ולפי זה לא נצרך לומר דפליג על המשנה ותכן:

השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ור' יונה אמר אסור באכילה עמ"ש הרא"ם בביאורו והוא רחוק ואשתמיט מיניה מ"ש בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' תקי"ב) דגרס יונה אסור היינו אם מצא יונה אסור ועטיו"ד סי' י"ג ובתב"ש (שם סקכ"ה) שכ' שכן העיקר:

(עמודי ירושלים תנינא) השוחט בהמה ומצא בה חזיר רוקח (סי' תס"ד):

מסורת הש"ס

תני. בתוספתא פ"ז דר' נתן פליג אליבא דר' אליעזר דקסבר לא שאמר ר"א משום שהתחיל בו בה תר ויגמור אפי' בחצר וכן בשבת אלא דה"ק ימתין עד מו"ש ויגמור וכן שילא חוץ לחצר ויגמור בגינה :

הלכה ה מתני'

יין תרומה שנתגלה ישפך. ואינו חושש משום איבוד תרומה מפני שאסור לשתותו שמא שתה ממנו נחש : ושאר כל המשקין מותרין. שאין הנחש שותה מהן ובגמרא הוסיפו עליהן הדבש והציר ושום שנתרסק ואבטיח שנחתך כל אלו אסורין משום גילוי : כמה ישהו. כמה יעמדו מגולין ויהיו אסורין : כדי שיבא הרחש. והוא הנחש ומפני שהולך על גחונו קרוי רחש : ממקום קרוב. בגמ' מפרש כדי שיצא מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו :

גמ' יין שנתגלה וכו' מתניתא אמרה כן וכו' כלומר מאי דקמ"ל ר' חנינא דה"ה תבשיל של תרומה שבישלו במים מגולין ישפך כמעין כמי ממתני' דלאו דוקא יין קתני דבל שיש בו חשש גילוי ישפך ואפי' הוא של תרומה : אסור לשהותו. שמא ישתה אחד ממנו ולא ידע שנתגלה : ואם שיהו והחמין. כלומר אע"פ שהחמיץ מאליו אסור : ואם שיהן וצמקו מאליהן. דבהן ניכר אם מאליהן צמקו ולא מחמת ארס הנחש ולפיכך מותרות : הוו מנקרא בתאנייא. היו מנקרין ניקורים בתאנים במתכוין בשביל שלא יאכלו החברים מהן דבשרואין ניקורין ניקורין חוששין שמא מניקור הנחש הן ופורשין מהן : והוה ר' חייא רובא אכל מנהון ולית אסור לדעתיה. כלומר שהוא בעצמו לא היה חושש דלדעתיה אין כאן איסור : הוה עובדא. שנשתכן אחד שאכלן ואפי' כן לא אסיר ר' חייא : ופריך לא כן תני. בתוספתא פ"ז. ראה צפור מנקרת בתאנה ועכבר באבטיח. אפי' כן אסור שאני אומר שמא במקום הנקר שנקרו נחש אכלו ומשני מנטרה להון הוית. דבאמת משמר היה אותן וראה שלא בא אליהם הנחש : אין בהן משום גילוי. דאינו שותה הנחש מאלו ורבי סימון מוסיף בשם ר' יהושע ב"ל דאף אין בהן משום יין נסך לפי שאינן חשובין בעיניהן לנסכן לפני ע"ז : ר' סימון מפרש. לאלו שלשה יינות החד הוא קונדיטון שמערבין אותו עם בשמים וסממנים וטעמו חריף וגרסי' להא בפ"ב דע"ז בהלכה ג' : והמר פסתיון. ובע"ז גרים פסינתון שהוא מבושל עם עשב אפסינתון אשינלו בלע"ז : והמתוק. הוא חמרא מבשלא שמבשלין אותו לבדו עד שנעשה מתוק : כן אמר רשב"ל מתוק וכו'. והיינו חמרא מבשלא : אבאש. חלה ועלו רבי זעירא וחבורתא דרבנן לבקרו : אמרין הא מרי שמועתא. ר' ינאי ברבי ישמעאל שהוא בעל השמועה משמיה דרשב"ל והא מרי עובדא ר' יהושע בר זיידל דהוי ליה האי עובדא ועכשיו נשאל אותם : דדילמא מהאי אלין דרשב"ל דהכין הכין. דשמא לא למעשה קאמר לה אלא דהכין והכין מסתברא ליה. ודוגמתו בפרק ט' דסוטה כל אלין מן דהכין הכין ולא סמכין עלון כלו' שהן רגילין לומר כך וכך משמע לן ואין סומכין עליהן למעשה : א"ל. ר' ינאי ולא כך אלא לעובדא קאמר לה רשב"ל ויכולין אתם לסמוך עליו : כד נחתון. מבית ר' ינאי פגע ביה ר' אילא בר' בון ועמד עמו וא"ל אלולא שאתם אוהבים את השמועות דאמוראי ולומר הלכה בשמם וכי לא מתניתא דר' חייא היא דתני לאיסורא : מתני' אמרה כן. ממתני' גופה דהתם כמי שמעינן לאיסורא דקתני החומץ שלהם שהיה יין מתחילתו ואע"פ שעכשיו הוא חומץ אסור וה"ה במבושל דחיישינן שמא נסכו מקודם שבישלו : איתיי. הבא לי ואנא שתיי וא"ל מאן דבעי ימות יזיל ליה לביתיה וימות לפי שאני חושש במבושל משום גילוי ואיני רוצה להשקותו בביתי : ולא כן א"ר יצחק וכו'. וכדמפרש לה ר' סימון לעיל חד הוא קונדיטון : בההוא דשחיק חד

עולין י. מט :
סוכה נ. וש"נ
תוספתא פ"ז חולין ט
ע"ז ל. ירושלמי ע"ז פ"ב הל"ג כס"ע
ע"ז כט :

תני ר' נתן אומר לא שאמר ר"א משום שהתחיל בו בהיתר אלא שר"א אומר ימתין עד מוצאי שבת או עד שיצא חוץ לחצר ויגמור :

הלכה ג מתני'

[א] יין של תרומה שנתגלה ישפך ואין צריך לומר של חולין [ב] *שלשה משקין אסורים משום גילוי המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרין [ג] כמה ישהו ויהיו אסורים כדי שיבא הרחש ממקום קרוב וישתה. [ד] שיעור המים המגולין כדי שתאבד בהן המרה ר' יוסי אומר בכלים כל שהן ובקרקעות ארבעים סאה. [ה] ניקורי תאינים וענבים וקשואין והדלועין והאבטיחים והמלפפונות אפי' הם ככר אחד גדול ואחד קטן אחד תלוש ואחד מחובר כל שיש בו ליחה אסור [ו] ונשיכת הנחש אסורה מפני סכנת נפשות [ז] *המשמרת של יין אסורה משום גילוי ורבי נחמיה מתיר :

גמ' רבי יעקב בר אחא ר"ש בר בא בשם ר' חנינא יין שנתגלה ישפך ואפי' של תרומה תבשיל שבישלו במים המגולין אפילו של תרומה ישפך ואין צריך לומר של חולין א"ר יוסי מתני' אמרה כן יין של תרומה שנתגלה ישפך ואין צריך לומר של חולין חברייא בשם ר' יוחנן יין שנתגלה אסור *לשתותו ואם שיהו [ח] והחמיץ מאיליו אסור תאינים] וענבים שנקרו אסור לשהותן ואם שיהן וצמקו מאיליהן מותרות באתריה דרבי חייא רובא הוה מנקרא בתאינייא בגין דלא ייכלון חברייא והוה רבי חייא אבוי אכל מינהון ולית אסור לדעתיה הוה עובדא ואפי' כן לא אסיר לא כן תני [ט] *ראה ציפור ניקרית בתאינה ועכבר מנקרת באבטיח אסור אני אומר מקום הנקר אכלו מנטרא להין הוות. רבי יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי [י] *[כ]החד והמר והמתוק אין בו משום גילוי רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי החד והמר והמתוק אין בהן לא משום גילוי ולא משום יין נסך ר' סימון מפרש החד קונדיטון והמר פסתינון והמתוק חמרא מבשלא רבי יהושע בר זידל הוה ליה חמרא מבשלא שנתייחד ברשות גוי שאל לר' ינאי בי ר' ישמעאל א"ל לא כן אמר ר"ש בן לקיש מתוק אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך ר' ינאי ב"ר ישמעאל איבאש סלקין לגביה ר' זעירא ור' הושעיה ור' בון בר כהנא ור' חנניא חבריהון דרבנן מבקרתיה חמון לרבי יהושע בר זידל יתיב אמרין הא מרא שמועתא והא מרא עובדא אתון ושאלון ליה אמר לון רבי ינאי בי רבי ישמעאל כן אמר ר"ש בן לקיש מתוק אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך א"ל ר"ז דדילמא מה אילין דריש לקיש דהכין הכין א"ל לא לעובדא וסמכון עלוי כד נחתון קם ר' אילא עם ר' בון בר כהנא א"ל אילולי דאתון מרחמין שמועתא ולא מתניתא היא דתני ר' חייא יין מבושל של גוים למה אסור מפני שהיה מתחילתו יין חומץ של גוים מפני מה הוא אסור מפני שהיה תחילתו יין אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן [כ] *היין והחומץ של גוים שהיה מתחילתו יין ר' אימי הוה ליה אורחין אמר לון אילולי דאיתגלי חמרא מבשלא דידי הוינה משקי לכון מיניה א"ל רב ביבי איתיה ואנא שתיי אמר מאן דבעי ימות ייזול וימות גו בייתיה בר יודני איגלי קונדיטון דידיה אתא שאל לרבנן אמרין ליה אסור ולא כן א"ר יצחק בר נחמן בשם ריב"ל החד והמר והמתוק אין בהן משום גילוי [ל]רבנן דקיסרין בשם רבי חייא בר טיטס בההיא דשחיק חד

יין שנתגלה ישפך אפילו של תרומה. הגר"א ז"ל בכי"ק מחק זאת משום דמאי קמ"ל הא מתניתין הוא :

חברייא בשם ר' יוחנן יין שנתגלה אסור לשתותו. הגר"א ז"ל בכי"ק כתב להשהותו ואם שיהו והחמין מאליו מותר :

באתרי' דר"ח רובא הוו מנקרא בתאנייא בגין דלא יכלון חברייא והוי ר"ח רובא אכל מנהון ולית אסור בתמי' ומשני ידע מההוא עובדא ואפילו כן לא אסר. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דאפילו דידע דמנקרי בתאנים לא אסר להם לעשות הערמה הזאת וא"כ פריך על גוף הדין לא כן תני ראה ציפור דמ"מ יש לנו למיחש. ולפיכך מגי' ידע מהיא עובדא ולא כהגי' שלפנינו לדעתי' משום דהפי' דלדעתו הוא ע"פ דעתו ובעצתו עשו א"כ לא שייך לשון אפ"ה לא אסר להם לעשות זאת ע"כ מגי' ידע מהיא עובדא ואפ"ה לא אסר להם העובדא הזאת והמעתיק הגהות לא שם לבו שהגר"א ז"ל גורס במקום אסור אסר דהפי' דר"ח לא אסר להם לעשות כן :

לא כן אמר רשב"ל מתוק אין בו משום גילוי. גי' הגר"א ז"ל מבושל : קרינא

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פי"ב מתרומות הי"ב

כא
ב מיי' פי"א מרוצח ה"ג סמ"ג עשין עט טוש"ע יו"ד סי' קטז ס"א

כב
ג מיי' שם הי"א

כג
ד מיי' שם הי"ב

כד
ה מיי' פי"ב מהרומות הי"ג ופי"ב מרוצח הל"ב סמ"ג שם

כה
ו מיי' פי"ב מרוצח ה"ו

כו
ז מיי' פי"א שם הי"ד

כז
ח מיי' שם ה"ד

כח
ט מיי' פי"ב שם הל"ב

כט
י מיי' פי"א שם הלי"ד טור שם

ל
כ מיי' פי"א ממא"ה הי"ג סמ"ג לאוין קמט טוש"ע שם סי' קכג ס"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[כ]החד והמר והמתוק. עי' בתמים דעים ל: רהב"ד ז"ל ס' קא ועי' בחידושי הרמב"ן לע"ז דף לא :

[ל]רבנן דקיסרין בשם ר"ח בר טיטוס. בתמים דעים הגירסא בר אנטיגנוס. וכ"כ הכה"ג ביו"ד סי' קכג וכן נכון דהא לא מסקינן בשמי' וכן צריך להגיה בירושלמי א' כ"ב ה"ג ע"ש כל הסוגיא ובמש בהגהות שם :

מראה הפנים

באכילה ודקדקו הפוסקים דדוקא עוף קאמר דליכא לא פרסות ולא פרסה אבל כל מין פרסה מותר באכילה וכדכתב הרמב"ם בפ"א ממ"א בהלכה ז' ור' יונה דהכא ע"כ דס"ל כר"ם דפ"ק דבכורות בכמעתתה דסוגיא מן הטהור טהור :

רבי יהושע בר זידל הו"ל חמרא מבשלא וכו'. רוב הדינים מגילוי ויין נסך השייכים להסוגיא באתרי בפ"ב דע"ז בהלכה ג' יע"ש : אבל

תוס' הרי"ד

ובכה"ג גבי מקום אם נמצא במדידתו היתה התלה בטעות טהרותיו טמאות למפרע אפילו לר"ש ולהורי' ז"ל דבהתרי פליגי בטהרות שנעשו ע"ג למפרע מר אזיל בתר חזקה דמקוה

שנויי נוסחאות (כ"ד) של [ד"ו] לתא. (סכ"ג) לשתותו [ד"ו] לשהותו. (סכ"ד) באתריה [בכי"ר] מעשה ברתיה (סל"א) פסחינן [בכי"ר] פסתיטון. זידל [בכי"ר] גידל. (סל"ב) לא [ד"ו] ... (סל"ז) מה אילין דריש לקיש [בכי"ר] מן ריש לקיש. (על"מ) אילא [בכי"ר] אליעזר. מרחמין [בכי"ר] רחמין. (סכ"א) גוים מפני מה הוא אסור [ד"ו] גוים למה אסור. (סמ... [בכי"ר] מימות. (סמ"ו) דשחיק [בכי"ר] דמחיים.

מהר"ם די לונזנו

ברתיה דרבי חייא רובא הוה מנקרא כצ"ל : החד קונדיטון. נ"ב מכאן אתה למד דמה שאמרו יין מבושל אין בו משום גלוי ולא משום יין נסך אין זה בבישול דעלמא אלא בבשול רב עד שטעמו משתנה מטעם יין לטעם דבש וכפי מסתברא :

עמודי ירושלים

יין שנתגלה אסור לשתותו ואם שיהוי והחמיץ מאליה אסור. עי' בב"י יו"ד (סי' קט"ז) שכ' שם וז"ל וקאמר שם בירושלמי דה"ה ליין שנתגלה והחמיץ מותר עכ"ל מבואר שהיה גורס כאן מותר במקום שכתוב לפנינו אסור ועי' פר"ח שם.

עמודי ירושלים תנינא

החד המר והמתוק כו' רוקח (סי' תל"א) והמר פסתיטון ובע"ז (כ"ד ה"ג) הגי' פסינתמון ובריקח סי' תפ"ט הגי' פיסתיטון.

עין משפט נר מצוה

לא

לב

לג

מסורת הש"ס

חד לתלתא. הא דקאמר ריב"ל לעיל דקונדיטון אין בו משום גילוי מיירי בהוא שהשים בתוכו שליש אחד משחיקת סממנין בתוך שני שלישי יין דהואיל והרבה סממנין בתוכו אין הנחש שותה ממנו : קרינה. הוא יין מתוק מתולדתו וצריכה לר' יוחנן דהוה מיבעיא ליה אם יש בו משום גילוי ואתון שאלון למבושל שהיה יין טוב בתחלה בתמיה דלא כל שכן הוא שיש בו משום גילוי : איגהר ר' אבהו. מתוך הדברים נזכר רבי אבהו דבפירוש אסר ר' יוחנן למבושל שנתגלה: אם היה. אדם נכנס ויוצא בבית שיש בו יין מותר לפי שמתיראה הנחש לשתות ממנו : בר נטוזא. שם אים : גיגיתיה. גיגית היין שלו : אם היה ישן. אדם אחד אצל היין מותר שאימת ישן עליהם : דבכל אתר ר' אלעזר סמיך לר' חנינא. סומכו ומסייע ליה בכל מקום לסבריה וה"נ כוותיה ואיהו קאמר ישן מותר : הוות רחמא מצוותא סגי. היתה אוהבת הרבה לעשות מצות ולדקות ובעלה היה שונא מצות והכי הוא בהדיא בע"ז שם ופעם אחד בא עני אחד אצלה ונתנה לו לאכול : מי אכל. בעוד שהוא אוכל הרגישה בבעלה שבא והעליתה לעני בחדר עלייתה והטמינה אותו ונתנה לפני בעלה לאכול ואכל ויָשן לו בתוך האכילה ובא הנחש ואכל מזה שהוא עומד לפניו: והוה מסתכל ביה. זה העני שהוא למעלה היה רואה הכל שהנחש אכל ממה שלפניו : מן דאיתער. לאחר שניעור הבעל משנתו והיה רוצה לחזור ולאכול ממה שלפניו והתחיל זה היושב בעלייה לדבר ולהזהירו שלא יאכל מזה לפי שאכל הנחש ממנו : הדא אמרה ישן מותר. בתמיה הא חזינן דהנחש אכל כשהיה זה ישן וקשיא למ"ד ישן מותר : ברור הוה . ובע"ז גרים כריך הוה. והייתו הך כלומר הנחש הזה היה רגיל שם בבית ודוגמתו בסוף קידושין אם היו כרוכין אחריה וכן בהרבה מקומות ולפי שזה הנחש היה כרוך אחר בני הבית ורגיל עמהם היה לבו ברור ובטוח ודעתו גסה ולא היה מתפחד מזה הישן ולעולם אימא לך בעלמא אימת ישן עליהם : ואין אסור משום יחוד. וכי אין האשה אסורה משום יחוד שנתייחדה עם העני הזה בחדר העלייה : ומשני מדכתיב כי נאפו ודם בידיהם. הוי אומר החשוד על הניאוף חשוד על שפיכות דמים ומכיון שזה לא חשיד אהא שהרי הזהירו לבעל שלא יאכל ממה שאכל הנחש לא חשיד נמי על הניאוף: בערב שבת. ובע"ז גרים ערב יו"כ עם חשיכה שתה יין הרבה ונשתכר : מהו מירמתיה מן קומיהון . אם יש להעבירו מלפניהן ולטלטלו : ארפיון . הניחו להם שמשלהן הן אוכלין: שהיה מגלגל בגילוי יין. היה מלגלג באיסור גילוי ולא היה חושש לכך ודוגמתו בפ"ה דנזיר בהלכה ב' היה מגלגל בנזרו אילו גלגל וכו' : לקה בדלקת. ונלקה בחולי הדלקת מהארס מחמת שלא נזהר ושתה ממה שנתגלה וראו אותו יושב ודורש ביו"כ וצלוחית מים בידו שהולך לכך כדי להקר עצמו מתוקף החמימות שגברה עליו ואע"פ שאין לעשות כך להגן ולצנן עצמו ביוה"כ בכוס מלא מים וזה גרם לו שהיה מלגלג על הגילוי : א"ל הבי לי ואיני חושש ומריה דצומא ליקום . האדון הבורא שצוה לצום ולאכול ולשתות היום יעמוד לי שלא אנזק מזה ואעפ"כ לא הספיק לשתות ממנו דרך שתייה כ"א אחר שטעם מעט ממנו נתחלחל מחמת הארס של נחש שהיה בהיין וקמ"ל דאין סומכין על הנס במקום סכנה : ר' ירמיה שאל לר' זעירא. ובע"ז גרים מקודם לזה ר' חייא אמר אין נשאלין על הגילויים . אם אחד שואל מהו לשתות מהגילוי אין הנשאל נזקק ליה. ובתר הכי גרים ר' ירמיה שאל לר"ז . וקאמר הש"ס מריה דשמועתא ושאל ליה . כלומר ר' זעירא בעצמו הוא בעל השמועה שאין נשאלין על כך מפני המעשה שאירע לו כדלקמיה ור' ירמיה שאל ליה על הגילוי בתמיה : מתנמנם הוה ר"ז. כשהיה יושב ואוכל בלילה ובתוך כך נכבה הנר שלפניו ונתן ידו על תומנתא שם המדה מהכלי יין אשר לפניו ואמר לבני ביתו הדליקו את הנר וכשהדליקו מצא ספיפון דומה לשערה כרוך על הכלי וא"ל רשע וכי לא הוינא זהיר בך שנתתי ידי על הכלי ואלולא זה כבר היית נכנס לתוכו וא"כ בודאי ר"ז יהיה מתמיר להשואלו על הגילוי : צריכין למיחש. צריכין אנחנו לחוש ולהזהר ממה שהבריות אומרים שיש לחוש כדקחשיב ואזיל: אסור דלא מיתן בר נש פריטין גו פומא. מפני שהפרוטות יד הכל ממשמשין בהן ופעמים יש עליהן רוק יבש ממוכי שחין או זיעת האדם שהיא סם המות חוץ מזיעת הפנים כדלקמן : פיתתא. פת לחם תחת בית שחיו מפני הזיעה . ויש גורסין פיסתקא פס ידו תחת בית השחי שמא נגע בידו סם רע : ותבשילא

תורה אור

קרינא צריכה לר"י לא כ"ש יין מבושל. כן גי' הגר"א ז"ל :
הדא אמרה ישן מותר בור הוה . כן גי' הגר"א ז"ל לפי' דרצה להוכיח דישן מותר מהדין עובדא דהוה משתעי ריב"ש שהאיש הישן רצה לאכול וע"ז מדחה דז"א דבור הוה פי' ע"ה דאין בור ירא חטא :
א"ל ארפינון. הגר"א ז"ל מחק תיבת א"ל:
מעשה בחסיד אחד שהיה מגלגל. נ"ל מלגלג . כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק :

וירנו

חד לתלתא בעון קומי רבי אבהו א *יין שנתבשל שנתגלה מהו אמר לון קרינה צריכה לר' יוחנן ואתון שאלון לי לא כל שכן יין מבושל עאל שאל לרבי יצחק א"ל אסור אינהר ר' אבהו דאמר רבי יוחנן אסור רבי יעקב בר אחא ר' אימי בשם רבי אלעזר אם היה נכנס ויוצא מותר בר נטוזא איתגלי ליה גיניתיה אתא שאל לרבי בא בר ממל א"ל אם היה יוצא ונכנס מותר ר' יעקב בר אחא רבי אימי בשם רבי לעזר אם היה ישן מותר רבי חנניא ורבי יהושע בן לוי חד אמר ישן מותר וחרנא אמר ג ישן אסור ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא ומסתברא דאמר ר' חנינא ישן מותר דבכל אתר ר"א סמיך לר' חנניא ור' יוסי בן שאול משתעי אהן עובדא *חד איתתא הוות רחמנא מצוותא סגיא חד זמן סליק גבה חד מיסכן יהבת קומוי מיכול כי אכל ארגשת בעלה איסלק יהבתיה גו עיליתא יהבת קומי בעלה דייכיל אכל נם ודמך ליה אתיא חיוויא אכל מן מה דהוה קומיה והוה מסתכל ביה מן דאיתער קם בעי מיכול מן מה דהוה קומיה שרי ההוא דעיליתא מילולי ביה הדא אמרה ישן מותר בריר הוה ואין אסור משום יחוד מכיון דלא חשיד על הדא לא חשיד על הדא °כי נאפו ודם בידיהם. מעשה בטבח אחד בציפורין שהיה מאכיל ישראל נבילות וטריפות פעם אחת שתה יין בערב שבת ועלה לגג ונפל ומת והיו כלבים מלקקים בדמו אתון שאלו לר' חנינא מהו מירמיתי מן קמיהון אמר לון כתיב °ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וזה היה גוזל את הכלבים ומאכיל את ישראל אמר לון ארפונון דמדידהון. אינון אכלין מעשה בחסיד אחד שהיה *מגלגל בגילוי יין פעם אחת לקה בדלקת וראו אותו יושב ודורש ביוה"כ וצלוחית של מים בידו חד ב"נ איגלי לה גרב דחמר אזל בערובא צומא רבא למישפכיניה חמתיה חד א"ל הביה לי נשתייה א"ל לאו מגלי הוא א"ל הביה לי ומרי דצומא ליקום לא איספק משתייה עד דאיתחלחל ר' ירמיה בשם רבי חייא בר בא כל הארסין מעלין חטטין ואירום דנחש ממית ר' ירמיה שאל לר"ז מריה שמועתא שאל ליה מתנמנם היה ר' זעירא הוה יתיב אייכול והוה דמיך יהב ידיה על תומנתא ואמר לון אדלקין בוצינא אדלקון ואשכחון *שפופינא שהוא דומה לשערה כריך עלה אמר ליה רשיעא לא הוינא זהיר בך אמר רבי אמי צריכין למיחוש למה דברייתא חששין אסור ג דלא למיתן בר נש פריטין גו פומא ותבשילא

גליון הש"ס וציון ירושלים

תוס' הרי"ד

דמקום ומר אזיל בתר חזקה דאדם וכשלא נודע חסרון המקום למפרע ופליגי נמי במקום שמכל בה כהן ועבד עבודה ובאו עדים והעידו שהיה המקום חסר קודם הטבילה ר"ט אומר כשירה שעבודה מידי דהוה אבן גרושה ובן חלוצה והא קאי המשל עכ"ל ז"ל ואילולי דברי התוס' כדבריהם הקדושים ז"ל הייתי מפרש כפשוטו דפליגי במקום שספק הוא אימת נחסרה וכ"ת מאי משל הוא זה דהתם במשל אפילו נודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה למפרע אפ"ה עבודתו כשירה וכן המהרש"א ז"ל הוסיף דכן קשה נמי מבעל מום דע"כ שנודע עתה שהיה בעל מום בעת עבודה דאל"כ אימא שהאה נעשה בעל מום דאוקמים אחזקה שהיה שלם דהכא ליכא שום חזקה אחרת לומר שהיה ככר בעל מום כמו במקום דאיכא נמי חזקה להתמיר אדם זה בחזקת טמא וא"כ הוא מאי מייתי מודאי בעל מום אספק שהיה המקוה חסר ובירושלם דבתרתי פליגי הא נמי ניחא דבתרתי פליגי ומייתי מודאי אודאי ודוק עכ"ל ז"ל ונראה לפענ"ד דאתי שפיר דנתקור הא דגזה"כ גבי כהן דהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה וכן חלוצה דעבודתו כשירה אם הוא מטעם דגזה"כ הוא דהכהן הוא בכהונתו עד שעה שנתודע להעולם דהוא פסול אבל בלא ידיעה לעולם כ"ז שאין ידיעה לעולם הרי הוא כהן כשר ואפילו לאחר שנתודע להעולם דהוא למפרע בן גרושה וכן חלוצה לא נפסל הכהן רק מכאן ולהבא מזמן שידיעה לעולם או דילמא דנפסל הכהן למפרע ורק הוא גזה"כ דהפ"ס שקרבן שמקריב כשר ומרצה[או] נימא דגזה"כ הוא דהכהן כשר כ"ז שאין ידיעה לעולם ומזמן שידיעה לעולם ולהבא נפסל שפיר ניחא דר"ט ור"ע פליגי אי אזלינן בתר המטהר או בתר המתטהר דר"ט ס"ל דאזלינן בתר המטהר דהרי הוא בטהרתו עד שיודע שנפסל ור"ע ס"ל דאזלינן בתר שמתטהר דהרי הוא בטומאתו עד שיודע שטהר וע"ז אמר ר"ט ראיה לדבריו דאזלינן בתר המטהר עד שיודע לך שהוא חסר מכמלא בן גרושה וכן חלוצה דגזה"כ דאין הכהן נפסל רק משעה שנתוודע להעולם ואפילו כשנתודע להעולם על למפרע מ"מ הוא בכשרותו עד שעה שנתוודע להעולם וכן הוא גזה"כ אלמא דמלינו כתורה דאזלינן בתר המטהר דהא גבי כהן שמקריב כפרות דמחוסר כיפורים דהוא בטומאתו עד שעה שנתכפר כפרתו ולא אמרינן דטמא זה בחזקת טומאה הוא עומד לעולם הוא בטומאתו עד שיודע שטהור וקי"ל להיות טמא עד שיודע שהכהן הוא כודאי איש בן גרושה ולמה אמרינן דהכהן המטהר הוא בכשרו עד שעה שנודע שפסול

שנויי נוסחאות (ס"ג) לא כ"ש יין מבושל עאל [בכי"] כל שכן עאל. (ס"ו) את [ד"ו] עאל. (סי"ד) כי [ד"ו] מי. (ס"ו) ב"י [בכי"ר] כריך. (סי"ט) אחר [ד"ו] ליתא. (סכ"ד) וצלוחית של מים בידו [בכי"ר] וצלוחית על פיו של מים. (סכ"ה) דחמר אזל בערובא צומא רבא למשפכיניה [בכי"ר] דחמר בערובת צמא רבה אזל למשפכיני.

מהר מ די לונזאנו

הדא אמרה ישן הוה כריך הוה כצ"ל. נ"ב פירוש כרוך בסדינו היה ולא היה ניכר שהוא אדם ולכן לא נמנע הנחש מלאכול:

עמודי ירוש'ים תנינא

מעשה בטבח א'. בשו"ת בשמים ראש (סי' ס"ד) כתב דלאו להלכה אמרו ארפינן מן דידהו אכלו אלא שא"ל דרך לחות א"כ שהיתה הוראת שעה עכ"ל [וע"ש בכסא דהרסנא שכתב ואמנם השאלה שם היתה לעבור על טילטול בשבילו וזהו יולדק לפי גי' הירושלמי בע"ז אולם לפי הנוסחא דכאן שבע"ש היתה וכ"ה בא"ז י"ל דנשאל רק אם יניחום שילקקו הכלבים דמו או שיקברו אותו אולם י"ל גם לפי נוסחא זאת למה לו לספר שע"ש היתה אם לא דנכנס לשבת] וראיתי בגיון ירושלים בירושלמי ע"ז (פ"ב ה"ג) שכ' עליהם ולא ראו דברי הסג"א פנ"ה אות ט"ז שם מבואר דאסור להתעסק בקבורתו ע"ש ורמז להירושלמי כלז עכ"ל ולדעתי לק"מ דהכן אמת שכ"ה בא"ז ה' ג"ס (סי' תמ"ח) א"נ הא"ז אזיל לשיטתיה בהלכות אבילות (סי' תכ"ב) דלדעתו שאדם שהוא בעל עבירות אסור להתעסק בקבורתו ולמד כן מהירושלמי הנז אולם לדידן דקיי"ע כדעת הרשב"א בתשובותיו שס"ע שצריך לקברו וכמ"ש בשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' שמ"א) וכ"ד הבשמים ראש א"כ לק"מ:

ותבשילא תותי ערסא פיתא תחות שיחיא מיצא סכינא גו פוגלא סכינא גו אתרוגא אמר רבי יוסי בי רבי בון [א] כל זיעא דנפקא מבר נש סם המות הוא חוץ מזיעת הפנים כד שאלון לרבי יונתן א"ל ערבא דו נפשך אנא אמר רבי ינאי אין קטא קטא שיחור ואין אובד אובד מרגלי אמר רבי שמעון בן לקיש אילו זבנת גרמך ללודין הוה מזבין להון בדמין יקרין והכא בדמין קלילין. תני [ב] *מים שנתגלו לא ירבי"ץ בהון בתוך ביתו ולא ישפכם ברשות הרבים ולא ישקה לגוי ולא ישקה מהן בהמת חבירו אבל משקה הוא בהמתו [ג] מים שנתגלו לא ישרה בהן את הטיט ולא יכבס בהן את הכלים ולא ידיח בהן קערות כוסות ותמהויין ואין צריך לומר פניו ידיו ורגליו אחרים אמרו לא אסרו אלא מקום סירטא פניו כסירטא הם ראשי אצבעות ידיו ורגליו כסירטא הם *מים שנתגלו לא יגבל בהן את העיסה רבי נחמיה אמר אפייה מותר מפני שאירס נחש כלה באור רבי סימן בשם רבי יהושע בן לוי אמר בשאינה נופלת אבל אם היתה נופלת אסור הכל מודים במים שהוחמו שאסור מה בין פת מה בין חמים כאן האור שולט וכאן אין האור שולט כאן הכלי מפסיק וכאן אין הכלי מפסיק שמואל אמר מה יעשה לי רשע זה אין אני שותה אלא חמין מילתיה אמר צונן שנעשו חמין מותרין אמר רבי חנינא רשע זה דעתו נקייה ואינו שותה חמין שנעשו צונן מילתיה אמרה חמין ונעשו צונן מותרים רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין זה בין זה אסור מתניתא מסייע לרבי יוחנן חמין [ד] כל זמן שמעלין הבל הרי אלו מותרים אבל מים המגולין אע"פ שמחממן הרי אלו אסורים [ה] מי כבשין ומי שלקות ומי תורמסין הרי אלו מותרים [ו] מים שהדיח בהן כבשין ושלקות ותורמסין הרי אלו אסורים הדיח בהן ענבים ואובשין לחולה אסור: *המשמרת של יין רבי נחמיה אומר אם היתה פקוקה מלמעלה אע"פ שהיא פתוחה מלמטן ר' יהודה אומר אם היתה התחתונה מכוסה אע"פ שהעליון מגולה מותר מפני שאירס נחש עומד כסבכה ועמד מלמעלן א"ר לעזר בשלא טרף אבל אם טרף אסור *לגין בתיקו [ז] מותר מכוסה ואינו פקוק אסור פקוק ואינו מכוסה אם היה פקקו חוץ מותר תרין אמוראין חד אמר כדי שינטל בפיקקו והרנא אמר כדי שלא יכנס לתוכו ראש הכרכר אמר רבי בא מאן דעבד טבאות פקיק לה ומכסה [ח] לה לגין שהניחו בשידה תיבה ומגדל ושכחו וחזר ומוצאו אסור בדק ואחר כך הניחו מותר חד עובדא אתא קומי רבי בחד דהמתיה מגלי ומכסי אמר מפני רשע זה ניקלקל את הכיסויין א"ר מנא לא מסתברא דלא ההיא עובדא דההוא

פני משה

ותבשילא תותי ערסא. שמא יפול לתוכו דבר המזיק. א"נ מפני רוח רעה ששורה עליהן: מיצא סכינא. וכן לתחוב הסכין תוך הגלון או תוך האתרוג ולהניחו שמא יפול אדם על חודו: אין קטא קטא שיחור. כך היה משיב ר' ינאי להרוצים להכניס עצמן בספק סכנה אם תחטוב חוטב אתה את הפחם ואם תאבד אובד אתה את המרגלית ומשל הוא כלומר ודבר מה יעלה בידך ולמה לך בשביל דבר מועט להכניס עצמך לספק איבוד נפש. ולחטוב עלים תרגום ירושלמי למיקטב קיסין: ר"ל. היה אומר אם מכרת עצמך ללודין. הם הלודיים האוכלין בשר האדם בדמים יקרים היית מוכר עצמך ועכשיו למה לך למכור עצמך בדמים קלים ומועטים ובשביל דבר מועט לא תסכן נפשך: תני. בתוספתא פ"ז: לא ירבץ בהן. להשכיב את האבק שלא יעלה: ולא ישפכם ברה"ר. שמא יעבור אדם עליהן יחף ויעמוד הארס בין קשרי אצבעותיו וכיון שנוקב את הבשר שוב אין לו רפואה: לא אסרו אלא מקום סירטא. מקום שיש בו סדקים ובקעים. ופריך פניו בסירטא הם בתמיה מה יש סדקים בפנים עצמו וקאמר דראש אצבעות ידים ורגלים קאמרי דכסירטא הן בין אצבע לאצבע וכן בתוך הכף יש סדקים: בשאינה נופלת. בשאין הפת עושה ניפולין אבל אם הוא עושה ניפולין שנפרדת לחתיכות חתיכות יש חשש שעדיין הארס בתוכה ולפיכך היא מתפרדת לחתיכות: כאן האור שולט. בפת שום האור שולט ומחמת זה כלה הארס וכן אין כלי מפסיק בין פת להתנור. אבל במים שהוחמו אין האור שולט במים עצמן והכלי הוא מפסיק בין מים להאש: מה יעשה לי הרשע. הנחש הזה שאין אני שותה אלא חמין וס"ל דבחמין אין שום חשש וכדמסיק דמילתיה דשמואל אמרה כלומר דשמעינן ממילתיה דצונן שנעשו חמין מותר דאין חשש שמא שתה מהן כשהיו צונן דא"כ היה ניכר כשהוחמו שהיו נשתנין מחמת הארס השוקע למטה: רשע זה דעתו נקיה. ומריח מה שהוא שותה ואם הן חמין שנצטננו אינו שותה מהן ושמעינן ממילתיה דר' חנינא דחמין שנעשו צונן מותרין דכשנצטננו דעתו נקיה ואינו שותה וכשהן חמין מסתמא אינו שותה מהן: בין זה ובין זה אסור. דלעולם חוששין וכדתנינן בתוספתא שם דמסייע ליה לר' יוחנן דחמין דוקא כל זמן שמעלין הבל אינו שותה מהן ואח"כ שותה ודלא כר' חנינא וכן שנינו שם דמים המגולין אע"פ שמחממן אסורין ודלא כשמואל: מי כבשים וכו'. המים שנכבשו בהן מותרין שאין שותה מהן ואם לא כבש אלא הדיח בהן שותה והרי אלו אסורין: ואובשין. מל' באושים: אסור. ובתוספתא גרים אין בהן משום גילוי: המשמרת של יין. שמשימים על הכלי לסנן בו את היין דתנינן לקמן במתני' דר' נחמיה מתיר משום גילוי ומפרש בברייתא אליבא דר' נחמיה דאם היתה פקוקה מלמעלה במקום שסופכין בה היין אע"פ שמלמטה היא פתוחה שאינה נוגעת בכלי שלמטה אלא היא תלויה אפ"ה אין בה משום גילוי: ר' יהודה אומר אם היתה התחתונה מכוסה. כלי התחתון שנשפך היין לתוכו הוא מכוסה שנתן המשמרת עליו אע"פ שהעליון של המשמרת מגולה מותר מפני שארס הנחש עומד כסבכה שהיא למעלה כך הוא לף ועומד מלמעלן ואינו בא לתוך כלי התחתון שמסננין לתוכו: א"ר אלעזר בשלא טרף. את היין שבמשמרת אבל אם טרף ועירבו אסור מפני שהארס נתערב בו: לגין בתיקו. לגין של יין שהוא נתון בתיק שלו מותר דאין כאן חשש שישתה הנחש ממנו כיון שהוא טמון בהתיק ומשום סיפא נקט לה: מכוסה. אם הלגין הוא חוץ מהתיק ומכוסה בכיסוי כל דהו ואינו פקוק בתוכו אסור דחיישינן שהסיר הנחש המכסה ושתה ממנו וכדלקמן דהמתיה מגלי ומכסי: פקוק ואינו מכוסה. שאין הכיסוי עליו אלא פקוק בפקק בתוכו: אם היה פקקו חוץ. שנראה מבחוץ שהוא גבוה ובולט מותר דכשרואה הנחש הפקק אינו בא לשתות ממנו א"נ חוץ מל' חגיגה ודבוק וכך הוא בתוספתא פ"ז ואם היה פקק חן בה ה"ז מותר ודוקא אם הוא חזק כדמפרש ואזיל דתרין אמוראין פליגי ביה: חד אמר. אם הוא פקוק בחוזק ודוחק כל כך כדי שינטל הלגין בפיקקו דאי לאו הכי חוששין שמא שתה מן היין שלמעלה שבין הפקק ובין שפת הכלי ואידך אמר שיהא פקוק כדי שלא יכנס לתוכו בין הפקק ושפת הכלי ראש הכרכר של אורג שהוא דק ואינו צריך שינטל בפקקו: מאן דעבד טבאות. מי שהוא רוצה ליזהר ולעשות יותר בטוב פקיק להכלי ומכסה ג"כ מלמעלה: לגין של יין שהניחו בשיד' תיבה ומגדל. ולא בדקו בתחלה שם באותו שידה וכו' ושכחו שם וחזר ומלאו אע"פ שהיה בשידה וכו' אסור דשמא יש בו נחש מקודם שהניחו שם: בדקו. וראה שהוא נקי ואין בו כלום ואח"כ הניחו מותר ולא חיישינן שמא בא הנחש וחזר ויצא משם: בחד דחמתיה מגלה ומכסי. אחד היה רואה שהנחש מגלה הכלי ומכסה אותו ובא מעשה לפני רבי ואמר וכי מפני רשע זה שעשה כן נקלקל את תיקון הכסויין ולחוש שמא גם שאר הנחשים יעשו כזה. א"כ בניחותא אמר דעכשיו מפני רשע זה נקלקל את תיקון הכסויין שלא לסמוך עליהן והשתא שייך שפיר הא דר' מנא אבתריה: לא מסתברא דלא ההיא עובדא דהוא

מסורת הש"ס

פ"ז ג וש"נ

תוספתא פ"ז כאן.

ב"ק קטו.

תוספתא פ"ז.

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פי"ב מרוצח ה"ד טוש"ע יו"ד סי' קטז ס"ד

לה
ב מיי' פי"א שם הט"ו

לו
ג מיי' שם הט"ז

לז
ד מיי' שם ה"ח

לח
ה ו מיי' שם ה"ט

לט
ז ח מיי' שם ה"ג

מראה הפנים

אבל משקה הוא בהמתו. ובבבלי פ"ב דע"ז (דף ל) פריך והתניא לא לבהמתו ולא לבהמת חבירו ומשני כי תניא דלבר"יתו בדי הויא לבורכתא הכי דחבריה נמי דחבריה כמים דידיה נמי כמיה הדר ג. דחבריה נמי הדר ברי זמנין דבעי לזבונה ומפסיד ליה מיניה. והרמב"ם בפ' י"ג מהלכ' רוצח ושמירת נפש בהלכה ט"ו שהם וכתב אבל משקה אותן לחתול וכ"מ נתן טעם משום דהשתא אין דרך למכור החתול ולדעתי נראה דלא היה כל זה בגירסת הרמב"ם מאי הכי דחבריה וכו' דהא אין דרך להשקות לחתול דחבריה בביתו אלא דהחתול דחבריה הוא שותה ממה שסופך בר"ה וכבר הכי לא ישפכם לר"ה וא"כ קושיא דחבריה נמי מעיקרא לק"מ ומשקה אותן לחתול שלו קאמר ובענין מקום סירטא קתני התם לאחרים דממעטי גב היד וגב הרגל ורומני דאפי ומה דמתמה הכא שייכו נמי ברומני דאפי דלא הוי מקום סירטא: **מתניתא** מסייעא לר' יוחנן וכו'. כ"פ הרמב"ם שם בהלכה ח' והשאר הכל מבואר ומבין הפלוגתא דלקמן בטעם שאסרו חלב הנכרי מבואר בע"ז שם: **הדיח** בהן ענבים ואובשין לחולה אסור. וכ"פ הרמב"ם שם בהלכה ט' ודלא כגי' שבתוספתא והטעם דכשמדיח בהן ליתן איזה דבר לחולה מסתמא ממסר ות ט

תוס' הרי"ד

הפסול ולמה לא אמרינן לסיפך דהטמא הוא בטומאתו עד שנודע לו כשרות הכהן ודאי וילפינן מזה לכל התורה כולה דאזלינן בתר המעשה ולא בתר המתפסר דנבי דבזה לא דמי מקום לכהן

שנויי נוסחאות (ס"ו) קטא קטא [בכי"ר] קניא קניא. (ס"ח) ללודין [ד"ו] ללודנין. (סל"ו) ר' נחמיה [בכי"ר] ר' יהודה. (סל"ז) ר' יהודה [בכי"ר] ר' נחמיה. (סל"ט) ועמד מלמעלן [בכי"ר] ועומד מל-עלה.

עין משפט נר מצוה

מ
א מיי' פי"ג ממ"א ה"ס סמ"ג עשין טוש"ע יו"ד סי' קטו ס"א

מא
ב מיי' פי"א מרוצח ה"ס סמ"ג עשין כט טוש"ע שם סי' קטו

מב
ג מיי' שם ה"י"ג וע' בכ"מ

מג
ד מיי' שם ה"א

מד
ה ו מיי' שם ה"ח סמ"ג שם עוד שם

גליון הש"ס וציון ירושלים

בחמשה משקין אין בהם משום גילוי. ע' ברמב"ם ז"ל פי"א מרוצח ה"ו וע' בכס"מ שם ובפר"ח סי' קטו בשארין בכולן כל דיני גילוי בבבלי וירושלמי ההלכה: מאוזן חבית ולפיה וכו'. ע' בתוס' בחולין דף י' ובסמ"ג וע' בכס"ג ביו"ד סי' קטז בהגהות ב"י אות ה ובפר"ח שם:

מסורת הש"ס

ירושלמי שבת פ"א הל"ד כה"ע. ע"ז פ"ב הל"ח כה"ע. ע"ז לט: ע"ז ל: תוספתא פ"ז ושם חולין שם:

דדהוא אסור א"ר ירמיה *חלב של גוי למה אסור מפני תערובת בהמה טמאה *ותנינן [א] עומד הוא גוי וחולב בעדר וישראל עומד על גביו ואינו חושש רבא בשם רב יהודא ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי חלב של גוי למה הוא אסור מפני הגילוי ויעמיד א"ר שמואל בר רב יצחק מפני האירס העומד בין הנקבים *ג' אירסין הן ארס שוקע וארס צף וארס עומד כסבכה מלמעלה ביומוי דרבי ירמיה אתגליין גיגייתא דסדרא רבא שתון קדמיין ולא מייתון אחריין ומייתון אני אומר ארס שוקע היה פעליא הוון בחקלא איתגליין קולתא דמיא ואישתון מינה קדמיין ולא מייתון אחריין ומייתון אני אימר ארס שוקע היה ותני כן [ב] *חבית שנתגלתה וכן אבטיח שניקר ואכלו ושתו ראשונים לא יאכלו וישתו אחרונים אני אומר ארס שוקע הוא יין שנתגלה ושתו ממנו [י'] בני אדם אסור לוכל ולשתות אחריהן אני אומר ארס שוקע הוא *[ה]חמשה משקין אין בהן משום גילוי הציר והמוריים והחומץ והשמן והדבש ר"ש אוסר בדבש מודים חכמים לר"ש כשראו אותו נוקר רבי חיננא בר פפא הוות בידיה צלוחית דדבש מיגלייא לא אספיק מישאל עד דמפעפעת בידיה רב ושמואל תרויהון אמרין ניתנה רשות לארץ לבקע מפניו ולא ניתנה רשות לכלי לבקע מפניו רבי חייא רבא ור"ש ברבי הוון יתבין בחד בית אזלין מרמרין אמרין אפשר דהוא מתחמי הכא ואיתחמי אמרין ברוך הוא שבחר בהן בחכמים שאמרו ניתנה רשות לארץ לבקע מפניו ולא ניתנה רשות לכלי לבקע מפניו ר' ינאי הוה מידחל מיניה סגין והוה יהב ערסיה על ארבעה מרושין דמיין חד זמן פשט ידיה ואשכחיה גביה אמר ארימון מיניה °שומר פתאים ה' וכמה הוא שיעור נקב ר' יעקב בר אחא בשם ר"ח מחוי בה הכין אמר ראש אצבעי קטנה ר' יעקב בר אחא ר"ש בר ווא בשם ריב"ל עד כדי שלא תכנס [ג] ראש אצבע קטנה לתוכה של תינוק בן יומו ואפי' פחות מיכן הוא עליל אלא דלא ידע דו נפיק לא עליל הדין סלטא אפילו קטן כמה אסור דהוא עליל בהדא ונפק בהדא הדא סלקותא אפילו היא תלויה כמה אסורה דהוא משתלשל: איזה מקום קרוב אמר ר' שמואל [ד] [ה]מאוזן חבית ולפיה. ולא חמי ליה א"ר חנינא *מין קטן הוא ושפיפון שמו והוא דומה לשערה: תני המים בקרקעות ארבעים סאה ר' נחמיה אמר כדי שתהא חבית שיחין מתמלא מהן היין בין בכלים בין בקרקעות כל שהוא היין [ה] כל זמן שהוא תוסס אין בו משום גילוי כמה תוסס [י] עד שלשה ימים ומעשה שמצאו נחש בצד

דדהוא אסיר. כלומר ואמאי נחמיר בכולן וכי לא מסתברא אלא'האי עובדא של זה הוא דאסיר שראוהו עושה כך אבל לא בשביל זה נקלקל את הכיסויין בעלמא דסתם נחשים אין דרכן לכסות כ"א לגלות אותן: א"ר ירמיה חלב של גוי וכו'. גרסי' להא בפ"ב דע"ז בהלכה ח' אמתניתין חלב שחלב נכרי וכו' דפליגי בטעמא למה הוא אסור: מפני תערובת. של חלב בהמה טמאה ולא משום חשש גילוי וכהאי דתנינן בתוספתא דע"ז פ"ה עומד הוא נכרי וכו' והתם גרים ישראל יושב בעדרו והנכרי חולב ומביא לו ואינו חושש וכן הוא בע"ז וגי' זו נראה טפי דס"מ דאין החשש אלא משום תערובת חלב טמא וכשישראל יושב בעדר סגי שרואה שאין שם בהמה טמאה ואע"פ שאינו רואה אם לא נתגלה: רבא וכו'. פליג דהחשש הוא משום גילוי שאין הנכרים נזהרין בו: ויעמיד. החלב ואם יש בו ארס הנחש אינו נקפא. ומשני מפני הארס שעומד בין הנקבים של הגבינה ואינו ניכר: שלשה ארסין הן וכו'. והתם בע"ז מפרש לה של זקן צף הוא מלמעלה ושל בחור שהוא חזק וכובד בו שוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של הכלי ושל בינוני עומד כסבכה מלמעלה ואינו צף ממש: גוגייתה דסדרא רובה. גיגית יין שהיה לאנשי ביהמ"ד הגדול ושתו הראשונים ממנו ולא מתו והאחרונים שתו ומתו וקאמר שאני אומר ארס שוקע היה ולפיכך לא הזיק להראשונים וכן בהאי עובדא דפועלים בחקלא וכו' וכן הוא בע"ז: ותני. בתוס' דמכלתין פ"ז כן: חמשה משקין וכו'. בתוספתא שם: מודים חכמים. לר"ש בשראו אותו נוקר אם ראו הדבש שהוא נקור בנקירות נקירות חוששין שמא אכל הנחש ממנו והוא הנוקר: ולא הספיק לשאול. אם יש בו חשש גילוי עד דפעפעת הצלוחית ונבקע בידו מפני הארס א"נ שמאליה נשברה כדי שלא יבא לידי ספק גילוי: ניתנה רשות לארץ לבקע מפניו. כלומר דרך הנחש והוא ממין הקטן כדלקמן ושפיפון שמו והוא בולע בארץ וחוזר לחורו וכשרוצה לצאת נבקע הקרקע מפניו ויוצא אבל אם הוא על הכלי לא ניתנה רשות לבקע מפניו כלומר שאין דרכו שיהא נבלע בתוך הכלי כדי לשתות ולחזור ולצאת שלא ניתן לו רשות לזה כ"א דוקא כשהכלי מגולה שותה ממנה ולפיכך מהני כשהיא מכוסה: יתבין בחד בית אזלי מרמרין. והלכו בתוכו על אבני מרמרא שהיה הבית רצוף בהן ואמרו אם אפשר הוא שיהא נראה אותו הנחש כאן ולבקוע הקרקע של מרמרא ולהכי איתחמי ואמרו ברוך הוא שבחר בהן בחכמים ובדבריהם: הוה מידחיל מניה סגין. היה מתפחד הרבה מפניו לפי שהוא קטן כשערה ואינו נראה וה"ה נותן מטתו על ארבעה מזרקי מים לארבע רגליה שלא יוכל לבא אצלו ופעם אחת פשט ידיו ומצאו אצלו וצעק ואמר הרימו אותו ממני שומר פתאים ה' שלא הזיק אותי: וכמה הוא שיעור נקב. סיפא דהתוספתא דלעיל הי"א בדקו לשידה תיבה ומגדל וא"כ הניחו מותר ומסיים שם ואם היה בהן נקב אסור ומפרש וכמה היא שיעור הנקב: מחוי ביה הכין. הראה בראש אצבע קטנה שלו ואמר כך הוא השיעור כדי ראש אצבעי קטנה: של תינוק בן יומו. שאפי' הנקב קטן כל כך יכול הוא להכנס וכדמסיים ואזיל שאפי' בפחות מיכן הוא יכול ליכנס לפי שאותו המין נחש הוא כשערה כדלקמן: אלא דלא ידע דהוא נפק לא עליל. כלומר אלא כל זמן שאין לו ריוח מועט בנקב שיוכל לצאת משם אינו נכנס ולפיכך אין חוששין אם הנקב הוא בפחות משיעור הזה: הדין סלתא. של קטנה ובה איזה דבר שיש בו חשש כגון אבטיח וכיוצא בו חוששין ואפי' הנקב קטן כמה אסור מפני שהנחש רואה בו נקבים נקבים ויכול ליכנס בזה ויוצא בזה ולפיכך נכנס שם: הדא סלקותא. הוא ג"כ סל ותולין אותו על היתד ונקרא סלקותא ואפי' הוא תלוי וגבוה כמה אסור דהנחש משתלשל מלמעלה ויורד ונכנס בתוכו: איזהו מקום קרוב. דקתני במתני' כדי שיבא ממקום קרוב: מאוזן חבית ולפיה. חבית לאו דוקא אלא כד או איזה כלי וכדי שיעור מאוזן הכלי ולפיו הוא מקום קרוב דשמא הוא תחת אוזן הכלי ואם שהה מגולה כל כך אסור: ולא חמי ליה. בתמיה וכי אינו יכול לראותו אם הוא תחת אוזן הכלי ומשני ר' חנינא מין קטן הוא וכו' ואינו נראה כל כך ומפני אותו המין הקטן הוא דחששו:

הלכה ו מתני'

שיעור המים המגולין. שיש בהן לחוש משום גילוי: עד כדי שתאבד בהן המרה. שאם היו מרובין שאין המרה והוא ארס של הנחש ניכר בהן ונאבד אין בהן משום גילוי: ר' יוסי אומר בכלים כל שהן. ואפי' הן מרובין אסורין משום גילוי ובקרקעות עד ארבעים סאה יש בהן משום גילוי ויותר מכאן מתבטל בהן הארס ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' תני. בתוספתא פ"ז: כדי שתהא חבית שיחין. והוא של שיטין ובתוספתא גרים חבית של שיטין ומסיים שם להא דלקמן א"ז. המעין כל זמן שהוא מושך אין בו משום גילוי. ואפילו כל שהוא: היין וכו'. הכל מודים דאין בו חילוק ובין בכלים ובין בקרקעות כל שהוא ניכר בו הארס יש בו משום גילוי: תוסס. אין הנחש שותה ממנו:

בלד

תוס' הרי"ד

לכהן שנמצא בן גרושה ובן חלוצה דבכן גרושה ובן חלוצה אפילו דהוא למפרע מ"מ אינו נפסל טרם שידיעה לעולם ובמקוה שנמצא חסר למפרע ע"י עדים היא פסולה למפרע וזה לא מצינן למילף מקוה מכהן בנמצא בן גרושה ובן חלוצה דהתם גזה"כ ותידוש הוא אבל זאת מצינן שפיר למילף מקוה מכהן בזה דאזלינן בתר המטהר דהמטהר בחזקתו עד שיודע פסולו בבירור ולא דהמתטהר בטומאתו עד שיודע טהרתו בבירור וי"א אלא דאזלינן בתר חזקת המטהר דאי ס"ד במקוה אזלינן בתר חזקת המתטהר והיא מבטל' חזקת המטהר אלא דהוא בטומאתו עד שיודע בבירור שטהרתו ולא מפני חזקה דמקוה כמו כן הי"ל לסיות גבי כיסוי הכלי אם ניתנה רשות להבקע לפניו לכך מסיימין ולא

מראה הפנים

ואינו שותה בהן כדי שישתנו טעמן בשביל כך והלכך אסורין משום גילוי:

אמר ר' חנינא מין קטן הוא וכו'. ובבבלי פ"ק דחולין (דף י') פריך נמי והא קחזי ליה אלא אימא כדי שישתה ויחזור לחורו והתוס' מביאין שם בירושלמי מתרץ כחוט השערה ושפיפון שמו ורשות ניתנה לקרקע וכו'. כוונתם במה שהביאו כאן להא דקאמר לעיל ורשות ניתנה וכו' ולכאורה אין שייכות לזה להאי שינויא אלא דמתרצין להא דמבעי התם ויחזור לחורו דקשה א"כ נמא דצריך לשיעורין דפעמים שחורו הוא רחוק ופעמים שהוא קרוב לפיכך מביאין להא דקאמר לעיל רשות ניתנה לארץ לבקע מפניו וא"כ כל מקום מקומו הוא שיכול לחזור לחורו וכדי שלא תקשי דלפ"ז מאי מהני ניתנה רשות לכלי להבקע מלפניו כדפרישית בפנים:

פד

שנויי נוסחאות (ס"י) רבא [ד"ו] רובא. (סי"ב) בחקלא [וד"ו] בחלא [ובכי"ר] בחלקה. (סכ"ו) רבא [ד"ו] רבה. (סכ"ז) אזלין מ־מרין [בכי"ר] אילו מרמר. (סל"ס) אמר ראש [בכי"ר] בראשי (סל"ז) תכנס ראש אצבע קטנה לתוכה של [בכי"ר] תכנס לתוכה ראש אצבע קטנה של. (סל"ט) דו [ד"ו] דהוא.

(מהר"מ די לונזאנו) פעליא הוון בחקלא אתגליא כצ"ל:

(עמודי ירושלים תנינא) מפני הגילוי עי' רא"ש ולא ראה בתוס' ע"ז (ל"ה א' ד"ה לפי) וכבר העיר בזה הש"ק שבת (פ"א ה"ד):

תורה אור

בצד הבור של יין ובא מעשה לפני ר' יהודה והתיר
א מעיין כל זמן שהוא מושך אין בו משום גילוי
א"ר ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מעשה
שירד ר' יוחנן בן נורי אצל ר' יוחנן בן ברוקא אבא
לבית שריין והראהו גיביה שלא היה בו אלא
שלושת לוגין מים והיו הגשמים מטפטפים ויורדין
וישחה ושתה ואמר כזה אין בו משום גילוי. ועד
היכן ר' מנא בר תנחום בשם רבי חנינא עד כדי
שתפוח הכרית רבי לעזר ב"ר יוסי בשם רב עד כדי
שיעשה כרגלי אווז א"ר יעקב בר אחא מכיון שהותר
מה שבשדה הותר מה שבבית תני ר' הושעיה הגילויין
נוהגין בין בארץ בין בח"ל בין בימות החמה בין
בימות הגשמים: א"ר יודא בן פזי מאן תנא
ניקורין ר"ג *דר"ג אומר אף הנחש שהוא מקיא
א"ר יונה מה אכפין מצות גבי נקורים ולא כן
תני ג *ראה צפור נוקרת בתאינה ועכבר באבטיח
הרי זה אסור אני אומר מקום הנקר אבלו ואמר
ר' בא דהוא אמר נחש חוזר ומקיא אמר ר' יונה
מה אכפת לן למצות לגבי ניקורין ולענין טריפה
ואמר ר' בא בשם רבנן ג דתמן *שחטה וחטפו
זאבים בני מיעיה כשירה שחזקת בני מעים
כושר והש לומר שמא ניקבו חזקת בני מעים
כושר והכא את אמרת הכין ד *חומר הוא בסכנת
נפשות וירדו בניקורין כרבן גמליאל *תני ר'
ליעזר אומר אוכל אדם תאנים וענבים בלילה
תהלים קטז ואינו חושש שנאמר °שומר פתאים ה': ר' יונה
בשם רב דג ניקור אסור ר' חזקיה רבי טבי
בשם רב דג ניקור חי אסור ומליח על ידי מליחה
מתחלחל מת נוטל מקום הנקר ר' יעקב בר אחא
בשם ר' חייא בר בא אבטיח שניקר שניתמסמסו
בני מיעיה אסור חד בר נש הוה טעון מלפפון
נקור ואכיל מיניה לעשרה בני נש ומיתון עברת
רירין עלוי ופסקתיה חד בר נש הוה סני קופד
דאימר חד זמן הוה אכיל קופד עבר חד ואמר
ליה דאימר הוא ואיתכלעס ומית חמרייא שרון
בפונדקיא אמרין לון הבו לן טלופחין ויהבון אמרין
לון הבו לון תינן ויהבון אמרין לון קדמייא הוון
טבין מהאילין אמרין לון שזרתיה דחויי אשכחנן
משלי כ בהון ואיתכלעסון ומיתון כתיב °ברצות ה' דרכי
איש גם אויביו ישלים אתו *ר' אומר זה הכלב
וריב"ל אומר זה הנחש רעייא הלבון חלב ואתא
חיוויא ואכל מיניה והוה כלבא מסתכל ביה כד
אתון ייכלון מישרי נבח בהון ולא אתבוננון בסופה
אכיל ומית חד בר נש עביד תום שחיק גו בייתיה
ואתא חיויא דטור ואכיל מיניה והוי חיויא דבית
מסתכל ביה אתון בני בייתיה מיכל מיניה מישרי
מתרתר עליהון עפר ולא אתבוננון וקלק גרמיה גוויה
חד

בצד הבור וכו'. ובתוספתא גרים בתוך הבור של יין דסבר דכיון דיש בו
הרבה מתבטל הארס: גיבי. גומא: כזה אין בו משום גילוי. מפני
שכשהגשמים מטפטפין אין הנחש שותה מהן: ועד היכן. שיעור הגשמים
המטפטפין: עד כדי שתפוח הכרית. מלשון תפוחים הכריתים במנחות
(דף כח) כרתי שם מקום. כלומר
שהם ירדו כ"כ עד אם הטפה
יורדת עושה כמין תפוח על המים:
עד כדי שיעשו כרגלי האווז. כדרך
הגשמים שהן נוטפין על המים טיף
אחר טיף נראו המים שהן מתפשטין
לכאן ולכאן ונעשו כרגלי האווז:
מכיון שהותר מה שבשדה. מהמים
אשר שם מחמת גשמים מנטפין
בהן הותר גם מה שבבית מה
שנמשכין לשם מהמים אשר בשדה
ואע"פ שאותן שבאים להבית אין
הגשמים מנטפין עליהן משום דכל
זמן שהגשמים מנטפין עליהן מבחוץ
אין הנחש שותה מהן אף ממה
שנמשכין להבית: הגילוין נוהגין וכו'.
כלומר כל מקום וכל זמן שהנחשים
מצויין כל ארץ וארץ לפי מקומה ושעתה
ולאפוקי במקום שאין הנחשים מצויין
דהם לא כן מאי קמ"ל:

הלכה ז מתני' ניקורי

תאנים
וענבים. שנמלא בהן נקבים נקורים:
וקישואים. קומקברו"ש ואבטיחים
מילו"ני ודילועין קורבו"ש
והמלפפונות לידרו"לי: אפי' הן ככר
וכו'. כלומר אפי' הן כשיעור ככר
אחד גדול לא יאכל מכולו: כל שיש
בו ליחה אסור. מפני שהארס
מתערב עם הליחה ומתפשט בכולה.
אבל בדבר יבש חותך את הנקור
ואוכל את השאר: ונשיכת הנחש. בהמה
שנשכה הנחש ושחטה אסורה מפני
סכנת נפשות לפי שהארס מתחלחל
בכל גופה: המשמרת של יין.
שמונחת על הכלי אע"פ שזה התחתון
מכוסה בהמשמרת אסורה משום גילוי
לפי שהארס עובר דרך המשמרת
לתוך כלי התחתון: ור' נחמיה מתיר.
דס"ל דהארס צף מלמעלה ואינו
עובר דרך המשמרת ואין הלכה כר'
נחמיה: גמ' מאן תנא ניקורין.
דחיישינן מפני ארס הנחש שהקיא
ונשאר שם: רבן גמליאל היא. דתנן
בפ"ט דפרה כל השרצים אינם פוסלים
את מי חטאת אם שתו מהן חוץ מן
החולדה מפני שהיא מלקת שלוקקת
בלשונה ומתערב הרוק שבלשונה עם
המים ר"ג אומר אף הנחש מפני שהוא
מקיא מפיו לתוך המים והשתא הא
דחיישינן בניקורין כר"ג הוא דאתיא דאלו לת"ק דלא קחשיב התם נחש לא
חיים ג"כ בניקורין משום גילוי: א"ר יונה מה אפכיי להן למצות גבי
ניקורין. בתמיה דמאי מהפכת לאהדורי לדין איסורין של מצות ולדמות
לגבי ניקורין דשאני ניקורין דסכנתא היא וחמירא סכנתא מאיסורא
וא"כ אף הת"ק דפליג התם מודה הכא גבי ניקורין: ולא כן
תני וכו'. כלומר דמייתי סייעתא למילתיה כמו דפריך אהא דר' בא
דלקמן דדחיק נפשיה לאוקמי הך ברייתא כמי כר"ג ודחי לה דלא היא אלא
ככ"ע אתיא וה"ה הכא גבי ניקורין דמתני'. ולא כן. וכי לא תנינן בתוספתא
ומייתי לה בהלכה דלעיל ראה צפור וכו' חוששין שמא במקום שנקר הנחש

אכלו וא"ר בא עלה כמי דכר"ג הוא דאתייא דהוא אמר נחש חוזר ומקיא
ואקשי ר' יונה ליה כמו דמקשי הכא מה אפכיי להן למצות גבי ניקורין:
ולענין טריפה ואמר ר' בא וכו'. כלומר ותו דטפי קשיא לר' בא גופיה
דידיה אדידיה דהא לעיל בפ"ט דברכות סוף הלכה ג' דמייתי הברייתא
לענין טריפה שחטה וגטלו הזאבים
בני מעיה כשירה אע"פ שהחזירן כשהן
נקובים ולא בדקם קודם שנטלו
ופרכינן התם וחש לומר שמא ניקבו
במקום הנקב ומשני ר' בא בשם רבנן
דתמן דטעמא משום דחזקת בני
מעיין בכשרות הן והכא את אמר הכין
בתמיה דהא למאי דמדמי איסורין
לגבי ניקורין א"כ כמו התם דאע"ג
דאיתיליד בהו ריעותא דהחזירן כשהן
נקובין אפ"ה לא חיישת בהו שמא
במקום נקב נקב ה"ה הכא גבי ניקורין
לא ניחוש שמא במקום נקר אכל
הצפור: חומר הוא וכו'. כלומר אלא
דעל כרחך ליכא לדמויי לאיסורין
דחומר הוא סכנת נפשות מבאיסורין
ולא תדחוק נמי לאוקמי המתני' כר"ג
דככ"ע אתיא וירדו בניקורין בשיטת
ר"ג דהתם ואע"ג דפליגי עליה
באיסורין משום דחמירא סכנתא
מאיסורא: דג ניקור אסור. ור' חזקיה
בשם רב מחלק דאם הוא חי אסור וכן
אם הוא מליח ע"י מליחה מתחלחל
הארס ואם הוא דג מת נוטל מקום
הניקור ואוכל השאר דאין מדרך הארס
להתפשט כשהוא בדבר מת:
שניתמסמסו בני מעיה. הן הגרעינין
שבתוכו ונקראין מעי אבטיח אסור
שניכר שמחמת הארס נתמסמסו: חד
בר נש וכו'. מייתי ראיה שכשמתחלחל
הארס מתפשט בכולו כהאי דאכיל
מניה עשרה בני אדם ומתו כולן
מחמת הרירין של הנחש שעברו בתוכו
בהמלפפון ופסקוהו וקילקלו כולו: הוה
סני קופד דאימר. היה שונא בשר הכבש
ופעם אחת אכל בשר ולא ידע שהוא
מכבש ועבר אחד וא"ל זהו בשר כבש
ונתבהל וקלה עליו כשזה גילה לו ומת
וכן חמרין היו נכנסין בפונדק א'
ובקשו שיתנו להם עדשים לאכול ונתנו
להם ובקשו עוד פעם ב' ונתנו להם
ואמרו שהראשונים היו טובים מאלו
והשיבו להם שמחמת שמלאו
בהראשונים שדרו של נחש לא רצו
ליתנם להם עוד מזה ומחמת כן
נתבהלו וקצו במה שאכלו ומתו ומייתי
להני עובדי שלפעמים כשלא ידע
האדם מה הוא אוכל אינו ניזוק אע"פ
שהוא דבר מאוס ושנאוי לו וכשמגלין
לו אז ניזוק מחמת שקלה לו בזכרו
ממנו: כתיב ברצות ה' וגו' זה הכלב. שמשלים אתו ומטיב לו וכן הנחש
כהני עובדי דלקמן: רעייא. מעשה ברועים שחלבו חלב ובא הנחש ואכל
מהחלב והכלב היה רואה לזה וכשבאו הרועים אח"כ לאכול ממנו התחיל
לנבוח בהן שיכירו וימנעו מלאכלו והן לא הבינו לזה ובסוף אכלו ומתו:
חד בר נש. עשה שומים שחוקים בתוך ביתו ובא נחש שהוא שוכן בהר
ואכל ממנו והנחש של הבית ורגיל שם היה רואה זה וכשבאו בני הבית
לאכול הנשאר התחיל מחרחר וזורק עליהם עפר סביבו וימנעו מלאכלו
והן לא הבינו והשליך הנחש עצמו לתוך השומים כדי שלא יאכלו והרי
ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו וכן מהאי עובדא דלקמיה:
חד

מראה הפנים

עד כדי שתפוח הכרית. כדפרישית והיינו נמי דקאמר רב אשי בפ"ב דע"ז והוא דעביד טיף להדי טיף טיף דכשעושה כך נראה כמין תפוח על המים או כאודך דקאמר עד שיעשו כרגלי האווז וזהו ממש כטיף להדי טיף טיף:
ולענין טריפה וכו'. בפ"ק דחולין (דף ט) שקיל וטרי בענין זה והמסקנא נמי דחמירא סכנתא מאיסורא:

תוס' הרי"ד

גבי כהן נמי דיהא המחוס' כפוכים בטומאתו עד שיודע ודאי הכשירו דכהן ולא מטעם חזקה ככהן דלא מכבי חזקה דמעיקר הגם דכהן הוא כבר עד שנודע ודאי פיסולו מ"מ אינו אלא מטעם חזקה
הבית

שנויי נוסחאות (פי"ד) ר"ג דר"ג אומר [ד"ו] ר"ג אומר. (שע"ו) אכפלן [ד"ו] אכפלן. (פי"ע) אכפת לן [ד"ו] אכפיי להן. (ש"כ) ר' אומר [ד"ו] רבי מאיר אומר.
(מהר"ם די לונזאנו) ומותן עבלת רירין. נ"ב נראה שחסר כאן: סט לן תינן. נ"ב פירוש תאנים.
(כבר לאדן) מה אכפלן פי' מה אכפת לן:

עמודי ירושלים

הגילויין נוהגין בין בארץ בין בח"ל. עי' פ"מ שכתב דמאי קמ"ל ודחק בזה. ועפר"ח יו"ד (סי' קט"ז סק"ו) שכ' דקמ"ל אע"ג דלא הויק נחש בירושלים עב"ז הגילוי נוהג ע"ש ועי' מה שכתב הברכי יוסף שם:

מסורת הש"ס
פרה פ"ט מ"ג.
חולין ט ולעיל.
שם. וירושלמי ברכות פ"ט
חולין ט:
ע"ז ל:
בד"י סגי' ר' מאיר

עין משפט נר מצוה
מה
א מיי' פי"א מרוצח ה"ג
מו
ב מיי' פי"ב שם ה"ב סמ"ג עשין עם טור יו"ד סי' קטז
מז
ג מיי' פ"ו משחיטה הי"ד סמ"ג שם סב טוש"ע שם סי' כט ס"ג
מח
ד מיי' פי"ב מרוצח ה"ג סמ"ג שם טור יו"ד שם

חד בר נש זמין חד רבן ואייתיב כלבא גביה א"ל ביזיון אנא חייב לך א"ל ר' טיבו אנא משלם ליה שביין עלון לקרתא עאל חד מינהון בעא מינסב איתתי ואכל ביציו:

הלכה ד מתני'

*חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה ר"א אומר אם היתה מונחת במקום תורפה יניחנה במקום המוצנע ואם היתה מגולה יכסנה ורבי יהושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום תורפה ואם היתה מכוסה יגלנה רבן גמליאל אומר [א] אל יחדש בה דבר. *חבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה מודה ר"א ורבי יהושע [ב] שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר' אליעזר אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו. [ג] וכן חבית של שמן שנשפכה מודה ר' אליעזר ור' יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר' אליעזר אומר תרד ותבלע ואל יבלענה בידיו. ועל זו ועל זו אמר ר' יהושע [ד] לא זו היא תרומה שאני מוזהר עליה מלטמאה אלא מלאכלה ובל תטמאה [ה] כיצד היה עובר ממקום למקום וככרות של תרומה בידו א"ל נכרי תן לי אחת מהן ואטמאה ואם לאו הרי אני מטמא את כולן ר' אליעזר אומר יטמא את כולן ואל יתן לו אחת מהן ויטמא ר' יהושע אומר יניח לפניו אחת מהן על הסלע. [ו] וכן נשים שאמרו להן גוים ע"א תנו לנו אחת מכם ונטמאה ואם לאו הרי אנו מטמאין כולכם יטמאו את כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל: **גמ'** *אמר רבי יוסי ב"ר בון מדברי שלשתן [ז] תלויה אסור לשורפה. חברייא

עין משפט נר מצוה
מט
א מיי' פי"ב מתרומות ה"ג
נ
ב ג מיי' שם ה"ד ה
נא
ד ס מיי' שם פ"ד ה ו
נב
ו מיי' פ"ט מיסורי ההורס ה"ס ס"מ"ג לאוין קסס טוש"ע יו"ד סי' קנט ס"א
נג
ז מיי' פי"ב מתרומות ה"ב

חד בר נש. הזמין לרב אחד לסעוד אצלו וכשבאו להסיב על השלחן הושיב הבעה"ב את הכלב אצל האורח וא"ל וכי בזיון אנא חייב לך שאתה מבזה אותי להושיב הכלב בצידי וא"ל רבי א"ו אלא טובה אני חייב להכלב. שעשה עמדי ואני משלם לו לעשות עמו הכבוד הזה מפני שהשבאים שחוטפין בני אדם לשביה נכנסו כאן לעיר ובא אחד מהם ורצה לקחת אשתי ובא זה הכלב ואכל את ביציו וסירסו והניחה בשלום:

הלכה ח מתני' שנולד בה ספק טומאה. כגון האי דשנינו בפ"ד דטהרות ספק משקין ליטמא טמא כילד טמא שפשט רגלו לבין משקי' טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא וטומאתן בספק במקום התורפה במקום גלוי ועומדת ליפסד שם יניחנה במקום מוצנע דקסבר ר"א שהוא מוזהר על שמירתה דכתיב את משמרת תרומתי ויש אם למקרא ובשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה דתרווייהו בעו שימור: ר' יהושע אומר וכו' יניחנה במקום התורפה. אם ירצה דקסבר יש אם למסורת ותרומתי בלא וי"ו כתיב: אל יחדש בה דבר. לא לשמרה ולא לגרום לה טומאה אלא יניחנה במקומה עד שתטמא מאליה טומאת ודאי ותשרף והלכה כרבן גמליאל:

גמ' מדברי שלשתן. נלמד דתרומה תלויה אסור לשורפה דבזה הכל שוין הן דאף ר' יהושע לא קאמר אלא יניחנה במקום התורפה כדי שתטמא טומאת ודאי דכל זמן שהיא תלויה אין לשורפה ולא לאכלה:

הלכה ט מתני' חבית. יין של תרומה שנשברה בגת העליונה והיא שנקראת עדשה שעוצרין שם את הענבים: והתחתונה. היא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו: טמאה. שיש שם חולין טמאין דחזו ליה בימי טומאתו ואם תפול

התרומה לתוכן ילך הכל לאיבוד וכגון שהחולין הן פחות ממאה ותדמע מחמת התרומה ותטמא התרומה ולא יהו ראוין כלל מכח התרומה טמאה שבתוכן: מודי ר"א ור' יהושע. אע"ג דפליג ר' יהושע בסיפא וחיים להפסד חולין מודה הוא לר"א שאם יחזור אחר כלי טהור ויכול להציל מן התרומה אפי' רביעית הלוג בטהרה יציל ואע"פ שבתוך כך שיחזור אחר כלי הטהור יפול מן התרומה לתוך החולין ויופסדו החולין מ"מ הואיל ויכול להציל ממנה רביעית שהוא דבר חשוב יציל ואל יטמאנה בידים: ואם לאו. שאין יכול להציל ממנה אפי' רביעית בטהרה שלא ימצא כלי טהור בהא הוא דפליגי: ר"א אומר תרד ותטמא מעצמה ואל יטמאנה בידיו לקבל את התרומה בידים שהידים פוסלין את התרומה לפי שאסור לטמאות את התרומה בידים ור' יהושע ס"ל דאף יטמאנה ביד כדי להציל את החולין כדקאמר לקמן לא זו התרומה שאני מוזהר מלטמאה: וכן חבית של שמן. תרומה שנשפכה וכו' ולהכי נקט בשמן שנשפכה מפני שהולכת לאיבוד דאלו נשברה ובתחתונה חולין טמאין כ"ע מודים בשמן שאם אינו יכול להציל ממנה רביעית בטהרה שאל יטמאנה בידים דאין כאן הפסד חולין מפני שהשמן ראוי להדלקה ולתקלה לא חיישינן דרמי ליה בכלי מאוס כדאמרי' לעיל ריש פ"ה כי פליגי בשל שמן שנשפכה ע"ג קרקע והולכת לאיבוד דר"א ס"ל דאם אינו יכול להציל ממנה רביעית בטהרה תרד ותבלע בקרקע ואל יבלענה בידיו ולטמאה ור' יהושע סבירא ליה דאף יציל בטומאה ובידים מה שיכול להציל כדמסיים על זו ועל זו וכו' בין שיש

פסחים כ. ע"ב
שם. וש"נ:
ירושלמי פסחי' פ"א הל"ח כס"ע.
מסורת הש"ס

חשש טומאה להחולין ובין שהולכת לאיבוד לא זו היא התרומה שאני מוזהר עליה מלטמאה: ובל תטמאה. ואיזו היא שאני מוזהר בכל תטמאה: יניח לפניו. אחת על הסלע ואל יתננה לתוך ידו כדי שלא יטמא התרומה בידים והלכה בכולהו כר' יהושע: חבריא

תוס' הרי"ד

חזקה דהא באמת הוא בן גרושה ובן חלוצה ולא היה כהן ודאי מעולם רק חזקת כהונה ועכשיו שנמצא בן גרושה ובן חלוצה למפרע והיינו נפסל למפרע לא שייך למימר דהשתא נתעלה בכהונתו והוי ודאי כהן ז"א דמהכ"ת נימא דהשתא הוא עדיף ממעיקרא דהא מעיקרא לא היה ודאי כהן אלא שהי' לו חזקה לחוד ובמאי עדיף השתא אלא ע"כ דחזקתו לא נפסל רק מכאן ולהבא אבל לא למפרע ולא איגרע חזקתו רק מכאן ולהבא אבל למפרע הרי הוא בחזקתו ואי ס"ד דחזקת טומאה דמהטהר אינו נטהר מחזקת המטהר אלא מודאי טהרה ולא מטעם חזקה הי"ל להיות בחזקת הטומאה דמחוסר כפרה ולא יטהר מחזקת כשרות דכהן עד שיודע ודאי הכשירו אלא מדמצינו גבי בן גרושה ובן חלוצה דקרבן כשר ומרצה דהוא בחזקתו ואינו נפסל אלא מכאן ולהבא והקרבן כשר מגד דהוא בחזקתו הראשונה עד שעת ידיעה ולא אמרינן דחזקת טומאה דמחוסר כפורים לא נטהר מחזקת כהונה אלא עד שנודע בבירור כהונתו אלא אזלינן בתר חזקה המטהר כ"כ במקוה לא אמרינן דחזקת טומאה דאדם לא נטהר מחזקת המקוה עד שנודע בבירור טהרתו דבאמת מקוה וכהן שוין הן רק חילוק אחד ביניהם דבכהן גזה"כ הוא דלא נהרע חזקתו עד השתא ובמקוה בלא גזה"כ לא איתרע חזקתו עד השתא וכל כחידוש דכהן דהוא דומה למקוה דהשתא הוא איתרע ועבודתו כשירה בלא חידוש אלא דכן הדין בעלמא ועפ"ז יומתק הירושלמי בסוגיא דידן ויסי' ראיה מירושלמי לדברינו דהא דכהן שנמצא בן גרושה דעבודתו כשירה לאו דאמרינן שהוא פסול למפרע רק גזה"כ דעבודתו כשירה ז"א אלא דגזה"כ דכהן הוא בחזקתו עד השתא והשתא איתרע וילפינן מהל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכי יש כהן עכשיו ואין כהן לאחר זמן אלא וכו' שנמצא בן גרושה ובן חלוצה וקרינן עליו אל הכהן אשר יהיה בימים ההם אלמא דהוא כהן על הימים ההם וכ"מ להיכא באם נימא דהוה כהן והשתא איתרע או דהוא איתרע למפרע לענין גלות דעבדי מקלט אם נימא דהוא כהן ועכשיו איתרע הוי כמו במת ותוזר למקומו ואי נימא דלא הוי כהן ונתחלל למפרע אך עבודתו כשירה מגזה"כ נמצא דהוי כנגמר דינו בלא כ"ג ואינו יוצא משם לעולם וזה הוי האיבעיא דריב"ז בשם ר"י ע"ז קאמר הפשיטות מסך ברייתא מפלוגתא דר"ט ור"ע וכדברינו דמוכח דע"כ הכהן כשר והשתא איתרע חזקתו מטעה שנודע פסולו בעולם ור"ע מסיק עוד דאין פסולו אלא בב"ד ועפ"ז מסיק א"ל יוסי זאת אומרת היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשירה עד שיופסל בב"ד פי' דלעיל מסקינן דקומץ והא"ס מקטיר דאפילו כשנתודע באמצע העבודה גומר עבודתו בזה יש כ"מ בין אם נימא דהכהן כשר ועכשיו איתרע או דהכהן פסול למפרע רק עבודתו כשירה דאי עבודתו כשירה בפ"ר גומר עבודתו אבל אי הטעם משום דאין הכהן נפסל למפרע אלא מטעה שנפסל בב"ד א"כ אם נפסל בב"ד באמצע העבודה אז אינו משלים העבודה והיינו דקאמר שעבודתו כשירה עד שיופסל בב"ד כלומר ומשנפסל בב"ד ונמצא דהכהן פסול א"כ אינו גומר העבודה ומסקינן במעתתא זו דאתר מיתת הכה"ג חוזר הרוצח לביתו ומטעה שנפסל בב"ד אז אינו גומר העבודה דהעיקר דלאו דהתמנא הכשר לעבודה אלא דרחמנא הכשר לכהן והשתא הוא דאיתרע

מראה הפנים

חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה. רש"י ז"ל פי' בפ"ק דפסחים (דף טו) כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע בה ספק לא נגע והקשה הר"ש דממ"נ אי כר"ש ספיקו טהור ואי כרה"י ספיקו טמא וכו' והאריך בזה ופי' כגון ב' חביות ברה"י ונגע שרץ באחת מהן ולא ידיע בהי מינייהו וכו' והארו נמשך הר"ב ואומר אני דלפי קושייתו קשה כמה וכמה משניות בסדר טהרות ואחת מהן שהבאתי בפנים טמא שפשט את רגלו וכו' ויקשה ג"כ הא ממ"נ ואם נאמר דספק משקין ליטמא דאמרו שם היינו מדבריהם א"כ נימא כאן נמי בספק משקין איירי ומה שהכרית הר"ש דבמתני' מדאורייתא פליגי מהא דבכורות (דף לג ע"ב) דקאמר בקראי פליגי וכו' ע"ש יתבאר לקמן וכדי שלא נאריך אומר אני דודאי לשיטתו שכתב דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא מדאורייתא וכטמאה ודאית מדאורייתא וכן היא שיטת הראב"ד ובתוס' בהרבה מקומות בהש"ס א"כ שייך כל הפלפול בזה והיה צריך להאריך כפירושו ומ"מ קשה סוגיא דפ"ד דטהרות שזכרתי אבל לפי שיטת הרמב"ם וזכרתי בכמה מקומות לייסב דבריו במה שסובר דכל ספק דאורייתא לחומרא שאמרו בכל מקום הוא מדבריהם ובין בטומאות ובין באיסורין מלבד בדבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה כמו שביאר זה בסוף פרק ט' מהלכ' טומאת מת ובריש פט"ז מהלכות א"ט כתב בהדיא כן גבי ספק טומאה ברה"י שאיסור כל הספיקות מדבריהן כמו שבארנו בהלכ' א"ב (והוא בפי"ה) ומפני מה החמירו בספק רה"י שהרי סוטה שנסתרה וכו' ולדבריו ז"ל הכל מדבריהם שלמדו מסוטה להחמיר בספק רה"י כמו שהחמירה התורה בספיקה ולשיטתו ז"ל שכל ניחא הן בכל מקום שהמצא מענין ספק טומאה ברה"י וכן כאן דפשיטא דברה"י איירי אבל עיקר הספק בעצמו כודאי טומאה מדבריהן הוא ולפיכך אין שורפין עליו את התרומה אלא שחילוק זה צריכין אנחנו לבאר כאן וממנו תלמוד בכל המקומות בענין זה דאם עיקר הטומאה הוא מאבות הטומאה שמחמירין בספיקה ושורפין את התרומה וכמו שביאר זה בפי"ג מהא"ט בהלכה י' תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאה של תורה הרי אלו נשרפין בטומאה זו כגון שנסתפק לו אם נגע באב זה או לא זה נלמד ממה דאיתמר ברפ"ד דנדה וששה ספיקות דפ"ד דטהרות שהחמירו חכמים לשרוף עליהן את התרומה שם הוא דוקא בודאי מגען וספק טומאתן ומיהו כל אלו התומרות מדבריהם הוא ואף בספק נגע באב הטומאה או לא דמה שאמר ששורפין את התרומה מדבריהם הוא שהרי כל הספיקות גופן מדבריהן הן ונתבאר לנו מכל זה דה"א לפרש ספק הטומאה דמתני' לא בספק שרץ שנגע או לא ולא באדם טמא שהוא אב הטומאה וספק נגע או לא דהא מיהא מדבריהן שורפין את התרומה ובמתני' אין שורפין וכדקאמר בהדיא בגמ' מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה אלא דאיירי באדם שהוא ראשון לטומאה וספק נגע או לא דאע"פ שטומאה מדאורייתא היא מ"מ לא החמירו לשרוף התרומה אלא בספק נגע באב הטומאה של תורה וכדלעיל וא"כ אף למה שדקדק הר"ש מהא דבכורות דבטומאה דאורייתא פליגי ניחא דהאי נמי מדאורייתא היא ולפי שאין הספק מגיעה אב הטומאה אין שורפין וכך י"ל לדעת רש"י שפי' אדם שמת היינו שהוא ראשון לטומאה ועוד דנראה דבלא"ה אין זה דקדוק מוכרח כל כך מהא דבכורות דשם בעי למימר מעיקרא על הא דפליגי בבכור שאחזו דם וכו' כמחלוקת

שינויי נוסחאות (ס"כ) היא [ד"ו] ליתא. (סכ"א) ביצד [ד"ו] ליתא. (סכ"ב) של [ד"ו] ליתא. (סכ"ג) אני [ד"ו] ליתא. (סכ"ס) ויטמא [ד"ו] ליתא. (סכ"ו) אחת מהן [ד"ו] ליתא.

מסורת הש"ס

חבריא בשם רבי לעזר חבית הראשונה כרבי יוסי והשנייה כרבי מאיר. חבריא אמרי חבית הראשונה כר' יוסי ולית ר' מאיר מודה בה והשנייה כרבי מאיר ולית ר' יוסי מודה בה אמר לון ר' יוסי חמון מה אתון מרין חבית הראשונה כר' יוסי הא כר' מאיר שורפין וכר"ש שורפין וירבו רבי מאיר ורבי שמעון על רבי יוסי וישרופו ועוד מן הדא ואנא חמי רבנן אתא עובדא קומיהון ואמרין איזיל תלי. והא אשכחן דאמר ר"ש שורפין דתנינן *מודה ר"א ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה וא"ר יוחנן ר"ש שנייה ואין תימרון לית לר"מ תלויה הא *תני תרומה תלויה וטמאה שורפין אותה בערב שבת עם חשכה דברי ר' מאיר וחכ"א בזמנה. אמר ר"ז קומי ר' מנא תפתר בתלויה שדעתו להישאל עליה א"ל כן א"ר יוסי רבן כל תלויה דאנן אמרין הכא בתלויה שאין דעתו להישאל עליה אבל דעתו להישאל עליה טהורה היא דתני *תלויה שאמר טהורה היא טמאה היא הרי זו טמאה אם אמר הריני מניחה על מנת שאשאל עליה טהורה אמר רבי יוסי ב"ר בון תפתר שנולדה לה ספק טומאה עם דמדומי חמה ולית ש"מ כלום.

ואתון

וירבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי וישרופו ועוד מן הדא ואנן חמיין רבנן. הגר"א ז"ל מחק תיבות ועוד מן הדא: וכמזיד

גליון הש"ס וציון ירושלים

זחבריא בשם ר"א. עי' ירושלמי פסחי' פ"ק ה"ח בק"ע ובפ"מ הנדפס מחדש:

פסחים יד. שם מט. תוספתא פ"ז כאן.

גמ' חבריא בשם ר' אלעזר וכו'. הך דר"מ ור' יוסי בסוף פ"ק דפסחים היא וגרסי' לכולה סוגיא שם דתנינן התם דא"ר חנינא סגן הכהנים מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה הוסיף ר"ע ואמר וכו' א"ר מאיר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח א"ר יוסי אינה היא המדה ומודים ר"א ור' יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה וכו' ופליגי התם לעיל לפרושי האי מדבריהם דקאמר ר"מ מדבריהם דמאן דחד אמר מדבריהם דר"ח סגן הכהנים ודר"ע כדלקמן וחד אמר מדבריהם דר"א ודר' יהושע דהכא והאי ריש הסוגיא אזלא אליבא דמ"ד מדבריהם דר"א ור' יהושע וכלומר מדברי ר' יהושע דס"ל הכא דיטמאנה ביד מכיון דסופה לאיבוד וה"ה נמי ששורפין הטהורה עם הטמאה בערב פסח כיון דבלא"ה לאיבוד הולכת ומאי מדבריהם ממחלוקת של ר"א ור' יהושע למדנו זה משום דהלכה כר' יהושע והיינו דקאמר הכא חבית הראשונה כלומר מתני' דלעיל חבית שנולד לה ספק טומאה שהיא נשנית ראשונה כר' יוסי וכדמפרשי חברייא להא דר' אלעזר דכר' יוסי הוא ולית ר"מ מודה בה דכך שנה ר' יהושע שיניחנה במקום התורפה אלא דר"מ אליבא דר' יהושע ס"ל הואיל ונולד לה ספק טומאה שורפין אותה וחבית שניה והיינו המתני' דהכא כר"מ אליבא דר' יהושע היא דאזלא דמכיון דסופה לאיבוד שרי לטמוייה ביד כדליף וקאמר מדבריהם למדנו ולית ר' יוסי מודה בה דס"ל אינה היא המדה ולקמיה מדייק עלה: אמר לון רבי יוסי. לחברייא והוא ר' יוסי אמורא ראו מה אתם אומרים דחבית הראשונה וזהו שנולד לה ספק טומאה כר' יוסי דפסחים היא דאזלא הא כר"מ שורפין דהא הכי קאמריתו דלית ר"מ מודה בה משום דס"ל דכל ספק טומאה בתרומה שורפין אותה והשתא קשיא דאם כר"מ שורפין וכר"ש ג"כ שורפין כדשמעינן מדלקמן א"כ וירבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי דיחיד ורבים הלכה כרבים וישרפו כל ספק טומאה בתרומה ואנן לא תנן הכי בפ"ד דטהרות דלא קחשיב שם אלא ששה ספיקות ששורפין את התרומה עליהן ספק בית הפרס וכו' ואלו שאר ספיקות תולין ולא שורפין: ועוד מן הדא. דאנן חמיין מרבנן דכי אתא עובדא קומיהון בתרומה שנולד לה ספק טומאה דאמרין להשואל איזל תלי ולא אמרין ליה זיל שרוף אלמא דנהגין כן ולא מחזקינן לה כטומאה ודאית ואמאי הא לדידכו ר"מ ור"ש תרוייהו ס"ל דלא כר' יוסי ושורפין לכל ספק טומאה בתרומה: והן אשכחן. 'כך הוא בפסחים כלומר והיכא אשכחן דא"ר שמעון שורפין בספק טומאה: דתנינן התם מודי ר"א ור' יהושע ששורפין זו לעצמה. לטהורה בע"פ ולזו לעצמה לטמאה ועל מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה בשאר ימות השנה שר"א אומר תשרף זו בעצמה וזו בעצמה משום דס"ל דמוזהר על שמירת התלויה כשם שמוזהר על הטהורה ורבי יהושע אומר שתיהן כאחת דהואיל ונולד לה ספק טומאה שוב אינו מוזהר על שמירתה: וא"ר יוחנן ר"ש שנייה. ר"ש הוא ששנה להסיפא זו במתני' דהתם וכך הוא שנוי בתוספתא פ"ק שם א"ר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על הטהורה ועל הטמאה ששורפין זו בעצמה וזו בעצמה על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה וכו' אלמא דלר"ש שורפין את התלויה דהא לדידיה מיהת כ"ע שוין בזה דלשריפה עומדת: ואין תימרון לית ליה לר"מ תלויה. זה הכל מקושית ר' יוסי לחברייא הוא כלומר וכי תימא דלעולם לית ליה לר"מ לתלויה שמותר לשורפה ור"ש יחידאה הוא בזה וכי קאמרינן דחבית הראשונה כר' יוסי ולית ר"מ מודה בה היינו לענין מה דשנינו לר' יהושע אליבא דר' יוסי דמניחה במקום התורפה דבהא לא מודה ר"מ אלא דס"ל דלר' יהושע מטמאה אותה ביד מכיון דבלאו הכי כבר נולד לה ספק טומאה כמו דאית ליה לר' יהושע בחבית שניה אבל לא לענין ששורפה בעוד שהיא תלויה: הא תני. בהדיא בתוספתא דפסחים בפ"ג גבי הא דשנינו שם ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת תרומה תלויה וטמאה שורפין אותה ע"ש עם חשיכה דברי ר"מ וחכמים אומרים בזמנה כהאי דתנינן במתני' שם לחכמים. ובתוספתא שלפנינו הגירסא תרומה טהורה וטמאה מבערין אותה מלפני השבת דברי ר"מ וכו' וזהו ממש כמתני' דהתם וגי' הש"ס היתה תרומה תלויה וכו' וכן הוא לקמן. קתני מיהת דלר"מ תרומה תלויה בשריפה היא דלא מצית למימר דהתם מטעמא דחמץ הוא ולא סגי אלא בשריפה דא"כ מ"ט דלא שרפינן לה אלא עם חשיכה ולא מקודם כדין שריפת חמץ בכל ערב פסח דכן הוא הדין בע"פ שחל להיות בשבת אלא ודאי מטעמא דבלא"ה לשריפה עומדת ומכיון שאין לה אוכלין שורפין אותה שלא תתחמץ והואיל ותרומה היא ממתינין מלשורפה עד עם חשיכה וש"מ דלר"מ נמי ס"ל דתלויה בשריפה היא והדרא קושיא לדוכתה: תפתר בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. כל"ל וכך הוא בפסחים כלומר שנתיאשו ממנה ואין דעתו לישאל על ספיקה שמחזיקה לטומאה ודאית וכיון שכן היא בשריפה כטומאה ודאית ולעולם תלויה שדעתו לישאל עליה אינה בשריפה לר"מ דהויא כטהורה דשמא יטהרו אותה: א"ל כן. נמי א"ר יוסי רבן והוא ר' יוסי רבו דר' מנא המפורש במקום אחר דכל תלויה וכו' כלומר דהדר ר' יוסי ושני נמי הכי: דתני. בתוספתא דמכילתין בפ"ז ושם הגי' מהופכת וגירסא דהכא היא עקרית: תלויה שאמר טהורה היא טמאה היא. כלומר אע"פ שיכול להיות שטהורה היא אם הייתי שואל לחכם על ספיקה אעפ"כ אני מחזיק אותה שטמאה היא שאין דעתו לישאל עליה: הרי זו טמאה. מכיון שנתייאש ממנה וכטמאה ודאית היא ודינה בשריפה: אם אמר הריני מניחה כך על מנת שאשאל עליה. על ספיקה טהורה כלומר עדיין אינה בחזקת טומאה דיכול להיות שיטהרו אותה: א"ר יוסי בר' בון. דלא לריכין להאי שינויא דחיקא דבלא"ה ל"ק מהאי דקתני דלר"מ שורפין את התלויה בע"פ שחל להיות בשבת דתיפתר שנולדה לה ספק טומאה עם דמדומי חמה ולית ש"מ כלום כלומר דהא דקתני ששורפין אותה ערב שבת עם חשיכה מיירי בכה"ג שנולד לה הספק טומאה עם שקיעת החמה ולפיכך שורף אותה מיד דאינו יכול להשהותה יותר דמחר ע"פ הוא והרי אינה ראויה לאכילה אף בשעה שמותר לאכול אבל בעלמא לעולם אימא לך דאף לר"מ אין תרומה תלויה בשריפה ואכתי ר"ש יחידאה הוא ולא קשיא מידי לחברייא:

ואתון

מראה הפנים

כמחלוקת כאן כך מחלוקת בחבית של תרומה וכו' וכדאמר נמי הכא בהסוגיא אתיא דר' יודא כר"ג וכו' אלא בהנוסחא כשהגית במקנת ודחי לה התם ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר"מ התם וכו' ועוד הכא בקראי פליגי והכא בקראי פליגי וכו' עד לבסוף דפריך למימרא דר"א סבר יש אם למקרא וכו' אלא הכא בהא קמיפלגי ר' יהושע סבר הראויה לך במור שאינה ראויה לך לא תשמור ור"א סבר הא נמי ראויה היא שמא יבא אלי'ו ויטהרנה והשתא לפי המסקנא במאי דפליגי אין אנו מוכרחין לפרש דבספק טומאה דאורייתא פליגי אלא דאפי' במדרבנן דאחר שאסרו חכמים והחמירו בספיקה כבר אינה ראויה לך היא ולא הוי בכלל שימור שאמרה התורה וכהאי דאמרינן בר"פ יוה"כ דלאחר שפסלו חכמים למבתק בקוביא לעדות הרי הוא בכלל שהר אינן ראויין להגיד ולא חיילא שבועה עליה וכיוצא בזה תמצא בהרבה מקומות בש"ס. ומיהו היכי דמפרשינן אי במדאורייתא או מדרבנן ניחא מלבד שלא יהיה כאן ספק אב הטומאה של תורה וא"כ לא מיתוקמא בספק נגיעת שרץ כאחת מהן כמבואר:

חברייא אמרי חבית הראשונה כר' יוסי וכו'. מבואר הוא היטב בפנים לכל הסוגיא והשקלא וטריא אם מדבריהם דר"מ דפסחים. מדברי ר"א ור' יהושע הוא או מדברי

תוס' הרי"ד

דאיתרע וכ"ז פשטינן לה מברייתא דר"ט ור"ע הכ"ל ומסיק עוד הדא אמרה ספק טמא ספק בעל מום עבודתו כשירה דאת מדמה לה לבן גרושה ובן חלוצה פי' כי לפ"מ שביארנו דר"ט ור"ע פליגי בספק בנתערבה המקוה ואין אנו יודעין מאיזה זמן ור"ט אזיל בתר חזקה דהמטהר ויליף לה מבן גרושה ובן חלוצה ור"ע אזיל בתר חזקת המתטהר ויליף לה מבעל מום כמו דכמלא בעל מום וספק אימת נעשה בעל מום דעבודתו פסולה דאזלינן בתר חזקת הטומאה של מחוסר כפרה או של תזקת אינו נתכפר בקרבן חטאת או של תזקת אינו שלמים ועולה אלא תולין ואינו נטהר ואינו מתכפר מחזקת התמות של הכהן עד שיודע בבירור תמימותו ועד שיודע שטהר א"כ לפ"ז מסיק בירושלמי עוד דבר חדש דממתניתין י"ל דהא דקתני ונמלא בעל מום דעבודתו פסולה דנמלא דמעיקרא היה בעל מום אבל בנמלא בעל

עין משפט נר מצוה

נד
א מיי' פ"ג מחמץ ומצה ה"ד

נה
ב מיי' פי"ב מתרומות ה"ה

נו
ג מיי' פי"א מטומאת מת ה"ח

נז
ד מיי' פ"ב מחמץ ומצה ה"ג

מסורת הש"ס
פסחים יד.
שם כ: כ"ע
תוספתא אהלות פי"ח
נעיל

ואתון אמרין חבית הראשונה כר"י ולית ר"מ מודה בה והתני במה דברים אמורים בבור שיש בו כדי להעלות אבל בבור שאין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות ואין כר"מ הא יש בו כדי להעלות הא אין בו כדי להעלות אפילו כל שהוא אסור לטמאות ועוד מן הדא דתנינן [א] *רבי יוסי אומר אינה היא המידה ולית בר נש אמר אינה אלא דהוא מודה על קדמייתא. מאי כדון *תמן התורה חסה על ממונן של ישראל והכא מה אית לך מימר והכא אינו מפסידו ממון שהוא צריך עצים לשורפה זו לעצמה וזו לעצמה [ב] להפסד מרובה חשו להפסד מועט לא חשו אמר ר' יוסי ב"ר בון תפתר כמ"ד מדברי רבי עקיבא ומדברי רבי חנינא סגן הכהנים ולית ש"מ כלום: ר' אילא ור"ז תרויהון בשם ר' יוחנן חבית הראשונה כר' יוסי והשנייה בין כר"מ בין כרבי יוסי אמר ר"ז קומי רבי מנא ולית הדא פליגא על ר"מ א"ל נאמר דלא כר"מ ונאמר דלא כרבי יוסי לפי שמצינו ר"מ שורף תלויה בכל מקום אמר רבי מנא אזלית לקיסרין שמעית חזקיה בשם רבי ירמיה ר' מאיר שורף תלויה בכל מקום ואמרית ליה בגין שהיא תלויה דבר תורה א"ל אין אנא פתר לה שנטמאה במדור של גוים מה אית לך דתני [ג] *מדור של גוים תולין רבי יוסי בי ר' יהודה אומר שורפין רבי חונא בשם ר' ירמיה ר"מ שורף תלויה בשאר ימות השנה דתני *תרומה תלויה וטמאה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי ר"מ וחכמים אומרים [ד] בזמנה וישרוף בשחרית תיפתר בשנתעצל ולא שרף תדע לך שהוא כן דלא תנינן שחרית ולא בשנתעצל ולא שרף אמר רבי אבא מרי אחוי דרבי יוסי תיפתר שנולד לה טומאה באותה שעה ולית ש"מ כלום אמר רבי יוחנן ר' יהושע ור"ש שניהן אמרו דבר אחד

א"ר

ואתון אמרין וכו'. כלומר דהדר הקשה ר' יוסי לחברייא קושיא אחריתא ואסוף דבריהם קאי הקושיא דאתון אמרין דחבית הראשונה כר' יוסי ולית ר"מ מודה בה וחבית השניה כר"מ ולית ר' יוסי מודה בה והיאך מליתו לאוקמי חבית שניה והיינו מתני' חבית שנשברה בגת עליונה והתחתונה טמאה כר"מ והא תני בברייתא עלה בד"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. כצ"ל ובהעתקת הדפוס הוחלפו התיבות בטעות. כלומר אם אין בחולין שבבור התחתונה כדי להעלות את התרומה אם תפול לתוכה שהחולין הן בפחות מק' נגד התרומה בהא פליג ר' יהושע וקסבר דיטמא ביד את התרומה כדי להציל את החולין אבל אם יש בחולין כדי להעלות את התרומה אסור לטמאות התרומה ביד אפי' כל שהוא: ואין כר"מ היא יש בה כדי להעלות היא אין בה (כך היא בפסחים) להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. בתמיה דאי כר"מ מוקמית לה הא לדידיה לעולם מותר לטמאות ביד היכא דבלא"ה התרומה הולכת לאיבוד כדקאמר התם שורפין את התרומה טהורה עם הטמאה בע"פ ומאי האי דמחלק בברייתא אליבא דרבי יהושע הא לדידכו יליף ר"מ מדברי ר' יהושע דמתני' דלעולם מותר לטמאות ביד בכה"ג: ועוד. קשיא לדידכו דאמריתו חבית שניה כר"מ ולית ר' יוסי מודה בה מן הדא דתנינן התם דמהדר ליה ר' יוסי לר"מ אינה היא מידה ולית בר נש אמר אינה אלא דהוא מודי על קדמייתא דהא משמע דהאי דקאמרת הכא אינה היא המדה דהתם בתרומות מכלל דר' יוסי מודה בהאי קדמייתא והיינו דהכא בתרומות ומשום דלא דמיא לה ההיא דפסחים כדמפרש לקמיה והשתא קשיא עלייכו למאי דאמריתו ד'ית ר' יוסי מודה בה בהאי מתני' דהכא: מאי כדון. השתא מפרש לה ומ"ט אינה היא המידה לר' יוסי וקאמר דשאני תמן והיינו הא דהכא בתרומות שהתורה חסה על ממונן של ישראל שאם תפול התרומה לתוך החולין טמאין תטמא התרומה ויודמעו החולין ויופסדו לגמרי דלא חזו ליה אף בימי טומאתו מחמת התרומה שנדמעת בתוכן אבל הכא בתרומה טהורה בע"פ מה אית לך מימר דמה הפסד יהיה לו אם ישרוף אותה בפני עצמה ולפיכך קאמר ר' יוסי אינה היא המידה ופריך והכא נמי וכי אינו מפסידו ממון אם הוא צריך עצים לשרוף לכאו"א בפ"ע ומשני דלהפסד מרובה הוא חשו להפסד מועט לא חשו מידי: א"ר יוסי בר' בון. דמהכא לא תיקשי מידי לחברייא דהכי קאמרי דסברת ר' יהושע במתני' דהכא היא כר"מ דכל היכא דהולכת לאיבוד שרי לטמוייה ביד ולא כר' יוסי דמשמע לדידיה דס"ל דאפי' בכה"ג אסור לטמאות ביד והא דדייקת מדקא"ר יוסי אינה היא המדה מכלל דמודה במתני' דהכא הא ליתא דתיפתר כהאי מ"ד דהתם לעיל דמפרש מאי מדבריהם דקא"ר מאיר מדברי ר"ח סגן הכהנים ומדברי ר"ע דהתם קאמר והשתא לית ש"מ כלום להכריח מדקאמר ר' יוסי אינה היא המידה דס"ל כהאי דהכא דלעולם לא ס"ל וכדאמרן ואינה היא המידה דקאמר אהא דבעי ר"מ למילף מדברי ר"ח ומדברי ר"ע קאי וכדקתני בתוספתא שם א"ר יוסי אין הנידון זה דומה לראיה בשר שנטמא בולד הטומאה עם בשר שנטמא באב הטומאה שניהן טמאין אלא שזה טמא טומאה חמורה וזה טומאה קלה וכן שמן שנפסל בטבול יום וכו' והיאך אני אומר

שהתלויה נשרפת עם הטמאה נמלא זו מטמאתה: ר' אילא ור' זעירא. לא אמרי כהא דחברייא בשם ר' אלעזר אלא תריהון בשם ר' יוחנן אמרין דודאי חבית הראשונה כר' יוסי היא כדאמרי לעיל אבל חבית השנייה והיא מתני' דהכא אתייא בין כר"מ ובין כר' יוסי הכי א"ר יוחנן ור' זעירא מדייק עלה: ולית הדא פליגא על ר' יוסי. כצ"ל וכך הוא בפסחים בתמיה והא לר' יוסי אסור לטמאות ביד ומתני' אליבא דר' יהושע דהלכתא כותיה שרי: א"ל נאמר דלא כר"מ ונאמר דלא כר' יוסי. כלומר ולדידך דמדמית האי דינא דמתני' לפלוגתייהו בפסחים לגמרי א"כ נאמר דאף לא כר"מ אתייא לפי שמצינו שר"מ שורף תלויה בכל מקום כהאי תוספת' בפ"ג דפסחים דלעיל ולקמן והשתא אי ר"מ הוה ס"ל כמתני' דהכא דכל היכא דאיכא חששא שרי לטמוייה ביד מ"ט דקאמר דשורפין לתלויה מוטב ליטמא אותה בידים כי היכא דתטמא טומאה ודאית משום האי חששא דספק טומאה דאית בה ולשורפה א"כ ולא לשרוף בעודה בספיקה דשמא טהורה היא וכ"ת אין הכי נמי א"כ מתני' דלא כר"מ ודלא כר' יוסי ואלא כמאן וצריך אתה להרבות במחלוקת התנאים דר' יהושע הוא דס"ל הכי וג' מחלוקת בדבר אלא דליתא דאף ר' יוסי מודה בדינא דמתני' וכדאמרינן לעיל דשאני הכא דאיכא הפסד חולין: ואמרית ליה כגון שהיא תלויה דבר תורה. אם כך שמעת דבגוונא שהיא נטמאת בספק טומאה שהיא מן התורה הוא דקאמר דהואיל דאמירא היא שורפין אותה אפי' כשהיא בספק: א"ל אין. הכי הוא דשמעינא אבל אנא פתר לה אפי' שנטמאת במדור של גוים שהיא טומאה מדבריהן כדתנינן בפ' בתרא דאהלות דחכמים גזרו טומאה על מדורות העכו"ס מפני שקוברין שם את הנפלים: מה אית לך. והיכי שמעינן מהתם דאף לענין שורפין את התרומה עליה הוא דאמרו: דתני. כך שנינו בתוספתא שם דפלוגתא היא לת"ק מדור של עכו"ס תולין עליה את התרומה ולר' יוסי בר' יהודה שורפין: בשאר ימות השנה. אפי' בשאר ימות השנה: והא תני וכו'. כך הוא בפסחים. הא תני בתוספתא שהובאה לעיל שורפין אותה ע"ש עם חשיכה ולדידך וישרוף בשחרית אלא ודאי משום חמץ הוא דאמר הכי לפי שאין לה אוכלין ולפיכך כל היכי דמצי לשהוייה משהי לה: תיפתר בשנתעצל. בשחרית ולא שרף והא קמ"ל דההיא שעתא דבעי לשורפה שורף אותה עם הטמאה ולא חיים למידי: תדע לך שהוא כן דתני טמאה לא בשנתעצל ולא שרף. כצ"ל וכך הוא בפסחים דהא תני טמאה שורף עם חשיכה ולמה לא שרף אותה בשחרית דהיא ודאי לשריפה עומדת אלא על כרחך בשנתעצל ולא שרף מיירי: תיפתר וכו'. כלומר דלא מצית לדייק מהתם מידי מדלא שרף הטמאה בשחרית דתיפתר שנטמאת באותה שעה קודם חשיכה וכהאי דר' יוסי בר' בון דלעיל ולית ש"מ כלום: ר' יהושע ור"ש שניהן אמרו דבר אחד. ר' שמעון הוא ר"ש דבכורות דמייתי ליה לקמן דקאמר התם בפ"ה גבי בכור שאחזו דם יקיז לו דם אף על פי שהוא עושה בו מום וקס"ד דטעמיה משום דאי שביק ליה הכי מיית הלכך אינו עובר כלום אע"פ שהוא עושה בו מום בידים והיינו דר' יהושע דהכא דהואיל ובלאו הכי תלך התרומה לאיבוד ותיטמא מותר לטמאותה בידים:

א"ר

תוס' הרי"ד

בעל מום עכשיו י"ל דעבודתו כשירה דאזלינן בתר חזקת המטהר ע"ז קאמר ספק בעל מום עבודתו כשירה אימתי בזמן שאתה מדמה לבן גרושה ובן חלוצה היינו לסברת ר"ע דאזלינן בתר המטהר אבל אם את מדמי לבעל מום דאזלינן בתר המטהר וכסברת ר"ע דיליף מקוה שהוא ספק מבעל מום וס"ל דאזלינן בתר המטהר א"כ גם בספק בעל מום עבודתו פסולה ע"ז מסיק ומקוה לאו ספק הוא בתמיה אלמא דאף בספק אזלינן בתר המטהר ודו"ק:

מראה הפנים

מדברי ר"ח סגן הכהנים ומדברי ר"ע דהתם ובענין דפליגי אמוראי בסוגיות הבבלי בפסחים בשיטה זו אלא דבהיותא מזה נתבאר כאן בענין פרושא דחבית שנייה והיינו רישא דמתני'

שנויי נוסחאות (בי"א) זו לעצמה וזו לעצמה [ד"ו] זה לעצמו וזה לעצמו. (בי"ד) חנינא [ד"ו] חנניה. (בפ"ג) אין [בכי"ר] א"ש.

(עמודי ירושלים תניגא) בר"א בבור שיש בו כדי להעלות עמ"ש הרא"פ ומ"ש הס"ק פסחים (פ"א ה"ח):

א"ר אילא ר"ש *דבכורות ור' יהושע דתרומות לא הדין מודה לדין ולא הדין מודה לדין א"ר זעירא מסתברא ר"ש מודה לר' יהושע ור' יהושע לא מודה לר"ש ר' בון בר חייא בעי קומי ר"ז על דעתך דתימר ר"ש יודי לר' יהושע והתנינן *מודין ר' ליעזר ור' יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה וישרוף שתיהן כאחת א"ל תמן טהורה היא דבר. תורה תרומה בעיינה היא אתה הוא שגזרת לשורפה בכל מקום [א] ולא נפסלה בהיסח הדעת לא כן א"ר יוחנן *[ב]היסח הדעת דבר תורה חבית שנייה כר"מ תורה *אחיזת דם כר"ש תורה א"ל שהוא משמרה שלא תגע בטהרות אחרות התיב רבי יצחק בריה דר' חייא ברובה הגע עצמך שהיא נתונה על גבי גחלים א"ל לכשיתננה. א"ר מנא לרבי שימי אתון אמרין יודי ר"א לרבי יהושע ואפילו ר' יהושע לית היא ר' יהושע אמר ליה תניין אינון תמן ר"מ בשם ר' יהושע ברם הכא ר"ש בשם ר' יהושע. תמן תנינן [ג] *בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה וחכמים אומרים יקיז ואע"פ שעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו ר"ש אומר יקיז ואע"פ שעשה בו מום ר' אבהו בשם ר"א אתיא דרבי יהודה כחכמים כר"ג ודרבנן כרבי אליעזר ודר"ש כר' יהושע ותני ר"ש יקיז ואע"פ שהוא מתכוין לעשות בו מום ואתייא כרבי יהושע אחרייא רבי אבהו בשם ר"ש בן לקיש טעמא דר' יהודה °לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים לא התרתי לך דמו אלא לשופכם מתיב ר' אבא מרי אחוי דרבי יוסי והא בפסולי המוקדשים כתיב °לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים אמר רבי

פני משה

א"ר אילא. דלא היא אלא ר"ש דבכורות ור' יהושע דתרומות לא הדין מודי לדין וכו'. דר"ש אינו מודה לר' יהושע דהתם טעמיה משום דדבר שאינו מתכוין הוא שהרי אין מתכוין לעשות בו מום אלא אע"פ שנעשה המום ממילא קאמר דיקיז אבל הכא דמטמא בידים לא וכן ר' יהושע אינו מודה לר"ש דהכא ודאי הוא שתטמא התרומה ותלך לאיבוד אבל התם מי יימר דמיית ליה: ר"ז קאמר דמסתברא הוא דר"ש שפיר מודה הוא לר' יהושע דמה התם דספק הוא אי מיית או לא מתיר ר"ש להקיז אע"פ שהוא עושה בו מום הכא דודאי תיטמא ותלך לאיבוד לכ"ש אבל ר' יהושע אינו מודה לר"ש דשאני הכא דודאי הוא שתלך לאיבוד: על דעתך דתימר ר' שמעון יודי לר' יהושע. משום דבמקום שברור הוא שתלך לאיבוד מותר לטמאותה בידים א"כ קשיא הא דתנינן מודין ר"א ור' יהושע בטהורה וטמאה בערב פסח ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ור"ש גופיה הוא דקתני לה בתוספתא כמו שהבאתי לעיל ואמאי זו לעצמה וזו לעצמה וישרפו שתיהן כאחת דהא הך תרומה טהורה תלך ג"כ לאיבוד שהרי אין לה אוכלין עכשיו שנתחמצה ולמה לא יטמא אותה בידים במה שישרוף אותה עם הטמאה ולדידך כל כה"ג לכ"ע אינו מוזהר עליה מלטמאה: א"ל שאני תמן. שהרי טהורה היא דבר תורה ותרומה בעינה היא וכלומר שבזמן ששורפה שהוא בתחילת שש עדיין ראויה היא לאכלה מן התורה כשאר תרומה טהורה ואתה הוא שגזרת לשורפה דחכמים הן שגזרו לשרוף החמץ שעה אחת קודם חצות שלא יבואו לאכלו והלכך מכיון דמן התורה עדיין תרומה טהורה וראויה היא אסור לטמאותה בידים ולשורפה עם הטמאה:

ופריך בכל מקום לא נפסלה בהיסח הדעת. דכיון דחכמים גזרו שלא יאכל שעה זו קודם חצות כבר הסיח דעתו ממנה ואינו משמרה וא"כ מ"מ נפסלה מן התורה דהא לא כן א"ר יוחנן היסח הדעת שהוא פוסל דבר תורה הוא ומעתה חבית שנייה כר"מ תורה כלומר מתני' דהכא דאוקימנא כר"מ אליבא דר' יהושע דהתם הרי מן התורה אסור לטמאות התרומה ואעפ"כ הואיל והולכת לאיבוד שרי לטמויה ביד וכן אחיזת דם בבכור לר' שמעון דמתיר להקיז הרי ג"כ תורה שהרי מן התורה אסור להטיל מום בבכור ואעפ"כ התירו וה"נ גבי תרומה טהורה בע"פ אמאי לא ישרפו שתיהן כאחת והא דאמרת משום דמיהת תרומה טהורה בעינה היא מן התורה ולא דמי להני דעכ"פ ילכו לאיבוד הא ג"כ התם נפסלה מחמת היסח הדעת שפסולה מן התורה היא לר' יוחנן: א"ל. הא ל"ק דמיירי שהוא משמרה שלא תגע בטהרות אחרות. וכלומר דהא טעמיה דר' יוחנן דקאמר היסח הדעת פוסל מן התורה משום דשמא נגע הדבר באיזה טומאה ולאו אדעתיה והכא אע"פ שהסיח דעתו ממנה מפני שאינו יכול לאכלה משמרה הוא שלא תגע בטהרות אחרות כלומר שלא תתערב באחרות שראוין לו לאכול וכיון שכן ממילא נשמרת היא שלא יגע בה דבר המטמא מן התורה ואכתי בחזקת טהורה היא ובעינה ואין לטמאותה ביד לשורפה עם הטמאה: התיב ר' יצחק בריה דר' חייא ברובה. כצ"ל ובפסחים יש ג"כ טעות בספרי הדפוס שכתוב כתובה וצ"ל ברובה והוא הנקרא בכל מקום ר"ח רובה או ברובה: הגע עצמך שהיא נתונה ע"ג גחלים. לשורפה וכבר אינו משמרה אם אכתי אסור ליתן בצדה הטמאה ולשרוף שתיהן כאחת וא"ל לכשיתננה כלומר דלא איירינן בכה"ג אם כבר נתנה ע"ג גחלים אלא דאנן קאמרינן דלכתחילה לא יתן שתיהן כאחת ולשורפן: אתון אמרין יודי רבי שמעון לר' יהושע. כצ"ל וכך הוא בפסחים כלומר דמקשי ליה בהא דאמרו לעיל

קרבן העדה

דר"ש דבכורות הוא מודה לר' יהושע דהכא משום דודאי תלך לאיבוד הא אפי' ר' יהושע לית הוא ר' יהושע כלומר אדמדייקת אליבא דר' שמעון דבכורות אי כרבי יהושע הוא או לא וקאמרת דאין תימר דמודה הוא לרבי יהושע קשיא הא דתנינן מודין ר"א ורבי יהושע וכו' כדלעיל ואמאי לא דייקת דר' יהושע אדרבי יהושע גופיה דהא קשיא דידיה אדידיה דהכא קאמר דמכיון שבודאי תלך לאיבוד מותר לטמאותה בידים והתם קאמר דשורפין זו לעצמה וזו לעצמה ואע"פ שסוף סוף תלך לאיבוד ולמה לך לאהדורי לר"ש אליבא דר' יהושע שפיר טפי הוה לך למירמי דר' יהושע אדר' יהושע גופיה: א"ל. דר' יהושע אדר"י לא הוה מצינן למירמי אהדדי דתנאין איטן דפליגי אליבא דר' יהושע: תמן. כלומר בתרומות ואיידי דגריס בפסחים תמן מייתי הכא כן דבמתני' דהכא דר"מ אליבא דר' יהושע היא כדאוקימנא דחבית שניה כר"מ ואיהו ס"ל דהתם נמי שורפין הטהורה עם הטמאה והכי ס"ל גם אליבא דר' יהושע ברם הכא והיינו בפסחים דקאמר מודין ר"א ור' יהושע וכו' ר"ש אליבא דר' יהושע היא כדקתני בתוספתא דלעיל והלכך דר' יהושע אדר' יהושע ל"ק אבל לר"ש שפיר דייקינן אי אמרינן דמודה הוא לר"ש דהכא כדפרכינן לעיל ושנינן: תמן תנינן. בפ"ה דבכורות: וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום. כצ"ל: אתיא דר' יודה כרבן גמליאל. כצ"ל וכך הוא בפסחים דר' יהודה דס"ל דאין מקיזין לו ואע"ג דאזיל לאיבוד דמית לא יקלקלנו ולא יתקננו כר"ג בחבית שנולד לה ספק טומאה דמתני' דלעיל דאמר אל יחדש בה דבר ודרבנן דאמרי יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום דאסרי לקלקלו ואם יכול לתקנו בלא מום מותר כר"א דאמר אם היתה במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע דאסור לגרום לה טומאה אלא מצניעה שלא תיטמא: ודר"ש. דאמר יקיז דמותר לגרום ואע"פ שעושה בו מום כר' יהושע דפסחים כדקאמר ר"ש בתוספתא אליביה דתלויה וטמאה שורפין שתיהן כאחת והאי דמיא לדיכא דבכור דכמו דהתם ספק הוא אם ימות או לא ומותר לגרום בו מום ובלבד שלא יתכוין להמום הכי נמי מותר לגרום טומאה לספק טמאה וג"כ אינו מכוין לטמאותה אלא ממילא תיטמא כשתשרף עם הטמאה: ותני. והא דתני בברייתא בשם ר"ש דס"ל יקיז ואע"פ שהוא מתכוין לעשות בו מום ואתייא האי ברייתא כר' יהושע אחרייה וזהו כר' יהושע דמתני' דהכא דאף מתכוין הוא ומטמאה ביד הואיל ובלאו הכי הולכת לאיבוד וקרי ליה ר' יהושע אחרייה משום דתרי תנאי ואליבא דר' יהושע כדאמר לעיל דהאי דהכא כר"מ בשם רבי יהושע והאי תנא דברייתא אליבא דר"ש ס"ל כר"מ אליבא דר' יהושע דכל היכא דהולכת לאיבוד מותר לטמאותה ביד ותנא דמתני' אליבא דר"ש כתנא דתוספתא דפסחים אליבא דר"ש: לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים. והאי קרא דריש ליה אבכור דכתיב רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים וכתיב בתריה לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ובכורות בקרך ולאמך: אלא לשפכם. ותוכל לאכלו אבל לא להקיז דמו בעוד שהוא חי: והא כתיב. התם הדר לא תאכלנו וגו' ודרשינן להא בפסולי המוקדשין דכתיב שם אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' ובפסולי המוקדשין הכתוב מדבר והשתא מאי דרשת בהאי תשפכנו דכתיב בהו דלא מצית למעוטי להקזה כמו בבכור שהרי כבר נפסלו ואינו עובר על מומן: אמר רבי

מסורת הש"ס

בכורות לג: וש"נ. · פסחים יד. · פ' פסחים לד בכורות לג: · שם · כריתות יג · שם

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פי"ט מפסולי המוקדשין ה"ד

נט ב מיי' פ"ב מבכורות הי"ג סמ"ג עשין רה טוש"ע יו"ד סי' שיג ס"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב] היסח הדעת דבר תורה. ע' בפסחים דף לד ע"א וע"ב וע' משנה למלך פי"ט מפסה"מ ה"ו וע' לאחרונו הנל"ח שם ומ"ש שם לסקות מפ"ז דשקלים ולחלק שם דס כא ד"ה ידע בו אדם לא מיקרי היסח דעת כבר קימו בזה התוס' בחגיגה דף כא ד"ה האונן אונן גם דברי התוס' שם תמוהים כאשר העיר שם הרב בעל שיח יצחק והר"מ וער"פ נפסל בהיסח דעת אם כי הרמב"ם ז"ל מטעם אחר אתי עלה ע"ה ודו"ק וע' בפי"ב מתרומות הי"א והכ"מ וגם בעין משפט שם ציין בד' ל' מקומו בפי"ט מפסה"מ ה"ז הכל אינו מוכרח מכ"מ בגל"ג שם ע"ש:

מראה הפנים

מתני' דהכא כמבואר בסוף הסוגיא וכן כמה דפקלו וטרו הכא בענין תלויה לר"מ אי ס"ל דמותר לשורפה או לא ומזה לא נתבאר כל כך בשיטתא דהתם ועוד הרבה דברים תמה שלמדנו בשיטה מבין הסוגיות בשיטה זו ובהגיעי לשם ברחמי ובס"ד אבאר הכל כי שם עיקר הסוגיא גם בשאי תלמודא:

אתייא דר' יהודה כר"ג וכו'. כבר זכרתי מזה לעיל בד"ה חבית וכו' דהתם דאי לס ומבואר ג"כ לפי המסקנא במאי דפליגי הכא וגי' הש"ס הזה ודר"ש כר' יהושע

שנויי נוסחאות (סי"ד) ברובה [ד"ו] כתורה. (סע"ו) ר' אליעזר [בכי"ל] ר' שמעון. (סכ"ה) ותני ר"ש [ד"ו] ותני בשם ר"ש.

עין משפט נר מצוה

ס

א ב מיי' פ"א מטומאת אוכלין ה"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

אם היתה כבר טמאה. ע' בכ"מ פ"ה מיסודי התורה ה"ה מ"ש בשם הרשב"א בתשובה ושארנו בספ' קנז בדגול מרבבה התמה עליו דהכונה הוא שאם היתה ככר טמאה ע"ש וכן פירש המפרש כאן לכל הרשב"א נראה שהיה לו הגירסא ככר טמאה וע' בשו"ת נו"ב מהד"ת חלק י סי' עד ועי' שם הגדולים בסרגים ג"כ כזה וכעת אינו ת"י וגם הגאון חכם אזולאי הרגיש כזה ועיין בקידושי ר"ן ... ם בפ"ג מיסודי התורה:

תורה אור: ויקרא כג

רבי חייא בר אבא להכשר את אמרת [א] מה מים מכשירים [ב] אף דם מכשיר ר' אבהו בשם רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו ר"ש דרש בשעה שהוא לרצון אין את רשאי ליתן בו מום בשעה שאינו לרצון את רשאי ליתן בו מום וחכמים אומרים אפילו כולו מומין אין את רשאי ליתן בו מום. רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בר חנינא כלי שתוכו טהור ואחוריו טמאים אין מטמאין בו דבר ממועט כדי להציל בו דבר מרובה והתנינן תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו אמר רבי שמואל בר ברכיה תיפתר בשני כלים אחד תוכו טהור ואחוריו טמאים ואחד תוכו טמא ואחוריו טהורים והרי מתני' בכלי אחד טמא אמר רבי מנא תפתר בבור טהור מה דמתני' בבור טמא והתנינן תרד ותבלע ואל יבלענה בידיו תיפתר שנתגלגלה לבית פרס. על דעתיה דחברייא חבית הראשונה וחבית השנייה על דעתיה דרבי יוסי חבית של יין וחבית של שמן. לא מסתברא [ג] אם היתה כבר טמאה לא מסתברא אם היתה שפחה אחת.

תני

רבי חייה בר אבא. הסיא להכשר איתאמרת. ללמדנו איזה דם הוא מכשיר ואיזה אינו מכשיר דדרשינן תשפכנו כמים מה מים נשפכין ומכשירין אף דם הנשפך והוא דם חולין מכשיר את הזרעים פרט לדם קדשים שאינו מכשיר: ושניהם. ר"ש וחכמים מקרא אחד דרשו: בשעה שאינו לרצון. כגון זה שאחזו דם וכבעל מום הוא וחכמים דרשי כל מום דמשמע אפי' כבר כולו מומין אין אתה רשאי להטיל בו עוד מום: כלי שתוכו טהור ואחוריו טמאין. כגון שנטמא במשקין כדתנן בפ' כ"ה דכלים כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו ואוגנו ואזניו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא: אין מטמאין בו דבר ממועט אפי' להציל בו דבר מרובה. כלומר שאם רוצה להציל תרומה בתוך אותו כלי ואפי' הוא דבר מרובה אין מצילין בתוכו מפני דגזרינן שמא תגע מהתרומה באחוריו ואף ע"פ שמה שתגע באחוריו דבר ממועט הוא אפילו הכי אין מטמאין דבר מועט ואפי' להציל ע"י כך דבר מרובה: והתנינן תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו. ומשמע דוקא בידים הוא דלא יטמאנה דהטומאה אתיא להדיא אבל בכלי כל דהוא מציל הוא ואף על פי שאחוריו טמא הוא דלא גזרינן שמא תגע באחוריו: תיפתר. להא דר' יוסי בר' חנינא בכה"ג כגון שיש כאן שני כלים לפניו אחד תוכו טהור ואחוריו טמאין וכגון על ידי משקין כדאמרן ואחד תוכו טמא ואחוריו טמאין. כצ"ל דלא משכחת לה להאי דכתוב בספרי הדפוס וטעות הוא דהא בהדיא תנינן נטמא תוכו כולו טמא וכלומר בכי הא הוא דקאמר ר' יוסי ב"ח שאל יציל אפי' באותו הכלי שתוכו טהור משום דגזור דילמא אתי לאחלופי ויטול את הכלי השני אשר לפניו והוא כולו טמא: מה דו מתניתא בכלי אחד טמא. כלומר ומה דדייקת ממתני' דמשמע דדוקא בטומאה בידים ולהדיא הוא דלא יטמאנה בחד כלי מיירי ועלה הוא דקאמר דאם הכלי אחד טמא לא יקבל לתוכו התרומה כדי להציל החולין מפני שבידים הוא מטמאה והשתא דייקינן שפיר הא אם אין כלי טמא לפניו אלא כלי אחד שתוכו טהור אע"פ שאחוריו טמאין מציל לתוכו התרומה דבכה"ג מודה ר' יוסי ב"ח דהיכא דלא חיישינן לאחלופי מציל ואפי' בכלי שאחוריו טמאין ולא גזור שמא יגע באחוריו: א"ר מנא. דלא בעינן לאוקמי להא דר' יוסי ב"ח בהאי שנויא דחיקא אלא תיפתר בבור טהור כלומר ריב"ח בעלמא קאי ולאו אמתני' וכגון שנשברה חבית של תרומה ותחתיה בור טהור והוא רוצה להציל שלא תשפך מן החבית וירד לבור דבהא הוא דקאמר שאל יציל בכלי שאחוריו טמאין דמוטב שירד לבור שהרי מה שבבור הוא טהור וכשיציל בכלי שתוכו טהור ואחוריו טמאין איכא למיחש מיהת למה שתגע התרומה באחורי הכלי ואין מטמאין אפי' דבר מועט כדי להציל המרובה שלא ישפך אבל מה דמתני' שאני הוא דהא בבור טמא מיירי דשהתחתונה טמאה קתני ובכה"ג מודה ריב"ח דמציל אפי' בכלי שאחוריו טמאין ולא גזרינן מידי ואפי' תגע באחוריו לית לן בה דמוטב שתטמא דבר מועט ואל תטמא הכל: והא תנינן. גבי חבית של שמן שנשפכה תרד ותבלע ואל יבלענה בידיו לטמאה ודייקינן דוקא בידים הוא דלא יטמאנה הא בכלי שתוכה טהור ואפי' אחוריו טמאין יקבל כדדייקינן ברישא והא הכא אין כאן תחתיה טומאה כ"א שילך לאיבוד ואפ"ה מציל ואפי' בכגון זה הכלי והדרא קושיא לדוכתה להא דריב"ח: תיפתר שנתגלגלה. החבית לבית הפרס ונשפכה דבכה"ג שפיר דייקינן דבידים הוא דלא יטמא אבל בכלי תוכו טהור ואפי' אחוריו טמאין יקבל דמוטב שתטמא דבר מועט משתטמא הכל בתוך בית הפרס והא דר' יוסי בר חנינא כשאין תחתיה שום חשש טומאה מיירי כדאמרן: על דעתיה דחברייא. השתא מהדר להא דלעיל ברים הסוגיא דחברייא קאמרי דחבית הראשונה כר' יוסי ודלא כר"מ וחבית שניה כר"מ ודלא כר' יוסי ור' יוסי אמורא הקשה עליהם וכדפרישית הכל וקאמר הש"ס דעוד איכא בינייהו בפירושא דחבית במתני' דלחברייא דאוקי למתני' דלעיל והיא חבית ראשונה כר' יוסי דס"ל דאסור לטמאה בידים ואפי' כבר נולד לה ספק טומאה וחבית שניה והיא המתני' דהכא כר"מ דס"ל דמותר לטמאה בידים היכא דהולכת לאיבוד ולדידהו לית להו טעמא משום הפסד חולין כדמוכח מדקאמרי דלית ר' יוסי מודה בחבית שניה ואי חיישי לטעמא דהפסד חולין א"כ אף כר' יוסי מיתוקמא וכדאקשי להו ר' יוסי לחברייא לעיל דמדקאמר ר' יוסי אינה היא המדה ש"מ דמודה הוא בקדמייתא והיינו מתני' דהכא וכ"ת ע"כ מדה ומדה היא לא היא דשאני הכא דאיכא הפסד חולין וכדמשני לה לעיל ר' יוסי אליבא ר' יוסי התנא דפסחים ועל כרחך דלחבריא לית להו האי סברא אלא כל היכא דאזלא לאיבוד ס"ל דמטמאה בידים ולהכי מוקמי מתני' דהכא כר"מ ולא כר' יוסי ולפ"ז איכא בינייהו עוד להא דקאמר הכא דעל דעתיה דחברייא חבית הראשונה וחבית השניה כלומר פירושא דחבית גופה בראשונה היינו הך דחבית שניה והיא הרישא דמתני' דהכא דכמו דחבית ראשונה והיא המתני' דלעיל בסתם חבית קתני שנולד לה ספק טומאה ובין היא חבית של יין ובין חבית של שמן דמ"ש והיינו הך נמי בחבית שניה והיא רישא דמתני' דמוקמי אינהו כר"מ דוקא דג"כ בסתם חבית מיירי בין שהיא של יין ובין שהיא של שמן דהא לית להו טעמא דהפסד חולין וא"כ מאי שנא אם החבית היא של יין או של שמן הא לאו משום טעמא דהפסד חולין נגעו בה: על דעתיה דר' יוסי חבית של יין וחבית של שמן. אבל לדעתיה דר' יוסי דאקשי להו לחבריא וס"ל דחבית שניה והיא מתני' דהכא כר' יוסי דפסחים נמי מיתוקמא ומשום דשאני הכא דאיכא הפסד חולין כדשני לעיל והשתא שפיר מחלקינן בין חבית של יין וכן התחתונה של חולין טמאין של יין דבהא הוא דאמרינן דיטמא אותה ביד משום הפסד חולין אבל בחבית של שמן והחולין של שמן דליכא הפסד דהא חזיא להדלקה לא התירו לטמאות התרומה בידים א"כ רישא דמתני' דהכא בחבית של יין מיתוקמא וסיפא היא דמיירי בשל שמן כדקתני לה בהדיא:

הלכה י מתני' וכן נשים וכו'. בהא כ"ע מודו דאל ימסרו להן נפש אחת מישראל אא"כ יחדו להן אחד כשבע בן בכרי כדקאמר בגמ': **גמ'** לא מסתברא אם היתה כבר טמאה. כלומר דודאי מסתברא הוא שאם היתה אחת מהן כבר טמאה מקודם דלא בזו אמרו וימסרו להן אותה שכבר נטמאה וכן אם היתה שפחה כנענית אחת ביניהן ימסרו אותה להן כדי להציל כולן להכניס הכשרות מישראל:

תני

מראה הפנים

יהושע וכו' זהו לפי מה דשקיל וטרי כאן בהסוגיא אליבא דר"ש ואליבא דר' יהושע וכמבואר הכל בפנים:

כלי שתוכו טהור וכו'. ובבבלי סוף פ"ק דפסחים גבי הא דר' יוסי בר' חנינא דסתם מתניתא אחריתא דקאמר מחלוקת בנפלה לפחות ממאה וכו' וכהאי דמייתי הכא לעיל מנ' ייתא תדא וקאמר התם תניא נמי הכי וכו' הכ"ע בכלי שתוכו טהור וגבו טמא מהו דתימא נגזור דילמא נגע גבו בתרומה קמ"ל. והכא למאי דקאמר רבי יוסי ב"ח בכלי שתוכו טהור וכו' הוה משמע דגזרינן אלא דלמאי דמסיק ר' מנא דר"י ב"ח בעלמא קאי והכא במתני' דבבור טמא מיירי שפיר הוא דלא גזרינן וכמו שבארתי בפנים דמוטב הטמא המועט ולא הטמא הכל א"כ אתיין הסוגיות שפיר אהדדי והכל כמבואר בפנים בס"ד:

לא מסתברא אם היתה כבר טמאה. הכי מסתברא להדיא דככר טמאה גרסי' כמו שהוא לפנינו דהאי מתני' קאי בנשים שאמרו להם תנו לנו אחת וכו' דהא קאמר נמי לא מסתברא אם היתה שפחה אחת א"כ הכל על האי חלוקה קאי. והכ"מ בפ"ה מהלכ' יסוה"ת בהלכה ה' מביא בשם הרשב"א בתשובה שכתב בסיעה של נשים עוברת ואמרו להן עכו"ם תנו לנו אחת וכו' אפי' היתה אחת מהן מחוללת יטמאו את כולן ואל ימסרו אותה להן ולא דמי למה שאמרו שם שאם היתה ככר של תרומה טמאה ימסרו אותה ואל יטמאו את כל הככרות של תרומה דככר תרומה טמאה שאני דטמא הוא לגמרי ומה יוסיף עוד זה אבל אשה אינה אלא עלמה פעם אחת ונטמאת בעבירה כל שתעבור ותטמא א"ע תוסף על חטאתה פשע וכו' עכ"ל ולפי גירסתו כתב כן שהיה גורס אם היתה ככר טמאה והככרות של תרומה דמתני' דלעיל קאי אלא דלא משמע הכי מדקאמר אבתרה לא מסתברא אם היתה שפחה אחת ואינו נראה לחלק דהאי קאי אחלוקה דככרות תרומה והאי קאי אחלוקה דנשים ועוד דבככרות של תרומה אם היתה אחת טמאה פשיטא דמוסרין אותה להם ומאי קמ"ל. והרמב"ם שם כתב חלוקה דנשים כלישנא דמתני' ואין הכרע לדעתו ז"ל בזה דהא דסתם וכתב בדין הזה משום דמסתמא מיירי המתני' בשכל הנשים שוות דבחזקת כשרות הן ומ"ש הרשב"א מסברא דבפעם הזאת אין בינה לבין הטהורה והכשרה שבהן ולא כלום ולמה יאנסוה למוסרה להן שלא מדעתה ועוד שאת כבר הרשרה התונה ושבה מדרכה הרעה עכ"ל ודאי יש לסברא זו פנים ויש לומר דאף לפי הגי' שלפנינו אם היתה כבר טמאה לא איירי אלא בידוע שהיא עדיין מופקרת. ודומיא דשפחה קאמר דסתם שפחה מופקרת היא וקמ"ל דעכשיו אף שאינה רוצה בכך מוסרין אותה בעל כרחה כדי להציל הנשים הכשרות אבל היכא דאיכא למיתלי שמא חזרה בה ושבה מדרכה הרעה מזה לא איירי כלל ומסתברא כדעת הרשב"א אבל א"צ לשבש הגי' אלא כדאמרן:

שנויי נוסחאות (כ"י) כדי לה יל [ד"ו] אפילו להציל. (פ"ז) והרי מתני' [כי"ר] זה דמתניתא. (פנ"א) אחת [בכי"ר] אחת ממאה.

ז ר א מגריידיץ

לא מסתברא אם היתה כבר טמאה לא מסתברא אם היתה שפחה אחת. נ"ב יותר נראה שצ"ל ככר (ולא כבר) וקאי על בבא דככרות של תרומה שאם יש ככר של תרומה (טמאה) הגם שאסור למסור לגוי (אפילו תרומה טמאה) לבזות אותה יותר אך להציל אחרינא מותר [מותר למסור לגוי התרומה טמאה להציל בזה התרומה טהורה] ואח"ו אמר על הסיפא שאם יש שפחה אחת מותר למסור השפחה לגוי הגם דאיתא בנדה מ"ו א' שאין לבזות אותה וגם מאן דשרי למסור אותה לגוי הוא רק בכדי שיגמור אותה מישראל, כאן כדי להציל אחרינא מותר (למסור לשפחה). וגם אם גרסינן כמו שהוא לפנינו כבר „נבית" נמי הכוונה כן הוא דקאי על הככר שכבר נטמא והמפרש שפיים שכולן טהורין בת חורין משמע דסבר דקאי שניהם (היינו הלא מסתברא קמא והלא מסתברא תנינא) על נשים (דתני במתני') ולא על תרומה דתני במתני' ברישא) אבל ודאי אין כן כוונתו ואפס בדפוס אות וי"ו בהמפרש הנ"ל והכי הוא (דל"ל) אלא שמיירי שכולן טהורין. ובת חורין שכולן טהורין היינו הככרות ובת חורין הנשים. וכן הוא בתשובת הרשב"א שהובאה פ"ה ה"ה מיסודי התורה. ותמיה גדול על הדגול מרבבה ביו"ד סי' קנ"א שתמה על ולא ראה שהרשב"א מביא נזה לחלק מככר של תרומה דמתיר הירושלמי. ואיה דמתיר ככר של תרומה (לתת לגוים) אך הוא כמ"ש שהוא הלא מסתברא הראשון דקאי על תרומה טמאה):

תני *סיעות בני אדם שהיו מהלכין בדרך פגעו להן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגים את כולכם אפי' כולן נהרגים [א] לא ימסרו נפש אחת מישראל ייחדו להן אחד כגון [ב] שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל ייהרגו א"ר שמעון בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ורבי יוחנן אמר אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי עולא בר קושב תבעתיה מלכותא ערק ואזיל ליה ללוד גבי ריב"ל אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אין לית אתון יהבון ליה לן אנן מחרבין מדינתא סלק גביה ריב"ל ופייסיה ויהביה לון והוה אליהו זכור לטוב יליף מתגלי עלוי ולא אתגלי וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי אמר ליה ולמסורות אני נגלה א"ל ולא משנה עשיתי א"ל וזו משנת החסידים רבי אימי איתצד בסיפסיפה אמר ר' יונתן יכרך המת בסדינו אמר ר' שמעון בן לקיש עד דאנא קטיל אנא מתקטיל אנא איזיל ומשיזיב ליה בחיילא אזל ופייסון ויהבוניה ליה אמר לון ואתון גבי סבון והוא מצלי עליכון אתון גבי ר' יוחנן אמר לון מה דהוה בלבכון *איעבד ליה יתעבוד לון ימטא לההוא עמא לא מטון אפיפסירוס עד דאזלון כולהון זעיר בר חנינא איתצד בספסיפה סלק רבי אמי ורבי שמואל מפייסה עלוי אמרה להון זנביה מלכותא יליף הוא ברייכון עבד לכון ניסין מעשוקין ביה עלל חד סרקיא טעין חד ספסר אמר להון בהדא ספסירא קטיל בר נצר לאחוי ואישתיזיב זעיר בר חנינא ר' יוחנן אמר איקפח בעלי קנייה סליק לבית ווערא והוה ר"ש בן לקיש שאיל ליה והוא לא מגיב שאיל ליה והוא לא מגיב א"ל מהו הכין א"ל כל האיברים תלוין בלב והלב תלוי בכיס א"ל ומהו כן א"ל ומהו את כן א"ל איקפחת בעלי קנייה א"ל חמי לי זויתה נפיק מחוי ליה חמיתון מן רחוק ושרי מצלצל אמרין אין ר"י הוא יסב פלגא אמר לון חייכון כולה אנא נסיב ונסיב כולה [ג] דיקלוט חזירא מחוניה טלייא דר' יהודא נשיאה איתעבד מלך נחת לפמיים שלח כתבין בתר רבנן תיהוון גבי במפקי שובתא מיד א"ל לשלוחיה לא תתן להון כתבין אלא בערובתא עם מטמעי שמשא ואתא שליחא גבהון בערובתא עם מטמעי שמשא והוה ר' יודן נשיאה ור' שמואל בר נחמן נחתין למיסחי בדימוסין דטבריא אתא אנטיגרים גבהון ובעי ר' יודן נשייא למינזף ביה א"ל ר' שמואל בר נחמן ארפי ליה לנסיון הוא מתחמי אמר לון מה רבנן עבדין תנון ליה עובדא אמר לון סחון דברייכון עביד ניסין במפקי שובתא טעין יתהון ואעיל יתהון. א"ל הא רבנן לבר אמר לא יחמון אפיי עד דאינון סחיין הוה ההיא בי בני אזייה שבעה יומין ושבעה לילון נפק ואנצח קדמיהון ועללון וקמון ליה קדמיהון אמר לון בגין דברייכון עביד לכון ניסין אתון מבזין מלכותא אמרין ליה דיקלוט חזירא בזינן דיקליטיאנוס מלכא לא בזינן ואפילו כן לא מכסי לא ברומי זעיר ולא בחבר זעיר:

הזורע

הדרן עלך האשה שהיתה

פני משה

תני. בתוספתא סוף פ"ז: כגון שבע בן בכרי. כמו שייחדו לשבע בן בכרי: והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי. שכל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה: ור' יוחנן אמר אע"פ שאינו חייב וכו'. דכגון שבע בן בכרי דקתני שייחדו אותו כמו שייחדוהו אבל לא כשבע בן בכרי ממש: תבעתיה מלכותא. למשפט חיוב מיתה: אתון. אנשי חיל המלך והקיפו להמדינה ואמרו להן אם אין אתם נותנין אותו לנו נחריב את כל המדינה ועלה ריב"ל אצלו ופייסיה שיתרצה לגלות עצמו שלא יסתכנו כל בני המדינה עבורו ונתרצה ומסר אותו להן והיה אליהו זכור לטוב רגיל להתגלות לריב"ל ומאותו שעה לא נתגלה לו עד שהתענה כמה תעניות ולבסוף נתגלה וא"ל וכי למסורת אני נגלה ולפיכך לא נגליתי לך עד שהתענית כל כך: ולא משנה עשיתי. שכך שנינו בתוספתא ואם ייחדו להן מותר והשיב לו וכי זו משנת החסידים והיה לך לסלק עצמך מענין זה: איתציד בסיפספה. נילוד במקום סכנה הרבה ומלשון האף תספה ופן תספה הוא ודומיהם שכל הנילוד לשם סוף נספה הוא: יכרך המת בסדינו. כלומר שנתייאשו הימנו ואין לו אלא להכין לעצמו תכריכי המת ושמע רשב"ל ואמר או אני אהרוג או אני נהרג אני אלך ואציל אותו בכח והלך ופיים לאותן הגזלנים והניחוהו ונתנו אותו לידו ואמר להן ותבאו עמי אצל הזקן שלנו והוא ר' יוחנן והוא יתפלל עליכם על אשר החזרתם אותו לי ובאו אצל ר' יוחנן ואמר להן מה שהייתם רוצים לעשות עמו כן יעשה להן ויבא עליהן הכל וכן הוה שלא הגיעו למקום אפיפסרים עד שנהרגו כולן: זנביה מלכותא. כך היה שמו של ראש הלסטים ומלך שלהן: יליף ברייכון עביד לכון נסין. כלומר היה מהתל בהן ואמר מפני מה באתם הלא הבורא שלכם רגיל לעשות נסים לכם: מעשיקין ביה. משהיו עוסקין ומדברין עמו נכנס חד סרקיי ישמעאלי טוען חרב אחד אצלו ואמר להם בחרב הזה קטל בר נצר שהיה ג"כ ראש ומלך הלסטים לאחיו של זה הזנביה ומתוך כך נטרד זה שהיה ירא לנפשו וע"י כן ניצול זעיר בר חיננא שהיה לו פנאי להמלט מידו: איקפח בעלי קנייה. כך שמם של הלסטים שקפחו וגזלו את של ר' יוחנן ונכנס ר' יוחנן לבית המדרש והיה ר"ל שואל לו דבר הלכה ולא השיב וחזר ושאלו ולא השיב וא"ל מהו זה שאתה שרוי בצער כל כך והשיב לו כל האברין תלויין בלב והלב בכיס וא"ל ומהו כן וסיפר לו ואמר נגזלתי מאלו בעלי קנייה ולקחו כל ממוני: חמי לי זויתה. הראני הדרך אשר הלכו מכאן והראה. ורדף ר"ל אחריהם וכשראה אותם מרחוק התחיל לצעוק עליהם אם לא תחזירו אנקום נקמתי מכם והשיבו אם של רבי יוחנן הוא אשר לקחנו אם כן יקח החצי אשר נשיב לו ואמר להן ר"ל לא אלא בחייכון צריכים אתם להחזיר את הכל והחזירו הכל ולקח מהם: חזירא. היה רועה חזירים וכשהיו יוצאים התלמידים מבית המדרש של רבי והוא ר' יהודה הנשיא היו מצחקים ומכים אותו ולבסוף נעשה מלך דיקליטיינוס המוזכר בכמה מקומות והיה רוצה להנקם ביהודים וירד לעיר פמיים שהיא רחוקה מטבריא מקום רבי ושלח כתבים ואמר אני רוצה דרבנן יהיו אצלי במוצאי שבת הזה ואמר להשליח שלא ימסור להן הכתבים עד ע"ש עם ביאת השמש כדי שלא יוכלו לקיים ציווי שלו וע"י כך יעליל עליהם לנקום מהן: אנטיגרים. הוא שם של שד אחד מאותן השוכנים בבית המרחץ והיה רוצה רבי לגעור בו וא"ל ר"ש בר נחמני הנח לו רבי שלפעמים לאיזה נס הוא נתראה ושאל אותו השד ומה רבנן עבדין ומה אתם שרוים בצער וספרו לו המעשה והשיב להם תרחצו עצמיכם לכבוד שבת והאל הבורא יעשה עמכם נסים ובמוצאי שבת לקח אותם זה השד ונשאם והכניסם לשם בתוך העיר ואמרו לו להמלך הא רבנן באו ועומדים חוץ להפלטין ואמר לא יראון פני עד שירחצו עצמן מקודם והיה שם מרחץ וצוה להסיקו ז' ימים וז' לילות בכדי שלא יוכלו לסבול החום ונפק השד הזה ונלא וצינן את המרחץ לפניהם ורחצו ונכנסו ועמדו לפני המלך והשרים ואמר להן וכי בשביל שבוראכם עושה לכם נסים תמיד אתם מבזין את המלכות והשיבו לו דיקלוט חזירא היינו מבזים ודיקליטיאנוס מלכא לא בזינו והנה אנחנו שרים למשמעתו ואמר להם ואפי' כן תזהרו עצמיכם לא לבזות ולהלבין לא בגוי קטן ולא בתלמיד קטן שמצוין הן להתגדל לאחר זמן:

הדרן עלך האשה שהיתה אוכלת

מראה הפנים

תני סיעות בנ"א שהיו מהלכין בדרך וכו'. כהך תוספתא פסק הרמב"ם שם וכן אם אמרו להן גוים תנו לנו אחד מכם וכו' יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל ואם יחדוהו להם תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם אם היה מחויב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם ואין מורין להן כן לכתחילה וכו' וזה קשה דפסק כר"ל דהכא נגד ר' יוחנן דהלכתא כותיה לגביה דר"ל ובהגהת מיי' שם נשאר הדבר בצ"ע ולענ"ד כל מה שנאמר בזה יהיה דוחק והיותר נכון דגי' אחרת היה לו ז"ל וגרים הא דר' יוחנן בדר"ל והא דר"ל בדר' יוחנן:

לא ברומי זעיר ולא בחבר זעיר. ובב"ר בריש פ' תולדות דגרים שם הא' עובדא וגרים לא ברומי זעיר ולא בגולייר זעיר כלומר לא אם הוא מרומי ועדיין קטן הוא ולא באיזה גולייר יהיה מאיזה מקום שיהיה כמו בהוא היה רועה חזירים בטבריא ונתגדל ונעשה קיסר רומי ולגי' דהכא אתיא כהאי דאמרינן בבבלי בע"פ (דף קיג) שלשה אין מתקנאין בהן אלו הן גוי קטן ונחש קטן ותלמיד קטן משום דמלכותייהו אחורי אודנייהו קיימי:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ז

נד' ג"כ ג"ל מיעבד

עין משפט נר מצוה

סא

א מיי' פ"ה מיסודי התורה ה"ד טוש"ע יו"ד סי' קנ"ז ס"א בהג"ה

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב] כשבע בן בכר וכו'. ע' כתו"ה הא"ז סב"ה ז"ל מ"ש בשנו' סי' מ"ג באורך וכתו"ת נו"ב מהד"ת חלק י סי' עד וע' בר"ן פ' יוה"כ וע' תוי"ט אהלות פ"ז משנה י וע' חידושי ארבעה טורי אבן להגאון מהר"א ז"ל אבד"ק אמסטרדם: [ג] דיקלוט חזירא וכו'. כל המעשה הוא במ"ר פ' סג בראשית וע' ניפה תואר:

ש"י נוסחאות (ש"ט) יושב [בכי"ר] קושר. (שע"ו) ר' אמי [ד"ו] ר' איסי. (סי"ו) בסדינו [בכי"ר] בסדינו ואמר ר' יוחנן יכרך בסדינו. (שכ"ב) אפיפסירוס [בכי"ר] אפיפסרון. (ש"ג) חנינא [ד"ו] חיננא. (שכ"ח) חנינא [ד"ו] יננא. (ש"ל) והוא [ד"ו] ליתא והיא [ד"ו] ליתא. (של"ה) פלגא [בכי"ר] פלגא ואין ריש לקיש הוא יסוב כולא. (שמ"ג) אנטיגרים [ד"ו] אנגיטרים (ש") ואנצח קדמיהון [בכי"ר] ואצנה קודמיהון וסחון. (שנ"ג) ואפילו כן לא [בכי"ר] ואפילו לא.

(מהר"ם די לונזאנו) עלל חד סרקייא. נ"ב ישמעאל:

(מהר"ם יפ"מ) תני סיעות בני אדם וכו' עיין בתוספתא דמסכת הלז פ"ז ובמ"ר סדר ויגש פ' צ"ד נ"א וגירסא אחרת בקצת:

(עמודי ירושלים תנינא) תני סיעות בני אדם כו' רוקח (שורש קדושת היחוד):

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פי"א מתרומות ה"כ
ב
ב ג מיי' שם הכ"ז
ג
ד מיי' שם הכ"א
ד
ה מיי' שם ה"כ

הלכה א מתני' הזורע תרומה שוגג יופך. יהפך את הזרע כדי שלא יצמח: ומזיד יקיים. מפרש בגמ' וזהו הקנס שלו שתהא כל השדה תרומה: ואם הביאה שליש. כבר שם תרומה עליה ובין שוגג ובין מזיד יקיים לפי שאסור לאבד את התרומה:
ובפשתן. שהעיקר הן הקיסמין אפי' אם היה מזיד ואפי' הביאה שליש יופך וזהו הקנס שלא יזרע ויתכוין ליהנות בהקיסמין:
גמ' לא מסתברא דלא חילופין. וכי לא מסתברא הוא אלא בחילוף דבמזיד ליקנס ביה טפי מבשוגג ושוגג יקיים ומזיד יופך מיבעי ליה: ומשני דזהו הקנס שלו במזיד שיקיים ותיבטל שדהו על גב תרומה שכולה תהא תרומה: מהו שיהא נאמן לומר מזיד הייתי. ויקיים: אם כשהיו מכירין. ויודעין שזרע תרומה לא כל הימנו לומר מזיד הייתי עד שיוודע לנו בבירור ואם לאו שלא היו יודעין שזהו תרומה שזרע אלא מפיו והוא אומר מזיד הייתי נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמגו דבעי היה שותק והרי לא היו יודעין שתרומה היא: זרע תרומת כרשינין. שהן מאכל בהמה וגזרו עליהן תרומה מדבריהם מפני שבני אדם אוכלין אותן ע"י הדחק וכן תרומת ח"ל במקום שגזרו על תרומות ומעשרות מדבריהם כגון ארץ עמון ומואב וכיוצא בהן מהו בגידוליהן ואע"ג דתנינן לקמן תרומת ח"ל גידוליהן חולין הכא אם זרע במזיד קא מיבעיא ליה מהו דליקנסיה: א"ל גזירה היא. כל עצמן שאמרו גידולי תרומה תרומה גזירה היא מדבריהם אחת מי"א דבר ואין גוזרין גזירה לגזירה שהתרומה גופה בהן אינה אלא גזירה מדבריהם: הדא אמרה שהקדושה חלה עליה כשהוא מחובר. מדתנינן אם הביאה שליש יקיים ואפי' במזיד ש"מ מפני שקדושת תרומה חלה בעוד שמחובר לקרקע והגיע לעונת המעשרות ושוב אסור לאבד אותה ומדקתני אם הביאה שליש בדוקא הדא אמרה שאם הפריש תרומה מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו מפני שלא הגיעו לעונת המעשרות: ובמזיד יופך. גבי פשתן וקאמר דטעמא דקנסו בו שלא יתכוין לזרוע וליהנות בקיסמין:

א **הזורע** תרומה שוגג יופך ומזיד יקיים ואם הביאה שליש בין שוגג בין מזיד יקיים ובפשתן מזיד יופך. ב וחייבת בלקט ובשכחה ובפיאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין ועניי ישראל מוכרין את שלהן לעניי כהנים בדמי תרומה והדמין שלהן ר"ט אומר אין מלקטין אלא עניי כהנים שמא ישכחו ויתנו לתוך פיהן א"ל ר' עקיבא א"כ לא ילקטו אלא טהורים. ג וחייבת במעשר ובמעשר עני ועניי ישראל ועניי כהנים נוטלין ועניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים בדמי תרומה והדמין שלהן ד החובט משובח והדש כיצד יעשה תולה כפיפות בצוארי בהמה ונותן לתוכן מאותו המין ונמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכיל את התרומה:
גמ' הזורע תרומה שוגג יופך כו'. לא מסתברא דלא חילופין קנסו בו שתבטל שדהו על גב תרומה ר' שמואל בר אבדימי בעי מהו שיהא נאמן לומר מזיד הייתי וא"ל אם כשהיו מכירין לא כל הימינו ואם לאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר ר' בנימין בר גידל בעי זרע תרומת כרשינין זרע תרומת חוצה לארץ א"ל גזירה היא ואין גזירה לגזירה הדא אמרה שהקדושה חלה עליה כשהוא מחובר הדא אמרה הפריש מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו . ובמזיד יופך ה קנסו בו שלא יהנה בקיסמין: רבי יוסי בעי הפריש עומרין שלו ונתהלפו לו אפילו כן עניי ישראל ועניי כהנים מלקטין *ז תנא אשתו של עם הארץ טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שהיא טמאה אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה וכדברי ר' טרפון אפי' בזמן שהיא טמאה לא תטחון שמא תשכח ותתן לתוך פיה . כן היא מתניתא א"כ לא לקטי אלא טהורין. כן היא מתניתא חייבת בתרומות ובמעשרות ובמעשר עני *ליטרא בצליים של מעשר ראשון שנטעה והרי בה עשר ליטרין הרי

ובמזיד יופך קנסו כו. גי' הגר"א ז"ל ובפשתן מזיד יופך דקאי על פשתן כדמסיק קנסו בו שלא יהנה בקיסמין ופי' בשנו"א ז"ל דהפשתן אינו תרומה:
ר' יוסי בעי הפריש עומרין שלו. פי' לתרומה ונתחלפו עם עומרי לקט וקי"ל ספק לקט לקט עניי ישראל ועניי כהנים מלקטין:
תני אשתו של ע"ה טוחנת כו' אבל בזמן שהיא טהורה. ר"ל אשת ע"ה טהורה ועושה בטהרה כו' וכדברי ר"ט אפילו בזמן שהיא טמאה לא תטחון כדס"ל במתניתין דעניי ישראל לא ילקטו שמא יאכלו כמו כן אינה טוחנת בשעה שהיא טמאה שמא תתן לתוך פיה ובאמת ס"ל לר"ט כן דטמא אסור ללקוט תרומה טהורה וכדמותיב לו ר"ע במתניתין א"כ לא ילקטו אלא טהורין:
כן היא מתניתא א"כ לא ילקטו אלא טהורים. גי' הגר"א ז"ל לא ילקטו אלא

גליון הש"ס וציון ירושלים
תהנא אשתו של ע"ה וכו'. ע' בר"ם פ"ז דטהרות מ"ה וכתוס' בחולין דף ו ד"ה אשת:

חולין ו
תוספתא דטהרות פ"ח

נדרים נח:
תוספתא פ"ח כאן:

הלכה ב מתני' וחייבת. אותה השדה של גידולי תרומה בלקט וכו' לפי שגידולי תרומה הן כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים מדבריהם: ועניי ישראל. שאסור להם לאכלן מוכרין את שלהן לכהנים וכו'. ומה שכתוב לעניים לכהנים לאו דוקא אלא כלומר לעניי כהנים או לשאר כהנים והדמים של עניי ישראל הן: שמא ישכחו. עניי ישראל בעוד שהן לוקטין ויתנו לתוך פיהם: א"ל ר"ע. א"כ דחיישת להא לא ילקטו אלא כהנים טהורים דכהן טמא אסור לאכול בתרומה אלא דלא חיישינן והלכה כר"ע: **גמ'** הפ"ים. הבעה"ב עומרין שלו משדה אחרת שכבר הפריש מהן לשכחה ולפאה ונתחלפו לו עם אלו מהו וקאמר דאפי' כן הואיל ונתערבו בהן עניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אותן: תני. בתוספתא דטהרות פ"ח: בזמן שהיא טמאה. אשת ע"ה משום נדה דזהירה היא שלא תגע אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון דמשום טומאת ע"ה אינה שומעת לה שהיא מחזקת עצמה יותר טהורה ממנה ואינה נזהרת מליגע: וכדברי ר"ט. דמתני' דחיים דאגב דטרידי ישכחו ויתנו לתוך פיהם א"כ ה"ה הכא אפי' בזמן שהיא טמאה לא תטחון עמה שמא תשכח ותתן לתוך פיה ותטמא הכל במגעה: כן היא מתניתא א"כ לא ילקטו אלא טהורים. אע"ג דהכי תנינן לה ה"ק דמתני' מדייקא למיתני א"כ לא ילקטו אלא טהורים ולא קתני כהנים טהורים משום דר"ע דמקשי לר"ט לאו דוקא בדינא דהאי מתני' מקשי ליה אלא אף בעלמא דלדידך דחיישת שמא ישכחו וכו' מחמת הטרדה של הלקיטה א"כ לעולם אלו הנזהרין בטהרה לא ילקטו הטמאים שמא ישכחו וכו' ויטמאו את הכל ולא ילקטו אלא הטהורים:
הלכה ג מתני' וחייבת במעשר. וה"ה בתרומה כדקאמר בגמרא: ובמעשר עני. אם היא שנת מעשר עני וכן במעשר שני אם היא שנת מעשר שני ואם הבעלים כהן הוא אוכלו בירושלים: ועניי ישראל מוכרין וכו'. וכן הלוי מוכר מעשר ראשון שלו לכהנים: החובט. לגידולי תרומה במקלות משובח הוא והדש אותן בבהמה כילד יעשה אם אינה פרתו של כהן אסור להאכילה תרומה ואם זומם אותה שלא תאכל עובר בלא תחסום: תולה כפיפות. סלין בצוארי בהמה שדש בה ונותן לתוכן חולין מאותו המין שדש הוא כמלא' א"ל להיות זומם את הבהמה ולא מאכילה את התרומה דמשל חולין מאותו המין היא אוכלת: **גמ'** כן היא מתניתא חייבת בתרומה וכו'. כלומר לאו דוקא במעשר קתני וה"ה בתרומה וכן במעשר שני ואם כהן הוא אוכלו בירושלים: ליטרא בצלים של מעשר ראשון שנטעה. תוספתא היא בפ"ח והתם לא גרים בצלים וגי' דהכא נוחה שכן דרך ליטע הבצלים לגידולין שיתוספו בהן: והרי בה עשר ליטרין. מהגידולין שנתוספו הרי

מראה הפנים

הזורע תרומה. קנסו בו שלא יהנה בקיסמין. לכאורה יש לדקדק דהא כרישא דהכינן במזיד יקיים ומפרש דקנסו בו שתיבטל שדהו על גב תרומה וא"כ ה"נ נימא כן דיהא הקנס שתהא כל השדה תרומה ויקיים אבל הא ליתא דהרי עיקר הגזירה שגזרו חכמים על גידולי תרומה תרומה מטעמא דתרומה טמאה ביד כהן היא שמא יבוא בידו כדי לזרעה וי"ל מה שהחולין הגדילין יותר שוין הן מהתרומה ובין כך אתי לידי תקלה שיאכלנה לפיכך אמרו שגם הגידולין תרומה הן כדאמרינן בפ"ק דשבת גבי י"ח דבר וא"כ הואיל ורוב הזורעים תרומה כהנים הן ולהכי כרישא דזרע במזיד קנסו בו שיקיים ותהיה השדה תרומה ולא כמו שנתכוון למכור הגדולין בדמים יקרים אבל בפשתן שהעיקר הוא הקיסמין אם אתה אומר שתעשה כולה תרומה אכתי יזרע כדי ליהנות מהקיסמין ולפיכך אמרו דלעולם יופך וזה שכתב הרמב"ם כדין זה דפי"א בהלכה כ' קנס קנסו בו שלא יזרע ויתכוין ליהנות בעציו וכדאמרן דהתם זורע התרומה כהן הוא וכו הוא דפייד לומר שלא יזרע במתכוין ליהנות בעציו ולפיכך אין תקנה שיקיים ותהיה הכל תרומה דבפשתן רולה הוא בכך:
תני אשתו של ע"ה טוחנת עם אשתו של חבר וכו'. הכי איתא בתוספתא ובפ"ק דחולין (דף ו' ע"ב) דמייתי הך ברייתא גרים אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ דמשמע שההבואה של ע"ה היא וכדפירש"י ז"ל שם ובזמן שהיא טמאה אשת חבר קאי דליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר וכו' והתוס' שם הקשו על פירש"י דהא אסור לסייע ידי עוברי עבירה כדמוכח בס"פ הנזקין ופירשו בשם ר"ח ור"ת דבתבואה של חבר איירי ובזמן שהיא טמאה אשת ע"ה קאי דכשמחזקת עצמה בטומאה אז נזהרת מליגע בתבואה וכו' ומהכא משמע כהדיא כפיר"ח ור"ת דמסיים בזמן שהיא טהורה לא תטחון שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה אלא דרש"י פי' לפי הגי' דהתם אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ דמשמע שאשת חבר היא מסייעת לה לטחון תבואתה והוי משום קושיית התוס' מהסית דהנזקין י"ל דהאי הכא דברייתא ס"ל כמ"ד התם דהואיל דרוב עמי הארץ מעשרין הן שרי לסייעה והא דלסור בזמן בהיא טהורה זה כבר תירץ רש"י בעצמו לפי פירושו דלאשת חבר קאי דהואיל וסתמא נוגעת היא חיישינן שמא תשכח ותאכל וכלומר נמי דלהאי מ"ד מבוס מסייע ידי עוברי עבירה ליכא מ"מ לענין אכילה אין לאשת חבר לאכול דבר שהוא ספק אם הוא מעושר כך נראה ליישב פירש"י לפי הגי' דהתם:
ליטרא בצלים של מעשר ראשון בנטעה וכו'. לפי גי' התוספתא והכא יכול הוא לעשות תרומת מעשר מן תוספת הגידולין גם על אותה ליטרא של מע"ר שנטע

שנויי נוסחאות (ס"ה) לעני [ד"ו] לעניים. (ס"ו) כהנים [ד"ו] לכהנים. (פי"ח) כשהיו מכירין [בכי"ר] כשהיו אחרים מכירין. (סכ"ד) שהיא [בכי"ר] שאין. (סכ"ו) שהיא [בכי"ר] שאינה. (סכ"ז) בתרומות [ד"ו] בתרומה.

מסורת הש"ס

ב"מ ל.

לקמן פ"י ה"ו

שם ה"א

[א] הרי אלו חייבות במעשרות ואותו מעשר ראשון שלהן שהוא מפריש על תרומת מעשר ועל מה שנטע ליטרא בצלים של מע"ש שנטעה והרי בה עשר ליטרין חייבת במעשרות וחוזר ופודה את מע"ש שנטע: החובט משובח מן מי משובח מן הדש: הדש כיצד הוא עושה *תני בשם ר"ש תולה לה כרשינין והן יפין לה מן הכל א"ר יוסי זאת אומרת עשה לה כן בחולין אינו עובר עליו משום בל תחסום המרכין בקיטניות ובתלתן אינו עובר משום בל תחסום שור בדישו אבל אסור מפני מראית עין אית תניי תני *בדיש שהוא מותר לך ואית תניי תני בדיש שהוא אסור לך *אמר רבי בא בר ממל מתני' בשנותנו משהוציאו עדשים מימיהן עדשים צופרות אותו שלא יתן אבל אם נתנו עד שלא הוציאו עדשים את מימיהן לא בדא וכמה דאת אמר עדשים צופרות אותו שלא יתן דכוותה עדשים צופרות אותו שלא יבלע היאך עבידא בצל של חולין שנותנו לתוך עדשים של תרומה אפילו כן עדשים צופרות אותו שלא יבלע הדא דתימר ביבש אבל בלח אסור בבצל ובקפלוט בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך אסור

העביר

הרי אלו חייבין במעשרות ואותו מעשר ראשון וכו'. ובתוספתא גרים ובמעשר ראשון שבה עושה אותה תרומת מעשר על מעשר ראשון שנטע ולפי גי' דהכא נמי ה"ק דמעשר הראשון של הגידולין יכול לעשות מהן לתרומת מעשר עליהן וכן על אותה ליטרא מעשר ראשון שנטע וקמ"ל דלא בטלה אותה ליטרא וצריך להפריש עליה תרומת מעשר ומאותן הגידולין יכול להפריש על הכל. וחוזר ופודה וכו' כלומר דגידולי מעשר ראשון וגידולי מעשר שני חולין הן כדתנן לקמן ומ"מ אותה הליטרא שנטע נשארה כמות שהיתה אם מעשר ראשון צריך להפריש עליה תרומת מעשר ואם מעשר שני צריך לפדותה כדתנן ופודה אותן בזמן זרען והלכך אחר שהפריש המעשרות מהגידולין חוזר ופודה את הליטרא מעשר שני שנטע: החובט משובח. דקתני במתני' מן מי הוא משובח ומפרש מן הדש כלומר דלא תימא שיש כאן עוד תקנה אחרת והחובט משובח ממנו קמ"ל דמשובח אדלקמיה קאי וכהאי דמפרשינן לעיל בפ"ד בהלכה ו' השוקל משובח משלשתן דבשלשתן קאמר: תני. בתוספתא שם תולה לה כרשינין ואין צריך מאותו המין לפי שהכרשינין יפין לה מן הכל: זאת אומרת. מדקאמר ר"ש שהן יפין לה ש"מ שאם עשה כן בדש בחולין אינו עובר עליו משום בל תחסום. א"כ דאמתני' קאי דש"מ דכשתולה כפיפה בצואר בהמה ונותן לתוכה מאותו המין אינו עובר משום בל תחסום אף בחולין ואע"פ שאינה אוכלת מהדיש בעצמו: אית תניי תני בדיש שהוא מותר לך. אלאו דתסימה קאי דאשכחן דפליגי בה דתנינן בחדא ברייתא דדוקא בדיש שהוא מותר לך הוא דעובר בלא תחסום ולאפוקי אם דש בתרומה ומעשר וכגון שהקדים והפריש בעודה בשיבלין דאותו דיש אינו מותר לזרים אינו עובר משום בל תחסום ואית ברייתא דתני שאף בדיש שהוא אסור לך עובר משום בל תחסום: א"ר בא בר ממל וכו'. הך דר' בא בר ממל אמתני' דריש פרק דלקמן איתמר כדגרים לה התם ומשום דמדייק לקמן עלה מהני תנאי דפליגי בדיש מייתי ליה הכא דתנינן שם בצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין או של חולין לתוך עדשים של תרומה אם שלם מותר אם מחותך בנ"ט ומפרש לה ר' בא מתניתא משהוציאו עדשים מימיהם שכבר יצאו לחלוחית המים שבהן מחמת הבישול והעדשין צופרות אותו שלא יתן כלומר מעכבות את הבצל שלא יתן טעם בהן והלכך שלם מותר. צופרות מל' מי ירא וחרד ישוב ויצפור דגבי גדעון: אבל אם נתנו. להבצל עד שלא הוציאו עדשין מימיהן לא ברא התירו מפני שכשעדיין יש בהן לחלוחית מימיהן נותן הבצל טעם בהן: וכמה דאת אמר וכו'. כלומר וכמו דאמרינן בבצל של תרומה שנתון לתוך עדשים של חולין שעדשים צופרות אותו שלא יתן טעם בהן אם הוא שלם והעדשים הוציאו מימיהן ודכוותה נמי איפכא שאם הבצל של חולין ונתון לתוך עדשים של תרומה העדשים צופרות אותו שלא יבלע מהן ומותר בשלם וכדמפרש ואזיל היך עבידה בצל של חולין וכו' ומשום דבצל דמתני' בשל תרומה איירי לפיכך קמ"ל דה"ה איפכא: הדא דתימר. דבשלם מותר אם הוציאו העדשים מימיהם ביבש הבצל אבל בלח אסור בבצל לפי שהוא נותן טעם או בולע: ובקפלוט. שהוא בולע יותר מהבצל וכן נותן טעם הרבה לעולם אסור:

העביר

עין משפט נר מצוה

ה

א מיי' פ"ו ממעשר ה"ד

אלא כהנים טהורין וה"פ דמלשון המשנה דגרסינן לא ילקטו אלא טהורין משמע הכי דא"כ דאסרת על ישראלים והוא רק משום דחיישת שמא יתן לתוך פיו הלא לזה יש עצה שלא ילקטו אלא טהורין ע"כ קאמר הגמרא כיני מתניתא לא ילקטו אלא כהנים טהורין דלפ"ז ה"פ דאם חיישת לזה שמא יאכל הלקט מתוך שהוא כהול א"כ צריך גם למיחש על טהרה ולא ילקטו אלא כהנים וטהורין:

א"ר יוסי זאת אומרת עשה לה כן בחולין כו' המרכין בקטניות ובתלתן אינו עובר משום בל תחסום שור בדישו אבל אסור מפני מראית עין אית תניא תני בדישו שהוא מותר לך עד סוף הסוגיא. הגר"א ז"ל גרס המרכין בקטניות כו' אית תניא תני לבתר דמסיים כל הסוגיא דרכב"מ אז גרסינן המרכין בקטניות כו' אית תניא תני בדיש וכו' מתניתא כמ"ד אף בדיש שהוא אסור ויהי' הגירסא כמו שיהי' יש להבין מאי שייכות הוא האי דרכב"מ לכאן הלא סוגיא הזאת מבואר אות באות בר"פ דלקמן. ונראה לפענ"ד דה"פ המרכין בקטניות ובתלתן אינו עובר משום בל תחסום משום דהוי לאחר גמר מלאכתו למעשרות וא"כ הוי טבל והוי דיש של איסור ואינו עובר משום בל תחסום וכן איתא בשטמ"ק ז"ל במס' ב"מ פרק השוכר את הפועלים בשם הרמב"ן ז"ל וז"ל שמירח והוקבע למעשרות והרי הוא טבל גמור מן התורה ואסור להאכיל לבהמה וא"ת יעשר רחמנא אמר בדישו הראוי לו ולא האסור ודומיא דתרומה ומעשר כו' עכ"ל הרי לפנינו מפורש כיון דהוי אסור משום טבל הוי דומה לתרו"מ ואינו עובר בלא תחסום משום דדיש המותר לך בעינן וז"ב וא"כ לכאורה יקשה ממתניתין דלקמן ר"פ בצל דגרסינן שם בצל שנתנו לתוך עדשים אם שלם מותר אם חותכו בנותן טעם ואחר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנ"ט ע"כ ובלא פירושו וחידושו של רכב"מ קשה ממתניתא זאת להך ברייתא דהמרכין בקטניות דלמה נקרא דיש האסור הרי בקטניות מצינו היתר בטעמו דלא גזרו רבנן על טעמו והוי דיש הראוי לו לאכול טעמו וטעם כעיקר הוא דהיינו בעדשים דהוא מין קטניות דבישלם בבצלים שלימים של חולין הבצלים מותרים וקס"ד דמקלינן בקטניות של תרומה בבצלים של חולין שלימים אפילו אם בלעו הבצלים מ"מ אינן אסורים דקס"ד אפילו העביר פטמתו דנקרא שלם ואז בודאי בולע מ"מ מותר וכן אפילו אינו בקליפתו העליונה דודאי בולע מ"מ מותר כיון דהוי שלם דסתמא קאמר דשלם מותר א"כ לפ"ז למה פסיק ותני המרכין בקטניות אינו עובר בלא תחסום משום דנקרא דיש שאינו ראוי ואמאי הרי בעדשים הגם שהן אסורים מ"מ הבצלים שבלעו מהן מותרין כשהן שלימים א"כ ראויים הן לאכול טעמם כשבישלם עם בצלים וקפלוטות והבצלים וקפלוטות מותרים וא"כ לא נקרא דיש שאסור לך דהא יש לו היתר בטעמו וכיון דראוי לו לטעמו א"כ הוי דיש הראוי לו וע"כ מסיק הא דרכב"מ מתניתין כשהוציאו עדשים מימיהן עדשים צופרות אותו שלא יתן וע"כ מותר העדשים של חולין וע"כ כמה דאת אמר עדשים צופרות אותו שלא יתן דכוותי' עדשים צופרות אותו שלא יבלע כלומר דכמו דפשיטא

לן

מראה הפנים

בנטע והיה טבול לתרומת מעשר אבל בבבלי פ"ז דנדרים (דף נח ע"ב) גבי הא דשקיל וטרי התם אם הגידולין שרבו מבטלין את העיקר או לא ומייתי הך ברייתא בגי' אחרת ליטרא מעשר טבל שזרעה בקרקע והשביחה והרי היא כעשר ליטרין חייבת במעשר ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון. ופרש"י ז"ל חייבת במעשר כל עשר ליטרין ואותה ליטרא שזרע בן לוי כשאינה מעושרת. כלומר שלא הפריש ממנה מעשר מן המעשר אע"פ שעישרם עכשיו צריך לעשרה פעם שנייה תרומת מעשר שהניח הלוי אשתקד שלא הפריש ממנה שבדין הוא שלא יפטר בכך שזרעה כשאינה מעושרת. ועל מה דקאמר ממקום אחר פי' מפירות של אשתקד וזהו ממקום אחר ולא מפירות של שנה זו שאין מעשרין מן החדש על הישן ל"א ממקום אחר לא ידעינן עכ"ל. והר"ן פי' לחייבה במעשר בענין אחר דעל אותה ליטרא קאי שכתב היינו מעשר מן המעשר שהיתה חייבת בו קודם שזרעה ולא בטלה ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר אבל מיניה וביה לא דכיון דליטרין דתוספת פטורין ה"ל מן הפטור על החיוב וכן היא שיטת הר"ש שם דהכל על אותה ליטרא קאי דהיא חייבת במעשר והיינו מעשר מן המעשר שהיתה חייבת דקמ"ל דלא בטלה. ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה שהוא מפרש כפירש"י דכל העשר ליטרין שנה חייב במעשר שכך כתב בפ"ו מהל' מעשר בהלכה ד' ליטרא מעשר טבול שזרעה והשביחה והרי היא עשר ליטרין חייבת במעשר ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון לפי שיטה זו צריך טעם מפני מה דוקא ממקום אחר וכן רש"י ז"ל נשאר מסופק בזה ואפשר דמה שהליטרין דתוס' חייבין במעשר מדרבנן בעלמא היא וכעין שכתב הרא"ש שם לשיטתו ע"ש ולשיטת רש"י והרמב"ם ניחא טפי דכיון דאותה ליטרא נשארה חייבת מן התורה בתרומת מעשר והליטרין דתוספת שנה אינן חייבין כ"א מדרבנן לפיכך צריך להפריש המעשר מן המעשר עליה ממקום אחר ולא מאותן הליטרין דלא ליהוי מן הפטור על החיוב. ומ"ש שם הראב"ד ז"ל על זה נראה לי בדבר שאין זרעו כלה. ור"ל למה סתם הרמב"ם את דבריו ופשוט הוא דודאי כל הדינים הללו דאיתאמרו בגמ' שם בענין זה בשהעיקר קיים מיירי והרי הן הן דברי הרמב"ם שכתב והשביחה והרי היא עשר ליטרין וא"כ עדיין העיקר לא כלה וכגון כבצלים וכמו בהביא שם דין ליטרא בצלים שתקנה וכו' וכמו דקאמר הכא בהדיא ליטרא בצלים של מעשר ראשון שנטעה וכמו דמסיק התם דמעשר עצ"י דיגון הוא ואין הגידולין מבטלין את העיקר וכבר ביארתי לעיל בפ"ה דכלאים בהלכה ז' ובפ"ו דשביעית בהלכה ג' חלוקי הדינים בענין זה דיש מקומות שאין גידולי היתר מבטלין את העיקר האסור ויש בהן מבטלין ע"ש ובמקומות המצויינין שם:

אית תניי תני בדיש שהוא מותר לך וכו'. בבבלי פ' השוכר את הפועלים (דף צ) רמי כהני ברייתות אהדדי דתני הדא פרות הדשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום בל תחסום אבל מפני מראית העין מביא כול מאותו המין ותולה לה בטרסקל שבפיה ותני הדא פרות הדשות בתרומה ומעשר עובר משום בל תחסום ומשני תרומה אתרומה לא קשיא כאן בתרומה וכאן בגידולי תרומה דכחולין הן ולפיכך עובר משום בל תחסום ומסוגיא דהכא משמע דגידולי תרומה נמי דיש אסור מיקרי. דהא האי מ"ד דאף בדיש שהוא אסור לך יליף ממתני' דקתני ותולה וכו' כדקאמר לקמן וכמו שבארתי בפנים מטעמא דהתם בגזרו חכמים בגידולי תרומה והשתא דיש אסור מיקריא וכדמוכח מהשקלא וטריא ומשינוייא הבעיא דבבל כמבואר בפנים והיא נראה לכאורה להשוות הסוגיות ז"א ש"ס ס"ל כשינויא בתרא דמשני התם להברייתות דקאמר השתא דאתית להכי תרומה אתרומה נמי ל"ק כאן בתרומת מעשר ודאי כאן בתרומת מעשר דמאי ולפ"ז מצינן למימר דהדר ביה משנויא קמא וגידולי תרומה נמי דיש אסור הוית כדלעיל אלא דמדעת הרמב"ם ז"ל אינו נראה כן דפסק בפ' י"ג מהלכות שכירות בהלכה ד' וה' כהני תרתי שינויי דהתם וא"כ משמע ליה דלא הדר מבינוייא קמא ותרוייהו קושטא לדינא הוו אלא משום דבשינוייא בתרא מיתוקמא תרומה ומעשר בחדא מתתא כאן בודאי כאן בדמאי לפיכך הוא דהדר ביה משנוייא קמא ולהאי סוגיא דהכא צ"ל דבהא פליגי הני ברייתות דמר ס"ל דכיון דאסרו חכמים לגדולי תרומה דיש אסור מיקריא ומר ס"ל דכיון דמן התורה מותרין לפיכך עובר משום בל תחסום וצריך תקנה ותולה וכו' אבל בעלמא לא ילפינן מהמתני':

עדשים צופרות וכו'. כדפרישית מל' ישוב ויצפור הוא וכר"פ דלקמן כתוב צופדות והביא הכ"מ לזה בפט"ו בהלכה ח' ופי' מל' צפד עורם שהן כובשות ואינן פולטות ואין נ"מ בזה. ובעיקר הדין דהאי מתני' דלקמן משמע מסוגיא דהכא דבין

בצל

שנויי נוסחאות (ס"ב) על [ד"ו] עליה. (ס"ה) לה [ד"ו] ליתא. (סי"א) עין [ד"ו] העין. (ש"ג) בשנותנו [ד"ו] בשנתנו. (סט"ו) [illegible] [ד"ו] ליתא (סי"ז) דכוותה [ד"ו] ודכוותה

(בכר לאדן) המרכס בקטניות ובתלתן אינו עובר וכו' כנ"ל. פי' כמו פרות המרכסות פ' השוכר את הפועלים: עדשים צופדות אותו שלא יתן כו' ל. פירוש מלשון צפד עורם

א העביר פטמתו כמחותך הוא היו שנים שלשה כמחותכין הן הדא דתימר כשאין בקליפה החיצונה בנותן טעם אבל אם יש לה אית תניי תני בדיש שהוא מותר לך מתניתא תמן אמר אף בדיש שהוא אסור לך דתנינן תולה כפיפות בצוארי בהמה בדישו ולא בדורכו ר' אליעזר בן יעקב אומר אף בדורכו א"ר אבין *ר"ע שאל את ר"ש בן יוחי מיבדקניה ביה חסם מבחוץ והכנים מבפנים א"ל בבואכם אל אוהל מועד מבואכם אל אוהל מועד א"ר זעירא לא תחסום שור בדישו לא תדוש בשור חסום:

הלכה ב מתני'

ג *גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין אבל הטבל

תורה אור

פני משה

העביר פטמתו. של הבצל כמחותך הוא ואסור בנ"ט וכן אם היו שנים או שלשה כמחותכין הן מפני שהן מתרככים זה בזה ונותנים טעם וכן בולעים הן: הדא דתימר בשאין בקליפה החיצונה בנ"ט. כלומר דהא ודאי שלם דקאמר היינו אם הוא בקליפה החיצונה שלו דאם הסיר אותו כבר אינו שלם הוא ועוד דבלא קליפתו החיצונה נ"ט הוא לעולם והשתא קאמר דהא דתנינן שלם מותר בשאין בקליפה החיצונה בעצמה בנותן טעם לפי שלפעמים יש איזה טעם גם בקליפה החיצונה: אבל אם יש לה. מהו אם קליפה החיצונה אוסרת כמו נתינת טעם של הבצל עצמו או דילמא מכיון שאין דרך ליתן הבצל בתבשיל עם קליפה החיצונה לא חל שם תרומה על קליפה זו כלל שהרי מסירין אותה ועיקר התרומה אינה אלא הבצל עצמו לאחר שמסירין הקליפה החיצונה: אית תניי תני בדיש שהוא מותר לך. כלומר דפשיט להבעיא מהכי בריי‌תא דמייתי לעיל כדלקמן דאיכא תנא דתני דדוקא דיש שהוא מותר לך הוא דעובר בלא תחסום: מתניתא תמן דאמר אף בדיש שהוא אסור לך. ואיכא עוד ברייתא דס"ל דאף בדיש שהוא אסור עובר הוא: דתנינן תולה כפיפות בצואר בהמה. כלומר ולהאי תנא מתני' מסייעא ליה דהא קתני תולה הכפיפה בצואר הבהמה ונותן לתוכה מאותו המין כדי שלא ילטרך לזוממה ויהא עובר משום בל תחסום אלמא דאף בדיש שהוא אסור לך שהרי גידולי תרומה תרומה הן לאסור לזרים עובר נמי משום בל תחסום והשתא איפשטא נמי ממילא הבעיא דלעיל דהא לא משכחת לה דיש בתרומה אא"כ קרא לה שם בעודה בשבלים ואי איתא דאין שם תרומה חלה על קליפה החיצונה כלל כ"א על מה שהוא ראוי לאכילה א"כ אמאי קרי דיש אסור הא השבלים בעודן בקליפתן הא לונה הן וכ"ת נהי דקליפתן אין שם תרומה עליהן הא מ"מ שם תרומה חלה על הגרעינין שבהן ולהכי קרי ליה דיש אסור אכתי קשיא היאך יליף דבעלמא הוא עובר על דיש אסור ממתני' דילמא שאני מתני' דמן התורה דיש מותר הוא דגידולי תרומה תרומה אינו אלא מגזירת חכמים והלכך היה עובר עליו בלאו דחסימה אם לא יעשה תקנה דכפיפה אבל בעלמא לעולם אימא לך דבדיש אסור אינו עובר בלאו דחסימה אלא ע"כ דהכי הוא דיליף ממתני' מדקתני תולה וכו' ולא מאכילה אותה תרומה ואמאי לריך לתקנה זו הרי יכול להאכילה להקש מהשיבלים דהא לפי הס"ד אין שם תרומה חלה על קליפה החיצונה ואע"ג דכאן כבר היתה תרומה בשעה שזרעה והלכך מסתברא דכל הגידולין ממנה אסורין ואפי' הקש שבשבלים מ"מ כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואי לאו דמדאורייתא לא חלה תרומה על קליפה החיצונה לא היו חכמים מחמירין כל כך והשתא תרתי שמעינן מינה דלעולם הוא עובר אף בדיש שהוא אסור דהא השתא מיהת אסרו החכמים להגידולין ואפ"ה לריך תיקון ושמעינן נמי דשם תרומה חלה גם על קליפה חילונה מדאינו מאכילה להקש של השבלים ואיפשטא הבעיא דבצל: בדישו. איידי דאיירי בעניינא דחסימה מייתי הא ומילתא באנפי נפשה היא דפליגי תנאי בחסימה דת"ק דריש בדישו דוקא ולא בדורכו אם דרך ענבים ע"י הבהמה אינו עובר בלאו דחסימה וגזירת הכתוב הוא כ"א בן יעקב אומר אף בדורכו שלא דיבר הכתוב אלא בהוה דדרך הדיש ע"י הבהמה וה"ה בשאר כל הדברים אם עושה המלאכה ע"י בהמה: מיבדקוניה. דרך בדיקה שהיה רוצה לבדקו בשאלה זו: חסם מבחוץ. למקום הדיש והכניס אותה להדיש כשהיא חסומה מהו אם בדישו דוקא קאמר רחמנא דמשמע בשעה שהוא עוסק בדיש לא תחסום אבל אם חסם מקודם לא: א"ל בבואכם אל אהל מועד. כתיב גבי אזהרת שתויי יין ושכר אל תשת וגו' בבואכם וגו' וכי נימא נמי דלאחר שבא אל אהל מועד אסור לו לשתות יין בתמיה אלא האי בבואכם כמאן דכתיב מבואכם הוא כלומר מחמת שאתם לריכין לבא אל אהל מועד אל תשתו יין מקודם שתבואו וה"נ האי בדישו כמו מדישו הוא דמחמת שהוא עוסק בדיש לא תחסום אותו אף מקודם שבא לשם שלא יהא חסום בדיש: ר' זעירא אמר. מגופיה דקרא שמעינן דכתיב בדישו בדיש מבעיא ליה אלא ה"ק לא תדוש בשור חסום כלומר לא תחסום אותו שיהא כך בדישו:

הלכה ד מתני' גידולי תרומה תרומה. גזירת חכמים היא שגזרו משום תרומה טמאה ביד כהן שמא ישהנה אללו עד שיזרענה כדי שתלא לחולין וימכרנה בדמים יקרים ודילמא אדהכי אתי בה לידי תקלה שיאכלנה לפיכך אמרו גידולי תרומה תרומה לענין שתהא אסורה לזרים אבל לשאר כל דברים הרי הן חולין כדאמרינן לעיל ריש פ"ו: וגידולי גידולין. אם חזר וזרע את הגידולין אותן הגידולין היולאין מהן חולין הן ומותרין לזרים. דכולי האי לא גזרינן: אבל הטבל

רידב"ז

לן דעדשים מתוך שהן לופרות אין בולעין כן נמי מתוך שהן לופרות יש להן כח שלא יבלע האחר מהן וע"כ מותר בגלל השלם מפני שלא בלע כלל מהן ואין בו שום טעם מהן וע"כ זה דווקא ביבש אבל בלח שפיר בולע וזה דוקא בגלל אבל קפלוט בולע וכיון דכל עיקר החילוק שבין שלם להתוך דבחתוך בולע ושלם היינו טעמא דמותר לפי שאינו בולע כלל לפיכך בשלם אם העביר פטמתו ממנו בולע אע"פ שלם הוא דומה כמחותך ושנים שלשה נ"ז כמחותך הדא דתימר בשאין בקליפתו החילונה בנותן טעם לפי פי' הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה"ת ה"ה עי' בכ"מ ז"ל ה"פ הדא דתימר בשאין בקליפתו החילונה כלומר דמיירי מתניתין בשלם שהוא בקליפתו החילונה ע"כ אינו בנותן טעם ומותר אבל בשאין בקליפתו החילונה אז הוא בנותן טעם וה"פ הדא דתימר כלומר מהאי דרבב"מ דהידם לן טעמא דמתניתין דנ"מ בין שלם למחותך דשלם אינו בולע והתוך בולע ע"כ שלם מותר והתוך בנו"ט מזה נשמע בשאין בקליפתו החילונה בנו"ט כלומר אף שלם כשאין בקליפתו החילונה אף שהוא שלם מ"מ בנו"ט א"כ שפיר נקרא המרכין בקטניות דיש שהוא אסור לך דאין היתר אף בטעמו ולא כדקס"ד דבקטניות דהוא תרומה מדרבנן לא גזרו רבנן רק על גופו אבל לא על טעמו ז"א אלא דהרי הוא ככל תרומה מדרבנן וגזרו אף על טעמו וע"ז מסיק מתניתא דידן גי' הגר"א ז"ל מתניתא כמ"ד אף בדים שהוא אסור לך דתנינן תולה כפיפות בלואר בהמה א"כ מוכח דאף בגידולי תרומה שהוא דיש האסור לך מ"מ עובר בלא תחסום ואין להקשות דילמא שאני גידולי תרומה דהוא מדרבנן ע"כ עובר בלא תחסום אבל בתרומה דאורייתא אינו עובר וכמו דאיתא בש"ם דילן במס' ב"מ דף ל' דבגידולי תרומה שפיר עובר משום דמדאורייתא הוי דיש שהוא מותר לך והאיך יעבור בקום ועשה מפני שהוא תרומה דרבנן והאיך תקנו רבנן לעקור דבר מן התורה בקום ועשה כמו שכ' הסמ"ק ז"ל בשם הריטב"א ז"ל עי"ש ז"א דהא הירושלמי ס"ל דהמרכין בקטניות אינו עובר משום דהוי דיש האסור ולהרבה פוסקים ז"ל כל תרומת קטניות הוא מדרבנן ואעפ"כ אינו עובר משום דהוי דיש האסור אלמא דאף בדיש האסור מדרבנן נמי אינו עובר וע"ז קאמר דממתניתא דידן מוכח דאף בדים האסור לך ג"כ עובר וטעמא דמ"ד דבדיש האסור אף מדרבנן נמי אינו עובר משום דהוי דיש האסור דס"ל כמ"ד במס' יבמות דף פ"ט דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה אפילו בקום ועשה וכן הוא שיטת הירושלמי במס' גיטין פ' השולח כאשר באתי בעז"ה לעיל פ"ד וכן בירושלמי במס' ר"ה פ"ד עי"ש בדברינו וע"כ שפיר מסיק דמוכח ממתניתא דידן דאף בדיש האסור לך נמי עובר דהא מלינו דעובר גבי גידולי תרומה ועפ"ז ניחא הא דמביא הך דהמרכין בקטניות הכא בסוגיא הזאת:

מבואכם אל אוהל מועד לא תחסום כו'. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק: מע"ם

מראה הפנים

בגלל של תרומה שנתנו לתוך עדשים חולין ובין בל חולין שנתנו לתוך בל תרומה דקאמר וכמה דלא אמר וכו' ודכוותה וכו' כדפרישית בפנים אבל מהסוגיא דר"פ דלקמן לא משמע הכי אלא דהאי וכמה דאמר וכו' לשון בעיא היא אם ודכוותה וכו' ופשיט ליה שם מהני' בבגל של חולין וכו' והכא לא מייתי כ"א בקלרה כדרך הש"ס הזה ויתבאר מזה לקמן נרים הפרק בס"ד:

בדישו ולא בדורכו. לכאורה היה נראה כדפרישית בפנים. וזהו שכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהלכות שכירות בהלכ' ג' ואחד הדישה ואחד כל שאר כל המלאכות של גידולי קרקע ולא נאמר שור בדישו אלא בהווה וזהו כראב"י דהכא משום דמסייע ליה סוגיא דהשוכר את הפועלים דמשמע מהתם דקאמר לעיל שם מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו וכו' ואף שאינו מבואר כ"כ לה"א ובספרי פ' תלא מבואר הוא להדיא דדריש בדישו אין לי אלא בדישו מנין לרבות שאר עבודות ת"ל לא תחסום מ"מ א"כ למה נאמר בדישו מה דיש מיוחד שגידולו מן הארץ והלוש מן הקרקע בשעת גמר מלאכתו ובשעה שהוא עושה הוכל אף כל וכו'. אבל ראיתי בשם הרמב"ן ז"ל שהביא הכ"מ שם בהלכה ד' גבי הא דכתב הרמב"ם ופרות שמהלכות על התבואה וכו' בזהו לפי פירושו להא דתני ששם פרות המרכסות בתבואה ולא כפי' רש"י והראב"ד ז"ל וכתב שהירושלמי דפ"ע דתרומות מסייעו בדישו ולא בדרכו ועל הבהמה קאי שהיא דורכת על התבואה ולריכין אנו לבטל דעתנו מפני גודל דעתו ז"ל:

רבי עקיבה באל את רשב"י מ בדקוניה חסמו מבחוץ וכו'. כה"ג גרים שם (ד' ל ע"ב) בעא מניה ר' יוחנן מר' סימאי חסמה מבחוץ מהו וכו' א"ל מביא אבין אתה למד בבואכם וכו'. ונראה דר"ז דדריש מגופיה דקרא מדכתיב בדישו כדפרישית בפנים זהו למ"ד דלא דריש בדישו ולא כדרכו דהלו לדידיה לריך וי"ו דבדישו למעוטי דרכו דמדיש לחוד לא הוה משמע לן למעוטי:

גידולי תרומה תרומה. לענין שאסורים לזרים אבל לשאר כל דבר הרי הן כחולין כדאמרינן לעיל בגמ' בפ"ו בהלכה א' וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' י"א הלכה כ"א ובעיון מק שיש לדקדק מהאי מתני' על מתני' דלקמן בפ"ב דבכורים בהלכה ב' בענין הגידולין יתבאר שם בהגיעי למקומו בס"ד. וגידולי גידולין חולין היינו דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אף גידולי גידולין אסירין כדקאמר בגמ' והני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה וכו' אלא אם כן רבו גידולי גידולין על העיקר של הגידולין אז גידולי הגדולין מותרין והכי מסיק לה בבבלי בספ"ת דנדרים על הא דגרים שם א"ר ינאי בגל של תרומה בנטעו ורבו גידוליו על העיקר מותר ומדייק הש"ס למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור והתנן גידולי תרומה תרומה בגידולי גידולין קאמרינן הא כמי תנינן גידולי גידולין חולין הא קמ"ל אפי' בדבר שאין זרעו כלה והתנן הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ריבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קמ"ל. וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה כ"ב גידולי גידולין חולין לכל דבר ואפי' דבר שאין זרעו כלה אם רבו הגידולין על העיקר בגידולי הגידולין הכי הגידולין השניים מעלין

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פט"ו מהרומו' ה"ז ח

ז
ב מיי' פי"ב משכירות ה"ב טוש"ע חו"מ סי' שלח ס"ג

ח
ג מיי' פ"ה מהרומות הכ"א כב

גליון הש"ס וציון ירושלים

בדישו ולא בדרכו. עי' בשטה מקובצת ב"מ דף פט: בבואכם אל אהל מועד כו'. עי' ב"מ דף ל:

מסורת הש"ס

ב"מ ל

שבת יז: נזיר לז:

תורה אור

דברים כה

ויקרא י

דברים כה

שינויי נוסחאות (ס"ד) תמן אמ' אף בדיש [בכי"ר] כמא דאמ' בדיש. (ס"ז) את [ד"ו] ליתא. מיבדקניה [בכי"ר] בנין מיבדוקינה. (ס"ח) ביה [ד"ו] ליתא. (ס"ט) זעירא [ד"ו] זורא.

(ככר לאדן) אבל אם יש בקליפה החיצונה כדי ליתן טעם אסור אית תניי וכו' כצ"ע:

עמודי ירושלים

בדישו ולא בדרכו כו'. הרא"ש פי' בענבים שדורכן אותן. וליתא ועיקר הפי' כמו שפי' הרמב"ן והריטב"א בב"מ (פ"ט ב') הובא בשיטה מקובצת שם דהא פרות המרכסות בתבואה ודוקא תדרך וכמ"ש ג"כ הרמב"ם בה' שכירות בסופו:

מסורת הש"ס

נדרים ס. ב"מ ל

נדרים ס. שם

פסחים לד. ע' תוספות פסחים לד. ד"ה גדולים

[א] הטבל ומעשר ראשון [ב] וספיחי שביעית [ג] ותרומת חוצה לארץ והמדומע [ד] והביכורים *גידוליהן חולין [ה] גידולי הקדש [ו] ומע"ש חולין ופודה אותן בזמן זרעם. [ז] מאה לגינה של תרומה ואחת של חולין כולן מותרין בדבר שזרעו כלה אבל *בדבר שאין זרעו כלה אפילו מאה של חולין ואחת של תרומה כולן אסורין. *הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה [ח] גידולי גידולין אסורין איזה דבר שאין זרעו כלה כגון *הלוף והשום והבצלים רבי יהודה אומר [ט] השום כשעורין: גמ' [י] ותני עלה *בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורים אבל הטבל שרובו חולין ומעשר ראשון שרובו חולין וספיחי שביעית שאין מצויין ותרומת ח"ל שאינה מצוייה והמדומע שרובו חולין והביכורים שאינן מצויין וגידולי הקדש ומע"ש חולין ופודה אותן בזמן זרעם רבי אבהו בשם רבי יוחנן פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה הפריש הקדש למע"ש מע"ש בין דבר שזרעו כלה ובין דבר שאין זרעו כלה [כ] נפדה בשער הזול אלא דבר

מע"ש בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה נפדה בדמי אותה סאה. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק: א"ר

פני משה

הטבל. שזרעו וכן איך דקחשיב להו גידוליהן חולין ומפרש בגמ' מפני שהטבל רובו חולין דהא דאמרינן בטבל דלא בטיל מפני שדבר שיש לו מתירין הוא שהרי יכול הוא לתקנו וכיון שזרעו א"א לתקנו ודווקא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין כדתנן לקמן והיינו עד שלש גרנות והרביעי מותר כדאמרינן לקמן בגמרא: ומעשר ראשון. ג"כ רובו חולין: וספיחי שביעית. שזרען אחר שביעית לא גזרו עליהן לפי שאינן מצויין כל כך מאלו העולין בעצמן או מהזרע שנפל מקודם שביעית או מן העיקרין שנקלרו מקודם שכל אלו מכלל ספיחי שביעית הן ומן התורה מותרין באכילה אלא שחכמים הוא שגזרו עליהן כדאמרינן לעיל בפרק ט' דשביעית ועל הגידולין לא גזרו דלא שכיחי וכן תרומת ח"ל אינה מצויה בארץ: והמדומע. לפי שרובו חולין: והבכורים. לפי שאינן מצויין שאינן נוהגין אלא פ"א בשנה ודוקא אם זרען קודם שנכנסו לירושלים אבל אם זרען לאחר שנכנסו לירושלים גידוליהן אסורין הן: גידולי הקדש ומעשר שני חולין. בגמ' קאמר דיש הפרש בין הקדש לבין מעשר שני וכדמפרשינן לקמן והא דגידולי מעשר שני חולין דוקא אם זרעו קודם שהכניסו לירושלים אבל אם זרעו אחר שהכניסו לירושלים הגידולין מעשר שני: ופודה אותן בזמן זרעם. שאע"פ שגידוליהן חולין מ"מ צריכין לכתחלה פדייה וכשהוא פודה אותן פודה כשער שהיה בשעת הזרע אלא אם לא פדאן אעפ"כ הגידולין חולין לכל דבר ובגמרא מפרש אם פודה את כל האוצר בדמיו או אם פודה הכל בדמי אותה סאה: גמ' ותני עלה. בברייתא על אלו דתנן גידוליהן חולין וכן גידולי גידולין דתרומה בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים כדתנן לקמן גבי טבל אפי' גידולי גידולין אסורין והאי ברייתא מייתי הש"ס לעיל בפ"ו דשביעית בהל"ג וכן בנדרים בפ"ו בהלכה ד' ואיידי דנקט התם בהאי לישנא ותני עלה נקט נמי הכא כן: אבל הטבל וכו'. כדפרישית במתני': פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה. לאו לפרושי הא דקתני במתני' פודה אותן בזמן זרעם קאי דהאי בזמן זרען אין לפרש אלא על השער שהיה בזמן הזרע אלא דמילתא באנפי נפשה היא ור' יוחנן מפרש ענין הפדייה דהא דקאמר ופודה אותן היינו שפודה כל האוצר של הגדולין בדמי אותה סאה בלבד דקסבר דאותה הסאה הוא דחייבת בפדיון במעשר שני אם רוצה לאכלו חוץ לירושלים ובהקדש אם רוצה לפדותו לחולין אבל הגידולין אין חייבין בפדיון בפני עצמן אלא מפני שנתערבו העיקר עם הגידולין לפיכך פודה הוא את הכל בדמי אותה סאה: הפרש. כלומר אע"ג דנקט התנא להקדש ומעשר שני בחדא מ"מ הפרש ביניהן בין הקדש למעשר שני כדנקיט ואזיל: נפדה בשער הזול. ביותר אלא שזהו החילוק בין דבר שזרעו כלה שהוא נפדה כשער הזול מאותו שעה שהוא עומד בו ולא בשער הזול של שעת הזרע שהרי כלה הוא אבל דבר שאין זרעו כלה הולכין אחר שער הראשון והיינו שער הזול משעת הזרע הקדש אבל בהקדש לעולם אין לו אלא מקומו ושעתו כדתנן בספ"ה דערכין אלא שזהו החילוק בהקדש בין דבר

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ו ממעשר ה"ו סמ"ג עשין קלה

י ב מיי' פ"ד משמיטה ויובל ה"ו

יא ג מיי' פי"א מתרומו' הכ"ב

יב ד מיי' פ"ד מבכורים הט"ו

יג ה מיי' פ"ה ממעילה ה"א

יד ו מיי' פ"ו ממעשר שני הט"ו

טו ז ח מיי' פי"ג מתרומו' הי"ב

טז ט מיי' פ" ממעשר ה"ו סמ"ג שם

יז י מיי' פ"א מתרומו' הכ"ב ועי' כ"מ

יח כ מיי' פ"ד ממעשר שני הי"א ופ"ו הט"ו ובכ"מ

מראה הפנים

מעלין את העיקר אע"פ שאין זרעו כלה ויהיה הכל מותר לזרים ופירושו בגמ' שם הכין הוא דמעיקרא פריך היכי אמרת דגידולין שרבו מעלין את העיקר והאנן תנן גידולי תרומה תרומה וכלומר דע"כ אפי' הגידולין רבו על עיקר התרומה אסורין דהא כבר אמרינן לעיל שם דאין גידולי היתר שרבו מעלין את האיסור הא"ב בדבר שאיסורו ע"י קרקע בטילותו נמי ע"י קרקע וכגון שביעית אבל ערלה דאין איסורה ע"י קרקע אלא הזמן הוא הגורם וכן כלאי הכרם דההערובת היא הגורם וכן מעשר הדיגון הוא גורם לחיובו לכל אלו אין בטילתן ע"י קרקע ובהן אין גידולי היתר שרבו מעלין את האיסור וא"כ תרומה נמי דתלויה ע"י הדיגון ולא ע"י הקרקע אין בטילתה ע"י קרקע ובהא לית לן לאסוקי אדעתין כלל דגידולי תרומה יהו מעלין את עיקר התרומה עצמה. ומשני דר' ינאי בגידולי גידולין קאמר דהן מעלין את העיקר והיינו לגידולין הראשונים ופריך מאי קמ"ל הא נמי הכינן דלעולם גידולי גידולי תרומה מותרין ואפי' לא רבו ומשני דבדבר שאין זרעו כלה עסקינן כדקאמר בגל שנטעו ועלה פריך דהא הכן תנן בטבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין וקס"ד דלעולם אסורין ואפי' הגידולי גידולין רבו על עיקר של הגידולין הראשונים ואם בטבל הוא כך בדבר שאין זרעו כלה מכ"ש בתרומה דהא תרומה חמירא דגידולי תרומה תרומה והטבל גידוליו מותרין ומשני לא כדקס"ד אלא ברבו גידולי גידולין על העיקר והיינו על גידולין הראשונים מותר הכל ואפי' בדבר שאין זרעו כלה והא הוא דקמ"ל ר' ינאי ומתני' דטבל בשלא רבו מיירי וכל זה הוא פשוט בהסוגיא שם ועיין זה פי' הר"ן ז"ל שם ובהאי שינויא להמסקנא ריבויא דרבו וכו' ועוד שני הוספתי בהוספת ביאור ולקמן יתבאר פי' האמיתי לדעת הרמב"ם בהשינויא ולהמסקנא אלא שכאן כתבתי לפי פשטות הסוגיא וכדי להבין דעת הראב"ד במה שמשיג עליו דלקמן ובזה יתבאר לך הכל דמ"ש הרמב"ם אם רבו הגידולין על העיקר בגידולי גידולין וכו' כלומר דזהו החילוק בין הגידולין לבין גידולי הגידולין דבגידולין לעולם הכל אסור ואפי' רבו על העיקר התרומה עצמה כדלעיל אבל בגידולי גידולין אם הם רבו על העיקר של גידולין הראשונים הרי אלו הגידולין השניים מעלין את העיקר והן הגידולין הראשונים והכל מותר ואפי' בשאין זרעו כלה וזהו ממש כמסקנת הש"ס. ומזה תבין דמ"ש הכ"מ בזה פליאה נשגבה היא שאין מבין דבריו דמ"ש ויש לתמוה על הראב"ד שכתב עליו שהוא שיבוש שהרי דבריו מבוארים בגמרא ואפשר שהראב"ד הבין בדברי רבינו דמ"ש הרי הגידולין השניים מעלין את העיקר לגידולי גידולין קרי גידולין שניים וקאמר שהן מעלין את העיקר דהיינו התרומה עצמה ומפני כך השיגו וכו' ע"ש ואמר אני תם ליה להראב"ד שיבין כך שמעלין את העיקר היינו התרומה עצמה כי זה לא עלה על דעת מי שראה הסוגיא דכלל דישמעאל איש כפר ימא דהתם והתבונן בה. ומה שכתב דהדבר ברור בכוונת דברי רבינו דגידולין שניים לגידולי גידולין קאמר דהיינו גידולין שלישיים והן מעלין את העיקר דהיינו גידולין שניים וסיים וזה מבואר מאוד בלשון רבינו ומי יתן לנו דעת להבין כך בלשון הרמב"ם שהרי כתב ואם רבו הגידולין על העיקר בגידולי הגידולין הרי הגידולין השניים מעלין את העיקר והרי לא דיבר כאן מגידולין השלישים ואף אם נעטה כל' הרמב"ם לפרש בגידולי הגידולין דקאמר היינו גידולי גידולי גידולין (ואם שאין זה סובל כלל לכוונתו וללשונו שלא דיבר שם כ"א מגידולי גידולין בלבד) מה נעשה בלשון הכ"ם והיכי משמע דהתם בגידולין השלישיים מיירי וזה לא עלה על דעת שום מפורש לעולם דרש"י ז"ל שכ' שם ורבו אותן גידולין על עיקרו מותר דזהו השלישי פשוט הוא דר"ל שזהו השלישי מהתרומה עצמה ולפיכך הקילו בגידולין השניים שרבו על העיקר והן גידולין הראשונים והר"ן והרא"ש ז"ל פירשו בפשיטות כמ"ש לעיל וכן סיים הרא"ש להדיא ריבויא דרבו גידוליו על עיקרו דמותר קמ"ל דהא דאסור גידולי גידולין בלא רבו אבל רבו אפי' גידולין מותרין דגידולי היתר מעלין את האיסור ור"ל דבכה"ג הוא דמעלין את האיסור וכך הם ממש דברי הרמב"ם והאריכות בזה בחנם הוא דא"א לפרש לא לדברי הגמ' ולא לדברי הרמב"ם בענין אחר. ומה שהשיג הראב"ד ענין אחר הוא ולכאורה קושיא ג ולה היא וצריך להתבונן בה והנני מבאר לך כוונתו דהוא ז"ל הקשה דהרי ממסקנת הש"ס מוכח דכל היכא דגידולין השניים רבו על עיקר של גידולין הראשונים דמותר בין בתרומה ובין בטבל דהא פריך ליה ממתני' דטבל ומשני וטבל היא קיל טפי מתרומה כדלעיל וא"כ היה לו להרמב"ם לבאר גם בטבל בהל' מעשר כן והוא כתב בפ"ו מהל' מעשר בדין דטבל בהל' ו' סתם ואם היה דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין עד שלש גרנות וכו' והאי עד ג' גרנות למד מהאי תלמודא כדלקמן ומכל מקום סתם וכתב דגידולי גידולין אסורין ומשמע דהכל אסור ואפי' רבו גידולין השניים על הראשונים וזהו שהשיג כאן ואמר כל זה הוא שיבוש דאפי' הטבל שגידוליו מותרין אם הוא דבר שאין זרעו כלה הכל אסור. ור"ל כמ"ש הוא בעצמו בהל' מעשר גבי טבל. וכ"ש בתרומה דחמירא ואם הוא למד זה ממסקנת הש"ס היה לו לבאר ג"כ דין זה בטבל ואם דכ מא דשינוייא דהתם לא למסקנא איתאמרא אלא לדיחויא בעלמא א"כ מפני מה כתב לענין תרומה כן וזהו כונת קושיית הראב"ד בלי ספק ולייסב דעת הרמב"ם נאמר דכשנעמוד על עיקרן וטעמן של הדברים אז נבין כל ענייני חילוקי הדינים כאן וזה דטעם דגידולי תרומה תרומה הוא מגזירת חכמים בעלמא משום תרומה טמאה ביד כהן כמו שכתבתי בפנים ומן התורה חולין גמורין הן דנתבטלה התרומה בקרקע וטעמא דהטבל גידוליו מותרין מפני שרובו חולין כדאמר בגמרא והסברתי הטעם בפנים והשתא מה דהתרומה חמירא בענין הגידולין מדרבנן הוא וכל זה בדבר שזרעו כלה דבהא קיל טבל מתרומה דהטבל נתבטל ברוב החולין וכמה שכתבתי בפנים דלא שייך כאן דבר שיש לו מתירין אבל בדבר שאין זרעו כלה חמור הוא טבל מן התרומה דאע"ג דבתרוייהו אפי' גידולי גידולין אסורין כדקאמר הכא בגמ' ותני עלה וכו' וכך הוא האמת מ"מ טעמא דאיסור גידולי גידולין בתרומה אינו אלא מדרבנן דבדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין נחשבין כגידולין עצמן והרי הכל מדרבנן אבל טבל הרי יש בו תרומה ותרומת מעשר שלא הופרש ממנו אלא דבדבר שזרעו כלה דשייך ביה ביטול מקילינן ואמרינן דנתבטל הכל ברוב החולין אבל דבר שאין זרעו כלה דלא נתבטל א"כ הגידולי גידולין אכתי באותו איסור עצמו של הגידולין הראשונים הן עומדין והרי יש כאן איסור דאורייתא וזהו הטעם דבגידולי גידולין דתרומה מהני ברבו על הגידולין הראשונים ואפי' בדבר שאין זרעו כלה משום דכל עצמו של האיסור בגידולין אינו אלא מדרבנן ואף בשאין זרעו כלה מ"מ כבר התרומה הופרשה וכלה ליה. הכהן דהא בהכי עסקינן דזהו עיקר טעם הגזירה דגידולי תרומה דשם הזורע תרומה כהן הוא ואין כאן שום חשש איסור דאורייתא מה שאין כן בטבל בדבר שאין זרעו כלה דיש כאן איסור דאורייתא שתרומה ותרומת מעשר שלא הופרש והרי לא נתבטל כיון שאין זרעו כלה. וזהו עיקרן של הדברים ולפ"ז הא דמהני התם ריבויא דרבו וכו' דוקא בתרומה קאמר דלמאי דקס"ד דטבל לעולם חמיר מתרומה להכי מהני ליה דלא היא דהא קמ"ל דברבו הגידולי גידולין על הראשונים קילא טפי תרומה מטבל והכל מטעמא דאמרן ולא כדעת הראב"ד שרצה להשוות דין דטבל ודין דתרומה בגידולי גידולין בדבר שאין זרעו כלה והן הכא דזה הוא דעת הרמב"ם דסיים שם בהל' מעשר גבי גידולי גידולין דטבל בדבר שאין זרעו כלה. ומפני מה הגידולין אסורין מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה וכו' ובזה מבוארין דבריו ודעתו עם הטעם כעיקר שבארנו:

ותני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה וכו'. בנדרים פ' הנודר מן המבושל בהלכה ד' פירשתי דהטבל קאי משום דהתם לא איירי אלא בטבל ובמתני' לקמן תנינן בהדיא כן אבל לפי האמת הך ברייתא אכולהו דקחשיב במתני' דחולין הן קאי אגידולי גידולין דתרומה וכמו שנתבאר מזה בדיבור דלעיל וחילוקי דינים השייכים בה וכן איתא כדקאמר לעיל בפ"ו דשביעית בהלכה ג' וע"ש:

רבי אבהו בשם ר' יוחנן פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה. כדפרישית דמילתא באנפי נפשה היא ולא לפרושי להא דתני במתני' בזמן זרעם כמה שרצה הר"ש לפרש והרב נמשך אחריו דמה ענין הזמן לסך הדמים של האוצר או אותה הסאה אלא דתנא דמתני' על כל הגידולין קאי והכי מוכח בהדיא לקמן בפ"ב דבכורים בהלכה ג' דר' יוחנן כיחידאה קאמר למילתיה ומיפרכא התם וכן הא דקאמר הכא בענין ההפרש הקדש למעשר שני ובין זרעו כלה לשאין זרעו כלה לא קאי התם למסקנא ומש"ה לא פסק הרמב"ם כוותיה דר' יוחנן דהכא במידי דכתב בפ"ו מהל' מעשר שני בהלכה ט"ו הזורע מעשר שני אחר

שנויי נוסחאות (ס"ז) איזה [דז] אי זהו. (ס"י) אבל [בכי"ר] ליתא. (סי"ב) בזמן. [בכי"ר] בדמי. זרעם [ז"ו] שזרען.

דבר שזרעו כלה נפדה בשער שהוא עומד בו דבר שאין זרעו כלה נפדה בשער הראשון הקדש בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה [א] אין לו אלא מקומו ושעתו אבל דבר שזרעו כלה פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה שזרע ודבר שאין זרעו כלה פודה את כל האוצר. אמר רבי יוסי זאת אומרת היו לפניו מאה סאה העולות מתוך מאה סאה ואחת של חולין נתחלפו לו מותרות. *תמן א"ר יוחנן סאה תרומה שעלת מתוך מאה סאה חולין כל שהן מבטלות אותה הכא ליקט נפל לתוכן חולין כל שהן מותרים כמו דרבי יוחנן אמר תמן טוחן ומתיר אוף הכא כן *תמן מזה ומזה עלה בידו ברם הכא כל הטבל עלה בידו בשלקט מאחת אבל אם לקט משתיהן מזו ומזו עלה בידו. עד היכן *ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן [י] עד שלוש גורנות אסורות [ז] עד גורן הרביעית אסור והרביעית מותר ר' שמואל בר אבדומי בעי קומי ר' מנא בתרומה עד כמה א"ל עשו גורן הרביעית כגורן הראשונה מה גורן הראשונה דבר שזרעו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר אף גורן הרביעית בדבר שאין זרעו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר

מה

רידב"ז

א"ר יוסי זאת אומרת היו לפניו מאה סאה העולות מתוך מאה סאה ואחת של חולין נתחלפו לו מותרות. פי' דגידולי תרומה יש להן הדין של סאה העולה מתוך מאה וכן איתא לעיל בפ"ו ה"א דגידולי תרומה לא דמי לסאה דימוע בפחות מק' אלא כסאה העולה מתוך מאה סאה וכשם שבגידולין אחת של חולין מתרת את כולן ותולין בכל כל אחת שהיא מן החולין כמו כן בסאה העולה מתוך מאה סאה ואחת של חולין ונתחלפו לו מותרות תמן אר"י סאה תרומה שעלתה מתוך מאה חולין כ"ש מבטלות אותה וה"נ גבי גידולי תרומה כן ליקט את הגינה של גידולי תרומה שהיה לו ונפל לתוכן חולין כ"ש מבטלין אותן:

כמו דר"י אמר תמן טוחן ומתיר. פי' דזה קאי על הסיפא בדבר שאין זרעו כלה אפילו ק' חולין ואחת תרומה הוי מדומע וקי"ל דמדומע פטור מן החלה וקאמר ע"ז ר' יוחנן דטוחן ומתיר המדומע מחלה והוא לעיל בפ"ד ובפ"ק דמס' חלה וכמבואר בדברינו לעיל בפ"ד דר' יונה ור' יוסי ס"ל אליבא דר' יוחנן דס"ל דטוחן ומתיר ואמרינן על כל ה' רבעים שנמצא בתוכם חלק תרומה וחסר לי' שיעורא דה' רבעים עכ"פ ס"ל לר"י דבמדומע פטור מן טבל דחלה ע"י שטוחן ומתיר וה"כ מכיון דהוי מדומע ואינו בטל משום מחובר ואפילו אם יתלוש במתכוין נמי אינו בטל אליבא דכמה תנאים עיין בשנו"א ז"ל א"כ הוי מדומע ואינו טבל לחלה ע"י טוחן ומתיר ע"ז פריך מאי דמיון הוא תמן כדר' יוחנן מזה ומזה עלה בידו ע"י טוחן ומתיר ואמרינן דחסר לי' שיעורא ברם הכא כל הטבל פי' טבל לחלה עלה בידו ע"ז משני הנ"מ שכל הטבל עלה בידו בשליקט מאחת אבל אם ליקט משתיהן פי' מכולם [דלא גרסינן משנים אלא משתיהן משמע דאיירי בדליכא רק שנים דאין נ"מ בין מאה ואחד בין שנים] שפיר אמרינן דמזה ומזה עלה בידו אבל אם ליקט מאחת אע"פ דהוי גם לו דין מדומע מ"מ חייב בחלה משום דגרסינן לקמן בפ"ק דחלה דספק דימוע חייב בחלה ר"ל אם ספק לנו אם יש שם תרומה או לא והוי ספק מדומע. חייב בחלה דאמרינן דכל הטבל לחלה עלה בידו רק בדפשיטא לן דנמצא כאן חלק תרומה. והוי מדומע רק דלא ידעינן

פני משה

דבר שזרעו כלה או לא. וכל"ל אבל דבר שאין זרעו כלה פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה שזרע ודבר שזרעו כלה פודה את כל האוצר:

הלכה ה מתני' מאה לגינה של תרומה. אם זרע בגינה מאה ערוגות של תרומה ובלדה אחת של חולין ולא נודע איזה היא של חולין כולן מותרין דתלינן לקולא בכל אחת ואחת דשמא היא של חולין: אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' מאה של חולין וכו' כולן אסורין. משום מדומע ולא שייך כאן להעלות באחד ומאה לפי שלא נתערבה התרומה בתוך החולין: **גמ'** זאת אומרת. מדמקלינן בספק ואפי' במאה של תרומה ואחת של חולין ש"מ דה"ה אם היו לפניו מאה סאה העולות מתוך מאה סאה כגון שכל אחת מהן נפלה לתוך מאה סאה חולין שכל אחת עולה באחד ומאה והסאה שעלתה נחשבת היא לתרומה ואם היו לפניו מאה סאה כגון אלו ואחת של חולין ונתחלפו לו שאינו ידוע איזו היא של חולין מותרות הן דתולין להקל בכל אחת ואחת דהיא אותה של חולין: תמן א"ר יוחנן. כלומר וכן לענין הא דא"ר יוחנן לעיל בפ"ה בהלכה ה' סאה תרומה שעלתה מתוך מאה חולין שנפלה לתוכן והעלוה ואם אח"כ חזרה ונפלה לתוך חולין הדין הוא שהחולין כל שהן מבטלין אותה דאין אותה הסאה אלא ספק תרומה והשתא ה"ה הכא במאה לגינה של תרומה. ואחת של חולין וליקט אחת מהן ונפלה לתוך חולין כל שהן מבטלין אותה ומותרין דדמיא מינה להא דר' יוחנן: כמו דר' יוחנן אמר תמן. כלומר אלא הא דקא מיבעיא לן כמו דאמר תמן בפ"ה בהלכה ט' גבי הא דתנינן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וטחנן והותירו כשם שהותירו החולין כך הותירה התרומה והסור ואם ידוע שהחטין של חולין יפות הן משל תרומה מותר ומייתי התם הברייתא דתני אף טוחן הוא לכתחלה ומתיר והכא נקט לה בשם ר' יוחנן משום דלדידיה דמיקל הוא בהא דלעיל מסתמא ס"ל נמי להקל כהך ברייתא דמקלינן בדמוע והשתא בעי אי נימא אף הכא כן דאפי' לכתחילה לוקט אחת מהן ומערבה בחולין אחרים: תמן. והדר פשיט לה דלא דמי דתמן מזה ומזה עלו בידו כלומר כשטוחנן ביחד א"כ ממילא מתערבין מהן מתרומה ומהחולין והחטין של חולין יפות הן משל תרומה ומתרבה הקמח של חולין ואותה של תרומה פיחתה ונמצא שעכשיו התרומה עולה באחד ומאה ומותרין החולין: ברם הכא כל הטבל עלה בידו. כלומר כל האיסור עלה בידו ואיירי דנקט האי ליסנא לעיל ריש פ"ד כל הטבל עלה בידו נקט נמי הכא בהאי ליסנא כלומר דחיישינן שמא מהתרומה הוא שליקט אותה דאע"ג דתנינן כולן מותרין היינו דוקא בפני עצמן תלינן להקל ולומר דאותה היא של חולין אבל לענין לערב לכתחלה עם חולין אחרין חוששין אנו שמא משל תרומה היא והוי מדומע אם החולין פחות ממאה הן: בשלקט מאחת. והא דמחמרינן לערב לכתחילה עם חולין אחרים היינו דוקא בשליקט מאחת מהן אבל אם ליקט משתיהן וכלומר שליקט הכל של תרומה ואותה של חולין ואח"כ נתערבו אמרינן מזה ומזה עלו בידו ומערב אחת מהן עם חולין אחרים ואינו חושש דבכל אחת יש בה חולין ואינו מדמע אפי' בפחות ממאה חולין:

הלכה ו מתני' הטבל גידוליו מותרין. השתא מהדר התנא להא דתנינן לעיל גידולי טבל מולין וקאמר דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין כשאר כל הטבל: ר' יהודה אומר השום דבר שזרעו כלה הוא כמו השעורים ולפי שזרע השעורים ממהר להיות כלה ונאבד יותר משאר התבואות להכי נקט שעורים ואין הלכה כר' יהודה: **גמ'** עד היכן. אסורין הגדולי גידולין: עד שלש גרנות אסורות. כלומר עד גידולין השלישים שהוא עושה מהן גרנות והיינו עד ועד בכלל כדמפרש ואזיל דעד גורן הרביעית הוא אסור והרביעית היא שמותרת דכיון שזרען ג"פ כבר נתבטל האיסור וגידולין הרביעים מותרין: בתרומה עד כמה. דאמרינן לעיל בדבר שאין זרעו כלה אף בתרומה גידולי גידולין אסורין ועד כמה: עשו גורן הרביעית. של טבל בדבר שאין זרעו כלה כגורן הראשונה של תרומה בדבר שזרעו כלה. כלומר דכמו דמלינו דתרומה חמורה מטבל בדבר שזרעו כלה דגידולי תרומה תרומה וגידולי טבל חולין וא"כ מה גורן הראשונה בדבר שזרעו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר אף גורן הרביעי בדבר שאין זרעו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר דלעולם חמירא תרומה מטבל לענין הגידולין:

מה

תוס' הרי"ד

תמן מזה ומזה עלה בידו ברם הכא כל הטבל עלה בידו. עי' בפנים והמנא מכאן מבואר דר' יונה ור' יוסי תרווייהו בשם ר"ז דקאמרי אפילו חיטים בחיטים טוחן ומתיר נחלקו על ר"א בשם ר' יוחנן דס"ל דמטעם דתלינן שתרומה עלתה בידו ואינהו קאמרי בשם ר"י דהוא מטעם טוחן ומתיר עיי' בדברינו לעיל בפ"ד ובפ"ק דמס' חלה וגם מהאי סוגיא מתורץ היטב קושית הפ"מ ז"ל דמקשה בפ"ק דחלה בענין הזה דמדומע מדוע פסק הרמב"ם ז"ל דספק מדומע פטור מן החלה הא משמע דלהמסקנא דשם אפילו ספק מדומע חייב בחלה אבל ניחא מאד דמסוגיא דידן מוכח בפירוש כן דספק מדומע פטור מן החלה ודו"ק:

ר"י

מראה הפנים

אחר שנכנס לירושלים הגידולין מעשר שני זרעו קודם שנכנס הגידולין חולין ואפי' בדבר שאין זרעו כלה ופודה אותו כשעת זריעתו וזה החילוק בין שנכנס לירושלים או לא מבואר בהדיא בבכורים שם וכן בפודה הכל כשעת הזרע ועוד אבאר לזה במקומו בס"ד וכן בהקדש כמבואר בדבריו בפ"ה מהל' מעילה בהלכה י"א ע"ש:

תמן א"ר יוחנן סאה תרומה שעלת מתוך מאה וכו'. הנה בפ"ה לעיל קאמר דנוסחת ר' יוחנן והמשנה שם אליבא דחכמים דר"א אינה מדמעת כל עיקר וכבר כתבתי שם דהרמב"ם לא סמיך אהא דר"י אלא על נסחת המשנה אשר לפנינו ותכ"א אינם מדמעת אלא לפי חשבון ומשו"ה לא הביא כלל מכל אלו חלוקי הדינים שנאמרו בסוגיא דהכא דכולה אזלא אליבא דהאי דר' יוחנן כמבואר בפנים והוא ז"ל פסק כהמשנה הנזכרת וכך היא נכונת בפ"ק דהמורה אליבא דחכמים:

הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה. היינו דוקא שכבר נמת הזרע אבל כל זמן שלא נמת ואפשר ללקט הזרע קונסין אותו שילקט הזרע כעין שקונסין בתרומה כדתנן בריש פרקין שוגג יופך מזיד יקיים וכמבואר לעיל ובטבל דלא שייך למיקנסיה שהאת כל השדה טבל שהרי רובו חולין ומיהו הגידולין חולין בדבר שזרעו כלה אלא שלפי שלכתחילה אין זורעין טבל כדהכי בתוספתא פ"ק דדמאי הלכך קונסין ליה בכל זמן שלא נמת ודרכו להתלקט שילקט את הזרע הכי אמרינן לעיל בפ"ק דדמאי בהלכה ג' וכ"ש הרמב"ם בפ"ו מהל' מעשר בהלכה ג' כהאי דהתוספתא ובהלכה ו' כהאי דהש"ס דפ"ק דדמאי וזה מבואר ומה שכתב שם בענין גידולי גידולין בדבר שאין זרעו כלה כבר בארתי הכל לעיל בביאור רתב בהלכה ג' ד"ה גידולי תרומה תרומה ע"ש שנתבאר בענין חלוקי הדינים וטעמם על נכון בס"ד:

עד גורן הרביעית אסור והרביעית מותרת. כן פסק הרמב"ם בהלכות מעשר שם וביאר שם הטעם מפני מה גידולי גידולין אסורין בטבל בדבר שאין זרעו כלה מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה. ולעיל בהלכה ג' ד"ה גידולי תרומה באתרי דש"ס דבגידולי גידולין חמיר טפי טבל מתרומה ולא קשיא מדקאמר הכא דבתרומה אף גורן רביעית אסור מדמחמרינן בגידולין בתרומה טפי מבטבל ה"ה בגידולי גידולין דלא היא דהא דהכא לא מיירי אלא ע"כ ולא בשרבו גידולי גידולין על העיקר ובדלא רבו הוא דחמירת טפי תרומה אבל מה דאמרינן לעיל בשרבו על העיקרין דאז מקילינן בתרומה ומחמרינן בטבל כמבואר לעיל גם הכל במילתא בטעמא:

עד

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ג מערכין הי"ט
כ
ב מיי' פ"ו ממעשר ה"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז] עד גורן הרביעית וכו'. ע' בר"ש כאן ובמ"ל פי"א מתרומו' הכ"ב וע' במה"מ שם:

מסורה הש"ס

לעיל פ"ה הל' ט.
לעיל פ"ד ה"א
ירושלמי נדרים פ"ז הל"ו. וע' תוספות פסחים לד. ד"ה גדולים

שנויי נוסחאות (ס"י) סאה. [ד"ו] ליתא. מבטלות [ד"ו] מבטלין. (סי"א) הכא [ד"ו] והכא. נפל [ד"ו] ונפל. (סי"ב) אוף [ד"ו] אף. (סי"ג) כן [ד"ו] כאן. (ס"ז) מותר [ד"ו] מותרת.

מה אית לך א"ר יוסי ב"ר בון כגון הכלוכסין רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא השום עד כשעורין לדבר שזרעו כלה מכאן ואילך לדבר שאין זרעו כלה ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' יוסי בן חנינא השום עד כשעורים לכל דבר:

הלכה ג מתני'

*המנכש עם הנכרי בחסיות אע"פ שפירותיו טבל אוכל מהן עראי *שתילי תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא ואסורים מלוכל עד שיגום את האוכל רבי יהודא אומר עד שיגום וישנה:

גמ' רב חייא בר אשי בשם רבי אבהו בשם ר' יוחנן *דר"ש היא אין כר"ש למה לי עראי אפילו קבע אלא בגין דאמר רבי ירמיה רבי חייא בשם רבי יוחנן מודי ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה לפום כן צריכין מימר דר"ש היא תני המנכש עם הכותי מותר בדמאי הא בודאי לא למה שדמאי בטל במחובר לקרקע ואין גידולי איסור מעלין אותו רבי אבהו בשם ר"י שתילי תרומה שנטמאו שתלן ועושה אותן תרומה ואם היו תרומה מעיקרן כבר נדחו רבי אבהו בשם רבי יוחנן *מים שניטמאו משיקן ועושה אותן מי חג ואם היו מי חג מעיקרן כבר נדחו *רבי אבהו בשם רבי יוחנן תאנים וענבים שנטמאו סוחטן ועושה אותן תרומה ואם היו תרומה מעיקרן כבר נדחו ר"ז רבי יוסי בשם ר"א סוחטן עד פחות מכזיתים *ויינו כשר אפי' לנסכים אמרין רשב"ל פליג מה בין לקולא בין לחומרא אין

פני משה

מה אית לך. סתם דבר שזרעו כלה דקתני במתני' וקאמר כגון הכלוכסין ממיני ירקות לעיל בכלאים: השום עד כשעורים. דקא"ר יהודה וכך היתה הנוסחא שלהן במתני' עד כשעורים ומפרש לה אם גדול הוא כשיעור שעורה ועלה קאמר ר' אבהו בשם ר' יוסי ב"ח דאם גדול כשעורה בדוקא קאמר דאז מדמי ליה לדבר שזרעו כלה אבל מיכן ואילך שהוא גדול ביותר לא אלא דומה הוא לדבר שאין זרעו כלה לפי שכשהוא מתגדל אין הזרע ממנו כלה ור' יוסי בר' בון בשם ר' יוסי ב"ח קאמר דכך קיבל ממנו אליבא דר' יהודה דהשום עד כשעורים לכל דבר כלומר לעולם ואפי' כשהוא מת"ל סבירא ליה דזרעו כלה:

הלכה ז מתני' המנכש עם הנכרי בחסיות. מנכש תולש עשבים הרעים כדי שיגדלו הירקות יפה ודרך לעשות זה ביותר בדבר החריף כגון השום והבצלים והלוף והכרתי והן נקראין חסיות: אע"פ שפירותיו. של נכרי טבל וכשזרען טבל היה וכמ"ד אין קנין לנכרי בא"י כלל להפקיע מהמעשרות אפ"ה אוכל מהן עראי דאף דגידולי טבל בדבר שאין זרעו כלה כגון אלו אסור מ"מ באכילת עראי לא גזרו בפירותיו של נכרי: שתילי תרומה. כגון שתילי הכרוב והתרדין שנטמאו וחזר ושתלן טהרו מלטמא דכיון דשתלן בקרקע נתבטלו מתורת אוכל ובכי הא לא גזרו דילמא מפהי תרומה טמאה גביה כדי לשתלה ולטהרה כדגזרו לעיל גבי גידולי תרומה משום דבשביל האי ריוח פורתא לא מפהי לה דלא נעשית חולין ואפי' לכהן אסור באכילה כדקתני ואסורין מלאכול אף לכהנים הואיל והיו טמאים מקודם כבר נדחו: עד שיגום את האוכל. שיחתוך מה שראוי לאכול ומה שיתגדל אח"כ מותר: עד שיגום וישנה. שצריך לחתוך גם מה שגדלו בפעם שנייה ומה שיגדל אח"כ הוא שמותר באכילה והלכה כרבי יהודה:

גמ' דר' שמעון היא. כלומר הא דקתני פירותיו של נכרי טבל אפי' כר"ש היא דאתיא דס"ל לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ט' דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע ממעשרות והיינו דפריך עלה ואם כר"ש א"כ למה לי עראי אפילו אכילת קבע יכול הוא לאכול דהא לר"ש פירותיו של נכרי פטורין הן ממעשרות: אלא. כלומר דמשני דר' יוחנן אליבא דר"ש לשיטתיה הוא דאזיל בגין דא"ר ירמיה בשם ר' יוחנן לעיל בדמאי בפ"ג בסוף הלכה ד' דאע"ג דקסבר ר"ש יש קנין לעכו"ם לפטור מן המעשרות מודה הוא בלוקח טבל ממורח מן הנכרי שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה דלדידיה מירוח הנכרי אינו פוטר אלא מדברי תורה אבל מהלכה מדברי חכמים צריך לעשרן לפום כן צריכינן למימר דהכא אף כדר"ש היא דאתיא דבנכרי שזרע הטבל בלו לא אסרו חכמים באכילת עראי מגידולין שלו: המנכש עם הכותי. קודם שגזרו עליהן שיהו כנכרים: מותר. לאכול מהן עראי אם היו מפירות דמאי הא בפירות ודאי שאינו מעושר לא: למה. מותר בדמאי מפני שהדמאי בטל כשהוא זרעו ומחובר הוא לקרקע: ואין גידולי איסור מעלין אותו. כלומר אע"פ שהגידולין מכח איסור דמאי באו אין מעלין אותו לאסור מאחר שבטל במחובר לקרקע דבדמאי הקילו: שתילי תרומה שנטמאת. הדין הוא כך שתלן ועושה אותן תרומה. כלומר אם בעודן חולין נטמאו ושתלן יכול לעשות אותן תרומה שכיון ששתלן טהרו מטומאתן וכשקרא עליהן שם תרומה לא נטמאו והלכך מותרין באכילה לכהנים אבל אם היו תרומה מעיקרא ונטמאו ואח"כ שתלן אע"פ שטהרו מטומאתן מ"מ אסורין הן באכילה לפי שכבר נדחו מעיקרא כשהיתה תרומה ונטמאת: מים שנטמאו משיקן. במקוה שזהו זריעתן להעלותן מטומאה דהשקה זו במי טהרה כזריעה היא ואח"כ יכול לעשות אותן מי חג לניסוך המים אם אין כאן מים אחרים כגון בשבת שבתוך החג שהיו ממלאין בע"ש מן השילוח כדתנן בספ"ד דסוכה ומניחה בחבית שאינה מקודשת ואם נטמאו והשיקן קודם שקידשן לשם מי חג יכול לעשותן למי חג אבל אם כבר מקודש לשם מי חג ונטמאו והשיקן כבר נדחו ואינן ראויין משום דקיי"ל אין זריעה להקדש משום מעלה וכן כמי אין זריעה לתרומה לענין היתר אכילה ואע"ג דלענין טהרה טהרו מטומאתן וה"ט דשתילי תרומה דלעיל: סוחטן ועושה אותן תרומה. דהמשקין שבתוכן לא נטמאו דמיפקד פקידי ואינן חיבור להאוכל: ואם היו תרומה מעיקרן. ואח"כ נטמאו כבר נדחו ושוב אין ראויין לאכילה: ר' זעירא ור' יסא בשם ר' אלעזר סוחטן וכו'. כלומר אף בתרומה מעיקרא ואח"כ נטמאו יש תקנה שסוחטן פחות פחות מכביצה עד שלא יהו מקבלין טומאה ואז יינן כשר אף לנסכים: אמרין. בבית המדרש דר"ש בן לקיש פליג על הא דר' יוחנן והם אמרו סתם ושואל הש"ס מה פליג אם בין לקולא ברישא תאנים וענבים שנטמאו סוחטן ואח"כ עושה אותן תרומה ובין לחומרא בסיפא אם היו תרומה מעיקרא פליג הוא או לא פליג אלא על גוונא דרישא דלקולא:

אין

רידב"ז

ידעינן אם יש בה' רבעים הללו שהוציא מתוכן חלק תרומה או לא אמרינן ע"י טוחן ומתיר דמזה ומזה עלה בידו וקמ"ל הכא דמותר לכתחלה לטחון ולהתירו מטבל דחלה משום דהוי מדומע מכבר כמו בדר' יוחנן ואע"פ דבדר' יוחנן כבר נתערב ואינו רק טוחן אבל לערב לכתחלה לפוטרו מטבל דחלה אסור אבל הכא מותר לערבו לכתחלה משום דכבר הוי מדומע במחובר והא דאיתא לעיל בגידולי תרומה אף דהוי מדומע מ"מ חייב בחלה ועיין לעיל בפ"ו ה"א ובשנו"א ז"ל התם מיירי בדבר שזרעו כלה אבל הכא מיירי בדבר שאין זרעו כלה:

ר"א בשם ריב"ח עד כשעורין כדבר שזרעו כלה מכאן ואילך כדבר שאין זרעו כלה ריבר"ב בשם ריב"ח השום כשעורין לכל. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופירושו מבואר דכ"מ בין ר"א בשם ריב"ח ובין ריבר"ב בשם ריב"ח בתיבת עד דר"א בשם ריב"ח מפרש עד כשעורין וריבר"ב בשם ריב"ח לא מפרש עד אלא השום כשעורין משום דר"א בשם ריב"ח מפרש כשעורין הוא לשיעורא דשעורה אם הגיע רק כשיעור שעורה הוי זרעו כלה מכאן ואילך פי' אם גדול יותר מששורה בשיעורא הוי כדבר שאין זרעו כלה וריבר"ב בשם ריב"ח לא מפרש עד שעורה ומכאן ואילך אינו כן כדאמר ר"א בשם ריב"ח אלא כשעורה הוי לכל פי' דדינו כמו שעורים דמין שעורים הוי דבר שזרעו כלה יותר מכל המינים כדפי' הרמב"ס ז"ל והוא ז"ל מפרש כריבר"ב בשם ריב"ח והר"ש ז"ל מפרש כר"א בשם ריב"ח ופירוש דריבר"ב בשם ריב"ח דכשעורים לכל ה"פ לכל בין שגדל כשעורה או פחות או יותר דלא תלי בגידולו אלא איך שיהיה מין השום בין בגדלו בין בקטנותו הוי כמין שעורין:

שתילי תרומה שנטמאו שתלן ועושה אותן תרומה. תיבת שתלן מחק הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א הגי' שתילי חולין שנטמאו שתלן כו':

מה בין לקולא בין לחומרא. ב' פעמים בין מחק הגר"א ז"ל וה"ג מה לקולא לחומרא וה"פ במה פליג אלקולא או אלחומרא וכלשון זה מלוי בש"ס הזה כו"כ פעמים:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

מראה הפנים

עד כשעורים לדבר שזרעו כלה וכו'. במתני' פירשתי כפי' הרמב"ם בהמשנה והוא נכון לפי נסחת המשנה שלפנינו השום כשעורין ולהא דקתני הכא השום עד כשעורים. לפי נוסחא זו משמע כפי' הר"ש עד שיעור כשעורה והלכך מחלק בין דבר שזרעו כלה או לא כדפריבית בפנים והיותר נכון דר' אבהו ור' יוסי בר' בון אליבא דר"י ב"ח היו מחולקים בפירושא דמילתא לפי נסחות המתחלפות דמר גרים השום עד כשעורים ולפיכך מחלק כן ומר גרים השום כשעורים והיינו כמו השעורים שזרען כלה והיינו דקאמר עד כשעורים לכל דבר דלמאי דר' אבהו מדייק תיבת עד להכי קאמר דאף לפי נסחא דילך לעולם הוא כשעורים לכל דבר אליבא דר' יהודה:

דרבי שמעון היא. הך דר"ש וכל פלוגתיה מבואר היטב לעיל בפ"ג דדמאי ובפ"ה וע"ש דלדעת הרמב"ם דפסק דאין קנין לנכרי בא"י אבל לא לכל מילי כמו אשר כלרתי שם ובמקומות המצויינים שם ודעתו דכל מה שנגמר ביד הנכרי פטור ממעשרות ולפיכך לא הביא כלל הך רישא דמתני' המנכש עם הנכרי בחסיות דאין פירותיו הממורחין אלו טבל כלל:

שתילי תרומה שנטמאו וכו'. כדפריבית דאם שתלן מקודם שעשה אותן תרומה מהני להו זריעה לטהרן ואם עשאן תרומה מותרין באכילה ואם היתה תרומה ונטמאת ושתלה אע"פ שלענין טומאה טהרה מטומאתה אסורה באכילה היא מאחר שכבר נידחית מאכילה כשנטמאת והכי מסיק לה ר' ירמיה בבבלי פ' כל שעה (דף לד ע"ב) לטעמא דמתני' וילמד מהאי מימרא דמי חג דקאמר הכא בשם ר"ל מסמיה דר' הושעיא וכדקאמר הכא נמי ר' יוחנן דאין זריעה לתרומה כמו דאין זריעה להקדש משום מעלה ומיהו לא דמי לגמרי דלהקדש אין זריעה להוציא מידי טומאה ולתרומה מוציא מידי טומאה אלא דאסורה באכילה וכדתנינן במתני' וכן כתב הרמב"ם בפ' י"א בהלכה כ"ג לענין תרומה ובפ' שני מהלכות איסורי מזבח בהלכה ו' וח' לענין קדשים דאין להם זריעה לטהרן מטומאתן:

מסורת הש"ס

נדרים נח: | פסחים לד. וע' תוס' שם ד"ה טהרו | דמאי פ"ג מ"ד | פסחים לד: | שם | מנ' לג בשינוי

עין משפט נר מצוה

כא
א ב מיי' פי"א מתרומות הכ"ג כד וכ"מ

כב
ג מיי' פ"ו מאיסורי מזבח ה"ו

כג
ד מיי' פי"ב מתרומו' הי"א

כד
ה מיי' שם ופ"ו מאיסורי מזבח ה"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

השום עד כשעורים וכו'. ע' ברש"י ותוס' פסחים דף לד וע' בנדרים דף נח ע"ב בר"ן ד"ה נתגייתו ודו"ק:

שנויי נוסחאות (פ"א) הכ'וכסין [ד"ו] הכלובסין. (פ"ח) שתולי [ד"ו] שתלי. (סע"ו) צרכינן [ד"ו] צריכין. (סי"ז) שרמאי [ד"ו] שהדמאי. (סי"ע) שנטמאו [ד"ו] שנטמאת. (סכ"ס) יוסי. [ד"ו] ינא.

אין תימר לקולא ניחא אין תימר לחומרא הא תנינן עד שיגום את האוכלין רבי אבהו בשם רבי יוחנן כיני מתניתא עד [א] שיגום בעלים וישנה :

הדרן עלך הזורע תרומה

[י] **בצל** שנתנו לתוך עדשים אם שלם מותר אם חותכו בנותן טעם ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנותן טעם רבי יהודא מתיר בצחנה שאינו אלא ליטול את הזוהמה. [ג] תפוח שריסקו *ונתנו לתוך עיסה וחימצה הרי זו אסורה [ד] שעורין שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו מותרין : **גמ'** בצל שנתנו לתוך עדשים כו'. ר' חזקיה ר' אחאי בשם רבי בא בר ממל *מתני' [ה] כשהוציאו העדשים מימיהן שהעדשים צופדות אותו שלא יבלע וכמה דתימר עדשים צופדות אותו שלא יבלע ודכוותה עדשים צופדות אותו שלא יתן מתני' בבצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה אבל בבצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין [ו] לא בדא ביבש אבל בלח אסור בבצל אבל בקפלוטות בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך אסור העביר פטמתו כמחותך הוא היו שנים שלשה קטנים כמחותכין הן [ז] הדא דתימר כשאין בקליפתו החיצונה כדי ליתן טעם אבל אם יש בקליפתו החיצונה כדי ליתן טעם אסור. *תמן תנינן [ח] דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון *אמר רבי הושעיה מתניתא דלא כר' יהודה דתנינן רבי יהודה מתיר בצחנה שאינה אלא ליטול את הזוהמה. רבנן

פני משה

אין תימר לקולא ניחא. אם תפרש דעל רישא דלקולא הוא דפליג ניחא דלא קשיא מידי דסבר ר"ל דלא מהני במה ששותטן דלדידיה מסקין מיבלע בליעי ומחוברין הן להאוכל וכיון שנטמאו נטמא גם המשקין שבתוכן : אין תימר לחומרא. אבל אם נאמר דעל גוונא דסיפא דלחומרא היא דאם היו תרומה מעיקרא כבר נדחו ועלה הוא דפליג ר"ל וס"ל דאף בתרומה מעיקרא ונטמאו מהני בששתטן הוה קשיא עליה המתני' דהא תנינן בפתילי תרומה שנטמאו ושתלן דאסורין מלאכול עד שיגום את האוכל אלמא אמרינן כבר נדחו : ר' אבהו בשם ר' יוחנן. על הא דקתני ר' יהודה אומר עד שיגום וישנה ומפרש כיני מתניתא דמה הוא דיגום העלין שלמטו ועד שיגום בעלין וישנה בעלין השניים ואח"כ מה שילא מהן האוכל מותר באכילה :

הדרן עלך הזורע תרומה

הלכה א מתני'

בצל שנתנו לתוך עדשים. בצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה אחר שנתבשלו : אם שלם מותר. לפי שכשהוא שלם אינו בולע ודוקא כשהוא יבש כדקאמר בגמ' ודוקא אם הוא בקליפתו החיצונה דאז אינו בולע : אם חיתכו. שיעורו בנותן טעם ואם בשלו עם העדשים בין שלם בין מחותך משערין אותו בנ"ט ובין שהבצל חולין והעדשים תרומה הבצל הוא נאסר לזרים בנותן טעם ובין שהבצל תרומה והעדשים חולין נאסרין העדשים בנ"ט : ושאר כל התבשיל. בין שנתבשל הבצל עם התבשיל ובין שנתנו לתוכו אחר שנתבשל בין שלם בין מחותך שיעורו בנ"ט ובגמרא מפרש לטעמא דעדשים מפני שהן צופרות שמעכבות ומונעות מליתן טעם אחר שכבר נתבשלו ויצאו מימיהן וכן אין מקבלין טעם מהבצל אחר שנתבשלו אם הוא שלם ויבש : מתיר בצחנה. הוא תבשיל של מיני דגים קטנים ומטוגן בשמן שאינו נותן בצל שלם לתוכן אלא כדי ליטול את הזוהמא ולא כדי ליתן בו טעם. וי"מ צחנה הוא דבר סרוח מלשון ותעל צחנתו ובאשו ודרך הבצל כשמבשלין אותו עם דבר סרוח מסיר הוא זוהמתו ומתקנו מריחו אבל אין נותן בו טעם ואין הלכה כר' יהודה : **גמ'** מתניתא בשהוציאו עדשים מימיהן. שכבר נתבשלו ויצא לחלוחית מים שלהן ואח"כ נתן הבצל לתוכן לפי שעדשים צופדות או צופרות כדגרים בפ' דלעיל בהלכה ג' כלומר שמעכבות ומונעות את הבצל שלא יבלע טעם מהן. צופרות מל' ישוב ויצפור : וכמה דאמר וכו'. בעיא היא דקאמר שלא יבלע אלמא דבבצל של חולין עסקינן שנתנו לתוך עדשים של תרומה ולפיכך קאמר שהעדשים לאחר שנתבשלו מעכבות את הבצל שלא יבלע מהן ומותר כשהוא שלם ואי נימא ודכוותה עדשים צופרות אותו שלא יתן כלומר אם אמרינן איפכא נמי הכי דאם הבצל של תרומה הוא ונתנו לתוך עדשים של חולין העדשים מעכבות את הבצל שלא יתן טעם בהן ומותרין העדשים : מתני' בבצל של חולין וכו'. ופשיט לה דמתני' דוקא בבצל של חולין שנתנו לתוך עדשים תרומה איירי לפי שהעדשים מונעות את הבצל שלם שלא יבלע מהן אבל בבצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין לא בדא התירו אפי' הבצל שלם וטעמא דס"ל שהבצל אינו בולע מהעדשים שכבר הוציאו מימיהן אבל מ"מ הוא נותן טעם בהן מאחר שהוא נתון בתוכן : ביבש. והא דהתירו בשלם דוקא אם הבצל יבש וכו' כמפורש בפרק דלעיל שם דפשיט התם דאם יש בקליפה החיצונה כדי ליתן טעם אסור : תמן תנינן. לקמן בריש פ"ב דמעשר שני דגים שנתבשלו עם הקפלוטות והן הכריתין פורו"ש בלע"ז השבח שהשביחו מחמת בישולן והן שוין יותר מחשבין לפי חשבון ופודה המעשר שני לפי מה שהשביח והשאר של חולין שהרי דגים של חולין השביחו גם כן מהקפלוטות וכל שהשביחו מחמת המעשר שני הרי הוא של מעשר שני : מתני' דלא כר' יודה. דקס"ד דלר' יהודה אינן נותנין טעם לעולם בדגים דהא מתיר בבצל בצחנה וא"כ מתני' דמעשר שני דלא כר' יהודה דהכא : רבנן

רידב"ז

כשהוציאו עדשים. מימיהן עדשים צופרות אותו שלא יבלע. גי' הגר"א ז"ל שלא יתן וכמה דתימר עדשים צופרות אותו שלא יתן ודכוותה עדשים צופרות אותו שלא יבלע האיך עבידא בצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה אפילו כן עדשים צופרות אותו שלא יבלע אבל אם נתנו עד שלא הוציאו עדשים את מימיהן לא בדא הדא דתימא ביבש כו' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן הגי' לעיל בפ"ט : אר"ז

מראה הפנים

מטומאתן שנטמאו אחר שהקדישן וכן בתאנים וענבים. א"נ זתים וענבים גרסי' כדלקמן דאמר כשר אפי' לנסכים וה"ק התם בדף לג מתמיה דר' יוחנן דורכן פחות מכביצה ויינן כשר לנסכים כמ"ש הרמב"ם באיסורי מזבח שם בהלכה ז' דמשקין מיפקד פקידי :

כיני מתניתא עד שיגום בעלים וישנה. כ"פ הרמב"ם בפי"א מהתרומות בהלכה כ"ד כר' יהודה דמתני' וחזר בו ממ"ש בפי' המשנה והכ"מ נתן שם טעם דפסק כר' יהודה משום דר' יוחנן ביאר דבריו משמע דסבר דהלכה כותיה ואלו מהאי טעמא היה קשה לנו בהרבה מקומות שמצינו דר' יוחנן מפרש דברי היחיד דמתני' ולית הלכתא כותיה ובהלכה זו מב"ר לעיל דברי ר"ש במה הוא דפליג וכמה דהוא מודה ואפ"ה אין הלכה כר"ש ולענ"ד נראה דהיינו טעמיה דהרמב"ם דלדעתיה פליגי ת"ק ור' יודה בהני תרי טעמי דקאמר בפ' כל שעה שם למה אסורין באכילה לכהנים דמעיקרא קאמר התם מתמיה דרב ששת משום דנעשלו בהיסח הדעת ושקיל וטרי עלה עד דמסיק ר' ירמיה דטעמא הו"ל ונטמאו בשעה שהיו כבר תרומה נדחו דדמיא למי חג כמוזכר בדיבור דלעיל והשתא איכא למימר דת"ק סבר דטעמא דאסורין באכילה משום היסח הדעת הויא וכיון דקילא היא וכדאמר התם דלר' יוחנן לאו פסול הגוף מיקרי ולהכי פריך שם על הא טעמא אליבא דר' יוחנן מיהו לת"ק י"ל דס"ל כר"ל דקאמר פסול הגוף הוא ומ"מ הואיל דקילא די בנתמיר שיגום פעם אחד ואח"כ יאכל ולר' יהודה טעמא שכבר נידחו לגמרי לפיכך מחמיר עד שיגום וישנה דהלת"ה במאי פליגי ומאי טעמייהו וכיון שכן פסק כר' יהודה וכמסקנא דהתם ודהכא דטעמא משום שכבר נידחו ועד שיגום וישנה :

סליק פירקא בס"ד

בצל שנתנו לתוך עדשים. וכמה דתמר עדשים צופדות אותו שלא יבלע וכו'. מסוגיא דהכא משמע דבעיא היא ופשיט לה מתני' בבצל של חולין וכו' כדפרישית בפנים. ולעיל בפ"ט בהלכה ג' משמע דבפשיטות קאמר דבין בבצל של תרומה לתוך עדשים של חולין וכן איפכא ולעיל כתבתי דיש לפרש דהתם נקט הש"ס בקצרה כדרכו ולא הביא ספקות דהכא אבל מדברי הרמב"ם לא משמע כן שכתב בפט"ו בהלכה ח' בדין דעדשים וז"ל עדשים שנתבשלו וכו' ומפני מה בצל שלם לתוך עדשים שנתבשלו אין משערין אותו בנ"ט מפני שאינו שואב מהן שהרי הוא שלם ולא פולט לתוכן שכבר נתבשלו. ומלישנא ולא פולט לתוכן משמע דדעתו דאף בבצל של תרומה לתוך עדשים של חולין כן דשלם מותר וזה דלא כפשיטות הב"ם בהסוגיא והכ"מ כתב דהשמיטו רבינו דמשמע דפליג דר' חזקיה ואין כאן שום משמעות לפלוגתא אלא בעיא ופשיטותא היא. ואם היה אפשר לפרש דברי הרמב"ם דהוא ז"ל דעתו היה לפסוק כהאי פשיטותא דהכא דדוקא בבצל של חולין וכו' ולפיכך נאמר בהלכה זו ולא כתב כמו בהלכה שלפניו אם הבצל תרומה וכו'. אלא כתב עדשים שנתבשלו ואח"כ השליך לתוכן בצל יבש וכו' דלא מיירי אלא בבצל של חולין לתוך עדשים של תרומה והא דסיים ולא פולט לתוכן לאו לאשמועינן דה"ה איפכא אלא שאינו שואב מהן ולא פולט לתוכן לבנתום דע"י פליטתו לתוכן חוזר ושואב הוא וא"כ הכל בבצל של חולין ועדשים של תרומה הוא מדבר וקצת ראיה יש לפירוש זה בדבריו מדמסיים ולא פולט לתוכן שכבר נתבשלו ואם דהכוונה היה על אלוקם של בצל תרומה לתוך עדשים חולין למה לו לחזור ולזכור שכבר נתבשלו הא בהכי איירינן ובטעם דהבצל שלם שגי לב' המלוקות ומזה היה נראה דשכבר נתבשלו דקאמר לסיים הטעם דלא ניתום דע"י פליטתו לתוכן חוזר ושואב מהן לפיכך אמר שכבר נתבשלו והוציאו מים הן ולפי' כזה הוה ניחא דפסק כסוגיא דהכא לפי המסקנא ואם נפרש דבריו כפשוטו דכוונתו על ב' החלוקות היה נ"ל דסמיך אסוגיא דפרק דלעיל ופי' שם דהש"ס קאמר לה בניחותא ודכוותה וכו' דלעולם הדין כן ומיהו לדעתי הפי' הא' הוא אמיתי בכוונת דברי הרמב"ם ודעתו לפסוק כסוגיא דהכא וכדמסיק דמתני' בבצל של חולין לתוך עדשים תרומה דוקא היא וכמו שפירשתי הטעם בפנים וזהו דוקא בעדשים אבל בשאר כל התבשיל אין חילוק בין אם הבצל של חולין והתבשיל תרומה או איפכא וזה פשוט וכמו דאין חילוק בין אם הוא שלם או מחותך דבשאר כל התבשיל לעולם הוא בנ"ט וכמ"ש הרמב"ם בהלכה ז' דבשאר כל התבשיל דבין אם הבצל תרומה והתבשיל חולין וכו' ובין נתבשל עמו ובין הניחו לתוכו אחר שנתבשל כמבואר בהלכה ח' דדוקא בעדשים אמרו שהן צופדות שלא יקבל הבצל הטעם מהן כשהוא שלם ויבש אבל אם הבצל של תרומה והעדשים חולין הבצל אוסר אותן בנ"ט לפי שהן מקבלין הטעם ממנו ובזה מתיישב ג"כ מה שדקדק הר"ש מהסיא דר' יודה מתיר בצחנה דאינו מתפרש אלא בבצל של תרומה ולפיכך כתב ואין מתיישב לפי שיטת הירושלמי דמוקי מתני' בבצל של חולין דכיון דהאי דתרומה סברא הוא דרישא נמי בתרומה ולק"מ דהש"ס לא מוקי בבצל חולין אלא בעדשים דוקא כדאמרן אבל בשאר כל התבשיל ודאי דאף בבצל תרומה לתוך התבשיל חולין נמי איירי ועלה קתני ר' יהודה מתיר בצחנה וזה פשוט :

עין משפט נר מצוה

כה
[א] מיי' פי"א מתרומות הכ"ד וכ"מ
א
[ב] מיי' פט"ו שם ה"ו ח
ב
[ג] מיי' שם ה"ד
ג
[ד] מיי' שם הע"ו
ד
[ה ו ז] מיי' שם הי"ח וכ"מ
ה
[ח] מיי' פ"ג ממע"ש הי"ג

מסורת הש"ס

מנחות כד. ירושלמי חלה פ"א הלכה א לעיל פ"ט ה"א

מעשר שני פ"ב מ"א. ירושלמי שם הלכה א

שנויי נוסחאות (ש"נ) האוכלין [ד"ו] האוכל

רבנן דקיסרין בעיין והדא דאמר *ר' אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט דלא כרבי יהודה. מודה רבי יהודה בבצל של הקדש ומודה רבי יהודה בבצל של ע"ז. תפוח שריסקו ונתנו לתוך עיסה וחימצה הרי זו אסורה. *תני רבי יוסי מתיר רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוסי ב"ר חנינא [ז]מה פליגין במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מותר. כמה דרבי יוסי אמר תמן אין חימוצו חימוץ ברור כן הוא אמר הכא אין תבשילו תבשיל ברור *כל נותני טעם בין לשבח בין לפגם אסור דברי ר"מ ר"ש אומר [א] לשבח אסור לפגם מותר אמר ר' שמעון בן לקיש מה פליגין *בשהשביח ואח"כ פגם אבל פגם ואחר כך השביח אף ר"מ מודה ר' יוחנן אמר לא שנייא היא פגם היא השביח היא השביח היא פגם היא המחלוקת. תמן תנינן שעורים שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו מימיו מותרין הדא מתני' מה היא ר"י אמר במחלוקת ר"ש בן לקיש אמר דברי הכל ר' יוסי בר רבי בון אמר אילין שמועתא הכא ר' יוחנן אמר במחלוקת ר"ש בן לקיש אמר דברי הכל:

הלכה ב מתני'

*הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ור' יהודה מתיר [י] רבי יוסי מתיר בשל חיטים ואוסר בשל שעורין מפני שהשעורין שואבות. [ג] תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת שאין טעם כמון אלא ריח כמון: **גמ'** א"ר זעירא בעון קומי ר' ינאי נתנה על פי מגופת חבית מהו אמר לון

יגיד

פני משה

רבנן דקסרין בעיין. הקשו על זה דלדידך נימא דהדא דאמר ר' יוחנן גבי נותני טעמים בריש פ"ו דנזיר כל האיסורין שנתבשלו עם היתר מין במינו ואי אפשר למיקם אטעמא משערין את האיסור כאלו הוא בצל או קפלוט ואם היה נותן טעם בהיתר באותו שיעור שהוא לפניו אוסרו וא"כ הא נמי דלא כר' יודה וכי לית ליה לר' יודה נ"ט בבצל וקפלוט בתמיה אלא ודאי דלא קאמר כ"א בלחנה לפי שהן מינין שמעלין זוהמא הרבה ובהן הוא דאמר שאין הבצל אלא ליטול את הזוהמא: מודה ר' יודה. מילתא באנפי נפשה היא דבבצל של הקדש דחמיר וכן בשל ע"ז דחמירא איסורה מודה הוא דלעולם אוסר הוא:

הלכה ב מתני' תפוח. של תרומה שריסקו ונתן לתוך העיסה והחמילה ה"ז אסורה לזרים דהוי מדומע דקיי"ל כל המחמץ והמתבל אוסר בכל שהוא: שעורים של תרומה שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו. מתמת השעורים מותר דנטל"פ אינו אוסר בכ"מ: **גמ'** תני. בתוספתא פ"ח. ר' יוסי אומר אין חימוצו חימוץ: מה פליגין במחמץ במימיו. ולהכי תני שריסקו והחמיץ במימיו שהן חמוצים אבל במחמץ בגופו מותר לדברי הכל דאין זה חימוץ וגרסי' להא לקמן ריש מס' חלה ובפרק כירה על המתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר וקאמר עלה ר' יוסי כדעתיה כמה דהוא אמר תמן אין חימוצו חימוץ ברור כן הוא אמר הכא אין תבשילו תבשיל ברור ואיידי דקאמר שם תמן והכא גריס נמי הכא כן. כלומר דר' יוסי לשיטתיה כמו דאינו אוסר אלא בחימוץ ברור לענין תרומה כן לענין שבת אינו אוסר אלא בבישול ברור לאפוקי הך דביצה לאו בישול גמור הוא: כל נותני טעם וכו'. תוספתא שם ומייתי להא לקמן בפ"ב דערלה וכן בפ"ה דפ"ז אלא שבע"ז נשתבשה הגי' וכאן ובערלה היא הגי' נכונה בהא דלקמן: אמר רשב"ל מה פליגין וכו'. כלומר דר"ל סבר דלא פליג ר"מ בפוגם בתחלה אלא דוקא בזה כאן שבח בתחילה ואע"פ שהוא פוגם לבסוף בהא הוא דפליגי וס"ל לר"מ דאסור אבל אם השביח ולבסוף הוא דהשביח ומעיקרא היה פוגם מודה ר"מ דמותר דהכל הולך אחר בתחלה: ר' יוחנן אמר לא שנייא וכו'. כלומר דאין חילוק בין שיש כאן שבח באיזה זמן אלא שאף שיש כאן ג"כ פגם ובין בתחילה ובין הוא בסוף וכן בכ"מ פליג ר"מ וס"ל נטל"פ אסור וכדלקמן: תמן תנינן וכו'. משום דמייתי שם בהאי ליבנא מייתי כאן נמי כן כדרך הש"ס הזה: הדא מתני' מה היא. כלומר דהש"ס שואל דהאי מתני' דידן דפוגם מעיקרו הוא ואין כאן שבח כלל אם ר"מ מודה בזה דמותרין דמספקא לן אי ר' יוחנן לא פליג אדר"ל אליבא דר"מ אלא בפוגם בתחילה ולבסוף השביח דר"ל ס"ל אליבא דר"מ דמודה דמותר ור' יוחנן סבר דאף בהא פליג ר"מ דהואיל ויש כאן שבח לא איכפת לן בין אם הוא בתחילה או בסוף ואסור אבל היכא דאין כאן שבח כלל אלא פוגם הוא מתחילה וכגון אלו שעורים שנפלו לתוך הבור של מים אף ר' יוחנן ס"ל אליבא דר' מאיר דמותר או דילמא לר' יוחנן בכל מקום פליג ר"מ וס"ל דאסור ואפי' בפוגם מתחילה ועד סוף: ר"י אמר במחלוקת. כלומר דפשיט לה דודאי כן הוא לר"י אליבא דר"מ דאפילו בפוגם מתחילה ועד סוף אסור הוא ולדידיה מתני' במחלוקת היא דלא אתיא כרבי מאיר אלא כרבי שמעון אבל לרשב"ל מתני' דברי הכל הוא דאפי' בפוגם בתחלה והשביח לבסוף ס"ל לר"ל אליבא דר"מ דמותר ומכ"ש בפוגם מתחלה ועד סוף: ר' יוסי בר' בון. כלומר וכן פירש ר' יוסי בר' בון לשמועתא זו דלר' יוחנן בכל מקום פליג הוא ר"מ ומתני' מוקי לה במחלוקת ולרשב"ל מוקמינן לה כדברי הכל:

הלכה ג מתני' הרודה. מן התנור פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה והפת כשהיא חמה קולטת מריח היין: רבי מאיר אוסר ור' יהודה מתיר. בבבלי בפרק ח' דפסחים (דף עה) קאמר דכולי עלמא ריחא מילתא ובפת חמה וחבית סתומה או בפת צוננת וחבית פתוחה הוא דפליגי: מפני שהשעורים שואבות. דרכן לשאוב וקולטות מלחלוחית של היין והלכה כר' יוסי: **גמ'** נתנו על פי מגופת החבית מהו. כלומר אם היתה החבית מגופה ונתנו ע"פ המגופה מהו לר"מ:

יגיד

[קרבן העדה]

אר"ז בעון קומי ר' ינאי נתנה ע"פ מגופת חבית. פי' בשנו"א ז"ל דר"ל באם היתה הבית מגופה מהו א"ל יגיד עליו ריעו פי' דהמשנה הזאת מפלוגתא דר"מ ור"י ור' יוסי נשנית אות באות במס' מכשירין לאו לענין ריחא מילתא אלא לענין אם שואב הלחלוחית לענין הכשר והתם במשנה הסמוכה לה גרסינן חבית שהיא מליאה פירות ונתונה לתוך המשקין או שמליאה משקין ונתונה לתוך הפירות שואב הלחלוחית ומכשרת וע"כ מיירי התם בחבית מגופה מדקתני ונתונה לתוך המשקין ע"כ מיירי כאן במתניתין ג"כ בחבית מגופה וע"כ כמה דלא אמר תמן והוא שתהא משקין נוגעין בחבית והכא והוא שיהא יין נוגע במגופה ר"ל דהחבית הוי מלאה אר"מ ומינה כמה דתימר והוא שתהא פירות נוגעות בחבית עצמה והכא והוא שתהא הככר נוגעת במגופה עצמה מילתי' אמרה אפי' בצוננת ר"ל כיון דלאו משום ריח אלא משום שאובת הלחלוחית ע"כ לא צריך לזה חמה אלא ה"ה צוננת ופריך הגמ' והא תנינן חמה ע"ז משני ר"ת דנקט חמה לרבותא שלא תימר בחמה ההוס מבטל השאיבה דלחלוחית הואיל והככל כובש ע"כ קמ"ל אפילו חמה ופריך כמה רשב"ל אמר מים עושין פירות ומשקין אין עושין פירות כר"י פי' מים עושין הכשר אבל יין אין עושה הכשר ס"ל כר' יהודא בתמי' והאיך פליג על ר"מ ור' יוסי אלא כך אמר רשב"ל מים עושין פירות ואין חסירין ר"ל מה ששואב מן המים לא נחסר מדת המים אע"פ שנשאב ממנו אבל משקין מה שעושין פירות חסירין בהמשקין וכמלא דלא כר' יהודא דהא ר"י ס"ל דמשקין אין עושין פירות כל עיקר ולפיכך נקט במכשירין ג"כ יין דלכאורה קשה מאי כ"מ לענין הכשר בין מים ליין אבל משום דאף ר' יהודה לא פליג אלא במשקין אבל במים אף ר' יהודה מודה והש"ס דילן דס"ל דהפלוגתא במתניתין היא לענין ריח אע"פ דבמכשירין פליגי ג"כ בזה והתם לא שייך ריח וע"כ משום שאיבה ולמה לן ריח דילמא הוא משום שאיבה אך הש"ס דילן מוקי הך מתני' דאין היין נוגע במגופה ולא שייך שאיבה אלא ריח כן פי' בשנו"א ז"ל:

אר"י

מראה הפנים

כל האיסורין משערין אותן כאלו בצל כאלו קפלוט וכו'. מבואר מזה בפ"ו דנזיר בין לסברת ר' יהודה ובין לסברת חכמים בענין נותני טעמים וע"ש:

כל נותני טעמים בין לשבח בין לפגם וכו'. עיקר הדין הזה בפ"ה דע"ז בהלכה ג' ושם בארתי בענין המחלוקת דר' יוחנן ודר"ל באוקמתא דמתני' ובמאי דמבואר אליבא דאפסקא הלכתא בהדיא בש"ס הבבלי שם דנטל"פ מותר ומה שלמדנו מסוגיא דהתם ומה שנלמד מסוגיא דהכא וכן הראיתי שם באצבע דמוכרח הוא לדינא כדעת הפרישה בסי' ק"ג בענין נפל לתוכן כשהן רותחין דאפי' לאחר שצוננו מותר הוא ודלא כהט"ז שתמה עליו דהכי הוא להדיא בסוגית דהאי תלמודא ועיין שם דמבואר הכל הוא בס"ד:

הרודה פת חמה וכו'. פירשתי בפנים לפלוגתייהו לפי האוקמתא דר"ל בפ' כילד צולין וכן בע"ז (דף סו ע"ב) ויש שיטות הפוסקים דתפסו להאי אוקמתא למסקנא וא"כ לכ"ע ריחא מילתא היא וכרב דפסחים שם גבי בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה דפליגי רב ולוי אי ריחא מילתא היא לו לא וכדמייתי פלוגתייהו נמי הכא בהלכה דלקמן אבל רוב גדולי הפוסקים לא פסקו כרב ולא כהאי אוקמתא דר"ל במתני' דהכא וכדכתב הרי"ף ז"ל בפ' גיד הנשה מתמן כל הגאונים ז"ל דהלכה כלוי משום דאביי ורבא פליגי בחבית דבת תיהא בע"ז שם דרבא סבר דריחא לאו מילתא והלכתא כרבא לגבי דאביי ואי משום דהאי אוקמתא דר"ל רבא דבתרא הוא לא ס"ל כוותיה אלא כי פליגי אפי' בפת חמה וחבית פתוח: פליגי ובריחא מילתא היא דפליגי ורב כר"מ ולוי כר' יהודה ור"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה. ועוד דר' יוסי נמי בפת חטים כר' יהודה ס"ל ולא פליג אלא בשל שעורים מפני שהן שואבות גיפו של יין ולא ריחא בלחוד הוא ועוד האריך שם וזהו תוכן דבריו וזהו דעת הרמב"ם ז"ל דפסק כלוי דריחא לאו מילתא היא כמ"ש בפט"ו ממ"א בהלכה ל"ג דבדיעבד מותר וכ"פ בפט"ו מהל' תרומות בהלכה י"ד גבי האי דינא דמתני' דלקמן תנור שהסיקו בכמון וכו' דהריח אינו אוסר ובהלכה י"ג בדינא דמתני' דפסק כר' יוסי כתב הרודה פת חמה וכו' ש"מ דמשמע אפי' בחבית פתוחה מותר בשל חטים ובשל שעורים דאסורה הטעם מפני שבואבות ולא ריחא בלחוד הוא ומה"א דכמון גופיה ראיה דאפי' בפת חמה וחבית פתוחה מותר בריתא דהא נמי כפת חמה וחבית פתוחה הוא וכ"כ הרשב"א ז"ל בס' תה"א בבית ד' שער ראשון לחזק דברי הגאונים ז"ל ומההיא דכמון ראיה גמורה היא דרבא לית ליה דר"ל דקאמר רבא התם בע"ז מנא אמינא לה דריחא לאו מילתא היא דתנן תנור שהסיקו בכמון של תרומה וכו' ודחה אביי שאני

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פט"ו ממ"א ה"ב סמ"ג לאוין קמ"ו טוש"ע יו"ד סי' קג ס"ב

ז
ב מיי' פט"ו מתרומות הי"ג

ח
ג מיי' שם הי"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]מה פליגין במחמץ וכו', עי' ירושלמי פ' כירה ה"ו ועי' בתוס' במנחות דף נד ד"ה תפוח וכר"ש כאן ועי' בסמ"ג לאוין עט ובמגלת ספר שם דף כ ע"א וע"ב ועי' במ"א סי' תסב ובשו"ת מהרא"נ"ע המכונה מים עמוקים:

מסורת הש"ס

חולין צז.

ירושלמי שבת פ"ג הל"ג ופ"כ ועי' תוספות מנחות נד ד"ה תפוח

ע"ז סו. ופ"כ. ערלה פ"ב ה"ד

ע"ז סח.

שם כו:

שנויי נוסחאות: (ס"ג) בצל כילו קפלוט. [בכי"נ] בצל וקפלוט. (ס"י) אזר [ד"ו] אומר.[ו](סי"ז) הבור [ד"ו] בור. (ס"נ) בר רבי. [ד"ו] ברבי.

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פט"ו ממ"א ה"ס סמ"ג לאוין קלו וקמא טוש"ע יו"ד סי' קלו ס"א

מסורת הש"ס

מכשירין פ"ג מ"ב.

פסחים עו

גליון הש"ס וציון ירושלים

יגיד עליו ריעו. תלמוד זה ממה ששנינו במקום אחר בדין דחבית כענין זה ומפרש ר' יוסי היכא שנינו להאי מתני': כהדא דתנינן תמן. בפ"ג דמכשירין דשנינו שם פלוגתייהו לענין טומאה וטהרה הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין ר"מ מטמא ר' יהודה מטהר וכו' ולעיל מינה קתני האי מתני' חבית שהיא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאבו כל שהאבו בכי יותן: כמה דאמר תמן והוא שיהא המשקין נוגעין בחבית. כלומר דהרי החבית שהיא מלאה פירות היא שנוגעת במשקין אבל לא הפירות עצמן ואמרת שהן בכי יותן מפני שהן שואבות הלחלוחית דרך החבית וא"כ ה"ה הכא נמי והוא שתהא ככר נוגעת במגופה כלומר בהא סגי דכשהככר נוגעת במגופה שעל החבית שואבת מן היין אע"פ שאינה נוגעת ביין עצמו: א"ר מנא. דלא היא ומינה דוק הכי דכמה דתימא תמן והוא שיהו המשקין נוגעין בחבית עצמה ולא במגופה שעליה דהרי כל החבית נתונה היא לתוך המשקין. ואף הכא והוא שתהא ככר נוגעת בחבית עצמה כצ"ל אבל נגיעת המגופה שעליה לא מהני מידי: מילתיה אמרה אפי' בצוננת. כלומר ש"מ ממילתיה דר' מנא דס"ל דפלוגתייהו דמתני' אפי' בפת צוננת היא והלכך קאמר דאם החבית מגופה ואינה נוגעת אלא בהמגופה לאו כלום הוא לכולי עלמא וכן א"ר בא דבצוננת הוה עובדא זימנא חדא ואמרו דלר"מ אסור הוא: והא. אכן תנינן פת חמה ומשני רב חסדא דלרבותא קתני שלא תאמר הואיל וההבל של פת חמה כובש הוא ומדחה הריח של היין יהא מותר קמ"ל דאפ"ה ר"מ אוסר: כמה רשב"ל מים עושין פירות וכו'. כלומר דמפרש במה הוא או כמה הוא דאתיא הא דשמעינן לרשב"ל דאמר שהמים עושין את הפירות בכי יותן בהאי גוונא דתנינן בהאי מתני' דמכשירין שאם החבית היא מלאה פירות ונתונה לתוכן הרי הן בכי יותן מפני שהמים צלולין הן ודקים ונכנסין לתוך החבית של חרס והפירות שואבין מהן אבל שאר המשקין אין עושין את הפירות בכי יותן וסיים עלה רשב"ל דלא כר' יודה והא קשיא דאדרבה דכר' יודה היא דהא לדידיה אין היין נכנס לתוך החבית ולפיכך הוא מתיר במתני' והכי הו"ל לר"ל למימר דלר' יודה אין המשקין עושין פירות והאי מתני' דמכשירין דלא כר' יהודה דהא קתני ונתונה לתוך המשקין וכדמפרש התם

יגיד עליו ריעו מהו יגיד עליו ריעו א"ר יוסי כהדא דתנינן תמן *חבית מליאה פירות ונתונה לתוך המשקין או שמליאה משקין ונתונה לתוך הפירות כמה דאת אמר תמן והוא שיהא המשקין נוגעין בחבית והכא והוא שתהא ככר נוגעת במגופה א"ר מנא ומינה כמה דתימא והוא שתהא המשקין נוגעין בחבית עצמה ואף הכא והוא שתהא הככר נוגעת במגופה עצמה מילתיה אמרה אפי' בצוננת א"ר בא בצוננת הוה עובדא והא תנינן חמה אמר רב חסדא שלא תאמר הואיל וההבל כובש יהא מותר כמה ר"ש בן לקיש אומר מים עושין פירות ומשקין אין עושין פירות דלא כר"י אלא ר"ש בן לקיש אמר מים עושין פירות וחסירין ומשקין עושין פירות ואינן חסירין ר"י אומר אין משקין עושין פירות כל עיקר ומה דאמר ר' יוחנן כשהיינו הולכים אצל ר' הושעיה רבה לקיסרין ללמוד תורה היינו נותנין חמטותינו על גבי קבוטין של מוריים והיינו טועמין בהו טעם מוריים דלא כר' יהודה מהלומין היו ואין אסור משום גזל בעל הבית נוטלין היו רשותו של בעל הבית חיטין מלמטן ושעורין מלמעלן כשם שאין החיטים שואבות כך אין השעורין שואבות שעורין מלמטן וחיטים מלמעלן כשם שהשעורין שואבות כך החיטים שואבות. מהו *לצלות שני שפודין אחד של בשר שחוטה ואחד של בשר נבילה בתנור אחד רב ירמיה אמר בשם רב אסור [א] ושמואל אמר בשם לוי מותר פליגא

תורה אור

איוב לו

בשלו משקין. אמרו במים וביין ובחומץ ולר"י אין היין עושה פירות בכי יותן ומשני אלא ה"ק רשב"ל מים עושין פירות וחסירין כלומר שנכנס ונבלע הרבה לתוך החבית מהן אבל שאר משקין והיינו מה דקתני שם במתני' יין וחומץ עושין הן פירות בכי יותן אלא שאינן חסרין שאינו נכנס הרבה מהן כ"א הלחלוחית מהן שואבת החבית ואותה לחלוחית עושה הפירות בכי יותן והשתא שפיר דלא כר' יהודה דלר' יהודה אין משקין עושין פירות בכי יותן כל עיקר דהא מתיר הוא את הפת הנתונה ע"פ חבית של יין ור"ל החילוק שבין המים ובין היין וחומץ הוא דקמ"ל: ומה דא"ר יוחנן וכו' חמטתינו. החמיטה והיא עוגה שלנו כהאי דתנינן בריש מס' טבול יום האופה חמיטה ע"ג חמיטה: ע"ג קבוטין של מוריים. הכלי שעושין בה מוריים נקרא קבוטא כמו הכלי קאטקומב"ה בלע"ז: והיו טועמין. בהעוגות טעם מוריים דלא כר' יהודה אם האי נמי דלא כר"י דלדידיה אין הדבר הנתון ע"ג דבר אחר שואב ממנו כלום כדקאמר במתני' וקאמר הש"ס מהלומין היו כלומר שהיו מדבקין את העוגות בתוך הקבוטין ולפיכך נכנס בהן טעם המוריים ובכה"ג אף ר' יהודה מודה. מהלומין מלשון ביקש להולמו ולא הלמתו ומשמעות דביקות הוא: ואין אסור משום גזל בעל הבית. ששואב טעם המוריים שלו ומשני שנוטלין היו רשותו של בעל הבית לעשות כן: חיטין מלמטן וכו'. אליבא דר' יוסי דמתני' קאמר דלדידיה אם פת חטין מלמטה ע"פ החבית ופת שעורין עליה מלמעלה כשם שאין החיטין שואבות כך אין פת השעורים שואבת שהרי היא נתונה על של החטין ושתיהן מותרות ומשום הסיפא הוא דנקטה דאם הפת שעורים מלמטה היא שואבת כך החיטים שלמעלה שואבת דלא אמר ר' יוסי להתיר בשל חיטים אלא בנתונה על פי החבית שאינן שואבות מן החבית אבל פת מפת שואבת וכשם שנאסרה של שעורים כך נאסרה של חיטים:

הלכה ד מתני' תנור שהסיקו בכמון של תרומה. כמון הוא הנזכר בפסוק והפיץ קצח וכמון אשפילט"ה בלע"ז: הפת מותרת. לזרים שאין נכנס הטעם כמון בפת אלא הריח וריחא לאו מילתא היא בכל איסורין שבתורה ולאו משום דהוסק התנור בתרומה לאו כלום הוא דאין התרומה אסורה בהנאה:

גמ' מהו לצלות וכו'. אי חיישינן משום ריח של בשר נבילה או לא: פליגא

תוס' הרי"ד

ר"י אמר משקין אין עושין פירות כל עיקר. עי' בפנים דלהסמו"א ז"ל ע"כ לא פליג ר' יהודה אלא במשקין אבל במים אף ר' יהודה מודה ונמצא דלענין הלכה דפסקינן כר' יוסי דמתיר בשל חיטים ואוסר בשל שעורין מפני שהשעורין שואבות הא דמתיר בחטים הוא דוקא במשקין אבל במים אף חיטים שואבות מק"ו מה ר' יהודה דמתיר ביין אפילו בשעורין מ"מ במים אוסר אפילו בחיטין לר' יוסי דס"ל דשואב בשעורין אפי' במשקין לא כ"ש דס"ל דשואב במים אפילו בחיטים ע"כ לפ"ז איפשר לומר לענין בשר ששהה ג' ימים בלא

מראה הפנים

שאני התם דמיקלי קלי איס רא אלמא הא דכמון, דריח גמור איכא כפת חמה וחבית פתוחה ואפ"ה ברי ולרבא ל"ש מיקלי קלי ול"ש לא קלי ברי אלמא לרבא לית ליה דר"ל וזו נראה לי ברור גמורה עכ"ל והבאתי לכל זה דבזכי ניחא לן דלא מייתי הש"ס דהתם ראיה להאי מ"ד דריחא מילתא היא מהאי דמתני' דמכשירין כדמייתי הכא בהש"ס דבעי לדמות דינא דמתני' למתני' דמכשירין דקאמר יגיד עליו רעו וכו'. ומכח דקדוק זה כתב הרו"ע להכרית במכשירין שם דיש לחלק בין פת לפירות מדלא דייק הש"ס דהתם מהאי מתני' חבית שהיא מלאה פירות וכו' כדדייק עלה בירושלמי דהרומות אלא דגמרא דידן סברה דאין לסבית ראיה מפירות לפת וכו' עיי"ש אבל הא ליתא ואין לנו להמציא חילוק חדש מה שלא נזכר בשום דברי א' מגדולי הראשונים ז"ל והאי מתני' דמכשירין בלא"ה אין לסבית ראיה מהתם חדא דגם הכא דתי לה רב מנא וקאמר ומינה וכו' כדפרישית בפנים ואדרבא שם היה לנו ללמוד דעד שתהא הפת נוגעת בחבית עצמה ועוד דבלא"ה לא דמי א דהתם שואבת הן מלחלוחית החבית בעצמה והוי ממש כשל שעורים לר"י כמיזכר לעיל ומהני' דהכא ריחא בלחוד הוא וזהו דקאמר ר' מנא הכא ומינה וכו' כלומר בכלמא אם היתה הפת נוגעת בהחבית עצמה והיה איזה סברא לומר דשואבת מלחלוחית היין בעצמו כמו התם הוה ניחא לדמות לדהתם אלא דהכא שאני דנהוג על פי החבית ואפי' החבית פתוחה והפת חמה אין כאן אלא ריח בעלמא ופליגי הכא בריחא מילתא או לא וכדמפרשינן לעיל אליביה דרבא ולפי פי' זה ניחא נמי דר' מנא דהכא קאי נ"כ בשיטתיה דרבא דהתם וזה מבואר:

דתנינן תמן חבית מלאה פירות וכו'. עיין בדיבור דלעיל דמבואר הכל והא דרב חסדא דהכא דתייה בעלמא היא כלומר דמצינו למימר דהמה דנקט לאו דוקא אלא כדי שלא תאמר הואיל וההבל כובש יהא מותר וכדי להרץ להאי דר' בא דהבשו אפילו בצוננת הבל לקושטא דמילתא פת חמה כדוקא קתני וכדמוכח מהאי בנתבאר לעיל דרבא מייתי ראיה מהנור דכמון דכפת חמה והבית פתוחה הוא וברי משום דריחא לאו מילתא הוא לר' יהודה וא"כ לר"מ דס"ל ריחא מילתא דוקא בפת חמה ותבית פתוחה הוא דאוסר וכן לר' יוסי דאוסר בשל שעורים מפני שבשואבות בפת חמה הוא דקאמר דבכה"ג היא שואבת ולא בצוננת וכן הסיה דר"ל דהכא דלקמן וקאמר דלא כר' יהודה וכדפרישית זהו למאן דס"ל לעיל דדמיא דינא דמתני' למהני' דמכשירין וכבר נתבאר לעיל דרבי מנא דהכא בשיטתיה דרבא דהתם קאי: מהלימין היו. כדפרישית דבכה"ג אפי' ר' יהודה מודה דמכיון שהן בתוך הקבוטין שואבין הן מהמוריים עצמו ולפ"ז אתיא האי דר' יוחנן כהלכתא: שעורים מלמטן וחטים מלמעלן וכו'. והרמב"ם בפט"ו בהלכה י"ג דפסק כר' יוסי לא הזכיר לזה ונראה דהוא ז"ל היה מפרש להא דהכא בל' בעיא וכלומר דקיבלא שהכנין מלמטן ושעורין מלמעלן בהא פשיטא לן דכשם שאין החטין שואבות כך אין השעורים שואבות דהא חטים מפסקי להו כי קא מיבעיא לן אם השעורים מלמטן והחטים מלמעלן אי נימא דכשם שהשעורין שואבות כך החיטין שואבות וכיון דלא איפשטא אזלינן לקולא דהא האי דינא חומרא מדרבנן בעלמא היא ולפיכך סתם דבריו ולא כתב אלא ושל שעורים אסורה מפני ששואבות:

מהו לצלות שני שפודין אחד של בשר נבילה ואחד של בשר שחוטה בתנור אחד וכו'. פלוגתא דרב ולוי איתמר בבבלי בפ' כיצד צולין (דף ע"ה) וגרים התם בשר שחוטה שמן בהדי בשר נבילה כחוש וכו' ודקדקו מדקאמר שצלאן משמע דאף ללוי דמתיר דוקא בדיעבד הוא דמתיר וכמו שכתבו רוב גדולי הפוסקים ז"ל למאי דפסקו הלכתא כלוי כמו שזכרתי בהלכה דלעיל ד"ה הרודה פת חמה דלכתחילה מודה לוי דאסור ומהכא מבמע דאפי' לכתחילה מותר ללוי דהא קאמר מהו לצלות וכו'. והיה מקום לומר דלא פליגי הני תרי סוגיות אליבא דלוי דהתם בבשר שחוטה שמן קאמר וכלומר דזה לרבותא נקט אליבא דרב דאוסר אפי' בשר הנבלה כחוש ולא נתפטם אלא מהשחוטה וכ"ש איפכא ומיהו הא שניהם כחושין איכא למימר דלכ"ע מותר וכ"כ הכבכ"א ז"ל בתה"א בית ד' בשער הא' דמשמע דהרוייהו מודו בשניהם כחושין שהוא מותר דריחא כי האי לאו כלום הוא והשתא אליבא

שנויי נוסחאות (ס"ו) שתהא [ד"ו] ש"הו. (ס"ח) הכבר [ד"ו] ככר, (ס"ט) אמרה [ד"ו] אמר. (סי"א) אומר [ד"ו] לתא. (סי"ח) והיינו [ד"ו] והיו. בהו [ד"ו] בה. (סכ"ב) החיטים [ד"ו] חטין. (סכ"ז) בשם לוי [בכי"ר] ליתא.

חת"ם סופר

מהו לצלות שני שפודין וכו' עד אייכיל שמואל לרב מי נתרא. לייטב המשך שני א"ו הפלוגתות זה לזה שני שפודין עם מי נתרא. שנית עי' פר"ח א"ח סי' תג"ו שנדחק לייטב הא דחולין קי"א ע"ב משמע שהאכיל שמואל לרב ולר"א תלמידו דגים שעלו בקערה וכו' מה שהם אוסרים וסרח שם לייטב איך עשה שמואל כזה ובאמת אמר רב חם ליה וכו' דלספי לי מידי דלא ס"ע. וא"כ ק' הכא איך האכילו מי נתרא וע"ש שכל תי' של פר"ח לא שייך כאן. הנה בע"ז ס"ו ע"ב פריך הגמרא על אביי דס"ל ריחא מלתא ממשנה דכאן כמון של תרומה ומתרץ מקלי קלי איסורי. והנה קושי' זו תקשה גם לרב דס"ל ריחא מלתא. ותירצו תוס' שם לרב נ"ק דרב אינו אוסר רק בריחא דפסס נבלה ושחוטה משא"כ כמון שהוא רק מעשה תנור. והמרדכי הוכיח דליכא למיחש בריח שאינו של פטום מדאפשו לתמי תודה בתניר א' תמץ עם מצה ש"מ דריח פת בפת אינו אוסר. והנה באמת אפי' למ"ד טע"כ דאורייתא מ"מ ריחא לא אסור אלא מדרבנן דהרי כתבו תוס' ע"ז י"ב ע"ב גבי ורד והדם ריח היה שלא כדרך הנאתו וקיי"ל בפסחים כ"ד ע"ב דהרי ולא ע"ז ממש קים היינו מתוקים ותאנים שאין נוקין עליהם כמבואר שם ועי' תוס' בכורות ו' ע"ב ד"ה רוטב וכו' [ועי' ח"ס חידושי ע"ז דף ס"ו ע"ב בשם בה"ג דריחא רק מדרבנן]. א"כ אי ראיה משם כמובן וי"ל אפי' אינו של פטום אסור. עוד יש להקדים די"ל רב ס"ל ריחא מלתא דוקא בבשר נבלה. לפ"מ דמשמע שם בפסחים דשלא כדרך אכילתן ודין משקי, היולאים תלי' קלת זה בזה. ובלא"ה נמי ריחא גופא מקרי משקין היולאין כמ"ש תוס' בע"ז דסוה כשותה. וקיי"ל בחולין ק"כ המחה חלב וגמעו חייב דנפש כתיב ומשו"ה מסקו תוס' דלוכתא טובא דליר נבלה דאורייתא. וא"כ י"ל דוקא בנבלה דמשקי' היולאים כמותה אתמור רב בריחא משא"כ בתרומה ולא קשי' מכמון. והנה הא דמתרץ

פליגא מתני' על רב *אין צולין שני פסחים בתנור אחד מפני התערובות לא אמרו אלא [א] מפני התערובות הא שלא מפני התערובות לא מי צתרי רב אמר אסור ושמואל אמר מותר אייביל שמואל לרב מי צתרי. הדין טוויה רב חייא בר אשי בשם רב משגר ליה בחרותא :

הלכה ג מתני'

[ג] תלתן שנפלה לתוך הבור של מים בתרומה ובמע"ש אם יש בזרע כדי ליתן טעם אבל לא בעץ ובשביעית ובכלאי הכרם והקדש אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם. [ג] *מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלוקו [ד] *היו לו חבילי תלתן של טבל כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ אם הפריש לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן את העץ ואת הזרע :

גמ' [ז]ואין עץ פוגם וחוזר ופוגם מתניתין כמ"ד נותן טעם לפגם אסור [ה] ואפי' כמ"ד נותן טעם לפגם מותר מודי הוא הכא שהוא אסור למה כל דבר שנפלה לתוכו תלתן הוא משביח. *וכמה היא חבילה עשרים וחמשה זירין א"ר יוחנן [ז]וארבע מינהון מיטה מילתיה אמרה [ז]עד שהן בחבילות הן נטבלות מעתה ואפילו שיבלין אין מכניסן לכן והלא חביות מכניסן לכן אין גידוליהון לכן ואלו מכניסן לכן וגידוליהון לכן :

הלכה ד מתני'

[ו] זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה פצועי חולין עם פצועי תרומה פצועי חולין עם שלימי תרומה או במי תרומה אסור אבל שלימי חולין עם פצועי תרומה מותר :

א"ר

פליגא מתני'. ברייתא פליגא על רב דקתני אין צולין שני פסחים בתנור אחד מפני התערובות שלא יתערבו של זה בזה ונמצא הפסח נאכל שלא למנויו הרי דלא אמרו אלא מפני התערובות הגופין הא שלא מפני התערובות לא אלמא דאין חוששין לריח סקולטין זה מזה : מי לתרי. לתרי הוא סיאה כדקאמר בפרק מפנין מאי סיאה לתרי ותנן לקמן בפ"ג דמעשרות הסיאה והאיזוב והקורנית שבחצר אם היו נשמרין חייבין בתרומה ומעשרות ופליגי הכא במים היוצאין מלחלוחית שלהן אם אסור לזרים או לא ואיידי דפליגי לעיל ברייתא מילתא נקט נמי פלוגתייהו בהא : אייביל. הביא. א"כ אייכל האכיל שמואל לרב מי לתרי ולא היה חושש לכלום : הדין טוויה. שאמרנו מענין צליית הכשרה עם בשר נבילה בתנור אחד דרב אוסר ורב חייא בר אשי בשם רב מוסיף שהיה מחמיר לעצמו דאפי' צלה הבשר נבלה מקודם בהתנור היה מסגר ליה להתנור בחרותא והיא מכבדת מחריות של דקל לצלות אח"כ בתוכו לבשר הכשרה :

הלכה ה מתני' תלתן. פינגריג"ו בלע"ז ובערבי חולב"א : שנפלה לתוך הבור. של יין אם היה תלתן של תרומה ושל מעשר משערין אם יש בזרע כדי ליתן טעם אבל לא בעץ אע"פ שטעם עצו ופריו שוין מפני שאין העץ קדוש בתרומה ובמעשר שני : ובשביעית וכלאי הכרם והקדש. שאף העץ אסור משערין אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם : **גמ'** ואין העץ פוגם וחוזר ופוגם. וכי אין העץ נפגם כששרוי ביין וחוזר ופוגם את היין ומשני כמ"ד לעיל בהלכה ב' נטל"פ אסור ודחי לה הש"ס דאפי' כמ"ד נטל"פ מותר מודה הוא הכא שאסור למה לפי שכל דבר שנפלה לתוכו תלתן הוא משביח מחמת הזרע שלו וכשהוא משביח אף העץ משביח לפיכך משערין באלו בעץ ובזרע בכ"ט :

הלכה ו מתני' חבילי תלתן. בגמ' מפרש אין חבילה פחותה מכ"ה קנים : בכלאי הכרם ידלקו. דכלאי הכרם טעונין שריפה דכתיב פן תקדש ודרשינן פן תוקד אש : היו לו חבילי תלתן של טבל. בבבלי פ"ק דביצה מוקי להמתני' בתרומת מעשר וכגון שהקדים הלוי להכהן ונטל המעשר ראשון בשבלים שהדין לעשות מהשבלים מלילות אלא שלפעמים מכניסן למלילות אבל אלו חבילי תלתן מכניסן לכך וגידוליהן לכך שיהו העלים עם הזרע שמתוך כך הן מתקיימין :

הלכה ז מתני' זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה. כדרך שכובשין הזיתים במים ומלח או בחומץ וכשהזיתי חולין הן פצועין ומרוסקות הן בולעות מזיתי תרומה אף כשהן שלימין וכן אם כבשן במי תרומה. והיינו המים שנכבשו בהן זיתי תרומה אסור : אבל שלימי חולין. אפילו כבשן עם פצועי תרומה מותר לפי שהחולין השלימין אין בולעין מהן :

זאת

הוא שפטור מתרומה גדולה והתרומת מעשר שצריך הוא ליתן להכהן כותש הוא ונותנו לו וזהו קנס שקנסו אותו מפני שהקדימו בשבלים והפקיע ממנו התרומה גדולה לפיכך קנסוהו שלא יתן התרומת מעשר בשבלים אלא כותשו ומנקהו : ומחשב. הא אתיא כהבא אלעזר בן גומל דס"ל דתרומת מעשר ניטלת במחשבה ובאומד כמו התרומה גדולה אבל אין הלכה כן אלא כותש ונותן הזרע וא"ל ליתן לו התרומת מעשר מן העץ ומפריש מן הזרע להכהן והעץ או התבן בתבואה מעכב לעצמו : אם הפריש. התרומת מעשר קודם הכתישה אל על הכל וכותש ונותן לו את העץ עם הזרע : **גמ'** וכמה היא חבילה עשרים וחמשה זירין. קנים : וארבעה מנהון מיטה. כלומר ובלבד שיהו ארבעה מהן ראויין לארוכות המטה אז נקראת חבילה : מילתיה אמרה. כלומר ש"מ ממתני' דעד שהן בחבילות הן נטבלות לתרומה ולמעשרות דהא קרי להן של טבל ואע"פ שלא נתחבט מהן הזרע : מעתה ואפי' שבלים. כלומר ואמאי לא יהא כן נמי בתבואה דבעודה בשבלים תטבול לתרומה : אין מכניסן לכן. שאני תבואה שאין מכניסן לכך שיהו בשבלים אלא לדוש בגורן : והלא חביות מכנסן לכן. חביות הן המלילות ועל שם שמוללין ומגלגלין אותן ביד קורא אותן חביות מל' חביות המגולגלות וכלומר דפריך והלא השבלים שעושין מהן מלילות לאכלן על יד על יד והרי מכניסן לכך ואף ע"פ כן אינן נטבלות לחיוב מעשרות ומשני דאפילו הכי לא דמיא דמלילות שבלים אף ע"פ שמכניסן לכך אין גידוליהן לכך שאינו זורע בתחלה

מסורת הש"ס

פסחים עו: תוספתא פ"ס

ערלה פ"ג מ"ו ביצה ג: וכ"ג. שם יג:

ירושלמי ערלה פ"ג הל"ד

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ח מק"פ הי"ד

יא
ב מיי' פט"ו מתרומות הט"ו

יב
ג מיי' פ"ג מכלאים ה"ג

יג
ד מיי' פ"ג מתרומו' הי"ד סמ"ג עשין קלד טור יו"ד סי' שלא

יד
ה מיי' פט"ז ממ"א ה"כ סמ"ג לאוין קמא טוש"ע יו"ד סי' קג ס"ס

טו
ו מיי' פט"ו מתרומות ה"

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]ואין עץ פוגם וחוזר ופוגם. ע' בכני יעקב בהגהותיו על הטור סי' קג בדפוס דיהרנפורט שתמה מכאן על דעת רש"ע פילאקי בב"י שם וע' בשעה"מ הלכות המן ומא"ם פ"ם ה"ג ובתשובה כתבתי בזה בארוך ולכ"מ : [ז]וארבע מנהון מיטה. פ"ח מ"ט וכר"ם שם וע"ש סוכה דף ט וכרמב"ם פ"ב מכלאים ה"ג : [ז]עד שהן בחבילות וכו' ע' במ"ש פ"ג מתרומות ה"ג וע' מ"ש דף כב א וע' בבנות אליהו כאן :

מראה הפנים

אליבא דלוי מיהת יש לומר דהכא בשניהן כחושין מיירי ובהא הוא דמתיר לכתחילה ולרב הוא ד"ס"ר דהכא לעולם אלא דדעת הרמב"ם ז"ל אינו כן שכתב בפט"ו ממ"א בהלכה ל"ג אין צולין בשר כחושה עם בשר נבילה או בהמה טמאה בתנור אחד ואע"פ שאין נוגעין זה בזה ואם צלאן ה"ז מותר ואפי' היתה האסורה שמנה הרבה וכו' וא"כ לכתחילה לס"ר אפי' בשניהם כחושין ומ"מ לדעת לוי נוכל להרץ הסוגיות כמו שאמרנו אלא שמצד האומרת הוא שהתמירו לכתחילה אפי' בשניהם כחושין ועיין בפ"ים שם הרשב"א ז"ל שמדברי הירושלמי נלמד דללוי אף לכתחילה שרי אלא שראוי לחוש לדברי הראשונים ז"ל שאסרו לעשות כן לכתחילה. ולמאי דמשמע מדברי הרמב"ם אף בשניהם כחושין אסור לכתחילה. והיינו עוד מהאי פלוגתא דרב ולוי כבר נתבאר למעלה ד"ה שהודה וכו' והא דמקשי לרב מהאי ברייתא אין צולין שני פסחים כאחד ולא מקשי ממתני' דידן דשמעינן דריחא לאו מילתא היא משום דאיכא למידחי כדדחי אביי בע"ז (דף ס"ו) שאני הכא דמיקלי קלי לאיסורא ובפסחים דחיק הש"ם לשנויי אף להאי ברייתא אליבא דרב כגון שצלאו בשתי קדירות ומ"מ כבר הסכימו רוב גדולי הראשונים ז"ל לפסק הגאונים ז"ל דפסקו הלכתא כלוי ומטעם שנתבאר בהלכה דלעיל שם בס"ד :

אייבל שמואל לרב מי נתרי. אע"ג דאין מאכילין להאוסר ומחמיר על עצמו אפשר דבתר הכי הדר ביה רב וכה"ג אמרינן בפ' כל הבשר (דף קי"א) גבי פלוגתא דרב ושמואל בדגים שעלו בקערה דרב אמר אסור לאכלן בכותח ושמואל אומר מותר וגרים בתר הכי ר' אלעזר הוה קאים קמיה דמר שמואל אייתו לקמיה דגים שעלו בקערה וקא אכיל בכותח יהב ליה ולא אכל א"ל לרבך יהיבי ליה ואכל ואת לא אכלת אתא לקמיה דרב א"ל הדר ביה מר מ' מעתיה א"ל חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דל' ספי לי מידי ולא ס"ל. והכא באמת הדר ביה רב. וליישב הא דקאמר רב התם חס ליה וכו'. ופירש"י ז"ל לא היו דברים מעולם. וא"כ חס ליה לשמואל דמשקר. ראיתי להרלב"ח בתשובה שהאריך ודחק עצמו בזה ולדעתי נראה דכך הן הדעתן של דברים דלמאי דמבואר מדעת רוב הפוסקים ז"ל דמאי דאיפסקא התם הילכתא כשמואל דלאו דוקא עלו אלא ה"ה אם נתבשלו מתיר שמואל וכמו שהוכיחו התוס' שם לדעת רש"י מל' אחר בפי' לעיל וא"כ לשמואל אין חילוק בין עלו לבין נתבשלו בקערה של בשר ולרב איכא למימר דלא פליג לדינא אלא בנתבשלו דוקא והא דאמרינן דגים שעלו רב אמר אסור הא מסיק עלה דהא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר וכו' וא"כ מאי דיהיב ליה שמואל לרב דגים שעלו בקערה היו ואכל דבעלו לא היה מחמיר לאסור כ"א בנתבשלו והא דאייתו לקמיה דמר שמואל דגים שנתבשלו בקערה הוו והא דגרים גם כאן שעלו לאו דוקא אלא הוא דגריס הכא ליה שבתבשל ה"ה רבותא דלעיל היא ושמואל היה סובר כיון דרב אכל בעלו ה"ס בנתבשלו הדר ביה מסמעתיה דלדידיה אין חילוק ביניהם ולפיכך א"ל לר"א לרבך יהיבי ליה ואכל ורב דקאמר חס ליה לזרעיה דאבא וכו' למאי דשאל לו ר"א הדר ביה מר משמעתיה השיבו דה"נ לא יהיב לי לאכול כ"א דגי' שעלו ולא בנתבשלו דזה לא היו דברים מעולם אלא בהוא היה סובר דהדרי בי גם בנתבשלו ולא היה דבנתבשלו קם אני בשמעתתא דידי :

והלא חביות מכניסן לכן. למאי דפרישית לא היה צריך להגיה דהיינו מלילות וא"כ הסר הלמ"ד כאן וצ"ל והלא חבילות וכו' כלומר דלפעמים מביאין השבלים כמו החבילות האלו כדי לאכלן מלילות ואינן נטבלות למעשרות וזהו כר' יוסי בר' יהודה בברייתא דמייתי לה בבבלי פ"ק דביצה (דף י"ג) הכונס שבלים לעשות מהן מלילות רבי מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר ומשום דמתני' דקתני כותש ומחשב אתיא כותיה דר' יוסי בר' יהודה דאיהו ס"ל בבכורות בהדיא כהבא אלעזר בן גומל דאף תרומת מעשר ניטלת במחשבה

תוס' הרי"ד

בלא מליחה דנתקבש דמו בתוכו אם ה"ז שואב לחלוחית אפשר דלא נתקבש כגון אם היה מונח על השפוד והבשר עצמו אינו מקורש דהוא רק שו"ב לחלוחית לא נתקבש דמו. ולפ"ז יש לומר באווזים שלימים שלא נפתחו בטנם עדיין שהניחום בכלי מים להדיחם בתוך ג' ימים אפשר לאכל אפילו בבני מעים שלהם הגם דהכוב"י ז"ל אוסר הבני מעים מ"מ אפשר לומר לאכל דדמי לחבית שהיא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין דבואבת הלחלוחית וחביות שלהם היו של חרס ואיתא בב"י ז"ל סי' ל"ט דהבשר בולע יותר בנקל מכלי חרס וא"כ שואבים הבני מעים הלחלוחית כמו לענין הבשר דבעינן מים ומ"מ בחבית מליאה פירות ונתונה לתוך המשקין הוי כמו הפירות בעצמן בתוך המים ולא דמי לבשר שנקרש בתוך המים דתקרו האחרונים ז"ל די"ל דהוי בשר ששהה ג' ימים התם ל"ל דשואב הלחלוחית משום דהבשר בעצמו נקרש וכיון שהוא מקורש בודאי אינו שואב דלמי לאבן משא"כ בנ"ד דאפשר לאכל כ"ז נראה להלכה ולא למעשה והו"ק :

שנויי נוסחאות (ש"ס) סויה [בכי"ל] שמיה. (ש"ו) לה [בכי"ר] ליתא. (ש"ט) יש [ד"ו] ליתא. (בש"י) ואת הזרע [ד"ו] עם הזרע. (שכ"ד) שבגיסן [ד"ו] מכנסן.

חת"ם סופר

אביי מקלי קלי איסורא פי' הש"ך יו"ד סי' ק"ח ס"ק י"ב דכוונתו שהוא ריח הנקלט בכלי. וכוונתו דהוה כמו נ"ט בר נ"ט מיהו בטעמא מחמרי' אפי' בנ"ט בר נ"ט דאיסורא ולא שריא אלא בהתירא אבל בריחא מקלינן אפילו בנ"ט בר נ"ט דאיסורא : ומעתה לא נפלאת ולא רחוקים סמיכת דברי הירושלמי. דהיינו מדברינו אלה דאם נקשה מהשנת כמון על רב יש לנו ד' תרוצים. א) כתי' הש"ם כיון שהוא רק ריח הנקלט בכלי והנה זה התירך לא יצדק לרב דס"ל נ"ט בר נ"ט דהיתרא נמי אסור. ב) תתי' השני דהוא ריח שאינו של פתם כנ"ל גם זה ליתא לרב. דהא בירושלמי מייתי פלוגתא דרב ולוי בלכתחילה והיינו משום דאיירי בכחושים דומיא דמתני' דכמון דמייתי עלה פלוגתא דרב ולוי וליכא אלא משהו כמו פת בפת ולא אסר לרב אלא לכתחילה. וקשה הא במין במינו במשהו לרב וע"כ צ"ל דריח אינו אסור אלא מדרבנן ובדרבנן מב"מ בטל (כתוס' חולין צ"ט ע"ב) וא"כ ליכא שום ראי' מלחמי תודה כיון דריחא אינו של תורה וממילא אין חילוק בין פטם לשאינו של פטם. ג) תתי' השלישי לשיטת הרי"ף דריח אינו אלא משהו ולא אוסר רב

 אלא

גמ' א"ר יונה זאת אומרת פצועין בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין שלימין בולעין ופולטין ועוד אינן בולעין הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור מתני' דרבי שמעון היא דר"ש אמר נותן טעם לפגם אסור והא ר"ש אמר נותן טעם לפגם מותר כהדא *רבי שמעון אומר כרוב של שקיא ששלקו עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע:

הלכה ה מתני' דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן חמש סלעים בגליל *דג טמא צירו אסור רבי יהודא אומר רביעית בסאתים רבי יוסי אומר אחד משש עשר בו. חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן העיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור:

גמ' תני *רבי יודא בר פזי דבר דליה דג טהור טפל שכבשו עם דג טמא מליח אסור והתני ר' חייא מדיתו ומותר א"ר מנא מאן דאמר מותר בשכבשן שתיהן כאחת מאן דאמר אסור בשכבשן זה אחר זה

תדע

רידב"ז

אר"י זאת אומרת פצועין פולטין ובולעין שלימים פולטין ואינן בולעין. כן גי' הפנו"א ז"ל הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור מתניתין דר"ש היא וקא ר"ש אמר נו"ט לפגם מותר כן גי' הגר"א ז"ל ככי"ק וגם בפנו"א ופי' אתי דוחקיה לאוקמי מתניתין כר"ש ולהוכיח מזה דנו"ע אפי' אינו לשבח נמי אסור דלא בעינן נו"ט לשבח אפילו לר"ש וי"א דילמא ר"ש ס"ל דבעינן דווקא נו"ט לשבח ומתניתין לא אתיא כר"ש אלא כמ"ד אפילו לפגם נמי אסור אבל לר"ש דס"ל לפגם מותר ס"ל דבעינן ע"כ טעם לשבח ומסיק דע"כ מתניתין דר"ש היא משום דס"ל כרוב של שקיא כו' כן פי' בעל מגי' דפנו"א ז"ל אבל לפענ"ד נראה דה"פ לפי גי' הפנו"א ז"ל וככי"ק דמוכיח ממתניתין דידן דלא לשבח ולא לפגם אסור ע"ז מדהא דמכאן אין ראי' דאיכא למימר מתניתין ר"ש היא אבל להחולקין עליו יש לומר דלא לשבח ולא לפגם מותר דבעינן דוקא לשבח והך מתניתין ר"ש היא וקס"ד דהא דקאמר דר"ש היא היינו דר"ש ס"ל דאפילו לפגם נמי אסור אבל למ"ד דלפגם מותר ס"ל דבעינן נתינת טעם לשבח ע"ז מקשה והא אדרבה ר"ש ס"ל דלפגם מותר ע"ז מפני כהדא דר"ש כרוב של שקיא שבלקו עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע הרי דס"ל בפירוש דאפילו דבר שאינו לשבח ולא לפגם נמי אסור אבל לר"ע דמתניתין בכ"ו לקמן דפליג עליו י"ל דלא לשבח ולא לפגם מותר:

הורי

פני משה

גמ' זאת אומרת פלוטין בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין. כלומר דר' יונה מתרץ להא דתנינן כשהזיתי חולין פלוטין הן אסור מפני שבולעין מן התרומה והלא כשם שהן בולעין מחמת שנפתחות הן כך פולטין את בליעתן ואמאי לא אזלינן לקולא וכ"ת משום הומרא דתרומה א"כ אמאי בשלימי חולין עם פלוטי תרומה מותר הא מ"מ אי אפשר שלא יבלעו מקצת מן הפלוטי תרומה להכי קאמר דזאת אומרת דאע"פ שג"כ פולטין הן מ"מ חוזרין ובולעין כל זמן שהן נכבשים עם של תרומה ולפיכך אסור: שלימין בולעין ופולטין ועוד אינן בולעין. אבל כשהחולין שלימין הן אע"פ שא"א שלא יבלעו מפלוטי תרומה במקצת מ"מ כשם שהן בולעין כך הן פולטין ושוב אינן חוזרין ובולעין מחמת שהן שלימין וכלומר דלעולם בשלימין אמרינן כבליעתן כך פליטתן ולפיכך מותר: הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור. דהך בעיא היא אי נימא דש"מ ממתני' דלמ"ד נ"ט לשבח אסור ונטל"פ מותר וכשאינו לא לשבח ולא לפגם אלא דהוא עומד בטעמו שהיה בתחלה יש סברא לכאן ולכאן דיש לומר דוקא כשהאיסור משביח את ההיתר הוא דאמר אסור וריסא דוקא ויש לומר איפכא דסיפא דוקא דכשהוא נטל"פ בהיתר הוא דמותר אבל אם אינו פוגמו ולא משביחו אסור והשתא מיבעיא ליה אי דנידוק מהמתני' דסיפא דוקא וכשההיתר עומד בטעמו שבתחלה אסור הוא שהרי אלו הזיתים עם הזיתים אינם משביחים ולא פוגמים אותן בטעמן ועומדין בטעמן שבתחלה וקתני דאסור: מתני' דר"ש. כלומר דדחי לה הש"ס דלא מלית למידק ממתני' מידי דלעולם אימא לך דלהאי מ"ד רישא דוקא דכל שהוא נ"ט לשבח הוא דאסור ומתני' לא קשיא דהתיא כר"ש דס"ל אפי' נטל"פ אסור ומכ"ש כשעומד ההיתר בטעם שבתחלה דמיהא נבלע בו גם מטעם האיסור והכי לאידך מ"ד לא פסקינן בעיין: והא ר"ש אמר. לעיל בהלכה ב' נטל"פ מותר והיכי קאמרת דר"ש ס"ל אסור ומשני כהדא ר"ש וכו'. כלומר על כרחך תרי תנאי ואליבא דר"ש דהא אשכחן דס"ל אסור דתני לקמן במתני' גבי כל הנשלקין עם התרדין אסורין ר"ש אומר כרוב של שקיא זהו הגדל בארץ יבשה שצריך להשקותו תמיד ששלקו עם כרוב של בעל שמסתפקת ממי גשמים והיא ארץ לחה אסור אם של בעל תרומה היא מפני שהכרוב של שקיא בולע מזה שהוא לח והרי הני תנאי דהאי מתני' ס"ל דנטל"פ אסור דהא כל הנשלק יותר מדאי ודאי נטל"פ הוא ואליבא דהאי תנא דר"ש אמרינן מתני' דר"ש והא קמ"ל דתנאי פליגי אליבא דר"ש והלכך לא קאמר ר' יוסי היא דנמי אוסר בנשלקין:

הלכה ה מתני' דג טמא שכבשו עם דג טהור. במים ומלח או בחומץ: כל גרב. הוא שם הכלי שכובשין בו הדגים שיתקיימו שהוא מחזיק סאתים והן מ"ח לוגין שהסאה ששה קבין והקב ד' לוגין: אם יש בו. בציר דג טמא יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן משקל חמש סלעים בגליל אם כל כך יש מהדג טמא וכל השאר הוא דג טהור כל צירו אסור ומפרש בגמ' שהוא אחד מתתק"ס הא כיצד סאה הוא כ"ד לוגין וכל לוג יש בו משקל שני ליטרין וכל ליטרא יש בו מאה זוזים נמצא סאה עושה מ"ח מאות וסאתים עושין צ"ו מאות זוזים הל' מאות הם י' פעמים ט' מאות והששה מאות הם י"פ ס' הרי יש כאן עשרה פעמים התק"ס זוזים ועשרה זוזים הן אחד מתתק"ס ואם ציר דג טמא פחות מכאן מותר: ר' יהודה אומר. אם יש מהציר דג טמא רביעית הלוג בסאתים הכל אסור והוא קרוב למאתים לפי שהסאתים הן קצ"ב רביעיות הלוג: ר' יוסי אומר אחד מששה עשר בו. אם יהיה מציר דג טמא אסור ובגמרא פליגי היכי איפסקא הילכתא ולחד מ"ד חד לאלף: חגבים וכו' לא פסלו את צירן. דלא אמרו בציר חגבים טמאים מפני שאין להם דם ואינו אלא לחלוחית בעלמא: העיד ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור. לא צריכא למימר דאינו אוסר התערובות אלא אפי' הוא בעצמו טהור ומותר דס"ל שאין בו לחלוחית כלל מהן והלכה כעדותו של ר' צדוק: גמ' דג טהור טפל. שאינו מליח שכבשו עם דג טמא מליח אסור לפי שהתפל בולע מן המליח: מאן דאמר מותר בשכבשן שתיהן כאחת. כלומר שלא היה הטמא מליח בפני עצמו בתחלה אלא עכשיו הוא שכבשן ומלחן יחד דבהא ס"ל דשרי בהדחה דמכיון ששתיהן עוסקין בפליטה אינן בולעין זה מזה והא דתני ר' יודה בר פזי אסור מיירי בשכבשן זה אחר זה דבתחלה הוכבש הדג טמא ונמלח וכשהניח שם הדג טהור תפל בולע הוא מן המליח:

תדע

מראה הפנים

במתשנה ובאומד וכדמוקי התם למתני' דבתרומת מעשר איירי דבל לית הלכתא כותיה דהכא אלעזר בן גומל בהא וכבר זכרתי מזה כמה פעמים ועיקרן של הדברים המנא לעיל בדמאי פ"ה בהלכה ב' ד"ה כרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת שם נתבאר בבאר היטב מעיינים אלו בס"ד ולטעמיה דהרמב"ם דלא הזכיר כדין זה בפ"ג בהלכה י"ד ומתשב כ"א כתב כותם ומוקן וכו' וע"ב: דרבי שמעון אמר נטל"פ אסור וכו'. עיין לעיל בהלכה ב' ובמקום המצויין שם:

דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב וכו'. זהו הפי' הנכון כמו שפי' הרמב"ם ז"ל במשנה וכן דעתו בחיבורו דהציר קאי דלת"ק משערין הציר דג טמא בכל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז וכו' שהוא אחד מתתק"ס כדמפרש בגמ' והכי מוכח מהסוגיא דקאמר בהדיא לר' יהודה כן דמפרש ר' יוסי כ"ה רובע ציר וכו' אלמא דכולה מתניתין בענין הציר מתפרשא והא דמפרש הכי כדברי ר' יהודה ולא כדברי הת"ק משום האי פלוגתא דפליגי אמוראי בדברי ר' יהודה דמר סבר רובע ציר בסאתים ציר וכו' אלא מפרש רובע ציר בסאתים דגים וציר הלכך נקט להא בדברי ר' יהודה והא דר' יוסי בר' בון דהורי בעכברה אחד לאלף נמי הכי מיהפרשא בענין הטעם ממנו כדפרישית בפנים ועי' לקמן דאף לפי' הזה עכברת שם מקום הוא ולכן פסק הרמב"ם כפי' המשנה דהלכה הנך בהלך אסור והר"ב נמשך כאן אחר פירושו במשנה וכן לפסק הלכה אבל הרמב"ם הזר בו בחיבורו לענין הפסק הלכה שפסק בסוף פט"ו ממאכ"א כר' יהודה שכתב דג טמא שכבשו עם דג טהור הכל אסור הא"כ היה הטמא אחד ממאתים מן הטהור ולענין הציר ממנו מיירי כדכתב שם לעיל גבי בשר דג טמא מליח שנכלל עמו דג טהור תפל נאסר מפני צירו ועלה קאי סוף דבריו אם כבש בתחלה הדג טמא עם הטהור הכל אסור מפני צירו אא"כ היה הטמא אחד ממאתים מהטהור דאלו משום גוף הדג טמא ודאי לא מצינן למימר דכל זמן שהוא שלם בריה הוא ואם אין מכירין אותו אפי' באלף לא בטל כדכתב הוא ז"ל לקמן פט"ז שם ב"ו דדבר שהוא בריה חשוב ואוסר בכל שהוא ואם מכירין אותו נוקו והשאר היה טהור אלא דמפני צירו אוסר עד אחד ממאתים וטעמו דפסק כר' יהודה הוא דהכי מפרשי אמוראי אליבא דר' יהודה וקאמר נמי ר' יאשיה והורי כן וכו"ל ר' יוסי בר' בון דהורי הוה אלף יתידאה לגמייהו ועוד דבבבלי פ' גיד הנשה (דף צט ע"ב) קאמר נמי כפשיטות אדכרתן מילתא דא"ר יוסי בן חנינא לא כל השיעורין שוין שהרי ציר שיעורו קרוב למאתים דתנן דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים אלמא דהלכתא כוותיה דר' יהודה בציר דג טמא אע"ג דאין הציר אלא זיעה בעלמא החמירו בו מאחר שיעורי האיסורין שהן בנותני טעם וכ"ז ברור ופשוט דהמתני' והסוגיא בענין ציר דג טמא מיתפרשא ולא מטעם איסור גופו וכדאמרן וכן פי' הרמב"ן ז"ל מביאו הרא"ה ז"ל בעל בדק הבית על הרשב"א בבית ד' שער הא' מלבד הרשב"א רצה לחזק דבריו שם שנמצא אחר פי' הר"ש שפי' בנתערב גופו של דג טמא בתוך גרב של דגים טהורין ומשום בריה הוא ופי' נמי הא דר' יוסי בר' בון הורי בעכברה שם מקום כחד לאלף ולמד מזה דבריה בטילה בתתק"ס וכו' וכ"ז דוחק ואינו מוכרח לשום אחד מאחר גדולי הראשונים ז"ל ומה שרצה הרשב"א נמשמרת הבית לחזק דבריו וכתב על דברי בדק הבית רבינו שמשון ז"ל לא פי' כן אלא כדברי המחבר דהאי לענין ציר הרי אינו אלא זיעה בעלמא וכו' כבר רמוז הוא בדברינו דאע"ג דאינו אלא זיעה בעלמא החמירו בו ולא זכר בפ' גיד הנשה אלא דברי ר' יהודה משום דהלכתא כוותיה בציר דג טמא ובזה מתורץ דקדוק הב' בדבריו ע"ש וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' גיד הנשה על המתני' גיד הנשה שנתבשל בגידין וכו' דהמתני' וסוגיא דהכא לענין הציר מיתפרשא והקשה שם על פי' האחר וכתב עוד בהא דר' יוסי בר' בון הורי בעכברה וכו' י"מ דעכברה שם מקום וכו' וקאי אציר דאיירי ביה וקסבור שר' יוסי הורה כן בהותו מקום דציר טמאה עד קרוב לאלף וכן מסתבר דלא איירי בעכבר שנתערב בהיתר דלאו נורת עכבר עליו ניכר בין חתיכה של היתר מבליעו והבשר מותר ואם נימוח ואינו ניכר טעמו בטל בס' עכ"ל ובזה מתיישב כל מה שהקדק הרשב"א שם והנה לנו הפי' דבציר איירי ולא משום בריה ואין להאריך יותר:

דג טהור טפל וכו' והתני ר"ח מדיתו ומותר וכו'. בריית' זו דר"ח מייתי לה בבבלי

פרק

שנויי נוסחאות (ס"ד) היא [ד"ו] ליתא. (ס"א) זוו [ד"ו] זוזי. (ס"ג) יוסי [ד"ו] יסא.

חת"ם סופר

אלא במינו ולא בכמון דאינו מינו [עי' ר"ן פנ"ה] גם ז"א מדאוסר כתושים לכתחלה וצ"ל דמשהו הוא ואין מבטלין לכתחלה וא"כ ע"כ בשמינה טעם ממש הוא וכמון דבר חריף הוא [כשיטת או"ה סי' ק"ח עש"ה]. ועי"כ נ"ל תי' הרביעי דשאני תרומה דמשקים היוצאים ממנה אינה כמותה. לכן מייתי ירושלמי סמוך לכך פלוגתא עוד פלוגתא אחריתא דרב אוסר מי נתרא של תרומה א"כ ס"ל בתרומה משקים היוצאים כמותה ואין כאן שום תי' על רב ממשנה דכמון. וצ"ל דרב חזר בו מנ"ש בר נ"ט וי"ל מקלי קלי איסוריה, לכן כל איקלע רב לגבי שמואל האכילו דגים שעלו בקערה של בשר בכותח. וכשנעק רב הם ליה וכו' א"כ ש"מ דלא חזר בו מנותן טעם בר נותן טעם אם כן ע"כ חזר בו ממי נתרא שלא תקשה ממתני' דכמון לכן האכילו שמואל מינתרא ודו"ק [תמצית מכי"ק דרוש לשב"ש סוניא דריחא מלתא תקג"ה וע' חת"ם על פסחים בסוגיא זו]:

עין משפט נר מצוה

מז
א מיי' פט"ו ממא"א ה"ג
יח
ב ג מיי' פ"ג שם ה"כ סמ"ג לאוין קלב טוש"ע יו"ד סי' פג ס"ג

מסורת הש"ס

לקמן מ"ג: יא
חולין צט:
גוסי"א פ"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

א לא לשבח ולא לפגם אסור. ע' בש"ך ביו"ד סי' קג ס"ק ב ובפר"ת ובכרו"פ סי' קג שם. ועי' בשעה"מ פ"ט מהמאן ומג"ס בכ"ה ה"ב שהקש' על הרב בס סוב פלקו בס"ל דבדבר שצריך שיעור יותר משבים אף נטל"פ אסו' והקשה מכאן והאי כהגהות ליישב דרש"ם פלקו לא אמר רק באם הוא יותר מבשיעור דאז אינו נרגש הטעם והוה כמו שלא לשבח ולא לפגם א"כ בפחות משבים אדרבה נותן טעם לפגם מותר שבכי נרגש טעם לפגם ובזה יתיישב הרבה קושיות בכל הבעה"מ ובזה כיארתי בסוגיא כאן וה דבר הדם והיכי אמגא שבוהר מס' יהיה אסור ובפחות מס' מותר ודוק היטב:
ב דג טהור תפל. ע' בשו"ת הרשב"א הלק א' ס' ר"פ דפא ובשו"ת אליהו כהן ובלח"ם שהאריך הרבה בסוגיא זו וע' רבינו דוד:

תדע לך שהוא כן דתנינן או במי תרומה אסור לא בשכבשן זה אח"ז: כל גרב שמחזיק סאתים. *כמה סאתה עבדא עשרים וארבע לוגין וכמה לוגא עביד תרתין ליטרין וכמה ליטרא עבדא מאה זינין נמצא כל זין וזין אחת מתשע מאות וששים הורי ר' יוסי ב"ר בון בעכברא חד לאלף ר' אבהו בשם ר' יוסי ב"ר חנינא רובע ציר בסאתים ציר והלא אין ציר דג טמא מציל א"ר אבהו השבית יתה קרוב למאתים ר' אילא בשם ר"ש בר חייא רובע ציר בסאתים דגים וציר אתא עובדא קומי ר' יאשיה והורי כן ותני כן *בד"א בזמן ששולה ראשון ראשון ומניח לפניו שמותר לעשות כסדר הזה אבל אם היה שולה ראשון ראשון ומניח לאחריו אפילו יותר מכסדר הזה מותר. ^ל^על ידי עילה *גבונתא איקלקלת שאל רבי חגיי לר' בא בר זבדא *א"ל דבר של רבים ^ה^ אינו נאסר ר' יעקב בר זבדי אמר ר' יצחק שאל ואילין אגרתא לא ניים לוקם כתיב בהן ואת אמרת ע"י עילה *העיד ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור ^י^ מהו טהור ^ל^טהור מלהכשיר הא לטמא אפילו כל שהוא מטמא: כל

פני משה

תדע לך. שהוא כן דכבש הטמא בתחילה אוסרין אפי' מי הכבוש שלו להטהור שנכבש אח"כ בהן דהא תנינן במתני' דלעיל או שכבשן במי תרומה אסור ומ"ט לאו משום דכשכבשן זה אחר זה אסור הוא דהרי מי תרומה לא נאסרו אלא בשביל שכבש בהן התרומה ואוסרין את זיתי החולין שנכבשו בהן אח"כ: כל גרב שמחזיק סאתים. ומפרש כמה הוא סאתה עבדא וכו' וכמה ליטרא מאה זוזין כצ"ל שהמנה מאה זוז נמצא כל זין והוא משקל עשרה זוז והוא אחד מתתק"ס מהסאתים כדפריסית במתני': הורי ר' יוסי בר' בון בעכברא. שנפל למקום שטעמו משבית והורי שאינו אוסר עד חד לאלף: ר' אבהו בשם ר' יוסי ב"ח. לפרש דברי ר' יהודה במתני' דה"ק רביעית ציר של דג טמא אוסר עד בסאתים של הטהור: והלא אין ציר דג טמא מציר. כלומר משום דהלא אין דג טמא עושה ציר גמור ואין צירו נחשב כמו ציר דעלמא הלכך היקל בו ר' יהודה דלא בעי אחד מתתק"ס כהת"ק: השבית יתה. להרביעית בסאתים והוא קרוב לאחד ממאתים כדפריסית במתני' לפי שבסאתים יש קנ"ב רביעיות הלוג: ר' אילא. מפרש להא דר' יהודה דלאו רובע ציר בסאתים ציר אלא רובע ציר בסאתים של הדגים טהורים עם הציר והו לקולא שהדגים מצטרפין ואם יש סאתים נגד רביעית הציר טמא בטל הוא: והורי כן. כר' יהודה וכדמפרש ר' אילא לקולא: ותני כן. דתלינן להקל בגוונא דמתני' דתניא בד"א וכו': שמותר לעשות בסדר הזה. כלומר אם שולה מן הגרב ראשון ראשון ומניח הכל לפניו או כסדר הזה הוא דמותר לעשות כמו ששנוי במתני' אבל אם לא היה שולה הכל ומניח לפניו אלא שולה ראשון ראשון לאכול ומניח השאר לאחריו כלומר לאחר זמן אפילו יותר מכסדר הזה השנוי במתני' מותר לפי שהוא דבר מרובה ואין אוסרין מספק את המרובה: על ידי עילה. כלומר אפי' ע"י עילה כל דהוא שנוכל לתלות ההיתר תולין בה שלא לאסור את המרובה כהאי עובדא דלקמיה: גבונתא איקלקלת. ובפ"ב דע"ז בהלכה ט' מייתי להא וגרים זפונתא גבונתא מלשון גובאי חבית שמכונסין בה ממיני חגבים הרבה ולגי' זבונתא נ"כ מיני חגבים או דגים שמכונסין בחבית ומוכרין ממנה על יד על יד והיא זבונתא והייט הך: איקלקלת. נתקלקלה ולא היו יכולין לבדוק ולהבחין אם יש ממיני חגבים טמאים או ממיני דגים טמאים ושאל ר' חגי לר' בא וא"ל אין דבר של רבים נאסר כלומר דבר המרובה אינו נאסר מספק שאין מחמירין בהפסד מרובה: ר' יצחק שאל. הקשה על זה דלדידך דאמרת דעל ידי עילה כל דהו תולין אנו להתיר בדבר הספק א"כ נתלה נמי להקל בהא דלקמיה: ואלין אגרתא לא גוים לוקין כתיב בהן. כך הוא בע"ז ובפ"ק דגיטין דאמרינן שם בהאי תלמודא בהלכה ה' בעון קומי ר' יוחנן צריך שיהא מכיר שמותן של עדים בשעת חתימתן אמר לון גוים לוקין חתומין עליו ואתון אמרין הכין כלומר דבעו מניה אם אנו רואין לפנינו גט שהעדים החתומין עליו שמותן כשמות הנכרים אי חיישינן דילמא נכרים נינהו וצריך שיכירו ולהעיד בפנינו דישראל הן שחתמו או דלא חיישינן לכך והשיב להם ר' יוחנן גוים לוקין כתיב בהן כלומר שמות נכרים הפסולין אנו רואין חתומים כאן ואתם אומרים הכין בתמיה שעדיין אתם מסופקים בזה ורוצין להכשיר אע"פ שאין כאן מכירין ומאי קמיבעיא לכו והשתא מקשה ר' יצחק מ"ש האי דינא מדינא דהכא דאת אמר ע"י עילה בעלמא סומכין להתיר ספק תערובות מיני טמאים ואמאי לא נימא התם נמי כן דספק הוא אם שמות העדים כשמות הנכרים או נכרים ממש חתמו עליו ונתיר ע"י עילה בעלמא דמסתמא לא היו אותן הב"ד מניחין לנכרים לחתום ואמאי צריך שיעיד בפנינו שהיה מכיר אותן העדים בשעת חתימתן ולא משני מידי: מהו טהור. לענין מאי וקאמר לענין להכשיר את האוכלין שאין בהם לחלוטית כלל אבל לענין טומאה אפי' כל שהוא ממנו מטמא בנגיעה:

קרבן העדה

הורי ריב"ר בעכברא חד לאלף אמר ר' אבהו השבית יתי' קרוב למאתים ר' אבהו בשם ריב"ח רובע ציר בסאתים ציר ואין דג טהור מציל ר"א בשם רשב"ח רובע ציר בסאתים דגים וציר אתא עובדא קומי ר' יאשי' והורה כן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ א"ר אבהו השבית יתי' זהו התחלת ענין וקאי על המתניתין דר' יהודה ס"ל רביעית בסאתים ע"ז אמר ר' אבהו השבית יתי' קרוב למאתים ר"א בשם ריבר"ח רובע ציר בסאתים ציר ופריך הגמ' על הא דקאמר ר"א בשם ריבר"ח בסאתים ציר דמשמע דהסאתים יהיו ציר ולמה לנו ציר והלא דג טהור ג"כ מציל והייט דקפריך ואין דג טהור מציל בתמי' ע"ז קאמר ר"א בשם רשב"ח לא כדקאמר ר"א בשם ריבר"ח בסאתים ציר אלא רובע ציר בסאתים דגים וציר דאף הדגים מסייעין לבטל [ובשנו"א כתב גי' אחרת וכתב בס' מעיני הישוע' שמצא כתוב בכתבי תלמיד החסיד זי"ע גירסא אחרת רובע ציר בסאתים ציר שאין דגים מציל עכ"ל ז"ל ובאמת בכי"ק ממש מפורש כמו שכתבנו]:

אתא עובדא קומי ר' יאשי' והורי כן. דאף הדגים מצטרפין ותני כן ר"ל דאף הדגים מצטרפין בד"א בזמן ששולה ראשון ראשון ומניח לפניו אבל אם הי' שולה ראשון ראשון ומניח לאחריו אפילו יותר מכסדר הזה מותר כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק כיון ששולה מן הים ומניח לאחריו יש לומר שהיו כמה דגים טהורין אלמא דהדגים מצטרפין:

ע"י עילה. ר"ל הא דמקילינן דתלינן שהי' כמה דגים טהורין הוא משום דבאמת משורת הדין א"צ סאתים וא"צ לשיעור הזה ומותרת בעלמא היא ומ"מ עילה בעלמא לתלות עליו צריך לזה וע"כ אם הניח לאחריו כיון שיש עילה לתלות תלינן אבל לא זהו העיקר ההיתר וכן איתא בירושלמי רפ"ד דדמאי דפ"פ הדין מותר ורק צריך דבר מה לתלות ותלינן אפילו בעילה כל דהו ועיין בשנו"א ז"ל שם וכן איתא כה"ג בירושלמי בפ"ב במס' ע"ז ה"ט דלא רצי לבדוק רק חבית אחת ונמצא שהראשים והשזורות קיימין והתיר את כל הג' מאות חביות ריב"א אמר ר"א מקשי לא מסתברא דאותה החבית יהיה מותרת ושאר החביות יהיו אסורות אלא ע"י עילה פי' דלפיכך נוח לפתוח חבית אחת לבדוק הוא רק שעשה עילה על מה לתלות כיון דמצד הדין א"צ כלל לחוש ורק דאנו מחמירין על כן בעילה כל דהוא מקילינן ע"ז מסיק שם וכן אותה הסוגיא כאן גבינתא איקלקלת פי' גבינתא הוא שם הנהר איקלקלת פי' שעבדו אותו שאל ר"ח לרבב"ז א"ל דבר של רבים אינו נאסר פי' דנהר שהוא מחובר אינו נאסר אלא משום דבנהר איכא השם שמא הלבינהו גלי דלפעמים נתלש או

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ט מהל' מא"ס הל' ...

יט
ב מיי' פט"ו מהל' ...

מסורת הש"ס

[שיל פ"ס ה"ח]
תוספתא פ"ע
ירושלמי ע"ז פ"ב הל"ט. ע"ז מ"ו נט
עדיות פ"ז מ"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

מראה הפנים

פרק כל הבשר דף קי"ג וקאמר עלה מאי לאו שהו בשיכן מלוחין לא כגון שהיה מסיר מליח ועמא תפל וכו' והכא דמוקי לכאי בריתא דג"ה בשכבשו שניהן כאחת וחוי גבשניכן מלוחין כס"ד דשם היא ולא קאי במסקנא הכי וכן בשכבשו כפוסקים ז"ל ואף בשניכן מלוחין ליכור אח"כ בשעור מליח והטמא תפל לא נאסר הטליח:

ותני כן וכו': זהו בתוספתא פ"ע והכי גרים התם א"ר יוסי בר' יהודה בד"א בזמן ששולה ומניח לפניו ומלא בו כשיעור הזה אבל אם היה נוטל וזורק ראשון ראשון אע"פ שמלא בו יותר מכשיעור הזה מותר ובתוספתא לתיבת יד מסיים והביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים. כלומר שמביא הפסוק הזה לנאיה שמתירין ע"י עילה זו וכדקאמר הכא ע"י עילה כמו שביקש שמשון עילה ולקחת מבנות הטמאים ולזורקן אח"כ ראשונה ראשונה וע"כ לנקום מהפלשתים והרמב"ם ז"ל במ"א שם שכבאתי בדבור דלעיל לא הביא לתירוץ הזה ולא הב' לבתוספתא משום דיחידאה היא:

ואילין אגרתא לא גוים לוקין כתיב בהן וכו'. כבר כתבתי בע"ז פ"ב דהך אגרתא אגב קאי כדאיתא פ"ק דגיטין ולא שמי מידי אקושיא דר' יצחק משום דשאני התם דמעשה עומדת דהשתא אינם נגמו בה:

מהו טהור מטור מלהכשיר וכו'. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ו מהלכות טומאת אוכלין בהלכה ד' ציר הגבים שאין אינו מכשיר אבל מטמא טומאת משקין משום דהכי משמע ליבנא דהכ"ם דבנימותא קאמר דאלו לפי' הרא"ד שם כהשגה שהוא לשון נעיה ולא איפשיטא היה קשה כן דקאמר אפי' כל שהוא דאם בספק הוא אם דוקא לענין הכשר אמרו אבל לענין טומאה שמא הוא טמא מאי שייך ליבנא דאפי' כל שהוא אלא ואלי דיגא קמ"ל והייט לענין שהוא מיטמטא טומאת משקין אבל לענין שיהא משמא הא גהיה הנהן בפ"ו דמכשירין בדם השרץ משמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו והא דהקשה מהכהת דבכורות דף כב דאמרו ציר לאו בר קבולי טומאה הוא התם בציר דגים מיירי כמו שהביא הרמב"ם לפא דבכורות בהלכה שאחר זה אבל ציר חגבים טמאים כך קבלנו

תוס' הרי"ד

ע"י עילה גבינתא איקלקלת כו'. פי' בפניה שמבולבל בע"ם גבר סיסב וע"ז יהוכן תומר הקושיא בברשינו כל הפוסקים ז"ל על הרמב"ם והטור ז"ל ביו"ד סי' קמ"ט דפסקו דמחובר אינו נאסר וגם מים של רבים אין נאסרין פי' כמים גלת"ס אין נאסרין משום מחובר ואי אפילו בנתלשים נ"כ מותר מים של רבים א"כ למה הלי בשעם שאין בו תפיסת ידי אדם ונתלכמו בזה אידי פולם הלבום ז"ל והפרישה ז"ל והש"ז ז"ל והש"ך ז"ל וביאור הגר"א ז"ל כוי"ש ולפי הנ"ל הוא קילורין לפניכם בע"פ דע"פ הירושלמי דגבינתא דהוא נהר או מעין או איזה מקום מחובר דיש השם הליבה כמו מעיין ונהר דלפעמים תלבינהו גלי. ועפ"ז מבואר היטב הגמ' דהרמב"ם והטור ז"ל מפרשין כן במס' ע"ז דף נ"ה ע"א הא דיהיד נאסרין והיפוק ליה דמחוברין נינהו ל"נ דהלבינהו גלי ופרש"י ז"ל דלפעמים נתלש פי' דיש לחוש בשביל זה שמא נתלש והוי רק השם תלושין וע"ז פריך סוף אבני הרים בגלדלנו ניגהו כו' ומשני לא נריכא דמפתינהו בידי' פי' דחישינן שמא עפתינהו בידי' אבל לא דמייתי בעפתינהו בידי' בלאו בעפתינהו ז"א אלא הוא כמו בלא נריכא קמא ל"נ דהלבינהו גלי דפרש"י ז"ל משום דלפעמים נתלשין אבל לא רלינו שנתלשו וס"ל לפעמים עקרינהו בידי' ע"כ היינו תופסין לזה אבל במרוף דמים של רבים אין נאסרין אנו מקלין לפיכך נקט בשביל מים של רבים ולמה לא נקט מידי דרבים משום דהוא דוקא במים של רבים דהן מותרין מצד תיבור רק מתבם תלושין אנו מחמירין ע"כ אין אנו מחמירין אלא במים דיחיד משבם זה אבל במים של רבים מצרפינן פילם הואת דמים של רבים אין נאסרין כיון דלא הוי שלו לגמרי פ"כ בפיר נקט הרמב"ם ז"ל הדין דמחובר אינו אסור ואח"כ כתב דמים של רבים אין אסור הגם דבמים איכא השם דתלוש מ"מ מים של רבים אין נאסרין: **סליקא לה מסכת תרומות בס"ד**

נוסחאות (פ"ג) בש"ס [ד"ו] נשרה. (פ"ד) יגין [ד"ו] זונן. (פ"מ) מציל [ד"ו] מציר.

עמודי ירושלים

מהו טהור מלהכשיר הא לטמא אפי' כ"ש מטמא עמ"ש הרא"ש. ועי' בראב"ד ה' טומאת אוכלין (פט"ו ה"ס) שכתב דהוא איבעיא דלא איפשטא אולם בש"ת הרשב"א (ח"א סי' רס"י) מבואר דלא פירשו בלשון איבעיא ועמ"ש הראב"ד בביאורו לת"כ פ' שמיני (פ"ד סי' י'). ועי' בהשגות הראב"ד הפ"א (פ"ג הכ"ב) שכ' ציר חגבים מותר בירושלמי שאינו מכשיר עכ"ל. והמפרשים לא פירשו בו כלל וגו"ל כוונתו שמשיג על הר"מ שסובר דציר חגבים מותר דו"א דרק לענין הכשר בתניא אבל הוא עצמו אסור ושוב ראיתי להפר"ח (סי' פ"ס סק"ס) שכתב כן:

מערכת הערוך

וכמה ליטרא עבדא מאה זינין. בערוך (ע' לטר) וכמה לטרי (י"נ ליטרא) עבדא מאה דינין (י"נ זינין) פי' הוא זין הוא דינר הוא זוז (פה"ג. פי' בל"י משקל מאה דרכמין והוא משקל מנה אשר משקלו ושוויו מאה זוזים. ודע שמשקל הדרכמא ומשקל זוז אחד הוא. ותרגום רבע שקל בסף (ש"א ט'. ח') זווא חד דכספא וכבר ידעת שהשקל ארבעה דרכמין). ועיין פס"ם כם):

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פט"ו מתרומות ה"ט
כא
ב מיי' פ"ו ממ"א ה"ז סמ"ג לאוין קלז טוש"ע יו"ד סי' עג ס"א
כב
ג מיי' פט"ו מתרומות ה"ה
כג
ד מיי' שם הי"א

הלכה ו מתני'

[א] כל הנכבשים זה עם זה מותרים· אלא עם החסיות חסיות של חולין עם חסיות של תרומה ירק של חולין עם חסיות של תרומה אסור אבל חסיות של חולין עם ירק של תרומה מותר. רבי יוסי אומר כל הנשלקים עם התרדין אסורין מפני שהן נותנין טעם ר"ש אומר כרוב של שקיא עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע ר"ע אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין אלא עם הבשר *ר' יוחנן בן נורי אומר [ב] כבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת. [ג] *ביצה שניתבלה בתבלין אסורים אפילו חלמון שלה אסור מפני שהיא בולעת [ד] מי כבשים ומי שלקות של תרומה אסורים לזרים: **גמ'** א"ר יוחנן [ה] לית כאן נכבשים אלא נשלקים *כבוש כרותח הוא רבי חנינא תירתא בשם ר' הושעיא חסית בחסית מין במינו ר"ע מתיר וחכמים אוסרים ר' יסא בשם ר' יוחנן מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא מותר א"ר זעירא לר' יסא ואילו לא אתאמרת הדא לא הוינן ידעין דהוא כן ודילמא לא איתאמרת אלא מודי ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן מודי ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור רבי חנניא שמע לה מן דבתרא ר' עקיבא אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרים חוץ מן הבשר הא בשר בבשר אסור דילמא איתאמרת אלא מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא אסור ר' חנניא ר' אבהו בשם רבי יוחנן מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא אסור

אמר

פני משה

הלכה ט מתני' כל הנכבשין זה עם זה. ממיני ירקות ואחד של חולין והשני של תרומה מותרין: אלא עם החסיות. הן דברים חריפים כגון מיני בצלים והשומין והכרתין שהן נותנין טעם להנכבשין עמהם ואם החסיות של תרומה בין שהחולין הוא חסית או ירק אסור אבל החסית של חולין עם הירק של תרומה מותר: ר' יוסי. מוסיף וס"ל דאף הנשלקין אינן נאסרין אלא עם התרדין אם הן של איסור אוסרין את הנשלקין עמהן: רש"א כרוב של שקיא. של ארץ יבישה שצריך להשקותה ששלקו עם כרוב של בעל של ארץ המסתפקת ממי גשמים והוא של תרומה אסור השל שקיא מפני שהוא בולע: ר"ע אומר כל המתבשלין זה עם זה. ואחד של איסור ואחד של היתר או תרומה עם החולין ואינן נותנין טעם זה בזה כגון שהוא מין במינו מותרין: אלא עם הבשר. אם נתבשל הירק של תרומה עם בשר מפני שהבשר מקבל טעם הירק ואסור: ריב"נ אומר הכבד אוסרת. את המתבשלין עמה מפני שהיא פולטת דם ואינה נאסרת מפני שאינה בולעת שהיא טרודה לפלוט דמה ואין הלכה כהני תנאי אלא כל הנשלקין וכל המתבשלין אוסרין זה את זה וכן הכבד מהבהבין אותה באור תחלה ואח"כ מבשלה ואם בישלה כך אוסרת את המתבשלין עמה ונאסרת גם כן והלכה כת"ק דאמר כל הנכבשין מותרין אלא עם החסית: **גמ'** לית כאן נכבשין. ל"ג במתני' נכבשין אלא נשלקין אבל כבוש במלח כרותח דמבושל הוא ושלוק ס"ל לר' יוחנן דהוא פחות מבישול: חסית בחסית. של תרומה ושל חולין והן מין במינו פלוגתא דר"ע ורבנן היא ות"ק דמתני' כחכמים דר"ע ובנכבשין זה עם זה מיירי כנסחת המשנה שלפנינו וכדמוכח מדלקמן: ר' יסא בשם ר' יוחנן מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא מותר. כלומר דר' יסא קאמר דלא כדאמרן בשם ר' יוחנן מעיקרא דלא גרים במתני' נכבשין אלא נשלקין ואיהו קאמר בשמיה דגרים נכבשין ובחסית עם חסית פליג ר"ע וס"ל דמותר ועלה קאמר מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר של איסור ושל היתר ונכבשין זה עם זה שהוא מותר דס"ל דאין כבוש כמבושל: א"ר זעירא לר' יסא ואילו לא אתאמרת הדא לא הוינן ידעין דהוא כן. כלומר לשיטתך דס"ל לר' יוחנן דכבוש לא הוי כמבושל וא"כ למאי איצטריך לך לאשמעינן הדא פשיטא דהכי הוא דלא פליגי חכמים עם ר"ע אלא בחסית בחסית דהואיל והאיסור דבר חריף הוא ס"ל דנותן טעם אפי' בכבוש ור"ע מתיר אף חסית בחסית אבל בשר בשר איסור עם בשר היתר מהיכי תיתי דנאסר בכבוש ובודאי מודים חכמים לר"ע שהוא מותר: ודילמא לא אתאמרת אלא מודי ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור. כלומר דילמא לא קאמר ר' יוחנן כדבעינן למימר בשמיה דכבוש לא הוי כמבושל אלא כדאמרי' מעיקרא דר' יוחנן לא גרים במתני' נכבשין אלא נשלקין דכבוש הוי כמבושל ובנשלקין הוא דפליגי דחכמים ס"ל חסית בחסית אסור ולר"ע מותר ור' יוחנן הכי הוא דקאמר מודה ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור והשתא שפיר דאיצטריך לאשמעינן דאע"ג דפליג ר"ע בחסית בחסית הנשלקין ומשום דשלוק לא הוי כבישול אפ"ה מודה הוא בבשר בבשר איסור עם בשר היתר הנשלקין זה עם זה שהוא אסור וטעמא משום דבשר הוא נותן טעם ביותר ואי לאו דאשמעינן הכי ה"א דאפי' בבשר בבשר פליג ר"ע בנשלקין דלא הוי כבישול: אתא ר' אבהו. וקאמר בהדיא משמיה דר' יוחנן הכי מודי ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור והיינו בנשלקין וכדאמרן: ר' חיננא שמע לה מן דבתרה. כלומר להא דדחינן להדיא דר' יסא בשם ר' יוחנן דודאי לא קאמר רבי יוחנן הכי מודין חכמים לר"ע וכו' אלא איפכא מודי ר"ע לחכמים וכו' ושהוא אסור כדדחי ליה ר' זעירא ור' חיננא הכי הוא דדחי ליה וכדמשמע ליה מן הסיפא דמתני' דקתני ר"ע אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין חוץ מן הבשר וכדפרישי' במתני' דס"ל לר"ע כל הירקות מין במינו הן של שאר איסור והיתר הן של תרומה ושל חולין אינן נותנין טעם זה בזה אפי' במבושלין חוץ מן הבשר שנתבשל עם הירק של תרומה או של שאר איסור אסור לפי שהבשר מושך טעם הירק אללו: הא בשר בבשר אסור. כלומר דמשום דמשמע דר"ע הוא דס"ל הכי דהבשר מקבל הוא טעם מהירק של תרומה אבל חכמים פליגי עליה אף בבשר עם הירק ודייקינן הא בשר היתר עם בשר איסור אסור לכ"ע מפני שבשר בבשר מקבלין טעם ביותר זה מזה והשתא דחי לה הכי להא דר' יסא דאין ה"נ דשמעת ליה מדר' יוחנן דקאמר מודין חכמים לר"ע אבל לא כדקאמרת דארישא קאי אחסית בחסית ומודין הן בבשר בבשר שהוא מותר דהא ודאי לא מלית אמרת כדפרכינן לה לעיל אלא דהכי קאמרינן ודילמא לא אתאמר אלא הכי מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא אסור והיינו אסיפא במתבשלין זה עם זה וכדפרישית: ר' חנניא ר' אבהו. קאמרי בהדיא הכי משמיה דר' יוחנן מודין חכמים וכו' שהוא אסור:

אמר

רידב"ז

או שמא טפחינהו בידים כדאיתא במס' ע"ז דף נ"ט ע"א אך כיון דשל רבים הוא אינו נאסר כדאיתא בבבלי מים של רבים אינן נאסרין ואע"פ שדבר של רבים אינו יסוד גמור להתיר דלא שייך אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דווקא בשל חבירו אבל בדבר הפקר דלא הוי לא שלו ולא של חבירו אוסר אבל מכיון דע"פ הדין אין לנו למיחש שמא טפחינהו בידים רק חומרא בעלמא היא ע"כ סמכינן ע"י עילה דמים של רבים אינן נאסרים וסמכינן ע"י עילה זו דלא טפחינהו בידים וכמו כן גבי לוקח מע"ה בדמאי התירו משום כבוד שבת ורק ע"ז לא סמכינן אלא בצירוף דשאלה ואף דשאלה לבד לא מהני כדגרסינן שם ע"י עילה דבצירוף עילה כל דהו סגי וה"נ על המחובר לבד אין לסמוך דשמא טפחינהו בידים ועל דבר של רבים אין נאסר לבד לא סמכינן אלא ע"י צירוף סמכינן והעיקר דסמכינן משום שהוא מחובר ועל החשש דשמא טפחינהו בידים בצירוף עילה כל דהוא סגי וע"ז מסיק ר' יעקב בר זבדי וקאי שם על הא דקאמר ריב"ל דר"א מקשי דלא מסתברא דאותה החבית תהא מותרת והשאר יהיו אסורין ולא סמך על צירוף עילה כל דהוא ע"ז קאמר ריב"ז דר' יצחק מקשי על קושי' דר' אסי ואילין אגרת לא גוים לוקם כתיב בהן ואת אמרת ע"י עילה וכא ע"י עילה כן הגי' במס' ע"ז הנ"ל פי' דאיתא במס' גיטין בירושלמי בפ"ק ה"א גוים לוקם כתיב בהן וע"כ צריך להכיר שמותן של עדים ומסיק דדי בחנות של ישראל אם נכתב הגט בחנות ישראל סמכינן ע"ז וקשה כיון שכתוב בהגט גוים לוקם האיך תסמוך על מה שנכתב בחנות ישראל אלא ע"כ דהעיקר סמכינן שהן ישראל מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותן כשמות עכו"ם רק ע"ז לבד היו מחמירין ע"כ צריך שיהא צירוף עילה כל דהו שיהי' נכתב בהכ"נ או בחנות ישראל כמבואר במס' גיטין בירושלמי הנ"ל ע"כ קאמר ר' יצחק על קושית ר"א הא בגיטין בגוים לוקים וכי לא סמכינן רק ע"י צירוף עילה כל דהוא כיון דלא הוי רק חומרא וה"נ מה שנוה רבי לפתוח חבית אחת והתיר כולם הוא לאו דזהו העיקר אלא דזה הוי לצירוף כל דהוא ופי' זה ברור בע"ה והירושלמי גרס כאן הסוגיא הזאת כמו בע"ז הנ"ל כדרך הש"ס הזה ועיין בתוס' הרי"ד:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

גליון הש"ס וציון ירושלים

לית כאן נכבשין. עי' בר"ש ובתוס' יו"ט כאן ועי' בתוס' כו"ב מהד"ק חיו"ד סי' כו בהורך ובלה"ם ומב"ח ובית דוד ועי' בתוס' אח"ז בעל שער הספרים סי' פ"ח ובתוס' צמח צדק סי' קכא ועי' בכרו"פ סי' סט וסי' עג:

מראה הפנים

קבלו מידוהו של ר' צדוק דטהור מלהכשיר הוא דלענין הכשר אינו קרוי משקה אבל לענין קבלת טומאה משקה הוא. ולענין היתר אכילה כתב הרמב"ם בפ"ג ממ"א בהלכה כ"ב ציר חגבים טמאים מותר מפני שאין בהם לחלוחית והשיג הראב"ד וכתב בירושלמי אמרו טהור שאינו מכשיר ומה שכתב הכ"מ שם ציר חגבים שהוא מותר מפורש בספרא ובפ"ז דעדיות בספרא שלפנינו לא כתוב אלא כלשון המשנה דהכא ודעדיות שעיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור הלא דנראה דהרמב"ם למד מגופא דמתני' דקתני חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן וזהו שלא נאסרן וע"ז העיד ר' צדוק דאפי' ציר חגבים טמאים לבדן טהור והיינו בעניינא דרישא דמותר הוא ומשום דנקט ליבנא דטהור פירשו בגמרא דקמ"ל דטהור מלהכשיר וכו' היא ולא למעוטי להיתרא. שוב ראיתי בפסיקתא וגרים העיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא מותר:

לית כאן נכבשין אלא נשלקין. כבר כתבתי מזה בריש פ"ו דנדרים דליכא דשלוק משמע הכי והכי דבאיזה מקומות משמע שהוא יותר מבישול כדאשכחן בפ' כל הבשר דף ק"א גבי הא דקאמר כבדא מה אתון ביה וכו' דמייתי הא מתני' שכבד אוסרת וכו' ודילמא התם בכבדא דאיסורא וכו' (והדר דיחויא הוא ולא כמ"ש הר"ש לפירושא דמתני' כן וכמשך הר"ב אחריו) ולבתר מייתי ברייתא דקתני הכבד אוסרת ואינה נאסרת וכו' שלוקה אוסרת ואינה נאסרת ה"נ שלוק יותר מבישול והכתן נמי דנזיר הוא מבישול כדתנן בפ"ו דנזיר שהוא מבשל את השלמים או שולקן וכדמפרש התם בגמ'

שנויי נוסחאות (כי"ג) שהיא בולעת [ד"ו] שהוא בו'. (פז"ו) כרותח [ד"ו] ברותה. (כב"ג) חנניה [ד"ו] חיננה. ר' חננא [בכי"] אתא ר' חנניה.

הר"א מגריידץ

א"ר יוחנן לית כאן וכו' כבוש כרותח הוא. נ"ב הר"ש פירש דדוקא נשלקין (מותרים) והוא גרע מכבוש ועל זה יש קושיות רבות ועי' בתוי"ט. אבל שיתכן לומר דהוי פחות גם מכבוש גם בלא ראיות התוי"ט וגם במשנה דלקמן מעשרות רים פ"ד דכבוש ושלוק ומליח מטבלין ויש ברש"י פסחים ל"ע א' וביצה פ"ו ב' דשלוק הוי מבושל ביותר והר"ן בנדרים מ"ע כתב דרק בלשון בני אדם נמצא שלוק גם במבושל ואינו מבושל. אבל בלשון חכמים אינו רק מבושל יותר וגם מבושל ואינו מבושל אינו פחות מכבוש. וכתבתי בגליון התוי"ט לתרץ כל קושיותיו שבזה. אך כאן אני מה שנוגע לענינים. דכלל הוא אם לדין על עירוב פליטה אין חילוק בין בישול ושלוק וגם כבוש אם דינו כרותח ודין דפליטה ובליעה איתא כמי בכל כלי ראשון גם אחר שהוסר מן האש ולכו"ע כבוש אינו פחות מרותח כפי שהוא כבוש בציר כדי שירתיח ובשאר מעל"ע כפי דאיתא ביו"ד רים סי' ק"ה ואך פליגי שמואל ור' יוחנן בחולין קי"א ב' אם דין כבוש הוא כמבושל ונפקא מינה לענין שבת ובשר בחלב אבל רותח הוי לכ"ע שמואל. אך ניחא דודאי רותח כקרא ושוה לגמרי גם לשלוק ומכ"ש לבישול לענין פליטה ובליעה כאחת רק מחולק על שמואל לענין דלא הוי כמבושל. ומצאתי שהובא כזה גם בתוספת חדשים. מעתה שטת ר' יוחנן הוא דכל מה שנשנית במשניות אלו כבוש הוי נשלקים דגם בנשלקים מותר ולא תטעה דרק בכבוש. ואמר הטעם הלוא כבוש כרותח ומדוע לא אוסר, אלא ודאי יש טעם אחר להיתר דסיונא בירק דרבנן בתרומה מותר מחמת המבואר בבבלי חולין ק"ב ב' א"כ גם שלוק מותר, ורק בחסיות מחמת חריפות יוצא עלם פרי כמו בנ"ם בר נ"ש שמחלקין, והכא יוצא מן הגוף שמנוית הפרי ופליגי רק תנאי אח"ז בכבוש שהוא האמצעי שבין כבוש לשלוק כפי שכל אחד אומר בטבע הענין. [מ"ם הגאון וגם במשנה לקמן מעשרות רים פ"ד דכבוש ושלוק ומליח מטבלן היינו שקובעים למעשר ועי"ז נעשה אז טבל ובעין זה מצינו בירושלמי נדרים רים פ"ו דאיתא שם רבנן דקיסרין שאלון מעושן מהו

ולכן מתורץ קושית התוס' יו"ם דר' יוחנן סובר כאן דהוי כרותח ובחולין בבבלי מחולק על

אמר רבי יוסי הוינן סברין מימר. על הא דקאמר ר"ש במתני' כרוב של שקיא עם של בעל אסור מפני שהוא בולע והיינו סברין לומר דשל בעל הוא בולע משל שקיא משום דמסתמא לא הוא מהמים שמשקין אותו תמיד ושל בעל אין בו לחלוחית כל כך אבל מן מה דאמר רב הונא סב מן איבה והב לפלופה כלומר אם תרצה לידע אם הכרוב של בעל יש בו לחלוחית תקח מעט מן הפרי שלו והוא נותן לך הלחלוחית שתרגיש מיד שיש בו לחלוחית הרבה מפני שהארץ היא לחה הדא אמרה של שקיא הוא בולע משל בעל: לפלופה. לחלוחית שלה ודוגמתו לפלוף שבעין בפ"ט דמקואות: שלקה בחולב מהו. חולב הוא החומץ ומלשון חלא הוא ואכבד דתנינן במתני' קאי אם חלטו בתחלה בחומץ מהו שיאסר אח"כ: לא אכל כבד מימיו. שלא היה יודע היאך להתנהג ושלקה ר' בא בשבילו והאכילו ואית דאמרי שמלחה לו והאכילו אח"כ בבישול:

הלכה י מתני' ביצה שנתבלה בתבלין אסורין. כגון של תרומה אפי' חלמון שלה הוא האודם שמבפנים אסור מפני שהוא בולע וכ"ש החלבון שהוא אסור: מי כבשים ומי שלקות. שנכבשו או נשלקו בהן תרומה אסורין לזרים דקבלו הטעם מהתרומה:

גמ' חלמון אסור מפני שהוא בולע. קתני במתני' ותני בר קפרא עלה דאם חלמון אסור כ"ש חלב ביצים אסורה והוא החלבון: בכ"ע. בששים: ששים ואחת אסורות. עד שיהו ששים ושתים אז מותרות: העיד אדא חבירנו לפנינו בששים. כלומר בששים הוא שאסורה ואמר מי שיביא לו יותר מששים ואפי' אחת מכשר אנא: אמר את הכין. בשמיה דר' יוחנן דששים ואחת אסורה והא אינון אמרין הכין דיותר מששים כשר והשיב להן אנא מה דשמעית מר' יוחנן אמרי ואינון מה דשמעון מרבן אמרין: מעשה בא לפני ר"ג ברבי. ולא היו שם אלא מ"ה ביצים וא"ל אבא לא מודי להתיר במ"ז והנא מודה במ"ה בתמיה וכן אמר ר"ח דמעשה בא לפני רבי ושאל אם יש שם חמשים

ולא להתיר בפחות: מצטרפין. לכשיעור: ואיסור מתוכן. כלומר אף הבילה אסורה נחשבת מתוכן ומצטרפת לכשיעור: קליפי איסור מעלין את ההיתר. שמצטרפין לכשיעור: הדא דתימר. אותו שיעור שאמרנו דמר ס"ל הכי ומר ס"ל הכי דוקא ששלקן בקליפיהן האיסור וההיתר וכן עד שיהו שלוקות בשלוקות אבל אם שלקן ביצים קלופות של איסור בשאינן קלופות של היתר או שאינן קלופות בקלופות או שנתערבו שלוקות בשאינן שלוקות צריכין שיעור אחר דבקלופות צריכין יותר שהן בולעות זו מזו ובשאינן שלוקות יחד א"צ כל כך: גיעולי ביצים מותרין. תוספתא היא בפ"ט פליטות של ביצים מותרין ומפרש דזהו מל' שורו עבר ולא יגעיל: ביצים שהקרימו. שקרם עור האפרוח בתוכן הרי אלו אסורות: מוזרות. שנתחממה התרנגולת מן הקרקע: נפש היפה. שאינו קצה בהם תאכלם: מצא בהם דם קולף מקום הדם. כלומר נוטל מקום הדם וזורק והשאר יאכל: אלא בלובן חלמון. הוא מקום זרע הנקשר והוא הלבן שבחלמון אבל נמצא הדם בלובן חלבון מותר: הא סבר הוא גביה מן אבהתיה. כלומר זה ר' חייא בריה דר' יצחק היה סובר שהלכה זו מוחזקת היא בידו שכך קבל מאבותיו וכי אתא ר' אבהו אמר בשם ר' יוחנן דלא היא אלא בין נמצא דם בחלמון או בחלבון אסור: תני ר' חלפתא בן שאול וכו'. כהאי דר"ח בריה דר' יצחק: במקום זכרותו של חלמון. למעלה: ואפי' חלמון. כלומר ואפי' תימא דגם בנמצא בשאר המקום שבחלמון דוקא כנגד מקום זכרותו של מוח שממנו אפרוח נוצר: תמן תנינן. בפ"ז דמקואות אלו פוסלין את המקוה בג' לוגין ולא מעלין להשלים לכשיעור: הכא. במתני' דקתני מי כבשים ומי שלקות אסורין כתרומה עצמה אלמא את עביד לה כאוכל של התרומה שנכבש בתוכן והכא את עביד לה משקה דפוסלין את המקוה: כאן בקשים. מתני' דהכא אם הן קשים וחריפין מיירי והתם ברכין דהוו כמשקה: כאן באוכל. כלומר שהאוכל הוא בתוכן חשיבי כאוכל עצמו והתם אם הן בפ"ע מיירי דהוו כמשקה:

אפי'

תורה אור

אמר ר' יוסי הוינן סברין מימר של בעל בולע מן מה דאמר רב חונא סב מן איבה והב לפלופה הדא אמרה של שקי בולע. רבי ירמיה בעי שלקה בחלב מהו רבי זעירא לא אכל כבד מימיו [ז]שלקה ר' בא ואוכלה ליה ואית דאמר מלחה ר' בא ואוכלה ליה. חלמון אסור מפני שהוא בולע. תני בר קפרא חלמון אסור וכ"ש חלבון ביצים ר' יצחק רבה בשם ר"ש בן לקיש [ח]*ביצים ששלקן ומצא בהן אפרוח בנותן טעם ר' זעירא ר"ש בר אבא בשם ר' יוחנן אדא בר גרשון רבי בירייי ר' לוי בר פלטא זקן אחד בשם רבי [ט] ששים ואחת אסורות ששים ושתים מותרות ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן העיד אדא חבירנו לפנינו בששים ואמר מי שיביא לי יותר מששים מכשיר אנא אמרין לשמעון בר ווא אמר את הכין ואינון אמרין הכין אמר לון אנא מה דשמעית ואינון מה דשמעין שמעון בר ווא אמר קומי ר' חנינא מעשה בא לפני רבן גמליאל בר' א"ל [ז]*אבא לא מורי בארבעים ושבע ואנא מורה בארבעים וחמש ר' חייא בשם ר' חנינא מעשה בא לפני רבי ואמר אית תמן חמשין ר' חייא בשם ר' חנינא והירק והקליפין והמים מצטרפין א"ר זעירא ואיסור מתוכן א"ר הונא [ג] קליפי איסור מעלין את ההיתר [ד] ר' זעירא הדא דתימר והוא ששולקן בקליפיהון שלוקות בשלוקות אבל שולקן ביצים קלופות בשאינן קלופות או שאינן קלופות בקלופות שלוקות בשאינן שלוקות צריכים שיעור אחר [ה] *גיעולי ביצים מותרים [ס]שורו עיבר ולא יגעיל [ו] ביצים שהקרימו הרי אלו אסורות מוזרות הנפש היפה תאכל [ז] מצא בהן דם קולף מקום הדם ר"ז סלק למבקרה לר' חייא בריה דר' יצחק עטישייא אשכחיה יתיב [פ] אמר לא שנו אלא בלובן חלמון אבל בלובן חלבון מותר הוא סבר דהוא גביה מן אבהתיה אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין חלבון בין חלמון אסור תני רבי חלפתא בן שאול חלמון אסור חלבון מותר א"ר זעירא הן דאמר בחלמון אסור [ע] כשנמצא במקום זכרותו של חלמון ואפילו חלמון והוא שנמצא במקום זכרותו של מוח שממנו אפרוח נוצר [י] *תמן תנינן אלו פוסלין ולא מעלין המים בין טהורים בין טמאין מי כבשים מי שלקות והתמד עד שלא החמיץ הכא את עבד ליה אוכל והכא את עבד ליה משקה א"ר מנא כאן בקשין כאן ברכין כאן באוכל כאן במשקה אמר ר' יוסי ב"ר בון

אפילו

מסורת הש"ס: תוספתא פ"ט כאן. חולין נח: | ע' תוספות חולין ' סד: ד"ה גיעולי. | תוספתא פ"ט כאן. חולין סד: | מקוואות פ"ז מ"ב. חולין כה:

עין משפט נר מצוה: כד א ב מיי' פט"ו ממ"א סמ"ג לאוין קמ"ז טוש"ע יו"ד סי' פ"ו ס"ב | כה ג טוש"ע שם ס"ה בהג"ה וסי' נט ס"א | כו ד טוש"ע שם סי' פו | כז ה מיי' פ"ג שם ה"י טוש"ע שם | כח ו ז מיי' שם ה"ט סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ס"ז | כט ח ט מיי' שם טוש"ע שם ס"ג | ל י מיי' פ"ז ממקואות סמ"ג עשין רמח טוש"ע שם סי' רא סכ"ג כד

גליון הש"ס וציון ירושלים: [ז]שלקה ר' בא ואכלו. עי' חולין דף קמ ובתוס' שם ובשו"ת הכ"ל ובשו"ת מעיל צדקה ובשבות יעקב אליהו: [ז]אבא לא מורי בארבעים ושבע וכו'. עי' חולין דל"ח:

מראה הפנים

בהאי תלמודא דבלשון תורה בשל ולא בשל בכלל מבושל הוא ולא כדכתבו התוס' בפ' כל שעה דף מ"ט ד"ה לא שלוקין וכו' דהויא דנזיר הוי נמי שאני מבישול וקמ"ל דבשליקה אינו יוצא מתורת בישול שזהו נגד האי תלמודא דהתם וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו שם דלשון שלוק משמע הכין והכין והכל לאתויי דצריך לפרושי ביה ובלשון בני אדם כל שהוא מבושל הרבה מבושל קרו ליה ושאינו מבושל כל צרכו שלוק קרו ליה ולפיכך הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק שהוא בזיר מבישול דבנדרים הלך אחר לשון בני האדם. ושאר כל הסוגיא מתבארת בהאי דפליגי אליבא דר' יוחנן אי ס"ל כבוש כמבושל או לא ובזה נדחית קושית הר"ש דמקשה מדמוגלא דהתם אדר' יוחנן דהכא ע"ש ובבבלי פ' גיד הנשה דף צ"ז במסקנא כשמואל מליח הרי הוא כרותח וכבוש הרי הוא כמבושל. ושאר דיני דכבד דקאמר הכא מבוארין הם. ובמתני' מפורש הוא לפי מסקנת הפוסקים ז"ל:

ביצים שלקן ומצא בהן אפרוח בנותן טעם. בתוספתא פ"ט גרים ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות אם יש בהן בנותן טעם אסורות ואם לאו מותרות ביצים ששלקן ומצא באחת מהן אפרוח אם יש בהן בנותן טעם אסורות ואם לאו מותרות. ומייתי לה בבבלי פ' גיד הנשה דף צ"ח אהא דקאמר ביצים בששים ואין ביצה מן המנין. ופריך והא אמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ומשני הב"ע בביצה שיש בה אפרוח ומותיב עלה מהאי תוספתא ומפרק דרישא נמי בביצה שיש בה אפרוח מיירי וסיפא פירושי מפרש להרישא. וכך הסכמת רוב גדולי הפוסקים ז"ל לחלק בין ביצה שיש בה אפרוח דאז בעינן ס' ואחת כדמסיק התם ואע"ג דקאמר והתם על האי שינויא ועל דקאמר ר"כ מיסתברא וכו' אי משום הא לא אריא וכו' דיחויא בעלמא הוא דאי משום הא לא הסייען ובין שאר בצים טמאות וטריפות דאינן אוסרות כששלקן עם אחרות כך הוא דעת הרי"ף ז"ל שם וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו ממ"א בהל' י"ט וכו' ורא"ה לזה לענין ביצת אפרוח מהא דקאמר ר"ל הכא בכדיא כן ולענין שאר ביצים אסורין דאינן אוסרות

בשלקן עם האחרות מהתוספתא דמייתי לקמן גיעולי ביצים מותרין וכפירש"י ז"ל בפרק אלו טרפות דף ס"ד ע"ב וכן התוס' מביאין ראיה שם ד"ה גיעולי ביצים לפרש"י מהא דהכא אלא שכתבו אבל תימא דמייתי קרא שורו עיבר ולא יגעיל וכלומר מזה היה משמע כפי' הערוך שמביאין לעיל שהכוונה להתרנגולת על בית רחמה ושפיכת ביצים שלא נגמרו דעל זה שייך הפסוק שורו וגו' ומסיימין ודומה שאינו מסוגית הירושלמי ובוש תלמיד הגיהו. ולמאי דפרישית הוא ניחא גם לפרש"י והרמב"ם דלא מייתי ראיה אלא על הלשון גיעולי שהוא מלשון פליטה וכלומר דפליטה זו לאו כלום הוא דמיא בעלמא הוו. מיהו כבר הסכימו רוב גדולי האחרונים כפי' הערוך ופסקו דבצים טמאה וטריפה ששלקן עם אחרות אם היו קלופות אוסרות עד ס"א כמו בביצת אפרוח וסמכו על הא דהכא דלקמן הדא דתימר והוא ששלקן בקליפיהן וכו' וכך הביא הרשב"א ז"ל בת"ה הארוך בבית ד' שער הא' בשם תשובת הגאונים ז"ל וכמבואר דין זה בטור יו"ד סי' פ"ו:

מצא בהן דם קולף מקום הדם. סיפא דהתוספתא מגיעולי ביצים שהבאתי בדבור דלעיל הוא וגרים מצא באחת מהן דם זורק את הדם ואוכל את השאר וכן מייתי לה בבבלי פ' אלו טריפות דף ס"ד ע"ב וגרים עלה אמר ר' ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה הכי דוסתאי אבוה דר' אפטרוקי ל"ש אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי' ביצה אסורה מ"ט דהדא היכלא בכולה וכבר מבואר הוא בדברי הפוסקים ז"ל דלשיטת רש"י ר' ירמיה ור' דוסתאי לא פליגי דבחלבון אם נמצא על הקשר אסור הדם ואוכל את השאר ובחלמון כולה אסורה והרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ"ג ממ"א בהל' ט' לא זכרו כלל מהא דר' ירמיה אלא כתבו סתם נמצא עליה קורט דם אם על החלבון זורק את הדם ואוכל את השאר ואם על החלמון אסורה כולה והתוס' שם מפלפלין בזה וכתבו לבסוף ועי"ל דהך שמעתא דהכא שרי דם ביצים לגמרי כההיא דכריתות וה"ק והוא שנמצא על קשר שלה אי זורק את הדם ואוכל את השאר אבל במקום אחר מותר ואפי' הדם וא"צ לזורקו

שנויי נוסחאות (ס"ב) חונא [ד"ו] הונא. (ס"ד) בחלב [ד"ו] בחולב. (ס"ז) חלבון [ד"ו] חלב. (ס"ח) ר' יצחק [ד"ו] ר' ליתא. [בכי"ר] יעקב. (ס"י) ר' יחנן אדא [ד"ו] ר' יוחנן ר' זעירא אדא (סי"ז) דשמעין [ד"ו] דשמעון. (סי"ז) חנינא מעשה [ובכי"ר] חנינה בשם ר' חייא רבה עד שלשים ואמר ליה נייטה שמעון בר בא בשם ר' חנינה מעשה. (סי"ח) אבא [ד"ו] אבא. (סי"ט) מורי מורה [ד"ו] מודי מורה. (סל"ב) עטישייה [ד"ו] עטישייא. (סל"ד) דחוא [ד"ו] דהיא.

(כבר לאדן) בא לפני ר"ג בר רבי א"ל אבא לא מורי וכו' ואנא מורה כצ"ל:

חת"ם סופר

ר' ירמיה בעי שלקה בחלב מהו. ונלע"ד דלא מספקא ליה אי הוא בכלל בב"ח והוא ממועט במאי דאמרינן בחולין קי"ג ע"ב לא תבשל גדי ולא דם דזה אינו דהא אין ספק דבכלל גדי הוא ווי"ח פסח בכזית כבד מגדי של פסח והמבשל כבד בחלב לוקה והאוכל מחלב לוקה ולא קמבעי' ליה אלא באוכל מהכבד אי לוקה דדלמא לא בלעה מהחלב דפרידי למיפלט דמה לא בלעי אפי' חלב (בקמ"ץ) אי דלמא חלב (בקמ"ץ) בלעה. ועיין מ"ש הר"ן בחולין אהא דאמרינן כבדא דאיסורא ומשום שמנונית' וראיתי במהר"ם שי"ף חולין קי"ג גבי גדי ולא דם דפשיטא ליה דהמבשל כבד בחלב לוקה ובסוף המסכת בליקוטיו מספקא ליה ע"ש ולפענ"ד אין כאן ספק: זעירא לא אכל כבדא מיומוי. ופי' המפרש בשליקה ע"ש. וי"ל זעירא

הר"א מגריידץ

שיהא בו וכו' מהו שיטבל למעשרות. ועיקר כוונת הגאון בזה דהוא מפרש דברי ר' יוחנן בירושלמי לא כשאר המפרשים דלשאר המפרשים ר' יוחנן אתי להקל בנשלקים ולהחמיר בנכבשים והגאון פירש דר' יוחנן אתי למימר דאף דבמתניתין תני כל הנכבשים זה עם זה מותרין

עמודי ירושלים

ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן העיד אדא חברינו לפנינו בששים כו' הפני משה כתב בששים שהיא אסורה והוא דחוק דבכל הסוגיא היכא דאמר השיעור הוא להיתרא ועי' בא"ו (ס' ג"ס סי' תנ"ד) דהביא הגירסא בששים ואחד וא"ש וע"ש שהעתיק כל הסוגיא בשינוים רבים ע"ש:

עמודי ירושלים תנינא

שלקה כו' מלחה כו' רוקח (סי' ת"ב): ר' ירמיה בעי שלקה בחלב מהו וכתב פ"מ שלקה ביצים שהקרימו אסורות עי' בהגר"א שהגיה ולא ראה ברוקח (סי' תצ"ו) שכ' ביצים שהקרימו מותרות

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"א מתרומות ה"ג
ב מיי' שם ה"ד
ג מיי' פט"ו שם כ"ב ופ"א מטומאת אוכלין ה"ז
ד מיי' פ"ב מתרומות הי"ד
ה מיי' פ"ז מע"ז ה"ב

אפילו תימר כאן וכאן בקשין כאן וכאן ברכין נותנין טעמים בתרומה ואין נותנין טעמים במקוה:

הדרן עלך בצל שנתנו

אין [א] נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים מפני שהוא מאבדן אבל נותנין את היין למוריים ואין מפטמין את השמן אבל עושין היין יינומלין [ב] אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו רבי יהודא מתיר מפני שהוא משביחו:

גמ' אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים כו'. *תני [ג]נותן דבילה וגרוגרות לתוך המוריים כדרך שנותנין תבלין ובלבד שלא יסחטם להוציא מימיהם ובתבלין מותר שכך הוא מלאכתן צרור תבלין שנתנו לתוך קדירה זו וחזר ונתנו לתוך קדירה אחרת אם ביטל טעמו מותר ואם לאו אסור מה בינה לבין שבת לא כן תני [ג] *השבת שנתן טעם בקדירה אין בה משום תרומה ואינה מטמאה טומאת אוכלין משלך נתנו לך בדין היה שלא תטמא טומאת אוכלין והן אמרו שתטמא טומאת אוכלין והן אמרו מכיון שנתנה טעם בקדירה בטלה. רבי חייא בשם רבי יוחנן דרבי היא דתניא *יין למוריים ר' מתיר ורבי אלעזר ב"ר שמעון אוסר לפיכך אם עבר ונתנו רבי אוסר לזרים וראב"ש מתיר לזרים ר' מנא ב"ר תנחום בעי כדברי מי שמתיר לזרים מוריים של גוים למה אסור ר' ירמיה בשם ר' חייא בר ווא משום בישולי גוים הן אסורים התיב ר' יוסי *והתני [ד]חמין מותר שאינו חמין אסור חמין מותר לא אפילו מבושלין ודכוותיה שאינו חמין אסור ואפילו שאינן מבושלים. ואמר רבי יוחנן בר מרי ואפי' כמאן דאמר חמין מותר ובלבד ביודע. [ז] הדא אמרה הניית תרומה מותרת [ה] הניית ע"ז אסורה. ר'

פני משה

אפי' תימר וכו'. כלומר בלא"ה ל"ק דבתרומה הוא דשייך בנ"ט אבל לא שייך נ"ט גבי מקוה וכמשקה בעלמא חשיבי לענין לפוסלו:

הדרן עלך בצל שנתנו

הלכה א מתני' אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים. מוריים הוא שמן מדגים מלוחים ואם נותן לתוכו דבילה וגרוגרת של תרומה מאבד אותן שכבר אינן ראויין לאכילה הן והתרומה לא ניתנה אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה ובתרומה טמאה להדלקה: אבל נותן את היין למוריים. שכן דרך לתת לתוכו יין כדי למתק טעמו: ואין מפטמין את השמן. אין עושין שמן של תרומה מפוטם בעיקרי בשמים מפני שמשנה את טעמו ומוציאו מכלל אכילה: אבל עושין את היין יינומלין. שמערבין יין ודבש ופלפלין וזהו נקרא יינומלין ומותר לעשות כן ביין של תרומה שזה ראוי לכך: מפני שהוא ממעיטו. בגמרא פליגי בפירושו חד אמר שממעיטו ממדתו וחד אמר שממעיטו משותיו: מפני שהוא משביחו. שמתקיים ביותר כשהוא מבושל ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' תני. בתוספתא פ"ט ופליגא אמתני' דקתני נותן דבילה וגרוגרת לתוך המוריים כדרך שנותן לתוכו שאר תבלין של תרומה לתת בו טעם ובלבד שלא יסחטם להוציא מימיהם וליתן מימיהם לתוך המוריים מפני שכשנסחטו אינן ראויין לכלום ונמצא מאבד את התרומה: ובתבלין. של תרומה מותר שכך הוא מלאכתן שכן דרכן שנותנין אותן להתבשיל ליתן טעם ואע"פ שאחר שילא הטעם מהן אינן ראויין ונשלכין הן: צרור תבלין. של תרומה שנתנו לתוך קדירה זו והוציאו וחזר ונתנו לתוך קדירה אחרת שכך הוא הדרך שעושין ממיני עיקרי תבלין כמין צרור וקשר ונותנין לתוך הקדירה שיהו יכולין להוציאן אם יצטרכו לכך: אם בטל טעמו. בקדירה הראשונה מותר הקדירה השניה לזרים שכבר אין בו טעם תרומה ואם לאו אסור: מה בינה לבין שבת. דהא לא כן תני בפ"ג דעוקצין השבת אנית"ו בלע"ז משנתן טעם בקדירה כבר אין בו משום תרומה ואם הוציאו ונתנו לקדירה אחרת אינו אוסר לזרים וכן אינו מטמא שוב טומאת אוכלין דמשנתן טעמו לא חשיב כאוכל ואמאי צריך כאן שיהא בטל טעמו לגמרי ולא סגי משנתן איזה טעם בקדירה הראשונה כמו גבי שבת דודאי אפי' אחר שנתן איזה טעם מיירי דכבר אין בו משום תרומה דהא קתני בהדיה ואינו מטמא טומאת אוכלין ולענין טומאה פשיטא היא דלא חשיב אוכל לאחר שילא מקלא טעמו וא"כ ה"ה לענין תרומה ומשני דהתם משלך נתנו לך כלומר דהרי מה שהשבת מטמא טומאת אוכלין אינו אלא משום חומרת חכמים בעלמא דבדין היה שלא תטמא טומאת אוכלין דלאו אוכל ממש הוא וה"ה לענין תרומה אלא שהן אמרו שיטמא טומאת אוכלין ואם כן הן אמרו והן אמרו דמכיון שנתן איזה טעם בקדירה כבר נתבטל הוא ולא חשיב כלום לא לענין טומאה ולא לענין תרומה אבל הכא מיירי בצרור של מיני ירקות שהן אוכל ועשויין לתת אותן לתבלין לתוך התבשיל שבקדירה ולפיכך עד שיהא בטל טעמו לגמרי בקדירה הראשונה דאז אין בו משום תרומה: דרבי היא. הא דתנינן אבל נותן את היין למוריים כרבי הוא דאתיא: דתני. בתוספתא שם ולא הובאה בתוספתא שלפנינו אלא הסיפא: רבי מתיר. לתת אותו לכתחילה דלא מיקרי איבוד תרומה וראב"ש אוסר דמאבד את היין הוא לפיכך אם עבר ונתנו רבי אוסר לזרים דהיין כבעין הוא וראב"ש מתיר לזרים דכבר כלה בתוך המוריים ונאבד טעמו: מוריים של גוים למה אסור. כדתנינן בפ' אין מעמידין וגרסי' להא שם בהלכה ו' דאסרו חכמים להמוריים שלהם מפני שרגילין לערב בו יין ומה בכך הא לדידיה היין בטל הוא: משום בישולי עכו"ם. הן אסורין ולא משום חשש יין נסך: והתני. בתוספתא דע"ז פ"ה המין כמו האומן וכך הוא בהדיא שם ובהאי תלמודא אם ה"ה הנכרי המוכר את המוריים אומן מותר ליקח ממנו דלא מרע נפשיה ולא משקר אם אומר שאין בו יין ושאינו אומן אסור: אומן מותר לא בשאינו מבושל. כצ"ל וכך הוא בע"ז שם ובסיפא יש ט"ס שם. כלו' דודאי הא דהתירו באומן בשאינו מבושל הוא דהתירו וא"כ ודכוותה ושאינו אומן אסור ואפי' שאינו מבושל והדרא קושיא לדוכתה למה אסרו ותסר כאן והוחלף במקלת. והכי איתא התם לבתר דלעיל מאי כדון את שהוא ליטול את הזוהמא מחמת ע"ז אסור הדא אמרה וכו' ולבתר גרים התם להא דר' יוחנן בר מרייה כלומר לעולם יין למוריים לאו לטעמא הוא דעביד אלא לעבורי זוהמא בעלמא ואפ"ה בשל נכרי אסור דעכ"פ הנאה אית ביה מהיין נסך אבל בתרומה לא חשו כדמסיים הדא אמרה וכו' כלומר אפי' הנאה מועטת כה"ג אסרו ביין נסך משום חומרא דע"ז ובתרומה מותרת דאין איסור הנאה בתרומה: וא"ר יוחנן וכו' ואפי' למ"ד באומן מותר ובלבד ביודעו ומכירו. ומהימן ליה שלא נתן לתוכו יין:

רבי

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ט
עוקצין פ"ג מ"ד נדה נא. ופ"ג
תוספ' פ"ט כא. בשינוי ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ג
תוספתא ע"ז פ"ה

גליון הש"ס וציון ירושלים

נותן דבילה לתוך המוריים. ע' בתוספתא פ"ט אות יג שמחה על הרמב"ם ז"ל על דבר הספמגות: חמין מותר. עיין במפרש כאן וע' בירושלמי ע"ז פ"ב ה"ו ובמפרש שם וצ"ע:

מראה הפנים

לזורקו וכן משמע בירושלמי דתרומות וכו' דאינו מזכיר כלל מאכילת שאר הבינה אלא מזריקת הדם וכו' והגי' שכתבו שצריך להגיה כתובה היא נכונה לפנינו ויש לדחות ראייתם דהא דתני ר' הלפתא תלמון אסור משמע דכולה אסור תלבון מותר השאר והדם זורקו והיינו כר"ת ברי' דר' ינחק ואין להאריך בזה שכבר הסכימו רוב גדולי האחרונים להחמיר בכ"מ בנמלא כמבואר בטיו"ד סי' ס"ו: סליק פירקא בס"ד

אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים. עיין לקמן ד"ה תני נותן וכו' מה שנתבאר מזה:

ואין מפטמין את השמן. כדפרישית וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א בהל' ג' מפני שהוא מוציאו מכלל מאכלות ועושהו שמן משחה. ור"ל שאינו עשוי אלא להריח ולא לסיכה דאלו היה ראוי לסיכה היה מותר דזהו אחד מן הדברים שניתנה תרומה לכך:

תני נותן דבילה וגרוגרת לתוך המוריים וכו'. הר"ש כתב על המתני' דתנינן אין נותנין וכו' שדרך לסוחטן ולהוציא מימיהן כתבלין וא"כ משמע אבל היכא דלא סחיט להו שרי כדמפרש בירושלמי נותן וכו' ולדעתי מבואר הוא דלאו פרושי קמפרש לה אלא דמייתי התוספתא דפליגא על המתני' דסתמא קתני ולא מחלק מידי והאי תנא דברייתא מחלק בין סחטן או לא וכן הוא דעת הרמב"ם שכתב שם כלשון המשנה אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים מפני שהוא מאבדן ואלו היה דעתו דהש"ס פרושי מפרש להמתני' לא היה שותק מלחלק ולומר ואם לא סחטן מותר אלא דפשוט הוא דהברייתא דהתוספתא הוא דמייתי ודחיקן הברייתא מקמי המתני' ולפיכך פסק כסתמא דמתני':

לא כן תני השבת וכו' בדין היה וכו'. זהו כדמסיק בבבלי נדה דף נ"א ע"ב שהם שבת לכמן עשוים שכותשין אותו ונותנין אותו בכותח ולא מיטמא טומאת אוכלין דלאו לטעמא הוא אלא שעיקרו הוא נאכל וכדמוכח התם מהאי מתני' דהנן השבת משנתן טעם בקדירה וכו' הא עד שלא נתנה טעם בקדירה יש בה משום תרומה ומיטמאה טומאת אוכלין ואי ס"ד דסתמא לקדירה כי לא נתנה נמי לא תטמא דהא סתמא לקדירה ולטעמא עביד אלא לאו ש"מ סתמא לכמן עשויה ש"מ. וכלומר דהמתני' מיירי דלא חישב עליה לקדירה דאי חישב שיהא לקדירה א"כ כבר כשסמה לקדירה היא ולא היטמא אפי' עדיין לא נתנה טעם בקדירה אלא דמיירי שנתן להקדירה שלא במחשבה או בנפל לתוך הקדירה לפיכך כל זמן שלא נתנה טעם התמירו ואמרו בתיטמא ומכיון שנתנה טעם כשלה והיינו נמי דקאמר הכא בדין היה שלא תיטמא וכו' דכשהוא בקדירה כבר לאו אוכל הוא אלא שהן אמרו וכו' ובזה מבואר[ין] הן דברי הרמב"ם ודברי הראב"ד כמה שהשיג עליו שכתב בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"ז' השבת סתמו לאכילת גופו כשאר ירקות שדה ואם חישב עליו לקדירה אינו מתטמא טומאת אוכלין והשבת משנתנה טעם לקדירה הרי זה כזבל ואינה מיטמאה טומאת אוכלין וכתב עליו הראב"ד לא כן שאינן יוצאין מידי טומאה במחשבה עד שתתן טעם בקדירה ועיין בכ"מ שם והדבר מבואר דכוונת הראב"ד בהשגה כך הוא דאיכי משכחת לה דלא היטמא מבחישב עליה לקדירה ובשנתנה בקדירה תיטמא עד שלא נתנה טעם דהא משנתנה לתוך הקדירה כבר חישב עליה לכך ואם כן יצאה מטומאתה לדעת הרמב"ם ויאלך הוא מפרש המתני' אלא ודאי שאינן יוצאין מידי טומאה במחשבה עד שתתן טעם בקדירה ושלא כדבריו שאמר ואם חישב וכו' זהו דעת הראב"ד אבל דעת הרמב"ם הוא כדאמרן דמיירי שלא חישב עליה לקדירה ומכיון דסתמה לכמן היא מתטמאה אע"פ שהיא עכשיו בקדירה וכדין הוא שלא תטמא אלא שהן אמרו והן אמרו וכו' כדלעיל: **מוריים** של גוים וכו'. נתבאר מזה במקומו בפ"ב דע"ז ע"ש:

סוי

שנויי נוסחאות (ת"ו) עושין היין [ד"ו] עושין את היין. (ש"ר) בישל [ד"ו] בשל. (שכ"א) דתניא [ד"ו] דתני. (שכ"ז) חמין [ד"ו] הדין וכן בסמוך. (שכ"ח) מבושלין [ד"ו] מבושל וכן בסמוך.

חת"ם סופר

נסיפתו במנחות כ"א ע"א דמתיר דם שבישלו ושקרש א"כ לדידי' אין חידוש מה שהתירה תורה כבדא א"כ י"ל דם האיברים של כבד אסיר כשאר כל דם האיברים וחמיר מיניה דאפילו מליחה אינה מועלת לו ואסור מן התורה ככל דם האיברים אבל אי דם קרוש בעלמא אסור מן התורה ואצ' כבדא דגלי קרא על הארץ תשפכנו כמים (עיין בלבוש בעס"ז) או י"ל כסברת ר"ג דמן התורה אפילו דם האיברים שלו מותר ולא בעי מליחה. א"כ זעירא נסיפתו דאיהו הוא דמתיר דם שבישלו ושקרש ואין חידוש בכבדא ותמירא כבדא משאר דם האיברים דאפילו במליחה לא סגי ליה ע"כ התמיר:

הר"א מגריירץ

מותרין לאו דוקא נכבשים אלא נשלקים נ"כ מותרין, ומה דמסיים הירושלמי כבוש כרותח לשאר המפרשים הוא נתינת טעם למה מתמיר ר' יוחנן בנכבשים משום דכבוש הוי כרותח ולפירוש הגאון הוא נתינת טעם מדוע מקיל ר' יוחנן בנשלקים משום דהרי כבוש כרותח ואפ"ה תני במתניתין דכל הנכבשים זע"ז מותרין א"כ ה"ה נמי בנשלקים זע"ז דמותרין]:

עמודי ירושלים

מותרות ופי' בו שיש עליהן קרום אף בלא קליפה הקשה הן מותרות אבל בלא קריפה אסור וכן הוא דעת הראב"ן והרשב"א וכמו שהאריך בזה הפר"ח ביו"ד (סי' פ"ו ס"ק י"ט) ע"ש ולפי פי' הרא"פ י"ל דברי הרשב"א גם לפי גרסתינו והבן:

עמודי ירושלים תנינא

בחלב הוא שהומץ מלשון חלא הוא ואכבד דתנן במתני' קאי אם חלטו מתחלה בחומץ שהו שיאסור אח"כ והוא תמוה לפרש כן דחולב אינו פירושו של חומץ וגם מה ענין זה האיבעיא

נכחן

מסורת הש"ס

לעיל פ"ב הל"ס

ברכות לח . חולין קכ :

תוספתא פ"ט כאן .

רבי אלעזר ורבי יוחנן . פליגי בפירושא מפני שממעיטו דמתני' : ממידתו . שנחסר ע"י בישול : משותיו . שאינו יפה כל כך כמו יין חי ובכ"א חפלין בחי יותר מבמבושל : ולא ידעין וכו' . כדגרסי' להא לעיל בפ"ב בהלכה ע' ושם מפורש : יהודה בן ביני אמר בשם ר' אימי . דקאמר אף בשם ר"ל כן דמפני שממעטו משותיו הוא :

הלכה ב מתני' דבש תמרים . אם עשה מהן דבש דלכתחילה אין עושין מתמרים של תרומה דבש ולא יין מתפוחים כדתנן במתני' דלקמן : והומץ של סתווניות . והן ענבים שאינם מתבשלים עד ימות הסתיו ועושין מהן חומץ : ושאר כל מי פירות של תרומה . חוץ מהיין והשמן : ר"א מחייב קרן וחומש . לזר האוכלן בשגגה דחשיב להו משקה תרומה : ור' יהושע פוטר . דלא חשיבי משקה ובגמרא מוקי לה בשזבו מהן עד שלא נטבלו למעשרות : מטמא משום משקה . כשאר משקין שהן מיטמאין ומכשירין את הזרעים : לא מנו חכמים שבעה משקין . כדתנן בפ"ו דמכשירין ואינם כמוני פטמין כהפטם הזה שמונה מיני בשמים שלו כך וכך ושלא בדקדוק אלא בדקדוק אמרו שבעה משקין טמאין ומכשירין את הזרעים ואלו הן הטל והמים והיין והשמן והדם והחלב ודבש דבורים והסימן י"ד שח"ט ד"ם ושאר כל המשקין טהורין והלכה כר' יהושע :

גמ' הוון . בני הישיבה בעיין מימר דלא פליגי ר"א ור' יהושע אלא בחומש אבל בקרן מודה ר' יהושע דחייב עליהן וכן לא פליגי אלא בדיעבד אם עשה מהן דבש אבל לכתחילה אף רבי יהושע מודה דאין עושין מהן שאין משנין אותן מברייתן כבמתני' דלקמן : ותנינן . בתוספתא פרק ט' דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות דחשיבי משקה ור' יהושע פוטר דלא חשיבי משקה ובתוספתא שלפנינו חסר דברי ר' יהושע שמעינן מיהא דלר' יהושע לא חשיבי משקה וקשיא על דהוון בעיין מימר דבקרן מודה ר' יהושע הא מכיון דר' יהושע פוטרן ממעשרות לא חשיבי מידי דעיקר התמרים משום גופן היא : כאן שזבו משנטבלו . כלומר לעולם לר' יהושע חשיבי הן ומה דמדייקי ומפרשי אליביה דבקרן מיהא מודה בשזב הדבש מהן לאחר שנטבלו למעשרות כדתנן בפ"ק דמעשרות התמרים משיטילו שאור וכאן בתוספתא דר' יהושע פוטר אותן מחיוב מעשרות כשזבו קודם שנטבלו למעשרות ולא חל עליהם חיוב מעשרות וקמ"ל דאע"פ שכבר זב הדבש מהן וה"א דכמו שנטבלו דמי אפ"ה הואיל והתמרים עצמן לא נטבלו לאו כלום הוא : אפי' באיספמיא דבשן מותר . כלומר שעישר על התמרים שהן כאן אפי' הדבש שילא מהן כבר הובא במקום רחוק אפילו באיספמיא ואי אפשר לו לידע שיעור הדבש כמה יעשר עליו אפ"ה מותר כדמסיק ואזיל . מילתיה אמרה כלומר שמעינן מהא דתני בתוספתא דמודי ר"א וכו' שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי תמרים אשר הן לפניו וא"צ לידע כמה דבש יצא מהן אלא מעשר אותו לפי התמרים : ר"א מחייב במעשרות . תני שם דר' נתן אליבא דר"א לא אמר כן : לא שר"א מחייב במעשרות אלא שרבי אליעזר אומר שלא יאכל מן הדבש עד שיעשר על התמרים . כצ"ל וכך הוא בתוספתא : מילתיה אמרה . שמעינן מר' נתן אליבא דר"א שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי הדבש ולפי התמרים כלומר דהא דקאמר שהדבש פטור מן המעשרות היינו אם כבר עישר על התמרים ולא עישר על הדבש אין הדבש בפני עצמו מתחייב במעשרות אבל לכתחילה צריך שיעשר מן התמרים על שתיהן לפי שיעור התמרים ולפי שיעור הדבש והלכך לא יאכל בתחלה מן הדבש עד שיעשר את התמרים :

*ר' לעזר ורבי יוחנן חד אמר מפני שממעטו ממידתו וחרנא אמר מפני שממעטו משותיו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר רבי יוחנן מחלפה שיטתיה דרבי יהודה ואמר ר"א אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי דר' יוחנן הוא דאמר מפני שממעטו משותיו יהודה בן ביני רבי אימי בשם ר"ש בן לקיש מפני שממעטו משותיו:

הלכה ב מתני' *דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סיתווניות ושאר כל מי פירות של תרומה ר' ליעזר מחייב קרן וחומש [א] ור' יהושע פוטר ר' ליעזר מטמא משום משקה א"ר יהושע לא מנו חכמים [ב] שבעה משקין כמוני פטמין אלא אמרו שבעה משקין טמאין ושאר כל המשקין טהורין:

גמ' הוון בעי' מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודי מה פליגין לשעבר הא בתחילה אף רבי יהושע מודי ותנינן *דבש תמרים רבי ליעזר מחייב במעשרות ורבי יהושע פוטר כאן שזכו משנטבלו וכאן שזכו עד שלא נטבלו מודי ר' ליעזר שאם עישר על התמרים אפילו באספמיא דבשן מותר מילתיה אמר שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי תמרים. רבי ליעזר מחייב במעשרות. תני רבי נתן אומר לא שרבי ליעזר מחייב במעשרות אלא שר' ליעזר אומר שלא יאכל מן התמרים עד שיעשר על הדבש מילתיה אמרה שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי דבש ולפי תמרים: ר'

ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו ממידתו כו'. עיין לעיל בפ"ב בדברינו שמבואר הסוגיא הזאת יפה בע"ה ע"פ שיטת הרשב"א ז"ל והגר"א ז"ל :

הוון בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודה מה פליגין לשעבר כו'. ופריך ותנינן דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות ור' יהושע פוטר א"כ מוכח דתרומת דבש לא הוי תרומה דהא פטור מלתרום על הדבש כל עיקר א"כ למה לכתחלה הוי תרומה ומשני כאן שזבו משנתרמו כאן שזבו עד שלא נתרמו פי' אם זב הדבש קודם שנתרמו התמרים ס"ל לר' יהושע דפטור מלתרום על הדבש אבל אם תרם מתמרים ואח"כ זב הדבש מהן ס"ל לר"י דלכתחלה אסור לזרים משום דבא מן תמרי תרומה ובדיעבד פטור כן גי' הגר"א ז"ל במקום שנטבלו גרס בכי"ק נתרמו [ומודה ר"א שאם עישר כו' גרס הגר"א ז"ל לקמן לאחר תני ר"נ] מילתי' אמר שהוא מעשר מן התמרים על הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ מילתי' דר"א אמרה וקאי על הברייתא דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות ור"י פוטר ע"ז קאמר הגמרא מילתי' דר"א אמרה מדס"ל דדבש חייב במעשרות ע"כ דס"ל כשהוא מעשר תמרים צריך לעשר מן התמרים על הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים ר"ל לפי חלק הדבש והתמרים כן מילתי' אמרה מפשטת הברייתא כיון דר"א מחייב במעשר בדבש כשזב הדבש מהתמרים קודם שנתרמו ע"כ כשמעשר תמרים צריך לעשר לפי דבש ולפי תמרים תני ר"נ אומר לא שר"א מחייב במעשרות ר"ל מן הדבש אלא שר"א אומר לא יאכל עד שיתקן את הדבש מודה ר"א שאם עישר על התמרים אפילו באספמיא דבשן מותר כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק [דלא כבשנו"א ז"ל] וה"פ דלעולם ס"ל לר"א דדבש גופי' אינו חייב במעשרות ר"ל שיתן תרו"מ על הדבש אלא שצריך לתקן את הדבש כלומר שלא יאכל בלא תיקון אבל מ"מ מודה ר"א שאם עישר על התמרים אפילו באספמיא אם התמרים שהדבש יצא מהן הן בעצמן כעת באספמיא ותרם מהן על עצמן להוד נתקן הדבש ונמצא דלר"א אין צריך הדבש רק

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פי"א מהלכות תרומות ה"ב
ז
ב מיי' פ"א מטומאת אוכלין ה"ג ד ובראב"ד וכ"מ

מראה הפנים

הני ר' יוחנן הוא דאמר מפני שממעטו משותיו . כדפריכית לעיל בפ"ב ובפ"ב דע"ז דמדקאמר מחלפה שיטתיה דר' יהודה ש"מ דס"ל דטעמיה דהת"ק מפני שממעטו משותיו הוא ולהכי אף הכהן אין לו לבשלו ולפשותו גרוע מכמות שהיה וכלומר דהשתא מ"ט דר' יהודה דפליג אלא ע"כ דר' יהודה ס"ל דאיפכא הוא דכשמבשלו משביחו בטעמו ולפיכך הוא דקשיא ליה לר' יוחנן דר' יהודה אדר' יהודה והרמב"ם ז"ל כתב דין זה בפ' י"א בהלכה ד' כלשון המשנה אליבא דהת"ק ולא יותר . אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעטו . ומשמעות דהאי סתמא דליבנא שממעטו במידתו הוא וכר"א דאלו היה דעתו כר' יוחנן היה לו לבאר ולומר מפני שמקלקלו בטעמו ונראה דאף דאין נ"מ לדינא בין ר"א לר' יוחנן דלהרווייהו אין הכהן רשאי לבשלו למאי דקי"ל כהת"ק ולכ"ע מתני' דפ"ב בבעלים מיירי ומתני' דהכא בכהן מ"מ צריך טעם מפני מה יש לנו להכריע בפירושא דמתני' כר"א ודלא כר' יוחנן ור"ל דקאמר נמי כן וי"ל דטעמיה דלר' יוחנן הוי קשיא דסאיך נפרש פלוגתייהו דת"ק ודר' יהודה דפליגי במציאות הדבר אם היין משביח הוא כשנתבשל או לא וניחזי אנן ולר"א הוא דניחא דודאי ממעטו ממידתו הוא ופליגי אם שבח סקיום שמתקיים ביותר כשהוא מבושל עולה הוא נגד הסרון המידה או לא דלהת"ק טפי עדיפא ליה שלא יחסרנו ממדתו לפיכך אוסר לבשלו דנראה כמאבד את התרומה ולר' יהודה שבח הקיום שמתקיים טפי עדיפא ליה ולפיכך הוא מתיר אבל אליבא דר' יוחנן א"א לפרש להא דר' יהודה דהשבח הוא משום דמתקיים ביותר דא"כ לא הוי מקשי דר' יהודה אדר' יהודה דהא ודאי לכ"ע מתני' דפ"ב בבעלים הוא שהן ההורמין ומתני' דהכא מסתמא בכהן הוא דמיירי וע"כ לומר דלר' יוחנן טעמיה דר' יהודה הכא מפני שמשביחו בטעמו וכדלעיל ולפיכך מיסתברא כטעמיה דר"א אליבא דהת"ק וכמבואר :

הוון בעיי מימר מה פליגין בחומש וכו' . הא הוון בעי מימר קאי וכפי מסקנא דהאי ש"ס דמסיק דבשזבו מהן לאחר שנטבלו למעשרות מיירי במתני' ובהא ר' יהושע פוטר מחומש אבל בקרן מודה דחייב לשלם ודוגמתו אשכחן לעיל בפ"ז בסוף הלכה ב' דהוון בעיי מימר קאי למסקנא התם וכפי מה שכתבתי לעיל בריש פ"ח מזה ע"ש וכך כתוב בפי' הר"ב וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה ור' יהושע פוטר מחומש אבל בחבורו חזר בו שכתב בפ' י"א בהלכה ב' וזר שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן אינו חייב לשלם והראב"ד השיג עליו וכתב ואם באו לידי כהן משלם לו את הקרן לא יהא אלא גזל והכ"מ רצה לפרש דברי הראב"ד לאוקמתא כדברי הרמב"ם וכתב שהרמב"ם מיירי בשלא באת ליד כהן ואין זה דרך הראב"ד דלא בעי למשכוני אנפשיה מדבריו אלא השגה הוא למה סתם דבריו ולא חילק כלום . ודעת הרמב"ם וטעמו שחזר בו מפירושו ולא פסק כמסקנא דהאי תלמודא זה הוא משום דסמיך לסוגיית הש"ס דילן בפ' העור והרוטב דף ק"כ ע"ב דמסיק דטעמיה דר' יהושע דס"ל דון מינה ואוקי באתרה מה ביכורים משקין היוצאין מהן כמותן אף תרומה ואוקי באתרה מה משקין דקדשי בתרומה תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא אף משקין היוצא מהן כמותן תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא וא"כ שאר משקין אינן בכלל תרומה מדאורייתא כלל ימה בהשגת הראב"ד לא יהא אלא גזל לאו קושיא הוא לדעת הרמב"ם דהא מכיון דאימעוט שאר משקין דלא הוו כמותן בתרומה א"כ לא חשיבי כלל דאינן אלא כמיתוי בעלמא תדע דהא בריש הסוגיא דהתם אמרינן דגבי חלב ודם ונבילת עוף הטהור דרבי קרא דהאיתוי שלהן כמותן דאמר קרא נפש לרבות את השותה ואי לאו דרבינהו קרא ה"א דפטור על כרחך הוי משקה מהן משום דאכילה כתיב בהו ואם דלענין תיובי כרת אמרינן הכי דמשקין שלהן לא הם ב מידי למה לא נאמר כן בתשלומי הרגומה בשגגה דנמי אכילה כתיבא ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' והכי מוכחא נמי רהיטת הסוגיא כולה דקאמר והא דתניא הטבל וכו' והא דתנן דבש תמרים וכו' דמשמע דהדלעיל ובעניכא דהתם קאי דמפרש במאי קמיפלגי במיהוי שאר משקין בתרומה דלמר איתרבו דס"ל דון מינה ומינה ולמר אימעיטו דס"ל דון מינה ואוקי באתרא ומבנין אב דכתיב בתרומה גופא דמיהוי שאר משקין לא חשיבי מידי בתרומה כענין השוגג ואין כאן משום גזל ומשאי גופיה נתבאר לן נמי כמה שכתב הרמב"ם ואם אכל במזיד

שנויי נוסחאות (ס"נ) משותיו [בכי"ל] משוזן . (ס"ז) כיני [בכי"ל] מני . (ס"ד) כמוני [ד"ו] בינוי . (ס"כ) שוכו [ד"ו] שובו .

עמודי ירושלים תנינא

לכאן ועי' בכו"ג סי' ע"ג ס"ק ספי' דהאיבעיא אם הכבד בולע שמנונית ולפי"ז נראה ספי' בחלב (בליר"ה סגו"ג) וסתו"ד סס פי' דאם שלקה בחלב (בקמן) כיון דכבד כולו דם אם הוי כמבשל דם בחלב

עין משפט נר מצוה

מסורת הש״ס

ר״א מטמא משום משקה. תני עלה בתוספתא שם ר׳ נתן אומר לא שר״א מטמא אותן לבדן משום משקה אלא בנפל משאר משקין לתוכן בהא הוא דנחלקו דר״א ס״ל דשאר משקין לא נתבטלו בהן וחכמים אומרין הולכין אחר הרוב ואם הרוב מאותן מי פירות נתבטלו שאר המשקין ברוב: ר״מ דהוא אמר. בתוספתא דמכשירין פ״א דאין מי פירות בטלין לעולם דתנינן שם מי פירות שנפלו לתוכן מים כל שהן טמאין דברי ר״מ וחכ״א הולכין אחר הרוב: דתני. בפ״ו דמכשירין ראב״י אומר ציר טהור שהוא מוכשר לקבל טומאה שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ואינן בטלין בציר

רק תיקון מהתמרים אבל הדבש בעצמו פטור ממעשרות מילתי׳ אמרה פי׳ לפי דתני ר״כ אמרה שהוא מעשר מן התמרים על התמרים ועל הדבש לפי תמרים ר״ל דלעולם בעי הדבש תיקון אבל לעשר על חלקו א״ל והיינו מעשר רק את התמרים ועי״ז מתוקן חלק הדבש:
ר״מ דו אמר אין מי פירות מבטלין לעולם.
כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק:
חברייא

תורה אור

ר׳ ליעזר מטמא משום משקה: תני ר׳ נתן אומר *לא שרבי ליעזר מטמא משום משקה על מה נחלקו על שנפל לתוכו משקה שרבי ליעזר מטמא משום משקה והחכמים אומרים הולכין אחר הרוב. על דעתיה דרבי נתן ר״מ וראב״י ור׳ ליעזר שלשתן אמרו דבר אחד רבי מאיר דו אמר [ה] *אין מי פירות בטלין לעולם ראב״י דתני ראב״י אומר [ו] *ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא והדין ר״א דהכא. טעמא דרבי ליעזר °וכל משקה מה טעמא דרבנן °אשר ישתה מה ר״א *כרבי ישמעאל דר׳ ישמעאל דו אמר [ז]כלל ופרט הכל בכלל ורובה מדרבי יישמעאל דו אמר אפי׳ כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל ר׳ פריגורי דקיסרין א״ר לעזר בי רבי ישמעאל אלא כך משיב ר״א לחכמים מה דאית לכון °אשר יאכל [ג] [ז]פרט לאוכל סרוח כן אית לי אשר ישתה [ד] פרט למשקה סרוח אמרו לו לא דומין אוכלין למשקין לא אם אמרת באוכלין שכן אוכל סרוח מעיקרו טהור תאמר במשקין שכן משקה סרוח מעיקרו טמא דבר אחר לא אם אמרת באוכלין שכן אוכלין [ה] [ז]המיוחדים לאדם *אינן צריכין מחשבה תאמר במשקין [ו] שכן משקין המיוחדים לאדם צריכין מחשבה. ומפני שצריכין מחשבה יהא משקה סרוח מעיקרו טמא הואיל והן צריכין מחשבה יהא משקה הסרוח מעיקרו טהור. ד״א אמרו לו לא אם אמרת באוכלין [ז] שכן אוכלי בהמה לאדם אינן באין במחשבה תאמר במשקין שכן משקה בהמה לאדם באין במחשבה *ותני כן כל משקה מה ת״ל אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי ר׳ ליעזר אמרו לו [ח] אין משקין יוצאין לא ידי עופות ולא ידי פרה
חברייא

ויקרא יא

שם

שם

והדין ר״א דהכא דס״ל דשאר המשקין אינן בטלין במי פירות: טעמא דר״א. דכתיב גבי הכשר מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ודריש ר״א וכל משקה לרבות מי פירות שהן מכשירין ורבנן דרשי אשר ישתה העשוין לשתיה פרט למי פירות שאינן לשתייה: מה. ושואל הש״ס אם ר״א ס״ל כר׳ ישמעאל דהוא אמר כלל ופרט הכל בכלל כלומר אפי׳ הכלל בתחילה ואח״כ הפרט כמו הכא וכל משקה כלל אשר ישתה פרט ואפ״ה הכל בכלל וזהו כמ״ד הכי בהאי תלמודא בפ״ו דנזיר דאין חילוק בין כלל ופרט ובין פרט וכלל: ורובה מדר׳ ישמעאל. דר״א עדיפא מדר׳ ישמעאל דר״א ס״ל אפי׳ במקום דאיכא כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל ולא דריש כעין הפרט והלו לר׳ ישמעאל דרשינן כעין הפרט דוקא כדתני בברייתא די״ג מדות: ר״א בר׳ ישמעאל. כלומר לעולם ר״א בעלמא כר׳ ישמעאל ס״ל וכהאי דתני בי״ג מדות כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ושאני הכא דכך משיב ר״א לחכמים כמה דאית לכון אשר יאכל פרט לאוכל סרוח כלומר דהא גבי אוכלין ג״כ כתיב מכל האוכל כלל אשר יאכל פרט דוקא הראוי לאכילה לכל ואפ״ה לא דרשינן במידת כלל ופרט משום דאשר יאכל לא בא למעט אלא פרט לאוכל סרוח דאינו ראוי לאכילה כלל ה״נ דריש גבי משקה אשר ישתה פרט למשקה סרוח ולא למעוטי מי פירות: לא אם אמרת באוכלין שכן אוכל סרוח מעיקרו טהור. הוא וכמ״ד דאין ראוי לגר לאו בר קיבולי טומאה הוא תאמר במשקה דלית לן למעוטי לענין טומאה ואפי׳ משקה סרוח מעיקרו מקבל טומאה וה״ה לענין הכשר: שכן אוכלין המיוחדין לאדם אינן צריכין מחשבה. לענין טומאת אוכלין כדתנן ברפ״ג דעוקצין תאמר במשקין שצריכין לעולם מחשבה: ומפני וכו׳. כלומר דמתמה עלה דהאי פירכא דכי מפני שהמשקין צריכין מחשבה אתם רוצין ללמוד דיהא משקה סרוח מעיקרו טמא אדרבה דהואיל וקילי שהן צריכין מחשבה א״כ בדין הוא דיהא משקה סרוח מעיקרו טהור: דבר אחר וכו׳. כלומר אלא אי שמעת להאי דבר אחר הכי הוא דקאמרי ליה: שכן אוכלי בהמה לאדם אינן באין במחשבה. דלא מהני מחשבת אוכלי בהמה לאדם תאמר במשקין דמהני דמהני בהו מחשבה למשקה בהמה לאדם כגון המים וא״כ בדין הוא דנתמיר בהו דאפי׳ משקה סרוח מעיקרא טמא: ותני. בברייתא דת״כ פרשת שמיני בהדיא כן דפליגי במשקה סרוח בדרשה דקרא אשר ישתה: אין משקין יוצאין לא ידי עופות ולא ידי פרה. כלומר אין המשקין יוצאין מטומאתן לא כשהן ראוין לעופות ולא כשהן ראוין לפרה ואע״פ שאינן ראוין לאדם דהוא משקה סרוח אפ״ה כל זמן שראויין לעופות ולבהמה לא יצאו מכלל תורת משקין:
חבריית

מראה הפנים

במזיד מכין אותו מכת מרדות וטעמא דלא אימעטו אלא דלא כוו תרומה מדאורייתא ולענין תשלומין דהאוכל בשגגה וכדאמרן דכי אמרינן אוקי באתרה א״כ אוקמה לגו כמי האי קרא האכילה כתיבא בה וזהו בשגגה אבל לעולם מדרבנן שם תרומה עלה אף על מיהוי שאר המשקין ודינו כדין האוכל תרומה דרבנן במזיד דמכין אותו מכת מרדות ופשוט הוא לדעת הרמב״ם דשאר הפירות הייבין הן עצמן בתרומות ומעשרות מן התורה כדגן תירוש ויצהר כמו שזכרתי לעיל ועתיד אני לבאר עוד לקמן בפ״ק דמעשרות בס״ד א״כ מיתוי המשקין שלהן דאימעטו דלא כוו כתרומה מד״ת הוא דאימעטו אבל מדרבנן תרומה נינהו זהו ביאור דברי הרמב״ם וטעמו ז״ל על נכון:
על דעתיה דר׳ נתן ר״מ וראב״י ור״א כלשתן אמרו דבר אחד ר״מ דהוא אמר וכו׳. הא״ע דמה דהאמר ר״מ בתוספתא שהבאתי בפנים דייינו שאין המים בטלין במי פירות וסיהך למדין מדבריו דמי פירות אין בטלין ס״ק דמכיון דס״ל לר״מ במים שנפלו לתוך מי פירות בהן טמאין אע״פ שהן ברוב ואין מי פירות מקבלין טומאה מ״מ המים כל שהן שנפלו לתוכן עושה אותן כמותן שיקבלו טומאה וכן ביכשירו את הזרעים כמו המים א״כ הוא הדין בשאר משקין המכשירין ומקבלין טומאה שנפלו לתוך מי פירות שאין הולכין אחר הרוב אלא כולן מכשירין וכן מקבלין טומאה שהמי פירות נעשו כמו המשקה שנפל לתוכן והיינו כר״א דהכא לדעתיה דר׳ נתן דבנפל משקה לתוך מי פירות פליגי ולר״א אין הולכין אחר רוב מי פירות אלא הכל נעשה כהמשקה שנפל לתוכן וזהו דקאמר אין מי פירות בטילין לעולם כלומר דלא בטלו מתורת משקין לעולם אלא דלפעמים יש להן תורת משקה וכגון אם נפל לתוכן ממשקה המכשיר ומטמא ואפי׳ כל שהוא וכן הא דראב״י בציר שנפל לתוכו מים כל שהוא שהוא טמא אע״ג דהציר טהור הוא מ״מ המים כל שהוא עושה אותן כמותן א״כ ה״ה בשאר משקה המכשיר ומטמא שנפל לתוך מי פירות עושה את המי פירות כמותו והכל מכשיר ומטמא וכר״א דהכא. ולפ״ז כמו דלא קי״ל כר״א דהכא דהלכה כר׳ יהושע כך לית הילכתא כותיה דר״מ ולא כראב״י דפ״ו דמכשירין דכולהו בחדא שיטתא קיימו מיהו כל זה לדעתיה דר׳ נתן בתוספתא דבהא הוא דפליגי ר״א ור׳ יהושע אבל לסת״ק דהתוספתא וכדתנינן במתני׳ דלא במשקה שנפל לתוך מי פירות פליגי אלא אם במי פירות עצמן כמשקה חשיבי הוא דפליגי לא שייכא הא דר״א ולא כולה דינא דמתני׳ לא לר״מ ולא לראב״י דמייתי הכא. וצריכים לחקור בפסקי הרמב״ם בדינים הללו. בריש פ״א מהלכ׳ טומאת אוכלין בהלכה ד׳ כתב אין שם משקה שמקבל טומאה אלא בשבעת המשקין שמנינו בלבד אבל שאר מי פירות כדרך שאין מכשירין כך אין מקבלין טומאה כלל. וזה פשוט דפסק כר׳ יהושע דמתני׳ דלדידיה אינן מטמאין כמו שאינן מכשירין כדמוכח מפשטא דמתני׳ דר״א קאמר מטמא משום משקה ועלה קאמר ר׳ יהושע לא מנו חכמים וכו׳ ושאר כל המשקין טהורין ואף שלדעת הרא״ש ז״ל דפירש דר׳ יהושע דוקא טהורין לענין הכשר קאמר פירושו אינו מוכרח ואין משמעות ליכנא דהמתני׳ ודסת״ק דהתוספתא משמע כן ובזה לא נצריך כלל ומה שדקדק עוד מהסיפא דשיפה בגלוסה כמי פירות כבר זכרתי לעיל מזה בפ״ה דדמאי ויתבאר עוד לקמן בפ״ב דהלכה בס״ד. ומה שצריך ישוב לדברי הרמב״ם בדיניה דר״מ ודיניה דראב״י זה הוא שכתב בפ״ה מהלכות טומאת אוכלין בהלכה ד׳ כל הציר בחזקת מוכשר ציר טהור וכו׳ עד וציר הגוים טמאים. ובענין שפסק כראב״י ג״כ פשוט הוא למאי דאמרן דלסת״ק דהתוספתא וכן להמתני׳ לא שייך כלל הא דראב״י לגבי דר״א דהכא ומיהו כמה שמשמע מדבריו שם דאפי׳ לא היה מים כלל בציר בתחלתו אלא שנפל עכשיו מים כל שהן מכשיר ומטמא זה קשה וכמה שהשיגו הראב״ד פירשו בגמרא בבכורות וכו׳ דהכי איתא בהדיא בגמרא דבכורות דף כ״ג ע״ב דקאמר רב נחמן עלה זאת אומרת שנתחדשו עמי הארץ לערב מהלה בציר וכו׳ אימא עד מהלה ותב״א טומאת ע״ה דרבנן וטומאת משקין דרבנן כרובה גזרו בה רבנן בפלגא ופלגא לא גזרו רבנן. כלומר טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן דמדאורייתא אף שהן עצמן מקבלין טומאה אבל לאחרים בין אוכל ובין משקה אינן מטמאין כמו שביאר מזה בריש פ״ז מהל׳ אבות הטומאות שמעינן מיהא דבציר שהיה בו מים בתחלתו מיירי וא״א לומר כמו שפירש״י שם דלמ״ד דאין טומאה שבטלה חוזרת וניעורת מוקי לה בשנפל בו לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא חדא דלא משמע מסתימת דבריו דבהכי מיירי ועוד הא הרמב״ם בעצמו פסק שם לקמן בהל׳ ה׳ כר׳ ירמיה דאמר התם לעיל דטומאה שבטלה כשמוצאת מינה חוזרת וניעורת דמצא מין את מינו וניעור וכן במה שחילק שם בין נפל לתוכו מים שמטמאת בכל שהוא ובין נפל לתוכו יין ודבש ותלב הולכין אחר הרוב וכן מי פירות שנתערבו בשאר המשקין הולכין אחר הרוב נתערבו במים כל שהן הרי הכל משקה וכו׳ והשיגו הראב״ד מהתוספתא שהבאתי בפנים וסיים ואין הלכה כר״מ בתרומות ירושלמי. והכי דמהכא ל״ק דלא אמרו דר״מ קאי בשיטתיה דר״א דהכא אלא על דעתיה דר׳ נתן וכמבואר לעיל מ״מ התוספתא גופה קשיתיה דר״מ הוא דס״ל דבנפל מים כל שהן לתוכן טמאים אבל לחכמים הולכין אחר הרוב אף במים וטרחתי ולא מצאתי כעת מנין היה לו להרמב״ם לחלק בין מים לבין שאר משקין בענין זה ומה שכתב הכ״מ דאפשר גירסתו היתה בכפך מלבד שזהו דוחק אלא דאפי׳ היה כן טעמא בעי להכמים גופיהו מאין לנו לחלק בין מים לשאר משקין המכשירין ומתטמאין כמו המים ובמקום דלא שייך מצא מין את מינו וניעור כמו במי פירות דאיירינן ביה:
ותני כן כל משקה מה ת״ל אשר ישתה וכו׳. בפירוש ברייתא זו מחולקין הן הרמב״ם והראב״ד דהרמב״ם מפרש לה כשנטמא קודם שנסרח וכהא הוא דפליגי חכמים אדר״א אבל נסרח מקודם שוב אינו מיטמא כדכתב בפ״ב מהל׳ טומאת אוכלין בהלכה י״ד כל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם אינו מקבל טומאה וכן משקה שנסרח ונפסד ואינו ראוי לשתיית אדם אינו מקבל טומאה כדרך שאינו מכשיר שנאמר אשר ישתה והראב״ד משיגו שם ובענין אוכל מבואר דבריו בגמרא דבכורות דף כ״ג כמו שכתב הכ״מ ובענין משקה שמשיגו מברייתא זו דהספרא דהראב״ד מפרש לה אף לו בנסרח מקודם מקבל טומאה שואיל ומתחלה היה ראוי לשתיית אדם וכמו שכתב פיד לקמן שם בהשגה דהל׳ כ״א ומיהו בהסיו סרוחין מתחלתן וכגון פרש שבמעי בהמה והאי טהורים כמו שסיים הראב״ד שם. והא דמשמע מהכא לעיל דהשיבו חכמים לר״א לא

שנויי נוסחאות (פ״ב) לעזר בי ר׳ ישמעאל [בכ״ר] א׳ עזר ברבי ישמעאל · (בכ״ג) ידי [בכי״ר] על ידי.

חברייא בשם ר' אלעזר. אמרי דמודה ר"א לחכמים במשקה סרוח מעיקרא שהוא מקבל טומאה ולא פליג אלא לענין הכשר: והתנינן. בפ"ע דטהרות גבי זיתים שנגמרה מלאכתן הרי אלו מוכשרין והמוהל היוצא מהן והן מים הסחורין היוצאין מהזיתים פליגי ולר"א טהור דלא חשיב משקה אלמא דלא מודי ר"א במשקה סרוח ואינו ראוי ודלא כחברייא: במי ים הגדול. שהן מכשירין כשהן תלושין וכן מתטמאין שאע"פ שהן סרוחין ואין ראויין לשתיה מפני שהתורה קרא אותן מים: במי תרדין. במי שלקות דאע"ג דפליג בשאר מי פירות מודה באלו דנשתנה טעמן ולא חשיבי משקה ואינן מכשירין: אם יאמר לך אדם שמנה משקין הן. כלומר אם ירצה לטעון דהכי שבעה משקין שמנו חכמים כמו שהבאתי במתני' לאו בדוקא הן דקחשיב שם דבש דבורים דהוא הדין דבש תמרים והא דלא חשיב ליה משום דבכלל דבש הוא וא"כ לעולם שמונה משקין הן: אמור לו. דלא היא שהרי טל ומים מין אחד הן שהטל מים הוא ואפ"ה מנו אותן חכמים שנים ולא סמכו לומר שהטל הוא בכלל מים אלא מנו אותו בפ"ע: אילו הוה לון חורן לא מניניה. בתמיה כלומר ואלו היה להם עוד אחר שהיה דומה למים וכי לא היו מונין ג"כ אותו כדרך שמנו להטל ואע"פ שהוא בכלל מים א"כ ה"נ בדבש ואין הוה חורן לא הוה מניניה כלומר שאם דעתם היה שגם דבש אחר והוא דבש תמרים משקה הוא וכי לא היו מונין אותו ולא יסמכו על שם הכולל מדבש כשם שלא סמכו בהטל אלא ודאי מה שמנו בדוקא הוא ואין כאן אלא שבעה משקין ותו לא:

הלכה ג מתני' אין עושין. לכתחילה בתרומה ובמעשר שני לא מתמרים דבש וכו' לפי שאין משנין אותן מברייתן חוץ מן הזיתים והענבים בלבד דבפירוש אמרה תורה כל חלב יצהר וכל חלב תירוש: אין סופגין ארבעים משום ערלה. אם הוציא משקין מפירות ערלה ושתה מהן אינו לוקה עליהן מן התורה אלא על היוצא מהזיתים וענבים בלבד: ואין מביאין ביכורים משקין. היוצאין מן הפירות דכתיב ראשית פרי פרי אתה מביא ואין אתה מביא משקה חוץ מהיוצא מהזיתים והענבים וגמר לה מתרומה ואינו מטמא משום משקה היוצא מן הפירות חוץ מן היוצא מהזיתים וענבים וסתמה כר' יהושע ואין מקריבין ע"ג המזבח לא מלינו שקרבין על המזבח אלא היוצא מן הזיתים שמן למנחות ומן הענבים יין לנסכים:

חברייא בשם רבי לעזר מודה רבי ליעזר לחכמים במשקה סרוח מעיקרו שהוא טמא והתנינן *המוהל היוצא מהן ר' ליעזר מטהר [א] וחכמים מטמאין. רבי אילא בשם רבי לעזר מודה רבי ליעזר לחכמים במי ים הגדול שאפילו הן סרוחים התורה קרא אותן ימים [ב] ולמקוה המים קרא ימים רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו מודי רבי ליעזר לחכמים במי [ג] תרדין ובמי שלקות שאינן מכשירין. רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוחאי אם יאמר לך אדם שמנה משקין הן אמור לו הרי טל ומים מין אחד הן ומנו אותן חכמים שנים אילו הוה לון חורן לא מניניה ואין הוה חורן לא הוה מניניה:

הלכה ג מתני' [ג] אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא סיתווניות חומץ ושאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה ובמע"ש אלא זיתים וענבים בלבד [ד] *אין סופגין ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מהזיתים [ה] ומן הענבים ואין מביאין *ביכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים [ו] ומן הענבים אינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואין מקריבין על גבי המזבח אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים. [ז] עוקצי תאנים והגרוגרות והכלוסים והחרובים של תרומה אסורין לזרים: גמ' רבי אילא בשם רבי לעזר *כיני מתני' אין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואפילו משזכו בהן בעלים [ד] והתני *דרך ביכורים משקה להביאן מניין שיביא תלמוד לומר [ה] תביא משלקטן משעה ראשונה על מנת כך ברם הכא בשלא לקטן משעה ראשונה על מנת כך *זיתים של תרומה טהורים יעשו שמן טמאים לא יעשו וענבים בין טמאות בין טהורות לא יעשו ד"ר מאיר ר' יעקב אמר משמו לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על זיתים טהורים שיעשו על מה נחלקו על הטמאים שר' ליעזר אומר שלא יעשו ור' יהושע אומר שיעשו וענבים טהורות יעשו וטמאות לא יעשו א"ר יודן מודה ר' ליעזר ור' יהושע בזיתים טהורים שיעשו על מה נחלקו על הטמאים שר' ליעזר אומר לא יעשו ור' יהושע אומר יעשו וענבים בין טהורות בין טמאות יעשו א"ר יוחנן מודה ר"א ורבי יהושע בזיתים טהורים שיעשו וענבים טמאות שלא יעשו ועל מה נחלקו [ו] על זיתים טמאים ועל ענבים טהורות שרבי ליעזר אומר שלא יעשו ורבי יהושע אומר שיעשו כל עמא רבין על דר' מאיר בענבים

חברייא בשם ר"א מודו חכמים לר"א במשקה סרוח מעיקרא שהוא טהור. כן גי' הסמ"א ז"ל:
כיני מתניתא אין מביאין ביכורים משקין. בסוף מס' חלה גרסינן אין עושין ביכורים משקין אפילו משזכו בהם הבעלים וכן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק הכא ג"כ כן ופי' דהכהן שזכה בהם לא יעשה מהם משקין:
תנן

גמ' כיני מתני' אין מביאין בכורים משקין וכו' ואפי' משזכו בהן בעלים. כלומר כך הוא פירוש המתני' דאפי' לאחר שהוציאו הבעלים את המשקין מהן והרי הן בידן אפ"ה אין מביאין אותן לבכורים דלא תימא דוקא שלא יוציאו מהן המשקין להביאן לבכורים קתני אבל אם כבר הוציאו וזכו במשקין שיצאו מהן מביאין קמ"ל דלא: והתני וכו'. דדרשינן מתביא יתירה דמביא הוא משקין שדרכן מהפירות: ומשני. התם בשלקטן להפירות משעה הראשונה לכך שידריכם להביא המשקין מהן אבל הכא מיירי בשלא לקטן משעה ראשונה על מנת כן אלא שנמלך אח"כ ודרכן לא יביא אותן המשקין לבכורים לפי שנשתנו מברייתן מאשר היה דעתו בשעת הלקיטה: זיתים של תרומה טהורה וכו'. תוספתא היא בפ"ט טמאין לא ייעשו דמאחר שנטמאו לא ישנה אותן לעשות מהן שמן וענבים שהפרישן לתרומה לעולם לא ישנה אותן לפי שכבר קרא שם תרומה על הענבים עצמן דברי ר"מ ששנה כך לדברי הכל: ר' יעקב אמר משמו. דלא כך שנה אלא במחלוקת הוא ששנה להזיתים דלא נחלקו וכו' שייעשו דמכיון דטהורין הן ראוי השמן לכל דבר ועל מה נחלקו על הטמאין שר"א אומר לא ייעשו לפי שכבר נטמאו ויתן אותן להכהן כך א"כ אפי' הן ביד כהן לא ישנה אותן מאחר שכבר נטמאו ור' יהושע אומר ייעשו שהרי השמן ראוי להדלקה: וענבים לדברי הכל טהורות ייעשו. שהיין היוצא מהן ראוי לשתייה וטמאות לא ייעשו שאין היין היוצא מהן ראוי אלא לזילוף ומכיון שהוא דבר מועט לא ישנה אותם בשביל כך: א"ר יודן וכו'. ר' יהודה פליג אדר' יעקב בענבים דלדידיה הכל מודים שבין טהורות ובין טמאות ייעשו. ולפי גי' זו אין טעם לדברי ר' יהודה בענבים אליבא דכ"ע ולקמן מפרש לה והא דגרים לקמן א"ר יוחנן ט"ס הוא דאין כאן אלא תנאי דפליגי אליבא דר"א ור' יהושע. וה"ג לדברי ר' יהודה בתוספתא ר' יהודה אומר מודה ר' יהושע לר"א בזיתים טהורין ובענבים טהורות שייעשו על מה נחלקו על הטמאין שר"א אומר לא ייעשו ור"י אומר ייעשו אמר רבי לא נחלקו ר"א ור"י על זיתים טהורין שייעשו ועל ענבים טמאין שלא ייעשו על מה נחלקו על זיתים טמאין ועל ענבים טהורות שר"א אומר לא ייעשו ור' יהושע אומר ייעשו. וזה מתבאר למאי דפרישית לעיל: כל עמא רבין על דר"מ בענבים

מראה הפנים

לא אם אמרת באוכלין שכן א כל סרוח מעיקרו טהור תאמר במשקין שכן משקה סרוח מעיקרו טמא זה א"א לכוין לשני הפירושים הנזכרים דהלא מפרשינן סרוח מעיקרו מקודם שנטמא קשיא בין להרמב"ם ובין להראב"ד דהא מחלקי חכמים בין אוכל למשקה ולהרמב"ם הרווייהו טהורין ולהראב"ד תרווייהו טמאין והא מעיקרו דקאמר היינו מתחילתו פשיטא קשיא דהכא ליכא למ"ד בין באוכל בין במשקה ונ"ל דלא סמכו אהא דהכא והתנא דהאי ברייתא גופה קאמר דבר אחר וכו' דהשובה זו הוה קשיא ליה ובבכורות שם משמע בפשיטות דסרוח מתחילתו כעפרא בעלמא הוא וזהו לד"ה:

אם יאמר לך אדם שמנה משקין הן אמור לו הרי טל ומים וכו'. הר"ש הביא לזה בגי' אחרת הרי טל ומטר וכו' וגי' זו אינה מכוונת ופירושו אינו מובן ע"ש והעיקר כהגי' שלפנינו וכדפרישית בפנים:

והתני דרך בכורים משקה להביאן וכו'. ובבבלי פ' העור והרוטב דף ק"כ גרים בברייתא דר' יוסי פרי פרי אתה מביא ולא אתה מביא משקה הביא ענבים

ודרכן מנין ת"ל תביא. והרמב"ם בפ"ב מהלכות בכורים בהלכה ד' לא הביא אלא כסתמא דמתני' אין מביאין בכורים משקין חוץ מזיתים וענבים בלבד שנאמר פרי האדמה ואם הביא משקין אין מקבלין ממנו ולא ה"ל כהאי דמחלק הכא. ונראה דלא סמיך אהאי ברייתא דלגי' דהכא דמשמע דאפי' בשאר משקים אם לקטן משעה ראשונה לכך מביא וזהו נגד גי' דהתם דגרים הביא ענבים ודרכן וכו' ועל גי' דהתם קשיא דהא מזיתים וענבים אפי' לכתחילה מביאין ולפיכך לא הביא מה דמחלק כאן לפי כך ברייתא דיחידאה הוא ופסק כסתמא דמתני' ועיין עוד בסוף מס' חלה מה שיתבאר שם בס"ד:

זיתים של תרומה טהורים יעשו שמן וכו'. דינים אלו דהתוספתא לא זכר מהן הרמב"ם כלום דמ"ש בפ' י"ב בהלכה י"א זיתים וענבים שנטמאו סוחטן ועושה אותן תרומה וכו' זהו דין אחר ומבואר הוא לעיל בסוף פ"ט והכא בשל תרומה מיירי ופליגי לענין שינוי מברייתן ונראה דמשום דבסוף הסוגיא ר' זעירא מספקא ליה בהי גוונא מיירי אם במוכלעות באוכל לפיכך השמיט כל זה ולא כתב בפ' י"א בהלכה ב' אלא כסתמא

שנויי נוסחאות (ס"ו) ימים [ד"ו] מים. (פכ"א) משלקטן [בכי"ר] תמן משלקטן.

מסורת הש"ס: מעשרות פ"ע משנה ג. פסחים קד. חולין קכ. חולין כס. ירושלמי חלה פ"ד הל"ס. חולין קכ: עירובין יא. תוספתא פ"ע כאן.

עין משפט נר מצוה: יג א מיי' פי"א מטומאת אוכלין ה"ו. יד ב מיי' פ"א שם הל"ד. טו ג מיי' פי"א מתרומות ה"ב ופ"ג ממע"ש הי"א ופ"ט שם ה"ג. טז ד מיי' פ"י ממאה"א הכ"ב. יז ה מיי' פ"ב מבכורים ה"ד. יח ו מיי' פ"א מטומאת אוכלין ה"ד. יט ז מיי' פי"א מתרומות ה"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים: תוספתא דרך ביכורי' משקה. עי' חולין דק"כ ועי' מ"ג פ"ב מביכורים ה"ט ושם הביא הירושלמי יכול דבש ממש ותשובה הארכתי שם ואכ"מ: צ"ל זיתים טמאות וענבים טהורות. עי' במפרש בתוס' פ"ט אות כג א:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש״ס

בענבים טהורות שיעשו. לכולהו הני תנאי מודין הכל בטהרות שיעשו וכדפרישית שהיין ראוי הוא לשתייה ורבו על ר״מ ומ״ט דר״מ דאמר אף ענבים טהורות לא יעשו: חשובות הן לאוכל יותר מן המשקה. ומכיון שכבר הענבים תרומה הן לא ישנה אותן מאוכל למשקה: כ״ע רבו על דר׳ יהודה בענבים טמאות שלא יעשו וכו׳. זהו לפי ענין הגי׳ דהכא לעיל דר׳ יהודה אומר אפי׳ ענבים טמאות יעשו ומ״ט למה הן ראויין וקאמר דראויין הן בשביל ליהנות מן החרצנים והזגין וכגון להסקה לאחר שנתייבשו: זיתים טמאים רבי ור״מ חד. בהדא שיטתא קיימי ואליבא דר״א דר״מ קאמר בפשיטות דלא ייעשו ולרבי אליבא דר״א לא ייעשו: ר׳ יעקב ור׳ יודה חדא. דלתרוייהו פליגי בהו ר״א ור׳ יהושע בזיתים טמאים ולר׳ יהושע ייעשו והשתא היך עבדין עובדא: ר׳ זעירא בשם ר׳ אלעזר אמר אם מתניתא במובלעות באוכל. כלומר דמספקא ליה לר״א עוד בהאי מתניתא דהתוספתא גופה אם במובלעות המתקן באוכל מיירי דבהא דוקא הוא דפליגי הני תנאי אם יעשו מהן משקין או לא וכיון שכן הוא אין לנו לפסוט בלאו הכי לדינא מהאי מתניתא דמספקא ליה היכי מיירי: ר׳ זעירא כל דתרומות ודטהרות שמועה בשם ר׳ לעזר. הש״ס קאמר לה׳ כל מה דא״ר זעירא בענין תרומות ובענין טהרות שכל קיבל השמועה מרבו ר׳ אלעזר דהוא ר׳ אלעזר בן פדת:

הלכה ד מתני׳ עוקלי תאנים וכו׳. העוקלים של אלו הפירות אע״פ שאין בהם אוכל אסורין לזרים הן: והכלוסין. מין ממיני התאנים: גרעיני תרומה. גרעיני פירות של תרומה: בזמן שהכהן מכנסן. ודעתו עליהם אסורות הן לזרים ובגמרא קאמר דוקא שיש בהן לחלוחית קצת למצוץ אותן או במכנסן אסורות ואם השליכן מותרות וגרעיני זיתים ותמרים וחרובין קתני בתוספתא ריש פ״י שאפילו אינו מכנסן אסורות לזרים וטעמא מפני שיש עליהן קצת מאוכל: וכן עצמות של קדשים. כגון ראשי כנפים והסחוסין שהן רכין וראויין קצת לאכילה בהלו אם מכנסן אסורות: המורסן. הן סובין הגסין של תרומה מותר לזרים: סובין. אם הן של חטים חדשות אסורות מפני שהחדשות אינן נטחנין היטב ומעורב קמח הרבה בהן אבל הישנות נטחנות היטב ואין קמח מעורב בהן כלל מותרות ובתוספתא מפרש אלו הן החדשות כל זמן שהבריות רגילין לחבוט בין הגרנות והכי מייתי לה בגמרא: נוהג בתרומה. כשהוא מנפה הקמח ומוציא המורסן והסובין נוהג בה כדרך שנוהג בחולין ואין כאן משום מאבד תרומה דמה שהוא מוציא אינו ראוי לאכילה: המסלת קב או קבים לסאה. שהוא רוצה לעשות סולת נקיה ומנופה בנפות הרבה עד שאינו אלא

בענבים טהורות שיעשו ולמה אמר שלא יעשו חשובות הן לאוכל יותר מן המשקה כל עמא רביין על דר׳ יודן בענבים טמאות שלא יעשו ולמה אמר יעשו בשביל ליהנות מן החרצנים ומן הזגין זיתים טמאים רבי ור״מ חד ר׳ יעקב ור׳ יודן חדא היאך עבדין עובדא ר׳ זעירא בשם ר״א אם מתני׳ במובלעות באוכל רבי זעירא כל דתרומות והטהרות שמועה בשם ר״א:

הלכה ד מתני׳

[א] גרעיני תרומה בזמן שהן מכנסן אסורות ואם השליכן מותרות וכן עצמות של קדשים בזמן שהוא מכנסן אסורות ואם השליכן מותרות המורסן מותר [ב] סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותרות [ג] נוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין המסלת קב או קביים לסאה לא יאבד את השאר אלא יניחנה במקום המוצנע. [ד] מגורה שפינה ממנה חיטי תרומה אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת אלא מכבד כדרכו ונותן לתוך החולין. [ה] וכן חבית של שמן שנשפכה אין מחייבים אותו להיות יושב ומטפח אלא נוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין. [ו] המערה מכד לכד ונוטף שלש טיפין ונותן לתוך החולין [ז] *ואם הרכינה ומיצת הרי זו תרומה וכמה יהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן [ח] אחד משמונה לשמינית:

גמ׳ א״ר יוחנן [א]בגלעיני אגסים וקרוסטומלין היא מתניתא א״ר לעזר [ט] אפילו תימא בגלעיני הרוטב במחוסרין למצמץ והא תנינן וכן עצמות הקודש אית לך למימר במחוסרות למצמץ לא בראשי כנפים הסחוסין אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ב]בראשי כנפים הסחוסין היא מתניתא [י] *ואלו הן החדשות כל זמן שהבריות רגילין לחבוט ר׳ אחא אמר עד שלשים יום ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן כן היא שיעורה והתני מסלת בחיטין כל שהוא רוצה ומנקב בירק כל שהוא רוצה רבי אבהו בשם רבי יוחנן במעמידו על תרומתו ר׳ ירמיה בשם רבי אילא כאן בשני רעבון כאן בשני שובע. תמן תנינן *מיעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה רבי דוסא מתיר לזרים [כ] וחכמים אוסרים ר׳ אבהו בשם רבי יוחנן [ל] לא שנו אלא בקניבת ירק של גננין אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודיין רבי בון בעיין לא מסתברא בתרומה גדולה אבל בתרומת מעשר אין העלין תלושין

קב או קביים מן הסאה לא יאבד את השאר שהרי זה ראוי לאכילה ונמצא מאבד את התרומה אלא יניחנו כך במקום המוצנע:

גמ׳ בגלעיני אגסים וקרוסטומלין היא מתניתא. אגסים פירו״ש. קרוסטומלין מין תפוחים קטנים ודומין לעפלים מולי״ן ובאלו גרעינים מיירי המתני׳ שנדבקין בסביבותיהן קצת מהאוכל וכן יש שאוכלין אותן: א״ר אלעזר. לא תדחק הכי דאפילו תימא בשאר גרעיני הרוטב היא מתני׳ שיש בהן איזה לחלוחית ובמחוסרין למצמץ כלומר שעדיין לא מצץ אותן וכיון שיכולין למצוץ איזה טעם רוטב מהן אסורות בזמן שהוא מכנסן: והא תנינן וכן עצמות הקדש. וכי אית לך מימר בעצמות במחוסרות למצמץ הרי אינן ראויין למצוץ אותן ולהכניס בשביל כך: לא בראשי כנפים הסחוסין. כלומר לאו דבהכי מיתוקמא אתא ר׳ אבהו וקאמר אין דבראשי כנפים הסחוסין היא מתניתא והן העצמות הרכין כעין שבראש הכתף טנרו״ם בלע״ז: ואלו הן החדשות וכו׳. תוספתא היא בפ״י: כן היא שיעורה. אמסלת דמתני׳ קאי דכן היא שיעורה לעשות סולת נקיה ויפה קב או קבים לסאה ולא יותר: והא תני. מסלת בחטין של תרומה כל שהוא רוצה ומנקב כמו מקנב, בירק שבורר את הפסולת ממנו כל שהוא רוצה ואינו חושש ומשני ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן דהברייתא מיירי במעמידו על תרומתו כלומר שהוא מסלת עד שמעמידו על שיעור תרומתו כפי שרגילין לעשות סולת מסאה והיינו כל שהוא רוצה וכפי השיעור שאמרנו ולא פליגא על המתני׳: כאן בשני רעבון. ברייתא מיירי בשני רעבון שאין עושין סולת נקיה כל כך ומסלת כפי שהוא רוצה ומתני׳ בשני שובע דכך הוא שיעורה קב או קביים לסאה בשובע: תמן תנינן. בפ״ג דעדיות ותני לה נמי בתוספתא פ״י: מעי אבטיח. הזרעונים והמשקה שבתוכו: וקניבת ירק. מה שקונבין העלין הפסולת ומסירין אותו ממנו: לא שנו אלא בקניבת ירק של גננין. שהן קונבין למכור את הירק ומקפידין ביותר לקנבו כדי שיהא ירק יפה ולקפצו עליה זבני דבהא חכמים אוסרין הקניבה לזרים מפני שהן קונבין ומסירין אף אותן העלין שראויין הן במקצת אבל בשל בעלי הבתים שאין מקפידין לקנב בביתם אלא אותן המעופשין לגמרי אף רבנן מודין שמותרין לזרים דמה שקונבין אין ראוי לאכילה הוא כ״א לאכילת בהמה: ר׳ בון בעי ולא מסתברא בתרומה גדולה. כלומר וכי לא מסתברא הוא שזהו בתרומה גדולה דוקא מפני שהתרומה גדולה הבעה״ב הוא שנותנה לכהן ואינו מדקדק אם הירק קנוב הוא או לא וכשהכהן מקנב אם הוא מקנב כדרך הגננין יש בו איסור בהקניבה ואם הוא כקניבה של הבעה״ב לביתו לא: אבל בתרומת מעשר. שהלוי הוא נותן להכהן המעשר מן המעשר שלו אין העלין תלושין

מראה הפנים

בפתמא דמתני׳, וכר״ש כפסיק זה כמו אוקמתא אמרי׳ בירושלמי ר״י בשם ר״א מתני׳ במובלעות באוכל. ובספרים שלפנינו כתוב אם וכו׳ ואף לגירסתו לא סמיך עליה כרמב״ם דהא ק״מר הש״ס כל במועט דר״א בתרומות וטהרות בשם ר״א מבמעט דר׳ יוחנן בכ פלוגתיה פליג עליה:

גרעיני תרומה וכו׳. כתב הכ״מ כגון גרעיני תמרים וכו׳ ונמצא בזה אחר סי׳ כרמב״ם כשמכנס אבל מוזר בו בהכורו ופסק כבתוספתא שהבאתי בפנים כמ״ש בפ׳ י״א בהלכה י״א:

ואלו הן החדשות וכו׳. כר״ג כתב כר׳ אחא נראה בדברי הר״ש אבל הרמב״ם פסק

בשבהלכה י״ב כמ״ק דהתוספתא כל זמן שהבריות רגילין לחבוט בין הגרנות:

לא שנו אלא בקניבת ירק של גננים וכו׳. פירשתי לפי הגי׳ שלפנינו אבל קשה דבשלמא איפכא אמרינן שכן דרך בעה״ב להקפיד ביותר מה שהוא לצרכו לכן נראה כגי׳ כרמב״ם דגרים איפכא לא שנו אלא בקניבת ירק של בעה״ב אבל בשל גננין אף רבנן מודין כמ״ש בפ׳ י״א בהלכה י׳ ולפ״ז מפרש בעי׳ דר׳ בון אליבא דר׳ דוסא לא מסתברא דלא פליג אלא בתרומה גדולה דס״ל דלפעמים אין הבעה״ב מקפיד כמה שנותן התרומה גדולה לכהן ואינו מקנבו יפה אבל בתרומת מעשר שכן לוי מקנבו יפה ואף ר׳ דוסא מודה דהקניבה אסור לזרים לפי שמשליך אף לאלו שאינם מעופשים כל כך וכשן הדין במעשר בכנים

שינויי נוסחאות (פ״ו) אם [כי״ר] אמר. (פכ״ב) ואם [ד״ו] ליתא. (פכ״ח) הקודש [ד״ו] הקדש. (פכ״ט) הסחוסין [כי״ר] הסידין.

ככר לארן

ולמה אמר ביעשו וכו׳ ר׳ יעקב ורבי יודה חד וכו׳ בשם ר׳ לעזר אמר מתניתא וכו׳ כן צריך להיות:

עמודי ירושלים תנינא

מגורה שפינה כו׳ וכן חבית של שמן כו׳ ואם הרכינה ומיצת כו׳ בתפא״י בציון מ״א בפי״א דתרומות כ׳ ובירושלמי אמרינן דס״ל תרומה בזה״ז מדרבנן לכן הקילו בכל הך דמשנה עכ״ל ולאי תמה ע״ז דהיכן מצא בירושלמי דמוקי למתני׳ דלכן מקלינן בזה

כיון דתרומה בזה״ז דרבנן דבירושלמי מבואר זה לענין אחר [ע״מ דתני ר׳ חלפתא קדירה שבישל בה תרומה מנעילה ג״פ בחמין ודיו ע״ז אמרו דלכן הקילו דמועיל הגעלה הוא לפי שמיירי בתרומה בזה״ז דהוא מדרבנן אבל לא אמר זה על דינו דמתני׳ כלל וסנה בחי׳ הרמב״ן נ״ב (דפ״ו ע״ב) הביא הירושלמי הזה וכתב אה״נ דמתני׳ ודאי בתרומה דאורייתא קתני מבואר דגם לירושלמי מיירי מתני׳ בתרומה דאורייתא ובמו״ת הרשב״א (ח״א סי׳ רכ״ב) נשאל דעל מה התירו לבטל איסור לכתחלה דהא הוי בעין וכ׳ דאפשר מיירי בתרומה בזה״ז דרבנן כו׳ והרמב״ם נראה שפירשה בתרומה דאורייתא וכן נראה דעת מקצת מרבותי עכ״ל כן אמת שלכאורה קשה ע״ז מהירושלמי דאמרינן שם בשי קומי ר׳ מנא אם הרכינה ומיצת ה״ז תרומה ולא אמרת הכין וקשה דהא אמר דלכן הקילו בתרומה כיון דהוא מדרבנן וא״כ מאי קשה מהמשנה הא המשנה מיירי בתרומה של תורה וצ״ע כיון דהמשנה סתמא קתני ע״כ פירשה כן בתרומה דלא ריתא וכן דרבנן וע״כ הקשה למה החמירו בדרבנן:

מסורת הש"ס

חלושין על העלין וכו'. כלומר דהלוי הוא שקנב כבר המעשר שלו שהרי הוא לריך ליתן להכהן את היפה כדאמרינן לעיל גבי אם הקדים הלוי להכהן בשבלים דה"ה כל תרומת מעשר לריך שינקה אותו ויתנו לכהן וא"כ אין דרך לתלוש העלין על העלין ולא הקלחין על הקלחין דאין קניבה אחר קניבה ואם כבר נתלשו העלין של פסולת וכן הקלחין ביד הלוי שוב אין לתלוש עוד עלין על עלין וקלחין על קלחין ואם חזר וקנב הכהן מסתברא דלעולם אסור לזרים הוא דמסתמא אלו עדיין ראויין לאכילה הן ולא שייך לחלק כאן בין קניבה לקניבה ואיכא למימר כמי דאף ר' דוסא מודה בתרומת מעשר שאסור לזרים:

ב"ב פו:

הלכה ה מתני' מגורה.

אוצר שאוצרין בו התבואה ופינה ממנה חטי תרומה שהיו שם: אלא מכבד כדרכו. כדרך שמכבדין את האוצר כשמפנין אותו ונותן לתוך המגורה חולין ואינו חושש: וכן חבית של שמן. תרומה שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפיח כלומר שיסיר הכל מה שהוא טופח אלא נוהג בה כדרך שנוהג בחולין שנשפכו: המערה. שמן של תרומה מכד לכד ולאחר שעירה מן הכד ונוטף שלש טיפין זו אחר זו נמנו כדרך שמנטף השמן מהכלי לבסוף ובהכי סגי ונותן לתוך הכד שעירה ממנו שמן חולין: ואם הרכינה ומילת. אם לא נתן אח"כ לתוך הכד כלום אלא שהטה אותה על לידה עד שנתקבץ תמצית שמן במקום אחד הרי תמצית הזה תרומה ולא אמרינן שכבר בטל אותו: וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן. לפי שבדמאי הדין הוא שמעשר והמעשר שלו הוא ותרומת מעשר הוא שלריך ליתנו לכהן כדאמרינן ברים דמאי ואגב דנקט לעיל בשיעורין קתני נמי להא דכמה יהא בו שלריך ליתנו לכהן: אחד משמונה לשמינית. הלוג ואם הוא פחות מזה א"ל להטפל בו אלא משליכו באור ושורפו וכן הדין בתרומת מעשר של ודאי בשאר דברים ואם הוא יין ושמן יש חילוק דבודאי אפי' כל שהוא מוליכה לכהן ודוקא אם תרומת מעשר הודאי הוא טהור אבל אם הוא טמא הרי דינו כשל דמאי דדוקא אם יש בו שמנה לשמינית ואם הוא פחות מיכן אינו מיטפל בו אלא משליכו ושורפו ואפי' ביין ושמן ולהכי נקט התנא של דמאי משום שאין בו חילוק דבין הוא טמא בין הוא טהור ובין ביין ושמן ובין בשאר הדברים אם יש בו כשיעור הזה מוליכו לכהן ופחות מכאן אינו מיטפל בו אלא משליכו ושורפו והכי שמעינן מסוגיות הגמרא כדלקמן: **גמ'** תמן תנינן. בפרק המוכר את הספינה בהלכה ד' המוכר יין ושמן לחבירו חייב להטיף לו ג' טפין מן הנדבק בדופני הכלי לאחר שעירה ממנו הרכינה ומילה אם לאחר שעירה מהמידה שלו והטיף ג' טיפין הטה את המדה על לדה ונתאסף מילת המידה אל מקום אחד ה"ז של מוכר: א"ר יוחנן לית כאן של מוכר אלא של לוקח והכא את אמר הכין. כלומר דר' יוחנן מקשה על האי מתני' דפ' הספינה מהכא דהת תמר הכין דהרכינה ומילה ה"ז תרומה אלמא דהתמצית המתאסף אח"כ שייך למאי שהיה בתחלה בהמידה והיא תרומה וא"כ התם נמי לית כאן של מוכר אלא בדין הוא דשל הלוקח הוא שהרי מכר לו את מה שבמידה ומה שנתמלה בו ג"כ שלו הוא וכמו הכא: א"ר ילחק בר' אלעזר. שאני התם דמשום יאוש נגעו בה שהלוקח מתייאש ממנו ואינו חושש להתמצית אבל הכא משום איסור תרומה הוא ומאן מייאש ממנה: ואף בקדש כן. בעיא היא אם דין דמתני' שייך אף בקדש דאם עירה אותו מכד לכד ונטף שלש טפין אם מותר לתת לתוכו חולין: אתא ר' אבהו. וקאמר בשם ר' יוחנן דאף בקדש כן הדין: ל"ש אלא בקדשים שיש להן מתירין. כלומר שיכול לפדותן דעדיין לא קידשו בכלי שרת ויש להן פדיון דקילי ואף בענין זה מקילין בו אבל אם לאחר שקידשו בכלי שרת ושוב אין להן מתירין לריך להחזיר אפי' כל שהוא שנשאר בתוך הכלי ואפי' לאחר שנטף ממנו ג' טיפין משום דקדש דכה"ג חמיר הוא וקדוש קדושת הגוף: הדין לוג שמן של מלורע מהו. אם מחמירין בו מפני שבא לטהר ולריך להחזיר המותר שנשאר או אין לריך להחזיר: אין תימר וכו'. זה הכל מהבעיא הוא והיכי ליעבד הואיל דמספקא לן א"כ אם תאמר שלריך להחזיר והוא לא החזיר עובר הוא משום חסרון דנחסר מידת הלוג וכ"ת דא"כ יחזיר להכי קאמר א"ל להחזיר וכו' כלומר דשמא הדין הוא שא"ל להחזיר את הנשאר ואם הוא מחזיר עובר הוא משום יתרון מידת הלוג דהתורה לא אמרה אלא לוג שמן דוקא ומהו: ר' חיננא לא אמר כן. כדר' בון בר חייה דבעי על הא דר' הושעיא ומספקא ליה בלוג שמן של מלורע אלא דר' הושעיא גופיה דקאמר האי לא שנו וכו' איהו נמי דמסיים וקאמר והדין לוג שמן של מלורע שהביא מביתו ונותנו במידת הלוג שבמקדש וכי לא כקדשים שאין לו מתירין הוא כל"ל שהרי קידש הוא בכלי שרת וא"כ ודאי דתימר ביה שלריך להחזיר הדא אמרה שזה לריך להחזיר ואם לא החזיר עובר הוא משום חסרון מידת הלוג: קדירה שבישל בה תרומה. שתם קדירה של חרס היא ותנינן בתוספתא פ"ח קדירה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל ה"ז בכ"ט ותני ר' חלפתא עלה דאם רולה לבשל בה חולין מגעילה בחמין שלשה פעמים ודיו ומבשל בה חולין דאע"ג דאין כלי חרס יולא מידי דפיו בתרומה הקילו כדלקמן: תרומה בעון מיתה. היא לזרים ואיסור נבילה אינו אלא בלא תעשה ואת אמר הכין בתמיה דאין למדין ממנה לענין נבילה אם בישל בה בשר נבילה וטריפה וכה"ג ואמאי הא תרומה חמורה: א"ל כמ"ד. לעיל ס"פ הרואה ובכמה מקומות שמאליהן קיבלו עליהן את המעשרות בזמן בית שני כשעלו מבבל שלא נתחייבו בתרומות ומעשרות מד"ת אלא בביאתן לארץ בראשונה וכשגלו נפטרו וכשעלו קבלו מאליהן להתחייב בהן ומכיון שתרומה בזה"ז מדרבנן בעלמא מקילינן בה: תנינן

ירושלמי דמאי פ"ג ה"ד וש"נ.

תלושין על העלין ולא הקלחים תלושין על הקלחים. תמן תנינן א *הרכינה ומיצת הרי היא של מוכר א"ר יוחנן לית כאן של מוכר אלא של לוקח והכא את אמר הכין א"ר יצחק בן אלעזר *משום יאוש ואף בקודש כן אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ואף בקודש כן אמר רבי הושעיה לא שנו אלא בקדשים שיש להן מתירין אבל בקדשים שאין להן מתירין אפילו כל שהוא צריך להחזיר רבי בון בר חייא בעי הדין לוג שמן של מצורע צריך להחזיר או אינו צריך להחזיר אין תימר צריך להחזיר ולא החזיר עובר משום חסרון אין תימר אינו צריך להחזיר והחזיר עובר משום יתרון ר' חיננא לא אמר כן אלא אמר רבי הושעיה לא שנו אלא בקדשים שיש להם מתירין אבל בקדשים שאין להם מתירין אפילו כל שהוא צריך להחזיר והדין לוג שמן של מצורע י לא בקדשים שיש להן מתירין הן יתימר צריך להחזיר הדא אמרה צריך להחזיר ולא החזיר עובר משום חסרון. תני רבי חלפתא בן שאול קדירה שבישל בה תרומה ז מגעילה בחמין ג' פעמים ודיו א"ר בא ואין למידין ממנה לעניין נבילה א"ר יוסי קשייתה קומי ר' בא ג תרומה בעון מיתה ד ונבילה בלא תעשה ואת אמר הכין *א"ל כמאן דאמר ה מאיליהן קבלו עליהן את המעשרות ר' יוסטי בר שונם בעי קומי ר' מנא תנינן

תמן תנינן הרכינה ומילת הרי היא של מוכר והכא את אמר הכין אר"י לית כאן למוכר אלא ללוקח אריב"א משום יאוש. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

מנין

עין משפט נר מצוה

כט
א טוש"ע חו"מ סי' רלא ס"ו

ל
ב מיי' פ"ד ממחוסרי כפרה הל"ג

לא
ג מיי' פ"ו ממ"א הי"ט

לב
ד מיי' פ"ד שם הל"א

לג
מיי' פ"א מתרומו' הכ"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז מגעיל' בחמין ג"פ ודיו. פ' כרשב"א בתורת הבית בית ד' שע' ד' וברא"ש בבה"כ שם ובטור יו"ד סי' קלא וסי' קכב ובב"י שם מ"ש בשם בעל העיטור ובש"ע יו"ד סי' קיד וע' רמב"ם פט"ו מתרומות הי"ט ולע"ג מכאן ועיין ברוקח סי' רלח ובפר"ת א"ה סי' תמז וע' ק"ע בפ' אלו עוברין ה"א שתמה שם על הרשב"א והרא"ש ז"ל שלא הביאו הירושלמי דפסחים:

מראה הפנים

שבלים שכתב בפ"ג בהלכה י"ד וזכרנו לעיל בפ"י בהלכה ה' ע"ש:

אמר ר' ילחק בר' אלעזר משום ייאוש. כה"ג מקשה ומפרק לה בבבלי פ' המוכר את הספינה בדף פ"ז והתוס' שם בד"ה ושתנן הרכינה וכו' הקשו אמאי הוי של תרומה והא אינו חייב למרוס אלא א' מחמשים וכו' דבריהם לא שייכו אלא לפי פי' הרשב"ם שפי' שם והתנן גבי מפרים תרומה שתי מדות ממאה אם הרכינה בעה"ב לאותה מידה וכו' אבל פשטא דמתני' מיירי בכד של תרומה וכן כ' הרמב"ם בפי"א בהלכה ט"ו המערה כד של שמן תרומה וכו' ובלאו הכי לק"מ. ומה שדקדק הרמב"ם לומר של שמן מפני שכן דרך השמן להיות מתמלה בתוך הכלי אם מניחין אותו אחר שעירה ממנו:

ואף בקדש כן. פשוט הוא וכן במאי דפרישית להא דמחלק ר' הושעיה דבקדשים שאין להם מתירין לריך להחזיר אפי' כל שהוא היינו משקדשו בכלי שכבר אין להם מתירין דקדשו קדושת הגוף ואין להן פדיון כדתנינן ברים פ' י"ב דמנחות והאי דלוג שמן של מלורע דמסיק שלריך להחזיר ואם לא החזיר עובר משום חיסרון אליבא דר"ע בפ' י"ד דנגעים דס"ל יליקם מעכבא ואם חסר הלוג עד שלא ילק ימלאנו מבילק יביא אחר בתחילה נ"ל דהכא נמי לאחר שילק ממנו מיירי דאז נפסל הלוג משום חסרון:

קדירה שבישל בה תרומה מגעילה בחמין. הרשב"א בת"ה הארוך בבית ד' שער ד' בדיני הכשר כלים מביא לזה ופי' להקושיא ממתני' אם הרכינה ומילת ה"ז תרומה דאלמא דאין מקילין בה וכו' וכמו שפי' הר"ש ולמאי דהסברתי בפנים שפי ניחא דהקושיא היא דאלמא דפולט הוא ואינו יולא מידי דפנו ומשני דשאני הכא דמכיון שמגעילו בחמין ע"י האור נפלט הכל ושוב אינו פולט אח"כ ומה שרלה הוא ז"ל ללמוד מכאן דה"ה לכל שאר איסורין של דבריהם דמקילין בהם וסגי לכלי חרס בהגעלה לא מלאנו לו חבר לא' מאחרי הפוסקים דא"כ קדירה שבישלו בה בשר עוף בחלב שהוא מדרבנן תיסגי לה בהגעלה אלא דשאני הכא דתרומה בזמן הזה אין לה עיקר מדאורייתא כדאמרי' בהדיא להאי מ"ד לעיל ברים פ"ו דשביעית דלא נתחייבו אלא בירושה ראשונה ומאליהן קיבלו עליהן בשניה וכ"כ הוא ז"ל בעצמו שם אלא דאח"כ שיה רולה להחזיק דבריו ולבסוף נשאר כמסתפק בכך וע"ש והרמב"ם הביא להאי תוספתא שהבאתי בפנים בפ' ט"ו מהלכות תרומות בהלכה י"ט וכתב ואם בטף הקדרה במים או ביין ה"ז מותר לבשל בה וכו' והשיג הראב"ד דהא בשמעתא דזבחים דף ל"ו ע"ב משמע דלריך הגעלה בחמין וא"כ שטיפה בגונן וזה דוקא בקדירה של נחשת אבל של חרס אין לה תקנה. בענין מ"ש הגעלה בחמין וכו' אינו השגה דזה כדעת רבה בר עולא שם והרמב"ם פסק כאביי ורבא דהתם ע"ש ומיהו בהא של חרס קשיא וכבר השיב הרמב"ם בעצמו בזה להחכמי לוניל דסמך עצמו על המתני' המערה מכד אל כד וכו' והכ"מ מביאו שם:

עין משפט נר מצוה

לד
א ג מיי' פי"א מתרומות ה"ג

לה
ב מיי' פ"ג ממע"ש ה"ב

לו
ד מיי' פ"ג מטומ"א ה"ז

לז
ה מיי' פ"ג ממשכב ומושב ה"ח

לח
ו ז מיי' פ"ג מתרומות הכ"ז וכרא"ב"ד וכ"מ

לט
ח מיי' פ"ט שם ה"ז

מ
ט מיי' שם ה"ה

מא
י מיי' פי"א שם הי"ז

מב
כ ל מיי' שם הי"ט

מסורת הש"ס

תוספתא פ"י ה"ב גו.

תוספתא דטהרות. זבחים עט:

תוספתא כאן פ"י

יבמות סו: ע"ז סו.

ב' תוס' יבמות סו ד"ה על

תנינן אם הרכינה ומילא ה"ז תרומה ולא אמר הכין. בתמיה כלומר דהא ש"מ ממתני' דחיישינן לפליטת הכד שהכלי חרס פולט הוא תמיד ולפיכך אפילו לאחר שעירה ונטף ג' טיפין ולא נשאר בו כלום אפ"ה אם הטה על צדה ונתמלא מדפנה ה"ז תרומה אלמא דפולט הוא ואינו יוצא מידי דפנו: א"ל. שאני כאן דמכיון שהגעילה בחמין על האור נגעל ויוצא כלומר נפלט הכל ויוצא ממנה וג"פ משום חומרא בעלמא הוא וכדאמר נמי בהאי תלמודא בשלהי ע"ז גבי גיעולי נכרים שהן תוחבה באורך שלשה פעמים ודיו: שמרים של תרומה וכו'. תוספתא היא בפ"י: הראשון והשני אסור. כלומר מים שנתנו עליהם בראשון ובפעם שני אסור דעדיין קולטין טעם תרומה והשלישי מותר: אבל לא נתן לתוכן מים. אלא שלקח התמד מהן ממה שנגללו מעצמן א"נ שהורקו מכלי אל כלי אפי' השלישי אסור: שמרים של מעשר שני. הראשון הוא שאסור וצריך לאכלו בקדושת מעשר שני בירושלים והשני מותר. כך הוא בתוספתא כתיבת יד אשר לפני ובשל דפוס יש שם ט"ס: ר"מ אומר השני. משערין אותו בנ"ט: הקודש במיגויין. כלומר של הקדש הוא במיגויין שמוגין בהקדש לענין טומאה וכך הוא בתוספתא כ"י ושל הקדש ראשון ושני ושלישי אסור ורביעי מותר ר"מ אומר רביעי בנ"ט ובתוספתא דפוס כתוב ושל חדש וט"ס הוא: חרסן של זב. שנשתמש בהן למימי רגליו ראשון טמא. ובתוספתא גרים ראשון ושני טמא ושלישי טהור בד"א שנתן לתוכן מים אבל לא נתן לתוכן מים אפי' עד עשירי טמא. כצ"ל וכך הוא שם ובתוספתא דפוס כתוב התמד של זב וט"ס הוא: פחות מכאן נותנו

תורה אור

מנין לפרתו של כהן שאינו מאכילה בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה קנין כספו הם ולא בהמה יכול לא יאכילנה בכרשינין ת"ל נפש. כן גי' הגר"א ז"ל דתרומה אסור ליתן לבהמה אך כרשיני תרומה מותר מפני שהן מאכל בהמה ומפני שראוים קצת לאדם ע"כ הוי עליהם שם תרומה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' יבמות דף ס"ו ע"ב:

ר"ח

תנינן אם הרכינה ומיצת הרי זה תרומה ואת אמרת הכין א"ל כאן ע"י האור נגעל ויוצא. [א] *שמרים של תרומה הראשון והשני אסור והשלישי מותר [ב] במה דברים אמורים בשנתן לתוכן מים אבל לא נתן לתוכן מים אפילו שלישי אסור [ג] שמרים של מע"ש ראשון אסור ושני מותר ר"מ אומר אף השני אסור בנותן טעם [ד] רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק הקודש כמי מנן *הריוסן של זב [ה] ראשון טמא ושני טהור במה דברים אמורים בשלא נתן לתוכן מים אבל נתן לתוכן מים. אפילו עשירי טמא. רבי יודן בר אחתיה דרבי יוסי בר חנינא בשם [ו] רבי יוסי בר חנינא פחות מכאן נותנו בנירו רבי ינאי בשם רבי יודן באוכל כדי לבשל ביצה קלה [ז] *הדא דתימר בטמא הך כביצה בטמא אבל טהור אפילו כל שהוא צריך להחזיר בדמאי אבל בודאי בין טמא בין טהור בין רוב בין מועט צריך להחזיר:

הלכה ה מתני'

כרשיני תרומה מאכילין אותן לבהמה ולחיה ולתרנגולין [ח] *ישראל ששכר פרה מכהן מאכילה [ט] כרשיני תרומה וכהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה ישראל ששם פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה וכהן ששם פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה. [י] *מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות אפילין ועל גבי החולים ברשות כהן [כ] בת ישראל שנשאת לכהן והיא לימודה לבא אצל אביה אביה מדליק ברשותה מדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בבית האבל אבל לא בבית המשתה. ר' מאיר אוסר כאן וכאן [ל] ור"ש מתיר כאן וכאן: **גמ'** מניין לפרתו של כהן שהיתה שומא אצל ישראל שאינה מאכילה בתרומה ת"ל [ויקרא כג] וכהן כי יקנה קנין כספו וגו' יכול לא יאכילנה בכרשינין ת"ל הם

אית

בנרו. והא דקתני במתני' כמה תהא בתרומת מעשר של דמאי וכו' קאי דאם הוא פחות משמנה לשמינית אינו מיטפל בו אלא נותנו בנרו ושורפו: באוכל. אם התרומת מעשר דבר אוכל הוא שיעורו אם יש בו כדי לבשל ביצה קלה וכדמסיים ואזיל הדא דתימר בטמא הך כביצה כלומר הא דמשערינן באוכל כדי לבשל בו ביצה מתרץ הוא דמה שייך בישול הכא ה"ל למימר באוכל בכביצה הלכך מפרש לה דבטמא איירי והך כביצה שאמרנו כדי לבשל בה משום דאיירינן בטמא ואינו ראוי אלא להסקה ואם יש באוכל זה השיעור של שמנה לשמינית בלא יש בו כדי לבשל ביצה קלה והואיל וראוי הוא לכך מיטפל בו ונותנו לכהן: בטמא. כלומר והאי שיעור שאמרנו דוקא אם הוא טמא אבל אם הוא טהור אפי' כל שהו צריך להחזיר אחר הכהן ונותן לו: בדמאי אבל בודאי וכו'. ובתוספתא פ"י גרים הכי כמה יהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן אחד משמנה בשמינית בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי אפי' כל שהוא אסור בד"א בטמאה אבל בטהורה אפי' כל שהוא (ובתוספתא דפוס כתוב האי בד"א בתרא בהיפך וטעות דמוכח הוא) וכן אתה אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות אם יש בה כשיעור הוא נותנה לכהן ואם לאו מדליקה באור ושורפה:

הלכה ו מתני' כרשני תרומה. הכרשינין הן עומדין לבהמה אלא שע"י הדחק הן נאכלין לאדם ולפיכך מפרישין מהן תרומה ומעשרות ומותר להאכילן לבהמה והיא של כהן וכלומר דקמ"ל דהכהן מאכיל התרומה לבהמה ולחיה ולתרנגולין שלו דקנין כספו הוא ומשום דהכרשינין סתמן למאכל בהמה להכי נקט כרשינין ואגב קא משמע לן נמי דהתרומה נוהגת בכרשינין מפני שלפעמים מאכל אדם הן: ישראל ששכר פרה מכהן. כיון שגוף הפרה לכהן אע"פ שעכשיו מזונותיה על ישראל מאכילה כרשיני תרומה. אבל כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה לפי שאינה קנין כספו וכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וגו' נפש אפי' בהמה במשמע וקנין כספו של כהן היא שאוכלת בתרומה ולא זו שקנין כספו של ישראל היא: ישראל ששם פרה מכהן. שקיבל עליו בשומא כמה היא שוה עכשיו והוא יטפל בה לפטמה ומה שתשביח יחלוקו ביניהם לא יאכילנה כרשיני תרומה אע"פ שהיא היתה של כהן וכן יש להכהן חלק בשבחה מ"מ מכיון שהישראל קיבלה בשומא על עצמו הרי היא כפרתו של ישראל וגופה שלו היא: וכהן ששם פרה מישראל. אע"פ שהישראל נוטל חלק בשבחה הואיל שהכהן קיבלה בשומא על עצמו הרי גופה שלו ומאכילה כרשיני תרומה: **גמ'** מנין לפרתו של כהן וכו'. כדפרישית במתני': יכול לא יאכילנה בכרשינין. ברייתא אחריתא היא והש"ס קיצר בהעתקה ולא הביא אלא סיפא דברייתא ובת"כ היא שנויה וכך גרים שם ויליד ביתו יאכלו בלחמו הם אוכלין ואין הבהמה אוכלת יכול לא תאכל בכרשינין ת"ל נפש ומייתי לה לראיה למתניתין דכרשינין הוא שמאכילין לבהמה אבל דבר שהוא מאכל אדם אין מאכילין לבהמה:

אית

מראה הפנים

שמרים של תרומה וכו'. כ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' י"א בהלכה י"ג והאי תוספתא מייתי לה נמי בבבלי פ' המוכר את הפירות דף צ"ז ובמעשר שני פסק הרמב"ם בפ"ג ממע"ש בהלכה י"ב כהת"ק דהראשון אסור והשני מותר ובשל דמאי אף הראשון מותר כדמסיק התם ועיין לקמן בפ"ק דמע"ש בהלכה ג':

באוכל כדי לבשל ביצה קלה. למאי דכתוב לפנינו ה"א לפרשו אלא כדפרישית בפנים דמה ענין בישול כאן אלא דבטמא איירי כדמבני הש"ס הדא דתימר בטמא הך כביצה כלומר דבטמא איירי ומכיון דאינו ראוי אלא להסקה לפיכך שיער ר' יודן בהך כביצה דאם יש בו כדי לבשל ביצה חשוב וצריך שיוליכנו לכהן וה"כ יש לומר דהיינו כמו שמיני שבשמינית בלא ואידי ואידי חד שיעורא הוא וזהו דרך הרמב"ם במ"ש בפ"ג בהלכה י"ז וכדלקמן. דמ"ש שם הראב"ד בהשגה לא מצאתי בירושלמי אלא במשקה שיעורו בשמיני שבשמינית אבל באוכל בכביצה זה הוא לפי גירסתו שהיה לפניו או בשגיא דלא הוה מיתא ליה למיתני הא כדי לבשל וכו' והיך ביציה לפי הכתוב לפנינו אין ללמוד מכאן לחלק בין משקה לאוכל. ובמה שכתב הראב"ד לחלק בין טמא לטהור ובין דמאי לודאי לפי הגי' דהכא נראה כדבריו בזה וכך הן דברי הר"ש אלא דהרמב"ם לא סמיך אהדמשמע מפשטות הסוגיא כ"א דסמיך על התוספתא וכפי שהבאתיה בפנים מלבד שזה צריך לומר לדעת הרמב"ם דהאי בד"א בתרא דהתוספתא דקתני בד"א בטמאה אבל בטהורה אפי' כל שהוא לא קאי על הא דמסיים בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי אפי' כל שהוא אסור דעלה והאי לא שייכא דא"כ מה בין טמאה לטהורה בודאי וכן לא קאי אדמאי דא"כ היה לו להקדים לההי בד"א בתרא ולשנות ולאסוקי מילי דדמאי בריישא והדר מילי דודאי והכי ה"ל למיתני בד"א בטמאה אבל בטהורה אפי' כל שהוא בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי לעולם אפי' כל שהוא והשתא היכי מפרשינן להאי בד"א בתרא וע"כ דהאי בד"א בתרא לא גרסינן אלא לבתר הסיפא וכן אתה אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות וכו' כמו שהובאת בפנים ופלס קאמר בד"א שבשאר כל הפירות בעינן כשיעור ובודאי דוקא בטמאה דבשאר כל הפירות והיינו בודאי דינו כמו בדמאי דאם יש בו כשיעור הזה מוליכה לכהן ובפחות מכאן מדליקה באור ושורפה אבל בטהורה הדין ביין ובשמן דאיירינן ברישא כמו בשאר כל הפירות דאפי' כל שהו מוליכה לכהן גמלא דבלה והיינו יין ושמן נותנו לכהן ואפי' בפחות מכשיעור וטעמא שאלו הן ראוין אפי' בכל שהוא ודוקא בטהור אבל בטמא דינו כדמאי דלעולם בעינן כשיעור בין טמא בין טהור בין ביין ושמן בין בשאר כל הפירות וכך הם דברי הרמב"ם ומה שפי' הראב"ד דבשאר כל הפירות שהן מדרבנן דינן כמו בדמאי זהו לשיטתו דס"ל כדעת התוס' דמדאורייתא תירוש ויצהר דוקא אבל אין כן דעת הרמב"ם אלא הכל מדאורייתא כמו שזכרתי מזה לעיל ויתבאר עוד לקמן בפ"ק דמעשרות בס"ד:

ישראל ששם פרה מכהן. כמו ששנינו בפ' איזהו נשך שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה וכדפירש"י ז"ל שמאחכהן הכל להמקבל והוא מקבל עליו

שנויי נוסחאות (ס"ד) בשנתן לתוכן מים אבל לא נתן [בכי"ר] שלא נתן לתוכו מים. אבל אם נתן. (ס"ו) אף [ד"ו] ליתא. (ס"ז) אסור [ד"ו] ליתא. (ס"ח) כמי מנן הריוס [בד"ו] כמי נוי' הרוסן. [ובכי"ר] כמינייהו הרסן.

מערכת הערוך הריוסן של זב. בערוך (ע' הרסנא) הרסן של זב (כ"ה בערוך דפוס ראשון וכל"י. אבל כד"ו ליתא) בעה"ש פי' בלי' דירו. לחו. אבל בזבחים דף ע"ט הגי' חרסן (וכ"ה בתוספתא טהרות פ"ט. ג') ופרש"י עביט של מי רגלים ונשבר והרסיו בלעו וכו'. וא"כ היא מלשון כלי חרס (עיין מ"ס בעפ"ם):

מסורת הש"ס

נדרים לט :

תוספתא פ"י

אית תניי תנא יכול לא תאכל בכרשינין ובתלתן ר' חזקיה רבי ירמיה רבי חייא בשם רבי יוחנן לית כאן תלתן דבר תורה לא כן תני מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות אפילו אחד ממאה בו שאינו מאכילו בתרומה ת"ל (ויקרא כב) וכהן כי יקנה תני בר קפרא אחד זו ואחד זו לא תאכל בתרומה. מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כו'. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן כן היא מתניתא ועל גבי החולים ברשות כהן הא מתניתא קדמייתא אפי' שלא ברשות כהן תני ר' חייא *ביקור החולים אין לו שיעור אמר ר' חייא בר אדא מתניתא אמרה כן ועל גבי החולים ברשות כהן רבי ירמיה בעא קומי ר' זעירא עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן ואפי' בתרומת גורנו א"ל מאן יימר לך בתרומת גורנו רבי יונה ורבי יוסי רבי יונה כרבי ירמיה ור' יוסי כר"ז מאן דאמר בתרומת גורנו נחלק ואתי אתיי למאן דאמר בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בלא בן אינו צריך זכייה א"ל במזכה לו ע"י אחר. תני *ישראל וכהן שהיו שותפין בחנות ממלא ישראל את הנר שמן שריפה ועולה לעלייה ויורד לחנות לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון והדליק על גביו שמן שריפה אעפ"כ

פני משה

אית תניי תני. וגריס יכול לא תאכל בכרשינין ותלתן. וקא"ר חזקיה דתני מכאן תלתן דהלתן דבר תורה כלומר לתרומה כשאר מאכל אדם ואין מאכילין אותן לבהמה דהא דמרבינן דבהמה של כהן אוכלת בתרומה היינו דבר שעומד למאכל בהמה ואעפ"כ נוהג בתרומה מפני שלפעמים אוכלין אותו בנ"א ע"י הדחק כמו הכרשינין: לא כן תני כו'. אמתני' פריך כהן ששם פרה מישראל מאכילה בתרומה ולא כן תני שאפי' יש להישראל שותפות אחד ממאה בו שאינו מאכילו בתרומה דכהן כי יקנה כתיב משמע דכולו של כהן הוא בדוקא ואמאי בסיפא דמתני' מאכילה בתרומה הא מיהת יש להישראל חלק בשבחה ולא יהא אלא כשותפות אחד ממאה שבה : תני בר קפרא. וכן השכחן בברייתא דבר קפרא דפליגא אמתני' דאחד זו ואחד זו בין ישראל ששם פרה מכהן ובין כהן ששם פרה מישראל לא תאכל בתרומה :

תורה אור

הלכה ז מתני' מדליקין שמן שריפה.

שמן תרומה שנטמא קרוי שמן שריפה לפי שלשריפה עומד ומדליקין אותו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שרבים מצויין בהם וכן במבואות האפלים לצורך הרבים ואפי' שלא ברשות כהן : ועל גבי החולים ברשות כהן. כשיש שם כהן מדליקין בשבילו ונר לאחד נר למאה: והיא למודה. רגילה לבוא אצל אביה מדליק ברשותה כשהיא בביתו : ומדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי ר' יהודה. ומפרש בגמרא דר' יהודה ס"ל דבבית המשתה ע"י שהולכין בבגדים נקיים שומרין עצמן שלא יתעסקו בנרות ולטלטלן שלא יטנפו בגדיהן הלכך לא חיישינן שמא יטלטלו הנרות ממקום למקום ועל ידי זה יסתפקו בשמן תרומה : אבל לא בבית האבל. שהולכים בבגדים צואים ומטונפים חיישינן ור' יוסי ס"ל איפכא דבבית האבל הן נכנעין לא חיישינן שמא יטלטלו הנרות ממקום למקום ויסתפקו מהשמן אבל בבית המשתה שהן פוחזין ושוחקין חיישינן שמא יטלטלו ויסתפקו מהשמן ור"מ דאוסר בשתיהן תופס סברת שניהן לחומרא ור"ש תופס סברת שניהן לקולא ומתיר כאן וכאן והלכה כרבי שמעון : **גמ'** כן היא מתניתא. כך צריך לפרש דהאי ברשות כהן אגבי החולין קאי אבל מתניתא קדמייתא כלומר הרישא בבכ"נ וכו' אפי' שלא ברשות כהן מדליקין מפני שהוא צורך רבים : ביקור החולה אין לו שיעור. אפי' כמה פעמים ביום ואפי' גדול אצל קטן : מתני' אמרה כן. ממתני' שמעינן לה דקתני ועל גבי החולין ברשות כהן וכשאין שם כהן לא ומשום שדרך ביקור חולין זה נכנס וזה יוצא והכהן המבקר הולך ושב וכשהוא שם מדליקין. א"כ אין לו שיעור להמצוה ולשכרה וקאמר דמתני' אמרה כן דקתני על גבי החולין ברשות כהן ולא התירו משום החולה עצמו כדאשכחן בכמה מקומות דהקילו משום החולה והכא קתני ברשות הכהן דמשום המבקרים התירו וכשיש שם כהן בהמבקרים אלמא ביקור חולים אין לו שיעור : עד כדון וכו'. דקתני מדליקין שמן שריפה וכו' ברשות כהן אלמא דהישראל הוא המדליק בביתו ובעי מי נימא דעד כאן לא אמרו אלא דוקא בישראל שנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן דאל"כ מאין לו תרומה אבל בתרומת גרנו שהפריש התרומה מגרנו והכתי לא נתנה לכהן לא משום דאין לו זכיה בה דשל כהן היא או דילמא אפי' בתרומת גרנו : אמר ליה מאן יימר לך בתרומת גרנו. כלומר וכי ס"ד דאף בתרומת גרנו התירו דלא היא אלא דלא איירי כ"א בישראל שנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן דהרי היא שלו וזכה בה והוא מוכרה לכהן בדמים אבל בתרומת גרנו לא התירו: ר' יונה ור"י. פליגי בהא דר' יונה כר' ירמיה דמספקא ליה אם אף בתרומת גרנו אמרו ור' יוסי כר"ז דפשיטא ליה דבתרומת גרנו לא התירו : מ"ד בתרומת גרנו נחלק ואתי אתייא למ"ד וכו'. כלומר דמ"ד דמסתברא הוא שבתרומת גרנו יש לחלק ולומר דאין לו זכיה בה הוא אתי אתייא להאי מ"ד דבתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בלא בן בדוקא מיירי והקשה לו בשאינו צריך זכייה כלומר וכי זה א"צ זכייה דהא עכ"פ אין התרומה שלו שהרי הוא צריך למכרה לכהן והדמים הן שלו ומ"מ מה רשות יש לו להדליק בשמן שריפה וא"ל דהא"כ דמיירי במזכה לו הכהן ע"י אחר. הא דנקט בלא בן מילתא אגב אורחא היא דודאי בשמת אבי אמו כהן בלא בן הוא דאל"ה לא היה הישראל הזה יורשו : תני. בתוספתא פ"י ומייתי להא משום דמדקדק נמי מהאי ברייתא כדלקמן : ישראל וכהן שהיו שותפין וכו'. ובתוספתא גרים ישראל שהיה יושב בחנות של כהן ה"ז ממלא לו את הנר שמן שריפה ועולה לעלייה ויורד לחנות לעשות צרכיו של כהן ולא לעשות צרכיו של ישראל אם היה שותף עמו בחנות ה"ז מותר : כהן שבא לישראל וכו'. סיפא דהתוספתא והש"ס קיצר בהעתקה וה"ג שם וכן כהן שהיה מיסב בתוך ביתו של ישראל ה"ז מדליק לו את הנר שמן שריפה אע"פ שעמד הכהן והלך לו אין מחייבין אותו לכבותו עד שיתכבה מאליו :

אעפ"כ

ר"ח ר"י ר"ח בשם ר"י לית כאן תלתן. פי' דלא גרסינן כאן תלתן דתלתן אסור ליתן לבהמה ותיבות ד"ת לא כן מחק הגר"א ז"ל ומתחיל תני מנין לכהן כו' אפילו אחד ממאה שבו כו' ת"ל כי יקנה קנין כספו כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק : **תני** בר קפרא אחד זו ואחד זו. ר"ל בין שומא אצל ישראל בין שומא אצל כהן לא תאכל בתרומה ופליג על מתניתין דידן :

תני ר"ח ביקור חולים אין לה שיעור. פי' מהרא"פ ז"ל בין ביום בין בלילה ומביא ראי' ממתניתין דמדליקין בשמן שריפה ע"כ מיירי בלילה :

ר"י בעי קומי ר"ז עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן. דאז מדליק הישראל בביתו בשביל כהן אבל בתרומת גורנו דצריך לקיים מצות נתינה לא קיים מצות נתינה בהא דמדליק בשביל כהן. ר' יונה כר"י ור"י כר"ז מ"ד בתרומת גורנו נחלק ואתא אתיי הגר"א ז"ל מחק תיבות הללו וגרס הא דבתרה מ"ד בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בחלקו אתיא פי' ניחא דהוי אתא לו בחלקו ר"ל דאבי אמו נטל בחלקו מ"ד בתרומת גורנו, ואינו צריך זכי' פי' בתמי' דהא צריך לזכות לאיזה כהן ומשני במזכה לו ע"י אחר :

תני ישראל וכהן שהיו שותפין כו' אעפ"כ זכיית. נ"ל צריך זכייה כלומר אפילו לעשות צרכיו של כהן נמי צריך זכייה א"ל במזכה ע"י אחר :

תני

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מתרומות הי"ז

מד ב ג מיי' פי"א שם הי"ח וכס"מ

מה ד מיי' פי"ד מאבל סמ"ג עשין דרבנן טוש"ע יו"ד סי' שלה ס"ב

מו ה ו מיי' פי"א מתרומות סט"ז י"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

צ"ע כאן תלתן ד"ת. ע' כמ"ל פ"ב מתרומות ה"ח: ולישראל בו שותפות. ע' פ"ז מתרומות הי"ז וכס"מ וע"ן ת"כ פ' אמור ושם לא מצאנו מבואר כל כך וגם עיין ירושלמי סוף תרומו' בנראה שכיון לזה אבל רבינו שינה הלשון וכתב שהיה אחד משם כהן אינו מאכיל וע' גיטין דף מב ע"ב בתוס' ובפ"י שם : מדליקין שמן שריפה. ע' כמ"ל פ"ב מתרומו' הי"ד:

מראה הפנים

פליו לפטמה ומה שהשבית יחלוקו וכן בולדות וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מהלכ' שותפים בהלכה ג' וכן בדינא דמתני' בפ"ט מהלכ' תרומות בהלכה ח' ולא כמו שפירש"י ביבמות דף ס"ז כשמכרה שמאה לו והתנה עמו להחזירה לו בדמים הללו וכו' דזה אסור משום רבית כמו שדקדקו התוס' שם על זה ומה שכתבו דאיירי בשואל לא צריך אלא כהאי מעשה שלימה דאמרן :

לית כאן תלתן תלתן ד"ת. ולא קאי הכי אלא הלתן מאכל בהמה וע"י הדחק הוא מאכל אדם וכהאי תנא קמייתא וכן הוא בתוספתא בדין דכהנת שמספה לאשה בהלתן של תרומה וכו' וכן הביאה הרמב"ם בפ' י"א בהלכה ט' וכן בדין דפ"ב דמעשר שני שהזכיר בפ' י"ב בהלכה ז' התלתן והכרשינין של תרומה הואיל ואינו מאכל אדם וכו' ובגופיה דדינא דהתם יתבאר במקומו בס"ד :

כן הוא מתני' וכו'. וכן פסק הרמב"ם בפ' י"א בהלכה י"ח ברישא דמתני' אף שלא ברשות כהן :

ביקור החולה אין לו שיעור. למאי דפרישית בפנים בלשון הב' מתפרש יותר בפשיטות להא דקאמר מתני' אמרה כן וזהו כדסבר רב יוסף למימר בבבלי נדרים דף ל"ט אין שיעור למתן שכרה אלא דאביי הקשה עלי' שם דהא לכל המצות אין שיעור למתן שכרן ומפרש דאפי' גדול אצל קטן ולרבא אפי' מאה פעמים ביום ותרוייהו מודו להדדי וכדפרישית בלשון הא' ולמאי דקאמר מתני' אמרה כן להאי לישנא :

עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן וכו'. נראה דכל האי שקלא וטריא אם רשות כהן מהני לתרומה גרנו שנטמאת בעודה בידי ישראל דהרי אפי' אם נטמאת הטבל שלו מפרים התרומה ונותנה להכהן כמו שמבואר בדברי הרמב"ם בפ"ב בהלכה י"ד והספק הוא כאן דמכיון שלא זכה בה הכהן אפשר דלא מהני רשות שנותנה לו להדליק בה וא"כ לפי המסקנא דאף בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן ורוצה להדליק בה מזכה להכהן ע"י אחר ואז מהני רשותו להישראל פשוט הוא דה"נ בתרומת גרנו כן דלעולם מהני רשות כהן שזה הישראל מזכה לאיזה כהן וזה נותן לו רשות להדליק בה ודומיה דאמרינן בגיטין דף ל' גבי המלוה מעות את הכהן ואת הלוי וכו' להיות מפריש עליהן וכו' דמזכה להן ע"י אחר וזה ביאר הרמב"ם בפ"ז מהלכות מעשר בהלכה ו' ובענין שמן שריפה בפ' י"א כמה שצריך רשות כהן סתם דבריו משום דפשוט הוא דאם לא באת התרומה טמאה ליד כהן יכול הוא לזכות לו ובזה מהני רשות כהן לעולם :

תני ישראל וכהן שהיו שותפים וכו'. חסר כאן ונשתבש בהעתקה והעיקר כגי' התוספתא שהבאתי בפנים דאם היה שותף עמו לעולם מותר אפי' לצרכיו של ישראל ואם לא היה שותף עמו אז צריך שיהא לצורך הכהן וכ"כ הרמב"ם בפ' י"א בהלכה ט"ז כדברי התוספתא וכמו כן שארי דינים דהתוספתא והובאו כאן. ובענין שבעיא מהו להוסיף שמן חולין על שמן שריפה ולהדליק בע"ש עם חשיכה נראה דהך בעיא אזלא אליבא דרבה בפ' במה מדליקין דמפרש להמתני' אין מדליקין שמן שריפה בשבת משום

שמא

שנויי נוסחאות (ס"ג) תלתן [י"ו] תלתן תלתן. (ס"ה) שאינו מאכילו [בכי"ר] שאוכילו. (ס"ח) החולים [ד"ו] החולה. (ס"ז) נחלק [בכי"ר] נדלק. (ס"ח) למאן [בכי"ר] מאן נדלק ברשותיך ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסי ולמאן. כן אינו [בכי"ר] כך שאינו ([ונד"ו] כן בשאינו. (בכ"א) והדליק [בכי"ר] מדליק.

עין משפט נר מצוה

מו

א ב מיי' פ"א מתרומות הי"ט

א אעפ"כ *זכית אמר להן במזכה להן ע"י אחר. תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל *תני י בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה שמן שריפה ומדלקת ר' חונא בשם דבי ר' ינאי שעת משלחת זאיבים היתה ולא עמד בית דין וביטל כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל אף הכא לא עמד ב"ד וביטל *בקרו של כהן שהיה מאביל אצל ישראל וכן בגדו של כהן שהיה נארג אצל ישראל מדליק על גביו שמן שריפה ואינו חושש כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל והדליק על גביו שמן שריפה ועמד לו והלך לו אע"פ כן אין מחייבין אותו] לכבותו עד שיכבה מאיליו רבי חנניא בר עכברי הוה עבד עבידתא גבי רבי חייא ציפוריא מי אזיל ליה מלי ליה בוצינא שמן שריפה ולא כן שבקין מימר לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל אמרין די לא הוה עביד ליה כן לא הוה אתי סברין מימר כד ימטי בייתיה הוה מטפי לה א"ר חיננא על ידי כן הוה שחר ועל ידי כן הוה קרץ אדא שמשא שאל לר' אימי בנין דאנא צבע פתילה מן חולא א"ל בטל הוא על גב פתילות הורי רבי יודא בן פזי לאילין דבי נחמיה כן רבי אימי נסב פתילה רבי אילא לא נסב פתילה לית ליה לר' אילא הדא דר' אימי סבר ר' אילא משום גזל ובלא מן הדין שמשא מבזבזא בה קדושה גמליאל זוגא שאל לרבי יסא מהו להוסיף שמן חולין ולהדליק א"ל לא תני ר' הושעיה אלא אין מחייבין אותו למצותו א"ר אבהו שנה לי יונתן בן עכמאי בת כהן שהיתה עומדת ערב שבת עם חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה הרי זו מוספת לתוכו שמן של חולין ומדלקת א"ל ר"ז מה טבייה א"ל אדם גדול היה ובקי במשנתינו היה פרשיה רבי חייא דכפר תחומין קומי רב ומניתיה חכים.

מדליקין

קרבן העדה

תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן. הגר"א ז"ל מחק הגירסא וגרס כאן התלה תני בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה שמן שריפה ומדלקת ואח"כ גרס תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל פי' דהא על הברייתא דטובלת פתילה שמן שריפה קשה האיך רשאי הישראל לעשות כן לילך לביתו בשמן שריפה פ"ו מסיק תני ר"ל דמפרש דהני עלה דהכים ברייתא דבת ישראל שנכנסה כו' טובלת פתילה בשמן שריפה והולכת לביתה דמיירי בבת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן ע"כ מותרת לילך אפילו לביתה בשמן שריפה משום דזה הוי מלאכתו של כהן כדאיתא במס' שבת פ"ב ה"א וכן מסיק הכא בסמוך גבי ר"ח ציפוריא דר"ח הזיל לביתו בשמן שריפה ומסיק הטעם שזה נקרא צרכו של כהן דאי לא עביד כן לא הוי אתא ע"כ נקרא זה צרכו של כהן וע"כ נכנסה לכהן לעשות צרכיו של כהן הוי אפי' בחזרה נ"כ צרכי כהן ע"כ תני עלה דהכים ברייתא דבת ישראל שנכנסה לכהן טובלת הפתילה בשמן שריפה ומדלקת דמיירי בבת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן ע"כ אפילו בחזרה נמי נקרא צרכו של כהן אבל ר"ח בשם ר' ינאי מתני לה שינויא אחרינא דלעולם שלא נכנסה לעשות צרכיו של כהן רק כאן דמותר משום דהוה סכנה כדמסיק שעת מלחמה ואויבים היתה וכו' סכנה ולפיכך התירו וע"כ אפילו עכשיו שאין סכנה ההיתר במקומו דלא עמד ב"ד וביטל וכמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל זה שייך במס' שביעית פ"ד כדרך הש"ס הוה: ר'

פני משה

אעפ"כ זכייה. מסקנת דיוקא דלעיל היא דהא אעפ"כ צריך זכייה ומי זכה לישראל שיהנה מן הנר שמן שריפה א"ל הכא נמי מיירי במזכה לו הכהן ע"י אחר: תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן וכו'. זה אגב שיטפא דלעיל הוא ומייתי לה לקמן. ובתוספתא גרים, הכי בתר האי בבא דלעיל. ישראל שנכנס לתוך ביתו של כהן להדליק לו את הנר ומבקש לילך טובל לו פתילה בשמן שריפה וכן בת ישראל שנכנסה אצל בת כהן ומבקשת לילך טובלת לה פתילה בשמן שריפה. והאי סיפא דהתוספתא מייתי לה לעיל בפ"ד דשביעית בהלכה ב' על הא דקאמר התם פ"ב בשביעית בזה"ז מהו אם אסור לזורעה וסבר ר' ירמיה מימר שרי ומותיב ר' חזקיה לר' ירמיה וכי אחה ב"ד עמד וביטל להגזירה שגזרו דאסור לזורעה הלא אין הב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין והיכן בטלו גזירה זו וקאמר התם עלה חיליה דר' חזקיה מן הדא בת ישראל שבאת להדליק מן הכהנת טובלת את הפתילה שמן שריפה ומדלקת ר' הונא בשם דבי ר' ינאי שעת מלחמת האויבים היתה כלומר מה שהתירו מפני הסכנה התירו שהיתה שעת מלחמת האויבים ואלא תשב בהם באישון לילה התירו שטובל לטבול את הפתילה בשמן שריפה כדי להדליק ולהאיר לה בהליכתה ולא עמד ב"ד וביטל שאע"פ שלא היה זה אלא לפי שעה נשארה התקנה כמו שהיתה ולא בטלוה אח"כ ולאסור השתא כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל ואע"ג דלקולא היא אף הכא נמי גבי טייב בשביעית לא עמד בית דין וביטל הגזירה וכל שכן הוא הכא דלחומרא היא ואיידי דקאמר התם הכי על הא דמייתי סייעתא מהאי תוספתא דבת ישראל גרים הכא נמי לכולה כדרך הש"ס הוא: בקרו. הבקר שלו שהיה עומד בדיר ישראל ומאכילו אצלו וכן בגד וכו' ואינו חושש אף על פי שגם הישראל נהנה מנר שמן שריפה: כהן שבא לעשות חשבון וכו'. רישא דהתוספתא שהבאתי לעיל היא: הוה עביד עובדתא. היה עושה איזה מלאכה גבי ר"ח ציפוראה. שהיה כהן: מי אזל ליה. כשהיה ר' חגניה רוצה לילך מבית מלא לו ר"ח הנר משמן שריפה להאיר לו בדרך ופריך הש"ס ולא כן סברינן מימר לעיל בהאי ברייתא דוקא לעשות צרכיו של כהן מותר הישראל ומשני אמרין דאי לא הוה עביד כן לא הוה אתי לזימנא אחרינא והרי זה צרכיו של כהן: סברין מימר. לבתר הכי היו סבורין דכד ימטי ר' חגניה לביתיה היה מכבה הנר הזה והוא לא עשה כן דאפילו בביתו היה משתמש בו ואמר רבי חנינא דטעמיה שעושה זה משום דעל ידי כן הוה טהר ועל ידי כן הוה קרץ כלומר שמתוך כך היה יכול להשכים עצמו ולצאת בשעה הצריכה ועל ידי כן השכים בשחר בבקר בבקר כדי לילך לר"ח לעשות מלאכתו ואם כן הכל הוא בשביל צרכו של כהן: בנין דהגא צבע פתילה מן חולא. בשביל שאני טובל פתילה אחת משמן חולין אם מותר אני להשתמש בשאר פתילות שאצל זה וכן נטבלות בשמן שריפה והשיב לו בטל הוא פתילה של שמן חולין אגב פתילות של שמן שריפה הואיל וכן רבות ואסור וכן הורי ר"י בן פזי להאילין דבי נחמיה כן: ר' אימי נסב פתילה. כלומר לא החמיר על עצמו ונטל פתילה של שמן שריפה שנתן לו הכהן להאיר לו ור' אילא לא רצה ליטול ושואל הש"ס אם ר' אילא פליג על הדא דר' אימי וקאמר דלא בשביל כך אלא שר' אילא היה חושש משום גזל וכולא וכו' כלומר ושלא עיקר טעמיה משום השמש הזה של ר' אילא שלא היה נוהג בכבוד בשמן תרומה ומבזה בהקדושה שלה לפיכך לא היה רוצה ליטול הפתילה ולהביאה לביתו שלא יהיה משרתו זורקה למקום בזיון: מהו להוסיף שמן חולין.. על שמן שריפה ולהדליק בשביל הישראל: לא תני ר' הושעיה. בברייתא דלעיל כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון וכו' אלא אין מחייבין אותו למנותו כלומר שימנה ויכבה אותו כדאמרינן לעיל אבל לא שהתיר להוסיף שמן חולין ולהניחו להיות דולק והולך ביותר: ערב שבת עם חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה. ואין מדליקין בשמן שריפה כדאמרינן בפרק ב' דשבת דאחד מאן דאמר ביום טוב מיירי דאין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ולאידך להדליק בכל ע"ש שהיה נשרפת בשבת אסור וכיצד היא עושה הרי זו מוספת לתוכו שמן של חולין כל שהוא ומדלקת והכי תנינן לה בתוספתא דמכילתין שם: א"ל ר' זעירא לר' אבהו מה טבייה. מה טיבו של יונתן בן עכמאי זה דאת אמרת משמיה וא"ל אדם גדול הוא ובקי במשנתינו היה: פרשיה ר' חייה דכפר תחומין קומי רבי. ופרסמו ר"ח לפני רבי וסיפר בשבחו ומינה אותו רבי לחכם. וה"ג לה לקמן בפ"ב דשבת:

מדליקין

מסורת הש"ס

כרה"ש גרים: אעפ"כ אין זכייה

תוספתא כאן פ"י וירושלמי שביעית פ"ד הל"ב

תוספתא כאן פ' בתרא ירושלמי שבת פ"ב הל"א

מראה הפנים

שמא יטה ויבלך כיון דמוסיף שמן חולין ליכא למימר דלא חיישינן שמא יטה דהא אין כתב אלא מתוך שמצוה עליו לבערו ומכיון דמוסיף שמן חולין ליתא לשני הכבשה או דילמא דאפ"ה חיישינן אבל מסקנת הש"ס לענין פירוקא דמתני' דשבת כוותיה דרב חסדא דלשמא יטה דכש"ג לא חיישינן אלא דבי"ט בתל להיות בע"ש עסקינן ולפי שאין שורפין קדשים בי"ט אבל בשבת מדליקין בשמן שריפה ואע"כ לא כ"ם לשי בפיה מידי ולפיכך לא זכר הרמב"ם כאן בפ"א כלום מזה ודע דהרמב"ם לא זכר כלל מאיסור הדלקה בשמן שריפה לא בשבת ולא בי"ט וטעמו יתבאר במקומו בעזרת השי"ת אבל בהגיגי לשם כתמי ובפ"ד:

דנא

שנויי נוסחאות (ס"א) אעפ"כ [בכי"ר] אע"פ לרדות. זכית [גד"ו] זכייה. (ס"ס) כונא [ד"ו] הונא. (בס"ו) עבידתא [ד"ו] עובדתא. (בי ו) שבקין [בכי"ר] סברין. (בכ"ג) לאילין דבי [בד"ו] כאילין דבר (ובכי"ר) לאילין דברי. [בכ"ס] ובלא [בכי"ר] דבולה. (ס"ל) רב [בכי"ר] רבי.

כבר לאדן

על ידיכן הוה טהר פי' כמו שחיר. וקרץ פי' בקר: הורי ר"י בן פזי לאלין וכו' פתילה לית ליה לרבי אילא וכו' גזל לא מן הדין שמשא מבוזא בה בקדושה כצ"ל: פרשיה ר' חייה דכפר תחומין קומי רבי ומניתיה כצ"ל וע' בתענית פ"ד בירושלמי דף ס"ח:

עין משפט נר מצוה

מח
א ב ג מיי' פי"א מהרומות הי"ט

מט
ד ה מיי' שם הי"ח

פני משה

מדליקין בבית המשתה וכו'. ומפרש טעמייהו במאי פליגי וכדפרישית במתני': ר' יוסי לירניא בעא קומי ר' ירמיה. דמאי אצטריך למימר דהלכה כר"ש דאי לא כן ומה אנן אמרין והא כבר שנינו לזה לעיל רפ"ג וכי אין הלכה כר"ש נגד ר"מ כדאמרינן שם: א"ל של בית קודמין הוא א"כ של בית קודמין הוא. ודוגמתו במשנה פכ"ה דכלים אמר להן של בית קודמין היא כלומר כבר שאלו זה הראשונים וה"נ משום דיש כאן בית או בית הראשונים החולקין בדבר והן ר' יהודה ור' יוסי דתרווייהו אמרי מעין שניהן דר"מ ור"ש דמר מחמיר בבית האבל מטעמא דר"מ ומיקל בבית המשתה מטעמיה דר"ש ומר מחמיר בבית המשתה מטעמא דר"מ ומיקל בבית האבל מטעמא דר"ש וכיון שכן ס"ד אמינא כהאי כללא דנקטינן דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי להכי אילטריך ליה לאשמועינן דכאן הלכה כר"ש דמסתבר טעמיה דהואיל המדליק שמן שריפה כהן הוא ולדידיה מותר הוא וליכא הכא אלא חשש בעלמא שמא יסתפקו ממנו תפסינן לקולא בשתיהן ואין חוששין לכך: מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה. אם הישראל מותר להדליק נרות חנוכה בשמן שריפה שלא ברשות כהן מי אמרינן הואיל ושמן שריפה לא ניתן ליהנות אלא להכהן אסור שלא ברשות כהן או דילמא מכיון דמצוה קעביד ומצות לא ליהנות ניתנו ואפי' במצות דרבנן לא מיקרי הנאה ומותר: אנא לא אנא חכים לאבא. אני לא הייתי מכיר לאבי לפי שמת בקטנותי אלא אימא הוה אמרה לי דאבוך הוה אמר מי שאין לו שמן של חולין ואינו מצוי לפניו אלא שמן שריפה מדליק הוא שמן שריפה בחנוכה דברשות מצוה קעביד ומצות לאו ליהנות ניתנו:

הדרן עלך אין נותנין דבילה וסליקא לה מסכת תרומות

גמרא

מדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי רבי יודא רבי יוסי אומר בבית האבל אבל לא בבית המשתה ר' מאיר אוסר כאן וכאן ורבי שמעון מתיר כאן וכאן מה טעמא דר' יהודא בבית המשתה על ידי דמניהון נקיים לא מתעסקין ביה בבית האבל על ידי דמניהון צואין מתעסקין ביה מה טעמא דרבי יוסי בית האבל על ידי דאינון כניעין לא מתעסקין ביה בית המשתה על ידי דאינון פחיזין מתעסקין ביה מה טעמא דרבי מאיר בבית האבל על ידי דמניהון צואין מתעסקין ביה בית המשתה על ידי דאינון פחיזין מתעסקין ביה מה טעמא דרבי שמעון [א] בית האבל על ידי דאינון כניעין לא מתעסקין ביה בית המשתה [ב] ע"י דמניהון נקיים לא מתעסקין ביה אמרין דבי רבי ינאי [ג] הלכה כרבי שמעון רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה הלכה כרבי שמעון רבי יוסי צירניא בעי קומי רבי ירמיה דלא כן מה אנן אמרין רבי מאיר ורבי שמעון אין הלכה כר"ש א"ל של בית קודמין היא והא רבי יהודה אומר מעין שניהן ורבי יוסי אומר מעין שניהן ורבי יהודא ורבי יוסי הלכה כר' יוסי. מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה אמרין דבי ר' ינאי [ד] מדליקין בשמן שריפה בחנוכה א"ר ניסא אנא לא אנא חכים לאבא אימא הוה אמרה לי אבוך הוה אמר [ה] [ז]מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה:

הדרן עלך אין נותנין דבילה וסליקא לה מסכת תרומות

רידב"ז

ר' יוסי לירניא בעי קומי ר' ירמיה דלא כן מה אנן אמרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש בתמי' א"ל של בית קודמין היא והא ר"י אומר מעין שניהם ור"י אומר מעין שניהם ור' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי פי' משום דקי"ל הלכה כדברי המכריע כגון הכיא דר"מ ס"ל אוכלין כל חמש ור"י ס"ל כל ארבע ור"ג מכריע חולין כל ארבע תרומה כל חמש קרא הגמ' לר"ג מכריע וקי"ל בכ"מ הלכה כדברי המכריע והכא הוי ר' יהודה ור' יוסי מכריעים דר"מ אוסר כאן וכאן ור"ש מתיר כאן וכאן ור' יהודה ור' יוסי מכריעין דכאן אסור וכאן מותר ע"כ הייתי אומר כמו דקי"ל בכ"מ הלכה כדברי המכריע וע"כ הוי הלכה כר' יהודה ור' יוסי לנגד ר"מ ור"ש ובין ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי [ועיין בירושלמי במס' פסחים פ"ק ה"ו דלהמכריע קרי הירושלמי מעין שניהם] וע"כ הו"א דהלכה כר' יוסי ע"כ קמ"ל דהלכה כר"ש:

סליק מסכת תרומות

בסייעתא דשמיא

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפ' בחנוכה. עי' מ"ע פ"ב מתרומות ועי' פ"י בתוס' לשבת כ"ה ובשו"ת הרבנ"ב סורי אבן נמצא שהפ"י הקב"ה להגאון הנ"ל והוא שכיא לו דברי הירושלמי הלז ועשו"ת נו"ב מהדו"ק חלק או"ח סי' נו ובהשמטות:

מראה הפנים

דלא כן מה אנן אמרין ר"מ ור"ש וכו'. כבר זכרתי במקומו לעיל בפ"ג וכמה מקומות דזהו לשיטתא דהאי ש"ס דס"ל ר"מ ור"ש הלכה כר"ש אבל לשיטתא דש"ס דילן בעירובין קאי בתיקו מיהו הלכה כר' שמעון כאן משום דהכי מסיק הש"ס בהדיא וכ"פ הרמב"ם ז"ל שם בהלכה י"ט:

מהו להדליק בשמן שריפה בחנוכה. כדפרישית דבישראל שלא ברשות כהן היא הבעיא ופשט לה דמדליקין וכ"פ הרמב"ם שם בהלכה י"ח וכר' ניסא דמעשה רב כדאמר משמיה דאבוה מי שאין לו שמן חולין להדליק לו נר חנוכה מדליק שמן שריפה שלא ברשות הכהן וי"ל כמי דלא פליג ר' ניסא אדבי ר' ינאי אלא פרושי קא מפרש דהא דקאמרי מדליקין היינו באין לו שמן חולין להדליק דהכי קיבל מאמו ששמעה מאביו. אבל אין לפרש הבעיא דבכהן קאי ומטעמא דכיון דנר חנוכה שיעורה בעי והכא דלשריפה הוא עומד כתית מיכתת שיעוריה דהא ליתא דלא אמרינן הכי אלא גבי איסורי הנאה וכמו בשל עיר הנדחת דפ' לולב הגזול וכיוצא בזה בהרבה מקומות אבל הכא גבי כהן מהיכי תיתי דנאסור דהא ניתנה לו להדלקה בכל מה שצריך לו ולא שייכא הבעיא כלל. ונקטינן מיהת דטעמא דהאי דינא על כרחך משום דברשות מצוה קא עביד דאין לו

הפנים

שמן אחר דהא אע"ג דאין תרומה בכלל איסורי הנאה מ"מ הנאה זו אסורה לזרים הוא וכדכתבו התוס' בהדיא בפ"ב דשבת דף כ"ו ד"ה אין מדליקין בטבל טמא דבתרומה נמי שאר הנאה הוא דשרי כהאי דאמרי' בפ' בכל מערבין דמערבין לישראל בתרומה אבל הנאה של כילוי אסורה לזרים. ומכיון שכן אין לנו כאן טעם אחר אלא משום דמצוה היא ומצות לאו ליהנות ניתנו ושמעי' השתא דהא דאמרי' דמצות לאו ליהנות ניתנו אפי' במצות דרבנן הוא וכדמוכחא נמי במעתתא דעירובין דף לא גבי פלוגתא דאין מערבין לכהן בבית הקברות דקאמר דכ"ע אין מערבין אלא לדבר מצוה ודכ"ע מצות לאו ליהנות ניתנו ובהא קמיפלגי דמר סבר דכיון דקני לי' עירוב לא ניחא ליה דמיטנרא ומ"ס ניחא לי' דמיטנרא דאי אצטריך אכיל ליה אלמא דלרבנן אי לאו דניחא ליה דמיטנרא בתר הכי הוה שרי משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואפי' במצות דרבנן כדאיירי התם ומכאן הטובה לבעל המאור דר"ל בפ"ק דר"ה גבי המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דדוקא בתקיעות הראשונות שהן מדאורייתא אבל בהאינך דמדרבנן אסור וכבר זכרתי מזה לעיל ריש פאה דהרשב"א והר"ן חולקין עליו וכך הוא דעת הרמב"ם ז"ל דאפי' במצות דרבנן אמרינן דלאו ליהנות ניתנו וכדמוכח מכל מה שנתבאר בסייעתא דשמיא:

סליק פירקא וכולא מסכתא בסייעתא דשמיא

שנויי נוסחאות (שכ"א) ניסא [בכי"ר] פסא.

חרושי הרד"א

ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש כו', נ"ב מאי דפשיטא לי' להאי תלמודא דר' מאיר ור"ש הלכה כר' שמעון. לגמ' בבלית מבעי בעי להו וסליק בתיקו, דגרסי' בפ' מי שהוציאוהו ד' מ"ו ע"ב אבעיא להו ר"מ ור"ש מהו תיקו:

עמודי ירושלים

מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה כו'. עשו"ת נ"ב מה"ת (או"ח סי' נ"ו) שהקשה דהא אין שורפין תרומה טמאה בלילה א"כ איך מותר להדליק בחנוכה הא הוי בלילה ע"ש וי"ל דהא בלא"ה תקשה ע"ד השער אפרים (סי' ל"ח) שנסתפק אם מותר להדליק באיסורי הנאה דנאמר כתותי מכתת שיעורא וא"כ אמאי מותר הכא להדליק ולא נימא דכתותי מיכתת שיעורא וכן הקשה בשו"ת גור אריה יהודה ובכצ"ל כמ"ש בשו"ת ענות חיים (סי' ק"ל) דהירושלמי מיירי בעודנו ביד הישראל דאז לא חל עדיין מצות שריפה עד שיתנו ליד הכהן ע"ש וא"כ לפ"ז י"ל נ"כ קושיות הנודע ביהודא והוא דעד כאן לא אמרינן דצריך לשרפו דוקא ביום הוא רק הכהן שחל עליו לשרפו וילפינן מקודש דצריך לשרפו דוקא ביום אבל כשהוא עדיין ביד הישראל שלא חל עליו עדיין מצות שריפה מותר, לשרפו גם בלילה:

ככר לאדן

אמר ליה של בית קודמין הוא והא רבי אליעזר מעיין וכו' כנ"ל. והוא מתני' דכלים פרק כ"ה:

טוב ירושלים

מי שאין לו שמן של חולין כו'. נ"ל דמיירי בכהן דמכל מקום אסור להפסיד התרומה שלא לצורך כיון דאסור להנות לאורן רק דכשאין לו אחר אתי מצות הנאה מתרומה ודמי לאס"ה דכ"ח אסור להנות לאורן:

דף כ ע"ב תוספות תרומה חייבת וכו'. זהו מקורו של רבינו בפ"ג ה"ו ובאמת כן מבואר במשנה כדמסיק בירושלמי כאן ולכך לא ציין הכ"מ רק המשנה ע"ש ובאמת דברי הירושלמי צריכין ביאור רב וגם יש בו ע"ס דמ"ש ודלמא הדא דתנינן תרם ועלה בידו מששים ואחד צ"ל לפע"ד מאחד וששים דע"ז קתני תרומה וא"צ לתרום וראייתו הוא דמדא"צ לתרום ע"כ התוספות חייב דאין עליו שם תרומה כלל ומ"ש ולא תני עלה הזר והוסיף הוא לדחות דאין ראי' ממשנתינו וע' במפרש כאן שלא ביאר היטב עכ"פ מסתימת המשנה נלמוד דינו דרבינו דהזר והוסיף חייב במעשרות ואף דר"י שנהו משום יחיד מ"מ משמע כן דלר"י צריכין לדחוק וכמ"ש וע' במ"ל פ"א ממ"ע הט"ו ודו"ק היטב בכל הסוגיא הלז וע' בשנות אליהו ובשו"ת מהרי"ט בראשונות סי' יח ודבריו צ"ע :

דף כב ע"א תיפתר בשלשתן. ע' בתוס' בגיטין דף לא א ד"ה ניטלת וברמב"ן וברשב"א שם ובתוס' מנחות דף נד ב ד"ה נטלת ותוס' בכורות דף נט ב ד"ה כשם וע' בתוס' יו"ט בדאבות פ"א מט"ז ובבית דוד כאן ובשנות אלי' ובשו"ת אא"ז בעל שער אפרים סי' נא :

שם ע"ב אין בלילה אלא ליין וכו'. ע' מ"ש בדמאי דף יא וע' בפר"ח או"ח סי' תמז ס"ק ט :

דף כג ע"ב תניין אינון. ע' בתוס' יו"ט ובלח"מ ובבית דוד ובשנות אליהו ודו"ק :

שם שני ליטרין וכ"ש. ע' שטה מקובלת ביצה דף ג ב וע' בפר"ח ביו"ד סי' קט ס"ק ה ובשו"ת אא"ז בעל מג"ש הועתק בב"ש סי' סה שקדמו ברוב דבריו :

דף כה ע"ב על דעתי' דחזקי' ניחא. ע' בתוס' יו"ט ובשנות אליהו ובב"ד וע' בכ"מ :

דף כו ע"א והדין נקודים כהדא חליי ביצים. ע' במפרש כאן שכתב לאו דוקא אלא שלא היה כביצה והגאון מוהרא"ו ז"ל מגיה והדין נקודים כביצה וכפי הנראה כוונתו דנקודים פירוש יבש וכמ"ש הר"ש והרע"ב וא"כ ממילא אף כביצה לא מקבל טומאה אבל הרמב"ס בפירוש המשנה ובחבורו פירש בהדיא כמו שהוא לפנינו כאן כחליי ביצים וע' בתוס' יו"ט ובבית דוד :

דף כח ע"א ור"א לאו שמותי הוא. ע' בתוס' בנדה דף ז ע"ב ד"ה שמותי ומ"ש שם פ"א ע"ש וצ"ל פ"ה וע' במהרי"פ שם וע' בירושלמי בשביעית דף טז ע"ב ומ"ש שם וע' במהרש"א בנדה שם וע' בבילה דף לד ע"ב ד"ה ואומר :

דף כט ע"ב מעורר את מינו לאסור. ע' בב"י סי' לט ובאחרונים שם ותמצא כל הראשונים והאחרונים בזה ואם באנו לברר זה אין מספיקין ואין מפסיקין :

דף ל ע"ב מתניתא בתרומה. ע' בט"ז בסי' לט ס"ק ה והרב פ"מ שם תמה מדוע לא הביא הב"י והט"ז שם מקור מקומו ממשנתינו דשאה תרומה שנפלה לפחות וכו' דשוגג מותר וכבר הקבלה כן בירושלמי כאן ומשני דאתי מימר לך אפילו שאר כל הדברים והיינו דס"ד דוקא תרומה כזה"ז דרבנן וכמ"ש בשנות אליהו וע' בפר"ח ביו"ד שם שהאריך הרבה בדברי הירושלמי כאן ובכמה מקומות הנוגעים לזה וא"כ"מ כי לא באנו רק לעורר המעיין בזה ועליו לתת עין בראשונים ואחרונים בזה וע' בירושלמי בחגיגה פ"א ה"ח שם הגירסא ותניתא בתרומה דרובה ופירש הק"ע דהמורה והוא דוקא שם אסור במזיד ודלא כפירוש הגאון מוהרא"ו ז"ל :

דף לא ע"א יתרו בו וילקה-ויביא הומש. ע' שבת דף סט בבבלי וע' בכ"מ פ"י מתרומות ה"א :

שם מודה רשב"ל באיסורי הנייה. בש"ס דילן לא מצינו שום חילוק לר"ל והנה מה דאמר דמודה ביוה"כ מבואר ההיפוך בש"ס דילן ביומא דף עג עד וכבר הרגיש בזה המפרש כאן. ובזה מיושב הא דלא מסיים בירושלמי ביומא שם הניחא לר"י אבל לר"ל קשה כמו דקאמר בש"ס דילן שם משום דלשיטתו אזיל דאף ר"ל מודה ביוה"כ ולכך לא קאמר אלא דלפחות משיעור נצרכה וע' בלח"ם ביומא שם. אמנם לענין איסורי הנייה ועתיד להשלים אינו מבואר בהדיא ולסברת אא"ז הר"ן ז"ל סי' פ"ו דהאי שיעור הוא עיקר משום אחשביה א"כ אדרבא גרע בעתיד להשלים דלא אחשבי' לה"ס כלל ויש ליישב בזה קושית התוס' ביומא דף עד שם ד"ה כיון ודו"ק ומהש"ס שם קצת ראי' דאף בעתיד להשלים נמי פוטר ה"ן ז"ל דאל"כ מאי מקשה מכל חלב דלמא התם מיירי בעתיד להשלים ובזה מיושב ג"כ קושיות התוס' הנ"ל ודו"ק וע"כ דהש"ס דילן אינו סובר כן וגם מאיסורי הנייה מדלא מחלק הש"ס משמע דלא ס"ל כן ובחידושינו הרבינו ראיות בזה ע"ד הפלפול וא"כ"מ :

שם ע"ב אכל תרומה טמאה וכו'. ע' ברמב"ס ז"ל פ"י ה"כ דפסק כש"ס דילן ביבמות דף ל ובגיטין דף נד וע' בקדמונים שם ובמים חיים בהגהותיו ובשנות אלי' וע' במפרש בתוספתא פ"ז אות יג :

שם גדולי תרומה וכו'. ע'. בר"ש לקמן פ"ט משנה ד :

שם הפרשתו מקדשתו. ע' מ"ל פ"י ה"א וע' במהרי"ט אלגזי דף מז ע"א מ"ש בזה באורך :

דף לב ע"א גזל תרומה משל אבי אמו כהן וכו'. ע' בכ"מ פ"י מתרומות הכ"ו מ"ש בזה ובמפרש כאן שדחה דבריו ובמהרי"ט אלגזי דף מז ובמש"ח רים מס' מעילה שהאריך הרבה בזה :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מתרומות ה"א

ב ב מיי' פ"ב ממעשר ה"ד

ג ג מיי' שם ה"ג

הלכה א מתני' כלל אמרו במעשרות. כל המעשרות וכן התרומה נכללו בכלל הזה לענין החיוב והפטור: כל שהוא אוכל. למעוטי ספיחי סטים וקוצה שהן ממיני צבעים וכדפרישית לעיל בפ"ק דפאה בהלכה ד': ונשמר. למעוטי הפקר שאין לו מי שישמרהו: וגידוליו מן הארץ. למעוטי כמהין ופטריות שאין להם שורש בארץ וגידוליהן מן האויר ובגמרא יליף לה לכולהו למעוטי מקראי: ועוד כלל אחר אמרו. שאף באוכל שחייב במעשרות יש בו עוד כלל, באיזה זמן הוא החיוב: כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל. כגון הקישואין והמלפפונות וכיוצא בהן שהן ראוין לאכילה בקטנן ואין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן חייב קטן וגדול שהרי מתחילה ראוין הן לאכילה: וכל שאין תחלתו אוכל. שאינו ראוי לאכילה בעודו בקטנו כגון הבוסר ממיני הפירות וכיוצא בו אינו חייב במעשרות עד שיגדל ויעשה אוכל שנאמר מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהיה פרי וכן התבואה והקטניות דכתיב את כל תבואת זרעך עד שתעשה תבואה וזהו כשיגיעו לעונת המעשרות כמפורש לקמן בפירקין:

גמ' כתיב עשר תעשר וגו' היוצא השדה שנה שנה: הייתי אומר. כלומר אלו לא כתב אלא היוצא השדה שנה שנה בלבד דהוי תבואת זרעך נמי בכלל ומפני מה פרט תבואת זרעך משום דהייתי אומר כל הדברים היוצאין מן השדה יהיו חייבין במעשרות לפיכך כתב את תבואת זרעך ללמד על הדומה לתבואת זרעך: ריבה. ומדכתיב את כל תבואת זרעך ריבה אף לשאינן כמו תבואת זרעך ממש: וריבה שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. כלומר דפריך אי ריבה אימא דריבה נמי שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין ומשני כתיב תבואת זרעך דמשמע תבואה דוקא וכתיב היוצא השדה משמע כל היוצא השדה הא כיצד טול מבינתים דבר שהוא אוכל ונשמר שזה הוא דומה לתבואת זרעך פרט לזרעוני גינה שאינן נאכלין ופרט לשאינו נשמר והשתא האי כל לא דרשינן לריבויא והדר ביה ממאי דאמר מעיקרא: אית דבעי וכו'. כלומר ואית דדרשי הכי דאי מהאי קרא עשר תעשר הוה דרשינן לי' בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט תבואת זרעך אין מידי אחרינא לא ת"ל וכל מעשר הארץ וגו' לרבות זרע שום וכו' שהן נאכלין ומדכתיב מזרע הארץ ממעטינן לזרעוני גינה שאינן נאכלין: פרי העץ. פרי לאודיה דרשינן לרבות כל פירות האילן ומדכתיב מפרי ממעטינן חרובי שיטה וצלמונה וכו' שם

כלל

אמרו *במעשרות א כל שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ חייב במעשרות. ועוד כלל אחר אמרו ב כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל אע"פ ששימרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול ג וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל:

גמ' כלל אמרו במעשרות כו'. כתיב °עשר תעשר את כל תבואת זרעך הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות תלמוד לומר את כל תבואת זרעך ריבה. וריבה שאר זרעוני גינה שאין נאכלין. כתיב תבואת זרעך וכתיב °היוצא השדה שנה שנה. הא כיצד טול מבנתיים דבר שהוא אוכל ונשמר. אית דבעי *מישמיענה מן הדא עשר תעשר כלל את כל תבואת זרעך פרט וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. אין לי אלא תבואה קיטנית מניין תלמוד לומר °וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא לרבות זרע שום שחליים וגרגר. או יכול שאני מרבה לוף העליון וזרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינן נאכלין תלמוד לומר °מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ. פרי העץ לרבות כל פירות האילן. יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה וחרובי גדירה תלמוד לומר °מפרי העץ ולא כל פירות האילן

דברים יד | שם | שם | שם | שם

שבת כח. נדה נ.

ע' תוס' ר"ס יב. ד"ה תנא בכורות נד. תוס' ד"ה ושני

רידב"ז

כתיב עשר תעשר הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות תלמוד לומר תבואת זרעך אין לי אלא תבואה שאר זרעונים מנין תלמוד לומר היוצא השדה הא כיצד טול מבינתיים דבר שהוא אוכל וגידוליו מן הארץ. כן גי' הגר"א בשנו"א ז"ל:

ואית דבעי משמעינ' מן הדא כו' קטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ לרבות שום ושחלים. כן גי' הגר"א בשנו"א ז"ל:

ר"ח

מראה הפנים

כלל אמרו במעשרות. כתיב עשר תעשר וכו' אית דבעי מישמעינה מן הדא עשר תעשר כלל וכו'. ונראה דה"מ בין הני דרשות דהני תנאי אי אמרינן דפירות כל האילן חייבין במעשרות מן התורה או דאינן חייבים אלא מדרבנן מלבד תירוש ויצהר דכתיבי בהד"א וכל מעשר דגן ותירוש ויצהר דלברייתא קמייתא דדריש מדכתיב תבואת זרעך וכתיב היוצא השדה הא כיצד וכו'. א"כ דומה לתבואת זרעך הוא דמרבינן ופרט לזרעוני גינה וכו' וכמבואר בפנים וכן לא מרבינן לשאר פירות האילן דכל לא דריש האי תנא ולדידיה נ"ל דהאי קרא וכל מעשר הארץ וגו' מפרי העץ לא משתעי אלא בתירוש ויצהר ומפרי העץ דריש דדוקא תירוש ויצהר ולא שאר פירות האילן ואינן חייבן אלא מדרבנן. אבל לאידך תנא דאית בעי מימר וכו' דדריש וכל לרבות וכו' ופרי העץ דריש לרבות כל פרי העץ ומפרי העץ לא ממעט אלא חרובי שיטה וצלמונה וכו' וא"כ שאר כל פירות האילן חייבן מדאורייתא נינהו. ובזה יתבאר לנו כל הני שיטות דהש"ס דסתרי אהדדי. דבאיזה מקומות משמע דמעשר האילן מדרבנן כדאמרינן בפ' כיצד מברכין דף ל"ו וזכרתי מזה לעיל בריש פ"ה דשביעית ד"ה אילן שנטעו וכו' וכן נראה מהרי מקומות בהש"ס ויש כמה וכמה מקומות בהש"ס דמבואר משם דמעשר האילן מדאורייתא וכמה שהביאו התוס' בר"ה דף י"ב ובבכורות דף נ"ד ושם הן דברי הר"ש בכאן. וההנו דבכל מקום דנראה דמדאורייתא קאמר אינם אלא כהסמכתא בעלמא וכן הוא דעת הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"א מהלכות מעשרות בהלכה ט' ודעת הרמב"ם ז"ל שם וכן בפ"ב מהלכות תרומות כראשו דכל פירות האילן מדאורייתא נינהו מלבד בחרובין כמ"ש בפ"א ממעשרות שם ויתבאר מזה לקמן והשתא נימא כי היכי דלא הקשי לן הני סוגיות דהש"ס דסתרן אהדדי לדעת הרמב"ם דלא ס"ל כדעת האומרים דהני קראי אסמכתא בעלמא נינהו. והא מ"מ תזינן במקום א' קאמר דמעשר האילן מדרבנן ובמקום א' אמרינן דמדאורייתא הויא אלא דכלל הדבר הוא דתליא בהאי פלוגתא דתנאי בהני ברייתות דמייתי הכא כמה שבארנו ה"מ ביניהו. והשייך עוד לזה יתבאר בדבור דלקמן בסייעתא דשמיא:

יכול שאני מרבה חרובי שקמה וצלמונה וכו'. דע דהרמב"ם ז"ל כתב בפ"א מהלכות מעשר בהלכה ט' שהחרובין אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם לפי שאינן מאכל רוב אדם. וסתם דבריו כאן משום דכך משמע מגי' דש"ס דילן בר"ה דף ט"ו ע"ב על הא ברייתא דתוספתא דמייתי התם אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה אחר ט"ו בשבט מתעשר לשנה הבאה אמר ר' נחמיה בד"א באילן שעושה כעין שתי בריכות אבל אילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה אמר ר' יוחנן נהגו העם בחרובין כר' נחמיה ואיתיביה ר"ל לר' יוחנן מדתנן ריש פ"ה דשביעית בנות שוח שביעית שלהן שנייה מפני שעושות לשלש שנים אשתיק אמר ר' אבא הכהן אמאי אשתיק לימא ליה אמינא לך אנא ר' נחמיה וכו' ולימא ליה כי אמינא לך מעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא אלא א"ר אבא הכהן תמיהני אם קבלה ר' יוחנן להתובה זו וא"כ מכאן דסתם חרובין במעשרות שלהן מדרבנן ואין חילוק בין חרובין לחרובין ומיהו מדייק הרמב"ם דהרובין דווקא הוא דאמרו ולא כדעת הראב"ד שם דאף לא שאר אילנות חוץ מתירוש ויצהר וכו' וכך הוא דעת התוס' שם ד"ה נהגו וכו' דאף דקלים וכל האילנות וכו' ומה דדייקו שם יתבאר לקמן מזה. אבל בפ"ח מהלכ' מעשר שני שהביא הרמב"ם הדין דברייתא וכדפי' שם דהאי שחנטו פירותיו היינו שהגיעו לעונת המעשרות שלהן כל אחד ואחד לפי העונה דתנינן לקמן בפרקין. וביאר שם בדין דהחרובין בהל' ג' שכתב והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין להבא הואיל ומתעשרות מד"ס יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן שאין ראוין למאכל רוב אדם. והן הן שמתעשרות מד"ס אבל שאר החרובין יראה לי שהן כשאר פירות האילן. ביאור דבריו שכתב יראה לי אע"ג דהכא קאמר בהדיא כן יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה וכו' אלמא דלא ממעטינן אלא אלו מינים הגרועין בלבד טעמו משום דלכאורה המשמעות היא מהגמרא דילן דסתם חרובין קאמר כדלעיל אלא בהוא ז"ל ראה להכריע כהאי דהכא משום דלא ליהמר בהדיא בגמרא דילן דאין חילוק בין חרובין לחרובין. ומה שהשיג הראב"ד ז"ל בפ"ח ממעשר שני וכתב אין סברתו נכונה שלא חלקו בגמרא דר"ה אלא בין מעשר לשביעית אבל בין פירות לפירות לא חלקו ואם כדבריו מה ענין בנות שוח אצל חרובי שיטה וצלמונה שהן פסולת מינן. ור"ל דשם לא היה מתמה ר' אבא אלא על דמקשה ר"ל משביעית למעשר ואם כדברי הרמב"ם היה לו לתמוה מאי מקשה מבנות שוח לחרובין הגרועין. ודעת הרמב"ם ז"ל דסמיך גם בזה על האי הגמ' דהכי איתא לכל הא לעיל בריש פ"ה דשביעית דמייתי להאי תוספתא אילן שחנט קודם ט"ו בשבט וכו' א"ר יוחנן ונהגו בחרובין כר' נחמיה מותיב ר"ש בן לקיש קומי ר' יוחנן והא תנינן בנות שוח וכו' א"ר בון בר כהנא ותמיה אנא וכו' ויתיביניה אנא אמר חרובין ואת אמר בנות שוח וכו' ונבארה התמיה על קושית ר"ל כמו בגמרא דילן בר"ה וכדפרישית שם. והשתא מדהזינן דבירושלמי הגי' דתמה גם על הא דמדמה חרובין לבנות שוח ומפני שבנות שוח הן ממין תאנים שהתבואר ואלו חרובין דר' נחמיה ממין הגרוע הוא כדמסיק הכא דאלו בדוקא ממעטינן ואין חייבן במעשרות אלא מדבריהם ראה הרמב"ם לומר דהא דלא פריך הכי בגמרא דילן משום דהדא הוא פ"ק דנקט והוא הדין דהוי מצי למיפרך כדפריך בירושלמי אלא דעדיפא מיניה פריך דמאי מדמית מידי דרבנן למידי דאורייתא וזהו שכתב נראה לי דדעתו היה נוטה לפרש סוגית הש"ס דילן כהא כעין הסוגיא דהכא ודשביעית ולא פליגי הסוגיות אהדדי. ובעיקר הדין שהכריע הוא ז"ל דכל פירות האילן חייבן מן התורה לבד אלו המינים הגרועים דהכא. כבר מבואר מדברינו בדבור דלעיל דהאי אתיא אליבא דהאי תנא דאית

גליון הש"ס וציון ירושלים

אין לי אלא תבואה קטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ. הנה כ"ז אינו רק אסמכתא בעלמא כמ"ש התוס' בכורות דנ"ד ד"ה ושני ובכמה מקומות וכ"כ בשו"ת השב"ן ח"ג סי' כג ועי' רמב"ם בס' המצות מצות עשה סי' קכז כהנ"א במצות מעשר ראשון מקרא וכל מעשר הארץ והרמב"ן תמה ע"ז דקרא דוכל מעשר הארץ במעשר שני מיירי והוא למדו מקרא דעשר תעשר והיינו שני מעשרות והוא תמוה דעשר תעשר מרבה אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה כדדרשי' פ"ק דר"ה וע"כ דוכל מעשר הארץ מיירי אף במעשר ראשון וכמ"ש בס' מעיין החכמה והנה כאן מבואר דוכל מעשר הארץ קאי אמעשר ראשון ג"כ ואף דאינו רק אסמכת' בעלמ' מ"מ עכ"פ אסמכה על קרא דוכל מעשר הארץ דע"כ דמיירי גם במעשר ראשון וכפי דקטניות אינו רק דרבנן מ"מ בהכותה עבר דאורייתא דוכל מעשר הארץ דבירא"ם מצוה קע"ב כ' דאף דבכל מעשרות הוא ס"ק אינו רק מדרבנן אבל במע"ש הוא מה"ת ע"ש וכפי שנראה הוא מרבה מקרא דוכל מעשר הארץ דאמרו כאן דמרבה אף קטניות וס"ל בזה כהרמב"ן דוכל מעשר הארץ הוא במע"ש ומרבה אף קטניות וס"ל דאינו אסמכתא רק קרא מפורש ואני הבאתי ראיה לדבריו ממ"ש בגיטין דס"ה דפריך והמה העבריה בזה"ז מי איכא ומשני בעציץ שאינו נקוב וקשה למה לא מוקי במעשר דרבנן דהיינו ירק וכדאמרו בכתובות דף כה ובפסחים דף מד בתרומה דרבנן והיינו כפרש"י כל שאינו דגן תירוש ויצהר וע"כ דהס במע"ש קאי ובמע"ש הוא מה"ת אף בירק. ומצאתי בריטב"א שהקשה שם זאת ולפמ"ש הירא"ם א"ש. הן אמת דשבת דקכ"ח מוקי בטבל טביל דרבנן כגון שזרע בעציץ שאינו נקוב ולא מוקי התם טבל טבול דרבנן ואולי שם לענין איסור טלטול ה"ת דבדגן שיש לו עיקר בתורה אף במה שאינו רק דרבנן כגון בעציץ שאינו נקוב יהיה אסור לטלטל ולכך קמ"ל דאף בזה מותר לטלטל אבל בגיטין שפיר קשה וע"כ כהירא"ם ודוק. ועוד הארכתי בזה. שוב ראיתי בטורי אבן בר"ה דט"ו שגם הוא הביא הך דירא"ם וכ' שהן דברים חדשים. ומה שהקשה שם עליו יבכתי לנכון אבל גוף דברי הירא"ם חדשים. שוב ראיתי בבעה"מ שהרגיש בזה הראיה וממתי. אמנם אני מצאתי בכפתור ופרח כ"ג שגם הוא הביא בשם אבן כעזר וכמדומה שכיון לספר הראב"ן שכ' דמה דאמרו בגיטין בעציץ שאינו נקוב ולא אמר פתם במעשר דרבנן משום דשאר מעשר דרבנן יש לו עיקר מה"ת עכ"פ (וזהו כמ"ש הריטב"א בגיטין) ועי' מ"ש בשם ר"א דבגי ז"ל. ומ"ש הוא לתמוה עליו ועכ"פ מבואר דלא כירא"ם וע"ש וכאן מבואר ג"כ דלא כירא"ם שהם דרשו הך וכל מעשר הארץ גם למעשר ראשון וכשיטת הרמב"ם הנ"ל והרי מעשר ראשון בזה"ז בירק הינו רק מדרבנן וע"כ דלא כירא"ם ובתשובה טיילתי בדברים הנראים ארוכות וקצרות והכ"מ לפלפל בזה: אחרובי שיטה וצלמונה. ע' בראב"ד בהשגות פ"א ממעשרות ה"ט ובכ"מ ומ"ל שם:

דגנך

שנויי נוסחאות (סו"י) כלל את כל נכי"ר את כל כלל. (סוי"נ) וכל מעשר (ויקרא כ"ז).

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ב מתרומות ה"ו

ה
ב מיי' שם ה"ב ובה"ל ה"ד וכ"מ

ו
ג מיי' שם ה"ט

ז
ד מיי' פ"ב ממעשר ה"ה ופ"ג שם הכ"ה

ח
ה מיי' פ"ג ממ"ע ה"ח

ר"ח בשם ר"א אף בהקדש כן. ר"ל דאס הקדיש שבלין והזר וזכה בהן דפטור מתרו"מ משום דהי' ברשות הקדש בשעת חלות התרומה בדיעבד וכמו בהפקיר שבלין וחזר וזכה בהן כן נמי בהקדש ע"ז אמר מילהון דרבנן פליגין ע"ז דאמר ר"י בשם ר' ינאי ובא הלוי כו' א"ר יוחנן חבורה הי' מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שוין בו כמו שידך וידו שוין בו פי' דחבורה הי' מקשה על הא דר' יוחנן בשם ר' ינאי דס"ל דפטור ממעשרות בדבר שידך וידו שוין בו א"כ הקדש דהוי נמי כידך וידו שוין בו א"כ צריך להיות ג"כ פטור ע"ז אתא ר"א ומפרש מה אנן קיימין ר"ל היכן מצינו דבהקדש חייב דקמקשין הברייתא מזה אם בשנתמרח הכרי ברשות הקדש והפקר בזה באמת תרווייהו שוין לפטור אלא כי אנן קיימין בשהפקיר שבלין וחזר וזכה בהם בהפקר פטור כו' מהיא דאמר ר"י בשם ר"י ובא הלוי כו' פי' דאף דממעטינן הפקר מזרעך כדפי' המשניות להרמב"ם ז"ל במשנה דידן מ"מ צריך הקרא דובא הלוי לענין דהפקיר שבלין וחזר וזכה בהם דבהא ליכא לממעט מזרעך דהא הוי זרעך אך פטור מובא הלוי כיון דהי' הפקר קודם מירוח קודם החיוב ובהקדש חייב מן הדא הקדיש קמה כו' ומסיפא מקשה הקדיש עומרין ופדה עומרין חייב את זה הקשו הברייתא על הא דר"י בשם ר' ינאי ונמצא דמיליהון דרבנן דהוא הברייתא פליגין על הא דאמר ר"ח בשם

האילן. ירקות מניין איסי בן יהודא אומר [א] המעשרות לירקות מדבריהם. רב חסדא אמר [ב] הבקיר קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה. מה בין קמה לשיבלין קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה שיבלין עד שלא הבקירן עבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה. רב חיננא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. מיליהון דרבנן פליגין דאמר *רבי יוחנן בשם רבי ינאי °ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו [ג] יצא לקט שידך וידו שווין בו. היא לקט היא שכחה היא פיאה היא הבקר. אמר רבי יוחנן חבורה היה מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שווין בו כמו שידך וידו שווין בו. א"ר אילא מה נן קיימין אם בשנתמרח הכרי ברשות ההבקר וברשות ההקדש אמרה תורה °ראשית דגנך ולא של הבקר ראשית [ד] דגנך [ה] ולא של הקדש. אלא כי נן קיימין בשהבקיר שיבלין וחזר וזכה בהן בהבקר פטור ובהקדש חייב בהבקר פטור מן ההיא דאמר רבי יוחנן בשם ר' ינאי °ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך במה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא הבקר שידך וידו שווין בו בהקדש חייב מן הדא [ו] *הקדיש קמה ופדה קמה חייב. מה בין הבקר מה בין הקדש הבקר יצא ידי *בעלים הקדש לא

תורה אור: דברים יד

שם התרובין ממקומות האלו שאינן תבואין: ירקות מניין. חסר כאן ומסורס הוא דהך ברייתא בספרא הוא בסוף פ' בחוקותי וכן בספרי פ' ראה וריש' דברייתא הוא מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר הארץ וגו' ובתר הכי דריש לרבות זרע שום וכו' כדלעיל: איסי בן יהודה פליג אהאי ברייתא וס"ל דהמעשרות לירקות מדבריהן הוא: הבקיר קמה. של תבואה וחזר וזכה בה דמן הדין פטורה מן התרומה וממעשרות אע"ג דהוא בעצמו חזר וזכה בה דזוכה מן ההפקר הוא ואם עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה: מה בין קמה לשיבלין. דמדקאמר רב חסדא הבקיר קמה ולא קאמר סתם הבקיר וחזר וזכה משמע דבדוקא קאמר ואין הדין כן בהפקיר שבלים וחזר וזכה בהן ומה בין קמה לבין שיבלים: קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. דאין שם תרומה חל על המחובר לקרקע הלכך כשהפקירה במילתא קמייתא קיימא דלא הוציאה מכלל חיוב אלא דפטורה ועומדת היא ואם אח"כ כשקצרה עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה אבל בשבלים אם עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה היתה תרומה דאע"פ דאין חיוב תרומה ומעשרות עד לאחר המירוח מ"מ אס קרא עליהן שם תרומה חלה והוית תרומה הלכך כשהפקיר אותן הוציאן מכלל חיוב ונפטרו לגמרי ואפי' אס עבר אח"כ והפריש מהן תרומה לא חלה כלל: אף בהקדש כן. דאס הקדיש שיבלים ואנן קיי"ל דהקדש פטור מהמעשרות וקאמר רב חיננא דאפי' עבר והפריש מהן תרומה לא חלה כמו בהפקר: מיליהון דרבנן. דלקמן פליגין על הא דרב חיננא דשמעינן ממילתייהו דמחלקי בין הפקר להקדש בהאי דינא וכר' אילא דלקמן: דאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי וכו'. לעיל בפ"ק דתרומות בהלכה ה' על המתני' אין תורמין מן הלקט וכו' ומפרש שם ר' יוחנן הטעם דאלו פטורין מן המעשרות משום דכתיב ובא הלוי וגו' ממה שיש לך וכו' יצא לקט שיד הכל שוין בו: היא לקט וכו'. כלומר כל אלו כולן מהאי טעמא פטורין הן: אמר ר' יוחנן. ואמר ר' יוחנן דחבורה שבבית המדרש היה מקשה עלה דהאי טעמא וקס"ד דהכי הוא דמקשה דהרי הקדש דפטור ממעשרות והרי אין ידך וידו שוין דהבעלים קודמין הן בפדיון כדתנן בפ"ח דערכין: כמי שידך וכו'. מסקנת דברי חבורה הוא כלומר אי נימא דהא לא קשיא דעשאוהו כמי שידך וידו שוין שאע"פ שהבעלים קודמין מ"מ אם פדאו אחר פדוי הוא ומפרש ר' אילא דבמה אנן קיימין להאי קושיא ושינויא בענין הקדש: אם בשנתמרח הכרי. בעודו ברשות הקדש א"כ מאי שנא דגבי הפקר אם נתמרח ברשות הפקר כגון שאחר מירחו על מנת שלא לזכות בו אלא שיהא נשאר בתורת הפקר או שהבעלים עצמן שמירחו בתורת הפקר מירחו ולא לחזור ולזכות בו וקא פשיט לך דפטור משום דכתיב ראשית דגנך ולא של הפקר א"כ ה"ה גבי הקדש דריש בי' נמי ולא של הקדש ומאי מקשו אהאי דרשה מקרא דובא הלוי וכו' הרי אף דלא אימעוט הקדש מהאי קרא מיהת אימעוט מקרא דראשית דגנך: אלא כי אנן קיימין כשהבקיר שבלים וחזר וזכה בהן. כלומר אלא ודאי דעיקר הקושיא דבני החבורה לאו בעודו נתמרח בעודו הקדש מקשו אלא במילתא אחריתא היו מסתפקין דכשהפקר שבלין וחזר וזכה בהם דשמיע להו דבהבקר פטור וכדמפרש ואזיל מן הדא דר' יוחנן בשם ר' ינאי וכו' דדריש גבי הפקר דפטור משום דידך וידו שוין בו וא"כ בדין הוא שאע"פ שחזר וזכה בו פטור לפי שכבר היה פטור בשעה שהיה ראוי לחול עליו שם תרומות ומעשרות כדאמרינן לעיל מה בין קמה לשיבלין וכו' ובהקדש שמיע להו דבכה"ג חייב הוא במעשרות כדתנן לעיל בפ"ד דפאה הקדיש וכו' ומסיפא הוא דמייתי הקדיש עומרין ופדה עומרין חייב אלמא דאף בהקדיש שיבלין וחזר וזכה בהם כגון שפדאן חייב והא הוא דהוה קשיא להו לבני חבורה דמאי שנא הקדש מהפקר וא"ת משום דהרי אין ידך וידו שוין בפדיון כדלעיל הא אכתי איכא למימר דנעשה כמי שידך וידו שוין דהא מיהת הכל יכולין לפדותו וזהו פירושא דמילתא דבני חבורה ולא בעודו הקדש בשעת מירוח הוא דקאמרי: מה בין הבקר וכו'. כלומר דהשתא מהדר לשנויי הקושיא דהא מ"מ קשיא מאי שנא הפקר ומאי שנא הקדש בכה"ג וקאמר דהיינו טעמא דהפקר יצא ידי הכל כלומר בשעה שהוא הפקר יצא מידי הכל שאין רשות לשום אדם עליו אלא הפקר לכל הוא. והלכך אע"פ שחזר וזכה בו כבר נפטר לגמרי בשעת הפקר והדרינן לטעמא דשיבלין כדלעיל אבל הקדש הרי עכ"פ לא יצא מידי הגיזבר שברשותו הוא וליקח הפדיון מיד שרוצה לפדותו ויבא חל חיוב מעשרות עליו כשיתמרח ביד הפודה הלכך אם הקדיש שבלין

מסורת הש"ס: פאה פ"ד מ"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

דגנך ולא של הקדש. נ"ע דהרמב"ם פ"ב מתרומות ה"ט כתב כו' שפטורין מהתרומות ומעשרות לא חשב של הקדש בהדייהו וגם בפ"ב ממעשרות ה"ה לא בא מבואר רק מכללו אמנם הדין דין אמת וע' פ"ד דפיאה מ"ח וצ"ע:

תוס' הרי"ד

ר"ח אמר הפקיר קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה מה בין קמה לשיבלין קמה וכו' שבלין עבר והפריש מהן תרומה ה"ז תרומה ר"ח בשם ר"ח אף בהקדש כן מיליהון דרבנן פליגין דאר"י בשם ר"י ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא הפקר שידך וידו שוין בו אר"י החבורה הי' מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שוין בו כמו שידך וידו שוין בו אר"א במה אנן קיימין אם בשנתמרח הכרי ברשות ההקדש אמרה תורה ראשית דגנך ולא של הקדש ראשית דגנך ולא של הפקר אלא כי אנן קיימין כשהפקיר שבלים וחזר וזכה בהן בהפקר פטור ובהקדש חייב בהפקר פטור מסיק דאר"י בשם ר"י ובא הלוי וגו' בהקדש חייב מן הדא הקדיש קמה ופדה קמה וכו' מה בין הקדש ומה בין הפקר הפקר יצא ידי בעלים הקדש לא יצא ידי הגזבר אר"א אף ידי בעלים לא יצא מאחר שאומרין לו פדה את ראשון ע"כ. והירושלמי הזה צריך ביאור דמאוד קשה לשיטת ר"ח דס"ל אף בהקדש כן דהקדיש שבלים וחזר וזכה בהן פטור אף שלא נתמרח ברשות הקדש כמו הפקר הא באמת משנה מפורשת היא הקדיש קמה ופדה קמה עומרין ופדה עומרין חייב וכמו דמקשה הירושלמי באמת ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה בטוב טעם דלכאורה נדייק מאי מסיים הירושלמי הפקר יצא ידי בעלים הקדש לא יצא ידי הגזבר אמאי נקט הגזבר הו"ל למימר הקדש לא יצא מרשות הקדש אלא בענין הוא כך דר"ח ס"ל דהקדיש שבלים וחזר וזכה בהן פטור מן הטעם דאין ידך וידו שוים בו כמו שידך וידו שוים בו [ולכאורה יש מקום לומר דר"ח פוטר בהפקיר שבלים וחזר וזכה בהן אף לאחר מירוח דהגם דנתחייב לאחר מירוח מ"מ הפקר פוטרו מן הטעם דר"י בשם ר"י. ולכאורה יש לדייק מירושלמי דפריך הקדש מהקדיש קמה ופדה קמה עומרין ופדה עומרין דהוא מסיפא דע"כ מקמה לא קשה כלום וע"כ פי' שמפרש דמקשה מסיפא דהוא

עומרין

מראה הפנים

דאית בשי מימר וכו' דלדידיה הוא דאמרינן דכל שאר פירות שאילן מן התורה הן וראה הוא ז"ל להכריע כהאי תנא דסתם ספרא הוא וכן בספרי וכן מצינו בכמה מקומות בש"ס לסתם מתניתין שהוא כן כדהביאו התוס' בבכורות שם ומה דמצינו באיזה מקומות בהש"ס בהיפך הן אליבא דהאי תנא בברייתא קמייתא דהכא כאשר נתבאר:

ירקות מניין איסי בן יהודא אומר המעשרות לירקות מדבריהן. כן הביאו התוס' פ"ק דר"ה דף י"ב ד"ה תנא דרבנן. ובפנים בהאי הגי' דספרא וספרי דת"ק פליג וס"ל לרבות ירקות מקרא והרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' תרומות בהלכה ו' פסק כאיסי שאין הירקות חייבות במעשר אלא מדבריהן לפי שנאמר תבואת זרעך. ופשוט הוא דטעמיה כוה"ל וכפשיטות אמרו בגמרא שם לירקות מאי ניהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא דרבנן וקתני דאורייתא א"כ סתמא דהש"ס מכריע להלכה כאיסי:

הבקיר קמה וחזר וזכה בה ועבר והפריש וכו'. כן הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהתרומות בהלכה י"ב כפי גי' הספרים אשר לפנינו ולהראב"ד היה לו גי' אחרת בדברי הרמב"ם ע"ש:

בזורע

שנויי נוסחאות (שו"ד) בו כד"ו ניתא. (סוט"ו) בו כד"ו ניתא.

חדושי רד"א

יצא ידי בעלים כו'. נ"ב ר"ל משהפקיר אין לו שום בעלים. משא"כ הקדש הוא תחת יד הגזבר:

מסורת הש"ס

ג' שבת סח.

[לקמן פ"ד מ"ו]

פ' תוספתא פ"א כלאי'

פני משה

שבלין וחזר ופדה אותן חייב בכל: אמר ר' אבין. דלא תימא לא ילא מידי הגיזבר אלא אפי' מידי הבעלים לא ילא לגמרי דמאחר שאומרים לו פתח אתה ראשון כדתנן בריש פ"ח דערכין המקדיש שדהו בשעה שאין היובל שאין דמי' קלובים אומרים לו פתח אתה ראשון שהבעלים מוסיפין חומש וכל האדם אין מוסיף חומש לפיכך הבעלים קודמין וכיון שכן לא ילא מידי הבעלים לענין פדיון נקרא והיינו טעמא דכשחזר ופדאן והן עדיין שבלין חייבין בכל והיינו רבנן דפליגי עליה דרב חננא דלעיל דקאמר אף בהקדש כן ומיליהון דרבנן פליגין עליו כדשמעינן מהא דר' אילא ור' אבין: הזורע שדה הפקר. זכה בה בכך וחייב במעשרות: ר' יונה מפיק לישנא וכו'. כלומר דלא שנאה כדשני ר' זעירא דפשיטא הוא דמכיון שזרעה משלו חייב במעשרות אלא דשנאה בלישנא דעפי מפקא ומיתפרשא דהכי איתמר בזכה בשדה הפקר וגדוליה שהיו בה וקמ"ל דאע"פ שגדלו בעודו הפקר כיון שזכה בשדה ובהגידולין נתחייבו במעשרות אלו: שאינן נזרעות. בקרקע ומצמיחות מאליהן מן האויר: ר' יונה מפיק לישנא. דהכי איתמר מפני שהארץ פולטתן דאף אם הוא רוצה לזורען אין הארץ קולטת אותם אלא פולטתן ואולי למאי דקאמר ר' יוחנן בשם ר' סימי הוה משמע שאם זרען נתחייבו הלכך קמ"ל דלעולם פטורין הן: אע"פ שהוא שומרו וכו'. דקתני במתני' ודייקינן מינה הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול כלומר לא קטן ולא גדול והיינו דקאמר עלה ר' אימי בשם ר"ש בן לקיש זו להוציא מדברי ר"ג דתנינן תמן לקמן בסוף פ"ד דמחייב בתמרות של תלתן וכו' והוא הנראה כמין פרי על הגבעול שלהן כשמתחיל לצמוח ונקרא תמרה וקס"ד דמה דר"ג מחייב טעמיה משום האוכל שבהן שיבוא אח"כ כשילמיחו ולא משום דהתמרות גופן חשיבי אוכל והרי אין התמרות אלו נשמרין להוסיף אוכל ואפ"ה מחייבן ר"ג והשתא למאי דדייקינן מהמתני' דלא כר"ג הוא: אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל. שילמיח בהן אח"כ מחייב ר"ג דלפי האי טעמא מעתה אפי' הירק שלהן ליחייבו מחמת האוכל שילמיח בהן אח"כ והמאי קאמר תמרות אלא דהיינו טעמא דר"ג דקסבר התמרות עלמן חשובות אוכל ולרבנן לא חשיבי אוכל והשתא האי דיוקא דמתני' אתיא נמי כר"ג דהכי הוא דדייק הא כל שאינו שומרו להוסיף אוכל מפני שאף בעודו קטן לא חשיב אוכל פטור אבל אם חשיב אוכל וכגון אלו התמרות לר"ג חייב: ועוד. ראי' דאיכא עוד מ"ד דס"ל דהן עלמן חשיבי אוכל מן הדא דתני בתוספתא פ"ג אמר ר' יהושע בן קבסיי מימי לא מלאני לבי וכו' לשלוק אותן בעודן תמרות כדי לפוטרן מפני המעשרות דס"ל נמי שהן עלמן חשובות אוכל: תני. בתוספתא פ"ק כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל כגון המקיים זרע לירק חייב בתחילתו ופטור בסופו ונראה דט"ס הוא וכל"ל כגון המקיים ירק לזרע וכדמפרש לה הש"ס מה אית לך בהי גוונא מיירי כהדא דתני בברייתא אחריתא דמפרש בהדיא המקיים מליאה של אכרוע לזרוע אכרוע מלשון אגרוף ומלא היד היא כלומר שמקיים הירק עד שיקשו מהן מלא היד לזרוע א"נ אכרוע מלשון ערוגה שמקיים ערוגה כולה עד שיגדיל בה הזרע כדי לזרוע והכי גרים בהדיא לקמן בריש ערלה המקיים מליאה של כרוב לזרע בטלה דעתו וכו': בטלה דעתו. דאע"ג דזרעונין עלמן אינן מתחייבין במעשר לפי שאינן נאכלין מ"מ כאן שמקיים כל הערוגה בשביל הזרע בטלה דעתו ומתחייב במעשרות אבל קלחין יחידין שקיימן לזרע לא בטלה דעתו ואותן קלחין יחידין פטורין מן המעשרות: והוא שליקט ירק. ארישא קאי דהא דאמרינן בטלה דעתו ואע"פ שמקיים כל הערוגה לזרע חייבין הן במעשרות דוקא והוא שליקט ירק כלומר שליקט מהן בעודן ירק וראוי לאכילה הוא אבל לא ליקט בעודו ירק אלא שהניח את כולה עד שיתקשו כען

תורה אור

לא יצא ידי הגזבר. א"ר אבין אפילו ידי בעלים לא יצא מאחר שאמר לו פדה את ראשון. רבי זעירא רבי יסא בשם רבי לעזר [א] הזורע שדה הבקר חייב במעשרות. רבי יונה מפיק לישנא בזכה בשדה הבקר וגידוליה. רבי חייא בר אדא בעי קומי רבי יוחנן כמהין ופטריות מהו שיהיו חייבין במעשרות. אמר ליה רבי יוחנן בשם רבי סיסיי כתיב °עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח *יצאו כמהין ופטריות שאינן נזרעות ומצמיחות. רבי יונה מפיק לישנא [ז]מפני שהארץ פולטתן. אף על פי שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן. וגדול. הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול. רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש זו להוציא מדברי רבן גמליאל דתנינן *תמן רבן גמליאל אומר תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן חייבות במעשרות. אמר רבי יוסי וכי מחמת האוכל ר"ג מחייב מעתה אפילו ירקן אלא רבן גמליאל אומר חשובות הן לאוכל ורבנן אמרי [י] אין חשובות לאוכל. ועוד מן הדא דתני א"ר יהושע מימי לא מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושלוק לפוטרן מן המעשרות. תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל מה אית לך *כהדא דתניא המקיים מלאה של אכרוע לזרע בטלה דעתו קלחים יחידין לא בטלה דעתו. אמר רבי יונה והוא שליקט ירק אבל לא ליקט ירק כך אנו אומרים

דברים יד

קרבן העדה

בשם ר"א דבהמת אף בהקדש כן. ופריך הגמרא דבהמת קשה מה בין הפקר מה בין הקדש ומשני דהפקר ילא ידי בעלים הקדש לא ילא ידי הגזבר דהפקר אין לו בעלים אבל הקדש גזבר כמאן דאינון בעלים כדאיתא בפ"ק דמס' תרומות ובפ"ה לקמן ובפ"ק דמס' חלה. אר"א אפילו ידי בעלים לא ילא מאחר שאומרים לו פדה את ראשון ולא הוי ידך וידו שוין:

אע"פ שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול ר' אימי בשם רשב"ל זו להוציא מדברי ר"ג דתנינן תמן ר"ג אומר תמרות של תלתן וכו' אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל ר"ג מחייב וכו' אלא ר"ג אומר חשובות הן לאוכל ורבנן אמרו אין חשובות לאוכל ועוד מן הדא דתני אר"י מימי לא מלאני לבי לומר לאדם לא ולקוט לך תמרות של תלתן וכו' לפוטרן מן המעשרות ע"כ. הסוגיא הזאת חמורה ולא הבנתי כפי' המפרשים ז"ל ומה שנדפס בשם הגר"א ז"ל דנמחק תיבות אע"פ שהוא שומרו להוסיף אוכל אלא דקאי על רישא דמתניתין כל שהוא אוכל ז"א מכ"י הגר"א ז"ל סוף דבר שהסוגיא המורה ולא הבנתי כלל מה דמסיק ועוד מן הדא דתני א"ר יהושע מימי לא מלאני לבי מאי ראי' היא זאת לפי פירוש המפרשים ז"ל דלמא גם להוציא מר"י כמו מר"ג. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דמדייק ממתניתין דידן דדוקא בדבר שתחילתו אוכל וסופו אוכל אבל אם תחילתו אוכל וסופו אינו אוכל פטור [אפילו מתחילתו כמו דמוכח מסוף הסוגיא גבי קלחין יחידין] והיינו דקאמר הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל כלומר דסופו אינו אוכל אינו חייב לא קטן ולא גדול ע"ז קאמר ר' אימי בשם רשב"ל זו להוציא מדברי ר"ג דס"ל גבי תמרות של תלתן דחייב אע"פ שאינו אוכל רק דבא מהמת אוכל ולעולם מודה ר"ג להאי כלל שאמרו במעשרות כל שהוא אוכל ובעינן שיהיה אוכל אך דס"ל דכיון דהוא בא מן אוכל לא איכפת לן על מה שהוא אינו אוכל כיון דבא מן האוכל ולפ"ז כל שהוא בתחילתו אוכל וסופו אינו אוכל כיון דבא מן האוכל בודאי חייב וא"כ מתניתין דבעינן אוכל תחילתו וסופו להוציא מדברי ר"ג וע"ז קאמר ר' יוסי וכי מהמת האוכל ר"ג מחייב פי' מחמת שבא מן האוכל ע"כ חייב אע"פ שהוא אינו אוכל [דוגמא לזה בפרקין בהל' ב' וכי מהמת אוכל הן מקריהות כלומר מכח האוכל בא הקריהה וה"נ דכוותי'] וכי מהמת שבא מן האוכל ע"כ חייב אע"פ שאינו אוכל] בתמי' דבוודאי ר"ג מודה דבעינן תחילתו וסופו אוכל ומה שבא מן האוכל לאו כלום הוא דא"כ אפי' ירקן של תלתן נמי יהא חייב במעשרות דבא מן האוכל והא דבתמרי תלתן מחייב אע"פ שאינו אוכל לא כדקס"ד דחייב בתמרי תלתן אע"פ שהן עלמן נלקטו מן התלתן ז"א דאם נלקטו מן התלתן אין כפק שהמה פטורין. אך הא דמחייב ר"ג בתמרי תלתן היינו שהוא מחובר עם התלתן וס"ל דהגם דבפני עלמו אינו ראוי לאכילה אבל חשיב הוא להאוכל כלומר לאכול עם התלתן הוא חשוב הגם שאינו ראוי לאכילה הנ"מ בפני עלמו אבל חשיב הוא להתלתן לפיכך כשנוטל תרו"מ על התלתן נוטל ג"כ על התמרי שלהן [ואף דק"י ל בפ"י דמס' תרומות גבי תלתן שאינו מפרים על הא שלהן רק על הזרע אבל כשהוא עם התמרי שלו חייב להפרים מעשרות גם על התמרי שלו שחשיב הוא להאוכל] ורבנן ס"ל דאף להאוכל אינן חשובות וע"כ לא קשיא לר"ג ממתניתין דע"כ לא מחייב ר"ג בתמרי שנלקטו מן התלתן כיון דאינן ראוין לאכילה ולא איכפת לן מה שבא מן אוכל אך עם התלתן ביחד מפני שחשוב עם האוכל חייב במעשרות עם האוכל ומביא ראיה לזה דע"כ לא מחייב ר"ג אלא עם התלתן ביחד מפני שחשובות הן להאוכל אבל אם נלקטו בפני עלמן מודה ר"ג דפטור מן הדא דר' יהושע דאמר מימי לא מלאני לבי לומר לאדם לא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ובלוק [דאי דלא שליקה בלא"ה יפטור דלא נגמרה מלאכתו כ"כ מהרא"פ ז"ל] לפטור מן המעשרות אלמא דים תקנה להתמרות של תלתן לפוטרן מן המעשרות ע"י שילקוט אותן מן התלתן ור' יהושע ס"ל ג"כ כר"ג דכבת אחת עם התלתן חשובות הן להאוכל ובשנלקטו פטורין וה"נ לא

מראה הפנים

הזורע שדה הפקר חייב במעשרות. כ"פ הרמב"ם שם בהלכה י"א וכל' זעירא ור' ייסא ולא כר' יונה. ומ"ש שם בדין ההפקר שפטור ואפי' הפקירו הגוי לו עיין לעיל בפ"ד דפאה בהל' ו' ד"ה ר' יוסי בשם ר' יוחנן מה שנתבאר מענין זה:

זו להוציא מדברי ר"ג דתנינן תמן וכו'. עיין לקמן סוף פ"ד בהלכה ו' מה שיתבאר בזה בס"ד:

תוס' הרי"ד

עומרין ופדה עומרין ועכ"ז אין רותי שקשה מזה דמאי קושיא מעומרין דהא המשנה הזו מיירי בפיאה ופיאה קצירת שבולת הראשונה מחייבת בפיאה ועומרין הוי כמו לאחר מירוח כמו דגרסינן בירושלמי בפ"ק דמס' פיאה אר"י קצירת שבולת הראשונה דומה למירוח וא"כ מיירי לאחר מירוח ובלאחר מירוח אף בהפקר חייב במעשרו' וא"כ מאי פריך וא"ל דסמיך אסיפא דסיפא כיוצא בו המקדים פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין ז"א דהא הך כיוצא בו המקדים פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות שנוי' ב' פעמים במשנה בפיאה פ"ד מ"ה ובחלה פ"ג מ"ג ופריך הירושלמי ולמה תנינן תרי זמני ומשני אחת למירוח ואחת לשלים וכו'. ר' בא

שנויי נוסחאות (שו"ה) סיסיי בכי"ר סוסיי. (שוכ"א) יהושע בד"ו יושע. (שוכ"ד) דתניא בד"ו דתני. (שוכ"ה) אכרוע בכי"ר אכרוב. לזרע בד"ו לזרוע.

חדושי רד"א

זו להוציא כו'. נ"ב מדתנן במתני' אינו חייב עד שיעשה אוכל, ורשב"ג ס"ל כיון דלבסוף יהיה אוכל חייב גם התמרות. ופריך וכי מחמת האוכל כו' דא"ב דס"ל דלכך חייב כיון שלבסוף יהיה אוכל. א"כ גם הירק יהי' חייב:

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ב מתרומו' ס"ב

י

ב מיי' שם ס"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

זמפני שהארץ פולטתן. עי' ברכות מד ב' דמרבי בני מארעא מינק לא ינקי ע"ש:

עין משפט נר מצוה

יא א ב ג ד מיי' פ"ב ממעשר ה"ס

לא מחייב ר"ג בתמרות של הלתן אלא דוקא שהוא עם התלתן שהשובות הן להאוכל אכל בכני עצמו גם ר"ג מודה דפטור והא דלא מלאו לבו לר' יהושע לאמר לאדם הפגה דלקיטה כדי לפוטרו מן המעשרות הוא ע"פ מה דגרסינן במכילתן לקמן פ"ג ראה אותן ר' יהודה בר' אילעאי אמר לבן ראו מה בניכם לרהשונים ר"ע הי' לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין ואתם מכנסין הכלכלה לאחורי הגנות ע"כ וכן איתא בבבלי במס' גיטין דף ס"א עיי"ש והוא מטעם דלא רצה ליתן עצה לאדם לפוטרו מן המעשרות וזה ברור. ומדוקדק הלשון השובות הן לאוכל הלמ"ד דלאוכל מדוקדק עוד דהל"ס הול"ל השובות הן לאכילה או השובות אוכל או ראוין הן לאכילה ותיבת אוכל ולמ"ד דלאוכל מדוקדק בזה ודו"ק:

ראב"י בשם ר"י משיאדימו פניהם. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק משילבינו פניהם וכל התאנים פניהם מלבינות כו': מיישא תני רימון שנגמר בו אפילו פרידה אחת כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

אר"ח

אומרים עצים חייבין במעשרות. וכל שאין תחילתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל. מה אית לך כהדא דתנינן דבתרה מאימתי פירות חייבים במעשרות התאנים משיבחילו:

הלכה ב מתני' א *מאימתי הפירות חייבים במעשרות

התאינים משיבחילו. והענבים *והבאושין משהבאישו. האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו. הרמונים משימסו. התמרים משיטילו שאור. הפרסקים משיטילו גידים. והאגוזים משיעשו מגורה. ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה. החרובים משינקידו וכל השחורים משינקידו. והאגסים והקרוסטומלין והפרישין והחוזרדין משיקריחו. *התלתן כדי שתצמח התבואה והזיתים משיכניסו שליש: גמ' משיבחילו בחילו רבי חייא בר ווא אמר היתה כמה דתימר °וגם נפשם בחלה בי. רבי אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן משיאדימו פניהם. וכל התאנים פניהם מאדימות רבי תנחום בר מריון בשם רבי יוחנן לוקח אחת ומניח ב אם בשלה בתוך כדי מעת לעת חייבות ואם לאו פטורות: הענבים והבאושין משיבאישו. רבי זעירא בשם רבי יסא משיקראו באישה. רבי אייבו בר נגרי רבי תנחום בר עילאי בשם רבי נחום בר סימאי ג והוא שתהא חרצנה שלהן נראית מבחוץ. אמר רבי יוחנן רכיב הוינא על כתפי דסבי ושמעית קליה דרבי שמעון בן אלעזר יתיב מתני מכניסין במעי מלפפון ואין מכניסין במעי אבטיח. מה בין מעי מלפפון למעי אבטיח. אמר רבי שמעון בר ברסנא מעי מלפפון לאכילה מעי אבטיח לזריעה. אם את אומר כן נמצאת מכבד את הקרקע בשבת: כל האדומין משיאדימו. מיישא תני ד רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת בולה חיבור

תורה אור זכריה יא

פני משה

כגון דלא מתגדל הזרע בתוכן פטורין דכי קך אנו אומרים עלים חייבין במעשרות בתמיה דודאי בכה"ג פטורין הן מן המעשרות: וכל שאין תחילתו אוכל וכו'. ומפרש מה אית לך כל שאין תחלתו וכו' זהו כהדא דתנינן דבתרה בהגי מתני' דלקמן מאימתי פירות וכו' וכלומר דבכגון פירות האילן אלו קאמר דבתחלתן אינן ראוין לאכילה ובסופן אוכל הן וכדמפרש לשיעורן לקמן מאימתי הן חייבין:

הלכה ב מתני' מאימתי הפירות חייבין במעשרות. אלו דתנינן לעיל כל שאינו תחילתו אוכל שאינו חייב עד שיעשה אוכל ויגיעו לעונת המעשרות ואיזהו זמן עונת המעשר לכל פרי ופרי לענין שחל עליו חיוב המעשר ואם נתלשו אסור לאכול ממנו אכילת קבע אלא דווקא אכילת ארעי מותר לאכול מהן עד שתגמר מלאכתן כדלקמן בהלכה ה' וכן לענין שאסור למוכרן למי שאינו נאמן על המעשרות כדתנן לקמן פ"ה לא ימכור אדם את פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות: התאנים משיבחילו. בוחל הוא נקרא כשהפרי מבושל דוגמא שכינו פ' יוצא דופן בוחל אלו ימי הנעורים ולשון גידול הוא כמה דתימר ונפשם בחלה בי ומפרש הכא בגמרא שהשיעור הוא שאם מניחין אותן כדי מעת לעת משעת לקיטתן והם נעשים רכים בכדי שיהו ראוין לאכילה זהו ביחלו: והבאושין. מין ענבים דקין וגרועין כדכתיב ויקו לעשות ענבים ויעש באושים: משהבאישו. מפרש בגמ' שזה הוא משיתרככו ויזדככו הזגין וכן הקליפה החיצונה וכל כך עד שיתראה החרצן מבחוץ: האוג. הוא פרי אדום כדלעיל פ"ק דפאה ובריש דמאי: והתותים. מרא"ש בלע"ז וכל האדומים משיאדימו כל פרי שכשיגמר בשולו אדום הוא משיתחיל להאדים נתחייב במעשר: משימסו. משיתמעך הפרד שלהן בין האצבעות ויצא ממנו מים: משיטילו שאור. משיפתחו כשאור שיש בו סדקים: משיטילו גידים. בתחילת בישולם נראין בהם כמין גידים ונוטין אדומים: משיעשו מגורה. משיתפרש האוכל מן הקליפה החיצונה ויהיו כאלו מונח במגורה והוא אוצר: משיעשו קליפה. והיינו הקליפה התחתונה הסמוכה להאוכל והיא אינה נעשית אלא לאחר גמר בישול הפרי ואין הלכה כר' יהודה: גמ' חייתה. כלומר שהתחילו להתבשל ולהתגדל כמה דתימר וכו' וכך הוא לעיל בפ"ד דשביעית בהלכה ו': וכל התאנים פניהם מאדימות. בתמיה וקאמר ר' תנחום מטמיה דר' יוחנן דבהאי גוונא הוא דמשעריגן לוקח אחת ומניח וכו' כדפרישית במתני' וזהו השיעור שטוב לשער בכל התאנים: משיקראו באושה. משראוי לקרותן באושים דכתיב בקרא וכדמפרש ר' אייבו והוא שתהא חרצנה שלהן נראית מבחוץ כדפרישית במתני': אמר ר' יוחנן. זכורני כשהייתי תינוק ומורכב על כתיפו של זקני והייתי שומע לקולו דרשב"א דיתיב ומתני לברייתא דלקמיה: מכניסין במעי מלפפון. לענין שבת קאמר ואיידי דאיכא דיני מוקצה לשבת ולמעשרות כדאמרינן לקמן בסוף פרקין מייתי הכא להא: מכניסין. אם מפוזרין הן מכנס אותן למקום אחד · מעי. הן הגרעינין של מלפפון שקורין בלעז ודוקא במעי מלפפון הוא דמותר לכנסן כדמפרש טעמא מפני שהן ראוין לאכילה ואין בהם משום מוקצה אבל לא במעי אבטיח לפי שאינן ראוין לאכילה אלא לזריעה הן עומדין ואית בהו משום מוקצה · אם אומר את כן. הסיקי מילתא הוא כלומר שאם את רוצה לומר כן דאף במעי אבטיח מלינו היתר לכנסן בשבת וכגון שהוא צריך למקומן הא ליתא דהרי בכגון אלו שמפוזרין הן ע"ג הקרקע אם אתה מתיר לכנסן למקום אחד נמצאת מכבד את הקרקע בשבת. א"נ יש לפרש דהאי אם אומר את כן קושיא הוא על הברייתא דרשב"א וה"ק ר' יוחנן הגה שמעית לקליה דמתיר במעי מלפפון לכנסן והשתא קשיא לי דנהי דמשום איסור טלטול ליכא דלית בהו משום מוקצה הא. מיהת איסורא אחריתא איכא הכא דאם אומר את כן להתיר לכנס המפוזרין ע"ג הקרקע נמצאת מכבד את הקרקע בשבת דהא אין דרך לכנס אותן אלא ע"י כיבוד. [והוא] עיקר כל האדומים משיאדימו וכו'. מיישא שם חכם תני להאי ברייתא בדין דרמונים רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת. כלומר שנימוס ביד הוא וקרי ניקור ע"ש שהולך וכלה

מסורת הש"ס

נדה מז.

ע' תוס' ר"ה יב ע"ב ד"ה התבואה. וע' ערוך ערך אגס

ר"ה ג:

תוס' הרי"ד

לא מפרש נהלה למירות לפיאה לבלים עיין בתו"א ז"ל דמפרש בטוב טעם דב' זמנים להבואה במס' מעשרות פ"א אחת לבלים לענין אכילת קבע ולמירות הוא זמן ב' לענין אכילת ארעי וצריך להיות ב' הזמנים ביד השע"ב אבל בזמן אחד מן אלו הזמנים אם היה התח יד הקדש הרי פטור לפיכך בפיאה מיירי מענין הזמן הראשון באם הקדים במתוכר קודם שבאה בלים ופדאה חייבת לאחר שבאיאה בלים ופדאה חייבת וכתלם מיירי בהזמן של הגורן דהוא מירות דאם פדאה קודם מירות והקדישה אחר שבאיאה בלים ופדאה בין בלים למירות חייבת ואם הקדים אחר מירות ופדאה חייבת דאין פטור בהקדש רק אם הי' ב' הזמנים תחת יד הקדש וא"כ הו"ל לאתויי כן משנה דתלה במתחלת הקדים עיסתו עד שלא גילגלה דשם מפיק כיוצא בו המקדיש פירותיו דשם מיירי לענין מירות ואם הקדים קודם למירות ופדאה חייבת והוא שבלים דמוכח מכך מתניתין דהקדים שבלין וחזר וזכה בהן חייב דהא מכך מתניתין דפיאה לא מוכח מידי דהאי עד שלא באו לעונת המעשרות משמע קודם שבאת שלים דהוא בקמה ובקמה גם בהפקר לא פקע חיוב התרומה ובגמ' בא להוכיח דהפקר שבלין וחזר וזכה בהן בהפקר פטור ובהקדש חייב ומאי הוכחה איכא על שיבלים בהך דינא דהך מתניתין דפיאה דמיירי בקמה וגם א"ל דפריך מן משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין והא מזה נמי לאו הוכחה לענין הפקיר שבלין דאימא נמי מיירי בקמה כיון דהך מתניתין מיירי במהוכר] מ"מ קשה מאי לומר דר"ת ס"ל בהפקיר שבלין לאחר מירוח פטור דכן כתבו כל הפוסקים ראשונים ז"ל עיין בר"ש

מראה הפנים

אם בישלה בתוך כדי מעת לעת וכו'. כך כ' הרמב"ם ז"ל בפירושו וכן בחיבורו בפ"ב מהלכות מעשרות בהלכה ה' התאנים משיעשו רכים עד שיהו ראוים לאכילה אחר כ"ד שעות משעת אסיפתן. וכדפרי' במתני' ובפ' יוצא דופן דף מ"ז אמרינן בוחל אלו ימי הנעורים כדתנן התאנים משיבחילו ואמר רבה בר בר חנה משילבין ראשיהן. ונראה דס"ל להרמב"ם דלא פליגא הא דהכא אהא דהתם אלא דפרושי מפרשא עפי דהא מהאי סימנא משילבין ראשיהן היכא למיפרך וכי כל התאנים ראשיהן מלבינות כעין דפריך הכא אהא דקאמר משיאדימו פניהם. ולכך מפרש השיעור דנוכל לידע בכל התאנים וכיון דהשיעור הזה כולל בכל התאנים הוא לפיכך נקטה הוא ז"ל. ועוד יש לומר למאי דגרים התם בתר הא דלעיל ואיבעית אימא מהכא וגם נפשם בחלה בי. ולכאורה מאי מהדם האי לישנא בתרא אלא דנראה דפליגי בהא דלישנא קמא מפ' האי דהכא במתני' וכן האי דהתם דמשמיכר הגדלות ממש ומפ' משיבחילו משבכר הלבין ראשיהם. והלישנא בתרא ס"ל דלא היא דלא מבחהילו להתגדל קאמר כד"א וגם נפשם בחלה בי שהתחילו לקוץ ולהגדל לגדי וא"כ אין השיעור כלל כדאמר בלישנא קמא אלא האי לישנא בתרא ס"ל כדאמר הכא דהשיעור הוא דמניח עד כ"ד שעות ולפיכך נקטה הרמב"ם ז"ל דאזלא כלישנא בתרא דהתם:

מכניסין במעי מלפפון וכו'. ברייתא זו דרשב"א לא מצאתי' לא בתוס' ולא במקום אחר ונראה דהויא מהלכתא היא וכדמקשי עלה אם אומר את כן נמצאת מכבד את הקרקע בשבת כדפרישית בל' הב' וזהו העיקר:

רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת כולה תיבור למעשר. כ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב בהלכה ה'. וגבי אשכול כ' שם דבל הרוח הוי חיבור ורבנן דפשטו לו לר' חנינא ונא כר' יוסי בר' בון דאמר כל אותו הכרם. ומ"ש הכ"מ שם דמשמע דהא דאמרינן כל הרוח קאי גם לרמון. לא ידעתי מהיכן נלמד כן דמה דקאמר כל אותו כמין אגפן קאי דמתחלה פשטו לו דלאו דוקא אותה הגפן בלבד אלא אפי' כל אותו המין של ענבים אם בחורות או לבנות וזרו ופשטו לו וכו' וגם דברי הרמב"ם משמע דדוקא

שנויי נוסחאות (סו"ב) והחוזרדין משיקריחו. (סו"ד) משיבחילו בד"ו והחוזרדין משיקדיחו. (רי"ח) פניהם בגי"ר פיהם. פנירם בד"ו פיהם. (ס"ו) בנם בד"ו משם. (סו"ח) והבאושין בג"ו והאבשין. (סו"ג) ברסנא נכי"ר פרסנה.

מערכת הערוך דתמרים משיטילו שאור. בערוך (ע' סאור ג') משיטילו סאור פירוש כשמתבשלין התמרים מתנפחין ונסדקין כמו השאור. פירוש אחר שישליכו ליחלות לבן כמו פדרך הפגין [והאגסים] והקרוסטומלן והפרישין והחוזרדין. בערוך (ע' פרים) האגסין והקרוסטומלין הפרישין והעוזרדין:

תורה אור

חיבור למעשר. [א] אשכול שבישל בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשרות. אמר רבי חנינא פשטו הוא לן כל אותה הגפן כל אותו המין. חזרו ופשטו לו [ב] כל אותה הרוח. רבי יוסי בי רבי בון אומר כל אותו הכרם. היה כרם קטן ועשאו גדול גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים שנים ועשאו אחד. שמואל אמר [ז] דלעת שניקרה בבית אביה כל אותה הגומא אסורה. אף במכבדות תמרה כן. אמר רבי יוסי שאל יונתן בן חרשא איש גינוסר את רבן גמליאל וחכמים ביבנה ניקורי רטב באביהן מה הן. אמרו לו כל אותו הדקל אסור. אמר רבי יוסי לכן צריכה בשניקרו כולן שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן אני אומר ענן של ציפורים שכן עליהן וניקרו. רבי יונה בשם רבי שמעון חסידא ניקורי רטב באביהן אסור והרבים נהגו בהן היתר ואינן ניזוקין: הרימונים משימסו. רבי זעירא בשם רבי יסא משיתמעך האוכל תחת ידיו. רבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי משיכניסו מחצה. רבי יונה בעי דילמא מן רבנין דאגדתא הוא שמע לה. אחינו המסו את לבבנו פלגין לבבינו. התמרים משיטילו שאור. רבי חייא בר ווא אמר משיתמלא החריץ. רבי יונה בעי מה נן קיימין אם כשיתמלא החריץ נובלת היא אם משתפרוש גרעינה מתוך האוכל בשלה היא כל צורכה. רבנן דקיסרין אמרו [משישטחם] ויהיו יפות לאכילה: הפרסקין משיטילו גידים. רבי זעירא בשם איסי משיטילו גידים אדומים: האגוזים והשקדים משיעשו מגורה רבי יודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה. אמרו [ג] בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לאוכל. [ד] מודים חכמים לרבי יודה באלצרין ובאיפסטקין ובאיצטרובילין משיעשו קליפה. תני רבי חיננא בר פפא חרובין שילשולן היא חנטן. וכל השחורין. כגון ענבי הדס וענבי סנה. משינקידו. תני רבי חיננא בר פפא [ד] משיעשו נקודות נקודות שחורות. הפרישין. איספרגלין ולמה נקרא שמן פרישין שאין לך מין אילן שהוא פריש לקדירה אלא זה בלבד. וכל הלבנים. כגון אילין מרפייתה. משיקריחו. רבי חיננא בר פפא אמר [ה] משיעשו קרחות קרחות לבנות. תני רבי שמעון בן יוחי משיזחילו מים. אתא עובדא קומי רבי חנינא ובעא למיעבד כרבי חיננא בר פפא. חזר ואמר וכי מחמת האוכל הן מקריחות לא מחמת התולעת שיש בהן. התלתן משתצמיח. [ו] כיני מתניתא כדי שתזרע ותצמיח. [ז] כיצד הוא בודק

וכלה כדבר הניקור ואם אפי' פרד אחד נימס בו כולו חיבור למעשר וכן אשכול שבישל בו וכו' : פשטו הוא לן. רבנן דבית המדרש פשטו לנו הדין דלאו האשכול כולו בלבד הוא חיבור אלא אפי' כל אותה הגפן שיש בה אשכול הזה ואפי' כל אותו המין שבגפן שבגלילה : חזרו. אח"כ ופשטו לו שאפי' כל אותו הרוח שיש בה אותה הגפן שיש בה האשכול הזה חיבור הוא למעשרות כאלו הגיע כל הרוח לעונת המעשרות : כל אותו הכרם. חיבור הוא אלא הא דקא מיבעי' לי' אם היה כרם קטן ושיינו שאין בו אלא שתי שורות של שלש שלש כדאמרי' בפ"ד דכלאים והוסיף לנטוע אצלו עוד עד שעשאו כרם גדול מהו שיהא כל הכרם חיבור לענין זה : גדול ועשאו קטן. והיה בהכרם כשהיה גדול גפן אחת שיש בה כמו אשכול הזה ואח"כ עקר השורה זו ועשאו כרם קטן מהו שיהא בו דין חיבור לענין זה מאחר שכבר נראה בו אשכול א' כזה כשהי' כרם גדול או דילמא השתא ככרם אחר הוא וכן אחד וכו' שחלקו א"נ איפכא מאי ולא איפשיטו הני בעיות : דלעת שניקרה בבית אבי'. כלומר באיבה בעודה מחוברת ולענין גלוי איתמר שאם נמצא בה מניקור הנחש : כל אותה הגומא. כלומר כל שבסביבותי' אסורה דחיישינן שמא גם בהן הטיל הנחש הארס שלו : אף במכבדות התמרה הדין כן. מכבדות התמרה נקרא אותן התמרים שהן זו אצל זו בהעוקץ כמו אשכול בענבים : ניקורי רטב באביהן מה הן. אותן הניקורין שנמצאו בתמרים כשהן רוטב ולחין ומחוברים באיביהן מהו לחוש לשאר התמרים. ואמרו לו כל אותו הדקל אסור משום חשש ניקור. ואיידי דקאמר לעיל מענין חיבור למעשרות נקט נמי להא לענין חיבור משום ניקור הנחש : לכן צריכה בשניקרו כולן. כלומר דר' יוסי מפרש דמאי מספקא ליה הא חמירא סכנתא מאיסורא ואם לענין איסור וחיוב מעשר אמרינן לעיל דכולא חיבור הוא מכ"ש לענין חשש ניקור הלכך קאמר דלא כן צריכה אלא בשאנו רואין שניקרו כל התמרי' שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן שינקר כולן בפעם אחת וכן לא בזה אחר זה דמתחילה אוכל א' כולו ואח"כ הולך להשאר וא"כ בכה"ג הוה אמינא דתלינן לקולא שאני אומר ענן של צפורים כלומר חיל אחד של צפורים ששוא כמו ענן והוא שכן עליהם וניקרו כולן לפיכך קמ"ל דלא תלינן לקולא ואע"פ שניקרו כולן חיישינן לניקור הנחש : אסור. מן הדין אלא שהרבים נהגו בהן היתר ורואין אנו שאינן ניזוקין : משיתמעך וכו'. כדפרישית במתני' : משיכניסו מחצה. כלומר דמפרש משימסו היינו שהגיעו לבישול המחצה שלהן ור' יונה בעי מנ"ל לפרש הכי דילמא מן רבנן דדרשין באגדתא שמע לה דהן מפרשין הכתוב אחינו המסו את לבבינו פלגון לבבינו וכתרגומו תברו ית לבנא שסברו וחלקוה לשנים : משיתמלא החריץ. שתפתח כל התמרה : ר' יונה בעי. ע"ז דמה אנן קיימין דאם בשיתמלא החריץ ממש א"כ כבר נובלת היא התמרה מן הדקל ואם משתגיע עד שתפרוש גרעינה מתוך האוכל כבר בשלה היא כל צורכה ואנן לא איירינן במתני' אלא מזמן שהגיעו לעונת המעשר אפי' לא נתבשלו כל צרכן דאל"כ מאי קמ"ל : רבנן דקיסרי אמרו. דהכי אמרינן משיטילו שאור ויהיו יפות לאכילה ואף שלא נתבשלו כל צרכן : אמרו. לפרש דברי ר' יהודה דבקליפה התחתונה קאמר שהיא סמוכה לאוכל ותוספתא היא בריש פ"ק וגרים באוזה קליפה אמרו בקליפה התחתונ' וכו' : מודין חכמים לר' יודה וכו'. דבאלו מיני פירות מודים הן שלא הגיעו לעונת המעשרות אלא משיעשו קליפה התחתונה הסמוכה להאוכל ולא פליגי אלא באגוזים ושקדים לפי שדרכן כשמתחילין להתבשל מתפרש האוכל שלהן מקליפתן החיצונה :

הלכה ג מתני' החרובין משינקדו.

משיעשו נקודות נקודות שחורות : וכל השחורים. כגון ענבי הדס וענבי סנה כדמפרש בגמ' : האגסים. פירא"ש בלע"ז. והקרוסטומלין הן כמיני אגסים ותפוחים קטנים הדומין לעפלים שקורין מילין. והפרישין מפ' בגמרא אספרגלין וכך הוא בערבי אספרג"ל ובלעז קודוניי"ש ובלשון אשכנז קוויטין. והעוזרדין סורבא"ש בלעז: משיקריחו. הפירות האלו דרכן כשהן קטנים מכוסות שערות דקות כמין נוצה וכשמתחילין להתבשל נקרחים הם ונראה בהם קרחות קרחות לבנות וכשנגמר בישולם נופלות כל השערות: וכל הלבנים. מפרש בגמרא כגון אילין מרפייתה והן מיני פירות שדרכן ג"כ כך : התלתן. פינוגיר"י בלעז : משתצמח. משנגמר כל כך שאם היו זורעין אותו הי' צומח ומפרש בגמרא כיצד הוא בודק נותן אותו לתוך ספל של מים וכל פרידה ששקע רובה במים בידוע הוא שכשזורעין אותה תצמיח ודרים מדכתיב תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמית : משיכניסו שלים. בתבואה משתביא שליש גידולה ובזיתים משראוים לעשות שמן שלים ממה שהן ראוין לעשות כשיגמרו והשיעור הזה הוא א' מתשעה ממה שיעשו בגמר בישולן כדפרישית לעיל בפ"ד דשביעית בהלכה ז' : **גמ'** שלשולן. משיעשו כמין שלשלת הוא חנטן לענין דאמור רבנן באילן אזלינן בתר שנת החנטה אבל לעונת המעשרות לא פליג אמתני' והכי אמר לעיל בסוף פ"ד דשביעית : שהוא פריש לקדירה. שאין דרך לאוכלו חי כלל אלא שיתבשלו בקדירה : משיזחילו מים. שנתבשלו עד שהמשקין יוצאין מהן ופליג אמתני' : וכי מחמת האוכל. כלומר וכי מחמת עצמן הן מקריחות לא מחמת התולעת שיש בהן וגורם שיקריחו השערות ולפיכך חזר מפירושא דרבי חיננא בר פפא : כיני מתני'. כן צריך לפרש המתני' כדי שתזרע ותצמח וכו' כדפרישית במתני'

עין משפט נר מצוה

יב א ב ג ד מיי' פ"ב ממעשר ה"ס
יג ה מיי' פ"א מטומאת אוכלין ה"ס
יד ו מיי' פ"ב ממעשר ה"ס

רידב"ז

אר"ח פשטו' הוא לן כל אותו הגפן כל אותו הרימון. כן גי' הגר"א ז"ל בכ"ק

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז) דלעת שניקרה בבית אביה. עי' חולין דף סז ... עי' תולעת וכו' ... גילוי ... דברי ירושלמי אלו ... ז) מודים חכמים לר' יודה באלצרין ... בכ"מ פ"ב ממעשר ה"ס ... ח) כיצד בודק ... פ"ב ה"ס

מראה הפנים

דזוקא בגפן ה"ין הוא כן דאם דעתו דדין הרמון כדין האשכול הוא לא היה לו לכתוב אלא כך וכן הוא הדין ברימון. וטעמא דמילתא לחלק בין גפן לרמון נראה דמשום דאין דרך לנטוע גפן אחת ועל הרוב נוטעין כרם כמו דמצינו בלשון המקרא דברוב המקומות כרם הוא דכתיב ומשום הכי נמי רצה ר' יוסי בר' בון לומר דכל הכרם כולו חיבור הוא לענין דין הזה אלא דרבנן דבי מדרשא לא ס"ל הכי ודי שנאמר דכל הרוח הוי חיבור אבל בשאר אילנות נוטעין אף לאילן פירות יחידי :

משיתמעך האוכל תחת ידיו. כ"כ הרמב"ם שם בהלכה ה' ולא כר' יהודה בר פזי דקאמר משיכניסו מחצה משום דר' יונה בעי וכו' וכלומר דמהיא לא ילפינן די"ל לשון התורה לחוד ולשון המשנה לחוד. א"כ דר"ז דמפרש משיתמעך מפ' הוא ג"כ ללשון המקרא כענין זה שמיעכו ונתנו מורך בלבבינו וכד"א נמס כדונג : **מודים** חכמים לר' יודה וכו'. כ"כ הרמב"ם שם ובאר כל בעלי קליפות כגון האלצרובלין וכו' משיעשו קליפה התחתונה הסמוכה לאוכל דל"פ רבנן אר"י אלא באגוזים ושקדים כמ"ש שם דהשקדים המתוקים בהן הן מתחייבות במעשר מיצורן כמו האגוזים משתפרש קליפתן החיצונה :

והזיתים משיכניסו שלים. עיין לעיל פ"ד דשביעית בהלכה ז' בד"ה מהו שלים לוג מה

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) **משישטחם** נכי"ר **משיטחם**. (סול"נ) **קליפה** נכי"ר **קליפה ומגורה**. (סול"ט) **מרפייתה** נכי"ר **מספייתא**.

מהר"ם די לונזאנו

הפרישין איספרגלין בערבי ובלע"ז מימבריאוס :

מירכת הערוך

הרימונים משימסו רבי זעירא בשם רבי יסא משיתמעך האוכל תחת ידיו. בערוך (ע' מס ב') כתב ע"ז ונראה שהוא מלשון וחם השמש ונמס (שמות ט"ז כ"א) ועוד פירוש (כוונתו על דברי הירושלמי שם ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי) משיכניסו מחצה. ר' יונה בעי דלמא מן רבנן דאגדתא הוא שמע לה אחינו המסו את לבבנו (דברים א' כ"ח) פלגון לבבינו ונראה שהוא לשון יוון חצי מיסו. ומצינו במגילת איכה (בפתיחתא לכתי ד"ה חד מירושלים) קפץ במיסון דהעגלה (במסון מס"ע פי' בלשון יונית תוך ואמצע (ועי' עס"פ שם). [משישילו] גידים אדומים. פי' הערוך (ע' נד י"ב) גידים חמים שעל הגרגר. [ובאיפסטקין]. בערוך (ע' אלצרין) גרס ובאיפסקין (עי' עס"פ שם) אבל בערך פרקתא ב' (ובעס"פ נקרא הערך „פסתקא") גרס אפיסתקין ובאיצטרובילין. [ר' חיננא]. כו' בערוך (ע' מכב א') גרס ר' חנינא ... הוא חנטן ... משינקדו תנא רבי חנינא משיעשו נקודות נקודות שחורות. ויש מפרשים משינקדו זרע שבתוך. [הפרישין] איספרגלין כו'. בערוך (ע' פרש) פרישין אמר רבי יוסי איספרגלין ... שאין לך מין אילן פריש לקדירה אלא זה בלבד (פירש בעס"פ פ' אספרגלין. שאינו יכול האדם לאכלן בלי בישול שאין דרך בני אדם לאכול אותם חי וסוא פרי תכום). [משיקריחו] ר' חיננא בר' בערוך (ע' קלח) משיקרחו ר' חנינא בר פפא אמר משיעשו קרחות קרחות לבנות (מלשון מריטה ועקירה) וי"ם כשישליך הנץ שלו כעין קרח שאין לו שיער. [התלתן] משתצמית. בערוך (ע' תלתן) התלתן משתצמח ... כדי שתזרע ותצמח פי' חשוב פרי משתצמח לזרעים שאם יזרע יצמח. כיצד בודק נוטל מלוא קומצו ומטיל לתוך ספל של מים שקע רובה חייבת ואוקימנה ברוב כל פרידה ופרידה כלומר כיון ששקעה יש בה עיקר פרי על כן היא כבדה התבואה והזיתים משיביאו שליש פירוש כגון הפרי כשיגמר יש בו משקל ג' סלעין כיון שהביא משקל סלע חייב במעשר מנלן אמר ר' זירא עשר תעשר כלומר עשר מדבר שאם תזרע אותו תעשר ממנו כגון דבר שזורע וצומח. פרט לפחות משליש שאינו צומח. פירוש תלתן חולבא בלשון ישמעאל והוא מן הזרעונין כמין עדשים והוא מר בתחלתו וכששורין אותו במים נמתק :

תורה אור

בודק רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים אם שקע רובה חייבת ואם לאו פטורה. רבי יונה בעי מעתה מה ששיקע יהא חייב ומה שלא שיקע יהא פטור. אלא ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. אמר רבי יוסי בי רבי בון וכיני ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת. *א"ר זעירא כתיב °עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח [s]יצא פחות משליש שאינו נזרע ומצמיח. רבי חיננא בשם רבי [a]זיתים וענבים שלא הביאו שליש אף המשקין היוצא מהן להכשיר אינן מכשירים. רבי חייה בשם רבי חנינא זיתים מאימתי חייבות במעשרות משיבכר צמייא קייטא. לא ביכר צמייא קייטא משביכרו [s]בנות שבע. לא ביכרו בנות שבע משיורו מרויות שנייה שבמוקצה. רבי לעזר בי רבי יוסי בשם ר' תנחום בר חייא משיבכרו בנות שבע לבנות. אמר רבי יוסי בי רבי בון ובלבד בנות שבע שבאותו מקום:

הלכה ג מתני' [י]ובירק הקישואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות

התפוחים והאתרוגים חייבים גדולים וקטנים. *רבי שמעון פוטר את האתרוגים בקוטנן. *החייב בשקדים המרים פטור מן המתוקים החייב במתוקים פטור מן המרים: **גמ'** *תמן תנינן הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו ולוקח וכא את אמר הכין. חזקיה אמר בשדה של קישואין ושל דילועין היא מתניתא. אמר רבי זעירא אפילו תימר בשדה ירק עצמו עוד הוא יש לו גבול משיביא שלש פתילות. נהוראי בר שיניא אמר משום רבי שמעון [s]תפוחים קטנים פטורים תפוחים גדולים חייבים. תפוחי מילי מילה בין גדולים בין קטנים חייבים. ודא מתניתא מה היא מאן דאמר קטנים במחלוקת מאן דאמר תפוחי מילי מילה דברי הכל. [s]*אתרוג הבוסר רבי עקיבה אומר אינו פרי וחכמים אומרים פרי. רבי אילא רבי יסא בשם רבי לעזר אתיא דרבי שמעון בשיטת רבי עקיבה רבו. כמה דרבי עקיבה אמר אינו פרי כן רבי שמעון.

במתני': מעתה מה ששיקע יהא חייב. דקס"ד רובו של קומצו קאמר ומשני ברוב כל פרידה ופרידה איתמר וכן אמר ר' יוסי בר בון: אמר ר' זעירא כתיב וכו'. כלומר דהיינו טעמא נמי מה דאמרו בתבואה וזיתים משיכניסו שליש: אף המשקין היוצאין מהן להכשיר וכו'. כלומר אף לענין הכשר טומאה לא חשיבי משקה ואינן מכשירין: זיתים מאימתי חייבות במעשרות. כלומר מאימתי ניכרין הן שהביאו שליש: משיבכר צמייא קייטא. צמייא ל' עשייה וגידול. ועשתה את לפרניה תרגום ירושלמי ותלמית ית טופרנהא כלומר משיבכרו התאנים בזמן הקיץ שלהן אז בידוע הוא שהביאו הזיתים שליש: בנות שבע. מין תאנים הטובות: משיורו מרויות שנייה שבמוקצה. מרויות כמו מורביות של תאנה בפ"ב דתמיד כלומר משירא‍ו אותן המורביות שנקלפו בשנייה במוקצה של התאנים: ובלבד בנות שבע שבאותו מקום. כלומר הכל הולך אחר אותו המקום שביכרו שם הוא דהוי סימן להזיתים:

הלכה ד מתני' ובירק.

הדין כך הוא דאלו שהן ראוין לאכילה בקטנן כגון הקישואין והדילועין והאבטיחים והמלפפונות חייבין הן אף בקטנן: התפוחים והאתרוגים. כלומר וכן בפירות האילן התפוחים והאתרוגים חייבין הן בין גדולים ובין קטנים מפני שהן ראוין לאכילה כשהן קטנים: ר"ש פוטר את האתרוגים בקטנן. טעמי' דר"ש קאמר בגמרא דסוכה פ' לולב הגזול משום דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה ואתרוגים קטנים אם נוטען אינן מלמיחין ובתפוחים קטנים מפרש הכא בגמרא דעתי' דר"ש ואין הלכה כר"ש דמתני': החייב בשקדים המרים. והיינו בעודם קטנים שדרכן ליאכל קודם שיהו מרים: פטור מן המתוקים. דמתוקים דרכן לאכול כשהן גדולים. והחייב במתוקים והיינו כשנגמר פרייס ונתגדלו פטור מן המרים דמרים גדולים אינן ראוים לאכילה ובגמרא מסיק דלית הילכתא הכי במרים אלא דלעולם פטורין בין קטנים בין גדולים: **גמ'** תמן תנינן. לקמן בפ"ה הלוקח שדה ירק בסוריא וכו' סוריא הוא ארם נהרים

והרס לוקה שכבש דוד ובמקלת דינה כא"י ובמקלת כח"ל ולפיכך הדבר תלוי אם הגיעו לעונת המעשרות ביד העכו"ם פטור ואם לא הגיעו עד שבאו לרשות ישראל חייב שמעינן מיהת דיש עונת המעשרות גבי ירק והכא את אמר הכין בתמי' דבירק חייב אף בקטנן: חזקי' אמר. דלא קשיא דבשדה של קישואין ודילופין היא מתניתא דידן דהן וכיוצא בהן דחשיב במתני' ראוין לאכילה אף בעודם קטנים ואין עונת המעשרות אמור בהן ומתני' דלקמן בשאר שדה ירק איירי: ר"ז אמר אפ"ת בשדה ירק עלמו וכו'. כלומר דאפילו נימא דמתני' דהכא לאו דוקא אלו המינין קתני וה"ה בשאר שדה ירק אפ"ה יש לו ג"כ גבול דלאו קטנים ממש קאמר דחייבין אלא משיביא שלש פתילות שיהא בו אורך כשיעור ג' פתילות ובכה"ג אמרינן דחייבין ולאפוקי דלא בעינן שנתגדלו כל צרכן והשתא שייך שפיר עונת המעשרות בכולהו: נהוראי בר שוניא אמר משום ר"ש וכו'. תוספתא היא בפ"ק דמכלתין וגרים שם תפוחי כמילה חייבין בין גדולים בין קטנים. והיינו הך דתפוחי מילי מילה דקאמר הכא היינו שכבר נתעגלו ונראין כמו מילה מילה והוא מלשון המשנה דמס' מדות ותמש אמלתראות של מילה היה על גביו כלומר שנראין עגולים כעפלים הללו שקורין מילה ולאפוקי קטני קטנים דבהו פליג ר"ש ופוטר: ודא מתניתא מה הוא. ומתני' דידן דקתני תפוחין קטנים חייבין כמאן הוא אי פליג ר"ש עליו או לא וקאמר דתליא בפירושא דמילתא: מאן דאמר קטנים במחלוקת. כלומר מאן דמפרש להמתני' דתפוחין קטנים ממש קאמר א"כ במחלוקת מתוקמא דהא ר"ש דתוספתא פליג בתפוחין קטנים ממש אבל מאן דמפרש דמתני' ג"כ בתפוחי מילה מיירי ולא קטנים ממש קאמר אלא שכבר נתעגלו ונראין כמילה א"כ כדברי הכל הוא בתפוחין: אתרוג הבוסר. שלא נתגדל כל צרכו ר"ע אומר אינו פרי ופסול הוא לנאת בו: וחכמים אומרים פרי. וכשר הוא וגרסי' להא לקמן פ' לולב הגזול: אתיא דר"ש. דפוטר באתרוגים קטנים ממעשרות כר"ע רבו דאינו חשוב פרי וכדאמר ר' יוסי כל שהוא כשר ללולב הוא דחייב במעשרות וקס"ד דהיינו כמי טעמי' דר"ע

מראה הפנים

מה שנתבאר מזה בס"ד: **זיתים** וע"ש שלא הביאו שליש אף המשקין היוצאין מהן להכשיר אין מכשירין. כלומר לא מבעיא שאין מקבלין טומאה דלא חשיבי משקה אלא אף להכשיר אין מכשירין. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכ' טומאת אוכלין הלכה ה'. וכעין שכתב שם לעיל דמאי פירות כדרך שאין מכשירין כך אין מקבלין טומאה כלל. ופלפל הראב"ד ז"ל בפ"ז ממהלכ' דמבול יום שיין מזה לקמן בפ"ב דתלה בהלכה ב' מה שיתבאר משם בס"ד:

חזקיה אמר בשדה של קשואין ושל דלועין הוא מתניתא. כ"פ הרמב"ם בפ"ב ממעשר בהלכה ד' ומשום דנראה דדברי ר' זעירא דהכא אינה אלא לדיחויא בעלמא דאפי' תימר בשדה ירק עצמו וכו' איכא למימר דהוי יש לו גבול וכו' אבל להלכתא דברי חזקיה הן עיקר דמתני' דהכא בדווקא קתני הקישואין וכו' מפני שאלו המינין ראוין לאכילה בקטנן ומתחלת יציאתן באו לעונת המעשרות ולפיכך לא כ' כאן שום שיעור כלל:

תפוחי מילי מילה בין גדולים בין קטנים חייבין. כדפרישית דלאפוקי קטני קטנים קאמר אלא משיתחילו להתעגל ונראין כמילה מילה זו דאז הן ראוין לאכילה. וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ה' התפוחים והאתרוגים משיתעגלו וכו'. ואע"ג דהכא קאמר דמאן דמפרש למתני' דבתפוחים קטנים ממש קאמר במחלוקת היא שנויה וא"כ משמע דלת"ק לעולם חייבים כן ואפי' עדיין לא נתעגלו והלכה כת"ק מ"מ ראה הוא ז"ל לסברית דמכיון דמאן דמפרש למתני' דבתפוחי מילה מיירי מוקי לה כדברי הכל ואף לר"ש דהתוספתא הלכך ניחא לן טפי בהאי פירושא דרישא דמתני' כדברי הכל היא והיינו טעמא נמי דכתב אף באתרוגים כן משום דכיון דנקט להו הת"ק בחד בבא משמע דהדא דינא אית להו:

אתרוג הבוסר ר"ע אומר אינו פרי וחכמים אומרים פרי. זו היא הגי' ה כו:ה וכדאמר לקמן בהדיא אתיא דר"ש וכו'. ומה שהובא בספרים בדברי התוס' בסוכה דף ל"ה ע"ב בד"ה שיעור אתרוג קטן וכו' והועתק שם פלוגתייהו בהיפוך ע"ם הוא והני איתא נמי שם בהאי פלוגתא בדף ל"ו אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין וכמי רכה למימר נמי סתם כדכ' אילא דהכא דר"ע ור"ש אמרו דבר אחד ומי לא הבי דילמא לא היא וכו'. וא"כ לא ר"ש סבר כר"ש ולא ר"ש סבר כר"ע והכא דדמי לה

תוס' הרי"ד

בר"ש ז"ל בפאה פ"ה דאם הפקיר לאחר מירוח חייב לכולא עלמא כיון דנתחייב במעשר תו לא פקעה. וע"כ הירושלמי פריך מסיפא דסיפא דהך בבא דמשבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין ומשמע ע"כ מכיון דמשבאו לעונת המעשרות לעולם חייב אף בשבלין והקרא דובא הלוי ממעט הפקר דידך וידו שוין בו דאין לו בעלים וקרא קאמר הלק עמך משמע דיש לו בעלים וכן בהקדש ג"כ אין לו בעלים והכל שוין בו דאין ידך וידו שוין והכל שוין דהא אין להקדש בעלים וע"ז משני דלא דמי הפקר להקדש דנהפקר יצא ידי בעלים והוי כהסיא דגרסינן במס' תרומות בירושלמי אחם פרע לתורם שאינו שלו מה את עביד לי' כתורם שאינו שלו או כתורם של חבירו מה נפיק מבינייהו הפקיר כריו ומרחו וחזר וזכה בו [והגו"י ז"ל גרים דמירחו קודם הפקר ודין עמו] אין תעבדיני' כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואין תעבדיני' כתורם של חבירו תרומתו תרומה פי' דמיבעיא ליה במה עיקר הקפידא אם עיקר הקפידא דלא יהא תורם את של חבירו ודוקא בדבר שהוא של חבירו או דהקפידא אף בדבר שאינו של חבירו וה"מ בתורם דבר הפקר אם קפדינן על של חבירו דוקא לפיכך בהפקר הוי תרומה ואם קפדינן בדבר שאינו שלו בהפקר נמי אינה תרומה ופשיט גמיעיני' מן הדא הגונב תרומת הקדש ואוכלה משלם שני חומשין וקרן אחד שאין בהקדש תשלומי כפל מני כתורם לאו הגזבר ולא אמרת תרומתו תרומה הרי

שנויי נוסחאות (סו"ש) יוסי בי רבי בון וכיני ברוב כל נכי"ר זעירא ר' יוסה כל. (סול"ס) מה היא נד"ו מהיא.

חדושי רד"א

בא את אמר הכין כו'. נ"ב דס"ד דה"ק מתני' ובירק וכן קשואין כו' ומתרץ חזקיה דה"ק מתני' ובירק כגון הקשואין כו' ור' זעירא מתרץ אפי' תימר כפ"ד:

מסורת הש"ס

דר"ע דקסבר דאין לו דין פרי לכל מילי: התיבון. לר' יוסי והרי אתרוג המנומר או שגדלו בדפוס ועשאו כמין ברי' אחרת או שהוא עגול ככדור הרי הוא פסול ללולב ואפ"ה חייב במעשרות לד"ה: מסתברא. הש"ס קאמר לה כלומר אלא דלא כר' יוסי והכי הוא דמצינן למימר דמסתברא הוא דר"ש יודה לר"ע דפסול הוא משום דכתיב פרי עץ והאי לאו פרי הוא אבל ר"ע לא יודה לר"ש לענין מעשרות משום האי קושיא דלעיל הרי מנומר וכו' ואיכא למימר דטעמיה דר"ע התם משום דבעינן הדר וליכא: החייב בשקדים המרים וכו'. ומפרש לה כגון בקטנים:

החייב במתוקים פטור במרים גדולים. כצ"ל וקטנים הכתוב כאן בדפוס טעות הוא. כלומר בגדולים איפכא הוא וכדפרישית במתני': שקדים המרים הרי אלו פטורין. לעולם ואף הקטנים: עד שתפרוש קליפתן החיצונה. ויהיה האוכל כבמגורה: במה הורי. כוותי' אם במרים או כדין דמתוקים דבעינן עד שתפשט קליפתן החיצונה ומכאן ואילך כבר נתחייבו ופליגי לפוראי עם ר' זעירא בהא: ירדו לכאן נתחייבו. כלומר אם ירדו לכך לשיעור הזה דאמרן שנתפרשו קליפתן החיצונה ותלש מהן נתחייבו במעשרות: עלו כבר נפטרו. כלומר ואם לא תלש מהן בעת שנתפרשו וחזרו ועלו ונדבקו בקליפתן החיצונה כבר נפטרו ואע"פ שבתחילה נתפרשו דבתר השתא אזלינן: כיון שראה שלשה וכו'. אם תלשן והניחן בקופה וראה שלשה מהן שנתפרש קליפתן החיצונה תורם ומעשר הוא את כל הקופה ואינו חושש שמא יש בהן שלא נתפרשו ופטורין הן: ובלבד שלא יתרום מקופה. זו על חבירתה דמקופה לקופה חיישינן שמא אין בקופה האחרת מאותן שנתפרשו קליפתן והוי לי' כתורם ומעשר מן החיוב על הפטור:

חולין כז: ב"ה כ"ע.

ביצה יג: ב"מ כח:

ר"ה יב: חולין ו.

ביצה יג:

ע"ז נו. ב"מ לג:

שמעון אומר אינו פרי. אמר רבי יוסי כל שהוא כשר ללולב חייב במעשרות וכל שאינו כשר ללולב אינו חייב במעשרות. התיבון [א] הרי המנומר הרי גדל בטפוס הרי עשוי ככדור הרי הוא פסול ללולב וחייב במעשרות. מסתברא רבי שמעון יודי לרבי עקיבה ורבי עקיבה לא יודי לר"ש. ר"ש יודי לר"ע דכתיב פרי ואינו פרי. ר"ע לא יודי לר"ש הרי המנומר הרי גדל בטפוס הרי עשוי ככדור הרי הוא פסול ללולב וחייב במעשרות: החייב בשקדים המרים פטור במתוקים קטנים *החייב במתוקים (קטנים) פטור במרים גדולים. תני רבי ישמעאל בי רבי יוסי משום אביו שקידים המרים הרי אלו פטורין ומתוקים אינן חייבים עד שתפרוש קליפתן החיצונה. [ג] הורי רבי חנינא בציפורין כהדא דרבי ישמעאל בי רבי יוסי. במה הורי ציפוראי אמרי במרים. רבי זעירא אמר במתוקים. אמר רבי יוחנן ירדו לכאן נתחייבו עלו כבר נפטרו. הורי רבי פינחס כיון שראה שלשה שפירשה קליפתן החיצונה שהוא תורם את כל הקופה. אמר רבי מנא ובלבד שלא יתרום מקופה על חבירתה:

תני ר"י בר"י משום אביו שקדים כו' עד שתפרוש קליפתן הפנימי. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

אר"י ירדו לכאן נתחייבו כו'. פי' מהרא"פ ז"ל שציפורי יושבת בהר ע"כ שם הורי להם ר"ח דפטורין אבל כשירדו לכאן נתחייבו ואם חזרו ועלו אותן פטורין משום שכבר נפטרו ואין נותנין עליהם חומרי המקום שיצאו משם:

הורי ר"פ כיון שראה שלשה שפירשו קליפתן החיצונה. גם כאן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הפנימי:

פיקס

הלכה ד מתני'

[ג] ואיזהו *גורנן למעשרות הקישואין והדלועין משיפקיסו ואם אינו מפקס משיעמיד ערימה. אבטיח משישלק. ואם אינו משלק משיעשה מוקצה. [ד] *ירק הנאגד משיוגד ואם אינו אוגד משימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו. [ה] הכלכלה משיחפ' אם אינו מחפה משימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי משילקוט כל צורכו. [ו] במה דברים אמורים במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו. [ז] הפרד והצמוקין והחרובין *משיעמיד ערימה. הבצלים משיפקילו ואם אינו מפקל משיעמיד ערימה. [ח] התבואה משימרח ואם אינו ממרח משיעמיד ערימה. הקטניות משיכבור ואם אינו כובר משימרח. אף על פי שמירח נוטל מן הקוטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל. [ט] *היין משיקפה אע"פ שקיפה קולט מן הגת העליונה ומן הצינור ושותה. [י] השמן משירד לעוקה. אף על פי שירד נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפצים ונותן לחמיטה ולתוך התמחוי [כ] אבל לא יתן ללפס ולקדירה כשהן מרותחים. *רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: **גמ'** מאן דו ירים פקסוסיה מאן דו ירים שלקוקיה [ל] היה מפקס ראשון ראשון משלק ראשון ראשון לא נטבלו עד שיפקס כל צורכו

הלכה ה מתני'

ואיזהו גורנן למעשרות. אימתי יהיו הפירות כמו התבואה כשהיא בגורן שאסור לאכול ממנה אכילת עראי שכבר נגמרה מלאכתן והוקבעו למעשר אבל קודם גרנן למעשרות אע"פ שהגיעו לעונת המעשר מותר לאכול מהן אכילת עראי כדלעיל במשנה ב': משיפקסו. משיטול הפיקס שלהן והוא שיער דק הלומח עליהן וכשנגמר בישולן יכול הוא להסירן כשיפשפש בידו: ואם אינו מפקס. שאינו משפשף ומסיר את השיער: משיעמיד ערימה. משיעשה מהן כרי: משישלק. שער של אבטיחים הוא נקרא שלק כמו פיקס לקישואין ודלועין ומשנגמרו מסיר את השלק שלהן בשפשוף ידיו: משיעשה מוקצה. לפי שאין עושין כרי מן האבטיחים שהם משתברים זה עם זה אלא שוטחין אותם זה אצל זה והמקום ששוטחין אותם נקרא מוקצה: ירק הנאגד. שדרכו להעשות אגודות: משימלא את הכלי. שלוקט בו ואם אינו ממלא את הכלי אוכל ממנו אכילת עראי עד שילקט כל צרכו: כלכלה. ואם לוקט הוא בכלכלה וזהו של משיחפה שדרך הלוקט בכלכלה מחפה אותו בעלין ודומיהן: במה דברים אמורים. שזהו גרנן למעשרות ואסור לאכול מהן אכילת עראי דווקא במוליך לשוק למכרן וכדמפרש טעמא בגמרא לפי שהמוליך לשוק אין הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות ושמא ימצא לקוחות לקנות ממנו ויטבלו הפירות מיד שהמקח קובע למעשר אבל במוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו שאין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקודש מן הבית ועד שיכניסנו דרך השער שנאמר ואכלו בשעריך: **גמ'** מאן די ירים פקסוסיה. פרוש' קא מפרש להא דקתני משיפקסו היינו משירים ויסיר את הפיקס שלהן וכן באבטיח משירים ויסיר שלקוקיה השלק שלו וכדפרישית במתני': היה מפקס ראשון ראשון. בפני עצמו וכן אם היה משלק לאבטיחים לכל אחד בפני עצמו לא נטבלו למעשר עד

ב"ב מ: פסחים מ:

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"א מלולב הל"ג עשין מ"ד טוש"ע או"ח סי' תרמח סע"ז

יח
ב מיי' פ"א ממעשר ה"ט ועי' כ"מ פ"ב שם ה"ה

יט
ג ד ה מיי' פ"ג שם ה"א ט י

כ
ו ז מיי' שם ה"ב

כא
ח מיי' שם ה"ג

כב
ט מיי' שם ה"ד

כג
י מיי' שם הט"ו

כד
כ מיי' פ"ה שם הט"ז

כה
ל מיי' פ"ג ה"ה

מראה הפנים

לא וקאמר מסתברא ר"ש יודי לר"ע וכו'. ה"ק דאף דקאמרת דמסתברא דר"ש מודה הוא לר"ע מ"מ ר"ע וודאי דלא מודה לר"ש ומשום הך קושיא הרי מנומר וכו' ולמסקנא דהתם אף ר"ש ס"ל כחכמים דמכשירין באתרוג הכושי וכן פי' הרמב"ם בהלכות לולב בפ"ז דהכושי כשר:

הורי ר' חנינא בצפורי, כהדא דר' ישמעאל בר' יוסי. והכי אמרינן נמי בפ"ק דחולין דף כ"ה הורי רבי חנינא בצפורי כדברי האומר זה וזה לפטור וכפי' התוס' שם דבין גדולים פטורין בהם מרים ביותר ובין קטנים פטורין מפני שלא נגמרו ודחו התם לפרש"י והכי מוכח בהדיא כאן וכדפירשו לפוראי ונראה דמה דאמר ר"ז במתוקים לא אתיא לענין הדין הוא בא אלא כמוסיף וכלומר דאף במתוקים הורי כוותיה לענין שאין חייבים עד שתפרוש קליפתן החיצונה וכך היא דעת הרמב"ם לפרש דפסק בפ"ב ממעשר בהלכה ה' כתרווייהו כר' ישמעאל בר' יוסי המתוקים משתפרש קליפתן החיצונה והמרים פטורין לעולם:

עלו כבר נפטרו. מה דפרישית לפי גי' הספרים שלפנינו הוא אבל מילת כבר לא שייכא לפי פי' זה ונראה דט"ס הוא וכצ"ל כבר נתחייבו דמשעה שנתפרשו כבר חלה עליהן חיוב מעשרות ואע"פ שחזרו ועלו אח"כ וכך נראה לגי' של הרמב"ם מדלא הביא דין זה דעלו אח"כ אלא סתם וכתב משתפרש קליפתן החיצונה ומשום דחוב אין מפקיעין אם עלו או לא: **היה** מפקס ראשון וכו'. תוספתא בפ"ק ולשון התוספתא כך הוא היה מפקס ראשון ראשון ומשלק ראשון ראשון כיון שגמר כל צרכו ה"ז חייב והיינו הך דנקט הכא דעד שלא יפקס וישלק כל צרכו לא נטבלו. והרמב"ם בפרק ג' ממעשר בהלכה ה' הפס לשון התוספתא. היה מפשפש אחת אחת כיון שגמר כל צרכו נגמרה מלאכתן. ומפני שזה דרך קצרה הוא. ומ"ש שם לעיל בהלכה ד' בהכנים לבית קודם גמר מלאכתן משהתחיל לפשפש אחת נקבעו הכל למעשר. פשוט הוא דבזי בהם בכדר הכניסן לבית אלא יה אי ולא יגמרה מלאכתן מותר לאכול מהם עראי לפיכך משהתחיל לגמור מלאכתן נקבע הכל כדכתב שם בהדיא מאחר שנכנסו לבית וכו'

תוס' הרי"ד

הרי דלא כתורם של חבירו כלומר הקדש דמי להפקר דלפיכך יכול הגזבר לתרום משום דלאו הוי של חבירו אלא שאינו שלו ועיקר הקפדה על של חבירו ע"כ גבי הפקר נמי הוי תרומתו תרומה וכו' הר"א גיזבר כמאן דאינון בעלים ודלא כר"י דר"י אומר הוא גיזבר הוא אחר ע"כ כל מר דבהקדש חשיב הגיזבר כבעלים וא"כ לא דמי הפקר להקדש ומצינו מחלוקת האמוראים בזה אם גיזבר כבעלים או כאחר וע"כ ר"א ס"ל כמ"ד גיזבר כאחר וא"כ הקדש אין לו בעלים כמו הפקר והגם דבזה אינו שוה הקדש להפקר דהפקר ידך וידו שוין בו והקדש אין ידך וידו שוים מ"מ כיון דהקדש אין לו בעלים כמו הפקר ואין ידך וידו שוים בו כמו שידך וידו שוים בו וא"כ כמו דפטור בהפקר מהאי קרא דובא הלוי כן נמי בהקדש פטור מקרא דובא הלוי וע"ז פריך מאהניתין ופריך כ"ז קשה מה בין הפקר מה בין הקדש ובפיר קאמר ר"א וע"ז משני דלא כמו שסובר ר"א דהקדש הוי כמו הפקר ז"א דהפקר אין לו בעלים אבל הקדש יש לו בעלים דהוא הגיזבר דגיזבר כמו דאינון בעלים ומדויק מאוד הפקר יצא ידי הבעלים הקדש לא יצא ידי הגיזבר ולא נקרא הקדש אין לו בעלים כמו הפקר דהפקר יצא ידי הבעלים אבל הקדש יש לו גיזבר וגיזבר כמו

שנויי נוסחאות (...) משימרוח ב"ו עד שימרח. (...) מאן כו' מאן בכ"ר מן כו' מין.

חדושי רד"א

לא נטבלו עד שיפקס כו'. נ"ב ובבבלי ב"מ פ"ח מסיק דמשמתחיל לפקס נטבל. וכ"פ רמב"ם:

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ג ממעשר הי"ג

כז ב מיי' שם הי"ד

כח ג מיי' שם ה"ג

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א.

פיקס וסלק ברשות הקדש ופדיו. כגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ברשות הקדש פטור וכן גרסינן בפירוש לקמן בפ"ד ה"א: אגדו ליטוק גדול לבדה והוא עתיד לאוגדו ליטוק קטן לשוק נטבל. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פ"ו בעי ר"ז עדיין לא נגמרה מלאכת השדה ואת אמר הכין פי' שאין יתחייב על אגוד כזה שבדעתו להתירו ולחזור לאגדו ליטוק קטן לשוק ובעי אלא כיני אגדו איגוד גדול בשדה והוא עתיד לאוגדו ליטוק קטן לשוק כשיאגדנו לליטוק קטן נטבל כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל דהוא נופה קמ"ל דאפילו אגדו אם שבא לסתור ולאוגדו על ליטוק קטן אינו נטבל עד שיאגדנו בפעם השני על ליטוק קטן ואינו מתחייב קודם האיגוד השני:

תני

צורכו וישלק כל צורכו. פיקס ושלק ברשות הקדש ופדיו * אוגדו ציטוק גדול לשדה אבל אם אגדו ציטוק קטן לשוק נטבל. רבי זעירא בעי אדיין לא נגמרה מלאכת השדה ואת אמר הכין. אלא כיני אוגדו ציטוק גדול בשדה והוא עתיד לאוגדו ציטוק קטן לשוק נטבל. היתה כלכלה אחת ובדעתו למלאות את חציה כיון שמילא חציה נטבלה. בדעתו למלאות את כולה לא נטבלה עד שימלא את כולה. היו שתים ובדעתו למלאות שתיהן לא נטבלו עד שימלא את שתיהן. במה דברים אמורים במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו. מה בין המוליך לשוק מה בין המוליך לביתו בשעה שהוא מוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי ובשעה שהוא מוליך לשוק **לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות ונטבלו מיד. תני משיעמיד ערימה בראש גנו. רבי יונה בעי הא בשדה לא. אמר רבי חיננא דרובה אתא מימר לך אפילו משיעמיד ערימה בראש גנו. הבצלים משיפקילו מן דו ירים פורנרה. תבואה משיתמרח רבי חנניא בשם רבי יוחנן מן דו ישפר אפי דכריה. והא תני רבי יעקב בר סיסן מאימתי הוא תורם

עד שיפקס ויסלק כל צרכו: פיקס וסלק ברשות הקדש ופדיו. כלומר וכן הדבר לענין הקדש שהקדש פטור ממעשרות ואם פדאו קודם שנגמר מלאכתו מחייב במעשרות והשתא קאמר הא דלעיל דאם פיקס וסילק לאשון לאשון ועדיין היה ברשות הקדש ופדאו אח"כ מתחייב במעשרות דלא נגמרה מלאכתו ברשות ההקדש אלא לאחר שפדאו: אגדו ליטוק גדול לשדה. ליטוק כמו סילוק הוא מלשון סונקין אותו בגדי המזבח בפ"ב דתמיד כלומר שאגד אותו לסלקו בשדה כמו כרי גדול וכן הוא בתוספתא. והדלעיל קאי דבענין זה נמי אין מתחייב במעשר: אבל אם אגדו ליטוק קטן. כלומר שיסול קטן כדי למכור בשוק נטבל ובעי ר' זעירא עליה הא עדיין לא נגמרה מלאכת השדה הוא מבמע שאגד מעט מהרבה שעדיין צריך לאגוד הוא ואח"כ לא נגמר מלאכתו והא אמר הכין בתמי' דנטבל למעשר: אלא כיני. כן צ"ל שאגדו ליטוק גדול בשדה. כלומר שאגד הכל ועשאו כרי ואיגוד גדול ועתיד לאוגדו ממנו ליטוק קטן לשוק וכיון שיעשה מן הכל לליטוק ליטוק קטנים ולמכרן בשוק זהו נקרא נגמר כל מלאכתו והלכך נטבל למעשר וכלשון הזה הוא בתוספתא פ"ק וקמ"ל דאע"פ שעדיין יעשה אותם לכריכות כריכות קטנות וסד"א דמכיון שבדעתו מתחלה לכך לא מיקרי נגמר מלאכתו להכי קאמר דאפ"ה מכיון שאגדו הכל כבר הוא נקבע למעשר: היתה כלכלה אחת וכו'. כלומר הכל לפי מה שהוא בדעתו למלאות: במה דברים אמורים וכו'. ומפרש מה בין המוליך לשוק וכו' וכדפרישית במתני':

הלכה ו מתני' הפרד. הוא גרגר הרימון. ומפני שמפרדים אותם לכך נקראו פרדים: והאבטיחין. מן השנים סיבסים: משיעמיד ערימה. ובגמרא קאמר אפי' משיעמיד ערימה בראש גגו: הבצלים משיפקלו. כמו משיקליפו משיסיר הקלים והקליפות שדרך להקלין מעליהם: משימרח. ממרח הוא שמיפה פני הכרי ומחליק אותו ברחת: והקטניות משיכבור. לפי שדרך לעקור הקטניות עם העפר וכוברין אותם בכברה: אע"פ שמירח. הכרי טובל הוא מן הפסולת הקטנים שלא נדושו ומן גדדי הכרי וממה שבתוך התבן שלא מרח ברוח ואוכל: היין משיקפה. משיסלה הזגים והחרצנים שעלו מתחת לקיתת היין: קולט מן הגת העליונה. קודם שירד לבור הבור ומן הצינור שבפי הגת ושותה דאותו לא נגמרה מלאכתו: השמן משירד לעוקה. היא הגומא שלפני בית הבד שיורד השמן לתוכה: טעל מן העקל. הוא כלי עשוי מחבלים ושברין הזיתים לתוכו כשטוחנין אותם בקורה: ומן הממל. הרכב העליונה שטוחנין בו הזיתים: ומבין הפלים. מה שהוא בין הגפרים: ונותן לתמיכה. היא קערה קטנה ומשימין בה השונה חמה: ולתוך התמחוי. היא קערה גדולה שמשימין בה התבשיל כשהוא חם וקמ"ל דאע"פ שהם קובעת למעשר הוי לא חשיב בישול לפי שכלי שני הוא ואינו מבשל: אבל לא יתן וכו'. בגמרא מפרש עד כדי שיהא נתון ידו לתוכו והוא נכוית דאם היה חם כל כך שיהא היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מבשל: ללפס ולקדירה. כשהן מרותחין שאלו הכלים הן כלי ראשון שמבשלין בהן וקמ"ל דאפ"י שהעבירן מן האור מבשלין הן כשהן מרותחין ובשול קובע למעשר: ר' יהודה אומר לכל הוא נותן. אפי' ללפס ולקדירה לאחר שהעבירן מן האור חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהחריפותן מסייע הוא לבשל ואין הל' כר' יהודה. **גמ'** תני משיעמיד ערימה בראש גגו. וקס"ד דווקא בראש גגו קאמר ולפיכך הקשה עלה ר' יונה הא בשדה לא בתמיה ומשני ר' חנינא דרובה אתא מימר לך רבותא קמ"ל דאפילו בראש גגו קובעת דמהו דתימא הואיל ואין דרך לעשות ערימה אלא בשדה אינה קובעת הלכך אשמעינן דאף בראש גגו מהני לקבוע למעשר: מאן דהוא ירים פורנרה. מלשון חליפין ותמורה הוא ולא ימיל אותו תרגום ירושלמי ולא יפרג יתיה כלומר משיסיר הקליפות שהן באות תמורות הראשונות כשמגיחין הבצלים בקרקע שיצמח הזרע. ודוגמתו לעיל בפ"ג דפאה הלכה ד' האומנות של בצלים רב אמר פורנרס: משיתמרח. ומפרש ר' יוחנן מן דו ישפר אפוי דכריה משיפה פני הכרי: והא תני וכו'. וכך הוא שנוי בתוספתא דתרומות פ"ג מאימתי הוא תורם את הגורן משתעקר הגלה והוא עשוי כמין דקר של ברזל שתוחבין אותו בקרקע ולסמוך עליו את הגורן סביבותיו. וכך הוא לקמן בפ' במה אשה על סמתני' ולא בגלה והיינו הגלה מן מה דתני ר' יעקב בר סיסי מאימתי תורמין וכו' משתעקר הגלה הדא אמרה כמין דיקרן. אלמא דלאו במירוח תליא מילתא אלא

מראה הפנים

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ג מ:עשר ס"ב י"ג

תורה אור

תורם את הגורן משתיעקר (את) האלה. כאן בשיש בדעתו למרח וכאן בשאין בדעתו למרח. תני א *אבל כובר הוא מקצת ותורם מן הכבור על שאינו כבור. אמר רבי אילא שכן דרך בעלי בתים להיות מכניסין לתוך בתיהן מאי טעמא ישעיה ל *והאלפים והעירים עובדי האדמה בליל חמיץ יאכלו. כבר ברשות ההקדש ופדיו מאחר שהוא יכול לוכל ממנו עראי ועכשיו שאינו יכול לוכל ממנו עראי כמו שעשה מעשה ברשות ההקדש והוא חייב. התיב רבי חיננא *והתני שילה וקיפה ברשות ההקדש פטור. אמר רבי יודן תמן אי איפשר לו שלא יכבוש ושלא לשלוק ברם הכא איפשר לו שלא למרח. דאמר רבי אילא והאלפים והעירים וגומר. תני אבל קולט הוא מתחת הכברה ואוכל. רב חסדא אמר שהן מחוסרים לרוח. רבי אילא בשם רבי יסא שהן מחוסרים ניחה

תוספתא פ"א

שם.

פני משה

אלא משיטל אותו הדקר ורולה לפנות הגורן כבר נקבע לתרומה ולמעשרות. ומשני כאן במתני' בשיש בדעתו למרח אז אינו נקבע עד שימרח וכאן בברייתא דר' יעקב בשאין בדעתו למרח ומשעוקר האלה ועושה פרי נקבע למעשר: תני אבל כובר הוא מקצת וכו'. דלאו דתנינן משיכבור הוה קביעות תורם הוא מן המקצת הכבור על שאינו כבור ולא הוי מן החיוב על הפטור וכדמפרש ר' אילא לטעמא: שכן דרך בעלי בתים להיות מכניסין לתוך בתיהם. התבואה עם הפסולת שלה וכדיליף מקרא דישעיה דכתיב והאלפים וגו' בליל חמיץ יאכלו שהתבואה בלולה בתבן ובהמוץ והואיל שמדרך הבע"ב שאינן מקפידין אם בלול הפסולת לתוכו תורם הוא מן הכבור על שאינו כבור: כבר ברשות ההקדש. שהיה הקדש בשעה שכברו ופדאו אח"כ: מאחר שהוא יכול וכו'. כלומר דבעי מי נימא דמאחר שקודם שכברו היה יכול לאכול ממנו עראי ועכשיו שכברו אינו יכול לאכול ממנו עראי לפי שנקבע למעשר וא"כ הכא דבשעה שכברו היה הקדש והוי כמי שעשה מעשה ברשות ההקדש ואינו כלום דהקדש פטור ממעשרות או לא: והוא חייב. כלומר דפשיט לה הש"ס וקאמר דאפ"ה חייב הוא במעשר ואע"פ שהיה הקדש בשעה שכברו: התיב ר' חנינה והתני בתוספתא פ"ק המקדיש את הבור של יין עד שלא שילה וקיפה ובא הגזבר ושילה וקיפה ואח"כ פדאו הואיל ובשעת חובתו פטור פטור הוא וזהו דנקט הכא שילה וקיפה ברשות ההקדש פטור אלמא דכל היכא שעושה מעשה הגורם לקביעות מעשר ובאותה שעה עדיין הקדש הוא פטור ממעשר וקשיא להא דפשיט לה גבי כבר ברשות הקדש שהוא חייב כשפדאו אח"כ: א"ר יודן. לא דמיא דתמן הרי אי אפשר לו שלא יכבוש ושלא לשלות כצ"ל והיינו שקופה ושולה החרצנים והזגים שעל פני היין דבלאו הכי אין מדרך להניחו כך בהחבית אבל הכא אפשר לו שלא למרח כלומר שלא לברור ולהסיר את הפסולת כדאמר ר' אילא לעיל והאלפים וכו' שלמדין אנו שמדרך של בעלי בתים להכניס כך לתוך בתיהן וא"כ מה שכבר בעודו ברשות ההקדש לאו מעשה הויא לפוטרו משום זה כשפדאו אח"כ וכשמכניסו לתוך ביתו מתחייב הוא: תני. בתוספתא פ"ק הקטנית משיכבור וקולט הוא מתחת הכברה ואוכל כלומר דבשעה שכובר אין מה שתחת הכברה בכלל קבוע למעשר ואוכל ממנו אכילת עראי: רב חסדא אמר שהן מחוסרין לרוח אמאי דקתני במתני' דאוכל מה שבתוך התבן קאי ומפרש רב חסדא הטעם מפני שמה שבתוך התבן לא נזרה ברוח הוא והן כמחוסרין לרוח ולא נגמרה מלאכתן: ר' אילא בשם ר' יסא שהן מחוסרין. כצ"ל ול"ג כאן ניחה וטעות הדפוס אגב שיטפא דלקמן הוא. כלומר ר' אילא מפרש דלאו משום שמחוסרין לרוח הוא אלא מפני שהן מחוסרין מחמת עצמן דמסתמא מה שנשאר בתוך התבן פסולת הוא וכ"מ אם אח"כ נזרה ברוח ויצאו מה שבתוך התבן דלרב חסדא עכשיו אין מחוסרין הן והלו לר' אילא מכל מקום מחוסרין מחמת עצמן הן הואיל ונשארו בתחילה בתוך התבן ואוכל מהן

רידב"ז

תני אבל כובר כו' על שאינו כבור. ולא הוי מן החיוב על הפטור משום דאינו כבור נמי הוי לפעמים גמר מלאכה כדמסיק ר"א שכן דרך בע"ב ואפשר להיות בלא כבור וע"כ מסיק לפ"ז כבר ברשות הקדש ופדיו מאחר שהוא יכול לאכול ממנו בלא כך כמו שלא עשה מעשה ברשות הקדש והוא חייב כן ני' הגר"א ז"ל בכי"ק וע"ז התיב ר"ח מ"ש משילה וקיפה ברשות הקדש דחשיב מעשה ברשות הקדש ותנינן מפורש בברייתא דפטור ע"ז משני א"ר יודן תמן אפשר לו שלא יכבוש ושלא ישלוק בתמי' ברם הכא אפשר לו שלא למרח דאר"א והאלפים וגו' פי' דתפס ליסנא דלקמן בפ"ד כברך הש"ס הזה בכמה וכמה מקומות והכונה דשילה וקיפה הוי מעשה שאי אפשר בלא"ה אבל כבירה הוי מעשה שאפשר בלא כך כדאר"א והאלפים וגו' ונקט ליסנא דלקמן דמחלק כמו כן בין שילה וקיפה למירוח ודבר זה מצוי בירושלמי כמה וכמה פעמים:

א"ל

מראה הפנים

מקומות מעריס אדם על הבואתו ומכ יסי כמון שלא כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ובהאי גוונא נמי מותר לאדם באכילת עראי ולבהמה אף באכילת קבע וכדפירש"י ז"ל שם וכ"כ הרמב"ם בפ"ג שם בהלכה ד' הכניסן לבית קודם שתגמר מלאכתן ה"ז אוכל מהן עראי ובהלכה ו' הביא לדין דר' אושעיא לענין אכילת בהמה והיינו אפי' באכילת קבע לבהמה וכדאמרן. ומפ י כך יש לתמוה על מה שכתב הכ"מ שם שהביא דברי רש"י וסיים ולפי מה שכתב רבינו לקמן בפ' זה מותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל משמע דגם בזה מה שייך אכילת קבע וצ"ע ולמאי שהבאתי לק"מ דדעת רש"י ג"כ הוא כמו שאמרנו דודאי שייך ושייך אכילת קבע גם לבהמה ורש"י לא כתב אלא כך ומאכל בהמה עראי הוא ור"ל אכילת קבע של בהמה דין עראי הוא בכל מקום בזה מותר מותר גם זה וכל מקום שאסור אכילת עראי לאדם לסור באכילת קבע לבהמה אבל אכילת עראי לבהמה לעולם הוא מותר דוק ותשכח שכדברי כן הוא וזהו שכ' הרמב"ם שם בהלכה כ' וכשם שמותר לאכול עראי מפירות שלא נגמרה מלאכתן כך מותר להאכיל מהן לבהמה וכו' והיינו אף באכילת קבע ואם גמרו וכו' ולא יאכיל לבהמה וכו' אכילת קבע עד שיעשר ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפי' בתוך הבית. וזהו כמו שנתבאר ויולמד מדיוקא דמתני' דפאה ומדייםס דר' אושעיא וכ"ע מודים כזה. ונבא לדין דמחזיר את המותר דהר"ש ז"ל כ' בפשיטות בפ"ג גבי הסיאה דהרובין דכל היכא דמותרו חוזר לא נטבל כדאמרי' בסוף פ' המביא עכ"ל ויש לתמוה ע"ז דלא אמרו התם כן אלא אליבא דר"א דלקמן בפ"ד במשנה ג' והכי אמרינן שם והלא מותרו חוזר ושמעינן ליה לר"א דאמר כל היכא דמותרו חוזר לא קבע דתנן הנוטל זיתים מן המעטן וכו' ואנן קיי"ל כת"ק דהתם וא"כ לענין אכילת אדם לא אמרינן דבמותרו חוזר לא נטבל. אלא דעיקרא דמילתא דלא אמרו הכי גבי חרובין אלא דווקא לענין מאכל בהמה והיכא דאכילת קבע שלה אסור ואין היתר אלא לאכילה עראי והיינו לאחר שנגמר מלאכתן וכפי הכלל שנתבאר דכל היכא דלאסור לאדם אכילת עראי או לסור להאכיל לבהמה אכילת קבע אבל אכילת עראי מותר וע"ז אמרו כשמחזיר את המותר ניכר הוא שאינו אלא אכילת עראי וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפירושו גבי חרובין בפ"ג שמחזיר את המותר לגג לייבש והוא ראי' שעראי מאכיל וכ"כ בהדיא בחיבורו בפ"ג בהלכה י"א בזין זה מפני שהוא מחזיר את המותר לייבשו ונמצא מאכיל עראי. וזכינו מזה לגרם דהאי לבהמה דנקט גבי חרובין בדווקא הוא ומיירי בדווקא שכבר נגמר

תוס' הרי"ד

כמו דאינון בעלים. ולפ"ז קשה על ר"ח דהא"ך פליג על המתניתי ז"ל מפוס דהך פלוגתא דאמוראים אם הקדש יש לו בעלים דהוא הגיזבר או דמי להפקר ואין לו בעלים הוא פלוגתא ג"כ בין תנאים דגרסינן במס' ב"ק דף ע"ו אמרי בשלמא אטעימה לא מתי כ דכי קטנה דהקדש קטנת לא דמרי קטנת לבל אמכירה לחייב מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים וכו' אמרי מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא דראובן ע"כ יגרסינן בברייתא דף ע"ט גנב ומכר והקדיש וכו' מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ע"כ ומקשים התום' ז"ל ע"ז מברייתא למתניתין דמתניתין פוטר על ההקדש וברייתא מחייב על ההקדש ומתרצים התום' ז"ל לחלק בין קדשי בדק הבית לקדשי מזבח דבקדשי מזבח לא חשיב הקדש כמכירה ובקדשי ב"ה חשיב כמכירה עיי"ש והרמב"ם ז"ל פסק דהקדש לא חשיב כמכירה אף בקדשי ב"ה ולעולם פטור מן ד' וה' על הקדש ותמהו נושאי כליו של הרמב"ם ז"ל הא ע"כ מוכרח לחלק בין קדשי מזבח לב"ה ונראה לפענ"ד דספיר אזיל הרמב"ם ז"ל לשיטתו דפסק בפ"ח מה' נזקי ממון כהך ברייתא המובאה במס' ב"ק (דף י"ג ע"ב ודף מ"ר ע"ב) באין פלוגתא להלכה פסוקה יתר ע"כ הר"י אפילו נגח והא"כ הקדיש נגח והא"כ הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין כאחד ופי' הרמב"ם ז"ל דכוונתו דיהא לו לו בעלים דהועד בבעליו כהיב ואם מכר קודם גמר דין חייב ודפטור רק בהפקיר והקדיש דאין לו בעלים עי' בלח"מ ז"ל דכתב כן וכן מבואר בהרמב"ם ז"ל מפורש. א"כ לפנינו דהקדש אין לו בעלים כמו הפקר וא"כ ע"כ דאין הלכה כהך ברייתא דדף ע"ט דגבי ארבעה וחמשה חייב בהקדש לב"ה דלו יהא דילא מרבות הבעלים ולא אמרינן מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן נהקדש ב"ה מ"מ לא נכנס לרשות בעלים דהגיזבר לאו כבעלים וחשיב הקדש כמו הפקר דיצא מיד הבעלים וע"כ פטור ב גח וא"כ הפקיר ונגח וא"כ הקדיש משום דאין לו בעלים ואילו מכר לאחר חייב ורק כל פטורא דהפקר משום דאין לו בעלים וכעינן והועד בבעליו ודכוותיה הקדש אלמא חשיב הקדש כמו הפקר דאין לו בעלים וע"כ דפטור מד' וה' בגנב והקדיש אפילו בקדשי ב"ה משום דאין לו בעלים. ואילו גנב והפקיר בודאי פטור מד' וה' וכן נמי בהקדיש דלא חשיב הקדש כמכירה והא דבעי הגמ' למימר דל:יכך פטור במתניתין ההקדש דלא חשיב מכירה משום דמעיקרא תורא

רידב"ז

מלאכתן כגון שהעמיד ערימה בהשדה ושוב מכניסן לראש הגג כדי לייבש כל גרבן והלכך דווקא לבהמה הוא דמותר ודווקא באכילת עראי וטעמא דמחזיר את המותר ג"כ לבהמה דווקא הוא דאמרו וכהת"ק בפ"ד ודלא כר"א ומזה נדע ג"כ בענין הדין שבגינו שם במשנה ד' אחר פלוגתא דר"א וחכמים שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן פטור וכו' וחכמים אומרים על החמין חייב ועל הצונן פטור ופי' שם הר"ש וכן הר"ב אחריו דטעמא דבצונן פטור מפני שהוא מחזיר את המותר אבל בחמין אם היה מחזיר לגת מקלקל היין ובאמת שכך היה הגי' בספרים אבל לפנינו בפ"ק דשבת דף י"א אבל נראה דלא היה הגירסא זו לפני הרמב"ם ור"ף דגרים הכי שם יש לנו לומר דאליבא דר"א הוא ומאן חכמים דהתם ר"א הדע דהא אליבא דחכמים דר"א לא מחלקינן בדין ה ועל זיתים מן המעטן בין הטהור לטמא אלא דטעמא כהאיא דגת כדקאמר ר' יותנן הכא לקמן שם על החמין חייב שזהו קבע ועל הצונן פטור שהוא עראי וכ"כ הרמב"ם להטעם הזה בדין דמזיגה לחלק בין חמין לצונן משום דבחמין הוי כבישול ונקבע למעשר וכך הם דבריו בפ"ה ממעשר בהלכה י"ו הנותן יין לתבשיל אם וכו' נקבעו למעשר מזג יין במים חמין נקבע והא"ל אם בכל היין ואפי' בגת שאסור לשתות ממנו עד שיעשר. והכ"מ הביא שם להא דבפ"ק דשבת ונירבוב סטעמים הוא בהרי בהדיא כ' הרמב"ם דמטעם הבישול נגעו בה והוא ג"כ שכתב ואפי' בגת ור"ל דאע"פ שהיין בבגת עדיין לא נגמר מלאכתו דאמרינן בפ"ק היין משיקפה והאם שהוא א' מהששה דברים שקובעין למעשר והרי אין קובעין אלא כדבר שנגמר מלאכתו אפ"ה לסור כאן לשתות עד שיעשר ומשום שהבישול והמזיגה בחמין קבע הוא בעצמו ולא הקירו בדבר בלא גמר מלאכתו אלא עראי וזהו שכתב שאסור לשתות ממנו וכו' כלומר מפני שעכשיו הוא בעצמו נקבע מחמת הבישול או המזיגה בחמין ואף שאין זה קובע את כל היין ביהא לסור לשתות עראי מ"מ זה המבושל או המזוג בחמין נקבע וזהו הטעם לדעתו ז"ל לחלק בין מזיגה בחמין לבין בצונן ולא מטעם שהוא מחזיר את המותר וזהו ברור ונכון ובזה תמצא מיושר הכל לדעת הרמב"ם בדינים הללו וכמה דבייך לזה ואין צורך להאריך יותר בזה ובענין מה שדקדק הראב"ד ז"ל בפ"ג בהלכה י"ב מזהיא דהכא כדין דערימה ומאי דהתוספתא בפ"ב האריכות בזה בתם הוא דפסוק הוא דהרמב"ם פסק כהאי דהכא וכנזכר גרים הדכור והא דפקיעי עמיר למי מתוספתא שם ודין אחר הוא וכך הוא משמעות פשטא דהתוספתא בענין זה ע"ש:

תני אבל כובר הוא מקצת ותורם מן הכבור וכו'. בתוספתא דתרומות פ"ג גרים מאימתי תורמין את הגורן משתעקר הא"לה כבר מקצת הגורן תורם מן הכבור על שאינו כבור. כן הוא בדפוס. ובתוספתא כתיבת יד על קלף יסן הגי' כבר מקצת הגורן תורם מן הכבור על שאינו כבור כגי' דהכא וכן היתה הגי' לפני הרמב"ם ז"ל כמ"ש בפ"ה מהלכ' תרומות בהלכה ה' ע"ש והיא עיקרית לפי טעמא דר' אילא: והתני שילה וקיפה ברשות ההקדש פטור. הוא מאי למיפרך ממתני' דפ"ד דפאה ופ"ג דחלם

שנויי נוסחאות (סו"א) את בד"ו ליתא. (סו"ב) תני בד"ו תנו.

עין משפט נר מצוה

ל

א ג מיי' פ"ג ממעשר ה"ג

רידב"ז

א"ל ר' ירמיה אין שבת מיבלת ואין מקח טובל ה"ל כסתיה דאמר ר"י בשם ר"ז. כן הוא בדפוס הישן:

מתן: והתנינן היין משיקפה. ומשיפא דמילתא פריך דקתני אע"פ שקפה קולט מהגת העליונה ומן הגיגית ושותה ובמלתא למ"ד שהן מותרין מתמת שעמן ניתא דה"נ זה שמאל הגת העליונה והגיגית פסולת היא ומבוס הפי שותה ואין כך כלוס אלא למ"ד לפי שהן מותרין לרוח ולא נגמרה מלאכתן מאי איכא למימר הכא בלא נגמר מלאכתן ותנבי מותר הוא בשמריו כלומר דהכא מ"מ מותר הוא ע"י השמרים שלו שמה שמאל למעלה והגיגית מעורב הוא בשמריו והוא מודיע שמותר בעצמו הוא: והא תנינן השמן וכו'. אע"פ שירד טפל מן העקל וכו' ולמ"ד שהן מותרין מחמת שעמן ניתא כדלעיל ולהדך מאי איכא למימר ומבני מותר הוא לגביל כלומר התם נמי מותר גלגלו הוא דמה שמאל שם ולא ירד לעוקה הוא גלול כמו השמן שלמטה וג"כ מותר בעצמו הוא: היה אוכל והשכה לילי שבת. כך הוא שני בתוספתא סוף פ"ק היה אוכל והולך והשיכה בלילי שבת מותר ולקמן מדייק עלה: ר' ירמיה סבר מימר. לפרש הא דקאמר שאם השכה לילי שבת לא נטבל דווקא בנתן בתמישה ובתמתוי כלומר דווקא בדבר שעשה וכעין שבעיטו במתני' ועקן לתמישה ולתוך התמתוי אבל בנתן בצלוחית נטבל למעשר דהא קי"ל שבת קובעת למעשר: אמר ר' יוסי אפי' נתן בצלוחית לא נטבל. והקשה לו ר' ירמיה וכי אין שבת טובלת למעשר: אמר ליה. ר' יוסי מאי חזית דפרכת משבת מסיפא דקתני או שנתנו לאדם אחר לא נטבל וכי אין מקח טובל למעשר והכא מ"ד דמתנה כמכר הויא לענין קביעות מעשר: אמר ליה. סיומא דמילתא דר' יוסי הוא וכלומר דהדר א"ל דהלא מהכא לא תפרוך מידי דמיירי כהאי דאמר וכו' דאף מה שבלנין לא נטבל מפני שהוא עתיד לחזור את המותר וס"ל דכל מה שמחזיר את המותר איט נטבל למעשר דדמיא דיני' כמו בדבר שלא נגמרה מלאכתו כדתנן לקמן בפ"ג: תיליה דר' ירמיה. דס"ל דשבת קובעת למעשר אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו סייעתי' מן הדא דתנינן בסוף פ"ד דביצה: עומד אדם על המוקצה. שהם מוקצה לא נגמרה מלאכתה למעשר כמו גרוגרות וצימוקין שמניחין לייבשן: ערב שבת בשביעית. דאין מעשר נוהג בשביעית אלא משום דמוקצה הוא צריך זימונ והזמנה כזו דאומר מכאן אני אוכל למחר שני ומדלא אמר אלא בשביעית דאין בה מעשר הא בשאר שני שבוע לא משום דאין ראוי לו דהלא מיטבל הוא ושבת קובעת למעשר אלמא דאף בדבר שלא נגמר מלאכתו שבת קובעת: מה עביד לה ר' יוסי.

כל"ל דהא לר' ירמיה ניחא כמדייק מהכא אלא לר' יוסי דפליג עלי' וס"ל דאינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ובדקאמר מעמא לעיל מפני שהוא עתיד לחזור את המותר ולדידיה קשיא מאי שנא בשביעית דנקט התם: ומשני אליבא דר' יוסי דהיינו טעמא דלא מני נקט בשאר שני שבוע דלהחזירו את המותר למקומו אי אתה יכול שהרי הוא עושה מוקצה דהא במוקצה איירי ולפיכך נטבל למעשר דלא אמר ר' יוסי דשבת אינה טובלת למעשר בדבר שלא נגמר מלאכתו אלא היכא שיכול להחזיר את המותר וכאן דא"א להחזיר למוקצה בשבת מודה הוא דטובלת: מתניתא פליגא על ר' יוסי. כל"ל דהא תנינן אין עראי לשבת כלומר לא שיהיה אכילת עראי בשבת בכלום מותר מפני שהיא קובעת למעשר ובתנינן בפ' דלקמן עד שהוא מגיע למקום השביתה וכן בכמה מקומות במכלתין שמעינן דשבת קובעת למעשר וקשיא לר' יוסי: פתר לה ובלבד דבר שאין לו מוקצה. כל"ל כלומר דר' יוסי מפרש לה דכל מקום ששנינו דשבת קובעת למעשר היינו בדבר שכבר נגמרה מלאכתו למעשר ואין לו מוקצה ונפקא מינה דשבת קובעת אפי' עד שלא הכניסו לבית דאילו בחול אפי' נגמר מלאכתו למעשר אוכל ממנו עראי עד שיכניסנו לבית: על דעתיה דר' ירמיה לא שניא הוא וכו'. וכלומר ולר' ירמיה ס"ל דאין חילוק דלעולם שבת קובעת ואפי' בדבר שיש לו מוקצה ולא נגמר מלאכתו כדאמר לעיל: ר' מנא בעי. אליבא דר' ירמיה דאמר לעיל דוקא בטפל מן העקל וכו' ומבין הפצים וטקן לתמישה ולתמחוי אבל בנותן בצלוחית נטבל למעשר והשתא בעי אם היתה צלוחית מלאה והיה נותנה בין פצים לחבירו אם בכה"ג ג"כ נטבלה או דילמא דמאחר שהיא נותנה במקום שלא נגמרה מלאכתו דמה שהוא בין הפצים לא נגמר הוא וא"כ אף צלוחית לא נטבלה למעשר. ולא אפשיטא: עד היכן. הא דקתני במתני' אבל לא יתן לגפת ולקדירה כשהן מרותחות ועד היכן נקרא רותח: עד כדי שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית. וגרסי' להא ג"כ לקמן בפ' כירה גבי פלוגתא דר"י ורבנן שהאלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין וכו' וקאמר התם הא דקתני נותן לתוך הכוס כדי להפשירן. מותר להפשיר במקום שהיד סולדת. כלומר במקום שיכול להושיט ידו לתוכו. ואסור להפשיר במקום שאין היד סולדת. אפי' במקום שאין היד סולדת עד היכן ר' יודה בר פזי ר' סימון וכו' עד שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית דזהו נקרא אין היד סולדת. וכן גרסי' להא דלקמן שם: הכל מודים בכלי שני שהוא מותר. כלומר דמפרש שלא הטעה

ניחה. והתנינן היין משיקפה מ"ד שהן מותרים [ניחה] ניחא מ"ד שהן מותרים לרוח מותר הוא בשמריו. התיב רבי בנימן בר גידל והתנינן השמן משירד לעוקה מ"ד שהן מותרין [ניחה] ניחא מ"ד שהן מותרין לרוח מותר הוא להציל. היה אוכל והשיכה לילי שבת או שנתנו לאדם אחר לא נטבלו. רבי ירמיה סבר מימר בנתן בתמישה ובתמחוי אבל בנתן בצלוחית נטבל. אמר רבי יוסי אפילו בנתן בצלוחית לא נטבל. אמר ליה רבי ירמיה [א] ואין שבת טובלת. אמר ליה ואין מקח טובל. אמר ליה כההיא דאמר רבי יוסי בשם רבי זעירא רבי יונה רבי זעירא בשם רבי לעזר אף מה שבלנין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו בדבר שלא נגמרה מלאכתו. תיליה דרבי ירמיה מן הדא *ועוד אמר רבי ליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מיכן אני אוכל למחר. לא אמר אלא בשביעית הא שאר שני שבוע לא. מה עבד ליה רבי ירמיה להחזירו למקומו אי אתה יכול שהוא עושה מוקצה לפיכך נטבל. מתניתא פליגא על רבי ירמיה [ג] אין עראי לשבת. פתר לה ובלבד דבר שיש לו מוקצה. על דעתיה דרבי ירמיה לא שנייא היא דבר שיש לו מוקצה היא דבר שאין לו מוקצה. רבי מנא בעי היתה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו נטבלה או מאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו לא נטבלה. *עד היכן רבי יודה בר פזי רבי סימון בשם רבי יוסי בר חנינא עד כדי שהוא נתון ידו לתוכה והיא נכוית. הכל מודים בכלי

ירושלמי שבת פ"ג ה"ד.

פיצה ל"ב.

תוס' הרי"ד

הורה דהאונן ובסברא הורה דהאונן היא לשיטה ר"י דכבר כתבו התוס' ז"ל דקן קושיא מגמרא מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לגבוה קאי אליבא דר"י דכתב"ל אוין בדף ס"ח ע"ב כשהקדשו בפלים שיד הגנב. וא"כ שפיר פריך בגמרא דר"י ס"ל במס' הלזה ומעשרות דניזבר בבעלים וא"כ שפיר פריך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לגבוה דלא הביא בספק אלא כמכירה דגזבר כבעלים ומשני מעיקרא הורה דהאונן וסברא הורה דהאונן ולא נפיק מרשות המקדים אבל לפי מה דקי"ל דגנב וא"כ בפקר וגנת וא"כ הקדים פטור וע"כ פ"ל דגזבר כאחר ולא כבעלים ולפ"ז אפי' בהקדש כ"ש דנפיק מרשות המקדים נמי פטור משום דלא חשיב כמכירה ולפ"ז סברייתא דדף ע"ט וס"ל דגנב והקדים שלם הבעלים כפל גבי הקדש כ"ה דחשיב כמכירה ע"כ וס"ל דגזבר כבעלים. וע"כ לא קשה על ר"ה זמה ישבה בכן מתניתין דהקדים קמה וכו' דו"א דר"ת ס"ל דגיזבר כאחר הוא ולפיכך מדמי הקדש להפקר כמו בהפקר אין לו בעלים וידן ויהו בוים כן נמי בהקדש דאין לו בעלים ולא קשה ממתניתין דהקדים קמה וכו' ז"א דס"ל כבן תנא דס"ל דגיזבר כאחר ע"כ דמי הקדש להפקר אבל הגמ' דפריך באמת על המתניתין דהקדים קמה מה בין הקדש להפקר ופ"ז מפני הפקר יצא ידי הבעלים אבל הקדש לא יצא ידי בעלים דהוא הגיזבר ס"ל דגיזבר כבעלים ולפיכך לא קשה על ר"ת דהוא ס"ל כמ"ד דגיזבר כאחר. [וכזה ניחא נמי הירושלמי דפ"ג דפאה ופ"ד דפסחים הנוטע כרם לגקדש פטור מן הערלה ומן הרבעי וכו' וחייב בשביעית ר"ז בשם ר"י ושבתה הארץ וגו' ר"ת ב"ה בעי קושי' ר"ת לאוכלו בלא פדיון אי אפשר מאי אפשר להקדש ובלא בלא פדיון ולפדותו אין אתה יכול לו נמצא כלוקח לו קורדום מדמי שביעית א"ל הגיזבר מחלפין ביד לאחר בס"ד ומוצא בתוס' ז"ל במס' יבמות דף כ"ב ובסוכה דף מ' ע"ב דאוכלין מן המופקר אי"ל לא קדם לא הפקירו והתוס' ז"ל מקשים אהא דבוצרי כפיקין מ"ך דת"כ דהא אין אוכלין מן המבומר ומתרצים דלא מנעו בני אדם ליקח ואם הי' אדם רוצה ליקח לו הוו מו"שים רק בשמרו מתי' ושף והדם בלא"ה לא נטל כיון דידע שבומר לשומר וא"כ לא הוי מן המבומר דהא

מראה הפנים

דתנא המקדים פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות וכו' הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר וא"כ פדאן פטורים אלא דטיחא ליה למיפרך מהתוספתא דקתני בהדיא אף משבאו עונת המעשרות כן. ועוד דלקושטא דמלתא התם במתוכרין איירי והגיעו לעונת המעשרות הגיא מילתא והכא דבהלוכין הוא בנמר מלאכה למעשר תליא מילתא והכי מסקינן לעיל בפאה ועיין במה שנתבאר שם בפ"ד:

ואין שבת טובלת. דעת ר' ירמיה כהאי דאמר רב נחמן בבבלי סוף פ"ד דביצה דשבת קובעת אף בדבר שלא נגמר מלאכתו אבל התם מסיק דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמר מלאכתן וכ"פ הרמב"ם בפ"ג ממעשר הלכה ג' דחמשה דברים שקובעין למעשרות אין קובעין אלא בדבר שנגמר מלאכתן וה"מ דאסור לאכול מהן עראי אפי' עדיין לא הכניסן לבית כדפרישית בפנים מיהו כ"ז אינו אלא מדרבנן כמו שביאר הרמב"ם בפ"ד שם הלכה ב' דאם נקבע בחמשה דברים שמנו אין לוקין עליו אלא מכת מרדות מדבריהן. ובהאי דקאמר ליה ר' יוסי לר' ירמיה בשביעית ואין מקח טובל אע"ג דשנתנו לאדם אחר קתני משום דס"ל כהאי מ"ד לקמן ריש הפרק דמתנה כמכר לענין קביעות אבל ליסנא דסתמא דמתני' דרים פרקין אמרה דאין המתנה כמכר לענין קביעות וכ"פ הרמב"ם בפ"ה הלכה ו' דאין המתנה קובעת. וכן בהאי דאמר ר' יוסי דבשעומד להחזירו לא נטבל זהו כר"א דלקמן בפ"ד. אבל למאי דקיי"ל כת"ק דהתם אין המחזיר את המותר מועיל

בפלי שני שהוא מותר. מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. אמר רבי יוסי בי רבי בון [א] כאן היד שולטת וכאן אין היד שולטת. אמר רבי יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני. אמר רבי מנא ההין פינכא דאדיא מסייע לאבא. ההין פינכא דגלוסא מסייע לאבא. דאת מפני ליה מן אתר לאתר ועד כדון הוא רתח. *מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהן מלמעלן. רבי יונה אמר אסור ועירוי ככלי ראשון הוא. חייליה דרבי יונה מן הדא [ב] *אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח וכא הוא אמר הכין. א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב רבי יוסי בי רבי בון והתני אף בכלי נחושת כן אית לך מימר כלי נחושת בולע. מהו לערות עם הקילוח. אמר רבי חנינה בריה דרבי הלל מחלוקת רבי יונה ורבי יוסי. רבי יצחק בר גופתא בעי קומי רבי מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה כיי דאמר רבי זעירא איזו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא איזו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו. על דעתיה דרבי יודה *מלח כציר יין כחומץ:

הלכה ה מתני' [ג] העיגול משיחליקנו.

[ד] מחליקין בתאנים ובענבים של טבל רבי יהודה אוסר. *המחליק בענבים לא הוכשר ר' יהודה אומר הוכשר. [ה] וגרוגרות משידוש ומגורה משיעגל. [ו] היה דש בחבית ומעגל במגורה נשברה החבית ונפתחה המגורה לא יאכל מהן עראי. רבי יוסי מתיר: **גמ'** חנניא בריה דרבי יסא אמר מה פליגין רבי יודה ורבנין בטבל שנטבל מדבריהן אבל טבל שנטבל דבר תורה אוף רבנין מודיי. רבי מנא אמר לה סתם רבי אבין בשם רבי יוחנן רבי יודן כדעתיה ורבנין כדעתון דתני *זית [ז] שפיצעו בידים מסואבות לא הוכשרו

תטעה לומר דר' יהודה ארישא קאי ולאומרה פליג להכי קאמר הכל מודים ברישא דכלי שני הוא שמותר ולא פליג ר' יהודה אלא אסיפא ללפס ולקדירה ולקולא הוא דפליג דס"ל לכל הוא נותן וכו'. וכן קאמר כמי התם דארישא דהתם הוא דפליג: מה בין כלי ראשון וכו'. כלומר אע"ג דבידוע הוא שיש חילוק בין כלי ראשון לכלי שני מ"מ קאמר בהי גוונא הוא דאיירי דמחלקינן בהו וטעמא מאי ופליגי בה אמוראי. ר' יוסי בר' בון ס"ל דבכלי שני שהתירו בגוונא שאין היד נכוית בה איירי וזהו טעמא דמחלקינן בהו דכאן בכלי שני היד שולטת בו שיכול הוא להושיט ידו לתוכו וכאן בכלי ראשון אין היד שולטת בו: ר' יונה פליג דאפי' תימא דגם בכלי שני שאין היד שולטת בו מיירי אלא היינו טעמא דהתירו בכלי שני שהרי עיקר הדבר אין בו אלא משום הרחק דהא אינו מבשל ממש ע"ג האור ועשו הרחק לכלי ראשון שלא יבא ליתן לתוכו בעודו ע"ג האור ולא עשו הרחק לכלי שני ואפי' היד נכוית בו דכולי האי לא גזרו: אמר ר' מנא הדין פינכא דאורזא מסייע לאבא. וכך הוא בשבת שם וכן לקמיה הדין פינכא דגרוסא מסייע לאבא ר' מנא בריה דר' יונה הוה כדאשכחן בפ' אין מעמידין בהלכה ב' א"ר מנא אלו הוה ר' יונה אבא ידע נהאן הוון לא הוה שתי וכן מצינו בכמה מקומות וקאמר הקערה זו של אורז ושל גריסין מסייע לאבא ר' יונה דאף כשהן נתונין בקערה ואת מפני אותה מאתר לאתר ואעפ"כ הוא רותח וא"כ חזינן דאף כלי שני הוא רותח כל כך אלא דטעמא הוי דלא גזרו בכלי שני: מהו ליתן תבלין. בשבת מלמטה ולערות עליהן מלמעלה מכלי ראשון שהועבר מעל האש: אסור. דס"ל עירוי ככלי ראשון הוא: חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הדא דתנינן בפי"א דזבחים גבי מריקה ושטיפה בקדירה שבישל בה קדשים דקתני א' שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח: והכא הוא אמר הכין. בתמיה ומסקנת דברי ר' יונה הן וכלומר והיאך תאמר כאן שמותר לערות עליהן רותח הא תנינן בהדיא דעירוי ככלי ראשון הוא: א"ר יוסי. מהתם לאו ראיה דבכלי חרס מיירי והוא בולע הרבה ולפיכך החמירו בו דטעון מריקה ושטיפה אף מעירוי דכלי ראשון אבל הכא גבי תבלין אינן מתבשלין מעירוי רותח ואיכא למימר דמותר: התיב. עלה ר' יוסי בר' בון והתנינן התם דאף בכלי נחושת כן דטעון מריקה ושטיפה וכי אית מימר כלי נחושת בולע הרבה הוא בתמיה אלא ודאי דטעמא הויא משום דעירוי רותח ככלי ראשון הוא: מהו להערות עם הקילוח. הקילוח שיורד מן הקדירה מהו חשיב אי ככלי ראשון או לא וקאמר ר' חנינה דתליא בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דלעיל דלמר

דחשיב עירוי ככלי ראשון הקילוח ג"כ ככלי ראשון ולמר לא חשיב ככלי ראשון: עשה כן בשבת חייב משום מבשל. כלומר דבעי למאן דס"ל עירוי ככלי ראשון אם לענין חיוב נמי אמרינן הכי דאם עשה כן בשבת כבישול גמור הוא וחייב משום מבשל וכן בבשר וחלב או דילמא דלענין איסור גרידא אמרו דאסור לעשות כן אבל אין בו משום חיוב בשול: א"ל כהאי דאמר ר"ז איזהו חלוט ברור. לענין חיוב חלה כדאמרי' לקמן בפ"ק דחלה דכל שהאור מהלך תחתיו זהו שחייב בחלה ואומרים עליו המולית וה"ה הכא דאיזהו תבשיל ברור שהוא חייב משום מבשל בשבת או בבשר בחלב כל שהאור מהלך תחתיו ולענין איסור גרידא הוא דאמרינן עירוי ככלי ראשון: על דעתיה דר' יודה. אר' יהודה דמתני' קאי דקאמר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר לאו דווקא חומץ וציר קאמר אלא מלוח כציר הוא ויין כחומץ דג"כ חריפותן מסייע לבשל:

הלכה ז מתני' העיגול. של דבילה משיחליקנו שרגילין להחליק פני העיגול במשקין והוא גמר מלאכתו למעשר: מחליקין בתאנים וענבים של טבל. משקין של תאנים וענבים של טבל מותר להחליק בהן העיגול ואין בזה משום מפסיד טבל ור' יהודה אוסר דהפסד הוא ואסור להפסיד את הטבל ואין הלכה כר' יהודה בכולה מתני': המחליק בענבים לא הוכשר. בבבלי פ' חבית דף קמ"ה מסיק דפליגי במשקה העומד לאכילה דת"ק לא חשיב לי' משקה ור' יהודה חשיב לי' משקה: הגרוגרות משידוש. שהתאנים מייבשין אותם ואח"כ דשים אותם במקלות לתוך החבית או שמכניסין אותן למגורה והוא אוכל ומעגלין אותן בידים והוא גמר מלאכתן: לא יאכל מהן עראי. בגמרא מפרש דהאי תנא ס"ל דלא העליון צריך לתחתון ולא התחתון צריך לעליון וא"כ נגמרה מלאכתן ולא יאכל מהם עראי ור' יוסי מתיר דס"ל דצריך התחתון לעליון ואין הלכה כר' יוסי: **גמ'** מה פליגין ר' יודה ורבנן. במחליק בתאנים וענבים של טבל דוקא בטבל שנטבל מדבריהן כגון שנקבע ע"פ ששה דברים דקחשיב להו לקמן בפ"ד שקובעין להיות טבול למעשר ואינם אלא מדבריהן וכן כיוצא בהן אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו להבית ודרך שער שאותו הטבל הוא מן התורה אוף רבנן מודים דאסור להפסידו: ר' מנא אמר. להא דלקמן סתם ולא משום ר' יוחנן ור' אבין קאמר לה בשם ר' יוחנן ומילתא אחריתא הוא ואסיפא קאי המחליק בענבים וכו'. דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו במה דפליגי בעלמא: דתני. בתוספתא דטהרות פ"ט זית שפלעו מרככו בידים

מראה הפנים

איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו. יתבאר מזה במקומו לקמן בפרק קמא דחלה בס"ד:

מחליקין בתאנים ועובים של טבל. כדפרישית וכ"כ הרמב"ם בריש פ"ו מהלכ' מעשר דאין בזה משום הפסד דאלו לפי' הר"ש ואחריו הר"ב א"כ לר' יהודה אסור משום איסור טבל וכבר כתבו התוס' בשבת דף כ"ו דלא מצינו בשום מקום שהטבל אסור גהנאה כ"א הנאה של כילוי אסור וע"ש:

דתני זית שפלעו בידים מסואבות וכו'. בפ"ט דטהרות תנינן סתמא דמתני' הפולע זיתים בידים טמאות טימאן. ובתוספתא הגי' היא כמו שהביא כאן אבל בבבלי פ' חבית דף קמ"ה הגי' היא נכונה הפולע זיתים בידים מסואבות הוכשרו והתייא כסתמא דמתני' דטהרות לסופתן במלא לא הוכשרו ופלוגתייהו דר"י ורבנן גרים נמי שם דפליגי אם עושה כדי לידע אם הגיעו למשיק וכו' ודקאמר הכא ר' יודן כדעתיה וכו' זהו כדם"ד הכא דטעם פלוגתייהו דמתני' דידן כטעם פלוגתייהו בהאי תוספתא דטהרות דבמשקה העומד לאיבוד קא מיפלגי ודחי לה ומסיק דפלוגתייהו דמתני' במשקה העומד לאכלת

מועיל לענין אכילת עראי לאדם אלא דווקא לענין אכילת בהמה חיה דלא התירו בה אלא אכילת עראי בלבד כמו שביארתי הכל לעיל בד"ה תני משעמיד ערימה ע"ש והמגא ביאור מקור דינים הללו ובס"ד:

כאן היד שולטת וכו'. כדפרישית מממע דאם אין היד שולטת בכלי שני אלא נכוית אסור ליתן לתוכו מפני שהוא מבשל וכ"פ הרמב"ם בפ"ג משבת בהלכה ט"ו:

חייליה דר' יונה מן הדא וכו'. התוס' בפ' כירה דף מב בד"ה אבל הוא נותן וכו' מב אין לזה דהכ"י מביא ראי' מהכא דעירוי ככלי ראשון הוא והעלו שם דאין עירוי אוסר אלא כדי קליפה וכך הוא מסקנת האחרונים בי"ד סי' צ"ב ובענין קילות מן הקדירה למדנו מכאן מדפשיט לקמן דדין הקילות במחלוקת דר' יונה ור' יוסי ולר' יונה דס"ל עירוי ככלי ראשון הקילוח נמי ככלי ראשון א"כ אף למאן דמחמיר בקילות דין עירוי יש לו ודווקא כלא נפסק דאז שייך לדמות לדין עירוי אבל כשנפסק וודאי לא דמיא לעירוי והרי סייעתא למאן דמביא הרב בהגהה שם סעיף זיין ולא כדעת מי שרוצה להתמיר אף בנפסק ע"ש:

שכ' בזה"ל על הירושלמי שמביא הש"ך שם וז"ל וקשיא לי מה קאמר הירושלמי אית לך למימר כלי נחשת בולע וכי אהא דכתב ובכלי נחשת בשלה ואיכא למימר דכלי נחשת אינו בולע אא"כ האור מהלך תחתיו ע"ש שהאריך לענין דינא והביא מאדר"נ דכלי נחשת אינו בולע וא"כ מבואר דהבעל העיטור אבר כשה הוראתו מוטלת בין גדולי הקדמוני' ס"ל כרבינו ירוחם. שוב מצאתי בדף האחרון של הט"ז שכתב לייסב קושית הש"ך על רבינו ירוחם והביא ג"כ דברי השה"ת שכ"כ בשם בעל העיטור. והאיתי בק"א להש"ך שכ' שהעיטור הוא יחיד לגבי הפוסקים ולא קיי"ל כן וגם די"ל דבעל העיטור לא קאמר

מסורת הש"ס

ירושלמי שבת פ"ג ה"ס

זבחים צה: ופ' רו"ס שם ד"ה עירה וכו"מ.

שבת מב:

שם קמה.

שם

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ג ממעשר הט"ו

לב
ב מיי' פ"ח ממעשה הקרבנות הי"ח

לג
ג מיי' פ"ג ממעשר הי"ו

לד
ד מיי' פ"ו שם ה"ח

לה
ה ו מיי' פ"ג שם הט"ז

לו
ז מיי' פי"א מטומאת אוכלין הי"ג יד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א] כאן היד שולטת. ע' ש"ך סי' ק"ה מה שהשיג על הרש"ל ועשו"ת בית יעקב סי' כ' ושו' פר"ח סי' ע"ח ובפמ"ג שם ובתשובה הארכתי הרבה ואכ"מ:

[ב] עשו הרחקה לכ"ר. ע' בש"ך סי' קה ובמ"א סי' ש"ת ס"ק כח ובק"ע בשבת פ"ג וע' בשו"ת בית יעקב סי' כ שדחה דברי הש"ך וכתב שהש"ך הדה לו והאחרונים ביו"ד החזיקו דברי הש"ך ע' עליהם:

[ג] אף בכלי נחשת כן אית לך למימר כלי נחושת בולע. מכאן קצת ראיה לרבינו ירוחם הובא בש"ך יו"ד סי' ס"ח ס"ק לג דאין כלי נחשת בולע אלא אם האור מהלך תחתיו והש"ך תמה עליו ובתבו' ביארתי בארוכה ומצאתי בתו"ס פ"ו [illegible] וכעת מצאתי בת"כ שנדפס מחדש שהעיטור ח"כ ושם בדיני הבשר הבשר

שנויי נוסחאות (טו"ו) דאדיא בכי"ר דאוריזא. (טו"ז) דגלוסא בכי"ר דגרוסה. (טו"ח) ועד בד"ו ועוד. (טו"ט) לך בד"ו ליתא.

עמודי ירושלים תנינא

אחד שבישל בו כתב השירי קרבן שבת (פ"ג ה"ס) וז"ל כתב הרא"ש בפירושו למס' מעשרות דאמריקה ושטיפה קאי ולא דק וכמ"ש בקרבן העדה כן הוא ברא"ש:

בדייה מסותבות לא הוכשרו דלא ניחא ליה במשקה היוצא ממנו ואינו ממעכו אלא שיהא נוח לאכילה: לסופקו במלח הוכשרו. לפי שניחא ליה במשקה היוצא ממנו: לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלוחית שמן. ובתוספתא גרים לידע אם יש בו שמן לא הוכשרו משום דהמשקה אזיל לאבוד ולאו משקה היא ור' יודה אומר הוכשרו כדמפ' ואזיל: רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במשקה היוצא ממנו בודק וכיון דאזיל לאבוד לאו כלום הוא ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק להרגיש אם יש בו משקה וכיון דלא מכוין לאבד המשקה חשוב הוא והוכשר: והכא. כלומר והשתא הכא נמי בהא פליגי רבנן אמרי במימיו הוא מכוין להחליק וכיון דאזיל לאבוד לאו כלום הוא ולא הוכשר ור' יהודה סובר בשיש שלו מחליק כלומר לא מתכוין להמשקה אלא בקליפות הענבים שהן חלקים כשיש הזה וכהן הוא מתכוין להחליק ולא לאבוד המשקה והלכך חשוב הוא והוכשר: רבי אמר לר"ש בריה. גרסי' להא לקמן ריש פ"ד דכולה: עלה וכו'. וכ"ה שם: ואדיין את לזו. אם עדיין אתה מסופק בזה דחיישת משום מוקצה באותן שבחבית דליתא דאין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד שמוליאין אותן לייבשן ולעשות מהן גרוגרות ולימוקים דמסח דעתיה מינייהו אבל אלו הגרוגרות שכבר מוכנסין הן בחבית אין בהן משום מוקצה: מפני שהן וכו'. טעמא דתאנים וענבים שמניחן לייבשן דאית בהו משום מוקצה הוא מפרש מפני שהן מסריחין בינתיים קודם שנתייבשו ומסח דעתיה מינייהו: לא מיסתברא בהלין פלולי (אילין) הוה עובדא. והאי לא מיסתברא אלא דהמעשה היה שאמר לו להביא מאלו גרוגרות תאנים שנתפללו והלכך ס"ד דר"ש דיש בהן משום מוקצה דאי בשאר גרוגרות מאי מספקא ליה לר"ש א"ל אוף אנא סבר כן דכך הי' המעשה וכן כי אתא ר' יוסי בר בון אמר משום ר' יוחנן כן: הדא דתימא. דלית בגרוגרות שבחבית משום מוקצה אלא לענין שבת אבל לענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה כלומר שהוקצו למעשרות ואל החיוב עליהן: אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן. כך הוא בכולה שם: גרוגרות משידוש וכו'. דבהכי הוא גמר מלאכתן למעשר: דברי שונה ראשון. לפרושי פלוגתייהו דת"ק ור' יוסי קאמר. דברי שונה ראשון והוא הת"ק דלא יאכל מהן עראי משום דס"ל לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון ואם כן אע"פ שנשברה החבית ונפתחה המגורה ונתפרדו אלו מאלו מ"מ הואיל ואין צריכין זה לזה כבר נגמרה מלאכתן: דברי שונה אחרון. והוא ר' יוסי משום דס"ל [התחתון] צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון כלומר אע"ג דהעליון לא צריך לתחתון דאלו שכבר נדרסו נדרסו ואינם צריכות דיזוק מ"מ התחתון הוא צריך לעליון מפני שהעליונות מחזיקות אותן וכך הוא בתוספתא בהדיא סוף פ"ק דגרים ר' יוסי מתיר מפני שהתחתונות צריכות לעליונות והואיל ונתפרדו ואין ניכרין קורא אני

הוכשרו לסופגן במלח הוכשרו לידע אם יש בו מים לא הוכשרו. רבי יודן אמר הוכשרו. רבנין אמרין במימיו הוא בודק רבי יודה אומר בגופו הוא בודק. והכא רבנין אמרין במימיו הוא מחליק רבי יודא [אמר] בשיש שלו [הוא] מחליק. רבי אמר לרבי שמעון בריה *עלה והבא לנו גרוגרות מן החבית. אמר ליה ואינו אסור משום מוקצה. אמר ליה ואדיין את לזו *אין לך אסור משום מוקצה אלא תאינים וענבים בלבד. אמר רבי שמואל בר סיסרטאי *מפני שהן מסריחות בנתיים, ר' זעירא בעי קומי רבי יסא לא מסתברא באילין פיצוליי (אילין) הוה עובדא. אמר ליה אוף אנא סבר כן. אתא רבי יוסי בי רבי בון רבי יצחק בר ביסנא בשם רבי יוחנן באילין פיצולייא הוה עובדא. אמר ליה אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד. רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו הדא דתימא לעניין שבת אבל לעניין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה. אמר רבי מתניתא אמרה כן גרוגרות משידוש ומגורה משיעגיל. אמר רבי יוחנן דברי שונה ראשון לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון. דברי שונה אחרון [התחתון] צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון. אמר רבי לעזר דרבי מאיר היא (א"ל) דלא תסבור מימר סתמא ור' יוסי היא הלכה כסתמא לפום כן צריך מימר דרבי מאיר היא *דרבי מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

הדרן עלך כלל אמרו

היה א עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן מתקנים

בכולן לא נגמרה מלאכתן: מותר לאכול מהן עראי: אמר ר' אלעזר דר' מאיר היא. ר' אלעזר פליג אדר' יוחנן דקאמר דברי שונה ראשון סתם וכדמפרש טעמא דס"ל לא התחתון צריך וכו' וא"כ הלכה כת"ק דסתמא הוא ור' אלעזר לא קאמר הכי אלא האי ת"ק דר' מאיר הוא והאי ר"מ דתוספתא הוא דתנינן שם בפ"ב הלוקח גרוגרות ועתיד לדורסן תמרים (נ"ל תאנים) ועתיד לדוסן ר"מ אומר לא יאכל מהן עראי וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ומודים חכמים לר"מ בפירות שאין צריכים גמר מלאכה שלא יאכל מהן עראי ע"כ מהתוספתא והשתא בהא פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר באוקימתא דמתני' דר' יוחנן מוקי לדברי הת"ק בסתמא משום דס"ל דהואיל ואין צריכין זה לזה הוו כפירות שנגמרה מלאכתן דאין צריכין עוד לגמר מלאכה וא"כ אתיא נמי כחכמים דהתוספתא דמודין הן לר"מ דבכה"ג לא יאכל מהן עראי ור' אלעזר מדמי דינא דמתני' לדינא דתוספתא דהואיל ונשברה החבית ונתקלקלה המגורה כגרוגרות ועתיד לדורסן הוא שהרי הוא עתיד לדורסן עוד פעם שני לתוך חבית אחרת וכיוצא בזה במגורה ואע"פ שלא נגמרה מלאכתן הוו אפ"ה ר"מ מחמיר וס"ל לא יאכל מהן עראי ור' יוסי ס"ל כדברי חכמים בתוספתא דבתר השתא אזלינן וה"ה נמי בדינא דמתני' וא"כ הלכה כר' יוסי וכדמסיק ר' אלעזר למילתיה: א"ל. ר' אלעזר הוא דאמר כך לר' יוחנן דלא תסבור מימר סתמא ודר' יוסי הלכה כסתמא כלומר דלא כדבריך דאת סבור למימר דדברי ת"ק סתמא הוא וא"כ הואיל דרבי • יוסי דברי הת"ק הלכה כסתם ת"ק לפום כן צריך מימר אגא דר"מ הוא דהתוספתא והשתא הדרינן לכללא דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי ודברי ר' יוסי כחכמים דהתוספתא לסבריה דר' אלעזר וכדאמרן:

הדרן עלך כלל אמרו במעשרות

הלכה א מתני' היה עובר בשוק. בעם הארץ איירי שאינו נאמן על המעשרות ואם הי' עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין מהן עראי ופטורין דתלינן שלא ראו פני הבית ולא הוקבעו למעשר ואע"ג דמכר קובע למעשר האי מתנה הוא דיהיב להו והמתנה אינה קובעת והכי מוקי לה בשמעתא דהאי סתמא דמתני' דר"מ הוא דאמר אין מתנה כמכר: לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנים וודאי. משום שהנותן הזה לא עישר דבסבור היה שיאכלו בשוק ולא בעי עשורי ומכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי ומפרש בגמרא דדוקא במקום שהרוב מכניסין לבתים אבל אם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עישר ואח"כ הביא לשוק ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ וכן דווקא כשנתן להם דבר מועט אבל במתנה מרובה שלא יאכלה כולה בשוק וכן אם המקבל אדם חשוב הוא שאין דרכו לאכול בשוק וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול חי בכל אלו מסתמא יכניסו לבתיהם והוי כמי

תוס' הרי"ד

דהא כבפס"ג ספקרו וקדם לא מיבש [illegible] ופי' בתוס' ז"ל כ"מ דף נ"ט פ"א פרי דפ"ל לתוס' ז"ל כבן הירולה דמכומר לפק ב אכור לכדיום פי' בתוס' כ"מ נ"ט וא"כ שבה שקדם לא ספקרו דהא אין קדם יוצא בלא פדיון וכוהלי כי' מוקם שנזכר ביד אמר מליקה וא"כ שאין מוכר לכדיום והא לא הוי מן המופקר. אבל לפי דברינו ניחא דפ"ל לא בעינן מן המופקר אלא כדבר שיש לו בעלים אבל בהקדש דאין לו בעלים לא בעינן מן המופקר מכיון שאין יכך ויהו שיש בו כמו שיכך ויהו שיש בו וכד כאן לא מקשים בתוס' ז"ל אלא לאומרי בפיחום דהוי דהקדש לא מיבעי בעלים מ"מ מכיון שאומרים הוי מן המבומר אבל כשאין שומרים כגם דלא הפקרו מ"מ אין לו בעלים]. וא"מ פרמב"ם ז"ל פ"ל ככך מפמינן דהקדים קמה וכו' ומחלק בין הפקר להקדש דבהפקר פטור

מראה הפנים

לאמת שוה וכדפרשים במתני': באילין פצולייא הוה עובדא. והוו כדגרים בבבלי סוף מס' ביצה בשה מייתי ר"ש גר רבי מרבי פצילי תמרה לר"ב מהו א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד. וכן תאנים וענבים דקאמר הכא כדפריבית שמוליאין אותן לייבשן ולעשות מהן גרוגרות וצימוקין דמסח דעתיה מינייהו ושמעת נמי מהכא כפי' התוס' שם דפצילי תמרה הן פני תמרה שעדיין לא נתבשלו ופולטין אותן לבוים ומעלין אותן לגג לייבשן ולא הוו כגרוגרות וצימוקין דלא התיכנו כידים דלא הוו ראוין מעולם. והיינו דקאמר הכא אין מוקצה אלא תאנים וכו' כלומר שהן ראוים משיקרא והתיכנו בידים:

אמר ר' יוחנן דברי שונה ראשון וכו'. הר"ש הפתיק בשם ספר תלמוד דלר' יוסי לא צריך זה לזה וגי' שלפנינו עיקר דכן הוא בתוספתא כמו שכתבתי בפנים. וכזה אין ר"מ לחוד ועיין כדבור דלקמן: **אמר** ר' לעזר דר"מ הוא. כתב הר"ש ומסיק ר' אלעזר דת"ק דר"מ הוא דלא תסבור סתמא ור' יוסי הלכה כסתמא וכו'. ועל פי' זה תמה הר"ש על דפסק הרמב"ם בפ"ג ממעשר כהלכה י"ז כת"ק וקיים ואין לנו לומר אלא דגי' הרמב"ם לא היה כן. ונהגם כ' הוא כן. וכיה לשם לגרם בתחלה הי ר' מאיר דקאמר ר' אלעזר והדא מ"ש דמוקי להאי סתמא כר"ש וכבר ביארתי בפנים דר"מ דהתוספתא הוא

שנויי נוסחאות (בו"א) לידע ם א יש גד"ו לידע אם יש. (בו"ב) פיצוליי אילין כ"ס גד"ו וכי"ר פצולייה. (בו"ס) רבי מתניתא גכ"ל ר' יוסה מתניתה.

חדושי רד"א

לא מסתברא באילן פיצוליי כו'. נ"ב פיצוליי היינו פצילי תמרה. דגרסי' בבבלי פ' ביצה דף מ"ח ע"א בבא מיני ר"ש בר רבי מרבי פצילי תמרה לר"ש מהו א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקין בלבד. ופירש"י פצילי תמרה תמרים הנלקטים קודם בשולן וכונסן אותן בסלים שעושין מלולבין והן מתבשלים מאליהן. מהו לאכול מהן קודם בישולן. פי' מודה בהן דמוקצות הן כגרוגרות וצמוקים או לא וכו' ע"ש:

עמודי ירושלים תנינא

באילן פילוייא. כתב הרמב"ם בפ"ק דמעשר גרוגרות מפוללים ומקולפים ורגולים נמי לסבריה דלא"פ וכי לא ידע ר"ש דהגרוגרות שבחבית אין מוקצה ובילם רלאיתי כפי' פילוייא בלים שכ"ל לי הפ"ק בבילם פ"ד כ"ח ח"ל ולאו מחור דפי' פילוייא מבואר בק"ש וכן הוא בבבלי בסוף מלתין דבעי מיניה ר"ש בר ר' מרבי פלולי תמרה וכו' ואין אלא תמרים גם מ"ש וכי לא ידע דהגרוגרות שבחבית וכו' לא ידעתי מאי קאמר דודאי לאו גרוגרות שבחבית קמיבעיא ליה אלא גרוגרות שבל הגג ומה שפירשתי בקרבן העדה עיקר:

מתקנים ודאי. טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אינן מתקנים אלא דמאי. היו א יושבים בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין ובעל השער ב ובעל החנות חייבים. רבי יהודה פוטר עד שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו:

גמ' היה עובר בשוק כו'. שמואל אמר דרבי מאיר היא *דרבי מאיר אמר אין מתנה כמכר. אמר רבי יוסי דברי הכל היא. אישתאלית לאילין דבי רבי ינאי ואמרין נהיגין הוינן יהבין אילין לאילין בחקלא ואכלין ולא מתקנין. מיי כדון *כמאן דאמר ג מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות. מתני' ד במקום שרוב מכניסין לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינן מתקנין אלא דמאי. אם במקום שרוב מכניסין לבתים בדא תנינן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן עראי. מכיון שאמר טול והכנס כמי שאמר טול ואני מעשר על ידך. אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר לו עישרתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן. ה נתן לו דבר מרובה אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. ו נתן לו דבר שאין דרכו להיאכל חי אפילו אמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. היה אדם גדול ואין דרכו לוכל בשוק ואמר לו טול ואכול כמי שאמר לו טול והכנס. ז היו שנים לזה אמר לו טול ואכול ולזה אמר לו טול והכנס זה שאמר לו טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכנס חייב. אמר רבי יוסי ולאו מתניתא היא אוכלין ופטורי' ובעל השער ובעל החנות חייבין. אמר רבי יונה דברי הכל היא. כאן בדמאי. כאן

פני משה

כמי שאמר להם טלו והכניסו לבתיכם. דבכה"ג אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן עראי וכשיכניסו לבתיהם דין דמאי להם דשמא עישר הנותן ושמא לא עישר ואין מתקנים אלא דמאי ודינו מפרש בריש מס' דמאי שמפרים מעשר ראשון והתרומת מעשר נותן לכהן והמעשר מעכב לעצמו ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעכב לעצמו שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואם היה שנת מעשר שני מפרישו ואוכלו בירושלים:

גמ' שמואל אמר דר"מ היא. סתמא דמתני' דר"מ אמר בברייתא הובאה לקמן בפ"ק דמעשר שני בהלכה א' דאין המתנה כמכר לענין קביעות למעשרות. אמר ר' יוסי. דלא צריכין לאוקמי כר"מ אלא דברי הכל מודים דאין המתנה קובעת למעשרות ושאלתי להדבר לאילין דבי ר' ינאי ואמרו שכך היו נוהגין שנותנין אלו לאלו במתנה בשדה קודם שהוכנסו לבית והיו אוכלין בלתי מתוקן שאין כאן קביעות לחיוב מעשרות: מאי כדון. ומאי טעמא וקאמר דאתייא כמ"ד לעיל סוף פ' הרואה ובכמה מקומות דמאליהן קיבלו עליהן המעשרות כשעלו מן הגולה בבית שני משום דכשגלו נפטרו מחיוב מעשרות כדאמרינן שם וכיון דבזמן הזה אין החיוב אלא מדבריהם הקילו במתנה: מתני' במקום שרוב העם מכניסין לבתים. ולא למכור בשוק הלכך כשזה עבר בשוק ואמר טלו לכם לא היה דעתו אלא שיאכלו בשוק ואוכלין מהן עראי דתלינן שלא הכניסן עדיין לבית אלא מדי עברו בשוק כדי להכניסן אמר להם כך ואם הכניסו לבתיהם צריכין לתקן וודאי דזה ודאי לא עישר שהרי עדיין לא הכניסם לביתו אבל אם במקום שרוב מכניסין למכור בשוק ואפשר שהכניסן מתחילה לבית ועישר ולמכרן בשוק הוא מביא ואין כאן אלא ספק דשמא לא עישר ואין מתקנים אלא דמאי: אם במקום שהרוב מכניסים לבתים. קשיא בדא דתנינן בסיפא טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן עראי ואמאי והא אמרת ברוב מכניסין לבתים תלינן דזה מדי עברו בשוק כדי להכניסן לביתו אמר להם כך וא"כ עדיין לא הוקבעו למעשר ולמה לא יאכלו עראי ומשני מכיון שאמר טול והכנס ולא אמר טול לך ואכול הוי כמי שאמר טול אני מעשר על ידך כלומר מדהקפיד לאמר כך משמע דס"ק עכשיו אין לך לאכול עראי שכבר היו בבית והוקבעו למעשר ועדיין לא עישרתי אבל לא תדאג כ"א טול והכניסן לבית ואני מעשר בשבילך והלכך עראי לא יאכלו וכשיכניסן לבית אין מתקנים אלא דמאי דספק הוא אם יעשר בשבילו או לא: אבל במקום שרוב מכניסין לשוק. השתא מסיים להא דאמר לעיל דאם רוב מכניסין למכור בשוק אפילו באומר טלו לכם אין מתקנים אלא דמאי לפי שאינו נאמן לומר עישרתי וכך אינו נאמן לומר עדיין לא הוקבעו שעכשיו לתוך ביתי אני מכניסן ומספק צריכין לתקן דמאי: נתן לו דבר מרובה וכו'. כדפרישית במתני': זה שאמר לו טול ואכול פטור. דלגבי דידיה תלינן שעדיין לא הוקבעו למעשר שהרי אמר לו טול ואכול לפיכך אוכל מהן עראי ופטור אבל לגבי זה שאמר לו טול והכנס לביתך חיישינן דילמא אלו שנתן אותם לזה כבר ראו פני הבית והוקבעו למעשר מדהקפיד לומר לו טול והכנס ולפיכך חייב לעשר דמאי קודס שיאכל כדין האומר טלו והכניסו לבתיכם: אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא. ומאי קמ"ל בהא דאי לאשמועינן באדם אחד שנותן לשנים דזה פטור וזה חייב הא האי מילתא שמעינן ממתני' דלקמן דתנינן היו יושבין בשער או בחנות אנשים שהיו יושבין בשער או בחנות של אחד וזה העובר בשוק אמר להם טלו לכם תאנים אלו האנשים אוכלין ופטורין דלגבי דידהו הוי כאומר טול ואכול בשוק שהשער והחנות אינו שלהן ובית שאינו שלו אינו קובע למעשר אבל הבעל שער והבעל החנות חייבין דלגבי דידהו הוי כאומר טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיהם וה"נ דכוותה באומר לא' טול ואכול ולהשני אמר לו טול והכנס וכדפרישית: אמר ר' יונה דברי הכל היא כאן בדמאי כאן בודאי. ר' יונה לא בעי לאפלוגי בעיקרא דדינא ולאוקמי להאי מתני' דלקמן בחיוב וודאי דהא ליתא דהך דינא דלעיל ודינא דמתני' דלקמן תרווייהו בדמאי הן דהדא טעמא אית להו כדאמרן ולא בא ר' יונה אלא למידק על מאי דקאמר ר' יוסי ולאו מתני' היא ומייתי לדברי הת"ק בלבד ומשמע דס"ל דלא אתייא האי דינא דלעיל כר' יהודה דפליג במתני' דלקמן ופוטר גם לבעל השער ולבעל החנות עד שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו והיינו דקאמר ר' יונה

רידב"ז

שמואל אמר דר"מ היא דאמר אין מתנה כמכר. פי' מהרא"פ ז"ל ר"מ דמס' בכורות דס"ל אין מתנה כמכר:

היו שנים לזה אמר טול ואכול ולזה אמר טול והכנס זה שאמר לו טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכנס חייב א"ר יוסי ולאו מתניתא היא אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין. פי' דמקשה מאי קמ"ל מתניתין היא דקס"ד דזהו טעמא דמתניתין דלבעל השער ולבעל החנות הוי כמו טול והכנס ולהאחרים היושבין הוי כמו טול ואכול אלמא דמחלקינן בחד פירות ע"פ אמירתו ואמרינן דחלק זה הוא כך וחלק זה הוא כך וא"כ קשה מאי קמ"ל דמהיכא תיתי נימא דלא מחלקינן בחד פירות דכי יעלה על הדעת שיחלוק מי על הדין הזה דהוי משנה מפורשת ע"ז משני ר' יונה דז"א דאין הפירוש דמתניתין כמו שאתה סובר דהטעם דבעל השער ובעל החנות חייבין משום דהוי כטול והכנס ולאחרים הוי כטול ואכול ז"א אלא כאן בדמאי כאן בודאי דבהיו שנים ואמר לזה טול ואכול ולזה טול והכנס זה אסור לאכול עראי עד שיתקן דמאי וזה מותר לאכול עראי אבל מתניתין דאמר לבעל השער ולבעל החנות בלשון אחד טול ואכול ולא מחלק הפירות ובשניהם אמר טול ואכול דהוי לא ראו פני הבית ומותר לאכול עראי רק לפ"ז כשהכניס אח"כ לבית מתקן ודאי כדאיתא במתניתין א"כ לגבי בעל השער ובעל החנות הוי חשיב מכניס לבית ומתקן ודאי ולאחרים לא חשיב כהכניס לבית דהא הבית אינו שלהן ע"כ מותר לאכול עראי והמתניתין לאו משום דלבעל השער ולבעל החנות הוי כאומר טול והכנס ומתקן דמאי ולאחרים חשיב כטול ואכול ז"א אלא דלשניהן חשיב טול ואכול רק דבעל השער ובעל החנות חייבין בודאי משום דהוי הכניסו לבתיהם בפועל ממש ומתקנין ודאי כדין טול ואכול ואח"כ הכניס לבית כדאיתא במתניתין ונמצא דדינא דמתניתין הוא לד"ה דליכא שום פלוגתא בזה אבל במחלק באמירתו לזה טול ואכול ולזה טול והכנס שפיר קמ"ל דנחלק

מסורת הש"ס

בכורות נג: ירושלמי מע"ש פ"א ה"א

ירושלמי דמאי פ"ג ה"ד וה"ג.

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ה ממעשר ה"א
ג
ב מיי' שם ובפ"ד ה"י
ד
ג מיי' פ"א מתרומות הכ"ו
ה
ד ה ומיי' פ"ה ממעשר ה"ו
ו
ו מיי' שם ה"ו

מראה הפנים

שוא ומתוך כך נתבאר דר' יוחנן ור' אלעזר פליגי בהאי אוקימתא וכך נראה מהגי' שלפנינו דגרים א"ל דלא הסבור וכו' כדפרישית וא"כ ר' יוחנן לא בעי לאוקמא הת"ק כר"מ כמבואר הטעם בפנים ור' יוחנן ור' אלעזר הלכה כר' יוחנן ולפיכך פסק הרמב"ם כהת"ק דהלכה כסתמא ותו לא מידי: סליק פירקא בס"ד

היה עובר בשוק. אמר ר' יוסי דברי הכל היא. וכדמפרש טעמא כמ"ד מאליהן קיבלו את המעשרות וכבר ביארתי לעיל בפ"ו דשביעית בהלכה א' ד"ה במה נתחייבו ובכמה מקומות דהרמב"ם הכריע כהאי מ"ד דבזמן הבית שני היה חיוב המעשרות מדרבנן ושם תמצא טעמו ובדין הזה בפ"ה ממעשר בהלכה ו' כתב שם שאין המתנה קובעת וע' לקמן ריש מעשר שני ובד"ה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם מה שנתבאר שם מענין זה בס"ד:

מתניתא במקום שרוב מכניסין לבתים וכו'. וכ"פ הרמב"ם שם. וע' במה שהביא הכ"מ לשון הר"ש. וכבר מבואר היטב בפנים. ומ"ש ומ"מ איני יודע למה השמיט רבינו הא דתנן באמר טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי. וכמדומה בזה הוא בכלל דבריו בהרי כ' בנתן לו דבר מרובה אפי' א"ל טול ואכול ה"ז כמי שאמר לו טול והכנס שאינו אוכל עד שיתקן דמאי וא"כ ממילא את ש"מ דבטול והכנס לא יאכל כלום עד שיתקן דמאי:

היו שנים לזה אמר טול ואכול וכו'. כך הביא הרמב"ם בפ"ה ממעשר בהלכה ז' ולמדנו מדאמר ר' יוסי בפשיטות ולאו מתניתא היא וכו' ש"מ דדין א' להם והרווייהו בחד גוונא מהפרשה דהיו יושבים בשער או בחנות וכו' דמתני' דלקמן נמי אהי' עובר בשוק דריש פרקין קאי שאם זה העובר בשוק אמר לכולן טלו לכם התאנים אותן אנשים היושבים שם אוכלין ופטורין לפי שאינו ביתם ובעל שער ובעל החנות חייבין שהרי הם בבתיהם וזהו כמ"ש הרמב"ם שם בהלכה ח' וכן אנשים שהיו יושבין בשער או בחנות ואמר להם טלו ואכלו וכו' ולא כמו שפי' הר"ש והאריו נמשך הר"ב שבעל השער אומר כן דאי הכי מאי קמ"ל שבעל השער והחנות חייבין פשיטא הא כבר הוקבע למעשר דמי גרע מאלו המשתמרת ועוד דבכדיא מדמי לה הכא האי מתני' דלקמן להאי דינא היו שנים וכו' וכן ר' יונה לא פליג ע"ז אלא דרצה לדחות דאיכא למימר דברי הכל הוא וכדפרישית בפנים אבל לענין פירושא דמתני' דמיירי

שנויי נוסחאות (שו"ג) את בד"ו ליתא. (שו"ו) אמר לו טול והכנס בד"ו ליתא תיבת לו.

עין משפט
נר מצוה

ז
א מיי' פ"ה ממעשר ה"ה

ח
ב מה' פ"ו שם ה"י

ט
ג מיי' פ"ו שם ה"ו

גליון הש"ס
וציון ירושלים

כאן בודאי. [א] צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי ואני ממלא כריסי משלך הממלא את כריסו פטור והאוכל במניין חייב. רבי בון בר חייה בעי קומי רבי זעירא ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור. אמר ליה אין. והכא למה הוא חייב. אמר ליה במצרף. אם במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב. ואינו אסור משום חליפין. אמר רבי שימי אין לו חליפין שלא נתכוון האיש הזה אלא להגם את לבו שיאכל. [ב] *צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור. צא ומלא את הכלכלה לא יאכל עד שיעשר. במה דברים אמורים בעם הארץ אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר בד"א בעם הארץ אבל בחבר מתקן ודאי שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. אמר רבי רואה אני את דברי מדברי רבן שמעון בן גמליאל מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים. אמר רבי זעירא מדברי שניהם *אפילו חבר [ג] ששילח לחבר צריך לעשר. הוון בעיין מימר מאן דאמר שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה חבר צריך הוא

דנהלק ע"פ דיבורו ולא שמעינן זאת ממתניתין דאפילו אם יהי' הולך בדין הזה ויסבור דלא נהלק הך פירות ע"פ דיבורו אבל הא דמתניתין ד"ה היא דלא שייך כלל לדין הזה דהאי היובא הוי ודאי מטום דהכנים כפועל לבית ומתקן ודאי ולא שייך כלל להדין הזה אם נהלק הפירות ע"פ אמירתו:

צא ולקוט לך כ' תאנים משלי ואני ממלא כריסי משלך הממלא כריסו פטור והאוכל במנין חייב. רבב"ה בעי קומי ר"ז ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור. דקי"ל דלוקט אוכל אחת אחת וכן פועל דנקרא אוכל ברשות כדאיתא בתוספתא מובא ברא"ב"ד ז"ל פ"ה מה' מעשר הל"ג אוכל אפי' שנים שנים ואפילו בלא שיור דאוכל הכל ומשום דאמר פועל האוכל ברשות אוכל שנים שנים דוקא בששייר כדאיתא בסוף הלכה זו ע"כ נקט דבלא הגר אוכל אפי' הכל. א"ל אין והכא למה הוא חייב א"ל במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין פי' דזהו הכל מדברי רבב"ה. ע"ז אר"ש אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגים את לבו שיאכל פי' הר"י קורקס ז"ל מובא בכ"מ ז"ל דה"פ דזה שהודה למלא כריסו לחבירו לא הודה לו תמורת העשרים תאינים למלא כריסו דהא מסתבר דמילוי כריסו הוי יותר מכ' תאינים ולא נתכוין רק במתנה וכדי שיגים את לבו שיאכל ע"כ א"ל אקה עבור זה כ' תאנים אבל באמת נתכוין למתנה לפיכך הממלא כריסו פטור דלא הוי מכר דלא השיב חליפין וכתב הר"י קורק"ס ז"ל דמסתברא דהלוקט הכ' תאינים הוי מקח שבשביל מילוי כריסו נתן לו אבל משום שהן עדיין במחובר דהא א"ל לקוט ולא בהו עדיין לגורן לפיכך אינו חייב אלא במצרף ופירוש שאין לו חליפין הוא קאי רק על הממלא כריסו דהוי גבי' מתנה אבל האוכל במנין הוי מקח ולפיכך במצרף חייב ואחת אחת פטור וכייך הענין הזה לכאן משום דתנינן בסוגיין דידן דמתנה אינה קובעת למעשר: א"ר רואה אני את דברי מדברי רשב"ג מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים. פי' דיותר ניחא להם לעבור איסור קל ולא יתעביד ע"ה איסורא רבה עיי' במס' עירובין דף ל"ב ע"ב: הוון בעיין מימר מ"ד שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה חבר צריך הוא לעשר כו' ר"י בעי הכא את עביד לי' חבר והכא את עביד ליה ע"ה א"ר יוסי כאן וכאן ע"ה הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן נקרא חבר. פי' דבני הישיבה

יונה דלא היא אלא האי דינא דלעיל דברי הכל הוא וכאן בדמאי וכאן בודאי כלומר דלא פליג ר' יהודה לקמן אלא לענין חיוב ודאי דשמעי' להת"ק דקאמר בעל השער ובעל החנות חייבין אלמא דמשוה להשער והחנות כבית או כחצר ממש דקובעת למעשר אף בעלמא ולענין חיוב וודאי ועלה הוא דפליג משום דס"ל דהשער והחנות אדם בוש בתוכה לאכול במקום שהוא מוכר ואינן קובעין לחיוב וודאי אבל לענין חיוב דמאי וכה"ג דאמרן אף ר' יהודה מודה: לא ולקט לך וכו'. תוספתא היא בפ"ב האומר לא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ג"כ אוכל וממלא את כרסי משלך הממלא וכו' כדמפרש לקמיה: בעא קומי ר' זעירא. והאמאי זה האוכל במניין חייב הוא לעשר וכי אין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל פטור כלומר אפי' הכל הוא אוכל אלא שאינו מצרף להכלן ביחד כ"א אחת אחת הוא אוכל ברשות חבירו פטור הוא מלעשר כדתנן בפרקין וכן בפרק דלקמן גבי פועלין שיש להן עליו מזונות אוכלין אחת אחת מן התאנה וכו': א"ל אין. דהכי קיי"ל: והכא למה הוא חייב. וא"כ למה הוא חייב הכא זה האוכל במנין א"ל דהכא במאי עסיקינן במצרף ולוקט כל העשרים תאנים ביחד וע"ז הקשה לו ואם במצרף איירי א"כ אפי' הממלא את כריסו יהי' חייב אלא דלא שנא דבמצרף לעולם חייב ואם לא צירף שניהן פטורין: ואינו אסור משום חליפין. ותיפוק ליה דאפי' באינו מצרף אסור לו לאכול בלא מעשר דהא כחליפין הן שזה אומר לקוט לך משלי ואני אוכל וממלא את כרסי משלך וחליפין כמכר הן וקובע למעשר: אין לו חליפין. אין לדין זה דין חליפין דמה שהוא אומר לו ואני ממלא את כרסי משלך לא נתכוין אלא להגים את לבו ודעתו של זה האומר לו לא ולקוט לך ושלא יהא בוש מלאכול לפיכך אומר לו כן אל תחוש שאני ג"כ אוכל משלך ובאמת מתנה הוא נותן לו והמתנה אינה קובעת כמכר כדתנן במתני': לא ולקט לך וכו'. תוספתא היא שם לעיל מדהשיא. והכי גרים התם אמר לו לא ולקט לך תאנים מן התאנה אוכל מהן עראי ומעשרן ודאי לא ומלא לך כלכלה זאת אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי וגי' זו היא הנכונה. וטעמא דמילתא משום דהכא בעם הארץ שאמר לחבר איירי וכדמפרש בד"א וכו' והלכך ברישא דאמר לו סתם לא ולקט לך תאנים בלא מידה ובלא מנין א"כ אכילת ערא' לעולם מותר לו לאכול אבל כשבא לאכלן אכילת קבע צריך הוא לעשרן ודאי דאין כאן ספק לומר שמא זה הבעה"ב מעשר עליהן ממקום אחר שהרי אינו יודע כמה ליקט זה אבל אם אמר לו לא ומלא לך כלכלה זאת הואיל והנותן יודע כמה ליקט אפשר שהוא מעשר עליהן ממקום אחר כדי שאם זה יסמוך עליו יאכל בהיתר הילכך אכילת ערא' אוכל הוא המלקט וכשבא לאכלן אכילת קבע אינו צריך לעשרן ודאי אלא דין דמאי להם כשאר פירות עם הארץ דספק הוא אם מעשר עליהן או לא ומפרים זה עליהן דמאי: בד"א בעם הארץ. שהיה הנותן זה עם הארץ ולפיכך כשבא לאכלן קבע תורת דמאי עליהן אבל אם היה נותן זה חבר אוכל זה ואינו צריך לעשר כלל דמסתמא החבר הנותן עישרן ולא יתן לזה לאכול דבר שאינו מתוקן: רשב"ג פליג בהנותן חבר הוא דזה האחר צריך לתקן ודאי שהרי כאן חשש טבל לכל מילי איכא ואף לתרומה ולא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף והלכך לא חיישינן שמא הנותן תרם ועישר עליהן ממקום אחר וצריך זה החבר המלקט לעשרן ודאי: מוטב שיתרומו. חברים שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים ולקמן פריך עלה הא זה המלקט חבר הוא דאי עם הארץ הוא מי ליית לן ומאי האי דקאמר ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים: מדברי שניהן. נלמד שאפי' חבר ששלח פירות לחבר צריך לעשר ולא יסמוך זה על זה שהרי לבי אומר דבנותן חבר אינו צריך המקבל לעשר שכבר עישר הנותן ואע"פ שיודע שזה ג"כ חבר הוא ולרשב"ג נמי לא קאמר אלא בגוונא שידוע הוא שלא הופרש עליהן תרומה כגון הכא שעכשיו הוא מלקט אותן אבל בעלמא היה מתקן מקודם שבולת לחבירו ואע"פ שזה ג"כ חבר הוא: הוון בעיי. בני הישיבה מימר לפרש דבריהם דהילך הוא נלמד מדברי שניהם וכדפרישית דמ"ד שלא

תוס' הרי"ד

פטור ובהקדש חייב ומהלק בהסיא דר' אבין דהקדש לא יצא ידי כבעלים מאחר שאומר לו פדה את ראשון כלומר דאין ידו שוה כידך דידך קרוב לו יותר לפדותו ראשון מאחר ולא הביבי ידך וידו שוין בו: סליק פירקא בס"ד

צא ולקוט לך וכו' אוכל כדרכו והוא פטור וכו' בד"א בע"ה אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי רשב"ג אומר בד"א בע"ה אבל בחבר מתקן ודאי שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף אמר רבי רואה אני את דברי מדברי רשב"ג מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים. א"ר ז' מדברי שניהן אפילו חבר ששולח לחבר צריך לעשר הוון בעין מימר מ"ד שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה חבר צריך הוא לעשר ומ"ד מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים וזה חבר צריך

מראה הפנים

דמיירי כשהעובר בשוק אמר להם כן גם אליבא דר' יונה הכי מיתפרשא וזה מבואר. ומה שמען סרא"ב"ד והמר שכאן הוא סובר למה שכ' למעלה לאמר חבירו יתבאר מזה לקמן בפ"ג בהלכה א' כד"ה מאן תניתה רבי וכו' ע"ש:

אם במצרף אפי' הממלא את כריסו יהא חייב. משמע בפשיטות דהוי לה הש"ם להאי תוספתא דאי הא משכחת לה כלל שיהא זה האוכל במנין חייב והממלא כריסו פטור דאי בהאוכל אחת אחת גם האוכל במנין פטור ואי במצרף גם הממלא כריסו חייב. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ה בהלכה ה' דפסק שניהם פטורין ואם צירף והכל חייב וזה ג"כ אשניהם קאי דכל שהוא מצרף ואוכל חייב. והרא"ב"ד שכ' שם בתוספתא אינו כן וכו' ונראה לי בשלא צירף. כוונתו דאף דמקשה הכא מעיקרא על הא דתני בתוספתא האוכל במנין חייב ואין אדם אוכל אחת אחת וכו' מ"מ שמא לן שפי לאוקמי לתוספתא בשלא צירף דאי במצרף לא מיתוקמא כלל דא"כ מאי טעמא דמחלק בין זה לבין זה הממלא כריסו ואי משום דהך קושיא ואין אדם אוכל אחת אחת איכא לשנויי דשאני הכא דאמר לו זה במנין לא ולקט לך עשרים תאנים ולפיכך אף דהאוכל אחת אחת חייב הוא שהרי דעתו לשלים כפי שאמר לו זה ודמיא לקביעות. וזו דעת הרא"ב"ד. אבל דעת הרמב"ם שהש"ם דחי לה לשאי תוספתא מהא קושיין כמו שנתבאר. ומה שהביא הכ"מ בשם הר"י קורקס ז"ל לפרש דברי הרמב"ם דמ"ש ואם צירף והכל חייב לאוכל במנין הוא ולא לממלא כריסו ושיים ומירושלמי שכתבתי אתם למד זה. מגלאי מוכן הוא דאדרבה מסכת מוכח כדיא איפכא דקאמר בפשיטות אם במצרף וכו' וכן הא דמחלק מן הסברא דהא דקאמר אין זה חליפין דוקא אממלא כריסו קאי אבל האוכל במנין חליפין הוא אלא דפטור משום דלא הגיעו לגורן וכו' דברים אלו אינם מתיישבים ואין להאריך בזה:

צא ולקט לך וכו'. גי' הנכונה שבתוספתא כמו שהעתקתי בפנים כן הובאה בבבלי פ' בכל מערבין דף ל"ב. ובמה דמקשה ר' יונה הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה ע"ה ומש"י

משום דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף הא לאו הכי לא וגם בדף נ"א פירש כן ורק דנדבר"ים האלו נכנו לבלות טבלים פ"ש והכין ובאמת בדמאי דף ס שם פירש בעצמו כן והדבר מוכרח שם כדאמר ר"ז כגון אני לרשב"י פ"ב והכי הכ"ב אומר כן בפירוש ומה שהביר מפ"ג דדמאי דבלא ר"י נרבי לרשב"ג אתרוג בלתי מתוקן הא מבואר שם שלא היה בידו אחר לעשר עליו ואין

שנויי נוסחאות (סו"ח) שימי בכי"ר שמואל וכד"ו שמיי.

חדושי רד"א

צא ולקוט כו'. נ"ב רמב"ם פ"ה מהל' מעשר ה"ה וע"ש בכ"מ: **ואין** אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור. כתב המפרש כלומר במקום שיש רשות לכל לאפוקי חצר ובית שותר לאכול אחת אחת כו'. נ"ב בין בשדה ובין בחצר: **צא** ולקוט כו'. נ"ב רמב"ם פ"י מהלכות מעשר הלכה י':

גליון הש"ס וציון ירושלים: ב) שם ו חבר שש לא לחבר צריך לעשר. ע' מפרש ברמש מה דאמר לעיל בפ"ג דדמאי דבלא ר' יוסי ברבי לרשב"ג אתרוג בלתי מתוקן ולא ידעתי למה קשיא לי' דהא שם בלא ליה שאתרוג בא מיכרין שידע בזה ודו"י ובהאמרי' שם בפירוש קשין דמאי וא"כ אין הבא שבזי רשב"ג ידע בזה... שייך בזה הבא וכאן לא אמרו רק באם אינו מודיע יש להם. ואולי ק"ל למפרש בשיפך דלמה צריך לומר לו בבא מקבלין כא בלא"ה יעשר א"ל זה אינו קושיא דר"ה להודיע לו שקשין ודאי ושוה טמא ודו"ק. שוב מצאתי ברמב"ם פ"ו ממעשר בשפיק דין זה וכ"מ דהם מירושלמי דמאי הנ"ל ובאמת כאן מפורש הדבר ועכ"פ קושיים המפרש בוודאי לא קשה. ופי' מ"ש לעיל בדמאי דמכאן הוכיח רבינו דין זה בפ"ו ה"ו דשמבלה צריך לעשר אף שהוא חבר ובולא לחבר ומפרש כאן פירש דמקבל צריך לעשר דשמא שלא לו טבלים וכן פירש לקמן דף נא א ולא ידעתי למה נדחק ולא פירש כאן דאדרבה דשמבלת חייב לעשר וכדמוכ' מדברי שניהם דאף רשב"ג לא קאמר רק כאן דאיכא סוכהם שלא עישר

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב עירובין לב.

ירושלמי דמאי פ"ב ה"ב ולקמן פ"ה ה"א

הוא לעשר ומאן דאמר מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאביל לעמי הארץ טבלים וזה חבר צריך הוא לעשר. רבי יונה בעי הכא את עביד ליה חבר והכא את עביד ליה עם הארץ. אמר רבי יוסי כאן וכאן עם הארץ הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. רבי *יוסי בשם רבי ששת רבי לעזר בי רבי יוסי בשם רבי אבין [א]האומר להבירו אני מעשר על ידך [ב]אינו צריך לעמוד עמו. תמן תנינן [ג]*נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים הרי זה עירוב. אמר רבי לעזר וצריך לעמוד עמו. והכא את אמר הכין. אמר רבי הייה בר אדא כאן בגדול כאן בקטן. רבי חנניה בשם רבי חנינא אפילו תימר כאן וכאן בגדול כאן וכאן בקטן תמן באומר לו אני מערב על ידך ברם הכא באומר לו עשר על ידי. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא באומר לו אני (מעשר) [מערב] על ידך שאינו צריך לעמוד עמו וההיא ילפא מן הדא באומר לו עשר על ידי שהוא צריך לעמוד עמו. צא ולקט לך עשרים תאנים מש"י אוכל והולך והוא פטור צא ומלא את הכלכלה רבי אומר אני שהוא צריך לה־אות לו את הכלכלה. וכמה הוא שיעור הכלכלה רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן *סתם כלכלה ארבעת

פני משה

שלא נחשדו חברים וכו' וזה חבר הוא צריך לעשר מהאי טעמא לפי שלא נחשדו וכו' הא לאו הכי חבר הזה שאלה היה צריך לעשר וכן למ"ד מוטב וכו' וא"כ נמי החבר הזה שנותן או משלח הוא צריך לעשר: הכא את עביד לי' חבר. לזה המלקט וכדאמרן והכא את עביד לי' ע"ה דקאמר מוטב וכו' ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים: כאן וכאן עם הארץ הוא. כלומר לעולם הכל במלקט עם הארץ הוא דאיירינן והא דקרי ליה חבר משום דהשתא הוא דרוצה לתקן הפירות לפניו ובשביל דבר אחד שהוא מתקן לפניו נקרא הוא חבר אבל לגבי הנותן בחזקת עם הארץ הוא ושייך שפיר דברי ר' מוטב וכו' ולא להאכיל לעם הארץ טבלים: אני מעשר על ידיך. אני מתקן המעשרות בשבילך אינו צריך לעמוד עמו ולראות אם הוא מעשר דמסתמא יעשה כדבריו: תמן תנינן. בפ"ג דעירובין והלוין הוא בטעות כאן ובעירובין שם גרסי' להא על המתני' דבתרה השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד אינו מודה בעירוב אינו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב ועלה גרסי' שם להסוגיא ונשתבשה הגי' בכאן וכן שם בסוף במקצת ופירשתי לפי הגי' המבוררת משם. ואמר ר' אלעזר עלה וצריך לעמוד עמו ורואהו שמגיע ליד זה שמקבלו ממנו והשתא פריך והכא את אמר הכין בתמיה שאינו צריך לעמוד עמו: כאן בגדול. והתם בקטן מיירי וחיישינן דילמא לא ממטי ליה לפיכך צריך לעמוד עמו: אפי' תימר. דבחד גוונא מיירי שניהן בגדול או בקטן ולא קשיא. וה"ג בעירובין תמן באומר לו הרי אני מעשר על ידיך ברם הכא באומר לו ערב על ידי דהכא במעשרות מיירי שזה בעצמו התחיל ואמר לו אני מעשר על ידיך הלכך אינו צריך לעמוד עמו שבודאי עושה שליחותו אבל התם מיירי שהשולח אמר לזה האחר ערב על ידי ותקבל העירוב ע"י מי שאשלח לך והלכך צריך שם לעמוד עמו ורואהו שזה מקבל ממנו: הדא ילפא מן ההיא וכו'. וקאמר הש"ס דהשתא לפי האי אוקימתא מגינו דשני הדינין למדין זה מזה הדא דעירובין ילפא מן ההיא דהכא דבאומר לו זה האחד אני מערב על ידיך שאינו צריך לעמוד עמו דדמיא להיא דהכא: וההיא. דהכא ילפא מן הדא דעירובין שאם המשלח אומר לו עשר ע"י שהוא צריך לעמוד עמו דדמיא להיא דעירובין ושם נשתבשה הגי' קצת בזה: צא ולקט לך עשרים תאנים משלי. בכה"ג אמרינן שאוכל והולך כדרכו והוא פטור כדלעיל. ובתוספתא פ"ג גרים בהאי בבא צא ולקט לך תאנים מן התאנים אוכל ואינו חושש משום גזל צא ומלא לך כלכלה זו חושש משום גזל והיינו דקאמר הכא בהך בבא צריך להראות לו את הכלכלה ולפי הגי' דגרים דאמר לו כלכלה סתם צריך להראות לו דשמא הוא מקפיד על כך. וכדברי התוספתא באומר כלכלה זו חושש משום גזל אם ממלא לו כלכלה אחרת: סתם כלכלה. באומר כלכלה סתם שיעורה ד' קבין ואם אמר

רידב"ז

הישיבה מהדשין דלא תימא דאימתי ס"ל לרבי דמותר לעבור על איסור קל כדי שלא יבוא חבירו לאיסור חמור דוקא ודאי איסור חמור משא"כ משום ספק איסור אסור לעבור על איסור קל משום שלא יבוא חבירו לספק איסור דאפילו לגבי עצמו אסור לעבור על איסור קל כדי שלא יבוא לספק איסור חמור ואימתי מאכילין אותו הקל הקל דמותר לעבור על איסור קל משום שלא יבוא לאיסור חמור הנ"מ בודאי איסור חמור אבל לא משום ספק איסור חמור אפילו לגבי עצמו כשיטת הש"ס דילן והא דהכא הוי ודאי איסורא רבה דע"ה בודאי לא יעשר אע"פ דרוב ע"ה מעשרין הן אבל הכא כשלקח מחבר דאל ע"פ הדין על החבר לעשר לא יעלה על דעת ע"ה דהחבר לא עישר משום שלא מן המוקף והוי ודאי איסור בזה ס"ל לרבי דמותר לעבור על איסור קל מפני ודאי איסור דחבירו אבל מפני ספק איסור דחבירו אסור כשיטת הש"ס דילן ע"כ קמ"ל בני הישיבה דלא כשיטת הש"ס דילן אלא דקרו לי' בני הישיבה חבר משום אחד שהוא מתקן ר"ל דהוי כספק שמא יתקן ע"ה ומ"מ ס"ל לרבי דמוטב לעבור על איסור קל בודאי משום ספק איסור חמור דחבירו ורשב"ג ס"ל דפשיטא דמותר לעבור על איסור קל משום ודאי איסור חמור דחבירו אבל הכא אין לו לעבור על איסור קל משום ספק איסור דחבירו וזהו דלא כשיטת הש"ס דילן ולפיכך מהדשין בני הישיבה וקרו לי' הבר לאשמעינן דאחד הוא עכ"פ מתקן אבל שיטת הש"ס דילן אינו כן. ומבואר יפה שיטת הבבלי ושיטת הירושלמי בתוס' עיי"ש:
אר"א

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"א מה' גנבה ה"ח:
יא
ב מיי' פכ"ד מה' ח' ופ"ו מה' עירובין: טוש"ע או"ח סי' שז סכ"ב וסי' שמב ס"א וסי' שפו ס"א:

גליון הש"ס וציון ירושלים

ואין דרך כ"א לשלוח דברים חשובים וגם ר"י מתיר בודאי וכדאמרו שם בירושלמי וע' בכ"מ פ"ו שם ודו"ק היטב:
צא"ל לעמוד עמו. ע' ברמב"ם שם וע' במ"ל פ"ד מבכורות ה"א בסוף התשובה שם:

מסורת הש"ס

ירושלמי עירובין פ"ג
עירובין לב:
תוספתא פ"ב.

מראה הפנים

ומשני ר' יוסי כאן וכאן ע"ה וכו'. התם מקשה נמי כה"ג עם הארץ מאי בעי התם ומתרץ רבינא בשינויא אחרינא דרישא בע"ה שאמר לחבר הוא אבל סיפא דקתני אבל בחבר וכו' בחבר שאמר לע"ה מיירי וחבר אחר שומעו וכו' וכדמסיק דבהא קמיפלגי דרבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד הוא איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבא וכו'. ונראה דהש"ס דהכא לא ניחא ליה בהאי שינויא דמשני הכא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא חבר. דאם הדבר אחד קאי וכדפרישית בפנים לא קיי"ל הכי דהא הרוצה להיות חבר צריך לקבל עליו כל דברי חברות *ובפני שלשה כמו שמבואר לעיל בפ"ב דדמאי ואם נפרש דהאי בשביל אחד שהוא מתקן דקאמר על אדם אחד קאמר לזה שאומר לו צא ולקט זה פשיטא קצת ודוחק הוא דמאי שנא רישא. ומ"מ סיפא והלכך משני רבינא התם בשינויא אחרינא:

אמר ר' לעזר וצריך לעמוד עמו. וה"נ אמרינן התם דף ל"א וליחוש דילמא לא ממטי לי' אמר רב חסדא בעומד ורואהו וכו' ומה שכתוב בתוס' שם ד"ה כאן בעירובי התומין וכו' ובירושלמי נמי מחלק בין אמר לא וערב ובין אמר לא וערב לך. נ"ל הגה ואערב לך והרמב"ם שלא זכר בהלכ' עירובין מחילוק זה כלום טעמו דבגמרא שם פריך עוד וליחוש דילמא לא קביל מיני' ומשני חזקה שליח עושה שליחותו וא"כ לפ"ז אין חילוק דלעולם סמכינן אהאי חזקה דשליח עושה שליחותו וזהו דחזקה בעירוב וכוונה כו דמדבריהן הן כדפסק הלכתא כרב נחמן שם דאמר בשל סופרים חזקה שליח עושה שליחותו אבל בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו כ"א להחמיר אמרינן דעשה שליח שליחותו אבל לא להקל כמו שכתבו בתוס' שם לדעת ר"ת וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ד מהלכ' תרומות בהלכה ז' שאין אומרין באיסורין חזקה שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר ולפיכך פסק שם האומר לשליח צא ותרום לי והלך לתרום ואינו יודע אם תרם או לא ומצא כרי תרום אין חזקתו תרום שמא אחר תרם שלא ברשות א"כ לפ"ז גם בדין מעשר כן הוא דהכי בניהם שווין הן דכל זמן שהתרומה מן התורה אף מעשר כן ואם התרומה מד"ס כגון בזמן הזה ולדעת הרמב"ם גם בזמן בית השני כמוזכר בריש פרקין גם במעשר כן ואנן חזינן דהוא ז"ל פסק במעשר לחלק כדהכא כמ"ש בפ"א מהלכ' מעשר בהלכה ח' האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר או לא יעשר ואם אמר הוא לחבירו עשר על ידי צריך לעמוד עמו. וה"מ דאף בתרומה כך הוא וחזו בפסק גבי תרומה באומר לשלוחו לא ותרום דאין חזקתו תרום וה"נ כמו בדין מעשר שאם אמר עשר על ידי צריך לעמוד עמו ואין הכי נמי שאם אמר זה הריני תורם על ידיך אינו צריך לעמוד עמו שהרי דין התרומה ודין מעשר שוין הם לעולם וכמו שביאר הוא ז"ל בסדיא בהלכ' מעשר שם לעיל בהלכה ז' כל שאמרנו בתרומה וכו' כך הוא במעשר וכו' וכל התורם מעשר וכו' וזה ברור הוא אלא דלכאורה יש לדון מ"ט לא פסק הוא ז"ל גם בעירוב כן דהא הכא מדמה להו אהדדי ואם מחלקינן גבי מעשר למה לא מחלק נ"כ גבי עירוב דאם אמר זה הריני מערב על ידיך אינו צריך לעמוד עמו ונ"ל דרצה הוא ז"ל להכריע דשאני התם גבי עירוב דהשליח הוא שבעירוב נשתלח על ידו לאו בר עירוב הוא כלל וא"כ התם התבשא הוא דילמא לא ממטי ליה וכדפריך בש"ס דילן וע"ז אמרו בעומד ורואהו שמגיע לזה האחר וכשמגיע לזה שוב אין כאן חשש כלל דודאי זה יעשה שליחותו וכך הם דבריו ז"ל בפ"ו מהלכ' עירובין:

תום' הרי"ד

צריך הוא לעשר וכו' עד סוף הסוגיא מפני אחד שהוא מתקן נקרא חבר. הסוגיא הזאת תמוהה ולא הבנתי פי' המפרשים ז"ל. ונראה לפענ"ד לפרש בע"ס ע"פ מה דגרסינן במס' עירובין דף ל"ב כל הסוגיא הזאת וה"ג שם וא"ל רבי מוטב לתרום שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים במאי קמיפלגי רבי סבר ניחא לי' לחבר דליעבד הוא איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה ורשב"ג סבר ניחא לי' לחבר דליעבד ע"ה תורא רבה ואיהו אפילו איסורא קלילא לא ליעבד ע"כ ויש לדקדק מאד מאי דמסיק בגמ' במאי קמיפלגי רבי סבר ניחא וכו' ורשב"ג סבר ניחא וכו' וקשה מאי מחדש בזה הא כבר אמר לעיל בבריייתא גופי' א"ר וכו' מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ואל יאכילו לע"ה טבלים ע"כ וא"כ מפורש פלוגתתן דרבי ס"ל דמוטב לתרום שלא מן המוקף מלהאכיל לע"ה טבלים ורשב"ג סבר להיפוך דלא יתרום שלא מן המוקף בשביל ע"ה וא"כ מאי מחדש בזה דמסיק במאי קמיפלגי רבי סבר ניחא לחבר וכו' ורשב"ג סבר ניחא וכו' הא כבר שמעינן זאת למעלה בברייתא ובכ"מ דקאמר במאי קמיפלגי הוא מסביר הטעם שלהם או דמחדש חידוש בדין אבל הכא צריך להבין מאי קמ"ל בזה דמסיק במאי קמיפלגי. והאיתי במסכ"פ ז"ל דמרגיש בזה ומפרש דקמ"ל דלא תימא דקמיפלגי באומד דעת של החבר אם אמדינן דעתו כך או כך ע"ז קמ"ל דגם בעיקר הדין קמיפלגי האיך צריך באמת החבר לעשות. וזה דוחק דהא מליצה דברייתא דאמר רבי נראין דברי מדברי אבא מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים משמע דעיקר דינא הוא וכמה שמעינן יוהר מלשון ניחא לי' לחבר מבלשון מוטב שיתרמו אדרבה לשון מוטב שיתרמו משמע יוהר שהוא ע"פ דין גמור:

ונראה לפענ"ד בע"ס לפרש ע"פ מה דגרסינן בירושלמי בפ"ג דפסחים לבתר המשנה די"ד שמתחל להיות בשבת אתיא דר"מ כר"א ורובה מן דר"א דר"א אומר שלא יבא לידי ב"י ובי"י ור"מ אומר שלא יבוא לספק ב"י ובי"י ע"כ פי' דגרסינן בירושלמי גבי כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט פלוגתא דר"א וכ"י דר"א ס"ל דמניח אותה בתנור לשם חלה וגפרשת א"ל ר"י ולא נמצאת כשורף קדשים ביו"ט א"ל ר"א לדבריך הרי הוא עובר בב"י ובי"י א"ל מותר לעבור מגזוה בל"ת שלא באת לפניו מגזוה בל"ת שבאת לפניו א"ר פינחס אתיין אילין פלוגתא כסדין פלוגתא דתנינן תמן היתנין למטה וכו' א"ל ר"א לדבריך הרי הוא עובר על בל תגרע א"ל מוטב לעבור מגזוה בל"ת שלא באת לפניו וכו' ע"כ נמצא דר"א ס"ל דמוטב לעבור על שריפת קדשים ביו"ט מלעבור על ב"י ובי"י ע"ז קאמר דאתיא דר"מ כר"א ורובה מן דר"א פי' ויותר מן דר"א דר"א אומר שלא יבוא לידי ב"י ובי"י ודאי ע"כ מתיר שריפת קדשים ביו"ט ור"מ ס"ל עוד יותר אפילו מפני ספק ב"י ובי"י מותר לעבור על שריפת קדשים בחול ואתיא חכמים כר' יהושע ורובה מר"י דר"י אמר אין שורפין את הקדשים ביו"ט וחכמים אומרים אפילו בחול אין שורפין את הקדשים ע"כ וקשה ממאי דרבנן בשיטת ר"י דלמא ס"ל כר"א דמוטב לעבור על שריפת קדשים מלעבור על ב"י ובי"י והא דס"ל לרבנן דאסור לשרוף קדשים קודם השבת משום דס"ל דאין כאן חשש דב"י ובי"י דהא ס"ל דמבער בזמניה

שנגיע לזה שוב אין כאן חשש כלל דודאי זה יעשה שליחותו וכך הם דבריו ז"ל בפ"ו מהלכ' עירובין:

שנויי נוסחאות (סו"פ) נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים הרי זה עירוב בכי"ר ואם אמר לאחר לקבלה הימנו הרי זה עירוב. (סוס"ו) אני מערב על ידך בכי"ר ערב על ידיי. (סוס"ו) עשר על ידי בכי"ר אני מעשר על ידיך. (סוכ"ב) רבי שמואל בר נחמן בכי"ר ר' נחמן.

מ-ר מ יפ"מ

הוא לעשר ומאן דאמר וכו' צריך הוא לעשר ר' יונה. נ"ב נ"ל צריך הוא לעשר ודאי ומאן דאמר וכו' צריך הוא לעשר דמאי רבי יונה וכו' כצ"ל:

גליון הש"ס וציון ירושלים

[5] למעשרות איתאמרת ע' בתוספתא פ"ב דמעשרות שם אות כו:

אמר גדולה סאה וקטנה ג' קבין: למעשרות איתאמרת. האי מילתא וכדמסיים בתוספתא בדין זה בין כך ובין כך מוליא עליהן תרומה ומעשרות משל בעה"ב ואינו חושש דכשאומר לו לא ולקט לך דעתו שיהיו התרומות ומעשרות משלו והיינו דבעי ר' יונה אם דווקא לענין מעשרות איתמר הך שיעורא דכלכלה דקאמר הכא או למידת הדין כלומר לענין דין דמקח וממכר דכאומר לו כלכלה אני מוכר לך אם בסתם ד' קבין וכו': אין תימר למעשרות וכו'. דאם לענין מעשרות איתמר הך שיעורא ומשום דסתם כלכלה היא בת ד' קבין וגדולה סאה וכו' א"כ כ"ש לענין מקח וממכר דהיא כן דהרי כך נקראת בלשון בני אדם ולפי מנהג המדינה מכר לו זה אבל אי אמרינן דלענין מקח וממכר איתמר הך שיעורא דילמא הא למעשרות לא ולעולם צריך להראות לו הכלכלה וכ"ז מבעי' דר' יונה היא: ר' יוסי. לא מספקא ליה כלל אלא פשיטא ליה דלענין מעשרות איתמר דבמעשרות מיסתעי הכא וכ"ש לענין דין דמקח וממכר:

ארבעת קבין וגדולה סאה וקטנה שלושת קבין. ר' יונה בעי [5]למעשרות איתאמרת או למדת הדין. אין תימר למעשרות איתאמרת כל שכן למידת הדין אין תימר למידת הדין איתאמרת הא למעשרות לא. רבי יוסי פשיטא ליה למעשרות איתאמרת כל שכן למידת הדין. הדא

הלכה ב מתני'

היו יושבין בשער או בחנות. אנשים שהיו יושבין בשער או חנות של אחד וזה העובר בשוק אמר להם טלו לכם תאנים אלו האנשים אוכלין ופטורין דלגבי דידהו הוי כאומר טלו ואכלו בשוק שהשער והחנות אינו שלהם וכדאמר בגמ' שהבית שאינו שלו אינו קובע למעשרות אבל בעל השער ובעל החנות חייבין דלגבי דידהו הוי כאומר טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיהם וצריכין לעשר דמאי כדברים הפרק מפני שספק הוא: ר' יהודה פוטר. דס"ל שער או חנות שבמקום שהוא מוכר אדם בוש לאכול שם לפיכך אינו קובע עד שיחזיר את פניו במקום שאינו בוש או עד שישנה מקום ישיבתו למכור וישב במקום שאינו בוש ואין הלכה כר' יהודה:

תוס' הרי"ד

בזמניה בשבת גופיה ואפי' בחולין ג"כ ס"ל דמעברין בזמנו אבל אי היה באמת השתא דב"י וב"ה היו ס"ל ג"כ כר"א דמותר ל' בור על שריפת קדשים מלעבור על ב"י וב"ה וקשה מאד להבין הסוגיא הזאת וה"ל דטעמא דרבנן דס"ל דמעברין בזמנו משום דס"ל דלא איכפת לן על ב"י כיון דאינו מחויב לבער קודם הזמ, אפילו בחולין ומ"מ דכשעבר על ב"י איום הוא וי"ל דזה לא הוי אנוס דהא יש לו תקנה בביטול כדפירש"י ז"ל דף י"ג ורק חייבינן במה ישבע ולא יבטל כדאיתא בפ"ק כיון דלאו זמן איסורו הוא ולאו זמן ביעורו הוא דלמא פשע ולא מבטל ומשא דפושע הוא על ב"י ולא אנוס ואי ס"ד דיש כאן תשם דב"י אליבא דרבנן א"כ מאי אמרי אפילו בחולין דמבער בזמנו כיון דיש תשב דב"י הרי מחויב לבער קודם השבת אלא ע"כ דרבנן לא חיישי כלל לב"י דס"ל דרשאי לבער בזמנו. ע"כ נראה לפענ"ד דשיטת הירושלמי הוא ענין אחר בענין פלוגתא דר"א ור"י גבי מתן ד' דשיטת הבבלי ה"א דפליגי במותב לעבור בשב ואל תעשה מן קום ועשה ושיטת הירושלמי אינו כן דלא גרסינן כמו בבבלי בדברי ר"י כשלא נתן עברת על כל הגרע ולא עשית מעשה בידים כשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידים אלא הכי גרסינן מוטב לעבור במצוה בל"ת שלא באת לפניו ממצוה בל"ת שבאת לפניו והיינו כללו ענין אחר הוא ואפילו בשב יזם קום ועשה או בשניהם שוא"ת נמי שייך פלוגתתן כמו הברייתא המובא בירושלמי בפ"ג דפסחים גבי כיצד מפרישין דלשיטת ר"א מפריש ומשייר אחת בתנור ונשרפת ממילא א"ל ר"א לדבריך הרי הוא עובר משום ב"י וב"י א"ל ר"י לדבריך הרי הוא עובר משום שריפת קדשים ביו"ט מוטב לעבור מצוה בל"ת שלא באת לפניו ממצוה בל"ת שבאת לפנינו והתם הרוויהו שוא"ת דהא שריפת קדשים ביו"ט הכא הוא בשוא"ת דמאליהן נשרפין ואעפ"כ יש בזה איסור דשריפת קדשים ביו"ט דקיי"ל דאפילו במאליהן אסור לשרוף קדשים ביו"ט כדאיתא בירושלמי פ"ב דמס' שבת אר"ת זאת אומרת קדשים [בע"ב] והיא הולכת ודולקת בשבת כדמסיק שם בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה נעשית היא מאליה ברם הכא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביו"ט וכ"ש בשבת עיי"ש דאפילו נשרף מאליו אסור גבי שריפת קדשים בשבת והכא בהאי ברייתא דתרוייהו שוא"ת ושייך ג"כ פלוגתא דר"א ור"י וס"ל לר"י דמוטב לעבור מצוה בל"ת שלא באת לפניו ממצוה בל"ת שבאת לפניו ועי"כ דהאין זה דוקא בקום ועשה ושוא"ת אלא אפי' בשניהן שוא"תוכן נמי בשניהן בקום ועשה נמי שייך הפלוגתא דענין מוטב לעבור מצוה בל"ת שלא באת לפנינו ממצוה בל"ת שבאת לפנינו הוא אינו כמו שפירשו המפרשים ז"ל דזהו כש"ס דילן דמוטב לעבור בשוא"ת מקום ועשה ז"א אלא כמו דגרסינן בירושלמי במס' עירובין פ"י בענין שרך שנמצא במקדש מוטב לעבור מצוה בל"ת שלא באת לידו ממצוה בל"ת שבאת לפניו והתם הפי' מבואר היטב וכ"כ שם הק"ע ז"ל דמוטב לעבור במצות ל"ת שאינה בידו להזהר ממנה ממצות ל"ת שהיא עדיין לפניו ובידו להזהר ממנה וס"ל לר' יהושע דאסור לתקן ל"ת שהיא כבר אינה בידו בל"ת שהיא עדיין לפניו ובידו להזהר ממנה והיינו תלוי בשוא"ת וקום ועבה אלא דאסור לתקן ל"ת שכבר אינו בידו בל"ת שהיא עדיין לפניו בין שניהם קום ועשה בין שניהם שוא"ת לפיכך גבי כיצד מפרישין דפליגי ר"א ור"י כר"ל הוא אפילו שניהם שוא"ת ס"ל לר"י דמוטב לעבור בב"י וב"י שהיא כבר אינה בידו ולא יתקן אותם ע"י שריפת קדשים שהיא עדיין לפניו ובידו הוא שלא יבוא להכל"ת זו. ועפ"ז יתבהר הירושלמי דאתיא דרבנן כר"י ורובה מר' יהושע דר"י אמר אין שורפין את הקדשים ביו"ט ורבנן אמרי אפילו בחול אין שורפין את הקדשים והוא דהא דס"ל לרבנן דמבער בזמנו לאו משום דמפרר וזורה לרוח ומטיל בים הוא רק מדרבנן ז"א דמפרר וזורה לרוח ומטיל בים הוא בודאי מלאכה דאורייתא גמורה ובודאי בי' של פסח שחל להיות בשבת אסור לפרר וזורה לים כמו שכתב הגאון בחסד מו"ה ר' שמואל אבוהב ז"ל מובא בתשובת ח"ל ז"ל סי' מ"ב הגם דהמ"ל ז"ל הקשה שם עליו דלמא אסור מן התורה כיון דלרבנן השבתתו בכל דבר א"כ מדאורייתא שרי לבטל ליה אבל מה אעשה דלפענ"ד הדין עם החסיד ר"ש אבוהב ז"ל דמדאורייתא אסור לזורו לרוח ולהטיל בים דכן מבואר בדין בירושלמי במס' שבת פ' כלל גדול דכל דבר דמחוסר לרוח חייב משום זורה וכבר הקשה שם בגליון הש"ס על הת"י ז"ל דמתיר בביעורשל פסח שחל להיות בשבת לפרר ולזורה לרוח הא מה' ירושלמי מבואר דהוי תולדה דזורה וכן נמי בלפרר ולהטיל לים נמי הוי מלאכה גמורה דאורייתא לשיטת הרמב"ן ז"ל והרא"ש ז"ל דס"ל דפירור הוי תולדה דטחינה אפי' פירור דלחם כמ"ש בשלטי הגבורים ז"ל בפ' כלל גדול. ואפי' לשיטת הגה"מ והמרדכי והר"ן ז"ל דס"ל דלא שייך טחינה בלחם כמבואר בשו"ע או"ח סי' שכ"א מ"מ מודו דבחטים הוי פירור מלאכ' גמורה תולדה דטחינה וכיון דקיי"ל במס' פסחים דף כ"ח הא כחיטי כא בנהמא דבחיטי בעי פירור לכו"ע ודעת הרמב"ם ז"ל דמתלק כל חטה וחטה לחלקים דקים כמובא במג"א ז"ל בס' תמ"ה עיי"ש א"כ הוי מלאכה דאורייתא וע"כ שפיר ס"ל להגאון החסיד ר"ש אבוהב ז"ל דו' של פסח שחל להיות בשבת אסור מדאורייתא לפרר ולזורה לרוח ולהטיל לים [וכן איתא במג"א ז"ל ס' תמ"ו דזורה לרוח הוי מלאכה דאורייתא] אך זה דוקא בשביעי של פסח שחל להיות בשבת אבל בי"ד שחל להיות בשבת דהשביתו בזמנו בודאי דוחה שבת דהא ביבמות דף ו' ע"ב בעי למילף ממילה ותמיד ומדחה שכן ישנן לפני הדבור מכמע דאבל מצות השביתו דישנו ג"כ לפני הדבור שפיר דוחה שבת כמו מילה בזמנו ותמיד בזמנו ואפילו בשאר מצות בזמנן נמי ילפינן ממילה ושאר קרבנות ציבור דדוחין את השבת כמו שכתבו בתוס' ז"ל שם דמצוה בזמנן הקבועים בכל שנה דוחין את השבת דילפינן ממילה ושאר קרבנות ציבור עיי"ש והמצא כן ולפיכך שופר ולולב לא דחי שבת בזמנו רק משום גזירה דרבה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר אבל בלא"ה הוי דוחה שבת והא דאסור. סעברה ר"א כר"ש משום דהוי רק מכשירין והראי' גבי הזאה במס' פסחים דף ס"ט פריך הגמרא ולר"א נעבדיה דהא אמר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת אלמא דמצוה בזמנה הוי' מותר אף בשבת אפי' מלאכה דאורייתא כמו ד"א כר"ש רק משום מכשירין אסור אבל אי היה מגוף המצוה שרי אף בשבת מצוה בזמנו ודוקא בשביעי של פסח שחל להיות בשבת דלא הוי מצוה בזמנו אסור דלא ילפינן ממילה ותמיד דמילה גופא דוקא בזמנו דחי שבת וכן התמיד אבל מצוה שלא בזמנה כבר ילפינן מעולת שבת בשבתו דאין עולת חול בשבת אבל בארבעה עשר שחל להיות בשבת דהוי מצוה בזמנו שפיר דוחה את השבת ע"כ ס"ל לרבנן דדוחה את השבת ומבערין בזמנו כן היא שיטת חכמים ואך ר"מ ס"ל דאסור ונמצא השתא מבורר שיטת ר"מ ותכמים דלכו"ע הוי מלאכה דאורייתא בביעור ויש כאן חילול שבת אך עכ"ז מותר משום מצוה בזמנו לרבנן ור"מ ס"ל דאינו דוחה את השבת [ודעת בעה"מ ז"ל לא הבנתי במאי דמחלק בין תכמים לר"מ דפליגי בביעור חמץ דר"מ ס"ל בשריפה ע"כ אסור בשבת ורבנן ס"ל מפרר וזורה לרוח ומטיל בים ואין בזה אב מלאכה ע"כ מותר לא הבנתי החילוק מה בין שריפה למפרר וזורה ומטיל בים דהוי תולדה דטוחן וזורה ואפילו דיסבור בלחם דפירור לא הוי תולדה דטוחן אבל מה יעשה בחיטים וכן בזורה לרוח דמפורש דהוי מלאכה דאורייתא ומה שמבואר בלשונו הקדוש דאין בזה אב מלאכה מדדייק בל' אב מלאכה משמע דלא הוי אב מלאכה רק תולדה לא הבנתי החילוק שבין אב להולדה ונ"ע לע"ע] אח"כ מצאתי בתשובת הגאון רע"א ז"ל דמעורר ג"כ על הבעה"מ ז"ל מהך ירושלמי דפ' כלל גדול וכתב ז"ל דהרז"ה ז"ל לא פסיק כהאי ירושלמי דפ' כלל גדול ה"ל: ועפ"ז מבואר הירושלמי שיטב דאתיא דרבנן כר"י ורובה מר"י דר"י אמר אין שורפין את הקדשים ביו"ט ורבנן אמרו אף בחול אין שורפין את הקדשים דהא רבנן ס"ל דאסור לשרוף התרומה בב"ש אף את ירצה משום אזהרה דמשמרת תרומותי ומוטב לו לבער בזמנו ולעבור על מלאכה דאורייתא של זורה וטוחן מלעבור על שריפת קדשים שהורין ולכהורה מוטב לעבור באיסור קל כדי לתקן איסור חמור כדקיי"ל ביומא פ"ג מחללין אותו הקל הקל ובדקיי"ל אי נקלר העומר שלא כמצותו כשר למאי דמיסבת כדאיתא בתוס' ז"ל במס' מנחות דף ע"ב דכשינן דומיא דתמיד דלא אפשר מאתמול.בשלמא חולין לי ו כת יב לכייר מ־וס הפסד שמא ימצא אוכלין אבל באינו הם על הפסד ורוצה לבערו למה יסור בתרומה הא כיון דאפשר מאתמול למה ידחה שבת. אלא ודאי דס"ל כשיטת ר"י דמוטב לעבור במצוה בל"ת שלא באת לפניו ממצוה בל"ת שבאת לידו כבר ואינו יכול ליזהר ממנה ובע"כ אתיא במצות ל"ת שהיא עדיין לפניו ואימתי מחלינן הקל הקל דוקא כשתיהן לפניו אבל אם אחד אינו לפניו והאחד עדיין לפניו אסור לתקן הל"ת שאינה לפניו בהל"ת שהיא עדיין לפניו וה"נ לא אמרינן דלמה לו לעבור על חילול שבת מפני עשה דתשביתו מוטב לעבור בעשה דשריפת קדשים ולא יבוא לידי מלאכה דאורייתא ז"א לשיטת ר' יהושע דאסור לתקן ל"ת שהיא אינה לפניו בל"ת שהיא עדיין לפניו אפילו בשניהן קום ועשה וה"נ מוטב לו לבער בשבת דהתם מוכרח הוא לעבור על תולדה דזורה וטוחן ואין בידו שלא לעשות דהתורה כופה אותו בע"כ מלעבור על שריפת קדשים טהורין שהוא עדיין לפניו ואינו מוכרח הגם דיתקן בזה הל"ת של זורה וטוחן אסור לו לתקן ל"ת שלא באת לפניו בל"ת שהיא עדיין לפניו ע"כ שפיר אתיא תכמים בשיטת ר' יהושע. ועפ"ז לפי שיטת הש"ס דילן דפליגי ר"א ור"י בענין אחר דס"ל לר"י דמוטב לעבור בשוא"ת מקום ועשה אבל לא ס"ל להבבלי הך ענין דר"י דמוטב לעבור על מצוה בל"ת שלא באת לפניו ממצוה בל"ת שבאת לפניו וכיצד מפרישין הלה בטומאה ביו"ט פליגי בפלוגתא אחריתא ומצא דאין פלוגתתן של ר"א ור"י שייך רק בקום ועשה ובשוא"ת אבל לא בשניהן שוא"ת או קום ועשה כמו שמוכח במס' עירובין דף ק' ע"א וע"ב גבי מטפס ועולה דגרסינן שם עד כאן לא קאמר ר"י התם אלא דלא קעביד איסורא וכו' עיי"ש והמצא דלא ס"ל להבבלי זאת בשיטת ר"י דמוטב לעבור בל"ת שלא באת לפניו מל"ת שבאת לפניו א"כ קשה מ"ט דהחכמים דלמה אסור לשרוף תרומה מלפני השבת דהא מוטב לעבור על הקל הקל ומוטב לעבור על שריפת קדשים טהורין בחול ממלאכה דאורייתא בשבת ומותר לתקן ל"ת הקל בעברה ל"ת החמורה ע"כ שפיר ס"ל כר"מ דס"ל רובה מדר"א דאפילו לספק ב"י וב"י דס"ב לא מותר לר"א אלא מפני ודאי ב"י וב"י אבל לא מפני ספק ב"י וב"י ונמצא לפי שיטת הבבלי דאליבא דחכמים מוכרח דאסור לעבור על איסור קל מפני ספק איסור חמור ולשיטת ר"מ אינו מוכרח האיך הוא לשיטת הבבלי אם דטעמא כמו בירושלמי דמותר לעבור מפני ספק ב"י וב"י או דס"ל כר"י דבכר ביקשו ולא מצאו כדאיתא בדף י"ג עיי"ש אבל דאסור לעבור איסור קל מפני ספק איסור חמור. אבל שיטת הירושלמי מוכרח דלכו"ע מותר לעבור על איסור קל מפני ספק איסור חמור דלפיכך לא קאמרינן דחכמים ס"ל נמי כר' אליעזר כמו ר"מ רק דלא ס"ל כהי דרובה מדר"א דאפילו מפני ספק ב"י וב"י והכא הוי ספק שמא ימצא אוכלין ולמה לן לאוקמה דרבנן כר' יהושע אלא ע"כ דאם היו ס"ל כר"א בודאי הוי ס"ל נמי כמו ר"מ אך דס"ל כר"י ע"כ י"ל דהבבלי וירושלמי אזלי לטעמייהו דהא בחבר שנותן לע"ה האיך נתיר לו לחבר לתרום שלא מן המוקף כדי שלא יבוא ע"י לאיסור טבל הא בע"ס הוי ספק איסור חמור דהא ק"ל רוב ע"ה מעשרין הן ורק ספק שמא יאכל טבלים וה"כ אפי' לגבי עצמו אסור לו לעבור על איסור קל מפני ספק איסור חמור וכ"ש לגבי אחר האיך יחמא בודאי שמא יזכה חבירו בזה. ע"כ קאמר הגמרא במאי קמיפלגי רבי סבר מיחא לי' לחבר למיעבד איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה פי' בודאי איסורא רבה דס"ל כש"ס דילן דכיון דלוקח מחבר בודאי לא יעשר דהא ע"ה הדין מחויב כמבלת לעשר ולא חיים כלל שמא לא עישר שחבר מתמת שלא מן המוקף ע"כ ס"ל לרבי דניחא לי' ליעבד איסורא קלילא ולא יעביד ע"ה איסורא רבה בודאי ורשב"ג ס"ל דניחא לי' דיעביד ע"ה איסורא רבה ואיסו אפילו איסורא קלילא לא יעביד אבל בירושלמי לטעמי' דהדס בעד עצמו מוהר לעבור על איסור קל מפני ספק איסור חמור ע"כ מפרש דפליגי בזה הוין בעי מימר מ"ד שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה חבר הוא פי' דבלוקח חבר ע"כ צריך לעשר והא דקרי

מראה הפנים

עירובין בהלכה כ"ב כרואה לשלח עירובו ביד אחר וכו' והוא שיהא עומד מרחוק עד שיראה זה הפסול או כבהמה שהגיעו אצל הכשר שאמר לו להוליך את העירוב. ודייק ליה מהש"ס דילן כן דא"ל אלא עד שיגיעו לזה הכשר וכשיגיעו סומכין על זה שיגיעם שליחותו וממילא שמעינן נמי דאין חילוק בין אמר לו ערב לי ובין אמר לו זה אני מערב על ידיך דאין סומכין עד שיודע לו בזה שהגיע לאותו החבר שנתהלה לו וכשהגיע בוה אין חוששין כלל אלא סומכין שזה עשה שליחותו:

היו יושבין בשער או בחנות וכו'. כדפרשית בהעובר בשוק הוא שאמר להם כן וזהו כפי' הרמב"ם וכ' התוי"ט דלהאי פירושא אתיא שפיר לישנא דאמר טלו וכו' וכן לישנא דחייבין לשון רבים וכו' ואי אומר דמלבד דכולא לישנא דמתני' דייקא כפי' הרמב"ם דאלו לפי' הר"ש והר"ב שמסמך אחריו דבעל השער או בעל הבית ות"אמר כן גם לשון היו יושבין אינו מדוקדק דה"ל היה יושב בשער וכו' אלא דבלאו הכי מוכרח הוא כפי' הרמב"ם כדקאמר הש"ס בהדיא בהלכה דלעיל דמדמינן דינא דמתני' לדינא דקאמר התם היו שמים וכו' וע"ש כד"ה היו שמים ומצא שמבואר הוא כן:

הדא אמרה שביתו טובל לו אבל לא לאחרים. אמר רבי לעזר רבי יודה ורבי נחמיה שניהם אמרו דבר אחד דתנינן תמן *רבי נחמיה אומר [א] כל שאין אדם בוש מלוכל בתוכה חייבת. אמר רבי יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין רבי נחמיה ורבנין בחצר שהוא בוש לוכל בכולה הא מקצתה בוש ומקצתה לא בוש לא. מן מה דאמר רבי לעזר רבי יהודה ורבי נחמיה שניהם אמרו דבר אחד הדא אמרה מקום שהוא בוש פטור מקום שאינו בוש חייב. אמר רבי יוחנן דברי רבי יהודה עשו אותו *כייחור שהוא נוטה לחצר. על דעתיה דרבי יוחנן באוכל אחת אחת ובאוכל ברשות הכל ובמשייר. על דעתיה דרבי לעזר אפילו אינו אוכל אחת אחת אפילו אינו אוכל ברשות הכל ולא שייר:

הלכה ב מתני'

[ב] המעל' פירות מגליל ליהודה או עולה לירושלים אוכל עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך וכן בחזירה. רבי מאיר אומר עד שהוא מגיע למקום השביתה. [ג] הרוכלים המחזירין בעיירות אוכלין עד שהן מגיעין למקום הלינה. רבי יהודה אומר הבית הראשון הוא ביתו: גמ' פירות שלקטן שלא לצורך השבת וקדשה עליהן השבת [ד] רבי יוחנן אומר השבת טובלת. רבי שמעון בן לקיש אומר אין השבת טובלת. מתיב רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן על [דעתך] דתימר השבת טובלת והתנינן המעלה פירות מן הגליל ליהודה או עולה לירושלים

פני משה

גמ' הדא אמרה שביתו טובל לו וכו'. כדפרישית במתני': דתנינן תמן. לקמן בפ"ג [illegible] חצר שחייבת במעשרות וכו' ר' נחמי' אומר וכו' וזהו נמי טעמי' דר' יהודה במתני' ודקאמר התם ר' יהודה ב' חצירות וכו' נמי לשיטתי' אזיל דהפנימית אין אדם בוש לאכול בתוכה: הוינן סברין. היינו סוברין מעיקרא למימר דמה פליגין ר' נחמי' עם שאר חכמים התם במתני' בחצר שהוא בוש לאכול בכולה דהתם רבנן מחייבי מפני שהכלים נשמרין בתוכה או כאינך תנאי דהתם ולר' נחמיה פטור אבל אם מקצתה בוש ומקצתה לא בוש לא פליג ר' נחמיה אלא דמודה הוא דכולה חייבת הואיל ויש בה מקום שאינו בוש כך היינו סבורים אבל מן מה דאמר ר' אלעזר וכו' ש"מ דגם במקצתה בוש ובמקצתה אינו בוש במקום שהוא בוש הוא פטור ובמקום שאינו בוש הוא דחייב וכסברת ר' יהודה במתני': ר' יוחנן. ס"ל דטעמי' דר' יהודה משום הכי הוא דהויא דעשו אותו כיחור של אילן הנוטה לחצר דהואיל ונוטה למקום החיוב קובע שם כדתנן לקמן בפ"ג תאנה שהיא עומדת בגינה ונוטה לחצר אוכל אחת אחת וכו' ומפרש הש"ס מאי בינייהו דר' יוחנן ור' אלעזר אליבא דר' יהודה: על דעתי' דר' יוחנן. אליבא דר' יהודה א"כ באוכל אחת אחת פטור אפי' מחזיר פניו: ובאוכל ברשות הכל. כלומר וכן אפי' הכל ברשות של הבעלים אלא שהוא אוכל אחת אחת ואינו מצרף אותן: ובמשייר. כלומר ודוקא במשייר מקצת דאם אוכל הכל ממש ודאי יש לו קביעות אבל על דעתי' דר' אלעזר אליבא דר' יהודה אפי' אינו אוכל אחת אחת וכו' כלומר הכל דין אחד להן דבמקום שאינו בוש לעולם חייב הוא ובמקום שהוא בוש לעולם פטור:

הלכה ג מתני' המעלה פירות מגליל ליהודה וכו'. רבותא קמ"ל דאפי' מוליכן ממדינה למדינה ובדרך רחוקה כזו ונכנס הרבה פעמים לבתים ולחצרות אעפ"כ לא הוקבעו למעשר עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך ושהי' בדעתו מתחילה להביאן ואוכל מהן עראי עד שיגיע לשם: וכן בחזירה. אם נמלך להחזירן למקומו אוכל מהן עראי בדרך וכדאמרינן בהלכה דלעיל דבית שאינו שלו אינו טובל למעשר: עד שהוא מגיע למקום השביתה. שבדעתו לנוח שם בשבת דס"ל דמיד כשהגיע לאותו מקום הוקבעו למעשר אע"פ שעדיין לא הגיע שבת ואין הלכה כר' מאיר: הרוכלין המחזירין בעיירות. למכור בשמים ותמרוקי הנשים והן נכנסין מחצר לחצר אוכלין עראי מן הפירות שמוליכין עמהן ולא הוקבעו למעשר עד שהן מגיעין למקום הלינה ולהבית שלנין בו שם הוקבעו הפירות למעשר: בית הראשון. הסמוך להשער של עיר שהוא לן שם הוא ביתו וכיון שהגיע לאותו הבית הוקבע למעשר אע"פ שאינו לן באותו בית עצמו ומפ' טעמא בגמ' לפי שרוצה הוא אדם לפלת עסקיו כלומר לפנות עצמו מהן בבית ראשון שהוא פוגע בו וללון שם ואין הלכה כר' יהודה: גמ' ר' יוחנן אמר השבת טובלת. אע"פ שבתחילה לא לקטן לצורך השבת מ"מ כשהגיע שבת קובעת אותן למעשר: ר"ש בן לקיש אמר אין השבת טובלת. דס"ל דהא דתנן לקמן בפ"ד כלכלת שבת בית הלל מחייבין דוקא שיחדה לצורך השבת דאז הוקבעה מיד אע"פ שעדיין לא הגיע שבת אבל פירות האלו שהן שלא לצורך השבת אין השבת טובלת אותן: על דתימר. על דעתך דאת אומר דהשבת טובלת לעולם ואפי' לא יחדן לצורך השבת והתנינן המעלה פירות וכו'

ותני

רידב"ז

אר"א ר"י ור' נחמיה שניהם אמרו דבר אחד. דס"ל דחצר שהוא בוש לא חשיב כלל חצר לקבוע למעשרות א"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין ר"נ ורבנן בחצר שהוא בוש כו' גי' הגר"א ז"ל שאינו בוש כו' א"ר יוחנן דברי ר' יהודה עשו אותו כיחור [illegible] לחצר פי' לא כדס"ל לר"א דחנות ושער לא חשיבי חצר כלל אליבא דר"י ז"א אלא דחשיבי מקצת חצר וגם [illegible] דהעמידו החנות והשער למדריגת חצר הקלוש במדריגתו והעמידום במדריגת חצר כזה כיחור שהוא נוטה לחצר דהחצר הזה לא דמי לחצר דעלמא ואינו קובע כמו חצר דעלמא אלא באופנים מיוחדים קובע ולא יותר כן העמידו החצר דחנות ושער במדריגה הזאת אע"פ שאינו דומה להטעמים של חצר שהיחור נוטה לתוכו אך דהחצר הוא מדרבנן קביעותו כדס"ל לר' יוחנן לקמן בה"ה ורבנן קבעו דיני חצר יש חצר שקובעת לגמרי וחצר עם יחור נוטה קובע באופנים מיוחדים וחצר זה של שער וחנות העמידו אותו במדריגת חצר של יחור נוטה וע"ז מסיק ע"ד דר"י באוכל אחת אחת ובאוכל ברשות הכל ובמשייר פי' דדינא דיחור הנוטה לחצר הוא כך דאוכל אחת אחת ופטור ויכול לאכול הכל אך ע"י אחת אחת כן בעה"ב כן לוקח ופועל אך בפועל ובעה"ב בששיירו ולא אכלו הכל אלא שיירו ולא לקטו הכל ובאמצע הלקיטה אכלו ושיירו עוד שלא אכלו פטורין אפילו בשנים שנים אבל אם לא שיירו ואכלו כולם שנים שנים חייבין כדאיתא פרטי דינים הללו בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף פ"ח ע"א ד"ה בעה"ב עיי"ש וע"כ אליבא דר"י כיון דעשאו לחצר הזה דחנות ושער דין יחור שהוא נוטה לחצר ע"כ פטור באוכל אחת אחת ואוכל ברשות דהוא פועל דנקרא אוכל ברשות כדאיתא בתוספתא מובא ברמב"ם ז"ל פ"ה ה"ג בה' מעשרות אפילו אוכל הכל כיון דאכלו אחת אחת ובמשייר פי' עוד תנאי בבעה"ב ובאוכל ברשות אם משייר אפילו אינו אוכל אחת אחת ואם באוכל הכל צריך להיות אחת אחת אבל בששייר אפילו אינו אוכל אחת אחת פטור ודוקא בפרטים הללו פטור אבל לוקח שאוכל שנים שנים אפי' בששייר או האוכל ברשות שנים שנים בשלא שייר חייב משא"כ לר"א דס"ל דלר"י חצר דחנות ושער לא הוי חצר כלל פטור לגמרי אפילו אינו אוכל אחת אחת ואינו אוכל ברשות הכל ולא שייר ור"ל דכל פרטי דינים הללו לא שייך כלל בחצר הזה דחנות ושער ואפילו בלא פרטים הללו פטור. ועי' בתוס' ותמצא מבואר באריכות:

ותני

מסורת הש"ס

לקמן פ"ג מ"ט

לקמן פ"ג מ"י.

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ד ממעשר ה"א

יג
ב מיי' שם ה"א

יד
ג מיי' שם הי"ב

טו
ד מיי' פ"ג שם ה"ג ופ"ט ה"ג וכס"מ ומ"ל

מראה הפנים

אמר ר' יוחנן דברי ר' יהודה עשו אותה כיחור שהוא נוטה לחצר. לר' יוחנן נ"ל דבהא פליגי ת"ק ור' יהודה דת"ק ס"ל דלא דמי דשאני התם דליקט מן התאנה אחת אחת ואוכל ולכך אוכל אחת אחת ופטור דאפי' בתאנה העומדת כולה בחצר הדין הוא כן כדתנן בפ' דלקמן משום דלקיטה כזו לא הוי קביעות משא"כ בדינא דמתני':

רבי יוחנן אמר השבת טובלת. כך פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות מעשר בהלכה ד' נכנסה שבת עליהן לא יאכל עד שיעשר אע"פ שלא הגיעו לבית ומתני' היינו טעמא דאוכל עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך ואף על פי ששבת בדרך משום דבדין זה בתר דעתו שבתחילה אזלינן דהוא רוצה להביאן למקום שהוא הולך ולפיכך אין השבת קובעת כמו בהבתים והחצרים שמכניסין לאוכלן בדרך אינן קובעין ואין השבת קובעת אלא במקום שבתחילה הוא רוצה לשבות כדמשני ר' יוחנן ברוצה לשבות וכמו שביארתי בפנים וכ"כ הרמב"ם לדינא דמתני' בפ"ד בהלכה י"א דאין הבתים והחצרות שבדרך קובעין למעשרות אלא עד שיגיע למקום שהוא סוף מגמתו וא"כ ה"ה לענין שבת בדרך שאינה קובעת דעדיפא קביעות בית מקביעות שבת דהרי בית שקובעת מן התורה הוא ואפ"ה דוקא בית שלו הוא דקובע כדאמרי' בהלכה דלעיל ומכ"ש שבת שבקביעות אינה אלא מד"ס כדא"ר יוחנן לקמן בהלכה ה' מקח וחצר ושבת אינה תורה. והתי"ט ציין כאן לדעת הרמב"ם שהוא כר' יוחנן ממ"ש בסוף פ"ה. ודין אחר הוא שם ויחדן לצורך השבת מיירי שם וזה נלמד מדין כלכלת שבת דתנן לקמן בפ"ד והתם אע"פ שלא הגיע שבת נקבעו למעשרות אבל כאן שלקטן שלא לצורך השבת וקדשה עליהן השבת קאמר ר' יוחנן דטובלה אלא עיקר הדין דר' יוחנן דמיירי כאן מבוארים בדברי הרמב"ם בפ"ג כמוזכר:

תני

הדא אמרה שביתו טובל לו אבל לא לאחרים. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה דמס' מעשרות ה"ח וז"ל וכן אנשים שהיו יושבים בשער או בחנות ואמר להם טלו ואכלו הרי אלו אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות לא יאכלו עד שיעשרו דמאי שנמצא כאומר להלן טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיהם וככר בארנו שאין הבית שאינו שלו קובע לו כשיעברו הפירות בתוכו עכ"ל ז"ל ובהשגות הראב"ד ז"ל א"א יש כאן שיבוש וכאן הוא סותר מה שכתב למעלה לחצר חבירו וכו' עכ"ל ז"ל וכונתו ז"ל דלעיל

תוס' הרי"ד

דקרי לי' חבר משום אחד שהוא מתקן כדמסיק כלומר אי לא הי' כאן ספק כלל שמא יעשר ע"ה אלא דבודאי לא יעשר הי' מותר לעבור על איסורא דשלא מן המוקף כדי שלא יבוא לידי איסור חמור כיון דהוא הנותן וגורם הוא כדאיתא בתוס' ז"ל במס' עירובין ושבת. אבל מחמת שלא הוי ודאי איסור חמור דשמא יעשר ע"כ אסור לעבור על איסור קל מפני ספק איסור חמור. ר"י בעי הכא את עביד לי' חבר והכא את עביד ליה ע"ה וכו' כאן וכאן ע"ה הוא אלא מפני אחד שהוא מעשר הוא נקרא חבר וקמ"ל בני הישיבה דחשיב ספק איסור חמור דקראו לו חבר משום אחד שהוא מתקן ואעפ"כ ס"ל לרבי דמותר לעבור באיסור קל מפני ספק איסור חמור של חבירו ורשב"ג ס"ל דאסור ודוקא מפני ספק איסור גבי חבירו אבל מפני ודאי איסור לכו"ע מותר והש"ס דילן ס"ל דבספק לכו"ע אסור דאפילו לגבי עצמו אסור ורק דמפני ודאי איסור ע"ז נחלקו דרשב"ג סבר דאסור ורבי ס"ל דמותר וקמ"ל בהאי מאי קמיפלגי דלא תימא דרבי מתיר אף מספק שמא יבוא חבירו לאיסור חמור ורשב"ג דאוסר דוקא בספק איסור חמור כמו שיטת הירושלמי משום אחד שהוא מתקן נקרא חבר ע"ז קמ"ל דאינו כן אלא דאף גם אחד אינו מתקן כיון שהנותן הוא חבר וע"ה שלוקח מיד החבר בודאי לא יעשר ע"כ רבי מתיר משום דלא יהא איסורא רבה בודאי ורשב"ג אוסר אפילו באיסורא רבה בודאי ולאפוקי מהאי הוין בעין מימר דבירושלמי משא"כ לשיטת הירושלמי דהוין בעין מימר דס"ל דאחד הוא מתקן ונקרא חבר ע"כ בשביל זה אוסר רשב"ג אבל מפני ודאי איסורא רבה גם רשב"ג מתיר ורבי מתיר אפילו מפני ספק איסורא רבה דהא הוי ספק איסורא רבה דאחד מתקן ושיטת הירושלמי דמותר לעבור באיסור קל מפני ספק איסור חמור של עצמו כנ"ל ובפרט לגי' הפ"מ ז"ל דלא גרס דברי ר"מ אלא סתם משנה הוא וכבי קסתם המשנה ודו"ק:

שנויי נוסחאות (סו"א) שביתו בכי"ר שביתו של אדם. (ס"ז) מה בד"ו ליתא. כייחור בכי"ר בחור. (סו"כ) המחזירין בד"ו המחזורים. (סוכ"א) הבית בד"ו בית.

ככר לארון

סברין מימר מה פליגין ר"נ וכו' לא בוש לא ממה דא"ר לעזר וכו' כנ"ל:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ותני עלה בברייתא אפי' לן אפי' שבת בדרך לא הוקבעו למעשר: אמר לו ברוצה לשבות. כלומר כי אמרי אנא בגוונא שרוצה הוא וניחא לי' שיהא שם קבוע בשבת כגון בביתו אבל הכא דמהלך בדרך הוא ואין דעתו לקבוע שם אלא דבע"כ מכיון שהגיע שבת שם הוא שובת הלכך אין השבת קובעת עד שיגיע לאותו המקום שבדעתו הי' בתחילה להוליכן שמה: תדע לך שהוא כן. דבדעתו שבתחילה תליא מילתא: דתני עלה אפי' שבת בשני. בתוספתא פ"ב תני לה ואליבא דר"מ והכי תני שם ר' מאיר אומר הגיעו למקום השביתה אפי' ביום השני חייב לעשר. כך הוא בתוספתא כתיבת יד אשר לפני ובתוספתא דפוס יש שם ט"ס דמוכח: וכי יש שביתה בשני בשבת. אלא ברוצה הוא לשבות במקום הזה הלכך ס"ל לר"מ דכבר הוקבעו למעשר מיד כשהגיע שם: ואפי' הוא בשני בשבת: אף הכא ברוצה לשבות. כלומר אף הכא מאי דאמרי ברוצה הוא מרצונו לשבות שם ובהא פליגי ר"מ ורבנן דלר"מ אפי' הוא בדרך ולא הגיע להמקום שהיה בדעתו להביאן מ"מ מכיון שהוא שובת במקום הזה כשהגיע שם אפי' בשני בשבת הוקבעו למעשר שהרי עכ"פ רוצה הוא לשבות כאן ות"ק ס"ל דאין זה רוצה לשבות מקרי אלא שיודע הוא שאינו יכול להגיע למחוז חפצו מקודם השבת לפיכך הוא שובת כאן ואין השבת קובעת אלא במקום דניחא לי' מעיקרא להיות שובת שם וכדאמרן: הכל מודים. בין הת"ק ובין ר"מ דאין הלינה בהדרך טובלת למעשר. כדמפרש טעמא לפי שאדם מגלגל עצמו בלינה ואינו מקפיד בכל מקום שהוא לן אבל אין רצונו של אדם להיות שובת בכל מקום ומקפיד בכך ולראות באיזה מקום שיהא שובת שם: תני. בתוספתא פרק ב' ומייתי להאי עובדא לעיל בריש פ"ג דדמאי: אם לנו כאן. אם אנחנו רוצין ללון כאן חייבין אנו לעשר דמאי ומפרש ר' זעירא טעמיה דר' יהושע לפי שהיה דעתו נקייה שהיה מקפיד על מקום הלינה שלו ופריך לי' ר' מנא וה"כ כל עמא שטיי הן שאינן מקפידין בכך ואין דעתם נקייה אתה קורא אותן אלא כך הוא דר' יהושע ע"י שהלווייתי' שכיחא לי' כלומר שהיה לו המזונות בלויה שלו ומוכנין עמו ולפיכך הוא דהוא אמר הלינה טובלת למעשר לפי שבכל מקום שהוא הולך שם ביתו עמו אבל שאר בני אדם דלא שכיחא לווייתייהו עמם וצריכים לקנות להם מזונות בדרך ולפיכך אינן מקפידין על מקום הלינה כ"א בכל מקום אשר ימצאו ליקח מזונות לנין שם והלכך אין מקום הלינה טובלת: והתנינן רוכלין וכו'. אלמא דמקום הלינה טובלת ומשני מהו מקום הלינה ביתו עד שיחזרו לבתיהן כדקאמר ר"ל כגון אילין דכפר חנניה שהיה דרכן לצאת ולעשות סחורה בד' וה' קריות וכפרים וחוזרין בו ביום ונכנסין להיות ישנים בבתיהן: תני ר' חלפתא בן שאול רוצה הוא אדם לפלח וכו'. לפרש אליבא דר' יהודה קאמר כדפרישית במתני':

טו
אב מיי' פ"ג ממעשר ה"ד
יז
ג מיי' פ"ס שם ה"ג

ותני עלה אפילו לן אפילו שבת א"ל ברוצה לשבות. פי' המהרא"פ ז"ל דמיירי קודם השבת כגון ביום ה' שעמד שם ורוצה לשבות אבל עדיין לא שבת אבל אם הי' ש"ק באמת שבת טובלת אפילו לרבנן ותדע לך כו' אפי' שבת בשני הוא אליבא דר"מ וקשיא ויש שביתה בשני אלא ברוצה לשבות כו':
ראשון

לירושלים אוכל עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך וכן בחזירה *ותני עלה אפילו לן אפילו שבת. אמר ליה ברוצה לשבות. תדע לך שהוא כן דתני עלה אפילו שבת בשני ויש שביתה בשני אלא ברוצה לשבות אף הכא ברוצה לשבות. הכל מודים בלינה שאינה טובלת. מה בין לינה מה בין שביתה אדם מגלגל בלינה ואין אדם מגלגל בשביתה בכל מקום אדם לן ואין אדם שובת בכל מקום. תני *מעשה ברבי יהושע שהיה מהלך אחר רבן יוחנן בן זכאי לבני חיל והיו בני אותן העיירות מביאין להם פירות אמר להן רבי יהושע אם לנו כאן אנו חייבין לעשר ואם לאו אין אנו חייבין לעשר. אמר רבי זעירא רבי יהושע דעתו נקיה. אמר ליה רבי מנא וכל עמא שטיי. אלא רבי יהושע דלווייתיה שכיחא ליה הוי דו אמר הלינה טובלת ושאר בני אדם דלית אלווייתיה שכיחא לון אין לינה טובלת. והתנינן רוכלים המחזירין בעיירות אוכלין עד שהן מגיעין למקום הלינה. מהו מקום הלינה ביתו. רבי שמעון בן לקיש אמר בשם רבי הושעיה כגון אילין דכפר חנניה דנפקין וסחרין ארבע וחמש קוריין ועיילין דמיכין בבתיהון. תני רבי חלפתא בן שאול רוצה הוא אדם לפלח עסקיו בבית הראשון שהוא פוגע בו וללון שם:

תוספתא פ"ב

כ"ב

הלכה ג מתני' *פירות שתרמן עד שלא נגמרו מלאכתן רבי ליעזר אוסר מלוכל מהן עראי [א] וחכמים מתירין חוץ מכלכלת התאנים. כלכלת תאנים שתרמה רבי שמעון מתיר [ב] וחכמים אוסרים. האומר לחבירו הילך איסר זה ותן לי בו חמש תאנים לא יאכל עד שיעשר דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר [ג] אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. אמר רבי יהודה מעשה בגינת וורדים שהיתה בירושלים והיו תאיניה נמכרות משלש ומארבע באיסר ולא הפרישו ממנה תרומה ומעשר מעולם:

ביצה לט

גמ' מה נן קיימין אב בכלכלה של תאנים דברי הכל אסור אם בזיתים על השמן וענבים על היין דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין *בתמרים והוא עתיד לדורסן ובגרוגרות והוא עתיד לדושן. רבי ליעזר אומר תרומה טובלת בפירות שלא נגמרו מלאכתן ורבנין אמרין אין תרומה טובלת בפירות שלא נגמרו

תוספתא פ"ב

הלכה ד מתני' פירות שתרמן. שהפרים מהן תרומה גדולה מקודם שלא נגמרה מלאכתן למעשרות כפי אשר שנינו בפ"ק: ר"א אוסר מלאכול מהן עראי. לפי שהתרומה א' מששה דברים דחשבינן לקמן ריש פ"ד שהן קובעין למעשר וס"ל לר"א דתרומה קובעת אף בדבר שלא נגמר מלאכתו: וחכמים מתירין. דס"ל דכל הששה דברים אין קובעין אלא בדבר שנגמר מלאכתו חוץ מכלכלת התאנים דבהא פליגי ר"ש ורבנן אם תרמה עד שלא נגמרה מלאכתה ר"ש מתיר לאכול ממנה עראי קודם שיעשר המעשרות וחכמים אוסרים דמכיון שתרמה הוקבעה לכל המעשרות ואין הלכה לא כר"א ולא כר"ש: **גמ'** מה אנן קיימין. בפלוגתייהו דר"א וחכמים: אם בכלכלה של תאנים דברי הכל אסור. דבהא לא פליגי חכמים דתרומה קובעת למעשרות משום דגמר מלאכה של הכלכלה אינו אלא חיפוי בעלמא ואין כאן חסרון מלאכה וכדתנן בפ"ק כלכלה משיחפה: אם בזיתים על השמן וענבים על היין. כלומר שתרם מן הזיתים קודם שנעשה מהן שמן ומהענבים קודם שיעשה מהן יין והכי תני לה בתוספתא פ"ב בהדיא מודה ר"א לחכמים בתורם שבלים ועתיד לעשותן גורן ענבים ועתיד לעשותן יין זיתים ועתיד לעשותן שמן (ובתוספתא דפוס חסר זיתים וכו') שיאכל מהן עראי וטעמא משום דיש כאן חסרון מלאכה באותן זיתים וענבים בעצמן: אלא כי אנן קיימין. לפלוגתייהו בתמרים והוא עתיד לדורסן וכו'. ובתוספתא גרים איפכא התורם גרוגרות והוא עתיד לדורסן תמרים והוא עתיד לדושן ר"א אומר לא יאכל מהן עראי וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ובהא פליגי ר"א אומר תרומה טובלת וכו':
ראשון

תוס' הרי"ד

דלעיל בפ"ד הי"ג כתב הביאן לאכלן בראש גגו והכניסן לתוך חצר חבירו נקבעו ולא יאכל עד שיעשר עכ"ל ז"ל וגם שם המה הראב"ד ז"ל דחצר חבירו אינו קובעת והלא איגה בית לינה לזה כלל עכ"ל ז"ל וכתב הכ"מ ז"ל וז"ל והאמת שהנוסחא בירושלמי כדברי הראב"ד ז"ל וטענתו שטען היא טענה שאין עליה תשובה ונראה שהוא ט"ס בלשון רבינו ז"ל וצריך להגי' לתוך חצירו במקום לחצר חבירו והר"י קורקס ז"ל כתב שגי' רבינו ז"ל נכונה ומה שהקשה עליו כיון דאינו בית לינה למה יקבע הפשר דלא יאכל עד שיעשר קאי אבעל הח"ר א"נ דלא אמרו אינו קובע אלא בית שלנים בו אלא ברוכלין שאין להם מקום קבוע ופירותיהן עמהם ודעתם ללכת מיד ולהוליך פירותיהן ולכך אין קביעות לפירות אלא מקום שלנים שם אבל מי שהכניס פירותיו לחצר חבירו או לבית חבירו למה לא יקבע מידי בערתי הקודש מביתי כתיב מן הבית כתיב עכ"ל ונראה לפענ"ד לפרש לדעת הר"י קורקס ז"ל הא דחצר חבירו אינו קובע הוא דוקא ברוכלין שדעתם לילך מיד ולהוליך פירותיהם א"נ גבי יושבים בשער או בחנות דבודאי לא יניחו שם הפירות אלא יאכלום במקומן או שיוציאום חוץ כי בשער או חנות אין מקום להניח שם פירות על איזה זמן כי מקום רבים הוא אלא שיאכלנו או שיוציאו הפירות מיד אבל אין סברא שיניחו שם ע"כ דמי לרוכלין שדעתם ללכת מיד ולהוליך פירותיהם אבל בחצר חבירו שיכול להניח שם איזה זמן ולאחר זמן יטלנו ואינו מוכרח לילך מיד עם הפירות והיינו מוכרח לאכול מיד שפיר קובע חצר חבירו וראי' לזה סוגיא ערוכה במס' ב"מ דף פ"ח מתיב ר"ח הוצאה כ:פשך כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור כך פועל אוכל ופטור הא לוקח חייב מאי לאו בשדה אר"פ הכא בהאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר עסקינן ולמ"ד לבית לבית א"ס בעה"ב נמי בעה"ב

מראה הפנים

תני מעשה בר' יהושע וכו'. עיין לעיל רפ"ג דדמאי מה שנתבאר בדין מאכילין את העניים ואת האכסנאי דמאי וכמה שנלמד ממה דשקיל וטרי התם בהאי ברייתא דר' יהושע ומה שנתחדש לנו שם בסייעתא דשמיא:

מהו מקום הלינה ביתו. והרמב"ם כ' לדין דהרוכלין בפ"ד בהלכה י"ב כמשמעות לשון המשנה אוכלין עראי עד שמגיעין לבית שלנין בו. וג"ל דהוא ז"ל פירש להא דרשב"ל בשם ר' הושעי' וכו' דלא קאי אדלעיל אלא דפי' שינויא דהש"ס מהו מקום הלינה ביתו. כלומר מהו מקום הלינה של הרוכלין המחזירין תמיד ממקום למקום ביתו הוא לפי שאין להם קביעות בשום מקום לפיכך בית שלנין בו קובע להפירות שעמהן ומילתיה דרשב"ל וכו' ענין בפני עצמו שהוא מתרץ כגון אילין דכפר חנניה וכו' ועיילין דמכין בבתיהון ופסק הוא ז"ל כסתמא דהש"ס וכמשמעות לישנא דמתני' וכטעמא דאמרן:
ראשון.

שינויי נוסחאות (בוי"ג) הוי בד"ו הו. (בוי"ד) המחזירין בד"ו המחזרין. (בוס"ו) אמר בד"ו ליתא. (בוס"ז) דמיכין בד"ו דמכין. (בוס"ה) בו בד"ו ליתא.

נגמרו מלאכתן. ראשון מהו שיטבול. מה נן קיימין אם בכרי שנתמרח דברי הכל אסור [ז]אם במעשר ראשון שהקדימו בשבלין דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן בגרוגרות והוא עתיד לדושן והפריש מהן תרומה גדולה ונמלך להניחן כמות שהן ועבר והפריש מהן ראשון. אין תימר למפרע נטבלו תרומה שהיא טובל' ואין תימר מיכן ולבא ראשון הוא שהוא טובל. *הלוקח תמרים והוא עתיד לדורסן גרוגרות והוא עתיד לדושן אסור לוכל מהן עראי ומתקנן דמאי דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ומתקנן ודאי דברי ר' יוסי. ר' הילא רבי לעזר בשם חילפיי אמר ר' יונה אשכחון כתוב בפינקסיה דחילפיי אוכל מהן עראי ומתקנן ודאי. וקשיא אם אוכל מהן עראי מתקנן ודאי אם מתקנן דמאי יהא

ראשון מהו שיטבול. אליבא דרבנן הוא דבעי הש"ס אם מעשר ראשון ע כל בפירות קודם שנגמר מלאכתן וכדמפרש ואזיל בהי גוונא הוא דקא מבעיא לן: מה אנן קיימין. להבעיא אם בכרי שנתמרח ד"ה אסור. כלומר בזה פשיטא לן דלאחר שנתמרח הכרי כבר נגמר מלאכתו למעשר כדתנן בפ"ק התבואה משימרח וצריך להפריש כל המעשרות ולא שייך למבעי אם מעשר ראשון קובע הוא לשאר מעשרות ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבלין קודם שעשאן כרי בזה ד"ה דמותר לאכול מהן עראי קודם שיפריש שאר מעשרות דהרי דהמעשר בלבד פטור מתרומה גדולה כדאמרי' בפ"ז דברכות ובכמה מקומות והמעשר כשאר שם המעשר עליו מ"מ אכתי לא נגמרה מלאכה של כל התבואה לשאר המעשרות: אלא כי אנן קיימין. בהא דקא מבעי' לן בכה"ג הוא בתמרים והוא עתיד לדורסן בגרוגרות והוא עתיד לדושן והפריש מהן תרומה גדולה דאמרי חכמים דאין התרומה טובלת הואיל והוא עתיד לדורסן ולדושן בחבית לא נגמרה מלאכתן מיקרי ואותה תרומה שהפריש מיירי שתרם מהן על שאר תמרים וגרוגרות שאין בדעתו לדורסן ולדושן דהויא כתורם מדבר שלא נגמר מלאכתו על דבר שנגמר מלאכתו דהדין בזה דתרומה היא וצריך לחזור ולתרום שנייה כדאמר בפ"ק דתרומות בהלכה ח' זתים על זיתים והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבים והוא עתיד לדורכן תרומה ויחזור ויתרום והשתא אתייא שפיר הא דמסיים כאן בהבעיא. ונמלך להניחן. ואח"כ נמלך בו להניחן להתמרים והגרוגרות כמות שהן ולא לדורסן ולא לדושן ונמצא דעכשיו אותה התרומה הראשונה תרומה מעלייתא היא ובדין הוא שתהא טובלת למעשרות כדלקמן אלא דמכל מקום צריך הוא לחזור ולתרום תרומה שנייה הואיל דבשעה שתרם הראשונה מדבר שלא נגמר על דבר שנגמר היתה: ועבר והפריש מהן הראשון. מפני שעכשיו שצריך לחזור ולתרום כדפרישית וצריך להקדים לכתחילה התרומה ואח"כ להפריש מעשר ראשון אלא שאם עבר מה שעשה עשה כדתנן בפ"ג דתרומות והשתא הכי הוא דקא מבעי' לן אם למפרע נטבלו הפירות למעשרות או מכאן ולהבא כדמסיק ואזיל להבעיא דאין תימר למפרע נטבלו הפירות תרומה שהיא טובלת כלומר דאי אמרינן דהואיל והשתא אגלאי מילתא למפרע דתרומה הראשונה תרומה מעלייתא היא דמן הגמור על הגמור הוא א"כ היא היא שטובלת דתרס בדבר שנגמר מלאכתו הוי קביעות למעשרות לכ"ע וממילא נשמע דאסור לאכול עראי אף שעדיין לא תרם התרומה השני' משום דהשתא התרומה הראשונה היא שטובלת אבל אין תימר דלמפרע לא נטבלו הפירות מכיון דבשעה שתרם לא נגמר מלאכתן הוו אלא דמכאן ולהבא אחר שהפריש המעשר ראשון נטבלו לשאר מעשרות וא"כ ראשון הוא שהוא טובל שהרי עדיין לא הפריש אותה התרומה השנייה ובכה"ג הוא דקא מבעי' לן ולא איפשיטא הבעי': הלוקח תמרים והוא עתיד לדורסן וכו'. תוספתא בפ"ב ובלוקח מעם הארץ איירי: אסור לאכול מהן עראי ומתקנן דמאי דברי ר"מ. דלענין אכילה ס"ל דחיישינן שמא הוקבעו למעשר ואסור באכילת עראי דשמא לא עישר המוכר ומשום ספק הוא דשמא עישר לפיכך מתקנן דמאי: וחכמים אומרים אוכל מהן עראי. דלא חיישינן שמא הוקבעו למעשר שהרי עומדין הן לדורסן ולדושן ועדיין לא נגמר מלאכתן לפיכך כשבא לתקנן מתקנן וודאי ואין כאן ספק שמא עישרן המוכר: אשכחון כתוב בפנקסיה דחילפיי. כלומר דלא אמר כך ר"א בשם חילפיי אלא כך מצאו כתוב בפנקסיה דחילפיי אוכל מהן עראי ומתקנן דמאי. כצ"ל כדמוכח מדלקמיה ובתוספתא כת"י אשר לפני כך הוא הגי' בדברי חכמים אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי: וקשיא. על האי נוסחא דחילפיי דאם אוכל מהן עראי א"כ מתקנן ודאי מבעי ליה שהרי אמרינן דלא הוקבעו למעשר מפני שלא נגמרה מלאכתן ומסתמא לא עישרן המוכר ואם מתקנן דמאי דמספקא לן שמא עישרן א"כ יהא

ראשון מהו שיטבול. ופריך הגמ' מה אנן קיימין אם בכרי שנתמרח והוי גורן ד"ה אסור. פי' דהיכי משכחת לה האיבעיא דראשון יטבול הא קדמה לו תרומה דאם הקדים מע"ר לתרומה א"כ הוי באיסור הפרשתו וע"כ דבהפרשה באיסור אינו קובע דלא נקבע ע"י מעשה איסור דהא השתא דברים שקובעים הוא מדרבנן ובעשה שלא כהוגן לא תיקנו רבנן כדאיתא בשו"ע חו"מ סי' רל"ה ס"א ברמ"א ז"ל ועיי' במס' תמורה דף ה' ע"ב ע"ז קאמר אם בכרי שנתמרח לד"ה אסור פי' לאכול ארעי משום תרומה שקדמה וכבר קובעתו תרומה במקום הכנסת הבית ואי במע"ר שהקדימו והאיך משכחת לה שיקדימו הא הוי באיסור רק שהקדימו בשבלין דאינו עובר דמשום דאינו עובר על הקדמה אלא על הגורן כדאיתא במס' תרומות פ"ג עיי"ש א"כ בזה לד"ה מותר לאכול עראי דלא נקבע טבל בשבלין לכו"ע [וזה אין סברא לומר דמיירי דהפריש תרומה קודם מירוח ואין תרומה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומע"ר אחר מירוח ז"א דבזה א"צ מע"ר דהא דמקח ומכר אינן קובעין בדבר שלא נגמרה מלאכתו הוא דאינו קובע קודם שנגמר מלאכתו ומותר לאכול עראי קודם שנגמר מלאכתו אבל לאחר שנגמר מלאכתו נקבע כדאיתא במהרש"א ז"ל במס' ב"מ דף פ"ח ע"א עיי"ש] ע"ז מוקי האיבעיא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן בגרוגרות והוא עתיד לדושן והפריש מהן ת"ג

גליון השו"ס וציון ירושלים

[ז]אם במע"ר שהקדימו בשבלין. ע' במפרש כאן שכתב כדאיתא סוף פ"ט דשביעית וט"ס הוא כי שם לא נמצא וצ"ל סוף פ"ק דתרומות ועמ"ש שם וע' במהרי"ט אלגזי הלכות חלה דף נט שהאריך והרחיב הדיבור בזה בפלפול רב ע"ש:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב

מראה הפנים

ראשון מהו שיטבול. מבואר הוא דעל כרחך הא דמפרש עינן הבעי' וקאמר והפריש מהן תרומה גדולה וכו' ועבר והפריש מהן ראשון א"כ אי אפשר לפרש בענין אחר אלא דהכא מיירי שתרם התרומה על שאר התמרים וגרוגרות שנגמר מלאכתן ומשום שהדין בזה שצריך לחזור ולתרום תרומה שנייה כמו שביארתי בפנים הלכך ניחא שפיר הא דקאמר ועבר והפריש מהן ראשון דאי לאו דמיירי בכה"ג מאי עבר דקאמר הרי סדר המעשרות כך הוא דלאחר המפרישין תרומה גדולה מפרישין מעשר ראשון ואח"כ מעשר שני אלא ודאי כדאמרן. ולהכי נקט בכה"ג משום דבענין אחר אי אפשר מוקמא לגוונא דהבעי' כדקאמר בפשיטות פירוש הבעיא מה אנן קיימין וכו' דאם לאחר שנגמר מלאכתן הרי בלאו הכי אסור באכילת עראי עד שיפריש תרומה ומעשרות וכדתנינן בפ"ק איזהו גרנן למעשרות וכו' ואם הקדימו להראשון בשבלים פשיטא הוא שאינו קובע לשאר מעשר כדקאמר ד"ה מותר כמבואר בפנים ואי אפשר משכחת לה להבעי' אלא בגוונא דמסיק וקאמר שהפריש מהן תרומה קודם שנגמר מלאכתן ועל פירות תמרים וגרוגרות אחרים שאין עתיד לדורסן ולדושן וגמר מלאכתן וכשנמלך אח"כ להניחן גם לאלו כמות שהן הרי למפרע תרומה מן הגמור על הגמור הוא אלא שאעפ"כ צריך הוא לחזור ולתרום תרומה שנייה מכיון דבשעה שתרמה מתחילתו גמור על הגמור הוא דהויא ועיקר הבעי' הוא אי אמרינן דתרומה הראשונה היא שטובלת למפרע מכיון דהשתא אגלאי מילתא דשפיר הוא דתרם ואמרינן בה להחמיר דקובעת מיהא למעשרות אע"פ שצריך הוא לחזור ולתרום תרומה שנייה או דלמא מכיון דצריך לחזור ולתרום תרומה שנייה אותה תרומה השנייה היא העיקר ואין הפירות טבולין ומותר לאכול מהן אכילת עראי עד שאם תרם התרומה שנייה היא שטובלת או אם עבר והפריש המעשר ראשון קודם התרומה השנייה הראשון הוא טובל והוא הדין דמצי למבעי אם התרומה הראשונה היא שטובלת למפרע או בהתרומה שנייה היא שטובלת אלא דאגב בעי נמי להא אם בכה"ג הראשון נמי הוא שטובל אם עבר והפרישו קודם לתרומה השנייה הלכך נקט להבעיא בכה"ג והארכתי עוד כאן בענין הבעיא ואף שמפורש בפנים כדי להתבונן דא"א לפרש בע"א להבעיא כ"א דוקא בענין שאמרנו ותוכן הבעיא אם התרומה הראשונה טובלת היא למפרע או לא כמבואר למבין. ומזה נדע להבין דברי הרמב"ם ומשיכן מצא להדין שכתב בפ"ה מהלכ' מעשר בהלכה י"ט התורם פירותיו תרומה שצריך לתרום אחריה תרומה שנייה נקבעו למעשר ולא יאכל מהן עראי עד שיוציא התרומה השנייה ויעשר. והנ"מ שלא זכינו לביאורו לדברי הרמב"ם ולגיונו הוא שזכינו לא ציין כאן כלום ומפני שלא מצא הדין מבואר להדיא באיזה מקום. ומכאן הוא דנלמד דבעיא דלא איפשיטא הוא אי ההרומה הראשונה טובלת או דוקא התרומה השניה לפיכך פסק הוא ז"ל להחמיר דהתרומה הראשונה היא שטובלת למעשרות ואע"פ שצריך לחזור ולתרום שנייה לא יאכל מהן עראי דמכיון שנגמר מלאכתן התרומה הא' היא שקובעת ולא יאכל עראי עד שיתרום השנייה והמעשרות ומבואר הוא למעיין:

הלוקח תמרים וכו' וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ומתקנן ודאי. גי' זו היא עיקרית כמבואר ובפינקסיה דחילפיי היה כתוב ומתקנן דמאי ונ"ב הוא כאן כמפורש ומבואר בקושיית הש"ס אם מתקנן דמאי וכו' ומפני שדברי חכמים מבוארים הן כדין דריש"א דמתני' דריש פרקין היה עובר בשוק וכו' דתדא טעמא ותדא דינא אית להו לפיכך לא הביא הרמב"ם לדין זה בפני עצמו לפי שנכלל הוא בהאי דינא דריש פרקין שכתב שם בהלכה ו':

תוס' הרי"ד

בעה"ב עיניו בה איהו לוקח עיניו במקח ע"כ ופירש"י ז"ל נוטה לחצר דמכי הלכה חזית פני החצר עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה האיך נקבע החצר ללוקח הא חצר באינו שלו אינו טובל ובשעת הליסה קני הלוקח וקודם הליסה הרי הוא מחובר ואין הבית טובל מחובר אלא העיקר דבשעת תליסה חזית פני חצר ובשעת תליסה קני הלוקח וא"כ קשה האיך טובל לו חצירו של מוכר דפירות דחד וחצר דחד אי טובל ואיתא בתוס' ז"ל התם דגבי לוקח בעינן נמי ראיית פני הבית או חצר עיי"ש וצ"ל דלא קני בתליסה והא דגרסינן במס' בבא בתרא דף פ"ז והלש כ"ש קנה יפה לך קרקע כ"ש וקני כל מה שעלי' קונה עיי' רשב"ם ותוס' ז"ל וברמב"ם ז"ל שם דכתב מפורש דבתליסת הפשתן קונה הפשתן דהוי הגבהה עיי' ברמב"ם ז"ל בה' מכירה עיי"ש היינו דוקא מלמטה למעלה דחשיבה הגבהה אבל לא כאינך ז"ל דגבי עני המנקף בראש הזית מבואר במס' גיטין דף ס"א דאם נטל בידו קנה ועיין בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף נ"ח ד"ה דאדיי' אדויי עיי"ש דחשיב הגבהה גמורה ועוד אי דלא קנה הלוקח א"כ לא חשיב מקח וגם צ"ל דבעה"ב הלש וגטבלו אגלו דהוי פירות והצר דחד ואח"כ קנה הלוקח בהגבהה ז"א דאגב בעה"ב לא נטבל כדמסיק בעה"ב עיניו בהתאנה ועד שלא לקט כולן לא נטבלו. אלא ע"כ מוכח כדעת הר"י קורקוס ז"ל דע"כ לא נקבעו בחצר חבירו דלא ברוכלין א"כ ליושבי שער וחנות דמוכרת לאוכלן או להוליכן תומ"י ואי איפשר להניחן עד לאחר זמן ועומד לנאת או לאכול תומ"י וע"כ הוי כמו בלא הכנים ובית וחצר כזה אינו קובע אבל בלוקח שהלש מן האילן ואינו עומד על הדרך כמו רוכלין וגם אינו מוכרת לאכול מיד אלא יכול להניחו עד לאחר זמן דבחצר דרך להניח עד הזמן שיבוא ויטול את שלו בודאי קובע לו החצר וע"כ מוכח מהאי סוגיא כשיטת הרמב"ם ז"ל דחצר חבירו קובע כבאי וכרוכל ואינו עומד על הדרך וכן כשאינו כשער ות ות דאינו יכול להניחו שם עד ביאתו א"כ ויטול אלא דוקא לאכול תומ"י אז אינו קובע ומזה מוכח דפועל באינו יכול להניחו עד לאחר זמן שאינו אוכל אלא בשעת מלאכה וכיון שנטל בידו קנאו על צורך אכילה אפילו למ"ד מבל שמים הוא אוכל וזכי אוהו פרי כמו עני בלקט ופיאה וצריך לאכול אותו במקומו תומ"י ע"כ לא נקבע בחצר שאינו שלו ודמי ליושב בשער או בחנות שצריך לאכול במקומו ע"כ לא נטבל לו חצירו של בעה"ב ודו"ק:

שינויי נוסחאות (סו"א) שיטבול בכ"י יטבול לשני. (סו"ב) ודאי דברי ר' יוסי בכ"י ודאי ר' יוסי.

בכלכלה

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"א ממע"ש הי"ג
יט
ב מיי' פ"ד ממעשר ה"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

מקת וחצר ושבת אינה תורה . עי' מפרש ועי' ברמב"ם ז"ל פ"ג ממעשר ה"ד ובכ"מ ובמ"ל שם ומ"ש המגיה שם דבש"ך סי' של"א כתב דחצר קובע ד"ת ע"ש כבר הכרא לגוזי בנקס"כ שם ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שפא ועי' בכ"מ פ"ד ה"ד ועי' בשטה מקובצת בב"מ דף פח ע"ב ועי' בשו"ת בשער אפרים סי' סו :

יהא אסור לוכל מהן עראי . רבי יוסי בשם רבי הילא אוכל מהן עראי משום דבר שלא נגמרה מלאכתו ומתקנן ודאי מתוך שיודע שביתו טובל אף הוא מפריש תרומה משעה ראשונה . אמר רבי לעזר בכלכלה של כל דבר היא מתניתא . רבי שמעון מתיר מקל וחומר ומה אם בשעה שיש עליה זיקת שלשה מעשרות את אמר מותר בשעה שאין עליה אלא זיקת שני מעשרות [א] לא כל שכן . ראשון מהו שיטבול לשני . מה אם בשעה שיש עליה זיקת שני מעשרות את אמר מותר בשעה שאין עליה אלא זיקת מעשר אחד לא כל שכן : רבי זעירא בשם רבי יוחנן רבי הילא בשם רבי לעזר מה פליגין בלוקט ונותן לו אבל בלוקט ואוכל כל עמא מודיי שהוא אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב . רבי הילא בשם רבי לעזר כשם שהן חלוקין כאן כך חלוקין בחצר בית שמירה [ב] *דאמר רבי יוחנן [ג]מקח וחצר ושבת אינה תורה . רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש המחוור מכולן זו חצר בית שמירה . חברייא בשם רבי יוחנן כך משיב רבי יודה את רבי מאיר אין את מודה לי בנותן לבנו שהוא פטור , מה לי הלוקט ונותן לבנו מה לי הלוקט ונותן לאחר . רבי יודן בעי מה חמית מימר בלוקט ונותן לו או נימר בלוקט ואוכל . אמר רבי מנא לית כאן בלוקט ואוכל אלא בלוקט ונותן לו מן הדא גינת וורדין אית לך מימר גינת וורדין בלוקט ואוכל לא בלוקט ונותן לו אוף הכא בלוקט ונותן לו דו אמר ליה אין את עליל את מקלקל וורדייה מתני' פליגא על הוויה דרבי מנא

כרמא

ת"ג והדין בזה דתרומה ויחזור ויתרום כדאיתא בפ"ק דמס' תרומות דהכרי הוי עדיין טבל וכשידרוך וידוש צריך לתרום מן המודרך ומן המודש וא"כ תרומה כזאת שלא תיקנה הטבל אינה טובלת ונמלך אח"כ להניחן כמות שהן וא"כ נפטר מלתרום עוד הפעם מאינן נדרסין ומאינן נדושין וא"כ נפטר הכרי מאיסור טבל ע"י ההמלכה שאז א"צ לת"ג וא"כ לא נקבע ע"י הפרשת תרומה דהא הי' הדין דצריך להזור ולתרום עוד הפעם ועכשיו דנמלך ונפטר מתרומה שני' אינו טובל בזה דאינו נקבע רק ע"י הפרשת תרומה אבל הכא דהפרשה לא פטרו מן איסור טבל אלא דעשאו שם תרומה ופטור דהטבל מתרומה שני' בא מכח ההמלכה וע"י ההמלכה נפטר מתרומה שני' ועכשיו שילא ממנו חיוב דהפרשת תרומה שני' ע"י ההמלכה אינו קובע למעשרות דלא מקינו קביעות בלא .קריאת שם תרומה רק במה דנפטר מתרומה וכי הפטור תרומה קובע למעשר בתמי' וע"כ כשהפרים מע"ר שייך האיבעיא זאת אם ראשון טובל ומסיק הגמ' אין תימר למפרע נטבלו תרומה שהיא טובלת פי' אי ההמלכה השיבא על למפרע ונמצא שהתרומה שהפרים למפרע הי' לאחר גמר מלאכה ולא הי' צריך מעולם להזור ולתרום א"כ תרומה היא שהיא טובלת אבל אין תימר מכאן ולבא אבל עד השתא היה צריך לחזור ולתרום רק מכאן ולהבא נפטר מתרומה שני' ממילא ע"י ההמלכה א"כ מע"ר הוא שהוא טובל ר"ל דמע"ר צריך לטבול וע"כ מיבעיא לי' אם ראשון טובל או לא ומשכחת לה דראשון בלא תרומה יטבול ולא יהי' הפרשת מעשר ראשון באיסור באופן זה ומה דגרסינן ועבר והפרים מהן ראשון הגר"א ז"ל מחק תיבת ועבר אלא נמלך להניחן כמות שהן והפרים מהן מע"ר :
אית לך מימר גינת וורדין בלוקט ואוכל דו אמר לי' אין את עליל את מקלקל וורדיי' לא בלוקט ונותן לו אף הכא בלוקט ונותן לו . כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק :
רבי

יהא אסור לאכול מהן ערלי דשמא לא עישרן דהא לדידיה יש לכן כל תורת פירות דמאי : ר' יוסי בשם ר' הילא . בא לתרץ להנוסחא דחילפיי דהיינו טעמא : אוכל מהן ערלי משום דבר שלא נגמר מלאכתו . כלומר בשתיקן פליגן לקולא דלענין אכילה אוכל מהן ערלי שהרי עתיד לדורסן ולדושן ולא נגמר מלאכתן למעשר ומתקנן דמאי כל"ל שכך הוא הנוסחא אחרת וכדמסיים טעמא דמתוך שיודע המוכר שביתו טובל כשתגמר מלאכתן אף הוא מפריש תרומה משעה ראשונה כלומר תולין אנו שאפשר שהפריש תרומה ומעשרות מקודם שמוכר אותן דבשעה ראשונה לא ידע שיזדמן לו למכרן ואפשר שתיקנן לפיכך אין מתקן הלוקח אלא דמאי : בכלכלה של כל דבר היא מתניתא . הא דקתני דפליגי ר"ש ורבנן בכלכלת תאנים שתרמה לאו דוקא של תאנים אלא ה"ה כלכלה של כל דבר ותאנים דנקט משום אורחא דמילתא הוא שכן דרך ללקט התאנים וליתנן לתוך הכלכלה : ר"ש מתיר מק"ו וכו' . כך הוא בתוספתא שם . כלומר ומה כל זמן שלא תרם בפירות שלא נגמר מלאכתן ויש עליהן זיקת שלשה מעשרות תרומה ומעשר ראשון ושני או עני בשנת מעשר עני אתה אומר מותר לאכול מהן ערלי בשעה שאין עלי' אלא זיקת שני מעשרות שכבר תרם ממנה תרומה לכ"ש דמותר לאכול ערלי : ראשון מהו שיטבול לשני . איבעיא דר"ש בעי אם הפריש אח"כ מעשר ראשון מהו שיקבע לאסור באכילת ערלאי עד שיפרים מעשר שני דאפשר אף לר"ש הואיל דתרם ממנה תרומה ומעשר ראשון קובעין הן באיסור אכילת ערלאי עד שיפרים כל המעשרות וקאמר דלא היא דק"ו הוא לר"ש דמה אם בשעה שיש עליו זיקת שני מעשרות שלא הפרים אלא תרומה גדולה את אמר מותר באכילת ערלאי בשעה שאין עליו אלא זיקת מעשר אחד לכ"ש דמותר :

מסורת הש"ס

יקתן ב"ד ה"ז

הלכה ה מתני'

סילך איסר זה ותן לי בו . אתה בעלמך המש תאנים לא יאכל עד שיעשר דמקח טובל למעשרות : ר' יהודה אומר אוכל אחת אחת ופטור . כל זמן שמקבל הלוקח אחת אחת ואוכל אין המקח קובע למעשר ואם צירף וקיבלן בבת אחת אז הוא חייב לעשר ובגמ' אמרו דלא פליג ר"מ אלא בזמן שבעל הגינה הוא לוקט ונותן לו אבל אם הלוקח הוא לוקט לאכול אף ר"מ מודה דלוקט אחת אחת ואוכל והיינו דקאמר ליה מעשה בגינת וורדים שהיתה בירושלים והיו תאיניה מאותה הגינה נמכרות משלש ומד' באיסר ושם הבעל הגינה היה מלקט ונותן מפני שהיה מקפיד שלא יכנסו הלוקחים לתוך הגינה ויקלקלו הוורדים ואע"פ כן לא הופרש ממנה תרומה ומעשר מעולם משום שהיה נותן להם אחת אחת והלכה כר' יהודה : בעשרים תאנים שאבור לי . שאני אברור לעצמי ואוכלן בורר אחת אחת ואוכל וכן באשכול מגרגר ממנו באילן גרגיר גרגיר ואוכל וברמון פורט מן האילן א' א' ואוכל ובאבטיח סופת חותך מעט מעט ואוכל ודוקא א' א' כמו שאמרנו שהרי זה קנה אחר שיתלשו והמקח קובע בדבר התלוש והלכך אינו מותר לו אלא אחת אחת ואם הגבן ולירפן חייב : אבל אם אמר לו בעשרים תאנים אלו וכו' . דכשאומר אלו משמע אלו בעוד שהן מחובר אוכל כדרכו ואפי' בצירוף ופטור מפני שקנה אותם במחובר לקרקע וקיי"ל דאין המקח קובע בדבר המחובר לקרקע כדתנן לקמן ריש פ"ה :

גמ' מה פליגין . ר"מ ור' יהודה בלוקט בעל הגינה ונותן לו להלוקח דבהא סבירא ליה לרבי מאיר דאף בלוקט אחת אחת ונותן לו לא יאכל עד שיעשר דמיד כשקיבל את הדמים וליקט ונותן לו נגמר המקח אבל בלוקט לאכול שהלוקח לוקט ואוכל כ"ע מודיי שהוא אוכל אחת אחת . ופטור ואם צירף הוא דחייב : כשם שהן חלוקין כאן . גבי מקח כך חלוקין בחצר בית שמירה דתנינן לקמן בפרק ג' . איזהו חצר שחייבת במעשרות ר' ישמעאל אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה דחצר המשתמרת הוא שקובעת למעשרות ור"א קא משמע לן דדין מקח ודין חצר המשתמרת שוין הן דאינן קובעין אלא מדבריהם כדא"ר יוחנן מקח וכן בחצר וכן בשבת אינה תורה דכל אלו אין קובעין מן התורה אלא מד"ס ולפיכך לא החמירו באוכל אחת אחת ור"מ ור' יהודה דפליגי כאן במקח כך נמי פליגי בחצר המשתמרת : ר' אימי בשם רשב"ל . לא ס"ל דהמקח והחצר המשתמרת שוין הן אלא המחוור שבכולן של השתה דברים שקובעין כדתשיב להו לקמן ריש פ"ד זו חצר בית שמירה הוא שהכל מודין בה שקובעת למעשרות : אין את מודה לי בנותן לבנו . מה שהוא לוקט אחת אחת שהוא פטור דאין כאן קביעות ומה לי הלוקט ונותן לבנו ומה לי הלוקט ונותן לאחר שבדין הוא שאינו חייב לעשר אלא א"כ צירף : ר' יודן בעי . על הא דמוקי לעיל דלא פליג ר' מאיר אלא בלוקט ונותן לו דמה חמית אומר בלוקט ונותן לו דוקא פליג ומנא לך הא או דילמא דנימר דאף בלוקט ואוכל פליג ר"מ : אמר ר' מנא לית כאן בלוקט ואוכל . על כרחך ליכא לאוקמי פלוגתייהו בלוקט הלוקח ואוכל דהכי שמעינן מן הדא דגינת וורדין דקאמר ר' יהודה לר"מ במתני' ומביא ראיה לדבריו וכי אית לך מימר דבגינת וורדים בלוקט ואוכל הוה עובדא הא וודאי לא כדמסיק אבתרה דהוה א"ל אם את עליל להגינה את מקלקל ורדיה ומסתמא לא היה מניח לאדם ליכנס לתוכה אלא בעל הגינה היה לוקט ונותן לו ללוקח אוף הכא פלוגתייהו בלוקט ונותן לו דאי לאו הכי מה מביא ר' יהודה ראיה לדבריו מגינת וורדים : מתניתא . האי ברייתא דלקמיה פליגא על הוויה דר' מנא על מה שהקשה להבריה מהאי דגינת וורדים דבלוקט ונותן לו הוא דפליג ר"מ :

כרמא

מראה הפנים

בכלכלה של כל דבר היא מתני'. לא מצינו למי בחולק על דברי ר' אלעזר בזה והרמב"ם בפ"ג ממעשר בכלכם ד' בפתיק לשון המשנה ובדברי חכמים . וכן בתורם פירות שלא נגמרה מלאכתן מותר לאכול מהן ערלי חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם שתגמר מלאכתן נקבעה למעשר וז"ל דנקי אורחא דמילתא נקט וכלישנא דמתני' :

בגמרים

שנויי נוסחאות (סוי"ד) ואוכל נד"ו לאכול. (סוי"ו) וחצר ושבת נד"ו בחצר בשבת. (סוי"מ) אימי נכי"ר איסי. (סוכ"א) בנותן נכי"ר בלוקט ונותן.

כרמא אני מוכר לך וכו'. תוספתא היא בפ"ו דב"ב אלמא דאפי' לענין מכר אמרינן שלא מכר לו אלא שמו א"כ ה"ה כמי דהאי גינת וורדים מנא ליה לר' מנא דהיו בה וורדים להכריח דמסתמא היה שם בעל הגינה לוקט ונותן כדי שלא יהו הנכנסין מקלקלין את הוורדים אימא לך דלא היו בה וורדים כלל אלא כך היתה נקראת בשמה וא"כ מצינו לומר דאף בלוקט ואוכל פליג ר"מ ור' יהודה מביא ראיה מהאי גינת וורדים דלא הופרש ממנה מעשרות מעולם משום שהיו לוקטין אחת אחת ואוכלין: ר' יוסי בשם ר' יוחנן. על הא דקתני במתני' באשכול שאבור לי מגרגר ואוכל ומפרש לה

מגרגר אחת אחת מהענבים והולך ואוכל ולאפוקי שלא יקלוט את האשכול כולו דאז חייב לעשר: תני בשם ר' יוסי. דפליג אמתני' באבטיח וס"ל דאם ספת בו אפי' כל שהו קנייו והוי מקח לקבוע למעשר ור' יונה בעי אם אף ברמון דפליג ר' יוסי דברייתא או דילמא מודה דפורט גרגר גרגר ואוכל:

הלכה ו מתני' השוכר את הפועל לקצות בתאנים. לחתוך ולקצות אותן במקצועות או לשטחן כדי לייבשן ונקראות קציעות ודין הפועל שאוכל מן התורה בעושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמר מלאכתו כדתנן בפ' השוכר את הפועלים לפיכך אוכל הוא ופטור מן המעשר ולא הוי כמקח דהרי מן התורה יש לו לאכול: על מנת שאוכל אני ובני. הוא אוכל ופטור אבל בנו דאוכל בתנאי הוי כמקח וכן אם אמר שיאכל בנו בשכרו וחייב במעשר: בשעת הקציעה. דאז אוכל מן התורה פטור ולאחר הקציעה שאינו אוכל מן התורה אלא בתנאי מקח הוא וחייב במעשר:

גמ' למה דקתני על מנת. הא בלא"ה אוכל מן התורה בשעת הקציעה ומשני ר' אבין דלכן היא צריכה שאפי' א"ל על מנת ומיחזי כתנאי אפ"ה פטור משום דבלאו הכי אוכל הוא מן התורה: תמן תנינן. בפ' השוכר את הפועלים והובאה שם מקצת מהסוגיא בהלכה ב': היה עושה. הפועל בידו כו' אפי' הוא טוען על כתיפו. ואינו מזיז ידיו ורגליו ה"ז יאכל: ותני כן. בתוספתא דב"מ פ"ח שמפרש היכי דמי בידו כגון אוגד ברגליו מסמיך. והתם גרים מקמץ והיינו הך שהוא דוחק ברגליו וסומך בענין המלאכה: אפי' על כתיפו. כגון שהוא טוען ואינו מזיז ממקומו: ר' יוסי ב"ר יהודה אומר וכו' כדיש. דכתיב גבי שור הנחסם ואיתקש חוסם לנחסם גם לענין זה מה דייש שהשור הוא עושה בידיו וברגליו ובגופו אף כל וכו': דייש. ברייתא אחריתא היא וככ"ע אתיא דילפינן מדייש שהוא מיוחד שהוא בתלוש אף כל וכו' כדפרשינן התם דדרים מדלא כתיב לא תדוש בחסימה וכתיב לא תחסום שור בדישו שור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה נחסם שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה אף חוסם שהוא אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה ומה חוסם אוכל במחובר בשעת גמר מלאכה אף נחסם וילפינן עוד מדיש מה דיש מיוחד שהוא דבר מגידולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל וכו' יצא המנכש בשום ובבצלים שמסיר הקטנים שאינם גדילים עוד לעולם מבין האחרים להרחיב מקום להגדולים וכן המסמך בגפנים בקנים והעודר שהוא חופר תחת הזיתים שכל אלו אינם גמר מלאכה ויצא החולב וכו' שאינן גידולי קרקע ויצא הבודל בתמרים וכו' שהן מחוברין יחד ובודלן ומפרידן זה מזה והיין וכו' שכל אלו כבר נגמר מלאכתן למעשר: דייש מה דייש מיוחד שלא בא לזיקת המעשרות. ועוד ילפינן מדיש שמיוחד שלא בא לזיקת מעשרות כלומר לשום זיקה שהוא קרוי בשם תרומה ומעשר והיינו חלה דקרויה תרומה אף כל וכו' יצא הלש וכו' שכבר באו לזיקה של תרומה שנגמר מלאכתן לחלה: כתיב כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך יכול כו' ת"ל וחרמש לא תניף על קמת רעך את שיש לו רשות להניף. כגון פועל שיש לו רשות להניף בשביל הבעל הבית ובו הכתוב מדבר דלוותה התורה שלא יניף לצורך עצמו בשעה שהוא מניף לצורך בעה"ב שלא יבטל ממלאכת הבעל הבית אלא אחר שגמר הקצירה בשביל הבעה"ב אז הוא אוכל וזהו ששנינו שם וכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה כלומר מן התורה לאחר שיגמר עבודתו יכול הוא לישב ולאכול אבל משום השב אבידה לבעלים שלא יפסיק ממלאכתו וישב לאכול אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן:
איסי

הורה אור

א *כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הרי זה מכור שלא מכר לו אלא שמו. פרדיסא אני מוכר לך אף על פי שאין בו אילנות הרי זה מכור שלא מכר לו אלא שמו:

הלכה ד מתני'

ג האומר לחבירו הילך איסר זה בעשרים תאנים שאבור לי בורר ואוכל. באשכול שאבור לי מגרגר ואוכל. ברימון שאבור לי פורט ואוכל. באבטיח שאבור לי סופת ואוכל. אבל אם אמר לו בעשרים תאנים אלו בשני אשכולות אלו בשני רימונים אלו בשני אבטיחים אלו אוכל כדרכו ופטור מפני שקנה במחובר לקרקע. ג *השוכר את הפועל לקצות בתאנים. אמר לו על מנת שאוכל תאנים הוא אוכל ופטור. ע"מ שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב. על מנת שאוכל בשעת הקציעה ולאחר הקציעה בשעת הקציעה אוכל ופטור ולאחר הקציעה אוכל וחייב שאינו אוכל מן התורה. זה הכלל [כל] האוכל מן התורה פטור ושאינו אוכל מן התורה חייב. ד *היה עושה בלבסים לא יאכל בבנות שבע בבנות שבע לא יאכל בלבסים. *אבל מונע הוא את עצמו עד שהוא מגיע למקום היפות ואוכל. ה *המחליף עם חבירו זה לוכל וזה לקצות זה לוכל וזה לקצות חייב. רבי יהודה אומר המחליף לוכל חייב לקצות פטור:

גמ' רבי יוסי בשם רבי יוחנן מגרגר אחת אחת והולך ואוכל. אמר ליה רבי חייא בר ווא וכן רבי הוה עביד. תני בשם רבי יוסי אבטיח שספת בו אפילו כל שהוא קניו. רבי יונה בעי אף ברימון כן. למה לי על מנת אפילו שלא על מנת. רבי אבין בשם רבי שמיי לכן צריכה אפילו אמר לו על מנת. ו *תמן תנינן היה עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפילו על כתיפו הרי זה יאכל. *ותני כן בידו אוגד ברגליו מסמיך אפילו על כתיפו טוען. רבי יוסי בי רבי יהודא אומר עד שיעשה בידיו וברגליו ובגופו כדייש מה דייש שהוא עושה בידיו וברגליו ובגופו אף כל דבר שהוא עושה בידיו וברגליו ובגופו. דייש מה דייש מיוחד שהוא בתלוש אף כל שהוא בתלוש י יצא המנכש בשום ובבצלים והמסמך בגפנים והעודר תחת הזיתים. דייש מה דייש מיוחד שגידוליו מן הארץ אף כל דבר שגידוליו מן הארץ פ יצא החולב והמגבן והמחבץ. דייש *מה דייש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו צ אף כל דבר שלא נגמר מלאכתו יצא הבודל בתמרים והמפרד בגרוגרות והיין משיקפה והשמן משירד לעוקה. דייש מה דייש מיוחד דבר שלא בא לזיקת המעשרות אף כל דבר שלא בא לזיקת המעשרות יצא הלש והמקטף והאופה. כתיב ס כי תבוא בקמת רעך יכול בשאר כל אדם הכתוב מדבר ת"ל ע וחרמש לא תניף על קמת רעך את שיש לו רשות להניף ואי זה זה הפועל.
איסי

ר"י בשם ר"י מגרגר אחת אחת והולך ואוכל. פי' דמפרש להמתניתין דהא דקתני בורר ואוכל ומגרגר ואוכל פי' מגרגר היינו אחת אחת גרגיר גרגיר: למה לי על מנת. פי' דמקשה על הא דקתני במתניתין ע"מ שאוכל ל"ל ע"מ ומשני דקמ"ל רבותא אפילו א"ל ע"מ סד"א דמחל החוב שיש לו מה"ת ואוכל רק מקח הקצילה קמ"ל דז"א דהתנאי דלא צריך אינו מבטל החיובא שיש לו מן התורה: תמן

כ
א מיי' פכ"ח ממכירה ה"ד סמ"ג עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' ריח סי"ח

כא
ב מיי' פ"ה ממעשר ה"ג

כב
ג מיי' שם ה"ט

כג
ד מיי' שם ה"ב

כד
ה מיי' שם ה"ד

כה
ו מיי' פי"ב משכירות ה"ט סמ"ג שם לא טוש"ע שם סי' שלא ס"א

כו
ז ח ט מיי' שם ה"ד ה סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ב ג

מסורת הש"ס

ב"מ קד. ב"ב ז. תוספתא ב"ב פ"ו.

ב"מ נב.

נדרים נ: ב"מ נא. ביצה לה:

ב"מ נא:

ירושלמי ב"מ פ"ז ה"ב. תוספתא שם

ב"מ פט.

דברים כג | שם

מראה הפנים

בעשרים תאנים שאבור לי וכו'. ושיטת הרמב"ם בדין הזה בפ"ה ממעשר הלכה ג' ואם קנה את התאנים ונירפס וכו' חייב לעשר בהרי לא קיה אלא הנהלם. ר"ל דהרתי בעינן שיתלשם ויצרפס דאז הויא המקח כדבר התלוש וקובע הוא למעשר כשאוכל בצירוף דבאחת אחת לעולם הוא פטור וכן אם במחובר הוא שמצרפן ואוכל אין המקח קובע בדבר שמחובר לקרקע והראב"ד השגה דעתו דבצירוף לחוד הויא מילתא שכתב לא מצא זה בתוספתא וכו' ולענין קביעות מעשר אין כאן קפידא אלא בצירוף וכו' ולא ניתן להבין דבריו דודאי כל זמן שהן מחוברין מה מועיל הצירוף לענין קביעות ובתולש בלחוד ג"כ לא כלום אם אינו מצרף ואוכל. ולא היה צריך להביא התוספתא בענין הפועל בפ"ב ודעת הרמב"ם מבואר הוא כמו שאמרנו:

דאמר ר' יוחנן מקח בחצר בשבת אינה תורה. לקמן בפ"ג בהלכה א' יתבאר מזה בס"ד ועי"ש ד"ה תמר הוא בחצר בית שמירה:

את שיש לו רשות להניף ואי זה זה הפועל. בפ' השוכר את הפועלים ביארתי דמה זו ברייתא למד הרמב"ם למ"ש בפ' י"ב מהלכות שכירות בהלכה ג' המבטל ממלאכתו ואכל או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה ה"ז עובר בל"ת וכו' והשיגו עליו הראב"ד והרמב"ן ואמרו שטעה בפי' ברייתא דספרי וכו' והאמת יורה דרכו דמהאי ברייתא הוא דלמד לומר כן דהא בהדיא קאמר הת"ק את שיש לו רשות להניף וכו' אלמא דהרים הלאו דלא תניף על הפועל דבשעה שהוא מניף בשביל בעל הבית לא יניף הוא לצורך עצמו ומזה נמי סייעתא לפירושא דהרמב"ם בברייתא דספרי והבאתי' שם ועי"ש בהלכה ב' ד"ה בשעת גמר מלאכה ותמצא מבואר הכל בס"ד:

ר' יהודה אומר המחליף לאכול חייב לקצות פטור. כ"פ הרמב"ם בפ"ה ממעשר בהלכה ד' וכמסקנת הש"ס בסוף פ"ד דבינה והבאתי בפ' דלעיל בהלכה ו' ד"ה ואין השבת טובלת דאמר התם ר' אבין אמר ר' יוחנן א' שבת וא' תרומה וא' חצר וא' מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמר מלאכתן והתי"ט כ' כאן ומיהו נ"ל דאף לר' יהודה עד כאן לא פטר בלקצות אלא בשאוכל אחת אחת ולא צירף שתים דצירוף קובע למקח כדלעיל משנה ה' וכו' שמעתי ולא אבין דלעיל במשנה ה' במקח הקובע איירי דהרי נגמר מלאכתן דשהוא קונה ממנו באיסר תמש תאנים לאכול ואפ"ה הדין הוא דאחת אחת פטור ובצירוף

שנויי נוסחאות (שוי"ח) לקצות פטור בד"ו ולקצות פטור. (שוי"ט) חייא בכי"ר חמא. (שו"כ) הוה בד"ו ליתא. (שוכ"נ) צריכה אפילו אמר בכי"ר צריכה אמר. (שוכ"ד) ותני כן בידו כו' ברגליו מסמיך בכי"ר ותני עלה בידו כו' ברגליו מקמץ. (שוכ"ט) נגמר בד"ו נגמרה. (שו"ל) נגמר בד"ו נגמרה. הבודל בד"ו חבדיל. (שול"א) דבר בד"ו ליתא.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

אוסי בן עקביא אומר. דהכתוב כמשמעו ובשאר כל אדם הוא מדבר והרמש לא תניף בה ללמד שאין לו רשות לכל אדם לאכול מקמת חבירו אלא בשעת הנפת מגל וה"ק קרא לא תניף אתה החרמש לקטור מקודם שמניפין המגל שהוא החרמש לצורך הבעל הקמה: עד היכן דיקדקה התורה בגזל שצריכה לדון בין אדם לחבירו בתוך כן עד כדי הנפת המגל. שלא חרב דור המבול אלא עד מפני הגזל גדולה מלאכה שפועל עושה במלאכתו ואוכל ופטור מן הגזל. כך נראה שצ"ל בברייתא כסדר הזה ונתחלפו מקצת תיבות בדפוס. ומ"מ הייט כך אף כמו שהוא לפנינו. בא ורואה עד היכן דקדקה התורה בגזל שצריך לדון בין אדם לחבירו שהקפידה התורה שלא לאכול מדבר של חבירו עד כדי שעת הנפת המגל. בתוך כך גדולה מלאכה. כלומר דמתוך כך אתה למד ג"כ כמה גדולה מלאכה ותחזר עוד למה שהתחיל לדרוש דאתה רואה שלא חרב דור המבול ולא נחתם גזר דינם על שאר עבירות אלא עד מפני הגזל: ופועל וכו'. זהו סיום למה שאמר גדולה מלאכה כלומר שהרי אתה רואה דעם כל זה התירה התורה לפועל לאכול ופטור מן הגזל מפני שהוא עושה במלאכתו וא"כ כמה גדולה מלאכה: כתיב לא תחסום שור בדישו. וזהו דבר תלוש ובאדם מצינו כתוב בהדיא במחובר כי תבא בכרם רעך וגו' כי תבא בקמת רעך וגו' אין לי אלא שור בתלוש ואדם במחובר דהכי כתיב: אדם מהו שיאכל בתלוש. וקאמר ק"ו מה אם השור שאינו אוכל במחובר. כלומר דלא מצינו כתוב בהדיא דאוכל במחובר הרי הוא אוכל בתלוש וכו': ת"ל לא תחסום שור בדישו. כלומר מה ת"ל שור דוקא הרי אדם נ"כ אוכל הוא בתלוש מק"ו אלא ללמד שור עובר הוא עליו בלא תחסום ואין עובר על אדם בלא תחסום אם מונע הבעה"ב את הפועל מלאכול אינו עובר בלאו: שור מהו שיאכל במחובר.

תורה אור

תמן תנינן הי' עושה בתאנים לא יאכל בענבים כו'. ותנינן היה עושה בכלוסים לא יאכל בבנות שבע. ותני היה עושה ביחור זה כו'. קני' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דמקשה דלמה לן תאנים וענבים או כלוסים ובנות שבע דהוי ב' מינים אפילו במין אחד האמנם כן כך מיחור ליחור א"כ למה לן ב' מינים דקס"ד דע"כ ב' מינים הן כב' יחורים ע"ז משני צ"ל אפילו בתיקן ביחור אחד פי' ב' המינים הוי ביחור אחד וא"כ אינו אוכל משום ב' מינים: סליק פירקא בס"ד

איסי בן עקביא אומר בשאר כל אדם הכתוב מדבר מה תלמוד לומר וחרמש לא תניף מכאן שאין לו רשות לאכול אלא בשעת הנפת מגל. תני רבי שמעון בן יוחי אומר עד איכן דיקדקה התורה בגזל שצריכה לדון בין אדם לחבירו עד כדי הנפת מגל. בתוך כן גדולה מלאכה שלא חרב דור המבול אלא עד מפני הגזל. ופועל עושה במלאכתו ואוכל ופטור מן הגזל. *כתיב °לא תחסום שור בדישו אין לי אלא שור בתלוש ואדם במחובר אדם מהו שיאכל בתלוש. מה אם השור שאינו אוכל במחובר אוכל בתלוש אדם שאוכל במחובר אינו דין שיאכל בתלוש תלמוד לומר לא תחסום שור בדישו שור בלא תחסום ואין אדם בלא תחסום. שור מהו שיאכל במחובר מה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר שור שאוכל בתלוש [ה] אינו דין שיאכל במחובר או מה כאן בלא תחסום אף כאן בלא תחסום תלמוד לומר לא תחסום שור בדישו אין את חוסמו אבל חוסמו את במחובר לקרקע. *מיכן אמרו [ג] קוצץ הוא אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו הגדולים ועל ידי אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת. לא צריכה האוכל מן התורה יהא חייב. אמר רבי יונה התורה פטרה אותו. *תמן תנינן [ג] היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים ותני עלה היה עושה בייחור זה לא יאכל בייחור אחר ותנינן היה עושה בכלוסים לא יאכל בבנות שבע לא יאכל בכלוסים. לא כן צריכה אפילו שתיהן בייחור אחד. כתיב °כי תבא בקמת רעך יכול בשאר כל אדם הכתוב מדבר תלמוד לומר ואל כליך לא תתן אבל נותן את לכיליו של חבירך ואי זה זה זה הפועל. ואכלת ענבים וכי אין אנו יודעין שאין בכרם לוכל אלא ענבים מה תלמוד לומר ואכלת ענבים אלא מיכן שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים. כנפשך כל דבר שהיצר תאב. כנפשך כל דבר שהוא פטור מן המעשרות. [ד] מה את אוכל ופטור [ה] אף פועל אוכל ופטור. כנפשך מיכן שלא יאכל הפועל *יותר על שכרו. מיכן היה רבי אלעזר חסמא אומר לא יאכל הפועל יותר על שכרו. מניין שנפשו

וקאמר ק"ו מה אדם וכו' דלא מצינו כתיב בהדיא דאוכל בתלוש אלא מק"ו הוא דנפקא לן שור דמצינו בהדיא שאוכל בתלוש אינו דין וכו': או מה כאן. בתלוש עובר בלא תחסום אף כאן במחובר בלא תחסום ת"ל וכו' מדישו קדרים דמכיון דילפינן דגם שור אוכל במחובר בדישו למה לי אלא למעוטי במחובר לקרקע דאינו עובר בלא תחסום: מכאן אמרו וכו'. דהואיל ופועל אוכל מן התורה יכול הוא לקוץ ולהתנות עם הבעל הבית ליטול דמים ולא יאכל והוקא בשביל עצמו ובשביל בניו ועבדיו הגדולים ואשתו דיש בהן דעת וידעי ומחלי אבל אינו קוצץ וכו' מפני שאין בהן דעת ופועל מדזכתה לו התורה הוא אוכל ולית ליה למרייהו זכיה באכילתן: לא צריכה האוכל מן התורה יהא חייב. אמתני' קא מהדר דתני האוכל מן התורה פטור ופריך דאדרבה דלא צריכה אלא שיהא חייב במעשר דמכיון דאכילתו מן התורה הוי קביעות למעשר אמר ר' יונה דלא היא לפי שהתורה זיכתה לו לאכול ופטרה אותו מן המעשר:

הלכה ז מתני' היה עושה בגבסים. מין תאנים הגרועים: בנות שבע. הן תאנים הלבנים וטובים: לא יאכל וכו'. דלא זיכתה לו התורה אלא במין שהוא עושה בו ולא יאכל ממין אחר עד שיעשר: אבל מונע וכו'. יכול הפועל למנוע א"ע שלא לאכול מן הרעות עד שהוא מגיע למקום היפות ועושה בהן ואוכל מן היפות מה שהיה לו לאכול מן הרעות: המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול. אכול אתה בתאנים שלי ואני אוכל בשלך: זה לקצות וזה לקצות. תעשה אתה בקציעות שלי ואני עושה בקציעות שלך: זה לאכול וזה לקצות. קח לך תאנים שלי לאכילה ותן לי מבשלך להקצותן ולעשות מהן קציעות חייב בכולן במעשרות מפני שהוא כמכר וקובע למעשרות: רבי יהודה אומר המחליף לאכול חייב ולקצות פטור. משום דמקח אינו קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו הלכך אם החליפו שניהם לאכילה או הוי המקח בדבר שנגמר מלאכתו ושניהן חייבין במעשרות ואם החליפו שניהן לקצות שניהם פטורין ויכולין לאכול אכילת עראי שהקציעות לא נגמר מלאכתן ואין המקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו ואם החליפו זה לאכול וזה לקצות אותו שלקח לאכילה חייב לעשר לפי שהוא דבר שנגמר מלאכתו ואותו שלקח כדי להקצות לא נקבע למעשר ואוכל אכילת עראי ופטור והלכה כר' יהודה: **גמ'** תמן תנינן. בפ' השוכר את הפועלים היה עושה וכו' ותני עלה דאפי' אם היה עושה ביחור זה לא יאכל ביחור אחר ותנינן היה עושה בלבסים וכו' ודייקא עלה דמי נימא דתנא דמתני' דידן לא ס"ל כהאי תנא דברייתא דקס"ד דלבסים ובנות שבע מסתמא לאו בייחור אחד הן גדלין ואי דס"ל דאפי' מייחור זה לא יאכל בייחור אחר מאי איריא לבסים ובנות שבע תיפוק לי' דמייחור לייחור הוא: לא כן צריכה. כלומר דמשני דלעולם אית לי' לתנא דידן להאי דתני בברייתא ולא צריכה אלא לכן דאפי' בשתיהן בייחור אחד הן דלפעמים מרכבת לה שתף בייחור אחד גדלין רעות ויפות וקמ"ל דאפי' כן הואיל ושני מינים הן אם עושה בזה לא יאכל במין האחר: ת"ל ואל כליך לא תתן. דמשמע אבל אתה נותן לכליו של חבירך ואיזה זה הפועל שהוא נותן לכליו של בעה"ב: אלא מכאן שאם הי' עושה בתאנים כו'. לפיכך כתיב ענבים יתירה למידרש דאם עושה בענבים לא יאכל בתאנים וכן איפכא: כנפשך. משמע כחפצך כל דבר שהיצר תאב לאכול כל כך דבר אחר כנפשך קאי על הבעה"ב שהוא פטור מן המעשרות לפי שלא נגמר מלאכתן שאתה אוכל מהן כמו שאת רוצה ולהקים לו פועל דבו הכתוב מדבר מה את אוכל הדבר שהוא פטור כנפשך אף פועל לעולם אוכל ופטור מן המעשרות: כנפשך. דריש עוד כפי שכרך מכאן וכו': שבעך

מראה הפנים

ובלירוך הוא דקובע אבל הכא אין המקח קובע כלל בדבר שלא נגמר מלאכתו ומה שהוא לירוך והלא' בכתב ממשנה פ' וג' דפרק דלקמן כדין דפועל ג"כ לא שייך כלל וכלל להא דהכא דהתם נמי באוכל מן דבר שנגמר מלאכתו ובאחת אתה פטור ואם לירך חייב דאז המקח הוא קובע וכי מה ענין זה לכאן בדבר שלא נגמר מלאכתו. ולא נמצא הדין שהמג"א לעו"מו בשום מקום. וכן הרמב"ם ז"ל לא חילק בדבר שלא נגמר מלאכתו דאין המקח קובע כלל וכלל דוק ותמצא כן בכל דבריו ממה שכתב בענין דין קביעות מקח וזה פשוט וברור הוא:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

המעביר

גליון הש"ס וציון ירושלים

כז [א] מיי' פ"ג מהל' שכירות ה"א סמ"ג לאוין קנד טוש"ע חו"מ סי' של"ז ס"א

כח [ב] מיי' פי"ב שם ה"ג סמ"ג שם לאוין קנד טוש"ע או"ח סי' שמ"ג ס"ו

כט [ג] מיי' שם ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ט

ל [ד] מיי' פ"ג ממעשר ה"א טוש"ע יו"ד סי' של"א סכ"ג

לא [ה] מיי' פי"ג שם ה"ט טוש"ע שם ס"ב

ציונים בגליון: ב"מ פט: שם צב: שם צא: שם צב.

שנויי נוסחאות (סו"ג) מדבר מה ת"ל בכי"ר מדבר מה יש לו רשות להניף את אמור ושאר כל בני אדם שאין להם רשות להניף לא כל שכן מה ת"ל. (סו"ד) אומר עד בכי"ר אומר בא וראה עד. (סו"ז) אלא עד מפני בכי"ר אלא מפני. (סו"ח) במחובר אוכל בד"ו במחובר הרי הוא אוכל. שאוכל בד"ו שהוא אוכל. (סו"ד) שאוכל בד"ו שהוא אוכל. (סו"ח) קוצץ על בכ"י קוצץ לא על. (ב ג"א) ותני עלה בכי"ר יתר על כן. (סוכ"ג) בכלוסים בד"ו בבלוסים. (סוכ"ג) בכלוסים בד"ו בבלוסים. (סוכ"ד) בקמת בד"ו בכרם. (סו"ו) חסמא בכי"ר בן חסמא. שכרו מניין בכי"ר שכרו וחכמים מתירין מניין.

שנפשו קרוייה שכרו רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא נאמר כאן נפשו ונאמר להלן נפשו דכתיב °ואליו הוא נושא את נפשו מה נפשו האמורה להלן שכרו אף כאן שכרו. שבעך [א] שלא יהא אוכל ומקיא. שבעך שלא יהא מקלף *בתאנים *ומצמין בענבים. [ב] רשאים הפועלים לטבל עמו בציר בשביל שיאכלו ענבים הרבה. [ג] רשאי בעל הבית להשקותן יין בשביל שלא יאכלו ענבים הרבה. [ד] רשאי בעל הפרה להרעיבה בלילה בשביל שתאכל הרבה בשעה שהיא דשה. רשאי [ה] בעל הבית להאכילה פקיעי עמיר בשביל שלא תאכל הרבה בשעה שהיא דשה. רבי אבהו אמר התריגו לבהמין. רבי חנניא מייכלין דבילה. רבי מנא מיכלין איסטפניני. תני רבי חייה אוכל פועל אשכול ראשון. תני [ו] אשכול אחרון. רבי שמואל בשם רבי הילא נתנו לסל אסור. אמר רבי יוסי לא כן צריכה כשהיה הוא בוצר ואחר מוליך אבל אם היה הוא בוצר הוא מוליך בתחילה אוכל משום הלכות מדינה ולבסוף אוכל משום פועלין. [ז] *הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן לגת ובחמור שתהא פורקת. תני מערים אדם על פועליו להיות אוכלין תשע וקוצין אחת אית תניי תני קוצין תשע ואוכלין אחת. ניחא אוכלין תשע וקוצין אחת קוצין תשע ואוכלין אחת. אמר רבי אבין שלא תאמר יעשה כלאחר גמר מלאכה ויהא חייב. ניחא לאכול חייב לקצות חייב. אמר רבי לעזר דרבי מאיר היא *דרבי מאיר אמר מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן. אמר רבי לעזר רבי מאיר ורבי ליעזר שניהן אמרו דבר אחד כמה דרבי ליעזר אומר תרומה טובלת בפירות שלא נגמרה מלאכתן. כן רבי מאיר אומר מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן:

הדרן עלך היה עובר בשוק

המעביר *תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין והפועלין שעמו בזמן

שבעך. ולא יותר מדאי שלא יהא אוכל ומקיא: שבעך. דריש נמי שלא יקלף בתאנים שיאכל מהן הרבה ולא יהא מוצץ את הענבים: רשאין הפועלים לטבל עמו בציר. הדבר שאוכלין עם הבעה"ב מותרין לטבל אותו בציר בשביל שיאכלו ענבים הרבה דלא אסרה התורה אלא שלא ישנה תורה אור הענבים בעצמן בשביל כך וכן הבעה"ב רשאי להשקותן יין שלא יאכלו ענבים הרבה: רשאי בעל [כ"י] הפרה. המשכירה לבעה"ב לדוש [כד] בה למחר ויכול להרעיבה וכו' והבעה"ב רשאי להאכילה פקיעי עמיר קודם שידוש בשביל וכו': התריגו לבהמין. תריגי מלשון הטרגים והטיסני בפ"ו דמכשירין וכן בפ' כילד מברכין דף ל"ז אלו הן מעשה קדירה החילקא הטרגים וכו' ומפרש במ"ק החילקא חיטה כתושה לשנים טרגים חדא לתלת וכו' וזה כשמאכילין אותו לבהמות אינה יכולה לאכול אח"כ הרבה: מייכלין דבילה. היו מאכילן דבילה שלא תאכל הרבה מן הדישה: ר' מנא. מאכילן אסטפניני והן פירות ממין בנות שקמה ולעיל פ"ב דדמאי בהלכה א' והאיסטפניני לעולם וכדפריסית שם שהן ממין המוסטפות השנוי ברים פ"ק דדמאי: אוכל פועל אשכול ראשון. כלומר אם אין שם אלא שני אשכלות אוכל הוא הראשון והשני מניחו ליתן לכליו של בעה"ב: תני אידך אשכול אחרון. כלומר אף האשכול אחרון שאע"פ שלא ישתייר ליתן לכליו של בעה"ב אוכל הוא דהתורה זכתה לו ואין בכך כלום והכי גרים נמי בפ' הפועלים בהלכה ד' זאת אומרת שיאכל פועל אשכול ראשון ואשכול אחרון: נתנו. להאשכול האחד לסל לאכלו אח"כ אסור דלאו שעת מלאכה הוא: לא כן צריכה. לא נצרכה אלא בשהיה הוא בוצר האשכול לתוך הסל ואחר מוליך ממקום למקום אבל אם היה הוא הבוצר והוא המוליך אוכל הוא לעולם לשניהן לפי שבתחלה אוכל משום הלכות מדינה דלא יהא אלא שומר הפירות ותנן בפ' הפועלים שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה דאף שהוא שלא מן התורה כבר נהגו כן וזה ג"כ כשנותן להסל שומר הוא ולבסוף כשהוא מוליך אוכל ג"כ משום הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן וכו' כדתנן התם ולא יהא זה אלא כהולך מאומן לאומן: להיות אוכלין תשע וקוצין אחת. קוצין מלשון קוצצין כלומר שישיירו לו לקצוץ בשביל בעה"ב אחת אם יש כאן עשר ורשאי הבעה"ב להיות מערים על כך ולהסתיר מהן אחת ואית תניי תני איפכא שיהא מערים עליהן שישיירו התשע ואין אוכלין אלא אחת

ופריך ניחא להאי דתני אוכלין תשע וקוצין אחת דקמ"ל דאף דמן הדין יש להן לאכול כולן דכנפשך שבעך כתיב מ"מ רשאי להערים עליהן להיות משיירין אחת אלא למאן דתני קוצין תשע ואוכלין אחת בתמי' ועוד דנסי דאמרת דבהערמה מותר וכדלעיל רשאי בעה"ב להשקותן יין וכו' מ"מ קשיא מאי קמ"ל בהא דתני קוצין תשע ואוכלין אחת ולא ה"ל למיתני אלא מערים אדם על פועלין שלא יהו אוכלין אלא אחת: אמר ר' אבין הא קמ"ל שלא תאמר דמאחר דבתחילה קוצצין התשע לבעה"ב א"כ יעשה אותו האחת שאוכלין כלאחר גמר מלאכה ויהא חייב במעשרות א"כ שיהא חייב עליה כלומר שלא יאכל אותה דלא זכתה לו התורה אלא בשעת המלאכה לפיכך אשמועינן דאוכלין הן האחת דמיהת במלאכת הבעה"ב הן עוסקין: ניחא לאכול חייב. אמתני' קא מהדר דניחא המתליף לאכול חייב דהוי לאחר גמר מלאכה והמקח קובע אלא לקצות חייב בתמיה הא לא נגמר מלאכתן: דר"מ היא. דס"ל המקח טובל למעשר אף בפירות שלא נגמר מלאכתן: שניהן אמרו דבר אחד. כלומר דדין התרומה ודין המקח שוין הן וכמה דר"א אמר לעיל בהלכה ד' דתרומה קובעת בדבר שלא נגמר מלאכתו ה"נ ס"ל לר"מ דמקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וכן ר"א ס"ל נמי כר"מ במקח ור"מ כר"א בתרומה:

הדרן עלך היה עובר בשוק

הלכה א מתני' המעביר

תאנים בחצרו לקצות. שהעבירן דרך חצירו להוליכן למקום שעושין הקציעות ובכה"ג אין החצר קובעת למעשר דאינה קובעת אלא בדבר שנגמר מלאכתו: בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין. שלא הוקבעו למעשר והוא עצמו פליגי ביה בגמרא דאיכא למ"ד דאסור לאכול לפי שאין אוכלין על המוקצה אלא במקומו במקום שעושין הקציעות ששם הוא ניכר שלא נגמר מלאכתו ואיכא למ"ד דגם הוא מותר לאכול דס"ל אוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו וקי"ל להלכה כהאי מ"ד דאף הוא מותר לאכול עראי דהא לא עדיף חצר מבית ופירות שהכניסן לבית קודם שנגמר מלאכתן אין הבית קובען למעשר ומותר לאכול מהן אכילת עראי כדאמרינן לעיל בפ"ק בהלכה ה': והפועלין שעמו. לא שהכרן להוליכן עד המקום שעושין הקציעות דא"כ היו אוכלין מן התורה שהרי זה בתלוש הוא וקי"ל דפועל אוכל מן התורה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמר מלאכתו כדתנן בפ' הפועלים

מראה הפנים

המעביר תאנים בחצרו לקצות וכו'. כ' הר"ב אבל הוא אסור לאכול אלא במקום שעושין הקציעות וכו' והא זה כדברי הר"ש שהביא מקלת מפלוגתא דאמוראי בגמרא בזה. אבל תימא הוא לפרש לסתמא דמתני' לדינא הכי והא בגמ' אמרו דרב דס"ל הוא אסור לאכול כר' ס"ל דאמר אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו ולדברי חכמים קאמר ר' יעקב דאמרי אוכלין על מוקצה בין על מקומו בין על שלא במקומו והלכך מוקי לה דרב הוא כרבי ור' אלעזר דקאמר הוא מותר ל כול כרבנן וא"כ הלכתא כוותי' דר"א דכרבנן ס"ל. ומזה יצא לנו עוד להפליא גם בעיין שכתב הכ"מ על מה שפסק הרמב"ם בפ"ג ממעשר בהלכה י"ז שכ' התאנים וענבים שבמוקצה מותר לאכול מהן עראי במקומן אבל אם נטל מן המוקצה והוליך למקום אחר לא יאכל מהן עראי שהרי נגמרה מלאכתן אע"פ שלא יבשו כל צרכן וציין הכ"מ שם ירושלמי רפ"ג דמעשרות וכר' ורב דאמרי אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו. ואם כדבריו קשיא דהא אין הלכה כר' מחבריו אלא דאתתן על דברים כך הן דמה בפסק הרמב"ם בדין זה לאו ממקום שציין הכ"מ הוא נלמד חדא דקשיא כדאמרן ועוד דהתם בנוטל מן המוקצה והוכל במקום אחר הוא דאיירי ובמתני' דהכא באוכל מהן עד שלא באו למוקצה מיירי ולא קרב זה אל זה. ולא שייך ג"כ במה דמסיים הרמב"ם שהרי נגמרה מלאכתן אלא דדין הזה נלמד מהתוספתא דפ"ב ובכאתי המקלת בפנים בהסוגיא דתני התם הלוקח גרוגרת מן המוק'ה

הפנים

לא יאכל עד שיעשר דברי ר"מ אמר ר' יהודה כד"א בליקט מתוך שלו אבל בליקט מתוך של חבירו אוכל וה"ג לעשר וא"כ מתוך שלו לכ"ע בליקה מן המוקצה לא יאכל עד שיעשר וזו טעם הרמב"ם בדין הזה והשתא לדין מתני' דהכא דרגה הכ"ם בתחילה לדמות לה ל דרב לר"מ דהתוספתא ואקשי עלה אין כר"מ וכו' וכמבואר בפנים והדר מדמי לה לפלוגתא דר' וחכמים ומפרש טעמי' דרב דמחלק בין הוא עצמו לבין בניו לפי שהוא ע"י שהוא הלוי במוקצה וכו' וזה הכל למאי דס"ד דדין דמתניתין דמיא לדין דלוקח מן המוקצה ומהאי טעמא בעי לאוקמא להא דרב כר"מ ופריך עלה אי כר"מ וכו' אלא רב כרבי וכו' וכלומר אי בעית לדמויי לדין דמתניתין לדין דלוקח מן המוקצה שפיר טפי לאוקמי להא דרב כרבי וכו' משום דליכא טעמא לחלק אליבא דרב כדקאמר הוא ע"י שהלוי במוקצה וכו' א"כ כל הני אוקימתי למאי דס"ד לדמויי לדין דלוקח מן המוקצה אבל לקושטא דמילתא לא דמי כלל דהאי הכא דהכתי לא נגמר מלאכתן כלל אלא שבדעתו להביאן להמוקצה וזהו דעת הרמב"ם שרהה דלא קאי מסקנת הש"ס כרב אליבא דרבי אלא דלא מחלקינן בדינא דמתני' בין הוא ובין בניו וכ"ב דהכל מותרין לאכול אכילת עראי ולפיכך לא הביא בחבורו לליסנא דמתני' דהכא מפני שכבר כתב הדין הזה בפ"ג ממעשר בהלכה ג' גבי ה' דחשיב שם דברים הקובעין למעשרות וא' מהן החצר וכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמר מלאכתו וכמו שפי' בהלכה ד' כיצד וכו' שכניסן לבית קודם שתגמר מלאכתן ה"ז אוכל מהן

שנויי נוסחאות (סו"ז) ומצמיץ בכי"ר ובמצמן. עמו בכי"ר פיתן. (סו"כ) פועלין כד"ו ליתא. (סוכ"א) לגת בכי"ר מן הגית. (סוכ"ו) כלאחר בכי"ר כל אחת.

עין משפט נר מצוה
לב
א מיי' פי"ב משכירות הי"א סמ"ג עשין צא טוש"ע חו"מ סי' של"ז ס"ד
לג
ב ג מיי' שם ה"ו טוש"ע שם סע"ו
לד
ד ה מיי' פי"ג שם ה"ו טוש"ע שם סי' שלח ס"ט
לה
ו טוש"ע שם סי' של"ז ס"ז בהג"ה.
לו
ז מיי' פי"ב שם ה"כ טוש"ע שם ס"ט

מסורת הש"ס
כ"מ פז:
שם פט
שם נא:
לעיל ה"ג. פ"ס ה"א
כי"ם לד.

בזמן שאין להן עליו מזונות אבל אם יש להן עליו מזונות הרי אלו לא יאכלו. [ה] המוציא פועלין לשדה בזמן שאין להן עליו מזונות אוכלין ופטורין אבל אם יש להן עליו מזונות אוכלין אחת אחת מן התאינה אבל לא מן הסל ולא מן הקופות ולא מן המוקצה. [ו] השוכר את הפועל לעשות עמו בזיתים אמר לו על מנת לוכל זיתים אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. [ז] לנכש בבצלים אמר לו על מנת לוכל ירק מקרטם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב: **גמ'** המעביר תאנים כו'. הוא עצמו מהו שיאכל. רב אמר הוא אסור לוכל. עולא ב"ר ישמעאל בשם רבי לעזר הוא מותר לוכל. רב כרבי מאיר רבי לעזר כרבנן. רב כרבי מאיר אין כרבי מאיר אפילו בניו ובני ביתו יהו אסורין. אלא רב כרבי ורבי לעזר כרבנין. דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי רבי יוסי בן שאול בשם רבי [ד] אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו. דברי חכמים. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי אוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו. מותיב רבי יוסי בן שאול לרבי והתנינן [ה] *החרובין עד שלא כינסן לראש הגג. אמר ליה לא תתיבני חרובין. חרובין מאכל בהמה הן. על דעתיה דרב מה בין הוא מה בין בניו. הוא על ידי שהוא תלוי במוקצה אסור בניו על ידי שאינן תלוין במוקצה מותרין. ניחא בניו. ובני ביתו ואין לה עליו מזונות. כמאן

פני משה

ספועלים והובא בפ' דלעיל בהלכה ו' אלא דה"ק הפועלין שעמו בשדה כגון שנכנסין לעשות מלאכה אחרת בתריסה ובקצירה וכיוצא בהן דהשתא אין אוכלין מן הטורה והדין עם הפועלין קך הוא. בזמן שאין להן עליו מזונות. שלא פסק עמהם לתת להן מזונות אוכלין ופטורין מן המעשר אם נתן להם הבעה"ב מהן לפי שלא נגמר מלאכתן. ואם יש להן עליו מזונות שפסק עמהן ליתן להם מזונות. הרי אלו לא יאכלו. לאו מטעם דהמקח הוי דהא ליתא שכרי אין המקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וכו' יהודה דסוף פ' דלעיל דהלכתא כוותיה אלא הכא טעמא אחרינא איכא משום דהדוב על בעה"ב ליתן להם מזונות וכשנותן להם מאלו התאנים שלא נגמרו מלאכתן ואינם מעושרין הוי לי' כפורע חובו מן הטבל וקי"ל דאין פורעין חוב מן הטבל משום דהוי כמכירה ואסור למכור את הטבל כדתנן לעיל בפ"ה דדמאי: **גמ'** הוא עצמו. דלא תנינן במתני' מהו שיאכל עד שלא עישר: רב כר' מאיר. ר"מ דתוספתא הוא דתני התם בפ"ב הלוקח גרוגרות מן המוקצה לא יאכל עד שיעשר: רב כר"מ. מוקמית לי' ופריך אי כר"מ אפי' בניו ובני ביתו יהו אסורין דהא ר"מ סתמא קאמר לא יאכל עד שיעשר: אלא רב כרבי. דלקמיה: אין אוכלין על המוקצ' אלא על מקומו. שהם הוא ניכר שלא נגמר מלאכתו למעשר: דברי חכמים. כלומר אבל דברי חכמים פליגי כדאמר ר' יעקב בשם ריב"ל דסבירא להו אוכלין על המוקצה בין במקומו בין שלא במקומו: והתנינן. לקמן בפרקין החרובין עד שלא כינסן לראש הגג כדי לייבשן מוריד מהן לבהמה ופטור והרי מאכילה שלא במקום מוקצה שלהן וקתני פטור: לא תתיבני חרובין. לא תשיבני מדין דחרובין דטעמא משום דחרובין מאכל בהמה הן ואין בני אדם אוכלין אותן אלא ע"י הדחק והקילו חכמים במאכל בהמה: על דעתיה דרב. דהוא אסור לאכול הואיל שלא במקום מוקצה הוא ומה בין בניו וקאמר דהיינו טעמא לפי שהוא ע"י שהוא תלוי במוקצה כלומר בדעתו הוא תלוי דיכול הוא לימלך שלא להוליכן לעשות מהן קציעות לפיכך אסור אבל בניו ע"י שאין הדבר תלוי בדעתן בענין המוקצה אוכלין אף שלא במקום המוקצה: ניחא בניו. השתא פריך אמתני' דהא מיחת כפורע חובו מן הטבל הוא וניחא בניו שאוכלין דאין חובה מוטלת עליו לזונן: ובני ביתו. באשתו דאתבו בכלל וכי אין לה עליו מזונות כמלא כפורע חובו מן הטבל הוא: כמאן

רידב"ז

הוא עצמו מהו שיאכל רב אמר הוא אסור לאכול כו' רב כר"מ. פי' דס"ל דמקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"כ ס"ל דה"ה אגר ר"א כרבנן ופריך עפ"ל אין כר"מ אפילו ב"ב יהיו אסורין אלא רב כרבי ור"א כרבנן דאמר ר"ש כו' אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו דברי חכמים כו' ע"ד דרב מה בין הוא מה בין בניו הוא ע"י שהוא תלוי במוקצה נ"ל ע"י שהמוקצה תלוי בו אסור בניו ע"י שאין המוקצה תלוי בהן מותרין הן מבואר בהמ"א ז"ל דהוא יכול לימלך שלא לעשותן מוקצה הבה"כ כ"ב: ניחא בניו וב"ב ואין לה עליו מזונות. פי' דמקשה הא אשתו הוא מחויב לה מזונות מה"ת וא"כ הוי כפועל דהשיב מקח כפי' הבמ"א ז"ל ואפ"ף דפועל האוכל מה"ת פטור ורק היכא דאתני בקצירה ז"א דהא דפועל האוכל מה"ת פטור הוא מגזירת הכתוב כנודע כדאיתא בבבלי וירושלמי מבה"כ אשה הוי מקח כפועל האוכל בקצירה ע"ז מקשי כמ"ד אין מזונות האשה מד"ת וא"כ לא השיב מקח כיון דכל עיקר חיוב של מזונות הוא מדרבנן ע"כ לא נקבע כמקח גמור מה"ת ואפילו כמ"ד יש לאשה מזונות מד"ת כהדא דתני [כ"נ הבמ"א ז"ל] אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית פי' משום דאין מזונות האשה חוב על בעלה מה"ת ומעשה ידיה משום איבה ז"א אלא דמעשה ידי' עיקר ומזונות הוא מדרבנן בתורת פירעון על המעשה ידיה ע"כ אין פוסקין לה מזונות משביעית משום דהשיב כפריעת חוב אבל אי הוי מזונות מה"ת ומזונות עיקר ומעשה ידיה משום איבה א"כ לא הוי המזונות בתורת פירעון אלא בתורת חוב והחוב בשעת מנת השביעית הוא הנכר לפם על שביעית גופי' הים לבעלה הנכר הוה גופי' הוא חייב לה ולפ"ז לא הוי השיב פריעת חוב כיון דהחוב הוא ככר של שביעית גופי' כדאיתא במס' מפ"ש פ"ק ה"א פי"ש אבל אי מזונות הוא מדרבנן ומעשה ידיה עיקר הוי מזונות שתיקנו חכמים בתורת פירעון על המעשה ידיה ע"כ אין פורעין חוב מדמי שביעית אלמא מכאן דאין מזונות מד"ת ואפ"ה ניזונית היא אצל בעלה בשביעית דכיון דאוכלת אצל הבעל לא השיב כפריעת חוב וגם כאן לא השיב מקח מה שאוכלת אצל בעלה ופריך הגמ' על הסים ברייתא ויעשו אותה כפועל שאינו יפה בו"פ פי' דנהי דמעשה ידיה עיקר מ"מ למה אין פוסקין מזונות משביעית ואמאי לא נימא דהא דקבעו חכמים מזונות לאשה כנגד המעשה ידיה הוא לאו דקבעו בתורת פירעון על המעשה ידיה ז"א אלא דקבעו חוב כנגד חוב דהיא חייבת לו מעשה ידיה וקבעו חוב על הבעל מזונות והוי חוב כנגד חוב וכמו בפועל שמשעבד עצמו למלאכתו קבעה לו התורה מזונות והוא לא בתורת פירעון על מעשה ידיו דהא אוכל פועל אפילו יתר על שכרו דהא פועל אפילו שאינו יפה בו"פ נמי אוכל אלמא דהמזונות שלו לאו בתורת פירעון אלא בתורת חוב וא"כ ה"נ במזונות אשה דמדרבנן דילמא קבעו חכמים המזונות חוב ולא בתורת פירעון ע"ז מסיק הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו יפה בו"פ אלא עשו אותה בתורת פירעון ע"ז מקשה עוד על סיפא דהסיא ברייתא דמאי מהני הא דניזונית אצל בעלה דאימתי צריך לחלק בין אם אוכל אצלו לאוכל בפ"ש ה"א גבי פועלין כמו דמחלקינן במס' דמאי פ"ג ה"א בין פועלין האוכלין מן האבוס שלפני הפועלין דאז השיב פריעת חוב לבין האוכל מן הסמוין על שולחנו דנמצא אוכל אצלו עיי"ש משא"כ באשה את יש לה בית דירה ונמצא דלא נקראת אוכלת בביתו אלא אוכלת בביתה ועל שולחנה והוי דומה לפועל האוכל מן האבוס דמשועבד האבוס להפועלים ונקרא דאינו מיסב אצל בעה"ב אלא במקום השייך להפועלין וה"נ כן דאינה מיסב' אצל בעלה אלא במקומה המיוחד לה אפילו דהאי ברייתא ס"ל אין מזונות לאשה מד"ת מ"מ ע"כ יש לה בית דירה בביתו ע"ז מתני כהדא דתני אגפים שביתתו שלא מדעת הגפים עירובן עירוב כו' אלמא דהשיב בית דירתו ולא דירתה ונמצא דאוכלת בביתו ועי' בתוס' ותמצא יסודות לדבריגו בע"ה: ר"י

מראה הפנים

מכן פליגי וא"כ אין חילוק בין הוא עצמו או בניו ובני ביתו וזה ברור לדינא וכר"א דס"ל כר' יוחנן דסוף פ' המביא דתאנ' אינה קובעת כלל בדבר שלא נגמר מלאכתו ובהיא דלוקח מן המוקצה פסק כר"מ ור' יהודה דהתוספתא וסברי כרבי ובענין דין דפועלים עי' בדבור דלקמן:

אבל אם יש להן עליו מזונות הרי אלו לא יאכלו. ב' הר"ם דהוי ליה כלוקח ומקח קובע וקשה דבסוף המביא מסקינן דאין מקח קובע אלא בדבר שנגמר מלאכתו וכו' וי"ל דלגבי לוקח תבוא כשנגמר מלאכתו משום דשינוי במקחו ודכוותה אמרינן בפ' השוכר את הפועלים עכ"ל ואחריו נמשכו הר"ב והתוי"ט הסביר לזה וכתב וכן נראין דברי ה"ה ס' בפ' הפועלין וכו' ודברי התוס' הן הן דברי הר"ם דהתן. כמו שתרתה במסכת ב"מ דף צ"ד ע"ב בענין בהוכר בדיבור דלעיל דכתבו שם ד"ה בניו ובני ביתו וכו' פי' בירושלמי דוקא בניו וכו' וכבר זכרנו דדעת רבי הוא ולית הלכתא כוותיה וכן בכל מקום בהודאת הר"ם מסדר כזה המגלה דברי התוס' על הרוב בהן הן דברי הר"ם. וכאן נמי גימא על בלמד לפרש סתמא דמתני' לדינא מס"ד דהר"ם דהתם ונדתה להלכה דהא בפ' השוכר את הפועלים דף פ"ת ע"א גבי הא דר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שירא' פני הבית וכו' גרים מתיב ר' אושעיא הוזה כנפשך כן נפשו של פועל ופטור ממעשר הא לוקח חייב מאי לאו בשדה אמר רב ספא הכא בתאינה העומדת בגינה וגופה נוטה לחצר הא לבית אי הכי בפ"ב נמי נחייב בעה"ב שינוי בהאינתו ולוקח שינוי במקחו ולוקח מדאורייתא מי מחייב והתניא וכו' תבואת זרעך ולא לוקח אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא השתא נמי דמפרשינן הא דקאמר לוקח שינוי במקחו כפי' הר"ם והתוס' הא האי שינוי' למאי דס"ד דלוקח מדאורייתא מיחייב והוית קשיא לן מהאי דיוקא דכנפשך אדר' ינאי דמאי לאו בשדה והצריכא לן לאוקי שינויא דרב ספא ואקשינן לחלק בין בעה"ב ללוקח דזה שינוי וכו' אבל לבתר דאודיתו האי דרבנא דר ספא אלא לדרבנא אחרינא הוא כדקאמר התם ולא דייקינן הא לוקח חייב דלוקח אינו מתחייב אלא מדבריהם הו לית לן לחלק דזה שינוי בהאינתו וזה שינוי במקחו. ועוד דאי ס"ד לומר דהאי סברא קאי א"כ קשיא לן טובא נפשי

תוס' הרי"ד

ניחא בניו וב"ב ואין לה עליו מזונות וכמ"ד אין לאשה מזונות דבר תורה כהדא דתני אין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעית אבל ניזונית היא אצל בעלה בשביעית ויעשו אותה כפועל שאינו יפה בו"פ הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו יפה בו"פ אפילו כמ"ד וכו'. הסוגיא הזאת המורה ופירוש המפרשים ז"ל לא הבנתי והנה הסוגיא הזאת מובא עוד ב' פעמים בירושלמי מס' כתובות ברים פרק המ"י ובפ' שני דייני גזרות. וכבר פירשתי בע"ה שמה הסוגיא באר היטב ותרצתי בזה קושית התוס' ז"ל במס' כתובות דף מ"ז ע"ב שהקשה על שיטת הרמב"ם ז"ל וכעת לא נצרך רק לבאר פי' הסוגיא הזאת והנו דגרסינן שם גבי המדיר ויש אדם נודר שלא לפרוע חובו ומסיק כמ"ד אין מזונות לאשה מד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעית וכו' פי' אין מזונות לאשה ד"ת אלא מעה"י עיקר ומזונות תחת מעה"י ולא דמזונות דאורייתא ז"א אלא דמעה"י עיקר ופ"ז תקנו רבנן מזונות תחת מעה"י ויש לחקור בזה הא דתקנו רבנן מזונות תחת מעה"י אם תקנו בתורת חוב כמו דאיתא חייבת מעה"י כן נמי הוא חייב לה מזונות או דהוי בתורת פרעון דתקנו רבנן מזונות לפרעון על מעה"י וג"מ בזה"א ספקא מעה"י למזונותי' אם נאמר דהוא בתורת חוב אפילו בדלא ספקא נמי מחויב ליתן מזונותי' דכל אחד משלם חוב שלו היא נותנת לו כל תוכה דמעה"י והוא נותן לה כל חובו של מזונות אבל אם נאמר דהיא בתורת פרעון דתיקנו לה רבנן פרעון על מעה"י א"כ בדלא ספקא יכול לומר לה לאי מעה"י במזונותיך [ובדלא ספקא אם יכול לומר לאי מעה"י במזונותיך פליגי בה אמוראי בפ' שני ד"ג בירושלמי שם ר' יוסי ור' ירמיה דר"י סבר דיכול לומר לאי מעה"י במזונותיך בדלא ספקא ופריך כהדא שמעינן לי' בתמי' ומשני כמ"ד אין מזונות לאשה ד"ת ומסיק הסוגיא הזאה] ועוד נ"מ בהקירה הזאת לענין שביעית דגרסינן בירושלמי פ"ק דמפ"ש אר"י מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ בגרם כר"י בדין ולא דייקינן הא לוקח חייב דלוקח אינו מתחייב אלא מדבריהם הו לית לן לחלק דזה שינוי בהאינתו וזה שינוי במקחו

שנויי נוסחאות (ד"ב) להן נד"ו ליתא. (סוי"נ) הוא נג"י ההוא. (סוכ"א) לרבי נב"י קומי רבנן.

מהר"ם יפ"ם

בזמן שאין להן עליו מזונות אוכלין ופטורין אבל אם יש להן עליו מזונות הרי אלו לא יאכלו כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

א ה מיי' פ"ג מהל' מעשר הי"ג

ב ו מיי' שם ה"י

ג ז מיי' שם הי"א

ד ח מיי' פ"ג מהל' מעשר הי"ח

גליון הש"ס רצין ירושלים

מסורת הש"ס

לקמן פ"ד

כמאן דאמר *אין מזונות לאשה דבר תורה. כהדא דתני *אין בית דין פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. אבל ניזונת היא אצל בעלה שביעית. ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה. הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה. אפילו כמאן דאמר אין לה עליו מזונות אין לה עליו בית דירה כהדא דתני *אנשים ששיתפו שלא מדעת *אנשים שיתופן שיתוף נשים ששיתפו שלא מדעת אנשים אין שיתופן שיתוף. תני *וכולן שנכנסו משדה לעיר נטבלו. מתניתא דרבי *דתני הביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצר שאינה משתמרת ושכח והכניסן לתוך ביתו או שהכניסום התינוקות הרי זה מחזירן למקומן ואוכל. לא אמרו אלא שוגג הא מזיד אסור. מאן תניתה רבי דתני הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצירו לאוכלן בראש גגו רבי מחייב רבי יוסי בי רבי יהודה פוטר.

כמאן דאמר אין מזונות לאשה. על בעלה דבר תורה אלא מדבריהם והקילו לאכול עמו ערלאי בדבר שלא נגמר מלאכתו: כהדא דתני. בתוספתא דשביעית סוף פ"ה: אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. ובתוספתא גרים פירות שביעית והיינו הך וכגון שהלך בעלה למדה"י דב"ד פוסקין לה מזונות מנכסיו א"נ אלמנה שב"ד פוסקין לה מזונות מנכסי יתומים: אבל ניזונת היא אלל בעלה שביעית. דהואיל שאין חוב מן התורה עליו לזונה לא הויא כפורע חובו מדמי שביעית וה"נ כן: ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה. כלומר שאין מלאכתו יפה שוה פרוטה דאינו ממון ולא שייך פריעת חוב לגביה והכא נמי גבי אשה ולמה לך לאהדורי אטעמא אחרינא דאגב בעלה היא אוכלת עמו וקאמר הש"ס הוא אמרה וכו' כדמסיק דהא אפי' כמאן דאמר אין לה עליו מזונות וכי אין לה עליו בית דירה בתמיה וא"כ הואיל דבית דירה שלה היא היתה קובעת למעשר אי לאו דטעמא דאוכלת היא עמו כדתנינן גבי שביעית: כהדא דתני. בתוספתא דעירובין פ"ו אנשים ששיתפו שלא מדעת הנשים כצ"ל וכך הוא שם שיתופן שיתוף ונשים ששיתפו וכו' שמעינן מיהא דיש לה בית דירה דהא אין משתתפין עליו במבוי אא"כ יש לו שם בית דירה: וכולן שנכנסו משדה לעיר. כולן דשנינו דפטורין מלעשר הואיל ולא נגמר מלאכתן בשדה אם נכנסו לעיר נטבלו אע"פ שלא נגמרו מלאכת כולן: מתניתא. הך ברייתא דרבי הוא דתני בתוספתא הביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצירו שאינה משתמרת והיא פטורה מן המעשרות: ושכח והכניסן לתוך ביתו. וביתו קובעת למעשר או שהכניסום התינוקות ה"ז מחזירן למקומן ששם ניכר הוא שלא נגמר מלאכתן ואוכל מהן עראי כדין פירות שלא נגמר מלאכתן: לא אמרו אלא שוגג. הרי דלא אמרו אלא שכח בשוגג והכניסן לביתו דאז אינה קובעת הא מזיד לא ואסור וכהאי ברייתא דלעיל: מאן תניתה. להא דדוקא בשכח והכניסן לתוך ביתו דאז אין הבית קובע אבל אם הכניס במזיד למקום הקובע אע"פ שאינו אלא בדרך העברה ודעתו לאכלן במקום הפטור אפ"ה אסור לאכול עד שיעשר: רבי היא. דשמעינן לי' דס"ל הכי דתני בתוספת' שם וניסנית בנסחא אחרת. ולפי נסחא זו דגרים הכא אתייא שפיר להא דקאמר מאן תניתה להא דלעיל רבי: הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצרו לאוכלן בראש גגו. שדעתו הי' בתחילה לאכלן בראש גגו ומקום פטור הוא כדתנן לקמן בפרקין הגגות פטורין אע"פ שהן של חצר חייבת אלא שהעבירן דרך חצירו רבי מחייב לעשר דמכיון שהעבירן דרך חצירו והוא מקום חיוב דחצר קובעת למעשר אע"פ שדעתו לאכלן במקום פטור נקבעו למעשר דלא התירו בהאי ברייתא דלעיל אלא דוקא בשכח והכניסן לתוך ביתו: ר' יוסי בר' יהודה פוטר. דס"ל דאין העברה דרך מקום חיוב קובעת ועולה לראש גגו ואוכל:

הוי

מראה הפנים

בהאי גופא דר' יוחנן סוף פ' המביא דקאמר המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמר מלאכתו והרי כל ענין הקביעות שאמרו במקח מצד הלוקח הוא דהוא לוקח ואלו הוי הקביעות למעשר והשתא היכי משכחת לה אלו בדבר שלא נגמר מלאכתו הא עיניו במקחו הוא ולעולם קובע הוא והיינו צריכין לחלק בין עומד בחצר וכו' כסברת התוי"ט ועי"ש וכ"ז דוחק גדול הוא דהא ר' יוחנן דפ' המביא סתמא הוא דקאמר. אלא עיקר הטעם דפועלים דמתניתין כדעת הרמב"ם בפירושו ובחבורו בפ"ה בהלכה י"ג דכשים לאו עליו מזונות הוי כפורע חובו מן הטבל ואין פורעין חוב מן הטבל כדפריטית דהוי כמכירה וכמ"ש עוד בפ"ו בהלכה ט' כוה. ודין דפועלים במתניתין נכלל בדין דמש"ה דלקמן המוליא פועליו לשדה וכו' וזהו שהביא הרמב"ם ללשון דמתני' דלקמן בפ"ה שם וכדפרישית בפנים דג"כ הכא מיירי דקאמר הפועלים שעמו שעושין מלאכה אחרת דאלו ספועלין שמעבירין עמו אוכלין מן התורה דהרי זה מלאכה בתלוש עד שלא נגמר מלאכתו למעשר והו לא מידי:

כמאן דאמר אין מזונות לאשה דבר תורה. בענין מזונות אשה פלוגתא הפוסקים הוא וכבר זכרתי מזה בפ' נערה דדעת הרמב"ם ז"ל דמד"ת הן כמ"ש בפ' י"ב מהלכות אישות וכמ"ד בבבלי שם שארה אלו מזונותיה ודעת הרמב"ן ז"ל דמזונותיה מדבריהם שתקנו לה תחת מעשה ידי' וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל בפ' שני דייני גזירות במעתתא דתנן וכ"מ אם פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדה"י ועי"ש ואין כאן מקומו:

מתניתא דרבי וכו'. יש לפרש נמי דאמתני' דילן קאי דהא מסיק הוי מאן תנא המעביר את יש בחצרו לקצות וכו' ומ"מ היינו הך כעין דפרישית בפנים דגם הא ברייתא דקתני וכולן שנכנסו לעיר נטבלו אתייא כרבי כדמייתי ראי' מהאי ברייתא דדוקא בשוכח והכניסן לתוך ביתו ה"ז מחזירן למקומן ואוכל אבל במזיד לא ומאן תניתה להא רבי כדתני דאם לא שכח אלא העבירן לחצירו כדי להוליכן אח"כ לראש גגו הך העברה דחצר קובעת היא וה"ה ש"מ דבמתני' נמי בדוקא לקצות קתני וכרבי. וכל זה לנוסחא דהאי ש"ס בהאי פלוגתא דרבי ור' יוסי בר' יהודה ועיין בדבור דלקמן:

מאן תניתה רבי דתני הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצירו וכו'. ובתוספתא שלפנינו לא גרים הכי אלא כך הוא כתוב שם לכל הני דיני דהוזכרו המביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר שפטורה מן המעשרות שכח והכניסן לתוך ביתו מוציאן לחצר ואוכל מהן עראי. המביא תאנים מן השדה לאכול בחצר שפטורה מן המעשרות שכח והעלן לראש הגג אפי' בתוך ביתו אוכל מהן עראי המביא תאנים מן השדה לאכלן בראש גגו שכח והכניסן לתוך חצר חבירו לא יאכל עד שיעשר ר' יוסי בר' יהודה אומר מעלן לראש גגו ואוכל. וכך הוא בתוספתא כתיבת יד על הקלף ישן נושן אשר לפני וכתוב שם בהך בבא בתרייתא דפליג ר' יוסי בר' יהודה. שכח והכניסן לחצר אחרת לא יאכל עד שיעשר ר' יוסי בר' יהודה אומר וכו' והרמב"ם ז' בפ"ד ממעשר בהלכה י"ג ממש כלשון התוספתא אשר לפנינו וז"ל המביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצר הפטורה מן המעשרות שכח והכניסן לתוך ביתו ה"ז מותר להוציאן ולאכול מהן עראי וכן אם שכח והעלן לגג אוכל מהן בגג עראי כביאן לאכלן בראש גגו ושכח והכניסן לתוך חצר חבירו נקבעו ולא יאכל עד שיעשר והרי הן דברי התוספתא דמה שאמרו בבבא שניה שכח והעלן לראש הגג אפי' בתוך ביתו אוכל מהן עראי האי אפי' בתוך ביתו אוהעלן לראש הגג קאי כלומר אפי' העלן לראש הגג שבתוך ביתו אוכל מהן עראי בראש הגג דודאי כשמכניסן אח"כ בתוך ביתו נקבעו אלא א"כ אם גגו הוא שאוכל. ובבא השלישית שהביא ג"כ כלשון התוספתא הוא ולא שהוליך ביאור כדלקמן. והראב"ד כתב על דין בבא השלישית. אני לא מצאתי כן בתוספתא אלא בחצרו לא יאכל מהן עראי ור' יוסי בר' יהודה א מר וכו' וזהו הנוסחא הנראית בעיני וכו' והכי איתא בירושלמי פ"ג בראש הפרק עכ"ל הנה מה שהביא ראי' להנוסחא שהוא מצא בתוספתא מהא דהכא לאו ראי' היא שהרי כנוסחא דהכא לא גרים בהאי בבא ושכח אלא והעבירן לחצרו לאוכלן בראש גגו קתני והאי העבירן ע"כ במזיד מיהפרכא דהא הש"ס קאמר על הברייתא קמייתא דקתני בה ושכח והכניסן לתוך ביתו וכו' מאן תניתה רבי דתני וכו' וכלומר כדקתני בהדיא בהאי ברייתא אחריתא דאם העבירן במתכוין לתוך חצרו מחייב רבי ולכך קתני בברייתא קמייתא שכח בדווקא וזה מבואר הוא וא"כ לא שייך זה להאי נוסחא דהבבא השלישית דהתוספתא ואם לפני הראב"ד היתה הני' גם בבבא השלישית דהתוספתא ממש כדהכא א"כ לא שייך מה דקאמר אני לא מצאתי כן וכו' הרי זה ענין אחר הוא ואיך שיהיה הא מיהת טעמא בעי לנוסחת הרמב"ם וכמו שהוא לפנינו מפני מה חצר חבירו קובעת וכמו שמסיים בהשגה דחצר חבירו למה קובעת בשוכח הלא אינה בית לינה לזה כלל. והכ"מ רצה להגיה בדברי הרמב"ם שצ"ל לתוך חצרו במקום לחצר חבירו. והגה"ה זו מאוד קשה היא דכי חצרו עדיפא מביתו הלא אם שכח והכניסן לתוך ביתו כתב שמותר להוציאן וכו' והיאך יהכן בשכח והכניס לתוך חצרו שיקבעו למעשרות. ומה שהביא בשם הר"י קורקוס ז"ל לקיים

תוס' הרי"ד

בדין הוא שיהא מותר למוכרו מק"ו מה וכו' מ"מ כ"ש שפורעין חוב מדמיו אינו דין שיהא מותר למוכרו והא אסכתן שפור בין חוב מדמיו כיי דתנינן תמן, מסך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים כו' מסך הימנו מעשר בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע של חולין וסלע של מע"ש שלו. א"ר יוסי שניה היא שמשנה ראשונה מע"ש חייב אילו חייב הי' לו ונתן לו סלע של מע"ש יאות ע"כ פי' דר' ירמי' מדייק ממתניתין דפורעין חוב ממעות מע"ש דבמסך הימנו מעשר בשתים ועמד בסלע מחלל בסלע אחת של חולין והוא פדיון על המע"ש ומשלם לו בעד חובו סלע הב' ממעות מע"ש דנתחלל רק על הסלע אחת ועל הסלע הב' נותן לו על חובו גם סלע של מע"ש אלמא דפורעין חוב ממעות מע"ש וע"ז קאמר ר' יוסי דממשנה שזאת אין להוכיח דשניה היא הכא דהרי שחוב הוא מע"ש גופי' משנה הראשונה דהא לקח ממנו מע"ש וחייב לו מע"ש אילו הי' חייב לו חוב של חולין ופרע לו מע"ש יאות דהוי אז מוכח דמותר לפרעו חוב ממעות מע"ש אבל משנה הזאת אין להוכיח דהרי חייב לו מע"ש גופי'. מוכח מזאת הסוגיא דוקא לפרוע מע"ש בעד חוב של חולין הוא דאסור אבל לפרוע מע"ש בעד חוב של מעשר שני גופי' מותר [עיי' בתוס' יו"ט ז"ל כמשנה דמסך הימנו מעשר בשתים ותמלא כן] ולפ"ז במזונות אשתו אם הוה פרעון בעד מע"י של חולין אסור לפרוע מדמי שביעית אבל אם אינו בתורת פירעון אלא בתורת חוב ונמלא דבשנה השביעית שיש לבעל דמי שביעית ופירות שביעית מחויב ליתן לה הפירות שביעית גופא ואינו בתורת פרעון על המע"י דחולין אלא חוב בפני עלמו דחייבוהו חכמים לזון את אשתו מפירות שיש לו בביתו ממילא בשנה השביעית דפירות שביעית בביתו משועבדין הפירות שביעית גופא לאשתו ולא הוי הפירות שביעית הללו פירעון בעד מע"י דחולין אלא הם חוב בפני עלמם שהפירות שביעית בעלמם הם משועבדין לאשה לא בעד מע"י דחולין וכיון דמחויב לה פירות שביעית מותר ליתן לה הפירות שביעית. וכיון דתנינן אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית ע"כ דהוא בתורת פרעון על מע"י. וע"כ מבית הכא הברייתא דמוכח דאין מזונות האשה מד"ת אלא מעשה ידיה עיקר והמזונות הוא בתורת פרעון על המע"י וכיון שכן שפיר ניחא דאין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעית אבל אי הוי מזונות ד"ת ומזונות הוא החוב ונמלא דפירות שביעית גופא חייב לה נמה אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית אלא ע"כ דאין מזונות האשה ד"ת אלא מע"י עיקר ומזונות הוא פירעון בעד מע"י ע"כ אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית בעד פירעון של מע"י וע"כ מבית בפיר ר' ירמי' ראי' דבדלא ספקה יכול לומר לה לאי מע"י במזונותיך דכיון דלא הוי בתורת חוב אלא בתורת פירעון ע"כ בדלא ספקה פטור דאם היה בתורת חוב אפילו בדלא ספקה חייב דהא כל אחד מחויב תיכו היא ותתן לו כל מה שהרויחה בין מעט בין הרבה והוא מחויב במזונותי' אבל כיון דהוי בתורת פירעון א"כ בדלא ספקה פטור וע"כ אין ב"ד פוסקין מדמי שביעית דהוא פירעון על מע"י של חולין. אבל אי הוי מזונות ד"ת אין בהן פירעון בעד מע"י. ופריך הגמ' דאפילו המזונות הוא מדרבנן ואינו ד"ת אלא מע"י עיקר ורבנן תיקנו מזונותי' תחת מע"י מנ"ל דרבנן תיקנו המזונות בתורת פירעון דלמא רבנן ג"כ תקנו מזונות תחת מע"י לא בתורת פירעון אלא בתורת חוב ועשו חוב כנגד חוב דמדאורייתא החוב על האשה למע"י ועשו רבנן חוב על הבעל למזונות כמו דמלינו חוב דמזונות גבי פועל מן התורה דהתורה חייבה לבעה"ב את המזונות דפועל והוא לא בתורת פירעון על שכר פעולה אלא בתורת חוב [בעד שכר פעולה] דהא פועל שאינו יפה שו"פ נמי אוכל וע"כ לא בתורת פירעון אלא בתורת חוב ומלינו מזונות דפועל כה"ג. ואימא ה"נ אפילו דאין מזונות האשה מד"ת אלא בעד מע"י מדרבנן אימא דתיקנו לה רבנן ג"כ המזונות בעד מע"י בתורת חוב כמו דמלינו חיוב דמזונות כה"ג גבי פועל דבעד שכר פעולה נתנה לו התורה מזונות דאינם בתורת פירעון אלא בתורת חוב בעד שכר פעולה וה"נ. אפילו אם רבנן תיקנו המזונות בעד שכר מע"י אימא ג"כ דתיקנו בתורת חוב כמו בפועל שאינו יפה שו"פ וג"כ אוכל מן התורה אלמא דהוא בתורת חוב דהוא עובה המוטל עליו היינו פעולתו והבעה"ב חייב לו חובו המוטל עליו דמזונות ולפ"ז אפילו בדלא ספקה נמי חייב מזונותי' ומסיק הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו יפה שו"פ ללא דאוכלת בעד פירעון פעולתה של מע"י ע"כ אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. וע"כ שפיר מוכרח מהך ברייתא דכפ' שני ד"ג דאליבא דר"י דבלא ספקה פטור. ומוכח מהך ברייתא דהכן מזונות האשה מד"ת אלא חכמים תיקנו בעד מע"י ולא תיקנו כפועל שאינו יפה שו"פ בתורת חוב אלא בתורת פירעון בעד פעולתה של מע"י וע"כ אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. וע"כ עולה הסוגיא כהוגן במס' כתובות פ"ו ובפ' שני ד"ג:

וה"נ

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ה משמיטה ויובל ה"ד

ו
ב ג מיי' פ"ד שם הי"ג וכראב"ד וכ"מ

גליון הש"ס וציון ירושלים

וגם לדבריה הכוונה במה אצ' ניחא בניו וכל בני ביתו ואין הלשון משמע כן. ולפענ"ד פשוט דהירושלמי מקשה דניחא בניו ובני ביתו אבל למה לא ביאר סתמא הדין דאשה וזה דצריך ואין לה מזונות ולמה לא ביאר סתמא הדין שלה וע"ז משני כמ"ד אין לאשה מזונות ד"ת כ"ש: לפענ"ד לתומר הנוסחא. ועי' ב"כ דנ"ת דאמרו שם אינשי ביתו לא מתקבל ופי' רשב"ם דהיינו אשתו, ומיהו בני ביתו לא משמע כמו אנשי ביתו. ועיין ברכי יוסף באו"ח סי' ע"ג:

צאין מזונות לאשה ד"ת. עי' בהע"ז סי' סט ועי' בק"ע בכתובות פ"ז ה"א:

מסורת הש"ס

ירושלמי כתובות פ"ו ה"א. פי"ג ה"א. שם. ותוספתא שביעית פ"ה:

תוספתא עירובין פ"ו. וש"ם שז דף פ. בתוספתא בגי' הנשים וכצ"ל. תוספתא כאן פ"ב. שם.

הוי מאן דתנא המעביר תאנים בחצירו לקצות הא לא לקצות חייב. רבי עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר רבי ורבי יוסי בי רבי יהודה היו מכניסין את הכלכלה לאחורי הגגות ראה אותן רבי יודה בי רבי אלעאי אמר להן ראו מה ביניכם לראשונים. רבי עקיבה היה לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין ואתם מכניסין את הכלכלה לאחורי הגגות. מה לי לאחורי הגגות אפילו הכניסם בחצירו לאוכלן בראש גגו. ולא רבי יוסי בי רבי יהודה היא. בגין רבי דהוה עימיה חמתון חד סבא אמר לון יהבון לי אתון אמרון ליה אין. אמר לון לאבוכון דבשמיא לא יהביתון אלא לי. רבי יוחנן כרבי ורבי שמעון בן לקיש כרבי יוסי בי רבי יודה. *רבי יוחנן כרבי אפילו דיסבור כרבי יוסי בי רבי יודה חומר היא בשבת שכן נשרים שנשרו מאיליהן אסורים. רבי שמעון בן לקיש כרבי יוסי בי רבי יודה אפילו דיסבור כרבי חומר היא בחצר בית שמירה *דאמר רבי יוחנן

הוי מאן תנא המעביר תאנים וכו'. כלומר ש"מ השתא דמאי דתני במתני' המעביר תאנים בחלרו לקלות בדוקא קתני דאם העבירן דרך חלרו על דעת להוליכן למקום שיעשו קליעות בהא הוא דאמרינן דאין העברה דרך חלרו קובעת הא לא לקלות אלא שהעבירן לאכלן במקום אחר חייב ואפי' המקום אחר מקום פטור הוא דהעברה דרך מקום חיוב קובעת למעשר וכרבי: ר' עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר. היה מספר זו המעשה דרבי ור' יוסי בר' יהודה היו נוהגין להכניס את הכלכלה של פירותיהן לאחורי הגגות של הבתים ודרך שם היו מכניסין לבתים כדי לפוטרן ממעשרות לפי שאין הבית קובע עד שיכנים דרך השער וראה אותן ר' יהודה בי רבי אילעאי ואמר להן וכו': מה לי לאחורי הגגות. ולמה להן להכניסם דרך אחורי הגגות הלא אפי' הכניסם בחלרו דרך השער ודעתו לאכלם בראש גגו גם כן אין העברה דרך החלר קובעת דכי לא ר' יוסי בר' יהודה הוא שעשה כן והא איהו ס"ל דאפי' בכה"ג פטור ומשני בגין רבי דהוה עמיה ורבי ס"ל דהעברה דרך חלירו מחייבת ולפיכך הכניסו דרך אחורי הגגות ולבסוף חמתון חד סבא והיה מנסה אותם ואמר להם תתנו לי אתם מעט מהפירות ואמרו הן ואמר לון לאביכם שבשמים אין אתם נותנין שכוונתכם לפוטרן מן המעשרות ולי אתם נותנים: ר' יוחנן כר'. פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל לעיל בפ"ב בהלכה ג' בפירות שלקטן. שלא לצורך השבת ר' יוחנן אמר השבת טובלת ורשב"ל אמר אין השבת טובלת והשתא לימא דפליגי בפלוגתא דרבי ור' יוסי בר' יהודה דר' יוחנן סבירא ליה כרבי דקאמר דהחלר קובעת אף על פי שלא היה בדעתו לאכלן בחלר כ"א דרך העברה בעלמא הכניסן וכדי לאכלן במקום פטור וה"ה בשבת דאע"פ שלא לקטן בתחלה לצורך השבת אפילו הכי כשהגיע שבת קובעת ורשב"ל כר' יוסי בר' יהודה ס"ל: ר' יוחנן כרבי. כלומר דדחי לה הש"ס דהא דקאמרת ר' יוחנן כרבי לא היא דאפי' אם יסבור כר' יוסי בר' יהודה גבי חלר שאני שבת דחמירא שכן מלינו דאפי' פירות שנשרו

לעיל פ"ב ה"ב מאליהן קודם השבת כשהגיע שבת אסורין לאכול דהשבת קובעת וכן הא דקאמרת דרשב"ל כר' יוסי בר' יהודה לא היא דאפי' יסבור כר' גבי

לעיל פ"ב ה"ג פ"ד הל"א. חלר שאני הוא דחומר הוא בחלר בית שמירה לענין קביעת מעשר יותר משבת: דאמר ר' יוחנן וכו'. כדאשכחן דפליגי בה ר' יוחנן ור"ל לעיל בפ"ב בהלכה ה' דר' יוחנן ס"ל דהגוקת והחלר והשבת אינן תורה דאין קובעין אלא מד"ס ורשב"ל ס"ל דהמחוור שבכולן חלר בית שמירה שקובעת אף מן התורה כמו הבית

תוס' הרי"ד

וה"נ יש גיא דידן ע"פ פירוש הר"ש והרע"ב והגו"ט והמנו"א ז"ל דקמו כהד בטה דהטעם דמנהגינו גבי פועלין דלא יאכלו הוא משום מקח ואינן אוכלין מן התורה וע"כ פריך כ"ב ואין לה עליו מזונות והוי כמקח כמו פוטל [וכן מפרש כמו"ה ז"ל] ע"ז משני דאין מזונות האשה ד"ת ואין לה עליו מזונות מד"ת ודמי למתנה והיינו כמקח ואפי' למ"ד יש לאשה מזונות מד"ת והוי כמקח והיינו דומה לפועל האוכל מן התורה דמוהר והיינו כמקח דשאני פועל דגזה"כ הוא מכ פשן וכן מפורש בירושלמי נמי האי בפיר כה"ת דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית וכו' כן גירסת המנו"א ז"ל ומפרש דמסיפא מוכיח אבל ניזונית היא אצל בעלה בשביעית דאצל בעלה לא מיחשב פירעון וגם כאן לא הוי כמקח מה שניזונית אצל בעלה וכן לפי גירסתינו בספרים שלנו נמי אתי שפיר דבה א דתני מביא ראי' דאין מזונות האשה מד"ת כמו בכתובות פ"ז ופי"ב שם כנ"ל אבל ב' מה בסוגיא דידן אפילו כמ"ד מזונות האשה ד"ת נמי אתיא שפיר דהא ניזונית אצל בעלה כ"ש גרס המנו"א ז"ל ואפילו כמ"ד מד"ת נמי שפיר דמי כיון דניזונית אצל בעלה ומב א כה"א דתני ראי' בין מריבה ובין מסיפא דמריבא מוכח דאין מזונות האשה ד"ת ומסיפא מוכח דאפילו היה מד"ת נמי שפיר דמי דניזונית אצל בעלה לא הוי כפירעון ולא כמקח. ופריך היכי משכחת לה דניזונית אצל בעלה בבית בעלה דלהוליך לבית אחר אסור דאין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית אבל ניזונית היא אצל בעלה והאיך משכחת לה דניזונית אצל בעלה הא אימתי לא חשיב כפירעון רק דווקא כאוכלת אצל בעלה בבית בעלה אבל אם אוכלת בביתה אסור דמחזי כפרעון חוב וכמקח א"כ באשה שיש לה בית דירה א"כ נמצא דאוכלת בתוך ביתה ולא אצל בעלה וע"כ פריך ואפילו כמ"ד אין לה מזונות ואין לה עליו בית דירה בהמי' א"כ נמצא דאינה אוכלת בבית בעלה אלא בביתה וע"ז משני דאין לה בית דירה כהדא דתני אנשים שביתפו שלא מדעת נשים שיתופן שיתוף ונשים שביתפו שלא מדעת אנשים אין שיתופן שיתוף ומוכח מזה דאין לה בית דירה וכן כתב מהרא"פ ז"ל דמהאי ברייתא מוכח שאין לה בית דירה א"כ נמצא דאוכלת בבית בעלה:

ולשיטת הרמב"ם ז"ל דמפרש למנהגינו בטעם דפועלין בזמן שיש להם עליו מזונות דאסור הוא משום דהוי פריעת חוב מן הטבל וכיון דאינו אוכל מן התורה אלא מפני התנאי הוי כהורת פרעון ע"כ דמפרש הסוגיא כמו שמפרש הפ"מ ז"ל דמקשה כ"ב ואין לה עליו מזונות וא"כ הוי כפורע חוב. וע"ז משני דאין מזונות האשה מד"ת והוי כמו מתנה ואפילו כמ"ד מזונות האשה מד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה וכו' אבל ניזונית היא אצל בעלה וכו' כגי' המנו"א ז"ל ואצל בעלה לא הוי כפרעון חוב וע"כ דהגי' זו דגרס המנו"א ז"ל עיקר היא והיא קילורין ועינים בע"ה דלכאורה קשה מאד על הרמב"ם ז"ל דפסק מזונות האשה מד"ת ופסק כהא תוספתא אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית והרי בשתי הסוגיות בירושלמי דמס' כתובות פ"ז

מראה הפנים

לקיים הגי' ברמב"ם והירך שם כלא דברים דתקיים ביותר הן דמ"ש בתחלה והסבר דלא יאכל עד שיעבר קאי אבעל החלר. זה הפי' אין לו מקום כלל דהרי דברי הרמב"ם לקוחין הן מהתוספתא כפי הנוסחא אשר לפנינו וא"א לפרש התוספתא אלא על בעל הפירות דהרי ר' יוסי בר' יודה קאמר מעלן לראש גגו ואוכל וא"כ בבעל הפירות הוא דפליגי. וגם מ"ש עוד א"כ דלא אמרו וכו' אבל מי שהכנים פירותיו לחלר חבירו או לבית חבירו למה לא יקבע מידי ביערתי הקודש מביתי כתיב מן הבית הוא דכתיב וכו' הדקדוק הזה הוא נכון אבל היה לו לבאר לפי דבריו בכל מקום אשר כתב הרמב"ם דאין בית חבירו קובע כדלקמן. ומה שחזר והקשה ע"ז מבבא קמייתא ותירץ בהותק הרבה ולא נצריך בזה ומה שם וגם מצאתי לזה בירושלמי זה נעלם ממנו דהיכן הוא הסיוע. ואם דכוונתו על מה שכתב לחלק בין בבא זו להקמייתא דהתם כיון שנפטרו אין חוזרין לחיוב אלא במזיד אבל כאן לא העלם כראש גגו וכו' וכיון שקודם שבא סו למקום הפטור נכנסו למקום החיוב נתחייבו וכו' דאפשר שכיון להסיוע ממה דאמרו כאן בסוף ההלכה מכיון שהתחיל בהן דרך היתר מותר. ואיני רואה שום סיוע דמה דאמרו כאן בענין זה הכל הוא אליבא דהני הך דלית הלכתא כוותיה ואין אנו מביאין ראי' לדברי הרמב"ם אלא מהמוסכם והמסקנא. סוף דבר לא נחה דעתינו בתוכן דבריו לתרץ לנוסחת הרמב"ם ולנוסחת התוספתא אשר לפנינו. אמנם כאשר נדע מקור הדבר מהיכן הוא נלמד להלק בין ביתו וחלרו לבין בית וחלר חבירו אז נדע כל חלוקי הדינים השייכים לזה ויובנו דברי התוספתא ודברי הרמב"ם כפי הנוסחא אשר לפנינו ואינם סותרין ג"כ להנוסחא דהכא בהאי ברייתא. מקור הדין נלמד הוא ממתני' ב' וג' דפרק דלעיל היו יושבין בשער או בחנות וכו' המעלה פירות מן הגליל ליהודה וכו' כמו שמבוארין הן במקומן דהדא דינא והדא טעמא אית להו וכדאמר הכא בגמרא בהלכה ב' הדא אמרה שביתו טובל לו אבל לא לאחרים וכמ"ש הרמב"ם לדין משנה ב' בפ"ה מה"ת וכן אנשים שהיו יושבין בשער או בחנות וכו' וכמו שהזכרתי פירושו לעיל שם במקומו דלשון המשנה ודברי הש"ס מורים לנו להדיא כפירושו וע"ש. וגם שם אמר הרלב"ד יש כאן שיבוש וכאן הוא סותר למה שכתב למעלה לחלר חבירו וכו' ואם היה מדקדק בדברי הרמב"ם בזה היה רואה שאינו סותר בהרי שיים שם וכבר באלרנו שאין הבית שאינו שלו קובע לו כשיעברו הפירות בתוכו. הבעט נא וראה היאך מלמדנו במה שם יש כשיעברו הפירות בתוכו לבין במה הוא דאמרו לחלק בין הבית והחלר שהוא שלו לבין שאינו שלו דלא אמרו כן אלא דוקא במעביר אותן דרך העברה בעלמא אבל לא בהכניסה על מנת להניחם שם. וזה נלמד ממתני' דהמעלה פירות מן הגליל ולזה כיון באומרו וכבר ביארנו וכו' כמ"ש דין הזה למעלה בפ"ד בהלי"א המוליך פירותיו ממקום למקום אע"פ שהוא נכנס בהן לבתים ולחצרות בדרך לא נקבעו אלא אוכל עראי עד שיגיע למקום שהוא סוף מגמתו. הרי דוקא במעביר דרך בית וחלר אחרים בהעברה בעלמא הוא דאמרו דאינו קובע הדע שטבל כרתך כן הוא דהא בהדיא אמרו עד שמגיע למקום שהוא הולך וא"כ כשמגיע שם נקבעו והרי גם שם אינם בביתו ובחלרו שלו אלא ודאי דלא אמרו בהבית והחלר של חבירו אינו קובע כ"א במעביר דרך הנברה בעלמא דבכה"ג בית וחלר שלו קובעין הן אם העבירן במתכוין ולא בשוגג ובית וחלר של חבירו אינם קובעין בהעברה בעלמא ואפי' במתכוין ומזה נדע לפרש ג"כ במ"ש בפ"ד בהלכה ה' בית הספר ובה"מ טובל לזה ביושב ומלמד מפני שהם כביתו ואין טובלין לאחרים היינו נמי במעביר אותן דרך העברה בעלמא וסמך על מה שכתב כאן וטעמא דמלתא דכשמעביר במתכוין ואפי' על מנת לאכלן במקום פטור כגון בחלר שאינה משתמרת או בראש גגו וכה"ג לא היה לו להעביר דרך ביתו או חלרו שזאת מקום החיוב לפיכך משהעבירן דרך מקום החיוב נתחייבו וכסבר' ר' בהברייתא לפי הנוסחא דמייתי הכא אבל אם העבירן דרך בית וחלר חבירו וזה לפי הצורך שנצטרך לו להעבירן דרך שם וכגוונא דמתני' המעלה פירות מגליל וכו' וכיוצא בזה לא נקבעו דמה היה לו לעשות וא"א לו בע"א ומזה נמשך לנו הטעם לידע ג"כ מה דאמרו בשוכח והכניסן לתוך ביתו קודם שהביאן למקום הפטור שדעתו לאכלן שם דלא נקבעו דהואיל ושוגג הוא הך הכיסה לאו כלום היא לענין שיקבעו דעדיין הוא במחשבתו להביאן למקום הפטור אלא שטעה והכניסן לתוך הבית וכל שניכר שהוא בטעות לאו כלום הוא והשתא ממילא נדע החילוק בשוכח בין המכניסן לביתו וחלרו ובין המכניסן לבית וחלר חבירו דהא כבר הקדמנו דמה שאמרו דבית וחלר חבירו אינם קובעין היינו דוקא בדרך העברה אבל במכניס אפי' לשעה וכגוונא דמתני' המוליך פירות מגליל וכו' דכשמגיע למקום שהוא הולך נקבעו שם ואף שאינו אלא לפי שעה עד שמוכרן שם וכן כל כיוצא בזה וא"כ בגוונא דאיירינן הכא שדעתו להביאן למקום הפטור ולאכלן כגון בראש גגו וכיוצא בו ושכח והכניסן לתוך בית או חלר חבירו אין כאן טעם לומר דהכניסה שהכניס בשוגג לאו הכניסה הוא דהא אינו ניכר שהוא בטעות דאם עדיין הוא במחשבתו להביאן בראש גגו שלו למה הכניסן לתוך חלר חבירו ודמיא לגוונא דאמרינן בעלמא מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו בעינן וליכא דלא אמרינן דהכניסן שם לפי שעה עד שיהא לו פנאי לקחתן משם והכניסה אפי' לפי שעה. אף בבית וחלר חבירו קובעת הוא כדלעיל זהו הנלע"ד בטעם התוספתא לפי הנוסחא אשר לפנינו וכך היתה לפני הרמב"ם ז"ל ואין זה סותר כלל וכלל לנוסחא דברייתא דהכא דבכניסן לחלרו במתכוין איירי למעוטי בשוכח וזה מבואר הוא ואין להאריך יותר :

חומר הוא בחלר בית שמירה וכו'. משמע דלדעת ר"ל חלר בית שמירה מדאורייתא היא קובעת למעשר כמו הבית דהא לדידיה חמורה היא משבת לענין קביעות והכי אמר בהדיא לקמן ריש פ"ד ד"ר"ל חלר בית שמירה תורה וזה דעת ר' יוחנן בעצמו הוא בבבלי פ' השוכר את הפועלים דף פ"ח דקאמר ר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית ור' יוחנן אמר אפי' חלר קובעת וכו' חלר דומיא דבית מה בית המשתמר אף חלר המשתמרת וכו' וכה"ג שבית הרבה בהש"ס הזה דאוחלפו דעת התנאים והאמוראים עם סוגית הש"ס הבבלי ולכאורה היה נראה דדעת הרמב"ם כר' יוחנן דהתם וכר"ל דהכא שכתב בריש פ"ד ממעשר אין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכניס לביתו וכו' ובהלכה ז' כתב כשם שהבית קובע למעשר כך החלר קובעת למעשר וכו' אלא דממה שכתב שם בהלכה ב' יראה לי וכו' אבל אם נקבעו בשאר הששה דברים שמני ו אין לוקין עליו אלא מכות מרדות מדבריהן והחלר הוא א' מהששה דברים שמנה אותם למעלה בפ"ג בהל"ג א"כ מדרבנן הוא וכר' יוחנן דהכא וכר' ינאי דהתם. וכבר זכרתי מזה לעיל בפ"ק בה"ו ד"ה ואין השבת טובלת : המוציא פועליו לשדה וכו'. כדפריכית דהטעם בית להן עליו מזונות לא יאכלו כ"א אחת אחת משום דבצירוף הוי כפורע [illegible] לעמות

שנויי נוסחאות (סו"א) דתנא כד"י: תנא. (סו"ד) הגנות כד"י הגנות. (סו"ח) הגנות וכו' הגנות כד"י הגנות. (סו"ט) היא כד"י הוא. (סו"ו) נשרים כפ"ר נושרין. (סו"ח) היא כד"י הוא.

מסורת הש"ס

הדית שקובע: היו לו. מי שהיו לו ב' חצירות אחת במגדלא. בהמגדול ואותה חצר אינה משתמרת ואחת בטבריא עלמה וחצר המשתמרת היא: מכיון שהעבירן דרך היתר. באותה שבמגדול מותר לאכול מהן עראי אפי' בחצר שבטבריא: כר' יוסי בר' יהודה. דלעיל ורובא ועדיפא הוא מן דר' יוסי בר' יהודה דאלו מה דאמר ר' יוסי בר' יהודה בעומד עכשיו בשעת אכילה במקום פטור שלא התיר לאכול אלא בראש גגו אחר שהעבירן מהחצר ואלו מה דאמר ר"ש בן יוחי. כל"ל אפי' עומד עכשיו במקום חיוב בחצר שבטבריא מכיון שהעבירן בתחלה במגדול דרך היתר מותר באכילת עראי לעולם: ור' אליעזר רובה מן דתריהון. דידיה עדיפא הוא מן תרווייהו הא' דר"א בתוספתא אהוא והבאתי בפ' דלעיל בהלכה ד' גבי פלוגתא דר"א וחכמים בתורם פירות עד שלא נגמר מלאכתן דקתני התם ומודה ר"א לחכמים בתורם שבלין ועתיד לעשותן גורן ענבים ועתיד לעשותן יין זיתים ועתיד לעשותן שמן שיאכל מהן עראי אלמא דס"ל מכיון שהתחיל בהן דרך היתר וכלומר דמכ"ש לא עשה בהן מעשה כ"א שהעבירן דרך החצר והוא מקום היתר אלא אפי' שהתחיל המעשה הגורם לקובען רק שהוא דרך היתר כגון בשבלים וכיוצא בהן דאכתי לא נגמר מלאכת עצמן בהן מותר לאכול מהן עראי ובהא עדיפא דר"א מדתרווייהו. והא דנקט ר"א אע"ג דלחכמים פשיטא דמותר משום דאליבא דחכמים אין כאן מעשה כלל לקביעות דהא לדידהו לעולם אין התרומה קובעת בדבר שלא נגמר מלאכתו ולא דמיא כלל להסיא דהעברה דרך החצר ולר"א שפיר הוא דקאמר דאף דס"ל דהתרומה מעשה הויא לקביעות מ"מ אם התחיל המעשה בהן דרך היתר מותר:

לקמן מ"י.

תוספתא כאן פ"ב

ר"י בשם רשב"י היו לו ב' חצירות אחת במגדלא ואחת בטבריא העבירו בזו שבמגדלא לאוכלן בזו שבטבריא מכיון שהעבירן דרך היתר מותר. פי' כיון דנתכוין בפירוש שלא לאכלן בזו שבמגדלא א"כ לא הוי גמר מלאכה בחצר שבמגדלא. ולא נטבלו בזו החצר ושוב לא נטבלו אפילו בחצר שבטברי' כיון שתחלת הכנסתן לחצר הי' ע"י היתר לא נטבלו ודוקא שתחלת הכנסתן הי' בדרך גמר אז נטבלו אבל אם בתחלת הכנסתן הי' בדרך היתר מותר וע"ז קאמר אתיא דרשב"י כר"י בר"י. ורובה מדר"י בר"י דאילו ר"י בר"י ס"ל דלא נטבלו בחצר דווקא כשהי' דעתו לעמוד במקום פטור אבל אם הי' בדעתו לעמוד במקום חיוב לא נפטר במה שהעבירן דרך מקום פטור הגם דהחצר הראשון הי' בדרך פטור דלא הי' בדעתו לאכול שם אלא בפירוש לאכול במקום אחר עכ"ז במקום חיוב נטבלו ורשב"י סבר אע"פ שהי' בדעתו לאכול במקום חיוב כיון שהעבירן דרך היתר מותר וכיון דתחלת הכנסתן לחצר הי' בדרך פטור פטיר לעולם ולא נטבלו שוב ע"י חצר אלא ע"י דבר אחר הטובל ור"א רובה מן תרוויהון דר"א אמר מכיון שהתחיל בהן דרך היתר מותר הוא לעיל בפ"ח דמס' תרומות גבי הי' אוכל באשכול ונכנס מן הגינה לחצר דר"א אומר יגמור וקאמרינן שם משום שהתחיל בהיתר וכן ראיתי במהרא"פ ז"ל והא דכתבנו לעיל בפ"ב דבמקח בדבר שלא נגמרה מלאכתו כשנגמר אח"כ נטבל היינו אליבא דרבי דפליג אר"י בר"י א"כ יש לחלק בין מקח לחצר ודו"ק:

ר' חגי שאל לחברי' מהו אהן פטור דתנינן הכא א"ל משום אוכל עראי בשדה והוא פטור. זה שייך לבתר המשנה דמלא קליעות וכן איתא כ"פ ט"ס כזה שסייך לבתר משנה שאחרי' לדוגמא בפ"ז דפיאה למי מש"ס וכן פירשתי בפ"ק דתרומות במשנה ג' ע"ד דחזקי' במחלוקת עיי"ש וכן הכא בלי ספק שקאי כל הסוגיא הזאת לבתר המשנה שאחרי' מלא קליעות בדרך ונדפס בטעות המשנה דמלא קליעות לבתר האי סוגיא וכן מצאתי במהרא"פ ז"ל דקאי על המשנה דמלא קליעות ונתפרש יפה לפ"ז דתנינן שם מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר ע"ז שאל מה טעם דפטורין השיבו לי' חברי' משום

יוחנן [א] מקח וחצר ושבת אינן תורה. רבי אימי בשם רבי שמעון [בן לקיש] המחוור שבכולן זה חצר בית שמירה. רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי היו לו שתי חצירות אחת במגדלא ואחת בטיבריא העבירו בזו שבמגדלא לאוכלן בזו שבטיבריא מכיון שהעבירן דרך היתר מותר. אתיא דרבי שמעון בן יוחי כרבי יוסי בי רבי יודה ורובה מן דרבי יוסי בי רבי יודה. מה דאמר רבי יוסי בי רבי יודה בעומד במקום פטור. מה דאמר רבי שמעון בן לקיש בעומד במקום חיוב. מכיון שהעבירן דרך היתר מותר. רבי אליעזר דרובא מן תרויהון דרבי ליעזר אמר מכיון שהתחיל בהן דרך היתר מותר. ניחא לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה כמה דתימר תמן *מלקט אחת אחת ואוכל ואם צירף חייב ואמור אוף הכא כן. א"ר יצחק [ב]מוקצה עשו אותה כמצורף. תני דבי רבי אוכל כדרכו ופטור. רבי יונה בעי מה נן קיימין אם כששכרו לעשות עמו בזיתים כל עמא מודיי שהוא אוכל כדרכו ופטור ואם ששכרו לעשות עמו בגופן של זיתים כל עמא מודיי שהוא אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. אלא כי נן קיימין [ג] כששכרו לנכש עמו בזיתים מן דבתרה לנכש עמו בבצלים אמר לו על מנת לוכל ירק מקרטם עלה ואוכל ואם צירף חייב. רבי חגיי שאל לחבריא מהו אהן פטור דתנינן הכא. א"ל משום אוכל עראי בשדה והוא פטור. אמר לון וכא אתינן מתני' משום אוכל עראי בשדה והוא פטור אלא משום הבקר שכן אם הכניסו לבית פטור דתני [ג] *מצא כלכלה

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ד ממעשר ה"ב
ח
ב מיי' פ"ה שם ה"י יא
ט
ג מיי' פ"ג שם הכ"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב]מוקצה עשו אותה כמצרף. ע' בלח"ש ובשנות אליהו:

הלכה ב מתני' המוציא פועליו בשדה. לעשות לו איזו מלאכה בשדה כגון חרישה וכיוצא בה ולא ללקט פירות דהשתא אין אוכלין מן התורה: בזמן שאין להם עליו מזונות. שלא פסק עמהם ליתן להם מזונות אוכלין מן הפירות שבשדה שלא נגמר מלאכתן ופטורין מלעשר: אבל אם יש להן עליו מזונות. שפסק עמהם ליתן מזונות ולא אם יאכלו הוי כפורע חובו מן הטבל ואסור הלכך אוכלין אחת אחת מן התאינה וכיוצא בה דאין זה כפריעת חוב וקביעות אכילה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה זהו כרי של תאנים דכל כה"ג קביעות אכילה הוא: **גמ'** ניחא לא מן הסל ולא מן הקופה. מפני שכשאוכלין מן אלו שמכונסין בכלים כקביעות הויא: ולא מן המוקצה. בתמיה ואמאי לא יהא כמה דתימר תמן במתני' דלקמן מלקט אחת אחת וכו' ואמור אוף הכא כן דמיהא אחת אחת יאכלו: מוקצה עשו אותה כמצורף. דהואיל ונכנסן בכרי הוי כמצורף וכל מה שיאכלו ממנה כצירוף הויא:

הלכה ג מתני' השוכר את הפועל לעשות עמו בזיתים. מפרש בגמ' ששכרו לנכש בזיתים וזהו לכסח ולעקור השרשים תחתיהן דאין זה אוכל מן התורה אלא מפני התנאי שאמר לו והתנה הפועל שיאכל בזיתים וכל שאינו אוכל אלא מפני התנאי הוי כמקח לפיכך אוכל אחת אחת מן האילן מן הזיתים שנגמר מלאכתן ואם צירף חייב וכן לנכש בבצלים והתנה הפועל עמו על מנת לאכול ירק: מקרטם. מלשון מכרסם תותך עלה ואוכל: ואם צירף חייב. דהוי כמקח וקובע בדבר שנגמר מלאכתו: **גמ'** תני דבית רבי. ופליגא אמתני' וס"ל אוכל כדרכו ופטור מלעשר: מה אנן קיימין. במתני' ובמאי פליגא ברייתא דבית רבי: אם כששכרו לעשות עמו בזיתים. שילקט עמו הזיתים כ"ע מודים שהוא אוכל כדרכו ופטור שהרי זה אוכל מן התורה מן המחובר בשעת גמר מלאכה וכל שאוכל מן התורה פטור ממעשר ואפי' התנה עמו כדאמרינן בפ' דלעיל בהלכה ו': ואם ששכרו לעשות עמו בגופן של זיתים. כלומר בגוף האילנות של זיתים לתקן אותם בזה כ"ע מודים דדוקא אוכל אחת אחת וכו' שאין זה אוכל מן התורה לדברי הכל דבמחובר הוא ואינו גמר מלאכה: אלא כי אנן קיימין בששכרו לנכש וכו' מן דבתרה וכו'. כלומר כדשמעינן מן דאיירי בסיפא לנכש בבצלים וה"נ ברישא לנכש בזיתים ובהא פליגי דלתנא דמתני' כעושה במחובר בשעה שאינו גמר מלאכה הוא דהויא ואינו אוכל מן התורה מן הזיתים שנגמר מלאכתן אלא מפני התנאי והוי כמקח וכדפרישית במתני' ולתנא דבית רבי לא חשיב ליה כעושה במחובר הואיל ואינו עושה בגופן של אילני הזיתים אלא כעושה בתלוש עד שלא נגמר מלאכתו ולדידיה אוכל מן התורה הוא: מהו אהן פטור דתנינן הכא. מאיזה טעם הוא האי ופטור דתנינן הכא במתני' באוכל אחת אחת והשיבו לו משום אוכל עראי בשדה שהוא פטור: וכא אתינן מיתני משום אוכל עראי. והכא אתא לאשמעינן להא וכי עד כאן לא שמענו זה דאוכל עראי בשדה ופטור עד שהוא מגיע לביתו כדתנן בפ"ק: אלא משום הבקר. היינו טעמא הכא דהבע"ב מסתמא הוא מפקיר להדבר מועט כזה ואינו מקפיד על כך ושכן אפי' אם הכניסו לבית אח"כ פטור דהפקר פטור ממעשר: דתני. בתוספתא פ"ב מצא כלכלה מחופה בעלין אסורה משום גזל וכו' כדמפרש

מראה הפנים

לעשות עמו בזיתים. לנכש בזיתים כדמוקי לה בגמ' וכמה שביארתי בפנים וכ"כ הרמב"ם בפ"ה ממעשר בהלכ' י' שכרו לנכש עמו בזיתים והתנה הפועל שיאכל בזיתים וכו' ע"ש:

מצא כלכלה מחופה וכו'. דין זה כ' הרמב"ם לענין חיוב מעשר בפ"ג ממעשר בהלכה כ"ב ולענין גזל ביאר במקומו בפט"ו מהלכ' גזילה ואבידה כמה דיש חשש ובמה דליכא הדא

תוס' הרי"ד

פ"ז ופי"ב קאמר הגמרא דהאי ברייתא אתיא כמ"ד אין מזונות האבה מד"ת אבל לפ"ז שפיר יפה דסמך על האי סוגיא דמסיק אפילו כמ"ד מזונות האבה מד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית וס"ל דתקנת חכמים הוא משום מראית העין דמחזי כפורע חוב אך אגל בעלה מותר ולא גזרו רבנן וה"נ מותר אגל בעלה כנ"ל ולפ"ז אפילו מ"ד דמזונות האבה מד"ת נמי ס"ל כהסיא ברייתא דאין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. ועל"כ פריך בסוגיא דידן בפשיטות כ"ב ואין לה עליו מזונות וא"כ אסור מדרבנן משום דמחזי כפריעת חוב וע"ז משני דאין מזונות האבה מד"ת והוי כמתנה ואפילו כמ"ד ד"ת ומחזי כפריעת חוב מ"מ אגל בעלה שרי, וכזה ניחא מה דלכאורה קשה דברפ"ג דדמאי גרסינן כ"ג סי' מאכיל את פועליו דמאי וכתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דשלכה

שנויי נוסחאות (סוי"א) וחצר ושבת כד"ו בחצר בשבת. (סוי"ט) מה כד"ו ומה. (סוי"י) לקיש בגי"ר יוחי. (סוי"א) רבי אליעזר דרובא כד"ו ורבי אליעזר רובה. (סוי"ב) תרוויהון כד"ו דתריהון. (סוי"ז) דבי כד"ו דבית. (סוי"ח) כששכרו כד"ו בששכרו. (סוי"כ) לעשות עמו בגופן כד"ו לעשות עמו לעשות בגופן. (סוכ"ב) כששכרו כד"ו בששכרו. (סוכ"ג) עמו כד"ו ליתא. (סוכ"ד) עלה עלה ואוכל בכי"ר עלה ואוכל. (סוכ"ז) ובא כד"ו וכה.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ה ממעשר ה"יא
ב מיי' פ"ג שם הכ"ב

כלכלה מחופה בעלין אסורה משום גזל וחייבת במעשרות. אסורה משום גזל משום דבר שיש בו סימנין וחייבין במעשרות שעד עכשיו דעת בעלים עליה. עד היכן עד כדי שיכול לתרום מן המובקר. לא היה יכול לתרום מן המובקר עושה אותה דמים ואוכלה, רבי יונה בעי דמים מהו שיטבלו כמקח או מאחר שהבעלים מוציאין אותה לא נטבלה, רבי מנא בעי הגע עצמך שהיתה נתונה בפיו לא נמאס הוא יכול להחזירה אם אומר את כן לא נמצא אוכל טבל למפרע הדא אמרה [א] דמים כמקח הן. [ב] מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין לשוק אסור לוכל ממנה עראי ומתקנה דמאי. במקום שהרוב מכניסין לבתים מותר לוכל ממנה עראי ומתקנה ודאי. מחצה על מחצה מתקנה דמאי. מכניסה לבית מתקנה ודאי. רבי יונה בעי דמאי מהו שיטבול לודאי. אם אומר את

רידב"ז

משום אוכל עראי בשדה ע"ז פריך וכא אתין מיתני דין דאוכל עראי בשדה בתמי' אלא משום הפקר ומכיא ראי' מכלכלה דתני אסורה משום גזל ומסיק דחייבת במעשרות ואי ס"ד דהטעם הוא משום עראי בשדה גם התם פטורה ממעשרות בעראי אלא ע"כ דהטעם הוא משום הפקר ומיירי באוכל בבית או קבע בשדה ע"כ התם גבי כלכלה דאינה הפקר ע"כ חייבת במעשרות באוכל בבית:

ר"י בעי דמים מהו שיטבלו כמקח. פי' גבי כלכלה דעושה אותה דמים מיבעיא לי' אם הוי כמקח ואסור לאכול אף בשדה או מאחר שהבעלים מוציאין אותה דיש רשות ביד בעה"ב לבוא להוציא הפירות לא נטבלו ופ"ז אמר ר' מנא בעי הגע עצמך שהיתה נתונה בתוך פיו לא נמאס הוא יכול להחזירה אם אומר את כן לא נמצא אוכל טבל למפרע הדא אמרה דמים כמקח הן ע"כ פי' דפריך האיך אתה יכול לומר דיכול לאכול עראי ולא נטבלו כמקח מאחר שהבעלים יכולין להוציא מידו על כרחך זה יכול לאכול דהתינח קודם האכילה לא נטבלו מאמת זה הואיל והבעלים יכולין להוציאן מידו אבל האיך יאכל דבשעת אכילה לא נמאס הוא בתמי' ויכול להחזירן בתמי' וא"כ מכיון דבשעת אכילה גופה לא יכול להחזיר ואין הבעלים יכולין להוציא א"כ בשעת האכילה גופה קונה והאיך מסכמת לה האי דינא דיאכל מהכלכלה עראי בשדה שלא נטבלו מאחר דהבעלים יכולין להוציא מידו ז"א דבשעת האכילה גופה אינן יכולין להוציא מידו אלא ע"כ דדמים כמקח הוא ואינו אוכל עד שיעשר אפילו כשלא הכנים לבית:

מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין לשוק כו' מחצה על מחצה מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי ר"י בעי דמאי מהו שיטבול לודאי. פי' הא דתני מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי אם כוונת הברייתא דאם אוכל בשדה מתקן דמאי ואם אוכל בבית מתקן ודאי ומילי מילי קתני אבל אם כבר תיקן בשדה בהפרשת דמאי או אפילו אם הכניסה אח"כ לבית נמי פטור מודאי כיון דכבר נפטר פ"א או דילמא אפילו אם כבר נתקנה בשדה בהפרשת דמאי מ"מ אם הכניסה אח"כ לבית נטבלה עוד לודאי ע"ז פריך הגמ' דהאיך אפשר לומר כן דאם אומר את כן דלאחר הפרשת דמאי נטבל לודאי בהכנים לבית א"כ מקדים תרו"מ לת"ג ע"ז אמר ר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יהוצדק צריך להתנות ולומר אם מאותן שמכניסים לשוק הוא מה שעשיתי עשוי ואם לאו לא עשיתי כלום שלא תהא מאותן שמכניסים לבית ונמצאת תרו"מ קודם לת"ג. כדי לבאר סוגיא זאת נראה לפענ"ד לפרש בעזה"י ע"פ איזה דקדוקים דמתחלה גרסינן אם מאותן שמכניסים. לשון מאותן. מאותן שמכניסים לשוק מאותן שמכניסים לבית ולבסוף גרסינן ותם לומר שמא מאותה שמכניסין לשוק וגרסינן מאותה ולא מאותן וגם צריך ביאור תיבת שלא תהא ויל"ל שמא מאותן שמכניסין לבית הוא ועוד צריך ביאור מאי דמסיק שלא תהא מאותן שמכניסין לבית ונמצאת תרו"מ קודם לת"ג מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי ההיכות האלו של מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי צריך ביאור מאי שייכות הם הכא ומאי בעי בזה וע"כ ע"פ אלו הדקדוקים נראה לפענ"ד לפרש בעזה"י דה"פ דר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יהוצדק צריך להתנות ולומר אם מאותן שמכניסים לשוק הוא [וגרסינן הוא בוא"ו ולא ביו"ד] מה שעשיתי עשוי וכו' כלומר דמתנה על עצמו באם הכי' מאותן שמכניסים לשוק ולא אכנים לבית מה שעשיתי עשוי הרי הוא תרו"מ ואם לאו כלומר דלא הכי' מאותן שמכניסים לשוק אלא דסוף אכנים לבית לא עשיתי כלום שלא תהא [לשון להבא] שמא תהא לסוף מאותן שמכניסים לבית ונמצאת תרו"מ קודם לת"ג דשמא יכנים לבית ויתחייב בת"ג והא דמפריש ת"ג הוא על הטבל אבל לא על התרו"מ דהאיך חל הפרשה דת"ג על תרו"מ ונמצאת תרו"מ קודם לת"ג ע"כ מתנה מעיקרא בשדה בעת שמתקן דמאי התנאי הזה באם שיהי' מאותן שמכניסים לשוק או מה שעשה עשוי ואם יהי' מאותן שמכניסים לבית או בעל הפרשתו והוי טבל ע"כ כשיכנים אח"כ לבית מתקן ת"ג על כל הטבל וע"ז מסיק דלפ"ז בשדה מתקן דמאי כשיכנסו לבית מתקן ודאי כלומר דבשדה מתקן רק דמאי ובבית מתקן רק ודאי ואפילו כשהפריש דמאי מעיקרא בשדה לא הפרישו רק על תנאי וכשהכניסו לבית אינו מתקן רק ודאי להוד ולפ"ז פליג על האיבעיא דר"י דאם תיקן דמאי בשדה ואח"כ הכניסו לבית אם הוא טבל או לא דכיון דצריך להתנות נמצא דבשעה שהוא מכניסו לבית או אינו מתיקן מן הדמאי כן דעת ר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק דצריך להתנות מעיקרא בתנאי על להבא אם הוא יהי' מאותן שמכניסים לשוק או שיהא מאותן שמכניסין לבית ושפיר קאמר שלא תהא לשון להבא. וע"ז פריך דהאיך מתנה תנאי זאת על להבא ונמצא כשהכנים לבית ונעשה מאותן שמכניסים לבית או נתבטל הפרשת דמאי מעיקרא ואינו מתקן רק ודאי ע"ז פריך והם לומר שמא בתמת

פני משה

כדמפרש טעמא: אסורה משום גזל משום דבר שיש בו סימן. דאין הבעלים מתייאשין ממנה שהרי יכולין ליתן סימן להמוצאה שהוא מחופה בעלין: וחייבת במעשרות. לפי שעד עכשיו דעת בעלים עליה שאינו מפקיר אותה שהוא אומר יש לי ליתן סימן להמוצא אותה: עד היכן עד כדי שיכול לתרום מן המובקר. בתמיה כלו' דמתמה עלה דהאי אמרת אסורה משום גזל ומאי הוי דקאמר וחייבת במעשרות הרי אינו רשאי לאכול הימנה ועד היכן הוא ממתין להתחייב בה בתרומה ומעשרות וכי עד שיודע לו שהפקירוה הבעלי' ומותר לאכול ממנה ויכול הוא להפריש תרומ' מן המופקר הא אם הפקירה א"כ פטורה מתרומה ומעשרות והרי לא יכול לתרום מן המופקר: לא היה וכו'. כלומר דכך הוא עושה דהואיל אם ימתין אין כאן תרומה ומעשרות בלאו הכי ואם יאכל אחר שיפריש הרי אסורה משום גזל אלא כיצד הוא עושה אם רוצה לאכול ממנה: עושה אותה דמים ואוכלה. מפריש הדמים מה שהיא שוה שאם יבואו הבעלים ויתנו סימן ישלם להם הדמים ועכשיו יכול הוא לתקן התרומה ומעשרות ואוכלה ובתוספתא מסיים בהדיא כיצד הוא עושה עושה אותה דמים ומייתי לה לראיה להא דלעיל דשמעינן מיהת דאף אם הכניסם לבית אם הוא דבר הפקר אין כאן מעשרות: דמים מהו שיטבלו במקח. הא דקי"ל מקח קובע למעשר אם דווקא שמשך את הפירות דאז נקנה המקח בכל מקום או בנתינת דמים בלבד נקנה לענין קביעות מעשר או דנימא מאחר שהבעלים מוליאין אותן הדמים קודם שימשוך הלוקח לא נטבלו הפירות למעשרות ועד שימשוך אותן: ר' מנא בעי. על זה דמספקא ליה אם הדמים קובעין למעשר או עד שימשוך כל הפירות הגע עצמך שנטל אחת מהן והיתה נתונה בפיו לטעום מהן אם טובים הן וכי לא כמאוס הוא יכול הוא להחזירה מפיו בתמיה הלא ודאי אוכלה ואם אומר את כן דכל זמן שלא משך את כולן לא נקנו לו והרי אותה האחת שאוכלה משך אותה והיא מתחייבת במעשר ועכשיו אינו יכול לתקנה שהשאר לא נקנו לו וא"כ לא נמצא זה אוכל טבל למפרעו דאי אפשר לתקן אותה אלא ודאי הדא אמרה דמים כמקח הן לענין קביעות למעשר אע"פ שלא משך את כולן וממילא אפי' נתן לאחת מהן בפיו יכול הוא להפריש אח"כ עליה כלומר דאם מתקן את השאר לא אכל טבל למפרע: מצא כלכלה מלאה פירות. וספק הוא אם מעושרין או לאו ולהאי ברייתא דלעיל דקתני אסורה משום גזל מיירי הכא שאין בה סימן אבל ספק הוא אם נודע להבעלים ונתייאשו או לא: במקום שהרוב מכניסין. פירותיהן למכור בשוק אסור לאכול ממנה עראי דחיישינן שמא הכניסן בתחילה להבית והוקבעו למעשר וכדאמרינן בריש פרק דלעיל ואחר שהביאן למכור בשוק נאבדו ממנו ולפיכך נמי אין מתקנה אלא דמאי דספק אם עישרן הבעה"ב או לאו: במקום שרוב מכניסין לבתים. תלינן דעד שלא הכניסה לבית נאבדה ולא הוקבעו למעשר לפיכך מותר לאכול ממנה עראי ומתקנה ודאי דמסתמא אינם מעושרין: מחצה על מחצה. ספק הוא אם הוא מאותן המכניסין לשוק או מאותן המכניסין לבתים לפיכך מתקנה דמאי ואין לו לאכול ממנה עראי עד שיתקן דמאי: מכניסה לבית מתקנה וודאי. קס"ד דה"ק אחר שתיקן אותה דמאי בשדה מכניסה לבית ומתקנה ודאי מפני שעכשיו הוקבעו בבית והיינו דבעי ר' יונה דמאי מהו שיטבול לודאי כלומר הי אמרינן דאחר שתיקנה דמאי נטבלו וצריך לחזור ולתקן ודאי וקאמר הש"ס דלא היא דאם אומר את כן לא נמצאת מקדים המעשר ראשון לתרומה גדולה שהרי דין דמאי אין מפרישין ממנה תרומה גדולה אלא מעשר ראשון כדי להפריש תרומת מעשר וליתן לכהן ודין ודאי צריך להפריש גם התרומה גדולה ואם אתה אומר שלאחר שתיקן דמאי יכניסה לביתו ויתקן ודאי נמצאת מקדים ואסור לכתחילה להקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה אלא דה"ק

תוס' הרי"ד

דהלכה כחכמים דס"ל דאסור לאכול את הפועלים דמאי משום דאין פורשין תוך מדמאי ולכאורה קשה הא הפועלין אוכלין אבל בשה"ב ואבל הבעה"ב לא הוי כפריסת תוך [והפרש לפי מה שבארתי בפ"ב דר"ג דמתיר הוא דווקא באוכל מן שולחן בעה"ב ולא מן הקבוע שלפני הפועלין] וא"כ לפ"ז קשה לאם גבי אשה פסק דאכל בכלה מותר וגבי פועלין אפי' אבל בעה"ב אסור אבל לפי הנ"ל ניחא בפיר דבוודאי גבי אשה דכל האיסור הוא רק משום פרלים כעין דמתיר כפריסת תוך אבל באמת אין זה פורשין תוך ורק דהוי כמו פריסת תוך וע"כ כ' הרמב"ם ז"ל בפ"ס מה' מעמיסה ויוכל כי"ד דהוי כפריסת תוך ובכך הדמיון אבל לא פריסת תוך ממש משום דאומות כאשה מד"מ ולא פריסת תוך הוא כנ"ל רק משום דמתיר כפריסת תוך ע"כ בניחותא אבל בכלה דלא מהוי כפריסת תוך מותר מבש"ג כפועלין דאין אוכלין מן הטורח אלא מזומנין עליו מפני שהנה פתחם וכפרס בפועלין שמוסקין במלאכת בכוין ופריסה נאנו פועלין באין ספק דהוי פריסת תוך נגזר מן הדין וכ"כ לפ"ז אפילו באוכל אבל בעה"ב דלא מהוי כפריסת תוך מה בכך דלא מהוי פת פריסה

מראה הפנים

הדא אמרה דמים כמקח כן. כ"פ הרמב"ם בריש פ"ה ממעשר ומאימתי יקבעו משיתן את הדמים אע"פ שלא משך:

מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין לשוק וכו'. מבואר שיטה בפנים וכלשון הפ' בפירושי בדברי ר' יוסי בר' בון פ"ב צריך להגיה כמו שהוא בפנים וכלשון הפ' סיס נ"כ צריך להגיה בהאי ותם לומר וכו' דהיה נ"ל ונמצאת תרומת מעשר קודמת לתרומה גדולה כדגרים לעיל ולא ראיתי להאריך ובשכבי על המעיין המבין, והנכי הרמב"ם כן כדין כזה בפ"ג ממעשר בהלכה כ"ג כפשטה דברייתא ועיין בדבריו לגאי דסתמא דהש"ס קאמר

את כן לא נמצאת מקדים. רבי יוסי בי רבי בון רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק צריך להתנות ולומר אם מאותן שמכניסין לשוק היא מה שעשיתי עשוי ואם לאו לא עשיתי כלום. שלא תהא מאותן שמכניסין לבית ונמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה. מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי. מכניסה לבית מתקנה ודאי. וחש לומר שמא מאותה שמכניסין לבית היא ונמצאת תרומה גדולה טבולה לתרומת מעשר. אמר רבי מתניה בקורא שם על מעשרותיו. ^[ל]עד כדון ^[א]דבר שאין לו גורן אבל דבר שיש לו גורן מפרישין תרומת מעשר ואין צריך להפריש תרומה גדולה. כהדא דתני ^[ב] *מצא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורין משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשרות ופטורין מתרומה גדולה שאי אפשר לגורן שתיעקר אלא אם כן נתרמה [תרומה גדולה]. מעשרות מהיכן ניטלות מן הבית או מן השדה. נישמעינה מן הדא ^[ג] *חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות אפילו בו ביום הכניסן הרי אלו בחזקת מתוקנים. ואפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת א"ר בון בר חייא ^[ל]תפתר שמת מתוך יישוב. רבי חנינא בשם רבי פנחס שמע לה מן הכא *עישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבה בן יוסף שיזכה בו לעניים הדא אמרה מן הבית. רבי חייא בר אבא שמע לה מן הכא *מי שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני הדא אמרה מן הבית. רבי אבא מרי שמע לה מן הכא *מן הבית ^[ד] זו חלה הדא אמרה מן השדה:

מצא

פני משה

דה"ק אם מכניסה לבית בתחילה מתקנה ודאי: ר' יוסי בר' בון וכו'. ארישא קאי במקום שהרוב מכניסין לשוק מתקנה דמאי וקאמר דצריך להתנות ולומר אם הוא מאותן שמכניסין לשוק מה שעשיתי עשוי ואם לאו לא עשיתי כלום שלא תהא וכו' כלומר משום דס"ל דחיישינן למיעוטא ואפשר שהוא מאותן שמכניסין לבתים ומן הדין הוא שצריך לתקן ודאי ולהפריש גם התרומה גדולה ועכשיו שאין מתקנה אלא דמאי ותרומת מעשר בלבד הוא שמפריש ליתן להכהן נמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה שלא הופרש ממנה התרומה גדולה א"כ י"ל דר' יוסי בר' בון נמי אסיפא קאי מחצה על מחצה וכו' וכא לתרץ הקושיא לא נמצאת מקדים משום דמפרש דבשדה הוא מתקנה דמאי ומכניסה לבית ומתקנה ודאי כדמסיק וה"ק הא דפרכת לא נמצאת מקדים לאו קושיא היא דהא בלאו הכי ע"כ צריך הוא להתנות כשמתקנה דמאי ולומר אם מאותן שמכניסין לשוק הוא וכו' דאי לא תימא הכי חיישינן שלא תהא מאותן שמכניסין לבתים והדין הוא שצריך לתקן ודאי ועכשיו כשמתקן דמאי נמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה לפיכך צריך הוא להתנות כדאמרן וה"ק מחצה על מחצה בשדה הוא מתקנה דמאי ומכניסה לבית ומתקנה ודאי וא"כ לא מקדים הוא המעשר ראשון לתרומה גדולה שהרי הוא אומר ואם לאו לא עשיתי כלום ולפי פי' זה צריך להגיה בהקושיא וחש לומר וכו' וכצ"ל וחש לומר שמא מאותן שמכניסין לשוק הוא ונמצאת תרומה גדולה טבולה לתרומת מעשר. כלומר דהשתא פריך איפכא דהיאך אתה אומר דכשמתקנה דמאי על תנאי הוא דמתקן ולפיכך מכניסה לבית ומתקנה ודאי ומה שתיקן דמאי בתחילה לאו כלום הוא הא נמי איכא למיחש איפכא דשמא מאותן שמכניסין לשוק הוא והדין בזה שצריך לתקן דמאי ומפריש תרומת מעשר מכולה ליתן להכהן וכשמתקן עכשיו ודאי ומפריש בתחילה התרומה גדולה והרי יש בה החלק מתרומת מעשר שהי' צריך להפריש מהכל ומאותה תרומה גדולה אינו מפריש ונמצאת תרומה גדולה טבולה היא לתרומת מעשר שיש בה: א"ר מתנייה בקורא שם על מעשרותיו. כלומר הא לאו קושיא היא דבקורא שם לכל המעשרות מיירי דהא אין כאן חשש אלא לקריאת שם של התרומת מעשר שבה שהרי בלאו הכי נותן התרומה גדולה להכהן וא"כ קורא הוא שם גם לתרומת מעשר שבחלק התרומה גדולה דשמא הוא מאותן שמכניסין לשוק כדקאמרת ונותנה לכהן: עד כדון דבר שאין לו גורן. כלומר והא דאמרינן כשמתקנה ודאי צריך להפריש גם התרומה גדולה לא אמרן אלא בדבר שאין לו גורן שאין עושין ממנו גורן ואיכא חששא דאפשר שלא הופרש ממנה התרומה גדולה וצריך לתקן הכל אבל דבר שיש לו גורן לא חיישינן לתרומה גדולה כדמייתי להאי ברייתא שא"א לגורן שתיעקר אא"כ נתרמה ממנו תרומה גדולה דמסתמא הכל מקדימין להפריש תרומה גדולה בעוד שהתבואה בגורן ובחזקת שהופרש ממנה תרומה גדולה היא וא"צ להפריש מה שניתן להכהן אלא תרומת מעשר בלבד: כהדא דתני. בתוספתא שם: ממורחין. דכשהן מכונסין מסתמא הבעה"ב הניחן שם לדעת ואסורין משום גזל וכשהן מפוזרין אינו מקפיד עליהן ומותרות משום גזל: בין כך ובין כך חייבין במעשרות. דלא תלינן להמפוזרין שהפקירם ובמכונסין עושה אותן דמים כדלעיל: מעשרות מהיכן ניטלות. משום דתני גבי תרומה א"א לגורן שתיעקר אלא א"כ נתרמה והלכך בעי ומלות המעשרות מהיכן ניטלות הן לכתחילה מן הבית או אף מן השדה אם הפרישן אחר שנתרמה תרומה גדולה ואינו ממתין עד שיכניסן להבית: נישמעינה מן הדא. ברייתא חבר שהוא נאמן על המעשרות שמת והניח מגורה וכו' הרי אלו בחזקת מתוקנים לחזקה שאין החבר מוליא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ומדקתני מגורה והוא אוצר וסתם אוצר בתוך הבית עושין אותו ש"מ דמלות מעשרות מן הבית הן: ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. על הברייתא פריך דקתני אפי' בו ביום וניחוש שמא נטרפה דעתו קודם שמת ולא תיקנה ומשני ר' בון תיפתר שמת מתוך יישוב הדעת: שמע לה מן הכא. דמלות הפרש מעשרות מן הבית דתנינן לקמן בפ"ה דמעשר שני גבי מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע וכו' ואם המלוה לכתחלה להפריש המעשרות בשדה לא היה ר"ג מעכב מלתקנן בתחילה הדא אמרה מן הבית עיקר מלות הפרשת שאר מעשרות: שמע לה מן הכא. דמלותן מן הבית ממה דתנינן לעיל בפ"ד דתרומות מי שהיו פירותיו במגורה וכו' ומגורה בבית הוא: ר' אבא מרי שמע לה מן הכא. דמלות הפרשתן גם מן השדה דהא תנינן בפ"ה דמעשר שני גבי ווידוי מעשר בערתי הקודש מן הבית זה מעשר שני וכו' כלומר הקדש קאי על מעשר שני ונטע רבעי שנקראו קדש נתתיו ללוי וכו' מן הבית זו חלה דהיא ניטלת מן העיסה בתוך הבית הדא אמרה דהפרשת שאר המעשרות מלותן מן השדה:

מלה

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"ג ממעשר הל"ב

יג
ב מיי' שם

יד
ג מיי' פ"ו שם ה"ב

טו
ד מיי' פי"א ממע"ש הי"ב סמ"ג עשין קלא טוש"ע יו"ד סי' של"א סעי' קמא

גליון הש"ס וציון ירושלים

^[ל]עד כדון דבר שאין לו גורן. ע' ב"ק לד א תוס' ד"ה מירחו וב"מ דף פח א תוס' ד"ה תבואת וכא"ז שם וכדף יא ע"א ועי' בסנהדרין פ"ח א בתוס' ד"ה מירחו ובמנחות שם וקידושין דף כו א ד"ה המעש' ובתוס' ב"מ דף יט ע"ב ד"ה עישור וד"ה וכי ובקדמונים שם ובזה יש ליישב קושיות השעה"מ בהלכות גזלה ודו"ק:

^[ל]תפתר שמת מתוך ישוב. עי' תוס' ע"ז דמ"א ד"ה חזקה ועי' מ"ע פ"י ממעשר ה"א וכפי הנראה לא זכר היכן הוא בירושלמי שא"כ היה לו לציין הירושלמי גם הכ"מ לא הרגיש בזה שהרי הרמב"ם כ' שם אפי' כנסם באותו היום וזה לא מוזכר לא בפסחים ט' וע"ז מ"א ובדהט"ו רק כאן בירושלמי ודו"ק:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב

פסחים ד: ט. יס"ג.

מע"ש פ"ה מ"ט קידושין כו: וש"נ

תרומות פ"ד מ"ג. מע"ש פ"ה מ"י.

רידב"ז

בהמת מאותה שמכניסין לשוק היא וקאי על הכלכלה שמא בהמת הכלכלה היא ככר מאותה כלכלה שמכניסין לשוק [ותיבת אותה קאי על הכלכלה] דיש כלכלה של מכניסין לבית ויש כלכלות של מכניסין לשוק והיא מאותה כלכלה של מכניסין לשוק ונמצאת ת"ג טבולה לתרו"מ הקודם דצריך להפריש תרו"מ על הכל והאיך אמרת דמתנה שכשיכנים לבית לא יהא הפרשה דדמאי כלום א"כ הוי ת"ג טבולה לתרו"מ וע"ז מסיים אמר ר"מ בקורא שם למעשרותיו כדאיתא לעיל בפ"ז דדמאי דעל המעשרות גופי' מתקן עיי"ש וה"נ דכוותי' דלעולם אינו מתנה שום תנאי ובשעה שמכניסה לבית מתקן ב' ענינים דקורא שם על המעשרות גופי' דקורא שם ת"ג על תרו"מ ושם תרו"מ על ת"ג וקושית דר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק דמקשה דע"כ מתנה דכשיכנים לבית יתבטל הפרשה דדמאי דאל"כ נמצאת תרו"מ טבולה לת"ג ז"א דעל התרו"מ נמי יכול להפריש דקורא שם על המעשרות וכמו כן מצינו לעיל בפ"ז דדמאי בברייתא דקורא שם על התרומה גופי' במקום ספק וה"נ קורא שם במקום ספק על מעשרותיו וא"כ נסתר הוכחה דר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק ונשאר האיבעיא דר' יונה דשמא כשתיקן בשדה מדמאי ונפטרה בזה שוב אינה חוזרת לחיוב בהכנסת הבית או דילמא לא מהני עד שיתרום ודאי ודמאי וקורא שם למעשרותיו ומפריש ת"ג קודם ואח"כ תרו"מ על אותה ת"ג גופי' וקורא שם למעשרותיו. ומה שהשמיט הרמב"ם ז"ל הך דינא דקורא שם למעשרותיו לא קשה כלל דהא כמו כן גבי קורא שם למעשרותיו דבפ"ז דדמאי הנ"ל ג"כ השמיט הרמב"ם ז"ל וכתב הכ"מ ז"ל בפ"ו מה' מעשרות ה"ז דסמך על המובן דפשיטא דבספק תרומה ספק טבל קורא שם תרומה מניה וביה גופי' ויעו"ש וה"נ דכוותי' בספק תרומה וספק טבל קורא שם למעשרותיו ודו"ק:

מראה הפנים

קאמר על הא דבעי ר' יונה וכו' אם אומר את כן לא נמצאת מקדים וכדפרישית דאלא על כרחך צ"ל ואם מכניסה לבית מתקנה ודאי וכ"כ הוא ז"ל שם ע"ש:

תיפתר שמת מתוך ישוב. התוס' בע"ז דף מ"א ע"ב מביאין לזה והרמב"ם בפ"י ממעשר בהל"ב סתם דבריו בדין זה ומשמע דהואיל ונשנה הדין הזה בכמה מקומות בש"ס דילן סתם דעתו ז"ל דאע"פ שאינו ידוע שמת ביישוב הדעת אין חוששין לכלום:

מן הבית זו חלה הדא אמרה מן השדה. לפ"ז כל הני דלעיל לאו בדוקא נשנו והאי מ"ד להאי מתני' הוא דסמיך דדריש ליסנא דקרא ש"מ בדוקא נשנית. והרמב"ם לא גילה דעתו בזה לבדיא בהאי מעשרות כ"א בתרומה כ' בפ"ב מה' תרומות בהלכה ה' מאימתי

תוס' הרי"ד

פריעת חוב גמור הוא ומה לן דלא מחזי כפריעת חוב כיון דמדינא הוי פריעת חוב מסא"כ בהא דמדינא לא הוי פירעון חוב אלא משום דמחזי כפריעת חוב לפיכך אלו בעלה כיון דלא מחזי כפריעת חוב מותר ודו"ק:

ודע דבסוגיא דידן מפרש לה הר"ש ז"ל דטעם דמתניתין בפועלין משום דמקח קובע דלדידהו הוי נגמר מלאכתם דאין בדעתם לקנות אלא לאכול ולוקח עיניו במקחו ע"כ עיי"ש ובתוי"ט ז"ל. ונראה לפענ"ד דהנ"מ גבי פועלין אמרינן דלא חשיב דלא נגמר מלאכתו משום דעיניו במקחו וחשיב גמר מלאכה משא"כ אגל בניו וב"ב לא אמרינן עיניו במקחו אלא עיניהם בכל הגורן כמו הוא בעצמו דהוא משום ריווח ביתא כדאיתא בכולא תלמודא. וע"כ מוכרח כן דאל"כ למה בניו וב"ב פטורין הא אצלם הוי גמר מלאכה וע"כ הוא כסברת הר"י קורקוס ז"ל שכתבתי לעיל בפ"ב דדווקא חנות ושער אין טובל לאחרים וכן נמי רוכלין אבל חצר אחר טובל אף לאחרים א"כ כיון דהוי אצלם גמר מלאכה וראית פני התצר למה אוכלין עראי א"ו דלדידהו משום ריווח ביתא אין עיניהם במקחן אלא כמו הוא בעצמו והו"ק

שנויי נוסחאות (סו"ג) מאותן כד"ו מאותה. (סו"כ) מאותן שמכניסין לבית כד"ו מאותה שמכניסין לבתים. (סו"כ) ואפשר כד"ו ואיפשר וכבי"ר ואי אפשר. (סוכ"ב) חנינא כד"ו חנניה.

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ג ממעשר הכ"א

יז
ב מיי' שם הכ"ד ופט"ו מגזלה ואבידה הט"ו טוש"ע חו"מ סי' רס ס"ו

יח
ג מיי' פ"ג ממעשר הכ"א

יט
ד מיי' שם הי"א

כ
ה מיי' שם הכ"ד

מסורת הש"ס

ב"מ כא:

הלכה ד מתני' מלא קלילות בדרך. כך הוא ג"כ נוסחת המשניות וג"א קליעות והיינו הך מפני שקוללין אותם באיזמל ומוטחין אותן לייבש ואותן נקראו קליעות: אפי' בצד שדה קלילות. משום גזל נקט לה דלע"פ שמלא בצד שדה קליעות ומוכחא מילתא דמאותה שדה הן אפ"ה מותרות משום גזל· ופטורין מן המעשרות. קליעות פטורין הואיל ולא נגמר מלאכתן א"נ דהאי רבותא אפי' בצד שדה קליעות קאי ג"כ אפטורין מן המעשרות דלף דאותן שבשדה י"ל דכבר יבשו ונגמר מלאכתן אפ"ה אותן שמלא בדרך פטורין:

אר"א הדא דתימא במקום שאין רוב דורסין בשדות. גי' הסמ"א ז"ל הדא דתימא במקום שהכל דורסין בשדות אבל במקום שרוב דורסין בשדות אותן שדורסין בבית ואותן המיעוט שעתידין לדרוס מצטרפין ונכון מאד:
אית

הלכה ב מתני' [א] *מצא קציעות בדרך אפילו בצד שדה קציעות וכן [ב] תאנה שהיא נוטה על הדרך ומצא תחתיה תאנים מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות. הזתים והחרובין חייבין. [ג] מצא גרוגרות אם דרסו רוב בני אדם חייב ואם לאו פטור. מצא פלחי דבילה חייב בידוע שמדבר הגמור. [ד] החרובין עד שלא כינסן לראש גגו מוריד מהן לבהמה ופטור מפני שהוא מחזיר את המותר: **גמ'** אמר רבי יונה לא אמרו אלא לדרך הא בינו לבין חבירו לא. אמר רבי יונה [ה] והוא שמצא זיתים תחת זיתים וחרובין תחת חרובין אבל אם מצא זיתים תחת חרובין וחרובין תחת זיתים לא בדא. ולא בבתים הן נדרסות אמר רבי בון בר חייא תפתר שרוב דורסין בשדות. רבי זעירא בעי ואינה ניכרת אם דרוסה היא אם אינה דרוסה. אמר רבי שאול פעמים שהיא פוקעת תחת הגלגל והיא דרוסה והיא נראית שאינה דרוסה. פעמים שהרגל דורסתה והיא אינה דרוסה ונראית כדרוסה. אמר רבי לעזר הדא דתימא במקום שאין רוב דורסים בשדות אבל במקום שרוב דורסין בשדות אותן שדרסו אותן המיעוט שעתידין לדרום מצטרפין.
אית

וכן תאנה שהיא נוטה על הדרך ומלא תחתיה תאנים. ודרכן של תאנים כשהן נופלות נמאסות ונשחתות ואינו ידוע אם מאילן זה או לא מותרות משום גזל דסמא מעוברי דרכים נפלו ומספק פטורות מן המעשרות: בזיתים ובחרובין חייבין. במעשרות לפי שמראיתן מוכיח עליהן וחזקתן שמאילן זה נפלו: מלא גרוגרות אם דרכו רוב בני אדם. לגרוגרות שלהן וכגון במקום שדורסין הגרוגרות בשדה כדמוקי לה בגמרא: חייב. מפני שחזקתן מדבר שנגמר מלאכתן הן ואם לאו פטור מלעשר: מלא פלחי דבילה. אחר שדורסין הגרוגרות בעיגול מחלקין העיגול לכמה פלחין וחתיכות ובכל פלא יש הרבה דבילות דבוקות זו בזו חייב שבידוע הוא שהן מדבר הגמור: והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג. בחרובין שנגמר מלאכתן בשדה מיירי וכגון שעשה מהן ערימה בשדה וכדאמרינן בפ"ק בהלכה ו' ודרך החרובין שכונסין אותן לראש הגג כדי לייבשן ביותר ועד שלא כנסן הכל לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור ודווקא לבהמה לפי שזהו הכלל אכילת בהמה בקבע לעולם כדין עראי לאדם נחשבת וכל היכא דמותר לאדם אכילת עראי מותר לבהמה אפי' אכילת קבע כגון בפירות שלא נגמר מלאכתן וכאן דנגמר מלאכתן מיירי ואסור לאדם אפי' אכילת עראי הלכך אינו מותר לבהמה כ"א אכילת עראי בדוקא והיינו דקתני מפני שהוא מחזיר את המותר וזה מוכיח שאינו מאכילה אלא אכילת עראי: **גמ'** לא אמרו אלא לדרך. דוקא בתאנה שהוא נוטה על הדרך מותרין משום גזל דאימור מעוברי דרכים נפלו ומכיון שהתאינה בנפילתה נמאסת נתייאשו הבעלים מהן אבל בינו לבין חבירו לא דסמא משל חבירו הן: והוא שמלא זיתים וכו'. הא דקתני בזיתים ובחרובין חייבין דוקא שמלא כל א' וא' תחת מין האילן שלו אבל אם מלא זיתים תחת החרוב או איפכא לא בדא אמרו חייבין וקמשמע לן דאפילו יש שם אילני זיתים וחרובין זה בצד זה אפ"ה תחת אותו מין האילן בדוקא אמרו: ולא בבתים הן נדרסות. דסתם גרוגרות מביאין אותן מן השדה ודורסין בעיגול בבית ואמאי תלינן אם דרסו וכו' הלא בשדה מלאן: תיפתר. במקום שרוב דורסין בשדות: ר' (יונה) [זעירא] בעי. אהא דתנינן אם דרסו וכו' וכי אין ניכרת אם כבר דרוסה היא או אינה דרוסה ולמה לנו לילך אחר הרוב ומשני ר' שאול לפי שפעמים שהיא פוקעת ונשמטת מתחת הגלגל והוא העיגול והיא דרוסה ואינה ניכרת והיא נראית כמו שאינה דרוסה וכן להיפך פעמים שהרגל דורסתה והיא אינה דרוסה בעיגול ונראית כמו שהיא דרוסה והלכך אמרו כאן דאם דרסו רוב בני אדם תלינן שגם אלו נדרסו: א"ר אלעזר הדא דתימר במקום שאין רוב דורסין בשדות. ר' אלעזר פליג על הא דר' שאול דקאמר דטעמא הויא מפני שלפעמים אינה ניכרת אם דרוסה היא או לאו ולפיכך אמרו בה שהולכין אחר רוב בני אדם ומשמע הא אם בידוע הוא שהיא אינה דרוסה כגון שניכרת שלא נשמטה מתחת העיגול וכיוצא בו לא מהני רוב הדורסין ולעולם פטורה היא דלא נגמרה מלאכתה ועלה קאמר ר' אלעזר דלא היא
אלא

מראה הפנים

מאימתי תורמין את הגורן משיכבור. ומשמע דבשאר מעשרות הואיל והטבל אינו נקבע מן התורה אלא בכניסתו לבית א"כ עיקר מלותן מן התורה מן הבית הוא ובתרומה אע"פ שג"כ אינו נקבע הטבל כ"א אחר שיכניסנו לבית מ"מ מכיון דמלינו בתוספתא בהדיא כן העתיק הוא ז"ל לזה ומשום הסיפא ברר מקלת תורמין מן הכרוב על שאינו ברור וזהו כגי' שתוספתא דכתיבת יד אבר לפני ככר מקלת הגורן תורם מן הככור על שאינו ככור וכך הוא הגי' בהאי תלמודא לעיל בפ"ק בהלכה ו' ע"ש ד"ה תני אבל כובר הוא מקלת:
מצא קלילות בדרך אפי' בצד שדה קלילות. וכרים אלו מליאות בבבלי מעתיק קליעות והיינו הך כדפרישית וכדפירש"י ז"ל שם וכן נראה מדברי הרמב"ם בחבורו בפ"ג בהלכה כ"א דמעתיק קלילות כנוסחת המשניות וכתב אפי' בצד שדה קלילות הרי אלו פטורין מן המעשר. ואפי' בצד שדה וכו' זהו כנוסחא דהכא ומשמע דבקליעות איירינן דבוטחין אותן בהשדה. ומשמע מדבריו דהרבותא נמי לענין פיטור מן המעשר הוא וכדפרי' בפנים בלשון הב' ועוד יש לומר דהרבותא לענין מעשר כך הוא דבתוספתא בפ"ב תני מלא קלילות לא יהא קולן והולך בהן לפי שנחשדו רוב אדם עליהם. והשתא אשמועינן רבותא להתנא דמתני' דאפי' בצד שדה קליעות ונחשדו רוב אדם עליהן אעפ"כ פטורין מן המעשר ולאפוקי מתנא דהתוספתא וטעמא מפני שלא נגמר מלאכתן:
והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור וכו'. כתב הר"ש דאוכלין על המוקצה בין במקומן בין בשלא במקומן אפי' לרב כדפרשינן לעיל אבל לעולם לאו דוקא לבהמה וה"ה לאדם והא דנקט לבהמה כדמפרש בירושלמי לפי שאין דרך ת"ה לאכול בשוק. ועל שהוא מחזיר את המותר כתב דכל היכא דמותרו חוזר לא נטבל כדאמרי' בסוף פ' המביא עכ"ל. וכבר עמדתי על כל דבריו לעיל בפ"ק בה"ו וע"ש בד"ה תני משיעמיד ערימה בראש גגו ותמלא מבואר כל הצורך לדעת הרמב"ם ז"ל בפירוש הדינים של מאכיל לבהמה ושל מחזיר את המותר בכל מקום שענינו מענין דינים הללו. וכפי אשר מוכח מהמסקנת הש"ס דהתם ודהכא ותבין מכלל הדברים בדין החרובין שנאמר ושנה כאן דעל כרחך בחרובין שנגמר מלאכתן בשדה מיירי ודוקא לבהמה הוא ומאכיל ואכילת עראי בדוקא וטעמא דקאמר מפני שמחזיר את המותר כדי שיהא ניכר שעראי הוא מאכיל אבל לאדם לא מהני מחזיר את המותר לשיהא נקרא אכילת עראי ומה דאיתמר בסוף פ' המביא דמחזיר את המותר מהני אף לענין אכילת אדם שלא יהא נקבע למעשר היינו אליבא דר"א דלקמן פ"ד הוא דאיתמר בדוקא. וכן לגבי דגרים בפ"ק דבבת דף י"א ע"ב מפני שהוא מחזיר את המותר לענין שתיית אדם ג"כ אליבא דר"א דוקא הוא וחכמים דמשנה ד' דפ"ד שותין על הגת וכו' היינו ר"א דמשנה ג' שם שנוטל זיתים מן המעטן וכו' כך הוא דעת הרמב"ם וכך הוא מוכח מהש"ס ושם תמלא בביאור ובהכרת לכל מה שנזכר. ומה שכתב הר"ש כאן דהא דנקט לבהמה כדמפרש בירושלמי וכו' קשיא טובא על דבריו דלא מלינן לפרש דהאי אית תניי תני שאין שבת של ת"ח וכו' דאיתמר בהסוגיא דעל המתני' ודין דהחרובין קאי כמו שביארתי בפנים בהסוגיא ועיקר הקושיא דאם לדינא מותר אף באכילת אדם וא"כ בחרובין שלא נגמר מלאכתן מיירי דמותר באכילת עראי לאדם מאי האי דקאמר שאין שבח של ת"ח להיות אוכל בשוק ולמה לו לאכול בשוק יקח מהן ויאכל בבית או כתגר אכילת עראי שהרי אינם קובעין בדבר שלא נגמר מלאכתן וזה מוסכם לכ"ע דהא כי אתא רבין א"ר יוחנן דסוף פ' המביא למסקנא הוא דנקטינן דאחד שבת ואחד תרומה ואחד תגר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר

נגמר מלאכתו וכן הם דברי ר' יוחנן דהכא לעיל בהלכה א' ובכמה מקומות בפשיטות וא"כ היאך יהרך הש"ס כאן דהא דנקט לבהמה לפי שאין שבח לת"ח שיאכל בשוק והאי קושיא לית לה פירוקא ועל כרחך דהאי אית תניי תני אין מקומו כאן אלא בהלכה דלקמן הוא דשייך ועל דברי התנא כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה קאי לפי שאין שבח וכו' וזהו בלתי ספק דכך נמלא בהרבה והרבה מקומות בב"ש הזה שסועתקו והוקבעו הדברים שלא במקומן ודבר פשוט הוא למי שמורגל בב"ש הזה והולך בו על הסדר והר"ב שפירש בכאן והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג לעשות מהן ערימה שהוא גורן של חרובים למעשר כדתנן בפ"ק בזה נמשך אחרי דברי הר"ש ואנן לא תנן אלא התם משיעמיד ערימה והש"ס דמייתי התם להברייתא משיעמיד ערימה בראש גגו מפרש לה דאף בראש גגו קאמר דכ"ש אם כעמיד מהן ערימה בהשדה וכמו שמבואר הכל במקומו שם. ומ"ש ומוריד מהן לבהמה אבל הוא לא יאכל שאין אוכלין על המוקצה אלא במקומן וכו' כזה לקח לו דרך לעצמו ולא כדרך הר"ש ולא כדרך הרמב"ם בפירושו ובחבורו. וכבר מבואר לעיל ברים פרקין דהאי סברא דרבי הוא אבל חכמים סברי דאוכלין על המוקצה בין במקומה ובין שלא במקומה. גם מ"ש מתוך שאין החרובין מאכל בהמה וכו' לא כך אמרו כאן בראש פרקין דבפשיטות קאמר רבי לר' יוסי בן שאול לא תתיבני חרובין חרובין מאכל בהמה הן. כללו של דבר אין לנו אלא כפי' הרמב"ם בכל הדינים הללו וכמבואר הכל בהכרת ובטוב טעם ומגומרין הן להמבין וכדפרישית בפנים:
לא אמרו אלא לדרך וכו'. כדפרישית דמשום גזל הוא דאיתמר ובזה מדויקין הן דברי הרמב"ם דבפט"ו מהלכת גזילה ואבידה בהלכ' ט"ו כתב וכן תאנה שהיא נוטה על הדרך ונמלאו תאנים תחתיה מותרות משום גזל וכו' ופטורות משום מעשר ור"ל דהעיקר שמינו לדרך משום גזל הוא דנשנה ואגב כתב ג"כ שפטורות משום מעשר דבאמת הדין כך הוא דאם מותרות משום גזל לפי שהבעלים מתייאשים מהן א"כ הפקר הן ופטורות ממעשר אבל כאן במקומו בפ"ג מהלכ' מעשר בהלכה כ"ד דקדק ולא העתיק נוטה לדרך אלא כתב המולא זיתים תחת הזית וכו' וזהו ג"כ כדאמר ר' יונה לקמיה והוא שמלא זיתים תחת זיתים וכו' ובהא.יס סתם וכתב מלא התאנים תחת התאנים ה"ז ספק שהרי משתנות וכו' שמא מתאינה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו ור"ל בזה דאף דאין כאן ספק שמא מעוברי דרכים נפלו דאינה נוטה על הדרך ואין כאן לומר שמא הפקר הן אפ"ה הספק ממקום אחר הוא שמא מתאינה זו ויודע הוא שלא נתעשרו או מאילן תאנים אחר ומאותן שכבר נתעשרו והדין בזה שיתקן מספק כמו בתורת דמאי וכ"כ בפי' המשנה ולפ"ז מ"ש הראב"ד זה א"נ אלא במא הפקירם וכתב הכ"מ דא"ל אדא מתרי טעמי נקט ולענ"ד דבריו בדקדוק גדול הן דאף במקום דליכא ספיקא דהפקר מ"מ כך ספיקא איכא ולפיכך השמיט כאן על הדרך. והיותר מבואר הוא דבפי' נמאסת דאמרו באלו מליאות לדעתו ז"ל שני הפירושים שהביאו התוס' שם אמת הן לדינא מפני שהיא נמאסת א"כ לענין גזל אמרינן שהבעלין מתייאשין מהן לדברי הכל דפליגי התם ביאוש שלא מדעת ובכה"ג פטורות מהמעשר לגמרי וגם היא נשתנית וא"כ אי ה ניכרת אם מתאינה זו וכו' ולפיכך אפילו אינה נוטה על הדרך פטורות מחיוב ודאי במעשרות וספק הוא ואין להאריך:
אמר ר' לעזר הדא דתימא במקום שאין רוב דורסין בשדות. מבואר היטב בפנים דברי ר' אלעזר ובמאי דפליג [על] הדיוקי' דשמע ממילתיה (דר' בון) [דר' שאול] ומכלל הדברים

שנויי נוסחאות (סו"א) קציעות כד"ו קציצות. (סו"ב) קציעות כד"ו קציצות. (סו"ז) הגמור כד"ו גמור. גגו כד"ו הגג (סו"ג) שאול בכי"ר שמואל.

מסורת הש"ם

קידושין דף מ: בשינוי. ועי' בתוס' שם ד"ה וכ"א

נדה מז.

סוכה ח.

יומא י.

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ה מדעות ה"ב

כב
ב ג ד ה מיי' פ"ד ממעשר ה"א ט

כג
ו מיי' שם ה"י דלא כר"י

כד
ז מיי' שם ה"ג

כה
ח מיי' שם ה"ט

כו
ט י כ מיי' שם ה"ד

אית תניי תני א *ב שאין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק כהדא רבי לעזר בר רבי שמעון הוה אכיל בשוקא חמתיה רבי מאיר אמר ליה בשוקא את אכיל ובטל גרמיה :

הלכה ג מתני' *ואיזה היא חצר שהיא חייבת במעשרות רבי ישמעאל אומר

ג חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה. רבי עקיבה אומר ג כל שאחד פותח ואחד נועל פטורה. רבי נחמיה אומר ד כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה חייבת. רבי יוסי אומר ה כל שנכנס לה ואין אומר לו מה אתה מבקש בתוכה פטורה. רבי יהודה אומר ו שתי חצירות זו לפנים מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה. ז הגגות פטורין אף על פי שהן של חצר חייבת. ח בית שער ואכסדרה ומרפסת הרי אלו כחצר אם חייבת חייבין ואם פטורה פטורין. ט הצריפין והבורגנין והאליקטיות פטורין. סוכת גינוסר אף על פי שיש בה ריחים ותרנגולין פטורין. י *סוכת היוצרים הפנימית חייבת והחיצונה פטורה. רבי יוסי אומר כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים פטורה. *סוכת החג בחג רבי יהודה מחייב כ וחכמים פוטרין :

איזו

אית תניא תני שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. לכאורה משמע דקאי לבתר המשנה דהל"ג כדפי' הפ"מ ז"ל אבל הסנו"א ז"ל מעתיק למשנה דידן א"כ משמע דקאי אהכא :

כולן

אלא הדא דתימר בניכרת שאינה דרוסה פטורה היא וכדדייקינן מדבריך זהו שייך לומר דוקא במקום שאין רוב דורסין בשדות דהואיל ואין כאן רוב בני אדם שדרסו וזו ניכרת שאינה דרוסה היא פטורה אבל במקום שרוב דורסין בשדות כדאיירי במתני' דאוקימנא דהא דקתני אם דרסו רוב בני אדם חייב במקום שרוב דורסין בשדות הוא בכה"ג אמרינן דאע"פ שניכרת היא שאינה דרוסה חייב מפני שאותן שדרסו כבר והן הרוב א"כ יש כאן רוב הגרוגרות שנדרסו מרוב בני אדם שדרסו לפיכך אותן המיעוט שעתידין הן לדרוס מצטרפין לחיוב דהרוב גורר את המיעוט לחובה :

אית תניי תני וכו'. האי מילתא דמוכחא היא שבטעות נדפסה כאן לזה דלא שייכא כלל להמתני' דאין לפרש דטעמא קאמר על הא דקתני והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור ולא קתני לאדם משום שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק דהא ליתא דכי בשוק איירינן הכא הא לא קאמר אלא מוריד מהן לבהמה וכל היכא שאוכלת היא פטור ואי איתא דאף לאדם פטור הוא מן הדין אמאי נקט לבהמה ולמה לא יהא מוריד אף לאדם ויאכל בחצר שאינה משתמרת או בכיוצא בזה במקום שאינו קובע למעשר א"כ יאכל בראש הגג בעצמו וא"ל שיוריד למטה דראש הגג ג"כ מקום הפטור הוא כדתנן לקמן וראש הגג לאו שוק הוא לענין דנאמר דגנאי הוא לת"ח לאכול שם ועוד דבלאו הכי לא איירינן הכא כלל בענין המקום שמקפיד לאכול שם או לא אלא לענין אם יכול לאכול מאותו דבר ואם נקבע או לא נקבע ואם אלו החרובין לא נגמר מלאכתן יקח מהן ויאכל בבית אכילת עראי שהרי אין הבית קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו והנכון דהאי אית תניא תני בהלכה דלקמן הוא דשייכא על הא דקתני במתני' ר' נחמיה אומר כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה ועלה הוא דאתא לפרש לפי שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק ובחצר דכה"ג שהוא בוש לאכול בתוכה מפני שנראה שאוכל בשוק אינה קובעת למעשר והרבה יש כיוצא בזה בהש"ס הזה שנשמט ממקומו והועתק ונדפס למעלה או למטה בסמוך לו : חמתיה. ראה אותו ר"מ וגער בו וא"ל בשוק את אוכל : ובטל גרמיה. הפסיק עצמו ולא אכל עוד שם :

הלכה המתני'

ואיזהו חצר שהיא חייבת במעשרות. שהיא קובעת למעשרות להפירות שנכנסו בתוכה כמו הבית ובדבר שנגמרה מלאכתו : חצר הצורית. לפי שבצור היו מושיבין שומר בפתח החצר : כל שאחד פותח ואחד נועל. כגון חצר של שני שותפים או של שני דיורין שאחד מהן פותח ואחד נועל פטורה כך הוא שנוי בתוספתא אליבא דר"ע ובגמרא גריס להא בגי' אחרת : כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה. שאינו נראה בה כאוכל בשוק חייבת : ואין אומרים לו מה אתה מבקש פטורה. אבל אומרים לו מה אתה מבקש. אז אפי' אדם בוש לאכול בתוכה חייבת : הפנימית חייבת. שאין להחיצונה דריסת הרגל עליה והחיצונה פטורה לפי שיש להפנימית דריסת הרגל עליה. והלכה כדברי כולן להחמיר : גמ' תני ר' ישמעאל כל שהשומר וכו'. האי תנא דברייתא מפרש להא דר' ישמעאל להא דקאמר חצר הצורית לפי שבצור היו נוהגין כך להיות השומר יושב על פתחה ומשמר את הכלים : כולהון. הני תנאי דמתני' מן הבית למדו שהבית טובל למעשר דבר תורה שהתורה אמרה ביערתי הקודש מן הבית ומר סבר דהאי חצר דמיא לבית ומר ס"ל דהאי כמי דמיא לבית : שמעון קומי ר' יוחנן. שמעו ששאלו לפני ר' יוחנן הלכה כדברי מי ואמר לון הלכה כדברי כולן להחמיר : ולמה לא אמרין ליה משמיה. מאי שנא דאמרו בהאי ליסנא שמעין קומי ר' יוחנן ולמה לא אמרו בהדיא הכי משמיה ומשני משום דליתא מילתא דר' יוחנן פליגא על מילתא שלא יהיו דברי ר' יוחנן פליגי על מילתיה גופיה דאמר לקמן הלכה כרשב"א אליבא דר"ע לפיכך לא אמרו בהדיא משמיה דקבע כדברי כולן להלכה להחמיר מפני שיש אומרים שכך שמעו ממנו ויש אומרים כך : תני. בתוספתא פ"ב רשב"א וכו' והתם גריס כגון שני שותפים שני דיורין ולמאי דמסיק לא פליגי הני ברייתות דרשב"א אהדדי : לא בשני דיורין. ופריך מאי שנא בין שתוף ובין דיור הרי כשם שהשותף ממחה בחבירו וכשזה פותח זה הוא נועל כך הדיור ממחה בחבירו וא"כ לאו חצר המיוחדת היא ומשני ר' יונה דהאי ברייתא איירי בבעל הבית ודיורו שהשכיר לו בית אחד בחצרו לדור עמו והרי הבעה"ב יכול הוא למחות בהדיור שלא לפתוח החצר בלתי רשותו אבל אין הדיור ממחה ע"י בעה"ב ולפיכך בכה"ג מודה ר"ע שהיא חייבת : עליה שמעון קומי ר' יוחנן וכו'. השתא מסיק האי טעמא דקאמר לעיל למה לא אמרו משמיה דר' יוחנן בהדיא דקאמר הלכה כדברי כולן להחמיר משום דאיכא דשמעין עליה דהאי מילתא דאמר הלכה כרשב"א משמיה דר"ע : זעירא ור' אימי תריהון. אמרי בשם ר' יוחנן הלכה וכו' ור' יוסי קאמר דהורי ר' יוחנן לאילין דבי ר' אימי הלכה וכו' : מה בא ר' יהודה להוסיף על דברי ר"ע רבו. הלא אם החיצונה נועלת פתחה הפנימית פותחה שיש לה דריסת רגל עליה והויא החיצונה כאחד פותח ואחד נועל והיינו דר"ע ומה בא ר' יהודה להוסיף על דבריו : אמר לו לא כלום. כלומר דבאמת לענין פטורא דהחיצונה לא הוסיף לו כלום ור' יהודה כך היה גורס בשם ר"ע רבו והיינו הך :

הלכה ו מתני'

הגגות פטורין אע"פ שהן של חצר חייבת. וכשמעלן לראש הגג מעביר אותן דרך החצר אפ"ה אין הגגות קובעין למעשר ובגמרא מוקי לה דאתייא כר"ע ואפי' לר' דקאמר לעיל בהלכה א' אם העביר הפירות דרך חצרו לאכלן בראש גגו החצר קובעת הכא במאי עסקינן שהעבירן לחצרו על מנת לעשותן אח"כ קציעות ונמלך עליהן לאכלן והלכך אין החצר קובעת לפי שבתחילה דעתו היה לעשותן קציעות ואין החצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומסיק בגמרא דדוקא בשיש בהגג ארבע אמות על ארבע אמות אבל בפחות מכאן בטל הוא לגבי בית : בית שער. שלפני החצר ואכסדרה שהיא מקורה מלמעלה בת שלש מחיצות והרביעית פתוחה ומרפסת הוא המקום שלפני העליה ויורדים מן העליה למרפסת ומן המרפסת לחצר הרי אלו דינם כאותה חצר אם חייבת חייבין וקובעין אף שלא העבירן דרך החצר ואם אותה החצר פטורה אף הן אינן קובעין : הצריפין. הן שאין להם גג אלא עשוים מקנים ורחבין הן מלמטה ועולות ונוגעות זו בזו והבורגנין הן העשויות בשדה שאוכלין בהן הפירות והשומר יושב בהן והאליקטיות הן בתי הקיץ נעשים מארבעה עמודים ותקרה על גביהן כל אלו אינן לקבע ופטורין : סוכת גנוסר. מקום שבארץ ישראל שהפירות הן מתוקים וטובים ועושים שם סוכות ודרים שם כל זמן הפירות אע"פ שיש שם רחיים ותרנגולין לא הוי קבע ופטורין : סוכת היוצרים. שהן עשוין זו לפנים מזו ובפנימית הוא דר שם ובחיצונה עושה מלאכתו ומוכר קדרותיו לפיכך הפנימית חייבת והחיצונה שאינה לדירה פטורה : ר' יוסי אומר. אף הפנימית פטורה שאינה דירת החמה ודירת הגשמים שאינו יושב שם כ"א בימות החמה ואין הלכה כר' יוסי : סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב. לטעמיה אזיל דקסבר סוכה דירת קבע בעינן ואין הלכה כר' יהודה :

לגג

גליון הש"ס וציון ירושלים

ב שאין שבחו של ת"ח וכו'. ע' בתוס' קידושין שם וברמב"ם שם וכ"מ שלא הפיר בכל זה וע' טוש"ע חו"מ סי' לד סעי' י"ח וצ"ע :

מראה הפנים

דברים שאלה למדנו לשבין דברי הרמב"ם בדין זה שכתב בפ"ג מהלכ' מעשר בהלכה כ"א מלא גרוגרות אם דרסו רוב הגרוגרות רוב האדם חייב לעשר ולכאורה רוב גרוגרות מאן דכר שמייהו ובמתני' לא תנינן אלא אם דרסו רוב בני אדם. אבל נלמד הוא מדברי ר' אלעזר דקאמר במקום שרוב דורסין אותם שדרסו אותן המיעוט שעתידין לדרוס מצטרפין וכדפרישית דהואיל ורוב בני אדם דרסו ורוב גרוגרות נדרסו מצטרפין הכל לחיובא ואף לאותן המיעוט ואפי' נראית היא שאינה דרוסה כמבואר וזהו דהשמיענו הרמב"ם וכתב רוב הגרוגרות רוב האדם :

אית תניי תני שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. מבואר הוא בפנים דהא"ת זה לפרש דהאי מתני' קאי ועיקר הקושיא שאין עליה תשובה דהרי אם בחרובין שלא נגמר מלאכתן מיירי דע"כ כך הוא למאן דמפרש דהמתני' קאי א"כ יכול הוא לאכול אף בבית או בחצר המשתמרת אכילת עראי וכמו שמוזכר ג"כ לעיל בד"ה והחרובין ועל כרחין דהאי לא קאי אלא על המתניתין דלקמן כמבואר בפנים והאמת יורה דרכו :

הלכה

שנויי נוסחאות (סו"ד) גרמיה בכי"ר כרמין. (סו"ה) ואיזה בד"ו ואי זו. (סו"ח) מלאכול בד"ו מלוכל. (סו"ט) בתוכה בד"ו ליתא. (סו"י) הגגות בד"ו הגנות

גמ' לגג מבוצר לאויר חצר היא מתני'. שהוא מבוצר ופתוח לאויר החצר מיירי ודרך החצר עולין לו ואפ"ה אינו קובע ופריך הא מכיון שהעבירן דרך חצר לא נטבלו בתמיה וכי אין החצר טובלת למעשר תיפתר אי כר' יוסי בר' יהודה לעיל בהלכה א' דס"ל העבירן לחצירו כדי לאכול בראש גגו פטור אי נמי דאפי' כרבי אתיא וכגון כשהיה בדעתו לעשותן מוקצה וכו' כדפרישית במתני': והוא שהיה בגג ארבע על ארבע אמות. דאז אינו בטל לגבי בית דמה הבית אינו טובל עד שיהא בו ארבע על ארבע כך לענין פטורא דגג צריך שיהא בו ארבע על ארבע למהוי מקום בפני עצמו: דתני. בברייתא והובאה בפ' משוח מלחמה בהל' ד': פטור מן המזוזה ומן המעקה. דבית כתיב בהו והאי לאו בית מיקרי: ומן העירוב. אין צריך ליתן פת לעירובי חצירות כדרך שאר הבתים הפתוחין לחצר: ואין טובל למעשרות. דאין חובת הטבל חלה עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקודש מן הבית והאי לאו בית הוא: ואין עושין אותו חיבור לעיר. בענין תחומי העיר דהבית העומד חוץ שבעים אמה ושיריים לעיר מתחברת עמה ומודדין תחומי העיר מן הבית ולהלן אלפים אמה כדאמרינן בפ"ה דעירובין ובית קטן כזה אין עושין אותו חיבור לעיר דלאו בית מיקרי: והנודר. מליכנס לבית או מלישב בו מותר בבית קטן זה דלא הוי בכלל: ואין נותנין לו ארבע אמות לפני פתחו. כגון בחולק נכסיו על פיו ונתן לאחד מבניו בית עם שני פתחים ולאחד עם פתח אחד דקי"ל שנותנים לכל פתח ופתח ד' אמות כנגדן חלק בחצר והשאר חולקין בשוה ובית קטן זה אין לפתחו ארבע אמות: ואין צמית ביובל. כלומר שאינו נחלט כדין בתי ערי חומה הנוהג בזמן היובל אלא שפודהו לעולם ואם לא גאלו יוצא ביובל כדין שדה מקנה: ואין הבעלים חוזרין עליו מעורכי המלחמה. אם בנה בית חדש ואין בו ארבע על ארבע אינו חוזר: מהו שיטבלו לבעל הבורגנין. הא דקתני במתני' הבורגנין פטורין שאינן טובלין למעשרות מהו שיטבלו לבעל הבורגנין בעצמו או שאין טובלין כלל ואפי' לבעל הבורגנין ופשיט לה מן מה דתני בתוספתא פ"ב בית ספר ובית תלמוד טובלין לספר ולמשנה אבל לא לאחרים. כלו' לזה הסופר ולהמשנה ומלמד טובלין שהן כביתו אבל לא לאחרים שהעבירו פירותיהן בתוכן א"כ הדה אמרה שהבורגנין

כולן מן הבית למדו בית טובל ד"ת מנין א"ק ביערתי הקודש מן הבית. כן גי' הסנו"א ז"ל:
מה בין דיור מה בין שותף כשם שהשותף אינו ממחה כך הדיור אינו ממחה. כן גי' הסנו"א ז"ל:
שמעון קומי ר"י הלכה כרשב"א דר"ע ולית מילתא דר"י פליגא על מילתי'. ר"י אמר זעירא ור"א תרוויהון בשם ר"י הלכה כרשב"א דר"ע רבב"ח בעי קומי ר"ז מה בא רשב"א להוסיף על דברי ר"ע רבו כן גי' הסנו"א ז"ל. א"ל ולא כלום פי' הלא מפרש כן פי' הסנו"א ז"ל:
אר"א לגג מבוצר לאויר חצר היא מתניתא. פי' דהפי' בשהגג שוה לקרקע החצר אפ"ה הסיב גג וכן מפורש בירושלמי במס' פסחים פ"ז הי"ב עי"ש: מהו שיטבלו לבעל הבורגנין. לפי הנראה מהסנו"א ז"ל מהו שיטבלו לבעלי בורגנין גרסינן לבסוף הסוגיא: רבי אומר ד"א רשב"א אומר ד' דפנות ר"י אומר ד"א כו'. כן גי' הסנו"א ז"ל ואח"כ מתחיל הגמ' על מתניתין הצריפין והבורגנין מהו שיטבלו לבעל הבורגנין כו' הדא אמרה שאין טובלין לבעל הבורגנין ואח"כ מתחיל על המתני' סוכת החג בחג ע"ז קאמר הגמ' וכן הי' ר"י מחייב במזוזה וקאמר מסתברא ר"י מודי לאילין רבנן פי' דבעי ד"א וד' דפנות ובבציר מהכי לא מחייב במזוזה אף דהוי הכשר סוכה וכן אינו קובע למעשרות אילין רבנן לא יודון לר"י אע"פ שיש שם ד"א וד' דפנות שהוא פטור מן המזוזה ואינו טובל למעשרות: נתגלגלה

גמ' איזו היא חצר תני רבי ישמעאל כל שהשומר יושב על פתחה ומשמר. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כולהון מן הבית למדו א בית טובל דבר תורה אמר ביערתי הקדש מן הבית. שמעון קומי רבי יוחנן אמר לון ב *הלכה כדברי כולהון להחמיר. ולמה לא אמרינן ליה משמיה דליתיה, מילתא דרבי יוחנן פליגא על מילתא. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר' עקיבה כל שאחד פותח ואחד נועל פטור בשני שותפין לא בשני דיורין. מה בין שותף מה בין דיור כשם שהשותף ממחה כך הדיור ממחה. אמר רבי יונה בבעל הבית ודיורו היא מתניתא בעל הבית ממחה על ידי דיור ואין דיור ממחה על ידי בעל הבית. עליה שמעון קומי רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דרבי עקיבה רבי יונה אמר זעירא ורבי אימי תריהון בשם רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דרבי עקיבא. אמר רבי אימי הורי רבי יוחנן באילין דבי רבי אימי הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דרבי עקיבה. רבי בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא מה בא רבי יהודה להוסיף על דברי רבי עקיבה רבו אמר לו לא כלום. א"ר לעזר לגג מבוצר לאויר חצר היא מתנית'. מכיון שהעבירן דרך חצר לא נטבלו. תפתר אי *כרבי יוסי בי רבי יודה אי כרבי בשהיה דעתו לעשותן מוקצה ונמלך שלא לעשותן. אמר רבי אבין ג והוא שיהא בגג ארבע על ארבע ד מה הבית אינו טובל עד שיהא בו ארבע על ארבע אף הגג אינו פוטר עד שיהא בו ארבע על ארבע. דתני *ה בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ו פטור מן המזוזה ז ומן המעקה ח ומן העירוב ט ואינו טובל למעשרות י ואין עושין אותו חיבור לעיר והנודר מן הבית מותר לישב בו כ ואין נותנין לו ארבע אמות לפני פתחו ל ואין צמית ביובל מ ואינו מטמא בנגעים נ ואין הבעלים חוזרין עליו מעורכי מלחמה. מהו שיטבלו לבעל הבורגנין מן מה דתני בית ס ספר ובית תלמוד טובלין לספר ולא למשנה אבל לא לאחרים הדא אמרה *שאין טובלין לבעל הבורגנין. *רבי אומר ארבע אמות אף על פי שאין שם ארבע דפנות. ר"ש אומר ארבע דפנות אף על פי שאין שם ארבע אמות, רבי יהודה אומר ארבע אמות וארבע דפנות וכן היה רבי יודה מחייב במזוזה. מסתברא רבי יודה יודי לאילין רבנין אילין רבנין לא יודון לרבי יודה אף על פי שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות שהוא פטור מן המזוזה ואינו טובל למעשרות:

הלכה ד מתני'

ע תאינה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. רבי שמעון אומר אחת בימינו ואחת בשמאלו ואחת בפיו. עלה לראשה ממלא חיקו ואוכל. גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול

אף ע"כ טובלין לבעל הבורגנין שהוא יושב בו ומשמר דמידי דהוי אבית הסופר ובית התלמוד: רבי אומר וכו'. אסוכת החג בחג דקתני במתני' קאי דהגב מייתי פלוגתא דתנאי בסוכה דרבי ס"ל דאם יש בה ד' אמות אע"פ שאין שם ד' דפנות אלא שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח כשירה ור"ש ס"ל דארבע דפנות צריך ואע"פ שאין שם ד' אמות כשרה ור' יהודה ס"ל ד' אמות וד' דפנות דדירת קבע בעי: וכן היה ר' יהודה מחייב במזוזה. לסוכת החג בחג דדירת קבע הוא וקאמר הש"ס מסתברא הוא דר' יהודה מודה הוא לאילין רבנן דאם יש בה או ד' אמות או ד' דפנות כשרה היא בדיעבד אלא דלכתחילה הוא דבעי ד' אמות וד' דפנות אבל אילין רבנן לא יודו להא דר' יודה לענין חיוב מזוזה ולענין טובל למעשר אלא אע"פ שיש שם ד' דפנות וד' אמות פטור הוא מן המזוזה דאינה עשויה אלא לדירת עראי וכן אינו טובל למעשרות דאינו עשוי לדירת בית:

הלכה ז מתני'

תאנה שהיא עומדת בחצר. והאדם עומד בקרקע ומלקט ממנה אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב דהוי קביעות: ר"ש אומר. מותר לו ליקח אחת בימינו ואחת בשמאלו ואחת בפיו וכה"ג לא הוי צירוף ואין הלכה כר"ש: עלה לראשה וכו'. דדוקא אם עומד בקרקע חייב בצירוף אבל אם עלה לראש התאנה ממלא חיקו ואוכל דלא הוי אלא כאויר

מראה הפנים

הלכה כדברי כולהן להחמיר. וסכי אמר ר' בבבלי נדה דף כ"ז הלכה כדברי כולן להחמיר ועי"ז סמך הרמב"ם ופסק בפ"ד ממעשר בהלכה א' דכשים אחת מהן קובעת ולא כדקאמר הכא לקמן דהורי ר' יוחנן הלכה כרשב"א דר"ע. ובהסיא דשני דיורין דקובעת ג"כ מהאי טעמא דלא סמיך אהאי פסקא דהכא דהורי כרשב"א וביאר הוא ז"ל הטעם דכרי מ"מ הן פותחין ונועלין והצר המיוחדת היא וע"ש:

אף הגג אינו פוטר עד שיהא בו ארבע על ארבע. והא לע"פ שהבית בלמעס קובע הוא אפ"ה הגג אינו קובע דהוי כמקום בפ"ע עצמו אבל אם אין בו ארבע על ארבע והבית יש בו כגון שהבית מבופע ועולה

מן כה דהני בית ספר ובית תלמוד וכו'. בתוספתא תני בית הכנסת ובית התלמוד אם יש בהן בית דירה אין אוכלין בהן עראי. והך ברייתא דמייתי הכא דמחלק בין לו ובין לאחרים ומסתמא דג"כ בשיש בהן בית דירה מיירי וז"ל דהך דתוספתא נמי לפני דהיובבין בהן מיירי דלהן קובעין וכך נראה מסתימת דברי הרמב"ם בדין דהתוספתא בפ"ד בהלכה ו' וסמיך על מ"ש למעלה בהלכה ה' לדין בית הספר ובית המדרש דלזה שהוא יושב ומלמד שם ה"א דקובעין שהן כביתו אבל לא לאחרים. ובגופא דדינא בענין החילוק בין בית שלו לבית אחרים נתבאר לעיל בהלכה א' ועיין בד"ה מאן תניתה רבי ר' הוא כוי הגג כמקצת אויר הבית וקובע כ"כ הרמב"ם שם בהלכה ג':

שנויי נוסחאות (טו"ו) אמרינן בד"ו אמרין. (ט"ז) פטור בד"ו פטורה. (פי"ז) שמעון בכי"ר ר' שמעון. (טו"ח) הורי רבי יוחנן באילין דבי ח' אימי בד"ו כאילין ובכי"ר הורי דבית ר' ינאי. (טו"ב) יהודה בכי"ר יוסה. (טוכ"ג) נטבלו בד"ו נבטלו. (טוכ"ה) דעתו בד"ו בדעתו. (טוכ"ו) שיהא בד"ו שהיה. (טול"ג) לספר ולא למשנה בכי"ר לסופר למשנה. (טול"ד) שאין בד"ו שהן.

ככר לאדן

רשב"ג וכו' מן הבית בעון קומי ר' יוחנן כצ"ל וכן למטה: שהעבירן דרך חצר לא נטבלו תפתר וכו' כצ"ל: על ד"א פטור מן המזוזה. תוס' סוכה פ"ק:

עמודי ירושלים תנינא

מסתברא ר"י. עמ"ש הב"ק סוכה (פ"א ה"א) וז"ל פי' הרא"פ מסתברא ר"י מודה לאילין רבנן לכל אחד ואחד כשחסר לפי דעתו שהוא פטור ה"ה לר"י שהרי הוא מצריך תרווייהו אבל רבנן לא מודים לר"י כשחסר א' מהן שיהא פטור ממזוזה. אע"פ שיש שם ד"א וד' דפנות. או דפנות קאמר פכ"ל ותימא עליו זהו דבר שתינוקות של בית רבן יודעין למתן דמ"ריך תרווייהו מודה דאם אין שם אפי' א' דפטור ועוד מהו הודאה זו הא ביש שם אחד מחייבי איכהו ור"י פוטר וגם לפרש אע"פ שיש שם כו' בלשון או הוא דחוק ורחוק ומפני שלא ידע דפלוגתייהו בסוכה לכך דחק לפרש כן ומה שפירשתי בקרבן העדה דר"י מחמיר בסוכת החג במזוזה כן מפורש בבבלי ביומא דף י' ע"ש:

מסורת הש"ס

נדה נא.

ב"מ פח.

מכות יג.

פסחים פו:

ב"מ פג:

ירושלמי פאה פ"ה

כאויר החצר ואין אויר החצר קובע למעשר : **גמ'** תני. בברייתא לפרש הא דקתני אוכל אחת אחת שנותנין לו שהות לפלוע פעם אחת וכו' כלומר שלכל אחת ואחת פולע הוא אותה בפני עצמה ואוכלה וכן לשניה ולשלישית ולאפוקי שלא יניחנה בידו עד שילקוט ויפלע להשניה דא"כ הוי צירוף וכדמפרש ר' זעירא שאם ליקט את השניה בתוך כדי שהות הראשונה כצ"ל כלומר שעד שלא אכל להראשונה ושהה בה וליקט להשניה נטבלו שתיהן דשתים הוי צירוף : זרק את הראשונה למעלה מאויר עשרה. דלאו כחצר הוא ולא הספיקה לירד למטה עד שליקט את השניה אם נטבלו שתיהן מי אמרינן דהואיל ולא אכל את הראשונה הוי עכשיו כצירוף או דילמא מכיון שליקט השניה קודם שירדה הראשונה למטה מאויר עשרה לא מיקרי צירוף ולא אפשיטא : ר"א בר"ש אומר. דמותר ג' בימינו וכו' וקאמר הש"ס דעל ידי שהיה אכלן שהיתה כריסו רחבה כדלקמן שיער בנפשיה כן : הוה מזיג ליה ושתי. בפעם אחת וכן עשה עוד א"ל חמיו ולא שמעת מאביך מהדרך ארץ כמה אדם צריך לגמות בכוס ולא לשתותו בפעם אחת א"ל כך שמעתי אם כמות שהוא ואינו מזוג בפעם אחת ואם מזוג הוא בצונן בשתים ואם מזוג בחמין בשלש אבל לא שיערו חכמים לא ביינך שהוא נאה ומתוק ולא בכוסך שהוא קטן ולא בכרסי שהוא רחבה : והוה ר' יהושע בן קרחה צווח ליה. ענין אחר הוא ועל שהיה תופס הגנבים ומוסרן למלכות כדאמרי' בפ' הפועלים היה קורא אותו חלא בר חמרא חומץ בן יין : עד דערקת. יש לך לילך לברוח ללודקיא ולא תעשה כן וא"ל וכי לא קוצן קוצים קצתי והשיב לו יש לך לילך עד סוף העולם ולא תעשה כן אלא הנח לבעל הגינה והוא הקב"ה והוא שיקוץ את הרשעים הקוצים : נתגלגלה מאליה מהו מהזרתה. אמתני' מהדר דקתני אחת אחת פטור ואם צירף חייב ובעי אם כשנטל האחת נתגלגלה מאליה מידו ונטל אחרת מהו שיהא מותר לו להחזירה לזו שנתגלגלה ולאכלה עם השניה דהא בראשונה בהיתר באת לידו או דילמא מכיון דמעכשיו השניה בידו הוי צירוף : כמה דתימר תמן. לעיל בהלכה א' בהאי ברייתא הביא תאנים מן השדה לאכלן בחצרו שאינה משתמרת ושכח והכניסן לתוך ביתו ה"ז מחזירן למקומן ואוכל דאלמא אע"פ שהיו במקום החיוב לא נקבעו הואיל ובדעתו היה בתחילה לאכלן במקום הפטור ואוף הכא כן דבתחילה היה בדעתו לאכול להראשונה בפטור שלא היתה אלא אחת בלבד ודחי לה הש"ס דלא דמי דתמן במחזירן במקום פטור דהכי כשמחזירן למקומן שהיה בדעתו בתחילה לאכלן למקום פטור הוא מחזירן לחצר שאינה משתמרת ברם הכא במחזירן למקום חיוב דכשמחזיר את הראשונה נמצא בידו שתים והוי צירוף וחייב : מה דמי לה היה עומד בראש התאנה. כלומר ואי איכא לדמויי להא דלעיל בכה"ג הוא דדמי לה דאם היה עומד בראש התאנה שהוא מקום פטור ונתגלגלה אחת מידו למטה שהוא מקום החיוב בצירף וכשמחזירה לאכלה בראש התאנה למקום פטור הוא מחזירה דשם ממלא חיקו ואוכל ובהא ודאי לא הוה מבעי' לן דבראש התאנה לא מהני צירוף לחייבו : מה את עביד לה בעומד בעיר בעומד בשדה. כלומר וכי קא מבעיא לן אם יכול לאכול לאותה שנתגלגלה למטה בהחצר בצירוף עוד אחת או לא דמה את עביד לה אי מדמית לה לדין שכחה בעומד בעיר או דדמיא לדין שכחה בעומד בשדה כדמסיים ואזיל דייבא בעיא זו כהדא דתני בברייתא והובאה לעיל בפ"ה דפאה בהלכה ו' : היה עומד בעיר. הבעל הבית ואמר יודע אני שהפועלין בשדה שכחו זה העומר שבמקום פלוני ושכחוהו לזה העומר אינה שכחה דהבעל הבית בעיר הוא ואין שכחת בעה"ב ולא של פועלים כלום אבל אם היה עומד בשדה ואמר וכו' הוי שכחה דכתיב בשדה ושכחת וכו' והשתא שפיר הוא דמבעיא לן הכא אם יכול לאכול לזו שנתגלגלה כשהיה עומד בראש התאנה בצירוף האחרת כשהוא עומד עכשיו למטה בהחצר דמי מדמינן לה לעומד בעיר דהתם דלא מהני מה ששכחו אח"כ הואיל דבתחילה כשאמר יודע אני וכו' עומד בעיר היה דלאו מקום חיוב בשכחה הוא וה"נ מכיון דבשעה שנתגלגלה עומד בראש התאנה היה דלאו מקום חיוב הוא ויכול לאכלה עכשיו אפי' בצירוף או דלמא כיון דעכשיו במקום חיוב הוא עומד הוי כעומד בשדה דהתם דחל עליו דין שכחה אע"פ שאמר בתחילה יודע אני וזכר הוא ולא שכח מ"מ כששכחוהו אח"כ הוי שכחה הואיל ועומד בשדה וה"נ כן הואיל ועכשיו עומד בחצר שהוא מקום חיוב אינו יכול לאכול לזו שנתגלגלה בצירוף ואע"פ שבתחילה לא היה עליה דין צירוף ולא אפשיטא :

הלכה ח מתני' גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול וכו'. דס"ל הואיל והתחיל בהיתר יכול הוא לגמור את כל האשכול ולא צריך לגרגר אחת אחת וכן ברמון א"ל לפרטו ובאבטיח א"ל לספותו חתיכות חתיכות ור"ע אומר צריך לגרגר אחת אחת וכן ברמון לא יטול את כל הרמון אלא פורט את הרימון באילן פרד פרד משם וכן באבטיח סופתו כשהוא בקרקע לחתיכות חתיכות ואוכל והלכה כר"ע : כוסבר. הוא זרע גד קוליינדרו בלע"ז : מקרסם. מחתך עלה עלה ואוכל : סיאה. פוליי' בלע"ז : והאזוב. איזווי : והקורנית. סדריא"ה בלע"ז אם היו נשמרים בחצר חייבין :

האשכול וכן ברימון וכן באבטיח דברי רבי טרפון. [א] רבי עקיבה אומר מגרגר באשכול ופורט ברימון וסופת באבטיח. [ב] כוסבר שהיא זרועה בחצר מקרטם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב. [ג] *סיאה ואיזוב והקורנית שבחצר אם היו נשמרים חייבין. תאינה שהיא עומדת בחצר [ד] ונוטה לגינה אוכל כדרכו ופטור. [ה] עומד *בגינה ונוטה להצר אוכל אחת אחת ואם צירף חייב. [ו] עומדת בארץ ונוטה בחוץ לארץ או עומדת בחוצה לארץ ונוטה לארץ הכל הולך אחר העיקר. ובבתי ערי חומה הכל הולך אחר העיקר. [ז] *ובערי מקלט הכל הולך אחר הנוף. [ח] ובירושלם הכל הולך אחר הנוף:

גמ' תני נותנין לו שהות לפצע בה פעם ראשונה שנייה שלישית. רבי יונה בשם רבי זעירא שאם ליקט את השנייה בתוך כדי שהות השנייה נטבלו שתיהן. רבי ירמיה בעי זרק את הראשונה למעלה מאויר עשרה לא הספיקה לירד למטה מאויר עשרה עד שליקט את השנייה נטבלו שתיהן. ר' לעזר בי רבי שמעון אומר שלש בימינו ושלש בשמאלו ושלש בפיו רבי אלעזר בי רבי שמעון על ידי דהוה אכלן הוה משער גרמיה כן. ר' לעזר בי ר' שמעון אזל לגביה ר' יוסי בן לקוניא חמוי הוה מזג ליה והוא שתי מזג ליה והוא שתי. אמר ליה לא שמעת מן אבוך כמה אדם צריך לגמות בכוס. אמר ליה כמות שהיא אחת בצונין שתים בחמין שלש ולא *שיערו חכמים לא ביינך שהוא נאה [ט] [ג]ולא בכוסך שהוא קטן ולא בכריסי שהיא רחבה. והוה רבי יהושע בן קרחה [ד]צווח ליה *חלא בר חמרא. אמר ליה למה את צווח לי כן. אמר ליה עד דערקת ואזלית לך ללודקיא. אמר ליה ולא קוצין כסיחין כסחתי. אמר ליה [ה]ולא היה לך לילך לסוף העולם להניח בעל הגינה שיקוץ את קוצין. נתגלגלה מאיליה מהו מחזרתה כמה דתימר תמן מהזירן למקומן ואוכל ואוף הכא כן. תמן במחזירן במקום פטור ברם הכא במחזירן למקום חיוב. מה דמי לה היה עומד בראש התאנה מה את עביד לה בעומד בעיר בעומד בשדה. ייבא כהדא [י] *היה עומד בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שוכחין עומר שבמקום פלוני ושכחוהו אינה שכחה. היה עומד בשדה ואמר יודע אני שהפועלים שוכחין עומר שבמקום פלוני ושכחוהו הרי זה שכחה דכתיב בשדה ושכחת ולא בעיר ושכחת.

תמן

נתגלגלה מאליה מהו מחזרתה כו' ברם הכא במחזירן למקום חיוב מה דמי לה. פי' מה דמי להאי ברייתא מהזירן למקומן הי' עומד בראש התאינה ונתגלגלה ה"ז מחזירן לראש התאנה דמהזירן למקום פטור : מה את עביד לי' בעומד בעיר בעומד בשדה. היא בעיא בפ"ע האיך דינו לזה שעומד בראש התאנה לכל הענינים דכיון דאינו דומה לעומד בחצר לענין קביעות מעשר כמו כן לכל ענינים אינו דומה כעומד למטה אלא כעומד בעיר או דילמא לכל הענינים דומה כעומד למטה רק לענין קביעות מעשר אינו דומה לחצר ולענין מאי נ"מ ע"ז מסיק ייבא כהדא וכן פי' מהרא"פ ז"ל:

או

מראה הפנים

ר' ירמיה בעי זרק את הראשונה למעלה מאויר עשרה וכו'. הן בעי' וכן הא דבעי בסוף הלכה נתגלגלה מאלי' וכו' ולא איפשיטו ולא הביא הרמב"ם מענין ספיקי דהני בעיות כלום ומשום דהא דחצר קובעת מדרבנן היא ולא מחמרינן בספק ואפשר דהא דבעי הכא אליבא דר"ל הוא דבעי דס"ל דהחצר בית שמ רם מן התורה היא קובעת כדאמר לקמן בריש פ"ד:

כמות שהיא אחת וכו'. בבבלי סוף פ' כילד מברכין גרים השותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן וכו' ולא מחלק בין מזוג או לא מזוג:

היה עומד בעיר וכו'. לעיל בפ"ה דפאה נתבאר דגי' התוספתא עיקרית היא ע"ש:

שנויי נוסחאות (סו"ס) ואיזוב כד"ו והאזוב. (סוי"פ) ובערי כד"ו בערי. (סוס"ו) שהות השנייה בכי"ר שהות ראשונה. (סוי"ס) בן כד"ו בר. (סוכ"ס) היה לך לילך כד"ו הוה לילך לך. (סוכ"ג) בעומד בשדה כד"ו כעומד בשדה.

(הערה) ר"א בר רבי שמעון פ' ידי דהוה אכלן כו' עיין פסיקתא דרב כהנא פיסקא ויהי בשלח מסימן קפ"ב עד סימן ל"ג עיין שם באריכות.

עין משפט נר מצוה

מ
א מיי' פ"ד ממעשרות הי"ז

מא
ב מיי' שם הי"ה

מב
ג מיי' פ"ב מתרומות ה"ב

מג
ד ה מיי' פ"ד ממעשר הע"ז

מד
ו מיי' פ"א מתרומו' הכ"ד

מה
ז מיי' פ"ח מרוצח הי"א

מו
ח מיי' פ"ד ממע"ש הט"ו

מז
ט טוש"ע או"ח סי' קע ס"ח

מח
י מיי' פ"ס ממ"ע ה"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים.

[ג]ולא בכוסך שהוא קטן. בענין זה בפסחים דף פו ע"ב:

[ד]צווח ליה חלא בר חמרא. עי' ב"מ דפ"ג ע"ב וכמ"ש בהגהותי לח"מ סי' ת"כ והארכתי שם בזה:

[ה]ולא היה לך לילך וכו'. עי' בב"י בחו"מ סי' שפח:

עין משפט נר מצוה

מט
א מיי' פ"ד ממעשר סי"ז
נ
ב ג מיי' שם ס"ד וכנ"ת וכראב"ד

גמ' תמן תנינן. לעיל בפ"ח דתרומות הלכה ד' וגרסינן נמי להא שם: או דר' טרפון. דמתני' כר"א דהתם דטעמא הויא משום שהתחיל בהיתר או דטעמא דר' טרפון משום דעבד עוקצת האוכל כתחלתו. כלומר מה שנשאר לבסוף מן האוכל כתחלתו הוא ובתרומות לא גרים בדברי ר"ז ור' חייא בלישנא דספיקא אליבא דר' טרפון אלא אומר ר' טרפון עושה קליעות האוכל כתחלתו ונראה דשם ט"ס הוא וצ"ל או דר"ע כר"א או דר"ט עושה וכו' כדהכא: ר' אילא וכו'. דהכי הוא דמספקא לי' לר' יוחן או דר"ט כר"א או דטעמי' דר"ט משום דעושה

תורה אור

אכילה שיש בה שתים ושלש אכילות כלומר שיכול הוא לחלק אותה לאכילות הרבה ואע"פ כן כאכילה אחת נחשבת היא ולפיכך אינו צריך לחלקה: מ"ט דר"א. דהתם: אמר ר' נתן. בתוספתא דתרומות פ"ז גרים לה דר' נתן אליבא דר"א לא ס"ל דטעמא משום שהתחיל בהיתר דא"כ היה מותר לגמור אף בחצר וכן בתשיכה לילי שבת דקאמר התם ר"א יגמור היה מותר אף בשבת ולא שמעינן ליה הכי אלא שר"א לא התיר כ"א שימתין עד מוצאי שבת ויגמור וכן שיצא חוץ לחצר ויגמור בגינה:

מסורת הש"ס
תרומות פ"ח מ"ג. ביצה לה:
לעיל תרומות פ"ח ה"ב.
תוספתא פ"ב כאן.

תמן תנינן היה *אוכל את האשכול ונכנס מן הגינה לחצר רבי ליעזר אומר יגמור ורבי יהושע אומר א לא יגמור. רבי זעירה רבי חייה בשם רבי יוחנן או *דרבי טרפון כרבי ליעזר או רבי טרפון עבד עוקצת האוכל מתחילתו. ר' אילא ר' איסי בשם ר' יוחנן או ר' טרפון כר' ליעזר או רבי טרפון עבד אכילה שתים ושלש אכילות כאכילה אחת. מאי טעמא דרבי ליעזר משום שהתחיל בו בהיתר. אמר רבי נתן לא שרבי ליעזר אומר משום שהתחיל בו בהיתר אלא שרבי ליעזר אומר ימתין עד שיצא שבת או עד שיוצא חוץ לחצירו ויגמור. *תני בשם רבי נחמיה ב חצר שהיא נעדרת הרי היא כגינה אוכלין בתוכה עראי. אמר רבי שמלאי הלכה כרבי נחמיה. תני ג זרע רובה חייב נטע רובה פטורה. אמר רב חסדא והוא שנטעה לנוייה של חצר. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת. וההיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהיא פטורה והוא שעידר רובה. הדא דתימר אוכל כדרכו ופטור בעומד בגינה. הדא דתימר אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב בעומד בחצר. רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא היתה ניטלת בדוקני. דלמא רבי זעירא ורבי אבא בר כהנא ורבי לוי הוון יתבין והוה רבי זעירא מקנתר לאילין דאגדתא וצוח להון סיפרי קיסמי. אמר ליה רבי בא בר כהנא למה את מקנתר לון שאל ואינון מגיבין לך. אמר ליה מהו דין דכתיב אכי חמת אדם תודך שארית חמות תחגור. אמר ליה כי חמת אדם תודך בעולם הזה שארית חמות תחגור לעולם הבא. אמר ליה או נימר כי חמת אדם תודך בעולם הבא

אלי' סס

או דר"ט עביד עוקצת האוכל כתחילתו וכו' שתים ושלש אכילות כאכילה אחת. פי' בשנו"א ז"ל דוקא שאין בו אלא ב' או ג' אכילות אבל אם הוא גדול מאד לא אמרינן דסוף האשכול כתחילתו: תני בשם ר"נ חצר שהיא נעדרת הרי היא כגינה וכו' תני זרע רובה חייב נטע רובה פטורה כו' הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. פי' ברייתא דר"נ וברייתא זרע רובה ילפי הדא מן הבירתה הדא ילפא מן ההיא זרע רובה חייבת והוא שלא תהא נעדרת כצ"ל פי' דילפינן זאת מברייתא דר"נ וההיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהיא פטורה והוא שעידר רובה פי' דילפינן מהאי ברייתא דזרע רובה ונטע רובה לדר"נ דדוקא בנעדרת רובה פטר ר"נ דרובא מבטל לי' מתורת חצר ומיעוטא לא: סליק פירקא בס"ד

הלכה ט מתני'

אלנה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגינה אוכל כדרכו בגינה ופטור דהויא כאלו נטועה בגינה: ונוטה לחצר. הויא כנטועה בחצר ואינו אוכל אלא אחת אחת ואם לירק חייב: עומדת בארץ וכו' הכל הולך אחר העיקר. דאם העיקר בארץ חייבת במעשרות ואם העיקר בח"ל פטורה דבזה אמרו שדינן נופו בתר עיקרו וכן בדין בתי ערי חומה שאם לא גאל בתוך השנה שמכר נחלט היא לצמיתות ואם האילן עומד בפנים מן החומה ונופו נוטה חוץ לחומה הכל הולך אחר העיקר ונחלט גם הנוף כאלו הוא ג"כ לפנים מן החומה: בערי מקלט. דקי"ל כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט והכל הולך אחר הנוף והיינו אף אחר הנוף והכי מסיק בבבלי בפ"ב דמכות דאם האילן עומד חוץ לתחום ונופו נוטה לתוך התחום אמרינן שדינן עיקרו בתר נופו וכשיגיע הרוצח לעיקרו נקלט ואם האילן עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום אמרינן שדינן נופו בתר עיקרו וכשיגיע להנוף נקלט: ובירושלים הכל הולך אחר הנוף. הכא נמי אף אחר הנוף קאמר ולהחמיר שאם האילן עומד לפנים מחומת ירושלים ונופו נוטה חוץ להחומה משנכנס מעשר שני תחת הנוף הוי כאלו נכנס לירושלים לענין פדייה שאין פודין מעשר שני טהור בירושלים דלענין זה אמרינן שדינן נופו בתר עקרו אבל לענין אכילה אסור לו לאכול תחת הנוף שאין אוכלין מעשר שני אלא לפנים מן החומה ולא שדינן נופו בתר עיקרו לקולא לענין אכילה:

גמ' תני. בתוספתא פ"ב ר' נחמיה אומר חצר הנעדרת הרי היא כגנה ואוכל בה עראי דמכיון שעדר וחפר בה כדרך שעודרין להשדות או בשביל האילנות בטלה מתורת חצר והרי היא כגנה ואינה קובעת למעשר ולקמן מסיק דעד שיעדר רובה: תני. בברייתא אחריתא זרע רובה חייב נטע רובה פטורה וטעמא דמילתא דמכיון שזרע בה אגלאי מילתא דמה שעידרה בתחילה בשביל שדעתו היה לזרוע בה כדקאמר לקמן דהא דקתני זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת כלומר דעכשיו נראה מה שהיא נעדרת בתחילה בשביל שרצה לזרוע בה ומפני שאין מדרך לזרוע בחצר ואף לא לנטוע בה אמרינן דאין דעתו לקיים לא להזרעים ולא להאילנות ועתיד הוא לעקור אותן ולפיכך בדין הוא שלא בטלה מתורת חצר לא מחמת הזרעים ולא מחמת האילנות ובשתיהן חייבת ואין אוכלין בה עראי אלא שזה הוא ההפרש שבין זרעים לבין האילנות דבזרעים שאינם עשוין לנוי החצר לעולם חייבת היא דמסתמא יעקור אותן ולא יניחן בחצר אבל באילנות שלפעמים נוטעין בה שיהיו לנוי החצר אמרינן שדעתו לקיימן וכדמפרש רב חסדא והוא שנטען לנויה של חצר ועתיד לקיימן שיהיו לנוי בהא"ג הוא דאמרינן נטע רובה פטורה דבטלה מתורת חצר אבל אם אינם לנוי עתיד הוא לעקור אותן ואף בנטע רובה חייבת: הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. כלומר דקאמר הש"ס דהני ברייתות חדא גלמדת מחבירתה דהדא ברייתא ילפא מברייתא דר' נחמיה דבחצר הנעדרת מיירי וכל זמן שלא זרע בה פטורה כדר' נחמיה ואם זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת כדפרישית דאיגלאי מילתא דבשביל שדעתו לזרוע בה הוא שעידרה בתחילה ולפיכך לא בטלה עכשיו מתורת חצר לפי שעתיד הוא לעוקרן: וההיא. ברייתא דר' נחמיה דפטר בעידרה ילפא מן הדא ברייתא דהא דקאמר שאם היתה נעדרת שהיא כשדה היינו דוקא והוא שעודר רובה של חצר דבהא אמרינן דכל זמן שלא זרע בה פטורה משום שאפשר שעידרה על מנת ליטע בה אילנות לנויה של חצר ועתיד הוא לקיימן ובטלה מתורת חצר והרי היא כגינה וכשדה של אילנות: הדא דתימר. אמתני' קמהדר דהא דקתני בנוטה לגינה אוכל כדרכו ופטור בעומד האדם בגנה ואוכל והכן דלא אמר בעומדת בגנה ונוטה לחצר אוכל אחת אחת בדוקא בעומד האדם בחצר הוא וברישא קמ"ל דאע"פ שהתאנה עומדת בחצר מ"מ כשהאדם עומד בגנה אוכל כדרכו מהנוטה לגנה ופטור ובסיפא קמ"ל דאע"פ שהתאנה עומדת בגנה מ"מ כשהאדם עומד בחצר ואוכל מהנוטה לחצר אינו אוכל אלא אחת אחת ופטור אבל אם לירק חייב: ר' ירמיה בעי קומי ר' זעירא היתה ניטלת בדוקני. כמו בדי קני כלומר שהיו שני תאנים בעוקץ אחד וניטלות השתים כאחת מהו אם זה נקרא כצירוף הואיל ושתים הן או דילמא מכיון דבעוקץ אחד הן וניטלות בבת אחת לאו כצירוף דמיא ואוכל ופטור: דלמא. מעשה בר' זעירא וכו' ואותו מעשה היה בשעה שבא ר' ירמיה ושאל אותה הבעי' מר' זעירא כדא"ל לקמן: והוה ר' זעירא מקנתר לאילין. שדורשין באגדה והיה קורא להן סיפרי קיסמין משום שאינם מכוונים להאמת בפירוש הפסוקים וא"ל ר' בא למה את מקנתר לון שאל מהם איזה פירוש על מקרא אחד ותראה שהן מגיבין לך וא"ל מהו הדין פירושא דכתוב הזה כי חמת אדם תודך וגו' מה זה הכפל ומהו החימה ומהו השארית: א"ל כי חמת אדם תודך בעולם הזה. מה שהקב"ה מביא חמה על האדם לענשו בעולם הזה על עונותיו גורם הוא שמודה ומצדיק עליו את הדין ואין בעל הרחמים נפרע ממנו את הכל בעולם הזה אלא ושארית חמות תחגור לעוה"ב תעכב אותן מליפרע ממנו עד לעולם הבא. תחגור מלשון תחגור את הלפורן

מראה הפנים

תני בשם ר' נחמי' חצר שהיא נעדרת הרי היא כגינה וכו' זרע רובה חייבת נטע רובה פטורה וכו'. וכך הם דברי הרמב"ם בזה בפ"ד ממעשר בהי"ד וכגי' הספר אשר לפנינו וכמו שביארתי בפנים כמילתא בטעמא והראב"ד בהשגה שם רצה לשבש הגי' וגרים איפכא משום דקשיא ליה ההיא דעירובין דף כ"ג קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונזרע רובו הרי הוא כגנה ואסור נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר אלמא דזרעים הוא דמבטלי דירה ולא נטיעות והרמב"ם בעצמו פסק כן בהל' שבת פ' י"ז בהלכה י' ועיין בכ"מ במה שרצה לחלק ולומר דשאני דין מעשר מדין עירוב וכו' ואין במשמע לחילוק הזה ונראה לומר לדעת הרמב"ם דשאני קרפף מחצר דהכא דקרפף אין תשמישו רב וזרעים שבו מבוי ליה כגינה דסתם גינה נזרעת היא והנטיעות משוי ליה כחצר (וכחצר גופיה ג"כ כשאין נטועות לנוי כסתם נטיעות גם לענין מעשר נעשה לו דין חצר

הבא שארית חמות תחגור בעולם הזה. אמר רבי לוי כשתעורר חמתך על הרשעים צדיקים רואין מה את עושה להן והן מודין לשמך. אמר רבי זעירא היא הפכה והיא מהפכה לא שמעינן מינה כלום. ירמיה בני אזל צור צור דוקניתא דהיא טבא מן כולם. *תמן תנינן [א] כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות. רבי מאיר אומר אף השדות. מה טעמא דרבנין וקם בית אין לי אלא בית מנין לרבות בתי בדין בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות ומגדלות [ת"ל אשר בעיר]. יכול אף השדות ת"ל בית מה בית שהוא מיוחד שהוא בית דירה יצאו שדות שאינן בית דירה. מה טעם דרבי מאיר (ויקרא כה) וקם הבית אין לי אלא בית מנין לרבות בתי בדין בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות ומגדלות והשדות תלמוד לומר (שם) אשר בעיר. [ב] *אשר לו חומה פרט לבית הבנוי בחומה דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר כותל החיצון הוא החומה. רבי יהודה דריש אשר לו חומה. רבי שמעון דריש אשר לא חומה. אמר רבי חיננא והוא שעלה דרך הנוף אבל אם עלה דרך העיקר כבר קלטו העיקר. מתניתא דבית שמאי היא *דבית שמאי אומרין הכל כלפנים. תני החזיר את הנוף מבפנים כולו כלפנים. ואית בהן תנייא קדמייא כבית שמאי:

הדרן עלך המעביר תאנים

הכובש [ג] השולק [ד] המולח בשדה חייב. [ה] המכמר באדמה פטור. [ו] המטבל בשדה פטור. הפוצע

הכוכן וא"ל ר' זעירא מכין הוא לך לפרש כך דהדרשה או דנימר היפכא כי חמת אדם תודך בעוה"ס הבא שעיקר החימה והעונש ממתין להפרע ממנו בעוה"ב וע"י כן גורם שהם מודים לו וכדדרשו חז"ל בפ"ב דעירובין עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה שהרשעים בגיהנם תורה אור מברכים ומודים ומצדיקים עליהם את הדין ואומרים יפה דנת יפה חייבת וכו' ושארית חמות תחגור הוא בעוה"ז שאינו נפרע ממנו אלא מעט מעט בעולם הזה ולפי פירוש זה תחגור מלשון זירוז הוא כדכתיב חגור חרבך וגו': א"ר לוי. כך הוא פי' הכתוב כשתעורר חמתך על הרשעים וכו' ורישא דקרא על הרשעים קאי ותודך על הצדיקים הוא אומר שע"י כך הצדיקים הן מודים לשמך ולפי פי' זה שארית חמות תחגור נוכל לפרש או על העוה"ב כדר' בא או על העוה"ז שהוא נפרע מהן בתחילה מעט מעט: אמר ר' זעירא היא הפכה והיא מהפכה. תהפוך בהכתוב כמו שתרצה ואע"פ כן לא שמעינן מינה כלום לפירוש האמיתי אלא ירמיה בני כלך לך מדרש אגדה ואזיל וצור צור דוקניתך ומלשון צור תעודה הוא כלומר תסיים דבריך והחזק עצמך בשאלה זו ששאלת היתה ניטלת בדוקני מהו שזה הוא דבר הלכה ובו נעסוק והוא עבא מדבר אגדה שהוא מן כלום: תמן תנינן. בפ"ט דערכין ועל דאיירי במתני' בבתי ערי חומה מייתי לה הכא: כל שהוא לפנים מן החומה. כגון בתי הבדים וכו' כדתשיב לקמן הרי הוא כבתי ערי חומה שאם לא נגאלו תוך י"ב חודש נחלטו: וקם הבית כתיב אין לי אלא בית מנין לרבות וכו' תלמוד לומר אשר בעיר. והכי דריש לה בתורת כהנים פרשת בהר ולר"מ אשר בעיר לרבות אף השדות שבפנים: אשר לו חומה פרט להבית הבנוי בחומה. דאין לו חומה מוקף: רש"א כותל החיצון. שלו הוא חומתו ונידון כבתי ערי חומה ומפרש במאי פליגי דכתיב לא חומה באל"ף וקרינן לו חומה ר' יהודה דורש המקרא לו חומה דוקא ור"ש דורש הכתיב לא חומה כלומר למעוטי את שאין לו חומה כלל אבל זה כותל החיצון הוא חומתו: א"ר חיננא והוא שעלה דרך הנוף. הא דתנינן במתני' ובעוי המקלט הכל הולך אחר הנוף מפרש לה דה"ק שאף על פי שהאילן עומד בתוך התחום ונופו הוא נוטה חוץ לתחום והרוצח הוא על הנוף אינו נקלט ולא מהני

מה שהאילן עצמו הוא בתוך התחום דלא שדינן נופו בתר עיקרו ועלה קאמר דוקא כשעלה דרך הנוף ולא היה בתחילה במקום העיקר אבל אם עלה דרך העיקר והלך לו להנוף כבר קלטו העיקר בתחילה ואע"פ שעכשיו הוא על הנוף שהוא בחוץ נקלט מכבר: מתניתא. דקתני ובירושלים הכל הולך אחר הנוף ומפרש לה דבאילן העומד בחוץ לחומת ירושלים ונופו נוטה לפנים דהכל הולך אחר הנוף ואין פודין מעשר שני אפי' הוא תחת האילן מבחוץ ואתייא כב"ש דלקמן בפ"ג דמעשר שני בתי הבדים שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ או שפתחיהן לחוץ וחללן לפנים ב"ש אומרים הכל כלפנים ואין פודין שם מעשר שני וה"נ במתני' דהאו כב"ה הא אמרי שם מכנגד החומה ולפנים כלפנים ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ובמתני' דתני הכל הולך אחר הנוף הנוטה לפנים לא אתייא כוותייהו: תני. בתוספתא דמעשר שני פ"ב והכי תנינן לה שם אילן שעומד בפנים ונופו נוטה לחוץ יש למעשר שני שלו פדיון החזיר נופו לפנים אין למע"ש שלו פדיון ובסיפא גרים התם פלוגתא דב"ש וב"ה בבתי בדים והיינו דקאמר עלה ואית בהן תנייא קדמייא כבית שמאי כלומר יש לך אחד בזה הת"ק שסובר כב"ש דאע"ג דהרישא לאו כב"ש הוא דסברי לעולם הכל כלפנים לחומרא מ"מ הסיפא בהחזיר את הנוף בפנים כולו כלפנים ואין פודין מעשר שני שם אע"פ שתחלת נטייתו לחוץ אזלינן לחומרא וזהו כסברת בית שמאי:

הדרן עלך המעביר תאנים

הלכה א מתני' הכובש השולק המולח בשדה. הכובש ירקות או זיתים במי מלח או שסלקן או שמלח אותן בעצמן וזהו כובש קובעין הן למעשרות ואפי' בשדה אם הוא דבר שנגמר מלאכתו ובגמרא חשיב ששה דברים שהן טובלין למעשרות תרתי דמתני' דהכובש והמולח חדא הוא דהמלח טובל והשולק זהו בישול באור שהוא טובל ועוד ארבעה שהן טובלין המקח והתרומה ושבת וחצר: המכמר באדמה. ובנסחת המשניות המכמן והיינו הך שמטמין את הפירות באדמה כדי שיתבשלו פטור דאין זה קביעות למעשר והמכמר מלשון כומר של ענבים על שם שגרגרי הענבים טמונים זה תחת זה: המטבל בשדה. שלא מלחן כדרך שמולחין הזיתים וכיוצא בהן אלא שמטבל אחת אחת במלח ואוכל פטור דאין זה קביעות:

הפוצע

מראה הפנים

תנ"ר) אבל תנ"ר דהכא דע"כ במשתמרת איירי דאותם הוא שקובעת למעשר ובתנ"ר כזה שמישה רב והלכך בין זרעים ובין נטיעות לא מבטלי ליה מתורת תנ"ר דמשתמרת א"כ אלא לפי שעה ולא לקיום דלא יבטל תשמיש התנ"ר מפני הזרעים וה נטיעות א"כ נטע הנטיעות לנויה של תנ"ר דאז ניכר שנטען לקיום כדפריסית בפנים וע"ש בעירובין בשם תי"ט דכתבו ג"כ לחלק כעין זה בין קרפף לתנ"ר:

אמר ר' חיננא והוא שעלה דרך הנוף וכו'. לדברי ר' חיננא דהכא פשוט הוא דלמאי דמפרש מתני' דהכא וכן מתני' דאלו הן הגולין אילן העומד בתוך התחום וכו' הכל הולך אחר הנוף דלא אמרינן שדינן נופו בתר עיקרו ומשום דס"ל דבנוף מיתדר ליה ובעיקרו לא מיהדר ליה וזהו כדאמר בבבלי סוף פ' הנזכר דף י"ב לשנויי רומיא דעוי מקלט אמעשר והיינו דמדייק לומר והוא שעלה דרך הנוף וכו' כדפריסית בפנים ומוקי נם פא דמתני' ובירושלים וכו' כב"ש דוקא כי היכי דלא תקשי אמתני' דפ"ג דמעשר שני אילן שהוא עומד בפנים וכו' כמבואר והתם איכא כמה שינויי בהן דרמי מעשר המעשר ורב אשי קאמר התם לבסוף מאי אחר הנוף אף אחר הנוף ולדעת הרמב"ם הכי פירושא דרב אשי בא לתרץ הכל דהא דקאמר בעוי מקלט הכל הולך אחר הנוף היינו לחומרא דאף אחר הנוף אזלינן לענין דלא מאי קטיל ליה אף דהנוף נוטה חוץ להתום כי היכי דלא מאי קטיל לי' בעיקרו שהוא בתוך התחום וכן איפכא אף האילן עומד בחוץ ונופו נוטה לתוך התחום לא מאי קטיל לי' בעקרו כי היכי דלא מאי קטיל לי' בנופו שהוא מבפנים כדפריסים במתני' והא דנקט אף אחר הנוף משום דס"ד דבעוי מקלט לא אזלינן בתר נוף דלא מיתדר לי' קמ"ל ובהכי ניחא לייבב דקדוק התוס' שם להך פירושא ע"ש וכך הם דברי הרמב"ם בסוף פ"ת מהלכ' רוצה ובירושלים לענין פדיון מעשר שני אמרינן הכל הולך אף אחר הנוף וכדבריו ז"ל בפ"ב דמעשר שני בהלכה טו אבל לא לענין אכילה וטעמא דהכל להחמיר הוא דאמרינן בדוקא וכדמסיק לקמן בפ"ג דמעשר שני:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

הכובש השולק המולח. כובש ומולח חדא הוא כדפריסית דכובש במי מלח חייב מטעמא דהמלח קובע והמולח אפי' בשדה חייב וכ"כ הרמב"ם בפ"ה ממעשר

הפנים

בכי"ד אחד המטבל וא' השולק ואחד הכובש קובע למעשר ובכי"א כתב המולח פירות בשדה נקבעו. ודעת הראב"ד בהשגה פ"ג בהלכה ג' לפרש הכובש כחומץ ודקדק על הרמב"ם שלא מנה גם לכובש בחומץ והמשנה מנאן שנים. ואפשר לא היה בנוסחת המשנה לפניו המולח בשדה ומשמע לו דהכתי נינהו אבל לפי נוסחא דהכא וכך הוא במשנה הנדפסת בגמרא המולח בשדה הא קמ"ל דאף בשדה קובע המלח אם מלח הרבה כיחד ולאפוקי המטבל בשדה כדתני לקמן וכן הס"ם לא מנה אלא ששה דברים בלבד והשולק דהמתני' משמע דבליר הוא ממבושל וכך הם דברי הרמב"ם דלעיל אחד המבשל ואחד השולק א"כ שולק פחות הוא מהמבשל וכך משמע ממסקנת הס"ם דלא בעינן עד שיסלק כל צרכו וכבר כתבתי בחבורי ריש פ"ו דנדרים מזה והבאתי בשם הרשב"א ז"ל שכתב דודאי שלוק משמע הכין ומשמע הכין ולפיכך לפעמים מצינו דשלוק הוא יותר מבישול כדמשמע בפ' כל הבשר דף קי"א גבי הכבד אוסרת וגו' ומשמע נמי דלפעמים פחות הוא ממבושל כדמנינו בנדרים שם דהנודר מן המבושל מותר בשלוק שכך הוא לשון בני אדם כל שהוא מבושל הרבה מבושל קרו ליה ושאינו מבושל כל צרכו שלוק קרו ליה וכן משמע מהכא לעיל פ"י דתרומות בהלכה ט' דקאמר לית כאן נכבשין אלא נשלקין דכבוש כרותח הוא אלמא דשלוק בליר ממבושל ובזה מתיישב קושיית הר"ש בתרומות שם והביא התוי"ט כאן וכתב וצריך לי עיון ועיין לעיל בתרומות שם ד"ה לית כאן נכבשין. וסייס הרמב"ם בפ"ה הנזכר אבל המעשן את הפירות עד שהכשירן ה"ז ספק וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקס ז"ל דנלמד מהבעי' דפ' הפועלים פועל מהו שיהבהב באור ואוכל דמהבהב היינו מעשן והוא ז"ל כתב ע"ז ול"נ דאין משם ראיה עכ"ל והאמת דלא משם הוא נלמד אלא מהאי תלמודא ריש פ' הנודר מן המבושל דגרים שם מעושן מהו שיהא בו משום בישולי גוים מהו שיהא בו משום הבשילי שבת מהו שיהא בו משום בשר בחלב מהו שיטבל למעשרות וכו' וכל הני בעיות לא איפשיטו ולפיכך כתב הרמב"ם כאן ה"ז ספק ובבישולי שבת ובב"ח פטור הוא ובישולי נכרים פסק בפ' י"ז ממ"א דמותר וכתבתי שם הטעם משום דבישולי נכרים מדרבנן הוא ואע"ג דקביעות בישול למעשר ג"כ מדרבנן הוא מ"מ עיקר דין המעשר מן התורה הוא אבל לבישולי עכו"ם לא מצינו עיקר מן התורה כ"א אסמכתא בעלמא:

המקטף

שנויי נוסחאות (סו"ס) צור צור בכי"ר לצור צור. דוקניתא בד"ו דוקניתך. (סו"ו) כולם בד"ו כלום. (סוס"ו) בחומה בד"ו לחומה. (סוכ"ב) היא בד"ו ליתא.

ככר לאדן

א"ר זעירא היא הפכה והיא מהפכה וכו' צור וכו'. פירוש הדרשה יכולין להפכה ואין אנו למדין כלום. צור דוקניתך קשור הביעיא דבעית מיני היתה ניטלת בדוקני שלא משם דין ותועלת:

עין משפט נר מצוה

נא
א ב מיי' פי"ב משמיטה ויובל הי"א

א
ג מיי' פ"ג ממעשר ה"ד ופ"ב שם כו"ד

ב
ד מיי' פ"ה שם הי"ח

ג
ה מיי' שם הט"ו

ד
ו מיי' שם ה"ח

עין משפט נר מצוה

ה
א ב מיי' פ"ג ממעשר הי"ט
ו
ג מיי' שם ס"ג ובכ"מ
ז
ד מיי' פ"ד שם ה"ב
ח
ה מיי' פ"ג שם ה"ה
ט
ו מיי' שם ה"ו

הפוצע זיתים שיצא מהן השרף פטור. א הסוחט זיתים על בשרו פטור ואם סחט ונתן לתוך ידו חייב. י המקפא לתבשיל פטור. ולקדירה חייב מפני שהוא כבור קטן: גמ' הכובש השולק כו'. ג צאור טובל. מקח טובל. מלח טובלת. תרומה טובלת. שבת טובל. חצר בית שמירה טובלת. דאמר רבי יוחנן ד *הרי מקח ושבת וחצר אינן תורה. רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש המחוור שבכולן זו חצר בית שמירה. הכובש עד שיכבוש כל צרכו השולק עד שישלוק כל צרכו. נשמעינה מן הדא המהבהב שיבלין באור נטבלו. בלא כך אינן מחוסרין מלאכה על ידי האור. שנייא היא שהוא גמר מלאכתו. ויידא אמרה דא ס *המקטף שיבלין לעיסתו לאוכלן מלילות ניטבלו. לעשותן עיסה לא נטבלו. כבש ושלק שלא מדעת הבעלים תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש *דאיתפלגון צה:ממרח כריו של חבירו שלא מדעתו י ר' יוחנן אמר נטבל ורבי שמעון בן לקיש אמר לא נטבל. אמר רבי יודן תמן אפשר לו שלא לכבוש. שלקו ברשות ההקדש פדאו והכניסו לחצר בית שמירה מהו. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש נטבל זו תורה וזו אינה תורה. הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו דברי הכל נטבל. וכי מה עשה מעשה ברשות ההקדש. הקדישו ושלקו הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו דברי הכל נטבל. פדיו וצימקו מהו אין תימר האור טובל האור פוטר

פני משה

הפוצע זיתים. כדי שילא מהן שרף המרירות פטור: הסוחט זיתים על בשרו. לסוך את גופו פטור ואם סחט ונתן לתוך ידו חייב שזהו כנותן לתוך בור קטן שיורד השמן לתוכו: המקפה לתבשיל. שמקפה את היין ונותנו לתוך התבשיל ואע"ג דתנן בפ"ק היין משיקפה נגמר מלאכתו למעשר זה שמקפה לתוך התבשיל שבקערה דבר מועט וערלאי הוא פטור ודוקא לתוך תבשיל נוגן אבל אם היא רותח נקבע למעשר מחמת הבישול שמתבשל היין בתוכו: ולקדירה. אם קפה את היין ונתנו לתוך התבשיל שבקדירה אע"פ שהיא צוננת חייב מפני שהוא כבור קטן:
גמ' אור טובל וכו'. הרי הן ששה דברים שטובלין למעשר: דאמר ר' יוחנן. כלומר כולן שוין הן דאין טובלין אלא מדבריהם כדאמר ר' יוחנן בפרק דלעיל בהלכה א' דמקח וחצר ושבת אין קובעין מן התורה וה"ה לאינך: המחוור שבכולן וכו'. ר"ל קסבר חצר בית שמירה קובעת מן התורה כבית כדאמר בהדיא לקמן: הכובש וכו'. בעיא היא הכובש והשולק שאמרו שהן קובעין אם עד שיכבוש וישלוק כל צרכן דוקא או לא: נשמעינה מן הדא דתני. בתוספתא ריש פ"ג המהבהב שבולין באור נטבלו למעשר וכי בלא כך אינן מחוסרין מלאכה ע"י האור כלומר הרי בהבהוב כל שהוא אכתי מחוסרין מלאכה ע"י האור כל צרכן הן ואפ"ה נטבלו וה"ה בכובש ושולק דלא בעינן כל צרכן: שנייא היא שהוא גמר מלאכתו. דניכר הוא שאינו רוצה יותר כי אם בהבהוב כל שהוא וזהו גמר מלאכתו אבל בכובש ושולק אימא לך עד שיכבוש וישלוק כל צרכן: ויידא אמרה. ומאיזה הוא שנוכל לפשוט הבעיא דא דתני בתוספתא שם המקטף שיבלין והכניסן לאוכלן מלילות נטבלו כל"ל ולעשותן עיסה לא נטבלו אלמא דבהכנסה למלילות כבר נקבעו למעשר וה"ה בכובש ושולק דא"ל כל צרכן אלא מכיון שדעתו לאכלן כך מיד הן נקבעין למעשר: כבש ושלק. פירות חבירו שלא מדעתו תפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל דפליגי בפ' דלקמן בממרח כריו של חבירו שלא מדעתו ולר' יוחנן נטבל וה"ה בכבש ושלק: א"ר יודן. דלא דמי דתמן כלומר בכבש ושלק אפשר הוא שזה לא יכבוש ולא ישלוק אותן ולא מהני בלא דעת חבירו אבל הממרח כרי לא צריך דעת חבירו דמסתמא ניחא ליה בכך: שלקו ברשות הקדש. שהקדיש הירק או כיולא בו ובעודו ברשות הקדש שלקו ואח"כ פדאו והכניסו לחצר בית שמירה מהו מי הוי השליקה ברשות הקדש כגמר מלאכה וא"כ פטור ממעשר כדתנן לעיל בפ"ד דפאה הקדישן עד שלא נגמרו וגמרו ביד הגזבר ואחר כך פדאן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין או דילמא מאחר שהכניסו לחצר בית שמירה אחר שכבר פדאו החצר היא שקובעת למעשר ואין השליקה בעודו ברשות הקדש עושה כלום וקאמר הש"ס דעל דעתי' דרשב"ל דקאמר לעיל המחוור שבכולן זו חצר בית שמירה נטבל הוא כאן למעשר לפי שזו תורה החצר בית שמירה מן התורה היא קובעת וכשהכניסו כבר יצא מרשות הקדש וזו השליקה אינה קובעת מן התורה אלא מדבריהם והלכך השליקה בעודו ברשות הקדש אינה פוטרת ממעשר דלאו כלום היא לגבי קביעות של חצר שנעשה אחר שכבר יצא מרשות הקדש: הכניסו לחצר בית שמירה. בעודו ברשות הקדש ואח"כ פדאו ושלקו מהו. דקס"ד דהשתא אליבא דר"ל הקביעות של חצר שהיא מן התורה והיא היתה בעודו ברשות הקדש פוטרת ממעשר לפי שהיא עיקר והוי כנגמרו ביד הגזבר ואין השליקה שלאחר שיצא מרשות הקדש כלום וקאמר הש"ס דלא היא אלא לדברי הכל נטבל כאן דלא מיקרי גמרו ביד הגזבר דכי מה עשה מעשה ברשות הקדש הרי הכניסה להחצר לאו מעשה בגופו הוא והשליקה שהוא לאחר שילא מרשות הקדש מעשה בגופו הוא והלכך אף לר"ל נטבל למעשר ויש לפרש דהכי ג"כ בעיות הן אליבא דר"ל וכדרך את"ל הן כהאי בעי' דלקמיה: הקדישו ושלקו הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו דברי הכל נטבל פדיו ולמקו מהו. הך בעי' כחדא מגו חדא היא וכדרך את"ל מיתפרשא דלמאי דאמרת דהכניסה לחצר בעודו ברשות הקדש לאו כלום הוא לגבי שליקה שלאחר שילא מרשות הקדש ומשום דהשליקה מעשה בגופו הוא וא"כ הכא דחזר ושלקו פעם אחרת לאחר שילא מרשות הקדש מי אמרינן דאותה שליקה קובעת היא למעשר ולדברי הכל נטבל ואע"ג שבשלקו וגם הכניסו לחצר בעודו ברשות הקדש אפ"ה אינה פוטרת דאתי מעשה שלאחר כן ומבטל מעשה הקודש או דילמא מכיון שהמעשה בגופו נעשה גם בעודו ברשות הקדש והכניסה לחצר ג"כ עמה שוב אין מעשה שלאח"כ מוליא מהן ולא נטבל למעשר שהרי גמרו ביד הגזבר הוי: פדיו ולימקו מהו. ה"ז בעי' אחרת ואת"ל קאמר דאת"ל דאין השליקה שלאח"כ כלום מכיון שכבר שלקו בעודו ברשות הקדש אכתי איכא למבעי אם לאחר שפדאו שלקו הרבה עד שלימקו מי אמרינן דאותה שליקה שעשאו מלטמק הרבה מוליאה מיד שליקה הראשונה או לא: אין תימר האור טובל האור פוטר

קרבן העדה

חצר בית שמירה טובלת דאמר ר"י מקח כו'. וגי' הגר"א ז"ל בשנו"א אמר ר"י מקח וחצר כו' ולא גרסיק דאמר ר' יוחנן ומילתא באנפי נפשי' הוא:
א"ר יוחנן מקח שבת וחצר אינן תורה. הא דקחשיב הג' דברים הללו ולמה לא קאמר כל הששה דברים אינן תורה משום דעל אלו הג' דברים מלח ואור ותרומה לא הי' צריך לאשמועינן דפשיטא שהם מדרבנן אבל על אלו הג' צריך לאשמועי' דבמקח איכא הו"א במס' ב"מ דף פ"ח ע"א דהוא מד"ת וחצר ס"ל לרשב"ל באמת דהוא ד"ת וכן בבבלי במס' ב"מ דף פ"ח הכ"ל ס"ל לר"י ג"כ כן וגם שבת גרסינן לעיל בפ"ג דחומר הוא בשבת שכן נדרים שנשרו מאיליהן עיי"ש דסברא הוא דשבת חמורה מחצר וכמאא דאלו הג' חשובין יותר מהג' אחריתי ע"כ קמ"ל ר"י דאלו הג' ג"כ אינן תורה:
שלקו ברשות הקדש פדאו והכניסו לחצר בית שמירה מהו ע"ד דרשב"ל נטבל זו תורה וזו אינה תורה. פי' דלרשב"ל אין בכח שליקה של פטור לפטור חיוב הטבל שנטבל מד"ת אבל לר"י מיבעיא לן הגם דשניהם הוו מדרבנן מ"מ כיון דחצר חשיב יותר גמר מלאכה משליקה אינו נטבל ע"י שליקה שים אחרי' הצר דאימתי חשובה שליקה לגמר מלאכה דוקא בשלא עשה אחרי' גמר אחריתא דחשובה ממנה אבל אם עשה אחרי' גמר אחריתא דחשובה ממנה או חשיב הטיבול מהגמר האחרת דחשובה ולפ"ז אם היו שתיהן ברשות הדיוט השליקה והחצר נטבל ע"י החצר החשובה והגמר מתחיל מהחשובה וע"כ מיבעיא ליה אם האינה חשובה מנגדת להחשובה דהאינה חשובה היתה ברשות הקדש ונפטר דאפשר כיון דנפטר ע"י האינה חשובה אז אינו נטבל מחדש ע"י החשובה או דילמא דהאינה חשובה לא חשיב כלל לנגד החשובה אבל אליבא דרשב"ל לא מיבעיא לן כלל דפשיטא דאין בכח פטור דשליקה מדרבנן לפטור טבל גמור דחצר מן התורה דפטור דרבנן אינו פוטר לטבל שנטבל ד"ת. והוי איבעיא. ונפיק עוד הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו ד"ה נטבל וכי מה עשה מעשה ברשות הקדש דאין פוטר אלא מעשה. הקדישו ושלקו הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו ד"ה נטבל פי' דהא קי"ל דמעשה החשובה מבטלת להאינה חשובה וא"כ השליקה דברשות הקדש לאו כלום היא כיון דאחרי' היתה הכנסה לחצר בית שמירה נמלא דהגמר בהקדש הוא מהכניסה לחצר בית שמירה והכנסת החצר מבטל להגמר דשליקה ונשאר הגמר בהקדש ע"י הכנסת החצר וכבר אמרינן לעיל דהמעשה שעושה אחר הפדי' טובל אחר הכנסה דחצר דברשות הקדש דכי מה עשה מעשה ברשות הקדש. והדר מיבעיא לי' פדיו ולמקו מהו פי' דלימוק הוא חשוב יותר משליקה דמלטמק ויפה לו אם אמרינן דכיון דהוי הכל מעשה אחד ע"י האור לא חשיבא למיקה למעשה חשובה יותר משליקה ודוקא בב' מעשות אמרינן דזה חשוב מזה אבל ע"י מעשה אחד רק דלימוק הוא יותר מבשל משליקה לא אמרי' דהלימוק

גליון הש"ס וציון ירושלים

צאור טובל מקח טובל. ע' בתוס' יו"ט כאן ובלח"ם: ממרח כריו של חבירו שלא מדעתו ר"י אמר נטבלו. ועיין פסק הרמב"ם פ"ג ממעשר ה"ו וצ"ע בכ"מ רבינו יונה כרי' פ' אין עומדין בשם הירושלמי דאף לאחר שנעשה דגן גמור מ"מ יכול להערים ולפוטרם כשיערב בם תבן ע"ש א"כ היה יכול לחלק כאן דלאחר גמר המירות יכול לערב בו וצ"ע מ"ש דלאחר שליקה וכבישה ולולי לאחר שליקה וכבישה יכול לערב בם תבן מיהו גוף דין של הירושלמי צ"ע הובא במקום:

מסורת הש"ס

ירושלמי לעיל פ"ב הל"ג וש"נ
ביצה יג
לקמן פ"ה ה"ג

מראה הפנים

המקטף שיבלין לאכלן מלילות וכו'. כך הובאה הברייתא בבבלי פ"ק דביצה דף י"ג וכן פסק הרמב"ם בפ"ג ממעשר בהלכה ה' ועיין מה שכתבתי בענין פלוגתא דר"מ ור' יוסי כר' יהודה שם לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ב' ד"ה בשלהי להפרים תרומה ותרומת מעשר כאחת ומה שנתבאר מהסוגיא דהתם בס"ד: **כבש** ושלק שלא מדעת הבעלים תפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל וכו'. והרמב"ם בפ"ג שם בהלכה ז' פסק כר' יוחנן וכו': גומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו וכין הקובע בא' מהששה דברים שלא מדעת חבירו נטבלו. ואע"ג דר' יודן דחי לה הכא דלאו הממרח דניחא ליה בכך אבל כובש ושולק אפשר שרוצה הבעלים שלא לכבוש ולשלוק מ"מ משמע מדלקמן בפ"ה דאף בשאר הדברים שקובעין הדין כן וע"ש: **שלקו** ברשות הקדש ופדאו וכו'. כל הני בעיות אליבא דר"ל שייכי כדפרישית בלשון הב' דכולהו בלשון שלנה איתאמרו. ו הרמב"ם פסק כר' יוחנן

שנויי נוסחאות (שו"ה) טובל בד"ו טובלת. (שו"ז) יוחנן הרי מקח ושבת וחצר אינן בד"ו יוהנן מקח בשבת אינה (שו"ה) שיבלי בד"ו שיבולין. (שו"ט) שלא לכבוש בכ"ר שלא למרח ברם הכא איפשר לו שלא לכבוש. (שו"ג) פדיו בד"ו פריין. (שו"ה) פדיו בד"ו פריין. (שו"ו) פריו בד"ו פריין.

מסורת הש"ס

פוטר וכו'. כלומר דהדר פשט הש"ס לכל הני בעיות דודאי פוטר היא דהרי אם תאמר דאין האור קובע למעשר בעלמא או אין האור שברשות הקדש פוטרו ממעשר אבל מכיון דאמרינן דהאור קובע הוא למעשר א"כ הכא שסלקו בעודו ברשות הקדש בדין הוא שהוא פוטר אותו ממעשר שהרי גמרו ביד הגזבר הוא ואין המעשה שלאחר מכאן כלום לא הכניסה לחצר ולא השליקה ולא הלימוק: טיגנו בשדה מהו. ומתמה הש"ס מאי קא מיבעי' לי' וכי בלא כך אין האור טובל והלא אין טיגון בלא אור: אילו אפשר דלא מיתן גביה משח בעי הוה. משח הוא מלשון עלים דמשחן בפ' לולב הגזול והן עלי שמן שמדליקין העץ להאיר בו וכלומר אילו אפשר בלא אור אלא ליתן גביה עץ משח שפיר בעי הוה ר' ירמיה אם עשה איזה טיגון דכה"ג אי קובע למעשר או לא אבל מכיון דאי אפשר לטגן בלא אם א"כ מאי קא מבעי' ליה: עשה היסב בשדה. שאכל בהסיבה טובל למעשר דהוי קביעות: איזו הוא היסב שהוא טובל. כלומר ובאיזו היסיבה אמרו כל היסב שיש בו יין שאם היסב לשתות יין קובע הוא למעשר דלאו שתיית עראי הויא: קצב להיסב. בעיא הוא אם קצב כך וכך יביאו לו לשתות בהסיבה ולא היסב אח"כ אם קובע הוא או לא ולא נפשטה: תני. בתוספתא פ"ג: נטבלו. דהוי קביעות: עד כדון. לא שמענו אלא בשום של טבל ששחקו בשמן של חולין שכן דרכו לשחקו בשמן ונקבע השום של טבל למעשר איפכא מאי אם שחק שום של חולין בשמן של טבל אם נקבע השמן למעשר ולא איפשיטא: אשכול שסחטו. ממנו היין לכוס נטבל למעשר לפי שהוא כבור קטן אבל לא לתמחוי שאין מדרך לסחוט להתמחוי: בלא כך אין האור טובל. אמתני' פריך דקתני המקפה לתבשיל פטור וכי אין האור טובל למעשר: תפתר בתבשיל צונן. וכן הא דקאמר לתמחוי פטור אפילו יש בו תבשיל רק שהוא צונן: לקדירה חייב. ובעי ר' אלעזר לפרושי דלקדירה ריקנית היא מתני' וקאמר הש"ס דמתני' לא אמרה כן אלא המקפה לתבשיל וכו' וא"כ טעמא הויא מפני שהוא כבור קטן ואף לקדירה שיש בה תבשיל צונן מיירי דלעולם קדירה כבור קטן מחשבינן ונקבע למעשר:

ביצה לד: | עדיות פ"ד מ"ו | ביצה לה. | שבת יח: | עירובין נט: | נשיל לה:

פוטר ואין תימר אין האור טובל אין האור פוטר. רבי ירמיה בעי טיגנו בשדה מהו בלא כך אין האור טובל אילו אפשר דלא מיתן גביה משח בעי הוה רבי יוסי בר כהנא אמר רבי יונה תני רבי חלפתא בן שאול עשה היסב בשדה טובל אם לא היסב אינו טובל אין הוא היסב שהוא טובל כל היסב שיש בו יין קצב להיסב ולא היסב. תני [א] השום והשחליים והחרדל ששחקו בשדה נטבלו. עד כדון בשום של טבל ששחקו בשמן של חולין. שום של חולין ששחקו בשמן של טבל. רבי זעירא רבי חייא בר אשי בשם רב [ב] אשכול שסחטו לכוס נטבל לתמחוי לא נטבל. בלא כך אין האור טובל [ג] תפתר בתבשיל צונין. לקדירה חייב אמר רבי לעזר לקדירה ריקנית היא. מתניתא לא אמר כן אלא המקפה לתבשיל פטור לקדירה חייב מפני שהוא כבור קטן:

הלכה ב מתני' *תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכח לעשרן [ד] לא יאכלו מוצאי שבת עד שיעשרו. *כלכלת שבת בית שמאי פוטרין [ה] ובית הילל מחייבין רבי יהודה אומר אף הלוקט כלכלה לשלח לחבירו לא יאכל עד שיעשר. [ו] *הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחד אחד במלח ואוכל. אם מלח ונתן לפניו חייב. רבי ליעזר אומר מן המעטן הטהור חייב מן המעטן הטמא פטור מפני שהוא מחזיר את המותר. *שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן ופטור דברי רבי מאיר רבי אלעזר בי רבי צדוק מחייב. [ז] וחכמים אומרים על החמין חייב ועל הצונן פטור: גמ' רב המנונא אמר תינוק שחיפה כלכלה לשוק נטבלה. מקום שמחשבתו של גדול מתקיימת [ח] שם מעשיו של קטן מתקיימין. רבי זעירא בעי כלום מחשבתו של גדול מתקיימת עד שיפתח לשוק ודכוותה אין מעשיו של קטן מתקיימין עד שיפתח לשוק. מתניתא פליגא על רב המנונא תינוקות שטמנו תאינים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיתעשרו. ר' זעירא בשם רב המנונא תפתר בשלקטום עם דמדומי חמה והוכיח מעשה שלהן על מחשבתן. לית הדא פליגא על דר' יוחנן [ט] *דר' יוחנן אמר השבת טובלת מפני שלקטום לשבת הא אם לקטום שלא לשבת לא. ר' יונה בשם רבה מנונא אפי' לקטום לשבת אוכל מהן עראי לערב שבת. אפי'

להלימוק טובל. ועוקר השליקה דפטור ע"ז קאמר דא"ת האור טובל פי' דכיון דהוו ממעשה אחד ע"י האור אין נ"מ בין שליקה או למיקה דמבשל יותר כיון דהוו שתיהן ע"י האור אין תימר האור טובל האור פוטר וא"ת אין האור טובל אין האור פוטר פי' דכה שניהם שוין וכיון שקדמו הפטור שוב אינו טובל: ר"ח

עין משפט נר מצוה

י
א ב מיי' פ"ה ממעשר ה"ז

יא
ג מיי' פ"ג שם ה"ט

יב
ד מיי' פ"ג שם הכ"א

יג
ה ו מיי' פ"ד שם הכ"ב וה"ח

יד
ז מיי' פ"ה שם הט"ז

טו
ח מיי' פ"ג שם ה"כ וכ"מ ומ"ל והכ"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב] שם מעשיו של קטן מתקיימין. ע' רש"י ותוס' בביצה דף לד ב ד"ה הנוקת ובחולין דף יג גבי קטן יש לו מחשבה או אין לו וע' במ"ל פי"ד מטומאת אוכלין ה"ב והו"ק:

הלכה ב מתני' תינוקות שטמנו תאנים לשבת. בתאנים שנגמרה מלאכתן איירי ובהן השבת קובעת דאם שכחו לעשרם קודם השבת ועבר עליהן השבת לא יאכלו למ"ש עד שיעשר ותינוקות דנקט לאשמועינן דיש להן מעשה מוכיח על מחשבתן כדקאמר בגמרא: כלכלת שבת. בגמרא מוקי לה שלקט אותן מאילן שפירותיו מיוחדין לשבת והלכך ב"ה מחייבין לעשר אפי' עדיין לא הגיע שבת דכיון שהן מיוחדין לשבת הוקבעו: אף הלוקט כלכלה. פירות לשלוח לחבירו לא יאכל עד שיעשר לפי שהוא מקפיד עליה כמו בכלכלת שבת ולפיכך הוקבעה למעשר ואין הלכה כר' יהודה: גמ' תינוק שחיפה כלכלה לשוק נטבלה. כדתנן לעיל בפ"ק כלכלה משיחפה ובמוליך לשוק מיירי כדמסיים התם וקמ"ל רב המנונא דאפי' התינוק שעשה כן וחיפה את הכלכלה על מנת להוליך לשוק נטבלה למעשר ודוקא משחיפה וכדמפרש ואזיל: מקום שמחשבתו של גדול מתקיימת. כלומר שבגדול הולכין אחר מחשבתו שם מעשיו של קטן מתקיימין הולכין בקטן אחר מעשה שלו כדתנן בפ' י"ז דכלים האלון והאגוז שחקקום התינוקות למוד בהם את העפר או שהתקינום לכף מאזנים טמאים שיש להן מעשה ואין להם מחשבה ואע"ג דבגדול נמי משיחפה הוא שהוקבעה למעשר מ"מ הא תנינן שם אם אינו מחפה משימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל צרכו אלמא דאפי' במחשבה גרידתא שהוא מחשב ללקט כל צרכו הוקבע למעשר אבל בקטן בעינן עד שיחפה דאז מעשיו מוכיחין על מחשבתו: כלום מחשבתו של גדול מתקיימת. שיוקבע למעשר אם הוא במחשבה בעלמא: עד שיפתח לשוק. כלומר שאנו רואין שהוא פותח למכור מהן לשוק דאי לאו הכי שמא דעתו להוליכן לביתו ולא הוקבעו עד שיכניסם לבית כדאמרינן לעיל שם וא"כ ודכוותה נמי אין מעשיו של קטן מתקיימין עד שיפתח לשוק דבגדול אם חיפה את הכלכלה איכא למימר דלא בעינן עד שיפתח למכור מהן לשוק דמסתמא הואיל וחיפה אותה דעתו להוליכה לשוק אבל בקטן דאמרת דהמעשה שלו כמחשבה דגדול הויא א"כ הכי איבעי ליה לרב המנונא למימר עד שיפתח לשוק כמו במחשבה גרידתא גבי הגדול: מתניתא פליגא על רב המנונא. דקאמר בקטן בעינן עד שיחפה דאז מעשיו מוכיחין על מחשבתו שדעתו להוליכה לשוק והא אנן תנן תינוקות שטמנו תאנים לשבת וכו' והכא מאי מעשיו מוכיחין על מחשבתו הוא דאיכא דנימא שטמנו בשביל שבת ומשני רבי זירא בשמיה דרב המנונא גופי' דתיפתר שלקטום עם דמדומי חמה בערב שבת והוכיח מעשה שלהן על מחשבתן שבשביל שבת הוא שלקטום: לית הדא פליגא על דר' יוחנן. וכי לא קשיא ממתני' על הא דאמר ר' יוחנן בפרק דלעיל בהלכה ג' פירות שלקטן שלא לצורך השבת אע"פ כן השבת טובלת אותן למעשר והא הכא אמרינן אליבא דאוקימתא דרב המנונא דטעמא הויא מפני שהמעשה מוכיח שלקטום. לשבת הא אם לקטום שלא לשבת לא וא"כ פליגא על דר' יוחנן: אפי' לקטום לשבת אוכל מהן עראי לערב שבת. כלומר דלר' יוחנן ל"ק דאיכא למימר דלעולם אפי' לא לקטום לשבת כשיגיע השבת טובלת היא למעשר והא דקתני לשבת הא קמ"ל דאפי' לקטום לשבת לא הוקבעו עד שיגיע שבת ומותר לאכול מהן עראי בערב שבת:
אפי'

מראה הפנים

יוחנן דאף אגר בית שמירה מדכריסם קובעת כמו שזכרתי מזה לעיל:

אמר ר' אלעזר לקדירה ריקנית וכו'. הר"ש הביא לפרש להמתני' כן ואחריו נמשך הכ"מ אבל הש"ס דחי לה וקאמר מתני' לא אמרה כן וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בחבורו פ"ג בהלכה י"ט שכתב וכן נוטל מן היין ונותן לקערה לתוך תבשיל צונן ואוכל אבל לא לתוך הקדירה. אע"פ שהיא צוננת מפני שהיא כבור קטן א"כ אף בקדירה מיירי שיש בה תבשיל צונן וכדפרישית במתני':

תינוק שחיפה כלכלה וכו'. למאי דקאמר רב המנונא דמעשה מוכיח על מחשבתו בעינן כמו שהסברתי בפנים א"כ ע"כ דבעי לאוקמי מתני' בשלקטום עם דמדומי חמה וכו' כדמסיק דליכא לקמן אבל למאי דקי"ל כר' יוחנן בפ"ק דחולין דף י"ג דיש לקטן מעשה מדאורייתא וכו' וכדמסיק התם א"כ בכל מקום דאיכא מעשה מהני ולפיכך הביא הרמב"ם ז"ל דין זה כלשון המשנה בפ"ג ממעשר בהלכה כ"א התינוקות שטמנו תאנים לשבת וכו' דהמעשה שטמנו מהני ועוד דבבבלי סוף פ' המביא מביא ג"כ כלשון המשנה דלא בעינן להאי אוקימתא דרב המנונא דהכא דלעולם השבת קובעת למעשר ואפי' לקטום בתחלה שלא לצורך השבת וכדר' יוחנן דאמר לעיל בפ"ב סתמא דלעולם השבת טובלת והא דשקיל וטרי הכא אליבא דר' יוחנן היינו לפי האי אוקמתא דרב המנונא דס"ל דבעינן שיהא ניכר שלקטום לשבת קאמר דנוכל לשנויי בכה"ג אליבא דר"י אבל לפי האמת השבת טובלת לר' יוחנן אפי' שלא לקטום לצורך השבת. ובהלכה שהיא מיוחדת לשבת הוקבעה הכלכלה שלקט ממנה אע"פ שלא הגיע שבת כדכתב הרמב"ם שם

שנויי נוסחאות (סו"ג) **משח** בד"ו משה. (סו"ד) **בר כהנא** בד"ו בשם כהנא. (סו"ו) **אין הוא** בכי"ר איזה הוא. (סוי"ג) **היא מתניתא לא** בכי"ר היא מתניתא מתניתין לא. (סוט"ז) **אומר** בד"ו ליתא. (סוי"ח) **מן המעטן הטמא** בד"ו ומן הטמא. (סוכ"ו) **עם** בכי"ר עד. (סוכ"ח) **יונה בשם רבה מנונא** בד"ו יונה בשם רב המנונא ובכי"ר יוסה בשם ר' אילא.

מערכת הערוך **בתבשיל** צונן כו'. בערוך (ע' צונן א') בתבשיל צונן אמר ר' אלעזר בקדרה ריקנית היא מתניתא לא כך אמרה אלא המקפה פי'. [כלכלת] שבת. בערוך (ע' כלכל ג') פירש כמין קרטלית שהיא כקופה ומכלת הרבה. ובע' קרטל פי' סנא בלשון יון קרטילי:

אפי' על דר"ש בן לקיש לית הוא פליגא. דקאמר לעיל דפירות שלקטום שלא לצורך השבת אין השבת מובלת ומתני' לא פליגא עליה וקס"ד דלר"ל לא מוקמינן כהאי אוקמתא דרב המנונא דלעיל אלא דטעמא הוא דמסתמא לקטום לשבת והלכך השבת טובלת הא לאו הכי לא כדר"ל וקיימו דפריך עלה ולא תינוקות אינון ואפי' לקטום לשבת כמי שלקטום שלא לשבת הוא דהוא שהרי מתשבתם אינה כלום ואפ"ה קתני למוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר וקשיא לר"ל ומשני ר' יוסי בשם ר' הילא דלר"ל נמי מיפתר שלקטום עם דמדומי חמה

ר"ח בשם ר' יוחנן לא אמר ר"י אלא בכלכלת שבת ר"ח בשם ר' יוחנן בליקט כלכלה לשלח לחבירו בזה מקפיד עליו ככלכלת שבת. כן גי' הגמ"ה ז"ל :

ליקט

אפי' על דרבי שמעון בן לקיש לית היא פליגא. ולא תינוקות אינון ואפילו לקטום לשבת כמי שלקטום שלא לשבת. רבי יוסי בשם רבי הילא תיפתר שלקטום עם דמדומי חמה והוכיח מעשה שלהם על מחשבתן. רבי לעזר בשם רבי הושעיה בכלכלה של תאנים היא מתניתא. דבי רבי ינאי אמרי אפי' נצרה. רבי לעזר בן אנטיגנוס בשם רבי לעזר בי רבי ינאי [י] תפתר בתאינה המיוחדת לשבת. דלמא רבי חייא רבי אימי רבי אסי הוון יתבין עבר חד טעין כלכלה דתאינים א"ל ליזבון א"ל כלכלת שבת אינה מזבנה. רבי חייא בשם רבי יוחנן לא אמר רבי יודא אלא בכלכלת שבת. אי אמר רבי יהודה בליקט כלכלה לשלחה לחבירו שהוא מקפיד עליה ככלכלת שבת. לית הדא פליגא על רב דרב אמר הוא אסור לוכל. פתר לה בעושה מעטן בשדה. וקשיא [ל]אם מלח טובלת למה לי צירוף ואם צירוף למה לי מלח אלא על ידי זה ועל ידי זה. מה נן קיימין אם כשיש שני מעטנין דברי הכל אסור אם כשאין לו אלא מעטן אחד דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין כשיש לו מעטן טהור ולחבירו מעטן טמא. אמר רבי ליעזר אדם מחזיר על מעטן של חבירו ורבנין אמרי אין אדם מחזיר למעטן של חבירו. אמר רבי יוחנן על החותן חייב שהוא קבע על הצונן פטור שהוא עראי יכול הוא מחזירתיה דאמר רבי יוסי בשם רבי זעירא רבי יונה ורבי זעירא בשם רבי לעזר אף במה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו בדבר שלא נגמרה מלאכתו :

וכו' כדאוקי רב המנונא דיש כאן מעשה מוכיח על מחשבתם שלקטום לצורך השבת והלכך השבת טובלת והשתא מתני' ככ"ע אתיא דלר"ל טעמא הוא דיש כאן מעשה מוכיח שהוא לצורך השבת ולר' יוחנן לא בעינן להכי הא קמ"ל דאפ"ה שלקטום לשבת אם היה יכול לאכול מהן קודם השבת כגון שיש עדיין בהם לאכול מהן עראי בערב שבת : בכלכלה של תאנים היא מתניתא. הא דקתני כלכלת שבת בית הלל מחייבין דוקא אם נתן לתוך הכלכלה דכולה שמקיימין לצורך השבת והלכך מחייבין ב"ה במעשר ואפילו עדיין לא הגיע שבת משום שמיוחדין הן לשבת : דבי ר' ינאי אמרי אפי' נצרה. כלומר לאו דוקא נקט כלכלה שדרך ליתן בה שיהו הפירות מתקיימין אלא אפי' נקטן לתוך סל של נצרים והיא ערבה קלופה כדתנן לקמן בפ"ג כשלי נצרים של ערבה קלופה נקבעו הפירות למעשר כדר'

המקיף

לעזר בן אנטיגנוס דמיפתר בתאנה המיוחדת לשבת שאילן הזה מיוחד הוא לאכול ממנו בשבת ולפיכך נקבעו למעשר ואע"פ שעדיין לא הגיע שבת : דילמא. מעשה בר' חייא וכו' דהוון יתבין ועבר חד דהוה טעין כלכלה דתאנים ואמרו לו ליזבון היא והשיב להם אין כלכלת שבת מזדבנה ומייתי להאי עובדא דהמטעין מינה מדקרי ליה האי כלכלת שבת ואע"פ שמסתמא לא היה סמוך לשבת מדשאלו לו אם לזבון היא אלא דהתאנה היתה מיוחדת לשבת ולפיכך השיב להם כך : לא אמר ר' יהודה. במתני' אף הלוקט כלכלה לשלוח וכו' אלא בכלכלת שבת ובא להוסיף על דברי בית הלל דלאו דוקא אם לקטה לצרכו לשבת אלא אף הלוקט לשלוח לחבירו לשבת ודוקא לה הא"ס דלא היא או דס"ק ר' יהודה אף בלוקט כלכלה לשלוח לחבירו דין כלכלת שבת יש לה לפי שהוא מקפיד עליה להיות משומרת כדי לשלוח לחבירו כדרך שמקפידין בכלכלת שבת :

הלכה ג מתני' הנוטל זיתים מן המעטן. מעטן הוא מקום שטוענין ושוברין אותן כדי שיתעגלו ויהיו ראוין לאכילה שמן : טובל אחד אחד במלח ואוכל. שאין זו אלא אכילת עראי ואם מלח ונתן לפניו להכלן אח"כ הוי קביעות וחייב לעשר : ר' אליעזר אומר מן המעטן הטהור חייב ומן הטמא פטור. בבבלי סוף פ"ד דביצה מוקי לה כגון שאדם הנוטלן ממנה והלכך אם נטל הזיתים מהמעטן הטהור הוא יכול להחזיר את המותר שלא יטמאו אלו הזיתים שבידו את הזיתים שבמעטן דמה שנטל בתחילה לא טימא אלא מקום מגעו ויכול לסלקן משם אבל אלו שבידו טמאתו הו' אפשר לו להחזירן והרי אין אכילתו אכילת עראי וחייב אבל אם גם המעטן טמא יכול הוא להחזיר את המותר וכל סיכה דמותרו חוזר לא קבע ואין הלכה כר"א : **גמ'** לית הדא פליגא על רב. קס"ד דזיתים שהכניסן לביתו מיירי כדי לכתחן וקתני דהוכל מהן אכילת עראי וא"כ פליגא על רב דאמר ריש פרק דלעיל שמעביר אדם בחצרו כדי לקנות בגיו ובני ביתו אוכלין ופטורין והוא עצמו אסור לאכול ומשני דרב פתר לה להמתני' בעושה מעטן בשדה ולא דמיא להא דלעיל דמעביר בחצרו ומכיון שיש בידו לימלך ולא לעשותן קציעות הנכו קובע אותן למעשר כדאמר התם אליבא דרב : וקשיא. על הא דקתני במתני' אם מלח ונתן לפניו חייב אם מלח טובלת א"כ למה לי צירוף אפי' אוכלן אח"כ אחת אחת חייב דהכבר נקבעו ע"י מלח ואם החיוב הוא אח"כ מתוך שצירף והוכל א"כ למה לי מלח היפוק ליה דלעולם צירוף הוי קביעות : אלא ע"י זה וע"י זה. כלומר דבאמת לא צריכי תרווייהו אלא או ע"י מלח או ע"י צירוף הוי קביעות ומתני' הכי קתני אם מלח ולא אכל אחת אחת אלא נתן לפניו להכלן אח"כ חייב אפי' כשוכל אחת אחת דהמלח קבע אותן : מה אנן קיימין. הא פלוגתא דר"א אם בשיש שני מעטנין אחד טהור ואחד טמא בזה לדברי הכל אסור להחזיר להטהור אם שאדם הנוטל ממנו ואם בשאין לו אלא מעטן אחד והוא טמא ד"ה מותר כלומר פטור שהרי אפשר לו להחזיר : אלא כי אנן קיימין בשיש לו מעטן טהור וכו' אמר ר"א וכו'. כלומר ובהא פליגי דר"א סבר אדם יכול להחזיר למעטן חבירו וא"כ פטור הוא לפי שמחזיר את המותר ורבנן סברי דאין אדם מחזיר למעטן של חבירו ולהמעטן הטהור שלו אין יכול להחזיר שלא יטמא את הזיתים שבמעטן הלכך אם מלח ונתן לפניו לשלם חייב :

הלכה ד מתני' שותין על הגת בין על החמין. בין שהיין שבגת חמין הוא כגון שבשלו או שמחנו בחמין בין הוא צונן משום דהתיה שעל הגת לאו קביעות הוא : ר' אליעזר בר' צדוק מחייב. דגזר שמא יוליך היין חוץ לגת וישתה : וחכמים אומרים על החמין חייב. מפני שהוא קביעות דבישול בהוא הוא אחד מהששה דברים הקובעין למעשר ועל הצונן פטור והלכה כחכמים : **גמ'** אמר ר' יוחנן על החמין חייב שהוא קבע. כדפרישית במתניתין שהוא קובע למעשר ועל הצונן פטור לפי שהוא עראי : יכול הוא מחזירתיה. כלומר ועוד שעל הצונן יכול הוא להחזיר את המותר לגת כדאמר ר' יוסי וכו' אף מה שבלגין שבידו לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו והוי כבדבר שלא נגמר מלאכתו והכי אמר לעיל בפרק קמא בהלכה ו' :

המקיף

מראה הפנים

עם אה"ו נהלכה כ"ב והנו נלמד מהככה לקמן וכבר זכרתי מזה לעיל פ"ב בהלכה ג' ד"ה ר' יוחנן פ"ם :

אלא ע"י זה ועל ידי זה. לא או קאמר ומתני' מיפרשא כמבואר בפנים וכן מבואר מדברי הרמב"ם בדין זה בפ"ג שם בהלכה י"ח. והר"ש בפירש באין קובע רלא במלח וצירוף שניהם וזה ממה שראה בהר"ש שמסתפק לגבי דהכא ואם כך היתה ג"כ כוונת הר"ש קשה דהל"ל מאי מקשי הא האי דקשיא ליה לבה"ס אם מלח למה לי צירוף וכו' ופ"כ הוא כדאמרן וזה פשוט :

אלא כי אנן קיימין בשיש לו מעטן טהור וכו'. בבבלי סוף פ"ד דביצה מוקי לה שפי בפשיטות לדברי ר"א דנגזרה שמא איירי וליבה בהמעטן טהור וטיפה בהמעטן טמא כדפרישית במתני'. ומ"מ דכל זה דוקא אליבא דר"א כדקאמר התם ומשנינן לר"א דאמר דכל סיכה דמותרו חוזר לא קבע ומזה נתבאר לנו דבכל מקום שהמנא בהב"ס דמותרו חוזר לא נטבל אף לר"ם הכל אליבא דר"א הוא וכגון הא דינא דמתני' דלקמן שותין על הגת וכו' דלחכמים על החמין חייב מפני שאינו יכול להחזיר את המותר ועל הצונן פטור מפני שמחזיר את המותר כמו דאמר בפ"ק דשבת דף י"א וכן בעירובין דף נ"ם לפי גי' הספרים שלפנינו והו

דעת הר"ש והר"ב לפרש טעמא דמתני' דלקמן אליבא דחכמים אבל אין כן דעת הרמב"ם דכל סיכה דאמרינן הכי אליבא דר"א דוקא הוא ומתני' דסכה מוכחא דהא לחכמים לא מתלקין במעטן מידי וכ"פ הרמב"ם שם אהדין דמעטן שם והכס"ק וטעמא דמתני' דלקמן לחכמים דמחלקי בין חמין לצונן לאו מפני שמחזיר את המותר הוא אלא דעל החמין קביעות הוא דהבישול או המזיגה בחמין א' מששה דברים הקובעין הן ומ"ש הרמב"ם שם בדין דמתני' דלקמן בהלכה י"ז פ"ם וכבר כתבתי זה לעיל בפ"ק בהלכה ו' ד"ה תני מעשה פריטים כתבה גבו דתוכרת הוא כדעת הרמב"ם דמותרו חוזר לא מבוי לאכילת עראי אלא לענין מאליל לבהמה פ"ם ותמצא הכל מבואר בס"ד :

אמר ר' יוחנן על החמין חייב שהוא קבע. כדפרישית דעל החמין הוא בעצמו קבע דהבישול בהוא קובע והא דקאמר יכול הוא מחזירתיה טעמא אחרינא ולא להיא אלא אליבא דר"א דס"ל מותרו חוזר מבוי ליה פטור אף לענין אכילת אדם והרמב"ם הפס דברי ר' יוחנן בפשיטות לטעמא דחכמים דמתני' ומה שכתבתי בנוגע דלעיל ועיין במקומות אשר מוגהי בם ותמצא כדברי :

וכו'

שנויי נוסחאות (פו"מ) שמעון בן לקיש בכי"ל יוחנן. (פו"מ) יוסי בשם ר' הילא בכי"ד יונה בשם רב המנונא. (פו"ד) עם בד"ו עד. (פו"ד) בשיש בד"ו בשיש. בשאין בד"ו בשאין. (פו"ו) כשיש בד"ו בשיש. (פו"ז) מעטן של חבירו בד"ו מעטן חברו. אמרי בד"ו אמרין. למעטן בד"ו למעטנו. (פו"ם) אף בד"ו אם.

ככר לארן

דלמא רבי חייא וכו' הרא"ל פ"ך דעדיות :

עין משפט נר מצוה

מו

א מיי' פ"ג ממעשר ה"ג וסמ"ג ועש"ע והג"ה

נליון הש"ם וציון ירושלים

[א] אם מלח טובלת למה לי צירוף. אף דמלח אינו קובע אלא בדבר שנעשה מלאכתו כמ"ש הרמב"ם פ"ג ה"ג מ"מ יקשה ה"נ אף צירוף אינו מועיל דצירוף לא מעלה ולא מוריד ונת"ם נתקשה בזה ולפנ"ד נכלל במ"ש ועיין בה"ה לג"מ דף נ ותו"ק :

מסורת הש"ס

ביצה יג:

שם

ביצה יג.

נ"ו ז:

ברכות לו.

ירושלמי שביעית פ"ב ה"ב כס"ע

תוספתא כית פ"ב.

הלכה ג מתני' א *המקלף בשעורים מקלף אחת אחת ואוכל ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב. ב המולל *מלילות של חיטים מנפיח על יד על יד ואוכל ואם ניפח ונתן לתוך חיקו חייב: **גמ'** א"ר זעירא יכיל אנא מקלף תרתי תרתי *ותני כן בשעורים שנים פטור שלש חייב בחיטים שלש פטור ארבע חייב. הונא בר חיננא ורב תחליפא בר אימי הוון יתבין קומי רבי לעזר. אמר רבי יונה אין כולהון בר אימי ההן בר רב אימי אין כולהון בר רב אימי והויין ליה עד קישרי אצבעותיה והוון סבין מיניה והפך אפוי לכותלא וחוי לון מלא שיעלון. ותני כן ובלבד שלא ינפח לא בקנון ולא בתמחוי. ג ולענין שבת עד כגרוגרות. רבי חייא בר אדא בעי קומי רבי מנא הכא את אמר בשעורין שתים פטור שלש חייב וכא את אמר הכין. אמר ליה שנייא היא הכא שהוא מחזיר את המותיר. ותני כן במה דברים אמורים בזמן שאינו סמוך לגורן אבל היה סמוך לגורן אפי' יתר מכן מותר מפני שהוא מחזיר את המותר:

הלכה ד מתני' ג כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור. זרעה לירק מתעשר זרע וירק. רבי *ליעזר אומר השבת מתעשר זרע וירק וזירים ד וחכמים אומרים אינו מתעשר זרע וירק אלא השחליים והגרגר בלבד. ר"ג אומר תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן חייבות במעשר. רבי *ליעזר אומר הצלף מתעשר תמרות וקפרס ה רבי עקיבה אומר אינו מתעשר אלא אביונות מפני שהן פרי: **גמ'** חזקיה אמר *כיון שלקט ממנה שתים ושלש מורויות באה במחשבת ירק. אף לענין הזרע כן כיון שמנע ממנה שתים ושלש מוריות באה למחשבת זרע. ו זרעה לזרע מתעשרת לשעבר זרעה לירק מתעשרת לבא. זרעה לזרע ולירק או שזרעה לזרע ואח"כ חישב עליה לירק מעשר מזרעה על ירקה ומירקה על זרעה. ושלקט ממנה לפני ראש השנה אבל אם ליקט ממנה לאחר ראש השנה זרעה מתעשר לשעבר וירקה מתעשר בשעת לקיטתו עישורו. וכשהביא שליש לפני ראש השנה אבל אם הביא שליש לאחר ראש השנה בין ירקה בין זרעה מתעשר לבא. תני *שבת ז שזרעה לזרע מתעשרת זרע ואינה מתעשרת ירק זרעה לירק מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרת זירין זרעה לזירין מתעשרת זרע וירק וזירין. ותנינן אין לך מתעשר זרע וירק אלא השחליים והגרגר בלבד. ביני מתניתא אין לך דבר שזרעו לזרע מתעשר זרע וירק אלא השחליים והגרגר בלבד.

מה

הלכה ה מתני' המקלף בשעורים. שמסיר את קליפתן מקלף אחת אחת ואוכל דאין זה אלא אכילת עראי אבל אם קילף ונתן לתוך ידו חייב דהוי קביעות: המולל מלילות של חטים. שמהבהב השבלין באש וממעכן בידו להסיר מהם הפסולת מנפה מיד ליד ואוכל ואם ניפה ונתן לתוך חיקו חייב דאין זה עראי: **גמ'** יכיל אנא מקלף תרתי תרתי. כלו' לדידי סבירא לי דאף בשתים שתים מותר ואין זה קביעות ותני בתוספתא פ"ג כן בשעורין שנים פטור וכו'. ור"ז כתנא דהתוספתא ס"ל וכדלקמן: אמר ר' יונה אין כולהן בר אימי ההן בר רב אימי. כלומר דר' יונה מהדר אהא דגרים רב תחליפא בר אימי היה אחד מהיושבין לפני ר' אלעזר וקאמר דאם כולהו רב תחליפא דגרסינן בשאר מקומות בר אימי נקראין זה רב תחליפא שהיה שם בר רב אימי היה: אין כולהן בר רב אימי. כלומר או אם כך הוא דכל רב תחליפא הנזכר גם במקום אחר כולהון בר רב אימי הוא: והוויין ליה עד קשרי אצבעותיו. והיו שעורין ביד ר' אלעזר בכפו מלאה עד קשרי אצבעותיו: והוון סבין מיניה. והיו נוטלין ממנו אחת אחת ומקלפין ואוכלין ולבסוף הפך ר"א אפיה לכותלא וקלף את כולן והראה להן מלא שיעלון מלאו המקרא ביחזקאל י"ג הוא בשעלי שעורים. כלומר שהיה מלא אגרוף שעורין קלופין: ותני כן. אהא דתנינן מנפה מיד וכו' ובלבד שלא ינפה לא בקנון וכו' דזה קביעות הוא: ולענין שבת. שיעורו עד כגרוגרת לחייבו בהוצאה: הכא את אמר בשעורים שתים וכו'. השתא מהדר לרמויי מתני' אהא דתוספתא דהא הכא במתני' את אמר הכין דדוקא אחת אחת מותר א"ל שנייא הכא בברייתא דטעמא הויא מפני שהוא מחזיר את המותר ותני בברייתא כן דבזמן שהוא סמוך לגורן אפילו יותר מכאן מותר מהאי טעמא:

הלכה ו מתני' כוסבר. קוליינדר"ו שזרעה לזרע שלא כיון אלא בשביל הזרע לפיכך ירקה פטור ממעשרות דלא אחשביה ליה ואם זרעה לירק חייב לעשר מן הזרע ומן הירק: השבת. אניט"ו: וזירים. הן הזמורות ארוכות שלה וס"ל לר"א אפי' זרעה שתם מתעשרת זרע וירק וזירין: וחכמים אומרים אינו מתעשר זרע וירק. כשזרע לזרע אין לך שמתעשר גם הירק אלא השחליים קרי"ן בלע"ז והגרגר אירוג"א בלע"ז אלו בלבד מתעשרין כך לפי שסתמן ג"כ לירק הוא והלכה כחכמים: **גמ'** חזקיה אמר כיון שליקט ממנה שתים שלש מודיות כמו מורביות והן הגידולין שמתגדל בתחלת צמיחתו ובתוספתא דשביעית פ"ב גרים מורביות גבי דינים האלו וכלומר שאף אם זרעה בתחלה לזרע וליקט ממנה שתים ושלש פעמים והניחה להתגדל עוד באה היא במחשבת ירק דגלי דעתיה דניחא ליה לירקה ומתעשרת ג"כ לירק: אף לענין הזרע כן. כלומר וכן איפכא שאם בתחלה זרעה לירק ומנע ולא ליקט ממנה שתים ושלש מודיות כאלו הזמנים שרגילין ללקוט לא לקט הוא גלי דעתיה דלא בשביל הירק בלבד זרעה בתחלה אלא עד כדי שיתגדל הזרע בתוכה לפיכך באה היא למחשבת הזרע ואף על גב דבלאו הכי אם זרעה לירק מתעשרת זרע וירק כדקתני במתני' מכל מקום הנ"מ היא דמתעשרת מזרעה על ירקה ומירקה על זרעה כדלקמן: זרעה לזרע. מתעשרת לשעבר. לפי השנה שעברה אם שנת מעשר שני או מעשר עני היא וכן דוקא מאותה שנה שעברה מעשרין עליה והיא מתעשרת עליהן שלא יהא מן החדש על הישן או מן הישן על החדש: זרעה לירק מתעשרת לבא. לפי שנת הבאה שהיא שנת לקיטתה כדין הירק שבזה הולכין אחר מחשבתו שבתחילה: זרעה לזרע ולירק. בתחילה או שזרעה מתחילה לזרע ואחר כך חישב עליה לירק וכגון שמנע ולא ליקט ממנה שתים ושלש מודיות דין אחד להזרע ולהירק ומעשר מזה על זה: ושלקט ממנה לפני ראש השנה. של שנה העומד בה אבל אם לקט ממנה אחר ראש השנה אין דין זרע וירק כאחד אלא הזרע מתעשרת לפי שנה שעברה שבאותה השנה נתגדל' הזרע והירק מתעשר לשנה זו שלקטה שהירק שעת לקיטתו עישורו: וכשהביא שליש לפני ראש השנה. אז חלוק דין הזרע מדין הירק אבל אם לא הביא שליש עד לאחר ראש השנה חזר הזרע לדין הירק ובין זרעה ובין ירקה מתעשר לפי אותה שנה הבאה וכך שנוי היא בתוספתא בשביעית שם: תני. בתוספתא שם וקצת בנוסחא אחרת ונוסחא דהכא עיקר: ותנינן. כלומר והא תנינן לדברי חכמים במתני' אין לך מתעשר זרע וירק וכו' והכא קתני זרע לירק מתעשרת זרע וירק ומשני ביני מתני' הכי קתני אין לך דבר שזרעו לזרע ומתעשר זרע וירק אלא השחליים וכו' אבל אם זרע לירק דין השבת גם כן שמתעשרת זרע וירק:

הלכה ז מתני' רבן גמליאל אומר. ובנוסח' המשניות רשב"ג: תמרות וכו'. והוא הנראה כמין פרי על הגבעול של אלו המינים כשמתחילין לצמוח ונקרא תמרה כעין דאמרי' גבי הדס נקטם ראשו ועלתה בו תמרה וס"ל לר"ג דחשיבי אוכל והלכך אפי' זרען לזרע חייבין במעשר ואין הלכה כר"ג: הצלף. קאפיר"י בלעז ויש לאילן זה תמרות והוא הפרח ואביונות שהוא עיקר הפרי וקפרס הוא הקליפה ושומר הפרי ולר"א כולן מתעשרין ור"ע ס"ל דאין מתעשר אלא האביונות בלבד שהן עיקר הפרי והלכה כר"ע:

מה

עין משפט
נר מצוה

יז
א ב מיי' כ"ג ממעשר הי"ט

יח
ג ד מיי' פ"ב מתרומות ה"ס

יט
ה מיי' שם ה"ד

כ
ו מיי' פ"א ממע"ש ה"י

כא
ז מיי' פ"ב מתרומות ה"ס ז ח וכו"מ

גליון הש"ס
וציון
ירושלים

ולענין שבת וכו'. ע' בביצה דף יג ע"ב ובמהרש"א שם דגרס במשנה כאן מנפה מיד ליד דהרי קאמרו שם וכן לשבת ובשבת מנפה מיד ליד: זורעה לזרע וכו'. ע' בתוס' בעירובין דף כח א ובריטב"א שם וע' במרכב' המשנ' ח"א פ"ק דמע"ש ה"י מ"ש בזה בארוך:

מראה הפנים

ותני כן ב. א"ר כשאינו סמוך לגורן וכו'. הר"ב פי' למתני' כן שראה בהגהת הר"ש בשיבא לה ד' דהכא אבל כ"ז אינו אלא למאן דס"ל מהדר את המותר מפני אף לאכילה אדם לבבותו עראי ודעת הרמב"ם אינו כן כלמובנה דעתו ממה שהוזכר בדבורים דלעיל ובמקומות המצויין ולפיכך לא כתב דין הזה בפ"ג בהלכה י"ט אלא כלשון המשנה המקלף שעורים וכו' וטעמו מבואר ממה שבארתי לעיל:

חזקיה אמר כיון שלקט ממנה וכו'. הרמב"ם ז"ל לא כתב בדין דכסבר בפ"ב מהתרומות בהלכה ה' כ"א כלשון המשנה כסבר שזרעה לזרע וכו' ובענין אוקי הדינים לאיזה זמן מתעשר זה ולאיזה זמן מתעשר זה לא ביאר כלום כאן ובפ"ל המאמרי הוא שביאר בפ"א ממעשר שני מענין חלוקי דינים שנאמרו בו בתוספתא ובהאי הלמודא במס' שביעית ועיין לעיל בפ"ב דשביעית בהלכה א' ד"ה תני שם מדות אמרו חכמים מה שבארתי שם לדעתו ולשיטתו כל הצורך ונראה דגם בדין הכסבר כן בענין הזה ובשבת העתיק לשון הברייתא דמייתי הכא כדכתב בפ"ב מתרומות שם וכשנינא:

שנויי נוסחאות (סו"ו) תרתי תרתי בד"ו תרתיי תרתיי. (סו"י) ההן בר רב אימי אין כו' הון בר רב אימי והוויין בכי"ר ההן בן רב אמי ואין כולהון בן רב אמי ההן בר אמי והוויין. (סו"ז) אצבעותיה בד"ו אצבעתיה. (סו"ג) ינפח בד"ו ינפה. (סו"ו) דכא שהוא בד"ו הכא את אמר שהוא. המותיר בד"ו דמותר. (סו"ח) אבל היה בד"ו אבל אם היה. (סוכ"ג) מתעשר בד"ו מתעשרת. (סוכ"ח) תמרות וקפרס בד"ו תמ' ות ואביונות וקפרס. (סול"א) מורויות בד"ו מודייות. (סול"ב) מוריות בד"ו מודייות. (סומ"א) בין ירקה בין זרעה בד"ו בין זרעה בין ירקה. (סומ"ו) השחליים והגרגר בד"ו שחליים וגרגר. (סומ"ח) השחליים והגרגר בד"ו שיחליים וגרגר.

מהר"מ יפ"מ

הצלף מתעשר תמרות וקפרס נ"ב נ"ל תמרות ואביונות וקפרס:

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ב מתרומות הל' ס ז ח וכס"מ
כג
ב מיי' פ"א ממע"ש ה"ז וכס"מ
כד
ג ד מיי' פ"ה מכלאים ה"כ טוש"ע יו"ד סי' רצו סע"ו
א
ה מיי' פ"ו ממעשר ה"ג
ב
ו מיי' פ"ה שם ה"ב

מה פליגין כשזרעו לזרע אבל אם זרעו לירק אף רבנן מודיי ותני כן נהגין בבת ניין בירקו בהיתר דברי רבי ליעזר. לא אמר אלא דברי רבי ליעזר הא דברי הכל חייב. ה תני *הפול והשעורין והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור. אמר רבי ירמיה עוד היא דרבי ליעזר. שמואל אמר קפרס *אסור משום קליפין. ותני כן ו וערלתם ערלתו את פריו דבר שהוא עורל את פריו. רב מפקד לאילין דבי רב אתי רב הונא המנונא מפקד לחברייא תיהוון מפקדין לנשיכון כד הינון כבשין הדא קפרס דיהוון מרימין אילין ביטיתא. אמר רבי בא אסברי רבי זעירא כל הקליפין גדילות עם הפרי וזה פרי מלמעלן וקליפין מלמטן. הקפרס והתמרות מין אחד הן. מעשר מקפרס על התמרות ומן התמרות על הקפרס אבל לא מהן על האביונות ומן האביונות עליהן. אביונות ז נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעין. ולידה מילה שאם היתה שנייה נכנסת לשלישית שהוא מפריש ופודהו ונותנו לעני. *הצלף בית שמאי אומרים כלאים בכרם ואינו כלאים בזרעים ח ובית הלל אומרים אינו כלאים לא בכרם ולא בזרעים. תני רבי חיננא בר פפא את ט שהוא עולה *מגזעו מין אילן משרשיו מין ירק. התיבון הרי הכרוב עולה מגזעו. כאן בודאי כאן בספק:

תורה אור: ויקרא יט

הדרן עלך הכובש השולק

העוקר י שתלים מתוך שלו ונוטע לתוך שלו פטור. י לקח במחובר לקרקע פטור. לקט לשלח לחבירו פטור. רבי לעזר בן עזריה אומר אם

גמ' מה פליגין. הכמים על ר"ג דמתני' בשזרען לזרע אבל אם זרען לירק אף רבנן מודים שהתמרות שלהן ג"כ חייבות במעשר: ותני. בתוספתא פ"ג כן כלומר דאע"ג דבמתני' לא הוזכר אם לזרע או לירק ואי רבנן פליגי או לא מהברייתא דתוספתא למדנו כן דהכי גריס התם חרדל שזרעו לירק וחשב עליו לזרע מתעשר זרע וירק נהגו בירקות היתר דברי ר' אליעזר. וכאן שהעתיק נהגין בבית ניין לא נמצא שם ואפשר שם איזה מקום הוא. שמטיבן מיהא דלא אמר נהגו בירקו היתר אלא לדברי ר"א דהוא סובר כן אבל לדברי הכל חייב בזרעו לירק: תני. והתניא ברייתא אחריתא הפול והשעורין והתלתן שזרע לירק בטלה דעתו וכו' אלמא דאין דרך לזרוע התלתן לירק ומשני ר' ירמיה עוד היא דר' אליעזר דגם ברייתא זו אתיא כר"א דהתוספתא אבל לרבנן מתחייב בזרע לירק: שמואל אמר קפרס אסור. בערלה משום קליפין ותני כן דהתורה רבתה מדכתיב וערלתם ערלתו וגו' להביא דבר שהוא עורל כלומר שמכסה את פריו והוא הקליפה: רב מפקד לאילין דבי רב. בבית המדרש שלו ואתי רב הונא וקאמר דרב המנונא היה מצוה כן לכל חברייא תיהוון מצווין לנשיכון כד אינון כבשין הדא קפריסא לפי שמדרך לכבוש אותו שאינו ראוי כל כך לאכילה כל זמן שאינו גדל כל צרכו ולפיכך כובשין אותו ואמר להן שילוו אותן שירימו מהן אילין ביטיתא והן האביונות הקטנים הנמלאין בהם משום ערלה ובקפריסין ס"ל דאין בהן משום ערלה ופליג אדשמואל: אסברי לי ר' זעירא. טעמא לפי שכל הקליפות גדילות עם הפרי אבל זה הפרי מלמעלן והקליפין מלמטן כלומר שהן נופלות מן הפרי ולפיכך אינו שייך להפרי וכשהתורה רבתה להקליפה בשאר הפירות הוא דרבתה: הקפרס והתמרות מין א' הן. ולר' אליעזר מעשר מקפרס וכו' אבל לא מהן על האביונות וכו' דממין על שאינו מינו הוא: ולידה מילה. ולאיזה דבר נותנין עליהן גם חומרי זרעים שאם היתה שנת שנייה נכנסת לשלישית ובאילן הלך אחר החנטה ולא הי' צריך להפרים כ"א מעשר שני אלא שנותנין עליו ג"כ חומרי זרעים ולא שיתן מהן עצמן כשאר מעשר עני בלא פדיון כדין זרעים של שנת השלישית דהא מיהא אילן הוא אלא שמפרים המעשר עני ופודהו ונותן אותו לעני ואוכל הדמים בתורת מעשר שני שיהא ניכר דחומרי זרעים בעלמא הן: הצלף וכו'. תוספתא היא בפרק ג' דכלאים והובאה לעיל בסוף פ"ה דכלאים: תני וכו' את שהוא עולה מן גזעו. שהעלין והנופים עולין מן הגזע ולא מן השרשים שבקרקע ה"ז מין אילן ואינו כלאים בכרם: התיבון והרי הכרוב. יש שהוא עולה מגזעו ולכ"ע מין ירק הוא: כאן בודאי כאן בספק. כלומר הכלל שאמרו בדבר שבוודאי ולעולם כך הוא אבל הכרוב ספק הוא שאע"פ שתנולא לפעמים שנראה כעולה מן הגזע על הרוב הוא עולה מן השרשים ולענין כלאים מטעם דספק הוא אם יעלה מן הגזע או משרשיו ואסור הוא דספק איסורא לחומרא ואת שהוא לעולם עולה מגזעו בזה אמרו מין אילן הוא והינו כלאים בכרם:

הדרן עלך הכובש

הלכה א מתני' העוקר שתלים מתוך שלו. דרך לעקור שתילי נטיעות וליטע אותן במקום אחר כדי שיתגדלו ויתעבו ביותר וקמ"ל הכא שאע"פ שיש כאן פירות באותן שתלים אינו כזורע טבל במה שנוטען במקום אחר ופטורין אותן הפירות ממעשר וטעמא מפרש בגמרא מפני שאותן השתלים לא נגמרה מלאכתן הן והוא לא ליקט את הפירות מהן אלא נטען במקום אחר עם הפירות שבהן לפיכך פטור מלעשר: לקח פירות מחבירו. בעודן מחובר לקרקע פטור שאין המקח קובע למעשר אלא בתלוש אבל לא במחובר כדתנן לעיל בפ"ב בהלכה ה': לקט לשלוח לחבירו. על כרחך האי לקט שקנה הפירות בתלוש ולקט אותן כדי לשלוח לחבירו וכדאשכחן לשון

מסורת הש"ס

תוספתא שביעית פ"ב. עירובין כח. וע' תוס' שם ד"ה לזרע. ע' ברכות לו:

ברכות שם. לעיל כלאים פ"ה ה"ז

שם. ב"ב פ"ה ה"ב

מראה הפנים

ובשינויא דהב"ם כיני מתני' אין לך דבר שזרעו לזרע וכו' כדפרישית בפנים:

מה פליגין בשזרע לזרע וכו'. כדפרישית דנלמד מהתוספתא דבזרע לירק לרבנן נמי מחייב במעשרות אף התמרות ולפ"ז כולה מתני' מיתפרשא דבזרע לזרע מיירי ונ"ף בהאי פלוגתא דסיפא בצלף לא פליגי אלא בזרע לזרע דזיל בתר טעמא דכשזרען לירק הכל הוא בכלל ירק לענין שיתחייב במעשרות כל זמן שהוא ראוי לאוכל ושנינו בריש מכילתין כל שאין תחלתו אוכל וסופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל וא"כ דוק מינה דאם תחלתו אוכל ואין סופו אוכל איפכא הויא דכל זמן שהוא ראוי לאכילה מתחייב במעשרות ולבסוף כשיתקשה ואינו ראוי לאכילה פטור וכגון בתלתן דתנינן שם התלתן משתצמח וכשיתקשה ואינו ראוי לאכילה פטור והיינו אם לא הפרים התרומה והמעשרות עד שנתקשו אז פטור הוא אבל בתחילה כשהן רכין חייבין הן בתרומה ומעשרות והדין באכילת תרומה שלו ד' אבל אף לאחר שנתקשה וזהו התימר שיש במעשר שני מבתרומה שבמעש"ם בתלתן מותר לאכול למתונין בדוקא ולא לאחר שנתקשה ובתרומה שהופרשה בעודו למתונין נאכלת אף לאחר כן וכך הוא בכרשינין והכי תנינן בהדיא לקמן בפ"ב ממעשר שני תלתן של מעשר שני תאכל למתונין מפני שכשיתקשו אינם ראוים למאכל אדם אבל בתרומה נאכלת אף לאחר שנתקשה ואע"פ שעכשיו אינה ראוים למאכל אדם כ"כ והכי תנינן שם בכרשינין ובזה יתבאר לך כל דברי הרמב"ם מה שכתב בענין דינים דמתניתין בפ"ב מהלכות תרומות בהלכה ד' כתב תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושל צלף והקפריסין של צלף פטורין מפני שאינן פרי בד"א בשזרען לזרע אבל זרען לירק הרי אלו חייבין וכן האביונות של צלף חייבין מפני שהן פרי ור"ל דהאביונות לעולם חייבין ואף בשזרען לזרע דהתמרות והקפריסין פטורין וכר"ע דבזרען לזרען פליג ר"ע אדר"א ובתמרות של תלתן וכו' דרישא דמתני' פסק כרבנן דר"ג וכדמוכח מהתוספתא וכדמסיק הכא דלא פליגי רבנן אלא בזרע לזרע אבל בזרע לירק לד"ה חייבין אף התמרות והיינו לאלו השנויים ברישא חרדל ופול הלבן וכן לתמרות צלף ולהקפריסין וכן בתלתן הדין כן דכשזרעו לזרע לעולם התמרות שלו פטור לפי שאינן פרי אבל כשזרעו לירק התמרות שלו ג"כ כן כמותו והכל חייבות דבתחילה הוא שראוי לאכילה ואע"פ דכשיתקשה שוב אינו ראוי לאכילה מ"מ בעודו רך נתחייב בתרומה ומעשרות כדלעיל ובזה הוא דשמינו התלתן משתצמח והרי זה דברי הרמב"ם שם בהלכה ח' התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם כשיתקשו הואיל ורוב האדם אוכלין אותן במלאתן הרי הן חייבין בתרומה ומעשר ור"ל דבזרען לירק מיירי שכן רוב האדם זורעין אותן לירק ואוכלין בתחלתן וכשזורען לירק ואוכלן בתחילה הכל מתחייב ואף התמרות שלהן כמ"ש לעיל ובזה מתיישב על נכון למה שרצה הראב"ד לדקדק שם בהשגה וכתב הרי הוא סותר דבריו מה שאמר למעלה וכו' וכאן הוא פוסק כר"ג לומר שלא חלק ר"ע אלא על ר"א כו' ועיין בכ"מ בזה שרצה לחלק לדעת הרמב"ם בין תמרות של התלתן ובין התלתן עצמו ובאמת דבתלתן אין לחלק בין התמרות לגלהן כשזורען לירק וזהו [illegible]

הפנים

הרמב"ם דכאן בזרען לירק מיירי דבזה כ"ע מודים דבתחלתן אף התמרות חייבות ולא בא להשמיענו כאן אלא דאע"פ שבסוף כשיתקשו אינן ראויות לאכילת אדם מ"מ הואיל ורוב האדם אוכלין אותן בתחילתן חייבין הן בעודן בתחילתן ואף התמרות כמ"ש למעלה ובזה השמיענו ג"כ דבזרען לירק מדבר דרוב האדם עושין כן כדי שיאכלו אותן בתחילתן. ובמה שכתב בתמרות והקפריסין של צלף דבזרען לירק חייבין וכמבואר לעיל דהכא לא פליג נמי ר"ע ולא תקשי דהא אמרינן לעיל בסוף פ"ה דכלאים דהצלף כאילן לכל דבר ואינו כלאים בכרם וכב"ה שם וחייבין בערלה וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מכלאים וכמו שבארתי שם וכאן נותן לו דין ירק דהא ליתא דלעולם אילן הוא אלא כשזרעו לאכול בתחלתו כמו הירק הרך הוא דקאמר הכא דהכל מודים לענין חיוב מעשר בתמרות. ודין ערלה נתבאר שם לדעתו כמ"ש דלאביונות דוקא ומשמע דאף בא"י קאמר וזהו לכאורה דלא כדמשמע מהסוגיא דכיצד מברכין וכהבתי שם ליישב לדעתו ז"ל ובמה שכתב בפ"ב ממעשר שני תלתן של מעשר שני מותר לאכלה למתונים יתבאר לקמן במקומו בפ"ב דמע"ש בס"ד:

אסבריה ר' זעירא כל הקליפין גדילות עם הפרי וכו'. ה"י הוא מילתא בטעמא דקאמר רבא בבבלי פ' כיצד מברכין דף ל"ו ע"א דקאמר התם אלא לאו דרב כדקאמר הכא זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין ובדעביד נמי מר בר רב אשי דהיכא אמרינן דנעשה הקליפה שומר לפרי היכא דאיתא בשעת גמר פירא האי קפרס ליתא בשעת גמר פירא:

אביונות נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעים וכו'. כך פסק הרמב"ם בפ"א ממעשר שני בהלכה ז' והראב"ד כתב שם על זה שגה המחבר הזה כב"ש שעושין אותו ספק וכו' ופשוט הוא דאין לנו לומר דהא דהכא כב"ש הוא דאתיא דא"כ היה כדין ליתן עליו חומרי זרעים גם לענין כלאים בכרם כב"ש דהתוספתא שהובאה לעיל בסוף פ"ה דכלאים ולקמן וכדקאמר הכי בבבלי כיצד מברכין שם אליבא דב"ש ולא קאמר הכא אלא לענין מעשר עני בשנה שניה שנכנסת לשלישית. וטעמא דמילתא שהחמירו לענין זה לתת עליהן גם חומרי זרעים מפני שיש שזורעין את הצלף לאכלו בעודו ירק וכך כדאמרי' לעיל דהכל מודים בשזרעו לירק דאף התמרות והקפריסין מתחייבות במעשרות:

הצלף ב"ש אומרים וכו'. עיין לעיל סוף פ"ה דכלאים מה שנתבאר מזה בס"ד:

סליק פירקא בס"ד:

העוקר שתלים מתוך שלו. בשתלים שיש בהן פירות מיירי כך פי' הרמב"ם במשנה וכ"כ בחבורו בפ"ו ממעשר בהלכה ג' ולפ"ז אתי שפיר מה דמסיק הש"ס דמתני' דברי הכל היא והא קמ"ל דאע"פ שיש בהן פירות לא דמייא לחטין לפי שאינן גמר מלאכה כדפרישית בפנים:

לקט לשלוח לחבירו פטור. היינו שקנה בתלוש ואפ"ה פטור דאין המקח קובע הואיל ולצורך חבירו הוא דקנה כ"כ הרמב"ם בפירושו [illegible] וכן בחבורו בפ"ג בה"ב [illegible]

שנויי נוסחאות (שו"ב) בבת ניין בד"ו בביתניין. (שו"ס) דבי רב אתי רב הונא המנונא בכי"ר דבי אתי רב המנונא. (שו"י) תיהוון בד"ו תיוון. (שו"ח) קפרס בד"ו קפריתא. (שו"ח) בזרעים תני בכי"ר בזרעים הכל מודים שהוא חייב בערלה תני. (שו"ג) חיננא בד"ו חננא.

אם יש כיוצא בהן נמכרים בשוק הרי אלו חייבין. [א] העוקר לפת וצנונות מתוך שלו ונוטע לתוך שלו לזרע חייב מפני שהוא גורנן. [ב] בצלים שהשרישו בעליה טהרו מלטמא. נפלה עליהן מפולת והן מגולין הרי אלו כנטועין בשדה:

גמ' העוקר שתלים מתוך שלו כו'. רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש רבי עקיבה היא [ג] *דתנינן תמן נוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי רבי עקיבה. רבי חייא בשם רבי יוחנן דברי הכל היא. מודין חכמים לרבי עקיבה בשתלים. מה בין חיטים מה בין שתלים חיטים גמר מלאכה שתלים אינן גמר מלאכה. מודה רבי עקיבה לחכמים בלפת וצנונות שהן פסידין. וחיטין אינן פסידין חיטין יש להן גורן אחרת אילין אין להן גורן אחרת. [ד] לקט לשלח לחבירו פטור. רב אמר הוא אסור לוכל רבי שימי אמר קומי רבי יוסי בשם רבי אחא מה דאמר רב בשהכניסו לחצר בית שמירה *כר"מ. א"ר מנא מתניתא אמרה כן לקח במחובר לקרקע פטור הא בתלוש חייב מאן אית ליה מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן לא ר"מ.

רבי

פני משה

לשון לקט בתלוש בלשון הכתוב וכן בלשון המשנה ולפיכך הוא פטור ואוכל מהן עראי דאי בשלקט פירות משלו לשלוח לחבירו אמאי הוא פטור הא נגמר מלאכתו ונקבע למעשר אלא בשקנה אותן בתלוש מיירי ואם היה קונה לצורך עצמו מתחייב במעשר דהמקח טובל למעשר אבל לצורך חבירו פטור הוא דלא נקבע לו ואוכל מהן עראי: אם יש כיוצא בהן. מאותן הפירות נמכרין בשוק הרי אלו חייבין דכיון דשכיחי לקנות מהן בשוק מסתמא נגמר מלאכתן וחייב זה שנשתלחו לו לעשרן וכדמפרש בגמרא טעמיה דר"א בן עזריה שכן דרך בני אדם משלחין טבלים לחביריהן בדברים כאלו ואין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה:

גמ' ר' עקיבא היא. מתני' דקתני העוקר שתלים ליטע אותן במקום אחר פטור כדר"ע אתיא דתנינן תמן בפ"ק דפאה בהלכה ה' דקסבר ר"ע דמותר ליטול מן הגורן ולזרוע ופטור מן המעשרות אף מדבריהם: ר' חייה בשם ר' יוחנן. קאמר דלא היא דהכא ד"ה הוא דמודים חכמים לר"ע בשתלים כדמפרש טעמא מה בין חטים וכו' מפני שחטים גמר מלאכה כלומר שהחטים בעצמן כבר נגמר מלאכה שלהן שקצרן ואע"פ שעדיין לא נקבעו למעשר עד שימרח מ"מ מדרבנן אסור הוא לזרוע עד שיעשר אבל שתלים אינן גמר מלאכה בעצמן והוא לא לקט הפירות מהן ונטען והרי זה לא נגמר מלאכתן: מודה ר"ע לחכמים בלפת ולנונות. שעקרן ונטען במקום אחר שיתגדל הזרע שלהן כדתנן במתני' דלקמן שהוא חייב לעשר מפני שהן בעצמן פסידין הן כשנוטען לזרע לפי שהן מתקשין עד שיגדל הזרע בהן: וחיטין אינן פסידין. בתמיה וכי החטין שמזרעין בקרקע אינן נפסדין ואפ"ה פליג ר"ע ופוטר ומשני דשאני חטין דיש להן גורן אחרת שהוא המירוח הקובען למעשר ולפיכך ס"ל לר"ע דנוטל וזורע קודם המירוח אבל אילין לפת ולנונות אין להן גורן אחרת ועקירתן הוא גורנן ונגמר מלאכתן והלכך מודה ר"ע שחייב לעשרן: רב אמר הוא אסור לוכל. הא דקתני פטור דוקא חבירו הוא דפטור אבל הוא עצמו אסור לאכול מהן עד שיעשר וכדמפרש רב שימי לקמיה: מה דאמר רב בשהכניסו לחצר בית שמירה כר"מ. כלומר לא מלית לאוקמיה מילתיה דרב דאוסר לו לעצמו לאכול אלא היכא שהכנים את הפירות בחצר בית שמירה וכר"מ דס"ל אף בדבר שלא נגמר מלאכתו למעשר כשהכניסו בחצר החצר היא קובעת למעשר כדאמרינן לעיל בפ"ב בהלכה ה' גבי פלוגתא דר"מ ור' יהודה במתני' שם דכשם שהן חלוקין במקח כאן כך חלוקין בחצר בית שמירה דשוין הן וא"כ לר"מ דס"ל דהמקח קובע אף בדבר שלא נגמר מלאכתו כדאמר לעיל בסוף פ"ב ה"כ ס"ל דאף החצר קובעת בדבר שלא נגמר מלאכתו והלכך הכא אע"פ שלא הוקבע למעשר לחבירו לגבי דידיה הוקבעו כשהכניסן לחצר ואע"ג דהוי כמי שלא נגמר מלאכתן דהכי לא הכניסן לחצר שיאכל הוא מהן אלא כדי לשלוח לחבירו מ"מ אם רוצה הוא לאכול מהן אסור עד שיעשר דלר"מ החצר קובעת אף בכה"ג: א"ר מנא מתניתא אמרה כן. מרישא דהיא שמעינן כמי דאליבא דר"מ הוא דאתיא דקתני לקח במחובר לקרקע פטור הא בתלוש חייב וכלומר דדייקינן הא בכיוצא בו בתלוש והיינו קודם שנגמר מלאכתו חייב הוא דהמקח קובע ומאן אית ליה דהמקח טובל למעשר אף בפירות שלא נגמר מלאכתן לא ר"מ הוא דאית ליה הכי כדאמר לעיל סוף פ"ב גבי המחליף עם חבירו זה לקלות וזה לקלות חייב ומוקי לה התם כר"מ:

רבי

רידב"ז

ליקט לשלח לחבירו פטור רב אמר הוא אסור לאכול ר"ש אמר קומי ר"י בשם ר' אחא מה דאמר רב כשהכניסו לחצר בית שמירה כר"מ אר"מ מתניתא אמרה כן לקח במחובר לקרקע פטור הא בתלוש חייב מאן אית לי' מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן לא ר"מ ע"כ. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דגרסינן לעיל בפ"ד מ"ב ר"י אומר אף הלוקט כלכלה לשלח לחבירו לא יאכל עד שיעשר וגרסינן שם ר"א בשם ר"י אף הלוקט כלכלה לשלח לחבירו שהוא מקפיד עלי' ככלכלת שבת וזהו דוקא בכלכלה א"כ לכאורה הך מתניתין אתיא כר"י כמו שכ' התוי"ט ז"ל עיי"ש וע"כ הקשה על הר"ש והרע"ב ז"ל דפירשו ליקט לשלח לחבירו מיירי בשתלין א"כ ע"כ דמתניתין ר"י דאף דס"ל בלוקט כלכלה לשלח לחבירו לא יאכל עד שיעשר הנ"מ גבי כלכלה אבל לא בשתלין דבשתלין פטור א"כ ע"כ דסתם מתניתין ר' יהודה היא ואמאי פסק הרע"ב ז"ל גבי כלכלה דהלכה כחכמים דפליגי אר' יהודה והא הוי סתם מתניתין כר"י ואם כן הוי מחלוקת ואח"כ סתם בשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל דמפרש ליקט לשלח לחבירו מיירי במקח וקמ"ל דמקח לשלח לחבירו לא טובל א"כ לא שייך דין זה להא דר"י גבי כלכלה אבל לפירוש הר"ש והרע"ב ז"ל דלא מיירי במקח וא"כ ע"כ קמ"ל לאפוקי מכלכלה וא"כ מתניתין אליבא דר' יהודה היא וא"כ הוי מחלוקת ואח"כ סתם והניח בצ"ע ולפענ"ד ניחא שפיר דזה גופא קמ"ל רב דהמתניתין מיירי כשהכניסו לחצר ולא קאי המתניתין אליבא דר"י ורק דמיירי כשהכניסו לחצר בית שמירה וקמ"ל כפי שקי"ל לעיל בפ"ב הדא אמרה ביתו טובל לו אבל לא לאחרים דהכנסה לחצר לשלח לחבירו לא טובל לחבירו דאע"פ שעדיין הוי שלו וה"א שכבר נטבל בידי הבעה"ב קמ"ל כיון דבדעתו לשלח לחבירו לא נטבל בביתו דהוי כמו שאינו טובל לאחרים רק לעצמו בודאי נטבל ומתניתין אתיא אפי' אליבא דחכמים דפליגי אר"י בכלכלה והכא דקמ"ל דפטור בלשלח לחבירו קמ"ל רבותא דחצר לא טובל לחבירו ומייתי ר' מנא ראי' דע"כ רבותא דחצר קמ"ל ולא רבותא דכלכלה לר"י דהא ע"כ מתניתין דלא כר' יהודה אלא כר"מ דס"ל דמקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וממתניתין מוכח כן כדדייק מלקח במחובר ואילו ר' יהודה ס"ל בפירוש דאין מקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וע"כ דמתני' מיירי ברבותא דחצר וא"כ אתיא שפיר שיטת הר"ש והרע"ב ז"ל דלא מיירי מתניתין במקח וכ"ת א"כ ע"כ מתניתין כר"י דכלכלה ז"א דבזה גופא שקיל וטרי הירושלמי אם מוקמינן מתניתין כר"י דכלכלה או דקמ"ל רבותא אחריתא וזהו מימרא דרב דמוקי מתניתין בשהכניסו לחצר בית שמירה כדי שלא לאוקמי' מתניתין כר"י אלא כר"מ והא דנקט בשתלין האי דינא משום דאילו בכלכלה בלא"ה נטבל אליבא דר"י משום שילוח וע"כ קאמר אליבא דכ"ע אפילו לר"י דבכלכלה נטבל בלא"ה מ"מ בשתלין דלכו"ע לא נטבל ע"י ליקוט לשילוח וה"א דע"י חצר לכל הפחות נטבל קמ"ל דלא נטבל ולפירוש הרמב"ם ז"ל דמתניתין מיירי במקח וקמ"ל דמקח לשלח לחבירו לא טובל נמי אתי שפיר דרב קאמר דהוא אסור לאכול וה"א דס"ל כר"י בכלכלה וע"כ בכלכלה נטבלת לכל אדם ובלא כלכלה נהי נמי דמשום מקח אינו נטבל כיון דלשלח לחבירו מקח אינו טובל אבל מ"מ לגבי עצמו דמקפיד עלי' נטבל מטעם כלכלה וכ"מ בין כלכלה לשלא בכלכלה דבכלכלה נטבלת לכל העולם ושלא בכלכלה אינו נטבל אלא לגבי עצמו וקמ"ל מתניתין דליקט לשלח לחבירו פטור חבירו מלד מקח פטור דאינו חשיב מקח לשלח לחבירו ומטעם כלכלה דר"י פטור ג"כ חבירו אבל הוא דמקפיד עליו נטבל אצלו נהי דמלד מקח אינו נטבל אבל מטעם כלכלה נטבל כך הי' ה"א ע"ז קאמר ר"ש קומי ר"י בשם ר"א דז"א דמה דאמר רב בשהכניסו לחצר בית שמירה וקמ"ל דכיון דהכנים ע"ד לשלח לחבירו לא נטבל לחבירו דהוי כמו דאמרינן לעיל ביתו טובל לו אבל לא לאחרים והשיב לחבירו כמו פירות שלו בחצר חבירו אבל לעצמו נטבל בודאי מטעם חבירו ולא מטעם כלכלה ורב אתא לאשמעינן דין חדש אפילו הכנים לחצר בית שמירה ע"ד לשלח לחבירו לא נטבל לגבי חבירו דהשיב כמו פירות שלו בחצר חבירו אבל לעצמו ע"כ נטבל מטעם חצר ולא מטעם כלכלה ואתיא דרב אליבא דר"מ ולא אליבא דר"י ומטעם כלכלה וע"ז קאמר ר"מ מתניתא אמרה כן דהא רב תני על המתניתין דידן דגרסינן ליקט לשלח לחבירו פטור

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ו ממעשר ה"ג

ד ב מיי' פ"א שם הי"א ופ"ב מטומא' אוכלין הי"ט

ה ג מיי' פ"ו ממעשר ה"ג דלא כר"ע

מסורת הש"ס

פאה פ"א מ"ו.

לעיל פ"ג ה"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ד] לקט לשלח לחברו וכו' הוא אסור וכו'. ע' במפרש כאן ובתוס' יו"ט ובית דוד מ"ב בביאור דברי הירושלמי:

מראה הפנים

והסכנת לפי' זה כאתהי בפנים. ולפי' הר"ש שלקט בשתלין איירי וכן נמשך הר"ב אחריו קשה דמאי איריא לשלוח לחבירו הא אפי' עקרן לצורך עצמו וכדי לטען במקום אחר קתני ריבא דפטור אבל אם האי לקט פירושו שלקט הפירות בגוש וקנה לצורך חבירו ט בא קמ"ל דאף דהמקח קובע בתלוש היינו דווקא אם הוא לעצמו אבל לשלוח לחבירו אין הלוקח הזה קובע שלא יאכל ממנו זה עראי וכיון שכן לא נקבעו כלל ויש לו ג"כ לאכול מהן עראי וכך נראה מדברי הרמב"ם בפ"ג שם. והתוי"ט העתיק כאן לשון הש"ס דסוגיא וכל מה שביאר והאריך בזה לא צורך ולא לפי הדין הוא דמ"ש דהני הרי אוקימתות איכא בינייהו וכו'. דעתו דהאי דקאמר דר' יהודה הוא לר' יהודה דפרק דלעיל משנה ב' דלא מחייב אלא בכלכלה וכו' הך דכלכלה בלאו הכי לא שייכא כלל וכלל נהא דהכא דהתם טעמא דדוקא כשליקט בכלכלה משמרה הוא לתבירו ומקפיד על כך והוי לה ככלכלה דשבת כדמפרש הש"ס התם אליבא דר' יהודה והשתא למאי ברנה לפרש דהך דר' חייא בשם ר' יוחנן אוקימתא אחריתא הוא ודלעיל קאי אדר' מנא דמוקי להא דקתני לקח במחובר לקרקע פטור כר"מ כדהא הא והיינו מוקי כר' יהודה דפרק דלעיל מאי שייך זה להא דלקח במחובר לקרקע והוא שיבב הדבר להא דלקט לשלוח לחבירו ואין זה נמשמע אף למי שלא ראה התוספתא ופשיטא מי שרואה בתוספתא מאליו יבין דהא דר' חייא בשם ר' יוחנן ענין בפני עצמו ואדברי ר"א בן עזריה להוד קאי ולא שייך כלל להא דלעיל וכדפרישית בפנים. גם בענין שכתב בההיא דר"מ ונייו בפ"ב משנה ה' לאו אהאי ר"מ קאמרינן הכא בענין המקח דהתם בפירות שנגמר מלאכתן מיירי והמקח קובע לדברי הכל ולא פליגי ר"מ ור' יהודה שם כ"א לענין אוכל אחת אחת בלוקט המוכר ונותן לו ור"מ דאמרינן הכא בפירות שלא נגמר מלאכתן הוא והיינו ר"מ דסוף פ"ב וכבר כתבתי בסוף פ"ב בענין שרצה התוי"ט לדמות אליבא דר' יהודה לדינא האי דסוף פ"ב עם הדין דמשנה ה' בפ"ב וע"ש ובמקומות המצויינים שם ותמצא כדברי. סוף דבר לא נצריך בזה ולא במה שסיים בענין דסתם הכא אליבא דר' יהודה וכו' וא"כ כלל לזה נסתר עלינו לבאר כאן לדעת הרמב"ם דלמאי דהש"ס מוקי הכא לסתמא דמתני' כר"מ דסוף פ"ב כדמדייק הא בתלוש חייב וכו' וא"כ מ"ט פסק דאין המקח טובל בדבר שלא נגמר מלאכתו כדכתב ברים פ"ג ובכמה מקומות והנראה דלא סמיך הוא ז"ל אהא דהכא אלא הואיל ותזינן למסקנת הש"ס דילן דסוף פ"ד דביצה דאין המקח טובל בדבר שלא נגמר מלאכתו כדקאמר התם כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אחד מקח וכו' והבאתי לעיל בכמה מקומות

שנויי נוסחאות (דפוס"ו) אילין אין להן, בד"ו אילן אין לו. ובכי"ל ואלו אין לו. (שם) שימי בד"ו שמי.

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ו ממעשר כ"ו

ז ב מיי' פ"ב ממתנות עניים הי"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

מסורה הש"ס

ר' חייה בשם ר' יוחנן דר' יודה היא. מילתא בהגפי נפשה היא והדברי ר"א בן עזריה דמתני' קאי וכלומר דהא דקתני אליביה הרי אלו חייבין ומשמע לעשרן ודאי קאמר הדיא כר' יהודה דהתוספתא ואליבא דר"א בן עזריה: ותני כן. בתוספתא פ"ג דגרים התם ר' יהודה אומר משם ר"א בן עזריה המשלח לחבירו שתלים ואטונין והולני פשתן מעשרן ודאי מפני שנחשדו רוב אדם עליהן וחכמים אומרים הרי הן ככל הפירות ואין מעשרן אלא דמאי ושמעינן דר' יהודה וחכמים פליגי אליבא דראב"ע אם מעשרן ודאי או דמאי וא"כ הא דראב"ע דמתני' דקאמר סתם הרי אלו חייבין כר' יהודה דתוספתא אליביה הוא: אפילו חבר ששילח לחבר צריך לעשר. זה שנשתלח לו ואינו סומך על החבר ששילח לו: ניחא עם הארץ ששילח לחבר. שצריך החבר לעשר מפני שהעם הארץ חשוד הוא: חבר חשוד. בתמיה וכי זה ישלח לו דבר שאינו מתוקן: אמר ר' יוסי וכי ע"ה לגבי תרומה לאו כחבר הוא. דהא לא נחשדו עמי הארץ על התרומה גדולה ואפ"ה כשמשלח לו להחבר צריך החבר לתקן הכל ואף לתרומה גדולה דהא מעשרן ודאי קאמר: אלא כיני. כלומר אלא דהכא היינו טעמא לפי שנהגו בני אדם להיות משלחין לחביריהן טבלים בדברים הללו ולפיכך לא מחלק בין ע"ה לחבר:

רבי חייה בשם רבי יוחנן דרבי יודה היא *ותני כן רבי יודה אומר בשם רבי לעזר בן עזריה אף השולח לחבירו עטנין ושתילין וחבילי תלתן לא יאכל עד שיעשר שכן דרך בני אדם משלחין לחביריהן טבלים בדברים הללו. *רבי שמעון בן לקיש אומר א אפילו חבר ששילח לחבר צריך לעשר. חברייא בעיי ניחא עם הארץ חשוד חבר חשוד. אמר רבי יוסי וכי עם הארץ גבי תרומה לאו כחבר הוא אלא כיני נהגו בני אדם להיות משלחין לחבריהן טבלים בדברים הללו. ולאו שנייא בין לזרע בין להבקר בין לחוצה לארץ. ב *תמן תנינן לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח וכא את אמר הכין. תמן הוא מבקיר על הכל ברם הכא הוא מבקיר על הנידולין. *והא תנינן חוץ לארץ. שנייא היא חוץ לארץ בין לעיקר בין לגידולין. כא לא שנייא בין לעיקר בין לגידולי'. על דעתיה *דרבי שמעון בן לקיש דו אמר טבל בטל ברוב ניחא. על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אין הטבל בטל ברוב ימתין עד שיגדיל ויעשר לפי כולו.

או

פטור ע"ז תני הוא עצמו אסור לאכול ול"ל מטעם כלכלה דר"י דהא ע"כ מתניתין לא ס"ל כר"י מרישא דלקח במחובר וע"כ דמתניתין ר"מ היא והאיך תני על המתניתין דידן דעכ"פ הוא אסור לאכול מטעם כלכלה דר"י אלא ע"כ הא דתני על המתניתין דידן דעכ"פ הוא אסור לאכול מיירי בהכניסו לחצר וקמ"ל דבהכנים לחצר בית שמירה הוא אסור לאכול וחבירו מותר ולא דמי למ"ה דמקח לשלח לחבירו כולן פטורין ובהכנים לחצר לשלח לחבירו הוא אסור וחבירו מותר:

ר"ח בשם ר"י דר"י היא. פי' בשנו"א ז"ל דקאי על המתניתין ראב"ע אומר אף השולח לחבירו ע"ז מפרש ר"ה בשם ר"י דר' יהודה היא דקאמר לה בשם ראב"ע וכדמפרש ותני כן כו': ר"י

הלכה ב מתני' העוקר לפת ולנונות וכו' לזרע חייב. כלומר עד שיתגדל בהן הזרע והוא אחר שיתקשו חייב לעשר מפני שהוא גורן כשעקרן ואין לקן גורן אחר והרי נטבלו למעשר והוי כזורע טבל ודוקא לזרע אבל אם נטען להוסיף בגופן הרי דינן כשתלים ופטור: בצלים שהשרישו בעליה. אפי' כהשרישו בקרקע עליה. טהרו מלטמא אם היו טמאין ומשהשריש נפסדין הן וטהרו וה"ה שפטורין מן המעשרות אם השרישו זה בצד זה דהוי כטומן אגודה של לפת ולנונות דתנן בסוף פ"ק דכלאים דפטור מן המעשרות: נפלה עליהן מפולת והן מגולין. שנגלו אח"כ הרי אלו כנטועין בשדה וחייבין במעשרות:

גמ' ולא שנייא בין לזרע וכו'. בתוספתא פ"ג תני הכי העוקר שתלים מתוך שלו ליטען בח"ל ולזרע ולהפקיר ולמכרן לגוי הרי זה חייב מפני שמוליאן מידי מעשרות והיינו דקאמר הכא דאין חילוק בין כל אלו ובכולן חייב במעשרות ומייתי לה כדי למירמי עלה ממתני' דפאה: תמן תנינן. בפ"ק דפאה לעולם הוא נותן משום פאה וכו' ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח והכא את אמר הכין בתמיה דאם עקרן ליטען על מנת להפקיר חייב ומשני תמן הוא מפקיר על הכל כלומר את הכל הוא מפקיר ואין בו מחיוב למעשרות אבל הכא שנוטען להפקיר את הגידולין שלאחר מכאן ולא הפקיר השתלים עצמן וא"כ יש בהן חיוב מעשרות ולפיכך חייב הוא מפני שמוציא אותן אח"כ מידי חיוב דלא ידיע כמה הוא מהחיוב וכמה הוא מהגידולין הפטורין: והא תנינן. בהאי ברייתא חוץ לארץ וכי שנייא היא ח"ל בין לעיקר ובין לגידולין הרי אם נוטען בח"ל הכל פטור הוא דאף הפירות שגדלו בחיוב בא"י פטורין הן כשילאו לח"ל כדתנן לקמן ריש פ"ב דחלה לר"ע. ואפ"ה קתני הכא בברייתא דחייב: כה לא שנייא בין לעיקר בין לגידולין. כלומר אין הכי נמי דבח"ל לא שייך האי טעמא דאמרן דהרי אין חילוק בה בין העיקר ובין הגידולין שלאחר מכאן דאת הכל הוא מוליא מידי חיוב המעשרות וטעמא אחרינא איכא בח"ל דמשום קנסא הוא וכן בנוטען למוכרן לגוי וכי אמרינן לחלק בין היכא דאיכא לד חיובא משום העיקר או לא בהפקר הוא דאמרינן דלא שייך ביה טעמא דקנסא כי היכי דלא תיקשי על האי ברייתא ממתני' דפאה: על דעתיה דר"ש בן לקיש דהוא אמר טבל בטל ברוב ניחא. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל לעיל בריש פ"ד דתרומות גבי כרי שמקלתו נתקן ומקלתו לא נתקן דר"ל בשם חזקיה קאמר התם דאותו הטבל בטל ברוב הוא דאע"ג דקיי"ל הטבל אוסר בכל שהוא היינו בטבל ברור שנפל למקום אחר אבל הכא מכיון שהטבל אינו ידוע ומעורב הוא בדבר המתוקן ס"ל דבטל ברוב הוא ור' יוחנן ס"ל דאפי' בטבל בכה"ג אינו בטל ברוב ומתקן את כל הכרי והשתא קאמר הכא הבשלמא לר"ל ניחא הוא דמחייבינן ליה בשנוטען להפקיר הגידולין דמכיון דבתר הכי לא מצית למחייביה להפרים מן הפירות שגדלו בתחלה קודם שעקרן דהרי מעורבין יהיו עם הגידולין שהן פטורין ויבטלו ברוב וכיון שכן מוליא הוא מה שגדלו בהעיקר מידי חיוב מעשרות ולפיכך חייב הוא להפרים עכשיו מהן מקודם שיהא נוטע אותן אלא לר' יוחנן דהוא אמר אין הטבל אפי' דכה"ג בטל ברוב וצריך לתקנו א"כ ימתין עד שיגדיל ויעשר לפי כולו ואף הגידולין דאותו הטבל של העיקר אוסר את הכל וצריך לעשר על הכל כדהתם גבי כרי ואמאי מתייבת ליה להפרים עכשיו ממה שגדל בהעיקר:

או

מראה הפנים

מקומות ולא שמכינן אהא· דיוקא דהאי ב"ש אלא דשתנא כיא גופה קמ"ל דאין המקח קובע במחובר לקרקע ובנגמר מלאכתו איירי ובששיא דלעיל בפ"ב בהלכה ה' בעברים האמים אלו וכו' והתם איירי דרישא קתני לה וככא עיקר וזהו הנכון לדעת הרמב"ם ולמסקנא דדינא כמבואר:

אפילו חבר ששילח לחבר צריך לעשר. הכא אליבא דר"א בן עזריה קאי בענין שחבר דלקח ושלח לחבירו נקבע הוא למעשר אף יש כיולא בו נמכרין בשוק וכדמשיים הטעם לפי שנהגו בני אדם וכו' בדברים הללו. ומיהו לדינא היכא דהחבר וקבעו למעשר והחבר ששילח אפי' להבר קי"ל דאסור להבר המשלח לשלוח לחבר עד שיעשר כלא יסמכו זה על זה ויאכל הטבל כדהכב הרמב"ם בפ"ו ממעשר בהלכה ו' ונלמד הדין דלעיל בפ"ג דדמאי מהתוספתא בסוכה שם בהלכה ג' ועי"ש בד"ה שלא לי ר' יוסי בריבי הפרוג מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

לזרע חייב. דוקא לזרע וכדאמר ר' מנא בגמרא לא שנו אלא לזרע הא לוכל פטור כ"פ הרמב"ם בפ"ו ממעשר בכ"ג בעוקר לפת ולנונות ושתלם במקום אחר אם נתכוין להוסיף בגופן מותר ואם שתלן כדי שיתקשו וקא הזרע שלהן אסור מפני שהוא כזורע תמים הן שעורים של טבל. הא דנקט לבון מותר ואסור משום דלעיל כתב אין זורעין את הטבל ואפי' בפירות שלא נגמרה מלאכתן אסור לזרוע מהן עד שיעשר וכו' הלכך מסיים ג"כ בלשון הזה וביינו הך כליבנא דמתני' דבמקום שאסור לזרוע משום טבל חייב לעשר קודם שיזרע ובמקום שמותר פטור מלעשר קודם הזרע ומיהו בעיקר הדין דפסק כר' מנא לכאורה קשה דהא ר' יוחנן פליג וקאמר לא שנייה בין לוכל נמי חייב מפני שהוא גורנן ונראה דסמך הוא ז"ל אסתמא דמתני' ואסתמא דתוספתא שהבאתי בפנים בריש הסוגיא דקתני לזרע והע"ג דבתוספתא גבי שרלים תני לה בהא פסק כשתם מתני' דריש פרקין וכמבואר שטעם לעיל שם משום שלא אסף מהן הפירות לא הוי כזורע טבל אבל לפת ולנונות דהן עצמן הפירות אם נתכוין להוסיף בגופן דהיינו לאכול הוא דמותר דלא נתכוין משום הזרע ואינו כזורע טבל וכשנתכוין לזרע אסור ומשום זה סמיך אפיסקיה דר' מנא ועוד דר' מנא בתראה הוא בהאי תלמודא וכבר זכרתי זה בכמה מקומות דבכל מקום דלא פליגי רבים עליה דר' מנא פסק הרמב"ם כוותי':

בצלים שהשרישו בעליה שהרו מלטמא. כתב הר"ש כדאמר בירושלמי דרכתה התורה בטהרת זרעים על כל זרע וגו' א"ל לטהר מילי כתלושים דמי וכתוקנן לא שנו ולשבישית והתריו נמסך הר"ב אבל דעת הרמב"ם אינו כן שכתב בפ"א מהלכ' מעשר ב הלכה י"ח בצלים שהשרישו זה בצד זה אפי' השרישו בקרקע עליה פטורין מן המעשרות. והכ"מ ציין שם להמתני' וסיים אלא שאין כתוב שם זה בצד זה. ומשום זה לא אמינא דליגנא דהתוספתא הוא דנקט והוא מבואר בסוגיא השרישו בקופה וכו'. השרישו בעלי' וכו'. וגרים בתוספתא השרישו זה בזה וכו' וכמו שהבאתי כאן בפנים. דהוי כהאי דאגודה דפ"ק דכלאים מיהו בעיקרא דדינא צריך ביאור מ"ש פסק נגד התוספתא כמה שמבואר בהדיא דאפי' השרישו בתוקתן למעשר ולשביעית וכמתני' לא הוזכר כלום מדין מעשרות ועוד בהכ"מ מסיק הכי דבהאי מעשרות משומתה כדקאמר ר' יוסי בשם ר' אילא בסוגיא. ולא ראיתי למי שהרגיש בזה ועיין לקמן בהשגות ד"ה התורה ריבתה בטהרת זרעים ושם תמצא ביאור לדבריו ובעמין מקור הדין מה יכן למד הרמב"ם לומר כן ומענין דינים השייכים לזה והנזכרים בסוגיא:

על דעתיה דר' יוחנן דהוא אמר אין הטבל בטל ברוב וכו'. משמע הכא מהשקלא והטריא דהסוגיא דלא קמה מילתא דר' יוחנן כדפריך עליה מהאי תוספתא ומאי דמספקא ליה להר"ם דדילמא בטבל שהוא מדבריהם אף ר' יוחנן מודי דבטל ברוב ואקשי כלה מהאי מתני' דחלה כמבואר בפנים וא"כ פריכא מילתיה דר' יוחנן ואף דהא ר' מנא לקיש כהי דבעי לחלק בין טבל מן התורה לטבל מדבריהם אליבא דר' יוחנן ומוקי להמתני' דחלה בזמן הזה מסיק וכו' דיתויה בעלמא הוא כלומר יכילנא לשנויה לך דבהכי מיירי ובאמת לא קאי כהאי אוקימתא דזיתי מסיק ועוד בליר קתני ועוד דהא לא מ"ר דהאי בטל ברוב אפי' בטבל בכה"ג שאינו ברור כמו שזכרתי בפנים א"כ לא קיימא לדינא כהאי חילוק בין דאורייתא לבין דרבנן דהא טעמא דטבל אינו בטל ברוב משום דדבר שיש לו מתירין הוא וכדאמר בהדיא בפ"ו דנדרים דף נ"ח ובהאי תלמודא בפ' הנזכר בהלכה ד' וא"כ אי אמרינן דאף טבל דכה"ג הוא בכלל הטבל השנוי במתני' סוף פ"ג דחלה דהטבל אוסר בכל שהוא מין במינו שוב אין לחלק בין טבל דאורייתא או דרבנן דדבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל כרב אשי דרים מס' ביצה ולפ"ז כיס נראה מסוגיא זו דלא קאי מילתיה

שנויי נוסחאות (שו"ג) ושתילין בד"ו ושתלין. (שו"ד) הנידולין והא נכי"ר הגידולין תרע לך שהוא כן דתנינן לזרע וזרע לא כגידולים הוא והא.

ככר לאדן

בין לגידולים. כא לא שנייא וכו' כצ"ע. פירוש הכא לא שנא:

או נימר מה פליגי רבי יוחנן ור"ש בן לקיש בטבל־ שנטבל דבר תורה ^ה אבל בטבל שנטבל מדבריהן כל עמא מודיי שהטבל בטל ברוב. התיב רבי בא בר כהן קומי רבי יוסי והא *תנינן ^א כיוצא בו זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף. ענבי בציר עם ענבי עוללות. ולא טבל שנטבל מדבריהן הוא. אמר רבי מנא ^ה קיימתיה בשמן זיתי מסיק שנתערב עם שמן זיתי ניקוף. אמר רבי מנא לא שנו אלא לזרע הא לוכל פטור. רבי חייא בשם רבי יוחנן לא שנייא [בין לזרע] בין לוכל חייב מפני שהוא גורנן. אמר רבי חנינה מפני שהוא מכניסן מן השני לעני ומן העני לשני. רבי יוחנן בשם רבי ינאי *ערימה של בצלים שהשרישה התולש מהן בשבת פטור ואינו רוצה בהשרשתן. אמר ליה רבי שמעון בן לקיש מאי איכפלה שבת גבי מעשרות לא *תנינן אלא אינו חושש ^ב לא משום כלאים ^ג ולא משום שביעית ולא משום מעשרות ^ד וניטלין בשבת. אמר

פני משה

או נימר מה פליגי וכו'. כלומר או דילמא דנימא דאף לר' יוחנן לק"מ דעד כאן לא פליג התם אלא בטבל שנטבל מד"ת דהרי נגמר מלאכתו ונתמרח בכרי אבל הכא הרי לא נגמר מלאכתו שעוקר את השתלים על מנת ליטען שיתגדלו ביותר ואין הטבל הזה אלא מדבריהם שגזרו חכמים עליו להפריש מהם הואיל ומוציאן ע"י כך מחיוב מעשרות ואיכא למימר דאף ר' יוחנן מודה שהטבל בטל ברוב הגידולין של פטור אם לא יפריש עכשיו ולפיכך חייבו אותו חכמים להפריש קודם שיטע אותן: והא תנינן. לקמן בפ"ג דחלה כיוצא בו זיתי מסיק של הבעל הבית המלקט ואותן חייבות במעשרות שנתערבו עם זיתי ניקף והן של עניים שהן נוקפין אותן ומלשון כנוקף זית שנים ושלשה גרגרים ואותן פטורין מן המעשרות וכן ענבי בציר של הבעה"ב שנתערבו עם ענבי עוללות של עניים וקתני התם אם יש לו פרנסה ממקום אחר שיש לו איזה טבל כדי להפריש עליהן מוציא הוא ממנו לפי חשבון שיש כאן להפריש מאותן שחייבין במעשרות ואם לאו רואין את המעורב כאלו כולו טבל ומוציא ממנו תרומה ותרומת מעשר על הכל וכי לא טבל שנטבל מדבריהן הוא דהא סתם זיתים להוציא מהן השמן הן עומדים וכן הענבים להוציא מהן היין ומתני' סתמא קתני דמשמע דאף בזיתים וענבים כגון אלו הדין כן והרי עדיין לא נגמר מלאכתן וא"כ אין הטבל אלא מדבריהן ואפ"ה קתני דרואין אותן כאלו כולן טבל: א"ר מנא קיימתיה. להאי מתני' דבשמן זיתי מסיק שנתערב עם שמן זיתי ניקף מיירי וכן בענבים שנתערב היין של זה עם היין של זה וכבר נגמר מלאכתן והטבל נטבל מדבר תורה הוא: לא שנו אלא לזרע. הא דקתני במתני' בעוקר לפת ולנוטות ליטע במקום אחר לזרע חייב דוקא. אם נתכוין לזרע הא אם נתכוין לאכול ממה שיוסיפו בהגידולין פטור מפני שזה כלא נגמר מלאכתן הויא: לא שנייא. אין חילוק דבין נתכוין לאכול חייב דמפני שהוא גורנן קתני דעקירתן הוא גורנן ונגמר מלאכתן: מפני שהוא מכניסן וכו'. כלומר דר' חנינה מוסיף עוד בטעמא ולפרש מפני שהוא גורנן דקתני שאם שנת השנייה ונכנסת לשלישית היא מפניסן הוא מן מע"ש למעשר עני ואם שלישית ונכנסת לרביעית מכניסן מן מעשר עני למעשר שני והואיל ועכשיו הגורן שלהן להתחייב במעשר שני או במעשר עני לפי אותה השנה חייב להפריש כפי החיוב של אותה שנה העומד בה: ערימה. כרי או אגודה של בצלים שטמנה בארץ והשרישה התולש מהן בשבת פטור כדמפרש טעמא שאינו רוצה בהשרשתן והואיל דלא ניחא ליה אין השרשה זו עושה אותה כמחובר בארץ וזהו נלמד מהמתני' דקתני בצלים שהשרישו בעלייה וכו' ומדקתני בסיפא הרי אלו כנטועים בשדה אלמא דגבי השרישו בעליה לאו כנטועים בשדה נינהו ופטורין מן המעשרות אלא דלענין טומאה הוא דטהרו דבהשרשה בעלמא כמחובר הוא לענין טומאה אבל לענין מעשרות פטורין וטעמא מפני שאינו רוצה בהשרשתן ולפיכך מחמת מה שהוסיפו בהשרשה זו פטורין וה"ה לענין שבת דהתולש מהן פטור והיינו דהקשי ליה ר"ל לר' יוחנן: מאי איכפלה שבת גבי מעשרות. וכי אתה למד חיוב שבת מענין חיוב מעשרות דנתלי ברוצה בהשרשתן או לא לענין שבת כמו דתלינן לענין מעשרות: לא תנינן אלא אינו חושש וכו'. כלומר דאע"ג דמלינו בהאי מתני' דסוף פ"ק דכלאים גבי הטומן לפת ולנוטות תחת הגפן וכו' דמשוה דין שבת לדין דמעשרות לא תני אלא הכי אינו חושש בטומן אותם לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות אם הוסיפו וכן ניטלין הן בשבת אבל אם השרישו לא מיירי התם במתני' כלל וא"כ איכא למימר דאע"ג דלענין מעשרות פטורין אפי' בשהשרישו משום שאינו רוצה בהשרשתן לגבי שבת (הוא) מיהת הוא חייב התולש מהן דהא השרישו בארץ ומאי איכפת לן לענין חיובא דשבת אם ניחא ליה בהשרשתן או לא:

רידב"ז

ר"י בשם ר' ינאי ערימה של בצלים כו' ואינו רוצה בהשרשתן. פי' משום שאינו רוצה בהשרשתן א"ל רשב"ל מאי איכפלה שבת גבי מעשרות פי' דמנין לך דפטור ממעשרות באינו רוצה בהשרשתן הוא מהברייתא דמובא בסמוך בבצלים שהשרישו בעליי' ובקופה הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית פי' דפטור ממעשרות ומשביעית והוא מטעם דאינו רוצה בהשרשתן וקבעית לדמויי גם שבת לזה ז"א דמאי דמיון הוא שבת למעשרות דלענין שבת חשיב מחובר אפילו דלא ניחא לי' ואינו רוצה בהשרשתן ומביא ראי' לזה דשבת לא איכפת לן באינו רוצה בהשרשתן דהא לא תנינן גבי הטומן לפת ולנוטות תחת הגפן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת ולמה לא אמר ונתלשין בשבת והוא ע"כ משום דמיירי דאינן מחוברין עדיין כדאיתא בתוס' ז"ל במס' שבת דף נ' ע"ב אלמא דאי מחובר אפילו אינו רוצה בהשרשתן נמי חייב ע"ז אמר ר"ז לר"א חמי מה אמר כו' הא שביעית איכפלה שאם היה רוצה בהשרשתן אסורין משום ספיחין ואם לאו מותרין משום ספיחין פי' דר"ז למד מדברי רשב"ל דבאינו רוצה בהשרשתן מותר אף משום ספיחין דלא תימא דווקא במעשר מותרין משום דכתיב זרעך ואי לאו דרבי קרא דאפילו עלו מאליהן נמי חייבין במעשרות ה"א דעלו מאליהן פטורין כדאיתא במס' מנחות דף פ"ג ע"ב וע"כ כי רבי קרא בעלו מאליהן הנ"מ לכל הפחות דניחא ליה אבל באינו רוצה בהשרשתן פטור אבל בשביעית גבי ספיחין מאי נ"מ בין אם רוצה בהשרשתן או אינו רוצה בהשרשתן ואי משום הברייתא דבצלים שהשרישו בעליה דמבואר שם דמותר משום שביעית מזה אין ראיה דבאינו רוצה בהשרשתן מותר משום שביעית דאפשר דהברייתא מיירי ברוצה בהשרשתן אך דפטור ממעשרות ושביעית משום מיעוט דשדך פרט לעלי' כדאיתא במס' ערלה פ"ק אך דמיבעי לן גבי שביעית אם ממעטינן משדך או דמרבי קרא דושבתה הארץ ואולי כחד לד דהאיבעיא דפטור אפילו בשביעית וכדפסק הרמב"ם ז"ל כפי' מ"ה אבל מדברי רשב"ל נלמד דאיהו ס"ל בטעמא דברייתא משום שאינו רוצה בהשרשתן לפיכך קאמר מאי איכפלה שבת גבי מעשרות אלמא דס"ל דאיכא ברייתא מפורש דבאינו רוצה בהשרשתן פטור ממעשרות משמע דפטור אפילו בלא מיעוטא דשדה רק משום שאינו רוצה בהשרשתן דס"ל דבשביעית ליכא מיעוטא דשדה וע"כ טעמא דברייתא משום שאינו רוצה בהשרשתן אלמא דממעטינן אינו רוצה בהשרשתן אפילו בשביעית ע"ז א"ל ר' מיישא לר"ז ודא היא דרובא פי' האם זה רבותא ואידום דקמ"ל ר"ז הא פשיטא דע"כ הברייתא היא משום שאינו רוצה בהשרשתן אילו תני בצל יחידי יאות פי' דלקמן במס' כלאים פרק ה' איתא דבצל יחידי רוצה בהשרשתו אבל הרבה אינו רוצה בהשרשתן וע"כ אי היה תני בצל יחידי יאות הוי קמ"ל ר"ז דנלמד מרשב"ל דטעמא דברייתא הוא משום שאינו רוצה בהשרשתן אבל לא משום מיעוט דשדה משום דשדה אינו ממעט בשביעית משום דושבתה הארץ מרבה שביעית [כהלך אחד באיבעיא דלא איפשיטא בפ"ק דמס' ערלה] ע"כ קמ"ל ר"ז דילפינן מהאי דרשב"ל דטעמא דברייתא הוא משום שאינו רוצה בהשרשתן אבל לא משום שדה דבשביעית לא שייך המיעוט דשדה אבל עכשיו דתני בצלים א"כ ע"כ דלפיכך נקט בצלים בלשון רבים לאורויי דהוא משום שאינו רוצה בהשרשתן ע"כ ס"ל לר' מיישא דזה אינו שום רבותא בשביעית דע"כ הברייתא היא משום שאינו רוצה בהשרשתן:

תני

מראה הפנים

מילתיה דר' יוחנן בטבל דכה"ג דאיירינן הכא אבל הא ליתא דכל הא דאיתמר הכא אינו אלא למאי דדייק מהאי תוספתא כמבואר הכל בפנים ומילתיה דר' יוחנן בדוכתיה קאי למאי דנלמד מהמתני' דרים פ"ד דתרומות ומהסוגיא דהתם וע"ש והמנא מבואר היטב ולכל השייך לזה לדעת הרמב"ם ז"ל וכמו שהכרתי שם בס"ד:

ר' יוחנן בשם ר' ינאי ערימה של בצלים שהשרישה התולש מהן בשבת פטור וכו'. בהא לא קיימא מילתיה דר' יוחנן דהכא דמה שייך גבי שבת שאינו רוצה בהשרשתן וכדאקשי ליה רשב"ל מאי איכפלה שבת גבי מעשרות וכן למדין אנו ממה דמבואר בבבלי שבת דף ק"ז האי מאן דתליש כשותא מהיזמי והיגי מחייב משום עוקר דבר מגידולו וכדק' מר נמי אביי התם האי מאן דתליש פיטרא מאונא דהוצא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו וקאי המסקנא הכי וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהלכ' שבת בהלכה ג' ומכ"ש כאן שהשרישה בקרקע ואפי' בקרקע עליה הא מיהת עדיפא מהני דאינם מחוברין לקרקע כלל ואפ"ה מיחייב משום דהיינו רביתייהו ועיין עוד מזה לקמן ד"ה סתורה. ריבתה: הא

תוס' הרי"ד

ר' יוחנן בשם ר' ינאי ערימה של בצלים שהשרישו התולש מהן בשבת פטור ואינו רוצה בהשרשתן וכו' עד סוף הסוגיא תני לא יתלוש עבר ותלש אית תניא תנא חייב אית תניא תנא מותר מ"ד אסור מותר מ"ד חייב פטור ניחא דלא צורכא דלא מותר רשב"ל אמר חייב ע"כ. הסוגיא הזאת תמוהה מאד מאד ופי' הפ"מ ז"ל לא הבנתי בפירוש מ"ד אסור מותר מ"ד חייב פטור ניחא לא צורכא דלא מותר לא הבנתי כלל וכן מה דמסיק רשב"ל אמר חייב לא שייך הכא כלל ופי' הפ"מ ז"ל דרשב"ל לטעמי' אזיל לא הבנתי כלל מאי שייך הכא הלא כבר אמר רשב"ל לעיל דחייב ופליג על ר' יוחנן ומהרא"פ ז"ל מהפך הגירסא בהסוגיא מפטור חייב מותר אסור עיי"ש סוף דבר שהסוגיא הזאת תמוהה מאד וראיתי בס' בית דוד מהגאון ר"ד טבלי ז"ל שמביא הירושלמי הזה ומאריך בפירושו ומביא ביאור הגר"א ז"ל ביור"ד סי' רנ"ד וכתב שדברי הגר"א ז"ל הוא לנגד הירושלמי הזה ומסיים על הגר"א ז"ל בזה"ל ותמה אני איך נעלם מעיניו הגדולה עיניו המשוטטות בכל הארץ נעלם ממנו לפי שעה דברי הירושלמי במקומן ע"כ. וע"כ נראה לפענ"ד לפרש הסוגיא הזאת בע"ה כעין חומר לאמיתה של תורה והסוגיא נכונה בלי שום חילופי גירסאות והגירסא כמו שהוא ויסי' דברי הגר"א ז"ל קילורין לעינים כאשר יתבאר בע"ה והסוגיא יומתק כדבש ונופת צוף. ונציע מתחלה דעת הגר"א ז"ל בשו"ע יור"ד סי' רנ"ד סק"ו גבי הנוטע כר"ס וז"ל הגר"א ז"ל ס"ק ס"ג לגון ... ראייתו

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ב מתרומות הי"ג

ט ב מיי' פ"ב מכלאים הי"א טוש"ע יו"ד סי' רצז סעי' יא

י ג מיי' פ"ז משמיטה ויובל הלכה טו

יא ד מיי' פכ"ה משבת הלכה טו סמ"ג לאוין מה טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ח

מסורת הש"ס

תלה פ"ג מ"ז.

פ' תוספתא פ"ג כ"ן

כלאים פ"א מ"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

^ה אבל בטבל שנטבל מדבריהן. ע' בראב"ד בהשגות פ"א ממעשר שני הלכה יא וע' במהרי"ט בראשונות סי' יא ודבריו תמוהים ועמ"ש לעיל בתרומות דף כו א: ^ה קיימתי' בשמן זיתי מס ק שנתערב בשמן זיתי ניקוף. כאן מבואר דיצהר עצמו אינו מה"ת רק השמן ומדברי התוס' ב"מ דפ"ח ד"ה כי קאמר מבואר דאף בשלא נדרכו חייבין מה"ת ע"ש. וכבר נתקשה בזה הגאון בעל שלום ירושלים בחגיגה פ"ב שם, ואני מצאתי בשו"ת מהרי"ט ח"א סוף סי' א"י שהביא דברי הירושלמי הנ"ל וכתב שיש לו מקום עיון בזה ולא ביאר. והנלפענ"ד בזה דהנה באמת תירוש ויצהר כתיב ומשמע דוקא השמן והיין ולא ענבים וזיתים עצמן אמנם נראה דהדבר הלוי במה דנחלקו אי משקה מבלע בליעי או מיפקד פקידי ועי' פסחים ל"ג ולפ"ז אם נימא דמיפקד פקידי הוה כאילו מונח בכלי השמן והיינו אינו שייך לגוף הזית והענבים א"פ י"ל דהירוש ויצהר דוקא והיינו המשקה שבם ולא הזית והענב עצמו אבל אם מיבלע בליעי א"כ בעודו בזית וענב הוא גם המשקה הוכל וממילא גוף הזיתים והענבים בעצמן גם חייבים מה"ת. ולפ"ז יש לומר דר' ינאי בב"מ ס"ל דמיבלע בליעי וספיר כתבו התוס' דאף בלא נדרכו מ"מ הזיתים והענבים גופא חייבין מה"ת אבל לדידן דק"ל כר' יוחנן בפסחים דף ל"ג דמיפקד פקידי וכמ"ש הרמב"ם פי"ב דתרומות הי"ב ולכך תירוש ויצהר דוקא דהיינו השמן והיין וא"כ כאן דקאי הירושלמי אליבא דר' יוחנן שפיר קאמר קיימתיה בשמן ודוק. ובזה י"ל דלכך לא פסק הרמב"ם כהך דב"מ פ"ח ועי' ברמב"ם פ"ג ממעשר ה"ב משום דלדידיה אינו חייב רק בתירוש ויצהר דהיינו המשקה ולא גוף הזתים והענבים ודוק. ועי' שיטה מקובצת ב"מ שם דתלי ליה להך אי שמן וזית דוקא בהא דאמרו בחולין ק"כ אי משקה סיונא

שנויי נוסחאות (סו"ס) מסיק בד"ו מיסיק. (סו"ח) מנא בכי"ר אמי. (סוט"ו) איכפלה בכי"ר איכפת.

עין משפט
נר מצוה

יב
א ב ג מיי' פ"ב ממעשר ה"ו

גליון הש"ס
וציון
ירושלים

היוצא מהן כמותן. ולפענ"ד נראה כמ"ש ואדרבה הך משקה היוצא מהן תלוי בזה אי מיפקד פקדי או מיבלע בליעי. ובזה יש ליישב דברי שלום שהן דברי רבינו יונה פ"ח דברכות והובא בב"י א"ח סי' קנ"ח ובשלום ירושלים הקשה עליו ולפמ"ש א"ש ודוק. ועי' כפתור ופרח פ"כ ולפמ"ש יש ליישב כל ראיותיו ודוק. שוב מצאתי בטורי אבן בר"ה דף ט"ו ד"ה תרובין שהקשה ג"כ קושית השלום ירושלים והנלפע"ד כתבתי:
[ז]התורה ריבתה בטהרת זרעים. ע' בכ"מ בפ"ו מטומא' אוכלין הל' יט:

רידב"ז

תני לא יתלוש עבר ותלש אית תניא תנא חייב אית תניא תנא מותר. פי' לענין שבת מ"ד אסור מותר מ"ד חייב פטור ניחא. פי' דהנה ר"י ורשב"ל נחלקו באינו רוצה בהשרשתן לענין שבת דר"י ס"ל התולש בשבת פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ורשב"ל ס"ל דחייב ע"ז מקשה הגמרא על ר"י דלית ברייתא דתסבור כוותיה דהא אית תניא תנא דחייב ואית תניא תנא דמותר א"כ בשלמא רשב"ל איכא ברייתא כוותיה הברייתא דחייב אבל ר"י ליכא תנא דסבר כוותיה אלא או דחייב או דמותר לגמרי ע"ז קאמר בשלמא אי הוי' מ"ד אסור מותר פי' מ"ד אחד דאסור ומ"ד אחד דמותר וכן מ"ד חייב פטור פי' וכן אי הוי' מ"ד אחד דחייב ומ"ד אחד דפטור ניחא ר"ל אי היו נחלקו בחייב ופטור או באסור ומותר הוי' ניחא אי היו נחלקו בחייב ופטור מ"ד אחד דחייב ומ"ד אחד דפטור הוי' ר"י סבר כהאי מ"ד דפטור וכן אי היו נחלקו באסור ומותר מ"ד אחד דאסור ומ"ד אחד דמותר הוי' ר"י ס"ל כהאי מ"ד דאסור דפטור אבל אסור אבל עכשיו דנחלקו בחייב ומותר א"כ ר"י דלא כמאן דאיהו ס"ל דפטור אבל אסור ואילו בברייתות נחלקו בחייב ומותר א"כ ר"י דלא כמאן. ומשני לא צריכא דלא ר"ל לא צריכא אלא מותר רשב"ל אמר חייב פי' דלא כמו דאמרינן לעיל דנחלקו ר"י ורשב"ל בפטור וחייב אלא הכי איתמר דלר"י מותר ורשב"ל אמר חייב א"כ נחלקו במותר וחייב ולפ"ז איכא תנא דמסייע לר"י ואיכא תנא דמסייע לרשב"ל ועי' בתוס' ותמצא טעם בע"ה: המעתיק

פני משה

חמי מה אמר. ראה לדקדק בדברי רשב"ל במאי דאמר שלא אמר אלא מאי איכפלה שבת גבי מעשרות דאין לנו ללמוד שבת דחמירא דאית בה חיוב מיתה ממעשרות ולהקל גם בשבת אם אינו רוצה בהשרשתן כמו דמקילינן גבי מעשרות וא"כ דוק מדבריו הא שביעית איכפלה כלומר לענין שביעית דתנינן נמי התם איכפלה היא לגבי דין דמעשרות דאיירינן כאן ושפיר למדין אנו שביעית ממעשרות ואע"ג דשביעית חמירא היא ממעשרות דהיא נוהגת גם במאכל בהמה משא"כ במעשרות מ"מ לענין זה למדין אנו דגם בשביעית אם השרישו ורוצה הוא בהשרשתן אז מה שהוסיפו אסורין משום ספיחי שביעית אבל אם אינו רוצה בהשרשתן מותרין הן משום ספיחין דלא ניחא ליה בכך: ודא הוא דרובה בתמיה. כלומר וכי זה רבותא היא ומאי אצטריך לך להשמיענו דבערימה אין חשש משום ספיחין דאלו תנא בצל יד יחידי יאות הוה לך להשמיענו דבבצל מלא יד בלבד אפשר דניחא ליה ושפיר הוה אצטריך למימר דאפ"ה כל זמן שאין אנו יודעין בודאי דהוא רוצה בהשרשתן אין בהן משום ספיחין אבל מכיון דקאמר ערימה פשיטא דלא ניחא ליה בהשרשת כל הערימה ואין כאן משום ספיחין: השרישו

תורה אור

אמר רבי זעירא לרבי אבהו חמי מה אמר לא אמר אלא מאי איכפלה שבת גבי מעשרות. הא שביעית איכפלה שאם היה רוצה בהשרשתן שהן אסורים משום ספיחין ואם לאו מותרין משום ספיחין. אמר ר' מיישא לרבי זעירא ודא היא דרובא אלו תני בצל (יד) יחידי יאות. *השרישו בקופה הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית ואם היו טמאים לא עלו מידי טומאתן השרישו בעלייה הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית ואם היו טמאין עלו מידי טומאתן. בחזקתן ואת אמר עלו ר' יוסי בשם רבי לא [ז]התורה ריבתה בטהרת זרעים מ"ט [ט]וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. תני לא יתלוש עבר ותלש אית תניי תני חייב אית תניי תני מותר. מאן דאמר אסור מתיר מ"ד חייב פטור ניחא דלא צורכה דלא מותר רבי שמעון בן לקיש אמר חייב:

ויקרא יא

הלכה ב מתני' [א] לא ימכור אדם את פירותיו

משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות ולא בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית. [ב] ואם ביכירו נוטל את הבכורות ומוכר את השאר. [ג] לא ימכור אדם את תבנו ואת גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על המעשרות להוציא מהן משקין ואם הוציא חייב במעשרות ופטור

בקופה. תוספתא הוא בפ"ג ולדינא דמתני' מהדר דאם השרישו בקופה הרי הן בחזקתן כחיוב מעשרות ולשביעית ואם היו טמאין לא עלו מטומאתן דאין זו השרשה בקרקע: השרישו בעליה. בזה יש חילוק דלענין מעשרות ושביעית הרי הן בחזקתן ולענין טומאה עלו הן מטומאתן ופריך בחזקתן ואת אמר עלו בתמיה כלומר מאי שנא דלענין מעשרות ושביעית בחזקתן הן ולא מחשבת להו כהשרישו בקרקע ולענין טומאה את אמר עלו דכהשרישו בקרקע הן ומשני כ' יוסי בשם ר' אילא דשאני לענין טומאה דמצינו דהתורה רבתה טהרה בזרעים ומ"ט כדכתיב כי יפול וגו' ומדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא למדין אנו דהתורה רבתה לטהר בזרעים ואפי' בכל דהו דאיכא למיתלי עלינן לטהרן: תני. בתוספתא שם ואסור לתלוש מהן בשבת אם השרישו בקרקע עליה: עבר ותלש אית תניי תני חייב ואית תניי תני מותר. ומתמה הש"ס מ"ד אסור מתיר ומ"ד חייב פטור ניחא כלומר דלהני תרוייהו קשיא דלמי שאומר דבדיעבד מותר קשיא מ"ד אסור מתיר בתמיה דאם אתה אומר לכתחילה אסור הוא לא שייך לישנא דמתיר על דיעבד. וכן למ"ד חייב פשיטא דקשיא דפטור מבעי ליה דבכך הוא ניחא למיתני לא יתלוש לכתחילה ואם עבר ותלש פטור: דלא צורכה דלא מותר. מסקנת הקושיא הוא כלומר דאלא כך היה צריך למיתני אלא מותר וכלומר למי שסובר דמותר לא הי' צריך לשנות אלא למילתא באנפי נפשיה מותר לתלוש מהן ואפי' לכתחילה כדקתני במתני' דכלאים וניטלין בשבת אבל השתא דתני על עבר ותלש לא שייך לישנא דמותר ובנסחת התוספתא אשר לפנינו כך היא שנויה בהסיפא ואסור לתלוש מהן בשבת ואם תלש פטור: ר' שמעון בן לקיש אמר חייב. לטעמיה הוא דאזיל כדפריך לעיל לר' יוחנן מאי איכפלה שבת גבי מעשרות וס"ל דאם השרישו התולש מהן בשבת חייב:

הלכה ג מתני' לא ימכור אדם את פירותיו.

כלומר פירותיו שבשדה משבאו לעונת המעשרות כדתנן בפ"ק לא ימכור אותן למי שאינו נאמן על המעשרות לפי שזה לא יפרים המעשרות וכן אין מוכרין פירות שביעית שבאו לו בהיתר כגון מן ההפקר למי שחשוד על השביעית ולא יאכל אותן בקדושת שביעית: ואם ביכרו. מקצתן והגיעו לעונת המעשרות נוטל את אלו הבכורות ומוכר את השאר שעדיין לא הגיעו לעונת המעשרות וקמ"ל שאע"פ שיש בהן מאותן שביכרו אינן אוסרים למכור הכל למי שאינו נאמן אלא נוטלן והשאר מותר לו למוכרן: לא ימכור אדם את תבנו. להוציא ממנו התבואה שנשארת לפעמים בשבלים ואותה התבואה כשתלקט חייבת במעשר לפיכך לא ימכור אותו למי שאינו נאמן על המעשר וכן לא את גפתו והוא פסולת של זיתים ולא את זגין הפסולת של ענבים לא ימכור למי שאינו נאמן להוציא מהן משקין לפי שהן חייבין במעשרות כדקתני ואם הוציא מהן משקין וכן התבואה מן התבן חייב במעשרות:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ג כאן

תוס' הרי"ד

ראיתו של הרא"ש ז"ל ממ"ש בפ' בהרא דמעשרות בצלים שהשרישו בעליה וכו' אלמא כנטועין בשדה ולמד דאף בתרו"מ חייב כמ"ש בתשו' וכו' אבל הוא המוה דדוקא לענין טומאה אמרו ולא להרו"מ כמ"ש בתוספתא פ"ג דמעשרות בצלים שהשרישו זב"ז בקופה הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית אם היו טמאין לא עלו מטומאתן ומותר לתלוש בשבת השרישו זב"ז בקרקע עליה הרי הן בחזקתן למעשר ולשביעית אם היו טמאין עלו מידי טומאתן ואסור לתלוש מהן בשבת ואם תלש פטור נפלה עליהן מפולת והן מגולין כנטועין בשדה אסורין בשביעית וחייבין במעשרות וכ"כ הר"ש ז"ל שם ומ"ש נפלה עליהן וכו' וכן במהגיהין שם לא קאי אעליה אלא בארץ ממש ונראה לי דט"ס בתוספתא מ"ש שם ואם תלש פטור דלענין שבת ודאי חייב וכו' עכ"ל כונתו ז"ל מבואר ע"פ מה דמבואר לקמן בפ"ק דמס' ערלה ר"י בשם ר' ינאי אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר את וגו' היוצא השדה ובשביעית צריכא דכתיב ושבתה הארץ וגו' וכתיב שדך לא תזרע וגו' פי' דמשדה ממעטינן בית ומארץ מרבינן בית לפיכך מעשרות ממעטינן הנוטע בבית משדה דבית אינו בכלל שדה ונתמעט בית מן תיבת שדה לענין מעשרות אבל לענין שביעית מבעיא לן דכתיבי הרי קראי בחדא כתיב הארץ ובחדא כתיב שדך ע"כ מיבעיא לן שאיך דינו בנטוע בבית לענין שביעית ע"כ. וס"ל להרא"ש ז"ל דעלי' לא נתמעט מן שדה ע"ז תמה הגר"א ז"ל דהא מפורש בתוספתא דעלי' נתמעט מן שדה דהא גרסינן השרישו זב"ז בקרקע עליה הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית אלמא מפורש דנתמעט עליה מן שדה וכ"ת א"כ הוא דהטעם דתוספתא דנתמעט מעשרות גבי עליה משדה א"כ מאי דמסיק לענין שבת עבר ותלש פטור קשה מאי טעמא דפטור מאי שייכות הוא מיעוטא דשדה לענין שבת דלענין שבת ודאי חייב. בשלמא אם היינו

מראה הפנים

הא שביעית איכפלה וכו'. אע"ג דקאמר הכא בפשיטות דגבי שביעית אם אינו רוצה בהשרשתן מותרין משום ספיחין לא סמיך הרמב"ם עלה ולא כתב בפ"א דשמיטה אלא דין דמתני' דכלאים הטומן לפת וצנונות וכיוצא בהן בשביעית אם היה מקצת עלין מגולין אינו חושש ואם לאו אסור ובריש פ"ד שם דאיירי בספיחין כתב בה"א דגם הספיחין הצומחין מאליהן מן התורה הן מותרין ומד"ס שגזרו על הספיחין כל הספיחין הצומחין בשביעית אסורין וא"כ אין חילוק בשביעית אם רוצה או אינו רוצה בהשרשתן ועיין מענין ספיחין לעיל בפ"ה דשביעית ובריש פ"ט מה שנתבאר שם בס"ד:
התורה ריבתה בטהרת זרעין וכו'. משמע דקאי הכא דלענין טומאה הוא דטהרו אבל בחזקתן הן למעשרות ולשביעית וזהו שהביאו להר"ש לפרש כן כמו שזכרתי לעיל ד"ה בצלים ואמרתי דלפי פשיטות הסוגיא דהכא צריך טעם למאי דפסק הרמב"ם בפ"א מהלכ' מעשר דפטורין מן המעשרות אמנם אם נחקור למקור הדבר יתבאר לך טעמו של הרמב"ם דבהאי תלמודא מייתי עוד להאי דרשא דהתורה ריבתה בטהרות זרעים לעיל בסוף פ"ז דכלאים על מתני' עציץ נקוב מקדש בכרם וכו' ור"ש פליג עלה וכדתני בתוספתא אליבא דר"ש דס"ל אין בין עציץ נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד כדתנן בסוף פ"ב דעוקצין ומפרש התם טעמיה דר"ש דמשוי לכל מילי נקוב ושאינו נקוב מלבד לענין הכשר זרעים משום דהתורה ריבתה בטהרת זרעים והכי אמרינן נמי בבבלי סוף פ' המצניע דר"ש לכל מילי עציץ נקוב כתלוש משוי ליה ושאני לענין טומאה דהתורה רבתה טהרה אצל זרעים שנאמר על כל זרע זרוע אשר יזרע וכדפירש"י ז"ל דזריעות יתירי דקרא קדרים ושמעינן מיהת דבכל מקום דמייתי להך דרשא אליבא דר"ש בדוקא הוא אבל לרבנן דקי"ל כוותיהו דלכל מילי עציץ נקוב כמחובר משוי להו כמו גבי כלאים וגבי שבת וכן לענין תרומה ומעשרות בעציץ נקוב מן התורה הוא כמ"ש הרמב"ם בפ"ה בהל' תרומות בהלכה טו עציץ נקוב הרי הוא כארץ וכו' והתורם מהגדל בארץ על הגדל בעציץ נקוב או איפכא תרומתו תרומה ואם היה מדבריהם היה צריך שיחזור ויתרום כמ"ש שם לעיל בהלכה י"ד וזה פשוט הוא לדעתו ונלמד הוא מהאי תלמודא דמס' כלאים שם כמו שתמצא מבואר שם וזכינו מזה דלרבנן דלכל מילי עציץ נקוב כמחובר הוא ושאינו נקוב כתלוש הוא ודאי הוא דלא דרשי להאי דרשא דעל כל זרע וגו' לרבות טהרה לענין הכשר דהא ממילא נפקא לן דנקוב שהוא כמחובר לכל מילי אינו מכשיר את הזרעים ושאינו נקוב שהוא כתלוש מכשיר כדדרים לה בת"כ על כל מחובר שאינו מכשיר וכדכתב הרמב"ם בזה בפ"ב מהלכ' טומאת אוכלין בהלכה ח' ושאי זריעות יתירי דהאי קרא על כל זרע לדרשא

שינויי נוסחאות (סו"ד) ספיחין בד"ו ספחין. (סו"ס) בצל יד יחידי בכי"ל בצל יחידי. (סו"ס) עלו מידי טומאתן כד"ו עלו מטומאתן. (סו"א) וכי יפול (ויקרא י"א).

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ד מתרומות הלכ"א
יד ב ג מיי' פ"א שם הלט"ז

ופטור מן התרומה. אבל בתרומה פטור מאלו הנשארים בתבן וכן בגפת וזגים לפי שהתורם צריך שיהא בלבו לפטור אף הקוטעים וכן השבלים שנקטעו ולא נדושו ועל מה שבלגדי הכרי ועל התבואה שנשארה בתוך התבן וכן התורם בית הבד צריך שיכוין גם על מה שבתוך הגפת והתורם את היין שבבור מכוין גם על מה שנשאר בזגים ואם לא נתכוין אע"פ כן נפטר הכל שתנאי ב"ד הוא שהתרומה הוא על הכל: **גמ'** כיני מתני' לא ימכור אדם את שדהו. כלומר כך הוא כוונת התנא שלא ימכור את שדהו והיינו הפירות אף על פי שהן עדיין בשדה אם באו לעונת המעשרות לא ימכור אותן למי שאינו נאמן: ר"ש מתיר. למכור לשאינו נאמן לפי שהוא אומר להלוי הרי אני מכרתי את שלי לא אתה ותבע את שלך ממי שהפירות בידו: עבר ומכר להתנא דמתני' אם הוא צריך לעשר עליהן וקאמר מעשר ואוכל כלומר מה שהוא אוכל מוטל עליו לעשר אבל אינו מעשר מה שהוא מוכר לפי שאין אנו אחראין לרמאין ואין לזה לחוש אם יעשר הלוקח הזה או לא: תני. בברייתא לא יתרום על מה שנשאר בתוך התבן ובגפת וזגין קאי שלא יתרום עליהן בפני עצמן: עבר ותרם. מהו ופליגי בה דמר אמר יפה כחו דלא אמרו אלא פטור הוא מלתרום עליהן ואם תרם יפה כחו ומר אמר לא יפה כחו לפי שאותה התרומה שהוא מפריש עליהן בפני עצמן קודם שהוציא התבואה מן התבן והמסקין מהגפת והזגין טובל אותן למעשר כדין התרומה שהיא קובעת למעשרות וחיישינן שמא אח"כ לא יוציא מהן ונמצא התרומה גרמה שאלו יהיו טבל: תרם אחד בששים. מן הכרי שהוא עין הרעה ומיהו תרומתו תרומה כדתנן לעיל בפ"ד דתרומות: שהוא אחד מששים ואחד על הקוטעין וכו'. כלומר ואם אנו מצרפין את התרומה על הכל ואף על הקוטעין והצדדין ומה שבתוך התבן לא תהיה התרומה כ"א אחד מששים ואחד מהו בדין התרומה זו דהא תנינן שם עלה בידו אחד מששים ואחד תרומה ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד ואמר לו ר' יוסי ומאי תבעי לך ולא מתני' היא דקתני שהתורם בלבו וכו' וכלום צריכה למיתני הך אלא ביתר שאם תחשוב בין הכל עם הקוטעים והצדדין ומה שבתוך התבן יהי' יותר לפי החשבון שתרם אפ"ה פטור על הכל במה שתרם לפי חשבון הכרי עצמו דאם לא כן מאי קמ"ל שהוא פטור:

הלכה ד מתני' הלוקח שדה ירק בסוריא. הן הארצות שכיבש דוד והוזכר לעיל בפ"ו דדמאי ובכמה מקומות שבמקצת עשו אותה כא"י ובמקצת כח"ל ולענין תרומות ומעשרות ושביעית עשו אותה כא"י והכל מדבריהם ולפיכך נקט כאן שדה ירק להשמיענו שהכל הוא בסוריא כשדה ירק שאין חייב במעשרות אלא מדבריהם ואם קונה שדה בסוריא מהישראל לעולם הוא מתחייב במעשרות כמו דתנן בסוף חלה הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים

ירושלמי פאה פ"ד הל"ה שבת פ"ג ה"ג. ערלה פ"א ה"א. חולין קלו

א ופטור מן התרומה. שהתורם בלבו על הקוטעים ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן.

ב הלוקח שדה ירק בסוריא אם עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקט כדרכו והולך. רבי יהודה אומר אף ישכור פועלין וילקט. אמר רבן שמעון בן גמליאל ג במה דברים אמורים בזמן שקנה קרקע אבל בזמן שלא קנה קרקע אף על פי שלא באו לעונת המעשרות פטור. רבי אומר אף לפי חשבון:

גמ' כיני מתניתא לא ימכור אדם את שדהו ר"ש מתיר מפני שהוא אומר לו הרי מכרתי את שלי צא ותבע את שלך. עבר ומכר מעשר ואוכל ואינו מעשר מה שהוא מוכר ואין אנו אחראין לרמאין. תני לא יתרום עבר ותרם רבי ברכיה אמר יפה כחו רבי מנא אמר לא יפה כחו. אותה התרומה שהוא מפריש טובלה למעשר. רבי חנניה חברון דרבנין בעי תרם אחד בששים שהיא אחד מששים ואחד על הקוטעין ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן. א"ר יוסי ולא מתני' היא שהתורם בלבו על הקיטעין ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן. כלום צריכה אלא ביתר. *תני שדה שהביאה שליש לפני גוי ולקחה ממנו

אלא שבסוריא החיוב מדבריהם הוא והכא מיירי שקנה מן הגוי בסוריא הלכך הדין הוא כך אם עד שלא באו הפירות לעונת המעשרות ביד הגוי חייב לפי שברשותו של ישראל בא החיוב המעשרות עליהן ולרשב"ג לקמן דוקא כשקנה הקרקע עם הפירות מחוברין ולת"ק החילוק הוא כך אם קנה עד שלא באו לעונת המעשרות אז הוא חייב ואם משבאו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור והכל בשלא קנה הקרקע אבל אם קנה הקרקע מיחייב הוא לעולם להת"ק ולהכי נמי נקט שדה ירק כלומר שלקח אותה כשהיא מלאה ירק אבל לא השדה עצמה: ולוקט כדרכו והולך. פלוגתא דת"ק ור"י בשלא קנה קרקע כדאמרן דבהא הוא דמחלק הת"ק בין אם קנה משבאו לעונת המעשרות או לא ומשבאו. הוא דפטור ובלבד שהוא יהי' לוקט כדרכו והולך אבל לא ישכור פועלים ללקט ומעמא דמילתא דבשלא קנה הקרקע אינו אלא כאריס בעלמא שאין לו בגוף הקרקע כלום וס"ל להת"ק כר"א דלקמן בפ"ד דחלה בחדא דתנינן התם ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא ר"א מחייב פירותיהן במעשרות ובשביעית ולר"א אין חילוק בין ירד לתוכה עד שלא באו הפירות לעונת המעשרות או לא דלעולם מחייב להאריס ישראל אבל להת"ק דהכא כשירד לתוכה עד שלא באו לעונת המעשרות או הוא מחייב להאריס וכן בקנה הפירות ולא הקרקע דזה כאריס הוא ובהא הוא דס"ל כר"א דחייב אבל אם קנה אותן משבאו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור והיינו טעמא נמי דדוקא הוא לוקט ולא ישכור פועלים דאם ישכור פועלים מחזי כבעה"ב ואתי לאחלופי למיעבד הכי בקנה גם הקרקע ולהת"ק בקנה הקרקע לעולם מיחייב הוא ואפי' אם קנה אחר שבאו הפירות לעונת המעשרות ור' יהודה סבר דלא גזרינן בלא קנה קרקע אטו קנה קרקע: אמר רשב"ג בד"א בזמן שקנה קרקע. רשב"ג פליג וס"ל כר"ג דפ"ד דחלה דהאריס לגוי בסוריא לעולם פטור הוא והכי אמר בגמ' הלכך קאמר דבזמן שקנה קרקע הוא דשייך לחלק דאם עד שלא באו לעונת המעשרות חייב דמכיון שקנה הקרקע והפירות הגיעו לעונת המעשרות ברשותו חייב אבל אם לא קנה קרקע אינו אלא כאריס שאין לו בגוף הקרקע כלום ולעולם פטור הוא: רבי אומר אף לפי חשבון. ארישא קאי הכי קאמר בגמרא וכלומר אמילתי' דת"ק ועל משבאו לעונת המעשרות הוא דפליג דלת"ק בשקנה הפירות מחוברין בלא הקרקע והן באו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור מכלום ואפילו מהחלק שגדלו אח"כ משבאו לרשות ישראל ועלה קאמר רבי דאף בזה מתחייב הוא לפי חשבון וכגון שלקח התבואה אחר שהביאה שליש ביד הגוי דזהו בא לעונת המעשרות בתבואה כדתנן בפ"ק ונגמרה התבואה ביד הישראל השליש הראשון פטור הוא ומשני שלישים שנתוספין ברשותו מפריש מהן תרומות ומעשרות והלכה כרשב"ג בסוריא וכרבי בארץ ישראל: **גמ'** תני. בתוספתא פ"ג וגרים שם פלוגתא דר"ע וחכמים כעין

מראה הפנים

נדרשא אחרינא הוא דאתיא וזה כדדרים בהאי תלמודא לעיל בפ"ק דפאה בהלכה ד' דקאמר התם דזרעי אילן אינם קרוים זרעים לענין כלאים ולענין הכשר הן קרוים זרעים כמו שבארתי שם דהא תנן בפ"ק דמכשירין ובכמה מקומות דפירות אילן ג"כ הן בכי יותן ומפרש טעמא דגבי הכשר מרבויא דקרא הוא דנפקא לן דכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע לרבות זרעי אילן והשתא הא דאמרינן דהתורה רבתה בטהרה גבי זרעים מה שאין כן בכל הדברים לר"ש ולדרשא דידיה הוא דאתיא אבל אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו לא מהלקינן מידי בין טהרת זרעים לבין שאר כל הדברים וה"ל מתני' דקתני טהרו מלטמא משום דכמחובר משוית להו לענין מעשרות ג"כ כמחובר משוינן להו ופטורין מן המעשרות עד שיתלשו וכדפריך הש"ס בפשיטות על התוספתא כתוקתן למעשרות ואת אמר עלו ומאי דמשני אליבא דר"ש הוא דאתיא אבל לא אליבא דרבנן כדאמרן וברייתא דתוספתא כר"ש הוא וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל בדין זה ולמדנו עוד מזה דכל מה דשקיל וטרי בהסוגיא אליבא דמ"ד דס"ל דהתולש בשבת ממקום שאינו רוצה בהשרשה פטור זהו לא כדהלכתא דהא אליבא דרבנן דר"ש כל מקום דמחובר מבעית ליה התולש בשבת ממנו חייב כמו בענין נקוב וכיוצא בו וככר זכרתי מזה לעיל ד"ה ר' יוחנן דמבואר בהדיא כרשב"ל וע"ש:
הלוקח שדה ירק בסוריא וכו' ולוקט כדרכו והולך. הר"ש פי' הטעם להת"ק דפועלים לא ישכור דחיישינן לאחלופי למיעבד הכי בשדה שלא באו לעונת המעשרות ור' יהודה לא גזר וכ"כ הר"ב וכתב התי"ט על זה ולא אתברר לי מאי איכפת לן בלקיטת פועלין אף בשדה שלקח עד שלא באו לעונת המעשרות והרמב"ם בפ"ק מהלכ' תרומות השמיט הך דלוקט כדרכו משמע דפוסק כר"י וזה ג"כ תמוה עכ"ל ובאמת לפי' הר"ש לא נתברר הטעם מהאי השתא וגם לא נתברר עיקר טעם פלוגתייהו דהת"ק ורשב"ג ומחמת כן היה מקום לתמוה על הרמב"ם דבריו בדין זה דזיה ר' זה לכאורה דדעתו כר' יהודה בענין היתר שכירת הפועלים כל היכא דפטור מן המעשרות אבל אם נכוחם לחקור להטעם דכל הני פלוגתות במתני' יתבאר לנו האמת ויגיד לנו את הכל. וזה הוא כמו שפירשתי בפנים לכוונת דמתני' דלהת"ק דמחלק בין לקח עד שלא באו לעונת המעשרות דחייב ובין לקח משבאו דפטור היינו דוקא בשלקח הפירות בלבד ולא קנה הקרקע אבל אם קנה גם הקרקע ס"ל להת"ק דלעולם מיחייב הוא במעשרות ואפי' לא באו הפירות לעונת המעשרות. והסברא לפי' זה מדוקדק שדה ירק ולא נקט הלוקח שדה סתם אלא דהכוונה הוא שלקח שדה מלאה ירק ולא השדה עצמה והא דנקט ירק ולא קאמר שדה תבואה להשמיענו

תוס' הרי"ד

היינו מפרשין טעם דהתוספתא דהשריבו בעליה פטורין ממעשרות ומשביעית הוא מטעם דאינו רוצה בהשרשתן וכדס"ל לר"י בהדיא בירושלמי דנאינו רוצה בהשרשתן פטור בשבת וזהו טעם דתוספתא הנ"ל ע"כ ניחא דבשבת פטור אבל אי התוספתא מיירי ברוצה בהשרשתן ופטור מטעם שדה א"כ אמאי פטור בשבת ע"כ מסיק הגר"א ז"ל דיש ט"ס בתוספתא וגרסינן באמת ואם תלש חייב ע"כ הרי מבואר לנו שיטת הרא"ש ז"ל והגר"א ז"ל וע"ז הקשה בס' בית דוד הנ"ל סי' א' על ביאורי הגר"א ז"ל דהא מהאי ירושלמי דסוגיא דידן מוכח בהדיא כפירוש הרא"ש ז"ל דהתוספתא מיירי באינו רוצה בהשרשתן ולפיכך פטור גם גבי שבת וא"כ אינו ענין כלל להך דתשו' הרא"ש ז"ל ולעולם לא ממעטינן עליה משדה וגם על הגי' שהגי' הגר"א ז"ל גבי שבת דגרסינן עבר ותלש חייב ע"ז הקשה הא בירושלמי פלוגתא דאמוראי הוא ועוד כתב שקשה להולמו בפירושו של הירושלמי האי את תניא תנא חייב פטור ומגי' בס' בית דוד ז"ל כפי המהרא"פ ז"ל וז"ל ויהי' היך

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"א מתרומות הי"ב וכס"מ

טז
ב ג מיי' פ"ד משמיטה הל"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

כונסה אותה בשביעית. מכאן יצא לו לרבינו דין זה בפ"ד הלכה ט משמיטה וע' בכ"מ שם:

מסורת הש"ס

פסחים נא:

ממנו ישראל רבי עקיבה אומר התוספת פטור [א] וחכמים אומרים התוספת חייב. רבי אבינא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר אף חכמים לא חייבו בתוספת אלא לשעבר שאם היה שני שני עני עני. תני רבי יונתן בי רבי יוסי אומר מניין לתבואה שהביאה שליש לפני ראש השנה כונסה אותה בשביעית. תלמוד לומר ואספת את תבואתה בשביעית (שמות כג). רבי אבינא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר אתיא דרבי יונתן בי רבי יוסי בשיטת רבי עקיבה רבו כמה דרבי עקיבה אמר אחר שליש הראשון את מהלך כן רבי יונתן בי רבי יוסי אומר אחר שליש הראשון את מהלך. אמר רבי זעירא לרבי אבינא תרתין מילין אתון אמרין ואינון פליגין הדא על הדא. הכא אתון מרין אף חכמים לא חייבו בתוספת אלא לשעבר שאם היה שני שני עני עני והכא אתון מרין אתיא דרבי יונתן בי רבי יוסי בשיטת רבי עקיבה רבו. אי דאתיא דרבי יונתן בי רבי יוסי בשיטת רבי עקיבה רבו כמה *דרבי עקיבה אוסר ספיחין תורה כן רבי יונתן בי רבי יוסי אוסר ספיחים תורה. [ג] הביאה פחות משליש לפני שביעית ונכנסה שביעית אסורה משום ספיחים ולא חלה עליה קדושת שביעית שכבר היו עשבים ולא חלה עליהן קדושת שביעית. הביאה פחות משליש לפני שמינית ונכנסה שמינית מותרת משום ספיחים וחלה עליהן קדושת שביעית. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש תריהון מרין מודים חכמים לרבי עקיבה בסדרן של שנים שאם היה שני שני עני עני. אמר רבי יוחנן הבקר והקדש בסוריא מחלוקת ר' עקיבה וחכמים. א"ר שמעון בן לקיש מודי ר' עקיבה לחכמים בחנט והשרשה.

זרע

כעין פלוגתא דת"ק ורבי במתני'. דתני שם הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות פטור משבאו לעונת המעשרות חייב וזהו ת"ק ואיפכא ל"ל עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור מלקט כדרכו ופטור דברי ר"ע וחכמים אומרים אף משבאו לעונת המעשרות חייב לפי חשבון. ונסחת הברייתא דהכא היינו הך וכך הובאה לעיל בפ"ד דפאה בהלכה ה': התוספת. שניתוסף ביד ישראל לר"ע פטור כת"ק דמתני' וחכמים כרבי ס"ל ומפרים לפי חשבון התוספת: אף חכמים לא חייבו בתוספת אלא לשעבר. כלומר אף למאי דס"ל שחייב להפרים מהתוספת מ"מ בהא מודים דאחר שנה לשעבר שגדל השליש הראשון אנו הולכים ואם היה שנת מעשר שני או מעשר עני מפרים הוא מן התוספת כפי אותה שנה שעברה: שהביאה שליש לפני ר"ה. של שביעית שכונסה אותה אף בשביעית: ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית. כלומר דדרים ואספת את תבואתה לקרא דבתריה והשביעית תשמטנה דלפעמים ואספת את תבואת השנה שעברה אף בשביעית ומדלא כתיב ושביעי' תשמטנה הוא דיליף: כמה דר"ע אמר אחר שליש הראשון אתה מהלך. ולפיכך פוטר אף התוספת שברשות הישראל משום שהשליש הראשון הביאה ביד הגוי כן נמי ר' יונתן אומר כאן לענין שביעית שאחר שליש הראשון אתה מהלך כדפרישית: ואינון פליגין הדא על הדא. דהא הכא אתון אמרין דאף למה שחייבו חכמים בהתוספת מ"מ לענין שנת החיוב הולכין אנו אחר שנה שעברה שגדל בה השליש הראשון וא"כ מאי האי דקאמרי אתון הכא דאתייא דר' יונתן כשיטת ר"ע רבו הרי אף להחכמים הולכין אנו לענין השנה אחר שליש הראשון והיינו נמי דר' יונתן דבענין השנה הוא דקאמר וזהו כחכמים דר"ע: אי דאתייא ר' יונתן וכו'. כלומר ועוד אי דר' יונתן כר"ע רבו ס"ל א"כ היה לו להחמיר כאן בשביעית משום דהתוספת ספיחי שביעית הן ור"ע רבו ס"ל דספיחין בשביעית אסורין מן התורה הן כדקאמר בהדיא בת"כ והבאתי לעיל בפ"ה דשביעית בהלכה ג': הביאה פחות משליש וכו'. מסקנא דמילתא דלעיל הוא דקאמר אם הביאה שליש וכו' ואיידי דדייק עלה דר' אבינא הפסיק בה והשתא הדר למילתיה דאם לא הביאה אלא פחות משליש לפני ר"ה של שביעית ונכנסה שביעית אסורה משום ספיחין וצריך להפקירה כדין ספיחין אבל לענין לאכלן בקדושת שביעית לא חלה עליהן קדושת שביעית כדמפרש טעמא לפי שכבר היו עשבים כלומר דמיהת עשבים היו קודם השביעית ואע"פ שלא גדלו שליש ולא חלה עליהן קדושת שביעית אף אח"כ ואם הביאה פחות משליש בשביעית לפני שמינית וכו' איפכא הויא דמשום ספיחין מותרין דהרי העיקר מה שגדל בשמינית הוא וחלה עליהן קדושת שביעית שכבר חלה עליהן בהיותן עשבים: ר' יוחנן ור"ל תריהון אמרין וכו'. כר' אבינא דלעיל דלענין חיוב מעשרות של השנה הולכין אחר שנה שגדלה בה השליש הראשון ולפי סדרן של השנים אם היה שנת מעשר שני או מעשר עני: הבקר והקדש בסוריא מחלוקת ר"ע וחכמים. כלומר כשם שנחלקו בשדה שהביאה שליש לפני הגוי ולקחה ממנו ישראל כך נחלקו בהפקיר או הקדיש והביאה שליש ואח"כ חזר וזכה מן ההפקר או פדאה מן ההקדש דלר"ע התוספת פטור מאחר שבשעה שהביאה שליש והגיע לעונת המעשרות היתה פטורה מהמעשרות התוספת ג"כ פטור שלאחר השליש הראשון אתה מהלך ולחכמים התוספת חייב: אמר רשב"ל מודי ר"ע לחכמים בחנט והשרשה. כלומר לא לכל אמר ר"ע דהולכין אחר הגיע לעונת המעשרות ביד הפטור אלא דמודה הוא באלו דאמרו חכמים דהולכין אחר חנטה כגון באילן דאזלינן בתר חנטה למעשרות ויש דאזלו רבנן בתר השרשה כהאי דתנינן בפרק שני דשביעית האורז והדוחן וכו' דהולכין בהן אחר השרשה ומודה ר' עקיבא בזה דאע"ג דבשעת חנטה או השרשה היו ביד הפטור כגון ביד הגוי וכיוצא בו ושוב באו ביד החיוב דהתוספת חייב וטעמא דעיקר הגידולין ביד החיוב הוא שנתגדלו

זרע

תוס' הרי"ד

איך שיסי' עכ"פ פלוגתא דאמוראי הוא בזה. ועוד הקשה דלא תימר דטעמא דתוספתא דפטורין ממעשרות ומשביעית משום מיעוט דשדה א"כ מאי מיבעיא בירושלמי בפ"ק דערלה גבי שביעית אם נתמעט מן שדה או דנתרבי מן הארץ ולמה לא פשטינן מהאי ברייתא מפורש דנתמעט מעשרות ושביעית משדה אלא ע"כ דהטעם דתוספתא הוא משום שאינו רואה בשרשתן ולא מטעם שדה ע"כ תוכן קושית הס' ב"ר ז"ל:

ונראה לפענ"ד דאדרבה דדברי הגר"א ז"ל נקוטים. מהאי ירושלמי ומהאי ירושלמי מסייעא לדבריו ז"ל ומתחלה נבאר בע"ה פירוש של אית תניא תנא חייב אית תניא תנא מותר פי' דלענין תלישה בשבת אית תניא תנא חייב ואית תניא תנא מותר. וע"ז פריך הגמ' לר"י דס"ל התולש מהן בשבת פטור מטעם דאינו רואה בשרשתן וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור א"כ קשה ר"י כמאן אתיא דאין שום ברייתא כוותי' דלא כהברייתא דתני חייב ולא כהברייתא דתני מותר וע"ז קאמר בשלמא אי היו נחלקו הברייתות כך אית תניא תנא חייב ואית תניא תנא פטור או דהיו נחלקו באופן אחר דאית תניא תנא אסור ואית תניא תנא מותר הוי ניחא פי' יש לן לר"י ברייתא דקתי כוותי' אם היו נחלקו בחייב ופטור א"כ הוי ס"ל כהברייתא דפטור

מראה הפנים

לאשמיענו נמי אגב דהמעשרות בסוריא הכל מדבריהם הוא כמו סירק דלעולם מדבריהם הוא ואפי' בא"י ובסוריא הכל כדין ירק הוא כמו שזכרתי בפנים. ורשב"ג ס"ל איפכא דבקנה קרקע יש לנו לחלק בין קנה הפירות בלא עד שלא באו לעונת המעשרות דחייב מפני שגדל הכל ברשות ישראל וגם הקרקע שלו הוא אבל אם לא קנה אלא הפירות בלבד לעולם פטור הוא מפני שאין לו בגוף הקרקע כלום ולא הוי אלא כאחרים בעלמא ומזה נתבאר לן נמי טעם פלוגתייהו דת"ק ורשב"ג דהת"ק סובר כר"א דפ"ד דחלה אלא דמוסיף עליו דר"א קאמר התם דאריס ישראל בקרקע של גוי חייב לעשר פירותיו וה"נ ס"ל לת"ק בשלא קנה הקרקע דכאריס הוא ואפ"ה חייב אבל בזה הוא מוסיף דדוקא בשקנה הפירות עד שלא באו לעונת המעשרות דאז גדלו הכל ברשותו ואם משבאו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור אבל אם קנה גם הקרקע דאז הכל של ישראל הוא מיחייב הוא לעולם ורשב"ג דאיפכא ס"ל טעמיה דס"ל כר"ג זקנו בפ"ד דחלה כדקאמר בגמרא בסוף הלכה ואם כן בלא קנה הקרקע אינו אלא כאחרים של הגוי ולעולם פטור הוא מהמעשרות ואם קנה גם הקרקע ס"ל לרשב"ג לחלק דאם הפירות לא באו לעונת המעשרות חייב כדאמרן לפי שהכל גדל ברשות ישראל ואם משבאו לעונת המעשרו' ביד הגוי פטור ואחר שנדע טעם פלוגתייהו דת"ק ורשב"ג וכמאי הוא דפליגי (ולא תקשי לך דסברות הפוכות הן דהכלל שאין לו לפרש דפליגי בסברות הפוכות אינו אלא בפלוגתא דאמוראי כדכתבו התוס' בפ' כיצד מברכין דף לט והתם אמוראי נינהו אבל לא בפלוגתא דתנאי כמו שכתבו התוס' בפ' הגוזל קמא דף ל'. ע"ב ד"ה בשבת שע"ג גזילה ע"ש והמצא דפליגי תנאי בסברות הפוכות וכן בכמה וכמה מקומות בהש"ס דוק ותמצא שכדברי כן הוא) ממילא נתברר לן גם טעם פלוגתייהו דת"ק ור' יהודה וכמאי הוא דפליגי דהת"ק דלא פטר אלא בשלא קנה קרקע וקנה הפירות משבאו לעונת המעשרות וכטעמיה דנתבאר ס"ל דהא דפטור דוקא בליקט הוא בעצמו דאז לא מיתזי כבעל הבית של השדה בעצמה אבל לא ישכור פועלים ללקט דנראה בהוא כבעל הבית של השדה ואף דבאמת אין גוף הקרקע שלו חיים דאתי לאחלופי ולמיעבד הכי גם בקנה הקרקע וכלומר שיבוא לאסורות יותר גם בקנה קרקע ולא יפרים המעשרות משום שקנה הפירות אחר שבאו לעונת המעשרות ובאמת לת"ק מיחייב הוא לעולם בקנה גם הקרקע כדלעיל ולפיכך עבדינן היכירא דלא ליתי למיפטר בקנה הקרקע ור' יהודה לא חייש להכי דאתי למיפטר אף בקנה קרקע זהו טעם פלוגתייהו דת"ק ור' יהודה בענין שכירות הפועלים והרווייהו ס"ל דמה שפטרו בלקט משבאו לעונת המעשרות היינו דוקא בלא קנה גם הקרקע והשתא ממילא אזדא לה תמיהת התי"ט על הרמב"ם דהכי הרמב"ם כרשב"ג הוא דפסק בדין דמתני' דהכא דס"ל כר"ג זקינו דפ"ד דחלה דתנינן התם וחזרו לנהוג כדברי ר"ג וכו' וכמבואר מדבריו בפ"א דתרומות בהל' ט"ו וע"ז דבקנה פירות מן הגוי בסוריא בלא הקרקע לעולם פטור הוא דדינו כאחרים שמבואר את"ז בהל' י"ז. ובקנה הקרקע עם הפירות שנים הפירות שבה אז דמחלקינן בין הגיעו לעונת המעשרות ביד הגוי דפטור הוא וא"כ פשיטא דאף בשכירות פועלים מותר ואין כאן שייכות לומר דכר' יהודה הוא ודלא כהת"ק דלא אזלא שיטת הרמב"ם כלל לא כהת"ק ולא כר' יהודה דאינהו בלא קנה הקרקע בדוקא מיירי כדלעיל ואיהו פסק כרשב"ג דלא מחלק כ"א בזה אם הפירות הגיעו לעונת המעשרות ביד הגוי דאז פטור הוא אפי' בקנה קרקע ובין לא הגיעו לעונת המעשרות דאז חייב בקנה גם הקרקע וזה מבואר. וכל זה הוא בסוריא דוקא שעיקר חיוב המעשרות מדבריהם אבל בא"י דין אחר יש להם כמו שביאר זה שם לעיל בהלכה י"ב דבא"י מיירי שם עד הל' ע"ו וכתב שם מכל הגוי ספירות שלו וכו' ואם מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות מפרים לפי חשבון וכו' וזהו כרבי וכמו שכתבתי בפנים הלכה כרשב"ג בסוריא וכרבי בא"י וסברת רבי כחכמים דר"ע בברייתא דמייתי הכא בריש הסוגייה וכגוסחא דהכא ולא כנוסחת התוספתא שהבאתי בפנים דגרים התם בסוריא אלא כדקתני הכא שדה שהביאה שליש וכו' ובא"י מיירי וזה כדעת הרמב"ם בחיבורו וחזר בו ממ"ש בפירושו שכתב והלכה כשם בלבד מטעם שבארנו ובזה נתבאר הכל בס"ד:

מנין לתבואה שהביאה שליש לפני ר"ה וכו'. עיין לעיל בפ"ב דשביעית בהלכה ו' ובהלכה ז' ד"ה אמר ר' יוחנן מחג הסוכות מה שנתבאר מעין זה בס"ד:

זרע

שנויי נוסחאות (שו"ס) **רבו** בכי"ר ליתא. **עקיבה אוסר ספיחין** בד"ו **עקיבה אומר אסור ספחין**. (שו"כ) **יוסי אוסר ספיחים** בד"ו **יוסי אמר איסור ספחין**. (שוכ"ש) **בסוריא** בכי"ר ליתא.

בכר לאדן

הביאה פחות משליש. הר"ם פ"ט דשביעית:

זרע בחורבה והביאה שליש [ז]וסיכך על גבה. על דעתיה דרבי עקיבה התוספת חייב ועל דעתייהו דרבנן התוספת פטור. זרע בבית והעביר הסכך וסיכך על גביו על דעתיה דרבי עקיבה התוספת פטור ועל דעתין דרבנן התוספת חייב. ואף בחלה כן מחלוקת רבי עקיבה וחכמים. מה את בעי מרבי עקיבה *דרבי עקיבה אמר [ז]פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה אין יסבור רבי עקיבה כרבי ליעזר יאות את מקשי. רבי בון בר חייא בעי קומי רבי זעירא זרע בעציץ שאינו נקוב ונקב אמר ליה [א] עכשיו נקב: אמר רבי אבין אתיא דרבן שמעון בן גמליאל בשיטת רבן גמליאל זקינו *דתנינן תמן ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא רבי ליעזר מחייב פירותיהן למעשרות ולשביעית [י] ורבן גמליאל פוטר רבי אומר לפי חשבון על ראשה:

המתמד

זרע בחורבה. משום דאמרינן לקמן בפ"ק דערלה אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה ואילן דנקט לאו דוקא וה"ה זרעו תבואה בתוך הבית דפטור ממעשרות כדיליף מהאי קרא דהיוצא השדה כתיב וגבי תבואה הוא אומר אלא משום דקאמר חייב בערלה להכי נקט אילן והשתא קאמר דאם זרע במקום חורבה והביאה שלים ואח"כ סיכך על גבה והרי היא תחת הבית בזה איפכא הויא בענין פלוגתייהו דר"ע ורבנן דלר"ע התוס' חייב דהולכין אחר השלים הראשון שגדל בחיוב ולרבנן התוספת פטור דרובו גדל בפטור: זרע בבית. והביאה שלים והעביר הסכך וסיכך על גביו. כלומר שאחר כך העביר אותו הסכך שסיכך על גביו בזה הוי כעין פלוגתייהו ממש דעל דעתיה דר' עקיבא התוספת פטור מכיון שהשלים הראשון גדל בפטור ולרבנן התוספת חייב: ואף בחלה כן מחלוקת ר' עקיבא וחכמים. בעיא היא אם אמרינן דאף בחלה פליגי בכעין זה וזה לא מיתפרש על שעת הגידול דהא חיוב החלה משעת גלגול העיסה הוא אלא בכגון שבתחלת גלגולה היתה במקום הפטור שהיתה בחוצה לארץ ולא גמרה עד שהכניסה לארץ מהו מי נימא דאף כאן לר"ע פטורה מן החלה הואיל ובתחלת גלגולה במקום הפטור היתה ודמיא לתבואה שהביאה שלים ביד הגוי ולקחה ממנו ישראל ולרבנן חייבת או דילמא דשאני הכא בחלה מכיון שעכשיו עומדת במקום החיוב לכ"ע חייבת ולא דמיא להתם דהגידול עצמו מהשלים הראשון היה ביד הפטור והיינו דמתמה הש"ס על הבעיא זו: מה את בעי מר"ע דר"ע אומר פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה. כלומר דהא כך שנינו לקמן בריש פ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה יצאו מכאן לשם ר"א מחייב ור"ע פוטר וס"ת דברישא דלא פליג ר"ע מודה בה וא"כ תו לא שייך למבעי כה"ג בחלה דהא לכ"ע אם נכנסה לארץ נתחייבה בחלה ואף שהיתה בתחילה במקום הפטור. א"כ דהך בעיא ואף בחלה כן כפשטא מיתפרשא ואגוונא דהאי פלוגתא גופה קאי דאם הביאה שלים ביד הגוי ולקחה ישראל ממנו ודקאמרת דלענין מעשר פליגי בתוספת שביד ישראל ומשום דגבי מעשר תבואת זרעך כתיב והלכך מכיון דהשלים הראשון גדל בפטור פליגי בה דלר"ע אחר השלים הראשון אתה הולך ופטור אף התוס' ולרבנן מחייב התוספת אבל בחלה עריסותיכם כתיב וממעטינן עיסת הנכרי והכא מכיון שהעיסה נעשית ביד ישראל איכא למימר דמודה בה ר"ע דהכי דפטור התוספת ממעשרות בחלה מיהת חייבת או דילמא מכיון דלר"ע פטורה ממעשרות לפי שאחר השלים הראשון אתה מהלך גם בחלה פטורה ועל זה מתמה הש"ס מה את בעי מר"ע דהא שמעינן ליה דלא פליג ארישא דפ"ב דחלה וס"ל דאפילו פירות שגדלו כולן בפטור כמו פירות בח"ל ואפ"ה אם נכנסו לארץ חייבין בחלה ומכ"ש כאן שלא גדל אלא השלים בפטו' וכן לא מלית נמי למיבעי איפכא דאם גדלו בחיוב ונכנסו לפטור דאמרינן לעיל דאיפכא הויא אליבא דפלוגתייהו כמו זרע בחורבה והביאה שלים וכו' דלר"ע התוספת חייב ולרבנן פטור ומבעיא לך דאם אף בחלה כן והרי זה כמו פירות הארץ שיצאו לח"ל וא"כ הא נמי לא תבעי לך דהא שמעינן ליה לר"ע התם בסיפא דקתני יצאו מכאן לשם ר"ע פוטר מן החלה ואם אפי' גדלו כולן בחיוב פוטר ר"ע כשיצאו למקום פטור מכ"ש כאן אם לא הביאה אלא השלים בחיוב ואח"כ יצא למקום הפטור דפשיטא דפטור לר"ע מן החלה ואתי שפיר השתא למאי דמסיים וקאמר: אין יסבור כר' אליעזר יאות את מקשי. כלומר דבשלמא אם היה ר"ע תופס סברת ר"א והוה ס"ל דיצא מארץ לח"ל חייבין בחלה שפיר הוא דמלית למבעי לר"ע בגוונא דאיירינן כאן דהוה מלינן למימר נהי דכאן לא מחייב ר"ע בחלה אלא בפירות שגדלו כולן בחיוב אבל הכא דלא גדל אלא השלים הראשון בחיוב אפשר דפוטר מן החלה מכיון שעכשיו הן ברשות הפטור אבל מכיון דר"ע פוטר ביצאו מכאן לשם מכ"ש דפוטר בגוונא דאיירינן לעיל ומאי תיבעי לך. וזה הוא העיקר: זרע בעציץ שאינו נקוב. דפטור מן המעשרות והביאה שלים ואח"כ נקב מהו ופשט ליה דהא מיהת עכשיו נקב ונגמר בחיוב: אתיא דרשב"ג בשיטת ר"ג זקנו דתנינן תמן. בפ"ד דחלה ישראל וכו' וה"נ כארים הוא שאין לו בגוף הקרקע ולפיכך פוטר רשב"ג בשלא קנה קרקע: על ראשה. הא דרבי ארישא קאי וכדפרישית במתני':

המתמד

מראה הפנים

זרע בחורבה והביאה שלים וכו'. זה מתפרש למאי דא"כ יותן בשם ר' ינאי לקמן בפ"ק דערלה אילן שנטעו בתוך הבית פטור מן המעשרות כמו שכתבתי בפנים וכמה שבארתי בענין הבעיא ואף בחלה כן ובלשון הב' שזהו העיקר. והרמב"ם פסק לדין שאילן שנטעו בתוך הבית דפטור כמ"ש בפ"א דמעשר בהלכה י' וכתב ויראה לי שה א' חייב במעשרות מדבריהם והראב"ד השיג עליו וכתב לא נראה כן בגמרא דמעשרות וכו' ואין לשמועה זו ולא נראה כאן לא סייעתא ולא תיובתא לסברת הרמב"ם בעצמו שבכין דעתו דהכא לא איירי כאן בחיוב ופטור של דבריהם ומה שיוכל לפרש טעם הרמב"ם מה דכתב לו לחייב מדבריהם אינו אלא כמו שכתב הוא בעצמו שהרי תאנה העומדת בחצר וכו' ור"ל דכמו דהתם שקביעות למעשר מדבריהם הוא כמ"ש בפ"ד בהל' ב' והבאתי לעיל בכמה מקומות אף כאן מיהת מדבריהם קובע הבית ובענין שדקדק הראב"ד חצר שנטעה או זרעה היינו שדה ולא עוד אלא מיקבע נמי קבעה וכתב הכ"מ שאינו מכוון דא רבינו מה שהוא קובע מפני שהוא חשוב כבית. ופשוט הוא דדברי הראב"ד בתמיה הן מיתפרשין ולא עוד אלא מיקבע נמי קבעה בתמיה והא כיון שנטעה להחצר או להבית כשדה הוא ודעתו לפרש להבית דתאנה העומדת בחצר דבשלא נטעה הוא אחר שעשית החצר מיירי אלא שהיתה עומדת שם ואח"כ עשה החצר במקום הזה דאלו בנטעה הוא אח"כ עשאה כשדה ואינה קובעת אפי' מדבריהם ודעת הרמב"ם אינו כן אלא מכיון שלא נטעה רובה שפיר קובעת היא מדבריהם כדאמרינן לעיל בפ"ג ועיי"ש בהלכה ז' ד"ה תאנה בשם ר' נחמיה חצר שהיא נעדרת מה שנתבאר שם בענין זה:

אתיא דרשב"ג בשיטת ר"ג זקנו. והוא ר"ג הזקן בנו של הלל וזה רשב"ג הוא רשב"ג השני. ובענין עיקר הדין נתבאר הכל לעיל בד"ה הלוקח שדה ירק בסוריא ע"ש:

מוגיה

תוס' הרי"ד

דפטור ואם היו נחלקו באסור ומותר א"כ הוי ס"ל כהברייתא דאסור וכל פטור דשבת פטור אבל אסור אבל השתא דנחלקו הברייתות בחייב ומותר א"כ ר"י דלא כתב לא כהברייתא דחייב ולא כהברייתא דמותר וע"ז קאמר מ"ר אסור מותר כלומר אם היו נחלקו באסור ומותר מ"ר אסור ומ"ר מותר או דהיו נחלקו מ"ד חייב פטור כלומר אם היו נחלקו בחייב ופטור מ"ר חייב ומ"ר פטור ניחא דהוי' לו לר"י תוספתא דקתי כוותי' אבל השתא דנחלקו בחייב ומותר א"כ ר"י לא כתב ע"ז משני לא צריכא דלא כלומר לא צריכא אלא [כדרך ולשון הירושלמי כב"מ] מותר רשב"ל אמר חייב כלומר לא כמו דגרסינן לעיל דנחלקו ר"י ורשב"ל בפטור וחייב ז"א אלא דנחלקו במותר וחייב דר"י ס"ל דמותר ורשב"ל ס"ל דחייב א"כ נחלקו ר"י ורשב"ל כהנך ברייתות ויש לו לר"י ברייתא דקתי כוותי' והיא הברייתא דמותר וזהו דמסיים לא צריכא דלא מותר, רשב"ל אמר חייב כלומר ר"י ורשב"ל נחלקו במותר וחייב ע"כ קאי ר"י כהסיא ברייתא דמותר:

ועפ"ז גירסת הגר"א ז"ל בהתוספתא ברור כשמש בנהרים דהא ע"כ בהאי תוספתא דגרסינן לא יתלוש מהן בשבת ואם תלש פטור ע"כ דלא גרסינן ואם תלש מותר דהא תני בהדיא לא יתלוש מהן בשבת וע"כ או דגרסינן ואם תלש חייב או דואם תלש פטור ואי ס"ד דגרסינן ואם תלש פטור א"כ ע"כ הוא מטעם שאינו רוצה בהשרשתן א"כ לפ"ז יש לו לר"י תוספתא דמסייעא לי' דפטור ולמה לנו לבנות הגירסא כר"י ורשב"ל דנחלקו במותר וחייב משום דר"י אין לו ברייתא דהסבור כוותי' הא יש לו תוספתא דקתי כוותי' דתני פטור אלא ע"כ דבהאי תוספתא גרסינן ואם תלש חייב בלא ספק ומוכרח מאוד גירסת הגר"א ז"ל בתוספתא הנ"ל, וא"כ לפ"ז קשה על ר"י מהאי תוספתא דתני בהדיא גבי שבת ואם תלש חייב וגם רשב"ל דפריך לי' מאי איכפלה שבת גבי מעשרות פי' דמאי מדמית שבת למעשרות דכיון דבמעשרות פטור גבי הי' רוצה בהשרשתן ע"כ בעית לדמות שבת למעשרות ז"א דלא דמי שבת למעשרות וקשה מכאן פסיקא לי' דבמעשרות פטור באינו רוצה בהשרשתן הוא ע"כ מהאי ברייתא דשבריתו בעליה דקתני בתוקתן למעשרות ולשביעית הי' לו למיפרך בקושיא חזקה הא הזינן בהדיא בברייתא דלענין שבת חייב דלר"ל דיהבן לו ר"י אנא כאידך ברייתא א"כ מאי קמותיב לר"י מאי איכפלה שבת גבי מעשרות הא איכא תנא דס"ל כוותי' דר"י והלא ע"כ דלא ידע מהך ברייתא דמותר א"כ ליקשי לר"י קושיא חזקה מהאי ברייתא גופי' דתני בה פטור דאינו רוצה בהשרשתן לענין מעשר מפורש בהדיא דלענין שבת חייב ומאי פריך מכח סברא מאי איכפלה שבת גבי מעשרות כלומר אע"ג דלענין מעשרות מודינא לך אבל מאי איכפלה שבת א"ו דלא מצי למיפרך מהאי ברייתא לר"י משום דר"י מצי לי' דמהאי ברייתא אין ראי' דהברייתא לא איירי באינו רוצה בהשרשתן אלא דמיירי ברוצה בהשרשתן ופטור מטעם מיעוטא דשדה לענין מעשרות ושביעית כהסיא גד באיכשיא דאף שביעית נתמעט מן שדה וע"כ גבי שבת חייב אליבא כפירוש דע"כ ס"ל להרוויהו בין ר"י ובין רשב"ל דיש לאוקמי הברייתא אפילו ברוצה בהשרשתן ופטור ממעשרות ממיעוטא דשדה וע"פ דברינו דיש לפרש הברייתא בשני אופנים או באינו רוצה בהשרשתן וזהו הפטור או משום מיעוטא דשדה ובניהן אמת יש מקום לפרש הירושלמי ע"פ דברינו דרשב"ל מפרש להתוספתא מטעם אינו רוצה בהשרשתן ור"י מפרש מטעם שדה על זה קאמר ר"י לר' אבוה תמי מה אמר לא אמר אלא מאי הוכפלה שבת גבי מעשרות אבל שביעית הוכפלה מכיון דרשב"ל מפרש להתוספתא מטעם שאינו רוצה בהשרשתן ע"כ דגם שביעית בכלל דהא קתני בתוקתן למעשרות ולשביעית אלמא דגם שביעית פטור באינו רוצה בהשרשתן דבלא רשב"ל היינו מפרשין להברייתא מטעם מיעוטא דשדה ולא משום שאינו רוצה בהשרשתן אבל לרשב"ל דמפרש להברייתא משום שאינו רוצה בהשרשתן ע"כ דגם שביעית פטור באינו רוצה בהשרשתן דהא קתני התם גם בשביעית ובשביעית חידוש ורבותא הוא דפטור באינו רוצה בהשרשתן דלא דמי למעשרות דגבי מעשרות כתיב תבואת זרעך דממעט נזרע בידים כדאיתא במס' מנחות דף פ"ג ע"ב אין לי אלא שנזרע עלו מאיליהן מנין וכו' עיי"ש רק דמרבינן מעדה אבל סנ"מ ברוצה לכל הפחות בהשרשתן אבל באינו רוצה בהשרשתן אבל גבי ספיחי שביעית דגזר רחמנא בכולן מאיליהן היכן מני' חילוק בין רוצה בהשרשתן לאינו רוצה ואי משום הברייתא דבגלים דבתוקתן למעשרות ולשביעית ה"א מטעם מיעוטא דשדה כדס"ל לר"י אבל השתא לרשב"ל דמפרש להתוספתא מטעם דאינו רוצה בהשרשתן א"כ מוכח דגם בשביעית פטור באינו רוצה בהשרשתן ע"ז אמר ר' מיישא לר"ז ודא היא דרובה פי' מאי רבותא קמ"ל מדברי רשב"ל דהטעם דהתוספתא הוא משום שאינו רוצה בהשרשתן דבלא"ה ה"א משום מיעוטא' דשדה ז"א דפשיטא דהטעם דתוספתא הוא

שינויי נוסחאות (סו"נ) ועל דעתיהו נ"ו על דעתין.

מסורת הש"ס

חלה פ"ב מ"א.

שם פ"ד מ"ז

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ב מתרומות הלט"ו וכנ"מ

יח ב מיי' פ"ג שם הי"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

וסיכך על גבה. ע' ברמב"ם בהשגות ובכ"מ פ"א מעשר הלכה י':

צאירות ח"ל שנכנסו. ע' פ"א מתרומות הלכה כב וברא"ב וכו"מ ועי' בירושלמי ע"ב דחלה:

עין משפט
נר מצוה

יט
א מיי' פ"ב ממעשר ה"ז
כ
ב מיי' פ"ג שם הכ"ג
כא
ג מיי' פ"ב מתרומות הי"ב
כב
ד מיי' פ"ח משמיטה הי"ג
כג
ה מיי' פ"ב מתרומות ה"ג טוש"ע יו"ד סי' שלא סי"ו
כד
ו מיי' פ"ח משמיטה הי"ג
כה
ז מיי' פי"א מתרומו' הכ"ב
כו
ח מיי' פ"ז ממע"ש ה"ו
כז
ט מיי' פ"ז ממקואות ה"ד סמ"ג עשין רמח טוש"ע שם סי' רא סכ"ד
כח
י מיי' פ"ד מתרומו' הכ"א ופ"ב ממעשר ה"ז

מסורת הש"ס
פסחים מב : ב"ב נז. חולין כה :
מע"ש פ"א מ"ג. חולין כה : ולקמן מע"ש שם ה"ב
לעיל ה"ג

הלכה ה מתני'

המתמד. שנותן מים על גבי שמרים של יין שיקלטו טעם יין ואותן שמרים מיין הטבול למעשר הן : ומלא כדי מדתו פטור. מפרש לה בבבלי פ' המוכר פירות דהאי כדי מדתו לאו דוקא דה"ה ביתר מכדי מדתו וכגון דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא כמי פטרי רבנן והא דקתני כדי מדתו להודיעך כחו דר' יהודה דאפי' בכדי מדתו מחייב וטעמיה דר' יהודה דס"ל דלא יצאו כל אלו השלשה מדות של מים שנתן עליהם אלא מדה אחת של מים נשאר בתוך השמרים וכיון שנתן עליהן שלשה ומלא שלשה נמצא שיש בהן מדה אחת של יין ושתים של מים והוי יין מעליא ולרבנן אפי' רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לא כלום דאמרינן תלתא דמיא עול תלתא נפיק פש ליה פלגא דיין ופלגא דיין בשית פלגי דמיא ולא כלום הוא עד דרמא תלתא ואשכח ארבעה וזהו יתר מכדי מדתו דנקט הכא דבהא הוא דמחייבי רבנן והלכה כחכמים : מוליא עליו ממקום אחר לפי חשבון. כלומר אם יש לו טבל ממקום אחר להפרים על זה היתר אז מפרים הוא לפי חשבון היתר ואם לאו מוליא כאן התרומת מעשר לכל דדמיא להאי דתנינן בפ"ג דחלה זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקף וכו' דהרי כאן נמי יש כאן החיוב והוא היתר שנתערב עם השאר הפטור וכל כה"ג אינו יכול להפרים לפי חשבון של החיוב אלא דוקא אם יש לו ממקום אחר להפרים עליו ואם מפרים הוא מיניה וביה דינו כדהתם אלא דהתם קתני דאם אין לו להפרים ממקום אחר מוליא ממנו תרומה ותרומת מעשר לכל וכאן א"צ להפרים התרומה כדקאמר בגמ' שהתרומה שתרם על היין פוטרת את הכל : גמ' אמר ר' אבהו וכו'. גרסינן להא לקמן בפ"ק דמעשר שני בהלכה ג' : והוא שהחמיץ. בהחמיץ התמד הוא דפליגי ובהא ר' יהודה מחייב אפי' מלא כדי מדתו ורבנן פטרי אפי' בהחמיץ: תמן תנינן. בפ"ק דחולין וכן בפ"ק דמעשר שני בבא דרישא : אינו

הלכה ג מתני'

א *המתמד ונתן מים במידה ומצא כדי מדתו פטור. רבי יהודה מחייב. מצא יותר על מדתו מוציא עליו ממקום אחר לפי חשבון. ב חוררי הנמלים שלנו בצד הערימה מחייבת הרי אלו חייבין שידוע שמדבר הגמור היו גוררין כל הלילה. ג שום בעל בכי ובצל של רכפא וגריסין הקילקין ועדשין המצריות. רבי מאיר אומר אף הקריקס. רבי יוסי אומר אף הקרטנים פטורים מן המעשרות ד ונלקחין מכל אדם בשביעית. ה זרע לוף העליון זרע כרישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זירעוני גינה שאינן נאכלין פטורים מן המעשרות ו ונלקחים מכל אדם בשביעית שאף על פי שאביהן תרומה ז הרי אלו יאכלו :

גמ' א"ר אבהו זימנין אמר לה בשם רבי לעזר זימנין אמר לה בשם רבי יוסי בי רבי חנינא והוא שהחמיץ. תמן תנינן ח *התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ט ופוסל את המקוה. משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו י פוסל את המקוה. מתני' דרבי יודה היא דתנינן תמן המתמד ונתן מים במידה ומצא כדי מידתו פטור רבי יודה מחייב. אמר רבי אבהו זמנין אמר לה בשם רבי לעזר וזמנין אמר לה בשם רבי יוסי בי רבי חנינה והוא שהחמיץ. אמר רבי יוסי דברי הכל היא שכן ל אפילו מי מלח. ניקחין בכסף מעשר. מהו מוציא מעשרות הא תרומה לא *שהתורם בלבו על הקוטעין ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן.

המורח

ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה. דמיא בעלמא הוא : מתני'. האי מתניתין דקתני בשהחמיץ תליא מילתא דר' יהודה הוא : דתנינן תמן. הייני מתני' דהכא ואיידי דגרים התם דתנינן תמן נקט הכא גם כן בהאי לישנא וכך הוא דרך הש"ס הזה : אמר ר' אבהו וכו'. כלומר ואמר ר' אבהו עלה דבהחמיץ הוא דפליגי וא"כ מתני' דמעשר שני וחולין כר' יהודה הוא דאתיא דאלו לרבנן אפי' בשהחמיץ לאו כלום הוא עד שימלא יתר על כדי מדתו : אמר ר' יוסי. דלא היא אלא מתני' דכסף מעשר ד"ה הוא דאפי' רבנן מודו דבשהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואפי' בדרמא תלתא ואשכח פחות מארבעה דאין זה יתר על כדי מדתו השנוי במתני' דידן ואפ"ה מותר ליקח אותו בכסף מעשר שני דהוי כפרי : שכן אפי' מי מלח ניקחין בכסף מעשר. כלומר דאע"ג דתנן בפ"ק דמעשר שני הלוקח מים ומלח לא קנה מעשר לפי שאינן גידולי קרקע מ"מ במי מלח המעורבין ס"ל דניקח בכסף מעשר וכגון שמעורבין עם שומן דגים וא"כ לא גרע התמד שהחמיץ מאותן מי מלח המעורבין : מהו מוליא. אמתני' מהדר דאם מלא יותר על מדתו וכו' ומהו שהוא מוליא המעשרות שיש לו להפרים לפי חשבון אבל תרומה גדולה א"צ להפרים עליו לפי שהתורם בלבו וכו' כדתנן לעיל בהלכה ג' והלכך כאן דכבר תרם על היין מיירי ואינו טבול אלא למעשר כדפרישית במתני' התרומה שתרם בתחלה פוטרת את הכל :

הלכה ו מתני'

חוררי הנמלים. החורין שלהם שנמלא בהן תבואה והן לנו בלילה בלד הערימה מחייבת שכבר הוקבעה היא למעשר כדתנן בפ"ק התבואה משימרח ואם אינו ממרח משיעמיד ערימה אבל עדיין לא הופרש ממנה וחייבת היא הרי אלו הנמלאין בתוך החורין חייבין במעשרות לפי שידוע שמדבר הגמור והיינו אותה ערימה חייבת ממנה היו גוררים כל הלילה :

הגנ.ורח

גליון הש"ס וציון ירושלים
ט ופוסל את המקוה. במשנה דלקמן פ"א ממעשר שני מ"ה ג ליתא אבל בחולין דף כה איתא זאת במשנה שם :
ל אפילו מי מלח וכו'. ע' ברמב"ם פ"ז ממעשר שני הלכה י וצ"ע :

תוס' הרי"ד

הוא משום שאינו רואה בהשרשתן משום דתני בצלים בלשון רבים ע"כ דאינו רואה בהשרשתן כמו דאיתא לקמן בפ"ק דכלאים מן מה דתני ר"ח אגודה של בצלים הוי לית טעמא דלא משום שאינו רואה בהשרשתן עיי"ש אלמא כל היכא דתני אגודה בודאי הטעם משום שאינו רואה בהשרשתן א"כ מאי רבותא קמ"ל דהטעם דהברייתא משום שאינו רואה בהשרשתן הא זאת פשיטא כיון דתני בצלים רבים בודאי הטעם משום שאינו רואה בהשרשתן אילו תני בצל יחידי יאות הוי' לן רבותא לאשמעינן דהטעם משום שאינו רואה בהשרשתן אבל מכיון דתני בצלים פשיטא דהוא משום שאינו רואה בהשרשתן. ויוצא לנו מזה דיש לאוקמי להתוספתא דמיירי ברואה בהשרשתן ופטור ממיעוטא דשדה ולשיטת רשב"ל דהתוספתא מיירי באינו רואה בהשרשתן אפילו לאו בעלי' וע"כ קאמר נמי דבמעשרות מודיא לך אבל מאי מדמית שבת למעשרות ולא מצי פריך מהברייתא גופה לר"י דנ"א דר"י יכול לאוקמי להתוספתא דמיירי ברואה בהשרשתן והפטור הוא משום שדה ולפיכך חייב גבי שבת וכיון שכן אין לנו לעשות פלוגתא בזה אי נתמעט משדה או לא דאי ס"ד דעלי' לא נתמעט מן שדה א"כ למה לר' מייתי לאשמעינן מדתני בצלים לשון רבים ואי הוה תני בצל יחידי לא ידענא דה"א דמיירי ברואה בהשרשתן ו"א דא"כ אמאי פטור הא עלי' לא נתמעט מן שדה אלא ע"כ דעלי' נתמעט מן שדה ויש לנו לומר דאפילו ברואה בהשרשתן פטור מטעם שדה ע"ז קמ"ל דהתנא דס"ל דפטור בשביעית הוא משום שאינו רואה בהשרשתן לפיכך תני בצלים לשון רבים ולרשב"ל ע"כ דס"ל דאין ה"נ דאפילו ברואה בהשרשתן נמי פטור מטעם שדה והא דפטר בתוספתא משום שאינו רואה בהשרשתן הא אפילו ברואה בהשרשתן נמי פטור מטעם שדה ז"א משום דס"ל דשביעית לא נתמעט מן שדה והברייתא נקט שביעית ג"כ וע"כ דהוא משום דאינו רואה בהשרשתן אבל לכולהו אמוראי נתמעט עלי' מן מיעוטא דשדה כמו בית וגם רשב"ל לא פליג על מיעוטא דשדה לענין עלי' רק משמע לי' הברייתא מטעם שאינו רואה בהשרשתן משום שביעית דס"ל כחד צד דהאיבעיא דשביעית לא נתמעט מן שדה ולפיכך נקט בצלים לשון רבים מטעם שאינו רואה בהשרשתן אבל על ר"י לא מצי פריך מהאי ברייתא משום דר"י יכול לשנויי ד ברייתא מיירי ברואה בהשרשתן ולא מדייק בצלים לשון רבים כמו ר' זעירא דקאמר לר' אבהו תמי וכו' דלמד זאת מרשב"ל אבל לא מדייק מהברייתא גופה מדתני בצלים לשון רבים אלא דפטור מטעם שדה וס"ל כהצד דהאיבעיא דשביעית נמי נתמעט מן שדה אבל אי ס"ד דליכא מיעוטא דשדה אעלי' א"כ ה' לו להקשות על ר"י מהאי תוספתא כנ"ל :

וכן משמע דעת הרמב"ם ז"ל דפוטר בעליה ממעשרות מטעם שדה אפילו ברואה בהשרשתן דז"ל בפ"ק דהמ' מעשרות הל"י אילן שנטעו בתוך הבית פטור ממעשרות שנאמר עשר וגו' היוצא השדה ובהל' י"א בצלים שהשרישו זב"ז אפילו השרישו בקרקע עלי' פטורין מן המעשרות ע"כ ומשמע דדין אחד וטעם א' הוא עם הל"י. ומה שפסק' בס' ב"ד הנ"ל א"כ דטעם דברייתא הוא משום שדה א"כ מאי קמיבעיא לן גבי שביעית דניפשוט מהברייתא הזאת אבל ל' כרינו ניתא שפיר דזה גופי' מיבעיא לן אם דשביעית נתמעט מן שדה והברייתא מיירי ברואה בהשרשתן ורק משום מיעוטא דשדה או דשביעית לא נתמעט מן שדה והברייתא היא משום שאינו רואה בהשרשתן דבזה גופי' תלוי השקלא וטריא בסוגיא דידן כדברינו. ועוד נראה לפענ"ד

מראה הפנים

מוציא עליו ממקום אחר לפי חשבון. הר"ש פי' כלומר דלא מיבעיא דמיניה וביה יכול להפרים אלא אפי' מיין גמור יכול להפרים עליו לפי חשבון היתר לפי מדתו וכך נמשך הר"ב אחריו וכתב אף ממקום אחר וכו' ולקושטא דמילתא לענין דין הזה כך הוא דאם ממקום אחר הוא מפרים אז מפרים לפי חשבון היתר ואם מיניה וביה הוא מפרים צריך להפרים על הכל דהרי יש כאן חיוב ופטור מעורבין ולא נדע מהו החייב ומהו הפטור ודבר זה מבואר בהדיא במתני' פ"ג דחלה זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקף וכו' אלא דהתם מפרים תרומה ותרומת מעשר לכל אם מיניה וביה הוא מפרים וכאן א"צ להפרים אלא התרומת מעשר על הכל כדפרישית בפנים ואם ממקום אחר היא מפרים אינו מפרים אלא לפי חשבון של החיוב וכך הוא מבואר בתוספתא ד דמאי פ"ה הטבל שנתערב בחולין ה"ז אוסר בכל שהוא אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוליא לפי חשבון ואם לאו נוטל מן כל החולין כדי תרומת מעשר שבטבל וטבל שאינו טבול אלא למעשר מיירי כמו שהבאתי מזה לעיל בסוף דמאי ומזה למדין אנו לכל כיוצא בזה וכן פסק הרמב"ם בדין דטבל שנתערב בחולין וכו' בפ"ח ממעשר בהלכה ב' וכבר נתבאר הענין לזה בדמאי שם וכן כדין דמשנתינו כתב בפ"ב בהלכה ז' שמרי יין שנתן עליהם מים וסנגן אם נתן שלשה ומלא ארבעה מוליא מעשר מזה היתר ממקום אחר וכו' שכך הוא הדין לעולם והר"ש בעצמו הביא לתוספתא דדמאי בפ"ג דחלה ואם דנסבב גם דבריו שבכאן לזו כוונה זו מ"מ הלשון שכתב דלא מיבעיא דמיניה וביה וכו' קשה הוא אלא דכך היה צ"ל אם ממקום אחר הוא מפרים וכו' כדפרישית ומה שכתב הרמב"ם ודקדק כאן לומר שמרי יין וכו' משום דכך הוא המסקנא בפ' אלו עוברין דף מ"ב ע"ב לאיפסקא כתרא דהתם הא בדרווקא והיינו שמרי יין דבהכי איירי המתני' והא בדפורצני שנתן המים על החרצנים דבהכי מיירי הברייתא דמייתי התם :

והוא שהחמיץ. והכי מוקי לה ר' יוסי ב"ח בבבלי פ"ק דחולין דף כ"ו בשהחמיץ מחלוקת דר' יהודה ורבנן דהכא וא"כ רבנן פליגי עליה אף בשהחמיץ ומתני' דמעשר שני דר' יהודה הוא כדמוקי התם והרמב"ם שפסק בפ"ז ממעשר שני בהלכה ו' דעד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ומשהחמיץ ניקח ואם נתן שלש והוליא ארבע לעולם הוא ניקח ואפי' בשלא החמיץ כמבואר מדבריו שם בהלכה ז' וזה כדקאמר ר' יוסי הכא דאוקי מתני' דכסף מעשר כדברי הכל דאף רבנן מודו דבשהחמיץ לעולם הוא נקח ואפי' בדרמא תלתא ואשכח פחות מארבעה ובדרמא תלתא ואשכח ארבעה לעולם הוא נקח ואפי' בשלא החמיץ דה"ז כיין מזוג ואם מתחייב במעשרות מכ"ש שהוא נקח בכסף מעשר שני דפרי הוי וזהו טעמו דהרמב"ם ויתבאר עוד מזה ומהא דקאמר שכן אפי' מי מלח וכו' לקמן בפ"ק דמעשר שני בהלכה ג' בס"ד :

הממרח /

שנויי נוסחאות (סוכ"א) היא נר"ו ליתא.

מסורת הש"ס

לעיל פ"ג ה"א.

חלה פ"א מ"ז ירושלמי שם פ"א ה"ה

חלה פ"א מ"ז. שם הגי' שאור לחלק וכ"ה בר"י גם כאן

*הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. א רבי יוחנן אמר נטבל ורבי שמעון בן לקיש אמר לא נטבל. מתיב רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש והא תנינן ב *וכן נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה. ואם בשל כולהון כשיעור. אמר ליה שכן העושה עיסה על מנת לחלקה עיסה ג פטורה מן החלה. והתנינן ד *נחתום שעשה *עיסה לחלקה חייב בחלה. אמר ליה לא תתיביני נחתום. נחתום לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות ויטבול מיד. אמר ליה והא תני חוררי הנמלין שלנו בצד הערימה החייבת הרי אלו חייבין הא בצד ערימה פטורה פטורין. אמר רבי יונה אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן משום

גמ' הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו וכו'. הך פלוגתא הובאה לעיל ריש פרק ד' ולקמן בפרק קמא דחלה גרסינן כל הסוגיא על ההיא מתני' דנחתום דמייתי לקמיה: מתיב רשב"ל לר' יוחנן. כצ"ל וכך הגירסא בכל הנוסחות הישנות ולקמן הוא דגרסי' מתיב ר' יוחנן לרשב"ל ונתחלף בספרי הדפוס: והא תנינן. שם נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה. שיש בו כדי שיעור להלה אלא שדעתו לחלק אותו ולמכור לכמה בני אדם לעשות ממנו עיסות ואין בכל חלק וחלק כשיעור אף על פי כן חייב בחלה כדמפרש טעמא לקמן ונשים שנתנו לנחתום לעשות להם שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה: ואין בשל כולהון כשיעור. כך הוא הגי' לקמן בחלה כלומר בתמיה וכי אין בכולהון בכלל כשיעור ואפילו הכי קתני פטורה מן החלה וטעמא דאם לם הוא כולהון כאחת הרי זה שלא מדעתו ולפיכך אינו נטבל לחלה וקשיא לדידך דקאמרת דאפי' שלא מדעת חבירו נטבל: א"ל. ר' יוחנן שאני הכא שדעתו אחר כך לחלק וליתן לכל אחת ואחת את שלה ושכן אף העושה עיסה על מנת לחלקה עיסה ובחלה גרים בלק והיינו הך כלומר שבעודה עיסה דעתו לחלק להבלק לכמה חלקים פטורה ולא מהני במה שהיתה בתחלה כשיעור והכי נמי גבי נשים טעמא משום הכי הוא דהוא: והתנינן נחתום וכו'. ואי טעמא בסיפא גבי נשים כדקאמרת שדעתו לחלק אחר כך אם כן קשיא רישא מאי שנא גבי נחתום שעשה משלו השאור דחייב הא דעתו לחלק הוא וא"ל ר' יוחנן לא תשיבני מנחתום דאין הדבר תלוי בדעתו כלומר שהוא אינו עושה בשביל עצמו אלא בשביל הלקוחות שלוקחין ממנו השאור וה"ג בחלה שם. בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה. כלומר בתחילה הוא עושה שמא ימצא הלקוחות ליקח ממנו השאור ואם לא ימצא הוא חוזר ועושה אותה עיסה אחת לאפות והלכך חייבת בחלה דאין דעתו בתחלה לחלקה בדוקא אלא כשימצא הלקוחות ואם לאו הרי עושה עיסה ויש בה כשיעור. אי נמי שמא ימצא לקוחות על עיסה שלימה וחוזר מדעתו ועושה עיסה מן הכל למכרה והיינו הך כדגרים כאן: הא בצד ערימה פטורה. כגון שבדעת בעל הכרי למרח ואז פטורה היא עד שימרח ואם כן מה שבחורין גם כן פטורין ואמאי נימא דמתי שימרח זה הכרי נתחייבו גם אלו מה שבתוך החורין אע"פ שהן של מולהן דהא את אמרת דהממרח את של חבירו שלא מדעתו נטבל:
משום

הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו כו' מתיב רשב"ל לר"י והא תנינן וכן נשים כו' ואין בשל כולהן כשיעור כצ"ל א"ל והא תנינן חורי הנמלים שלנו בצד הערימה החייבת הרי אלו חייבין הא בצד ערימה פטורה פטורין. פי' השנו"א ז"ל אע"ג דהנמלים עושים כרי. פי' לדבריו דהשנו"א ז"ל מפרש הסוגיא אליבא דשיטת הרמב"ם ז"ל דמפרש פי' מירוח דמוציא החטה מן התבן ולא נשאר לעשות בו אלא להוליכו אל האוצר ע"כ לפי זה מקשה שפיר רשב"ל לר"י דהא אפילו ערימה פטורה שלא נתמרח עדיין בדעתו למרחו כדתנן בפ"ק דמכילתן התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה פי' דאינו רוצה למרח הוא עד שיעמיד ערימה אבל אם רוצה למרח לא מהני ערימה והוי בצד ערימה פטורה ופטורין וקשה הא הנמלים הוציאו החטה מן השבולת ועשו הן המירוח וצריך להיות נטבל א"ו דהממרח של חבירו לא נטבל ע"ז משני אר"י אר"א בשם ר"י משום יאוש דכיון דנתיאשו הבעלים מהחטים שבחורי הנמלים אם כן הוי הפקר לפני מירוח דפטור ממעשרות אפילו לאחר מירוח מה שאין כן בערימה של חיוב שכבר נתמרח לא מהני ההפקר כדקי"ל דנותן משום הפקר ופטור ממעשרות עד שימרח ועל זה השיב שמואל בר אבא אמר והן שגיררו ראשי שבלים ר"ל דמשני שמואל בר אבא תירוץ אחר דמיירי שהנמלים לא הוציאו עדיין החטה מן השבלים וע"כ מותר לאכול קליות כן פי' השנו"א ז"ל והוא נחמד מאד אך כ"ז הוא לפי' הרמב"ם ז"ל בענין מירוח אבל לפירוש רש"י ז"ל במס' בבא קמא דף נ"ד ע"א והר"ש והרע"ב ז"ל בפרק קמא דמסכת מעשרות דמפרשין מירוח הוא אחר שמנקין התבואה מן המוץ שלה צוברים אותה במקום אחד בגורן ומיפים פני הכרי ומחליקין אותו עיי"ש לפי פירוש זה אי אפשר לפרש הירושלמי באופן זה שפי' השנו"א ז"ל דהא מה שמוציאין הנמלים החטה מן השבולת לא חשיב מירוח. ונראה לפענ"ד דיש לפרש הירושלמי אף לפי פירושם ז"ל וה"פ במתניתין דפ"ק דמכילתן הכללים משיקפל ואם אינו מקפל משיעמיד ערימה התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה פי' אם אינו רוצה לקפל ולמרח לא מהני אלא משיעמיד ערימה אז מוכח דגמר המלאכה ולא יקפל עוד וכן לא ימרח עוד ובלא"ה לא מועיל מחשבתו שלא יקפל ולא ימרח עד שיעמיד ערימה ע"כ מקשה רשב"ל לר"י מהא דחורי הנמלים שלנו בצד הערימה החייבת הרי אלו חייבין הא בצד ערימה פטורה פטורין וקשה האיך משכחת לה ערימה פטורה הא כיון שהעמיד ערימה והיא מעשה החשובה יותר כבר נטבל והאיך משכחת לה ערימה פטורה בשלמא לדידי משכחת לה כגון שהועמד ערימה שלא מדעתו אבל לדידך לעולם נטבל על זה משני ר"י ר"א בשם ר"י משום יאוש פי' דבצד ערימה פטורה מיירי דהפטור

מראה הפנים

הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו וכו'. כבר נתבאר לעיל ריש פ"ד דהרמב"ם בפ"ג ממעשר בהלכה ז' פסק כר' יוחנן דהלכתא כוותיה לגבי דר"ל ולפיכך פסק ג"כ כוותיה בפ"ו מהלכות בכורים בהלכה י"ט וכ' לחלק בין נחתום לנשים כסתמא דמתני' וכטעמי' דר' יוחנן דהכא ובענין מה שהשיג הראב"ד שם בזה יתבאר במקומו לקמן בפ"ק דחלה בס"ד וע"ש בה"ו ד"ס בגין דלגא בעייא למיעבד אזוותי אטרי:

שאף על פי שאביהן תרומה הרי אלו יאכלו. הר"ב כתב כאן לפי מה שראה בפי' המשנה לדברי הרמב"ם ואינם מבוארים כל כך ולפיכך פי' שאביהן קאי על הזרע שהוא הב למה שגדל ממנו וזה קשה הוא דהא הזרע אינו ראוי לאכילה וא"כ היכי משכחת לה שהיה תרומה הא פטורין מן המעשרות הן אבל דברי הרמב"ם בחבורו מבוארין ביותר הן שכך כ' בפ' י"א מהלכ' תרומות בהלכה כ"ב וזרעוני גינה שאינן נאכלין כגון זרע לפת וכגון הע"פ שאותו לפת וכגון תרומה גדוליהם מותרין ור"ל שנטל הזרע מהן שכך דרכן כשיתגדלו צומח הזרע בהן ואם זרען הגידולין תולין אע"פ שאביהן והוא הלפת וכגון שהן אביהן והן תרומה וכדפרישית בפנים:
ולמה

תוס' הרי"ד

לפענ"ד לתרץ בע"ה ע"פ מה דפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ביכורים ה"ט וז"ל הגדל בעציץ אע"פ שהוא נקוב הגדל בספינה אינו מביא כל עיקר שנאמר בארצכם אבל מביא מן הגדל בגג ובחורבה עכ"ל וס"ל דמעציץ נקוב נמי אינו מביא רק מן הגדל בגג ולבאורה קשה על הטעם דכתב הרמב"ם ז"ל דמעצ"נ אינו מביא שנאמר בארצכם הא עצ"נ נמי נקרא מארצכם דעצ"נ הרי הוא כארץ ולכאורה הכבתי דט"ס הוא וכצ"ל שנאמר מארצך והוא דרשה דר"י במס' מנחות דף פ"ד ע"ב עיי"ש דבעינן משבת ארץ דיליף מארצך ולא כל ארצך ומצאתי בס' נשמת אדם ז"ל דכתב ג"כ שט"ס הוא אבל לאחר העיון לא נראה לפענ"ד דע"כ מוכח דהרמב"ם ז"ל לא נחית בדינא דר' יוחנן משבת ארצך בהלכה זו דהרי בהל"ג כתב עיקר דינא דר"י לא מתמרים שבהרים כו' ואם הביא לא נתקדשו ולא כתב שם כלל הטעם מבוא פסוק ואח"כ הפסיק בכמה הלכות אחריני עד הלכה ט' ובהל' ט' כתב הטעם מקרא ואי ס"ד דהאי קרא הוא מארצך והוא דינא דר"י הו"ל למינקט בעיקר דינא דר' יוחנן לא בהל' ט' וגם הו"ל ליכתב הך דינא בהל' ד' בענינא דשבת ארצך כדינא דר"י בתר הלכה ג' ולמה הפסיק בדינים אחרים בינתים עד הל' ט' דאי כולם משם אחד הו"ל למינקט בהדדי זאת"ז א"ו דליכא ט"ס ולאו בדינא דר"י עסיק בהל"ט אלא דינא אחרינא הוא ולאו משום שם זה דשבת ארצך קעסיק. ונראה לפענ"ד דה"פ ע"פ מה שכ' בתוס' ז"ל במס' שבת דף נ"ה ע"ב אליבא דר"ש דס"ל נקוב כאינו נקוב דמי זה דווקא לענין מעשר ופיאה וכלאים דכיון דכתיב בהו שדך וכרמך וכן במעשר כתיב היוצא השדה חשיבי תלוש בין נקוב בין שאינו נקוב רק לענין הכשר זרעים או שבת דלא כתיב שדך ולא תליא אלא בתלוש ומחובר בהנכו חשיב נקוב מחובר ע"כ וע"ז פליגי רבנן על ר"ש וס"ל דאפילו בדבר התלוי בשדה חשיב נקוב כשדה כיון דיונקה מהארץ. אבל מ"מ במקום דכתיב ארצך גם רבנן מודו דלא חשיב נקוב ארצך זולת גג ועלי' דהוא מחובר ממש ועדיף מעציץ נקוב כמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשו' דגג ועלי' חשיב יותר מחובר מעציץ נקוב וראי' לזה סוגיא מפורשת במס' נדרים דף נ"ו ע"א בבית לרבות את היציע בבית לרבות את העלי' וכו' למה לי קרא וכו' אינצריך קרא סד"א בבית ארץ אחוזתכם כתיב דמחובר בארעא שמו בית והא לאו מחובר בארעא קמ"ל פירש"י ז"ל הואיל וסמיכי אקורות הבית כבית דמי ע"כ אלמא במקום דכתיב ארץ אז ה"א אף למעט עלי' וגג אך רבינהו קרא דכיון דסמיכי אקורות הבית אבל עציץ נקוב לא מצינו ריבוי במקום דכתיב ארץ ע"כ נתמעט עציץ נקוב מארץ וע"כ ס"ל להרמב"ם ז"ל דעציץ נקוב לענין ביכורים אינו מביא לאו משום טעמא דשבת ארץ אלא מטעמא דנתמעט מן ארץ דכתיב לענין ביכורים ורק גג ועלי' איתא בכלל ארץ משא"כ עציץ נקוב ואין להקשות למה באמת הצריך הרמב"ם ז"ל טעם מן בארצכם הא עציץ וספינה משמע בכולה סוגיא דמס' מנחות דף פ"ד דלא הוי מוכחר ז"א דדווקא מעציץ שאינו נקוב פריך שם בסוגיא על דר' יוחנן אבל לא מעציץ נקוב דעציץ נקוב הוא שפיר מן המובחר ותדע דהא בברייתא דפריך מינה לעולא גרסינן שם אין לי אלא מה שבשדות שבגג שבחורבה שבעציץ שבספינה מנין וכו' ובכל מקום חשיב עציץ נקוב בכלל שדה ולא נתמעט עציץ לענין מעשר מדכתיב היוצא השדה לרבנן דר"ש אלא ע"כ דמעציץ שאינו נקוב פריך וא"כ עיקר הקושיא היא מעציץ שאינו נקוב אבל עציץ נקוב הוי נמי מן המובחר וע"כ לא נתמעט רק מבארצכם
וס"ל

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ג ממעשר ה"ז

ל
ב מיי' פ"ו מבכורים ה"כ טוש"ע יו"ד סי' שכו ס"ג

לא
ג ד מיי' שם ה"ט טוש"ע שם סי' שכו ס"ב

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ג ממעשר הכ"ה
לג
ב מיי' פ"א מטומאת צרעת ה"ז

משום יאוש. שמואל בר אבא אמר והן שגירדו ראשי שיבלין. מתיב רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן והתנינן א *הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגיזבר ואחר כך פדיין פטורים הרי הגיזבר כאחר הוא ואת אמרת מה שעשה עשוי. אמר ליה תפתר כמאן דאמר גיזבר כבעלין ודלא כרבי יוסי דרבי יוסי אמר גיזבר הוא כאחר. רבי חנניה חברון דרבנין בעי ואפילו יש בכולהון כשיעור יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתו ויהא פטור *דא"ר יוסי בשם רבי זעירא בשם רבי לעזר אף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו בדבר שלא נגמרה מלאכתו: *איזו שום בעל בכי כל שאין לו אלא חור אחד מקיף את העמוד. אמר רבן שמעון בן גמליאל כל שאין לו אלא קליפה אחת. איזו בצל של ריכפא כל שעוקצו נמעך לתוכו. רבן גמליאל אומר כל שאין לו אירס. אילו הן גריסין הקילקין אילו המרובעין. תני *רבן שמעון בן גמליאל [אומר] אין מרובע משׁשת ימי בראשית. התיב רבי ברכיה והתנינן ב גופה של בהרת *ᵃכגרים הקילקי מרובע. א"ר בִיסנא כל גרמא היא אמרה לית ליה מרובע. ולמה תנינן דירבענה היא. והא נגעה. מלא קיטרין. והא אביבא דפילא. עגול הוא מלמטן. אית

רידב"ז

להספטור הוא משום יאוש כדמסיק שמואל בר אבא והן שגירדו ראשי שיבלים לתוך החורים ע"כ הוי ערימה דפטורה דהא הבעל הבית רואה שהנמלים מגררים את ערימתו ונתיאש מהערימה כמו גבי ככר מתגלגל בנהר הוי חשיב הפקר כדאיתא במסכת מע"ש פרק ה' וע"כ כיון דבערימה הזאת שגיררוה ראשי שבלין חשיב הערימה הפקר וס"ל לירושלמי במסכת מע"ש פרק ג' הל"ג דלבית הלל אם הפקיר אפילו לאחר מירוח. בשדה פטור בדיעבד מן המעשרות כמבואר בהר"ש ז"ל שם עיי"ש ע"כ חורי הנמלים שלנו בלד הערימה הפטורה ר"ל דהיא הפקר שגיררוה ראשי שבלין פטורין אבל אם לא גיררוה ראשי שבלין דליכא יאוש חייבין משום דתלינן שבאו מן הערימה הזאת המחויבת ולא מעלמא אתו:

רבי חנניה חברון דרבנן בעי ואפילו יש בכל אחת מהן כשיעור. כן גרסינן במסכת חלה פרק קמא יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתו ויהא פטור. זה קאי על המתניתין דמסכת חלה הנ"ל דנקט אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה ע"ז פריך על המתניתין דאפילו יש בשל אחת מהן כשיעור נמי צריך להיות פטור מטעם שהוא עתיד להחזיר המותר וכמו דמסיק אף מה שבלגין כו' מפני שהוא עתיד להחזירו וכיון דבדבר העתיד להחזיר המותר קיימא לן דלא נטבל והכא נמי הרי המותר מן חלקה עתידה להחזיר להנחתום וא"כ היכי נטבל' אצל הנחתום:

סליקא לה מסכתא מעשרות

בסייעתא דשמיא

פני משה

משום ייאוש. שהבעלים נתייאשו מהן ואין דעתם עליהן כלל ומיהו בלד הערימה חייבת חייבין הן דשמא עדיין לא נתייאשו ולא הוי הפקר: והן. ודוקא שגירדו ראשי שיבלין מה שחותכין בפיהם וכשימרת זה ויראה ראשי שיבלים קטועין מתייאש מהן: מתיב ר' יוחנן לרשב"ל. נ"ל כאן. והתנינן לעיל בפ"ד דפאה ולקמן בפרק ג' דחלה הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר ואחר כך פדאן פטורין מפני שבשעת מירוח הגזבר הקדש היו והרי הגזבר כאחר הוא ואפילו הכי את אמר מה שעשה עשוי אלמא דמירוח בפירות של אחר הוי מירוח והוא הדין לענין שקובע למעשר אם אינו של הקדש. א"ל. רשב"ל תיפתר כמאן דאמר דגזבר בשל הקדש כבעלים הוא ולא כר' יוסי דאמר הגיזבר כאחר הוא: בעי. על הא דמדייק ר"ל לעיל וכי אין בכולהון כשיעור כשילטרפו דס"מ דמהאי טעמא בדין הוא שתהא חייבת ואמאי הא אכתי לא עירב אותן ביחד ואם כן יעשה כמות שהוא כדבר שלא נגמרה מלאכתו ואם כן בלאו האי שינויא דר' יוחנן דלעיל נמי תהא פטורה וכהאי דאמר ר' יוסי לעיל בפרק ד' בהלכה ד' גבי שותין על הגת וכו' דאף מה שבלגין שנטלו מן הגת לא נטבל מפני שהוא עתיד לחזור את המותר להגת והוא לדבר שלא נגמרה מלאכתו ולפיכך אף מה שבלגין לא נטבל למעשר וה"נ כן:

מסורת הש"ס

פאה פ"ד מ"ה

לעיל פ"ד ה"ב

תוספתא (פ"ד) כאן.

ירושלמי נדרים פ"ג ה"ב. שבועות פ"ג ה"ח. נגעים פ"ו מ"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

ᵃכגרים הקלקי מרובע. ע' בפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל כאן ובפ"ו מנגעים שם משנה א וע' בתוס' יו"ט שם מה שה"א מתוספתא ה"י והוא ה כון וע' הגר"א ברגהותי שם וע' בירושלמי בשבועות פ"ג הלכה ה וע' בשו"ת דבר שמואל סי' נא ובספר נחמד ונעים:

הלכה ז מתני' שום בעל בכי. זו שום חריף מאוד ואינו ראוי לאכילה והאוכלו עיניו יורדות דמעות ולפיכך נקרא בעל בכי: ובצל של רכפא. מפרש בגמרא כל שעוקצו נמעך לתוכו ונקרא של רכפא על שם מקומו: וגריסין הקילקים. ממקום קילקי והן מרובעות: אף הקורקס. מין ממיני הכרוב: אף הקוטנים. מין ממיני הקטניות כל אלו פטורין מן המעשרות לפי שחזקתן מן ההפקר והלכך גם כן נלקחין מכל האדם בשביעית ואף מן החשודים למכור פירות שביעית: זרע לוף העליון. כלומר זרע העליון של לוף ולוף הוא מין ממיני הבצלים: שאף על פי שאביהן תרומה הרי אלו יאכלו. כלומר אלו זרעוני גינה שאינן נאכלין יש בהן עוד דין אחר בענין הגידולין דקי"ל גידולי תרומה תרומה אבל אלו שאינם ראוים לאכילה כגון זרע לפת וגנוגות אף על פי שאביהן והן אותן לפת וגנוגות תרומה הן מ"מ אם נטל הזרע מהן וזרע הרי אלו יאכלו הגידולים לזרים לפי שהזרעים האלו אינם ראוים לאכילה ובהן לא אמרו גידולי תרומה תרומה אלא הגידולין מהן חולין הן:

גמ' איזהו שום בעל בכי. תוספתא הוא בסוף פרק ג' וגרים התם כל שאין לו אלא זור אחד ובתוספתא כתיבת יד. אשר לפני דור אחד ומלשון דרי דרי כלומר שאין לו אלא שורה אחת סביב העמוד שהוא האמצעי אשר בתוכו. ודברי רשב"ג גרים התם אחר איזהו בצל של רכפא וכו': תני. בתוספתא שם רשב"ג אומר אין מרובע משׁשת ימי בראשית אין לך בריה בעולם שנבראת מרובע ממש ברבוע היטב וגרסינן להא בפרק שלישי דנדרים הלכה ב' ובפרק שלישי דשבועות הלכה א': והתנינן. בריש פרק ששי דנגעים: כל גרמה אמרה. אדרבה מכל עצמה של משנה זו שמעינן דלית ליה מרובע מבריתו דאם כן למה לי למיתני מרובע אלא דלמא תנינן מרובע שירבע הוא וישער הנגע כמות הגרים במרובע שהוא ארכו כרחבו: והא נגעה. ובנדרים גרים והא כנעה והוא שם שרץ ותולעת כדתנן בפרק תשיעי דפרה הדירה והכנה שבתבואה ומרובע הוא ומשני מלא קטרין כלומר שאינו חלק כמו שטח המרובע דמלא קשרים הוא: והא אביבא דפילא. והא עניבא נ"ל וכן הוא בשבועות שם ענב של פרי אחד ומרובע הוא ומשני עגול הוא מלמטה ואית דבעי מימר דבלאו הכי לא קשיא מגרים הקילקי ומעיבא דפילא דלא אמר רשב"ג אלא

מראה הפנים

ולמה תנינן דירבענה הוא. עיין במה שכתבתי מזה בפ"ג דשבועות בהלכה א' ובמה שציינתי שם:

תוס' הרי"ד

וס"ל להרמב"ם ז"ל טעמא דהמסקנא דמסיק שבעלין וספינה אינו מביא הוא משום דנתמעט מן ארץ רק גג ותורבה לא נתמעט ועיקר הקושיא דפריך על ר' יוחנן הוא מעלין וספינה ושיטת הרמב"ם ז"ל כמו שכתב הכ"מ ז"ל ובתוס' הרא"ש ז"ל ע"כ עיקר הקושיא הוא מעלין כדפריך אין לי אלא מה שבשדות שבגג ושבתורבה ושבעלין ופריך מעלין והוא ע"כ עלין שאינו נקוב דעלין נקוב לא נתמעט מן שדה לרבנן דר"ש וע"כ דפריך מעלין שאינו נקוב וא"כ י"ל דמעלין נקוב נקרא שבת ארצך ע"כ ס"ל להרמב"ם ז"ל דעלין נקוב לא נתמעט מן שבת ארצך ורק נתמעט מן באדם ועפ"ז ניחא מה דהק' בס' כ"ד על כ"אור הגר"א ז"ל דא"כ דטעמא דהתוספתא הוא משום דנתמעט מן שדה א"כ קשה למה לא נפשוט האיבעיא דבפ"ק דערלה לענין שביעית בתוך הבית משום דכתיבי תרי קראי ושבתה הארץ וכתיב שדך אם אזלינן בתר ארץ או בתר שדה ונתמעט שביעית הא בהאי תוספתא מפורש בהדיא דנתמעט בשביעית מן שדה וע"כ שפירשו בעלין פטור משביעית וע"פ דברינו לא קשה דהא לכאורה קשה למה מיבעיא לי' בשביעית ולא מיבעיא לי' גבי פיאה דכתיבי נמי תרי קראי את קציר ארצכם וכתיב לא תכלה פאת שדך ועוד קשה מז בהק' הפ"מ ז"ל למה השמיט הרמב"ם ז"ל הך בעיא דלא איפשיטא גבי שביעית ועוד קשה מאי קמיבעיא לי' כלל הא הוי כלל ופרט כמו בכל התורה כולה והוי ה"נ ארץ כלל ושדה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט לדוגמא כמו כרים מכלתין עשר תעשר כלל כל הבואת זרעך פרט ה"נ ארץ כלל שדך פרט אבל ע"פ דברינו ניחא שפיר דלפי מה דמסקינן לעיל לדעת הרמב"ם ז"ל דארץ ממעט עלין נקוב ועלין נקוב לא הוי רק בכלל שדה לרבנן דר"ש ולא בכלל ארץ א"כ אי לא הי' כתיב גבי שביעית שדה אלא ארץ ה"א דעלין נקוב פטור משביעית כמו מביכורים וע"כ כתיב שדה דמרבה עלין נקוב ונמצא דלא הוי כלל ופרט אלא כל אחד מרבי דידי' דהא עכשיו נ"ל דהא דנתרבה מן ארץ נתמעט משדה דסיינו בית ז"א אלא אדרבה מה שנהמעט מן ארץ נתרבה משדה ושהא ארץ מרבה בית ושדה מרבה עלין נקוב ונ"ל דאדרבה דארץ ממעט עלין נקוב ושדה ממעט בית ז"א דהא בכל התורה כולה כן סוף

שנויי נוסחאות (שו"ה) אמר גזבר הוא כאחר כד"ו אמר הוא גזבר הוא אחר. (שו"ז) זעירא בשם בכי"ר זעירא ר' יונה ר' זעירה בשם. מה כד"ו במה. (שו"ג) איזו כד"ו אי זהו. (שו"ז) נמעך בכי"ר נמשך. (שו"ג) תנינן דירבענה בכי"ר תנינן מרובע דירבענה. (שו"ד) נגעה כד"ו ננעה וע' פ"מ ובערוך השלם ערך נטנע.

ככר לארן

ר"ג אומר כל שאין לו אירם. עיין עירובין בבלי דף כ"ט ותבין: **ולמה** תנינו דירבענה היא והא נגעה מלא קטרין והא אביבא דפילא וכו' פירוש קשיא היא ומשני מלא קטרין והדר פריך והא אביבה ומשני עגול:

מערכת הערוך

חור אחד מקיף את העמוד. בערוך כ"י ובדפוסים רבים (פ' קלקי) הגירסא דור אחד מקיף את העמוד. רשב"ג אומר כל שאין לו אלא קליפה אחת. איזהו בצל של רכפה... רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין לו אירם אלו הן גריסין הקילקין אלו [גמין ע' פס"ג] גריסין המרובעין. תני ר' שמעון בן גמליאל אין מרובע כו'. ופתב הערוך (שם) הגריסין הקילקין פי' בן שמם וי"א ע"ש מקומן נקראו:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ג

בכורות כט :

שם .

איכ דבעי מימר לא אמר רבן שמעון בן גמליאל אלא בבריות . ותני כן מרובע באוכלין ואין מרובע בבריות . *אילו הן עדשין המצריות כל שגלגליהן חדין . רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין להן צרורות . אילו הן הקריקס כל שעוקציהן מעוטין והלקטיהן מרובין . מה דמי לה אמר רבי יוסי כגון אילין קונייתא . רבי ירמיה בעי כרכמין מהו שיהו מותרין משום ספיחין . התיב רבי תנחום בר ירמיה *[א]תנינן [א] והחשוד על השביעית אין לוקחין מהן פשתן אפילו סרוק . ופשתן לאו קיסמין הוא . אמר רבי חיננא מפני זרעה . רבי מנא אמר אם מפני זרעה והתנינן *החשוד להיות מוכר תרומה לחולין אין לוקחין ממנו מים ומלח . אית לך מימר מים ומלח מפני זרעו לא משום קנס אף הכא משום קנס . מנחם בר מבסימא אחוי דיונתן קיפא בשם רבי אמי פשתן נלקחת מכל אדם בשביעית . [ב] הדא דתימר כשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד הא דבר בריא שהוא חשוד אסור . זוגא קריביה דרבי בא בר זבדי בשם רבי אבהו ביקייא נלקחת מכל אדם בשביעית . אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן זרע לוף העליון זרע כרישין זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינן נאכלין . ותני עלה זרע אסטים וזרע קוצה וזרע ביקייא

אלא בבריות לא מליגו אבל במיני אוכלין יש מרובע ותני כמי כן : אלו הן עדשים וכו' . הכל בתוספתא שם : כל שגלגליהן חדין . שלדי העגול שלהן יותר חדין הן משאר עדשים : כל שאין להן צרורות בזה הם ניכרין שאין בהם כל כך צרורות כמו בשארי עדשים ואפילו הכי בחזקת הפקר הן שאינם מלוים לזרוע מהן בגינה : כל שעוקציהן מועטין . העוקצין הן קטנים ביותר והלקטיהן מה שנלקט מגוף הכרוב מרובין : כגון אילין קוניתא . זהו הקורקס הנזכר בסוף פרק ה' דכלאים והן דומין להקריקס שהוזכר כאן : כרכמין . הקיסמין שלהן מהו שיהא מותרין ליקח מכל אדם בשביעית ואין חוששין משום ספיחין : והתנינן . בפרק רביעי דבכורות החשוד על השביעית וכו' ואפי' הוא סרוק שהוא מתוקן במסרק אין לוקחין ממנו דלא קפיד אהאי טירחא זוטא ואף דאי שמעי רבנן ומפסידי מיניה קתני מיהת פשתן ופשתן לאו קסמין הוא ואפילו הכי אין לוקחין ממנו : מפני זרעה . לא אסרו פשתן אלא מפני הזרע שיש בהקסמין : אם מפני זרעה. מאי האי דתנינן שם החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין וכו' וכי אית לך מימר מים ומלח מפני זרעו אלא ודאי דטעמא משום קנס אם כן אף הכא נמי משום קנס : פשתן נלקחת מכל אדם בשביעית . כדמפרש ואזיל הדא דתימר בשאינו ידוע אם חשוד הוא אלא בסתם עם הארץ איירי אבל אם דבר בריא שחשוד הוא וודאי אסור ליקח [ממנו כדתנינן במתני' דבכורות וכה"ג מחלק לעיל בפ"ט דשביעית בהלכה ז' : ביקייא . מין ירק : מתני' אמרה כן . בתמיה .והאן תנן זרע ליף

עין משפט נר מצוה

לד
א ב מיי' פ"ח משמיטה הי"ד

מראה הפנים

אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן . יש לפרש בניתותא דמייתי ראי' לנאי דקאמר זוגא דנלקחת מכל אדם וס"ד דאפי' בחשוד מיירי ומדיק מדמדמי להמתני' ושאר זרעוני גינה דהיינו כגון זרע איסטים וכו' וזרע בוקייא דאותן נלקחין מכל אדם בסתם ואינו חשוד דבהכי איירי מתני' כדאמרי' לעיל דאי בחשוד הא תנינן בבכורות דאין לוקחין ותידוק מינה הא בוקייא עצמה לא כלומר אינה בכלל מה שאמרו במתני' אלא דנלקחת אף מהחשוד ודחי לה דילמא דלא איתאמרת הא דזוגא אלא בסתם ולא בחשוד וא"כ לא תסייע ליה ממתני' דקתני דוקא זרע בוקיא נלקחת מכל האדם בסתם הא בוקיא עצמה אפי' בסתם אדם לא . וכן נראה מדעת הרמב"ם לפרש להמתני' בסתם אבל לא בחשוד שכך כ' בפ"ח מהלכ' שמיטה בהלכה י"ג וי"ד בסוף דמתני' וכיוצא בהן דמסתם עם הארץ נלקחין הן אבל מהחשוד אסור ליקח ממנו כל שיש עליו זיקת שביעית וכדתנינן בבכורות :

סליק פירקא וסליקא מסכתא בס"ד :

תוס' הרי"ד

הוא דהיכא דאיכא למידרש לקולא ולא מצי דרשינן לחומרא . עיין במסכת קידושין דף כ"א ע"א ובירושלמי ס"ה דפסחים ר"י ב"ז בעי קומי ר"י עד דאת דיין לה לפטור דונה לחיוב וכו' עיין שם וכהנה רבות עמו מספר :

והשתא ניחא מה דלא איבעיא ליה בפיאה כנ"ל דהא התם ש"ה מרבה לאילנות כדגרסינן בפ"ק דמסכת פיאה ובקצרכם אין לי אלא קוצר תולש מנין ת"ל לקצור עוקר מנין ת"ל קצירך אין לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל בארצכם אילנות מניין ת"ל שדך ע"כ וא"כ ליכא למיבעיא בבית אם חייב בפיאה או לא אם אזלינן בתר ארץ או בתר שדה ז"א דהא שדה לא הוי מיעוט אלא כל אחד מרבי דידי' דארץ הוא ריבוי ושדה הוא ריבוי דארץ מרבה קטניות ושדה מרבי אילנות אבל גבי שביעית לא צריך לרבות אילנות דהא כתיב מפורש וע"כ שדה הוא מיעוט ולא ריבוי והוא ממעט בית ונמצא דתלוי בזה לאך תנא דס"ל דענין נקוב נתמעט מן ארץ ולא הוי רק בכלל שדה א"כ הוי שדה ריבוי וכיון דפלוגתא דתנאי הוא במסכת מנחות דף פ"ד ע"ב שפיר מיבעיא לי' אם שדה הוא מיעוט מן ארץ או דהוא רבוי לארץ וע"כ ליכא למיפשט מהך תוספתא דהשרישו בעלי' דחזקתן למעשרות ולשביעית אלמא דשביעית נתמעט מן שדה ז"א דאימא הך תנא כאידך תנא ס"ל דענין נקוב לא נתמעט מן ארץ והוי שדה דשביעית מיעוט והוי כלל ופרט אבל לאידך תנא דענין נקוב נתמעט מן ארץ א"כ הוי שדה ריבוי ולא מיעוט ולא ממעט בית אלא דארץ מרבה בית ושדה מרבה ענין נקוב א"כ לפ"ז ליכא למיפשט מהאי תוספתא כיון דתלוי בפלוגתא דתנאי אבל הרמב"ם ז"ל דפסק בהל' ביכורים כמ"ד דארץ ממעט ענין נקוב א"כ ממילא הוי שדה רבוי ולא מיעוט ע"כ הארץ מרבה בית ושדה ענין נקוב ע"כ שפיר השמיט הך איבעיא דלא איפשיטא ולא כתב שום חילוק לענין שביעית ולעולם מחייב בשביעית אפילו בבית וכן בענין נקוב חייב בשביעית כהאי עפר חו"ל שנכנס בספינה לארץ דחייב במעשרות ובשביעית אפילו למ"ד דממעט גבי ביכורים ענין נקוב מארץ הכא חייב משום רבוי דשדה :

ועפ"ז ניחא מאי דפסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' תרומות הכ"ב פירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבין בחו"ל פטורין וכו' וכן פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה שנאמר שמה שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ ובין בפירות חו"ל ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם עכ"ל וכ' הכ"מ ז"ל לכאורה נראה מדברי רבינו ז"ל שהוא מחלק בין חלה למעשרות בפירות חו"ל שנכנסו לארץ שחייבים בחלה מדאורייתא ובמעשרות אינן חייבים אלא מדבריהם ויש לתמוה מאחר דמקרא דשמה יליף לפטור גם מתרו"מ בפירות א"י שיצאו חו"ל ממילא אית לן למילף ג"כ לחייב מדאורייתא פירות חו"ל שנכנסו לארץ גם לענין תרומה ומעשר ואיפשר לומר דס"ל לרבינו ז"ל דאע"ג דקרא דשמה אתי לפטור פירות א"י שיצאו חו"ל אינו כדאי לחייב מן התורה פירות חו"ל שנכנסו לארץ משום דכתיב באכלכם מלחם הארץ והאי לאו לחם הארץ הוא ובין בחלה ובין בתרו"מ פטור מן התורה וכו' דמדבריהם שכ' בסוף דבריו קאי גם לחלה . וגם איפשר לומר בענין אחר דאע"ג בפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה מדאורייתא וה"ה לתרו"מ מיהו הנ"מ כשנכנסו לארץ קודם שנקבעו למעשר דומיא דחלה דמיירי בנכנסו לארץ קודם גילגול אבל אם נקבעו למעשרות בחו"ל וא"כ נכנסו לארץ מאחר שבשעת קביעתן למעשרות היו בחו"ל פרח מהן חיוב תרו"מ ופטורין מן התורה אבל חייבין מדבריהם ושיעור לשון רבינו ז"ל כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם בחו"ל חייבין במעשרות מדבריהן אחר שנכנסו לארץ עכ"ל הכ"מ ז"ל . ודעתו ז"ל דרבינו ז"ל לא מחלק בין חלה לתרו"מ בין לפטור שיצאו מא"י לחו"ל ובין לחיוב כשנכנסו מחו"ל לארץ ישראל דבתרוויהו שוין לחיוב ולפטור ופירות חו"ל שנכנסו לארץ או דשניהם חייבין מדבריהם או דשניהם מדאורייתא והיכות אחר שנכנסו לארץ קאי אלמטה ולא אלמעלה ונקט בריתא חלה וה"ה לתרו"מ ובסיפא מסיים חייבים במעשרות וה"ה לחלה . סוגיא ל"ו מזה דחלה ותרו"מ שוים בזה ואם נדחוק בלשון הרמב"ם ז"ל לפרש כן כמו שכ' הכ"מ ז"ל אבל ההכרח לפרש כן מכח קושית הכ"מ ז"ל הנ"ל . ולכאורה י"ל דע"כ הרמב"ם ז"ל מחלק בין חלה לתרו"מ בשנכנסו מחו"ל לארץ דבחלה דוקא חייב מן התורה משא"כ בתרו"מ הוא רק מדבריהם כפי' הכ"מ ז"ל בדעת הרמב"ם ז"ל ולכאורה ראי' עצומה לזה ממתניתין דפ"ב דחלה וז"ל המשנה פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה וכו', עפר ח"ל לארץ שבא בספינה לארץ חייב במעשרות ובשביעית אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת וכו' עכ"ל המתניתין ולכאורה קשה למה בסיפא דמתניתין גבי עפר חוץ לארץ שבא בספינה לארץ לא נקט רק חייב במעשרות ובשביעית ודולג חלה וברישא נקט רק חלה ולא תרו"מ וע"כ דבחלה לא שייך הך דינא דהא לא גרע משנכנסו פירות חוץ לארץ ולא איכפת לן על שנגדלו בחוץ לארץ ולמה גרע ענין שאינו נקוב מפירות חוץ לארץ לגמרי כיון דהם בארץ ולא שייך הך דינא דספינה גוששת רק במעשר ובשביעית דאם אינה גוששת פטורה ממעשר ושביעית משא"כ בחלה כנ"ל וא"כ מוכח ע"כ דבמעשר לא שייך הך דינא כמו בחלה בנכנסו מחו"ל לארץ והרי גם הרמב"ם ז"ל בהלכה כ"ג שם כתב ג"כ הדין בעפר חוץ לארץ שבא בספינה לארץ אם הספינה גוששת הרי הגומה כו חייב בתרו"מ ובשביעית כאומה בארץ ישראל עצמה עכ"ל הרי ע"כ דפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ דחייב לא שייך רק בחלה ועפר חוץ לארץ שבא בספינה גוששת לא שייך רק במעשר ובשביעית ולכאורה הוא סליאה עצומה מאד על הכ"מ ז"ל אבל ז"א דלפי מה שבארתי לעיל וע"פ הירושלמי דפ"ב דחלה עולה יפה כהוגן דגרסינן שם מה מקיים ר"ע לאת הארץ בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פניה מן החוץ ולפנים חייבת מן החוץ ולחוץ פטורה ע"ד דר"ע היא ספינתו היא עיסה תני היא הכנסתן שהכל הולך אחר קרימת התנור מודין חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימת התנור מן מה דר"ע מותיב לר"א והוא מקבל מיניה ע"כ ומבואר היטב בדבריו ד"ה דר"ע דריש לאת הארץ על ספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פניה מן החוץ ולפנים חייבת דה"פ לאת הארץ מכיון שנעשה לאת בארץ אע"פ שנתגדל בחוץ לארץ אך מכיון שקרמו פניה מן החוץ ולפנים ונתהווה לאת בארץ תני היא הכנסתן היא קאי אלמעלה דפריך ר"ע לר"א אי אתה מודה לי בבעת שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחים וסלתות שהן חייבין בחלה ולא גידולי פטור הן והוא מקבל מיניה דר"י תמיהני איך ר"ע מותיב לר"א והוא מקבל מיניה המן עד שלא נכנסו לה למפרע ירשו וכו' ע"ז קאמר היא הכנסתן כלומר הכנסתן לארץ דלדברי ר"ע הוא כמו מחו"ל לארץ שהולך אחר קרימת התנור וע"ז קאמר מודים חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימת התנור מן מה דמותיב ר"ע לר"א והוא מקבל מיניה וה"פ דלקמן בפ"ג דחלה פליגי ר"ע ותכמים גבי גר שנתגייר והיתה לו עיסה דס"ל לחכמים דתלוי בגילגול העיסה ואם נתגלגל בהיותו נכרי [פטורה ור"ע ס"ל דתלוי בקרימת התנור ואם נתגייר קודם קרימת התנור חייב אבל חכמים ס"ל דאם נתגייר אחר הגילגול קודם קרימת התנור פטור . וע"ז קאמר אף על גב דבעיסת הנכרי ס"ל לרבנן דאזלינן בתר הגילגול ואף על פי שנעשה קרימת התנור ביד ישראל אפילו הכי פטור אבל בהכנסתן לארץ ומצאו שם קמחים וסלתות ביד הנכרי דהוי ב' הסרונות א' דהוי עיסת נכרים וב' דהוי חוץ לארץ ומ"מ ס"ל לר"ע דחייב דס"ל דלחם שנעשה בקרימת התנור בארץ ישראל מהדם החיוב א"כ בזה מודים חכמים לר"ע דלחם דא"י מתדם החיוב דאימתי ס"ל דלא איכפת לן על הלחם רק צריך להיות גלגול ביד ישראל ה"ע

שנויי נוסחאות (סוי"ח) זוגא קרוביה נכי"ר זוגא סבנייה קריביה.

מערכת הערוך אלו הן הקריקס כו' . בערוך (ע' קרקס א') אלו הן הקרקס כו' כגון אילין קונייתא פי' כמשמעו בלשון ערבי קלקס והוא ממין הלוף שפירשנו במקומו :

לוף העליון וכו' ותני עלה בתוספתא לפרש אחר זרעוני היו לה ירבוזין דתרומה אספרג"ו בלעז בתוך קופתה ונפלו
וכו' כגון זרע אסטים וכו' ומשמע דוקא זרע ביקייא הא לתוך הגינה וצמחו ושאלה לר' יוחנן אם יש בהן משום
ביקייא עצמו אסור : דלמא . כך הוא דלא איתאמרת גידולי תרומה ושרא לה שהזרע אינו נאכל ואין הגידולין
דנלקחת מכל אדם אלא בסתם שאינו יודע אם חשוד הוא או אסורין משום גידולי תרומה אלא בזרע הנאכל כגון חטים

לא ובהכי איירי בדוקא : כיני נוהגי' . כך הוא הא דקתני זרע לוף העליון בזרע של הסילון דלוף הוא והוא הלוף השוטה סיליו בלשון יוני שוטה כך פי' הערוך בערך סילון . ונראה דאם כך הוא ה"ל למימר זרע לוף הסילון אלא דט"ס הוא וצ"ל העליון וכלומר דבמתני' קתני זרע לוף העליון ועלה קאמר כיני מתני' כן צריך לפרש זרע העליון של לוף וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה וז"ל אמרו בגמרא כי שיטת המאמר כן הזרע העליון של לוף: מרא איתא . הכה אתא

ביקייא הא ביקייא עצמה לא. דילמא דלא איתאמרת אלא כשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד הוא הא דבר בריא שהוא חשוד אסור. כיני מתניתא זרע הסילון של לוף. חדא איתא הוה לה ירבוזין דתרומה גו כפתה נפלין לגינתא וצמחון. אתא עובדא קומי רבי יוחנן ושרא. אמר ליה רבי חייא בר ווא ולא מתניתא היא שאף על פי שאביהן תרומה הרי אלו יאכלו. אמר ליה בבלייא מן דגליית לך חספא אשכחת מרגניתא את אמר ולאו מתניתא היא:

הדרן עלך העוקר שתלים וסליקא לה מסכת מעשרות

וכיולא בהן : ולא מתני' היא וכו'. ופשיטא דמותר וא"ל בבלייא לאחר שגליתי לך חספא ואשכחת את מרגניתא את אמר ולא מתני' הוא דאלו לא גליתי לך הסיתר מנא לך דלענין הגידולין קאמרה מתני' ומתוך דברי הוא שלמדת לפרש להמתני' כי

הדרן עלך העוקר שתלים

וסליקא לה מסכת מעשרות

בריך רחמנא דסייען מריש

ועד כען :

תוס' הרי"ד

בנ"מ בארץ ישראל גופה אבל שנכנס מחוץ לארץ לארץ ישראל ד"ז לאם דא"י מהדש החיוב אפילו שנתגלגל ביד העכו"ם מ"מ לאם דהכנסת ארץ ישראל מחדש החיוב אפילו במאלו שנגבתן עיסה ביד נכרי לאחר הגילגול הכנסתן מחדש החיוב דלאם של קימת הגמור וזה ברור וא"כ לפ"ז לא דמי ענין שאינו נקוב לפירות שנכנסו מחוץ לארץ לארץ ישראל כמו דלא דמי עיסה שעיסה ביד עכו"ם לאחר הגילגול דפטורה וכ הכניסה לארץ ישראל חייב אפילו לאחר הגילגול משום דהכנסת ארץ ישראל מחדש החיוב מגזה"כ וא"כ ענין שאינו נקוב פטורה ורק שנכנסה מחוץ לארץ לארץ ישראל מחייב משום אשר אני מביא אתכם שמה דדריש ר"ע מינה דהבאה מחוץ לארץ לארץ ישראל מחייב א"כ ענין שאינו נקוב פטורה והבאה מחוץ לארץ לארץ ישראל שאני משום דזה הוא חיוב חדש מן אשר אני מביא דהבאה מחוץ לארץ לארץ ישראל מחייב יותר משקנה מן הנכרי בארץ ישראל גופה דזה חיוב חדש מאני מביא א"כ שפיר כתב הכ"מ וי"ל דגם פרו"ע פייב בהבאה כמו חלה ועפר חו"ל לארץ בספינה גוששת דווקא משא"כ באינה גוששת. והא דלא נקט בסיפא כדין עפר חו"ל לארץ שבא בספינה לארץ דחייב בחלה ובמעשרות ובשביעית ז"א דבחלה כתיב ארץ ולא מהני ענין נקוב כמו בביכורים כדעת הרמב"ם וצ"ל דענין נקוב נחשב בכלל שדה ולא בכלל ארץ רק מעשרות ושביעית דנאמרו מן שדה כמו דברינו לעיל. ועפ"ז מובן מה דאיבעיא ליה לר"י במסכת כלאים פ"ז ר"י בעי מהו טמר על פתו המוציא לחם מן הארץ דשם קאי אענין נקוב ומבעיא לי' אם אומרין עליו ברכת המוציא לחם מן הארץ דהא ענין נקוב אינו בכלל ארץ והאיבעיא קאי אענין נקוב ואי תשיבני הא בערלה כתיב ג"כ ארץ ואעפ"כ חייב בענין נקוב ז"א דלא שייך ארץ מיעוט רק כמו גבי חלה דכתיב בי' והיה באכלכם מלחם הארץ. וכן בשביעית דכתיב ושבתה הארץ וגזה"כ הוא מתיבת הארץ למעט ענין נקוב ולא על ביאת הארץ משא"כ בערלה דלא כתיב בי' תיובת דהארץ אלא כי תבואו אל הארץ ונטעתם הוי הארץ קאי על ביאת הארץ והא דחייב בנוטע בתוך הבית לאו דהארץ מרבי בית ז"א אלא דלא כתיב בי' שדה למעט בית ודו"ב

סליק פירקא וכולא מסכת בסייעתא דשמיא.

שנויי נוסחאות (פו"י) מרגניתא בכי"ר מן רגליתא.

ככר לאוין

זרע הסילון פי' שיוצא ממנו לוף שוטה. שוטה בל' יון סילי:

מעשר

שני א אין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ב ולא *שוקלין כנגדו ג ולא יאמר אדם לחבירו בירושלים הילך יין ותן לי שמן וכן שאר כל הפירות אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. ד *מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי ולא בעל מום חי ושחוט ואין מקדשין בו את האשה. ה *הבכור מוכרין אותו תמים חי. ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה. ו *ואין מחללין מעשר שני *על אסימון ולא על המטבע שאינו יוצא ולא על המעות שאינן ברשותו: **גמ'** מעשר שני אין מוכרין אותו כו'. אין מוכרין אותו מפני שכתוב בו קדושה. אין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה. כיצד אין מוכרין אותו לא יאמר אדם לחבירו הא לך את המנה הזה של מעשר שני ותן לי בו חמשים זוז של חולין. מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ ברם כרבי יודה בדין הוא שיהא מותר למוכרו מקל וחומר מה ז אם תרומה שהיא אסורה לזרים מותר למוכרה ח מעשר שני שהוא מותר לזרים אינו דין שיהא מותר למוכרו. לא אם אמרת בתרומה שאינה טעונה מחיצה תאמר במעשר שני ט שהוא טעון מחיצה. ביכורים יוכיחו י שהן טעונין מחיצה ומותר למוכרן. לא אם אמרת בביכורים שאינן תופסין את

פני משה

הלכה א מתני' מעשר שני אין מוכרין אותו. סתמא דמתני' כר"מ דס"ל מעשר שני ממון גבוה דכתיב ביה לה' הוא כדאמר בסוף פ"ב דקידושין הכי קאמר בגמרא מעיקרא אבל לבסוף מסיק דאין מוכרין לדברי הכל הוא: ואין ממשכנין אותו. אם היה חייב לחבירו לא יכנס לביתו וימשכננו מע"ש שלו: ואין מחליפין אותו. שלא יאמר לחבירו הילך יין ותן לי שמן דהוי כמכר: ולא שוקלין כנגדו. אם יש לו מעות ורוצה לידע משקלן לא ישקול אותן כנגד פירות של מעשר שני ואפי' הוא רוצה לחלל בהן מעשר שני אחר שמא לא יכוין משקלותיו: ולא יאמר אדם לחבירו בירושלים הילך יין וכו'. זהו מטעמא דחליפין וכבר תני לה אלא דקמ"ל דאפי' בירושלים שניתן שם לאכילה ולשתיה וה"א דכשלו הן הלכך הדר תני [לה: אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. מפרש לה בתוספתא בריש מכילתין דקתני כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר לו הילך יין ותן לי שמן הילך שמן ותן לי יין אלא אומר לו הילך יין מפני שאין לי שמן והלה אומר לו הילך שמן מפני שאין לי יין כמלאו מחליפין ואין מחליפין ועושין טובה זה עם זה כלומר שזה אינו כחליפין ממש אלא מודיעו לזה שאין לו שמן והלה אם נותן לו שמן בטובה ובמתנת חנם נותן לו:

גמ' אין מוכרין אותו מפני שכתוב בו קדושה. וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה': מפני שכתוב בו ברכה. בפסוק וכי ירבה ממך הדרך וגו' כי יברכך ה' אלהיך: כיצד אין מוכרין אותו. בתוספתא ריש מכילתין: הא לך את המנה הזה של מע"ש. כלומר פירות מע"ש ששוין מנה ותן לי בו חמשים זוז של חולין דאם נותן לו כפי שוויין הרי זה דרך חילול ומותר: ר' מאיר. דס"ל ממון גבוה הוא ברם כר' יהודה מותר מק"ו כדמסיים ואזיל: מותר למוכרה. לכהן. מותר לו למכרה לכהן אחר או כיוצא בזה היכא דשייכא מכירה בתרומה: שאינה טעונה מחיצה. להעלותה לירושלים דנאכלת בטהרה בכל מקום אבל מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים: בכורים יוכיחו שהן טעונין מחיצה. להעלותן לירושלים ומותר למוכרן כתרומה: שאינן תופסין את

מראה הפנים

מעשר שני אין מוכרין אותו. בבבלי פ"ב דקידושין דף נ"ד קאמר הלכה כר"מ במעשר דאמר התם המקדש במעשר שני בין שוגג בין מזיד לא קדש הואיל ופתח לן תנא כוותיה ומאי הוי דתנן הרם רבעי ב"ש אומרים וכו' וב"ה דאמרי כולו לגת כר"מ סבירא להו. הא דמהדר אסתמא אחרינא ולא קאמר בפשיטות מהאי סתמא דמתני' דאין מוכרין אותו משום דממון גבוה הוא וא"כ סתמא כר"מ וכן בעי למימר הכא בריש הסוגיא מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ וכו' טעמא הוא משום דלא קאי המסקנא בהסוגיא הכי דסק"ו דבעי למילף אליבא דר' יודה למאי דס"ד סבירא הוא ומוקי למתני' כדברי הכל דאף ר' יהודה מודה דאין מוכרין אותו ומטעמא דקאמר ר' יוסי בשם ר' לא כדי שיהא הכל זקוקין למנינו וכדפרישית בפנים והלכך מהדר נמי התם אסתמא אחרינא לאוכוחי דהלכה כר"מ משום דמהאי מתני' לא מוכחא דכר"מ הוא דאיכא למימר דאף ר' יהודה מודה במכר דאסור והר"ש שכתב כאן ומסיק מאן תנא אין מוכרין כר"מ ברם כר' יהודה וכו' ובאמת דהאי לאו מסקנא היא ולא קאי הכי אוקימתא וכמבואר בהסוגיא ועיין עוד בדבור דלקמן מענין אוקמתא דמתני':

אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. כתב הר"ב כגון שהזמינו לאכול עמו וכו' אבל לתת לו מתנה ממש לדברי האומר מתנה כמכר אסור ולמד זה מדברי הר"ש שפירש הא דלקמן בהסוגיא על האי סיפא דמתני' דקאמר מתני' דר"מ וכו' כלומר אפי' ר"מ דאמר מתנה כמכר בכה"ג שמזמין את חבירו שיאכל עמו מודה דהרי עכ"ל ויש לתמוה פירושו זה בהסוגיא ומתמת כן לפרש המתני' בכה"ג דנהי דלדינא הזמנה מתנה ממש חשיבא דבהדיא תנינן הכי לקמן בריש פ"ג אלא אומר לו העלם ונשתם בירושלים מ"מ לא במתני' מיתפרשא בכה"ג ולא הסוגיא דלקמן חדא אינו לפרש במתני' דבהזמינו מיירי הא נותנין זה לזה קתני והכי ה"ל למימר אותו מתנת חנם ועוד דנהי דנדחוק לפרש מתני' דהכא בכה"ג מה נעני אנן במתני' דריש פ"ג דקתני לא יאמר אדם לחבירו וכו' אלא אומר לו העלם ונשתם בירושלים אבל נותנין זה לזה מתנת חנם ואם דהכא נמי בהזמינו לאכול עיינן הר"ש והר"ב שם להאי פירושא שפירשו בריש מכילתין וזה קשה מאוד תני בהאי מתני' דהעלם שנאכלם וכו' מותר והיינו הזמנה לאכול ומאי האי אבל נותנין זה לזה וכו' וא"כ אינהו סובל כלל וכלל לפרש בכה"ג להמתני'. לפרש לכוונת הסוגיא דלקמן דבהזמינו לאכול קאמר חדא דמהיכן יצא לו לפרש הא דמייתי עלה בענין הזמנה דהא לא קתני אלא היה אומר אדם לחבירו מה וכו' ולא מיירי כלל שאכל עמו אלא האמת הוא דלא בא לאתויי הך ברייתא מינה דמתוך שהיו נוהגין לכנות למעשר שני בשם מן ש"מ דדין מעשר שני ליתנו במתנה ועוד דהא מסיים בתר הכי התיבון הרי מעשר בהמה וכו' לר' מנא דלא אמר רבי כן וכו' והרי מעשר בהמה וכו' אלמא דבמתנה ממש ש"ס לאוקמי להסיפא דמתני' דמותר במעשר שני כמו במעשר בהמה דבמכר אבל לא מצינו דאסרו ליתן אותו במתנה סוף דבר א"נ כאן לאריכות דברים בכל הסוגיא כסדרה מאליו יבין דאין כוונת הסוגיא סובלת כלל לפרש להמתני' בהזמינו לאכול מיירי אלא דהעיקר כפי' הסוגיא ולכוונת דהאי ש"ס בפירוש כדפרישית בפנים בהסוגיא דלקמן הוא דלבתר דמסיק לעיל דרישא דאין מוכרין כדברי הכל ואפי' ר' יהודה מודה בה וכמוזכר בדבור דלעיל מהדר הוא לפירושא וקס"ד דדין היתר או איסור במתנה דמעשר שני תליא בדין קביעות דמעשרות לעיל במס' מעשרות ובעי לאוקי לסיפא דמתני' דהכא כר"מ דאין המתנה כמכר קביעות וה"ה לענין מע"ש דאף דהמכר אסור בו במתנה היא מותרת ודחי לה דהכא ליכא דאיכא למימר דהכל מודין דהמתנה מותרת במע"ש ומייתי ראי' מהך ברייתא שהיו נוהגין לכנות למעשר שני בשם מן שניתן במתנה והדר קאמר דהא ממעשר בהמה אינן למילף כן והכל במתנה ממש מיתפרשא ואין לנו להיכנס בפירוש דחוקה בפירושא דמתני' לדינא אלא דלדינא הוא כדלקמן ומיהו כוונת הסוגיא וסברא דהאי תנא הוא דסובר דהכל מודין דמכר אסור במעשר שני והמתנה מותרת אף במתנה מוכרח הוא להמעיין המבין ונותן לבו להבין כל הסוגיא ועל הסדר. הדרינן לפרש להמתני' אליבא דדינא למאי דקי"ל כהש"ס דילן דכל מה שזכרנו בענין מעשר שני אינו אלא לפי סברת האי ש"ס דמסיק דהמתנה מותרת בו אבל למאי דקאמר הש"ס דילן בקידושין דלבתר דמסיק הלכה כר"מ במעשר וכו' כמו שזכרתי בדבור דלעיל פריך וכר' יודה במעשר מי לא תנן והתנן הפודה מע"ש שלו וכו' בין שניתן לו במתנה מני אי ר"מ מי מצי יהיב ליה במתנה הא אמר מע"ש ממון גבוה הוא אלא לאו ר' יהודה לא לעולם ר"מ והכ"ע כגון דיהיב ניהליה בטיבלא וכך הוא המסקנא וכ"פ הרמב"ם בפ"ג ממע"ש בהלכה י"ז שמביא בענין דין דמתניתין וכן בכל מקום שהוזכר מתנה גבי מעשר שני היינו שנתן לו בעודו טבל וא"כ לענין דינא פליג הש"ס דילן אש"ס דהכא דהוכר דמע"ש שהופרש אסור ליתנו במתנה למאי דאיפסקא הלכתא כר"מ דממון גבוה הוא והשתא איך נפרש להסיפא דמתני' דהכא דודאי בעודו בטבלו לא מצינן לפרש דהא דומיא דרישא ע"כ הוא וברישא דאין מוכרין בשהופרש מיירי א"כ בסיפא נמי הכי ובהזמינו נמי לא דלישנא נותנין זה לזה קשיא ועוד קשה לנהי פירושא כדלעיל. אבל האמת יורה דרכו דהך סיפא אבל נותנין זה לזה מתנת חנם לא מיתפרשא כלל וכלל בענין דין דמתנה דמעשר שני אלא אדלעיל אדין דחליפין קאי וכמו שמפורש בהתוספתא שהבאתי בפנים וזהו פירושא דסיפא דמתני' בלי פקפוק וקמ"ל דאין אסור אלא לומר לו הילך יין ותן לי שמן אבל אם לא אמר לו ותן לי שמן מותר ליתן לו יין ויקבל ממנו שמן אם ירצה ליתן לו ואפי' אומר לו בשעת נתינת היין לפי שאין לי שמן מותר דאין זה חליפין וכך הם דברי הרמב"ם בדין דחליפין שם בהלכה י"ח וכמו דפרישית בפנים דלפי התוספתא אפי' הלה אומר לו הילך שמן שאין לי יין מותר ולא הוי כחליפין אלא דנותנין זה לזה מתנת חנם ומתנת חנם דכה"ג מותרת. והאי פירושא אף דמבואר הוא מהתוספתא מוכרח נמי מסברת הש"ס דילן כהא שכתבתי דלא בעי לפרש כסיפתא דהאי ש"ס דמתנה ממש מותרת במע"ש דהאי הכי אדפריך ממתני' דפ"ד הפודה מע"ש וכו' ליפרך לי' ממתני' דהכא אלא ודאי פסיקא ליה להש"ס דילן דהדינא דחליפין קאי ותו לא מידי. ועיין עוד בדבור דלקמן מה דנ"מ לדינא בין שיטתא דהאי ש"ס לשיטתא דש"ס דילן:

מפני שכתוב בו קדושה. בבבלי קידושין פ"ב דף נ"ג קאמר מעיקרא דטעמא דאין מקדשין במעשר שני משום דכתיב בי' קדש לה' ולא לקדש בו האשה ופריך והרי תרומת מעשר וכו' דלא כתיב ביה לה' והרי חלה וכו' דלא כתיב ביה קדש והרי שביעית דכתיב בה יובל הוא קדש תהיה לכם ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת דלא כתיב בה לה' והרי תרומה דכתיב קדש ישראל לה' וכו' ומסיק מדכתיב גבי מע"ש לה' הוא בהוויתו יהא. והשתא לשיטתא דהאי תלמודא דקאמר טעמא דכתיב ביה קדושה א"כ בשביעית נמי אין מקדשין בה וזהו כדאמר ר' יוסי בהסוגיא ולעיל בפ"ח דשביעית זאת אומרת באסור ליקח אשה מדמי שביעית והיא נ"ל דר' יוסי פליג אהא דמדייק גם בהאי תלמודא בקידושין שם בהלכה ו' מעשה בחמש נשים וכו' וכל שביעית היתה דש"מ דמקדשין בפירות עבירה וכמו דדייק בבבלי שם לעיל דף נ"ב מהאי מתני' דהמקדש בפירות שביעית מקודשת וכבר כתבתי בחבורי בקדושין שם מזה דנהי דמצינן למימר דהאי דר' יוסי לא פליג אשיטת הבבלי דהתם לא מדייק אלא לענין דיעבד דאם קדשה בפירות שביעית מקודשת ור"י לכתחלה קאמר דאסור אבל למאי דמדייק התם בהאי תלמודא מקדשין בפירות עבירה הוי משמע דאפי' לכתחלה מקדשין וא"כ ר"י דהכא פליג אדהתם מיהו על כרחין צ"ל דהאי מקדשין דנקט התם לאו דוקא דהא לא מצינו לדייק מהכיא מתני' דקידושין אלא לענין דיעבד כדתני התם ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות ודייקינן הא נכריות מקודשות ולא שמעינן מידי דאף לכתחלה מותר לקדש בפירות עבירה וכתבתי שם לדייק מכולא דמתני' כעין דדייק בבבלי התם ולפ"ז לא פליג ר' יוסי דהכא אדיוקא דהתם דר' יוסי לא קאמר אלא לכתחלה הוא דאסור ליקח אשה מדמי שביעית אבל בדיעבד ע"כ דמודה הוא דמקודשת דזה מוכרח ממתני' דהתם ולא פליג ר' יוסי אמורא אמתני' והשתא הכל ניחא גם בענין שינוי הדרשות דהבבלי דודאי על היכא דכתיב ביה קדש לחוד שמעינן דלכתחלה אסור לקדש בו אבל לענין דיעבד גבי מעשר שני בלחוד הוא דאינה מקודשת משום דכתיב ביה נמי לה' הוא ובהווייתו יהא אף בדיעבד והכא דקתני אין מוכרין לכתחילה בטעמא דכתוב בו קדושה שני ובאמת אף בדיעבד לאו כלום הוא כדתנינן לקמן גבי כסף מעשר אלא דבמעשר גופיה לא מחלקינן בין שוגג למזיד דכתיב ביה לה' הוא וכדהתם גבי קידושין. וכן הם דברי הרמב"ם בדינים הללו בפ"ט מהלכ' אישות דבפירות שביעית כתב מקודשת משמע בדיעבד דוקא ובמעשר שני פסק כר"מ דאיפסקא הילכתא כוותיה ועיין לקמן ד"ה מעשר בהמה:

אין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה משמע דהממירה סתורה בו בזה שכתוב

מסורת הש"ס

שנים כב:

ב"ק יג. בכורות לה: לב. תמורה ה: ב"ק יב: תמורה ז: בכורות שם ערכין מז: ב"מ מז: עדיות פ"ג פ"ב

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ג ממע"ש הי"ז

ב
ב מיי' שם הי"ט

ג
ג מיי' שם הי"ח

ד
ד מיי' פ"ו מבכורות ה"ט

ה
ה מיי' פ"א שם ה"ג סמ"ג לאוין רמג טוש"ע יו"ד סי' שו ס"ו

ו
ו מיי' פ"ד ממע"ש ה"ט סמ"ג עשין קלו טוש"ע שם סי' של"א סע' פ"ט

ז
ז מיי' פ"ט מתרומות

ח
ח ט מיי' פ"ב ממע"ש ה"א

ט
י מיי' פ"ג מבכורים ה"ג

רידב"ז

כאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ ברם כר"י בדין הוא שיהא מותר למוכרו מק"ו מה אם תרומה כו' שביעית תוכיח שהיא תופסת את דמיה ומותר למוכרה אר"י מזו. פי' בתמי' אם את למד ממכירתה של שביעית אין זו דמכירתה של שביעית היא חילולה היינו בדרך חילול דווקא אבל לא בדרך מכירה:

שנויי נוסחאות (פו"ד) שאר כל נד"ו כל שאר.

עין משפט
נר מצוה

י
א מיי' פ"ד ממע"ש ה"א
יא
ב מיי' פ"ו מבמיטס ה"ו
יב
ג מיי' שם הל"א
יג
ד ס ג"י שם ס"י
יד
ו מיי' פ"ס מ:יבות ה"ג וכמ"ל
טו
ז מיי' פ"ג ג.מע"ש ה"ח
טז
ה מיי' שם ה"ז

את דמיהן תאמר [א] במעשר שני שהוא תופס את דמיו. שביעית תוכיח [ב] שהיא תופסת את דמיה [ג] ומותר למוכרה. אמר רבי יודן מזו מכירתה של שביעית היא חילולה. אמר רבי ירמיה מאן תנא אין מוכרין אותו רבי מאיר ברם כרבי יודן בדין הוא שיהא מותר למוכרו מקל וחומר מה אם שביעית [ד] שאין פורעין חוב מדמיה מותר למוכרה מעשר שני [ה]שפורעין חוב מדמיו אינו דין שיהא מותר למוכרו. הא אשכחנן שפורעין חוב מדמיו כיי *דתנינן תמן משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים. אמר רבי יוסי שנייא היא שמשעה ראשונה מעשר שני חייב אילו חייב היה לו ונתן לו מעשר יאות. אמר רבי יודן מתני' אמרה כן שהוא אסור למוכרו דתנינן תמן מזיד קידש שוגג לא קידש. אם את אומר יהא מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו. וכל שהוא אסור למוכרו אסור לקדש בו [ו] והתנינן *אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדן. *א"ר יוסי זאת אומרת [ז] שאסור ליקח אשה מדמי שביעית דלכן מה בין קונה אשה מה בין קונה שפחה. רבי יוסי בשם רבי זעירא רבי יודן בשם רבי יילא דברי הכל היא מפני פילפולו. רבי יוסי בשם רבי אחא דברי הכל היא כדי שיהו הכל זקוקים למחיצתן. ביצד אין ממשכנין אותו הנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו [ח] אל ימשכן מעשר שני שלו. [ט] תני ולא מרהינין אותו ולא יתננו לחנווני שיאכל עליו. עבר

אר"י מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ ברם כר"י מותר למוכרו מק"ו מה אם שביעית שאין פורעין חוב כו' משך הימנו מעשר בשתים כו' כפי' הפ"מ ז"ל. א"ר יוסי שניא היא שמשעה ראשונה מע"ש חייב פי' כיון דהחוב הוא מע"ש גופי' ע"כ מותר לפורעו ממע"ש אבל אי החוב הוא חולין אסור לפרוע ממע"ש אילו חייב הי' לו פי' חוב אחר של חולין ונתן לו מע"ש בפירעונו יאות פי' היה לך ראיה שפורעין חוב ממע"ש: א"ר יודן מתניתין אמרה כן שהוא אסור למוכרו דתנינן תמן שוגג לא קידש אם את אומר מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו וכל שהוא אסור למוכרו אסור לקדש בו. פי' דדמי קידושי אשה למכירה דאם מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו וכל שהוא אסור למוכרו אסור לקדש בו ומביא ראי' ע"ז והתנינן אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדן א"ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית דלא כן מה בין קונה אשה לקונה שפחה הרי מוכח מזה דקידושי אשה דמי למכירה. וראיתי בשנו"א ז"ל דגרים אם אומר את מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו דכל שמותר למוכרו מותר לקדש בו וכל שאסור למוכרו אסור לקדש בו דתנינן אין לוקחין כו' ואמר ר"י זאת אומרת כו' וכ"כ בכי"ק ומסתייעא הגי' הזאת לפירושינו. ובכי"ק גרס הא דר' יודן מזו מכירתה בתר הא דר' ירמי': ר' יוסי בשם ר"ז ר"י בשם ר"ה ד"ה היא מפני זילזולו. כן גי' השנו"א ז"ל בכי"ק. פי' דאסור למוכרו שלא יזלזלו בו. ר"י בשם ר"א ד"ה היא כדי שיהו הכל זקוקים למחיצתן ע"כ החמירו שלא למוכרו ויאכל כל אחד את שלו כדי שיהא בירושלים ואשרי מי שהוא לפנים ממחיצת ירושלים תובב"א: ביצד אין ממשכנין אותו הנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו אל ימשכן מע"ש שלו. פי' דזהו אזהרה על המלוה. תני ולא מהרהינין אותו פי' דזהו אזהרה על הלוה שלא יתן במשכון מע"ש שלו. ולא יתננו לחנוני שיאכל עליו פי' לא בתורת משכון אלא בתורת הלוטין שיאכל עליו. ובעי כילד הוא הדין בעבר ומשכן אם דמי להיא ברייתא דהאוכל מע"ש שלו דיחזרו דמיו למקומן או דמי להיא דאין נוטעין ואין מבריכין כו' דבדיעבד אין קונסין אותו ע"ז אמר ריב"א בשם ר"ז מן מה דתנינן אין ממשכנין אותו ולא מהרהינין הותו הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין בו פי' דלמה תני שניהן אין ממשכנין ואין מהרהינין דפשיטא דמ"ש הלוה מהמלוה אלא ע"כ משום דבדעבר קונסין בו וע"כ במשכן קונסין להמלוה שיחזור המשכון ובהרהין קונסין להלוה שיפדה ע"כ נקט הדין בשתיהן לאשמעינן דקנסינן זה וזה בין במשכן בין בהרהין. והגר"א ז"ל בכי"ק גרס מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא תני אין מהרהינין אותו ופי' במשנתינו לא תנינן רק אין ממשכנין אותו הדא אמרה עבר ומשכן קנסינן בו עבר והרהין אין קונסין בו פי' דמשנתינו לא תני אלא דבר דקונסין אותו: אבל

את דמיהן. דמיהן חולין הן: תאמר במע"ש שהוא תופס את דמיו. אם מחללו צריך להעלות את דמיו לירושלים ולאכלן שם: שהיא תופסת את דמיה. כדתנן בפ"ח דשביעית ואחרון אחרון נתפס בשביעית וכו' והפרי בעצמו אסור דכתיב תהי' בהוויתה תהא: ומותר למוכרה. כדמפרש ואזיל דקאמר ר' יודן מזו שמעינו שמכירתה של שביעית היא חילולה. כלומר הא דקאמר מותר למוכרה היינו חילולה שאם לקח בפירות שביעית בשר או כיוצא בו זהו חילולה וזהו מכירתה אבל למוכרה ממש אסור שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולקמן נדחה היא כל פלפול הזה שהרי מעשר שני גם כן דרך חילול מותר: אמר ר' ירמיה מאן תנא וכו'. כלומר דר' ירמיה יליף הק"ו אליבא דר' יהודה משביעית עצמה ולא צריך לכל הפלפול הזה עד שנוכרח לומר שביעית תוכיח אלא דכך הוא יליף מה אם שביעית שאין פורעין חוב מדמיה דהוי כסחורה מותר למוכרה דרך חילולה כדאמרן מע"ש שפורעין חוב מדמיו כדבעי למימר לקמן אינו דין שיהא מותר למוכרו במכירה גמורה כפי שהוא רוצה אפי' שוה מנה בחמשים זוז: הי אשכחנן. והיכן מצינו שפורעין חוב מדמי מע"ש וקאמר כהאי דתנינן תמן לקמן בפ"ד: משך ממנו מעשר בסלע וכו'. ובסיפא קתני משך ממנו מעשר בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע מחולין וסלע של מע"ש שלו וכמו שאפרש שם קתני מיהת דנותן לו סלע ממעשר שני לשלם לו מה שנתחייב לו משעת משיכה אלמא דמותר לפרוע חוב ממעשר שני: אמר ר' יוסי. מהתם אין ראיה דשנייא הוא שמשעה ראשונה מעשר שני חייב כלומר שהחוב בא מחמת המע"ש ולפיכך יכול לפרוע החוב ממנו: אילו חייב היה לו ונתן לו מעשר יאות. כלומר אילו הוה שמעינן מהתם דאף אם היה חייב לו איזה חוב ממקום אחר נותן לו המעשר בעד החוב שפיר הוית מלית לאתויי ראיה דפורעין חוב מדמי מע"ש אבל השתא אין ראיה משם ואימא לך דבעלמא אין פורעין חוב מדמי מע"ש: אמר ר' יודן. הוא ר' יודן אמורא: מתני' אמרה כן. כלומר אליבא דר' יהודה קאמר ועל דפריך הק"ו קאי דהשתא לא מוכחא מידי אליבא דר' יהודא בר פלוגתא דר"מ אם מותר למכרו למעשר שני או לא וקאמר דממתני' דפ"ב דקידושין שמעינן דר' יודא נמי ס"ל שאסור הוא למכרו דתנינן תמן המקדש במעשר שני בין שוגג בין מזיד לא קדש דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשוגג לא קדש במזיד קדש ואם את אומר לר' יהודה יהא מותר למכרו א"כ יהא מותר ג"כ לקדש בו ואמאי מודה ר' יהודה לר"מ דבשוגג לא קדש אלא ודאי דר' יהודה ס"ל נמי דאסור למכרו ואסור לקדש בו והא דקאמר במזיד קדש טעמיה כדאמר התם משום דבמזיד זהו חילולו דהרי מעשר שני יוצא לחולין ע"י פדיון ובקידושין הללו יצא לחולין ור"מ סבר אין דרך חילול בכך: וכל שהוא אסור וכו'. כלומר וכללא הוא דכל שאסור למכרו אסור לקדש בו והתנינן לעיל בפ"ח דשביעית אין לוקחין עבדים וכו' ולא מצינו דתנינן גבי שביעית דאין מקדשין בו ואמאי הא אסור למכור פירות שביעית ויהא אסור ג"כ לקדש בהן: א"ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית. כלו' אין הכי נמי שאסור לקדש בדמי שביעית וכדדייק הכי לעיל שם: דלא כן. שאם אתה אומר לא כן א"כ מה בין קונה אשה שהוא כקונה שפחה לשמשו ומה בין קונה אותה לשפחה בלבד ואם זה אסור גם זה אסור והשתא לא צריך למיתני בהדיא דאין מקדשין בו דממילא שמעינן דאסור: דברי הכל היא. אמעשר שני מהדר דהכי קאמרי נמי הני אמוראי דבין לר"מ ובין לר' יהודה אסור למכרו ולא כדבעי מעיקרא לאוקמי מתני' כר"מ דוקא אלא מתני' דברי הכל היא: מפני פלפולו. כלומר מפני האי פלפולא דלעיל דהוי בעינן למימר דלר' יהודה מותר למכרו מכח הק"ו והדר פרכינן ליה ואע"ג דהאי ק"ו קמא מתרומה לאו מיפרך הוא דקאמר שביעית תוכיח וכו' לאיי דהיא גופה פריכא הוא דקאמר גבי שביעית מותר למוכרה והא אנן תנן אסור למכור לעשות סחורה בפירות שביעית ואם על חילולה קאמר כדמפרש ר' יודן לעיל מכירתה היא חילולה אם כן מעשר שני ג"כ דרך חילול מותר ולעולם מכירה ממש והיינו למכרו אף בפחות משויו אסור לדברי הכל: ר' יוסי בשם ר' אחא קאמר. טעמא אחרינא דדברי הכל מודין דאסור למכור מעשר שני כדי שיהו הכל זקוקין למחיצתו דאם אתה אומר מותר למכרו א"כ כל אחד שיש לו מעשר שני הרבה ימכור אותו כדי שלא יהא זקוק להעלותו לירושלים והלוקח הוא שיטפל בו להעלותו אבל עכשיו הכל יהו זקוקין להעלותו למחיצתו ואם יש לו הרבה יכול לחללו בדמי שויו ויעלה הדמים לאכלן בירושלים: כילד אין ממשכנין אותו וכו'. תוספתא שם: תני. שם ולא מרהינין אותו. כדמפרש התם כילד אין מרהינין אותו לא יאמר לחבירו הילך מעשר זה ויהא בידך ותן לי עליו חולין דכל שהוא בשעת הלואתו שנותן בידו ליתן לו

מסורת השש"ס

לקמן פ"ד מ"ו
שביעית פ"ח מ"ח
ירושלמי שביעית פ"ח הל"ח.

גליון השש"ס וציון ירושלים

[א]שפורעין חוב מדמיו. ע' ברמב"ם פ"ג ממע"ש הכ"א וכ"מ דאין פורעין ממנו חוב וכ"מ כתב שהוא בפ"ק דמע"ש וכוונתו משום דדחי לה כאן שניא היא וכו' ול:"מ ודאי כיון דממון גבוה הוא ודאי אין פורעין ממנו ואנן קיי"ל כר"מ כמ"ש שם בפי"ז והירושלמי כאן אזיל אליבא דר"י ודו"ק:

מראה הפנים

בו ברכה ולקמן בפ"ד בהלכה ד' אמרו למה מערימין עליו למה פודין אותו כשער הזול מפני שכתוב בו ברכה א"כ הברכה להקל עליו הוא דכתיבא ונראה דה"ט דהא דקאמר הכא מפני שכתוב בו ברכה היינו שתהא הברכה אצלו ולא ימשכן אותו בתוכו ושם שאני דכשהמעשר הוא אצלו ופודה אותו רבתה התורה בו ברכה להתיר להיות פודה כשער הזול או להיות מערים על התומש דהרי מ"מ פודה המעשר עצמו שהוא בביתו וברשותו ועיין לקמן שם במה שנתבאר עוד מזה:

זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית. נתבאר בדבור דלעיל דדוקא לכתחלה קאמר ומודה הוא דבדיעבד מקודשת וכ"כ התוס' בקידושין דף נ"ב ד"ה המקדש בפירות שביעית לחלק בין לכתחלה לדיעבד וכך נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה מה' אישות בהלכה ג' דלא כתב אלא המקדש בפירות שביעית מקודשת אבל לכתחלה לכ"ע אין מקדשין בהן כדקאמר הכא מה בין קונה אשה מה בין קונה שפחה והשתא שוין דיוקיה דהאי תלמודא ודיוקיה דהבבלי דהתם וכמבואר הכל לעיל:
הלכה

שנויי נוסחאות (סו"ס) כיי נד"ו כי.

לו עליו מעות או כיוצא בזה נקרא הרהון וכל שאינו בשעת הלואתו אלא נוטל ממנו בשביל החוב שהוא חייב לו נקרא משכון : עבר ומשכן עבר והירהן מהו . מי אמרינן דיבוא כהדא פלוגתא דתני בתוספתא פ"ג ובתוספתא הגי' בפלוגתא דרישא בהיפך וגי' דהכא עיקרית כדמוכח מדלקמן . ובתוספתא דפוס חסר הסיפא ואם היו מעות וכו' ובתוספתא כת"ב יד אסר לפני כתובה היא : האוכל מעשר שני שלו . בתורת חולין בין בשוגג בין במזיד יצעק לשמים שימחול לו וא"צ להחזיר הדמים שהיו שוין ולהעלותן לירושלים : רבי אומר שוגג יצעק לשמים מזיד יחזרו דמים למקומן .

כלומר שצריך ליטול דמיו כפי מה שאכל ולהעלותן לירושלים ואם היו מעות של מעשר שחילל הפירות עליהן ואכלן בתורת חולין שוגג יצעק לשמים ומזיד יחזרו דמיו למקומן לפי שבמעות מעשר יש לו ליזהר ביותר שכבר חילל הפירות עליהן על מנת שיעלה אותן לירושלים ויוליאן שם לאכול בתורת מעשר והוא עבר במזיד להוציאן ולאכלן כאן : רבי אומר . במעות דאמירי בין בשוגג בין במזיד צריך להחזיר הדמים מה שאכל ולהעלותן למקומן : ר' זריקא . כלומר ואמר ר' זריקא דהלכה כר' במעות וכרשב"ג בפירות וכן אמר ר' אילא דמעשה היה והורו כרבי במעות והשתא בענין הבעיא דילן שעבר ומשכן או הירהן מי נימא דתליא כמי בפלוגתא דהני תנאי ולחלק בין שוגג למזיד או דנימא דהאי עבר ומשכן או הירהן יבוא כהדא דאמרינן לעיל בפ"ב דשביעית בהלכה ו' על האי מתני' אין נוטעין וכו' יעקור את האילן ואיבעיא לן התם אם לא עקר את האילן פירותיו מה הן באכילה וקאמר עלה ר' בא וכו' והתם גרים ר' בא ור' אילא הוון יתיבין בצור וכן הוא לקמן ובא מעשה כזה לפניהם והורי ר' אילא ישפכו פירותיו להון שאסורין הן ואמר לו ר' בא אני לא נמניתי בעליה עם החבירים לאסרן אלא גלא לחין ונלמוד . ה"ג התם כלומר נשאל משאר החברים מה הן אומרים בדבר הזה ונפקו ושמעו ר' יונה וכו' דקאמר אין מחדשין על הגזירה דנטיעה גופה גזירה היא כדאמרינן התם מפני החשד שלא יאמרו בשביעית הוא שנטע : ור' יוסי וכו' . אמר בלשון אחר אין מוסיפין על ההלכה וכלומר אף אם הלכה היא ולא גזירה בעלמא אין מוסיפין להחמיר עוד עליה ודי במה שקבלו חכמים להחמיר שלא ליטע לכתחלה ו[א]ם נטע יעקור האילן אבל אם לא עקר אין לנו להוסיף ולאסור הפירות וא"כ הה"ד נמי הכא דדי במה שאסרו חכמים לכתחלה שלא למשכן או להרהן ואם עבר אין לנו לקנסו : ר' יעקב בר אחא בשם ר"ז . פליג אהא אלא מן מה דתנינן אין ממשכנין אותו ולא מרהינין אותו הדא אמרה וכו' . כלומר מדחשיב להו בהדי אינך דמדינא אסור ש"מ דאף בדיעבד אם עבר ומשכן או הירהן קונסין אותו ומוליאין אותו מידו זה : ולא שוקלין כנגדו מעות ואפי' סלע של חולין לעשות סלע של מע"ש . כלומר אפי' מתכוין הוא מה ששוקל כנגדו הסלע של חולין לידע אם יש בו המשקל וכדי לעשות אותו הסלע מעשר שני שיחלל מע"ש אחר עליו אסור ודברי התוספתא הן שם וגרים הכי ולא שוקלין כנגדו דינרי זהב אפילו לחלל עליהן מעשר שני והיינו הך : היה לו סלע של מעשר והיא מסוימה לו . שיודע שיש בו המשקל מהו שמותר לו לשקול אותו כנגד הסלע אחרת של מעשר שני כדי שתהא גם הסלע האחרת מסוימת לו דשמא לא אסרו אלא לשקול סלע של חולין כנגדו ואפילו רוצה לחלל בו מע"ש אחר אבל הכא כיון דשתיהן מעשר שני מותר או דילמא לא שנא ולא איפשיטא : האחין שחלקו . מעשר שני שהניח להן מורישיהן מהו שישקלו זה כנגד זה כדי שיהיו החלקין שוין ולא איפשיטא : תני . בהדא ברייתא לא יאמר אדם וכו' כדתנן במתני' אבל אומר לו הא לך יין שאין לך הא לך שמן שאין לך שמן כלומר שזה אומר לו הא לך יין שאין לך יין והלה יכול לומר לו הא לך שמן דמכיון דלא א"ל הא לך יין ותן לי שמן אע"פ שזה נותן לו השמן בשביל שנתן לו היין לא הוי חליפין : הא לך יין שאין לי שמן . בזה יש לומר דהוי כאומר תן לי בשבילו שמן ולפיכך הוון בני הישיבה בעי מימר אסור דהוי כחליפין והדר אשבח תני בהדיא מותר כדתני בתוספתא והבאתיה במתני' ופריך ואינו אסור משום חליפין דהא [הוי] כאומר ותן לי שמן בשביל היין ומשני דמכיון שאינו יכול להוליאו ממנו בדין את השמן שהרי לא על מנת כן נתן לו את היין אלא אם ירצה הלה ליתן לו שמן הוא נותן לו לפיכך אין אלו חליפין : ולידא מילא אמר הא לך יין שאין לי שמן . אסוקי מילתא הוא כלומר דאמרינן ולאיזה דבר אמר לו כן שאין לי שמן כך הוא כוונתו לומר : דאלו הוה לי משח הוינא מיתן לך . אילו היה לי שמן הייתי נותן לך שמן עכשיו שאין לי שמן אני נותן לך יין והלכך אפי' נתן לו הלה שמן אין זה חליפין : אבל נותנין וכו' . ומפרש לה האי ש"ס להאי סיפא לבבא בפני עצמה ואריפא קאי דקתני אין מוכרין אותו אבל במתנה מותר והלכך מוקי להמתני' כולה כר"מ דר"מ אמר אין המתנה כמכר לעיל בריש פ"ב דמעשרות לענין קביעות וקס"ד דדין דמעשר שני דמיא לדין קביעות מעשרות דהתם דכמו דר"מ קאמר לעיל דאין המתנה קובעת למעשרות כשם שהמקח קובע כך הוא מחלק הכא דהמכר אסור במעשר שני והמתנה מותרת : אמר

עבר ומשכן עבר והרהין ייבא כהדא *האוכל מעשר שני שלו בין שוגג בין מזיד יצעק לשמים דברי רבן שמעון בן גמליאל . רבי אומר שוגג יצעק לשמים מזיד יחזרו דמיו למקומן . ואם היו מעות שוגג יצעק לשמים מזיד יחזרו דמיו למקומן דברי רבן שמעון בן גמליאל . רבי אומר בין שוגג בין מזיד יחזרו דמיו למקומן . רבי זריקה בשם חזקיה [א] הלכה כרבי במעות וכרבן שמעון בן גמליאל בפירות . אמר רבי יילא מעשה היה והורו כרבי במעות . או ייבא כהדא [ב] *אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה . ואם נטע או הרכיב או הבריך יעקור . לא עקר פירותיו מה הן . רבי בא רבי אמי הוון יתיבין בצור אתא עובדא קומיהון והורי רבי אילא ישפכו פירותיו . אמר רבי בא אני לא נמניתי עמהן בעלייה נפקין ושמעון רבי יונה ורבי יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר אין מחדשין על הגזירה . אמר ר' יוסי ר' יצחק בר טבליי בשם ר' לעזר אין מוסיפין על ההלכה . ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא מרהינין אותו הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין [ג] קונסין בו . ולא שוקלין כנגדו מעות [ד] *אפילו סלע של חולין לעשות סלע של מעשר שני . היה לו סלע של מעשר [שני] והיא מסויימת לו מהו שישקול כנגדו הסלע של מעשר שני אחרת ותהא מסויימת לו . [ה] האחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה . תנן לא יאמר אדם לחבירו בירושלים הא לך יין ותן לי שמן הא לך שמן ותן לי יין אבל אומר לו הא לך יין שאין לך יין הא לך שמן שאין לך שמן . הא לך יין שאין לי שמן הוון בעי מימר אסור . אשכח תני מותר . ואין אסור משום חליפין . מכיון שאינו יכול להוציאו ממנו בדין אין אלו חליפין . וליידא מילה אמר הא לך יין שאין לי שמן דאילו הות לי משח הוינא מיתן לך . אבל נותנין זה לזה מתנת חנם . מתני' דרבי מאיר *דו רבי מאיר אמר

אבל נותנין זה לזה מתנת חנם מתניתין דר"מ היא דר"מ אמר אין מתנה כמכר . גי' הגר"א בשנו"א ז"ל בהאי סוגיא ר' מנא לא אמר כן אלא כר"י דר"י עשה אותו כנכסיו פי' לפיכך יכול ליתנו במתנה אבל לר"מ דממון גבוה הוא כשם שאסור למכור כך אינו ניתן במתנה דמתנה הוא כמכר א"ר יוסי ד"ה היא דה"י מעשר בהמה ד"ה אינו כנכסיו ואת אמר ניתן במתנה אף זה ניתן במתנה כהדא דתני הי' אומר אדם לחבירו מה אכלת היום והוא אומר לו קין והיה יודע שהוא בכור מה הקין נמכר בזול אף הבכור נמכר בזול הי' אומר לו מן והי' יודע שהוא מעשר בהמה מה המן ניתן במתנה אף מעשר בהמה ניתן במתנה אלמא דלכו"ע אין מתנה כמכר ולאו דווקא ר"מ היא דס"ל הכי דאין מתנה כמכר אלא ד"ה היא ובכי"ק גרס ג"כ כן ותיבות התיבון הרי מעשר בהמה על אף זה ניתן במתנה מחק :

מראה הפנים

הלכה כר' במעות וכרשב"ג בפירות . כ"פ הרמב"ם בסוף פ"ז מהלכ' מעשר שני ודברי הראב"ד שם בהשגות א"צ להאריך בהם דכך הם דברי הרמב"ם בעצמם יצא ידי שמים כלומר שצריך לצאת י"ש ויתפלל שימחול לו ובכסף מעשר שכתב יחזרו דמים למקומם ויעלו וכו' היינו שצריך לשלם מה שאכל ויעלו ויאכלו בירושלים :

הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין אותו . וכ"פ הרמב"ם בפ"ג בהלכה י"ח בפשיטות כר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שכתב שם עבר ומשכנו מוציאין אותו מידו וה"ה בהירהן דמאי שנא :

ולא שוקלין כנגדו מעות אפי' סלע של חולין וכו' . כדפרישית והוא מהתוספתא וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה י"ט וכתב הטעם גזירה שמא לא יכוון ממנו משקלות ומנאי הפירות הסרין והוא שוקל כסן מעות לחלל עליהן מע"ש אחר נמצא מוציא מעשר לחולין בפחות מדמיו . וזה הפירוש מכוון הוא למאי דאמר בפ' במה מדליקין דף כ"ב

גזירה שמא לא יכוון משקלותיו וקא מפיק להו לחולין כלומר דמתמת שלא יכוון המשקל גורם למע"ש שאחר דמפיק ליה לחולין בפחות מדמיו דאלו לפירש"י דהתם כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן ליגנא דמפיק אינו מדויק :

היה לו סלע של מע"ש וכו' מהו שיסקול כנגדו וכו' שאחין שחלקו וכו' . הני תרתי בעיות לא איפשיטו ופסק הרמב"ם בשתיהן לחומרא וטעמא מדחזינן דמחמיר בשני דיני דמתני' דאף בדיעבד קונסין אותו במשכן והירהן כדקאמר לעיל א"כ אולינן בכולהו אינך לחומרא מיהת בלכתחלה דלא שייך בהו בדיעבד ודברי הראב"ד כאן בהשגה הרבה הן קשים ותמוהין דמאי האי דקאמר ואמרי' במסקנא וכו' אשכח תני מותר וכל הרואה אפי' בהשקפה ראשונה יראה דענין אחר הוא וכדפרישית בפנים והוא מהתוספתא שהבאתי במתני' ונתבאר שכל לעיל :

מתני' דר"מ וכו' כהדא דתני וכו' . כבר בארתי מזה לעיל בד"ה אבל נותנין זה לזה מתנה

תוספתא פ"ג כאן

שביעית פ"ב ירושלמי שם .

סנה כב: תוספתא פ"א כאן .

בכורות כב: ירושלמי מעשרות פ"ב פ"א

יז
א מיי' פ"ז ממע"ש ה"ב וכרא"ב"ד וכ"מ
יח
ב מיי' פ"ג מעשר שני ה"א סמ"ג לאוין רסז
יט
ג מיי' פ"ג ממע"ש ה"ש
כ
ד מיי' שם ה"ט
כא
ה מיי' שם ה"פ וכרא"ב"ד וכ"מ

עין משפט
נר מצוה

כב
א ב מיי' פ"ו מבכורו' ה"ו

כג
ג מיי' פ"ו מערכין ה"ד

גליון הש"ס
וציון ירושלים

ב אמר כאן לא יגאל ונאמר בחרמי כהנים לא ימכר ולא יגאל וכו'. פי' רש"י חולין קל"ו ד"ה בקדושה דרש"י דהם לית מפרשים וש"ל לרש"י דיכול לקדש בו אשה מחיים. והוא היפה דכאן מבואר דאין מקדשין בו אשה וכבר המה בזה הרב בגל מעיין בחכמה על המצות פ' בחוקותי גבי לא יגאל ב"ס ססתת מרגיות ע"ם וכו'. היפה גדולה. ולא מר הנוסח י"ל דה"ה בסנהדרין קי"ב אמר ר"ח מחלוקת במע"ש בירושלים אבל בגבולין ד"ה ססור ועי' סוכה דל"ה ברש"י ותוס' ומהרש"ל ומהרש"א שם ועי' פ"ו ממעשר ה"ז בכ"מ ובשעה"מ הלכות תמן שהאריך בזה בענין ולפ"ז י"ל דלק"מ דהמשנה כאן מיירי בגבולין בם בוודאי ממון גבוה הוא ואינו יכול לקדש אבל בם קאי בירושלים ובירושלמי לדידן דקי"ל כר' יהודה ומע"ש ממון הדיוט הוא וא"כ יכול לקדש אשה מחיים וז"ב. ובזה מיושב היטב מה שנתקשיתי בדברי התוס' בע"ז דס"ב ד"ה בדמיהן מסבית ראיות דאף קידושין הוה כמכירה וקשה טובא למה לא הביאו מכאן דקידושין הוה כמכירה ומש"ה אין מקדשין ולפמ"ש א"ש דבאמת כל דהוה ממון גבוה סבית דכמו ש"י למכור כמו כן א"י לקדש אשה אבל

מסורת הש"ס

אמר ר' יוסי. דלא היא דלא בעינן לאוקמי להך סיפא כר"מ אלא דברי הכל הוא הכא דכ"ע סברי דהמתנה מותרת במעשר שני כהדא ברייתא דתני בהדיא דמע"ש מותר ליתן אותו במתנה: היה אומר אדם לחבירו. כך היה מנהגם בירושלים שהיה אומר אדם לחבירו מה אכלת היום והוא אומר לו קיץ של תאנים והיה יודע זה והבין שהוא בכור מה שאכל הלה ומה שאמר לו קיץ לפי שהבכור בשרו בזול שאינו נשקל בליטרא ואין מוכרין אותו באיטלים כשאר בשר כדתנן ריש פ"ה דבכורות ולפיכך הוא בזול כקיץ הזה שהוא בזול: היה אומר לו מן. ואם זה השיב מן אכלתי היום היה יודע והבין זה שמע"ש הוא שאכל ומה שאמר לו מן לפי שכשם שהמן ניתן במתנ' לישראל במדבר כך מע"ש ניתן הוא במתנה אע"פ שאסור למכרו כך היו דרכם של אנשי ירושלים לדבר ברמיזה שמעינן מיהת מהאי ברייתא דמותר ליתן מעשר שני במתנה: התיבון. לסיוע לר' יוסי הרי מעשר בהמה דברי הכל אינו נמכר כדתנן במתני' דלקמן ואפ"ה את אמרת דמותר ליתן במתנה לדברי הכל אף זה מע"ש ניתן במתנה לדברי הכל אף על פי שאסור למכרו: ר' מנא לא אמר כן. כר' יוסי לאוקמי המתני' כדברי הכל אלא הסיפא כר' יהודה דעושה מעשר שני כנכסיו דס"ל ממון הדיוט הוא וברישא לענין מכירה מודה ר' יהודה כדאמרי' לעיל שיהיו הכל זקוקין למחילתן אבל הכא דבירושלים מיירי לפיכך מתיר במתנה ולר"מ דהוסר במכר מדינא אוסר נמי במתנה: התיבון. על ר' מנא הרי מעשר בהמה וכו' כדלעיל אלא דד"ה הוא:

הורה אור

אמר אין מתנה כמכר. אמר רבי יוסי דברי הכל היא הכא כהדא דתני היה אומר אדם לחבירו מה אכלת היום והוא אומר לו קיץ והיה יודע שהוא בכור מה הקיץ נמכר בזול אף הבכור נמכר בזול. היה אומר לו מן והיה יודע שהוא מעשר שני מה המן ניתן במתנה אף מעשר שני ניתן במתנה. התיבון הרי מעשר בהמה [א] דברי הכל אינו נמכר ואת אמרת ניתן במתנה אף זה ניתן במתנה. רבי מנא לא אמר כן אלא כרבי יודה *דרבי יודה עשה אותו כנכסיו. התיבון הרי מעשר בהמה דברי הכל [ב] אינו כנכסיו ואת אמר ניתן במתנה אף זה ניתן במתנה: הא שחוט מותר תניי דבי רבי ינאי לא שנייא בין חי בין שחוט בין תמים בין בעל מום. ולליידא מילה תנן חי ולא שחוט כגין ניתני דבתרה הבכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט. רבי אבא בר יעקב *בשם רבי יוחנן [ג] נאמר כאן [ס] לא יגאל ונאמר בחרמי כהנים לא ימכר ולא יגאל מה לא יגאל הנאמר בחרמי כהנים אינו לא נמכר ולא נגאל אף לא יגאל הנאמר כאן [ג] אינו לא נמכר ולא נגאל. ר' יעקב דרומייה בעא קומי רבי יוסי כלום כתיב בבכור לא תפדה בבעל מום מעשר בהמה לא חלקה התורה בין חי בין שחוט בין תם בין בעל מום. אין מקדשין בו את האשה אבל

ויקרא כז

קידושין נג:

ע' בכורות לב.

ר' אבא בר יעקב בשם ר"י נאמר כאן לא יגאל כו' אינו לא נמכר ולא נגאל אבל בבכור לא כתיב אלא לא תפדה. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א פי' כמו שכ' רש"י ז"ל במס' ב"ק דף י"ג ע"א דכתיב לא תפדה פדיון הוא דל"ל דליפוק מקדושת בכור לימכר באיטליז אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושה עיי"ש ר"ל אע"ג דבבכור כתיב בי' נמי קדושה והו"א דאסור למוכרו כמו מע"ש דאין מוכרין אותו מפני שכתוב בו קדושה כדאיתא בר"פ מ"מ ריבה הכתוב מדלא כתיב בי' אלא לא תפדה משמע פדיון הוא דל"ל דליפוק מקדושת בכור אבל לימכר שפיר דמי ע"ז בעי ר"י דרומיא קומי ר' יוסי כלום כתיב בבכור לא תפדה בבע"מ א"כ ליכא מיעוט פדי' הוא דלא הא מכירה שפיר דמי גבי בע"מ א"כ מנ"ל דרשאי למוכרו לבע"מ. והגר"א ז"ל בכי"ק גרס כלום כתיב נבכור לא תפדה בבע"מ כלום כתיב בחי פי' א"כ קשה מנ"ל בבע"מ ובחי דנמכר. ומשני מעשר בהמה לא חילקה התורה בין חי בין שחוט בין תם בין בע"מ א"כ כמו כן בבכור לא חילקה התורה להתירא:
ר"ו

הלכה ב מתני' מעשר בהמ'. דין דמעשר בהמה שמקריבין ממנו חלבו ודמו והבשר נאכל להבעלים בירושלים כמעשר שני ואם הוא בעל מום נאכל בכל מקום: אין מוכרין אותו. לפי שנאמר במעשר והיה הוא ותמורתו קודש לא יגאל והאי לא יגאל לא ימכר הוא נמי במשמע דילפינן גאולה גאולה מחרמים מה להלן מכירה עמו דכתיב ביה לא ימכר ולא יגאל אף כאן מכירה עמו שלא נגאל ולא נמכר: תמים חי. בגמרא הכא פליגי דאיכא למ"ד דוקא חי אבל שחוט מותר למכרו ואיכא למ"ד דה"ה שחוט אסור והא דנקט חי משום דבעי למיתנא סיפא הבכור מוכרין אותו תמים חי תני נמי ברישא תמים חי. ובבבלי ריש פ"ה דבכורות המסקנא דתמים חי אסור למכרו מדאורייתא אבל לא שחוט דאימתי עושה תמורה מחיים אף לא נמכר מחיים הוא אלא דרבנן גזרו ביה לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה וכן בעל מום אסור למכרו לא חי ולא שחוט מדרבנן: ואין מקדשין בו את האשה. דהוי כמכר: הבכור מוכרין אותו תמים חי. דוקא בבכור בזמן הזה שאינו ראוי להקרבה מותר לו לכהן למכרו אבל בזמן הבית שעומד להקרבה אסור לו למכרו כשהוא תמים חי לפי שאין לכהן זכות בו ואם הוא בעל מום שאינו עומד אלא לאכילה יכול הכהן למכרו אפי' בזמן הבית בין חי בין שחוט: ומקדשין בו את האשה. בזמן הזה אפי' הוא תמים חי דמכיון שמותר למכרו שיש לכהן זכות בו מקדש בו את האשה: אין מחללין מעשר שני על אסימון. אסימון הוא לשון של כסף וכן מטבע שאין עליו צורה לפי שנאמר וצרת הכסף דבר שיש בו צורה: ולא על המטבע שאינו יוצא. באותו הזמן ובאותו מקום דכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך פרט לזה שאינו יוצא ואינו יכול לקנות בו: ולא על המעות שאינן ברשותו. כגון שנפל כיסו לים הגדול שאינו יכול להוציאו כלל דכתיב וצרת הכסף בידך בזמן שהוא ברשותך אבל אם נפל לבור או כיוצא בזה שאפשר לו להוציאו אע"פ שצריך להוציא הוצאות על זה מ"מ יכול הוא לחלל על מה שיעלו ונתונתו בידו וברשותך קרינן ביה הכי מסיק בגמרא: **גמ'** השוחט. אם שחטו למעשר בהמה מותר למכרו דקסבר חי דוקא קתני: תניי דבי ר' ינאי. פליגי דל"ש בין חי בין שחוט וכו': ולליידא מילה. ולאיזה דבר תני חי ולא תני שחוט: בגין דניתני דבתרה. בשביל דתני בסיפא הבכור וכו' תנא נמי ברישא תמים חי: ר' אבא בר יעקב וכו'. לפרש טעמא דמעשר בהמה אינו נמכר כדפרישית במתני': כלום כתיב בו לא תפדה בבעל מום. כלומר דהאי לא יגאל הא לא כתיב אלא גבי תם וילפינן איסור מכירה מחרמים אבל בעל מום מנא לן ומשני דמעשר בהמה לא חלקה התורה וכו' ויש לפרש גם לפי גי' הכתובה בספרים כלום כתיב בבכור משום דמקרא דמעשר בהמה לא מצי פריך דאימא לך דהאי קרא דלא יגאל בבעל מום נמי משתעי דהא דכתיב והיה הוא ותמורתו וגו' ל"ק דהא בעל מום נמי עושה תמורה כדתנן בפ"ק דתמורה והלכך פריך מלא תפדה דגבי בכור דודאי לא משתעי אלא בתם וא"כ נילף נמי לא יגאל דגבי מעשר דהוא לא תפדה מהאי לא תפדה דבכור דדוקא בתם הכתוב מדבר ומשני דגבי מעשר בהמה לא חלקה התורה וכו' מדמשנה הכתוב לומר בו לא יגאל וכדי למילף מחרמים לאיסור מכירה ש"מ דלא דרשינן ביה אלא לחומרא דהכי גלי קרא:
אבל

מראה הפנים

מתני' תנא ע"ש והמלא פירוש שאמיתי לשיטתא דהאי תלמודא וכן פי' המשנה המוכרח לשיטתא דתלמודא דילן ולענין דינא וכמבואר שם מהתוספתא ובביאור שאמיתי בס"ד:
מעשר בהמה אין מוכרין אותו וכו'. פירשתי המתני' בפנים לפי המסקנא דהש"ס דילן בריש פ"ה דבכורות ובפ"ק דב"ק ודתמורה בענין בכור בזמן הזה דהו דוקא אמרו דמוכרין אותו תמים חי וכן הם דברי הרמב"ם בפ"א מהלכ' בכורות בהלכה י"ז וי"ח לענין בכור ובפ"ו בהלכה ה"ו לענין מעשר בהמה. ובענין קידושי אשה בהם לא ביאר דבריו בהדיא אבל מובן הוא דעתו מדבריו דזה שכלל כל שאסור למכרו אסור לקדש בו דהוי כמכר וכדאמר הכא לעיל בהלכה א' וכבר בארתי לעיל מזה בד"ה מפני שכתוב בו קדושה דדעתו ז"ל דכל שאסור למכור אסור לקדש בו לכתחלה וגבאר כאן לדעתו לענין דיעבד דבפירות שביעית פסק דבדיעבד מקודשת כמוזכר לעיל וכמסקנת הש"ס בקידושין וכן הכא וכמבואר לעיל שם ובמע"ש פסק כר"מ דאינה מקודשת. וכאן במעשר בהמה ובבכור דלא ביאר בהדיא אלא דיני דמכירה אבל סמך עצמו על הכלל וא"כ לכתחלה ודאי אסור לקדש במעשר בהמה כדתנינן במתני' ואע"ג דבשאר קדשים קלים נראה דדעתו ז"ל לפסוק כר"י הגלילי דאמר מחיים ממון בעלים הוא וכדמוכח מדבריו בריש פ"ח מהלכ' נזקי ממון שכ' דדוקא קדשים שיש בהן משום מעילה אין בהן דין נזקין וכו' ובשלמים ובתודה שהזיקו גובה מבשרן וכו' וזהו כרבא דפ"ק דב"ק דף י"ג ודעתו כיון שפסקו שהבית הרמב"ם שם דרבא גופיה חזר בו וס"ל הכי ולא כדעת התוס' דרבא אליבא דר"י הגלילי הוא דקאמר וכבר זכרתי מזה בחבורי פ"ק דב"ק בהלכה ב' ולענין קידושין בשאר קדשים קלים נראה ג"כ דדעתו כדעת הרשב"א שהבאתי בפ"ב דקידושין

הפנים

בהלכה ז' שכתב דדוקא דהש"ס דמדייק התם מדקתני שמקדש בחלקו וכו' למסקנא הוא ומילתא דפסיקתא מתא ליה למיתני דהיינו לאחר שחיטה דבין כהנים בין הבעלים שוין בו משא"כ מחיים דהבעלים מקדשין בו וכר"י הגלילי דממונם הוא. ומזה נראה לדעת ים שפסקו הנזכר דרבא אית ליה כר"י הגלילי ונקטינן כוותיה ולפיכך נמי לא כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכ' אישות אלא המקדש בחלקו וכו' וכדדייקינן ממתני' דהתם. וכל זה ה' א בשאר קדשים קלים אבל במעשר בהמה דגילתה לנו התורה דאסור למכרו א"כ אסור לקדש בו ומיהו לענין דיעבד לא נתבאר בהש"ס אלא שהרמב"ם מדעתו כתב בפ"ו מהלכ' בכורות בהלכה ה' וירא' לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה הלוקח ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי הכהנים שלא קנה לוקח וכו' וא"כ גם לענין קידושין כן שאף בדיעבד אינה מקודשת. וכן בגידיו ועצמיו שכתב שם בהלכה ח' מעשר בהמה שנשחט כמומו מותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו ולא אסרו למכור אלא בשרו בלבד וכו' וזה נלמד ממילתיה דרבא דמפרש הכי להברייתא בפ"ה דבכורות ד' ל"א ומדקתני בחלבו ש"מ בשנשחט במומו איירי וא"כ לענין קידושין נמי כן דמקדשין בגידיו ועצמיו וכו' דהדקאמר הכא בהסוגיא אלא דמסתמא דהש"ס דהכא משמע דאף בנשחט תמים מקדשין בגידיו ועצמיו דאין זה אלא חלק המזבח ומיהו לענין דינא חדא הוא דסרי דהא דאין מוכרין מעשר בהמה שחוט אינו אלא מדרבנן דמ אורייתא דוקא מחיים הוא דאסור דקרא דומיא דתמורה איירי כדקאמר התם דרבנן הוא דגזור בי לאחר שחיטה וכו' דבר הנישום מחיים גזור רבנן דבר שאינו נישום מחיים לא גזור רבנן אלא מדקתני בברייתא ובחלבו ע"כ בבעל מום שנשחט איירי לפיכך כ' הרמב"ם כן שהעתיק נמי בחלבו כלישנא דהברייתא

שנויי נוסחאות (פו"ג) לחבירו בכי"ר לחבירו בירושלם. (פו"ו) יודה עשה בד"ו יודה אמר עשה. (פו"ב) הא שחים בד"ו השוחט. (פוס"ו) בגין בד"ו כגון. (פוי"ע) הנאמר בי"ר האמור. (בו"ב) הנאמר בד"ו האמור.

בכר לאדן
ולליידא מילה תנן חי ולא שחוט בגין ניתני בתרה וכו' כצ"ל. פירוש מקשה לאיזה ענין שנה חי ומשני כדי לשנות חלוקה שאחר זו החלוקה לכך תני חי.

אבל מקדשין בגידיו ובעצמיו ובקרניו ובטלפיו. א"ר לעזר מפני שכתוב בו ברכה. ויקדש בבשרו. א"ר יוסי כלום למדו מעשר אלא מחרמי כהנים מה חרמי כהנים אין מקדשין בהן את האשה [ה] אף כל הקדשים אין מקדשין בהן את האשה. מעתה לא יקדשו לא בגידיו ולא בעצמיו ולא בקרניו ולא בטלפיו. הוי צורכה להדא דאמר רבי לעזר מפני שכתוב בהן ברכה. רבי יודן בעי אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה זה שתתקדשי לי בו לאחר שחיטה מאחר שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר או לאחר שחיטה. רבי זעירא בשם רבי בא בר ממל הגונב מעשר בהמה של חבירו אם היה קיים מחזירו לו בעינו. אכלו מה שאכל אכל. רבי לעזר בשם רבי מנא [ו] אין אומר לו שיתן מילתא או פחות משוה פרוטה אין אומר לו שיתן. אמר רבי חיננא [ז] והדא דתימא כשאינו יפה שוה פרוטה מעיקרו אבל אם היה יפה שוה פרוטה מעיקרו אומ' לו שיתן. *רבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי חי לא שחוט. *תמן תנינן [ז] המקדש בחלקו בקדשי קדשים ובקדשים קלים אינה מקודשת. אמר רבי יודה בר פזי רבי יודה יליף כל הקדש מבכור מה בכור מקדשין בו את האשה אף הקדשים מקדשים בו את האשה. רבי מאיר יליף כל הקדשים ממעשר בהמה מה מעשר בהמה אין מקדשין בהן את האשה אף כל הקדשים אין מקדשין בהן את האשה. מחלפה שיטתיה דרבי יודה בר פזי תמן הוא אומר בין חי בין שחוט והכא הוא אמר חי ולא שחוט. תמן בשם גרמיה והכא בשם רבי יהושע בן לוי. ואפילו תימר כאן וכאן בשם גרמיה במקדש בחי ובראוי ליפול לו ולאחר שחיטה.

מה

פני משה

אבל מקדשין בגידיו ובעצמיו ובקרניו וטלפיו. וה"ה למכירה דלא אסרה התורה לבעל מום ששחטו אלא למכור את בשרו דדבר הגישום מחיים הוא אבל הני אין הבהמה ניסום מחיים בשבילן ומוכרין אותן ומקדשין בהן: מפני שכתוב בו ברכה. דכתיב עשר תעשר ודרשינן בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכתיב התם כי יברכך ה' אלהיך וקס"ד דה"ק ר"א הואיל דכתיב ביה ברכה רבתה התורה להיתר והלכך פריך א"כ ויקדש נמי בבשרו א"ר יוסי הא לא מלית אמרת דכלום למדו מעשר אלא מחרמי כהנים לענין איסור מכירה כדלעיל לפיכך מה חרמי כהנים וכו' דהא צריך ליתן לכהן ולאו ממונו הוא ה"נ בכל הקדשים כן דכמו דילפינן מעשר מחרמים ה"נ ילפינן כל הקדשים ממעשר דאין מקדשין בהן: מעתה לא יקדשו אף לא בגידיו וכו'. דהא מחרמים ילפת לה דהכל אסור ומשני הוי צורכא להיא דר"א וכו' כלומר דלא כדס"ד אלא דה"ק מפני שכתוב בו ברכה שמעינן דלא אסרה התורה אלא מידי דשייך ביה ברכה והיינו הבשר דהוא בקדושת מעשר אבל הני דלא חשיבי ולא שייכה ברכה בהו אינן בכלל קדושת מעשר ומוכרין אותן ומקדשין בהן: ר' יודן בעי. למ"ד לעיל דלא אסרה התורה אלא תמים חי אבל אם שחטו מותר למכרו ולקדש בו והשתא בעי אם אמר לאשה משכי ממני מעשר בהמה זה שתתקדשי לי בו לאחר שחיטתו ושחטו מאימתי חלו הקידושין מי אמרינן מאחר שיש בידו לשחטו מקודשת היא מכבר כלומר דמששחטו חלו הן למפרע משעה שמשכה אותו או דילמא לאחר שחיטה הוא דחלו הקידושין וכ"מ אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר מקודם ששחטו ולא איפשיטא: אכלו מה שאכל אכל. ולא ישלם דאם אתה אומר לו שישלם נראה כמכר: אין אומרים לו שיתן. דמים מה שאכל דלא ליהוי כמכר אבל אם נתן מעצמו הדמים מותר לזה לקבל ממנו: מלתה או פחות משוה פרוטה אין אומרים לו שיתן. אגניבה בעלמא קאי ואיידי דקאמר בגונב מעשר בהמה אין אומרים לו שיתן נקט נמי להא הכא שאם גנב בהמה ומלתה כלומר שהיתה חולה או שהיא אינה שוה אלא פחות משוה פרוטה אין אומרים לו שיתן וכדמפרש ר' חיננא הדא הוא דאתייא באינה שוה פרוטה מעיקרא אבל אם היתה בשעת גניבה שוה פרוטה אומרים לו שישלם אע"פ שעכשיו הוכחשה ואינה שוה פרוטה דאחר שעת הגניבה הולכין: ר' יודה בן פזי וכו' חי לא שחוט. אבכור דקתני במתני' קאי דמוכרין אותו תמים חי ומקדשין בו את האשה דוקא כשהוא חי אבל לאחר שחיטה מכיון דמשולחן גבוה קא זכו אסור למכרו ולקדש בו את האשה דלאו ממונו מיקרי השתא: תמן תנינן. בפ"ב דקידושין וגרסי' להאי סוגיא שם בהלכה ז' המקדש בחלקו שחלק עם אחיו הכהנים: אינה מקודשת. וקאמר ר' יוחנן התם דהך רישא המקדש בחלקו במחלוקת דסיפא היא שנויה דפליגי שם ר"מ ור' יהודה במקדש במעשר שני וה"נ פליגי במקדש בחלקו דלר"מ אינה מקודשת ולר' יהודה מקודשת ומפרש ר' יודה בן פזי במאי דפליגי דר' יודה יליף כל הקדשים מבכור דמקדשין בו ור"מ יליף ממעשר בהמה דאין מקדשין בו: מחלפה שיטתיה דר' יודה בן פזי. קשייא דידיה אדידיה דתמן הוא אומר בין חי בין שחוט דהא מדמפרש לפלוגתייהו וקאמר דר' יהודה יליף לה מבכור א"כ שמעת מינה דהבכור בין חי בין שחוט מקדשין בו דהא במתני' דקידושין המקדש בחלקו קתני והיינו לאחר שחיטה וילפת לה מבכור אלמא בכור אפי' לאחר שחיטה מקדשין בו והכא הוא אמר דמתני' דקתני הבכור מקדשין בו דוקא חי ולא שחוט: תמן בשם גרמיה. משמיה דנפשיה קאמר והכא הא דקאמר לעיל בשם ר' יהושע בן לוי הוא: אפי' תימר. ודחי לה דלא היא דאפ"ת דכאן וכאן משמיה דנפשיה קאמר ל"ק דמתני' דקידושין במקדש מחיים קמיירי ובחלקו הראוי ליפול בו ולאחר שחיטה ושפיר יליף לה ר' יהודה מבכור:

מה

קרבן העדה

ר"י בעי אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה זו שתתקדשי לי בו לאחר שחיטה מאחר שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר או לאחר שחיטה ע"כ. פי' למ"ד דדווקא מחיים אסור אבל שחוט מותר כפי' הפ"מ ז"ל. או דמיבעיא לי' לד"ה כגון דמקדשה בעצמיו ובקרניו ובטלפיו שיקח ממנו לאחר שחיטה מי אמרינן כיון שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר או לאחר שחיטה: ר"ז בשם רבב"מ הגונב מעשר בהמה של חבירו אם הי' קיים מחזירו לו בעינו אכלו מ"ה שאכל אכל. פי' דכיון דלאו ממונו הוא ע"כ מה שאכל אכל כמו הגונב טבלו של חבירו למ"ד דטובת הנאה אינו ממון אינו משלם אלא דמי חולין לבד כדאיתא בכמה דוכתין אבל אם הוא קיים מחזירו לו בעינו. ר"א בשם ר"מ אין אומר לו שיתן פי' אפילו אם הוא בעינו אין אומר לו שיתן משום דאינו ממון הדיוט ולא חשיב ממון שיהא מחויב להחזיר ע"ז קאמר מילתי' אמרה [כן גי' הגר"א ז"ל. ותיבה זאת מצוי' בירושלמי כו"כ פעמים] פחות משו"פ אין אומר לו שיתן פי' דמוכח מדבריו דגונב פחות משו"פ אין אומר לו שיתן כיון דדבר דלא חשיב ממון ס"ל דאפילו הוא בעין אינו בתורת השב' ע"כ פחות משו"פ נמי כיון דאינו חשיב ממון אינו מחויב בהשבה אפילו הוא בעין וע"ז מסיק אר"ח הדא דתימא שלא היה שו"פ מעיקרו אבל אם היה שו"פ מעיקרו ואח"כ הוזל כיון שהוא קיים צריך להחזיר בעינו אפילו כשעכשיו אינו ממון: רבי יודא בר פזי בשם ריב"ל חי ולא שחוט כו' מ"ט דריב"ל ובשרם יהי' לך כחזה התנופה כו'. פי' אפילו לתירוץ השני דילפינן כל קדשים מבכור רק בכור גופי' הוי רק מחיים ומקדש בחלקו הוא מחיים ובראוי ליפול לו לאח"ש מ"מ שפיר ס"ל לריב"ל חי ולא שחוט משום דהקישו הכתוב לחזה התנופה פי' דאפילו בכור דאינו טעון תנופה וכל עיקר דס"ל במס' ב"ק דף י"ג ע"א דלאח"ש משולחן גבוה זכי הוא לאו משום דהוי ממון גבוה ז"א דמאי נ"מ בין מחיים לאח"ש אלא ע"כ משום דהוי לאח"ש שולחן גבוה דשולחן גבוה וממון גבוה ב' ענינים הן דדבר הטעון תנופה כיון שמניפים אותו עולה על שלחן גבוה ודבר שעולה על שלחן גבוה פשיטא דלאו ממונו הוא ובכור פגום שאינו עולה על שלחן גבוה מ"מ הקישו הכתוב לחזה התנופה דדמי כאילו הונף והי' על שלחן גבוה וע"כ אפילו דילפינן כל הקדשים מבכור היינו דווקא מחיים הוי ממונו אבל לאח"ש גם בבכור לא הוי ממונו הגם דבכור אינו טעון תנופה מ"מ הקישו הכתוב לחזה התנופה וע"כ גם בכור גופי' לאח"ש משלחן גבוה קזכי דדמי כאילו הונף והי' על שלחן גבוה. והק"ע ז"ל במס' קידושין לא פירש כן אלא דזה קאי לפי תירוץ הראשון תמן בשם גרמי' ועיין בתוספות ותמצא טעם בע"ה:

מהללין

מסורת הש"ס

ירושלמי קידושין פ"ב ה"ז כה"ע. שם. ב"ק יב: קידושין נב:

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ח מאיסות ס"ח

כה
ב ג מיי' פ"ח מגזילה טוש"ע חו"מ סי' שם

כו
ד מיי' פ"ח מאיסות ס"ח

גליון הש"ס וציון ירושלים

אבל שם בע"כ דמשום איסור הנאה הוא וה"א דקידושי' אשה מצוה כן ומצות לאו ליהנות ניתנו כמ"ש התוס' שם. ועמ"ש באבני מילואים ח"ב ס"ו בתשובות הנספחות שם סי' כא מ"ש בזה. ולכך סוכרתו לסכיא ראיות אחרות דקידושין סוס במכירה ודוק: [ז]אבל מקדשין בגידין ובעצמות. מכאן משמע דגידין אינן בכלל בשר. ועי' פסחים כ"ב וכדף ע"ב ובחולין דף ע"ו ובתשובה ביארתי באורך ואכ"מ:

מראה הפנים

דשבייתא וכפירושא דרבא אבל באמת על דבר שאינו חלק המזבח לא גזרו ביה רבנן כלל ולאחר שחיטה אף בתמים ומוכרין ומקדשין בו וזה מבואר מדהתם ומדהכא בהסוגיא כנזכר. ובדין דבכור מבואר הוא השתא ממה שנזכר דהרמב"ם שפסק דדוקא בכור בזמן הזה הוא דמותר לשכהן למכרו תמים חי וכדפרישית בפנים וזהו ממסקנת הש"ס בב"ק ובתמורה ואם מותר למכרו מקדשין בו נ"כ אפי' לכתחלה בזמן הזה לפי הכלל הנזכר וכדתנינן בסדיא במתני' דאיירי בהאי חלוקה בזמן הזה. וכבר זכרתי מזה בתבורי בפ"ק דב"ק בהלכה ב' ד"ה מ"ד שלמים כ"ש מעשר וכו' והבאתי שם דעת המסופקים בזה ודעת המחליטים דמקדשים בו. ושים לתמוה על האחרונים שדחקו עצמן לפרש דברי השו"ע יו"ד סי' ש"ו ובאה"ע סי' כ"ת שלא יהיו כסותרין זא"ז ע"ש ולדידא נשמע מסם דברי הרמב"ם ודעתו דמבואר הוא להדיא מדבריו דכל שמותר למכרו מותר לקדש בו וכהאי כללא דהש"ס דהכא ומוסכם הוא כמבואר מכל מה שזכרנו כאן ובדבור דלעיל המתחיל מפני שכתוב בו קדושה ואין להאריך יותר:

אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה זה וכו'. מבואר הוא דהך בעי' הוא למ"ד דמקדשין בו לאחר שחיטה ולדידן דקי"ל דשחוט אסור מדרבנן למכרו כמבואר א"כ לענין קידושין נמי איסורא מדרבנן מיהו איכא. ועיקר דין דהבעיא זו תליא במקדש האשה לאחר זמן על תנאי שיש בידו לקיימו וכמבואר בפ"ג דקידושין ואין כאן מקומו:

הגונב בהמת מעשר של חבירו וכו' אכלו מה שאכל אכל. ומשום דאם משלם לו מיחזי כמכר. והרמב"ם לא הזכיר דין זה כלל וטעמו כדאמרינן בכמה מקומות בהש"ס שלא יהא חוטא נשכר ולא עדיף מעשר בהמה משאר קדשים דהדין בהם דמתשלומי כפל הוא דפטור וכן במעשר שני כדכתב פ"ג מהלכ' מעשר שני בהלכה כ"ד הגונב מעשר שני אינו משלם תשלומי כפל והגוזלו אינו משלם חומש. אבל קרן מיהת משלם ואין חילוק בין אכלו או לא ומטעמא דאמרן:

במקדש בחי וכראוי ליפול בו לאחר שחיטה. כפ"ב דקידושין שם כתבתי דהאי לא איתמר אלא לדיחויא בעלמא דאפ"ת איכא למימר דכאן וכאן בשם גרמיה ובמקדש בחי איירי אבל להמתני' דקתני המקדש בחלקו א"כ לאחר שחיטה הוא דאיירי וכדדייק התם דבין בקדשים קלים קתני ולר' יוסי הגלילי מקדשין בהן מחיים ומזה כתבתי שם ליישב הא דכעס ר' יהודה ואמר וכי אשה בעזרה מנין ולא שני לנפשיה דילמא מחיים קאמר ובחלקו הראוי ליפול בו אלא מדפריש סומכוס ותני בין בקדשים קלים ש"מ בחלקו דלאחר שחיטה דוקא וא"כ קשה מקדשי קדשים אשה בעזרה מניין. ומ"ש שם לדייק ג"כ מדתני סתם קדשים קלים וא"כ בכור נמי בכלל ואם מחיים הא לכ"ע מקדשין בו היינו למ"ד דלא מוקי להמתני' בבכור בזמן הזה אבל לרב נחמן בפ"ק דב"ק ובתמורה דמוקי לה בזמן הזה וכדפרישית במתני' שאי דיוקא לאו דיוקא הוא וע"ש:

תני

שנויי נוסחאות (שו"ה) אבל בכי"ר תני אבל. (שו"ד) רבי לעזר בכי"ר ר' זעירא בשם ר' לעזר. (שו"ו) מילהא או בד"ו מלתה או ובכי"ל מלכה אמ'. (שו"ז) דתימא בד"ו דאתא. (שו"כ) בקדשי קדשים בד"ו מקדשי ק-שים. (שו"נ) הקו"ש בכי"ל הקדשים. (שו"ג) בו בד"ו בהן

עין משפט
נר מצוה

כז
א מיי' פ"ג ממעשם הקרבנות ה"ם

כח
ב מיי' פ"ד מ.עש"ם ה"ע

כט
ג ד מיי' שם ה"י

מה טעמא דר' יהושע בן לוי. דאין מקדשין בבכור אלא חי: ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. בבכור שחוט כתיב מה חזה התנופה אין מקדשין בו דמשולחן גבוה קא זכו אף בשר בכור אין מקדשין בו לאחר שחיטה: ומאי טעמא דר' יודה בן פזי. לשיטיה קמא דפליג אדריב"ל וס"ל דאפי' לאחר שחיטה מקדשין בו משום דכתיב יהיה לך והדר זימנא אחרינא לך יהיה ריבה הכתוב אפי' לאחר שחיטה יהיה שלך אף לקדש בו: ריבה לו הויה אחרת. דלא מקיים ליה כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה אחד ומייתי דריש דהוסיף לך הכתוב הויה אחרת שיהא נאכל כשלמים לשני ימים ולילה אחד: מתני'. דקתני אין מחללין מע"ש על אסימון דלא כר' דוסא דתנינן בפ"ג דעדיות מחללין וכו' וכך שנויה הפלוגתא בתוספתא דמכלתין פ"ק: מאי טעמא דר' דוסא וצרת הכסף דבר שהוא נצרר מחבירו. כלומר כל דבר שהוא נצרר מחבירו בידו ואפי' אסימון: ויש לו צורה. זה אליבא דרבנן והיה צ"ל ומ"ט דרבנן ויש לפרש לפי גי' הספר דה"ק כל שהוא נצרר מחבירו וכן אם יש לו צורה וכו' כלומר דמרבה כל דבר שנצרר כמו אם יש לו צורה ויוצא ע"ג צורתו: דברי ר' דוסא. לדברי ר' דוסא מחללין מעשר נ"כ על ליטרא של כסף שאינו עשוי כמטבע דלרבות כל דבר שנצרר ביד קאמר: אילו אמר כסף. כלומר ולא תקשי דא"כ לישמע רבותא דאף בלשון של כסף מחללין דלא מצי למימר הכי דאילו אמר כסף הוינן אמרין דכשם שאמר כסף כך אמר זהב וכלומר דס"א דכסף לאו דוקא קאמר דאי מרבינן מן וצרת לכל דבר הנצרר ביד אף כסף דכתיב לאו דוקא הוא: אילו אמר. כלומר ועוד אילו אמר ליטרא כסף ה"א דלהוציא שברי קערות ותמחוין וכלומר שברי כלי כסף דאין מחללין בהן להכי לא נקט אלא אסימון: הוי מהן ליטרא של כסף על אסימון. כלומר הוי דנקטינן אליבא דר' דוסא דהך ליטרא של כסף הוא כמו על אסימון דכשם דס"ל דמחללין על אסימון כך מחללין על לשון של כסף. ליטרא לאו דוקא הוא אלא שהיו נוהגין לנקות לשונות של כסף ליטרא וליטרא: הנתונות לאולייר. לבעל המרחץ והכי קתני לה בתוספתא שם אבל פרוטות קטנות הנתונות לסימן במרחץ הכל שוין שאין מחללין עליהן: הדא דתימר דוקא בדרך שהן יפין אצל האולייר. והיינו כפי שהאולייר מחשב אותן שאינו נוטלן אלא לסימן ואינן יפין אלא לו בלבד: אבל בדרך שהן יפין על התורמסר מחלל. כלומר אבל אם יפין הן אצל החלפן שנוטל אותן ונותן בשביל מעות וכפי הערך שהן יפין אצלו מחלל עליהן תורמסר מלשון לא מתמיסין ולא מתורמסין המוזכר בריש פ"ב דכתובות ופי' בערוך תורמסין הן אלו שמסרסין ומחליפין דבריהם א"נ תורמסר המוכר את התורמסין ומשום שדרכו ליטול אף פרוטות קטנות בשביל התורמס שמוכרו על יד על יד וכפי מה ששוין אצלו מחלל עליהן: מטבע שנפסל והמלכות מקבלתו. כגון שנפסל במדינה זו ובמדינה אחרת של אותה מלכות מקבלין אותו שלא פסלה המלכות בעצמו פליגי ביה ר' יוסי ור' חייה בשם ר' יונתן דמר אמר דכך קיבלה מיניה שהוא כאסימון ואין מחללין עליו לפי שבמדינה זו שעומד בה נפסל הוא ומר אמר דקיבלה מר' יונתן דדינו כמטבע של מלכים הראשונים דתני בתוספתא בפ"ק מטבע היוצא בשם מלכים הראשונים מחללין אותו עליהן וטעמא דאף על פי כן יוצא הוא כאן דלפעמים אין מקפידין ויכול להוציאו במדינה אחרת שמקבלין אותו שם:

תורה אור

מה טעמא דרבי יהושע בן לוי ובשרם יהיה לך[במדבר יח] כחזה התנופה ומאי טעמא דרבי יודן בן פזי יהיה לך אפילו לאחר שחיטה. מה מקיים רבי יהושע בן לוי יהיה לך ריבה לך הויה אחרת[א] שיהא נאכל לשני ימים ולילה אחד: מתני' דלא כרבי דוסא *דתני מחללין מעשר שני על אסימון דברי רבי דוסא[ב] וחכמים אוסרין. מה טעמא דרבי דוסא[ג] וצרת הכסף דבר שהוא נצרר מחבירו שיש לו[דברים יד] צורה ויוצא על גב צורתו. רבי יוסי בשם רבי יוחנן דברי רבי דוסא מחללין מעשר על ליטרא של כסף אילו אמר כסף הוינן אמרין כשם שאמר כסף כך אמר זהב. אילו אמר כסף הוינן אמרין להוציא שברי קערות ותמחוין הוי מהן ליטרא של כסף על אסימון. הכל מודין שאין מחללין אותו על מעות הנתונות לאולייר הדא דתימר בדרך שהן יפין[ה]אצל אולייר אבל בדרך שהן יפין אצל התורמסר מחלל. מטבע שנפסל והמלכות מקבלתו רבי יוסי[ו] בשם רבי יונתן[ז]באסימון. רבי חייא בשם רבי יונתן[ח] כמטבע של מלכים הראשונים

מחללין מעשר על ליטרא של כסף. ומפרש הגמ' מדוע אמר ליטרא של כסף לימא ליטרא לחוד או כסף סתם לחוד ע"ז אמר אילו אמר ליטרא הוינן אמרין כשם שאמר כסף כך אמר זהב. כן גי' הגר"א ז"ל ולפי הנראה שזה כי"ק ממש. פי' דהוי אמינא דכסף לאו דווקא אלא אפילו ליטרא זהב כמי אע"פ שאינו יוצא בהוצאה כמו כסף כדאיתא במס' ב"מ דף מ"ד ע"ב דכסף הרופי טפי בהוצאה מזהב וע"כ אמר בפירוש כסף ואילו אמר כסף לחוד ולא ליטרא הוינן אמרין אף שברי קערות ותמחוי: הוי כן גי' הגר"א ז"ל ותיבת מהן מחק הוא ז"ל לפיכך קאמר ליטרא של כסף כלומר לפיכך מדייק ונקט תרתי ליטרא של כסף דליטרא ממעט שברי כוסות דאין מחללין רק על ליטרא דיוצא בהוצאה וכסף ממעט זהב ותיבות על אסימון מחק הגר"א ז"ל בכי"ק: אין

נימר

גליון
השו"ם
וציון
ירושלים

[ה]אצל אולייר וכו' אצל התורמסר. ע' בערוך במוסף שם שפירש בערך תורמסר דהוא בעל המרחץ דתורמי בלשון יון מרחץ במים חמין ואולייר שמש של בית המרחץ דשמש אינו מקפיד על מעות הנתונים לו כמו בעל המרחץ עצמו וע' במפרש כאן שלא פירש כן וע' פ"ב דכתובות בירושלמי גבי יעקב תורמסר נראה גם כן כערוך: [ו]כאסימון וכו'. כצ"ל בכף ולא בבית ולזה כוונת הרמב"ם והסמ"ג במ"ש היוצא באותו זמן ובאותו מקום מה שלא נזכר במשנה ועי' במגלת ספר לאוין קנג:

מסורת
הש"ם

תוספתא פ"א
כאן כ"מ מ"ז

תוס' הרי"ד

מ"ט דריב"ל ובשרם יהי' לך כחזה התנופה ומ"ט דריב"פ יהי' לך אפי' לאחר שחיטה כו'. וצריך ביאור להבין האיך ילפינן מחזה ושוק דילמא חזה ושוק נמי ממונו הוא לאחר שחיטה דיליף מבכור ואלא ע"כ דקאי ע"פ תירוץ הראשון תמן בשם גרמי' ברם הכא בשם ריב"ל ונמצא לריב"ל לא יליף ר"י כל הקדשים מבכור משא"כ לתירוץ השני דכאן וכאן בשם גרמי' במקדש בחיים וכראוי ליפול לו לאחר שחיטה ונמצא דלאחר שחיטה בין בבכור בין בחזה ושוק ממון גבוה הוא לא אתי שפיר האי דיליף ריב"ל בבכור לאחר שחיטה מחו"ש מנ"ל כחו"ש גופי' שמא ילפינן מבכור ובכור ממון הדיוט הוא אף לאחר שחיטה אלא ע"כ דקאי לתירוץ קמא דלא ילפינן מבכור ומתניתין אתיא כד"ה דאף ר"י ס"ל דאינה מקודשת וכ"כ הק"ע ז"ל במס' קידושין פ"ב אבל קשה לי כמו דמסיק מ"ט דריב"פ יהי' לך אפילו לאחר שחיטה וקשה למה לריב"פ למילף מיהי' לך ולמאי בעינן הא ריבוי הא לדידי' לא מצינו למילף אלאחר שחיטה בבכור דהוא ממון גבוה מוכשרם יהי' לך כחזה התנופה דדילמא חו"ש גופי' ממונו הוא לאחר שחיטה וצ"ע להבין עומק הפשט:

ונראה לפענ"ד בע"ה לבאר ולפרש הענין הזה ונרחיב את הענין הזה בשיטת הבבלי ויומתק כדבש הסוגיא הזאת ונקדים מה דגרסינן במס' ב"ק דף י"ב ע"ב דגרסינן שם אר"י הא מני ר"י הגלילי הוא דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא וכו' וזה דתנן המקדש בחלקו בין בק"ק בין בקדשים קלים אינה מקודשת לימא דלא כריה"ג אפילו תימא ריה"ג ע"כ לא קאמר ר"י הגלילי ממון בעלים הן אלא מחיים אבל לאחר שחיטה אפילו ריה"ג מודה דכי קזכו משולחן גבוה קזכו ומחיים מי אמר והתנן בכור מוכרין אותו תמים חי וא"ר נ אר"ב"ח לא שנו אלא בכור בזמן הזה וכו' ואותבי' רבא לר"נ וכו' ומשני רבינא בבכור בחו"ל ואליבא דר"ש וכו' ואי איתא ליתני הא ריה"ג הא רבנן אמר לך מתנות כהונה קאמרת שאני מתנות כהונה דכהנים כי קזכו משולחן גבוה קזכו ע"כ וכתבו התוס' ז"ל דבבעלים לעולם ממון בעלים הוא אפילו לאחר שחיטה חלק שלהם משלמים לעולם שלהן הוא וממונם הוא וכהנים לעולם משולחן גבוה קזכו והא דאמרינן בפ"ב דמס' ביצה דף י"ט גבי נדרים ונדבות כי קזכו משולחן גבוה קזכו והתם בבעלים מיירי משום דעיקר הבהמה הוא לגבוה ע"כ מסקי התוס' ז"ל דהמסקנא במס' קידושין דף נ"ב ע"ב הוא מחולק עם המסקנא דסוגיא דידן דהתם מסקינן גבי המקדש בחלקו כי אמר ריה"ג ממונו הוא מחיים אבל לאחר שחיטה אפילו ריה"ג מודה דכי קזכו משולחן גבוה קזכו והכא מסקינן דמתנות כהונה אפילו מחיים משולחן גבוה קזכו והתם במקדש בחלקו הוא חלק כהנים וסוגיות מחולקות המה אבל הרשב"א והריטב"א ז"ל כתבו דגם המסקנא דקידושין הוא נמי כסוגיא דידן וס"ל דבבעלים לאחר שחיטה ממון גבוה הוא ובכהנים אפילו מחיים ומתניתין דקתני המקדש בחלקו דמשמע לאחר שחיטה קאי אבעלים דוקא וכ"ש גבי כעלים מאי בחלקו שייך כאן דהא ממונו הוא הא ליתא כיון דבשחיטה זכו בו ממון גבוה הוא אלא שחלקו להם והם כמזומנים לשולחן שפיר שייך חלקו לומר שהוא נחלק להם הילכך לריה"ג המקדש בחלקו דהיינו לאחר שחיטה אינה מקודשת בין בכהן בין בבעלים אבל מחיים בכהן אינה מקודשת ובבעלים מקודשת ע"כ לבין הריטב"א ז"ל במס' קידושין דף נ"ב ע"ב. ולכאורה צ"ב מנ"ל למימר דמחיים הוי ממון בעלים ולאחר שחיטה הוי ממון גבוה במה הוי לאחר שחיטה ממון גבוה יותר מבחייב. ועוד צ"ב במה חלקו הראשונים ז"ל שיטת רש"י והרשב"א והריטב"א ז"ל דבבעלים נמי לאחר שחיטה ממון גבוה הוא ושיטת התוס' ז"ל דבבעלים אפילו לאחר שחיטה ממון בעלים הוא. ונראה לפענ"ד לפי שיטת התוס' ז"ל דמרגלא בפומי הטעם של דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל במס' כריתות דף י"ג דלאחר זריקה לא מהני שאלה בהקדש והטו"א ז"ל חולק עליהם ז"ל. ונראה לפענ"ד דע"כ כדבר הזה ז"ל מוכרח הוא עפ"מ דגרסינן במס' ב"ק דף נ"ח אמר רבה הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור וכו' והנ"מ דאדי' אדוי' וכו' וכתום' ז"ל האריכו הרבה במה דלא חשיב הגבהה באדי' אדוי' כדמשמע במס' גיטין דף כ"ט גבי עני המנקף בראש הזית והקשו מפ' שילוח הקן ומסקי בתום' ז"ל דאדי' אדוי' בדרך ירידה הוא דלא חשיב הגבהה אבל בדרך עלי' חשיב הגבהה עיי"ש ומוכח מפורש דהגבהה אפילו ע"מ להורידו וכל עיקר הגבהה הוא להורידו והוא חשיב הגבהה דבאדי' אדוי' בדרך עלי' חשיב הגבהה שפיר ואפילו להגהת אשר"י ז"ל דמסתפק בזה באדי' אדוי' דרך עלי' אם חשיב הגבהה דווקא באדי' אדוי' בכוחו ולא בגופו וס"ל דאיפשר הוגבה מחמת כוחו לא מהני רק הגבהה בגופו מהני אבל הגבהה בגופו מהני בהוגבה דרך עלי' ע"מ להשליכו למטה מטה אבל עכ"פ כיון שהגביה אותו דרך עלי' לצורך השלכה מטה חשיב הגבהה מעולה. וגרסינן במס' ב"ב דף פ"ו ע"ב כרבות מוכר לא קנה עד שיגביהנו או עד שיוציאנו מרשותו מאי לאו בכליו של לוקח לא בכליו דמוכר ע"כ וכתבו בתוס' ז"ל דמהכא מוכח דמשיכה מ:ני בכליו של מוכר וא"כ מוכח מזה דגם הגבהה מהני בכליו דמוכר דהא תנינן עד שיגביהנו או שיוציאנו מרשותו. וגרסינן במס' יומא י"ח וקידושין כ"ג ובנדרים דף ל"ה לענין הני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא וכתב הר"ן ז"ל דניפשוט מהא דר"ה בר"י דכהני שלוחי דרחמנא נינהו ולא שלוחי דידן והתוס' ז"ל כתבו ביומא וקידושין דהאי בעיא הוא אם המה שלוחי דרחמנא לגמרי או דהוו אפילו שלוחי דידן והרמב"ם ז"ל פסק בפ' מ"ה דהוו שלוחי דרחמנא עיי"ש. ובתום' ז"ל במס' ב"מ דף ע"א כתבו בהא אחד זוכה לחבירו במציאה והפקר הוי שלוחו של הזוכה אבל בזוכה מראובן לשמעון כמו דהוא שלוחא של שמעון לזכות עבורו כן הוא נמי שלוחא דראובן הנותן שיזכה עבור שמעון עיי"ש. ואיתא במס' פסחים דף פ"ה ובכמה דוכתי' והא אמר ר"א מודה ר"י לענין כפרה שאינו מכפר שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנשמה יוצאה בו מכפר ושאין הנשמה תלוי' בו אינו מכפר ופי' מהר"ם ז"ל שהנשמה תלוי' בו הוא דם הקילוח ואיתא במס' כריתות דף כ"ב איזהו דם שהנשמה תלוי' בו זו היא דם הקילוח ונמצא דדם שהנפש יוצאה בו הוא דם שהנשמה תלוי' בו וגרסינן במס' זבחים דף י"ח במתניתין לפי שאיפשר שלא בהילוך שוחט כנגד המזבח וזורק ולפ"ז כשהכהן נוטל את המזרק בידו לזרוק את הדם על גבי המזבח והוא דם הנפש הרי הוא זוכה את הדם בהגבהה דלא גרע מזורק מטבע של חבירו באדי' אדוי' דרך עלי' דקנה ואפילו כשהוא בכלי שרת כמזרק של הקדש והוי של הקדש אינו קונה להקדש וכליו של הדם הוא מחמת שהוא רשותו כחצירו ונמצא דהוא מפסיק בין הדם והרי הוא כרשות של הקדש ואינו קונה מ"מ לא גרע מהגבהה בכלי של מוכר דקני ואפילו שהגביה הוא על מנת לזרוק אותו ויזוב למטה והשיריים ישפכו על היסוד מ"מ קנה דלא גרע מזורק מטבע של חבירו באדי' אדוי' דרך עלי' דקני ובהני שלוחי דרחמנא ואפילו אי הוי נמי שילוחא דידן נמי קני להקדש דבכ"מ דזוכה מנותן למקבל הוי שילוחא דהנותן נ"כ ואפ"ה זוכה למקבל וה"נ דבוותי' וע"כ לפי מה דקי"ל דהקדש בהר דאתי ליד הגזבר לא מהני שאלה וכתב הש"ך ז"ל סי' רנ"ה בשם הבו' ר"ב אשכנזי וצ"ל דזהו טעמא דאיתמי עבי שאלה דווקא בנתקדש באמירה בעלמא אבל כשמטא ליד

הרי"ד

נר מערבי

עין משפט נר מצוה

ל

א מיי' פ"ד ממע"ש הי"ד כגרסתו ובראב"ד וכ"מ

נימר. וקאמר הש"ס דלענין דינא נימא דהכי הוא שאם היה יוצא כאן ע"ג צורתו כדפרישית שאם אין מקפידין על כך ויש שמקבלין אותו ומביאין במדינה האחרת שלוקחין אותו מחלל עליו ואם לאו אינו מחלל: מטבע שמרד. שיצא מהמורד במלכות כגון בן כוזיבא שמרד במלכות רומא אינו מחלל עליו שאינו אלא לפי שעה: היו לו מעות של סכנה. שהמלכיות מקפידות זו על זו שלא ישתמשו במטבע של מלכות אחרת והן מסוכנות לפי שמחפשין ובודקין אחריהן ואם חילל עליהן מהו וקאמר דאתא עובדא כי הא מקמי ר' אימי ואמר יוליך הנאה ליס המלח לפי שלכתחלה אין מחללין עליהן והאי עובדא הוי שכבר חילל עליהן לפיכך טוה שיוליך אותן ליס המלח הואיל וקרא עליהן שם מעות מעשר והמעשר עצמו אינו מחולל: היו לו מעות של דיסקנים. שם המלך ובפ' אין עומדין בהלכה א' ר' יונה ור' יוסי עלון קומוי אדסקינס באנטוכיא ובעי אם יכול לחלל עליהן כאן על מעות של מלך אנטוכיא הואיל והן יוצאות שם וקאמר ר' יעקב מחלל עליהן כדרך שהן יפין אצל התורמסר כדלעיל ובאותו ערך שהן יפין אצלו כך הוא מחלל עליהן ואם אח"כ ביקש להוציאן ולקנות בהן בירושלים לאכילה מחללן כלומר מחשב לקנות בהן כדרך שחילל עליהן המעשר בתחילה: תני. בתוספתא שם וה"ג התם אין מחללין אותו לא על מעות שכאן בבבל ולא על מעות שבבבל אבל אם היה כאן והי' לו מעות בבבל מחללין אותו עליהן ופירוש התוספתא כך הוא אין מחללין אותו לא על מעות שכאן בבבל כלומר אם הוא עומד בבבל אינו מחלל את המעשר לא על מעות שמכאן שיש לו שם לפי שאין יוצאות בבבל ולא על מעות שבבבל כלומר וכן אם הוא כאן אינו מחלל על מעות שהן של בבל ואפי' המעות הן עכשיו בבבל ושם יוצאות הן מ"מ מכיון שהוא עומד כאן ומעות של בבל אינן יוצאות כאן אין מחלל עליהן דבעינן שיהו המעות יוצאות במקום שהוא עומד שם בשעת חילול וכדתנן במתני' דאינו מחלל על המטבע שאינו יוצא והיינו שאינו יוצא באותו מקום שהוא עומד ומחללו אבל אם היה כאן והיו לו מעות בבבל כלומר שהן לו מעות של כאן בבבל אז שפיר מחלל עליהן שהרי הוא עומד בכאן והמעות הן של כאן ויכול הוא לשלוח אחריהן ולהביאן לכאן ולהוציאן וזהו כוונת התוספתא ולפ"ז מתפרש הא דהכא גם כן בענין זה אלא שצריך לבאר קצת בענין שנראה כשנוי לכאורה ומ"מ היינו הך אין מחללין אותו לא על המעות שהן בבבל ולא על המעות שבבבל כאן כך היתה כתובה לפניהן הברייתא ויותר פשוטה היא ומפרש הש"ס לא על המעות שכאן בבבל בעומד בבבל כלומר הא דקתני לא על מעות שהן בבבל דמשמע אפי' המעות הן של כאן אין מחללין היינו בעומד בבבל בשעת החילול וכדפרישית דמכיון שהוא עומד בבבל והמעות של כאן אינן יפין שם ואינן יוצאות אינו יכול לחלל עליהן ולאפוקי אם היה הוא עומד כאן אף על פי שהמעות הן בבבל מכיון שהמעות הן של כאן יכול הוא להביאן ומחלל עליהן: ולא על המעות שבבבל כאן בעומד כאן. כלומר והא דקתני לא על המעות שבבבל כאן לא תטעה לפרש דתיבת כאן על המעות קאי שהמעות הן של כאן ועכשיו הן בבבל דהא ליתא דבזה שפיר מחלל עליהן מכיון שהוא עומד כאן והמעות הן של כאן וכדאמרן דיוצאות במקום החלול הן אלא דהכי הוא דמיתפרשא האי כאן דקתני דבעומד הוא כאן מיירי והמעות שבבבל היינו שהן של בבל אז אינו מחלל עליהן אבל אם היו שם המעות של כאן והוא עומד כאן שפיר מחלל עליהן. והיינו ממש כדפרישית להתוספתא לפי אשר כתובה לפנינו והיינו הך: היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן. בעי' היא אם הוא עומד כאן והיו לו מעות מבבל לבבל כלומר שהן מבבל ונשתלחו ממנו עצמו לבבל ועכשיו שם הן מונחין שהוא משתמש בהן לשם מהו מי נימא מכיון שהן יוצאות שם במקום שהן עכשיו מחלל עליהן ואע"ג דהיינו הא דתנינן ולא על המעות שבבבל ומפרש לה בעומד כאן וכדאמרן מ"מ מדאיכא למימר דדילמא הברייתא מיירי בשאינו יכול להוציאן שם בבבל כגון שאין לו שום עסק של משא ומתן בבבל ולהביאן כאן אינן כלום כיון שאינן יוצאות כאן והלכך מכיון שהוא עומד כאן אינו מחלל אבל בכה"ג שהמעות הן מבבל והוא משלח אותן לבבל להתעסק שם בהן אפשר דיכול לחלל עליהן אע"פ שהוא עומד כאן או דילמא מכיון שהוא עומד כאן ובכאן אינן יוצאות לא מהני כלום במה שהוא משתמש בהן לשם מכיון שאותן המעות עצמן אינו יכול להביאן לכאן:

נימר

נימר אם היה יוצא על גב צורתו מחלל ואם לאו אינו מחלל. מטבע שמרד כגון בן כוזיבא אינו מחלל. היו לו מעות של סכנה אתא עובדא קומי רבי אימי אמר יוליך הנייה לים המלח. היה לו מעות של דיסקנים רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו מחללין כדרך שהן יפות אצל התורמסר. ביקש להוציאן מחללן כדרך שהוא מחלל עליהן. תני א אין מחללין אותו לא על המעות שהן בבבל ולא על המעות שבבבל כן לא על המעות שכן בבבל בעומד בבבל ולא על המעות שבבבל כן בעומד כן היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן

נימר

אין מחללין אותו לא על המעות שכאן בבבל בעומד בבבל ולא על המעות שבבבל כאן בעומד כאן. [ומה שנדפס בנהים לא על המעות שהן בבבל ולא על המעות שבבבל כן מחק הגר"א ז"ל] היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן נימר אם היתה דרך פתוחה. פי' אין מחללין כיש לו מעות כאן והוא עומד בבבל ואינו עומד אצל מעותיו וכן כשהוא בכאן והמעות בבבל ואינו עומד אצל מעותיו אינו מחלל אבל אם עומד כאן ויש אצלו מעות בבל ושולח אותם לבבל אם היתה דרך פתוחה לבבל ואינו שעת הרמים מחלל עליהן ופריך וטבות כן ומשני א"ר אבין התקינו [כן גי' הגר"א ז"ל והוא ממס' שקלים] שכל המטבעות היו יוצאות בירושלים וכיון שאינו שעת חרמים היו כל המטבעות

יוצאות

מראה הפנים

תני אין מחללין אותו לא על המעות שהן בבבל וכו'. אחר שנתבאר בפנים פי' התוספתא כמו שהיא כתובה בלבוש והיינו הך דמייתי לה הכא וכדמפרש הש"ס וכדפרישית דהכל אל מקום אחד הולך דעיקרא דמילתא כך הוא דבעינן שיהו המעות יוצאות במקום שהבעלים עומדין ומחלל הפירות עליהן וכך הם ממש דברי הרמב"ם בפ"ד ממעשר שני בהלכה י"ד מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעות בבל בבבל אינו מחלל עליהן היו לו מעות ממטבע טבריא בבבל מחלל עליהן וכן כל כיוצא בזה ומבואר לפניך שהן כדברי התוספתא והש"ס דהכא ממש דמה שכתב וכן כל כיוצא בזה היינו שאם עומד הוא בבבל אינו יכול לחלל על מעות של טבריא שיש לו שם לפי שאינן יוצאות בבבל וכפי הכלל דנקטינן מהמתני' שאינו מחלל על המטבע שאינו יוצא באותו מקום שהוא עומד שם או שאינו יוצא באותו זמן כמ"ש שם לעיל בהלכה י' והא דתנינן בברייתא שהובאה בבבלי פ' הגוזל קמא דף נ"ז ע"ב אין מחללין על המעות שאינן יוצאות וכו' וע"ש דמוכרח דשאינן יוצאות דקתני היינו שאינן יוצאות כלל באותו הזמן אבל אם יוצאות הן באיזה מקום אע"פ שאין יוצאות במקום שהבעלים עומדים שפיר מחללין עליהן כדדייק התם אהא דקתני של מלכים הראשונים אין מחללין עליהן הא של אחרונים דומיא דראשונים מחללין וכדפירש"י ז"ל דנפקי במדינה אחרת ודומיא דראשונים הוא בכך דאין יוצאות כאן במקומו של בעל הבית שנפסלו בכאן וא"כ הוה משמע דאין קפידא על מקום שהבעלים עומדין דאף דאינן יוצאות הם אם יוצאות במקום אחר מחללין הא לא קשיא דהא אוקימנא התם דבשאין המלכיות מקפידות זו על זו מיירי וא"כ הוי כיוצאות במקומן אבל היכא שהמלכיות

תוס' הרי"ד

ליד הגזבר במשיכה לא גרע מהדיוט דלא מהני שאלה כשזכה תבירו בקנין וא"כ לפ"ז לאחר שחיט; מאי שנא דשת טה לא הוי קנין כדאיתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ע"א ע"ב ואפילו נשחט בעזרה דתנר הקדש לא קני וכן הולכה איפשר בלא בהילוך אבל זריקה כשמגביה שכלי שרת עם דם הנפש לזרוק דהא יושב פסול בזריקה כדאיתא במס' זבחים דף י"ד ומס' יומא דף מ"ח מבוס דלעמוד לשרת כתיב ובמס' שבת דף ה' ע"א כי קמשני ר"א כשהגביה ידו למטה מג' וקבלה קפריך והא עומד קתני עיי"ש וא"כ כשמגבי' המזרק מהרצפה לזרוק ע"ג המזבח ולשפוך השירים הרי קנה הכהן בעד הקדש וא"כ כיון שאי אפשר לשאול על הדם ממילא לא מצי למשאל על כל הקרבן כיון דנתקדש דם הנפש דבר שהנשמה תלוי' והנפש יוצאה בו א"כ קדוש כל הקרבן לפי מה דקי"ל כר"ש במס' המורה דף י"א ואפילו ר"י מודה במקדש דבר שהנשמה תלוי' בו שכולו קדוש וכיון דלא מהני שאלה על דם הנפש ממילא כולו קדוש ע"כ מילתא דפשיטא היא דלבתר זריקה כהלכה לא מצי למשאל על דם הנפש וממילא כל הקרבן הוא קדוש ע"כ שפיר פשיטא להו' כותיה בעלי התוס' ז"ל דלאחר זריקה כהלכתו לא מהני שאלה. ולפ"ז ניחא דהא מ"מ דמע"ש הליבא דר"י ממון בעלים הוא הגם דמע"ש הוא קודש מ"מ אינו קדוש רק דהבעלים יאכלוהו בקדושה אבל לענין ממון הוא ממון בעלים וה"נ בכל קודש ונקדש הנאה קדש לענין שאוכל בקדושה אבל הממון הוי של הבעלים וזה דווקא בדבר שלא נעבד בו עבודה להקדש אבל בחלק הכהנים של תו"ש דנעבדה בו עבודה דהוא הנופה ועלה על השולחן נמצא דכיון דהכהן זוכה לאחר בעלה על השולחן אז זוכה משולחן גבוה ואז הוי ממון גבוה ע"כ קרא בכ"מ גבי מע"ש לר"מ ממון גבוה ולא קאמר משולחן גבוה דממון גבוה ושולחן גבוה שני ענינים הן הילכך ס"ל להתוס' ז"ל דבבעלים אפילו לאחר שחיטה ממון בעלים הוא דהא בחלק הבעלים לא נעבדה עבודה דהא חלק הבעלים א"צ תנופה ולא עלה על השולחן גבוה ולא שייך למימר משולחן גבוה זכו הילכך אפילו לאחר שחיטה ממון בעלים הוא והא דאיתא במס' ביצה דף י"ט דכי קזכו משולחן גבוה קזכו והא התם איירי בבעלים ובבעלים לא שייך משולחן גבוה פי' מהרש"ל ז"ל דה"פ דהבעלים נוטלים פרס משולחן גבוה כלומר דמשלם הגבוה להבעלים הפרס בעד השולחן שהזמינו לגבוה ע"כ עיקר הוא בשביל שולחן גבוה והגבוה משלם פרס לבעלים בעד שהזמין שולחן לגבוה נמצא דעיקר השחיטה דנו"ד הוא לערוך שולחן לגבוה רק דהגבוה נותן לו פרס בעד זה וכן מסיק הריטב"א ז"ל דלשיטתו המסקנא דמס' קידושין הוא על חלק הבעלים והא התם מסיק משולחן גבוה קזכו ע"כ מפרש דהעיקר דזוכה ממון גבוה ומשל גבוה הם זוכים כמו שנתבאר לקמן וע"ה והא דקאמר משולחן גבוה פי' כשזומנים לשולחן בכף הדמיון דהגבוה מזמין שולחן לכהנים ובעלים זוכים מן הגבוה לאחר שחיטה וזריקה והוי כמו מזמינים לשולחן רק בדמיון אבל לא דזוכים משולחן גבוה ממש ע"כ לדעת התוס' ז"ל דכהן לעולם ממון גבוה הוא אפילו מחיים דהא עיקר זכיותם מחיים הוא בעד החלק שיש להם בחזה ושוק ואימורי בא להם התו"ש הוא משולחן גבוה ע"כ גם בחיים הם זוכים משולחן גבוה דכל עיקר זכיותם הוא משולחן גבוה אבל בעלים אפילו לאחר שחיטה ממונו הוא דמשלם לא זכו בעלים משולחן גבוה דחלקם אינו צריך תנופה ולא הוי מעולה על השולחן של גבוה. אבל שיטת הרשב"א והריטב"א ז"ל דבבעלים לאחר"ש ממון גבוה הוא הן אמת דלאו משולחן גבוה קזכו הבעלים ולא קרינן בהו משולחן גבוה קזכו אך ממון גבוה הוא לאחר שחיטה ומחיים ממון בעלים הוא וטעמא דשיטה הנ"ל הוא כמו שכתב הריטב"א ז"ל דלפיכך במתנות כהונה אפילו מחיים ממון גבוה הוא משא"כ בבעלים דמחיים הוי ממון בעלים דגבי חלק כהנים ע"י הקדש באו לידיהם וזכו בהם הילכך כי קזכו בחלקם אפילו בחיים ממון גבוה הוא ומשולחן גבוה קזכו אבל בבעלים מחיים הוי ממונם קודם שהקדישום וכיון דכן כי זכו לאחר הקדש מחיים משלהם זכו ומגוס הוא עד לאחר שחיטה דהשתא ודאי אפילו בעלים משל גבוה הם זוכים שכ"ל ז"ל. ונתבאר ע"פ דברינו לעיל דלאחר זריקה הוי קנין להקדש כמו להדיוט ורש"י ז"ל כתב במס' ב"ק דף ע"ו ע"א דהא דאמרינן לאחר שחיטה ממון גבוה הוא כלומר לאחר שחיטה וזריקה יע"ש דברינו לעיל דזריקה הוי קנין להקדש כמו להדיוט ע"כ ניחא דמחיים הוי ממון בעלים ולא נכנס להקדש רק הקדושה דצריך לאכל בקדושה אבל לענין ממון הוי ממון בעלים כמו שנ"ב לר"מ דכדבר שייך האכילה להבעלים לא נכנס להקדש רק הקדושה ולא הממון אבל לאחר זריקה שעשה הקדש קנין לא גרע הקדש מהדיוט דנכנס להקדש גם הממון ואיתא בירושלמי פ"ב דמס' קידושין מודה [illegible] במקח שאין דרכן לקנות חליים דקנה הכל בקנין זה א"כ בנשחטה קנין בדם הנפש בהנשמה תלוי' בו קנה הקנין כל הקרבן ולאחר הקנין לא גרע הקדש מהדיוט דנעשה הממון של גבוה א"כ בעלים זוכים מן ההקדש והוי ממון גבוה והנם דלא הוי שולחן גבוה אבל הוי ממון גבוה ודייק הריטב"א ז"ל בלשונו דלגבי כהן כתב משולחן גבוה קזכו וגבי בעלים מסיק דלאחר שחיטה משל גבוה הם זוכים ולא משולחן גבוה כלומר דאפילו שאינן זוכים משולחן גבוה מ"מ משל גבוה הם זוכים [illegible] לאחר שחיטה

שנויי נוסחאות (בו"א) נימר בכי"ל נימא. (בו"ס) דיסקנים נד"ו דיסגנים ובכי"ל לסגנים. (בו"ו) שהן יפות בכי"ל שמחללין. (בו"ס) שהן בכי"ל שכן.

בכר לאדן

תני אין מחללין וכו'. בבלי פ"ט דקמא דף נ"ז:

מערכת הערוך כטבע שמרד כגון בערוך (ע' כוז ג') מטבע שמרד בו כגון..

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ב ממע"ש הי"א

לב
ב מיי' פ"ח שם ה"א

לג
ג מיי' שם ה"ב

לד
ד מיי' שם ה"ד

לה
ה מיי' פ"ז שם ה"ו

לו
ו מיי' שם ה"ח

לז
ז מיי' פ"ב שם ה"ג

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א כאן.

חולין כט.

מנחות פב.

נימר וכו'. כלומר דפשיט לה לפי אותה הבעי' בעלמא דכך הוא הדין שצריך שיוכל להביא לכאן אותן המעות בעלמן וא"כ אם היתה דרך פתוחה שהוא יכול להביאן לכאן ושהן יוצאות כאן כגון שאין המלכיות מקפידות זו על זו אז מחלל עליהן ואם לאו אינו מחלל: וטבבו כן. כלומר שטיבבו והתקינו כן וכדמפרש ר' אבין שהתקינו שיהו כל מטבעות יוצאות בירושלים ומפני כן התקינו זה על שם יפה נוף וגו' והיו מלויות מהרבה מיני מטבעות של הארץ והתקינו שיהו מחללין על כולן: יכול אם היו לו מעות וכו'. בקלרה היינו קלרה של לפורי המוזכרת בפ"ט דערכין. ותוספתא הוא בפ"ק כאן וה"ג בתוספתא כתיבת יד אשר לפני היו לו מעות טמונות בקלטרה ובהר המלך או שנפל כיסו לבור אע"פ שהוא יודע מה שהוא שם אין מחללין אותו עליהן. ובתוספתא דפוס ניכר שהוא ט"ס וחילופי התיבות יש שם: ת"ל בידך ומהו בידך ברשותך. וזה אינו ברשותו לפי שהן טמונות או שהן בבור ואינו יכול להוציאן: נפל כיסו לבור ובו מאה ריבוא וכו'. מהו מי נימא הואיל וצריך להוציא חמשים רבוא עליהן אינו מחלל עליהן ופשט ליה הש"ס אותן חמשים רבוא כמו שהן ברשותן כלומר מאי איכפת לן במה שהוא צריך להוציא החצי עליהן כדי להעלותן הא מיהת אותו חצי האחר לעולם ברשותו הוא ושפיר הוא יכול לחלל עליו:

תורה אור

נימר אם היתה דרך פתוחה מחלל ואם לאו אינו מחלל וטבבו כן. [א]אמר רבי אבין כל המטביעות היו יוצאות בירושלים מפני כן על שם [ב]יפה נוף משוש כל הארץ. יכול אם היו לו מעות בהר המלך ובקצרה מחללין עליהן. ת"ל [ג]וצרת הכסף בידך מהו בידך ברשותך. ר' יונה בעי [א]*נפל כיסו לבור ובו מאה ריבוא והיה יכול להוציא חמשים ריבוא להעלותן אותן חמשים ריבוא כמו שהן ברשותו:

[ב] תהלים מח

[ג] דברים יד

יוצאות בירושלים וע"כ מחלל עליהן: היו לו מעות טמונות בקלרה כו'. כהגי' שמביא הפ"מ ז"ל א"כ שהוא מקום מוקפת חומה כפי' המהרא"פ ז"ל: ר' יונה בעי נפל כיסו לבור וכו מאה ריבוא. עיי' לעיל בפ"ז דדמאי בתוס' הרי"ד שמבואר ענין הזה בטוב טעם בע"ה עיי"ש: א"ר

הלכה ב מתני' [ב]הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחיה לבשר תאוה יצא העור לחולין אף על פי שהעור מרובה על הבשר. [ג]כדי יין סתומות מקום שדרכן לימכור סתומות יצא קנקן לחולין. [ד]האגוזים והשקדים יצאו קליפיהן לחולין. [ה]התמד *עד שלא החמיץ אינו נלקח בכסף מעשר ומשהחמיץ נלקח בכסף מעשר. *הלוקח [ו]חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאוה לא יצא העור לחולין. [ז]כדי יין פתוחות או כתומות במקום שדרכן למכור פתוחות לא יצא קנקן לחולין. סלי תאנים וסלי ענבים עם הכלי לא יצאו דמי הכלי לחולין: תני

הלכה ג מתני' הלוקח בהמה לזבחי שלמים. ממעות מעשר שהבשר נאכל לבעלים או שלקח חיה לבשר תאוה לפי שאינה ראויה להקרבה ונקראת בשר תאוה כלומר חולין: יצא העור לחולין. ואין צריך למכרו ולאכול דמיו בירושלים אע"פ שדמי העור מרובין על דמי הבשר לפי שאין המוכר מדקדק למכור לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו וכן הלוקח כדי יין סתומות ובמקום שדרכן למכור סתומות יצא הקנקן לחולין וקאמר בגמרא דדוקא במוכר הדיוט ואינו תגר אבל אם הוא אומן והוא תגר מדקדק הוא ונעשה כמוכר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו לפי שנותן עינו בהבשר ובהעור וכן ביין ובהקנקנים וצריך להוסיף לו בדמים וכיון דהעור והקנקנים אינם בני אכילה צריך למכרן ולאכול דמיהן בירושלים: יצאו קליפיהן לחולין. דג"כ אין מקפידין על קליפיהן ועיקר המכר בשביל עצמן כמו בהבשר והיין: התמד. שנותנין מים על החרצנים או על השמרים שיקלוט בהן טעם היין ונקרא תמד: עד שלא החמיץ אינו נקח בכסף מעשר. דלאו פרי הוא אלא מיא בעלמא ופוסל את המקוה כמים ומשהחמיץ ניקח הוא בכסף מעשר ודוקא בדרמא תלתא ואשכח פחות מארבעה בהא הוא דבעינן החמיץ אבל רמא תלתא ואשכח ארבעה אע"פ שלא החמיץ ניקח הוא בכסף מעשר: תני

תוס' הרי"ד

שחיטה וזריקה אבל מחיים אין זוכין משל גבוה דהממון לא נכים כלל לרבות הקדש בדבר שיש להבעלים זכות אכילה משא"כ בכהנים דזוכים אפילו מחיים משום הקדש דע"י קדושה כא לידו כשיטת הריטב"א ז"ל דלפיכך ס"ל דאף המסקנא במס' קידושין דמת"כ אפילו מחיים ממון גבוה הוא אבל שיטת התוס' ז"ל דהמסקנא בקידושין דמה"כ נמי מחיים ממונם הוא שגם דכהנים ע"כ מן הקדש בא לידן עכ"ז לא איכפת לן ע"ז דאפילו כשזוכה מן ההקדש מ"מ ממון בעלים הוא רק עיקר הקפדה על שולחן גבוה ע"כ ס"ל דבבעלים ממון הדיוט הוא אפילו לאחר זריקה דזכותו בא מן ההקדש כיון דלאו משולחן גבוה קזכו דעיקר הקפדה הוא על שולחן גבוה. ועפ"ז יומתק הירושלמי הזה דהנה בקק"ל דא כא גזה"כ דממון בעלים הוא וחס כתב רחמנא מעל בד' לרבות קק"ל שהן ממונו ולא כהיב שם חילוק בין מחיים בין לאחר שחיטה עכ"ז ס"ל דע"כ לא קאי רק אמחיים דבדבר העולה על השולחן של גבוה בוודאי ממון גבוה הוא וא"כ לפ"ז אם הבכור הי' עולה על שולחן גבוה הוי אמרינן נמי דהא דכתב רחמנא גבי בכור לא תפדה אבל נמכר דממון בעלים הוא ע"כ הוא רק מחיים דל' אחר שעלה ע"ש גבוה בודאי ממון גבוה הוא אבל מכיון דבכור אינו עולה על שולחן גבוה דלא צריך הבשר תנופה גבי בכור ע"כ אין חילוק בין מחיים בין לאחר שחיטה וע"כ קאמרינן מ"ט דריב"ש בשם ריב"ל משום שנאמר ובשרם יהי' לך כחזה התנופה וא"כ בכור מדמה רחמנא לדבר הצריך תנופה והוי כל בשר הבכור לאחר שחיטה וזריקה כמו חזה התנופה ממש וכמו בחזה התנופה לאחר שחיטה משולחן גבוה קזכו כן נמי בכור וע"כ הוי בכור כמו דבר הצריך תנופה וע"כ הוי הגזה"כ דממון בעלים הוא רק מחיים אבל לאחר שחיטה הוי כמו דזוכה משולחן גבוה ע"כ לפ"ז קאי הסוגיא הזאת אפילו לאירון השני דילפינן חזה ושוק מן בכור דמחיים ממון בעלים הוא ומתניתין כ"מ הוא והאיא שפיר הכל בע"ה. ועפ"ז הנ"ל צ"ב להבין שיטת רש"י ז"ל במס' ב"ק על נכון דכתב שם ממון בעלים הוא מחיים הואיל ואחריותו עליו וצ"ב גדול להבין כונת רש"י ז"ל דכיון דמטעם אחריות הוא א"כ הוא שיטת ר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי א"כ לפ"ז ריה"ג הוא כר"ש א"כ נ"ל הקרא דמעלה מעל לרבות קק"ל שהן ממונו הא כר"ש גבי אחריות ממונו הוא משום דהגל"מ כממון דמי ובפירוש גלסינן במס' ב"ק דף ע"ו ע"א הא מני ר"ש הוא דאמר קדשים שחייב באחריותן כו' מדסיפא ר"ש רישא נמי ר"ש אלא הכא בקק"ל אליבא דריה"ג דאמר ממון בעלים הוא הרי [...]ורם דב' ענינים הן. ועוד מצאתי ברש"ש ז"ל דמקשה א"כ חלק הכהן דקס"ד נמי דמחיים ממונו הוא והא גבי' לא שייך דהגל"מ ונשאר בקושיא ולכאורה הי' מקום למימר דלפיכך כתב רש"י ז"ל מחיים ממונו הוא משום אחריות דא"כ מאי נ"מ איכא בין מחיים לאחר שחיטה אבל כפי מה שאמרנו לעיל בע"ה א"כ לפ"ז הוי נ"מ גדולה בין מחיים לאחר שחיטה דמחיים לא זכו מן ההקדש כמו מע"ש לר"י דממון בעלים הוא משא"כ לאחר שחיטה דקנה ההקדש בקנין ולא גרע מהדיוט ע"כ נראה לפענ"ד דלפיכך מפרש רש"י ז"ל מחיים ממונו משום אחריות ובאומר הכ"ז דע"כ הוא כן דאי בלא אחריות לא הוי ממון בעלים אפילו מחיים דגרסינן במס' קידושין דף נ"ה ע"ב לימא כתנאי הגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו דברי רבי ר"י ברי"י אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו מאי לאו בהא קמפלגי דמ"ס טובת הנאה ממון ומ"ס אינו ממון לא דכו"ע טובת הנאה אינו ממון והכא בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ובמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין קמיפלגי מ"ס כמי שהורמו דמיין ומ"ס כמי שלא הורמו דמיין דרבי סבר כמי שהורמו דמיין וזכה הכהן וע"כ יורש התרומה ור"י בר"י ס"ל כמי שלא הורמו דמיין וא"כ מוכח מזו הסוגיא דאי טובת הנאה אינו ממון אפילו כבהתרומה לא הופרש עדיין והיא עודנה בטבלו מ"מ אינו ממון הגם דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין דאי ס"ד דלמ"ד דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי הוי לע"ע ממון בעלים א"כ למה לנו לאוקמי' בישראל שנפלה לו מבית אבי אמו כהן וקמיפלגי במתנות שלא הורמו אי כהורמו דמיין הא בפשיטות מצי לאוקמי' פלוגתייהו דכו"ע טובת הנאה אינו ממון והכא קמיפלגי במתנות שלא הורמו דרבי ס"ל דכמו שלא הורמו דמיין ע"כ לע"ע הטבל ממונו ור"י בר"י סבר כמו שהורמו דמיין אלא ע"כ דלמ"ד טובת הנאה אינו ממון אפילו בעודנה בטבלו וכמו שלא הורמו דמיין לא חשיב ממונו משום דכיון דע"כ מחויב להפרים תרומה ויהי' ממון כהן א"כ חלק התרומה שיש בהטבל מטעם הראשונה אינו ממונו וכן איתא מפורש במס' נדרים דף פ"ס עיי"ש וא"כ קשה האיך הוי מחיים ממון בעלים הא מכיון שמוכרת הוא למכור בשחיטה וזריקה ומוכרת להעלותו לשולחן גבוה א"כ מהשתא לאו ממונו הוא כיון דמוכרת להעלותו

מראה הפנים

שהמלכיות מקפידות אין מחללין והכי מיירי הרמב"ם דסתמא דמילתא כך הוא שהמלכיות מקפידות זו על זו ומטבע היוצא במקום זה ובמדינה זו אינו יוצא במדינה אחרת כפי הערך שלו במקום שיוצא והיינו נמי הא דמסיים הרמב"ם שם בהלכה י' ומטבע מלכים ראשונים אם יוצא מאמס פודין בו דאף דתני התם דבשל מלכים הראשונים אין מחללין היינו דווקא בסתמא שהאחרונים מקפידים על המטבע של הראשונים אבל אם יוצא מאמס ואין האחרונים מקפידין מחללין והכי מיירי התוספתא שהבאתי לעיל בענין מטבע של מלכים הראשונים וכדקאמר הכא לעיל בענין של הראשונים נאמר אם היה יוצא ע"ג גורתו מחלל וכלומר שאין מקפידין על כן וכדפרישית לעיל ואתייא האי דהוספתא ודהכא כדהתם בענין זה ובענין מה שהשיג הראב"ד בהלכה י"ד על הדין שהנחנו עומדים כאן מי שהיה בטבריא וכו' וכתב מן הגמרא שלנו הכל בהיפך ואין קפידא על עמידתו וכו' לכאורה קושיא הוא למאי דגרסינן שם הברייתא דמייתי בענין הזה אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן של בבל והן בבבל מחללין ומוקי לה התם בשהמלכיות מקפידות זו על זו וטעמא דשל בבל והן בבבל מחללין משום דמיחת חזי דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים וזה באמת נראה בהפך מדברי הרמב"ם ועיין בכ"מ במה שהביא בשם הר"י קורקוס ז"ל שדחק עצמו לפרש הברייתא כמה שהובאת שם עם האי דהכא וכתב דהאי והן הבעלים קאי וכו' ואינו סובל מילת והן לפי' הזה ויוהר טוב היה לדחוק לפי פירש"י שפי' דהאי והן על המעות והבעלים קאי ולכוין לפ"ז לדעת הרמב"ם אבל לא נצריך בדוחקים והנכון בזה דלא סמיך הרמב"ם כלל אהאי דהתם וטעמיה דהאי ברייתא לא אתייא אלא כר"מ דהתוספתא דשביעית והובאה לקמן בהלכה ד' אחד שביעית ואחד מעשר שני מחליפין אותו וכו' ועל שאר בהמה וכו' והכמים אומרים אין מחללין וכו' וא"כ על כרחך למאי דמפרש דטעמא דשל בבל והן בבבל מחללים משום דזבין בהו בהמה וכו' לא אתיא אלא כר"מ וכיון שכן נדחית הולא בברייתא מהילכתא דכר"מ הוא ולא סמכינן עלה דקי"ל כתכמים דר"מ וכמו שפסק הרמב"ם בזה שם לעיל בהלכה י' כחכמים דאין מחללין מעות מעשר על בהמה חיה ועוף חיין וכו' ואף דהראב"ד הרגיש בזה וכתב על זה בסוף דבריו ואע"פ שאין ראוי לעשות כן כיון דאי עבד חילל מעות היוצאות בו במקומו קרינן ביה. זהו לדעתו אבל אין דעת הרמב"ם כן בדין הזה שכך כתב שם לעיל ואם חלל לא קנה מעשר שמא יגדל מהם עדרים עדרים וכן דעת התוס' בסוכה דף מ' שהובאה האי תוספתא דלקמן דאפי' בדיעבד לרבנן אין מחללין וכ"כ התוס' בהגוזל במקומו שם דהקשו והתניא פ' האיש מקדש אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ותרצו דפלוגתא הוא בפ' לולב הגזול וגו' והא דקתני בסיפא מהתחללין משום רבנן דאפי' בדיעבד אין מתחללין וכ"כ עוד בקידושין דף נ"ו דהך ברייתא דהגוזל כר"מ הוא דאתיא ולא כמה שרצו לתרץ עוד בהגוזל דמשמעין ככ"ע לפי שא"א בענין אחר וכו' וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בזה ולפיכך פסק כנוסחא דהתוספתא וכמבואר כאן דהכל עולה בקנה אחד ועלייהו הוא דסמיך:

יכול אם היו לו מעות בהר המלך וכו'. כך הובאה בהגוזל דף נ"ה אלא דגרים שם בכיסו שנפל לים הגדול אין מחללין ולא כנוסחת התוספתא שהבאתי בפנים דגרים שנפל לבור דהרי מהבור יכול הוא להוציא ואע"פ שצריך להוציא הוצאות על זה מה בכך הא מיהת ברשותו קרינן ביה וכדפשט לה הכא להבעיא דר' יונה נפל כיסו לבור וכו' אותן חמשים רבוא כמי שהן ברשותו וזה בבור דפשיטות הבעיא הוא כן ודלא כהר"ב שלמד מהר"ש ופי' במתני' כגון שנפל כיסו לים הגדול וכו' שהוא צריך לשכור וכו' דמה בכך הא מיהת היותר הם ברשותו ויכול לחלל עליהן אלא דהתם ים הגדול אינו יכול להוציא משם אף אם יתן כמה רבואות ובנפל לבור והוא יכול להוציאו בהא אמרינן דפודה בו. וכך הוא דעת הרמב"ם שכתב שם בהלכה י"א אינו פודה במעות שאינו ברשותו נפל כיסו לבור והוא יכול להוציאו פודה בו מפני שהוא ברשותו וכלומר דאף שצריך לו הוצאות על זה מ"מ הרי הוא יכול להוציאו והרי הן ברשותו ונפל לים נדוקא הוא דאמרינן דאינו מחלל עליו. ומה שדקדק הר"י קורקס בדין דהלכה י"ד שהוזכר בדבור דלעיל מההיא דקסטרא והר המלך וכו' וא"כ אם הוא בטבריא והמעות בבבל אינם ברשותו שפוש הוא דהתם מיירי שאינו יכול להוציאן כלל דדומיא דנפל כיסו לים הגדול קתני ובתוספתא כ"י

(ענין מתחיל מן תוס' הרי"ד:) למכור בשחיטה וזריקה ומוכרת להעלותו לשולחן גבוה א"כ מהשתא לאו ממונו הוא כיון דמוכרת להעלותו

שנויי נוסחאות (בוי"ע) תאוה כד"ו התאוה (וכן בסמוך). (בוי"א) לימכור כד"ו לימכר (וכן בסמוך).

הר"א מנרוידץ

הלוקח בהמה לזבחי שלמים וכו' כתב המפרש דכך הוא עיקר מצות מלות מ"ש לקנות מהם שלמים דילפינן שם שם מנ"ש, מכר עבל וכו'. נ"ב זבחים נ' א' ומנחות פ"ב רים ע"א. וכן הוא בהרמב"ם אבל שם איתא רק דמותר להביא שלמים (ממעות מ"ש) ורש"י בזבחים (ד"ה למדנו לתודה כו') כתב דמותר רק אם התנה בתחילה אבל לא נאמר שהיא עיקר מצוה דוקא בשלמים (וע' רש"י מנחות פ"ב רים ע"ב במשנה שם ד"ה תודה וכו') כתב שם להביא ועיקר הוא למצוה להביא מן החולין). אך התוס' שם מנחות פ"ב א' (ד"ה אינו בתורת שלמים) מביאין מספרי שכן הוא החיוב (להביא) רק שלמים (ממ"ש) מהפסוק ושמחת ע"ש:

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א] א"ר אבין כל המעות היוצאין בירושלי' משיכן ע"ש יפה נוף משוש כל הארץ. בזה אני מבין מה דאמרו בב"מ דמ"ה ירושלים קמוהבית שאני ירושלים דכתיב ביה ונתת בכסף בכל אשר תאוה נפשך והיינו משום דשם הוה כל המעות יוצאות ואין חילוק בין כסף ראשון לכסף שני. ובזה אני אומר מה דכתב רבינו בפי' המשנה פ"א דדמאי מ"ב ואסור לפדות מע"ש באמיתי בגחשת ע"ש וכ"כ בספר סיד פ"ד פ"ז. ושאלתי מאכם אחד שיושב בצפת כא לא נהגין כן כעת ולפמ"ש א"ש דזה דוקא בגבולין אבל בירושלי' מותר בכל והארכתי בזה לבאר זאת ואינו ת"י. וכל מ"ש בפ"ד הכל בגבולין אבל לא בירושלים עצמו כנלפענ"ד:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גמ' תני בברייתא בן בג בג. דדריש מדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך א"כ בבקר ובצאן וגו' למה לי אלא לדרשא כדתני לוקח הוא אדם פרה מפני עורה וכו' וכלומר שלוקח אותה אגב עורה והעור יוצא לחולין וכן כולן כדתנינן במתני': הדא דתימא בשהיה המוכר הדיוט וכו'. כדפרישית במתני': מתניתין אמרה כן. דיקא נמי מהמתני' דקתני כדי יין סתומות וכו' אלמא דוקא במקום שדרכן למכרן סתומות אבל אם דרכן למכרן פתוחות אין הקנקן טפל להיין אלא מוכר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו וכך הוא בתגר לעולם שנותן עיניו על כל אחד בפני עצמו: אמר ר' מנא ומינה וכו'. דרך בעיא היא אם תידוק מינה דכדאמרת לחלק גבי מוכר מחלקינן ג"כ גבי הלוקח בהכי: חותל ופטילייא. מיני סלים של תמרים יצאו לחולין לפי שאין מדקדקין עליהן ועיקר המכר משום תמרים הוא: קופות של תמרים. שהן גדולות תני בפלוגתא וקאמר רב חסדא דמ"ד יצאו לחולין היינו אם התמרים דרוסות בהן שצריכין להקופה ונמכרין כך כמו כדי יין סתומות ואם אינן דרוסות לא יצאו לחולין: התמד וכו'. גרסי' לכל זה לעיל בפ"ה דמעשרות בהלכה ה' עד אפי' מי מלח ניקחין בכסף מעשר ושם מפורש:

תורה אור: דברים יד

גמ' תני בן בג בג אומר ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך לוקח הוא אדם פרה מפני עורה וצאן מפני גיזתה ויין מפני קנקנו. אמר רבי זעירא הדא דתימא כשהיה המוכר הדיוט אבל אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. אמר רבי זעירה מתני' אמרה כן כדי יין סתומות מקום שדרכן למכור סתומות יצא הקנקן לחולין. אמר רבי מנא ומינה כמה דתימר תמן אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ודכוותה אם היה הלוקח אומן נעשה כלוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. חותל של תמרים פטולייא של תמרים יצאו לחולין. קופות של תמרים אית תניי תני יצאו ואית תניי תני לא יצאו. אמר רב חסדא מאן דאמר יצאו דרוסית ומאן דאמר לא יצאו כשאינן דרוסות: התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה: מתני' דרבי יודה [היא] דתנינן תמן המתמד ונתן מים במידה ומצא כדי מידתו פטור ורבי יודה מחייב. א"ר אבהו זימנין אמר לה בשם רבי לעזר וזימנין אמר לה בשם רבי יוסי בי רבי חנינא והוא שהחמיץ. אמר רבי יוסי דברי הכל היא שכן אפילו מי מלח ניקחין בכסף מעשר. אמר רבי לעזר לא קנה מעשר. א"ר יוסי בקדמייתא הוינן מרין הלוקח בהמה לבשר תאוה על כרחו נתפס

א"ר אלעזר לא קנה מעשר. פי' דס"ל דבלוקח לבשר תאוה הוי דבר שאינו נלקח בכסף מעשר עיין בתוס' במס' מנחות דף פ"ב ע"א ד"ה אינו ע"כ לא קנה מעשר:

אר"י בקדמייתא הוינן מרין הלוקח בהמה לבשר תאוה ע"כ נתפס השם לשלמים. פי' דס"ל דפי' מתניתין לא יצא העור לחולין דע"כ נעשה שלמים ויביא מדמי העור שלמים ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דאמר ר"א לא קנה מעשר דהוא מפרש דהוי כלוקח בהמה טמאה ועבדים וקרקעות דלא קנה מעשר דאינו בתורת יצא העור לחולין כמו דמפרש בש"ס דילן במס' מנחות דף פ"ב ע"א דאינו בתורת יצא העור לחולין:
ר"י

לח א מיי' פ"ב ממע"ש ה"א
לט ב ג מיי' שם ה"ד
מ ד מיי' פ"ז ממקואות ה"ד סמ"ג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' רא סכ"ד ח
מא ה מיי' פ"ב ממעשר ה"ז

חולין כס:
מעשרות פ"ה פ"ו. חולין שם וש"נ. מעשרות פ"ה ה"ג

הלכה ד מתני' הלוקח חיה לזבחי שלמים. וה"ז לא כלום דאין חיה ראויה להקרבה או אם לקח בהמה לבשר תאוה לא יצא העור לחולין כלומר אין בתורת שיצא העור לחולין לפי שלא קנה מעשר הכי מסיק בגמרא לפירושא דמתני' מפני שבראשונה היו לוקחין בהמה ממעות מעשר לבשר תאוה שכך כתוב בכל אשר תאוה נפשך וגו' כיון שראו חכמים שהיו הכל לוקחין לבשר תאוה ומבריחין אותה מעל גבי המזבח גזרו שאין לוקחין בהמה ממעות מעשר אלא לשלמים והואיל ועבר זה על גזירת חכמים ולקח בהמה לבשר תאוה הרי זה כדין לוקח חיה לזבחי שלמים ונעשה כמי שקנה שור לחרישה ולא קנה מעשר שאין לזה קדושה כלל: כדי יין פתוחות. שמדרך למכור היין בלא הקנקן או שלקחן סתומות במקום שדרכן להמכר פתוחות לא יצא הקנקן לחולין וצריך למכרן ויאכל דמיהן בקדושת מעשר בירושלים: סלי תאנים וסלי ענבים. ובכנסת המשניות כתוב סלי זיתים וסלי ענבים: לא יצאו דמי הכלי לחולין. לפי שדרך למכרן בלא הכלי וזה שלקחן עם הכלי מסתמא נתן המוכר עיניו בהמקח גם בהכלי וכדין כדי יין פתוחות וכו' וצריך למכרן ולאכול בדמיהן בירושלים: **גמ'** אמר ר' אלעזר לא קנה מעשר. הא דקתני לא יצא העור לחולין היינו שאינו בתורת ליצאת העור לחולין לפי שלא קנה המעשר כלל כדפרישית במתני': בקדמייתא הוינן אמרין וכו'. כלומר בתחלה היינו רגילין לפרש להמתני' בלוקח בהמה לבשר תאוה דלא יצא לחולין היינו שבעל כרחו נתפס השם לשלמים גם על העור וכן בלוקח חיה לזבחי שלמים דאע"ג דאינה ראויה להקרבה חל שם שלמים על העור וצריך למכרן וליקח בדמיהן שלמים כך היינו מפרשים בתחלה אבל ולא הוינן אמרין כלום דאין המתני' מיתפרשא כן וכמו דשמעינן מן הדא דאמר ר' אלעזר דס"ק לא קנה מעשר וכדאמרן:
בהמת

מראה הפנים

כ"י גרים הכי היו לו מעות טמונות בקצטרא וכו' כמו שהבאתי בפנים: **תני** בן בג בג אומר וכו': הא דבן בג בג ברייתא בסיפרי ומוסיף עוד לדרוש התם. ובשכר ולקחת תמד משהחמיץ וכך הובאה בבבלי רים פ' בכל מערבין דף כ"ז ונראה דמכאן יצא לנו לומר דהתמד משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואפי' לא מצא ארבעה אם נתן שלשה וכדעת ר' יוסי בהלכה דלקמן דמוקי מתני' כדברי הכל דבשהחמיץ לא בעינן דרמא תלתא ואשכח ארבעה כדפרישית לעיל פ' בתרא דמעשרות בהלכה ה' ובמתני' דלקמן וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ז ממע"ש לפסוק כר' יוסי דמוקי מתני' דהכא כד"ה ולא בעינן דרמא תלתא ואשכח ארבעה כשהחמיץ כמו שביאר שם וזה מוכרת מדרבי קרא להתמד משהחמיץ דאלו ברמא תלתא ואשכח ארבעה ל"ל קרא הלא יין מזוג הוא ובכלל יין דכתיב הוא אלא ודאי דאתי לרבות אפי' מצא פחות מארבעה דהוי פרי משהחמיץ וע' עוד בהלכה דלקמן ד"ה שכן אפי' מי מלח:
אמר ר' זעירה הדא דתימא בשהיה המוכר הדיוט וכו'. כדפרישית וכך הם דברי הרמב"ם ברים פ"ח מהלכות מע"ש ממי שאינו תגר ואינו מדקדק וכו' וכ"ל דמכיון שהמוכר הזה אינו חושש על העור ולדקדק בכך ונמצא שאינו מבקש שיוסיף לו הלוקח בדמים בשביל העור ולפיכך יצא העור לחולין דלא נתן לו דמי מעשר בשביל העור אלא נבלע הוא בדמי הבשר שנתן לו אבל אם המוכר הוא תגר מסתמא מדקדק הוא ונותן עיניו גם בהעור וזה צריך להוסיף לו בדמים ולכך לא יצא העור לחולין וכך הוא בקנקנים ומטעם הזה לא פסק כר' מנא ואף דנפרש דבריו בניחותא דקאמר ומינה דהואיל וכך א"כ כמה דהימר וכו' ומשום דהאי טעמא דאמרן לא שייכא אלא בהמוכר דבו הדבר תלוי לדקדק בכך אם להוסיף לו בדמים או לא אבל לא בהלוקח והר"ב שכתב דהני מילי כשהמוכר והקונה הדיוטים וכו' ולפ"ד אומן ג"כ אומן ממש הוא וכך הוא בהגהת הר"ש והעיקר הוא כדעת הרמב"ם שפסק כר' זעירא וכפירושו כמה שנתבאר ובענין מה שהשיג הראב"ד שם בהלכה ב' על מ"ש לפיכך צריך המוכר לפתוח וכו' יתבאר לקמן בסוף פ"ג בס"ד: **מאן** דאמר יצאו דרוסות וכו'. ולא פליגי וכ"פ הרמב"ם בפ"ח שם בהלכה ד':
ומשהחמיץ נלקח בכסף מעשר. כתב הר"ב והוא דרמא תלתא ואשכח ארבעה וכך הוא בהגהת הר"ש. ואין הדין כן אלא אם אשכח ארבעה לא בעינן החמיץ ואם החמיץ לא בעינן אשכח ארבעה לענין שיהא נלקח בכסף מעשר וזהו כמסקנת ר' יוסי בגמרא דאוקי המתני' כדברי הכל וכך הוא דעת הרמב"ם כמו שבארתי לעיל דמוכרת הכי מהברייתא ומדרשא דקרא ועיין בד"ה תני בן בג בג:
שכן אפי' מי מלח ניקחין בכסף מעשר. היינו כשהן מעורבין וכשנתן לתוכן שמן ומבליע דמי מים ומלח בדמי השמן הכי מסיק לה בבבלי רים פ' בכל מערבין וכ"פ הרמב"ם בפ"ז בהלכה י' ומכאן ג"כ ראי' דבשהחמיץ לא בעינן דרמא תלתא ואשכח ארבעה כמבואר בדבור דלעיל דהא מדמי לה למי מלח המעורבין וכמו דהתם לא קפדינן על המדה ה"נ בתמד שהחמיץ ואפי' אשכח פחות מארבעה ניקח הוא בכסף מעשר:
אמר ר' אלעזר לא קנה מעשר וכו' והכי איתמר האי מילתא במנחות דף פ"ב דקאמר ר' אמי המתפיס מעות מעשר שני לשלמים לא קנה שלמים דלא אלימא קדושת שלמים למיחל אקדושת מעשר שני דאע"ג דסתם מעות מעשר לשלמים הן כדתנינן במתני' דלעיל הכא הואיל בהתפיס בפירוש שיהו דוקא לשלמים לא קנה שלמים ויכול הוא לקנות בהן כל מה שירצה ומותיב לה אמא מהאי מתני' הלוקח חיה וכו' דקס"ד דקנה שלמים קאמר ושהאי דר' יוסי דהכא דבקדמייתא הוינן אמרין וכו' ומסיק לה דמאי לא יצא העור

תוס' הרי"ד

להעלותו לגבוה כמו תרומה קודם הפרשה אינו חשיב ממונו מהשתא אפילו כמי שלא הורמו דמיין וכ"ת דהכא ע"כ ממונו הוא מגזה"כ ומעלה מעל ז"א דא"כ אפילו לאחר שחיטה נמי ממונו הוא ואי דלאחר שחיטה אין סברא שיהא ממונו וע"כ דמחיים מיירי הקרא ז"א דהא מחיים נמי אין סברא שיהא ממונו כיון דלאחר שחיטה לאו ממונו הוא ואי דהוא גזה"כ לנגד הסברא א"כ אימא אפילו לאחר שחיטה נמי ממונו הוא הגם דהוי לנגד הסברא כיון דלאח"ש לאו ממונו הוא א"כ אין סברא שיהא ממונו מחיים אלא מגזה"כ וא"כ מנ"ל לחלק בין מחיים בין לאחר שחיטה וע"כ פירש רש"י ז"ל דמטעם אחריות הוא דלומר הר"ז ולאו משום דבר הגורם לממון הוא ז"א אלא אפילו בעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי מ"מ הכא הוי ממונו כיון דבעלים הוי ממונו רק משום דמחויב ליתן לגבוה נפיק מרשותו אבל מכיון שאם לא יתן לגבוה יהיה מחויב להביא אחר ע"כ הוי ממונו כלומר דמחמת אחריות לא נפיק מרשותו כמו לדוגמא בהדיוט מראובן שחייב מנה לשמעון והגיע זמן הפרעון בשעה שהתרוגה ואין לו לראובן כי אם מנה אחת והוא המנה שמחויב ליתן לשמעון הנאם נאמר שלא הוי ממון לראובן כיון שמחויב ליתן לשמעון ז"א דהא בנתינתו לשמעון יפטור מן החוב ואי לא יתן לשמעון המנה יהי' מחויב לשמעון חוב אבל אי היה באופן זה אם יש לו מנה זה מחויב ליתן לשמעון ואם אין לו מנה זה פטור משמעון א"כ' לא הפסיד כלל לראובן דהא בלא"ה יתן לשמעון א"כ בעלמא גבי טבל לאו ממונו הוי חלק התרומה שבו כיון דמחויב ליתן לכהן וא"כ הוי חלק התרומה ממון כהן מהשתא דהא אם לא יהיה לו טבל פטור מליתן לכהן תרומה וא"כ בגנב טבלו נמצא דהוא ממון כהן דהא אינו ממונו דבעלים דחלק התרומה מחויב ליתן לכהן ולא חשיב ממונו מהשתא ואין לומר דהוי ממונו דיפטור חובו שמחויב לכהן ז"א דאם אין לו טבל ממילא אין לו חיוב ליתן לכהן ובכל חלק הטבל נמצא חלק התרומה ונמצא בשאין לו טבל פטור מחלק התרומה שבו משא"כ גבי קדשים קלים דמחויב להביא לגבוה האיך שייך לומר דבשהזיק קדשים קלים דפטור ד"הא דומה כאילו גנב טבל דפטור מחלק התרומה שבו ז"א דהתם כשאין לו טבל פטור מליתן לכהן חלק התרומה שבו משא"כ הכא לא שייך למימר דאינו חשיב ממונו מהשתא כיון שמחויב ליתן להקדש ויהא ממון הקדש ז"א דהא מחויב ליתן להקדש ואי לא יתן להקדש ישאר עליו חוב להקדש ודומה כמו שראובן מחויב ליתן לשמעון פריעת חובו בודאי חשיב ממון של ראובן לע"ע ולא של שמעון הגם דמחויב ליתן לשמעון דהא בזה יופטר מחובו ולפיכך הגם דבעלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי הכא חשיב ממונו דהא בעלם השתא ממונו הוא רק משום דמוכרח להיות ממון גבוה ל"ל דגם השתא לאו ממונו הוא ויפקע ממונו ע"ז קאמרינן כיון דחייב באחריות אם לא יתן לגבוה עובה האחריות פעולה שלא יפקע ממונו ולא דמשום אחריות נעשה ממונו ז"א אלא דמשום אחריות לא פקע ממונו משא"כ בעלמא דבעלים לאו ממונו הוא אלא משום דהגל"מ אתה עושה אותו ממונו ע"ז ס"ל לרבנן דר"ש דבר הגורם לממון לאו כממון דמי משא"כ הכא דבעלם ממונו הוא רק משום דצריך למסור לגבוה צריך להיות אינו ממונו ע"ז מהני האחריות שלא יפקע ממונו ודו"ק:
ר"י

שנויי נוסחאות (ט"ג) נפשך לוקח בד"ו נפשך תני לוקח. (ט"ד) כשהיה בד"ו בשהיה. (ט"ז) למכור בד"ו לימכר. (ט"ח) נעשה בכי"ל אינו נעשה. (ט"ו) כשאינן בד"ו בשאינן.

ככר לאדן
ונתת הכסף וכו'. בבלי עירובין דף כ"ז:

עין משפט נר מצוה

מב
א מיי' פ"ה מבכורות ה"ט
מג
ב מיי' פט"ז ממעשה הקרבנות הי"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

א כר"י חייבת. ע' ברמב"ם ובכ"מ פ"ה מבכורות ה"ט ודבריו צ"ע הא קיי"ל כר"מ דממון גבוה הוא כמ"ש בפ"ג ממע"ש הי"ז ומצאתי במהרי"ט אלגזי בבכורות בהלכות חלה דף מ' ע"א שהביא זה בשם הר"י קורקוס והאריך בזה הרבה בירושלמי כאן ע"ש:
ב שנשפך הדם לא נפסל הלחם. ע' פסחים דף י"ג ע"ב:

מסורת הש"ס

ג מנחות פא:

נתפס השם לשלמים ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דאמר רבי לעזר לא קנה מעשר. רבי יוסי בשם רבי יוחנן בהמת מעשר שני בירושלים כרבי מאיר פטורה מן הבכורה [ב] כרבי יהודה [א] חייבת בבכורה. רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא ילדה בכור אימוריו מהו שיקרבו לגבי מזבח. ולא חל מעשר שני על אימוריו ולא נמצא מבריחו מן האכילה. א"ל וכי הלוקח בשר בהמה לבשר תאוה לא חל מעשר שני על אימוריה ולא נמצא מבריחה מן האכילה. אמר ליה בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר. אמר רבי יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד. מה נפקה מביניהון ילדה בכור והקדישה שלמים מאן דאמר לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד קריבה מאן דאמר בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר אינה קריבה. אמר רבי יוסי כל אילין מילייא אנן מרין ומתני' מסייעא לר' זעירא [ג] *לא יביא מחיטי מעשר [שני] אלא ממעות מעשר שני. מה בין חיטין מה בין מעות אלא בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר. אמר רבי חיננא קומי רבי מנא ויביא מן החיטין התרומה לכהן והשאר לבעלים מפני מה אינו מביא. אמר ליה הגע עצמך [ב] שנשפך הדם לא נפסל הלחם.

פני משה

בהמת מעשר שני. אם לקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים וילדה לר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא פטורה מן הבכורה דלא אלימא קדושת בכור למיתפס אקדושת מעשר שני ולר' יהודה חייבת בבכורה: ילדה בכור אימוריו מהו שיקרבו לגבי מזבח. אליבא דר' יהודה בעי דחייבת בבכורה ואם לכל דין בכור משוי ליה דאימוריו קריבין ע"ג המזבח או דילמא חייבת בבכורה דקאמר לענין שחייב ליתנו לכהן ודינו כדין בכור בעל מום שניתן הכל לאכילה: ולא חל מעשר שני וכו'. דברי ר' זעירא הן שהשיב לו ומאי תיבעי לך וכי לא חל קדושת מע"ש על אימוריו ומעשר שני ניתן לאכילה ואם אתה אומר אימוריו קריבין לא נמצא שמבריחו אתה מן האכילה: א"ל ר' ירמיה וכי הלוקח בהמה לבשר תאוה וכו'. כלומר דר' ירמיה מפרש להא דקתני במתני' לא יצא העור לחולין משום דבעל כרחו נתפס השם לשלמים וכדהוי אמרין מעיקרא דלעיל וא"כ תקשי נמי וכי לא חל מעשר שני על אימוריה וכאן קריבין לא נמצא שאתה מבריחה מן האכילה: אמר ליה. ר' זעירא שאני הכא דאף למאי דס"ד מעיקרא דקנה שלמים בע"כ לא קשיא משום דבלקיחתה לבשר תאוה פקעה מן הבהמה קדושת מעשר וחל עליה קדושת שלמים בע"כ אבל אם לקח בהמה סתם ממעות מעשר עדיין קדושת מעשר עליה ולא ניתן אלא לאכילה ואם ילדה אימא דהא דקאמר חייבת בבכורה דוקא ליתנו לכהן אבל לא שיהא לו דין בכור שיהו אימוריו קריבין. אמר ר' יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן. משום שר' יוסי אמר הכי בעצמו לעיל בקדמיתא הוינן אמרין הלוקח בהמה וכו' ולפיכך קאמר דאנן דהוינן אמרין להאי פירושא במתני' דלא יצא העור לחולין משום דקנה שלמים לא היינו אומרים מטעם הזה דבלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר אלא מהאי טעמא הוינן אמרין כן משום דלא התירה התורה לקנות בכסף מעשר בירושלים אלא שלמים בלבד: מה נפקא מביניהן הא לתרווייהו הכי טעמי מיהת שלמים הוא וכדהס"ד דמעיקרא דמתני' קנה שלמים מיתפרשא: וולדה בכור והקדשה שלמים. היכא ביניהו כלומר שהקדשה של הבהמה עצמה שלמים היא וזה לדברי הכל ואם ילדה בכור הוא דנ"מ ביניהו ובלוקח בהמה סתם ממעות מעשר וכדלעיל בהאי דר' זעירא והוא גופה הוא דאיכא ביניהו דלמ"ד דטעמא במתני' משום דלא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד וא"כ אם ילדה בהמת מעשר בכור קרב הוא לאימוריו כשאר דין בכור תם וכסברת ר' ירמיה דלעיל דמאי שנא מהבהמה עצמה דאמרה התורה דקריבה שלמים ואע"פ שמבריח את האימורין מן האכילה משום דכך ניתנה המלוה מכסף מעשר ומאי שנא וולדה הבכור דג"כ הדין כן אבל למ"ד דטעמא במתניתין משום דבלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר וחל עליה שלמים א"כ איכא לך בבהמת מעשר בעצמה וולדה בכור שאין אימוריו קרבין ומשום דבכה"ג לא פקעה ממנה קדושת מעשר וכסברת ר' זעירא בעצמו לעיל דאתה מבריחו מן האכילה: אמר ר' יוסי וכו'. כלומר דהדר אמר ר' יוסי גופיה דכל איטון מילייא דאנן אמרין לאו כלום הן דמתני' דמנחות מסייעא לסברת ר' זעירא דתנינן בפ' התודה אם אמר התודה היא ולחמה מן המעשר יביא ולא יביא מחטי מעשר שני אלא ממעות מעשר שני ומה בין חטים ומה בין מעות אלא ע"כ משום דבלקיחת דבר ממעות מעשר שני פקעה קדושת מעשר ממנו והלכך מחטי מעשר שני לא יביא דאין קדושת לחמי תודה חל על קדושת מעשר שני אבל מהחטים שנלקחו ממעות מעשר יביא לפי שפקעה מהן קדושת מעשר: ויביא מן החטין. של מעשר שני הרי ג"כ לאכילה הן שהתרומה מהלחם לכהן נאכלת והשאר נאכל לבעלים כדתנן התם לעיל ומכולן היה נוטל אחד מעשרה תרומה שנאמר והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה והשאר נאכל לבעלים וא"כ מפני מה אינו מביא לחמי תודה מחטי מעשר שני: א"ל הגע עצמך שאם נשפך הדם של הזבח לא נפסל הלחם. בתמיה שהרי הלחם אגב הזבח הוא ולפיכך אינו יכול להביא הלחם מחטי מעשר שני עצמן שמא יארע איזה פסול בהזבח ונפסל הלחם ויוצא לבית השריפה ונמצא מאבד הוא מע"ש והיינו טעמא דלא יביא אלא ממעות מעשר שני דבמעות אין קפידא כמו במעשר שני עצמו:

א"ר

רידב"ז

ר"י בשם ר' יוחנן בהמת מע"ש בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כר"י חייבת בבכורה. פי' דר"י בשם ר' יוחנן פליג וס"ל דלוקח לבשר תאוה קנה מעשר ויאכל בקדושת מע"ש כיין וכל הדברים ע"כ לר"מ פטורה מן הבכורה ולר"י חייבת וס"ל פי' המשנה דלא יצא העור לחולין ומוכרו ואוכל בתורת מעשר דהוא מפרש המשנה כמו בש"ס דילן דלא קנה שלמים אבל מעשר קנה ורק קנסינן לי' שהעור לא יצא לחולין ואוכל במעותיו בתורת מעשר כפשטת המשנה כמו שכ' בס' מבנה ראשונה וכתב שם שכן מפרש הרמב"ם ז"ל ג"כ כן וכן נראה: ומפרש כמו בש"ס דילן במס' מנחות דף פ"ב דלא קנה שלמים דאם קנה שלמים הי' העור שייך להבעלים כמו בכל השלמים כפי' הר"ש ז"ל אבל מעשר קנה רק דקנסינן לי' דיאכל בדמי העור בתורת מעשר ע"ז בעי ר"י קומי ר"ז ילדה בכור האיך אימוריו קריבין לגבי המזבח הא מבריחו מן האכילה א"ל וכי הלוקח בשר בהמה לשלמים [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] לא חל מע"ש על אימוריו ולא נמצא מבריחו מן האכילה ע"ז א"ל שאני התם כשלקח בפירוש לשלמים בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר משא"כ כשלקח לבשר תאוה דחל עלי' קדושת מעשר וילדה בכור האיך יקרבו אימוריו ע"ג המזבח ויבריחו מן האכילה ע"ז אמר ר' יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ונמצא דגזה"כ הוא דמקריב אימוריו של מע"ש ע"ג המזבח בקדושת שלמים ומסיק ואזיל ומפרש מה כונתו בזה דקאמר לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ומפרש ואזיל דנפיק מביניהון ילדה בכור והקדישה שלמים פי' שלקח לבשר תאוה וילדה בכור או הקדישה בעצמו שלמים אליבא דר' יהודא דיכול להקדיש ממעשר לשלמים דממון הדיוט הוא [עיי' במס' מנחות דף פ"ב ע"א עיי"ש] למ"ד דאסור להבריח אימוריו מן האכילה רק בלוקח בהמה לשלמים לכתחלה בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר ע"כ הכא כשקנה לבשר תאוה והקדישה בעצמו לשלמים אמ"כ אינה קריבה ומ"ד לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ולא ס"ל דבלקיחתה פקעה קדושת מעשר אלא דכן גזה"כ הוא א"כ לפ"ז אפילו כשקנה לבשר תאוה והקדישה שלמים שפיר מקריב אימוריו לגבי המזבח:

אר"י

מראה הפנים

שעור לחולין דקתני שאינו בתורת לגא: העור לחולין ומשום דלא קנה מעשר וכר' אלעזר דסבא וכ"פ הרמב"ם בפ"ו בהלכה י"ח וי"ט ובענין שכתב שם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום עיין לקמן בפ"ג בהלכה ב' מה שיתבאר מזה:

בהמת מעשר שני בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כר' יהודה חייבת בבכורה. לפשטה דהאי מילתא דתליא פלוגתא דפליגי אי מעשר שני ממון גבוה הוא או לא כדפליגי בפ"ב דקידושין א"כ למאי דקי"ל כר"מ בהא דאיפסיקא התם הלכתא כוותיה פטורה מן הבכורה והרמב"ם בפ"ה מה' בכורות בהלכה ט' כתב הלוקח בהמה ממעות מע"ש בירושלים חייבת בבכורה וזהו כר' יהודה והא קיי"ל כר"מ ומה שנראה הכ"מ לומר דכר' זעירא הוא דקאמר הכא דמסייע ליה מתני' אגב ריהטא כתב כן דהלא הא ר' זעירא מפרש לטעמא דחייבת בבכורה משום דבלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר והויא חולין היה אפשר לגדד ולהביא איזה ראיה מדבריו אבל שמעיין בהסוגיא יראה דדברי ר"ז הם לתרץ מה דהקשה לו ר' ירמיה ממתני' וכי הלוקח בשר בהמה וכו' ופקעה קדושת

תוס' הרי"ד

רבי יוסי בשם ר"י בהמת מע"ש בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה. והקשו הכ"מ והמהרא"פ ז"ל על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ה מה' בכורות ה"ט דבהמת מע"ש בירושלים חייבת בבכורה והא אנן קי"ל כר"מ דממון גבוה הוא ומה שתירץ הפ"מ ז"ל דלפי המסקנא הוי חולין דבראשונה היו לוקחין לבשר תאוה והבריחו מע"ג המזבח והתקינו שלא יהו לוקחין כי אם שלמים נמצא דלבתר התקנה אין עליו קדושת מע"ש כלל והוי חולין זה אינו מובן לי כלל חדא דא"כ דינא אחריתא הוא ואינו שייך לענין בכורה בהל' בכורות אלא בהל' מע"ש הי"ל להרמב"ם ז"ל לאשמעינן דהלוקח בהמה לבשר תאוה ממעות מע"ש אינו קדוש בקדושת מע"ש והוי חולין ומותר לאכלו חוץ למחיצה ועוד הא בהל' מע"ש פ"ז ה"ח פסק הרמב"ם ז"ל דלא הוי שלמים אבל מעשר משמע דהוי וראיתי בגליון הש"ס שכתב בשם מהרי"ט אלגזי ז"ל שהאריך הרבה בירושלמי כאן ואין ספר מהרי"ט אלגזי ז"ל ת"י כעת. ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה הירושלמי בזה ויתורץ שיטת הרמב"ם ז"ל באר היטב ונבין מתחילה

מעשר וקנית שלמים קאמר וזה לפי הס"ד דפירושא דמתני' דקנה שלמים כדפרישית בפנים ועוד דעיקר הבעיא דר' ירמיה אם אימוריו קרבין ע"ג המזבח דאפשר אפי' למ"ד חייבת בבכורה היינו ליתנו להכהן בתורת בכור בעל מום כדפרישית ופשט לו ר' זעירא דאינן קרבין משום דאתה מבריחו מן האכילה והשתא איך דהפרש לדברי ר' זעירא אין ראיה לדברי הרמב"ם דכתב חייבת בבכורה סתם ומשמע ככל דיני הבכור סוף דבר המעיין בהסוגיא יראה דלית כאן סייעתא ולא מידי מר"ז. והעיקר כך הוא דמילתא דר' יוחנן דתלי בהאי ד"א בפלוגתא דר"מ ור' יהודה שכל מעיקרא ה"א דמיירי וקודם שגזרו שלא ליקח בהמה לבשר התאוה בירושלים ומדינא דאורייתא קאמר דבהמת מעות מע"ש תליא בהאי פלוגתא לענין חיוב בכורה דלמר פטור ולמר חייבת. וכל השקלא והטריא דהאיכתרא מבואר הוא כמו שבארתי בפנים. אבל לבתר דגזרו שלא ליקח בהמה ממעות מעשר בירושלים אלא לשלמים בלבד כדקאמר לקמן בזה ודאי הדין הוא דאם לקח בהמה סתם ממעות מעשר ולא לשלמים דחייבת בבכורה דהא ודאי פקעה ממנה קדושת מעשר לכ"ע לאחר התקנה ולא מטעמא דס"ל ממון הדיוט ה"א אלא דחולין הוייא דלא חלה עלה קדושת מעשר מכח התקנה ובכה"ג שפיר מתפרשין דברי הרמב"ם ז"ל כראשונה

שנויי נוסחאות (פי"א) נתפס השם בכי"ר נתפסין. (כוי"ד) ילדה בכור והקדישה בד"ו וולדה בכור והקד"שה. (כי"מ) יוסי כל בד"ו יוסי הא כל.

אמר רבי יוחנן גזרו על נקיבה בעלת מום מפני וולדה גזרו על זכר בעל מום מפני נקיבה בעלת מום. ואמרין בשם רבי יוחנן אפילו תמימה גזירה. [ז]בראשונה היו [א]אומרין לוקחין בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותו מעל גבי המזבח חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה אפילו עופות כהדא דתני *אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין אותו על נקיבה בעלת מום ועל שאר בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין דברי רבי מאיר [ב]וחכמים אומרים אין מחללין אלא על השחוטין בלבד. רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק גזרו אותן שלא ירעו אותן עדרים עדרים. קם רבי ירמיה עם רבי זעירא. א"ל עד כדון רבי שמואל בר רב יצחק קיים ואתון תליין ביה מרטוטיבן. והא אמרין בשם רבי יוחנן אפילו תמימה גזירה. דילמא לא איתאמרא אלא על השביעית. אשכח תני על השביעית:

הלוקח

פני משה

א"ר יוחנן גזרו. מילתא באנפי נפשה היא וקס"ד השתא דעלה דלקמיה דמיית' לה להאי ברייתא דגזרו שאין לוקחין בהמה לבשר תאוה ממעות מעשר שני בירושלים קאי וקאמר ר' יוחנן דגזרו על נקיבה בעלת מום מפני וולדה כלומר דעיקר טעם הגזירה הוא שמא יקיימנה לגדל וולדות וכן גזרו על זכר בעל מום מפני נקבה בעלת מום אבל על התמימה לא גזרו ולקמן מקשי עלה: ואמרין. ואחרים אמרו נמי בשם ר' יוחנן דאפי' תמימה גזירה שאם אתה מתיר בבהמה תמימה אתי למשרי אף בבעלת מום: בראשונה. השתא מייתי האי ברייתא ולפי הס"ד מילתיה דר' יוחנן עלה הוא דקאי ולא קיימא הכי כדלקמן: לוקחין בהמה לבשר תאוה. בכסף מעשר בירושלים דהתורה אמרה בכל אשר תאוה נפשך בבקר וכו' ומשום כך היו מבריחין אותה מע"ג המזבח שהכל היו לוקחין לאכלן חולין לבשר תאוה וחזרו לומר לא יקחו שגזרו ב"ד שלא יקחו בהמה אלא לשלמים: ואפי' חיה אפי' עופות. ושואל הש"ס אם גזרו שלא יקחו אפילו חיה ואפי' עופות שאינן ראוין למזבח וכדאשכחן בהאי ברייתא דמייתי לקמיה: כהדא דתני. בתוספתא דשביעית פ"ז: אחד שביעית ואחד מעשר שני. כלומר דמי שביעית ודמי מעשר שני דמעשר שני בעצמו אין מתחלל אלא על המעות וכן פירות שביעית עצמן אין מתחללין אלא דרך מקח ולא דרך חילול כדאמרינן לעיל פ"ח דשביעית: על נקיבת בעלת מום וכו'. כלומר בין בעלת מום ובין שאר כל בהמה וחיה ועוף בין חיין בין שחוטין: דברי ר"מ. דלא גזור מידי וחכמים אומרים אין מחללין אלא על השחוטין בלבד כך שנינו בתוספתא שם והשתא בעי למימר דה"ה בהאי ברייתא דלעיל בראשונה וכו' דגזרו שלא יקחו אפי' חיה ואפי' עופות וכדמפרש ר' ירמיה בשם רב שמואל בר ר' יצחק לטעמא דגזרו עליהן שלא יקיימו אותן לרעות עדרים: קם ר' ירמיה עם ר' זעירא. פגע בו ר"ז וא"ל עד כאן ר' שמואל בר' יצחק קיים הוא ואתון תליין ביה מרטוטובין כלומר שמרטוטין ודברים שאין בהן ממש דהיכי ס"ד דהאי טעמא דר' שמואל אגזרה דהאי ברייתא דלעיל קאי דגזרו שלא יקחו לא בהמה ואפי' חיה ועופות נמי לא ומהאי חששא שמא יגדל מהם עדרים והא אמרין לעיל בשם ר' יוחנן אפילו תמימה גזירה ואי אמרת דטעמא משום שמא יגדל הוא מאי אפי' דקאמר הא הך ברייתא דלעיל בירושלים מיירי דקתני בראשונה היו לוקחין בהמה לבשר תאוה וכשראו שמבריחין אותה מע"ג המזבח גזרו שלא יקחו וא"כ עיקר הגזירה על בהמה תמימה היתה שהיא ראויה להקריבה שלמים ואיפכא ה"ל למימר גזרו על התמימה ואפי' על בעלת מום וכו' אלא ודאי דלא שייכא כלל להך דר' יוחנן על האי ברייתא דלעיל וממילא אידחי להא דבעית למימר דאפי' על חיה ועופות נמי גזרו וכהאי ברייתא דתנינן בשביעית דהא ליתא דכאן דבירושלים איירי לא גזרו אלא על דבר שהוא ראוי לשלמים: דילמא דלא איתאמר'. מילתיה דר' יוחנן וטעמא דר' שמואל בר רבי יצחק אלא על השביעית. כלומר אהאי ברייתא דתנינן בתוספתא דשביעית כדמייתי לה אחד שביעית וכו': אשכח תני על השביעית. והכי הדר אשכחן דשנה ר' יוחנן להא דלעיל גזרו על נקבת בעלת מום וכו' על האי תוספתא דשביעית ועלה שייכא שפיר דברי ר' יוחנן וגם טעמא דר' שמואל דהתם בחוץ לירושלים איירי דהא מחללין קתני ואין חילול מעשר שני אלא בחוץ לירושלים ולחכמים דסבירא להו אין מחללין מפרש ר' שמואל דטעמא דגזרו על נקבת בעלת מום שלא ירעו אותן עדרים והיינו נמי דקאמר ר' יוחנן מפני וולדה וגזרו על זכר אטו נקבה והשתא שפיר נמי הא דאמרן בשם ר' יוחנן אפי' תמימה גזרה כלומר אע"פ שהתמימה ראויה היא להעלותה לירושלים ולהקריבה וה"א דבה לא גזרו קמ"ל דאפי' תמימה בכלל גזירה דשמא ישהא אותה לגדל וולדות ולפיכך לא התירו חכמים אלא על השחוטין בלבד דכשאר פירות הן אבל בהאי ברייתא דלעיל בראשונה היו אומרים לוקחין וכו' דבירושלים איירינן כשגזרו לא גזרו אלא על הדבר הראוי לשלמים אבל חיה ועופות שאינן ראוין לשלמים מותר דבירושלים ודאי לא שייכא כלל למיגזר שמא יקחן לגדל שם עדרים:

הלוקח

רידב"ז

אר"י גזרו על נקיבה בע"מ מפני וולדה. פי' אסרו שלא יקנה ממעות מע"ש לבשר תאוה מפני הברחת המזבח לא מבעיא בתמימין דזהו הברחה ממש אלא אפילו בבע"מ דלא שייך הברחת מזבח מ"מ כיון דנקיבה היא גזרו משום הברחת וולדה ממזבח ושוב גזרו על בע"מ זכר מפני נקיבה. ואמרין בשם ר"י דאפילו בתמימה נמי גזירה פי' דמשכח"ל רק גזירה דהברחה הגם דבתמימה לא שייך גזירה דהברחה דמאי שייך גזירה הא בלוקחה לבשר תאוה הוא הברחה ממש באמת בשלמא בבע"מ דלא שייך הברחה שפיר שייך משום גזירה משא"כ בתם האיך שייך גזירה הא בלוקחו לבשר תאוה שלא הוא הברחה גמורה ע"ז מסיק ר"י דאפילו בתמימה גזירה ר"ל דמשכח"ל בתמימה רק משום גזירה כדמסיק בראשונה היו אומרין לוקחין בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותה מע"ג המזבח חזרו לומר לא יקחו אפילו חי' אפילו עופות וא"כ גזרו על חי' ועופות הגם שאינן ראוין ע"ג המזבח וע"כ משכח"ל אפילו בתמימה גזירה דהוא כחי' תמימה ומסיק כהדא דתני אחד שביעית ואחד מע"ש מחללין אותו על בע"מ ועל חי' ועוף [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] בין חיין בין שחוטין דברי ר"מ וחכמים אומרים אין מחללין אלא על השחוטין בלבד ותנן הכא נמי גם חי' ועוף בכלל הגזירה וקסבר דהטעם הוא גם כן משום הברחת המזבח וגזרו הי' משום בהמה. ר"י בשם רשב"ר"י גזרו אותן שלא ירעו אותן עדרים עדרים וגזירה אחרת הוא משום שלא יעשה אותן עדרים עדרים ולפ"ז שייך הטעם הזה בחי' כמו בבהמה גופי' ולא דגזרינן חי' אטו בהמה. קם ר"י עם ר"ז א"ל עד כדון רשבר"י קייס ואתון תליין בי' מרטוטין והא אמרין בשם ר"י אפילו תמימה גזירה ר"ל דמשכח"ל אפילו בתמימה לאו משום הברחה ממש אלא משום גזירה והוא כחי' אלמא דהטעם הוא משום הברחה דאי משום שלא יגדל עדרים א"כ מאי נ"מ בגזירה הזו בין תמימה בין בע"מ א"ו דהטעם הוא משום הברחה וא"כ בתמימה הוי לבשר תאוה הברחה ממש ובבע"מ הוי גזירה ע"ז קמ"ל ר"י דמשכח"ל גם בתמימה רק משום גזירה כדמסיק כגון בחי' ומבית ברייתא ראיה לזה אבל משום שלא יגדל עדרים מאי נ"מ בין תם לבע"מ בין בהמה וחיה הא בכולן הוי רק גזירה דאי מדר' יוחנן קדמייתא דקאמר גזרו על נקיבת בע"מ מפני וולדה יש לפרש כרשבר"י דהוא שלא יגדל וולדות ויעשה עדרים אבל מהא דר"י אפילו תמימה גזירה מוכח דהוא משום הברחה ומשני דילמא לא איתאמרא אלא על השביעית הא דקאמר רשבר"י משום שלא יגדל עדרים קאמר רק על השביעית לבד משום דבברייתא תנינן שביעית ומע"ש נקט על שביעית הא דשלא יגדל עדרים דהא בשביעית לא שייך הברחה דהא אינו מצוה להביא מדמי שביעית למזבח. אשכח תני כן על השביעית אבל במע"ש הטעם הוא משום הברחה:

תמן

עין משפט נר מצות

מד
א מיי' פי"ז ממע"ש הי"ב

מה
ב מיי' פ"ד שם ה"ו ופ"ו מתמידים ומוספ' ה"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]בראשונה היו אומרים וכו'. ע' בשם אליהו וע' בשטה מקובצת לב"ק דף נז:

מסורת הש"ס

תוספתא שביעית פ"ז. סוכה מ: ופי' תוס' שם ד"ה במאי וב"ק דף לז: תוס' ד"ה דזבין

מראה הפנים

בראשונה היו אומרין לוקחין בהמה לבשר תאוה וכו'. כן הביא הרמב"ם בפ"ז ממע"ש בהלכה י"ב וסיים אבל חיה ועוף לוקחין שאינן ראוין לשלמים והכ"מ שציין לכאן כתב אלא שכתוב בטעות ונסחת רבינו עיקר. ואין כאן טעות כלל דמה שכתוב כאן אפי' חיה אפי' עופות לפי הס"ד הוא דדמיא להדא דתני אחד שביעית וכו' ודברי ר' יוחנן דקאמר גזרו וכו' אהאי ברייתא דבראשונה היו לוקחין קאי וכשגזרו א"כ גזרו אף על החיה ועוף שלא יקחו ובירושלים מיירי אבל להמסקנא דאמר ר"ז לר' ירמיה עד כדון ר' שמואל בר רב יצחק קיים וכו' אידחי לה דדברי ר' יוחנן לא קאי אלא על האי ברייתא דהשביעית (וכלומר ששנינו בשביעית והיינו דקאמר על השביעית ולא על שביעית) דבחוץ לירושלים איירי והתם הוא דגזרו אף על התמימה ואף על חיה ועוף וכדברי חכמים ואפי' בדיעבד אינו מתחלל כדפרישית לעיל בהלכה ב' ד"ה תני אין מחללין אותו וכו' וא"כ בירושלים לא גזרו אלא על הבהמה שהיא ראויה לשלמים אבל חיה ועוף לוקחין: אחד שביעית ואחד מע"ש וכו'. נתבאר לעיל וכן בהל"ב ד"ה תני אין מחללין דלהחכמים אפי' בדיעבד אין מתחללין וכ"פ הרמב"ם בהל"ו וכך כתבו התוס' בכמה מקומות כאשר ציינתי שם. ומה שכתבו בסוכה דף מ' שסוברא האי תוספתא שם דאיכא למ"ד בירושלמי דלא פליגי אלא בדמתי בהלכה דלקמן תמצא זה ואף דאין נ"מ לדינא מזה מ"מ לא קאי המסקנא לקמן הכי וע"ש בד"ה מן מה דאמר ר' אלעזר:

הלוקח

תוס' הרי"ד

הלוקח ... מתחלה הכ"מ בין שיטת הבבלי לשיטת הירושלמי דגרסינן בבבלי במס' מנחות דף פ"ב א"ר אמי המתפיס מעות מע"ש שלמים לא קני שלמים מ"ט דלא אלימא קדושת השלמים למיחל אקדושת מע"ש אליבא דר"מ פי' בשלמא בלוקח בכסף מע"ש שלמים שפיר קני שלמים דהא מעולם לא הי' על הבהמה שם של מע"ש ע"כ נתפס בשלמים אבל המעות של מע"ש שכבר נתפסו בקדושת מע"ש לא אלימא קדושת השלמים למיחל אקדושת מע"ש מיתיבי הלוקח חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאוה לא יצא העור לחולין לאו למימרא דקני שלמים פי' דהחי' נתפסת לדמי שלמים ואפילו העור נמי נתפס לדמי שלמים אלמא דדמי מעשר נתפס לשלמים הא איתמר עלה אמר רב לא קני שלמים ומאי לא יצא העור לחולין ה"ק אינו בתורת יצא העור לחולין ופי' הר"ש ז"ל דאין חלה קדושת שלמים אחי' דאי חלה הוי נפיק עור לחולין ממילא כשאר עורות שלמים ומפרש מ"ט לא נפיק העור מקדושת מעשר אמר רבה נעשה כלוקח שור לחרישה דאין דרך מקח בכך לקנות חי' לשלמים. ומפרש הר"ש ז"ל שם טעם למה בבשר תאוה לא יצא העור לחולין עמש"ם. ואילו בירושלמי קאמר ר"א דלא קני מעשר הרי חלוק בין בבלי לירושלמי דבבבלי גרסינן אמר רב לא קני שלמים ולפירוש הר"ש והרמב"ם ז"ל קנה מעשר ובירושלמי קאמר ר"א דלא קני מעשר וכאשר נבין זה החילוק נתבאר שיטת הרמב"ם ז"ל בטוב טעם דהנה לכאורה מוכח כשיטת הרמב"ם ז"ל דע"כ בהמת של מע"ש חייבת בבכורה אפילו לר"מ דהא דחשיב ר"א במס' פסחים דף ל"ח ובמס' סוכה דף ל"ה עיסה של מע"ש ומצה של מע"ש ואתרוג של מע"ש נ"מ בין ר"מ ור"י דלר"מ פטור מחלה ולא יצא ידי מצה ואתרוג בחג ולר"י חייבת בחלה ויוצא ידי מצה ואתרוג בחג ולמה לא קחשיב גם בכורה כמו בירושלמי הכא דלר"מ פטורה מן הבכורה ולר"י חייבת משמע דלענין בכורה לכ"ע חייבת והוא סגם דקי"ל להלכה דמתפיס מע"ש לשלמים לא קני שלמים דקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מע"ש כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מע"ש הי"ט מ"מ קדושת בכורה חלה על קדושת מע"ש כמו דגרסינן במס' שבועות דף כ"ד כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן ושם בע"ב כי קתני איסור

הבא

שנויי נוסחאות (סו"א) מחללין בד"ו מחליפין. (סוי"ד) ירמיה עם רבי זעירא בכי"ל זעירא עם ר' ירמיה. (סוע"ו) מרטוטיבן בד"ו מרטוטיכין. (סוי"ז) לא איתאמרא בד"ו דלא איתאמרת.

ככר לאדן

מפני נקבה בעלת מום. תוס' קמא נ"ו: מרטוטיבין. פי' סמרטוטין:

עין משפט נר מצוה

מו
א מיי' פ"ז ממע"ש ה"ד י"ד

מז
ב מיי' שם הט"ו ופ"ד ה"ו

מח
ג מיי' פ"ז שם הט"ז

מט
ד ה מיי' שם ה"ז

הלכה ה מתני' הלוקח מים ומלח. בגמרא דריש למעט לכל הני דקחשיב שאינן נקחין בכסף מעשר מהפרט מפורש בתורה בבקר ובצאן וביין ובשכר שהן אוכל ופרי מפרי וגידולי קרקע דבקר וצאן נזונין וגדלים מן הקרקע יצאו מים ומלח שאינן גידולי קרקע הכי דריש לה בבבלי ריש פ"ג דעירובין ואיכא תנאי דדרשי בגוונא אחרינא וכדמייתי לה הכא בגמרא: ופירות המחוברין לקרקע או פירות וכו'. שהן נרקבין קודם שיגיעו לירושלים דאינן דומים להפרט המפורש בבקר וגו' ואם לקח אותן לא קנה מעשר כלומר שאין קדושת מעשר חל על אותו הדבר הנקנה ואע"פ שיצאו המעות לחולין מחמת קניה זו משום דהתורה מיעטה אותן: הלוקח פירות. בכסף מעשר חוץ לירושלים אם שוגג שלא היה יודע שהוא כסף מעשר יחזרו דמים למקומן שכופין את המוכר שיחזיר לו את דמיו והן נשארין מעשר כמו שהיו לפי שמקח טעות הוא שהפירות הנלקחין בכסף מעשר צריך להעלותן לירושלים שאין הלקוח בכסף מעשר נפדה בריחוק מקום ואילו היה יודע הלוקח שהמעות מעשר לא היה לוקחן מפני טורח הדרך: מזיד. שהיה יודע שהן מעות מעשר צריך שיעלה אותן

תמן תנינן אין לוקחין כו' ואם לקח יאכל כנגדן וכא את אמר הכין כו' כאן שהלך המוכר. פי' בשנו"א ז"ל דרך מקח יאכל כנגדן והדרך חילול יחזרו דמים למקומן ווה דלא כהכ"מ ז"ל בפ"ז מהל' מעשר הי"ד:

מן

הלכה ג מתני' [א] הלוקח מים ומלח ופירות המחוברין לקרקע או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים לא קנה מעשר. [ב] הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן מזיד יעלו ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו. [ג] *הלוקח בהמה שוגג יחזרו דמיה למקומה. מזיד תעלה ותאכל במקום ואם אין מקדש תקבר על ידי עורה. [ד] *אין לוקחים עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן. אין מביאין קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות מדמי מעשר שני ואם הביא יאכל כנגדן. [ה] זה הכלל כל שהוא חוץ לאכילה ולשתייה ולסיכה מדמי מעשר שני יאכל כנגדן: **גמ'** תמן תנינן אין לוקחים עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדו וכא את אמר הכין. רבי יונה אמר איתפלגון רבי חייא בר רב יוסף ושמואל חד אמר [ו] כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול וחרנא

הפירות ויאכלו במקום שהיא ירושלים: ואם אין מקדש. ואינו יכול לאכלן יניחם עד שירקבו: הלוקח בהמה. וכן הדין בלוקח בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים אם שוגג וכו' ואם אין מקדש יניחה עד שתמות ותקבר על ידי עורה כלומר היא ועורה: **גמ'** תמן תנינן. זה הכתוב בספרי הדפוס בריש הסוגיא מסורס ומהופך בטעות דצריך לגרוס בתחלה הא דכתוב לקמן מתני' דר' עקיבא וכו' עד כר"ע ניקחין בכסף מעשר דכל זה קאי ארישא דמתני' ואח"כ שייך האי תמן תנינן וכו' עד וכאן דרך חילול. ושייך שפיר עלה הא דלקמן א"ר חגיי מתני' אמרה כן וכו' ואלו למאי שנתהפך בטעות לא שייך כלל דברי ר' חגיי אהאי דר' ישמעאל ור"ע: מתני' דר"ע. הא דלא ממעט במתני' אלא אלו מים ומלח וכו' כר"ע הוא דאתיא ודלא כדרשת ר' ישמעאל דלקמיה דאלו לדרשת ר' ישמעאל איממעוט נמי דגים וכו' דאיהו דריש מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ שנבראו מן הארץ במעשה בראשית ולאפוקי דגים דממיא איברו וחגבים מרקק נבראו וכמהין ופטריות אינן גדלין בארץ ור"ע הוא דדריש מה הפרט מפורש פרי מפרי וא"כ דגים נמי פרי מפרי נינהו וכן למאי דדריש. מה הפרט מפורש שהן גם כן מכשירי פרי כלומר שמתקנין ואוכלין בהן איזה דבר א"כ איתרבו נמי חגבים שהן פרי מפרי ומכשירי פרי וכמהין ופטריות שהן גדלין באילן ונקראין פרי מפרי ומכשירי פרי ובדקאמר מה נפק מן ביניהון מהני דרשות דגים וכו' דכר"ע ניקחין בכסף מעשר: תמן תנינן. הכתוב לעיל הכא הוא דשייך: תמן תנינן. במתני' דלקמן. אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי מעשר שני כצ"ל ושביעית הכתוב כאן בספרים ט"ס הוא דאף דתנינן כן בשביעית בפ"ח מה שייך למירמי שביעית אמעשר שני ולקמן תנינן בהדיא גבי מעשר שני הכי ופריך מהתם דקתני יאכל כנגדן שהלוקח יאכל ממעות שלו בקדושת מעשר בירושלים כפי אותן המעות שהוציא בדברים הללו וסתמא קתני דמשמע בין שוגג בין מזיד והכא במתני' את אמר הכין דאם לקח פירות או בהמה בשוגג קנסינן ליה למוכר ויחזרו דמים למקומן ואמאי לא קנסינן התם נמי למוכר שיחזיר הדמים למקומן: איתפלגון. בשינויא דהך רומיא ר' חייה בר יוסף ושמואל דחד אמר כאן במתני' דלקמן דרך מכירה מיירי והמקח קיים ולא קנסינן ליה להמוכר לפיכך צריך הלוקח שיאכל כנגדן וכאן במתני' בדרך חילול מיירי שאמר לו המעות של המעשר הללו יהיו מחוללין על הפירות או על הבהמה שלך והלוקח דקתני לאו דוקא הוא אלא דהייטו המחלל ומשום דמחלל עם חבירו נקט לה בלישנא דהלוקח וכיון דקיי"ל כחכמים דר"מ בהלכה דלעיל דאין מחללין מעות מעשר שני על שום דבר כ"א דוקא על המטבע אף בדיעבד אינן מחוללין ויחזרו הדמים למקומן:

ותרנה

מסורת הש"ס

קידושין ס שם

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ו] כאן דרך מכירה וכו'. עי' בכ"מ פ"ז ממע"ש הי"ד ועיין בשנות אליהו:

תוס' הרי"ד

שכא מאליו איסור הבא ע"י עצמו לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור עיי"ש הרי מפורש דאפילו למ"ד דאין איסור חל על איסור אף בכולל מ"מ באיסור הבא מאליו חל וה"נ הגם דלא נתפס קדושת שלמים אקדושת מעשר דאינו חל קדושת שלמים על קדושת מעשר ה"מ בבא ע"י עצמו אינו חל אבל בבא מאליו חל ע"כ קדושת בכור חלה על קדושת מע"ש וליכא למיפטרי משום לכם כמו בחלה ומנה ואתרוג דהא בבכור לא כתיב לכם ואלא רק משום דלא חל קדושת בכורה על קדושת מע"ש כמו בשלמים דלא חל אליבא דר"מ ובהמה לא דמי לשלמים דבא ע"י עצמו דלא חל משא"כ בבכור דבא מאליו דשפיר חל כמו דמבואר במס' שבועות דף כ"ד הכ"ל בפירוש החילוק הזה. אבל שיטת הירושלמי אינו כן אלא אפי' בקדושה שבא מאליו אינו חל על קדושת מעשר ע"פ הירושלמי גופיה דידן דעסקינן ביה דהא גרסינן הר"א לא קנה מעשר א"ר יוסי בקדמיתא הוינן מרין הלוקח בהמה לבשר תאוה ע"כ נתפס שם לשלמים ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דהר"א לא קנה מעשר ע"כ וה"פ דשיטת ר' יוסי בירושלמי הוא כמו שמבואר לקמן דלא התירה התורה ליקח בכסף מע"ש אלא שלמים בלבד וא"כ הוי פירושא דמתניתין דלוקח בהמה לבשר תאוה לא יצא השור לחולין משום דהוי הכל שלמים ממילא דע"כ נתפס השם לשלמים דנעשה מאליו בע"כ שלמים ממעשר אבל לא הוינן אמרין כלום מן הדא דר"א דלא קנה מעשר דס"ל דהלוקח לבשר תאוה הוי דומה כמי שלוקח מים ומלח דהוא אינו ניקח בכסף מעשר מדין התורה ואיתא במשנה דלקמן דלא קנה מעשר והוי חולין וה"נ דכותיה בלוקח לבשר תאוה הוי דבר שאינו נלקח בכסף מעשר והוי חולין ולא קנה מעשר ולכאורה קשה למה לא קנה מעשר הרי שפיר קנה המעשר ואי דבשר התאוה הוי דבר שאינו נלקח בכסף מעשר דלא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ז"א דאם יקנה המעשר ויתפיס עליו שם מעשר יהיה א"כ ע"י בא מאליו נתפס מאליו בע"כ שם שלמים ולמה הדר ביה ר' יוסי משום שהיא דר"א וצ"ל דלעולם שפיר חל בא מאליו אקדושת מעשר וכ"ת א"כ למה לא חל הכא שלמים אמעשר ז"א דאימתי הי' שייך נתפס מאליו רק דוקא באם הי' חל שם מעשר הי' נתפס א"כ שלמים מאליו אבל הכא לא נתפס כלל שם מעשר מעיקרא דהוי כלוקח מים ומלח דבר שאינו נקנה בכסף מעשר ולא אמרינן דע"י שמתנה מאליו לשלמים יהא נתפס מעיקרא שם מעשר משום דמתנה מאליו לשלמים זה לא אמרינן ע"כ לא קנה מעשר ז"א דא"כ נפשוט מהשיא דר"א מה דאיבעיא בירושלמי במס' יבמות פ"ד ובפ"ק דמס' תרומות גבי קטן שהפריש פסח דאינו בר הפרשה אם נשתנה לשלמים דבר הפרשה הוא כדקי"ל דפסח נשתנה מאליו לשם שלמים ולא בעי עקירה ונשאר איבעיא דלא איפשיטא ולמה לא נפשוט מהשיא דר"א דלא קנה אע"פ שהוא משתנה מאליו לשלמים ור' יוסי הדר ביה מחמת דר"א ולמה נשאר איבעיא דלא איפשיטא א"ו די"ל דנתפס למעשר ע"י שישתנה לשלמים רק הכא לא ישתנה לשלמים ממעשר דלא אלים קדושת שלמים למיחל אמעשר ול"א הוי שלמים רק כשלקחו לשם שלמים הרי מפורש בהדיא דלשיטת הירושלמי הוי אפילו מאליו לא נתפס שלמים אשם מעשר ע"כ שפיר קאמר ר' יונ̇ן דלרבי מאיר פטורה מן הבכורה דלא חל שם קדושת בכור אפילו מאליו על קדושת מעשר דבזה דמאליו לא חל לא פליג ר"י על ר' יוסי ור"א משא"כ לשיטת הש"ס דילן דקי"ל דקדושה הבא מאליו חל. והרמב"ם ז"ל פסק כש"ס דילן דלא קנה שלמים [דאם היה קנה שלמים היה העור חולין כמו כל השלמים דהעור לבעלים כדפי' הר"ש ז"ל רק דלא קנה שלמים] אבל מעשר קנה וקנסו חכמים דגם דמי העור לא יצא לחולין ואכלנו בקדושת מע"ש עי' ברמב"ם ז"ל בפ"ז ממע"ש ה"ח וכ"כ בס' משנה ראשונה בדעת הרמב"ם ז"ל ופסק כש"ס דילן וכר' יוסי בשם ר"י בירושלמי דידן דס"ל ג"כ דלבשר תאוה חל מע"ש ופסק כש"ס דילן דקדושה הבא מאליו חל ע"כ אפילו לר"מ חייבת בבכורה:

מראה הפנים

הלוקח מים ומלח וכו' לא קנה מעשר. כתב הר"ב לא חלה קדושת מעשר על הדבר שקנוי ולא יצאו המעות לחולין, ומסברא דנפשיה כתב כן דבשלא חלה קדושת מעשר על דבר הנקנה ממילא המעות כמות שהיו ולא יצאו לחולין אבל לא נמצא כדבריו לא בפי' הר"ש שלא כתב כלום מה הן המעות ולא מפי' הרמב"ם במשנה שכתב ויצאו המעות לחולין וכ"כ בחבורו בפ"ז ממע"ש הל' י"ד הלוקח מים ומלח ופירות מחוברין או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים לא קנה המעשר אע"פ שיצאו המעות לחולין וכלומר שאע"פ שהוציא המעות עליהן והן לא נכנסו בקדושת מעשר דהתורה מיעטה אותן כדדרשינן מכעין הפרט מפורש וא"כ הוציאן לחולין ולא לדבר הנכנס התתיהן לתורת מעשר אפ"ה אלו נשארין חולין כמות שהיו ואין עליהן תורת מעשר דנתמעטו מן דרשת הכתוב דוק והשתא דלא אמרינן לא יצאו המעות לחולין בכה"ג דודאי בעלמא לא שייך לומר יצאו המעות לחולין א"כ נכנס דבר הנתחלל למעשר תחתיהן כמו הדין שמוזכר בהלכה דלעיל אם חילל המעות חוץ לירושלים על בהמה ועוף ויין כמה שמוזכר שם דהרמב"ם כתב בזה בפ"ד הס"ו ולא יחללם על בהמה וחיה ועוף ויין ואם חילל לא קנה מעשר שמא יגדל מהם עדרים אבל אם חילל על המטבעות הרי הן כשאר הפירות ויעלו ויאכלו בירושלים ויצאו המעות לחולין א"כ במקום שלא קנה המעשר לא יצאו לחולין וכך הוא הדין בכל כיוצא בזה בחילול מעות מעשר דתליא אם נכנס הדבר שנתחלל התתיהן למעשר שיכול להעלותו לירושלים ולאכלו בקדושת מעשר אז יצאו המעות לחולין ואם לאו לא יצאו המעות לחולין ונשארו מעשר כמות שהיו וכל זה הוא בענין החילול דוקא דבזה הדבר לא נתחלל התת המעות א"כ המעות שביד המחלל מעשר הן כבראשונה אבל בדבר הנלקח מאחר פשיטא דלא שייך כלל לומר לא יצאו המעות לחולין ואף אם לא נכנס דבר הנקנה למעשר התתיהן הרי המעות ממילא חולין הן ביד המוכר וא"כ במקום שצריך המוכר להחזיר הדמים כמו הלוקח פירות ובהמה שוגג השנוים בהשנה כאן שייך לומר שיחזרו הדמים למקומן ולא יצאו לחולין וזהו בעצמו כוונת הרמב"ם שאמר כאן אע"פ שיצאו המעות לחולין שהרי המוכר א"צ להחזיר הדמים והן חולין בידו מ"מ אותן הדברים לא חלה עליהם קדושת מעשר לפי שנתמעטו מכעין הפרט כמו שנזכר מזה באותו הפרק בהלכה ג' וד' אין נלקח בכסף מעשר וכו' ובזה לא אמרו לקנוס את המוכר להחזיר הדמים למקומן מפני שזה פשע לקנות בדמי מעשר להדברים שאינם ראוין מן התורה משא"כ בלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים דהן דברים הנקנים אלא שקנה אותן שלא במקום הראוי בזה חלקו חכמים בין שוגג למזיד הא לך תדא כמה דיש חילוק בין מים ומלח והכנסו ברישא דמתני' ובין לוקח פירות ובהמה חוץ לירושלים ועוד אחרת מה שיש חילוק בין מים ומלח והכנסו ברישא ובין עבדים וכיוצא בהן הכנסו במתני' דלקמן דהדין בהם שאם אי אפשר להחזיר הדמים כגון שברח המוכר או כיוצא בו שצריך הלוקח שיאכל כנגדן בתורת מעשר אבל במים ומלח והשני דרישא דמתני' אין צריך שיאכל כנגדן וטעמא דמילתא דעבדים וכו' השנוי במתני' דלקמן מן הדין הוא שיאכל כנגדן מכיון שאין מעשר שני ניתן אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה והוא הוציא דמי המעשר בדברים הללו לפיכך צריך שיאכל כנגדן משא"כ במים ומלח וכיוצא בהם דבני אכילה ושתיה נינהו אלא שמיעטן הכתוב

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ז ממעש"ש ה"ב

ותרגה. ולהכי אמר דקרוייהו בדרך מכירה מיירי וכאן בהמתני' בשהמוכר קיים קאמינן ליה דלא נקנה המקח ויחזיר הדמים למקומן וכאן במתני' דלקמן מיירי שהלך לו למוכר או שמת וא"א להחזיר הדמים לפיכך צריך ללוקח שיאכל כנגדן: ולא ידענא וכו'. ולא ידעינן מי מהניהם משני כך או כך דלא מסיימי אלא מן מה דא"ר יוסי בשם שמואל לקמן על המתני' דאין לוקחין עבדים וכו' דנקנה המקח ולא קנסינן ליה להמוכר א"כ ש"מ דשמואל הוא דאמר הכי שינויא כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול: א"ר חגי מתניתא אמרה כן. ממתני' דלקמן בפ"ג שמעינן בהדיא כן שאין מחללין מעות מעשר על הפירות בריחוק מקום והיינו בתוך ירושלים כדתנן במתני' שם מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך לו ולחבירו פירות אומר לו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיך וכו' אלמא דוקא בירושלים הוא דיכול לחלל המעות מעשר שלו על פירות חולין של חבירו אבל לא בריחוק מקום ומכיון שכן שפיר מיתוקמא מתני' דהכא בדרך חילול באם חילל מעות מעשר בתוך ירושלים על הפירות או על הבהמה לא עשה כלום שאין מחללין מעות מעשר על הפירות בריחוק מקום ולפיכך יחזרו דמים למקומן: אמרה. ר' חגי להאי מלתא קומי ר' אבינא וקלסיה וכשאמרה קומי ר' ירמיה קנתריה והקשה לו והתנינן שם מתני' דבתרה מעות בירושלים ופירות במדינה אומר הרי המעות האלו מחוללין על הפירות ההם אלמא דמחללין מעות מעשר אף על הפירות שהן חוץ לירושלים ומשני שנייה היא שהיה אחד מקום כלומר מהאי מתני' ל"ק דלעולם אין המעות מתחלל על הפירות בריחוק מקום והאי מתני' שאני דמיירי אחד מהן או המעות או הפירות הן במקום כלומר בירושלים כדתנן שם ברישא פירות בירושלים ומעות במדינה מעות בירושלים ופירות במדינה אומר וכו' אבל היכא דתרוייהו חוץ לירושלים הן וכגוונא דאיירי במתני' דהכא אין מחללין המעות על הפירות בריחוק מקום: כד נפק ר' חגי. מבית המדרש אשכח חדא ברייתא דתני מעות ופירות וכו' כלומר בין שהיו בירושלים או שהיו במדינה מחללין ואמר אם הוה שמע ר' ירמיה הדא מילתא יאות הוא שקנתר אותי דהשתא ש"מ דמחללין המעות מעשר בריחוק מקום: בעא ר' חגי מיחזור ביה. ממה שאמר להביא ראיה להמתני' דלהכי מתחלל בריחוק מקום דע"כ לא מיתוקמא המתני' בדרך חילול דא"כ קשיא מהאי ברייתא דשמעינן דמתחללין המעות בריחוק מקום וא"ל ר' זעירא לא תחזור בך דלעולם מתני' דהכא בדרך חילול מיתוקמא ול"ק מהאי ברייתא דהא אמר ר' אלעזר דפלוגתא דר"מ ורבנן בהתוספתא שהובאה בהלכה דלעיל אם מחללין מעות מעשר על נקבת בעל מום ועל שאר בהמה חיה ועוף או לא היינו במעשר שני של דמאי דבהא קאמר ר"מ דמחללין דאין במעות אלא ספק קדושת מעשר שני אבל בודאי לא פליג ר"מ

תורה אור

והדנא אמר כאן שהמוכר קיים וכאן שהלך לו המוכר. ולא ידענא מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר רבי יוסי בשם שמואל נקנה המקח הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול. מתני' דרבי עקיבה [היא] דלא כרבי ישמעאל. רבי ישמעאל דריש °ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן ביין ובשכר פרט ובכל אשר תאוה נפשך הרי כלל אחר. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט לומר לך מה הפרט מפורש דבר שהוא וולד וולדות הארץ אף אין לי אלא דבר שהוא וולד וולדות הארץ. רבי עקיבא מפרש מה הפרט מפורש דבר שהוא פרי וולד פירי ומכשירי פירי אף אין לי אלא דבר שהוא פרי וולד פירי ומכשירי פירי. מה נפק מן ביניהון דגים וחגבים [ל]כמהין ופטריות כרבי עקיבא נקחין בכסף מע"ש. א"ר חגי מתני' אמרה כן שאין מחללין מעות על פירות בריחוק מקום. אמרה קומי רבי אבינא וקלסי' אמרה קומי רבי ירמיה וקנתריה. *והתנינן מעות בירושלים ופירות במדינה שנייא היא שהיה אחד מקום. כד נפק רבי חגי אשכח תני מעות ופירות בירושלים מעות ופירות במדינה. אמר אין הוה שמע רבי ירמיה הדא מילתא יאות קנטרי. בעי מיחזור ביה. אמר

מן מה דאר"י בשם שמואל נקנה המקח הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול. ואע"ג דגם למ"ד דמוקי בסברת המוכר נקנה המקח לפי' הר"מ ז"ל בתוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א מ"מ מוכח שפיר דע"כ שמואל ס"ל דכאן בדרך מקח כו' דאל"כ מאי קמ"ל בזה: ח"ל

עירובין כז: סא לב: ב"ק נד: פ"ג.

לקמן פ"ג פ"ד.

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ל]כמהין ופטריות כר"ע מקחין בכסף מעשר שני. פי' מפרש דפי' דכמהין ופטריות הוא פרי אבל לא פרי מפרי וכ"כ רש"י בב"ק דס"ג וכ"כ מהרמב"ם פ"ז ממע"ש אבל בירושלמי ריש בכל מערבין נראה דכמהין ופטריות מקרי פרי מפרי ועי' בספר יד דוד בעירובין דכ"ז שם ועי' מ"ש בהגהותי ציון ירושלים בעירובין שם פ"ג ה"א מ"ש על דברי הגאון מהרא"ז ז"ל והר"ק:

מראה הפנים

פ"ו מוכרתו וכבר נתבאר לעיל שיש הפרש גדול בין דין המחלל לבין דין הלוקח [illegible]

מתניתא דר"ע דלא כר' ישמעאל וכו'. זה הוא דקאי על הבייתא דמתני' כדפרישית. [illegible]

תמן תנינן אין לוקחין וכו' מדמי שביעית. [illegible]

אמר ר' חגי מתניתא אמרה כן וכו'. [illegible]

שבאו ולפיכך דין נכס דלא קנה המעשר אבל א"צ שיאכל כנגדן. [illegible]

עמודי ירושלים

מה הפרט מפורש שהוא וולד וולדות הארץ כו' וכ"ה בפסחים (פ"ג ה"א) דנה בת"כ בתחלתו בי"ג מדות הובאו ג"כ זה והתם ר' ישמעאל דריש כן. ושם סיים ג"כ וגדולי קרקע והקה"ע מחק זה ובתוס' העזרה כתב שאין זה נכון בעיניו אולם לא ראה בירושלמי כאן ובפסחים שמבואר כגירסת הק"א וכן כתבו הראב"ד והר"ש בת"כ שם כגירסת הק"א. וראיתי להיד דוד (דס"ם פ"ב) שכ' שהר"א פי' וולדות הארץ היינו שגדל באחר ותמה עליו ע"ש. ואני לא ראיתי זה כלל בר"א שהוא כתב וולד וולדות מן הארץ דבר שנברא מששת ימי בראשית מן הארץ כו' ואח"כ כתב אבל ר' ישמעאל בעי שיהי' דומה לפרט אף בתולדות הארץ וממעט לדגים הרי שר' ישמעאל ממעט מתולדות הארץ דגים ומוכח שלא פי' כהיד דוד. ומה שתמה עוד עליו על מה שפי' דכמהין לא הוי פירי מפירי הנה כן פירשי ג"כ דראב"ד והרא"ש בת"כ והוא כשיטת רש"י בבמה דוכתי. ועי' בבאר שבע (ד' נא ט') שהאריך לתמוה על הר"ם ה' מעשר שני (פ"ז ה"ד) שכ' דכמהין ופטריות אין נקחין בכסף מעשר לפי שאין גידוליהן מן הארץ דהא בש"ס ברכות ונדרים (ל"ט צ') מבואר דהם גדלים מן הארץ ואין יונקים מן הארץ ולק"מ דהא כ' הר"ם ה' נדרים (פ"ט ט"א) ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות אע"פ שאין יונקין מן הקרקע גדלין הן בקרקע עכ"ל מבואר דגדולי קרקע נקראין ולא נגדלו מן הארץ וע"כ שפיר כ' הר"ם דכמהין ופטריות אין נידולן מן הארץ והאי תנא דקאמר בש"ס אינו מטבע דנירבא אלא ה"ק כל דבר שאינו יונק מן הארץ לאו גידולי מן הארץ מקרי וכמ"ש הלח"מ שם. וכן מבואר להדיא ברש"י סוכה (י"ג ג') על בהמות וז"ל דנהו דגידולי הארץ מקרי על שם שהארץ מגדלתן בבריתה וברנתה אבל גידולים מן הארץ לא אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע ולא בגמות דתניא בהשוכר את הפועלים כו' מה דיש מיוחד דברים שגידוליו מן הארץ יצא החלב והכוכן והמגבן אלמא לאו גידולין מן הארץ קרי להו תנא עכ"ל מבואר כחולוק שהלכתי וכ"כ הריטב"א בעירובין דכ"ז ע"ב ע"ש. ועי' תוס' סוכה שם מ"ש מקידושין גבי הענקה ודברי התוס' האלו הי' בהעלם עין מהיד שאול כי' רי"ז ביד יוסף פ"ק ל"א ע"ש:

מע"ש ז

עין משפט נר מצוה

נא
א מיי' פ"ב ממע"ש ה"ח

מסורת הש"ס

ע' תוס' סוכה מ: ד"ה על.

תוספתא פ"ג כאן.

לעיל ג:

א"ל ר"ז לא תחזור בך דא"ר אלעזר ר"מ ורבנן בדמאי הא בודאי לא. פי' בשנו"א ז"ל כמו דמוקי ר"א הא דר"מ ורבנן דפליגי במחללין על חי' ועוף יין ושחוטין פליגי בדמאי הא בודאי לא דבודאי מודה ר"מ לרבנן ה"נ הא דתנינן מעות ופירות במדינה מיירי נמי בדמאי הא בודאי לא ע"ז מסיק מן מה דאמר ר"א ר"מ היא הדא אמרה היא דמאי היא ודאי פי' הר"ת מן ר"א הוא ר' אימי דאמר במס' דמאי פ"ק הל"ב דהא דקתני תרו"מ של דמאי יש לו חומש הוא ר"מ דלדידי' שוה דמאי לודאי וע"כ לדידי' היה דמאי היא ודאי וכשם שס"ל לר"מ דמחללין על חי' ועוף בדמאי הה"ד בודאי ופליג על אוקימתא דר' אלעזר דמוקי דר"מ ורבנן בדמאי ועיי"ש בפ"ק דמס' דמאי דמבואר שם בפירוש באוקימתא דר' אימי ברומיא דהנך ב' משניות דבחדא משנה תנינן הדמאי אין לו חומש ובמשנה דב"מ תנינן האוכל תרו"מ של דמאי יש לו חומש דכאן ר"מ וכאן רבנן דלר"מ לא שניא בין דמאי לודאי דס"ל עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה וכמו כן איתא בש"ס דילן במס' ב"מ דף נ"ה עיי"ש וזהו אוקימתא דר' אימי בירושלמי דמאן תנא תרו"מ של דמאי יש לו חומש ר"מ הוא הדא אמרה היא דמאי היא ודאי:

תני בן ביבי ונתת בכסף [כן גי' המהרא"פ ז"ל] בריחוק מקום אתה פודהו בקירוב מקום אין אתה פודהו ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו בריחוק מקום ר' יוסי בשם שמואל נקנה המקח. פי' אע"פ שטיבעא אפירי אינו מתחלל בריחוק מקום הכ"מ לענין חילול אבל המקח נקנה דלענין חילול אין ה"כ דלא נתחלל אבל לענין מקח כגון אם הילל עם חבירו טיבעא אפירי הגס דלא נתחלל הטיבעא והרי הוא מע"ש ביד חבירו אבל לענין מקח. נקנה דקונה זה הפרי וזה הטיבעא וצריך המוכר להוליכו לירושלים או שיאכל זה כנגדו אבל לענין חילול מודה ר' יוסי בשם שמואל דאינו מתחלל טיבעא אפירי בריחוק מקום כי ההיא דבן ביבי ונתת בכסף ונתת הכסף דליפדות פירי אטיבעא דנקרא פדיון זהו בריחוק מקום ולחלל טיבעא אפירי דנקרא חילול זהו בקירוב מקום אבל לא בריחוק מקום וע"ז מסיים ריב"ח ופליג כי פודה כלומר דדמי חילול טיבעא אפירי בריחוק מקום כמו פדיון פירי אטיבעא בריחוק מקום וס"ל כר' ירמי' לעיל:

וא"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קדשו. פי' הסוגיא הזאת מתבארת ע"פ התוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א ד"ה מתקיף וז"ל והק' רבי יצחק

אמר ליה רבי זעירא לא תיחזור בך דאמר רבי לעזר דרבי מאיר ורבנין בדמאי הא בודאי לא. מן מה *דאמר ר"א דרבי מאיר היא הדא אמרה היא דמאי היא ודאי. רבי זבידא הוה יתיב מתני לבריה *הרוצה לחלל מעות על הפירות בזמן הזה בין אילו בין אילו קדשו כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים מעות כמות שהן ופירות כמות שהן. עבר רבי קריספא א"ל לא תנייתי' כן אלא פירות על המעות. הא מעות על הפירות דברי הכל לא קדשו *והתנינן אם אין מקדש ירקבו. תיפתר שהקדישן בשעת מקדש וחרב המקדש. תני בן ביבי ונתת את הכסף בריחוק מקום [דברים יד] אתה פודהו בקירוב מקום אין אתה פודהו ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו בריחוק מקום. רבי יוסי בשם שמואל נקנה המקח. רבי יוסי בן חנינא כי פוד'. וא"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קדשו. אמר

תורה אור

ר"מ דאין מחללין לא על הפירות ולא על הבהמה חיה ועוף כ"א על השחוטין והשתא מתני' דהכא דבודאי מיירי ככ"ע מיתוקמא ומשום שמעות מעשר שני של ודאי אין מחללין אותן בריחוק מקום והאי ברייתא דשמעינן דמחללין בריחוק מקום במעות מע"ש של דמאי הוא וכר"מ: מן דאמר ר' אלעזר דר"מ היא. תשובת ר' חגיי הוא וכלומר דאכתי לא ניחא דהא מן האי דאמר ר"א דלא פליגי אלא בדמאי א"כ ע"כ הוא כדקאמרת דר"מ הוא הך ברייתא דקתני דמחללין בריחוק מקום ובשל דמאי איירי: הדא אמרה היא דמאי היא ודאי. כלומר ש"מ מיהא דלרבנן אין חילוק והיא דמאי והיא ודאי אין מחללין המעות על הפירות בריחוק מקום והשתא האי ברייתא גופה קשיא לי דהא סתמא קתני ומהיכי תיתי לפרשה דבשל דמאי איירי ולאוקמה כרבי מאיר ולא כרבנן אלא ודאי דהאי מילתא ליתא כלל דלעולם מעות מעשר מתחללין בדיעבד על הפירות אף בריחוק מקום ומתני' דהכא לא מיתוקמא כלל בדרך חילול כדבעינא לאוקמי מעיקרא וכחכמים דר"מ דהתוספתא דשאני התם דלא אסרי רבנן אלא מטעמא שמא יגדל מהן עדרים ור"מ לא גזור אבל בשאר פירות דליכא האי חששא איכא למימר דלכ"ע מיהת בדיעבד מתחללין ומתני' בדרך מכירה מיתפרשא ומיתרצא האי רומיא ממתני' דלקמן כדמתרץ האי מ"ד כאן כשהמוכר קיים וכו' ושפיר עבדי דהדרי בי: הרוצה לחלל מעות וכו'. תוספתא היא בפ"ג: בין אילו ובין אילו קדשו. בין המעות בין הפירות משום דמספקא להו לב"ש אי אלים הקדושה בזמן הזה למיתפס פדיונו ואזלי בתרווייהו לחומרא: ובה"א מעות כמות שהן. מעות מעשר שהמע"ש נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית ואינו נאכל אלא בפני הבית והפירות כמות שהן חולין דלא אלימי למיתפס פדיונם: עבר ר' קריספא. ושמע לר' זבידא להא דמתני לבריה וא"ל לא תניתה כן אלא פירות על המעות שאם חילל פירות מע"ש עצמו על המעות בזמן הזה בהא הוא דפליגי אבל מעות שחילל עליהן המעשר שני ומחללן על הפירות בזה דברי הכל לא קדשו הפירות דלא אלים כל כך קדושת מעות מעשר בזמן הזה: והתנינן אין מקדש ירקבו. אלמא דקדשו הפירות שנלקחו במעות מעשר בזמן הזה אלא משום שאינן נאכלין בזמן שאין מקדש ירקבו: תיפתר. דהמתני' איירי בשהקדישן בשעת המקדש וחרב המקדש כלו' בשעת המקדש לקחן וכבר חלה עליהן קדושתן: תני בן ביבי. הכי תני רב ביבי חדא ברייתא דדרים מקרא דבריחוק אין מחללין מעות מעשר על פירות: ונתת את הכסף. לא כתיבא הכי אלא ונתת בכסף נ"ל והאי קרא מישתעי בפדיון מעשר שני עצמו ולמדנו דבריחוק מקום אתה פודהו להמעשר כדכתיב כי ירחק ממך המקום וגו' ונתת בכסף וגו' והלכת אל המקום וגו' אבל לא בקירוב מקום שאין פודין מעשר שני סמוך בירושלים: ונתת הכסף. קרא דבתרי' דבקירוב מקום משתעי ובמעות המעשר ולמדנו שהכסף הוא מעלה ומחללו שם כדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' אבל אי אתה מחללו להכסף מעשר בריחוק מקום:

הלכה ו מתני' אין לוקחין עבדים וכו'. דלא ניתן כסף מעשר אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה: ואם לקח יאכל כנגדן. כנגד מה שהוציא על אלו יאכל בירושלים ממעות שלו בתורת מעשר ומתני' דהכא בשברת המוכר איירי או שמת וא"א להחזיר הדמים למקומן כדמסיק בהלכה דלעיל: אין מביאין קיני זבין וכו'. כל הני אין באים אלא מן החולין דדבר שבחובה הן והכא קמ"ל דאם הביא יאכל כנגדם ואע"פ שהחטאות והאשמות יש בהן אכילה להכהנים מ"מ אגן אכילה להבעלים בעינן בדמי מעשר שני דכתיב בכל אשר תאוה נפשך והיינו דקתני זה הכלל וכו' לאתויי כגון אלו דמ"מ יאכל כנגדן כל זמן שאין בהן אכילה להבעלים: **גמ'** ר' יוסי בשם שמואל נקנה המקח. שאם לקח המקח קיים ולא קנסינן ליה להמוכר שיחזיר הדמים ומתני' דלעיל משני שמואל דהאי ש"ס דבדרך חילול מיירי כדקאמר בהלכה דלעיל: ר' יוסי בן חנינה כיפירה. אסיפא קאי אין מביאין קיני זבין וכו' ואם הביא כיפרה אותה החטאת או שאר הקרבנות דקחשיב על בעליהן: א"ר הילא. הכי שמעינן בהדיא מן מה דתנינן יאכל כנגדן ש"מ שקדשו הן ומכפרין על הבעלים דאי לא תימא הכי לא הי' צריך לאכול כנגדן דמכיון שלא קדשו א"כ לא הי' המקח כלום: אמר

מראה הפנים

בלוקח ושיננו המחלל יחזרו דמים למקומם ובעי לאתויי ראי' ממתני' דפ"ג דדוקא בירושלים הוא דמחללין אבל לא בריחוק מקום כדפרישית בפנים והקשה לו ר' ירמיה והירצו דממתני' דאתברה דפ"ג לק"מ דהא מיהת חד מינייהו במקום בירושלים הוא ולבסוף כדאסכת האי ברייתא דאף בשתיהן בריחוק מקום מחללין חזר בו ר' חגיי ממאי דאמר מעיקרא לקיים שינויא דשמואל דהכא ואף דא"ל ר"ז לא תחזור בך וכו' מ"מ סדר בי' כמו דהשיב לו מן דאמר ר' לעזר וכו' כמבואר הכל בפנים, והשתא למאי דקאי האי שינויא דלעיל דר' חייה בר יוסף דהכא והוא כשמואל דהתם דתרתי הני מתני' בדרך מכירה מיירי דהלוקח בדוקא קתני וכאן בשהמוכר קיים וכו' וכדמסיק בש"ס הבבלי דקידושין בענין הך שינויא כמוזכר בדבור דלעיל ולפ"ז הדין בדרך חילול אכתי לא שמעינן מידי דהרי מהאי מתני' דלקמן בפ"ג לא שמענו דמותר לחלל המעות על הפירות בריחוק מקום דשאני התם דאו המעות או הפירות בירושלים הן כדדחי לה ר' חגיי ומהאי ברייתא דהדר אסכת ר' חגיי דקתני מעות ופירות במדינה הוה משמע דמותר ומהאי ברייתא דתני ביבי בסוף ההלכה שמעינן דאסור לחלל מעות מעשר על הפירות בריחוק מקום אלא דאיכא למימר דהאי דתני ביבי דוקא לכתחלה הוא דאסור כדדריש מקרא דלא ניתן מעות מעשר לחללן כ"א בירושלים ומיהו בדיעבד מתחללין הן אף בריחוק מקום ויעלו הפירות ויאכלו בירושלים דלא דמו פירות לשאר בהמה חיה ועוף דקי"ל כחכמים דהתוספתא דאף בדיעבד אין מתחללין דהתם איכא למיגזר שמא ישהא אותן לגדל מהן עדרים ולא אסיק להו לירושלים אבל בפירות דליכא למיגזר מידי נהי דלכתחלה אסור בדיעבד מיהת מתחללין והשתא נוכל לומר דגם האי ברייתא דהדר אסכת ר' חגיי בדיעבד הוא דמיירי ואיך שיהיה הא מיהת הך ברייתא דתני ביבי לא איירי אלא לכתחלה בדוקא אבל בדיעבד אם חילל מעות מעשר על הפירות מתחללין הם ומטעמא דאמרן. והרי מבואר לפניך מהיכן למד הרמב"ם לומר מה שכתב בפ"ד בהלכה ו' אין מחללין מעות מעשר על הפירות ואם חילל יעלו הפירות ויאכלו בירושלים וזכרתי מזה לעיל בסוף ד"ה הלוקח מים ומלח דהכ"מ לא כיון למקומו דציין להמתני' דהכא הלוקח פירות וכו' וזהו בודאי אינו דהא המסקנא דהכא ודהש"ס הבבלי דהלוקח דוקא קתני ואיך נלמוד דרך חילול מדרך מכירה ואין מן הצורך להאריך בזה וכמבואר הכל בדבור הנזכר אלא מהך ברייתא דתני ביבי הוא דלמד כן ודוקא לכתחלה אין מחללין אבל אם חילל מתחללין הן ויעלו הפירות וכו' דלא דמי להך דתוספתא שמביא שם ולא יתחללו על בהמה חיה ועוף ויין וכו' כמבואר במילתא בטעמא:

מן מה דאמר ר' לעזר דר"מ היא. לא מצינו דאמר ר' אלעזר בהדיא כן אלא כדפרישית בפנים דהכי קאמר ליה ר' חגיי לר' זעירא דמן מה דקאמרת בשם ר' אלעזר דר"מ ורבנן דהתוספתא בדמאי הוא דפליגי א"כ מגידה חברה דלרבנן אין חילוק בין דמאי לודאי ומהיכי תיתי לאוקמה להך ברייתא בדמאי וכר"מ הא סתמא קתני מעות ופירות במדינה אלא דהך מילתא מעיקרא ליתא כמבואר בפנים ולדינא נתבאר בדבור דלעיל. וכבר זכרתי בסוף הלכה דלעיל ד"ה אחד שביעית וכו' דהתוס' בסוכה דף מ' ע"ב ד"ה על חיין וכו' מביאין להאי דקאמר הכא דר"מ ורבנן בדמאי ולא קאי הך מילתא:

הא מעות על הפירות ד"ה לא קדשו. וכתב הרמב"ם בפ"ב ממע"ש בהלכה ב' מדת חסידות שפודין מע"ש בזמן הזה בשוויו כדרך שפודין אותו בפני הבית וכו' ולדינא פודה על שויו ומשליך פרוטה לים וכו' ע"ש: **תני** בן ביבי וכו'. עיין לעיל ד"ה אמר ר' חגיי מה שנתבאר מזה: **ואם** לקח יאכל כנגדן. כאן לקח לו הר"ב ללמוד איזה דבר מפי' הרמב"ם במשנה שכת: א"כ מתני' איירי במזיד וכו' אבל אזור בו הרמב"ם מזה בחבורו וכתב בפ"ז בהלכה י"ז לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בין במזיד בין בשוגג אם ברח המוכר יאכל כנגד אותן המעות בירושלים וכו' וטעמו דלא חילקו בין שוגג למזיד אלא בלקח דברים הראוים לאכילה ואין האיסור אלא משום שלקח אותן חוץ לירושלים וזה מבואר ועיין לעיל ד"ה הלוקח מים ומלח:

רבי יוסי ב"ח כיפרה וכו'. מסתימות דברי הרמב"ם שם בהלכה הנזכר ומסוף פי"ן ממעשה

שנויי נוסחאות (סו"ג) מה בד"ו ליתא. (סו"י) אם בד"ו ליתא. (סוי"ב) את במקצת ליתא. (סוס"ו) יוסי בכי"ל יונה. (סוס"ז) כי פודה בכי"ל כיפורת, ובד"ו כי פירה. ואר בד"ו א"ר.

ככר לאדן

תני בן ביבי ונתת הכסף וגו'. זה ייבן מפ"ג דמכות דף י"ט:

אמר ר' יוסי. כלומר דפליג דמזה אין ראיה דהמקח קיים מכיון שמשך אותן ליקח מדמי המעשר וא"כ צריך שיאכל כנגדן ומכאן ואילך כמקח אחר הוא ואיכא למימר דלא קדשו מכיון שאין באין אלא מן החולין: א"ר יודן וכו'. ר' יודן כר' יוסי ס"ל לענין דלא מוכחא ממתני' דקדשו ודאי והלכך צריך לחזור ולהקדישו לפי שהוא ספק שהוא סבור שקידשו ואפשר לא קידשו:

הדרן עלך מעשר שני
אין מוכרין

הלכה א מתני'

מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה. דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך ושתיה בכלל אכילה וסיכה כשתיה כדכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: לאכול דבר שדרכו לאכול. ואין מחייבין אותו לאכול דבר שאין דרכו לאכול כגון פת שעיפשה או תבשיל שנפסד וכיוצא בו וכן דבר שדרכו לאכול כשהוא חי אוכל אותו חי ואם מבושל מבושל ואין משנין אותו וכן בשתיה: אין מפטמין שמן של מעשר שני. אין עושין אותו מפוטם ביניקרי בשמים מפני שמשנה את טעמו ומוציאו מכלל אכילה וכן אין לוקחין בדמיו שמן מפוטם מהאי טעמא: אבל מפטם הוא את היין. שעושין אותו אנומלין כדתנן גבי תרומה בריש פרק י"א דתרומות שמערבין יין ודבש ופלפלין וקרא אנומלין: נתן בתוכו דבש ותבלין. ובנוסחת המשנה נפל לתוכו והיינו הך. שנפל לתוך היין של מעשר שיש לו בירושלים דבש ותבלין של חולין והן של אחר ומחמת זה השביח היין השבח הוא לפי חשבון כילד אם היה היין שוה שני זוזים והדבש והתבלין שוין זוז והשביח ועמד עכשיו על ארבעה זוזים הרי לבעל המעשר שני זוזים ושני שלישי זוז ולבעל התערובות זוז ושליש וכן בדגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני והשביחו חושבין את השבח לפי חשבון: עיסה של מע"ש שאפי' בעצי חולין והשביחה כל השבח למעשר שני לפי שאין השבח ניכר בפת: זה הכלל כל ששבחו ניכר. בגמרא פליגי בה בפירושא דהאי מילתא והמסקנא כך הוא דכל שהותיר במדה אז אם השבח ניכר הוא השבח לפי חשבון ואם לא הותיר במדה אפילו שבחו ניכר השבח לשני בלבד וכל שאין שבחו ניכר אפילו הותיר במדה השבח להשני בלבד:

ניתן

אמר רבי יוסי מכיון שמשך נקנה המקח מכאן ואילך מקח אחר הוא. אמר רבי יודן צריך לחזור ולהקדישו. שהוא סבור לומר שמא קידשו ולא קידשו:

הדרן עלך מעשר שני

מעשר [א] שני ניתן לאכילה ולשתייה ולסיכה [ב] לאכול [כל] דבר שדרכו לוכל ולסוך [כל] דבר שדרכו לסוך. לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. אין מפטמין שמן של מעשר שני ואין לוקחין בדמי מעשר שני שמן מפוטם אבל מפטם הוא את היין. [ג] נתן בתוכו דבש ותבלין והשביחו השבח לפי חשבון. דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון. [ד] עיסה של מעשר שני שאפייה פת והשביחה השבח לשני. זה הכלל כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין שבחו ניכר השבח לשני:

מעשר

יצחק ב"ר אברהם הא מוקי בסמוך כשברח המוכר א"כ האיך הוא יכול לחללם והרי אין אדם מחלל דבר שאינו ברשותו כדאמר בפ' מרובה דף ס"ט בשמעתא דלנועין דפריך לר"י דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו ברשותו וזה לפי שאינו שלו ופריך מהאי דלנועין שהיו אומרים כל הנלקט מזה יהו מחוללין על מעות הללו ומשני כל המתלקט אלמא דמשוה הילול להקדש ופי' ריב"א ז"ל דאין זה אלא קנסא דקנסוהו ללוקח אבל לעולם המעות קדושין ביד המוכר והר"מ ז"ל מפרש שאני הכא שהלוקח יכול לחלל המעשר ביד המוכר משום דזכות הוא להמוכר וזכין לאדם שלא בפניו דהא זכי' מטעם שליחות והוי כמו שליח וה"נ אמרינן בנדרים דף ל"ו דבעי התם התורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לא מי אמרינן זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו או דילמא ניחא להיכם דליעבד מצוה בממונו וע"כ לא מיבעיא לי' התם אלא משום דאמר ניחא לאינש ליעבד מצוה בממונו אבל היכא דלא שייך כי אם זכות כי הכא עבדינן זכותי' אבל בההיא דלנועים ל"ל הכי שהרי הגזלנים עצמן אינן יכולין לתקן כלום מה שבידן שהרי אינו שלהן והוי גזל ולא נתייאשו וכיון דאינהו לא מצי עבדי שלוחייהו נמי לא מצי עבדי והשתא ניחא שכשהמעות ביד המוכר יצא לחולין אם יאכל הלוקח כנגדם אע"פ שאין בידו דכיון שהוא זכות למוכר יעשה לוקח שלוחו ויחללנו עכ"ל ז"ל נמצא דשיטת ריב"א ז"ל דמה שיאכל כנגדו הוא אינו בקדושת מעשר דלא יכול להתחלל על מה שאינו בידו ורק קנסא בעלמא הוא אבל אין קדושין בקדושת מע"ש ושיטת הר"מ ז"ל דשפיר נתקדש בקדושת מע"ש דכיון דהמעות נקנה להמוכר שפיר מחלל על מעות דמוכר משא"כ בלנועים דהתם אינו מחלל על המעות של חבירו אלא על המעות שלו ואינו ברשותו וכמו דהגזלן בעצמו לא מצי לחלל על המעות שהם ברשותו ואינן שלו כן ה"נ לא מצי הוא לחלל והכא גבי כשברח המוכר נקנה המקח דלא הוי כמו גזל לפירוש ר"מ ז"ל דהא באמת נקנה המקח רק דקנסוהו רבנן למוכר דיחזיר דמן למקומן והנ"מ בדאיתא אבל היכא דליתא להמוכר קנסוהו רבנן ללוקח וכיון דהל קנסא דרבנן אלוקח ממילא אין המוכר גזלן כן הוא שיטת הר"מ ז"ל אבל שיטת הריב"א ז"ל דהשיב המוכר כשברח כמו גזלן אבל מ"מ אינו גזלן ממש כמו שכתבתי [עי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ח ע"ב דמבואר שם באריכות דאזלי שם דלא בשיטת הר"מ ז"ל וכתבו דהוי כמו גזלן בכף הדמיון וכמו גזל ולא נתייאשו הבעלים עיי"ש דאף לכל השיטות לא השיב גזלן ממש עיי"ש] וע"פ שיטת הר"מ ז"ל מתבאר הירושלמי באר היטב בע"ה דה"פ א"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קדשו דלא אמרינן דרק קנסא בעלמא הוא דיאכל כנגדן אבל לא דנתחללו על המעות שביד המוכר ז"א אלא מדתני יאכל כנגדן דייק דנתקדשו בקדושת מע"ש ממש מלשון כנגדן מדייק דקדשו דנתחללו אמעות שביד המוכר ואם הי' הדין דאין המקח קיים או לא נתחללו אמעות שביד המוכר כיון דהמעות שלו הן ורק הם ברשות המוכר ואינו יכול לחלל עליהם על מעות שלו כיון דאינן ברשותו ושליח מהמוכר נמי לא הוי דהא הוא גופיה לא מצי לחלל דהא אינן שלו אבל מכיון דנקנה המקח וא"כ הוי הדמים של המוכר כעת א"כ שפיר הוי שלוחא דמוכר והיינו דמסיים ומסיק א"ר יוסי מכיון שמשך נקנה המקח דמפרש טעמא דר' הילא דהאיך קדשו והא אינו מחלל על מעות שלו ואינן ברשותו ושלוחא דהמוכר נמי לא מצי להיות ע"ז מסיק דז"א דמכיון שמשך נקנה המקח וא"כ המעות חשיב השתא של המוכר וכשמחלל השתא מקח אחר הוא דמתחלה הי' המקח שהי' המעות שלו והבהמה של המוכר ועכשיו נעשה המעות של המוכר והבהמה שלו ומקח הה' הוא [וקרי להילול מקח כשמחלל עם חבירו כמו במתניתין הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן ומוקי דמיירי בדרך הילול ופי' הפ"מ ז"ל הא דקתני אין לוקחין לשון לקיחה משום דאע"פ שהוא בדרך הילול כיון דמחלל עם חבירו קרי לי' מקח] וכיון דהשיב מקח אחר ומחלל על מעות חבירו ועל מעות חבירו שפיר מני לחלל וע"כ שפיר קדשו [ואפילו לשיטת הריב"א ז"ל אתיא שפיר הך סוגיא דאימתי ס"ל להריב"א ז"ל דלא מני לחלל דהשיב כמו גזלן הנ"מ לאוקימתא דהבבלי דמוקי כשברח אבל לפי האוקימתא דבירושלמי דמוקי שמוחל דכאן בדרך מקח וכאן בדרך הילול ובדרך מקח נקנה המקח ויאכל כנגדו לכו"ע אינו כמו גזלן ור' יוסי ס"ל כשמוחל ומוקי בדרך מקח ושפיר קאמר ר' הילא דקדשו] אמר ר"י צריך לחזור ולהקדישו שהוא סבר לומר שהן [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] קדשו ולא קידשו פי' דר' יודן מסיק דצריך הלוקח בפירות להקדישו דהיינו שיחלל על מעות המוכר בפירות משום דהוא סבר שנתקדש מאליו בקדושה הראשונה שקידש בתחילה וכיון דלא נתקדש בתחילה נתקדש מאליו באכילת כנגדו ובאמת לא קידשו עד שיקדש בפירות: סליק פירקא בס"ד,

והא

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ג ממע"ש ה"י
ב
ב מיי' שם ה"א
ג
ג מיי' שם הי"ג
ד
ד מיי' שם הי"ד

מראה הפנים

ממעטם שקרבנות נראה דתפס לדברי ריב"א ולדברי ר' הילא לעיקר דהא אם הביא וכו' קתני א"כ אף דדבר שכתובה הוא בדיעבד מיתת עלתם לו לכפרה:

סליק פירקא בס"ד

מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה. הא דשתיה בכלל אכילה יליף לה בבבלי פ"ג דשבועות כעין דאיתמר הכא בהסוגיא וכהאי דהדר ר' יונה ושמע לה מקרא דכתיב בגופיה ונתת הכסף וגו' ופריך נמי התם ודילמא ע"י אניגרון וכו' ומסיק גמר שכר שכר מנזיר ובמקומו בשבועות שם כתבתי מה דאיכא למ"ד אליבא דר' יהודה דהתם וע"ש ותמצא מבואר מכל ריש הסוגיא השייך לרישא דמתני':

נפל לתוכו דבש ותבלין והשביחו. כתב הר"ב כשהוא חוץ לירושלים וכו' פודה את היין וכו' ולמד זה מדברי הר"ש שכתב ופודה היין לפי שבח המגיעו וכו' וא"כ בחוץ לירושלים איירי דהא בירושלים אין פודין למע"ש טהור ומעולם תמהתי על זה ועל מה שכתב הר"ש עוד בזה הכלל שהביא להא דהכא בסוף הסוגיא וכתב בירושלמי פליגי בה ר' יוחנן ור"ל וכו' כדפי' שם וסיים והיכא דמעשר משביח את החולין כגון תבשיל של חולין שנתבשל בתבשיל של מעשר אין לו תקנה לפדיון כדקתני אל יצא מעשר לפדיון דלא שייך פדיון בדבר שאין בו ממש וצריך להוליכו לירושלים דכיון שהמעשר נתן טעם בה לין אסור לאכלו בגבולין וכו' עכ"ל. ופה קדום יאמר דבר זה דאם בגבולין איירי ואל יצא לפדיון דקתני בתוספתא כפירושו הוא א"כ צריך לומר שבישלו להתבשיל סמוך לחומת ירושלים בכדי שיוכל להכניסו שלא יתקלקל וא"כ נתת דבריך לשיעורין באם רחוק הוא מירושלים וא"א להעלותו לשם צריך שישפוך אותו לחוץ לפי דבריו ולפי פירושו ודבר זה לא נמצא בשום מקום ואין לנו לפרש בדוחק הגדול הנמרץ הזה לא להמתני' ולא להתוספתא דהכי לפי פירושו בהמתני' וכמו שכתב הר"ב בהדיא א"כ דגים שנתבשלו וכו' ג"כ בחוץ לירושלים איירי וזה קשה מאוד להמעיין ורוצה להבין להמקור והדין עם טעמו דהאיך נפרש להמתני' בפירוש הזה ולחלק בין אם נעשה זה סמוך לירושלים או לא דהא על כרחין שצריכין לחלק כעין זה ובין בדבר שיכול לפדותו או להעלותו או לא ומתני' סתמא קתני ועוד דמע"ש אינו נאכל חוץ לירושלים ולמה בישל הדגים עם הקפלוטות של מע"ש ושיה צ"ל דבשוגג הוא או מעצמן נפלו לשם וכעין דהדבש ותבלין ביין וכשנס ונכנס להרבות בדחוקים ועוד דרישא דמתני' מעשר שני ניתן לאכילה ע"כ בירושלים הוא דקתני ואיך יחלוק המשני' ולומר דמדין נפל לתוכו וכו' בחוץ לירושלים הוא דאיירי ומלבד כמה וכמה דוחקים שצריכין אנו לסבול לפי פי' הזה ולא ניתן להאריך והחונן דעת שנתן בלבנו להבין לכל הסדר הזה להמשנה ולהתוספתא ולהגמרא הוא ינחנו תמיד בדרך האמת והישר ואין לנו עסק לפרש כ"א על קו האמת והנכון. כולה מתני' דהכא בירושלים הוא דאיירי ובהמעשר שהעלהו לירושלים דכך אמרה התורה ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך וגו' וזהו עיקר מצות מעשר שני אלא דוכי ירבה ממך הדרך וגו' אמרה התורה לפדות אותו בגבולין ולהעלות הכסף לירושלים (וא"כ מי הכריח אותם לפרש להדינים הללו דבחוץ לירושלים איירי) והא נפל דבש ותבלין של חולין והוא של אחר לתוך היין של מעשר שלו בירושלים חושבין השבח וכו' וכן בכל הני דינים דקתני לקמן הכל בירושלים דוקא הוא דאיירי וכך הי' מפרש הרמב"ם כמבואר בדבריו בפירושו ובחבורו בפ"ג ממע"ש מהל' י"א עד הל' י"ז דאיירי בדיני דמתני' והשייכין להן ולא הזכיר כלל מפדיון דלא מדין פדיון דברה המשנה בכאן וכך היה מפרש הראב"ד כמו שתראה בהשגה שלו שהוא מדבר מבעל המעשר ומבעל התערובות. וזהו כדפרישית בפנים לעיקר הדין דהמתני' דהכל בירושלים דוקא הוא דאיירינן הכא ומה שרצה הר"ש לומר מדברי התוספתא שהוזכר תיבת פדיון ורצה לפרש לפי דרכו אין פי' התוספתא כלל וכלל לפי דרך הזה אלא כדפרישית בסוף הסוגיא והוא מוכרח כמו שאבאר עוד לקמן שם ד"ה והתני תבשיל של חולין וכו'. ובענין מה שיש חילוק בין דעת הרמב"ם לדעת הראב"ד בהאי פירושא דפלוגתא דר' יוחנן ור"ל עיין לקמן ד"ה אמר ר' יוחנן כל שיש בו הותיר מדה וכו' מה שיתבאר מזה בס"ד:

השבח לפי חשבון. כדפרישית וכן אם היין היה שוה שלשה זהו' והדבש והתבלין זוז והשביחו ועמדו על חמשה זוזים חולקין זוז השבח לארבעה חלקים וא"כ לבעל המעשר ג' זוזים שלו וג' רביעי זוז מהשבח ולבעל הדבש והתבלין זוז ורביע זוז. ודע כי בספרי דפוס החדשים יש ט"ס בדברי הרמב"ם בזה בפ"ג ממע"ש בהל' ט"ו שכתב שם כיצד השבח לפי חשבון יין של מעשר שהוא ג' שנפל לתוכו דבש ותבלין שוה זוז אחד והוסיפה במדתו והשביחוהו והרי הכל שוה ה' חושבין הכל בד' ורביע. וכך היתה הנוסחא לפני הכ"מ שכתב על דברי הראב"ד בהשגה שם זו המחלוקה איני יודע וכו'. וז"ל ואני אומר שאין מחלוקת ביניהם שמ"ש רבינו חושבין הכל בד' ורביע פירושו חושבין כאלו הקרן ארבעה ורביע ונותנין לבעל התערובות זוז ורביע והשאר למע"ש וכדברי הראב"ד ואפשר שגי' אחרת היתה להראב"ד בדברי רבינו ולפיכך השיגו וגירסא דספרים דידן נכונה עכ"ל ואני אומר אולי כי נייס ושכיב רב אמרה להאי מילתא וכי האיך אפשר לכוין נוסחא זו ד' ורביע לפי האמת

שנויי נוסחאות (סו"א) יוסי בכי"ל יונה. (סו"ב) אחר בד"ו אחד. (סו"ג) ולא בכי"כ שמא לא. (סו"ה) והשביחו בד"ו והשביח. (סו"ג) פת בד"ו ליתא. (סו"ד) השבח לשני בד"ו השבח ניתא.

מע ש ח

גמ' מעשר שני ניתן לאכילה כו'. ניתן לאכילה שכתוב בו אכילה ושתייה *שהשתייה בכלל אכילה. *מניין שהשתייה בכלל אכילה רבי יונה שמע לה מן הדא °על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא יאכל דם °מה נן קיימין אם בדם שקרש והתני א *דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כי נן קיימין כמות שהוא והתורה קראה אותו אכילה. והא תני ב *המחה את החלב וגמאו הקפה את הדם ואכלו הרי זה חייב מה עבד לה רבי יונה אינו לא אוכל לטמא טומאת אוכלין ולא משקה לטמא טומאת משקין. חזר רבי יונה ושמעה מן הכא °ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך מה נן קיימין אם בנותן טעם יין בתבשיל והלא הטעם לפגם הוא. רבנן דקיסרין אמרין תיפתר באילין אורזנייה וגמזוזינייה כל הטפל לאכילה כאכילה. °רבי יוסי שמע לה מן הכא ג *שבועה שלא אוכל ואכל ושתה חייב שתים. חברייא אמרין אינו חייב אלא אחת. אמר לון רבי יוסי אמרין דבתרא ד *שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים אילו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים. רבי חנניה בשם רבי פינחס שמע לה *מן הכא ה שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוים לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתייה פטור הא אם שתה משקין הראויין לשתייה חייב לא בשבועה שלא אוכל ניחא במתני' דנן מרין שבועה שלא אוכל ברם כרבנין דאינון מרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. רבי חיננא שמע לה מן הדא *אכל ושתה בהעלם אחד ו אינו חייב אלא אחת. רבי אבא מרי שמע לה מן הכא °לא אכלתי באוני ממנו אלא שתיתי ניחא כמאן דאמר שבועה שלא אוכל ושתה ברם כמאן דאמר שבועה שלא אשתה ואכל שתייה בכלל אכילה ואין אכילה בכלל שתייה.

איח

פני משה

גמ' ניתן לאכילה. זה בפירוש כתבה התורה ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו' ולשתיה למדנו שהשתיה בכלל אכילה ולקמן קאמר דמגופיה דקרא נפקא דכתיב תירושך זה היין וכתיב ואכלת: מנין שהשתיה בכלל אכילה. סוגיא זו כתובה בפרק י"ס הכפורים בהלכה ג' וכפ"ג דשבועות בהלכה ב' והגי' ביומא מיושבת ביותר: לא תאכל דם. הוליאו הכתוב בלשון אכילה ובמה אנן קיימינן המקרא הזה אם בדם שקרש דשייך ביה אכילה: והתני. בתוספתא דטהרות פ"ב דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה וקס"ד דלענין אכילה קאמר שאינו חייב עליו: אלא כי אנן קיימין. להכתוב לא תאכל דם בדם כמות שהוא והתורה קראה אותו אכילה אלמא שתיה בכלל אכילה: והתני. בתוספתא דכריתות פ"ב המחה את החלב וכו' אם יש בו כזית הרי זה חייב וקשיא לר' יונה דלא בעי לפרש הכתוב בדם שקרש הא בהדיא תנינן הקפה את הדם ואכלו ה"ז חייב: מה עבד לה ר' יונה. השתא להאי תוספתא דטהרות אינו לא אוכל וכו' וכלומר דעל כרחך דהכי מפרשינן לה דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה לענין טומאת אוכלין ומשקין והשתא מנא ליה דשתיה בכלל אכילה: חזר רבי יונה ושמעה מהכא. דשתיה בכלל אכילה דכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר וגו' ואכלת שם וגו' אלמא דקרי לכולהו אכילה ומה אנן קיימין להאי ואכלת על היין ושכר אם בנותן טעם יין בתבשיל כלומר דאם תרלה לפרש דקרא איירי שנותן היין לתוך התבשיל שיתן בו טעם קשיא והלא הטעם לפגם הוא והיאך יאמר הכתוב על זה ואכלת דמשמע שבדרך אכילה הוא ואין זה דרך אכילה אלא על כרחך ביין כמות שהוא כאמר וביומא ובשבועות גרים הכי בהדיא אלא כי אנן קיימין כמות שהוא והתורה קראה אותו אכילה: רבנן דקיסרין אמרין. דמהכא לא שמעינן מידי דתיפתר באילין אורזנייה וגמזוזנייה מיני מאכלים הנזכרים לעיל בפרק כילד מברכין שנעשים מאורז ומשארי מינים ועושין אותן עם בשמים כתושין ומשימין לתוכן יין וכל הטפל לאכילה כאכילה ולפיכך קראו הכתוב אכילה: שמע לה מן הכא. כלומר מן המקרא אפשר לדחות כדאמרן ומהמתני' דפ"ג דשבועות שמעינן דשתיה בכלל אכילה דתנינן שבועה. והגי' מיושבת בכאן וכל"ל כמו שהוא ביומא ובשבועות. שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. אלמא דשתיה בכלל אכילה ולפיכך אינו חייב אלא אחת דהוי ליה כאוכל וחוזר ואוכל בהעלם אחת: אמרין חברייא קומי ר' יוסי ומר דבתרה. החברייא הקשו לרבי יוסי על זה דא"כ אמור הסיפא דקתני התם שבועה שלא אוכל ושלא אשתה חייב שתים ואמאי הא מכיון דשתיה בכלל אכילה א"כ כשנשבע שלא אוכל חלה השבועה גם על השתייה וכשחזר ונשבע שלא אשתה אין שבועה חלה על השבועה ואינו חייב אלא אחת מבעי' ליה: אילו וכו'. דברי ר' יוסי הן וה"ג בהדיא ביומא ובשבועות אמר לון רבי יוסי אילו מי שהיה לפניו שני ככרים וכו' שמא אינו חייב שתים אם אכל את שתיהם בתמיה דודאי כל חדא וחדא שבועה בפני עצמה היא וא"כ ה"נ במתני' כן דמכיון שפרט ואמר לא אוכל ולא אשתה הוה להו כשתי ככרות ואמרינן דדעתו היה לישבע על האכילה בפני עצמה ועל השתיה בפני עצמה ולפיכך חייב שתים: שמע לה מהכא. מהאי מתני' דשבועות ש"מ דשתיה בכלל אכילה שבועה שלא אוכל וכו' הא אם אכל אוכלין ראוין ושתה משקין ראוין חייב לא שלא אוכל קאמר בתמיה אלא דשתיה בכלל אכילה: ניחא כמתני' דהכן אמרין שבועה שלא אוכל. כלומר הניחא לפי הנוסחא דהכן אמרין בהאי מתני' דשלא אוכל בלבד קאמר: ברם כרבנן דאינון אמרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. כלומר אלא להנהו רבנן דגרסי במתני' שנשבע על שתיהן מאי איכא למימר וביומא גרים כרבי דהוא אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. ובזה גי' דהכא יותר ניחא: שמע לה מן הדא. ממתני' דיום הכפורים דקתני אכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת דשתיה בכלל אכילה היא ומחד קרא נפקא: לא אכלתי באוני. גבי ווידוי מעשר כתיב אלא שתיתי בתמיה הא גם בשתיה אסור לאונן אלא דשתיה בכלל אכילה: ניחא וכו'. ה"ג להא בשבועות שם ויותר ניחא היא והתם קאי. עד כדון בשאמר שלא אוכל ושתה. כלומר עד כאן לא שמענו אלא בנשבע שלא אוכל ושתה דחייב דשתיה בכלל אכילה. איפכא מאי. ברם אם אמר שבועה שלא אשתה ואכל מהו וקאמר הש"ס דדוקא שתיה בכלל אכילה אמרו אבל אין אכילה בכלל שתיה:

איח

רידב"ז

והא תני המחה את החלב וגמאו הקפה את הדם ואכלו הר"ז חייב מה עביד לה אינו לא אוכל לטמא טומאת אוכלין ולא משקה לטמא טומאת משקין. ר' יוסי שמע לה מן הכא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה חברייא אמרין אינו חייב אלא אחת אמר לון ר' יוסי אמור דבתרא שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים אילו כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. וה"פ דר' יוסי האמורא שמע לה מן הכא דשתיה בכלל אכילה. דלא כר' יונה אלא מהכא מוכח דשתיה בכלל אכילה מברייתא הזאת דפליג ר' יוסי התנא עם חברייא דחברייא אמרין. שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים ע"ז פריך להם ר' יוסי התנא על הרישא דס"ל דשבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת מ"ש מהסיפא דשלא אוכל ואשתה דחייב שתים דהא מהרישא משמע דשתיה בכלל אכילה ומשום הכי אינו חייב אלא אחת א"כ בסיפא דנשבע על אכילה והדר אשתי' נמי לא יהא חייב אלא אחת דהוי דומה לנשבע שלא אוכל ושלא אוכל דשבועה השני' לא חלה על הראשונה משום דמושבע ועומד הוא ע"ז השיבו לו רבנן דה"ט דסיפא אילו מי שהיו לפניו ב' ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים בתמי' בודאי חייב שתים דהא השבועה הראשונה היתה על ככר זה דווקא ועל כן חל השבועה על הככר השני' דהא למה לא אמר על שתיהן בב"א שבועה שלא אוכלם ע"כ דבשבועה הראשונה הוליא ככר השני' מן שבועתו וה"נ כשנשבע שלא יאכל וחזר ונשבע שלא ישתה הרי הוליא השתי' מן השבועה הראשונה וע"כ חייב שתים כ"ז היא הברייתא דפליג ר' יוסי עם חכמים הרי מוכח מהך ברייתא דשתיה בכלל אכילה כ"ז מביא ר' יוסי האמורא להוכיח מהברייתא הזאת דשתי' בכלל אכילה כן הוא הפי' לגי' הגר"א ז"ל [גם מכאן מוכח דהירושלמי שת"י בכי"ק של הגר"א ז"ל הוא מהדורא בתרא להכ"י שכתבו תלמידיו המבואר בהמודעה שהרי במקום הזה היה כתוב בכי"ק כמו בהכ"י הנ"ל וא"כ גרר ומחק והגי' כמו שכתוב לעיל וע"כ בל"ס שזהו מהדורא בתרא]:

ר"ח בשם ר"פ שמע כו' לא בשבועה שלא אוכל ניחא כרבנן דנן [ר"ל רבנן דהכא] מרין שבועה שלא אוכל ברם כרבנן דתמן דאינון מרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ר' אבא מרי שמע לה מן הכא לא אכלתי כו' אלא שתיתי ניחא. בתמי' ר"ל אם מתודה שלא אכל משמע אבל שתיה מותר וכי ניחא לשתות מע"ש באנינות ולמה לא מתודה גם על השתיה אלא ע"כ דגם שתיה בכלל אכילה ושואל הגמ' עד כדון כאמר שבועה שלא אוכל ושתה [כן גי' הגר"א ז"ל] ברם באמר שבועה שלא אשתה ואכל לא שתיה בכלל אכילה ואין אכילה בכלל שתיה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. ופי' לא הוא כמו אלא כדרך הש"ס הזה ר"ל דמסיק על השאלה ששאל אם אכילה בכלל שתיה דנ"א דשתיה הוי בכלל אכילה אבל אין אכילה בכלל שתיה:

איח

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"א מטומאת אוכלין ה"ט
ו
ב מיי' פ"ד ממ"א ה"א
ז
ג מיי' פ"ד משבועות ה"ו סמ"ג לאוין רמ"א
ח
ד מיי' שם ה"ו
ט
ה מיי' פ"ה שם ה"ה סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רל"ח ס"ג
י
ו מיי' פ"ג משגגות ה"ס

גליון הש"ס וציון ירושלים

אמה אנן קיימין: אם בדם שקרש. עי' תוס' שבועות דכ"ג ומ"ש הגאון מוהר"ר עקיבא איגר ז"ל בהגהותיו שם תמיה גדולה על התוס' ואני בחיבורי יד שאול סי' רלא ישבתי קושיתו ודוק ועי' ירושלמי שבועות פ"ג כל ההלכה:
בר' יוסי שמע לה מן הכא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה חייב שתים. עי' מפרש בשקשה דמאי אולמא האי משנה ממשנה דהכא. ולפע"ד ל"ק דממשנה דהכא אין ראיה די"ל אע"ג דכתיב אכילה ואין שתיה בכלל מ"מ מגד הסברא כיון דהתורה רצתה שיהנה ממעשרו והרי שתיה ג"כ הנאה וכמו דמותר בסיכה דודאי לאו בכלל אכילה רק דעכ"פ נהנה ממנו מכ"ש שתיה לכך ראיה הך דשבועות דחייב על שתים אף דשבועה הוה על אכילה וע"כ דשתיה בכלל אכילה וז"ב ודוק:

מסורת הש"ס

ע' תוס' שבועות כג. ד"ה גמר. ירושלמי יומא פ"ח ה"ג שבועות פ"ג הל"ב כה"ע. תוספתא טהרות פ"ב. חולין קכ. מנחות כא. שבועות כב: שם. שם ודף כא: יומא פא. כריתות יג:

מראה הפנים

שאמת ואף לא לדברי הראב"ד שכתב נמצא לבעל המעשר ד' זוזים פחות רביע ובעל הסלין זוז ורביע וכן הדין עכ"ל וכך הוא האמת וכן מצאתי בנוסחא האמיתית הישנה שנדפס בווינציאה בשנת ש"ח ושם כלתי הכ"מ כ"ח בהש"מ ומ"ע וכתוב שם בדברי הרמב"ם תשכין הכל בד' פחות רביע הרי לפניך שנוסחת הכ"מ השני' לפנינו בהרמב"ם מוטעת היתה וכבר הודעתיך כזה לעיל בפ"ד דתרומות בהלכה ד' בד"ה כאן במתכוין לפחות וכו' שלפני הכ"מ היתה הנוסחא של הרמב"ם מוטעת ונדפס אח"כ לפי אותה הנוסחא בדפוסים חדשים שכל בטעות ות"י מצאתי גם שם בדפוס הישן הנזכר הנוסחא האמיתית והנכונה וכך תמצא עוד לעיל בפ"ג דשביעית בהלכה ז' ד"ה וסקלן מביא מכל מקום שהנוסחא בדברי הרמב"ם בכל

שנויי נוסחאות (פו"נ) ושתייה בד"ו לשתייה. (שו"ס) יאכל במקרא תאכל. (שו"ד) לפגם בד"ו כפגם.

ככר לאדן

וגמזוזינייה. פי' הערוך גמוז. הוא גומיז אשר במצרים. [ובערוך השלם ערך ארזן א' פירש „אלה תמים של דוחן ופרי שקמים"]:

אית דבעי משמע *מן הדא °לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך. תירושך זה היין ויצהרך זו סיכה והתורה קראה אותה אכילה. ואינו מחוור אין תימר מחוור הוא ילקה עליו חוץ לחומה. אמר רבי יוסי בן חנינא א *אין לוקין חוץ לחומה אלא על מעשר שני טהור שנכנס לירושלים ויצא. מניין שאינו מחוור *כהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר ב ביום הכיפורים בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור ג בתשעה באב ובתענית ציבור בסיכה שהיא של תענוג אסור ושאינה של תענוג מותר. והתני ד שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש ביום הכיפורים לאיסור אבל לא לעונש. *והתני ה לא יחללו להביא את הסך ואת השותה. אמר רבי יוחנן לית כאן סך. אמר רבי אבא מרי ואין לית כאן סך לית כאן שותה דלכן דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף. מניין שהוא מחוור בעשה רבי לעזר בשם רבי יוסימיי ז°לא נתתי ממנו למת מה נן קיימין *אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא אסור לחי לחי הוא אסור כל שכן למת. איזו דבר שהוא מותר לחי והוא אסור למת ז הוי אומר זו סיכה: *כיצד לוכל דבר שדרכו לוכל. אין מחייבין אותו ילא פת שעיפשה ולא קנובת ירק ולא תבשיל שעיבר צורתו וכן הוא אם ביקש לוכל תרדין חיין או לכוס חיטין חיין אין שומעין לו. כיצד לשתות דבר שדרכו לשתות. אין מחייבין אותו לשתות לא

תורה אור
יב דברים יב

פני משה

אית דבעי משמע מן הדא. דשתיה בכלל אכילה דכתיב לא תוכל לאכול וכו' והתורה קראה אותה אכילה, דלא תוכל לאכול כתיב וקאמר תירושך זה היין: ואינו מחוור. הא דדרים ויצהרך זו סיכה קאי כלומר שאין זה נכלל בלאו גמור דאע"ג דדרים ויצהרך על הסיכה אינו לוקה עליו חוץ לחומה כדמסיים ואזיל דאין תימר דסיכה ג"כ במחוור הלאו היא א"כ ילקה עליו אם סך בשמן של מע"ש חוץ לחומת ירושלי' ואנן לא תנינן בפרק אלו הן הלוקין אלא האוכל מע"ש חוץ לחומה ושתיה היא בכלל אכילה ואם איתא דאף על הסיכה לוקה ה"ל למיתני בהדיא: א"ר יוסי בן חנינה. מילתא באנפי נפשה היא ואיידי דאיירי בחוץ לחומה מייתי להא דר' יוסי בר חנינא דאין לוקין על מעשר שני אם אכלו חוץ לחומה אא"כ כבר נכנס לירושלים דקלטוהו מחיצה ואחר כך יצא דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך דוקא משנכנס למקום אכילתו והוציאו לחוץ והא דנקט טהור משום דכשנטמא א"נ להוציאו דמע"ש שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים ומסתמא להטהור הוא מוציא דאינו יכול לפדות משנכנס לירושלים: מנין שאינו מחוור. כלומר ועוד ראיה שאין הסיכה בלאו מחוור ואין לוקין על הסך חוץ לחומה: כהדא דתני. בברייתא והובאה בהאי תלמודא ביומא שם ובפ"ק דתענית: בשבת. כל סיכה שאינה לרפואה ממש מותר בין שהיא של תענוג או אינה של תענוג אלא לניחום בעלמא כהאי דתנינן בפי"ד דשבת החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן: ביוה"כ הכל אסור. דחד מה' עינויים הוא: בתשעה באב ובתענית צבור. שגוזרין על הגשמים כדתנינן עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין ג' תעניות וכו' ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה של תענוג הוא דאסרו אבל לא בשאינו של תענוג אלמא דהא דאמרינן סיכה כשתיה אינו אלא אסמכתא בעלמא דהא מקילינן בתשעה באב ובתענית צבור: והתני שוה סיכה לשתיה. בכל מקום ומשני היינו לאיסור וכן לתשלומין לזר הסך בשמן של תרומה אבל לא שוותה לעונש וכן ביוה"כ דווקא לאיסור הוא דשוה אבל לא לעונש דלא חייבה התורה אלא על אכילה ושתיה ומלאכה: והתני. בת"כ פ' אמור ולא יחללו דכתיב גבי זר האוכל תרומה להביא את הסך ואת השותה אלמא דסך עובר בלאו: לית כאן סך. סמי מכאן סך: ואין לית כאן סך לית כאן שותה. כלומר ואם כך הוא דסמית להא א"כ אף אנן נאמר דכולא האי ברייתא לא תנינן לה וסמי נמי שותה, דלא איצטריך לרבות דהא שתיה בכלל אכילה היא וכתיב וכל זר לא יאכל: דלא כן. כלומר ועל כרחך הוא כך דאל"כ אלא דמרבי' לשותה מולא יחללו א"כ דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף הוא לכשיעור בתמיה דמכיון שאינן משם אחד בדין הוא שאין אכילה ושתיה מצטרפין ואנן לא תנינן הכי דהא דתנן גבי יה"כ האוכל ושותה אין מצטרפין היינו משום דביה"כ ביתובי דעתא תליא מילתא ובהכי לא מייתבא דעתיה אבל בעלמא מצטרפין הן כדתנן בפ"ו דנזיר אפילו שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב וה"ה הכא בתרומה ומטעמא דהכל משם אחד הוא דשתיה בכלל אכילה ואי כדקאמרת דמולא יחללו מרבינן שותה א"כ אכילה ושתיה משני לאוין הן באין ובדין הוא שלא יצטרפו אלא ע"כ דה"ק לרבות את הסך כשותה ושותה גופא לן דשתיה בכלל אכילה היא: מנין שהוא מחוור בעשה. על חוץ לחומה קאי דאע"ג דאמרינן דהסך חוץ לחומה אינו עובר בלאו דלא תוכל לאכול בשעריך דאינה בכלל אכילה מ"מ בעשה הוא עובר ומנין לזה וקאמר ר' אלעזר דמדכתיב גבי ווידוי מעשר לא נתתי ממנו למת ומה אנן קיימין המקרא הזה אם כדקתני לקמן בפ"ה דעל להביא ארון ותכריכין לאוד קאי קשה דהא דבר שהוא אסור גם לחי דמעשר שני לא ניתן אלא לאכילה ולא לעשות ממנו סחר לרכיו ולקנות מלבושין ואם לחי אסור כ"ש למת ולמה לי אלא איזהו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה ואם נתנו לסיכה למת עובר בעשה הוא דמכלל דלא נתתי הוא בא וה"נ לענין חוץ לחומה דנהי דאין בכלל דלא תוכל לאכול דאע"ג דכתיב ויצהרך אמרינן דסיכה אינה בכלל הלאו מ"מ בעשה הוא: כיצד לאכול דבר שדרכו לאכול וכו'. כדגרסי' להא לעיל בפ"ח דשביעית וה"ה הכא לענין מעשר שני: אין מחייבין אותו לאכול לא פת שעיפשה ולא קניבת ירק. זהו הנשאר מפסולת הירק אחר שקנב ובירר אותו ולא תבשיל שעיברה צורתו ונפסד: אין שומעין לו. לפי שאין דרכן לאכלן כך: לא

רידב"ז

אית דבעי משמע מן הדא לא תוכל וגו' ויצהרך זו סיכה וכו' ואינו מחוור. ר"ל דיצהרך זו הוא לאו על סיכה בחוץ לירושלים הוא אינו מדאורייתא דאין תימר מחוור הוא ילקה עליו חוץ לחומה ואין לוקין אלא על אכילה ושתי' בלבד כן כתוב בכי"ק של הגר"א ז"ל בלדו ולא ידעתי אם כונתו ז"ל להגי' כן בגמ' או דמפרש פי' של הגמ':

אמר רבי יוסי בן חנינא אין לוקין חוץ לחומה כו' עד ויצא. כתב הגר"א ז"ל שמיותר:

מנין שאינו מחוור. ר"ל מנין דסיכה של מע"ש אינו מן התורה כהדא דתני בשבת כו' בת"ב ובת"צ סיכה שהיא של תענוג אסור ושאינו של תענוג מותר אלמא דלא הוי מדאורייתא ותני שוות כן גי' הגר"א ז"ל דלא גרסינן והתני אלא ותני שוות סיכה לשתי' לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש ביוה"כ לאיסור אבל לא לעונש א"כ גם מכאן מוכח דרק אסור הוא מדרבנן אבל לא מדאורייתא ע"כ לא הוי עונש ופריך והתני לא יחללו להביא את הסך ואת השותה א"כ משמע דהוא מדאורייתא א"ר יוחנן לית כאן סך אלא שותה וע"כ לא הוי מדאורייתא ופליג ע"ז ר' אבא מרי אין לית כאן סך לית כאן שותה דע"כ הפירוש הוא ביהא סך כשותה אבל לא דמרבה שתי' דהא שתי' בכלל אכילה דאם לא כן האיך מצטרפין שתי' ואכילה ביוה"כ לעונש דהא דבר הבא מב' לאוין אינו מצטרף אלא ע"כ דליכא עוד לאו בשתי' אלא נכלל בכלל לאו דאכילה והלאו דלא יחללו הוא רק על סיכה בלבד:

מנין שהוא מחוור בעשה. פי' מנין שמקיים מצות עשה ואכלת שם בסיכת מע"ש כמו באכילה ושתי' כיון דקאמרת דסיכה אינו מדאורייתא בלאו דלא תוכל לאכול וגו' בחוץ לחומה א"כ לאו בכלל שתי' ואכילה היא א"כ מנ"ל שמותר לסוך במע"ש כיון דהוי חוץ לאכילה ושתי' א"כ מנ"ל שמותר כלל במע"ש וע"כ שמקיים מ"ע בסיכת מע"ש דאל"כ מבטל הוא בהסיכה מ"ע של ואכלת שם ומפרש ר"א בשם ר' סימיי לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין כו' איזהו דבר שמותר לחי כו' הוי אומר זו הסיכה: שמעון

מראה הפנים

בכל הדפוסים בטעות היא מלבד מה שמצאתי בדפוס היטן הנזכר שנדפס לפני אלו שנדפסו עם הכ"מ שם תמצא הנוסחא האמיתית והנכונה. ובענין השגת הראב"ד בכאן אין הכוונה כמו שהבין הכ"מ אלא שלפני הראב"ד היתה הנוסחא האמיתית ד' פחות רביע כמו שכתבתי וכוונתו להשיג לא על החשבון הוא אלא על מ"ש הרמב"ם חושבין הכל כד' פחות רביע ע"ז דקדק מאי שכל דקאמר וא"כ היאך הם חולקין וזהו שאמר הראב"ד הלוקח זו איני יודע מה היא וכו' ובאמת דקדוק נכון הוא ומ"מ דברי הרמב"ם ג"כ בהדרך הזה בעצמו מיתפרשין חושבין הכל לבעל המעשר בד' פחות רביע והנשאר שהוא זוז ורביע לבעל השבלין ולא רצה כאן להאריך יותר:

אמר ר' יוסי ב"ח אין לוקין חוץ לחומה וכו'. כדפרישית דענין בפני עצמו הוא דעל הסיכה לעולם אין לוקין עלי' ואפי' לאחר שנכנס לירושלים ויצא וכך מבואר מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ב ממע"ש בהל' ה' כל האוכל כזית ממע"ש או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומת ירושלים לוקה שנא' וכו' ולוקה על כל א' וא' בפני עצמו וכו' ולא חשיב אם סך דעל סיכה אינו לוקה כדקאמר הכא דאינו מחוור בלאו דהא דילפינן דסיכה כשתיה מקרא והבא כמים וגו' אסמכתא בעלמא היא מלבד זר בסך בתרומה כמו שיתבאר בדבור דלקמן ודין דר' יוסי ב"ח כך הוא שנוי בבבלי פ' אלו הן הלוקין דף י"ט ע"ב א"ר יוחנן מע"ש מאימתי חייבין עליו משיראה פני החומה וכו' וכ"פ הרמב"ם שם בהל' ו' אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלים וכו' אבל אם אכלו קודם שיכניסו לירושלים מכין אותו מכות מדבריהם וסיים נראה שדעתו כזה שכתב אבל אם אכלו קודם וכו' כדעת התוס' שכתבו שם ד"ה אמר ר' יוחנן וכו' ולאו ליכא אבל עשה איכא דכתיב ונתת הכסף בידך אבל בלא פדייה לא וכך כ' הכ"מ שם דזהו מכות מרדות שכתב רבינו. וראיה לזה מתריבה בשביעית שכתב בפ"ה מהל' שמיטה בתחילתו שהיא בעשה שהביא שם קרא דבחרים ובקציר תשבות ופסק שם דאינו לוקה על החרישה אלא מכין אותו מכות מרדות מדבר הם וכמו שבארתי מענין זה לעיל ברים מס' שביעית ע"ש אלא דלמאי דאמר הכא דאף הסיכה מחוור בעשה כדדרים מקרא דלא נתתי ממנו והכי משמע נמי מהבבלי דפ' הערל א"כ ה"ה לו לבאר דאם סך חוץ לחומה מיהת דעובר בעשה ומכין אותו מכות מרדות וצ"ל דלא סמיך אהאי דרשא וכך נראה מדלא הביאו לקמן בפ' י"א בהל' ט"ו גבי ווידוי מעשר אלא כלשון המשנה דלקמן בפ"ה ולא נתתי ממנו לות שלא לקח ממנו ארון ותכריכים ויתבאר מזה עוד במקומו לקמן בפ"ה גם ס"ד:

אמר ר' יוחנן לית כאן סך וכו'. ובבבלי כ"ה כריתות פ"ג דף י"ב דמייתי האי דרשא דת"כ לרבות את הסך ואת השותה פריך שתיה למ"ל קרא שתיה בכלל אכילה היא אלא לרבות את הסך כשותה והב"ל מהכא והבא כמים בקרבו וגו' והקשו התוס' דמעיקרא מייתי מן התורה והדר מייתי אסמכתא דזכר לדבר בעלמא הוא ואומר ר"ת דקרא דלא יחללו נמי אסמכתא הוא וכו' אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב בפ"י מהל' תרומות בהל' ב' אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך חייבין קרן וחומש שנאמר ולא יחללו לרבות את הסך

שנויי נוסחאות (בוי"ז) כאן שותה בד"ו כן שותה. (מו"כ) לא במקרא ולא. (מוכ"ב) אסור כל שבן בד"ו אסור לא כל שבן. (מוכ"ו) שעיבר בד"ו שעיבר'. (מוכ"ז) חיין בד"ו חיו'.

ככר לאדן

אין לוקין חוץ לחומה. יובן ממכות דף י"ט:

עמודי ירושלים תנינא

והתניא שוות. זה לשון הש"ק שבת פ"ט ה"ד דף ס' ע"ב. במס' מ"ש ויומא ותענית הגירסא והתני שוות וכו' והרא"ש בפ' יוה"כ גורס ביה"כ לא לאיסור ולא לעונש ולפי גי' זו ה"פ דפריך על הא דתני בברייתא ביוה"כ בין סיכה של תענוג וכו' אסור והכא תניא ביה"כ לא לאיסור ולא לעונש והר"א בפי' למסכת מ"ש פ"ב כתב ומשני ביה"כ שוות וכו' הא דתני שוות סיכה לשתיה לאיסור לאו אתענית קאי כמ"ד דמקשה אלא ביוה"כ נסבית ע"כ ואין נראה חדא דגירסת הרא"ש קשיא לפי"ז ועוד ל"ל למתרץ למיהדר ולומר ביה"כ לאיסור אבל לא לעונש:

מסורת הש"ס

כתובות כג.

מכות יט:

ירושלמי שבת פ"ט ה"ד יומא פ"ח ה"א תענית פ"א ה"ו כב"ע.

נדה לב:

ע"פ סוס' יבמות עג: ד"ה פסחי וכו' ד"ה וכן.

ירושלמי שביעית פ"ח ה"ב

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ב ממע"ש ה"ו

יב
ב מיי' פ"ג משביתות עשור ה"ט וכהה"מ טוש"ע או"ח סי' תריד ס"א

יג
ג מיי' פ"ה מתעניות ה"י טוש"ע שם סי' תקנד סט"ו

יד
ד ה מיי' פ"י מתרומות ה"ב ופ"ג ממע"ש ה"י

טו
ו מיי' פ"ג ממע"ש ה"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

זלא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין וכו'. עיין רמב"ם פ"ג ממעשר שני ה"י שכ' דלא נתתי ממנו למת שאינו שלא הוציא בדבר שאין מקיים את הגוף והרמב"ן כ' שהם דברי הבבלי והכ"מ כ' שהן דברי הש"ס והירושלמי יעו"ש ודברי הרמב"ן בפירושו שם רחוקים ועי' תוס' יבמות יע"ג דתלי' לה אי מעשר ממון גבוה או ממון הדיוט ע"ש וצ"ע דאם כן בגבולין דלכ"ע ממון גבוה הוא דאמר בסנהדרין דקי"ב מאי איכא למימר וצל"מ פ"ו מתנן יתב דרבינו ס"ל דממון הדיוט הוא וא"כ שוב אין לפרש כן ועיין שע"מ פ"ו מתנן שם: זהוי אומר זו סיכה. ע' תוס' ב"מ שם וכה"ז לב"מ ועי' ברמב"ן על התורה פ' כי תבא ועי' בכ"מ פ"ג ממע"ש ה"י ודוק ועי' בשנות אליהו ומ"ש בזה לשטות דברי הבבלי והירושלמי ופי' בקול רמז פ"ה משנה יב ועי' רמב"ן נדה דף לב:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי׳ פ״ג ממע״ש הי״א

לא אניגרון ולא אכסיגרון ולא יין בשמרין. החושש בשיניו לא יהא מגמע חומץ ופולטו אבל מגמע הוא בהן ובולע ומטבל כל צורכו ואינו נמנע. החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן הוא שמן הרבה לתוך אניגרון וגומע. לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. החושש את ראשו או שעלו בו חטטין סך שמן ולא יסוך יין וחומץ. יין של מעשר שני שפיטמו אסור לסוך בו. שמן של מעשר שני שפיטמו מותר לסוך בו. מה בין זה לזה זה דרכו לכן וזה אין דרכו לכן. רבי יודן בעי שמן של מעש׳ שני שנסרח. אמר ר׳ מנא ^א מכיון שנסרח פקעה ממנו קדושתו. מה צריכה ליה שביעית אף על פי שנסרח בקדושתו הוא. *שמעון בר בא בשם רבי חנינא זה שהוא לוחש נותן שמן על גבי ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. רבי יעקב בר אידי רבי יוחנן בשם רבי ינאי נותן בין ביד בין בכלי. מה ביניהון מאיסה מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו ולוחש אינו מאוס. אמר רבי יונה מעשר שני ביניהון מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מעשר שני אסור מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו ולוחש מעשר שני מותר. אמר רבי יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת מותר במעשר שני וכל שאסור בשבת אסור במעשר שני והתני מדיחה היא אשה בנה ביין מפני הזיעה בתרומה אסור. היא תרומה היא מעשר שני. מהו כדון ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. *דגים שנתבשלו בקפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון. א״ר הושעיא דרבי יודה היא דתנינן *רבי יודה מתיר בצחנה שאינו אלא ליטול את הזוהמה. רבנן דקיסרין בעיין והא *דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורים משערין כילו בצל כילו קפלוט דלא כרבי יודה. מודי רבי יודה בבצל של הקדש מודי רבי יודה בבצל של ע״ז.
אמר

שמעון בר בא בשם ר״ח זה שהוא לוחש נותן שמן ע״ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. הגר״א ז״ל בכי״ק גרס שלא יתן ביד אלא בכלי ריב״א בשם ר׳ יוחנן נותן בין ביד בין בכלי. א״ר יונה מע״ש ביניהון מ״ד נותן בין ביד בין בכלי מע״ש אסור מ״ד נותן שמן ע״ג ראשו ולוחש במע״ש מותר. פי׳ דלמ״ד דס״ל דלחישה אסור בשבת משום שחיקת סממנין כמו רפואה ורק דבנותן לא ביד ולא בכלי לא הוי לחישה אלא כסיכה בעלמא ע״כ מותר במע״ש ג״כ הגם דמע״ש לא ניתן אלא לאכילה ושתי׳ וסיכה בלבד ולא על לחישה הא בשבת ג״כ אסור לחישה ומ״מ כשאינו נותן ביד לא הוי כלחישה אלא כסיכה הוא ע״כ במע״ש ג״כ מותר אבל למ״ד דנותן בין ביד בין בכלי דס״ל דמותר ללחוש בשבת דלא שייך גזירת שחיקת סממנין בלחישה א״כ בשבת הוא דמותר אבל מע״ש לא ניתן אלא לאכילה ושתי׳ וסיכה בלבד ע״ז א״ל ר׳ יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת מותר במע״ש כו׳ והתני מדיחה אשה בנה ביין מפני הזיעה בתרומה אסור היא תרומה היא מע״ש וא״כ אף דבשבת מותר מ״מ במע״ש אסור: מהו כדון ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול ר״ל דלעולם לחישה מותר בשבת ורק דלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל אפילו לא ביד ולא בכלי נמי לחישה הוא וע״כ במע״ש דלא ניתן אלא לאכילה ושתי׳ וסיכה בלבד ולא על לחישה אסור אפילו שלא ביד ובכלי ורק דבשבת מותר לחישה כדרך שאינו עושה בחול. ובירושלמי שת״י מוסגר בסוגר האי מ״ד נותן כו׳ מאום ומ״ד נותן כו׳ במע״ש אסור ולא הבנתי למה מוסגר:

א״ר הושעיא דר׳ יהודה היא. גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק דלא כר׳ יהודא וכן הוא מפורש במס׳ תרומות פ״י הל״א:
א״ר

לא אניגרון. מיא דשילקי אכסיגרון מיא דכולהו שלקי ואם שלקן אין מחייבין אותו לשתות המים לפי שאין דרך לשתותן אלא עם השמן כדאמרינן בפ׳ כילד מברכין: ולא יין בשמרים. אם יש בו שמרים וא״א לגוררן אין מחייבין אותו לשתותו כך: לא יהא מגמע׳ חומץ ופולטו. לפי שהוא מפסידו ועוד שהוא ניכר דלרפואה הוא דעביד ולא ניתן מע״ש אלא לאכילה ושתיה: ואינו נמנע. ותושש ואם נתרפא נתרפא כדרך שנינו בשבת: לא יערענו בשמן. שזהו לרפואה אבל לתוך אניגרון נותן הוא שמן הרבה וגומע ואם נתרפא נתרפא: לא יסוך יין וחומץ וכו׳. ומפרש לה כגון החושש את ראשו וכו׳ ולפעמים עושין כך לרפואה ובשל מעשר שני אסור שאין דרכן לסוך בהן וניכר שהוא לרפואה: שפיטמו. בבשמים אסור לסוך בו וכו׳ כדמפרש ואזיל שזה השמן דרכו לכך לסיכה ואף אם פיטמו מותר אבל היין אין דרכו לפטמו לסוך בו אלא לשתיה הוא שמותר כדתנן במתני׳: שנסרח. מהו שמותר להשתמש בו. ופשט ליה דפקעה קדושתו שאין ראוי למאכל אדם ומה צריכה ליה למיבעי בשמן של שביעית שאע״פ שנסרח לא פקעה קדושת שביעית ממנו שהשביעית נוהגת בין שראוי לאדם או לא שהרי אף במאכל בהמה נוהגת ומ״מ איכא למיבעי שאפשר מכיון שנסרח אינו ראוי לכלום: זה שהוא לוחש וכו׳. לענין שבת קאמר וגרסינן להא לקמן בשבת פ׳ י״ד בהלכה ג׳: זה שהוא לוחש. הלוחש להעלות גידי אזנים הוא והכי אמר בהדיא בפ׳ במה אשה החושש אזנו נותן שמן ע״ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי והכא פליגי בה ומייתי להא משום האי דלקמן: מה ביניהון. כלומר והלא היאך הוא נותן למ״ד לא בידו ולא בכלי ובמאי פליגי: מאיסה. לאו לשון מיאוס הוא אלא מלשון נמס כלומר הא איכא ביניהו דמ״ד נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא שלאחר שנתן השמן ע״ג ראשו חוזר וממיס אותו ומעבירו לכאן ולכאן דבין ביד ובין בכלי מותר להמיס את השמן ע״ג כל הראש ואינו חושש ומ״ד נותן שמן ע״ג ראשו ולוחש אינו מאוס כלומר בנתינה לחוד הוא דמתיר אבל אינו ממאיס אח״כ את השמן על הראש לא ביד ולא בכלי משום דניכר דלרפואה הוא דעביד וזה אסור בשבת משום שחיקת סממנים: רבי יונה אמר דמעשר שני איכא ביניהו. וכלומר דלפי הא דאמרן במאי דפליגי הנ״מ הוא לענין מע״ש אם כדרך שהתירו בשבת מותר ג״כ לעשות בשמן של מעשר שני או לא דלמ״ד בשבת מותר להעביר השמן אח״כ על כל פני הראש בין ביד בין בכלי א״כ דוקא בשבת הוא שאמרו כך אבל בשמן של מעשר שני אסור לעשות כן דלא ניתן אלא לסיכה של גופו וכשהוא מעבירו אחר כך בכלי נמצא מפסיד המעשר שני במה שנדבק בהכלי ואפילו במה שנדבק ביד הפסד הוא מכיון דלא נתכוין לסוך כדרך הסיכה ולמ״ד דגם בשבת נותן שמן ע״ג ראשו אבל לא יסוך אח״כ לא ביד ולא בכלי וזה מותר הוא גם במעשר שני א״כ מה שמותר לעשות בשבת מותר להשתמש כך בשמן של מעשר שני: אמר ר׳ יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת. ואין בו איסור שבת מותר הוא להשתמש כך במע״ש בתמיה והתני מדיחה היא אשה בנה ביין בשבת מפני הזיעה דאע״ג דתנינן לא יסוך ביין ובחומץ להדיא מפני הזיעה מותר אבל בתרומה אסור לעשות כן מפני שמאבד את התרומה וא״כ היא תרומה היא מעשר שני דדין אחד להם בזה דלא ניתנו אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה בדבר שדרכו לכך הרי דמלינו דבשבת מותר וכנגדו במעשר שני אסור אלא ודאי דאף הכא נמי כן ואין לדמות זה לזה: מהו כדון. כלומר והלא במאי פליגי בשבת ומ״ט דמ״ד דאסר בין ביד בין בכלי: ובלבד וכו׳. כלומר משום הכי הוא שאף שהתירו לזה בשבת ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול ואידך מ״ד ס״ל דלא חששו לכך: דגים שנתבשלו וכו׳ אמר רב הושעי׳ דלא כר׳ יהודה הוא. כצ״ל וכך הוא לעיל בפ״י דתרומות בהלכה א׳ על הא דקתני התם בצל שנתנו לתוך עדשים וכו׳ ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנותן טעם: ר׳ יהודה מתיר בצחנה. הוא תבשיל של מיני דגים קטנים שאינו נותן בצל שלם לתוכו אלא כדי ליטול את הזוהמא ולא כדי ליתן בו טעם וקס״ד דר׳ יודה ס״ל דאין דין נ״ט בדגים וא״כ מתני׳ דהכא דלא כר׳ יהודה הוא: רבנן דקיסרין בעיין. הקשו על זה דלדידך נימא נמי דהא א״ר אבוהו בשם ר׳ יוחנן ברים פ״ו דנזיר כל האיסורין שנתבשלו עם היתר מין במינו ואי אפשר למיקם אטעמא משערין את האיסור כאילו הוא בצל או קפלוט ואם היה נותן טעם בההיתר באותו השיעור שהוא לפנינו אוסרו ומעתה תימר נמי דהא דלא כדר׳ יהודה בתמיה וכי לית ליה לר׳ יהודה נותן טעם בבצל וקפלוט אלא ודאי דלא קאמר כ״א בצחנה לפי שהן מינין שמעלין זוהמא הרבה וכהן הוא דאמר שאין הבצל אלא ליטול את הזוהמא ומתני׳ דהכא ככ״ע אתיא: מודה ר׳ יודה. מילתא באנפי נפשה הוא דבבצל של הקדש ובבצל של ע״ז דחמירי מודה ר׳ יודה דלעולם אוסר הוא:
אמר

מסורת הש״ס

ירושלמי שבת פי״ד ה״ג

ירושלמי תרומות פ״י ה״א כס״ע תרומות פ״א. חולין

מראה הפנים

ספק א״כ דרשה גמורה היא לענין חיוב קרן וחומש ומיהו לענין מלקות לא כתב בפ״ו שם בהל׳ ו׳ אלא זר שאכל תרומה בזדון וכו׳ חייב מיתה ולוקה על אכילתם וכו׳ ושתיה פשוט הוא שהיא בכלל אכילה אלא מדלא ביאר בסך א״כ משום דאינו בכלל אכילה ואע״ג דנתרבה מולא יחללו האי לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו וגם במעשר שני באוכל חוץ לחומה לדגן פירוש וילפסר אי לאו דכתבה התורה בהדיא לכל אלו בהאי קרא דלא תוכל לאכול בשעריך לא היה לוקה על כל א׳ וא׳ בפני עצמו דגם כן היה נקרא לאו שבכללות אלא משום דאייתרי הני דרשינן דלוקה על כלהן כדאמר בריש פ״ק דכריתות ובמעינן נמי מזה

הפנים

דסתמא האי סוכתה דר׳ אבא בר מרי דהכא דבעי למחוק כל הברייתא מהאי טעמא דליכוף כמבואר בפנים לאו סוכתה הוא דלא אמרינן הכי אלא היכא דבאין משני לאוין בהדיא דאינן מצטרפין אבל הכא האי ולא יחללו לא אתי אלא לרבות וכו׳ ועוד דבלאו הכי לפי המסקנא דפ״ד דנדה א״כ אין כאן לאו דשותה אלא לרבות הסך כשותה ושותה גופיה מקרא דלא יאכל נפקא לן דשתיה בכלל אכילה:
זה שהוא לוחש וכו׳. פשטה דהאי במעתתא מבואר היטב בפנים ולדינא יתבאר מזה במקומו בשבת בהגיעי לשם ברחמי ובס״ד:
אמר

שנויי נוסחאות (שו״ב) ופולטו בד״ו ופולט. (שו״ג) הוא בד״ו ליתא. (שו״ד) יערענו בד״ו יערערנו. (שוכ״ז) שהוא עושה בד״ו שעושה.

עמודי ירושלים תנינא

זה שהוא לוחש. זה לשון הש״ק שבת פי״ד ה״ג דף ע״ה ע״א. הר״א פי׳ במס׳ מ״ש מאיסה דכיון דמאום הוא לא צריך שינוי. מ״ש אסור משום דלא ילפי׳ מ״ש משבת לומר כל שמותר לעשות בשבת מותר לעשות במ״ש שיבא לידי פסידא שנדבק ביד או בכלי ולא ילפי׳ נמי מהדדי לפיכך מותר בשבת ביד ובכלי ותרווייהו ס״ל דמאום הוא אלא דר״ח ס״ל דילפי׳ מ״ש משבת לפיכך לא יעשה ביד ובכלי דמשום פסידא דמ״ש גזרי׳ בשבת דכל שמותר בשבת מותר במ״ש אבל אי לא הוי מאום אפי׳ לר״י אסור משום עובדין דחול אלא טואיל ומאום הוא לעשותן בקנקן שלא ביד או שלא בכלי אי לא שרית ליה ממנע ולא עשה ולכך לא צריך שינוי לר׳ ינאי עכ״ל ותימא הא דכתב לא ביד ולא בכלי אלא בקנקן מי הגיד לו שקנקן לאו כלי הוא ועוד הא דפי׳ דכיון דמאום הוא א״ל שינוי זהו דבר שאין הדעת מודה לו ועוד מ״ש לא יעשה ביד ובכלי משום פסידא דנדבק ביד ובכלי דבר זר הוא א״כ במה יעשו המעשר שני אם לא באויר העולם ועוד מה שנדבק ביד לא יהא אלא סיכה ועוד יש לתמוה בכמה דברים בפי׳ זה ואין להאריך ובבבלי פ׳ חלק דף ק״א גרסי לוחשין על שמן שבכלי ואין לוחשין על שמן שביד לפיכך סכין משמן שביד ואין סכין משמן שבכלי ע״כ ולפי פירש״י והערוך שם נראה לפרש סוגיין ובלבד שלא יתן ביד ובכלי מפני הסכנה שמא יבוא לסוך בו אח״כ ור׳ ינאי מתיר דסובר דכבר נמאס השמן ולא יסוך בו והלכך אוסר במ״ש שממאס השמן ומתיר בשבת כיון דלא יסוך לרפואה אין שם אלא הלחישה וזה מותר בשבת אך צ״ע שאפשר לפרש גם הבבלי בשבת ולא משום סכנה:

מסורת הש"ס

לעיל בהלכה ט: וש"נ

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"ג ממע"ש הי"ד ובהלכ"ד וכ"פ

א אמר ר' יוחנן כל שיש בו הותיר מידה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותיר מידה השבח לשני. רבי שמעון בן לקיש אמר כל שטעמו ושבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני. מתניתא פליגא על ר' יוחנן עיסה של מע"ש שאפייה פת והשביחה השבח לשני. פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר. מתניתא פליגא על ר' יוחנן *דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מע"ש והשביחו השבח לפי חשבון. ר' יוסי בשם ר' הושעיה תפתר שבישל שניהן כאחת. ר' יונה בשם רב הושעיה בעי הגע עצמך שבישל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ועירבן כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות ובקפלוטות אלא טעם דגים. מתני'

פני משה

א"ר יוחנן כל שיש בו הותיר מדה. לפרש לזה הכלל דמתני' קאי ולדעת ר' יוחנן ה"ק כל ששבחו ניכר מחמת התערובת שנתערב עמו ונראה וניכר בו אז מה שניתוסף במדה חולקין השבח לפי חשבון כגון ברישא שנפל דבש ותבלין לתוך היין של מעשר וא"כ בודאי ניתוסף הוא במדה ממה שנתוספו בו מהדבש והתבלין ואם השבח ניכר בכלו והיינו שמחמת כן יפה יותר ממה שהיה שוה בתחילה נמלא שיש כאן שבח הניכר ויתרון המדה חולקין השבח הזה לפי חשבון כדפרישית במתני' או כיולא בזה כגון שהמעשר הזה שוה שלשה זוז והדבש והתבלין זוז וכשנפלו לתוך היין השביחוהו והוסיפו במידתו והרי עכשיו שוה חמשה זוז וזה נקרא שבח הניכר שעלה בדמים יותר ממה שבתחלה חולקין בהשבח לפי חשבון ומגיע לבעל המעשר שלשה זוז ושלשה רביעי זוז ולבעל הדבש והתבלין זוז ורביע זוז ואם אין שבחו ניכר כגון שלא השביח במקח ממה שהיה שוה בתחילה אע"פ שיש כאן יתרון המדה שאנחנו רואים שניתוסף המדה מחמת הדבש והתבלין אפ"ה כל השבח למעשר שני משום דאין כאן שבח הניכר הכי מפרש ר' יוחנן לזה הכלל דהמתניתין ודברי רבי יוחנן בעלמן כך מתפרשין לפ"ז כל שיש בו הותיר מדה השבח לפי חשבון כלומר דארישא קאי יין שנפל לתוכו דבש ותבלין שודאי יש בו הותיר המדה וכל ששבחו ניכר וכו' כדאמרן דבעינן נמי שבח הניכר וסוף דברי ר' יוחנן דקאמר וכל שאין בו הותיר מדה השבח לשני זה הוא לפרש טעמא דסיפא דמתני' עיסה של מע"ש שאפאה והשביחה השבח לשני משום דאע"ג דיש כאן שבח הניכר דמסתמא פת אפוי שוה יותר מעיסה מ"מ מכיון שאין כאן הותיר המדה אין לבעל העצים כלום והכל להשני: רשב"ל. ס"ל דלא בעינן הותיר המדה אלא בטעם בלבד הדבר תלוי וזה הכלל דהמתני' מפרש לה הכי כל ששבחו ניכר שהטעם שהשביח ניכר הוא אע"פ שלא ניתוסף במדה כגון שאחר שנפל לתוכו הדבש והתבלין חזר והסירו לפי הערך שנתערב בו ונשאר המדה כמו שהיתה מ"מ מכיון שהיין השביח בטעמו מחמת הדבש והתבלין שהיו בו חולקין השבח לפי חשבון ממה ששוה עכשיו יותר ממה שהיה בתחלה וכל שאין טעם שבחו ניכר כלומר שלא עלה בדמים יותר מחמת הטעם ואינו ניכר הוא אע"פ שיש כאן שבח הטעם הכל הוא לשני: מתניתא פליגא על רשב"ל. כצ"ל וכעין דמקשה לקמן מהתוספתא לרשב"ל ומתרץ לה הכי דהא קתני עיסה של מעשר שני וכו' השבח לשני והרי הדבר ידוע דהפת משבחת הוא בטעמו וניכר השבח עכשיו ממה שהיתה עיסה בתחילה וקתני השבח לשני וקשיא לריש לקיש: פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר. כלומר אע"פ שיש כאן שבח הטעם מ"מ הכא מיירי שאינו ניכר כגון שהפת והעיסה שוין בדמים הן דלפעמים מי שרולה לקנות עיסה לריך לשלם לבעל העיסה כמו אם היתה אפויה ואף שלריך לעלים ולאפות אותה מעלה העיסה בדמים מפני משקלה שמשקל העיסה יותר הוא מן הפת לפי ערך משקלו ונמלא שאין כאן שבח הניכר דלכ"ע לא נקרא שבח הניכר אא"כ עלה בדמים יותר ממה שהיה בתחילה ול"פ אלא בהא דלר' יוחנן בעינן נמי הותיר במדה ולרשב"ל לא בעינן אלא שהשבח הניכר בא מחמת שבח הטעם: מתני' פליגא על ר' יוחנן דגים וכו'. וקס"ד דלאחר שנתבשלו ביחד הסיר הדגים מהן או שכל אחד ואחד ניכר בפ"ע הוא דהוי כמסיר והפרידן זה מזה והרי אין כאן לא בקפלוטות של מעשר ולא בדגים הותיר המדה אלא שבח הטעם בלבד וקתני השבח לפי חשבון וקשיא לר' יוחנן: ר' יוסי וכו'. כלומר דפליגי אליבה דר' הושעיה בהך סיגויא דר' יוסי בשם רבי הושעיה קאמר דהכי הוה משני לה דתיפתר שבישל שניהן כאחת וכלומר שנתבשלו עם הקפלוטות דקתני לאו שנתבשלו ביחד בלחוד הוא דקאמר דתידוק מינה שאין כאן אלא שבח הטעם בלבד לא היא אלא דהכא במאי עסקינן שנתבשלו הרבה זע"ז עד ששניהם נראים כאחת שנתמעכו מחמת הבישול וא"א להפרידן זה מזה ונמלא שיש כאן הותיר המדה ג"כ כמו בדבש ותבלין שנפלו לתוך היין והשבח הוא ניכר ששוה עכשיו ביותר ממה שהיו שוין לפיכך השבח לפי חשבון הכי קיבל ר' יוסי מרבי הושעיה שתירך כך בדרך אוקמתא כדאמרן: ר' יונה בשם ר' הושעיה. לא אמר כך שתירך בדרך אוקמתא אלא דבעי בדרך קושיא וכלומר דע"כ הוא דבהכי מיירי שנתבשלו כל כך עד ששניהן כאחת הן דאי לא תימא הכי אלא שנתבשלו ביחד בלחוד הוא דמיירי ואין כאן אלא שבח הטעם בלבד קשיא מאי איריא דקתני שנתבשלו עם הקפלוטות הא אפילו אם לא נתבשלו ביחד משכחת לה דהגע עלמך אע"פ שבישל לזה בפ"ע וזה בפני עצמו ועירבן מיד אחר הבישול כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות וכו' כלומר פשיטא הוא שנותנין טעם זה בזה והשתא אי ס"ד דמתני' לא איירי אלא בשאין בהן כי אם שבח טעם בלבד קשה דלמה לי שנתבשלו דקתני לא ה"ל למיתני אלא הכי דגים שנתבשלו ונתערבו עם הקפלוטות של מעשר שני אי נמי דגים וקפלוטות מבושלין שנתערבו אלא ודאי דמדקתני שנתבשלו עם הקפלוטות ע"כ דהא קמ"ל שנתבשלו כ"כ עד שנעשו שניהן כאחת ויש כאן הותיר המדה ושבח הניכר וכדר' יוחנן והלכך השבח לפי חשבון: מתני'

קרבן העדה

א"ר יוחנן כל שיש בו הותיר מידה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותיר מידה השבח לשני רשב"ל אמר כל שטעמו ושבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני מתניתא פליגא על ר"י עיסה של מע"ש שאפייה פת והשביחה השבח לשני. והרי עיסה שנאפה תפחה ע"י אפייה ויש בה הותיר מידה ולמה השבח לשני ומשני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר פי' דלא תפחה ואין בה הותיר מידה מתניתא פליגא על ר"י דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מע"ש והשביחו השבח לפי חשבון כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות ובקפלוטות אלא טעם דגים אבל לא הותיר מידה ולמה לפי חשבון ומשני ר"י בשם ר"ה תיפתר שבישל שניהם כאחת וע"כ יש בו הותיר מידה ופריך ר"י בשם ר"ה הגע עלמך שבישל זה בפ"ע וזה בפ"ע ועירבן ר"ל אם כן למה לי' לבשל שניהן ביחד אפילו כשבישל כל אחד בפ"ע ועירבן נמי לריך להיות לפי חשבון ואלא ע"כ מיירי שהוליא הדגים מן הקפלוטות ולא נשאר רק הטעם לבד ואפ"ה השבח לפי חשבון אע"פ שאין בו הותיר מידה וקשיא לר"י. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א ז"ל וכן פירושו: מתניתא

מראה הפנים

אמר ר' יוחנן כל שיש בו הותיר מדה השבח לפי חשבון. בארתי בפנים פירושא דהך מילתא במאי דפליגי ומה דמקשה הש"ס ומשני לכל חד וחד כדאית ליה. ונבאר כאן בתחילה הסברת להאי פירושא וא"כ נבאר לדינא. דמה שפירשתי דלכ"ע לא נקרא שבח הניכר אא"כ עלה בדמים יותר ממה שהיה שוה קודם בהיות המעשר לבדו זה מוכרח הוא מכח הקושיא דמקשה הש"ס ומשני אליבא דר"ל דהך קושיא קמייתא דקאמר מתני' פליגא ע"כ דטעות דמוכח הוא מה שכתוב בספרים על ר' יוחנן דהא על ר' יוחנן לק"מ מדין העיסה והדרבה סייעתא הוא לדידיה דאף שברור הוא שיש שבח טעם בפת האפוי אפ"ה הואיל ואין כאן הותיר המדה הלכך השבח לשני דלר' יוחנן תרתי בעינן כמו שאבאר הסברת הזה לקמן וא"כ אי אפשר לומר בענין אחר אלא דהך קושיא לר"ל הוא דלא בעי הותיר במדה כ"א בשבח הטעם בלבד שדבר תלוי קשיא עליה מהך דעיסה אמאי השבח לשני והשתא מדמשני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר ואם נפרש כפשטא זהו נגד החוש המעיד שיש שבח הטעם בפת האפוי וא"א לפרש דאין שבח העצים ניכר בפת קאמר חדא דלא שייך פתר לה על כה"ג דפתר לה משמע דאוקי לה בהכי והרי כל פת אין שבח עצים ניכר בו ועוד דהא בשאין טעם שבחו ניכר הוא דקאמר והרי הטעם בודאי ניכר הוא וע"כ לומר דגם לר"ל טעם שבח הניכר דקאמר היינו שניכר הוא שמחמת טעם שבחו שוה יותר בדמים ממה שהיתה שוה העיסה ולהכי משני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר כלומר אף דמסתמא הוא כך שהפת האפוי שוה יותר מן העיסה מ"מ היכא למידחי ולאוקמי דבכה"ג מיירי שלא עלה בדמים יותר וכדפרישית בפנים כגון שנתייקרה דמי העיסה מחמת המשקל ואין טעם השבח ניכר קרינן ביה. ונבאר א"כ דמה שפירשתי אליבא דר' יוחנן דתרתי בעינן הותיר המדה וגם שיהא השבח ניכר שעלה בדמים יותר ממה שהיה שוה קודם זה מוכרח הוא עכ"פ דהא מדמקשה לר' יוחנן מדגים שנתבשלו עם הקפלוטות ומשני לה תיפתר שבישל שניהן כאחת והיינו על כרחך שעד שנראה שניהן שהן כאחת הוא דקאמר דהא בהדיא קתני שנתבשלו עם הקפלוטות ומאי הא דמקשה והא דמשני וע"כ הוא כדפרישית בפנים דקס"ד שאחר שנתבשלו ביחד ניכרין הן כל א' וא' בפני עצמו וא"כ אין כאן הותיר המדה ואע"פ שיש כאן שבח הטעם וקשיא לר' יוחנן דקאמר דתרתי בעינן ומשני תיפתר דמיירי שבישל כל כך עד שהן שניהן כאחת ויש כאן ג"כ הותיר המדה דהרי א"א להפריד הקפלוטות מן הדגים וא"כ תשמע מינה דר' יוחנן תרתי הוא דבעינן ס"ל ועוד דמשאי דר' יונה בשם רב הושעיה פשיטא ופשיטא הוא דמוכח דר' יוחנן תרתי הוא דבעי דהא זה פשוט הוא להבין דר' יוסי ור' יונה דתרווייהו בשם ר' הושעיה הוא דקאמרי ל"פ במידי אלא דמר קיבלה דהכי משני רב הושעיה תיפתר דבהכי הוא דמיירי ומר קיבלה דבדרך תמיה וקושיא קאמר רב הושעיה דהקשה מאי קא מספקא לך ודמקשת על דברי ר' יוחנן הא ע"כ דבהכי איירי שנעשו שניהן כאחת דאלת"ה קשיא למה לי נתבשלו דקתני הגע עלמך וכו' כמבואר בפנים ומכיון שכן מליבנא דמתני' גופה שמעינן הכי דמדקתני שנתבשלו ע"כ דמיירי שיש כאן הותיר המדה וגם טעם השבח ובעינן שיהא ניכר כדשמעי' מזה הכלל וכו' דקתני והיינו שעלה בדמים יותר כדפרישית והרי לפניך הסוגיא מבוארת ומוכרחת בפירושה ואין להאריך עוד במה שמובן מאליו להמעיין בכל השקלא והטריא והמסקנא כר' יוחנן וכדהכריח ר' הושעיה ממתני' גופה. ומעתה קל להבין דעת הרמב"ם בדין שזה במה שכתב בפ"ג ממע"ש בהל' י"ד אחר שהביא למעלה כפי החלוקות שנשנו במתני' ביאר לזה הכלל כל ששבחו ניכר אם הותיר במדה השבח לפי חשבון ואם לא הותיר במדה השבח לשני בלבד וכל שאין שבחו ניכר אפי' הותיר במדה השבח לשני בלבד וזה כדעת ר' יוחנן דהלכתא כוותיה וכפי מסקנת ר' הושעיה וכפי דמוכרח ממתני' גופה לכל חלוקה וחלוקה כמו שהוא לפנינו דחלוקה הראשונה דאם יש כאן שניהם הותיר המדה והשבח ניכר זהו חלוקה דיין שנפל לתוכו דבש ותבלין. וחלוקה השניה אם לא הותיר במדה השבח לשני בלבד זהו חלוקה דעיסה שאפאה ולא כדפתר לה ר"ל דדוחקא הוא והמתני' לא איירי אלא בסתמא דהפת האפוי יש בו שבח טעם הניכר דשוה יותר מהעיסה ומה שסיים וכל שאין שבחו ניכר אפי' הותיר במדה השבח לשני בלבד זה מתבאר מזה הכלל דבמתני' וכדעת ר' יוחנן וכמוכרח לדברי ר' יוחנן בפירושו ובטעמא דמילתא והשבח ניכר דקאמר היינו ששוה עכשיו יותר והכל כמו שבארנו והכרחנו והיינו נמי שביאר הרמב"ם אח"כ וכתב כיצד השבח לפי חשבון וכו' ולא ביאר זה לעיל במקומו בהל' י"ג שדבר שם במקום שהשבח לפי חשבון והמתין עד שכתב זה הכלל וכו' להשמיענו דהאי שהשבח ניכר דאמרינן היינו שעלה בדמים ביותר והשתא ביאר כיצד הוא לפי חשבון וזה נתבאר לעיל בד"ה השבח לפי חשבון וכו'. והן עתה אינו מן הצורך להאריך עוד ולסתור דברי הראב"ד בהשגה שכתב אין זה דרך הירושלמי וכו' דודאי בהשקפה הראשונה הרואה פלוגתא דר"י ור"ל בלבד אינו מפרש אלא כפי' הראב"ד דלר' יוחנן בהותיר המדה בלבד הדבר תלוי ולר"ל בניכר הטעם מכח התערובת הדבר תלוי ואינו חושש ליתרון המדה דאפשר שתחזור למה שהיתה וכו' והכל כדמסיים בהשגה אבל הרואה ומעיין בכל מה דאיתמר:

שנויי נוסחאות (פו"ג) ושבחו נד"ו שבחו.

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ה מיו"ט טוש"ע או"ח סי' שצו סי"ב

יט
ב מיי' פ"ג ממע"ש הכ"ג

כ
ג מיי' פ"ד שם הי"ד

כא
ד מיי' פי"ב מתרומות ה"ו

כב
ה מיי' פ"ב ממע"ש הי"ד

כג
ו מיי' פ"ב מתרומות הל"ו

כד
ז מיי' פי"א שם הל"ח

מתני' פליגא על רבי יוחנן א *האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן. אמר רבי בא תחומין עשו למידת הדין תדע לך שהוא כן דתמן אמרין בשם רב חסדא ולא ידעינן אם מן שמועה אם מן מתניתא אפילו עצים סברינן מימר עצים אין בהן ממש: מתני' פליגא על רבי שמעון בן לקיש *תבשיל של מעשר שני שתיבלו בתבלין של חולין השבח לשני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר. והתני תבשיל של חולין שתיבלו בתבלין של מעשר שני לא יצא מעשר שני מידי פדיונו. על דעתיה דרבי יוחנן והוא שיהא שם הותיר מידה. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש והוא שיהא טעם שבחו ניכר:

הלכה ב מתני' רבי שמעון אומר אין סכין שמן של מעשר שני בירושלים ב וחכמים מתירין. אמרו לו לרבי שמעון אם הקל בתרומה חמורה לא נקל במעשר שני הקל. אמר להן מה לא היקל בתרומה חמורה מקום שהקל בכרשינין ובתלתן ניקל במעשר שני הקל מקום שלא הקל בכרשינין ובתלתן. ג תלתן של מעשר שני תיאכל צמחונין *ושל תרומה בית שמאי אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה ובית הלל אומרים ד כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה. ה כרשיני מעשר שני יאכלו צמחונים ונכנסין לירושלים ויוצאין. נטמאו רבי טרפון אומר יתפרדו לעיסות וחכמים אומרים יפדו. ושל תרומה ב"ש אומרים שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה ו ובית הלל אומרים שורין בטהרה ושפין ומאכילין בטומאה שמאי אומר יאכלו צריד רבי עקיבה אומר כל מעשיהן בטומאה: **גמ'** ז מה הקילו בתרומה כהדא דתני ז *סך הוא כהן שמן של תרומה ומביא בן בתו של ישראל ומעגלו על גבי מיעיו ואינו חושש. אמר רבי יוחנן כאן השיבו דברי סופרים לדברי תורה.

כיני

מתניתא פליגא על ר"י האשה ששאלה מחברתה תבלין כו' הרי אלו כרגלי שתיהן. והא הכא אין בו הותיר מידה רק טעם שבחו ניכר אלמא דהוא לפי חשבון א"ר בא תחומין עשו למידת הדין ר"ל דתלי בדיני ממונות ולא תלי בהו"ה תדע לך שהוא כן כו' עצים אין בהם ממש דהא אפילו אין שבח עצים בפת ועכ"ז הוא לפי חשבון א"ו דתחומין שאני. מתניתא פליגא על רשב"ל תבשיל של מע"ש כו' והא הכא טעם שבחו ניכר א"ו דאזלינן בתר מדה וכיון דלית בו הותיר מידה השבח לשני ומשני כשאין טעם שבחו ניכר:

כיני

מתני'. דפ"ה דביצה פליגא על ר' יוחנן דתנינן שם האשה ששאלה מחברתה מעי"ט תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן שאין מוליכין אותן אלא במקום ששתיהן יכולות לילך דהתבלין ומים ומלח קנו שביתה אצל בעליהן אלמא שאע"פ שאלו נבלעין הן בהעיסה ואין כאן אלא נותן טעם בלבד מ"מ הולכין אחריהן והעיסה עם התבלין או מים ומלח נגררין אחר שתיהן וקשיא לר' יוחנן דקאמר דנתינת טעם בלבד לא מהני שיהא לשניהן חלק בהשבח: אמר ר' בא. שאני איסור תחומין דעשו חכמים לתחומין כמו למידת הדין כלומר לענין ממון ולמקח וממכר דכל שיש לשני' חלק בהדבר לא בטיל האי לגבי האי ולאו משום דזה נותן טעם בזה הוא: תדע לך שהוא כן. גבי תחומין דתמן בבבל אמרין בשם רב חסדא ולא ידעינן אם קיבל זה מן שמועה או מן חדא ברייתא דתני לה שאפילו עצים ששאלה מחברתה לאפות עיסתה הולכין אחר רגלי שתיהן והא סברינן מימר עצים אין בהן ממש כלומר דודאי מסתברא הוא שבעצים אין בהם בנותן טעם ולא ניכר ממשות העצים בפת ואפילו הכי הולכין אחריהם ש"מ דטעמא דתחומין משום דעשו אותן כמו דיני ממונות: מתני' פליגא על רשב"ל. תוספתא היא בפ"ק תבשיל של מעשר שני וכו' ובתוספתא כתוב השבח לפי חשבון וט"ס היא וגי' דהכא עיקרית השבח לשני והא תבלין נותנין טעם בהתבשיל ויש כאן טעם שבחו ניכר וקתני לשני וקשיא לרשב"ל: פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר. כלומר דמיירי בשאין השבח ניכר מחמת טעם התבלין וכדמשני לעיל אליבא דר"ל אהא דמקשי עליה מעיסה שאפאה וכדפרישית דלעיל כמו גרסינן פליגא על רשב"ל והכתוב בספרים לעיל על ר' יוחנן ט"ס הוא: והתני. בסיפא דהתוספתא שם תבשיל של חולין שתיבלו בתבלין של מעשר שני לא יצא מעשר שני מידי פדיונו כלומר שאין התבלין של מעשר שני בטלין לגבי התבשיל של חולין והרי הן מעשר שני בכל מקום שהן וצריך לחשוב לפי חשבון התבלין שזה הוא למעשר שני. ובתוספתא הגי' כך הוא אל יוציא מעשר שני שלו לפדיון והיינו הך למאי דפרישית שלא יחשוב בעיניו שהמעשר השני הזה כמו אם נפדה הוא ושיעשה אותו בטל לגבי תבשיל חולין אלא שאינו בטל הוא והשבח הוא לפי חשבון והשתא היכי מיתרצי לה ר"י ור"ל להך סיפא דתוספתא וקאמר הש"ס דכל חד וחד לטעמיה הוא דמתרץ לה דעל דעתיה דר' יוחנן והוא שיהא שם הותיר המדה בהתבשיל מחמת התבלין של מעשר שני כגון שתיבלו בתבלין הרבה וחולקין שבח הניכר לפי חשבון ולדעתיה דר"ל אע"פ שאין כאן הותיר המדה והוא שיהא טעם שבחו ניכר מחמת התבלין חולקין השבח לפי חשבון:

הלכה ב מתני' ר"ש אומר אין סכין שמן של מעשר שני בירושלים. לא דפליג ר"ש אהא דתנינן לעיל דמעשר שני ניתן לסיכה וכן תנן עוד לעיל בפ"ח דשביעית דניתן לסיכה כמו השביעית והתרומה ולא מצינו דפליג ר"ש לא במתני' ולא בתוספתא אלא הך פלוגתא ענין אחר היא דר"ש סבר דאף דמעשר שני ניתן לסיכה היינו דווקא שיסוך הוא את עצמו אבל אין סכין ע"י אחר שלא יאמר לחבירו לסוך אותו בירושלים שהוא המקום שמוליכין בו המעשר שני ועם הסיכה זו יסוך חבירו את ידו בשמן זהו שאוסר ר"ש מפני שזה נראה כאומר לו תסוך ידך בשמן הזה בשכר שתסוך אותי וה"ז כפורע חובו ממעשר שני וחכמים מתירין שאין חוששין לכך והלכה כחכמים: אם הקל. בכה"ג בתרומה החמורה כדתנינן בתוספתא דתרומות פ"י ומייתי לה בגמרא סך הוא הכהן את עצמו בשמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל ומעגילו על גביו ואע"פ שיש לו הנאה שע"י כך ניסוך בן בתו הישראל אפ"ה אינו חושש ואם הקלו בזה בתרומה החמורה האסורה לזרים לא נקל בכה"ג במעשר שני הקל שהוא מותר לזרים: אמר להן מה לא. אין זה ק"ו דהקל בתרומה החמורה ונקל לעולם גם במעשר שני שהרי מצינו שהקל בתרומה בדין כרשינין ותלתן ולא הקל במעשר שני בהן כדתנן במתני' דלקמן א"כ אף אני אומר דאע"פ שהקלו בתרומה בכה"ג לא יקל בזה במעשר שני: **גמ'** מה הקילו בתרומה. היכן מצינו שהקילו בכה"ג בתרומה וקאמר כהדא דתני בתוספתא דתרומות פ"י סך הוא כהן וכו' כדפרישית במתני': כאן השיבו. בבית המדרש מדברי סופרים לדברי תורה וזהו מה שהשיב ר"ש אם הקל בתרומה מקום שהקל בכרשינים ותלתן והרי כרשינין שאינן מאכל אדם אלא ע"י הדחק וכן תלתן כשיתקשה אינו מאכל אדם ואין חייבן בתרומה ומעשרות אלא מדברי סופרים והשיב לחכמים על ענין הסיכה שהיא מדברי תורה וכלומר דעיקר הדין שאינו ניתן אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה מן התורה היא כדדרשינן מקראי בהלכה דלעיל:

תלתן

מראה הפנים

דאיתמר אפלוגתייהו וכמו דמקשה ומפרק הש"ס יכין דה"א לגו לפרש בענין אחר כ"א דדעת ר' יוחנן הוא דתרתי הוא דבעינן והא בלא הא לא סגי כמו שמוכרח ומבואר הכל לפניך וזהו דעת הרמב"ם ז"ל וכר' יוחנן. ועוד ראיה נכונה לדבריו דהכי תנינן בהדיא בתוספתא בסוף פ"ק זה הכלל אמר ר' יוסי כל המותיר במדה שבחו ניכר השבח לפי חשבון לא הותיר במדה שבחו ניכר השבח לשני ודברי ר' יוסי כשנו בלי חולק ולפרש זה הכלל דהמתני' קתני הרי לפניך דעת הרמב"ם בלי ספקוק:

והתני תבשיל של חולין וכו'. כבר זכרתי מענין זה לעיל במתני' כד"ה נפל לתוכו דבש ותבלין והשביתו דהר"ש שכתב בזה אין לו תקנה לפדיון וכו' כמו שכתבתי לעיל וזה קשה מאוד ומאוד חדא דאם אנו מפרשים כך לדברי התוספתא דקתני בהאי לישנא אל יצא מע"ש שלו לפדיון וכמו שכתבתי כאן בפנים ואם כדברי הר"ש דלא שייך בו פדיון שהוא דבר שאין בו ממש א"כ מאי לישנא דמייתי הכא לא יצא מע"ש מידי פדיונו סותר הוא לאו דפשם ודעת אחרת הוא דהא משמע שלא יצא מידי פדיונו וצריך הוא לפדותו ועוד דמאי האי דקאמר דבר שאין בו ממש וכי נותן טעם לדבר שאין בו ממש חשבינן ליה וכמה קושיות יש מזה להא דאמרינן בעלמא דדינו כנותן טעם ומדין מע"ש גופיה קשה דהא תנינן דגים שנתבשלו וכו' השבח לפי חשבון אלמא דמה שהקפלוטות נתנו טעם מחשבינן לפי החשבון למע"ש ולא הוי כדבר שאין בו ממש והרי דין דגים דמתני' לפי פשטה דומה ממש לדין תבשיל של חולין שתיבלו בתבלין של מעשר שני השנוי בהתוספתא ועוד מה זה שאמר וצריך להעלותו לירושלים וכו' ומה יעשה אם הוא רחוק מירושלים כמה ימים ובעוד שמוליכו יתקלקל וצריך לאכל את הכל וכבר זכרתי שם מענין קושיא זו דה"א בשום פנים לפרש לא להמתני' ולא להתוספתא דבתוך לירושלים איירי אלא הכל כשהוא בירושלים עסקינן ונתערב מע"ש שלו עם איזה דבר של חולין של אחר כמבואר הכל לעיל דכל גדולי המפרשים שוין בענין זה דבירושלים איירי ואין לנו להוסיף כאן כ"א זה דלמאי דפרישית סיפא דתוספתא בפנים פשוט הוא דהדין כך הוא לפי האמת ועולה הכי תרתי נוסחאות דהתוספתא והכא בקנה אחד דמה שאמרו בתוספתא אל יצא המעשר לפדיון ר"ל דלא יחשוב אותו דכפדוי הוא וחולין הוא מפני שנתבשל התבלין בהתבשיל של חולין לא יעשה כן אלא צריך לחשוב להתבלין למעשר שני כמו שהן ומחשבין השבח לפי חשבון וכך הוא מתפרש כמי להאי נוסחא דהכא לא יצא מע"ש מידי פדיונו ור"ל אלא שצריך שיחשוב לפי חשבון ולשון פדיון בכאן שם המושאל הוא ואין ר"ל על פדיון ממש והיינו כמי דמייתי הכא האי סיפא דתוספתא והתני וכו' כדי לפרש לכל חד וחד כדאית ליה וא"כ הבע עצמך דדין התוספתא מתפרש כפי הדין דמתני' ולא בשום פנים בענין אחר ותו לא מידי:

ר' שמעון אומר אין סכין וכו'. בכאן יש לתמוה ביותר על הר"ב שהלך בעקבות הר"ש ופי' דקסבר ר"ש דמעשר שני לא ניתן לסיכה והא בפי' הרמב"ם במשנה שסתר הפי' הזה ודקדק מהיבת בירושלים דלפי פי' זה מיותר הוא וביותר מוכרח הוא כפי' הרמב"ם וכהאי בפנים מדקאמר בגמ' כהדא דתני סך הוא כהן שמן וכו' ואי כפי' הר"ש למה לא הביא הש"ס משנה ערוכה דפ"ח דשביעית דתרומה ניתן לסיכה ועוד דלפי' הר"ש לא שייך כלל להאי דמייתי הש"ס להאי ברייתא והרמב"ם בעצמו מביא ראיה זו לפירושו וכ"כ בחבורו

גליון הש"ס וציון ירושלים

גמ': הקלו בתרומה כהדא דתני סך הוא כהן בשמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל וטוען לו ע"ג. עי' פי' המשנה להרמב"ם כאן וע' בתוס' יו"ט ובמל"מ פי"א מתרומות ה"ח האריך בזה. ואני הארכתי לבאר בדרוש לשבת תשובה ליישב דברי רבינו ולהכ"מ ובאמת בירושלמי מפורש כאן מכאן השיבו ד"ס לד"ת וע' במפרש דלפ' דברי סמ"ע יש לפרש דברי הירושלמי דזה שאמרו שהשיבו ד"ס לד"ת והיינו דמה ראיה מזה שמותר לסעגיל כל שכבר נהנה דזה אינו רק מד"ס אבל קודם שנתחלל דזה מה"ת מנין ועע"ג:

מסורת הש"ס

ביצה לז

תוספתא פ"א כאן

עדיות פ"א מ"ח

תוספתא תרומות

מסורת הש"ס

תוספתא כאן פ"ב

לקמן פ"ג מ"ס.

כיני מתניתא * מותרת להיאכל צמחונין מה ביניהון אמר רבי יונה שולה ביניהון. בית שמאי אומרים שולה בידים טהורות ובית הלל אומרים שולה בידים טמאות. תני *זו דברי רבי מאיר אבל דברי רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה ובית הלל אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משליתה. מה ביניהון אמר רבי מתניא מגיגה ביניהון. בית שמאי אומרים מוגג בידים טהורות ובית הלל אומרים מוגג בידים טמאות: כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות [עיסה] ולחזור: מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל *[דרשב"ג אמר] אף הפירות נכנסין ויוצאין
דברי

הלכה ג מתני' תלתן של מעשר שני תיאכל צמחונים. כדקאמר בגמרא כיני מתניתא כן צריך לפרש מותרת להיאכל צמחונין דאע"פ שכשיתקשו אסור לאכול אותה דאין מעשר שני ניתן לאכילה אלא דבר שדרכו ליאכל וזה אין דרך לאכול כשיתקשה מ"מ כשהן צמחונים רכים אוכלין אותן ומותר זה במעשר שני וזה חומר מבתרומה שהתלתן של תרומה אוכלין אותה אף לאחר שיתקשה ואע"פ שאינה ראויה כ"כ לאכילה וכן היא בכרשינין כדתנן במתני' דלקמן: ושל תרומה. ענין אחר הוא ולא קאי אדלעיל אלא כלומר ובשל תרומה לענין טהרה פליגי בה ולפי שהתרומה והמעשרות נוהגת בהן מדברי סופרים כדאמרינן בהלכה דלעיל: ב"ש אומרים כל מעשיה בטהרה. כשאר תרומה שצריך שתיעשה בטהרה וצריך נטילת ידים להנוגע באוכלין של תרומה חוץ מחפיפתה שהיו נוהגין לחוף את הראש בתלתן וכדתנינן בתוספתא ריש פרק ב' תלתן של תרומה שחפפה בה בת כהן וכו' בזה לא הצריכו נטילת ידים ובית הלל אומרים הואיל ואינו מאכל אדם כל כך מותר לעשות כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה בשעה ששורה אותה במים צריך ליזהר שתהא בטהרה שאם לא ישרה אותה בטהרה ובלא נטילת ידים ה"ז מטמא אותה בידים שהשרייה מכשיר אותה לקבל טומאה ואסור לטמאותה בידים:
גמ' כיני מתניתא וכו'. כדפרישית במתני': מה ביניהון. אהאי דתני בתוספתא אליבא דר"מ בפלוגתייהו דב"ש וב"ה קאי וכדמייתי לקמן דתנינן התם בפ"ב ב"ש אומרים כל מעשיה בטהרה וב"ה אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ מחפיפתה דברי ר"מ ר' יהודה אומר ב"ש אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה וב"ה אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה. ודברי ר' יהודה נקבעו במתני'. והשתא מפרש אליבא דר"מ ומה ביניהון דב"ש ודב"ה: אמר ר' יונה שולה ביניהן. שולה מן המים או שורה אותה במים דלב"ש צריך שיהא בידים טהורות ולב"ה דאמרי כל מעשיה בטומאה חוץ מחפיפה א"כ אף הוא שולה בידים טמאות: תני. בתוספתא כדלעיל דזו דברי ר"מ בפלוגתא דב"ש ודב"ה אבל דברי ר' יהודה הם כמו שנשנה במתני': מה ביניהון. אליבא דר' יהודה: מגיגה ביניהון. שמוגג ומרכך אותה שתהא ראויה לאכילה לב"ש צריך שיהא בידים טהורות ולב"ה אף בידים טמאות מותר חוץ משרייתה בלבד צריך שיהא בידים טהורות:

הלכה ד מתני' כרשיני מעשר שני יאכלו צמחונים. כדפרישית גבי תלתן במתניתין דלעיל דכשהן צמחונים רכים התירו אותן לאכול במעשר שני שאז ראוין לאכילה ודבר שדרכו לאכול מיקרייא ואע"פ שאין מדרך לאדם לאכלן כ"א ע"י הדחק אבל לא כשיתקשו ובתרומה אין קפידא דאף לאחר שיתקשו אוכלין אותה: ונכנסין לירושלים ויוצאין. דאע"ג דבשאר פירות פליגי חכמים ארשב"ג לקמן בפ"ג וס"ל דפירות נכנסין ואין יוצאין דקלטו אותן מחיצות ירושלים הכא מודו דקל הוא שהקלו בכרשינים כדקאמר בגמרא ודוקא שעשה מהן עיסה דאז אינן בכלל הפירות ומותר להכניסה לירושלים ולהוציאה: נטמאו. בירושלים: ר' טרפון אומר יתפרדו. ובנוסחת המשנה יתחלקו והיינו הך שיתפרדו לעיסות טהורות של מעשר שני ויקח מזו שנטמאה פחות פחות מכביצה לגרפה עמהן דאוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים אע"פ שהאוכל מיטמא בכל שהוא אבל לפדות אותן ס"ל לרבי טרפון דאין פודין אע"ג דשאר מעשר שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים מ"מ אלו שהן אינן ראוין למאכל אדם כ"א ע"י הדחק הוי ליה כפודה למאכל בהמה ואנן קי"ל דאין פודין את הקדשין להאכילן לכלבים: וחכמים אומרים יפדו. דהא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הני מילי היכא דלא חזו אלא לכלבים כגון קדשים שמתו או שנטרפו אבל הני דחזי מיהת למאכל אדם ע"י הדחק פודין אותן והלכה כחכמים: ושל תרומה. לענין טהרה פליגי בה דלב"ש שורין אותן במים ושפין אותן להכשירן לאכילה בטהרה שצריך נטילת ידים כמו בשאר תרומה שסתם ידים פוסלות את התרומה ומאכילין לבהמה אף בטומאה ולב"ה דוקא שורין אותן במים בטהרה כדאמרי לעיל גבי תלתן אבל שפין אותן ומאכילין לבהמה אף בטומאה: שמאי אומר יאכלו צריד. יבש שלא יהא עליהן משקה טופח שלא יוכשרו לקבל טומאה ור"ע ס"ל כל מעשיהן בטומאה ואף השרייה דלא דמו לשאר תרומה ואין הלכה אלא כבית הלל: **גמ'** כדי לעשות עיסה ולחזור. לקמן בפ"ג גבי פלוגתא דרשב"ג וחכמים אמרינן הכי דס"ל לרשב"ג התם דפירות נכנסין לירושלים ויוצאין ומפרש הש"ס שם דרשב"ג לא קאמר שיוצאין אלא כדי לעשות מהן עיסה חוץ לירושלים ולחזור אותן אח"כ וכן הכל כדי לעשות ולחזור מפני שבירושלים לא היה מצוי כ"כ לטחון ולאפות ומייתי להא הכא דלפי הס"ד כדקאמר לקמי' דמתני' דרשב"ג היא דקאמר שם אף הפירות נכנסין ויוצאין והלכך מפרש לה נמי הכא דטעמא דהתירו כדי לעשות עיסה ולחזור לירושלים:
דברי

כיני מתניתין מותרת להיאכל למחונים מה ביניהון א"ר יונה שולה ביניהון. עד סוף הסוגיא וכגי' זו מפרש בפ"מ ז"ל וכן בשנו"א ז"ל מפרש ג"כ לפי גירסא זו אבל בכי"ק של הגר"א ז"ל גרס גירסא אחרת וה"ג להיאכל למחונים בש"א כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה וב"ה אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה מה ביניהון א"ר מנא מגיגה ביניהון בש"א מוגג בידים טהורות ובה"א מוגג בידים טמאות תני זו דברי ר"י אבל דברי ר"מ שולה ביניהם בש"א שולה בידים טהורות ובה"א שולה בידים טמאות ע"כ וכתב הגר"א ז"ל בכי"ק דקאי אסיפא דכרשינין אבל ברישא בתלתן לר"מ חפיפה ביניהון דלב"ה חפיפה בטומאה ולב"ש כל מעשיהן בטהרה עכ"ל ז"ל. להבין עומק דבריו הקדושים יתבאר ע"פ התוספתא בפ"ב דמכלתין ומובא בשנו"א ז"ל וז"ל התוספתא תלתן של מע"ש בש"א כל מעשיה בטהרה וב"ה אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה דברי ר"מ ר"י אומר בש"א כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה ובה"א כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה כרשיני מע"ש כו' בש"א שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה ובה"א שורין בטהרה ושפין ומאכילין בטומאה דברי ר"י ר"מ אומר בש"א שורין בטהרה ושפין בטומאה ובה"א כל מעשי' בטומאה ע"כ. ולפ"ז צריך ביאור להבין התוספתא הזאת דקתני כל מעשי' איזה מעשים יש עוד ביניהון בשלמא ברישא גבי תלתן מובן בדר"מ דפליגי בחפיפה דהכל מודים על כל המעשים דהוא בטהרה רק ר"מ הוציא חפיפה מן הכלל ור"י ס"ל דחפיפה הוי בכלל כל מעשי' ור"מ מוציא חפיפה מן הכלל ומפורש מה שביניהם דהוא חפיפה וכן בסיפא גבי כרשינין מובן בדברי ר' יהודא במה דפליגי ומפורש דפליגי בשפין דבשרי' הכל מודים דבטהרה ובאכילה הכל מודים דבטומאה כי פליגי בשפין דלב"ש הוי שפין כמו שרי' ולב"ה הוי שפין כמו אכילה משא"כ בדר"י גבי תלתן ובדר"מ גבי כרשינין צריך ביאור מה ביניהון דהא ר"י קאמר בתלתן דלב"ש כל מעשי' בטהרה חוץ מחפיפתה ובה"א כל מעשי' בטומאה חוץ משרייתה א"כ בחפיפה הכל מודים דבטומאה ובשרי' הכל מודים דבטהרה א"כ איזה עוד מעשה יש ביניהם וכן בסיפא גבי כרשינים בדר"מ דלב"ש מפורש דשריה בטהרה ושפיה בטומאה וב"ה לא קאמרי דגם שרי' בטומאה אלא כל מעשי' בטומאה וא"כ צ"ב איזה עוד מעשה יש ביניהם מלבד שרי' ולמה לא קאמרינן בדר"מ כמו לר"י בפירוש דבה"א דשורין ושפין בטומאה ולמה קאמר כל מעשי' איזה עוד מעשים יש ביניהון ע"ז קמפרש ר"מ את התוספתא הזאת בתחלה מפרש דברי ר"י בתלתן וקאמר מגיגה ביניהון דבש"א מוגג בידים טהורות ובה"א מוגג בידים טמאות ע"ז קמסיים תני זו דברי ר' יהודא ר"ל ר"י דתלתן ובזה מגיגה ביניהון אבל דר"מ דהתוספתא דצ"ב מה ביניהון והוא ר"מ דהתוספתא בכרשינין שולה ביניהון בש"א שולה בידים טהורות ובה"א שולה בידים טמאות ר"ל לפיכך קאמרי ב"ה כל מעשי' בטומאה ולא קאמרי שורין ושפין בטהרה משום דיש ביניהון מלבד שרי' דצריך להיות בטהרה

מראה הפנים

בתבורו בפ"ג ממע"ש בהלכה כ"ג למאי דפסק כחכמים אומר אדם לחבירו בירושלים לסוך אותו וכו' ע"ש:
כיני מתניתא מותרת לסיאכל למחונין. כדפרישית דה"ק דמה שהתירו לאכול תלתן במעשר שני למחונין הוא שהתירו דאז ראוין לאכילת אדם אע"פ שעיקר התלתן אינו לאוכל אדם וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב בהל' תרומות ה' התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם כשיקשו הואיל ורוב האדם אוכלין בתחלתן הרי הן חייבין בתרומה ומעשר וכמו שבארתי לזה לעיל סוף פ"ד דמעשרות בהלכה ז' ד"ה מה פליגין שכתבתי דר"ל בתחילתן הן חייבין ולא לאחר שיקשו אם לא הפרישו מהן בתחלתן ואם הפרישו בתחלתן בזה מיירי המתני' כאן דהשמיענו הדין בענין האכילה דזה חומר הוא במעשר שני מבתרומה שהמעשר שני שהפרישו בתחלתן נאכל הוא בתחלתן בדוקא שזהו בעודן למחונים דאז ראוין לאכילה אבל לא לאחר שיקשו דאין ראוין כלל לאכילת אדם ובתרומה שהופרשה בתחלתן נאכלת היא אף לאחר שתתקשה זהו הנכון וברור כפי' המתני' וכמו דמפרש הש"ס וכך הם דברי הרמב"ם בזה שדין בפ"ב מהל' מע"ש בהלכה י"ד תלתן של מעשר שני מותר לאכלה למחונים שכך היא ראויה לאכילה וכן כרשיני מע"ש יאכלו למחונין ור"ל למחונין דוקא מותר לאכלן שאז הן ראוים לאכילה משא"כ בתרומה כדאמרן והראב"ד שכתב כאן על זה כמדומה לי שטעהו.
בירושלמי וכו' וכמ"כ אלו שגיאת בדבריו היה רואה שבדרך האמת הלך ולא בדרך הוטס בשדה ומה שסיים שם נשגה לפירושו דדך רחוקה היא ואילנו מובן שרצה להשב החומר במעשר שני מבתרומה לענין טומאה ואין להאריך בזה דהאי ושל תרומה דקתני לא קאי אחומר כלל אלא דבא להשמיענו דבשל תרומה פליגי ב"ש וב"ה לענין מעשים בטהרה. ומ"ש התי"ט כאן ופי' הר"ב הוא פי' הרמב"ם במשנה אבל בחבורו פי' בענין אחר. אפשר שהיה לפניו פי' הרמב"ם במשנה כך אבל למאי שהוא לפנינו שכתוב בפי' הרמב"ם גבי תלתן תאכל למחונים ואין מותר לו להניחם שיתייבשו כי אם נתייבשו לא יהיו ראויות לאכילה ובתרומה אסור לו להניחם עד שיגדילו. והאי תיבת אסור טעות דמוכח הוא דא"כ מה בין מע"ש לבין תרומה אלא מותר צ"ל וא"כ פי' הרמב"ם במשנה הן הן דבריו בחבורו כמו שנתבאר לעיל ופי' הר"ב בכאן הוא כפי' הרמב"ם מפני שרצה שפי' הר"ש בכאן דרך רחוקה הוא מאוד שפי' המתני' לענין אם זרע תלתן וצמחו ולענין גידולין וכו' ע"ש וכן לפי' הר"מ סי' איזה נוסחא אחרת בפי' המשנה שכתב ורבינו כתב בפי' המשנה כפי' הראב"ד ופה חזר בו וכו' ע"ש ולא חזר בו שגם בחיבורו דעתו שתאכל למחונין עכ"ם וכך מובנים דברי הש"ס כמו שבארנו והראב"ד רצה לפרש לדברי הש"ס שפי' להמתני' דהיתרא דלמחונים הוא דאתא לאשמועינן אע"פ שיש אכילה משובחת מזו כגון מלילות וכו'. והרמב"ם פי'
בדרך

עין משפט
נר מצוה

כה
א מיי' פ"ב ממע"ש הי"ד ובראב"ד וכ"מ

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ב ממע"ש הי"ד ובראב"ד וכ"מ

כז
ב מיי' פ"ו שם ה"א

כח
ג מיי' שם ה"ב

כט
ד מיי' פ"ד שם ה"ז

ל
ה מיי' פ"ס שם הי"ג

לא
ו ז מיי' פ"ו שם ה"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ה]דברים הראוי לאוכל אדם. ע' בתוס' פסחים דף כט ד"ה אין פודין ומ' ברשב"א בב"ק ובשטמ"ק שם דף נג נד ובמ"ל ובטע"מ פ"א מאיסורי מזבח ה"א ודו"ק:

בטהרה והוא שולה דלב"ש לאו דווקא שורין בטהרה אלא כל המעשים אפילו שולה ולב"ה אפילו שולה ג"כ בטומאה וזהו כפתור ופרח כוונת כי"ק של הגר"א ז"ל. ודע דלפנינו הגי' בתוספתא כמו שכתב הפ"מ ז"ל גבי תלתן בש"א כל מעשי' בטהרה ובה"א כל מעשי' בטומאה חוץ מהפיפתה דר"מ והגר"א ז"ל בשנו"א מגי' בתוספתא בה"א כל מעשי' בטהרה חוץ מהפיפתה ומהאי ירושלמי מוכיח הגר"א ז"ל גירסתו דאי ס"ד דגרסינן בטומאה חוץ מהפיפה דנ"ל בטהרה א"כ למה קאמר שולה ביניהון הא יש לומר שרי' ביניהון ואי דאין סברא דשריה יהי' בטומאה והפיפה בטהרה שברא הפוכה מר"י ע"כ קאמר שולה ביניהון א"כ קשה לפ"ז למה בדברי ר"י קאמר מגיגה ביניהון הא לר"י יש לומר ג"כ דשולה ביניהון אלא ודאי דגרסינן בטהרה כגי' הגר"א ז"ל וע"כ בדר"מ דתלתן לא שייך מה ביניהון דהא מפורש הפיפה ביניהון כדכתב הגר"א ז"ל וע"כ דשולה ביניהון קאי אכרשינין דשם שייך למשאל מה ביניהון ולא שייך השאלה דמה ביניהון רק בדברי ר"י דתלתן ובדר"מ דכרשינין. ובס' מעיני הישועה כתב על השנו"א ז"ל דראה בכתב יד תלמיד הגר"א ז"ל גירסא אחרת בכאן ומביא הגי' [ולא כמו שכתוב בכי"ק] ואינו ידוע איזהו מהן הוי מהדורא בתרא אי הכ"י של התלמיד או השנו"א ז"ל ובאמת העיקר הוא כמו שכתוב בכי"ק בהירושלמי שת"י דהוא הבתרא כפי הנראה כמו שכתבתי:

ובלבד בעיסה של כרשינין ובלבד עיסה של מע"ש. פי' שיחלק לעיסיות הוא בעיסיות של מע"ש ולא בעיסיות של חולין:

א"ר יונה דברי חכמים הראוין לאוכל אדם אין פודין אותו ושאין ראוין לאוכל אדם כו' א"ר יונה והוא שנטמאו ר"י בר אלישב בעי לר"ט בגבולין לא יפדו שאין פודין את הקדשים כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דר' יונה ס"ל דעד כאן לא ס"ל לחכמים שאין ראוין לאוכל אדם פודין אלא דווקא בשנטמאו דהא דיני' דפדי' דמע"ש הוא בב' מקומות בגבולין בטהורין ובירושלים בטמאין והמשנה תפס את הדין בשנטמאו ובירושלים ולמה לא נקט הפדי' בגבולין אלא ע"כ דבטהורין אף רבנן מודו דלא יפדו וע"ז פריך ר' יצחק בר אלישב דמאי קמ"ל ר' יונה בזה דהא פשיטא דמשום רבנן נקט בנטמאו דאי לר"ט פשיטא דבגבולין לא יפדו שאין פודין את הקדשים כו' לטעמי' אלא ע"כ משום רבנן דלא קשרו אלא דוקא בשנטמאו:

מדברי

דברי הכל היא הכא קל הוא שהקילו בכרשינין [ה]ובלבד בעיסה של כרשינין ובלבד עיסה של מעשר שני. ר' גוריון בשם ר' יוסי בן חנינא דברי ר' טרפון *אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. אמר ר' יונה נראו [ה]דברים הראוי לאוכל אדם אין פודין אותו לוכל בהמה ושאינו ראוי לוכל אדם פודין אותו לוכל בהמה. רבי יצחק בר אלישב בעי נטמאו בגבולין לא יפדו שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. אמר רבי יונה והן נוטי ניטומי:

הלכה ג מתני' [ג] מעות חולין ומעות מע"ש שנתפזרו מה שליקט ליקט למעשר שני עד שישלים והשאר חולין. אם בלל וחפן לפי חשבון. זה הכלל המתלקטים למעשר שני והנבללין לפי חשבון. [ג] *סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר סלע של מע"ש בכל מקום שהיא מחוללת על המעות האלו ובורר את היפה שבהן ומחלל עליה מפני שאמרו [ד] מחללין כסף על נחושת מדוחק לא שיקיים כן אלא חוזר ומחלל על הכסף. *בית שמאי אומרים לא יעשה אדם את סלעיו דינרי זהב ובית הלל [ה] מתירין. אמר ר' עקיבה אני עשיתי לרבן גמליאל ור' יהושע את כספם דינרי זהב: **גמ'** אמר רבי זעירה כדי לשבר שני שמא יאבדו השאר ויהיו אלו שבידו תפוסין על השני. אמר רבי זעירא [ו] וצריך להתנות ולומר אם אלו שלמטן שני יהיו אלו שבידי תפוסין עליהן. אמר רבי יונה [ז] והוא שליקט מיכן

דברי הכל היא הכא. ודחי לה הש"ס דלא תדחוק לאוקמי מתני' כר' שמעון בן גמליאל אלא דהכא הכל מודין שנכנסין ויוצאין דקל הוא שהקלו בכרשינים מכיון שאינן מאכל אדם כל כך: ובלבד בעיסה של כרשינים. הקלו שתהא נכנסת ויוצאת אבל לא בכרשינים עצמן דלא אתי לאחלופי בשאר פירות וכדמסיק ואזיל ובלבד עיסה של מעשר שני כלומר ודוקא אם העיסה של כרשינים ממעשר שני עצמו הוא אבל אם לקחה בכסף מעשר שני לא דליכא היכירא ואתי לאחלופי בשאר פירות: דברי ר' טרפון אין פודין וכו'. טעמא דר"ט משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כדפרישית במתני': נראו דברים. אליבא דרבנן קאמר לה דנראו דברים דהכי ס"ל דדוקא הראוי לאוכל אדם ממש הוא דאין פודין אותו למאכל בהמה אבל הני דאין ראוין לאוכל אדם דעיקרן למאכל בהמה הן ואין אדם אוכלן כ"א ע"י הדחק פודין אותן למאכל בהמה: ר' יצחק בן אלישיב בעי. על הא דר' יונה דלמאי דקאמרת אליבא דרבנן א"כ ש"מ דלר' טרפון איפכא הוא דאלו מכיון שאינן ראוין לאכילת אדם כל כך אין פודין אותן מעתה אם נטמאו בגבולין ג"כ לא יפדה אותן לר"ט שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: אמר ר' יונה והן נוטו ניטומי. כלומר שבדרך שחוק השיב לו מאי האי דניטמו ניטמו דקאמרת דמאי תיבעי לך ודאי הכי הוא אליבא דר"ט דקסבר הואיל ועיקרן למאכל בהמה הן אין פודין אותן ול"ש בירושלים ול"ש בגבולין והא דאמרינן נטמאו בירושלים לאשמועינן אליבא דרבנן דאף בירושלים אם נטמאו פודין אותן כדין שאר מעשר שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים:

הלכה ה מתני' מעות חולין ומעות מעשר שני שנתפזרו. במקום אחד ולקט אותן מכאן ומכאן כדקאמר בגמ' הדין הוא כך דמה שמלקט בתחילה הכל למעשר שני הוא עד שישלים את המעשר והשאר הוא חולין: אם בלל וחפן. שלא ליקט אותן אחד אחד מכאן ומכאן אלא עירב אותן וחפן מלא חפניו מהן: לפי חשבון. הוא שאם היו מעות מעשר מאתים ושל חולין מנה השני שלישים למעשר והשליש לחולין וכן כל כיוצא בזה: זה הכלל המתלקטין למעשר שני והנבללים. והוא שחפן מהן לפי חשבון והכי קאמר בגמרא וצריך הוא להתנות ולומר אם אלו שבידי הן מעשר השאר חולין ואם הן חולין הרי מעות המעשר בכל מקום שהן מחוללין עליהם וכן הדין בגמלא חסר מהן והוא בלל וחפן שחושבין הפחת לפי חשבון: **גמ'** אמר ר' זעירה כדי לשבר שני. משום הכי הוא דאמרו המתלקטים למעשר שני כדי שיהא המעשר שני משתבר דשמא יאבדו השאר ויהו אלו שבידו שליקטן תפוסין למעשר שני ולא יפסיד המעשר: אמר ר' זעירא וצריך להתנות. לפי שיש כאן ספק שמא אלו שבידו חולין הן והמעשר הוא במה שנשאר ואם אתה אומר שהן חולין יוציא המעשר לחולין לפיכך צריך להתנות ולומר שאם אלו שלמטה הן מע"ש יהיו אלו המעות שבידי תפוסין ומחוללין עליהן בכל מקום שהמעות מעשר הן וא"כ מה שבידו לעולם מעשר הוא: והוא שלקט מכאן

מסורת הש"ס
פסחים דף כט וש"נ.
ב"מ נה:
שם מד:

מראה הפנים

בדרך ישרה דאתא לאשמועינן דשיעור אכילה במע"ש במתוקים דוקא ולאפוקי לאחר שנתייבשו ואין להאריך יותר בזה:

ובלבד בעיסה של מעשר שני. דאותה ששפירו שיהא נכנסת ויוצאת אבל לא בכרשינין עצמן דלא אתי לאחלופי בשאר פירות כדפרישית בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג ממע"ש שם וכן כרשיני מע"ש יאכלו למתוקים. ואם עשה מהן עיסה ה"ז מותרת להכניסה לירושלים ולהוציאה שאינן בכלל הפירות. וכמה שכתב ואם נטמאו בירושלים יפדו ויאכלו בתוך ור"ל אף בתוך דהרי אם נפדו חולין גמורים הם וזה פשוט ובענין שכתב הראב"ד על זה מפורש בירושלמי מותר להוציאם ולאכלם בתוך אלא מוציאן לעשות מהן עיסה ולחזור וקל הוא שהקלו בכרשינין ר"ל מפורש בירושלמי דמתמה וכי מותר להוציאן ולאכלן בתוך לכתחלה בתמיה אלא מוציאן לעשות מהן עיסה ולחזור לפנים ולאכלן. כוונת דעתו בהאי דהכא שאמרו כדי לעשות עיסה ולחזור למסקנא הי"א ולדינא הוא כך בכרשינים וקל הוא שהקילו בהן משום דבשאר פירות פליגי רבנן אדרשב"ג ובכרשינים הוא דמודו אבל לעולם כדי לעשות עיסה ולחזור אבל אין דרך הרמב"ם כן דהאמת הוא דמה שאמרו בן נרים הסוגיא כדי לעשות עיסה ולחזור הן לדברי רשב"ג ולפי הס"ד דמתני' רשב"ג הוא וכדאמר הכא בהדיא אליבא דרשב"ג לקמן בפ"ג במקומו אבל לבתר דדחי לה וקאמר דמתני' דברי הכל היא דרבנן מודו בכרשינין דקל הוא שהקילו בהן א"כ האי ובלבד בעיסה דקאמר היינו דוקא בעיסה הוא שהקילו להוציאן לחוץ ולא בעינן כלל בכרשינין לחזור אותן ולא צריך לדחוק במה שגלה הכ"מ לומר דגם לרבינו לא יאכלנה חוץ לירושלים וכו' ואין זה במשמע דבריו ואף לא למסקנת הש"ס וכדאמרן ודע דבדפוסים שהדפיס טעות הוא במה שמצוין השגת הראב"ד בכאן על היכא יפדו ויאכלו בתוך דהרי בנטמאו ודאי ליכא מאן דפליג דאם נפדו שיאכלו אף בתוך ודברי הראב"ד על היכא ולהוציאה דלעיל הם שייכים כאשר בארתי כוונת השגתו ובדפוס שונין מבכת ט"י וסי"א אשר לפני וסיה נוסחא האמיתית כמו שזכרתי למעלה בכמה מקומות ליון השגת הראב"ד כך הוא תלתן של מע"ש וכו' עד יפדו ויאכלו בתוך א"א מפורש בירושלמי וכו' ופירושו כדלעיל ודעת הרמב"ם נתבאר שפירש לשא דקאמר כדי לעשות עיסה וכו' הוא לפי הס"ד דלא אתיא כמתני' אלא כרשב"ג אבל לפי המסקנא דמתני' כד"כ היא והקלו בכרשינים ובלבד בעיסה לפי שאינה בכלל פירות לפיכך מותר להוציאה וא"צ לחזור:

נראו דברים הראוי לאוכל אדם אין פודין אותו וכו'. לכאורה נראה כדפרישית בפנים דאליבא דרבנן הוא דקאמר דהאלו לר' טרפון הרי הכרשינים אינם ראוים לאוכל אדם וס"ל דאין פודין אותם וא"כ מאי כאי דקאמר הראוי לאוכל אדם אין פודין ושאין ראוי לאוכל אדם פודין ולפיכך הים נראה דמילתיה דר' יונה אליבא דרבנן מיתפרשא והראוי לאוכל אדם היינו שראוי לגמרי לאוכל אדם ולא ע"י הדחק ובעיא דר' יצחק בן אלישיב אליבא דר' טרפון הוא ולמאי דקאמר ר' יונה אליבא דרבנן הוא דבעי עליה אליבא דר' טרפון כמבואר בפנים אבל קשה לי דלפ"ז למאי דקי"ל כרבנן דיפדו א"כ היאך מאינו לפרש למתני' דלקמן בפ"ג גבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר ע"י עורו כ"ש אומר יפדה ופי' הרמב"ם וכן הר"ב דפליגי אם פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וקי"ל כחכמים דאין פודין והשתא כפי הכתי פיסק שהכן אהדדי דהא קאמר הכא אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו דשאין ראוי לאוכל אדם פודין אותו לאוכל בהמה לכך נראה דכולא מילתא דהכא אליבא דר' טרפון הוא דמיתפרשא וס"ק ר' יונה נראו דברים דהא דקאמר לר' טרפון דטעמים לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים היינו דוקא בראוי לאוכל אדם כלומר דראוי מיהא קצת לאוכל אדם כמו הכרשינים דראוין מיהא למאכל אדם ע"י הדחק אבל שאינו ראוי לאוכל אדם כלל וכלל כגון קדשים שמתו או שנטרפו ס"ל לר' טרפון דפודין אותן להאכילן לכלבים מכיון שאינם ראוים אלא לכך ורבנן דפליגי עליה איפכא ס"ל דכל היכא שאינם ראוים אלא לכלבים אין פודין אותן דבזיון קדשים הוא אבל אם ראוים לאוכל אדם במקצת כגון הכרשינים שראוין לאוכל אדם ע"י הדחק שבירא להו דפודין אותם אפילו למאכל בהמה והכלל בזה הוא אמת לדינא כדפרישי' במתני' אליבא דרבנן וכן שאלו בתוס' בפ' כל שעה דף כ"ט וכן שאלו עוד בשם רבינו אפרים בזבחים ריש פ"ח וכן מוכח מכמה מקומות בש"ס וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל דוק ותמצא שלא כתב בדין אין פודין את הקדשים לכלבים אלא במקום שאינם ראוים לאכילה כלל כמ"ש בפ"ב מאיסורי מזבח בכל י' בנולד בה אחת מהטריפות שאוסרין אותה באכילה וכו' אין פודין אותה שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכו' וכן כל כיוצא בזה בדוקא ועיין עוד מזה לקמן בפ"ג בהלכה פ' ד"ה גבי פשו אותו בקדשי ב"ש מה שנתבאר שם מענין זה:

וצריך להתנות ולומר וכו'. משמע דהרישא קאי אדין דהמתלקטין דהא בתר הכי קאמר והוא שליקט מכאן ומכאן וכו' וא"כ שכל בפירושא דרישא מיירי. והרמב"ם בהביא דין מבנתינו בריש פ"ו ממע"ש והעתיק דין דמשנה ואומר וכו' לבסוף אחר שלוקט הכסיפה והנבללים לפי חשבון לאו דוקא הנבללים קאמר דה"ה בהמתלקטים שהן למעשר שני ג"כ צריך להתנות דמאי שנא דהא מ"מ איכא למיחש שמא הן של חולין והשאר הן של מעשר אלא דמה דנקט דין דהתנאי לבסוף לומר דלעולם צריך הוא להתנות בין בהמתלקטין שהן

מסורת הש"ס

מכאן ומכאן. בהא אמרינן המתלקטין למעשר שני אבל אם ליקט על אומן כלומר על השורה והתחיל ללקטן מגד אחד הרי זה כבולל וחופן הוא והן לפי חשבון : אין בלילה אלא ביין ושמן בלבד . הא דחזקיה ור' יוחנן לעיל בפ"ה דדמאי איתמר בהלכה ה' על הא דתנינן שם ובתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל וגרסינן שם להא דחזקיה דקאמר אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד דדבר הלח הוא נבלל אבל דבר יבש אין סומכין בו על הבילה ור' יוחנן ס"ל דיש בילה אף ליבש עד כזיתים הנבללים כלומר אם הן כל כך עד שהן כזיתים נבללין זה עם זה ומהני בילה ומייתי להא הכא משום דפריך עלה ממתני': אם בלל וחפן לפי חשבון . וא"כ יש בילה וקשיא אפי' לר' יוחנן ומכ"ש לחזקיה ומשני אליבא דר' יוחנן דאיהו פתר לה עד כזיתים כלומר אם הן כשיעור עד כזיתים אז מהני בילה: המתלקטים למעשר וכו' סלקת מתניתא הנבללים והנחפנים . כלומר דהא דקתני הנבללים לאו דנבללים מעצמן בלהוד שני אלא הנבללים ונחפנים וסלקת כלומר עולה סיפא דהמתני' כמו ברישא דאם בלל וחפן הוא בהא הוא דקתני דהן לפי חשבון :

תוספתא פ"ב כאן.

ב"מ נב . ירושלמי שם פ"ד ה"ס :

מיכן ומיכן אבל אם ליקט על אומן כבולל וחופן הוא. רבי יוסי בשם רבי פדייה רבי יונה בשם [רבי] חזקיה אין בלילה אלא ביין ושמן בלבד. רבי יוחנן אמר עד כזיתים הנבללים. מתניתא פליגא על רבי יוחנן אם בלל וחפן לפי חשבון פתר לה עד כזיתים. המתלקטים למעשר שני [ז]והנבללין לפי חשבון. רבי יוסי בי ר' בון בשם רבי חונא סלקת מתניתא הנבללין והנחפנין לפי חשבון. *תני בן עזאי אומר שתים. ר' זעירא אמר מה בחלמה כד ייכל לעולא בר ישמעאל קופדא שמינה למחר אתא שאל ליה. אמר ליה למה שתים א"ל מתוך שאת אומר לו כן [אף] הוא דוחק [את] עצמו ופודה אותה. *חזקיה אמר כשהוא מחללה עושה אותה כרעה וכשהוא מחלל עליה עושה אותה כיפה. והתנינן בורר את היפה שבהן ומחללן עליה ויבור את הרעה ויעשה אותה כיפה. אמר רבי יונה אני אומר היא היתה מעשר שני.

מכל

הלכה ו מתני' סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. והוא צריך להוציא את של חולין לצורכיו מביא בסלע מעות והן של נחושת ואומר בתחילה סלע של מעשר שני בכל מקום שהיא מחוללת היא על המעות האלו והרי המעות נחושת עכשיו של מעשר ואח"כ בורר את הסלע היפה שבהן ומחללה על המעות האלו ותהא הסלע היפה למעשר תחתיהן והסלע השני והמעות נשארו חולין ובלאו הכי אי איפשר לו להתנות על אלו שתי סלעים גופן ולומר על אחת מהן אם זו היא של מעשר מוטב ואם לאו הרי הסלע השניה שהיא של מעשר מחוללת עליה דזה אסור לכתחלה דאין מחללין מע"ש של ודאי כסף על כסף כדתנן לעיל בפ"ק דדמאי בהלכה ב' דדוקא בדמאי התירו לחלל כסף על כסף אבל לא בודאי ואפי' כסף על הנחושת לא התירו בודאי אלא נדוחק וכגוונא דהכא שנתערב סלע מעשר עם סלע חולין וכדמפרש התנא ואזיל : מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק . בשאי אפשר לו בדרך אחר הוא שהתירו ולא שיקיים כן שיהיה המעות נחושת של מעשר אלא שצריך להיות חוזר ומחללן על הכסף : גמ' תני בן עזאי אומר שתים. הכי תני לה בתוספתא פ"ב בדיכא דמתני' מביא בסלע מעות בן עזאי אומר בשתים ומתמה עלה ר' זעירא ואמר מה כלומר מה טעמא דבן עזאי דאמר שצריך להביא מעות השתי סלעים ולמה הוא זה : בחלמא כדייכל לעולא בר ישמעאל קופדא שמינה. ר' זעירא הוא דקאמר לה ראיתי בחלום שיאכל עולא בר ישמעאל בשר שמן וזה לרמז שהוא יודע הטעם של בן עזאי ולא נתגלה הדבר אי נמי הא תיבת מה אדלמטה קאי מה בחלמא כד ייכל וכו' כלו' מה זה שראיתי בחלום שיאכל עולא בשר שמן אין זה אלא להודיעני שהוא יודע טעמו של דבר ולמחר אתא ר' זעירא ושאל ליה לעולא וא"ל למה שתים : א"ל. הייני טעמיה דמתוך שאת אומר לו כן להחמיר ולהביא מעות בשתים הוא דוחק עצמו ופודה אותה להסלע של מעשר שאם לא תחמיר עליו חיישינן דילמא לא רמי אנפשיה להתנות ולחללה ויקח אחת מהן בלא תנאי להוציאה לחולין ושמא היא של מעשר והלכך החמירו דרמי אנפשיה ומידכר : חזקיה אמר וכו'. הך דחזקיה גרסי' לה בפ"ד דב"מ על מתני' כמה תהא הסלע חסירה וכו' עד מתי מותר להחזיר וכו' ונותנה למעשר שני ואינו חושש וגרים התם חזקיה אמר למורפה בירושלים מגרפה כיפה בא לחללה בגבולין מחללה ברעה והיינו הך דקאמר הכא והדהתני קאי דכשהוא מחללה להסלע חסירה בגבולין מחללה ברעה כמות שהיא שוה דחסירה היא וכשהוא מחלל עליה והיינו למורפה על הפרוטות בירושלים עושה אותה כיפה כלומר כיפיה שלה וכך היא המסקנא דהבבלי התם להא דחזקיה דכשם קאמר כשם שאם מגרפה בירושלים מגרפה ביפיה שלה וכמות שהיא שוה כך אם בא לחלל המעשר עליה בגבולין מחלל כמות שהיא רעה דתרי זילי לא מזלזלינן במעשר לחלל על הסלע חסירה ולחשבה כשאר סלע אלא מחלל עליה ביפיה שלה כמו שהוא מחללה בירושלים על הפרוטות שעושה אותה ברעה ומייתי לה הכא משום דפריך עלה מהמתני' והא תנינן בורר את היפה שבהן ומחללן עליה ולדידך דאמרת דמותר לחלל על הרעה כפי שויה א"כ הכא נמי ויבור את הרעה ויעשה אותה כיפה כלומר כמות שהיא יפה ושוה ויחלל המעות נחושת עליה ולמה הצריכו לברור את היפה שבהן : אמר ר' יונה. שאני הכא שאני אומר היא היתה מעשר שני וכן משני התם שנייה היא הכא שכבר הוכח בו מע"ש כלומר שהרי כבר יש גם בהיפה ספק מעשר ויש לומר שמא היפה היא של מעשר לפיכך צריך לברר את היפה שבהן ומחלל המעות עלי' אבל בעלמא מחלל מעשר אף על הסלע רעה וכמות שהיא יפה בשויה :

מכל

גליון הש"ס וציון ירושלים

זוהנבללין לפי חשבון . עי' בירושלמי ב"ק פ"ד ה"א ועי' בנמוקי"י דב"מ פ' הבית והעלי' ועי' בשו"ת הר"ן סי' י' ועי' מקור חיים סי' תמ"ב :

מראה הפנים

שהן למעשר שני בלבד וכין בהנבללים שהן לפי חשבון מהנה ואומר וכו' ומה שהקשה התוי"ט כאן דהא במעשר ודאי אין מחללין כסף על כסף וכו' קושיא זו הקשה הרא"ש ז"ל בפירושו והובא בדפוסים החדשים בהגהת פי' הר"ש והירך שם דצ"ל האי חילול דירושלמי לא שיחלל על אלו המעות אלא יביא מטבע אחר שאינו חריף כזה המטבע ויחלל המעשר עליו בכל מקום שהוא ויחזור ויחללנו על המעות שבידו וזהו כעין תירוץ התוס' דפ' הזהב שהביא התוי"ט אלא דלפי תירוצם א"צ להביא מטבע אחר ולחלל ולחזור ולחלל על המעות שבידו אלא דהואיל והן מעות הרבה מסתמא יש בהן שאינם שוין ולא דמיא להמתני' דלקמן דהתם בשני הסלעים שוין מיירי כדכתבו שם וכך נראה לדעת הרמב"ם מסתימת דבריו בענין דין שהנאי הזה משום דבמעות הרבה מסתמא יש בהן מטבעות של שני מלכים ושפיר מחללין ועיין עוד בהלכה דלקמן בענין זה :

רבי יונה בשם חזקיה אין בלילה אלא ביין ושמן בלבד. לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ה' כתבתי בענין זה וע"ש ד"ה מתני' פליגא על ר' יוחנן ובמה שנתבאר שם :

סלקת מתניתא הנבללים והנחפנים לפי חשבון. כלומר דלא הטעה לפרש הנבללים דסיפא אפי' שהן נבללים מעצמן קאמר דהן לפי חשבון להכי מפרש דלא תאמר כן דהא ברישא קתני אם בלל וחפן משמע דוקא אם הוא בללן וחפן מהם דאז הן לפי חשבון וא"כ צריך אתה לסלק ולפרש הסיפא כמו הרישא והכי קאמר הנבללים והנחפנים לומר דמיירי שהוא בללן וחפן מהן דהשתא נבללים דומיא דנחפנים שהוא על ידו ולא שנבללו מעצמן וכ"כ הרמב"ם בריש פ"ו שם נתפזרו ובללן וחפן וכו' ע"ש :

מביא בסלע מעות וכו'. העיקר טעמא דמתני' שצריך להביא בסלע מעות והינו מהנה ואומר על אחד מן הסלעים גופייהו אם מעשר הוא מוטב ואם לאו יהא חבירו מחולל עליו כדפרישית בפנים הוא משום דאין מחללין כסף על כסף ואפי' מדוחק כ"א בכסף על נחשת התירו לחלל מדוחק כדפריך שהא בגמרא בפשיטות והתנינן מחללין כסף על נחשת מדוחק הא כסף על כסף לא ומשום הכי הוא דמסיק כהני אמוראי דאמרי בשם ר' יוחנן דבודאי אם עבר וחילל כסף על כסף מחולל הוא אבל לכתחילה אין מחללין ואפי' מדוחק וכך הוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד ממע"ש בהלכה ט' אין מחללין מעות מע"ש על מעות אחרות בין שהיו אלו ואלו של כסף או אלו ואלו נחשת הנתבעות נחשת והשביות כסף ואם עבר וחלל הרי אלו מחוללין. וככסף על נחשת הוא שכתב לקמן בהלכה ז' בשעת הדחק מותר לחלל מעות הכסף על נחשת לא שיקיים כן וכו' וזה שכתב בדין מתניתינו בפ"ו שם בהלכה ב' סלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואפי' מעות נחושת וכו' אין הכוונה דלא מיבעיא של כסף אלא אפי' של נחשת ד"א"כ היה סותר דברי עצמו במה שפסק בפ"ד אלא משום דהדין הוא דלא יקיים כן והוזר ומחלל מעות נחשת על סלע היפה שבהן כדמסיים שם לפיכך כ' ואפי' מעות נחשת כלומר ואעפ"כ שאין זה דרך חילול שהרי אין מחללין מעות מעשר לכתחלה על מעות אחרות הבא דמדוחק התירו אבל לא יקיים כן אלא אח"כ בורר את היפה שבהן ומחלל המעות נחשת עליה אבל כסף על כסף לכתחלה לא ואפי' מדוחק וכ"כ התוס' בפ' הזהב דף מ"ה בשם רש"י בפשיטות בד"ה לפלוגי בסלעים על סלעים וכו' דאין מחללין כסף על כסף אפי' מדוחק והעלו שם דבמטבעות שוין הוא דאין מחללין ואם האחד חריף מחבירו מחללין על החריף וכמו שהבאתי לעיל בד"ה וצריך להתנות וכו' וכתבתי דנראה גם מדעת הרמב"ם לחלק כן וכן כתבו התוס' עוד בפ' הנזכר בדף נ"ה ע"ב ד"ה כסף על נחשת וכו' דכסף על כסף אסור בודאי אפי' מדוחק וזהו מוסכם. והר"ש כתב כאן ותימה דמעיקרא נמי ליסקול יפה ולימר אם הוא של מע"ש הרי טוב ואם הרעה של מע"ש הפא מחוללת על זו דקיי"ל מחללין סלעים על סלעים דכסף כסף ריבה נרים הזהב ושמא חיישינן דילמא אתי למישקל בלא שום תנאי וכו' וזה דוחק גדול דא"כ אין לדבר סוף וניחוש נמי בכסף על נחשת דילמא שקיל בלא תנאי כמו דחיישת אם יביא כסף אחר מעלמא ולחלל עליו וכו' והר"ב נמשך אחר טעם הזה בפי' המשנה אבל נראה שהר"ש בעצמו לא כתב כן אלא דרך שמא ולא להחליט להטעם הזה כמו שנראה מדבריו דלקמן שהביא הך דהכא ע"ש ועיקר טעם דמתניתין הוא כמו שנתבאר ומה שכתב בפשיטות דקיי"ל מחללין סלעים על סלעים דכסף כסף ריבה וזה משום דכך אמרו שם בדף מ"ה בהאי שקלא וטריא דר"י ור"ל בטעמא דפלוגתא דמתני' דלקמן אלא דכ"ע הכסף כסף ריבה ואפי' כסף שני אלא אי איתמר דר"י ור"ל הכי איתמר וכו' ומשמע ליה להר"ש דלמסקנא אמרו הכי דלכ"ע הכסף כסף ריבה אבל אין כן דעת הרמב"ם שפסק בפשיטות דאין מחללין בודאי כסף על כסף וכו' כדלעיל וטעמו דהא בתר הכי מיפרכו הני ליסני דלעיל דבעי לפרושי טעמא דפלוגתייהו דב"ש ודב"ה דפליגי אי משום דדהבא פירא הוי או לא וא"כ דפליגי אם כסף ראשון דווקא או לא וקאמר הש"ס בשלמא להך ליסנא דאמרת דמדאורייתא מיסרא ברי וכו' אלא להני ליסנא דאמרת דמדאורייתא פליגי מחללין ולא מחללין מבעי ליה ואסיק בקשיא ומכיון שכן היה נראה לומר דלא סמיך הרמב"ם אהא דקאמר דלכ"ע הכסף כסף ריבה ועוד דאף שנראה מליסנא דהסוגיא דמיהא האי מילתא דכסף הכסף ריבה קאי הכא למסקנא ודכ"ע מודים בהא וכך נראה נמי מהסוגיא דפ"ק דקידושין מ"מ יש לומר דהרמב"ם לא היה מפרש דהכסף כסף ריבה לענין שמותר לחלל כסף מעשר על כסף אחר אלא לענין שמותר לחלל הכסף על מעות נחשת אם צריך לו אפילו חוץ לירושלים ומפני שדבר זה צריך ביאור ביותר לפי הסוגיא דהאי תלמודא ולפי הסוגיות דהתם בפ' הזהב ודפ"ק דקידושין והאי מילתא תליא בביטוי הפירושים דמתני' דלקמן הפורט סלע ממעות מעשר שני ובענין הפלפול בהלכה דלקמן דהכא ודהתם אמרתי לייעד זה במקומו בהלכה דלקמן ושם יתבאר הכל בס"ד :

חזקיה אמר כשהוא מחללה עושה אותה כרעה וכשהוא מחלל עליה עושה אותה כיפה. כדפרישית בפנים דהך דחזקיה להו אמתני' דהכא איתמר אלא על מתני' דפ' הזהב דמיירי

שנויי נוסחאות (פו"י) כר ייביל נכי"ל מיכל.

הר"א מגריידץ

בגמ' ר' יוסי בשם ר' פדי' ר' יונה בשם ר' חזקיה. כ"ב בפ"ה מדמאי על המשנה הלוקח מן העני משונה הגירסא מכאן:

מע ש יב

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ד ממע"ש ה"ס

מסורת הש"ס :

מכל מקום לא יצאת לחולין. אמר רבי יונה לא יתכוין לעשותה חולין ברורין תדע לך שהוא כן דתנינן לא שיקיים כן אלא חוזר ומחללו על הכסף. רבי חגי אמר קומי רבי זעירא מנחם בשם רבי יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי מחללין אותו מדוחק. והתנינן מחללין כסף על נחושת מדוחק הא כסף על כסף לא. רבי בא בר כהן אמר קומי רבי יונה רבי אחא בשם רבי יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי א עבר וחילל מחולל. רבי יודן בן פזי רבי שמעון בר בא בשם רבי יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בוודאי עבר וחילל מחולל. *תני ר' לעזר בי ר"ש אומר כשם שמחללין כסף על נחושת כך מחללין זהב על הכסף. א"ל ר' מפני מה מחללין כסף על נחושת שכן מחללין כסף על זהב ויחללו זהב על כסף שאין מחללין זהב על נחושת. אמר לו רבי לעזר בי ר' שמעון שכן מעשר שני של זהב מחללין אותו על מעות שבירושלים. מדברי שניהם מחללין כסף על כסף ואין מחללין כסף על נחושת. אמר רבי יוחנן לא אמרו בית שמאי אלא בסוף אבל בתחילה אף בית שמאי מודיי. מה טעמא דבית שמאי כסף ולא זהב. ואימא כסף ולא נחושת. והתנינן הפורט סלע ממעות מעשר שני וסברינן מימר כיני מתני' המצרף סלע ממעות מעשר שני

מאי

מדברי שניהם מחללין כסף על זהב ואין מחללין זהב על נחושת. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק :
אס

תוספתא פ"ב כאן.

מכל מקום לא יצאת לחולין. אמתני' הוא פריך אהא דקתני מביא בסלע מעות ומחלל סלע של מעשר שני עליהן והא מ"מ וכי לא יצאת הסלע לחולין ע"י כך והא כסף על נחושת הוא מחלל ומשני ר' יונה דלא יתכוין לעשות אותה חולין ברורין בתחילה אלא שצריך הוא לעשות כך כדי שיחלל אחר כך את הסלע היפה על המעות ותדע לך שהוא כן דהא תנינן לא שיקיים כן וכו' וא"כ בתחילה מתכוין הוא לכך לחזור ולחלל המעות על הכסף: כל שאמרו בדמאי מחללין. לכתחלה כדתנן בפ"ק דדמאי דמחלל כסף על נחושת ובודאי מחללין אותו מדוחק ופריך והא תנינן במתני' מחללין כסף על נחושת מדוחק ומשמע הא כסף על כסף מדוחק נמי לא והרי תנינן התם בדמאי דמחללין כסף על כסף ואמאי צריך כאן להביא מעות נחושת יחלל הסלעים עצמן זו על זו ובתמיה: ר' בא וכו' בשם ר' יוחנן. לא קאמר הכי כי קושיין אלא כך אמר כל שאמרו בדמאי מחללין לכתחילה בודאי אם עבר וחיללו מחולל וכן אמר ר' יודן בן פזי וכו' בשם ר' יוחנן וכלומר דהאי דקתני בדמאי גבי ומחלל אותו הוא דאמרינן הכי וזהו כסף על כסף כדתנינן התם ומחלל אותו כסף על כסף וכו' ולכסף על כסף ונחשת על נחשת קאי: תני. בתוספתא פ"ב ר' אלעזר בר"ש אומר כשם שמחללין כסף על נחושת מדוחק כך וכו' ופליג את"ק דקאמר התם דאין מחללין זהב על הכסף: אמר לו רבי. דאין הנדון דומה לראי' דמפני מה מחללין כסף על נחושת שכן מחללין כסף על זהב תאמר ויחללו זהב על הכסף שהרי אין מחללין זהב על נחושת אמר לו ר"א בר"ש שכן מצינו שמחללין מע"ש של זהב שהביא לירושלים על מעות שהוא צריך להוציא שם: מדברי שניהן נלמד מחללין כסף על זהב. כצ"ל ואין מחללין כסף על נחשת אלא מדוחק וכך שניהו בפלוגתייהו שם דמחללין כסף על נחשת מדוחק כדתנן במתני':

הלכה ז מתני' בית שמאי אומרים לא יעשה אדם את סלעיו דינרי זהב. כדי להקל עליו משאוי הדרך ובבבלי פ' הזהב דף מ"ה מסיק דמדקתני לא יעשה ולא קתני לא יחלל ש"מ מדאורייתא מישרא שרי ומדרבנן הוא דגזרו בית שמאי שמא לא ימלא למלאות בכדי דינרי זהב ומתוך כך ישהא ולא יעלה לרגל וב"ה סברי לא גזרינן ור"ע העיד שהוא בעצמו עשה את כסף מע"ש של ר"ג ור' יהושע לדינרי זהב שהן הן מתלמידי ב"ה והורו הלכה למעשה כן:

גמ' אמר ר' יוחנן לא אמרו ב"ש אלא בסוף. כלומר כשכבר פדה הפירות מעשר שלו על סלעי כסף ורוצה לחללו על דינרי זהב בזה הוא דאסרי ב"ש כדמפרש טעמייהו לקמיה אבל בתחילה אם בא לחלל הפירות מעשר על דינרי זהב אף ב"ש מודיי דיכול לחללן על דינרי זהב משום דבקרא כתיב ונתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת וגו'. וקסברי ב"ש דדהבא לגבי כספא פרי הוי אבל לגבי פירא טיבעא הוי הלכך ונתת בכסף לאו דוקא כסף קאמר דקרא לא קפיד אלא שיחלל הפירות מעשר על המטבע ולא על הפירות וא"כ כשמחלל פירות מעשר על זהב נמי על המטבע הוא מחלל ושפיר קעביד אבל אם חילל בתחילה הפירות מעשר על הכסף אין לו לחלל הכסף על זהב דוצרת הכסף כתיב וכדמפרש ואזיל דטעמא דב"ש דכסף כתיב ולא זהב וכלומר דהאי כסף בתרא הוא דקפדינן שלא יחללו על זהב דכספא הוא טיבעא ודהבא לגבי כספא פירא הוי ואין מחללין על הפירות וב"ה סברי דכספא לגבי פירא טיבעא הוי אבל לגבי דהבא הכספא היא פירא והדהבא הוא טיבעא ופירות ע"ג טיבעא מחללינן: ואימא כסף ולא נחשת. כלומר דפריך מכיון דקאמרת דלב"ש אסור לחלל הכסף מעשר על זהב משום דהאי כסף בתרא דוקא דקפדה התורה כסף ולא זהב א"כ אימא נמי כסף ולא נחשת והכן לא שמעינן הכי לב"ש דהתנינן במתני' דלקמן הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות וסברינן מימר כיני מתני' המצרף סלע ממעות מעשר שני כלומר דלא תפרש שהוא פורט הסלע חולין ממעות נחשת מעשר שחילל הפירות עליהן אלא דסברינן לומר דכן צריך לפרש המתני' שהוא מצרף הסלע כסף שיש לו ממעות מעשר שחילל בתחילה הפירות על סלע כסף ועכשיו הוא רוצה לצרפו על פרוטות נחשת ומתירין ב"ש לצרף לכל הסלע למעות של נחשת ואמאי כימא דכסף קאמר רחמנא ולא נחשת:

מאי

מראה הפנים

דמיירי בסלע חסירה וכותנה למעשר שני וכו' ופירושא דמילתא דחזקיה מסיק בבבלי שם דף נ"ב ע"ב דכשם קאמר דכמו שהוא מחללה להסלע חסירה בירושלים על הפרוטות מחלל אותה נכנה בדמים פחותים לפי שהסירה כיא כך כשהוא מחלל הפרוטות עליה מחלל בתורה יפה שלה כפי שוויה ולא יותר משום דהרי זילי לא מוזלינן במעשר שני לחלל על הסלע חסירה ולהלל בדמי סלע יפה אלא איגו מחלל עליה כ"א בתורת יפיה ושוויה וכן פירשתי בחבורי בס' נזיקין בפ"ד דב"מ בהלכה ה' במראה הפנים שם ומייתי להא הכא משום דפריך עלה מהמתני' דא"כ הכא נמי ויבור את הרעה ויחלל המעות עליה כפי יפיה ושוויה שלה ואמאי קתני בורר את היפה שבהן בדוקא ומשני ר' יונה אני אומר וכו' כמבואר בפנים :

כל שאמרו בדמאי וכו'. המסקנא כר' אחא וכר"ש בר בא בשם ר' יוחנן דבודאי דוקא בדיעבד מה שעשה עשה אבל לכתחלה אין מחללין לא כסף על כסף ולא נחשת על נחשת אפילו מדוחק וכ"פ הרמב"ם והבאתי דבריו לעיל ד"ה מביא בסלע מעות וכו' ועיין עוד בדבור דלקמן וכל שאר הסוגיא בהלכה זו מבואר הוא כדפרישית :

אמר ר' יוחנן לא אמרו ב"ש אלא לבסוף וכו'. פלוגתא דר"י ור"ל גרסינן נמי בבבלי פ' הזהב דף מ"ד ע"ב וכדמסיק התם אליבא דר' יוחנן דאיהו הוא דקאמר דפירות מע"ש על דינרי זהב מחללין אף לב"ש והיינו בתחילה דקאמר הכא דאף ב"ש מודו ושאני בלוא' וכו' כדקאמר התם דה"נ מסתברא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללות דינר זהב בדינר זהב לב"ש אבל מחללין מע"ש עליו ואם דין דמחללין מעשר שני על דינרי זהב מוסכם הוא אפילו לב"ה יתבאר לקמן. והן דר"ל דהכא דמפרש טעמא דב"ש משום דסברי כסף ראשון ולא כסף שני אתיא כהאי ליבנא אחרינא דהתם וכהאי מד דאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת והיינו ר"ל דהכא וטעמייהו דב"ש בפירות על דינרין משום דדהבא לעולם פירא הוי ואפי' נגד פירות. מיהו בזה נשתנה טעמים דכ"ל דהתם אליבא דב"ש מטעמא דקאמר הכא אליבא דב"ש דהלו מהתם משמע דלא צריכין אליבא דב"ש להך דרשא כסף ראשון ולא כסף שני לר"ל דהי סברי ב"ש דאפי' לגבי פירות הוי דהבא פירא ואין מחללין כדפירש"י ז"ל שם א"כ מכ"ש דלגבי סלעים דדהבא הוי פירא ואין מחללין והכא דקאמר דטעמייהו משום כסף ראשון ולא כסף שני ועל פרחך דאכסוף קאי דהלו בהתחילה אבתי כסף ראשון הוא ולכאורה הוה קשה דלמה לו לר"ל דהכא להאי דרשא ולימא דטעמייהו דב"ש משום דס"ל דדהבא לעולם פירא הוי ואין מחללין לא בתחילה

ול"ז בסוף אבל הא ליתא דעל כרחך כי מעיינן בהאי סוגיא דהכא אין להשוות טעם פלוגתייהו דקאמר הכא להאי דקאמר התם כ"א סברת האמוראים בענין מה דפליגי ב"ש שוין הן דלר"י בין הכא ובין התם לא פליגי ב"ש אלא בסלעים על דינרין אבל לא בפירות על דינרין ולר"ל פליגי ב"ש אף בפירות על דינרין ומיהו בעיקר טעמייהו לכל חד וחד כדאית ליה אי אפשר להשוות סוגיא דהכא ודהתם לפי השקלא והטריא שלפנינו ומה דפרישית בפנים וכתבתי וקסברי ב"ש דדהבא לגבי כספא פירא הוי וכו' כל זה להראות להמעיין בסוגיא זו ובסוגיא דהבבלי ובהשקפה ראשונה ידמה בעיניו להשוות סברת האמוראים גם בענין הטעם דקאמר התם לכל חד וחד אבל אם ידקדק היטב יראה דאי אפשר להשוותם בענין הטעם דלעולם תשאר הקושיא דלמה ליה לר"ל אליבא דב"ש להאי דרשא דכסף ראשון ולא כסף שני כי קושיין ולכך נראה דעיקר פירושא דסוגיא דהכא כך הוא ולא נחית הכא כלל וכלל להך טעמא וסברא אי דדהבא פירא מיקרא או לא אלא דסכי פירושא דר' יוחנן ס"ל דב"ש לא פליגי אלא לבסוף והיינו סלעים על דינרי זהב אבל בתחלה בפירות על דינרין מודו ב"ש דמחללין וכזה הוא כדפרישית בפנים ומפרש ר' יוחנן טעמייהו דב"ש דכסף ולא זהב וזה דהרי קרא הכי כתיב וכי ירבה ממך הדרך וגו' ונתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום וגו' וקסברי ב"ש דהאי ונתת בכסף לאו דוקא הוא אלא דלא קפדה התורה כ"א על המטבע יהיה כסף או איזה מטבע שיהיה והלכך בפירות על הדינרין מודו דמחללין אבל וצרת הכסף דמיותר הוא דלא ה"ל למיכתב אלא וצרת בידך והלכת הלכך דוקא הוא ולמידרש אתא כסף ולא זהב ואסור לחלל אוהו הכסף על זהב וזהו ג"כ כדפרישית בפנים אבל לא מטעמא דפירא הוי אלא גזירת הכתוב הוא והדרשינן מיתורא דקרא ופריך דאי וצרת הכסף דוקא אימא נמי ולא נחשת והכן תנינן הפורט סלע וכו' וזהו נמי כדפרישית בפנים והוא פי' הרמב"ם במשנה וכאמורו כמו שיתבאר בדבור דלקמן שהוא מצרף הסלע שהוא ממעות מעשר שני ופורטו על מעות נחשת וכדמסיים המקשה וסברינן מימר וכו' ואי אפשר לפרש כפי' רש"י בפ' הזהב שם ובפ"ק דקידושין דף יא ושאר המפרשים דהמעות הן של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים חדא דמאי כיני מתניתא המצרף סלע דקאמר דמשמע שהוא מצרפו וטורטו בפרוטות ולא שמחליף הפרוטות בו ועוד דאי כפירש"י א"כ מאי האי דפריך ואימא כסף ולא נחשת והכן התנינן הפורט סלע וכו' הא לפירש"י המעות נחשת של מעשר שני הן שחילל הפירות עליהן ומאי קושיא הא ע"כ לר' יוחנן אליבא דב"ש האי כסף קמא דקרא לאו

שנויי נוסחאות (פו"מ) וחילן מחיללין בד"ו וחיללו מחולל. (פו"ט) יוחנן בכי"ר יונהן.

הר"א מגריידץ

ר' בא בר כהן וכו' בשם ר' יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין וכו'. נ"ב בדמאי פ"א מ"ב :

מדברי שניהם נלמד וכו' נ"ב נעכ"ד יש לפרש דהכי קאמר אם הי' הדין שמחללין כסף על כסף לא הי' לנו ללמוד דמחללין כסף על נחושת אלא שיט אומרים דאין מחללין כסף על נחושת וכן להיפך כיון דמסקינן דמחללין כסף על נחושת ממילא אין מחללין כסף על כסף דבעינן שיהא אחד כרי והטעם עי' קדושין י"א ב' אם דרשינן הככף כסף ריבה ואפילו כסף שני כב"ה בב"מ מ"ה א' לא מרבינן נחושת בקדושין י"א ואם מרבינן נחושת אסור מכסף על כסף על כרחך דאין לנו לרבות רק או הא או הא והכי כסק הרמב"ם בפ"ד ממע"ש דלא מחללין כסף על כסף כדאמרי ב"ה משום דמבואר דמחללין כסף על נחושת כדמסיק בקדושין י"א. [כונתו דהנה בקדושין י"א ב' פריך והרי מעשר וכו' ותנן הפורט ועי' רש"י שם ד"ה בכל הסלע מעות וכו' ומיהו שמעינן מינה שחילל תחילה המעשר בפרוטות של נחושת ומשני הכסף כסף ריבה ולפ"ז קאי הרבוי מהכסף על הדין דמחללין על נחושת, ובב"מ מ"ה א' שם איתא דב"ש ס"ל הכסף כסף ראשון ולא כסף שני (דדרים ה"א הידיעה) וב"ה ס"ל הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני וא"כ תליא זה בזה דאם דרשינן הככף כסף ריבה לרבות דמחללין מע"ש על נחושת או לא דרשינן הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני ואם דרשינן הרבוי דהככף כב"ה או לא דרשינן רבוי דהככף דמותר לחלל מע"ש על נחושת והפירוש בירושלמי הוא כן לדעת הגאון מדברי שניהם למדנו שאם מחללין ככף על כסף היינו כב"ה דב"מ שם א"כ צריך הרבוי דהככף לדרש דב"ה או אין לנו עוד רבוי לרבות דמחללין מע"ש על נחושת כב"מ שם לכן אין

מהללין

מסורת הש"ס

ב"מ מה.

שם. עדיות פ"א מ"ט. בכורות נ ע"ב. קידושין יא:

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ד ממע"ש ה"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז. לא כסף שני. ע' בכ"מ פ"ד ה"ט שכתב דמשמע כן מפ"ק דדמאי והוא מבואר כאן בהדיא וע' בר"ש פ"א דדמאי משנה ב' שהביא ג"כ ראי' זו מכאן וע' בבבלי ב"מ דף מ"ה ובשטה מקובצת שם וע' בעין משפט שם כי לא ציין היטב:

מאי כדון טעמא דבית שמאי היא כסף היא נחושת. רבי שמעון בן לקיש אמר בין בתחלה בין בסוף בית שמאי פליגין. *מה טעמא דבית שמאי כסף ראשון [י]ולא [א]כסף שני. והתנינן *הפורט סלע ממעות מעשר שני וסברנן מימר כיני מתניתא המצרף סלע ממעות מעשר שני מאי כדון טעמא דבית שמאי כסף עד כדי כסף:

הפורט

פני משה

מאי כדון טעמא דבית שמאי. והשתא מאי טעמייהו דאסרי לחלל הכסף על זהב ומתירין לחללו נחשת ומשני היא כסף היא נחשת כלומר שאני פרוטות נחשת דחריפי הן להוציאן ודינן ככסף דטבעא מיקריין ולפיכך מתירין בית שמאי לחלל הכסף על פרוטות נחשת:

רשב"ל אמר בין בתחלה בין בסוף ב"ש פליגין. דאף בפירות מעשר קסברי ב"ש דאסור לחללן על זהב וכן פליגי בסוף דאסור לחלל הכסף מעשר על זהב דקסברי בית שמאי דדהבא לעולם פירא הוי ואף כנגד הפירות הלכך אף בתחלה אין מחללין פירות מעשר על זהב דפירות על פירות לא מחללינן: מה טעמא דב"ש. כלומר ומה טעמייהו דקסברי דלבסוף אין מחללין הכסף על זהב דהאי אמרת משום דקסברי כסף דוקא אמר רחמנא ולא שיחזור ויחלל הכסף על הזהב א"כ הוה קשיא מה טעמייהו דמתירין לצרף הכסף מעשר על מעות נחושת ומפרש דהיינו טעמא דב"ש דפליגי גם בסוף משום דוצרת הכסף והלכת כתיב כסף ראשון ולא כסף שני דצריך שיוליך אותו הכסף בעצמו שחילל פירות מעשר עליו ולא שיחללו על מעות אחרים ופריך והא תנינן הפורט סלע וכו' כדלעיל כלומר דסוף סוף קשיא מהאי מתני' דשמעינן לב"ש דמצרף סלע כסף ממעות מעשר שלו על מעות נחשת ואמאי הא דרשי כסף ראשון ולא כסף שני ומאי כדון טעמא דב"ש דפליגי בסוף ומשני לעולם כדאמרן והא דמתירין לצרף הכסף על מעות נחשת משום דכסף עד כדי כסף אמר רחמנא וכלומר דהן שוין כדי כסף לפי שקלין הן להוציאן והוו חריפי כמו הכסף וזהו כעין דמשני לעיל אליבא דר' יוחנן הכי נמי אליבא דר"ל והא דלא קאמר הכא כדלעיל היא כסף היא נחשת משום דלר"ל לא שייכא האי לישנא דכיון דקאמר טעמייהו דב"ש דכסף ראשון ולא כסף שני א"כ אף נחשת כסף שני הוא והלכך קאמר בהאי לישנא עד כדי כסף שהנחשת כדי כסף הראשון בעצמו הוא שלהוציא הכסף צריך הוא לצרפו על פרוטות נחשת וא"כ היינו כסף ראשון:

הפורט

מראה הפנים

לאו דוקא הוא דהא מודו דמחללין הפירות מעשר על הדינרי זהב וא"כ גם על מעות נחשת מותר לחלל וכלבד שיהיה מטבע של צורה כדדרשינן מוצרת ומאי איצטריך ליה לשנויי הא כסף היא נחשת הא בזהב נמי מחללין הפירות אלא ע"כ דאין לנו לפרש במשנה דהפורט סלע אלא כפי' הרמב"ם שפורט הסלע של מעשר ומצרפו על פרוטות של נחשת ופריך שפיר לדידך דקאמרת כסף ולא זהב דכסף בתרא בדוקא הוא שצריך להוליך אותו הכסף לירושלים ואימא נמי ולא נחשת ואמאי הכינן שמצרף הסלע של מעשר על הפרוטות חוץ לירושלים ומשני דהיא כסף היא חשת כלומר דדין אחד להם לעולם והאי דאמרינן התם בהא דבאתרא דסגין פריטי חריפי וכספא תם בי אבל כסף על זהב אין מחללין כדאמרן וכל זה היא נוטה כעין דפרישית בפנים בהאי דר' יוחנן:

רשב"ל אמר וכו'. דאף בפירות על זהב פליגי ב"ש וס"ל דאין מחללין ומ"ט דב"ש כסף ראשון ולא כסף שני כלו' דהא ע"כ צריך לומר לר"ל אליבא דב"ש דס"ל דבין כסף קמא דקרא ובין כסף בתרא תרווייהו דוקא נינהו דאין מחללין הפירות כ"א על הכסף וכסף בתרא דקרא דמיותר הוא למידרש כסף ראשון צריך אתה להעלותו ולא לחללו על שום מעות אחרות דנקרא כסף שני וא"כ אין מחללין על זהב לא בתחלה ולא בסוף ופריך הא לר"ל נמי קשיא האי מתני' דהפורט סלע וכו' והאיך הוא מצרפו על מעות נחשת חוץ לירושלים דהא כסף שני הוא ומאי כדון טעמא דב"ש ומשני כסף עד כדי כסף כלומר הא דדרשינן כסף ראשון ולא כסף שני היינו שאין לחלל הכסף הראשון על הזהב דזה ודאי כסף שני הוא ולא כדי כסף הראשון הוא שהרי אתה צריך להוסיף עליו ולעשות דינר זהב או שני סלעים של כסף וכה"ג להחליף על דינר זהב וא"כ זה הוא כסף שני לגמרי הוא ואף אם תאמר שיהיה לו סלעים כסף של מע"ש שהן שוין דינר זהב מ"מ זהב שכיח הוא דאייקור וזול ולאו כדי כסף ראשון מיקרי אבל אם מחלל הסלע כסף על פרוטות נחשת ופרוטות לא שכיחי דאייקור וזולי וכדמוכח מהאי דקידושין דף י"ב דלא קאמר הא דאייקור וזול אלא בהיסר א"כ הוא כדי כסף הראשון בעצמו ולא נקרא כסף שני כ"א כדי כסף הראשון וזה לא מיעטו הכתוב זהו הפי' הנכון דהסוגיא. שמעינן מיהת בפירושא דמתני' דהפורט סלע מוכרת הוא כפי' הרמב"ם כמבואר מהסוגיא אלא דצריך ביאור לפי פירושו בהסוגיא דהבבלי דפ' הזהב ודפ"ק דקידושין ויתבאר זה לפנינו בדבור דלקמן בס"ד:

והתנינן הפורט סלע ממעות מעשר שני. כבר נתבאר בדבור דלעיל דה"א לפרש לסוגיא דהכא בשום פנים בענין אחר כ"א לפי פי' הרמב"ם במשנה זו שכתב וז"ל ב"ש מתירין להחליף כל הסלע במעות של נחשת אע"פ שאין מוציא אותן כולן בבת אחת וזה חוץ לירושלים עכ"ד כפי' המשנה וכך הוא דעתו בחבורו שפסק כב"ה וכלל האי מתני' הפורט סלע ממעות מע"ש דמיירי בחוץ לירושלים ומתני' דאבתרה הפורט סלע של מע"ש בירושלים בדין אחד שכך כתב בפ"ד ממע"ש בהלכה י"ד הפורט סלע ממעות מע"ש בין בירושלים בין חוץ לירושלים לא יצרפנה כולה במעות הנחשת אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת. וא"כ הרתי מתני' במצרף הסלע של מע"ש ומחללה על הפרוטות נחשת וקמ"ל דכמו דפליגי ב"ש וב"ה במצרף את הסלע מע"ש חוץ לירושלים כך פליגי במצרפה בירושלים ואע"ג דדרך הוא להחליף הסלע מע"ש לפרוטות בירושלים מ"מ פליגי ב"ה וקסברי דלא יצרף את הסלע כולה בבת אחת. וזהו דלא כפרש"י בפ' הזהב ככ"ל וכן דעת שאר המפרשים לפרש דהאי מתני' קמייתא הפורט סלע ממעות מע"ש בהמעות נחשת של מע"ש מיירי בחילל הפירות עליהן וכך נראה לכאורה מהסוגיא דפ' הזהב דפריך התם ומדייק מהאי מתני' דשהא לב"ש לגבי פריטי מחללינן לגבי דהבא מיבעיא וכ"כ הר"ש כאן מסכת דייקינן ברים הזהב דאפריטי מחללינן דלשון הפורט שהיו פרוטות של נחשת בחילל עליהן פירות של מע"ש ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משוי הדרך. והנה מ"ש דלשון הפורט משמע כן האי לאו דיוקא הוא דאדרבה לשון הפורט סלע משמע שפורט אותה לפרוטות וכדמפרש הש"ס הכא וסברינן מימר כיני מתני' המצרף וכו' שהסלע הוא ממעות מעש. ומצרפה לפרוטות וכמה שנתבאר למעלה והאי וסברינן מימר לאו כסבריה דאהמר בעלמא בהש"ס דילן היא אלא קושטא דמילתא מיתפרשא בכל מקום בהאי ש"ס כלומר וכך אנו סוברין לפרש להאי מילתא ולפיכך פריך ואימא כסף ולא נחשת ואנן התינן הפורט סלע וכו' כמבואר הכל לעיל אלא דמשקלא וטריא דהש"ס הבבלי בפ' הזהב משמע לפום ריהטא כפירש"י והר"ש והתוס' וביותר קשה לפי' הרמב"ם מהאי דפ"ק דקידושין דף י"א בהש"ס הבבלי דפריך התם אהאי דקאמר ר' אסי מעיקרא וכל כסף האמור בתורה כסף צורי וכו' וכללא הוא וכו' והרי מעשר וכו' והנן הפורט סלע וכו' כסף הכסף ריבה והרי הקדש וכו' ה"נ כסף כסף יליף ממעשר אלמא דמה שריבתה התורה גבי מעשר לענין לחלל פירות מעשר אף על הנחשת דהא יליף חילול הקדש בעצמו ממעשר וזהו כפי' רש"י והמפרשים דאלו לפי' הרמב"ם במתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש ע"כ צ"ל דפריך והרי מעשר דכתיב גביה כסף ותנן הפורט סלע וכו' והאיך מחלל הסלע כסף לפרוטות א"כ האי דהקדש לכאורה קשה לפירושו והכרחו בזה דיותר מסתבר לומר כפי' הרמב"ם מדנקט האי קרא דקאמר והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף ולא נקט להקודם דכתיב ונתת בכסף אלא ודאי לא פריך מחילול הפירות עצמן דאין מתחלל אלא על הכסף וכדכתב הרמב"ם בהדיא בפ"ד ממע"ש בהלכה ט' אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר וצרת הכסף וזה למד מהספרי פ' ראה דדרים התם בהדיא כן וציין לקרא דוצרת הכסף דמיתורא דהכסף דרים דכסף דוקא והשתא לפי' הרמב"ם הקושיא בהש"ס דקידושין דייקא כוותיה והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף דמשמע דאותו הכסף שחילל הפירות עליו צריך להוליכו לירושלים דכתיב וצרת הכסף בידך והלכת ותנן הפורט סלע וכו' אלמא דמחלל הכסף על הנחשת חוץ לירושלים ומוליך אותן ומשני כסף הכסף ריבה והיינו ריבה אף להכסף השני וכלומר שיכול לצרפו להכסף בפרוטות נחשת והיינו כדתנן במתני' דלעיל מחללין כסף על נחשת מדוחק ולא שיתקיים כן וכו' וזהו דילפינן מרבויא דקרא הכסף ופריך והרי הקדש וכו' יליף כסף כסף ממעשר כלומר דמכיון דגלי קרא גבי מעשר דהאי וצרת הכסף לאו דוקא הוא ויכול לצרפו על נחשת אם הוא צריך לכך ילפינן הקדש מיניה דהחלול דידיה נמי לאו דוקא בכסף הוא אלא אפי' חיללו בשוה פרוטה מחולל הוא בדיעבד והברא מכיון דנהא לן הסוגיא דקידושין לפי' הרמב"ם ולפיסקים ככ"ל ניחא לן ממילא גם הסוגיא דפ' הזהב לפי פירושו דהא דפריך התם לליטנא קמא מהמתני' דהפורט סלע ממעות מעשר שני השתא לב"ש לגבי פריטי מחללינן כו' ולפירש"י ע"כ דפריך להאי מ"ד דקאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת וכדפי' שם כן ואלו לפי' הרמב"ם לכ"ע הוא דפריך וכלומר והיכי ס"ד דהלינן טעמא דב"ש ודב"ה דפליגי אי דהבא פירא הוי או לא והתנינן הפורט סלע וכו'. והשתא לגבי פריטי מחללינן הסלע כסף לגבי דהבא מיבעיא וא"כ ע"כ לומר דטעמייהו דב"ש מטעמא אחרינא הוא ולא מטעמא דפירא וטבעא דאי הכי קשיא דב"ש אדב"ש ומשני דאי משום הא ל"ק דיכולנא לשנויי לך שאני פריטי דבאתרא דסגיין תריפי ולעולם טעמא דב"ש בהאי לא יעשה סלעין דינרי זהב משום דדהבא פירא הוי וכן לגבי פירא והלכך אף פירות לא מחללינן אדהבא וכן הוא דרך סוגיות הש"ס דשקיל וטרי עד דאתי למסקנא דטעמייהו מדרבנן גזירה שמא ישהא עליותיו וזהו לליטנא קמא. וללישנא בתרא יותר פשוט הוא לפירוש הרמב"ם דפריך אהאי מ"ד דקאמר טעמייהו דב"ש משום דסברי כסף ראשון ולא כסף שני ומותיב ליה מעיקרא ממתני' דהפורט וכו' בירושלים ואע"ג דהך מתני' דהפורט סלע ממעות מעשר שני דאיירי חוץ לירושלים קודמת היא משום דניחא ליה טפי למיפרך מההיא בירושלים דלדידך דלב"ש גזירת הכתוב הוא דכסף ראשון דוקא א"כ האי קרא ונתת הכסף וגו' דאיירי בירושלים נמי בכסף ראשון והתנן וכו' השתא כספא לגבי פריטי מחללינן וכו' וכד מהדר ליה רבא ירושלים קא מותבת וכו' כלומר וא"כ דהאי ונתת הכסף ע"כ לאו דוקא הוא דהרי צריך הוא לצרפו בפרוטות ולקנות כל צרכיו כדכתיב בכל אשר תאוה נפשך בשפיר פריך ליה מהאי מתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש דבחוץ לירושלים איירי ואפ"ה מחללינן כספא אפריטי והא כסף שני הוא וקאמר אלא דכ"ע הכסף כסף ריבה ואפי' כסף שני ויכול הוא לחללו על נחשת אם הוא צריך לכך וכדלעיל ופליגי ב"ש וב"ה היאך הוא מצרפו והא דבדהבא דמתניתין דלעיל לאו כדאיתמר להאי דר"י ודר"ל אלא כי איתמר וכו' ובהכי ניחא לן שפיר להסוגיות דקידושין ודפרק הזהב לפי פי' הרמב"ם ופירושו מוכרח מהסוגיא דהכא כאשר נתבאר. ודע דכל מה שכתבתי ובארתי בזה אינו אלא לתרץ ולהכריע פירוש הרמב"ם במתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש דלא תקשי על זה מהסוגיות דבבלי הנזכרות ואמרתי דיש לנו ליישב גם הסוגיא דפ' הזהב לפי פירושו אבל באמת ע"כ לנו לומר דלא סמיך הוא ז"ל כלל אהאי סוגיא דפ' הזהב כמו שאבאר לקמן וזה אנו רואין מהדין שכתב בפ"ד שם בהלכה ב' וכן אם רצה לחלל פירות מעשר על פירות אחרות יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלים וכו' והשיג הראב"ד ז"ל וכתב דהרי לעולם פירות הראשונים של מעשר אינם מתחללין אלא על הכסף ואפי' דיעבד משמעתא דפ' לולב הגזול וכו' ועיין בכ"מ שתירץ דהתם שאני שהוא ממין על שאינו מינו וכו' וזה דוחק לומר דהא דמקשי התם והכתיב וצרת הכסף דלא בא למעט אלא שלא יתחלל על שאינו מינו וכן מה שדקדק הכ"מ מהסיא דפ' הזהב דמוכח מהתם דפרי ראשון אינו מתחלל על פרי וכו' ותירץ בדוחק גדול דהדבא שאני וכו' וכל זה אינו שוה לבאר דברי הרמב"ם כן. והנכון כך הוא ובהתחלה אומר אני דהיה לו להראב"ד להקשות דברי הרמב"ם בעצמו אהדדי שהרי הוא כתב שם בהלכה ט' אין פודין מע"ש אלא בכסף וכו' וכמו שהבאתי למעלה דנלמד מהספרי וכדנלמד נמי מהך שמעתתא דלולב הגזול אבל המדקדק בלשון הרמב"ם יראה דלק"מ דבהל' ב' כתב מדין חילול וזהו פירות על פירות וזה מותר אף לכתחלה כדמשמע מדבריו ובהלכה ט' כתב מדין פדייה וזהו בפודה המעשר על שמעות ואינו מחללו על דבר שיכול להעלותו לירושלים ולאכלו בעצמו ושינוי הלשון של פדייה משל חילול נלמד מדברי עצמו במה שכתב בהלכה ג' הפודה מע"ש מברך על פדיון מע"ש ואם חילל על פירות אחרות וכו' מברך על חלול מע"ש וכו' ושינוי הלשון הזה למד הוא ז"ל מהתוספתא בפ"ג דקתני אין פודין מע"ש בירושלים בזמן הזה אין מחללין מע"ש בירושלים בזמן הזה הרי דלשון פדייה לחוד ולשון חילול לחוד ומזה הבין דכל מקום שתמצא במשנה ובגמרא לשון חילול גם בפירות על המעות משום דלשון חילול לשון כולל הוא דעיקר לשון חילול בפירות על פירות הוא ושייך ג"כ כשמחלל הפירות על המעות אבל לשון פדייה לא תמצא כ"א במקום שפודה הפירות על המעות בלבד ובהלכה ג' דמדבר משניהם כתב לשון פדייה אם הוא על המעות ולשון חילול אם הוא פירות על הפירות וכלשון התוספתא ועכשיו תבין טעמא דמילתא בענין חילוק הדין שבין חילול ובין פדייה דכשהוא מחלל פירות על פירות בזה לא דברה התורה כלל דהא קרא כתיב כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום וגו' ונתת בכסף וגו' אבל אם מחלל המעשר פירות על הפירות ומעלה פירות השניות לאכלן בירושלים בעצמן הלא מקיים הוא ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' ולמה לא יעשה כן דמאי שנא אם מעלה להפירות הראשונות ואוכלן בירושלים או אם מחללן על פירות אחרות ומעלן בעצמן ואוכלן בירושלים הלא אלו השניות מאותו המין בעצמו הן דמין על שאינו מינו אין מחללין כדקאמר הכא לקמן בפ"ד וכדפסק שם דאסור לחללן לכתחילה ממין על שאינו מינו אבל כשהוא פודה את פירות המעשר על המעות לא נכנס התתיסן דבר הראוי לאכלו בעצמו בירושלים בזה הקפידה התורה שלא יפדה המעשר לכתחלה אלא במעות כסף דוקא דמטבע כסף שכיחא ליה טפי להוציאה ולקנות דבר אכילה בירושלים יותר משאר המטבעות ואם הוא באופן כדי להקל במשאו על הדרך בזה הוא שהתירו חכמים לעשות את הכסף מעשר בדינר זהב וזהו הטעם דבריית' דספרי שהבאתי לעיל וכן בכל מקום שבמשנה בהש"ס דהמעשר אינו מתחלל אלא על הכסף כשפודה אותו הוא דמיירי וכדאמרן דלשון חילול משתמע גם לפדייה אבל איפכא לא. ובסוגיא דפ' הזהב דמשמע מהתם דאין לחלל פירות על הפירות לא למד הרמב"ם משם כלל וטעמיה דכל הסוגיא דהתם אזלא אליבא דרב אסי דלעיל דקאמר כילדותיה דרבי מסתברא וכו' והיינו הוא דמוקי לסברת י"ס כילדותיה דרבי דדהבא טבעא הוי ואנן הא נקטינן כזקנותיה דרבי דהזהב קונה את הכסף וא"כ אף למאי דבעי מעיקרא להשוות דין דחלול מעשר לקניית מקח וממכר אזלא הא דלא כהילכתא דהא הלכתא כב"ה ומכ"ש למאי דאסיק ר' יותנן דשאני מעשר ממקח וממכר וזהו אליבא דב"ש כמבואר שם א"כ

הר א מגריידיץ

מהללין כסף על נחושת. וממילא מובן דאם דרשינן הרבוי דהככסף על כ"א דב"מ הכ"ל דמחללין על נחושת או לא דרשינן הדרש דרבוי הכסף כב"ה דמחללין כסף על כסף והירושלמי נקיט באופן חדא ואופן הב' מובן מאליו וכמ"ש דשתי הדרשות תלוין זה בזה דאם נדרוש חדא מהכסף לא נוכל לדרוש אידך ובהכי ניחא מה דלא פסק הרמב"ם כב"ה לגבי ב"ש שם בב"מ משום דבקדושין אמר בהתירוץ על הקושיא שם כסף הכסף ריבה הלוא המסקנא כאן בקדושין דהכסף כסף קאי לרבות דמחללין על נחושת ממילא אין לרבות תו מהכסף רבוי אחר דבית הילל ולכן פסק הרמב"ם כב"ש]:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ה ממע"ש הי"ד
לה ב מיי' שם הט"ו
לו ג מיי' שם הי"ד
לז ד מיי' פ"ח שם הלט"ו
לח ה מיי' פ"ה שם הלט"ו וכראב"ד וכ"מ

מסורת הש"ס

הלכה ה מתני' הפורט סלע ממעות מע"ש. כדמפרש הש"ס בהלכה דלעיל כיני מתניתא המצרף סלע ממעות מעשר שני כלומר שהסלע הוא ממעות מע"ש ובא לצרפו על מעות נחשת ולהחליפו בהן: ב"ש אומרים בכל הסלע מעות. מותר לו להחליף את כל הסלע ולפורטו על מעות נחשת וב"ה אומרים בשקל כסף ובשקל מעות שצריך להחליפו החצי על מעות כסף והחצי על מעות נחשת והשקל הוא חצי סלע וטעמא דב"ה דמכיון שמסתמא אינו מוציא את כל הפרוטות בבת אחת לא התירו לו להחליף את כל הסלע בפרוטות נחשת וב"ש לא חיישי לכך: ר"מ אומר אין מחללין כסף ופירות על כסף. אם יש לו חצי דינר כסף ופירות מעשר שוה חצי דינר לא יצרפם יחד לחלל על דינר כסף: וחכמים מתירין. מפרש בגמרא דלא התירו חכמים אלא דוקא בכה"ג שהפירות אינן שוין דינר דאינן ראויים לחללן בפני עצמן אז מותר לחלל בצירוף עם הכסף אבל אם הפירות שוין הן דינר כסף מכיון שהן ראוין לחללן בפני עצמן מודים הן שאסור להצטרף עם הכסף ולחללן אלא מחללן בפני עצמן והלכה כחכמים: **גמ'** רשב"ל אמר מה פליגין ר"מ ורבנן. דוקא בפירות שאין בהן כדי דינר כסף אבל בפירות שיש בהן כדי דינר כסף אף רבנן מודיי דאין לו להצטרף עם הכסף ולחללן על שקל כסף שהוא שני דינרין וכדפרישית במתני' דכיון שיש בפירות כדי דינר כסף מחללן בפ"ע וכדמפרש ואזיל חצי דינר כסף וחצי דינר פירות זו שמותר אבל דינר כסף ודינר פירות אסור לחללן על שקל כסף ומכ"ש ב' דינרין כסף ובשני דינרין פירות שאסור לו להצטרפן ולחלל על סלע כסף וה"ה אם הפירות שוה דינר אסור לו להצטרף עם ג' דינרי כסף ולחללן על הסלע דזהו ג"כ נלמד במכ"ש מדינר כסף ודינר פירות שאסור:

ב"מ מה:

אם באומר מכבר משקה מעורב הוא ואם באומר לכשישתה למפרע חולין שתו אלא כי אנן קיימין באומר מכבר לכשישתה. פי' בשנו"א ז"ל דה"פ דאומר מכבר ול"ק משקה מעורב הוא באומר לכשישתה פי' מה שיהיה בפיהן של טהורים זה יהיה מע"ש וא"כ אינו מעורב כלל וגם הוא מע"ש:

כליק פירקא בס"ד

הלכה ד מתני' הפורט סלע ממעות מעשר שני בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות ובית הלל אומרים [א] בשקל כסף ובשקל מעות. רבי מאיר אומר אין מחללין כסף ופירות על כסף [ב] וחכמים מתירין. *הפורט סלע של מעשר שני בירושלים בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות [ג] ובית הלל אומרים בשקל כסף ובשקל מעות. הדנים לפני חכמים אומרים בשלשה דינרי כסף ובדינר מעות. רבי עקיבה אומר בשלשה דינרין כסף וברביעית. רבי טרפון אומר ארבע אספרי כסף. שמאי אומר יניחנה בחנות ויאכל כנגדה. [ד] מי שהיו מקצת בניו טמאין ומקצת בניו טהורים מניח את הסלע ואומר מה שהטהורין שותין סלע זו מחוללת עליו נמצאו טמאין וטהורין שותין מכד אחד: **גמ'** רבי שמעון בן לקיש אמר מה פליגין רבי מאיר ורבנן בפירות שאין בהן כדי כסף [ה] אבל בפירות שיש בהן כדי כסף אף רבנן מודיי חצי דינר כסף וחצי דינר פירות מותר דינר כסף ודינר פירות אסור כל שכן שני דינרי כסף ושני דינרי פירות שאסור: *אלו הן הדנין בן עזאי ובן זומא. אלו הן התלמידים חנינא בן חכינייי ורבי אלעזר בן מתיא. [ו]עדה קדושה רבי יוסי בן המשולם ורבי שמעון בן מנסיא: מאי טעמא דשמאי שמא ישכח ויעשה אותן חולין: מה נן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב הוא ואם

סנהדרין יז: כתובות

הלכה ט מתני' הפורט סלע של מעשר שני בירושלים. במתני' דלעיל איירי בפורט הסלע של מעות מעשר חוץ לירושלים והכא איירי בפורט הסלע של מעות מעשר בירושלים וקמ"ל דפלוגתייהו דב"ש ודב"ה בין חוץ לירושלים ובין בירושלים וטעמא דב"ה דלעיל והכא חדא טעמא היא דהפרוטות של נחשת דרכן להתעפש לפיכך לא יצרף כל הסלע בפרוטות נחשת שמא לא יוציא אותן הכל ואם יבוא להחליף את המותר במעות כסף צריך ליתן להשלחני להשתכר ונמצא השלחני משתכר שני פעמים והמע"ש מפסיד וב"ש לא חיישי לכך: הדנים לפני [חכמים] אומרים. מפרש בגמרא כגון בן עזאי ובן זומא: בשלשה דינרי כסף ובדינר מעות. אם בא לפרוט את הסלע כסף לא יפרוט אלא בג' חלקים מעות כסף ובדינר שהוא חלק רביעי מעות נחשת: ר"ע אומר בג' דינרי כסף וברביעית. כלומר שהרביעית של הדינר הרביעי יכול לפרוט במעות נחשת ולא יותר: ר"ט אומר ארבע אספרי כסף. האספרי הוא חלק א' מעשרים בסלע שכל דינר ה' אספרי ופורט הסלע בג' דינרי כסף והדינר הרביעי בד' אספרי כסף והחמישית של מעות נחשת ולא יקח ממעות נחשת כ"א חלק א' מעשרים: שמאי אומר. לא יחלל הסלע כלל על הפרוטות אלא יניחנה בחנות אצל החנוני ויאכל כנגדה וטעמא דשמאי מפרש בגמרא שאם יהיו לו פרוטות בידו שמא ישכח ויוציאם לחולין ואין הלכה אלא כב"ה בלבד: **גמ'** אלו הן הדנים. לפני חכמים בן עזאי ובן זומא ולא נקראו תלמידים אלא שהיו יושבין לפני הזקנים ודנין לפניהן בהלכה: עדה קדושה. מקום שנזכר עדה קדושה וקהלא קדישא הן רבי יוסי בן המשולם ור"ש בן מנסיא: מה טעמא דשמאי וכו'. כדפרישית במתני':

הלכה י מתני' מי שהיו מקצת בניו טמאין. ואין יכולין לאכול ולשתות מעשר שני ומקצתן טהורין כיצד יעשה אם רוצה שיאכלו וישתו כאחד בירושלים: מניח את הסלע. של מעשר שני ואומר מה שהטהורין שותין או אוכלין תהא סלע זו מחוללת עליו והוא הסלע לחולין: נמצאו טמאין וטהורין שותין מכד אחד. ובנוסחת המשנה מכד אחד והיינו הך כלומר בבת אחת שהטהורין שתו את שלהן בטהרה ובלבד שלא יגעו הטמאין בהיין או בהמאכל שלא יטמאוהו כדקאמר בגמרה: **גמ'** מה אנן קיימין. להמתני' אם באומר מכבר כלומר מעכשיו תהא סלע זו מחוללת עליו כפי חלק הטהורין ושיהא חלק שלהן מעשר הרי המשקה מעורב חולין עם מעשר שהוא חלק הטמאין וחלק הטהורין וא"כ היאך שתו הטהורין מעשר הלא חולין מעורב בו והם רוצים לשתות ממעשר שני וכן הטמאים שתו מעשר שני ואסורין הם: ואם

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ו]עדה קדושה וכו'. ע' במד"ר רבה קהלת סי"ז שם נמצא המאמר הזה וטעם למה נקראו עדה קדושה ועיין בהקדמת הרמב"ם לזרעים בסג"ס שם:

מראה הפנים

א"כ אף אנן נימא אליבא דב"ה דגבי מעשר שאני דמותר לחלל פירות על פירות ומטעמא דאמרן שהרי השניות בעצמן מעלן הוא לאכלן בירושלים זהו דעתו של הרמב"ם ז"ל:

הפורט סלע ממעות ממעשר שני. עיין בריש דבור דלעיל דמוכרח פי' הרמב"ם ז"ל וככל מה שנתבאר שם. ולא נשאר לנו לבאר כ"א בענין שהקשו התוס' בפ' הזהב שם לפירש"י דלפי דבריו משמע דב"ש מתירין לפרוט את כל הסלע וא"כ הוו להו ב"ש לקולא ומ"ט לא חשיב להא בעדיות גבי מקולי ב"ש ותומרי ב"ה:

וחכמים מתירין. כדמפרש ר"ל בגמרא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה ממע"ש וכמבואר בפנים ומה שהשיג הראב"ד וכתב לא כמו שהוא סובר וכו' ואינו כן שהאיסור אינו אלא בשביל הכסף וכו' ומלבד דליבנא דהסוגיא לא משתמע כפי' הראב"ד דהא קאמר בפירות שאין בהם כדי כסף אבל בפירות וכו' וא"כ האיסור משום הפירות הוא דאם יש בהן כדי דינר וראוין הן בעצמן לחילול אסור לכ"ע לצרף הכסף עמהן ואם אין בהם כדי דינר דאין ראוין לחילול מתירין החכמים לצרף הכסף עמהן ולחלל בכסף אחר ואומר אני דגם לשון המשנה בעצמה מורה כן מדנקט ר"מ אין מחללין כסף ופירות וכו' משמע דאין לצרף הכסף עם הפירות שאין בהם כדי חילול ואילו לפי' הראב"ד והנמשכין אחריו איפכא מיבעי ליה אין מחללין פירות וכסף וכו'. ועוד דאי משום שאין מחללין כסף על כסף א"כ מאי אתא ההגא לאשמועינן הכא דהאיסור שאין לחלל כסף על כסף כבר שמעינן מסמתני' דלעיל סלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו וכו' ואין לומר דתקנתא דצירוף אתא לאשמועינן דלא משמע הכי מלישנא דפלוגתייהו דר"מ ורבנן דפליגי לאשמועינן התקנה אלא דר"מ ס"ל דאסור לצרף וחכמים מתירין והיינו במקום שצריך הצירוף של הכסף להפירות וכמבואר:

מה אנן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב הוא וכו'. כדפרישית ולפ"ז לא מיוקמא המתני' אלא באומר מעכשיו ולכשישתו דאמרינן הוברר הדבר למפרע דמה ששתו הטהורין מעשר הוא ששתו והטמאין חולין הוא ששתו. ומיהו הא מילתא תליא אי אמרינן יש ברירה בכה"ג או לא כאשר יתבאר לפנינו וז"ל הרמב"ם בדין זה בסוף פ"ח ממע"ש טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין כאחד בירושלים ורצו הטהורין להיות אוכלין מע"ש שלהם מניחין סלע של מע"ש ואומר כל שהטהורים אוכלין ושותין סלע זו מחולל עליו והנה הסלע לחולין שהרי אכלו ושתו בשויה בטהרה ובלבד שלא יגעו הטמאין במאכל שלא יטמאוהו. הנה לפניך שלא כתב הוא ז"ל כלשון המשנה ממש כמגלו טמאין וטהורין שותין מכד אחד. אלא שכתב אוכלין או שותין כאחד וכו' ודלא כדכתב הכ"מ ורבינו העתיק המשנה כצורתה וכו' שאין דבריו כצורת המשנה ולא כאוקימתא דהש"ס וכן לא ביאר כאן לחלק בין טמאין בטומאת מת ובין נטמאין בזיבה. וכן מה שרצה הכ"מ לפרש לדברי הראב"ד בהשגה שכתב פירשו בגמרא באומר לכשישתו וכו' ויש ברירה שכוונתו להשיג למה פסק כמשנה זו דהא אתיא דלא כהלכתא דקי"ל בדאורייתא אין ברירה ומתמת זה פי' שם דהא דקאמר הש"ס באומר מכבר לכשישתו כלומר שמון נעת במתחלין לשתות וכו' ע"ש ואין זה במשמע כוונת הש"ס וכן אין כוונת הראב"ד בהשגתו כפירושו שהרי בפשיטות כתב ויש ברירה ואין מן הצורך להאריך בסתירת דבר זה. והנני מבאר לך דעת הרמב"ם ודעת הראב"ד בהשגה וכמה שהן מחולקין בדין דברירה ומתוך כך יתבאר במה שנשמר הרמב"ם ולא כתב כצורת המשנה ממש ולא כאוקימתא דהש"ס וזה הוא שהרגיש הראב"ד וכתב פירשו בגמרא וכו' כדלקמן. דין דברירה הובא בפ"ג דעירובין דף ל"ז ובכמה מקומות בש"ס ובענין מתני' דפ"ז דדמאי הלוקח יין מבין הכותים וכו' והתוס' שם ובפ' כל הגט דף כ"ה וביומא דף נ"ו מפלפלים בזה להאי פלוגתא דתנאי והמוראי בדין ברירה והקשו אליבא דר' יוסי דמשמע דלית ליה ברירה וכן בהאי דמעשר שני דהתוספתא הובא שם מעשר שיש לי בביתי יהא מחולל על הסלע שתעלה בידי מן הכיס דקאמר ר' יוסי לא חילל וקשה מההיא דפ' מי שאחזו גבי מה שיש באותן הימים וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא קסבר ר' יוסי יש ברירה ולמאן דמחלק בפ' כל הגט שם בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ניחא דהאי דסלע וכן ההיא דהלוקח יין תולה בדעת עצמו הוא ואין ברירה והאי דמי שאחזו תולה בדעת אחרים הוא דאין בידו שימות או שיחיה ואית ליה ברירה אבל למאן דלא מחלק קשיא ותירצו דשאני ההיא דמי שאחזו שעומד הדבר להתברר בודאי שהרי או יחיה או ימות אבל האי דהלוקח יין יכול להיות שלא יבוא לידי הפרשה לעולם וכן בסלע אפשר שלא תעלה מן הכיס וביומא שם ביארו עוד ביותר לזה שבתחלה הקשו שם דשמואל אדשמואל דבפ' בתרא דביצה משמע שאפי' בדרבנן לית ליה ברירה ובפ' מי שאחזו דף ע"ה קאמר אתקין שמואל בגיטא דכ"מ אם לא מתי וכו' אלמא דאפי' בדאורייתא אית ליה ברירה ותירצו בתחלה דיש לחלק בין היכא שמתנה ומברר דבריו כהאי דהלוקח יין אליבא דר"מ דאית ליה ברירה ובין היכא שאינו מתנה ואינו מברר דבריו כלום כהאי דשמואל בשלהי ביצה וכהאי דהאחין שחלקו לקוחות הן וכו' וכתבו שם ועוד יש להרץ הסיא דשמואל בענין אחר דבגיטין הדבר עומד לסתברר שהרי או יחיה או ימות אבל הסיא דתנית ובהמה דפ' בהרת דביצה שמא לא יחלקו לעולם וכן אנו צריכין לומר דלא תקשי דר' יוסי אדר' יוסי וכו' וזהו

שנויי נוסחאות (בוי"ע) ויעשה בכי"ל וישתה. אותן בד"ו אותה.

מהר"מ יפ"ם

ורבי עקיבא אומר בשלשה דנרי כסף וברביעית רבי טרפון וכו'. ג"ב צ"ל ורבי עקיבא אומר בשלשה דנרי כסף וברביעית מעות ר"ט וכו':

מערכת הערוך ר' יוס' בן המשולם. בערוך (ע' קסל) ר' יומי בן משולם:

מסורת הש"ס

ואם באומר לכשיתו. תהא סלע זו מחוללת עליו פשיטא קשיא דלמפרע חולין שתו לא שתו אלא חולין שהרי אין הסלע של מעשר מחוללת אלא אחר שישתו והם מתעשר רוצין לשתות. אלא כי אנן קיימין באומר מכבר לכשישתה. כלומר מעכשיו ולכשישתו תהיה מחוללת וכמלא מה ששתו הטהורין הוא מעשר למפרע: בטמאין טמא מת. הא דאמרינן שהן שותין מכד אחד דוקא אם הטמאין הן טמאי מת והכד הוא כלי חרס שאין כלי חרס מיטמא מאחוריו ואינן מטמאין את המשקה אם יגעו בכד אבל אם הן טמאין בטומאת זיבה וקי"ל שהזב מטמא כלי חרס בהיסט לא בדא אמרו שותין מכד אחד שהזב מטמא את הכל: בשאין אחד מערה. ולא איירן דבטמאין טומאת זיבה לא דוקא בשאין אחד מערה להן והן בעצמן מערין מן הכד ונוגעין בו אבל אם יש אחד נטהר להן אפי' טמאין טומאת זיבה שותין הכל מזה הכד שהרי אין הטמאין נוגעין בו וקמ"ל דלא חיישינן שמא ישכחו ויגעו הטמאין בו דמזהר זהירי:

הדרן עלך מעשר שני ניתן

ע"ז סב.

הלכה א מתני' לא יאמר אדם לחבירו העל את הפירות האלו לירושלים לחלק. מפני שזה נראה כמוכר מעשר שני שעל מנת כן מעלהו זה כדי שיטול חלקו ממנו והחיוב הוא על בעל הפירות שהוא בעצמו צריך להעלותם: העלם שנאכלם ושנשתם בירושלים. בגמרא אמרו מהלכות של עמעום הוא כלומר שיש לעמעם ולגמגם על זה דמאי שנא אם אומר לו לחלק או אם אומר לו שנאכלם ושנשתם אלא שנוח להם לחכמים לומר דבלשון לחלק אסור דהוי כפורע חובו ממעשר שני וכמוכר לו חלקו וכשאומר שנאכלם ושנשתם אינו אלא כמזמינו לאכול ולשתות עמו ולא בשכר העלאה וזה מותר: אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. לעיל ברים מכילתין תנינן להא גבי אין מוכרין מע"ש ולא מחליפין אותו שלא יאמר לו הילך יין ותן לי שמן דחליפין הוי כמכר אבל נותנין זה לזה מתנת חנם כגון שאומר לו הילך יין מפני שאין לי שמן והלה אומר לו הילך שמן מפני שאין לי יין וזה מותר לפי שאינו כחליפין ממש אלא שעושין טובה זה עם זה כדפרישית שם ופי' זה הוא מהתוספתא ואיידי דאיירי הכא ג"כ בענין שאסרו חכמים משום דמיחזי כמכר תני נמי להא: **גמ'** מהלכות של עמעום הוא. כדפרישית במתני' וגרסינן להאי סוגיא לעיל בפ"ח דשביעית בהלכה ד' עד ולא עבדין כן ושם מפורש: תני. בהדא ברייתא דאפי' בירושלים עצמה לא יאמר אדם לחבירו העל חבית זו ממקום [למקום] כדי לחלק דאע"ג דלא טרח בה כולי האי אפ"ה מיחזי כפורע לו בשביל שכר טירחתו:
דר'

ירושלמי שביעית פ"ח ה"ד כה"ע. שביעית פ"ח מ"ד ע"ז סב

בבא קמא.

אם באומר לכשישתה למפרע חולין שתו. אלא כי נן קיימין באומר מכבר לכשישתה. בטמאין טמא מת [ה] שאין כלי חרס מיטמא מאחוריו אבל בטמאין טומאת זיבה שהזב מטמא בהיסט לא בדא. כשאין אחר מערה אבל אם יש אחר מערה אפילו טמאין טומאת זיבה:

הדרן עלך מעשר שני ניתן

לא [ב] *יאמר אדם לחבירו העל את הפירות האלו לירושלים לחלק אלא אומר לו העלם שנאכלם ושנשתם בירושלים אבל נותנין זה לזה מתנת חנם: **גמ'** לא יאמר אדם לחבירו כו'. *מה בין האומר שנאכלם ונשתם לאומר לחלק. רבי זעירא בשם רבי יונתן מהלכות של עימעום היא: *תמן תנינן [ג] האומר לפועל הא לך איסר זה ולקט לי ירק היום שכרו מותר לקט לי בו ירק היום שכרו אסור [ד] לקח מן הנחתום ככר בפונדיון לכשילקוט ירקות השדה אביא לך מותר לקח ממנו סתם לא ישלם לו דמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעית. מה בין האומר לקט לי מה בין האומר לקט לי בו. רבי אבין בשם רבי יוסי בן חנינא מהלכות של עימעום היא. תמן תנינן [ה] *שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני. מה בין האומר הלויני מה בין האומר השאילני. רבי זעירא בשם רבי יונתן מהלכות של עימעום היא. פיתן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יונתן עוד היא מהלכות של עימעום. אמר רבי יוסי קשייתה קומי רבי יעקב בר אחא מהו מהלכות של עימעום היא. כך אני אומר במקום שפת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה. או במקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת גוים מותרת [ו] ועימעמו עליה ואסרוה. אמר רבי מנא ויש עימעום לאיסור. ופת לא כתבשילי גוים היא. כך אני אומר במקום שאין תבשילי ישראל מצויין בדין הוא שיהו תבשילי גוים מותרים ועמעמו עליהן ואסרום. אלא כן הוא במקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת גוים אסורה ועימעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש: רבנין דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא כדברי מי שהוא מתיר [ז] ובלבד מן הפלטור ולא עבדינן כן. תני לא יאמר אדם לחבירו בירושלים העל חבית זו של יין ממקום למקום לחלק. אמר רבי לעזר
דרבי

תני לא יאמר אדם לחבירו בירושלים העל כו'. דגם זה כפריעת חוב הגם דהוי רק ממקום למקום וי"ל דדמי לחליפין ולא כפריעת חוב דהא הוי כמיד ליד ע"כ קמ"ל דזה ג"כ אסיר. ע"ז קאמר דמתניתא ר"י ור"ג היא דקס"ד דטעמא דר"י ור"ג במס' שביעית פ"ח גבי לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות השדה אביא לך דמותר לת"ק דחשיב כחליפין ור"י ור"ג דאוסרין שם הוא משום דס"ל דחשיב כפריעת חוב הגם דהוי רק כממקום למקום דהא באותה עיר ובאותו זמן גופיה נותן לו הירקות דשביעית ורק בכדי שילך ויביא מ"מ ס"ל לר"י ור"ג דלא חשיב כחליפין אלא חשיב כפריעת חוב וא"כ ה"נ אפילו בירושלים גופה רק ממקום למקום לא חשיב כחליפין

עין משפט נר מצוה

לט
א מיי' פי"ג מכלים ה"א

א
ב מיי' פ"ג ממע"ש הכ"ב

ב
ג מיי' פ"ו משמיטה ויובל הי"ב

ג
ד מיי' שם הי"ד

ד
ה מיי' פכ"ג משכירות סמ"ג לאוין ס"ה טוש"ע חו"מ סי' שז סי"א

ה
ו ז מיי' פט"ז ממא"א הי"ב סמ"ג שם קלב טוש"ע יו"ד סי' קי"ג ס"א

מראה הפנים

בעירובין וכפ' כל הגט שהבאתי. ומעתה קרוב אלינו הדבר מאוד להבין והראב"ד וכמה שהן מחולקין דבפ' כל הגט שם גרסינן בעא מיניה רב יהודה אמר ללבלר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה מהו א"ל תניתוה יתר איזו שארצה אגרש פסול לגרש בו וכו' אמר אביי קא בעי מיניה תולה בדעת שיע ליה תולה בדעת עצמו וכו' אמר רבא ומאי קושיא דילמא דמאן דאית ליה לה בדעת עצמו ול"ש תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה ומאן דלית ליה לה בדעת עצמו ול"ש תולה בדעת אחרים לית ליה ברירה. וסובר הראב"ד ר אלא בדרך דילמא ומנא לך להקשות אבל לקושטא דמילתא אפשר דרבא לק בהכי דמסתברא הוא כדפירש"י ז"ל דבתולה בדעת עצמו מדאתני בדעתו בהוא פוסח על שתי סעיפים וליכא למימר דמעיקרא דעתיה להאי באחרים גמר בדעתו מעיקרא לכך ולפיכך משיג הראב"ד כאן על שהרמב"ם תב כלשון המשנה שהטמאין והטהורין שותין מכלי א' וכאוקימתא דהש"ס יו ולכשישתו ואין כאן משקה מעורב ואם דקשה היה לו להרמב"ם מטעם דאורייתא לזה קאמר פירשו בגמרא וכו' ויש ברירה כלומר דהכא אית לן ירה שהרי תולה בדעת אחרים הוא ואומר מה שהטהורין שותין וכו' ובהכי ד לכל הני מקומות בהש"ס מדין ברירה למאי דקי"ל כרב אושעיא דפ' סק הא הילכתא כוותיה דבדאורייתא לית לן ברירה היינו בתולה בדעת ולה בדעת אחרים כגון הסיא דמי שאתזו והסיא דשמואל וכיוצא בהן בשאר בדעת אחרים הוא אית לן ברירה והסיא דתוספתא על סלע שתעלה בידי כר' יוסי דלא חילל דהואיל ותולה בדעת עצמו לית לן ברירה וחכמים מ הן דאית ליה ברירה בכל מקום ואפי' בתולה בדעת עצמו כגון הסיא ' שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' וכן כל כיוצא בו ולא קי"ל כוותיה ת הראב"ד. אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא דסובר דרבא פליג אדאביי מי בסוף הסוגיא דפ' כל הגט דרבא לית ליה לחלק כלל בין תולה בדעת בדעת אחרים וכיון שכן למאי דקי"ל דבמידי דאורייתא לית לן ברירה על ן להירוץ בתרא דהתוספות דלעיל כדי לתרץ לכל הני מקומות דדין ברירה דבר העומד להתברר או לא דאע"ג דמתנה ומברר הוא דבריו בתחילת בעינן כמי שיתברר הדבר אח"כ ואז אמרינן הוברר הדבר למפרע שהוא כך מי שאתזו והאי דשמואל וכיוצא בהן דבכה"ג אית לן ברירה אף במידי פ הרמב"ם במקומו אבל כל היכא דלא מהברר הדבר אח"כ כגון האי דשני יד להפריש וכל כי כה"ג דאימר דלא אתי לידי כך לית לן ברירה ולא תקשי מהסיא דעל סלע שתעלה בידי דפסק הרמב"ם בפ"ד בהלכה ט"ו כחכמים דהתוספתא דה"ז חילל והרי לסברת התוס' בהאי תירוץ בתרא שזכרנו הכא נמי אין הדבר עומד להתברר דמי יימר שתעלה הסלע בידו הא ל"ק שכבר נאמר בדבריו וסיים שם וכתב ה"ז חילל וסלע שתעלה בידו תהי מעשר ולאיזה צורך כתב זה פשיטא דהכי הוא דאם הפירות מעשר מחוללין א"כ הסלע הוא מעשר אלא להשמיענו דכשתעלה הסלע בידו אז הוא מעשר והפירות מחוללין למפרע אבל כל זמן שלא עלתה הסלע בידו אין ה"נ דתייסי' שמא לא תעלה וכדלעיל וזה שכתב ה"ז חילל גופא דדינא קמ"ל דאע"ג דקאמר סתם על הסלע שתעלה בידי ולא פרט איזו סלע אפ"ה מכיון שעלתה ה"ז חילל והסלע תהי מעשר והכין מפרשינן לפלוגתא דר' יוסי וחכמים בהתוספתא בהאי דסלע והכי משמע נמי מדמסיים בהתוספתא ומודה ר' יוסי לחכמים באומר על סלע חדש שתעלה בידי דה"ז חילל א"כ ש"מ דעיקר פלוגתייהו משום דאמר על הסלע סתם וזה פשוט ועיין לעיל ספ"ז דדמאי בהלכה ד' וכמה שרמזתי שם ד"ה ר' יוסי אומר לא חילל והשתא בדינא דמתני' ולפי אוקימתא דהש"ס אתיא האי דלא כהלכתא דהרי אם הטמאין והטהורין ישתו מכלי אחד א"כ מאי מהני באומר מעכשיו ולכשישתו הא מ"מ המשקה מעורב ואין הדבר עומד להתברר דאלו שתו המעשר ואלו החולין והש"ס לא הירץ כן אלא למאן דס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים וכשיטת הראב"ד שזכרנו אבל לשיטת הרמב"ם דרבא פליג ולא מחלק בהכי א"כ אין תקנה שישתו בכלי אחד ולפיכך נשמר הרמב"ם ולא כתב כלשון המשנה אלא שהן אוכלין או שותין כאחד כלומר בחבורה אחת ורצו הטהורין וכו' ואומר כל שהטהורין אוכלין ושותין סלע זו מחולל עליו דהשתא הדבר עומד להתברר מה שאכלו ושתו הטהורין מעשר הוא והשאר חולין ואין כאן משקה מעורב ולפיכך נמי לא זכר הרמב"ם כאן לחלק בין טמאין בטומאת מת או בזיבה דלא קאמר הש"ס לחלק כן אלא לפי מה ששנינו במתני' שהטהורין וטמאין שותין מכד אחד והוא של כלי חרס כדנקטינן דבכל מקום שנשנה כד או חבית סתמו של חרס הוא ובהא הוא דמחלקינן בין טומאת מת לטומאת זיבה כדאיתא וכמו שביאר הרמב"ם לזה במקומו אבל מכיון דבלא"ה לא איירי הרמב"ם בדבריו שיהו שותין הכל מכלי אחד וכמו שנתבאר דלזה לא מהני מידי מה שמתנה ואומר מעכשיו וכו' דאין ברירה לדבר שאינו עומד להתברר הלכך נמי לא היה צריך כאן לכתוב כלום מחילוק שבין טומאת מת לזיבה ולא כתב אלא ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל וכן נמי לא במשקה וזה הכל אחד זהו דעתו של הרמב"ם ז"ל וכשתדקדק בדבריו ובכל מקום שהמשנה שכתב מדין ברירה במידי דאורייתא תראה שכן הוא הנכון

נס"ד: סליק פירקא בסייעתא דשמיא

לא יאמר אדם לחבירו. אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. כבר כתבתי ברים מכילתין
מה

שנויי נוסחאות (סו"ס) כשאין אחר כו' אחר כד"ו בשאין אחד כו' אחד. (פוי"ג) ונשתם כד"ו ושנשתם. (טוכ"א) עימעום אמר כד"ו עמעום היא אמר. (טוכ"ח) הוא כד"ו ליתא. (טו"ל) עבדינן בכי"ל עבדין.

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ז ממע"ש הי"א

ז
ב מיי' שם ה"א יב

כחליפין אלא כפריעת חוב ודחי הגמ' דז"א דלא דמי הא להא דר"י ור"נ דמה אנן קיימין אם בההוא דאמר ליה הא לך הב לי ד"ה מותר [כן גי' הגר"א ז"ל דכי"ק] הב לי ואנא יהיב לך ד"ה אסור [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] פי' אם נותן לו תיכף לד"ה הוי חליפין ואם באומר לו הב לי תחלה ואני יהיב לך אח"כ שהלך אח"כ ללקוט לד"ה הוי פריעת חוב אלא כי אנן קיימין בההוא דא"ל הב לי ובריא [כן הגי' במס' שביעית פ"ח] לי אנא יהב לך ר"ל בני שיש לי הלך ללקוט ולהביא ואנא יהיב לך וכההיא דאמרינן בש"ס דילן הלווני עד שיבוא בני המגלה מפתח אין זה פריעת חוב אלא חליפין דהא איתנהו גבי' עיי' במס' ב"מ דף מ"ו ע"א ודף ס"ג ע"ב וה"נ ס"ל לת"ק דאין זה חשיב פריעת הוב אלא חליפין דהא בנו כבר הלך ללקט ור"י ור"נ ס"ל כיון שאין ירקות השדה מצויים לא מהני אפילו באומר עד שיבוא ברי משום דלא דמי לחליפין משום דחשיב ליתנייהו גבי' כיון שאין ירקות השדה מצויים:
מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו ואנו אוכלין חבית של שמן. אם דוקא מותר בשאכלם ונשתם דבר זה גופי' אבל שנחלק בשמן בעד יין אסור או דילמא נ"ש. ושאל אם מעשר בהמה כן וקס"ד דמיבעיא על מעשר בהמה אם שייך אצל מעשר בהמה כל עיקר ההיתר הזה של מע"ש שאכלם ונשתם או לא ע"ז פריך הגמ' מאי קמבעיא לי' וכי מע"ש ע"י שמכירתו מיוחדת [גי' הגר"א ז"ל בכי"ק מותרת] את אמר מותר מעשר בהמה ע"י שאין מכירתו מיוחדת [גי' הגר"א ז"ל מותרת] את אמר אסור פי' בתמי' ומהיכי תיתי נימא לחלק בזה ההיתר בין מע"ש למעשר בהמה הא שניהן שוין בדין מכירה ע"ז קמשני דלית

דרבי יודה ודרבי נחמיה היא. מה נן קיימין אם בההוא דאמר ליה הא לך הב לי דברי הכל אסור. הב לי ואנא יהיב לך דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין בההוא דאמר ליה הב לי ובריא לי אנא יהב לך. רבי יודה ורבי נחמיה אוסרים שאין ירקות השדה מצויין ורבנין מתירין שירקות השדה מצויין. משהעלה אותן מהו שיאמר לו טול חלקך ואני חלקי. מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו ואנו אוכלין חבית שמן שיש לי שם. אף במעשר בהמה כן. מעשר שני על ידי שמכירתו מיוחדת את אמר מותר מעשר בהמה על ידי שאין מכירתו מיוחדת הרי את אמר אסור. לית פשיטא לך דהיא מותר. מהו שיאמר לו העל בהמה והיה זו ואנו אוכלין בשר שחוטה שיש לי שם:

הלכה ב מתני' א*אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא ממעט באכילתו ור"ש מתיר. אמר להן ר' שמעון ב אם היקל בזבחי שלמים שהוא מביאן לידי פיגול ונותר וטמא לא ניקל בתרומה. אמרו לו מה לא היקל בזבחי שלמים שכן מותרים לזרים ניקל בתרומה שהיא אסורה לזרים:

תני

דר' יודה ור' נחמיה היא. סך דר' יודה ור' נחמיה תני לה בתוספתא דשביעית פ"ו על דיקא דמתני' דפ"ח דשביעית ששנינו לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות שדה אביא לך מותר משום שאמר לו כן בשעת המקח ולא מיחזי כפורע חובו מדמי שביעית אבל אם לקח ממנו ככר סתם בהקפה הרי הפונדיון הזה חוב עליו אסור לשלם לו מדמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעית ור' יהודה ור' נחמיה בתוספתא פליגי ואוסרין אף כשאמר לו בשעת המקח ועדיין לא הוטל עליו הפונדיון כחוב אפ"ה מיחזי כפורע חובו מדמי שביעית והשתא קאמר ר' אלעזר דהאי ברייתא דאוסרת אף בירושלים באומר לו העל חבית זו ממקום למקום לחלק ואע"ג דהויא כההיא דנחתום דהתם שהרי לא הוטל עליו החוב מקודם שבאו הפירות לירושלים וכאן הוא מעלה את החבית ממקום למקום וכאן הוא אומר ליתן לו מיד חלקו ואפ"ה אסור ש"מ דהך ברייתא אתיא כר' יהודה ור' נחמיה דשביעית דכמו שאוסרין אף באומר בשעת המקח להנחתום כשאלקוט ירקות שדה אביא לך ה"ה הכא דאף שנותן לו חלקו מיד אפ"ה מיחזי כפורע חובו ממעשר שני: מה אנן קיימין. האי קאי לפרושי פלוגתייהו דר' יודה ור' נחמיה דשביעית ואיידי דמייתי לה הכא מפרש לה וכדגרים להא ג"כ בפ"ח דשביעית שם: אם בהוא דא"ל הא לך הב לי. כלומר אם בשהנחתום אומר לו הא לך הככר והב לי הפונדיון והלה משיב לו כשאלקוט ירקות שדה אביא לך בזה ד"ה אסור דמכיון שתבע הנחתום את הפונדיון ממנו נעשה כחוב עליו וה"ז פורע חובו מדמי שביעית: הב לי ואנא יהיב לך. ואם בשהלוקח אומר להנחתום הב לי הככר ואנא יהב לך ירקות שדה שיש לי ממה שלקטתי בזה ד"ה מותר דר' יודה ור' נחמיה ג"כ מודים היכא דאכתי לא הוטל הפונדיון כחוב עליו: אלא כי אנן קיימין. לפלוגתייהו בהאי דא"ל הב לי הככר ודבר בריא לי דאנא יהיב לך ממה שאלקוט מירקות שדה ובהא הוא דפליגי: ר' יודה ור"נ אוסרין. שאין ירקות שדה מצוין והלכך אף שזה אומר לו ברי לי שאביא לך לא סמך הנחתום על דבריו לפי שאין ירקות שדה מצוין בשביעית ושמא לא ימצא ללקוט לפי שהכל רוצין לזכות מן ההפקר ומה שנתן לו הככר בחוב בעלמא נתן לו ומשום הכי אסור כשמביא לו אח"כ דהוי כפורע חובו משביעית וחכמים מתירין דס"ל אפי' כן ירקות שדה מצוין הן וסמך הנחתום על כך ולא נתן לו הככר שיהא כחוב עליו אלא זה מקבל הככר וזה יקבל ירקות שדה שבודאי ימצא ללקטן ולהביא לו: משהעלה אותן וכו'. כלומר דמהדר הש"ס אמתני' דקתני לא יאמר לו העל הפירות האלו לחלק ואם העלן מהו שמותר לו לומר טול חלקך ואני אטול חלקי מי נימא דלא אסרו אלא לכתחלה בדוקא ואם העלה מותר ליתן לו חלקו או דילמא אף בדיעבד אסור ולכתחלה דנקט משום דאורחא דמילתא הכי הוא דאין זה מעלה את של חבירו עד שיאמר לו העל: מהו שיאמר לו וכו'. כלו' וכן נמי איכא למיבעי בדין דסיפא שמותר [לומר] לו העלם שנאכלם ונשתם בירושלים ואם אומר לו טול חבית של יין זו והעל אותה ואנו אוכלין חבית של שמן שיש לי שם מהו משום דאיכא למימר דלא התירו אלא אם אומר לו שנאכל ונשתה מאותו דבר בעצמו שאתה מעלהו לשם וא"כ כי טרח בדידיה טרח אבל אם הוא מטריח עצמו להעלות את היין ואינו נהנה ממנו כ"א מהשמן אשר יש לזה שם מיחזי טפי דבשביל שכר טירחת היין נהנה הוא מהשמן וה"ז כפורע חובו ממעשר שני או דלמא לא שנא ולא איפשיטו הני בעיות: אף במעשר בהמה כן. בעיא היא מי נימא דאף במעשר בהמה כן דמותר לומר לו העל מעשר בהמה זה לירושלים שנאכל שם מהבשר: מעשר שני וכו'. כלומר דמתמה הש"ס על בעל הבעי' ומאי תיבעי לך דמאי חזית למיתלי קולא זו במעשר שני טפי מבמעשר בהמה דאי מטעמא לפי שמעשר שני ע"י שמכירתו מיוחדת את אומר מותר כלומר דמכירתו מיוחדת הוא באיסור דלא אסרו אלא למכרו בדוקא אבל ליתנו במתנה מותר וכדאמרינן לעיל בפ"ק בסוף הלכה א' דמעשר שני ניתן במתנה והלכך ברישא דמתני' הוא דאסרו משום דבדרך מכר הוא ובסיפא את אומר מותר מפני שאומר לו שנאכלם ונשתם וזה כהזמנה וכדרך מתנה דמותר: מעשר בהמה על ידי שאין מכירתו מיוחדת את אמר אסור. בתמיה כלומר ואי דמשום הכי מספקא לך במעשר בהמה דאימא דאין מכירתו מיוחדת לאיסור אלא אף במתנה אסור הא ודאי ליתא שהרי לא שנינו אלא מכירה דאסור במעשר בהמה משום שנאמר לא יגאל וילפינן גאולה גאולה מחרמים כדאמרינן בפ"ק אבל במתנה מהיכי תיתי לאסור במעשר בהמה טפי מבמעשר שני: לית פשיטא לך דהוא מותר. מסקנא דמילתא דמתמה הש"ס הוא כלומר וכי לית את יכול למיפשט דאף במעשר בהמה מותר הוא לכל מה שהתירו חכמים במעשר שני: מהו שיאמר לו העל וכו'. כלומר ואי איכא מילתא דאיבעיא לן במעשר בהמה הכי הוא דאיכא למיבעי מהו שיאמר לו העל בהמה של חולין או חיה זו דלא שייכא בה מעשר ואנו אוכלים מבשר שחוטה של מעשר בהמה שיש לי שם דבהא איכא לספוקי מכיון דהאי לא אכל מאותו דבר בעצמו דטרח ביה ואינו מעלה כ"א מידי דלא הוי מעשר ואוכל בשביל זה מן המעשר מיחזי האי כפורע חובו מן המעשר ודמיא האי בעיא להא דבעינן לעיל גבי מעשר שני מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו וכו' ולא איפשיטא:

הלכה ב מתני' אין לוקחין תרומה בכסף מע"ש. ולאכלה בירושלים מפני שהוא ממעט באכילתו של מעשר לפי שהמעשר מותר לזרים ולטבול יום ותרומה אסורה ואמרינן בגמרא דבאכילתו לאו דוקא דכמו שהוא מאכילת מעשר ממעט כך הוא ממעט באכילתה של תרומה שהתרומה מותרת לאונן והמעשר אסור לאונן ותרומה נאכלת בכל א"י והמעשר אינו נאכל אלא לפנים ממחיצת ירושלים ונמצא ממעט באכילתו ובאכילתה: מה אם היקל בזבחי שלמים. שלוקחין בהמה בכסף מעשר לזבחי שלמים אע"פ שממעט באכילת מעשר שהרי אפשר שהן באין לידי פגול ונותר וטמא לא נקל בתרומה שאין שייך בה פגול ונותר וכן טמא אין דין טומאה בתרומה שוה לדין טומאה בקדשים שיש כמה דברים שמטמאין את הקדש ואין מטמאין את התרומה ואמרו לו חכמים אעפ"כ חומרא דתרומה אסורה לזרים עדיפא מה שאין כן בזבחי שלמים ואע"ג דחזה ושוק של שלמים ג"כ אסור לזרים וכך השיב ר"ש לחכמים בתוספתא מ"מ אין כל הבשר שלמים אסור לזרים ותרומה כולה אסורה לזרים והלכה כחכמים:

תני

זבחים עו:

מראה הפנים

מה דקשה על פי' הר"ב בזה וכאן מציין ג"כ וכתב מפורש לעיל בפ"ק וזה קשיא טפי כאיך מצינו לפרש כאן מהכא תנא על הזמנה במזמין אותו הא כבר תני לה שאומר לו שנאכלם ונשתם והעיקר שהוא כדפרישית וזה נלמד בהדיא מהתוספתא כמבואר לעיל שם:

מעשר שני ע"י שמכירתו מיוחדת וכו'. כדפרישית וה"ז ב"ם לשיטתיה אזיל דשמי מסיק בהדיא בריש מכילתין סוף הלכה א' דלא אסרו אלא מכירה אבל במתנה ניתן הוא וכבר ביארתי שם בד"ה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם דהש"ס כבלי אוסר במתנה

גמ' תני שלא יבוא לידי פסול . מהו לידי פסול אמר רבי יונה שנפסל בטבול יום . לאוכלו אין את יכול שהוא טמא דבר תורה [לפדותו] אין את יכול שהוא טהור דבר תורה . הוי שלא יבוא לידי פסול . מהו ממעט באכילתו [א]תרומה אסורה לזרים מעשר שני [ב]מותר לזרים [ג]תרומה אסורה בטבול יום [ד]מעשר שני מותר בטבול יום . וכשם שהוא ממעט באכילתו כך הוא ממעט באכילתה [ה]תרומה מותרת לאונן [ו]מעשר שני אסיר לאונן תרומה אינה טעונה מחיצה [ז]מעשר שני טעון מחיצה . אשכח תני מפני שהוא ממעט באכילתו ובאכילתה . תני [ח]*אין לוקחים שביעית מכסף מע"ש . אמר רבי יוסי במחלוקת . אמר רבי יונה דברי הכל היא . אוכלי תרומה זריזין הן . התיב רבי חוניה קומי רבי מנא והתנינן *נתערבו בבכורות רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו ותני עלה יאכלו כחמור שבהן . אמר ליה [ז]אוכלי פסחים בשעתן זריזין הן כאוכלי תרומה . [ז]תדע לך שהוא כן דתנינן [ט]*אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ותנינן [י]*משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה . *רבי יהושע בן לוי אומר [כ]אין מוסיפין חומש אלא על תחילת הקדשות . א"ר לעזר ותני כן [ויקרא כז] *אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא תחילת הקדש מוסיף חומש אף כל שהוא תחילת הקדש מוסיף חומש . רבי

פני משה

גמ' תני . בברייתא לטעמא דאין לוקחין תרומה בהאי לישנא שלא יבוא לידי פסול ומפרש רבי יונה מהו זה דקאמר שלא יבא לידי פסול כגון שנפסל בטבול יום וטבול יום פוסל את התרומה מן התורה ואם יקח תרומה בכסף מעשר וטבול יום יגע בה א"כ לאוכלו אין אתה יכול שהוא טמא דבר תורה : אין אתה יכול שהוא טהור דבר תורה . האי לישנא לא שייך כלל ול"ג לה ולפי גי' הספר אפשר לפרש דה"ק אין אתה יכול וכו' כלומר לפיכך אין אתה יכול ליקח תרומה בכסף מעשר שהרי המעשר שנפסל בטבול יום טהור הוא דבר תורה שאין טבול יום פוסל את המעשר ובאכילה נמי מותר כדתנן פ' י"ד דנגעים טבל יעלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הוי אתה אומר שלא יבוא המעשר לידי פסול אם לוקח בו תרומה והיא נפסלת בטבול יום : מהו ממעט באכילתו . דנקט תנא דמתני' בלישניה וקאמר תרומה אסורה לזרים וכו' וכלומר דללישנא דמתני' אין אנו צריכים לומר אם נפסל בטבול יום אלא דבלאו הכי ממעט באכילתו הוא שאם הוא מעשר מותר לטבול יום לאוכלו ואם לוקח בו תרומה אסורה לטבו"י וזהו ההפרש בין לישנא דמתני' ובין לישנא דברייתא ואף שאין כאן נ"מ לדינא : וכשם שהוא ממעט באכילתו כך הוא ממעט באכילתה שהרי תרומה מותרת לאונן וכו'. וא"כ מאי שנא באכילתו דנקט וקאמר הש"ס דבאמת אשכחן חדא גירסא דקתני הכי מפני שהוא ממעט באכילתו של מעשר ובאכילתה של תרומה : תני . בתוספתא דשביעית ריש פ"ז אין מחללין מעשר על פירות שביעית וטעמא מפני שהוא ממעט באכילת מעשר שכשיגיע שעת הביעור חייב הוא לבער את הכל : אמר ר' יוסי במחלוקת . הוא דר"ש וחכמים דמתני' דהלו לר"ש מתיר הוא דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול : אמר ר' יונה לא היא דדברי הכל היא . האי תוספתא ואף ר"ש מודה דדוקא בתרומה הוא דפליג מפני שאוכלי תרומה זריזין הן ונזהרין שלא תבוא התרומה לידי פסול : והא תנינן . בפ"ט דפסחים הפסח שנתערב בזבחים כולן ירעו עד שיסתאבו וכו' נתערב בבכורות ר"ש אומר אם חבורת כהנים יאכלו שהבכור נאכל לכהנים . ותני עלה יאכלו כחמור שבהן כדין פסח שאינו נאכל אלא עד חצות ואלו בכור נאכל לב' ימים ולילה אחד קתני מיהת דר"ש מתיר לאכול התערובת לכהנים וכדין אכילת הפסח ואע"פ שממעט באכילת הבכור שבהן ומה שניתותר אחר לילה אחת צריך לשורפו והרי הכא לא שייך טעמא דכהנים אוכלי תרומה זריזין הן דהרי מ"מ הבכורות באין לידי פסול ואפ"ה מתיר ר"ש אלמא דטעמיה דר"ש דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול אפי' לכתחילה והשתא ע"כ הך דשביעית במחלוקת הוא דלא אתא כר"ש : א"ל אוכלי פסחים בשעתן זריזין הן כאוכלי תרומה . כלומר לעולם אימא לך דר"ש אינו מתיר לכתחלה להביא קדשים לבית הפסול וטעמא הכא במתניתין משום דאוכלי תרומה זריזין הן ולא תיקשי מהאי דפסחים דהתם בלאו הכי אמרינן דבני חבורה של פסח זריזין הן בשעתן כמו הכהנים אוכלי תרומה לעולם והלכך מתיר ר' שמעון דתלינן דזריזין הן וירצו שלא יבא לידי נותר ויאכלו הכל קודם שיגיע זמן נותר דפסח : תדע לך שהוא כן דבלאו הכי אמרינן בני חבורה זריזין הם ואפילו לא היה כאן חבורת כהנים שהרי תנינן בפ"ק דשבת אין צולין וכו' כדי שיצולו מבעוד יום ובבני חבורה התירו כדתנן משלשלין את הפסח וכו' אלמא דטעמא דבני חבורה של פסח זריזין הן לעולם : ר' יהושע בן לוי אומר אין מוסיפין חומש אלא על תחילת הקדשות . על ההקדש הראשון שהקדיש ופודה אותו מוסיף עליו חומש אבל אם התפיס את הקדשו על דבר אחר ונכנס תחתיו להקדש כשהוא פודה את השני אין צריך להוסיף עליו חומש : ותני כן . בת"כ פ' בחוקותי דדריש להאי קרא אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו הרי אנו למדין מבהמה טמאה מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא תחילת הקדש דלא שייך סוף הקדש בה דהא למזבח לא חזיא וכשהוא פודה אותה מוסיף חומש אף כל שהוא תחילת הקדש דוקא מוסיף עליו חומש ונקט להא דרבי יהושע בן לוי הכא משום פלוגתא דלקמן דאיירי בסוגיא דמתניתין שלקחן בכסף מעשר וכן בתרומה :

קרבן העדה

שלמים

דלית פשיטא דלא דהיא מותר ר"ל דלית שום ספק דל"ל דאלא מותר דעיקר היתר שנאכל ונשתה פשיטא דמותר במעשר בהמה כמו במע"ש אלא עיקר האיבעיא דמיבעיא לן אם במעשר בהמה כן הוא קאי על האיבעיא מהו שיאמר לו טול הבית של יין זו ואנו אוכלין חבית של שמן ע"ז קמיבעיא לן אם במעשר בהמה כן מהו שיאמר לו העל בהמה וחי' זו ואנו אוכלין בשר שחוטה שיש לי שם ר"ל דמשכח"ל האי איבעיא גם במעשר בהמה דהא בהעלאה של חולין בעד אכילה של מע"ש פשיטא דאסור ובמין אחד כגון יין ויין שמן ושמן בעד העלאה של מע"ש של יין זו נאכל יין אחרת פשיטא דמותר רק דמיבעיא לן במע"ש של ב' מינים ביין ושמן ולכאורה לא משכח"ל האי איבעיא רק במע"ש משום דבמע"ש איכא ב' מינים וע"כ שייך האיבעיא בהעלא' דמין זה על אכילה ושתי' במין אחר אבל במעשר בהמה דליכא רק מין א' לא שייך האיבעיא ע"כ קמ"ל דאף במעשר בהמה שייך ג"כ האי איבעיא בהעלאה של בהמה וחי' בחיים על אכילה של בשר שחוטה של מעש"ב שיש לו שם דדמי לב' מינים [עיי' בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף מ"ו ע"ב ובמס' קדושין דף כ"ח ע"ב] ואפילו מין אחד הוא מ"מ השיב כמזמינו לאכול על בשר שחוטה בעד העלאה של בהמה בחיים דהא בחיים עדיין בחזקת איסור עומדת והוא הזמינו על דבר שכבר מותר אבל לא דמיבעיא לי' אם מעשר בהמה דמי למע"ש בדין זה דפשיטא דשוין הן בדין זה ורק דכשמבעיא לי' בב' מינים במע"ש מסיק דמשכח"ל האיבעיא הואת אף במעשר בהמה כן :

ריב"ל אמר אין מוסיפין חומש אלא על תחלת הקדשות כו' א"ר יודן כו' אר"מ פסח צורכה שלמים לא צורכה שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחד הוא . פי' דלא הוי הקדש חדש והקדש אחרת אלא הקדש אחד הוא ולא תחלת' הקדש ע"כ צריכה לאשמעינן גבי פסח דמוסיף חומש אבל שלמים בכסף מעשר ל"ל לאשמעינן דפשיטא דהוי הקדש חדש ולא כהקדש אחד דמי ע"ז אמר ר"ה טעמא דר"ש דו אמר אין הפסח כו' פי' דמפרש טעמא דר"ש דס"ל במס' תמורה דף כ' ע"א דבמקדים נקיבה לפסחו דאין עושה תמורה ולא אמרינן דיעשה תמורה הואיל ופסח משתנה לשם שלמים וע"כ יהול הקדש פסח אנ יבה לעשות תמורה משום שלמים דשלמים באין נקיבה כדס"ל לרבי שם דע"כ עושה תמורה בנקיבה לפסח משום דנשתנה לשלמים משום דס"ל אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח ממיר בו עודהו שלמים ולמה לא יעשה תמורה ושונה בפסח משום דמימר בו כשיעשה שלמים אלמא דלא נעשה תמורה בפסח משום שלמים וזהו טעמא דר"ש הרי קמן דס"ל דממיר בפסח ממיר בו כשהוא שלמים משום דהוי ב' קדושות וב' גופין כן שיטת הירושלמי במס' תמורה מובא ברש"י ז"ל במס' תמורה בשם הירושלמי עיי"ש בדף ט' דכשהוא ב' גופין וב' קדושות עושה תמורה ושונה ע"כ מימר בו עודהו שלמים הרי קמן דהוי ב' קדושות ולא כהקדש אחד דמי ע"ז השיב לו ר' מנא ולא דמווי הוי רבי מדמי לה בתמי' ר"ל אם לא הי' דמיא שאיך הוי רבי במס' תמורה שם מדמה לה להקדש אחד עיין בתוס' ותמצא הרחב הביאור :

ר"ז

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"י
ג תרומות ה"ג

ט
ב מיי' פ"ב
ממ"ש ה"א
וה"ז וה"א

י
ג מיי' פ"ז
מתרומות ה"ב

יא
ד ה מיי' פ"ז
ממע"ש הי"א

יב
ו מיי' שם ופ"ג
ה"ם

יג
ז מיי' פ"ב
שם ה"ז

יד
ח מיי' פ"ז
שם הי"ג

טו
ט מיי' פ"ב
מסכת סמ"ג
לאוין ס"ם
טוש"ע יו"ד
סי' רנד ס"ב

טז
י מיי' שם הט"ו

יז
כ מיי' פ"ז
מערכין ה"ד

מסורת הש"ס

ירושלמי פסחים פ"ט ה"ח

פסחים נח .

שבת יט : וש"נ . שם עירובין קג . ב"מ נד : תמורה ט .

גליון הש"ם וציון ירושלים

ז אוכלי פסחים בשעתן וכו' . ע' בתוס' ביומ' דף כט ד"ה אלא שרגו . פרש דכאן מיירי במותר הפסח ע"ש ומתמיה דא"כ לא שייך כך הרגלא. דירושלמי דא"א לפרש במותר פסח וצ"ע וע' תוס' מנחות דף מט ע"ב ד"ה א"ל ושם לא כתבו זאת וכו' :

ז תדע לך שהוא כן דתנן וכו' משלשלין את הפסח . עיין עירובין ק"ג לאביי שם שטע' דמשלשלין משום דשבות מקדש אפילו במדינה לא גזרו א"כ אין ראיה מהך דמשלשלין וע' תוס' פסחים דפ"ה ד"ה דבני חבורה ולפי דבריהם יקשה דתלי תנא בדלא תני דאין ראיה מהך דמשלשלין דשם יש טעם אחר וצ"ע ובאמת דברי התו' מבוארים בטעמם דכל שטעם דכהנים זריזין ובני חבורה אינם זריזין פי' בעירובין שם דכהנים לומדים ובני חבורה אינם לומדים ולפ"ז

מראה הפנים

במתנה כמעשר שני כמו במכר וע"ש ותמצא כמה נ"מ לדינא בין שיטתא דהאי ש"ס לשיטת הש"ס דילן :

אשכח תני מפני שהוא ממעט באכילתו ואכילתה . וכן משמע מהגי' דפ"ח דזבחים דגרים שהוא ממעט באכילתה וכלומר דתרווייהו איתנהו בהא ולאו דצריכא לתרווייהו דהא לקמן בפירות שביעית ליכא אלא חדא דממעט הוא באכילת מעשר מחמת הביעור דשביעית ואף דמקום האכילה מתמעט גם בפירות שביעית דמעשר טעון מחיצה ופירות שביעית אין טעונים מחיצה מכל מקום באכילה גופה לא מתמעט והא דחשיב להא גבי תרומה משום דאית בה מיעוט באכילה גופה דמתמת שנלקחה בכסף מעשר אסורה עכשיו לאונן נקט נמי למיעוט מקום אכילה דהעיקר הוא דקפדינן על מיעוט אכילה גופה הוא דקפדינן ואפי' על מיעוט אכילה של א' מהן או מהמעשר או מהתרומה נמי איכא קפידא אלא הואיל דבתרומה תרוייהו איתנהו הלכך נקט לתרווייהו וכך משמע מדברי הרמב"ם בדין דתרומה בפ"ז ממעש"ב בהלכה י"א כתב לפיכך אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שממעט באכילתו ובאכילתה וכו' וכדין דשביעית לקמן כתב שם בהלכה י"ג אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר לפי שהוא חייב לבער ולא הזכיר מיעוט המקום דפירות שביעית : תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר . פ' כדכור דלעיל מה שנתבאר מזה : אוכלי תרומה זריזין הן . לאו דר' יונה לא ס"ל דר"ש סבר מביאין קדשים לבית הפסול דהא מוכח בזבחים ובכמה מקומות בש"ם דר"ש ס"ל הכי ואפילו לכתחלה אלא דה"ק דמפלוגתייהו גבי תרומה ליכא למישמע מידי דאיכא למימר דטעמיה דר"ש משום דאוכלי תרומה זריזין הן וכן נמי נ"ל לר' מנא משום דר"ח הקשה לו מההיא דפסחים השיב לו דהתם נמי ליכא למשמע דאיכא למימר משום דבלאו הכי בני חבורה זריזין הן כדאמרינן גבי שבת והאי שקלא וטריא אליבא דר"ש לא שייכא אלא להאי לישנא דברייתא דלעיל שלא יבוא לידי פסול אבל לישנא דמתני' מפני שהוא ממעט באכילתו ואף שלא נפסלה בטבול יום מיעוט אכילה מיהת אית ביה א"כ לר"ש דמתיר כאן ודאי הוא דמתיר גם בפירות שביעית וזה פשוט דהא לא שייך לענין מיעוט אכילה טעמא דאוכלי תרומה זריזין הן ומדלא חייש ר"ש הכא למיעוט אכילה לא חייש נמי בעלמא : רבי יהושע בן לוי אומר אין מוסיפין חומש וכו' . הן דריב"ל סיבא בתמורה פ"ק דף ט' :

שנו' נוסחאות (ש"ס) מהו בכי"ל אמר ר' יונה מהו'. (שי"נ) מכסף מע"ש בד"ו בכסף מעשר . (שי"ד חוניה בד"ו חנניה . (שי"כ) מבעוד יום בד"ו ליתא .

ככר לאדן
טמא דבר תורה לבער אין את יכול וכו' כנ"ל :

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ז ממע"ש ה"ח

רבי שמואל בר חייא בר יהודה בשם רבי חנינה שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין מוסיף חומש. רבי שמואל בר חייה בר יהודה בשם רבי חנינה שלמים שלקחן מדמי פסח הוממו ופדיין מוסיף חומש. א"ר יודן חדא צורכה וחדא לא צורכה. אמר ר' מנא פסח צורכה שלמים לא צורכה. שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחד הוא ואינו מוסיף חומש. א"ר הונא טעמא דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים. א"ל ר' מנא ולא דמויי הוה רבי מדמי לה. רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן שלמים שלקחן בכסף מעשר שני הוממו ופדיין עוד אינן חוזרין לכמות שהיו להיעשות שני.

רבי

שלמים שלקחן בכסף מעשר והוממו. וצריך לפדותן כשהוא פודה אותן מוסיף חומש וכלומר דמוסיף חומש גם משום מעשר שני שפדאו דאלו משום שלמים לחוד פשיטא דהא כל הקדשים שהוממו ופודה אותן צריך להוסיף חומש אלא דחומש משום מעשר קאמר וקמ"ל דאף דפקעה מהן קדושת מעשר כהאי דר' יוחנן ור' יוסי בן חנינה דלקמן אפ"ה מוסיף חומש משום מעשר: שלמים שלקחן מדמי פסח. כגון שאירע פסול בפסח דהדין בו דיפדה ולוקח בדמיו שלמים ואם הוממו אותן השלמים ופדיין מוסיף עליהן חומש ואף על גב דכבר הוסיף חומש כשפדה את הפסח אפ"ה אותן שלמים שלקח בדמיו קדושה אחרת היא וכשהוא פודה אותן מוסיף חומש: חדא צורכה וחדא לא צורכה. הני תרתי דיני דקאמר ר' שמואל בשם ר' חנינה חדא צריך הוא למיתני וחדא לא איצטריך למיתני וכדמפרש ר' מנא: פסח צורכה שלמים לא צורכה. כלומר האי דינא דשלמים הבאין מחמת הפסח דצריך להוסיף חומש כשפודה אותן איצטריך הוא למיתני אבל האי דינא דשלמים שלקחן בכסף מעשר לא איצטריך למיתני דפשיטא הוא דאע"ג דהוסיף חומש משום מעשר צריך להוסיף חומש עוד משום שלמים דהא ודאי קדושה אחריתא הוא: שלא תאמר וכו'. כלומר הא דאמרי דפסח צריכה משום שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים דהא קי"ל דמותר הפסח לשלמים וא"כ ה"א דכהקדש אחד הוא ואינו מוסיף חומש לפדיון השלמים דהא מעיקרא לשם שלמים קאי וכשפדה הפסח כבר הוסיף החומש ואינו צריך עכשיו להוסיף חומש עוד בשביל השלמים הלכך אצטריך לאשמועינן דאעפ"כ כקדושה אחריתא היא ומוסיף עליהן חומש: א"ר הונא טעמא דרבי שמואל. דקחשיב לשלמים הבאים מחמת הפסח לקדושה אחרת: דהוא אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה. כלומר משום דס"ל דלא מצינו שהפסח יעשה תמורה אחת וישנה פעם שניה בזמנים מתחלפים ויהיה דין תמורה שניה כמו אותה תמורה הראשונה: הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים. כלומר אלא דמצינו דבזמן אחד עושה תמורה ותהיה אותה שהמיר בו עודהו פסח והיינו כדין הפסח שלא נקרב לשם פסח כגון שאבד ונמצא דירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים וכך הדין באם המיר

בו בי"ד קודם חצות דאין התמורה עצמה קריבה שלמים אלא תרעה עד שתסתאב ותמכר ויקח בדמיה שלמים וזהו עודהו פסח שהדין בהתמורה כמו דין הפסח עצמו שאין הוא קרב שלמים ומצינו שאם ממיר בו בזמן אחר עודהו התמורה עצמה שלמים והיינו אם המיר אחר חצות שא"צ שירעה עד שיסתאב אלא התמורה בעצמה קריבה שלמי' והואיל וכך הוא דאפי' בתמורה של הפסח אין הדין שוה לעולם לפיכך אף בשלמים הבאים מחמת הפסח כקדושה אחרת משוינן לה ומוסיף חומש לפדיונה אף ע"פ שכבר הוסיף מחמת פדיון הפסח: א"ר מנא ולא דמויי הוה רבי מדמי לה. כלומר דפריך על רב הונא דקאמר טעמא דר' שמואל משום דיליף מדין תמורת הפסח דפעם אחת דין הפסח עליה ופעם אחת דין שלמים עליה והרי רבי הוה מדמה דין דתמורה של הפסח כמו הפסח עצמו כאותה ששנינו בפ"ט דפסחים דמייתי רבי במתני' לדברי ר' יהושע יש תמורת הפסח קריבה ויש שאינה קריבה וכדמפרש ר"ע התם הפסח שאבד ונמצא קודם שחיטת הפסח שהפרים תחתיו ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים וכן תמורתו משום שדחאו בידים שהרי נמצא קודם שחיטה ואעפ"כ לא שחטו לשם פסח והלכך אין הוא עצמו קרב שלמים וכך הדין בתמורה שלו ואם נמצא אחר שחיטת הפסח שהפרים תחתיו הוא עצמו קרב שלמים וכן תמורתו הרי דרבי מדמה לתמורת הפסח כמו הפסח בעצמו דכל זמן שהפסח עצמו קרב שלמים התמורה נ"כ קריבה עצמה שלמים וכן אם אין עצמו קרב שלמים הדין הוא כך בהתמורה וא"כ מה ראיה דין דתמורה לכאן דנחשב לשלמים הבאין מחמת הפסח לקדושה אחריתא אדרבה אם מדין תמורה ילפת לה לעולם הרי הוא כפסח עצמו: ר' חייא בשם ר' יוחנן שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין עוד אינן חוזרין לכמות שהיו להיעשות שני. כלומר לא מיבעיא כשלא הוממו דפקעה מהן קדושת מעשר כדר' יוסי בן חנינה לקמן אלא אפי' הוממו ופדיין סד"א דהואיל דעכשיו פקעה מהן קדושת שלמים חוזרין לכמות שהיו וצריך לאכלן בקדושת מעשר שני בירושלי' הלכך קאמר דאעפ"כ אינן חוזרין עוד לכמות שהיו להיות עליהן קדושת מעשר שני דמכיון דבתחלה כשלקח בהן שלמים פקעה מהן קדושת מעשר פקעה מהן לעולם:

תריון

תוס' הרי"ד

רבי שמואל בר חייא בר יהודה בשם ר"ח שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופודיין מוסיף חומש ר"ש בתב"י בשם ר"ח שלמים שלקחן בדמי פסח וכו' מוסיף חומש א"ר יודן חדא צורכה וחדא לא צורכה אר"מ פסח צורכה שלמים לא צורכה שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחד הוא ואינו מוסיף חומש אר"ה טעמיה דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים א"ל ר"מ ולא דמויי הוה רבי מדמה לה ע"כ. פי' המפרשים ז"ל קשה להבין מאד ונראה לפענ"ד דה"פ טעמא דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה וכו' הר"ת מר"ש הוא ר' שמעון דאית ליה מפורש במס' תמורה דף ט' ע"א דאין ממירין וחוזרין וממירין ויתבאר עפ"י מה דגרסינן במס' תמורה דף כ' ע"א המפרים נקיבה לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אין עושה תמורה שאין לך עושה תמורה אלא הרועה להסתאב וכו' אמר רבי אין אני רואה דברי ר"ש בפסח הואיל ומותר הפסח קרב שלמים ולימא אין אני רואה דברי ר"ש כאשם הואיל ומותר אשם קרב עולה רבי ס"ל כרבנן דאמרי מותרות לנדבת ציבור אזלי ואין תמורה בציבור ע"כ. ובירושלמי פ"ד דמס' שקלים גרסינן א"ר אין אני רואה דברי ר"ש באשם שמותר אשם בא עולה א"ר אבין אם הקדים פסח קרב שלמים גופיה קרב שלמים הקדים אשם בא עולה אין גופו קרב עולה ע"כ. והנה לפענ"ד נראה דנ"מ גדולה בין בבלי לירושלמי בזה דלשיטת הירושלמי לטעמי' דרבי דלא ס"ל כר"ש בפסח הואיל ומצינו דמותר הפסח קרב שלמים א"כ לפיכך להקדש אחד דמי ע"כ מדמצינו דפסח עצמו נשתנה לשם שלמים ע"כ פסח ושלמים כהקדש אחד דמי אפילו במקום דלא קריבה עצמה שלמים כיון דכהקדש אחד דמי ע"כ נתפס שם דפסח אנקיבה משום שלמים דדמי כאילו נתפס לשלמים ופסח ושלמים כשם אחד דמי וכהקדש אחד דמי ע"כ נתפס על הנקיבה קדושה דפסח משום קדושת שלמים משא"כ אשם ועולה דלא מצינו בשום מקום דנשתנה מאשם לעולה אלא הדמים של אשם בא עולה ע"כ לא חשיבי אשם ועולה להקדש אחד ולא כשיטת הש"ס דילן דלאו משום דכהקדש אחד דמי אלא הואיל ושייך שלמים בפסח ע"כ נתנה לה קדושת הגוף משום שייך שלמים בפסח כדפירש"י ז"ל עיי"ש וע"כ אי הוי שייך תמורה בציבור אפילו אשם צריך להיות קדוש קדושת הגוף הגם דאשם ועולה בודאי ב' קדושות הן [כדאיתא במס' תמורה דף ט' ע"ב מפורש] אבל לשיטת הירושלמי אינו כן אלא טעמי' דרבי בפסח משום דפסח ושלמים כהקדש אחד דמי ע"כ נתפס השם לפסח דדמי כאילו נתפס שם שלמים דכחדא קדושה הנא משא"כ באשם ועולה דלא הוי כקדושה אחת ודבר זה ברור כשמש והיא ילפא מן הדא והדא ילפא מההיא ודא ודא אחת הוא דכן מפורש בירושלמי בסוגיא דידן אר"מ שלא תאמר הואיל ופסח נשתנה לשם שלמים כהקדש אחד הוא אלמא בפירוש דהחילוק בין שלמים מכסף מעשר בין שלמים מפסח דבשלמים מכסף מעשר מוסיף חומש דלאו כהקדש אחד דמי אלא קדושה אחריתא הוא משא"כ שלמים הבאין מדמי פסח כהקדש אחד דמי והוא דשלמים הבאין מכסף מעשר דמי כמו אשם דבא עולה שאין גופו קרב עולה כן נמי שלמים מכסף מעשר דאין גופו של מעשר קרב שלמים אלא דמדין התורה אינו צריך להביא שלמים אפילו מדמי מעשר וכן נמי בהמת מע"ש אינו צריך להקריבה שלמים מדין תורה כדאמר ר"י בפ"ק עיי"ש וכן פסק הרמב"ם ז"ל וע"כ מוסיף חומש דלא חשיב כהקדש אחד אלא ב' קדושות משא"כ פסח שהוא בעצמו משתנה לשלמים כהקדש אחד הוא ואינו מוסיף חומש משא"כ מע"ש דאינו משהנה לשלמים לעולם ע"כ ב' קדושות הן. ועפ"ז יתבאר סוגיא דידן כעין חומר דהנה בסוגיא דתמורה דף ט' ע"ב גרסינן שם ב' לשונות בהיבעיא דר' אבין שם עיי"ש וכלישנא אחרינא כתב רש"י ז"ל דהוא גירסת הירושלמי עיי"ש ולפי לישנא אחרינא בב' קדושות

מראה הפנים

ט' ע"ב ומייתי לה נמי בפ' הזהב דף נ"ה וכהברייתא דת"כ ופסק כן הרמב"ם להלכה בפ"ז מהלכות ערכין בהלכה ד' הקדש ראשון הוא שחייב בתוספת חומש אבל הקדש שני אין מוסיף עליו חומש ומסיים לפיכך אם חילל בהמה על בהמה שניה בין בקדשי בדק הבית בין בקדשי המזבח שנפל בהם מום או שהמיר בקדשי המזבח כשהוא פודה את השניה שחלל עליה או את התמורה לעצמו אינו מוסיף חומש ועיין בדבור דלקמן:

שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין מוסיף חומש. לכאורה היה נראה לפרש כדפרישית בפנים דלא פליג אהא דלקמן דפקעה מהן קדושת מעשר ואשמועינן דאעפ"כ מוסיף חומש בשביל המעשר דאי משום פדיון שלמים לא אינטריך דפשיטא דמוסיף חומש על פדיון הקדש אלא דלפ"ז הוה קשה הא דר' מנא דלקמן דקאמר שלמים לא צורכה להשמיעו הא טובא קמ"ל דאע"פ דפקעה מהן קדושת מעשר מוסיף חומש גם בשביל המעשר ועוד דאי פקעה מהן קדושת מעשר אין סברא לומר דיהא מוסיף חומש בשביל המעשר לכך נראה דבשביל השלמים קאמר דמהו דתימא שיחשבו השלמים כאלו חילל המעשר עליהן וא"כ הוו להו קדושה שניה ואינו מוסיף חומש כדריב"ל דאין חומש על קדושה שנייה קמ"ל דמכיון שפקעה ממנה בתחלה קדושת מעשר הוי כהקדש ראשון ומוסיף חומש על פדיון השלמים ור' מנא דקאמר לא צורכה משום דלדידיה פשיטא ליה דמיקרי הקדש ראשון ובזה אתיא שפיר הא דנקט הש"ס להא בתרה להא דריב"ל. ויובן בזה נ"כ לדברי הרמב"ם שפסק כן בפ"ז מהלכות מע"ש בהלכה י"ח לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה אותה ואין הדמים מעשר וסיים ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש והקשה הראב"ד מאי אע"פ אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשים והכ"מ רצה לומר דה"ק אע"פ שאין בו חומש משום מעשר יש בו חומש משום פודה קדשים ואין דבריו במשמע דמאיזה תיתי לומר דהא בהא תליא אלא דהצעת דברי הרמב"ם לפי הך דינא דריב"ל הם כמ"ש לזה לעיל בהלכ' ערכין דאין חומש לקדושה שניה ומהו דתימא דהואיל והיה על המעות קדושת מעשר הוי להו הני שלמים כקדושה שניה ואין עליהן תוספת חומש הלכך כ' ואעפ"כ וכו' וכדפרישית כאן להא:

אמר רב הונא טעמא דר"ש דאמר אין הפסח עושה תמורה ושונה. מה דפרישית בפנים בענין תמורת הפסח לדינא אמת הוא וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכ' תמורה בהלכה א' כיצד דין התמורה ליקרב וכו' תמורת הפסח אם המיר בו קודם חצות יום י"ד אין תמורתו קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים ואם המיר בו אחר חצות הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. והכ"מ כתב שם בפ' מי שהיה טמא דף צ"ו אמתני' דאמר ר' יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה וכו' איפלגו רבה ור' זירא ופסק רבינו כר"ז ולא ידעתי למה דלכאורה משמע דהלכתא כרבה. והרבה יש להפליא על דבריו דפשיטא דהלכה כרבה במה דאיפלגו התם דדבריו הם כת"ק דר"א בברייתא שהובאה שם והיה לו להקשות דברי הרמב"ם אהדדי במה שפסק בפ"ד מהלכ' ק"פ בהל' ו' בהדיא כרבה והוא בעצמו כתב שם ומשמע דהלכה כרבה דקאי כת"ק דפליג אר"א וכו' אבל באמת אין ענין זה לזה דהתם בפסח שאבד והפרים אחר תחתיו ומצא את"כ להראשון איירי דבזה תליא אם מצאו קודם שחיטת הפסח שהופרש או את"כ וכדרבה דאמר קודם שחיטה

גליון הש"ס וציון ירושלים

זה כדבר דלא שייכי אבל בדבר דשייכי בה מסתמא לומדים וזריזי' הם. ועי' יד דוד בפסחים שם וא"כ גם כאן שייך זאת ודברי הירושלמי לע"ג. ועי' בכ"מ פ"ח מביאת המקדש הי"ב שם הטעם דאין שבות במקדש משום דכהנים זריזין הן ועי' שבת די"ט ע"ב ולפ"ז מבואר היטב דברי אביי דלכך כהנים זריזין אמרינן משום דהוי שבות דמקדש במקדש אבל שבות דמקדש במדינ' לא אמרינן דשם לא שייך כהנים זריזין ולפ"ז שוב צ"ע דברי התוס' בפסחים דפ"ה ועי' זבחים דע"ו וירושלמי פסחים פ"ט ה"ח ומ"ש שם בהגהותיי:

שנויי נוסחאות (סוי"א) דמויי הוה רבי מדמי בכי"ל דמי הוה מדמי. (סוי"ג) שני בד"ו ליתא

רבי זעירא ר' הילא תריהון בשם ר' יוסי בן חנינה חד אמר שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר תרומה שלקחה בכסף מעשר לא פקעה ממנה קדושת מעשר משנה שוברת. משיבין דבר שפקעה ממנו קדושת מעשר על דבר שלא פקעה ממנו קדושת מעשר. וחרנא אמר לית הדא אמרה משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו קדושתו שהוא אומר לו עבר על טבילה אחת:

הלכה ג מתני' [א] מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות אומר לחבירו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והלה עושה צורכו במעותיו [ב] ולא יאמר כך לעם הארץ אלא בדמאי. [ג] פירות בירושלים ומעות במדינה אומר הרי המעות ההם מחוללין על פירות האלו. מעות בירושלים ופירות במדינה אומר הרי המעות האלו מחוללין על פירות ההם ובלבד שיעלו הפירות ויאכלו בירושלים. [ד] מעות נכנסות לירושלים ויוצאות פירות נכנסין ואינן יוצאין. רשב"ג אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין.

פירות

פני משה

תריהון אמרין בשם ר' יוסי בן חנינה וכו'. כלומר בגופא דדינא תרווייהו מודים דכך אמר ר' יוסי ב"ח שפקעה מהן קדושת מעשר ולא פליגי אלא אליבא דתנאי דמתני' אי סברי כהאי דר' יוסי ב"ח או לא דחד אמר לדידי' דאמר שלמים שלקחן [בכסף מעשר] פקעה מהן קדושת מעשר ותרומה שלקחה בכסף מעשר לא פקעה ממנה קדושת מעשר. כצ"ל קשיא ממתני' כדלקמיה: משנה שוברת. כלומר ממה דשמעינן ממתני' שוברת להך דר' יוסי ב"ח דמחלק בין שלמים לתרומה דהא ר"ש אמר לחכמים מה אם היקל בזבחי שלמים וכו' וקשיא וכי משיבין דבר שפקעה ממנו קדושת מעשר על דבר שלא פקעה ממנו קדושת מעשר דילמא הא דהקילו ליקח זבחי שלמים משום דבשעת לקיחה פקעה מיד קדושת מעשר ושוב אין כאן מיעוט באכילתו של מעשר האמר בתרומה שלא פקעה ממנה קדושת מעשר וצריך לאכלה בירושלים בקדושת מעשר וא"כ מאי האי דהשיב ר"ש משלמים על התרומה: וחרנא אמר. והאי מ"ד אחרינא אמר דאדרבה דכי לית הדא אמרה משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו קדושתו כלומר דלעולם תנאי דמתני' כר' יוסי ב"ח ס"ל לחלק בין שלמים לתרומה והאי גופא היא מתשובת ר"ש וכך השיב להם מה אם היקל בזבחי שלמים דבשעת לקיחה פקעה מהן קדושתו של מעשר וחלה קדושת שלמים והרי יכול הוא שהן באים לידי פגול ונותר וטמא ומ"מ ממעט באכילת מעשר הוא דאלו לא לקח בהכסף שלמים היה נשאר בקדושת מעשר ואפילו הכי לוקחין לא ניקל בתרומה דמיהת נשאר קדושת מעשר עליה. בספרי הדפוס מלוין בטעות כאשר מלוי זה בהרבה מקומות ועד כאן הוא שייך להלכה ב' והאי שהוא אומר לו עבר עלי טבילה אחת שייך לקמן על הלכה ג':

הלכה ג מתני' מי שהיו לו מעות בירושלים. של מעשר שני וצריך להם להוציא לשאר דברים שאין נלקחין בכסף מעשר כגון לסחורה או לשארי דברים שהן חוץ מאכילה ושתיה וסיכה: ולחבירו פירות. של חולין והן ג"כ בירושלים ורוצה לאכלן: אומר לחבירו הרי המעות האלו. של מעשר מחוללין על פירותיך ונמצא אלו הפירות קדושת מעשר עליהן ויאכל אותם חבירו זה בטהרה והלה עושה צרכיו במעותיו לפי שיצאו המעות לחולין וקמ"ל דאע"ג דאין פודין פירות מעשר שני טהור בירושלים חילול מעות מעשר על הפירות מותר אף בירושלים: ולא יאמר כן לעם הארץ. לפי שאסור למסור מעשר שני של ודאי לעם הארץ שאינו נזהר לאכלן בטהרה אלא במעות מעשר שני של דמאי מותר למסור לעם הארץ מפני שהוא ספק דשמא כבר הופרש מע"ש ואין קדושת מעשר עליהן: פירות בירושלים ומעות במדינה. חוץ לירושלים אומר הרי המעות ההם מחוללין וכו' וכן איפכא וקמ"ל שאינו צריך להיות המעות והפירות במקום אחד בשעת החילול:

גמ' שהוא אומר לו עבר עלי טבילה אחת. כלומר חבירו זה אומר לו כבר טבלתי מטומאתי ולפיכך מותר לומר לו הרי המעות מעשר מחוללין על פירותיך שזה יאכלם בטהרה. אבל לא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי. שהוא חשוד על הטהרות ובדמאי הוא שהתירו הא בודאי לא שאין מוסרין ודאי של מעשר שני לע"ה:

הלכה ד מתני' מעות. של מע"ש נכנסות לירושלים ויוצאות שאין המחיצות קולטות אלא להפירות שכיון שנכנסו פירות מע"ש לירושלים אסור להוציאן משם ואם עבר והוציאן או שיצאו בשגגה יחזרו ויאכלו בירושלים ואפי' הן של דמאי וקליטת המחיצה מדבריהם הוא: רשב"ג אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין. בגמרא אמרו דלא אמר רשב"ג אלא כדי לעשות מהן עיסה חוץ לירושלים ולחזור אותן אח"כ וכן הכל כדי לעשות עיסה ולחזור מפני שבירושלים לא היה מצוי כל כך לטחון ולאפות ואין הלכה כרשב"ג:

כדי

רידב"ז

ר"ז ר"ה תרויהון בשם ריב"ח ח"א [הגר"א ז"ל מחק תיבת ח"א] שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר תרומה שלקחה בכסף מעשר לא פקעה ממנה קדושת מעשר ח"א משנה שוברת משיבין דבר שפקעה ממנו קדושת מעשר על דבר שלא פקעה ממנו קדושת מעשר. פי' דא"כ מאי קאמר ר"ש במתניתין אם היקל בזבחי שלמים לענין תרומה דהא כיון שנעשה שלמים פקעה מהן קדושת מעשר ע"כ לא איכפת לן מה שממעט באכילתו דמעשר כשיהא נותר ופיגול משא"כ בשלקח תרומה בכסף מע"ש דהוי עדיין בקדושת מע"ש וכשנטמא בטבו"י הרי ממעט באכילת מע"ש. וחורנה אמר לית הדא תברא משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו קדושתו שהוא אמר לו אבדת קדושתו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דשפיר פריך ר"ש דמה אם היקל להביא שלמים בכסף מע"ש דפקעה קדושת מע"ש וכשיבוא לידי פיגול ונותר יאבד כל קדושתו קדושת מע"ש וקדושת שלמים מ"מ לא איכפת לן על זה שמא יבוא לידי אבידת כל הקדושה לא כ"ש דמותר ליקח בכסף מע"ש תרומה ולא חיישינן לממעט באכילתו בפסול דטבו"י דהא עכ"פ לא תיאבד הקדושה. ולגי' הספרים שלפנינו עבר על טבילה אחת נמי מתפרש כן דהא בפסול דטבו"י אין כאן רק שעברה עליו הטבילה וצריך הערב שמש אבל אח"כ כשיעריב שמשו מותר לאכול:

אמרו

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ח ממע"ש הי"ב
כ
ב מיי' שם הי"ג
כא
ג מיי' שם ה"י יא
כב
ד מיי' פ"ב שם ה"ט

מראה הפנים

שחיטה ולאחר שחיטה שהיינו בדוקא אבל הכא בשם עצמו והוא לפנינו איירי דלכ"ע תמות הוא דקבע דהא א"א לומר בו אם לאחר שחיטה המיר בו וכי עושה תמורה לאחר שחיטה ואין לחלק בשום פנים כ"א בקודם תמות ולאחר תמות ונלמד דין הזה משם אבל הוא הגי"ב דכ"ע וזה פשוט וכל מה שכתבתי בענין זה בפנים להראות שהדין בזה אמת הוא. מיהו דפירושא דמילתא דרב הונא דהכא נראה דענין אחר הוא והכי פירושא א"ר הונא טעמא. כלומר טעמא דמילתא דמחשבינן להני שלמים שלקחן מדמי פסח וכו' כקדושה אחרת הוא לענין חומש דר' שמעון דהוא דאמר אין הפסח עושה תמורה ושונה. מילתיה דר' שמעון שנינו בפ"ק דתמורה דף ט' ע"א על מתני' ממירין א' בשנים ושנים באחד וכו' ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד וקאמר ר' יוחנן עלה דלר"ש כשם שאין ממירין שנים בא' כך אין ממירין ותוזרין וממירין, והיינו דקאמר הכא דר"ש דהוא אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה ומשום דאיירי בפסח קאמר הכי וה"ה בכל הקדשים כן לר"ש. הומר בו עודהו פסח הומר בו עודהו שלמים. כלומר דקס"ד דר"ש דס"ל אין ממירין ותוזרין וממירין היינו אם אמר בפעם הב' כמו בפעם הא' ה"ז המורת פסח הזה אבל אם המיר בו בפעם הב' לשם שלמים ה"ז תמורת שלמים הואיל ושלמים שייכים הן לפסח דמותר הפסח לשלמים אלמא דקדושה אחריתא היא וה"ה לענין חומש דמוסיפין על השלמים שבאין מדמי הפסח. ולפ"ז גרסינן בדברי ר' מנא ולא דמויי הוה ר' יוחנן מדמי לה כלומר הא ר' יוחנן קאמר דלר"ש כשם שאין ממירין שנים בא' כך אין ממירין ותוזרין וממירין וא"כ מנא לך לחלק ולומר כן אלא דכשם שאין ממירין שנים באחד לעולם כך אין ממירין ותוזרין וממירין לעולם לר"ש ולא שמעת מידי מזה. וזהו ענין דברי רב הונא ור' מנא ומיהו לענין דינא כבר נתבאר לעיל בד"ה ריב"ל אומר וכו' דתמורה לעולם אין לה הוספת חומש וא"כ בלאו הכי אין למדין דין החומש מדין התמורה:

שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר. עיין לעיל ד"ה שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו וכו'. מה שנתבאר מזה:

שהוא אומר לו עבר עלי טבילה אחת. כדפרישית דקאי על האי מתני' דקתני נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והרמב"ם לא כתב בפ"ח ממע"ש בהלכה יא אלא כדברי המשנה

תוס' הרי"ד

קדושות וב' גופין תוזרין וממירין ומוסיף חומש ע"ש בפירש"י ז"ל ובלח"מ ז"ל בפ"ז מה' ערכין עיי"ש ועפ"ז יתבאר סוגיא דידן כעין תומר דרשב"ח בר יהודה בשם ר"ח שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין מוסיף חומש הגם דבקדושה אחת אפילו בב' גופין אינו מוסיף חומש כדאיתא בש"ס דילן אבל בשתי קדושות מוסיף חומש בב' גופין ללישנא בתרא דהוא גירסת הירושלמי ע"כ בשלמים מכסף מעשר פשיטא דמוסיף חומש וכן בשלמים מפסח כן שיטת רשב"ח ב"י בשם ר"ח ע"ז אמר ר' יודן חדא צורכה וחדא לא צורכה פי' פסח צריך לאשמעינן משום דבפסח יש מקום לומר דכהקדש אחד דמי אבל שלמים לא צריך לאשמעינן דפשיטא דבב' קדושות הן ע"ז אמר לו ר"ה טעמיה דר"ש דס"ל דאינו עושה תמורה ולא נתפס שם פסח משום שלמים דהוא אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים דב' קדושות וב' גופין עושה תמורה כלישנא בתרא בירושלמי הנ"ל פי' כמו דאיתא בבבלי במס' תמורה דף כ' ע"א הנ"ל ואין נדבת ציבור עושה המורה פי' התוס' ז"ל כיון דכל עיקר דרגה לומר דיעשה תמורה משום דמותר אשם בא עולה ועולה גופיה אין עושה תמורה ודוקא בפסח ושלמים מדשלמים עושה תמורה וכן ה"נ ס"ל לר"ש איפכא דמהיכא תיתי נימא דיעשה תמורה בשם פסח הנקיבה משום דמותר הפסח בא שלמים וכמו דשלמים עושה תמורה כן נמי פסח עושה המורה ז"א דבב' קדושות לא אמרינן הכי אלא דוקא בקדושה אחת כמו במקדיש עולתו דנקיבה כשירה בעוף וא"כ הוי קדושת עולה גופיה עושה תמורה בנקיבת עוף אבל בקדושה אחרת כמו פסח ושלמים לא אמרינן דיעשה תמורה בפסח משום דבא שלמים ושלמים עושה תמורה ומכיון דשלמים עושה תמורה ע"כ פסח נמי יעשה המורה ז"א גבי ב' קדושות דהא אין פסח עושה תמורה ושונה אליבא דר"ש ואעפ"כ הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים משום דב' קדושות וב' גופין פשיטא ללישנא בתרא דהוא בירושלמי דעושה תמורה אלמא הגם דעושה תמורה כשבא שלמים מ"מ אינו עושה תמורה כשהוא פסח משום דהוא קדושה אחרת וכשבא שלמים נעשה קדושה אחרת ולא אמרינן הואיל כשבא שלמים עושה תמורה ה"נ יעשה תמורה כשהוא תמורת פסח ז"א דשניא הוא כשנעשה שלמים דהתם קדושה אחרת הוא משא"כ כשהוא פסח וא"כ ה"נ לא אמרינן דעושה תמורה בנקיבה כשהיא פסח מחמת דעושה תמורה כשבא שלמים ז"א דשניא התם דהוי קדושה אחרת שהיא אל נקיבה משא"כ הקדושה הראשונה דלא אל הנקיבה זהו טעמא דר"ש דס"ל גבי נקיבה לפסח דאינו עושה תמורה משום שלמים א"כ חזינן דפסח ושלמים ב' קדושות הן ולא אמרינן הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחד דמי ז"א. ואפשר דס"ל לר"ה כשיטת הר"ם דילן דטעמא דרבי משום דכיון דשם שלמים שייכי בפסח ואפילו ב' קדושות הן מ"מ עושה תמורה כמו באשם ועולה אם היה נדבת ציבור עושה תמורה אף דב' קדושות הן וא"כ מרבי אין ראיה דפסח ושלמים כהקדש אחד דמי אבל מטעמא דר"ש מוכח בפירוש דלפיכך לא ס"ל הואיל ועושה תמורה

כשבא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ב ממע"ש ה"י

כד ג מיי' שם ה"א

כה ד מיי' פ"ח שם ה"ג ופ"ג ה"ה

כו ה מיי' פ"ג ממעשר ה"ג ופ"ד ה"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז אמרו ב"ה לב"ש וכו'. ע' בר"ש כאן ובפמ"ס הלכות לולב פ"ח ובכורי אבן דף טו ע"א דכ"ה:

מסורת הש"ס

מנות כ׳ .

דמאי פ"ו מ"ג

ירושלמי דמאי פ"ה ה"ד

א פירות שנגמרו מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזור מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים. ושלא נגמרו מלאכתן סלי ענבים לגת וסלי תאנים למוקצה. בית שמאי אומרים מעשר שני יעלה ויאכל בירושלים ב ובית הלל אומרים יפדה ויאכל בכל מקום. *רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי יוסי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על פירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן שבית שמאי אומרים יחזור מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים ובית הלל אומרים יפדה ויאכל בכל מקום. ג *והדמאי נכנס ויוצא ונפדה: **גמ'** אבל לא יאמר כן לעם הארץ אלא בדמאי. הא בודאי לא ד *שאין מוסרים ודאי לעם הארץ. כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות עיסה ולחזור: רשב"ל אמר זאת אומרת ירושלים עשו אותה כחצר בית שמירה. מה חצר ה בית שמירה טובלת אף זו טובלת. א"ר יונה בדין היה אפי' בתים ששם לא יטבילו שהן של כל ישראל. אלא זאת אומרת ירושלים עשו אותה כחצר בית שמירה מה חצר בית שמירה תופסת אף זו תופסת. א"ר הדא אמרה כרי שהוא טבול לראשון ולשני אם התרו בו משום שני לוקה. התיב רבי מנא והתנינן ב"ש אומרים יחזור מע"ש שלהן ויאכל בירושלים אית לך מימר על דבית שמאי לוקה אלא חומר הוא במחיצות אוף הכא חומר הוא במחיצות. רבי זעירא בעי הפריש עליו שני ממקום אחר נפטר או כבר תפסתו מחיצה. רבי יונה בעי עשה כולו שני למקום אחר כולו נתפש או לא נתפש אלא אחד מעשרה שיש בו: הא סלי תאנים לאכילה וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן: ז אמרו בית הלל לבית שמאי אין אתם מודים לנו בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום אף פירות שנגמרה מלאכתן כן. אמרו להם בית שמאי

גמ' כדי לעשות עיסה ולחזור וכו'. אדברי רבי שמעון בן גמליאל קאי כדפרישית במתני' והובא זה לעיל בפ"ב בהלכה ד': **הלכה ה מתני'** פירות שנגמרה מלאכתן. ואין צריכין עוד איזו מלאכה הכל מודים שאם עברו בתוך ירושלים אף בעודם טבל ויצאו שיחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים שכבר קלטוהו מחיצות ואין יכול להוציא מעשר שני עליהן מפירות אחרות שלא נכנסו לירושלים: ושלא נגמרה מלאכתן. כגון סלי ענבים לגת שעדיין נשאר גמר מלאכתן הדריכה והסחיטה וכן סלי תאנים למוקצה והוא מקום ששוטחין אותן כדי לייבשן שעדיין מחוסרין היובש בהא פליגי: בש"א יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים. דמחמירי בקליטת מחיצות ובה"א יפדה מעשר שני שלהן בחוץ ויאכל בכל מקום: ר"ש בן יהודה וכו'. דקסבר הואיל וקליטת מחיצות מדבריהם הוא מקילין בית הלל אף בפירות שנגמרה מלאכתן והלכה כת"ק דבפירות שנגמרה מלאכתן לא נחלקו ב"ה: והדמאי. מפרש בגמרא דוקא פירות טבל של דמאי נכנס ויוצא ונפדה אבל מעשר שני של דמאי קולטין אותו המחיצות כמו בשל ודאי: **גמ'** זאת אומרת ירושלים עשו אותה כחצר בית שמירה. דטובלת למעשר ואסור לאכול מהן עראי כדתנן לעיל בפ"ג דמעשרות אף זו טובלת דהא מתני' בפירות טבל איירי וקתני דמעשר שני נקלט וקס"ד דה"ה לענין שאר מעשרות דטובלת כמו חצר בית שמירה: א"ר יונה. אם לענין דטובלת וקובעת לכל מעשרות קאמרת קשיא דהא בדין היה שאפי' בתים של שם לא יטבילו את הפירות לפי שהן של כל ישראל דירושלים לא נחלקה לשבטים ולא דמייא לחצר בית שמירה שקובעת למעשר שאין רשות אחרים עליה: אלא. אי בעית לדמות לחצר בית שמירה אימא הכי זאת אומרת ירושלים עשו אותה כחצר בית שמירה וכל חד וחד למאי דשייך לה מה חצר בית שמירה תופסת הפירות לענין קביעות מעשרות אף זו תופסת לענין קליטת מחיצות דקולטת אף בפירות טבל למעשר שני שבהן אבל לענין קביעות מעשרות שיהא אסור לאכול מהן עראי אם נכנסו לירושלים זו לא שמענו: הדא אמרה כרי שהוא טבול לראשון ולשני. שלא ניטלו ממנו לא מעשר ראשון ולא מעשר שני אם התרו משום מעשר שני שבו אל תאכל מן הכרי הזה חוץ לירושלים לוקה שהרי כאן ג"כ נכנסו הפירות לירושלים בעודן טבל ומשמע שלא הופרש מהן אף מעשר ראשון דהא פירות שנגמרה מלאכתן קתני והיינו שאין בהן אלא גמר מלאכה למעשרות אבל עדיין לא הופרש מהן מעשרות כלל ואפ"ה נקלט המעשר שני שבתוכן שצריך לאוכלו בירושלים אחר שיפרישנו וא"כ ש"מ דאם התרו בו על מעשר שני שבאותן הפירות ועבר ולא החזירן ואכלו חוץ לירושלים לוקה: התיב ר' מנא והתנינן. גבי פירות שלא נגמרה מלאכתן דקסברי ב"ש דנקלטו ויחזור מעשר שני שלהן לאכלו בירושלים אית לך מימר על דב"ש לוקה בתמיה וכי מלית אמרת דלב"ש הואיל והמחיצות קולטות אם עבר ואכל המעשר שבהן חוץ לירושלים שלוקה הלא לא נגמרה מלאכתן למעשרות ואין כאן חיוב המעשרות כלל אלא מאי אית לך למימר חומר הוא שהחמירו במחיצות שהן קולטות אפי' בלא נגמרה מלאכתן לענין שאם אח"כ תגמר מלאכתן ויפריש המעשרות שצריך לאכול המעשר שני בירושלים אוף הכא בפירות שנגמרה מלאכתן חומר הוא במחיצות ולענין קליטה בלבד הוא שהחמירו לכתחלה אבל לא לענין שאם התרו בו ועבר שלוקה: הפריש עליו שני ממקום אחר. אם הפריש מעשר שני ממקום אחר על אותו מעשר שני הטבול באותן הפירות מהו אם נפטרו אותן הפירות מחיוב מעשר שני שבהן או דילמא דאמרי' כבר תפסתו מחילה וצריך שיפריש המעשר שני מהן ולא מהני במה שמפריש עליו מעשר שני ממקום אחר: ר' יונה בעי. איפכא אם עשה להטבל הזה כולו מעשר שני על מקום אחר והן פירות שלא נכנסו לירושלים מהו: כולו נתפש. כלומר מי אמרינן דכל הטבל כולו נתפש בקליטת מחילה ואינו יכול להפריש מאותן הפירות מעשר שני על פירות שלא נכנסו לירושלים דמכיון דאית ביה מעשר שני הנקלט במחילה נקלט כל הטבל כולו או דילמא לא נתפש בקליטת מחילה אלא אחד מעשרה שיש בו כלומר כפי חשבון המעשר שני שבאותו הטבל זהו שנקלט אבל השאר יכול הוא לעשותו מעשר שני על פירות שהן חוץ לירושלים מפני שאין תורת קליטת מחיצות כ"א על מעשר שני שבו בלבד ולא איפשיטו הני בעיות: הא סלי תאנים לאכילה וכו'. על סלי ענבים לגת וכו' דקתני במתני' קאי דוקא אם הן לגת או למוקצה דאז לא נגמרה מלאכתן למעשרות כדתנן בפ"ק דמעשרות היין משיקפה וכו' אבל אם הן לאכילה גמר מלאכתן קרינן בהו והכל מודים שהמחיצות קולטות אותן: אמרו ב"ה לב"ש. תוספתא הוא בפרק שני ואדברי ר' שמעון בן יהודה גרים לה דקאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על פירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן וכו' כדקתני במתני' ובתוספתא הגי' משובשת והגי' דהכא עיקרית. אמרו להן ב"ה לב"ש אין אתם מודים לנו בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מע"ש שלהן ויאכל בכל מקום דהא לר"ש בן יהודה לא נחלקו בכך: אף פירות שנגמרה מלאכתן כן. כלומר ומאי שנא דפליגיתו בפירות שנגמרה מלאכתן תאמרו אף בהן כן: אמרו להן בית שמאי

תוס' הרי"ד

כשבא שלמים. עשה תמורה כשהוא פסח נקיבה משום דיליף לה מטעמא דאין פסח עושה תמורה ושוגג וכו' ומוכח בפירוש דלא אמרינן: פסח ושלמים כהקדש אחד דמי אבל ר"מ ס"ל כשיטת הירושלמי דטעמא דרבי משום דהקדים פסח לא שלמים גופו קרב שלמים והוא כדפרשנו דהואיל ופסח מבהנה נעשה שלמים כהקדש אחד דמי ע"ז השיב לו ר"מ ולא דמווי ר"ל אי לא הו דמי להקדש אחד הוה רבי מדמה לה בתמי' אלא ע"כ דכהקדש אחד דמי והכא' דרבי מדמי לה וס"ל הואיל שפסח משהנה לשם שלמים כהקדש אחד דמי ודו"ק:

מראה הפנים

המשנה ולא הצריך שיאמר לו זה כן ונראה דהא דקאמר הכא נמי לאו דוקא שיאמר לו חבירו כן אלא כסתמא דמילתא קאמר כלומר הכי זה כמי שהוא אומר לו עשר עלי טבילה אחת שטבלתי מטומאתי דמסתמא כיון שזה חבר הוא נזהר שיאכלם בטהרה: **שאין** מוסרין ודאי לעם הארץ. והכי אמרינן כמי לעיל בפ"ב דדמאי בהלכה ד' שאין מוסרין ודאי לע"ה והיינו במעשר שני של ודאי כמפורש בהדיא הכא ולא על ודאי טבל קאי נמי התם וכבר בארתי מזה שם דזהו לא כפי' התוס' ביומא דף ח' ע"ב ד"ה תנן התם שהוא כפי' הר"ש דדבר הנראה לעין הוא דעל מע"ש קאמר וע"ש בד"ה הכא את: אומר הלוקח מפרים וכו' ובענין מה שדקדק הראב"ד בדין הזה בפ"ה ממע"ש בהלכה יב שכתב כדברי המשנה דהכא וכהאי מתני' דפ"ב דטבול יום וכתב עליו לא בכל ענין שהוא פשט דבר פירשו בתוספתא וכו' פשוט הוא שבתוספתא נשנית לפי משנה הראשונה דטבול יום דתנינן בראשונה היו אומרים מחללין על פירות ע"ה אבל לא על מעותיו. הזרו לומר אף על מעותיו וא"כ דברי הרמב"ם לפי משנה אחרונה ובענין פי' התוספתא בהגית הראב"ד כמו שכתוב לפנינו אם משום חוב מותר והגיה הכ"מ לזה בל"ע ופשוט הוא דכך פירושה דקאמר כיצד מותר לחלל על מעות ע"ה הוציא מעות וכו' לא יחלל אלא עד מקום שלוקחו ופורעו לו דיכר לאלתר. כלומר מכיון שהוא לאלתר אין חוששין שמא ממעות מע"ש הן דאע"פ שע"ה חשוד על כך אמרינן מסתמא אין בידו עכשיו מעות מע"ש דמה כי איתי ישא אלנו מעות מע"ש וכי היה יודע שזה יאמר לו חלל על אלו אלא דאמרינן דמעות אחרים הן ומחזיקן אצלו לפרוע הדינר למי שירצה לפורעו אבל אם שוהא יותר חיישינן שמא מתפש הוא אחר מעות מע"ש להוציאן ואסור לחלל על מעותיו. ואם משום חוב שע"ה הזה היה חייב לזה מותר לקבל הימנו. דכיון לא חשדו משום מעות מע"ש כדי להציל לזה חובו. ומשום מלוה אסור עד שילך לביתו ויחזור. כלומר ואם זה רוצה ממנו מעות במלוה אסור לקבל הימנו אם שהא עד שילך ע"ה הזה לביתו ויחזור דבהא חיישינן שמא הלך להביא לו מעות מע"ש כדי להיות פטור מהם. זהו פי' התוספתא וכבר נתבאר דכל זה למשנה הראשונה היא: **רבי** זעירא בעי הפריש עליו שני ממקום אחר וכו'. לקמן נפשטה בעיא דר"ז דקאמר הדא פשטה שאילה אמר ר' זעירא שאין יכול להפריש עליו ממקום אחר וכ"פ הרמב"ם בפ"ב ממע"ש בהלכה י' וכן בבעיא דר' יונה דג"ז נפשטה ופסק שם דהמלה דאפי' עשה כל הפירות האלו מע"ש אחר שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו יחזרו ויאכלו בירושלים:

אמרו

שמאי לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן שהוא יכול להבקירן ולפוטרן מן המעשרות תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להבקירן ולפוטרן מן המעשרות. אמרו להן בית הלל אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להבקירן ולפוטרן מן המעשרות וכי סלי תאנים וענבים לאכילה שמא אין יכול להבקירן ולפוטרן מן המעשרות הדא אמר' סלי תאנים לאכילה וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן. אמרו להן בית שמאי לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן שהוא יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר. הדא פשטא שאילא אמר רבי זעירא רבי חנינא ורבי יונתן ורבי יהושע בן לוי עלו לירושלים נתמנו להן פירות וביקשו לפדותן בגבולין אמר לון חד סבא אבוכון לא הוון עבדין כן אלא [א] מפקרן חוץ לחומה ופודין אותן שם. סבתא הוות סברה מימר רואין את המחיצות כאלו עולות ואילין רבנן הווין סברין מימר אין רואין את המחיצות כאלו עולות. סבתא הוות סברה מימר כרבי ליעזר ואילין רבנין [הווין] סברין מימר כרבי יהושע. [ז]רבי פינחס מסאב לה ופדה לה דו חשש לדו ולדין. רבי יעקב בר אידי ור' יהושע בן לוי הלכה כדברי התלמיד

פני משה

שמאי לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן. שאין בהן תורת קליטת מחיצה היינו טעמא לפי שהוא יכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות לגמרי כדין הפקר ולא יהא שייך בהן קליטת מחיצה הלכך אפי' לא הפקירן מקילינן בהו ואין המחיצה קולטת אותן תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן וחל עליהן חיוב מעשרות ואינו יכול להפקירן הלכך בדין הוא שיקלטו אותן מחיצות: אמרו להן ב"ה. על דבר זה ג"כ חולקים אנו שאף בפירות שנגמרה מלאכתן יכול להפקירן כדי לפוטרן מן המעשרות דהרי סלי תאנים וענבים לאכילה יוכיחו וכי סלי תאנים וענבים שהן לאכילה שמא אין יכול להפקירן לפוטרן מן המעשרות בתמיה אף אנו נאמר בפירות שנגמרה מלאכתן שיכול הוא להפקירן מקודם שיפרים כדי לפוטרן מן המעשרות: הדא אמרה סלי תאנים לאכילה וכו' גמר מלאכה הן. דהא ילפי ב"ה מהן שיכול להפקיר אף לפירות שנגמרה מלאכתן ומתני' דקתני לגת ולמוקצה בדוקא קתני כדלעיל: אמרו להן ב"ש לב"ה. חזרו והשיבו להן תשובה אחרת לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן שאין בהן תורת קליטת מחיצה לפי שהוא יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר שהרי עדיין לא חלה עליהן חיוב מעשרות כדין פירות שלא נגמרה מלאכתן ויכול הוא להפרים עליהן מעשר שני מפירות שלא נכנסו לירושלים ולא יבואו פירות אלו שנכנסו לחיוב מעשר שני תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להפרים עליהן מעשר שני ממקום אחר לפי שכבר תפסתו מחיצה למעשר שני שבהן וצריך הוא לאכלו בירושלים: הדא פשטה שאילה א"ר זעירא. אותה הבעיא דאמר ר"ז לעיל שנסתפק אם נפטר במעשר שני שהפרים עליו ממקום אחר או לא ומהדא דאמרן נפשטה אותה שאילה דהא מיהת בפירות שנגמרה מלאכתן אמרי ב"ש בפשיטות דאינו יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר ולא השיבו להן ב"ה כלום בדבר זה: רבי חנינא וכו' עלו לירושלים. ולאחר החורבן היה זה ולפיכך אותן הפירות של מעשר שני שנזדמנו להם שם בקשו לפדותן בגבולין דקסברי דאין דין קליטת מחיצות בזמן הזה: אבוכון לא הוין עבדין כן. להוציאן בידים להדיא אלא מפקרן חוץ לחומה כלומר שמשליכן כלאחר יד חוץ לחומת ירושלים ופודין אותן שם: סבתא הות סברה מימר. כלומר דהש"ס מפרש במאי דפליגי דסברא דהאי סבא שאמר להם כן משום דסבר מימר רואין את המחיצות של ירושלים אע"פ שחרבו בזמן הזה כאלו הן עולות וקיימות ומחמירין בקליטת מחיצות לפיכך הקפיד עליהן על שהוציאו הפירות להדיא לחוץ כדי לפדותן ואילין רבנין שהיו עושין כן משום דקסברי אין רואין את המחיצות בזמן הזה כאלו הן עולות דכיון שחרבו חרבו ואין קולטות עכשיו: סבתא הות סברה מימר. כלומר ועוד פליגי נמי בהא דסברת הסבא הזה לומר כר"א דס"ל קדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ואילין רבנן סברין מימר כר' יהושע והיינו כתנא דברייתא דס"ל לא קדשה לעתיד לבוא ולא כהאי מתני' דפ"ח דעדיות והיותר נכון לומר דנתחלפו התיבות וצ"ל סבתא הות סברה מימר כר' יהושע ואילין רבנין סברין מימר כר"א והיינו כהאי מתני' דשלהי עדיות: ר' פנחס מסאב לה ופדי לה. כלומר היה מטמא לפירות מע"ש שנכנסו לירושלים בזמן הזה ואח"כ פדה אותן משום דהוה חשש לדו ולדין לזה ולזה דילמא הלכה כדברי זה או כדברי זה ולפיכך עשה כן דבזה יוצא לד"ה שהרי אפי' בזמן המקדש פודין למע"ש שנטמא אף בירושלים: הלכה כדברי התלמיד

רידב"ז

אמרו להם ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן ולפוטרן מן המעשרות. והגר"א ז"ל גרס בכי"ק אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר וכל מה שכתבתים מיותר והר"ש ז"ל מאריך בזה האיך יכול להפקיר בפירות שנגמרה מלאכתן ועיי' בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף כ"א ע"ב ועיין במס' דמאי פ"ג ה"א בתוס' הרי"ד שהארכנו בזה:

ר"ח ור"י וריב"ל עלו לירושלים נתמנו להם פירות. פי' פירות שנגמרו מלאכתן וביקשו לפדותן בגבולין פי' בתוך ירושלים משום דס"ל דאין עכשיו דין קדושה דאין פודין מע"ש בירושלים א"ל חד סבא אבוכון לא הוון עבדין כן אלא מפקין [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] חוץ לחומה ופודין אותו שם ומפרש סבתא הוות סברה מימר רואין את המחיצות כאילו עולות פי' דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא וע"כ לא יכול לפדות בירושלים ואי דקלטו מחיצות ע"ז ס"ל כב"ה אליבא דרשב"י במתניתין דאף בפירות שנגמרו מלאכתן לא קלטו מחיצות ורבנן סברי מימר אין רואין את המחיצות כאילו עולות פי' דס"ל דע"כ לא קידשו לע"ל וע"כ יכול לפדות ואפילו בירושלים וע"ז מסיק סבתא סברה מימר כרשב"י ואילין רבנן סברי מימר כת"ק כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דע"כ סבתא סברה כרשב"י במתניתין אליבא דב"ה דלא קלטו מחיצות אף בפירות שנגמרו מלאכתן אבל אילין רבנן מצי למיסבר אפילו כת"ק דמתניתין דבפירות שנגמרו מלאכתן קלטו מחיצות אך דס"ל דלא קידשו לע"ל. ר"פ מסאב לה ופדה לה דו חשש לדין ולדין. פי' דחשש שמא קידשו לע"ל ושמא כת"ק דמתניתין דקלטו מחיצות. וגי' הכתובה לפנינו הוא דמפרש מ"ד רואין את המחיצות כאילו עולות הוא כר"א דס"ל קידשו לע"ל ומ"ד דלא קידשו לע"ל הוא כר"י כפי' המפרשים ז"ל. ר' יעקב בר אידי וריב"ל הלכה כדברי התלמיד כפי' הפ"מ ז"ל דהוא כרשב"י דמתניתין והא דקאמר דאילין רבנן סברין מימר כת"ק לגי' הגר"א ז"ל הוא כדברינו דלאו דמוכרח הוא שיסברו כהת"ק ז"א אלא דמצי למיסבר אף כהת"ק רק דהסבתא מוכרח למיסבר כרשב"י ואילין רבנן אין מוכרחין למיסבר כרשב"י אלא אף כהת"ק אבל אין ה"נ דיכולין לסבור כרשב"י דהא מאילין רבנן הי' ג"כ ריב"ל והוא פסק כרשב"י:
אר"א

עין משפט נר מצוה

כז
א מיי' פ"ג ממעשר ה"ד טור יו"ד סי' שלא סעי' קלה

גליון הש"ס וציון ירושלים

זר"פ מסאב לה. ע' בטור סי' שלא ובכ"מ פ"ב ממע"ש ה"ד :

מראה הפנים

אמרו להן ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן וכו'. הר"ש הקשה על גי' זו דהא תנינן בפ"ק דפאה ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח והלכך גי' דתוספתא עיקר דגרים אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא לעשותן תרומה ומעשר עד שירימו ולגי' דהכא כתב לבסוף דיש ליישב דהסיא דפאה כשמירת בבית ולא הכניסה כמון שלה והכא כשמירה בשדה עכ"ד ותירוץ זה קשה דהא קתני התם עד שימרח משמע אם מירח דזהו גמר מלאכה אף שלא נקבע בבית שוב אינו יכול להפקירן וכן דעת הרמב"ם לדייק כן מהמתני' דכתב בפ"ג מהלכ' מעשר בהלכה כ' ואם גמרו אע"פ שלא נקבעו מעשר לא יפקיר אלא דבדיעבד קאמרי הכא דב"ה דלכתחלה לא יפקיר משתגמר מלאכתן מיהו אם הפקיר פוטרן מן המעשרות וכזה צ"ל גם לגי' התוספתא דהא לכתחלה אין תורמין אלא מן המוקף אלא דבדיעבד תרומתו תרומה כדפסק הרמב"ם בפ"ג מהלכ' תרומות ה"ז :

אבוכון לא הוון עבדין כן וכו'. סככון דכג"ל אלא מפקין חוץ לחומה ועל שהן בקשו לפדותן בגבולין בכל מקום שיזדמן להן וא"ל אבוכון לא הוון עבדין כן לפדותן בגבולין אחר שהופרש המע"ש אלא מוציאין חוץ לחומת ירושלים עד שלא הופרש המעשר ושם מפרישין ופודין אותו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ממע"ש בהלכה ד' כשם שאין אוכלין מע"ש בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם וכו' ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה אין מוציאים אותו משם ומניחין אותו שם עד שירקב וכו' לפיכך אין מפרישין מע"ש בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו וסברת סבתא כר' יהושע דסוף עדיות כמו שהגהתי בפנים דס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ואע"ג דר' יהושע ס"ל שמקריבין אע"פ שאין בית וכו' ואוכלין קדשים קלים ומע"ש אע"פ שאין חומה בזה לא ס"ל האי סבא כר' יהושע דאוכלין מע"ש בזמן הזה בירושלים לפיכך אמר מפקין חוץ לחומה וכו' וטעמא דמילתא דבהדיא דרים ליה בספרי פ' ראה בפסוק ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר דאין מע"ש נאכל אלא בפני הבית והתם דריש לה מקיש בכור למעשר ובגמרא דפ"ג דמכות דריש איפכא דכתיב מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך ואתגך מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מע"ש לא יאכל אלא בפני הבית מיהו לב"ע אין נאכלין אלא בפני הבית וא"כ ל"ק מהני סתמי דמתני' דתנינן בהו אם אין מקדש ירקבו כדתנן בפ"ק וכן מבואר בכמה מקומות דמכיון דאינו נאכל שם בזמן הזה וכשנכנס מע"ש לירושלים נתקדש הלכך ירקבו כדכתב הרמב"ם במה שזכרתי לעיל ולמעלה בראש הפרק הנזכר כתב זה שאין מעשר שני נאכל בירושלים אלא בפני הבית שנא' מעשר דגנך וגו' מפי השמועה למדו מה בכור וכו' כהאי דרשא דגמרא דילן ומה שכתב בסוף פ"ו מה' בית הבחירה לפיכך מקריבין וכו' אע"פ שאין שם בית בנוי וכו' ואוכלין קדשים קלים ומע"ש בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא לאו למימרא שבאמת מקריבין וכו' ומע"ש נאכל בזמן הזה בירושלים דהא ודאי בזמן הזה א"א להקריב וכדכתבו התוס' בסוכה דף מ"א ד"ה דאתמקד לא הוה כס"מ וכו' ואפי' לר' יהושע דאמר שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית הני מילי בשיש מזבח בנוי אבל בלא מזבח לא כדמוכח בזבחים וכו' ע"ש אלא כלפי מה שאמר למעלה דמה שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה ולא במעשיו נתקדש המקום וכו' שלא היה שם קדוש גמור ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה נתקדשה והוא קידש לשעתו וקידשה לעתיד לבוא ע"ז סיים לפיכך מקריבין וכו' כלומר מה שנהגו כך בימי עזרא והיה הבית מטעם קדושת שלמה נהגו כך דלא יהא שלא היה שם בית בנוי מ"מ המזבח היה בנוי אבל מכל מקום בזמן הזה שאין בית ואין מזבח ודאי אין מקריבין וכן לענין מע"ש כיון דהמקום נשאר מקודש כמו שסיים אח"כ דבמקדש וירושלים שהוא מפני השכינה נשארה הקדושה דשכינה אינה בטלה אבל לאכול שם מע"ש ודאי אינו נאכל דהא אימעט מקרא דאינו נאכל אלא בפני הבית ובזה נתיישבו דבריו דכאן בפ"ב ממע"ש ודבריו שם והתי"ט בסוף עדיות כתב במקצת כעין זה אלא במה שכתב דמדין תורה אוכלין מע"ש אע"פ שאין חומה וזהו דברי הרמב"ם בהלכ' בית הבחירה והכמים הוא שהתירו שלא לאכול וירקב וזהו דבריו בהלכ' מע"ש אינו כן דגם דבריו במע"ש מדין תורה הן כמו שהבאת להדיא דרשא דקרא דאינו נאכל אלא בפני הבית וא"כ כשנכנס לירושלים תפסתו הקדושה ואין תקנה אחרת א"א ירקב או שנכנס לירושלים כשעדיין לא הופרש דאז מוציאין חוץ לעיר וכו' כדברי האי סבא :

הלכה כדברי התלמיד. וה"ה נמי לא פסק כר"ש בן יהודה אלא כהת"ק ומשום דבגמרא

שנויי נוסחאות (בז"ז) מפקרן בכי"ר מפרן.

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"ב ממע"ש ה"ט וכס"מ

כט
ב מיי' שם ה"ט י

ל
ג מיי' שם הט"ז

לא
ד ה מיי' פ"ו מבי' הבחירה ה"ז ח

לב
ו מיי' פ"ב ממע"ש הט"ז

לג
ז מיי' פ"ו מבית הבחירה ה"ז ח

גליון הש"ס וציון ירושלים

אובלבד בפירו' שהן טבולין לדמאי. ע' בפירוש המשנה פ"ק דדמאי מ"ב וכאן מ"ו ובמגי' דרמב"ם ה"ב ממע"ש ה"ט וכבר קדמו בתוי"ט כאן ע"ש: באמר ר"א לחומרין. ע' בכ"מ בפ"ב הט"ז ובתוס' יו"ט כאן ובבית דוד ובשגגת אליהו:

רידב"ז

אר"א לחומרין. כל הסוגיא הזאת הגיה הגר"א ז"ל בכי"ק ומחליף השורות והתיבות כי נשתבש ונשתבך מאד ומסדר את הסוגיא בגי' זאת תיכף אחר המשנה גרסינן מה שבסוף הסוגיא וה"ג תניא אמר ר' יוסי זו משנת ר"ע אבל דברי חכמים בית הבדין כלשכות הולכין אחר פתחיהן וע"ז מפרש ר"א היאך הולכין אחר פתחיהן וקאמר לחומרין דהולכין אחר הפתח לחומרא ושאל ר' יוסי מהו לחומרין ומפרש ר' יונה בתי בדדין שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ אין אוכלים שם קדשים קלים כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים פתחיהן לחוץ וחללן בפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מכנגד החומה ולפנים אין אוכלין שם קק"ל כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים [וזהו הכל לחומרא כשהולכין אחר הפתח]. תני בנויות בקודש ובחול: ופתוחות לקודש תוכן קודש וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול פתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול בנויות בקודש ופתוחות לקודש ולחול כולה קודש בנויות בחול ופתוחות לקודש ולחול כולה חול. א"ר יעקב בר אחא הן דאת אמר תוכן קודש אוכלין שם ק"ק ושוחטין שם קק"ל וטמא שנכנס לשם חייב ר"י בשם רב אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים כו' פי' דפליג על הא דטמא שנכנס לשם וס"ל דפטור ומביא ראי' והתני לשכה שהיא בנוי' בשיווי חומת העזרה כו' וטמא שנכנס לשם פטור וא"כ מתחיל משנה הלכה ה'. כן סידר הגר"א ז"ל הסוגיא הזאת והפירוש מבואר ומובן: כתיב

התלמיד: אמר רבי זעירא [ב]ובלבד [א] בפירות שהן טבולין לדמאי הא דמאי עצמו כבר תפסתו מחיצה:

הלכה ד מתני' [ב] *אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד לחוץ

ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. בתי הבדים שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ או שפתחיהן לחוץ וחללן לפנים בש"א הכל כלפנים [ג] ובית הלל אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. [ד] *הלשכות בנויות בקודש ופתוחות [ה]לחול תוכן חול וגגותיהן קודש. [ו] בנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש וגגותיהן חול. בנויות בקודש ובחול ופתוחות לקודש ולחול תוכן וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול:

גמ' [ה]אמר רבי לעזר [י] לחומרין. רבי יוסה בעי מהו לחומרין. אמר רבי יונה הדא *דתנינן תמן בתי הבדין שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. אין שוחטין שם קדשים קלים כלפנים ולא פודין שם מעשר שני כלחוץ. אין פתחיהן לחוץ וחללן לפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים אין שוחטים שם קדשים קלים כלפנים ולא פודין שם מעשר שני כלחוץ. אמר רבי יעקב בר אחא כיני מתניתא [ז] תוכן קודש וגגותיהן חול מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול.

בנויות

פני משה

התלמיד. כדברי ר"ש בן יהודה שאמר משום ר' יוסי דב"ה סברי בפירות שנגמרה מלאכתן יפדה ויאכל בכל מקום: ובלבד בפירות וכו'. על המתני' קאי דקתני והדמאי נכנס ויוצא ונפדה דווקא בפירות טבל של דמאי והן טבולין גם למע"ש שבהן אבל דמאי עצמו של מעשר שני שכבר הפרישו מן הדמאי בזה אמרינן כבר תפסתו מחיצה שמתחילה קולטת למע"ש של דמאי כמו בשל ודאי:

הלכה ו מתני' אילן שהוא עומד בפנים. מחומת ירושלים ונופו נוטה חוץ לחומה או איפכא הרי הנוף הזה הולכין בו להחמיר כדתנן לעיל בסוף פ"ג דמעשרות ובירושלים הכל הולך אחר הנוף וכדפרישית שם דאף אחר הנוף קאמר ולהחמיר והיינו דלענין פדייה היכא שהאילן עומד בפנים ונופו נוטה לחוץ כי היכי דבעיקרו לא מצי פריק ליה ה"נ בנופו לא מצי פריק ליה דאמרינן שדי נופו בתר עיקרו והוי כאלו נכנס לירושלים ואין פודין מע"ש. טהור בירושלים והיכא דהאילן עומד בחוץ ונופו נוטה לפנים אמרינן שדי עיקרו בתר נופו ולא מצי פריק ליה אפי' בעיקרו וזהו הכל לענין פדייה דוקא אבל לענין אכילה לעולם אסור לו לאכול בחוץ ואפי' באילן העומד בפנים ונופו נוטה לחוץ אסור לו לאכול תחת הנוף דלא אמרינן שדי כלל לענין אכילה והיינו דתנינן הכא מכנגד החומה ולפנים וכו' כלומר דמכנגד החומה ולפנים הכל הוא כלפנים בין הנוף ובין העיקר ואוכלין שם מע"ש ואין פודין ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ואין אוכלין תחת הנוף אפי' היכא דעיקרו מבפנים וכדאמרן וכן אין פודין תחת הנוף דלענין פדייה אמרינן שדי נוף בתר עיקר היכא דהוא לחומרא וטעמא דמילתא משום דהולכין להחמיר בכל גווני דאיכא חומרא: בתי הבדים. שעושין בהן השמן ורגילין היו לעשות אותן בלד חומות העיר שפתחיה לפנים מן חומת ירושלים והחלל הולך חוץ לחומה או איפכא שפתחיהן לחוץ וכו': וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים וכו'. ולחומרא כדקאמר בגמרא והיינו שאם פתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים הוא לכל דבר שאוכלין שם מע"ש ואין פודין ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ואין אוכלין שם משום שהוא כנגד החומה ולחוץ וכן אין פודין דלענין פדייה הולכין להחמיר היכא שפתחיהן לפנים ואם פתחיהן לחוץ וחללן לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים ואין פודין וכן אין אוכלים שם משום דפתחיהן הוא לחוץ ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ופודין שם משום שפתחיהן הן לחוץ והוא כנגד החומה ולחוץ ואין אוכלין שם משום האי טעמא: **גמ'** אמר ר' אלעזר לחומרין. אבתי הבדים קאי דלהחמיר אמרו בהן: מהו לחומרין. לענין מאי ובהי גוונא אמרו להחמיר וקאמר ר' יונה כהדא דתנינן תמן בתוספתא פ"ב והגי' בכאן חסירה ומוטעית וה"ג בתוספתא בתים שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ פתחיהן לחוץ וחללן לפנים ב"ש אומרים אין פודין בהם מעשר שני כאלו הן מבפנים ואין אוכלין בהן קדשים קלים כאלו הן בחוץ וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ אמר ר' יוסי זו משנת ר"ע משנה ראשונה ב"ש אומרין אין פודין בהן מעשר שני כאלו הן מבפנים ואין אוכלין בהן קדשים קלים כאלו הן מבחוץ וב"ה אומרים הרי הן כלשכות את שפתחה לפנים כלפנים ואת שפתחה לחוץ כלחוץ ע"כ בתוספתא והשתא היינו לחומרין דקאמר ר' אלעזר דהואיל ואנן תנן במתני' כמשנת ר"ע ואליבא דב"ה ובמשנה ראשונה שהובאה בתוספתא שנינו אליבא דב"ה דהכל הולך אחר המקום שפתחיהן לשם אנן נקטינן כתרווייהו לחומרא וכדפרישית במתני' דאם פתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים הוא דאמרינן דהוי כלפנים לכל דבר דבזה שוין הן משנת ר"ע דבמתני' ומשנה ראשונה אבל מכנגד החומה ולחוץ נקטינן לחומרא והיינו במקלת כמשנת ר"ע ובמקלת כמשנה ראשונה דאלו למשנה ראשונה הכל הוא כלפנים מכיון דפתחיהן לפנים והיה מותר לאכול שם ואין פודין ואלו למשנת ר"ע מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ לכל דבר ואין אוכלין אבל פודין והלכך אזלינן לחומרא דאין אוכלין מכנגד החומה ולחוץ כמשנת ר"ע וכדתנינן במתני' אליבא דב"ה דהוי כלחוץ ואין פודין שם דבזה נקטינן לחומרא כמשנה ראשונה הואיל ופתחיהן לפנים והיכא דפתחיהן לחוץ וחללן לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים לענין שאין פודין שם וזהו כמשנת ר"ע וכבמתני' ואין אוכלין שם וזהו כמשנה ראשונה הואיל ופתחיהן לחוץ ומכנגד החומה ולחוץ הוא כלחוץ לכל דבר שפודין בו ואין אוכלין משום דבזה שוין הן משנת ר"ע דמתני' ומשנה ראשונה דהתוספתא כללא דמילתא דבמה שהן שוין משנת ר"ע ומשנה ראשונה הכי נקטינן ובמה שהן מחולקין נקטינן חומרא חומרא מתרווייהו וזהו לחומרין דקאמר הכא:

הלכה ז מתני' הלשכות בנויות בקדש. בעזרה ופתוחות הן לחול לחוצה של העזרה: תוכן חול. הואיל ופתוחות לחול: וגגותיהן קדש. ודוקא שגגותיהן שוין הן עם קרקע העזרה כגון שהיתה הלישכה בנויה בשפוע ההר דאי לאו שוין הן עם קרקע העזרה אף גגותיהן חול לפי שגגות ועליות לא נתקדשו: בנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש. לפי שפתוחות הן לקדש ודוקא לענין שאוכלין שם קדשי קדשים אבל אין שוחטין שם קדשים קלים משום דבעינן לפני אוהל מועד למעוטי גדי לדדין וכן הנכנס לשם בטומאה פטור: וגגותיהן חול. לכל דבר שהרי בנויות בחול: **גמ'** אמר ר' יעקב בר אחא כיני מתניתא תוכן קדש וכו'. אסיפא דמתני' קאי דקתני בנויות בקדש ובחול ופתוחות לקדש ולחול מכנגד הקדש וכו' וקאמר ר' יעקב דכך צריך לפרש להאי בבא דמתני' תוכן קדש וגגותיהן חול מכנגד הקדש וכו' כלומר דלא תימא לפרש שאותה הלישכה מקלתה בנויה בקדש ומקלתה בנויה בחול ופתוחה לקדש ופתוחה לחול וזהו דקתני בנויות

מסורת הש"ס

מכות יב.

פסחים פו. יומא כה. זבחים נו.

תוספתא פ"ב כאן.

מראה הפנים

דבגמרא דילן אמרו במכות דטעמיה דר"ש בן יהודה דס"ל מתנות שלא סורמו לאו כסורמו דמיין ואנן לא קי"ל כן אלא כדמסקינן בסוף פ"ב דקידושין ובכמה מקומות דכמי שסורמו דמיין: **ובלבד** בפירות שהן טבולין לדמאי הא דמאי עצמו לא. וכ"פ הרמב"ם שם בפ"ב בכל"י וכן פירות דמאי וכו' פודין מע"ש שלהן בחוץ אבל מע"ש עצמו של דמאי כתב לעיל בהלכה ט' שאסור להוציאו משם שכבר קלטוהו מחיצות: **אמר** ר' לעזר לחומרין וכו'. זה נתבאר היטב בפנים לפי משנת ר"ע דהיא מתני' דידן ולפי משנה ראשונה שהובאה בתוספתא' שכתבתי והרואה יראה שדברי הרמב"ם בסוף פ"ב ממע"ש בהלכה טז בתים שבצד החומה וכו' ויבין כל פרטי דברי הרמב"ם בדין זה מ"ש בזה החמירו ובזה לא החמירו וכמבואר בדברי במתני' ובהסוגיא וא"צ לכפול בדבר הזה עוד. ומ"ש הרמב"ם שם בהלכה טו בדין אילן שעומד לפנים ודקדק הכ"מ למה השמיט עיקרו בחוץ ונופו בפנים ולא תירץ כלום בזה וממה שפירשתי לזה בפנים במתני' נתבאר זה ממילא דעיקר החידוש לאשמועינן דאף אי דקאמר רב אשי אף אחר הנוף ולחומרא והיינו לענין פדייה דאלו לאכילה לא איצטריך לאשמועינן בגוונא דעיקרו בחוץ דפשיטא דאין אוכלין ולא שדינן עיקרו בתר הנוף לקולא: **הלשכות** בנויות בקודש וכו'. הר"ב שפי' בכאן תוכן קדש בין לאכילת קדשי קדשים בין

שנויי נוסחאות (שו"ב) החומה ולפנים כלפנים נד"ו ליתא. (שו"ד) ולקודש קודש נד"ו ולקודש כלקודש.

מסורת הש"ס

זבחים נה:

תוספתא פ"ב כאן.

בנויות בקדש ובחול ופתוחות לקדש ולחול שכל חלק שבנוי בקדש פתוח הוא לקדש וחלק שבנוי בחול פתוח הוא לחול דאי הכי קשיא מאי קמ"ל פשיטא שאותו חלק הבנוי בקדש כולו קדש בין תוכו ובין גגו ואותו החלק הבנוי בחול כולו חול ומאי האי דקתני מכנגד הקדש וכו' הלכך קאמר דלא תפרש כן אלא דה"ק שהן בנויות בקדש ובחול ופתוחות לקדש ולחול שאותו החלק הבנוי בקדש פתוח הוא לחול ואותו חלק הבנוי בחול פתוח הוא לקדש ונהו דתימא דאותו החלק הבנוי בחול ופתוח לקדש בדין הוא שיהא תוכו קדש וגגו חול כדין הבנויות בחול ופתוחות לקדש והיינו דקאמר ר' יעקב תוכן קדש וגגותיהן חול כלו' דה"א דכך הוא הדין באותו החלק הבנוי בחול ופתוח לקדש וה"ה נמי באותו חלק הבנוי בקדש ופתוח לחול דה"א דהדין בו דתוכו חול וגגו קדש אלא דחדא מינייהו נקט וה"ה לאידך כל חד יחד לפי דינו כך היינו סוברין לפיכך אשמועינן תנא דמתני' דלא כך אלא מכיון דאותן לשכות הן בנויות בקדש ובחול ויש חלק של קדש ושל חול בכל חדא וחדא אף על פי שפתחיהן שהן פתוחות לקדש ולחול אינן מכוונים שהחלק של קדש פתוח הוא לחול ואותו של חול פתוח הוא לקדש אפ"ה מכיון דאותה לשכה בעצמה היא כך אמרינן כאן מכנגד הקדש ולקדש הכל קדש בין תוכה ובין גגה ומכנגד החול ולחול חול. וכדי שלא תקשה לך היכי משכחת לה כה"ג העמדתי צורה זו לפניך התבונן בה. הלשכה היא בנויה על פני אורך העזרה ושני צדדי העזרה הן חול והחלק הימיני הוא בנוי בקדש ופתוח לחול לחוץ העזרה וחלק השמאלי נמשך הבנין בחול שהוא חוץ לעזרה ופתוח לקדש: בנוינת בקדש וכו'. תוספתא היא בפ"ב: תוכן קדש. מפני שיש פתח לקדש והיא בנויה כולה בקדש וכן איפכא: הן דאת אמר. כל היכא דאמרינן תוכן קדש אוכלין שם קדשי קדשים וכו': אין לוקין. לטמא שנכנס אלא על אורך וכו' והוא אורך ורוחב העזרה כדתנן בפ"ה דמדות: והתני לשכה שהיא בנויה בשיווי חומת העזרה וכו'. וקשיא אהא דלעיל דקאמר טמא שנכנס לשם חייב: תיפתר כהדא תנייא דתני וכו'. בתוספתא שהבאתי בהלכה ללעיל דקאמר ר' יוסי זו משנת ר"ע כל הני חלוקי דינים השנוים בענין הזה אבל דברי חכמים כך הוא שהבדילו כל הלשכות מדין עזרה בעצמה וכן אמרו כל הלשכות הולכין אחר פתחיהן להיכן שהן פתוחין אם לקדש תוכן קדש אם לחול חול:

תורה אור

בנויות בקודש ופתוחות לקודש ולחול תוכן קודש. בנויות בחול ופתוחות לקודש ולחול תוכן חול. הן דאת אמר תוכן קודש אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא שנכנס לשם חייב. *רב יהודה בשם רב אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש. והתני לשכה שהיא בנויה בשיווי חומת העזרה אוכלין שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא שנכנס לשם פטור. תיפתר כהדא תנייא דתני *אמר רבי יוסי זו משנת ר' עקיבא אבל דברי חכמים הבדילו כל הלשכות וכל הלשכות הולכין אחר פתחיהן:

הלכה ה מתני'

מעשר שני שנכנס לירושלים ונטמא בין שנטמא באב הטומאה בין שנטמא בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ בית שמאי אומרים הכל ייפדה ויאכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ [א] ובית הלל אומרים הכל ייפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים: גמ' כתיב [ב]כי לא תוכל שאתו. מה נן קיימין אם בריחוק מקום כבר כתיב כי ירבה ממך. אם בקירוב מקום כבר כתיב ונתת הכסף. אלא מהו לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו וכתיב ונתת הכסף. תני בר קפרא אמר [ג]אב הטומאה דבר תורה [ד]ולד הטומאה מדבריהן. רבי יוחנן אמר בין זה בין זה דבר תורה. וקשיא

· כתיב לא תוכל שאתו מה אנן קיימין אם בריחוק מקום כבר כתיב כי ירבה ממך ואם בקירוב מקום כבר כתיב כי ירחק ממך המקום אלא מהו לא תוכל שאתו לא תוכל לאכלו וכתיב ונתת בכסף. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק והדפוס טעה בכאן ולא העתיק מתוקן:

תני בר קפרא כו' וקשיא לבר קפרא על דב"ש דבש"א הכל יפדה ויאכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא ד"ת הוא ומשני שלא יהו אומרים ראינו מע"ש שנכנס ויצא. פי' כיון דבשעה שנכנס הי' טהור יהיו אומרים ראינו מע"ש שנכנס ויצא אבל אם בשעת כניסה הי' טמא לא שייך הגזירה דהא בשעה שנכנס טמא הי' ובשעה שנכנס נכנס על פדי'. ר' יעקב דרומייא בעי קומי ר' יוסי מעתה לא יפדה שלא יהו אומרים ראינו מע"ש שנכנס לירושלים ונפדה כיון דנכנס בטהרה לא נכנס על פדי' ואת אמרת דאזלינן בתר שעת הכניסה וא"כ נגזור נמי דיהו אומרים דראינו מע"ש נכנס בשעת כניסה טהור ונפדה ומשני קול יוצא ליוצא ואין קול יוצא לפליון ופריך הגמ' ומה בין בחוץ בין בפנים פי' דהגמ' לא ניחא לי' בהאי תירוצא דמשום גזירה דא"כ מה כ"מ בין בחוץ בין בפנים ומאי אולמי' דהכניסה מהוצאה מאי חזית דאזיל בתר שעת כניסה דאי משום גזירה אפילו כשנכנס טמא נמי נגזור ומהכ"ת נימא דהטומאה דבחוץ ידוע ומהטומאה שלו בפנים אינו ידוע ומשני תירוצא אחרינא בשעה שנטמא בפנים מחילה תופסתו פי' דלאו משום גזירה אלא דאם נטמא בחוץ לא תופסתו כלל המחילה וכאילו לא נכנס אבל כשנכנס טהור ונטמא אח"כ א"כ כבר תופסתו המחילה בפנים ולא מהני הטומאה רק לענין פדיון מגזה"כ אבל ליציאה לא מהני דכבר תופסתו מחילה והשתא פריך על דב"ה מה בין ולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא מדבריהן הוא פי' בשנו"א ז"ל כיון דמדאורייתא

עין משפט נר מצוה

לד

א ב מיי' פ"ב ממע"ב ה"ב

קודש קודש · חול חול

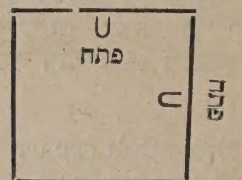

הלכה ה מתני'

בין שנטמא באב הטומאה. כגון שרץ ושכבת זרע וטמא מת וכיוצא בהן השנוים בריש מסכת כלים: בין שנטמא בולד הטומאה. והיינו בולד הטומאה שהוא מדבריהן כגון בכלים בנגעו במשקין: ב"ש אומרים יפדה. לפי שדין מעשר שני בנטמא יכול לפדותו אפי' בירושלים כדיליף בגמרא: ויאכל הכל בפנים. בגמרא מפרש טעמא מפני שלא יאמרו ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא אבל אין חוששין על הפדייה שמא יאמרו ראינו מעשר שני שנפדה בירושלים משום שיש קול ליוצא ואין קול לפדייה: חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ. דמכיון שנכנס כשהוא טמא וחמירא טומאתו אין המחילה קולטתו: וב"ה אומרים הכל יפדה ויאכל בחוץ. ואפי' נטמא בולד הטומאה בחוץ מפני שנכנס כשהוא טמא חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים דהואיל וקילא טומאתו והטומאה היתה בפנים אסור לו להוציאן ובגמרא מסיק דהא דאמרי בנטמא בולד הטומאה בחוץ יפדה ויאכל בחוץ דוקא בשהתנה בשעה שהכניסן על מנת שלא יתפסוהו המחילות אבל אם לא התנה הואיל ונכנס והרי הוא טהור מן התורה יפדה ויאכל בפנים: גמ' כתיב כי לא תוכל שאתו מה אנן קיימין. לפירוש הכתוב הזה: אם בריחוק מקום. כלומר אם מחמת ריחוק המקום קאמר קרא כי לא תוכל שאתו הלא כבר כתיב כי ירבה ממך הדרך וא"כ מיותר הוא: אם בקירוב מקום. ואם דבא ללמד בתוך ירושלים שלא תוכל לשאת המעשר עצמו: כבר כתיב ונתת בכסף. כלומר הרי כבר נאמר שיפדה אותו וישא הכסף לירושלים אלא מהו לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו כלומר שבא ללמד שאף אם יביא המעשר עצמו לירושלים וירצה לפדותו שם לא תוכל לפדותו שאין המעשר נפדה אלא בריחוק מקום: וכתיב ונתת הכסף בבקר ובצאן ובכל אשר תשאלך נפשך. אלמא דלעולם פודה אותו שם דהא קרא סתמא כתיב ונתת הכסף ומשמע דאף אם העלה המעשר עצמו לירושלים יש לך להוציא הכסף שנפדה שם הא כיצד אלא כאן במעשר טהור לא תוכל לפדותו וכאן במעשר שנטמא שם ונתת הכסף לימד על מע"ש שנטמא שפודין אותו בירושלים: אב הטומאה דבר תורה. טומאתו מן התורה וולד הטומאה אין לו טומאה לטמא אחרים אלא מדבריהם דאלו לטומאת עצמו לא פליג בר קפרא דהא בהדיא כתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והטמא הוא אב ואשר יגע בו הוא ראשון וזהו ולד הטומאה ולא פליגי אלא בשני לבר קפרא מדבריהן ולר' יוחנן אף השני דבר תורה: בין זה ובין זה דבר תורה. שהראשון לטומאה הוא ולד וטומאתו לאחרים גם כן מן התורה דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' מי לא עסקינן דנגע בראשון והוי ליה שני: וקשיא

מראה הפנים

בין לשחיטת קדשים קלים ולהתחייב עליהן בנכנס בטומאה מפני כרת: כן בבי"ש שהביא התוספתא דס"ל כך אבל אין כן מסקנת הש"ס דילן בזבחים דף כ"ו דמסיק הני אין שוחטין אין חייבין עליהן משום טומאה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהלכות בית הבחירה בהלכה ח' וע"ש שלא הביא הסיפא דמתני' בנויות בקדש ובחול וכו' דזה נשמע ממילא ודברי הסוגיא דכאן בענין הסיפא נתבאר היטב בפנים בס"ד:

כתיב לא תוכל שאתו וכו'. בבבלי פ' כל שעה דף ל"ו ובכמה מקומות דריש למע"ש שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים דאין שאתו אלא אכ' לה בכא' ויבא משאות מאת פניו והכא דריש לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו ועל מע"ש טהור קאי כדפריבית משום דבעי למישמע הכתי מהאי קרא לטהור שאין פודין אותו בירושלים ולטמא שפודין אותו כמבואר בפנים:

ר' יוחנן אמר בין זה בין זה דבר תורה. כ"פ הרמב"ם בפ"י מהלכות אבות הטומאה בהלכה ט' שכתב האוכלים לא יהיו אב הטומאה לעולם לא מד"ת ולא מדבריהם ויהיו ראשון ושני מדברי תורה שהאדם או הכלי שהוא ראשון לטומאה אם נגע את כל עצאהו שני וכן מבואר בדבריו בכמה מקומות שהולד והוא ראשון מטמא את השני מן התורה מלבד באוכל לאוכל שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה אלא מדבריהם וכן במשקין כמבואר בדבריו בריש פ"ז מהלכה הנזכר ובדפוסים תדשים כתוב בדין משנתינו בפ"ב מהלכ' מעשר שני בהלכה י"ב פירות מע"ש שנטמאו בירושלים ופדאן אם נטמאו בולד הטומאה אסור להוציאן אלא יאכלו בפנים מפני בהולד טומאה מדבריהם וזה היה סותר דבריו בעצמו ומצאתי בדפוס הישן שנדפס בוויניציאה בלתי הכ"מ והבאתי לעיל בכמה מקומות שגם הועתק מנוסחא הנכונה וכתוב שם אם נטמאו בולד הטומאה מדבריהם אסור להוציאן

שנויי נוסחאות (פוכ"ג) תני בכי"ר ליתא.

עין משפט נר מצוה

לה
א מיי' פ"ב ממע"ש ה"ג

וקשיא דבית שמאי על דרבי יוחנן דבית שמאי אומרים הכל ייפדה ויאכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ. מה בין וולד הטומאה בחוץ ובין אב הטומאה בחוץ זה וזה [לא] דבר תורה הוא. ואפילו על דברי ב"ה לא מקשייא דב"ה אמרין הכל ייפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים. מה בין לד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים זה וזה לא דבר תורה הוא. לא הוי בה רבנן אלא על דבר קפרא. וקשיא דבר קפרא על דבית שמאי דבית שמאי אומרים הכל ייפדה ויאכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ. מה בין אב הטומאה לולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא דבר תורה הוא. שלא [יהו] אומרים (אינו) [ראינו] מעשר שני שנכנס ויוצא. מעתה לא ייפדה שלא יהו אומרים (אינו) [ראינו] מעשר שני נכנס לירושלים ונפדה. בשעה שניטמא בפנים מחיצה תופסתו בשעה שניטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו. ואפילו על דבית הלל לית הוא מקשייא. דבית הלל אומרים הכל ייפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בוולד הטומאה בפנים. מה בין ולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא מדבריהן הוא. א כשהכניסן על מנת שלא תתפשנו מחיצה. אמר רבי זעירה הדא אמרה מעשר שני טהור שהכניסו על מנת שלא תתפשנו מחיצות אין מחיצה תופשתו. רבי יונה בעי טהור דבר תורה ואת אמרת הכין אלא כיני עבר ופדאו פדוי. רבי יעקב דרומייא בעי קומי רבי יוסי נטמא חוץ לירושלים ונכנס לא יצא שלא יהו אומרים ראינו מעשר שני נכנס לירושלים ויוצא. קול יוצא ליוצא ואין קול יוצא לפדיון. רבי חייה בר אדא בעי קומי רבי מנא ניטמא בולד הטומאה ופדאו וחזר וניטמא באב הטומאה. נאמר

רידב"ז

דמדאורייתא טהור א"כ תפסתו מחיצה אף דמחיצה לקלוט הוא ג"כ מדרבנן היינו דווקא לענין דלא מהני פדיון לאחר היציאה כשהוא בחוץ אבל בשעה שהוא בפנים פשיטא דלא חל הפדיון על מע"ש טהור והכא עושה מעשה הפדיון בירושלים ומשני כשהכניסן ע"מ שלא תתפשנו מחיצה פי' כיון דנטמא מעיקרא הכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצה ומהני תנאי כזה ע"ז אר"ז הדא אמרה מע"ש טהור שהכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצה אין מחיצה תופשתו וס"ל לר"ז דה"ה בטהור. ר' יונה בעי טהור הוא ד"ת ואת אמר הכין אלא כיני עבר ופדאו פדוי פי' דבטהור אם עבר ופדה כשהתנה מהני ע"כ בטמא מהני לכתחלה כן הוא גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן הוא הפי' וכן מוכן בשנו"א ז"ל והא דגרסינן ר' יעקב דרומייא בעי קומי ר' יוסי עד ואין קול יוצא לפדיון מוקף בסוגר מהגר"א ז"ל והאי דר' יעקב דרומייא גרס לעיל כמו שמסודר בדברינו:
רחב"א בעי קומי ר"מ נטמא בולד הטומאה ופדאו וחזר ונטמא באב הטומאה א"ל [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] אם היו מעות הראשונות קיימות מחלל עליהן ואם לאו אינו מחלל עליהן אלא יחלל על מעות אחרים ונתפס בהמעות אחרונים קדושת מע"ש ואין לוקין לא על המעות הראשונות ולא על המעות השניות. פי' אם אכל המעות הראשונות והשניות בחוץ לחומה אין לוקין עליהן על הראשונות אינו לוקה משום דלא נתפס הפדיון והחילול עליהן רק מדרבנן ועל השניות אין לוקין כיון דיש כח ביד חכמים שיחול הפדיון הראשון ולבטל בשב ואל תעשה מלות פדיון לאחר שנטמא באב הטומאה א"כ לפ"ז כשפדה אח"כ הוי פדיון דלא צריך ואינו לוקה:
ר'

פני משה

וקשיא דב"ש על ר' יוחנן. לר' יוחנן דאמר אף ולד הטומאה מן התורה קשיא הא דב"ש דאמרי הכל יפדה וכו' חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ וכי מה בין ולד הטומאה ומה בין אב הטומאה בחוץ זה וזה דבר תורה הוא: ואפי' על דברי ב"ה לא מקשיא. בתמיה כלומר מאי חזית דמקשית לר' יוחנן מדברי ב"ש ולא מקשית אפי' לדברי ב"ה דאמרי הכל יפדה וכו' חוץ משנטמא בולד הטומא' בפנים תקשה ג"כ מה בין וכו' זה וזה לא דבר תורה הוא בתמיה: לא הוו בה רבנן אלא על דבר קפרא. כלומר אלא באמת לא הקשו הרבנן בבית המדרש כך כ"א לדברי בר קפרא הוא שהקשו מדברי ב"ש דב"ש אומרים וכו' מה בין אב הטומאה בין בפנים בין בחוץ וכי זה וזה לא דבר תורה הוא. לולד הטומאה הכתוב כאן טעות הוא אגב שטפא דלעיל ובשקלים פ' בתרא דאיתא כהאי עניינא לא גרים לה כ"א כדפרישית ומשני היינו טעמא דמה שנטמא בפנים יפדה ויאכל בפנים ואפי' נטמא באב הטומאה שלא יאמרו ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא אינו הכתוב כאן בספרים אינו טעות דהוי כמו ראינו כלומר הרי זה מעשר שני וכו' א"כ קילור המלה הוא כדרך הש"ס הזה: מעתה לא יפדה. בירושלים משום דאיכא ג"כ חששא שלא יאמרו ראינו מע"ש שנכנס לירושלים ונפדה: בשעה שנטמא וכו'. כלומר אלא היינו טעמייהו דב"ש דמחלקין בין בפנים לבחוץ משום שבשעה שנטמא בפנים מחיצה תיפסתו כבר מקודם שנטמא אבל אם נטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו שבשעה שנכנס כבר היה טמא ולקמן משני לה שפיר להאי קושיא מעתה לא יפדה: ואפי' על דב"ה לית הוא מקשיא. בתמיה כלומר דסוף סוף לבר קפרא נמי מ"ט לא הקשו עליו אפילו מדברי בית הלל דבית הלל אמרי הכל יפדה וכו' חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים וכי מה בין ולד הטומאה לבין בחוץ ולבין בפנים לא זה וזה מדבריהן הוא לבר קפרא וא"כ אף בשנטמא בולד הטומאה בחוץ יהא נפדה ונאכל בפנים: בשהכניסן וכו'. הא דקאמרי ב"ה בשנטמא בולד הטומאה בחוץ יאכל בחוץ איירי בשהכניסן בתחלה על מנת שלא תתפסנו מחיצה הלכך אף שהכניסו לירושלים יוציאנו ויאכל בחוץ שלא קלטתו המחיצה: הדא אמרה מעשר שני טהור וכו'. מדקאמר דמהני תנאי א"כ שמעת מינה דאף במעשר שני טהור מהני התנאי על מנת שלא תקלטנו המחיצה ואין המחיצה קולטתו דהא האי מע"ש שנטמא בולד הטומאה טהור הוא מן התורה ומהני ביה התנאי: רבי יונה בעי. על הא דר' זעירה טהור דבר תורה ואת אמר הכין בתמיה ונראה דה"ג טהור אף מדבריהן ואת אמר הכין שהרי האי שנטמא בולד הטומאה ג"כ טהור דבר תורה הוא ויש לפרש לפי גי' הספר דה"ק הרי מעשר שני טהור מדבר תורה הוא שיכניסנו לירושלים ואת אמר הכין שיועיל בו התנאי הא כי גזור רבנן בקליטת מחיצה על טהור הוא דגזור והניחא זה שנטמא בולד הטומאה מבחוץ דנהי דטהור מן התורה הוא מדרבנן מיהת אית ביה טומאה אבל האי טהור לגמרי הוא ומהיכי תיתי דמהני ביה תנאי: אלא כן אתה יכול לומר דהתנאי מהני בטהור לגמרי לענין שאם עבר ופדה אותו פדוי הוא אבל להוציאו לכתחלה לא מהני: רבי יעקב דרומיא בעי קומי' ר' יוסי. על הא דמתרץ לעיל לב"ש דטעמא דמה שנטמא בפנים יפדה ויאכל בפנים ואפי' נטמא באב הטומאה משום שלא יאמרו ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא א"כ מעתה אפי' נטמא חוץ לירושלים ונכנס לא יוציאנו שלא יהו אומרים ראינו וכו'. וכ"ת הא כבר מתרצינן נמי להא דמשום שבשעה שנטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו סוף סוף קשיא הא דהקשה לעיל מעתה נמי לא יפדה שלא יאמרו ראינו למע"ש שנפדה בירושלים וזה עיקר הקושיא דר' יעקב וכלומר דמ"מ הדרא הקושיא על הא דמחלקי ב"ש בין נטמא בחוץ לבין נטמא בפנים ומשני דלעולם האי תירוצא עיקר שלא יאמרו ראינו וכו' ואם נטמא בחוץ טעמא הויא משום דאין המחיצה תופסתו והא דתקשי מעתה לא יפדה נמי משום האי חששא שאני הוא משום דקול יוצא על זה שיוציאו אותו מירושלים ואיכא חששא שלא יאמרו ראינו אבל אין קול יוצא לפדוי: נטמא בולד הטומאה. בפנים ופדיו וחזר ונטמא באב הטומאה מהו מי אמרינן הואיל ועכשיו טמא באב הטומאה יש לו תקנה להוציאו לחוץ ואם צריך לחזור ולפדותו או לא:
נאמר

תוס' הרי"ד

בשעה שנטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו. בזה ניחא הא דגרסינן לעיל בפ"ב הל"א אריב"ח אין לוקין אלא על מעשר שני טהור שנכנס לירושלים ויצא וצריך ביאור למה נקט טהור ולפ"ז ניחא דאי טמא לא תפסתו כלל מחיצה וחשיב כאילו לא נכנס כלל וליכא מלקות אפילו בלא פדי':
א"ר

מראה הפנים

להוציאן וכו' אלא דשם לקמן יש ג"כ ט"ס ומ"מ הדבר נכון הוא דבולד הטומאה שאינו אלא מדבריהם איירי כגון שנטמאו בכלים שנטמאו במשקין: ואפי' על דברי ב"ה לא מקשיא וכו' מה בין וולד הטומאה מבפנים מה בין אב הטומאה מבפנים זה וזה לא ד"ת הוא. כל השקלא והטריא דהסוגיא למאי דס"ד דולד הטומאה שהוא מן התורה קאמרי וא"כ הוה קשה אליבא דב"ה וש"ס לא מתרץ לר' יוחנן כדמתרץ לקמן אליבא דבר קפרא ונראה דגם לר' יוחנן נוכל לתרץ האי קושיא אליבא דב"ה דאע"פ דתרווייהו מן התורה זה נטמא מבפנים וקילא טומאתו דהא אע"ג דר' יוחנן ס"ל דולד הטומאה ג"כ מן התורה וא"כ אלו הפירות הם שני מן התורה מ"מ לא דמי לשנטמאו באב הטומאה דאלו מטמאין עוד להשני מן התורה ואלו אין מטמאין דאין שני עושה שלישי במעשר כמו בחולין וא"כ זה אע"ג שנטמא בפנים מיהא טומאתו חמירא ומטמא עוד לאחרים ואי קשיא דאי הכי אמאי לא משני הש"ס כן לר' יוחנן די"ל דהואיל ועיקר הדיוק על דלא מקשו אליבא דב"ה לר' יוחנן כמו דמקשו אליבא דב"ש לא הם לתרץ להא וכלומר דהא"ג דאיכא לשנויי מ"מ אמאי לא שקלו וטרו בבית המדרש אליבא דב"ה לר' יוחנן כמו דשקלו וטרו לב"ש והלכך הוא דקאמר לא הוו בה רבנן אלא על דבר קפרא וכו' ומשום דאליביה מיתרצא הכל בפשיטות. וכל זה לפי הס"ד דולד הטומאה דמתני' בולד הטומאה דמן התורה איירי דפלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן בעלמא היא דאיתמר ועיקרה לקמן בפ"ק דפסחים על מתני' דר"ח סגן הכהנים אבל באמת לא איירי במתני' אלא בולד הטומאה שהוא אינו אלא מדבריהם כדלעיל:
בשהכניסן על מנת שלא תתפסנו מחיצה. וכ"כ הרמב"ם בהלכה י"ג שם בד"א בשהכניסן ע"מ שלא התפסם המחיצות וכו' דהע"ג דאליבא דבר קפרא הוא דמשני הכי מ"מ לפי האמת דבולד הטומאה דהוא מדבריהן איירי במתני' א"כ אתינן להאי תירוצא אף לר' יוחנן אליבא דב"ה דאל"כ מה בין ולד הטומאה בחוץ לבין ולד הטומאה בפנים שניהם אינם אלא מדבריהם: נטמא בולד הטומאה ופדו ותזר ונטמא באב הטומאה וכו'. הרמב"ם לא הביא לזה ונראה דמסתברא מכיון שנפדה נפדה ויש לכוין זה למאי

שנויי נוסחאות (שו"ז) משנטמא בד"ו שנטמא. (שוי"ג) חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה לולד הטומאה בכי"ר בין שנטמא באב הטומאה בחוץ בין באב הטומאה. (שוכ"ג) כשהכניסן בד"ו בשהכניסן. (שוכ"ו) ופדאו בד"ו ופדה. (שוכ"ח) לפדיון בד"ו לפדוי. (שוכ"ט) ופדאו בד"ו ופדיו.

מסורת הש"ס

נאמר. דמסתברא דכך הוא אם המעות הראשונות שפדה עליהן קיימות חוזר ומחלל עליהן ומוציאו לחוץ ואם לאו אינו מחלל עליהן כלומר דצריך לחזור ולפדותו ואע"פ שכבר נפדה וכן א"צ עכשיו לאכלו בפנים דוקא דמה שחוזר ומחלל אינו אלא חומרא בעלמא: ואין לוקין וכו'. כלומר שאם הוציא מעות הפדיון חוץ לירושלים והוציאן שם אין לוקין עליהן לפי שאין לוקין אלא על המעשר שני עצמו שהכניסו לירושלים ויצא ואכלו בחוץ בלא פדייה: רבי יונה בעי אף ללוקח כן. הך בעיא אליבא דב"ש היא דקסברי דמחילה קולטת ואפי' לשנטמא בולד הטומאה אם נאמר אף לענין לוקח כן דקי"ל דמעשר שני אין מוכרין אותו ואם עבר ומכרו אם מוציאין המעות מיד הלוקח או לא וא"ר מנא מסתברא מחילה תופסת והלוקח תופס כשם שנא' במחיצתה דאם עבר והכניס הטמא תופסת כך נאמר בלוקח דאין מוציאין מידו:

הלכה ט מתני' הלקוח בכסף מעשר. פירות שלקחן בכסף מעשר שני בירושלים ונטמאו יפדה כדין מעשר עצמו: ר' יהודה אומר יקבר. בגמרא קאמר טעמא דר' יהודה דדריש כסף ראשון ולא כסף שני כלומר פעם אחד מחללין הפירות על הכסף ולא הפירות שלקחן בכסף זה דכשהוא פודן על הכסף הוי ליה כסף שני: לא אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן נפדה בטהור בריחוק מקום. כדכתיב וכי ירחק ממך המקום וגו' ונתת בכסף אבל הלקוח בכסף מעשר חוץ לירושלים אינו נפדה כשהוא טהור כדתנן בפ"ק הלוקח פירות שוגג וכו' מזיד יעלו ויאכלו במקום ואינו יכול לפדותן ואין הלכה כר' יהודה: צבי שלקחו בכסף מעשר. כדתנן בפ"ק שלוקחין חיה מכסף מעשר לבשר תאוה ואם מת יקבר על ידי עורו כלומר עם עורו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כשאינם ראוים כלל כדהכא וכה"ג שאינן אלא לכלבים אבל אם ראוים קצת למאכל אדם אפי' ע"י הדחק פודין כדתנן לעיל בפרק ב כרשיני מעשר שנטמאו לדברי חכמים יפדו: ר"ש אומר יפדה. קסבר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואין הלכה כר"ש: לקחו חי ושחטו ונטמא יפדה. כשאר פירות הלקוחין בכסף מעשר והכא לא פליג ר' יהודה משום דכשלקחו חי היה יכול להוליכו בכל מקום שירצה ואין לו ריחוק מקום: ר' יוסי אומר יקבר. דמחמיר טפי מר' יהודה וס"ל דלעולם הוי כפירות הלקוחין בכסף מעשר: לקחו שחוט ונטמא הרי הוא כפירות. שנחלקו בהן ר' יהודה וחכמים לעיל והלכה כת"ק: גמ' מ"ט דרבי יהודה כסף ראשון וכו'. כדפרישית במתני' והכי דריש לה בספרי פ' ראה: אלא מן מה דאינון מתיבין ליה מק"ו וכו'. כלומר והא דלא השיב כן לחכמים משום דהואיל ואינהו השיבו לו מהק"ו ממעשר עצמו לפיכך הוא השיב להן ג"כ מק"ו כלומר תשובה על האי ק"ו דאיכא למיפרך אף לדבריכם דלית לכו האי דרשא: צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה. כלומר הואיל והוא קדשי בדק הבית וטעון העמדה והערכה לפיכך מכמת אין לו פדייה ויקבר ור"ש לטעמיה דס"ל בפ"ז דתמורה קדשי בדק הבית אם מתו יפדו דאינן בכלל העמדה והערכה:

בהמה

פסחים לח
ב"מ נג :
סנהדרין קיג .
זבחים מט :

נאמר אם היו המעות הראשונות קיימות מחלל עליהן ואם לאו אינו מחלל עליהן ואין לוקין לא על המעות הראשונות ולא על המעות השניות. ר' יונה בעי אף ללוקח כן. א"ר מנא מחיצה תופסת והלוקח תופס. כשם שנאמר במחיצה כך נאמר בלוקח:

הלכה ו מתני' א *הלקוח בכסף מעשר שנטמא ייפדה רבי יהודה אומר יקבר. אמרו לו לרבי יהודה מה אם מעשר שני עצמו שניטמא הרי זה נפדה הלקוח בכסף מעשר שניטמא אינו דין שייפדה. אמר להן לא אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן הוא נפדה בטהור ובריחוק מקום תאמרו בלקוח מכסף מעשר שאינו נפדה בטהור ובריחוק מקום. ב צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר על ידי עורו רבי שמעון אומר ייפדה. לקחו חי ושחטו ונטמא ייפדה רבי יוסי אומר יקבר. לקחו שחוט ונטמא הרי הוא לו כפירות. ג המשאיל קנקן למעשר שני אעפ"י שגפן לא קנה מעשר. זלף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה מעשר משגפן קנה מעשר. ד עד שלא גפן עולות באחד ומאה משגפן מקדשות בכל שהן. ה עד שלא גפן תורם מאחת על הכל משגפן תורם מכל אחת ואחת. ב"ש אומרים מפתח ומערה לגת וב"ה אומרים מפתח ו ואינו צריך לערות. במה דברים אמורים במקום שדרכן לימכור סתומות אבל במקום שדרכן לימכור פתוחות לא יצא קנקן לחולין. ואם רצה להחמיר על עצמו למכור במידה יצא קנקן לחולין. רבי שמעון אומר אף האומר לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקניה יצא קנקן לחולין: גמ' מה טעמא דרבי יודה כסף ראשון ולא כסף שני. אלא מן מה דאינון מתיבין ליה מקל וחומר הוא מותיב לון מק"ו. רבי יוסי בשם רבי יוחנן צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית ז לטעון העמדה והערכה. רבי ירמיה בעי קומי ר' זעירה

בהמה

ר' יונה בעי אף ללוקח כן. פי' לרבנן דס"ל דלקוח בכסף מעשר דאינו נפדה טהור בריחוק מקום רק אם נטמא נפדה אם צריך דווקא טומאת אב הטומאה על הפדיון אבל בולד הטומאה לא מהני בי' פדיון כמו אליבא דב"ה דלא מהני פדיון בקליטת מחיצות דרבנן ע"י ולד הטומאה והוא מדרבנן דרבנן גזרו על קליטת מחיצות דלא מהני פדיון אפילו נטמא ע"י ולד הטומאה ע"ז מיבעיא לי' אם ה"נ גבי לקוח בכסף מעשר דלא מהני ג"כ פדי' מדרבנן כמו שמבואר בתוס' ז"ל במס' פסחים דף ל"ה ע"א דלא מהני אף להכמים דר"י פדיון בלקוח בכסף מעשר בטהור בריחוק מקום מדרבנן עיי"ש זולת בשנטמא ע"כ מיבעיא לן אם כשנטמא בולד הטומאה מותר לפדותו או לא זולת בא"ב הטומאה מותר אבל בולד הטומא' אסור מדרבנן כמו דאסור בקליטת מחיצות דהוא מדרבנן ע"ז אמר לי' ר"מ מחילה תופסת והלוקה תופס כשם שנאמר במחילה כך נאמר בלוקה ומכאן יצא להרמב"ם ז"ל האי דינא שפסק בפ"ד מה' מע"ש דלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה דווקא שנטמא בא"ב הטומאה אבל כשנטמא בולד הטומאה כיון דטהור הוא ד"ת אינו נפדה אלא מחויב לאכלו בירושלים ושם פודה אותו מדרבנן משום טומאת ולד הטומאה ומקורו הוא מכאן דדמי לקליטת מחילה דלא מהני לי' פדיון מדרבנן זולת בשנטמא וצריך לזה דווקא אב הטומאה אבל ולד הטומאה כיון דטהור הוא ד"ת לא מהני בקליטת מחילה אף שהוא מדרבנן וזה ברור: צבי שלקחו בכסף מעשר יקבר ע"י עורו לקחו חי ושחטו ונטמא יפדה דברי ר"ש ר' יוסי אומר יקבר. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א ומפרש דבריפא כ"ע ס"ל אין פודין את הקדשים להאכילן כו' ובסיפא בשחטו פליגי בהעמדה והערכה כדאיתא בגמ': ר' יוסי בשם ר' יוחנן צבי עשו אותו כקדשי בדה"ב לטעון העמדה והערכה ר"י בעי קומי ר"ז בהמה טמאה מהו שתטעון העמדה והערכה. פי' דבבהמה טמאה לא כתיב אלא פדי' סתם ומיבעיא לי' אם צריך העמדה והערכה כבהמה טהורה או לא דהא בבהמה טהורה כתיב ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן וגו' והעמיד והעריך וגו' וזה מיירי בבהמה טהורה שנעשית בע"מ כדאיתא בספרי עיי"ש:

א"ל

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ז ממע"ש ה"א ב
לז
ב מיי' פ"ח שם ה"ו
לח
ג מיי' שם ה"ה
לט
ד מיי' פט"ו מהרומות ה"א
מ
ה מיי' פ"ג שם ה"י
מא
ו מיי' פ"ח ממע"ש ה"ב ג
מב
ז מיי' פ"ז מערכין הי"ב

מראה הפנים

למאי דפשיט ליה נאמר אם היו המעות הראשונות קיימות וכו' והשתא דאין לוקין וכו' פשוט הוא כמבואר בפנים:

כשם שנאמר במחיצתה כך נאמר בלוקח. לפי גי' זו משמע דעל המוכר מע"ש קאי כדפרישית בפנים ומיהו קשה דהא אמרינן לעיל בפ"ק כה"א עבר והשכין מוציאין מידו ומי עדיף זה מעבר והשכין ואף שיש לחלק דהתם המעשר בעין הוא מ"מ לא יהא אלא כאוכל מע"ש בחוץ דאמרינן לעיל שם דאם היו מעות יחזור דמיו למקומן לכך נראה דלקוח גרסינן ובעיא דר' יונה אם הלקוח בכסף מעשר נתפס במחילה כמו מע"ש עצמו ופשיט ליה ר' מנא כשם שנאמר במחילות של הפירות עצמן שהן נקלטות כך נאמר בלקוח שהוא נקלט וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב בהלכה ט' מע"ש שנכנס לירושלים אפי' של דמאי אסור להוציאו משם שכבר קלטתו מחילות וכן פירות הנלקחין בכסף מעשר שנא' ואכלת לפני ה' אלהיך. ומכאן הוא דלמד דאף הלקוח בכסף מעשר כהמירו חכמים ואמרו שנתפס במחילה:

אלא מן מה דאינון מתיבין ליה מק"ו וכו'. התוס' בפ' הזהב דף נג ע"ב ד"ה כר' יהודה וכו' דקדקו על דרשא דספרי לטעמיה דר' יהודה כסף ראשון וכו' הא השיב להן ר' יהודה כאן לא אם אמרתם וכו' א"כ טעמא אחרינא אית ליה ול"ל קרא דספרי ותירצו דהסמכתא בעלמא הוא א"נ טרח וכתב ליה קרא. והכא קאמר בפשיטות הא דלא השיב להם מהמקרא משום דאינון מתיבין ליה מק"ו:

צבי עשו אותו כקדשי ב"ה לטעון העמדה והערכה. משמע מהכא דהכא פליגי רבנן ור"ש דמתני' דרבנן ס"ל דקדשי ב"ה ג"כ בכלל העמדה והערכה ור"ש לטעמיה כדאמר בפ"ז דתמורה דקדשי ב"ה אם מתו יפדו והרמב"ם בפי' המשנה כתב דפליגי אם פודין את הקדשים להאכיל לכלבים כדפרישית במתני' ובחבורו בפ"ח ממע"ש בהל"ו כתב לדין דמשנתינו

תוס' הרי"ד

א"ר מנא מחילה תופסת כו'. עי' דברינו בפנים ועפ"ז יש לתרץ שפיר קושית התוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א ד"ה אבל גבי נתינין להוציא מעות מע"ש לחולין יחזרו דמים למקומן מקשין שם לפירש"י ז"ל וז"ל ועוד קשה דמשמע מתוך פירושו דהבהמה נתפסת בקדושה והמעות נתחללו וכי מבוס קנס נאמר יחזרו דמים למקומן והמוכר יאכל הבהמה חוץ לירושלים ול"ל שיחזור ויחלל לוקת קדושת הבהמה על מעותיו דהא אליבא דר' יהודה קיימין דסבר לקוח בכסף מעשר אינו נפדה עכ"ל ז"ל ולפ"ז מתורץ שפיר דהא יש לדקדק למה נקטו התוס' ז"ל דהא אליבא דר' יהודה קיימין דס"ל דלקוח בכסף מעשר אינו נפדה דלמה נקטו לר"י הא טהור בריחוק מקום לכו"ע אינו נפדה לקוח בכסף מעשר כמבואר בדברינו א"ו דכיון דלחכמים דר"י הא דאינו נפדה טהור בריחוק מקום הוא רק מדרבנן שפיר קאמרי רבנן יחזרו דמים למקומן וכל קושייתן הוא הא אליבא דר"י קיימין ולר"י לקוח בכסף מעשר הא נו נפדה מדאורייתא וכיון דהכי הוא יש לתרץ קושייתם דהא גרסינן במס' מכות דף י"ט ע"ב דאין לוקין על חוץ לחומה אלא על מע"ש טהור שראה פני החומה והק' בתוס' ז"ל כיון דהשתא דלא הוכל לאכול בשעריך הוא רק במעשר שראה פני החומה א"כ למה לא יאכל מעשר שני חוץ לחומה הא כיון דליכא שום ל"ת במע"ש דלא ראה פני חומה ומתרצין שם דלעולם ליכא שום ל"ת על אכילתו אבל איסור עשה יש בו וגורם הכסף דמבטל באכילתו מ"ע דפדיון עיי"ש. וא"כ לפ"ז בלקוח בכסף מע"ש דאין בו מ"ע דגורם הכסף לר"י דס"ל כסף ראשון ולא כסף שני א"כ אין בו שום איסור על אכילתו וע"כ דאיסור אכילתו הוא מדרבנן ונמצא לפ"ז כ"מ כין ר"י לרבנן בלקוח בכסף מעשר דלרבנן איסור אכילתו הוא מדאורייתא משום דמדאורייתא מבטל באכילתו מ"ע ואיסור פדיונו הוא מדרבנן ולר"י הוי איפכא איסור פדיונו הוא מדאורייתא ואבל איסור אכילתו הוא מדרבנן וכיון דהוא מדרבנן ממילא שפיר קאמרי רבנן יחזרו דמים למקומן כדבר נו לעיל ודוק:

ריב"ל

שנויי נוסחאות (פו"ה) במחיצה בד"ו במחיצתה. (פו"ו) הלקוח בד"ו הלוקח. (פו"ז) יקבר בד"ו ייקבר. (פו"ט) הלקוח בד"ו הלוקח. (פוט"ו) יקבר בד"ו ייקבר. (פוי"ז) סתם עד שלא בד"ו סתם אע"פ שלא. (פוי"ט) בבכל בד"ו בכל. (פוכ"ג) לימכור בד"ו לימכר. (פוכ"ד) לימכור בד"ו לימכר. (פול"א) עשו אותו בקדשי בד"ו עשו בקדשי.

עין משפט נר מצוה

מג
א מיי' פ"ה ממעילה הי"ג

תורה אור

בהמה טמאה מהו שתיטען העמדה והערכה. אמר ליה אילולי דאמר רבי יוסי בשם רבי יוחנן חיה טהורה אינה טעונה העמדה והערכה בהמה טמאה לא. א"ר הילא ותני כן °ואם (ויקרא כז) בבהמה הטמאה ופדה בערכך. מה בהמה טמאה מיוחדת ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה אף אני ארבה את המתה ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה ומוציא את שאמר הרי זה הקדש ומתה שלא שוות שעת פדיונה לשעת הקדישה. אמר רבי יוסי *מתניתא אמרה כן א חמורה מועלין בה ובחלבה. וחלב לאו כמיתה היא וכל שהוא טעון פדיון מועלין בו. אין תיפתריניה לשם הילכות מיתה לא יכיל דתנינן חמורה. א"ר חנינא קומי רבי מנא תיפתר כר' שמעון דרבי שמעון אמר קדשי בדק הבית אין טעונין העמדה והערכה. אמר ליה אין כרבי שמעון למה לי חמורה אפילו שאר כל בהמה: א"ר זעירא

אמרה

מסורת הש"ס

מעילה יב

א"ל אילולי דאר"י בשם ר"י הי' טהורה אינה טעונה העמדה והערכה בהמה טמאה לא. פי' אילולי הוא כמו אילו ר"ל האילו קאמר ר"י כך בתמי' דרצית לדייק מר' יוחנן דקאמר גבי עשו אותו כקדשי בדק הבית מדלא נקט כי אם גבי דמשמע משום דהחמירו כאן בגבי אבל בכל חי' טהורה בעלמא אינה טעונה העמדה והערכה דבהמה דווקא כתיב והי' טהורה אינה בכלל בהמה ואינה טעונה העמדה והערכה אבל בהמה טמאה לא פי' דבהמה טמאה טעונה העמדה: והערכה האילו כך אמר ר"י בשם ר"י בתמי' אלא פשיטא דבהמה טמאה אינה טעונה העמדה והערכה. אמר ר"ה ותני כן פי' דמייתי ראי' מתו"כ דמפורש כן דבהמה טמאה אינה טעונה העמדה והערכה וה"ג שם גבי ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן דמיירי בבהמה טהורה ופסולי המוקדשין דנעשה בע"מ דכתיב שם דטעון העמדה והערכה וגרסינן שם טמאה לפיכך קרא אותה טמאה לרבות את המתה ר"ל כשהקדיש מעיקרא המתה דיש לה פדי' כמו בהמה טמאה דיש לה פדי' יכול אפילו אמר הר"ז הקדש ומתה ת"ל והעמיד והעריך מניין לרבות את זה ולהוציא את זה אחר. ש:יבה הכתוב ומיעט הרי אנו למדין אותה מבהמה טמאה ר"ל מן קרא אחרינא כדגרסינן כאן ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך דהתם לא כתיב העמדה והערכה מה בהמה טמאה מיוחדת ששוות שעת פדיונה לשעת הקדישה פי' דהיתה טמא בחיים בשעת הקדש ובשעת פדיון ג"כ דהוא בשעת מיתה דהא אסורה בחייה ובמותה אף אני ארבה את המתה ר"ל דהקדיש מתה דשוות שעת פדיונה לשעת הקדישה ומוציא אני את שאמר הר"ז הקדש ומתה שלא שוות שעת פדיונה לשעת הקדישה הרי קמן מפורש דבבהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה. א"ר יוסי מתניתא אמרה כן חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה הוא כיון שנחלב ופירש ממנה כמתה היא וכל שים

בהמה טמאה מהו שתיטען העמדה והערכה. הואיל ואינה אלא לקדשי בדק הבית וקס"ד דמה דאמר ר' יוחנן עשו אותו כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה דוקא במת קאמר דא"א לקיים בו העמדה והערכה הלכך מעכב ואינו יכול לפדותו ויקבר אבל בהמה טמאה דאפשר לקיים בה ובעי מהו שתיטען העמדה והערכה כלומר דמעכב בה: א"ל מאי תיבעי לך אילולי דאמר ר' יוסי בשם רבי יוחנן וגו'. האי אילולי כמו אילו מיתפרשא כלומר אילו הוה אמר חיה טהורה אינה טעונה העמדה והערכה שפיר הוה מדייקת איפכא הא בהמה טמאה לא אמר א"כ הטעם לאו משום דקדשי ב"ה לא היה בכלל העמדה והערכה דאי הכי לימא סתם קדשי בדק הבית אינם טעונים העמדה והערכה אבל השתא דקאמר חיה טהורה עשו אותה כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה א"כ ש"מ דכל קדשי בדק הבית טעונין העמדה והערכה. א"כ יש לפרש דכולא שמעתא בקדשי בדק הבית שמתו מיירי והיינו דאמר ר' יוחנן חיה טהורה עשו כקדשי בדק הבית ולא קאמר סתם דהא ודאי חיה קדשי ב"ה היא אלא משום דשאר קדשי ב"ה דוקא אם מתו אחר שהקדישן אין להן פדיון אבל אם הקדישה מתה יש להן פדיון כדלקמן לפיכך אמר כקדשי ב"ה כלומר כדין קדשי בדק הבית שמתו אחר שהקדישן כדמיירי במתני' לפיכך אין לה פדיון ובעי ר' ירמיה אם בהמה טמאה נמי הדין כן או דילמא דמחלקינן להקדישה כשהיא מתה ויש לה פדיון ואינה טעונה העמדה והערכה והשיב לו ר"ז אילו אמר ר' יוחנן דחיה טהורה אינה טעונה העמדה והערכה כשהקדישה מתה שפיר דהוה מבעי לך דהפשר בהמה טמאה לא אלא אפי' הקדישה מתה יש לה פדיון אבל עכשיו דלא איירי ר' יוחנן כלל בהקדישה מתה אלא אמתני' קאי דמיירי בהקדיש ואח"כ מת דטעון העמדה והערכה ואין לו פדיון וא"כ בבהמה טמאה נמי הדין כן דמאי שנא. והשתא סייך שפיר הא דבתרה: ותני כן. בת"כ פ' בחוקותי דדריש קרא ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך והכי איתא התם טמאה לרבות את המתה יכול אפי' אמר ה"ז הקדש ומתה תפדה ת"ל והעריך את שיש לו עמידה יש לו הערכה ואת שאין לו עמידה אין לו הערכה מנין לרבות את המתה ולהוציא את שאמר ה"ז הקדש ומתה אחר שריבה הכתוב ומיעט הרי אנו למדין אותה מבהמה טמאה מה בהמה טמאה מיוחדת ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה אף אני ארבה את המתה ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה אלמא דכל היכא שמתה בשעת הקדישה יש לה פדיון ואינה טעונה העמדה והערכה ואם הקדישה ואח"כ מתה אין לה פדיון ובהמה טמאה לעולם שוה שעת פדיונה לשעת הקדישה: מתני' אמרה כן. דהקדישה מתה יש לה פדיון דתנינן בפ"ו דמעילה חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה מעיקרא היא דהא לא שייך ביה העמדה וכל שהוא טעון פדיון מועלין בו וא"כ מדמועלין בו יש לו פדיון אלמא מתה מעיקרא לא בעי העמדה והערכה: אין תיפתריניה משום הילכת מיתה. כלומר ואם דבעית למידחי ולומר דלעולם בעלמא מתה מעיקרא לא שמעינן מהאי מתני' והא דמועלין בחלב טעמא לאו משום חלב עצמו הוא אלא משום החמור הוא דיש בו הילכת מיתה דהרי שוה שעת פדיון בשעת הקדש וכיון שנהנה מן החלב כנהנה מן החמור הוא והלכך מועלין דהא ודאי חמור עצמו יש לו פדיון דבהדיא כתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך אלא דאנן בעינן למילף דבעלמא נמי מתה מעיקרא יש לה פדיון והלכך מלית למידחי דמחלב לא שמעינן מידי דטעמא משום החמור עצמו דיש בה הלכות מיתה: לא יכיל דתנינן חמור. כלומר הא לא מלית אמרת הכי דהא תנינן חמור מועלין בו ובחלבו וכיון דקתני בהדיא ובאנפי נפשיה חמור מועלין בו ש"מ דטעמא דחלב לאו משום כנהנה מהחמור הוא דאי הכי ליתני חמור מועלין בחלבה אלא ע"כ הא דמועלין בחלב משום דידיה הוא וש"מ דבעלמא נמי מתה מעיקרא יש לה פדיון: תיפתר כר"ש. ומנא לך לאוכוחי מהאי מתני' דילמא כר"ש אתיא דלא בעי העמדה והערכה בקדשי ב"ה והשיב לו אם כר"ש מאי שנא חמור דנקט משאר כל בהמה טמאה אלא ודאי הא דנקט הוא משום החלב הוא דנקט שכן דרך לשתותו לרפואה ולאשמועינן דמועלין בחלב בפני עצמו ולא דטעמיה דהוי כנהנה מן החמור וכדאמרן:

הלכה י מתני' המשאיל קנקן למעשר שני. שהיה לו יין של מעשר שני והשאיל את הקנקנים שלו כדי להכניס בהן אותו יין: אע"פ שגפן. שסתם את פיהם לאחר שמילאן לא קנה מעשר את הקנקנים ואין נתפסים בקדושת מעשר: זלף לתוכן סתם. כנס יין לתוכם סתם: עד שלא גפן לא קנה מעשר. בגמ' מפרש דה"ק אם עד שלא גפן קרא שם ועשהו מעשר לא קנה מעשר את הקנקנים דאין הקנקנים שייכים להמעשר אבל אם לאחר שגפן קרא שם להמעשר הרי הקנקנים ג"כ בכלל קריאת השם שנתנם להמעשר וקנה מעשר אותן וצריך למכרם ולאכול בדמיהן בירושלים כדין מע"ש: עד שלא גפן עולות באחד ומאה. כלומר וכן הדין בתרומה אם עד שלא גפן קרא שם לאחת מהן לתרומה ונתערבה זו של תרומה במאה של חולין עולות באחד ומאה כדין תרומה שעולה באחד ומאה ואם משגפן קרא שם תרומה עליה מקדשות בכל שהן כדין חבית סתומה של תרומה שנתערבה אפי' באלף של חולין מדמעת כולן דחבית סתומה חשיבא ולא בטלה וצריך למכרן כולן לכהן בדמי תרומה חוץ מאחת מהן שנוטל הכהן בלא דמים כדין דימוע של תרומה: עד שלא גפן תורם מאחת על הכל. וכן הדין בתחלה כשרוצה לקרות שם לתרומה ועד שלא גפן קורא שם ותורם מאחת על הכל ומשגפן ורוצה לקרות שם תרומה תורם מכל אחת ואחת דמכיון שסתם אותן כל אחת ואחת בפני עצמה חשיבא ולא הוי מן המוקף הלכך תורם מכל אחת ואחת:

אמרה

מראה הפנים

דמתניתין סתם לגבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר בעורו ואם דשני הטעמים אמת הן דקי"ל דאין פודין קדשים להאכיל לכלבים וקי"ל דגם קדשי ב"ה בכלל העמדה והערכה כדפסק להא' בפ"ב מהלכ' איסורי המזבח בהל"י ולהב' בפ"ה מהלכ' ערכין בהלכה יב מ"מ איכא בינייהו בקדשים שנטרפו דלטעמא דאין פודין ה"נ אין פודין ולטעמא דבעי העמדה והערכה הא איכא וצ"ל דסמך על מ"ש במקומו דשם באיסורי מזבח ביאר דאף בקדשים שנטרפו אין פודין שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אבל לכאורה יש לעיין במ"ש בהלכ' ערכין שם בענין העמדה והערכה דבין קדשי המזבח ובין קדשי ב"ה טעונין לזה וסיים לפיכך אם מתה הבהמה קודם שתערך ותפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר אבל אם הקדיש שחוטה או נבילה לב"ה ה"ז תפדה כשאר מטלטלין ואמאי דנהי לענין העמדה והערכה טעמו משום דהוי כבעל מום מעיקרו וזה מבואר במקומו בתמורה דף ל"ב דהכל מודים דבעל מום מעיקרו לא בעי העמדה והערכה אלא דקשיא נבילה תיפוק ליה דהא מיהת אין פודין קדשים להאכיל לכלבים וכן צ"ל טעמא דהעמדה והערכה במתה אבל באמת לק"מ דגם בענין אין פודין לכלבים יש חילוק בין הוי מעיקרא או לא וזה מבואר בדבריו ז"ל בפ"א מאיסורי מזבח בהלכה יא במקדיש בעלת מום קבוע דאם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות והטעם שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה אלא על דמיה מפני שהיתה בעלת מום קבוע וא"כ ה"ה והוא הטעם להקדיש נבילה ושאני קדשים שנעשו טריפה דאיירי בפ"ב ועיין עוד לעיל בפ"ב בס"ד ד"ה נראו דברים וכו' מה שנתבאר מענין חלוקי דינים בענין אין פודין קדשים להאכיל לכלבים. ושאר כל הסוגיא דהכא בענין העמדה והערכה מבואר היטב בפנים:

זלף לתוכן סתם וכו'. הרמב"ם פי' בפי' המשנה דהאי ג"כ במע"ש איירי שנתן לתוך הקנקנים יין מע"ש סתם ולא פי' שנתן אותם הקנקנים בתורת שאלה כל זמן שלא סתם פי הקנקנים ברשות המשאיל אבל אם סתם פי הקנקנים הרי נכנס למעשר ונתחייבו למכרם ולאכול בדמיהם מה שראוי לאכול בירושלים כדין מע"ש עכ"ל והתוי"ט כתב שזה עולה כגוונא דרישא (וחסר בהעתקה בדברי התוי"ט) ולפי' הר"ש והר"ב ביין של טבל איירי אין טעם יפה לחלק בין רישא לסיפא אבל בחבורו חזר בו הרמב"ם מפירושו מפני שראה ודקדק בדברי הש"ס בהסוגיא דקאמר ר' יוחנן כיני מתני' אם עד שלא גפן קרא שם

שנויי נוסחאות (סו"א) העמדה בד"ו עמדה (וכן בכל העמוד). (סו"ד) ואם בבהמה (ויקרא כ"ז). (סו"י) חמורה בד"ו חמור (וכן בכל העמוד). (סוי"ב) תיפתריניה לשם הילכות בכי"ל פדיונה משם הולכת.

מסורת הש"ס

תרומות לעיל פ"ב ה"א

גמ' אמרה תורה פורטהו במקדש וכונסהו בגבולין. טעמא דמתני' מפרש דקתני בכנס לתוכן יין סתם ומסתמן קרא שם מעשר קנה מעשר את הקנקן משום דכך מלינו שאמרה התורה פורטהו במקדש כלומר במקום המקודש בירושלים פורטהו להכסף מעשר ותקח בו בכל אשר תאוה נפשך לאכול בקדושת מעשר וכונסהו בגבולין אם יש לך מעשר בגבולין כונסהו להעלותו לירושלים ולאכלו שם: מה במקדש יצא קנקן לחולין. כלומר מה מלינו בלוקח יין בכסף מעשר בירושלים ואם לקח חבית סתומה יצא הקנקן לחולין כדתנן בפ"ק הלוקח כדי יין סתומות מקום שדרכן לימכר סתומות יצא הקנקן לחולין משום דהקנקן טפל להיין ונבלע דמיו בדמי היין וא"צ למכרו ולאכול דמיו בקדושת מעשר כדפרישית שם: אף בגבולין נתפס קנקן מעשר. כלומר ומכאן למדנו דבגבולין איפכא הוא ולחומרא שאם בשעת קריאת שם להמעשר שהוא בגבולין קורא שם להמעשר כשהוא בחבית סתומה נעשה הקנקן טפל להיין וחל שם מעשר גם על הקנקן לפי שלעולם אמרינן בקנקן סתום שהוא טפל להיין בין שהוא לקולא כגון שלוקח בכסף מעשר בירושלים ובין בגבולין כשקורא שם להמעשר שהוא לחומרא: כיני מתניתא אם עד שלא גפן קרא שם וכו'. כלומר שלא תטעה לפרש דהאי זלף לתוכן סתם וכו' ארישא קאי שכנס לתוכן יין של מעשר שני ולא פירש שהוא בתורת שאלה דאי הכי אין טעם לחלק בין עד שלא גפן ובין משגפן אלא כן צריך לפרש המתני' עד שלא גפן קרא שם וכו' ומילתא באנפי נפשה היא ולא קאי ארישא אלא בשכנס לתוכו סתם והיינו עד שלא קרא לו שם מעשר אלא היין של טבל היה ואם עד שלא גפן קרא שם מעשר לא קנה המעשר להקנקן דכל זמן שלא סתמן אין הקנקן טפל להיין וכן לענין תרומה וכדפרישית במתני': בד"א בשל יין וכו'. תוספתא היא בסוף פ"ב דבשל שמן אין הקנקן טפל לו לפי שאין דרך למכור השמן עם הקנקן לפיכך לעולם חשוב הוא בפני עצמו וכן לענין תרומה לא חשוב כל קנקן וקנקן הסתום כהיות נטפל להשמן שבו ולפיכך לעולם עולות באחד ומאה ותורם מאחת על הכל:

הלכה יא מתני' בית שמאי אומרים מפתח ומערה לגת. בגמרא פליגי אמוראי בפירושא דהך מילתא דחד אמר על הרישא ואמתני' דלעיל קאי דקתני משגפן תורם מכל אחת ואחת ואם רוצה לתרום מאחת על כולן ב"ש אומרים מפתח אותן ומערה לגת ואז תורם אחת על הכל וב"ה אומרים די בפתיחה ואין צריך לערות אותן. וחד אמר על עניינא דסיפא קאי דבמוכר איירי והאי פירושא עיקר דהשתא שייך שפיר האי בד"א דלאבתרה וה"פ ב"ש אומרים מפתח ומערה לגת. בלוקח קנקנים סתומות איירי דהדין בכן דיצא הקנקן לחולין כדתנן בפ"ק ואם רוצה המוכר שלא יצא הקנקן לחולין שלא יהא נבלע בדמי היין ויהי' צריך הלוקח לקנות הקנקן מפתח ומערה לגת וב"ה אומרים שא"צ לערות אלא במפתח סגי: בד"א. דלב"ה מיהא צריך לפתוח אותן במקום שדרכן למכור סתומות דאם אינו מפתח יוצא הקנקן לחולין אבל במקום שדרכן לימכר פתוחות אפי' עכשיו מוכרן סתומות א"צ לפתוח אותן ולא יצא הקנקן לחולין וכדתנן נמי להא בפ"ק: אבל אם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה. כלומר שהמוכר רוצה להחמיר על עצמו שלא יצטרך הלוקח לתת לו דמי הקנקן ומוכר את היין שבו במדה בכך וכך מדות שיש בקנקן אז יצא הקנקן לחולין לפי שנבלע בדמי היין דהואיל ואומר לו כך וכך מדות יין יש בו הרי הקנקן ג"כ בכלל הקנייה ויצא לחולין וא"צ לעשות דמים בעד הקנקן כדי לאכול דמיו בקדושת מעשר משום שהמוכר גילה דעתו שהקנקן בכלל הדמי מעשר שנתן לו: ר"ש אומר וכו'. כלומר דר"ש בא להוסיף שאף שאומר לו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה שאני משייר הקנקן בשביל שהנחתי רביעית יין חולין שלי שיש בה אעפ"כ יצא הקנקן לחולין שנבלע בדמי המעשר שנתן לו זה: **גמ'** וקשיא על דב"ש מה בינה וכו'. האי קושיא לפי' ריב"ל דלקמיה היא דקאמר על הראשונה הושבה כלומר על עניינא דרישא במתני' דלעיל הושבה האי פלוגתא כדפרישית במתני' בפי' הא' והלכך קשיא על ב"ש דקאמרי מפתח ומערה לגת כדי שיתרום תרומה אחת על הכל וכי מה בינה לחמשה שקין בגורן שמא אין תורמין ומעשרין זע"ז בתמיה וה"נ בפתיחה בלחוד סגי להאי: ריב"ל וכו'. כדפרישית:

רבי

אמרה תורה פורטיהו במקדש וכונסיהו בגבולין. [א] מה במקדש יצא קנקן לחולין אף בגבולין נתפס קנקן מעשר: רבי חייא בשם רבי יוחנן כיני מתניתא אם עד שלא גפן קרא שם לא קנה מעשר קנקן משגפן קרא שם קנה מעשר קנקן. עד שלא גפן קרא שם עולות באחד ומאה אם משגפן קרא שם מקדשות כל שהן. אם עד שלא גפן קרא שם תורם מאחד על הכל משגפן קרא שם תורם מכל אחד ואחד. [ב] במה דברים אמורים [ג] בשל יין אבל בשל שמן בין עד שלא גפן בין משגפן לא קנה מעשר קנקן. בין עד שלא גפן בין משגפן עולות באחד ומאה. בין עד שלא גפן בין משגפן תורם מאחד על הכל: אמר רבי חנניא וקשיא על דבית שמאי מה בינה לחמשה שקין בגורן אילו *חמשה שקין בגורן שמא אין תורמין ומעשרין מזה על זה. רבי יהושע בן לוי אמר על הראשונה הושבה.

רבי

שיש לו פדיון מועלין בו וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] וכיון דמועלין ע"כ דיש לו פדיון הרי מוכח דבבהמה טמאה לא טעון העמדה והערכה אין תיפתרינה לפס הילכות מיתה פי' דאם תרצה לומר דמתניתין מיירי בהקדיש חלב פרוש מן החמור לכתחלה ואתא לאשמעינן דיש מעילה ופדיון בהקדיש מתה ומשום הלכות הקדיש מתה אתא המתני' הזה לאשמעינן זה אין את יכול דא"כ ל"ל למינקט המורה הי"ל למינקט רק חלב תמורה לבד אלא ודאי דלאו משום הילכות זה אתא לאשמעינן אלא משום הלכות דהלכה כגופה דמיא כמו דס דמועלין בו ולא הוי כפרש עיי"ש במס' מעילה דף י"ב ע"ב עיי"ש ע"ז: אר"ח קומי ר"א תיפתר כר"ש דס"ל דקדשי בדה"ב אין טעונין העמדה והערכה א"ל אין כר"ש ל"ל לאשמעינן האי דינא בחמור נתני האי דינא אף בבהמה דקמ"ל בחלב דמועלין בה אע"ג דהקדיש רק הבהמה א"ו דתפס תמורה משום דבבהמה טהורה טעון העמדה והערכה וחלב חשיב כמתה אך בחמור דהוי בהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה:

אר"ח וקשיא על דב"ש מה בינה לחמשה שקין בגורן אילו חמשה שקין בגורן שמא אין תורמין ומעשרין מזה על זה. משום דס"ל דב"ש וב"ה פליגי בכל הג' דברים אם פתח לאחר שגפן לב"ש קנה מעשר כבר והינו מועיל מה שיפתח אלא א"כ יערה לגת ולב"ה א"ל לערות ואם פתח לאחר שגפן לב"ה חוזרים ועולות בא' ומאה ולב"ש לא מהני עד שיערה לגת וכן אם פתח לאחר שגפן לב"ה תורמין ומעשרין מזה על זה ולב"ש אין תורמין מזע"ז עד שיערה לגת ע"ז פריך לב"ש למה אין תורמין ומעשרין מזה על זה למה גרע מחמשה שקין בגורן דתורמין ומעשרין מזה על זה והא מפתח לא גרע מחמשה שקין בגורן כיון שפתחן והכי נאמר דב"ש פליגי כל עיקר אפילו על עד שלא גפן דתנינן תורם מאחת על הכל הכי נמי ע"ז פליגי ב"ש דהא כיון דפתח למה לא הוי כחמשה שקין בגורן ולמה לא יהי' כבתחלה הכי נתקדש על זה בתמי' בשלמא על בבא הראשון דמשגפן קרא שם קנה מעשר שפיר ס"ל לב"ש דלא מהני מה שיפתח אח"כ

עין משפט נר מצוה

מד
א מיי' פ"ח ממע"ש ה"ב

מה
ב מיי' פ"ג מתרומות הי"ח

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ג] בד"א בשל יין. לזה דייק הרמב"ם בלשונו וכתב חביות של יין וכו' משום דיין דוקא וכדאמרו בירושלמי כאן והכ"מ לא העיר בזה:

מראה הפנים

שם וכו' וכדפרישית בפנים דאם בשכבר היה היין מע"ש אין טעם יפה לחלק בין עד שלא גפן שיהיה בתורת שאלה ובין משגפן שיהא כנכנס למעשר והא ברישא הכינן אע"פ שגפן לא קנה מעשר ומאי איכפת לן אם פירש מקודם שנותנם בתורת שאלה ובין אח"כ ולפיכך כתב בחבורו בפ"ח ממע"ש בהל"ה כדברי ר' יוחנן מי שהיה לו יין של מע"ש והשאיל קנקניו לאותו מעשר וכו' כנס היין לתוכו סתם אם קרא שם ועשהו מעשר עד שלא סתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים וכו' וא"כ ביין של טבל איירי:

במה דברים אמורים בשל יין וכו'. וכ"פ הרמב"ם שם כדברי התוספתא ובתוספתא דפוס כתב קנה מעשר וט"ס הוא וכתב הפקיד לתוך הקנקן רביעית חולין וכו' וזה שכל מהתוספתא וכעין זה אמרו בגמרא בהלכה דלקמן אם אמר רביעית של חולין יש לי בחבית זו וכו' ומיהו לדינא לא דמיין וע' בדבור דלקמן:

בית שמאי אומרים מפתח ומערה לגת וכו'. פירושים שונים יש במשנה זו וכבר הביא התוי"ט והקשה על פי' הר"ש והר"ב וכן לקמן בבבא אבל אם רצה להחמיר על עצמו וכו' כתב שדברי הר"ש דחוקים וכו' ומה שהוא דוחק ביותר בדברי ר"ש הוא שכתב אע"פ שכשבא למדוד לחבירו אותו רביעית אומר לו יין זה אני מוכר לך חוץ מן הקנקן וכו' ולא ידעתי מי הכניסו לדוחק גדול כזה והלא דברי ר"ש כדברי הש"ס ששייר לתוך הקנקן רביעית חולין שלו וכדאמרו בגמרא על זה מתני' אמרה כן ר"ש אומר ודברי ר"ש מתפרשין בפשיטות כמבואר בפנים וכן בענין הפירושים השונים אם דברי ב"ש וב"ה אמתני' דלעיל קאי כפי' הר"ש והר"ב או בענין מכר ובעניינא דסיפא וכפי' הרמב"ם בחבורו זה תליא בפלוגתא דאמוראי דלריב"ל על הראשונה הושבה ולר' בא על השניה הושבה וכבר בארתי הכל בפנים וכפי' הרמב"ם בחבורו שם שהכריע כר' בא משום דהשתא שייך שפיר האי בד"א דאדלעיל אדסמיך ליה קאי וכן בארתי דברי הרמב"ם בדבריו בפי' המשנה במה שכתב בזה בפ"ח בהלכה ב' וכן הלוקח וכו' לפיכך צריך המוכר לפתוח וכו' ובמה שדקדק הראב"ד מה צורך ומה הנאה יש לו וכו' נ"ק דודאי יש לו הנאה שאם לא יצא הקנקן לחולין וכלומר שאינו נבלע בדמי המעשר שנתן לו הלוקח בעד היין והרי זה צריך הקנקן להשים לתוכו היין וצריך לפרוע לו בעד הקנקן מלבד דמי היין וכזה מדויק יפה האי בבא ואם רצה להחמיר על עצמו וכו' כמבואר בפנים ודלא כפי' הראב"ד ע"ש דלפירושו מאי

תוס' הרי"ד

ריב"ל אמר על הראשונה ור' בא אמר על האחרונה. עיי' בדברינו בפנים ולפ"ז שפיר מוכן פסקי הרמב"ם ז"ל ופירושו בפי' המשניות דמפרש דב"ש וב"ה פליגי בזה הדין דפ"ק דב"ה סברי במקום שדרכן למכור סתומות והמוכר פתח יצא הקנקן לחולין וב"ש סברי דלא מהני הפתיחה רק כשיערה לגת ומפרש בירושלמי הכי דהגמ' ס"ל דקאי הפלוגתא דב"ש וב"ה אהא דבסמוך ופליגי על כל הג' בבות דלעיל ע"ז הקשה ר"ח דקשה על ב"ש למה לא מהני פתיחה על מוקף ולמה לא הוי כחמשה שקים בגורן ע"ז קאמרי ריב"ל ור' בא דע"כ לא שייך דב"ש וב"ה להא דלעיל וריב"ל ס"ל דע"כ בראשונה הושוה דלא שייך פלוגתא על בבא קמייתא דהא ע"כ משגפן וקרא שם נקנה הקנקן למעשר ולא מהני פתיחה אח"כ לכו"ע. וכן ר' בא קאמר דע"כ על האחרונה הושווה דלא שייך פלוגתא על הבבא אחרונה דע"כ לכו"ע מהני פתיחה ולא שייך בזה שום פלוגתא. ובזה ניחא הא דהרמב"ם ז"ל פסק בפ"ח מה' מע"ש בהא דבבא קמייתא משגפן קנה מעשר ולא מסיק האיך הדין בשפתחו אח"כ וכן בבבא בתרייתא פסק בפ"ג מה' תרומות ולא מסיק שם האיך הדין כשחזר ופתחו ואילו בבבא מציעתא פסק בפט"ו מה' תרומות כשחזר ופתחו עולות באחד ומאה ולמה לא נקט הדין כשחזר ופתחו בכל הנך בבות. וע"כ דהללו בבות לא צריך כלל לאשמעינן דהא בזה ליכא כלל פלוגתא וליכא פלוגתא רק בבבא מציעתא ע"כ צריך לפסוק הדין בזה ופסק כב"ה והרמב"ם ז"ל פסק כשיטתם כריב"ל וכר' בא. א"נ דר' בא ס"ל דאף על אחרונה הושווה ובפירושו להמשניות מפרש דע"כ לריב"ל ולר' בא לא שייך ההיא משנה להאי משנה דלעיל דהא ליכא פלוגתא לא בבבא קמייתא ולא בבבא בתרייתא ואי על מציעתא פליגי לסמוך האי בבא לבסוף לפלוגתא דב"ש וב"ה וע"כ דמילתא אחריתא הוא. ובחיבורו פסק הילכה גם לפי פירושו במשניות ודוק: סליק פירקא בס"ד

שנויי נוסחאות (סוי"ג) חנניא בז"י חנניה.

רבי בא אמר על השנייה. אם רוב א רביעית חולין יש לי בחבית זו יצא קנקן לחולין. רבי חייא בשם רבי יוחנן מתניתא אמרה כן רבי שמעון אומר אף האומר לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין:

הדרן עלך לא יאמר אדם

המוליך ב פירות מעשר שני ממקום היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר פודיהו בשער מקומו. ג המביא פירות מן הגורן לעיר כדי יין מן הגת לעיר השבח לשני ויציאה מביתו. ד פודין מעשר שני כשער הזול כמות שהחנוני לוקח ולא כמות שהוא מוכר כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. ה אין פודין מעשר שני אכסרה את שדמיו ידועין נפדה על פי אחד *ואת שאין דמיו ידועין נפדה על פי שלשה. כגון היין שקיסס ופירות שהרקיבו ומעות שהחליאו: **גמ'** המוליך פירות כו'. א"ר יונה לא אמרו אלא המוליך ו הא בתחילה אסור ובפירות מעשר שני אבל בפירות שהן טבולין למעשר שני אפילו לכתחילה מותר. כהדא רבי ה"ל פירין הכא ופירין בכותניין והוה קבע מעשרות דהכא תמן ומפרק לון בשערא דתמן. ז תני בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו. ניחא ביוקר והוזלו בזול והוקרו שנייא היא שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. תני אבא בר חילפיי בר קריי' אמר בד"א בודאי ח אבל בדמאי בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו מוכרו בזול. למה משום שנראה להימכר בזול או משום שאינו יכול להחזירו למקומו. מה נפיק מביניהון חזרו והוקירו במקומו אין תימר משום שאינו יכול להחזירו למקומו הרי

אח"כ דליפקע קדושת מעשר בלא חילול מהקנקנים כיון שכבר נתקדש והיין בתוכו ולא מהני וכן בבא אמלעית דבנתערבו משגפן לא מהני אח"כ הפתיחה כיון שכבר נתקדש בב"ש כדאיתא במתניתין משגפן מקדשות בב"ש וכבר חל איסור עליהן כיון שגפן מעיקרא אחשבי' שישאר בו דכל עיקר החילוק שבין גפן או לא הוא מבואר בס' משנה ראשונה דכשגפן גלי אדעתי' דיקיימו בכלי זה ואחשבי' אבל בלא גפן דעתו לערותו בכלים קטנים וע"כ כשגפן ואחשבי' אפי' אם יפתח אח"כ גלי אדעתי' כבר דאחשבי' ולא מהני אח"כ הפתיחה אבל על בבא דסיפא קשה למה לא מהני לב"ש לתרום מאחד על הכל הכי שייך בזה דכבר הלה הקדושה ומסיק הגמ' דבהני תלתא בבא דמתניתין לא פליגי ב"ש וב"ה בכל הג' בבות ולא נחלקו רק בשתים ונחלקו בזה ריב"ל ור' בא דריב"ל ס"ל על הראשונה הושוה וכן איתא לשון זה בירושלמי במס' סוכה פ"ב ה"ז ובש"ס נדפס הושבה בבי"ת וצ"ל בוא"ו א"כ הכל אחד ונתחלפו באותיות בומ"ף פי' כמו דנחלקו שם במס' סוכה וקאמרינן שם דלמאי הושוה ר"ל דשניהם שוים בזה ודכוותי' בש"ס דילן גבי פלוגתא דב"ש וב"ה היום הוחלקו ולמחר הושוה רק דבבבלי גרסינן הושוו בלא ה"א לבסוף ובירושלמי גרסינן הושוה בה"א לבסוף כמו במס' סוכה הנ"ל ובכאן וה"נ הפי' הושוה דבזה שניהם שוין ריב"ל ס"ל על בבא הראשונה הושוה דאף ב"ה לא נחלקו אלא אתרתי בבא בתרייתא אבל על בבא הראשונה הושוה דאף ב"ה ס"ל כיון דכבר נתקדש הקנקן בקדושת מעשר לא נפיק לחולין בפתיחה אף שהניחו אח"כ פתוח ימים רבים ור' בא אמר דהושוה על האחרונה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק דבמקום השניה גרס האחרונה ר"ל דס"ל לר' בא דלא פליגי ב"ש אב"ה רק אתרתי בבא קמייתא אבל על בבא האחרונה הושוה ב"ש לב"ה דכיון דפתח תורמין ומעשרין מזה על זה דלא גרע מחמשה שקין בגורן דהא לא שייך דנתקדש ע"ז מעיקרא א"כ דר' בא ס"ל דאף בהאחרונה הושוה. אח"כ מצאתי הסברא הזאת בס' משנה ראשונה שכתב דבבבא דרישא לא פליגי כיון שכבר נתקדש ובמציעתא שייך הפלוגתא ועיי"ש ועי' במס' בכורים פ"ב ה"ב דגרסינן שם ג"כ למעשר הושבה וגירסת השנו"א ז"ל הושוה:

תני בין ביוקר. הגר"א ז"ל בכי"ק גרס זאת עד מן החומש לקמן כמבואר בס"ד:

משום שהוא יכול להחזירו למקומו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תני

רבי בא אמר על השניה. על ענינא דסיפא דהך מתני' הושבה הפלוגתא ולא קשיא מה' שקין דמילתא אחריתא הוא וכדפרישית במתני' בפי' הב': אם אמר רביעית חולין וכו'. כצ"ל וכלומר דאע"פ כן יצא הקנקן לחולין: מתני' אמרה כן ר"ש אומר וכו'. כלו' דשמעינן להא ממילתיה דר"ש דמתני' וכדפרישית במתני':

הדרן עלך לא יאמר אדם

הלכה א מתני' המוליך פירות מע"ש. בגמרא קאמר המוליך קתני בדיעבד דלכתחלה אסור להוליכו ממקום למקום לפודתם שם אלא פודהו במקומו או מעלה הפירות לירושלים: פודהו כשער מקומו. שהוא עומד שם בשעת הפדייה בין להקל ובין להחמיר: השבח לשני. מה שוה בשער העיר יותר ממה שוה בגורן הרי זה למע"ש ופודהו כשער העיר ויציאות מה שהוציא עד שהביאן לעיר ישלם מביתו:

גמ' לא אמרו אלא המוליך. בדיעבד וכו' כדפרישית במתני': ובפירות מע"ש. שכבר קרא עליהן שם מע"ש הוא שאמרו כן אבל בפירות שהן טבולין למע"ש אפי' לכתחלה מותר להוליכן ממקום למקום דאכתי לא חלה עליהן קדושת מעשר כהדא דאשכחן שהיה נוהג ר' שהיו לו פירות כאן במקומו שטבולין למעשר והיו לו פירות אחרות בכותניין שם מקום וקבע המעשר של הפירות דהכא תמן מהפירות דכותניין אחר שהוליכן לשם ופודה אותן בשער דתמן משום שיכול להוליכן לתמן הואיל וטבולין הן: תני. בחדא ברייתא בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו כלומר הולכין אחר שער הזול של המקום פדייה שאמר בין שהיו ביוקר והוזלו עכשיו ובין שהיו בזול והוקרו פודהו כשער הזול ופריך ניחא ביוקר והוזלו דהולכין אחר של עכשיו אלא בזול והוקרו בתמיה אמאי לא נלך אחר שער היוקר של עכשיו: שנייא היא. במע"ש מפני שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש כדתנן לקמן בהל"ד מערימין על מעשר שני וכו' וכלומר שאם אתה מחמיר עליו בזול והוקרו לפדותו כשער של עכשיו אף הוא יערים ויתן לאחר לפדותו כדי להרויח החומש לפיכך הקילו כאן משום דמיהת נחית הכא לשער הזול מעיקרא: בד"א. דפודהו כשער מקומו שעומד שם ואם הוא ממקום הזול למקום היוקר פודהו כשער היוקר במע"ש של ודאי אבל בשל דמאי לעולם מוכרו בזול כלומר פודהו כשער הזול ואפי' הוליכו ממקום הזול למקום היוקר: למה. אם משום שניתן להמכר בזול שהרי אם רצה היה פודה אותו כשער הזול של אותו מקום שהוליכו משם ומהאי טעמא הקילו בדמאי אלא שבודאי החמירו או מטעמא אחרינא הוא שהקילו בדמאי: משום שאינו יכול להחזירו למקומו. בלשון תמיה מיתפרשא כלומר וכי אם הוא רוצה אינו יכול להחזירו למקומו הראשון ויפדהו כאותו שער הזול. א"כ האי שאינו כמו שהינו הוא כלומר הרי הוא יכול להחזירו ומובא איכא כה"ג בש"ס הזה: מה נפק מביניהון. מבין הני טעמי הא בין כך ובין כך צריך אתה לומר שהקילו בדמאי: הרי הוקירו מקומו. כלומר

מראה הפנים

אי להחמיר על עצמו דקתני המדקדק מבעי ליה וכן דברי ר"ש עולין יפה והן כדברי הש"ס שסייר המוכר בתוכו רביעית חולין לעצמו ושייר הקנקן בשביל אותו רביעית ואעפ"כ יצא קנקן לחולין שנבלע בדמי המעשר שנתן לו לפי שהקנקן נעשה טפל לכל היין ולא להרביעית ודע דדברי התוספתא שהבאתי בדבור דלעיל הפקיד לתוך הקנקן רביעית וכו' וכ"פ הרמב"ם כדלעיל אינם שייכין כלל לדברי ר"ש דהתם על ענין קריאת שם והחילוק בין עד שלא גפן ובין עד שגפן קאי ועל זה אמרו בתוספתא דאם הפקיד לתוכו רביעית חולין לעולם לא קנה מעשר את הקנקנים בין קרא שם עד שלא גפן ובין משגפן ודברי ר"ש בענין מוכר לחבירו איירי ולא קרב זה אל זה כמו שרצה הר"ש להרכיב דברי ר"ש והש"ס עם דברי התוספתא ובזה נתבאר לך דדברי ר"ש במה שהוסיף להחמיר על המוכר דברי יחיד הן ולפיכך לא פסק הרמב"ם כוותיה ואף שבפירושו כתב ודברי ר"ש אמת ואין עליו חולק בתבורו חזר בו ולא זכ' מזה כלום ובזה נתבאר הכל בסייעתא דשמיא:

סליק פירקא בס"ד

המוליך פירות מעשר שני. השבח לשני ויציאות מביתו. הרמב"ם בפ"ד ממע"ש בהלכה כ"א וכ"ב הביא דין המשנה לסרישא והסיפא ודקדק לכתוב כלשון המשנה וכדינה שבדין הסיפא היה לו מע"ש בגורן וכו' כתב פודה כשער העיר והפסיד יציאותיו ובדין דרישא במוליך ממקום למקום סתם וכתב פודה כשער מקום הפדייה ולא הזכיר כלום מהיציאה לפי שכך הוא הדין דברישא אינו מפסיד שהוציא מביתו אלא התשבון הוצאה על מע"ש הוא ודלא כמ"ש התוי"ט כאן מסתברא דה"ה ממקום הזול למקום היוקר דרישא וכו' והרמב"ם סוף פ"ד ממע"ש העתיק המשנה כלשונה עכ"ל ואני אומר דאיפכא מיסתברא דבסיפא אמרו כן בדוקא משום דבפירות בגורן, בלאו הכי עתיד הוא להביאן להעיר ולהוציא עליהן שהרי לא יחזיק פירותיו בגורן תמיד והא דאיצטריך הכא לאשמיענו שהיציאה מביתו דמהו דתימא הואיל ועכשיו אינו מביא מהגורן לעיר אלא הפירות של מעשר שני ההוצאה על המע"ש קמ"ל דהא עכ"פ עתיד הוא להביא כל הפירות שלו מהגורן וזהו שדקדק הרמב"ם לכתוב בדין דסיפא היו לו פירות מעשר שני בגורן וכו' אע"ג דבמתני' לא קתני בהדיא בסיפא הכי מכל מקום על פירות מעשר שני מיתפרשא אבל במוליך פירות מע"ש ממקום למקום אין זה אלא לצורך המעשר שני כדי לפדותו דאפשר לא נזדמן לו לפדות במקומו והלכך ההוצאה על המעשר שני ומלבד שמן הסברא הוא לחלק כן יש לי ראיות גמורות להכרית כן חדא דאי אמרת דגם ברישא היציאות מביתו א"כ למה איכפל התנא לאשמועינן דיוקא דסיפא כלל הא בכלל ממקום הזול למקום היוקר הוא לא ה"ל למיהוי אלא ויציאות מביתו על דיוקא דרישא ואנא ידענא דב"ש הוא בדיוקא דסיפא אלא ודאי לא תני להסיפא אלא בשביל דבר שנתחדש בה דהיציאות מביתו וכדאמרן דמסתברא הכי ועוד ראיה מוכרחת מדאמרינן בגמרא גבי הא דמחלק בין ודאי לדמאי דבדמאי לעולם נפ"ה כשער הזול אפי' מוליכו ממקום הזול למקום היוקר ובעי הש"ס טעמא מ"ט אי משום דכבר נראה להימכר בזול או דילמא משום דאם רצה יחזיר אותו למקומו כדפרישית שם וקאמר מאי נ"מ אם חזר ונתיקר במקומו איכא בינייהו וכו' והשתא אי אמרת דגם במוליך ממקום למקום שיציאות מביתו מאי האי דקאמר דדילמא טעמא הויא משום דכי אינו יכול לחזור למקומו ולפדותו והרי אם יחזור עם המעשר שני יפסיד עוד הפעם היציאה מביתו ומה ירויח אם יחזירנו למקומו דאין לומר דירויח כשער הזול עם ההוצאות שלא יעלה כפי שער היוקר של אותו המקום שנתיקר שם כל כך דהא ליתא דאטו מי לא עסק כן שנתיקר שם בדבר מועט יותר משער מקומו ואפ"ה מספקא ליה להש"ס אי נימא דטעמא משום שיכול לחזור למקומו הוא ועוד דאי הכי למה ליה לאהדורי להש"מ במילתא דלא שכיחא כולי האי ואמאי לא נימא מקום רחוק איכא בנייהו דלא שייכא טעמא משום שיכול לחזור למקומו דיותר יפסיד בההוצאה מכיסו ממה שירויח בפדיון כשער הזול מכל הלין מוכח ומוכרחת דדוקא בדין דהסיפא אמרו דהיציאות מביתו ולא בדין דהרישא ודקדק הרמב"ם בדבריו לפסוק להלכה כן:

אבל בדמאי בין ביוקר והוזלו וכו' מוכרו בזול. וכ"פ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה כ"א

שנויי נוסחאות (שו"א) אם בכי"ר אמר. (שו"א) כשער בד"ו בשער. (שוכ"א) בכותניין בד"ו בבותניין. (שוכ"ו) אבא בר חילפיי בכי"ר אבא חילפיי. (שו"ל) חזרו והוקירו במקומו בד"ו הורי הוקירו מקומו.

בכר לאדן

ופירין דבותניין. פי' בשן בתרגום וכן לעיל פ"ד למעשרות ה"ו.

עין משפט נר מצוה
מו
א מיי' פ"ח ממע"ש ה"ה ובכ"מ
א
ב מיי' פ"ד שם הכ"א
ב
ג מיי' שם ה"ב
ג
ד מיי' שם ה"ח
ד
ה מיי' שם ה"ב
ה
ו ז ח מיי' שם הכ"א

מסורת הש"ס
סנהדרין יד: ע"ש.

כלומר הרי כגון שחזרו והוקירו במקומו הראשון איכא ביניהו דאין תימר דטעמא הויא משום וכי אינו יכול להחזירו למקומו הרי הוקירו עכשיו שם ומה ירויח אם יחזור אותו למקומו וא"כ צריך הוא לפדות כשער יוקר של המקום שעומד שם אבל אין תימר דטעמא משום שנראה להימכר בזול אפי' כן הרי כבר נראה להימכר בזול בשער הראשון מקודם שנתייקר ומאי: כהדא. ופשיט לה הש"ס מהדא דר' חייא בר ווה דהוה ברומי וראה אותן פודין אילין ניקלוסיא דהכא תמן ברומי כשערא דהכא. ניקלוסיא שם ירק חשוב בפ"ק דע"ז והנקליבס והביאו אותו מא"י לרומי ושל דמאי היה וכבר נתחייב בדמאי בא"י ופדו שם המע"ש כשער של א"י שהוא יותר בזול לפי שגדל הוא שם ואמר לון ר' חייה מאן הוא דאורי לכם כן ואמרו חילפי בר קירויא הורי להון כך אלמא מדסמכו על זה ולא חקרו שמא עכשיו נתייקר הוא בא"י ש"מ דלעולם נפדה הוא כשער הזול הואיל ונראה להימכר בזול: תני משתכר הוא אדם עד שקל. בעלמא קאי ולא לענין מע"ש אלא לענין הלואת דינר בדינר הוא דלפעמים יכול אדם להשתכר עד שקל על דינר זהב וכן משתכר הוא עד רביעית דינר כדמפרש ואזיל היך עבידא: דינרא הכא. הדינר זהב הוא בכאן בתרין אלפין פרוטות קטנות: ובארבאל. שהוא מקום רחוק מכאן הוא בתרין אלפין ולקן אחד לקן הוא שם משקל ממטבע קטנה ודוגמתו בריש פ"ד דבבא מציעא קרט בקרט הרי לקן בלקן אסור כדפרישית שם ואם יש לזה דרך לילך לארבאל או שיש לו לשלם שם איזה סך יכול הוא לקבל כאן מחבירו לדינר זהב בהלואה בתרין אלפין ולהחזיר לו מטבע דינר זהב בארבאל אע"פ שהוא משתכר זה הלקן או יותר ולא מיחזי כמשתכר בהלואת דינר בדינר כדמפרש טעמא: והוא בעי מיתן חמשים רבוא ומיסק. כלומר שהוא צריך הוצאות הרבה עד שיעלה לאותו מקום וחמשים רבוא דרך גוזמא הוא ולאו דוקא אלא כך דרכם לתפוס בלשון גוזמא על סך הרבה: ויהיב ליה הכא בתרין אלפין וחמשין רבוא. כלומר השתא דיהב ליה הדינר זהב הרי הוא כמי שנותן לו תרין אלפין מטבעות קטנות שהוא שוה ונותן לו סך הרב שהיה צריך להוציא עד שיעלה לשם להרויח את הלקן והלכך אין כאן איסור הלואת דינר בדינר אפי' למ"ד בפרק הזהב דאסור להלות דינר בדינר כך היה נראה לפרש דעל ענין הלואת דינר בדינר קאי אבל ראיתי בתוספתא פ"ג דגרים היה מוליכו ממקום למקום משתכר עליו על שויו רובע דברי ר' יהודה ר"א אומר עד דינר ולפ"ז הא דהכא תני משתכר הוא אדם וכו' ג"כ על ענין מעשר שני מתפרש אלא שנשתנה הגי' במקצת ופירושו היה מוליכו ממקום למקום לפדותו והרי הוא שוה שם הרבה יותר על שויו יכול הוא להשתכר לעצמו מהמותר על שויו למר עד רובע מדמי המותר ולמר עד דינר ולא יותר ולגי' דהכא למר עד שקל ולמר עד רביעית מדמי המותר והשאר הוא של מעשר שני אלא שחסר כאן שמות התנאים דפליגי בהא והאי דקאמר היך עבידא וכו' לדוגמא בעלמא נקט כלומר היכי דמי שיהא שוה הפדיון שם כל כך ומפרש על ענין המטבעות כגון שהמעשר שוה כאן עשרה דינרין או יותר והדינר זהב שוה כאן תרין אלפין פרוטות ובארבאל שוה תרין אלפין ועוד מטבע אחת של משקל קטן והוא הלקן והוא בעי מיתן חמשים רבוא ומיסק כלומר והרי הוא צריך להוציא הוצאות סך רב עד שמעלהו להמעשר למקום ארבאל דיהב ליה הכא בתרין אלפין וחמשין רבוא כלומר הרי כשפודה אותו הכא בארבאל דהוי כמאן דיהיב ליה להמעשר תרין אלפין בעד כל דינר ודינר ועוד הסך רב שהוציא עליו עד שהביאו לכאן לפדותו ונמצא כל כך דינרין שהמעשר שוה ה"ז למעשר ומחשב כל דינר ודינר בתרין אלפין פרוטות והמותר שהוא הלקן מכל דינר ודינר ששוה כאן יותר ומשתכר הוא לעצמו מזה המותר למר עד דינר או עד שקל ולמר עד רביעית מאותו המותר והשאר נחשב הכל להמעשר ופי' זה עיקר: אין פודין מעשר שני לשם שני. כלומר שלא יאמר בפירוש הריני פודה למעשר שני זה מפני שהוא כמבזה להמעשר אלא יפדה לשם חולין שיאמר כמה שוין פירות חולין אלו: הגע עצמך שהיו הכל יודעין שהוא שני. ומה מועיל שיאמר כך וקאמר הש"ס אפי' כן אל יאמר כמה שוין פירות מעשר אלו שלא יתבזה: אלא ממין על מינו. במחלל פירות מעשר שני על פירות חולין מיירי ולא יחלל אלא ממין על מינו ופריך הש"ס דלא כן מה אנן אמרין שמחללין חיטין על השעורין או איפכא בתמיה ומשני דלכן צריכה למיתני שאפי' במין אחד לא יחלל ממין אחד שבו על מין אחר שבו כגון אפי' מן האגדו שהן חטין לבנות על שמתית שהן אדומות ושחורות ודוגמתו לעיל בפאה בפ"ב בהלכה ה': רבי היה לוקח קישואין בכורות למלכות. מהבכורות הראשונות שהן דבר חשוב וכשלקח אותן בשביל המלכות לקח ג"כ בשביל עצמו והיה קובע מעשר שני שלהן על כל עוקץ ועוקץ כלומר שחשש בשביל חלקו על כל אחת ואחת ולפיכך קבע מע"ש שלהן בתוך כל א' וא' בהעוקץ שראה לחשוב אותן כאלו הן חתוכות ויש בכל א' וא' חלק המלך וחלק שלו: שלימות הן ואת אמרת ראה אותן כאלו הן חתוכות. בתמיה: א"ר יונה ויאות הוא. שעשה שהרי אלו שנים שהיו שותפין בקישות אחת ואין לאחד אלא חלק העשירית שבה ולהשני תשעה חלקים שמא אומר לו בעל תשעה חלקים לבעל חלק העשירית טול חלקך ואני חלקי ודאי לא יאמר לו כך שלא יקלקל את הקישות לחתכה בשביל חלק העשירית של זה אלא מחזיקין הן בשותפות כשהיא שלימה שע"י זה וע"י זה נמכר ביוקר ונמלא בקביעות המעשר ג"כ כל א' וא' קובע בה לפי חלקו כשהיא שלימה ורואה ומעשר כל א' וא' לפדות אותה לפי מה שיש לו בה ומניחין אותה שלימה והכא נמי ע"י זה וע"י זה נמכר ביוקר כלומר אף שלא מכרו אותן אלא ע"י שיש להמלכות כמה חלקים ולרבי חלק מה בהן רואין כל א' וא' שיש בה כמה חלקים להמלכות ולרבי חלק א' בה והיינו דקאמר ראה אותן כאלו הן חתוכות שאף שנשארו שלימות שלא יתקלקלו כמו בהני ב' שותפים מיהו חושבין אותן כאלו הן חתוכות לענין שיקבע רבי המעשר בכל א' וא' כפי החלק שיש לו בה וליתן לפדיון מעשר בעד כל חלק וחלק של כל אחת ואחת:

כהדא

הרי הוקירו ואין תימר משום שנראה להימכר בזול אפי' כן נראה להימכר בזול. כהדא דר' חייא בר ווא הוה ברומי וחמתון מפרקין אילין ניקלוסיא דהכא תמן בשערה דהכא אמר מאן דהורי לון חילפיי בר קירויא אורי לון. תני משתכר הוא אדם עד שקל משתכר הוא אדם עד רביעית. היאך עבידא דינרא הכא בתרין אלפין ובאדבאל בתרין אלפין ולקן והוא בעי מיתן חמשין רבוא ומיסוק דיהב ליה הכא בתרין אלפין וחמשין ריבוא. תני [א] אין פודין מעשר שני לשם שני אלא לשם חולין. רבי שאול בעי הגע עצמך שהיו הכל יודעין בו שהוא שני אפילו כן: [ב] תני אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו דלא כן מה אנן אמרין פודין מן החיטים על השעורין ומן השעורין על החיטים לכן צריכה אפילו מן האגדו על השמתית ומן השמתית על האגדו. א"ר חנניא ר' היה לוקח קישואין בכורות למלכות וקובע מעשר שני שלהן על כל עוקץ ועוקץ. ראה אותן כאלו הן חתוכות. רבי יוחנן בעי שלימות ואת אמרת חתוכות. א"ר יונה ויאות אלו שנים שהיו שותפין בקישות אחת לזה חלק אחד ולזה ט' חלקי' שמא הוא אומר לו טול חלקך ואני חלקי אלא על ידי זה ועי"ז נמכר ביוקר והכא על ידי זה ועל ידי זה נמכר ביוקר.

כהדא

תני משתכר אדם בשקל עד רביעית היאך עבידא דינרא הכא בתרין מנין ובאדבאל בתרין מנין וחמשין והוא בעי מיתן חמשין מנין ומיסק דיהיב לי' הכא בתרין והמשין. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: תני אין קובעין מע"ש אלא במין על מינו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: אר"ח רבי הי' לוקח קישואין בכורות למלכות וקבע מע"ש שלהן על כל עוקץ ועוקץ. פי' דקישואין הבכורות שנתבכרו בתחלה הי' לוקח להביא דורון למלכות ולא הי' ממתין עד שילקטו עשרה והי' מלקט ה' או ו' שנתבכרו בתחלה להביא דורון למלך מפני החשיבות וע"כ אין כאן אחד למעשר שני וע"כ הי' קובע להמע"ש בכל עוקץ ועוקץ ופדה אותן וראה אותן כאילו הן חתוכות פי' הגר"א ז"ל דהי' פודה אותן בזול כאילו הן חתוכות ולא שוים רק מעט ע"ז פריך ר' יוחנן שלימות ואת אמרת חתוכות פי' הא הוין שלימות ושוים לפי הערך יותר מכפי שהיו חתוכות והא אין בכח ההדיוט לחתוך חלק המע"ש רק שצריך למכור שלימה כדי שיהא ביוקר וע"ז אמר ר' יונה ויאות פי' דשפיר הקשה ר"י אילו שנים היו בשותפות בקישות אחת לזה ט' חלקים ולזה חלק א' שמא הוא אומר לו טול חלקך ואני חלקי אלא עי"ז ועי"ז נמכר ביוקר והכא עי"ז ועי"ז נמכר ביוקר כהדא רשב"ר הוי מפקיד על אילין דרומיא דהוו מזלזלי

א מיי' פ"ד ממע"ש ה"ד וכרא"ב"ד וכ"מ
ב מיי' שם ס"ב וכרא"ב"ד וכ"מ

מראה הפנים

כ"א ואם היה דמאי פודין אותו כשער זול הואיל ונראה להמכר בזול וזהו כדמסיק דהאי טעמא עיקר הוא וכ"מ שאפי' חזרו ונתייקרו במקומו פודה כשער הזול ועיין במה שנתבאר בדיבור דלעיל מזה:

תני אין פודין מע"ש לשם שני אלא לשם חולין. כ"כ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה ד' שאומרים כמה שוה פירות חולין אלו ואע"פ שהכל יודעין שהוא מעשר כדי שלא יתבזה ומה שטען הראב"ד בהגה שם שאם פודהו על הכסף התורה גלתה ואנו מכסים זו לאו טענה היא דאטו התורה נותה ביאמר בשעת פדיון שפודה להמעשר בפורש לא נוהה אלא אם לא יוכל שאתו יפדה אותו ויעלה הפדיון לאכול בירושלים ותקנו חכמים שאם פודהו לא יזכיר שם מעשר שלא יתבזה ומה שאמר הראב"ד דלא נאמר זה אלא שלא לפגום את המעשר מפני שדמי מעשר פחותין מדמי חולין וכלומר משום שיש טורח להעלותו הלכך דמיו פחותין זה הטעם נכלל הוא בדברי הרמב"ם שלא יתבזה דכשיאמר כמה שוין פירות מעשר אלו ישומו אותם בדמים פחותין:

אין פודין מע"ש אלא במין על מינו. מכאן מוכרח דפודין מע"ש לכתחלה על פירות אחרות ויעלה אותן הפירות האחרות לאכלן בירושלים כדכתב הרמב"ם שם בהל' ב' ומה

שנויי נוסחאות (בו"א) ואין בד"ו אין. (בו"ד) בשערה בד"ו כשערה. (בו"ז) ובאדבאל בד"ו ובארבאל. (בו"ח) ומיסוק דיהב בכי"ל ומיסלק ויהב. (בו"ט) אלפין בכי"ל אלפין ובארבלין בתרין ולקן. (בוט"ו) האגדו בד"ו האגרו (וכן בסמוך). (בוכ"א) ט' בכי"ל שני.

חדושי רד"א

דינרא הכא בתרין אלפין. כתב המפרש רא"פ ז"ל הדינר בא"י הולך בעד ב' אלפין פרוטות ובאדבאל שם מקום הוא עד ב' אלפין ולקן א' ושיעורו של לקן ל"ב פרוטות וס"ב וחצי לקן יש בדינר ויש לו ר"ן דינרי זהב באדבאל וצריך הוצאות להעלותן כאן אפ"ה יכול הוא להשתכר עד רביעית ונותנן כאן בחמשים ריבוא וב' אלפים פרוטות והיינו רביעית וג' רביעית מנכה הלוקח בעד הוצאות הדרך להעלותן מאדבאל להכא והלוקח יקבלן באדבאל והן מהוללין. נמצא מרויח המוכר רביעית והא דנקט האי חשבונא משום דבעי לאשכוחי שיעלה הריוח לדינר זהב שלם והיה לו לומר עד שקל עד דינר זהב גקט רביעית כדי להודיע לנו היאך הוא משתכר דינר והיינו בנו"ן ריבוא דצריך להוציא עליהן ג' דינרים ועדיין דינר הרביעי הוא משתכר. נ"ב פי' דלשון עד שקל ועד רביעית משמע רביעית השקל דארישא קאי על שקל ומאי קמ"ל ברביעית שקל הרי רישא תני דאפי' עד שקל יכול להרויח אלא רישא וסיפא א' הוא שבאמת הריוח בין הכל הוא שקל אלא שלא נשאר לו מ' הריוח אלא רביעית וג' רביעית הלוקח מנכה בשביל הוצאות העלאתו ונקט האי חשבונא של נ' ריבוא ולא בכ"ה ריבוא שאז הוא באמת רביעית השקל הנשאר לו אלא דהיה הריוח הנשאר רק חצי דינר ורש"ם רוצה להניחו שיהיה הנשאר דינר שלם או אפשר לומר דשקל דאורייתא קתני והרביעית הוא דינר כסף:

עין משפט נר מצוה

ח

כהדא ר"ש ב"ר הוה מפקיד על אילין דרומיא דהוון מזלזלין בה. נסתון בר קפרא וקרטטה קומוי א"ל טב הוא כלום עד כדון מילה מקרטטה ולא טבא מילה מקרטטה וטבא. ר' יהושע בן לוי אמר אין פודין מעשר שני אלא עד שלשים וששה בשווי. וא"ר חזקיה זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה שלא יהא כמחלל על אסימון אלא עד שוה פרוטה. א"ר אימי במה עלל קומי רבי יוחנן ורשב"ל ואינון אמרי פוק ואישלם כהדין תנייה פודין מעשר שני כשעת הזול ולא כשעת היוקר. כמות שהחנוני לוקח לא כמות שהוא מוכר. כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. עד כדון דבר מרובה היה דבר ממועט אפילו כן כמות שהחנווני לוקח לא כמות שהוא מוכר כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. רב נחמן בר יעקב מחוי חותל לנגר' ומפרק על פומיה. ר' ינאי מחוי רובע חיטין לחטוניא ומפרק על פומיה. רבי סימון חווי פירין לרבי חלקיה א"ל בשוויהן א"ל כן. א"ר חלקיה בשם רבי סימון *אין פודין מעשר שני על פי השוטים. רבי פינחס חווי פירין לגרוסה

כהדא. משום דקאמר בשם רבי שהיה מדקדק בפדיון מעשר שני אף שהיה לאחר החורבן קאמר כהדא שמצינו דר"ש ברבי היה מחמיר בפדיון מעשר בזמן הזה והיה מפקר ומבזה על אילין דרומיא שהיו מזלזלין בפדיון המעשר א"כ מפקיד שהיה מצוה עליהן שלא יזלזלו בו אפילו בזמן הזה : נסתון בר קפרא וקרטטא קומוי. כלומר שהיה נוטלן בר קפרא להפירות מעשר ועשה אותן קרטין קרטין לחתיכות קטנות לפניו וא"ל וכי טב הן עכשיו כלום ולרמז הדבר עשה כן כדקאמר ליה עוד : עד כדון מילה מקרטטא וטבא מילה מקרטטא ולא טבא כל"ל. כלו' בתמי' עד עכשיו היה הדבר לקרטין קרטין ואעפ"כ היה שוה איזה שווי ועכשיו הוא מקרטטא ולא טבא כלום ולמשל ולדוגמא עשה כך שכן הוא גם זה שעד עכשיו אע"פ שהיו מזלזלין בפדיון ולא פדאוהו כראוי לפי שוויו מ"מ פדו אותו ועכשיו שאתה מבזה אותם ומחמיר עליהם לא יפדו אותו כלל וכלל שלא ישמעו לך בזמן הזה : אלא עד שלשים וששה בשווי. כלומר אם ירצה להוסיף בפדיון המעשר יותר מהשווי שלו אל יוסיף יותר מל"ו בשווי : זה שהוא מחלל. מעשר שני על המעות לא יהא מחלל בחצי חצי פרוטה כלומר במעט מעט וכל פעם ופעם אינו שוה פרוטה מפני שחצי פרוטה לאו מטבע הויא והרי הוא כמחלל על אסימון אלא עד שוה פרוטה :

הלכה ב מתני' פודין מעשר שני כשער הזול. דלכתחילה צריך לפדותו בשוויו ומ"מ בזה הקילו שיכול לפדותו כשער הזול. כדמפרש לקמיה וטעמא שהקילו בזה קאמר לקמן בהלכה ד' מפני שכתוב בו ברכה וכדפרישנא שם : כמו שהחנוני לוקח. שהוא לוקח בזול להשתכר ולא כמות שהוא מוכר שהוא מוכר ביוקר : כמות שהשולחני פורט. כשנותן המעות לפדיונו מחשב הוא הסלע כמו שהשולחני פורט כשמבקשין ממנו סלע בעד הפרוטות שנותנין לו לוקח הוא פרוטה אחת או שתים ביותר וכך הוא מחשב ולא כמו שהשולחני מצרף כשמבקשין ממנו פרוטות בעד הסלע שנותנין לו אינו נותן להם כ"א פרוטה אחת או שתים פחות : אין פודין מעשר שני אכסרה. כלומר באומד בלא מדה ומשקל אלא צריך שידקדק במדתו או במשקלו : את שדמיו ידועין נפדה על פי אחד. כלומר בשומת אחד שאומר כך וכך הוא שוה : ואת שאין דמיו ידועין. כדמפרש כגון היין שקיסס ובנוסחת המשניות שקרס והיינו הך שהתחיל להחמיץ ופירות שהרקיבו ומעות שהחליאו כלומר שהחלידו והוא מחלל מעות המעשר כל אלו נפדין על פי שלשה ומפרש בגמרא שלשה לקוחות כלומר שהן תגרים ואפילו אחד מהן נכרי או אחד מהן בעל המעשר : גמ' כמה עלל קומי ר' יוחנן ור"ל. כמה וכמה בני אדם נכנסו לפניהם לשאול היאך יהיו נוהגים בפדיון המעשר ואינון אמרי להון פוק ואישלם כהדין תנייא פודין וכו' לא והשלם הדבר כמו ששנינו במשנה פודין וכו' וכלומר שאף בזמן הזה תפדו אותו בשויו אלא שתוכלו לפדותו כשער הזול כהאי מתני' : עד כדון דבר מרובה. עד כאן לא שמענו אלא אם המעשר דבר מרובה הוא דשייך בו לחשוב כך כמות שהשולחני פורט וכו' אלא שאם היה דבר ממועט היאך יחשוב וקאמר אעפ"כ יכול הוא לחשוב לפי ערך כמות שהחנוני לוקח וכו' : מחוי חותל לנגרא. הראה חותל של תמרים לאומן נגר אחד ופדה על פיו לפי שדמיו ידועים וקמ"ל דיכול לסמוך אף על הנגר הזה וכן הא דלקמיה : מחוי רובע. מדה של חטין לטחוניא להטוחן ופדה על פיו : א"ל בשוויהן. לא רצה לומר לו בכמה אלא תפדה אותן בשוויהן וכעס על זה וא"ל כן אמר ר' ולא גרסינן הכא כן א"ר חלקיה בשם ר' סימון שהרי ר' סימון גופיה הראה אותן לר' חלקיה אלא אגב שיטפא דלקמיה הוא : אין פודין מעשר שני ע"פ השוטין. שאין יודעין כלום וכלומר שאין תשובה זו בשוויהן תשובה : לגרוסה

מזלזלי בה פי' דהי' מצוה ומפקיד על אילין דרומיא דהוו מזלזלין בה דהי' פודין אותה בזילזול כמו שהן התוכות נסבון בר קפרא וקרטמן קומוי פי' שהי' מחתך לפניהם לחלקים קטנים א"ל טב היא כלום פי' בתמי' א"כ אין לכם כח להתוך אלא צריך לפדותו כשהוא שלם ע"ז פריך הגמ' עד כדון מילה דקרטמה ולא טב פי' דעד כאן לא שמענו מדבר קפרא אלא מילי דלחתוך איתן לא טב הוא כלום אבל לא שמעינן מינה דההיא דבר קפרא במילי דיחתוך ויהי' טב מידי ואיפשר דיכול לפדותו כמו שהוא מהותך אע"פ שהוא בזול יותר מן שלם :
ריב"ל אמר אין פודין מע"ש אלא כשוי. כן גי' הגר"א ז"ל ואמר ר"ח זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה פי' הא דריב"ל ור"ח קאי אמתני' במציעתא דגרסינן שם פודין מע"ש בשער הזול כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר כמו שהשולחני פורט לא כמו שהוא מצרף ע"ז מפרש ריב"ל הרישא פודין בשער הזול משום דיש לפרש ב' פרושים או דרישא וסיפא חדא מילתא הוא כדפי' הרע"ב ז"ל וה"פ פודין בשער הזול ומפרש ואזיל דהוא כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר ויש לפנינו ב' שערים שער הזול ושער היוקר דהוא שער שהחנוני לוקח ושער שהחנוני מוכר ע"ז קמ"ל דפודין בשער הזול ולא בשער היוקר וסיפא סיומא דרישא הוא או דילמא דרישא וסיפא ב' ענינים הן וברישא קמ"ל דפודין בשער הזול אם פי' שעת זול וא"כ היוקר פודין אותו כבשעת הזול וא"כ ק"ל דינא אחריתא כמו שהחנוני לוקח כו ע"ז קמ"ל ריב"ל דפודין מע"ש ע"כ בשוי ואם השער יוקר וליכא השתא שער זול כלל רק דמקודם לכן הי' שער זול אינו נפדה כשעת הזול משום דפודין אותו בשוי דווקא ופי' דמתניתין דפודין בשער הזול הוא כמו שמפרשי ר"י ורשב"ל בסמוך דסיפא הוא סיומא דרישא כפי' הרע"ב ז"ל או דרישא מילתא אחריתא הוא ופי' בשער הזול דיכול להמתין על מע"ש או בטהרת טהורה בתקופת תמוז כמו דאמרו אמוראי בסמוך והוא כפי' הפנ"מ ז"ל וכר"ש ז"ל ור"ח מפרש הא דתני במתני' כמו שהשולחני פורט דהתם יכול השולחני לפרוט סלע על כמה מטבעות של חצי חצי פרוטה והו"א אף מעשר שני כן ע"ז קמ"ל דמע"ש אסור כן משום דדמי לאסימון עיי' בכ"מ ז"ל בפ"ה ממע"ש ה"ט וכאן גרס הגר"א ז"ל בכי"ק הא דגרסינן לעיל תני בין ביוקר והוזלו ובין בזול והוקרו פי' דהברייתא ס"ל דיכול לפדותו בשער היוקר כבשער הזול דמעיקרא ולא כתנא דמתניתין דידן ומפרש הטעם משום דקל הוא במע"ש דיכול להערים עליו ונמצא דהברייתא פליגא על מתניתין ע"ז מסיק אר"א כמה עלל קומי ר"י ורשב"ל פי' כפי' הפ"מ ז"ל דבאו כמה אנשים לשאול מר"י ורשב"ל האיך הדין דהאיך פודין אם כתנא דידן או כתנא דברייתא ואינון אמרין פוק ואישלם כהדין תניא ר"ל דתשלימו כתנא דידן ולא כתנא דברייתא ומפני שיש לפרש בתנא דידן דס"ל נמי כתנא דברייתא ורישא וסיפא ב' דברים הן והפי' ברישא דפודין בשער הזול היינו דפודה בשער היוקר כבשער הזול דמעיקרא ולא דרישא וסיפא דבר אחד הוא וסיפא הוא סיומא דרישא ע"ז מפרשי פי' דתנא דידן דלא דפודה בשער היוקר כשער הזול דמעיקרא ז"א אלא דפי' פודה בשער הזול כיש לפנינו ב' שערים שער היוקר דהחנוני מוכר ושער הזול שהחנוני לוקח פודה בשער הזול וסיפא הוא סיומא דרישא וכדמסיק פודין מע"ש בשער הזול ולא בשער היוקר ר"ל בדאיכא שער זול ויוקר פודה כשער הזול כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר כמו שהשולחני כו' ותורת אמת הוא גי' הגר"א ז"ל דגרס הא דלעיל תני בין ביוקר והוזלו הכא דאל"כ מאי קאמרי פוק ואישלם כהדין תניא תיבת כהדין צריך ביאור ועוד מאי שאלו מר"י ורשב"ל אם השואלים לא ידעו כלל מהמשנה והורו ר"י ורשב"ל להם המשנה א"כ בכ"מ שהורו האמוראים הלכה להעולם מהמשנה היה להגמ' להביא זאת אבל לפי גי' הגר"א ז"ל מדויק היטב משום דתנא דהברייתא פליג וגם בתנא דידן יש נ"כ לפרש כן אך ריב"ל מפרש לתנא דידן דפליג על הברייתא ע"כ שאלום האיך הלכה והורו להם כתנא דידן ולא כתנא דברייתא ומפרשו להם פי' דתנא דידן. ודע דבירושלמי דפוס קראטשין גרסינן כהדין תניא פודין מע"ש כשעת הזול ולא כשעת היוקר ולפ"ז הורו להם כהאי תנא דכיש ב' זמנים זמן הזול וזמן היוקר הולכין אחר זמן הזול אבל בכל הדפוסים גרסינן כשער הזול ולא כשער היוקר ולפ"ז הוי הפי' כיש ב' שערים לפנינו ולא ב' זמנים והוא האמת :
ר' סימון חווי פירין. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר' חלקי' חווי פירין לגרוסה א"ל בשויהן אתא לקמיה דר"ס א"ל אין פודין מע"ש ע"פ שוטין פי' דלא בשוין אלא כמו שהחנוני לוקח כו' ר"פ חווי פירין כו' אר"ש כמה דבר גם בעי בטהרת טהורה בתקופת תמוז כתר בלני בתר בית המרחץ מסיק לזורזי' ואז ימכור בזול

מסורת הש"ס

סנהדרין יד:

מראה הפנים

ומה שטען הראב"ד בזה לאו דמסתברא הוא כלל וכלל וכבר בארתי בענין זה לעיל בפ"ב בהלכה ז' ע"ש ד"ה והא תנינן הפורט סלע ממעות מע"ש ותמצא כי דברי הרמב"ם הם מוכרחים ומוסכמים מן הסברא ומהראיות מש"ס : מילה מקרטטה וטבא. לפי גי' הספר יש לפרש בלשון התמיה וכי עד כדון הוה מילה מקרטטה וטבא והשתא מילה מקרטטה וטבא בתמיה והיינו הך כמבואר בפנים וברים פ"ד דב"מ הבאתי מענין זה וכתבתי מילה מקרטטה וטבא מבוקלת במשקל מכוון וטוב ולפי ענין דהך עובדא משמע דמקרטטה רצה לומר הדבר חתוך לקרטין קרטין כדאמר נסתון בר קפרא וקרטטה קומוי ומ"מ יש לפרש גם על לשון המשקל וכלומר שנטלן בר קפרא ושקל אותן לפניו ולדוגמא עשה ראה השקול הדבר שאם אין אתה מחמיר עליהן עכ"פ יפדוהו ואף שמזלזלין בפדיונו בדבר מועט ואם אתה מחמיר עליהם לא יפדו אותם כלל וכלל מאחר שבזמן הזה הוא :

אין פודין מעשר שני אלא עד שלשים וששה בשויו. כלומר אם בא להוסיף על פדיונו לא יוסיף אלא עד ל"ו בשויו ואין טעם לדבר הזה ופליגא הך דריב"ל על הא דר' יוחנן בהלכה דלקמן מע"ש שפדיו יותר על דמיו לא הפסיד את הכל ועיין לקמן שם :

זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה. חצי פרוטה לאו דוקא אלא כלומר על המטבע

שנויי נוסחאות (פו"מ) **במה** נג"ו **כמה**. (פו"י) **כשעת** גז"ו **בשעת**. (פו"א) **כשעת** נג"ו **בשעת**. (פו"מ) **לחטוניא** נכי"כ **לסיטוניה**.

ככר לאדן
ר"ש נר רבי הוס מקפיד על אלין וכו' כצ"ל :

לגרוסה א"ל בשוויהן. א"ל הכין א"ר חלקיה בשם רבי סימון אין פודין [מע"ש] על פי השוטין. א"ר שמי כמה דבר נש בעי בטהרת טהורה בתקופת תמוז בתר בלני מסיק לזורזייה ומיתיה פריטין ומיפרקיניה. אמר רבי ירמיה כמה דבר נש בעי בערובתא בפתי רמשא מנשייא קלען ומעביר עליהן ומייתי פריטי ומפרקיניה. א"ר יודן בר גדיא רבי יעקב בר בון מניחין עליו עד שיכמושו ופודה אותן מוצאי שבת מיד. רבי מנא ה"ל משח ואחתיה לעכו. א"ל רבי חייא בר אדא אין ההוא מישחה דבית מעקה קיים הא ענתך דיפרקניה דלא טב שיתא מיניה. ה א"ר יוחנן פודין מעשר שני על פי ג' לקוחות ואפילו אחד מהן גוי ו אפילו אחד מהן בעל. רבי יונה בעי שניהם גוים לא שניהם בעלים לא. אחד גוי ואחר בעל לא. ז אלא לצדדין איתאמרת:

הלכה ב מתני' ג *בעל הבית אומר בסלע ואחר אומר בסלע בעל הבית קודם מפני שהוא מוסיף חומש. ד בעל הבית אומר בסלע ואחר אומר בסלע ואיסר את של סלע ואיסר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרן. ה *הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו ובין שניתן לו מתנה: **גמ'** ואין חומשו של זה מרובה על תוספתו של זה. אמר רבי אבין שנייא היא שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש: של סלע ואיסר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרן. רבי יעקב בר אידא בשם רבי סימיי כל מעשר שני *שאין בקרנו שוה פרוטה אינו מוסיף חומש. רבי יוסי בי רבי סימון בשם ר"י ו כל מעשר שני שאין בחומשו שוה פרוטה אינו מוסיף חומש. התיב רבי בא בר ממל והתנינן

פני משה

לגרוסה. להטוחן ברחיים של גרוסות א"כ העושה את הגרוסות: כמה בר נש בעי בטיהרא טיהרה בתקופת תמוז. כלומר הפליג בדבר לאזהרה יתירה על פדיון מע"ש בזמן הזה ולדקדק בו ואמר כמה צריך בן אדם להזהר בו ואפי' הוא בצהרים בחצות היום ממש ובתקופת תמוז שהחמימות גוברת הרבה: בתר בלני מסיק לזורייה. כמו לאיזורייה כלומר ואפי' היא צריך עוד באותו זמן החום להדר ולילך אחר הבלן בבית המרחץ ואפילו צריך להעלות לאיזור שלו ולמכרו ולהביא פריטין ולפדות המעשר כל כך צריך שיהא נזהר לפדותו אף בזמן הזה ולא לאוכלו בלא פדיון: אמר ר' ירמיה וכו'. ר' ירמיה ג"כ הפליג בדבר באזהרה יתירה על פדיון מע"ש בזמן הזה ואמר כמה ב"נ צריך להזהר בו ואם אין לו מעות צריך להדר אחריהם ואפי' בערובתא שהוא ע"ש בפתי רמשא סמוך לחשיכה ואפי' מנשייא קלען ומעביר עליהן כמו קליין כלומר אפי' נוהגים שדעתן קלות וטורח הוא להוציא איזה דבר מהן אעפ"כ אם אין לו יעביר עליהן ולקבץ מהן ולהביא פריטין ולפדותו ולא יאכלנו בלא פדיון: ר' יעקב בר בון מניחין עליו עד שיכמשו. כלומר אם באו לו הפירות בע"ש ולא היה לו פנאי לפודתן היה מניחן העלין עליהן לשומרן ואפי' לא היו נשמרים בזה וכמעט עד שיכמושו העלין עליהן אעפ"כ היה נזהר מלאכלן בלא פדיון ובמוצ"ש פודה אותן מיד: ר' מנא ה"ל משח. היה לו שמן של מע"ש והולידו לעכו מקודם שפדה אותו וכשנודע הדבר לר' חייה בר אדא שעדיין לא פדאו א"ל אין ההוא דבית מעקה קיים כלומר מפני מה לא פדית אותו ואפי' השמן שלך של בית מעקה קיים הוא ומקום אחד הוא שהי' לר' מנא שמן שם ועל זה אתה סומך שיש לך שמן ואין אתה צריך לזה אפי' הכי הרי הגיע הזמן שלך שתפדה אותו: דלא טב שיתא מני. כלומר ולמה אתה שוהא בפדיונו ועל מה אתה חס הלא אינו שוה ששה מנים או איזה שך הרבה לפדיון שלו: ר' יונה בעי. נסתפק לו בדברי ר' יוחנן ושאל אם בדוקא קאמר א' מהן גוי אבל שניהם גוים א"כ שניהם בעלים שיש להם שותפות בו א"כ אחד מהן גוי ואחד מהן בעל לא או דילמא דה"ק אפילו אחד מהן גוי וא' מהן בעל בתוכן וא"כ אפי' שני גוים או שני בעלים בהן נמי שפיר דמי: אלא לצדדין איתאמרת. כלומר דהדר פשיט ליה לנפשיה דלא איתמר הא דר' יוחנן אלא לצדדין והיינו אחד מהן גוי או אחד מהן בעל אבל בשני גוים או שני בעלים או אחד גוי ואחד בעל בהן לא אמר ר' יוחנן:

הלכה ג מתני' בעל הבית קודם מפני שהוא מוסיף חומש. והאחר אינו מוסיף חומש דכתיב ואם גאול יגאל איש ממעשרו על שלו הוא מוסיף חומש ולא על של חבירו: מפני שהוא מוסיף על הקרן. אע"ג דחומשו של הבעה"ב מרובה הוא על תוספת איסר של זה אמרו בגמרא דאפ"ה תוספת הקרן עדיפא משום שעל החומש יכול הוא להערים כדתנן במתני' דלקמן: בין שניתן לו במתנה. מוקי לה בגמרא לדברי הכל אפי' למ"ד דאין מע"ש ניתן במתנה כמו שאין מוכרין אותו הכא מיירי שנתן לו פירות הטבולין למעשר דזה ניתן במתנה ונקנה לו ולפיכך מוסיף הוא חומש: **גמ'** ואין חומשו של זה וכו'. בתמיה ואמאי של סלע ואיסר קודם ומשני ר' אבין שנייא הוא הכא וכו' כדפרישית במתני' הלכך של סלע ואיסר קודם מפני שהוא מוסיף על הקרן: כל מע"ש שאין בו שוה פרוטה. לאו ממון הוא ואינו מוסיף חומש: שאין בחומשו. אע"פ שיש בקרנו אם אין בחומש שלו שוה פרוטה א"צ להוסיף עליו החומש דלאו ממון הוא: והתנינן

רידב"ז

בזול כן פי' נהרא"פ ז"ל ומייתי פריטין ומפרקיני' אז וזה פי' המשנה פודין בשער הזול דימתין עד שער ההוא של זול אר"י כמה בר נש בעי בערובתא בפתי רמשה פי' בשנו"א ז"ל כמו שאדם קונה בין השמשות מן אותן הנחתונין הנשארים שהם מוכרים בזול וכאותן נשים המקלעות עצמן והוא רודף אחריהם שיהו לוקחין כן הוא עושה ופודה ר"ל בע"ש כמבואר במהרא"פ ז"ל דאז הוי שעת זול ואז מייתי פריטי ומפרקיני' כו' ופודה אותן מוצאי שבת דימתין עד מוצ"ש ויפדה אז: א"ר יוחנן פודין מע"ש ע"פ ג' לקוחות אפילו אחד מהן כותי אפילו אחד מהן בעל ר' יונה בעי שניהם כותים לא שניהם בעלים לא אחד כותי ואחד בעל נמי לא. פי' דקס"ד דאפילו אחד כותי ואחד בעל ה"פ דמהג' הוי אחד כותי ואחד בעלים ואחד אחר ע"ז מקשה כיון דב' כותים לא וכן שני בעלים לא א"כ נמי כן אחד כותי ואחד בעלים נמי לא א"כ למה קאמר אפילו אחד כותי ואחד בעל דמשמע אחד כותי ואחד בעל ואחד אחר וקשה הא הוי כמו ב' כותים וכמו ב' בעלים ומשני אלא לצדדין אתאמרת פי' דאחד כותי ואחד בעל ר"ל או אחד כותי וב' אחרים או אחד בעל וב' אחרים אבל אחד כותי ואחד בעל ואחד אחר לא ותיובת נמי גבי אחד כותי ואחד בעל נמי לא מגי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן בשנו"א ז"ל:

שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. אע"ג דהכא הזינן שאינו מערים מ"מ הייסינן שמא קיבל המעות מאחר א"כ דיכול לחזור מזה כמבואר בס' משנה ראשונה:

ריב"א בשם ר"ס כל מע"ש שאין בקרנו שו"פ אינו מוסיף חומש ריב"ר"ס בשם ריב"ל מע"ש שאין בחומשו שו"פ אינו מוסיף חומש התיב רבב"מ והתנינן חמש פרוטות הן ונתני שם ע"ד דר"ס וקרנו של מע"ש שו"פ ע"ד דר"י [ר"ל ר' יוסי בר"ס או ר' יהושע דהוא ריב"ל] וחומשו של מע"ש בשו"פ. ר"ל דלר"ס דצריך להיות בו ולריב"ר"ס דצריך להיות בחומשו א"כ משכחת לה ששה ועוד הקשה נתני שבע מן הדא דאר"י בשם רמב"ת ר"א בשם ר"י אין קרקע נקנה בפחות משו"פ ונשאר בקושיא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן הוא פירוש הסוגיא:

ועוד

ערכין ו:

גיטין נד: ב"מ נ:

ב"מ נג: ירושלמי ב"מ פ"ד ה"ה.

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"ד ממע"ש ה"ב

י ג ד מיי' פ"ה שם ה"ז

יא ה מיי' שם ה"א ופ"ב שם ה"כ סמ"ג עשין קלו טוש"ע יו"ד סי' של"א סעי' קלג

יב ו מיי' פ"ה שם ה"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז אלא לצדדין איתאמרת. עי' ש"ס דילן סנהדרין יד ע"ב:

מראה הפנים

כמיתבע שהוא פחות מפרוטה מפני שהוא כאסימון וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה ט' ועיין בכ"מ שם ופשוט הוא: **אמר** ר' שמי כמה בר נש בעי בטיהרה טיהרה וכו'. הר"ש לא הביא כן דר' שמי כ"א האי דר' ירמיה דלקמן והיה סבור דלפרש שער הזול דמתני' קאי וז"ל בשער הזול מפרש בירושלמי א"ר ירמיה כמה בר נש בעי בערובתא וכו' ומיתיה פריטין ומיפרקיניה פי' בערובתא בע"ש בפתי רמשא סמוך לחשיכה מנשייא קלעין מן הנשים הסורקות ראשיהן וקולעות שערן ומעביר עליהן דוחק עצמו לקנות מהן פירות דאדם הדוחק לחזור כל כך בכל המקומות הולך עד שקונה בזול עכ"ל וכמה היה דוחק עצמו לפרש פי' זר ורחוק מן הדעת כזה דאי לפרש כשער הזול אתו הפי' אמוראי א"כ פליגי אמתני' דכבר קבעו חכמים לשער הזול כמות שהחנוני לוקח וכו' וכך אמרו נהדיא ברים הלכה דבין דבר מרובה בין דבר מועט אין לנו אלא מה ששנינו במתניתין כמו שהחנוני לוקח וכו' ועוד לפירושו מאי האי דקאמר ומייתי פריטין וכי צריך להשמיענו כאן שפודין את המעשר במעות ומלבד כמה דברים איכא מתקבלין על הלב כפירושו ולא נאריך בזה כי הדבר ברור שלא דברו כלל בענין השער הזול אלא על עיקר הפדיון בזמן הזה הוא שדברו והאי בעי אין פירושו רוצה אלא צריך וכל א' וא' מהני אמוראי הפליג בזריזות ואזהרה יתירה שאם אין לו מעות שצריך להטריח עצמו בכל מה שיכול לטרוח עד שימצא להביא מעות כדי לפדותו וכדפרישית בפנים לכל מילה ומילה דאמרי והאי נשייא קלען אין פירושו מלשון קליעת שער דמאי בעי ר' ירמיה בזה אלא מלשון קליין ואם באנו לדקדק כל אות ואות מהש"ס הזה ולא להשגיח על הענין לא עלתה בידינו אלא חרס ואפשר ט"ס הוא שהיה כתוב בשני יוד"ין והועתק בטעות להעיי"ן ואם נדקדק גם על העיי"ן מוטב לפרש קלען אלו הנשים המכוונות להטיל לקופה המהלכת בכל ע"ש ומלשון קולע אל השערה ולא יחטיא הוא וכן בקלע ובאבן וכהנה הרבה במקרא וכלומר אפי' אין לו להשיג מעות אלא מהקופה ומאלו הנשים יהא מעביר עליהן כדי להביא מעות ולפדותו אף בזמן הזה ובזה יהיה הפירוש שפירשתי שלם ונכון:

אמר ר' יוחנן פודין מע"ש על פי ג' לקוחות. והכי אמר בבבלי פ"ק דסנהדרין ודוקא לקוחות שהן תגרים וכ"כ הרמב"ם בפ"ד שם בהלכה ב' ואפי' אחד מהם נכרי או בעל המעשר וכדמסיק הכא דלצדדין איתאמרת אבל בשני נכרים או שני בעלים בהן לא. וסיים שם הרמב"ם וכופין את הבעלים לפתוח ראשון וזה תומר במעשר מן ההקדש וכתב הראב"ד עליו יש כאן שבוש ובתוספתא אמרו כופין אותו לפתוח ראשון ואם רצה לחזור בו חוזר זה חומר בהקדש מבמעשר ועיין בכ"מ ומ"ש בשם הר"י קורקס וא"נ לכל זה אלא דבתוספתא לא קאי זה חומר בהקדש אלא על החזרה דבמעשר חוזר בו ובהקדש אינו יכול לחזור ובהדיא תנן בפ"ח דערכין חזר בו של עשר ממשכנין מנכסיו וכו' דאין ההקדש נפסד ומ"ש הרמב"ם זה חומר במעשר לא קאי אלא על כופין כמו שלא העתיק אלא זה דתנן ברים הפ' בם המקדים שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומרים לו פתח אתה ראשון ומדייק בגמרא אומרים אבל אין כופין ומסיק דה"ק אי נאית נאית ואי לא נאית כופין וזה דוקא בזמן שאין היובל נוהג אבל בזמן שהיובל נוהג אין כופין אלא אומרים וכ"כ בהדיא הרמב"ם ברים פ"ה מהלכ' ערכין המקדיש שדה אחוזתו מצוה עליו לפדותה הוא שהאדון קודם ואם לא רצה אין כופין אותו בד"א בזמן שהיובל נוהגת וכו' כדתנן שם טעם לזה וזהו שכתב כאן זה חומר במעשר מן ההקדש שבמעשר אין חילוק ולעולם כופין אותו לפתוח ראשון משא"כ בהקדש שאין כופין אלא בזמן שאין היובל נוהג וזה ברור:

כל מע"ש שאין בקרנו שוה פרוטה וכו'. נתבאר מזה בתבורי פ"ד דב"מ ומה שאמרו בענין מע"ש שאין דמיו ידועין וכו' יתבאר לקמן במתני' דהמניח את האיסר בס"ד:

מעשר

שנויי נוסחאות (בו"ג) דבר בד"ו בר. בטהרת בכי"ל מטהרה. (שו"ד) לזורזייה בד"ו לזורייה. (שו"ס) דבר בד"ו בר. (שו"ו) ומייתי פריטי ומפרקיניה בד"ו ומיתי פריטין ומפרקינה. (שו"י) מישחה בד"ו מישחך. (שוי"ב) מיניה בד"ו מני ובכי"ל מינך. (שוי"ז) ואחר בד"ו ואחד. (שוי"ע) ואחר בד"ו ואחד. (שוכ"ו) אידא בד"ו אידי. (שוכ"ע) ר"י בד"ו ר' יוחנן.

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"א ממכירה הל"ג סמג עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' קנ ס"ב

יד
ב מיי' פ"ה ממע"ש ה"ד

טו
ג מיי' פ"ז מערכין הי"א

טז
ד מיי' פ"ה ממע"ש ה"ו

יז
ה מיי' פ"ו מערכין הי"ג

יח
ו מיי' פ"ה ממע"ש הי"ב

*והתנינן חמש פרוטות הן. ונתני שש על דעתיה דר' סימאי וקרנו של מעשר שני בשוה פרוטה ושבע על דעתיה דר"י וחומשו של מעשר שני שוה פרוטה. ועוד מן הדא דא"ר (רבי) יוסי בשם רבי מנא בר תנחום רבי אבהו בשם רבי יוחנן א *אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה. ועוד מן הדא ב מעשר שני שאין דמיו ידועין דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על הסלע הזה. רבי יוסי בשם ר' קריספא ר' יונה בשם ר' זעירא בסלע של מעשר שני היא מתניתא אי אפשר שלא יהא שם חולין כל שהן. ג *אמר רבי יוחנן הקדש שפדייו יותר על דמיו תפס את הכל ד מעשר שני שפדייו יותר על דמיו לא תפס את הכל. מה בין הקדש מה בין מעשר שני. אמר רבי אימי שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו. ר"י זעירא בעי קומי רבי אימי נבדק אותו האיש ואמר לא לכך נתכוונתי. אמר ליה לכשיבדוק. רבי יונה בעי *כמאן דאמר אינו כנכסיו ברם כמאן דאמר כנכסיו הוא מה בין הקדש ומה בין מעשר שני. אמר רבי יוסי לא כן כבר אתמר טעמא שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו. ה *אמר רבי יוחנן הקדש פדייו ולא הוסיף חומש הרי זה פדוי. ו מע"ש שפדייו ולא הוסיף חומש הרי זה אינו פדוי. מה בין הקדש ומה בין מעשר שני. אמר רבי הילא הקדש יש לו תובעין מעשר שני אין לו תובעין. רבי יונה בעי כמאן דאמר אינו כנכסיו. ברם כמאן דאמר כנכסיו הוא. מה בין הקדש מה בין מעשר שני. אמר רבי יוסי ולא כבר איתמר טעמא הקדש יש לו תובעין מעשר שני אין לו תובעין: הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה. מתניתא דרבי מאיר [היא] *דרבי מאיר אומר אין מתנה כמכר. אמר רבי יונה דברי הכל היא תיפתר בפירות שהן טבולין למעשר. והתנינן

רידב"ז

ועוד מן הדא מע"ש שאין דמיו ידועין. תיבות ועוד מן הדא מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וגם תיבות שאין דמיו ידועים מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וגרס במקומן שאין בו שו"פ כמו בבבלי הוא וחומשו מחולל על הסלע הזה כדמפרש ר"י בשם ר' קריספא ר' יונה בשם ר"ז בסלע של מע"ש היא מתניתא אי איפשר שלא יהא שם חולין כ"ש א"ר יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס הכל מע"ש שפדאו יותר על דמיו לא תפס הכל כו'. פי' בשנו"א ז"ל הנ"מ בין בבלי וירושלמי הוא דהבבלי במס' ב"מ דף נ"ג ס"ל דבמע"ש שאין בו שו"פ לא תפס כלל פדיונו אבל הירושלמי ס"ל דתופס פדיונו רק א"צ להוסיף חומש ונחלקו הבבלי והירושלמי בזה דהבבלי ס"ל דהגזה"כ ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למע"ש שאין בו שו"פ הוא כדפרש"י ז"ל דמלמד שאינו תופס פרוטה ר"ל דע"כ פשיטא דלא מצי להלל על הני פרוטה דהא כסף כתיב ואין כסף פחות משו"פ כדאיתא בירושלמי במס' קידושין פ"ג ה"ג ע"ש אך דהו"א דתופס פרוטה שלימה ולפדותו בפרוטה שלימה ולהעלותו בדמים ע"ז קמ"ל קרא דלא חל הפדיון כלל דלא תופס פרוטה אבל הירושלמי ס"ל דהגזה"כ הוא דפחות משו"פ אינו נותן חומש אבל בר פדי' הוא ר"ל דיכולין לפדותו על פרוטה שלימה ויתפוס פרוטה [כקושית התוס' ז"ל במס' ב"מ דף נ"ג ע"ב ע"ש] אבל הנ"מ בשדמיו ידועין דלא שוה פרוטה והוא מחללו על פרוטה אבל בשאין דמיו ידועין אם שוה פרוטה או לא והוא מחללו על פרוטה ונמצא אח"כ דלא שוה פרוטה קמ"ל דמע"ש שפדאו יותר על דמיו לא נתפס השאר והוא ע"כ בשאינו ידוע מיירי דאמרינן דלא רצה לחללו על יותר משויו רק מכיון שאינו ידוע ושמא שוה כך אבל אם אינו יפה כ"כ לא רצה ליתן עליו פדיון כזה וכן משמע מסוגיא דידן דאמרינן דבהקדש מסתמא ניחא ליה והוא ע"כ בשאינו ידוע וכן משמע במס' ב"מ דף נ"ה פרה זו תחת זו כו' יד הקדש על העליונה אפילו שוה יותר פרה זו בעשרה סלעים כו' ע"ש הרי דמיירי דינא דהקדש בשאינו ידוע וכן במע"ש באין דמיו ידועים וחילל זו ע"ז ונמצא אח"כ דפדאו יותר על דמיו אמרינן דאדם מצוי להרבות בהקדישו ולא מהני לי' בדיקה אפילו כשאמר אח"כ לא רציתי להרבות כדאיתא בסוגין בסמוך ואין אדם מצוי להרבות במע"ש ולא מהני ליה בדיקה אפילו כשאמר אח"כ רציתי להרבות אבל בשדמיו ידועין וליכא כאן טעות כלל ופדאו על יותר מדמיו אף במע"ש נתפס השאר וע"כ מוקי הירושלמי להברייתא דמע"ש שאין בו שו"פ דמיירי בשאין דמיו ידועין שאינו יפה שו"פ ושמא יפה שו"פ וע"כ לפ"ז לא נתפס הפדיון על פרוטה דשמא אינו יפה שו"פ ולא נתפס היותר על דמיו ואכן כסף פרוטה בעינן ע"כ גם להירושלמי צריך לחלל על מעות הראשונות דאי איפשר שלא ישאר שם חולין כ"ש ר"ל דבר מועט ערך פרוטה בסלע הראשון הוי כ"ש [וע"כ דקיימינן דנשאר בו בערך פרוטה לכל הפחות דאל"כ האיך נוכל לחלל חצי פרוטה עליו וניחוש שמא לא נשאר בו רק רבע פרוטה או כשיש ג' חלקי פרוטה האיך יחלל על סלע הראשון וניחוש שמא אין בו רק חצי פרוטה והאיך יאכל להמעשר שאין בו שו"פ על סמך החילול הזה של סלע הראשון אלא ע"כ דקיימינן ליה שנשאר בו בע"כ פרוטה דא"א לנמלט מעותיו] אבל בשידוע דאינו יפה שו"פ והוא פודהו על פרוטה דליכא כאן טעות כלל ונתפס היותר מדמיו לא היה צריך לחלל על סלע הראשון לשיטת הירושלמי כן הוא הפי' האמיתי בשנו"א ז"ל. וראיתי בס' מעייני הישועה דמפרש בשנו"א ז"ל פי' שאינו מובן לי אך בזאת יפה כתב אשר הגר"א ז"ל אינו מוחק תיבות שאין דמיו ידועין אלא דכתב דהירושלמי מפרש להברייתא דמע"ש שאין בו שו"פ והיינו דמוקי הירושלמי להברייתא הזאת דמיירי בשאין דמיו ידועין:

ר"י בעי כמ"ד כנכסיו ברם כמ"ד אינו כנכסיו הוא הקדש הוא מע"ש. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: והתנינן

פני משה

והתנינן. בפ"ד דב"מ וגרסינן שם להאי מילתא בה"ה חמש פרוטות הן ההודיה שוה פרוטה וכו' והשתא קשיא וניתני שם על דעתיה דר' סימאי דקרנו של מעשר ג"כ צריך שוה פרוטה ולדעתיה דר' יוחנן ניתני שבע פרוטות דאף בחומשו צריך שוה פרוטה: ועוד מן הדא דא"ר יוסי וכו'. כלומר ועוד קשיא מההיא דאמר רבי יוסי בפ"ק דקדושין ה"ג אין קרקע ניקנית בפחות משוה פרוט' דכתיב שדות בכסף יקנו ומינה ילפינן דקרקע ניקנית בכסף ופחות משוה פרוטה לאו כסף הוא וליחשב נמי להא. ועוד קשיא על עיקרא דדינא דקאמר לעיל כל שאין בו שוה פרוטה אין פודין מן הדא ברייתא דתני מע"ש שאין דמיו ידועין ואפשר שאין בו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על הסלע הזה וקס"ד דעל סלע של חולין קאמר דמחללו ואף ע"ג שאין דמיו ידועין ואימר דליכא ביה שו"פ ואפ"ה מחללו: ר' יוסי בשם ר' קריספא וכו'. דמהא לא קשיא דבסלע של מעשר שני היא מתניתא כלומר הך ברייתא מיירי שהסלע היא של מעשר שני שכבר חילל עליה בתחילה שאר פירות מעשר והיינו טעמא דמחלל למעשר זה שאין דמיו ידועין לפי שאי אפשר שלא יהא שם חולין כל שהן שהרי אי אפשר לנמלט פדיונו שמתוך שמתירא שמא יפחות ונמצא אוכלו בלא חילול מוסיף הוא על דמיו ויש בסלע זו חולין כל שהוא ולפיכך מחלל גם למעשר שני זה שאין דמיו ידועין על אלו מעות הראשונות שאם אין בו שוה פרוטה נתחלל הוא על אותו עודף חולין שבסלע של מעשר שני אבל לעולם אימא לך בעלמא דמעשר שני שאין בו שוה פרוטה שאין פודין אותו: תפס את הכל. להקדש אבל מע"ש שפדאו יותר מדמי שויו לא תפס את הכל למעשר ואין להמותר קדושת מעשר: שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו. הלכך אמרינן מה שהוסיף יותר על דמי שויו מדעתו עשה ולא הוי הקדש טעות וגרסינן להא בפ"ק דסנהדרין בהל' ב' ושם נשתבשה הגי' ונתחלפה וגי' דהכא נכונה: נבדק אותו האיש ואמר לא לכך נתכוונתי. אלא טעיתי נהו: לכשיבדק. כלומר אם בדקוהו הולכין אחרי דבריו אבל כל זמן שלא נבדק אמרינן מסתמא מרבה בהקדישו הוא: ר' יונה בעי כמ"ד אינו כנכסיו. כלומר הניחא למ"ד מעשר שני ממון גבוה ואינו כשאר נכסיו ואיכא למימר דאדעתא דהכי לא הוסיף בפדיונו להוציא כ"כ מנכסיו ושיהא חל מעשר עליו על היותר ואינו אלא בטעות ברם כמ"ד כנכסיו הוא א"כ מאי איכפת ליה שהרי דין נכסיו עליהן מה בין וכו' ונימא דגם במעשר מדעתו הוא נתן הכל לשם פדיון מעשר: לא כן כבר איתמר טעמא וכו'. הא כבר אמרו הטעם דמרבה אדם בהקדישו אבל אין דרכו של אדם להיות מרבה בפדיון מע"ש להוסיף עליו טורח בעליותיו לירושלים: ה"ז פדוי. דאין החומש מעכב הפדיון בהקדש אבל במע"ש החומש מעכב: הקדש יש לו תובעין. הגזבר תובע אותו ליתן החומש ולא הוי ייאוש אבל במע"ש אם לא יתן החומש בשעת פדיונו מי יתבענו ולפיכך התקינו חכמים שלא יהיה פדוי כלל עד שיתן גם החומש: ר' יונה בעי ניחא כמ"ד אינו כנכסיו. אלא ממון גבוה הוא ואין לו להשתמש בו לצורכו הלכך חיישינן דאתי לאשתמוטי מן החומש אלא למ"ד כממונו הוא א"כ מאי איכפת ליה ואמאי חיישינן ביה: ולא כבר איתמר טעמא וכו'. כלומר דאפ"ה הואיל ובמע"ש אין לו תובעין חיישינן שמא יתייאש מליתן החומש: הפודה וכו'. קתני דניתן במתנה ש"מ מתני' דר"מ הוא דאמר לעיל בפ"ק בהלכה א' אין מתנה כמכר דאף דאין מוכרין מעשר שני ניתן הוא במתנה: א"ר יונה לא היא. דד"ה הוא מתני' אפי' למ"ד דמתנה כמכר דתפתר שנתן לו פירות שהן טבולין למעשר ולא המעשר עצמו וכשיפרים זה המעשר ופודה אותו מוסיף חומש: והתנינן

מסורת הש"ס

ב"מ נג.

קידושין יג:

ירושלמי סנהדרין פ"א הל"ב כתובות

קידושין נד:

ב"מ נד.

בכורות נב: ירושלמי מעשרות פ"ב ה"א.

מראה הפנים

מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא תפס את הכל. כ"ש הרמב"ם בפ"ה ממע"ש בהלכה ה' והפודה מעשר ביותר על דמיו לא נתפסה התוספת למעשר ולכאורה קשה הא ריב"ל פליג עלה דקאמר בהלכה ה' אין פודין מע"ש אלא עד שלשים ושבה בשוויו וא"כ ביותר על דמיו מוסת פודין וקי"ל דהלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן כמבואר בהרבה מקומות ונ"ל דלא שייך הא דלעיל משום שאין טעם לדבר והיותר נראה שהוא ט"ס שהיה כתוב אלא עד שיהא לו בשויו והא דלעיל קאי דמיירי בשער הזול וקמ"ל אע"פ שאמרו בשער הזול מ"מ לא יזלזל בו הרבה ויאמר הרי במקום פלוני ופלוני הוא יותר בזול אלא עד שיהא נראה לו שהוא עכ"פ בשויו ושוויו המעתיקים והיו תובכין שהוא ר"ת ל"ו ואח"כ העתיקו בלשון ... וזהו האמת:

והתנינן

שנויי נוסחאות (בו"ס) ר' מנא בר תנחום בכי"ר ר' תנחום. (שו"ע) כנכסיו ברם בכי"ר כנכסיו בדק ברם.

מסורת הש"ס

לקמן פ"ה מ"ה קידושין נד. ב"מ נה.

גיטין סה.

ב"מ מה:

פ' קידושין כד.

גיטין סה. ירושלמי פ"ז עירובין ה"ו כה"ע.

תרומות פ"א

*והתנינן [א] הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו אית לך מימר בפירות שהן טבולין למעשר שני. והתנינן לנטע רבעי. לא לנטע רבעי עצמו ברם הכא מעשר הוי סופך מימר:

הלכה ג מתני׳

[ג] *מערימין על מעשר שני כיצד אומר אדם לחבירו לבנו ולבתו הגדולים לעבדו ולשפחתו העברים הילך מעות האלו ופדה לך את מעשר זה [ג] אבל לא יאמר כן לבנו ולבתו הקטנים לעבדו ולשפחתו הכנענים מפני שידן כידו. [ד] *היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי הפירות הללו נתונים לך מתנה וחוזר ואומר לו הרי הן מחוללין על מעות שבבית: **גמ׳** רבי אבון אמר איתפלגון רבי לעזר ורבי יוסי בר חנינה. חד אמר למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה. וחרנה אמר למה פודין אותו בשער הזול מפני שכתוב בו ברכה. מה נן קיימין אם כשאמר לו צא ופדה לי שלוחו הוא. צא ופדה לך שלו הן. אלא כי נן קיימין [ה] כשאמר לו פדה לי משלך פדה לך משלי. ותני כן פדה לי משלך פדה לך משלי אינו מוסיף חומש. א"ר יוחנן [ו] *כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ חנינא טעמא דר׳ יוחנן [ויקרא כז] ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסיף עליו. כדי שיהא הוא ופדיונו משלו. *מה נן קיימין אם בגדולה [ז] זכת בסימנים [ז]אם בקטנה קטן זכה. א"ר יודן בר שלום קומי רבי יוסי תפתר כמאן דאמר הקטן תורם. א"ל ואפילו כמ"ד *הקטן תורם קטן זכה. על

פני משה

והתנינן. בפרק דלקמן בהלכה ה׳ הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה והשתא אית לך מימר הכא בפירות שהן טבולין למע"ש איירי מתני׳ בתמיה והתנינן הכא לנטע רבעי ולאו לנטע רבעי עצמו על כרחך דמיירי דלא שייך פירות טבולין לנטע רבעי דכי מפרישין לנטע רבעי: ברם הכא מעשר הוי סופך מימר. והשתא ברם הכא נמי על כרחך סופך מימר לפרש שנתן לו המעשר עצמו ולא מיתוקמא המתני׳ אלא כמ"ד אין מתנה כמכר:

הלכה ד מתני׳ מערימין על מעשר שני. לפדותו בלא חומש: לעבדו ולשפחתו העברים וכו׳. ופדה לך לעצמך מעשר זה והואיל ואין גופן קנוי לו הוי להו כאחר ובגמרא פריך והיכי משכחת לה באמה העבריה הלא קטנה היא דהנערה יוצאה בסימנין ומשני דמיהא יש לקטן זכייה מדרבנן: מפני שידן כידו. דבנו ובתו הקטנים זכייתן ומציאתן להאב ועבדו ושפחתו הכנענים מה שקנה העבד קנה רבו: **גמ׳** איתפלגון. במה שמעו לטעמא מפני שכתוב בו ברכה חד אמר דעל האי מתני׳ איתאמרת למה מערימין מפני שכתוב בו ברכה כי יברכך ה׳ אלהיך ומכאן רמז למה שהקילו ואמרו מותר להערים על החומש שרמזה התורה אף שאם תפדנו מתחייב אתה בהוספת חומש יש לך ברכה שאם תרצה תערים ותפטור מן החומש ואידך אמר דעל מתני׳ דלעיל בהלכה ב׳ איתמר האי טעמא דלמה פודין אותו כשער הזול מפני שכתוב בו ברכה והאי קרא בעיקר הפדיון כתיב כי ירחק ממך הדרך וגו׳ כי יברכך ורמזה התורה להקל בפדיונו ולפדותו כשער הזול: מה אנן קיימין. להמתני׳ שאומר לו הילך מעות אלו ופדה אם כשאמר לו לא ופדה לי שלוחו הוא ושלוחו של אדם כמותו ואם באומר לא ופדה לך א"כ שלו הן ומאי קמ"ל אלא כי אנן קיימין בשאומר לו פדה לי משלך והואיל והמעות אינם שלו אינו מוסיף חומש או שאמר לו פדה לך משלי דמכיון דאמר פדה לך אע"פ שהמעות שלו אינו מוסיף חומש. ומיהו קשה לפרש לזה על המתני׳ דהא בהדיא קתני ופדה לך ומאי האי דקאמר מה אנן קיימין וכו׳ כי אנן קיימין וכו׳ לכך נראה דלאו אמתני׳ קאי אלא על התוספתא ומפני שהיו בקיאין בה לא העתיקו א"כ חסר כאן העתקת התוספתא דגרים התם בפ"ג הילך מעות האלו ופדה בהן את המעשר והשתא מפרש לה מה אנן קיימין להאי פדה דקתני אם דקאמר פדה לי א"כ שלוחו הוא ואמאי אינו מוסיף חומש ואם דקאמר לא ופדה לך שלו הן ומאי קמ"ל אלא כי אנן קיימין וכו׳ כדלעיל: ותני. בברייתא אחריתא בהדיא כן דבין שאמר לו פדה לי משלך ובין שאמר פדה לך משלי אינו מוסיף חומש: כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר׳ יוחנן אשמועינן טעמא להאומר פדה לי משלך דאע"ג דהמעשר כשאר שלו מכל מקום הואיל והפדיון אינו שלו אינו מוסיף חומש: טעמא דר׳ יוחנן. כלומר ומנא לך הא משום דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו וכתיב וחמישיתו וגו׳ חומש ה"ל למיכתב אלא דקאי על הפדיון ולהקישו למעשרו עד שיהא הוא ופדיונו משלו: מה אנן קיימין. לאמה העבריה דקתני במתניתין אם בגדולה זכת בסימנים כלומר הרי כבר זכתה לצאת בסימנים ומאי בעיא גביה דאדון ואם בקטנה קטן זכה בתמיה וכי יש זכייה לקטן שיהא זה נחשב כשלה: תיפתר כמ"ד. לעיל בפ"ק דתרומות קטן תורם ומכיון דישנו בתרומות ובמעשרות יכול הוא לומר פדה לך: א"ל ואפי׳ כמ"ד קטן תורם. מה ענין זה לזכייה ומ"מ קשיא וכי קטן זכה:

והתנינן הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חומש לא לנטע רבעי עצמו אוף הכא מעשר הוי סופך מימר מעשר עצמו. כן גי׳ הגר"א ז"ל בכי"ק: מה אנן קיימין אם כשאמר לו לא ופדה לי שלוחו הוא כו׳ אלא כי אנן קיימין כשאמר לו פדה לי משלך פדה לך משלי. פי׳ שנותן לו המעות במתנה והוי המעות של אחרים ויכול האחר לפדות בעד הבעה"ב והיינו פדה לי משלך וכן אם נתן הבעה"ב הפירות לאחר יכול הבעה"ב לפדות בשביל האחר כמו בסיפא בהיה עומד בגורן וזה נקרא פדה לך משלי ר"ל לפדות עבורך ממעות שלי כן מבואר בשנו"א ז"ל:

מה אנן קיימין אם בגדולה זכתה בסימנין אם בקטנה קטן זכה. כאן מגי׳ הגר"א ז"ל הא דסמוך ר"י בר"ב בשם רשב"י פתר לה בשיטת אפיטות דתנינן תמן אפיטות מקחן מקח כו׳ אמר ריב"ש קומי ר"י תיפתר כמ"ד הקטן תורם ר"ל אבל למ"ד דאין הקטן תורם משום דכתיב איש כדאיתא ברפ"ק דמס׳ תרומות ה"נ אין הקטן יכול לפדות משום דכתיב איש גבי פדיון מע"ש ואם גאל יגאל איש ממעשרו א"ל אפילו כמ"ד אין הקטן תורם קטן זכה פי׳ מדאורייתא׳ דלא כריב"ב בשם רשב"י דהוא מתורת אפיטות דהוא מדרבנן דהיכי אתא גברא דרבנן ויפדה מע"ש דאורייתא וגם אנ"ל לדידיה דאתיא כמ"ד הקטן תורם ויש לו כח לתרום ולפדות דהוי לזה גברא מדאורייתא כמבואר כ"ז במס׳ נדה דף מ"ו ע"ב ז"א דאפילו למ"ד אין הקטן תורם בתרומה דאורייתא מ"מ לענין פדי׳ קטן שפיר דמי דהא יש זכי׳ לקטן מדאורייתא כמבואר במס׳ גיטין דף ס"ד ע"ב בתוס׳ ז"ל ד"ה שאני דלמ"ד יש זכי׳ לקטן הוא מדאורייתא ופריך ע"ד דרבנן דתמן ניחא דתמן אמרין בשם רנב"י כל שנותנים כו׳ ר"ה אמר בשם שזכה לעצמו כן זכה לאחרים הכל מודין שאין מתנתו מתנה דכתיב כי יתן איש כו׳ ואין מתנת קטן מתנה חבריא בשם ר׳ יוסי מעתה אפילו לעצמו לא יזכה דכתיב אל רעהו רעהו כמיתו ברם כרבנן דהכא ומפרש ואזיל מי הוא רבנן דהכא דברי חכמים ר"י ב"פ בשם ר"י ריב"א בשם ר"י לעולם אין גזילו גזל גמור עד שיביא ב׳ שערות כן גי׳ הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דניחא ע"ד דרבנן דתמן דס"ל דיש זכיה לקטן אף לזכות לאחרים משא"כ לרבנן דהכא קשה דהיכי תימר דיש זכיה לקטן מדאורייתא הא רבנן דהכא ס"ל דאין זכי׳ לקטן להקנות לאחרים אלא ע"כ דאתיא כתירוצא דריב"ב בשם רשב"י דירדו לה בשיטת אפיטות דהוי מדרבנן ואין לומר דהיכי אתא גברא דרבנן ומוציא מע"ש בפדיון מע"ש דאורייתא ז"א דס"ל ע"כ כמ"ד קטן תורם דלא קפדינן על גברא דאורייתא בתרומה ומע"ש דלא בעינן בזה דוקא איש וכנ"ל והשתא פריך והתנינן אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו וכתב הגר"א ז"ל בכי"ק בגליון פי׳ משום לזכות לאחרים ומשני דר"י אמר דוקא שאין בהן דעת עכ"ל ז"ל פי׳ דמקשה מהא דתנינן אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו משמע דכל עיקר החסרון הוא משום דהוי בנו ובתו ומשום דהוי ידן כידו אבל בקטן וקטנה דעלמא דאינן בנו ובתו שפיר מזכה על ידן א"כ קשיא על רבנן דהכא דהוא ר׳ יוחנן דס"ל דאינו מזכה לאחרים ע"ז משני רבנן דקסרין אמרין כאן בקטן שיש בו דעת כאן בקטן שאין בו דעת פי׳ דמתני׳ מיירי בקטן שיש בו דעת ע"כ אינו מזכה דווקא בבנו ובתו אבל בקטן דעלמא מזכה משא"כ ר׳ יוחנן מיירי בקטן שאין בו דעת ע"כ אינו מזכה על ידו אפילו בקטן דעלמא:

ברתשינה

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי׳ פ"ו מהל׳ מע"ש הי"ד ופ"ט ממע"ש ה"ב סמ"ג עשין קלו טוש"ע יו"ד סי׳ שלא סעי׳ קמד

כ
ב ג מיי׳ פ"ה מהל׳ מע"ש ה"ח ט

כא
ד מיי׳ שם ה"ו סמ"ג שם קלו

כב
ה מיי׳ שם ה"ו

כג
ו מיי׳ שם ה"ד

כד
ז מיי׳ פ"ד מעבדים הל"ז סמ"ג שם שם

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]אם בקטנה קטן זכה. ע׳ בתוס׳ בגיטין דף סה א ד"ה ופדו ובסנהדרין דף ס"ח ב׳ ד"ה קטן וצ"ע מכאן וע׳ בק"ע שם ובמה"פ ובכרם"א ורמב"ן בגיטין שם:

מראה הפנים

והתנינן לנטע רבעי לא לנטע רבעי עצמו וכו׳. האי פ"ש לשיטתיה אזיל דמסיק ברים מכלתין דהמתנה אינה כמכר והלכך מסיק נמי הכא דאף במעשר סופך מימר על כרחך דבמעשר עצמו מיירי אבל בש"ס הבבלי בפ"ב דקידושין מסיק דלר"מ דהלכתא כוותיה דמע"ש ממון גבוה הוא אין המעשר ניתן במתנה ולא מיתוקמא מתני׳ אליבא דר"מ אלא בשנתן לו הטבל וכן בנטע רבעי כשנתן לו בעודו סמדר ועיין לעיל שם בהלכה א׳ בד"ה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם ובדבורים שלאחריו והמנא מבואר הכל לכל השיטות בס"ד:

חד אמר למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה וכו׳. נראה דהני למוראי פליגי אם צריך טעם לזה שפודין אותו כשער הזול ולא למערימין או איפכא דמר עדיפא ליה אם פודה אותו עם תוספת חומש אף כשפודה אותו בשער הזול והלכך לא איצטריך ריבוי לכך אבל שיערים עליו לפדותו בלא חומש אי לאו דרבתה התורה במקום שכתוב בו הפדיון עצמו כי ירבה ממך הדרך וגו׳ לא היו חכמים מתירין להערים עליו לפיכך קאמר דהואיל וכתוב בו ברכה למדו להתיר להערמה זו ומר ס"ל דגם לפדות אותו כשער הזול ואפי׳ בתוספת חומש אי לאו דכתוב בו ברכה לא היו מקילין בו ולדינא ל"פ במידי דהא הני תרתי מתני׳ לדינא ניתנו ואפי׳ כשפודהו בשער הזול יכול הוא להערים על החומש דלא מצינו שחלקו בזה כלום. ומיהו משמע מהכא דלכ"ע דרשינן להקל עליו מטעמא דכתיב בו ברכה והא לעיל בריש מכלתין קאמר לטעמא ד׳אין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה כבר יישבתי לזה לעיל וע"ש בד"ה אין ממשכנין אותו:

מה נן קיימין אם כשאמר לו לא ופדה לי וכו׳. על כרחך דאתוספתא קאי ולא על המתני׳ כמו שכתבתי בפנים ומסיק דבין שאמר לו פדה לי משלך דהפדיון אינו שלו אף דהמעשר שלו ובין שאמר לו פדה לך משלי אף שהפדיון משלו מ"מ הואיל ואמר פדה לך אינו מוסיף חומש וכדר׳ יוחנן שצריך שיהא הוא ופדיונו משלו וא"כ אם אמר לו פדה לך משלך ג"כ אינו מוסיף חומש דאע"פ שאמר לו פדה לך והפדיון ג"כ משלך מ"מ עיקר המעשר בתחלה אינו של הפודה אלא של הבעלים וזה הכל נלמד מדר׳ יוחנן דלא מיבעיא באומר פדה לי משלך דנשאר המעשר שלו אלא אפי׳ באומר פדה לך משלך הואיל ועיקר המעשר לא היה שלו אינו מוסיף חומש וכזה עולה יפה מ"ש הרמב"ם כדין זה בפ"ה ממע"ש בהלכה ח׳ וכן אם אמר לו פדה לך משלך אינו מוסיף חומש והכ"מ רצה לעגות ט"ס בזה וכתב שצ"ל פדה לי משלך ואני תפסתי בכל הדפוסים הישנים שנדפסו מקודם להכ"מ וכתוב ג"כ שם כמו שהוא לפנינו וכאמת שאין להגיה כאן כלום והרמב"ם רבותא קמ"ל בזה ומדברי ר׳ יוחנן הוא נלמד וכדאמרן:

אם בגדולה זכת בסימנין וכו׳. והכי מדייק לה נמי בבבלי גיטין דף ס"ה ומסיק דקטן יש לו זכייה לאחרים בדבר שהוא מדרבנן ומתני׳ במעשר שבא מזרע עיין שאינו נקוב

שנויי נוסחאות (סו"ג) למעשר שני והתנינן בכי"ר ליתא. (סו"ד) ברם הבא מעשר הוי סופך בכי"ר ברם מעשר הוי סופן. (סו"ס) יאמר כן בד"ו יאמר לו כן. (סוי"ה) הללו בד"ו האלו. (סוי"ז) כשאמר בד"ו בשאמר. (סוי"ע) כשאמר בד"ו בשאמר. (סוכ"ד) יוסיף בד"ו יוסף וכ"ס במקבא.

עמודי ירושלים תנינא

ואפילו כמ"ד הקטן תורם קטן זוכה. בעירובין פ"ז ה"ו (דף ע"ד ע"ב) הגי׳ ואפי׳ כמאן דאמר אין הקטן תורם כו׳. וזה לשון השירי קרבן שם במס׳ מעשר שני הגירסא ואפילו כמאן דאמר קטן תורם קטן זוכה ופירש הר"א בלשון בתמיה קאמר קטן זוכה והלא צריך לזכות לו המעות משא"כ בתרומה דשני בנתינת רשות ע"כ. ולי נראה גירסא דהכא עיקר לאדרבה איפכא מסתברא דבתרומה צריך שיהיה שליח ולזכות לאחרים משא"כ במעשר שני שאינו זוכה אלא לעצמו וכ"ש דקשה לומר כן גבי עירוב שהוא דרבנן:

עין משפט
נר מצוה

כה
א מיי' פ"ב מהלכה סמ"ג עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' רל"ה ס"א

כו
ב מיי' פ"א מעירובין סמ"ג עשין ד: רבנן א טוש"ע א"ח סי' שסו סעי' ט

כז
ג מיי' פ"ז מגזלה ופקדון הל"א סמ"ג עשין לג טוש"ע חו"מ סי' ש"מ סעי' ה

כח
ד מיי' פ"א מעירובין סמ"ג עשין דרבנן א טוש"ע או"ח סי' שסו סעי' ט

גליון הש"ס
וציון
ירושלים

[z]כל שנותנין לו אגוז ומשליכו. עי' ש"ך ח"מ סי' רמ"ג ס"ק ו' ובקצה"ח והאחרונים שם ועי' במתנה אפרים הלכות זכיה ומתנה. ועי' מה"א ועי' פנ"י בגי. ושיו לגיטין דס"ב שם ועי' תוס' סנהדרין ר"פ בן סורר ומורה:

[z]הכל מודים באין מתנתו מתנה. עי' בטוש"ע חו"מ סי' רלה ועי' בק"ע בגיטין שם:

[z]הנהיגה שמש כה. עי' בה"מ סי' שמ ס"ז וצ"ע ועי' בק"ע בעירובין פ"ז:

[z]אשתו אינה פודה. עי' ברמב"ם פ"ה ממע"ש ה"ב וברמב"ן וריטב"א בקידושין דף כד ועי' בק"ע שם:

[z]ר"מ עביד יד עבד כיד רבו ולא יד אשה כיד בעלה. עי' קידושין כג ע"ב ובתוס' שם וצ"ע שלא הביאו מכאן ועי' בש"ס דילן דיש הזוכה ומבואר ג"כ כן ועי' מג"ש בקידושיו לכתובות דמ"ז ובשעה"מ ה' נדרים ובהשובה שהארכתי:

רידב"ז

בראשונה היו עושין כן במעות. פי' דהי' כל אחד מזכה המעות לאחר שיפדה בהן המעשר בשבילו דהוא פדה לי משלך ולאחר הפדיון אם לא ירצה להחזיר לו הרשות בידו דהיינו ניתן מתנה ע"מ להחזיר אלא נותן למי שסומך דעתו עליו שיחזיר לו מעצמו משרבו הרמאין שעשה כ' אחד א"ע שיסמוך חבירו דעתו עליו והי' נוטל המעות ומבריח התקינו שהבעה"ב יתן לו הפירות ויפדה במעותיו דהוא פדה לך משלי כנזכר לעיל ואעפ"כ הי' נוטלין ואוכלין אותן אע"פ שקשה יותר לאכול הפירות מלהבריח המעות מ"מ הי' עושין כן והעיזו פניהם לנגד מי שסמך דעתו עליהן ואכלו הפירות התקינו שלא יזכה להן בידן המעות או הפירות אלא מזכה להן אחד מעשרה לקרקע פי' דהי' מכיר להם את מקומו וכן משמע בתוספתא וא"כ היו הפירות מונחין ברשות הבעלים ולא העיזו פניהם לילך לרשות הבעה"ב שסמך דעתו עליהם מעיקרא ליטול ולאכול: ר' אינייא בר סיסיי סלק גבי ר' יונה א"ל אפרוק לך בהדא סילעא. ר"ל דר' איניא שאל לר"י אם יתן לו הסלע הזה במתנה לפדות עבורו המע"ש ואמר ר' יונה אי בעי מינס נסא פי' אי בעי ר' איניא יכול ליטלו לעצמו ולאחר הפדיון חזר ר' יונה ונסיב לי' מיניה וע"ז אמר ר' יונה דלאו משום דע"פ הדין צריך ליתן במתנה גמורה בלאו סמיכת דעת אבל אי סמך דעתו שיחזיר לו אסור ז"א אלא דרשאי ליתן למי שסומך דעתו עליו שיחזיר לו רק דצריך ליתן לו במתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר ורק שסומך דעתו שיחזיר לו דאנא דיהבית לר' איניא הוא משום שהיה לי השערית דעתי' שיחזיר לי ומשום סמיכת הדעת שיחזיר לי ע"כ נתתי לו:

פני משה

על דעתין דרבנן דתמן. כדלקמן ניחא דסבירא להו מציגו בקטן דיש לו זכייה לעצמו: דתמן. בבבל אמרין בשם רב נחמן בר יעקב שלש מדות אלו בקטן. וגרסינן להא בפ"ה דגיטין בהלכה ט': המוציא בידו. שמוסר איזה דבר בידו כמוציא לאשפה דזה אין לו דעת כלל: גזילו. הגוזל ממנו גזל הוא מפני דרכי שלום: אגוז וצרור והוא נוטלן ומצניען. שיש לו הבחנה להצניע ולהביא לאחר זמן כשיצטרך גזילו גזל גמור מדבריהם וזוכה הוא לעצמו אם נתן לו אדם איזה דבר אבל לא לאחרים אם זיכה אחד לאחרים ע"י אותו קטן לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר: הכל מודים שאין מתנתו. שנותן לאחרים מתנה דכתיב כי יתן איש ולא קטן: דברי חכמים. ולדברי חכמים דהתם במתני' דהנזקין דפליגי על ר' יוסי דס"ל שם מציאת חש"ו יש בהן גזל גמור אבל לחכמים כדמפרש ר' יודה בר פזי וכו' בשם ר' יוחנן דלעולם אין גזילו מחוור להיות גזל גמור עד שיביא שתי שערות: הדא דתימר. דלר' יוסי גזל גמור הוא דוקא להוציא מן הגוזל ממנו בדין אבל לענין קרבן ולשבועה כדין הגוזל ונשבע ואח"כ הודה לכ"ע אין זה מתחייב עד שיביא הקטן שתי שערות והוא גזל ממנו: ברם כרבנן דהכא. השתא מסיק להקושיא דלעיל דקאמר על דעתין דרבנן דתמן ניחא אבל כרבנן דהכא בשם ר' יוסי דסבירא להו דלית ליה זכייה לעצמו כדלקמיה דדרשי איש אל רעהו עד שיהא כרעהו וכשם שאינו זוכה לאחרים כך אינו זוכה לעצמו בעיא כלומר הדרא קושיין דמתני' דהכא באמה העבריה היכא מיתוקמא. ובגיטין שם גרים בהם כרבנן דהכא ר' יוסי בעי מעתה אפי' לעצמו לא יזכה וכו' ומשני ר' יוסי בר בון דפתר לה בשיטת אפיוטות דתנינן תמן בפ' הנזכר הפיוטות מקחן מקח וכו' דתקינו ליה רבנן משום כדי חייו אם הוא כבן ז' כבן ח' ויודע בטיב משא ומתן וה"נ בקטנה כה"ג מיירי דקטן כזה יש לו זכיה לעצמו מהאי טעמא: והתנינן. לרב הונא דלעיל פריך דקאמר כשם שהוא זוכה לעצמו כך הוא זוכה לאחרים והתנינן בעירובין פ"ז אבל אינו מזכה העירוב לאחרים ע"י בנו ובתו הקטנים וגרסינן נמי בעירובין שם להאי סוגיא: כאן. הא דרב הונא בקטן שיש בו דעת כדלעיל: תמן תנינן. בפ"ח דב"מ: ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו. וקתני התם דאם א"ל השואל שלח לי ביד עבדך ומתה בדרך חייב השואל: לית הדא אמרה וכו'. דבפ"ק דקידושין בהלכה ג' דגרסינן להא ואיבעיא להו אם העבד יכול לזכות מרבו לאחר וקאמר עלה לית הדא אמרה מהאי מתני' דהשואל שעבד זכה מרבו לאחר והוי כאלו בא ליד השואל דאי אמרת דאין העבד זוכה מרבו בשביל אחר אמאי חייב הא יד העבד כיד רבו והוי כאלו מתה ברשות המשאיל: תיפתר בעבד עברי. מיירי התם ולא מוכחא מידי: אמר ר' יוחנן דאפי' תיפתרינה בעבד כנעני. אפ"ה לא תפשוט מידי מהתם דתיפתר באומר לו השואל פתח לה הפתח להדרך והיא באה מאליה דמיד כשיצאת מרשות המשאיל עומדת ברשות השואל: ותני. בברייתא כן הנהיגה השואל או שהמשיכה או שקרא לה ובאת אחריו נתחייב לה לשלם באונסין כדין השואל: ר' זעירא שמע לה. דאין העבד זוכה מרבו לאחר: מהכא. ממתני' דערובין דקתני אבל אינו מזכה וכו' מפני שידן כידו. כל"ל וש"מ שאין העבד זוכה מרבו לאחר: תיפתר כר"מ. כלומר מהתם נמי לא תפשוט איפכא דתיפתר כר"מ הוא האי מתני' דר"מ עביד יד העבד כיד רבו לעולם ואפי' מרבו לאחר לא: והתני אשתו וכו'. כלומר ומי מצית לאוקמה להאי מתני' כר"מ והתני התם ברישא דמזכה ע"י אשתו ור"מ הא ס"ל דיד האשה כיד בעלה: תיפתר כהדין תנייא. כלומר הא ל"ק דהא אשכחן דפליגי תנאי אליבא דר"מ בהא אם יד האשה כיד בעלה או לא: דתני. בתוספתא פ"ג אשתו אינה פודה לו מעשר שני בלא חומש דיד האשה כיד בעלה והבעלים צריכין להוסיף חומש ור"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ דאשתו פודה לו מע"ש בלא חומש דכאחר דמיא: והדין תנייא. כלומר והשתא מצית לאוקמי מתני' דעירובין כהדין תנייא דהוא רשב"א בשמו ור"מ עביד יד העבד כיד רבו אבל לא יד האשה כיד בעלה:

תורה אור

על דעתין דרבנן *דתמן ניחא דתמן אמרין בשם רב נחמן בר יעקב [z]כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור והוא נוטלו המוציא בידו כמוציא באשפה. אגוז והוא נוטלו צרור והוא משליכו גזילו גזל מפני דרכי שלום. אגוז וצרור והוא נוטלן ומצניען ומביאן לאחר זמן גזילו גזל גמור. זכה לעצמו אבל לא לאחרים. רב הונא אמר כשם שהוא זוכה לעצמו כך הוא זוכה לאחרים. [z]הכל מודים שאין מתנתו מתנה. דכתיב °כי יתן איש. מתנת איש מתנה ואין מתנת קטן מתנה דברי חכמים. רבי יודה בר פזי בשם רבי יוחנן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן לעולם אין גזילו גזל גמור עד שיביא שתי שערות. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הדא דתימא להוציא ממנו בדין אבל להביא קרבן שבועה כל עמא מודיי עד שיביא שתי שערות. ברם כרבנן דהכא [חברייא] בשם רבי יוסי בעי מעתה אפי' לעצמו לא יזכה דכתיב אל רעהו עד שיהא כרעהו. רבי יוסי בי רבי בון בשם [רב] שמואל בר רב יצחק פתר לה בשיטת אפיוטות. דתנינן תמן [א] *אפיוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. והתנינן [ב] *אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו רבנן דקיסרין אמרין כאן בקטן שיש בו דעת כאן בקטן שאין בו דעת *תמן תנינן [ג] השואל את הפרה ושילחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו לית הדא אמרה שהעבד זכה מרבו לאחר. א"ר לעזר תפתר בעבד עברי. א"ר יוחנן אפי' תיפתרינה בעבד כנעני תיפתר באומר לו פתח לה והיא באה מאיליה ותני כן [z]הנהיגה המשיכה קרא לה ובאת אחריו נתחייב לה לשלם כשואל. רבי זעירא שמע לה מן הכא [ד] אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שאין ידן כידו. *לית הדא אמרה שאין העבד זכה מרבו לאחר. תיפתר כרבי מאיר *דרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו והתני אשתו ורבי מאיר סבר יד האשה כיד בעלה. רבי חנניה בשם רבי פינחס תיפתר כהדין תנייה דתני *[z]אשתו אינה פודה לו מעשר שני רשב"א [אומר] משום ר"מ אשתו פודה לו מע"ש והדין תניה [z]רבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו ולא יד האשה כיד בעלה: *בראשונה היו עושין כן במעות היו נוטלין אותן ובורחין התקינו שיהא עושין בפירות אף על פי כן היו נוטלין אותן ואוכלין אותן. התקינו שיהא מזכה לו אחד מעשרה לקרקע. רבי אינייא בר סיסי סלק גביה רבי יונה אמר ליה אפרוק לך בהדא סילעא אמר אי בעי מינס נסא חזר ונסתה מיניה. א"ר

מתניתין

הלכה ה מתני' היה עומד בגורן ואין בידו מעות. כדי להערים ולומר לחבירו הא לך מעות ופדה לך שיהא פטור מן החומש: הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה. וכגון שנותן לו הפירות בטבלן דאי כשהופרש המעשר שני אינו נקנה במתנה: וחוזר ואומר. הנותן הרי אלו מחוללין על מעות שבבית והוי כפודה פירות של חבירו ואין צריך להוסיף חומש: גמ' בראשונה היו עושין כן במעות. תוספתא היא בפ"ד שהיו מערימין במעות לפטור מהחומש ואומר לחבירו הילך מעות ופדה לך המעשר משלך והרמאים שהיו נוטלין אותן ובורחין התקינו שיהו עושין כן בפירות ואע"פ כן היו נוטלין את הפירות ואוכלין אותן אחזו והתקינו שיהא מזכה לו אחד מעשרה לקרקע כלומר מזכה לחבירו קרקע כל שהוא ואגב מקנה לו הפירות שם וחוזר ואומר הרי אלו מחוללין על המעות שבבית: אמר ליה. ר' אינייה לר' יונה אפרוק לך בהדא סילעא שראה הסלע מונחת לפניו ושאל לו אם נותן לו ר' יונה סלע זו במתנה כדי לפדות המעשר של ר' יונה בלא חומש ואמר לו ר' יונה אי בעית מינס נסא אם אתה רוצה ליקח תקח אותה וחזר ר' יונה ונטלה להסלע ממנו:
אמר

מסורת הש"ס

ירושלמי גיטין פ"ה ה"ט כה"ע.

גיטין נט. כה. ב"ב קנה עירובין ע"ט. ב"מ לח: וש"נ. ירושלמי קידושין פ"א ה"ג כס"ע.

ע' ב"מ לט

קידושין כג:

ע' קידושין כד.

תוספתא פ"ד כאן.

שנויי נוסחאות (סופ"ז) דהכא חברייא בשם רבי נד"ו ליתא מיבת חברייא ובכי"ר ליתא גם מיבת בשם. (שו"ד) שיהא כד"ו שיהו.

א"ר יונה כד שערית דעתיה דאלו נסתה לא הוה אמר לי כלום לפום כן יהבית יתה ליה :

הלכה ד מתני'

א *משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן לו סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו. ב משך ממנו מעשר בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע מחוליו וסלע של מעשר שני שלו. אם היה עם הארץ נותן לו מדמיו. ג הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיין. רבי יהודה אומר צריך לפרש. ד *היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה נתן לה קידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיין ורבי יהודה אומר צריך לפרש :

מתני'

פני משה

אמר ר' יונה וכו'. כלומר שהיה רוצה לפרסם הדבר למה נתנה לו בתחלה ואחר כך חזר ונטלה ממנו ואמר דזהו הטעם שלי דכאשר הייתי משער בדעת ר' אוייה שאע"פ שלקחה ברשות שלי ואלו נסתה אח"כ ממנו לא הוה אמר לי כלום הלא כבר נתת לי אותה במתנה לפיכך נתתיה לו בתחלה וזהו כדאמר לעיל בראשונה היו עושין כן במעות מערבו הרמאים וכו' ומשום שר' יונה יודע ומכיר לר' אוייא שאם יתנה לו וירצה לחזור וליטלה הימנו לא יעכב לפיכך נתן לו אותה בתחלה :

הלכה ו מתני' משך ממנו מעשר בסלע. למסקנא דדינא האי מתני' לא מיתפרשא במעשר עצמו דאי במעשר עצמו ובמוכר פירות מעשר על מנת שיהיו המעות שמקבל מהלוקח נתפסין בקדושת מעשר דזהו דרך חילול ומותר א"כ מאי האי דקתני ומשתכר בסלע ומע"ש שלו או לפי הג"א וסלע מע"ש שלו והיינו הך וכלומר דלענין פדיון המעשר צריך לפדותו כשער של עכשיו שנתייקר ועומד בשתי סלעים אלא שהסלע הזה הוא של מע"ש והוא של הלוקח ואוכלו בירושלים וכך פירשו כמה מפרשים אבל קשה דהא קי"ל מע"ש שחיללו אפי' על שוה פרוטה מחולל בדיעבד וא"כ מע"ש זה כבר מחולל ועומד משעה הראשונה שמשך אותו בסלע וא"כ כי אייקור לאו ברשות מע"ש הוא דאייקור ואמאי הסלע של מעשר שני הוא. ולפיכך בכסף מעשר מיתפרשא המתני' וקראו את הפירות מעשר מפני שבאים מקודשת מעשר ותורת מעשר עליהן : משך ממנו מעשר בסלע. שלקח בסלע של מעשר להפירות ומשך את הפירות ולא הספיק לפדותו והיינו ליתן את המעות עד שנתייקרו ועמדו בשתים : נותן לו סלע. להמוכר כמו השער של שעת המקח ומשתכר בסלע כלומר זה הסלע השני שהפירות עכשיו שוין ביותר משתכר הוא והשכר הוא למעשר והוא שלו : משך ממנו מעשר. והיינו להפירות שהיו שוין בשתים ולא הספיק לפדות וליתן המעות עד שהוזלו ועמדו בסלע ועכשיו להמוכר צריך שיתן שתים כפי שהיו שוין בשעת המקח אלא שאין תורת מעשר עליהן כ"א בעד סלע אחד בלבד כפי השער של עכשיו לפיכך נותן לו סלע אחד מחולין וסלע אחד של כסף מעשר שני שלו : ואם היה. המוכר עם הארץ נותן לו מדמאי או לפי נסחא זו מדמיו והיינו הך כלומר מהדמים שמותר למסור לע"ה והיינו דמאי לפי שאין מוסרין מע"ש של ודאי ולא דמיו לע"ה :

מתני'

מראה הפנים

מקור שהוא מדרבנן וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ט' והשאר הנלמד מהסוגיא ומה שבין סוגיא זו לשיטת הבבלי נתבאר הכל במקומם :

משך ממנו מעשר בסלע וכו'. משנה זו אחת מהמשניות הקשות והחמורות שבסדר הזה ותמיד היה קשה לי להבינה על בוריה דלפי' הרמב"ם במשנה ובחיבורו פ"ח ממע"ש בהלכה ו' שפי' הדין על הלוקח בכסף מעשר לפירות חולין אין אנו יודעין טעמו למה שינה דברי המשנה כפשטה דמשמע דעל מעשר עצמו קאי ולפי' הר"ש שהוא פי' הר"ש וכן דעת הראב"ד בהשגה שם שפירשו על המעשר עצמו קשה מאוד דהא על כרחך בדרך חילול מיירי המתני' שמוכר לזה פירות המעשר על מנת שיהו המעות שמקבל ממנו נתפסין בקדושת מעשר כדכתב הר"ש וכן הר"ב אחריו דזה ברי וא"כ אם כדרך חילול מ"ט לא יצא המעשר לחולין בנתינת הסלע בלבד הא קי"ל מעשר שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה ה"ז מחולל ואף שרצו לתרץ קושיא זו וכתבו דלענין שיתחלל המעשר אינו מתחלל עד שעת נתינת מעות כמו שפי' זה הראב"ד בהדיא וכך הן דברי הר"ש והר"ב אחריו הוא גופה קשיא דמנא לן זה לומר דדין המעשר שוה לגמרי לדין ההקדש והלא אנו רואין שאינו שוה לגמרי להקדש בכל דיניו שהרי הקדש שחיללו על שוה פרוטה מחולל מן התורה הוא אבל צריך להשלים הדמים מדבריהם כדאמרי' בפ' הזהב דף נ' ובכמה דוכתי בש"ס ולא אישתמיט לן בשום מקום לא במתני' ולא בשום ברייתא לומר דאף במעשר צריך להשלים הדמים מדבריהם אלא אם חיללו על שוה פרוטה מחולל ועומד הוא וזה ודאי אין לומר דבכלל הקדש הוא דזה אינו אלא לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא ואף דאיפסק בגמרא דקידושין הלכתא כוותיה מ"מ הא איכא ר' יהודה במתני' דפליג עליה וס"ל ממון הדיוט הוא. וכשעמדתי עכשיו על עיקרן של הדברים ולחפש אחר מקור הדינים הנני רואה שלא דקדקו בהתוספתא כ"א הרמב"ם בלבדו והנני מבאר לך מה שיש הפרש בין שיטת הראב"ד וסייעתו במקור הדין ובין שיטת הרמב"ם ומזה תראה להתבונן דממקום שהרעישו עליו כל כך וזהו ממה דאמרו בגמרא הכא מתני' דלא כרשב"ג שזהו עיקר השגה שלו ושאר הדקדוקים טפלים לזה מהמקום הזה בעצמו למד הרמב"ם דבריו ונכין דבריו ודינו ופירושו וטעמו ששינה לפרש המתני' דבכסף מעשר מיירי והפירות הן חולין ולא בפירות מעשר עצמו והכסף הוא חולין ובזה יתורצו ממילא כל הקושיות של הראב"ד ויתבררו ויתלבנו דברי הרמב"ם שהמה מדוקדקים וכלפי שאמר הראב"ד א"א לזה בלא שיבוש אומר אני ה"ה לזה אלא בכוונת אמת ובהבנת דברי התוספתא ובהבנת דברי הש"ס דע דבתוספתא גרים פדה ממנו מעשר בסלע וכו' רשב"ג וכו' אף הקדש פדייתו הוא משיכתו כמו שהבאתי בפנים וההרגש במה שצריך להתבונן בזה בהשקפה ראשונה הוא מאי אף הקדש דקאמר הא עיקר קרא ונתן הכסף וקם לו בהקדש הוא דכתיב והמעשר הוא דנלמד מהקדש לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא ועל כרחך דהכי פירושא דלפי מה דשנינו בתוספתא דערכין בפ"ד גבי הקדש והובאה בש"ס דילן בפ"ק דקידושין דף כ"ט ומקצתה הובאה בש"ס הזה שם בסוף הלכה ו' רשות הגבוה בכסף וכו' משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש שבהדיוט אם משכו קנאו ובגבוה הוא דזל פדאו במאתים שנתן את המעות ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדה ואינו נותן אלא מנה ומפרש התם וקאמר ואמאי נימא הכי נמי לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש משום דאמו הדיוט לאו במי שפרע קאי ומכיון דהקדש לאו בר מי שפרע הוא אין להקדש אלא המנה שנתן ע"כ. והנה עינינו רואות דהת"ק דתוספתא דהכא גבי מעשר שני אינו מדמה מעשר שני להקדש לגמרי שהרי בין פדאו בסלע ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים ס"ל מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהן וכלומר שאם זה רוצה לחזור בו מחמת שנתיקר צריך לקבל מי שפרע כדין ההדיוט ובין פדאו בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד בסלע ס"ל מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהן שאם האחר רוצה לחזור בו מחמת שזל והוא לא משכו צריך לקבל מי שפרע ובהקדש הא קי"ל דאם פדאו בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד באחת נותן הוא השתים ואין למדת הדין כלל וכלל ביניהן ומדחזינן להת"ק דתוס' דבפדאו ולא משכו עד שנתייקר או שהוזל אינו מדמה מעשר שני להקדש לגמרי א"כ הוא הדין בגוונא דאיפכא היכא דמשכו ולא פדאו עד שנתייקר או שהוזל אינו מדמה דין מעשר שני להקדש לגמרי דהיכא דמשכו באחת ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים דבהקדש צריך הוא ליתן שתים ובמעשר שני אינו צריך ליתן אלא אחת כשער שעת המשיכה דלענין זה מעשר יש לו דין הדיוט אלא שאם זה נותן לו עכשיו האחת אין השני יכול לחזור בו מחמת שנתיקר דלענין זה דין המעשר כדין הקדש דמיד שנותן לו המעות קונה אותו כך הוא שנכרת הת"ק ורשב"ג פליג עליה וס"ל דדין מעשר שני הואיל וממון גבוה הוא שוה לגמרי לדין הקדש וזהו שאמר רשב"ג אף הקדש פדייתו הוא משיכתו כלומר לא כמו שאתה סובר דאין דין מעשר שוה להקדש לגמרי אלא אף הקדש הוא כמו המעשר וא"כ ממילא המעשר הוא נ"כ כהקדש ולעולם בפדייה והיא נתינת ממון זהו משיכתו אבל משיכה בלא נתינת ממון אין קונה כלום במעשר כמו בהקדש ובין בפדאו ולא משכו דינו כדין ההקדש כמו ששנינו בתוספתא דערכין ובין במשכו ולא פדאו דין שמעשר כדין הקדש ולא קנאו כלל במשיכה בלבד הכי מפרש הש"ס להתוספתא דהכא ובהא הוא דפליגי ת"ק ורשב"ג והשתא שפיר קאמר מתני' דלא כרשב"ג דהא ממתני' משמע דמיהת בחד צד לא דמי מעשר להקדש והיינו היכא דמשכו ולא פדאו עד שנתיקר או שהוזל כדאיירי במתני' ואמרינן דשעת משיכה קונה לענין שא"צ לו ליתן אלא האחת כמו שהיה שוה בשעת משיכה כמו בגוונא דרישא והיכא שהוזל צריך ליתן לו שתים כשעת משיכה אלא שנותן לו הסלע אחת ממע"ש והאחת מן החולין וזהו כדברי הת"ק דהתוספתא דס"ל דלא דמי מעשר להקדש בכל גווני אלא דכך הוא הדבר דבגוונא דמיירי התנא דהמתני' במשכו ולא פדאו הדין בזה דלענין השקת קונה הוא כשעת משיכה ולענין החזרה אינו יכול זה לחזור בו כשנותן לו הסלע בלבד ואע"פ שעכשיו נתיקר דלהא דמי מעשר להקדש שבנתינת הכסף עכשיו קונה הוא ואין זה יכול לחזור בו ולא יכול זה לטעון הלא ממון גבוה הוא ואין המשיכה קונה בו וא"כ עכשיו אני חוזר בי דלאו טענה הוא דלענין זה דין מעשר כדין הקדש כדלעיל והיכא שפדאו ולא הספיק למשכו עד שנתיקר או הוזל הדין בו כדברי הת"ק דהתוספתא דלעולם מה שפדה פדה אלא דמדת הדין ביניהן ובזה נמי לא דמי מעשר להקדש כ"א בחד צד וכדלעיל ומודה תנא דמתני' להת"ק דהתוספתא אלא דלא איירי ביה וכן מודה הת"ק דהתוספתא להתנא דמתני' אלא דלא איירי ביה ומה ששמיעה התנא דמתני' פירש הת"ק דהתוספתא וזה הכל דלא כרשב"ג דאלו לדידיה לעולם משיכתו של מע"ש הוא פדיונו וכלומר בפדיון ובנתינת המעות הדבר תלוי בלבד ולעולם בין משכו ולא פדאו עד שנתייקר או שהוזל ובין פדאו ולא משכו עד שנתייקר או שהוזל הכל הולך אחר זמן נתינת המעות לרשב"ג כמו בהקדש והאי מילתא דייקינן מדברי רשב"ג דאמר אף הקדש וכו' כדלעיל זהו פי' התוספתא ופי' דברי הש"ס ומעתה בנקל יתבארו לך כל דברי הרמב"ם מהלכה ו' עד סוף הלכה ח' דביאר גוונא דמתני' לפי שיטתו וגוונא דהת"ק דהתוספתא דזה מודה לזה וזה מודה לזה כדאמרן ומ"ש בגוונא דרישא דמתני' ה"ז מפרים עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה אינו סותר למה שאמר בתחילה דמשיכתו קונה השקת אלא ר"ל בזה בנתינת הכסף קונה הוא עכשיו ואין המוכר יכול לחזור בו אע"פ שנתייקר ולא תקשי תיפוק ליה דאינו יכול לחזור בו דהא אמרת משיכה קונה בו הא ליתא דהכי אמרנו דהמעשר דומה להקדש בחד צד ובחד צד אינו דומה להקדש וא"כ כל זמן שזה אינו נותן לו הסלע ודאי דיכול זה לחזור בו דאין המשיכה קונה במעשר אלא לענין שיווי השקת של שעת המשיכה וזה צריך ליתן לו עכשיו וכשנותן לו אז אינו יכול לחזור בו וזה דהשמיענו בדבריו לסברתו דאינו דומה שמעשר להקדש בכל צדדיו ובחד צד דומה לו בכל הני גווני ר"ל משכו ולא פדאו פדאו ולא משכו כמו שנתבאר זהו שיטת הרמב"ם וממילא אזדי להו כל קושיות הראב"ד דעיקר הקושיא מהא דקאמר הכא מתני' דלא כרשב"ג אדרבה משם ראיה לדברי הרמב"ם לשיטתו ולסברתו ומכאן הוא דלמד לומר כן דאין המעשר דומה להקדש בכל צדדיו וזהו כהת"ק דהתוספתא וכהנא דמתני' ופשיטא דהלכה לה הקושיא הראשונה שלו שהקשה שהרי לא נתן לו הכסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש ור"ל בזה דמה שמנינו דהמשיכה קונה בו היינו שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש וכדאמרי' בקידושין גבי הקדש וזהו לשיטתו דמדמה מעשר להקדש לגמרי וזהו שיטת רשב"ג בהתוספתא אבל הרמב"ם פסק כת"ק דהתוספתא ולא כרשב"ג ומה ששינה הרמב"ם שלא לפרש המתני' כפשטה במעשר עצמו כ"א בלוקח פירות בכסף מעשר זה כבר נתבאר למעלה דאי כמשמעה ובפירושם בדרך חילול א"כ כבר מחולל ועומד הוא ומה לנו אם נתייקר או הוזל אח"כ וזה הכל מטעם אחד והכל אל מקום אחד הולך דלא דמי מעשר להקדש לכל מילי ומש"ה נמי כתב בפ"ז מהלכ' ערכין גבי דיני פדיון הקדש דהקדש שוה מאה דינר שעבר וחללו על שוה פרוטה מחולל הוא ויצא לחולין ומד"ס הוא שהוא צריך חקירת דמים וחייב להשלים את דמיו כמ"ש שם בהל"ח וגבי פדיון מעשר בפ"ד ממע"ש בהל"ח כתב כשפודין מע"ש פודין אותו בשויו וכו' ואם עבר וחילל שוה מנה על שוה פרוטה ה"ז מחולל ולא כתב וצריך לעשות דמים מפני שהדבר כך הוא שכל מה שאמרו מדבריהם בהקדש הן בענין הזה הן בענין מה שאמרו לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש שהוא ג"כ מדבריהם לא התמירו זה כלל במעשר דוקא ומשכח שכך הוא דלא דמי מעשר להקדש אף למאי דקי"ל כר"מ דממון גבוה הוא ומה לנו להוסיף עוד בראיות די בזה וכמה שנתבאר דמוכרח הוא מת"ק דתוספתא דהכא במעשר ומהתוספתא דערכין גבי הקדש וא"א לומר דהת"ק דהתוספתא דהכא כר"י ס"ל דממון הדיוט הוא דא"כ מאי האי דקאמר מה שפדה פדה וזה א"צ לפנים ובזה נתבאר הכל ואין אנו צריכין לדברי הכ"מ ולתירוצו דלאו דדייקי הן דמ"ם כפי' הש"ס מתני' דלא כרשב"ג משום דקאמר בין להקל ובין להחמיר ומתני' לא קתני אלא להקל זה בלתי מובן דאי הכי פליגא המתני' עם הת"ק דהתוספתא דקאמר בגוונא דפדאו וכו' בין להקל ובין להחמיר והרי הרמב"ם פסק כשניהן כמבואר בדבריו ואין להאריך בזה כלל ועלל וכן בענין שהוא ליתן טעם למה שינה הרמב"ם בענין ממעות המשנה מהכית דפ"ב דקידושין

פשיטא

מהר"ם יפ"ם

היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה נתן לה קידושיה וכו'. נ"ב צ"ל היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה וכו' :

מסורת הש"ס

קידושין נד.

פס ו.

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ח ממע"ש הל"ז וכראב"ד וכ"מ

ל
ב מיי' שם הל"ח

לא
ג מיי' פ"ד שם הל"א סמ"ג עשין קלו טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' קל"ו

לב
ד מיי' פ"א מגירושין הל"א סמג שם פח טוש"ע אהע"ז סי' קלו סעי' ב

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ס ממע"ש הל"ד
לד
ב מיי' פ"א מגירושין הל"א סמ"ג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קלו ספי"ב
לה
ג ד מיי' פ"ז שם סמ"ג שם ג טוש"ע שם סי' קמ סעי' ח

מסורת הש"ס

לקמן פ"ס ה"א

ירושלמי גיטין פ"ו ה"א כט"ב

גיטין סב :

גמ' מתני' דלא דרבן שמעון בן גמליאל דתנינן

*רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם [ז]משיכתו של מעשר שני הוא פדיונו: רבי יוסי בשם ר' לעזר אין מוסיפין חומש על הסלע השנייה והיה רבי לעזר מסתכל ביה. אמר ליה מה את מסתכל בי. אף רבי הילא מודי בה כיי דאמר רבי יוחנן [א] כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש: מהו צריך לפרש זה גיטיך וזה קידושיך והבא זה פדיון מעשר שני. *רבי זעירא חייא בר בון אבא בר תחליפא בשם רבי הושעיה מה פליגין כשהפליגו דעתן לענייות אחרים. [ב] [ז]אבל אם היו עסוקים באותו עניין נט הוא. רבי חגי בעי קומי רבי יוסי רבי כרבי יוסי ורבי נתן כרבי יודה דתנינן תמן *[אי] איפשי שתקבל לה אלא הא לך ותן לה [ג] אם רצה להחזיר יחזיר. מתנית' דרבי דתני אמרה הבא לי גיטי והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי הוליכו לה ונתנו לה זכה לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי רבי. רבי נתן אומר [ד] הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר יחזיר. זכה לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר. רבי אומר בכולן לא יחזיר עד שיאמר לו א"א שתקבלי אלא שתוליכי לה. וקשיא על דרבי הא לך מדבורי

פני משה

גמ' מתני' דלא כרשב"ג דתנינן וכו'. בתוספתא פ"ד והכי איתא התם פדה הימנו מעשר בסלע ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים מה שפדה פדה ומדה"ד ביניהן פדה הימנו מעשר בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד בסלע מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהן שמע"ש פדייתו היא היא משיכתו רשב"ג ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומרים אף הקדש פדייתו היא משיכתו וא"כ ר"ל דהתוספתא רשב"ג הוא דהא קאמר אף הקדש וכו' והשתא מדייק הש"ס מדלא תני במתני' אלא גוונא דמשך ולא נתן המעות ולא תני נמי איפכא לגוונא דנתן המעות ולא משך עד שנשתנה השער כמו דתני רשב"ג בתוספתא ש"מ דלא ס"ל לתנא דמתני' להא וא"כ מתני' דלא כרשב"ג דאמר לעולם משיכתו של מע"ש היא פדיונו כדין ההקדש דהמעות קונות בו: אין מוסיפין חומש על הסלע השניה. שמוסיף בדין דסיפא מהחולין והדין בו דעכשיו קדושת מעשר עליו ואם פודה אותו א"צ להוסיף החומש והי' ר' אלעזר מסתכל בו שהיה מתמיה על זה וא"ל מה את מסתכל בי והלא אף ר' הילא הוא דאמר כוותי וכהאי דאמר ר' יוחנן לעיל בה"ד כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו וכו' וזה נ"כ כן דמיהת הסלע הזה אינו מהמעשר שלו אלא מה שהוא מוסיף ממנון חולין שלו מפני שנתחייב להמוכר ליתן לו שתים כדלעיל:

הלכה ז מתני' ולא קרא שם. שלא אמר הרי המעות האלו תחת פירות האלו אלא הפרים מעות כנגד הפירות ר' יוסי אמר דיו בזה שא"צ לפרש: ר' יהודה אומר צריך לפרש. כדקאמר בגמרא שיאמר זה פדיון מע"ש ובגט וקידושין צריך שיאמר זה גיטך זה קידושך ולר' יוסי אם לא פירש דיו בבבלי פ"ק דקידושין ד"ו קאמר דדוקא שיהו עסוקין באותו ענין קאמר ר' יוסי גבי גיטין וקידושין והלכה כר"י: גמ' מהו צריך לפרש וכו'. כדפרישית במתני': מה פליגין כשהפליגו דעתן לענינות אחרים. לא נחלקו ר' יהודה ור' יוסי גבי גיטין וקידושין אלא בשהפליגו עצמן מענין גיטין או קידושין שדיברו בתחילה והתחילו לעסוק בענינות אחרים קודם שנתן לה אבל אם היו עסוקין באותו ענין בדבור עסקי גיטה או קידושיה עד שעת נתינה הכל מודים דא"צ לפרש והוי גט או קידושין. וגרסינן לכולה סוגיא ברים פ"ו דגיטין והתם שייכא להא דלקמן והכא אגב פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי היא נשנית: ר' חגי בעי קומי ר' יוסי. אמורא אי כימא דר' כר' יוסי ור' נתן כר' יהודה פלוגתא דר' ור' נתן נשנית בתוספתא דגיטין פ"ד וכדמייתי לקמן: דתנינן תמן. ברים פ"ו דגיטין במתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור דמיד שקיבל שלוחה הגט הרי הוא כידה ונתגרשה לפיכך אם אמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה הבעל לחזור יחזור כל זמן שלא הגיע הגט לידה: מתני' דרבי. ואמרינן התם מתני' דבעינן דוקא שיאמר אי אפשי שתקבל אלא הולך בהא הוא דאם רצה לחזור יחזור רבי הוא: דתני. בתוספתא שם וה"ג התם אמרה התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי הילך הוליכו לה וכו' כלומר שהאשה אמרה התקבל לכך אמר השליח בשמה שאמרה התקבל ואמר לו הבעל בא' מלשונות הללו הילך הוליכו לה או ונתנו לה וכו' אם רצה לחזור לא יחזור דברי רבי וכגון שלא אמר אי אפשי שתקבל אלא הולך וכו' כדמסיים רבי בסיפא ולקמן מפרש טעמייהו: ר' נתן אומר אם אמר הוליכו ונותנו לה וכו' ר' אומר בכולן לא יחזור לפי שעל דבוריה דשליח קא סמיך עד שיאמר לו אי אפשי שתקבל לה אלא שתוליכו לה וא"כ מתני' דגיטין רבי הוא: וקשיא על דרבי הא לך מדבורי

רידב"ז

מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר משיכתו של מע"ש היא פדיונו. פי' דרשב"ג ס"ל בתוספתא במס' ערכין פ"ד דמע"ש שוה להקדש כמו בהקדש הוי הקנין וההילול דבר אחד דבעינן וקם לו פי' הא דקנה מן ההקדש והוי שלו ונתחלל הוי בדבר אחד ותלוי זב"ז דבדבר שנתחלל בו. בדבר זה קנה לי' משום דבעינן וקם לו כמו כן במע"ש הקנין וההילול הוי בדבר אחד דבדבר שנקנה נתחלל קדושת המע"ש ובדבר שנתחלל קנה ליה וע"כ לא אתיא מתניתין כרשב"ג דאילו מתניתין דידן מחלק בין קנין לחילול גבי מע"ש דהקנין הוא במשיכה והחילול דמע"ש הוא בכסף ואילו לרשב"ג הוי הקנין והחילול ענין אחד דבאותו דבר שנקנה בו הוא מתחלל ובאותו דבר שנתחלל נקנה וא"כ לפ"ז משיכתו היא פדיוט וא"כ לפ"ז האיך נקנה במשיכה הא צריך להיות ע"י הקנין פדיונו ג"כ וכפדיון מע"ש בעינן בע"כ מעות דהא כתיב וצרת הכסף וע"כ דלרשב"ג לא קנה במשיכה כיון דלא הוי בזה פדיונו וכל משיכתו הוא רק פדיונו דבדבר שנתחלל בו בזה הוי ג"כ הקנין כמו בהקדש דבעינן וקם לו אפילו אי מע"ש ממון הדיוט הוא וע"כ מתניתין דלא כרשב"ג ובבבלי במס' קידושין קאמרינן דלא אתיא כר"מ דס"ל ממון גבוה הוא דלדידי' הוי קנינו בכסף ובירושלמי קאמרינן דלא אתיא כרשב"ג ואפילו אי מע"ש ממון הדיוט הוא מ"מ לא נקנה במשיכה רק בכסף:

ר' יוסי בשם ר"א אין מוסיפין חומש על הסלע השני' והי' ר"א מסתכל ביה. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק והי' ר' יוסי מסתכל בי' א"ל מה את מסתכל בי אף ר' הילא מודי בה כהאי דא"ר יוחנן כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש פי' בשנו"א ז"ל דהוא ר' הילא דלעיל בה"ב דס"ל דמע"ש מפני שאין לו תובעין ע"כ כשפדאו ולא הוסיף חומש אינו פדוי והכא מודה ופי' זה אינו מובן לי אבל בכי"ק גרס אף רבי מודי בה ותיבת הילא מיותר אלא סתם רבי וה"פ אין מוסיפין חומש על הסלע השני' פי' סלע השני' משום דאיכא ב' סלעין סלע אחת הוא למע"ש וסלע השני' הוא לדמי מקח והו"א דעל הסלע השני' דהוא דמי מקח מוסיף ג"כ חומש דהא כבר קנאו במשיכה והמעשר כבר הוא שלו א"כ צריך להוסיף הומש דהא קרינן ביה ואם גאל יגאל איש ממעשרו וקרינן בי' מעשרו ע"ז קמ"ל דאינו מוסיף חומש על הסלע השניה של המעשר הזה שהוא דמי מקח אע"פ שהוא מעשרו אבל דמי הפדיון אינו שלו ואנן בעינן שיהא המעשר שלו וגם דמי הפדיון שלו אבל אם דמי הפדיון אינו שלו אע"פ שהמעשר שלו וקרינן בי' ממעשרו מ"מ אינו מוסיף חומש וכדמסיק כהאי דא"ר י' כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש דבעינן דגם הפדיון יהא שלו והכא אע"פ שהמעשר הוא שלו אבל דמי הפדיון אינו שלו ולא מיבעיא לרשב"ג דס"ל דלא נחלקו הקנין והחילול ולא שייך חילול בלא קנין וקנין בלא חילול בודאי דא"צ להוסיף חומש אלא אפילו לרבי פי' רבי דסתם המשנה דידן דקנין וחילול ב' ענינים הן ומשכח"ל הקנין בלא חילול וקרינן בי' ממעשרו קודם החילול מ"מ מודה נמי דאינו מוסיף חומש משום דאע"פ שהמעשר שלו אבל הפדיון אינו שלו:

ר"ח בעי קומי ר' יוסי רבי כר' יוסי ור"נ כר' יהודה דתנינן תמן אמרה התקבל לי גיטי והלך וא"ל אשתך אמרה התקבל לי גיטי הולך ותן כו' לא יחזור דברי רבי ר"נ אומר הולך ותן כו' יחזור זכה לה התקבל וכו' לא יחזור רבי אומר בכולן לא יחזור עד שיאמר לו אי אפשי שתקבלי אלא שתוליכי לה. כן מגי' הגר"א ז"ל בכי"ק וקשיא על דרבי הא לך מדיבורי אם רצה להחזיר לא יחזור פי' בתמי' וקשיא על דר"נ הא לך מדיבורה אם רצה להחזיר לא יחזור פי' בניחותא דנ"ל אם רצה להחזיר לא יחזור וזהו הכל סיומא דדברי ר' חגי דקשיא לרבי דהאיך ס"ל דאם רצה לחזור לא יחזור דילמא הולך מדיבורו משמע וכן לר"נ קשיא האיך ס"ל דאם רצה לחזור יחזור דילמא הולך מדיבורה משמע כלומר מ"ט דרבי ומ"ט דר"נ ע"ז מסיק והאיך צריך להיות באמת ע"ז אמר ר' הונא אמר נעשה שלוחו ושלוחה והאיך הדין גבי שלוחו ושלוחה ע"ז מסיק רב אסי אמר [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] כולהן דתנינן שלוחו ושלוחה מגורשת ואינה מגורשת כ"ז סיומא דדברי ר' הגי דהא קשיא לרבי ולר"נ ובאמת צריך להיות שלוהו ושליחה

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]משיכתו של מע"ש הוא פדיונו. ע' בכ"מ פ"א ממע"ש ה"ז ת וע' במים חיים בהגהותיו שם ובמרכבת המשנה ה"א שם באורך וע' בשו"ת א"ז בעל שער אפרים סי' פס: [ז]אבל אם היו עסוקין וכו'. ע' ש"ס קידושין דף ו וצ"ע ועי' בהגהות מבכמ"ס ובמדומה שהוא אה"ז מהר"ם פדואה ז"ל ובתוס' יו"ט וע' בשנות אליהו:

מראה הפנים

פשיטא ופשיטא שאין מקום לדבר זה וכבר השיב ע"ז התוי"ט ולפי שיטתינו נאמר ג"כ כעין זה דבאמת הוה מצי לשנויי הכי דלעולם מתני' ר"מ הוא אלא דלא דמי מעשר להקדש בכל נדדיו אע"פ שהוא ממון גבוה וכמו שנתבאר אלא דבלאו הכי המסקנא התם כר"מ הואיל ושם לן הכא בנתירתא כוותיה ואין להאריך יותר:

מה פליגין כשהפליגו דעתן לעניינות אחרים וכו'. משמע מהכא דבעסוקין באותו ענין מודה ר' יהודה אבל בבבלי פ"ק דקידושין דף ו' קאמר הלכה כר' יוסי והוא בעסוקין באותו ענין א"כ ר' יהודה פליג אף בזה ושאר כל הסוגיא בשונא ממנה ומה דאיכא נ"מ בין שיטת דהאי הלמודא ובין שיטת הש"ס שבבבלי נתבאר הכל במקומו בגיטין שם בס"ד: סמנית

תוס' הרי"ד

משך הימנו מעשר בסלע וכו' מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר משיכתו של מע"ש הוא פדיונו ע"כ. הסוגיא הזאת תמוהה ועי' ברמב"ד ז"ל כפי' ובשנו"א ז"ל דמפרשין אליבא דרשב"ג דלדידי' המשיכה הוא הפדיון וג"כ גדול לשבין זאת דהלא בתורה מפורש דבכסף הוא הפדיון של מע"ש ונראה לפענ"ד לפרש ע"פ התוספתא דפ"ד דמביא הפ"מ ז"ל וגרסינן שם פדה הימנו מעשר בסלע ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים מה שפדה פדה ומדה"ד ביניהן פי' דאם ירצה המוכר לחזור חוזר בו ויקים הדין ביניהם אם ירצה לקבל מי שפרע יחזור המקח פדה הימנו מעשר בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד בסלע מה שפדה פדה ומדה"ד ביניהם שמע"ש פדיונו היא משיכתו רשב"ג ור"י בנו בריב"ב אומרים אף הקדש פדיונו היא משיכתו וכן בתוספתא במס' ערכין גרסינן משכו ולא הספיק וכו' פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי פדאו במאתים ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה מה שפדה פדוי שבהקדש פדייתו היא משיכתו רשב"ג ור"י ב"ב אומרים אף מע"ש פדייתו היא משיכתו פי' דס"ל כמו בהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו הוי הקנין והחילול חדא מילתא דבדבר שנתחלל נאות התחלל כאותו דבר נקנה כמו כן נמי גבי מע"ש באותו דבר שנקנה הוא מתחלל ובמה שנתחלל

שנויי נוסחאות (פו"א) דרבן בד"ו כרבן. (פו"ג) הוא בד"ו היא. (פו"ז) שאין בד"ו שאינו. (פו"י) אבא בר תחליפא בנ"כ אד"א תהליפא.

מסורת הש"ס

גיטין סג:

ירושלמי שביעית פ"י ה"ד כ"ט ע"ב.

מדבורי אם רצה לחזור לא יחזור . בתמיה כלומר דהכי הילך מן דבורי משמע הא לך ממני ושליח להולכה עשאו ולא נתרצה במה שאמר השליח בשם האשה. ואמאי אם רצה לחזור לא יחזור: וקשיא על דר' נתן הא לך מדבורה. וכן הוא בגיטין כלו' דאדרבה תקשי לך טפי אדר' נתן דקאמר בהילך אם רצה לחזור יחזור ואמאי הא הילך משמע כדיבורה דקאמר השליח בשמה וא"כ בדין הוא דאם רצה לחזור לא יחזור דנתגרשה מיד בקבלתו של השליח ור' נתן לא קאמר אלא דוקא באומר זכה לה והתקבל לה דלא יחזור והרי הילך נמי כפי דיבורה משמע: רבי הונא אמר. דהיינו טעמא דרבי נתן דמכיון דהאשה אמרה התקבל לי והבעל אומר הילך נעשה כשלוחו ושלוחה דמספקא לן אי הילך כזכי דמי או לא. ויש לפרש להא דרב הונא כמילתא באנפי נפשה וכך פירשתי בגיטין שם: כולהון דתנינן. כל היכא דאמרינן שלוחו ושלוחה מספיקא מגורשת ואינה מגורשת כל זמן שלא הגיע הגט לידה ואי מת הבעל חולצת ולא מתייבמת : א"ל ומה בידך. מסקנת השאלה דר' חגי לר' ייסא דבעי מיניה לעיל אם מוקמינן פלוגתא דהני תנאי דמתני' כהני תנאי דגיטין דלר' דס"ל בהולך אם רצה לחזור לא יחזור ומשום דלא בעינן שיפרש דבריו ויגלה דעתו שאינו מבטל שליחותה אלא דאפילו בהולך אמרינן דנסתמא דעתו כמו שאמר השליח בתחילה בשם האשה ואומר לו הולך כמו שאמרה וזהו ג"כ סברת ר' יוסי במתני' דהכא שאע"פ שלא פירש זה גיטך אמרינן דדעתיה אדמעיקרא הוה ור' נתן דס"ל בעינן שיגלה דעתו שרוצה לקיים שליחותה ודוקא באומר התקבל וזכה לה שהודה לדברים הראשונים שאמר לו השליח דשליח קבלה הוא וזהו כסברת ר' יהודה במתני' דאומר שצריך לפרש דעל דעת הראשונה הוא עושה וא"ל ר' חגי לר' ייסא ואת מה בידך אם כך הוא לדעתך דהני תנאי כהני תנאי א"כ ר' ייסא חזר ושאל לר' חגי וא"ל ואת מה בידך בדבר הזה: דאמר ר' זעירא וכו'. כל"ל וכך הוא בגיטין כלומר שהשיב לו דשאני התם ולא שייכא פלוגתייהו להדדי דהא אמר ר"ז לעיל דלא נחלקו ר' יודה ור' יוסי במתני' דמעשר שני אלא כשהפליגו עצמן לענין אחר אבל אם עסוקין באותו ענין הכל מודים דא"צ לפרש: והכא. אבל הכא במתניתין דגיטין בפלוגתייהו דרבי ורבי נתן במילתא אחריתא הוא דפליגי ואפילו הבעל והשליח עסוקין הן באותו ענין עדיין הוא המחלוקת דרבי סבירא ליה הולך כזכי דמי ור' נתן ס"ל לאו כזכי דמי: אף לענין מתנה כן. לרבי הוא דקא בעי אי ס"ל דגם במתנה הולך כזכי דמי ויכול אדם לעשות שליח לקבל דבר שאינו שלו מיד הנותן לו במתנה ואם אמר לו הנותן הולך לו אינו יכול לחזור בו או דבמתנה אין הדין כן : א"ל לא דמי . דתמן בגט שאני היא דהתורה זיכתה בגיטה לענין שהיא יכולה לעשות שליח לקבלת גיטה כדדרשינן ושלחה אבל במתנה וכי אית לך מימר דאדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ושלא יוכל הנותן לחזור בו בתמיה: ועוד מן הדא. דקאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן בהדיא לעיל בסוף שביעית ובכמה מקומות דהאומר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו וא"כ במתנה ודאי לא אמרינן הולך כזכי דמי דכל זמן שלא הגיע לידו יכול הנותן לחזור בו: קם ר' יוסי . והקשה לר' יעקב וא"ל והיינו הין צדק וכי זה הוא הין צדק דדרשינן הין צדק שיהא ההן שלך צדק והשיב לו בשעה שאמר הן צדק הוה כדאמר התם שבשעת אמירה צריך לומר לו בדעת גמורה ולא בדרך היתול ועל זה הקפידה התורה אבל אם בא לחזור קודם שהגיע ליד המקבל חוזר :

מדבורי אם רצה להחזיר לא יחזיר . וקשיא על דרבי נתן הא לך מדיבורא אם רצה להחזיר לא יחזיר. רבי חונא אמר *נעשה שלוחו ושלוחה. איסה אמר כולהן דתנינן שלוחו ושלוחה מגורשת ואינה מגורשת . אמר ליה ומה בידך . ואמר רבי זעירא חייה בר בון אבא בר תחליפא בשם רבי הושעיה מה פליגין כשהפליגו דעתון לעניינים אחרים. אבל אם היו עסוקין באותו עניין גט הוא . והכא אפילו הן עסוקין באותו עניין היא המחלוקת. רבי עזרה בעי קומי רבי מנא אף לעניין מתנה כן . [ו]אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. אמר ליה תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה. אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו . ועוד מן הדא דאמר רבי יוסי ר' יעקב בר זבדי רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ה]*אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו . קם רבי יוסי עם רבי יעקב בר זבדי אמר ליה [ו]והיינו הין צדק. אמרין בשעה שאמר הין צדק הוה :

הלכה ה מתני' [ג] המניח איסר ואכל עליו חציו והלך למקום אחר

והרי הוא יוצא בפונדיון אוכל עליו עוד איסר. המניח פונדיון ואכל עליו חציו והלך למקום אחר והרי הוא יוצא באיסר אוכל עליו עוד פלג. המניח איסר של מעשר שני אוכל עליו אחד עשר איסר

ושלוחה וצריך להיות מגורשת ואינה מגורשת ומ"ט דרבי ומ"ט דר"נ אלא ע"כ דפליגי רבי ור"נ בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה דמתניתין דרבי ס"ל כר' יוסי דבעסוקין באותו ענין אמרינן דכל לישנא דאמר לו בעת נתינה הוא ע"ד דהכי דהוי הדיבור בתחלה [כדאיתא במס' קידושין דף ו' ע"א בהו"א שם דבין דיהב ושתיק בין כל לישנא דאמר לה ע"ד דהכי שהיו עסוקין בתחלה נותן לה] אם לא שיאמר ה"א שתקבל לה ור"נ ס"ל כר' יהודה דס"ל דצריך לפרש ואינו נותן ע"ד דהכי שהיה הדיבור בתחלה ע"ז אמר לו ר' יוסי לר' חגי ומה בידך ר"ל דהאיך תסבור זאת בידך דרבי ור"נ פליגי בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי הא אמר ר"ז חייא בר בון אבא בר תחליפא בשם רבי הושעיה מה פליגין כשהפליגו דעתון לעניינות אחרות אבל אם היו עסוקין באותו ענין גט הוא והכא אפילו עסוקין באותו ענין היא המחלוקת א"כ ע"כ דלא פליגי רבי ור"נ בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי :

ר' עזרי' בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן כו'. פי' דמבואר ברמב"ן ז"ל במס' יבמות ובקצוה"ח ז"ל סי' ר' דגט לא דמי למתנה דגט הוא בתורת נתינה ולא בתורת זכי' דהבעל א"צ לזכות לה הגט אלא בנתינה בעלמא סגי והזיכוי א"צ להיות מצד הבעל אלא דכיון דקיים מצות נתינה רחמנא מזכה לה ממילא משא"כ במתנה אם הניח לתוך יד המקבל ואינו מקנה לו לא קנה דהא בעינן הקנאת הנותן עיי"ש ומתפרש הירושלמי בפשיטות ר' עזרי' בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן ר"ל אם פליגי רבי ור"נ אף במתנה כן כשאמר לו המקבל זכי עבורי והנותן לא זיכה על ידו אלא אמר לו הולך ותן לפלוני אם בזה פליגי נמי רבי ור"נ א"ל דלא דמי מתנה לגט דתמן בגט התורה זיכתה אותה בגיטה ר"ל דלא בעינן הקנאת הבעל אלא הנתינה לחוד ורחמנא מזכה לה ממילא לפיכך ס"ל לרבי דאינו יכול לחזור אע"פ שהבעל לא זיכה על ידו את הגט לא איכפת לן ע"ז דהא לא בעינן זכי' והקנאה שלו אלא דרחמנא מזכה ממילא להאשה וע"כ מכיון דקיים הבעל מצות נתינה

הלכה ה מתני' המניח איסר. של חולין להיות מחלל עליו פירות מעשר ואכל עליו פירות מעשר בחציו ונמצא האיסר הזה הוא חציו מעות

מעשר שנתפס קדושת מעשר על החצי הזה שאכל כנגדו וחציו השני עדיין חולין הוא ונשאר להיות אוכל עליו עוד חציו וא"כ יהיה האיסר כולו מעות מעשר והלך למקום אחר והוליך האיסר עמו והרי הוא יוצא שם בפונדיון שהוא שני איסרין אוכל עליו עוד איסר לפי שחציו שנשאר שוה עכשיו חצי פונדיון שהוא איסר לפיכך אוכל עליו עוד בשוה איסר וכן להפך שהניח את הפונדיון של חולין להיות אוכל עליו פירות מעשר ואכל עליו חציו שהוא איסר והלך עמו למקום אחר והרי הפונדיון הזה יוצא שם באיסר שאינו שוה אלא איסר אוכל עליו עוד פלג איסר לפי שהכל הולך אחר המקום שהוא עומד שם עכשיו והרי לא נשאר בו אלא חציו שיאכל עליו וחציו הוא שוה כאן חצי איסר לפיכך אינו אוכל עליו אלא עוד חצי איסר והפונדיון יהיה כולו מעשר : המניח איסר של מע"ש. להיות אוכל עליו והולך : אוכל עליו אחד עשר איסר

מראה הפנים

המניח איסר של מע"ש אוכל עליו אחד עשר איסר וא' ממאה באיסר . גם זאת המשנה היא מן הקשות שבסדר הזה ואין לנו אלא כפי' הרמב"ם במשנה ובחבורו פ"ה ממע"ש בהלכה יג כמו שיתבאר לקמן דמה שפי' הר"ש על פי מה שהרא"ש בסוגיא דמייתי להא דר"א כהאמן על השני נאמן על הראשון ולפיכך פירש לפשטא דהבא ברא"ש לעת האורן בתלל מע"ש של איסר אירי ומסתמא כמו כן הפרים מעשר ראשון וכו' והביאו בתו"ט ע"ש והומר הכי דאף מי שלא ראה בפ"ד דדמאי ששם הוא המקום לכל הענין הזה והכא אגב הוא דמייתי לה כדרך הש"ס וכמו שבארתי בפנים ומי שלא ידע זה סובר דהאי עניינא דר"א וכו' אמתני' דידן קאי ואין שיהיה מה מאוד קשה לנו פי' הר"ש הזה יותר ויותר ממה שפי' בכל מקום להירושלמי שמביא עקצת הסוגיא ובדילוג ועפ"ז מפרש המשנה לדינא ולמסקנא ואינו כן כמו שהמנא זה ממש בכל הסדר הזה כולו וכאן שיאך נמצא ידינו ורגלינו בבס"ת ולפי פירושו ותשובנו מאמר וכמה הפירוש הרבה שיש להשיא על פירושו מלבד מה שהקשה הרא"ש עליו כמו שהרגה לקמן מוסיף אני בקושיות הדא דהא בספרים שלפנינו כתוב בית שמאי כר' אליעזר והלו לפירושו ב"ש לאו כר"א דהא אינו נאמן על הראשון קסברי כמה שכתב לפי תשובונו ואף דנאמר דלא היה לפניו הגי' ב"ש כר"א אלא מתני' כר"א וסיה סבר דעל מתני' דידן

תוס' הרי"ד

שנתחלל הוא נקנה דבעינן וקם לו גבי מע"ש כמו גבי הקדש וע"כ אם פדאו במעה ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים אין מדה"ד נותנן ואינו יכול לחזור בו ונמצא לפ"ז דהת"ק מחלק בין מע"ש להקדש דבמע"ש לא בעינן וקם לו כמו גבי הקדש אלא דב' ענינים הן הקנין וההילול דהקנין הוא במשיכה והחילול הוא בכסף ורשב"ג ס"ל דהקדש ומע"ש שוין וכמו גבי הקדש בעינן וקם לו הקנין וההילול חדא כמו כן במע"ש הקנין וההילול חדא ואי לאו דקם לו בקנין אינו מתחלל ומדמתחלל ע"כ דנקנה בזה וע"כ מתניתין דידן דמחלק ג"כ בין קנין והילול במע"ש וס"ל דנקנה במשיכה דלענין קנין הוא ממון הדיוט ולענין הילול הוא כהקדש ע"כ דלא כרשב"ג דאי כרשב"ג הוא א"כ ע"כ דלא נקנה המע"ש כממון הדיוט דאי ס"ד דנקנה במשיכה הא הוא ס"ל דבדבר דנקנה הוא מתחלל ואי אפשר שיהא הקנין שלא יתחלל ע"י ואי דנקנה במשיכה א"כ צריך להיות שמתחלל ג"כ ע"י המשיכה וזה אי אפשר שהמע"ש יתחלל ע"י המשיכה ורק דווקא ע"י כסף וע"כ דנקנה באותו דבר שמתחלל בו דומי להקדש דנקנה באותו דבר שנתחלל ע"י [וכמ"ש דילן במס' קידושין דף כ"ד גרסינן מני אלימא ר"מ והא אמר מע"ש ממון גבוה הוא ואינו נקנה במשיכה דהוא כמו הקדש והכא קאמרינן דאפילו אי הוי ממון הדיוט נמי אינו נקנה במשיכה אליבא דרשב"ג משום דהקנין וההילול חדא מילתא וע"כ גרסינן משיכתו של מע"ש הוא פדיונו ולא כמו דאיתא בתוספתא פדיונו היא משיכתו דס"פ כיון דפדייתו היא משיכתו ונמצא שהפדיון והקנין חדא מלתא הוא וא"כ אם נקנה במשיכה א"כ צריך להיות במשיכתו פדיונו

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ז ממכירה הל"ט סמ"ג עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' יד סעי' ח

לז
ב מיי' פ"ה מדעות הל"י

לח
ג מיי' פ"ח ממע"ש הל"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

צ אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. עיין מח"א הלכות שלוחין:

שנויי נוסחאות (ט"ו) רבי גד"ו רב. (ט"ז) כשהפליגו גד"ו בשהפליגו. (טו"פ) עניין גד"ו העניין. (טוי"פ) והיינו גד"ו והינו.

נתינה ע"י שליח של האשה דשלוחה כמותה והרי הוא במקום האשה אע"פ שלא זכה על ידו מ"מ הרשות ביד האשה לעשות אותו שליח שיזכה עבורה דבר שהוא שלה אע"פ שהבעל אינו מזכה על ידו אלא נותן על ידו משא"כ במתנה הא אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ר"ל כשהנותן אינו רוצה לזכות על ידו אין בכח המקבל לעשותו שליח שיזכה עבורו דבר שאין הנותן רוצה לזכות ע"י ע"כ אף רבי מודה דיכול הנותן לחזור בו כשאמר לו הנותן הולך ותן לו אפי' אם הוא שלוחו של המקבל ג"כ דהא כל זמן שהחפץ ביד השליח הרי הוא ברשות הנותן דהא לא זכה להשליח דהמקבל ואף דהמקבל עשאו שליח לקבלה אך אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אם לא ברשות הנותן והכא הרי לא אמר הנותן זכה לפלוני ואינו מזכה על ידו רק נותן על ידו [וטעמא דר"כ דס"ל דיכול לחזור הוא משום תנאי גיטין וכן ס"ל לרבי באומר א"א שתקבל הו"ל כתנאי אל תגרשה אלא בימין] ומסיק הגמ' עוד ראיה לחזק הענין דהוי דבר שאינו שלו אף כשאמר ליתן לו דאמר ר"י בר"י ב"ז ר"א בשם ר"י אמר ליתן מתנה להבירו וביקש לחזור בו חוזר בו ר"ל דמותר לחזור בו ולא עבר על הן לדק כדאיתא במס' ב"מ דף מ"ט וע"כ אפילו לאחר שנותן על ידו רק שאינו מזכה על ידו נמי אמרינן דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו משום דהוי עדיין ברשות הנותן לחזור בו ולא מיבעיא דרשות בידו לחזור אלא אפילו מותר לחזור ולא הוי מחוסרי אמנה : הורי

איסר ואחד ממאה באיסר . בית שמאי אומרים הכל עשרה ובית הלל אומרים בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה :

תני

איסר ואחד ממאה באיסר . כלומר לפעמים הולכין אחר אחד עשר חלקים של איסר ולפעמים הולכין אחר מאה חלקים של איסר והיינו אם היה איסר הזה ממעות מעשר שני של דמאי הולכין אחר אחד עשר חלקים שבו כגון שהיו הרמונים אחד עשר באיסר מכיון שאכל עשרה רמונים ולא נשאר בו אלא אחד שהוא חלק אחד עשר ממנו יצא כל האיסר כולו לחולין לפי שבדמאי הקילו אבל אם היה האיסר הזה ממעות מעשר שני של ודאי הולכין אחר מאה חלקים שבו שאם היה איזה דבר שנותנין מאה באיסר כגון שהיו תאנים נמכרות מאה באיסר ואכל עליו תשעים ותשעה תאנים כיון שלא נשאר בו אלא חלק אחד ממאה יצא כל האיסר לחולין : בית שמאי אומרים הכל עשרה . בין ודאי בין דמאי הולכין אחר עשרה כלומר אם לא נשאר בו אלא העשירית ממנו יצא לחולין כגון שהיו עשרה רמונים נמכרים באיסר ואכל עליו תשעה כיון שלא נשאר בו אלא עשיריתו יצא לחולין ואם נשאר בו יותר כגון שלא אכל עליו אלא שמונה לא יצא לחולין וצריך לאכול עוד כנגדו : ובית הלל אומרים בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה.

האי אחד עשר לא כאחד עשר שבדברי הת"ק מיתפרש לפי שהי"א של הת"ק א"א לפרש חלק אחד מעשרה דא"כ היה לו לומר כך אחד מעשרה באיסר וא' ממאה באיסר אבל כאן בדברי ב"ה שלא הוזכר באיסר בפירוש בדבריהם מתפרש הוא כך על חלק א' מעשרה ועוד דזיל בתר טעמא לפי מה שחילקו בין ודאי לדמאי וא"א שתפרש בו אלא חלק אחד מעשרה מפני שכך הוא הדין שכל שהוא פחות משוה פרוטה אינו ממון לשום ענין והלכך בודאי אף אם לא נשאר ממנו אלא חלק אחד מעשרה שבאיסר לא יצא לחולין לפי שהפרוטה אחד משמנה באיסר ונמצא עשירית האיסר הוא שמנה חלקי עשיריות של פרוטה שהוא פרוטה פחות חומש ולפי שדין מעשר שני של ודאי כשפודין את הפירות או הפדיון של הפירות כמו האיסר של מעשר הזה דאיירינן ביה צריך להוסיף חומש והוא חומשא מלבר ונמצא כשתוסיף עליו החומש הרי בין הכל הוא פרוטה וזהו הטעם דבודאי אף שנשאר אך חלק העשירית של האיסר עדיין לא יצא לחולין שיש כאן עוד שוה פרוטה של מעשר עד שאם לא נשאר אלא פחות מפרוטה בין הכל עם החומש שלו אז אין חוששין לכלום ויצא לחולין אבל בדמאי שאין מוסיפין חומש על פדיונו כלל והלכך אם לא נשאר בו אלא עשיריתו והוא פחות משוה פרוטה יצא לחולין זהו שאמרו בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה והלכה כב"ה ולא כהת"ק :

תני

תוס' הרי"ד

פדיונו וזה אי אפשר א"כ ע"כ דס"ל דלא נקנה מע"ש במשיכה] :

ועפ"ז יתבאר בע"ס הירושלמי כפ"ה כעין חומר דגרסינן שם אתיא דרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב דתני וכו' בסתרית בעה"ב עומד ואומר וכו' כרס כמ"ד בסתרית לא אתיא ויש אדם פודה במחובר לקרקע וכו' ולאו רשב"ג היא ועוד הא אית ליה משיכתו של מע"ש היא פדיונו א"ר יוסי והיינו וקס לו אילו מי שראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זו הקדש שמא כלום כו' עד דאת מקשי למ"ד בסתרית קשייתה למ"ד לעתותי ערב א"ל למ"ד לעיתותי ערב ל"ל נאילין קשייתא ע"כ. והירושלמי הזה המור מאד וע"פ דברינו יש לתרץ בע"ס שיטת הרמב"ם ז"ל ויתבאר הסוגיא הזאת בטוב טעם כע"ה : הרמב"ם ז"ל פסק כלנועין דכל הגלקט ופסק כר' יותנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו והקשה הרמב"ן ז"ל עי' בכסף מבנה ז"ל דהוא לנגד סוגיית הש"ס במס' ב"ק דף ס"ט דהק' הגמ' מלנועין אהא דר"י לפי דר"י גופי' ס"ל בהלנועין דכל הגלקט הפקיר וטרי בגמ' עד דמסקינן דר"י סתמא אחרינא אשכח דאין הגונב אחר הגנב כו' עיי"ש וא"כ האיך פסק הרמב"ם ז"ל כר' יוחנן וכהסיא דלנועין דכל הגלקט ומה שתירץ הרמב"ן ז"ל דהרמב"ם ז"ל מחלק בין הקדש להילול ע"ז תמה הכ"מ ז"ל דהוא לנגד הגמ' דהא בכל הסוגיא משוה אותם וזו קושיא עצומה מאד אבל לפי דברינו ניחא שפיר בע"ה דהנה לפי שמבואר בדברינו דרשב"ג אית ליה דמע"ש דמי להקדש דקנין ותילול דבר אחד הוא ולא משכח"ל חילול בלא קנין וקנין בלא חילול דבעינן במע"ש כמו בהקדש דכתיב וקס לו גבי פדיון הקדש [זולת במתלל מע"ש והקדש שלו] ונחלק עם הת"ק דהת"ק ס"ל דמה שפדה פדוי ומה"ד ביניהן דאם המוכר רוצה לחזור ולקבל מי שפרע הרשות בידו אבל מה שפדה פדוי ורשב"ג אית ליה דדמי להקדש דבעינן וקס לו אי קס לו אז חל החילול ואי אינו קס לו לא חל החילול וע"כ מדחל הפדיון חל נמי הקנין דחילול וקנין דבר אחד הוא ע"ז קאמר אתיא כמ"ד לעיתותי ערב כרס כמ"ד בסתרית לא אתיא ויש פדיון במחובר לקרקע כדאיתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ט ע"א דאין פדיון נטע רבעי במחובר דילפינן קודש קודש ממעשר דאין מע"ש במחובר ע"ז קאמר ולאו רשב"ג היא פי' דלעולם אתיא כמ"ד בסתרית ואי קשיא מפדיון במחובר לאו רשב"ג דאית ליה לעיל במס' פיאה פ"ז ובמע"ש פ"ה דיש פדיון במחובר לקרקע ועוד הא אית ליה משיכתו של מע"ש היא פדיונו פי' וא"כ לפ"ז איך תימר הליכי' בעיתותי ערב כיון דרשב"ג ס"ל דקנין ותילול דבר אחד ותלי זב"ז במקום דליכא קנין ליכא חילול וא"כ בעיתותי ערב כיון דהוי דבר שאינו ברשותו האיך יתחלל הא כשם שאינו חל הקנין כמו כן אינו חל החילול וא"כ לרשב"ג ע"כ כמ"ד בסתרית ובסתרית שפיר חל החילול אבל בעיתותי ערב ל"ל דהאיך מתחלל הא בעינן וקס לו ואלא ע"כ בסתרית הוא וע"ז פריך ר"י והיינו וקס לו בתמי' פי' דאפילו בסתרית נמי לא שייך וקס לו דהא יצא מרשותו אפילו בסתרית דהוי כמו אילו ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זו הקדש לא כלום הוא כיון דמתגלגל בנהר וה"נ הוי כמו מתגלגל בנהר דהא המה תוטפים אותו ע"ז א"ר"י עד דאת מקשי למ"ד בסתרית קשיתה למ"ד לעיתותי ערב דהא לדידי' פשיטא דקשה א"ל למ"ד לעיתותי ערב לית לאילין קשייתא פי' משום דהוא ס"ל דיכול לחלל אפילו על דבר שאינו ברשותו ולא תלי כלל בוקס לו אבל למ"ד בסתרית משום דלעיתותי ערב אי אפשר משום וקס לו ע"ז קשה דאפילו בסתרית נמי קשה וכי זה וקס לו בתמי' [וביון דהרמב"ם ז"ל בהל' מע"ש פ"ת ה"ת וט' פסק כת"ק דרשב"ג דמה שפדה פדוי ומה"ד ביניהם ואם קבל המוכר מי שפרע שייך להמוכר ועכ"ז פדיונו חל ונתחלל א"כ ע"כ דיכולין לחלל מע"ש וחל החילול אפילו דהוא של אחרים [ואין לומר דהוי שליח של בעה"ב כמו בתוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א עיי"ש דלדבריהם ז"ל כיון דשייך להמוכר הוי הלוקח שלוחו וכמוזכר לעיל בדברינו בפ"ב ה"ג ז"א דהא התם עושה עבור חבירו והוי שליח של חבירו והוי הוא במקום חבירו אבל הכא מעולם לא עלה על דעתו להיות שליח עבור חבירו ולא הוי ידו כיד חבירו] א"כ לא קשה כלל על הרמב"ם ז"ל דפסק כר"י גבי גזל ולא נתיאשו הבעלים דאינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו משא"כ לחלל מע"ש שפיר דמי דיכול אפילו על מע"ש שאינו ברשותו והא דפריך הגמ' על ר"י ממתניתין דלנועין משום דמתני' רשב"ג היא כדאיתא שם בסוגיא ורשב"ג ס"ל דמשיכתו של מע"ש הוא פדיונו ובעינן וקס לו ע"כ אינו יכול לחלל כמו דאינו יכול לקנות ולהקדיש משא"כ לדידן דפסקינן כת"ק דחילול מילתא אחריתא הוא ולא תלי בקנין כלל ושפיר יכול אדם לחלל מה שביד חבירו וא"ש ונכון ודו"ק :

מראה הפנים

דידן קאי והת"ק ס"ל כר"א וכמה שעשה התשבון על דברי הת"ק אחד עשר איסר וא' ממאה באיסר דהנאמן על השני נאמן על הראשון אכתי היאך יפרש לאה דר' יוסי דקאמר ד"ה הוא וכו' אף זה נאכל מפס שני ופטור מן הראשון ואם פטור הוא מראשון מאי האי דקאמר הת"ק י"א איסר וא' ממאה באיסר ואף שנאמר דלא סמיך אהא דר' יוסי מכיון דר' חנניה מסיק דר"א הוא מ"מ יש לנו מן ההכרח לפרש ולידע מאי האי דקאמר ר' יוסי ד"ה הוא ומאי האי דקאמר עשו אותה כתוספת בכורים ומה שייך זה הדמיון לתוספת בכורים לפי פירושו ועוד דאף אם נניח לזה מאי האי דקאמרי ב"ש וב"ה לפי פירושו דפירוש ב"ש אומרים הכל עשרה כלומר נאמן על השני ואינו נאמן על הראשון וב"ה אומרים בודאי אחד עשר כלומר כשרואה שהפריש מעשר שני מפירות שהן ודאי טבל אוכל עליו אחד עשר כדאמרן אבל בפירות דמאי אם ראהו עושה כן אין אוכל אלא עשרה ואינו נאמן על הראשון עכ"ל . ומי יתן לערוך זה ולהבינו אם ב"ש וב"ה תרווייהו ס"ל דבדמאי דקילא ליה אינו נאמן על הראשון ובודאי הוא דפליגי לב"ש אינו נאמן על הראשון ולב"ה הואיל דחמירא ליה נאמן על הראשון זהו ע"כ צריך שתאמר לפי פירושו שכתב בדברי ב"ה אוכל עליו אחד עשר כדאמרן שהרי אין אתה מוצא י"א איסר אא"כ תצרף ותוסיף אחד על העשרה ואותו האחד הוא ממעשר הראשון דאמרינן שהפרים עליו כדפי' לעיל וא"כ הא דפליגי ר"א ותכמים בתוספתא בפ"ג כמו שהבאתי בפנים דר"א אומר הנאמן על השני נאמן על הראשון ותכמים אומרים אינו נאמן על הראשון ופלוגתייהו בודאי הוא וזה ברור כדמייתי האי תלמודא להא לעיל בפ"ת דפאה ובפ"ד דדמאי על הודאי והשתא לתכמים דהלכתא כוותייהו כב"ש מוקמית לה ולא כב"ה אתמהה וקושיא זו ליתי נגר בר נגר דיפרקינה ומלבד דלא שייך כאן כלל בתבר שראה לעם הארץ וכו' כמו שהקשה הרא"ש בזה . הנה התוי"ע נתרעם על הכ"מ מפני מה לא הביא קושית הרא"ש על פי' הר"ש אפשר היה לו תירוץ וכו' והנני מביאה לפניך וגם מה שהקשה על פי' הרמב"ם ואף שעכשיו נתפשט פי' הרא"ש בדפוסים התדשים והנה הוא בהגהת פי' הר"ש מעתיק אני דבריו כדי שיהא הכל לעין הרואה וז"ל אחר שהביא פי' הר"ש כתב ולבי מגמגם כיון דתיקן עם הארץ זה קצת מפירותיו ולכך אנו מאמינים לו בקצת פירותיו מתוקנים א"כ אותו הכרי שעירב בו אלו הפירות המתוקנים יהיה כולו בתזקת מתוקן דמה הרוית בתיקון אלו הפירות המעוטים ותוזר ומערבם עם הטבל אם לא שנאמר שדעתו היה לתקן ממקום אחר עליו אם היה אוכלו ועוד קשה לי מה שייך להזכיר ודאי ודמאי בפירות של עם הארץ כי מה שעשה לוקח מעם הארץ תבירו אינו מתוקן וכיון שראהו מתלל מעשר שני על כרתו מאלו הפירות א"כ ודאי הוא והרמב"ם ז"ל פירש המכית איסר של מע"ש וכו' עד ועשיריתו הוא פחות משוה פרוטה וקשה לי על פי' זה דהיאך מזלזלין בו להוציא לכתחלה לחולין פחות משוה פרוטה והא אמרינן בפ' הזהב אמר תזקיה מע"ש שאין בו שוה פרוטה אומר הוא ותומשו מחוללין על מעות הראשונות לפי שא"א לאדם לצמצם מעותיו ועוד דמע"ש אין מוסיפין תומש בפדיונו אלא בפדיון ראשון וכשמתחלל איסר זה א"צ להוסיף חומש ועוד דבירושלמי מבית על משנה זו דר"א היא דאמר הנאמן על השני נאמן על הראשון (ויש שם ט"ס בהעתקת דברי הרא"ש) ומוכח דלא כפי' זה המאיר לעולם יאיר עינינו במאור תורתו עכ"ל הרא"ש ז"ל . והנה קושיתו שהקשה מה שייך בפירות עם הארץ ודאי ודמאי זה היה קשה לי מעולם ומלבד הקושיות שהקשיתי לעיל אף למאי דהוה סבור דהאי עניגא דר"א וכו' על האי מתני' קאי אבל בר מן כל דין ומן כל דין האי דר"א לאו אמתני' דהכא קאי אלא לעיל על הברייתא דדמאי קאי וכמו שזה הענין כולו כתוב שם וכמו שבארתי בפנים והגב דאיירי בדמאי הכא מייתי לה הש"ס כי כן דרך מסדרי הש"ס בזה שלא תראה לעיל בה"ז דקאמר מתני' דר' הוא וכו' וזהו ודאי לא קאי אמהני' דהכא אלא על המתני' דרפ"ו דגיטין כמו דאיתא כל הסוגיא שם והגב מייתי לה הכא כדפרישית לעיל וכן בהא דגרים לעיל בהלכה ד' על המתני' מערימין וכו' מה אנן קיימין אם בגדולה זכת בסימנין וכו' על דעתין דרבנן דתמן ניחא וכו' והרואה זה בפ"ב הניזקין בהלכה ס' דמתחיל הש"ס באמצע הענין וגרים על דעתיה דרבנן דתמן ניחא וכו' ולא גרים כלל להקושיא וזה קאי הכל על מתני' דהכא ולא שייך כלל אהא דלעיל שם אלא דסמיך שהיו יודעין מה דתנו בכה"מ במעשר שני והגב מייתי לה בגיטין משום מתני' דהפעוטות וכו' כדאיתא התם וזה תמצא למאות ולאלפים בהש"ס הזה וממש הוא בכל דף ודף והמפרש ולומד הש"ס הזה ומעיין בו על הסדר ולא בדרך דילוג פשוט הוא לו זה וכיוצא בו כביעתא בכותחא וכן האי עניגא דר"א וכו' דמייתי הכא אגב הוא דמייתי לה ועיקרה לא שייך אלא בפ"ד דדמאי דהתם על הברייתא האומר

מע"ש זה פדוי הוא וכו' הוא דאיתמר ומעתה נתרועע היסוד ונפל הבנין של פי' הר"ש שבנה ע"פ הירושלמי הזה דלא איתמר כלל וכלל על האי מתני' דידן . וכן הא דמוהל בגמרא דאמר לא מגיא הגייה וכו' לאו אהאי מתני' שייכא אלא על התוספתא דדמאי והובאה לעיל בפ"ז דדמאי על המתני' היו לפניו שתי כלכלות של טבל וכו' ומביא הברייתא התם ותמי עלה וכו' כמו שזכרתי בפנים וגם בכאן ביקש הר"ש תשובות רבים וכן בדמאי שם והעיקר כדפרישית התם להא דמוהל ע"ש ותמצא מבואר ואין אנו צריכין להאריך כאן בזה . נשאר עלינו לבאר לפי' הרמב"ם שהוא העיקר כמו שהבאתי במתני' לפירושו וקצת תקנתו בפנים בענין שינוי האחד עשר לת"ק וכן הי"א כדברי ב"ה

גמ׳ תני רבי חייא שני איסרין פונדיון. *א"ר מתניא מתניתא אמרה כן המניח איסר ואכל עליו חציו והלך לו למקום אחר והרי הוא יוצא בפונדיון אוכל עליו עוד איסר. שמואל אמר לא מצייא תנייה אין יסב חד לעשרה צריך למיסב חדא למאת. אין יסב חדא למאת צריך למיסב חדא לאלף. אין יסב חדא לאלף צריך למיסב חדא לעשרת אלפים: בית שמאי אומרים [א] בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה. תני בר קפרא בין בדמאי בין בודאי אחד עשר הן. הורי רבי יודן בי רבי שלום כהדא דתני בר קפרא בית שמאי כרבי ליעזר *דרבי ליעזר אמר הנאמן [י] על השני נאמן על הראשון. א"ר יוסי דברי הכל היא עשו אותו כתוספות הביכורים מה [ג] *תוספות הביכורים נאכלת בטהרה ופטור׳ מדמאי אף זה נאכל משום שני ופטור מן הראשון. אתא ר׳ חנניה בשם רבי יוסי דר׳ ליעזר היא:

הלכה ו מתני׳ [ד] כל המעות הנמצאין הרי אלו חולין ואפילו דינרי זהב עם הכסף ועם המעות. מצא בתוכן חרש וכתוב עליו מעשר

פני משה

גמ׳ תני ר"ח שני איסרין. הוא פונדיון: מתני׳ אמרה כן המניח איסר וכו׳. ושמעינן שהפונדיון הוא שני איסרין: שמואל אמר לא מליא תנייה. הך דשמואל לא שייכא הכא אמתני׳ אלא לעיל בפ"ז דדמאי איתמר על התוספתא השנויה שם על מתני׳ בהלכה ו׳ היו לפניו שתי כלכלות של טבל וכו׳ וקאמר הש"ס ותני עלה נוטל שתי תאנים ושני עישורין ועישורו של עישור ומדייק שמואל עלה דהאי ועישורו של עישור לא מלית למיתני דמיותר הוא דמכיון דנוטל שתי תאנים בתחילה והן לתרומת מעשר של שתיהן דהא בשכבר נתרמה תרומה גדולה איירי התם א"כ מאי האי דהדר תני ועישורו של עישור אין יסב חד לעשרה וכו׳ כדפרישית שם והכא דמייתי הש"ס להא דשמואל משום דמתני׳ קתני ואחד ממאה שהוא עישורו של עישור נקט נמי אגב להא כדרך הש"ס הזה: בית הלל אומרים בודאי אחד עשר וכו׳. כצ"ל דהיא פיסקא מלויינת למתני׳: תני בר קפרא. בברייתא דיליה לדברי ב"ה דבין בדמאי ובין ודאי אחד עשר הן דגזרי דמאי אטו ודאי אע"פ שאין מוסיפין חומש על הדמאי דאי שרית לה בדמאי אתי למישרי נמי בודאי והורי ר׳ יודן כהדא דתני בר קפרא. לבית הלל: בית שמאי כר"א דר"א אמר הנאמן על השני נאמן על הראשון. לאו אב"ש דמתני׳ קאי דמאי שיטתיה דב"ש דמתני׳ להא דר"א אלא על ב"ש דהתוספתא קאי דקתני בתוספתא פ"ג ב"ש אומרים הורס השני הורס הראשון ועיקרא דהאי מילתא שנויה לעיל בפ"ד דדמאי בסוף הלכה ג׳ דמייתי להא על הברייתא שהובאה שם דתני הוציא להן מעשר שני מתוך ביתו ואמר להן פדוי הוא נאמן ועלה קאמר התם מתניתא כלומר הך ברייתא דר׳ אליעזר הוא דר"א אומר הנאמן על השני נאמן על הראשון ופלוגתא דר"א וחכמים שנויה בתוספתא שם אחר האי דב"ש אומרים הורס השני וכו׳ וכלומר מדקתני סתם נאמן משמע דנאמן לכל ושאין ליקח ממנו וא"כ כר"א היא דמכיון שראינו שמפרים המעשר שני מסתמא הפרים גם למעשר ראשון ומשום דב"ש דהתוספתא ס"ל כהאי ברייתא דאם אמר להן פדוי הוא נאמן להכי גרים הכא ב"ש כר"א ועל האי ברייתא השנויה בדמאי קאי כדגרים לכל הא דלקמן שם ולא שייכא כלל אהאי מתני׳ דידן אלא אגב דאיירי במתני׳ מדין דמאי והמניח איסר של מעשר שני של דמאי דאיירי במתני׳ לא קאי אטעם האכרך כלל דאין זה ענין לזה אלא איידי דאיירי בענינא דדמאי מייתי להא והתם בטעם האכרך שראינו שהפרים להשני איירי ובזה הוא דפליגי ר"א וחכמים בתוספתא ומתני׳ לא איירי אלא בלוקח מעם האכרך דהדין שמפרים עליו מעשר שני כדין דמאי ועל המניח איסר לאכול עליו בהא פליגי ב"ש וב"ה כמפורש במתני׳: אמר רבי יוסי ד"ה היא. הך ברייתא ואפילו כחכמים דהתוספתא שם דס"ל הנאמן על הראשון הוא נאמן על השני דמכיון שמפרים הראשון שנותנו להלוי מכ"ש שמפרים השני שהוא שלו ואוכלו בירושלים אבל הנאמן על השני אינו נאמן על הראשון וטעמא דהך ברייתא דקתני נאמן ומשמע דנאמן על הכל משום שעשו אותו כתוספת בכורים דתנן לקמן בסוף בכורים דפטורה מן הדמאי והכא נמי מכיון שזה אומר פדוי הוא בדין הוא שפטור מן הכל אלא דנאכלת בטהרה משום חשש הומרא דמעשר שני דשמא לא פדה אותו כדין וכמו תוספת בכורים דנאכלת בטהרה מלד חומרא ופטור מדינא מדמאי ה"נ נאכלת משום חשש שני בטהרה אבל פטור הוא מהראשון דמכיון דחזינן דרמי אנפשיה ופדה אותו אמרינן מסתמא שהפרים גם להראשון אבל לעולם אימא לך בעלמא דאם לא ראינו אלא שהפרים להשני בלבד אינו נאמן על הראשון ודינו שצריך זה הלוקח ממנו להפרים הראשון כדי להפרים ממנו התרומת מעשר לכהן ושאר המעשר יעכב לעצמו דהלוי מוציא הוא ועליו הראיה כדין שאר דמאי: אתא ר׳ חנניה. וקאמר דלא היא דאין חילוק בין הפרים להשני בלבד ובין אומר פדוי הוא דלחכמים אינו נאמן על הראשון ומחוורתא כדאמרי׳ מעיקרא דהך ברייתא לא מיתוקמא אלא כר"א ע"כ דגרסי׳ להא בדמאי ושנית נמי הכא אגב כדלעיל ואין ענין לזה בשום פנים להמתני׳ דידן:

הלכה ט מתני׳ כל המעות הנמצאין בירושלים הרי אלו חולין. אפי׳ דינרי זהב עם הכסף ועם מעות הנחשת כדקאמר בגמרא דמהו דתימא מכיון שאין דרך בני אדם לעשות כן לערבן אלו עם אלו נאמר שיהא מעשר שני שלפעמים חיללו על הזהב ולפעמים חיללו על הכסף ועל המעות והביאן כך לירושלים קמ"ל דאפ"ה אין חוששין ודוקא בנמצא בשאר ימות השנה אבל בנמצא בשעת הרגל הכל מעשר דהכל מביאין עמהן מעות מעשר להוציאן בירושלים: מצא בתוכן חרס וכתוב עליו מעשר

רידב"ז

הורי ריב"ש כהדא דתני בר קפרא ב"ש כו׳. הגר"א ז"ל כתב בכי"ק דתיבת ב"ש מיותר וזהו סיומא דסוגיא הורי ריב"ש כהדא דתני בר קפרא ואח"כ מתחיל ההיא סוגיא דבמס׳ דמאי פ"ד הל"ג תני הנאמן לשני נאמן לראשון דברי ר"א וחכ"א הנאמן על הראשון נאמן על השני וכל הסוגיא הזאת עד המשנה דהל"ו שייך לסוף הל"ג ודבר זה מצוי הוא בירושלמי דמועתק מסוף הלכה זו לסוף הלכה שלאחרי׳ ועיי׳ בדברינו פ"ק דמס׳ תרומות סוף הל"ג ובפ"ב דמס׳ שבת הל"א וכן כאן כתב הגר"א ז"ל בכי"ק דשייך לסוף הלכה ג׳ לעיל כי שם מקומו דמיירי בדין פדיון דמע"ש וגרסינן כאן כמו בפ"ד דמס׳ דמאי הל"ג וה"ג שם הוציא להן מע"ש מתוך ביתו ואמר פדוי הוא נאמן פדו לי ופדו לכם אינו נאמן מתני׳ דר"א היא דר"א אומר הנאמן לשני נאמן לראשון א"ר יוסי ד"ה היא על סוף הסוגיא וכבר נתפרשה הלכה זו לעיל במס׳ דמאי פ"ד הל"ג לאמיתה של תורה בע"ה עיי"ש:

תני

עין משפט נר מצוה

לט
א מיי׳ פ"ח ממע"ש הל"ד ובכה"ג וכ"מ

מ
ב מיי׳ פי"ב ממעשר הלכה ה ובראב"ד וכ"מ

מא
ג מיי׳ פ"ב מבכורים הלי"ח ופי"ג ממעשר הלכה יג

מב
ד מיי׳ פ"ו ממעשר שני הלכה ט

מסורת הש"ס

ובד"י הגירסא אמר ר׳ יוסי

תוספתא פ"ג וירושלמי דמאי פ"ד הל"ג. בכורים פ"ג משנה ו

מראה הפנים

ב"ה ומה שהקשה הרא"ש על פי׳ הרמב"ם כבר מבואר הוא בדברי הכ"מ במה שתירץ לב׳ קושיות הראשונות ומה שכתב ולשלישית שהקשה מהירושלמי הנה הר"ש פי׳ משנה זו על פי׳ הירושלמי והקשה עליו הרא"ש והר"ש עצמו נתקשה בפי׳ הירושלמי ואליהו עתיד לפרשו. וכתב התוי"ט על זה לא על הירושלמי הזה שבפירושו הוא אלא א"כ הבית ירושלמי שמדבר מזה הענין ומחדש בו דברים על זה הירושלמי הוא שנתקשה הר"ש והנכי לא ידעתי איך יפרשהו הרמב"ם ג"כ והקרוב אלי שהוא קושית הרא"ש ג"כ עכ"ל בזה והנה האמת שמה שנתקשה הר"ש בהשיא דשמואל הוא שנתקשה ככתוב בדבריו והשיא דר"א הוא וכו׳ לא נתקשה בו אלא פי׳ לפי תומו ולפי דעתו שהיה סבור דההאי מתני׳ קאי וכבר גלוי לפניך שלא קשה כלום לא השיא דשמואל ולא השיא דר"א הוא וכו׳ אין זה כפירושו של הר"ש דלא שייכי הני תרוויהו למתני׳ דהכא אלא אגב הובאו אבל הם במחילת כבוד תורתם לא ראו ולא חפשו אחר מקומם זהף שבענין האי דשמואל איין הר"ש בדמאי אבל גם שם לא כוונו במילתיה דשמואל וכאן היה סבור דהא דשמואל מילתא אחריתא מהשיא דשמואל בדמאי וטרח לפרש ולא העלה כלום והאמת הוא כי מילתא חדא הוא ומקומה בדמאי והכא אגב הוא דנשנה וכמו שנתבאר ומעתה הרי לפניך דברי הרמב"ם ופירושו גלויים לכל שמה ומבוארים דבריו בתבורו שפסק כב"ה בלי שום קושיא מאלו שנזכרו. ומה שהשיג הראב"ד שם על מה שביאר דבודאי לא יצא לחולין עד שישאר ממנו פחות משוה פרוטה אחר שמוסיפין את החומש כגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חומשי שוה פרוטה וכתב על זה שזה שיבוש שראוי להיות שנשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה ולכאורה אינם מוכנים דברי הראב"ד שאם נשאר ארבעה חומשי פרוטה א"כ עם חומשו שהוא מלבר הוא שוה פרוטה אבל דבריו כך המה מוכנים שדעתו כדעת הרא"ש שהבאתי לעיל שהקשה הרי אמר חזקיה וכו׳ וכך הם דברי הראב"ד ולמה כתב שנשאר פחות מד׳ חומשי פרוטה והלא אפי׳ נשאר ד׳ חומשי פרוטה אין מזלזלין בו שיצא לחולין אבל כבר מתורצת קושיא זו ג"כ כדלעיל. ודע דהא דשינה כאן הרמב"ם מל׳ המשנה וכתב המניח דינר של מעשר וכו׳ טעמו משום דאיכא פלוגתא דהנהו בפ"ק דקידושין דף יב דחד ס"ל האיסר הוא שמנה פרוטות וחד ס"ל ששה פרוטות וא"כ מתני׳ כהאי תנא דשמנה פרוטות הוא האיסר והוא ז"ל רצה לבאר דבריו אליבא דכ"ע ולמ"ד ששה פרוטות הוא שהאיכר לא מהפרש לפיכך נקט בלשונו המניח דינר ובזה הכל ניחא כס"ד:

הפנים

תני ר׳ חייה שני איסרין פונדיון. כלומר משום דהך דר׳ חייה גרים לה ג"כ בהא תלמודא בפ"ק דקידושין בה"א ופליגי נמי התם דאיכא חד תנא דס"ל האיסר שמנה פרוטות ופליגי אמוראי התם בטעמא ובפירושא במאי דפליגי תנאי דחד ס"ל נחתא באתריה קיים כספא וזיל כספא יקיר כלומר הפרוטות נחשת לעולם במקומן הן עומדין אלא שהאיסר של כסף לפעמים הוא בזול שהוא ל"ב בדינר ואז האיסר שמנה פרוטות לפי החשבון הדינר שהוא לעולם קנ"ב פרוטות וכשהוא ביוקר יש כ"ד איסרין בדינר והוי האיסר שמונה פרוטות וחד ס"ל איפכא דכספא באתריה קיים נחשא יקיר נחשא זליל והשתא להאי מ"ד דכספא באתריה קאי הפונדיון הוא לעולם שני איסרין ולאידך לא דפעמים האיסר בזול ויש בפונדיון יותר נפשים ושהמא דמתני׳ כהאי דתני ר׳ חייה להכי מייתי לה וכדמסיים ר׳ יוסי מתני׳ אמרה כן:

שמואל אמר לא מציא תנייה וכו׳. אם היינו מפרשים להאי דשמואל על המתני׳ אפשר היה לומר דמדקדק על דברי הת"ק אחד עשר איסר וא׳ ממאה באיסר והיה סבור דבהדא מתתא הוא דהוין אם ירצה אוכל אחד מעשרה באיסר ואם ירצה אוכל אחד ממאה באיסר ועל זה היה מתמה שמואל ואמר לא מצי תנייה דהיאך אפשר למיתני כי האי דהא קשיא אם יטול אחד מעשרה למה לא יטול אחד ממאה וכן עוד אם הרבה אתם באיסר עד אלף אם יטול אחד ממאה למה לא יטול א׳ מאלף וכן אם יסב חד לאלף וכו׳ אלא דלפ"ז דליסנא דצריך לאו דדייקא הוא והאמת יורה דרכו דאין אנחנו צריכין להכנס בשום דוחק דהאי דשמואל לא שייכא כלל להכא אלא אתוספתא דדמאי דהובאה בפ"ז דדמאי איתמר להא דשמואל והכא אגב הוא דמייתי לה כמבואר בפנים וזכרתי מזה לעיל בד"ה המניח איסר:

בית שמאי כר"א וכו׳. כבר ביארתי זה לעיל בד"ה המניח איסר דלפי הך גי׳ ב"ש כר"א א"כ אב"ש דתוספתא קאי דס"ל כהאי ברייתא דפ"ד דדמאי כמו שפירשתי בפנים ולפי׳ הגי׳ מתני׳ כר"א דכך נ"ל שהיה גירסת הר"ש כמבואר לעיל שם א"כ יותר פשוט הוא דקאי על האי ברייתא דדמאי דכך הוא כל הענין שם מלה במלה וסוף כל דבר דלא שייך כל זה להמתני׳ דהכא ולא כמו שרצה הר"ש לפרש ואין לנו לכפול בדברים בשכבר נתבאר לעיל בהמתני׳ הכל בפ"ד:

כל המעות הנמצאים. כתב הר"ב בכל מקום בין ברגל בין בשאר ימות השנה ובירושלים בשאר

שנויי נוסחאות (סו"א) פונדיון בד"ו פונדריון. (סו"ג) מתניא בד"ו יוסי.

מהר"ם יפ"ם

שמואל אמר לא מצייא תנייה. נ"ב דמאי פ"ז ה"ה:

עין משפט נר מצוה

מג
א מיי' פ"ו ממע"ש הלכה ח

מד
ב ג מיי' שם הלכה ג וכהג"ד וכ"מ

מסורת הש"ס

יבמות קטו

פסחים י : ביצה י :

ע' תוס' יבמות קטו : ד"ה אימור

ע' ערוך ערך אשתדא.

מעשר הרי זה מעשר. א המוצא כלי וכתוב עליו קרבן רבי יהודה אומר אם היה של חרש הוא חולין ומה שבתוכו קרבן ואם היה של מתכת הוא קרבן ומה שבתוכו חולין. אמרו לו אין דרך בני אדם להיות כונסין חולין בקרבן. *המוצא כלי וכתוב עליו קו"ף קרבן. מ"ם מעשר. דלי"ת דמאי. טי"ת טבל. תי"ו תרומה. שבשעת הסכנה היו כותבין תי"ו תחת תרומה. רבי יוסי אומר וכולן שמות אדם הן. א"ר יוסי אפילו מצא חבית והיא מליאה פירות וכתוב עליה תרומה הרי אלו חולין שאני אומר אשתקד היתה מליאה פירות תרומה ופינה. ב האומר לבנו מעשר שני בזוית זו ומצאו בזוית אחרת הרי אלו *חולין. ג הרי שם מנה ומצא מאתים השאר חולין. מאתים ומצא מנה הכל מעשר: גמ' שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן יהא שני לפום כן צריך מימר חולין. תני אל"ף דל"ת חי"ת טי"ת רי"ש מ"ם תי"ו תרומ'. אל"ף קדמית'. דלי"ת דמאי. חי"ת חלבו. טי"ת טובו. רי"ש ראשית. מ"ם מעשר. תי"ו תרומה. ביש"ין שני. פי"שן שני. יו"ד מ"ם מעשר. מעשר עיר פורקן לשם יוסי לשם שמעון לעלות לאוכלן בירושלים חולין אני אומר סיבולת עשו ביניהן. עד כדון חדשות ישנות אני אומר אתמול היתה מליאה תרומה ופינה. *כהדא דר' יונה ורבי יוסי הוון שותפין בגרביה כד דמך רבי יונה אמר רבי מנא לרבי יוסי כל גרב דכתיב ביה ר' יונה דידי. אמר ליה אשתקד הוה דידך *אישתדא דידי. מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר הרי זה מעשר. נתחלפו לו. תמן

תני אל"ף דלי"ת [הגר"א ז"ל לא גרים דלי"ת] חי"ת טי"ת רי"ש מ"ם [הגר"א ז"ל לא גרים מ"ם] תי"ו תרומה. כדמפרש אל"ף קדמייתא. בישין שני פישין שני יו"ד מ"ם מעשר הגר"א ז"ל מחליף הגירסא וגרם יו"ד מ"ם מעשר בראשונה ואח"כ גרסינן בישין שני פ' שני פי' בי"ת הוא מעשר שני כמספר ב' תיבת שני סימן דהוא שני פ' שני סימן דצריך פדיון ר"ת דפ' הוא פדיון כדמסיק פורקן ר"ל דצריך לפדותו ותיבות מעשר עיר הגר"א ז"ל מוחק בכי"ק:

לשם יוסף ולשם שמעון או לעלות ולאכול בירושלים חולין. ובתוספתא גרסינן לשם יוסי ולשם שמעון לא עשה כלום ר"ל דלא קנו יוסי ושמעון משום דאמרינן דנכתב שמם משום סיבולת שביניהם ולא שהקנה להם וכן מה שכתוב לעלות ולאכול בירושלים הוא לאו משום מעשר אלא משום סיבולת:

עד כדון ישנות חדשות מאי איכא למימר. כן מגי' הפ"מ ז"ל וכן עיקר וקאי על ר' יוסי דמתניתין שאני אומר אישתקד היתה תרומה ופינה וכ"ז שייך בישנות אבל הדשות מאי איכא למימר ע"ז קאמר דגם בחדשות אני אומר אתמול היתה מלאה תרומה ופינה:

מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר ה"ז מעשר. פי' דמיבעיא לר' יוסי דמתני' דס"ל דמה שכתוב על החבית תרומה אין ראיה שזה הוא תרומה דשמא אשתקד הי' בה תרומה ופינה ממנה ולא דיקדק ונסיק בתוספתא מודה ר' יוסי שאם כתב בחרס ונתן ע"ג חבית ה"ז תרומה דדוקא בכתוב ע"ג חבית ממש הוי חולין אבל בכתב ע"ג חרס והניח החרס על גבי החבית ה"ז תרומה ע"ז שאל אם היה כתוב ע"פ מגופת החבית אם דומה כמו בכתוב ע"ג החבית ממש או כמו בחרס הנתון ע"ג חבית וה"פ מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר הר"ז מעשר לשון שאלה הוא האיך הדין במגופת החבית אם דמי לחבית ממש או לחרס הנתון על גבי חבית ע"ז אמר נתחלפו לו ר"ל דגם במגופה אין סימן דאני אומר דנתחלפו לו דלא דמי לחרס הנתון ע"ג החבית דלמה לו להניח החרס משא"כ המגופה דהחבית צריך להמגופה ור' יוסי לטעמיה דל"ל כתב לסימן דשמא היה מגופה אישתקד לתרומה והשתא נתחלפו לו ונתן מגופת התרומה על חבית של חולין ולא הוי סימן מהכתב רק בשהניח חרס שכתב עליו תרומה דלמה לו להניח על החבית החרס הזה ובודאי הניחו בכיון לסימן ולא שייך למימר דטעה משא"כ במגופה הצריך לו שייך למימר דלא הניחו לשם סימן אלא משום דצריך לו ובאמת היה צריך לגפות החבית במגופה אחרת רק דנתחלפה לו במגופה זו ולא דיקדק כמו בחבית גופה דאמרינן דלא דיקדק דאע"פ שכתוב עלי' תרומה מ"מ בשצריך לה נתן בתוכה חולין וראי' לפירוש הזה דהגר"א ז"ל בכי"ק כתב ב' נקודות אחר תיבות נתחלפו לו וכונתו דשייך תיבות הללו למעלה:

ריב"א

מעשר הרי זה מעשר. דלסימן שהן מעות מעשר נתן החרס בתוכן ולא אמרינן שמא הן חולין וזה החרס הוא מכלי שהיה המעשר נתון בתוכו וכתב עליו מעשר: המוצא כלי וכתוב עליו קרבן ר' יהודה אומר הוא חולין. שאין מדרך להקדיש חרס לבדק הבית ועל שם מה שבתוכו נכתב דמה שבתוכו הוא קרבן לבדק הבית ואם היה של מתכת הוא קרבן לבדק הבית ומה שבתוכו חולין: אמרו לו חכמים אין דרך בני אדם להיות כונסין חולין לקרבן. אלא אם הוא של מתכת הכל הוא קרבן אבל אם הוא של חרס לא פליגי חכמים אדר' יהודה והלכה כחכמים:

גמ' שלא תאמר וכו'. ארישא כל המעות הנמצאין קאי וכדפרישית במתני' לפום כן צריך לאשמועינן שהן חולין וטעמא הואיל ושווקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום לא חיישינן שנשארו מן הרגל כ"א בשעת הרגל הוא מעשר:

הלכה י מתני' המוצא כלי וכתוב עליו קוף. הוא סימן למה שבתוכו הוא קרבן להקדש ואם מ"ם הוא מעשר וכו' שבשעת הסכנה שגזרו על המצות היו נוהגין לעשות סימנים כאלו: כולן שמות בני אדם הן. ונרשם האות של ראשי השמות כגון ק' קהת ד' דניאל ט' טוביה מ' מיכאל ת' תנחום וכיוצא בזה והכל מה שבתוכו חולין: אמר ר' יוסי. ולא עוד אלא אפי' מצא חבית והיא מלאה פירות וכתוב עליה תרומה כמשמעה אעפ"כ הרי אלו חולין שאני אומר אשתקד היתה מלאה תרומה ופינה ממנה ושכח למחוק הסימן וחכמים סברי דשמא פינה לא אמרינן דאי איתא היה נזהר למחוק הסימן ואין הלכה כר' יוסי לא בהא ולא בהא:

גמ' תני. בתוספתא ריש פ"ה אל"ף דל"ת חי"ת טי"ת רי"ש תי"ו ה"ז תרומה ומפרש לה הש"ס מ"ט אמרינן על כל הסימנין הללו שהוא תרומה משום דאל"ף הוא סימן לקדמיתא שהתרומה היא הראשונה קודם להמעשרות דל"ת דמאי אע"פ שבדמאי עצמו א"צ להפרים התרומה מ"מ טעמא הויא משום דלא נחשדו ע"ה על תרומה גדולה ואח"כ זה הוא לסימן שאף כאן הוא תרומה שהופרשה אף ממי שפירותיו דמאי הן: חי"ת על שם חלבו. שהיא התרומה דכתיב בה מכל חלבו תרימו וכן טי"ת הוא טובו דכתיב חלבו הוא רי"ש הוא ראשית שכך נקראת תרומה ראשית מ"ם מעשר תי"ו תרומה לא גרים הכי בתוספתא אלא תי"ו תרומה יו"ד מ"ם הרי זה מעשר כלומר או שכתוב יו"ד הוא מעשר שהוא אחד מעשרה או שכתוב מ"ם ה"ז מעשר: בישין שני פישין שני. בתוספתא גרים פ"א שי"ן ה"ז שני והיינו דמפרש לה הכא הפ' או הב' הוא סימן למעשר שני כמו שכתוב בישון או פישון וכלומר מלשון פישה וריבוי שאחר שמפרישין הראשון מוסיפין ומפרישין להשני והשי"ן הוא בעצמו סימן לשני: יו"ד מ"ם מעשר. כדאמרן: מעשר וכו'. ה"ג בתוספתא שם לקמן מעשר עוד פרקון לשם יוסי ולשם שמעון לעלות לאכלן בירושלים הרי אלו חולין. ומפרש טעמא מאי משום שאני אומר סיבוליה עשו ביניהן. סיבוליה הוא עלת השותפין כמו סיבולת דפ"ז דפסחים וכלומר שנתנו עלה ביניהן לכתוב כך כדי שלא יגעו בהן ולדברי ר' יוסי הוא דאינו חושש לסימן: עד כדון חדשות וכו'. טעות הוא וכצ"ל עד כדון ישנות חדשות. ולדברי ר' יוסי דמתניתין קאי דאמר אשתקד היתה מלאה תרומה ופינה ועד כאן אם באותיות ישנות דאיכא למיתלי באשתקד חדשות מאי איכא למימר וקאמר דאפילו כן אני אומר אתמול היתה מלאה תרומה ופינה: כהדא דר' יונה ור' יוסי גרסינן. דהוון שותפין בגרביה דחמרא וכד דמך ר' יונה אמר ר' מנא לר' יוסי כל גרב דכתיב ביה ר' יונה לסימן דידי הוא וא"ל ר' יוסי אשתקד הוה דידך ואישתרא כמו השתא הרי הוא דידי וזהו כר' יוסי התנא דמתני': מצא במגופתו והרי הוא כתוב עליו מעשר ה"ז מעשר. דברי רבי יוסי בתוספתא הן דגרים שם ומודה רבי יוסי שאם כתוב בחרס ונתון על גבי חבית בנייר ונתון על פי עיגול אם תרומה ואם מעשר ה"ז מעשר ומפרש הש"ס לטעמא נתחלפו לו כלומר אע"פ שאין מדרך ליתן חרס ע"פ החבית ונייר ע"פ עיגול של דבילה אלא איפכא הנייר ע"פ חבית והחרס ע"פ העיגול אני אומר שמא נתחלפו לו ובהא מודה ר' יוסי דאם הוא פינה בודאי היה לוקח הסימן מעל החבית ומעל העיגול דאין זו טירחא אלא מדבביק להו ה"ז תרומה או מעשר:

הלכה יא מתני' האומר לבנו מעשר שני בזוית זו וכו' הרי אלו חולין. ולא אמרינן דהן מעשר שני ונפנו מזוית לזוית אלא אמרינן דהמעשר שני ניטל ואלו הן חולין: הרי שם מנה. אם אמר לו כך תמצא שם מנה מעשר ומצא מאתים השאר המנה השני חולין ולא אמרינן דכל המעשר ניטל ואלו מעות אחרים הן אלא מנה מעשר ומנה חולין: מאתים. אם אמר הרי שם מאתים מעשר ומצא מנה כל המנה הוא מעשר ולא אמרינן דהמעשר ניטל ואלו מעות אחרים הן אלא מנה ניטל ומנה מונח ומתני' רבי היא דהכי תני בתוספתא ומייתי לה בגמרא דסבירא ליה במאתים ומצא מנה דאמרינן מנה מונח מנה מוטל אבל לדברי חכמים דהתוספתא הכל חולין והלכה כחכמים:

תמן

מראה הפנים

בשאר ימות השנה חוץ מרגל ובהנס כתב כן דבכל מקום לא איצטריך לן לאשמועינן אלא מפני שראה בדברי הרמ"ב שכתב בכל מקום ובירושלים בשאר ימות השנה וכו' והיה סבור שהן ב' חלוקות ולא היא אלא דה"ק דלאו דוקא בהר הבית אלא אפי' בכל מקום ובירושלים ודוקא בשאר ימות השנה אבל לא ברגל וכדתנן בפ"ז דשקלים דבשעת הרגל בירושלים הן מעשר ובהר הבית לעולם חולין וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו ממע"ש הלכה ט' מעות הנמצאות בירושלים אפי' דינרי זהב עם הכסף וכו' ע"ש: דתני

שנויי נוסחאות (שו"כ) פישן כד"ו פישין בכי"ל שין. (שוכ"א) עיר בכי"ל ליתא. פורקן כד"ו פרקון. (שוכ"ג) סיבולת כד"ו סיבוליה. (שוכ"ה) יונה כד"ו יודה. (שוכ"ח) אישתדא כד"ו אישתרא.

בכר לארן דכתיב ביה ר' יונה דידי. הרא"ש פט"ו דיבמות:

עמודי ירושלים

עד כדון חדשות כו' הפני משה מהפך הגירסא וצ"ל עד כאן ישינות כו' וקאי אדברי ר' יוסי דאמר אשתקד היתה מלאה תרומה ופינה דזה הוא רק באותיות ישינות דאיכא למיתלי באשתקד חדשות מאי איכא למימר וקאמר דאפי' כן אני אומר אתמול היתה מלאה תרומה ופינה עכ"ד וא"כ מבואר דאף ביום א' אמרינן שהיה שם תרומה ופינוהו ומזה יש לתמוה על התפארת ישראל פ"ד ממעשר שני שכ' וז"ל והא דקאמר אשתקד היינו משום דלתשמיש זמן מועט לא היה כותב עליו תרומה אלא אמרינן אשתקד דלשנה שלימה זימן אותה לתת לתוכה תרומה עכ"ל והוא תמוה דהא מבואר להדיא בירושלמי דאפי' ליום א' אמרינן שפינה התרומה והניח החולין. אולם י"ל דהתפארת ישראל פי' הירושלמי כמו שפי' הרא"ש ובמעשה אורג במעשר שם והגירסא היא כפשוטה עד כאן חדשות דהיינו דהתבואה היא חדשה אבל אם התבואה ישינה א"כ לא שייך לומר שפינה וקאמר דאעפ"כ אמרינן שפינה התבואה הישינה מתרומה והניח חולין ישנים וא"כ אין מזה סתירה להתפארת ישראל. אולם בלא"ה אין דבריו מסתברים כלל וכמו שיראה המעיין ואין חילוק בין זמן מרובה לזמן מועט:

כהדא דר' יונה ור' יוסי. כתב הפני משה ר' יונה ור' יוסי גרסינן כו'. הנה כן הוא הגירסא בתוס' יבמות (קט"ו ב' ד"ה אימר) ובשו"ת הרא"ש (כלל פ"ו סי' א' וכלל ק"ג סי' ג') אולם בשו"ת מהרי"ק (שורש קס"א ענף ד') הגירסא ר' יונה ור' אסי. והנה הפני משה סיים ע"ז וזהו כר' יוסי התנא דמתני' וכן פי' הרא"ש דזהו כר' יוסי ואישתמט מינייהו דברי ר' ירוחם התובא בב"י ח"מ (סי' קע"ו) ונפסקה שם בש"ע בלא שום חולק דבשותפין שיש סימן בחביות אמרינן דהוא משל אשתקד ועתה היא של השני והיינו דבממון מודו רבנן לר' יוסי. וכן נראה מפי' ר"ח שהביאו התוס' ביבמות שם שהביא דברי הירושלמי להלכה אף דפסקינן כרבנן דהם מודו לר' יוסי בממון. ועשו"ת ח"ם (חיו"ד ס' כל"ג) שכ"כ בפשיטות וא"כ זהו אינו דוקא כר' יוסי דאתיא אפי' כרבנן. וראיתי להעיר ע"ד הח"ם שם שכ' וז"ל ובפ' המפקיד גבי שנים שהפקידו אצל א' כתב הרי"ף ופסק רבא הא דקתני רישא נותן לזה מנה ולזה מנה משום פשיעותא דהו"ל למיכתב שמא דגברא דמפקיד גבי' כו' ע"ש אע"ג דאפי' אי כתב שמא עדיין י"ל אשתלאי או לפנתא שבקי' ז"א בודאי אי הנפקד המוחזק או יורשיו אחריו אומרים דלמא שלנו

מסורת הש"ס

בילה י: ירושלמי שם פ"א הל"ס.

תוספתא פ"ה ... סנהדרין דף למ"ד.

ברכות נו:

עין משפט נר מצוה

מה
א מיי' פ"ב מיו"ם טוש"ע או"ח סי' תנ"ז סעי' יב

מו
ב מיי' פ"ו ממעשר שני הלכה ו ופ"י מזכי' הלכה ז. סמ"ג עשין עב טוש"ע חו"מ סי' רנ"ס סעי' ע

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב]דברי חלומות לא מעלין. ע' בשו"ת חשבן חלק א סי' קכא:

גמ' תמן תנינן. בפ"ק דבילה וגרסינן שם נמי להסוגיא זימן שחורים בעי"ט ולמחר מצא לבנים במקום השחורים והשחורים מצא במקום הלבנים שזימן וכן שנים ומצא שלשה הרי אלו אסורין דאמרינן הני אחריני נינהו: שלשה ומצא שנים מותרין. דאמרינן חד מינייהו אזיל לעלמא והני איכהו דאזמינהו נינהו: דרבי היא. מתני' דבילה דתני בתוספתא פ"ה דרבי ורבנן פליגי בדינא דמתניתין דהכא במאתים ומצא מנה: המנה ניטל. כלומר מנה אחת ניטל ונשאר מנה מעשר מונח וכדסתמא דמתני' הכא וחכמים אומרים הכל חולין דאמרינן כל המעשר ניטל והני מעות אחריני נינהו וא"כ מתניתין דבילה נמי כרבי היא דאזלא: חזר ואמר. דלא היא אלא מתני' דבילה איכא לאוקמי כדברי הכל דשנייא הוא בגוזלין שדרכן לדדות ולפרוח והלכך אפי' לרבנן תלינן דהאחד הלך והשנים נשארו אבל הכא דהמעות ניטלין הן הלכך אמרינן דהכל ניטל והני אחריני וחולין הן: והתני רבי חלפתא. דאין חילוק בדינא דמתניתין דבילה בין הניח וזימן גוזלות ובין הניח וזימן ביצים דאם הניח שלשה ביצים ומצא שנים מותרין ולא חיישינן דשמא אחריני נינהו ונולדו ביום טוב והשתא על כרחך דטעמא לאו משום דעשוין לפרוח דלא שייכא בביצים הוי על כרחך דמתניתין דבילה דרבי הוא: תמן הוא הניח הוא מצא ברם הכא אביו הניח ובנו מצא. כצ"ל וכך הוא בבילה שם. כלומר דלעולם אימא לך דמתניתין דבילה כד"ה אתיא ואפילו רבנן מודו דאמרינן הנשארים הן הן הראשונים שהזמין ואחד מהן נשמט או נאבד ולפיכך הוא הדבר בגוזלות והוא הדבר בביצים משום דהתם הוא הניח אותם והוא מצא עכשיו שנים ומהיכי תיתי נימא דניטלו דאם היה נוטל היה נוטל את כולן אבל הכא אביו הוא שהניח ובנו הוא שמצא הלכך אמרינן אביו בעצמו הוא שנטלן אח"כ ושכח מלומר לבנו וא"כ אלו שנמצאו הכל חולין ורבי ס"ל דאי איתא שאביו נטלן אח"כ היה אומר לבנו ובהאי סברא הוא דפליגי הכא: הורי ר' בא בר זבדא. במעשר שני כהדא דרבי. דאמרינן מנה מונח מנה מוטל וכסתמא דמתני' ושאני במתני' דבילה וכדאמרן: הרי שהיה מצטער על מעותיו של אביו. של מע"ש היכן הם ונראה לו בחלום וכו' ותוספתא היא בפ"ה: מצטער וחמי ואת אמר הכין. בתמיה שלא נראין הדברים שכך הוא שלפי שהיה מצטער עליהן בא אביו ונראה לו בחלום לומר לו א"כ האמת הוא כן: אמר ר' יוסי. דהוא גופיה טעמא דלא מיסתברא לסמוך על כך דלא בהוא דלא מצטער וחמי כלומר אלא בההוא דלא היה מצטער ולא היה חושב מזה כלום והיה נראה לו בחלום כך וכך אפשר שהוא אמת אבל הכא שהיה מצטער וחושב על כך אורחא הוא דכמה דבר נש הוי הוא חלם כמו שהאדם הוא במחשבה כך נראה לו בחלום ולפיכך אין זה כלום: מאן דעביד יאות. הרוצה לעשות ולהתנהג יפה יעשה כהאי דר' יוסי דאין לסמוך על החלום שנראה לו ממה שהיה חושב ביום. ואיידי דאיירי בענינא דחלומות מייתי להאי דלקמן: חמית בחלמאי. שאמרו לי לך לקפודקיא ותמצא מידלא הן הנכסים של אביך שהן שם וא"ל ר' יוסי הלך אביך לקפודקיא מימיו וא"ל לא וא"ל זיל חשוב ותמנה עשר קורות בתוך ביתך ותמצא הנכסים של אביך שהטמינם שם: קפא דקוריא. כלומר קפודקיא הוא רמז לקפא דקורות: כליל דזית. עטרה של זית וא"ל דאתה עתיד להתרומם לבתר יומין ובא איש אחר ושאל לו שראה ג"כ כחלום הזה שהוא לבוש בעטרה של זית והשיב לו דסופך ללקות ושאל לו מפני מה אמרת לזה שעתיד להתרומם ולי אמרת דאת מלקי והשיב לו ההוא גברא הוה חזי הזית בנליא בשעה שעלתה נילו וכך אמר לו וזה הוא רמז שעתיד להתגדל כזה הזית שהוא בנילו ועומד להתגדל אבל אתה אמרת לי שראית הזית בחבטיא בשעה שחובטין אותו לפיכך אמרתי לך דאת מלקי: חד בר נש. נכרי היה: משקה זיתא משח. הסמן הוא משקה להזית וא"ל תיפח רוחיה דההוא גברא לאימיה הוא חכים מכיר הוא לאמו שבא עליה וזה הסמן משקה להזית והוא יצא מן הזית: לאחתיה הוא חכים. לאחותו הוא מכיר שבא עליה וזה רמז כמו ששתי העינים הן בגוף אחד כך זה בא על אחותו שבאו שניהן ממקום אחד:

תמן תנינן [א] *זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין. שלשה ומצא שנים מותרין. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא דר' היא. דתני מאתים ומצא מנה המנה ניטל דברי רבי. וחכמים אומרים חולין. חזר ואמר דברי הכל היא. שנייא היא בגוזלין שדרכן לפרוח. והתני רבי חלפתא בן שאול היא הדבר בגוזלין היא הדבר בבצים הוי דרבי היא. תמן הוא הניח הוא מצא. ברם הכא אביו הניח אביו מצא. רבי בון בר כהן אמר קומי רבי יסא בשם רבי אחא הורי רבי בא בר זבדא במעשר שני *כהדא דרבי. הרי שהיה מצטער על מעותיו של אביו נראה לו בחלום כך וכך הם ובמקום פלוני הם. אתא עובדא קומי רבנין אמרין [ב] דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. רבי יונה בעי מצטער וחמי ואת אמרת הכין. אמר רבי יוסי לא מסתברא דלא בההוא דלא מצטער וחמי ברם הכא כמה דבר נש הוי הוא חלים. אמר רבי אבין מאן דעבד יאות עבד כרבי יוסי. חד בר נש אתא לגבי דרבי יוסי בן חלפתא. אמר ליה חמית בחילמאי מיתמר לי איזול לקפודקיא ואת משכח מדלא דאבוך. אמר ליה אזל אבוי דההוא גברא לקפודקיא מן יומוי אמר ליה לא. אמר ליה איזל מני עשר שריין גו בייתך ואת משכח מדלא דאבוך [תחות] קפא דקוריא. חד בר נש אתא לגבי דרבי יוסי בר חלפתא אמר ליה חמית בחילמאי לבוש חד כליל דזית. אמר ליה דאת מתרוממא לבתר יומין. אתא חד חורן אמר ליה חמית בחילמאי לבוש כלילא דזית. א"ל דאת מלקי. א"ל לההוא גברא אמרת דאת מתרוממא ולי אמרת דאת מלקי. אמר ליה ההוא הוה בנציא ואת בחבטיא. חד בר נש אתא לגבי דרבי ישמעאל ב"ר יוסי א"ל חמית בחילמאי משקה זיתא משח. א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא לאימיה הוא חכים. *חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי א"ל חמית בחילמאי עיני נשקה חבירתה. אמר ליה תיפח רוחיה דההוא גברא לאחתיה הוא חכים. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר ליה חמית בחילמאי אית לי תלתא עיינין. אמר ליה תנורין

ריב"א כשם ר"י דרבי היא דתני מאתים ומצא מנה המנה ניטל דברי רבי וחכ"א חולין. פי' דבברייתא תנינן בדינא דמתניתין דידן דחכמים פליגי על רבי ע"כ מתניתין דבילה נמי רבי היא ע"ז אמר ד"ה היא שאני גוזלות ופריך מהא דתני רחב"ש היא הדבר כו' בביצים ע"ז קאמר דלעולם ד"ה היא והא דפליגי חכמים במתניתין דידן משום דהכא אביו הניח ובנו מצא וכן הגי' במסכת בילה עיי"ש:

אמרין

תנורין

מראה הפנים

דתני מאתים ומצא מנה וכו'. הכא דהוי לה לגמרי להאי שינויא דשאני גוזלות שעשויות לפרוח מכח האי ברייתא דר' חלפתא דהוא הדבר בגוזלין הוא הדבר בביצים וא"כ ליתא להאי שינויא כלל אבל בבבלי פ"ק דבילה דף יו"ד דמדייק ג"כ לימא מתני' רבי הוא ולא רבנן ומשני ג"כ שאני גוזלות וכו' לא דחי להאי שינויא דלא דמדייק למ"ד לר' יוחנן ולר"א להרוויחו לשנויי הכי הא איתמר עלה דחד מינייהו קאמר מחלוקת בכיס אחד אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל וא"כ מתני' שפיר אתייא אפי' כרבנן דהא גוזלות כשני כיסין הן ומהדר רב אשי דבגוזלות מקושרין וכיסין מקושרין עסקינן והלכך אפי' להאי מ"ד דאמר דבשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל איצטריך להאי שינויא דטעמייהו דרבנן דגוזלות עשוין לדדות ומנתהי אהדדי אפי' מקושרין הן וכיסין לא מנתהי אהדדי וטעמא דהש"ס הבבלי דלא מדחי להאי שינויא משום דלא ס"ל להא דר' חלפתא דאף בביצים הדין כן דלשמא נולדו בי"ט לא חיישינן דהא אמרינן התם לעיל כדף זיי"ן בדק בקינה של תרנגולין מעי"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת וכו'. שמעינן מיהת מסוגיא דהתם בהאי פלוגתא דר' ורבנן דבכיסין שאינן מקושרין לכ"ע אמרינן מנה מונח מנה מוטל וזהו כדרב אשי ולמ"ד בכיס אחד מחלוקת וכו' ולפ"ז קשיא על מה שפסק הרמב"ם בדין מבנתינו דבמאתים ומצא מנה אפי' הן בשני כיסין הכל חולין כדכתב ליה בת"ו ממע"ם בהלכה ג' והראב"ד השיג ע"ז מטעם דהא כסתמא דמתני' תנינן הכל מעשר כמו שכתב המשנה למלך הכל מעשר ומה שראה הכ"מ לתרץ דפסק כרבנן דברייתא ואע"ג דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משום דבפ"ק דב נה ערכי אמורא לאוקמי מתני' כחכמים משמע דסברי דהכי הלכתא ולא כסתם ותירוץ זה אינו עולה יפה לפי מ"ש הרמב"ם סתם ואפי' הן בשני כיסין הכל חולין דהי מהאי סוגיא דפ"ק דבילה הא מבמע מהתם לרב אשי דבשני כיסין סתם ואינם מקושרים אמרינן אפי' לרבנן דמנה מונח מנה מוטל ואף דנאמר דלא אמר רב אשי להא אלא להאי מ"ד דקאמר דבשני כיסין לא פליגי וכדלעיל אבל לאידך דקאמר מחלוקת בשני כיסין וכו'. א"כ לא איצטריך להא דרב אשי ואף בשני כיסין שאינן מקושרין קסברי רבנן דהכל חולין מ"מ קשיא דמאין לו להרמב"ם להכריע כהאי מ"ד הא אמרינן התם ר' יוחנן ור"א חד מינייהו קאמר הכי וא"כ לא מסיימי ואפשר דר' יוחנן הוא דקאמר דבכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל והדרינן לקושיא מ"ט פסק הרמב"ם דאפי' בשני כיסין ומשמע שאינן מקושרין דהכל חולין ועוד הא בהדיא קאמר הכא דהורי ר' בא בר זבדא במע"ש כהדא דרבי והשתא מנא ליה לפסוק הלכה נגד הכרעת הש"ס דהכא במה שאינו מבואר בהדיא בש"ס דילן להלכתא אבל האמת הוא דלא מהאי דפ"ק דבילה למד לומר כן אלא משום דנכנה בהש"ס דילן בפ"ק דפסחים גבי פיסקי הלכות כהך ברייתא ולא כסתמא דמתני' דהכא כדגרסינן שם בדף ז' הניח תשעה ומצא עשר פלוגתא דר' ורבנן דהניח הניח מנה ומצא מאתים חולין ומע"ש מעורבין זה בזה דברי רבי וחכמים אומרים הכל חולין הניח עשר ומצא תשע היינו סיפא דתני הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח מנה מוטל דברי ר' וחכמים אומרים הכל חולין והשתא מדגרים הכא כהברייתא ומדמה דין הכרות לדין דמע"ש א"כ אף בשני כיסין שאינן מקושרין קסברי רבנן הכל חולין דסתם הכרות אינן מקושרות והתוס' שם בד"ה הניח עשר וכו' כתבו ומיירי שכל הככרות קשורים זה בזה וכו' ואין דעת הרמב"ם כן דכולא שמעתא דסתם משמע דמשום דתלינן בעכברים הוא וזהו טעמו של הרמב"ם דלא סמיך הסוגיא דמתני' ולא על פסקא דהכא והכריע כהאי מ"ד בבילה דבשני כיסין מחלוקת והל' כחכמים:

הרי שהיה מצטער על מעותיו של אביו וכו'. הא דאמר ר' יוסי לא מסתברא וכו' לאו למימר דהאיכו מצטער על כך ונראה לו בחלום ששם ושם הוא מעות מעשר של אביו דסומך על זה דהא ליתא דלעולם אין סומכין על דברי חלומות וגדולה מזו אמרו בגיטין דף נב גבי ר"מ דאחזו ליה בחלמא אני לסרוס ואתה לבנות ואפ"ה לא אשגח ואמר דברי

שנויי נוסחאות (כוי"ב) של אביו בכי"ר של מעשר. [ג] (סוי"ד) בההוא כד"ו בהוא. (סוכ"ג) בנציא ואת בחבטיא בכי"ר בוצינא ואת באבטיחיא.

ככר לארן

נראה לו בחלום כך וכך הם וכו'. הגהות מרדכי פ"ק דבתרא ובסנהדרין בבלי דף ל': א"ר יוסי לא מסתברא דל"ה כהוא דלא מצטער. פי' דא אלא בההוא דלא מצטער שאז חלום אמת הוא:

[ד]מודי ירושלים

שלנו הם והאי שמא אישתלוי או לפנחא לא היה מוציאים מיד המוחזק אבל היכא דהנפקד יודע שאינו שלו אלא של א' משני אלו אז בודאי כתבו מוכיח וז"פ. ולפ"ז מ"ש רמ"א ביו"ד ססי' רנ"ט מי שמצא כיס של מעות בתיבתו וכתב עליו צדקה סמכינן אכתיבה והרי הן צדקה נמי איירי בכה"ג שיודע שיש לו כיס צדקה ואינו יודע איזהו וס"ל להרמ"א דבצדקה לעניים הוי ספק וסמכינן אכתיבה כיון שודאי שיש לצדקה כיס כאן אבל אי לא ידע כלל שיש לו שום כיס אז לא ברירא אם מוציאין מהמוחזק ע"י כתיבה ותליא בפלוגתא אי ספק צדקה דומה לאיסורא או לממונא עכ"ד הח"ס. ולענ"ד לא נהירא כן. וראי' מתשו' הרא"ש (כלל פ"ו סי' א') שמבואר שם שיש לסמוך אכתיבה והביא ההיא דפנחא וכו' וז"ל דלא דמי דההם דרך הוא דבני ביתו אוכלים פירות הנמצאים בבית ואין איסור בדבר הלכך מניח הסימן עליו כדי למנעם מלאכול אבל הכא כך יש איסור לגזול ולגנוב טמון אביו או אשה ממון בעלה כמו ממון אחר ואם אינם נמנעים מליקח ממון אבותם או אשה ממון בעלה גם לא ימנעו ליקח ממון אחרים וע"ש שכ' שרק גבי ההוא דר' יונה דהוא בשותפין דהתם דרך השותפין לרשום כ"א שלו אחר שחלקו ואחרי שכבר נעשה אין מקפידין להסירן כי כ"א מכיר בשלו אבל בסתם בני אדם שאין דרכו לרשום אין לנו לומר שעשה לפנחא בממון ע"ש. לפ"ז לא קשה מה שהקשה הח"ס על הרי"ף דהכתיבה הוי סימן מובהק וגם דברי הרמ"א אתיין כפשטן דאפי' אי לא ידע שהי' לו כיס של צדקה צריך ליתן אותו לצדקה דבממון לא חיישינן לפנחא ומתהימה מהח"ס והאחרונים שלא הזכירו כלום מדברי הרא"ש האלו:

תנורין את עביד תרתין עיניך ועיניה דתנורא. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר ליה חמית בחילמאי אית לי ארבעה אודנין. אמר ליה מלוי את תרתי אודניך ותרתי אודני דגרבא. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר ליה חמית בחילמאי ברייתא ערקין מן קומי. א"ל דאת מייתי *איזייא וכל עמא ערקין מן קדמך. חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי א"ל חמית בחילמאי לביש חד פינקס דתרי עשר לוחין. אמר ליה איסטווא דההוא גברא אית בה תרי עשר מרקען. *חד בר נש אתא לגבי רבי ישמעאל בי רבי יוסי א"ל חמית בחלמאי בלע חד כוכב. א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא יהודאי קטל דכתיב °דרך כוכב מיעקב. חד בר נש אתא לקמיה דרבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר ליה חמית בחלמאי כרמיה דההוא גברא מסיק חסין. א"ל חמריה דההוא גברא מיפוק בסים ואת מינסב חסין וצבע כבסין. חד בר נש אתא לגבי דרבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר ליה חמית בחילמאי מיתמר לי הכין זרק אצבעתך נחת. אמר ליה הב לי אגראי ואנא אמר לך. אמר ליה חמית בחילמאי מיתמר לי הכין תיהוי נפח בפומך. אמר ליה הב לי אגראי ואנא אמר לך. אמר ליה חמית בחלמאי הכין זקיף אצבעך. אמר ליה לא אמרית לך הב לי אגרי ואנא אמר לך. כד דאיתמר לך הכין נחת דילפא בחיטך. כד איתמר לך הכין אינפחן. כד איתמר לך הכין צמחין. חד כותיי אמר אנא איזול מפלי בהדין סבא דיהודאי. אתא לגביה אמר ליה חמית בחילמאי ארבעה ארזין וארבע שיקמין מקניתא אדרא תורתא וההוא גברא יתיב מדרך. אמר ליה תיפח רוחיה דההוא גברא לית הדין חלם אפילו כן לית את נפיק ריקן ארבעתי ארזי ארבעתי שיטתיה דערסא. ד' שיקמין ארבעתי כורעתא דערסא. מקניתה מרגלתא. אדרא *דרא דתיבנא. תורתא אצבעתא. וההוא גברא יתיב מדרך. וההוא גברא רביע בגויה לא חיי ולא מיית. וכן הוות ליה. חדא איתא דאתיא לגבי ר' ליעזר אמרה ליה חמית בחילמאי תיניתא דביתא מיתברא. אמר לה דאת מולד בר דכר אזלה וילדה בר דכר. בתר יומין אזלה בעיא ליה אמרין לה תלמידוי לית הוא הכא אמרין לה מה את בעייא מיניה אמרה לון חמית ההיא איתתא בחלמאי תינייתא דבייתא מיתברא אמרין לה דאת מוליד בר דכר ובעלה דההיא איתתא מיית. כד אתא ר' ליעזר תנון ליה עובדא אמר לון קטלתון נפש למה *שאין החלום הולך אלא אחר פתרונו שנאמר °ויהי כאשר פתר לנו כן היה. אמר רבי יותנן כל החלומות הולכין אחר פתרוניהון חוץ מן היין. יש שותה יין וטוב לו יש שותה יין ורע לו. תלמיד חכם שותה וטוב לו עם הארץ שותה ורע לו. חד בר נש אתא לגבי רבי עקיבה אמר ליה חמית בחילמאי רגלי קטינא. אמר ליה דמועדא מייתי ולית מיכל קופד. אתא חד חורן לגביה אמר חמית בחלמאי רגלי מסובלא א"ל מועדא מייתי ואית לך קופד סגי. חד תלמיד מן דר' עקיבה הוה יתיב ואפוי משניין אמר ליה מהו כן אמר ליה חמית בחילמאי תלת מילין קשיין באדר את מיית וניסן לית את חמי ומה דאת זרע לית את כנש. אמר ליה תלתיהון טבין אינון. בהדרא דאורייתא את מתרוממא וניסן לית את חמי. ומה דאת זרע לית את כנש. מה דאת מוליד לית את קבר:

הדרן עלך המוליך פירות

כרם

ר"ז אמרין לה בעלה דההיא איתתא. ותיבות דאת מוליד בר דכר שכתוב כאן גבי מעשה דתלמידיו הגר"א ז"ל בכי"ק מחק:

סליק פירקא בס"ד:

פני משה תנורין את עבד. המלאכה שלך לעשות התנור וא"כ תרתין הן עיניך והשלישי עינו של תנור שעושין לו כפתח להוציא העשן כמס' כלים בפ"ח הפרק שנמלא בעין של תנור: מלוי את. ממלא גרבי יין אתה והשנים הן אזניך והשתים אזני הגרבא: ברייתא. הבריות בורחין מלפני וא"ל שאתה מביא איזייא והן הקולים כסותים והכל יברחו מפניך שלא יכשלו בהם: איסטוות דההוא גברא. האיצטבא שלך יש בה י"ב מרקען הן כמו השליבות שמרוקעין ומרוקקין זה מזה: דכתיב דרך כוכב מיעקב. ולפיכך נמשלו ישראל לכוכבים: מסיק חסין. עולין בו חזרת והוא חסא וא"ל היין שלו יהיה מתוק הרבה ואתה תצטרך להביא חסא ותצבע להיין לערבו עם זה בהכוסות: מיתמר לי הכין. שאמרו לי כך זרק אצבעתך נחית תזרוק מה שירד באצבעות שלך וא"ל תן לי שכרי ואני אגיד לך ולא נתן לו וחזר וראה שאמרו לו כך תעלה נפיחה ותהיה בפיך ולא רצה להגיד לו עד שיתן שכרו ולא נתן לו וחזר וראה שאמרו לו כך זקוף הוא אצבע שלך וא"ל ולא אמרתי לך תן לי השכר ואני אגיד לך ועכשיו הפסדת ואני אומר לך כשראית בראשונה שאמרו לך זרוק אצבעותיך נחת זה היה שנחת הדלף בחיטין שלך ואמרו לך תזרוק הדלף ותנקה אותן ובשני' כשאמרו לך כך תיהוי נפח בפומך כבר נפחו החטין וכד איתמר לך הכין עכשיו זקיף הוא אצבעך כבר צמחו ונתקלקלו הכל: אנא איזל ומפלי. אני הולך ואשחוק בהדין סבא דיהודאי שהוא אומר שיודע פתרון החלומות ואני אומר לו דבר שלא היה ולא נברא ואראה מה יאמר לי: מקניתא. מה שמשימין תחת הרגל להדום אדרא הוא מוכין תוריתא שורות שורות וההוא גברא יתיב עליהון ומדריך עושה דרכיו וא"ל ר' ישמעאל תיפח רוחיה דהאי גברא אין זה חלום כלל ואעפ"כ הואיל והגדת לי לא אשיב אותך ריקם ואני פותר לך ד' ארזים הן ד' שיטות ארוכות המטה והד' שקמי הן ד' כרעי המטה והמקניתא הוא מרגלאה הרגל והוא עץ התחתון שמעמידין עליו המטה והאדרא הוא ברא של התבן של המטה והתוריתא אצבעתא הן שורות העלים שהן עשויות כאצבעות ומסרגין החבלים עליהן ומה שראית דהוא גברא יתיב ומדריך כך הוא שהוא ישכב וירבע בתוך המטה ולא חי ולא מת אלא תמיד בחליו ועושה צרכו עליה וכן הוות ליה כפתרונו של ר' ישמעאל: חדא איתה. אשה אחת באת לפני ר"א וא"ל ראיתי תיניתא המשקוף של הבית נשבר ופתר לה שתלד בן זכר על שם היולדת היושבת על המשבר והמשקוף הוא זכר שסוקף על האסקופה: לית הוא הכא. הרבי שלנו אינו בכאן ומה אתה רוצה ממנו והגידה להם החלום ופתרו שתלד בן זכר ובעלה ימות והוא המשקוף של הבית וכשחזר ר"א לביתו וספרו לו המעשה אמר להם מה עשיתם הרגתם את הנפש ולמה כן לפי שאין החלום הולך אלא אחר פתרונו כדכתיב: חוץ מן היין שיש שותה וטוב לו. אם הוא ת"ח ויודע לשתות במדה וכדי להוסיף כח בתורה וע"ה ששותה הרבה רע לו וא"כ אין פתרון ליין אלא הכל לפי מה שהוא אדם: רגלי קטינא. נתקטן או רגלי קטיעה ופתר לו כשיבא המועד ולא ימצא לאכול בו בשר וזהו הרגל שלו קטיעה: רגלי מסובלא. הרגל שלי הוא מסורבל וכבד עלי המשא ופתר לו כשיבוא מועד הרגל יהיה לו הרבה בשר לאכול: ואפוי משניין. פניו זועפים ושאל לו על מה זה והגיד לו שראה חלום בשלשה דברים קשים באדר וכו' ופתר ליה ר"ע ואמר אלו השלשה הכל הן לטובה בהדרא דאורייתא אתה מתרומם ותתגדל עד יום מותך וניסן לית את חמי שלא תבא לידי נסיון ואין אתה צריך לניסין ומה שראית מה דאת זרע אין אתה מאסף זהו מה שאתה מוליד אין אתה קובר אותם כ"א כולם יהיו בחיים שלמים וקיימים:

הדרן עלך המוליך פירות

כרם

מראה הפנים

דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין אלא לפי שר' יונה הקשה מלעיל ואת אומר הכין משיב לו אדרבה דלא מסתברא אלא איפכא דהואיל והוא מלעיל ותושב לזה כראה לו כך בחלום ולקושטא דמילתא הכי שהיה מלעיל דקהני בתוספתא לברכותא אמרו וכן צריך לפרש לדברי הרמב"ם שהביא להא בפ"ו ממע"ש בס"ו בין שאר דינים דהתוספתא שהביא שם וכתב אמרו לו בחלום מע"ש של אביך שאתה מבקש וכו' אינו מעשר שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין וכלומר אע"פ שהיה מבקש לאותן המעות ונראה לו כך בחלום אינו כלום ושאר ענייני פתרון חלומות הכנסנו כאן מקלת מהן הובאו בבבלי פ' הרואה דף נו ונקלט שינוי הנוסחא וכולן הובאו במדרש רבה:

סליק פירקא בס"ד

כרם

מסורת הש"ס: ע' מוסף הערוך ערך איזייא שפי' מדורת אש וע' מפרש כאן. ברכות נו. בשינוי. | מדבר כד | בד"י שני' ברא | בראשית מא | ברכות נס:

שנויי נוסחאות (סו"א) תנורין בכי"כ תנור. (סוכ"ס) דרא בד"ו ברא. (סוכ"מ) וילדה בר דכר בד"ו וילדה דכר.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

הלכה א מתני' כרם רבעי מליינין אותו בקוזזות אדמה. בפיסת רגבי אדמה היו נותנין סביבות הגבולין לסימן להודיע שהוא רבעי ולאסור בלא פדיון והסימן באדמה דכשם שהאדמה דאיכא הנאה מינה לאחר זמן בחרישה וזריעה וקלירה אף האי נמי איכא הנאה מיניה לאחר הפדיון: ושל ערלה היו מליינין בחרסית. בחתיכות החרסים דהסימן הוא מה החתיכות החרס ליכא הנאה מינייהו אף האי ליכא ביה הנאה כלל: ושל קברות. שיפרשו משם הכהן והנזיר עושין הסימן בסיד לפי שהסיד לבן כעלמות וממחה הסיד במים כדי שיתלבן ביותר ושופך סביבות הקבר: אמר רשב"ג בד"א. שעושין סימן לרבעי ולערלה בשביעית שהכל הפקר ויד הכל שוין בה ונוטלים בהיתר לפיכך עושין סימן שיפרשו מאלו האסורין אבל בשאר שני שבוע שהן באין לגזול יניחם ויאכלו דבר האסור ע"ש הלעיטהו לרשע וימות והלכה כרשב"ג: והלנועין. שהן מדקדקין על עצמן ורולין שבשביעית שהפקר הוא יהיו נהנין הכל מרבעי מניחין את המעות ואומרין כל הנלקט מזה הרבעי יהא מחולל על המעות האלו ולפי שאי אפשר לפדותו במחובר שהרבעי דינו כמעשר שני שאינו נפדה במחובר לפיכך אומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו וברשותייהו קאי לפדותו: **גמ'** זונא שאל לרבי מה ניתני וכו'. כלו' באלו המשניות הקודמות בפרק הזה היאך ניתני כרם רבעי או נטע רבעי וא"ל לאו ושאלו לר' יצחק הגדול: דבחנת ליה כל מתניתא. כלומר אע"פ שאני הוא הסותם המשנה מ"מ נמסרתי לו ההבחנה של כל המשנה שהוא יבחין לסדר אותן על הסדר: קדמייא כרם רבעי ותינייא נטע רבעי. כלומר כך סדרתי אותם המשניות הקודמות שבפ' הזה עד משנה הרביעית סדרתי לשנות בהן כרם רבעי והשניות שהוא ממשנה רביעית עד סוף כל הפרק סדרתי לשנות בהן נטע רבעי וכך נשנין הם לפנינו: ר' זעירא מקבל לסביא וכו'. כלומר הי' קובל על אלו הזקנים שהיו בימי ר' יצחק רבה שלא ביחנו ממנו לכל המשנה ולידע טעם הסדר שלו שסידר בפקודת רבי: תני. בתוספתא פ"ה כרם רבעי וכו' ומפרש הש"ס מפני שהוא לשעה שאינו אסור אלא לפי שעה עד שיפדה לפיכך באדמה שאינו מתקיים אלא לשעה: ושל ערלה בחרסית. טעמא מפני שהוא בחיוורא יותר מכאן כלו' שהוא מתקיים ביותר החיוורא והסימן של חרסית מבאדמה ושל קברות בסיד מפני שהוא מתקיים החיוורא שלו עוד יותר מכאן: אם היו יחידות. כלו' שהאילנות של ערלה היו חשובין ביותר ויחידות הן תולה בהן אזני חבית של חרס לפי שהן מתקיימין יותר ולהחשובים לריך לעשות להם סימן יותר מתקיים מפני שהכל רלין אחריהם לאכול מהם: למה לית אנן אמרין כל אחד ואחד לפי מה שהוא. כלומר דמדייק על הא דקאמר טעמא שזה הוא לשעה וזה מתקיים החיוורא יותר מכאן וזה עוד יותר מכאן ולמה לא נאמר דהיינו טעמא דכולהו שכל א' וא' עושין לו סימן לפי מה שהוא זה באדמה מפני שעתיד ליהנות בו וכמו האדמה וזה בחרסית שאין לו הנאה ממנו כחרסית וזה בסיד מפני שהוא לבן כעלמות וכדפרישית במתני': כהדא דתני. בתוספתא פ"ה שלכל א' וא' עושין סימן לפי מה שהוא דאילן של הקדש עושין לו סימן בסיקרא רמז לחוט הסיקרא של מזבח כדלקמן ושל בתי ע"ז מפחמין אותו בפחמין על שם ע"ז של עץ הנעשה פחמין ושל בית המנוגע נותנין עליו אפר מקלה על שם שנותצין אותו עד לאפר וכן להרוג למדוד ממקומו אל העיר הקרובה עושין סימן אחר שקוברין אותו בדם ולמקום עגלה ערופה להכיר לאחר זמן מקומה שלא יעבד בו ולא יזרע עושין סימן בחגורה של אבנים כלומר בגל אבנים וזהו סימן שאין המקום הזה ראוי לעבודה כמו האבנים: וחש לומר. האילן הקדש פריך שסוקרין אותו בסיקרא והא איכא למיחש שיאמרו אילן מנבל פירותיו הוא ולפי שהפירות נובלין ממנו עשו כך לסימן דהא לא כן תני בתוספתא דשבת פ"ז אילן וכו' ומטעינין אותו אבנים כי היכי דלכחוש ח'ליה ומבהתין אותו כלומר שמטעינין עליו לבהלו כדי דיהא עביד פירות ולא יהא משיכן ומשני דלא דמי דתמן דלא יתיר פירוי כלומר שהרי שם עושין [כדי שלא] ינתר פירותיו שסוקרין אותו בסיקרא וגם מטעינין אותו באבנים שזה עיקר תיקונו והסקרא אינו אלא כדי שיראו ויבקשו עליו רחמים אבל הכא באילן של הקדש עושין כי היכי דיהא עביד בתחילה כלומר שלא יגעו בו ושלא ימנע מלעשות פירות ובסיקרא בלבד עושין כדי שיפרשו ממנו: ולמה

כרם *רבעי [א] מציינים אותו בקוזזות של אדמה ושל ערלה בחרסית ושל [ב] קברות בסיד וממחה ושופך. אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בשביעית [ג] [*אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות]. והצנועין מניחין את המעות ואומר כל [ד] הנלקט מזה מחולל על המעות האלו: **גמ'** כרם רבעי כו'. זונא שאל *לרבי מה ניתני כרם רבעי או [ה] נטע רבעי. אמר לון פוקון שאלון לרבי יצחק רובא דבחנת ליה כל מתניתא נפקון ושאלון ליה. אמר לון קדמיא כרם רבעי ותינינא נטע רבעי. ר' זעירא מקבל לסביא דהוון ביומוי דר' יצחק רובא דלא בחנון כל מתנייתא מיניה. תני כרם רבעי מציינים אותו בקוזזות אדמה שהוא לשעה. ושל ערלה בחרסית בחיוורא שהוא יותר מיכן. ושל קברות בסיד דהוא יותר מיכן. תני רבי תחליפא בן שאול אם היו יחידות תולה בהן אזני חביות. רבי זעירא בעי למה לי נן אמרין כל אחד ואחד לפי מה שהוא. כהדא דתני *אילן של הקדש סוקרין אותו בסיקרא. בתי עבודה זרה מפחמין אותן בפחמין. בית מנוגע נותנין עליו אפר מקלה. מקום הרוג בדם. מקום עגלה ערופה בחגורה של אבנים. וחש לומר שמא אילן שהוא מנבל פירותיו הוא. ולא כן תני *אילן שהוא מנבל פירותיו סוקרין אותו בסיקרא ומטעינין אותו אבנים ומבהתין ליה די עבד. תמן דלא יתיר פירוי. ברם הכא דיעבד לכתחילה. ר'

ר"ז מקבל לסביא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:
כהדא דתני אילן של הקדש סוקרין אותו בסיקרא כו' עגלה ערופה בחגורה של אבנים הוא בחוט של סיקרא כו' להבחין בין דמים כו' התחתונים. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק אלמא כל אחד לפי ענינו מליין וה"כ הול"ל דהסימן לפי מה שהוא זה באדמה שעתיד ליהנות ממנו כדאיתא במס' ב"ק דף ס"ט:
וחש לומר שמא אילן שהוא מנבל פירותיו הוא ולא כן תני אילן שהוא מנבל פירותיו סוקרין אותו בסיקרא כו' די עבד. ונשאר בקושיא:
תמן דלא יתיר פירוי ברם הכא דיעבד לכתחלה. פי' דהוא שייך למס' שביעית פ"ד דשם פריך מהברייתא ההיא לענין שביעית ומשני שם דתמן דלא יתיר פירוי כו' ואגב גררא דמביא הברייתא מביא גם כאן זאת כדרך הש"ס הזה בכמה מקומות כידוע להרגילין בו:
ר'

א
א מיי' פ"ט ממעשר שני הלכה ז
ב
ב מיי' פ"א מטומאת מת הלכה ט
ג
ג ד מיי' פ"ט ממעשר שני הלכה ז
ד
ה מיי' שם הלכה א והלכה ז טוש"ע יו"ד סי' רצ"ד סעי' ד ב:ג"ה

ב"ק כט:

חסר בד"י ובמשנה בבב"ם

ע' ברכות לה

תוספתא פ"ה כאן.

שבת סז. חולין עז. תוספתא שבת פ"ח ירושלמי שביעית פ"ד הל"ד

מראה הפנים

כרם רבעי. כבר בארתי לעיל בריש כילד מברכין ד"ה תני ר"ח קודש הלולים דמשם ראיה לפסק הרמב"ם דפסק כהאי מ"ד דתני נטע רבעי כמו שהתחיל ריש פ"ט ממע"ש ונראה שכתב נטע רבעי הרי הוא קדש וכו' וע"ש ובמקומות המצויינים שם ורבי נמי סתים כהאי מ"ד נטע רבעי דהא בהדיא תנינן בהני מתני' מהלכה ד' עד סוף כל הפרק נטע רבעי והא דזונא שאל לרבי מה ניתני לא שאל לו על גופא דדינא אלא מה ניתני כאן בריש פרקין כרם רבעי או נטע רבעי וכ"ת דאם ניתני במשניות דריש פרקין נטע רבעי א"כ האי מתני' דלקמן בהל"ב ניתני ג"כ נטע רבעי היה עולה לירושלים וכו' והשיב לו רבי לכו ושאלו לר' יצחק רבה שאני הבחנתי לו היאך לסדר המשניות על הסדר כדפרישית בפנים ולא בעינן גופא דדינא קאמר וזה מוכרח מדהי' קובל ר"ז על אלו הזקנים שהיו בימי ר' יצחק דלא בחנון כל מתני' וכו' והיינו לומר דלמה לא קיבלו ממנו טעם הסדר של כל משנה לפי שהוא היה המסדר על פי שמסר לו רבי והיינו יודעין טעם הסדר בכל המשנה כמו שאנחנו יודעין כאן כדקאמר להן ר' יצחק קדמייא כרם רבעי והיינו ג' משניות הקודמות סדרתי לשנות בהן כרם רבעי וטעמא דהך מילתא משום דבמתני' ב' אין לנו לשנות אלא כרם רבעי בדוקא וכדמפרש בגמרא לקמן בה"ב לפי שהיו עושין יין בטהרה לנסכים בירושלים ולא היו ענבים מצויות וכו' וכמ"ש הרמב"ם בזה שם בהל"ה ענבים של כרם רבעי שהתקינו ב"ד שיהו עולין לירושלים וכו' וא"כ לא מיתני נטע רבעי וכן בה"ג גבי פלוגתא דב"ש וב"ה לא מיתני אלא כרם רבעי בדוקא דכרם יש לו פרט משא"כ בשאר אילנות ואין לקט לאילן וכיון שכן שנה וסידר ר' יצחק גם להתחלת הפרק כרם רבעי ואע"ג דדין משנה זו שייך גם בנטע רבעי אלא שלא לשנות הלשון בראש הפרק ובזה אין אנו לריכין לדברי התוי"ט שכתב כאן. ובענין שכתב הרמב"ם כאן בריש הפ' שם דאין נטע רבעי בסוריא והשיג עליו הרמב"ן כבר יישבתי לזה בפ"ז דפאה שהבאתי דברי הרמב"ן ובארתי שם הכל במקום שהובאה כל הסוגיא דלקמן בהלכה ג' ע"ש ותמצא מבואר על נכון בס"ד:

אמר רשב"ג בד"א בשביעית. הרמב"ם פסק שם בהלכה ז' כרשב"ג והכ"מ נתן טעם דהלכה כמותו כדאמרי' בפ' מרובה ואין זה הטעם מספיק דלא פסיק סתמא דהש"ס התם כן דהתם בדף ס"ט גבי הא דר' יוחנן לנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד שקיל וטרי הש"ס אליבא דר' יוחנן גופיה וקאמר וכ"ת מאן הנא לנועין רשב"ג ור' יוחנן כסתם יחידאה לא אמר והאמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכו'. וזה דבר ידוע הוא דלא פסק הרמב"ם כרשב"ג בשארי המקומות לא במקום ששנה במשנה ולא בברייתא משום דכבר כתב הרי"ף בפ' ג"פ דהאי כללא מתמיה דר' יוחנן לאו דוקא הוא וזה תמצא ממש בכל המקומות דלא פסקו הרי"ף והרמב"ם כרשב"ג לא במשנה ולא בברייתא אלא עיקר טעמיה דהרמב"ם כאן משום דדברי רשב"ג אתיין כדברי הת"ק בפ"ג דדמאי במתני' הנותן לפונדקית וכו' וכמו דמסיק האי ש"ס דרשב"ג לא יודי לר' יוסי וזה בארתי הכל בפאה שם ע"ש בהלכה ו' ד"ה מסתברא ר' יוסי יודי לרשב"ג וכו' ובענין מה שהשיג הרמב"ן על מה שכתב הרמב"ם בענינא דלנועין עיין לקמן ד"ה אתייא דרשב"ג כמ"ד לעשותי ערב:

תני כרם רבעי מציינין אותו בקוזזות אדמה שהוא לשעה וכו'. כך הם דברי הרמב"ם שם בהלכה ז' שכתב ואם היה בתוך שני ערלה מציינין אותו בחרסים שאם ציינו אותו בקוזזות אדמה שמא יתפרדו וכו' ולריך טעם למה לא פי' כמו שמבואר בהש"ס דילן בפ' מרובה שם של רבעי באדמה דאיכא הנ"ה מיניה ושל ערלה בחרסים דליכא הנאה מיניה וכו' ור' זעירא נמי דקדק על האי טעמא וקאמר ולמה לית אנן אמרין כל א' וא' לפי מה שהוא וכו' וכדפרישית דזהו טעמא דקאמר התם ונ"ל דהא דקאמר הכא לא פליגא על הא דהתם אלא טעם נוסף הוא לפי שהערלה חמורה חששו לתקן שיהא הציון מתקיים ביותר דאלו מהאי טעמא דהתם בלאוד כבר שייכו מוצאין קוזזות אדמה דנמי ליכא הנאה בהו כגון אדמה קשה כסלע דאינה ראויה לזריעה וכה"ג והלכך כמי לא הא הש"ס כאן לתרץ להקושיא דר"ז דלא אמרו אלא לטעם נוסף והוא עיקר:

מקום הרוג בדם. האי תוספתא היא כאוה בבבלית בפ"ט דסוטה ומייתי לה בהאי תלמודא בריש פ' עגלה ערופה כילד היו עושין שלוחי ב"ד יוצאין ומלקטין את סימניו וקוברין אותו כדי שיצאו ב"ד מלאכת הגזית וימודו וכתבתי שם שיש לעיין על מ"ש הרמב"ם בפ"ט מהלכ' רולח אחר שמודדים ונודעה העיר הקרובה קוברין את הנהרג

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ב מבית הבחירה הלכה ט

ו
ב מיי' פ"ח מטומאת מת הלכה ט סמ"ג עשין רל"ח

ז
ג ד מיי' שם הלכה יא וכראב"ד וכ"מ.

ח
ה מיי' שם הלכה ט

ולמה לית אנן אמרין חוט כחוט של סיקרא זכר למזבח. כלומר אמאי קתני סוקרין אותו בסיקרא דמשמע שסוקרין אותו כולו בסיקרא ולמה לא כימא דחוט של סיקרא בלבד סגי וכזה הוא זכר למזבח כהאי דתנינן תמן וכו' בפ"ג דמדות: סוקרין עליו בסיקרא הקדש. כלומר לא שסוקרין את כולו אלא סוקרין תיבת הקדש עליו בסיקרא ולפי שהסיקרא מתקיים ביותר: ר' יוסי ורשב"ג אמרו דבר אחד. ר' יוסי דפ"ג דדמאי גבי הנותן לפונדקית שאמר אין אנו אחראין לרמאין וזהו כרשב"ג דמתני' וגרסי' לה עד דבר שאינו מתוקן בדמאי שם בהלכה ה' ושם בארתי ע"ש: מנין לציון. רמז לציון קברות מן התורה מנין וגרסי' להא לקמן בפ"ק דשקלים ולקמן בפ"ק דמ"ק ובפ' בתרא דסוטה בהלכה א': ר' ברכיה. אמר דר' יעקב בר בת יעקב אמר לה בשם ר' חוניא דבית חורן ור' יוסי אמר ר' יעקב בר אחא אמרה משמיה ור' חזקיה אמר ר' עוזיאל אמרה משמיה דכתיב וטמא טמא יקרא ודרשינן מכפל הכתוב כדי שתהא הטומאה קוראה וכו' כלומר שתעשה סימן על הטומאה שתהא מרגיש בה ופורש ממנה: ועברו עוברים בארץ. ביחזקאל כתיב שהיה מתנבא לעתיד לבא שיעשו ישראל ליונים על עצמות הפגרים המושלכין ורמז הכתוב להזהירו וללמד שיהיו עושין ליון וכתיב עצם מלמד שמציינין על העצמות כגון שיש בהן רובע הקב או שהן רוב בנין ורוב מנין שמטמאין באוהל כדתנן בפ"ק דאהלות: על השדרה או על הגלגולת. שמטמאין באוהל כשהן שלמים: ובנה מכאן שמציינים על אבן קבועה. בקרקע כדרך הבנין כדמפרש ואזיל שאם אתה אומר ע"ג אבן תלושה אף היא הולכת ומתגלגל למקום אחר ויחזיק טומאה בחנם למקום טהרה ומקום הטומאה יחזיק לטהרה: אצלו. ולא כתיב עליו מכאן שעושין הציון במקום טהרה ולא על מקום טומאה ממש שלא להפסיד את הטהרות שאם הציון על הטומאה

תורה אור

ר' יונה בעי ולמה לי נן מרין חוט בחוט של סיקרא זכר למזבח. כיי דתנינן תמן [א] *חוט של סיקרא חוגרו באמצע להבחין בין דמים העליונים לדמים התחתונים. תני רבי חייא סוקרין עליו בסיקרא הקדש: *רבי יוסי ורשב"ג אמרו דבר אחד. *כמה דרבי יוסי אמר אין אנו אחראין לרמאין כן רבן שמעון בן גמליאל אומר אין אנו אחראין לרמאין. מסתברא רבי יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל רבן שמעון בן גמליאל לא יודי לר' יוסי. ר' יוסי יודי לרבן שמעון בן גמליאל שאין אנו אחראין לרמאין. רשב"ג לא יודי לר' יוסי *שאין דרך החבר להוציא מביתו דבר שאינו מתוקן: *מניין לציון רבי ברכיה ב"ר יעקב בר בת יעקב בשם רבי חוניא דברת חוורן רבי יוסי אמר לה רבי יעקב בר אחא בשם רבי חנניא דברת חוורן רבי יחזקאל רבי עוזיאל בריה דרבי חוניא דברת חוורן בשם רבי חוניא דברת חוורן °וטמא טמא יקרא כדי שתהא הטומאה קורא לך בפיה ואומרת לך פרוש. רבי הילא בשם רבי שמואל ב"ר נחמן °ועברו העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. מכאן שמציינין על העצמות. אדם. [ב] מכאן שמציינין על השדרה והגלגולת. ובנה. מכאן שמציינין על אבן קבועה. אם אומר את על תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר. אצלו. במקום טהרה. ציון. מכאן לציון. תני [ג] *[ב]מצא אבן אחת מצויינת אף על פי שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא אני אומר מת מצויין היה נתון תחתיה. היו שתים המאהיל עליהן טהור וביניהן טמא. [ד] היה חרוש בנתיים הרי הן כיחידיות ביניהן טהור וסביבותיהן טמא. תני [ה] אין מציינין על הבשר שמא יתאכל הבשר. רבי יוסטי בר שונם בעי קומי רבי מנא ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. א"ל מוטב שיתקלקלו בו לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם: חברייא אמרי יאות אמר רבן שמעון בן גמליאל וקשיא על דרבנן. לא ביום הוא מציין ולא בלילה הוא גונב. אמר לון רבי מנא מביום כיי דאמר *רבי חנינא °חתר בחושך בתים יומם חתמו למו לא ראו אור. מיומם חתמו למו כך היו אנשי דור המבול עושין היו רושמין באפכולסמין ובאין וגונבים בלילה. כך דרשה רבי חנינא בציפורין. איתעביד תלת מאה חתירין בתים:

ויציין

ויקרא יג

יחזק' לט

איוב כד

ר' יונה בעי ולמה לי נן מרין בשדה תני ר"ח שדה הקדש סוקרין אותו בסיקרא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' למה תני אילן של הקדש ולא תני שדה של הקדש דהא בשדה הקדש תנינן ג"כ כן: מסתברא ר' יוסי מודה לרשב"ג רשב"ג לא יודה לר"י. גבי הנותן לפונדקית דהוא בעצמו נותן בידו אע"פ שהוא רמאי מ"מ אין דרך החבר להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן כיון דהוא הוציא מתחת ידו וגרסינן שאין דרך החבר להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וכן הוא בפ"ג במס' דמאי: וקשיא על דרבנן לא ביום הוא מציין ולא בלילה הוא גונב. ר"ל דהא הציון שעל ידו מציין אינם אינו פעולה רק על היום והגניבה הוא בלילה ומאי מהני הציון של היום לשלא יגנבו בלילה ומשני דהציון של יום מהני שלא יגנבו בלילה:
אר"ו

ממש פעמים אינו מרגיש ובא פתאום על הציון ויטמאו הטהרות אשר נושא ולפיכך עושין הציון רחוק קצת מן הטומאה וכשבא אל הציון מרגיש ואינו הולך לשם: מכאן לציון. וכלומר לציון של סיד ששופכין שם ע"ג הקרקע מדלא כתיב ובנה אלו מצבה: מצא אבן אחת מצוינת. בסיד על גבה אף על פי שאין מקיימין כן שאין עושין לכתחילה אבן לסימן: המאהיל עליה טמא. כצ"ל וכך הוא בפ' עגלה ערופה ובפרק קמא דמועד קטן. לפי שאני אומר מתקמצין והתם גרים קמצין והיינו הך. כלומר שהטומאה קמוצה וטומאה תחתיה ואף על גב דאין עושין ציון על מקום הטומאה היינו אם עושין אותו ע"פ השדה אבל באבן שהוא גבוה מן הקרקע ורואה את הציון מיד קודם שפוגע בה ואין כאן משום הפסד טהרות חיישינן שמא נתן האבן ע"ג הטומאה וציין עליה: היו שתים המאהיל עליהן טהור. דתלינן משום טומאה שהיא ביניהן עשה הסימן ואין שום טומאה תחתיהן ולפיכך ביניהן טמא: היה חרוש ביניהן. שהיה מקום הנחרש בינתיים ומיירי שהיה הסיד שפוך על ראשי האבנים ומרודד לכאן ולכאן ביניהן לפיכך תלינן דמחמת החורש הוא שנקלף מן האבנים ונפל שם ביניהן ולא היה ביניהן טומאה וביניהן טהור וסביבותיהן טמא ואית דגרסי היה חרש ביניהן שהוא לעד שאין זה ציון להמקום שביניהן אלא בנין דלטומאה מציינין בסיד: אין מציינין על הבשר. אם היה כזית בשר מלומלם לפי שסופו שיתעכל ויחסר: ולא נמצא מטמא את הטהרות למפרע. כשימצא שעדיין לא נתעכל: מוטב שיתקלקלו בו לשעה. אם לא יציין ואל יתקלקלו בו לעולם שהרי ודאי סופו להתעכל ואם יעשה עליו ציון יטמא אח"כ כל הטהרות ע"ג בחנם: יאות אמר רבן שמעון בן גמליאל. במתני' דאין מציינין על הרבעי אלא בשביעית שבהיתר הן באין לאכול שהוא הפקר אבל על דרבנן דסברי דגם בשאר שני שבוע מציינין עליו קשיא: לא ביום הוא מציין לא בלילה הוא גונב. כלומר ומאי מהני הציון כלל בשאר שני השבוע וכי לא אפילו באותו היום שהוא מציין בלילה הן באין וגונבין ואוכלין שהרי אם חשודין הן על הגניבה וגזל מאי איכפת להן שמציינין להודיע שהוא דבר האסור אם חשודין על כך חשודין על כך: אמר לון ר' מנא מביום. כלומר דאין חוששין לגניבה בלילה אא"כ הגנבים עצמן עושין סימן מבעוד יום כדי שידעו לבוא באישון לילה ולגנוב וכהאי דדריש ר' חנינא על הפסוק חתר בחשך בתים וגו' על אנשי דור המבול שכך היו עושין ויומם חתמו היינו שמיום חתמו להם לסימן והיו רושמין בשמן אפלסמון על המקום שהיו יודעין שיש שם ממון כדי שמחמת הריח של אפלסמון היו מכירין לבוא בלילה אף שלא ראו אור וגונבין אבל כאן מכיון שאין להם סימן לבוא בחשך אפילה ולגנוב אין חוששין לכך: כך דרשה ר' חנינא בצפורין. כפי אשר פירש המקרא על אנשי דור המבול ואיתעבד תלת מאה חתירן לבתים מחמת ששמעו ולמדו לעשות כן:

ויליין

מסורת הש"ס

מדות פ"ג משנה א' זבחים נג.

ירושלמי דמאי פ"ג הל"ה: שם. דמאי פ"ג מ"ה

פסחים ס. וש"נ מוע"ק ה. ירושלמי שם פ"א הל"ב שקלים פ"א הל"א. סוטה פ"ט הל"א. תוספתא שקלים פ"א.

מוע"ק ה: תוספתא שם ושם.

סנהדרין קט:

גליון הש"ס וציון ירושלים

מצא אבן אחת וכו'. ע' ברמב"ם וראב"ד שם וברש"י ותוס' במ"ק דף ה ו ובריטב"א שם ובירושלמי כאן נראה כגרסת רש"י ודו"ק:

מראה הפנים

הנהרג במקומו וזהו לכאורה נגד דברי התוספתא והש"ס דמייתי לה שהמדידה היתה אחר הקבורה וסמכו על הציון ובדברי הש"ס דילן אינו מבואר בהדיא לזה אבל הנראה דדברי הרמב"ם מדויקין הן מהמשנה שבפ' הנזכר מאין היו מודדין ר"א אומר מטיבורו ר"ע אומר מחוטמו וכו' וס"ל להרמב"ם דאם היתה המדידה אחר הקבורה אי אפשר לכוין מקום המדידה לא למר ולא למר וא"כ המתני' פליגא על התוספתא והאי ש"ס לא סבירא להלכה אלא איידי דמדבר בעניגא דציונים שם כמו כאן הוא דמייתי לה ואף דנוכל ליישב דברי התוספתא עם המתני' דסמכו על הציון שעשו מקודם הקבורה למר מטיבורו ולמר מחוטמו מ"מ לא איכא למיחש דמהוך שיקברו אותו יתכסה הציון של דם ולא יכחינו לכוין אח"כ מאין להתחיל למדוד וזה היה טעמו דלא סמיך אהאי דהתוספתא אלא כמשמעות המשנה דהמדידה היתה מקודם כדי שיוכלו לכוין מאין למדוד:

ר' יוסי ורשב"ג אמרו דבר אחד. ולא קאי המסקנא שכי אלא דרשב"ג לא יודי לר' יוסי וא"כ דברי רשב"ג כסתם דהתם וכבר זכרתי מזה לעיל ד"ה ארשב"ג ועיין בפ"ג דדמאי שם:

אח יה

שנויי נוסחאות (סו"א) חוט בחוט כי"ל חוגרו בשק. (סו"ו) חנניא דברת חוורן כי"ל חוניא דבית חורין. (סו"ז) רבי יחזקאל כד"ו ר' חזקיה. (סי ז) חוניא כי"ל נחוניא. (כוי"ח) קורא לך וכו' ב ר כד"ו קורא לה וכו' בר. (סו"כ) השדרה ורגלגולת כד"ו השזרה ועל הגולגולת. (סוכ"א) על אבן כד"ו על גבי אבן. (סוכ"ג) טמא כד"ו טהור. מצויין כד"ו קמצון. (סוכ"ו) טהרות כד"ו את הטהרות. (סוכ"ט) ולא כד"ו לא. (סו"ל) ראו במקרא ידעו. (סו"א) באפכולסמין כד"ו באפובלסמון.

מערכת הערוך היה חרוש בינתים. בערוך (ע' חרש ב') היה חורש בינתים:

מסורת הש"ס

תוספתא פאה פ"ב ב"ק סט.

[עי' פ"ד הל"ד]

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ט ממעשר שני הלכה ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

ויציין אם מצויין הוא היאך נקרא הוא צנוע. אמר רבי יוחנן אתיא דרבי שמעון בן גמליאל כמאן דאמר לעיתותי ערב. דתני *רבי דוסא אומר כל מה שילקטו העניים בין העומרים הבקר הרי הוא הבקר. רבי יודה אומר לעיתותי ערב. וחכמים אומרים אין הבקר אנסין שאין אנו אחראין לרמאין. ברם כמ"ד בשחרית לא אתיא [א]ויש אדם מבקר במחובר לקרקע. אמר רבי ירמיה אפילו כמאן דאמר בשחרית אתיא הוא. ולאו רבן שמעון בן גמליאל היא. ועוד הוא אית ליה *משיכתו של מעשר שני הוא פדיונו. אמר רבי יוסי והיינו וקם לו. אלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום אמר. אמר רבי ירמיה עד דאת מקשי לי [למ"ד] בשחרית קשייתה [למ"ד] לעיתותי ערב. אמר ליה מאן דאית ליה לעתותי ערב לית ליה לאילין קשייתא:

כרם

פני משה

ויליין. על הנוטעין דמתני' קאי ואמאי היו מניחין מעות להתחלל עליהן מוטב היה להם לציין עליו שלא יבאו ויאכלו ומשני אם כך היו עושין להיות מלוין היאך הן נקרא נוטעין הלא כל עיקר שאנחנו קוראין אותן נוטעין לפי שהן מדקדקין הרבה על עצמן שאפילו ימלא אחד שיעבור ויאכל ממנו לא יהא בא לידי מכשול איסור רבעי והן חוששין אף על אלו שאוכלין בשאר שני שבוע שלא בהיתר לפיכך מניחין את המעות להתחלל עליהן: אתיא דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב. ר' יוחנן מפרש להמתני' דמאן תנא נוטעין רשב"ג הוא דמסיים ואזיל שכך היו עושין הנוטעין ומדקתני כל הנלקט מזה דמשמע מה שכבר נלקט היום ואף על פי שאין עכשיו ברשותו אפ"ה בידם לחלל על המעות ואתיא הא כמאן דאמר לקמן דלעתותי ערב אומר הבעל הבית: דתני. בתוספתא דפאה בפ"ב ושם הגי' הפוכה דר' דוסא לר' יהודה ודר' יהודה לדר' דוסא: ר' דוסא אומר כל מה שילקטו וכו'. כלומר בשחרית צריך שיאמר הבעה"ב כל מה שילקטו העניים היום בין העמרים יהיה הפקר דשמא ילקטו יותר מן הראוי כדתנן בפ"ו דפאה שני שבלין לקט ושלשה אינן לקט. וכדי שלא יהיה גזל בידם אומר בשחרית כל שילקטו היום ואף יותר מן הדין הבקר או הרי הוא הפקר: ר' יהודה אומר לעתותי ערב. הוא אומר כל מה שלקטו היום יהיה הפקר ואע"פ שמה שכבר לקטו אינו ברשותו אפ"ה יכול להפקירן וא"כ רשב"ג דהוא תנא דנוטעין כהאי מ"ד דאמר לעתותי ערב: וחכמים. פליגי על תרווייהו וס"ל דאין הפקר בשביל האנסין שהן באין לחטוף שלא כדין הפקר שאין אנו אחראין לרמאין ולעשות תקנה להן שיגזלו: ברם כמ"ד בשחרית. אומר כל מה שעתידין ללקוט יהיה הפקר לא אתיא הא דנוטעין דאע"ג דאיכא למימר דהאי כל הנלקט דתני גבי נוטעין לאו דוקא הוא אלא כל מה שילקטו להבא הוא דקאמרי וא"כ שפיר אתיא כהאי מ"ד דס"ל בשחרית ובאומר כל שילקטו גמי מהני תינח גבי הפקר אבל הכא גבי חילול מעשר קשיא ויש אדם מחלל במחובר לקרקע בתמיה כל"ל ותיבת הבקר דכאן ט"ס הוא ואגב שטפא דלעיל הוא דגבי הפקר למה אינו יכול להפקיר במחובר לקרקע הלא גם כל קרקעות שלו יכול אדם להפקיר אבל בחילול מעשר תנינן בתוספתא פ"ה כרם רבעי ב"ש אומרים אין פודין אותו ענבים אלא יין וב"ה אומרים ענבים ויין והכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע והשתא לא מליא למיתני גבי נוטעין כל מה שילקטו דא"כ מחובר לקרקע הוא ואין הפדיון חל על המחובר לקרקע: א"ר ירמיה. מאי קשיא לך דלעולם אפי' כמ"ד בשחרית אתיא הא דנוטעין ותני כל מה שילקטו ודפרכת מהאי דאין פודין במחובר לקרקע ולאו רשב"ג הוא דהא אמרינן דמאן תנא נוטעין רשב"ג ורשב"ג פליג אדב"ש ואדב"ה וס"ל דהפדיון חל על המחובר לקרקע: ועוד הוא אית ליה משיכתו של מעשר שני הוא פדיונו. כלומר דהא מהיכא נפקא להו למ"ד דאין פודין רבעי במחובר לקרקע לאו משום דילפי קדש קדש ממעשר שני מה להלן אין פודין אותו במחובר לקרקע אף רבעי כן והא רשב"ג ס"ל גבי מעשר גופיה דעיקר החילול תלוי בנתינת המעות כדאמר בפרק דלעיל בהלכה ו' דלעולם משיכתו של מע"ש פדיונו הוא וא"כ אימא לך דלרשב"ג אפי' מעשר גופיה נפדה הוא במחובר לקרקע דהא העיקר בנתינת המעות הדבר תלוי ומה לנו אם מחובר לקרקע הוא ואין יכול למשכו הלא הפדיון שלו הוא משיכתו: אמר ר' יוסי והיינו וקם לו. בתמיה כלומר לדידך דקאמרת דלרשב"ג אף מעשר נפדה במחובר לקרקע וא"כ מעתה לדידיה הקדש נמי נפדה במחובר לקרקע בתמיה דהא רשב"ג מדמי מעשר להקדש לגמרי כדאמר לעיל וכי זה היינו וקם לו דכתיבא גביה. א"כ דקושית ר' יוסי קאי על המתני' דקתני כל הנלקט וכי זה היינו וקם לו וכלומר דהא לאו ברשותיה הוא שהרי כבר לקטו והיאך יכול הוא לפדותו הא רבעי ממעשר ילפינן דכתיב גביה קדש וכדין הקדש הן והשתא קשיא אילו ראה אחד ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא אמר כלום בתמיה הלא אינו ברשותו שיהא חל ההקדש עליו וה"נ ברבעי היאך חל הפדיון על דבר שאין ברשותו דמה שאינו יכול להקדישו אינו יכול לפדותו: א"ר ירמיה עד דאת מקשי ליה בשחרית קשייתה להאי קושיא לעתותי ערב. כלומר ומה שייך לקושיא זו משום דבר שאין ברשותו למאי דבעינן לאוקמי מילתיה דנוטעין דרשב"ג כמ"ד גבי לקט בשחרית דלדידיה לאו קושיא הוא דהרי אומר כל מה שילקטו ועדיין ברשותו הוא והאי קושיא דאקשית לה היה לך להקשות על ר' יוחנן לעיל למאי דבעי לאוקמי מילתיה דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב גבי לקט והא תני במתני' כל הנלקט וא"כ לאו ברשותו הוא: א"ל. ר' יוסי לר' ירמיה דהא ליתא דלמאי דאמר ר' יוחנן דאתיא כמ"ד לעתותי ערב לית ליה לאילין קשייתא. כלומר דנהי דהאי קושיא מליא להקשות דהא אינו ברשותו הוא מ"מ להא מליכן למידחי דאע"ג שאינו ברשותו עשו אותו כמי שהוא ברשותו לענין פדיון והשתא לא קשיא מידי ומאי דאוקי כהאי מ"ד לעתותי ערב אתא לאשמועינן דכמו להאי מ"ד לעתותי ערב לאו במחובר לקרקע הוא אתם הכא נמי כן וא"כ נוכל לומר דכל עיקר מילתיה דר' יוחנן הא הוא דאתא לאשמועינן דקפדינן שלא יהא במחובר לקרקע אבל אי מוקית לה כמ"ד בשחרית וא"כ קשיא לן חדא דהא כל הנלקט קתני ומיבעי לך לדחוקי ולומר אימא כל המתלקט ועוד קשיא ההוא דמחובר לקרקע הלכך שפיר טפי כהאי אוקימתא דר' יוחנן דכמ"ד לעתותי ערב אתיא הא דרשב"ג במילתא דנוטעין:

כרם

רידב"ז

אר"י אתיא דרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב כו' ברם כמ"ד בשחרית לא אתיא ויש אדם פודה במחובר לקרקע. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א ובכי"ק [וכה"ג איתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ט ע"א עיי"ש]. א"ר ירמיה אפילו כמ"ד בשחרית אתיא היא ולאו רשב"ג היא. פי' דהא רשב"ג ס"ל במס' פיאה פ"ז ה"ה ולקמן נמי כה"ג דנטע רבעי נפדה במחובר לקרקע ולא ס"ל כהאי ברייתא דב"ש וב"ה מודים דאין פודין במחובר דהא ב"ש ס"ל לדידי' דפודין במחובר ועוד הא אית ליה משיכתו של מע"ש הוא פדיונו ר"ל ועוד דע"כ רשב"ג ס"ל בשחרית דאז עדיין הנטע רבעי שלו ויכול לפדות ולחללם משא"כ לעיתותי ערב דהוי אז אינו ברשותו אינו יכול לחללם דהא רשב"ג ס"ל דמע"ש דמי להקדש דקנין וחילול הוי דבר אחד דבעינן וקם לו דע"י הכסף נעשה הקנין והחילול דכתיב גבי הקדש ונתן הכסף וקם לו ולא משכח"ל פדיון הקדש בשאינו קם לו בקנין ולא הוי ברשותו וכמו כן במע"ש נמי לא משכח"ל חילול בלא קנין [זולת כשפודה מע"ש שלו וכן אחר כשפודה עבורו בשליחותו אבל הכא אינו נעשה שלוחו כדאיתא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף כ"ו ע"א] א"כ לדידי' ליכא למימר דס"ל כמ"ד לעיתותי ערב דהא ליכא כאן וקם לו לא לזה ולא לזה דהא זה אינו שלו וזה אינו ברשותו אלא ע"כ דס"ל כמ"ד בשחרית ע"ז פריך ר' יוסי והיינו וקם לו ר"ל אפילו כמ"ד בשחרית כמי קשה על רשב"ג וכי בשחרית קרינן ביה וקם לו אילו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זו הקדש שמא כלום הוא פי' בתמי' דהא מכיון שאינו בידו לעכבו שלא יתגלגל לנהר ככר אינו ברשותו וכמו כן הכא שאינו בידו לעכבו ככר אינו ברשותו והאיך קרינן ביה וקם לו ע"ז אמר ר' ירמיה עד דאת מקשי למ"ד בשחרית קשייתה למ"ד לעיתותי ערב א"ל למ"ד לעיתותי ערב ל"ל לאילין קשייתא ר"ל כיון דלמ"ד לעיתותי ערב ס"ל דלא בעינן כלל שיהא ברשותו ולא בעינן וקם לו דהא ס"ל דלא דמי להקדש ויכול לחלל על דבר שאינו ברשותו אך למ"ד בשחרית דס"ל דל"ל לעיתותי ערב משום שאינו יכול לחלל על דבר שאינו ברשותו ע"ז קשה דאפילו בשחרית כמי קשה דהא אפילו בשחרית לא קרינן בי' וקם לו דאילו ראה לככר מתגלגל בנהר ועיי' בתוס' הרי"ד ד"ה מסך:

הדא

מראה הפנים

אתייא דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב. זהו כהאי דאמר ר' יוחנן בבבלי פ' מרובה נוטעין ור' דוסא אמרו דבר אחד ולפי המסקנא אליבא דר' יוחנן דלא מפכינן כא דר' יודה לר' דוסא ודר' דוסא לדר' יהודה אלא כמו שניטנית בתוספתא שהבאתי בפנים וכדגרים התם מעיקרא. וכאן הגירסא בענין דברי ר' יהודה ור' דוסא כמו דבעו התם למימר איפוך דר' יודה לר' דוסא וכו' ומיהו בעיקרא דמילתיה דר' יוחנן דמית לדהתם דדברי רשב"ג כמ"ד לעתותי ערב ומאן תנא נוטעין רשב"ג כמבואר כל הענין מבואר בפנים והרמב"ם בפ"ט ממע"ש ונ"ר בהלכה ז' הביא להא דנוטעין דרשב"ג ואף דקי"ל כר' יוחנן דאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו ומסוגיא דהתם משמע דה"נ אין יכול לפדות לדבר שאינו ברשותו דהא מסיק התם אליבא דר' יוחנן דאיהו קאמר דמילתיה דנוטעין אתייא כר' דוסא אבל ר' יוחנן לא סמיך כלל אהאי סתמא אלא סתמא אחריני' אסכת וכו' וזהו קושית הרמב"ן הביאו הכ"מ שם דליכא למימר כמי דסמיך אהא דקאמר רבא אי לאו דקאמר ר' יוחנן וכו' ולחלק בין הקדש לפדייה בדבר שאינו ברשותו דהא משמע דרבא לא פליג אדר' יוחנן דמשמיען ממילתיה ולפי מאי דקאמר הש"ס אלא סתמא אחריני' אסכת דמדמי פדיון להקדש לענין זה ורבא לא קאמר אלא אי לאו דאמר ר'

דלכך אין פודין ענבים אלא יין משום דילפי מקדש הלולים אף דרבי חלולים אבל עכ"פ הלולים כתיב בקרא והרי אין אומרים שירה אלא על היין. ועי' ריש כילד מברכין. ולכך ס"ל דאין פודין ענבים אלא יין וממילא במחובר והאי אין פודין דלא עדיפי מענבים א"כ ב"ש לא צריכי לטעמא דקדש קדש רק לב"ה דלא ס"ל קדש הלולים חלולים ולדידהו אצטריך לטעמא דקדש קדש וא"כ חידוש דגם לב"ש לענין זה לא צריכין לטעמא דקדש קדש ולא לקדש הלולים רק לטעמא דאין דמיו קובעין אבל בירושלמי כאן מבואר דלכך אין פודין במחובר משום דהוא מחובר ולא מטעם שאין דמיו קובעים וצ"ע ועי' תוס' ב"ק סט ע"ב ד"ה קדש קדש. וזה שכתבתי כראיה המקפה אבל בו שובות המיוחסות להרמב"ן ס' קכו וכר"ש פ"ח דפיאה נמצא כי גם כ"ש דרשי קדש קדש ויתיישבו דברי התוס' בפשיטות:

שנויי נוסחאות (סוי"ב) דרבי בנ"ו דרבן. (סוי"ד) העומרים בנ"ו העמרים. (סוי"א) הוא פדיונו בנ"ו היא פדייתו. (סוי"ד) לי בנ"ו ליה.

הלכה ב מתני'

[א] *כרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד ואיזו היא תחומה אילת מן הדרום ועקרבה מן הצפון ולוד מן המערב והירדן מן המזרח ומשרבו הפירות התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה ותנאי היה בדבר אימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה. ר' יוסי אומר משחרב בית המקדש היה התנאי הזה ותנאי היה אימתי שיבנה בית המקדש במהרה בימינו שיחזור הדבר לכמות שהיה. *כרם רבעי בית שמאי אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור. ובית הלל אומרים [ג] יש לו. בית שמאי אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות והעניים פודין לעצמן. [ג] ובית הלל אומרים כולו לגת: **גמ'** א"ר הילא [ה] בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים ולא היו ענבים מצויות. [ד] התקינו שיהא עולה לירושלים מהלך יום לכל צד. אף הן מחלקין אותן לקרובין ולשכנין ולמיודעין. אפילו דבר קל היה מעטר את השוק: הדא פליגא על נקיי. נקיי הוה שמש במגדל וצבעייא בכל ערובת שובא מן דהוה עביד קנדילוי הוה סליק שבת בבית מקדשא ונחית ומדליק לון. ואית דאמרין ספר הוה בכל ערובת שובתא הוה סליק פשט סדרוי לבית המקדש ונחית שבת בבייתיה. טרטירוי דמהלול הוה סליק שבית לגו בית מקדשא ולא הוה בר נש קריץ לתאינייא קדמוי מיניה. בנות צפורי הוון סלקין שבתין בגו בית מקדשא ולא הוה בר נש קריץ לתאינייא קדמוי מינהון. בנות לוד היו לשות עיסתן ועולות ומתפללות ויורדות עד שלא יחמיצו. חד בר נש הוה קאים רדי פסקת תורתי' קומוי הוות פריא והוא פרי פריא והוא פרי עד דאשתכח יהיב בבבל. אמרו ליה אימת נפקת אמר לון יומא דין. אמרין בהיידא אתיתא. אמר לון בדא. אמרין ליה איתא חמי לון. נפק בעי מיחמייא לון ולא חכים בהיידא דא מכלל דפליגא. אפילו תימר לית הוא פליגא מחילות היו ונגנזו. הדא הוא דכתיב גדר דרכי בגזית נתיבותי עוה. (איכה ג) רבי יונה בשם רבי זעירא אפילו כרם שהיה סמוך לחומה היה נפדה: אמר רבי אחא זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד דכתיב

רידב"ז

הדא פליגי על נקיי. תיבות על נקיי מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וה"ג הדא פליגי ר"ל המעשות הללו דלקמן פליגי על מתניתין ומביא מעשה נקיי הוה שמש כו' וגם מביא כל המעשות ומסיק מכלל דפליגי דמכאן משמע דלא הי' רחוק כ"כ מירושלים ומשני אפילו תימר לית הוא פליגי מחילות היו ונגנזו:

א"ר אחא זאת אומרת שבהמ"ק עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד דכתיב ודם ענב תשתה חמר ואת אמר הכין. תלמידי הגר"א ז"ל כתבו דהתנאי היה שכשיבנה בהמ"ק תחזור למקומה התקנה והא כתיב ודם ענב תשתה חמר וא"כ יהיה ענבים מרובות ולמה צריך אז התקנה לעטר שוקי ירושלים בפירות א"ו דבהמ"ק יהי' קודם למלכות בית דוד ויהי' ענבים מעוטים. ובס' מלאכת שלמה ז"ל גרס והכתיב ודם ענב וגו' וה"פ דר"א מדייק דע"כ בנין בהמ"ק יהי' קודם למלכי בית דוד דאל"כ למה להו לעשות תקנה לאחר בנין בהמ"ק הא אז יהיו כל גדולי עולם א"ו דבנין בהמ"ק יהיה קודם למלכי בית דוד וע"כ הוצרך לעשות תקנה בזמן ההוא הדור על הזמן שיבנה בהמ"ק בב"א [וכ"פ בתוי"ט ז"ל] ופריך והכתיב ודם ענב תשתה חמר פי' דהוא ביאת המשיח דכתיב פורה דרכתי לבדי וא"כ תשתה חמר היינו יין נסכים אלמא דהנסכים יהיה בעבודת המקדש אחר ביאת משיח צדקינו ב"ב אמן:

תני

פני משה

הלכה ב מתני' כרם רבעי היה עולה לירושלים וכו'. תקנת ב"ד היתה שיעלו הענבים מהרבעי לירושלים כל שיש מהן במהלך יום לכל צד ירושלים וכדמפרש בגמרא משום שהיו עושין יין בטהרה לנסכים וע"י כך לא היו הענבים מצוין בירושלים והתקינו שיהא הרבעי מהן עולה לירושלים ולאכלן שם כדי לעטר שווקי ירושלים בהן ושאר כל האילן היה הרבעי שלהן נפדה אפי' סמוך לחומה והכי תני' בהדיא בתוספתא פ"ה: ומשרבו הפירות. והיו מצוין בירושלים התקינו שיהא נפדה אפי' סמוך לחומה ותנאי היה הדבר וכו' שיחזור הדבר לכמות שהיה הכל לפי הזמן: ר' יוסי אומר משחרב ביהמ"ק היה התנאי הזה. כלומר דעל התנאי הוא דפליג דודאי משחרב המקדש לכ"ע לא חששו שיהא מעטרין שווקי ירושלים בין שיהו הפירות מרובין או לא אלא דלמאי דקאמר הת"ק דהתנאי היה אימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה על זה קאמר ר' יוסי דלא כך היה התנאי אלא דתנאי הזה כך הוא שהתנו שאימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה:

גמ' בראשונה וכו'. טעמא דהתקינו בכרם דוקא הוא דמפרש כדפרישית במתני': אף הן מחלקין וכו'. תוספתא הוא כלומר אף כשהיו מעלין את הענבים היו מחלקין אותן לקרובין ולשכינים ולמיודעים שלהן מ"מ אפי' דבר קל ומועט שנשאר היה מעטר את השוק: הדא פליגא על נקיי. הא דקתני במתני' לוד מן המערב מהלך יום אחד מירושלים פליגא על מעשה של נקיי כך שמו כדמסיים וקאמר שהיה שמש במגדלא דצבעייא מקום הסמוך ללוד ובכל ע"ש אחר שהיה מתקן קנדילוי הנרות ומלא לעז הוא היה עולה לקנות שבת בבית המקדש וירד והדליק הנרות של בהכ"נ במקומו אם כן היה קרוב הרבה לירושלים ואית דאמרי סופר מלמד תינוקות היה והיה עולה לפשוט הסדר להתינוקות בבה"מ וירד ושבית במקומו וכך מוכיחין עובדי דלקמן דמייתי להו איידי דקאמר להא: טרטירו. כך שמו דשם מקום מהלול היה עולה לעשות שבת בבה"מ וכשחזר אחר שבת לא היה אדם שהשכים לקוץ התאנים מקודם לו וכן בנות צפורי וכו' ובנות לוד כו' אלמא מקום סמוך לירושלים היה: הוה קאים רדי. היה עומד וחורש ונפסקה הפרה מתוך עול המחרישה מלפניו והיתה רצה והוא רץ אחריה עד שבזמן מועט נמצאה בבבל וכדאמר לקמן דרך מחילות היו ואגב מייתי לכל הני עובדי ושאלו אותו אימתי יצאת ממקומך וא"ל יום הזה ואמרו באיזה דרך באת ואמר בזה הראה אותו לנו וכשילא להראות להם נעלם ממנו ולא הכיר באיזה הדרך: מכלל דפליגא. הדר להא דלעיל דמיהת שמעינן דלוד היה סמוך לירושלים ומי נימא דפליגא הא על המתני' וקאמר דאפי' כן נימא דלא פליגא אלא דמחילות היו בתוך הארץ שהיו יכולין לבוא בשעה מועטת ונגנזו אותן המחילות הדא הוא דכתיב וגו': אפי' כרם וכו'. אהא דקתני במתני' ומשרבו הפירות קאי דאפי' כרם שהוא סמוך לחומת ירושלים היה נפדה שם ולא חששו להעלותו לתוך העיר: א"ר אחא זאת אומרת וכו' ואת אמר הכין. בתמיה ועל ר' יוסי דמתני' הוא מתמה על דקאמר דהתנאי הי' אימתי שיבנה בה"מ וכו' הרי זאת אומרת מהמקרא הזה דבנין בה"מ לעתיד יהיה קודם שיתפשט מלכות בית דוד בירושלים ואת אמרת שכשיבנה בה"מ יחזור הדבר לכמות שהיה לעטר שווקי ירושלים וכי מה איכפת לעטר שווקי עד שלא תחזור להיות בשלוה וזה לא יהיה אלא עד שיכבוש מלך המשיח את האומות ותחזור מלכות בית דוד למקומה בירושלים:

דכתיב

מראה הפנים

ר' יוחנן וכו' וכיון דאמר ר' יוחנן הכי א"כ ליתיה להא דנגועין כלל וזהו תורף דברי הרמב"ן והכ"מ ייסב קצת לזה וכתב דכל זה הוא למאי דס"ד לדמות חילול להקדש בענין זה אבל לפי האמת יש לחלק ביניהן והביא ראיה מדברי התוס' ע"ש ומיהו צריך ראיה וחיזוק ביותר לדבר זה והראיה הנכונה והחזקה מהאי סוגיא הוא דמסיק ר' יוסי וקאמר לר' ירמיה דלמאן דאית ליה כמ"ד לעתותי ערב לית ליה לאילין קשייתה וכמבואר בפנים משום דבענין אליביה שאני חילול מהקדש דאף דלא מצי להקדיש לדבר שאינו ברשותו מצי הוא לחלל לדבר שאינו ברשותו וכשסברת רבא דהתם אבל למ"ד בשחרית אי אפשר כלל לאוקמי מילתיה דנגועין ולומר דהאומר כל המתלקט דא"כ מחלל הוא במחובר לקרקע וזה אי אפשר שהוא נגד התוספתא ואע"ג דרצה ר' ירמיה לומר דרשב"ג פליג מ"מ לא קאי כוותיה דהא הני הכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע ומהיכי תיתי למימר דרשב"ג פליג ולא הוזכר שם כלום והתוס' שם בד"ה אימא כל המתלקט הקשו זה מעצמם מהתוספתא ורצו להרך שם אין הירושלמי עיקר ואין להאריך מיהו מסקנת הסוגיא דהכא מסתייע לזה דיש לחלק גם לפי המסקנא דהתם בין הקדש לבין הפדיון בדבר שאינו ברשותו וזהו דקאמר הרמב"ם במילתא דנגועין שאומרים כל הנלקט וכו' שהרי אי אפשר לפדותו במחובר ור"ל ולומר בתחלה כל המתלקט והוא נלמד מהסוגיא דהכא וכדאמרן דהכל מודין בזה ור"ל אפי' רשב"ג דהוא תנא דנגועין:

כרם רבעי עולה לירושלים וכו'. דוקא כרם רבעי כדקאמר בגמרא שלא התקינו אלא בו לפי שלא היו הענבים מצויות בירושלים אבל שאר כל הפירות אפי' בזמן המקדש היו נפדין סמוך לחומה והכי קתני בהדיא בתוספתא פ"ה וכמ"ש הרמב"ם וזכרתי מזה לעיל ריש פרקין ומ"ש הרמב"ם שם ומשחרב בית המקדש נפדה אפי' סמוך לחומה לא דפסק בזה כר' יוסי כמו שרצה לומר התוי"ט והאריך בזה אבל כל זה אינו כן אלא העיקר כך הוא דר' יוסי לא בא לומר אלא דהתנאי היה שאימתי שיבנה המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה ובהא בלחוד הוא דפליג על הת"ק כדפרישית בפנים דבענין התנאי הוא דפליג ואלו היה פוסק הרמב"ם כר' יוסי היה לו להביא התנאי דר' יוסי ומה שכתב ומשחרב בית המקדש וכו' משום דבזה כולי עלמא מודים דמשחרב המקדש לא חששו לעטר שווקי ירושלים והא דלא הביא דברי הת"ק בענין משרבו הפירות התקינו וכו' טעמיה משום דשמעינן מהסוגיא דפ"ק דביצה דף ה' דהא דחזרו ונמנו לא היה אלא משחרב המקדש כדמייתי התם על הא דאמר רב יוסף כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וראיה מהיא דכרם רבעי היה לו לר"א במזרח לוד וביקש להפקירו לעניים אמרו לו תלמידיו רבי כבר נמנו עליו והתירו ומאן חביריו ריב"ז טעמא דנמנו וכו' וע' פירש"י שם אבל הרמב"ם מפרש שנמנו והתירו שיהא נפדה אפי' סמוך לחומה ור"א שביקש להפקירו משום שלא רצה להעלותו ולא לפדותו והכי מפורש בתוספתא שם בהדיא מעשה בר"א שהיה לו כרם בצד כפר טבי במזרח ולא רצה לפדותו אמרו תלמידיו רבי משגזרו שיהא זה נפדה סמוך לחומה אתה צריך לפדותו עמד ר"א וגדרו ופדאו. וזה נמנו עליו והתירו דקאמר בביצה ודברי ר' יוסי בענין דקאמר בתנאי מוקשין הן בגמרא בסוף הלכה ועיין בדבור דלקמן:

זאת אומרת שבית המקדש עתיד להבנות קודם למלכות בית דוד. כדפרישית דקושיא על דברי ר' יוסי במה שאמר משחרב בה"מ היה התנאי הזה ור"ל על התנאי דמסיים ותנאי אימתי שיבנה בה"מ וכו' וכלומר ומהו התנאי אימתי שיבנה וכו' וזה פשוט הוא לפי הנוסחא דהכא ואף לפי הנוסחא הכתוב במשניות ג"כ פירושו כן הוא התנאי

שנויי נוסחאות

(פו"ו) בדבר בד"ו הדבר. (בו"ח) היה בד"ו ליתא. (פו"ע) שיחזור בד"ו יחזור. (בו"ו) מעטר בד"ו מעשר. (פוי"ח) וצבעיא בכי"ל צבעיה. (פו"ע) קנדילוי בד"ו קנרילוי ובכי"ל קנדילוי. (פוכ"א) דמהלול בכי"ל דמחללו. (פוכ"ח) בהיידא דא בד"ו הב"ח דא ליתא ובכי"ל בהיידא איסרטא.

בכר לארן

ה"ד גדר דרכי וכו'. ר"ה בבלי דף כ"ג: זאת אומרת שב"ה וכו' וכן מ"ש מגילה י"ז:

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ע ממעשר שני הלכה ה
יא
ב מיי' שם הלכה ב
יב
ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע יור"ד סי' רצד סעי' ו
יג
ד מיי' שם הלכה ה ובכ"מ

גליון הש"ס וציון ירושלים

ה בראשונה היו עושין וכו'. ע' ברש"י ביצה דף ה' א' וע' בתוס' יו"ט כאן ובפנ"י ובצל"ח ביצה שם ודו"ק:

מסורת הש"ס

ביצה ה. ר"ה לא: וש"נ
פאה פ"ז מ"ו קידושין נד: עדיות פ"ד מ"ה

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ה. ירושלמי פאה פ"ז הל"ה

ביכורים פ"ב מ"ב

תוספתא פ"ה.

ביכורים שם.

ויקרא יט

תרומות פ"ג מ"ט.

קידושין מ:

ויקרא יט

קידושין לד:

פסחים לז: וש"נ

סנהדרין קיב:

פני משה

דכתיב ודם ענב תשתה חמר. הפסוק הזה אינו מדבר כלל לא מימות המשיח ולא ממה שיהיה לעתיד אלא מטובות ישראל שהיה להם בארץ בזמן שהיו עושין רצונו של מקום ומכל מקום למדנו מהפסוק הזה דהטובות על ישראל אינן באין אלא במדרגה כדכתיב ודם ענב תשתה והוא יין וחמר תורה אור ג"כ יין הוא אלא שהוא יין המשובח וכמו שהם נאמר דמתחילה יבוא להם יין הרבה ואח"כ יין יותר משובח כך יהיה לעתיד שמתחילה יבנה בה"מ ואחר כך יצמח ויעלה מלכות בית דוד ותהיה תשועה גמורה בב"י אמן:

הלכה ג מתני' כרם רבעי בית שמאי אומרים וכו'. משנה זו שנויה לעיל בפ"ז דפאה בהלכה ו' ושם היא מפורשת:

גמ' תני ר' אומר וכו'. סוגיא זו עד סוף הלכה כתובה לעיל בפאה שם ובארתיה באר היטב עם כל השייך לענין הסוגיא ע"ש:

כילד

דברים לב דכתיב ודם ענב תשתה חמר ואת אמרת הכין: תני *רבי אומר פמה דברים אמורים בשביעית אבל בשאר שני שבוע בית שמאי אומרים יש לו חומש ויש לו ביעור. על דעתיה דהדין תנייה לא למדו לנטע רבעי אלא ממעשר שני. כמה דתימר [א] אין מעשר שני בשביעית ודכוותיה אין נטע רבעי בשביעית. מעתה אל ויקרא יט יהי לו קדושה. קדושתו מאיליו למדו קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין עליו את ההלל. ויהא מותר לאונן. תני [ב] מגיד שהוא אסור לאונן. ויהא חייב בביעור, בגין רבי שמעון *דרבי שמעון פוטר מן הביעור. [צ]ויפדה במחובר לקרקע. תני *רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד שביעית ואחד שאר שני שבוע בית שמאי אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור. על דעתיה דהדין תנייא לא למדו נטע רבעי ממעשר שני כל עיקר. מעתה אל יהא לו קדושה וקדושתו מאיליו למדו קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין עליו את ההלל. ויהא מותר לאונן. מגיד שהוא אסור לאונן. ויהא חייב בביעור. בגין דר"ש *דר"ש פוטר מן הביעור. ויפדה במחובר לקרקע. רבי זעירא בעי קומי רבי אבהו מניין שהוא טעון פדיון שנאמר קודש הילולים קודש חילולים. לא מתמנעין רבנין דרשי בין ה"א לחי"ת. תני רבי אייבי בר נגרי קומי רבי לא דרבי ישמעאל ויקרא כז ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו פרט לנטע רבעי שאין חייבים עליו חומש. חזר ותנא קומוי שתי גאולות הן אחת למעשר שני ואחת לנטע רבעי. [ג] *תמן תנינן ר' יודה אומר אין לנכרי כרם רבעי [ד] וחכמים אומרים יש לו. א"ר לעזר כיני מתניתא אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר. רב ביבי אמר קומי רבי זעירא בשם רבי לעזר אתייא דרבי יודה כבית שמאי. על דעתיה דר' כמה דבית שמאי אמרו לא למדו לנטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בשביעית ודכוות' אין נטע רבעי בשביעית. כן רבי יודה אומר לא למדו לנטע רבעי אלא ממעשר שני [כמה דתימר [ס] אין מעשר שני] בסוריא ודכוותיה [י] [צ]אין נטע רבעי בסוריא. א"ל חמי מה אמר לא אמר אלא אין לו חומש ואין לו ביעור הא שאר כל הדברים יש לו. רבי יודה אומר אין לנכרי נטע רבעי בסוריא. שמואל בר אבא בעי הא בית שמאי אומרים לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בשביעית ודכוותה אין נטע רבעי בשביעית. ודכוותה [ז] שלישית ושישית הואיל ואין בהן מעשר שני לא יהא בהן נטע רבעי. א"ר יוסי שלישית ושישית אע"פ שאין בהן מעשר שני יש בהן מעשרות. [ח] שביעית אין לו מעשרות כל עיקר. חיפה שאל הא רבי יודה אמר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני בסוריא ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא. ודכוותה לא למדו תרומת תורה אלא מתרומת מעשר כמה דתימר אין תרומת מעשר במדבר ודכוותיה לא תהא תרומת תורה במדבר. א"ר יוסי לא למדו ממנו אלא לשיעורין. תני רבי יוסי בי רבי יודה אמר רבי לעזר ב"ר שמעון אומר *לא נתחייבו ישראל בנטע רבעי אלא לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו. אמר רב חסדא אתיא דרבי יוסי בי רבי יודה בשיטת רבי יודה אבוי. כמה דרבי יודה אמר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בסוריא ודכוותיה אין נטע רבעי בסוריא. כן רבי יוסי בי רבי יודה אומר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני. כמה דתימר אין מעשר שני אלא לאחר ארבע עשרה שנה ודכוותה אין נטע רבעי אלא לאחר ארבע עשרה שנה. א"ר יוסי והוא בשיטת אבוי סוריא למודה מארבע עשרה שנה ואין ארבע עשרה שנה למודה מסוריא. כתיב ויקרא יט ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם וגומר. רבי יוסי הגלילי אומר הרי את כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית. מה פירות חמישית לבעלין [ט] אף פירות רביעית לבעלין. רבי זעירא רבי יסא בשם רבי יוחנן אתיא דרבי יוסי הגלילי [כרבי יודה] כמה *דרבי יודה אומר עושה אותו כנכסיו כן רבי יוסי הגלילי עושה אותו כנכסיו. ר' ירמיה בעי קומי רבי זעירא כדברי מי שהוא עושה אותו כנכסיו מהו שיהא חייב במעשרות. א"ל כיי דאמר ר' יהושע בן לוי דאמר רבי אבין בשם ר' יהושע בן לוי לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין אתה יודע מה טיבה צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג. [י] ואנן חמיין ציבורא דלא מפרשין. אמר רבי מנא אילו אמר כבית שמאי ויש ציבור כבית שמאי. אמר רבי אבין כלום למדנו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר [כ] [צ]אין מעשר שני חייב במעשרות ודכוותה אין נטע רבעי חייב במעשרות. רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן *עיסת מעשר שני בירושלים כרבי מאיר פטורה מן החלה כרבי יודה חייבת בחלה. אמר רבי יודה *לא אמרו [ל] אלא בירושלים הא בגבולין לא. רבי בא בר כהן בעי קומי רבי יוסי כדברי מי שמחייב בפרט מהו שתהא חייבת בחלה. א"ל ולא רבי יודה היא. וסברינן מימר כל הדא הילכתא רבי יודה כבית שמאי:

כיצד

מראה הפנים

הכב"י הזה ומנו התנאי והנאי היה הדבר לימתי שיבנה וכו'. ושאי זאת אומרת דקאמר כב אתא בפירכים ר"ל הרי זאת אומרת מהמקרא הזה שבית המקדש עתיד להיבנות וכו' וזאת אמר הכין שהיו מהכין לימתי שיבנה וכו' ולהיות חושבין לעטר בזוקי ירושלים מקודם שתחזור מלכות בית דוד למקומה ואע"ג דהמקרא הזה אינו על ענין מלכות בית דוד כלל מ"מ רמז הוא מכאן לזה כמו שבארתי בפנים. ומיהו נראה דטעות הוא וצ"ל פסוק דפ' ויחי ודם ענבים סותה דהוהו המקרא מדבר בענין בנין בה"מ לעתיד ובמלכות ב"ד וכמו שת"א לראשים דקרא אסרי לגפן עירה ישתר ישראל לקרתיה עמא יבנון היכליה וכו' ודם ענבים סותה דרים הכא כמו שפי' בת"י על סמחית ולית מליך ושולטן דיקום קדמוי מסמק טוורייא מן אדם קטיליהון לבושוי מעגעגין באדמא מדמא לעצור דענבין וכעין זה הוא בתרגום ירושלמי וא"כ רישא דקרא על בנין בה"מ וסיפיה על מלך המשיח. ויש רמז נוטריקון ג"כ בתיבת ענבים לזה עת נבנה בית יבוא משיח: **על** דעתיה דהדין תנייה לא למדו נטע רבעי ממעשר שני כל עיקר. עיין בפאה שם מה שכתבתי:

אבל ספרים ומזה ילפינן גם נטע רבעי וכ"כ במס"יט אלגזי בבכורות דף מ וכאמת כפ"ק דחלה בירושלמי דף ג א' מבואר דלמ"ד כנכסיו חייב בסקדימו בסבלין וצ"ל דהכא פליג על זה פ"ב דבכורים מ"ג ומדברי הרמב"ם ז"ל אין ראי' דהוא ספק דממון גבוה הוא ובודאי פטור ודו"ק:

שנויי נוסחאות (פו"ם) **הרי הוא** בד"ו ליתא. (פו"ח) **הוא** בד"ו ליתא. (פוכ"ב) **רבנין** בד"ו **דרבנן**. (פוכ"ד) **אמרו** בד"ו **אומרים**. (פול"ס) **ממעשר שני כמה** ב' ממעשר כמה. (פול"ו) **תרומת תורה** (צ"ל **תרומת תודה**) וכן בסוכה סניה, (פומ"א) **ממעשר שני כמה** בד"ו **ממעשר כמה**. (פומ"ג) **אבוי** בד ו **בני** [עי' מ"ב במסכ"מ יפ"מ]. (פונ"ב) **אמר ר' יודה** בכי"ל **א"ר יונה**.

מהר"מ יפ"מ

א"ר יוסי והוא בשיטת אבוי. נ"ב צ"ל אר"י והוא בשיטת בנו וכו' [וכן כתב המפרש מהר"א מפולדא וז"ל והוא בשיטת בנו יותר יש לנו לומר שר"י הולך בשיטת בנו מלומר בנו הולך בשיטתו משום דסוריא יש לנו ללמוד משבע שכבשו ולא שבע שכיבשו מסוריא שזה דאורייתא **וזה** דרבנן וגם המאוחר מן המוקדם ועיין בפני משה פאה פ"ז ה"ה שכתב בסיגנון אחר אבל כוונתו גם כמו המפרש כאן]:

רידב"ז

תני רבי אומר בד"א בשביעית. מבואר היטב בדברינו לעיל במס' פיאה פ"ז בע"ה ועיי"ש:

ר' ירמיה בעי קומי ר"ז כדברי מי שהוא עושה אותו כנכסיו מהו שיהא חייב במעשרות א"ל כיי דאמר ריב"ל וכו' ואנן חמיין ציבורא דלא מפרשין אמר ר' אבין כלום למדו לנטע רבעי אלא ממע"ש כו' ודכוותי' אין נטע רבעי חייב במעשרות א"ר מנא ר' אבין אמר כב"ש ויש ציבור נוהג כב"ש. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דר"ז מביא ראיה מהנהגת הציבור דלא מפרשין ור' אבין מפרש דלפיכך פטור נטע רבעי ממעשרות משום דילפינן כל עיקר נטע רבעי רק ממע"ש ע"כ כמו מע"ש פטור ממעשרות כן נטע רבעי ע"ז פריך ליה ר"מ ר' אבין דאמר כב"ש דהא ב"ש הוא דס"ל דלא למדו נטע רבעי אלא ממע"ש אליבא דרבי אבל ב"ה ס"ל דלא ילפינן ממע"ש אלא להומרא אבל לא לקולא כדאיתא בס' מלאכת שלמה ז"ל א"כ לב"ה לא ידעינן רק דאין לו פרט ועוללות בנטע רבעי אבל לענין מעשרות לא ילפינן לקולא ממע"ש ויש ציבור נוהג כב"ש וע"כ דלאו מטעמא דר' אבין הוא דפטור ממעשרות אלא ע"כ מטעמא אחרינא:

רבי בא בר כהן בעי קומי ר' יוסי כדברי מי שהוא חייב בפרט מהו שתהא חייבת בחלה. הגר"א ז"ל בכי"ק מהפך הגירסא וה"ג כדברי מי שחייב בחלה מהו שתהא חייבת בפרט גבי מע"ש והא דתני במתניתין דנטע רבעי חייב בפרט למ"ד ממון הדיוט דילמא דווקא נטע רבעי אבל מע"ש פטור מן הפרט משום דלא מצינו מעשר דחייב בפרט מא"כ חלה דמצינו מע"ר נמי חייב בחלה אבל לא מצינו שום מעשר דחייב בפרט א"ל ולא ר' יהודה היא וסברינן נימר כל הדא הילכתא ר' יהודה כב"ש ויליף נטע רבעי ממע"ש לקולא ג"כ והי ס"ד דמע"ש פטור מן פרט אף נטע רבעי נמי יפטור א"ו דחייב גם בפרט:

לפדות

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ו ממתנות עניים הלכה ה

טו
ב מיי' פ"ט ממעשר שני הלכה א ב

טז
ג מיי' שם ה"ב

יז
ד מיי' פ"י שם ה"י

יח
ה ו מיי' פ"ט שם ה"א

יט
ז מיי' פ"ו ממ"ע ה"ג ופ"א ממע"ש ה"א

כ
ח מיי' פ"ו ממ"ע ה"ה

כא
ט מיי' פ"ט ממע"ש ה"א

כב
י כ מיי' שם ה"ד

כג
ל מיי' פ"ו מבכורים ה"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[צ]ויפדה במח' ב' לקרקע. עי' במפרש שפיו ש דסוא קוש א דבאמת אין פודין במחובר לקרקע וכן נראה מירושל' לעיל דף י עכ"ל ויש אדם מפקר במחובר לקרקע וע' במפרש שם וע' לעיל בפיאה דף מד ופ"ק שם ומזה ראיה לרבינו ז"ל בפ"ט ממע"ש הלכה ב וע' בפו"ת המיוחסת סי' קנו ובכ"מ שם ודוק וע' במה"מ פ"ט ממע"ש ה"ז: [צ]אין נטע רבעי בסוריא. ע' בלקוטי הרמב"ן בר"ה ועיין בקידושיו לקידושין דף נד ובריטב"א שם וע' בפו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' קנו ובשטה מקובצת בב"ק דף סט: [צ]אין מעשר שני חייב במעשרו'. היינו דוקא במע"ש שהקדימו בשבלין ש"מ בו עדיין חלק המעשרות דבכה"ג נמי פטור ממעשרו' וכמ"ש הר"ש והרע"ב פ"ק דתרומות מ"ה דאם כבר נתמרח הרי

עין משפט
נר מצוה

כד
א ב מיי' פ"ט ממע"ש ה"ו

כה
ג מיי' פ"ו ממאכלות אסורות הט"ז ופ"ט ממע"ש ה"ב סמ"ג עשין קלו טוש"ע יו"ד סי' רנ"ד סעי' ז

כו
ד מיי' פי"א ממע"ש ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' שלא סעי' קמד

כז
ה מיי' שם ה"ח

כח
ו מיי' שם ה"ט

כט
ז מיי' פ"י ממא"א. ה"ז סמ"ג לאוין קמד טוש"ע שם סי' רנ"ד סעי' ו

לפדות לו בסלע ליקח לו בסלע. ר"ל דמפרש דהא דקתני לפדות לו בסלע הכוונה הוא ליקח לו בסלע ובירושלמי שת"י מהגר"א ז"ל ג"כ לפדות לו בסלע כיני ליקח לו ור"ל דמפרש כיני מתניתין אבל לא ידעתי אם זהו כי"ק: כתיב מקצה שלש שנים. הגר"א ז"ל מגי' כאן וה"ג כתיב בשנה השלישית [והוא מקרא דברים כ"ו] יכול פעם אחת לשבוע את חייב להוציא את המעשרות ת"ל מקצה שלש שנים אחת לשלש שנים ולא אחת לשבע אלא שלישית ושׂשית שני פעמים בשבוע או קורא אני ר"ה יכול בר"ה חייב את לבער את המעשרות ת"ל מקצה שלש שנים אין מקצה אלא בסוף שנה את מבער כו' אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית בשנה ההיא את זקוק לבער ואי את זקוק לבער ירק שיצא מר"ה עד הפסח ר"ל שאינו משלשה שנים הללו שאינו מתודה עליו בשעת הוידוי הזה ואלא אימתי הוא מתודה עליו ע"ז חבריא אמרין שאינו מתודה ברביעית אלא בשביעית ר"ל דאסור להתודות עליו ברביעית אלא בשביעית אמר ר"ה שאינו מעכב וידוי ברביעית אלא בשביעית דס"ל דירק אינו זקוק לבער בשנה ההיא על ירק שיצא מר"ה עד הפסח אבל אם רוצה יכול להתודות עליו ברביעית וכדמסיק מה נפיק מביניהון עבר והתודה עליו ע"ד דחבריא פסול ע"ד דר"ה כשר כן פי' הסוגיא עם גי' הגר"א ז"ל:
אר"א

הלכה ג מתני'

כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסלע על פי שלשה ואומר כמה אדם רוצה לפדות לו בסלע על מנת להוציא יציאות מביתו ומניח את המעות ואומר כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו מכך וכך סלים בסלע. ובשביעית פודהו בשוויו אם היה הכל מובקר אין לו אלא שכר לקיטה. *הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה: ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור. כיצד היה הביעור, נותנין תרומה ותרומת מעשר לבעליה ומעשר ראשון לבעליו ומעשר עני לבעליו. מעשר שני והביכורים מתבערין בכל מקום. רבי שמעון אומר הביכורין נותנין לכהנים כתרומה. התבשיל בית שמאי אומרים צריך לבער. ובית הלל אומרים הרי הוא כמבוער. מי שהיו לו פירות בזמן הזה והגיעה שעת הביעור בית שמאי אומרים צריך לחללן על הכסף ובית הלל אומרים אחד שהן כסף ואחד שהן פירות:

גמ' לפדות לו בסלע ליקח לו בסלע אין לו אלא שכר עקיצה. רבי הושעיה מפיק תלתא *איסתוננסין ומפריק על פומהון. כתיב מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך (דברים יד) יכול פעם אחת בשבוע את חייב להוציא את המעשרות ולהוציא מעשר עני ת"ל מקצה שלש שנים אחת לשלש שנים ולא אחת לשבע אלא בשלישית ובשביעית שני פעמים בשבוע או קורא אני ראש השנה יכול כיון בראש השנה את חייב לבער את המעשרות ולהוציא מעשר עני ת"ל מקצה שלש [שנים]. אין מקצה אלא בסוף שנה את מבער ואין את מבער בראש השנה. אי בסוף שנה יכול כיון בראשה של רביעית את חייב לבער את המעשרות ולהוציא מעשר עני תלמוד לומר כי תכלה לעשר את כל תבואתך (שם כו) כשתכלה לעשר את כל הפירות. אי כשתכלה לעשר את כל הפירות יכול אפילו בחנוכה נאמר כאן מקצה ונאמר להלן מקצה שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות (שם) . מה מקץ שנאמר להלן במועד אף כאן במועד. אי מה מקץ שנאמר להלן בחג הסוכות אף כאן בחג הסוכות. ת"ל כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית. בשנה ההיא את זקוק לבערו ואין את זקוק לבערו בשאר כל השנים. בשנה ההיא את זקוק לבער ואין את זקוק לבער ירק שיצא מראש השנה עד הפסח. חברייא אמרין שאינו מתודה ברביעית אלא בחמישית. א"ר הילא שאינו מעכב ודאי ברביעית אלא בחמישית. מה נפק מביניהון עבר ונתוודה. על דעתיהון דחברייא פסול על דעתיה דרבי הילא כשר:
בשנה

כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסל. של הפירות ובספר הדפוס כתוב הסלע וט"ס הוא: על פי שלשה. שהן יודעין כמה שוה לפי שנטע רבעי אין דמיו ידועין שצריך לחשב ההוצאה ולפיכך הוא אומר כמה אדם רוצה לפדות כלומר ליקח לו בסלע על מנת להוציא היציאות של שכר השומרין והחמרין והפועלין מביתו וכפי שקובלין את השער כך מניח הוא את המעות ואומר כל הנלקט מזה וכו': ובשביעית. דליכא לא שומרים ולא פועלים פודה אותו בשויו: ואם היה הכל מובקר. שהפקירו הבעלים נטע רבעי שלהן ובא אחד וזכה בו אין להזוכה אלא שכר לקיטה בלבד דבזה הוא דזכה אבל צריך הוא לנהוג בו דין רבעי שמעלה הפירות לירושלים או פודה אותו ומנכה שכר הלקיטה ומעלה את הדמים לירושלים: הפודה נטע רבעי שלו. ופודה לעצמו מוסיף וכו' לפי שדינו כדין מעשר שני: בין שניתן לו במתנה. כגון שנתנו לו כשהוא בוסר ולא הגיע לעונת המעשרות דאי לאחר שנגמר אינו נקנה במתנה דממון גבוה הוא כמעשר שני:
גמ' לפדות לו בסלע. מפרש הש"ס היינו שמשערין ליקח לו בסלע דלפדות לאו דוקא הוא דהכא מיירי בפדיון עם תוספת החומש והבעלים בעצמן הן שפודין אותו אלא דמשערין בליקח לו בסלע: אין לו אלא שכר לקיטה. ומפרש דלשון לקיטה לאו דוקא הוא דנטע רבעי בפירות האילן הוא ולקיטה דיליה היינו עקילה שעוקץ הפירות מן האילן: מפיק תלתא איסתוננסין. מלשון איסתנים הוא שהן רגילין באכילת פירות ובקיאין בשומתן והיה ר' הושעיה מוציא שלשה מהן שישומו ופודה על פיהן וקמ"ל שצריך שלשה בקיאין כדפרישית במתני':

הלכה ה מתני'

ערב י"ט של פסח וכו'. בנוסחת המשניות כתוב ערב י"ט הראשון של פסח אבל בסיפרי אינו כן דדריש מהמקרא כי תכלה לעשר רגל שכלו בו מעשרות הוי אומר זה פסח מכאן אמרו עי"כ של פסח האחרון של רביעית ושל שביעית היה ביעור כלומר שכל המעשרות של פירות שנת שלישית כלין בפסח של שנת הרביעית שעד שמגיע הפסח בודאי כבר היה מפרים לכל המעשרות של שנה שעברה וכן של שנה ששית הן כלין עד פסח של שביעית ולפי שהוידוי היה במנחה בי"ט האחרון כדאמר בגמרא לקמן בפרקין ואין וידוי אלא לאחר הביעור שהרי הוא אומר בערתי הקדש לפיכך היה הביעור מקודם לו לכל היותר מאוחר והוא בעי"ט האחרון ולמחרתו במנחה היו מתודין ולקמן מפרש טעמא למה לא היו עושין כך בי"ט הראשון: נותנין תרומה ותרומת מעשר. אם נשאר אללו נותנין לבעליה והוא הכהן: ומעשר ראשון לבעליו. להלוי: ומעשר עני לבעליו. לעניים: ומעשר שני של ודאי אם נשאר אצלו או מעות פדייתו וכן אם נשאר אצלו נטע רבעי או מעות פדייתו שדינו כדין מעשר שני ונכלל בו וכן הבכורים שנשארו אצלו הרי הן מתבערין בכל מקום כלומר שמבער אותן מן העולם מכל וכל שמשליכן לים או שורפן: ר"ש אומר הבכורים. אין מתבערין מן העולם אלא נותנין אותן לכהנים כתרומה דתרומה קורהו רחמנא דכתיב ותרומת ידך ואמר מר אלו הן בכורים דכתיב בהו ולקח הכהן הטנא מידך ואין הלכה כר"ש: התבשיל. אם נשאר תבשיל של מעשר שני ושל נטע רבעי ב"ש אומרים צריך לבער אותו וב"ה אומרים הרי הוא כמבוער שאינו בעין ואינו ניכר וזהו ביעורו וכן היין והתבלין הרי הן כמבוער כדקאמר בגמרא: **גמ'** כתי' מקצה שלש שנים וגו'. יכול פעם אחת בשבוע יכול אימתי שירצה בשני שבוע ת"ל מקצה שלש שנים וכו' וכל אלו ברייתות הן בספרי מקצתן בפ' ראה ומקצתן בפ' כי תבא: או קורא אני ראש השנה יכול וכו'. כלומר יכול מכיון שהגיע ר"ה של שלישית יהיה הביעור: אי בסוף שנה. יכול מכיון שכלתה שנת השלישית והגיע ר"ה של רביעית יהיה הביעור ת"ל כי תכלה וכו': יכול אפי' בחנוכה. של שנת רביעית דמסתמא כלו המעשרות: ונאמר להלן. בפרשת הקהל: אימתי הוא מכלה. את כל המעשרות של שנה שעברה הוי אומר זה פסח של רביעית: בשנה ההיא וכו'. אבל לא בשאר השנים של שני שבוע וכן דרשינן בשנה ההיא ממה שנשאר משנת השלישית את זקוק לבערו ואין אתה זקוק לבער הירק שיצא מר"ה של רביעית עד הפסח: חברייא אמרי. דבשנה ההיא מיעוט על הוידוי באותה שנה כלומר בשנה ההיא אתה מבערו ואינו מתודה ברביעית אלא בחמישית: אמר ר' הילא שאינו מעכב ודאי. כלומר וידוי ברביעית אלא בחמישית: מה נפק מן ביניהון. בין חברייא לר' הילא עבר ונתודה ברביעית איכא ביניהו לדעתיהון דחברייא פסול הוא הוידוי ברביעית ולר' הילא כשר הוא אלא שאינו מעכב ברביעית:
בשנה

מסורת הש"ס

קידושין נד: ב"מ נה:

ע' במפרש כאן ובערוך ערך אסתנסין שפי' ממונים על העיר

גליון הש"ס וציון ירושלים

שייך לע"א. כמה דאימר אין מע"ש בשביעית. ע' תוס' ב"ק דס"ט ע"ב ד"ה קדש קדש ובפנ"י שם ועי' קידושין כד ובתוס' שם:

מראה הפנים

ובין שניתן לו במתנה. כדפרישית שנתנו לו כשהוא בוסר וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' מע"ש ונטע רבעי בהלכה ב' נטע רבעי אינו נקנה במתנה אא"כ נתנו בוסר שנתקבל כ"נין קושית הרמב"ן על הרמב"ם וכמה שיישבתי בזה בס"ד: והתוי"ט האריך בזה ופשוט הוא דאפי' בוסר לאו פרי הוא לענין רבעי כמו לענין מעשרות כדקאמר בהאי תלמודא בהדיא לקמן בפ"ק דערלה בהלכה ו' פרי אתה פודה ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגין כלומר שא"צ פדיון והא דמוקי בקידושין בשנתנו לו שמדר מבוס

שנויי נוסחאות (פו"ס) הללו בד"ו האלו (בו"ז) שעת בד"ו שנת. (פו"ח) כל תבואתך במקרא כל מעשר תבואתך. (פו"ע) מקצה במקרא מקץ. (פו"ו) ודאי בכ"י וידוי.

בשנה ההיא את מוציאו מן הטמא על הטהור ואין את מוציאו בשאר כל השנים מן הטמא על הטהור. א"ר לעזר כיני מתניתא בשנה ההיא את מוציאו ממקום. טומאה למקום טהרה ואין את מוציאו בשאר כל השנים ממקום טומאה למקום טהרה. אתיא דרבי לעזר כמאן דאמר אין מוציאין מעשר לכהונה. ביומוי דרבי יהושע בן לוי ביקשו להימנות שלא ליתן מעשר לכהונה. אמרין מאן ייעול רבי יהושע בן לוי דהוא מסייע לליואי. עאל וסייע לכהנים. אמר *בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לוים וזה אחד מהן °והכהנים הלוים בני צדוק. רבי בנימין בר גידול ורבי אחא הוון יתיבין אמרין והא כתיב °והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים ליתן לו תרומת מעשר. והכתיב °והלוים יעלו את המעשר. רב חונא וחברייא חד מנהון אמר לבני לוי מה תלמוד לומר ולבני אלא מכאן שנותנין מעשר לכהונה. וחרנא אמר אפילו לית כתיב אלא לבני נותנין מעשר לכהונה. אלו מאן דאמר פלן ברי יסב מקמת פלן ושאר נכסי ירשו בני דילמא לא נסב עמהון. רבי יונה יהב מעשרוי לרבי אחא בר עולא לא משום דהוה כהן אלא משום דהוה לעי באורייתא. מה טעמא °ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה'. רב הונא לא נסב מעשר רבי אחא לא נסב מעשר *רבי חייא בר בא הורי על גרמיה לצאת לחוץ לארץ בגין דלא מיסב מעשר. שאל בר נש לרבי שמואל בר נחמן שאל לרבי יונתן מהו דנסב. אמר לו סב ומה דנפל לשבטך נפל לך. רבי ינאי מפקד לקריבוי כד תהיוון חכרין ארע לא תחכרון אלא מן דחלונייא: ואף על גב דאת אמר אין נותנין מעשר לכהונה [ז]מודה [א]שאין מוציאין שלו מידו מה טעמא °כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמותם ממנו את תרומת ה' מעשר מן המעשר. מאת בני ישראל את מוציא ואין את מוציא ממכירי כהונה ולויה. ואתייא כיי דאמר רבי לעזר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר. מאת בני ישראל את מוציא ואין את מוציא מן הגוי. רבי אבהו אמר איתפלגון רבי יהושע בן חנניה ורבי לעזר בן עזריה. רבי יהושע בן חנניה אמר [ז]אין נותנין מעשר לכהונה ורבי לעזר בן עזריה אמר נותנין מעשר לכהונה. מתיב רבי יהושע בן חנניה לרבי לעזר בן עזריה והא כתיב °ואכלתם אותו בכל מקום בא ואוכלו עמו בקבר. אמר ליה מהו בכל מקום בעזרה. אמר ליה והא כתיב °אתם וביתכם [ז]ואשה נכנסת לעזרה. רבי בא הוה משתעי ההן עובדא רבי לעזר בן עזריה הוה יליף מיסב מעשרא דחדא גינה והיה לאותה גינה שני פתחים אחד למקום טומאה ואחד פתוח למקום טהרה. נפק רבי עקיבה לגביה אמר ליה

פתח

בשנה ההיא. הש"ס הדר לברייתא דספרי והגי' היתה לפניהם בשנה ההיא את מוליאו מן הטמא אל הטהור כלומר שאת מוליא אף המעשר ראשון מן הלוי שאינו מחזיק עלמו בטהרה כל כך ואתה נותנו אל הכהן שהוא טהור שלריך להחזיק עלמו בטהרה מפני התרומה אבל שאר כל השנים אין אתה מוליא המעשר ראשון מן הלוי להכהן ור"א ס"ל דלעולם אין נותנין מעשר ראשון לכהן אלא ללוי כדלקמן והלכך קאמר כיני מתניתא כן לריך לשנות בהברייתא בשנה ההיא את מוליא ממקום הטומאה וכו' וכך היא הגי' בברייתא דספרי בספרים שלפנינו וכלומר דדרים מדכתיב תוליא את כל מעשר מלמד שאם היה במקום טומאה ואפשר שיטמא המעשר לריך אתה להוליאו אל מקום הטהרה ובשנה ההיא מיעוט הוא לשאר השנים שאין אתה זקוק להוליאו אל מקום טהרה אבל לא דרשינן שיוליאו בשנה ההיא מהלוי לכהן והיינו דקאמר אתיא דר"א כמ"ד אין מוליאין מעשר מהלוי לכהונה פלוגתא הוא לקמן ומביא הש"ס להפלוגתא בכמה מקומות בפ"י דיבמות ובפ"ז דסוטה: ביקשו להימנות שלא ליתן מעשר לכהונה לפי שעזרא קנס את הלוים בשביל שלא עלו עמו ונתן המעשר ראשון לכהנים ובומי ריב"ל בקשו להמנות ולבטל אותה התקנה אלא ליתן ללוים כמו שכתוב בתורה ואמרו מי יכנס לבה"מ ריב"ל שהוא לוי ומסייע ללוים ונכנס ריב"ל ועשה בהפך שסייע לכהנים ואמר בכ"ד מקומות מלינו שהכהנים נקראו לוים וזה א' מהן והכהנים הלוים בני לדוק וא"כ כשנותנין המעשר ראשון לכהן יולא הוא למ"ש בתורה: הוון יתיבון אמרין והיה קשה להם על הא דאמר ר"א אין מוליאין מעשר לכהונה והא כתיב בנחמיה י' אחר שדיבר בענין תרומות ומעשרות אמר והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים אלמא אחר שקנס עזרא את הלוים יש להכהן חלק עמהם במעשר ראשון ומשני דליתן לו תרומת מעשר ממעשר הלוים הוא דקאמר ולא לכל המעשר והדרי ומקשי ומי מלית אמרת הכי והכתיב אח"כ באותו הכתוב והלוים יעלו את מעשר המעשר לבית אלהינו אל הלשכות וא"כ הלא כבר נאמר לתרומת מעשר בפ"ע: לבני לוי. כתוב הוא אחר שאמר ה' אל אהרן בארלם לא תנחל וגו' אני חלקך ונחלתך וגו' ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה וגו' לבני לוי מיבעי ליה ומה ת"ל ולבני לוי משמע שמוסיף על ענין הראשון שנתן ה' כ"ד מתנות כהונה לאהרן ולבני לוי וגו' אלא מכאן שנותנין מעשר לכהונה וה"ק ומה שנתתי לבני לוי יש לך ג"כ חלק עמהם: וחרנא אמר. דלא לריכין לדרש הזה דאפי' אי לית הוה כתוב אלא לבני לוי שפיר ג"כ שמעינן דנותנין מעשר לכהונה דהרי אלו מי שאמר פלוני בני יטול מקמת פלן כך וכך מנכסי שהוא כך וכך ושאר נכסים שלי ירשו בני דילמא לא נסיב עמהון בתמיה וכי בשביל שנתן לו איזה דבר בפני עלמו לא יירש חלקו עם אחיו בשאר כל הנכסים וכך הוא הדבר הזה וכי בשביל שנתן ה' מתנות כהונה לאהרן דבר מיוחד בפני עלמו לא יטול חלקו מן המעשר הלוים הלא גם הוא לוי כמותם: ויאמר לעם ליושבי ירושלים וגו'. פסוק הוא בד"ה גבי יחזקיהו שלוה לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' מכאן שנותנין מנות אלו להיגיעים בתורת ה' ומחזיקין אותה: ר' הונא. שהיה כהן וכן ר' אחא לא נטלו המעשר של הלוים. א"כ לא רלו ליהנות ממנת הלוים אע"פ שהיו יגיעים בתורה ור' חייא בר בא הורה והחמיר על עלמו שלא ליטול ומחמת שהפצירו בו הלך מא"י לח"ל שאם אינו נוהג מעשרות וכדי שלא יטול המעשר: שאל ב"נ לר' שמואל בר נחמן. אדם א' שאל לר' שמואל שהיה כהן אם יטול מעשר שנותנין לו והלך ר' שמואל ושאל לר' יונתן והשיב לו טול לפי מה שנפל לשבטך נפל גם לך: כד תהיוון חכרן ארעא. כשאתם רולים לקבל שדה בחכירות לא תהיו חוכרין אלא מן הזרים שאם תחכירו מהכהנים הלויים אפשר שלא תתנו חלקם בשלימות וכמלא נהנים אתם ממנת הכהנים והלוים. תרגום זר חילוני: ואע"ג דאת אמר וכו'. אלטיל הוא דמסדר דאף למ"ד שאין נותנין מעשר לכהונה מודה הוא שאין מוליאין מעשר שלו מידו ללוים מ"ט דכתיב כי תקחו מאת בני ישראל וגו' מאת בני ישראל אתה מוליא ואין אתה מוליא ממכירי כהונה ולוייה כלו' ממה שהוא מסור בידם וכמכור להם: ואתייא כהאי דאמר ר"א וכו'. דמדייק ג"כ מאת בני ישראל אתה מוליא ואין אתה מוליא מן הגוי שיש לו שדה בא"י: איתפלגון וכו'. הש"ס מייתי להאי פלוגתא דתנאי בהא דלעיל: והא כתיב. גבי מעשר ואכלתם אותו בכל מקום ואם אתה נותנו לכהן היאך מתקיים בכל מקום דמשמע אפי' במקום הקברות וא"כ בא ואוכלו עמו בקבר בתמיה וא"ל דבכל מקום לא אתי לרבות למקום הקבר אלא לרבות לעזרה דאף דאינו כקדשי הקדשים מ"מ אם רלה לאוכלו בעזרה אוכל דסד"א דאין בעזרה אלא אכילת קדשי קדשים בלבד קמ"ל: א"ל והכתיב שם אתם וביתכם. ואם לרבות עזרה ואשה נכנסת לעזרה בתמיה: הוה יליף מיסב. היה רגיל ליטול מעשר מגינה אחת: א"ל

פתח

אר"א כיני מתניתא בשנה ההיא את מוליאו כו' ואין את מוליאו בשאר כל השנים ממקום טומאה למקום טהרה. ר"ל דיכול אפילו המעשר להיות מונח בבה"ק משום דשייך ללוי ויכול הלוי ליטול אותו. אתיא דר"א כמ"ד אין מוליאין מעשר לכהונה ר"ל דנותנו ללוי ובכי"ק של הגר"א ז"ל מחק תיבת אין וגרס מוליאין מעשר לכהונה:

ר"ה לא נסב מעשר ר' אחא [גי' הגר"א ז"ל ר' אמי] לא נסב מעשר ר"ח בר בא הורי על גרמי' ללאת לחוץ לארץ בגין דלא מיסב מעשר מן בר נש. ותיבת שאל מחק הגר"א ז"ל וכתב במקומו תיבת מן והכוונה דילא לחו"ל כדי שלא יסוב מעשר מן בר נש. רשב"נ שאל לר"י הגר"א ז"ל גרס ר"ש בר בא שאל לר"י מהו דנסב כו': מאת בני ישראל את מוליא ואין את מוליא מכהן מב"י את מוליא כו' ממכירי כהונה ולוי' א"ר אלעזר כי תקחו מאת ב"י כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ולא

עין משפט נר מצוה

ל

א מיי' פ"א ממעשר ה"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]מודה שאין מוליאין וכו'. מכאן מבואר כדברי רבינו ז"ל פ"א ממעש' ה"ד והכ"מ לא הערה מקורו ע"ש וע' בהש"מ שם: [ז]אין נותנין מעשר לכהונה. ע' בתוס' בקידושין דף כו ד"ה נתון ובשטה מקובלת בכ"מ דף יא ודו"ק: [ז]ואשה נכנסת לעזרה. עי' קידושין נ"ב ברש"י ובתוס' שם ומכאן ראיה לפרש"י דאסורה לבא דהל"כ מאי קושיא דילמא קרא מיירי בנכנסת לעזרה אף דאין דרכה בכך ודוק ועי' שעה"מ בהלכו' בית הבחירה וע' בברכת הזבח במנחות דף עו ב'. ועי' מפרש כאן ודבריו נ"ע:

מסורת הש"ס

ה"לין כד:

ירושלמי שביעית פ"ג ה"א

מראה הפנים

מסום דאיכא למ"ד הבוסר אסור הוא ברבעי כמו לענין ערלה מש"ה מוקי לה בסמדר ודלא כר' יוסי כלומר וכהת"ק דמתני' דערלה דפליג בהדיא בסמדר דלא הוי פרי אפי' בערלה ומשום דלא שמעינן מיניה בהדיא דמתיר אף בבוסר ברבעי ועיין לקמן פ"ק דערלה בהלכה ד' ד"ה תני פרי אתה פודה וכו':

ר' אלעזר בן עזריה הוה יליף מיסב מעשרא וכו'. בבבלי יבמות האי עובדא נשתנית ומהתם משמע דר"א בן עזריה לא הודה לר"ע דקאמר עקיבא בתרי מילי וכו' ושתיהן אמת הן דבתחילה כעס ולא שמע לו אבל אח"כ דבלא תלמידיו והקשה לו קושיא דאתם חזר בו והודה לו כדקאמר הכא ולא סיים התם לכולא מילתא:

כיון

שנויי נוסחאות (פו"ז) מוציאין בכ"י נותנין. (פוע"ו) את המעשר במקרא את מעשר המעשר. (פוכ"ד) לרבי שמואל בד"ו ר' שמואל. (פוכ"ו) חכרין ארע לא תחכרון בד"ו חכרן ארע לא תחכרון. (פוכ"ח) את תרומת במקרא ליתא את. (פו"ל) ממכירי בד"ו כמכרי.

קרבן העדה

ריב"ל דהוא לוי מסייע לליואי וכו'. יבמות דף פ"ו. ודוגמתו חולין דף מ"ט: בר תהוויין חכרן ארע לא תחכרון אלא מן דחלוניא. כנ"ל. פי' כשאתם חוכרים קרקע [לא תחכרו אלא] מן הירא[י]ם או פי' מן הזרים: ואשה נכנסת לעזרה. עי' פ' האיש מקדש ברש"י ותוס':

טוב ירושלים

בפלוגתא דראב"ע ור"י אם נותנין מעשר לכהנים עי' בבלי יבמות פ"ו ב' שהשיבו תירוץ אחר. ולכאורה יש לפלפל דפלוגתא זו דאם אשה נכנסת בעזרה תליא בהא דנשים סומכות רשות דאז שפיר נכנסת לעזרה וא"כ משכ"ל שתאכל בעת שתבוא לסמוך ועי' סוטה ח' א'. וצ"ע:

פתח ההן וסתום ההן. אין אתא אמור לי׳ בא בדרך הזה אמר ליה אין שלח תלמידיה אמור ליה אתם כתיב. שמע רבי לעזר בן עזריה אמר מרצעה דעקיבה בן יוסף בא לכאן. באותה שעה החזיר ר׳ לעזר בן עזריה כל המעשרות שנטל. אמר רבי יצחק בר לעזר בשרותא בעיא מוליי סבא דקיסה מיניה וביה כל גומרה דלא כויה בשעתה לא כויה: הכל מודין בפת ושמן שהוא צריך לבער ביין ובתבלין שהוא כמבוער מה פליגין בתבשיל בית שמאי אומרים צריך לבער ובית הלל אומרים אינו צריך לבער. מה טעמא דבית שמאי וצרת הכסף בלבד בידך. מה טעמא דבית הלל אפילו מהללו מהו מועיל:

הלכה ד מתני׳

אמר רבי יהודה בראשונה היו שולחין אצל בעלי בתים שבמדינות מהרו והתקינו פירותיכם עד שלא תגיע שעת הביעור עד שבא רבי עקיבה ולימד שכל הפירות עד שלא באו לעונת המעשרות פטורים מן הביעור. מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרות להן שם. *מעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו באים בספינה אמר רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו. *עישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבה שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. אמר רבי יהושע עישור שאני עתיד למוד נתון לאלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה שכר:

גמ׳ ולא טבל הוא. רבי הילא בשם שמואל זאת אומרת שהטבל קרוי קודש. אמר רבי יודה *מעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו יושבין על מעלות האולם בהר הבית והיה יוחנן הכהן הסופר הלז יושב לפניהם אמרו לו צא וכתוב אחינו בני גלילא עילאה בני גלילא ארעיתא שלמכון יסגא מודענא לכון דמטא זמן ביעורא תפקון מעשריא מן מעטני זיתאי. לאחנא בני דרומא עילאה ובני דרומא ארעיתא מודענא לכון דמטא זמן ביעורא תפקון מעשריא מעמרי שיבליא. לאחנא בני גלותא דבבל ובני גלותא דמדי ובני גלותא דיון ושאר כל גלוותהון דישראל שלמכון יסגא מודענא לכון דאימריא רכיכין וגוזליא דקיקין ושפר באנפיי ובאנפי חביריי מוספא על שתא דא תלתין יומין: הדא אמרה שאין נותנין מעשר לכהונה. שנייא היא שהיה רבי יהושע בן חנניא תמן. אמר רבי חנניה הדא אמרה שהיה

רידב"ז

ולא טבל הוא. פי׳ בס׳ מלאכת שלמה ז"ל דר"ל דאפילו הגיעו לעונת המעשרות נמי קשה הא הוי רק טבל ובקרא כתיב גבי ביעור בערתי הקודש ר"ה בשם ר"ש זאת אומרת שהטבל קרוי קודש: אר"ח הדא אמרה שהי׳ ר"ג צריך לזכות אר"י בפירות מונחין ע"ג קרקע אילו קופתו של ר"ג כו׳. הגר"א ז"ל בכי"ק מחליף הגירסא וגרס מעיקרא אילו קופתו כו׳ עד סיסיים ואח"כ א"ר יהושע בפירות מונחין ע"ג קרקע וביאור הסוגיא הזאת הוא ע"פ שיטת רש"י ז"ל במס׳ קידושין דף כ"ו ע"ב דר"ג היה ירא שלא יאכלו ב"ב טבלים ע"כ אמר עישור שאני עתיד למוד כו׳ ולא היה ירא

פני משה

פתח ההן וסתום ההן. אותו שהוא למקום טהרה תניא פתוח ואותו שהוא למקום טומאה הסתום דכהן אתה ואין אתה וכו׳ ואם יבוא בעל הגינה לשם תאמר לו בא בדרך הזה שהוא ממקום טהרה והשיב לו הן שכך ינהוג ור"ע לא רצה לומר בפניו שעל גוף המעשה שנוטל המעשר אינו מסכים עמו ולא אמר לו אלא בדרך רמז וכי היאך אתה נוטל מכאן שהוא פתוח למקום טומאה אבל לאחר שהלך ר"ע שלח תלמידיה לר"א בן עזריה ולזה לאמור לו אתם כתיב וכקושית ר׳ יהושע בן חנניה דלעיל וכששמע ר"א בן עזריה לזה אמר מרצעה דעקיבא בן יוסף בא לכאן כלומר הרצועה שלו שנגס הוא בא עלי בתחבולת קושיא זו ומעתה אני חוזר בי ובאותה שעה החזיר כל המעשרות שנטל עד הנה ונתן אותם ללוים: בשורותא בעיי מוליי סב דקיסא מיניה וביה. משל הוא כשהכשורה זו שנותנין לבנין חסירה איזה דבר והיא צריכה שימלאו אותה וכדי שלא תשהא ותשכח לתקנה טול קיסם אחד מיניה וביה גופיה למלאות אותה. וכן כל גחלת שאינה בוערת בשעתה וכלומר כשמתחלת להיות בוערת ואין נופחין אותה עד שתתלהב ותבעיר אינה בוערת שהולכת וכבת וכך הדבר הזה שבשעה שחזר בו ר"א בן עזריה מיד באותה שעה החזיר את הכל כדי שלא ישכח ויתיאש אח"כ מלהחזירה ותמלא עוד לוגמתו בפ"ב דבילה בסוף ה"ה גבי מעשה דבבא בן ביטיי: הכל מודים. בין ב"ש וב"ה בפת ושמן של מע"ש ונטע רבעי שצריך לבערו לפי שהשמן נראה בעין יותר מן היין וביין ובתבלין שאין ממשות ניכר בהן הכל מודים שהוא כמבוער ולא נחלקו אלא בתבשיל שב"ש וכו׳ וב"ה אומרי׳ א"צ לבער לפי שהוא כמבוער:

הלכה ו מתני׳ בש"א צריך לחללן על הכסף. כדמפרש טעמייהו בגמ׳ דכתיב וצרת הכסף בידך והאי הכסף מיותר הוא דהא כתיב ונתת בכסף ולא צריך למיכתב אלא וצרת בידך וגו׳ אלא למידרש דלפעמים וצרת הכסף בלבד בידך וכגון בזמן שאין בית המקדש ואינו יכול להעלות הפירות ולאכלן בירושלים וכן לא להעלות הכסף ולאכול בעדו שם לפי שהמעשר שני וכן נטע רבעי אינו נאכל אלא בפני הבית ואז וצרת הכסף בלבד שתחלל הפירות עליהן ויהיו בידך: וב"ה אחד שהן כסף ואחד שהן פירות. כלומר מה מועיל החילול בזמן הזה הלא בין שיהיו הפירות בעצמן בזמן הזה הדין הוא שירקבו כדתנינן לעיל בפ"ק ואם אין מקדש ירקבו ובין שיחללן על הכסף טעון הוא גניזה וא"כ למה לו לחלל בחנם: מהרו והתקינו פירותיכם וכו׳. לפי שבראשונה היו סבורין דאף הפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות חייבין הן בביעור עד שבא ר"ע ולימד שכל הפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות פטורין הן מן הביעור וכן הלכה: **גמ׳** מ"ט דב"ש וצרת הכסף וכו׳. כדפרישית במתני׳ דמיתורא דהאי הכסף קא דרשי: מ"ט דב"ה וכו׳. כדפרישית: ולא טבל היא. בתמי׳ כלומר והרי אף כשהן פירות הולכין הן לאיבוד בזמן הזה משום שהן טבולין למעשר וכשיחלל אותן ג"כ טעונין גניזה וא"כ מה מועיל החילול: זאת אומרת שהטבל קרוי קדש. כלומר אף בעודן טבל למעשר שני טעונין גניזה וכן חילול הכסף כשיחללן א"כ הטבל שלו בכלל קדש דכתיב גביה הוא: מעשה ברבן גמליאל וכו׳. גרסינן להא לקמן בפ"ק דסנהדרין בהלכה ב׳ ומייתי לה הכא אמתני׳ בראשונה היו שולחין וכו׳ וכדאשכחן בהא דר"ג דשלח להן דמטא זמן ביעורא וכו׳: ממעטני זיתא. מקום קיבוץ הזיתים ולפי שבגליל היו זיתים מרובין: לאחנא גלותא דבבל וכו׳. להם היו צריכין להודיע עיבור השנה לפי שהיו רחוקים ושידעו קודם הפסח מפני החמץ: דאימרייא דקיקין וכו׳. וחסר כאן וזימנא דאביבא לא מטא וכך כתוב בסנהדרין לפי שאלו שנים הראשונים עושין להן סעד לשנה לאחד משלשה דברים שמעברין עליהן:

הלכה ז מתני׳ מי שהיו פירותיו רחוקין ממנו. והגיע זמן הביעור ולא הופרש מהן המעשרות: צריך לקרות שם. להמעשרות ומזכה להן אגב קרקע כהאי עובדא דלקמיה כדי שיכול להתודות למחר: עישור שאני עתיד למוד. זהו מעשר ראשון שעתיד אני להפרישו יהא זה נתון ליהושע בן חנניה שהיה לוי וכו׳ ואלו כולן היו עמו בספינה: ומקומו מושכר לו. שיהא מקום המעשר מושכר לו בזה שהיה מקבל ממנו שכר לקנות הקרקע כדמסיים ונתקבלו זה מזה שכר וע"י כך נקנה לו המעשר כדין מטלטלין אגב קרקע ולהקנות להם בסודר בתורת חליפין לא היה יכול לפי שהחליפין כמכירה הוא ואין המעשרות במכירה דנתינה כתיב בהו ולא מכירה אבל אגב קרקע אינה אלא נתינה שיש בה חיזוק שלא יכול לחזור ולא נראית כמכירה. ותרומה גדולה לא היה לקרות שם שכבר הפרים אותה לפי שאי אפשר לגורן שתעקר אא"כ נפרש ממנו תרומה גדולה: עשור אחר שאני עתיד למוד. זהו מעשר עני יהיה נתון לעקיבה לפי שר"ע היה גבאי של עניים כדקאמר בגמרא: א"ר יהושע עשור שאני עתיד למוד. מן המעשר הזה שנתן לי ר"ג וצריך אני להפרים ממנו תרומת מעשר א׳ מעשרה יהיה נתון לאלעזר בן עזריה שהוא כהן: ונתקבלו זה מזה שכר. ר"ג קיבל שכר מקום המעשרות מר׳ יהושע ומר"ע ור׳ יהושע קיבל שכר המקום מעשר מן המעשר מר"א בן עזריה וע"י כך נקנה המעשר לכל אחד ואחד כדאמרן: **גמ׳** הדא אמרה שאין נותנין מעשר לכהונה. מי נימא דש"מ מהאי עובדא דאין נותנין מעשר ראשון לכהן מדלא נתן ר"ג המעשר לר"א בן עזריה ופלוגתא היא לעיל בהלכה ה׳ אם נותנין מעשר ראשון לכהן או לא וקאמר הש"ס דשנייא היא כאן שהיה ר׳ יהושע בן חנניא תמן שהוא לוי ואפשר שאם לא היה שם היה נותן אף המעשר ראשון לרבי אלעזר בן עזריה: הדא אמרה שהיה

לא
א מיי׳ פי"א ממע"ש ה"ט

לב
ב מיי׳ פ"ד שם ה"י
סמ"ג עשין קל"ה
טוש"ע יו"ד סי׳ שלא סעיף קמד

לג
ג מיי׳ שם הי"א
טוש"ע שם סעי׳ קמה

גליון הש"ס וציון ירושלים

באה"ג אתם כתיב. עי׳ יבמות דפ"ו ואנו מוכן שם וכאן מאחר דבעי שיהיה ראוי לאכול במקום שמקבלין כדאמר לעיל מיניה בא ואכלו עמו בקבר ובתבוב׳ הקשיתי דבקדושין דמ"א דרשי אתם ולא שלוחכם והארכתי בזה:

מסורת הש"ס

קידושין כו: ב"מ יא. שם: קידושין כו.

תוספתא סנהדרין פ"ב סנהדרין יא: ירושלמי שם. פ"א הל"ב.

תורה אור
כמ"ב׳ יח

תוס׳ הרי"ד

אר"ח הדא אמרה שהיה ר"ג צריך לזכות. עי׳ בפנים כדברינו פי׳ הסוגיא בע"ה ועפ"ז יש להבין מה דהק׳ התפארת ישראל ז"ל וכן כמה האחרונים ז"ל על פרש"י ז"ל דמפרש דר"ג היה חושש שלא יאכלו ב"ב טבל וע"כ רצה לתקן איסור טבל והק׳ אחרונים ז"ל א"כ לשיטת רש"י ז"ל תלי בברירה ואנן דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה הוא לנגד ר"ג וזקנים עיי"ש אבל עפ"ז ניחא שפיר דהנה בתוס׳ ז"ל הקשו כמה קושיות על שיטת רש"י ז"ל במס׳ קידושין.

מראה הפנים

ביין ובתבלין שהוא כמבוער. כ"פ הרמב"ם בפ׳ י"א ממע"ש וכ"ר בהלכה ט׳ וכדפרישית טעמא לחלק בין יין ושמן שהשמן אינו נבלע כמו היין ונקרא דבר שהוא בעין: זאת

שנויי נוסחאות (ס"ג) בשרותא בד"ו כשרותה. (סימ"ו) הפירות עד שלא בד"ו הפירות שלא.

ככר לאדן

אתם כתיב. פירוש וצריך לבא בעצמו וא"ת ולר"ע הכתיב וביתכם ויש"ה ר׳ זב"ע אשתו וי"ל כל כבודה וכו׳. א"כ ר"ע ס"ל אין חולקין תרומה לאשה כשם שאין חולקין לה מעשר כמ"ד הכי ביבמות. א"כ אתם לאו דוקא אלא ר"ע היה עושה להודיע חברתו דאין נותנין מעשר לכהן:

עמודי ירושלים

שלח תלמידו אמור לו אתם כתיב. כתב שהוא ז"ל יכול לכנום שם אין מחויב לו כלל והוא תמוה דבשביל שנסתם הפתח דמצר זה על כן לא יוכל לשלוח שלוחו וגדולה מזו קיי"ל בר"מ ה׳ תרומות (פ"ז סי"ב) דהערל וכל הטמאין אע"פ שהן אסורין לאכול בתרומה נשיהן ועבדיהן אוכלין ומכ"ש בזה. אולם הפי׳ הברור דהא אתם כתיב היינו כמו שאמרו שם בתחלה דאתם וביתכם כתיב ואשת בעזרת מניק וא"כ מוכח דכהן אינו יכול ליקח המעשר ח"ם וכן פי׳ הפ"מ:

מסורת הש"ס

ירושלמי פסחים פ"ד הל"ו

עי' גיטין יא:

פסחים סג:

ב"ק לו:
ב"מ ט:

ברכות מ:

פני משה

שהיה ר"ג צריך לזכות. להן המקום כדי שיקנו המעשרות וקשיא ולמה היה צריך לזה וכי בא'ומר שיתן להם המעשר לא סגי וקאמר ר' יהושע אמורא דהכא מיירי בפירות שהיו מחוברין לקרקע וא"כ לא סגי עד שיזכה להן כדי לקנות. דמה אילו קופתו של ר"ג וכו' וכלומר דאפי' היו נתונין בביתו של ר' יהושע ובקופתו של ר"ג והיה אומר ר"ג יזכה להמעשר שבתוכה שמא עשה כלום ודאי לא שהרי הוא בכלי של ר"ג וכברשותו הוא עד שיסיים לו המקום ויזכה להמקום לקנות המעשר ע"י כך : ר' רדיפה אמר איתפלגון וכו' כל זה עד סוף הלכה גרסינן לה לעיל בפ"ד דפאה בה"ו ושם תמצא מבואר הכל עם השייך להאי עניגא ·

הלכה ח מתני' במנחה בי"ט היו מתוודין. בכנסת המשניות בי"ט האחרון וכצ"ל לגרוס כאן ובמתני' דלעיל בהלכה ו' גרסינן בעי"ט האחרון של פסח וכו' היה ביעור והכי מוכח בגמרא דפריך ויתודה בי"ט הראשון של פסח וכלומר יהיה הביעור בעי"ט הראשון ויתודה למחרתו בי"ט הראשון מפני שהוידוי סמוך לביעור הוא שמיד כשמבער חל עליו מצות הוידוי · זה מעשר שני ונטע רבעי. דכתיב בהו קדש : זה מעשר לוי. מעשר הראשון : וגם נתתיו. מדלא כתיב נתתיו ללוי וכתיב וגם נתתיו לרבות תרומה גדולה ותרומת מעשר שנתנו להכהן והן מתנה אחרת שקדמו : אע"פ שאין מעכבין. לקט שכחה ופאה את הוידוי דעיקר הוידוי על המעשרות נאמר מ"מ כוללן בהוידוי : מן הבית זו חלה. שהיא מן העיסה שבתוך הבית : הא אם הקדים מע"ש לראשון אינו יכול להתודות. שאין זה ככל מצותך שהרי אסור להקדים כדתנן בפ"ג דתרומות : לא עברתי ממצותיך. זהו לרבות שלא הפריש ממין על שאינו מינו וכו' דכל אלו אם עושה כך עובר על מצוה הוא : ולא שכחתי מלברכך ולהזכיר שמך עליו. לפי שצריך ברכה על הפרשת תרומות ומעשרות : לא אכלתי באוני ממנו. שמעשר שני אסור לאונן ועיקר הוידוי במע"ש ואפי' לא הי' לו אלא מעשר שני בלבד מתודה הוא : אינו יכול

גמרא

תורה אור

שהיה רבן גמליאל צריך לזכות. א"ר יהושע בפירות מחוברין לקרקע אילו קופתו של רבן גמליאל נתונה לתוך ביתו של רבי יהושע ואומר יזכה למעשר שבה כלום עשה עד שיסיים : *רבי רדיפה אמר איתפלגון רבי ירמיה ורבי יוסי חד אמר הראוי ליטול זכה וחרנא אמר הראוי ליתן זכה. מ"ד הראוי ליטול זכה כל שכן ראוי ליתן. ומאן דאמר הראוי ליתן הא ליטול לא. הא מתני' פליגא על מ"ד הראוי ליטול זכה. *דתמן תנינן האומר תן גט זה לאשתי שכן ראוי הוא לקבל גט בתו ושטר שיחרור זה לעבדי שכן הוא ראוי לקבל שטר שיחרורו. ותנינן [א] *התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה להחזיר יחזיר [ב] והעבד ראוי להוליך את הגט. פתר לה לצדדין היא [מתניתא] מתניתא פליגא על מאן דאמר הראוי ליתן זכה דתנינן תמן עישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבה בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומושכר לו מקומו ורבי עקיבה ראוי הוא ליטול. פתר לה עד שלא העשיר. ואפילו תימר משהעשיר תפתר שהיה פרנס [ג] *ויד הפרנס כיד העני. *מילתיה דרבי יהושע בן לוי אמרה הראוי ליטול זכה דרבי יהושע בן לוי אמר בבעל הבית עשיר נחלקו אבל בבעל הבית עני מאחר שהוא ראוי ליטול זכה :

הלכה ה מתני' [ד] במנחה ביום טוב היו מתודין. כיצד היה הוידוי

[ה] בערתי הקודש מן הבית [ו] זה מעשר שני ונטע רבעי. ונתתיו ללוי זה מעשר לוי. וגם נתתיו זה תרומה ותרומת מעשר. לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני. הלקט והשכחה והפיאה אף על פי שאין מעכבים את הוידוי. מן הבית זו חלה. ככל מצותך אשר צויתני [י] הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות. לא עברתי ממצותיך [ז] לא הפרשתי ממין על שאינו מינו לא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. [ח] ולא שכחתי *מלברכך ומלהזכיר שמך עליו. [ט] לא אכלתי באוני ממנו [י] הא אם אכלו באנינות אינו יכול

רידב"ז

ירא שמא יאכלו ב"ב הכל ויאכלו גם התרו"מ משום שהיה הרבה תבואה בכרי והיה בטוח שלא יאכלו הכל והקשו בתוס' ז"ל א"כ קשה ל"ל למימר עישור שאני עתיד למוד ולהקנות המקום הא בקריאת שם סגי ועוד קשה מאי מהני הא בעינן קביעות מקום בצפונו או בדרומו ומאי מהני הפרשתו ולא נקרא הפרשה כלל אבל באמת לשיטת רש"י ז"ל יש לתרץ קושיות הללו דהא קי"ל דהקדש דאתא ליד הגיזבר לא מהני שאלה וכתב הש"ך ז"ל בשם תשו' ר"ב אשכנזי ז"ל הטעם בזה משום דאימתי מהני שאלה הכ"מ כשההקדש הוא ע"י הדיבור לבד אבל אם ההקדש נכנס ליד הגיזבר הלא לא גרע קנין הקדש מקנין הדיוט והדיוט שקנה בקנין לא מהני שאלה ולמה יגרע קנין דהקדש מקנין דהדיוט עיי"ש וע"כ לפ"ז שפיר ניחא דאימתי בעינן קביעות מקום הכ"מ בשהפרים לבד דאז בעינן סיום המקום אבל באין סיום המקום לא הוי תרומה אבל בשנכנסה התרומה ליד כהן הלא לא גרע מהדיוט דקי"ל במס' מנחות דף ק"ח שור בשורי בית בביתי אני מוכר לך קנה אחת מהן ויד המוכר על העליונה לתת לו איזה שירצה וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' ר"ט המוכר לחבירו דבר שאינו מסוים קנה ויד המוכר על העליונה וע"כ אם מטא ליד כהן התרומה אפילו שאינו מסוים לא גרע זכייתו דכהן מזכיה דהדיוט וזכה הכהן את התרומה בשאינו מסוים דהא הירושלמי לא ס"ל דבעינן שירים נכרים רק העיקר דבעינן דבר מסוים משום דהרמה הוי דבר מסוים כדאיתא בפ"ג דמס' תרומות והכא בעובדא דר"ג ע"כ דאי אפשר לסיים המקום דא"כ ניחוש שמא יאכלו ב"ב דר"ג מהמקום הזה וע"כ צריך הקנאת המקום ומתורץ הב' קושיות אחד בחבירו לפיכך לא סגי בקריאת שם משום דבעינן קביעות מקום והכא אי אפשר לסיים המקום ע"כ לא מהני קריאת שם אלא צריך לזכות המקום ולאחר נתינה א"צ סיום המקום ואימתי צריך סיום המקום דוקא בלא נתינה אבל כשהיתה נתינה א"צ קביעות מקום ועי"ז יתפרש הירושלמי בטעם נכון בע"ה אר"א הדא אמרה שהיה ר"ג צריך לזכות כלומר דלא סגי בהפרשה אלא בנתינה דהא בהפרשה אי אפשר דהא אינו יכול לסיים המקום ע"ז אר"י דע"כ במוכחין ע"ג קרקע דאילו בתוך קופתו של ר"ג הו"ל כליו של מוכר ביד הלוקח ולא עשה כלום עד שיסיים ר"ל לא היה תרומה כיון דלא חשיב נתינה ובלא נתינה הי' צריך לסיים והכא אי אפשר לסיים משום שמא יאכלו ב"ב מזה המקום וכן לגי' הגר"א ז"ל ג"כ כן מכיון דאמר צריך לזכות בע"כ דאל"כ צריך לסיים ע"ז פריך אילו קופתו של ר"ג כו' כלום עשה עד שיסיים א"כ סוף סוף צריך סיום דהא הקופה מעכב הנתינה ע"ז משני ר"י בפירות מונחין ע"ג קרקע ועי' בתוס' הרי"ד ותמצא טעם בע"ה :

מ"ד הראוי ליטול כ"ש ליתן. פי' מ"ד דבעינן שיהא ראוי ליטול כ"ש דבעינן שיהא ראוי ליתן ואז יש לו כח לזכות מתניתא פליגא על מ"ד הראוי ליטול זכה דתנינן תמן תן גט זה לאשתי והא איש אינו ראוי ליטול גט ומשני שכן ראוי לקבל גט בתו ולא מצי לתרוצי דמיירי באשה כבבלי מס' גיטין דף ס"ג ע"ב דהא ס"ל דמ"ד ראוי ליטול כ"ש דצריך להיות ראוי ליתן ואשה אינה ראוי' ליתן והכא מיירי בזכי' דתן כזכי ופריך מסטר שיחרור זה לעבדי ומשני דאיירי בעבד שכן ראוי לקבל גט שיחרורו וראוי ג"כ ליתן גט שיחרורו אם יש לו עבד שאין לרבו רשות בו ופריך והעבד ראוי להוליך את הגט פתר לה לצדדין והתנינן התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור פתר לה ג"כ לצדדין כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ והעבד ראוי להוליך את הגט בתמי' ור"ל כיון דאוקמינן סיפא דמיירי בעבד א"כ רישא בגט אשה נמי מיירי בעבד והא עבד אפילו להולכה נמי אינו ראוי פתר לה לצדדין פי' רישא מיירי בישראל וסיפא מיירי בעבד והתנינן התקבל גט זה לאשתי כו' פי' דהתקבל ע"כ מיירי באיש דוקא שהוא ראוי ליתן גט וגם ראוי ליטול גט בתו אבל באשה לא מצי איירי כדפרישית דהא אינה ראוי' ליתן וסיפא דהולך מיירי בין באיש בין באשה דהא להולכה גם אשה כשירה וא"כ רישא וסיפא לא איירי בחד גוונא דהתקבל אינו כשר אלא במי שראוי ליתן וליטול והולך כשר בכל מי שהוא וזה לא הוי בחד גונא וכה"ג פריך בירושלמי בפ"ק דמס' ר"ה ומשני פתר לה ג"כ לצדדין דהולך מיירי בכל מי שהוא והתקבל אינו מיירי אלא במי שכשר ליתן וליטול וכה"ג איתא בגמ' פסחים דף ס' ע"א הא כדאיתא והא כדאיתא סיפא בעבודה אחת ורישא או בעבודה אחת או בשתי עבודות עיי"ש : וגם נתתיו זה תרומה ותרו"מ. הגר"א ז"ל מחק תיבת ותרו"מ :

א"ר

תוס' הרי"ד

קידושין דף כ"ו ע"ב ב"ה מעשה והרבה קושיות נתרצו מפי' הריטב"א ז"ל ומפי' מהרש"א ז"ל אבל ב' קושיות נשארו א' דלמה לו לר"ג לזכות להם המקום הא בקריאת השם דיו להפקיע איסור טבל ב' דמה מועיל הפרשה בלא קביעות מקום דהא תניא בתוספתא מע"ש שבתוך זה מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום כו' עד שיקבע לו מקום ומייתי התם עובדא דר' יהודה ור' יוסי שנתארחו כו' עיי"ש. והנה הא דהק' התוס' ז"ל הא דצריך קביעות מקום למה לא הקשו ג"כ בההיא דהלוקח יין מבין הכותים דאומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש כו' דשם קשה ג"כ הא צריך קביעות מקום ולא הק' בתוס' ז"ל שם כלום דהאיך מהני למ"ד דאית ליה ברירה הא צריך קביעות מקום ולא הקשו שם אלא גבי מע"ש דלפירש"י ז"ל דפי' מיחל ושותה מיד דמחלל המע"ש תומ"י ע"ז הקשו האיך מהני החילול הא לא שייך קביעת מקום על המע"ש ומייתי הסיה עובדא דתוספתא דלא מהני החילול בלא קביעת מקום ולמה הקשו רק על החילול מעשר דלא מהני בלא קביעת מקום ולא הקשו האיך מהני להפקיע איסור טבל בלא קביעת מקום א"ו דפשוט הדבר כמבואר בריטב"א ז"ל במס' סוכה דף כ"ה דלהפקיע איסור טבל לא בעינן קביעת מקום למאן דאית ליה ברירה דהא קורא שם השתא ולכשיפרים יוברר הדבר מעיקרא איזה היה תרומה וכמאן שירי' נכרין א"כ למפרע והוי קביעת מקום למפרע משא"כ בחילול מע"ש בעינן סיום מקום וקריאת שם גמור ולא חל החילול עכשיו טרם שנתברר למפרע דבעינן קריאת שם גמור וסיום מקום בעת החילול גופי' עיי"ש בריטב"א ז"ל במס' סוכה והמגא מפורש כן וע"כ הא דהקשו בתוס' ז"ל הכא בעובדא דר"ג וזקנים מסיום מקום לענין

כתבתי דבר נכון דהרי רבינו כתב דכיון שהכתוב בא לשלול שלא נעשה כן מיקרי אזהרה ולפ"ז נלע"ד סברא נכונה בהא דאמרו ביבמות שם לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור ובין [...] והוא טמא והכן מוזהר על אכילתו א"י והיינו כיון שאינו כתוב לאו בהדיא רק דשלילה הוה כמו אזהרה וכל שנוכל לומר דהשלילה בא לשלול באם שניהם טמאים דאז מוזהר א"כ אין כאן אזהרה [...] משה לבד וע"ז אמר טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה וא"כ שוב יש אזהרה על גם אם אחד טמא ואחד טהור וע"ז אמר טומאת עצמו מנלן והיינו דלמא באמת לא בערתי ממנו בטמא קאי על טומאת [...] מהודה אבל טומאת עצמו מנלן וע"ז אמר ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך וכיון שגילתה התורה בזה מיקרי ג"כ טמא א"כ קאי לא בערתי ממנו בטמא גם ע"ז ודו"ק. ובזה מיושב קושית ההו[...] דכאן משמע דמלא בערתי לא משמע אזהרה ובפסחים משמע דלא בערתי הוה אזהרה ולפמ"ש א"ש דהרי שמעינו דלא תוכל לאכול בשעריך דהוה טמא א"כ שוב קאי לא בערתי ע"ז. ובזה יש [...] הרמב"ן שם והכ"מ ודוק ועי' דרך מצותיך לזפר"ד מ"ש בזה והכ"מ :

עין משפט נר מצוה

לד · לה · לו · לז · לח · לט

גליון הש"ס וציון ירושלים

שנויי נוסחאות (כוכ"ע) לגר במקרא ולגר. (כוכ"א) שאין בד"ו שאינן. (כוכ"ס) באנינות בד"ו באנינה.

יכול להתודות. דזה עובר על מצוה נקרא אם אכלו באנינה או שהפרישו בטומאה: ולא נתתי ממנו למת לא לקחתי וכו' ולא נתתיו לאוננים אחרים. מריבוי דממנו דריש לאוננים אחרים משום דממנו דכתיב גבי אנינה דרשינן ממנו הוא דאסור לאונן אבל תרומה מותרת לאונן וכן ממנו דגבי טומאה דרשינן ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בשמן של תרומה שנטמאת וממנו דכתיב הכא דריש שלא לקח ארון ותכריכין למת וזה מלא נתתיו למת נפקא וממנו לומר דגם לא נתן ממנו לאוננים אחרים: עשיתי ככל אשר צויתני. מדהדר כתיב ככל אשר צויתני דריש שמחתי ושימחתי לאחרים בו:

גמ' ויתודה בי"ט הראשון. כלומר למה לא תיקנו שיהא הוידוי בי"ט הראשון ואי משום שעדיין לא ביער עד עי"ט האחרון היא גופה קשיא דיבער בעי"ט הראשון ויתודה למחרתו במנחה ומפני שהוידוי צריך שיהא סמוך אחר הביעור כדפרישית במתני' ובעי"ט א"א להתודות משום שהוא טרוד בביעור והלכך פריך ויתודה בי"ט הראשון והיינו אחר הביעור וכדאמרן ומשני כדי שיהא לו מה לאכול ברגל ואם יבער קודם הרגל וכגון מעשר שני ונטע רבעי שהן מתבערין מן העולם לא יהי' לו לאכול מהן ברגל: ויתודה בשחרית. של י"ט האחרון ואמאי ישהא הוידוי עד המנחה ומשני עד כאן מצוה הוא לאכול כלומר שהרי ודאי כשמבער בעי"ט מניח לו לאכול על מחרתו דעל מזון יום אחד יכול להניח ולא יתקלקל ואם יתודה בשחרית שוב אינו יכול לאכול מהן ביום דהיאך יאכל והוא אמר בוידוי בערתי ולפי שעדיין מצוה לו לאכול מהן בי"ט לפיכך מאחרין הוידוי עד זמן המנחה ואחר האכילה: תני. בהדא ברייתא דקחשיב גם להבכורים בוידוי הביעור ומפרש הש"ס דמאן תנא בכורים רבנן דר"ש ומאן דלא תני בכורים ר"ש הוא דתנינן לקמן בפ"ב דבכורים דפליגי ר"ש ורבנן בהא ומתני' כר"ש דס"ל דהבכורים פטורין מן הביעור: מכאן שאין נותנין מעשר לכהונה. דללוי כתיב וס"ל להאי מ"ד דללוי דוקא: זאת אומרת. אמתני' קאי

יכול להתודות. ולא בערתי ממנו בטמא הא אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתודות. ולא נתתי ממנו למת לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת. ולא נתתים לאוננים אחרים. שמעתי בקול ה' אלהי הבאתיו לבית הבחירה. עשיתי ככל אשר ציויתני שמחתי ושימחתי בו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים עשינו מה שגזרתה עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל בבנים ובבנות. ואת האדמה אשר נתת לנו בטל וברוחות ובמטר ובוולדות בהמה. אשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש [א] כדי שתתן טעם בפירות. [ב] מיכן אמרו שישראל וממזרים מתוודין אבל לא גרים ולא עבדים משוחררים שאין להן חלק בארץ. רבי מאיר אומר אף לא כהנים ולוים שלא נטלו חלק בארץ. רבי יוסי אומר יש להם ערי מגרש. [ג] *יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר. אף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין. *עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי: גמ' ויתודה ביום טוב ראשון של פסח [ה] כדי שיהא לו מה לוכל בו גל. ויתודה בשחרית עד כאן מצוה הוא לוכל. תני [ו] והביכורים. מאן תנא ביכורים רבנן. מאן לא תני ביכורים רבי שמעון *דתנינן [ט] וחייבים בביעור ורבי שמעון פוטר. נתתיו ללוי מיכאן שאין נותנין מעשר לכהונה: אמר רבי יונה [י] זאת אומרת נשרף טיבלו אינו יכול להתוודות. אית תניי תני כל המצות שבתורה מעכבות. ואית תניי תני כל המצות שבפרשה מעכבות. רבי אחא בר פפא בעי קומי רבי זעירא [כ] אפילו הקדים תפילה של ראש לתפילה של יד. אמר ליה אוף אנא סבר כן. אמר רבי יוסי בי רבי בון *צריך לומר חלה על כל תרומה על הכל לה' זה שם המיוחד. מנין שלא עשה ולא כלום [ז] עד שישייר מקצת תלמוד לומר מראשית ולא כל ראשית: *מניין שהוא עובר בעשה רבי לעזר בשם ר' סימיי לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא אסור לחי. לחי הוא אסור לא כל שכן למת. אלא איזהו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה. רבי הונא בר אחא בשם ר' אלכסנדרא בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה שכל

א"ר יונה זאת אומרת נשרף טבלו אינו יכול להתודות. הגר"א ז"ל מחק תיבות זאת אומרת:

א"ר יוסי ב"ר בון צריך לומר חלה על כל. ר"ל על כל העיסה. תרומה על הכל לה' זה שם המיוחד ר"ל דצריך לברך בשם. מנין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית ודמ הקרא מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם הכי תתנו לה' תרומה שצריך להזכיר עליו את שם המיוחד וצריך ליתן על כל הכרי מן כל עיסה ועיסה והא דכתיב מראשית עריסותיכם לאו דמעיסה ראשונה הוא נותן ולא מן הכל ז"א אלא הכונה מראשית הוא שישייר מקצת עיי' בפירש"י ז"ל בפי' החומש דאין הכונה מראשונה שבעיסות אלא שישייר מקצת ושייך כאן המימרא הזאת משום דתני במתניתין מלברך ומלהזכיר שמך עליו. והגר"א ז"ל מהפך הגי' וגורס כסדר הכתוב מראשית ולא כל ראשית מכאן שלא עשה כלום עד שישייר מקצת לה' זה שם המיוחד שצריך לומר חלה על הכל תרומה על הכל לה':

א"ר

מדרים ככל מצותך שאם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות וא"כ ש"מ שאם נשרף טבלו אינו יכול להתודות שהרי זה לא הפרים כלל להמעשרות ולא קיים מצות הפרשתן וקמ"ל שאע"פ שזה אנוס הוא בענין המעשרות ושאר המתנות נתן כגון לקט שכחה ופאה מ"מ אינו יכול להתודות שהרי אינו יכול לומר נתתיו ללוי וכו': אית תניי תני כל המצות שבתורה מעכבות. את הוידוי שאם עבר על א' מכל מצות שבתורה אינו יכול לומר עשיתי ככל מצותיך וגו' ואית תנא תני דדוקא כל מצות האמורות בפרשה זו מעכבות ולא שאר כל המצות: ר' אחא בעא קומי ר"ז. למ"ד כל המצות שבתורה מעכבות אי נימא דאפי' הקדים תפלה של ראש לשל יד דלא כתיבא בהדיא בתורה שצריך להקדים לתפלה של יד אלא מדרשא דקרא אתייא דכתיב ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתים ואם זה נמי בכלל מצות האמורות בתורה מיקרי וא"ל אוף אנא סבר כן דלהאי מ"ד אף זה מעכב: צריך לומר חלה על כל. לקמן בסוף פ"ק דחלה גרסינן להא והתם היא דשייכא והכא אגב גררה הוא דנסבה דתנינן שם האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת ועלה קאמר התם דצריך שיאמר חלה זו על כל העיסה תרומה זו על הכל משום דמן התורה אפי' חטה אחת פוטרת את כל הכרי אבל לא שיאמר כל העיסה תהא חלה וכל הגורן תרומה: מראשית עריסותיכם ולא כל ראשית. וכן בתרומה דרשינן הכי דכתיב ראשית דגנך שיהיו השיריים ניכרין: מנין שהוא עובר בעשה. אסיכה של מעשר שני חוץ לחומה קאי וגרסי' להא עד סוף הלכה לעיל בפ"ב בהלכה א' ושם פרשתי:

הלכה ט מתני' השקיפה ממעון קדשך מן השמים וכו'. לפירושא דקרא קא דריש ולא שיאמר זה המתודה לפי שאינו קורא אלא הפרשה שבתורה כלשונה: מכאן אמרו. מדכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו והלכך ישראלים וכן אפי' ממזרים מתודים שיש להם יכושה וחלק בארץ אבל לא גרים ולא עבדים משוחררים שאע"פ שקנו קרקע מ"מ אין להם ענין חלק בארץ: ר' יוסי אומר יש להן ערי מגרש. וזהו חלקם בארץ והלכה כרבי יוסי: שכל

סוטה מז.
מוע"ק יא:
בכורים פ"ב מ"ב
ירושלמי חלה פ"א הל"ו.
לעיל פ"ב הל"א וש"נ

תוס' הרי"ד

ליכין להפקיע איסור טבל הוא ע"כ משום דהאי הלוקח יין מבין הכותים דהתם דמותר למאן דאית לי' ברירה ממילא הוי סיום מקום מש"כ הכא בעובדא דר"ג וזקנים דמותר אפילו למאן דל"ל ברירה ע"כ סקשו שפיר הא בעינן קביעת מקום. וע"פ הדברים הללו יתורץ שפיר ככון דלעולם מותר אפילו למאן דל"ל ברירה דהא מתורץ כל הג' קושיות הדא בהכירתה קושיא דאין ברירה וקושיא דלמה צריך לזכות המקום הא די בקריאת שם וקושיא דבעינן קביעת מקום דהא דבעינן זיכוי המקום משום דאינו יכול לסיים המקום דשמא יאכלו ב"ב מזה המקום וע"כ במזכה המקום והוי לאחר נתינה וע"י נתינה לא בעינן סיום מקום כמבואר בפנים בדברינו בע"ה והשתא לא קשה הא אין ברירה והאיך יאכלו ב"ב ז"א דהא למאן דל"ל ברירה לאו דהוי איסור טבל ז"א דהא ככר כתבו בתוס' ז"ל במס' עירובין דף ל"ו וכדף ל' ע"ב דלמאן דל"ל ברירה מ"מ חשיב שפיר תרומה ונתקדש בתערובת כל היכא דאיתניהו ורק למאן דל"ל ברירה אסור לאכול דשמא יאכל התרומה ומפרים החולין ע"ש בתוס' ז"ל דמפורש כן וכן שיטת רש"י ז"ל בסוף מס' מעילה עיי"ש. וא"כ אימתי שייך זאת הכ"מ גבי לוקח יין מבין הכותים דהתם דחל הקדושת תרומה ע"י קריאת שם א"כ אם יפרים החולין ויאכל התרומה נמצא דאכל תרומה למפרע והאיך יכול להיות שתרומה נפקע לחולין מי מוציא קדושת תרומה מתרומה לחולין [כלא בהלה] משא"כ כאן דלא חל קדושת התרומה על ידי קריאת שם תרומה דהא מחוסר סיום מקום למאן דל"ל ברירה וכל עיקר קדושת התרומה ה"א ע"י קניית המקום דהוי עי"ז כ.ניה וכדברינו בפנים דלא גרע מקנין דהדיוט דקי"ל במס' מנחות דף ק"ח שור בשורי בית

מראה הפנים

זאת אומרת נשרף טבלו אין יכול להתודות. כ"פ הרמב"ם בהלכה י"ג:

אלא איזה דבר שהוא מותר לחי וכו' הוי אומר זו סיכה. והרמב"ם שם בהלכה ט"ו לא כתב אלא כלשון המשנה ולא דיבר כלל מענין סיכה למת ואע"ג דכך אמרו ג"כ בבבלי בפ' הערל כדקאמר הכא טעמו דכל זה לא נאמר אלא למאן דס"ל דעובר בעשה על סיכה חוץ לחומה וה"נ עובר בעשה על סיכה למת דמכלל דלא נתתי אתייא כדקאמר הכא וכמבואר זה לעיל בפ"ב אבל הרמב"ם לא סמיך אהא דפ' הערל משום דבפ"ג דמכות שהוא מקומו משמע דאינו עובר בעשה על סיכה חוץ לחומה וא"כ ה"ה לא על סיכה למת והא דפריך אם להביא לו ארון ותכריכין כו' לחי אסור לא כל שכן למת יש לומר דלרבותא קתני דאפי' אם היה נצרך למת לא נתתי ממנו:

רב

מסורת הש"ס

גמ' שכל השקפה שבתורה ארורה. לא כתיבה אלא לרעה אבל זו בלשון ברכה שזכות המצות מהפך מרעה לטובה: ולא עוד אלא שכתוב בה היום הזה. תניי יומא. כלומר מדסמיך להאי קרא בתורה היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות וגו' דריש לה דכשמתקיים המצות אני נותן לך ברכה זו שהוזכרה היום הזה ובכל יום ויום תנאי יומא מה שאתה צריך דבר יום ביומו: פתח בה פיתחא. כשהיה דורש התחיל בכתוב הזה אבא בגבורות ה' אלהים וכלומר אבוא להודות על גבורותיו שמראה לנו ומהפך מדת הרעה לטובה עלינו כדלעיל ואיידי דאיירי בהא מייתי להא דלקמן דדריש כה"ג לקרא דאלה שני בני היצהר העומדים וגו': אלו שהן באים בטרוניא לפני הקב"ה. כביכול בעלילה הן מבקשין וזהו העומדים על אדון כל הארץ ואידך אמר בכח מצות ומע"ט שלהן הן באין לפניו וזהו העומדים וגו': רב הוה ליה כיתן ולקה. נלקה הפשתן שנכנס התולעת בתוכו ושאל לר' חייא רבה מהו מיכום לפור ומגבלא אדמיה בזרע כיתן. אם ישחוט לפור אחד ולגבל דמו בתוך זרע כיתן שזהו סגולה להבריח את התולעת ממנו שהוא בורח מדם העוף והיאך יעשה הלא צריך הוא לדם וחייב הוא לכסות: א"ל נבילה. כלומר תעשהו נבילה בנחירה ובעקירה ותהי' פטור מלכסות: ולמה לא א"ל טריפה. הי' לו לומר לא וטרוף אותו ויהיה ג"כ פטור מכיסוי ומשני בגין דר"מ דס"ל בפ' כיסוי הדם השוחט את הטריפה חייב לכסות לפיכך א"ל תעשהו נבילה דלכ"ע פטור כדתנינן שם: לא כן א"ר טבי וכו'. ונתנו עיניהם בזכות ר"ח הגדול ובניו.

חולין פז. | שם פו. | ברכות יז: | ירושלמי סוטה פ"ט הל"ב מכות פ"ב הל"ו. | מכות יג. | יבמות פה ירושלמי סוטה פ"ט הליו"ד, ושם יבמות פ"ט

שכל השקפה שבתורה ארורה וזה בלשון ברכה. אמר רבי יוסי בן חנינא ולא עוד אלא שכתוב בו היום הזה. תניי יומא. רבי יודה בן פזי פתח בה °אבוא בגבורות ה' אלהים. כתיב °אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ. רבי אבהו אמר אתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר אלו שהן באין בטרוניא לפני הקב"ה. וחרנא אמר אלו שהן באין מכח המצות ומעשים טובים לפני הקב"ה. רב הוה ליה כיתן ולקת. שאל לרבי חייא רובא מהו מיכום צפר ומגבלא אדמיה בזרע כיתן. א"ל נבלה. ולמה לא אמר ליה טריפה בגין דרבי מאיר *דרבי מאיר אמר טריפה חייבת בכיסוי. לא כן אמר רבי אמי משם רבי שמעון בן לקיש *משעלו מן הגולה לא לקת פשתן ולא החמיץ יין ונתנו עיניהם בזכות רבי חייא הגדול ובניו. ורב כהדא °שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה. *רבי אבהו אמר איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר שכל באי עולם באין בצדקה ואלו באין בזרוע וחרנא אמר שכל טובות ונחמות הבאות לעולם בזכותן והן אינן נהנין מהן כלום כגון מר זוטרא דמצלי על חורנין ומתעני ועל נפשיה לא מתעני: *תני למחלוקת ניתנו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר לבית דירה ניתנו. אתיא דרבי יודה כרבי יוסי ודרבי מאיר כדעתיה. דתנינן *מעלות היו שכר ללוים דברי רבי יודה. רבי יוסי אומר לא היו מעלות להם שכר: רבי ירמיה רבי חייא בשם רבי שמעון בן לקיש מתניתא משנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה. הדא מסייעא לרבי יוחנן בחדא ופליגא עלוי בחדא. פליגא עלוי דתנינן *וכן בת כהן ללוי לא תאכל בתרומה ולא במעשר. ניחא בתרומה לא תאכל במעשר מה נפשך כהנת היא תאכל לוייה היא תאכל. רבי אילא בשם רבי יוחנן כמאן דאמר אין נותנין מעשר לכהונה. הוי

(margin: הושע ס. | זכריה ד. | ישעיה מו)

עין משפט נר מצות

מו א מיי' פ"ו מהל' מעשר ה"ט

א"ר יוסי בן חנינא ולא עוד אלא שכתוב בו היום הזה תני יומא. הגר"א ז"ל גורס בהדין יומא: ר"י ר"ח בשם רשב"ל מתניתא משנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה. פי' בתורת חלוקה ולא בתורת קנס [עיי' במס' יבמות דף פ"ו ע"ב] דאי בתורת קנס שפיר יכולין להתודות דהא חשיב כמו שנותן ללוי ומה שנותן ע"פ ב"ד לכהן במקום לוי הוי כמו שנותן ללוי דהוי כמוציאין מזה ונותנין לזה במקומו וחשיב כאילו נתן להראשון אך שנתנו בתורת חלוקה לכהן ע"כ אין יכולין להתודות וס"ל לרשב"ל כמ"ד דמע"ר ללוי ולא לכהן מדאורייתא וע"כ קאמר בלשון נחשדו ע"ז קאמר דהדא דרשב"ל מסייעא לר"י בחדא ופליגא עלי' בהדא פליגא עלי' מדמוקי ר"י מתניתין דיבמות כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה מכלל דהוא בעצמו ס"ל דנותנין מעשר לכהונה וכן מפורש במס' יבמות פ"ז דמדקאמר ר"י מתני' כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה מכלל דהוא ס"ל נותנין מעשר לכהונה וע"כ רשב"ל דס"ל משנחשדו משמע דס"ל דהעברת וידוי מעשר הוא לשבח דשפיר עביד יוחנן כ"ג ואילו לר"י דס"ל דע"פ דין תורה הוא דרשאי ליתן מעשר לכהונה א"כ לפ"ז לאו שפיר עביד יוחנן כ"ג בזה דהעביר הודיית מעשר וא"כ פליג על רשב"ל בזה וס"ל דהעברת הודיית מעשר הוא לגנאי כדס"ל לר' יהושע בן לוי בסמוך ע"ז קאמר דהא דס"ל לרשב"ל דהוי לשבח בזה מסייעא לי' לר"י דס"ל ג"כ דהעברת הודיית מעשר הוי לשבח מטעמא אחרינא כדמסיק ר' יוחנן משום דשלא ובדק בכל ערי ישראל כו'. ומפני שהיו כמה שלא הפרישו ע"כ העביר הודיית מעשר ונמצא דרשב"ל מסייעא לר' יוחנן דהעברת הודיית מעשר הוא לשבח אך לא מטעמו דטעמי' דרשב"ל משום שנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה וטעמא דר' יוחנן משום שיש במפרישין ויש שאין מפרישין וכן משמע מהפ"מ ז"ל והק"ע ז"ל בסוף מס' סוטה עיי"ש:

שהמוציא

והיאך נלקה פשתן של רב בימיו ולא היה מגין זכותו על רב שהי' בן אחיו ובן אחותו: ורב. והיכי מתרצין להא דרב וקאמר כהדא דדרשי להאי קרא שמעו אלי אבירי לב וכו' דחד אמר הרחוקין מן הצדקה הייני שאלו באין בזרוע בכח מצות ומע"ט שלהן ואינם צריכים להתפרנס בצדקה בכל באי העולם וחד דריש שכל באי העולם ניזונין בזכותן והן אינן נהנין מהן כלום והיינו הרחוקין מצדקה שלהן שעל כל העולם כולו מגינין ולא על עצמן וכן נמי בהאי עובדא דר"ח ובניו היו מגינין על כל העולם ולא על עצמן ועל משפחתם: דמצלי על חורנין ומתעני. כשהיה מתפלל על אחרים היה נענה מיד ועל עצמו לא היה נענה: תני למחלוקת ניתנו. גרסי' להא בסוף פ"ב דמכות ונשתבשה שם הגי' וכן כאן במקצת והגי' הנכונה כתבתי אבל לא העתיקו כולה כראוי וה"ג תני למחלוקת ניתנו דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר לבית דירה ניתנו ואתיא דר' יודה כר' יוסי ודר"מ כדעתיה דתנינן מעלין היו שכר ללוים דברי ר' יהודה ר"מ אומר לא היו מעלין להן שכר ר' יהודה סבר דערי מקלט ניתנו להלוים לחלקם ולאחוזתם וזהו כר' יוסי דהכא דאמר יש להן ערי מגרש ויכולין לומר אשר נתתה לנו וה"נ מה"ט ס"ל לר' יהודה במכות שם דמעלין היו הרוצחים שכר ללוים לפי שהן ממש שלהן ור"מ ס"ל לבית דירה בלבד ניתנה להם ולא שיהא נחלתם ואחוזתם והלכך קאמר התם לא היו מעלין להן שכר ומה"ט נמי ס"ל במתני' דלא היו יכולין להתודות שאין להם חלק בארץ וזהו אתיא דר' יודה כר' יוסי ודר"מ כדעתיה וכמו שכתבתי הגי' כצ"ל:

הלכה י מתני' יוחנן כ"ג. זהו יוחנן כ"ג ששימש בכהונה גדולה אחר שמעון הצדיק ולא יוחנן כ"ג שלבסוף נעשה צדוקי שזה אחר היה בדורות מלכי בית חשמונאי: העביר הודיית המעשר. לפי שאחר קנס עזרא ללוים שלא ליתן להם מעשר אינו יכול לומר נתתיו ללוי וביטל וידוי מעשר: ביטל את המעוררין. שהיו אומרים בכל יום על הדוכן עורה למה תישן ה' אמר וכי יש שינה לפני המקום וביטלן: ואת הנוקפין. המכין שהיו מסרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול וזה נראה כבעל מום וביטל לזה והתקין להן טבעות בקרקע העזרה: ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. בחול המועד שהיו חרשי נחושת וברזל מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שמותרת במועד ועמד הוא וביטלה משום דאושא מילתא טובא ואיכא זלזול מועד: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. לפי שעד ימיו היו שואלין אם הוא מעושר או לא כדאמר בגמרא מהן היו מפרישין מעשרות ומהן לא היו מפרישין ועמד הוא ואמר לבני דורו שכשם שתרומה גדולה בעון מיתה כך תרומת מעשר וטבלו בעון מיתה ותיקן שיוציאו מכל הלקוח מע"ה שהוא ספק לתרומת מעשר ומע"ש בלבד אבל המעשר ראשון עצמו וכן מעשר עני אינן מחויבין להוציאן שיכולין לומר להלוי ולעני הבא ראיה שלא נתקן וטול ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות א"צ לשאול אם הן מתוקנים או לא אלא מפריש מיד התרומת מעשר לכהן ומפריש מע"ש ואוכלו בירושלים וכן לא היה אדם צריך לשאול לחבירו החבר שלקח מע"ה אם הפרשת מהדמאי לפי שהכל היו יודעין מה שצריך להפריש: **גמ'** מתניתא. דקאמר יוחנן כ"ג העביר הודיית מעשר הוא משנחשדו להיות נותנין מעשר ראשון לכהנים ורחמנא אמר ללוים ולפיכך ביטל וידוי מעשר כדפרישית במתני': הדא. דר"ל מסייע לר' יוחנן דלקמן בחדא בהא דקאמר דכל התקנות דמשנתינו לשבח הן ולאפוקי מדריב"ל לקמן דקאמר זו לגנאי ופליגא עליה בחדא כדמפרש ואזיל: דתנינן. בפ"ט דיבמות בהלכה ה' וכן בת כהן ללוי וכו' ומקשינן שם ניחא דבתרומה לא תאכל דנעשית זרה אלא במעשר ממ"נ תאכל ומשני ר' יוחנן דאתיא כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה אלא ללוי:

הוי

מראה הפנים

רב הוה ליה כיתן וכו'. בבבלי חולין דף פ"ז גרים להאי עובדא בר' חייא דכפל ליה יאניבא בכיתניה ואתא לקמיה דרבי וכו' כדהכא ואפשר אחר שאירע לו כזה וקיבל מרבי

תוס' הרי"ד

בית בביתי מכור לך קנה אחת מהן ויד המוכר על העליונה ליתן לו איזה שירצה ולמ"ד אין ברירה יכול להיות שמתחלה בבית זה זכה הלוקח ואעפ"כ זכה הלוקח בבית האחר שהבריר לו המוכר ויוצאת מרשות הלוקח הבית הראשון בלא שום קנין משום דכיון דיד המוכר על העליונה הכי כשום ביד המוכר לחזור מן הבית הזה שזכה בו הלוקח וליתן לו במקומו בית זה ולא הוי קנין דלוקח בבית זה בברירה וא"כ הכא דכל קדושת התרומה הוא

ע"ש

שנויי נוסחאות (ש"ו) אלה שני בני היצהר (זכריה ד').

עמודי ירושלים תנינא

משנחשדו וכו'. זה לשון הס"ק סוטה פ"ט הי"א. בקונט' פירשתי דעזרא לא קנים אלא שמותר ליתן גם לכהנים. וע"כ נומר כן דאס"ד דתקנת עזרא היה שיותן לכהנים דוקא ולא ללוים א"כ מאי משנחשדו. ועי' בבבלי ביבמות דף פ"ו. והרא"ש פי' במ"ש פ"ה הוי הוא אמר וכו' מדאר"י כמ"ד אין נותנין ש"מ דר' יוחנן גופא ס"ל נותנים ומתני' דהתם מוקי כמ"ד אין נותנים והשתא ר"ל דהכא פליג אר"י דהתם דר"ל סתמא מפרש לה אין נותנין ש"מ דפליג אר"י ע"כ ופירושו תימא הא לא בא ר"י אלא לתירוצי מתני' דיבמות מנ"ל דפליג עלה אדרבא הא אר"י הלכה כסתם משנה. ומ"ש דר"ל בתמא מפרש לה אין נותנין ש"מ דפליג אר"י אין בזה שום הכרח. וג"ל לפרש עוד פי' אחר בסוגיא זו. דר"ל דאמר משנחשדו סובר דאין נותנין מעשר לכהונה אלא שהעם טעו וסברו דאע"ג דכתיב ואל הלוים תדבר וגו' כהנים נמי איקרו לוים ואין הדבר כן דמעשר ראשון דוקא ללוי ולא לכהן. ומדלא מוקי ר"ל למתני' כמ"ד נותנין וכדאיתא בבבלי בפרקין ש"מ דקסבר ר"ל דלא נחלק אדם מעולם שיהיה מעשר לכהנים ור"י קאמר אתיא כמ"ד אין נותנין ש"מ דס"ל דאיכא מאן דפליג אך קשה למה העביר יוחנן הודיית מעשר שפי היה לו לתקן שיותן המעשר ללוים וכתורה יעשו. ולפי פירושי שבקונט' ניחא הכל. וראיתי לתוס' שכתבו ביבמות דף פ"ו ע"ב בד"ה מר סבר וכו' ולרא"ש דקסבר מדאורייתא מעשר ניתן לכהנים וללוים מ"מ

הוי הוא אומר נותנין מעשר לכהונה. מסייעא ליה דו אמר כולן לשבח. דאמר רבי יוחנן *יוחנן כהן גדול שלח ובדק בכל ערי ישראל ומצאן שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד אבל מעשר ראשון ומעשר שני מהן היו מפרישין ומהן לא היו מפרישין. אמר הואיל ומעשר ראשון במיתה ומעשר שני בעון טבל יהא אדם קורא שם לתרומה ולתרומת מעשר ונותנו לכהן ומעשר שני מחללו על המעות והשאר מעשר עני שהמוציא מחבירו עליו הראיה. ויתודה. אמר רבי הילא כעס הוא לפני המקום מי שהוא אומר עשיתי ולא עשה. מעתה מי שהוא מפריש מתודה מי שהוא אינו מפריש לא יתודה. כהדא דתני עד השקיפה היו אומרין בקול נמוך מכאן ואילך היו אומרין בקול גבוה: את המעוררין. *איתן שהיו אומרין עורה למה תישן ה' הקיצה ואל תזנח לנצח. וכי יש שינה לפני המקום והלא כבר נאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל ומה ת"ל ויקץ כישן ה' אלא כביכול כאלו לפניו שינה בשעה שישראל בצרה ואומות העולם ברווחה וכן הוא אומר ובהמרותם תלן עיני: את הנוקפין. אותן שהיו מכין על גבי עגל בין קרניו. אמר להן יוחנן כהן גדול עד מתי אתם מאכילים את המזבח טרפות ועמד ועשה להם טבעות. רבי בא בשם רבי יהודה טבעות עשה להם טבעות רחבות מלמטן וצרות מלמעלן: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים עד תחילת ימיו: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי שהעמיד זוגות. מילתיה דרבי יהושע בן לוי אמרה מהן לגנאי ומהן לשבח. דאמר רבי יוסי בשם רבי תנחום בר חייא. רבי חזקיה רבי לעזר בי רבי יוסי רבי תנחום בר חייא בשם רבי יהושע בן לוי בראשונה היה מעשר נעשה לשלשה חלקים שליש למכירי כהונה ולוייה ושליש לאוצר ושליש לעניים ולחבירים שהיו בירושלים. אמר רבי יוסי בי רבי בון מן דהוה סליק למדין בירושלים עד דתלת איגרין הוה יהב מדידיה מכאן ואילך משל אוצר. משבא אלעזר בן פחורה ויהודה בן פתורה היו נוטלין אותן בזרוע והיה ספיקן בידן למחות ולא מיחה. והעביר הודיית מעשר וזו לגנאי: את המעוררין לשבח ואת הנוקפין לשבח. עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים עד תחילת ימיו. רבי חסידא שאל לרבי חזקיה לא מסתברא עד סוף ימיו. אמר ליה אוף אנא סבר כן. דמאי רבי יוסי בשם רבי אבהו. רבי חזקיה בשם רבי יודה בן פזי דמאי דמי תיקן. דמאי לא תיקן:

הדרן עלך כרם רבעי וסליק לה מסכת מעשר שני

פני משה

הוי הוא אומר וכו'. מכלל דר' יוחנן גופיה לא ס"ל הכי מדקאמר כמ"ד וכו' אלא דס"ל דנותנין מעשר לכהונה וכהך תנא דלעיל בה"ה: נסייע ליה. דהוא אמר ג"כ שכל התקנות לשבח הן וכו' כדלעיל במתני': ויתודה. ומה בכך: כעס הוא לפני המקום. שיאמר עשיתי ככל אשר צויתני והוא לא הפריש ודובר שקרים לא יכון לנגד עיניו: מעתה וכו'. כלומר הא ר' יוחנן קאמר לפי שמהן היו מפרישין ומהן לא היו מפרישין וא"כ מעתה מי שהוא מפריש יהא מתודה וכו' ומשני כהדא דתני עד השקיפה וכו' כדי שלא יתביישו אם לא הפרישו כראוי ולפיכך כמי אם היו מתקנין שזה שהפריש יתודה וזה לא יתודה כלל יתביישו זה שאינו מפריש וחששו לכך וביטלו לוידוי מעשר לגמרי: את המעוררין וכו'. כדפרישית במתני' אלא כביכול עושה עצמו כאלו יש שינה לפניו: ובהמרותם. איוב אמר על חביריו בהקנטתם תלין עיני עושה אני לבי ומחשבתי ללין בהם: נבילות. לאו דוקא דהא שחיט להו אלא טריפות דשמא ניקב קרום של מוח: רחבות מלמטן וכו'. כמדת הצוואר להכנים צוארי הבהמה לתוכן ואז צוארי הבהמה שהוא רחב מלמעלה הוא למטה ואת שהוא צר מלמטה הוא למעלה כמדת הטבעות: עד ימיו וכו'. ומפרש עד תחלת ימיו לפי שמיד כשעמד ביטל וכל ימיו לא היה פטיש מכה וזה כמ"ד שכל התקנות הן לשבח ולקמן פליג עלה: שהעמיד זוגות. ממונים על כך להשגיח בדבר כך פירשתי בפ' בתרא דסוטה והנכון לפרש שהעמיד זוגות שבימיו ועל ידו עמדו הזוגות כדתנינן בפ"ק דאבות דחשיב דורות הקבלה שמעון הצדיק וכו' אנטיגנוס איש סוכו אחריו ואח"כ קחשיב זוגות יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן קיבלו ממנו וכו' ולפי שיוחנן כ"ג שימש בכהונה גדולה אחר שמעון הצדיק וא"כ היה בימי אנטיגנוס והוא העמיד הזוגות שהתחילו להיות אח"כ לראשי הדור ועל ידו ועל ידיהם נתפשטה התקנה בענין מה שצריך להפריש בדמאי ולא היה אדם צריך לשאול על הדמאי כדפרישית במתני': מילתי' דריב"ל אמרה וכו'. כדמפרש לקמן ופליג אהא דלעיל דאמרו שכל התקנות היו לשבח: בראשונה היה מעשר וכו'. וזה לאחר שתיקן עזרא לשכות בית האוצר לתת שם המעשרות והיו נותנים מהן לכהנים וללוים ולעניים כדכתיב בנחמיה והיה הכהן בן אהרן עם הלוים וגו' אל הלשכות לבית האוצר כי אל הלשכות יביאו בני ישראל וגו' וכן הוא אומר במלאכי הביאו וגו' אל בית האוצר ומלאכי זה עזרא וריב"ל לטעמיה דס"ל דנותנין המעשר אף לכהנים כדקאמר לעיל בה"ה עא"ל וסייע לכהני וכו'. וכן אף לעניי ישראל דקיי"ל מעשר ראשון מותר לזרים וקאמר דכך היו נוהגין בראשונה שהיה המעשר נחלק לג' חלקים שליש היה נותן למכירי כהונה ולויה שלו ושליש לבית האוצר כדמפרש לקמן מה היו עושין בו ושליש לעניים ולחבירים שהיו בירושלים כדקאמר לעיל שכך מצינו בחזקיהו שאמר לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' ודרים מכאן שאף לת"ח נותנין מן המעשר: מאן דהוה סליק למידן בירושלים. שהיה לו איזה תביעה על חבירו ועלה לירושלים להזמינו לפני ב"ד הגדול לדון: עד תלת איגרן. הן שלש פיתקות דהזמנתא ששולחין אחר המסרב לבא ואלו הג' פתקות היה משלם התובע השכר משלו ומכאן ואילך אם היה עוד הבע"ד מסרב מלבוא היו משלחין ההוצאות משל האוצר. ובפרק בתרא דסוטה פירשתי לזה בענין אחר מפני שהיה קשה לי לפרש כן דהא בהדיא אמרו בפרק הכותב וכן בפ"ז דשבועות גבי ההוא דאלכסא אכן משלחין תלת איגרין אין אתא הא אתא טבאות ואי לא אכן מחליטין נכסייא וא"כ משמע דלא משלחין אלא תלת איגרין ותו לא ומאי האי דקאמר מכאן ואילך וכו' ומ"מ הפי' הזה הוא עיקר די"ל דאף דאין משלחין אחריו יותר אעפ"כ ההוצאות שצריכין על החלטת נכסייא כגון הכתיבה וכיוצא בזה על זה קאמר מכאן ואילך משל אוצר דהפקר ב"ד הפקר ועוד כשהמסרב הוכרח אח"כ לשלם ההוצאות שגרם בסירובו היו מחזירין להאוצר: משבא אלעזר בן פחורה וכו'. והיו בעלי אגרופין ובעלי זרוע והיה סיפוק ביד יוחנן כ"ג וסייעתו למחות בידן ולא מיחו וא"כ זה לגנאי וכן מה שהעביר הודיית המעשר זו לגנאי וכדאמרן דריב"ל ס"ל דאפילו מה שעשו והפרישו המעשר ראשון ונתנו להכהנים כדין עשו וא"כ למה ביטל להודיית המעשר: את המעוררין וכו'. אלו שהן לשבח ועד ימיו וכו' כדלעיל: לא מסתברא עד סוף ימיו. כלומר וכי לא מסתברא לומר דזה ג"כ שלא לשבח מדקאמר עד ימיו וכו' ולא קאמר ובימיו לא היה הפטיש מכה בירושלים כדקאמר גבי תקנת דמאי משמע דכל ימיו היה ג"כ הפטיש מכה אלא שבסוף ימיו הוא שתיקן את זה: דמאי. מה זה הלשון דמאי ומפרש ר"י וכו' דמאי הוא דמי תיקן ודמי לא תיקן וכך הוא בסוטה שם וכלומר דספק הוא אם תיקן אותו המוכר או אם לא תיקן והיינו דא מאי:

הדרן עלך כרם רבעי וסליקא לה מסכת מעשר שני בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

רידב"ז

שהמוציא מחבירו עליו הראיה ויתודה. פי' כיון דעשו כתיקון חכמים בדמאי למה לא יתודו ומשני אעפ"כ כעס כו' מי שאמר עשיתי ולא עשה ר"ל דתיבת עשיתי לא שייך למימר דהא מעשר ראשון ומעשר עני לא עשה אע"פ שהוא ע"פ דין מתקנת חכמים מעתה מי שהיה מפריש מתודה כו' ומשני כהדא דתני עד השקיפה אומרים בקול נמוך ומכאן ואילך היו אומרים בקול גבוה ר"ל דיוחנן כ"ג תיקן שיהו אומרים בקול נמוך ומי שהפריש מתודה:

ר' בא בשם רבי יהודא עשה להן טבעות רחבות כו'. ותיבת טבעות הראשון מיותר כן גרס הגר"א ז"ל בכי"ק:

ר' אבהו ר' חזקי' בשם ריב"פ דמאי דא מאי תיקן לא תיקן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

סליק מסכת מעשר שני בס"ד

תוס' הרי"ד

פי' הקונה שמוכר המקום ונמצא אחר כך כשיברר ר"ג מקום אחד לר"י דלא הלי כלל בברירה אלא אם אפילו מתחלה זכה ר"י במקום אחר מ"מ רשות ביד ר"ג להוציא המקום זה מרשות ר"י וליתן לו במקומו מקום אחר וכיון שאל החזרה למפרע על המקום הזה ממילא לא קנה עדיין המקום הזה כיון שביד המוכר לחזור בו לא אל עדיין שקנין עד שיברר לו ונמצא דלא הוי עדיין תרומה במקום זה דוקא משום קניית המקום עד שיברר לו המקום ורק דמקום אחד בודאי קנה המוכר דבר שאינו מסוים קנה מקום אחד ולא ידעינן איזהו ולא יכול לחזור בו שלא יתן לו כלל ונמצא דחד מקום קנוי לר"י ונפקא איסור טבל ויכולין ב"ב לאכול ולא הוי אתא איסור אכילת תרומה ודו"ק:

מראה הפנים

מעתה מי שהוא מפריש מתודה וכו'. מרבי כן הורס לרב שאירע לו ג"כ כה"ג: כפ' בתרא דסוטה פירשתי קצת בע"א גם לזה ובדפרישית כאן הוא הנכון בס"ד: סליק פירקא וכולא מס' בס"ד

שנויי נוסחאות (שו"א) ולא עשה בד"ו והוא לא עשה. (שו"ב) מי שהוא אינו בד"ו מי שאינו. (שו"ד) בקול נמוך וכו' בקול גבוה בד"ו קול נמוך וכו' קול גבוה. (שו"ז) ה' וכו' ואל במקרא אדני וכו' אל. (שו"ח) ה' במקרא אדני. (שו"כ) קרניו בכי"כ חרצו. (שו"כ) להם טבעות רחבות בכי"כ להם רחבות. (שו"ו) למכירי בד"ו למכרי ובכי"כ לזכרי. (שו"ס) דתלת בכי"כ תלת. איגרין בד"ו איגרן. (שו"ע) ויהודה בן פתורה בכי"כ ליתא.

עמודי ירושלים תנינא

מ"מ כיון דנאמר לתתו אף ללוים כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם כשמפקיעין אותו מלוים לתתו כולו לכהנים אין זה כמצותו ע"כ. וקשה למה לא מצי למימר בוידוי ונתתיו ללוי הא להרמב"ם גם הכהנים איקרו לוים וי"ל מ"מ כיון דמסיים ככל מצותך משמע שהיה לו רצון לתתו לכהן או ללוי ואימו כן דהא כבר קנסוהו עזרא לתת לכהן דוקא. ועדיין הדבר דחוק והר"ש במ"ש כתב עיקר קרא משמע אלוי ממש.

שהעמיד זוגות. ז"ל הס"ק בסוטה שם פי' הרמ"פ שתיקן בישראל שיהיה נשיא ואב"ד וכן נקראין זוגות ככל אותן דחשיב באבות והעמידן בכל גבולות ישראל וכן היו משגיחין על הדבר וכו' ע"כ. ושגגה היא בידו הא מימות משה ואילך היה תמיד נשיא ואב"ד בישראל וכדאמרינן לעיל כל הזוגות שעמדו מימות משה וכו' וגם אותן השנויים באבות מהן היו קודם ליוחנן כה"ג. ופי' שבקונטרס עיקר וכן הוא בערוך ערך זוג ע"ש:

עין משפט נר מצוה
מז א מיי' פ"ט מ' מעשר ה"א סמ"ג עשין קלח

גליון הש"ס וציון ירושלים

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' חמשה דברים חייבין בחלה. דילפינן לחם לחם ממצה כתיב התם לחם עוני וכתיב הכא באכלכם מלחם הארץ מה במצה אין יוצא י"ח אלא בהבא מחמשת המינים דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני דברים הבאים לידי חמוץ כגון חמשת מינים הללו אדם יוצא בהן משום מצה יצאו שאר המינין שאינן באין לידי חמוץ אלא לידי סרחון אף בחלה אינו חייב אלא בלחם הבא מחמשת המינים אלו בלבד: והכוסמין. איספילט"א בלע"ז שבולת שועל אווינ"א שיפון סוגל"א: ומצטרפין זה עם זה. אם בלל מחמשת המינין ועשה מהן עיסה מצטרפין כל המינים הללו שאם יש מכולן שיעור חיוב חלה חייבת ואם לא בלל אותן אלא עשה עיסה מזה בפני עצמה ומזה בפני עצמה ונגעו זו בזו אין כל המינין מצטרפין זה עם זה משום דבכה"ג אינו מצטרף אלא מין במינו והלכך החטין מצטרפין עם הכוסמין בלבד מפני שהכוסמין מין חטין והשעורין מצטרפות עם הכל חוץ מן החטין ושאר המינין כמין אחד הן לענין צירוף כגון שעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון מצטרפין זה עם זה וכדתנן לקמן ריש פ"ד והכי מסיק בגמרא: ואסורין בחדש מלפני הפסח וכו'. כך היא הנוסחא בכל הספרים וכן בפרק ר' ישמעאל במנחות ויש גורסין בהפך בחדש מלפני העומר וכו' ובגמרא הכא פליגי בהא ומסקנא דנוסחא דאסור בחדש מלפני העומר והיינו עד הקרבת העומר וכן אסור לקצור מלפני קצירת העומר: ואם השרישו. אחד מחמשת מינים הללו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסור לאכלה וכן לקצרה עד שיבוא העומר הבא לשנה הבאה: גמ' כתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וגו' יכול יהו כל הדברים חייבין בחלה. דבכלל באכלכם הן ת"ל מלחם ולא כל לחם חייבין: אין לי אלא חטין ושעורין בלבד. דאותן הן ממיני תבואה שנשתבחה בהן הארץ: ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה. אף אלו השלשה שהן מיני תבואה: וריבה הכל. ואימא ריבה הכל ואפילו שאר המינין וקאמר ר' יוסי בשם ר"ש וכו'. ור' מנא אמר כשהלך לקיסרין שמע מר' אחא ור"ז וכן אבא ר' יונה א"ל זה בשם ר' ישמעאל דנאמר לחם בפסח וכו' כדפרישית במתני':

תני

מנחות ע.

ירושלמי פסחים פ"ב הל"ד

מנחות ע: תו' פסחים לה.

תורה אור

*) דף נ"ז ע"א

*)חמשה

דברים [א] חייבין בחלה החיטים *והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה. ומצטרפין [ב] זה עם זה [ג] ואסורים בחדש מלפני הפסח ומלקצור מלפני העומר [ד] ואם השרישו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא העומר הבא: גמ' *חמשה דברים חייבין בחלה כו' כתי' °והיה באכלכם (במדבר טו) מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. יכול יהו כל הדברים חייבין בחלה ת"ל מלחם ולא כל לחם אם מלחם ולא כל לחם. אין לי אלא חטין ושעורין בלבד. כוסמין שבולת שועל ושיפון מניין (שם) ת"ל °ראשית עריסותיכם ריבה [ה]וריבה הכל: רבי יוסי בשם ר"ש תני ר' ישמעאל בן רבי יונה רבי זעירא *ר"ש בן לקיש בשם רבי ישמעאל א"ר מנא אזלית לקיסרין ושמעית ר'

אחווה

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ו מבכורים ה"ב סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכד סעי' א

ב
ב מיי' פ"ו שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ב.

ג
ג מיי' פ"י ממ"א ה"ב ופ"ז מתמידין הי"ג סמ"ג לאוין קמ"ג טוש"ע יו"ד סי' רצ"ג סעי' א

ד
ד מיי' פ"ז מתמידין שם הי"ז טוש"ע שם סעי' ג

רידב"ז

וריבה הכל. ומשני מלחם כן גי' הגר"א ז"ל בכתבי יד קדשו ובשנו"א ז"ל:

מראה הפנים

חמשה דברים חייבין בחלה. הא דלא קתני חמשה מינין מפרש בגמרא משום דאתיא נמי כרבנן דאמרי השיפון מין כוסמין ושבולת שועל מין שעורין וא"כ יש בהן שני דברים ממין אחד ושני דברים מין אחד ובלשה מינין הם ולמאי דמסקינן מההיא דריש פ"ד דהכוסמין הן מין חיטין ואף מין שעורין וא"כ אין כאן חלוקין במינן ואנן תנינן בריש כלאים החטין והזונין אינן כלאים והשעורין ושבולת שועל אינן כלאים וכן הכוסמין והשיפון אינן כלאים כדמפרש התם דזוגי זוגי קתני וצ"ל דהא דקאמר בגמרא הכא שלשה מינין הם אההיא דריש כלאים סמיך והאי דלקמן ריש פ"ד לענין צירוף הוא דמיתניא דהחטין מצטרפין עם הכוסמין בלבד בנשוך והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החטין ושאר המינין הרי הן כמין אחד לענין צירוף כגון כוסמין ושעורין ושבולת שועל ושיפון הן מצטרפות זע"ז וכל זה הוא בנשוך שאם עשה עיסה מכל א' וא' והן נוגעות ונושכות זו בזו כדפרישית בפנים ועיין בדבור דלקמן:

ומצטרפין זע"ז. בגמרא פריך והא תנינן לקמן בפ"ד החטין אין מצטרפין עם הכל אלא עם הכוסמין וכו' ומשני דהתם בנשוך וכאן במתני' בבלול דבכה"ג כל המינין מצטרפין זע"ז לשיעור עיסת חלה וכדפרישית בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורים בהל' ג' וכיצד מצטרפות וכו' עיסת החטים שנגעה בעיסת הכוסמין מצטרפות וכו' ומסיים בהל' ד' בד"א בעיסה שנגעה בעיסה אחרת אבל הבולל קמח מחמשת המינין ועושה עיסה אחת מהן הרי חמשתן מצטרפות לשיעור עיסת חלה וזה נלמד מדברי הש"ס שזכרתי לעיל דמשני ר' יוחנן כאן בנשוך כאן בבלול והכ"מ כתב שם דפסק כר"י בן נורי דפ"ד בהל' ב' ופי' שם להאיא דלקמן שם מהו שיירתא וכו' בדוחק גדול לדעת הרמב"ם ע"ש מזה מפני שראה שהרמב"ם בפי' המשנה כתב בפ"ד והלכה כר"י בן נורי וכל זה לא צורך הוא אלא דהעיקר הוא לפרש לדעתו ז"ל בחבורו שחזר בו מפירושו ופיסקי' כהת"ק דהתם הוא דאזיל והא פליגי התם דלהת"ק החטין אינן מצטרפות בנשוך אלא עם הכוסמין בלבד דזהו מין היותר קרוב להחטין והשעורין מצטרפות עם הכל והיינו עם הכוסמין והשבולת שועל והשיפון חוץ מן החטין שאין השעורין מצטרפות עמהן וכן אין השיפון והשבולת השועל מצטרפות עם החטים ועל זה הוא דפליג ריב"נ וקאמר דשאר המינים מצטרפין זע"ז וכלומר דמכיון שכן אף אלו שהן מין השעורין מצטרפין הן עם החטין מלבד השעורים והחטים בעצמן שאין מצטרפין אף לר"י בן נורי וא"כ אזיל פיסקיה דהרמב"ם כהת"ק דפ"ד והא דפסק דהשיפון הן ג"כ ממין כוסמין לענין צירוף בנשוך גם זה כדברי הת"ק הוא והכי מוכח בהדיא בגמרא דמנחות דף ע' דגרים שם תנא כוסמין מין חיטין וכו' וכדכתבו התוס' שם אחר שהביאו להאי דהכא דמשני תמן בנשוך כאן בבלול סיימו והא דקתני התם השעורין מצטרפין עם הכל משמע דמצטרפין עם הכוסמין והכא קתני כוסמין מין חטין משמע אבל מין שעורין לא נק"מ דה"ק כוסמין אף מין חטין שבולת שועל ושיפון מין שעורין דוקא ור"ל בזה שבהנו ושיפון מין שעורין דוקא היינו לאפוקי שאינן ממין חטין וא"כ השיפון וה"ה אינן מצטרפין עם החטין אבל ע"כ לומר דהשיפון מצטרפין עם הכוסמי' ג"כ דהרי הכוסמין אף מין שעורין הן וכן השבולת שועל והשיפון מין שעורין דאל"כ אכתי קשיא הא דקתני השעורין מצטרפין עם הכל אלא ודאי אם מצטרפין עם הכוסמין ועם השיפון א"כ ממילא שיפון וכוסמין ג"כ מצטרפין וזה פשוט. ובענין האי מתני' דפ"ד וההסוגיא מהו שיירתא וכו' נפרש שם במקומו בס"ד:

ואסורין בחדש וכו'. כגי' אשר לפנינו כאן כך הגי' במנחות שם. ובגמרא הכא תרי תנאי פליגי בגי' הנוסחא כדגרים בהסוגיא אית תניי תני מלפני הפסח ואית תניי תני מלפני העומר מ"ד מלפני הפסח וכו' וכדפרישית שם. וכדי שלא להאריך נבאר מה דמצינו נ"מ עודבין הני תרי נוסחות ומזה יתבאר לך המקור וטעמיה דהרמב"ם במה שהכריע לפסוק כהאי דחזקיה דהכא ובכל מה שפסק בענין החדש ובענין הקצירה לפני העומר. דבגמרא דמנחות דף ס"ח על המתני' משקרב העומר הותר החדש מיד וכו' גרים רב ושמואל דאמרי תרווייהו בזמן שבה"מ קיים עומר מתיר בזמן שאין בה"מ קיים האיר המזרח מתיר מ"ט תרי קראי כתיבי וכו' וזהו לכאורה כהאי דחזקיה דהכא בהסוגיא בשעת הקרבן הקרבן מתיר שלא בשעת הקרבן היום מתיר והאיא דר' יוחנן דהכא דקאמר בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר זהו כדגרים התם ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו אפי' בזמן המקדש האיר המזרח מתיר וכתוב דעד הביאכם הוא למצוה ועי' בתוס' שם דדייקו דמשמע דאיכא עשה דאורייתא וכו' והקשו על זה ולמאי דקאמר הכא בהאי דר' יוחנן לק"מ דהאפי' למ"ד אליבא דר' יוחנן איסורו ד"ת אין כאן עשה אלא איסורא ולמצוה בעלמא וא"כ מקשה התם שפיר ומשום מצוה בעלמא ליקום וליגזור ושאני הכא דבינה דאיכא משום סכנה דאורייתא דעשה איכא ועוד דאיכא למימר למצוה בעלמא ואפי' איסור מן התורה ליכא אלא כהאי מ"ד הכא אליבא דר' יוחנן דאין איסורו אלא מדבריהם ומתורץ בזה גם להקושיא הב' שהקשו אליבא דר"ל מההיא דפ"ק ע"ש ולא נאריך בזה וה"נ משמע לה מסוגיא דהכא דקאמר למ"ד איסורו מן התורה ניחא הא דהתקין ריב"ז ולמ"ד מדבר הם הוא דקשיא ויש תקנה אחר תקנה וזהו כהקושיא דהתם משום מצוה ליקום וליגזור אלמא דלא פריך ולא הי אמרינן דלמצוה בעלמא ולכתחלה הוא דכתיבא ואף איסור' ליכא מדאורייתא מיהו כל הא דאמר התם בהאי שקלא וטריא אליבא דר"י ור"ל היא. ולבתר הכי קאמר רב נחמן בר יצחק ריב"ז בשיטת ר' יהודה אמרה דאמר מן התורה אסור וכו' ומאי התקין דרש והתקין והאי דר"נ בר יצחק למסקנא הוא דאיתמר והכי מוכח בהסוגיא דפ' בתרא דר"ה ודפ"ג דסוכה דהאי דקאמר מעיקרא משום גזירה מהרה יבנה וכו' כדקאמר במנחות איפרך התם דאיבני אימת וכו' ובשינויי דחיקי משני אבל לא קאי והמסקנא כר"נ בר יצחק דריב"ז סבר לה כדר' יהודה דבזמן הזה כל יום ט"ו אסור דקרא דעד עצם היום הזה על זמן הזה הוא דכתיב ועד ועד בכלל וכ"פ הרמב"ם בריש פ"י מהל' מ"א בענין איסור חדש וכל זה מבואר הוא ולא אתינן להא הכא אלא לבאר דהאי דחזקיה דהכא ממש כהאי דר"נ בר יצחק דהתם והיינו להמסקנא דהסוגיא דקאמר ר' יונה איתותבת קומי ר' ירמיה ואמר אין יסבור ר' חזקיה כר' יהודה וכו' וכלשון הב' שפירשתי בפנים שהוא העיקר דחזקי' מפרש להסיא דריב"ז כר' יהודה והכי ס"ל נמי לדינא דשלא בשעת הקרבן דקאמר היום מתיר לאו כשהאיר המזרח אלא כל היום כולו אסור והיום הוא מתיר אה"כ דעד ועד בכלל והשתא דאתינן להכי א"כ לחזקיה ולסייעתיה לא גרסינן במתני' ואסורין בחדש מלפני הפסח אלא דגרסינן מלפני העומר וכדקאמר הכא בהדיא מאן דאמר מלפני העומר מסייע לחזקיה ולהך תנא פשוט הוא דהכי גרים במתני' ואסורין בחדש ומלקצור לפני העומר דזה אינו צריך לפנים דלא מיתני אלא בחדא בבא והקצירה היא מתרת הקצירה דכוותה והקרבה היא מתרת את החדש וזהו דקאמר הכא בהסוגיא להאי מ"ד דמפרש גם בהפרשה דמלפני העומר דקתני היינו מלפני קצירת העומר משום דהבאה מתרת להבאה והקצירה לקצירה וכדפרישית בפנים מהו הבאה דקאמר וה"ה נמי לענין איסור חדש דלכ"ע לכל הני דאמרן והיינו לחזקיה ולסייעתיה בזמן המקדש הבאת העומר היא מתרת את החדש דעד הביאכם כתיב והקצירה היא שמתרת את הקצירה כל חדא וחדא למאי דשייכא כדקאמר בהדיא להאי מ"ד. והשתא דאתינא להכי ממילא יתבאר לך כל הני פיסקים דהרמב"ם בהאי ענינא דמתני' דבפ"ז מהל' תמידין ומוספין כת' בהל' י"ג אסור לקצור בא"י מין מחמשת המינין קודם לקצירת העומר וכו' וכ' הכ"מ יש לתמוה דבגמרא משמע דקודם הבאת העומר קאמר ולפי מה שבארנו הודאי לא התמיה דהא בגמרא דמנחות דף ע' גרים על המתניתי' ולקצור לפני העומר מאי קודם לעומר ר' יונה אמר קודם קצירת העומר ר' יוסי בר זבדא אמר קודם להבאת העומר ופריך מדתנן אסורין בחדש לפני הפסח וכו' ולמ"ד קודם לקצירת העומר ליערבינהו וליתנינהו אסורין בחדש ולקצור לפני הפסח אלא אי איתמר הכי איתמר אם השרישו וכו' ועיין בתוס' שם דגרסי גי' אחרת במאי קודם וכו' והתוי"ט כתב כאן דלפי גי' רש"י דכתב מאי קודם לעומר דקתני במתני' ואסורין בחדש מלפני העומר וכו' יש לתמוה על הכ"מ דהא לא פליגי אלא בחדש אבל בקצירה ודאי כ"ע סברי קודם קצירה והכי דייק מתני' לפני הפסח וכו' ולא מדרך הזה יתיישבו דברי הרמב"ם דאי גרסי' במתני' תרי בבי סוף סוף קשיא ליערבינהו וליתנינהו לכל הפירושים והנכון בענין הקושיא להאי מ"ד ולמאי שזכרנו כל עיקר הקושיא להאי מ"ד מגי' המתני' שלפנינו דמתני בתרי בבי ואסורין בחדש מלפני הפסח וכו' או איפכא אבל להך תנא דתני הכא גבי חדש מלפני העומר ודאי הוא דלא תני להו אלא בחד בבא ואסורין בחדש ומלקצור לפני העומר וכמבואר לעיל דלא מסתייה דל"ק מידי להאי מ"ד אלא דמוכח כוותיה וכדקאמר הכא בהדיא בהסוגיא דלהאי מ"ד דקאמר קודם לקצירה מסייע ליה מילתא דהכנא דדריש מקרא ומסייע ליה הך ברייתא דהמנכס בי"ג וכו' ואף דאידך בעי למידחי הך סייעתא מברייתא דהמנכס מ"מ הך סייעתא מדרב כהנא בדוכתה קאי ומכיון שבארנו לעיל דהך גי' במתני' ואסורין בחדש ומלקצור לפני העומר עיקרית היא דמסייע לחזקיה וסייעתיה דסבירא להו הכי וכדמוכח ג"כ האי מסקנא באיסור חדש מהש"ס הבבלי ממילא מיפשט פשיטא לן דהגי' דחזקיה במתני' היא עיקרית והא בהא תליא והשתא סמיך הרמב"ם בכל פיסקיו הן באיסור חדש בזה"ז דמדאורייתא כל יום ט"ו אסור על מסקנת הסוגיא דהתם ודהכא וכן במ"ש בהלכות תמידין ומוספין שם בענין איסור קצירה ובמ"ש ג"כ אח"כ בהל' י"ד תבואה שהשרישה וכו' זה הכל כהאי מ"ד קודם לקצירה וכדמוכחת כל זה מהסוגיא וקושיא דהתם להאי מ"ד דתני במתני' כגי' שלפנינו אבל גי' דחזקיה היא עיקרית כמו שנתבאר דאזלי גם לפי מסקנא דהתם בענין איסור חדש ואין צריך להאריך יותר דממילא מובן הכל ונלמד דבר מדבר הוא:

נאמר

גליון הש"ס וציון ירושלים

וריבה הכל ע' במפרש כאן שפירש שהוא קושיא דגרבי גם אורז ודוחן וכתב שאין תירוץ לקושי' זו כאן והנה מ"ש דהוא קושיא הוא נכון וכן מצינו בכמה מקומו' בירושל' וע' פ"ק דבכורים ד' א ב ובכמה מקומות אמנם מ"ש דבירושלמי לא משני עלה באמת יש לומר דמה שאמר ר"י בשם ר"ש וכו' נאמר לחם בפסח וכו' הוא התירוץ ושביק הלימוד מלחם ורק ג"ש הוא והגאון מהרא"ו ז"ל גרס כאן סיגויא לקושיא זו דכתיב מלחם הארץ והיינו דלחם הארץ לא מקרי רק חמשת המינים בלאוד עכ"פ זה ודאי דקושיא הוא וסק"ע פירש בפ"ב דפסחים הל"ד דאינו קושיא ובניחותא ע"ש והוא דחוק מאד:

שנויי נוסחאות (בו"ד) תני ר' ישמעאל בן ר' יונה ר' זעירא ר"ש בן לקיש בשם ר' ישמעאל בכי"ל: הני ר' שמעון ריש לקיש בשם ר' ישמעאל

חדושי רד"א

ראשית עריסותיכם ריבה וריבה הכל. נ"ב נ"ל דר"ל אחר שריבה ומיעט מפתברא דמרבינן שבולת שועל ושיפון וכוסמין שהם מין חיטים ושעורים וממעט שאר דברים. דלא כהמפרש [מוהר"א פולדא].

עמודי ירושלים תנינא

וריבה את הכל. כתב הס"ק פסחים (פ"ב ה"ג) וז"ל. כתב הר"א רפ"ק דחלה וריבה הכל קושיא היא אם עריסותיכם ריבה נרבה כל המינים ומה ראית לרבות הג' מינים ולמעט אורז ואין תירוץ לקושיא הזאת וכו' ע"כ ואין פי' מחוור כלל ופירושי שבקונט' עיקר וגם בפרק קמא דביכורים פירש כן ואין נראה גם מה שפי' בסוגיא זו ושיבש הגרסאות ע"ש והוא ללא צורך והגי' שלפנינו הוא עיקר:

עין משפט
נר מצוה

ה
א מיי' פט"ו מתרומות ה"ד
ו
ב מיי' פ"ו מבכורים הי"א טוש"ע יו"ד סי' שכ"ד סעי' ט

גליון הש"ס
וציון ירושלים

[ז]ודכוות' אין לך מגרר וכו' ע' ברמב"ן הלכות בכורות בהלכות חלה שלו ובמהרי"ט אלגזי דף מט ובפר"ח סי' תנג ובשס"מ כל' תמן ובאחרונים ולפי שהדברים ארוכים ואכ"מ לבאר ע"כ דכינו מעט':

תמן תנינן תפוח שריסקו וכו' כמה דו אמר תמן אין תבשילו תבשיל ברור. ר"ל במס' שבת גבי לא יפקענו בסודרין וכן הוא אומר הכא אין חימוצו חימוץ ברור ע"ז אמר כמה דאת אמר אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד ודכוותיה אין לך מגרר עם כולן אלא חיטים ושעורין בלבד פי' דשיטת הירושלמי גבי מתניתין העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה דלא כשיטת הש"ס דילן במס' זבחים דף ע"ז ע"א דהוא משום טעם כעיקר ז"א אלא משום גרירה כדפי' הרמב"ן ז"ל דכל החיוב של חמשת המינין הוא משום דבאים לידי חו"מ וכל עיקר דשאר המינין דפטורין משום דאינן באין לידי חו"מ ואימתי אינן באין שאר המינין לידי חו"מ רק כשהמה בפני עצמן אבל אם נתן בהם טעם של דגן הרי מגררו לכל המינין שבאים על ידו ג"כ לידי חימוץ. ע"ז קאמר דלא תימא דכל החמשה מינין בכוחם לגרר לחמץ לשאר המינין ז"א אלא אין לך מגרר עם כולן ר"ל עם כל שאר המינין אלא חיטים ושעורין בלבד. אבל כוסמין ושבולת שועל ושיפון אינו מגרר את כל המינין ואינו מהמגלם חימוץ ברור ואינו רק כתפוח דמהמץ חימוץ שאינו ברור. ר"ה בשם רשב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטין בלבד אבל שעורים אינו מגרר ג"כ ודמי לכוסמין ושבולת שועל ושיפון והמגרר אינו רק חיטין בלבד. ואפשר דלדעת ר"ה הנגרר אינו רק אורז בלבד אבל שאר כל המינין אינן נגררים ג"כ ואין חימוצן חימוץ ברור:

ר' ירמיה בעי קומי ר"ז עירב ד' רבעים בפני עצמן והימצן וד' רבעים בפני עצמן ועירבן ר"ל כההיא דאיתא בירושלמי במס' פסחים בפ"ב ד' רבעים בפ"ע והימצן וד' רבעים בפ"ע ועירבן

תני. בתוספתא' ריש פ"ק: קרמית. זה הקלא ניילא בלע"ז דס"ל לריב"נ שבאה היא לידי מצה וחמץ כשאר חמשת המינין כלומר שהן ניכרות בין מצה לחמץ לפי שבאות לידי חמוץ: ויבדקוה. ולמאי פליגי בדבר שנוכל לבדוק ולעמוד עליו אם בא לידי חמוץ או לא ומשני על עיקר בדיקתה הם חולקים כלומר דלאחר שבדקוה הן חולקין דר"י בן נורי בדק לזה הקרמית והיה נראה לו שבאת לידי חמוץ ולרבנן לא היה נראה כך וס"ל שלא מאליו אותה שבאת לידי חימוץ: תמן תנינן. בפ"י דתרומות תפוח וכו' וגרסינן שם לאה עד אין חימוצו חימוץ ברור ושם פירשתי: וכמה דאת אמר וכו'. בעיא היא אי נימא דכמו דאת אמר דאין לך בא לידי חימוץ אלא אלו ה' מינין בלבד ולפיכך הן שחייבין בחלה כדילפינן ללחם ואם ה"נ דכוותה אין לך מגרר עם כולן אלא חטים ושעורין בלבד וה"ה לשאר מחמשת המינין אלא דנקט בלישניה להני קמייתא וה"ה לאינך וכלומר שמגררין לשאר המינין עמהם שאם עשה עיסה מא' מהן עם א' משאר המינים וניכר בהעיסה טעם של זה שהוא מחמשת המינין שתהא חייבת בחלה ויהא אדם יוצא בה בפסח וקאמר ר' הילא בשם ר"ל דלא היא לפי שלא שנינו לקמן בפ"ג אלא העושה עיסה מן החטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וכו' וא"כ שמעינן אינו נגרר האורז אלא עם החטין בלבד ולא עם השעורין וכן אינו נגרר משאר המינין אלא האורז בלבד: מהו שיהו חייבין על קלי שלו. של אורז משום חדש דקס"ד דקלי שנאמר בתורה שאסור עד עצם היום הזה אף בקלי של שאר המינין נאמר ופשיט לה ר"ז דכתיב בחד קרא ולחם וקלי וגו' איתקש

תורה אור

אחווה ור' זעירא. ואבא הוה אמר ליה בשם רבי ישמעאל אומר נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה. מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינים בלבד. ושאר כל הדברים אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סירחון. תני *א"ר יוחנן בן נורי קרמית חייבת בחלה. ריב"נ אמר באה היא לידי מצה וחמץ. ורבנין אמרי אינה באה לידי מצה וחמץ. ויבדקוה. על עיקר בדיקתה הן חולקין. ריב"נ אמר בדקוה ומצאוה שהיא באה לידי מצה וחמץ. ורבנין אמרי בדקוה ולא מצאו אותה שהיא באה לידי מצה וחמץ. תמן *תנינן [א] תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחימיצה הרי זו אסורה. תני רבי יוסי אומר מותר. רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא מה פליגין במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו דברי הכל מותר. ר' יוסי כדעתי' דו אמר תמן *אין תבשילו תבשיל ברור. וכן הוא אומר הכא אין חימוצו חימוץ ברור. וכמה דאת אמר אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא המשת המינין בלבד [ז]ודכוות' אין לך מגרר עם כולן אלא חיטים ושעורים בלבד. רבי הילא בשם ר"ש בן לקיש לא שנינו אלא [ב] *העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם *)החיטין בלבד: *) דף ב' ע"ב

מהו שיהו חייבים על קלי שלו משום חדש. א"ר זעירא כתיב °ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו את שחייבים על לחם שלו משום חדש חייבין על קלי שלו משום חדש. את שאין חייבים על לחם שלו משום חדש אין חייבים על קלי שלו משום חדש: רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא עירב ארבעת קבין בפני עצמן והימצן וד' קבין בפני עצמן ועירבן הרי בשעת חיובן לבא לידי מצה וחמץ. אתייא דרבי יונה כרבי ירמיה ודרבי יוסי כרבי זעירא. אתיא דרבי יונה כרבי ירמיה. כמה דרבי ירמיה אמר עד שיהא קרוי לחם. כך ר' יונה אמר עד שיהא קרוי לחם. דרבי יוסי כר"ז כמה דר"ז אמר מינו קרוי לחם כן רבי יוסי אמר מינו קרוי לחם. אתיא דרבי יוסי כרבי הילא אע"ג דו פליג עלוי. רבי שמואל בר נחמן שמע כולהון מן אהן קרייא ושם

°ויקרא כג

קלי ללחם את שחייבין על לחם שלו וכו' לאפוקי אורז ושאר המינין דאינן בכלל לחם כדילפינן לעיל וה"ה דאין חייבין על קלי שלו משום חדש: עירב ארבעת קבין בפ"ע והימצן וד' קבין בפ"ע ועירבן. כלומר שעשה עיסה שיעור חלה שהוא שני קבין אליבא דהילל בפ"ק דעדיות דס"ל מקביים לחלה ומחמשת המינין ושני קבין משאר המינין ועירבן זו עם זו ומתוך כך חימצן שהן באות לידי חימוץ ע"י התערובות: וארבעת קבין וכו'. כלומר או שעשה בתחילה להד' קבין בפני עצמן והיינו קביים מחמשת המינין וקביים משאר המינין ואח"כ עירבן זו עם זו מהו שיתחייב ליטול חלה מכל הד' קבין הואיל ויש בהן שיעור חיוב חלה מחמשת המינין: הרי בשעת חיובן לבא לידי מצה וחמץ. תשובת ר' זעירא לר' ירמיה היא דפשט לי' שהכל נתחייב בחלה מכיון דבשעת חיובן והיינו גלגול העיסה ראוין הן לבא לידי מצה או לידי חימוץ כלומר שהרי יש בהן שיעור חיוב חלה מדברים הבאים לידי חימוץ וכשעירבן נתחייב הכל בחלה: אתייא דר' יונה כר' ירמיה ודר' יוסי כר' זעירא. כדמפרש ואזיל דכמו דר' ירמיה דנסתפק לו בכך בעייא ש"מ דס"ל דאיכא למימר עד שיהא קרוי לחם כלומר שתהא כל העיסה קרויה לחם ולאפוקי עיסה זו שנתערב בה משאר המינין אינה קרויה כולה לחם ולפיכך הוא דנסתפק ר' ירמיה בכה"ג וזהו כסברת ר' יונה לקמן בפרקין בהל' ה' דס"ל דהעושה עיסה מן הטבל חייבת בחלה אע"פ שיש בה מתערובת דבר שאינו מתוקן וה"נ כן: דר' יוסי כר"ז וכו'. הך דר' יוסי ודר' הילא לקמן בפ"ג בהל' ו' הוא דאיתמר על המתני' העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וגרסי' שם עלה אמר ר' הילא בין כרבנן דהכא בין כרבנן דהתם אמרין עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן רב הונא אמר טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן ובתר הכי גרים שם ר' יוסי הוה מסמך לר' זעירא שמע קליה דר' הילא יתיב מתני ר' יוחנן אמר טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן ר' יוסי בשם ר' יוחנן עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן אמר מחלפא היא בידיה סימן הוה לן ר' יוסי כרב הונא וכלומר כששמע ר' זעירא לר' הילא דמתני כך לדברי ר' יוסי בשם ר' יוחנן אמר דלא כך הן לדברי ר' יוסי ששנה בשם ר' יוחנן ונתחלף הדבר במאמר ר' הילא שהרי כך היה הסימן דמה ששנית בשם ר' יוחנן כמילתיה דרב הונא הוא דאמר לא בעינן טעמה ורובה אלא בטעמה דגן בלחוד הוא דסגי והיינו דקאמר הכא דמילתיה דר' יוסי דהתם אתייא כר' זעירא כמה דפשט כאן לר' ירמיה דנתחייב כל התערוב' בחלה הואיל ויש בו מין הקרוי לחם וכן אמר ר' יוסי התם דלא בעינן רובה דגן אלא מכיון דטעמה דגן יש בה מין קרוי לחם קרינן בה: אתייא דר' יוסי כר' הילא. בהא דקאמר התם ר' יוסי בשם ר' יוחנן למאי דמחליף ר' זעירא דר' יוסי הוא דקאמר דלא בעינן רובה דגן וזהו כר' הילא דהוה מתני כך בשם ר' יוחנן: אע"ג דהוא פליג עליה. כלו' אע"ג דר' הילא מצמיה דנפשיה פליג על ר' יוסי דהא קאמר לעיל שם דבין כרבנן דהכא ובין כרבנן דהתם עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן מ"מ בהא דמתני בשם ר' יוחנן שניהם שוין בזה דכך אמר ר' יוחנן דטעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן: שמע כולהון מן אהן קרייא. לא מן הג"ש

מראה הפנים

נאמר לחם בפסח וכו'. נראה דאיכא נ"מ לענין צירוף בין שאי ילפותא מקרא דפשיט וכין הילפותא מג"ש דלחם לחם כדדרים לעיל וכן בבבלי מנחות דף ע' דאי מלחם מצה ילפינן מהני צירוף של כל החמשת מינין זע"ז אם בללן ועשה מכולן עיסה אחת ויש בין כולן שיעור חלה דהרי גבי מצה ודאי מהני צירוף כשיעור מכל החמשת מינין וכן לענין שעובר על אכילת

לא שנינו אלא העושה מן החטין ומן האורז. כך הוא המסקנא דלענין שהולכין אחר הטעם אינו נגרר עם החטין אלא האורז בלבד דטעם החטין נרגש בהאורז יותר מבשאר המינין ועיין לקמן בפ"ג בהלכה ו' מה שיתבאר שם בס"ד: שמע כולהון מן אהן קרייה

שנויי נוסחאות (פו"ן) מצה וחמץ אתייא בכ"י: מצה וחמץ א"ל אינו בא לידיה מצה וחמץ אתייה.

כבר לאדן
רשב"ן שמע כולהון וכו'. פר"ן פ"ב דפסחים:

מסורת הש"ס

שם. ותוספתא כאן פ"א:

תרומות פ"י משנה ב' ירושלמי שם פ"י הל"ב מנחות נד. וע' תוספות שם ד"ה תפוח. ירושלמי שבת פ"ג הל"ג שבת לג.

לקמן פ"ג משנה ז וכתוב עם.

מערכת הערוך מן אהן קרייא ושם חיטה כו' בערוך (ע' חט . ס') ושם חטה (ישעי' כ"ח כ"ה) כמשמעה שורה שהיא עשויה כשורה זו שיבלת שועל שעורה כמשמעה נסמן זה שיפון כוסמת כוסמת גבולתו עד כאן גבול של לחם. וכי למדים מדברי קבלת א"ר סימון מרכתיב (ישעיה כ"ח. כו) ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמו שהוא דבר תורה:

תורה אור

(ישעיה כח) ושם חיטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו. ושם היטה אלו החיטים שורה זו שבולת שועל ולמה נקרה שמה שורה שהיא עשויה כשורה. שעורה אלו השעורים. נסמן זה השיפון. וכוסמת זה הכוסמין. גבולתו לחם. עד כאן גבולו של לחם ולמידין מן הקבלה. א"ר סימון מן מה דכתיב (שם) ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמי שהוא דבר תורה. א"ר סימון אילין נשייא דאמרין לא ניעול בנינן לכנישתא אין חמי לי' מילף מילף הוא. לא עבדין טבאות אלא ויסרו למשפט אלהיו יורנו: ר' יודא בר פזי בשם ר' יונתן דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא דתני ר' (יוחנן) ישמעאל בנו של ר"י ב"ב אומר יכול מביא מן הכוסמין ושבולת שועל והשיפון. ודין הוא ומה אם החטים [א] שכשרו לשאר כל המנחו' [ב] לא כשרו למנחת העומר. כוסמין ושבולת שועל והשיפון שלא כשרו לשאר כל המנחות אינו דין שלא [ג] יכשרו למנחת העומר. השעורי' יוכיחו שלא כשרו לשאר כל המנחות וכשרו למנחת העומר. לא אם אמרת בשעורין [ד] שמנחת סוטה באה מהן. תאמר בכוסמין ושבולת שועל ושיפון שאין מנחת סוטה באה מהן. יצאו החיטים מן הכתוב. וכוסמין ושבולת שועל והשיפון מק"ו. א"ר יוסי מי סבור סבר רבי יהודא בן פזי שמנחת העומר באה מן הכוסמין ושבולת שועל והשיפון אילו מן דאמר תאנים שחורות עלי שמא אינו מותר בלבנות אלא שחורות אמר לבנות לא אמר. והכא שעורה אביב אמר שבולת שועל אביב לא אמר.

ברם

פני משה

הג"ה דלחם לחם דלעיל אלא שלמד דכולהו חמשת המינין בכלל הן שקרויין לחם מן הפסוק הזה בישעיה סימן כ"ח ושם חטה וגו': שורה זו שבולת שועל. על שם שהיא עשויה כשורה שהשבולת מצד אחד הוא כשורה זו: גבולתו לחם. כלומר וכתיב גבולתו לומר דעד כאן הוא גבולו של הנקרא לחם ולאפוקי שאר המינין: ולמדין מן הקבלה. בתמיה וכי אנו למדין דין מדברי קבלה ומשני ר' סימון מן מה דכתיב בתריה דהאי קרא ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמי שהוא דבר תורה דיורנו משמע שלמדין מכאן הוראה לדין כמו שלמדין מד"ת: אילין נשייא וכו'. איידי דאיירי בהאי קרא קאמר נמי להא אלו הנשים האומרות לא צריכין אנחנו להטפל ולהעלות בנינו לבה"כ ולבתי מדרשות כדי ללמוד לפי שאם ראוי הוא ללמוד ילמוד הוא ממילא אלו הנשים אין עושין בטוב אלא אמר הכתוב ויסרו למשפט אתה צריך לייסרו ולחנכו למשפט התורה והדר אלהיו יורנו ללמוד: דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא. הא דתני במתני' חמשה דברים חייבין וכו' ואסורין בחדש ולקצור לפני העומר וקס"ד דחמשה דברים הללו כל א' וא' למין בפני עצמו חשיב ליה ולא אתייא אלא כר' ישמעאל ולא כרבנן כדלקמן: יכול מביא מן הכוסמין וכו'. אמנחת העומר קאי וכך היא שנויה בת"כ פ' ויקרא בפ' ואם תקריב מנחת בכורים לה': ודין הוא. שלא יביא מנחת העומר מאלו שלשה מינין דמה אם החטין שהן כשרין לכל המנחות אינן כשרים למנחת העומר לפי שמנחת העומר מן השעורים היא כדיליף התם לעיל נא' כאן אביב ונא' אביב במצרים כי השעורה אביב מה אביב האמור שם שעורין אף כאן שעורין: אלו כוסמין שלא כשרו לשאר כל המנחות. שהרי סולת נאמר בהן ואין סולת אלא מן החטין. אינו בדין שלא יכשרו למנחת העומר: השעורין עצמן יוכיחו. שהרי אף הן אינן כשרין לשאר המנחות ואעפ"כ כשרו למנחת העומר: שמנחת סוטה באה מהן. דכתיב בה קמח שעורין וא"כ מצינו למנחה שבאה מן השעורין משא"כ בכוסמין וכו' שלא מצינו לשום מנחה שבאה מהן: יצאו החטין מן הכתוב. נתמעטו חטים למנחת העומר מן הכתוב כדילפינן אביב וכוסמין וכו' נתמעטו מק"ו דהשתא אין שום פירכא על הק"ו: מיסבר סבר ר' יודה בן פזי שמנחת העומר באה מן הכוסמין וכו'. בתמיה ר' יודה בן פזי דקאמר הכי בשם ר' ישמעאל דצריך ללמוד מן ק"ו שאין מנחת העומר באה מאלו הג' מינין הא לאו הכי הוה סבור שהיא באה מהן וקשיא ל"ל הק"ו אלו מאן דאמר תאנים שחורות עלי בנדר שמא אינו מותר בלבנות בתמיה והלא לא אסר עצמו אלא מן השחורות שאמר ולבנות לא אמר והכא נמי דכוותה שהרי שעורה אביב אמר כלומר מקרא דאביב לא למדנו אלא שעורה בלבד אבל שבולת שועל אביב לא נאמר וכן כוסמין ושיפון אינן במשמע המקרא דאביב ומהיכי תיתי

שיוכשרו

רידב"ז

ועירבן דאם התרו בו משום אוכל חמץ לוקה משום טבל לחלה אינו לוקה משום דהמן נעשה קודם חיובא דטבל דשיעור טבל לחלה הוא ז' רבעים ועוד וה"נ הכונה בתיבות הללו דאם נעשה חמץ קודם שנעשה חיובא דטבל דנתחמץ כל ד' רבעים כפ"ע ונמצא דבשעה שעירבן ואל חיובא דטבל כבר הוא המן ואינו יכול לבוא לידי המן ומצה ואנן בעינן שיהא ראוי לבוא לידי מצה ולידי המן ואם אינו ראוי לבוא לידי חמן לא הוי לחם כמו כן באינו ראוי לבוא לידי מצה נ"כ לאו לחם הוא דגמרינן ממצה דהוי לחם רק מה שהוא ראוי לבוא לידי המן ופשיטא דצריך הלחם להיות ראוי לידי מצה דהא עיקר הלחם מצינו במצה וא"כ הכא דנתחמץ כבר קודם היובא דטבל לחלה ונמצא בשעת חיובא דטבל אינו ראוי לבוא לידי מצה ע"ז מבעיא ליה אם בעינן ראוי לבוא לידי מצה והמן בשעת חיוב דטבל או לא קפדינן אשעת חיובא ממש כיון דקודם החיוב דטבל ראוי לבוא לידי מצה והמן א"ל (כן גירסת הגר"א ז"ל) הרי בשעת חיובן לבוא לידי המן ומצה בתמיה האם בעינן בשעת חיובן לבוא לידי חמץ ומצה ז"א אלא כיון דהוי ממין של הה' מינין לא איכפת לן אפילו אם אינו ראוי לבוא לידי חו"מ ונמצא לפ"ז דלר' ירמיה בעינן לחם ממש ולר"ז סגי במין לחם ולא בעינן לחם ממש ע"ז קאמר דאתא דר' יונה כר' ירמיה כמה דר' ירמיה אמר עד שיהא קרוי לחם כן ר' יונה אמר עד שיהא קרוי לחם אתא דר' יוסי כר"ז כמה דר"ז אמר מינו קרוי לחם כן ר' יוסי אמר מינו קרוי לחם אתא דר' יוסי כר"ה אע"ג דו פליג עלוי פי' דר' יונה ור' יוסי פליגי כעין זו במס' פסחים בירושלמי בפ"ג גבי שכר המדי דאין חייבין עליו כרת וקפריך הגמ' הלא שכר המדי דהוא דרמי בי' שערי מעט הרי הוא מגרר את כל המינין שבעולם ולפ"ז הוי הכל חמץ ולמה אינו חייב עליו כרת ע"ז משני ר' יונה משום דאיתקש חמץ למצה לענין כרת דאינו חייב כרת אלא בדבר שהוא ראוי לצאת בו ידי מצה [כדאיתא בדף ל"ה ע"א במס' פסחים] ובמצה אינו יוצא אלא בלחם אבל שכר המדי לאו לחם הוא אלא משקה והגם דמינו ראוי לצאת בו ידי מצה אבל מכיון דהותקש למצה בעינן לחם גמור כמו במצה ולא סגי במין לחם וע"ז פריך ר' יוסי שם מברייתא ומביא ראיה שם דלא בעינן גבי המן לחם ממש אע"ג דהותקש ללחם דמצה וע"כ סגי במין דלחם לבד. ומשני שם תירוץ אחר דלפיכך אינו חייב כרת בשכר המדי משום דאינו מחמץ חימוץ ברור ר"ל דס"ל כר"ה דכאן דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטין ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד אבל לא שעורים דשעורים אינו מחמץ חימוץ ברור ע"כ לא הוי הכל חמץ ולא הוי רק חמץ דגן גמור ע"י תערובות עיי"ש והיינו דקאמרינן הכא אתיא דר' יונה כר' ירמיה דהא הכא איתקש חלה למצה והתם בפסחים איתקש המן למצה כמה דר' ירמיה ס"ל דאיתקש חלה למצה בעינן לחם גמור ולא סגי במין לחם כן ר' יונה אמר התם בהיקש דחמץ למצה דבעינן לחם גמור ולא סגי במין לחם אתיא דר' יוסי כר' זירא כמה דר"ז אמר בהיקש חלה למצה דסגי במין לחם כן ס"ל לר' יוסי בהיקשא דחמץ למצה דסגי במין לחם ואתא דר' יוסי דהתם דס"ל בגרירה דשעורים דאין חימוצו חימוץ ברור כר' הילא דהכא דס"ל דשעורין אין מגרר חימוץ ברור אע"ג דו פליג עלוי ר"ל אע"ג דר' יוסי פליג על ר' הילא בפ"ג במס' חלה דר"ה ס"ל דבעינן רוב דגן וטעמיה דגן ור' יוסי ס"ל דסגי בטעם דגן ואי הוי סבר כר' הילא בזה לא היה קשה כלל מתחלה על המן דיהא חייב כרת דהוי הכל חמץ ע"י גרירה ז"א דהא בעינן רוב דגן אבל מכיון דר' יוסי פליג אר"ה בזה וס"ל דסגי בטעם דגן לפ"ז הוי קושיא על שכר המדי אבל ר' יוסי שפיר משני אע"ג דפליג אר"ה בזה ברוב דגן אבל ס"ל כר"ה בזה בגרירה דשעורין. דשעורין אינו מגרר חימוץ ברור. ומתורץ בזה הקושיא הנ"ל וזה הפי' נכון הוא בע"ה: ריב"פ בשם ר' יונתן דר"י בנו של ריב"ב היא כו' יכול מביא מן הכוסמין ושבולת שועל והשיפון ר"ל דהם בכלל שעורין של עומר דגמרינן אביב אביב משעורה דמצרים דשם כל הפרטים דמין שעורין בכלל שעורין סתמא. דגבי ענין סיפור כל המין בכלל הסתם א"כ כל מין שעורין יהיה בכלל שעורין סתמא ויוכשרו כולן לעומר ודין הוא מה חיטים שכשרו לשאר כל המנחות לא הוכשרו למנחת העומר משום דנתמעט מן שתי הלחם ביכורים כדאיתא במס' מנחות דף ע' עיי"ש כוסמין ושבולת שועל ושיפון שלא הוכשרו לשאר כל המנחות אינו דין שלא יוכשרו למנחת העומר ודקי שעורין יוכיחו כו' ומשני לא אם אמרת בשעורין שמנחת סוטה בא מהן תאמר בכוסמין ושבולת שועל ושיפון שאין מנחת סוטה בא מהן והגם דכוסמין ושבולת שועל ושיפון הוי פרטים מן שעורין סתם מ"מ היכא שכתבה התורה לענין דינא שעורין סתם לא הוי כל המין של שעורין בכלל שעורין סתמא כמו גבי איזוב סתם ממעטינן איזוב כוחלי ואיזוב מדברי וכן גבי מרור ממעטינן כל שיש לו שם לווי אינו בכלל איזוב ומרור סתם עיין במס' סוכה דף י"ג ובמס' חולין דף ס"ב עיי"ש דכיון דכתב רחמנא לענין דינא סתמא אינו כשר רק הסתם אבל לא הפרטים של מין הזה משא"כ לענין מנחת העומר יש סברא לומר דגם כל הפרטים של מין הזה הוא בכלל סתמא משום דלא כתב רחמנא שעורין סתם אלא אביב לג"ש דאביב של מצרים ובשעורה של מצרים הוי כל מין שעורין בכלל סתמא. דהא התם לא לענין דינא כתב רחמנא שעורה אלא לענין סיפור של יציאת מצרים כמו בארץ חטה ושעורה דהכתוב מספר בשבח א"י הוי כל המין בכלל ושבולת שועל ושיפון בכלל ג"כ כדאיתא בפוסקי' ז"ל אלמא מוכח מהברייתא הזאת דס"ל לר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דלא כשר למנחת העומר אלא דווקא שעורין סתם א"כ לפ"ז לא הוי שבולת שועל ושיפון וכוסמין בכלל שעורין לענין איסור חדש דהא יש סברא לומר דכל שאין העומר בא מאתו אינו תלוי בעומר ואין אסור בחדש עד העומר כדאיתא בתוס' ז"ל במס' מנחות דף ע' ע"ב ד"ה אתא וכיון שכן א"כ הוי לענין חדש חמשה מינין דהא ריב"ב ס"ל דכוסמין לא הוה בכלל חיטין ולא בכלל שעורין כמו שבולת שועל ושיפון

רק

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פי"ב ממעשה הקרבנות ה"ב

ח
ב ג שם ופ"ז מתמידין ה"א

ט
ד מיי' פי"ב ממעה"ק שם ופ"ג מתמידין הי"ב

מראה הפנים

אכילת חמץ בצירוף שיעור מכולן כדתנינן בפשיטו' במתני' דלקמן וא"כ ה"ה לענין צירוף חיוב חלה דהא מג"ש ילפינן לה מהתם אבל להך ילפותא מהאי קרא דישעיה לא ילפינן אלא דהני חמשת המינין נקראין לחם וענין הצירוף לא שמענו ומיהו הדך ילפותא אינה אלא אסמכתא בעלמא וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה דאינה אלא אסמכתא:

ברם

שנויי נוסחאות (פו"ג) נקרה גד"ו נקרא. (פוי"ג) מביא כד"ו תביא. (פוכ"ג) סבור סבר כד"ו סבור סבור.

ככר לאדן

לא עבדין טבאות אלא ויסרו למשפט וכו'. פי' כשאתה יסרו לבן אלהיו יורנו:

ברם כרבנין ג' מינין הן השיפון מין כוסמין שבולת שועל מין שעורין. רבנן דקיסרין בעין מה תנינן ה' מינים לא חמשה דברים שני דברים מין א' ושני דברים מין אחד. תמן תנינן א *איזו מין במינו החיטים אין מצטרפין עם הכל אלא עם הכוסמין. השעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטים. ר' יוסי אמר ליה סתם. ר' יונה בשם ר' יוחנן ב *תמן בנשוך וכאן בבלול. תני ר' חייא כן וכולן שבללן תבואה קמחים ובציקות מצטרפות. עירס ראשי עיסיות. א"ר יוסי וההן נשוך לאו כמעורס הוא. את אמר אינו מצטרף והכא אינו מצטרף. מהו שילקו על חלתן דבר תורה. ר' יונה בשם שמואל רבי יוסי רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש [z]אין לוקין על חלתן דבר תורה א"ר יעקב בר אחא ר"ש בן לקיש כדעתיה דאיתפלגון ג *הפיגול והנותר ששחקן רבי יוחנן אמר לא ביטלו זה את זה ור"ש בן לקיש אמר ביטלו זה את זה. א"ר יוסי ולא דמיין תמן אמר זה אסור וזה אסור. ברם הכא שני דברים רבים על א' ומבטלין אותו. וכבר ביטלו עד שלא נעשו איסור. אילו (אמר) [אחד] עשה חמש עיסיות מחמשה מינין ועירבו ואמר רבי שמעון בן לקיש אין לוקין על חלתן דבר תורה יאות: ד *הלל הזקן היה כורך שלשתן כאחת. א"ר יוחנן חלוקין על הלל הזקן והא ר' יוחנן כורך מצה ומרור. כאן בשעת המקדש כאן שלא בשעת המקדש ואפילו תימר כאן וכאן בשעת המקדש שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו. רבי יוסי בשם רבי אלעזר *[z]כשם ה שאין האיסורין מבטלין זה את זה כך י אין המצות מבטלות זו את

רק דלענין עומר אין העומר בא מהן וע"כ באיסור חדש לא הוין בכלל שעורין. דתלי בעומר דהא העומר בא משעורין סתם ולא מהם ע"כ הוי חמשה מינים ברם כרבנן ג' מינים הן כוסמין מין חטים שבולת שועל ושיפון בכלל שעורין דס"ל לריב"פ דלרבנן העומר בא גם משבולת שועל ושיפון א"כ ליכא חמשה מינים [וגרסינן כאן ברם כרבנן כגירס' הש"א ז"ל] ע"ז אמר ר' יוסי מסבר סבר ריב"פ שמנחת העומר בא מכוסמין ושבולת שועל ושיפון דהוי בכלל שעורין סתמא דאביב דמצרים ז"א דנהי דכל היכי דכתב רחמנא סתם לענין סיפור המעשה הוי כל המין בכלל סתמא הנ"מ בעלמא כגון שעורה דמספר הכתוב בשבח הארץ משא"כ במעשה השעורה של סיפור יציאת מצרים דכ"ר אביב א"כ לא הוי כל המין בכלל דהא מזכיר מפורש אביב ויכול להיות שזה אביב וזה אינו אביב ולא הוי הכל בכללו דהא אמר מפורש פרט אחד מן הפרטים כמו באמר תאנים שחורות לא היו לבנים בכלל אע"ג דהא ג"כ בכלל תאנים אבל כשהזכיר מפורש תאנים שחורות לא הוי לבנים בכלל וה"נ שעורה אביב קאמר שיבולת שועל אביב לא קאמר דהא יכול להיות כשזה אביב זה אינו אביב ועיין בחבורינו הנה דוד ותמצא טעם בע"ה ורבנן דקסרין אמרין דמינים ודברים ב' ענינים הן :

מהו שילקה על חלתן דבר תורה כו' דאיתפלגון הפיגול והנותר כו' ר"י אמר לא ביטלו זא"ז רשב"ל אמר ביטלו זה את זה ר"ל כיון דס"ל דגם איסורין מבטלין זא"ז ע"כ ס"ל גם הכא דטבל של מין חיטין ושעורין וכוסמין מבטלין מין טבל של שבולת שועל ושיפון וכן כל ד' מינין מבטלין את המין החמישי וכמלא דאין כאן שום מין מה' מינין וע"כ דבעינן המין של החמשה מינין הללו כמו שמבואר בתוס' הרי"ד בארוכות דלא נקרא לחם אפילו דבר שנתהמץ אלא כששם המין עליו אבל כשנתבטל שם המין לא מהני מה שנתהמץ ואינו קרוי לחם אבל לר"י דס"ל דאיסורין אין מבטלין זא"ז ולדידי' לא שייך ביטול אצל האיסורין כמו במצה ומרור למ"ד דמצות אין מבטלין זא"ז לא נתבטל מצות מצה במצות מרור דלא שייך אליבא דר"י דין דביטול אלא היתר בהיתר או איסור בהיתר אבל איסור באיסור לא שייך ביטול דאיסור זה באיסור אחר א"כ לא נתבטל איסור טבל זה באיסור טבל אחר רק רשב"ל כדעתיה דסבירא ליה דשייך דין ביטול אף איסור באיסור ע"כ רשב"ל כדעתיה ולפיכך סבירא ליה דאין לוקין על חלתן ד"ת אבל לר"י אינו בטל ולא שייך באיסורין דין דביטול ולא שייך למימר ב' דברים רבין על אחד ע"ז אמר ר' יוסי ולא דמיין תמן זה אסור וזה אסור ברם הכא ב' דברים רבין על אחד וכבר ביטלו עד שלא נעשה איסור פי' דהא כאן לא שייך דין דביטול באיסורין דהא עדיין לא היה כל מין איסור טבל בפ"ע דהא לקח רבע מכל מין ובטבל דחלה צריך ה' רבעים ומעולם לא היה בכל מין בפ"ע איסור טבל וכבר נתבטל כל מין במינין אחרים עד שלא נעשה איסור ואימתי היה תלי בפלוגתא דר"י ורשב"ל דשייך למימר דלר"י אין מבטלין זא"ז אלא בכעין זה אילו עשה ה' עיסיות ר"ל ה' עיסיות שלמין כל אחד ממין אחר וכל אחד מה' רבעין ועירבן אח"כ בזה תלי שפיר בדר"י ורשב"ל דלרשב"ל נתבטל כל מין ומין ולר"י לא שייך ביטול באיסורין דלא נתבטל מין זה דטבל במין אחר דטבל משא"כ בדינא דמתני' בדין דצירוף לכ"ע שייך דב' דברים רבין על א' ומבטלין אותו עד שלא נעש' איסור ועיין בתוס' ותמצא טעם בע"ה : כאן בשעת המקדש. ר"ל דשם שייך ב' דברים רבין על אחד דהא איכא פסח ג"כ והוי פסח מצה ומרור ג' מינין אבל שלא בשעת הקרבן פסח ליכא רק ב' דברים מצה ומרור :

שיוכשרו למנחת העומר : ברם כרבנן שלשה מינין הן. השתא מסיק להא דקאמר דמתני' דקחשיב להו לחמשה מינין כר' ישמעאל היא דאתייא דאיהו דקאמר שלא הוכשרו כוסמין ושבולת שועל ושיפון לעומר דכולן אינן ממין שעורין וא"כ כל חד וחד למין בפני עצמו הוא דחשיב אבל לרבנן אלו החמשה שלשה מינין הם דשיפון מין כוסמין הן ושבולת שועל ממין שעורין הוא ולא תני חמשה : רבנן דקסרין. מקשין על הא דאוקי ר' יודה בן פזי למתני' כר' ישמעאל ולא כרבנן וכי מה תנינן חמשה מינין בתמיה לא חמשה דברים הוא דתנינן א"כ כרבנן נמי אתייא דאלו חמשה דברים יש בהן שני דברים מין אחד הכוסמין והשיפון ושני דברים מין אחד השעורין ושבולת שועל : תמן תנינן. לקמן ריש פ"ד איזהו מין במינו וכו' וקשיא על הא דתנינן כאן שכל אלו החמשה מצטרפין זה עם זה : ר' יוסי אמר לה. להאי שינויא סתם ור' יונה קאמר בשם ר' יוחנן תמן בפ"ד בנשוך כלומר שעשה העיסה מזו בפני עצמו ומזה בפני עצמו וכהן אותן זו אצל זו והן נוגעות ונשכות זו מזו דבכה"ג הוא דאמרינן דאין מצטרפות אלא החטין עם הכוסמין וכו' וכאן במתני' בבלול שעירב ועשה עיסה אחת מהן ובכה"ג אמרינן כל אלו החמשה מצטרפין זע"ז לכשיעור : תני ר' חייא כן. שאם בלל מכולן מצטרפות הכל התבואה הקמחות ובציקות : עירס ראשי עיסיות. שלא עירב אלא ראשי העיסות בלבד מהו שיצטרפו כולן זע"ז : א"ר יוסי. מאי תיבעי לך וכי זה הנשוך לאו כמעורס הוא והפ"ה את אמר אינו מצטרף אלא מין במינו דווקא וה"נ אינו מצטרף אלא מין במינו : מהו שילקו על חלתן דבר תורה. אם עירב מכולן ועשה עיסה אחת מהן מהו שילקה הזר האוכל חלה של עיסה זו המעורבת וקאמר ר' יונה וכו' בשם ר"ל שאין לוקין על החלה שלהן מן התורה דאין מצטרפות אלא מדבריהן : רשב"ל כדעתיה. לשיטתיה אזיל דס"ל בעלמא דאיסורין מבטלין זה את זה: דאיתפלגון. כדאשכחן דפליגי ר' יוחנן ור"ל בהא : ששחקן. שבללן זע"ז ואכלן : אמר ר' יוסי ולא דמיין. האי דהכא להא דפליגי בפיגול והנותר דתמן אמרו בגוונא שזה אסור בפני עצמו וזה אסור בפני עצמו ובהא פליג ר' יוחנן וסבירא ליה לא ביטל זה את זה אבל הכא עדיין לא באו לאיסור מקודם שנתערבו ואם כן בהא לכ"ע אמרינן שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו : וכבר ביטלו וכו'. כלומר שהרי כבר ביטלו אותו עד שלא נעשה העיסה וחל עליה האיסור : אלו אמר. כהאי גוונא שכבר עשה חמש עיסיות מחמשה מינין וחל היסור חלה על כל אחת ואחת ואחר כך עירבו אותן יחד והיה אומר ר"ל בכהאי גוונא אין לוקין על חלתן דבר תורה יאות אתה אומר דר"ל כדעתיה דסבירא ליה איסורין מבטלין זה את זה ור' יוחנן פליג עלה אבל השתא לא דמי כלל לפלוגתייהו : הלל הזקן היה כורך שלשתן כאחת. פסח מצה ומרור ואוכלן ביחד : חלוקין. הן חביריו על הלל הזקן דסבירא ליה שהן מבטלות זה את זה : והא ר' יוחנן. בעצמו היה נוהג כך שכורך מצה ומרור ואוכלן : כאן בשעת המקדש. חלוקין הן על הלל לפי שעשלשתן מדאורייתא ומבטלות זא"ז כאן שלא בשעת המקדש היה ר' יוחנן אוכל משום שמרור בזמן הזה דרבנן ולא אתי דרבנן ומבטל למצה שהוא דאורייתא אף בזמן הזה : ואפי' תימר וכו'. כלומר דהדר קאמר דלא צריכין להא דהפ"ת שכאן וכאן בשעת מקדש ל"ק דר' יוחנן לא קאמר אלא שחלוקין על הלל על שהיה כורך שלשתן ביחד ואוכלן מפני ששני דברים הן רבים על א' השלישי ומבטלין אותו אבל בשני דברים בלבד אפי' אם היה בשעת המקדש שהן מן התורה אין אחד מבטל את חבירו : כשם שאין האיסורין וכו'. ופליג אדר"ל כך אין המצות מבטלות זא"ז וכהלל

תוס' הרי"ד

מהו שילקו על חלתן ד"ת כו'. הנה הסוגיא הזאת קשה מאד ועמלו המפרשים להעמידה על בורי' וביותר לקמן (בהלכה ב') מענין הזה כאשר יבואר בע"ה. דהקושיא אינה צריכה לפנים מאי מדמה הירושלמי הענין דחלה במינין מחולקין והאיסורין אחד לענין פיגול ונותר דהתם הוי מין אחד והאיסורין חלוקין זמ"ז כידוע ומובן החומרא בענין הזה מאליו ובס' נו"ב רצה לפרש מעיקרא דהירושלמי מוקי ליה כמ"ד בבבלי דהענין הפיגול והנותר מיירי בב' מינין וס"ל לרשב"ל דסב"ע לאו דאורייתא וס"ל גבי חלה ע"כ דס"ל דסב"ע מדרבנן. והאפלא ע"ז ומה ענין סב"ע איכא גבי חלה הא הכא גבי חלה ע"כ מיירי דאינו נרגש הטעם כל המינין דהל"כ מהו צריך הצירוף לחמשה מינין הא מסנה מפורשת היא לקמן (בפרק ג') דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו

מראה הפנים

ברם כרבנן שלשה מינין הם וכו'. כבר נתבאר מזה ריש פרקין ע"ש : הפיגול והנותר ששחקן וכו'. פלוגתא דר"ל ור"י הוא בבבלי זבחים דף ע"ח והמסקנא כר"א דכשם שאין איסורין מבטלין זא"ז כך אין המצות מבטלות

שנויי נופחאות (מו"ע) עירס בכי"ל עירן. (מוכ"ד) כורך בנ"י כרך.

ככר לאדן

וכאן בבלול. הר"ש פ"ק דכלאים ופ"ד דחלה :

עמודי ירושלים

מה שילקו על חלתן דבר תורה ר' יונה בשם ר' שמואל ר' יוסי ר' אבהו בשם רשב"ל אין לוקין על חלתן ד"ת. ע' בבעל העיטור (מ"ב ד"ד ע"ב) שגרס כאן קודם דברי רשב"ל אמר ר' יעקב לוקין על חלתן דבר תורה ונשכח זה מירושלמי שלנו :

עמודי ירושלים תנינא

כשם שאין איסורין מבטלין זה את זה. רוקח סי' רפ"ג :

עין משפט נר מצוה

י
א ב מיי' פ"ו מבכורים ה"ג טוש"ע יו"ד סי' שכ"ד סעיף ב'
יא
ג מיי' פי"ח מפסולי המוקדשין ה"כ
יב
ד מיי' פ"ח מחמץ ומצה טוש"ע או"ח סי' תע"ה סעי' א
יג
ה מיי' פי"ח מפסולי המוקדשין ה"כ
יד
ו מיי' פ"ח מחו"מ טוש"ע או"ח סי' תע"ה סעי' א

גליון הש"ס וציון ירושלים

[z]אין לוקין על חלתן דברי תורה. ע' בתשו' הגאון בהלכות חלה דף נא : [z]כשם שאין איסורין וכו' ע' בשו"ת הא"ז הגאון בעל שער אפרים סי' נא נג נד וככרו"פ סי' נט :

מסורת הש"ס

לקמן פ"ד משנה ג.
ע' תוספות פסחים לה. ד"ה כוסמין ומנחות ע. ד"ה שנא
זבחים עח.
שם עט: פסחים קטו.
זבחים עט.

מסורת הש"ס

מנחות ס. סח.

פני משה

וכהלל הזקן: עשה עיסה אחת מכל חמשת המינין וחזר ועשה חמש עיסיות ממין אחד ועירב את כל העיסות ביחד: חיטין שבו מהו וכו'. כלומר אם החמשה עיסיות שהיו ממין אחד היו מחטין מהו שיבטלו חטין שבו שהן בהעיסה הראשונה שהיא מחמשת המינין את החטין שבו בחמש עיסיות שהן ממין חטין וכן אם היו החמש עיסיות ממין שעורין מהו שיבטלו שעורין שבו בעיסה הראשונה את שעורין שבו באותן החמשה עיסיות וכלומר דהבעיא היא אם עכשיו נתבטל זה המין של חמשה עיסיות בתוך הראשונה מפני שיש בה כמה מינין או דילמא אמרינן מצא מין את מינו ולא נתבטל: א"ר חייא בר אדא. מאי תיבעי לך דכי לא כן א"ר יוסי שני דברים וכו' וא"כ ה"נ כן דמכיון שעירב אותו המין שבחמשה עיסיות עם העיסה הראשונה שיש בה חמשת המינין מבטלין אותו: לא צורכה דלא עשה וכו'. כלומר לא איצטריך לך למיבעי אלא כך אם עשה חמש עיסיות מחמשת מינין ועירבן יחד וחזר ועשה חמש עיסיות מחמשה מינין ולא עירבן יחד עד לבסוף שעירב הראשונות עם האחרונות דהשתא איכא למיבעי אם מבטלין החטין שבכאן את החטין שבכאן והשעורים שבכאן את השעורים שבכאן דמי נימא הואיל והעיסות השניות לא עירבן יחד בתחילה אע"פ שעכשיו נתערבו עם הראשונות הרי הן כאלו כל מין ומין בפ"ע ומצטרפות מין שבזו עם מינו שבזו או דילמא מכיון שמ"מ עכשיו נתערבו הראשונות עם השניות והחטין וכן השעורין נתבטלו בהראשונות שהרי יש שאר מינים שרבו עליהן מבטלין הן עכשיו גם לאותו המין שבעיסות השניות ואין מצטרפין זה עם זה ולא איפשיטא: ואסורין בחדש וכו'. אית תניי תני מלפני הפסח כמו הגרסא הכתובים לפנינו במתני' והיינו מלפני מחרת הפסח שהוא ששה עשר יום הבאת העומר ולהאי תנא היום הוא מתיר דכשהאיר המזרח מותר בחדש ולאידך תניי דתני במתני' אסורין בחדש מלפני העומר הבאת העומר הוא מתיר ולא מקודם וכדמפרש לקמן: מאן דאמר מלפני הפסח מסייע לר' יוחנן. דלקמן דקאמר אפי' בשעת הקרבן היום הוא המתיר ומתני' בשעת המקדש איירי ולאידך תנא דתני מלפני העומר מסייע לחזקיה דאמר בשעת המקדש שהביאו קרבן העומר הקרבן הוא המתיר ולא מקודם: דאמר ר' יונה וכו'. כלומר לר' יונה שמיע ליה דהכי אמר חזקיה בהדיא דבשעת הקרבן הקרבן מתיר ושלא בשעת הקרבן כגון בזמן הזה היום הוא המתיר ור' יוסי קאמר דלא אמר חזקיה בהדיא לתרווייהו אלא דהיהו קאמר בשעת הקרבן הקרבן מתיר ותו לא והכן ממילא שמעינן דמודי חזקיה דשלא בשעת הקרבן היום מתיר ואין בין ר' יונה לר' יוסי אלא שינוי הלשון בעלמא: טעמא דר' יוחנן וכו'. כלומר דר' הילא מפרש דלא תימא דס"ל לר' יוחנן דהיום מתיר מיד כשהאיר המזרח אף בשעת הקרבן דהא ליתא אלא דהכי הוא דיליף ר' יוחנן דכתיב גבי איסור חדש עד עצם היום הזה לומדו שיום ששה עשר הוא המתיר יכול אפי' בשעת הקרבן היום מתיר ת"ל עד הביאכם וגו' יכול עד הבאת הקרבן ממש ת"ל עד עצם היום הזה הא כיצד אתה מקיים לשני הכתובים האלו טול מבנתיים זמן הבאה כלומר דלא בעינן דווקא עד שיקרב הקרבן ממש אלא מיד כשהגיע זמן הבאה מותר וקאמר דאף בשעת הקרבן היום מתיר היינו זמן הבאת הקרבן של היום הוא מתיר אבל לא כשהאיר המזרח: מודה ר' יוחנן באיסור שהוא אסור. אע"ג דקאמר דזמן הבאה מתיר היינו שלא יהא עובר בלאו אבל מודה הוא שאסור לאכול חדש בשעת המקדש עד אחר הקרבת העומר ופליגי בהא דמהו איסורו לר' יוחנן ור' ירמיה קאמר איסורו מן התורה דלא גלי קרא אלא שלא יהא עובר בלאו מזמן הבאה ואילך ור' יונה ור' יוסי דאמרו תרווייהו דאין איסורו עד אחר הקריבה ממש אלא מדבריהן בעלמא: מיליהון דרבנן. דלקמן מסייע לן

תורה אור

את זו: רבי יהושע דרומיא בעי עשה עיסה מחמשת המינין וחזר ועשה חמש עיסיות ממין א' ועירבו. חיטים שבו מהו שיבטלו חיטים שבו ושעורין שבו מהו שיבטלו שעורין שבו. א"ר חייא בר אדא לא כן אמר רבי יוסי [ג]שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו. לא צורכה דלא עשה חמש עיסיות מחמשה מינים ועירבן וחזר ועשה חמש עיסיות מחמשה ולא עירבן. חיטין שבן מהו שיבטלו חיטים שבן ושעורי' שבן מהו שיבטלו שעורים שבן: ואסורין בחדש מלפני הפסח. [ד]אית תניי תני מלפני הפסח ואית תניי תני מלפני העומ'. מ"ד מלפני הפסח מסייע לר' יוחנן מ"ד מלפני העומר מסייע לחזקיה דא"ר יונה בשם חזקיה *בשעת הקרבן הקרבן מתיר שלא בשע' הקרבן היום מתיר. ר' יוסי בשם חזקי' בשעת הקרבן הקרבן מתיר. מודה חזקיה שלא בשעת הקרבן היום מתיר. ר' יוחנן אמר בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר א"ר הילא טעמא דרבי יוחנן °עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר. יכול אפי' בשעת הקרבן ת"ל °עד הביאכם את קרבן אלהיכם יכול הבאה ממש ת"ל עד עצם והיום הזה, הא כיצד טול מבנתיים זמן הבאה. מודה ר' יוחנן באיסור שהוא אסור. איסורו מהו רבי ירמיה אמר איסורו דבר תורה רבי יונה ורבי יוסי תרוויהון אמרין איסורו מדבריהן. א"ר יוסי מיליהון דרבנן מסייעין לן דתנינן

ויקרא טו
שם

קרבן העדה

ר"י דרומיא בעי עשה עיסה מחמשה מינים וחזר ועשה ה' עסיות ממין א' ועירבו. ר"ל כל אחד ממין אחד וערבו חיטים שבו כו' מהו שיבטלו חיטים שבו ר"ל אם ה' עסיות מבטלין להעיסה אחת דה' מינין. ע"ז פריך ר"ח ב"א ולא כן אמר ר' יוסי ב' דברים רבין על אחד כו' ר"ל הא למה לי ביטול הא כבר נתבטל ומבאר האיבעיא לא צורכה אלא כך האיבעיא עשה חמש עסיות מחמשה מינין ועירבן וחזר ועשה חמש עסיות מחמשה [כן הגירסא בדפים זיטאמיר] ולא עירבן ר"ל דבתחלה עשה חמש עסיות מחמשה מינין וחזר אח"כ ועשה עוד חמש עסיות מחמשה ר"ל מחמשה רבעים כלומר דמה' רבעים עשה חמשה עסיות כל עיסה רבע ולא עירבן לחמשה עסיות קטנות הללו בב"א אלא הכניס אח"כ כל עיסה קטנה לתוך העיסה הגדולה המעורבת ובזה שייך למימר ב' דברים רבין על אחד דהא עדיין לא היה על עיסיות הקטנות שם איסור טבל ונתבטלו העיסות קטנות זב"ז (וכן בהעיסה הגדולה מבטל כל ד' מיני' למין אחד אך דשם לא מבטל איסור טבל לאיסור טבל א"כ י"ל דמעיסות הקטנות מצא מין את מינו וכל מין מצטרף למינו בעיסה הגדולה והוי טבל או דלמא דל"ז מצטרף ולא די דלא מצטרף אלא אדרבה דכל מין גופי' מהעיסה הגדולה מבטל להקטנה דהא כבר נתבטל מין דחיטים בהעיסה הגדולה וכן שעורין אך דמ"מ האיסור טבל לא נתבטל אבל העיסה הקטנה דלא היה עדיין טבל מבטל החיטים של העיסה הגדולה להקטנה / הא החיטים של העיסה הגדולה דמחזיק ה' רבעים קמח אין עליו שם חיטים כעת ע"כ מבטל להחיטין של העיסה הקטנה דלא יהיה עליו שם חיטין וכן שעורין וממילא דלא נטבל כלל העיסה הקטנה ונשאר כאיבעיא) אך כיון דהתערובות נעשה בהעיסה הגדולה אפשר לומר דלא נתבטל אלא מצרף כל עיסה קטנה להמין שלה החיטים לחיטים ושעורין לשעורין או דילמא דגם המין חיטים שבהעיסה הגדולה מסייעא גם כן לבטל להקטנה דהא כבר נפל' מיני' שם חיטין רק האיסור טבל בלחוד לא נתבטל בהעיסה הגדולה אבל בהעיסה הקטנה דלא היה עליו עדיין איסור טבל כיון שנתבטל שמו אין עליו איסור טבל ממילא ונשאר איבעיא דלא איפשיטא:

א"ר הילא טעמא דר' יוחנן עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר יכול אפילו בשעת קרבן ת"ל כו' יכול הבאה ממש כו' הא כיצד טול מבנתיים זמן הבאה. פי' דר"ה ס"ל דר"י ס"ל דהיום מתיר לגמרי ואין שום איסור מן התורה ולא כרמב"ם דילן במס' מנחות דף ס"ח ע"א דס"ל אליבא דר"י דהיום מתיר הל"ת דלא תאכלו עד עצם היום. וכיון שהאיר המזרח שוב אין ל"ת אבל מ"מ האוכל חדש בזמן המקדש עובר בעשה דעד הביאכם עד שיקריב

גליון הש"ס וציון ירושלים

ג שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו וכבר בטלו עד שלא נעשה איסור. ול"ע דבהיתר בהיתר לא שייך ביטול ועי' בו"ת הר"ן ופר"ח בא"ח סי' תמ"ז וכריטב"א בחידושיו לע"ז סוף המסכתא ובתשובה הארכתי בזה:

ד אית תניא תני מלפני הפסח כו' ע' ברמב"ם פ"י ממאכלות אסורות ה"א וע' בתוס' יו"ט:

מראה הפנים

מבטלה זה"ז וכהלל הזקן: **אית** תניי תני מלפני הפסח ואית תניי תני מלפני העומר. עיין לעיל ד"ס ואסורין בחדש שנתבאר הכל מזה ומסוגי' מזה ומה דשייך לזה עד א"ל יונה איתותבת קומי ר' ירמיה ואמר וכו' והמסקנא כחזקי' דהכא וכגרסתו במתני' וכהאי תנא דמסייע ליה ונתבארו פסקי הרמב"ם כמבואר שם:

תוס' הרי"ד

בו טעם דגן חייבת בחלה משום גבירה וא"כ ל"ל הצירוף של חמשה מינין דנקט התנא דמצטרפין זע"ז הא במין אחד סגי אם יהיב טעמא אלא ודאי דהחילוק בין הצירוף של חמשה מינין להיטים והורז דהתם בעינן טעם דגן והכא אפילו אינו נרגש הטעם של כל אחד וא"כ אין להוכיח דרשב"ל ס"ל דטב"ע מדרבנן וזה פשוט. [אבל יש לתרוצי זה ואין זה דיוק כל כך] אבל העיקר בעצמו קשה להבין וכי מה לן דהמין אחד בטל

אס

בחבירו הא מכל מקום איסור אחד הוא וצ"ע גדול להבין זאת. ובס' ע"י כתב דבגמ' מדמה לה לפיגול ונותר משום דהירושלמי ס"ל דאפילו הוא איסור אחד כל שחלוקין בטעמם מבטלין זא"ז אבל לאחרים קשה אם כן האיך מייתי מרשב"ל דאמר פיגול ונותר וכו' דהתם איסורין חלוקין וכתב דלאחרים אפשר ליישב כמו שכתבו התוס' ז"ל במס' זבחים (דף ע"ח) דהא תנן במעילה הפיגול והנותר אין מצטרפין זע"ז מפני שהן ב' שמות והאמר בגמ' ל"ש אלא לטומאת ידים דמדרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קודש הוא כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו וי"ל דהתם בדלא מיערב אבל הכא במיערב בטל לאיסורין מבטלין זא"ז א"נ הכא ללקות משום פיגול ונותר קאי אבל התם איירי לעבור עליו משום כל שבקודש פסול בא הכתוב וכו' ועוד התם נהי דאיסורא איכא אבל מלקות ליכא ע"כ. וא"כ אפשר לומר דהירושלמי ס"ל דהוי איסור אחד משום כל שבקודש פסול אך הטעם בטיל ברוב עכ"ל. ודבריו תמוהין כי בוודאי לא עלה זה על דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל לפרש הסוגיא דמס' זבחים (דף עח ע"א) דס"ל נרשב"ל דפיגול ונותר הוי איסור אחד משום כל שבקודש פסול והירושלמי הוא דהתם במעילה וכן בזבחים ס"ל דהאיסור אחד משום כל שבקודש פסול ורק במעילה איירי בדלא מיערב ובזבחים איירי במיערב ואיסורין מבטלין זא"ז ר"ת דהאיך יעלה על הדעת דלפיכך פטור גבי פיגול ונותר אע"ג דהוי מאיסור אחד משום דהטעמים נבטלין זב"ז. ומאי איכפת לן אם הטעמים בטלים כיון דעכ"פ הוי איסור אחד והאיך שייך התראת ספק בזה דהא עכ"פ אסור באיסור אחד דהא העניין דהתראת ספק פירש"י ז"ל במס' זבחים התם וז"ל אי אפשר שלא ירבה מין א' על חבירו כשהוא לועס אותו בפיו נבלל מין אחד לתוך חבירו מיעוטו של זה בטל ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונקרא בשמו ונגרע כמינו וא"א לכוין שלא יהא מין אחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חבירו בו ונמצא שאין באותו המין כשיעור דבציר ליה

כבר לאהרן

חטים שבו מהו שיבטלו חטים שבו ושעורים שבו מהו שיבטלו שעורים שבו נ"ל:

עין משפט
נר מצוה

מו
א מיי' פ"ה מאיסורי מזבח ה"ט ופ"ז מתמידין ה"ז

מז
ב מיי' פ"ז מתמידין שם הי"ג ופ"ז ממא"א ה"ב

דתנינן תמן א *אין מביאין מנחות ובכורי' ומנחת בהמה קודם לעומר. ואם הביא פסול. ואמר *)רבי*) יהושע דרומיא רבי יונה רבי אימי בשם רבי יוחנן לא שנו אלא שלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר הא ששה עשר עבר והביא כשר. אין תימר איסורו ד"ת היא לא שנייא. היא שלשה עשר היא ארבעה עשר היא חמשה עשר היא ששה עשר עבר והביא פסול. ועוד מן הדא דא"ר זעירא (על ידי) [עלי'] דרב בר (בי) דעתון דבנוי דרבי חייא (בר) רבה הוא סבר כוותהון אין תימר איסורו ד"ת רב בר דעתיה דרבי יוחנן [הוא]: והתנינן *משחרב ב"ה ב התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור. אין תימר איסורו ד"ת ניחא אין תימר איסורו מדבריהן יש תקנה אחר התקנה. א"ר יוסי בי רבי בון מפני הרחוקין

רידב"ז

שיקריב העומר כדאיתא בתוס' ז"ל שם עיי"ש דדרים אליבא דר"י דעד עלם היום קאי אפי' בשעת מקדש והוא להתיר הל"ת אבל עד הביאכם קאי על שעת מקדש לעשה. אבל ר"ה ס"ל בשיטת ר"י דאין הביאכם בא לאיסור עשה רק לזמן הבאה דאי מעד עלם היום יכול עד שיעבור היום ת"ל הביאכם לגלות דהוא בזמן שכשר להבאה דהוא משהאיר המזרח דכיון דאם הקריבו לעומר משהאיר המזרח כשר בדיעבד חשיב זמן הבאה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' מנחות דף ה' ע"ב ד"ה האיר. וע"ז אמר מודה ר"י באיכור שהוא אסור. ר"ל אע"פ שהיום מתיר מ"מ אסור עד הקרב' ממש. ושאל הגמ' איסורו מהו. ר"ל אם הוא כבש"ס דילן דס"ל לר' יוחנן ולרשב"ל דהביאכם הוא לאיסור עשה. או דילמא כדרשא דר"ה דר' יוחנן דרש דהביאכם הוא לזמן הבאה אבל אין כאן שום איסור מה"ת. ע"ז פליגי ר' ירמיה ור"י ור' יוסי דר' ירמיה ס"ל איסורו ד"ת והוא כבש"ס דילן ור"י ור"י ס"ל דאיסורו מדבריהן הוא כדרשא דר"ה ע"ז אמר ר' יוסי מיליהון דרבנן מסייעין לן דתנינן תמן כו' ועוד מן הדא דאר"ז עליה דרב בר דעתן דבנוי דר"ח רבה ר"ל חזקיה הוא סבר דכוותיהון א"ת איסורו דבר תורה אם כן רב בר דעתיה דר' יוחנן הוא פי' רב דסבירא ליה בבבלי במסכת מנחות דף ס"ח דבזמן שבהמ"ק קיים עומר מתיר ובזמן שאין בית המקדש קיים האיר מזרח מתיר ס"ל לר' יוסי לשיטתו בירושלמי לקמן ברפ"ב דע"כ טעמא דרב לא כדאיתא בש"ס דילן דעד הביאכם לזמן שבהמ"ק קיים ועד עלם היום לזמן שאין בהמ"ק קיים ז"א לשיטת ר' יוסי דלא צריך קרא על זמן שאין בהמ"ק קיים וידעינן ממקום אחר דבזמן שאין בהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר וע"כ דעד עלם היום קאי נמי על זמן שבהמ"ק קיים והא דס"ל לרב דבזמן שבהמ"ק קיים עומר מתיר הוא משום איסור עשה דהביאכם אבל הל"ת ניתר ע"י עלם היום וא"ת דר"י ס"ל ג"כ דאיסורו ד"ת א"כ רב בר דעתיה דר"י היא. ואלא ע"כ דר"י ס"ל דאיסורו מדבריהן הוא. וע"כ רב בר דעתיה דחזקיה הוא. אבל לשיטת הבבלי דבעינן קרא דעלם היום לזמן שאין בהמ"ק קיים ע"כ ס"ל לבבלי דר' יוחנן ס"ל דאיסורו ד"ת מהעשה דהביאכם ועלם היום קאי אזמן דבהמ"ק קיים להתיר הל"ת. ועל זה פליג רב וסבירא ליה דעלם היום אינו מתיר הל"ת בזמן דבהמ"ק קיים כלל. והקרא דעלם היום קאי אזמן שאין בהמ"ק קיים. משא"כ לשיטת ר' יוסי דס"ל בירושלמי דקרא דעלם היום לא קאי אזמן שאין בהמ"ק קיים א"כ ע"כ דלרב נמי עלם היום מתיר הל"ת בזמן שבהמ"ק קיים ועד הביאכם הוא לאיסור עשה. א"כ ע"כ דלר"י איסורו מדבריהן. ואי לא הוי אמר ר"ז דרב בר דעתיה דחזקיה הו"א דבאמת ליכא פלוגתא בין חזקיה ור"י אלא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגין ורק מדאמר ר"ז דרב ס"ל כחזקיה א"כ ע"כ דאיכא פלוגתא וכה"ג מצוי בירושלמי כמה פעמים דבעי למימר דלא פליגין אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ורק מדמצינו דאמורא אחד אמר אתיא האי מ"ד כמ"ד זה והאי מ"ד כמ"ד זה מזה הוי הוכחה דפליגין. לדוגמא במס' סוכה פ"ד הוין בעין למימר לא פליגין מה דאמר רב כו' מה דאמר שמואל כו' אמר ר"מ אתיא דרב וכו' ושמואל כריב"ל א"ר אימי זאת אומרת שהן נחלקין עיי"ש ודכוותיה הכא דבלא זה הו"א דלא פליגין חזקיה ור' יוחנן דחזקיה דקאמר דבשעת הקרבן קרבן מתיר הוא דמתיר האיסור עשה ור"י דקאמר דאף בשעת הקרבן היום מתיר הוא דמתיר הל"ת וס"ל תרווייהו דאיסורו ד"ת ולא כדרשת ר"ה אבל מדקאמר ר"ז דאתא דרב כחזקיה א"כ מוכח דפליגין. וס"ל לר"י ע"כ דאיסורו מדבריהן וכדרשת ר"ה והביאכם אינו לאיסור עשה אלא לזמן הבאה ועיין בתוס' ותמצא טעם: והתנינן משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור כו' א"ת איסורו מדבריהן יש תקנה אחר תקנה. פי' כיון דאפילו בזמן שבהמ"ק קיים מותר משהאיר המזרח ונשאר בקושיא והשתא מפרש הגמ' האי מתניתין דהתקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור. דהא אפילו בזמן המקדש נמי מותר לאחר הקרבן ע"ז מפרש ר"י בר"ב מפני הרחוקין דלא ידעי זמן הקרבת הקרבן. ודלא כדס"ל בבבלי במס' ר"ה דף ל"א ובמס' סוכה דף מ"א דהרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלין בו לד"ה הוא. והכא בירושלמי ס"ל דריב"ז חשש לזה וס"ל דהרחוקין אסורין כל היום: אר"ה

פני משה

לן דאין איסורו אלא מדבריהם לר' יוחנן: דתנינן תמן. במנחות פרק רבי ישמעאל אין מביאין מנחות ובכורים ולא מנחת נסכים של קרבן בהמה מתבואה חדשה קודם לעומר ואם הביא פסול ואמרי עלה ר' יהושע ור' יונה ור' אימי בשם ר' יוחנן דלא שנו אם הביא פסול אלא דוקא קודם ששה עשר כגון בי"ג ובי"ד ובט"ו וכלומר אפילו קרוב לששה עשר ומכ"ש מקודם אבל בששה עשר עצמו אם עבר והביא קודם להקרבת העומר כשר ואי אמרת איסורו של חדש ד"ת הוא קודם להקרבת העומר ממש א"כ לא שנייא הוא י"ג הוא י"ד הוא ט"ו הוא י"ו עצמו דכל זמן שלא הוקרב העומר לא הותר החדש אפילו להדיוט ובדין הוא שאם עבר והביא פסול אלא ודאי דאין איסור חדש להדיוט עד אחר הקרבה ממש אלא מדבריהם לר' יוחנן והלכך משהגיע זמן הקרבה ביום י"ו אם עבר והביא כשר הואיל והותר החדש מכללו אצל הדיוט מן התורה: ועוד. ראיה מן הדא דאמר ר' זעירא על ידי דרב כרבי יוחנן כצ"ל. הלכך נמי דעתיה לרב דבני דרבי חייא רבה דהוא סבר כוותהון ואי אמרת איסורו ד"ת לר' יוחנן רב בר דעתיה דר' יוחנן בתמיה כלו' דאי הכל מד"ת למה ליה לתלות לדעתיה דרב דכר' יוחנן ס"ל הלא חזקיה הוא בנו דר' חייא רבה ואיהו הא בהדיא קאמר דבשעת הקרבן הקרבן הוא מתיר ולא מקודם ואין בין חזקיה לרבי יוחנן אלא הללו ומאי האי דקאמר דבנו דרבי חייא רבה סבר דכוותהון הרי חזקיה מחמיר טפי אלא ודאי דר' יוחנן ס"ל דאין איסורו מן התורה קודם הקרבה ממש והשתא ה"ק דרב לא שנה להאי דחזקיה דפליג על רבי יוחנן ומחמיר בה טפי כדתני לעיל אלא ע"י דרב גופיה ס"ל כרבי יוחנן דמיקל בה וס"ל דמן התורה מותר מיד כשהגיע זמן הקרבה שנה להאי דחזקיה דהוא סבר נמי דכוותהון דבשעת הקרבן זמן הבאה הוא דמתיר ולא בעי עד אחר הקרבה ממש: והתנינן. השתא פריך למ"ד דאין איסורו אלא מדבריהם עד אחר הקרבה דהא תנינן בפ' בתרא דר"ה ובכמה מקומו' משחרב בה"מ התקין ר' יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף והוא ששה עשר כולו אסור משום מהרה יבנה בה"מ ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוה עומר האיר המזרח מתיר השתא דאיכא עומר עומר הוא דמתיר ובשלמא דאם תימר דאיסורו ד"ת עד אחר הקרבה ניחא הא דהתקין אחר שחרב המקדש שיהא כולו אסור לפי שכשיבנה המקדש יהיה איסורו מן התורה עד אחר הקרבת העומר ומשום הך גזירה דאמרן הוסיף והתקין אלא אי אמרת דאין איסורו אלא מדבריהם עד אחר הקרבה אפי' בזמן המקדש וים תקנה אחר תקנה בתמיה דבזמן המקדש גופיה מתקנת דבריהם הוא דאסור ואכן ניקום ונוסיף לתקנה משחרב המקדש לאסור כל היום משום הך גזירה דיאמרו וכו' הא אפי' בזמן דאיכא עומר אינו אסור אלא מכח תקנת דבריהם בעלמא: אמר ר' יוסי בר בון לעולם אפי' בזמן המקדש איכא למימר דאין איסורו עד אחר הקרבה אלא מדבריהם והא דקשיא לך על תקנת ריב"ז שהוסיף משחרב המקדש היינו טעמא דמפני הרחוקין הוא דהתקין כך דתנינן שם משקרב העומר הותר החדש מיד והרחוקין שאינן יודעין אם קרב העומר או לא מותרין מחצות יום ולהלן כדמפרש התם טעמא מפני שהן יודעין שאין ב"ד מתעצלין בו להקריבו עד אחר חצות ומכיון דהרחוקין אינם מותרין אפילו בזמן

מסורת הש"ס

מנחות סח:

מנחות סח: סוכה מא. ר"ה לא:

תוס' הרי"ד

ליה שיעורא וכי מתרין בו לא ידעינן משום מאי מתרין בו וצריך להתרות בו משום איסור פיגול כי מתרין ביה משום פיגול הוי התראת ספק דילמא לא בדידיה הוי הוכיה וכו' וזה דווקא בב' איסורין מלאוין מחולקין אבל בלאו אחד משום כל שבקודש פסול וכו' לא שייך התראת ספק דמה לן אם הטעם הזה יש בו ואם הטעם של אחר הא מ"מ איסור אחד הוא. א"נ ברור דאין ספק שכוונת התוס' ז"ל בתירוצם הראשון דנ"מ בין זבחים למעילה דהתם מיירי בדלא מיערב והכא מיירי בדמיערב ואיסורין מבטלין זא"ז לאו דהכא נמי פ"ל דהוי איסור אחד משום כל שבקודש ורק בדמיערב הטעמים של איסורין בטלין זא"ז ז"א אלא דכוונתם דהכא בזבחים ע"כ מיירי בשני איסורין כלומר לאוין מחולקין ולא משום כל שבקודש פסול וכו' והתם במעילה (דף י"ז) נמי מיירי באיסורין מחולקין ולא מלאו אחד והא דקאמר התם דלאכילה מצטרפין הפיגול והנותר משום דהוי לאו אחד משום כל שבקודש פסול וכו' היינו דהגמ' קאמר שם אפילו לר"ש דס"ל במס' ערלה (פ"ב) דב' שמות אין מצטרפין מ"מ בקודש מודה משום הקרא דר"א כל שבקודש פסול וכו' אבל לרבנן דפליגי על ר"ש לא בעינן האי כל שבקודש דבלא"ה מצטרפין אפילו ב' איסורין והא דקאמר ר"ש ב"ל במס' זבחים (דף כ"ב) איסורין מבטלין זא"ז והתם קאמר דמצטרפין ע"ז תירוצם הראשון דהתם מיירי בשאינו בלול והכא מיירי בבלול ולא בדיתי הדברים האלו מלבי כי כן מפורש בתוס' ז"ל גופי' במס' שבת (דף פ"ט ע"ב) וז"ל והא דאמר רשב"ל במס' זבחים (דף ע"ח ע"א) הפיגול והנותר וכו' אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו וכו' וכו' ומדמבטלין זא"ז היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ אין מצטרפין ז"ל אע"פ שמבטלין זא"ז כשעירבן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה בפ' קדשי מזבח (דף י"ז) דתנן הפיגול והנותר אין מצטרפין וקאמר בגמ' ל"ש אלא לטומאת ידים מדרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין והא דאיצטריך ר"א לאתויי הקרא דלא יאכל וכו' כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו פי' מדנאמרו בלאו אחד מצטרפין לא איצטריך אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה משום קרא דר"א אבל לרבנן אפילו בעלמא מצטרפין. אלמא בפירוש דהתוס' ז"ל ס"ל נמי דהכא בזבחים מיירי בשני איסורין וכל קושיתם ממעילה הוא דהכא בזבחים ס"ל דפיגול ונותר מבטלין והתם במעילה קאמר דמצטרפין. ע"ז תירצו דהכא בבלול והתם בשאינו בלול. ולעולם ע"כ הכא מיירי בשני איסורין ובתירוצם הב' תירצו דאפילו התם נמי בבלול מ"מ הוי איסור אחד משום כל שבקודש פסול וכו'. וזה ברור באין ספק כלל. אבל באיסור אחד לא עלה על הדעת כלל דיבטלו הטעמים. וכי מה איכפת לן דהטעמים נבטלים דכל עיקר ביטול דהמין הבטל נוסף על המבטל ונקרא בשמו כדפירש"י שהבאתי וזה לא שייך רק בב' איסורין אבל באיסור אחד מה איכפת לן דהמין האחד בטל בחבירו והמין הבטל נוסף על המין המבטל ונקרא בשם המין המבטל מה איכפת לן הא עכ"פ האיסור הוי אחד. ולכן נראה לפענ"ד לבאר הענין

שנויי נוסחאות (גו"מ) דרב בר בי נ"ל דרב ברבי. (גו"י) כוותהון נ"ל דכוותהון.

הרחוקין. רבי ירמיה בשם רבי חייא בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר. אמר רבי הונא מתניתא דחזקיה פליגא עלוי. עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר. יכול אפילו בשעת הקרבן ת"ל עד הביאכם את קרבן אלהיכם. והתנינן משחרב ביתה מקדש התקין ר"י[ב"ז] שיהא יום הנף כולו אסור. א"ר יונה איתתבת קומי רבי ירמיה ואמר אין יסבור רבי חזקיה כרבי יודא *דרבי יהודא אמר והלא מן התורה אסור. ז*תמן חשין לצומא רבא תרין יומין. אמר לון רב חסדא למה אתם מכניסין עצמכם למספק הזה המרובה הזקה שאין ב"ד מתעצלין. בר אבוי דשמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצםתרין יומין איפסק (ברובה) [כרוכה] ודמך: אם השרישו קודם לעומר העומר מתיר. *רבי יונה אמר קודם להבאה רבי יוסי אמר קודם לקצירה. אמר רבי יונה הבאה מתרת להבאה קצירה מתרת לקצירה. א"ר יוסי קצירה מתרת הבאה וקצירה לפום כן רבי יוסי חווי בה קצר לרבים ונטמא חזר היחיד לאסורו. רבי יונה אמר קודם לקצירה. רבי יוסי אמר

פני משה

בזמן דאיכא עומר אלא מחצות יום ולהלן הוסיף ריב"ז לתקן משחרב המקדש לאסור כל היום: ר' ירמיה בשם ר' חייא קאמר דאף בשעת הקרבן היום הוא מתיר ומשמע דאין איסור כלל עד אחר הקרבה ולפיכך קאמר ר' הונא דברייתא דהביא חזקיה לעיל פליגא עלוי דאין אתה מקיים אלו ב' הכתובים אא"כ תחלק בין שעת הקרבן ובין שלא בשעת הקרבן: והתנינן. השתא פריך לחזקיה דלדידיה שלא בשעת הקרבן היום מתיר מדאורייתא כדיליף מקרא והתנינן דר' יוחנן בן זכאי התקין משחרב המקדש שיהא יום הנף כולו אסור ומ"ט החמיר כל כך ואי משום הך גזירה דלעיל לא היה לו להחמיר אלא עד חצות דהרי אף כשיבנה המקדש אחר הקרבה מיהת מותר ומחצות יום ולהלן הא אמרינן דאין חוששין כלל לפי שאין הב"ד מתעצלין בו: איתותבת קומי ר' ירמיה. הקשיתי קושיא זו לפני ר' ירמיה. ואמר לי דמתקנת ריב"ז לא קשיא מידי: אין יסבור ר' חזקיה כר' יהודה וכו'. כלומר דיכולנא לשנויי לך דאפשר הוא אם יסבור ר' חזקיה דהך תקנתא דריב"ז כר' יהודה הוא דאתייא דאמר התם והלא מן התורה הוא אסור כל היום בזמן דליכא עומר דכתיב עד עצם היום הזה וס"ל דעד ועד בכלל ובזמן דאיכא עומר גלי לן קרא עד הביאכם וגו' והא דקאמר התקין, ריב"ז דרש והתקין הוא דדריש להני קראי כר"י והתקין כך וא"כ מהך דריב"ז לא תקשי לדחזקיה דבשיטת ר' יהודה היא. א"כ דה"ק דנוכל לפרש לדחזקיה דאיהו גופיה ס"ל כר' יהודה דשלא בשעת הקרבן דקאמר היום מתיר היינו עד שיעבור כל יום ששה עשר וכר' יהודה דס"ל עד ועד בכלל וריב"ז נמי כר' יהודה ס"ל ודרש והתקין קאמר ועיקר: תמן חשין לצומא רבא תרין יומין. בפ"ק דר"ה גריס לה על המתני' על ששה חדשים השלוחין יוצאין וכו' ומתקנת ריב"ז נשנה שם במתני' לקמן ואיידי דאיירי הכא מתקנת ריב"ז ומהך דאין הב"ד מתעצלין מייתי נמי להא דקאמר תמן בבבל יש שהיו חוששין לצום שני ימים בשביל יה"כ מספק שלא היו יודעין אם עיברו ב"ד שבא"י את אלול או לא ואמר להן רב חסדא למה לכם להכניס עצמכם למספק הזה שתוכלו להסתכן מחמת כך הלא חזקה הוא שאין הב"ד מתעצלין מלשלוח שלוחין להודיע להגולה אם עיברו אלול או לא: בר אבוי והתם גריס אבוה דר' שמואל בר רב יצחק והוא רב יצחק גופיה: אפסק כרוכה ודמך. כשהפסיק מן התענית ורצה לכרוך לסעודה נתחלש ונפטר ועל שהכניס עצמו לסכנה מספק לא הזכירו שמו להדיא ואמרו אבוה דר' שמואל בר רב יצחק: אם השרישו קודם לעומר. תנינן דהעומר מתירן ופליגי בה מאי קודם לעומר: ר' יונה אמר קודם להבאה. אם השרישו קודם להבאת העומר אף על פי שבשעת קצירה אכתי לא נשרשו העומר מתירן ור' יוסי אומר צריך שישרשו קודם לקצירת העומר: אמר רבי יונה הבאה מתרת להבאה וכו'. כלומר בדין הוא שיהא כל אחת ואחת מתרת לכיוצא בה דהבאה מתרת להבאה שאין מביאין שום מנחה מתבואה חדשה מקודם להבאת מנחת העומר וקצירה מתרת לאחר קצירה דאין קוצרין לפני העומר ואם כן הוא הדין להשרשה שהיא הבאה בקרקע בדין הוא שתהא הבאת העומר מתרת למה שהובאה בקרקע מקודם לה ורבי יוסי אומר דאין ראיה אלא דהכא לענין שיהא מותר להדיוט הכל בקצירה הדבר תלוי והקצירה היא שמתרת הבאה בהקרקע מקודם לה ומתרת ג"כ להקצירה: לפום כן רבי יוסי חווי בה. כלומר שמכאן הגיד גם לדין הזה שאם קצר העומר לרבים והיינו לצורך הצבור להקריבו ונטמא וצריך לקצור עומר אחר חזר היחיד לאיסורו של קצירה עד שיקצור העומר האחר משום שהכל בקצירה תליא מילתא ואנן בעינן קצירה הראויה להבאה וליכא וכדפליגי גם בזה לקמיה: רבי יונה אמר קודם לקצירה וכו'. כלומר בהא שקצר לרבים ונטמא איפכא הוא דפליגי דרבי יונה ס"ל קודם לקצירה של עומר אסור לקצור קצירה אחרת ומכיון שכבר קצר לעומר אע"פ שנטמא הקצירה מתרת לקצירה אחרת ור' יוסי ס"ל קודם להבאה כלו' הקצירה שהיא ראויה להבאה היא שמתרת לקצירה ולא זו שאינה ראויה להבאה. כך היה נראה לפרש לפי הגי' הכתובה לפנינו ברישא גבי השרשה דרבי יונה ס"ל קודם להבאה ורבי יוסי ס"ל קודם לקצירה וא"כ הכא איפכא הוא דס"ל בקצר ונטמא אלא דמהא דלקמן

רידב"ז

אר"ה מתניתא דחזקיה פליגי עלוי. ופריך והתנינן משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור וא"כ ש"מ דמן התורה הוא אסור דאל"כ הוי תקנה לאחר תקנה כדלעיל. ע"ז אמר ר' יונה איתותבית קומי ר' ירמיה ואמר אין יסבור ריב"ז כר' יהודה כצ"ל וכן איתא בבבלי וכן כתב המהרא"פ ז"ל. דמה"ת הוא אסור ע"ז אמר תמן חשין לצומא רבה תרין יומין דלא ס"ל ג"כ להחזקה שאין ב"ד מתעצלין בו כריב"ז א"ל רב חסדא למה אתם מכניסין עצמיכם לספק המרובה הזה חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו: ר' יונה אמר קודם להבאה. זה קאי על ואסורין מלקצור מלפני העומר [ובטעות נדפס כאן אם השרישו קודם לעומר וזה הכניסו המפרשים ז"ל לכאן] וס"ל לר"י דהעומר מתיר להקצירה כמו דמתיר חדש דהוא הבאת העומר. דליכא לחלק בחדש דהעומר מתיר פסקי פסקי דקצירת העומר תתיר הקצירה והבאת העומר תתיר החדש ז"א דהעומר מתיר כל עניני חדש בב"א וכמו דמתיר בחדש ע"י הבאה כן נמי מתיר הקצירה ע"י הבאה. ור' יוסי ס"ל קודם לקצירה משום דס"ל דהקצירה מתרת את הכל והיינו דמסיק כדמפרשי ר' יונה ור' יוסי טעמייהו אמר ר' יונה הבאה מתרת להבאה וקצירה מתרת לקצירה פי' בתמיה וכי שייך לחלק ביניהם ולמימר דהבאה מתרת להחדש משום דכיון דניתר חדש מותר להביא ממנו מנחות ונסכים דהא אין מביאין נסכים מן החדש קודם לעומר משום מצוה הבאה בעבירה כדכתב הרמב"ם ז"ל או כמו שפי' בתוס' ז"ל משום דבעינן מותר לישראל במסכת מנחות דף ס"ח ע"ב וקצירה מתרת להקצירה וכי בשביל שלשון נופל על לשון נאמר דהעומר מתיר פסקי פסקי בתמיה וכי בשביל שהתיר החדש יהא מותר להבאה ע"כ הבאה מתרת והקצירה תתיר הקצירה בתמיה הכי הדמיון במעשה הוא מתיר בתמיה אלא ודאי כיון דהבאה מתרת החדש אם כן כמו כן הבאה תתיר הקצירה אלא ודאי דשניהם שוין וכמו דהעומר מתיר את החדש בהבאה כן מתיר הקצירה בהבאה וכן ס"ל לר"י בבבלי במס' מנחות דף ע' ע"ב עיי"ש בתוס' ז"ל. ע"ז אמר ליה ר' יוסי דאינו כן אלא דבאמת הקצירה מתרת הכל בין החדש בין הקצירה והא דבעינן עצם היום להתיר החדש הוא כפרש"י ז"ל בדף ע' ע"ב שם דמקצירה עד האיר המזרח לא חשיב דזמנין דנקצר סמוך לעלות השחר אבל ס"ל לתנא דשניהן נתרין ע"י עומר הוא קצירת העומר. ונחלקו בפי' דהאי תנא אם סובר העומר מתיר בהקרבה או בקצירה ומסיק לפום כן ר' יוסי הוי בה ר"ל מפלפל בה כדאיתא לשון הזה בירושלמי עיין במס' תרומות פ"ג ה"ד. קצר לרבים ונטמא פי' קצר לעומר דהוא קצירה עבור רבים ונטמא דאז צריך קצירה אחרת. חזר היחיד לאיסורו. אי אמרינן כיון דקצר להעומר כבר מותר הקצירה ליחיד. או דילמא דכיון דצריך קצירה שניי' חזר היחיד לאיסורו והוא משום דס"ל הקצירה מתרת מש"כ לר' יונה דס"ל דהבאה מתרת גם להקצירה ליכא האי היכי תמצי כלל דהא אם נטמא העומר בהקרבה אומרין לו הוי פקח ושתוק משום דבעינן קצירת לילה עיין במס' מנחות דף ע"ב ע"א עיי"ש אבל מכיון דהקצירה מתרת להקצירה ע"כ אם נטמא בלילה צריך לקצור עוד הפעם בזה חוזר היחיד לאיסורו ועיין בבבלי במס' מנחות דף ס"ח ע"ב דלמ"ד דשניהם בהבאה פריך וליערבינהו וליתנינהו עיי"ש: ר' יונה אמר קודם לקצירה. זה קאי על השרישו קודם לעומר העומר מתירן ע"ז פליגי ג"כ ר' יונה ור' יוסי דר' יונה ס"ל קודם לקצירה ור' יוסי ס"ל קודם להבאה והגר"א ז"ל בשנו"א מהפך הגי' מדר' יונה לר' יוסי ומדר' יוסי לדר' יונה עיי"ש ומוכרח הוא בע"כ לפי מה שמבואר לעיל דלכ"ע אין העומר מתיר פסקי פסקי ואלא לר' יונה מתיר ההבאה הכל ולר' יוסי מתיר הקצירה הכל וא"כ גם להתיר הנשרשין הוא ג"כ כן דלר' יונה מתיר הבאה ולר' יוסי מתיר הקצירה:

אמר

מסורת הש"ס

מנחות ס"ח. ר"ה כ"א. ירושלמי שם פ"א הל"ד:

מנחות ע.

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז תמן חשו לצומא רבה. ע' בב"י ובמ"א סי' תרכ"ד ועי' כו"פ בבית הספק ובשו"ת נו"ב מהד"ת חי"ד סי' נז. ודברי הכו"פ תמוהין דמלבד דבירוש' פ"ו מתרומות אמרו דמודה ר"ל ביוה"כ וכבר הפסו עליו האחרונים בזה מיהו בלא"ה צ"ע דפשיט' דפשטת הש"ס אזיל בשיטת ר"ש דח"ש אסור מה"ת לכך אמר טעם זה וגם לר"ל ע"כ צריך שיהיו שני ימים שוים וכראשון ודאי דאסור אפי' הש"ס עכ"פ מדרבנן לכך חשו לצומא רבה:

מראה הפנים

אם השרישו קודם לעומר וכו' ר' יונה אמר וכו'. וזו כדאמר בבבלי מנחות דף ע' לבסוף דפלוגתייהו אסיפא הוא דאיתמר וכתבתי בפנים דהנכון לגרוס כאן בהפך ר' יונה אמר קודם לקצירה וכו' כדמוכח מדלקמן. ואיך שיהיה חילוף שמות האמוראים לא איכפת לן הכא אלא דמיהת שמעינן מהסוגיא דכמ"ד קודם לקצירה מסקינן הכא וכדנקיט והזיל אליביה דהאי ובין בענין המרת להשרשה ובין להתיר הקצירה כל חדא וחדא לפי ענינה דקצירת העומר מתרת לקצירה והבאת העומר מתיר לאכול וכן הדין באלו שנשרשו אחר העומר דאשתקד קצירת העומר שבא מתיר לקצירתן והבאת העומר מתיר לאכילתן וכבר נתבאר הכל לעיל בד"ה ואסורין בחדש מהאי ענינא בס"ד:

תוס' הרי"ד

הענין על נכון בע"ה ועי"ז תתבאר ג"כ הסוגיא (בהלכה ב') דגרסינן שם על המתניתין האוכל מהן כזית מצה בפסח יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בכרת אמר ר' יעקב בר זבדי זאת אומרת שלוקין על הלאו ד"ת ר"י בשם ר"ח בר ווא תיפתר באוכל כזית מצה וכזית מצה א"ר יוסי ואפילו תימר כזית מכולהון שניא היא שכולהון שם חמץ מחלפא שיטתו דר' יוסי המן הוא אומר שני דברים כבין על אחד ומבטלין אותו וכא הוא אומר הכין אר'

ב"ר

רבי

שנויי נופחאות

(פו"ח) דרבי יהודא כד"ו ליתא. (טוי"ב) דשמואל כד"ו דרבי שמואל.

עמודי ירושלים תנינא

תמן חשו לצומא רבה תרין יומין א"ל ר"ח כו' חזקה שאין ב"ד מתעצלין כו'. עי' בשו"ת צ"צ להגאון מליובאוויץ הא"ח (סי' ס"ב) וז"ל ניהא בירושלמי פ"ב דחלה משמע דהטעם דלא הצריכו ב' ימים הייתו משום חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו מלהודיע ויהא טעם זה אינו מספיק לרחוקים ביותר ולכן כתב הא"ז שהוא מפני הסכנה כמו שהובא בד"מ עכ"ל וקשה דלמה לא אמרו טעם זה בירושלמי דכי לא היה יודע הירושלמי דיש רחוקים שהב"ד לא יוכלו להודיע והול"ל הטעם מפני הסכנה שה"א מספיק לקרובים ולרחוקים אולם בהגלות אלינו דברי הא"ז בה' יו"כ (סי' רפ"א) שכתב שם וז"ל א"ל ר"ח למה אתם מכניסים עצמיכם לספק נפשות גדול כזה חזקה שאם היו רוצין לעשות ב' ימים יו"כ לא היו ב"ד מתעצלין מלתקן ומביא מעשה שיש בו ס"נ (גדול) העושה כן הלכך אין לעשות כן עכ"ל מבואר שפי' דברי הירושלמי דהטעם משום ס"נ ולא משום דאין הב"ד מתעצלין מלהודיע דלכ"ז תקשה על הרחוקים ·והאי אין ב"ד מתעצלין פירושו שלא היו מתעצלין מלתקן שיצומו ב' ימים ביו"כ כמו שתקנו בשאר יו"ט ובזה גלותי חרפת הכו"פ ביו"ד בבית הספק שהביא דברי הירושלמי שלא תקנו ב' ימים ביו"כ משום ס"נ וע"ז הקשה דהו"ל לתקן שיאכל פחות מכשיעור נר"ל דס"ל דהוא רק מדרבנן וע"ז כתב עליו בשו"ת נוב"י מה"ק (חיו"ד סי' כ"ז) שלא ראה דב' הירושלמי בכנים ורק מה שהעתיק הב"י בסי' תרכ"ד דהוא משום ס"נ ולא משום דאין ב"ד מתעצלין אבל בירושלמי בעצמו מבואר דעיקר הטעם שאין ב"ד מתעצלין ופירושו שהם זריזין לקדש תשרי בזמנו ושלא לעבר נאלול וא"כ יש לסמוך על הרוב שאין אלול מעובר אולם לכה"מ בה"ז פי' הירושלמי מבואר דלדקו דברי הכו"פ ועיקר הטעם בירושלמי הוא משום סכנות נפשות והפי' שאין ב"ד מתעצלין שלא היו מתעצלין מלתקן ב' ימים:

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ב מתרומות ס"א
יח ב מיי' פ"ז מתמידין ס"א

מסורת הש"ס

פסחים נה

קודם להבאה. א"ר יונה מילתיה דכהנא מסייע לי. דכהנא אמר °ואם תקריב מנחת ביכורים לה' זו ביכירה האחרת לא ביכירה. הגע עצמך אפילו עשבים אפי' השרשה העומר בא ומתיר ולא קודם לקצירה אנן קיימין ועוד מן הדא *דתני המנכש בשלשה עשר ונתלש הקלח בידו הרי זה שותלו במקום הטינא אבל לא במקום הגריד. הרי יש כאן שלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר ומקצת היום ככולו. אמר רבי יוסי מילתיה דרבי אבינא מסייע לי דאמר ר' אבינא תיפתר כהדא מתניתא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בארבעה עשר. אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה. בארבעה עשר לא בתלוש שמא במחובר. אשכח תני מקום שנהגו לעשות מלאכה בתלוש עושין אפילו במחובר: ואם לאו אסורים עד שיבא עומר הבא: רבי לעזר שאל מהו שיביא העומר מהן אפשר לומר °חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה ע"ז ואת אמר הכן. התיבון הרי שאר המינין הרי הן תלוין בעומר. ואין העומר בא מהן. לא אם אמרת בשאר המינין שלא כשרו למנחת העומר תאמר בשעורין שכשרו למנחת

תורה אור: ויקרא ג

רידב"ז

אמר רבי יונה מילתא דכהנא מסייע לי כו' ולא קודם לקצירה אנן קיימין ועוד מן הדא דתני המנכש כו' הרי יש כאן י"ג י"ד ט"ו ומקצת היום ככולו. פי' מקצת דיום י"ג ככולו ויש קליטה בג' ימים ומותר אלמא דבעינן ג' ימי קליטה קודם קצירה דאל"כ משכחת לה גם בי"ד בט"ו בט"ו ומקצת היום דט"ז יום הבאת עומר ככולו אלא ודאי דהקצירה מתרת ע"ז אמר ר"י מילתא דר' אבינא מסייעא לי דלעולם הבאה מתרת והא דנקט י"ג ולא נקט י"ד דא"ר אבינא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בע"פ [וכן איתא בבבלי במס' פסחים דף נ"ה עיי"ש] ע"ז פריך הגמ' אבל במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד לא בתלוש שמא במחובר בתמיה א"כ קשה למה קאמר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד הא במחובר לד"ה אסור לעשות מלאכה בי"ד ע"ז אמר אשכח תני במקום שנהגו לעשות מלאכה בתלוש עושין אפילו במחובר:

ר"א שאל מהו שיביא עומר מהן ופריך הגמ' אפשר לומר כן חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזע"ז וא"כ האיך אפשר להרוס ע"ז פריך הגמ' התיבון האיך ס"ל דעומר על היתר התבואה הוא כמו תרומ' המתרת טבל דבעינן חדש על חדש וישן על ישן ואפי' דשניהם הוי מן החיוב מ"מ אין תורמין ומעשרין מזע"ז וע"כ ס"ל גם הכא הגם דהישן שחייב בעומר תלוי בעומר כגון שבלא השרים קודם לעומר מ"מ כיון דישן הוא אין תורמין ומעשרין מזע"ז א"כ קשה האיך מועיל העומר ממין אחד על ד' מינים דהא ה' מינים תלויין בעומר ואין העומר בא אלא ממין אחד אלמא דעומר המתיר התבואה לא הוי כמו תרומה המתרת את הטבל ע"ז משני דלא דמי השאר הד' מינים הנתרין ע"י עומר של שעורין משום דאין העומר בא מהן ר"ל שאין כשירין למנחת העומר. ר"ל דהא כל עיקר דאסר רחמנא חדש הוא משום הקרבת העומר דתלי רחמנא דלא תאכל עד הביאכם וגו' ותלי רחמנא האיסור בכל המינין משום מין השעורין דמחויב בעומר. ותלי רחמנא כל המינין במנחה דשעורין ואימתי קי"ל דאין תורמין ומעשרין ממין על שאינו מינו דוקא בשיש חיוב בכל מין בפ"ע ע"כ אין תורמין ממין אחר עליו משא"כ אם החיוב בא על מין זה ע"י צירוף מין האחר כיון דהחיוב בא ממין האחר תו"מ מזה על זה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' מנחות דף ע' ע"ב דהאי קב חיטין ואלו קב שעורין וכוסמין וכו' מצטרף לענין חלה אע"פ שלענין כלאים הוי כלאים זה בזה ואין תורמין מזה על זה מ"מ כיון דבחיוב בא ע"י צירוף דבלא"ה ליכא שיעור חלה תו"מ מזה על זה ונוטל חלה מזע"ז עיי"ש וה"נ כיון דשאר מינים אין כשירין למנחת העומר וע"כ כל עיקר איסורן בא רק מכח העומר של שעורין ע"כ מתיר העומר של שעורין להחטים וכוסמין משא"כ שעורין דכשרו למנחת העומר והוא ישן האיך תו"מ מזה על זה:

אמר

פני משה

דלקמן לא משמע הכי אלא הכל לענין התרה של השרשה הוא דאיירי לפיכך צריך להפוך הגי' ברישא דר' יונה אמר קודם לקצירה ור' יוסי אומר קודם להבאה וכן הא דבתרה לעיל צריך להפך דברי רבי יוסי לר' יונה ודברי ר' יונה לר' יוסי והאי דהכא ר' יונה אמר קודם לקצירה וכו' כמו גופא הוא והדלעיל קאי. גופא דפליגי בה רבי יונה ורבי יוסי בענין השרשה מה שמתירה דר' יונה אומר מה שהוא קודם לקצירה ור' יוסי אמר אף אם השרישה קודם הבאה היא שמתרת אותה: אמר ר' יונה מילתא דכהנא דדריש לה מקרא מסייע לי דקודם לקצירה צריך שישרישו והקצירה מתרת אותן: זו ביכירה ואחרת לא ביכירה. כלומר מדקרי לה מנחת בכורים משמע שמביא ממה שביכרה בראשונה והאחרים לא ביכרו וא"כ הכל שלא ביכרו בכלל והגע עצמך אפילו האחרים לא הגיעו אלא להיות עשבים ואפילו עדיין אינן אלא בהשרשה בקרקע העומר בא ומתיר אותן והשתא וכי לא קודם קצירה אנן קיימין בהכתוב הזה. דהרי כתיב ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש וגו' וזה הכל בקצירה משתעי שתקצור מהאביב וגו' ומהן תקריב את מנחת בכוריך וא"כ מה שהקצירה מתרת להשרשה שהיא קודם לה היא שמתרת: ועוד. ראיה מן הדא דתני בברייתא המנכש בשלשה עשר בניסן שעוקר עשבים הרעים ונתלש ע"י כך הקלח של התבואה בידו ה"ז שותלו במקום הטינא כלומר במקום הלח כדי שיחזור וישריש לפי שהקצירה אסורה מקודם לעומר אבל לא במקום הגריד שהוא יבש ואינו חוזר ונקלט בתוך הקרקע ונקציר לפני העומר הוא ומדקתני המנכש בי"ג ולא קתני סתם המנכש לפני העומר ש"מ דבדוקא קתני שיהא כאן שיעור להקליטה והשרשה שהוא מן הסתם שלשה ימים כדי שתהיה קצירת העומר מתירתה והרי יש כאן י"ג וי"ד וט"ו ובערב ליל י"ו הוא זמן קצירת העומר כדתנן בפרק ר' ישמעאל מצותה לקצור בלילה ומקצת היום ככולו כלומר שאע"פ שזה היה בי"ג ואין כאן ג' ימים שלמים מ"מ הואיל ואמרינן בכל דוכתי מקצת היום ככולו יש כאן ג' ימים וא"כ שמעינן דקצירת העומר היא שמתרת לאותן שהשרישו מקודם דאל"כ מאי אירייא דקתני המנכש בי"ג: אמר ר' יוסי. מהא לא שמעינן מידי דמילתא דאבינא מסייע לי דלאמר הא דקתני המנכש בי"ג מילתא אחריתא קמ"ל דתפתר כהדא מתני' מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד מיירי ולהכי קתני המנכש בי"ג בדוקא: אבל וכו'. קושיא היא דתידוק מינה אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה בי"ד לא מיתוקמא ואמאי וכי לא בתלוש הוא דאמרו דבמקום שנהגו תליא מילתא דמקום שנהגו היתר במלאכת תלוש הוא דנהגו שמא במחובר בתמיה והכא דבמחובר הוא דאיירי וא"כ אמאי קאמרת תיפתר כהדא מתני' וכו' והא במחובר לעולם אסור הוא וקאמר דאשכחן הדא ברייתא דתני דמקום שנהגו לעשות בתלוש עושין אפי' במחובר והלכך אצטריך למימר תיפתר כהדא מתני' דמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד איירי: ואם לאו אסורין וכו'. קתני במתני' ושאל ר"א מהו שיביא עומר הבא מהן ולמ"ד לעיל דהשרשה קודם קצירה בעינן ואם לא נשרשו אלא בין קצירה לבין הבאה שוב אין העומר דהאי שתא מתירן אלא עד שיבוא עומר הבא וא"כ הקצירה היא העיקר ועד זמן קצירה הן אסורין ושייכא הך בעיא דמהו שיעשה לשנה הבאה ראשית קציר מאלו ויביא העומר מהן דאלו למ"ד דהבאת העומר הוא המתיר א"כ אלו שצריכין היתר בעומר הבא דוקא ע"כ שהשרישו אחר הבאת העומר דממילא כמי דהבאת העומר הבא הוא שמתירן לא שייכא הך בעיא כלל דהרי הן צריכין להבאת העומר הבא שיתירן דהא לדידיה הבאת העומר הוא העיקר והיאך יכול להביא העומר מהן והא לאו ראשית קציר הוא דע"כ כבר נקצר לעומר קציר אחר אלא לאידך מ"ד דהקצירה היא העיקר הוא דקא בעי כדאמרן: אפשר לומר וכו'. ומתמה הש"ס על עיקר הבעיא וכי היאך אפשר לומר שיבא העומר מהן. דהא מיהת ישן מכל אשתקד הוא וחדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה על זה ואת אמר הכן בתמיה דעומר מן הישן יהא מתיר את החדש: התיבון. עוד תיובתא על שאלת ר"א דס"ד הואיל ואלו שהשרישו אחר העומר ותלוין הן בעומר הבא להתירן יהא העומר עצמו בא מהן והרי שאר המינין שהרי הן תלוין בעומר שיתירן ואעפ"כ אין העומר בא מהן דאין עומר בא אלא מן השעורין: לא אם אמרת וכו'. הדר קאמר דהא לאו קושיא היא דאם אמרת בשאר המינין שלא כשרו כלל לעומר כדילפינן לעיל אביב דאינו בא אלא מהשעורין תאמר בבעיא דילן בשעורין הוא דאיבעי' לן שהן כשרין למנחת העומר והואיל והן תלוין בעומר הבא איכא למימר שהעומר בא מהן ומאי:

חברייא

תוס' הרי"ד

כל בון כיני מתני' או כזית מזה וכזית מזה ע"כ. ועמלו המפרשים ז"ל להעמיד הך סוגיא על חלה. אבל נראה לפענ"ד דרך נכון בירושלמי דבהלכה א' וירוות לן שמעתא בהלכה ב'. דנראה לפענ"ד [אם כי קי"ל כרבנן דפליגי עם ר' שמעון וס"ל (בפ"ב דערלה) דג' מינין משם אחד מצטרפין וכפירוש ר"ת ז"ל התם במס' שבת (דף פ"ט ע"ב) דג' מינין משם אחד הוא מאיסור אחד וכמו כן קי"ל במס' מעילה (בפ' קדשי מזבח) דכל הנבלות מצטרפין כגון נבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי כולן מצטרפין לכזית כיון דהוא משם אחד וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ד מהלכות מאכלות אסורות דכן כל המינים המחויבים בתרומה ובמעשר מצטרפין לכזית אחד בטבל לענין שיחול האיסור טבל בכזית ע"י צירוף מכל המינים וכתב הא למה זה דומה לנבלת השור ונבלת הצבי דמצטרפין לכזית וזה מבואר בהדיא במשנה (במס' מעילה) דכל הנבלות מצטרפין לכזית.

וכן

מראה הפנים

רבי אלעזר שאל מהו שיביא העומר מהן. באמתי בפנים לפי שנראה דר"א לגבי מ"ד דקאמר קצירת עומר שבא הוא שמתירן ומיהו כל עיקר הבעיא דר' אלעזר איכא למידק עלה דנהי דקצירת עומר שבא מתיר לאלו שנשרשו אחר העומר מ"מ היכי מצי להביא העומר מהן דהרי עד שלא נקצר עומר הבא אסורין הן ואם נקצר כבר נקצר והיאך אתה מקריב מאחר דלאו כראשית הקציר הוא ופשיטא דלהאי מ"ד דהבאת העומר הוא שמתירן דלא שייכא הך בעיא כלל כמבואר ואם דיש לדחוק ולומר דלאידך הוא דקמבעי' לי' כמ"ש בפנים מ"מ לא מסתבר לומר דיקצור מהן בתחילה מאחר שהן עדיין אסורין ונראה ג"כ מסתמא דהש"ס דדחי לה בלאו הכי כדקאמר אפשר לומר וכו' ולא משני עלה מידי. והאי דלקמן כאפי' קצירך ולא סוף קצירך וכו' מייתי לה בבבלי מנחות דף פ"ד בענין אם יכול להקריב מכרמל דאשתקד ועי"ן אחר הוא:

תיפתר

למנחת העומר. חברייא בשם רבי לעזר ראשית קצירך ולא סוף קצירך רבי זעירה בשם רבי אלעזר ביכורין אין אלו ביכורין. מה נפק מביניהון. עבר והביא על דעתהון דהברייא פסול על דעתיה דר"ז כשר: דברי חכמים רבי יוסי בי רבי בון רבי חייא בשם רבין בר חייה והן שהביאו שליש לפני ר"ה אבל אם הביאו שליש לאחר ר"ה העומר בא מהן:

הלכה ב מתני' [א] האוכל מהן כזית מצה בפסח יצא ידי חובתו. [ב] כזית חמץ חייב בהיכרת. [ג] נתערב אחד מהן בכל המינין הרי זה עובר בפסח *הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן דברי ר"מ [ד] וחכמים אומרים הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן והייבים בחלה ובמעשרות:

גמ' אמר רבי יעקב בר זבדי זאת אומרת שלוקין על חלתן דבר תורה. רבי ירמיה בשם רבי חייא בר ווא תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה. אמר רבי יוסי אפי' תימר כזית מכולהן. שנייא היא שכולהן לשם חמץ. מחלפא שיטתי' דרבי יוסי. *תמן הוא אומר שני דברים רבין על א' ומבטלין אותו וכא הוא אמר הכין. א"ר יוסי ב"ר בון כיני מתניתא אי כזית

פני משה

חברייא. אמרין בשם ר"א דהדר פשיט לנפשיה דאין עומר בא מהן דבעינן ראשית קצירך של שנה זו ולא זה שהוא סוף קצירך דשל אשתקד הוא ור"ז קאמר משמיה טעמא אחרינא דאין עומר בא מהן דמנחת בכורים כתיב ואין אלו בכורים דהרי משל אשתקד הן ולא נתבכרו מאז:

מה נפק מביניהון. מבין הני טעמי וקאמר אם עבר והקריב מהן איכא בינייהו על דעתון דחברייא פסול משום דראשית קצירך דקאמר קרא לעכב הוא אבל על דעתי' דר' זעירא כשר הוא משום דבכורים למצוה הוא דנאמר וכדכתיב כרמל בהאי קרא וגם כן למצוה הוא דאם לא מצא כרמל והוא רך מביא מן היבש כדתני בת"כ בפרשת ויקרא: דברי חכמים. אבל לדברי חכמים קאמר ר' יוסי בר' בון דהכי סבירא להו והן שהביאו שליש לפני ראש השנה וכו' כלומר דדוקא בשהביאו שליש לפני ר"ה דאז אין העומר בא מהן לפי שישן הוא ואין הישן מתיר את החדש אבל אם לא הביאו שליש אלא לאחר ראש השנה הרי הן כתבואה חדשה של שנה זו והעומר בא מהן:

הלכה ב מתני' האוכל מהן כזית מלה בפסח יצא י"ח. כדפרישית במתני' דלעיל שאין יוצאין בשאר המינין אלא באחד מאלו חמשת המינין דווקא דכתיב לא תאכל עליו חמץ וגו' את שבא לידי חימוץ כגון חמשת מינים הללו ואתה מתחייב עליו משום לא תאכל עליו חמץ אתה יוצא ממנו י"ח מלה יצאו שאר מינין שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון ואין אתה מתחייב עליו משום חמץ אין אתה יוצא י"ח ממנו משום מלה: נתערב אחד מהן בכל המינין אחרים. כגון אלו ששנינו ברים פ"ג דפסחים כותח הבבלי והדומה לו מתערובת חמץ: ה"ז עובר בפסח. בלאו דכל מחמלת לא תאכלו לפי שאין חיוב כרת אלא לאוכל חמץ עלמו אבל האוכל תערובות חמץ אינו בכרת אלא בלאו: דברי ר"מ. דס"ל דדוקא בנודר מן הפת ומן התבואה אינו אסור אלא בהן דאין דעתו אלא על הנקרא פת או תבואה והיינו מחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן ס"ל לר"מ דאסור בכל המינין שעושין ממנו כרי כגון קטניות וכיולא בהן דדגן כל מיני דמידגן משמע וחכמים פליגי וס"ל דאף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן והכי מפרש לה בגמרא והלכה כחכמים: וחייבין בחלה ומעשרות. משום דקא בעי למיתני לקמן שיש שחייבין בחלה ופטורין ממעשרות ויש שהן חייבין במעשרות ופטורין מן החלה קתני הכא דאלו חייבין בחלה ומעשרות: **גמ'** זאת אומרת שלוקין על חלתן דבר תורה. קושיא היא על ר"ל דקאמר בהלכה דלעיל שאם עיסה מעורבת מחמשת המינין אין לוקין על החלה שלהן מן התורה מפני שמבטלין זא"ז והא קתני הכא האוכל כזית חמץ מהן חייב בהכרת וקס"ד שלירף כזית מכולן ואכלו וא"כ ש"מ שמתחייב על הלירוף מהן מן התורה וה"ה לענין חלה שלהן וקשיא לר"ל: תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה. כלומר תיפתר אליבא דר"ל דהכא מיירי שיש בהתערובות שאכל שיעור כזית ממין זה ושיעור כזית ממין זה ושאני התם דמיירי שאין בהעיסה שיעור חלה אלא בלירוף אלו המינין ביחד: אמר ר' יוסי. דלא היא דאפי' תימר שאכל שיעור כזית מכולהון כדמשמע ליסנא דמתני' האוכל מהן כזית וכו' וכן בחמץ ולא תידוק מינה לענין חלה דלעיל דשנייא היא הכא שכולהון לשם חמץ כלומר על כולן נקרא עליהן שם חמץ הרי כל חמשת מינין הללו הן הבאות לידי חמוץ לפיכך מלטרף כזית מכולן שיהא מתחייב עליו משום חמץ אבל התם אין ראוי לשם חלה על כל א' וא' בפ"ע שהרי אין כאן שיעור חיוב חלה עד שיערב מכולן לעשות העיסה דהא בכה"ג הוא דאיירי לעיל: מחלפה שיטתיה דר' יוסי. כלומר לפי הך אוקימתא דר' יוסי שאכל כזית בלירוף מכולן א"כ קשיא דידיה אדידיה דהא תמן לעיל אמר גבי הא דבעי למימר דר"ל דס"ל אין לוקין על חלה מתערובתן ד"ת משום דלדעתיה אזיל דאמר הפגול והנותר מצטרפין מבטלין זא"ז ומקשי עלה ר' יוסי שם דלא דמיין דתמן זה איסור בפני עלמו וזה איסור בפ"ע קודם שבללן אבל הכא גבי חלה הן שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו עד שלא נעשה איסור והשתא הכא נמי אי אמרת דאכל כזית חמץ בלירוף מכולן הרי עד שלא נעשה איסור השנים מהן מבטלין להאחד דהרי פחות מכזית אין שם חיוב כרת עליו וזה דומה ממש להא דחלה דלעיל וקשיא דר' יוסי אדר' יוסי ואליבא דר"ל: אמר ר' יוסי ב"ר בון כיני מתני' אי כזית מזה וכזית מזה. כלומר דרבי יוסי ב"ר בון מדחי לה להאי אוקימתא דר' יוסי אליבא דרים לקים דלא מלית לאוקי המתני' אליביה אלא כן דאי איכא כזית מזה וכזית מזה הוא דחייב אם אכל כזית מהן ולע"ג דלר"ל

רידב"ז

אמר ר' יעקב בר זבדי זאת אומרת שלוקין על חלתן ד"ת. פי' דס"ל דקאי אמשנה קמא דתנינן ומצטרפין זע"ז ע"ז קאי מתניתן דידן האוכל מהן כזית מלה ר"ל מן הצירוף הנ"ל א"כ מוכח מדילא תורת מלה והייב כרת על החמץ א"כ ע"כ מוכח דלוקין על חלתן ד"ת. דאי ס"ד דנתבטל התערובות כל מין בד' מינים א"כ הכא גבי מלה והמץ האיך יצא ידי מלה והייב כרת על החמן. א"כ מוכח דהוי מד"ת. דאי ס"ד דנתבטל המין מאי מהני לן דהוי המין הא בעינן ע"כ גם המין להם כמבואר בתוס' הרי"ד לעיל בה"א ע"ז משני ר' ירמיה בשם ר"ח בר ווא תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה פי' דאכל הפרס כולו דהוי לשיטת הרמב"ם ז"ל באופן זה כזית בכדי אכילת פרס ולא שייך ביטול כיון דקי"ל טעם כעיקר דאורייתא וקי"ל דכזית בכדי אכילת פרס הוי טעמו וממשו ע"כ חייב כרת על חמץ ויצא ידי מלה משא"כ בחלה אין לוקין על חלתן ד"ת משום דב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו כמבואר בהל' דלעיל ושם גבי חלה לא שייך טעם כעיקר זה אינו דהא כל עיקר דהוי מדאורייתא בשיש כזית בכדי אכילת פרס וטעמו וממשו דאורייתא וטעמו ולא ממשו הוי מדרבנן הוא משום דאינו שייך איסור תורה ע"י תערובות אלא באופן שאם היה בלא תערובות היה אסור ולוקין מה"ת ע"כ ע"י טעם כעיקר חשיב בכדי אכילת פרס כאילו הוא לבדו בלא תערובות וע"כ בטעמו ולא ממשו דלא הוי רק חצי שיעור דאסור ואין לוקין ה"כ דינו בתערובות אבל לא נעשה הל"ת ע"י התערובות במקום דלא היה בו ל"ת כשהי' לבדו והטעם כעיקר בכזית בכדי אכילת פרס הוא דלא נתבטל האיסור שהיה בו תחלה כשהי' לבדו כמבואר כ"ז בהראשונים ז"ל א"כ גבי חלה דשיעורו הוא חמשה רבעים לא מהני כזית בכדי אכילת פרס דמאי מהני גבי' כזית הא בעינן שיהא בו השיעור קודם התערובת ושיעורו הוי המשה רבעים אבל גבי חמץ ומלה דשיעורו הוי כזית ע"כ לא שייך בו ביטול כיון דאכל כזית בכדי אכילת פרס והוי בזה טעם כעיקר וטעמו וממשו דלוקין עליו. וע"ז אמר ר' יוסי תירוץ אחר שנייא היא שכולן שם המץ ר"ל דס"ל לר' יוסי דגבי המץ ומלה לא בעינן דווקא המין אלא כל עיקר בעינן שיהא ראוי לבוא לידי חו"מ ולא כדס"ל בש"ס דילן במס' זבחים דף ע"ה ע"א דבעינן ע"כ גם המין של החמשה מינים ולא מועיל מה שהוא בא לידי המץ ומלה ואם לאחר כשבא לידי חו"מ נתבטל שם מינו לא יצא ידי מלה כמבואר בתוס' הרי"ד הנ"ל זה לא ס"ל לר' יוסי אלא ס"ל דלא קפדינן על המין אלא כל עיקר קפדינן שיבוא לידי חו"מ וכיון שבא לידי חו"מ לא איכפת לן מה שנתבטל שם המין משא"כ בחלה דהתם בעינן ע"כ המין דאזיל ר' יוסי לטעמי' בריש פ"ק דס"ל הטעם דחלה דבעינן ה' מינים הוא לאו מג"ש דלחם לחם במלה דבעינן ראוי לבוא לידי חו"מ ז"א אלא מגזה"כ גבי חלה מן מלחם ולא כל לחם א"כ בחלה לא תלוי כלל בחו"מ רק במין משום גזה"כ ע"כ מכיון דנתבטל המין ממילא אין לוקין על חלתן ד"ת. ע"ז פריך הגמ' על ר' יוסי דנהי דשפיר משני ע"פ שיטתו לחלק בין חלה למלה והמץ. אבל מחלפ' שיטתי' דר' יוסי דו אמר תמן ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ר"ל דתמן גבי רשב"ל ור"י דס"ל הטעם דחמשה מינין דחלה הוא משום הג"ש דלחם לחם ממלה קאמר ר' יוסי גם תמן דב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו אלמא ס"ל דקפדינן על המין ע"כ. וא"כ מהלפא שיטתי' דר' יוסי דהא תמן אמר אליבא דכ"ע למילתא דפשיטא דקפדינן על המין ע"ז א"ר יוסי ב"ר בון תירוץ אחר כיני מתניתן או כזית מזה וכזית מזה ר"ל דמתניתן דידן לא מיירי בתערובות אלא כל אחד בפני עצמו ועיין בחיבורינו הגה דוד ותמלא טעם בע"ה:

הא

הא

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ו מחמץ ומלה ה"ד סמ"ג לאוין ע"ט טוש"ע או"ח סי' תי"ג סעיף א

כ
ב מיי' שם פ"א ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם

כא
ג שם ה"ה סמ"ג שם טוש"ע שם סי' תמב ס"א

כב
ד מיי' פ"ט מנדרים ה"ט טוש"ע יו"ד סי' רי"ז סעי' יח יט

מסורת הש"ס

מדיס נס.

לעיל א:

מראה הפנים

תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה. כל האי שקלא וטריא אליבא דר"ל הוא כדפרישית בפנים ולא קי"ל כר"ל כמבואר בהלכה דלעיל ע"ש:

תוס' הרי"ד

וכן במס' יומא (דף יו"ב) גרסינן במשנה דכל האוכלין מצטרפין לכותבת והתם בודאי לענין מלקות ולא אשתמיט בשום דוכתא דיפלוג רשב"ל עלה ויסבור דכל הלירוף הוא מדרבנן מטעם ב' דברים רבים על אחד לשיטתו דס"ל דאיסורין מבטלין זא"ז כמו תיפתר שכא בחלה [ואין לומר דהתם נמי ס"ל דהוא מדרבנן והא דבעינן הלירוף גבי נבילה וגבי יוה"כ הוא משום דרשב"ל לשיטתו דס"ל דחצי שיעור מן התורה מותר והירושלמי דס"ל דלרשב"ל

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי׳ פ״ט מנדרים ה״ט טוש״ע יו״ד סי׳ ריז סעי׳ יח יט

כד
ב מיי׳ פ״ו מבכורים ה״ג

כה
ג מיי׳ פ״ב מתרומות הט״ו

כו
ד מיי׳ פ״ז ממעשר שני ה״ב

כז
ה מיי׳ פ״ו מבכורים ה״ב

כח
ו שם ה״ב טוש״ע יו״ד סי׳ שכ״ט סעי׳ א

כט
ז שם ה״ד

ל
ח מיי׳ פ״ו מבכורים ה״ג

לא
ט מיי׳ פ״ג מתרומות ה״ג וכמל״מ

מסורת הש״ס

ירושלמי נדרים פ״ו הל״ב

פסחים לז:

ע׳ כתובות כ״ה. וש״נ ירושלמי ר״ש פ״ק דמעשרו׳ תרומות פ״א הל״ג

פסחים לט. ביצה יג וש״נ ירושלמי תרומות דף כב. בכורים פ״ב הל״ג

כזית מזה וכזית מזה. *הא הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בכל כרבנן. רבי חייא בשם רבי יוחנן כיני מתניתא הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם מה נן קיימין אם באומר פת תורה מעתה אף האומר תבואה תורה יהא אסור בכל דכתיב ותבואת הכרם. אי באומר פת סתם [א] אין לך קרוי פת סתם אלא חיטין ושעורין בלבד. אמר רבי יוסה קיימתיה במקום שאוכלין פת כל אין לך קרוי פת סתם אלא חמשת המינים בלבד:

הלכה ג מתני׳

[ב] אלו חייבין בחלה [ג] ופטורין מן המעשרות הלקט והשכחה והפאה וההבקר ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומע״ש והקדש שנפדו [ד] ומותר העומר ותבוא׳ שלא הביאה שליש רבי לעזר אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה: אלו חייבי׳ במעשרות [ה] ופטורין מן החלה. האורז והדוחן והפרגין והשומשמין והקטניות ופחות מחמשת רבעים בתבוא׳ [ו] *הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת [ז] והמדומע פטורין מן החלה: **גמ׳** רבי הושעיה שאל לכהנא מניין שהן חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות. א״ל לא תימר לי תרימו וכן תרימו. חזר ואמר מארבע עשרה. מה *ארבע עשרה חייבין בחלה ופטורים מן המעשרות אף אילו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות. רבי יוחנן בשם רבי ינאי *זה אחד משלשה מקריות שהן מחוורין בתורה °ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך. (דברים טו) מה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו יצא הבקר שידך וידו שווין בו היא לקט היא שכחה היא פאה היא הבקר: מעשר ראשון שנטלה תרומתו. ומכיון שנטלה תרומתו לאו כחולין הוא. תיפתר [ח] שהקדימו בשיבולין *דאמר רבי אבהו בשם ר״ש בן לקיש [ט] מעשר ראשון שהקדימו בשיבולין פטור מתרומה

הא הנודר מן הפת כו׳. כיני מתניתא אף הנודר מן הדגן כו׳ כן גי׳ הגר״א ז״ל בשנו״א ז״ל ובכי״ק: **ר״ה** שאל לכהנא מניין שהן חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות א״ל לא תימר לי תרימו וכן תרימו. פי׳ בס׳ מלאכת שלמה ז״ל דלא תימר דגזה״כ הוא תרימו וכן תרימו דשוה חלה לתרומה חזר ואמר מארבע עשרה מה ארבע עשרה נתחייבו בחלה ופטורין מן המעשר ואע״פ דהוי בתוך י״ד שנים הללו קודם כיבוש וחלוקה כמו הפקר מ״מ חייב בחלה ופטור מן המעשר כן פי׳ בס׳ מלאכת שלמה ז״ל והגר״א ז״ל בכי״ק מחק תיבת לא תימר לי: **מע״ר** שנטלה תרומתו. ופריך לא כחולין הוא והיכי משכחת לה הא **דפטורין** ממעשר הא כבר נתעשרו ומשני שהקדימו בשבלין: א״ר

דלר״ל גבי פגול ונותר אפי׳ כזית מזה וכזית מזה קאמר דמבטלין זא״ז שאני התם דהן שני שמות אבל הכא דשתיהן שם חמץ עליהן אין מבטלין זא״ז אלא דוקא בדאיכא כזית מכל אחד בפני עצמו ועירבן ואכל כזית מהן הוא דחייב אבל בדליכא כזית בכל א׳ וא׳ **עד** שילטרף מכולן בהא לר״ל אינו מתחייב עליו דדמיא להכיא דלעיל דקאמר אינו לוקה על חלתן ד״ת ולא כדבעי ר׳ יוסי לאוקמי למתני׳ **אליבא** דר״ל: הא הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בכל כרבנן. **בתמיה** דקס״ד דהא דקתני במתני׳ וחכ״א הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן היינו דוקא בנודר מן הדגן קאמרי ובתרתי פליגי אדר׳ מאיר דלדידהו הכי דייקינן הא בנודר מן הפת ומן התבואה אסור בכל ובנודר מן הדגן לדידהו בחמשת מינין הוא דאסור ולר״מ אסור בכל כדקאמר בהדיא בפ״ז דנדרים וקשיא אמאי לחכמים הנודר מהפת ומהתבואה יהא אסור בכל והא פת ותבואה אינן נקראין אלא הנעשה מאלו חמשת המינין וגרסינן להא גם כן בנדרים שם בהלכה ב׳: ומשני ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן דלא תידוק הכי אלא כיני מתני׳ הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם וכלומר דחכמים אדיוקא דדברי ר״מ בלחוד הוא דפליגי דקאמר הנודר מהפת ומהתבוא׳ הוא דאסור בהן אבל בנודר מן הדגן ס״ל לר״מ דאסור בכל כדאמר בנדרים ועלה הוא דפליגי ואמרי דאף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהן: מה אנן קיימין. השתא מפרש להא דתנינן הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן ובמאי עסקינן: אם באומר פת תורה. כלומר שאומר פת הנקראת בלשון התורה עלי א״כ אמור מעתה דמיירי אף באומר תבואת תורה עלי ואמאי אינו אסור בכל והא מצינו דכרם נקרא תבואה כדכתיב ותבואת הכרם ואי דמיירי באומר פת סתם עלי אמאי אסור בכל חמשת המינין הא אין לך קרוי פת סתם אלא פת חטין ושעורין בלבד כדאמרינן בפרק ג׳ דשביעית: קיימתיה. להמתניתין דלעולם באומר פת סתם ומיירי במקום שאוכלין פת כל. כלומר שעושין פת מכל דבר ואפילו משאר המינין אלא דבפת של שאר המינין קורין אותו על שם המין ופת סתם הוא מחמשת המינין והא קא משמע לן דמכיון דאמר פת סתם ואין לך קרוי פת סתם אלליהן אלא ה׳ המינין בלבד אסור הוא בהן:

הלכה ג מתני׳ אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות. כדקאמר טעמא בגמרא לפי שמצינו בי״ד שנה שנתחייבו בחלה ואע״פ שלא היו נוהגין בתרומות ומעשרות אלא עד אחר י״ד שנה שכיבשו ושחילקו: הלקט והשכחה והפאה וההפקר. כל אלו פטורין מן תרומות ומעשרות כדדרשינן מאין לו חלק עמך יצאו אלו שיש לו עמך ואפ״ה בחלה חייבין הן: ומעשר ראשון שניטלה תרומתו. כגון בן לוי שהקדים ליטול מעשר ראשון בשבלים כדקאמר בגמרא וקמ״ל שאע״פ שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה אלא שניטלה ממנו תרומת המעשר שבו וה״א הואיל שיש בו חלק מתרומה גדולה יהא פטור מן החלה הלכך אשמועינן דאפ״ה חייב בחלה: ומעשר שני והקדש שנפדו. דפטורין מן המעשרות כדתנן לעיל בפ״ק דתרומות בהלכה ה׳ דאפילו נפדו פטורין מן המעשרות ולענין שאין תורמין מהן על החיוב וכל שכן אם לא נפדו דממון גבוה הוא דפטור ואעפ״כ בחלה הן חייבין בשנפדו וכן עיסת מעשר שני בירושלים חייבת בחלה: ומותר העומר. מה שניתותר מהשלש סאין שהוא בא מהן ומוליאין מהן עישרון שהוא מנופה בשלש עשרה נפה והשאר הוא נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה ופטור מן המעשרות הואיל ובתחילה היה הקדש והוא הדין למותר שתי הלחם ולחם הפנים לאחר שנפדו חייבין בחלה: ותבואה שלא הביאה שליש. שפטורה מן המעשרות כדאמרינן בפ״ק דמעשרות דכתיב תבואת זרעך דבר שזורעין אותו ומלמיח ואם לא הביאה שליש וזורעין אותה אינה מלמחת ואעפ״כ בחלה חייבת: ר״א אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה. מפרש טעמיה בגמרא דכתיב כתרומת גורן כן תרימו אותה מה תרומת גורן דוקא מפירות שהביאו שליש אף תרומת חלה כן ואין הלכה כר״א: **גמ׳** מנין שהן חייבין בחלה. אף על פי שפטורין מהמעשרות: א״ל רב כהנא לא תימר לי תרימו וכן תרימו. כלומר ומאי קשיא לך דבמעשרות פטורין הואיל ומיעטן הכתוב כדפרישית במתני׳ אבל בחלה לא מצינו שמיעטן הכתוב ולא תימר לי מדכתיב חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה ולפיכך יש לומר דאיתקש חלה לתרומת גורן ומה שבתרומה ומעשרות נוהג אף בחלה כן ומה שפטור פטור אף בחלה האי מילתא לא תימר לי דאין זה אלא סברת ר״א במתני׳: חזר ואמר מארבע עשרה. כלומר אע״פ שבתחילה לא גילה לו טעמו של דבר וא״ל לא תימר לי וכו׳ חזר ואמר לו הטעם דמארבע עשרה שנה שכיבשו ושחילקו אנו למדין שהיו חייבין בחלה דכתיב בבואכם אל הארץ ומתרומה ומעשרות היו פטורין דכתיב בהן כי תבואו וגו׳ והלכך לא נוהגין אלא לאחר ירושה וישיבה: ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי וזה אחד וכו׳. אטעמא דלקט וכו׳ דפטורין מן המעשרות קאי כדאמר להא לעיל בפ״ק דתרומות בהלכה ה׳: ומכיון שניטלה תרומתו לאו כחולין הוא. ומאי קמ״ל במתני׳ דמעשר ראשון שניטלה תרומתו חייב בחלה פשיטא דהא כחולין הוא ומשני תיפתר שהקדימו הלוי להכהן בשבלים דאמר ר׳ אבוהו וכו׳ והשתא קמ״ל דאע״פ שיש בו חלק מתרומה גדולה

תוס׳ הרי״ד

דלרשב״ל ח״ש מותר אפילו מדרבנן כמו דס״ד בש״ס דילן ע״כ ע״י צירוף דרבנן נעשה שיעור שלם ולעולם אין לוקין עליו אלא דהוי צירוף דהתם כמו גבי חלה דחייב בחלה מדרבנן דהוי שיעור שלם לענין חלה ה״נ הוי שיעור שלם לענין נבלה ולענין יוה״כ מדרבנן ז״א דהא שיטת הירושלמי (בפ״ו דתרומות) דרשב״ל מודה ביוה״כ א״כ צ״ל הצירוף ביוה״כ לשיעור כיון דהוא מדרבנן דהא חצי שיעור נמי אסור מה״ת א״ו דהתם הצירוף מדאורייתא משום דמיתבא דעתי׳ והכל משם אחד ולא אמרינן ב׳ דברים רבים וכו׳ וה״נ מכיון דכולן חייבין בחלה אמאי נימא דמבטלים זא״ז אבל משום זה לא אריא דאיכא למימר דהתם מצטרף מדאורייתא ול״ק מחלה ז״א דבחלה מיירי בבלול ולפיכך מבטלין זא״ז אבל התם באינו בלול ולפיכך מצטרפין כמו שחלקו בתוס׳ ז״ל הנ״ל בין זבחים למעילה. אבל לאחר כל הפירושים לא אבין הענין דביטול ב׳ מינין כאיסור אחד וגם יקשה הברייתא דמס׳ כריתות (דף י״ג ע״א) מובא ברמב״ם ז״ל בפ׳ יוה״כ דמאכילין למעוברת ביוה״כ

מראה הפנים

תיפתר שהקדימו בשיבלין. וכ״כ הרמב״ם בפ״ו מהל׳ בכורים בהל׳ ג׳ גבי מעשר ראשון ובמעשר שני סתם וכתב שם ומע״ש והקדש שנפדו והא הכא מוקי לה נמי שהקדימו בשיבלין וזה מוכרח הוא כמבואר בפנים וצ״ל דסמיך על מה שכתב במעשר ראשון וה״ה במעשר שני דהקדימו בשיבלין איירי:

בשמירה

שנויי נוסחאות (סוכ״ג) ובא הלוי (דברים י״ד)

מתרומה גדולה א"ר יוסי כתיב °את כל חלבו את מקדשו ממנו. לא חלבו וחלב חבירו. א"ר יוסי כתיב °והרמותם ממנו את תרומת ה' מעשר מן המעשר ולא תרומה ומעשר מן המעשר. [א] בשמירח ואח"כ הפריש תרומת מעשר שבו. אבל אם הפריש תרומת מעשר ואח"כ מירחו לא בדא. כשהפריש ממנו עליו אבל אם הפריש ממקום אחר עליו לא בדא: מע"ש והקדש שנפדו: רבי זעירא רבי יוסי רבי חמא בר עוקבא רבי הלל בן הלים מטא בה בשם רבי יודה דמן הדא מעשר שני שהקדימו בשיבלין *) פטור מתרומה גדולה. רבי יונה בעי כמ"ד אינו כנכסיו ברם כמ"ד כנכסיו הוא חייב. א"ל אוף אנא סבר כן הוי מע"ש הואיל וכל עמא מודיי שהוא כנכסיו חייב הוי פליגי היא. מ"ד חייב אפילו תרומה שבו חייבת. ומ"ד פטור אפילו חולין שבו פטורין. מאן דאמר חייב עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד לה בגדיש שנדמע בעיסה שנדמעה. ר' יוחנן אמר אנא בעיתה. ר' יאשיה אמר אנא בעיתה. מה בין גדיש שנדמע לעיסה שנדמעה. גדיש שנדמע את אמר חייב עיסה שנדמעה את אמר פטורה. רבי תנחומא בשם רבי חונא

במדבר יח / שם

פני משה

גדולה שלא ניטלה ממנו אפ"ה חייבת בחלה: א"ר יוסי כתיב וכו'. טעמא דפטור מתרומה גדולה מפרש דכתיב גבי תרומת מעשר מכל חלבו את מקדשו ממנו ומדלא כתיב מכל חלב למיעוט הוא דאתא חלבו אבל לא חלבו וחלב חבירו שאם הקדימו למעשר בשבלין לא תפריש ממנו אלא חלבו שהוא תרומת מעשר אבל לא חלב חבירו שהוא תרומה גדולה שאינו ניטל ממנו אלא מן הטבל שנתמרח בכרי: א"ר יוסי כתיב וכו'. כמו א"נ הוא דא"כ מהכא דכתיב וכו' ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: בשמירח. ודוקא שאחר שהקדימו בשיבלין מירחו ואח"כ הפריש תרומת מעשר שבו אבל איפכא לא בדא אמרו שפטור מתרומה גדולה: כשהפריש ממנו עליו. התרומת מעשר. אבל אם הפרישו ממקום אחר עליו לא בדא אמרו שפטור מתרומה גדולה דליכא למעוטי מוהרמותם ממנו וגו' ולא תרומה ומעשר מן המעשר ממנו שהרי לא הפרישו ממנו: מעשר שני והקדש שנפדו. קתני במתני' וקשיא היכי דמי דאשמעינן דפטור מן המעשרות הא מסתמא הפרישו כסדר אחר שתרם תרומה גדולה והפריש המעשר ראשון ואח"כ מפריש הוא מעשר שני ואי דמיירי בשעבר והקדימו דקי"ל מה שעשה עשוי אכתי קשיא מאי קמ"ל דפשיטא בשנפדה השאר חולין הוא והלכך קאמר ר"ז וכו' ורבי הלל בן הלים מטי בה לאומרה בשם ר' יודה דמן הדא שמעינן מע"ש שהקדימו בשבלין פטור הוא מתרומה גדולה ומתני' נמי בהכי איירי והיינו דקאמר פטור ממעשרות ובחלה חייב לאחר שנפדה אף ע"פ שיש בו חלק תרומה: ר' יונה בעי. הא דקתני גבי מעשר שני שנפדה אם זה דוקא כמ"ד שאינו כנכסיו אלא ממון גבוה הוא אבל למ"ד כשאר נכסיו הוא ואינו אלא ממון הדיוט א"כ הוא חייב בחלה אף קודם שנפדה וא"ל אף אנא סבר כן דמתני' דקתני שנפדה כמ"ד ממון גבוה הוא: הוי מעשר שני הואיל וכל עמא מודיי שהוא כנכסיו חייב. כלומר הוי האי מעשר שני דקתני במתניתין שנפדה בהא כ"ע מודיי שהוא כנכסיו וחייב בחלה ומשום הא דלקמיה נקט להא: הוי פליגא הוא. כלומר אף דאמרן דבגוונא דמתני' שנפדו בהא הוא דכ"ע מודים שחייב בחלה ובשלא נפדה פליגי ע"כ דעוד פליגי בחדא מילתא ובגוונא דאיירי במתני' שהקדימו בשבלין כדמוקמינן והיינו בחלק תרומה שבו דלמ"ד חייב בשלא נפדה משום דממון הדיוט הוא אפילו תרומה שבו חייבת וכלומר דלא תימא דלא פליג אלא על החולין שבו משום דלדידיה ממון הדיוט הוא אבל על חלק תרומה שבו כדאיירי במתני' לא פליג דהא מיהת האי חלק תרומה לאו כנכסיו והותו החלק פטור הלכך קמ"ל דאף בחלק תרומה שבו פליג וקסבר דאפילו נפדה הכל הוא חייב בחלה דמכיון שהוא פטור מתרומה גדולה שהקדימו בשיבלין כמו שאין בו תרומה דמי ולהאי מ"ד דסבירא ליה דפטור הוא בשלא נפדה דממון גבוה הוא הכל פטור הוא ואפי' חולין שבו פטורין: מאן דאמר חייב עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מה את עביד לה. כלומר דהא מיהת איכא למיבעי להאי מ"ד דאף בשלא נפדה חייב הוא דממון הדיוט הוא ואפי' חלק תרומה שבו חייבת כדאמרן והשתא מבעיא לן לדידיה אם עשאו לזה המעשר שני תרומת מעשר על מקום אחר דיכול הוא לעשותו מכיון דלא ניטלה תרומה גדולה מזה כמקדשו בתוכו הוא ואם עשה כן מה דינו לענין חיוב חלה ומה את עביד לה לדמות לדין הזה: לגדיש שנדמע בעיסה שנדמעה. כלומר אם אתה מדמה אותו כמו לגדיש שנדמע שיש בו חולין ותרומה ואפי' כן בחלה חייב הוא וה"נ אע"פ שהוא מדומע דהא מיהת יש בו חלק תרומה וכגי דאם לא עשה אותו לתרומת מעשר לא אמרת דלהאי מ"ד מחשבינן כמי שאין כאן תרומה גדולה אבל כאן שעשאו לתרומת מעשר הרי זה כמדומע דיש בו חלק של תרומה ופטור הוא ממנה ויש כאן תרומת מעשר ואם לגדיש שנדמע מדמית ליה חייב או דילמא דאת מדמה ליה כמו בעיסה שנדמעה דתנינן במתני' דלקמן שמדומע פטור מן החלה: ר' יוחנן אמר אנא בעיתה. אני הקשיתי ושאלתי להא דלקמן ור' יאשיה אמר אף אני שאלתי מה בין גדיש שנדמע דפשיטא לך שחייב ובעיסה שנדמעה את אמר פטורה ומאי שנא: ר' תנחומא. קאמר דהיינו טעמא לחלק בין גדיש לבין עיסה דגדיש שנדמע אם עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומה בתמיה דהאמאי לא יהא תרומה והא דקאמר עבר והפריש משום דליכא גוונא שלא יפריש

רידב"ז

א"ר יוסי ממנו ולא חלבו וחלב חבירו א"ר יוסי כתיב והרמותם כו' ולא תרומה ומעשר מן המעשר. ולפ"ז גם מע"ש שהקדימו בשבלין ג"כ פטור מת"ג משום דלא מחייב התורה ב' החיובים בב"א ומסיק בשמירח ואח"כ הפריש תרומ' מעשר שבו וכמ"א דבאין ב' החיובים בב"א אבל הפריש תרומ' מעשר ואח"כ מירח דנמצא דבעת ביאת החיוב אין כאן אלא חיוב של ת"ג בלבד חייב: מע"ש והקדש שנפדו כו'. מע"ש שהקדימו בשבלין פטור מת"ג ר"ל דע"כ מוכח כן ממתניתן דאל"כ היכי שייך דפטור ממעשרות כנ"ל גבי מע"ר והגר"א ז"ל גרס פטור מת"ג ומן המעשר בד"א שמירח ואח"כ פדה אבל פדה ואח"כ מירח לא וכן איתא בס' מלאכת שלמה ז"ל ע"ז אמר ר' יונה כמ"ד אינו כנכסיו ר"ל דהוי ממון גבוה אבל כמ"ד כנכסיו הוא חייב. ר"ל דלא מיפטר מטעם שנתמרח ברשות גבוה קודם הפדיון א"ל אוף אנא סבר כן וכמנא לפ"ז דפליג על הא דאמר ר' יוסי לעיל גבי מע"ר דגזה"כ הוא דלא חייב ב' החיובים תרומה גדולה ותרו"מ כאחת דאם כן גם במע"ש יהיה כן [דף גז ע"ד] שלא הלו ג' החיובים בב"א ע"ז מסיק הוי מע"ר [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] הואיל וכל עמא מודיי שהוא כנכסיו חייב. הוי פליגי ר"ל דפליגי על ר' יוסי דלעיל דס"ל דמע"ר שהקדימו בשבלין פטור מת"ג. ותיבת הוא גבי פליגי הוא מחק הגר"א ז"ל בכי"ק ע"ז מסיק מ"ד חייב ר"ל גבי מע"ר אפילו תרומה שבו ר"ל אפילו חלק התרו"מ שבו חייב דצריך ליתן ת"ג אף על חלק התרו"מ שנמצא בו דהא ת"ג קודם לתרו"מ ומ"ד פטור אפילו חלק החולין נמי פטור. וכ"ז הוא כשעדיין לא הפריש התרו"מ מתוכו חייב ליתן ת"ג אף על חלק התרו"מ למ"ד דחייב מה שאין כן אם הקדיש והפריש תרו"מ יכול להיות דפטור מת"ג דהגם דתרו"מ טביל לתרומה גדולה מ"מ כיון דהוא גופי' קרוי תרומה פטור דהא לקמן צריך קרא דחלה הטבולה לת"ג חייבת בתרומה דאל"ה הו"א כיון דהיא גופה קרויה תרומה פטורה הלה מת"ג ועי"כ אם הקדיש והפריש תרו"מ יכול להיות דפטור מת"ג כדמסיק ומיבעיא לי' מ"ד חייב עשאו תרו"מ על מקום אחר ר"ל דעשה כל השבלים תרו"מ למקום אחר ונמצא דהוי אף הלק החולין תרו"מ וטבל לת"ג והוי תרו"מ וטבל לת"ג מדומעין יכול להיות דחלק התרו"מ פוטר לחלק הטבל ע"ז מיבעיא לי' מה את עביד לי' כגדיש שנדמע או כעיסה שנדמעה דקי"ל דגדיש שנדמע תרומה וטבל ביחד חייב בתרומה ועיסה שנדמעה עם תרומה פטורה מן החלה וע"כ מיבעיא ליה הדין מדומע דהכא דמדומע טבל ותרו"מ ביחד האיך דיינינן לי' וה"ה דהוי מצי למבעיא הדין איבעיא בשלא עשה תרו"מ למקום אחר רק הפריש תרו"מ עליו ותהיה האיבעיא על התרו"מ הזה שהפריש עליו דהוי מדומע תרו"מ וטבל לת"ג אך כיון דאמר דלמ"ד חייב חייב על הכל אף על חלק התרו"מ שבו ולמ"ד פטור פטור על הכל אף על חלק החולין שבו ע"כ מיבעיא לי' בעשה הכל תרו"מ והוי תרו"מ לאחר קריאת שם תרומה יכול להיות דפטור על הכל משום מדומע אפי' למ"ד דחייב על הכל. ובאיכי תמצא הזה דעשאו כולן תרו"מ למקום אחר יכול להיות אפילו למ"ד דחייב על הכל באופן זה פטור על הכל משום מדומע. ע"ז פשיט האיבעיא כדמסיק דבאמת צריך טעם מה בין עיסה לגדים ומסיק דטעמא דגדים משום שחל עליו החיוב קודם המדומע וטעמא דעיסה משום דהוי מדומע קודם החיוב דעיסה מיירי שנדמע קמח. ע"כ ממילא הכא דהוי עליו חיוב דתרומה קודם קריאת שם תרו"מ והוי החיוב דתרומה גדולה קודם המדומע: מ"ט

נר מערבי

לב
א מיי' פ"ג מתרומות ה"ג וכמלמ"ל
לג
ב מיי' פ"ג ממע"ש ה"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

[א] בשמירח ואחר כך הפריש וכו' ע' במשנה למלך פ"ג מהרומות ה"ג בארוך ועי' במסרי"ם אלגאזי דף לט דשם המצא ביאור כל הסוגיא ועמ"ש לעיל סוף פ"ק דתרומות ומעשר שני יא א:

מראה הפנים

בשמירח ואח"כ הפריש וכו' לפי גי' הספר קשה דמה טעם כדבר ונראה דנתחלפה הגי' בהעתקה ואיפכא נ"ל בשהפריש תרומת מעשר ואח"כ מירח אבל בשמירח ואח"כ הפריש תרומת מעשר לא בדא אמרו שפטור מתרומה גדולה וה"ז דומה למה דאיתמר בבבלי פ"ז דברכות ובכמה מקומות א"ל רב פפא לאביי אלא מעתה הקדימו בכרי נמי א"ל עליך אמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן ויש לפרש נמי לפי גי' הספר דדוקא בשמירה הלוי לאחר שהקדימו בשבלין ואח"כ הפריש ממנו התרומת מעשר אבל אם הפריש התרומת מעשר בעודו בשבלים ואח"כ מירח לא

שניא היא שכולן שם המן גם זה קשה להבין מאי פירוש הוא אלו הדברים וכס' נו"י פי' דהיינו הא דאמרינן מאי נ"מ דהוי ב' מינין כיון דאיסורן אחד. וע"ז פריך מהלפא פיעתי'

תוס' הרי"ד

ביוה"כ פחות מכשיעור כדי שלא יהיה כזית בכדי אכילת פרס. ולרשב"ל שלא יכול לאכילה כשיעור וע"י שילעום מב' מינים כאחת ולא יהיה רק איסור דרבנן] דהכא גבי חלה עמין אחר הוא ונקדים קצת הערות נכונות בסוגיא דהלכה ב' דר' יעקב בר זבדי מוכיח מן מתניתין דלוקין על אלחן ד"מ משום דמשמע לי' דמתניתין מיירי כזית המן בתערובות אלו ה' מינין וקתני דחייב בהכרת אלמא דלא הוי מדרבנן וע"ז מדחה ר"י בשם ר"א בר וזא תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה וקשה להבין וכי אם אכל כזית מזה ומזה לפיכך הוי מדאורייתא הא טעמא דרשב"ל דהוי מדרבנן משום שני דברים רבים על אחד וא"כ מאי אהני לן דהוי כזית וכי כזית אינו בטל בשני זיתים. אמר ר' יוסי אפילו תאמר כזית מכולהון

שנויי נוסחאות (בו"א) את כל במקרא מכל. (סו"ב) את במקרא ליתא

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ה מבכורים ה"א

לה ב ג מיי' פ"ג מתרומות ה"י

מסורת הש"ס

לקמן פ"ב משנה א

מנחות סו.

לעיל ס"ה.

תוספתא תרומות פ"ב ירושלמי. מעשרות פ"ב הל"ב וש"נ

תורה אור

חונא גדיש שנדמע עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומ' אינה תרומה. עיסה שנדמעה עד שלא נדמעה עבר והפריש ממנה חלה אינה חלה דתנינן תמן [א] *המפריש חלה קמח אינה חלה וגזל ביד כהן: ומותר העומר: מתני' דלא כר"ע *דר"ע מחייב בח"ה ובמעשרות: ותבואה שלא הביאה שליש: מה טעמא דרבנין נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם הנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. מ"ט דרבי לעזר °כתרומת גורן (במדבר טו) כן תרימו אותה. מה תרומת גורן [ב] מפירות שהביאו שליש אף זו מפירות שהביאו שליש. ולית לי' לרבי לעזר לחם לחם. אשכח תני בשם רבי לעזר אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח. מהו שחייבי' על לחם שלו משום חדש *א"ר יודן כתיב °ולחם (ויקרא כג) וקלי וכרמל לא תאכלו. את שחייבי' על קלי שלו משום חדש חייבים על לחם שלו משום חדש את שאין חייבין [ג] על קלי שלו משום חדש אין חייבין על לחם שלו משום חדש. *א"ר זעירא כתיב °עשר (דברים יד) תעשר את כל תבואת זרעך [ד] דבר שהוא נזרע ומצמיח יצא פחות משליש שאם נזרע אינו מצמיח. פשיטא על דרבנין בההן פחות משליש שאינו נגרר לעניין המעשרות. רבי חייא בר יוסף שאל על דעתיה דרבי לעזר מהו שיהא נגרר לעניין חלה כעיסת האורז. שמואל בר אבא בעי אי זה חדש וישן שבחלה. שתי שדות אחת הביאה שליש ואחת פחות משליש לחלה אחת למעשרות שתים. אחת פחות

פני משה

יפריש עדיין תרומה ממנו וכגון שלא הפריש הבכורים במחובר לקרקע להדין הוא שמפריש אותן אח"כ אלא שצריך שיקדים הבכורים לתרומה ואם עבר והפריש לתרומה מקודם מה שעשה עשוי א"כ בגדים שלא נתמרח עדיין מיירי דאע"פ שלא נגמר מלאכתו אם עבר והפריש לתרומה ה"ז תרומה אבל עיסה שנדמעה אינה כן שאם עד שלא נדמעה והיינו שהיא עדיין קמח ולא נדמע בה כלום ועבר והפריש ממנה חלה אינה חלה כלל דתנינן תמן לקמן בפ"ב המפריש חלתו קמח וכו' וגזל הוא ביד כהן וצריך להחזירו לבעלים והיינו דאיכא בין גדים לעיסה: ומותר העומר. קתני במתני' דפטור מן המעשר וא"כ מתני' דלא כר"ע דמחייב בפרק ר' ישמעאל במנחות אף במעשרות וקמ"ל דסתם לן תנא הכא דלא כר"ע: ותבואה שלא הביאה שליש מ"ט דרבנן. דקסברי דחייבת בחלה אע"פ שפטורה ממעשרות: נאמר לחם וכו'. כלומר כל עלמו של דבר דאמרינן דאלו חמשת מינין חייבין בחלה משום דילפי' לחם לחם ממצה שאלו המינין באין לידי חימוץ וניכרין הן בין מצה לחמץ וא"כ מינה מה להלן יוצא אדם י"ח בפסח אף במצה שהיא מהתבואה שלא הביאה שליש שהרי יכולה לבוא לידי חימוץ אף כאן חייבת בחלה: מ"ט דר"א. משום דכתיב כתרומת גורן וכו' כדפרישית במתני': ולית ליה לר"א לחם לחם. בתמיה דאי לית ליה הך גז"ש א"כ מנא ליה דאלו חמשת המינין הן שחייבין בחלה: אשכח תנ' וכו'. כלומר לעולם אית ליה הג"ש דלחם לחם וס"ל דגם במצה אינו יוצא י"ח בפסח אם היא מתבואה שלא הביאה שליש כדאשכחן חדא ברייתא דתני בהדיא כן לר"א: מהו שחייבין על לחם שלו. שבאה מהתבואה שלא הביאה שליש אם חייבין עליו משום חדש וקאמר ר' יודן מדכתיב ולחם וקלי וגו' איתקש לחם לקלי את שחייבין וכו' ואת שאין חייבין על קלי שלו משום חדש דאין קלי בתבואה שלא הביאה שליש דאין נקרא אלא שחת אין חייבין ג"כ על הלחם שלו משום חדש: אמר ר' זעירא כתיב וכו' גרסינן להא לעיל בפ"ק דמעשרות בהל"ג דמכאן לתבואה שלא הביאה שליש שפטורה מן המעשרות: פשיטא על דרבנן וכו'. כלומר ודאי אליבא דרבנן ליכא למיבעי אם זה הבא מתבואה שלא הביאה שליש שנתערב בתבואה שהביאה שליש אם נגרר הוא עם החיוב לענין שיהא ג"כ הוא חייב במעשרות דהאי מילתא דפשיטא הוא שלא מלינו גרירה לענין חיוב המעשרות שיהא החייב גורר את הפטור עמו לחיוב אלא אליבא דר"א לענין חיוב חלה הוא דאיכא למיבעי כהאי דר' חייא בר יוסף שאל דלדעתיה דר"א מהו שיהא נגרר תבואה שלא הביאה השליש עם תבואה שהביאה שליש שאם עשה עיסה משתיהן יהא נגרר הפטור עם החייב להתחייב כולה בחלה כעיסת אורז כמו דאשכחן בעיסת אורז דתנינן לקמן בפ"ג העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וה"נ כן ולא אפשיטא אליבא דר"א: איזהו חדש וישן שבחלה. מה נקרא חדש וישן לענין חיוב חלה שלא יפרים מזה על זה לפי שאין תורמין מחדש וישן מזה על זה ומפרש ואזיל לחלה אחת כלומר לענין חיוב חלה ושיפרים מזו על זו אחת היא נחשבת שהרי שתיהן חייבות בחלה ומשנה אחת הן באים או מחדש או מישן ותורמין מזו על זו ולענין חיוב מעשרות שתים הן ואם זו הביאה שליש לפני ר"ה וזו לא הביאה עד לאחר ר"ה אין מעשרין מזו על זו שזו מן החדש וזו מן הישן אחת הביאה פחות משליש לפני ר"ה ואחת לא הביאה אלא עשבים וא"כ בשנה זו נגמרה הרי לענין חיוב חלה שתים הן נחשבות לפי שזו שהביאה פחות משליש לפני ר"ה מן הישן היא שנתחייבה מאז בחלה

קרבן העדה

מ"ט דרבנן נאמר לחם בפסח כו'. פי' דכיון דיוצא ידי חובתו בפסח הוי נ"כ חייב בחלה ולא קפדינן אלא על חמץ ומצה. וע"כ אפילו פחות משליש חייבת בחלה וכדמסיק דבזה נחלקו דלר"א אינו חשוב לחם ואינו יוצא בה ידי מצה ושאל האיך ס"ל לר"א לענין חדש בפחות משליש אי דמי לחלה ומצה או לא ע"ז פשיט ר"י דכתיב לחם וקלי דמקיש לחם לקלי כמו גבי קלי לא בעינן שליש דלא בעינן גבי' לחם כן נמי בלחם לא בעינן שליש ואע"פ דלעיל בה"א מקיש איפכא קלי ללחם ז"א דהא דגמרינן קלי מלחם הוא דבעינן בקלי ממין לחם דהוא מחמשת המינין אבל בזה מקשינן לחם לקלי דכיון דבא מחמשת המינין לא קפדינן על מה שהוא פחות משליש:

ר"ח ב"י שאל על דעתי' דר"א מהו שיהא נגרר לענין חלה כעיסת האורז. דהא לענין חלה אמרינן גרירה והענין דגרירה הוא לעיל בר"פ למ"ד דבעינן המשה מינים מריבוי דלחם ולא משום המץ משום דכיון דעשה עיסה מן החטין ומן האורז דרך עיסה היא כדפי' הרמב"ן ז"ל ע"ז מיבעיא לי' לענין פחות משליש אם אמרינן נמי דרך עיסה היא או דילמא דבפחות משליש אין זה דרך עיסה כמו שעורין עם דוחן דקי"ל דאינו מגרר אלא חטים ואורז בלבד דבאלו הוי דרך עיסה משא"כ בשאר מינים:

שמואל בר אבא בעי איזה חדש וישן שבחלה שתי שדות אחת הביאה שליש. פי' לפני ר"ה ואחת לא הביאה שליש פי' לפני ר"ה לענין חלה הוי אחת דחשובין בשנה אחת ולענין מעשרות חשובין שתים ר"ל משתי שנים ואין מעשרין מזו על זו כו' ע"ז שאל בנתיים מהו ר"ל כדמסיק איזו בנתיים העושה עיסה מן הטבל דקי"ל דחייב חלה ותרומה וחלה לא תאכל עד שיוציא עלי' תרומה תרומה לא תאכל עד שיוציא עלי' חלה כדאי' לעיל במס' דמאי פ"ה ה"א עיי"ש וע"כ מיבעיא לי' כשהפרים חלה ומוציא אח"כ תרומה על החלה אם יכול להפרים מן שהביא שליש על שלא הביא שליש דקי"ל לענין חלה אחת ולענין מעשרות שתים מי אמרינן דאזלינן על מה שהופרש עליה וכיון שמפרים על החלה שפיר יכול להפרים מזע"ז כיון דנחשב לענין חלה אחת וכיון דמפרים על עיסה ופחות משליש נקרא לחם בחלה ע"כ שפיר מפרים אף תרומה מזע"ז דנקרא מפרים מלחם על לחם או דילמא דלענין תרומה אין מפרישין מזע"ז משום דלענין תרומה חשיב מישן על חדש. וכן כשהפרים תחלה תרומה ואח"כ מפרים עלי' חלה אם אזלינן לבתר מה שמפרים עלי' אין להפרים חלה מזע"ז כיון דלענין תרומה חשיב פחות משליש משנה אחרת וע"כ אפילו חלה אין מפרישין על תרומה מזע"ז או דילמא דאזלינן בתר חלה דעכ"פ לענין חלה חשיב משנה אחת ע"ז פליגי ר' יונה בשם רשב"ל ור' יוסי בשם רשב"ל בשתי הפרשות הללו דמפרים הפרשה ראשונה על הפרשה אחרונה בתר מי אזלינן דר' יונה ס"ל דמפרים כבראשונה דאזלינן בתר הפרשה ראשונה ור' יוסי ס"ל דאזלינן בתר הפרשה אחרונה וצריך להפרים כמו הפרשה שלו ע"ז מסיק העושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה ותרומה בחלה ר"ל איזה שירצה יפרים בראשונה והשני' באחרונה כדאיתא במס' דמאי הנ"ל:

גליון הש"ס

ע"ל קלי שלו משום חדש ע' בשו"ת ב"א סי' סח:

תוס' הרי"ד

פיסקיה דרבי יוסי תמן הוא אומר ב' דברים וכו' וכא הוא אומר הכין פי' ואם כן מוכח דאפילו באיסור אחד מבטלין זה את זה כן פי' בס' נו"י ודוחק גדול לפרש כן דאם נפרש דר"י מחדש דב' מינין באיסור א' אין מבטלין זה את זה למה להגמ' להביא ממרחק לחמם להקשות מר"י דחמץ אר"י דחלה דבאיסור אחד דחמץ אין מבטלין זה את זה ובאיסור אחד דחלה ס"ל חמץ דמבטלין זה את זה. קשה הא אי לא פי' מלינו לעיל גבי חלה מימרא דר' יוסי דס"ל דמבטלין זא"ז משמע דהיה ניחא מימרא דר"י הכא גבי חמץ וקשה האיך נפרש דברי ר' יוסי הכא חלה. בדוכתי' דקאמר שניא היא שכולן שם חמץ פי' שניא היא חמץ מחלה דחמץ כולן שם חמץ וכא[illegible] חמץ ובאיסור אחד אין מבטלין זא"ז וקשה הא חלה נמי איסור אחד הוא. ואין לפרש דזה גופיה פריך הגמ' מחלפא שיטתי' דר' יוסי דהתם דהא חלה נמי הוי איסור אחד ז"א דא"כ למה לן להקשות מחלפא שיטתי' דר' יוסי מתמן. הא הכא גופי' אין פירוש לדבריו דמאי שנא חלה מחמץ הא חלה נמי איסור אחד. ועוד קשה לי דמאי קאמר ר"י שניא היא שכולן שם חמץ וקשה למה לא קאמר שכולן שם מצה הא במתניתין קתני האוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת. ולפי הס"ד דמיירי בתערובות א"כ גם גבי מצה מיירי נמי ע"י תערובות וכמו דמוכח מחמץ ע"י תערובות דלוקין על הלתן ד"ת כן מוכח נמי ממצה. וא"כ למה נקט ר"י שניא היא שכולן שם חמץ הוי ליה למימר שכולן שם מצה כיון דמצה תני במתניתין ברישא קודם חמץ. אבל נראה לפענ"ד דהעניין ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו לגבי חלה אם כן איסורן אחד וב' מינין הם ובבבלי במס' זבחים מוקי אליבא דרשב"ל דטכ"ע דאורייתא והתם גבי פיגול ונותר מיירי ממין אחד אבל ב' מינין טכ"ע דאורייתא ולמה לן לאפושי פלוגתא בין בבלי וירושלמי כרשב"ל דהכא ס"ל גבי ב' מינין דב' דברים רבים על אחד משמע דטכ"ע דרבנן. לכן נראה לי דהכא גבי חלה לא שייך כלל לענין טכ"ע אף בב' מינין וכמו שאבאר בע"ה וממילא נבין הענין דבטול באיסור אחד וכל סוגיא דהלכה ב' על מקומה תבוא בשלום. דלכאורה קשה לרשב"ל דס"ל דאין לוקין על הלתן מד"ה מטעם ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו. א"כ יקשה לדידיה המתניתין (דלקמן בפ"ג) העושה עיסה מן החטים ומן

מראה הפנים

לא בדא אמרו שפטור הוא בכך משום שצריך הלוי לדוש ולגמרו וליתן התרומת מעשר מן דגן הגמור והכי אמרינן נמי בבבלי פ"ק דביצה דף י"ג דקנס קנסו חכמי' להלוי על שהקדימ' להכהן בשבלים וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' תרומות בהל' י"ג והבאתי לזה לעיל בתרומות במקומו ומיהו הא דמתלק הכא דאם מפריש התרומת מעשר ממקום אחר לא בדא זה לא מצאתי מבוא' במקום אחר ואפש' דה"ק דכשנותן לו התרומת מעשר ממקום אחר מהדגן הגמור לא בדא אמרו לקנסו וזה פשוט הוא:

שנויי נוסחאות (כו"ד) המפריש חלה נד"ו המפריש הלתו. (כו"י) בתרומת גרן (במדבר ט"ו).

הר"א מגריידיץ

רבי חייא בר יוסף שאל על דעתיה דר"א וכו' כעיסת האורז נ"ב כמו לקמן פ"ג ה"ה דמהני לחלה אבל כאן דמודים רבנן לענין מעשרות לר' אליעזר לא אמרינן אם יש טעם [מהתבואה שהביאה שליש] דנגרר בתרי' שיהי' חייב במעשר כמו שם גבי חלה [דאם יש טעם דגן באורז חייב בחלה] וזה פשיטא [ועי' בפני משה הטעם דגבי מעשרות לא אמרינן נגרר] אך לענין חלה עצמה יש ספק לר' אליעזר אם אמרינן נגרר [העיסה של תבואה שלא הביאה שליש להעיסה של תבואה שהביאה שליש להייב בחלה] כמו באורז [שם]:

עמודי ירושלים

את שחייבין על קלי שלו משום חדש כו'. הפני משה כתב וז"ל ואת שאין חייבין על קלי שלו משום חדש דאין קלי בתבואה שלא הביאה שליש דאין נקרא אלא שחת אין חייבין על להם שלו ג"כ משום חדש עכ"ל ודבריו תמוהים. ובמח"כ נעלם ממנו ש"ס מנחות (ע"א ע"ב) לא חייב ר"ע אלא במנמר לקליות כו' ופרש"י דהוא בהבואה שלא הביאה שליש דעושין ממנו קליות לאדם כו' מבואר שם להדיא דקלי הוא מתבואה שלא הביאה שליש. ועשו"ת בית אפרים חיו"ד (סי' ס"ח) שביאר דברי הירושלמי דהיא לחיובא דכיון דקלי הוא מתבואה שלא הביא שליש ה"ה הלחם מתבואה שלא הביאה שליש ג"כ חייב. ועתה נדפס שו"ת שאגת ארי' החדשות ובדיני חדש (סי' ד') כ"ב אר נ"כ כן בפי' הירושלמי. וראיתי להעיר על מ"ש השאגת ארי' שם להוכיח דהלכה כר' יהודה נגד ר"מ ממה דאיתא במשנה מנחות (ס"ז ב') דברצין חכמים היו עושין כה שהשב הי' מלא קמח וקליות משקרב העומר דלא גזרינן דלמא אתי לביכל מיני' וע"ש שהוכיח כן מדברי הר"ם בפי' מדמ"א וכ"כ הר"ם להדיא בפי' המשנה שם. וכן ראיתי להרע"ב במנחות שכתב כן וע"כ נפלאית הוא בעיני על התפארת ישראל בביאורו שם שכ' בפשיטות ע"ד ר' יהודה דלא קיי"ל כן והוא היפוך דברי הר"ם בחיבורו ובפירושו והרע"ב. ואמת שראיתי בספר יראים (סי' קס"ט) שכ' דקיי"ל כר"מ בגירותיי

מסורת הש"ס

בחלה וזו שלא הביאה אלא עשבים לפני ר"ה ואחר ר"ה נתגדלה מן החדש היא ואין תורמין חלה מזה על זה: למעשרות אחת הן נחשבות. שהרי אף זו שלא הביאה אלא פחות משליש לפני ר"ה לא נתחייבה במעשרות עד לאחר ר"ה בשנה זו ומשנה אחת הן ומעשרין מזה על זה: אחת הביאה שליש לפני ר"ה ואחת הביאה עשבים ובשנה זו נגמרו הרי הן נחשבות שתים בין לחלה ובין למעשרות לפי שאותה שהביאה שליש לפני ר"ה נתחייבה בישן בשתיהן והאחרת לא נתחייבה בשתיהן אלא בשנה זו ואין תורמין לא חלה ולא מעשרות מזה על זה: בנתיים מהו. וכדמפרש לקמיה איזהו בנתיים העושה עיסה מן הטבל וקרי לה בנתיים לפי שהוא מדבר שהוא בנתיים שזה כבר נגמר לחיוב מעשרות אבל עדיין לא נתקן והרי הוא בין הגמר לבין הפרשה ואם עשה עיסה ממנו פליגי בה ר' יונה ור' יוסי אליבא דר"ש דמר אמר בשמיה שדינו כבראשונה כלומר כמו שהיה מקודם שנגמר למעשרות ועיסה זו פטורה מן החלה ומר אמר בשמיה שנידון כבאחרונה כמו שכבר הופרש ממנו התרומה והמעשרות וחייבת בחלה וכדמסיק ואזיל: חלה חייבת בתרומה ותרומה חייבת בחלה. כלומר לפעמים מלינו שאף התרומה חייבת היא בחלה כמו שהחלה חייבת בתרומה שהרי בתחלה מפרישין מן הכרי תרומה ומעשרות על הכל וא"כ אף חלק החלה שיפרים אח"כ מהעיסה נתרם הוא וזהו חלה חייבת בתרומה אף כאן בזה הטבל שיש בו חלק תרומה שעדיין לא הופרשה ממנה מ"מ אם עשה עיסה ממנו חייבת בחלה ואע"פ שיש בה מחלק תרומה ותרומה עצמה שכבר הופרשה ודאי פטורה מן החלה כאן שלא נתבררה התרומה מתחייב בחלה אף לחלק תרומה שבה: מנין שחלה חייבת בתרומה. כלומר דילמא אין ה"נ דא"צ לתרום על חלק החלה שבתבואה מאחר דסוף שיתננה לכהן: חלה תרימו תרומה. דריש בה אף מחלק החלה שבה תרימו תרומה גדולה וכן המעשרות: מנין שהתרומה חייבת בחלה. כלומר חלק התרומה וכגוונא דאמרן שעושה עיסה מן הטבל: מן קושוי פתרין אהן קרייא. מאותן חברים שהן ממקום נקרא קושוי מפרשין מהפסוק הזה דכתיב מראשית עריסותיכם תרימו חלה מאותה שכתוב בה ראשית ראשית דגנך וזו התרומה ממנה ג"כ לפעמים תרימו חלה וכהא"ג דאמרן:

ירושלמי ד' לי פ"ה הל' ז.

תורה אור

פחות משליש ואחת עשבים לחלה שתים ולמעשרות אחת. אחת הביאה שליש ואחת עשבים בין לחלה בין למעשרות שתים. בנתיים מהו רבי יונה בשם ר"ש בן לקיש בנתיים כבראשונה רבי יוסי בשם ר"ש בן לקיש בנתיים כבאחרונה איזו בנתיים *העושה עיסה מן הטבל [א] חלה חייבת בתרומה ותרומה חייבת בחלה. מנין שהחלה חייבת בתרומה רבי יצחק בשם רבי שמואל בר מרתא בשם רב במדב' טו חלה תרימו תרומה מחלה תרימו תרומה מניין שהתרומה חייבת בחלה מן קושוי פתרין הדין קרייא מאותה שכתוב בה ראשית תרימו חלה: הסופגנין טריקט'. הדובשנין מלי גאלה. והאיסקריטין חליטין דשוק וחלת מסרת חליטין דמיי. רבי יוחנן אמר טריקטא חייבת בחלה ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ. ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. ר"ש בן לקיש אמר טריקטא אינה חייבת בחלה ואין אומרין עליו המוציא לחם מן הארץ ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח. רבי יוסי אמר תרתיי ר' יוחנן אמר טריקטא חייבת בחלה ואומר עליה המוציא לחם מן הארץ ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ר"ש בן לקיש אמר טריקטא אינה חייבת בחלה ואינו אומר עליה המוציא לחם מן הארץ ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. רבי יוסי אמר חורי (רבי יוסי אמר) רבי יוחנן [אמר] *כל [ב] שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה [ג] ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ [ד] ויוצא בו ידי חובתו בפסח רבי שמעון [בן לקיש] אמר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחל' ואין אומרין עליו המוציא לחם מן הארץ ואין אדם יוצא בו י"ח בפסח. א"ל ר' יוחנן [ה] ובלבד ע"י משקה. מתני' פליגי על ר' יוחנן הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת

פ' הוכ' פסחים לו. ד"ה דכ"ע ותוס' ברכות לז. ד"ה לחם.

מן קושוי פתרין הדין קרייא. ר"ל רבנן דמן קושוי וכה"ג איתא בירושלמי במס' כתובות פ"ח וכ"כ הפ"מ ז"ל עיי"ש:

ר' יוחנן אמר כל שהאור מהלך תחתיו. אפילו אינו מהלך מן הגד כמעשה תנור מ"מ חשיב כמעשה תנור מכיון שלא נעשה בחמה אלא ע"י האור חשיב לחם וחייב בחלה ורשב"ל ס"ל כיון שאין האור מהלך מן הגד כמעשה תנור אינו חשיב לחם ופריך מהכיתא פליגי על ר' יוחנן הסופגנין כו' פטורה מן החלה פתר לה בסופגנין שנעשה בחמה דתניא ואין יוצאין כן גי' הר"ש ז"ל וכן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק בסופגנין שנעשה בחמה ויוצאין בסופגנין שנעשה באור ולית הדא פליגי על רשב"ל דס"ד דכיון שנעשה באור אפילו אינו מן הגד נמי חשיב לחם וא"כ קשיא מהאי ברייתא על רשב"ל ומשני פתר לה כשהי' האור מהלך מן הגד:

מיליהן

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ו מבכורים ה"ז

לז
ב מיי' פ"ו מבכורים הי"ב סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכ"ט סעי' ב

לח
ג טוש"ע או"ח סי' קסח

לט
ד מיי' פ"ו מחמץ ומצה טוש"ע או"ח סי' תר"ת

מ
ה מיי' פ"ו מבכורים הי"ב טוש"ע יו"ד סי' שכ"ט סעי' ב

גליון הש"ס

זובלבד ע"י משקה. עי' בתוס' וברא"ש פ"ב דפסחים וברמב"ן סי' י וברי"ש סי' כח וברמב"ן הלכות חלה ובמחבר' אלגזי פ"ב דפסחים וברמב"ן ובמלחמות שם:

הלכה ד מתני' אלו חייבין במעשרות ופטורין מן החלה. דלענין חלה הני כולהו לאו לחם מיקרו: והפרגין. מין קטניות: ופחות מחמשת רבעים בתבואה. כלומר אף שהתבואה והיא מחמשת המינין מחויבת בחלה אם אין מהן אלא עיסה שהיא פחות מחמשת רבעים פטורה דחמשת רבעים הוא שיעור חיוב חלה כדתנן בפ"ק דעדיות: הסופגנין. מפרש בגמרא טריקטא והן רקיקין דקין ורקיקי תרגומו ואספוגין: הדובשנין. שגילושו בדבש ובגמרא קרא אותן מלי גאלה ומלה לעז הוא מילא דבש: והאיסקריטין. פירשו בגמרא חליטין דשוק חליטין העשוין מלפפת רותחין כדי למכור בשוק: וחלת המשרת. חליטין דמוי העשוין מקמח במים רותחין ואלו כולן בלילתן רכה ומערבין בהן או יין או שמן או דבש או תבלין או מים רותחין: והמדומע. סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונעשה הכל מדומע ואם עשה ממנו עיסה פטורה מן החלה לפי שיש כאן תרומה שכבר הופרשה והוברר מתחילה וכתיב תרימו תרומה ולא מזו שכבר נתרמה: **גמ'** הסופגנין טריקטא וכו'. כמפורש במתני': רבי יוחנן אומר טריקטא חייבת בחלה וכו' ולקמן פריך עליה מהמתני': ר' יוסי אומר תרתיי. שני דברים דפליגי בהו ר"י ור"ל חדא הא דטריקטא ועוד אמר ר' יוסי חורי עוד דבר אחר דפליגי ביה דר' יוחנן אמר כל שהאור מהלך תחתיו כלומר שאינו נאפה בתנור אלא במחבת והאור מהלך תחתיו אעפ"כ חייב בחלה וכו' ור"ש בן לקיש פוטר: א"ל ר' יוחנן ובלבד ע"י משקה. כלומר אפי' לדבריך שאתה פוטר ובלבד אם נעשו ע"י משקה או מיין או משמן וכיוצא בו או ממים רותחין שניתנו בהן והאור מהלך תחתיהן: מתני' פליגא על ר' יוחנן. דהא קתני לכל אלו הסופגנין וכו' שפטורין מן

מראה הפנים

חלה חייבת בתרומה וכו'. כדפרישית דחלק חלה שיש בהטבל חייבת בתרומה וחלק התרומה שיש בו חייבת בחלה והכא פליגי אמוראי אליבא דר"ל בדין זה והוספת' הוא בפ"ג דתרומות והובאה לעיל בפ"ה דדמאי בסוף הלכה א' העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי חלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה וכו' וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורים בהל' ז' וכבר זכרתי מזה לעיל בדמאי וע"ש. ומיהו קשה דהיאך פליגי בהא דתנינן בתוספתא סתמא ובלי שום חולק לכך נראה לפרש דפלוגתייהו אליבא דר"ל אהאי עניא דלעיל קאי דקתני דלפעמים שהוא לחלה אחת ולמעשרות שתים ולפעמים איפכא והשתא קאמר בנתיים מהו והיינו שאם עשה עיסה מן הטבל המעורב הזה שיש בו מה שנחשב לענין חלה לחדש ולמעשרות לישן או איפכא והכן קיי"ל דבעלמא העושה עיסה מן הטבל צריך תרומה מן חלק החלה וחלה מהחלק התרומה שבו כדתנינן בתוספ' וכדמייתי לקמיה העושה עיסה מן הטבל וכו' והשתא פליגי בטבל המעורב הזה היכי דיינינן ליה דלמר בשם ר"ל בנתיים כבראשונה כלומר שהולכין אחר מה שצריך להפריש מן טבל דעלמא בראשונה וזהו תרומה והלכך כאן הדין הוא שאם לתרומה נחשב' מן הישן הולכין אחריה ואינו יכול להפריש ממנו התרומה שהוא על חלק חלה שיש בו לפי שלענין חלה נחשב מן החדש ואין תורמין מן הישן על החדש וא"כ צריך להפריש על חלק החלה שבו מן החדש שיש לו במקום אחר ואם איפכא איפכא ולמר בשם ר"ל בנתיים כבאחרונה כלומר שהולכין אחר מה שמפרישין מהטבל דעלמא באחרונה וזהו חלה שנפרשת באחרונה וא"כ ה"ה כאן לענין חדש וישן וכדאמרן ולפ"ז בעיקר דינא דהתוספתא העושה עיסה מן הטבל וכו' לא פליגי ולא מידי:

רבי יוסי אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה וכו'. וזהו מעשה אילפס דפליגי נמי בבבלי פ' כל שעה דף ל"ז ע"א דר' יוחנן ס"ל דמעשה אילפס חייבין אע"פ שהאור מהלך התתיהן והני דקתני במתני' דפטורין בשעשאן בחמה כדמשני הכא אליבא דר' יוחנן וכ"פ הרמב"ם בהל' בכורים שם בהל' י"ב כר' יוחנן וכדכתבו התוס' שם ע"ב ד"ה דכ"ע מעשה אילפס וכו' דר"י פסק כר' יוחנן ולא כר"ת דפסק כר"ל מדלא חשיב לה בהחולין בהדי הני דהלכה כר"ל לגבי ר' יוחנן וכמה בסיימו עוד. והאומר ר"י דעל ידי משקה מודה ר' יוחנן דמעשה אילפס פטורה וכו' כדמוכח בירושלמי דמסכת חלה בפ"ק וכו' בזה אין דעת הרמב"ם כן שהרי כתב שם עיסה שגלושה ביין או שמן או דבש או מים רותחין וכו' אם אפאה בין בתנור בין בקרקע בין על המחבת וכו' הרי אלו חייבין בחלה ולא פטר אלא דווקא בעושה עיסה לייבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה וטעמיה דהרמב"ם דהא דא"ל ר' יוחנן לר"ל ובלבד ע"י משקה לא דמודי ליה בהא אלא לשיטתיה דר"ל קאמר הכי כלומר אפי' לדבריך צריך שיהא ע"י משקה אבל לר' יוחנן אליבא דנפשיה לא ס"ל הכי אלא כללא דמילתא אליבי' דכל שהיא נאפית לעולם כלחם חשיב לה וכין ע"י משקה או לא אלא שמדרך מעשה אילפס לאפות בו ע"י משקה וזהו ג"כ טעמו במה שכתב דלבשלה בקדרה פטורה מפני שאין זה דרך אפייה כדמסיים שם והכ"מ שציין שם על לבשלה בקדרה הכי אמרינן בירושלמי וכו' לא זה הדרך ולא זו העיר אלא טעמים כדאמרן ומה שאמרו בש"ס דילן על תנאי דמייתי ר' יוחנן דלכ"ע מעשה אילפס פטורין וכו' זהו דחייה בעלמא ואליבא דר"ל אמרו כן כלומר דאימא לך דכ"ע וכו' וזהו פשוט:

תוס' הרי"ד

ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח וקשה הא התם נמי ב' דברים רבים על אחד דהא רובא אורז. והגם דהירושלמי ס"ל הסברא דגרירה והאורז נמי הוי המין הא הכא במתניתין בתערובות אלו החמשה מינין דכולן הוי המין מ"מ ס"ל לרשב"ל דשנים רבים על אחד וא"כ התם נמי הא אורז הוי רובא. ולאין לומר דרשב"ל ס"ל כר' הילא (בפ"ג) דתני במתניתא עד שיהא רובו דגן וטעמו דגן ז"א דהא רשב"ל ס"ל (בפ"ק דחלה) דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החטים כלבד אלמא דס"ל דטעמו דגן כלבד סגי בחטים ואורז. דאי רובן דגן מאי אריא חטים ואורז אפילו שאר המינים נמי כדתני בברייתא עירב בה שאר

והמדומע

שנויי נוסחאות (כו"ה) איזו בד"ו איזהו. (שו"א) הדין בד"ו ההין. (שו"ז) בו בד"ו בה.

עמודי ירושלים

בגזרותיו אך עכ"ז הו"ל לפסוק כהר"מ והרע"ב וההוא דקיי"ל כר"מ בגזרותיו כתב השאגת ארי' דפתם משנה נגדו ע"ש. ולכאורה היה מקום לומר לפמ"ש בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ל"א) דנגד ר' יהודה לא קיי"ל כר"מ גם בגזרותיו וצ"ע בספרי הכללים ע"ש וא"כ הכא שבר פלוגתי' ר' יהודא לא קיי"ל כר"מ בגזרותיו. אולם באמת דברי השבות יעקב תמוהים ומה לו לחפש בספרי הכללים ובמח"כ נעלם ממנו פסק הר"מ פ"ג מה' בכורות ופוש"ע יו"ד סי' ש"י דפסקו דהשוחט את הבכור שלא ע"פ חכם אפי' הראו לחכם אח"כ ומצא בו מום אסור והוא כר"מ נגד ר' יהודא במשנה בכורות (כ"ה א') והוא מטעם דקיי"ל כר"מ בגזרותיו וכמ"ש הרמב"ן והרא"ש וש"פ מבואר דקיי"ל כר"מ בגזרותיו אף נגד ר' יהודא ואף הר"י בתוספות ביצה (כ"ז א') דפוסק כרבי יהודא הוא משום שכתב שהוא קנס ולא גזירה ומבואר דקיימא לן כרבי מאיר נגד רבי יהודא בגזרותיו והוא פשוט:

מערכת הערוך הסופגני' טריקטא כו' בערוך (ע' דבש) סופגנים טריקטא דובשנין מליגאלה איסקריטין חליטין דשוק. חלת המסרת חליטין דמוי. [ר' יוחנן] אמר כל שהאור כו' בערוך (שם) אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה והמוציא ויוצא בה בפסח ריש לקיש אמר אינו כן א"ל ר' יוחנן ובלבד ע"י משקה:

עין משפט
נר מצוה

מא
א מיי' פ"ו מבכורים הל"ד

מב
ב שם הל"ג טוש"ע יו"ד סי' שכט סעי' ו

מג
ג שם הל"ב טוש"ע שם סעיף ח

מד
ד שם הל"ה

המשרת והמדומע פטורה מן החלה. פתר לה בסופגנין שנעשו באור. ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה. יוצאין בסופגנין שנעשו באור. ולית הדא פליגא על ר"ש בן לקיש. פתר לה כשהיה האור מהלך מן הצד. *מיליהון דרבנין פליגין, כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בההן מדומע. דתנינן הכא שרובה תרומה. א"ל אוף אנא סבר כן. אלא כד תיסוק לארעא דישראל את שאל לה. כד סלק להכא שמע רבי יסא בשם רבי יוחנן אפילו סאה אחת שנפלה על תשעים ותשע חולין. א"ר אבהו כד משיב רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן הסאה פוטרת את הכל. אמר ליה וכי עיגול בעיגולין דבר ברי שהתרומה עולה בידו ואת אמרת דבר קל הוא אף הכא קל הוא ויתבינֵיה שנייא הא בעיגולין שכבר בטלו. רבי יונה ורבי יוסי תריהון בשם רבי זעירא אפילו חיטין בחיטין טוחן ומתיר: ופחות מחמשת רבעים בתבואה. א"ר (אבינא) [אבונא] הדא אמרה כשהיו פחות מחמשת רבעים. אבל אם היו חמשת רבעים מצומצמין לא בדא. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' אבונא לא על הדא אתאמרת. אלא על הדא דאמר ר' יוחנן מדומע פטור מן החלה. [ה] ספק מדומע והנאכל משום דימוע חייב בחלה עליה. ר' יוסי בי רבי בון בשם רבי אבונא הדא דאיתמר כשהיו יותר מחמשת רבעים אבל אם היו חמשת רבעים מצומצמין פטורה מן החלה:

הלכה ד מתני'

[ג] עיסה שתחילתה סופגנים וסופה סופגנים פטורה מן החלה. תחילתה עיסה וסופה סופגנין תחילת' סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה. וכן הקנובקאות חייבות. [ג] *המעיסה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין. החליטה ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין [ד] חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור למכור בשוק חייב:

חדא

רידב"ז

מיליהון דרבנן פליגי כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בההן מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה תרומה. פי' דס"ל הא דמדומע פטורה מן החלה מיירי בשנתערב סאה תרומה בחולין וא"כ כשלקח ממנה חמשה רבעים הוי הכל תרומה ותרומה פטורה מן החלה והוא בע"כ כשהיה רוב תרומה אבל אם היה רוב חולין והוי מדומע מדרבנן חייבת בחלה א"ל אף אנא סבר כן אלא כד תיסק לארעא דישראל כו' אפילו סאה אחת שנפלה לתוך צ"ט סאין והוא מטעם דפירש הר"ש ז"ל משום דאא"כ כשלקח מן המדומע הזה חמשה רבעים מצומצמים תלינן שיש בה חלק מה מהתרומה ובציר לה שיעורא דה' רבעים ע"ז פריך ואותו הסאה פוטרת את הכל בתמיה האיך תלינן שנמצא חלק התרומה בכל חמשה רבעים ע"ז משני לי' וכי עיגול בעיגולין דס"ל לר' יהושע דהגדולים מעלין את הקטנים הא התם לא שייך ביטול אלא משום התלי' דתלינן שתרומה עלתה בידו ואת אמרת דבר קל ר"ל ואת מיקל שם בתרומה דרבנן בתלי' ואף הכא אמרינן בחלה דרבנן בזה"ז דתלינן שתרומה עלתה בידו וא"כ מיליהן דרבנן פליגי על בר פדיה שם גבי עיגול בעיגולין דס"ל שם דטוחן ומתיר וס"ל דגבי עיגול בעיגולין נמי דעולה הוא משום תורת ביטול ולא משום התלי' ואילו מן מיליהון דרבנן דהכא משמע דעיגול בעיגולין דעולה הוא לאו מתורת ביטול אלא משום תליי' וכדמסיק דיתביני' שנייא היא עיגול בעיגולין שכבר בטלו כבר פדיה ומדלא פריך לו כן ש"מ דס"ל גם כן דלא מתורת ביטול הוא אלא משום תליי' ע"ז מסיק הגמ' דר' יונה ור' יוסי תרווייהו בשם ר"ז ס"ל אליבא דר' יוחנן דלאו דטעמא דמדומע דחלה הוא משום תליי' ז"א אלא ג"כ משום ביטול דס"ל ג"כ דטוחן ומתיר מאיסור טבל דחלה משום דע"י טחינה נבלל בבילה ולא שייך לתליי' וכמו דס"ל לבר פדיה גבי עיגול בעיגולין דטוחן ומתיר כן ס"ל לר' יוחנן גם מדומע דחלה כן ונמצא דלא פליג ר' יוחנן על בר פדיה וכל הסוגיא הזאת מובאת ג"כ בפ"ד דתרומות שם על הא דעיגול בעיגולין ועל מימרא דבר פדיה שם דס"ל דטוחן ומתיר ע"ז אמר מיליהון דרבנן פליגי והוא מיליהון דרבנן דהכא דמפלפלין בהאי מדומע דחלה ומביא שם כל הסוגיא הזאת ומובא ג"כ הכא כדרך הש"ס הזה:

שמא

פני משה

מסורת הש"ס

מן החלה: פתר לה בסופגנין שנעשו באור. כלומר הא דקאמר ר' יוחנן בשנעשו ונאפו ע"י האש ומתני' בשנעשו ונאפו בחמה: ואין יוצאין וכו'. ברייתא היא דאין יוצאין בפסח באלו שנעשו בחמה אבל יוצאין באלו שנעשו באור והאי מתניתא מסייעא לר' יוחנן: ולית הדא. מתניתא פליגא על רשב"ל דהא קתני יוצאין בשנעשו באור ומשני דר"ל פתר לה בשהיה האור מהלך מן הצד דהוי כעין מעשה תנור אבל בשהאור מהלך תחתיו ס"ל דלאו פת הוא: מיליהון דרבנן פליגין וכו'. כל האי סוגיא עד אפילו חטין בחטין טוחן ומתיר גרסינן לה לעיל בפ"ד דתרומות בהל' ח' והך מיליהון דרבנן פליגין התם הוא דשייכא אדלעיל שם וכן כל הא דלקמן ואיידי דאיירי כאן במדומע מייתי לה אגב גררא כדרך הש"ס הזה ולא שייכא כלל וכלל לדינא דמתני': ופחות מה' רבעים בתבואה. קתני במתני' דפטורה מן החלה אמר ר' אבונא הדא אמרה כלומר לא שנו אלא בשהוא פחות מה' רבעים ממש אבל אם היו ה' רבעין מצומצמין לא בדא אמרו שפטורה וקמ"ל דלא חיישינן הואיל והשיעור בתבואה מצומצם הוא שמא תתמעט בטחינה ויהיה בקמח פחות מכשיעור: לא על הדא איתאמרת. הא דר' אבונא אלא על הדא דר' יוחנן דמדייק מהמתני' דקתני המדומע פטור ומשמע הא אם ספק מדומע הוא כגון שתי קופות ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה דהויא ספק מדומע וכן הנאכל משום דימוע כלומר שיש בו איזה חשש דימוע ונאכל בתורת דימוע להכהן חייב בחלה ועליה קאמר ר' יוסי בר' בון דאיתמר ההיא דר' אבונא והכי הוא דאיתמר דלא שנו אלא בשהיו יותר מחמשת רבעים הלכך חיישינן דשמא יש כאן שיעור חיוב חלה מהחולין שיש בו וחייב בחלה אבל אם אין במדומע הזה אלא ה' רבעין מצומצמין פטורין מן החלה דשמא כל החמשת רבעין הן מהתרומה וכגון לאחר שנפלה להפחות ממאה חולין נטל מהן ה' רבעים מצומצמין ועשה עיסה דבכה"ג תלינן דאפשר כל ה' רבעין מן התרומה הן ואפי' בספק מדומע פטורה מן החלה:

ירושלמי תרומות פ"ד הל"ו

פסחים לז:

הלכה ה מתני'

עיסה שתחילתה סופגנין. שעשאה מתחילה בלילתה רכה כדי לעשותה סופגנין וכך עשאה בסופה סופגנין כמתני' דלעיל שנותן בה יין או שמן ודבש או שמבשלה במים רותחין זו היא שפטורה מן החלה כדתנינן לעיל ומשום סיפא נקיט לה: תחילתה עיסה וכו'. כלומר אבל אם בתחילה עשאה שתהא עיסה גמורה לאפות הימנה פת והשלימה בסוף כמעשה סופגנין או איפכא תחלתה מעשה סופגנין והשלימה עיסה גמורה לעשותה פת חייבת בחלה: וכן הקנובקאות. זהו העשוי מקמח קלוי

נילוש

תוס' הרי"ד

שאר מינים עד שיהא רובה דגן וטעמו דגן פתר לה במינים אחרים כמו שבארתי לעיל בארוכה ואין לומר דהכא נמי הוא חייב בחלה מדרבנן לשיטת רשב"ל. ז"א דהתינח חלה אלא האיך יוצא בה ידי מצה הא פריך רבא במס' זבחים (דף ע"ח) הנ"ל העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובא אורז. ומשני מדרבנן אי הכי אימא סיפא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. אלא מין במינו ברובא מין בשאינו מינו בטעמא הרי מוכח ממתניתין הנ"ל דמין בשא"מ בטעמא דטעם כעיקר מדאורייתא. ואפילו לשיטת הירושלמי אין ממתניתין הוכחה דטכ"ע מדאורייתא דהא הטעם משום גרירה אבל מ"מ לרשב"ל בוודאי יקשה דהא הוא ס"ל אפילו בחמשה מינין שכולן הוי תמן מ"מ ס"ל דהוי מדרבנן משום ג' דברים רבים וכו' א"כ לפ"ז מאי אהני לן הסברא דגרירה. לכן נראה לפענ"ד דגבי חלה לא שייך טכ"ע מדאורייתא דהא דקי"ל דטכ"ע דאורייתא היינו דווקא בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס אבל בדליכא כזית בכא"פ לאו דאורייתא לכל דיעות הפוסקים ז"ל ורק בזה מחולקין הרמב"ם ז"ל והפוסקים ז"ל דכל הפוסקים ז"ל ס"ל דבדאיכא כזית בכדי אכילת פרס אף שאכל רק כזית אחד נקרא טעמו וממשו. והרמב"ם ז"ל בפט"ו מהמ"א כתב דבעינן שיאכל כל אכילת פרס אז נקרא טעמו וממשו אבל כל זמן דלא אכל כל אכילת פרס לכ"ע לאו דאורייתא וא"כ האיך שייך הכא גבי חלה טכ"ע דהא כתב הרא"ש ז"ל (בפ' ג"ה) טעם דבעינן כזית בכדי אכילת פרס וז"ל ואע"ג דטעם כעיקר ילפינן מקרא מ"מ מסתבר לומר דלא התמירה תורה בנתינת טעם של איסור בהיתר להופכו לאיסור כשההיתר כ"כ יותר על האיסור שאם הי' האיסור בעין ניכר בתוך ההיתר בלא נתינת טעם לא היה לוקה עליו דהיינו ביותר מכדי אכילת פרס עכ"ל אלמא דלא קי"ל טכ"ע אלא באופן שהיו לוקין עליו אם היה בעין ולפיכך כשאין בו כזית בכא"פ ליכא רק איסורא בעלמא ולא מלקות משום דלא אמיר טכ"ע מאה היה האיסור בעין לבדו והא דאיכא איסורא בדליכא כזית בכא"פ לשיטת ר"ת ז"ל הוא משום דגם בחצי שיעור אסור מן התורה ולפיכך ע"י טכ"ע איכא עליו האיסור דח"ש הנ"ל כמו שהיה בעין וכן כ' הרשב"א ז"ל בת"ה הסברא זו לשיטת ר"ת ז"ל דבפחות מכדי אכילת פרס אסור מדאורייתא ואין לוקין עליו הוא משום דח"ש אסור מן התורה מובא בב"י ז"ל ביו"ד סי' צ"ח ע"ש. וא"כ לפ"ז האיך נימא גבי חלה דטכ"ע כיון דבעינן כזית בכדי אכילת פרס והכא אפילו אי איכא כזית בכא"פ מאי אהני לן כיון דאפילו הי' כזית בכא"פ מה בכך דהא כל עיקר הגלה של כזית בכדי אכילת פרס הוא שאם היה בעין היו לוקין עליו לפיכך השתא נמי לוקין דעשאה התורה להטעם כעיקר וממשו ולא גרע מאילו היה ממשו בלא תערובת וכן כשאין בו כזית בכא"פ נמי איסורא איכא משום דעשאה התורה לטכ"ע וכאילו לא היה בתערובת ואסור משום ח"ש אבל כל היכא דאי היה בעין לא היה עליו איסור לא אמרינן

דהשתא

מראה הפנים

והמדומע פטור. כדפרש"י ומדרשת הספרי הוא וכתב הר"ש דבחלה בזמן הזה דרבנן איירי כדאמר ביוצא דופן (דף מז) דלא אתי דימוע דרבנן ומפקיע חלה דאורייתא אבל דעת הרמב"ם אינו כן דהתם וכתב בפ"ו מהל' בכורים בהל' ד' המדומע פטור מן החלה וידוע הוא דאף דלדעת הרמב"ם הכל הוא מדרבנן בזמן הזה בין תרומה בין חלה כמ"ש בסוף פ"א מהל' תרומות מ"מ מבואר הוא בכל המקומות דין שנוהג מן התורה ודין דמדבריהם כדנימא בדין חלה בפ"ה ובפ"ז ובפ"ח שם וכן בדין תרומה ומעשרות כמו שביאר הכל במקומם וא"כ דעתו ז"ל דמדומע פטור אף מחלה דאורייתא ונראה דאף דס"ל דדימוע דרבנן כמו שכתב בסוף פ' י"ד מהל' תרומות מ"מ לא קשיא עליה מהאי סוגיא דנדה דכל הסוגיא התם דשקיל וטרי אליבא דמ"ד מופלא סמוך לאיש מדרבנן ומותיב עליה מהאי דר' יוסי דפ"ק דתרומות ומשני קסבר ר' יוסי תרומה בזמן הזה דרבנן והדר פריך עלה מהאי דסדר עולם וכו' ע"ש דאף דמשמע דהאי סברא דלא אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא בפשיטות איתמר מ"מ כל זה אליבא דהאי שקלא וטריא דלעיל הוא דבעי לאוכוחי היאך ס"ל לר' יוסי ושקיל וטרי בה והכל אליבא דהאי מ"ד מופלא מדרבנן הוא אבל אנן קיי"ל דמופלא מדאורייתא הוא וא"כ אין ראיה מהתם דיש לומר דאף דימוע דרבנן לענין לאסור החולין הוא משום דמדאורייתא חד בתרי בטל אבל לענין לפטרו מחלה הא מ"מ אית ביה תרומה כל זמן שלא העלה אותה וקיימת דרשת הספרי ולא את אשר כבר נתרמה: **כהנא** שאל לשמואל וכו'. הר"ש הביא לזה ופי' מה שפירש והאמת יורה דרכו דהא על הא דקאמר מיליהון דרבנן פליגי קאי ואין כל זה שייך כלל וכלל לגוף מתני' דהכא אלא בפ"ד דתרומות איתמר כולה הך מילתא והתם קאי וכמו שפירשתי בפנים והכא אגב גררא הוא דנסבה: **ספק** מדומע וכו' חייב בחלה. כן פסק הרמב"ם בפ"ו מבכורים בהלכה ד' וסתם וכתב ספק מדומע חייב בחלה ולא חילק בין אם הן בשיעור מצומצם או לא כדבעי ר' יוסי בר' בון לחלק כאן וטעמיה דהואיל ומספקא הכא אם על הדא איתמר הך דר' אבונא או על הקדמייתא לפיכך פסק כסתם לישניה דר' יוחנן:

בגין

מסורת הש״ס

עין משפט נר מצוה

גילוס בשמן ואחר הלישה והאפיה מפרכין אותו בידים ומחזירו לקמח ועושין אותו מאכל לתינוקות חייבין בחלה : **גמ׳** הדא איתא. אשה אחת שאלה לר׳ מנא בגין דאנא בעייא למיעבד אצוותי אטרי. בשביל שאני רוצה לעשות עיסתי אטרי והוא סופגנין כדמפורש בהלכה דלעיל סופגנין טריקטא ומהו שאקחנה לעשותה ותהא פטורה מן החלה ואמר לה למה לא : אתא שאיל לאבוי . ואח״כ בא ר׳ מנא ושאל לר׳ יונה אביו וא״ל אסור שמא תמלך לעשותה לבסוף עיסה גמורה ותנן במתני׳ דבכה״ג חייבת בחלה וא״כ אסור לסמוך על תחלת מעשיה עד שתגמור לעשותה סופגנין : וכן הקנובקאות חייבות. ומפרש ר׳ יהושע בן לוי שלא תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה הלכך קמ״ל דמכיון דבתחילה היא נעשית ונאפית כשאר פת חייבת בחלה : עיסת מברין. מעשה קדרה ונאפית שהיא חייבת בחלה שלא תאמר וכו׳ דג״כ מדרך להחזירה לסולתה אחר האפיה הלכך קמ״ל דאפ״ה חייבת : עיסת כותח. שעושין אותה להטיל הלחם מגנה לכותח חייבת בחלה ומפרש ר׳ בון לטעמא דשמא תימלך לעשות ממנה חררה לבנה קטן : צריכין אנו מכריזין. להודיע לאלו שעושין עבילין כמו חבילין שעושין לחם ומפררין אותו לתוך האילפס וצריך שיהו עושין אותו בפחות פחות מכשיעור חיוב חלה לפי שהם סוברין שאותה חבילה פטורה מן החלה ובאמת. היא חייבת :

הלכה ו מתני׳ המעיסה.

מפרש

בגמרא שנותן מים חמין לתוך הקמח והחליטה שנותן הקמח לתוך מים חמין ובבבלי פ׳ כל שעה מפרש איפכא: ב״ש וכו׳ . מפרש בגמרא שני תלמידים שנו אותה. כלומר מי ששנה זו לא שנה זו דאחד שנה המעיסה והה״ד לחליטה ב״ש פוטרין וב״ה מחייבין ואחד שנה חליטה והה״ד למעיסה ב״ש מחייבין וב״ה פוטרין ולענין המסקנא בין מעיסה בין חליטה כל שנאפית בתנור חייבת בחלה: חלות תודה ורקיקי נזיר אם עשאן לצורך עצמו פטורין. מכיון שבשעת גלגול העיסה הן של הקדש וכתיב עריסותיכם ולא של הקדש אבל אם עשאן למכור בשוק למי שצריך להן חייבין כדמפרש טעמא בגמרא שכל שהוא למכור בשוק לא בדעתו הדבר תלוי אלא שמא ימצא לקוחות ואם לאו יניח אותן לאכול לעצמו וא״כ נטבלו מיד וחייבות בחלה : **גמ׳** תני. בתוספת׳ ריש פ״ק ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי אומר וכו׳ . ומתמה הש״ס איתא חמי בא וראה אם נחלטה כל צורכה בתוך החמין וזהו חליטה שמיד שהוא נותן הקמח לתוך מים הרותחין נתבשל ונחלט כל צורכו ואפ״ה ב״ש מחייבין ובמעיסה שנותן המים הרותחין על הקמח וזהו אינו נחלט כל צורכו וצריך אפיה וב״ש פוטרין בתמיה וקאמר ר׳ יוסי וכו׳ שני תלמידים שנו אותה ומי ששנה זו לא שנה זו כדפרישית במתני׳ : וחכמים אומרים וכו׳ . סיפא דהתוספתא היא: איזהו חלוט ברור . שנתבשל כל צורכו במים והוא פטור : כל שהאור מהלך תחתיו . של המחבת ומתוך כך נתבשל ור׳ יוסי פליג שאפי׳ האור מהלך תחתיו אם עתיד לעשותו בצק אח״כ ולאפותו חייב בחלה : קמח. שנעשה מקלוי ועשאו בצק חייב בחלה וכדאמר ר׳ יוחנן והוא שאפיין כלומר שלש אותו כדי לאפות ממנו פת : שמא ימצא הלקוחות ונטבלו מיד . כדפרישית במתני׳ שאינו עושה אותן אלא שמא ימצא הלקוחות ואם לא ימצא דעתו לאוכלן בעצמו וא״כ נטבלו מיד לחלה :

גמ׳ (הדא) [הדא] איתא שאלת לרבי מנא בגין דאנא בעייא למיעבד *אצוותי אטרי מהו דינסבנה ותהא פטורה מן החלה. אמר לה למה לא. אתא שאיל לאבוי. אמר ליה א אסור שמא תימלך לעשותה עיסה: וכן (הקנוקעות) [הקנובקאות] חייבות. ריב״ל *) [אמר שלא] תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה. אמר ר׳ בא בר זבדא עיסת(מברין)[מכרין] חייבת בחלה. שלא תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה. רב אמר *עיסת כותח חייבת בחלה. אמר ר׳ בון שמא תימלך לעשותה חררה לבנה. אמר ר׳ מנא צריכין אנו מכרזין באילין דעבדין עביצין דייאון עבדון לון פחות מכשיעור דאינון סברן שהיא פטורה והיא חייבת:

*תני רבי ישמעאל בי ר׳ יוסי אמר משום אביו אי זו היא המעיסה הנותן חמין לתוך קמח. חליטה קמח לתוך חמין. איתה חמי נחלטה כל צורכה ב״ש מחייבין. לא נחלטה כל צורכה ב״ש פוטרין. ר׳ יוסי ר׳ יסא בשם חזקיה בשם רבי חייה בשם רבי הושעיא שני תלמידים שנו אותה. רבי אימי בשם רבי יוחנן על הדבר הזה הלכתי אצל ר׳ הושעיא רובא לקיסרין ואמר לי שני תלמידים שנו אותה. וחכ״א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא הנאפה בתנור חייב. באילפס ובקדירה פטור. *אי זהו חלוט ברור. א״ר זעירא כל שהאור מהלך תחתיו. אמר רבי יוסי אפי׳ האור מהלך תחתיו מכיון שהוא עתיד לעשותו בצק חייב בחלה. ב קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה. רבי יוסי בשם רבי יוחנן ג והוא שאפיין. חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של הקדש. למכור בשוק חייב. *לא בדעתו הדבר תלוי. בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא הלקוחות ונטבלו מיד:

נחתום

שמא תמלך לעשותה עיסה. והגר״א ז״ל בכי״ק מהפך כאן הגי׳ דגרס כאן הא דבסמוך רב אמר עיסת כותח חייבת בחלה א״ר בון שמא תמלך לעשותה חררה לבנה ואח״כ גרסינן וכן הקנובקאות חייבות ריב״ל אמר הואיל והוא עתיד להחזירה וכתב הגר״א ז״ל בכי״ק דה״ג שלא תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה לסולתה תהא פטורה מן החלה. חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של הקדש למכור בשוק חייב לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא לא ימצא לקוחות ונטבלו כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק ותיבת מיד מחק :

המגיה

ע׳ ערוך ערך אטרין פי׳ שם כמוסף שהוא מאכל עשוי מעיסה כמו חוטין ארוכין ודקין אין זה טריס וצ״ע . הגהת הרא״ף

צ׳ ברכות לז :

פסחים לז : והוספתא כאן פ״א וירושלמי שם פ״ב הל״ו :

ירושלמי מעשרות פ״א הל״ :

ירושלמי מעשרות שם

מה

א טוש״ע יו״ד שם סי׳ שכט ס״ד

מו

ב ג מיי׳ פ״ו מבכורים הל״ג טוש״ע יו״ד שם סעי׳ ו

מראה הפנים

בגין דאנא בעייא למיעב׳ אצוותי אטרי וכו׳ . הראב״ד כתב לזה בבכורים שם בהלכה י״ש להשיג על מ״ש הרמב״ם שם דדוקא בנחתום אמרו העושה עיסה לחלק חייבת בחלה אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה והקשה דהרי הכא אמר לו אביו דר׳ מנא אסור שמא תימלך לעשות עיסה וכו׳ ולדעת הרמב״ם פשוט הוא זה דמכאן ליכא לא סייעתא ולא תיובתא לנא דפליגי ר״י ור״ל לקמן על מתניתין דיתהוס דהכא דעתה היתה לעשותה אטרי והיא סופגנין ולפיכך הוא דאסר לה שמא תמלך לבשלימה לעיסה גמורה כדדייקינן ממתני׳ דהכא דדוקא תחלתה וסופה סופגנין פטורה אלא דבתחילה צריך לבנין מלי ס״ד דר׳ מנא שרלה להתיר ודעתיה דאביו דאסר ומתוך כך נבין דעת הראב״ד שרלה להשיג מהאי עובדא אע״ג דלכאורה אין שייכות ענין זה לזה . וזה דר׳ מנא בא לדייק מסיפא דמתני׳ תחלתה וכו׳ תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת ומשמע ליה דוקא שעשתה סופה עיסה לפנינו הא לאו הכי פטורה בתחלתה ולא חיישינן לאימלוכי ובמאי השלימה ותעשינה עיסה ואביו סלסר משום דאדמדייקת מסיפא לקולא דייק לה מרישא להומרא תחלתה סופגנין וסופה סופגנין הוא דפטורה מן החלה הא בעשתה בתחילה סופגנין הכתי לא מיפטרא דחיישינן לאימלוכי והשתא דעת הראב״ד לומר דכי היכי דדייקינן בענין דינא דמתניתין דהכא להומר׳ לענין חיוב חלה ה״נ דייקינן ממתניתין דיתהוס דלקמן להומרא וזהו שסיים בהשגה וממתניתין גופה איכא למישמע וכו׳ דאע״ג דר׳ יוחנן הוא דאמר פטורה משום דדייק ליה רישא דיתהוס דוקא הא ר״ל פליג עליה דס״ל דרישא לאו דוקא וכו׳ וסיפא קמש נקיט דוקא וכו׳ וכדשמעינן ממעשה דהאי איתתא דדייקינן להומרא דבכל אשה נמי חייבינן לאימלוכי וא״כ ה״ה נמי בגוונא דהתם דכל אשה שהיא עושה עיסה לחלק תהא חייבת דחיישינן לאימלוכי שהיא לא תחלקה דהא שמעינן דבכל כה״ג דייקינן להומרא לענין חיוב חלה זהו דעת הראב״ד אבל לדעת הרמב״ם אין מכאן ראיה לדחויי מילתיה דר׳ יוחנן הדא דהא הלכתא כוותיה לגבי ר״ל ומהאי עובדא אין ראיה דהא כדאיתא והא כדאיתא ועוד דמסכוא דריש פ״ד דמעשרות מוכחא דקי״ל כרבי יוחנן וכמו שזכרתי מזה לעיל בפ״ב דמעשרות גבי האי סוגיא דלקמן הממרת כריו של תבירו וכו׳ כדפרישית שם וע׳ גם במקומות המלויין שמה ותמצא מבואר כדעת הרמב״ם : **רב** אמר עיסת כותח וכו׳ . והרמב״ם פסק כהאי דגרסינן בפ״ם דילן בפ׳ כיצד מברכין דף ל״ז מעביה מוכיחין עליה עשאה כעבין חייבין וכו׳ וכמ״ש בפ״ו שם בהלכה י״ד : **שני** תלמידים שנו . וכה״ג אמר התם בפרק כל שעה שם תברא מי ששנה זו לא שנה זו וכו׳ והסתר מבואר הוא :

תוס׳ הרי״ד

דהשתא ע״י שנבלע ברוב במין אחר ע״י טכ״ע יתחדש עליו איסור זה לא אמרינן וא״כ הכא גבי חלה דמיירי בדליכא בדגן שיעור חיוב חלה א״כ האיך נימא דע״י טכ״ע יתחדש עליו איסור טבל כיון דבעין לא היה עליו איסור טבל והאיך יהיה עכשיו איסור טבל ואפילו אי איכא כזית בכא״פ לא מעלה ולא מוריד דהא הכא שיעורו דאיסור טבל הוי בחמשת רבעים קמח לגבי חלה. ע״כ אין שייך הכא כלל הסברא דטכ״ע ורק לגבי מצה שייך שפיר הסברא דטכ״ע בכא״פ דהתם שיעורו בכזית ואי איכא כזית בכא״פ אפילו רובו אורז נמי נפיק בה ידי חובתו [ואפשר ליתן טעם בזה על הא דפסק רשב״ג (בפ״ג דחלה) הלכה כרשב״ג דפליג את״ק וס״ל עד שיהא בדגן כשיעור. משום דאזיל לטעמו דהל״כ קשה לשיטתו למה חייב בחלה הא הכא גבי חלה לא שייך הטעם משום טכ״ע אי ליכא בדגן לבד כשיעור טבל. ואי משום הסברא דגרירה והוי האורז גופא חמץ. ז״א אליבא דרשב״ג דס״ל ברים מס׳ חלה דאפילו בחמשה מינין נמי ב׳ דברים רבים על אחד ומבטלין אותו אם כי כולן הוי חמץ משום הטעם שנבאר בע״ה לקמן ע״כ לא מהני בטעם דגן לבד אלא שיהא בה כשיעור טבל בדגן לבד וע״כ הוי שפיר הטכ״ע והוי ממין דגן כמו בעלמא כזית בכא״פ ולפיכך ניחא קושית הראב״ד ז״ל על הרמב״ם ז״ל דפסק כת״ק והקשה הראב״ד ז״ל הא בירושלמי פסק רשב״ל הלכה כרשב״ג וכל נושאי כליו של הרמב״ם ז״ל עמדו בזה וכתבו שלהרמב״ם ז״ל היה גירסא אחרת בירושלמי ע״ש היטב ולדברינו שפיר ניחא דהרמב״ם ז״ל שפיר פסק כת״ק דס״ל דטעם דגן לבד נמי סגי והיינו משום גרירה הגם דלא הוי טכ״ע מ״מ האורז נגרר והוי חמץ וכיון דהאורז והדגן הוא חמץ ע״כ הוי טבל כמו בתערובת של חמשה מינים אבל רשב״ל ע״כ לטעמיה אזיל דהתערובת מן חמשה מינים דגן נמי ס״ל דאין לוקין על אלתן מד״ת אם כי כולן חמץ משום דלא מהני אליבא דרשב״ל דהוין חמץ אם לא מחמשה מינין לבד והכא ב׳ דברים רבים על אחד ובטלו של המינים זב״ז ולא הוי לא מין חיטים ולא מין שעורין ולא מין כוסמין ולרשב״ל בעינן דווקא שיהא נקרא בשם המין אבל הי לא נקרא בשם המין אף דהוא חמץ לא מהני כאשר נבאר אי״ה בארוכה לכן גבי חיטים ואורז הגם דהוי חמץ ע״י גרירה מה בכך הא מ״מ אין נקרא בשם חמשה מינין ואי משום טעם כעיקר ז״א כיון דלא היה בדגן כשיעור לא הוי טכ״ע ע״כ פסק כרשב״ג דבעינן שיהא בדגן כשיעור לכן הוי טכ״ע והרמב״ם לטעמיה דלא פסק כרשב״ל בענין אין לוקין ע״ת ד״ת] ע״כ שפיר ניחא לרשב״ל דלעולם ס״ל דאין לוקין על אלתן ד״ת ולי יקשה מתניתין דעושה עיסה מן החטים ומן האורז דהתם נמי ב׳ דברים רבין על אחד ומבטלין אותו בעלמא חיוב חלה לא קשה דלא תמיד העושה עיסה מן החטים ומן האורז מתערובת חמשה דברים וכמו דבחמשה מינין הוי לרשב״ל רק מדרבנן חיוב דחלה כן גבי חטים ואורז וכ״ש הוא אבל ממנה יקשה דה״יך נפיק בה ידי מצה הא ב׳ דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ז״א דהתם במצה שפיר הוי טכ״ע דמיירי בדאיכא כזית בכא״פ לכן שפיר הוי טכ״ע כמו בעלמא. אבל לגבי חלה לא שייך הטכ״ע דהא בעינן שיהא התערובת באופן שאם היה בעין היה עליו האיסור ולפיכך מצריכין כזית בכא״פ בעלמא. לפיכך לא שייך הכא גבי חלה טכ״ע ובפיר ס״ל דב׳ דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ולא שייך להקשות הא טכ״ע ז״א גבי חלה דבעינן שיהא התערובת באופן שאם היה בעין היה עליו האיסור כמו שכתבנו. זה כתבנו לתרוצי מה דהיה קשה לן על רשב״ל ממתניתין דעושה עיסה מן החטים ומן האורז דפ״ג דחלה ומן הסוגיא דזבחים. ובזה ניחא נמי גירסת

מערכת הערוך אי זו היא המעיסה כו׳. בערוך (ע׳ מעס) איזוהי המעיסה הנותן חמין לתוך הקמח חליטה קמח לתוך חמין (בעה״ם מביא פי׳ הרמב״ם בחלה וז״ל כשהמים רותחים הרתיחם נותנין בו קמח ולשין הכל וקורין אותו מעיסה עכ״ל) :

הלכה ה מתני'

הלכה ה מתני' נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה ונשים שנתנו לנחתום לעשות להם שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה: *עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה ונעשית בי"ט ויוצא בה אדם י"ח בפסח. ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה ואין מזמנין עליה ואינה נעשית בי"ט ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. בין כך ובין כך מטמא טומאת אוכלין:

גמ' *המימריח כריו של חבירו שלא מדעתו רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש. ר' יוחנן אמר נטבל ר"ש בן לקיש אמר לא נטבל. מתיב ר' יוחנן לר"ש בן לקיש. והתנינן וכן נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה. ואין בשל כולהן כשיעור. א"ל שנייא היא שכן העושה *עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה. א"ל והתנינן נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה. א"ל לא תתיביני נחתום. נחתום לא בדעתו הדבר תלוי. בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה. א"ל והתנינן *חורי הנמלים שלנו בצד הערימה חייבת הרי אילו חייבין. הא בצד ערימה פטורה פטורין. א"ר יונה אמר לו ר' יוסי ר' אבהו בשם רבי יוחנן משום יאוש שמואל בר אבא אמר והן שגדלו שבלים. מתיב ר"ש בן לקיש לרבי יוחנן והתנינן *הקדישן עד שלא נגמר וגמרן הגיזבר ואחר כך פדיין פטורין. הרי גיזבר כאחר הוא ואת אמרת מה שעשה עשוי. א"ל תיפתר כמאן דאמר גיזבר כבעלים. ודלא כרבי יוסי דרבי יוסי אמר הוא גיזבר הוא אחר. ר' חנניה חברון דרבנין בעי ואפילו יש בשל אחת מהן כשיעור יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתן ויהא פטור מן החלה. דא"ר יוסי בשם רבי זעירא רבי יונה רבי זעירא בשם רבי לעזר אף במה שבלגין לא נטבל. מפני שהוא עתיד להחזיר לדבר שלא נגמרה מלאכתו: איזהו עיסת כלבים. ר' שמעון בן לקיש אמר כל שעירב בה מורסן. מתניתא אמר בזמן שהרועין אוכלין ממנה. פעמים שאין הרועים אוכלים ממנה. רבי יוחנן אמר כל שעשה כעבין ותני כן עשאן כעבין חייבת עשאה לימודין פטורה. רבי בא בשם שמואל רבי אמי בשם רבי חייה רובא

רידב"ז

המימרח כריו של חבירו שלא מדעתו כו'. מתיב רשב"ל לר"י והתנינן נשים שנתנו לנחתום כו' כן מגיה הגר"א ז"ל בכי"ק. בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא לא ימצא לקוחות כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. א"ל והתנינן חורי הנמלים כו' כפי' מהרא"פ ז"ל במס' מעשרות כן פי' בשנו"א ז"ל דס"ל דכלל ערימה פטורה לא משכחת לה לר"י דהא הנמלים הוציאו החטה מן השבלים והמה עשאו הכרי וא"כ נטבלו ע"י הנמלים ע"ז משני א"ר יונה משום יאוש פי' דמיירי ערימה פטורה בערימה דהפקר והפקר קודם מירוח פטור דלא מהני המירוח שא"כ משא"כ בערימה החייבת דנתמרח כבר ואפילו כשגיררו הנמלים נעשה הפקר אבל הוי ההפקר אחר מירוח שמואל בר אבא אמר והן שגיררו שבלים פי' דמשני תירוץ אחר דלא בררו החטים מן השבלים אלא השבלים בעצמן גיררו כן פי' השנו"א ז"ל וכן פי' מהרא"פ ז"ל במס' מעשרות. אבל באמת זה הפי' הוא רק לדעת הרמב"ם ז"ל דמפרש מירוח הוא שמוציא החטה מן השבלין אבל רש"י ז"ל והר"ש ז"ל והרע"ב ז"ל מפרשין מירוח הוא שמחליק פני הכרי ברחת ולפ"ז אין מקום לפירוש הזה ופירשנו שם בסוף מעשרות בע"ה דה"פ ע"פ הגירסא דשם שמואל בר אבא אמר והן שגיררו ראשי שבלים. פי' דכך הקשה רשב"ל לר"י ע"פ מה שמבואר בפ"ק דמעשרות במשנה ה' דערימה בעצמה הוא חשוב יותר לגמר ממירוח ע"כ מקשה רשב"ל לר"י דהיכי משכחת לה כלל ערימה פטורה הא מכיון שהעמיד ערימה א"כ כבר נגמרה מלאכתו ובשלמא לדידי משכחת לה כגון דאחר מירח והעמיד ערימה שלא מדעתו אבל לדידך לעולם נטבל. ע"ז משני דמשכחת לה ערימה פטורה דהיא בערימת הפקר דכתיהשו הבעלים דראה דהנמלים גררוה כדמסיק שמואל בר אבא והן שגיררו ראשי השבלים כיון דהכניסו הראשין מהשבלים לחוריהן כבר נתיאשו ולא מהני ערימה לחייב ובלד ערימה החייבת מיירי דלא גררו הראשין מהשבלין ע"כ לא נתיאשו והוי ערימה החייבת. מתיב ר' יוחנן לרשב"ל והתנינן כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגיזבר וא"כ פדיין פטורין הרי גיזבר כאחר הוא כו':
ר"ח חברון דרבנין בעי ואפילו יש בשל אחת מהן כשיעור יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתו. זה מילתא אחריתא הוא וקאי על המתניתין ומקשה אפילו יש בכל אחת כשיעור כיון שעתיד לחלק ולהחזיר המותר הוי כלא נגמר מלאכתו:
ר' יוחנן אמר כל שעשה כלימודין ותני כן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ב בשם שמואל ר' אמי בשם ר"ח רובא אפילו עשאה קלוסקין ר"ל כגלוסקין יפה ופריך והא תנינן אם אין הרועים אוכלין ממנה דמשמע דלא חזי למאכל אדם ומשני דלעולם חזי רק שיחדו מתחלה לאכילת כלבים. וכדמסיק תיפתר שעשאה מתחלה הראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה:
ונעשית

פני משה

הלכה ז מתני' נחתום שעשה שאור לחלק. שעשה עיסה כדי לעשות ממנה שאור ולחלקה ולמכור לכמה בני אדם חייבת בחלה שאם לא ימצא למכור יעשה אותה פת: נשים שנתנו לנחתום קמח כדי לעשות להם שאור. אם אין בשל אחת מהן כשיעור אע"פ שיש בכללן כשיעור פטורה מן החלה: **גמ'** המימרח כריו של חבירו וכו'. סוגייא זו עד סוף הלכה כתובה היא לעיל בפ"ה דמעשרות בהלכה ו' ושם תמצא מפורש:

הלכה ח מתני' עיסת הכלבים שנעשית להאכיל לכלבים ועושין מהקמח עם המורסן בזמן שהרועים אוכלין ממנה שאין בה כל כך מורסן הרבה חייבת בחלה דלחם מיקרייא: מערבין בה. עירובי חצירות להוציא מן הבתים להחצר ומשתתפין בה שתופי מבואות להוציא מהחצרות להמבוי: ומברכין עליה. ברכת המוציא: ומזמנין עליה. ברכת הזימון: ונעשית בי"ט. מפני שראויה לאדם: ויוצא בה אדם י"ח בפסח. בכזית מצה ממנה: בין כך ובין כך מטמאה טומאת אוכלין. שכל שהוא אוכל מטמא טומאת אוכלין עד שיפסל מלאכול לכלב: **גמ'** איזהו עיסת הכלבים. במה היא ניכרת שהיא עיסת הכלבים: כל שעירב בה מורסן. כלומר בזה היא ניכרת שיש בה תערובת מורסן ואינה עשויה כשאר עיסות בלא מורסן: מתני' אמרה בזמן וכו'. דברי ר"ל הן כלומר דהרי כך שנינו בזמן שהרועים אוכלין ממנה משמע שפעמים אין הרועים אוכלין ממנה מפני שיש בה תערובות מורסן הרבה: ר' יוחנן אמר כל שעשאה כעבין. כלומר אין ראיה מהמתני' דה"ק בזמן שהרועין אוכלין ממנה והיינו כל שעשאה כעבין ערוכה וקטופה יפה כשאר ככרות עבים שאז הרועים אוכלין ממנה חייבת ואם לא עשאה כך פטורה: ותני. בתוספתא פ"ק בהדיא כן עיסת הכלבים מעלמה ככרות עשאה כעבין חייבת ובתוספת' גרים עשאה ככרין חייבת והיינו הך: עשאה לימודין. שלא ערכה יפה אלא כנסרים בעלמא פטורה דוגמתו בפרק ב' דמועד קטן רבי יהודה אומר עושה לו לימודין בשביל שלא יחמיץ: אפילו

עין משפט נר מצוה

מז
א מיי' פ"ו מבכורים הי"ט טוש"ע יו"ד סי' שכז סעי' ב

מח
ב שם ה"כ טוש"ע שם סעי' ג

מט
ג שם הל"ח טוש"ע שם סי' של סעי' ט

נ
ד מיי' פ"א מיו"ט סמ"ג לאוין ע"ה טוש"ע או"ח סי' תקיב סעי' ג

נא
ה מיי' פ"ו מחמץ ומצה הל"ז טוש"ע או"ח סי' תנד סעי' ב

נב
ו מיי' פ"ב מטומאת אוכלין הל"ח

נג
ז מיי' פ"ג ממעשר הל"ז

נד
ח ט מיי' פ"ו מבכורים הי"ט טוש"ע יו"ד סי' שכו ס"ב

נה
י מיי' פ"ג ממעשר הלכ"ג

נו
כ שם הלכ"ה

גליון הש"ס וציון ירושלים

שכן העושה עיסה וכו' ע' בתוס' ברכות דף לח ב ד"ה לחם ודבריהם תמוהים וכבר עמד על זה מהרנו הגאון בעל תפארת למשה ובשמות אליהו כאן וע' ב"ח שם ובשו"ה ב"ח סי' סט:

מסורת הש"ס

ביצה כ:

ירושלמי מעשרות פ"ד הל"א פ"ה הל"ג

שם ולקמן פ"ד הל"א.

פ"ה דמעשר שני מ"ז וע' פאה פ"ד מ"ח

לקמן פ"ג מ"ד.

תוס' הרי"ד

גירסת רש"י ז"ל התם בזבחים (דף עח) דלכאורה קשה התם בסוגיא דגרסינן שם מתיב רבא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה כלומר אלמא דטכ"ע דאורייתא ומשני הגמרא מדרבנן והדר פריך א"ה אימא סיפא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח וקשה לפי דברינו מאי קשיא דרבא מעיקרא כלל לא קשות מחלה דמשמע דטכ"ע מדאורייתא וקשה הא בעינן עכ"פ כזית בכדי אכילת פרס ביהא התערובת באופן שאם היה לבדו היה עליו האיסור א"כ האיך שייך זה לגבי חלה וע"כ דהוי מדרבנן מן הטעם דטכ"ע מדרבנן ומאי פריך כלל. לכן לא גרים רש"י ז"ל כלל זה וכתב רש"י ז"ל דה"ג עשה עיסתו מן החיטין ומן האורז כו' ואדם יוצא בה ידי חובתו של עשה דקום אכול מצה בפסח ואי נותן טעם כרוב לאו דאורייתא היכי נפיק וכו' אלמא דל"ג כלל לקושיא מן חלה אלא כל הקושיא הוי מן מצה אבל מחלה מעיקרא לא קשה מידי דמה איכפת לן אם טכ"ע מדרבנן חייב מדרבנן בחלה ורק כל הקושיא הוי מן מצה. וכן הרא"ש ז"ל בהלכות חלה מעתיק הגמרא דמס' זבחים (דף ע"ח) הכ"ל כגירסת רש"י ז"ל ממש והכי גרים מתיב רבא העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובה בפסח ואע"ג דרובא אורז אלא מין במ"מ בטעמא ע"כ. הרי דגרים ואע"ג דרובא אורז בתר דמסיים ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אלמא בפירוש דלא גרס להשקלא וטריא מחלה כלל. דמחלה מעיקרא לא קשה מידי דמאי איכפת לן אם טכ"ע מדרבנן יהא חייב בחלה מדרבנן וזה סעד גדול לדברינו לכן אין מקום לקושית הנועם ירושלמי ז"ל על העניין דב' דברים רבין על אחד מן טכ"ע. וע"כ רצה לומר דהירושלמי פליג על הבבלי בזה אליבא דרשב"ל. אבל לדברינו אין כאן קושיא דלא שייך הכא כלל הסברא דטכ"ע לגבי חלה. וע"כ לא קשה מן מתניתין דעושה עיסה מן היטין ואורז דמזה דייק הסוגיא בזבחים דמדנפיק ידי מצה ש"מ טכ"ע דאורייתא. ולרשב"ל [illegible]

לסוגיא בהלכה ב' ויעלה כהוגן כעין חומר: ומעתה נבאר ענין הביטול דקאמר רשב"ל ב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו דמאי ביטול שייך הכא כיון דעכ"פ איסורן אחד וקודם שנבוא לענין זה נבאר מה דנסתפקתי בכוונת הרא"ש ז"ל (בסוף הלכות חלה) שכתב שם כיון דטכ"ע נהפך האורז להיות כמו דגן וטעמו וממשו דגן הוא. והירושלמי שהצריך לטעם דגרירה משום דהוי קשה ליה נהי דאזלינן בתר הטעם והשיב כלו חיטין מ"מ כיון דרובו אורז האיך בא לידי חימוץ והאיך יוצא בה משום מצה ולכך הוצרך לפרש הטעם דהחטה גורר את האורז וגורם לבא לידי חימוץ עכ"ל ויש בכאן מקום ספק אם הבבלי נמי אם ס"ל משום טכ"ע ועכ"ז נמי צריכין לטעם דגרירה משום הקושיא הנ"ל הא לא בא לידי חימוץ וע"כ מצריכין הטעם דגרירה אפילו להבבלי אף דס"ל הכא כסוגיא משום טכ"ע מ"מ הסברא דגרירה נמי בעינן כמו הירושלמי או דלמא דהבבלי מספיק בהטעם משום טכ"ע ורק הירושלמי קשה ליה קושיא הנ"ל דלא בא לידי חימוץ וצריכין הסברא דגרירה נמי. וע"י ספק הנ"ל יצא לנו הילכתא חדתא באם העיסה נתחמצה חמץ ברור אך שאינו מתחמצת המינין הבאים לידי חימוץ כגון אם עיסה מתחמצת מינין נתחמצה וא"כ פרח ונפל שמו כגון אם היה מין חטים וא"כ כשנתחמץ אבד את שם חיטין ממנו כמו שאבאר אם נפיק בה ידי מצה ואי חייב בחלה או לא דיש מקום למימר דחייב בחלה ונפיק בה ידי חובת מצה כי מה איכפת לן בזה שהעיסה אין שם דגן עליה כיון דנתחמצה וכל עיקר דבעינן מיני דגן משום החמץ והכא כיון דהוי חמץ מאי איכפת לן אם אין שם דגן עליו. או דילמא דבעינן בע"כ גם שיהא ממין החמץ כמו דאמרינן לחם הנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי חמץ ומצה ולא הוי לחם עד שיהא מדבר שהוא בא לידי חו"מ אבל אם לא מדבר שהוא בא לידי חו"מ אף שהוא חמץ מ"מ לאו מאותו דבר הוא ולא נקרא לחם עד שיהא מדבר שהוא בא לידי חו"מ אבל אי ע"י איזה סיבה נתחמץ לאו לחם הוא. וככר [illegible]

מסורת הש״ס

ביצה יז. תוספתא שם פ״ב

ירושלמי שבת פי״ג הל״ג

בכורים פ״ב מ״א יבמות עג: ב״מ נג:

פני משה

אפי׳ עשאה גלוסקין. יפה: והתנינן אם אין הרועים אוכלים ממנה. ואם עשאה גלוסקא יפה אמאי אין אוכלין: תיפתר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה. כלומר דה״ק ואם בתחילה עשאה לשם הכלבים בלבד ושלא יאכלו הרועים ממנה לעולם פטורה ואפי׳ בשעשאה גלוסקא יפה דעריסותיכם כתיב הנעשית לאכילת אדם אבל אם לא נעשית אלא לאכילת בהמה וחיה בלבד פטורה: ונעשית בי״ט. מתני׳ דרשב״א היא. כלומר מדקתני דדוקא בזמן שהרועים אוכלין ממנה נעשית בי״ט ואם לאו אינה נעשית כלל בי״ט ואע״פ שיש בה קלת לצורך עצמו וזהו כרשב״א דהתוספתא דלקמן: דתני. בתוספתא דביצה פ״ב וה״ג שם אין אופין מי״ט למוצאי י״ט אבל ממלאה אשה קדירה בשר וכו׳. וזהו והתני כמו ותני עלה ממלאה אשה וכו׳ אבל האופה אינו אופה אלא כדי צורכו: דתני וכו׳. כלומר ותני עלה התם דרשב״א אומר ממלאה היא אשה את התנור פת מפני שהפת יפה כל זמן שהתנור מלא ומסיים שם אין עושין לא לאכילת נכרים ולא לאכילת כלבים וא״כ מתני׳ דאמרה שאם אין הרועים אוכלין ממנה אינה נעשית כלל בי״ט ואף ע״פ שיש בה לצורך עצמו שיהא התנור מלא ותהא הפת שהיא לצורכו נאפית יפה כרשב״א היא דאתיא דאפי׳ בכה״ג ס״ל דאין עושין מה שאין בה צורך עשייה אלא לאכילת כלבים בלבד: תני מצה גזולה וכו׳. גרסינן להא לקמן בשבת פרק י״ג בהלכה ג׳: על שם ובוצע ברך וגו׳. וזה גוזל ומברך עליה נאץ ה׳: הדא דתימר בתחלה. קודם שקנאה ביאוש ושינוי אבל בסוף לאחר שקנאו מברך עליה דכי לא דמים הוא חייב לו כלומר שאין לו עליו אלא לשלם הדמים אבל המצה עצמה כבר קנאה והרי היא שלו: ר׳ יונה אמר אין עבירה מצוה. כל שבא ע״י עבירה אינה מצוה ואין לו לברך עליה וכו׳ יוסי אומר אין מצוה עבירה דכל שהוא מקום מצוה אין העבירה מעכב מלברך עליה: אמר ר׳ הילא אלה המצות. כתיב לומר אם עשיתן כמצותן הן מצות ואם לאו אלא שבאו לידך ע״י עבירה אינן מצות וכרבי יונה הוא דס״ל שאין מברכין על מצוה הבאה בעבירה:

תורה אור

רובא [א] אפילו עשאה קלוסקין והא תנינן אם אין הרועין אוכלין ממנה. תיפתר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה: ונעשית ביו״ט. מתני׳ דר׳ שמעון בן אלעזר דתני *אין עושין מי״ט למוצאי י״ט. והתני [ג] ממלאה אשה קדירה בשר אע״פ שאינו אוכל ממנה אלא חתיכה אחת. קומקום חמין אע״פ שאינו שותה ממנו אלא כוס אחד. אבל לאופות אותה אינה אופה אלא צורכה. דתני [ג] ר׳ שמעון בן אלעזר אומר ממלאה היא אשה את התנור פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא: תני [ד] *[ב]מצה גזולה אסור לברך עליה. א״ר הושעיא על שם °ובוצע ברך ניאץ ה׳. א״ר יונה הדא דתימא בתחילה אבל בסוף לא דמים הוא חייב לו. רבי יונה אמר אין עבירה מצוה. רבי יוסי אמר אין מצוה עבירה. א״ר הילא אלה המצות אם עשיתן כמצותן הן מצות ואם לאו אינן מצות:

הלכה ו מתני׳

*החלה [ה] והתרומה חייבין עליה מיתה וחומש ואסורות לזרים והן [ו] ניכסי כהן ועולין באחד ומאה [ז] וטעונין רחיצת ידים (ורגלים) [ח] והערב שמש ואינן ניטלין מן הטהור על הטמא [ט] אלא מן המוקף ומן הדבר הגמור. [י] האומר כל גורני תרומה

ונעשית בי״ט כו׳. אין עושין מי״ט למוצאי י״ט ממלאה אשה קדירה בשר כו׳ אבל לאפות אינה אופה אלא צורכה רשב״א אומר ממלאה היא אשה כו׳ כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק:

תני מצה גזולה אסור לברך עלי׳ אר״ה ע״ש ובוצע ברך וגו׳ א״ר יונה הדא דתימא בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו פי׳ בסוף הוא ברכת המזון משום דכיון דלעסי׳ קניא. ר׳ יונה אמר אין עבירה מצוה ור׳ יוסי אמר אין מצוה עבירה פי׳ דמר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא ר״ל דהוי מהב״ע. ור״ל דלא יצא במצה זו י״ח מצה משום מהב״ע ומוכח זאת ברא״ש ז״ל במס׳ פסחים וכריטב״א ז״ל במס׳ סוכה דף ל״ה ע״ב והשייכות של הסוגיא הזאת למשנה הזאת הוא משום דכמשנה הזאת תנינן אין מברכין עלי׳ ואין מזמנין עלי׳ ואין אדם יוצא בה י״ח בפסח אלמא דכל מה דחשיב אוכל לענין מצה חשיב אוכל לענין ברכה ומה שאינו חשיב אוכל לענין ברכה לא חשיב אוכל לענין מצה. והטעם שאין מברכין על אכילת איסור הוא משום דלא חשיב אכילת איסור אכילה כמבואר כ״ז במ״ע בהרמב״ם ז״ל ה׳ ברכות עיי״ש וע״ז קאמר דמצה גזולה אסור לברך עלי׳ וכיון דאין מברכין עלי׳ דלא חשיב אכילה לענין ברכה לא חשיב אכילה לענין מצה דאי אפשר שיהא חשיב אוכל לענין זה ולא לענין זה כדמוכח ממתניתן דידן. וכה״ג איתא במס׳ ב״ק דף צ״ד ע״א ברייתא דראב״י הרי שגזל סאה של חיטין טחנה ואפאה וכו׳ והפריש ממנה חלה כיצד מברך לפיכך נקט והפריש חלה דזהו כמו הברייתא הזאת במצה גזולה וכן נקט ראב״י והפריש ממנה חלה אבל כיצד מברך וכיון דאינו יכול לברך לא הוי חלה דהא במתניתן דידן תנינן דחלה ומצה וברכה שוין:

ריב״פ

הלכה ט מתני׳

החלה והתרומה וכו׳. דחלה תרומה קרייה רחמנא תרימו תרומה ובתרומה כתיב בה מיתה להאוכל במזיד ומתו בו כי יחללוהו וחומש להאוכלה בשוגג: ואסורים לזרים. אם אין בהן אלא פחות מכשיעור דמיתה ליכא ואיסורא מיהת איכא: והן נכסי כהן. שיכול למוכרן וליקח בהן מה שהוא רוצה: ועולין באחד ומאה. אם נתערבו במאה של חולין כדתנינן בפ״ד דתרומות: וטעונין רחיצת ידים. אפילו ליגע בהן דסתם ידים פוסלות את התרומה וכן לחלה. רגלים הכתוב כאן בספרים ט״ס הוא: והערב שמש. להטובל מטומאתו שאינו אוכל עד שיעריב שמשו כדכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ודרשינן להא בפרק הערל דבתרומה הכתוב מדבר וכן לחלה: ואינן ניטלין לכתחלה מן הטהור על הטמא. דשמא אתי לתרום שלא מן המוקף: אלא מן המוקף. כלומר ואינן ניטלין אלא מן המוקף וסמוך לו: ומן הדבר הגמור. ממה שנגמר מלאכתו כדתנן בפ״ק דתרומות

מראה הפנים

אין עבירה מצוה וכו׳. הרא״ש הביא לזה פ׳ כל בעה ונראה דמכאן ג״כ סייעתא לדברי הרמב״ם שפסק בפ״א מהל׳ ברכות הלכה י״ט דעל דבר האיסור אין מברכין עליו וכדמסיק הכא דר׳ הילא ור׳ יונה אמרו דבר אחד ובמקום אחר האלכתי בזה יותר: **ואסורין** לזרים. כדפריבית ובהדיא קאמר הכי בגמרא לקמן ברים פ״ב דבכורים וע״ש:

סליק פירקא בס״ד

תוס׳ הרי״ד

פירות

גמרינן מזה דלא נקרא לחם עד שיהא ראוי לבוא לידי חו״מ אבל בחלה כל הקפידה הוי על לחם ולפיכך אי בא מאותן הדברים בראוין לבא לידי חו״מ אף דהעיסה הזאת אינה ראויה לבא לידי חו״מ לית לן בה כיון דבא מאותו המין נקרא לחם. והוכחתי זאת בראיה נכונה והמיתי׳ מן הרא״ש ז״ל והש״ך ז״ל הרי לפ״ז דעיקר לחם הוא דווקא ממין של חמשה דברים דהמין של חמשה דברים נקרא לחם לכן יש לומר כמו כן אי הוי אפילו חמץ מ״מ אי לאו מן חמשה דברים לאו לחם מיקרי דקפדינן גם על המין וזה בוודאי באין ספק לפי הדרש הראשון שבירושלמי ברים מכילתין דגמרינן החמשה דברים מרבוי ומיעוט מלחם ולא כל לחם וממעטינן שאר מינין מן המיעוט דמלחם ורא״ית עריסותיכם ריבה להמשה מינין בוודאי אי העיסה הזאת נתמעטה אבל אינה מחמשה מינים פטורה מן החלה באין כפק רק הליבה דרשב״ל דיליף בבבלי במס׳ מנחות (דף ע׳ ע״ב) וכן בירושלמי ברים מכילתין מג״ש דלחם לחם דאינו נקרא לחם רק מדבר שהוא בא לידי חו״מ ע״ז יש מקום להסתפק אי סגי בבא לידי חו״מ או בעינן נמי מדבר שהוא בא לידי חו״מ. ולכאורה הספק הזה תלוי במה שנסתפקו בכוונת הרא״ש ז״ל אם הבבלי שהוכיחו ממתניתין דעיסת חיטים ואורז דטב״ע דאורייתא צריכין נמי להסברא דגרירה כמו שכתב הרא״ש ז״ל אליבא דהירושלמי דהפי׳ יסבור הירושלמי דטב״ע מ״מ אינו מספיק בזה אלא בעינן נמי סברא דגרירה דלכאורה נראה לפי דעת הכ״מ ז״ל בפ״ו מהלכות חו״מ דכתב ודאיתי מי שכתב דאין יוצא במצה שעשו במי פירות אף שאינן מיין ושמן ודבש ולא הוי מצה עשירה מ״מ לא נפיק בה משום דלא בוכברה מצה רק בראוי לבא לידי חו״מ כמו גבי טבל דפסחים (דף לה ע״ב) וכן כתב המג״א ז״ל בסי׳ תע״א ע״ש דבמי פירות אין יוצאין משום שהעיסה אינה ראויה לבא לידי חמץ ומצה. וע״ש בלח״מ וחולקין על הרמב״ם ז״ל דס״ל דדוקא שנילושה ביין ושמן ודבש משום מצה עשירה הא במי פירות נפיק בה ידי חובתו. לכן לפי דעת הכ״מ ז״ל שהסכים עם החולקין על הרמב״ם ז״ל במי פירות אלמא דבעינן בעיסה הזה שנפיק בה הפא דראוי לבוא לידי חמץ ומצה וכן לדעת המג״א ז״ל א״כ לפ״ז גם הבבלי צריך לטעם דגרירה אם שהסוגיא דזבחים (דף ע״ה) הנ״ל נקטו הטעם דטב״ע מ״מ בעינן נמי הסברא דגרירה דאל״כ קשה הא אין העיסה הזאת באה לידי חמץ ומצה ומה בכך שיקרא דגן ע״י טב״ע הא מ״מ בעינן ראוי לבא לידי חו״מ בעיסה הזאת ולא עדיפא מעיסה שנילושה במי פירות דלא נפיק בה וע״כ צריך נמי להטעם דגרירה כמו בירושלמי. וא״כ לפ״ז יהיה קשה מאד בסוגיא דדייק רבא ממתניתין דעושה עיסה מן חיטין ואורז דטב״ע מדאורייתא דאל״ס האיך נפיק בה ידי מצה הא לאו מחמשת המינין היא וקשה וכי אפילו אי טב״ע מדאורייתא והוי טעמו וממשו דגן הא מ״מ אינו ראוי לבוא לידי חמץ ומצה. וע״כ מ״ל הסברא דגרירה וא״כ מנא לן להוכיח דטב״ע דאורייתא אימא טעם כעיקר לאו דאורייתא והכא דנפיק בה היינו משום גרירה והוי גם האורז חמץ. א״ו דזה שהאורז הוי חמץ לא מהני לענין מצה דבעינן דווקא מחמשה מינין מדבר שהוא בא לידי חו״מ אבל האורז אף שבא לידי חמץ ומצה אבל לא הוי ממין שהוא בא לידי חו״מ. א״כ הוי הוכחה גמורה דבעינן ממין שהוא ראוי לבוא לידי חו״מ. וע״כ מוכח דטב״ע דאורייתא. וע״כ בפיר קאמר רשב״ל דאין לוקין על אלתן ד״ת משום שני דברים רבין על האחד ואי משום דאיסורן לכל הפחות הוי אחד מ״מ ע״י ביטול אין איסור טבל על העיסה. דהרי כתבו התוס׳ ז״ל במס׳ זבחים (דף ע״ח ע״א) בד״ה הפיגול וז״ל ועוד קשה אם נפרם פיגול ונותר וטמא שלפתן יחד א״כ נ״ל למימר א״א שלא ירכה מין לא״ על הבירו הא ודאי יש כאן שנים המבטלין את הבלועי והבולהו ליפטר דכל אחד הוי בטל ומבטל עכ״ל. הרי בהדיא דבלבלתן יחד כולן נבטלים כל אחד בשנים לפיכך פטור הכולהו והכא דחמשה מינים עירבן יחד מכל אחד רבע והוי חמשת רבעים קמח מכולהון הא כל מין נבטל בארבעה רבעים או אפילו בשנים ומהא דבטל המין כגון המין חיטים נבטל ביותר המינים ולא הוי בכאן המין חיטים כלל וכן בשעורין נבטל ולא הוי בכאן כלל המין בשורין וכן מין כוסמין נבטל ולא הוי המין כוסמין כלל הכא דכל אחד בטל ומבטל ונמצא דאין כאן המין של חמשה מינין. ואי דטב״ע דאורייתא. ז״א דכבר כתבתי דבטבל דחלה לא שייך כלל טעם כעיקר לא הוי אלא שנתערב באופן דבלא התערובת היה עליו איסור אבל הכא דבלא התערובת לא הוי עליו איסור טבל דלא הוי אלא רבע הקב ואין בעיין חמשת רבעים קמח. וע״כ קאמר בפיר ר״י ולא דמיין המין זה אסור וזה אסור בכם הכא ב׳ דברים רבין על האחד ומבטלין אותו וכבר ביטלו עד שלא נעשה איסור ומדהו ר׳ יעקב בר אחא דתלי בפלוגתא דר״י ורשב״ל דאיפלגון גבי יוהר דלר״י איסורין לא מבטלין זא״ז ולרשב״ל איסורין מבטלין זא״ז ע״ז קאמר ר״י דלא תלי כלל בזה דהא הכא בטל שפיר אפילו לר״י דהא הכא כשנבטל כדיין לא היה איסור והינו נוגע לעיין דאיסורין מבטלין זא״ז. דהכא עדיין לאו איסור הוא ויכול כל אחד ליבטל בחבירו דהא גם לא הוי איסור עדיין אילו אחד עבה המם עיסות מחמשה מינין וטירבן ואמר רשב״ל אין לוקין על אלתן ד״ת יאות כלומר אילו אחד עשה חמש עיסות מחמשה מינין של שיעור חייב

שנויי נוסחאות (כי״ע) עליה בד״ו עליהן.

עמודי ירושלים

ונעשית ביו״ם מתני׳ דרשב״א הוא כו׳. עי׳ ב״י א״ח (סי׳ תקי״ב) שפסק כהירושלמי הזה ובד״מ שם הוכיח דש״ס דילן לא ס״ל הכי וע״ש במ״ז שכתב ג״כ כן ולא ידעתי מדוע לא הביא דברי הד״מ:

עמודי ירושלים תניינא

ונעשית ביו״ט מתני׳ לרשב״א הוא דתני׳ כו׳. עי׳ בפ״מ שפי׳ כלומר מדקתני דדוקא בזמן שהרועים אוכלין ממנה נעשית ביו״ט ואם לא אינה נעשית כלל ביו״ט ואעפ״י שיש בה קלת לצורך עצמו וזה כרשב״א דהתוספתא דלקמן כו׳ ומסיים שם אין עושין לא לאכילת נכרים ולא לאכילת כלבים כו׳ ופירושו תמוה ואין לו שחר כלל דבודאי לרשב״א דס״ל דהפת נאפית יפה כשהתנור מלא ואף שבודאי אין לו צורך כלל לשאר הפת שבתנור עכ״ז שרי כיון שקלת הפת שיאפה היא נאפית יפה ושרי אף שיאכל שאר הפת בחול א״כ מותר ליתן לו שאר הפת לכלבים או לנכרים והא דאיתא בתוספתא אין עושין לא לאכילת נכרים כו׳ היא מילתא באנפא נפשיה ואין לו שייכות כלל להא דלעיל ובאמת הפי׳ בירושלמי הוא כפשוטו דמתני׳ דמתרת לאפות כל העיסה הלא כיון שהכלבים אוכלין ממנה א״כ כולו לאדם ואיך מותר לאפות כל העיסה ומפני דאתיא כרשב״א ועי׳ בב״י ולד״מ וט״ז ומ״א סי׳ תקי״ב מה שהאריכו בדברי הירושלמי הללו תמצא מבואר דהפי׳ כמ״ש ומסתימה מפ״מ שאשתמיט מיניה כ״ז:

עין משפט נר מצוה

נז א מיי׳ פ״א מבכורים הל״ח וכל״מ טוש״ע יו״ד סי׳ של סעיף ט

נח ב ג מיי׳ פ״ה מיו״ט הל״ג לאוין ע״ה טוש״ע או״ח סי׳ תקג סעי׳ א וסי׳ תקז סעי׳ ו

נט ד מיי׳ פ״א מברכות הל״ט וכל״מ טוש״ע או״ח סי׳ קצו

ס ה מיי׳ פ״ה דבכורים הל״ח ופ״ח הל״ט ופ״ז מתרומות הל״א

סא ו מיי׳ פ״ד מבכורים הל״ד

סב ז מיי׳ פ״א מתרומות הל״ג

סג ח מיי׳ פ״ו שם הל״ב

סד ט מיי׳ פ״ג שם הלי״ו ופ״ה מבכורים הל״ד טוש״ע יו״ד סי׳ שכב וסי׳ שכא סעי׳ א

סה י מיי׳ פ״ג מתרומות הל״ג ופ״ה מבכורים הל״א טוש״ע יו״ד סי׳ שלא סעי׳ א

גליון הש״ס וציון ירושלים

צ״ע גזולה וכו׳ ע׳ בה״מ נפסחים פ״ב ובג״ה או״ח סי׳ קל״ו וכצ״ו שם ועי׳ ב״ח או״ח סי׳ גבורים וגר״ז פ״ב דפסחים:

עין משפט נר מצוה

סו
א מיי' פ"ג מתרומות הל"ג ופ"ה מבכורים הל"א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף כא וסי' שכב סעיף א

סז
ב טוש"ע או"ח סי' קסז סעי' ד

סח
ג מיי' פ"ג מתרומות הל"ה ופ"ה מבכורים הל"א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' כ וסי' שכב סעי' א

מסורת הש"ס

ירושלמי מעשר שני פ"ה הל"ג

תרומה [א] וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת: גמ' רבי יודה בר פזי רבי חנין בשם רבי שמואל בר רב יצחק חלה חולין הוא הייתי אומר מותר לגלגל בהן. לפום כן צריך מימר החלה והתרומה חייבים עליהן מיתה וחומש. עשר מצות אדם עושה עד שלא יאכל פרוסה. משום לא תחרוש. בל תזרע. בל תחסום. לקט. שכחה. ופיאה. תרומה. ומע"ר. ומע"ש. וחלה. רבי יצחק [ב] בידו אתי מיסב לידוי הוא פשט עשרתי אצבעתיה ואמר הרי קיימתי עשר מצות: *חלה על הכל. תרומה על הכל. תרומה לה' זה שם המיוחד. מניין שלא עשה כלום [ג] עד שישייר מקצת ת"ל [ד] מראשית ולא כל ראשית:

הדרן עלך חמשה דברים

פירות

קרבן העדה

ריב"פ ר"ח בשם רשב"י לא תימר חלה חולין הוא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל לפיכך צריך לאשמעינן התנא דמתניתן דחלה הרי היא בקדושת תרומה דלא תימא דלא צריך להפרים רק משום דטובל העיסה אבל לאחר הפרשה חולין הוא כמו מע"ר ומ"ע ע"כ קמ"ל דקדים כתרומה: עשר מצות כו' תרומה כו'. ובשנו"א ז"ל גרס חלה ביכורים וצדקה. ר' יצחק כדו אתי לידי' ר"ל כד הוי אתא לידי' זקף עשר אצבעותיו כו' כן פי' בשנו"א ז"ל: חלה על הכל תרומה על הכל לה' זה שם המיוחד מניין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית. הסוגיא הזאת מובאה לעיל בסוף מס' מעשר שני ושייכא לב' המקומות דהתם שייך לבתר משנה ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו גבי וידוי מעשר ע"כ מביא הסוגיא הזאת שם וככאן דתני במתניתן האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת ע"כ מביא כל הסוגיא הזאת דהנה במקרא כתוב מראשית עריסותיכם תתנו תרומה לה' וגו' וה"א דה"ק מעיסה הראשונה שנוטל מהכרי יתן חלה אבל מעיסה השני' פטור מן חלה עיין בפי' רש"י ז"ל בפי' החומש ע"כ מפרש דז"א דפי' מראשית עריסותיכם הוא מראשית ולא כל ראשית דצריך לשייר מקצת מן כל עיסה אבל צריך להפרים חלה על הכל על כל מה שיאכל ותרומה על הכל לה' זה שם המיוחד ר"ל דצריך לברך ולהזכיר שם המיוחד עליו מראשית ולא כל ראשית וע"כ שייך הסוגיא הזאת למשנה דסוף מס' מעשר שני ולמשנה הזאת: סליק פירקא בס"ד

פני משה

דתרומות: עד שישייר מקצת. כדמפרש בגמרא דכתיב בחלה מראשית ולא כל ראשית ובתרומה כתיב ראשית דגנך שצריך שיהיו שיריה ניכרים כשתורם הראשית: גמ' חלה חולין הוא הייתי אומר מותר לגלגל בהן. כלומר דמפרש מאי קמ"ל הא כתיב בה תרימו תרומה וא"כ דינה כתרומה והלכך קאמר לפי שהיא ניטלת מן החולין והייתי אומר שא"צ להפרישה מיד משתגלגל העיסה אלא מותר לגלגל בה עוד עיסה אחרת ואח"כ יפרים מהן החלה לפום כן צריך מימר החלה והתרומה חייבין עליהן מיתה וחומש כדי להחמיר עליו שמיד שנתחייבה העיסה בחלה והיינו משתגלגל צריך הוא להפרישה: עשר מצות וכו' עד שלא יאכל פרוסת לחם. כדקחשיב ואזיל משום לא תחרוש בשור ובחמור ומשום בל תזרע כלאים ומשום בל תחסום שור בדישו לקט וכו': בידו. כלו' כשבא לאכול מניח ידיו על הפרוסה כדמפרש ואזיל: אתי מיסב. לאכול וכו' לרמוז שקיים כל העשר מצות עד שיאכל ממנה: חלה על הכל. אהא דקתני האומר כל גורני תרומה וכו' קאי. שצריך שיפרים מקצת ויאמר זו חלה על הכל וכן בתרומה זו תרומה על הכל אבל לא שיעשה כל הגורן תרומה וכל העיסה חלה: מנין שלא עשה כלום וכו'. כדפרישית במתניתין: הדרן עלך חמשה דברים

פירות

תום' הרי"ד

חיוב חלה והוי כולן טבל וא"כ עירבן ל:טבל של חמשת עיסות וע"ז אי אמר רשב"ל דאין לוקין על אלתן ד"ת משום דכיון דעירבן להטבל נפטר מן חיובו משום ב' דברים רבים על אחד ו מנא דאין כאן מחמשה מינין ואנן בעינן גבי חלה דווקא מחמשה מינים כדתנינן חמשה דברים חייבין בחלה אי ע"ז אמר רשב"ל דאין לוקין על אלתן ד"ת משום ב' דברים רבין על אחד שפיר הוי תלוי זה בפלוגתא של ר"י ורשב"ל באיסורין מבטלין זא"ז דלר"י אינו בטל המין של טבל במין אחר של טבל דאיסורין אין מבטלין זא"ז כמו דקיי"ל מצות אין מבטלין זא"ז בפסחים (דף קט"ו ע"א) דהגם דמצה ומרור שני מינים הן מ"מ לא בטל מצה במרור משום דכיון דמרור נמי מצוה ע"כ לא בטל הטעמים נמי דהטעם של מצוה זו אינו בטל בטעם של מצוה אחרת כי לא שייך כל עיקר הדין דביטול רק גבי היתר בהיתר לפי שיטת הירושלמי הכא או היתר בהיתר אבל לא איסור באיסור ולא מצוה במצוה אפילו הטעמים לינן בטלין. וע"כ אי ע"ז שהיה כל מין טבל משיקרא אמר רשב"ל כו' הוי שפיר תלוי בפלוגתא של ר"י ורשב"ל [ואולי דע"ז שהיה טבלים למפרע כל אחד בפני עצמו לא הוי אמר גם רשב"ל משום דהכא אין בטלין דטכ"ע בכל אחד משום דהכא הוי בוודאי כזית בכא"פ דהא חמשה מינין מעורבים של איסור טבל ממ"נ אי מכל המינין שיעורן שוה כגון מכל אחד חמשת רבעים וקמח בקמח הוי לא בלא ובלא יש בילה וכי אכל בכדי אכילת פרס שהוא ג' או ד' ביצים בוודאי איכא חמשה זיתים ונמצא דאכל מכל אחד כזית בכא"פ והוי טכ"ע דהא נתערב באופן שאם היה בעין היה אסור. דהא היה אסור מעיקרא באיסור טבל. ואי אפילו לא היה כולן שיעורן שוה לכל הפחות מן מין אחד יש כזית בכא"פ ונמצא דחייב בחלה. ואולי ע"ז לא אמר רשב"ל]: ועכשיו שזכינו דבחלה תלוי האיסור בהטעם דאי הטעמים נבטלו נפקע האיסור יומתק מאד הירושלמי דהלכה ב' דר"י בר זבדי רצה להוכיח מן המתניתין דתני בהלכה ב' האוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת ורצה לדייק דמיירי ע"י תערובת של חמשה מינין ודייק זה דהא במתניתין דריש מכילתין קתני חמשה דברים חייבים בחלה החיטין וכו' מצטרפין זע"ז ואסורין בחדש והאוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת ומדתני מצטרפין זע"ז ברישא וא"כ קתני האוכל מהן כזית מצה וכו' ע"כ משמע דקאי על הרישא דמצטרפין זע"ז ומיירי במתניתין דהכא ע"י צירוף של חמשה מינין וא"כ מוכח מזה דלא אמרינן דמבטלין זא"ז. ומיירי נמי מתניתין דעירבו החמשה מינין קודם שנאפו ובעיסה שירבו בין מצה ובין החמץ. דאי מבטלין זא"ז א"כ הכא אמאי נפיק בה ידי חובתו דהכא נמי אם נבטלין המינין זב"ז נמצא דלא בא המצה ממין של חמשה מינים ואף שראוין לבא לידי חמץ ומצה מ"מ מכיון שאינן מחמשה דברים לא נפיק ידי חובתו. ר"י בשם ר"ח בר ווא תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה כלומר דמשאן אין הוכחה לחלה דבחלה לא מהני כזית כיון דבעינן חמשת רבעים קמח. וא"כ אפילו הכא שנתערב חמשה מינין שלכל אחד רבע נמצא דבוודאי כשאכל אכילת פרס ואפילו מעט פחות יגיע לכל אחד כזית מ"מ בטלין דלא הוי טכ"ע רק שנתערבו באופן שבלא התערובת היה אסור בעצמן וזה דווקא באיסורין שאיסורן בכזית ולפיכך אי אוכל כזית בכא"פ שפיר הוי טכ"ע. אבל הכא גבי חלה אפילו כשנתערבו באופן דהוי כזית בכא"פ מ"מ אין התערובת באופן שאם היה בעין היה אסור דהא השעור שלו לאו כזית הוא אלא חמשת רבעים קמח. אבל בשאר איסורין דשיעורן הוי בכזית ובכזית בכדי אכילת פרס הוי טעם כעיקר ולדעת הרמב"ם ז"ל לא מיחייב בטכ"ע בכא"פ רק כשאכל כל הפרס כמבואר שיטתו בפט"ו מהמ"א. והכא בוודאי כשעירב חמשה מינין של דגן בוודאי כשיאכל כל הפרס יהיה כזית מכל אחד ע"ז קאמר כשאכל כזית מזה וכזית מזה. ע"כ שפיר נפיק ידי חובתו דהוי מן חמשה מינין. ולדעת הרמב"ם ז"ל יומתק מאד הירושלמי הזה דר"י בר אחא הוה ס"ל דמיירי כשאכל כזית אחד וא"כ אפילו אי איכא כזית בכא"פ לא נקרא טעמו וממשו אלא טעמו ולא ממשו לדעת הרמב"ם ז"ל נמצא דלא אכל מחמשה מינין דאין בכזית הזה לא ממשות של חיטין ולא ממשות של שעורין ואין שום ממשות של איזה מין ונמצא דלא אכל מחמשה מינין והאיך נפיק בה ידי חובתו. וכן אמאי חייב כרת על חמץ דבחמץ נמי בעינן בחמשה מינין מדברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו רק לא בעינן לחם ממש [כמו שביארתי לעיל בסוגיא דמינו קרוי לחם דהא איתקיש למצה בדברים שיוצא בהן ידי חובת מצה ולכל הפחות איתקיש דבעי ממין שיוצא בהן ידי מצה. ובפרט לר' יונה בירושלמי (דמס' פסחים פ"ג) בעינן גבי חמץ נמי לחם ממש כמו גבי מצה וכבר ביארתי כ"ז לעיל ת"ל] וע"ז מתרץ ר' ירמיה בשם ר"ח בר ווא תיפתר דמיירי שאכל כזית מזה ומזה א"כ הוי טעמו וממשו של כל מין ומין. אר"י אפילו תימר כזית מכולהון שניא היא שכולם שם חמץ כלומר אפילו תאמר כזית מכולהון ונמצא שלא אכל כ"א הטעם של כל מין ולא ממשו עכ"ז לית לן בה שניא היא שכולן שם חמץ דלא איכפת לן דלא אכל ממשות של כל מין מכיון דהוי חמץ לפיכך חייב כרת וכן נפיק ידי מצה כיון דאיכא שם חמץ דראוי לבא לידי חימוץ דס"ל לר' יוסי דלא בעינן שיאכל דווקא מהמין של חמשה מינין וכי אין עליו ממשו של דגן לא איכפת לן כיון דחמץ הוא או ראוי לבא לידי חמץ. לפיכך נפיק בה ידי מצה וחייב כרת על חמץ. ולא דמי לחלה דר"י לטעמי' לפי פירוש הרב פולדא ז"ל ברים מכילתין דר' יוסי הוא דס"ל דממעטינן כל שאינו מחמשה מינין מן ריבוי ומיעוט מלחם לפיכך לא דמי חלה למצה וחמץ דהתם לא:נ נקרא כל המינים מכיון דבא לידי חימוץ שפיר נפיק בה וחייב כרת על חמץ אבל גבי חלה דכפירוש מיעט הכ' כל שאינו מחמשה מינין וכיון דאין בו ממש של חמשה מינין יצאו מן הכתוב מן המיעוט מלחם דבחלה לא קפדינן על ראוי לבא לידי מצה וחמץ והכן אם לא אמר ר' יוסי חמץ על מימרא דרשב"ל דאין לוקין על אלתן ד"ת לא הוי קשה לן מאומה דשפיר אמר ר"י הכא דלא דמי חלה למצה דבחלה ממעטינן כל שאינו מחמשה מינין וגבי חו"מ לא איכפת לן רק על שם חמץ אבל מכיון דגם חמץ אמר ב' דברים רבין על א' ומבטלין אותו וכבר ביטלו עד שלא נעשה איסור וזה קאמר לשיטת רשב"ל דס"ל כפירוש בבבלי מנחות (דף ע' ע"ב) ובירושלמי ברים מכילתין דהטעם דגבי חלה נמי משום חמץ ועכ"ז אמר שם אליבי' דר' דברים רבין על אחד ובטלוהו. ועוד דמשמע דקאמר דהכא הכל מודים אף ר"י דס"ל דאיסורין אין מבטלין זא"ז מ"מ הכא מודה משום דהביטול הוא עד שלא נעשה איסור וקשה הא התם הוי הטעם בחלה משום חמץ אליבא דרשב"ל א"כ יקשה מאי איכפת לן כיון שכולן שם חמץ כמו דקאמר ר"י הכא והאיך יפרנס שם לדברי רשב"ל בטעם ביטול דשני דברים רבים על אחד וכי מאי ביטול שייך כיון שכולן שם חמץ דהא לרשב"ל הטעם דחלה נמי משום חמץ ועכ"ז ס"ל לר"י אליבא דרשב"ל התם דשייך ביטול ב' דברים רבים על אחד. ועוד דס"ל דהתם הכל מודים וע"כ מחלפא שיטתיה דהכא לא הוזכר כלל רשב"ל אלא דרצו להוכיח מן המתניתין הדין דחלה ע"ז היה שפיר דברי ר' יוסי דלא דמי כלל חלה למצה משום דגבי מצה וחמץ לא בעינן רק שם חמץ. אבל בחלה בעינן דווקא חמשה מינין אבל כל שאינו מחמשה מינין פטור מן החלה וא"כ האיך קאמר לעיל המימרא בשם רשב"ל כיון דכל עיקר הטעם דאין לוקין על חלה בתערובת משום דממעטינן מלחם כל שאינו מחמשה מינין. וכחמץ ומצה דכל עיקר בעינן שם חמץ לא בעינן חמשה מינין דווקא ולפיכך אפילו ע"י תערובת דליכא ממש של חמשה מינין לא איכפת לן כיון דהוי שם חמץ ולעיל קאמר בשם רשב"ל הדין בחלה משמע דאפילו לפי הטעם דחמשה מינין משום חמץ נמי שני דברים רבין על אחד. והכא קאמר איפכא ע"כ מחלפא שיטתיה מחמץ להכא ור"ח בר בון אמר דיתוי אחריתא דלא מצינן למילף ממתניתין לענין צירוף חלה מחמשה מינין דמתניתין לא מיירי כלל בתערובת אלא או כזית מזה או כזית מזה: לכן היוצא לנו מתוך דברינו לענין הלכה לדעת הה"מ ז"ל ומג"א ז"ל דס"ל שאין יוצאין במצה הלושה במי פירות אם כי הוי ממין של חו"מ אפ"ה לא מהני כי אם שתהיה העיסה הזאת ראויה לבא לידי חו"מ א"כ בוודאי לא מהני טכ"ע משום קושית הרא"ש ז"ל דכ' דזה קשה להירושלמי דהא מ"מ אינה ראויה לבא לידי חו"מ והגם דנקרא חיטין והוי עכשיו ממין חיטין מ"מ הא עיסה הזאת אינה ראויה לבא לידי חו"מ ואנן בעינן שהא העיסה הזאת ראויה לבא לידי חמץ ומצה וא"כ ע"כ ס"ל לרבא נמי הטעם דגרירה ועכ"ז בעי לסברא דטכ"ע אלמא דלא ס"ל כסברת ר' יוסי דשניא היא שכולן שם חמץ אלא כאינך אמוראי דס"ל דהגם דהוי חמץ מ"מ אי אין ממשו מחמשה מינים לא נפיק ידי מצה ואינו חייב כרת על חמץ ע"כ בעינן ע"כ הסברא דטעם כעיקר וע"י טעם כעיקר הוי ממשו הטם. והרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתו דפסק בפ"ו מה' חו"מ דיוצאין במצה של מי פירות עם קמח ודווקא יין ושמן ודבש פסולה משום מצה עשירה אבל שאר משקין לא הוי מצה עשירה ולא איכפת לן שאינו בא לידי חמץ בעלם והא דמרבינן לחם הנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ לא בעינן שתהא העיסה הזאת ראויה לבוא לידי חו"מ אלא מכיון דבא ממין שבא לידי החמץ ומצה נמי נפיק בה. ולדידיה ז"ל הא דמצריך בירושלמי הסברא דגרירה הא סגי בטכ"ע ז"א דמיירי דליכא כזית בכדי אכילת פרס ובזה אין טעם כעיקר לפיכך מצריכין הסברא דגרירה אבל בטכ"ע לחוד סגי. ורבא דמוכיח בזבחים (דף עח ע"א) דטכ"ע לא ס"ל כלל הסברא דגרירה אבל אם היה ס"ל הסברא דגרירה לא היה מצריך כלל הסברא דטכ"ע דלא בעינן תרתי אלא מכיון שהוא שם חמץ יצא ידי מצה כסברת ר"י בירושלמי דהכא שניא היא שכולן שם חמץ ולא איכפת לן על המינים וכחדא מינייהו סגי [דההורס הקפידה בחמץ] לפיכך הי לא הוי העיסה הזאת חמץ מ"מ כיון דהוי ממין דגן סגי דהא לא גרע מאילו לש את הדגן במי פירות דאינו בא לידי חו"מ מ"מ נפיק. וכן נמי אם הוא בא לידי חימוץ אע"פ שאינו ממשות דגן סגי. לכן שפיר פסק הרמב"ם ז"ל לשיטתו כסתם משנה ריש פירקין דכל החמשה דברים מצטרפין זע"ז ודווקא חיטים ואורז משום הסברא דגרירה. והא דפסק דלא כבבלי דבבלי משמע דהטעם הוא משום טכ"ע ז"א דהא הרמב"ם ז"ל ס"ל דכזית בכדי אכילת פרס בעינן שיאכל כל הפרס והכא משמע דבכזית אחד יצא ידי חובתו ולפיכך לא פסק מן הטעם כעיקר וכן כ' בשנות אליהו ז"ל טעמים דהרמב"ם ז"ל. אבל רבא דס"ל משום דטכ"ע הוא משום דלא ס"ל דבעינן כזית בכדי אכילת פרס. אבל לפי מה דקיי"ל דבעינן כזית בכדי אכילת פרס ע"כ הטעם משום גרירה ולא קיי"ל כרשב"ל דפסק בירושלמי דאין לוקין על אלתן דבר תורה דלכאורה קשה למה לא פסק הרמב"ם ז"ל דע"י צירוף הוי מדרבנן דהא בירושלמי ליכא פלוגתא על רשב"ל בזה הדין וכולם מדהים לר' יעקב בר זבדי דרצה להוכיח ממתניתין דלוקין וכולם דחו ההוכחה ולא מצינו שום פלוגתא ור"י בר אחא דחלה הפלוגתא בר"י ורשב"ל לענין איסורין מבטלין זא"ז דהם לי' ר' יוסי ואמר ולא דמיין תמן וכו' אבל לפי דברינו שפיר ניחא

דאף

גליון הש"ס וציון ירושלים

במראשית ולא כל ראשית ע' במהרי"ט אלגזי בהלכות חלה דף מג:

מסורת הש"ס

גיטין ז:

ערכין כד.

הלכה א מתני'

הלכה א מתני' פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה. כדיליף בגמ' דכתיב אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה ודרשינן שמה אתם חייבין בין על פירות הארץ בין על פירות ח"ל: יצאו מכאן לשם. מא"י לח"ל ר"א מחייב בחלה דדריש והיה באכלכם מלחם הארץ בכל מקום שאתם אוכלים מלחם הארץ בין בארץ ובין בח"ל ור"ע פוטר דדריש שמה שאין אתם חייבין אלא שמה אבל לא בח"ל ואפי' הוא מלחם הארץ והלכה כרבי עקיבא: **גמ'** כתיב אל הארץ וכו'. הכי דריש לה בספרי פ' שלח לך מכאן אתה אומר פירות ח"ל שנכנסו בארץ חייבין בחלה ובמעשר: תני זו דברי ר"מ. במתני' דשנה פלוגתייהו דר"א ור"ע בפירות שיצאו מא"י לח"ל אבל דברי רבי יהודה לא כך הם אלא דשנה פלוגתייהו אריפא ואיפכא דר"א לקולא וכך שנה ר' יהודה בספריו שם דר' יהודה אומר אפי' פירות ח"ל שנכנסו לארץ ר"א פוטר שנא' והיה באכלכם מלחם הארץ ולא מלחם ח"ל אפי' נכנסו לארץ: מ"ט דר"ע וכו'. דדריש שמה ומה מקיים ר"א טעמיה דר"ע הא כתיב שמה דמשמע דשמה לעולם אתם חייבין וקאמר דר"א לא משמע ליה למידרש משמה אלא מדכתיב אל הארץ אשר אני מביא אתכם כתב נמי שמה ולא לדרשה אתיא: חברייא. אמרי הא דלקמן בשם ר' אלעזר אמורא וכן ר' בא ור' הילא אמר לה בשם רשב"ל דכך הי' משיב ר"ע את ר"א וכי אין אתה מודה לי שבשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות של נכרים שהן חייבין בחלה דכתיב בבואכם מיד תהיו חייבין בחלה וכי לאו גדולי פטור הן שהרי גדלו ביד הנכרי ואעפ"כ חייבין וה"ה בפירות ח"ל שנכנסו לארץ: והוא מקבל מיניה. ור"א קיבל לתשובה זו מר"ע: תמיהני וכו'. איך קיבל ר"א מן ר"ע לאותה התשובה שאני תמן דעד שלא נכנסו להארץ למפרע הם ירשו אותה כדדרש רב הונא דלא כתיב לזרעך אתן אלא נתתי כבר נתתי להם והרי היא כשלהם ולפיכך נתחייבו הקמחין והסלתות אע"פ שגדלו מקודם ואין ראיה מכאן לפירות שנתגדלו בחוץ לארץ שאינה שלהם ואפי' נכנסו

תורה אור

פירות [א] חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה. יצאו מיכן לשם רבי ליעזר מחייב ור"ע [ג] פוטר. עפר [ג] *ח"ל שבא בספינה לארץ חייב*) במעשרות ובשביעית. אמר רבי יהוד' אימתי בזמן שהספינה *) גוששת. [ד] עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ונאכלת בידים מסואבות. [ה] *האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה אבל לא (את) האיש: **גמ'** פירות חוצה לארץ כו'. כתיב ° אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. [ז] שמה אתם חייבין. אין אתם חייבין חוץ לארץ. תני זו דברי רבי מאיר. אבל דברי רבי יהודה פירות ח"ל שנכנסו לארץ ר"א פוטר ור"ע מחייב. מה טעמו דר"א לחם הארץ. לא לחם ח"ל. מ"ט דר"ע אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. שמה אתם חייבין [י] בין בפירות הארץ בין בפירות חוץ לארץ. מה מקיים ר"א טעמא דר"ע אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. חברייא בשם ר' לעזר ר' בא בשם ר' לעזר. ר' הילא בשם ר' שמעון בן לקיש כך משיב ר"ע את ר' ליעזר אין את מודי לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחין וסלתות שהן חייבין בחלה. ולאו גידולי פטור הן והוא מקבל מיניה. א"ר יוסי תמיהני איך ר"ע מותיב את ר' ליעזר והוא מקבל מיניה. תמן עד שלא נכנסו לה למפריעה ירשו דא"ר הונא בשם רבי

(במדבר טו)

דף נ"ה ע"ב

מה מקיים ר"א טעמא דר"ע אל הארץ וגו'. ומשני בפירות הארץ כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכשנו"א ז"ל: חברייא בשם ר"א כו'. כך משיב ר"ע את ר"א אין את מודה לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחים וסלתות שהן חייבים בחלה ולא גידולי פטור הן ר"ל דהוי כמו שנתגדל בח"ל ונכנס לארץ כו' תמיהני כו' והוא מקבל מיני' תמן כו' למפרע ירשו מה מקיים ר"ע טעמא דר"א לחם הארץ ומשני בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פני' מן החוץ ולפנים חייבת מן החוץ ולחוץ פטורה. פי' דלחם הארץ לאו דבעינן גידולו בארץ אלא לרבות גידולי חו"ל אפילו שהגילגול הי' בהעיסה הזאת בחו"ל כיון דנעשה לחם בארץ חייבת דהולכין אחר קרימת התניר דבא"י ולא אחר הגילגול ומסיק הגמ' ע"ד דר"ע היא ספינתו היא עיסה ר"ל אפילו בלא נכנס בספינה מחו"ל לארץ אלא סתם עיסת נכרי שנתגלגל ביד הנכרי ונתנה במתנה לישראל ונעשה קרימת התנור ביד ישראל חייבת כדס"ל לר"ע בפ"ג ה"ד והחכמים ס"ל דאזלינן בתר הגילגול דצריך להיות הגילגול ביד ישראל ור"ע ס"ל דהולכין אחר קרימת התנור ע"ז קאמר דלר"ע אין נ"מ בין ספינה הנכנס מחו"ל לארץ בין עיסה שנתגלגלה ביד נכרים ונכנסה ליד ישראל דהולכין אחר קרימת התנור כיון שנעשה לחם ביד ישראל או שנעשה לחם בארץ ישראל. וע"ז מסיק תני היא הכנסתן פי' בשעה שנכנסו ישראל לארץ דדמי לפירות שנתגדלו בחו"ל ונכנסו להארץ הכל הולך אחר קרימת התנור וזהו דעתו דר"ע אבל חכמים פליגי עלי' בעיסת נכרי שנתגלגלה ביד הנכרי ונכנסה ליד ישראל דלרבנן הולכין אחר הגילגול ולא אחר קרימת התנור דלחם. ע"ז מסיק אבל בזה מודים חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימה בתנור ר"ל הפלוגתא דפליגין חכמים ור"ע בעיסת נכרי שנתגלגל ביד נכרי ונכנס ליד ישראל ונעשה להם ביד ישראל דלחכמים לא מהני אימתי לא מהני רק בשנתגלגל ביד נכרי ונכנס ליד ישראל לחוד אבל אם היה תרתי דהיינו דנתגלגלה ביד נכרי קודם שנכנסו ישראל לארץ ובא ליד ישראל ע"י כניסת ישראל לארץ בזה מודין חכמים לר"ע דאזלינן בתר קרימת התנור דבזה קידשה לן התורה והכנסת הארץ מהדם החיוב שנכנס מחו"ל לארץ או בהכנסת ישראל לארץ ונעשה להם בארץ נתהדם החיוב אפילו כשהי' בו גילגול ביד הנכרי מ"מ עשיית להם בארץ מהדם החיוב מגזה"כ להם הארץ דעשיית להם בארץ

עין משפט נר מצוה

א
א"ב מיי' פ"א מתרומות הכ"ב ופ"ז מבכורים הל"ו

ב
ג מיי' פ"א מתרומות הכ"ג

ג
ד מיי' פ"ו מבכורים הל"ב טוש"ע יו"ד סי' שכט סעי' י

ד
ה מיי' פ"ה מבכורים הי"א סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכח סעי' א

ה
ו מיי' פ"א מתרומות הכ"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז] שמה אתם חייבים ע' בבו"ח הרשב"א חלק א סי' נד וע' במע"ש פ"א מתרומות הכ"ב:

מראה הפנים

פירות חוצה לארץ וכו'. לא ה ינן במתני' אלא חייבין בחלה ובספרי גרים חייבין בחלה ובמעשר כמו שהבאתי בפנים בריש הסוגיא. והרמב"ם בפ"א מהל' תרומות בהל' כ"ב שהביא דין מתניתין כתב בכלל זו פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ ובין בפירות ח"ל ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם ועיין בכ"מ מה שפלפל בפירוש דבריו לענין מעשרות וכל דבריו אינם מדויקים דמ"ש בפירוש האחרון דרצה לומר דבין חלה ובין מעשרות חייבין מדאורייתא כשנכנסו לארץ קודם שנקבעו ואם נקבעו למעשר בחוץ לארץ בזה הוא שאינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם וא"כ שיעור לשון רבינו כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם בח"ל חייבין במעשרות מדבריהם אחר שנכנסו לארץ עכ"ל בזה ומלבד שאין לשון הרמב"ם סובל לכוונה זו דה"ל למימר חייבין במעשרות אחר שנכנסו לארץ מדבריהם אלא דעפי קשה מה שייך קביעות מעשר במקום דאין מעשר נוהג בו ופשיטא דקשה על פי' הא' שלו דר"ל דגם לענין חיוב חלה לא נתחייב אלא מדבריהם אחר שנכנסו לארץ דהא הרמב"ם מביא דרשה דקרא שמה כדדרשו בגמרא ומשמע דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא ובעיקר הקושיא שהקשה דמהאי דמקרא דשמה יליף לפטור פירות א"י שיצאו לח"ל גם מתרומה ומעשרות ממילא אית לן למילף לחיוב מדאורייתא בפירות ח"ל שנכנסו לארץ גם לענין תרומה ומעשרות וכל דכן הוא עכ"ל בהקושיא הכ"מ בזה לא שייך אלא במקום דאין כאן גזירת הכתוב וילפינן דבר מדבר ואם דנילף לקולא יש בו מכ"ש דנילף לחומרא שכן אבל כאן דילפינן מדגילתה לנו התורה שמה דוקא מלי ק"ו הוא זה ואם יש להקשות איפכא הוא דמקשינן דקרא דשמה לא כתיבא אלא בחלה אלא דהרמב"ם דעתו למילף מעשרות מחלה ומנא ליה הא ועוד דא"כ כד ילפינן מעשרות מחלה לכל מילי הוא וכמו דבחלה כבינהו מא"י לח"ל לגמרי פטורין הן ואפי' מדבריהם דהרי כך הוא דעת הרמב"ם שלא כתב בכלל דרישא בדבריו אלא פטורין סתם כך נימא בכלל דסיפא נמי דאם המעשרו' בפירות ח"ל שנכנסו לארץ אינן אלא מדבריהם כך היה צריך לומר בחלה ואף דזה נוכל לומר שהוא ג"כ כוונת הכ"מ בהקושיא דאם זה מן התורה זה נמי מן התורה ואם זה מדבריהם זה ג"כ מדבריהם אלא דמ"מ טפי הוה לו לדקדק מדרשא דספרי דגרים בהדיא חייבין בחלה ומעשר ומשמע דשניהן שוין הן והנראה בזה לדעת הרמב"ם כך הוא דבתחלה נאמר דלא סמיך כאן על הגי' דספרי אלא על הגי' דססיקתא דמביא האי ברייתא וגרים שמה מכאן אמרו פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה ולא גריס מעשר וטעמו דסמיך אהאי גי' הדא דקרא דשמה לא כתיבא אלא בחלה וכליסנא דסתמא דמתני' ועוד דבהדיא אמרינן בסוף פ"ק דקידושין דחלה היא נוהגת מיד שנכנסו לארץ ותרומות ומעשרות לאחר י"ד שנה דוקא כדגרים התם גדול תלמוד שקדם לחלה מ' שנים ולתרומה ולמעשרות ל"ד וכו' כדפירש"י ז"ל דכתיב בבואכם ואמרינן משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה וכו' וכן אמרינן הכא לעיל בפ"ק בהלכה ד' מי"ד למדו לאוהן שחייבין בחלה ופטורין מהמעשרות וכו' והשתא נדע דלא יליף הרמב"ם כלל מעשרות מחלה להקים זה לזה אלא דטעמיה ברים דבריו בדין פירות א"י שיצאו לח"ל דאם בחלה פטורין מכ"ש שהן פטורין מן התרומה ומעשרות שהרי אף בזמן שהחלה נוהגת לא היו תרומות ומעשרות נוהגין וקרא דשמה דמביא לא קאי אלא אחלה וממילא הוא דנימר כאף מהתרומה ומעשרות פטורין מכיון שלא נקבעו

תוס' הרי"ד

דהא דר' יוסי מדמה לר' יעקב בר זבדי וס"ל דאין לוקין על אלהן ולא דמי למנה והמן משום שאיה היה בכולן שם המן ולא בעינן בהו"מ מין בל תמשה דגן דווקא רק מכיון שהוה המן סגי אבל בחלה קפדינן דווקא על המין משום דס"ל דחלה נתמעט כל שאינו מחמשה מיני דגן מן הכתוב דמן לחם. אבל אנן דקי"ל כבבלי דהמיעוט כל שאינו מה' מינים הוא משום המן א"כ דמי ממש למנה והמן וכיון דע"י צירוף נפיק ידי מנה וחייב על חמץ כרת א"כ בוודאי הוא מדאורייתא וכיון דמנה מדאורייתא נפיק משום שם המן ה"נ בחלה משום שם המן הוי טבל גמור דלא קפדינן אמין מחמשה מינין. והרמב"ם ז"ל לשיטתו דס"ל דבמנה לא בעינן המין כי אם על שם המן דליכא הוכחה מן הבבלי לשיטת הרמב"ם ז"ל דבעינן גבי מנה נמי מחמשה מינין כמו שכתבתי לעיל דאליבא דהרמב"ם ז"ל לא ס"ל לרבא הסברא דגרירה ורק משום טעם כעיקר. אבל לפי מה דקיי"ל דטכ"ע בעינן שיהא כזית בכדי אכילת פרס ויאכל כל הפרס ע"כ הטעם משום גרירה. וכיון דהוי הסברא דגרירה לא בעינן לטכ"ע משום דשם המן לבד סגי ולפיכך גבי חלה נמי דהטעם משום המן סגי בשם המן לבד. לכן לא פסק כרשב"ל דאין לוקין על אלהן ד"ת דהמינין בטלי' כי מה איכפת לן דהמינין בטלים מכיון דהוי שם המן וכר"י דבירושלמי: ושיטת הטור והרא"ש ז"ל דרבא דס"ל בחיטים ואורז משום טכ"ע ס"ל נמי הסברא דגרירה דאל"כ לא מהני משום דבעינן שהעיסה הזאת יהיה ראוי לבא לידי חמץ ומנה וע"כ בעינן הסברא דגרירה וע"כ מדייק דטכ"ע דאל"ה לא נפיק ידי חובתו משום דגרירה לבד לא מהני דס"ל כרשב"ל בירושלמי דאפילו בחמשה מינין דכולן שם המן מ"מ אי בטלים זב"ז לא הוין טבל מדאורייתא לפיכך בעינן הכא הטעם דטכ"ע. וגבי חלה דלא שייך לטכ"ע מ"מ חייבת בחלה רק מדרבנן כמו שיטת רשב"ל בירושלמי ואם כי ס"ל דחיטים ואורז הוי מטעם דטכ"ע כמו שכ' הש"ך ז"ל ביו"ד סי' שכ"ד ובחלה לא שייך לטכ"ע כדכרינו לעיל מ"מ חייבת בחלה מדרבנן משום טכ"ע מדרבנן. כי לה טור והרא"ש ז"ל אין נפקא מינה בין דאורייתא לדרבנן בדברים הנהוגים בזמן הזה לפיכך לענין חיוב חלה סתם הטור ז"ל דחייב בחלה מטעם דטכ"ע לפיכך בחלה לא איכפת לן בזה"ז אי מדאורייתא או מדרבנן. וגבי מנה מיירי בכזית בכא"פ דהוי אז טכ"ע מדאורייתא ואזלי הרמב"ם והרא"ש ז"ל לשיטתן דלהרמב"ם ז"ל דבעינן שיאכל כל הפרס וה"נ היכי מיירי בעיסת חיטים ואורז ע"כ ס"ל כל הטעם משום גרירה והא דבבבלי לא נקטינן רק משום טעם כעיקר הוא משום דסגי בזה לרבא אבל לפי דבעינן אכילת פרס ע"כ הוי משום גרירה ובגרירה לא בעינן לטכ"ע. אבל להרא"ש ז"ל דגם גבי גרירה בעינן לטכ"ע לפיכך כתב הטור ז"ל דכל ה' מיני דגן עם אורז משום טעם כעיקר דרבנן חייב בחלה מדרבנן ודו"ק:

רבי שמואל בר נחמן לזרעך אתן אין כתיב כאן אלא לזרעך נתתי כבר נתתי. מה מקיים ר"ע טעמא דר' ליעזר לחם הארץ בספינה שנכנסה לארץ. אם קירמו פניה מן החוץ ולפנים חייבת. מן החוץ ולחוץ פטורה. על דעתיה דר"ע היא ספינתה היא עיסת הגוי היא הכנסתן שהכל הולך אחר קרימה בתנור. מודין חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ *שהכל הולך אחר קרימה בתנור. מן מה דר"ע מתיב לר' ליעזר והוא מקבל מיניה: ר' יונה בעא קומי ר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצא קמה לחה *מהו שתהא אסורה משום חדש. א"ל למה לא. *עד כדון לחה אפילו יבישה. א"ל אפילו יבישה אפי' קצורה. מעתה [ז] אפילו חיטין בעלייה. כך אני אומר לא יאכלו ישראל מצה בלילי הפסח. א"ר יונה מן דנפקות תהית דלא אמרת ליה. [ז] שנייא היא שמצות עשה דוחה למצות לא תעשה. *על דעתי' דרבי יונה דו אמר מצות עשה דוחה בלא תעשה אע"פ שאינה כתובה בצידה ניחא. על דעתיה דרבי יוסי דו אמר אין מצות עשה דוחה למצות בלא תעשה [ז] אלא אם כן היתה כתובה בצידה. מה שהיו תגרי גוים מוכרין להם וכרבי ישמעאל. *דרבי ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו שבע שכיבשו ושבע שחילקו

רידב"ז

בארץ מחדש החיוב ואימתי פליגי רבנן ור"ע רק דווקא שנתחדש בניסת יד ישראל לאחר הגילגול אבל כשנתחדש הכנסת ארץ ישראל לכ"ע אולינן בתר לחם מן מה דמותיב ר"ע לר"א והוא מקבל מיני' דהא מודיו' לי' דהכנסת ישראל לארץ דמי כמו שנכנס מחו"ל לארץ ומודים לו דהקמחים שהיו ביד נכרים חייב בחלה מגזה"כ דלחם הארץ כיון שנעשה לחם בארץ הרי דהכנסת הארץ מחדש החיוב אפילו כשהי' ביד נכרים לבד הי' פטור אבל כשהי' תרתי הכניסה לארץ וכניסה מיד נכרים ליד ישראל מכיון שהי' כניסה לארץ נתחדש החיוב ע"י עשיית להם בארץ ישראל:

ר' יונה בעי קומי ר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש. ר"ל דמבעיא לי' אם תלינן דהיא משנה העברה או לא א"ל למה לא ע"ז מיבעיא לי' עד כדון לחה אפילו יבישה אם הייסינן על יבישה ג"כ שהיא משנה הזאת א"ל אפילו יבישה נמי חייסינן אפילו קצורה ופריך מעתה אפילו חיטין בעלי' נמי תאום א"כ האיך אכלו מצה בלילי פסח דקס"ד דתבואה מן אסתקד לא הי' בידם מן המדבר א"כ מאין נטלו מצה וע"ז משני ר' יונה דאכלו משום דמ"ע דוחה ל"ת ולר' יוסי משני דאכלו ממה שהיה בידם מתגרי נכרים שקנו במדבר כדאיתא במס' יומא דף ע"ה עיי"ש ונמצא לפ"ז נחלקו ר' יונה ור' יוסי אם אכלו מעבור הארץ בחמשה עשר בניסן או לא דלר' יונה אכלו בט"ו בניסן מעבור הארץ דהא אכלו מצה בליל ט"ו וכן למ"ד דלא הייסינן על חיטי בעלי' ולר' יוסי לא הי' בידם מעבור הארץ לאכול מצה משום איסור חדש ולא אכלו אלא ממה שתגרי נכרים הביאו להם מחו"ל או ממה שהביאו אתם מן המדבר ע"ז מסיק דר' יונה ור' יוסי פליגי בזה וכר"י דר"י אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנה כו' והתיב

פני משה

נכנסו עכשיו לארץ: מה מקיים רבי עקיבא טעמיה דר"א. דדריש להם הארץ דוקא וקאמר דר"ע לריבויא הוא דדריש לה בספינה שנכנס לארץ לחייב פירותיה בחלה דלחם הארץ קרי בהו וכדמסיים ואזיל אם קרמו פניה מן החוץ ולפנים חייבת כלומר כשהיא נאפית וקרמו פניה בתנור בגבול א"י שהוא מחוץ ולפנים כדתנינן בתוספתא פ"ב והובאה לעיל בשביעית בפ"ו הגסין שבים רואין אותן כאלו חוץ מתוא מטורי אמנון עד נחל מצרים מחוץ ולפנים א"י מחוץ ולחוץ ח"ל ולהכי הוא דאתי קרא דלחם הארץ ונא למעוטי פירות ח"ל שנכנסו לארץ: על דעתיה דר"ע וכו'. כלומר הכל דין אחד להם בין בשבאו בספינה לגון החוץ ולפנים ובין בעיסת הגוי וכ"זה ליד ישראל ובין בהכנסתן של פירות ח"ל לארץ דבך היבשה הכל אחר הקרימה פניה בתנור אם ביד החייב ובמקום החיוב היא חייבת בחלה: מודים חכמים לר"ע. שבשעת הכנסתן של ישראל לארץ שנתחייבו הקמחין והסלתות של נכרי ונאפו ביד ישראל שבזה לכ"ע הכל הולך אחר הקרימה בתנור והאי מילתא שמעינן מן מה דר"ע מותיב לר"א לעיל מהקמחין והסלתות של שעת הכנסתן לארץ והוא מקבל מיניה ולא השיב לו אני אף בזה חולק אני ש"מ שמודה לר"ע בהא: ומצאו קמה לחה. וניכרת שהיא מתבואה חדשה אם היתה אסורה עליהן משום חדש עד שלא קרב העומר והשיב לו בפשיטות ולמה לא והדר בעא מיניה עד כדון לחה ואם אפי' יבישה חששו לאסור משום חדש דשמא מאות' שנה היא וא"ל אפי' יבישה ואפי' מנא כבר קצורה: מעתה היה להם לחוש אפי' לחטין שהן בעלייה. והשיב לו ר' ירמיה כך אני אומר לא יאכלו ישראל מצה בלילי הפסח באותה שנה והא קרא כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וגו' ולדבריך דוקא ממחרת הפסח אכלו ולא קיימו בערב תאכלו מצות בלילי הפסח בתמיה אלא דלאותן חטין שהן בעלייה לא חששו שיהו מתבואה חדשה ומהן אכלו מצות בלילי הפסח ואף שהוא קודם להעומר: מן דנפקות תהית. לאחר שיצאתי מבה"מ הייתי מתחרט על שלא אמרתי שנייה היא מצות מצה בלילי הפסח שמצות עשה שלה דוחה להל"ת של חדש ולעולם אפשר לומר דשוב לא אכלו ואפי' מהחטין שבעלייה עד מחרת הפסח שהעומר מתירן: על דעתיה דר' יונה דהוא אמר וכו' ניחא. כלומר הא דקאמר ר' יונה שהיה לו להשיב שאני מצה בלילי הפסח שהיא דוחה להל"ת של חדש ניחא הוא לדעתיה ולשיטתיה דהכי קאמר בעלמא וכן פליגי בפ"ק דבילה ור' יונה ס"ל דכל מצות עשה דוחה להל"ת ואע"פ שאינה כתובה בצדה אבל על דעתיה דר' יוסי לא כך היה אלא דפליג עליה התם ובכל מקום וס"ל שאין מצות עשה דוחה למצות ל"ת אא"כ היא כתובה בצדה וא"כ אין להשיב על דברי ר' ירמיה שהרי מצות עשה דמצה אינה כתובה בצד הל"ת של חדש ואינה דוחה אותה והשתא הדרא קושיא לדוכתה דאי אמרת שהיו חוששין אפי' על החטין שבעליה שמא מן החדש הן א"כ היאך קיימו מצות אכילת מצה בלילה הראשונה של פסח וקאמר הש"ס מה שהיו תגרי גוים מוכרין להם מה שהביאו מח"ל וקסבר דחדש אינו נוהג בח"ל וכדמסיק: וכר' ישמעאל וכו'. כלומר דסבר לה כר' ישמעאל דאמר בפ"ז דסוטה ובפ' בתרא דכל ביאות שנאמרו בתורה אינן אלא לאחר ירושה וישיבה ואפי' בחדש ולדידיה אינו נוהג בח"ל ולא דרים בכל מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים משמע ואף אם היה מצוי חדש של ישראל היה מותר להם שלא נהג

עד

מראה הפנים

נקבעו למעשרות במקום החיוב ויל"ו מקידם לכן ובהכי הוא דאיירי הרמב"ם בכל דבריו בהלכה זו דאי בשנקבעו בח"ל ודאי לית דין ולית דיין דנימר שיפטרו בשיאו אח"כ קודם הפרשה דהא כבר חל עליהן חיוב המעשרות ומי פטרן וזה א"ל לפנים ומזה נדע ג"כ דסוף דבריו בדין פירות ח"ל שנכנסו לארץ דפסק דחייבין היינו בשלא נקבעו עד לאחר כניסתן לארץ דבעודן בח"ל לא שייך קביעות כלל כדלעיל וא"כ בדין הוא דקאמר דאם נקבעו למעשר ביד שישראל ואחר שנכנסו לארץ דאין כאן חיוב מעשרות אלא מדבריהם ומשום דמתלה לא ילפינן כלל לענין חיוב כ"א לפטור בדין דרישא ממילא הוא דשמעינן דאם מתלה פטורין פשיטא דפטורין לענין מעשרות ופטורין הן לגמרי וכדאמרן שהרי לא נקבעו במקום החיוב אלא דנסיפא בפירות ח"ל שנכנסו לארץ בדין היה שיהו פטורין לגמרי דלא ילפינן מחלה לענין חיוב אלא מפני הרואין שהוקבעו כאן בא"י למעשרות תקנת חכמים הוא שיהו חייבין במעשר ומזה נדע דממילא יש כאן תשובה להראב"ד בהשגה בדין דרישא בפירות א"י שיצאו לח"ל דדעתו לחייבן במעשרות מדבריהם וכמ"ש ולי נראה שלא נחלקו ר"א ור"ע וכו' וסיים ומי שאינו מודה בזה טועה ובתנם הרעים כ"כ דהיכן מצינו שלא נקבעו במקום החיוב ואנן נחוש מפני הרואין ואיפכא הוא דמצינו שהרי הטבל לא הוקבע במעשר מן התורה עד שיראה פני הבית ואם הכניס התבואה במוץ שלה פטורה ולמה לא נחוש מפני הרואין לדעת הראב"ד שיאמרו זה הטבל נכנס לבית ולא הופ"ש ממנו מעשר אלא דנימא דהרואין שנכנס לבית ראו שלא נגמר מלאכתו ולא הוקבע למעשר וכשבא לח"ל מקום הפטור הוא ולא איירינן לא במתני' ולא בדברי הרמב"ם אלא בזמן שלא הוקבעו בא"י למעשר וזה פשוט הוא וכדלעיל ומזה נבין טעם לכל דברי הרמב"ם בהל' זו וכמבואר וא"ל להאריך יותר:

בספינה שנכנסה לארץ וכו'. תוספתא היא בשלהי מכלתין וכדמוקי לה הכא דאליבא דר"ע אתייא בהא דס"ל דהכל הולך אחר הקרימה בתנור כדתנינן לקמן בפ"ג בהלכה ה' ולית הלכתא כוותיה דר"ע בהא אלא כת"ק דהתם דהכל הולך אחר גלגול שעיסה אם ביד החייב ובמקום החיוב הו לא: **על** דעתיה דר' יונה דהוא אמר מצות עשה דוחה בל"ת אע"פ שאינה כתובה בצדה ניחא. התוס' בפ"ק דקידושין דף ל"ח גבי הא דשקיל וטרי התם בשלמא למ"ד מושב בכל מקום שאתם יושבין משמע היינו דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא אקריב עומר והדר אכול אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוו צריכי וכו' כתבו שם בירושלמי מקשה למה לא אכלו מצה מחדש יבוא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת דאמר הדבור והנה בודאי לא רמזו אלא על האי דהכא דאין בכל הש"ס הזה מעניין קושיא ותירוץ כזה כ"א כאן בלבד ואם אמור יאמר אחד דהספר גי' אחרת היתה להתוס' תשובתו בצדו דזה אי אפשר שהרי הן בעצמן הביאו כל הסוגיא זו כצורתה בר"ה דף י"ג והעתיקו שם מלה במלה להאי פלוגתא דר' יונה ור' יוסי ועל כרחך אע"פ שהוא דוחק אין לפרש כוונתם אלא על הא דקאמר אליבא דר' יוסי דס"ל דאין מצות עשה דוחה למצוה בל"ת אא"כ היתה כתובה בצדה וא"כ לא היו יכולין לאכול מהחדש ופירשו לשאינה כתובה בצדה כלומר שהל"ת היא לאחר הדבור והעשה דבערב תאכלו מצות נצטוו במצרים קודם הדבור אבל באמת אומר אני דהסיא דפ"ק דבילה הויא תיובתייהו ולפירושם דהא התם איתמר האי פלוגתא דר' יונה ור' יוסי גבי שאפר כירה מוכן הוא דבעו תברייא לפרש שמצות עשה דוחה למצוה בל"ת וקאמר הש"ס על דעתיה דר' יונה דו אמר מצות עשה דוחה למצוה בל"ת אע"פ שאינה כתובה בצדה ניחא ע"ד דר' יוסי וכו' מאי איכא למימר מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרק וא"כ נסתר פירושם דהרי כיסוי הדם וי"ט שניהן לאחר הדבור הן ומאי האי דקאמרי בקידושין ועל כרחך כתובה בצידה או אינה כתובה בצידה לא מיתפרשא אלא על בצידה ממש ואין זה ענין כלל לקודם הדבור ולאחר הדבור וכהאי דאמרינן בריש יבמות גבי נילף מילה. מתמיד וכו' וזה ברור בפירושא דמילתא דהכא. ובענין שקלא וטריא דחדש עיין בדבור דלקמן:

מה שהיו תגרי הגוים מוכרין להם וכר' ישמעאל וכו'. התוס' בפ"ק דר"ה דף י"ג הביאו לזה. גבי הא דבעו התם תברייא מרב כהנא העומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבו וכו' וזכרתי מזה לעיל ובענין הקושיא שהקשה א"ע מהסיא דמחרת הפסח יאכלו וגו' וכתבו דבירושלמי פ"ב דחלה פליגי אמוראי בהאי פירושא דמחרת הפסח והביאו להסוגיא וגם הר"ש כאן ולא ביארו ולא פירשו כלום וכבר ביארתי לזה בפנים. וקטינן מי.ת מהאי סוגיא דלמ"ד חדש נוהג בח"ל נוהג אף בשל נכרים וזה מוכרח מדמשני להאי מ"ד דאין מצות מצה דוחה למצ.ת ל"ת דחדש משום שאינה כתובה בצידה וכדפרישית ומבואר בדבור דלעיל וקאמר עלה מה שהיו תגרי גוים מוכרין וכר' ישמעאל וכו' וזהו ת"ק דמתני' סוף פ"ק דקידושין גבי כל מצוה שהיא תלויה בארץ וכו' וכדאמר התם בבבלי מאן תנא דפליג עליה דר"א דאמר חדש נוהג בח"ל ר' ישמעאל הוא וכו' והכא מוקי נמי להאי אידך תנא דר' ישמעאל דמייתי התם דס"ל דהאי' במקום שנאמר ביאה בלבד אינה אלא לאחר ירושה וישיבה דל"פ אלא אם בעינן נמי מושב או לא ומיהו הני תרתי דבי ר' ישמעאל פליגי אדר"א וס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל והשתא מדמסיים הכא וכר' ישמעאל א"כ על כרחך דלא מצינן לאוקמי להאי סוגיא דהכא כר"א לומר דאף דס"ל דחדש נוהג בח"ל דוקא בשל ישראל אבל לא בשל נכרים משום דפשיטא ליה להאי ש"ס דמאן דס"ל דחדש נוהג בח"ל נוהג אף

בשל

שנויי נוסחאות (סו"כ) למצות כד"ו למצוה.

עמודי ירושלים

אין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצידה. עשו"ת שאגת ארי' שהקשה על מה שפי' הר"ש דכתובה בצידה היינו אחר מתן תורה דזה הוא היפך הסוגיא דפ"ק דיבמות ועי' בא"ז ה' פסחים (סי' רל"ג) שהקשה כן וע"ש מה שתירץ. ועי' בשת"מ ושעם המלך (פ"ג ס"ו) מה' נדרים מה שכתבו שם. ועי' בא"ז שם ודו"ק:

חת"ם סופר

ר' יונה בעא קומי ר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ וכו' מעתה אפי' חיטין בעלייה וכו'. מה שנסתפק הירושלמי אי נאסרו חיטין בעלייה. י"ל דהיינו ספיקו של ר' ירמי' בחולין י"ד ע"א איברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ וכו' והא לא קשיא על הירושלמי הא אפי' קדלי דחזירי אשתרי מכ"ם חדש כקושי' הש"ס שם ע"ש. י"ל אפי' לשיטתו של הרמב"ן פ' ואתחנן של' על פסוק וסי' כי יביאך וכו' דאפי' בלא רעבון ומאון הותר להם לאכול שלל אויביהם מ"מ היינו דוקא אותן איסורים שאין להם היתר לעולם כמו קדלי דחזירי אותן הותרו משום שלל אויביהם. משא"כ חדש הרי יכלו לאכול מחיטי אויביהם אחר העומר מה"ת יאכלוהו קודם העומר נמצא מטעם דהותר להם קדלי דחזירי לא הותר להם חדש כלל לכן נסתפק הירושלמי אי נימא דבר הנאסר מכאן ואילך אוסר גם למפרע נמצא שנאסרו חטים בעלייה לענין חדש ובשר נחירה כבש"ס דילן או לא אלא מכאן ואילך נאסר ולא מה שכבר הותר לפני זה. והנה הירושלמי פשיט לאיסורא. וכן נראה מש"ס דילן דקאמר ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול משמע כלל כלל לא אפי' ישן לא ומכ"ש לפמ"ש רד"ק דעבור הארץ היינו ישן ותבואת הארץ היינו חדש ולדבריו צ"ל פי' הקרא ע"ד הש"ס כך דגם הישן נאסר וממחרת הפסח הותר ע"י העומר ע"כ השבית המן דמשום חדש שהותר או לא הי' משבית המן שהרי צריך זמן הרבה יום ויומים עד שיהי' החדש

עמודי ירושלים תנינא

על דעתיה דר' יונה דהוא אמר מ"ע דוחה בל"ת אעפ"י שאינה כתיבה בצדה ניחא וכ"ה בירושלמי ביצה (פ"א ה"ג) ונדרים (פ"ג ה"ט) ובתוס' קידושין דף ל"ח כ' דבירושלמי איתא שאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר

הנקצר

שחילקו. התיב רבי בון בר כהנא והכתיב ז°ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח. לא בששה עשר, התיב ר' לעזר בי רבי יוסי קומי ר' יוסי והכתיב °ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. לא בחמשה עשר יצאו מיכן. ושם ר' אליעזר מחייב ור' עקיבה פוטר א"ר ליעזר מן אתריה ורבי עקיבה מן אתריה. ר' ליעזר מן אתריה מ"ט דר' ליעזר לחם הארץ בכל מקום שהוא. ר' עקיבה מן אתריה מ"ט דר' עקיבה אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. שמה אתם חייבין ואין אתם חייבין חוץ לארץ. רבנין דקיסרין בשם רבי חנינה

במחלוקת

תורה אור: יהושע ה; במדבר לג

עד לאחר י"ד שנה אלא מפני שלא היה לישראל כלום באותה שעה לכך קאמר מה שהיו תגרי גוים מוכרין להם: התיב ר' בון בר כהנא. והיכי מצית אמרת דלא נלטוו על החדש מיד בביאתן והא כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח וכי מחרת הפסח לא בששה עשר הוא ומדלא אכלו עד מחרת הפסח ש"מ דמעיקרא דלא אכלו משום דאכתי לא הקריבו עומר וא"כ היו אסורין בחדש מיד והדרא קושיא לדוכתא דלר' יוסי דאין מצות מצה דוחה ל"ת דחדש היאך קיימו מצות אכילת מצה בלילה הראשונה: התיב. ר' אלעזר בר' יוסי קומי ר' יוסי. על הא דפשיטא לי' לר' בון דמחרת הפסח בי"ו הוא והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו' וכי לא בחמשה עשר הוא וממחרת הפסח היינו ממחרת שחיטת קרבן פסח וה"נ כן וא"כ לעולם אימא לך כמ"ד דלא נלטוו על החדש מיד דהא בט"ו אכלו מעבור הארץ וקרא מילתא אחריתא קמ"ל דלא היו צריכין לאכול מעבור הארץ מקודם כדאמרינן בקידושין שהיו מסתפקין ממן שבכליהם עד הפסח: יצאו מכאן לשם וכו'. וקאמר הש"ס דטעם פלוגתייהו בסיפא בטעמא דפליגי ברישא תליא כדאמרינן לעיל דלר' יהודה ר"א פוטר ברישא ור"ע הוא דמחייב וא"כ כל חד וחד מן אתריה הוא דאתא דהואיל דר"א פוטר בפירות ח"ל שנכנסו לארץ דדריש באכלכם מלחם הארץ לדיוקא ולא מלחם ח"ל והלכך בסיפא שיצאו מא"י לח"ל מחייב בחלה דלחם הארץ בכל מקום שהוא משמע ואפי' הוא עכשיו בח"ל ולר"ע נמי מן אתריה הוא דמחייב ברישא משום דדייק ליה שמה דשמה אתם חייבין אף בפירות ח"ל והלכך בסיפא דיצאו מא"י לח"ל פוטר ר"ע דשמה דוקא הוא שאתם חייבין ואין אתם חייבין בח"ל ואפי' הן מפירות הארץ:

הלכה ב מתני' עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ. וזרע בתוכו עפר שבתוך הספינה ולמחו הרי הוא כמו שלמחו בעפר הארץ וחייב במעשרות ושביעית: א"ר יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת. שאין המים עמוקים והיא מגששת בקרקע א"י דאז נחשב העפר שבתוכה כעפר הארץ וכן הלכה וקי"ל כל אימתי ובד"א דר' יהודה. אינו אלא לפרש דברי חכמים: עיסה שנילושה במי פירות. וקי"ל דאין מי פירות מכשירין לקבל טומאה לפיכך אף על פי שחייבת היא בחלה נאכלת בידים מסואבות לפי שלא הוכשרה לטומאה ואין ידים מסואבות פוסלין לאותה חלה:

במחלוקת

והתיב ע"ז רבב"כ מן ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח וס"ל דהוא ט"ז בניסן משום עומר והשיב ע"ז ר"א בר"י קומי ר' יוסי מן ממחרת הפסח יצאו כו' שהוא בט"ו בניסן וכעין פלוגתא זו דפליגי רבב"כ ור"א בר"י אליבא דר' ישמעאל כן אתיא לפלוגתא דר' יונה ור' יוסי ור' ירמי' דלחד מ"ד אכלו בט"ו אז מצה משום דעשה דוחה ל"ת או למ"ד דלא חיישינן על חיטי בעלי' ולחד מ"ד דחיישינן על חיטי בעלי' ומצות עשה דמצה אינו דוחה ל"ת לא אכלו מעבור הארץ רק בט"ז ועד ט"ז אכלו ממה שהביאו אתם מן המדבר והא דנקט וכר' ישמעאל ה"פ כעין פלוגתא זו דפליגי בה לקמן אליבא דר' ישמעאל:

יצאו מכאן לשם ר"א מחייב ור"ע פוטר אמרי ר"א מן אתרי' כו' מ"ט דר"א לחם הארץ כו'. ר"ל ר"א כדעתי' מ"ט דר"א לחם הארץ דבעינן לחם מן הארץ אבל מן חו"ל לא נעשה כא"י והעיקר הקפדה הוא על לחם הארץ אם כן כשילא לחו"ל מה איכפת לן כיון דהוי לחם מן הארץ אבל ר"ע אזיל העיקר לבתר המקום שהוא והעיקר דשמה אתם חייבין ולא בחו"ל:

רבנן דקסרין בשם ר"ח במחלוקת. ר"ל דפלוגתא דמתניתן בין ר"א ור"ע הוא במחלוקת שנויה כההיא דתני בתוספתא כ"מ אשר תדרוך וגו' דאין בכלל אלא מה שבפרט דברי ר' יהודה ר"ל דלר"י אינו נעשה מהולה לארץ ארץ ישראל ורבנן מתיבין לי' כו' ואומרין תניהו ענין לספרי הו"ל דנעשה מהולה לארץ ארץ ישראל על זה אמר הוין בעין מימר מאן דאמר תמן חייב אף הכא חייב ר"ל מ"ד דא"ל בספרי דנעשה מחו"ל א"י ונתחייב בחלה רק ארם צובה לא נתחייב משום דהיה קודם כיבוש א"י אבל לבתר כיבוש א"י נעשה מחו"ל א"י אף הכא נעשה מפירות חו"ל שנתכבש בא"י כא"י ולמ"ד תמן פטור דלא נעשה מהו"ל א"י אפילו כשנתכבשה לא"י כמו כן בפירות חו"ל שנתכבשה לא"י לא חשוב כא"י וע"ז אמר דז"א דאפילו למ"ד תמן פטור הכא חייב פי' דלא דמי מה שנתכבשה לא"י ממה שנכנס' לתוך א"י ממש כדמסיק כיון שנכנסו ישראל נתחייבו ר"ל דהא ר"ע יליף לה ממה דחזינן בחלה דתומ"י שנכנסו ישראל לארץ חייבים בחלה אף דגדולי פטור הן כדאמר לעיל והשיב שנכנסו הפירות מחו"ל לא"י בהכניסו ישראל לארץ אלמא דחשיב הפירות שנכנסו לתוך א"י כא"י משא"כ בחו"ל שנתכבשה לא"י לא מצינו דיהא כא"י דהא אין בכלל אלא מה שבפרט וראיתי להמפרשים ז"ל דפירשו דהפלוגתא דעפר חו"ל שנכנס לארץ הוא בניתוסף על א"י אם חשוב כא"י או כחו"ל וזה פלא הא פלוגתא אם נקרא ע"ל כדאיתא במס' גיטין דף ז' ע"ב וכן מוכח גם הכא בסוף הסוגיא וכן מה דמחלק המהרא"פ ז"ל בין חלה לשביעית ומעשרות הוא דבחלה הוי גדולי פטור משום דנתחייבו אף בי"ד שנה משא"כ במעשרות אינו מובן הא במעשרות גם כן בסוף י"ד חשוב גידולי פטור וכן כתב בסנ"א החדש ז"ל דף ל' עיי"ש:

כתיב

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ולא בששה עשר ופו'. עי' תוס' ר"ה י"ג שהביאו דברי הירושלמי ומ"תימא על הגאון הבקי הגדול ש"ב בעל סדר הדורות בספרו ערכי הכנוים אות מ' שהפלא על התוס' שלא זכרו דברי הירושלמי ובמהכ"ת הוא לא זכר דברי התוס' הנ"ל:

מראה הפנים

בשל נכרים ומאן דס"ל דאינו נוהג ס"ל דאין חדש נוהג כלל בח"ל והלכך אצטריך לאוקמי האי שינויא דאכלו ממה שהתגרי גוים הביאו להן מח"ל כר' ישמעאל דוקא דפליג על ר"א דהתם וס"ל דביאה לאחר ירושה וישיבה משמע ואיהו לא דריש מושבותיכ' בכל מקו' שאתם יושבין ואין חדש נוהג בח"ל וזה מוכרח ולהכי קאמר נמי האי ש"ס בפשיטות לקמן בפ"ג דערלה בסופו וכן בפ"ק דקידושין על המתני' כל מצוה שהיא תלויה בארץ וכו' ר"א אומר אף החדש דפריך התם ר' יונה לר' יוסי ולמה לא תנינן אף החלה והשיב לו ר' יוסי לא תנינן אלא דברים שנוהגין בישראל ונוהגין בנכרים וחלה אינה נוהגת בנכרי' ומביאין התוס' שם להא וסיימו ומשמע דחדש דקתני במתני' נוהג אף בשל נכרי'. והנה כבר עמדו על ענין זה במה שפלפל הב"ח על דברי התוס' ורבו כמו רבו לעשות פסק חדש ובכל אשר ראיתי לא מצאתי להחדש מלא ימן כ"א פלפלו אם יפה הקשה הב"ח על התוס' או לא וכל אשר יגעו ומצאו לפס לראיה שוא מן ההדר ולחוץ ולא נגעו במקור הענין כלל. והנני בא לפתוח מעיין הסתום שיהא למקור נפתח גלוי לעין כל ואקוה שאם יבואו דברי לפני המעיין המבין ומודה על האמת אשר יאמר כי זה הוא אשר ניתן המפתח על שכמו לסבול ויהי נמס עובד לפרש כל תלמוד הירושלמי וכן לבאר כל דברי הרמב"ם הנלמדין מהאי ש"ס ומה שנזכר בדבריו מעניני דינים אשר הובאו התם והכא ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח בשכבר הודעתי לזה בכמה מקומות שאין ללמוד להוכיח מהירושלמי או להקשות ולפלפל עליו כ"א למי שלבו ברית כאולם בו בכולו ועל סדרו ופקיע הוא בכולו וגמירין ליה כל שביליה כאשר כתבתי זה בהקדמתי על סדר נזיקין שנדפס מקרוב בעזרת האל וזה הוא הדרך אשר נעלה בו כאשר עשו גאונים הראשונים ז"ל אשר הוציאו המסקנא מהש"ס הבבלי וכן מהאי ש"ס. וביחוד הוא הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל ובתחלה אומר אני להביא לדברי הב"ח בקצרה ולא' פלמוני המדבר עליו וזה בלבד יבוא פה על לוח הספר ואח"כ נבאר בעזרת האל למסקנא לדינא. וז"ל הב"ח על התוס' ותימא מאי ראיה מביאו מהירושלמי דודאי הא דפריך אמאי לא תני חלה לאו אדברי ר"א דאמר אף החדש פריך אלא את"ק דקאמר חוץ מן הערלה ומן הכלאים פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בשל נכרים כמו הערלה והכלאים דנוהגין אף בשל נכרים והשתא איכא למימר דלר"א חדש אינו נוהג אלא בשל ישראל והא דלא תני ר"א חלה כדתני חדש משום דבחלה לא פליג את"ק דת"ק נמי מודה דנוהג בשל ישראל אלא דחדש דס"ל לת"ק דאינו נוהג בח"ל אפי' בשל ישראל קאמר ר"א דאף החדש נוהג בשל ישראל והא דקאמר אף החדש לאו למימרא שדין זה שוה כזה לגמרי אלא לומר שיש איסור בחדש כמו בערלה וכלאים ולאפוקי מת"ק שמתירו עכ"ד בזה. ועוד האריך יותר הרוצה לעמוד ע"ד ע"ש. ובעל בה"ז כתב על זה אי כדברי הב"ח דאת"ק קאי הקושיא א"כ קשה מנ"ל לר"א לחלוק את"ק דילמא גם הת"ק ס"ל דחדש נוהג בח"ל והא דלא חשיב ליה משום דאינו נוהג בשל נכרים כמו חלה דלא חשיב ליה הת"ק מהאי טעמא לדעת הב"ח אלא בע"כ דסבירא ליה בפשיטות דחדש כל היכא דנהוג נהוג אף בשל נכרים ואפילו הכי לא חשיב התנא קמא שמע מינה דסבירא ליה דלא נהוג כלל בחוץ לארץ לכך ראה רבי אליעזר לפלוג אתנא קמא וסבירא ליה דגם חדש נוהג בחוץ לארץ ואם כן הקשה בירושלמי את"ק ואר"א אמאי לא חשיבי חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בנכרים וזה ברור. ועוד ראיה ברורה דחדש נוהג אף בשל נכרים מהא דאמרינן התם בדף ל"ח תניא רשב"י אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ערלה וכלאים וחדש ונוהגות בין בארץ בין בח"ל ודין הוא וכו' וה"ה לערלה בפתים ואם איתא דחדש אינו נוהג בשל נכרים ה"ל למימר וה"ה לערלה כשלש דערלה נוהגת בשל נכרים וכן כלאים אלא ש"מ דאין חילוק ביניהם וכדעת התו' עכ"ל. ואני כבר כתבתי בחבורי על סדר נשים בקידושין שם (והנה נדפס שם זה בסוף החיבור בהשמטות) דכל דברי הברכת זבח אינם אלא דרך ויכוח ופלפול בעלמא ויש לדחות אותם דבעיקר הקושיא שהקשה על הב"ח דלפירושו קשה מנ"ל לר"א דת"ק ס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל. וי"ל דאין מקום לקושיא זו מעיקרא דסוגיין דהנאי בכל מקום דפליגי שמעו זה לזה בבה"מ זה אמר כך וזה אמר כך מלבד כל היכא דפליגי אליבא דחד תנא זה קיבל כך וזה קיבל כך או זה קיבל מרבו כך וזה מרבו כך הי' אפשר לדייק כן במקום דשייך לומר מנא ליה דכך כוונתו דילמא כך אבל הכא דפליגי אליבא דנפשייהו מה שייך כאן לומר מנא ליה לר"א הלא כך שמע בבה"מ דהאי ת"ק לא רצה לשנות לחדש דנוהג בח"ל והלכך פליג עליה אלא דבלאו הכי קשה מאי דשיים בזה הב"ז וכתב דילמא גם הת"ק ס"ל דחדש נוהג בח"ל והא דלא חשיב ליה משום דאינו נוהג בשל נכרים כמו בחלה דלא חשיב הת"ק מהאי טעמא לדעת הב"ח וכו' והא ליתא כלל דלא דמי חדש לחלה דבעלמא חלה מדרבנן היא בח"ל וכמו ערלה וכלאים ניחא דאיכא איזה ס"ד למימר דהא דלא חשיב ליה הת"ק משום דאינה נוהגת בשל נכרים אבל חדש אם איתא דס"ל להת"ק דנוהג בח"ל הוי ליה למיתני בהדיא כי היכי דלא נטעי לומר דדמיא לערלה וכלאים שאינן אלא מדרבנן ובאמת חדש למאן דס"ל דנוהג בח"ל מדאורייתא היא והשתא בא ר"א לחלוק ולומר. ואי דקושטא היא דס"ל לת"ק הכי אומר אני דלא כן אלא דהחדש אסור מן התורה בכל מקום ודיוקא דאף בלאו הכי ליכא למידק מידי דהא במסקנא התם מוקי הש"ס תיבת אף וקאמר תני חדש וכדכתבו התוס' שם בדף ל"ט ד"ה תני וכו' וגם על הראיה ברורה שהביא הב"ז הרבה יש לתמוה על זה דמנא ליה הא ומהיכא פסיקא ליה דרשב"י סובר דערלה וכלאים נוהגין אף בשל נכרים דהא אנן לא ידעינן דנוהגין אף בשל נכרים אלא מהאי מתני' גופה ולדעת התוס' שהוכיחו שם גם לזה מהירושלמי. ומה שמביאין עוד ראיה מאחרי מקומות יש לדחות כמו שתמצא לקמן וא"כ אימא דרשב"י פליג אהאי מתני' תדע דע"כ הוא דפליג דהא לפי משמעות דהאי מתני' וכמ"ש התוס' ערלה וכלאים אינם אלא מדרבנן בח"ל וחדש הוא מן התורה לר"א ובמסקנא התם ש"מ דהלכתא כר"א וכהאי סתמא דמתני' דסוף ערלה והרי לרשב"י כל ג' מצות האלו נוהגות אף בח"ל מדאורייתא וא"כ היאך נלמד מכאן אליבא דרשב"י דערלה נוהגת אף בשל נכרים וכן אין ללמוד מהאי תוספתא שהובאה בבבלי סוף (יבמות דף קכ"ב) נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן וכו' דהלמא לי לאו דחיישינן דלהשביח מקחו נתכוון לסור, דיש לדחות חדא דאימא מטעמא שהיה אפשר לחשוש שמא הישראל מכרם לזה הנכרי וכדנראה מפירש"י ז"ל שם ועוד דאימא האי ברייתא אליבא דהאי תנא דמתני' נשנית ורשב"י לא ס"ל כוותיה ובזה נדחו כל דברי הב"ז ולא הוה קשה כלום על דברי הב"ח. אמנם לומר אני דאי קשיא על דעת הב"ח במה שהקשה על הוכחת התוס' ועל פירושו בהירושלמי הא הוא דקשיא. דהא אנן בעינן למידק מעיקרא בלאו הכי אמאי דפריך ולמה לא תנינן חלה הא חלה לכ"ע אינה נוהגת בח"ל אלא מדרבנן וא"כ היאך ניתני מידי דרבנן בהדי דחשיב דמדאורייתא נוהגין בח"ל וכ"ת הא ת"ק תני ערלה וכלאים היא גופה קשיא דמנ"ל להמקשה דהאי ת"ק ס"ל כסתמא דמתני' דס"פ ערלה דערלה הלכה והכלאים מד"ס נימא מדפליג על רישא דהאי סתמא דקתני הת"ם לסור מן התורה בכל מקום והאי רישא לא מיתוקמא אלא כר"א ה"נ פליג לסיפא וס"ל דערלה וכלאים נוהגין בח"ל מדאורייתא וזהו כסברת רשב"י בהני תרתי ערלה וכלאים אבל בחדש לא ס"ל הת"ק כרשב"י וטעמיה דהת"ק חדא משום דערלה וכלאים חמירי דאיסורן איסור הנאה משא"כ בחדש והלכך ס"ל איפכא מדרשב"י בהא דאיהו יליף ערלה וכלאים בק"ו מחדש דנוהג אף בח"ל כדקאמר ודין הוא שינהגו ומה חדש וכו' והת"ק ס"ל לקושטא דמילתא לחלק בין ערלה וכלאים לבין חדש בהכי ועוד תדע דבגמרא התם

האמר

עמודי ירושלים הנינא

דלאחר הדיבור ובמה"פ בבילה וכאן הכריח דע"כ כונת התוס' לזה הירושלמי דבמקום אחר ליכא זה הקושיא ע"ש ולא היה צריך לזה דבר"ם פ"ב דחלה מבואר להדיא שפי' כן להירושלמי הזה ומה שהקשה המה"פ מהירושלמי דבילה שם א"א לפרש כן וכן הקשה בשו"ת שאגת אריה (סי' נ"ו) והאור חדש בקלושין שם ובשעה"מ ה' נדרים (פ"ג ה"ו) אולם כבר תמה כן האור

זרוע

חת"ם סופר

הנקצר כרמל ראוי למנחה גדולה כזו וכי כולם יספיקו עצמם בקלי וכרמל ע"ד תחבולה והמצאה שיהי' ראוי לאכול ע"כ השבית המן ממחרת הפסח בט"ז באכלם מעבור הארץ היינו ישן אחר העומר ואומר אח"כ ויאכלו מתבואת הארץ היינו מן החדש בשנה ההיא פי' ולא ביום ההוא כי עדיין הי' צריך תיקון עד שיהי' ראוי לאכול. ובזה מיושבים דברי רש"י בחולין י"ז הנ"ל שפי' על איבעי' דר"י שהוא דרוש וקבל שכר. ומקשים העולם אמאי לא פירש כמ"ש הרא"ש שם דנפקותא גם בזמננו לנודר מניסן ואילך וכלומה ע"ש ברא"ש. ולפי הנ"ל י"ל דס"ל לרש"י דמשמע ממתניתין ומירושלמי דר' ירמיה גופי' ידע כל זה ופשוט ליה לאסור ומאי קמיבעי' לי' וע"כ ס"ל דדוקא בכל איסורים שבתורה פשוט לאיסור משא"כ איברי בשר נחירה התירן חידוש הוא ואולי נימא הואיל ותדשה בו תורה קולא א' ניקיל בו עוד קולא אחריתי להתיר גם בכניסתן לא"י וכה"ג קאמר ש"ס בכורות גבי חלב טמאה ה"א הואיל והקיל בה תורה קולא אחת להתיר דבר דאתי מחי ניקיל גם חלב טמאה וה"נ דכוותי' לכן כתב רש"י דרוש וקבל שכר ודו"ק: שנייא היא שמצות עשה דוחה למצות ל"ת וכו'. עי' תוס' קידושין ל"ח ע"א שהקשו בשם ירושלמי ליתי עשה ולדחי ל"ת. וי"ל דהא אין עשה דוחה ל"ת אלא בעידנא דמיעקר לנאו קמקיים עשה והכא נהי דאכילת מצה הוי בעידנא מ"מ הא אסור לקצור לפני העומר וקצירה לא הוה בעידנא

ואפי'

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"א מתרומות הל"ג וכס"מ

רידב"ז

כתיב הוא השיב את גבול ישראל כו' כל מה שכיבש יהושע. ר"ל זה קרוי גבול וחד אמר יותר ר"ל ג"ז קרוי גבול ישראל:

גליון הש"ס וציון ירושלים

א אם בספרי ארץ ישראל. עי' רמב"ן על התורה פ' עקב בסופו ועי' בפר"ח במים חיים פ"א מתרומות ה"ד: ב שהיה דוד מניח ספרי א"י וכו'. עי' רמב"ם פ"ג שרמז לזה ועי' כ"מ שם:

גמ' במחלוקת. על הא דמייתי לקמיה קאי כלומר דתליא במחלוקת דר' יהודה ורבנן דמתני' דהכא דכתיב כל מקום וגו' ודריש לה בספרי פ' עקב אם ללמד על תחומי א"י הרי כבר נאמר מן המדבר והלבנון וכו' אלא אם אינו לספרי וגבולי א"י וכו' כדמייתי לקמן והן דברי חכמים ולרבות כל מקום שתכבשו ואפי' מח"ל יהיה דינו כארץ וברישא דברייתא דריש אין בכלל אלא מה שבפרט והלכך מוקי לה כר' יהודה דמתני' וכלומר דהאי כל מקום דקאמר קרא על הפרט דפרט אח"כ קאמר מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם וללמדינו על גבולי וספרי א"י שכל שהוא בתוך הגבול דוקא הרי הוא כא"י והלכך נמי ס"ל לר' יהודה במתני' דאין עפר ח"ל הבא בספינה לארץ נחשב כארץ עד שתהא הספינה גוששת בקרקע הארץ וזהו דקאמר וכר' יהודה: מתיבין. רבנן לר' יהודה אם בספר וגבול א"י הכתוב מדבר והלא כבר כתיב מהמדבר והלבנון וכו' וזהו דרשת הספרי שהבאתי דלרבנן הוא דאתיא: תניהו ענין לספרי ח"ל. לאותן שיכבשו אח"כ לכם יהיה ויהא נחשב כא"י: מעתה מה שהיה דוד הולך ומכבש וכו'. וזהו סוריא יהו חייבין בחלה מן התורה ואנן קיי"ל דאין חיוב תרומה ומעשרות בסוריא אלא מדבריהם ומשני שנייא היא דהתם טעמא לפי שהיה דוד מניח גבולי א"י עצמן לכבוש אותן בתחילה והיה מכבש מקודם לאלו שהן בגבולי ח"ל והכי מסיים לה בספרי התורה אמרה משתכבשו לארץ תהיו רשאים לכבוש ח"ל והוא לא עשה כן אלא חזר לכבוש ארם נהרים וארם צובה ואת היבוסי שהיה סמוך לירושלים לא הוריש: הוי

במחלוקת כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה. אין בכלל אלא מה שבפרט וכרבי יודה. מתיבין לרבי יודה [ב]אם *בספרי ארץ ישראל והכתיב °מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם. אלא אם אינו ענין לספרי ארץ ישראל תניהו ענין לספרי ח"ל. מעתה מה שהיה דוד הולך ומכבש בארם נהרים ובארם צובה יהו חייבין בחלה. שנייא היא [ב]שהיה [א]דוד מניח ספרי ארץ ישראל *) ומכבש ספרי ח"ל.*) הוי בעיי מימר מה דאמר תמן חייב אוף הכא חייב. מה דאמר תמן פטור אוף הכא פטור. אפילו כמאן דאמר תמן פטור הכא חייב. כיון שנכנסו ישראל נתחייבו. כתיב °הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר. רבי חנניה ורבי מנא חד אמר כל מה שכיבש יהושע כיבש זה. וחרנה אמר יותר ממה שכיבש יהושע כיבש זה.

תנא

תורה אור: דברים יא · דף כ"ח ע"ג · מלכים ב יד

בעיי מימר מ"ד תמן חייב וכו'. אהא דמייתי לקמן קאי דפליגי ר' חנינא ור' מנא בהאי קרא דכתיב גבי ירבעם בן יואש מלך ישראל הוא השיב את גבול ישראל וגו' חד אמר כל מה שכיבש יהושע כיבש זה כלומר שלא הוסיף לכבוש יותר אלא מה שכיבש יהושע ונטלו הארמים מהם הוא השיב אותן לגבול ישראל ואידך אמר שהוסיף וכיבש יותר ממה שכיבש יהושע. והשיב דכתיב לומר שהוא עשה והשיב את מה שכיבש יותר בגבול ישראל שיהו חייבים בכל מצות התלוים בארץ כמו גבול א"י עצמו ועל זה קאמר דהיו בני הישיבה רוצין לומר דהך פלוגתא דאמוראי תליא בפלוגתא דתנאי במתני' דמ"ד תמן כלומר במתני' דחייב בעפר ח"ל הבא בספינה לארץ אוף הכא חייב במה שכיבש יותר דלא יהא זה אלא כעפר ח"ל שניתוסף ובא לארץ והלכך דריש האי מ"ד שכיבש יותר ועשאן כמו גבול א"י ומ"ד תמן במתני' דפטור העפר ח"ל שניתוסף על הארץ אלא דוקא בגוששת אוף הכא ס"ל פטור שאין חיוב המצות התלוים בארץ נוהג אלא בא"י עצמה והלכך לא דריש השיב אלא כמשמעו שכל מה שכיבש יהושע וניטלה מהם הוא חזר וכיבש והשיב אותן לגבול ישראל כך הוו בעו למימר מעיקרא: אפילו כמ"ד וכו'. והדר דחי לה הש"ס דלא היא אלא אפילו למ"ד תמן במתני' פטור הכא חייב אף במה שכיבש יותר לפי שכיון שנכנסו ישראל בתוך אלו הערים שהוסיף וכיבש נתחייבו בהן בכל מצות התלוים בארץ וא"כ אפי' לר' יהודה דמתני' איכא למימר דדריש כהאי מ"ד דיותר ממה שכיבש יהושע כיבש זה והשיב אותן שיהי' דין אלו ככל גבול ישראל:

תנא

מסורת הש"ס

ספרי פ' עקב פ"י נ"א.

מראה הפנים

קאמר אביי. מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל היא וכו' ומסיק דה"ק ללמד שבכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה וזהו בחדש וא"כ ערלה דלא כתיב בה אלא ביאה נוהגת מיד והיינו דאיכא בין האי תנא דבי ר' ישמעאל ובין אידך תנא דבי ר' ישמעאל כדקאמר התם לקמן דאידך ס"ל דאף כאן מקום שנאמר ביאה לחודה אינה אלא לאחר ירושה וישיבה וא"כ ערלה נ"כ אינה נוהגת מיד והשתא מאן ת"ק דמתני' נימא דתנא דבי ר' ישמעאל קמייתא הוא דתרתי בעינן ביאה ומושב והלכך חדש דוקא אינו אלא לאחר ירושה וישיבה וא"כ אינו נוהג בח"ל אבל ערלה היתה נוהגת מיד ואפשר דנוהג' נ"כ בח"ל מן התורה להת"ק דמתניתין דהא בהא תליא וזה מבואר מהסוגיא דהתם וזה א"ל לפנים דסיתך האמר דדבר הנוהג בח"ל ואף שהוא חובת הקרקע ובא"י לא נהוג עד לאחר ירושה וישיבה אתמהה אטו מי גריע א"י קודם ירושה וישיבה מח"ל ולא שייך כאן כלל לומר דגזירת הכתוב כך הוא דוק ותשכח מהני סוגיות שהדברים כנים ואמיתיים ומכיון דערלה מדאורייתא נוהגת בח"ל להת"ק איכא למימר דגם בכלאים ס"ל הכי דמהיכי תיתי לחלק דהא כלאים חמירי מערלה כדאיתא התם ומכיון שכן לא שייך כלל למיחשב חלה במתני' דבין לת"ק ובין לר"א לא מחשבינן אלא מידי דמדאורייתא נוהג בח"ל וכן קשה האי קושיא על התרגן למה לא שני ליה בפשיטו' דלא חשיב במתני' אלא מידי דמן התורה נוהג בח"ל והנה מכאן כבר היה לנו מקום להכרית דהקושיא דבירושלמי אינו אלא לר"א דאלו להת"ק אין מקום ליישב כלל להא דפריך ולמה לא תנינן חלה דכל היכי דתימר לא פלטת מקושיא דמנא ליה להמקשה דילמא הת"ק לא קחשיב אלא מידי דמדאורייתא נוהג בח"ל אבל אי אמרינן דאליבא דר"א הוא פריך איכא למימר דס"ל להמקשה דמכיון דסתמא דהמתני' דסוף ערלה אתייא כוותיה דר"א בהא דקתני בריש' החדש אסור מן התורה בכל מקום א"כ סיפא דמתני' דהתם נמי כר"א הוא דערלה הלכה והכלאים מד"ס ומכיון שכן ס"ד דהמקשה דר"א במתני' דקידושין לא פליג עם הת"ק אלא בחדש דווקא אבל בערלה וכלאים מודו ולענין שנוהגין בח"ל אבל אינן נוהגין אלא מדרבנן ואף ערלה דקתני הלכה י"ל כהאי מ"ד לקמן הלכתא מדינה דאלו הל"מ הויא מן התורה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"י מהל' מ"א דערלה הל"מ וכבר ידוע שכל הלכה למשה מסיני הוא דין תורה ולא מד"ס כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' ע"מ ובשארי מקומות והיה איזה מקום לייסב קצת אליבא דהמקשה אלא דיש עוד לפלפל בזה וכן לייסב לדעת התרגן ונניח זה ולא נאריך בפלפול בדברי תגם. כאמנם שאמת יורה דרכו וכשנדע מקור הענין ומהיכן יצאה קושיא זו בירושלמי והכרת התירוץ ממילא נדע פירושא דמילתא על נכון ועל קו האמת ותרא: שנכונים הם דברי התוס' דמהאי שינויא דירושלמי מוכרח הוא דחדש נוהג אף בשל נכרים ומיהו כל זה אינו אלא לשיטת הירושלמי ולמ"ד דמשני הכי ולדינא תרא: דאין זה שיטת הש"ס דילן כדלקמן וזה שצריך לראות ולידע מי הם המקשה והמתרץ בירושלמי בהאי ענינא הלא המה ר' יונה ור' יוסי דר' יונה הקשה כן לר' יוסי והכי גרים בהדיא בפ"ג דערלה בשלהי הפרק בתר דמייתי להמתני' דקידושין ומפרש לה. קאמר ר' יונה בעי קומי ר' יוסי ולמה לא תנינן אף החלה עמהן א"ל לא אתינן מיתני אלא דבר שהוא נוהג בישראל ובגוים וכו' והן הן ר' יונה ור' יוסי דפליגי הכא בתירוצא לקושיא דכך אני אומר לא אכלו ישראל מצה בלילי פסח והשתא מבואר לן פירושא דהך מילתא דר' יונה הוא שהקשה כך לר' יוסי כלומר בשלמא לדידי דאנא אמינא בפ"ב דחלה דמצות עשה דוחה להל"ת אע"פ שאינה כתובה בצדה ניחא הכל דישראל אכלו מצה מן החדש דמצות מצה דוחה להל"ת דחדש וסבירא לי כמ"ד דחדש נוהג בח"ל כדמשמע ממושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים וא"כ נאסר עליהם החדש מיד כשנכנסו לארץ אלא שמצות מצה בלילה הראשונה הוא שדחה את הל"ת דחדש וס"ל נמי דמתני' ת"ק דקידושין דפליג על ר"א ר' ישמעאל דברייתא קמייתא דס"ל דתרתי בעינן ביאה ומושב וא"כ להת"ק ערלה וודאי נוהגת בח"ל מן התורה וכן הכלאים וכדלעיל ותו לק"מ לדידי ליתני אף החלה עמהן דלא תנינן בין להת"ק ובין לר"א אלא מידי דמדאורייתא נוהג בח"ל ולדינא ס"ל כהאי דר"א בח"ש דנקטינן כוותיה אלא לדידך דמתרצת להקושיא היאך לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח דממה שהיו תגרי גוים מח"ל מוכרין להם ומסיים את וכדר' ישמעאל דאמר כל ביאות שנאמרו בתורה וכו' וזהו כאידך תנא דבי ר' ישמעאל דבביאה' לחוד סגייא א"כ לדידך מאן ת"ק דפליג על ר"א אידך תנא דבי ר' ישמעאל הוא דאל"כ מאי דחקת לאוקמי כהאי תנא דבי ר' ישמעאל אלא ודאי דהכי סבירא לך והשתא היכי דתימא קשיא על האי מתני' דקידושין דאי תימא דלר"א דקאמר אף החדש היינו דאינו נוהג בח"ל אלא מדרבנן ושוה לגמרי לערלה דקחשיב הת"ק. דודאי אינה נוהגת בח"ל אלא מדרבנן דהא ביאה כתיבה בה ואי"ה אלא לאחר ירושה וישיבה בא"י ואינה נוהגת בח"ל מן התורה כדלעיל וכן כלאים נמי מסתמא ס"ל דאינה נוהג בח"ל אלא מדרבנן א"כ קשיא בין להת"ק ובין לר"א אמאי לא תני אף החלה עמהן ואי דאמרת דלר"א חדש נוהג בח"ל מדאורייתא וכך הוא האמת אליבא דר"א אכתי קשה להת"ק דהא לדידך ע"כ דס"ל להת"ק דערלה אינה אלא מדרבנן וכן הכלאים דקחשיב ליה בהדדי וא"כ למה לא תני אף החלה עמהן והשיב לו ר' יוסי לעולם דהת"ק כאידך תנא דבי ר' ישמעאל ס"ל וכדאוקימנא להאי תירוצא לעיל במס' חלה והא דלא תני במתני' דקידושין אף החלה מטעמא אחרינא הוא דלא אתינן מיתני אלא דבר שנוהג בישראל ובנכרים וכו' והשתא שמעינן נמי ממילא מהאי שינויא דר' יוסי דמאן דס"ל דחדש נוהג בח"ל נוהג אף בשל נכרים דהא לא אתי להך שינויא אלא מכח דשני לעיל במס' חלה דישראל אכלו מצה ממה שתגרי גוים מכרו להן וכר' ישמעאל וכו' וא"כ על כרחך מדדחיק לאוקמי כר' ישמעאל ולא קאמר דאף למ"ד חדש נוהג בח"ל מ"מ אינו נוהג בשל נכרים אלא ודאי דלמ"ד נוהג בח"ל נוהג אף בשל נכרים וזהו דכתבו התוס' ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל נכרים וכו' וזהו מוכרח מהך שינויא דר' יוסי דעל כרחך מדאיצטריך להאי שינויא ומשום דלשיטתיה להא דקאמר במס' חלה הוא דאזיל וכמבואר וזכינו עכשיו דמה שמוכיחין התוס' בענין החדש מהירושלמי הוכחה היא ואין להשיב עליה דנראה דכך היא מסקנת הירושלמי כר' יוסי וכן מה שמוכיחין לעיל דערלה וכלאים נוהגין בשל נכרים הוכחה היא למאי דמשני ר' יוסי דלא אתינן מיתני במתני' אלא מה שהוא נוהג אף בשל נכרים. ומיהו הא דקאמרי וכן משמע בפ' אין מעמידין וכו' יש לדחות דאף שכתבו דדוחק הוא לומר דמיירי בערלה של ישראל מ"מ ליכא למישמע מינה מידי דאיכא למימר דבשל ישראל מיירי וכן מההיא דספק ערלה וכו' אין להוכיח כלל דאע"ג דודאי ערלה אסור למכור בספק ערלה הקילו ובהדיא אמרינן בקידושין לקמן אימא כך נאמרה ספיקה מותר ודאה אסור ועוד דהכתי כלאים לא ידעינן אלא משינויא דר' יוסי בירושלמי הוא דשמעינן לה. והשתא דאתינן להכי נלך לחקור לדינא אם חדש נוהג בשל נכרים או לא אנן חזינן דדעת התוס' הוא כך וכמו שביארנו והכרתנו להוכחה דידהו וכ"כ המרדכי בקידושין שם וכן דעת הרא"ש בתשובה הובאו בדברי האחרונים אבל אין דעת הרמב"ם כן דלא כתב זה בדין חדש שביאר בריש פ"י דהל' מ"א דהחדש נוהג אף בח"ל מן התורה וכר"א דנקטינן כוותיה וכהאי סתמא דמתניתין דסוף ערלה ולא כתב דנוהג אף בשל נכרים כמו שביאר בפ"א מהל' כלאים בחילוקי דינים דכלאים של נכרי וזה נלמד מהאי ש"ס דס"פ מס' ערלה כמו שאבאר שם בעזרת האל וכן בדין ערלה וכ"ר כתב בפ"י מהל' מ"א וגטע רבעי דנוהגין אף בשל נכרים וזה נלמד מהתוספתא פ"ה דדמאי והובאה בשלהי יבמות בבבלי וכן הובאה כהאי ש"ס לעיל בפ"ו דדמאי בהלכה י' וע"ש בענין שבארתי מדין מסיח לפי תומו בענין הזה וכתבתי שם כד"ה גוי שהיה נוח ואומר וכו' דאין לנו מבואר בהדיא לדעת הרמב"ם היינו בענין אם הוא נאמן בשלו דוקא כמיגו דאי בעי לא מזכין לן ואם כך הוא כאומר מגוי פלוני הן וכו' כמבואר לדעת החולקין שם אבל במה שנלמד בעיקרא דדינא מהם דנוהג ערלה וכ"ר אף בשל נכרים זה מבואר כדבריו כמו שזכרנו וא"כ בדין חדש מבואר נגלה הוא דדעת הרמב"ם דאינו נוהג בשל נכרים דאל"כ לא היה שתיק מלכתוב אף בדין חדש כמו שביאר בדין ערלה וכלאי הכרם וטעמו של הרמב"ם דלא פסק כהך דירושלמי מבואר הוא עכשיו מדברינו דלעיל דלא אמרו בירושלמי הכי אלא לדעת ר' יוסי דפליג אר' יונה הכא בענין דהיית העשה למצות ל"ת ולדידיה הוא דאתינן להאי תירוצא הכא דישראל אכלו ממה שתגרי גוים מכרו להן וכר' ישמעאל וכו' ומעתה לא נפלאת היא ולא רחוקה ממך לדעת טעמו של הרמב"ם בזה תדא דהא אנן חזינן דהש"ס דילן לא מוקי להת"ק דמתני' דקידושין כאידך תנא דבי רבי ישמעאל כדמוקי

שנויי נוסחאות (סו"ד) מהמדבר והלבנון (יהושע א').

ככר לאדן

יותר ממה שכיבש יהושע. יבמות דף נ"ח:

חת"ם סופר

ואפי' לפמ"ש מג"א בשם ר"ת בסי' תמ"ו דעשה דרבים לא בעי בעידנא וניתא נמי דאכילת מצה הוה עשה דרבים. מ"מ כבר הקשיתי על סברא זו ממס' שבת קל"ב ע"ב דאפי' עשה דעבודה שהיא עשה דרבים לא דחי נרעת משום דליכא בעידנא. ועכל"ל כי דנרעת הוה נמי עשה ומאי אולמי דהאי עשה מהאי עשה. נהי דבעלמא אמרינן עשה דרבים דחי עשה דיחיד ואמרי' נמי עשה דרבים דוחה ל"ת אפי' אי בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה מ"מ תרתי לא עבדינן שיהי' עשה דרבים דוחה עשה שלא בעידנא כ"כ אין כח בעשה דרבים לכן אין עבודה דוחה נרעת כנ"ל. וא"כ ה"נ נהי דאכילת מצה דוחה ל"ת דחדש מ"מ הכא דאיסור קצירה לפני העומר עשה הוא ראשית קצירכם. ואין עשה דרבים דוחה עשה דיחיד שלא בעידנא וא"ש. [ועי' ח"ם על ל"ז שניות בסוגיא דחדש שנת נפלאות לפ"ק ד"ה בשלמא למ"ד וכו']:

עמודי ירושלים תנינא

זרוע בה' פסחים (סי' רל"ג) יעו"ש בהורך ועי' ברד"ק יהושע (ה' י"א) שכתב שאפילו מצת מצוה לא אכלו מחדש שאין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצדה ובס' ברית מנוחה ה' חמץ ומצה (פ"ג ה"ה) כתב ואגב אעיר מה שראיתי ברד"ק שם שכתב שאין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצדה וקשה מהולין (קמ"א) דאי לאו דכתיב תשלח האם היתה מנ"ת קן יולדת ולפורי מצורע דוחה לל"ת דלא תקח האם וכי כתובה העשה דמצורע ויולדת שם בצד הל"ת דלא תקח עכ"ל ומהתימא שאשתמיט ליה שדברי הרד"ק המה מהירושלמי ובאמת כן הוא רק לדעת ר' יונה וש"ס דילן סוברת כר' ייסא וכמ"ש הר"ש שם ולא קשה מידי:

מסורת הש"ס

ביצה לז.

ירושלמי כלאים פפ"ז

טבול יום פ"ג מ"ו

פני משה

תנא ר' סידור מסייע לר' מנא. היה פשיטא לי' לר' סידור דר' מנא הוא דקאמר דהשיב הוא שהוסיף וכיבש יותר והלכך קאמר דהוא תני בריית' מה דמסייע ליה דתני ימים קלים עשו ישראל באותה הארץ שכיבש ירבעם והוסיף על א"י שמעינן מיהא דכיבש יותר ממה שכיבש יהושע: עפר ח"ל שבא לסוריא. בספינה נעשה כסוריא לכל דיניה ונתחייב במעשרות ושביעית מדבריהם: יצא משם לכאן. מסוריא לא"י נתחייב בכל כא"י וקמ"ל דאף ר' יהודה מודה בזה משום דבא מיהא ממקום החיוב ואע"פ שהוא מדבריהם: א"ר יודה וכו'. דקתני במתני' וקס"ד דר' חגיי דטעמיה דר' יודה משום דכל זמן שאינה גוששת בקרקע והרי היא במים לאו כנכנס לארץ חשיב העפר ומשום דמים אין בהם ממש והלכך קאמר ר' יהודה כדעתיה דר' יודה פוטר וכו' בפ"ה דבילה גבי האשה שאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ור' יהודה פוטר במים לפי שאין בהם ממש: א"ר אבין לא מסתברא דלא מחלפא שיטתיה וכו'. כלומר דר' אבין השיב על ר' חגיי דלדידך דבעית למימר דטעמא דר' יהודה משום שאין במים ממש א"כ לא מיסתברא הוא אלא דהוה מחלפה שיטתיה דר' יהודה ואיפכא הוה ליה למימר הכא לא היתה אם הספינה גוששת כמו שהספינה גוששת דהרי אם משום שאין במים ממש א"כ הוה לה הספינה כמונחת בארעא סמיכתא אלא דלאו היינו טעמא דר"י הכא דלא שייך האי טעמא כ"א התם לענין תחומין ומשום שאין במים ממש בטלי לגבי העיסה אבל הכא טעמיה הוא משום דכל זמן שאינה גוששת בקרקע כמי שלא נכנסה בארץ דמיא: לא היתה ספינה גוששת. מלתא באנפי נפשה היא דלר' יהודה אם לא היתה גוששת בדין הוא שיהו מעשרותיה מהלכה כלומר דמיהא מהלכה מדרבנן נתחייב הלומח בעפר שבתוכה ותורמין ממנה וכו' שאף עציץ שאינו נקוב דלא חשיב כארץ לענין חיוב מן התורה מדרבנן מיהא יש בו חיוב תרומה ומעשרות כהדא דתני וכו' בתוספתא פ"ה דדמאי והובאה לעיל פ"ז דכלאים בהלכה ו': הקונה עציץ נקוב בסוריא. כלומר אפי' בסוריא שאין חיוב המעשרות אלא מדבריהם מ"מ עציץ נקוב לעולם כארץ הוא ואע"פ שלא קנה העפר שתחתיו: וקרקע שעל גביו קנה. כלומר שלא קנה אלא העפר שעל גבי העציץ אפי' כן הרי קנה לחייבו למעשרות ולשביעית כדין הקונה קרקע בסוריא: אפי' נתון ע"ג שתי יתידות. ואפי' אינו מונח ע"ג הקרקע אלא נתון על שתי יתידות באויר הואיל ונקוב הוא יונק מהקרקע: אף ר' יודה מודה בה. בעציץ נקוב המונח ע"ג יתידות: מה בינו לבין הספינה. דפליג ר' יהודה וס"ל דגוששת בקרקע בעינן וקאמר דשאני ספינה שהיא עולה ויורדת ואינה נוחה במקום אחד אבל זה במקומו הוא מונח: דר"א בן יהודה איש ברתותא היא. הא דקתני במתני' עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה אתיא כר' אלעזר בן יהודה. דתנינן תמן בפ"ג דטבול יום עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום ר"א וכו' משום ר' יהושע פסל את כולה דס"ל דאע"ג דמי פירות אינן מכשירין מ"מ עיסה זו שכבר הוכשרה במשקה והמי פירות מחברין אותה הלכך אפי' נגע טבול יום במקצתה פסל את כולה ומדקאמר דמי פירות עושין חיבור לטומאה עושין הן ג"כ חיבור לחיוב חלה ור"ע אומר משמו דר' יהושע דלא פסל אלא מקום מגעו דאין מי פירות עושין חיבור לטומאה ולדידיה נמי אין עושין חיבור לחלה והלכך לא מיתוקמא המתני' אלא כר"א בן יהודה משום ר' יהושע: מה פליגין. ר"ל מפרש לפלוגתייהו דהתם דלא פליגי אלא בעיסה שכבר הוכשרה במשקה ואח"כ נילושה במי פירות דבכה"ג מי פירות מחוורין להכשיר כלומר לעשות חיבור לטומאה אבל איפכא לא לפי שאין מי פירות מחוורין הן להכשיר והלכך במתני' שאין העיסה נילושית אלא במי פירות אפי' לר' יהושע אין עושין חיבור לחלה: ר' חייה בשם ר' יוחנן קאמר דמתני' דהכא דברי הכל היא. ואפי' לר"ע דהתם דאמר אין מי פירות מחוורין הן לענין טומאה ואין עושין חיבור להעיסה

גמרא

תנא רבי סידור מסייע לרבי מנא ימים קלים עשו ישראל באותה הארץ. עפר חוץ לארץ שבא לסוריא נעשה כסוריא. יצא משם לכאן נתחייב. אמר רבי יודה אימתי בזמן שהספינה גוששת. א"ר חגיי רבי יודה כדעתיה *דרבי יודה פוטר במים לפי שאין בהן ממש. א"ר אבין לא מסתברא דלא מחלפא שיטתיה לא הית' (את) הספינה גוששת כמו שהספינ' גוששת לא היתה ספינה גוששת מעשרותיה מהלכה תורמין ממנה על עציץ שאין נקוב ומעציץ שאין נקוב עליה *כהדא דתני עציץ שאינו נקוב מעשרותיו מהלכה ותרומתו אינה מדמעת ואין חייבין עליו חומש. רבי הילא בשם ר' לעזר הקונה עציץ נקוב בסוריא אף על פי שלא קנה עפר שתחתיו וקרקע שעל גביו קנה לחייבו למעשרות ולשביעית אפילו נתון על גבי שתי יתידות אף רבי יודה מודי בה. מה בינו לבין הספינה. ספינה עולה ויורדת וזה במקומו הוא: רבי יוסי בי רבי חנינה אמר דרבי אלעזר בן יהודה איש בירתותא היא דתנינן תמן *רבי לעזר בן יהודה איש בירתותא אומר משם רבי יהושע פסל את כולה. ורבי עקיבה אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו. רבי שמעון בן לקיש אמר מה פליגין כשהוכשרה ואחר כך נילושה שמי פירות מחוורין להכשיר. אבל אם נילושה ואח"כ הוכשרה אין מי פירות מחוורין להכשיר. רבי חייה בשם רבי יוחנן דברי הכל היא. אף על גב דרבי עקיבה אמר תמן אין מי פירות מחוורין לטומאה מודי הוא הכא שמי פירות מחוורין לחלה. רבי בא רבי

תני ר' סידור מסייע לר' מנא ימים קלים כו'. אלמא דלא הי' ממה שכיבש יהושע: א"ר אבין לא מסתברא דלא מחלפא שיטתי' דר"י לא היתה הספינה גוששת כמו שהספינה גוששת. פי' דלפ"ז אם לא היתה גוששת כמו שהיא גוששת אלא מחלפא שיטתי': לא היתה הספינה גוששת. מילתא באנפי נפשה היא: רשב"ל אמר מה פליגין כשהוכשרה והא"כ נילושה בגני פירות מחברין לטומאה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ה מתרומות הט"ז

ח
ב מיי' פ"ח מטומאת אוכלין הלט"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

צבזמן שהספינ' גוששת. ע' גיטין דף ח וכפ"י שסונק"א וע' במ"ל פ"ב מבכורים ה"ט וע' ברמב"ם פי"א מטומאת מת:

צד"ה הוא. ע' בכ"מ פ"ו מבכורים הי"ב וע' בשו"ת הרא"ש כלל ב סי' יד ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תסד:

מראה הפנים

כדמוקי ר' יוסי בירושלמי אלא כר' יונה וכדפרישנא וא"כ לא קשה מידי גם זה לש"ס דילן אמאי לא תני חלה התם וזה מבואר הכל לעיל ועוד דהא עיקר טעמיה דר' יוסי דאיצטריך להאי שינויא דמשני לפי דלא תני אלא לדבר שנוהג אף בשל נכרים הוא מטעמא דלשיטתיה אזיל בהך דקאמר הכא דאין עשה דוחה לשל"ת וא"כ כתובה בגידה ומתמת זה הוכרח לשנויי הכא ממה שתגרי הגוים וכו' והוכרח לשנויי בערלה וקידושין כמבואר הכל לעיל והרי זה ידוע דהש"ס דילן כלל כר' יוסי דירושלמי לא בענין דחיית העשה להל"ת. דלא איסתמיע לן בשום דוכתא בהש"ס דילן לחלק בכך בין כתובה בגידה או לא לעולם דוחה העשה להל"ת גרידא וכן בענין לפני הדבור ולאחר הדבור אין חילוק ואדרבה דבכאורה איפכא משמע ממה שאמרו בזה בריש יבמות דף ו' דליכא למילף לענין עשה דדוחה ל"ת ש"ש בו כרת ממילה ותמיד שכן עשה שלפני הדבור אלמא דעדיפא דלפני הדבור אלא דאיכא למימר דלא אמרו כך כ"א לדחיה בעלמא דלא מצית למילף מהתם שכן הוא עשה שלפני הדבור וכו' ואין מן הצורך להאריך בזה וא"כ מכיון דעיקר השנין דר' יוסי דירושלמי על היסוד הזה הוא עומד כמבואר לעיל מעתה להש"ס דילן כל זה אינו דלא צריכין לשינויא דר' יוסי לא במתני' דקידושין אלא כר' יונה כדפרישית ולא לשינויא דר' יוסי להך קושיא היאך לא אכלו ישראל מצות בלילה הראשונה דהקשי הרי אנן נקטינן כר"א וא"כ החדש נאסר להן מיד וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' תמידין ומוספין שביאר שם להך דרשא מקרא דויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לסתור דעת הצדוקין וא"כ נאסר החדש עליהן מיד בכניסתן לארץ דהאי מילתא בפשיטות מיתרצא להאי גיסא או להך גיסא או שתאמר כדעת ר' יונה בירושלמי דמצות עשה דמצה דוחה להל"ת דחדש ואם משום דאכתי יש לגזור כזית ראשון אטו כזית שני וכתירוץ התוס' בקידושין שם שכתבו א"נ י"ל גזירה וכו' אם כן אמור לאידך גיסא דמעבור הארץ לא אכלו כלל עד ממחרת הפסח דאקריב עומר ובענין המצה בלילי הפסח היו נוהגין כמו שנהגו כל מ' שנה במדבר ודקאמר התם לא הוו צריכי וכו' שהיו מסתפקין ממן שבכליהם להאי מ"ד דחדש לא נאסר להן עד לאחר י"ד שנה לאו דוקא להאי מ"ד שנאמר כן אלא אף לאידך מ"ד נוכל לומר כך אלא משום דהקשה התם דלהאי מ"ד ניכול לאלתר משני דלדידיה ע"כ דאתינן להך תירוצא דלא הוו צריכי וכו' אבל לפי האמת לכ"ע איכא למימר כן. סוף דבר דהיאך שתאמר בזה אין כאן הוכחה לדינא בענין אם חדש נוהג בשל נכרים או לא ולא אמרו כך אלא לדעת ר' יוסי בירושלמי אבל לדעת ר' יונה ולדעת הש"ס דילן דאזלא בכל מילי כדעת ר' יונה דבירושלמי אין חדש נוהג בשל נכרים ואין אנו צריכין להאריך יותר כי נלמד דבר מדבר ממה שנתבאר הכל לעיל וזהו טעם הרמב"ם ז"ל על הנכון וקו האמת וזה שעלה במצודתי בענין פסק דהדש אחר שנתבאר לנו במילתא ברירא מהני תרתי סוגיות דהאי ש"ס ומסוגית הש"ס דילן

בס"ד: *עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ וכו'. כתב הר"ש בנקובה איירי וכו'. ואלו דברי הר"ש וע"ש במה שמפלפל בזה וכך הם דברי התוס' בפ"ק דגיטין דף ז' גבי פלוגתא דר' יהודה ורבנן בהמביא גט בספינה וכו' אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא סתם וכתב לדין דמתניתינו בפ"א מהל' תרומות בהל' כ"ג עפר ח"ל שבא בספינה לארץ בזמן שהספינה גוששת לארץ הרי הצומח בו חייב בתרומות ומעשרות ושביעית כצומח בא"י עצמה וא"כ בספינה שאינה נקובה מיירי דבגוששת תליא מילתא וי"ל נמי משום דסתם ספינה של עץ היא ולא בעי נקובה וכסברת ר"ת בתוספתא מנחות דף פ"ד ע"ש ומה שפסק כר' יהודה משום דקי"ל כר' יהושע בן לוי בפרק זה בורר דף כ"ה דכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובד"א לפרש דברי ת"ק הוא. ומה דמשמע מהסוגיא דהתם וכן מהסוגיא דהכא דר' יהודה ורבנן פליגי אהדדי היינו כרמי בר חמא דפ' זה בורר דס"ל דאפי' אימתי לחלק הוא כן תירצו התוס' שם ד"ה אמר ר' יהודה וכו' בתירוץ הא' אבל מה שכתבו בתירוץ הב' לחלק בהאי כללא דריב"ל בין מתני' לברייתא אין דעת הרי"ף והרמב"ם כן וכבר בארתי לזה בחבורי על סדר נזיקין בפ"ז דשבועות בהלכה ו' דדעת התוס' והרא"ש הוא לחלק בזה בין משנה לברייתא ודעת הרי"ף והרמב"ם דאף בברייתא כל אימתי ובד"א לפרש הוא והבאתי ראיה לדעתם ז"ל מהאיא דפ"ק דע"ז בשמעתא דתרנגול לבן ע"ש ובענין מה שפלפלו התוס' מהאיא דמנחות ריש פרק כל הקרבנות מענין בכורים וכן מה שהביא הר"ש כאן מהאיא דירושלמי פ"ק דערלה בהלכה ב' יתבאר כל א' וא' במקומו בס"ד: **עציץ** שאינו נקוב מעשרותיו מהלכה וכו'. עיין לעיל בפ"ז דכלאים בהלכה ו' ובמקומות המצויינין שם מה שנתבאר מענין זה: **רבי** חייה בשם ר' יוחנן דברי הכל היא וכו'. כתב הרא"ש והובאו דבריו בדפוסים החדשים בהגהת פירוש הר"ש וז"ל אע"ג דסתם משנה היא הכא כיון דאמוראי סברי דמי פירות אינם מחברים לחלה ומוקמי הך סתמא כר"א בן יהודה איש ברתותא ופליג עליה ר"ע הלכה כר"ע מחבירו וא"כ אין הלכה כסתם משנה ואע"ג דר' יוחנן סבר דר"ע מודה דמי פירות מחברים לחלה הא פליגי עליה ר' יוסי בן חנינא וריב"ל ור' יונה וברייתא דרשב"י מסייעתן וגם דר"ת פסק דהלכה כריב"ל בכל מקום לגבי ר' יוחנן ובסדר תנאים ואמוראים כתב דהלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום ולכן טוב ליזהר שלא ללוש במי ביצים לבדם בלא תערובות מים כדי לצאת מהספק של חיוב חלה עכ"ל וע"פ דבריו כתב כן הרב בפי' המשנה וכן נראה שגם דעת הרמב"ם כן שלא זכר כלום מדין זה ולא תפס לדברי ר' יוחנן לעיקר וא"כ אין הלכה כסתם משנה זו לענין חיוב חלה והכ"מ ציין על מה שכתב בפ"ו מהל' בכורים בהלכה י"ב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש וכו' הרי אלו חייבין בחלה וכתב משנה בפ"ב דחלה ואע"ג דבירושלמי אמר ר"י בן חנינא וכו' והשתומם כשעה הדא דאין דברים אלו אלא דברי תימא

ומי

שייך להמשנה

להעיסה מודה הוא הכא שמי פירות מחוורין הן לענין חיוב חלה ועושין חיבור להעיסה: אין לך מחוור וכו'. ומילתיה דריב"ל אתמר סתמא ולפיכך בעי ר' יוסי לענין מאי איתאמרת אם לחלה או לטומאה דאם תאמר דלחלה אין לך מחוור לעשות חיבור אלא ז' המשקין בלבד א"כ כ"ש לענין טומאה דהא ר' יוחנן דס"ל דאין עושין חיבור לטומאה אבל לחלה עושין ואם תאמר לענין טומאה קאמר ריב"ל א"כ אפשר הא לחלה לא קאמר ולא פליג אדר' יוחנן: ר' יונה פשיטא ליה. דמילתיה דריב"ל לחלה איתמר וכ"ש לענין טומאה: ר' יונה כדעתיה. לשיטתיה אזיל דר' יונה תני דרשב"י ריב"ל תני דרשב"י כלומר דס"ל כדתני רשב"י והלכך מוקי ליה למילתי' דריב"ל כמי כהאי תנא: ונאמר להלן. (גבי נזיר) חלת לחם שמן אחת עשויה בשמן: ושמן אחד משבעת המשקין הוא. כלומר דיליף ג"ש מהתם דהעשויה בשמן וכיוצא בו מז' המשקין נקראת חלה אבל לא העשויה במי פירות א"כ הא דריב"ל לענין חלה איתמר וכ"ש לטומאה ולדידיה מתני' דהכא לא מיתוקמא אלא כר"א בן יהודה משום ר' יהושע וכדמוקי לה ר' יוסי בן ר' חנינא: ר' יוסי בשם ר' שבתי וכו' לחלה ולנטילת ידים וכו'. האי מילתא גרסינן לה לעיל בפ"ח דברכות בהלכה ב' ושם תמצא מפורש עד סוף הלכה:

ר' יוסי בעי מה איתאמרת לחלה או לטומאה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ותיבת אית ע"י לה נמחק: ר' יונה כדעתי' דר' יונה תני בשם רשב"י ר"ט אומר נאמר כאן חלה כו' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

רבי חייה בשם רבי יהושע בן לוי [א] אין לך מחוור אלא שבעת המשקין בלבד. רבי יוסי בעי מה איתאמרת לחלה לטומאה. אין תימר לחלה כ"ש לטומאה. אין תימ' לטומאה הא לחלה לא. רבי יונה פשיטא ליה לחלה כל שכן לטומאה. רבי יונה כדעתיה דרבי יונה תני דרבי שמעון בן יוחי רבי יהושע בן לוי תני דרבי שמעון בן יוחי דתני רבי שמעון בן יוחי רבי טרפון אומר נאמר כאן חלה. ונאמר להלן °חלת לחם שמן. מה חלה שנאמר להלן עשויה בשמן. אף חלה שנאמר כאן עשויה בשמן. ושמן אחד משבעת המשקין הוא. רבי יוסי בשם רבי שבתי *רבי חייא בשם רבי שמעון בן לקיש [ב] לחלה ולנטילת [ג] ידים אדם מהלך ארבעת מילין. ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה הדא דתימר לפניו אבל לאחריו אין מטריחין עליו. שומרי גנות ופרדיסין מה את עבד לון כלפניהן כלאחריהן. נישמעינה מן הדא האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה. והדא אשה לא בתוך ביתה יושבת ותימר אין מטריחין עליה. והכא אין מטריחין עליו. תני *המים שלפני המזון רשות [ד] ושל אחר המזון חובה. אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק. מהו מפסיק. ר' יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה. ר' יעקב בר רב יצחק בעי נוטל ושונה ואת אמרת רשות אין דבעי מימר ארבעת מילין ואת אמרת רשות. אמר רבי יעקב בר אידי *על הראשונים נאכל בשר חזיר. ועל השניים יצאת אשה מביתה. ויש אומרים שנהרגו עליה שלש נפשות. הדא אמרה *[ה] עגבות אין בהן משום ערוה. הדא דאת אמר לברכה. אבל להביט אפילו כל שהוא אסור. כהדא דתני [ו] *המסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל בבית הרחם. והמסתכל בבית הרחם כילו בא עליה. *שמואל אמר [ז] קול באשה ערוה מה טעם °והיה מקול זנותה ותחנף הארץ וגומר. *רב הונא אמר עומד הוא אדם על הצואה ומתפלל ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בצואה. ישב ולא קינח אסור. א"ר מנא אף על גב דלא אמר ר' יוסי הדא מילתא אמר דכוותה דרב הונא אמר עומד הוא אדם על גבי צואה ומתפלל ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בצואה. ישב ולא קינח הרי בשרו נוגע בצואה:
מתני'

הלכה ג מתני' האשה יושבת וקוצה חלתה. מפרשת החלה ומברכת אע"פ שהיא ערומה מפני שכשהיא יושבת לא נראית ערותה ואע"ג דהעגבות נראות אמרו בגמרא הכא דאין בהן משום ערוה לענין ברכה אבל בבבלי פ"ג דברכות מוקי להמתניתין כגון שכל פניה שלמטה טוחות בקרקע ואינם בולטות: מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה. כגון שהוא טמא ואין לו מקוה לטהר עצמו או את כליו: יעשנה קבין. כלומר מוטב שיעשה עיסתו קב קב שלא תבוא לידי שיעור חיוב חלה ואל יעשנה בטומאה מפני שצריך להזהר לכתחלה שיפרים חלה טהורה ודוקא שאין בינו לבין המים אלא ד' מילין או פחות דבכה"ג הטריחו חכמים אותו לחזר אחר הטהרה אבל אם היה יתר על ד' מילין לא הטריחוהו חכמים ויעשה בטומאה ויפרים חלה טמאה והכי אמר בגמרא: ר"ע אומר. דלעולם עדיף טפי שיעשנה בטומאה משיעשנה קב קב שאין בהן חלק כלל בשם חלה אבל בטומאה קורא עליה שם חלה כשם שהוא קורא לטהורה אלא שזו חלה טמאה וזו חלה טהורה ואין הלכה כר"ע:

גמ' הדא אמרה עגבות אין בהן משום ערוה. שהרי כשהיא יושבת ואין כל פניה טוחות בקרקע אע"פ שאין ערותה נראית עגבותיה נראות אלא שאין בהן משום ערוה לענין ברכה כדמסיק: עומד הוא אדם על הצואה. על המקום שיש בו צואה ומותר להתפלל ובלבד שלא יהא בשרו ממש נוגע בצואה: ישב. להפנות ולא קינח עצמו אסור להתפלל: א"ר מנא אע"ג דלא אמר ר' יוסי הדא מילתא. ר' יוסי היה.

מראה הפנים

ומי פירות במי פירות נתחלף לו ודין דאמך אטעיי' להרב דכפ' כל שעה דף ל"ס אמרו עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה משום דהוו להו מי פירות ואין מחמיצין ונדמה לו דס"ל בהלו מי פירות איירינן ויש להפליא הרבה על זה דהא הכא בענין הכשר משקה איירי ופליגי אם לדמות דין חיבור לחלה לדין חיבור לטומאה כהאי מתני' דטבול יום או לא והכי יין ושמן ודבש משבעה משקין המכשירין הם וא"כ לא איירינן הכא אלא בשאר מי פירות כגון מי תותים ורמונים וכיוצא בהן וכמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' טומאת אוכלין דאלו הן שאינן מכשירין ולא מקבלין טומאה ולענין חמץ הוא דאמרו דאף יין ושמן ודבש הוו כשאר מי פירות ואין מחמיצין בשלא נתערב בהן מים כלל כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' חמץ ומצה וכאן דבר ברור הוא דבשאר מי פירות עסקינן וא"צ להאריך בזה והמה על עצמך דאי מתני' איירי בעיסה שנילושה ביין או שמן או דבש מאי האי דקתני ונאכלת בידים מסואבות וכי עיסה כזו לא הוכשרה לקבל טומאה ותו לא מידי בזה. ומה שכתב עוד הכ"מ דאפי' לר"י בן חנינא סבר דר"א בן יהודה איש ברתותא עיקר ושפיר דמי למימר הכי מדסהם לן תנא כוותיה זה א"א לומר לדעת הרמב"ם שהרי בהדיא פסק כדעת ר"ע דטבול יום כמ"ש בפ"ח מהל' טומאת אוכלין בהל' י"ו עיסה שהוכשרה במשקין ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום לא פסל אלא מקום מגעו בלבד אלא דדבריו בלאו הכי אין להם בסר וכדאמרן ונמצינו למדין דלא נקטינן לענין חיוב חלה כדעת ר' יוחנן דהכא דהא ריב"ל פליג עליה וכמ"ש הרא"ש וכן הרמב"ם פוסק בכ"מ כריב"ל לגבי ר' יוחנן כמבואר בהרבה מקומות וגם שיש קצת ראיה לדעת הרא"ש מהביא דלקמן בהלכה ה' חד תלמיד שאל לר' יוחנן וכו' עד שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה ובוודאי ר' יוחנן לא נוח לו זה לעשות בפחות מכשיעור חיוב חלה בשאר עיסה שהרי זה אסור הוא כדאמר לקמן ריש פ"ג אלא מטעמא דהשאלה היתה במעשה חלוט שהוא נעשה ממי פירות וכיון דרבים פליגי עלי' דר' יוחנן וזה שאל לו היאך יתנהג נוח לעשות בפחות מכשיעור כדי שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה אלא שיש לדחות דאפשר חלוט שנעשה מיין או שמן ודבש או מים רותחין ואלו מסתמא מעשה הילפם הן כדפרישי' בפנים דגם בדין זה פליג ר"ל על ר' יוחנן לעיל בפ"ק וס"ל דכל שאור מהלך תהיו פטורה מן החלה ולפיכך נוח לו לעשות כן לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולדינא כבר בארתי לעיל דבדין זה דברי ר' יוחנן עיקר הן וזהו שפסק הרמב"ם בהא דלעיל בפ"ו מהל' בכורים כר' יוחנן כמבואר הכל בפ"ק במתני' דסופגנין ומיהו יש להביא ראיה לדעת הסוברים דעיסה שנילושה בשאר מי פירות כדין דמשנהינו דפטורה מן החלה מהאי סוגיה דלעיל בפ"ה דדמאי בהלכה א' בהא דבעי לאוקמי התם במגבל עיסתו במי פירות וכדפרישית שם ודלא כפי' התוס' בפ"ק דיומא דף ט' והוא פי' הר"ש ע"ש ופריך התם מהא דר' יוסי בר' חנינא דהכא דמוקי לה כיחידאה וא"כ אין הלכה כסתם משנה זו דהלכה כר"ע בטבול יום והתם לדברי ר' יוחנן איירינן ומדלא משני התם הא ר' יוחנן פליג על ר"י בר' חנינא ומוקי למתני' דהכא כדברי הכל ש"מ דהש"ס תפס לדברי ר' יוסי בר' חנינא לעיקר וכדריב"ל דקאי כוותיה ואף שכתבתי שם דטעמא דלא משני הכי משום דמשני לר' יוחנן כמה דקאמר לעיל בהא. ענינא דהתם גופיה ועוד דבלאו הכי לא קאי למסקנא התם להאי אוקימתא במגבל במי פירות מ"מ מדחזינן דהש"ס פריך התם בפשיטות מהאי דר' יוסי בר' חנינא דהכא א"כ נקטינן כאוקימתיה ואין הלכה כסתם משנה דהכא ואם תרצה לשאול ולומר ולמה לא ביאר הרמב"ם דעתו בזה הרי תשובתך בצדך דזה נכלל בדבריו שכתב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש וכו' הרי אלו חייבין בחלה וא"כ דוקא במי פירות אלו הוא שחייבת בחלה וכמסקנת הש"ס אליבא דרבי יהושע בן לוי דתני דר' שמעון בן יוחאי דגמר חלה חלה דכתיב חלת לחם שמן מה להלן עשויה בשמן אף כאן עשויה בשמן ושמן אחד משבעת המשקין הוא וא"כ ממילא אימעטו שאר מי פירות שאינן מז' המשקין מן חיוב חלה וכן תמצא בהרבה מקומות בדברי הרמב"ם שסמך על שנלמד מכלל דבריו ובענין הכשר וטומאה ביאר במקומו בהל' טומאת אוכלין שם כמו שזכרנו לעיל שכתב שאר מי פירות כדרך שאין מכשירין כך אין מקבלין טומאה כלל ומה שכתב הראב"ד שם בהשגתו כבר נתבאר בדברינו לעיל בפי"א דתרומות בהל"ב ע"ש ד"ה על דעתיה דר' נתן. ובטור י"ד סימן שכ"ט מביא נוסחא א' בשם הרמב"ם עיסה שנילושה במי ביצים או ביין או דבש בלי שום מים חייבת בחלה והב"י שם הביא נוסחא שלפנינו וגם שם כתב הוא סתם משנה בפ"ב דחלה וכו' וכבר הוכחנו דסתם משנתינו אי אפשר לפרש כלל וכלל על עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש כ"א דוקא על שאר מי פירות וכן מי ביצים. אין שיהיה ע"כ דברי הרמב"ם אין נלמדים אלא מהאי דין חלוט דפ"ק וכדר' יוחנן דפ"ק כמבואר לעיל:

לחלה ולנטילת ידים וכו'. כבר כתבתי לעיל בפ"ח דברכות בהל"ב טעמו של הרמב"ם דלא מחלק לענין טהרת חלה בין לפניו ובין לאחריו ויש עוד ראיה לדבריו מהא דמסיק בהלכה דלקמן דארבעת מיל יעשנה בטהרה יותר מד' מיל יעשנה קבין הרי דאינו מחלק בד' מיל בין לפניו ובין לאחריו לענין חלה:

הדא אמרה עגבות אין בהם משום ערוה וכו'. הר"ב כתב כן בפי' המשנה וזה מפני שראה כך בדברי הר"ש שהביא לזה אבל אין מסקנת הש"ס דילן כך דבפ"ג דברכות דף כד קאמר רב הונא עגבות אין בהן משום ערוה לימא מסייע ליה האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה אמר רב נחמן בר יצחק כגון שהיו פניה טוחות בקרקע ומשמע דלמסקנא איתמר הא דרב נחמן ולא לדחויא בעלמא וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' בכורים בהל' י"א אבל האשה הערומה יושבת וכל פניה טוחות בקרקע מברכת ומפרשת חלה וכ"כ בפ"ג מהל' ברכות פניה טוחות בקרקע והר"ב שכתב פניה טוחות בקרקע לא היה לו לסיים ולכתוב והעגבות אין בהם משום ערוה לענין ברכה דפ"יה טוחות בקרקע ושלא יהו בולטות העגבות בעינן לענין ברכה: **רב** הונא אמר עומד הוא אדם על הצואה ומתפלל וכו'. בבבלי פ"ג דברכות דף כה גרים מילתא דרב הונא בענין אחר בפלוגתא עם רב חסדא דרב

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ו מטומאת אוכלין הל"ג

י
ב מיי' פ"א מבכורים ה"א

יא
ג טוש"ע או"ח סי' קס"ג ס"א

יב
ד מיי' פ"ו מברכות הל"ג סמ"ג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפא סעי' א

יג
ה מיי' פכ"א מאיסורי ביאה סמ"ג לאוין קכו טוש"ע אהע"ז סי' כא סעי' א

יד
ו טוש"ע או"ח סי' עה סעי' ג ואהע"ז סי' כא סעי' א

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז: גבות אין בהם משום ערוה ע' במ"א סי' כו סק"ס וע"ש סי' ע"ד ובמג"א שם ובאחרונים וע' במשנת חכמים פה:

מסורת הש"ס

ירושלמי ברכות פ"ח הל"ב

תוספתא ברכות פ"ה ושם

חולין קה. יומא פג:

ברכות כד

שם

ברכות כד קידושין ע

ע' ברכות כה:

הלכה ב מתני'

[א] מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה. ורבי עקיבה אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין שכשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא לטמאה. לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם. אבל קביים אין להן חלה בשם. העושה [ב] עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו. *רבי אליעזר אומר [ג] אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה:

גמ' מה פחות מארבעת מיל יעשנה בטהרה. ארבעת מיל יעשנה קבין. אי ארבעת מיל יעשנה בטהרה יותר מארבעת מיל יעשנה קבין. נשמעינ' מן הדא דא"ר חייא בר ווא כגון קיסרין. וקסרין לאו ארבעת מילין היא. הדא אמרה ארבעת מיל יעשנה בטהרה יותר מארבעת מיל יעשנה קבין. ר' אמי הורי בכפר שמי לעשות עיסה גדולה בטומאה. והלא אין שם ארבעת מילין. מכיון דנהרא מפסיק כמי שיש שם ארבעת מיל. מתנית' דר"ע דר"ע אמר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין. עיסה גדולה היתה נוח היה לו להלך כמה ולא לעשותה קבין. מחלפה שיטתיה דר"ע *תמן הוא אמר נוטל מקב חלה וכא הוא אמר הכין. תמן לשעבר ברם הכא לכתחילה: רבי יונה רבי חייה בשם רבי יוחנן רבי יוסי רבי אימי בשם רבי יוחנן והן שנשכו. [ד] אית תניי תני הסל מצטרף ואין התנור מצרף. ואית תניי תני התנור מצרף ואין הסל מצרף. אמר רבי יוחנן איתיתיה מדחילפיי נשכו כאן וכאן מצרף. לא נשכו כאן וכאן אינו מצרף. מתניתא כגון אילין ריפת' דבבל:

הלכה ג מתני'

[ד] *המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן. העיסה עצמה חייבת בחלה. והקמח אם יש בו כשיעור חייבת בחלה ואסורה לזרים דברי רבי יהושע. אמרו לו מעשה וקפשה זקן זר אמר להן אף הוא קילקל לעצמו ותיקן לאחר. [ה] *חמשת רבעים קמח חייבין בחלה [ו] הן [ושאורן] וסובן ומורסנן חמשת רבעים חייבין. ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אילו פטורין. [ז] *שיעור החלה אחד מעשרים וארבעה. [ח] העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מעשרים וארבע'. נחתום שהוא עושה למכור לשוק וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אחד מארבעי' ושמונה. [ט] ניטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה אחד מארבעים ושמונה. ניטמאת מזידה אחד מעשרים וארבעה *כדי שלא יהא חוטא נשכר. *רבי ליעזר אומר (מטלית) [ניטלית] מן הטהור על הטמא. כיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף. [י] וחכמים אוסרין:

אמר

היה רבו של ר' מנא כדאמר לקמן ובכמה מקומות ובנו של ר' יונה בר פלוגתיה דר' יוסי בכל מקום ולמר אע"פ שלא שמעתי מרבי ר' יוסי בפירוש שאסור אפ"ה אמר דכוותה דרב הונא דאמר ר' יוסי עומד הוא אדם וכו' ישב להפנות ולא קינח הרי בשרו נגע בצואה והיינו דרב הונא דאמר אסור : מה. ושואל הש"ס על הא דקתני במתני' להת"ק שצריך לכתחילה לעשות העיסה בטהרה ואם אינו יכול מוטב שיעשנה קב קב ואל יעשנה בטומאה ואמרינן לעיל דלחלה ולנט"י ארבעת מילין והשתא קא מיבעיא ליה מה הדין בענין דאמרו במתני' אם כשהמים פחות מארבע מיל ממנו בהא הוא דאמרו שצריך לחזר אחר המים שיעשנה בטהרה ואם המים ארבעת מיל ממנו יעשנה קבין כדקתני ואל יעשנה בטומאה או דילמא ארבעת מילין שאמרו הן עד ועד בכלל ובד' מיל צריך לחזור שיעשנה בטהרה וביותר מד' מילין הוא דתנינן יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה : נישמעינה מן הדא דאמר רבי חייא בר ווא כגון קיסרין. כלומר כגון מכאן ועד קיסרין צריך לחזר אחר טהרה וכי קיסרין לאו ד' מילין הוא ממקום שהיה ר' חייא שם א"כ הדא אמרה דד' מילין צריך שיחזר לעשות אותה בטהרה וביותר מד' מיל מיירי המתני' דקתני יעשנה קבין : ר' אמי הורי בכפר שמי. שלא היה משם ד' מיל לקיסרין והורה לעשות עיסה גדולה בטומאה לוה לחזר אחר המים לעשותה בטהרה ופריך והלא אין שם ד' מילין ולמה יחזרו אחר הטהרה : מכיון דנהרא מפסיק. בין כפר שמי לקיסרין או לשאר מקום שיכולין לטהר עצמן כמי שיש שם ד' מיל כלומר ויותר כדפסיק לה לעיל ומיירי שלא היו יכולין לטהר עצמן באותו נהר עצמו כגון שהיה מעבר לרבים וכיוצא בזה : מתני' דר"ע. בתמיה. כלומר דמיהת קשיא על טהורה לעשות בטומאה וזהו כמתניתא דר"ע דאמר מוטב שיעשנה בטומאה מלעשות אותה קבין קבין ומשני דעיסה גדולה כל כך היתה שהיה נוח לו להלך כמה וכמה מילין ולא לעשות אותה קבין קבין שהיתה טירחא מרובה לחלק לעיסה גדולה כזו לקב קב בפ"ע ואי לאו דנהרא מפסיק היה יותר נוח לחזר אפי' כמה מילין אחר המים אלא מפני שלא היו יכולין בענין אחר הורה להם לעשות בטומאה : מחלפה שיטתיה דר"ע תמן. לקמן בפ"ד הנוטל חלה מן הקב ר"ע אומר חלה והכא הוא אומר הכין בתמיה דקאמר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין קבין שאין להן חלק בשם חלה ומשני תמן לשעבר דקתני הנוטל חלה מן הקב אם נטל וקרא שם חלה ה"ז חלה לר"ע אבל הכא דמיירי לכתחלה בהא הוא דקאמר שאין לקרות שם חלה לקב קב :

הלכה ד מתני' העושה עיסתו קבין. קב קב ואין בכל אחת כשיעור פטורין מן החלה אף על פי שנוגעין זה בזה עד שישוכו שיהו דבוקות זה בזה שאם בא להפרידן נושכות זו מזו או מצטרפות לשיעור חלה : ר"א אומר אף וכו'. ר"א לא בא לחלוק על מילתיה דהת"ק אלא מוסיף ואומר דאף בכה"ג מלינו צירוף שאם אין בהעיסות כשיעור בכל אחת ואחת ואפאן והניח הפת להסל הסל הוא מצרפן לשיעור חלה ומפרים החלה מן הפת וכן הלכה דהנשיכה בעיסות מצרפן לשיעור חלה וכן לפת האפוי שלא היה בכל אחת כשיעור הסל מצרפן לשיעור חיוב חלה : המפרים חלתו קמח אינה חלה. דעריסותיכם כתיב וגזל הוא הקמח ביד הכהן וצריך להחזירו שאם תשאר בידו יהיה זה סבור שעיסתו פטורה בחלה זו : העיסה עצמה. שהופרש הקמח עליה היא חייבת בחלה שצריך להפרים חלה אחרת ממנה : והקמח. הזה שהפרישו בתורת חלה ואינה כלום ואם יש בו כשיעור כשעושה ממנו עיסה חייבת בחלה : ואסורה לזרים. ואם הקמח נשאר ביד הכהן אסור לזרים דמיהת נקרא עליו שם חלה דברי רבי יהושע : אמרו לו מעשה וקפשה זקן זר. שכבשה וחטפה ואכלה אמר להן אף הוא קלקל לעצמו שנענש על זה כדאמר בגמרא ותיקן לאחר כלומר שהאחרים שראו להזקן שעושה כן סמכו עליו להתיר כמו כן :

גמ' והן שנשכו. אדברי רבי אליעזר דמתני' קאי דקאמר הסל מצרפן ומפרש לה דדוקא בשנשכו זה מזה הסל מצרפן : אית תניי תני וכו'. כלו' והא דר"א במתני' בפלוגתא היא דאית תנא דתני הסל דוקא מצרפן אבל לא כל זמן שהן בתנור ואית דתני איפכא דדוקא כשהן בתנור התנור הוא מצרפן אבל אם הוציא הפת מן התנור לסל אין הסל מצרפן : אמר רבי יוחנן איתיתיה מדחילפיי. אני הבאתי זה לשנות כדתני חילפא והוא חילפא בהש"ס הבבלי דהכל בנשכו תלייא מילתא דאם נשכו זה מזה בין התנור ובין הסל מצרפן ואם לאו לא זה ולא זה מצרפן : מתניתא כגון אילין ריפתא דבבל. כלומר ומתני' לא קשיא להאי דתני חילפיי דהא סתמא הסל מצרפן קאמר משום דמיירי כגון אילין ריפתא דבבל שהן נאפות רכות הרבה ומסתמא כשרודה מן התנור ונותן אותם להסל הן מתדבקות ונושכות זו מזו :

אמר

מראה הפנים

דרב הונא אומר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא מותר לקרות ק"ש ורב חסדא אוסר ופסקו הפוסקים כרב חסדא ולגי' דהכא אף רב הונא אוסר בבשרו נוגע בצואה אלא דבעומד דמיקל רב הונא הכא וזהו גרע מידו מונחת בבהכ"ס וקטי' כרב חסדא דאסור דכתיב כל עצמותי תאמרנה וגו' וא"כ פשיטא בעומד ע"ג ואין דבר אחר מפסיק דבהכי הוא דאיירי כאן ולית הלכתא הכי : **הדא** אמרה ארבעת מיל יעשנה בטהרה וכו'. עיין בהל' דלעיל ד"ה לחלה ולנטילת ידים : **והן** שנשכו. על כרחך אדבריה ר"א קאי כדפרישי' דהא הת"ק בהדיא קאמר עד שישוכו וסבירא ליה להאי ביטהא דהש"ס דר"א תרוייהו בעי הסל ועד שישוכו ולא משמע הכי בהש"ס דילן פ' אלו עוברין דף מח דגרים התם לפלוגתא דהכא דלקמיה אית תניי תני וכו' וגרים התם ת"ה ר"א אומר הסל מצרפן ור' יהושע אומר תנור מצרפן ופירש"י ז"ל דר' יהושע ס"ל אף התנור מצרפן אע"פ שלא נתן להסל. וא"כ לר"א הסל מצרפן ולא התנור וזהו כהאי תנא בברייתא קמייתא דהכא אבל תנא בתרא דהכא דלא כר' יהושע דהתם לפי פירש"י ונראה דינא לו לרש"י לפרש כן משום המסתברא

מסורת הש"ס

פסחים מח. נדה ח.

לקמן פ"ד משנה ד

קידושין מו.

שבת עו : פסחים מח :

ערובין פא.

יבמות לג : וש"נ. סוטה דף ל.

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ה מבכורים הי"א ובכ"מ ס"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכח סעי' א

טז
ב מיי' פ"ו שם הל"ז טוש"ע יו"ד סי' שכט ס"א

יז
ג שם הלט"ז סמ"ג עשין קמא טוש"ע שם סעי' א וטוש"ע או"ח סי' תקו סעי' ג

יח
ד מיי' פ"א מבכורים הל"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' שכז סעיף א

יט
ה ו מיי' פ"ו שם הלט"ו י"א סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' שכד סעי' א ג

כ
ז ח ט מיי' פ"ה שם הל"ב ג ד טוש"ע יו"ד סי' שכב סעיף א

כא
י מיי' פ"ו שם הל"ב

כב
כ מיי' פ"ה שם ה"ד טוש"ע שם סי' שכג

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז' אית תניי תני הסל מצרף. ע' רכ"מ פ"ו מבכורים הט"ו:

מסורת הש"ס

גמ' אמר להן אף הוא קילקל לעצמו ותיקן לאחרים. קילקל לעצמו (ואכלה) [דאכלה] ואיתענש. ותיקן לאחרים דאינון אכלין ותליי ביה. אית תניי תני תיקן לעצמו וקילקל לאחרים. תיקן לעצמו מ"מ אכלה. וקילקל לאחרים דאינון סברין מימר שהוא פטור והיא חייבת. רבי אימי בשם רבי ינאי קב טיברני חייב בחלה. חד חליטר שאל לרבי יוחנן אמר איזיל עביד ארבע ופליג. ויאמר ליה תלתא ופליג. א"ר זעירא קבייא באתריהון רובעיא אזדרעון ויאמר ליה חמשה פרא ציבחר. שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה. א"ר יוחנן דרך עיסה שנו. אמר ר"ש בן לקיש *דרבן שמעון בן גמליאל היא דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בח"ה עד שיהא בה דגן כשיעור. תלמידוי דר' חייה רובא בר לוליתא בשם ר' יהושע בן לוי דברי הכל היא. א"ר מנא אע"ג דלא אמר

רידב"ז

אף הוא קילקל לעצמו ותיקן לאחרים קילקל לעצמו דאכלה ואתענש ותיקן לאחרים דאינון אכלין מתוקנין. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופי' בשנו"א ז"ל דתיקן לאחרים כיון דאחרים רואין שזר אוכלן א"כ ש"מ דלאו חלה היא וממילא יראו להקן עיסתם ולא יסמכו על הקמח הזה:

איו; תניא תנא תיקן לעצמו וקילקל לאחרים תיקן לעצמו מ"מ אכלה וקילקל לאחרים דאינן סברין מימר שהיא מותרת והיא אסורה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דכשרואין להזקן שאוכל סברין מימר שאינו חלה כלל ומותרת לזרים ובאמת היא אסורה לזרים:

חד חליטר שאל לר' יוחנן אמר איזיל עביד ד' ופליג. פי' דשאל ממנו באיזה אופן יעשה שיופטר מן החלה דהא ירא לעשות שיעור חלה משום שהוא חלוט גמור הוא ויפטור מן החלה ע"כ שאל לו באיזה שיעור יופטר מן החלה א"ל איזיל עביד ארבע ופליג ר"ל ד' קבין ומחצה ופריך הגמ' ויאמר לו הדא ופליג. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל דיאמר לו קב מדברית וחצי קב כזה יהא ד' רבעים וחצי ומשני אר"ז קבייא באתריהון רובעיא ותיבת איזדרעין נמחק כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל דבאתרי' דר' יוחנן הוי קב ריבעא ועי"כ אמר לו ד' קבין וחצי דהוא כמו דאמר לו ד' רבעים וחצי ופריך ויאמר לו ה' רבעים פחות משהו ומשני שמא לא יכוין ויבוא לידי ספק חלה:

אר"י דרך עיסה שנו כאן אמר רשב"ל דרשב"ג היא. פי' דרשב"ג ס"ל גבי העושה עיסה מן החיטין ומן האורז דבעינן דגן כשיעור וע"כ כשניטל וחזר לתוכן חסר השיעור משא"כ לרבנן דלא בעינן דגן כשיעור א"כ מה איכפת לן כשחסר מן השיעור ע"ז אמר תלמידוי דר"ק רובא כו' ד"ה כדמסיק דהעיקר הטעם הוא משום דרך עיסה וכשניטל מתיכה וחזר לתוכה אין זה דרך עיסה ולפ"ז אפילו היה בו כשיעור נמי המורסן וסובין פטורין:

פני משה

אמר להן וכו'. דקאמר ר' יהושע במתני' ומפרש מהו הקלקול והתיקון לפי שהוא נענש על כך ולאחרים תיקן דהן נוהגין לאכול לזה הקמח ותולין להתיר בזה שראו מאותו הזקן אית תניי תני הנוסחא איפכא במתני' תיקן לעצמו דהא מכל מקום אכלה ולאחרי' הוא שקלקל דאינון סברין מימר שהעיסה פטורה בחלת הקמח שהפרים עליה ובאמת היא חייבת דחלת קמח אינה חלה נלהך תנא המעשה של הזקן בעיסה עלמה היתה:

הלכה ה מתני' חמשת רבעים.

של הקב חייבין בחלה שכך הוא החשבון לאחר שהגדילו המדות כדתנן בפ"ק דעדיות שהן כפי העומר שבמדבר דכתיב עריסותיכם ועיסת המדבר היתה עומר לגולגלת וכתיב והעומר עשירית האיפה הוא והאיפה היא ג' סאין והסאה ששה קבין הרי י"ח קבין באיפה והקב ד' לוגין הרי ע"ב לוגין באיפה והלוג ששה בילים נמלא עשירית האיפה מ"ג בילים וחומש בילה שהרי עשירית ע' לוגין הן ז' לוגין ועשירית השני לוגין הוא בילה וחומש בילה וכשבאו לירושלים הוסיפו שתות מלבר על המדות ונמלא ששה לוגין נעשו חמש לוגין והלוג השביעי והבילה וחומש בילה נעשו לוג אחד לפי שכל ששה נעשו חמשה א"כ הששה בילים שבהלוג נעשו חמשה והבילה והחומש בילה נעשו בילה אחת והרי לוג כמלא העומר שבמדבר שהיה ז' לוגין ובילה וחומש בילה נעשה בירושלים ששה לוגין וכשבאו לציפורי הוסיפו עוד שתות מלבר על מדת ירושלים א"כ נעשו הששה לוגין של ירושלים חמשה לוגין והן החמשת רבעים קמח שאמרו בחיוב חלה והלוגין הן הרבעים שהקב ד' לוגין ולוג הוא רובע הקב: הן ושאורן. השאור שניתן לתוכן להחמיץ העיסה והסובין שלהן ומורסנן זהו שיותר גם מן הסובין הכל מצטרף עם הקמח להשלים שיעור חיוב חלה שכן העני אוכל פתו מעיסה שהיא מעורבת עם הסובין והמורסן שלה: ניטל מורסנן מתוכן וחזר אח"כ לתוכן. להשלים השיעור הרי אלו פטורין כדקאמר בגמרא לפי שאין זה דרך עיסה להחזיר המורסן לתוכה אחר שניטל ממנה: **גמ'** קב טיברני חייב בחלה. הקב של טבריא חייב בחלה לפי שהיה גדול ונכנס במדתו חמש רבעים מאלו מדת הקבין: חד חליטר. זהו העושה מעשה חלוט באלפס ושאל לר' יוחנן היאך יתנהג בעיסתו לפוטרה מחיוב חלה: א"ל רבי יוחנן איזיל עביד ארבע ופליג. לך ותעשינה מארבע רבעים וחצי ואין בהן שיעור חיוב חלה: ויאמר ליה תלתא ופליג. הא' תלתא על כרחך לאו ארביעין מיתפרש דלמה יפחות עוד הלא השאלה מסתמא היתה עד כמה יכול לעשות העיסה ותהיה פטורה ושלא להטריח עצמו בעשיית עיסות הרבה אלא על השלישים מיתפרשא דפריך מכדי לאוסופי בעיסה עדיף טפי ובלבד שלא יהיה בה שיעור חיוב חלה א"כ היה לו שיאמר לך ועשה משלשה שלישים וחצי שהוא יותר מד' רבעים וחצי שהרי כשתחלק להאחד השלש לי"ב חלקים הרובע ממנה ג' חלקים והחצי של הרובע הוא א' וחצי והששית של כולו הוא שני חלקים כמלא שלשה שליש הקב ושתית הקב שהוא חצי שליש הוא יותר מן ד' רבעין וחצי רובע שבזה הוא קב וחלק א' וחצי מי"ב חלקי הקב ובזה יש בו קב ושני חלקים מי"ב חלקי הקב ועדיין אין בו שיעור חיוב חלה שהוא קב וג' חלקים מי"ב חלקי הקב: א"ר זעירא. היינו טעמא שלא אמר לו כן לפי שהקבייא באתריהון רובעיא אזדרעין. כלומר שבמקומות שלהם הקבין הן מסומנין לפי חלקי הרובעין שבו עד כאן רובע אחד ועד כאן ב' וכן כולן ובקל יכול הוא למדוד הד' רבעין וחצי רובע ואם יאמר לו ליטול במדת שלישי הקב אינו יכול לכוין כל כך. אזדרעין מלשון אדרעי כלומר החלקים מסומנין ביד וניכרין הן: ויאמר לו חמשה פרא ציבחר. ולמה לא אמר לו בפשיטות לך ותעשה מחמשה רבעין פחות מעט ומשני לפי שלא יבוא לידי ספק חיוב חלה שאם לא יפחות אלא מעט שמא לא יכוין במדידה ויעשה הרבעין גדושות ויהיה בהן חמשת רבעין במדה בינונית: א"ר יוחנן דרך עיסה שנו. טעמא דמתני' מפרש דמפני מה אמרו אם ניטל מורסנן מתוכן וחזרו לתוכן שהיא פטורה לפי שדרך עיסה הוא שבנו דהכל מצטרף עמהן ואין זה דרך עיסה ליטול המורסן מתוכה ולהחזיר לתוכה: דרשב"ג הוא. ר"ל מוקי לטעמא משום דכרשב"ג אתי' דתני בתוספת' ריש פ"ב ומייתי ליה לקמן בפ"ג בהלכה ו' בעושה עיסה מן החטין ומן האורז דתנן במתני' אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ורשב"ג בתוספתא פליג וס"ל דלעולם אינה חייבת בחלה עד שיהיה בה דגן כשיעור חיוב חלה וא"כ סתמא דמתני' הכא רשב"ג הוא וכשניטל המורסן מתוכה שהיה עמה בתחלה לא נשאר בהעיסה דגן כשיעור והא דבתחילה מצטרף הכל לשיעור משום דכשלא ניטל עדיין דגן הוא דנחשב הכל אבל כשניטל אע"פ שחזר לתוכה ה"ז דומה לעושה עיסה מן החטין שהוא מין החיוב עם האורז שהוא מין הפטור שאינו דגן וצריך שיהא בה מן הדגן כשיעור ואז כולה חייבת בחלה: תלמידוי דר"ח. פליגי אדר"ל ואמרו בשם ר' יהושע בן לוי דמתני' דהכא כדברי הכל מיתוקמא ואפי' כתנא דמתני' דפרק דלקמן דטעמא אחרינא איכא הכא וכהאי דאמר ר' מנא דאע"ג דלא שמע מר' יוסי רבו דאמר בהדיא כן כדריב"ל מ"מ אמר דכוותה דאמר בשם ר' יוחנן דטעמא דמתניתין משום דדרך העיסה שנו כאן וכו' כדלעיל וא"כ לר' יוחנן נמי כדברי הכל מיתוקמא וכדר' יהושע בן לוי:

מתני'

לקמן ג"ע הל"ס ותוספתא פ"ב כאן

מראה הפנים

דמסתברא הוא דאם התנור מצרף בשעת אפיה מכ"ש דכשרודה מן התנור ונותן לסל ד"סל מצרפן בשעת הפרשה שמפרים החלה. רשב"ג אומר ככרות של בכל שנושכות זו בזו מצטרפות ופירש"י בזה לעיל שהן רחבות ועגולות כעין שלנו וכשמדביקן זו אל זו בתנור נושכות זו מזו הלכך הדא הוא. ולהן פירושא רשב"ג מוסיף אדברי ר"א ופליג אדר' יהושע דלרשב"ג אם הככרות נושכות זו מזו א"צ לצירוף של דהנשיכה זו מזו מצרפן ואיכא למימר דמודה הוא נמי דאם אינן נושכות זו מזו ונתנן לסל דהסל מצרפן כר"א אלא דאדר' יהושע הוא דקאי לפלוגי עליה דאמר התנור מצרפן אף שלא נתנן לסל ולא בעי נמי נושכות זו מזו על זה קאמר דאין התנור מצרפן אלא בככרות הנושכות זו מזו ומזה נבין פיסקיה דהרמב"ם בפשיטות במה שפסק בפ"ו מהל' בכורים בהלכה י"ו ובהלכה י"ז דבהלכה י"ו כתב דהסל מצרפן וזהו כר"א דאיפסק הלכתא כוותיה בריש מסכת נדה ובהל' י"ז פסק דככרות הנושכות זו מזו מצטרפין אע"פ שלא נתנן לסל וזהו כרשב"ג וכדפרישית דלא פליג אדר"א אלא מוסיף הוא ובתנור פסק דאין מצטרפין היינו אם אינן נושכות ודלא כר' יהושע דר"א ורשב"ג פליגי עליה וזה הכל לפי שיט' הש"ס דהתם דאלו לשיטתא דהכא לר"א בעי צירוף הסל וגם נושכות ולא משמע כן מליצתא דמתניתין דקאמר ר"א אף הרודה וכו' ומשמע דלאיסופי אתא"ק הוא דאתא דלאו דוקא שיכוכו זו מזו אלא ה"ה אף הרודה וכו' וכדפרישית במתני' וא"כ לדינא תרווייהו קושטא נינהו אם נושכות לא בעינן צירוף הסל ואם הסל מצרפן לא בעינן נושכות וכדאמרן לרשב"ג והשתא הא דר' יוחנן דלקמן דהכא דמסיים וקאמר איתיתיה מדאילפיי לשיטתיה הוא דס"ל בגשכו דוקא תליא מילתא וזהו דלא כמבואר בשיטתא דהש"ס דילן וא"כ כל מה שפלפל הרשב"א בזה והביאו הכ"מ שם הוא בחנם דמבואר נגלה לנו פיסקיה דהרמב"ם שעולה כפי שיטת הש"ס דילן וכדאמרן:

דאינון סברין מימר שהוא פטור והיא חייבת. לפי זה אעיסה עצמה קאי שהן תולין הותיל ואותו הזקן אכל העיסה א"כ סמך על חלת הקמח שהופרש ממנה ו פטרה העיסה מן החלה ובאמת חלת הקמח אינה חלה אלא שאסורה לזרים משום הומרא בעלמא הותיל ונקרא עליה שם חלה והעיסה חייבת בחלה אחרת ופסק הרמב"ם בפי' המשנה כר' יהושע והיינו בעיקר הדין שהעיסה עצמה חייבת בחלה מפני שחלת הקמח אינה כלום וגזל הוא ביד הכהן וצריך להחזירו וכך הם דבריו בחבורו בריש פ"ח מהל' בכורים ולא העתיק שם דחלת הקמח אסורה לזרים דאינו אלא מצד החומרא ומיהו מה שכתב בפי' המשנה שהזקן אכל אותה חלה וכו' משמע דעל חלת הקמח קאי וזהו לפי נוסחת המשנה ויש לכוין זה אף לפי הנוסחא האחרת אית תניי תני תיקן לעצמו וכו' וכפירוש הרמב"ם במשנה בזה שהם השבו שלא חייב אותו הקמח חלה ובאמת שהוא חייב וכו' ואין צ"מ לדינא מכ' הנוסחות האלה לדברי ר' יהושע. ומה שכתב הכ"מ כאן מדלא כ' רבינו אסורה לזרים נראה שפוסק דלא כר' יהושע וכו' אין מזה הכרח כ"כ ומיהא בעיקר דינא לענין חיוב חלה פסק כוותיה וטעמא משום דר' יהושע השיב לחכמים דאין ראיה מאותו הזקן כדקאמר אף הוא וכו' ואין להאריך: **חד** חליטר שאל לר' יוחנן וכו'. עיין לעיל בהל"א ד"ה ר' חייא בשם ר' יוחנן מה שנתבאר מזה: **אמר** רבי שמעון בן לקיש דרשב"ג היא וכו'. ר"ש לשיטתיה אזיל דפסק לקמן בפ"ג בהל"ו על מתני' העושה עיסה מן החטים ומן האורז

שנויי נוסחאות (פו"ע) קבייא באתריהון בכי"ק קובעייה באתרא.

מערבת הערוך קלקל לעצמו כו' בערוך (ע' קפס) קלקל לעצמו דאכלה ואיענש. [מ"מ] אכלה כו' בערוך (שם) אכלה מכל מקום. קלקל לאחרים דאינון סברי שהיא פטורה והיא חייבת ופי' הערוך קפשה חטפה. ובפי' המשניות להרמב"ם פי' קפש כמו כבש (עי' עס"ם):

מסורת הש"ס | עין משפט נר מצוה

הלכה ו מתני' שיעור החלה אחד מעשרים וארבעה. של העיסה וכדאמר טעמא בגמרא לדברי חכמים דהתוספתא דכתיב ונתתם שיהא בה כדי מתנה ועיסת בעה"ב מעוטה וכשיש בחלה אחד מכ"ד הוא שיש בה כדי מתנה לכהן ועיסת נחתום מרובה כשיש בחלה אחד ממ"ח הויא כדי מתנה: והעושה למשתה בנו. אע"פ שהעיסה מרובה שלא תחלוק בעיסות של בעה"ב: וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק. אע"פ שעיסתה מעוטה כדי שלא תחלוק בהן ובגמרא קאמר שכשהיא עושה למכור בשוק עינה יפה בעיסתה ועושה עיסה מרובה ולפיכך דינה כנחתום: נטמאת עיסתה. ואין החלה אלא לשריפה לפיכך לא הקפידו חכמים בשיעור החלה ודי בכ"ד ודוקא בנטמאת שוגגת או אנוסה אבל במזידה אחד מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר:

גמ' תני. בתוספתא פ"ק אמר ר' יהודה וכו' והגי' נסתרסה כאן וה"ג שם בעה"ב א' מכ"ד מפני שעינו יפה בעיסתו ונחתום א' ממ"ח מפני שעינו רעה בעיסתו וגי' זו נכונה כלומר הבעה"ב אינו מקפיד על כך לפיכך קבעו חכמים בו שיעור מרובה ונחתום עינו רעה ומקפיד על מעט עיסה קבעו בו שיעור א' ממ"ח שמן התורה אין שיעור לחלה ואפילו כל שהוא סגי וחכמים שנתנו שיעור והכל לפי מה שהוא אדם: וחכ"א וכו'. כדפרישית במתני': והתנינן העושה וכו' ולמשתה בנו. והרי למשתה ודאי עושה עיסה מרובה ומשני ש"א תחלוק בשיעור בעיסות בעה"ב: והתנינן וכן האשה וכו'. וקס"ד דסתם אשה בביתה אינה עושה כ"א עיסה מעוטה ואמאי אמרו א' ממ"ח ומשני דבשעה שהיא עושה לביתה עינה רעה בעיסתה ואינה עושה אלא מעט אבל כשהיא עושה למכור בשוק עינה יפה ועושה עיסה מרובה שתרויח הרבה: אמר רבי מתניתא. דקתני גבי נטמאת עיסתה לחלק בין שוגגת למזידה דוקא בלימודת היא להפריש א' ממ"ח כגון שהיא עושה תמיד למכור בשוק וכיון שעכשיו טימאה העיסה מזידה קנסוה חכמים להפריש א' מכ"ד שלא יהא החוטא נשכר אבל בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ד ועכשיו היא שעשתה למכור בשוק השיעור שאמרו בה הוא א' ממ"ח וא"כ בהא ניתני כדי שלא יהא החוטא נשכר בתמיה וכ"ש מאי נחמיר בה לא יהא אלא כמו שלמודה להפרים וכל זה לפי גי' הספר אלא שדוחק הוא ואיפכא מיסתברא ולפיכך נראה דנתהפכה הגי' וכצ"ל מתניתא בלימודה להיות מפרשת אחד מכ"ד כגון שאינה עושה אלא לביתה שעכשיו עשתה למכור בשוק והקילו בה שתפרים א' ממ"ח וכיון שטימאה מזידה קנסוה להיות מפרשת כמו שלמודה להפרים א' מכ"ד כדי שלא יהא החוטא נשכר. אבל בלמודה להיות מפרשת א' ממ"ח. כגון שהיא עושה תמיד למכור בשוק א"כ קשיא בהא ניתני כדי שלא יהא החוטא נשכר הרי אינה נשכרת עכשיו יותר משארי פעמים שהרי תמיד למודה היא להפרים א' ממ"ח ואמאי ניקנסוה לא יהא אלא כמו שלמודה להפרים ולפי גי' זו מיתפרש יותר בפשיטות והוא הנכון:

תוספתא פ"א כאן.

אמר רבי יוסי רבי הדא מילתא אמר דכוותה דאמר רבי יוחנן דרך עיסה שנו. וכאן מכיון שניטל מורסנן וחזר לתוכן אין זה דרך עיסה: תני *א"ר יודה מפני מה אמרו בעל הבית אחד מעשרים וארבעה. ונחתום אחד מארבעים ושמונה. אלא שהנחתום עינו יפה בעיסתו ובעל הבית רעה בעיסתו. וחכמים אומרים לא משם הוא זה ולא מטעם זה. אלא °ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שיתנו לכהן בכהונתו. [א] אלא שהנחתום עיסתו מרובה ויש בה כדי מתנה לכהן ובעל הבית עיסתו מעוטה ואין בה כדי מתנה לכהן. והתנינן העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מעשרים וארבעה [י] שלא תחלוק לעיסת בעל הבית. והתנינן וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אחד מארבעי' ושמונה בשעה שהיא עושה לביתה עינה רעה בעיסתה. בשעה שהיא עושה למכור בשוק עינה יפה בעיסתה. אמר רבי מתניתא בלימודת להיות מפרשת אחד מארבעים ושמונה. אבל בלימודת להיות מפרשת אחד מעשרים וארבעה ניתני כדי שלא יהא החוטא נשכר: *ואין [ז] הבית מצטרף. דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף ושאין מקפיד על תערובתו הבית מצטרף.

במ' כ' ע' נדה ו' ד"ה ומקפת בהג"ה שם.

והתני העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מעשרים וארבעה ומשני שלא תהלוק בעיסת בעה"ב. פי' דקשיא לי' דהא גבי משתה בנו הוי עיסה מרובה ומשני שלא תהלוק בעיסת בעה"ב ופריך מן וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אפי' מעיסה מועטת שנשאר מקמחה אחד ממ"ח. לר' יהודא ניחא בשעה שהיא עושה לביתה עינה יפה בעיסתה ובשעה שהיא עושה למכור בשוק עינה רעה בעיסתה אלא לחכמים קשיא. ומשני שלא תהלוק בעיסה למכור בשוק כן הגי' הגר"א בשנו"א ז"ל:

סליק פירקא בס"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

הלכה ז מתני' ר"א אומר ניטלת מן הטהור על הטמא. טעמא דר"א משום דס"ל חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו והלכך שפיר משכחת לה דחלה ניטלת מן הטהור על הטמא ולא נטמא הטהור אע"פ שסומכו להטמא כדי שיטול מן המוקף וכדמפרש ואזיל: כיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה. ורוצה ליטול חלה מזו על זו נוטל כדי חלה של שתיהן מעיסה זו הטהורה שלא הורמה חלתה וכלומר דאלו כבר הורמה חלתה הויא ליה מן הפטור על החיוב והלכך קאמר מעיסה שלא הורמה חלתה: ונותן פחות מכביצה באמצע. כלו' שמוסך מעיסה הטמאה פחות מכביצה ונותן באמצע בין שתי העיסות ומניח עליה החלה שנטל על שתיהן כדי שיטול מן המוקף והסמוך והא דקאמר פחות מכביצה משום דהאי תנא אליבא דר"א ס"ל דאע"ג דחולין הטבולין לחלה הרי הן כחולין ועיסה טמאה זו על כרחך דראשון לטומאה היא דאלו שני הא קי"ל דאין שני עושה שלישי בחולין וא"כ אפי' היו נוגעות ממש זו בזו לא נטמא עיסה הטהורה אלא ודאי דהטמאה ראשון לטומאה היא והלכך צריך שיתן באמצע בין שתיהן כדי שלא יגעו זו בזו ויהיה מן המוקף ובדין הוא דאפי' אם נתן כביצה באמצע לא נטמא הטהורה שהרי כביצה זו אע"פ שמטמאה לאחרים הרי כאן לא משכחת לה שתטמא לאחרים דהעיסה טמאה שהיא ראשון עושה למה שהיא באמצע שני ואין שני עושה שלישי בחולין אלא דהכא דמיירי שמוסך קצת מהעיס' טמאה בעצמה כדפרישנא וכדי שיטול מהמוקף וא"כ אם עיסה זו ראשון לטומאה וכדאמרן על כרחו צריך שיטול ממנה פחות מכביצה שלא תטמא את הטהורה דראשון עושה שני אף בחולין ובאמת אם עיסה זו אינה אלא שני לטומאה נותן ממנה אפי' כביצה באמצע דאין שני עושה שלישי בחולין: וחכמים אוסרין. טעמייהו דס"ל חולין הטבולין לחלה כחלה דמו והשני פוסל את השלישי כדין תרומה וא"כ דאע"ג דלאו כחלה דמו מ"מ קסברי דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואין הלכה כחכמים אלא כר"א דמתני' דהכא: **גמ'** ואין הבית מצטרף. בתמיה הא קי"ל דאפי' אם מונחין בבית א' מצרף אותן שיהא מן המוקף ותורם מזה על זה כדתנינן בתוספתא דתרומות פ"ג והבאתי לעיל בפ"ב דתרומות פירות המפוזרין בתוך הבית או שתי מגורות שבבית אחד תורם מאחת על הכל ולר"א דס"ל ניטלת מן הטהור על הטמא אמאי מהדר שיתן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף הא אפילו בבית אחד הרי הוא מן המוקף ומשני דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף אותן שיהא קרוי מן המוקף ושאין מקפיד וכו'. וכאן הואיל ואחת טמאה ואחת טהורה עשו אותו כדבר שהוא מקפיד על תערובתו ואין הבית מצרף שיהא מן המוקף:

מראה הפנים

טהורה וכו' כרשב"ג דהתוספתא דפ"ג נ"ל מהני' דהתם כדגרסי' לקמן שם מתני' דלא כרשב"ג וטעמים דסמיך אהלכה דמוקי לסתמא דמתני' דהלכה כרשב"ג ושמעינן גירסת מכאן דריב"ל וכן ר' יוחנן פליגי על א'קימתי' דר"ל דריב"ל קאמר בסדיא דברי הכל הוא וכן נשמע מהכיא דר' יוחנן דקאי כוותיה דריב"ל כדאמר ר' מ"ה ועיין לקמן בפ"ג שם מה שיתבאר מזה בסייעת' דמיית: **בלימודה** להיות מפרשת א' מכ"ד וכו'. כצ"ל וכמו שבארתי בפנים וכן הוא גי' הר"ש אבל מה שפי' דאנטמאת בשוגג קאי דכיון דרגילה להפרים כדינה הקילו עליה אבל בלמודה להיות מפרשת א' ממ"ח מפרשת א' מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר כיון דרגילה לעבור על דברי חכמים לא הקילו עליה בנטמאת עכ"ל וזה קשה לפרש ואין הלשון סובל פירושו ועוד דאם היא רגילה שלא לשמוע על דברי חכמים אף עכשיו היא לא השמע ומאי הא דקאמר מפרשת א' מכ"ד והנכון דאנטמאת מזידה קאי וסוף דברי ר' מהניא בלשון המיה מיתפרשא וכן בלמודה לפי דרכה וכדין שלה קאמר כמבואר בפנים:

תוס' הרי"ד

אלא שהנחתום עיסתו מרובה כו'. והתני העושה עיסה לעצמו והעושה עיסה למשתה בנו כו'. עיי' בפנים שמבואר היטב הפי' בשם השנו"א ז"ל וגירסתו ז"ל שהנחתום עינו רעה ובעה"ב עינו יפה. והנה להרמב"ם ז"ל פירוש אחר בהאי משנה דמפרש בעה"ב עינו רעה משום שמסור לנשים שעיניהם רעה משא"כ בנחתום שמסור לאנשים והוא מפרים בעין יפה ע"כ בעין רעה קבעו חכמים כ"ד והלואי יעמוד על מ"ח וקמ"ל מתניתין וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק ר"ל אפילו הנחתום היא אשה שעיניה רעה והיא אופה בביתה מ"מ אחד ממ"ח עיי"ש ברמב"ם ז"ל. ונראה לפענ"ד דפירושו של הרמב"ם ז"ל תלי בגי' דהמשנה דבגי' המשניות גרסינן ולן האשה שהיא עושה למכור בשוק מלשון זה משמע דהאשה היא האופה כנחתום. ולהנך דגרסי להיפך בנחתום עינו רעה ובעה"ב עינו יפה המה גורסים כמו במשנה כמו הגי' שבמס' עירובין דף פ"א דגרסינן וכן האשה שעשתה למכור בשוק דמשמע דהאשה אינה נחתום אלא שנשתייר אצלה קצת קמח ועשתה הפעם למכור בשוק ועיסה קטנה אצלה ע"כ קמ"ל בהאי בבא דוכן האשה לחכמים דאפילו בעיסה קטנה לא חילקו במוכר לשוק וזהו לפי' הרע"ב והר"ש ז"ל והגר"א ז"ל אבל להרמב"ם ז"ל קמ"ל בהאי בבא דוכן האשה דאפילו שהנחתום היא האשה דעיניה רעה מ"מ הוי מ"ח משום שלא חילקו בנחתום. וקמ"ל בהנך תרי בבי ברישא ובסיפא בבא דבעה"ב העושה למשתה בנו ובבא דסיפא גבי נחתום דוכן האשה דברישא קמ"ל אליבא דר' יהודה ובסיפא קמ"ל אליבא דחכמים דס"ל להתנא הנך תרי טעמים וקמ"ל ברישא גבי בעל הבית דלא חלקינן גבי בעל הבית אפילו בעשה למשתה בנו דהוי עיסה מרובה מ"מ לא חילקו בבעל הבית ונותן אחד מכ"ד והוא אליבא דחכמים ובסיפא גבי נחתום קמ"ל דלא מחלקינן בנחתום אפילו באשה שעיני' רעה והיא הנחתום מ"מ לא חילקו בנחתום ונותנת אחד ממ"ח. ועולה פי' הירושלמי בריות דגרסינן בברייתא טעמא דר"י וטעמא דחכמים ע"ז מביא ראי' מהמשנה דהתנינן במשנה כן העושה משתה לבנו אחד מכ"ד שלא תחלוק בעיסת בעה"ב דהא במשתה בנו יש לחלק בבעה"ב אליבא דחכמים משום דהוי עיסה מרובה וזה ראי' לחכמים וכן התנינן נמי וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק אחד ממ"ח בשעה שהיא עושה לביתה עינה רעה. ובשעה

שנויי נוסחאות (סו"ז) הוא זה בכ"י ליתא. (בר"ס) ליתא בד"ו שינתנו.

עמודי ירושלים

מתניתא בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ח כו'. הר"ש והרא"ש והפ"מ גרסו א' מכ"ד. אולם בא"ז (ה' הלכ' כ"ט) גרס כמו שהוא לפנינו ופי' דאמר ר' מנא בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ח אבל בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ד פי' כי נטמאת בשוגג מפריש א' מכ"ד כדי שלא יהא חוטא נשכר:

עין משפט נר מצוה

ועיסה תחלה. כצ"ל כלומר דמפרש דמתני' בעיסה שהיא תחילה לטומאה מיירי ולהכך צריך שיתן פחות מכביצה באמצע אבל בעיסה שניה לטומאה אין להשני מגע אצל הטבל כדפרישית במתני' שהרי כאן בטבול לחלה איירינן וחולין הוא ואין שני עושה שלישי בחולין ואפי' בכביצה באמצע לא תטמא לעיסה הטהורה: תני ר' אלעי וכו'. תוספתא היא בתרומות פ"ג וכל הסוגיא עד סוף הפרק נשנית לעיל בפ"ב דתרומות בהלכה א' והתם הוא דשייכא והכא אגב גררא דר"א דמתני' נשנה ע"ש ותמצא באר היטב וכן מא דמסיים בהסוגי' דר' אימי אפי' כן לא הורי כר"א אר"א דהתם הוא דקאי:

כד
א ב מיי' פ"ז מבכורים הל"ב ופי"א מהל"ט הל"ב

אמר ר' חגיי ל"ש אלא ערעי אבל קבע אסורי' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל דלאכול קבע אסור. אר"י אין מן הדא לית ש"מ כלום שאפי' הוא נוטל ממנו שתים ושלש מקרצות מכיון שהוא עתיד להחזירו לדבר שלא נגמרה מלאכתו מותר. פי' דקבע אפילו נגמרו שנתגלגלו נמי נקרא דבר שלא נגמרה מלאכתו ודמיא ללגין שלא נטבלו מאחר שהוא עתיד להחזירו לדבר שלא נגמרה מלאכתו וכיון דקאמר אוכלין עראי מן העיסה עד שנתגלגל ונקרא דבר שלא נגמרה מלאכתו הרי ממילא יכול לאכול ממנו קבע שנתגלגלו מכיון שאסור לא נתגלגלו ודמי ללגין שאף שהם נגמרו מ"מ הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו מפני שמחזיר המותר לדבר שלא נגמרה מלאכתו וא"כ ממתניתין לא מוכח. ויידא אמרה דא. והלא מנין לו שאסור לאכול קבע ממשנה אחריתי מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין וכו': ר'

עיסה טמאה עיסה טהורה עשו כדבר שהוא מקפיד על תערובתו [א](ועיסתה חלה) [ועיסה תחלה]. אבל בעיסה שניה [ג] אין לשני מגע אצל הטבל. *תני רבי לעאיי אמ' משום ר' ליעזר תורמין מן הטהור על הטמא בלח. כיצד כבש זיתין בטומאה והוא מבקש לתורמן בטהרה מביא משפך שאין בפיו כביצה וממלא אותו זתים ונותנו על פי חבית ונמצא תורם מן המוקף. למה לי פחות מכביצה אפילו כביצה. ולא פירורין אינון. ש"א לטמאות זיתים הרבה. אמרו לו אין לך קרוי לח אלא יין ושמן בלבד. היך עבידא קורה אחת לשתי בורות. שתי קורות לבור אחד. מכיון שנטמא מקצתו אין כולו טמא. רבי הילא בשם רבי יסא תיפתר שהיה בדעתו לעשותן תפיסה אחת ונמלך ועשאן שתי תפיסות. א"ר יוסי בי ר' בון הדא דתימר כשניטמא (בששילה) [משישלה] ומשקיפה שכבר נראה לתורמן בטהרה. אבל אם ניטמא עד שלא שילה ועד שלא קיפה לא בדא. רבי טבי רבי יאשיה בשם רבי ינאי הלכה כר' (לעזר) [ליעזר]. רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה [הלכה] כר' ליעזר. רבי הונא בשם רבי חנינא אין הלכה כר' ליעזר. רבי יוסי בי ר' בון רב יהודה בשם שמואל אין הלכה כר' ליעזר. אתא עובדא קומיה ולא הורי אמר תרתיי כל קבל תרי אינון. אמר ליה והא רבי יצחק בר נחמן (מודי) [מורי]. [ז]אפילו כן לא הורי:

הדרן עלך פירות חוצה לארץ

אוכלין [ג] עראי מן העיסה עד שתגלגל בחיטי' ותטמטם בשעורי'. [ד] גילגלה בחטים וטימטמה בשעורין האוכל ממנה חייב מיתה. [ה] כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שיהא שם חמשת רבעים קמח:

גמ' אוכלין עראי מן העיסה כו'. אמר ר' חגיי [ז]לא שנו אלא עראי אבל קבע אסור

הדרן עלך פירות חוצה לארץ

הלכה א מתני' אוכלין

עראי מן העיסה עד שתגלגל בחטים. גלגול הוא משיתערב כל הקמח כולו במים דאז הוי גמר מלאכתה לחיוב חלה ואסור לאכול אפילו אכילת עראי עד שיפרישו ממנה החלה: ותטמטם בשעורין. עד שתעשה כולה גוף אחד לפי שאין קמח השעורין או שאר מינין מתערב יפה כמו קמח החטין ושנילושה כולה ותעשה גוף אחד זהו נקרא טימטום: האוכל ממנה. קודם הפרש חלה חייב מיתה מפני שהוא טבל: כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה. כלומר וזמן הפרשת חלה שיהא נקרא עליה שם חלה הוא מכיון שהיא נותנת את המים ויתערב מעט קמח בהמים מפרשת היא החלה מתחילת הדבר שנילוש כדקאמר בגמרא דזו היא ראשית עריסותיכם ובזה נפטר כל הקמח שיש שם בעריבה אבל גמר מלאכה לענין איסור אכילת עראי עד שיתערב כל הקמח במים דזהו גלגולו כדקתני ברישא: ובלבד שיהא שם וכו'. ובפיסקא דגמרא גרים ובלבד שלא יהא שם ה' רבעים קמח וזהו נסחא הנכונה כלומר ובלבד שלא ישאר שם בעריבה קמח שלא נתערב במים שיעור חמשת רבעים דאם נשאר כל כך לא נפטרו בהחלה שהפרים מקודם שנתגלגל הכל ובגמרא אמרו שאם אומר הרי זו חלה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שנשתייר בה או על איזה חתיכת עיסה שהיא תחתיה וכשתעשה כולה גוש אחד תתקדש זו שבידו לשם חלה ה"ז מותר וכן הוא נכון ללמד בתוך ביתו שיאמרו כן כשמפרישין החלה מיד אחר גלגול העיסה: **גמ'** לא שנו אלא עראי. דבאכילת עראי דוקא התירו אבל באכילת קבע אסור ואף ע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתו לחיוב חלה: מפני

תוס' הרי"ד

ובשעה שהיא עושה למכור בשוק שיש"ס יפה בהמי' וע"כ הא דלא מתלקין בנחתום הוא אליבא דר' יהודה נמצא דבבא דרישא ובבא דסיפא דקא משמע לן דלא מתלקין בבעל הבית ובנחתום הדא אליבא דחכמים והדא אליבא דר' יהודה ודו"ק:

תני ר' לעאיי אמר משום ר' אליעזר תורמין מן הטהור כו'. עד סוף כל הסוגיא מבואר הוא בפ"ב דמס' תרומות עיי"ש: סליק פירקא בס"ד

מראה הפנים

*רבי אליעזר אומר נוטלת מן הטהור ג"כ הטמאה. ממה דפריבית בפנים מבואר הוא בפשיטות במה דפסק הרמב"ם בחבורו בפ"ז מהל' בכורים בהל' י"ב כר"א וחזר בו ממ"ש בפירושו הלכה כחכמים וטעמיה דחכמי' דהכא ס"ל כמשנה קמייתא דפ' בתרא דע"ז דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י וא"ן נקטינן כהם כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה לא לין שבא"י וכן בחולין טבולין לחלה לאו כחלה דמיא וא"כ מבואר פיסקיה בפשיטות וגם בכתבי דגרסי' בפ"ב דסוטה והתני כבילה וכו' הכל מבואר הוא ממה שבארתי בפנים וא"צ לרש"י

ז"ל דרך אחרת עם בענין פירובא דמתני' ואנו אין לנו אלא כפי' שנראה מדברי הרמב"ם ודבריו הם שם בעיסה שניה לטומאה ומזה נתבאר הכל כענין דפריבית בפנים דהא דנקט במתני' פחות מכביצה משום דבמתני' איירי בעיסה ראשונה לטומאה כדקאמר בגמרא וכמו שבארתי הכל ואין מן הצורך לכפול בדברים ובמה שהשיג הראב"ד כאן וכתב ובירושלמי לא הסכימו בסוף כר"א לעשות מעשה כמותו. לזה אומר אני כמו שהודעתי בכמה מקומות שלא ראה הראב"ד להסוגיא א"ע ולהפך אחר זכותו של הרמב"ם וטעמו לשנת כבר כתבתי בהקדמתי לסדר נזיקין וכאן נמי כל הסוגיא מדתני ר' אלעאי וכו' עד סוף הפרק לא שייך כלל וכלל לכאן אלא דבפ"ב דתרומות שייכא כדגרים שם לכל הש"ס והתם הוא דאמרו דר' אמי לא קיבל לאה דר' יצחק בר נחמן ואפי' כן לא הורי כר"א משום דהתם בתרומה גופה באמת אין הלכה כר"א אבל הכא בחולין הטבולין לחלה ודאי הלכה כר"א לפי סוגית הש"ס דילן כמו שנתבאר וגם לפי סוגית הש"ס דהכא דלא הובא להסוגיא אלא איידי דאיירי בהאי עמנא וזה פשוט הוא: סליק פירקא בס"ד

אוכלין עראי מן העיסה וכו'. כדפריבי' וכ"כ הרמב"ם בהדיא בחיבורו בפ"ה מהל' ביכורי' בהל' ד' מאימתי תהחייב העיסה בחלה משתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים או שתטמטם בשעורים ותעשה כולו גוף אחד. וא"כ גילגול הוא מהתערב הקמח כולו במים ואע"פ שלא נעשה גוף אחד ואסור לאכול עראי בחטים וי"ג גלגול הוא שתדבק העיסה ונעשה גוף אחד וכך הם דברי הטור י"ד ברים סימן שכ"ו ויש לאיה ברורה לפי' הרמב"ם מהא דתני בתוספתא סוף פ"ק אמרו משום ר"י בן בתירה משתעשה מקרצות ומייתי לה הכא ב"ם ג"ה ומפרש טעמיה דר"י בן בתירה משום דהוקשה לתרומת הגורן ואינה ניטלת אלא מדבר הגמור וא"כ ע"כ דסתמא דמתני' דפליגת על ר"י בן בתירה לא בעיא מדבר שגמור ממש ואי ס"ד גילגול הוא משתעשה גוף אחד א"כ יותר גמור הוא ממה שתעשה מקרצות שהרי זה דבר ידוע בעוד שלא תיעשה העיסה גוף אחד עושה היא מקרצות מקרצות וזה פשוט דשיעורא דר"י בן בתירה מאוחר הוא משיעורא דהנא דמתני' ולא אתא יכול לפרש שיהא מוקדם דהא עליה הוא דפריך הש"ס מעתה לכשתאפה וכו' ולא אמילתיה דתנא דמתניתין. וכן ליבנא דקרא מסייעה להך פירושא דגלגול הוא עירוב הקמח במים ולא משתעשה גוף אחד דעריסותיכם כתיב וזהו שיעורב במים ולא נמצא בהלכה לשון אחר כ"א עריסה וכן בימוזקאל ראשית עריסותיכם תתנו לכהן וכל בגילוש ונעשה גוף אחד נקרא בצק בלשון המקרא כמו שתמצא בכל המקומות בתורה וכן בנביאים מלוש בצק עד חומצתו ובצק שבלשון המקרא הוא עיסה בלשון חכמים. ועיין בדבור דלקמן: **כיון** שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה. מליצ"א דמתני' משמע שלכתחלה שמצוה היא להפריש החלה מיד שנותנת המים בקמח והיינו מתחילת דבר המלוש ממנה שהרי א"א להפריש החלה מהקמח שנתערב והכי מוכח בהדיא בגמרא דלכתחילה קתני דמייד שנותנת המים מגבהת חלתה דהא פריך בפשיטות על הא דבעי ר"ל מעיקרא לאוקמי כך סיפא כר"ע דהטובל חלה מן הקב חלה ומקבי עלה בלום אמר ר"ע אלא לטעבר וכו' והכא בתחלה אנן קיימין וכו' הרי דהש"ס מפרש להסיפא בפשיטות דמגבהת חלה לכתחלה משמע וא"כ הא דמסיק ר' יוחנן וקאמר דברי הכל הוא דמכיון שהיא נותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם פ"ק דהכל הכל מודים דלא בעינן שיתערב כל שיעור הקמח במים אלא אפי' לא נתערב אלא מקצת ממנו אל כליו שמצוה להפריש החלה דזו היא ראשית עריסותיכם ור"ל דהטורם ליותם כן שיפרים מראשית שעירוב וליבנא דקרא דייק הכי מראשית שעירום תרימו וכמ"ש בדבור דלעיל אלא שאין איסור לאכול ממנה אכילת עראי עד שתגלגל כל שיעור הקמח משיעור חיוב חלה ואז הוקבעה העיסה לחלה ואסור אף באכילת עראי עד שיפרים החלה. ומזה נבין דעת הרמב"ם וכמשמעות לשונו שכתב בפ"ח שם בהל' ב' אימתי מפרישין חלה כשיתן את הקמח במים ויתערב הקמח במים מפרים החלה וכו' ור"ל כשיתערב אף מקצת הקמח במים אז עליו מצות הפרשת חלה אם יש שם שיעור מתחילת הדבר הנילוש וכדמסיים והוא שלא ישאר שם בעריבה קמח וכו' וכדתנינן במתני' הרי דלא איירי אלא בשנתערב מקצת הקמח במים ובכל"ד בכהב מאימתי תתחייב העיסה בחלה משיתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים והיינו שנתערב כולו במים וזהו הגלגול בעיסת החטים כדפרישית בדבור דלעיל ואז הוקבעה העיסה לחיוב חלה ואסור לאכול ממנה אף אכילת עראי כדמסיים שם וזהו הבנת דברי הרמב"ם וכך הבין הראב"ד דבריו ומה שהשיג שם וכתב אין יפה לעשות כן וכו' ואם חיוב הוא לעשות כן איך יאכל ממנה עראי עד שתגלגל והוא טבל יש לתמוה על קושיא זו וכי מה שנה דין זה לדין דמעשרות דתנינן בפ"ק דמעשרות מאימתי הפירות חייבין במעשרות וכו' וקתני הכי תאנין איזהו גרנן למעשרות וכו' ולענין שיהא אסור לאכול מהן אפי' אכילת עראי וכו' ולמה לא הוקשה לו ג"כ כאן ואיך יאכל מהן עראי עד שלא הגיע גרנן הא כבר נתחייבו במעשר מבשהגיעו לעונת מעשרות והרי הוא טבל ואם יתחייב הדבר במעשרות דכשהגיעו לעונת המעשרות חל עליהן חיוב המעשרות לענין שאם הפרים אז הם המעשרות עליהן אבל טבל לא מיקרי עד שיוקבע למעשרות כל א' וא' לפי דינו ואז הוא דאסור אף באכילת עראי א"כ נייחב בעין זה ממש כאן לענין דין חלה בענין חיוב הפרשת חלה ובענין קביעות לחלה שהחול עליה שם טבל עד שיפרים החלה ובכן ג"כ בב' זמנים נפרדים והרי מבואר לך דלא הטעמו לשון הירושלמי כמ"ש הראב"ד עליו אלא דלשון הירושלמי מלמדהו דכן מוכרח מלשון הירושלמי ומלשון מתני' דלכתחלה מצוה להפרים החלה מיד כשנותנת את המים מתחלת הדבר שנילוש כמו שבארתי לעיל וכן מוכרח נמי דהך סיפא דמתני' בשלא נתערב אלא מקצת הקמח במים הוא דאיירי דהא משום הכי בעי ר"ל לאוקמי להסיפא כר"ע וקאמר ר' יוחנן דברי הכל הוא דאף שלא נתערב אלא מקצת זו היא ראשית עריסותיכם וזה פשוט. והכ"מ השיב כאן להבנת דברי הרמב"ם שלא כהבנת הראב"ד

שנויי נוסחאות (בי"ב) ועיסתה חלה בכי"ל וחייבת בחלה. (שו"ב) אחד מכיון בכי"ל אחד ניחא קורא אחת לשתי בורות שתי קורות לבור אחת מכיון.

עין משפט נר מצוה (margin):
א
ג ד מיי' פ"ה מבכורים הל"ד ה סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכו סעיף ד
ב
ה שם הל"ג טוש"ע שם סעיף ג

גליון הש"ס וציון ירושלים:
[ג]אפילו כן לא הורי' כר"א בהגהות ובכ"מ פ"ו מבכורים סי"ב:
[ז]לא שנו אלא ערעי. ע' ברשב"א בפסקי חלה ובמהרי"ט אלגזי דף מג ב:

מסורת הש"ס: ירושלמי פ"ב ה"א תוספתא שם פ"ו

מסורת הש"ס

מפני שהוא מעריס לפוטרה מן החלה. דילמא אתי לאיערומי ואכל מעט מעט ממנה מקודם שתתגלגל כולה ונמצא פוטרה מן החלה: אי מן הדא לית ש"מ כלום. כלומר דר' יוסי פליג על טעמא דר' חגיי דאי משום הטעם הזה נאסר אכילת קבע דאתי לאיערומי ולפוטרה מן החלה א"כ אף אני אומר לך שאם עושה הוא כך מותר הוא שהרי אפילו הוא נוטל ממנה מקודם לכשתיעשה עיסה שתים ושלש מקרצות חתיכות חתיכות ומחזיר את המותר להעיסה פטור הוא דמכיון שהוא עתיד להחזיר לדבר שלא נגמר מלאכתו מותר: דאמר ר' יוסי וכו'. כלומר ר' יוסי לטעמיה דאמר לעיל בפ"ד דמעשרות בהלכה ו' גבי שותין על הגת וכו' דאם נוטל בלגין מן הגת אף מה שבלגין לא נטבל למעשר מפני שמחזיר את המותר לגת וה"ז מחזיר לדבר שלא נגמר מלאכתו וכל היכא דמותרו חוזר אינו נקבע למעשר וה"נ כן לענין שלא נקבע לחלה ומעתה היאך תאמר דאכילת קבע נאסר משום דשמא יבוא להערים הלא אם מחזיר את המותר אפי' אם היה נוטל חתיכות חתיכות ממנה היה מותר: והדא אמרה וכו'. כלומר והלא דכך הוא הדבר כדשמעי' מהאי מתני' דפרק דלעיל בהל"ב דקתני מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהר' יעשנ' קבין ואל יעשנ' בטומא' ודייקינן מפני שאינו יכול לעשותה בטהרה הוא שהתירו לו לעשות קב קב פחות מכשיעור הא אם היה יכול לעשותה בטהרה לא בדא התירו לו לעשות פחות מכשיעור כדמסיים דהדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין קבין כדי לפוטרה מן החלה והשתא ש"מ דלא חיישינן לאיערומי מפני שאסור לעשות כן דאם היו חוששין לכך נימא נמי לאסור אף מי שאינו יכול לעשותה בטהרה דילמא אתי למיעבד הכי אפי' אם הוא יכול לעשות בטהרה אלא ודאי לא חששו לכך דאכילת קבע שאסרו כאן טעמו משום דאע"פ שלא נגמרה מלאכתה לענין חיוב מ"מ מכיון שאם הוא קורא שם חלה מיד כשנותנת המים הויא חלה כדתנן בסיפא הלכך

ירושלמי מעשרות פ"ד הל"ד וה"ג.

יפ' תוס' ביצה דף ט'. ד"ה גלגול.

תוספתא פ"א כאן

תורה אור

אסור. מפני שהוא מערים לפוטרה מן החלה. א"ר יוסי אי מן הדא לית שמע מינה כלום שאפילו שהוא נוטל ממנה שתים שלש מקרצות מכיון שהוא עתיד להחזירו לדבר שלא נגמרה מלאכתו מותר. *דא"ר יוסי בשם ר' זעירא בשם רבי ליעזר אף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו לדבר שלא נגמרה מלאכתו. והדא אמרה מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה מפני שאינו יכול. הא אם היה יכול לא בדא. [א] הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין. ושאר כל הדברים את מהלך בהן אחר הטימטום. עשה עיסה מן החטים ומן האורז אחר מי את מהלך אחר הגילגול או אחר הטימטום. תני רבי הושעיה *חלה כמין גבלול. משתגלגל בחיטים ותטמטם בשעורים. ר' לעזר בשם ר' הושעיה משתעשה גבלולין גבלולין. מה ופליג. כאן להלכה. כאן לדבר תורה. *תני רבי יהודה בן בתירה אומר משתעשה מקרצות. מה טעמא דרבי יודה בן בתירה °כתרומת גורן כן תרימו אותה. [ב] מה תרומת גורן ניטלת מן הגמור אף זו ניטלת מן הגמור. מעתה לכשתאפה. ר' מתניה לא הוקשה לתרומת הגורן אלא למלאכת

במדב' טו

כאס' אכילת קבע מיד וה"ז דומה למעשרו' שעד שלא נגמר מלאכתן של הפירות הותר אכילת עראי אבל לא אכיל' קבע מכיון שכבר הגיעו לעונת המעשרו' כדתנן בפ"ק דמעשרו': ושאר כל הדברים. אהא דקתני במתני' קאי דגלגול בחטים וטימטום בשעורי' מחייב בחלה וקאמר הש"ס דשאר כל הדברי' שמתחייבין בחלה כגון כוסמין ושיפון ושבולת שועל את מהלך בהן אחר הטימטום כמו בשל שעורים: וגרסינן הכא הפיסקא דלקמן משתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים קודם להא דתני ר' הושעיה וכן יש כאן טעות דמוכח וכצ"ל אחר הפיסקא משתגלגל בחטים ותטמטם בשעורין עשה עיסה מן החטין ומן השעורי' אחר מי את מהלך והאורז הכתוב בספרים ט"ס הוא דאורז אינו מתחייב בחלה אלא על החטים והשעורים הוא דבעי הש"ס דאם עשה משתיהן אחר מי מהן אתה מהלך אם אחר החטים והגלגול מחייב בה או אחר השעורים וטמטום מחייב בה ולא איפשיטא הבעיא: תני ר' הושעיה חלה כמין גבלול. חיוב חלה הוא אם העיסה עשויה כמין גבלול ומפרש לה ר' אלעזר משתעשה גבלולין גבלולין כמו גבנוניו' כלומר משיתערב הקמח יפה יפה ותעשה העיסה כמין גבנוני' א"כ איפכא דר' הושעי' ס"ל דלא בעינן שיתערב כל הקמח כולו בהמים אלא משתעשה כמין גבנוניות בהמים: מה ופליג. ושואל הש"ס מה דעתיה דר' הושעיה אם פליג הוא אמתני' ומהדר דלא פליג אלא כאן להלכה כאן לד"ת במתני' מן התורה קאמר דמשתגלגל חייבת בחלה ור' הושעיה להלכה מדבריהם קאמר דמשתעשה גבנוניות במים כבר חלה עליה חיוב חלה מדבריהם: תני. בתוספתא סוף פ"ק ר' יהודה בן בתירה אומר משתעשה מקרצות משיכול ליטול הימנה חתיכות חתיכות ואין זה אלא משגלוסה העיסה וכדמפרש טעמא דכתיב בחלה כתרומת גורן כן תרימו אותה הקישה הכתוב לתרומה שאינה ניטלת אלא מדבר הגמור: מעתה לכשתאפה. א"כ נימא דאינה ניטלת אלא לכשתאפה דזהו הגמר מלאכה

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ו מה' הל"ו טוש"ע שם סי' שכד סעיף י"ד

ד
ב מיי' פ"ג ממעשרות ה"א

מראה הפנים

כרא"ב"ד בדבריו וכ"כ בב"י סי' שכ"ז אחר שהביא דברי הרא"ש והסוברים דכוותיה דהא דקתני שמגבהת חלתה וכו' לא שהא זה עיקר המצוה דטוב יותר שתמתין עד אחר גמר לישה ועשה גוף אחד אלא תקנת חכמים הוא בעיסה טהורה למהר להפריש חלתה בטהרה שמא תטמא העיסה וכו' והביא לדברי הרמב"ם וכתב וצריך לפרש דבריו כדברי הני רבוותא ולפי שלא הבין הרא"ב"ד כן בדבריו השיגו וכו' עכ"ל וכבר ביארנו שהבנת הרא"ב"ד בדברי הרמב"ם יפה הבין שכך הוא דעת הרמב"ם ומשמעות לשונו מוכח כן ומה שהקשה הרא"ב"ד מבואר הוא ג"כ דאין כאן קושיא בענין זה וכדלעיל. ומה שהביאו הני רבוותא לסייעתא לסברתייהו משהוא דירושלמי פ' ואלו עוברין ופ"ק דביצה וכמה שהביא הכ"מ כאן וכן בב"י שם ולאו שם לא הביאו אלא קצת מסוף הסוגיא ורצו ללמוד משם דהתקנה שהוזכרה שם על חלה דעלמא קאי והנני מעתיק כל הסוגיא דאיתמר התם ומפרשה כדמוכח מענינא דהסוגיא ויראה הרואה שאין כאן ראיה מבוררת לדבריהם משם דגרסינן התם בהל"ג על המתניתין כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט מתניתא בשנטמאת לאחר גלגולה אבל נטמאת קודם לגלגולה יעשנה קבין בלשה בי"ט אבל אם לשה מעי"ט כהדא דתני הלש עיסה בי"ט מפרישה חלתה בי"ט לשה מעי"ט ושכח להפרישה חלתה אסור לטלטלה ואין צריך לומר ליטול ממנה עירם לא אמר אלא גם הא עירם לא אמר ר' שמואל אחוי דר' ברכיה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא לבסוף אמר ר' יוסי בר' בון בדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף תקנה תיקנו בה שיפרישנה תחילה שלא תטמא את העיסה ע"כ הסוגיא שם וכך הוא ממש בפ"ק דביצה. וזה ביאורה מתניתא דפליגי תנאי התם כיצד מפרישין את החלה בטומאה בי"ט מכיון דהחלה לא חזיא לאכילה ומר אמר הכי ומר אמר הכי דוקא בשנטמאת לאחר גלגולה שכבר הוקבעה לחיוב הפרשת חלה אבל אם נטמאת מקודם לגלגולה דהכתי לא חל עליה קביעות חיוב חלה א"כ הדין בה שיעשנה קבין קבין בפחות מכשיעור כדי שלא יצטרך להפריש חלה וה"ז דומה למאי דתנינן בפ' דלעיל בהל"ג מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה וכפ"ק דהלכתא כוותיה וה"נ מכיון שנטמאת מקודם ואינו יכול לעשותה בטהרה א"כ לכ"ע הכא יעשנה קבין שלא יבוא לידי שיעור חיוב חלה כדי שלא יצטרך לעשותה בטומאה ולא יכול להתעסק בחלתה בי"ט מכיון דלא חזיא לאכילה. בלשה בי"ט. והא דקתני כיצד מפרישין דמשמע דמיהת יכול להפריש החלה אלא דפליגי בתקנתא דוקא בבלשה להעיסה בי"ט ביום דלא הוה אפשר ליה להפרישה מעי"ט אבל אם לשה להעיסה מעי"ט בדרינן להאי דינא כהדא דתני בתוספתא דביצה בפ"ק הלש עיסה בי"ט מפריש חלתה בי"ט. והתם גריס הלש עיסה בי"ט בין טמאה ובין טהורה וכו' והאי תלמודא לא גרים לה הנא כדמייתי לה כדמוכח מדלקמן. לשה מעי"ט ושכח להפריש חלתה מעי"ט אסור הוא לטלטלה בי"ט דטבל הוא וקסבר דאין טבל מוכן לי"ט ואצ"ל ליטול ממנה החלה בי"ט וס"מ דמתני' דקתני כיצד מפרישין בטלשה בי"ט דוקא מיירי. עירם לא אמר ומדייק הש"ס להבריתא דבריתא עירם את העיסה בי"ט לא אמר וכי היכי דנשמע מינה לגופי' דסיפא דהוה מיבעי לאפוקי אבל עירם מעי"ט אסור לטלטלה ואצ"ל ליטול ממנה דהא בשעירם אותה נלבד כבר נתחייבה בחלה מעי"ט אפי' לא גמר הלישה ומדלא קתני עירם אלא הלש ש"מ דבשירם לא מצי למיתני משום הסיפא דאפי' בעירום היה מעי"ט יכול הוא להפריש חלתה בי"ט בתמיה דאי הכי קשיא לן הא אנן תנינן בפ"ג דהלה דמשתגלגלה העיסה והיינו עירם שנתערב כל שיעור הקמח במים כבר הוקבעה לחלה והשתא ליתני הכא שירם לאשמועינן רבותא עפי בסיפא דאף אם העירום היה מעי"ט אינו יכול להפריש חלתה בי"ט. א"ל שמואל אחוי דר' ברכיה. דלא קשיא דהיפתר דהך ברייתא מיירי בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה בי"ט אלא לבסוף והיינו לאחר שתאפה וכר"א דמתני' דהלכתא כוותיה דס"ל לא תקרא לה שם עד שתאפה ולהו דוקא בי"ט של פסח איירי אלא ה"ה בעצרת ובחג כדמסיק התם דבכל יו"ט אסור להתעסק ולהפריש חלה מעיסה טמאה מקודם שתאפה דמכיון דלא חזיא לאכילה אסור אף ללוש אותה משום כל מלאכה לא יעשה והלכך לא יפריש החל' עד אחר שתאפ' דעד שלא קרא שם חלה כל חדא וחדא חזיא ליה והשתא לא תידוק לה אין עירם לא דלאו לדיוקא מיתני אלא משום היא גופא קמ"ל ולרבותא קתני הלש דאפילו אם נטמאת העיסה קודם הלישה לש אותה בי"ט ואינו מפריש חלתה אלא בסוף לאחר האפיה. אמר ר' יוסי בר' בון וכו' לא פליג אדר' שמואל אלא מוסיף הוא דבדין היה דאף בעיסה טהורה בשלשה אותה בי"ט שלא יפריש חלתה אלא בסוף לאחר שתאפה ולא יפרישנה מקודם דהא מתקן הוא העיסה בי"ט ועד שלא הפרים החלה מותר להתעסק בה בכל לגום ולאפות דאמרינן כל מקצת ומקצת מהעיסה חזיא ליה ולאחר שתאפה קורא לה שם חלה שזה יהיה לחלה ויכול הוא ליתנה לכהן עתי שירצה ואין כאן מתקן בי"ט. תקנה תיקנו בה. כלומר ואלא מפני מה התירו להפריש חלה בי"ט בתחלה אחר שהוקבעה העיסה לחיוב חלה ומקודם שתאפה משום דתקנה תקנו בה שלא תטמא את העיסה כלומר שלא יארע לה איזה טומאה ותיטמא העיסה ואם לא יפריש החלה בתחילה שוב אינו יכול להתעסק בהעיסה דהרי עכ"ל טמא הוא והחלה שבה לא חזיא לאכילה דלבריתא עומדת לפיכך התירו להפריש החלה בתחילה בי"ט משום הך חששא. זהו ביאורה ופירושה דהסוגיא בפ"ג דפסחים ובפ"ק דביצה. והנה אחר מחילת גודל כבוד תורתם דהני רבוותא ובנשיקת ידים אומר אני דלא זה הדרך ולא זו העיר ללמוד מכאן לדין חלה דעלמא ולא זה הוא הפירוש כפי שפירשו בה לפי שיטתם דלבסוף אחר שהגמר ליגת העיסה הוא דלא מיירי כאן אלא בענין הפרשת חלה בי"ט ופירוש דבסוף לאחר שתאפה הוא וכל המעיין והמדקדק בהאי סוגיא ובענינא דמתני' דהתם דעלה קאי יודה שזה הוא הדרך הנכון כפי' הסוגיא כדפרישית וזהו דרך הרמב"ם והשתא נ"ק הני סוגיות אהדדי דהלו לפי' הני רבוותא דהחלה דעלמא קאי א"כ הסוגיא דפסחים ודביצה סותרת לסוגיא דהכא דבהדיא מפרש להסיפא דמתני' דהכא דלכתחלה אנן קיימין ולא נאיה כאן כלל להך תקנתא כמו שרצו לפרש אלא דהך הך הא בחלה שמפרישין מן העיסה שנעשית בי"ט הוא דאיתמר וזה ברור ונכון ומיוסד על היסוד האמת ויושר בס"ד: **אף** מה שבלגין לא נטבל וכו'. הך מילתא שנויה כמה פעמים בסדר הזה כמו שתמצא במקום אחר ציינתי בפנים וע' לעיל בפ"ג דמעשרות בהלכה ג' ד"ה והתרומין עד שלא כנסן לרהם הגג במה שביארתי בענין דין דמחזיר את המותר: **עשה** עיסה מן החטים ומן השעורים אחר מי אתה מהלך וכו'. כדפרישית. ופשוט הוא דמכיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא ומיהו ע"כ דמיירי דאין בעיסה מן החטים

שינוי נוסחאות (סו"ז) זעירא בשם רבי ליעזר נכ"י זעיר' יונ' ור' זעיר' בן לעזר.

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ח מבכורים הל"ו
י
ב שם הל"י
יא
ג מיי' פ"ז מבכורים הל"ב ופי"א מהל"ע הל"ב
יב
ד מיי' פי"א מהל"ט הלט"ז
יג
ה מיי' פ"ח מטומא' אוכלין הל"ז

למפריעה במפרש' מחיוב על חיוב למה לי. ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח. אמר רבי מתניתא קודם עד שלא למדו את הכהנות:

הלכה ב מתני' [א] נדמעה עיסתה עד שלא גילגילה פטור' שהמדומע פטור ומשגלגלה חייבת. [ג] *נולד לה ספק טומאה עד שלא גילגילה תיעשה בטומאה. ומשגילגלה תיעשה בטהרה: גמ' א"ר יונה תרתין מילין תני ר' חייא רוב' ואינון פליגין חדא על חדא [ג] טבל מנינו בחולין [ד] וכל הספק פוסל את התרומה ופוסל את החולין מלעשות תרומה. וקשיא אם טבל (ממנו) [מנינו] בחולין למה לי פוסל את [התרומ' ואת] החולין מלעשותן תרומה והא מנינו (בתרומה) [בחולין]. א"ר יונה אוף אנן תנינן תרתיהון. טבל מנינו בחולין. דתנינן תמן [ה] *אוכל מעשר שהוכשר במשקה ונגע בו טבול יום או ידים מסואבין מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני שהוא שלישי. הדא אמרה שהטבל מנינו בחולין. וכל הספק פוסל את התרומה ופוסל את החולין מלעשותן תרומה. דתנינן תמן נולד לה ספק עד שלא גילגלה תיעשה בטומאה. משגילגלה תיעשה בטהרה. אמר רב ששת דרבי עקיבה היא *דרבי עקיבה אמר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין. אמר רבי זעירא דברי הכל היא יעשנה קבין בספיקן. התיב רבי חייה בי רבי בון קומי רבי זעירא והתני אף בשאר דמינין כן

קטנה דע"כ מיירי דנתקן העיסה קודם שעלה בגוש וא"כ החסרון דהוי מן הפטור על החיוב מתקן המעלה דלא הוי טבל טמא מעורב בה וא"כ מאי מתקן ר' יוסי דמוקי על ע"ס להוציא החסרון דמפטור על החיוב ומכנים כזה חסרון יותר גדול דטבל מעורב בהלה וא"כ קשה באמת ע"ז משני רשב"א דהא למפרע קדשו דאפילו בעיסה גדולה דנתקן העיסה תומ"י קודם שתעלה בגוש מ"מ לא חשיב מן הפטור על החיוב דז"א דהא הוי נ"כ בב"א כההיא דמס' תרומות דהא לאחר שתעלה הקמח בגוש נתקן למפרע ונמלא דהוי בב"א. והמקשן סבר דאפילו בשנתקן למפרע מ"מ כיון דהעיסה נתקדשה תומ"י והקמח לאחר שתעלה בגוש נתקן למפרע לא חשיב בב"א וחשיב מן הפטור על החיוב ורשב"א ס"ל דבזה שפיר דמי ועיין בתוס' ותמלא טעם בע"ה ופי' הפ"מ אינו מובן לי. ופי' מהרא"פ ז"ל קשה לי ג"כ ואינו מובן מאי דמפרש דבעיסה שלא נתערב ה' רבעים הוי מן הפטור על החיוב ז"א כמו דמבואר בתוס' הרי"ד ד"ה למה. וגם תיבות הללו למה עד שלא תעשה גוש אחד היא ניטלת לשם חלה משתעשה בגוש אחד היא קדשה לשם חלה אין לתיבות הללו שום ביאור לפי דרכו וגם מה שפירש בע"ש שזו מביאה וזו מביאה דעי"ז הוי עיסה גדולה אינו מובן הא עי"ז לא הוי השיעור דקי"ל ב' נשים שנתנו לנחתום כו' אם אין בכל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה והפי' הנכון כמו שפירשנו בע"ה:

טבל מנינו בחולין. פי' דמונין אללו ראשון ושני ושלישי כמנין שמונין בחולין:

וכל הספק הפוסל את התרומה פוסל את החולין מלעשותן תרומה דתנינן תמן נולד לה ספק עד שלא גילגלה תיעשה בטומאה ומשגילגלה תיעשה בטהרה ותני וחלתה תלוי' בא־זה ספק בספק חלה כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן מוכח בבבלי במס' נדה דף ז' עיי"ש:

בדין

למפרע א"כ כמפרים מחיוב על החיוב הוא דהויא דאין כאן שום פטור עד שתעשה גוש אחד ותקדם החלה ותפטור את הכל ביחד: למה לי ובלבד שלא יהא שם וכו'. אמתני' הוא דמהדר דמכיון שלמדו את הכהנות לומר כן ה"ז חלה וכו' א"כ מאי האי דקתני ובלבד וכו' הרי אפי' יש שם ה' רבעים קמח נפטר הכל בחלה זו ומשני דמתני' מיירי מקודם עד שלא למדו את הכהנות לומר כן:

הלכה ב מתני' נדמעה עיסתה וכו' שהמדומע פטור. כדתנן לעיל בפ"ק בהל' ד' וקמ"ל הכא דאם משגלגלה נדמעה חייבת לפי שכבר נתחייבה בחלה קודם הדימוע: נולד לה ספק טומאה. אם עד שלא גלגלה אירע בה הספק יכול הוא לעשות אותה בטומאה לפי שעדיין אינה טבולה לחלה ומותר לגרום טומאה לחולין שבא"י ויפרים החלה ותשרף אבל אם אירע לה הספק טומאה משגלגלה וטבולה לחלה היא צריך לגומרה בטהרה ואע"ג דקי"ל חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו מ"מ בטומאה בכה"ג שאלו היתה ודאי טומאה היתה מטמא את החולין וכל שודאה מטמא את החולין גזרו על הספק בחולין הטבולין לחלה שלא יטמא אותן בידים וחלתה תהיה תלויה לא נאכלת ולא נשרפת והכי מוכח ממה דמסיק לה בבבלי פ"ק דנדה דף ז':

גמ' תרתין מילין תני ר' חייה רובה. שמענו ממנו שני דברים ואינון פליגין וקשיא מחדא על חדא כדמפרש ואזיל מה הן השני דברים: טבל מנינו בחולין. כלומר דתני חדא דהטבל מנינו הוא בחולין דנחשב הוא כדין חולין ותני חדא דכל הספק הפוסל את התרומה פוסל את החולין מלעשות תרומה כלומר אם נגעה ספק טומאה זו בחולין הטבולין לתרומה אינו יכול להפריש התרומה מהן אלמא חולין הטבולין לתרומה כתרומה דמו והן סותרין זה את זה כדמסיק וקאמר וקשיא וכו': אם טבל מנינו בחולין למה לי פוסל את החולין וכו'. כלומר והשתא למאי תני להא דפוסל את החולין מלעשות תרומה דא"כ הא מנינו בתרומה דמהאי מילתא ש"מ דחולין הטבולין לתרומה כתרומה הוו וקשיין הני תרתי מילי דידיה אהדדי: אמר ר' יוסי ל"ל. דר' יוסי הוא דאהדר ליה לר' יונה דמאי קשיא לך הני תרתי מילין דר' חייה הרי אוף אנן תנינן תרתיהון במתני' ואדרמית דר' חייה אהדדי טפי הוי לך למרמי הני מתני' אהדדי: טבל מנינו בחולין. שמעינן מהא דתנינן תמן בריש פ"ד דטבול יום אוכל מעשר שהוכשר במשקה ורא"וי לקבל טומאה ואותו מעשר לא הופרש ממנו התרומת מעשר ונגע בו טבול יום או ידים מסואבות שדין שני לטומאה להם מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה לפי שהמעשר כחולין הוא ואין שני עושה שלישי בחולין ואע"ג דהמעשר טבול הוא לתרומת מעשר שבו א"כ הדא אמרה שהטבל מנינו הוא בחולין דלאו כתרומה חשיב. והאי מילתא אחריתא וכל הספק הפוסל וכו' דפוסל גם את החולין הטבולין לתרומה שמעינן. מהא דתנינן תמן והיינו מתני' דהכא ואיידי דקאמר בריש תמן קאמר נמי להא תמן דשנינו נולד לה ספק טומאה וכו' משגלגלה תעשה בטהרה ואסור לטמא אותה ביד משום דהוו חולין הטבולין לחלה דדין תרומה יש לה אלמא דחולין הטבולין לתרומה כתרומה דמו וא"כ תקשי לך הני מתני' אהדדי ועל כרחך לשנויי דבמתני' דהכא מיירי בספק טומאה דכה"ג שאלו היתה טומאה ודאית היתה מטמאה את החולין ובהא הוא דגזרו על ספקה בחולין הטבולין לחלה ולתרומה אבל מתני' דטבול יום בטומאה דאין ודאה מטמא את החולין מיירי דהא טבול יום וכן הידים מסואבות אינן מטמאין את החולין דאין שני עושה שלישי בחולין והלכך אינן מטמאין נמי את החולין הטבולין לתרומה דבטומאה דכה"ג אע"פ שהיא ודאית אמרינן חולין הטבולין לחלה ולתרומה לאו כחלה ותרומה דמו והשתא בהאי שינויא גופה ניחא לן נמי הני תרתין מילין דר"ח דהיינו הך: אמר רב ששת דר"ע היא. ארישא דסיפא קאי דקתני עד שלא גלגלה תעשה בטומאה ובעי רב ששת לאוקמה כר"ע דאמר בפרק דלעיל בהלכה ג' מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה וכו' רע"א יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין וה"נ מכיון דנולד לה ספק טומאה יעשנה בטומאה דאלו לת"ק דהתם הא קאמר מוטב שיעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה: אמר ר"ז דברי הכל היא. הכא כלומר אף להת"ק אתיא דאיכא למימר לדידיה דמאי יעשנה בטומאה דקאמר הכא יעשנה קבין בספיקן כלומר לא שיעשנה בטומאה ממש ויפרים החלה טמאה אלא שישאיר אותה בספק טמאה כמות שהיא ויעשנה קבין קבין פחות מכשיעור ולא יצטרך להפריש חלה וכת"ק דהתם: התיב ר' חייה. לפני ר"ז היאך מצית למימר הכי והתני אף בשאר המינין כן בתוספתא פ"ק היא דתני התם דינא דמתני' בחלה נולד לה ספק טומאה וכו' ונתחלפו התיבות בדפוס שם בטעות דגרים התם עד שלא גלגלה תעשה בטהרה וכו' וטעות דמוכח הוא ול"ל כגי' המתני' ובתר הכי תני וכן פירות שנולד להן ספק טומאה עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו בטומאה משנגמרה מלאכתן יעשו בטהרה מפני שחל עליהן חיוב תרומה ומעשרות קודם שנולד להן הספק טומאה ולית לך למימר יעשנה קבין בספיקן בתמיה מה שייך קבין לדין דפירות וע"כ יעשו בטומאה ממש קאמר וא"כ ה"ה לרישא לדין דחלה:

ר'

מסורת הש"ס

נדה ו.

טבול יום פ"ד משנה א

לעיל פ"ב משנה ג הוספתא פ"א כאן.

תוס' הרי"ד

ומתוקן הכל בב"א: ובסוגיא דידן הא דלמדו רבנן את הכהנות לומר הר"ז הלה על העיסה הזאת וכו' לכשתעלה גוש אחד תוקדש מה שבידי לשם חלה. וכל עיקר דינא דמתניתין דמכיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה לאו דכן עיקר דינא ז"א אלא דעיקר דינא לאחר גליסה ממש. ורק תקנתא דרבנן הוא בעיסה טהורה שתטול חלתה בשעה שהיא נותנת המים. וע"ז ס"ל לר' יוסי ולר' יונה דמתניתין כ"ע הוא דבעינן עכ"פ שיתן מים כדי קב. ור' יוחנן דס"ל דזו היא ראשית עריסותיכם הוא רק לסמכתא בעלמא כן הוא לפי' הרא"ש ז"ל וכל הראשונים נוחי נפש. וסמכו עצמן על הירושלמי (דמס' פסחים) הנזכר וע"כ דעיקר דינא שיטול החלה אח"כ ורק תק תא דרבנן הוא משעה שנותנת המים מגבהת חלתה כדי שלא תטמא את העיסה ולפיכך למדו רבנן את הכהנות שעושין עיסתן בטהרה כדפירש הר"ש ז"ל שיאמרו בשעה ש.ותנים המים שתהא חלה על עיסה הזאת ועל השאור ועל הקמח לכשתעלה כולה גוש אחד תוקדש

מראה הפנים

אמר ר' יונה אוף אנן תנינן תרתיהון וכו'. כדפריבית דבהאי שינויא דתשני להני תרתי מתני' מיתרצא נמי הני תרתי מילין דר' חייא רובא והך שינויא נלמד מהאי כללא דאמר אביי בריש נדה דף ז' דכל שודאו מטמא לחולין בהא הוא דגזרו על ספקו בחולין הטבולין לחלה וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהל' בכורים בהל' י' בדין זה אבל בעלמא קיטינן דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו לענין טומאה אלא כחולין גרידא השיבי וכמו שנתבאר בסוף פ' דלעיל. והר"ב שכתב כאן בסתימות דהולין הטבולין לחלה כחלה דמו לא הי' לו לכתוב כן. ומה שהביא הכ"מ כאן בשם הר"י קורקס לעשות ע"ס כדברי הרמב"ם כמ"ש גזרו על ספקו בחולין הטבולין לחלה שלא יטמאו אותן והגיה שצ"ל שיטמאו אותן ע"ס ואין כאן הכרת

שנויי נוסחאות (שוי"א) טבל ממנו בח לין למה לי בכי"ר ניתא. (שוי"ג) והא מנינו בכי"ר יהא מנינו

מסורת הש"ס

ר' זבידא אמר אנא בעיתה. אני הייתי מקשה ג"כ כך לרבי זעירא מהאי תוספתא: ר' יוסי וכו'. כלומר אלא היינו טעמא דמתני' כדרבי יוסי בשם ר' הילא. וגרסינן להא דר' יוסי בפ"ד דע"ז בסוף הלכה ט' בדין היה שיטמא אדם טבלו ד"ת. כלומר מן התורה מותר לטמאות בידים לטבל דכתיב ואני וכו' תרומה היא דצריכ' שימור מטומאה ואין הטבל צריך שימור: מה אני מקיים וכו'. כלומר אלא מהיכן למדו לומר דטבל דעלמא אסור לטמא אותו לכתחילה מכאן הוא דלמד ונתתם ממנו וגו' הכהן למה לי הכהן הלכך דרשינן עשה שינתן לאהרן הכהן בכהונתו שיהיה ראוי לו לאכול כשהוא בכהונתו ובימי טהרה וכאן בעיסה זו הואיל ואין את יכול ליתן לכהן בכהונתו שכבר נולד לה ספק טומאה רשאי את לטמאותו בטומאה ודאית ומשום הכי ברישא תעשה בטומאה ומשגלגלה דהוו חולין טבולין לחלה רבנן גזור בה שתעשה בטהרה כדפרישית טעמא במתני' והשתא מתני' ככ"ע אתיא:

הלכה ג מתני' הקדישה עיסתה עד שלא גלגלה ופדייתה. מקודם הגלגול ולאח"כ גלגלה חייבת דהגלגול ברשותה היא ולא בשל הקדש וכן אם הקדישה משגלגלה ופדייתה חייבת: הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגיזבר ואח"כ פדאתה פטורה. לפי שבשעת חובתה שהוא הגלגול היתה ברשות הקדש ופטורה דעריסותיכם כתיב ולא של הקדש: כיוצא בו וכו'. בבא זו נשנית לעיל בפ"ד דפאה: עד שלא באו לעונת המעשרות. כפי דתנינן בפ"ק דמעשרות כל א' וא' כפי דינו: ופדיין מקודם. שלא הגיעו לעונת המעשרות חייבין הן דבידו הוא שהגיעו וכן בהקדש משבאו ופדיין חייבין: וגמרן הגיזבר. שנגמרו בעודן ביד הגיזבר ואח"כ פדיין פטורין שבשעת חובתן היו ברשות הקדש ופטורין דכתיב דגנך ולא של הקדש: **גמ'** ולמה תנינתה תרין זימנין. לכך סיפא כיוצא בו לעיל בפאה וכאן וגרסי' להאי סוגיא בפאה בפ"ד בהלכה ה' עד סוף הלכה ושם המלא מפורש באר היטב בס"ד:

הלכה ד מתני' נכרי שנתן לישראל עיסה לעשות לו. כלומר שנתן לו קמח לעשות לו עיסה פטורה מן החלה שהרי העיסה של נכרי היא ואין גלגול ישראל מחייב אותה וה"ה דאין גלגול נכרי פוטר את העיסה של ישראל: נתנה לו הנכרי לישראל במתנה. אם עד שלא גלגל אותה הנכרי נתן לו במתנה חייבת דהגלגול ביד ישראל הוא ואם משגילגל פטורה: העושה עיסה עם הנכרי. בשותפות אם אין בשל חלק ישראל כשיעור חיוב חלה פטורה מן החלה דאין חלק הנכרי הפטור מצטרף לכשיעור: **גמ'** מה בינה לעיסת ארנונא. ארנונא היא מס המלך שנוטל העישור מן התבואה ושמא אינה חייבת בחלה בתמיה הא בהדיא תנינן בתוספתא פ"ק עיסת ארנונא חייבת בחלה ואמאי ברישא דמתני' בנכרי שנתן לישראל עיסה לעשות לו פטורה

כן. אית לך מימר יעשנה קבין בספיקן. רבי זבידא אמר אנא בעיתה. *רבי יוסי בשם רבי הילא בדין היה שיטמא אדם טבלו דבר תורה דכתיב °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי. א תרומה צריכה שימור אין הטבל צריכה שימור. מה אני מקיים °ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. ב עשה שינתן לו לאהרן הכהן בכהונתו. וכאן הואיל ואין את יכול ליתנו לכהן בכהונתו רשאי את לטמותו:

הלכה ג מתני' ג הקדישה *עיסתה עד שלא גילגילה ופדייתה חייבת. הקדישתה עד שלא גילגילה וגילגלה הגיזבר ואח"כ פדייתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה. כיוצא בו ד *המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדיין חייבין ומשבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין. ה הקדישן עד שלא נגמרו גמרן הגזבר ואח"כ פדיין פטורין שבשעת חובתן היו פטורין: **גמ'** *ולמה תנינתא תרי זימנין. רבי חונא רבי חייא רבי יהושע בן לוי בשם ר' פדיה אחת למירוח ואחת לשליש. רבי יוסי אמר רבי בא וחבריא. חברייא אמרין ‏ז אחת למירוח ואחת לשליש. רבי בא מפרש לחלה למירוח ופיאה לשליש. ומתניתא דרבי עקיבה היא דרבי עקיבה אמר אחר שליש האחרון את מהלך. דאיתפלגון *שדה שהביא' שליש לפני גוי ולקחה ישראל רבי עקיבה אומר התוספות פטור וחכמים אומרים ו התוספות חיוב. מיי כדון. תיפתר או כרבי עקיבה במחלוקת או כדברי הכל בקוצר מיד:

הלכה ד מתני' ז נכרי שנתן לישראל עיסה לעשות לו פטורה מן החלה. נתנה לו מתנה עד שלא גילגל חייבת. ומשגילגל פטורה. ח העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה. ט *גר שנתגייר והיתה לו עיסה אם נעשית עד שלא נתגייר פטור ומשנתגייר חייב ואם ספק חייב. ואין חייבין עליה חומש. רבי עקיבה אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור: **גמ'** מה בינה י לעיסת *ארנונא שמא

[במדבר י"ח] תורה אור

בדין היה שיטמא אדם טבלו ד"ת כו' אין הטבל צריכה שימור ומ"מ אסור ונתתם ממנו וגו' שינתן לאהרן בכהונתו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: אחת למירוח ואחת לשליש. פי' הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל דב' זמנים חיוב איכא מירוח דהוא הגורן ושליש לענין אכילת קבע ואם הי' בא' מהזמנים הללו ברשות הקדש פטור ורבי בא מפרש לחלה למירוח ופיאה לשליש דהא גבי פיאה אין שם גמר אחר ומיירי רק מהתחלת זמן החיוב: מתניתא דר"ע. היא דר"ע אמר אחר שליש הראשון את מהלך דאיתפלגון שדה שהביאה שליש לפני נכרי ולקחה ישראל ר"ע אומר התוספת פטור והכ"א התוספת חייב. וא"כ לרבנן אמאי פטור כשהביא שליש ביד הקדש הא מ"מ התוספת יהא חייב ומשני אי כר"ע בתוספת אי כד"ה בקוצר מיד כן גי' השנו"א ז"ל: והיינו

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פי"ב מתרומות

טו ב מיי' פ"ח מבכורים הי"א ובכ"מ

טז ג מיי' שם ה"ו ז

יז ד מיי' פ"ב ממעשר הל"א

יח ה מיי' פ"ג שם הלכ"ב

יט ו מיי' פ"א מתרומות הי"ב ובכ"מ

כ ז מיי' פ"ח מבכורים הל"א טוש"ע יו"ד סי' של סעיף א

כא ח מיי' פ"ו שם הל"ט טוש"ע שם סעיף ג

כב ט מיי' פ"ח שם הל"ט טוש"ע שם סעי'

כג י מיי' פ"ג מבכורים טוש"ע שם סעיף ג

ירושלמי ע"ז פ"ד הל"ט. מנחות סז. וא"פ פ"ד מ"ה. ירושלמי פאה פ"ד הל"ה חולין קלז. בשינוי. ירושלמי מעשרות פ"ה הל"ב חולין קלד. מנחות סז. תוספתא פ"א כאן

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז אחת למירוח ע' מ"ש לעיל בפיאה וע' במרכבת המשנ' בתרומו' פ"ח:

מראה הפנים

סברת להגיה כלל אלא דס"ק שלא יטמאו אותן בידים בטומאה ודאית אלא צריך שיגמרנו בטהרה ובמה שכתב א"א בתכי' זו כוונתו מכח הסוגיא דפ"ק דנדה גם משם אין הכרח לפירושו ואין להאריך כי מבואר הוא כוונת דברי הרמב"ם לפי הנלמד מהאי סוגיא בענין האי כלל הנזכר: **שדה** שהביאה שליש לפני הנכרי וכו'. עיין בפאה שם ובמקומות המצויינין לעיל במה שנתבאר מענין זה:

מה בינה לבין עיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה. פשוט הוא דהאי קושיא ארישא דמתני' קאי כדפרישית בפנים דלא איירי הכא מענינא דסיפא עד לבתר הכי דקאמר ר' בון בר חייה בעי קומי ר' זעירא וכו' ועד כאן מרישא דמתני' הוא דמדייק הש"ס וכדגרים לקמן בהאי דר' יוסי אוף אנן תנינן וכו' וזה הכל מהרישא דמתני'. וראיתי בב"י י"ד סי' ש"ל שכתב וז"ל והא דתנן בפ"ג דחלה העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה אמרינן בירושלמי ומה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה המן ברשות ישראל עומדת שמא ימלך הגוי שלא יטול הכא בדעת הגוי היא תלויה ומשמע דאפי' אין שיעור חלה בשל ישראל חייבת וכ"כ הרא"ש ז"ל עכ"ל בזה וכ"ס בדברי הרא"ש בפ"ק דפסחים ודברים הללו אינם מובנים דאם על עיסת ארנונא קאי דאפי' אין בשל ישראל כשיעור חייבת מה שייך הכא כשיעור בשל ישראל או אין בה כשיעור וכי עיסת ארנונא בשותפות היא הלא אין עיקר הטעם לפי שיטתא דהאי ש"ס דחייבת אלא שמא ימלך המלך ולא יטול חלק הארנונא מעיסה זו ותשאר כל העיסה של ישראל ואין להאריך במבואר. ומוכרח דקושית הש"ס והתירוץ לא שייך כאן אסיפא דמתני' כלל אלא ארישא הוא דקאי. ומיהו בעיקר דין דעיסת ארנונא משמע הכא מפשיטות הקושיא והתירוץ דחייבת היא בחלה וכן הוא בתוספתא בפ"ק וכך הוא הגי' בספרים שלפנינו בפ"ק דפסחי' דף ו' ע"א כלישנא בתרא אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה עיסת ארנונא חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה מ"ט בהמה אית לה קלא עיסה לית לה קלא וכך הביא הרי"ף שם והר"ן כתב שם על פי הגיא דהכא וג"כ כדברי הרא"ש דהקושיא והתירוץ מיוסדים על הסיפא דמתניתין ולפשר שכך היתה הגי' לפניהם ולפי הגי' שלפנינו משמע כדפרישית וכך נראה שהוא גי' הרמב"ם ופירושו בהסיפא דהכא שכתב דין דהסיפא דמתני' בפ"ו מהל' בכורים בהל' ט' כפשטה וכמשמעה היו ישראל ונכרי שותפין בעיסה אם היה בחלק הישראל שיעור עיסה המחייבת בחלה ה"ז חייבת בחלה ומשמע שאין זה כדין עיסת ארנונא ודין דרישא דמתני' כתב בפ"ח שם בהל"ח וג"כ כפשטה וכמשמעה ובדין עיסת ארנונא לא מצינו בדבריו שזכר מזה כלום ולא כדין בהמת הארנונא בהל' בכורות שבפ"ד שזכר שם מדין בכורה בשותפות נכרי שפטורה ובאלו חלוקי דינים שנאמרו שם ודין ארנונא לא הוזכר בהדיא ואפשר שגי' אחרת היתה לו בסוגיא דפ"ק דפסחים וכמו שהביא הב"י שם בשם ס' התרומות דגרים עיסת ארנונא פטורה מן החלה ומ"מ אין שיהיה למה לא ניאר הדין הזה בהדיא אם לא שנאמר דלדעתו ארנונא כשותפות הנכרי הוא וא"כ בדין חלה צריך שיהא בשל ישראל כשיעור דוקא ולא כדעת הסוברים להוכיח מכאן דאפי' אין בשל ישראל כשיעור חייבת דבזה נראה שפי' הוא ז"ל להקושיא והתירוץ ארישא דמתני' דוקא כדלעיל ולשיטת הש"ס דהכא החיוב בה מטעמא אחרינא שמא ימלך וכו' ובדין בכורה הרי היא כשותפות עם הנכרי ופטורה. ובהאי דר"ז בסוף הלכה שכתבתי שיש גורסין ואינו מעורב ע"י גידין זו היא גי' ס' התרומה שהביא ב"י שם וכ"ס הגי' לקמן בסוף פרקין:

ואם ספק חייב. כתב הר"ב ומוכרה לכהן וכן דעת הר"ש וכתב דהכי קאמר בירושלמי והרמב"ם מפ"ח מבכורים בהל"ט סתם וכתב בזה ואם ספק חייבת בחלה ומשמע שנותנה לכהן בת"ס כמו שכתב בדין ספק תרומה בכמה מקומות וזכרתי מזה לעיל בפ"ק דתרומות בהל"ז ועיין שם בד"ה תני שניה לא תאכל וכו' שדעתו ז"ל דבכל מקום שהחיוב הוא מצד הספק מדאורייתא וים בכספק עון מיתה אע"פ שהחיוב עצמו אינו אלא מדבריהם כגון בתרומת מעשר של דמאי וכן כל כיוצא בו צריך ליתנו לכהן בלא דמים ועיין

תוס' הרי"ד

תוקדם מה שבידי לגם חלה כדי שתועיל אפילו כשיהיה קמח שלא נגעו במים אמשה רבעים כדאיתא בסוגיא והא דלא תיקנו להם רבנן שיטלו את החלה בשעה שנותנת המים משום התקנה שלא יטמא את העיסה כנ"ל ובשעת נטילה לא תאמר כלום רק תמתין עד אחר שתעלה כולה גוש אחד ואז תקרא שם חלה. ואז יהיה טוב יותר ע"פ עיקר הדין. אבל ז"א דאז כשתטמא העיסה לא תוכל להקפות ולא תהיה מן המוקף ע"כ תיקנו רבנן דתהא אומרת בתחילה בשעה שהעיסה מתוכרכת לקמח שתהא חלה לאחר שתעלה גוש אחד ועי"ז נקרא מן המוקף כמו דאיתא במס' נדה (דף ז' ע"א) בהא דגרסינן שם האשה שהיא טבול יום לשה את העיסה וקוצה הימנה הלתה ומניחתה בכפישה או באגנותא ומקפת וקורא לה שם וכו' ומקשין בתוס' ז"ל ד"ה ומקפת דהכא משמע דאפילו לענין קריאת שם צריך הקפה וקשה דאמר בסוטה פ' כשם (דף ל' ע"ב) ר"א אומר חלה ניטלת מן המוקף כיצד ב' עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל מן עיסה שלא הורמה חלתה וכו' וי"ל דהתם מיירי כשית הרבה מעיסה טהורה וכו' ע"ש בתוס' ז"ל דדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל דלעולם בשעת קריאת

שינויי נוסחאות (סו"ב) המבל צריכה בד"ו הטבל צריך. (סוכ"ב) שליש האחרון בד"ו שליש הראשון.

מהר"ם יפ"מ

דר"ע אמ' אחר שליש האחרון וכו'. נ"ב צ"ל דר"ע אמר אחר שליש הראשון וכו':

שמא אינה חייבת בחלה . תמן ברשות ישראל הוא שמא ימלך הגוי ליטלה . ברם הכא לדעתו היא תלויה. *) תני ר' יודה *מלאי של ישראל ופועלין גוים עושין לתוכו חייב בחלה. מלאי של גוי ופועלי ישראל עושין בתוכו פטור מן החלה. אמר רבי יוסי אוף אנן [נמי] תנינן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא ואפילו יש בשל ישראל כשיעור יעשה *כקב מכאן וקב מכאן וקב הגוי באמצע אמר ליה רבי זעירא ואינו מעורב על ידי (גוים) [גידין]. תמן תנינן *גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטת עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב. ואם ספק פטור שהמוציא מחבירו עליו הראייה . תמן את אמר ספק פטור והכא את אמר ספק חייב. אמר רבי אחא איתתבת קומי רבי אמי ואמר מי יאמר לי שהוא נוטל דמיו מן השבט . רבי יעקב בר זבדי רבי חייא בשם רבי לעזר נוטל הוא דמיו מן השבט . (ויפרש) [ויפריש] תמן ויטול דמיו מן השבט. א"ר יוסי חלה שהיא טבל ובעון מיתה מפריש ולא יטול דמיו מן השבט על שם המוציא מחבירו עליו הראייה. אמר רבי בון בר חייה שני גוים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו חייבין שלא היתה להן שעת

פני משה

פטורה הא כעיסת ארנונא היא שמטיל המלך עליו לעשותה וחייבת בחלה: תמן. בעיסת ארנונא כל העיסה נחשבת ברשות ישראל מפני דשמא ימלך הנכרי ליטלה כלומר דשמא ימלך המלך ולא יטול ממנו עיסה זו אלא עיסה אחרת אבל הכא לדעתו של הנכרי היא תלויה דבודאי יטול את העיסה שלו ולא יניחנה אצלו ולפיכך היא פטורה: תני. בתוספתא שם: מלאי של ישראל. החנות שמוכרין את הפת והעיסות אע"פ שהפועלים נכרים עושין לתוכו חייב בחלה להקונה משם ואין תולין דשמא של הפועלין הוא ואם איפכא פטור דהכל הולך אחר מי שהמלאי שלו: אוף אנן נמי תנינן. דאין הולכין אחר הפועל אלא אחר מי שהעיסה שלו נכרי וכו': ר' בון בר חייה בעא קומי ר"ז. על האי דקתני בסיפא אם אין בשל ישראל כשיעור וכו' אמאי והא אפי' אם יש בשל ישראל כשיעור יעשה זה כמי שהקב האחד של ישראל מכאן וקב השני מכאן וקב של הנכרי הוא באמצע ותהא פטורה כהאי דתנינן בפרק דלקמן שני קבין וקב אורז וקב תרומה באמצע אינן מצטרפין דדבר הפטור מן החלה שהוא באמצע מפסיק ביניהם שלא יצטרפו לשיעור חיוב חלה וה"נ נימא כן: ואינו מעורב על ידי גוים. בתמיה כלומר דשאני התם דמיירי שהקב הפטור הוא באמצע ואינו מעורב עם של הצדדים ולהכך אין הצדדים מצטרפין אבל הכא שהחלק שהוא ע"י נכרים מעורב הוא עם כל העיסה ביחד ומתערב הוא ג"כ החלק של ישראל זה עם זה ואין חלקו של נכרי מפסיק באמצע שלא יצטרף החלק של ישראל שבהעיסה ולהכך אם יש בחלק ישראל כשיעור חייבת בחלה. ויש גורסין ואינו מעורב ע"י גידין כלומר שהגידין והחוטין הנמשכין מן העיסה מערב את הכל ביחד והיינו הך כדאמרן:

הלכה ה מתני' גר שנתגייר והיתה לו עיסה. מקודם: אם נעשית. כלומר שנתגלגלה עד שלא נתגייר פטור דבשעת הגלגול שהוא זמן לקביעות חיוב חלה לאו בר חיובא הוא ואם משנתגייר נתגלגלה חייבת: ואם ספק הוא. חייב בחלה לפי שהוא עון מיתה וספק איסורא לחומרא ומפריש את החלה ונותנה לכהן: ואין חייבין עליה חומש. לזר האוכלה בשגגה שזה הכלל כל שהוא מחמת ספק אין חייבין עליה חומש ולא בתרומה ולא בחלה כ"א הקרן בלבד משלם הוא מפני גזל השבט: ר"ע אומר הכל הולך אחר הקרימה בתנור. ר"ע לטעמיה דאמר בריש מכילתין גמר מלאכה של הפת משקרמו פניה בתנור והכל הולך אחר גמר מלאכת הפת ואינו פטור מן החלה אלא דוקא אם קרמו פניה בתנור קודם שנתגייר ואין הלכה כר"ע: **גמ'** תמן תנינן. בפ"י דחולין גר שנתגייר וכו' נשחטה עד שלא נתגייר. פטור מן המתנות זרוע ולחיים וקיבה ואם ספק פטור וכו' וקשיא תמן את אמר ספק פטור והכא במתני' את אמר ספק חייב: איתתבת. הקשיתי קושיא זו לפני ר' אמי ואמר מי יאמר לי שהוא נוטל דמיו מן השבט כלומר מי יאמר לי דהאי חייב דקתני הכא שחייב ליתן להשבט בלא דמים אני אומר שיתן החלה להשבט ונוטל הוא דמיו שהרי הכהן הוא מוציא ועליו הראיה שנתגלגלה העיסה לאחר שנתגייר וכן אמר ר' יעקב בר זבדי בשם ר"ח דאמר בשם ר' אלעזר דנוטל הוא דמיו מן השבט: ויפריש תמן. א"כ התם נמי נימא הכי שיפריש המתנות ויתנם להשבט ויטול את דמיהן: א"ר יוסי שאני חלה שהוא טבל ובעון מיתה. ולפיכך החמירו בספיקה ופריך א"כ יהא מפריש ולא יטול דמיו מן השבט ומשני ע"ש שהכהן מוציא הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה הלכך צריך הכהן ליתן הדמים אבל התם דספק ממונא הוא בלבד שהרי אין במתנת קדושה אלא דין ממון וספקו לקולא וא"צ להפריש כלל משום המוציא מחבירו עליו הראיה: שני גוים. שעשו עיסה אחת של שני קבין ויש בה כשיעור וחלקו אותה ביניהם מקודם שנתגיירו ולא היה ביד כאו"א שיעור חיוב חלה ומשנתגיירו הוסיפו כל א' וא' זה על שלו וזה על שלו והשלימו לכשיעור חייבין הן בחלה: שלא היה להן

שעת

רידב"ז

ואינו מעורב ע"י גידין. ר"ל דלא דמי לקב תרומה באמצע דהתם מסוים הוא דהקב באמצע אבל הכא מעורב הוא בכל העיסה ואפילו מעורב ע"י גידין ג"כ חייבת: אמר ר' אחא איתותבית קומי ר' אמי ואמר מי יאמר לי שאינו נוטל דמיו מן השבט. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דגבי חלה דטובל העיסה צריך להפריש משום איסורא אבל נוטל דמים מן השבט משום המע"ה אבל גבי מתנות דאינו טובל א"צ להפריש וא"צ ליתן לו משום המע"ה וכדמסיק חלה שהיא טבל והיא בעון מיתה מפריש ולא יטול דמים מן השבט בתמי' הא ע"כ נוטל דמים משום המע"ה:

רבי

תוס' הרי"ד

קריאת שם ממש צריך להיות מן המוקף ולא מהני מה שהיה במחובר בשעה שקוצה הימנה חלתה אלא דבעינן מן המוקף בשעת קריאת שם. והר"ש מקוצי ז"ל בפי' המשניות (בפ"ד דמס' טבו"י במ"ב) מקשה ג"כ קושית התוס' ז"ל הנ"ל ומשני תירוץ אחר וז"ל וי"ל דלעולם צריך מוקף בשעת קריאת שם והתם כגון דאמר בשעת חיבורו לאחר שיהא מופרש ומובדל יהיה חלה דכה"ג מוקף הוא כיון דאמר בשעת חיבורו אע"פ שלא חל עליו שם חלה עד שהפריש עכ"ל וע"כ ה"נ דלמדו רבנן את הכהנת שתגביה החלה מפעם שנותנת המים משום התקינה שלא תטמא העיסה ואם תמתין עד שתעלה גוש אחד אולי תטמא העיסה ולא יהיה מוקף בשעת קריאת שם ע"כ למדו רבנן להכהנת שתקרא שם בשעת חיבורו על אח"כ וזה הוי מן המוקף כמו שכ' הר"ש ז"ל הגם דלא הוי מן המוקף ממש דמוקף ממש הוי בשעה שחל עליו שם חלה מ"מ גם זה חשיב כמו מן המוקף:

והנה בדינא דמתניתין דתיקנו רבנן דמשעה שנותנת המים תגביה חלתה כדי שלא הטמא את החלה הסכימו כל הפוסקים ז"ל דעיקר הגירסא במתניתין ובלבד שלא יהא שם ה' רבעים קמח . ומ"מ הסכימו כל הפוסקים ז"ל דאע"פ דלא גרסינן במתניתין ובלבד שיהא שם ה' רבעים קמח. מ"מ לענין דינא נקטינן דבעינן דיהא ה' רבעים קמח מעורבין במים. וכ"כ הב"י והש"ך ז"ל ביו"ד סי' שכ"ז ולר' יוסי ולר' יונה דמוקמי מתניתין כר"ע לא בעינן דהמים יגעו בה' רבעים כי אם בקב אחד וגרסינן לקמן (בפ"ד דמכילתין) דר"ע מדמי לאומר פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו ונתלשו ע"ש דלר"ע דחלה מקב הוי חלה היינו דווקא לכשיתלשו אח"כ לכשיעור חלה (עיי"ש בפ"ד ה"א) והנה זה פשוט דבעיסה מועטת נותנים מעט מים ובעיסה מרובה נותנים הרבה מים. והנה בעיסה מרובה כמו של עשרים קבים שנותנים מים הרבה נוגעים ה' רבעים קמח בשעה שמגבהת חלתה מן העיסה ואומרת הר"ז חלה על העיסה הזאת וכו' ועל הקמח הנשאר ומסיימת לכשתעלה גוש אחד תוקדם זה שבידי לשם חלה הרי זה דומה למעכשיו ולאחר ל' דהא מעיקרא אומרת הר"ז חלה על העיסה ומסיימת לכשתעלה גוש אחד תוקדם לשם חלה. וע"כ על הקמח בוודאי לא חל שם חלה עכשיו כי אם לאחר שתעלה בגוש כדאיתא לעיל (במכילתן פ"ה) עיסה שנדמעה עד שלא נדמעה עבר והפריש ממנה חלה אינה חלה ע"ש. אבל על העיסה דיש בה ה' רבעים ע"כ כמו שכתבתי בשם הב"י והש"ך ז"ל א"כ תומ"י שאומר הר"ז חלה על העיסה הזאת אע"פ שמסיים לכשתעלה גוש אחד מ"מ היא קדושה על שיעור העיסה תומ"י כשאמר הר"ז חלה על העיסה א"כ שאר העיסה שבידו נמי נפטרה תומ"י והוי חולין והאיך תפטור אח"כ להקמח דהא חולין אינן פוטרין להטבל ומירושלמי (דמס' תרומות פ"ה) מוכח בהדיא דכה"ג אי אפשר למיפטר במה שבידו על ב' דברים כי אם שבב"א הן קדושים עיי"ש והכא אי איפשר בב"א משום דהעיסה הומ"י [illegible]

מראה הפנים

תמן את אומר ספק פטור והכא את אומר ספק חייב וכו' ועיין עוד בדבור דלקמן: נוטל הוא דמיו מן השבט. ובבבלי חולין דף קל"ד דרמי נמי מה י' דהכא אמתני' דהתם ומשני ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא ולא שמעינן מהתם בהדיא דצריך הכהן שיתן לו הדמים בשביל החלה ואע"ג דמסיים התם דאמר רב הסדא וכן תני ר"ח שמנה ספיקות נאמרו בגר ארבע לחיוב קרבן אשתו וחלה ובכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לחיוב וכו' וא"כ לכאורה מדחשבינהו כחדא דמיין הן אהדדי ובכור בהמה טהורה הדין בו דאם ספק הוא יאכל במומו לבעלים ואין הכהן יכול להוציא מידו וא"כ אפשר דה"ה בחלה אבל הא ליתא דאדרבה משם נלמד דלא דמי ספק חלה לספק בכור כ"א בזה דספיק' דידהו לחיובא אבל לא לענין שיכול לעכב לעצמו עד שיתן לו הכהן דמים דהתם אין האיסור אלא כ"ז שיש בו הספק וכדפירש"י ז"ל שהוא ספק כרת לשוחטו בחוץ וצריך להמתין עד שיסתאב דתו לית ביה אלא דין ממון ואוכלו הוא במומו הרי דכשנפל בו המום פקע האיסור ואין הכהן יכול להוציא ממנו דהוא בעצמו יכול לאוכלו במומו אבל בספק חלה וספק תרומה וכיוצא בהן הרי אי אפשר להבעלים עצמן לאכלן לעולם דהספק עון מיתה לעולם עליהן ועל כרחו צריך ליתנו להכהן והיאך יתחייב הכהן ליתן לו הדמים בשבילן דעכ"פ צריך הוא להפרים וא"כ מה יעשה בהן והרי אמור בהן ספיקן כודאן לענין זה דאם אינו נותנו לכהן זה יתננו לכהן אחר דלדידיה לא חזו ליה ואפי' בהסקה לא אפשר ליה משום ספיקא דאיסורא דשמא היא חלה גמורה ואסור לשרוף לתרומה ולחלה טהורה . וזהו טעמו של הרמב"ם בתרומת מעשר של דמאי ובכל ספק תרומה וספק חלה וכיוצא בהן שדין ודאי יש להן לענין שצריך ליתנו להכהן בחנם וסברא זו שמעינן מדלא הוזכר בש"ס דילן בשום מקום בכל כיוצא בזה שיטול דמים מן הכהן היכא דלא חזי לדידיה מחמת ספק איסור עון מיתה והלכך לא סמיך הרמב"ם אהאי דהכא וכבר באורתי מזה בריש מס' דמאי ועיין עוד לקמן בהל"ז ד"ה ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל:

שני גוים שעשו שני קבין וכו'. במאי דפירשתי לפני' לטעם חלוקי דינים שנאמרו בזה תמצא מבואר כל דברי הרמב"ם בדיני' הללו כמ"ש בפ"ז מהל' בכורים מהל"ת עד סוף הל"י וא"צ לשבש הגי' בשום אופן אלא כמה שהיא לפנינו הכל ובמילא בטעמא וממילא מתיישב כל מה שטען הראב"ד בהשגתו שם ופשיטא במה שהיה בדעתו לדחות דברי הש"ס בדין שהוזכר שם בהל' ט' דכבר מתורץ הוא בדברינו דמה שהקשה ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והשיכן זה פשוט הוא דלא דמי דהתם לא היה שעת חובה על העיסה:

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ט מבכורי' הל' י"ג סמ"ג עשין קל"ב טוש"ע יו"ד סי' ס"א סעיף ל"ג

כה
ב מיי' פ"ח שם הל"ט

כו
ג מיי' פ"ז שם הל"ח ט וברא"ד וכ"מ טוש"ע יו"ד סי' של ס"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

תמן ברשות ישראל וכו'. ע' ברה"ג בפסחים פ"ק סי' ה' וברמב"ן בהלכות חלה ובמהרי"ט אלגזי שם דף מ"ה עכ"ל וע' בר"ן פ"ק דפסחים ובהגה' מהרנ"ם שם ודו"ק: מלאי של ישראל וכו'. ע' בב"י סי' ש' ובמהרי"ט אלגזי שם דף ל"ז א בתוכן: נוטל דמיו מן השבט ע' במ"ע פ"ט ממעשר ה"ב ובשעה"מ שם ובפ"ח מבכורים ה"ט וברמב"ן הלכות חלה דף סח ובמהרי"ט אלגזי שם ודף כח ובתיו"ט ריש דמאי ובמש"ח שם ובתיו"ט כאן ודוק וע' מ"ע פ"ט מהרומו' [illegible]

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב כאן

ע' תוספתא פ"ב כאן

חולין קל"ד

נר מע־בי

שעת חובה ונפטרו. [א] שני ישראלים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר (היה) [היתה] להן שעת חובה ונפטרו. ישראל וגוי שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו. ניחא [ב] חלקו של ישראל חייב. חלקו של גוי מהו. כלום חלקו של גוי חייב לא מחמת חלקו של ישראל. חלקו של ישראל חייב וחלקו של גוי פטור: רבי עקיבה אומר הכל הולך אחר קרימה בתנור: חברייא בשם רבי לעזר מודה ר' עקיבה לחכמים בעיסת הדיוט [ג] שגילגולה טיבולה. רבי הילא בשם רבי לעזר

פני משה

שעת חובה ונפטרו. כלומר שלא שייך לומר כאן שהיתה להן להעיסות שעת חובה בשעה שעשו בתחילה ושוב נפטרו בשעה שחלקוה ומשנפטרו נפטרו ולא תהני השלמה בהו שהרי קודם שנתגיירו היה כל זה ומעולם לא היתה להן שעת חובה והלכך עכשיו שנתגיירו והשלים כאו"א לכשיעור נמצא חל חובתם וחיוב העיסה לחלה כאחד ולפיכך חייבין בחלה: שני ישראל וכו'. כלומר אבל בשני ישראל אין הדין כן לפי שבשעה שעשאוה כאחד והיה כשיעור חלה היתה לה שעת חובה ושוב כשחלקוה נפטרו שאין ביד כל א' וא' כשיעור ומכיון שנפטרו נפטרו ולא מהני בהו השלמה שלאח"כ דהרי זה כמשלים מן החיוב להפטור שכבר נפטר ממה שהיה חייב בתחילה: ישראל וגוי שעשו שני קבין. בשותפות וחלקו אותה ואחר כך נתגייר הגוי והוסיפו כל אחד ואחד על חלק שלו לכשיעור: ניחא חלקו של ישראל חייב. כלומר הא ודאי ניחא ופשיטא לן דחלקו של ישראל חייב כשהשלים שהרי בתחילה לא היתה שעת חובה על עיסת חלקו לומר בה היתה לה שעת חובה ונפטרה וכיון שנפטרה נפטרה דהא בשעה שהיה לו שותפות עם זה שהיה גוי לא נתחייב חלק של ישראל כלל שלא היה בחלקו כשיעור והלכך כשחלקו והוסיף הישראל על חלקו עד שהשלים לכשיעור בהא לא מספקא לן דחייבת בחלה: חלקו של גוי מהו. כי קא מיבעיא לן בחלקו של הגוי אי מהני ביה השלמה לאחר שנתגייר כמו דאמרינן גבי שני גוים שנתגיירו והשלים כל א' וא' חלקו לכשיעור דחייבין וה"נ כן או דילמא לא דמייא דהתם גברי לאו בר חיובי הוא וגם העיסה לא היתה בה שעת חיוב בתחלה שהרי חלקוה אבל הכא נהי דהאי גוי לאו בר חיובא הוה מ"מ היה להישראל חלק בעיסה אלא שלא היה לו בה חלק כשיעור ועכשיו כשהשלים נתחייב חלקו אבל חלק של הגוי שנתגייר אע"פ שהשלים לא נתחייב: כלום חלקו של גוי חייב לא מחמת חלקו של ישראל. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס ומאי תיבעי לך דהיכי סלקא אדעתך דחלקו של הגוי יתחייב דכלום תאמר דחלקו של גוי יהא חייב מחמת שהחלק של ישראל חייב והיינו דקאמר לא מחמת חלקו של ישראל דזהו הכל בתמיהא דלפי הס"ד דידך אין לך לומר הטעם בזה אלא דחלקו של גוי יתחייב מחמת חלקו של ישראל שחייב והא ודאי ליתא דמאי שייך חלקו של גוי דלא הוה בר חיובא לחלקו של ישראל דהוא בר חיובא והלכך ודאי מסתברא דחלקו של ישראל הוא שחייב וחלקו של גוי פטור דלא מהני ביה השלמה שהשלים אחר שנתגייר ולא דמיא להיא דלעיל בשני גוים וכו' דהתם מעולם לא היה שעת חיוב לא עליהן ולא על העיסה וא"כ כשהשלים כל א' וא' חלקו לאחר שנתגיירו חל החיוב על תרווייהו דכי היכא דמחייבת ליה להאי בחלקו שהשלים עכשיו ה"נ מחייבת ליה להאי אבל בישראל וגוי דהישראל בר חיובא הוא ואף על גב דמהני ביה בשל ישראל השלמה משום דמיהת חלק העיסה שלו לא הוה בה שעת חיובא מכל מקום בחלקו של הגוי בדין הוא דלא תהני ביה השלמה מכיון דהיה לגברא בר חיובא חלק בהעיסה הויא ליה לגבי דהגוי כאלו היתה העיסה ראויה לחיובא משום הישראל דאלו היה רוצה היה משלים חלקו לכשיעור ושוב נפטרה בשעה שחלקוה וכיון דנפטר חלק הגוי נפטר ולא מהני ביה השלמה שהשלים אחר שנתגייר כדאמרן: ר"ע אומר וכו'. חברייא אמרו בשם ר"א דאע"ג דפליג ר"ע בעיסת נכרי שנתגייר דאין הגלגול טובל לחלה אלא הכל הולך אחר קרימה בתנור מודה הוא בעיסת הדיוט כלומר בשאר עיסה שהיא של הדיוט דגלגולה היא טיבולה לחלה ומשום דחברייא לא אמרו בהדיא מהו הדין בעיסת הקדש אליבא דר"ע בא ר' הילא ואמר אני שמעתי בשם ר"א בהדיא דמודה הוא גם בענין עיסת הקדש דהולכין אחר הגלגול ואם נתגלגלה העיסה ברשות הקדש אע"פ שפדאה אח"כ גלגולה פוטרה מן החלה:

רידב"ז

רבי הילא בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגילגולה פוטרה כהנא אמר דברי ר"ע אין מירוח פוטר במקום הקדש א"ר יונה הדא דכהנא פליגא על ר"א דאמר אין גילגול פוטר אין המירוח פוטר ר"ל כיון דכהנא ס"ל אין מירוח פוטר לר"ע א"כ ע"כ אין גילגול פוטר ברם כר"א גילגול פוטר מירוח פוטר. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל כיון דר"א ס"ל דגילגול פוטר א"כ ע"כ דגם מירוח פוטר וקשיא על דרבנן גילגול פוטר ברשות הנכרי אין המירוח פוטר בשל נכרים פי' דהא אמרינן מעשרין משל נכרים על של ישראל ומ"ט גילגול דחלה ומשני שנייא היא דכתיב וכל מעשר הארץ פי' וכל מרבה אפילו של נכרים והכא ראשית עריסותיכם ולא של נכרים כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

אמר

עין משפט נר מצוה

כז
א מיי' פ"ז בס הל"ה ט ובראב"ד וכ"מ טוש"ע יו"ד סי' של סעי' ה ו

כח
ב שם הל"י ובראב"ד וכ"מ טוש"ע שם סעי' ו וסי' שכו סעיף ד

כט
ג מיי' שם הל"ד ז

כהנא

מראה הפנים

בעיסה מעולם אבל הכא בשעה שעשאוה בשותפות היתה על העיסה שעת חובה דעיסת השותפין חייבת בחלה. ומכיון שחלקוה נפטרה וכיון שנפטרה נפטרה ולא מהני השלמה של כל א' וא' על חלקו וזהו כוונת דברי הרמב"ם בדין זה שכתב הרי זה פטורה שכבר היתה לה שעת חובה ור"ל בעת שעשאוה והיה בה כשיעור בשותפות שניהם ומה שסיים וכתב והן היו פטורין באותה שעה מפני שעשאוה לחלק. ר"ל בזה ליתן טעם אגב דלמה לא הפרישו מאז החלה מאחר שחל עליה חובת חלה הלכך מסיים ואומר שמכל מקום הן השותפין היו פטורין מלהפריש מפני שבתחלה עשאיה לחלק ואין זה נתינת טעם למה דלא מהני כאן השלמה שלאח"כ אלא כדי ליתן טעם על שלא הפרישו החלה מקודם שחלקוה ועיקר הטעם דלא מהני כאן השלמה שלאח"כ היינו אלא משום שהיתה להעיסה שעת חובה בתחילה ושוב נפטרה כשחלקוה וכיון שנפטרה נפטרה ולא מהני בה השלמה של כל א' וא' דכבר נדחה חלק של כל א' וא' מחיוב חלה. וכמה שהקשה הראב"ד בקושיא הב' שכתב ועוד דקי"ל אין דיחוי אלא במצות וכו' הכ"מ בזה ואין זה ענין אלא דיחוי המצות במת"כ הומר אני דלף דהראב"ד דתה לדברי הש"ס בגילא דהיתה מ"מ אין לא מבוינן ליה להראב"ד טועה דודאי יש ויש ענין זה לענין דיחוי המצות וכדי להתלמד במקום אחר אבאר לך תוכן דעת הרמב"ם ודעת הראב"ד בענין אין דיחוי אלא המצות במה שמחולקין הן בפי' סוגיא דהתם. הא דנקטינן אין דיחוי אלא המצות נלמד מהא דרב פפא בפ' כיסוי הדם דף פ"ז בהא דתנן כסהו ונתגלה פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות וא"ר יוחנן לא שנו אלא בחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות ופריך כי חזר ונתגלה מאי הוי הואיל ואידחי אידחי אמר רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אלא המצות. והא דרב פפא מייתי ליה בפ' לולב הגזול דף ל"ג גבי בעייא דר' ירמיה בהדס שנקטם ראשו מעי"ט ועלתה בו תמרה בי"ט מהו יש דיחוי אלא מצות או לא ובעי מעיקרא למיפשט מהא דרב פפא ודחי לה משום דלר' ירמיה הא דרב פפא גופיה מכפקא ליה אי מפשט פשיטא ליה דאין דיחוי לא"ס לקולא ול"ס לחומרא או דילמא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו ושמעינן מיהא דלחומרא אמרינן אין דיחוי אלא מצות דלא קאי בתיקו אלא אי אמרינן נמי לקולא וא"כ הכא בדין חלה דלחומרא דעת הראב"ד דאין כהוי לסמוך על הירושלמי בזה דהרי אין דיחוי למצות היכא דלחומרא מיהו בעיקר סברת הראב"ד במאי דשמעינן מענין הסוגיא דסוכה יש לדקדק עליו דהא התם דיחוי מעיקרא הוא דהוי דעלתה בו תמרה בי"ט א"כ בתחלת י"ט לא הוי חזי וכדכתבו התוס' שם וא"כ נהי דשפיר שמעינן דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי אלא המצות לחומרא וכדמדמי לה התם להיא דכיסוי הדם דהתם נמי דיחוי מעיקרא הוא שהרי מיד כיסהו הרוח והלכך כי חזר ונתגלה לא נדחה ממצות כיסוי אבל נראה ונדחה אם חוזר ונראה אלא המצות לא שמעינן מידי מהתם ואדרבה מסוגיא דהתם דלקמן איפכא שמעינן לה דגרים על הא דתנינן או שהיו ענביו מרובות וכו' ואין ממעטין בי"ט הא עבר ולקטן מאי כשר דאבחור אימת אילימא דאבחור מאתמול דיחוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דיחוי מעיקרא דלא הוי דיחוי אלא לאו דאבחור בי"ט נראה ונדחה הוא ש"מ נראה ונדחה חוזר ונראה לא לעולם דאשחיר מעיקרא דיחוי מעיקרא דלא הוי דיחוי תפשוט מינה אבל נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט ומשמע דה"ק לא תפשוט משום דלקושטא דמילתא לא אמרינן דנראה ונדחה חוזר ונראה רפי' אלא המצות ומזה הוה קשיא להראב"ד דמשיג כאן מדין אין דיחוי אלא מצות ולא איפשט לן להא אלא גבי דיחוי מעיקרא וצ"ל לדעת הראב"ד דמפרש דה"ק נראה ונדחה חוזר ונראה לא הפשוט מינה דאיכא למימר דאין חוזר ונראה ואכתי בספיקא דאבעיא דלעיל קאי דהפבר היכא דהוי לחומרא אמרינן דחוזר ונראה זהו פי' הראב"ד בסוגיא דהתם אבל הרמב"ם לא היה מפרש כן אלא דהש"ס פריך בלשון בתמיה ולאי דאבחור בי"ט א"כ וכי ש"מ דנראה ונדחה חוזר ונראה בתמיה והא מסתברא דלאו הכי הוא אלא כיון דאידחי אידחי ואפי' לגבי מצוה ומהדר ליה דאין ה"נ דדיחוי מעיקרא דלא הוי דיחוי אלא המצות הוא דהפשוט מינה אבל נראה ונדחה דחוזר ונראה לא תפשוט משום דהכה"ג אמרינן בכל מקום דמכיון דאידחי אידחי ואפי' לגבי המצות. זהו פירושו של הרמב"ם בהסוגיא וכך נראה מפרש"י ז"ל שפי' להא דשמעת מינה בתמיה וכו' ע"ש. ובזה מבואר לן דעת הראב"ד במה

שהשג

תוס' הרי"ד

אי איפשר לומר כן דהא ע"כ הקמח לא נפטר רק לאחר שתעלה בגוש והעיסה תומ"י נפטרה בשעה שאמר הר"ז חלה על העיסה. ואע"פ שמסיים לכשתעלה גוש אחד מ"מ נפטרה תומ"י בשעה שאמר הר"ז חלה על העיסה כיון דבעיסה ג"כ יש חיוב חלה דהא ע"כ בעינן שהמים יגעו לה' רבעים כדכתבתי בשם הפוסקים ז"ל ובשלמא בעיסה מועטת דאינה נותנת מים הרבה כי אם שיגעו לקב אחד בשעת נתינת המים ואליבא דר' יוסי ור' יונה דמוקמי כר"ע וע"כ אפילו על העיסה גופה אינו חל שם חלה כי אם כשתעלה בגוש כמו שכתבתי לעיל (בפ"א דמכילתן). ע"כ שפיר בב"א קדוש החלה על העיסה ועל הקמח. אבל בעיסה מרובה דנותנים מים הרבה ויגעו המים בשעת נתינה לה' רבעים א"כ יקשה האיך משכחת לה להאי דינא הא הוי מן הפטור על החיוב. דהא אינן נפטרין בב"א דע"כ דעיסה דיש בה ה' רבעים נפטרה תומ"י כשאומר הר"ז חלה על העיסה ואע"פ שמסיים לכשתעלה בגוש אחד מ"מ אינו מועיל כמו שהוכחתי מירושלמי (פ"ז דגיטין) בהקדש דלא מהני הזרה אף בתוך כדי דיבור ויש לי בזה אריכות דברים בענין חלה אם דמי להקדש בזה הפרט. ואכן מפני שלא מספיק הזמן ע"כ לא הגהתי בפה כי הכא בלאו הכי עולה דברינו כהוגן דהא זה פשוט דלאחר תוך כדי דיבור א"פ שהוא עסוק עדיין באותו ענין אינו יכול לחזור בו כמו דאיתא בכמה מקומות והכא כשהתחיל לומר הר"ז חלה על העיסה הזאת ועל השאור המתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרן שניתן תחתיה לכשתעלה כולה גוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה. וע"כ כשאומר לכשתעלה גוש אחד הוא לאחר כדי דיבור מטעם שאמר הרי זה חלה על העיסה הזאת והאיך מהני אחר כדי דיבור לבטל שם חלה אחרי שכבר הוקדש תומ"י קודם כדי דיבור וא"ב לפ"ז ע"כ אין נפטרים בב"א העיסה והקמח דהא כיון דע"כ מיירי שיש בהעיסה לבד ה' רבעים קמח וכיון שאמר הר"ז חלה על העיסה לא מהני לאחר כדי דיבור דבריו שיהא חלה לאחר שתעלה גוש אחד. וא"כ העיסה נפטרה תומ"י והקמח לאחר שתעלה בגוש ומכיון שאינן בב"א א"כ יקשה קושית הירושלמי (דמס' תרומות פ"א) מכיון שאמר הר"ז חלה נפטרה מה שבידו והשאר חולין הן כלומר השאר שבידו חולין הן וחולין אינן פוטרין הטבל. אבל בעיסה קטנה שאינו נותן מים הרבה כדי שיגעו המים לה' רבעים אלא לקב אחד אליבא דר' יוסי ור' יונה דמוקי כר"ע שפיר דמי דהא באופן זה בב"א נפטרים העיסה והקמח דהא העיסה ג"כ אינה נפטרת עד שתעלה בגוש דלר"ע אינו קדוש החלה מקב רק לאחר שישלים לשיעור כמו שמבואר בירושלמי (לקמן פ"ד) שהבאתי לעיל: וזה דקאמר ר' יוסי לשיטתו נראין הדברים בערבי שבתות דעיסתה של הכהנת בע"ש מועטת היא מפני שזו מביאה וזו מביאה כלומר דהרבה אלות יש לה בלא עיסתה דכל הנשים מביאין לה חלה דבע"ש כל העולם אופין חלות לשבת וכולם מביאין לה חלה שהפרישו מעיסתן ויש לה הרבה וע"כ עיסתה מועטת והא דקאמר שזו מביאה וזו מביאה כלומר האשה הזאת מביאה לה חלה והאשה הזאת מביאה לה חלה וע"כ בע"ש עיסתה של הכהנת מועטת היא וע"ז למדו רבנן להכהנת בשעה שמפרשת חלה מעיסת עצמה שתאמר בלשון

הזה

כהנא אמר דברי ר"ע. ממה דשמעינן לדברי ר"ע דאמר במנחות פ' ר' ישמעאל דמותר מנחת העומר חייב בחלה ובמעשרות א"כ ש"מ דס"ל דמירוח הקדש אינו פוטר ממעשרות: הדא דכהנא. אליבא דר"ע פליגא על ר"א אליבא דר"ע דקס"ד דר' יונה דגלגול ומירוח דין אחד להם כדמסיים ואזיל מ"ד גילגול הקדש פוטר מן החלה מירוח הקדש ג"כ פוטר ממעשרות דהא עריסותיכם לאו דוקא ולא ממעטינן של הקדש א"כ דגנך נמי לאו דוקא ולא ממעטינן מירוח של הקדש ומ"ד אין גלגול הקדש פוטר ס"ל נמי דאין מירוח הקדש פוטר והשתא לר' אלעזר דאמר מודה ר"ע דגלגול הקדש פוטר א"כ לדידיה פוטר ר"ע גם במירוח הקדש וכהנא דאמר דר"ע ס"ל דאין מירוח הקדש פוטר פליג אדר"א אליבא דר"ע ולקמן מסיק לה דלא פליגא הדא דכהנא על הא דר' אלעזר: ברם כרבנן. דר"ע גלגול פוטר ברשות הגוי ואין המירוח פוטר ברשות הגוי. כצ"ל וחסר כאן תיבת ואין כדמוכח מדלקמיה. כלומר אבל לרבנן בענין זה שמעינן דלא מדמו גלגול ומירוח אהדדי דאע"ג דס"ל במתני' דגלגול הנכרי פוטר מן החלה מ"מ לענין מעשרות ס"ל דאין מירוח הגוי פוטר מן המעשרות: וקשיא על דרבנן גלגול פוטר ברשות הגוי אין המירוח פוטר ברשות הגוי. בתמיה דמאי שנא דהא דגנך לאו דוקא ואפי' דיגון של נכרי חייב א"כ נימא נמי עריסותיכם לאו דוקא: שנייא הוא. גבי מעשרות דהתורה ריבתה לדיגון נכרי מדכתיב וכל מעשר הארץ וגו' כל שהוא מזרע הארץ ואפי' מירחה הנכרי חייב במעשרות דאל"כ מזרע הארץ למה לי: והכא. בחלה וכי לית כתיב מלחם הארץ ונימא נמי לרבות אף העיסה שגלגלה הנכרי ומשני מלחם כתיב ולא כל לחם פרט ללחם שגלגל הנכרי להעיסה וכאן לא אייתר הארץ דאתיא לדרשא כדאמרי' בריש פרק דלעיל אליבא דמ"ד לחם הארץ ולא לחם ח"ל: מן הדא דרבנן. דסברי לחלק בין דין דגלגול לבין דין דמירוח א"כ מעתה אנן ילפין דלית הדא דכהנא דלעיל פליגא על ר"א אליבא דר"ע דכמו דלרבנן לא דמי גלגול למירוח דגלגול הנכרי פוטר בחלה ואין המירוח של הגוי פוטר במעשרות א"כ ה"ה לר"ע כן אין גלגול וכו' כלומר דנהי דשמעינן לר"ע דמתני' דס"ל דאין גלגול הנכרי פוטר בחלה ושמעינן נמי לדידיה בהאי דמנחות דאין מירוח ההקדש פוטר במעשר וכדקאמר כהנא דהיינו טעמיה דר"ע דמנחות מ"מ איכא למימר דבענין גלגול ההקדש דמודה ר"ע דפוטר בחלה משום דלא דמי דין דגלגול לדין דמירוח וא"כ הדא דכהנא לא פליגא על דר"א ולא כדס"ד דר' יונה:

לעזר מודה רבי עקיבה לחכמים ה *בעיסת הקדש שגילגולה פוטרה. כהנא אמר דברי ר"ע אין מירוח פוטר במקום הקדש. אמר ר' יונה הדא דכהנא פליגא על רבי לעזר. מאן דאמר גלגול פוטר י המירוח פוטר. ומאן דאמר אין גילגול פוטר אין המירוח פוטר. ברם כרבנין גילגול פוטר ברשות הגוי. [ואין] המירוח פוטר ברשות הגוי. וקשיא על דרבנין גילגול פוטר ברשות הגוי אין המירוח פוטר ברשות הגוי. שנייא היא דכתיב °וכל מעשר הארץ מזרע הארץ. והכא לית כתיב מלחם הארץ. מלחם ולא כל לחם: א"ר חנינא בריה דרבי הלל מן הדא דרבנין אנן ילפין דלית הדא דכהנא פליגא על רבי לעזר כמה (דרב' אמר) [דרבנין אמרי] גילגול פוטר ברשות הגוי אין המירוח פוטר ברשות הגוי. כן רבי עקיבה אומר אין גילגול פוטר ברשות הגוי ואין המירוח פוטר (במקום) [ברשות] הקדש:

ויקרא כז

הלכה ה מתני' ג *העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ד ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח. ואם אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח. ה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל. ו כיוצא בו זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף. עינבי בציר עם עינבי עוללות. אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון. ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל ושאר מעשר ומעשר שני לפי חשבון. ז הנוטל שאור מעיסת חיטים ונותן (עיסת) [לעיסת] האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה מן החלה. *ואם כן ח למה אמרו הטבל אוסר כל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם: **גמ'** מתניתא [דלא] כדרבן שמעון בן גמליאל *דרבן שמעון בן גמליאל אומר ט לעולם אינה חייבת [בחלה] עד שיהא בה דגן כשיעור. רבי

אמר ר"ח בריה דר"ה מן הדא דרבנן אנן ילפין דלית הדא דכהנא פליגא על ר"א כמה דרבנן אמרי גילגול פוטר ברשות הנכרים אין מירוח פוטר ברשות נכרים כן ר"ע אומר גילגול פוטר ברשות הקדש אין מירוח פוטר ברשות הקדש. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דהרי חזינן דלא דמי מירוח לגילגול ע"כ בהקדש נימא ג"כ כן דוכל מעשר הארץ מרבה להקדש אבל ראשית עריסותיכם ממעט להקדש:
רבי

הלכה ו מתני' העושה עיסה מן החטים ומן האורז. והאורז אינו מתחייב בחלה דלאו מין דגן הוא הולכין בעיסה זו אחר הטעם אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ויוצא בה אדם י"ח בפסח משום מצה בלילה הראשונה ואע"פ שאין בהחיטים כשיעור חיוב חלה ודוקא בחטים עם האורז הוא דאמרו כן וכדאמרינן לעיל בפ"ק בהלכה א' לא שנינו אלא העושה עיסה מן החטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החטים בלבד והכי הויא המסקנא: **גמ'** מתניתא דלא כרבן שמעון בן גמליאל. כצ"ל וכך היא בכל הגירסות הישנות וגי' הספר ט"ס הוא והא דרשב"ג בתוספתא ריש פ"ב מיתניא דס"ל דאין הולכין אחר הטעם

תוס' הרי"ד

בזה משום דלמדו לשון רבנן רק ע"ש שאז עיסתה מועטת מפני שזו מביאה וזו מביאה וע"כ בעיסה מועטת אינה נותנת מים הרבה עד שיגעו בה' רבעים. וא"כ שפיר הוי מן החיוב על החיוב דהא בב"א הן נפטרין דהא החלה מן שיעור העיסה אינו קדוש לשם חלה עד שתעשה גוש אחד לשיטת ר' יוסי דמוקי כר' עקיבא כפי שמבואר בירושלמי (פרק ד' דחלה) שכתבתי לעיל וע"כ הוי החלה קדושה בבת אחת וע"כ שפיר הוי מן החיוב על החיוב כמו בירושלמי (במס' תרומות פ"א הנ"ל) אבל בחול דאין מביאין לה חלות הרבה ועיסתה מרובה האיך תיקנו לה רבנן דבר זה דהא תיקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף שמא מן הפטור על החיוב כוונתו דהא עיקר דינא בחלה מדאורייתא שתהא ניטלת לאחר הלישה בסוף אלא תקנתא דרבנן הוא שהטול בהחלה מטעם שנותנת המים כדי שלא תהא חלה טמאה דאולי תטמא העיסה וכמו שכתבתי בשם הרא"ש ז"ל וא"כ בתקנה הזו שתקנו רבנן שהטול בתחלה בשעה שהעיסה טהורה ואם לאחר כך יטמא העיסה יהא מן הטהור על הטמא וגם שלא מן המוקף דבשעה שתטול החלה אין זה מן המוקף וכבר כתבתי לעיל דמוקף ממש הוא דבשעה שתטול החלה הוא מחובר אבל הכא בשעה שתטול החלה אין זה מן המוקף ואע"פ דבשעת קריאת שם הוא נמי מן המוקף אבל אינו מן המוקף ממש אלא דחשיב נמי מן המוקף אבל מ"מ אינו מן המוקף ממש. ורא"ה לזה דמוקף ממש הוא דמחובר בשעה שחלה הקדושה ולא בשעת קריאת שם לחוד מסך מתניתין דטבול יום דמובא במס' נדה (דף ז' ע"א) שהבאתי לעיל אשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה ממנה חלתה מפרישתה ומניחתה בכפישה או באגנותא ומקפת וקורא לה שם מפני שהוא שם שלישי וכו' והא דצריך לכפישה או לאגנותא פירש"י ז"ל משום הכירא וקשה למה לן לאפרושי כולי האי תקרא לה שם חלה בשעה שהיא קוצה עכשיו חלתה ממנה שתהיה

פוטר וכן מירות לכ"ע ואפי' לר"ע דהתם וטעמיה דמחייב בחלה ובמעשרות במותר העומר משום דלא ניתנו מעות הקדש אלא לצורך להן ובדנכרי ג"כ אמרינן דמ"ד גלגול פוטר מירות נמי פוטר והא דמצינו לבריתות דסברי דגלגול הנכרי פוטר כתנא דמתניתין דהכא ואפ"ה סברי במירות דאין מירות הנכרי פוטר ממעשרות התם משום הומרא דרבנן בעלמא גזירה משום בעלי כיסין שים להם קרקעות הרבה ורוצים להפקיע ממעשרות ומקנין אותם לנכרי שימרחם ולפיכך גזרו ואמרו דאין מירות הנכרי פוטר אבל בחלה לא חיישינן להכי משום דאי בעי לפטורי נפשיה להפקיע מחיוב חלה בלאו הכי הוא יכול דאפשר דאפי לה פחות מכשיעור והואיל דבצנעא הוא לא זילא ביה מילתא וכ"פ הרמב"ם וביאר לזה בפ"ו מהל' תרומות וכבר נתבאר לעיל שם כל חלוקי דינים מענין זה ומענין דפסק כמ"ד אין קנין לנכרי בא"י וסיינו בקרקע אבל קנין פירות יש לו וכמסקנא דהאי סתמא דהש"ס שעולה כמסקנת הש"ס הבבלי דגיטין סוף פ' השולח ועיין לעיל בפ"ט דדמאי ובמקומות המצויינים שמה המצא מבואר הכל בס"ד:

מראה הפנים

שהשיג בענין קושיא הב' ונתיישב על נכון דעת הרמב"ם לפי פירושו בהסוגיא דסוכה ומסייע ליה לפירושו סוגיא דהאי ש"ס דש"מ דהאי' אלא המצות כל שנראה ונדחה אינו חוזר ונראה דכיון דאדחי אדחי. דוק ותשכח דבכל דין דיחוי לא פסק הרמב"ם דאין דיחוי דמצוה אלא היכא דהוי דיחוי מעיקרא כמו בכיסוי הדם דמוכרח הוא דזה הוי דיחוי מעיקרא דמיירי שכסהו הרוח מיד דהא מדמי לה לנקטה הדם מעי"ע ועלתה התמרה בי"ט ואף דבעיקר הדין דנקטם לא כתב הרמב"ם כלום בענין הבעיא דר' ירמיה ומשום דלשיט' דפסק גבי נקטם כר' טרפון ולא כסתמא דמתני' ובעי' דר' ירמיה אליבא תנא דמתני' הוא מ"מ למדנו מהסוגיא דהש"ס דכסהו הרוח דהוי מעיקרא הוא דהויא וזה פשוט ומבואר ולדעת הראב"ד אפשר לומר דהוא ז"ל מפרש להא דכסהו הרוח דמיירי אף לאחר שהיה הדם ראוי לכסותו בעי למיפשט מדרב פפא דהם התם לא הוי דיחוי מכ"ש בההיא דר' ירמיה ודחי לה דילמא לחומרא דוקא הוא דלא הוי דיחוי וא"כ ההיא סוגיא דלקמן שם דקאמר נראה ונדחה לא תפשוט מינה אלא דסלקא בתיקו כהאי דלעיל אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא היא דכסהו הרוח משמע מיד והשתא מתפרשא הסוגיא כדלעיל וכן בהאי דפסק בפ"ז דסוכה בענין המיעוט ענבי הדם פשוט הוא דאסור מעו"ט הוא דאיירי כמסקנת הסוגיא דהתם בזה לפי פירושו דלעיל באופן דזה ברור הוא לנו דדעת הרמב"ם דהא דאמרינן אין דיחוי אלא המצות דוקא בדיחוי דמעיקרא הוא דאיתמר דלא הוי דיחוי אבל היכא דנראה ונדחה אינו חוזר ונראה אפי' אצל המצות. ואחרי דיחים שלמד מכאן בענין זה כבר הכל מבואר בפנים ואין אנו צריכין להאריך ולכפול בדברים:

מודה ר"ע לחכמים בעיסת הקדש שגלגול' פוטרה וכו'. כעין האי שקלא וטריא דהכא בענין זה הכי נמי שקלו וטרו בסוגית הבבלי במנחות פ' ר' ישמעאל דף ס"ו דהא מ"ד גלגול פוטר בהקדש מירוח נמי פוטר או לא וכן בנכרי והמסקנא דבהקדש גלגול

מתניתא דלא כדרבן שמעון בן גמליאל. כך היא גירסת כל הספרים הישנים וכך היתה גירסת הרמב"ם כדלקמן והיא גי' נכונה ומוכרחת דהא קאמר ר"ל הלכה כרשב"ג ואם דמתני' אתיא כוותיה מאי קמ"ל ר"ל ומאי כרשב"ג דקאמר דלא מצינו חולק בזה לא במתני' לפי גי' הכתובה בספרים ולא בתוספתא אלא ו"אי

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ו מבכורים הל' ז

לא
ב מיי' פ"א מתרומות הל' ח ובכ"מ טוש"ע יו"ד ס' שלא סעי' ד

לב
ג מיי' פ"ו מבכורים הל"ח טוש"ע יו"ד ס' שכד סעי' ט

לג
ד מיי' פ"ו מחמץ ומצה הל"ה טוש"ע או"ח ס' תנג סעי' ח

לד
ה מיי' פ"ו מבכורים הל"ח טוש"ע יו"ד ס' שכד סעי' יא

לה
ו מיי' פ"ב מתרומות הי"ג

לו
ז מיי' פ"ו מבכורים הי"א טוש"ע יו"ד ס' שכד ס"ד

לז
ח מיי' פט"ז ממא"א ופ"ו מבכורים הי"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

בעולם אינה חייבת. ע' ברמב"ם פ"ו מבכורים ה"א וכ"מ וע' ברמב"ן בהלכו' חלה ובמהרי"ט אלגזי שם ובפר"ח באו"ח ס' תסג וס' תנג ובמנחת עבר ערובת וע' בשו"ת אליהו שם ארוך וע' בשו"מ הלכו' ממן:

מסורת הש"ס

מנחות סו.

זבחים עח.

ע"ז ע"ג

לעיל פ"ב הל"ג והוספתא פ"ב כאן

רבי יעקב בר אידי בשם רבי שמעון בן לקיש הלכה כרבן שמעון בן גמליאל א"ר הילא בין כרבנין דהכא בין כרבנין דהתם אמרין עד שיהא רובה דגן וטעמו דגן. רב הונא אמר טעמה דגן אף על פי שאין רובה דגן. מתנית' פליגי על רב הונא עירב בה שאר המינין עד שיהא בה רובה דגן וטעמה דגן. פתר לה במינים אחרים. מתניתא פליגא על רבי הילא הנוטל שאור מעיסת חיטין ונותנה לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה. בגין (נתנו) [ניתני] דבתרה הטבל (אסור) [אוסר] כל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם. רבי יוסי הוה מסמך לרבי זעירא שמע קליה דרבי הילא יתיב מתני רבי יוחנן אמר טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן רבי יוסי בשם רבי יוחנן עד שיהא בה רובה דגן וטעמה דגן. אמר מחלפא היא בידיה

סימן

הטעם ולעולם אינה חייבת עיסת דגן העשויה עם האורז עד שיהא בהדגן כשיעור חיוב חלה בלבד: בין כרבנין. בין לרבנן דהכא ובין רבנן דבבל סבירא להו בדינא דמתני' עד שיהא בהעיסה רובה דגן וטעם דגן ורב הונא פליג על דר' הילא וס"ל דטעמה דגן בלחוד סגי ואע"פ שאין בה רובה דגן: מתניתא. ברייתא הדא דהשכתן פליגא על דרב הונא דקתני בהדיא עירב בהעיסה של דגן משאר המינין אינה מתחייבת עד שיהא בה רובה דגן וטעמה דגן ומשני פתר לה רב הונא להאי ברייתא דמיירי שנתערב בה ממינין אחרים שאינן מין דגן ולאו דאורז דהא דתנינן במתני' דהולכין בה אחר טעם דגן בלבד דוקא בנתערב חטים עם האורז הוא דשנינו וכדאמרינן ברים מכלתין דלא שנינו אלא חטים עם האורז בדוקא: מתני' פליגא על ר' הילא. מתני' דסוף פירקין קשיא לר' הילא דקתני הנוטל שאור מעיסת חטים וכו' ושם שאור של עיסה הניתן לתוך עיסה אחרת אין בה רוב של העיסה אלמא דאין הולכין אלא אחר הטעם בלבד דאי לא תימא הכי אלא דמפרשת גם להאי מתני' דהטעם דגן דקתני לאו דוקא הוא אלא עד שיהא בה גם רובה דגן כדמפרשת למתני' דהכא א"כ קשיא הא תו למה לי ומשני בגין ניתני דבתרה הטבל אוסר בכל שהוא וכו' כלומר לעולם דעד שיהא בה גם רובה דגן וכגון דהשאור של עיסת החטים היא מרובה מכל עיסת האורז ודקשיא לך הא תו למה לי הא שמעי' להא ממתני' דהכא למאי דמפרש לה ר' הילא הא לא קשיא דלא תני להאי מתני' דלקמן אלא בגין דהסיפא דבעי למיתני אבתרה דהטבל דאוסר בכל שהוא במין במינו דוקא ושלא במינו הוא בנותן טעם והיינו אפי' במקום דרוב מן הטבל הוא בעינן נמי עד שיהא בו בנותן טעם והלכך הוא דהדר תני לה גבי עיסת האורז שנתן לתוכה משאור של עיסת חיטים לאשמועינן דלעולם בעינן עד שיהא בה רובה דגן וגם טעמה דגן הואיל ומין בשאינו מינו הוא: ר' יוסי הוה מסמך לר"ז. שהיה מכתף עליו ובעוד שהלכו שמע ר"ז קליה דר' הילא שהיה יושב ושונה בשם ר' יוחנן דבטעמה דגן בלחוד סגי והיה אומר דגם זה דר' יוסי בשם ר' יוחנן אמר דתרתי בעינן רובה דגן וטעמה דגן ואמר ר' זעירא על הא דר' הילא דמחלפא היא בידיה במה ששונה דר' יוסי בשם ר' יוחנן קאמר הכי ואין זה אלא לחזק דבריו דלעיל דקאמר משמייהו דכולהו רבנין דתרתי בעינן אבל מחליף הוא דברי רבי יוסי משום דסימן הוא לן דרבי יוסי כרב הונא דלעיל ס"ל דבטעמה דגן לחוד הוא דסגי ואלו הוה שמיע ליה לר' יוסי מר' יוחנן כדקאמר ר' הילא לא הוה רבי יוסי פליג על ר' יוחנן רביה:

הלכה ז מתני' הנוטל שאור

מעיסה שלא הורמה חלתה. והיא טבולה לחלה ונתן אותו לתוך עיסה שהורמה חלתה ומעכשיו הטבל מעורב בה: אם יש לו פרנסה ממקום אחר. שיש לו עוד עיסה במקום אחר ולא יש בה שיעור חיוב חלה מביא אותה ומצרף אותה עם השאור הזה ומוציא לפי חשבון והיינו שאם יש בעיסה שניה זו שהביא עם צירוף אותו השאור כדי שיעור חיוב חלה נותן את העיסה השניה זו לתוך העיסה שהורמה חלתה כדי שיטול מן המוקף ומפריש מהעיסה השניה שיעור חלה עליה ועל השאור: ואם לאו. שאין לו עיסה שניה במקום אחר הרי זו העיסה שהורמה חלתה נעשית כולה טבל בשביל השאור שנתן לתוכה שהטבל אוסר בכל שהוא ומפריש חלה אחת על הכל: כיוצא בו זיתי מסיק. והוא של הבעה"ב המסיק ומלקט את זיתיו וחייבין בתרומה ומעשרות שנתערבו עם זיתי ניקוף והן של עניים המלקטים הגרגרים שנופלים ומלשון כנוקף זית שנים ושלשה גרגרים והן פטורין מתרומה ומעשרות וכן עינבי בציר והן של הבעה"ב עם עינבי עוללות שהן של עניים: אם יש לו פרנסה ממקום אחר. שיש לו מאותן פירות במקום אחר וטבולין למעשרות מוציא מהן על אותו טבל שנתערב בו מן החיוב ומן הפטור לפי החשבון של החיוב שבו: ואם לאו. שאין לו פירות טבולין מאותו המין במקום אחר רואין את המעורב הזה כאלו כולו טבל לפי שהוא מין במינו ואוסר הטבל בו בכל שהוא והדין בהם כך הוא שמוציא ממנו התרומה ותרומת מעשר על הכל דכולו טבל הוא: והשאר מעשר ומעשר שני לפי חשבון. כלומר שהרי צריך הוא להפריש בתחילה המעשר ראשון כדי לידע כמה התרומת מעשר שבו וכשמפריש המעשר וכן המעשר שני אחריו מחשב הוא המעשר ראשון לפי חשבון

מראה הפנים

ודאי גי' הספר מוטעת היא. ועוד דהרי מבואר הוא בהדיא בפ' דלעיל בהל"ה דר"ל מוקי למתני' דהתם כרשב"ג דהתוספתא וריב"ל וכן ר' יוחנן דקאי כוותיה מוקי להאי מתני' כתנא דמתני' דהכא א"כ על כרחך דתנא דמתני' פליג עם רשב"ג דהתוספתא ומעתה א"כ עוד קשיא אתרת דהגי' דלא כרשב"ג היא עיקרית וסתמא דמתני' דלא כרשב"ג דבעי שיעור דגן אלא הכל בנתינת טעם לחוד תליא מילתא והא דפסק ר"ל כרשב"ג ולא כסתמא דמתני' משום דאיהו לשיטתיה הוא דאזיל דאוקי בפ' דלעיל שם לסתמא דמתני' דהתם כרשב"ג וכדפרישית שם דלדעתיה דר"ל הא דתנינן התם המשמר רבעים קמח וכו' ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין משום דבתחלה כשלא ניטל המורסן נחשב הכל כדגן ומצטרפין לשיעור וכשניטל מתוכן לא נשאר בהעיסה שיעור דגן והלכך אע"פ שחזר המורסן לתוכן ה"ז דומה לעושה עיסה מן החטים שהוא מין המחויב עם האורז שהוא מין הפטור שאינו דגן ולרשב"ג צריך שיהא בה דגן כשיעור ואין מצטרפין והלכך נמי במורסן שאינו עכשיו בכלל דגן לא מהני בחוזר לתוכן לפי שאינו מצטרף עם העיסה שאין בה שיעור דגן וזהו טעמיה דר"ל דאוקמי לסתמא דמתני' דלעיל כרשב"ג ולפיכך פסק כאן הלכה כרשב"ג דאע"ג דתרווייהו דהני מתני' סתמא נינהו מ"מ עדיפא סתמא דלעיל דלא אשכחן שום פלוגתא בה משתמא דהכא דאשכחן לרשב"ג דפליג בתוספתא ואע"ג דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם כדאמרינן בפ' החולץ דף מ"ב הני מילי בדלא אשכחן סתמא אחרינא אבל היכא דאשכחן סתמא אחרינא דסתם לן תנא כהאי מ"ד דפליג בברייתא הלכה כהאי סתמא אחרינא וזהו דעתיה דר"ל אבל ר' יהושע בן לוי פליג לעיל אדר"ל ואוקי להמתני' דלעיל כדברי הכל ואפי' כהאי תנא דמתני' דהכא וכן דעת רבי יוחנן כריב"ל כדקאמר ר' מנא התם שכך קיבל מרבי יוסי רביה דאמר בשם רבי יוחנן דהכל מודים בסתמא דמתני' דלעיל משום דטעמא אחרינא איכא התם דדרך עיסה שנו ואין זה מדרך עיסה לחזור לתוכה המורסן אחר שניטל ממנה וא"כ לריב"ל ולרבי יוחנן דלעיל הלכה כסתמא דמתני' דהכא ודלא כרשב"ג ומעתה ממילא יובן לנו טעמיה דהרמב"ם דפוסק בפ"ו מהל' בכורים בהי"א המערב קמח חטים וקמח אורז וכו' וזהו כסתמא דמתני' דהכא וכסתם דמתני' דבסוף פרקין גבי שאור וזה שכתב לשון אפי' היה השאור חטים לתוך עיסת אורז וכו' כלומר אפי' שאור שהוא דבר מועט משום דהכל הולך אחר נותן טעם במין שלא במינו ודלא כרשב"ג וכן פסק בפ"ו מהל' מצה לענין שיוצא י"ח בפסח והראב"ד השיג עליו כאן וכתב נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרשב"ג דהכי פסק הלכה כוותיה מיהו לא בעינן רוב דגן. וכן דעת הרשב"א הביאו הכ"מ שם וכתב ליישב דעת הרמב"ם לפי שאפשר שהי' גורס כגי' הספרים שלנו מתני' כרשב"ג ופי' טעם דגן שאמרו היינו כשיעור וכדרשב"ג וכו' ואין מן הצורך להאריך בסתירת פי' דוחק הגדול הזה ותליי' לנו לבאר דעת הרמב"ם בדרך הזה אבל אמת ונכון הדבר כמו שנתבאר לפנינו דגי' הראב"ד והרשב"א היא אמיתית ועיקרית כמו שהכרחתי שהגי' הנכונה היא מתני' דלא כרשב"ג והא דפסק ר"ל כוותיה לפי שיטתו דפ' דלעיל הוא ואלו לאו ודקדקו בהאי דפ' דלעיל בודאי לא היו חולקים על פסק הלכה כסתמא דמתני' ודלא כרשב"ג אלא כריב"ל וכר' יוחנן דפליגי על הא דר"ל בטעם דמתני' דפ' דלעיל וא"כ ממילא נסתר פיסקיה דר"ל כרשב"ג דהא אפי' כר' יוחנן לחודיה נקטינן הלכתא כוותיה לגבי דר"ל ומכ"ש היכא דריב"ל קאי בשיטתיה דבעלמא הלכתא כוותיה אפילו לגביה דר' יוחנן ועוד דבהאי סוגיא דילן גופיה פסק ר' יוחנן דלא כרשב"ג כדקאמר ר' הילא משמיה טעמה דגן אע"פ שאין רובה דגן וזהו העיקר אליבא דר' יוחנן כדמסיק ר' זעירא ואמר מחלפא היא בידיה דר' הילא בהא דקאמר בשמיה דר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו' משום דסימן הוא לן דר' יוסי כרב הונא וא"כ ר' יוסי דהוא תלמידו דר' יוחנן בודאי כך קיבל מיניה דבטעמה דגן לחוד תליא מילתא וכיון דלא בעינן רובה דגן ממילא לא בעינן נמי שיעור דגן והראב"ד רצה להשמר עצמו בזה וסיים וכתב מיהו לא בעינן רוב דגן ורצה לומר דאע"ג דלר' יוחנן דס"ל לא בעינן רוב דגן מודה הוא דשיעור דגן בעינן ולא פליג אלא על הרוב אבל כשנדקדק בדברי ר' יוחנן בהא דפליג על ר"ל בהאי אוקימתא דמתני' דפ' דלעיל ומסיק התם ר' מנא דר' יוסי בשם ר' יוחנן קאמר דטעמא אחרינא איכא בהאי מתני' ודלא כר"ל דאוקי התם כרשב"ג וכמה שזכרנו מבואר נגלה דממילא פליג נמי על האי פיסקא דר"ל דהכא וא"כ על טעם דגן בלחוד הוא דקפיד והא דמסיים וקאמר אע"פ שאין רובה דגן משום אינך דקאמרי לעיל דתרווייהו בעינן קאמר איהו דטעמה דגן הוא דבעינן אע"פ שאין רובה דגן ולעולם שיעור דגן נמי לא בעינן דהא סתמא דמתני' פליגא על דרשב"ג ודלא כר"ל וזה מבואר ומוכרח מהני תרתי סוגיות והרי לך מבואר אמיתת הדבר לטעמו של הרמב"ם בפסק דין זה כמו שבארנו ממש בכל המקומות לדעתו ז"ל אחר שנעיין ונדקדק במקור המעיין הנובע שממנו יצא לנו לבאר הדינים לפי האמת בס"ד:

רבי יעקב בר אידי בשם רשב"ל הלכה כרשב"ג. עיין בדבור דלעיל היטב הדק ותמצא דלא קאי פיסקיה דרשב"ל גם לשיטתא דסתמא דהאי תלמודא: *מוציא לפי חשבון. הר"ב כתב בזה מביא קמח כשיעור שאם יצרפנו לשאור זה שחייב בחלה ולש עיסה ומערב עם העיסה שיש בה השאור ומוציא ממנה כשיעור חלה וכו'. ומפני שרצה להרמב"ם בפי'

שייך להמשנה

תוס' הרי"ד

שתהיה חלה אחר שתניחנה בכפישה ויסולק ידיה מן הכלי ולמה אצרכוה רבנן שתהא קוצה חלתה ואח"כ כשתניחנה בכלי תקפה ותקרא לה שם כדי שתהא הקריאת שם במוקף. הא בשעה שקוצה ממנה חלתה אפשר לה לקרות שם חלה על אחר כך שתניחנה בכפישה דבהכי חשיב מן המוקף ועלה בדעתי לחלק דלא דמי מתניתין דטבול יום המובא במס' נדה (דף ז) להך דפ' כשם דמס' סוטה (דף ל) דהתם שפיר אמרינן דקורא שם חלה לאחר שיהיה מופרש ומובדל והכי חשיב מן המוקף. דאי אפשר לה למיעבד באופן אחר דהיינו דתקרא שם בשעה שתחול השם דהא יהיה שלא מן המוקף דהא בשעה שתחול השם אי איפשר להקפות דהא תטמא ע"כ בע"כ תקרא שם בשעת מחובר שתחול השם אחר שיהיה מופרש ומובדל ותשיב מוקף מה שקריאת השם הוא במחובר אע"פ שלא חלה עדיין השם. וה"נ דעיקר מוקף הוא בוודאי בשעה שחל השם [דבלא"ה הסברא נותנת כן כיון דבעינן השם חלה בשעת הקפה ע"כ דעיקר מצותו שתחול אז השם חלה]. אבל מכיון דאי אפשר בשעה שתחול השם להקפות אז ע"כ סמכינן על קריאת השם לבד דבזה נמי חשיב מוקף. אבל במתניתין דטבול יום דשפיר מצי לקיים בשעת הקפה ממש להטיל עליו השם חלה שיהיה אז חלה עליה הקדושה בוודאי שפיר טפי עדיף שיהא מקפה בכפישה ויקרא עליו אז שם חלה שיחול הקדושה בשעת הקפה ממש ול"ד להא דבפ' כשם במס' סוטה (דף ל') הנ"ל דהתם אי אפשר למיעבד טפי אבל הכא מכיון דאפשר ליה למיעבד הקפה גמורה שפיר עביד

שנויי נוסחאות (סו"ד) וטעמו בנ"ו וטעמה. (סופ"ו) בה בנ"ו ליתא.

ככר לארן
בגין דתנו דבתרה כנ"ל:

סימן הוה לן רבי יוסי כרב הונא. רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא מנחה שנתערבה בחולין קומץ ומתיר את שירים לאכילה קורא אני עליה °והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. אמר ליה וכי טבל שנתערב בחולין קורא אני עליה °ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. אמר ליה וכי אמרית לך שאינו מוציא ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר. אין תפשיטא לך שאינו מוציא ממנו על מקום אחר אפילו ממנו עליו

ויקרא ב
במדבר יח

חשבון החיוב שבאותו טבל המעורב וזה נותנו להלוי והשאר מעשר לעצמו וכן אם שנת מעשר שני הוא מפרים המעשר שני לפי חשבון החיוב שבו ואם שנת מעשר עני הוא מפרים מעשר עני לפי חשבון החיוב שבו ונותנו לעניים והשאר מעכב לעצמו אלא שהתרומה ותרומת מעשר יש בהן עון מיתה זה הוא שצריך להפרים על הכל לפי שנעשה כולו טבל לכך ונותן אותם להכהן: הנוטל שאור מעיסת חיטים. והיא טבולה לחלה ונותן לתוך עיסת האורז הדין הוא בזה שהולכין בה אחר הטעם דאם יש בה טעם דגן חייבת כולה בחלה מפני השאור שהוא טבל המעורב בה ואם אין בה טעם דגן הרי היא עיסת האורז ופטורה מן החלה: אם כן למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא. כמו ששנינו ברישא דמתני' שאם אין לו פרנסה ממקום אחר נעשית כולה טבל ומוציא חלה אחת על הכל היינו מין במינו אבל מין שלא במינו כדאיירי הכא אין הטבל אוסר אלא בנותן טעם דהא טעמא דאמרינן הטבל אוסר בכל שהוא משום דהוי דבר שיש לו מתירין שהרי יכול הוא לתקנו ולא בטל וזה דוקא במין במינו אבל מין בשאינו מינו אפי' דבר שיש לו מתירין בטל הוא ושיעורו הוא בנותן טעם:

גמ' מנחה שנתערבה בחולין. לאחר שקדשה בכלי לשם מנחה ונפלה לתוך החולין מהו שיהא קומץ מן התערובות ולהתיר את השיריים לאכילה דקורא אני עליה והנותרת ממנה וגו' או דילמא חוששין אנו שמא הקומץ מן החולין הוא ואינו מתיר לשיריים מן המנחה: אמר ליה. מאי תיבעי לך אם מתיר הוא את השירי' תיפוק לך דאינו יכול לקמוץ מן התערובות וכי טבל שנתערב בחולין קורא אני עליה ונתתם ממנו את תרומת ה' וגו' הלא יש כאן ספק דשמא מן החולין הפטורים הוא מפרים ואין לו תקנה אלא שיפרים ממקום אחר על הטבל הזה שנתערב וא"כ ה"נ במנחה כן שהרי מנחה זו עדיין לא הופרש הקומץ ממנה וכשנתערבה בחולין אינו יכול לקמוץ כלל דשמא מן החולין שאינן קודש הוא קומץ: אמר ליה. ר' בון וכי אמרית הוא לך שאינו מוציא ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר בתמיה כלומר וכי האי מילתא אמורה וברורה לך בטבל שנתערב בחולין דאין תקנה כלל להפריש מהתערובות בעצמו לפי שאינו מוציא ממנו עליו כשם שלא יכול להוציא ממנו למקום אחר: אין תפשיטא לך וכו'. מסקנת דברי ר'

רבי בון בר חייא בעי קומי ר"ז מנחה שנתערבה בחולין כו' עד סוף הסוגיא. פי' דהנה קי"ל במס' תרומות פ"ג ה"ה דלא קידשו מדומעין כשהתרומה מדומע עם חולין ביחד בשעת הפלת קדושת התרומה ולא משום שירים ניכרים אלא משום דלשון הרמה לא נופל במדומע. ושיטת הירושלמי בפ"ה דמס' תרומות גבי נבילה בשחוטה דהמבטל אינו יכול להיות כהבטל והבטל יכול להיות כהמבטל כדאיתא בכמה מקומות בבבלי ס"ל להירושלמי דב' הכוחות שוין הן דאינו יכול לגבר כח אחד על חבירו דלהמבטל יש לו הכח שלא יאסר אותו הבטל משום כח המבטל שלו דאינו יכול לעשות כהבטל. ולהבטל יש לו כח שלא יבטלנו המבטל ולעשות אותו כאילו אינו ז"א דהא הבטל יש לו כח דראוי לעשות כהמבטל וע"כ אינו בטל לעצמו וכמאן דאיתא דמי וע"כ מטעם זה בטל המגע משום כח המבטל ולא בטל הסיטה של הנבילה משום כח הבטל עיי"ש ולפ"ז מבואר סוגיא דידן דרבב"ח בעי קומי ר"ז מנחה שנתערבה בחולין אם יכול לקמוץ הקומץ ממנו דהא המנחה הוי כטבל והקומץ הוי כתרומה בהרמה כדאיתא במס' יומא דף כ"ד ע"א עיי"ש והוי המנחה שנתערב בחולין כטבל שנתערב בחולין ע"כ מיבעיא לי' אם יכול להוציא הקומץ מן התערובות ולהתיר שירים לאכילה אם קורא אני עליו והנותרת מן המנחה או לא ע"ז א"ל וכי טבל שנתערב בחולין קורא אני עליו ונתתם ממנו את תרומת וגו' וכמו דטבל בחולין אין אני קורא עליו ונתתם ממנו את תרומת וגו' משום דקידשו מדומעין וכן גבי מפריש מקצת תרומה כפ"ד דמס' תרומות דאינו יכול להפריש הוא ג"כ משום דמעורב טבל וחולין ואינו יכול להפריש תרומה משום דקידשו מדומעין דבעינן מסוים ועיין בדברינו שם דמפורש כן הסוגיא שם כן נמי בקומץ דמנחה ע"ז השיב לו רבב"ח וכי טבל בחולין פשיטא לך שאינו מוציא עליו ולא על מקום אחר אפילו אם פשיטא לך שאינו מוציא על מקום אחר אבל ממנו עליו שפיר מוציא בטבל שנתערב בחולין והראי' ממתניתין דידן דתנינן דמוציא ממנו עליו אמרין לית הדא דר"ז תתיבה על דרבב"ח דהא שפיר מביא רבב"ח ראי' ממתניתין דידן דמוציא ממנו עליו ומפרש הגמ' באמת למה נחלק בין ממנו למקום אחר לממנו עליו. ע"ז מפרש משום דאזלינן בתר ב' הכוחות כנ"ל וע"כ בשעה שמוציא ממנו עליו הואיל ואין החולין ראוי לעשות טבל כיוצא בו חולין שבו מבטלין אותו וכיון שכבר נתבטל הטבל בחולין מדאורייתא וע"כ אין כאן שוב חיוב תרומה מה"ת וכל החיוב דתרומה בכל כרי הזה הוא רק מדרבנן [כדאיתא בר"ש ז"ל] וע"כ שפיר מוציא כל החיוב ממנו עליו דהתרומה מדרבנן. משא"כ כשהוציא ממנו למקום אחר דאז כשלא לנגד המבטל לא נתבטל הבטל וכמאן דאיתא דמי משום הכח שלו דטבל ראוי לעשות חולין כיוצא בו ואינו בטל מדאורייתא לגבי עצמו וע"כ האיך יוציא ממנו על מקום אחר דהא אי אפשר להוציא על מקום אחר משום דמדומע תרומה וחולין ולא קידשו מדומעין ואי דיוציא על טבל טבול מדרבנן למקום אחר דאז גם מהחולין שבכרי הזה יכול להתקדש על תרומה משום דמדרבנן חשיב כל הכרי הזה טבל מדרבנן ג"כ ז"א דהא א"כ תורם מן טבל דאורייתא על טבל דרבנן דהא חלק הטבל שבו לא נתבטל מדאורייתא וא"כ האיך יתרום מטבל דאורייתא על טבל דרבנן הא הוי כמו מן הנקוב על שאינו נקוב וכן על טבל דאורייתא לא יכול לתרום דהא הוי קידשו מדומעין דמדומע חלק התרומה וחלק חולין

תוס' הרי"ד

צ"ד ורק כ"ז דוקא באם דס"ל דבעינן קריאת שם חלה נמי בעינן מן המוקף והגם **דעיקר** מצות מן המוקף ילפינן מן הקרא דוהרמותם ממנו והתם לא כתיב רק הרמה **דהוא** רק הפרשה להוד מ"מ ס"ל דגם הקריאת שם חלה נמי צריך להיות מן המוקף. אז **מחלקינן** כה"ג כיון דבאמת קפדינן על השם חלה נמי דיהא מן המוקף ע"כ ס"ל הגם **דע"י** שקורא עליו רק השם ועדיין לא הלה השם עליו מ"מ נמי מן המוקף יחשב. אבל **המוקף** גמור הוא דיהא השם חל עליו מן המוקף. אבל אי ס"ל דלא בעינן מן המוקף כלל על **השם** דבקרא לא כתיב רק והרמותם דהוא רק הפרשה לחוד אז לא נוכל לחלק בהכי דנימא דהגם דלא בעינן השם מן המוקף כי אם ההפרשה בלבדה דוהרמותם ממנו כתיב ולא בעינן כלל השם מן המוקף כי אם ההרמה לחוד בעינן מן המוקף מ"מ העיקר המצוה דמוקף שיהא ג"כ השם מן המוקף ז"א כיון דלא כתיב כלל בקרא דבעינן השם מן המוקף כי אם ההרמה א"כ מנ"ל דעיקר מצותו שיהא השם מן המוקף ע"כ לא יכלו התוס' והר"ש ז"ל לחלק בין דינא דמתניתין דטבול יום לפ' כשם במס' סוטה דס"ל דלעולם בעינן השם לא בעינן מן המוקף משום דוהרמותם ממנו כתיב ולא בעינן רק ההרמה לחוד ולא מצינו שום מצוה מן המוקף על השם רק בדינא דמתניתין דטבול יום כיון דמצינו למיעבד השם בשעת הקפה שפיר עבדינן דהכי עדיף טפי כי כן עיקר מצותו. ז"א דמנין לנו שעיקר מצותו שיהא השם בשעת הקפה כיון דבעינן השם לא בעינן כלל הקפה דבקרא דמן המוקף לא כתיב רק והרמותם ע"כ לא מצינן לחלק בהכי. רק לבתר דס"ל דבעינן השם נמי בעינן מן המוקף דהע"ג דכתיב והרמותם הוי השם נמי במשמע. א"כ לפ"ז בוודאי עיקר המצוה שתחול השם בשעת הקפה ע"כ הגם דבקריאת שם לבד נמי מן המוקף יחשב ובהכי מיתוקמא מתניתין דמוכח בפ' כשם. אבל מ"מ עיקר מצותו שתחול השם בשעת המוקף ע"כ במתניתין דטבול יום כיון דאפשר למיעבד שתחול השם בשעת הקרבה שפיר עדיף טפי. זה עלה בדעתי לתרוצי מתניתין דטבול יום והא דפ' כשם וזה הוי סברא ישרה. ואחר כתבי זאת האיר ה' את עיני וראיתי בהרא"ש במס' טבול יום דמקשה קושייתן דמהכן נמי כתיבן הר"ש ז"ל דבעינן השם נמי בעינן מן המוקף והתם בפ' כשם מיירי דאמר שתהיה החלה לאחר שיהא מופרש ומובדל ומקשה קושייתן וז"ע שם והכא לא מצי למימר הכי דא"כ תטמא בידה הילכך בעי הקפה בשעת קריאת שם עכ"ל ולכאורה דבריו סתומים ותמוהים דמאי מתרץ דלפיכך במס' טבול יום לא מצי למימר דתהיה חלה לאח"כ דא"כ תטמא בידה וקשה הא מצי למימר דתהיה חלה אחר שתניח בכפישה. ויגעתי להבין דבריו הקדושים. ונראה דה"פ דבעינן דנקרא מוקף כשאמר בשעת החיבור שתהיה חלה לאחר שתהיה מופרש ומובדל היינו דווקא שתהיה חלה תומ"י כשתהיה מופרש ומובדל אבל אם תומ"י כשתהיה מובדל לא תהיה ג"כ חלה רק לאח"כ בזה לא נקרא מן המוקף. וכן מוכח דברי הר"ש ז"ל שכ' בקושייתו בזה"ל כיון שקונה ממנה חלה ע"מ לקרות שם לאלתר מוקף קרינן וכו' אלמא דלכל הפחות יהא לאלתר חלה אבל לאח"כ לא. וה"נ בקריאת שם אם כשקורא שם במחובר שתהיה חלה לאלתר כשיהיה מופרש ומובדל אז שפיר חשיב מן המוקף אבל אם לאלתר לא יהיה חלה לא נקרא מוקף וע"כ זאת כוונת הרא"ש ז"ל כיון דלאלתר לא תוכל לחול עליו שם חלה דתטמא בידה ורק לאח"כ שתניח בכפישה א"כ באופן זה לא נקרא מן המוקף. כן כוונת הרא"ש ז"ל וכ"כ בס' הגהת הרש"ש ז"ל במס' טבול יום בהגהותיו שכן כוונת הרא"ש ז"ע. א"כ לפי דעת הרא"ש ז"ל בנידון דידן בענין דלמדו את הכהנת לא נקרא בשביל את מכן שהמוציא עליו הראיה ומפני כך נמי אמרו שיתן לו דמי כגדולה וספק כזה אין בו ספק עון מיתה שכבר נתרמה ממנו תרומה גמורה מן התורה דוק ותשכח שכך הוא וזה

מראה הפנים

בפי' המשנה כעין זה כתב כן אבל קשה על זה דאם מערב הוא עם העיסה שיש בה השאור ומפריש החלה מן התערובות א"כ היינו סיפא ואם לאו וכו' ולא היה לעשות כן ולהפריש החלה מיניה וביה מן המעורב אלא בסיפא שאין לו פרנסה ממקום אחר ומשכי תיתי יפריש כאן מן החיוב והפטור שנתערב והרי יש לו להפריש מהמקום אחר ולפיכך חזר בו הרמב"ם בחיבורו וכתב בדין זה בפ"ז מבכורים בהל' י"א הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה וכו' ה"ז מביא עיסה שנייה שיהיה בה עם שאור זה שיעור עיסה שחייב בחלה ונותנה בתוך העיסה שהורמה חלתה ומפריש מן העיסה השנייה שיעור חלה עליה ועל השאור כדי שיטול מן המוקף וכו' הרי שמפריש מן העיסה השניה א"כ צריך שלא תתערב בתוך העיסה שהורמה חלתה הוא לתוך עיסה זו כלומר שיקרב עיסה השנייה לתוך עיסה זו כדי שיפרים גם על השאור ויהיה מן המוקף וכך הוא נלמד מהתוספתא ומייתי הכא בהסוגיא ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך וכו' דפרישנא לקמן הרי שאמרו ימשיך ולא שיערב בתוך עיסה שהורמה חלתה וכדפרישית כאן בפנים ועיין לקמן ד"ה אמרין וכו' שיתבאר שם כל חלוקי דינים מענין תערובת טבל וחולין:

עין למשפט *ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל. הר"ש כתב כאן והא דאמרינן לפי חשבון היינו דא"צ ליתן ללוי ולעני אלא לפי חשבון והשאר מערב עם פירותיו אבל תרומה ותרומת מעשר כשמפרים על הכל נמצאו חולין מדומעין דאסורין לזרים ונותן הכל לכהן או מוכר לו התרומה לפי חשבון עכ"ד בזה והביא התי"ט לזה וכתב והר"ש נסתפק בכאן אם יתן בחנם או שמוכר לו היתר לפי חשבון וציין למ"ש בריש דמאי ואני כתבתי בריש דמאי דמאי דמבעיא ליה להר"ש מפשט פשיטא ליה להרמב"ם דבכל ספק תרומה או תרומת מעשר או ספק חלה שהספק הוא שמא לא נתרמה ממנו בתחלה כל עיקר בזה לית דין ולית דיין שצריך ליתן לכהן בלא דמים שהרי ספק עון מיתה הוא ומכיון דלדידיה לא חזי ליה מה יעשה בה ובעל כרחו צריך ליתן להכהן בלא דמים וכמה שבארתי מזה ג"כ לעיל בהלכה ה' ד"ה תמן את אמר ספק פטור וכו' ע"ש דזה נלמד מההיא דפ' הזרוע דף קל"ד ומה דאיתמר שם בהסוגיא נוטל דמיו מן השבט לאו להלכתא פסיקתא איתמר תדע דפלוגתא הוא בהאי תלמודא לעיל בסוף פ"ה דדמאי אם בכל ספק תרומה ותרומת מעשר נוטל דמיו מן השבט או לא כדפליגי אמוראי התם בדין זה וא"כ הכיא דלעיל בהלכה ה' להאי מ"ד בלחוד הוא דאיתמר ולעיל בדמאי שם משמע דאינו מכריע הש"ס שם אלא כאידך מ"ד דאינו נוטל דמיו מן השבט ע"ש ומכ"ש ממאי דמשמע מש"ס הבבלי דפ' הזרוע שזכרתי דכל ספק איסור דאורייתא שהחמירו בה ולפיכך צריך הוא להפריש וא"כ צריך ליתנו כך להכהן ומהאי טעמא שנתבאר ובריש דמאי הבאתי בשם הרא"ש שכתב טעם אחר לזה שצריך ליתן התרומת מעשר של דמאי לכהן בלא דמים משום דאם את אומר בדמים תיישינן אדמהדר בתר כהן שיקנה ממנו אתי בים לידי תקלה וזה הטעם היה אפשר לומר בדמאי אלא דקשה דא"כ אמאי לא נימא הכי גם במקום שאמרו תרומה ויחזור ויתרום כעין האי דריש פ"ג דתרומות וכיוצא בו דאמרינן שהכהן צריך ליתן לו דמי הגדולה ולמה לא ניחוש לתקלה אבל לפי הטעם שביארתי טעם כולל הוא לספק תרומה ותרומת מעשר וחלה במקום שהספק הוא שמא תרומה זו היא הראשונה ויש בה ספק עון מיתה ולפיכך צריך הוא להפריש וליתן להכהן בלא דמים מכיון דלדידיה לא חזיא ליה כלל אבל היכא דידעי' שכבר נתרמה ממנו תרומה ושיא תרומה גמורה מן התורה אלא שחכמים החמירו בה לחזור ולתרום כהאי דריש פ"ג דתרומות וכיוצא בו בזה ודאי שצריך הכהן ליתן הדמים

שנויי נוסחאות (פו"ה) ר' בון נכי"ר ר' יוסה בר ר' בון.

עליו אינו מוציא . מתני' אמרה שהוא מוציא ממנו עליו דתנינן ואם לאו יוציא חלה אחת על הכל . אמרין לית הדא דר' זעירה תתיבה על ר' בון בר חייה . מה בין המוציא ממנו עליו מה בין המוציא ממנו למקום אחר . בשעה שהוא מוציא ממנו עליו הואיל ואין אותו הטבל ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו חולין שבו מבטלין אותו . בשעה שהוא מוציא ממנו למקום אחר הואיל ואותו הטבל יכול להעשות חולין כיוצא בו לא בטל

ר' בון הם דאם זה פשיטא לך שאינו מוציא ממנו על מקום אחר א"כ סלקא אדעתך דאפי' ממנו עליו אינו מוציא בתמיה דילמא ממנו על מקום אחר הוא דאינו יכול להפריש דחיישינן שמא מן הפטור הוא מפריש אבל ממנו עליו בעצמו איכא למימר דמכיון שנתערב החיוב עם הפטור כשמפריש מיניה וביה מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור הוא מפריש וכדאמרי' לקמן לטעמא דתלינן להקל במפריש ממנו עליו ולא תלינן להקל במפריש ממנו למקום אחר : מתניתא אמרה . והכי שמעינן נמי ממתני' דידן שיכול להוציא ממנו עליו דהא תנינן ואם אין לו פרנסה ממקום אחר מוציא חלה אחת מעיסה זו על הכל והרי כאן טבל שנתערב בחולין הוא דהשאור טבול לחלה הוא ונתערב בעיסה שהורמה חלתה ואפ"ה מוציא החלה מעיסה זו ופוטר את שאור הטבל : אמרין . בני הישיבה דלית הדא דר"ז תתיבה על ר' בון בר חייה . שאין תשובת ר"ז שהשיב לו כלום דהא שמעינן ממתני' בהדיא שיכול להפריש ממנו עליו בעצמו : מה בין וכו' . והשתא מפרש הש"ס טעמא דמאי שנא דתלינן להקל במוציא ממנו עליו ולא כן במוציא ממנו למקום אחר וקאמר דהיינו טעמא : בשעה שהוא מוציא ממנו עליו הואיל ואין אותו הטבל ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו חולין שבו מבטלין אותו . כלומר דלענין שמוציא ממנו עליו אמרינן דיכול הוא להוציא משום דהואיל ואין אותו הטבל והיינו מה שעכשיו נעשה טבל כולו בשביל אותו הטבל המועט שנתערב בו אין ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו של הטבל המועט וכגוונא דמתני' שהשאור הטבל הזה ראוי להעשות חלה ונתערב בהעיסה שהורמה חלתה ואין כל העיסה ראויה להיעשות חלה שהרי כבר נפטרה וזהו דקאמר אין אותו הטבל ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו מפני שעכשיו כל העיסה קרויה טבל אבל עכ"פ העיסה לא היתה ראויה להיעשות חלה ולהכי כשנפל השאור הטבל לתוכה אמרינן דהחולין שבהעיסה מבטלין את השאור לענין דהוי מין בשאינו מינו בשביל שהחולין והוא המבטל אי אפשר להיות כמוהו של בטל והוא השאור ונמצא שהיה בדין שיתבטל אותו השאור ממש והוא טבל המועט אלא דמשום חומרא דחלה שהוא עון מיתה אמרינן דלענין שצריך להפריש חלה מעיסה זו כולה לענין זה דוקא דייניגן לה דהוי מין במינו ולא בטל וצריך להפריש חלה על הכל משום דנעשית כולה טבל אבל לענין שיכול להפריש אותה החלה מהעיסה זו בעצמה אמרינן דהואיל שלא היתה העיסה זו ראויה להעשות חלה כיוצא בו של השאור א"כ בדין הוא שהחולין של העיסה מבטלין אותו וכיון שכן הוא די בזה שמחמירין עליו להפריש חלה ומפרים ממנה בעצמה על הכל דמהיכי תיתי נחמיר עליו שלא יהיה תקנה כלל להפריש ממנה בעצמה מאחר דמדינא השאור נתבטל ממש ברוב החולין שאי אפשר לרוב החולין להיות כמוהו של השאור המועט והוא בטל וממנו אתה דן גם כן לשאר טבל מועט שנתערב בחולין מרובין וכדאמרן והיותר נכון לומר דהא דכתיב כאן בני' הספרים הואיל ואין אותו הטבל ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו ט"ס הוא ואגב שיטפא דלקמן בהא דר' יוסי הועתק ג"כ תרומה אלא כצ"ל הואיל ואין אותה חולין ראוי להיעשות טבל כיוצא בו חולין מבטלין אותו דכללא דמילתא דבתר מבטל אזלינן והחולין אי איפשר לחזור לטבל הלכך החולין מבטלין אותו וכדפרישית : בשעה שהוא מוציא ממנו למקום אחר וכו' לא בטל . בתמיה כלומר והשתא ממילא ידעינן האי טעמא דאין יכול להוציא ממנו למקום אחר דמה תאמר בשעה שאתה רוצה להוציא ממנו למקום אחר דהואיל ואותו הטבל ראוי להיעשות חולין כיוצא בו שהרי אתה יכול לתקנו א"כ הוי מין במינו ולא בטל ויכול להפריש ממנו למקום אחר דמן הטבל החיוב הוא מפריש בתמיה דהא ודאי ליתא דלא אזלינן בתר בטל אלא בתר המבטל והואיל ואין אותן החולין ראוין להעשות טבל כיוצא בו שהרי כבר מתוקנין הן א"כ הוי מין בשאינו מינו ונתבטל הטבל בהחולין והוי ליה כולו מין פטור ואין יכול להוציא ממנו על מקום אחר דהוי מן הפטור על החיוב ולא דמי למוציא ממנו עליו דממ"נ מפריש הוא מיניה וביה דאם החולין ביטלו את הטבל א"כ אפי' תיקון א"צ כלל אלא דאכן לענין איסור אזלינן לחומרא ואמרינן דטבל

חולין דהא מדאורייתא נחשב חלק החולין כחולין והא דהחולין נחשב כטבל הוא רק מדרבנן והאיך יפטור טבל מדאורייתא ע"י טבל מדרבנן ואפילו אם יפריש כל השיעור של תרומה לפי המדומע מן הטבל דאורייתא לא מהני ג"כ דהא קידשו מדומעין מדאורייתא ע"ז אמר ר"י הדא אמרה טבל שנתערב בתרומה הואיל ואותו הטבל ראוי להעשות תרומה כיוצא בו אינו בטל ר"ל דבהא אפילו למקום אחר נמי שפיר דמי דהא ביה לא שייך קידשו מדומעין כיון דהכל הוי תרומה ואה"נ מקשה הגמ' ולית הדא דרבב"ח תתיבה על דר"ז כלומר דכל עיקר האיבעיא שלו קשה דהא במנחה בקומץ לא שייך קידשו מדומעין [כדאיתא בתו"י ז"ל במס' יומא דף כ"ט דאם המנחה נתקדשה בכלי ונקמצה ממנה הקומץ שלה אפילו שלא כדין כגון בלילה לא שייך גבי הקומץ דלא נתקדשה לקומץ ותהי' טבל ז"א כיון דכבר נתקדשה המנחה בכלי שלה שוב הקומץ שנקמץ ממנה לא יכול להיות שלא נתקדש אפילו בכל אופן שהוא אפילו בלילה וע"כ הוי קומץ פסול משום לילה אבל אין סברא לומר שלא נתקדש לקומץ כלל אם לא היכא דלא נתקדשה המנחה בכלי עיי"ש בתו"י ז"ל הנ"ל] דממ"נ אם שלמעלן בטל ר"ל הקומץ נתבטל בחולין א"כ מאי מיבעיא לי' כלל אם נתרת המנחה דהוא שירים לאכילה דהא פשיטא דהמנחה ג"כ נתבטל בהחולין וא"צ לקומץ כלל . ואם שלמטן אינו בטל ר"ל המנחה לא נתבטלה א"כ מאי מיבעיא לי' על הקומץ פשיטא דהוי קומץ כיון דלא נתבטל אצל החולין ואי דמעורב בו חולין מאי איכפת לן כיון דכבר קידש . וכיון דכבר קידשה בכלי בעודו במנחה וע"כ כשנקמץ א"כ אין סברא לומר דיחזור לטיבלי' לרבנן דבן בתירא במס' מנחות דף ו' והכא אין כאן פסול על הקומץ אלא החסרון בעיקר הקידוש דלא יכול להתקדש במדומע וזה לא שייך לרבנן דבן בתירא כיון שכבר נתקדשה המנחה וכמבואר בתו"י ז"ל הנ"ל :

א"ר

מראה הפנים

וזה דעת הרמב"ם בכל דינים האלו והוא העיקר : **אמרין** לית הדא דר"ז תתובה על ר' בון בר חייה וכו' . משמע מהמסקנא בענין הדין טבל וחולין שנתערבו דלענין להוציא ממנו למקום אחר אינו יכול להוציא אבל מיניה וביה עליו יכול הוא להוציא דבזה אמרינן שמפריש מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור וכדמפרש הש"ס לטעמא מה בין וכו' בשעה שהוא מוציא ממנו עליו וכו' וכמה שבארתי לזה בפנים . וכדי להתבונן ביותר ביאור ולידע ממסקנת עקרי דינים אלו מדין טבל שנתערב בחולין ומדין התערובות אי בתר מבטל אזלינן או בתר בטל ולענין מאי הוא למאי דקי"ל כרבנן דר' יהודה דמין במינו בטל הוא בעלמא במקום דשייך ביטול . וגם לבאר בחלוקי דינים השייכים לכן אביא מסוגיות הש"ס הזה ומסוגית הש"ס הבבלי אשר הוזכר מענייני דינים האלו והמה במקומות מפוזרים וכל מה שנוכל לרמז בקצרה במקום שאמרו שלא להאריך נקצר והמעיין המבין יבין לבוא עד תכונת מסקנת דינים אלו ומאיזה מקור הן נובעין ולהבין דעת הרמב"ם ז"ל בהן . בתוספתא דדמאי פ"ה תני אמר ר"ש שזורי מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי לא ולוקחם מן הגוי ועשר עליה והכי מייתי לה הא' ש"ס לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ט' ובתוספתא שם סגי' א"ל לך וקח פירות מן השוק וכבר כתבתי בזה לעיל בדמאי שם דבבבלי פ' הקומץ רבה דאיכא התם כהני תרי לישני בהאי ברייתא דר' טרפון דמייתי לה התם ובענין דפליגי בדין אין קנין לנכרי וכו' נתבאר שם הכל ע"ש ואין אנו צריכין לחזור ולבאר זה כאן . נקטינן מיהת מהאי ברייתא דע"כ לומר דר' טרפון פליג אסתמא דמתני' דהכא דהרי לדידיה אין תקנה לאותו טבל שנתערב בחולין אלא בלוקח פירות אחרים מן השוק או מן הנכרי והרי ר"ש שזורי שאל לו ודאי דמיירי שלא היה לו טבל ממקום אחר ולפיכך א"ל שצריך לחזור אחר טבל אחר כדי לעשרו וא"כ ש"מ דר"ט לא ס"ל כמתני' דידן שאם אין לו פירות טבל ממקום אחר שיכול הוא להוציא המעשרות מיניה וביה אלא דס"ל כהאי דאמר ר' זעירה הכא שאינו מוציא לא ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר ואקשי לי' ר' בון ממתני' דהכא וכדמסיק הש"ס לית הדא דר"ז תתובה על ר' בון בר חייה דהא מתני' אמרה וכו' וא"כ ר"ט דהתם פליג אסתמא דמתני' . ומכל הלין יתבאר לך דמאי דמפלפל הר"ש בדמאי פ"ה בענין זה וכן כאן במקנת בענין טבל וחולין שנתערבו היאך יכול להפריש מן הפטור על החיוב ואני כתבתי בדמאי שם דמיירי בטבל וחולין שנתערבו שוה בשוה וכו' כמו שהוזכר שם מיהו כל זה אליבא דהך ברייתא דר"ט אבל לא קיימא לן הלכתא דהלכה כסתם מתני' דידן דפליגא עליה וכדמסיק הש"ס הכא דממנו עליו יכול הוא להוציא אבל לא ממנו למקום אחר כדמפרש טעמא וכמו שאבאר עוד בטעמא דהאי חלוקא דדינא לפי מה שנתבאר המקנת בפנים . ומעתה נתבאר לנו דין טבל שנתערב בחולין בחלוקי דיניו וכמ"ש הרמב"ם בזה דכאן בהל' בכורים ביאר דין הרישא דמתני' בפ"ז בהל"א כנזכר לעיל ד"ה מוציא לפי חשבון

תוס' הרי"ד

נקרא כלל מן המוקף כיון דאי איפשר לחול החלה לאחר שיהא מופרש ומובדל כי אם לאחר כך כשתעלה בגוש אחד ע"כ לא נקרא כלל מן המוקף וכן לדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל במס' נדה (דף ז' ע"א) דלא חלקו כלל דבקריאת השם שהחול לאחר שיהא מופרש ומובדל נקרא מן המוקף והמה לא חלקו בזה אלא דס"ל דבשעה שחל השם תהיה מן המוקף בוודאי בנידון דידן דלמדו את הכהנת לא הוי מן המוקף :

נמצא מן כל דברינו לעיל שיגענו להעמיד דברי הר"ש והרא"ש ז"ל עולה לשיטת הר"ש ז"ל בנידון דידן דלמדו את הכהנת דהוי מן המוקף ע"י קריאת השם במחובר שתחול לאחר שיהא מופרש ומובדל אבל מ"מ כפירוש תנינן במתניתין דטבול יום ומובא במס' נדה (דף ז ע"א) דקוצה הימנה חלתה ומניחתה בכפישה או באנתותא ומקפת וקורא לה שם ולא קורא השם חלה בשעה שקוצה במחובר ע"מ שתחול לאחר שתהיה בכפישה משום דעיקר מצות מן המוקף דבעינן בענין השם הוא שתחול השם בשעה שהוא מן המוקף ע"כ בלמדו את הכהנת הגם דהוי מן המוקף יתהב מ"מ אינו מן המוקף ממש . ולפיכך כתב הר"ש ז"ל במס' חלה דבענין דלמדו את הכהנת השיב מן המוקף . אלמא דלא מחלק כחילוקא דהרא"ש ז"ל בין שתחול השם לאלתר או לאח"כ . ולפיכך ס"ל גבי למדו את הכהנת ד קרא מן המוקף הגם שתחול השם לאחר כך . אבל מ"מ אינו מן המוקף ממש כעיקר מצותו . ולפיכך שפיר ניחא קושייתן מן מתניתין דטבול יום . אבל להרא"ש ז"ל וכן לדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל במס' נדה (דף ז' ע"א) הכ"ל לא נקרא כלל מן המוקף גבי למדו את הכהנת מהא דכתב הרא"ש ז"ל בהלכות חלה דהא דגבי למדו את הכהנת נקרא מן המוקף הוא לאו משום דהוא מחובר בשעת קריאת שם שתחול שם חלה לאחר שיהא מופרש כמו שכ' הר"ש ז"ל ז"א דלאו משום לאו זה נקרא מן המוקף כיון דלא תחול שם חלה לאחר אלא משום דלמסקנא בירושלמי בסוגיין דלר"ש בר אבדימי דלמפרע הוא קדוש נמצא דלמדו את הכהנת שהאמר במחובר הר"ז חלה על העיסה וכו' לכשתעלה גוש אחד ולא יהיה חלה הקדושה למפרע ונמצא דהוי מן המוקף ממש דהא חלה עליו השם חלה בשעת מחובר ממש . והר"ש ז"ל כתב לשיטתו דאפילו להו"א בשמעתין נמי השיב מן המוקף : ואחר שת"ל בארנו כל השיטות של רבותינו ז"ל נבוא לעומק הענין דידן ומדויק כל מלה ומלה אבל תיקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף שמא מן הפטור על החיוב דמלת תיקנו מדויק דהא מן הדין צריך ליטול החלה בסוף אלא שתיקנו רבנן משום שלא תטמא את העיסה והצרכוה רבנן ליטול מן הטהור ולפ"ז אם בחמת תטמא העיסה ולפום קס"ד ס"ל דלאו למפרע היא קדושה אלא לאחר שתעלה גוש אחד או יהיה

בטל. אמר רבי יוסי הדא אמרה טבל שנתערב' בתרומה הואיל ואותו הטבל יכול להעשות כתרומה כיוצא בו לא בטל. ולית הדא דרבי בון בר חייה תתיבה על דר' זעירא. מה נפשך אם שלמעלן בטל אף שלמטן בטל אם שלמטן לא בטל אף שלמעלן לא בטל שכבר קידשתנו. ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך. רבי יונה בשם ר' זעירא זאת אומרת רובע שאור שנטבל במקומו טובל ד' רובעים במקום אחר. הדא

דטבל אוסר בכל שהוא משום דמיהא לענין זה מין במינו הוי: הדא אמרה. מהא דאמרינן ש"מ דטבל שנתערב בו תרומה מועטת הואיל ואותו הטבל ראוי להעשות כתרומה כיוצא בו שהרי היה יכול לקרוא עליו שם תרומה לא בטל התרומה כטבל וצריך להעלות אותה אם שייך בה עלייה דלכל כה"ג בתר מבטל אזלינן והוי מין במינו ולא בטיל: ולית הדא דר' בון בר חייה תתיבה על דר"ז. השתא קאמר הש"ס דאע"ג דאמרינן לעיל דמאי דהשיב ר"ז לר' בון בענין טבל שנתערב בחולין לאו תשובה היא מכל מקום עיקר השאלה דר' בון בר חייה לר' זעירא בענין מנחה שנתערבה בחולין ורצה ר' בון לדמות דין הזה לדין טבל שנתערב בחולין וכמו שהשיב לר' זעירא האי תשובה דר' בון ג"כ לאו תשובה היא דמעיקרא לא דמיא דין דמנחה לדין טבל שנתערב בחולין כדמסיק ואזיל: מה נפשך וכו'. כלומר דממ"נ היאך תאמר בזה בענין הבעיא שלך אם דמתחשבינן דמה שלמעלה בטל הוא כלומר שנתבטלה המנחה בתוך החולין הואיל ומין במינו הוא וס"ל כמ"ד מין במינו בטל אף בכה"ג א"כ בטל הוא בהכל ואף במה שלמטה והיאך יקמוץ מן החולין: אם שלמטן לא בטל וכו'. כלומר ואי דאמרת דלא נתבטלה המנחה משום שכבר קדשתה אותה והוי כמין בשאינו מינו עם החולין ולא בטל א"כ בכל מקום שהיא לא נתבטלה ומאי תיבעי ליה ומאי האי דבעי לדמות דין דמנחה בחולין לדין טבל שנתערב בחולין: ואם לאו מביא ד' רבעין ומשיך. אדינא דמתני' קא מהדר דהכי תני בתוספתא פ"ב כדינא דמתני' מביא קמח ממקום אחר ומצרפו לחמשת רבעים והיינו דקאמר הכא שאם אין לו ממקום אחר כדי שיעור חיוב חלה ויש בה שאור רובע אחד מביא ד' רבעים ומשיך אותם להשאור שיהיו נדבקין זע"ז עד שישוכו זה מזה ומצרפן לשיעור חיוב חלה ומפריש החלה: זאת אומרת רובע שאור שנטבל במקומו וכו'. כלומר דקמ"ל דאע"ג דאותן ד' רבעים שבמקום אחר אין בהן שיעור חיוב חלה וסד"א דכי קאמרינן דשני קבין שנגעו זה בזה עד שישוכו מצטרפין לחיוב חלה כדתנן בפ' דלעיל בהלכה ד' הני מילי שנגעו מעצמן עד שישוכו אבל להביא לכתחלה פחות משיעור חלה ולצרפו לאחר שיהא בו כשיעור לא הלכך קאמר זאת אומרת מהא דלעיל דאפי' אותו רובע השאור הוא בפני עצמו ונטבל במקומו הוא נעשה כאלו הוא טובל לד' הרובעין שבמקום

תוס' הרי"ד

יהיה החלה שהופרש מן העיסה יהיה עלה שם חלה על העיסה טמאה א"כ תיקנו בחלה כלומר תיקנו רבנן בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כלומר לשיטת הרא"ש ובן לרבותינו בעלי התוס' ז"ל נקרא שלא מן המוקף כלום ולשיטת הר"ש ז"ל נקרא שלא מן המוקף ממש [כפי פי' הפ"מ ז"ל שלא מן המוקף ממש רק הוא ז"ל פי' דקאי על מתניתין דפ"ב דחלה וזה קשה מאד דלמאי הזכיר זה הכא כלל ואין לו ענין כאן אבל לפי דברינו שפיר עולה כהוגן ת"ל דהכא קאי בתקנה דתיקון רבנן הכא בכהנת גופא] ומסיים שמא מן הפטור על החיוב הוא כדברינו לעיל כיון דבחול דעיסת עצמה מרובה והמים יגעו לה' רבעים קמח. א"כ לאו בכ"א קדום החלה דעל העיסה קדום הומ' דנפטר מה שבידו וחולין אין פוטרין את הטבל כפי הירושלמי (דמס' תרומות פ"ה) הנ"ל דהכא ל"ל כר"ת ברי' דר' הילל כהאת כיון דאמר הר"ז חלה על העיסה נפטרה מה שבידו ועל הקמח הוא דווקא כשתעלה בגום ע"כ לא מתוקמא רק בערבי שבתות דעיסתה מועטת מפני שזו מביאה וזו מביאה וגמלא דעל העיסה נמי לא התול החלה רק כשיבלים השיעור ושוא כשתעלה בגום לשיטת ר' יוסי דאוקים כר"ע וכפי הירושלמי (דפ"ד הנ"ל) וע"ז אמר ר' יונה דלא מסתברא דלא כחול אבל בע"ש צריכה לומר היא והטמא שבה בפירוש המפרש ז"ל דיהא חלה גם על הטמא למה עד שלא תעשה בגום היא ניטלת לשם חלה משתעלה בגום היא קדושה לשם חלה אם אומר את חוץ מן הטמא שבה נמצא טבל טמא מעורב בחלה מתוך שאתה אומר הוא והטמא שבה חולין טמאין הן לא מוטב להפריש מן הפטור על החיוב ולא יהא טבל טמא מעורב בחלה. כלומר דבע"ש דלא חל שם חלה על העיסה לאחר שהעיסה ג"כ תעלה בגום אחד עם הקמח והשאור והקרן א"כ ממילא לא נפטרה העיסה עד שתעלה בגום ובכ"א עם הקמח נמצא מה שבידו לא נפטרה לעולם דהא לא הורם חלה על העיסה רק כשתעלה בגום ומה שבידו אינו עולה בגום אחד עם הקמח והשאור והקרן והעיסה נמצא דלא הורם חלה לעולם על מקצת העיסה הנשאר בידו דהא מה שבידו אינו עולה בגום אחד והוא התנה בפירוש דיהיה חלה על העיסה דווקא כשתעלה בגום אבל כ"ז שלא תעלה בגום לא הורם חלה עלה. א"כ לפ"ז כשאומר חוץ מן הטמא שבה נמצא דטבל טמא מעורב בחלה והוה ליה למימר בפירוש דגם על הטמא שבו מפריש חלה ויהיה חלה גם על הטמא. ובשלמא בחול דעיסתה מרובה והעיסה נפטרה אפילו כשלא תעלה בגום הגם דהוי חסרון דהוי מן הפטור על החיוב דהא אינו נעשה חלה בכ"א ונמצא דכשאומר הר"ז חלה נפטרה מה שבידו וחולין אינן פוטרין את הטבל כדהיא דירושלמי (במס' תרומות פ"ה) הנ"ל אבל עי"ז נמצא מעלה דממילא נפטר מה שבידו דהא הוא אינו צריך לעלות

מראה הפנים

השבון וסיים שם וכתב ואם אין לו עיסה שניה נעשית זו כולה טבל ומפריש חלה על הכל שהטבל במינו אוסר בכל שהוא. ומשום דמיניה וביה יכול הוא להפריש דאמרינן שמפריש מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור ולהדין דסיפא בטבל שטבול למעשרות שנתערב בחולין זה ביאר לעיל בפ"ח מהל' מעשר מהל"ב עד סוף הל"ג בכל חלוקי דיניו שכתב שם שאם הן שוין מאה טבל ומאה חולין מתוקנין וכו' שאם אין לו פרנסה ממקום אחר מפריש מיניה וביה ומגביה הטבל ועוד שאם אחת לתרומת מעשר מן החולין דבכאן מיירי בטבל שהוא טבול לתרומת מעשר ולקמן ביאר שם דבך הוא הדין בטבל שטבול לתרומה ולתרומת מעשר וכן אם היה הטבל פחות מהחולין וכו' שוין הן בענין זה שמפריש מיניה וביה ומגביה אותו הטבל עם מה שצריך לתקנו מן החולין ומה שמפסיד זה מן החולין ביאר שם הטעם וכבר מבואר לענין הטעם הזה בדברי לעיל סוף דמאי בפי' המשנה מאה טבל מאה חולין וכו' בכל הסבות שנשנו שם וכן להסוגיא דהש"ס עלה ואין זה ענין לכאן אלא דנקטינן דעתו משם בענין טבל שנתערב בחולין דלעולם הפרשת תיקון החולין מהני הוא כשמתקן מיניה וביה אם אין לו טבל ממקום אחר וזה נלמד ממתני' דהכא דמוציא ממנו עליו אבל לא ממנו למקום אחר וזה פשוט הוא דאינו יכול לתקן מן התערובת למקום אחר דשמא נוטל הוא מן החולין והוי ליה מן הפטור על החיוב ודבר זה ביאר הוא ז"ל בכמה מקומות בהל' מעשר ובהל' תרומות שאינו יכול לתקן להחיוב בדבר שיש בו תערובת פטור וכדנלמד זה מסוגית הש"ס דהכא להאי חלוקא דדינא בענין טבל שנתערב בחולין. ונבוא מעתה לבאר טעמא דהאי חלוקא דדינא למאי דקאמר הש"ס לפרש מה בין וכו' בשעה שהוא מוציא ממנו עליו וכו' דחילוק דין זה בטעמא דידיה תליא בהאי דאמרו בש"ס דהכא לעיל בפ"ט דתרומות בהל"ג דאמר רבי יוסי בר חנינא נבילה בטילה בשחוטה וכו' ואיתמר להא בש"ס דילן במנחות דף כג ובכמה מקומות דפליגי רב חסדא ור' חנינא דלרב חסדא לעולם בתר מבטל אזלינן ולפיכך נבילה בטלה בשחוטה לפי שהשחוטה שהוא המבטל א"א שתעשה נבילה והנבילה אפשר שתעשה שחוטה דלכי מסרחה פרחה טומאתה ואזלינן בתר המבטל והוי ליה מין שלא במינו ובטל וכבר בארתי לעיל בתרומות שם לדעת הרמב"ם בזה שפי' לדין זה ולטעמו בסוף פ"א מהא"ט דאע"ג דבכל האי טעמא לפלוגתייהו דאיתמר התם אליבא דר' יהודה הוא דאיתמר אבל לרבנן דס"ל דכל מין במינו בטל וא"כ לא איצטריך להאי טעמא דבתר מבטל אזלינן מ"מ מה שהיה לו מן ההכרח להרמב"ם ז"ל להביא להטעם הזה הוא ללמדנו טעם החילוק דאמרינן בבכורות דלא בטלה אלא לטומאת מגע אבל לטומאת משא לא דכמאן דאיתא דמי ע"ש ותמצא מבואר לדין זה ולדינים הנזכרים שם לעיל בדברי הרמב"ם. ומיהא נקטינן דסעיקר הוא דבתר מבטל אזלינן וכדמסתייע לן נמי מהאי תלמודא דלעיל בתרומות וכן הכא דקאמר בפשיטות למסקנא דהיינו טעמא דמתקנין בין ממנו למקום אחר דאינו יכול להפריש מהטבל שנתערב בחולין ובין ממנו עליו דיכול הוא להפריש והחילוק הזה נלמד בהדיא ממתני' וא"כ למאי דמפרש הש"ס לטעם החילוק שמעינן להדיא דטעמא הוא משום דבתר מבטל אזלינן ולפיכך ממנו עליו לעולם יכול הוא להפריש דהחולין אינן יכולין לעשות כטבל וא"כ מן הדין הוא דנתבטל הטבל לגמרי אלא דמשום חומרא דטבל הצריכו חכמים להפריש ומפריש מיהא מיניה וביה אם אין לו פרנסה ממקום אחר דהא מדינא בלא"ה ליכא למיחש למידי אבל ממנו למקום אחר אינו יכול להפריש דהטבל של מקום אחר הוא טבל גמור וצריך לתקנו מן התורה והיאך יכול להפריש עליו מתערובת טבל בחולין דאין בתר מבטל אזלינן ונתבטל הטבל מדינא והוי ליה מן הפטור על החיוב. והרי לפניך מבואר הדין עם חלוקו וטעמו דבתר מבטל אזלינן וזה פשוט הוא דלדין דטבל שנתערב בחולין דקיימינן הכא בזה לכ"ע שוין בו דמין במינו לא בטל בין לרבנן בין לר' יהודה וא"כ לענין להפריש ממנו מבואר הוא טעם החילוק למאי דקי"ל דבתר מבטל אזלינן כמבואר בפנים ולעיל דשמעינן לה מסוגיא הלי ש"ס בפשיטות כמ"ד דבתר מבטל אזלינן. ומעתה נשאר לנו לבאר קושיא אחת בענין זה דהאי אמרינן גבי טבל שנתערב בחולין האי טעמא דבתר מבטל אזלינן א"כ היאך הטבל אוסר בכל שהוא ולמה לא יתבטל לגמרי ומצאתי לקושי' זו בדברי התוס' במנחות דף כב ע"ב ד"ה ור' יהודה סבר וכו' דלאחר שהביאו שחזר בו ר"ת ממה שהיה אומר בתחילה לחלק בתרומה בין לא ליבש דבלא במינו כמשהו כמו טבל וביבש הוא דאמרו עולה בק"א והקשו לו מכמה מקומות דאמרינן בהדיא דתרומה עולה בק"א אף בלח וחזר בו ופירש להאי דר' יוחנן בשלהי ע"ז שהביאו שם משום דר' יוחנן ג"כ ס"ל דבתר מבטל אזלינן וכו' ע"ש ושוב כתבו וא"ת וטבל במינו במשהו היכי משכחת לה הא הי אפשר להמבטל דהיינו חולין שיעשו טבל והרצו ג' תירוצים וכולם אינם עולין למשמעות המתני' דהכא עם הסוגיא דמה שכתבו די"ל שנפל טבל טבול לתרומה בטבל שאינו טבול לתרומה דהוי מין במינו כיון דשם טבל על שניהן א"כ טבל שראה פני הבית בטבל שלא ראה פני הבית. והנה אלו ב' התירוצים מעיקרא קשה עליהם מהאי מתני' דהכא דבטבל של חלה שנתערב בעיסה שהורמה חלתה איירי וקתני עלה א"כ למה הטבל אוסר בכ"ש במין במינו וגם התירוץ הג' שכתבו עוד א"כ אפילו נפל לחולין מתוקנין ובעודה לתרומה ביד בעלים דאפשר לאיתשולי עלה גם זה אינו דמלבד האי סברא משום דאיכא לאיתשולי עלה לא אמרינן בדין תערובת תרומה כדמוכח בנדרים דף נ"ח משום דליכא מצוה לאיתשולי עלה אלא דקשה ומה נאמר במתני' דידן דבשאור טבל שנתערב בחולין מתוקנין איירי וכן שייך הכא דאיכא לאיתשולי עלה ובלאו הכי אינו מובן תירוץ הזה דהכן בטבל קיימי' ומאי להא דתרומה שכתבו כאן אם לא שנאמר דזה קאי אהא דלעיל שם בדבריהם ולא נאריך בזה ומיהו בעיקר קושיא זו מתורצת היא מתוך דברינו דלעיל ולמאי שרמזתי לזה בפנים דודאי מדינא הטבל נתבטל לגמרי אף למ"ד בתר מבטל אזלינן ואפי' לענין איסור אלא משום חומרא דטבל שהחמירו בו חכמים לאסור התערובת במשהו במין במינו ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטל א"כ לעולם לענין איסור נשאר בחומרא זו וכי אמרינן בתר מבטל אזלינן היינו לענין להפריש ממנו למקום אחר דהי אזלינן בתר מבטל לקולא כהאי דנבילה בטלה בשחוטה מכ"ש דאזלינן בתר מבטל לחומרא ולא"א להפריש ממנו למקום אחר ולענין זה בלבד נקרא כאן מין בשאינו מינו ולחומרא אבל לענין שיהא בטל לגמרי אף לענין איסור הא ודאי לא אמרינן דהא מיהת מין במינו ממש הוא והחמירו בטבל כמו ביי"נ כדאמרינן בשלהי ע"ז ותדע דהא האי פלוגתא אי בתר מבטל אזלינן או בתר בטל איתמר במנחות בדין טומאה וטהרה ואליבא דר' יהודה ומדחזינן דלא פליגי בעלמא אליבא דר' יהודה בהא דהא לר' יהודה מין במינו לא בטל בכל מקום שמעינן דהני אמוראי סברי דדוקא לענין טומאה וטהרה אמרינן הכי אליבא דרבי יהודה אבל לענין איסור כדקאי קאי ולר' יהודה נבילה שבטלה בשחוטה האיסור לא נתבטל דמין במינו לא בטל לדידיה והשתא מדר' יהודה נשמע לרבנן בטבל דלכ"ע מין במינו לא בטל לענין איסורא ולענין להפרישו צריך הוא שיפריש ממנו עליו אבל לא ממנו למקום אחר דבתר מבטל אזלינן לענין זה ואף שיש לדחות הראיה מהאי דר' יהודה דהא אמרינן סתם לעולם אליבא דר' יהודה וכי קאמר ר' יהודה מין במינו לא בטל ה"מ היכא דאפשר ליה למהוי כוותיה וכו' ומשמע דאף בכל מקום דקאמר ר' יהודה מין במינו לא בטל ואפי' במקום איסורא הוא דפליגי הני אליבא מ"מ הסברא שאמרנו אליבא דרבנן היא נכונה ואמיתית דאף למאי דנהדר לן דלרבנן אמרינן נמי בתר מבטל אזלינן כמבואר מכל מה שזכרנו למעלה היינו דוקא לענין הפרשה והעלאה אבל לא לענין איסורא שיתבטל האיסור לגמרי דבמקום שהחמירו במין במינו במשהו החומרא לעולם עומדת היא ולא בטל במין במינו ממש ואין להאריך יותר בזה: ולית הדא דר' בון בר חייה התיבה על דרבי זעירא וכו'. כדפרישית דמה שייך דין דקומץ מנחה לדין דטבל דהקומץ מעולם לא יתבטל שכבר קדשת אותו וכן המנחה אע"פ שעדיין לא נקמצה מ"מ כבר נתקדשה בכלי שרת וכעין זה אמרינן במנחות דף כב ע"ב גבי הסיא דשתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו וכו' וכן בקומץ מנחה שנתערב בשירים וכו' אמר ר' זירא נאמר הקטרה בקומץ ונאמר הקטרה בשירים מה בקומץ אין מבטל את חבירו אף שירים אין מבטלין את הקומץ וא"כ ה"ה הכא שנתערב בחולין אין הקומץ מתבטל ולא תליא אם המבטל נעשה כבטל או לא וכן במנחה שכבר מקודשת ועומדת היא: ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך. דוקא משיך אבל לא שיערב בעיסה שהורמה חלתה והיינו דפליגי הכא בהאי דנשוך אם מן התורה הוא או לא וכבר זכרתי מזה לעיל בד"ה מוציא לפני השבון וע"ש:

והתנינן

שנויי נוסחאות (שו"ב) יכול בד"ו ראוי. (שו"ו) קידשתנו בכי"ר לא קדש תני. (שו"ז) ומשיך בכי"ר ליתא.

מסורת הש"ס

טבול יום פ"א מ"א

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ח מטומאת אוכלין ה"ח

הדא אמרה שהנשוך תורה. א"ר אימי איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל. רבי יוחנן אמר הנשוך תורה. רשב"ל אמר אין הנשוך תורה. רבי חייא בר בא מחליף שמועתא. בעון קומי רבי יוסי את מה שמעת מן ר' יוחנן אמר לון אנא לא שמעית כלום אלא נפרש מיליהון דרבנין מן מליהון דתמן תנינן *המכנים חלות ע"מ להפריש ונשכו ב"ש אומרים חיבור בטבול יום [א] וב"ה אומרים אינו חיבור ארשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרה שאין חייבים עליו משום טמא אוכל טהור. א"ל ר' יוחנן [ב]שנייא היא בטבול יום דכתיב ביה טהור וטמא טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך. הוי רבי יוחנן דו אמר דבר שאינו חיבור בטבול יום תורה הוא. דו אמר שהנשוך תורה. ור"ש בן לקיש דו אמר אינו תורה דהוא אמר אין הנשוך תורה. והתנינן *) ואם לאו מביא ארבעת רובעין ומשיך. אמר רב הושעיה תפתר שבא מעיסת הנשוך רבי

פני משה

שבמקום אחר לענין שמצטרפין עמו לשיעור חיוב חלה: הדא אמרה שהנשוך תורה. שבכל מקום שאמרו דנשוך חיבור הוא מן התורה הוא דהוי חיבור שהרי כאן מצטרף הוא לחיוב חלה שהוא מן התורה: איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל. בהאי דינא דנשוך: מחליף שמועתא. דר' יוחנן לדר"ל ודר"ל לר' יוחנן: את מה שמעית מר' יוחנן. מפני שר' יוסי תלמיד מובהק דר' יוחנן הוה כמו דאשכחן בכמה דוכתי וזהו ר' יוסי בר פלוגתיה דר' יונה בכל מקום והוא רביה דר' מנא כדאמרי' בפ' דלעיל בהלכה ג' דאמר ר' מנא אע"ג דלא אמר ר' יוסי רבי הדא מילתא וכן בהרבה מקומות ור' מנא בנו של ר' יונה היה כדאשכחן בברכות ובשבת ובכמה דוכתי: אמר לון. ר' יוסי אנא לא שמעית כלום בהדיא מן ר' יוחנן מה דעתו ולא ידענא אם ר' יוחנן הוא דאמר הנשוך תורה כדר' אימי או ר"ל הוא דסבירא ליה הכי כר' חייה בר' בא אלא דנפרש מיליהון דרבנן והיינו ר"י ור"ל מן מיליהון דאמרי בעלמא ומהתם נלמד דעתיה דכל חד וחד כדאית ליה: דתמן תנינן. בריש מס' טבול יום המכנס חלות ע"מ להפריש שעושה הרבה חלות ומניחן זו על זו ודעתו ע"מ להפריש אותן זו מזו ונשכו שנתדבקו כל כך עד כשבא להפרידן נושכות זו מזו: ב"ש אומרים חיבור בטבול יום. שאם נגע טבול יום בחלה אחת כולן פסולות שהטבול יום פוסל את התרומה וכן בחלה והרי הן כולן כגוף אחד וב"ה אומרים אינו חיבור: ארשב"ל. ואמר ר"ל עלה ממה דתנינן לב"ה אינו חיבור סתם ולא קאמרי בהדיא אינו חיבור בטבול יום כדקאמרי ב"ש א"כ ש"מ דלא פליגי אלא דוקא לענין נגיעת טבול יום דלב"ש כולן פסולות ואם אכלן הטבול יום להאחרות אין כאן משום טמא אוכל טהור ועלה קאמרי ב"ה דאינו חיבור לענין נגיעה דלא מחשבי כאלו נגע גם בהאחרות אבל לענין אכילה לא פליגי ב"ה דלקולא מודו דהוי חיבור וכדמסיים וקאמר הדא אמרה שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור כלומר דאפי' לב"ה אם אכל הטבול יום את החלות האחרות אין חייב עליו משום טמא אוכל טהור דטבול יום אסור לאכול בתרומה ומשום דלענין הקולא דאכילה מודו ב"ה דהוי חיבור: וא"ל ר' יוחנן. דלא היא אלא לגמרי קאמרי בית הלל דאינו חיבור משום דשאני טבול יום דקלישא טומאתו שכן מלינו דכתיב ביה טהור ורחץ בשרו במים וטהר וכתיב ביה טמא ובא השמש וטהר אלמא דמעיקרא טמא הוא הא כיצד טהור לחולין וכן למעשר מבעוד יום ולתרומה טמא הוא עד משתחשך וא"כ נגיעת הטבול יום באחת מהן אינו פוסל כלל להאחרות ואם אכלן א"כ להאחרות חייב עליהן משום טמא אוכל תרומה טהורה דהחלות אחרות טהורות הן מן התורה: הוי. השתא ש"מ דר' יוחנן דהוא אמר דבר שאינו חיבור בטבול יום תורה היא כלומר דהוי טהור מן התורה: דהוא אמר הנשוך תורה. כלומר וממילא שמעינן דר' יוחנן הוא דס"ל דבעלמא דבר הנשוך חיבור הוא מן התורה דאל"כ מאי האי דקאמר שנייא היא בטבול יום הא אין כאן אלא נשוך ובלאו הכי אינו חיבור מן התורה אלא ודאי דס"ל דבעלמא נשוך דבר תורה ור"ל דהוא אמר התם דאינו תורה כלומר שאותן החלות אחרות אינם טהורות מן התורה ולפיכך איהו דקאמר דלב"ה אין חייב על האחרות משום טמא אוכל טהור א"כ ש"מ דהוא אמר אין הנשוך דבר תורה דהא לדידיה אין חילוק בין טבול יום לשאר טמא לענין אכילת האחרות ואי ס"ד דס"ל לר"ל דבעלמא נשוך מן התורה הוי חיבור מאי האי דקאמר לב"ה הדא אמרה שאין חייבין וכו' ואי דהוי חיבור מן התורה בעלמא פשיטא דאין חייבין על אכילות אחרות משום טמא אוכל טהור דהא מיהת נפסלו כולן ומאי קמ"ל אלא ודאי דס"ל לר"ל דבעלמא אין הנשוך תורה והלכך איצטריך ליה לאשמועינן דלב"ה מיהת חיבור הוי לקולא לענין אכילות אחרות שאין חייבין עליהן משום טמא אוכל טהור: והתנינן. בהאי תוספתא דלעיל ואם לאו וכו' אלמא דנשוך דבר תורה ומשני ר' הושעיא תיפתר שבאו הד' רבעין מעיסת הנשוך כלומר שכבר היו בהעיסה שהיה בה כשיעור חיוב חלה והפריש ממנה אותן הד' רבעים לצרפן לרובע השאור הזה ולפיכך מהני כאן הנשיכה א"כ

רידב"ז

א"ר אימי איתפלגון ר"י ורשב"ל ר"י אמר הנשוך תורה ורשב"ל אמר אין הנשוך תורה רחב"ב מחליף שמועתא בעון קומי ר' יוסי את מה שמעת מר' יוחנן א"ל אנא לא שמעית כלום אלא נפרש מיליהון דרבנן מן מילהון דתמן תנינן המכנים חלות ע"מ להפריש ונשכו בש"א חיבור בטבו"י וב"ה אומרים אינו חיבור ארשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרה שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור. פי' כיון דס"ל דאינו חיבור לטומאה והעיסה השנייה הנוגעת בעיסה שנגע בה טבו"י טהורה גמורה ומותר לטהור לאוכלה ואין חייבין עליו משום טהור אוכל טמא משום דהוא טהור הדא אמרה שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור ר"ל הדא אמרה שהנשוך בחלה דעלמא אינו מדאורייתא ואין בו משום טמא אוכל טהור ובטמא שאוכל החלה הזה שעל ידי נשוך אין בו משום טמא אוכל טהור אין חייבין עליו ר"ל על נשוך משום טמא אוכל טהור מדאורייתא דהא מדאורייתא הוי חולין גמורין אלא דהוא חלה מדרבנן ואסור לטמא לאוכלה אבל אם אכלה אין חייבין עליו דאי ס"ד דהוי מה"ת ע"י נשוך כגוף אחד לענין חלה שיהא חלתו ד"ת שיהא טמא חייב עליו מה"ת א"כ הו"ל להיות בטבו"י גוף אחד שיהא טמא ויתחייב עליו משום טהור אוכל טמא א"ו דכל עיקר חיבור בנשוך בחלה הוא מדרבנן והוא דווקא לענין איסור טבל. אבל לענין טומאה אפוסי *) דן טומאה מדרבנן לא מפשינן כדאי' במס' נ"ט בילה דף ז' ע"א עיי"ש וה"ה דהוי מלי ע"ג למיתני הדא אמרה שאין לוקין על חלתן ד"ת כדלעיל בפ"ק לענין איסור זרות ורק נקט דבר והפוכו כיון דבנשוך בטבו"י אין בו משום טהור אוכל טמא ע"כ דהנשוך הוא מדרבנן חיבור וע"כ לענין טומאה אפוסי טומאה מדרבנן לא מפשינן ע"כ דהדא אמרה דנשוך דחיבור בחלה הוא מדרבנן בעלמא וכמו כן אין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור ע"ז א"ל ר' יוחנן שנייא היא בטבו"י דכתיב בי' טהור וטמא טהור לחולין מבע"י ולתרומה עד משתחשך וע"כ אינו חיבור בטבו"י ומזה מוכח האיך ר"י ורשב"ל ס"ל לענין נשוך בחלה הוי ר"י דו אמר דבר שאינו חיבור בטבו"י תורה היא ר"ל דמה"ת אינו חיבור בטבו"י הגם דבעלמא הוי חיבור מכל מקום בטבול יום דאינו חיבור הוא מן התורה אינו חיבור הוי דו אמר שהנשוך תורה ורשב"ל דו אמר אינו תורה ר"ל דאין מה"ת הפרש בדין דטבו"י לענין חיבור דו אמר אין הנשוך תורה ופריך והתנינן מביא ד' רבעין ומשיך פי' א"כ קשיא למ"ד דס"ל דאין הנשוך תורה דהא מכאן מוכח דהוי מה"ת אר"ה תיפתר שהטבל דמתניתן מיירי שבא מעיסת הנשוך וע"ז קאמר ר"ז תירוץ אחר דבהשיכו בידו כבמתניתן דידן כל עמא מודיי שהנשוך תורה וע"ז מדחה דאפילו תימר דאפילו השיכו בידו הוא המחלוקת ולמ"ד דאין הנשוך תורה אפילו השיכו בידו אין הנשוך תורה מ"מ לא קשיא ממתניתן דהא רשב"ל כדעתי' דס"ל הטבל בטל ברוב מה"ת וא"כ מה"ת כבר נתבטל הטבל וכל עיקר דצריך להפריש עליו חלה הוא רק מדרבנן וע"כ די במפריש עליו בעיסת הנשוך ופריך והתנינן ואם לאו מוציא מאחד על הכל דמשמע דאין הטבל בטל ברוב דאי בטל למה לי הפרשה כלל וקשיא למ"ד דהטבל בטל ברוב מדאורייתא ורק מדרבנן אינו בטל א"כ לא אמרו רבנן דאינו בטל רק לענין דאסור לאכול החולין משום חלק הטבל שיש בו ואמרו רבנן דחלק הטבל אינו בטל ונשאר באיסורו עד שיוציאנו מהעיסה הזאת ע"י שמפרים עליו ממקום אחר אבל אינו מדמע מדרבנן שיהא החולין נחשבין כמו טבל מדרבנן ז"א כך ס"ד דגמ' ע"כ מקשה מהא דתנינן דמוציא מא' על הכל דמשמע מזה דגם החולין נחשבין כמו תרומה [ועיי' היטב בתוס' ז"ל במס' נדה דף מ"ז ע"א ותמצא כן] וע"ז משני ר' יוסי דלכ"ע צריך להפריש על הכל אף על חלק החולין אפילו דהוי מדרבנן רק הכ"מ לחוש להפרשה שניי' מ"ד טבל בטל ברוב מה"ת ורק מדרבנן אינו בטל וגם אמרו רבנן דהחולין נחשבין כמו טבל א"כ אם הרים ונפלה לאתר קורן אינו חושש להפרשה שניי' כלומר אם הרים מקצת מהעיסה הזאת ונפלה לעיסה אחרת חולין למ"ד דמה"ת בטל ברוב ורק למדרבנן הוי החולין נחשבין כמו טבל א"כ כשנפלה מן העיסה הזאת למקום אחר הוי חשיב טבל מדרבנן שנפלה לחולין ואינו עושה החולין שבמקום אחר לטבל דהא הוא גופי' הוי מדרבנן אלא צריך לתקנו ממקום אחר דהוא אינו בתורת הפרשה על העיסה אלא בתורת מוציא האיסור מתוכו אבל א"צ להפרשה שניי' על העיסה השני' ומ"ד דמה"ת אינו בטל ברוב נעשה כל החולין של עיסה הראשונה טבל ועי"כ כשנפלה למקום אחר צריך הפרשה גמורה דהוי כולו טבל ולא סגי במה שיתקנו ממקום אחר ועיי' בתוס' ז"ל במס' נדה דף מ"ז ע"א ותמצא כן וכן אמר ר' בא מה פליגין ר"י ורשב"ל בטבל שנטבל ד"ת אבל בטבל שמדבריהן כ"ע מודיי שהטבל בטל ברוב אפילו מדרבנן וא"צ אלא לתקנו ממקום אחר אבל אינו אוסר כל הכרי שיהא הכרי נחשב כטבל ז"א ע"ז התיב רכב"כ מזיתי מסיק דהוי מדרבנן ומ"מ תנינן דמוציא מאחד על הכל ומשני ר"מ דקיימתיה בשמן דהוי מדאורייתא:

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב]שנייא הוא בטבול יום. עי' שבת דף פ' ובתוס' שם ובספר חזון נחום סדר טהרות ובמס' טבול יום ואני כתבתי ליישב דברי התוס':

מראה הפנים

והתנינן ואם לאו מביא ד' רובעין ומשיך וכו'. הוא מאי דמיפרך ממתני' דלעיל בפ"ב בהל"ד העושה עיסתו קבין וכו' עד שישוכו א"כ הנשוך מן התורה הוא ולא שייך

תוס' הרי"ד

לעלות בגוש אחד ע"כ ספיר קאמר חוץ מן הטמאה שכן דאינו מקדש הטמאה שכן לשם חלה אבל נפטר בהחלה שהוקדש בידו. ע"כ הגם דהוי מן הפטור על החיוב אבל עי"ז נעמת מעלה כיון דנפטר מה שבידו דאינו צריך לעלות בגוש אחד ממילא חולין מתוקנים הן חלק בטמאה אבל בע"ש דהעיסה אינה נפטרת עד לאחר שתעלה בגוש אחד א"ר א' לפ"ז החלק הנשאר בידו לעולם אינו מתוקן צריך לומר אף על הטמאה שבה כדי שלא יהא טבל טמא מעורב

רבי זעירה בעי או מה פליגין רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש בנשוך מאיליו אבל אם השיכו בידו כל עמא מודיי שהנשוך תורה. אפילו תימר השיכו בידו היא המחלוקת נאמר רבי שמעון בן לקיש כדעתיה *דאמר רבי שמעון בן לקיש בשם חזקיה טבל בטל ברוב. ר' יוסי בי רבי נהוראי אמר טבל בטל ברוב. אמר רבי יוחנן אין הטבל בטל ברוב. רבי בא בר ממל ורבי הילא אעלון עובדא קומי רבי יסא סברין מימר שנים רבין על אחד ולא שמיעין דאמ' רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אין הטבל בטל ברוב. והתנינן ואם לאו מוציא מאחד על הכל. אמר רבי יוסי כל עמא מודיי שהוא מפריש מה פליגין לחוש להפרשה שנייה. מאן דאמר טבל בטל ברוב ארימה ונפלה לאתר חורן אינו חושש להפרשה שנייה. מ"ד אין הטבל בטל ברוב ארימה ונפלה לאתר חורן חושש להפרשה שנייה: א"ר בא (מפליגין) [מה פליגין] ר' יוחנן ור"ש בן לקיש בטבל [ב]שנטבל דבר תורה. אבל בטבל שנטבל מדבריהן כל עמא מודיי שהטבל בטל ברוב. התיב ר' בא בר כהנא קומי ר' יוסי והתנינן כיוצא בו זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף עינבי בציר שנתערבו עם עינבי עוללות. ולא טבל שנטבל מדבריהן הוא. א"ר מנא קיימתיה בשמן של זיתי מסיק שנתערב בשמן של זיתי ניקוף. מתיב ר' יוחנן לר"ש בן לקיש והתנינן [א] *נוטל אדם (כדו) [כדי] חלה מעיסה שלא

מתיב ר"י לרשב"ל והתנינן נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה להיות מפרים עלי' והולך. ואם כדברי רשב"ל דטבל בטל ברוב א"כ כיון שהפרים ממנה רוב העיסה ונשאר מיעוט האיך יגמור להפרים ממנה הא כיון שנשאר מיעוט טבל בטל ברוב ע"ז אמר לי' רשב"ל דמיירי ברושם דהיה מסוים המקום שנטל לשם חלה ומביא ראי' לדבריו דבטל ברוב מהא דתנינן תמן הרוצה להפרים תרומה ותרו"מ כאחת כו' ומבואר שם דנוטל א' מל"ג ושליש ומיהדו ואומר אחד ממאה שיש כאן הר"ז בלד זה חולין והשאר תרומה ומאה שיש כאן הר"ז בלד זה מעשר וכמבואר במס' דמאי הטעם לזה וכמבואר בדברינו שם. ע"ז פריך ולאיזה דבר הוא מסוים וע"כ כדי שלא יתבטל ברוב דל"ל משום דצריך להפרים במסוים כדמסיק בסמוך וע"כ הוא משום שלא יתבטל ברוב וע"ז אמר ריב"א דז"א דהא דצריך לסיים הוא משום דבעינן קביעות מקום דס"ל בתרומות הכרי זה וזה בזה דזה לא הוי מסוים משום דלא ידעינן באיזה לד מהתרומה הראשונה עשאו לתרומה והכא בנטל החלק הזה ליטול ממנו תרומה ותרומת מעשר הוי כתרומת הכרי זה וזה בזה ולא הוי מסוים ואה"כ הזר ריב"א ואמר דהא לר' יוחנן היא ור"י ס"ל דתרומת הכרי זה וזה בזה דמיחד חלק הכרי זה לתרומה ואה"כ אומר וזה בזה דחשיב מסוים דנעשו ב' התרומות ביחד אע"פ שלא ידעינן באיזה לד מהתרומה עשאו תרומה משום דנעשה תרומה ביחד וא"כ הכא במיחד הלק הזה לתרומה ואח"כ מיחד עוד לתרו"מ אע"פ שלא מיחד באיזה לד לא איכפת לן משום דנעשה ביחד תרומה וא"כ הכא בנוטל החלק ל"ג ושליש ועושה תרומה ואח"כ עושה תרו"מ לא צריך לן לדעת באיזה לד עשאו תרומה ובאיזה לד לתרו"מ משום דנעשה קדושת תרומה ביחד אם כן מנילא נתקדש החלק הזה של ל"ג ושליש ואם הי' יכול להתקדש לא הי' צריך ליחד הלד כי מאי איכפת לן באיזה לד כיון דנעשו ב' התרומות ביחד א"ו דלא יכול כלל להתקדש בלא לד מסוים משום דנתבטל ברוב ושוב לא הוי טבל ולא יכול לעשות ב' התרומות בזה אחר זה תכופין משום דנתבטל תיכף ומיד חלק הטבל משא"כ בלא נתבטל יכול לעשות ב' התרומות תכופין בזה אחר זה ולא בעינן ליחד הלד כי מאי איכפת לן באיזה לד כי נעשה התרומה ביחד וממילא נעשה מסוים דהא החלק ל"ג ושליש הוי מסוים ונמלא שמיחד חלק א' ליטול ממנו ב' תרומות תכופין זא"ז לא בעינן יחוד לד והוי חשיב מסוים וכמו שמבואר בדברינו לעיל ה"א עיי"ש:

הוון

א"כ שבא מעיסת הגשוך אשאור קאי וכלומר דהאי דתנינן שאור שנטל מהעיסה שלא הורמה חלתה מיירי בעיסה שלא נתחייבה בחלה אלא מחמת הנשיכה והלכך הוא דמהני ביה השתא נשיכה דאע"ג דאין הנשוך ד"ת הרי כל אותו חיוב החלה שעל השאור ג"כ מעיסת הנשוך הוא ואם זה אינו מן התורה אף חיובו שבתחלתו אינו מן התורה ועיקר: ר' זעירא בעי או מה פליגין וכו'. כלומר או דילמא דנימא דבמה פליגי ר"י ור"ל בנשוך מאליו כהאי דתנינן העושה שני קבין וכו' דלר"ל אין חיוב חלה שבא מחמת הנשוך מן התורה אבל אם השיכו בידו כהאי דאיירינן הכא אפשר דכ"ע מודים שהנשוך חיבור מן התורה הוא מכיון שעשאו בידים: אפי' תימר וכו'. ודחי לה הש"ס דאפ"ת דגם בהשיכו בידו הוא המחלוקת ולר"ל אין הנשוך תורה ואפ"ה לא קשיא לר"ל דכאמר רשב"ל כדעתיה דאמר בשם חזקיה דטבל דכה"ג דאיירי במתני' בטל ברוב ור' יוסי וכו' והאי פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן הוזכרה לעיל בכמה מקומות ועיקרה בריש פ"ד דתרומות וכדפרישית שם דבטבל שלא הוברר פליגי דאי בטבל ממש לא פליגי בהא דתני בהדיא בסתם מתני' דהכא דהטבל אוסר בכל שהוא במין במינו והכא נמי כגון שהשאור שהוא טבל בא מעיסת הנשוך שלא הוברר לשם טבל וכדאוקי רב אושעי' אלא דמפסיק בהא דבעי ר"ז ודחי לה דלעולם פליג ר"ל אף בהשיכו בידו וס"ל דאין הנשוך תורה והא דמהני הכא לענין חיוב חלה היינו טעמא אליבא דר"ל משום דס"ל טבל דכה"ג בטל ברוב הוא וא"כ כשנתערב בה עיסה שהורמה חלתה מן הדין פטור הוא מן החלה שנתבטל בתוך העיסה אלא מדרבנן הוא שהצריכו להפרים החלה בשילטרף עמו ד' רבעים והלכך הוא דמהני ביה נשיכה ולקמן מקשי על דר"ל ממתני' ומפרק לה: אעלין עובדא קומי ר' יסא. היאך לפסוק להלכה דאע"ג דהלכתא כוותיה דר' יוחנן לגבי דר"ל משום דסברין מימר שנים רבין על אחד דחזקיה ור' יוסי בר' נהוראי קסברי בטל ברוב והן רבין על רבי יוחנן אבל לא שמיעין להו הא דאמר ר' סימון בשם ריב"ל דסבירא ליה כוותיה דר' יוחנן דאין הטבל בטל ברוב: והתנינן ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל. ואם שאור הטבל בטל ברוב אמאי צריך להפרים חלה וקשיא לריש לקיש: כל עמא מודיי הוא שמפרים. אף ר"ל מודה שצריך להפרים חלה כדפרישית לעיל ובמה פליגין אם יש לחוש להפרשה שנייה כלומר בפעם שנייה כדמפרש ואזיל דמ"ד אין הטבל בטל ברוב והויא העיסה כולה טבל ומתחייב בחלה מדינא אם ארימת שהפרים החלה והדר נפלה לאתר חורן למקום אחר חושש הוא להפרשה שנייה כלומר דנעשה זה מדומע וצריך להפרים גם ממנו אבל למ"ד הטבל בטל ברוב מפרים הוא החלה ואם לאחר שהפרישה נפלה למקום אחר אינו חושש להפרשה שנייה דמה שהפרים בתחילה אינו אלא מצד חומרא בעלמא דמן הדין הטבל בטל ברוב: א"ר בא מה פליגין וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ה דמעשרות בהלכה ב' דבעי למימר דלא פליגי ר"י ור"ל אלא בטבל שהוא דבר תורה אבל בטבל שנטבל מדבריהן כגון שזרע בעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה שאין בו חיוב תרומה ומעשרות אלא מדבריהם כ"ע מודים שהטבל כזה בטל ברוב: התיב ר' בא בר כהנא. על זה לפני ר' יוסי דהא תנינן במתני' כיוצא בו זיתי מסיק וכו' שאם אין לו פרנסה ממקום אחר מוציא מהן תרומה ותרומת מעשר על הכל וכי טבל דכה"ג לא טבל שנטבל מדבריהן הוא שהרי סתם זיתים להוציא שמן מהן עומדים וכן הענבים להוציא מהן יין ומתני' סתמא קתני ומשמע דאף בזיתים וענבים כגון אלו הדין כן והרי עדיין לא נגמר מלאכתן וא"כ אין הטבל אלא מדבריהם ואפילו הכי קתני דרואין אותן כאלו כולן טבל: א"ר מנא קיימתיה. להמתני' דבשמן של זיתי מסיק שנתערב עם שמן זיתי ניקוף מיירי וכן בענבים שנתערב היין של זה עם היין של זה דכבר נגמרה מלאכתן והטבל מדבר תורה הוא: והתנינן. בפרק דלקמן בהלכה ו' נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה וכו' שעושה עיסה טהורה ואינו מפרים חלתה ומניחה להיות מפרים ממנה והולך שיהו חלות על עיסות אחרות ואפי' נטמאו העיסות אחרות ובלבד שיהו דמאי כדמסיים שם במתני' והיינו שיהיו ספק אם הורמה חלתן או לא מפני שחלת דמאי כזה ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף קתני מיהת שמפרים עליה והולך ומשמע עד שתהא עיסה זו כולה לשם חלות על אלו עיסות האחרות והשתא קשיא לדידך דקאמרת הטבל בטל ברוב אמאי צריך שתהיה כולה לשם חלה הא מכיון

תוס' הרי"ד

מעורב בחלה וזה מדויק מאד אבל בע"ש צריכה לומר וכו' למה עד שלא תעשה גוש היא ניטלת לשם חלה. ומשתעשה גוש אחד היא קדושה לשם חלה. כלומר כיון דבע"ש דווקא משתעשה גוש אחד או היא קדושה לשם חלה ולפ"ז אם אומר חוץ מן הטמאה שבה נמצא טבל טמא מעורב בחלה וכדברינו ובשלמא בחול לאו משתעשה גוש אחד היא קדושה לשם חלה דהא על העיסה קדושה הוא' אבל בערבי שבתות ע"כ משתעשה גוש אחד נמצא טבל טמא מעורב בחלה נמצא דבע"ש יש מעלה וע"י המעלה נמצא חסרון ובחול יש חסרון וע"י החסרון נמצא מעלה לפיכך מקשה כ"י דמוקמיה בע"ש ולא בחול מטעם החסרון דהוי מן ספטור על החיוב. הא בערבי שבתות איכא חסרון יותר גדול דהוא טבל טמא מעורב בחלה. וכי לא מוטב להפרים מן הפטור על החיוב ולא יהא טבל טמא מעורב בחלה. וע"ז אמר כ"ש בר אדומא ולא למפרע היא קדושה מכיון שהיא קדושה למפרע כמפרשת מן החיוב על החיוב כלומר דהא אע"פ שמסיים לאחר שתעשה בגוש מ"מ כוונתו דלאחר שתעשה

מראה הפנים

מיין שהם לאתי דמפרק שבא מעיסת הנשוך וכדפרישית בלשון שכ' שהוא העיקר דהא עושה עיסתו קבין קתני וא"כ בתחלת עשייה הוא דמיירי אלא דהלכתי הוה מצי לשנויי דר"ע ס"ל כמ"ד דר"א פליג שהם את"ק ודוקא צירוף הסל מהני לדידיה והלכתא כר"א בהא ועיין לעיל בפ"ב שם מה שנתבאר לקושטא דמילתא: דאמר רשב"ל בשם חזקיה טבל בטל ברוב. ודאי דחזקיה לא פליג אמתני' דטבל במין במינו במשהו והלכך פירשתי דבטבל שלא הוברר מיירי וכעין האי דריש פ"ד דתרומות וכן האי דפ"ה דמעשרות שציינתי בפנים וכדפרישית שם ומיהו הכא לכאורה אפשר לפרש דמן התורה פליגי וחזקיה כרבנן ור' יוחנן כר' יהודה דמדאורייתא מין במינו לא בטל אלא דלא ניחא לן לאוקמי מילתיה

עין משפט נר מצוה
לט
א מיי' פ"ז מבכורים הי"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

שנטבל דבר תורה ע' מ"ש לעיל בתרומות דף כו א ובמעשרות דף נא בזה להמוה על המהרי"ס וכעת המצא ברמב"ן בחידושיו לע"ז דף עג שהביא הירושלמי כאן והעיר בקושיא זו שהקשינו וממנו:

מסורת הש"ס
ירושלמי תרומות פ"ד הל"א מעשרות פ"ב הל"א
לקמן פ"ד משנה ו

פני משה

מכיון שקידש רובה לשם חלה תיבטל המיעוט הנשאר ברוב ויתן אותה בעיסה אחת להתבטל: אמרי ברושם. הכא במאי עסקינן ברושם כל חלה וחלה בעיסה זו עד כאן לשם חלה אחת ועד כאן לשם חלה שנייה וכן כולה דהשתא מכיון דקרא שם חלה על כולה אינה בטלה כלל ואפי' המיעוט הנשאר ממנה דחלה אינה בטילה ברוב דדינה כתרומה: תדע לך שהוא כן. דבמסיים המקום מהני שלא יבטל ברוב דתנינן תמן לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ב' הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת נוטל א' מל"ג ושליש וכו' הרי זה בצד זה מעשר וכו' כדפרישית שם ולאיזה דבר הוא מסיים המקום לכל אחד וא' כדתנינן שם לא כדי שלא יבטל ברוב. כצ"ל: א"ר יצחק בר' אלעזר. מהתם לאו ראיה דאיכא למימר מטעמא אחרינא הוא דהוית שלא יהא אומר תרומת הכרי הזה וזה בזה כלומר שלא יהא זה כאומר על שני כריים שהן לפניו לתרום ואומר על אחד תרומת הכרי הזה יהיה בצפונו או בדרומו כחכמים דפליגי על ר"ש לעיל פ"ג דתרומות בהלכה ה' דסבירא להו שצריך לקבוע המקום להתרומה ואח"כ חזר ואמר על הכרי השני ותרומה של זה יהיה ג"כ בזה ולא פירש היכן דאיכא דס"ל בתרומות שם דכה"ג לא מיקרי קביעת מקום לתרומת כרי השני משום דאמר סתם ושל זה בזה והיינו נמי טעמא דמתניתין דדמאי דאם אינו אומר הרי זה בצד זה הרי הוא כאומר וזה בזה דלא הוי קביעת מקום ולא מטעמ' דביטול ברוב נגעו בה: חזר ר' יצחק. מדבריו ואמר לא אמרנא כלום למידחי בהא להאי טעמא דר"ל דכי לא ר' יוחנן הוא דמקשי הכא לר"ל ממתני' דפ' דלקמן ושני ליה ר"ל ברושם ומייתי ראיה ממתני' דדמאי והשתא היכי מצינא למידחי לטעמ' דר"ל ולמימר דטעמא דהתם שלא יהא כאומר תרומת הכרי הזה וזה בזה הא לר' יוחנן כי אמר כן מהני דהא בהדיא אמר ר' יוחנן בתרומות שם דשפיר מיקרי קביעת מקום אף לתרומת כרי השני כדאמר התם טעמא משום דכיון שאין תרומת כרי הראשון בו אמרינן דמקום שנתרמה וכו' כלומר מקום המסויים שנסתיימה תרומת הראשון שם ג"כ נסתיימה תרומתו של כרי השני לפי שדעתו היה שאצל תרומת הראשון תהיה תרומת השני וה"ז כמי שקבע מקום גם לתרומת השני: לקט דלעת וכו'. תוספתא היא בריש פ"ה דתרומות ומשום דאיירי בקביעות מקום תרומה וברושם מייתי לה ומשום הך פלוגתא דלעיל כדלקמן: לקט דלעת להיות מפריש עליה והולך. שהניחה להיות מפריש עליה וממנה תרומה לשאר דלועין שילקטם ה"ז לוקט ובא ורושם וכו' כלומר שכשלוקט דלעת זו להיות מפריש עליה תרומה לכל מה שילקט אח"כ צריך שיהא רושם בה עד כאן תרומה בשביל כך ועד כאן תרומה בשביל כך וכן כולה דברי ר' רשב"ג אומר א"צ שירשום אלא תורם ומחשב כמות שהוא למוד לתרום בעין יפה או בבינונית: הוון בני הישיבה בעיי מימר. דהך פלוגתא דתנאי תליא נמי בהא דפליגי ר"י ור"ל לעיל דמ"ד צריך שירשום עד כאן וכו' משום דס"ל טבל בטל ברוב ואם לא ירשום התרומה אפשר אחר שיטול ממנה הרוב לתרומה ויתערב המיעוט שישאר בה באחרים שכבר נתרמו יתבטל הטבל המועט ברוב לפיכך רושם הוא לכל חלק וחלק תרומה שיש בה על האחרות שלא תתבטל ברוב ומ"ד לוקט ותורם ומחשב וכו' לא חייש כלל לזה משום דבלא"ה אין הטבל בטל ברוב כך היה סלקא אדעתייהו למימר הכי: א"ר בא. דלא היא דלאו היינו טעמא דפלוגתייהו דתנאי בתוספתא אלא כדי שיהא זקוק ליתן לשבט ביניהון כלומר דהא איכא בינייהו ובהא הוא דפליגי דמ"ד רושם הוא עד כאן תרומה וכן כולה משום דס"ל משהיה דעתו ללקוט דלעת זו להניחה להיות מפריש ממנה תרומה כבר זקוק הוא ליתן אותה להכהן בשביל תרומה הלכך צריך הוא שירשום עד כאן לתרומה בשביל אלו ועד כאן תרומה בשביל אלו כדי שתנתן כולה להכהן לשם תרומה כמו שהיתה דעתו בשעת לקיטתה ומ"ד דא"צ שירשום משום דס"ל דאע"פ שהיתה מחשבתו בתחילה להניחה כולה בשביל תרומה אפ"ה אינו זקוק לכך דיכול להפריש ממנה תרומה אחת או שתים על איזה שירצה ואח"כ יכול להפריש עליה ממנה גופה או ממקום אחר עליה והיינו דקאמר תורם ומחשב וכו' כלו' כמות שהוא למוד לתרום בכל פעם ומאיזה שירצה: היה צריך לתרום וכו'. סיפא דהתוספתא דהתם היא מי שהיו לו חביות של יין בבור והיה צריך להפריש עליה' תרומה ד' או ה' חביות כפי שהוא רגיל לתרום ובתוספתא שם גרים היה צריך להפריש מעשר או מחמש עשרה וכו' והיינו הך שצריך להפריש לפי מה שיש לו. מעלה את הראשונה וכו' דברי רשב"ג דס"ל דיכול להפריש מקצת תרומה עד שישלים שיעורה ורבי אומר שצריך להעלות את כולן לפי מה שצריך להפריש וקורא עליהן שם תרומה ביחד דס"ל דאינו יכול להפריש תרומה במקצת מקצת: הוון. בני הישיבה בעיי מימר גם על הך סיפא דפליגי בהאי פלוגתא דר"י ודר"ל דלעיל דמ"ד דמעלה אחת אחת וקורא לשם תרומה לזו אחר זו משום דס"ל דטבל בטל ברוב והלכך אם לא נקרא שם תרומה עד שיעלה את כולן מה שצריך לתרום חוששין אנו שמא אחר שיפריש הרוב מהן לתרומה יניח המועט הנשאר בהן שיתבטלו ברוב ואידך לא חייש להכי וכו'. ומיהו נראה דאיפכא צריך להיות לפי הך דלעיל בדלעת ונתחלף הגי' וה"ג דמ"ד מעלה את כולן על פי הבור הטבל בטל ברוב ומ"ד מעלה את הראשונה על פי הבור אין הטבל בטל ברוב. דלמ"ד מעלה את כולן משום דחיים דאם לא יעלה את כולן אפשר אחר שיעלה הרוב מהן לשם תרומה ישאר המיעוט מהן בבור והן טבל שיתבטלו ברוב החביות של חולין בבור אבל משיעלה כולן הראוין לתרומה ויקרא עליהן שם תרומה אין תרומה בטלה ברוב וליכא למיחש להכי ואידך ס"ל דמעלה אחת אחת וקורא שם תרומה דלא חייש שישאר המיעוט בבור להתבטל דאין הטבל בטל ברוב וגי' זו עיקרית למאי דס"ד דהוון בעיי מימר וקאמר ר' אבוהו

גמרא

שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה להיות מפריש עליה והולך מכיון שקדש רובה לשם חלה. תבטלי ברוב. אמר ברושם תדע לך שהוא כן דתנינן תמן *הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת לאיזה דבר הוא מסיים לא כדי שיבטל ברוב. א"ר יצחק בר לעזר שלא יהא או' תרומת הכרי הזה וזה בזה. חזר ר' יצחק בר לעזר ואמר לא אמרנא כלום. ולא ר' יוחנן כי *אמר תרומת כרי זה וזה בזה. ר' יוחנן אמר א מקום שנתרמה תרומתו של ראשון נסתיימה תרומתו של שני. *לקט דלעת להיות מפריש עליה והולך הרי זה לוקט ובא ורושם עד כאן תרומה ועד כאן תרומה דברי רבי רשב"ג אומר לוקט ומחשב כמות שהוא למוד. הוון בעיי מימר מ"ד עד כאן תרומה ועד כאן תרומה טבל בטל ברוב. מאן דאמר לוקט ומחשב כמות שהוא למוד אין הטבל בטל ברוב. א"ר בא כדי שיהא זקוק ליתן לשבט ביניהן *היה צריך לתרום ארבע חמש חביות מן הבור מעלה את הראשונה על פי הבור ואומר הרי זו תרומה וכן השנייה וכן השלישי דברי רשב"ג. רבי אומר מעלה כולן על פי הבור ואומר הרי אלו תרומה. הוון בעיי מימר מאן דאמר מעלה את הראשונה על פי הבור הטבל בטל ברוב ומאן דאמר מעלה כולן על

רידב"ז

הוון בעי מימר מ"ד מעלה כולן הטבל בטל ברוב ומ"ד מעלה את הראשונה אין הטבל בטל ברוב. כן גי' מהרא"פ ומוכרח הוא ר"א בשם ר"י הקיף ביניהן מ"ד מעלה כולן ע"פ הבור תורם מן המוקף ר"ל אע"ג דאין סברא להוציא בב"א כל החביות ובודאי מוציא חבית חבית בפני עצמה ואם דקורא שם לכולן בב"א כשהן למעלה בשעה שאין נוגעין ביין שבבור האיך הוי מן המוקף מ"מ ס"ל דע"פ הבור חשיב מוקף כמו חמשה שקין בגורן דהבור הוא על היין והחביות יין על הבור חשיב מוקף ומ"ד מעלה ראשונה ע"פ הבור ומוציא חבית חבית בפני עצמה קורא שם בשעת העלאה לכל אחת בפני עצמה ובשעת העלאה חשיב שפיר מוקף בשעה שהוא תולה אותה מן הבור ברגע זו שהוא מוקף אבל ע"פ הבור ס"ל דלא הוי מוקף. ר"ש ר"א בשם ר"י מחליף הלשון מ"ד מעלה את הראשונה ע"פ הבור נקרא תורם מן המוקף הגם דהוי לאחר נטילת איזה חביות טבל וחולין מעורבין בבור מ"מ נקרא מוקף לטבל כפי' מהרא"פ ז"ל ומ"ד מעלה כולן ע"פ הבור אין תורם מן המוקף ס"ל דבחבית חבית כיון דהוי טבל וחולין מעורבין לא נקרא מוקף לטבל ע"ז פריך ר"ז דאי אפשר לומר כן דבטבל וחולין לא הוי מוקף לטבל הא מחובר ע"י גידין:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

מסורת הש"ס

דמאי פ"ה מ"ב

ירושלמי תרומות פ"ג הל"ג. תוספתא תרומות פ"ה

פס' תרומות פ"ה

עין משפט נר מצוה

מ

א מיי' פ"ג מתרומות ה"ט טוש"ע יו"ד סי' שלא סכ"ג

מראה הפנים

מילתיה דרבי יוחנן כר' יסודה ולא כרבנן ועוד דמ"ש טבל דנקטי בפלוגתייהו ועיין בפ"ה דמעשרות שם מה שנתבאר מעמן זה: **היה** צריך לתרום ד' ה' חביות מן הבור וכו'. מהתוספתא זו הבאתי ראיה לעיל בריש פ"ד דתרומות לדעת הרמב"ם שלמד מכאן דהמפריש מקצת תרומות ומעשרות לא עשה כלום וע"ש: סליק פירקא בס"ד

שתי

תוס' הרי"ד

שתעלה בגוש תהא קדושה למפרע ואף על הקמח ג"כ תהיה קדושה למפרע בשעת הרמה ונמצא דלא גרע הקמח מן העיסה דכל עיקר הטעם דהוי מן הפטור על החיוב דהא לא מצי למימר בב"א כמו דמתני ר"ח בדר"ה (בפ"א דמס' תרומות) דהא על העיסה מכיון שאמר הר"ז חלה נפטרה ונפטרה מה שבידו ועל הקמח אינה קדושה לשם חלה רק לאחר שתעלה בגוש ונמצא דלאו בב"א היא קדושה. אבל מכיון דאמרינן דלמפרע היא קדושה נמצא דהשאר על הקמח בב"א כמו הראשונות על העיסה דהא למפרע היא קדושה. ועי' בסוגיא התמורה הזו ומתוך דברינו תמצא טעם בע"ה יתברך ודו"ק: סליק פירקא בס"ד

קכ

שנויי נוסחאות (סו"נ) אמר נכי"ל אלא. (סוי"ו) בא נכי"ל אברימא. (סוי"ט) השלישי נד"ו השלישית.

עין משפט
נר מצוה

א
א מיי׳ פ״ז מבכורים ה״א טוש״ע י״ד סי׳ שכו ס״א

ב
ב ג שם הל״ג טוש״ע שם סי׳ שכד ס״ב

ג
ד שם הל״ג טוש״ע שם סי׳ שכו ס״א

ד
ה טוש״ע שם

ה
ו מיי׳ פ״א מטומא׳ אוכלין ה״א

ו
ז שם הל״ג

ז
ח מיי׳ פ״ו מבכורים הי״ט טוש״ע י״ד סי׳ שכו ס״ב

ריד״ו

מהו שיירתה רב הונא אמר אם אומר את השיפון כו׳. הגר״א ז״ל בכי״ק מגי׳ כאן ואי אפשר לעמוד על דבריו כי מטושטש ומקורע המקום הזה:

גליון הש״ס וציון ירושלים

צמא׳ שיירתא ע׳ בר״ש ורא״ש ובכ״מ פ״ז מבכורים ה״ג ובשטם אליהו:

על פי הבור אין הטבל בטל ברוב. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הקיף ביניהון. מאן דאמר מעלה כולן על פי הבור תורם מן המוקף ומאן דאמר מעלה את הראשונה על פי הבור אין תורם מן המוקף. רבי שמואל רבי אבהו בשם רבי יוחנן מחליף מאן דאמר מעלה את הראשונה על פי הבור תורם מן המוקף. ומאן דאמר מעלה כולן על פי הבור אין תורם מן המוקף. אמר ליה ר׳ זעירה ואינו מעורב ע״י גידין:

הדרן עלך אוכלין עראי

א **שתי** נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפילו הן ממין אחד פטורין ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור. אי זהו מין במינו ב החיטים אינן מצטרפים עם הכל אלא עם הכוסמין. ג השעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטים. רבי יוחנן בן נורי אומר ושאר המינין מצטרפין זה עם זה:

גמ׳ *) שתי נשים שעשו שני כו׳: א״ר יוחנן ד סתם אשה אחת אינה מקפדת שתים מקפידות הן. אשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים. שתי נשים שאינן מקפידות עשו אותם כאשה אחת. אם אינה מקפדת למה היא עושה אותה בשני מקומות. אמר ר׳ יונה בשאין לה מקום ללוש. מילתי׳ דרבי יונה אמר היה לה מקום היכן ללוש והיא עושה אותן בשני מקומות מקפדת היא. נקי וקיבר מקפדת היא. אמר רבי לעזר ה שתי דיעות עשו אותן כשתי נשים. שמואל בר אבא בעי אפילו רוצות. יש דברים שהן חיבור בחלה ואינן חיבור בטבול יום. חיבור בטבול יום ואינן חיבור בחלה. חיבור בחלה דתנינן ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור. ואין (חייבין) [חיבור] בטבול יום דתנינן תמן ו *המכנים חלות על מנת להפריש ונשכו בית שמאי אומרים חיבור בטבול יום. ובית הלל אומרים אינן חיבור בטבול יום. דתנינן תמן ז *בשר הקודש שקרם עליו הקופה. הא שאר כל הקופה חיבור ואין סופו לחתכו ואינן חייבים בחלה *דא״ר יוחנן ח העושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה: ט מהו שיירתה רב הונא אמר אם אומר את השיפון מין כוסמין מצטרף עם החיטים. שיבולת שועל מין שעורין אינו מצטרף עם החיטים. רבי יוחנן בן נורי אומר שאר המינין מצטרפין זה עם זה. איתא

פני משה

אבוהו בשם רבי יוחנן דלא היא אלא היקף ביניהון אם מעכב הוא מה שאמרו חכמים שצריך לתרום מן המוקף או לא דמ״ד מעלה כולן על פי הבור תורם מן המוקף כלומר דה״ק איהו קורא שם תרומה על אחת אחת שמעלה אותה שתהא תרומה על אותן שבבור דזה לא הוי מן המוקף הלכך צריך שיעלה את כולן מה שיש בבור ותורם עליהם כדי שיהא תורם מן המוקף ומ״ד מעלה את הראשון מן הבור ס״ל דאין תורם מן המוקף כלומר דלא אמרו מן המוקף אלא למצוה בעלמא והלכך אפי׳ לא העלה אלא אחת מהן וקרא עליה שם תרומה אין בכך כלום: ר׳ שמואל. קיבל מר׳ אבוהו בשם ר׳ יוחנן דמחליף את הדבר ואיפכא הויא בענין דאוקי פלוגתייהו והכי פליגי דמ״ד מעלה את הראשונה על פי הבור תורם מן המוקף כלומר דס״ל דזה הוי כמו דתורם מן המוקף משום דשתם אביות שמעלין אותם מן הבור עדיין פתוחות הן ואין מדרך לסתום אותם אלא למעלה והלכך ס״ל דהוי כתפוסה אחת ואע״פ שאין כולן למעלה וכהאי דתנינן לעיל במעשר שני ותורם מאחת על הכל ואידך דקאמר מעלה כולן על פי הבור אין תורם מן המוקף כלומר דס״ל דאי לאו הכי אלא שתורם עד שלא יעלה את כולן נמצא אין זה תורם מן המוקף דהוי כזה בבית וזה בעליה דלא הוי מן המוקף: א״ל ר׳ זעירא ואינו מעורב ע״י גידין. הך דר״ז לעיל היא שנויה בהל״ד דר׳ בון הקשה לו בהאי דהתם דאם יש בשל ישראל כשיעור וכו׳ והשיב לו כן ולא שייך מילתיה לכאן ואפשר דהש״ס מייתי ליה הכא לסייוע להאי מ״ד דסובר דהוי כמן המוקף הואיל ופתוחות הן וזה הוא כסברא דר״ז דלעיל דהשיב כך לר׳ בון דהלא מעורב הוא ע״י גידין וחוטין הנמשכין ממנה וה״נ מכיון דפתוחות הן מסתמא נמשך חוט הקילות מהן כשמעלה אותן מן הבור והוי כמחוברין כולן זע״ז וה״ז כתורם מן המוקף:

הדרן עלך אוכלין עראי

הלכה א שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה. אפי׳ הן נושכות זו מזו אין מצטרפין ואפי׳ הן ממין אחד ומפני שסתם נשים מקפידות זו על זו להכי נקט נשים וה״ה בשני אנשים אם הן מקפידין זה על זה אין מצטרפין וכן אם ידוע הוא שאינן מקפידות אף בשל שתי נשים מצטרפות הכי קאמר בגמרא והא דקתני הכא שני קבין זהו אליבא דהילל פ״ק דעדיות דאמר מקביים לחלה אבל הלכה כחכמים דאמרי חמשת רבעים קמח חייבין בחלה וכסתמא דמתני׳ דלעיל בפ״ק ובזמן שהן של אשה אחת וה״ה של איש אחד דמסתמא אין מקפיד על שלו שלא יגעו זה בזה וחייב במין במינו כדמפרש במתני׳ דלקמן וכן אם ידוע שמקפיד שלא יגעו העיסות זו בזו אפי׳ של חלה אחת או של איש אחד אינן מצטרפות ואפי׳ במין במיט: **גמ׳** אמר ר׳ יוחנן סתם אשה אחת וכו׳. כדפרישית במתני׳: אם אינה מקפדת. לדידך דאמרת דאשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים ומתני׳ באשה אחת שאינה מקפדת על העיסות אם נוגעות זו בזו מיירי ואם אינה מקפדת למה היא עושה אותה בשני מקומות ולא הכל בעיסה אחת: בשאין לה מקום ללוש. את כל השיעור כאחד: מילתיה דר׳ יונה אמר. כלומר ש״מ ממילתיה דר׳ יונה דמוקי לה בשאין לה מקום ללוש אם כן אם היה לה מקום ללוש את כל השיעור כאחד ואעפ״כ היא עושה אותן בשני מקומות מסתמא מקפדת היא שלא יגעו העיסות זו בזו וקמ״ל דסמכינן אהאי מילתא לדון אותה דמסתמא מקפדת היא: נקי וקיבר מקפדת היא. כלומר אפי׳ באשה אחת במין אחד אם עיסה אחת מפת נקי והשנייה מפת קיבר מסתמא מקפדת היא ואפי׳ בשאין לה מקום ללוש את שתיהן כאחת: שתי דיעות עשו אותן כשתי נשים. כלומר ונשים דתנינן לאו דוקא אלא ה״ה בשני אנשים והם שתי דיעות שידוע הוא שדיעות מחולקות להם אין מצטרפין *)דף וכדפרישית במתני׳ ומשום דר׳ יוחנן לא פירש לזה בהדיא להכי מפרש לה ר׳ אלעזר: שמואל בר אבא בעי אפי׳ רוצות. כלומר הא דאמרינן דבשתי נשים שמקפידות הן אינן מצטרפות אי נימא אפי׳ רוצות הן עכשיו שיתערבו העיסות ביחד לא מהני משום דבתחלת עשייתן מסתמא היו מקפידות או דילמא מכיון שהן רוצות עכשיו שיתערבו מהני ומצטרפות הן ולא איפשיטא: יש דברים שהן חיבור בחלה. לענין חיוב חלה חיבור הן ואין נידונין כחיבור לענין נגיעת טבול יום וכדמפרש ואזיל ויש דברים שהן בהפך: חיבור בחלה. היינו כדתנינן הכא דבשל אשה אחת ומין במינו הוי חיבור ואינן חיבור בטבול יום כדתנינן תמן בריש מס׳ טבול יום המכנים חלות שעשה מעיסה אחת ומניחן זו על זו ועל מנת להפרישן ולהבדילן אח״כ ונשכו זו מזו ב״ש אומרים וכו׳ וב״ה אומרים אינן חיבור ומתני׳ סתמא קתני דמשמע אפי׳ הן של אשה אחת ומין אחד אינן חיבור לב״ה שאם נגע טבול יום באחת מהן לא נפסלו האחרות: יש שהן נחשבין חיבור לענין נגיעת טבול יום ואינן חיבור לחיוב חלה כדתנינן תמן בפ׳ שני דטבול יום בשר הקודש שקרם עליו הקיפה והן המרק והתבלין והשומן שקפאו עליו ונגעו כמין קרום ונגע טבול יום בקיפה חתיכות מותרות דאין הקרום חיבור לחתיכות ומדקתני חתיכות מותרות משמע הא שאר כל הקיפה חיבור הוא ואע״פ שלא נגע אלא במקלת ואמאי ואין סופו לחתכו בתמיה א״כ מסיפא דהתם מדייק דקתני נגע בחתיכה חתיכה וכל העולין עמה חבור זה לזה ואמאי וכי אין סופו להפרידן וכן הוא בשאר כל הקיפה והיינו הך ואפילו הכי חיבור הן בטבול יום משום דמיהת עכשיו הן כגוש אחד ואלו בחלה בכה״ג לא הוי

מסורת הש״ס

טבול יום פ״א

שם פ״ב מ״ג

לשילפ״א ה״ש ופ״ג.

נ״ט ע״ד

מראה הפנים

שתי נשים. שתי דעות עשו אותן כשתי נשים וכ״כ הרמב״ם בריש פ״ו מהל׳ בכורים שתי עיסות וכו׳ ואין באחת מהן כשיעור וכו׳ היו משתיכן של איש אחד וכו׳ דנשים דקתני במתני׳ לאו דוקא אלא משום דמסתמא נשים מקפידות הן ביותר ובהאי בעיא דשמואל בר אבא דלא אפשיטא וא״כ נקטינן לחומרא וזה נכלל בכוונת דברי הרמב״ם שכתב שם אם היו של שנים אפי׳ הן ממין אחד פטורין מן החלה בשתם שנים מקפידין ואם ידוע שאינן מקפידין על עירוב העיסות הרי אלו מצטרפות הרי דנקט על עירוב העיסות ומשמע אפי׳ אם עכשיו בעירוב העיסות אינן מקפידין הן מצטרפות ואע״פ שאינו ידוע אם בתחלת עשייתן נתרצו לכך וזה פי׳ וכן האי דנקי וקיבר שלא ביאר זה הרמב״ם בהדיא אבל ג״כ זה נכלל בדבריו שכתב ואם היה מקפיד וכו׳ דסתם נקי וקיבר מקפידין עליהן שלא תתערב העיסה משניהן:

דאמר ר׳ יוחנן העושה עיסה וכו׳. עיין לעיל בפ״ק בהלכה ה׳ ובמקום המצוין שם מה שנתבאר מענין זה בס״ד: **מהו** שיירתא וכו׳. לאחר שנתבאר בפנים בביאור

שנויי נוסחאות (סוג״ו) שקרם בד״ו ובכי״ר שקרש. (סומ״א) כוסמין בכי״ר ליתא.

אית תניי תני כל המינין מצטרפין זה עם זה. על דעתיה דהך תנייא בריא מה בין נשוך מה בין בלול. אמר רבי יודן אבוה דרבי מתניה כשחלקן והוסיף עליהן נשוכין חייבין בלולין פטורין:

הלכה ב מתני'

[א] שני קבין וקב אורז וקב תרומה באמצע אינן מצטרפין. דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין שכבר נתחייב בחלה. קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע [ב] וחכמים אוסרין. הנוטל חלה מן הקב ר"ע אומר חלה וחכמים [ג] אומרים אינה חלה. שני קבין שניטלה חלתן של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו וחזר ועשאן עיסה אחת ר"ע פוטר [ד] וחכמים מחייבין נמצא אומר חומרו (קלו) [קולו]: **גמ'** ניתני אורז ולא ניתני תרומה. אילו תנינן אורז ולא תנינן תרומה הוינן אמרין אורז על ידי שאינו ממינו אינו מצטרף. תרומה על ידי שהיא ממינה מצטרף הוי צורכה מיתני תרומה. או אילו תנינן תרומה ולא תנינן אורז הוינן אמרין תרומה על ידי שהיא אינה נגררת אינה מצטרפת. אורז על ידי שהוא נגרר מצטרף הוי צורכה מיתני אורז

פני משה

הוי חיבור ואינן חייבין בחלה כדאמר ר' יוחנן לעיל בפ"ק בהל"ח העושה עיסה על מנת לחלקה בצק אח"כ בפחות פחות מכשיעור פטורה מן החלה ואע"ג דבתחילה היה כשיעור בהעיסה וש"מ דיש בזה מה שאין בזה:

הלכה ב מתני' איזהו מין במינו. שאמרנו המתני' דלעיל דאם העיסות נוגעות ונושכות זו מזו מצטרפין הן במין במינו: החטין אינם מצטרפות עם הכל. לא בשעורין ולא בשבולת ושיפון שהן מין שעורין ואין החטים מצטרפות אלא עם הכוסמין בלבד שהכוסמין מין חטים הן ואף מין שעורין לענין שמצטרפין הכוסמין גם עם השעורין ושבולת שועל ושיפון וכדמסיים ואזיל שהשעורין מצטרפות עם הכל חוץ מן החטים משום שהחטין בעצמן עם השעורין בעצמן ודאי שני מינין הם: ר' יוחנן בן נורי אומר שאר המינין מצטרפין זה עם זה. ר"י בן נורי לאיפלוגי אתא את"ק בהא דקאמר שהחטין אין מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין וא"כ לדידך השיפון ושבולת שועל אין מצטרפות עם החטים ועלה הוא דפליג וקאמר שאר המינים והן כוסמין ושבולת שועל ושיפון מצטרפות זע"ז דכמין אחד חשובין וא"כ כמו דהכוסמין מצטרפות עם החטים כדקאמרת ה"ה נמי אלו שאר המינין והן שיפון ושבולת שועל מצטרפות הן עם החטים דהרי אלו הג' מין אחד הן חשובין וכשם שהכוסמין מצטרפות עם החטים כך השיפון ושבולת שועל מצטרפות עם החטים מלבד החטים והשעורים בעצמם בהא מודינא לך דודאי שני מינין הן והלכה כת"ק: **גמ'** מהו שייכתה. לת"ק דמתני' בעי שלא הזכיר אלא חטים וכוסמין ושעורין ומהו הדין אליבא דהת"ק בשאר המינין ששייר ולא קתני והן שיפון ושבולת שועל אם מצטרפות הן עם החטים או לא ומשום דקשיא ליה לישנא דהת"ק דבתחיל' קאמר החטים אין מצטרפות אלא עם הכוסמין ולא עם השיפון ושבולת שועל אלמא דשיפון וכוסמין שני מינים הן וכן שבולת שועל וכוסמין והדר קתני השעורין מצטרפות עם הכל והיינו עם הכוסמין ושיפון ושבולת שועל אלמא דכוסמין ושיפון ושבולת שועל כמין אחד הן חשובין וקשיא מילתיה דת"ק אהדדי: אמר רב הונא אם אומר את וכו' מצטרף עם החטים. בתמיה כלומר ומאי קשיא לך דהיכי ס"ד דאם אומר את דהשיפון מין כוסמין הן כדמשמע מסוף מילתיה דהת"ק ותאמר דג"כ עם החטים מצטרף השיפון כמו דמצטרף עם הכוסמין הא ודאי ליתא דלא קאמר הת"ק שהכוסמין אינן אלא מין החטין אלא אף מין חטים קאמר ומצטרפות הכוסמין עם החטים וכן עם השיפון ושבולת שועל שהן מין שעורין מצטרף ג"כ הכוסמין עמהם שאף ממין שעורין הן אבל לא בשביל כך יצטרף השיפון עם החטים כמו שמצטרף הכוסמין עם החטים דלא דמו אהדדי לפי שהכוסמין נחשבות הן לדמיון החטים וכן לדמיון השעורין אבל לא שאר מינין כך: שבולת שועל וכו'. כלומר וכן שבולת שועל ודאי מין שעורין הוא ואינו מצרף עם החטים וכך הן השיפון שהן נחשבות מין שעורים ואינן מצטרפות עם החטים אלא שהכוסמין שהן נחשבות למין חטים ומין שעורין והלכך הן בלבד מצטרפות עם החטים וכן מצטרפות הן עם

קרבן העדה

השעורין ושיפון ושבולת שועל וכן אלו הג' מינין מצטרפות הן ביחד כללא דמילתא שאין לך מין שנמשך לכאן ולכאן אלא הכוסמין בלבד שנחשב כמין חטים וכמין שעורין ומצטרף עם החטים וכן מצטרף הוא עם השעורין ושיפון ושבולת שועל אבל אין אחד מאלו הג' מינין שיצטרף עם החטים להת"ק כדאמרן: ר"י בן נורי וכו'. אית תניי תני אליבא דריב"נ דס"ל דכל המינין מצטרפין זע"ז ואפי' החטים עם השעורין בעצמם ופריך דעל דעתיה דהאי תנא ברא א"כ מה בין נשוך לבלול דהא אמרינן לעיל בפ"ק בהל"א אהא דרמי מתני' אהדדי דלעיל תנינן ברים מכלתין דכל חמשת מינין מצטרפין זע"ז והכא תנינן דדוקא מין במינו ושנינן לעיל כאן בנשוך מתני' דהכא והלכך דוקא במין במינו הוא דמצטרף וכאן ברים מכלתין בבלול בתחילה הקמח ועשה עיסה מכולן ביחד וכל החמשת מינין מצטרפין זע"ז והשתא אליבא דהאי תנא ברא דשני בדריב"ן דכאן ג"כ כל המינין מצטרפין וכי לא מחלק ריב"ן בין נשוך לבין בלול: א"ר יודן. דהא איכא בינייהו להאי תנא ברא אליבא דריב"ן בשחלקן והוסיף עליהן והיינו למאי דאמרינן בפ' דלעיל בהלכה ה' גבי שני ישראל שעשו עיסה משני קבין בשותפות וחלקו והוסיף אח"כ כל א' וא' על חלקו עד שיהא בו כשיעור דלא מהני כלום ופטורין הן מן החלה לפי שכבר היה להן שעת חובה קודם שחלקו ונפטרו כשחלקו וכיון דנפטרו נפטרו דמכיון דאידחי עיסה זו מחיוב חלה אידחי ולא מהני בה השלמה וכדפרישנא התם לטעמא והשתא קאמר הכא דהאי גוונא הוא דאיכא בין נשוך לבלול להאי תנא ברא אליבא דריב"ן דאם עשו בתחילה עיסה מן החטים ומן השעורים בשותפות וכגון שהיו נשוכין שלא עשו העיסה מעורבת ובלולה ביחד אלא שזה עשה קב חטים וזה קב שעורין ונגעו זה בזה עד שישוכו ושוב חלקו והוסיפו כל א' וא' על חלקו לכשיעור דנמצא שהן עכשיו חייבין בחלה דלא קאמר ריב"ן אליבא דהאי תנא ברא דאף חטים ושעורין מצטרפין אפי' בנשוך אלא בזמן שהן של איש אחד כדתנינן לעיל ועלה דמתני' דלעיל הוא דקאי אהאי מתני' איזהו מין במינו שמצטרף בשל איש אחד בנשוך וא"כ כאן דבשל שני אנשים הן אפי' להאי תנא ברא אליבא דריב"ן מודה הוא דלא חל עליהן שעת חובה בתחילה דמכיון דהן שני מינין חלוקין לא נתחייבו בתחילה בנשוך לפי שהן משל שני אנשים והלכך כי חלקו והוסיפו אח"כ כל א' וא' על חלקו לכשיעור חייבין הן בחלה דמעולם לא היתה שעת חובה עליהן בתחילה אבל אם היו בלולין בתחילה ובזה לכ"ע כל המינין מצטרפין הן ואפי' משל שני אנשים וא"כ היה עליהן שעת חובה בתחילה וכשחלקו נפטרו ומכיון שנפטרו נפטרו ואע"פ שהוסיפו אח"כ עליהן פטורין מן החלה:

הלכה ג מתני' שני קבין. מן הגלדים וקב של אורז או של תרומה באמצע אין הגלדים מצטרפין לשיעור חלה לפי שמפסיק דבר שאינו חייב בחלה ביניהן אבל אם דבר שניטלה חלתו הוא באמצע מצטרפין הגלדין שזה האמצעי כבר נתחייב מיהת בחלה ולפיכך לא חשיב הפסק לענין צירוף הגלדין: **גמ'** ניתני אורז וכו'. ולמה לי למיתני תרווייהו
הרי

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ז מבכורים ה"ה סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכד ס"ו

ט
ב שם ה"ד טוש"ע שם ס"ה

י
ג מיי' פ"ו שם הט"ז טוש"ע שם סי' שכו ס"ה

יא
ד מיי' פ"ז שם ה"ז טוש"ע שם

מראה הפנים

בביאור היטב ועיין בעין תראה דהאי מהו שייכתה אדברי ת"ק הוא דקאי דהא לבתר הכי הוא דמציין הש"ס לדברי ריב"ן דמתני' ומה שנת' בזה בפנים לפירושא דמילתא ולהא דרב הונא ומוכרח הוא מכח האי דיוקא דקשיא בדברי ת"ק וא"כ ע"כ דהא דרב הונא בלשון בתמיה מהפרשא וכן הא דריב"ן במתני' ע"כ דלאפלוגי הוא דאתא ואין שום פנים לפרש כאן דלפרושי מילתיה דת"ק קאתי דלא משמע הכי מלישנא דמתני' ולא מהסוגיא דאי הכי ה"ל להש"ס לאתויי להאי בעיא ולהא דרב הונא בתר דאייתי מילתיה דריב"ן וא"כ נדחה עיקר כפי' דהכ"מ שרצה לפרש כאן בפ"ז מהל' בכורים ולבאר דברי הרמב"ם שם בהל' ג' לפי פירושו והרואה יראה שדחק עצמו בדוחק גדול הדא מהא דאמרן דהאי מהו שייכתה ע"כ אמילתיה דת"ק קאי ועוד מאי האי דמסיים הכ"מ נמצא שלא למדנו מהירושלמי אלא דלת"ק אם נאמר שיפון מין כוסמין מצטרף וכו' וזה קשה מאוד דא"כ אמאי לא פסק הרמב"ם כך דשיפון מצטרף עם החטים ואין מן הצורך להאריך בזה ובאמת שגם על פי' הר"ש קשה הרבה שפי' דבשבולת שועל ושיפון פליגי במתני' דלת"ק אין מצטרפין וזה תמוה דהא הת"ק קאמר בהדיא השעורין מצטרפות עם הכל וא"כ אם השעורין מצטרפות עם הכוסמין והשבולת שועל ושיפון מהיכי תיתי לומר דאלו המינין לא יצטרפו זע"ז ודבר שאין לו שחר כלל וכלל הוא אלא העיקר הוא דפליגי במתני' וכדפרישית בפנים דבהצטרפות השיפון ושבולת שועל עם החטים הוא דפליגי בדוקא (והרואה בדברי הר"ש יראה שאין להסב כוונת דבריו לכוונה זו דעל שיפון ושבולת שועל שאין מצטרפין עם החטים קאמר שכמדומה שלא היתה כוונתו לכך) ובזה יתבאר לך פי' דמתני' ופי' דהסוגיא יפה יפה ותראה עין בעין דלא כפי' הר"ב והכ"מ וכן במה שרצו למשוך עצמן בפיסקא דהרמב"ם אחר דבריו שבפי' המשנה שכתב הלכה כר"י בן נורי דלאו מילתא הוא דמהיכי תיתי לפסוק הלכה כריב"ן נגד הת"ק בלי שום ראיה מהסוגיא או ממקום אחר ולפיכך חזר בו בחבורו ופסק הלכה כהת"ק וכמבואר בפנים דכל דבריו הולכין כדברי הת"ק למאי דפרישית ובדמוכרח מהסוגיא ומסוגיא דמנחות דהכוסמין הן מין חטין ואף מין שעורין וכדכתבו התוס' שם והבאתי דבריהם לעיל ברים מכלתין ד"ה ומצטרפין וכו' ע"ש ולכשתעיין ותדקדק בדבריו תמצא דמוכרח הוא הכל כמבואר בפנים ואין להאריך עוד בזה: **בשחלקן** והוסיף עליהן וכו': עיין במה שפי' הר"ש ודחק עצמו בזה ובמה שהקשה כאן
והוא

שנויי נוסחאות (שופ"ו) אומר כד"ו ליתא.

עין משפט
נר מצוה

יב
א ב ג ד ה מיי' פ"ז מבכורים ה"ס ו טוש"ע יו"ד סי' שכ"ד ס"ו ז

יג
ו שם ס"ס

חצי קב חיטין וחצי קב שעורין וחצי קב כוסמין נוטל מן הכוסמין לפי מה שהן. כפי' מהרא"פ ז"ל דכל עיקר החיוב הוא בכוסמין ע"כ מפרים כל החלה מהכוסמין אבל קב חיטים וקב שעורים וקב כוסמין תורם מכל א' ואחד לפי מה שהוא כיון דחיטים וכוסמין מין אחד ושעורים וכוסמין מין אחד נמצא דהוי ב' חיובים א' בחיטים וא' בשעורין ואין תורמין ממין על שאינו מינו: לא אמר אלא קב חיטים וקב שעורין וקב כוסמין באמצע הא קב חיטין וקב כוסמין וקב שעורין באמצע לא בדא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דקב שעורין באמצע אין מצטרפין וע"ז הקשה ר"ח הברון דרבנן מה בין כוסמין באמצע מה בין שעורין באמצע כיון דחיטים עם כוסמין הוי מין אחד למה לא יצטרפו השעורין דבאמצע דהא קי"ל מין אחר באמצע מצטרפין ומשני דבאמת חיטים עם כוסמין לא הוי מין אחד אלא דדמי לי' והוא דווקא בשקרוב לו אבל כשהן מרוחקין אין מצטרפין והא דמין אחר באמצע מצטרף הנ"מ במין א' ובינתיים הוי מין אחר אבל בחיטין וכוסמין כשהן מרוחקין זמ"ז לא הוי מין אחד: מצינו

אורז וצורכה מיתני תרומה. *קב אורז אינו מצטרף. [א] קב מדומע אינו מצטרף. קב תרומה אינו מצטרף. [ב] קב הגוי אינו מצרף. קב מין (אחד) [אחר] מצרף. קב [ג] אשה אחרת מצרף. [ד] קב חדש מצרף. קב דבר שניטלה חלתו מן האמצע מצטרף. ור' בון בר חייא בעי קב חלה מהו שיצרף. תני רבי חלפתא בן שאול קב הקדש מצרף. קב חלה אינו מצרף. מה בין הקדש ומה בין חלה. [ה] הקדש ראוי לפדותו ולחייבו. חלה אינה ראוי לפדותה ולחייבה: [ו] *חצי קב חטים וחצי קב שעורין וחצי קב כוסמין נוטל מן הכוסמין לפי מה שהן. קב חטים וקב שעורין וקב כוסמין תורם מכל אחד ואחד לפי מה שהוא. לא אמר אלא קב חיטין קב שעורין קב כוסמין. הא קב חטים וקב כוסמין מאמצע לא בדא. רבי בון בר חייא א"ר חנינ' חברון דרבנין בעי מה בין כוסמין באמצע מה בין שעורין באמצע. רבי כהן בשם רבנין דקיסרין אין הכוסמין מצטרפין עם החיטים מפני שהוא במינו *אלא שהו' מדמה לו מכיון שהוא רחוק ממנו אינו מדמ' לו. ר' יונה בעי אף לעניין מעש' בהמה כן כמה דתימר תמן *היו לו חמש חיוב בכפר חנניא וחמש חיוב בכפר בנותני וחמש פטור בציפורין. כמה דתימר תמן דבר שניטלה

מסורת הש"ס

הרי חדא טעמא איכא להו וקאמר דצריכי דאלו תני אורז לחוד ה"א משום שאין במינו חיוב בחלה אבל תרומה שהיא ג"כ מחמשת המינין והואיל ויש במינה חיוב חלה לא הויא הפסק לפיכך צריך למיתני תרומה או אי הוה תני לתרומה בלחוד ה"א תרומה ע"י שלא מצינו שתהא נגררת להשלים העיסה לשיעור חיוב חלה אבל אורז ע"י שמצינו שהוא נגרר עם החטים לשיעור חיוב חלה אם יש בו טעם דגן כדתנינן בפ' דלעיל בהל"ו העושה עיסה מן החטים ומן האורז וכו' סד"א דקב אורז באמצע לא הוי הפסק הלכך אצטריך למתני תרווייהו: קב אורז וכו'. פיסקי הלכות הן בתוספתא פ"ב ולפי הכלל שכל שאין בו חיוב חלה הוי הפסק והלכך קב מין אחר מהעיסות והוא מחמשת המינין וכן משל אשה אחרת או של חדש או שניטלה חלתו אע"פ שכל אלו הן בעצמם אינן מצטרפין להשלים לשיעור חיוב חלה מ"מ הואיל ויש בהן חיוב חלה לא הוו הפסק ומצטרף עיסות הצדדין לחיוב חלה: קב חלה. בעצמה באמצע מהו שיצטרפו עיסות הצדדין. ופשיט ליה מהברייתא דתני וכו' וכדמפרש מה

תוספתא ב"ג כאן

תוספתא שם.

ע' תוס' מנחות דף ע. ד"ה תנא. בכורות נה.

בין וכו' משום דהקדש שראוי הוא לפדותו קודם שתתגלגל העיסה ברשות הקדש אם פודה הוא מתחייב בחלה אבל חלה עצמה אי את מסכתת שתצא לחולין ע"י פדיון דקודם שתתגלגל העיסה לא הויא חלה ומשתתגלגל וקרא עליה שם חלה שוב אינו ראוי לפדותה ולחייבה כלומר דתו לא שייך לומר בה שתתחייב ע"י פדיון שכבר חלה היא ואינה נפדית: חצי קב חטים וכו'. בתוספתא שם ולא איירי הכא לענין הפסק ולצירוף הצדדין דהא חטים ושעורין אינן מצטרפין בנשוך כדתנינן במתני' דלעיל אלא לענין שתורם מכל אחד וא' לפי מה שהוא כדתני בסיפא דמייתי הכא קב חטים וכו' ושם היא שנויה מקודם חלוקה זו דחצי קב וכו' וכלומר דקמ"ל דאע"פ שיש כאן חטים ושעורין דאינן מצטרפין זע"ז בנשוך לא נתבטל הפחות מכשיעור של כל א' וא' מהן אלא תורם מכל אחד ואחד לפי מה שהוא והיינו לאחר שילטרף כל א' וא' עם דבר שהוא מינו ומצטרף עמו לכשיעור בעצמה ובחצי קב חטים וחצי קב שעורים וחצי קב כוסמין קמ"ל נמי דלא נתבטל הכוסמין שבהן אע"פ שאין החטים והשעורין ראויין להצטרף זע"ז בנשוך ונוטל מן הכוסמין לפי מה שהן וכלומר דגם כן כאן לאחר שיצטרף לכשיעור או עם החטים או עם השעורין שהכוסמין מצטרף עם כל א' וא' מהן כדתנינן לעיל והיינו דמדייק הש"ס לקמיה: לא אמר אלא קב וכו'. כלומר לא אמר אלא לענין שהוא תורס מכל א' וא' לפי מה שהוא ולאחר שיצטרף כל א' וא' מהן עם מינו הראוי לו להצטרף הא בכה"ג דקב חטים וקב שעורים הם בהצדדים וקב כוסמין הוא באמצע לא בדא אמר שמצטרפין הן וקאמר ר' בון דחברין דרבנן בעו על זה וכי מה בין כוסמין באמצע ומה בין שעורין באמצע כלומר דהרי אם היה כאן קב חטים מצד אחד וקב כוסמין מצד אחד וקב שעורין באמצע בודאי לא הוו השעורין הפסק ביניהם דאע"פ שהשעורין אינם ראוין להצטרף עם של החטים מ"מ הואיל והחטים והכוסמין שבהצדדים ראוין הן להצטרף זע"ז לא הוו השעורין הפסק כדאמרי' לעיל דקב מין אחר באמצע אינו מפסיק והשתא נימא נמי בקב חטים מכאן וקב שעורים מכאן וקב כוסמין מכאן דהכוסמין שבאמצע יצטרפו או עם החטים או עם השעורים שהרי הכוסמין ראוין הן להצטרף עם החטים וכן עם השעורין כדתנינן לעיל ומדמדייק התנא דהתוספתא למיתני בגוונא אחריתא ולא תני בהאי גוונא דאם הכוסמין באמצע מצטרפין הן עם כל א' וא' מן הצדדין ש"מ דס"ל דבכה"ג אינן מצטרפין ומאי טעמא וקאמר ר' כהן בשם רבנן דקסרין דהיינו טעמא לפי שאין הכוסמין מצטרפין עם החטים מחמת שהוא במינו לגמרי עם החטים הא ודאי ליתא אלא דטעמא שמצטרפין לפי שהוא מדמה לו באיזה דמיון כל דהוא לחטים והלכך לא מצטרף הכוסמין עם החטים אלא בקרוב לו והיינו שעשה קב חטים וקב כוסמין ונשכן זו בזו בכה"ג הוא דאמרו שמצטרפין אבל כאן שהכוסמין באמצע אינו מצטרף עם כל אחד ואחד מהן ומפני שכיון שהוא רחוק ממנו אינו מדמה לו כלומר שהרי אינו קרוב להחטים יותר ממה שהוא קרוב להשעורים וכן איפכא והלכך אמרינן הכא שדי להכוסמין לכאן ולכאן ולחומרא דאם באת לצרפו עם החטים אמרינן מאי חזית דליצרפיה בהדי חטים תצרפיה בהדי שעורים וכן איפכא והרי זה כרחוק מכל א' וא' דכל חד וחד מן הצדדין מדחי ליה לאידך: ר' יונה בעי אף לענין מעשר בהמה כן. אהא דקתני במתני' דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפין הצדדין הוא דקאי ומאי לא נימא אף לענין צירוף מעשר בהמה כן דכמה דתימר תמן בתוספתא פ"ב אהא דתנינן במתני' פ"ט דבכורות מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה הוא רגל בהמה ששה עשר מיל היה בין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין היה לו באמצע מביא ומעשרן באמצע וכלומר לפי שהאמצעיות מצרפות את הצדדין ותני עלה שם היו לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני והן רחוקין זה מזה ל"ב מיל אין מצטרפין עד שיהא לו בציפורי שהוא באמצע ביניהן ואם היו לו חמש של חיוב בכפר חנניה וחמש בכפר עותני והחמש של הציפורי שבאמצע הן של פטור שכבר נתעשרו אין אותן שבצדדין מצטרפין ואמאי ונימא דכמה דתימר תמן בחלה במתני' דדבר שניטל חלתו באמצע לא הוי הפסק ומצטרפין הצדדין אוף הכא נמי במעשר בהמה כן דיצטרפו אותן שבצדדין לחיוב ע"י

תוס' הרי"ד

קב חדש מצרף קב דבר שנטלה חלתו מן האמצע מצרף ור' בון בר חייא בעי קב חלה מהו שיצטרף תני ר"ח בן שאול קב. הקדש מצטרף קב חלה אינו מצטרף מה בין הקדש מה בין חלה הקדש ראוי לפדותו ולחייבו חלה אינה ראוי לפדותה ולחייבה ע"כ:

ולכאורה קשה הא חלה נמי ראוי ע"י שאלה לבא לידי חיוב וכי היכי דהקדש ראוי לפדותו כן חלה נמי ראוי לשאלה ולחייבה לכן הו"ל בחלה ג"כ להיות מצורף [וכן אליבא דרשב"ל יהיה ג"כ דינא הדתא בהקדש דהא לפום הך סברא דקאמר הגמ' דהקדש ראוי לפדותו ולחייבו היינו דווקא בשהקדיש אחר הגילגול לכן הקדישה מגלגלה ופדאה חייבת אבל אם הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ופדאה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה כדאיתא במשנה מפורשת לעיל (בפ"ג דמכילתן) ולפי הסברא דשאלה א"כ בהקדש נמי ראוי לשאלה ולחייבו אפילו הקדיש עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר. אליבא דרשב"ל יהיה זה חלוק בהקדש בין שאלה לפדיון דגרסינן בירושלמי (מס' מעשרות פ"ג

מראה הפנים

והוא כקושית הרא"ד בפ' דלעיל בהלכה ה' בסוגיא דשני ישראלים וכו' וא"צ לכל דוחק דבריו וכבר בארתי בענין זה לעיל שם בד"ה שני גוים שעשו שני קבין ע"ש והמצא מבואר היטב בס"ד וכן בהא דהכא מבואר הכל בפנים:

קב מדומע אינו מצטרף וכו'. כל אלו פסקי הלכות דהתוספתא הביא הרמב"ם בפ"ז מהל' בכורים בהל' ח' וט' מלבד הסיפא דחצי קב חטים וכו' ופשוט הוא כמבואר בפנים ומיהו הא דמדייק הש"ס מהתוספתא בקב חטים מכאן וקב שעורין מכאן וקב כוסמין באמצע דאין מצטרפין הכוסמין לא עם החטים ולא עם השעורין וכדקאמר מכיון שהוא רחוק ממנו אינו מדמה לו כדפרישית בפנים משום דכל חד וחד מן הצדדים מדחי ליה לאידך וזה היה לו להרמב"ם לבאר ונראה דגם זה היה פשוט בעיניו דהרי מכיון שהצדדין בעצמן אינן ראוין להצטרף דחטין ושעורין אינן מצטרפין זה עם זה אף הכוסמין שבאמצע אינו מצטרף עם א' מן הצדדין ואע"פ שבפ"ע ראוי הוא להצטרף או עם חטים או עם שעורין מ"מ כאן הוי כרחוק ונא כנשוך כדקאמר ר' בון בשם רבנן דקסרין:

רבי יונה בעי אף לענין מעשר בהמה כן וכו'. כדפרישית ונשאר בקושיא ונראה דמ"מ לא דמיא הסיפא דניטלה חלתה באמצע להסיפא דמעשר בהמה דהתם בעינן שיהא האמצעי בר תיובתא שיהא הוא מצרפן משום שהצדדין שהן רחוקין יותר מכדי צירוף אינן ראוין להצטרף בעצמן והלכך דוקא עד שיהא האמצעי בר חיוב וזהו כדמסיק בפ' מעשר בהמה

שנויי נוסחאות (סו"ד) אח־ מצ־ף בכי"ר אחד אינו מצרף. (סו"ס) הקדש ראוי בד"ו הקדש הוא ראוי. (סו"ד) חטים וקב כוסמין בד"ו חטים וקב שעורין וקב כוסמין. (סו"ס) בנותני בכי"ר עותני.

ע"י האמצעים ואע"פ שהן של פטור : אין תימר וכו'. סיומא דהקושיא הוא כלומר וכי תימא שנייא היא בחלה שהוא כנשוך שהעיסות שמכאן ומכאן נוגעות בשל האמצעית ונושכות זו מזו והאמצעית לא הוי הפסק והוו להו הצדדין כאלו גם הם נושכות זו מזו אבל ההן ששה עשר מיל של מעשר בהמה הא לאו כנשוך הוא דתימר דליצטרפו אותן שבצדדין ע"י האמצעים של פטור אפי' אי בעית למימר הכי לאו מילתא הוא דאיכא למימר כמי דטפי מסתברא דליצטרפו גבי מעשר בהמה מדאמרת להאי דינא דצירוף גבי חלה לפי שמצינו חלה מהלכה בתמיה וכי מנין לומר דחלה מהלכת בעצמה אם לא ע"י שמקרב אותן האדם להעיסות זו אצל זו אבל התם וכי לא מצינו דהבהמה מהלכת בעצמה זו אצל זו ויכולין הן להתקרב בעצמן אותן שבהצדדין וא"כ אי אמרינן דהאמצעי של הפטור בחלה מצרף לאותן שבצדדין מכ"ש דנימא ה"נ גבי מעשר בהמה ולא משני מידי:

הלכה ד מתני' קב חדש וכו'. ר' ישמעאל אומר נוטל החלה מן האמצע והוי ליה כתורם משתיהן וחכמים אוסרין כדקאמר טעמא בגמרא דאי אמרת דהוי חלה אתי למימר כמי גם לענין תרומות ומעשרות כן ויהיו תורמין ומעשרין מן החדש על הישן ואסור כדתנן לעיל בפ"ק דתרומות: הנוטל חלה*) מן הקב ר"ע אומר חלה. לכשישלים א"כ לכשיעור הוי חלה למפרע וחכמים אומרים אינה חלה דבשעת הפרשה לא היה כאן שיעור חיוב חלה: שני קבין וכו'. וחזר ועשאן עיסה אחת ר"ע פוטר מלהפריש עכשיו לפי שכבר הפריש החלה מכל אחת בפני עצמה והשתא הויא חלה הראשונה למפרע חלה וחכמים מחייבין דחלה הראשונה לאו כלום היא: נמצא חומרו של ר"ע. דמחמיר בנוטל חלה מן הקב וקאמר דהוי חלה הוא קולו כאן דבשביל כך פוטר הוא מלהפריש בחזר ועשאן עיסה אחת והלכה כחכמים דר' ישמעאל וכחכמים דר"ע : **גמ'** יאות אמר ר' ישמעאל. דהא ק"ו הוא מה אם החטים וכוסמין שני מינין הן נחשבין לכל דבר אלא בחלה הוא שאמרו דע"י שהוא דומה לחטים מהני לענין צירוף בנשוך ומצטרף לחטים חדש וישן שהן מין אחד ממש מכ"ש דתהני בנוטל מהן חלה מן האמצע ומאי טעמייהו דרבנן : טעמא דרבנן. דמשם ראיה לדבריהם דהואיל וכוסמין וחטים שני מינין הן לא אתו למיטעי ולומר דגם בתרומות ומעשרות תורמין ומעשרין זע"ז דאין תורמין ממין על שאינו מינו וכדתנן בפ"ב דתרומות אבל חדש וישן הואיל ומין אחד אי שרית בחלה ליטול מן האמצע אתו למיטעי ולומר שאף תורמין ומעשרין זע"ז: ר"ע מדמי לה וכו'. כלומר מעיקרא סברוה למימר דהיינו טעם פלוגתייהו דר"ע ורבנן משום דר"ע מדמי לה דין חלה דקב לפירות שלא נגמרה מלאכתן שאם תרם מהן תרומתו תרומה ופוטרת אותן וה"נ בחלה כן ורבנן מדמין לה וכו' כלומר דסברוה נמי מעיקרא לומר דרבנן דהכא היינו ר"א דפ"ק דס"ל תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה וה"נ כלא הביאה שליש דמיא שאין בקב שיעור חיוב חלה: חזרו לומר. דלא היא דאין דומה לא לפירות שלא נגמרה מלאכתן דהתם מיהא הגיעו לעונת המעשרות הן אלא שעדיין מותרין באכילת עראי עד שתגמר מלאכתן והכא שיעור קב לא כלום הוא לענין חיוב חלה ולא דמי נמי לתבואה שלא הביאה שליש דמטעמיה דר"א דלאו בת חיובא דחלה היא כלל אבל הכא העיסה בת חיובא דחלה היא אלא שאין בה שיעור חיובא והלכך לא דחקינן נמי לאוקמי מילתייהו דרבנן כר"א דפ"ק אלא רבנן דהכא הן רבנן דהתם אלא היינו טעמייהו דר"ע מדמי לה דין דהנוטל חלה מן הקב לדין האומר הרי פירות מחוברין אלו תרומה על פירות תלושין האלו לכשיתלשו ונתלשו דדבריו קיימין דכשנתלשו הויא תרומה למפרע וה"נ בחלה כן לכשישלים השיעור הויא החלה מן הקב חלה למפרע ופוטרת את העיסה שהשלים ורבנן מדמין לה לאומר לכשיתלשו אבל עדיין לא נתלשו ולא אמר כלום דהוי מקדים דבר שלא בא לעולם וה"נ בחלה מכיון דהשתא לית בה שיעור חלה לא חל עליה שם חלה: הוון. הבני ישיבה בעיין מימר דלא אמר ר"ע דהויא חלה אלא מהלכה מדבריהם דהסמיכו בה הואיל ונקרא עליה שם חלה אבל מדחזו ממה דאמר ר"ע שאם חזר ועשאן עיסה אחת שהוא פטור משום דחלה הראשונה מן הקב פוטרתה א"כ הדא אמרה דאפי' מד"ת קאמר ר"ע דחלת הקב הויא חלה לכשישלים את העיסה לכשיעור: נמצא חומרו קולו. ואית תנא תני וגריס במתני' נמצא קולו חומרו מ"ד חומרו קולו על ר"ע קאי כדפרישית במתני' ומ"ד קולו חומרו לרבנן הוא דקאי דקולא דאקילו בה בתחילה ואמרו דלא הויא חלה ומותרת לזרים היא חומרו דמשום הכי מחייבי בחזר ועשאן עיסה אחת דחלה הראשונה לאו כלום היא:

הלכה ה מתני' נוטל אדם כדי חלה וכו'. שעושה עיסה אחת בטהרה ומניח אותה או מקצתה שתהא זו בשביל שיהא מפריש ממנה לחלות על עיסות אחרות שיעשה ואפי' יטמאו אותן עיסות האחרות מותר להיות מפריש עליה והולך כדמסיים ואזיל. חלת דמאי. כלומר ודוקא אם אותן עיסות האחרות החלות שלהן מספק אם הופרשה החלה מהן או לא לפי שחלת דמאי הקילו בה וניטלת מטהור על הטמא ושלא מן המוקף ודוקא עד שלא תסרח אותה העיסה שהניחה להיות מפריש ממנה החלות דמאי אבל משתסרח ותפסל מאכילת אדם אינו מפריש ממנה. וחלת דמאי שאמרו היינו בלוקח מנחתום עם הארץ וכהאי דתנינן לעיל בריש פ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום וכו' אלמא מחייבת בחלה משום ספק שמא לא הפריש הנחתום חלה וכן שנינו שם בהל"ג הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת וכו' ר"ש אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה הרי בהדיא דהלוקח ככר מנחתום עם הארץ צריך להפריש חלה מספק והא דשנינו בתוספתא ומייתי לה הכא בהלכה דלקמן.

שניטלה חלתו מאמצע מצרף אוף הכא כן. אין תימר שנייה היא חלה שהיא כנשוך והחן ששה עשר מיל לא כנשוך הוא. מצינו חלה מהלכה לא מצינו מעשר בהמ' מהלכה: יאות א"ר ישמעאל כוסמין וחיטין שני מינים הן. ע"י שהוא מדמה לו את או' מצרף. חדש וישן לא כ"ש. א"ר הילא טעמ' דרבנן כוסמין וחיטין שני מינין [א]ואין בני אדם טועין לומר [ב]שתורמין ומעשרין מזה על זה. חדש וישן מין אחד הוא אם את אומר כן אף הוא סבר לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה: רבי עקיבה מדמה לה לפירות שלא נגמרו מלאכתן. עבר והפריש מהן תרומה [ג]הרי זו תרומה. ורבנין מדמין לה לתבואה שלא הביאה שליש. [ד][ז]עבר והפריש ממנה חלה אינ' חלה. חזרו לו' אינן דומין לא לפירות שלא נגמר' מלאכתן ולא לתבוא' שלא הביאה שליש. אלא ר' עקיבה מדמה לה (לומר) [לאומר] הרי זו תרומה על הפירות האילו לכשיתלשו ונתלשו. ורבנין מדמין לה (לומר) [לאומר] הרי זו תרומה על הפירות האילו לכשיתלשו. הוון בעי מימר מה דא"ר עקיבה נוטל חלה מקב חלה מהלכה הא מדבר תורה לא. מן מה דתנינן ר' עקיבה פוטר וחכמים מחייבין הדא אמרה אפילו מדבר תורה נמצא חומרו קולו אית תניי תני קולו חומרו. מ"ד חומרו קולו ר' עקיב'. *) קולו חומרו רבנין:

דף ס' ע"א

הלכה ג מתני' [ה]נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשות' בטהרה להיות מפריש עליה והולך. חלת דמאי עד שתסרח שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף:

מהו

מצינו חלה מהלכה. פי' מהרא"פ ז"ל דהוי הלכה למשה מסיני. והפ"מ ז"ל מפרש דה"ק דחלה מהלכת בתמי' דהא אינ' מהלכת אבל מעשר בהמה מהלכת עיי"ש: ורבנן מדמין לה לפירות האלו מחוברין. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ה מתרומות ה"ג
טו ב שם ה"א
טז ג מיי' פ"ה מתרומות ה"ד
יז ד מיי' פ"ב מתרומות ה"ו
יח ה מיי' פ"ז מבכורים ה"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]עבר והפריש ממנו חלה וכו' ע' מ"ש לעיל בתרומות דף כא ב וגם כאן נראה כן דהכי פטור מן החלה ואינה חלה ואף דרבינו לא ביאר בהדיא דאינה חלה נראה שהוא בכלל מ"ש בפ"ה הי"ד טו מבכורים דחלה נקראת תרומה וכל שאמרנו בתרומה וכו' ואף דבפ"ו מבכורים ה"ג כתב כמה דברי' שפטורים מן התרומ' וחייבי' בחלה שאני התם דדבר אחר גרם לה לפטור מתרומ' דלא שייך בחלה ע"ש אבל מה שלאהגיע עדיין לידי חיוב תרומה פשיטא שגם לא חל עליו חיוב חלה וע"כ צ"ל כאן אף לענין חלה פ"ב מתרומות ה"י משום דאף זה בכלל התרומה שם וכמ"ש כו':

מראה הפנים

בהמה דף כ"ה שהיו ט' מכאן וט' מכאן וא' באמצע דהאי אמצעי חזי להכא וחזי להכא וכן כל כיוצא בזה וא"כ אם הוא פטור היאך יצטרף להצדדין שהן אינן ראוין לצירוף מבלתי האמצעי אבל הכא מכיון שהצדדין בעצמן ראוין הן להצטרף זע"ז אין הדבר הפטור שבאמצע מפסיקן מלהצטרף וסברא זו מסייע למה שהוזכר בדבור דלעיל דכללא דמילתא הוא דאנן בעינן שיהו הצדדין בעצמן ראוין להצטרף זע"ז בין לענין שלא יהא האמצעי הפטור הפסק ביניהן ובין שלא יצטרף האמצעי עם כל א' מן הצדדין אם הצדדין בעצמן אינן ראוין להצטרף זע"ז וזהו שמוזכר בדבור דלעיל:

נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה. מה שפירשו הר"ש והרא"ש לזה כגון עיסה שנילושה בעריבה שהיא טבולת יום וכו' ע"ש אינו מובן דמי הביאם לאוקימתא זו ואפשר דדייקי מדקתני לעשותה בטהרה ומ"מ אינו מוכרח והמשנה מתפרשת יותר כפשטה שעושה הוא העיסה בטהרה להיות שמורה ומונחת כדי להפריש ממנה חלה לכל עיסה ועיסה שיעשה אח"כ ועיקר הכוונה להשמיענו שאע"פ שאותן העיסות אחרות נטמאו יכול הוא להפריש החלה עליהן מעיסה טהורה אם העיסות שלנו נתחייבו בחלה מחמת ספק שהן הן נקראו חלת דמאי וכך הוא לשון הרמב"ם בסוף פ"ז מהל' בכורים וזה פשוט הוא וא"צ לשום דוחק ובענין גופא דדינא דחלת דמאי עיין בדבור דלקמן : שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא. הענין הזה לפי מה שהורגלנו בילדותינו ללמוד המשניות עם הפירושים שלפנינו הי' קשה לי תמיד עם שאר פירושם

תוס' הרי"ד

פ"ה ה"ג) וכן (בפ"ק דמכילתן) הממרח כריו של חבירו ר"י אמר נטבלו ורשב"ל אמר לא נטבלו מתיב ר"י לרשב"ל והתנינן הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר וא"כ פדאן פטורין הרי גזבר כאחר הוא ואת אמרת מה שעשה עשוי א"ל תיפתר כמ"ד גיזבר כבעלים ע"כ. וא"כ אליבא דרשב"ל נמצא כל עיקר הפטור של גילגול הגיזבר משום דגיזבר כבעלים הא לא"ה הוי ממרח כריו של חבירו שלא מדעתו וכ"ז דווקא כשפדה מן הגיזבר נמצא דגילגול הגיזבר פוטר דכ"ז שלא נפדה הרי גיזבר כבעלים. אבל אי ישאל על ההקדש וזקן עוקר הנדר מעיקרא וכמאן דלא הוקדש מעולם דמי ולפיכך מחלקינן בבבלי וירושלמי (כתובות פ"ז) בין אם הלכה אצל חכם והתירה בין אצל רופא וריפא דזקן עוקר הנדר מעיקרא וכאילו לא היו עליה מעולם נדרים וא"כ הכא כשישאל על הקדש נמצא דאין גילגול הגיזבר פוטר דהא הוי ממרח כריו של חבירו שלא מדעתו דהא נמצא דלא היה עליה גזבר כבעלים

שנויי נוסחאות (סו"א) מאמצע נד"ו מן האמצע. (סו"ס) אם את אומר כן נד"ו אם אומר את כן.

הר"א מגריידיץ

בפי' הרב ר' אלי' מפולדא בד"ה ה"ג ורבנן ודמו לה לאומר הרי זו תרומה וכו' המחוברים וכן גרס בס' שדה יהושע. נ"ב וכן הוא הגירסא בהר"ש:

רידב"ז

מהו עד שתסרח מאוכל אדם או עד שתפסל מאוכל הכלב. נשמעינ' מן הדא נסרחה מאוכל אדם מטמא טומאת אוכלין ושורפין אותה בטומאה הא לכלב אינו מטמא טומאת אוכלין ואת אמרית מאוכל הכלב אלא מאוכל אדם. כן גי' הגר"א ז"ל וה"פ דהיכי ס"ד דיכול לתרום כל כך עד שלא תהיה ראוי' והשובה לשום אוכל דלא יהא שום שם אוכל עלה אפילו לטומאה דהא כמה דברים מלינו דאפילו דאינו אוכל לענין כמה דברים לענין ברכה ולענין אכילת מצה ולכמה ענינים מ"מ לענין טומאת אוכלין השיב אוכל כדאי' בפ"ק במסכת ה"ה וא"כ היכי ס"ד דיכול להפריש עלי' כל כך עד שלא יהיה עלה שום שם אוכל אפילו לענין טומאה. א"ו דהכונה שתפסל מאוכל אדם ויהיה עדיין שם אוכל עלי' לענין טומאה. ועוד גרים הגר"א ז"ל תיכף ומיד נשרפת בטומאה ואמרת מטמא טומאת אוכלין ר"ל דמקשה על הברייתא גופי' כיון דרשאי לשורפה בטומאה אפילו כשהיא טהורה א"כ אמאי השיב אוכל לענין טומאה וכיון דמטמא טומאת אוכלין א"כ כשתשרוף אותה בטומאה הרי מטמא אותה בידים ע"ז משני הא דגרסינן לקמן ארשב"ג כאן ברוצה לאוכלה כאן ברוצה לשורפה ע"כ ר"ל דברוצה לאוכלה מחשבה לאוכל אבל ברוצה לשורפה אינו מחשבה לאוכל ואינה מטמאה טומאת אוכלין וע"כ מותר לשורפה בטומאה דלא תטמא לעולם: הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה. ר"ל שתורמין מן הרע על היפה בדמאי דהא מותר להפריש עלי' עד שתתקלקל כמבואר בהמפרש ז"ל :

גמ' מהו עד שתסרח מאוכל אדם או עד שתפסול מאוכל הכלב. נישמעינ' מן הדא [ז]*נסרח' מאוכל אדם מטמא טומא' אוכלין ושורפין אותה בטומאה. מטמא טומאת אוכלין ואת אמרת מאוכל הכלב. אלא מאוכל אדם. הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה. ואתייא כיי דמר רב שמואל בר רב נחמן בשם ר' יונתן שתורמין מעלי איסתפניני על האיסטפניני במקום שאוכלין אותה כהדא גמלייל זוגא אינשי מתקנה איסטפניניתיה אתא שאל לרבי יוחנן א"ל אית תמן קניבה אפריש מן קנובתה. תני

פני משה

דלקמן דחכמים ס"ל הלוקח מן הנחתום בסוריא אינו צריך להפריש חלת דמאי ומפרש בגמ' לפי שכשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארץ כך לא נחשדו על חלה בסוריא אל תטעה לומר דא"כ מכ"ש שלא נחשדו על החלה בארץ דלא היא אלא דוקא בסוריא הוא דאמרו כך דלאו משום חומרא דחלה נשנה זה כי היכי דתידוק דא"כ כ"ש בארץ אלא דטעמא לפי שהיו יודעין שלא נחשדו שם על החלה כשם שהיו יודעין שלא נחשדו על התרומה גדולה בארץ והכי מוכרח נמי בגמרא מהתוספתא דמייתי לה ג"כ בהלכה דלקמן דקתני הלוקח מן הנחתום ומן האשה שהיא עושה למכור בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעל הבית ומתארח אצלו א"צ להפריש חלת דמאי ומסיק בהסוגיא דבח"ל מיירי אבל בארץ אין חילוק בין נחתום לבעל הבית הרי דבארץ ובשאר מקומות דשייכא בהו גזירת דמאי נחשדו על החלה כשם שנחשדו על תרומת מעשר ולא אמרו דלא נחשדו על החלה אלא בסוריא דוקא שהיו יודעים בהם שאף הנחתומים עמי הארץ מפרישין חלה :-

גמ' מהו עד שתסרח. אם כשתסרח מאוכל אדם או עד שתפסל מאכילת כלב: נשמעינה מן הדא. דתני בברייתא עלה נסרחה מטמאה טומאת אוכלין. כל"ל ותיבת מאוכל אדם הכתוב כאן ט"ס ואגב שיטפא דלעיל הוא דאם תני הכי בהדיא למה ליה להדורי בתר דיוקא דלקמיה: ושורפין אותה בטומאה. מפני שנקרא עליה שם חלה ונשרפת כחלה טמאה: מטמא טומאת אוכלין וכו'. כלומר אלמא מדקתני מטמא טומאת אוכלין והיכי מצית אמרת דהאי נסרחה דתני מאכילת כלב הוא הא קי"ל דכל שנפסל מאכילת כלב שוב אינו מטמא טומאת אוכלין אלא ודאי נסרחה מאוכל אדם הוא דקאמר ואינו מפריש חלה ממנה אבל מטמא טומאת אוכלין עד שתיפסל מאכילת כלב כדתנן לעיל בפ"ק גבי עיסת הכלבים: הדא אמרה וכו'. ש"מ נמי ממתני' דבדמאי הקילו להיות תורם מן הרע על היפה דהא מיהת עד שתסרח מפרישין ממנה חלת דמאי ואע"פ שנתיישנה והוי מן הרע על היפה: ואתיא כהאי דאמר ר' שמואל וכו'. שתורמין דמאי מעלי אסטפניני על האיסטפניני בעלמא במקום שאוכלין אותן העלין ואע"פ שהוא מן הרע על היפה. איסטפניני הן המוסתפות שנשנו בריש דמאי ור' יהודה מחמיר בהן ונשנה בתוספתא ומייתי לה לעיל שם בפ"ק בהל"א גבי דקתני דיש מקומות שגזרו עליהן דמאי ויש שלא גזרו וקאמר והאיסטפניני לעולם נוהג דמאי בהן באותן המקומות: אינשי מתקנא. שהיה מלתקן דמאי להאיסטפניני שלו ומכיון כך שאל לר' יוחנן וא"ל אם יש שם שיור הקיבות מן הספולת שקבו אותן תפריש מאותן קנובתה עליהן שבדמאי

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז סרח' מאוכל אדם מטמא וכו'. כן הוא בתוספתא פ"ט דתרומו' ומכאן נראה כדעת הראב"ד ז"ל פ"ב מטומאת אוכלין הי"ד דכל זמן שלא נפסל מאכילת כלב מטמא טומאת אוכלין וכאן היה ראוי מקודם לאכילת אדם כדמשמע ליסנא דנסרח' מאוכל אדם משמע שהי' ראוי קודם ועי' בירושלמי לעיל בתרומות דף מא ע"ב ומ"ש שם ועי' בנו"ב מהד"ק ביו"ד סי' כו ועי' פסחים ט"ו ע"ב ובגל"ח שם ופסחים מ"ה ועי' ברי"ף ור"ן פ"ג דפסחים ור"ן בפ"ב שם דף י"ז ע"ב ודוק :

מסורת הש"ס

ע' פסחים מה :

תוס' הרי"ד

כבעלים]. ועפ"ד דעת הראב"ד ז"ל לשיטת הירושלמי היה מקום לתרוצי קושיתן דגרסינן (בפ"ג דמכילתן) א"ר בון ב"ח שני גוים שעשאו ב' קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו חייבין בלא היתה להן שעת חובה ונפטרו ב' ישראלים שעשאו ב' קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר היתה להן שעת חובה ונפטרו ע"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל (בפ"ו מה' ביכורים ה"ט) וז"ל אבל ב' ישראלים שעשו ב' קבין וחלקו והוסיפו כל אחד על שלו פטורין שכבר היתה להם שעת חובה והם היו פטורין באותו שעה מפני שעשאוהו לחלק ע"כ וכ' הראב"ד ז"ל אין דבר זה מחוור ואם עשאו אותה לחלק והשלימו מאין לו שהוא פטור ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והשיכן לו שצרפן בסל שהם חייבין ואע"פ שראה כן בירושלמי אין השכל נותן לסמוך עליו ועוד דקי"ל אין דיחוי אצל מצות והאחד זה והאחד זה כיון שהשלים עליו חייב עכ"ל וכ' הכ"מ ז"ל דלא דמי לעושה עיסתו קבין משום דהכא היה כשיעור ואעפ"כ עשאוהו לחלק הרי זה דומה להורמו חלתה עיי"ש תוכן כוונתו דהכא שעת הגילגול היה בפטור ומסיק הכ"מ ז"ל ואין זה ענין לדיחוי אצל מצות עכ"ל עיי"ש. נמצא דלדעת הראב"ד ז"ל הוא דלשיטת הירושלמי דיש דיחוי אצל מצות ולפיכך כתב דאין לסמוך בזה על הירושלמי משום דאנן קי"ל דאין דיחוי אצל מצות. ואבל שיטת הירושלמי בזה דיש דיחוי אצל מצות ומכיון דהיתה להן שעת חובה ונפטרו נפטרו לעולם. א"כ לפ"ז שפיר ניחא הירושלמי דנידון דידן משום דלכאורה קשה למ"ד דס"ל דיש דיחוי אצל מצות מה יעשה בכך מתניתין הקדישה מגלגלה ופדאה חייבת וקשה הא לדעת הראב"ד ז"ל דזה הירושלמי הוא בענין יש דיחוי אצל מצות. אם כן לפ"ז קשה למה חייבת הא למ"ד דיש דיחוי אצל מצות בכיסהו הרוח ונתגלתה פטור מלכסות משום דיש דיחוי אצל מצות וכיון שנפטר ונדחה ממנו מצות כיסוי שוב אין עליו חיוב מצות כיסוי והכא נמי דכוותיה כיון דלאחר הגילגול הקדישה ונדחה ממנו מצות חלה א"כ אין עליו שוב חיוב מצות חלה. אבל י"א דהקדיש לאחר החיוב ונפטר על ידי שנכנס לרשות הקדש כשפודה הא"כ אין זה ענין דיחוי אצל מצות דדיחוי אצל מצות לא שייך רק כשהדבר הזה נדחה ממצותו לכן כיון דהדמי אדמי אבל הכא שנדחה ממצותו מפני שנכנס לרשות אחר ואין על האחר החיוב הזה לכן כשחוזר לידו אין ענין לדיחוי אצל מצות. דהא דהיה פטור מתחילה במצות חלה משום דלא היה שלו: והגע עצמך אם מכר

מראה הפנים

• פירושם על המשנה ממש רובא דרובא שבס"ד הזה כאשר יראה הרואה והמעיין המבין והמודה על האמת לאשר בארתי אני פירוש המשנה של סדר הזה ע"פ ההכרח והמוסכם ממסקנת הש"ס כולו שלא בדילוג וכפי דרך הישר והנכון של דעת הרמב"ם בחבורו ובארתי דבריו כולם שבספר זרעים באופן שלא יהיה לנו שום פקפוק לאיזה דין א' של כל הסדר הזה. והנה אף פי' משנה זו ודינה נתקשה הרבה והרבה לפי פירושם וכן מה שתמהו על הרמב"ם בענין דין חלת דמאי. ולפי שכבר נתבאר תוכן ענין הזה בדברינו לעיל בפ"ק דדמאי ובפ"ב ובריש פ"ה לא נצטרך להאריך כאן ביותר כ"א בקיצור מופלג אזכיר ודי בזה. להמעיין המבין מה שכתב הר"ב כאן ותלת דמאי היינו הלוקח תבואה מעם הארץ ומאכילה לעניים וכו' וחלה שמפרישין ממנה היא חלת דמאי. וזהו מדברי הר"ש והביא מקצתם התוי"ט וסיים ולהרמב"ם צריך ליישב לקושית הר"ש דלא מצינו שנחשדו וכו' דבסוף פ"ח מהל' בכורים פוסק דלא נחשדו אלא בח"ל אבל בסוריא לא ומשמע דכ"ש בא"י דלא עכ"ל ולפי דבריו צריך ליישב לכל דברי הרמב"ם שביאר בענין חלה בריש פ"ו מהל' בכורי' שכתב הלוקח מן הנחתום חייב בחלה וכו' ובפ"ט מהל' מעשר בהל' ו' שכתב וכן הלוקח ככר מן הנחתום מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה וכן בשאר מקומות האם נפרש דבריו שבח"ל מיירי ומה ענין דמאי בח"ל שהזכיר תרומת מעשר ולמה לנו לילך ולדקדק מדברי הרמב"ם נלך אל המשנה שבריש פ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום וכו' ואם יענה הר"ש שכבר פי' זה לעיל וכמו שהזכיר כאן לפירושו שם ומלבד שאין מן הצורך להאריך כאן בסתירת פירושו שפי' שם בשכבר הכרחתי וסתרתי לפירושו לעיל וע"ש בריש פ"ה ובמקומות המצויינין שם וכן בהאי דרלה לפרש לפי טעם דר' הושעיה בפ"ק דדמאי שאימת קדשים עליו ולחלק בין עיסת ע"ה לעיסת חבר זה ג"כ כבר מוזכר לעיל במקומו ובשאר מקומות המצויינין דמילתיה דר' יהושע מיפרך פריכא לפי מסקנת הסוגיא דפ"ק דדמאי דלא קאי מילתיה אלא כר' יוחנן דלא מחלק מידי והכל מבואר לעיל שם אבל זאת בלבד אומר אני כאן דלמאי שנתקשה הר"ש לפי סברתו דחלה ותרומה גדולה שוין בענין זה דלא נחשדו עמי הארץ עליהן בארץ ומה יענה בהאי דמשנה ג' בפ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת וכו' ר"ש אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה וא"כ המתני' ע"כ איירי במקום שגזרו על הדמאי וזה בא"י עד כזיב ולא בח"ל והיה לו להקשות שם קושיא זו הרי לא נחשדו ע"ה על החלה בארץ כמו שלא נחשדו על תרומה גדולה ומה

שכתב שם דבנחתום העושה בטומאה מיירי והלוקח מפריש ככר רמזתי זה לעיל דעיקר דבריו מה שלמד מהירושלמי בענין זה נסתרו לעיל שם ובריש פ"ה ובפ"ב ונניח אף לפי פירושו אשר שם בנחתום העושה בטומאה מיירי והרי סתם ע"ה אינו חושש על הטומאה וא"כ בהכי מיירי המתני' שלוקח ככר מן הנחתום עם הארץ צריך הוא להפריש החלה ועל כרחך דטעמא שמא לא הפריש הנחתום הזה עם הארץ הזה את החלה וליקשי ליה הרי לא נחשדו בארץ על החלה וא"כ הנחתום הזה בעל כרחו שהוא צריך לילך להחבר שיתקן לו העיסה בטהרה כדי להפריש ממנה החלה שהרי החלה חמורה עליו והרי היא כתרומה גדולה שבעון מיתה היא וכמו שהחליט הר"ש לפי סברתו דלא נחשדו על החלה בארץ כמו שלא נחשדו על התרומה גדולה סוף דבר איך שתאמר בזה קושית דלא נחשדו על החלה בארץ במקומה עומדת ודי בזה להמבין שלפי סבר' הר"ש שסבין מהא דאמרו שלא נחשדו על החלה בסוריא א"כ בארץ נחשדו לא מצאנו ידינו ורגלינו לפרש לכמה וכמה משניות המדברים מענין חלת דמאי ובהלוקח מן הנחתום שכבר חל החיוב חלה אצלו. ולכן אומר אני שדעת הרמב"ם היא הדעת הישרה ודרכו דרכי נועם ובין תבין דנחשדו ונחשדו על התרומת מעשר ולמדנו זה מהאי דפ"ט דנדרים דף פ"ד ע"א במה שביאר רש"י ז"ל שם והבאתי דבריו לעיל בפ"ד דדמאי בהלכה א' ד"ה תני תרומת מעשר של דמאי וכו' שהטעם שנחשדו על תרומת מעשר אע"פ שהיא במיתה כמו התרומה גדולה משום דלא כתיבא מיתה בה בהדיא בקרא אלא דאתיא מהיקשא דתרומה גדולה וע"ה לא יהיב לה היקישא וע"ש. ומעתה הרי מבואר לפניך דגם על החלה נחשדו שהרי לא כתוב בה מיתה בהדיא אלא דאנן ילפינן דתרומה קרייה רחמנא והויא כתרומה והרי תרומת מעשר נמי תרומה קרייה רחמנא ונחשב לכם כתרומת הגורן וגו' ואפ"ה נחשדו וא"כ נחשדו על החלה בארץ והא דקאמר הכא בהלכה דלקמן דלא נחשדו בסוריא לאו כפי סברת הר"ש והנמשכים אחריו דמשום חומרא דחמירא עלייהו הוא דלא נחשדו דא"כ הדרינן להאי דמוכח ומוכרח מכמה מקומות דבארץ נחשדו אלא לפי שהיה ידוע להם שבסוריא הן נזהרין להפריש החלה כדפרישית בפנים דהוי ממש כהאי דיותנן כה"ג שלא בכל גבול ישראל וכו' לענין תרומה גדולה בארץ ואין לנו ללמוד היקש מעצמינו ולהקיש חלה לתרומה גדולה לענין חשד ע"ה ופשיטא למאי שנתבאר הטעם דנחשדו על התרומת מעשר וכך היא ממש חלה ובסוריא בלבד הוא דאמרו כן וכדקאמר בהלכה דלקמן בהדיא חזקת בעלי הבתים בסוריא א"צ להפריש חלת דמאי אלמא דוקא בסוריא הוא דלא נחשדו מאחר שהי' להם שם חזקת נאמנות בענין הפרשת החלה אבל בארץ ודאי נחשדו וכן בח"ל וכהאי דמחלק הש"ס לפי המסקנא בהלכה דלקמן בין נחתום לבעה"ב וזהו דוקא בח"ל אבל בארץ ודאי דאין חילוק בין נחתום ע"ה לבין בעה"ב ע"ה דנחשדו על החלה כמו על תרומת מעשר בארץ ובח"ל פשיטא ופשיטא דהחלה קיל להו שאינה אלא מדבריהם אלא דבעה"ב הוחזקו ואין בה שיעור כלל תלינן ביה אם הוא אוכל מהעיסה משמעת הפריש החלה ומזה תדע כל היכא דתמצא שדברו בארץ בנחתום בלבד משום דאורחא דמילתא היא שהחלה בא לה החיוב בגלגול העיסה והיא אצל הנחתום ועוד דהרי בהדיא אמרו לקמן בפ"ב דערלה הלכה א' דמאי צריך חלה וע"כ דלא מיתפרשא אלא על עיסת ע"ה או הלוקח ככר ממנו כדפרישי' שם ודי בזה להבין המשנה והסוגיא דהכא והדהלכה דלקמן לפי מה שנת' כאן וכמה שנת' בפנים וכזה יוכן לך דברי הרמב"ם מיושבין בלי פקפוק כלל וכלל כמו שהוזכר לעיל מאלו המקומות שמדבר בענין חלה וכן באלו הדומים שהוזכרו בדבריו בסוף פ"ח מהל' בכורים: ובענין מ"ש בריש פ"ו מבכורים ובמה שציין הכ"מ ודקדוקו ככר נתבאר זה לעיל בדברינו בריש פ"ה דדמאי ושם תמצא מבואר הכל וכן בהאי חלת ע"ה המוזכר בפ"ק דדמאי ואין לכפול בדברים ולהאריך יותר מזה :

שבדמאי הקילו לתרום מן הרע על היפה: תני תרומת מעשר של דמאי. קילר הש"ס ולא הביא כל התוספתא מענין זה וכך היה דרכם שהיו סומכין על שהיו בקיאין במשניות ובברייתות וכלומר מה דתני בתוספתא גבי תרומה של דמאי איכא למידק ולמיקשי עלה כדלקמיה. וכך תוספתא שנויה היא בסוף דמאי והובאה לעיל ג"כ בסוף דמאי והכי היא שנויה שם מי שהיה לו שתי חביות אחת של מעשר טבל טמא ואחת של מעשר טבל טהור מביא שני לוגין ומגלה מזה תרומת מעשר על שניהן ומזה כדי תרומת מעשר על שניהן הולך אצל הראשון ואומר אם זה מין טמא אין בדברי כלום ואם זה מין טהור ה"ז עשוי כדי תרומת מעשר על שתיהן והולך אצל השני ואומר כן אם זה וכו' נמצא חביות מתוקנות. שמעינן מהאי ברייתא מדלא קתני דתורם מכל אחד ואחד עליו בעצמו דהא לכ"ע תורמין מן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטהור ולמה לו לתנאי הזה אלא ודאי דהא קמ"ל דאע"ג דאין תורמין תרומה גדולה מן הטהור על הטמא אבל תורמין מן הטהור על הטמא בתרומת מעשר של דמאי הלכך לתנאי הזה וקס"ד ע"כ בטבל דמאי הוא דאיירי מדלא קתני אלא תרומת מעשר וזהו כדין דמאי והיינו דמתמה הש"ס עלה איכא חמי בא וראה הא קי"ל דאפי' תרומת מעשר של ודאי ניטלת מן הטהור על הטמאה כדתנן לקמן בפ"ב דבכורים ודריש לה מקרא לעיל בריש פ"ב דתרומות תרומת מעשר של דמאי לכ"ש ומאי קמ"ל פשיטא דניטלת מן הטהור על הטמאה אפילו לכתחילה: א"ר יוסי. האי מעשר טבל דקתני התם איירי בים בהטבל הזה ג"כ ספק אם הפרים ממנו תרומה גדולה או לא והאי דלא קתני אלא תרומת מעשר משום דזה הוא ברייא לו שלא הפרים אותו ולאו בטבל של דמאי איירי כדס"ד אלא בודאי שלו מיירי ויש בו גם הספק אם הופרשה ממנה תרומה גדולה או לא והשתא הא קמ"ל דאע"ג דבודאי טבל הטבול לתרומה גדולה אין תורמין מן הטהור על הטמאה הכא דספק הוא אם הופרשה או לא אמרינן מיגו דמהני התנאי הזה לתרומת מעשר שבו לפי שניטלת מן הטהור על הטמאה מהני נמי להתרומה גדולה מכוין שאינה אלא מספק ובכה"ג אף היא ניטלת מן הטהור על הטמאה ש"מ מיהת דספק דימוע צריך לתקנו ולהפרישו והיינו דמקשי עלה לקמיה כמה דתימר תמן וכו'. ואמרו אף מן הדמאי על הדמאי כן. גם בכאן קילר הש"ס וסמך על שהיו יודעין לקושיא זו ולפירוקה דאיתמר לעיל בסוף פ"ה דדמאי. וכלומר דהשתא לדידך הדרא קושיין לדוכתה מה דאקשינן לעיל בדמאי שם על המתני' תרם מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות מן הדמאי על הדמאי תרומה ויחזור ויתרום. וכדפרישנא שם טעמא משום דמודאי על הדמאי התרומה אינה תרומה אלא לענין שצריך ליתנה לכהן והואיל דהיא מן החיוב על הפטור וטבל דאורייתא קא אתייא לא תאכל התרומה עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות וכן בכל כה"ג בתורם מן החיוב על הפטור אבל בדמאי על הודאי דהוי מן הפטור על החיוב תרומה ויחזור ויתרום וכן בדמאי על הדמאי דשניהן או חיוב או פטור הן תרומה ויחזור ויתרום וא"צ להוציא על התרומה כלום ופרכינן התם ואמאי ונימא גם בדמאי על הדמאי כן דתרומה היא ולא תאכל וגו' דשמא זה אי' מתוקן וזה מתוקן והוי מן החיוב על הפטור ולמה לא חשו חכמים להחמיר כמו בודאי על הדמאי ומפרקינן שם זאת אומרת ספק דמוע כספק תרומת מעשר של דמאי פטור מן הודאי כלומר כדין ספק דמוע שנסתפק לו אם נפלה לתוכו סאה של תרומה או לא אינו צריך לתקנו כ"א נאכל בתורת דמוע שמוכרו להכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה כדין הדמוע והכי אמרינן בהדיא בתוספתא פ"ק דמכלתין ומייתי לה לעיל בפ"ק וכך היא בתרומת מעשר של דמאי שאין מפרישו אלא מספק ואם תרם מדמאי על הדמאי א"צ לחזור ולתקן התרומה בתורת ודאי עד כאן הקושיא והפירוקא דלעיל שם והיינו דמקשי הכא לדידך דמוקמית להאי תוספתא דמעשר טבל בגוונא שיש בו ספק תרומה גדולה וה"ז ספק דמוע ומדחזינן דאחמירו בו שצריך לתקנו אלא שהוא מפריש מן הטהור על הטמא בתנאי הזה כדלעיל אלמא דחמירא ספק דמוע דהרי בתרומת מעשר של דמאי שהפריש על הדמאי אחר הקילו וא"צ לתקן הספק תרומת מעשר בעצמה ואי הכי הדרא קושיין דלעיל בדמאי לדוכתה ואמאי לא חשו חכמים גם בתורם דמאי על הדמאי שלא תאכל התרומה עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות: אר"ש בר ביסנא כאן ברוצה לאוכלה כאן ברוצה לשורפה. כלומר לעולם כדאמרינן דספק דמוע וספק תרומת מעשר שצריך להפרים מדמאי דין אחד להם ודקשיא לך האי דמעשר טבל לפי האי שינויא דר' יוסי ל"ק דהכא בהאי דאמרינן לעיל בפ"ה דדמאי דהשוו ספק דמוע לתרומת מעשר של דמאי ברוצה לאכלה להספק דמוע דהדין בו דנאכל בתורת דמוע כדלעיל וא"צ לתקנו ודאי וכך הוא בתרומת מעשר של דמאי וכאן הא דמעשר טבל דהברייתא דמוקמינן שיש בו ספק דמוע מתרומה גדולה מיירי בשרוצה לשרוף את הטבל טמא וקי"ל דאין מדליקין בטבל טמא אלא שצריך לתקנו וליתן להכהן להתרומה טמאה דשלו היא להסקה והלכך מכיון דיש כאן ספק דמוע של תרומה גדולה ובכה"ג צריך הוא לתקנו קמ"ל כמו דאע"ג דאין תרומה גדולה ניטלת מן הטהור על הטמא הכא הואיל דמתנה משום תרומת מעשר מהני נמי ג"כ על התרומה גדולה וניטלת מטהור על הטמא מכיון דכל עצמה שמפרישה אינה אלא מספק כדאמרן:

תני [א] תרומת מעש' של דמאי אית חמי תרומ' מעשר של וודאי ניטלת מן הטהור על הטמא. תרומת מעשר של דמאי לא כ"ש. א"ר יוסי בספק תרומה גדולה אנן קיימין ספק הפריש תרומה ספק לא הפרי' [ג] כמה דתימ' מן הודאי על הדמאי תרומה לא תאכל עד שיוציא [עליה] תרומ' ומעשרו' ואמ' מן הדמאי על הדמאי כן. אמר ר"ש בר ברסנ' כאן ברוצה לאוכלה כאן ברוצה לשורפה:

הלכה ד מתני'

ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא רבי ליעזר מחייב בפירותיהן במעשרות ובשביעית. [ג] ורבן גמליאל פוטר. רבן גמליאל אומר [ד] שתי חלות בסוריא. ורבי

תני תרו"מ של דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא ופריך אית חמי תרו"מ של ודאי ניטלת מן הטהור על הטמא של דמאי לא כ"ש ומשני א"ר יוסי לא בתרומת מעשר של דמאי אלא בת"ג של דמאי. וכ"ת האיך שייך דמאי בת"ג הא לא נחשדו ע"ה עלי' ע"ז משני דקרי דמאי לאו בלוקח מע"ה אלא בספק אם נתרמה עלי' או לא נמי נקרא דמאי ומביא ראי' כמה דתימר מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עלי' תרומה ומעשרו' פי' דמביא ראי' דמצינו פעם אחת דנקרא דמאי אפילו לא בלוקח מע"ה אלא בספק אם נתרמה ת"ג או לא כמה דתימר במשנה מפורשת בספ"ה דמס' דמאי מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עלי' תרומה ומעשרות והתם ע"כ פי' דדמאי בספק אם נתרמה עלי' ת"ג או לא דליכא למימר בלוקח מע"ה ז"א דהא פשיטא דנתרמה ת"ג דהא לא חשידי עלה והאיך שייך לומר דהוי תרומה והאיך שייך לומר דמוציא עלי' תרומה ומעשרות ת"ג מאי שייך כאן. בשלמא מרישא דמתניתן שם דקתני מן הדמאי על הדמאי ומדמאי על הודאי תרומה ויחזור ויתרום אין ראי' משם דהכונה הוא על מעשרות והא דנקט לשון תרומה הוא להכונה דתורם מעשרותיו דהוא ג"כ לישנא דעלמא כמו בנדרים דף ל"ה אבל הכא נקט מפורש עד שיוציא עלי' תרומה ומעשרות הרי בפירוש דמיירי בת"ג והיכי שייך בדמאי ת"ג הא לכתהלה לא נריך להפרים עלי' אלא מעשר מטבל שטבול כך למעשר אחר שנתרמה ת"ג דאי לא"ה ל"ל דמאי וע"כ דבספק אם הפרים תרומה ספק לא הפרים קרי התנא ג"כ דמאי. וכאן נגמר הלכה ג' ומתחיל הלכה ד' ומ"ש אח"כ מן ואמר אף בדמאי עד הלכה ד' נמחק. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. וכן נראה פירושו בע"ה. ותיבות ואמר מן הדמאי על הדמאי כן נגררו מהא דסוף פ"ה דדמאי כדרך הירושלמי. והא דרשב"ג כאן ברוצה לאוכלה שייך לסוף ענין דלעיל בסמוך כגי' הגר"א ז"ל. כמבואר בדברינו לעיל בסמוך:

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ה מתרומות ה"ז

כ
ב מיי' פ"ה מתרומות הי"ז טוש"ע יו"ד סי' שלא ס"ע ס

כא
ג מיי' פ"א מתרומות הי"ז

כב
ד מיי' פ"ה מבכורים ה"ח סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכב ס"ד

הלכה ו מתני' ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא. סוריא זכרנו בכמה מקומות היא הארצות שכבש דוד ויש דינים שנוהגין בה כמו בא"י אלא שהן מד"ס ויש שהיא כח"ל ומפני מה אין בה קדושת א"י והרי כיבשן מלך ישראל ועל פי ב"ד הגדול היה עושה וכיבוש זה כיבוש רבים הוא אלא משום שכיבש אותן קודם שכבש כל א"י ונשארו עדיין בה מז' עממין ואלו היה כובש בתחילה כל א"י לגבולותיה ואח"כ היה כובש ארצות אחרות היה כבושו בהן כא"י לכל דבר הכי מייתי לה לעיל בפ"ב בהלכה ב' מדרשת הספרי: ר"א מחייב פירותיהן וכו'. אע"פ שאין לארים בגוף הקרקע כלום ס"ל לר"א דה"ז כישראל הקונה קרקע בסוריא דחייבת במעשרות ובשביעית מדבריהם דמיהו יש לו שותפות בקרקע ור"ג פוטר הואיל ואין להארים בגוף הקרקע כלום וקרקע של הנכרי בסוריא פטורה דיש קנין לנכרי בסוריא להפקיע ממעשרות ומשביעית: שתי חלות בסוריא. כהאי דתני במתני' דלקמן שהארצות שהן מאמנה ולחוץ וסוריא הוא בכלל שתי חלות אחת לאור מפני שעפרה טמא כארץ העממים ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור: ור"א

מראה הפנים

תני תרומת מעשר של דמאי וכו'. הר"ש אמר מה שאמר ופי' מה שפי' בזה ולמדומה שלא הבנית באיזה מקום נשנה זה בהתוספתא וכן לא הבנית מה שמבואר בהסוגיא דלעיל

תוס' הרי"ד

מכר את העיסה לאחר ונדחה ממנו מצות חלה כשקנה אותה אח"כ כוודאי חוזר לחיובו. וה"נ הא דנדחה ממנו כמצוה דחלה משום דלא היה שלו אלא של הקדש ואין עליו חיוב חלה בעיסת הקדש דהקדש לאו בר חיוב דחלה והלכך כשקנה מן ההקדש לא נקרא דיחוי אלא מצוה דהלא לא נדחה המצוה כי אם ההקדש נדחה מן המצוה ולא נקרא שהמצוה נדחית אלא דליכא מי שיתחייב בהמצוה ע"כ אין זה בכלל דיחוי מצוה כי המצוה לא נדחית כי אם

שנויי נוסחאות (סו"א) אית כד"ו איתא. (סו"ז) הדמאי על הדמאי נכי"ר הודאי על הדמאי. (סו"ח) ברסנה כד"ו כרסנה.

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ה מבכורים ה"ח סמ"ג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכב ס"ד

כד
ב מיי' שם ופ"ז מתרומות ה"ה סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ג

כה
ג מיי' פ"ה מבכורים הי"ב טוש"ע יו"ד סי' שכג ס"א

כו
ד מיי' פ"ו מערכין ה"ה

כז
ה שם הי"ד ופ"א מבכורות הט"ו

כח
ו מיי' פ"ט מבכורים ה"א

כט
ז מיי' שם פ"י ה"א

ל
ח מיי' פ"ב מתרומות הי"ד

לא
ט מיי' פ"י ממעה"ק ה"א

לב
י מיי' פ"ג מבכורים ה"א

לג
כ מיי' פי"ב מתרומות ה"ז

לד
ל מ מיי' פ"ח מבכורים הי"ד

הלוקח מן הנחתום בסוריא צריך להפריש חלת דמאי דברי ר"ג וחכ"א א"צ להפריש חלת דמאי וכו'. ומסיק שלא נחשדו ישראל על החלה וכל פלוגתתן הוא רק על הנחתום אבל בע"ב לכ"ע לא נחשדו על חלה כדמבואר בסמוך [ואח"כ מפסיק בהא דר"א כ"ח בעי משום דנוגע להענין הזה כמבואר בדברינו] ר"א ב"ק בעי כו' שני תרומות בסוריא א"ר חגי חלה אין אחריה כלום ואפילו שיפריש עוד הפעם חלה ומחזיקין לה שלא נפטרה מחלה הראשונה מ"מ א"צ ליתן רק חלה לבד משא"כ בתרומה אם תחזיק לה שלא נפטרה מתרומה ראשונה ואתה עושה אותה תרומה ובאמת נפטרה כבר מתרומה הראשונה והיא אינה תרומה וחייבת במעשרות וכשאתה עושה אותה תרומה מספק צריך אתה לנהוג בה ב' חומרות שמא היא תרומה ושמא אינה תרומה דכבר נפטרה וחייבת במעשרות ע"כ תהא צריך לנהוג בה ב' חומרות ע"כ לא החמירו. ואח"כ קאמר הגמ' ע"ז דר"ג ב"ר ביקש להנהיג את הדמאי בסוריא ר"ל חלת דמאי בסוריא כהאי דר"ג דהלוקח מן הנחתום בסוריא יתן חלת דמאי ולא הניח לו ר"ה משום דא"כ דתחזיק חומרת ר"ג ותחשוד אותם א"כ יהי' ב' חומרות דהנחתום דמפריש חלה יהי' חשש לכהנים בחלה הזאת גם משום דמאי. וכההיא דאמר לעיל בסמוך בב' תרומות דא"כ תהיה צריך לחוש ב' החשבות ע"ז פריך הגמ' מחלפ' שיטתי' דר"ה תמן הוא אומר אימת קדשים עליו והכא אומר הכין פי' דהא קי"ל דחלת ע"ה פטורה מן הדמאי בשלמא לר"י לא קשה דהוא קאמר לעיל בפ"א דמס' דמאי דהטעם דחלת ע"ה פטורה מן הדמאי משום דלא גזרו על הדמאי בחלה ע"כ י"ל דלא גזרו רק בא"י משום דכל עיקר דמאי הוא הומרא בעלמא דבא"י רוב ע"ה מעשרין משא"כ בסוריא י"ל דאין רוב ע"ה מעשרין ע"כ החמירו וגזרו אפילו בדמאי משא"כ לר"ה דקאמר הטעם מפני אימת קדשים עליו א"כ אין כ"מ בין סוריא לא"י ואין שום חשש לחוש על חלתן ע"ז אמר רכב"א אני אומר אותה של אור נתן לו ר"ל דע"ה סבר דנותן לו לאכול ע"כ אין אימת קדשים עליו ע"ז אמר לו ר"מ דז"א דהא בפירוש קאמר דיחושו על חלתן מלשון זה משמע דאפילו נתן לו בפירוש לשם אכילתן וכונתו שיחושו אלו הכהנים שנתן להם חלתן עבור אכילתן. ואח"כ מביא הגמ' הברייתא דהלוקח מן הנחתום ומן האשה שהיא עושה למכור בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעל הבית והמתארחה אצלו א"צ להפריש חלת דמאי [ובברייתא הזאת שנוי' בסתם הלוקח מן הנחתום צריך להפריש והוא מפורש כר"ג ולא כחכמים דהא מפורש דבנחתום צריך להפריש וקס"ד דהברייתא הזאת מיירי בסוריא א"כ מוכח דהלכה כר"ג] כו' חזקת בעה"ב בסוריא א"צ להפריש חלת דמאי כפי' מהרא"פ ז"ל ע"ז פריך דמהברייתא הזאת קשה על ר"ה דקס"ד דהברייתא קאי על סוריא א"כ מוכח בפירוש דהלכה כר"ג דפליג עם חכמים בברייתא דלעיל גבי נחתום דהא הכא מפורש בלא פלוגתא דבנחתום צריך להפריש חלת דמאי ואמאי לא הניח ר"ה לר"ג ב"ר לנהוג כר"ג ומשני ר"מ דל"ק כאן בא"י ר"ל בסוריא וכאן בחו"ל פי' הברייתא הזאת מיירי בחו"ל דבסוריא לא חשידי ישראל אחלה משום דחשובה כא"י וחשדו על חיוב דחלה כמו על תרומה כדאמר לעיל משא"כ בחו"ל דקיל ומזלזלי בה. ע"כ צריך להפריש חלת דמאי וכן פסק הרמב"ם ז"ל דהלכה לחלוק בנחתום בין סוריא לבין חו"ל:

תני

ורבי ליעזר אומר חלה אחת. אחזו קולו של רבן גמליאל וקולו של רבי ליעזר חזרו לנהוג כדברי רבן גמליאל בשתי דרכים. רבן גמליאל אומר [א] שלש ארצות לחלה. מארץ ישראל ועד כזיב חלה אחת מכזיב ועד הנהר ועד אמנם שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן. של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור. מהנהר ומאמנם ולפנים שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן. של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור. [ב] וטבול יום אוכלה. רבי יוסי אמר אינו צריך טבילה. ואסורה לזבין ולזבות לנידות וליולדות [ג] *ונאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן. אלו נותנין לכל כהן [ד] החרמים [ה] והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור [ו] והזרוע והלחיים והקיבה [ז] וראשית הגז [ח] ושמן שריפה [ט] וקדשי מקדש [י] והביכורים. ורבי יהודה אוסר בביכורים. כרשיני תרומה [כ] רבי עקיבה מתיר וחכמים אוסרין:

גמ' ר' אבהו בשם ר' יוחנן לא חייב ר' ליעזר אלא בחכירי [בתי] אבות כגון (מהלל) [*מהלין] דבית ר'. תני ר' חלפתא בן שאול קנס קנסו ר' ליעזר. מה נפק מביניהון ארים לשעה. מאן דאמר קנס חייב. מאן דאמר בחכירי בתי אבות פטור: הלוקח מן הנחתום בסוריא צריך להפריש חלת דמאי דברי רבן גמליאל וחכמים אומרים [ל] אינו צריך להפריש חלת דמאי. א"ר חנניה קומי רבי מנא ויאות אמ' רבן גמליאל מה טעמהון דרבנין. א"ל [מ] כשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארץ כך לא נחשדו על חלה בסוריא. ר' אבון בר חייא בעי כמה (דאתאמר) [דאת אמר] שתי חלות בסוריא ודכוותה שתי תרומות בסוריא. א"ר חגי חלה אין אחריה כלום. תרומה יש אחריה כלום. אם או' את כן נמצאת אותה תרומה שהוא מפריש טבולה למעשרות. ביקש ר"ג בר' להנהיג את הדמאי בסוריא ולא הניח לו רבי הושעיה. אמר ליה מעתה יחושו הכהנים על חלתן. מחלפה שיטתיה דרבי הושעיה *תמן אמר אימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן. וכא הוא או'

ור"א אומר חלה אחת. דס"ל עפרה טהור כא"י ומפריש חלה אחת ותנתן לכהן: אחזו בתחלה כקולו של ר"ג. בענין ארים לנכרי בסוריא וקולו של ר"א דאין מפרישין בה אלא אחת ואח"כ חזרו בהן והתחילו לנהוג כדברי ר"ג בשתי דרכים דאין קרקע של נכרי בסוריא חייבת במעשרות ובשביעית וישראל האריס בה פטור מכלום לפי שאין להישראל חלק בגוף הקרקע וכן לענין חלה כר"ג ומפרישין שתי חלות בסוריא והלכה כר"ג בשתיהן:

גמ' אלא בחכירי אבות. כגון הללו דבית רבי שיש להן אריסין מאבותיהם וכן בניהן אחריהן והואיל והן אריסין קבועין נראה כמי שיש להן חלק בקרקע: קנס קנסו ר"א. טעמא משום קנס הוא שנעשה אריס להנכרי וקנסו אותו כדי שלא ימלא הנכרי אריס לשדותיו וימכרם לישראל: מה נפק מביניהון. מהני טעמא וקאמר אריס לפי שעה איכא בינייהו דלמ"ד משום קנס אף אריס לשעה חייב אבל לאידך מ"ד דלא ס"ל טעמא דקנס ומוקי להא דר"א בחכירי בתי אבות א"כ אריס לשעה פטור אף לר"א: הלוקח מן הנחתום בסוריא וכו'. תוספתא היא בפרק ב': ויאות אמר ר"ג. שפיר קאמר משום שיש לחוש שמא לא הפריש הנחתום חלה וכהאי דתנינן לעיל בפרק ה' דדמאי הלוקח מן הנחתום עם הארץ צריך להפריש חלה מספק ומ"ט דרבנן דפטרי בסוריא: א"ל. ר' מנא מפני שהיה ידוע להם שכשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארץ כדאמרינן שלא יוחנן כ"ג בכל גבול ישראל וראה שהיו מפרישין תרומה גדולה והלכך לא גזור בדמאי אלא בתרומת מעשר כך היו יודעין שלא נחשדו על החלה בסוריא ומתני' דפ"ה דדמאי מיתוקמא בארץ ישראל ובשארי מקומות באותן שגזרו על הדמאי שם היו נחשדין על החלה כשם שהיו נחשדין על תרומת מעשר: כמה דאת אמר שתי חלות בסוריא. מטעמא דס"ל עפרה טמא כארץ העמים והלכך צריך שתי חלות אחת לשריפה שלא יאמרו ראינו חלה טמאה נאכלת ואחת לאכילה כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל א"כ נימא ודכוותה שתי תרומות בסוריא ואמאי לא גזרו בתרומה נמי כן אחת לשריפה ואחת לאכילה: א"ר חגיי. לא דמייא שהרי אין זה אלא משום חששא בעלמא מטעמא דאמרן הלכך גבי חלה הוא דחששו לכך לפי שאין אחריה כלום לתקן איזה דבר שהיא האחרונה שבמתנות אבל תרומה יש אחריה כלום שצריך להפריש אחריה המעשרות ותרומת מעשר ואם אומר את כן לגזור להפריש תרומה שנייה נמצאת אותה תרומה שנייה תהא טבולה למעשרות שהרי מן התורה כבר נפטר בתרומה ראשונה והשנייה אינה אלא משום חששא ויצטרך להפריש ממנה המעשרות וכולי האי לא חששו חכמים: ביקש ר"ג ברבי להנהיג את הדמאי בסוריא. לפי שלא גזרו בתחילה דמאי על פירות שבסוריא כדתנן לעיל בפ"ק דדמאי מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי וביקש ר"ג לגזור עליהן דמאי לפי שראה שחשודין הן על המעשרות ולא הניח לו ר' הושעיא משום שאמר לו שאם אתה עושה כן מעתה יחושו הכהנים על חלתן שנותנין להם שם שמא הפרישו חלה מעיסה שאינה מתוקנת מן המעשרות ויצטרכו הכהנים לתקן אותם ואין לנו לחדש דבר על מה שלא גזרו חכמים בתחילת גזירתם על הדמאי שבמקום שלא גזרו לא גזרו: מחלפה שיטתיה דר' הושעיה. קשיא דידיה אדידיה דתמן אמר בפ"ק דדמאי בהלכה ג' על הא דתנינן חלת עם הארץ פטורה מן הדמאי ומפרש התם ר' הושעיה לטעמא מפני שאימת קדשים עליהם על עמי הארץ ואינו נותן לכהן החלה שהיא קדש מדבר שאינו מתוקן והכא הוא אומר הכין בתמיה שיחושו הכהנים על חלתן והלא החלה היא פטורה מדמאי שמסתמא נותנה לכהן מדבר המתוקן:

א"ר

מסורת הש"ס

חולין קד.

*הגהת הרא"ץ

ירושלמי דמאי פ"ה הל"ג

תוס' הרי"ד

אם דליכא מי שיתחייב במצוה. והוא דבר ברור וראיה עצומה מן המשנה הזאת (דפ"ג דמכילתן) דהקדיש מעגלגלה ופדאה דחייב ולא מוכח מזה בשום דוכתא דאין דיחוי במצות וכן באמת תקשה מזה למ"ד דס"ל דיש דיחוי במצות אבל הסברא פשוטה דזה לא נקרא דיחוי מצוה דלא היה שום דיחוי במצוה כי אם דלא היה מי שיתחייב בהמצוה:

ע"ב לא מני הירושלמי לשיטתו למימר דחלה מצטרף משום דראוי לבוא לכלל חיוב ע"י פדיון ז"א דגרסינן במס' זבחים (דף י"ב ע"ב) בעי ר' ירמיה אכל חלב והעריב קרבן והורו ב"ד שחלב חלה כמו בהקדש דמצטרף משום הך טעמא דראוי לבוא לידי חיוב ע"י

מראה הפנים

דלעיל בסוף פ"ה דדמאי בענין הקושיא ושינויא דהתם ולכן הלך לו בדרך מרחוק לפרש כאן בדברים שאין להם הבנה כאשר יראה הרואה בדבריו והרי מבואר לפניך בביאור היטב ונכון כמו שנתבאר בפנים בסייעתא דשמיא: הלוקח מן הנחתום בסוריא וכו'. כבר נתבאר ענין הלכה זו לעיל בהלכה ה' ד"ה שהלת דמאי ועיין שם: אמר

הר"א מגריידיץ

אמר ר' חנניא קומי ר' מנא וכו' א"ל כשם וכו' כך לא נחשדו על חלה בסוריא. נ"ב כשם דיוחנן כה"ג מצא בא"י שנותנין תרומה גדולה (כסוטה מ"ט) כך היה ידוע לחכמים שנזהרין בסוריא בחלה וכמ"ש המפרש כאן אבל בא"י היו רק נזהרין בת"ג אבל לא בחלה ולהכי איתא במשנה שרימז המפרש דאפי' בא"י חייב היינו המשנה דלעיל נוטל אדם כדי חלה וכו' אלמא דבארץ ישראל היה חלת חוץ לארץ וממשנה זו היה הקושיא דשפיר אמר ר"ג וכמ"ש המפרש ובזה אין התחלה לקושית התוי"ט במשנה הנ"ל פ"ד סוף משנה ו' שהביא הרמב"ם בקושיא והוא לכיפוך דהרמב"ם כתב דרק בסוריא נאמן על חלה אבל לא בא"י והוא נוממשנה זו עצמה. [כונתו בזה לפרש דמנ"ל לומר דכשם שלא נחשדו ישראל על תרומה בארץ כך לא נחשדו על חלה בסוריא ע"ז אמר המחבר דעתו דיוחנן כה"ג אחר החקירה והדרישה נודע לו שמפרישין תרומה כך נודע לחכמים אחר הדרישה והחקירה שבסוריא נזהרין בחלה וכמו שפי' המפרש (היינו ר"א מפולדא הנ"ל) מטעם דבסוריא סברי כמ"ד דחלה בא"י בזה"ז דאורייתא לפיכך החמירו ג"כ בחלה בסוריא בזמן הזה כא"י ובא"י היו נזהרין רק בת"ג ולא בחלה משום דס"ל דחלה דרבנן בזה"ז ולא היו נזהרין כ"כ ולפיכך איתא במשנה דהביא המפרש דחייב להפריש חלה בלוקח עסה מע"ה כדאמר במשנה להדיא נוטל אדם וכו' להיות מפריש עלי' חלת דמאי וכונת המחבר לומר דמה שכתב המפרש הנ"ל כדתנן במתניתין כונתו על המשנה דנוטל אדם וז"פ שכתב המחבר שרימז המפרש. ומה שכתב המחבר אלמא דבא"י היה חלת חוצה לארץ כונתו דחלת א"י היה הדין כמו חלת חוץ לארץ דשם ודאי נחשדו דשם הוי מדרבנן כמ"כ נחשדו בא"י שלא להפריש חלה משום דס"ל דחלה בזה"ז

או' הכן. א"ר בון בר חייא אני אומר אותה של אור נתן לו א"ל רבי מנא לא תני רבי הושעיה אלא מעתה יחושו הכהנים על חלתן: [א] הלוקח מן הנחתו' ומן האשה שהיא עושה למכו' בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעל הבית. והמתארח אצלו אינו צריך להפריש חלה דמאי. ר' יונה בשם ר' חנניה חברון דרבנין במתארח אצלו לעיסתו. א"ר יונה והן שראו אותו מגבל אצל אחר. חזקת בעלי בתים בסוריא אינו צריך להפריש חלת דמאי. אם יודע שרוב מכנסו משלו צריך להפריש חלת דמאי. ר' בון בר חייה בעי ולית הדא פליגא על ר' הושעיה. א"ר מנא [ב] כאן בארץ. כאן בחוצה לארץ: רבי חונא אמר כיני מתניתא מגזיב עד הנהר מגזיב עד אמנם: תני * אי זו היא הארץ ואיזהו חוץ לארץ [ג] כל שהוא שופע מטוורם אמנם ולפנים ארץ ישראל. מטוורם אמנם ולחוץ חוצה לארץ

א"ר בון בר חייה אני אומר אחת של אור נתן לו. כלו' ה"ק ר' הושעיה שעל החלה של אור שנותן לו יש לחוש שהרי בסוריא מפרישין שתי חלות לדברי ר"ג ועל אותה חלה הוא דקאמר שמעתה יחושו הכהנים על חלה זו שמא היא מדבר שאינו מתוקן ואין כאן אימת קדשים עליו מכיון שחלה זו לא ניתנה לאכילה: א"ל ר' מנא לר' בון האי לאו מילתא היא לשנויי הכי להא דר' הושעיה שהרי לא תני ר' הושעיה בדבריו אלא מעתה יחושו הכהנים על חלתן ומשמע על החלה שלהן שניתן לכהן לאכילה ואי בחלה של אור מאי חלתן דקאמר ועוד דלא שייך כלל לומר יחושו וכי מה איכפת לכהן בחלה של אור והלכך קשיא הא דר' הושעיה עליה דידיה גופיה: הלוקח מן הנחתום וכו'. תוספתא היא בפ"ק דמכלתין: מבעל הבית והמתארח אצלו. כלומר שלקח מן הבעה"ב או מן המתארח אצלו והכי הוא בהדיא בתוספתא מן הבעה"ב ומן המתארחין אצלו א"צ להפריש חלת דמאי ולפי הגי' דהכא יש לפרש והמתארח אצלו הרי הוא כמו הלוקח ממנו ואין צריך המתארח להפריש חלת דמאי וכן נראה מהא דלקמן וקמ"ל דאע"ג שאין מתארחין אצל עם הארץ כדתנן בפ"ב דדמאי המקבל עליו להיות נאמן וכו' ואינו מתארח אצל עם הארץ אפילו הכי בחלה אין חוששין שלא חשדו אלא בנחתום שעושה להשתכר ואפשר שהוא חס מלמעט בהעיסה ואינו מפריש חלה אבל הבעה"ב אע"פ שהוא עם הארץ מ"מ על החלה חושש הוא ומפריש ולקמן מוקי להברייתא דוקא בח"ל שהיא מדרבנן והלכך תלינן לקולא גבי בעה"ב דהואיל ואינו מפריש אלא חלה אחת לאור ובכל שהוא מיפטר מסתמא לא יאכל הוא עצמו אם לא הפריש החלה אבל לא בא"י כדלקמן: במתארח אצלו לעיסתו. כלומר שאוכל עם הבעה"ב בעיסתו של הבעה"ב שהוא אוכל בעצמו ובהא הוא דלא חשדו שמא לא הפריש חלה מכיון שהבעה"ב בעצמו אוכל מזה ומטעמא דאמרן ולאפוקי אם המתארח נותן לו משלו לתקן המאכל בשבילו דשמא לא יחוש מלהפריש חלה דלא איכפת ליה בשביל אחרים ור' יונה דידיה מפרש לה. וקאמר והן דוקא שראו אותו להבעה"ב מגבל העיסה אצל אחר בהא הוא דחיישינן אם המתארח אוכל משלו דכיון שהוא שלא בפני המתארח אפשר שלא יחוש להפריש חלה בשביל זה אבל אם הוא מגבל בביתו לא חיישינן גם בכה"ג לפי שמתירא שהמתארח יראה שאינו מפריש החלה: חזקת בעלי הבתים בסוריא וכו'. כדאמרינן לעיל שלא נחשדו בסוריא על החלה והא דמייתי לה הדר בכאן לאשמועינן דהך דינא דברייתא וכדמפרש ר' יונה גם בסוריא הוא כן ומשום הסיפא דמסיק נקיט לה: אם יודע שרוב מכנסו משלו וכו'. כלומר והא דמוקמינן אחזקת בעה"ב בסוריא דוקא אם א' אוכל אצל הבעה"ב משל הבעה"ב אבל אם יודע זה שמה שהבעה"ב עושה בשבילו הוא מרוב מה שהוא הכניס לו משלו בהא חיישינן שמא לא תיקן הבעה"ב בשל זה המתארח וצריך הוא להפריש חלת דמאי וקמ"ל דאפי' בסוריא חילקו בכך בדין המתארח כמו דמחלק ר' יונה בהא דתנינן בהתוספתא: ר' בון בר חייה בעי לית הדא פליגא על ר' הושעיה. על הברייתא קאי דקס"ד דבא"י מיירי וא"כ נימא דמהאי ברייתא נמי קשיא על הא דרבי הושעיה דפ"ק דדמאי דמפרש לטעמא דאמרו שם חלת ע"ה פטור מן הדמאי לפי שאימת קדשים עליו כדלעיל וקס"ד נמי דלהאי טעמא דר' הושעי' הוא הדין בחלה עצמה אמרו כן דכמו שא"צ לתקן החלה של ע"ה מדמאי לפי שבודאי נותן להכהן מדבר המתוקן כך אמרינן לענין החלה עצמה שאימת קדשים עליו ובודאי הפריש חלה והשתא למאי דקא מפרש ר' יונה להברייתא בדין המתארח דלא אמרו אלא במתארח אצלו לעיסתו של הבעה"ב אבל אם המתארח נתן לו לתקן המאכל משלו חוששין שמא לא הפריש החלה והא לר' הושעיה לעולם אימת קדשים עליו גם לענין החלה עצמה שמסתמא הוא מפריש ומי נימא דהך ברייתא ולטעמי' דר' יונה פליגא נמי אהא דר' הושעיה: א"ר מנא דלא היא. דמהך ברייתא בלא"ה לא קשה לר' הושעיה דכאן בארץ הא דלעיל בפ"ק דדמאי בארץ מיירי ובהא הוא דאיכא למימר דאימת קדשים עליו הואיל והחלה היא מדאורייתא וכאן בברייתא דמחלק בין נחתום לבעה"ב בח"ל הוא דמיירי והשתא דאתינן להכי הא דקאמר ר' יונה לחלק בדין המתארח נמי ליתא דבחלת ח"ל לעולם לא חשדו בבעה"ב לא בלוקח ממנו ולא להמתארח אצלו דתלינן לקולא גבי בעה"ב כ"א בנחתום הוא דחשדו מפני שהוא עושה להשתכר וכדפרישנא לעיל:

הלכה ז מתני'

ר"ג אומר שלש ארצות לחלה. שלש ארצות חלוקין הן לענין דין חלה: מא"י ועד כזיב. שהן מקומות שהחזיקו בהן עולי בבל כדתנינן לעיל ברים פ"ו דשביעית לפי שיש הרבה כרכים שכיבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ואותן שכבשו עולי בבל עד כזיב שהוא סוף אלו המקומות נוהגת חלה אחת שמפרישין בהן כשיעור חלה אחת והיא נאכלת לכהני' ובזמן שהיה להן אפר פרה קאמר שלא היו טמאי מתים: מכזיב ועד הנהר ועד אמנס. כלומר מכזיב ועד הנהר ומכזיב ועד אמנס והכי מפרש בגמרא שאלו הן המקומות שהחזיקו בהן עולי מצרים ולא החזיקו בהן עולי בבל שהן מכזיב ולחוץ לצד אחד עד הנהר והוא של מצרים ומכזיב ולחוץ לצד השני ועד אמנס והוא הר ההר המוזכר בגבולי הארץ ות"י טורי אמנוס מפרישין בהן שתי חלות אחת לאור שהיא נשרפת ואחת לכהן ונאכלת ומפני שאותן המקומות לא נתקדשו בקדושת הארץ בימי עזרא שהוא עיקר הקדושה בא"י שקדשה גם לעתיד לבוא אבל קדושה הראשונה שקדשו עולי מצרים משגלו בטלה קדושתם וא"כ החלה שמפרישין בהן טמאה היא מחמת שאין עפר הארץ ההיא נקדש כקדושת א"י ממש ובדין שתהא נשרפת אלא דמיהת אותן המקומות מא"י הן לפיכך אמרו שמפרישין בהן שתי חלות והאחת שנשרפת יש לה שיעור והוא אחד ממ"ח דמצינו לשיעור הזה שהוא שיעור הנחתום כדתנינן לעיל בפ"ב ודי בשיעור הזה וא"צ לשיעור אחד מכ"ד כשיעור מעיסת בעה"ב שהרי נשרפת היא והשיעור שאמרו בה אינו אלא מפני דמיהת מקומות הללו מא"י הן והשניה מפרים אותה לכהן לאכילה וכדי שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת שהרי לא נטמאת הראשונה טומאה ידועה והלכך מפרישין עוד להשניה לאכילה לכהן ומפני שהיא אינה אלא מטעם השבא בעלמא לפיכך אין לה שיעור אלא כל שהוא רוצה להפריש מפריש הוא: מהנהר ומאמנוס לפנים. וזהו לחוץ מגבול א"י וכדפרישית לעיל בשביעית דהאי לפנים מלשון ולפנים בישראל הוא כלומר שממקום הקודש מהן לצד חוץ ונכלל בזה סוריא ושאר הארצות מפרישין בהן שתי חלות ג"כ אחת לאור ואחת לכהן אלא מפני שאותן המקומות אינם מא"י כלל ושתי החלות אינן אלא מדבריהם ממש ולפיכך הראשונה שהיא נשרפת אין לה שיעור כלל והשניה שהיא לכהן לאכילה יש לה שיעור והוא שיעור הנחתום א' ממ"ח דהואיל וזו וזו מדבריהם הן מוטב לרבות בהנאכלת מבהנשרפת והטעם בכאן לשתי החלות שהאחת נשרפת שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת והאחת שהיא לאכיל' כדי שלא תשתכח תורת חלה שניתנת לכהן: וטבול יום אוכלה. דהואיל וחלה זו שהיא מדבריהם ואינה אסורה אלא לטמאים ממש ואם טבלו אע"פ שלא העריב שמשן מותרין הן לאוכלה: ר' יוסי אומר א"צ טבילה. דקסבר דלחלה מדרבנן א"צ אפי' טבילה: ואסורה לזבין ולזבות לנדות וליולדות. בגמרא קאמר דדברי ר' יוסי הן דבטומאה שיוצאת מגופו מודה ר' יוסי דאסורה וצריך טבילה: ונאכלת עם הזר על השלחן. לפי שאינה מדמעת ואפי' אם נתערבה שוה בשוה שאינה אלא מדבריהם: וניתנת לכל כהן. ואפי' לכהן עם הארץ שאינו עושה בטהרה לפי שבלאו הכי היא טמאה מאויר ארץ העמים: גמ' כיני מתניתא וכו'. כלומר דכן צריך לפרש מכזיב וכו' כדפרישית במתני' וגרסי' לכל הא דלקמן לעיל בפ"ו דשביעית בסוף.

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב דתרומות ופ"ב כאן גיטין ח' ירושלמי שביעית פ"ו הל"א:

עין משפט נר מצוה

לה
א ב מיי' פ"ח מבכורים הט"ו

לו
ג מיי' פ"א מתרומות ה"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

איזו היא ארץ כו' ע' בחידוש הרמב"ן לגיטין דף ז באורך ביאור דברי הירושלמי הלז ועי' בשו"ת השב"ץ ח"ג סי' קנא קנ"ט:

מראה הפנים

אמר ר' מנא כאן בארץ כאן בח"ל. וכדפרישית ובזה תמצא מבואר בענין הסוגיא הנ"ל: בענין זה בסוף פ"ח מהל' בכורים ובמה שהעיר הכ"מ דלאחר האי אוקימתא דר' מנא שוב אין לחלק בין אוכל מעיסת בעה"ב או לא ומבואר הוא להמעיין ואין

תוס' הרי"ד

בחלב מותר וחזרו בהם מי הוי דיחוי ע"כ אלמא דזה נקרא דיחוי מה שהורו ב"ד שחלב מותר וכמ"ש התוס' ז"ל אף על גב דבטעות אידחי אפ"ה הוי דיחוי עיי"ש. וא"כ הכא דישאל על הקדשו ויעשה הקדש טעות האיך יחזור לאיסורו הא לשיטת הירושלמי דנ'

הר"א מגרייד"ץ

גם בא"י הוי מדרבנן ומשנה זו דמצריך לתת חלה בא"י א"ר הגיה דילות אר"ג דמוכח ממשנה זו דבא"י צריך להפריש חלה מספק וכ"ש בסוריא דנחשדו וא"כ מ"ט דרבנן וע"ז משני דנהפוך הוא דרבנן ס"ל דבא"י באמת חשודין על חלה משום דס"ל חלה דרבנן ובסוריא אינם חשודים משום דס"ל חלה בא"י דאורייתא וס דזה"ז והחמירו ג"כ בסוריא בזה"ז כא"י וכפי' המפרש וכנ"ל. ובזה אין התחלה לקושית התוי"ט על הרמב"ם כונתו דפסק בסוף פ"ז מה' בכורים דצריך להפרים חלה מספק הלא יקשה עליו קושית הר"ש דהיכן מצינו דנחשדו על החלה ומ"ש מת"ג דלא נחשדו אכן לפי מה שכתב המפרש א"ש דבאמת בא"י היו חשודין על החלה משום דס"ל דחלה בזמה"ז דרבנן גם בא"י ובסוריא באמת לא היו חשודין על חלה משום דס"ל דחלה בא"י גם בזמה"ז דאורייתא לפיכך החמירו גם בסוריא להפריש חלה לפיכך לא נחשדו בסוריא על חלה וזהו טעמא דרבנן דפוטרין להפריש חלת דמאי בסוריא. ומ"ש הרמב"ם אבל בסוריא לא כונתו דדוקא בסוריא לא נחשדו וכנ"ל ולא בא"י. כי בא"י באמת נחשדו ומטעם הנ"ל והוא מבואר במשנה דנוטל אדם דבארץ ישראל צריך להפריש מספק משום דנחשדו אבל לא בסוריא משום דלא נחשדו דס"ל דבארץ ישראל חלה מדאורייתא גם בזמן הזה וכנ"ל ואינו צריך לפרש כמו שפירש התוי"ט דמשמע מהרמב"ם דכתב אבל בסוריא לא ומשמע ודאי דכ"ש בא"י דלא רק כונת הרמב"ם רק על סוריא לבד ובא"י באמת נחשדו וכנ"ל]:

לארץ. הניסין שבים את רואה אותן כאלו חוט
מתוח מטוורס אמנם ועד נחל מצרים. מהחוט
ולפנים ארץ ישראל. מהחוט ולחוץ חוץ לארץ.
רבי יודה אומר כל שהוא כנגד ארץ ישראל הרי
הוא כארץ ישראל שנאמר °וגבול ים והיה לכם (במדבר לד)
הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים. שבצדדין
(מהן) [מה הן] את רואה אותן כאלו חוט מתוח
מקפלריא ועד אוקיינוס. מנחל מצרים ועד
אוקיינוס מהחוט ולפנים ארץ ישראל. מהחוט
ולחוץ חוץ לארץ. אמר רבי יוסטא בר שונם
לכשיגיעו הגליות לטוורס אמנם הן עתידות לומר
שירה שנאמר °תשורי מראש אמנה. (שה"ש ד) אית תניי
תני הירדן מארץ ישראל *אית [תניי] תני הירדן
מחוצה לארץ. אית [תניי] תני הירדן גבול בפני
עצמו. *מאן דאמר הירדן מארץ ישראל °והערבה (יהושע ג)
והירדן וגבול. מאן דאמר הירדן מחוץ לארץ.
°והירדן (וגבול) [יגבול] אותו לפאת קדמה. ומ"ד (יהושע יח)
הירדן גבול בפני עצמו והוא שיהא במקום אחד
עשה *ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל
ומה שנתן נתן. ומה נן קיימי' אם במקו' שהיה
ארץ ישראל ונעשה בסוריא חזקתו למעשרות
ולשביעית. רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי
יוחנן. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי לחזקות
ולביעורין ולמעשר בהמה. רבי הילא בשם רבי
שמעון בן לקיש והוא שמשך עפר: של אור יש
לה שיעור שהוא דבר תורה. של כהן אין לה
שיעור

פני משה

בסוף הלכה א' עד תשורי מראש אמנה וע"ש: אית תניי תני הירדן מא"י. הירדן עצמו מא"י הוא נחשב וכ"מ להאיים אשר בתוכו דין א"י להם והיכא דתני דמח"ל הוא דנחשב והיכא דתני הירדן גבול בפ"ע כלומר אינו נחשב לגמרי לכאן או לכאן אלא כל שהוא כנגד א"י הוא כא"י וכל שהוא כנגד ח"ל כח"ל הוא ומפרש והזיל במאי פליגי: מ"ד הירדן מא"י. יליף לה מהאי קרא דכתיב ביהושע אלה הגבולין והערבה והירדן וגבול כלשון הזה לא נמצא במקרא אלא בגבול למטה בני ראובן כתיב ויהי גבול בני ראובן הירדן וגבול וגו' וכן לקמן הירדן וגבול עד קצה ים כנרת וגו' וכן בגורל למטה בני יהודה כתיב וגבול קדמה וגו' וממה דכתיב בגורל בני ראובן משמע יותר דהירדן נחשב בתוך הגבול מ"ד הירדן מח"ל יליף מדכתיב בגורל מטה בני בנימין והירדן יגבול אותו לפאת קדמה משמע שהירדן יגבול אותו אבל הוא אינו נחשב בתוך הגבול: ומ"ד הירדן גבול בפ"ע והוא שיהא במקום אחד. כלומר דודאי טעמיה מדמשמע מקרא הכי ומשמע הכי א"כ דיינינן ליה כגבול בפ"ע אבל דוקא שיהא במקום אחד וכדפרישית דאם האי שבתוכו במקום אחד הוא נחשב כאותו המקום שכנגדו אם הוא כנגד א"י כא"י הוא ואם כנגד ח"ל כח"ל הוא ולאפוקי מהא דלקמיה: עשה ירדן שנטל מזה ונתן לזה. כלומר אבל אם עשה הירדן כמי שנטל מזה ונתן לזה והיינו שעקר ממקום זה ונתנו למקום אחר: מה שנטל נטל וכו'. כלומר דיינין לזה כהאי דאמרינן בתוספתא דב"מ לענין ייאוש הירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן ואין להבעלים כלום דמסתמא יאושי אתייאש ליה וה"נ לענין דין ארץ ישראל וח"ל שאם נטל מכאן ונתן לכאן הרי הוא כמקום שנתנו לשם וכדמפרש לקמיה לענין מאי הוא: ומה אנן קיימין. ולענין מאי עסקינן לזה אם במקום שהיה א"י ונעשה כסוריא כלומר אם ניטל המקום שבירדן שהיה בא"י ושטפו והלך לו בסוריא ובעינן למימר שנעשה אותו המקום כדין סוריא ולא כדין א"י קשיא ואמאי והרי הוא בחזקתו למעשרות ולשביעית שהרי אותו המקום הוא מכנגד א"י ושם נתחייב במעשרות ובשביעית מן התורה כדקאמרת שהוא גבול בפני עצמו ונחשב הוא כדין אותו המקום שהוא כנגדו ולמאי תתחשביה עכשיו כסוריא ולפוטרו ממעשרות ושביעית מן התורה אלא כדין סוריא שאין שם החיוב אלא מדבריהם ולמה לא נימא לחומרא דבחזקתו הוא כפי אותו המקום שהיה שם בתחילה ואשני גבי הא דאמרי' לענין מציאה דהתם משום ייאוש בעלים נגעו בה וקאמר ר' ירמיה וכו' דלא איתמר האי מילתא אלא לענין חזקות כהאי דאמרי' בפ' חזקת הבתים שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל ואם נעקר המקום שהיה כנגד עבר הירדן ובא לו כנגד ארץ אחרת הרי הוא כאותה הארץ שהוא עכשיו כנגדה לענין חזקה וכן לענין ביעור כדתנן לעיל בפ"ט דשביעית שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל וכדאמרן וכן לענין מעשר בהמה כדתנן בפ"ט דבכורות הירדן מפסיק למעשר בהמה לר"מ שלא יצטרפו אלו שבעבר זה עם אלו שבעבר הזה וכלומר דלענין זה נמי קאמר דהירדן גבול בפני עצמו דמפסיק הוא למעשר בהמה כדאמרינן התם דטעמיה דר"מ מהכא דכתיב והירדן יגבול אותו וכו' ולעיל מינה קאמר דהיכא מ"ד והיינו ר' אמי דהכא דס"ל אליבא דר"מ דאם יש שם גשר הגשר מצרפן ולאו טעמיה דיליף מקרא והיינו נמי דקאמר הכא לענין שאם יש באותו מקום שניתן הוא עכשיו לצרפן הרי הוא מצרפן דהולכין בתר השתא ולא אחר המקום שהיה בתחלה אבל לענין מעשרות ושביעית אזלינן לחומרא אם המקום שהיה בתחילה מקום חיוב הוא: והוא שמשך עפר. הא דאמרינן שאם ניטל ממקום זה ובא לו למקום אחר דיינינן לחומרא למעשרות ולשביעית ואחר מקומו שבתחילה אם היה בא"י ובא לו מח"ל או כיוצא בו דוקא שמשך עפר מאותו המקום שבתחילה ונתיישב במקום אחר דיינינן ליה כאותו עפר של מקום חיוב אבל אם שטף הפירות ממקום החיוב למקום הפטור (אלא) הדין בהם כדאמרינן לעיל בריש פ"ב פירות א"י שיצאו לח"ל הרי הן פטורין מן הכל וכר"ע: של אור יש לה שיעור. אותן המקומות שהן מכזיב עד הנהר ועד אמנום דתנינן דשל אור יש לה שיעור לפי שהוא דבר תורה כלומר דמכל מקום מא"י היא שיש בה חיוב מד"ת וכדפרישית במתני' ושל כהן אין לה שיעור לפי שאינה אלא מטעם

תוס' הרי"ד

דב' ישראלים שעשו ב' קנין וכו' דפטורין משום שכבר היתה להם שעת חובה ונפטרו ולשיטת הרהב"ד ז"ל משום דיש דיחוי אצל מצות אם כן האין יתחייב בחלה ע"י שאלה דהא דמי לב' ישראלים שעשאו ב' קנין והלקו דפטור לעולם משום שכבר היתה להם שעת חובה ונפטרו וע"כ פטורים לעולם משום דיש דיחוי אצל מצות וכבר נפטרה העיסה ועלה המצוה ככר נדחית. וא"כ ה"נ דכוותיה דהא ככר הורמה חלה מן העיסה ונפטרה העיסה מן חלה ונדחית ממצותה וכיון שכבר היתה לה שעת חובה ונפטרה נפטרה לעולם ואפילו שיחזור א"כ ונמצא דהוי מעיקרא פטורה בטעות הא קיי"ל דלמ"ד דיש דיחוי במצות אף דיחוי בטעות הוי דיחוי והכא דיחוי גמור היה רק בטעות ודמי לאילו עשה עיסה מה' רבעים ונתחייבה בחלה והורו ב"ד דה' רבעים פטורה מן החלה והזרו למ"ד דיש דיחוי אצל מצות הוי דיחוי דכבר נפטרה וא"כ לפ"ז לשיטת הירושלמי בב' ישראלים דעשו ב' קנין והלקו והוסיפו כל אחד על שלו דפטור לא מהני הכא שאלה שיתחייב כיון שנפטרה ע"כ שפיר קאמר בגמ' מה בין חלה הקדש בידו לפדותו ולחייבו חלה אין בידו לפדותה ולחייבה ותיבת ולחייבו דייקא דהקדש ראוי לבא לחוב על ידי פדיה דלא נקרא דיחוי דנאמר דכבר היה לה שעת חובה ונפטרה ז"א דהא לא שייך בזה דיחוי אצל מצוה כמו שכתבתי כי גוף העיסה לא נדחית ממצותה רק דלא היה מי שיתחייב אבל גוף העיסה לא נדחית ולפיכך שפיר ע"י פדיון חייב אבל בחלה אין אתה יכול לחייבו ע"י פדיון וה"ה דשאלה נמי לא תחייבה ורק נקט דבר וסיפוכו כיון דנקט גבי הקדש פדיון דהתם עדיף טפי למימר פדיון דהא פדיון קדשים מצוה היא אבל שאלה אינו מצוה דהא הדרכה אין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק לפיכך שפיר טפי בידו להביא עיסת הקדש לחוב ע"י פדיון מע"י שאלה ע"כ נקט גבי הקדש פדיון ולפיכך מסיק בחלה דאינו ראוי לבוא לחוב ע"י פדיון דהא לשיטת הירושלמי הוי כב' ישראלים שעשאו ב' קנין והלקו והוסיפו דפטורין לעולם מכיון שנפטרו נפטרו מטעם דיש דיחוי אצל מצות א"כ ה"ה בחלה נמי הוי דדיחוי בשגגה כדאיתא במס' זבחים (דף י"ב ע"ב) הכ"ל ונמצא דשפיר אזיל הירושלמי לשיטתו לשיטת הרהב"ד ז"ל בירושלמי. ולדעת הרמב"ם ז"ל פ"ש הכ"מ ז"ל דכתב דיש לתמוה לשון דיגא על הירושלמי הזה משום דאין זה ענין לדיחוי אצל מצות דהכא משום שעשאו מתחילה לחלק וע"כ בשעת חיוב דהגלגול פטורה היתה וכמו כל הגלגולין דפטורין כמו הקדש וכדומה. אבל הירושלמי לא ס"ל דיש דיחוי אצל מצות מ"מ שפיר מצינן לפרושי קושיא דידן דדוקא הקדש

מראה הפנים

ואין להאריך: **לחזקה** ולביעורין ולמעשר בהמה. כדפרישית והאי למעשר בהמה הוא כהאי דאמר ר' אמי גופיה בפ"ט דבכורות דף נה ע"ב וכמבואר בפנים:

*ואסורה לזבין ולזבות וכו'. כדפרישית דר' יוסי קאמר לה כדאמר בגמרא דמודה בה דבעלת שבלו לסורה לכן וכן פירשו התוס' והרא"ש בריש פ' כל הבשר דף ק"ד וגרסי' להא דאמר בגמרא עלה לר' יוסי נצרכה והיינו כן לפי אשר לפנינו וגרסי' אוף ר' יוסי מודה בה ולפ"ז ע"כ נומר דלא פליג ר' יוסי אלא בבעלי קריין דס"ל דהואיל דאין טומאתו תמורה כמו טומאת זיבה ונדה א"צ לטבילה והשתא להת"ק דקאמר ושבול יום אוכלה היינו נמי אבעל קרי קאי דס"ל דהואיל והטומאה יוצאת מגופו צריך טבילה כמו בטומאת זיבה דא"א לפרש כמגע טומאת שרץ דהא לטומאת מגע א"צ אפי' טבילה כדאמר שמואל בפ"ד דבכורות דף כ"ז ולא פליג אמתני' וכמגע טומאת מת בלא"ה א"א לפרש כדכתבו התוס' והרא"ש שם דכי הזאה יש לנו ומה מהני טביל' וע"כ אין לנו לפרש המתני' אלא בבעל קרי הוא דפליגי דלהת"ק צריך טבילה ולר' יוסי א"צ ומודה ר' יוסי בטומאת זיבה ונדה וכך הוא דעת הרמב"ם לפרש כן ולפיכך כתב בפ"ז מהל' תרומות בהל' מ' דאין תרומת ח"ל אסורה אלא בטומאה היוצאת מגופו והן בעלי קריין וזבין וכו' וכולן שטבלו מותרין לאכלה אע"פ שלא העריב שמשן וזהו כהת"ק דהכא דאף בעלי קריין צריכין טבילה וכשטבלו כולן מותרין. וכמה שהשיג הראב"ד שם מר"ל דאפי' טבילה לא מהני בהו בכר השיבו כל המפרשים עליו ואין דעת הרי"ף כפ' והלו עוכרין כמה שרצה הראב"ד לפרש דבריו כמו שהביא הכ"מ שם. ולדידי קשיא לי טובא על הראב"ד דהיאך מפרש הוא למתני' דהכא דהם אלו בטומאתן תמורה לא מהני בהו טבילה א"כ בהיזה טומאה קאמר הת"ק דטבול יום אוכלה במגע טומאת מת א"א דכי הזאה יש לנו ובמגע טומאת שרץ נמי א"א דקשיא א"כ שיהא פליג אשמואל אמתני' וזה ודאי הוא דאין לנו לאוקמי מילתיה דשמואל כר' יוסי ולא דרבנן ולא מסתברא נמי לומר דרבינא דקאמר התם הלכך נדה קוצה לה חלה ואוכלה כהן קטן ולפירושו דהראב"ד דדוקא הוא אוכלה אבל היא עצמה אפי' אחר טבילה לא דרבינא פליג אדשמואל ומפרש להמתני' דריפא בדברי הת"ק ושבול יום אוכלה היינו בטומאת מגע שרץ. דהא נמי ליתא דהא רבינא אדברי שמואל קאי דקאמר הלכך וכו' וסוף דבר אין לנו ליישב לדעת הראב"ד כ"א בדוחק וזה דהת"ק אמגע טומאת מת קאמר דצריך טבילה והקשיא וכי הזאה יש לנו אפשר דס"ל כהאי דכתב הרא"ש שם לענין הפירוך במה שאין אנו נוהגין להפריש כ"א חלה אחת לאור ה"ל דבימי האמוראים היו אוכלין תרומה טהורה בא"י שהיה להן אפר פרה כדאמרי' בפ"ק דנדה הברייתא מדכן בגלילא ולכך הצריכו אף בח"ל להפריש חלה כהן שלא תשתכח תורת חלה אבל כאידנא שבטל אפר פרה ואין חלה נאכלת בא"י אף בח"ל אין צריך להפריש חלה כהן וא"כ להראב"ד אפשר דהכא מיירי בזמן שהי' להן אפר פרה ומיהו כ"ז דוחק ואין להאריך. נשאר לנו לבאר דלכאורה דברי הרמב"ם סותרין זא"ז בהא דסיים בהל' תרומות שם וכתב אבל שמאי מגע טומאה בין שנגע במת שא"א לנו היום לטהר ממנו בין שנגע בשרץ

גליון הש"ס וציון ירושלים

אית תניי תני הירדן וכו'. ע' בדברי יוסף סי' תפס מ"ס כוס בהורן:

*כרא"ף כורב צריך לגרוס כן. מ"ד הירדן מח"ל כי אותם עוברי' את הירדן ארצה כנען (במדבר ל"ב) ומ"ד הירדן גבול בפ"ע מן והירדן יגבול אותו לפאת קדמה: (ופי' כנוי בכורות נס.):

מסורת הש"ס

תוספתא כתובות פ"ח. ב"מ כב.

נר לאהרן

אית תנויי תני הירדן וכו'. בסוגיא פ' מעשר בהמה. [פ"ס מד"א עיין ברכי יוסף א"ח סי' תקפ"ס]: של אור יש לה שיעור. פס' חולין דף ק"ה:

מסורת הש"ס

מטעם הספק בעלמא מדבריהם וכדמסיק ואזיל. ויפריש לאור ולא יפריש לכהן. כלומר דהרי למה הצריכו אותו להפריש עוד השניה לכהן הוא מטעם שלא יהו אומרים ראינו תרומה טהורה נשרפת והיא החלה הראשונה וא"כ השניה אינה אלא מדבריהם ולפיכך אין לה שיעור: ויפריש לכהן. אבבא דבתרה במתני' קאי מהגהג ומאמנוס לפנים ב' חלות א' לאור וא' לכהן. ואמאי הצריכו שתי חלות לא יפריש אלא לכהן שלא תשתכח תורת חלה לכהן ואל יפריש לאור וקאמר דטעמא שלא יהו אומרים ראינו תרומה טמאה נאכלת שהרי טמאה היא מאויר ארץ העממים ולפיכך הצריכו ב' חלות לפי שמתוך שהוא מפריש שתיהן לכשבא לכאן לפני החכמים הוא נשאל מפני מה הוא כך ואומרים לו: וזו וזו מדבריהם היא. כלומר והואיל ושתיהן מדבריהם הן לפיכך אמרו כאן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור כדי לרבות בנאכלת ולא בנשרפת כדפרישית במתני': אוף ר' יוסי מודה בה כצ"ל. ואסיפא ואסורה לזרים וכו' קאי דבהא אוף ר' יוסי מודה דכל זמן שלא טבלו אסורין בה ולפי שחומר הוא בדבר שהטומאה יוצאה מגופו ולא פליג ר' יוסי אלא בשאר טמאים שטומאתן ממגע טומאה היא: הורי ר' אבהו בבוצרה. שהיא חוץ לארץ שהחלה שם צריכה רוב לבטלה אם נתערבה וקאמר ר' יונה דמלמדינו בזה שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת באחד ומאה כלומר שאינה נאסרת בתערובת עד שיהא מאה ואחד אלא אפי' בפחות ממאה עולה היא ומיהת רובא צריכה לבטלה: אמר ר"ז ופליג. דממתני' שמעינן שאינה מדמעת כלל ואפי' בשוה אחד באחד דהא תנינן ונאכלת עם הזר על שולחן אחד אלמא שאפי' אין בה אלא כדי החולין שאוכל הזר אינה מדמעת: היו מפרישין תרומות ומעשרות. בגולה: תורגמונייא. הן המתרגמים האחרונים ובני ר' חייא נקראים כן: אוכל. על סמך שיפריש אח"כ. לא חשו בח"ל אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר ורבי הילא מוסיף דלא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד ולא לשאר מעשרות: אבל לירקות או. יאמרו כהן דאף לתרומה גדולה לא חשו וכהדא דתני וכו' לעיל ברים מעשרות דאף בא"י אינם אלא מדבריהם: תני. בתוספתא חלת הגוי וכו' שא"צ ואוכל אותה אף הזר: וניתנת לכל כה וכו'. אמתני' קאי וכדפרישית במתני':

פ' הוה' מנחות ס. ד"ה ובתרומות:

עי' תוס' ר"ה יג. ד"ה ה"א בכורות נד. ד"ה ובמי חולין ו: ד"ה וביהר ביצה ט. בכורות כו. ועי' תוס' חולין קד. ד"ה הלא.

תוספתא חלה פ"ב מנחות סז.

ע' תוס' חולין קל

ערכין כח.

תורה אור

שיעור שהיא מדבריהן. ויפריש לאור ולא יפריש לכהן. [א] שלא יהו אומרי' ראינו תרומה טהורה נשרפת. ויפריש לכהן ולא יפריש לאור. שלא יהו אומרים ראינו תרומה טמאה נאכלת. מתוך שהוא מפריש שתיהן לכשהוא בא לכאן הוא נשאל. וזו וזו מדבריהן הוא. מוטב לרבות בנאכלת ולא לרבות בנשרפת: אוף רבי יודה מודי בה. חומר הוא בדבר שהטומאה יוצאה מגופו. *הורי ר' אבהו בבוצרה שהיא צריכה רוב. אמר רבי יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת באחד ומאה. אמר רבי זעירא מתניתא אמרה [ב] אפילו באחד ואחד. דתנינן ונאכלת עם הזר על השלחן. אמר רבי יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות *עד שבאו הרובין ובטלו אותן. מאן אינון הרובין תרגמוניא. רבי זעירא רב יהודה *בשם שמואל [ג] חלת חוץ לארץ ותרומת חוץ לארץ אוכל ואח' כך מפריש. ר' בא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר. רבי הילא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומה בלבד. [ד] אבל לירקות או אפילו לתרומה גדולה לא חשו. כהדא (דף* ס' ע"ב) דתני איסי בן עקביה אומר [ה] מעשרות לירקות מדבריהן. תני [ו] *חלת הגוי בארץ ותרומת הגוי בחוץ לארץ מודיעין אותו שאינו צריך ואוכל: וניתנת לכל כהן *בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ: יש מהן נותנין לאנשי משמר ויש מהן נותנין לכל כהן. הבכורות והביכורים לאנשי משמר ושאר כולהן לכל כהן. רבי ירמיה בעי קומי רבי זעירא *מניין (שהדמים) [שחרמים] [ו] לאנשי משמר. אמר ליה °כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. אחוזה עצמה מהו שתהא לאנשי משמר בגין דכתיב לכהן תהיה אחוזתו. (אחוזה עצמה מהו שתהא לאנשי משמר) והכתיב °ונתן לכהן

ויקרא כז

דברים יח

דבתרה במתני' קאי מהגהג ומאמנוס לפנים ב' חלות א' לאור...

עם הזר על שולחן אחד אלמא שאפי' אין בה אלא כדי החולין שאוכל הזר אינה מדמעת: היו מפרישין תרומות ומעשרות. בגולה: תורגמונייא. הן המתרגמים האחרונים ובני ר' חייא נקראים כן: אוכל. על סמך שיפריש אח"כ. לא חשו בח"ל אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר ורבי הילא מוסיף דלא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד ולא לשאר מעשרות: אבל לירקות או. יאמרו כהן דאף לתרומה גדולה לא חשו וכהדא דתני וכו' לעיל ברים מעשרות דאף בא"י אינם אלא מדבריהם: תני. בתוספתא חלת הגוי וכו' שא"צ ואוכל אותה אף הזר: וניתנת לכל כה וכו'. אמתני' קאי וכדפרישית במתני':

הלכה ח מתני' אלו ניתנין לכל כהן החרמים וכו'. טעמא

דהלו שבעה הראשונים שהן ניתנין לכל כהן דלא איכפת בהו אם הוא מוזהר בטהרה או לא לפיכך ניתנין אף לכהן שאינו ידוע אם משמר אותן בטהרה וטעמא דקדשי המקדש והבכורים משום דמכיון שמביאין אותן בפנים לעזרה מסתמא מוזהר זהיר ועושה אותן בטהרה: החרמים. כדכתיב כל חרם בישראל לך יהיה וכן להשאר דקחשיב שהן מכ"ד של מתנות כהונה: והבכורות. אם בכור תם הוא ה"ז בכלל קדשי המקדש לטעמא דאית בהו ואם בעל מום הוא וצריך ליתנו לכהן כדדרשינן ובשרם יהיה לך אחד תם ואחד בעל מום וכתיב בבכור בעל מום וכיולא בו הטמא והטהור יאכלנו: ושמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא ואינו עומד אלא לשריפה אבל שאר מתנות כהונה שבגבולין כגון תרומה ותרומת מעשר והחלה שצריכין טהרה אין ניתנין אלא להכהן הנזהר בטהרה: ר' יהודה אוסר בבכורים. ליתנן לכל כהן וקאמר בגמרא דר' יהודה לטעמיה דאמר בסוף בכורים שאין נותנין אותן אלא לחבר בטובה ולא לכל כהן דמכיון דלא עבדי בהו עבודה דלמא לא מוזהר זהיר בהו והלכה כחכמים: כרשיני תרומה ר' עקיבא מתיר. ליתנו לכל כהן וקאמר בגמרא דר"ע נמי לטעמיה דאמר לעיל בפ"ב דמעשר שני דכל מעשיהן בטומאה הואיל ואינן נאכלין אלא ע"י הדחק לא הוו כשאר תרומה וחכמים אוסרין דמיהת אוכל בשני רעבון הן והלכה כחכמים: גמ' יש מהן נותנין לאנשי משמר. כלומר אף ע"ג דקחשיב להני כולהו דמתני' דניתנין הן לכל כהן היינו דלא צריכין לידע אם נזהר הוא בטהרה או לא אבל לא ליתן את כולן דקחשיב לכל כהן שירצה ואפי' אינו של המשמר שבאותו שבוע אלא יש מהן מהני דמתניתין שהן ניתנין לאנשי המשמר של אותו שבוע והן מחלקין ביניהן ויש מהן שהבעלים נותנין לכל כהן שירצו ואפי' אינו מאותו המשמר כדמפרש ואזיל הבכורות וכו' ובחרמים מפרש לקמיה: מנין. שאף החרמים לאנשי משמר הן ניתנין: אמר ליה כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. כתיב גבי מקדיש שדה אחוזה והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם וגו' הקיש הכתוב שדה החרם לאחוזה שנותנין לאנשי המשמר שפגע בהן היובל: אחוזה עצמה מהו שתהא לאנשי משמר בגין דכתיב וכו'. וכלומר ושדה אחוזה גופה מנא לך שהיא לאנשי משמר דילפת חרם מינה בשביל דכתיב לכהן תהיה אחוזתו ואחוזה עצמה מניין: והכתיב וכו'. סיומא דקושיא דר' ירמיה היא דלדידך דאמרת דילפינן חרמים משדה אחוזה ופשיטא

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ה מבכורים ה"ח

לח ב מיי' שם הי"ב וכ"מ טוש"ע יו"ד סי' שכג ס"א

לט ג מיי' שם טוש"ע שם

מ ד מיי' פ"ב מתרומות ה"ו

מא ה מיי' פ"ו מבכורים ה"א וכ"מ טוש"ע יו"ד סי' של ס"ז בהג"ה

מב ו מיי' פ"ו מערכין ה"ה

גליון הש"ס וציון ירושלים

במעשרות לירקו' מדבריהן ע' בהוב' שם ועי' בשו"ת השכן ח"ג סי' רג ועי' במ"נ פ"א ממעשר הי"ב והוק:

מראה הפנים

א"נ לטבול לתרומה ה"ל ולפ"ז הא דקאמר ... לבעלי קריין ולזבין וכו' ומי בזמן הזה איירי וכאן בהל' בכורים בהל' א' שכתב לדינא דמתני' ב' ארצות לחלה וכו' כתב דחלה בשמי' של סוריא והדומה לה שהיא של הכילה מותרת לזבין ולזבות והנ"ע לשאר שמאין בזמן הזה וכו' וכמדומה שמתמת זה ... [illegible]

שהיא צריכה רוב. [illegible]

[illegible]

תוס' הרי"ד

הקדש מצרף משום דראוי לבוא לידי חיוב ע"י פדיון אבל חלה דאינו ראוי לפדיון ואינו ראוי לבוא לידי חיוב רק על ידי שהלה לא מצטרף משום דאינו בידו דהא קי"ל אין נשאלין על

[illegible]

כדלקמן

שנויי נוסחאות (פ"ז) יודה בכי"ר יוסה. (פ"ג) יודנן בכי"ר יונתן. (פו"ב) תרגמוניא בכי"ר תירמוניא. (פו"ב) בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ בכי"ר ליתא.

כבר לאדן

אוף רבי יהודה ע"ם. הרא"ש תלין פ"ז. כ"ל פ' הערל תוס' מנחות דף ס"ז ותוס' בכורות דף כ"ז ותוס' חולין ד' ו' ותוס' יומא ד' י' ותוס' ע"ד ד' כ"ט והרא"ש שם ותוס' קידושין דף נ"ו והר"ש דמאי פ"ק:

חלה כז

תורה אור

לכהן הזרוע והלחיים והקיבה . מעתה לאנשי משמר . רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוחנן °כל חרם קודש קדשים הוא לה' מה קדשי קדשים לאנשי משמר . אף חרמים לאנשי משמר . מעתה אף המטלטלין . דתני מה בין הקרקעות למטלטלין אלא שהקרקעות לאנשי משמר והמטלטלין לכל כהן . רבי יוסי בי רבי בון רבי חייא בשם רב ששת °אשי ה' ונחלתו יאכלון . מה אישים לאנשי משמר . אף נחלה לאנשי משמר . א *עשרים וארבעה מתנות ניתנו לאהרן ולבניו . עשר במקדש . ארבע בירושלם . עשר בגבולין . אילו הן שבמקדש חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור וחטא' העוף ואשם תלוי ולוג שמן של מצורע . שתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות והעומר . ואילו הן שבירושלם הבכורות והביכורים והמורם מן התודה ומאיל נזיר ועורות המוקדשין . אלו הן שבגבולין התרומה ותרומת מעשר וחלה והזרוע והלחיים והקיבה וראשית הגז וגזל הגר ופדיון הבן ופדיון פטר חמור והחרמים ושדה אחוזה : ר' יודה אוסר בביכורי' רבי יודה כדעתיה דו *רבי יודה אמר ב אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה : אמר רבי יונה רבי עקיבה כדעתיה דו *רבי עקיבה אמר כל מעשיהן בטומאה . אמר רבי יוסי אפילו תימא מחלפא שיטתיה שנייא הוא שאין אדם מצוי לטמא אוכלי בהמתו מפני מה לא גזרו על הבקייה במנעליהן יצאת עמהן מאלכסנדריאה . אימתי גזרו על הכרשינין רבי יוסי אומר ג בימי רעבון . רבי חנניה בשם רבי בימי דוד . אמרין היא הדא היא הדא :

ויקרא כז | דברים יח

הלכה ה מתני' נתיי איש תקוע הביא חלו' מבייתור ד ולא קיבלו

ממנו . אנשי אלכסנדריאה הביאו חלותיהן מאלכסנדריאה ולא קיבלו מהן . אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהן ה קודם לעצרת ולא קיבלו מהן מפני הכתוב שבתורה °וחג הקציר ביכורי מעשיך אשר תזרע בשדה . בן *אטיטס העלה בכורו' מבבל ו ולא קיבלו (מהן) [ממנו] . יוסף הכהן הביא ז בכוריו יין ושמן ולא קיבלו ממנו . אף הוא העלה את בניו ואת בני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה . אריסטון הביא בכוריו מאפמיא וקיבלו ממנו מפני שאמרו הקונה *בסוריא כקונה בפרוור

שמות כג

פני משה

ופשיטא לך דשדה אחוזה ניתנת לאנשי משמר מדכתיב כשדה החרם לכהן וגו' וא"כ לכהן דכתיב מפשט פשיט לך דלאו לכהן יחיד אמר קרא אלא לכהנים של המשמר וא"כ הא דכתיב ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה מעתה תאמר ג"כ שינתן לאנשי משמר בתמיה הא ודאי מתנות אלו ניתנין לכל כהן שירצה והשתא נימא נמי לכהן דכתיב גבי שדה אחוזה דניתנת לכל כהן שירצה דהא לא כתיב לכהנים אלא לכהן כמו בהזרוע ולחיים וקבה: רבי אחא וכו'. כלומר אלא מהכא כדר' יוחנן דילפינן מדכתיב כל חרם קדש קדשים הוא לה' מה קדשי קדשים לאנשי משמר דכתיב בהו לבד ממכריו על האבות וכדדרשינן מה מכרו זה לזה וכו' אף החרמים לאנשי משמר הן ניתנין : מעתה אף המטלטלין . אי מהאי קרא ילפת לה נימא דגם חרמי המטלטלין ניתנין לאנשי המשמר דבהאי קרא כתיב אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו וגו' קדש קדשים וגו' וא"כ הוא קשיא על הא דתני בתוספתא דערכין מה בין הקרקעו' למטלטלין בחרמים אלא שהקרקעות הן לאנשי משמר והמטלטלין ניתנין לכל כהן שירצה : ר' יוסי בר' בון וכו' . קאמר דהיינו טעמא דמחלק בין קרקעות למטלטלין משום דגלי לן קרא אחרינא דכתיב לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון למדך אותו הכתוב להקיש הנחלה לאשים שהן לאנשי משמר אבל לא המטלטלין ותו לא קשיא מידי : עשרים וארבעה מתנות וכו' . תוספתא היא במכלתין פ"ב : הבכורות . בכור תם והבשר נאכל בירושלים והבכורים דכתיב לא תאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך ואלו הבכורים : והמורם מתודה ואיל נזיר . לחזה ושוק מן התודה וחזה ושוק דשלמים נמי בכלל והא דקאמר מורם מתודה משום דאית ביה מורם אחרינא הד' חלות מלחמי התודה והמורם מאיל נזיר הוא הזרוע בשלה וחלה והרקיק וכל הני לחדא חשיב להו דשם מורם לכולן וקדשים קלים הן : ועורות המוקדשים . של עולה וחטאת ואשם כדתנינן בפ' י"ב דזבחים עורות ק"ק לכהנים ק"ו מעולה וכו' : וגזל הגר . האשם המושב לה' והממון כדכתיב גבי גזל הגר שנשבע לו לשקר והודה אח"כ לאחר מיתת הגר : ר' יודה אוסר בבכורים וכו'. כ' פרישית במתני' וכן להא דר"ע כדעתיה וכו' ור' יוסי פליג אדר' יונה בהא דמוקי לר"ע דהכא כהאי דס"ל התם לענין טומאה דלא הוא דאפ"ת דמחלפא שיטתיה כלומר דלא דמי הא דהכא להא דהתם דשאני היא בטומאה שאין אדם מצוי לטמא אפי' מה שאינו אלא למאכל בהמתו וא"כ אף למאי דס"ל ר"ע הכא דכרשיני תרומה ניתנין לכל כהן הואיל ומסתמא אינן אלא לבהמה ולא חשיבו ולא חששו בהן מ"מ לכתחלה

קרבן העדה

אין לטמא אותן בידים והשתא הא דקאמר ר"ע התם כל מעשיהן בטומאה ומשמע דאף לטמאותן בידים לא חשו האי מילתא לא דמיא לשיטתיה דהכא : מפני מה לא גזרו על הבקייה . בקייה מין ירק הוא ומוזכר בתוספת' דסוף מעשרות וכן הובא לעיל בסוף מעשרות דחשיב לה בין אלו דמני התם שפטורין מן המעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית ואיידי דנקט הכא כרשינין שגזרו עליהן מעשרות מפרש לטעמא דלא גזרו גם על הבקייה דגם כן מאכל אדם ע"י הדחק הוא וקאמר דטעמא מפני שבמנעליהן יצאת עמהן מאלכסנדריא כלומר דשם היא שכיחא ולא היה נחשב להם ותחת רגליהם היתה נגררת עמהן משם והפקר הויא ולפיכך לא גזרו עליה וכהני דחשיב התם שום בעל בכי וכו' דמסתמא הפקר הן ופטורין מן המעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית : בימי רעבון . שהיה נחשב להם ואכלו אותן ע"י הדחק וגזרו תרומות ומעשרות עליהן : אמרין . דלא פליגי אלא היא הדא היא הדא ובימי רעבון שהיה בימי דוד כדכתיב ויהי רעב שלש שנים גזרו עליהן :

הלכה ט מתני' ניתאי איש

תקוע . תקוע הוא מא"י והביא החלות מביתר ואין זה כך ביתר שהחריבה אנדרייונוס שחיק טמיא אלא מקום בח"ל ונקרא על שם ביתר ולא קבלו ממנו וכן מאנשי אלכסנדריא של מצרים ומפרש בגמרא לפי שלאוכלן א"א שנטמאו בארץ העמים ולשורפן אי אפשר שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת ולהחזירה למקומה נמי א"א שלא יאמרו ראינו תרומה יוצאת מהארץ לח"ל הא כיצד מניחה עד ערב הפסח ושורפה כשאר תרומת חמץ : הביאו בכורים קודם לעצרת ולא קבלו מהם וכו' . שמטעם זה אין מביאין בכורים קודם לעצרת לפי שבשתי הלחם שנקראו בכורים צריכין להיות קרבין בתחילה וכן שמתירין את החדש במקדש והדין בבכורים שאם הביאו אותן קודם לעצרת אין מקבלין אותן אלא יניחם שם עד שתבוא העצרת ויקרא עליהן : בן אנטיגנוס .. ולפי הגי' דהכא היה נקרא בן אטיטס העלה בכורות מבבל ולא קיבלו ממנו לפי שאין מביאין בכורות מח"ל לארץ כשם שאין מביאין תרומה ומעשרות מח"ל לארץ : הביא בכורי יין ושמן ולא קיבלו ממנו . לפי שאין מביאין בכורים משקין אלא פרי דכתיב מפרי האדמה ולא משקה והאי תנא ס"ל דאף משקה זיתים וענבים אין מביאין ואין הלכה כן אלא כהאי דתנן לעיל בפ' י"א דתרומות אין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים : שלא יקבע הדבר חובה . שלא יאמרו בניו הקטנים חובה עליהן הפסח שני : מאפמיא . שם מקום בסוריא : מפני שאמרו הקונה בסוריא . כלומר הקונה קרקע בסוריא כקונה בפרוור

עין משפט נר מצוה

מג
א מיי' פ"א מבכורים ה"א יא יב יג יד טו

מד
ב מיי' פ"ב מתרומות ה"ב

מה
ג מיי' פ"ס מבכורים ה"ז

מו
ד מיי' פ"ב מבכורים ה"ז

מז
ה מיי' פ"א מבכורות ה"ה

מח
ו מיי' פ"ב מבכורים ה"ד וה"א

מסורת הש"ס

ב"ק קי :

בכורים פ"ב משנה יב

מע"ש פ"ג משנה ד .

תמורה כא

גיטין ח

גליון הש"ס וציון ירושלים

ב אין נותנין אותם אלא לחבר ע' בתוס' בחולין דף קל שם וברמב"ן בהלכות חלה דף לב ע"ב ובמהרי"ט אלגזי שם וע' בב"י ביו"ד סי' פא :

תוס' הרי"ד

של הקדשות אלא מדוחק (עיין ביו"ד סי' כ"ג ובש"ך ז"ל סי' שכ"ג) אבל כשאינו מדוחק אסור לישאל עליו ע"כ אינו בידו לשאול עליו הגם דאם עבר ושאל עליו הוי שאלה מ"מ אינגו בידו נקרא. וע"כ אינו מצטרף רק כשראוי לבא לידי חיוב ע"י פדיון משום דהוי בידו אף לכתחילה אבל לא על ידי שאלה משום דאינו בידו לכתחילה . וכן הא דבמס' פסחים (דף מ"ו ע"ב) הואיל ואי בעי מיתשיל עלי' הוי ממונים ותשבינן ליה כשלו כתבו האחרונים ז"ל דזה דווקא בחמץ משום לאו דבל יראה וכאשר נביא דבריהם וע"ש לקמן בשיטה דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט . ובהלה"ג רמ"ז ז"ל לא גרים כלל זה עיין בפסחים (בדף מ"ח ע"א) הג"ע יש בכ"ן אריכות דברים והכמ"ל ודו"ק :

מראה הפנים

עשרים וארבעה מתנות וכו' . האי בריתא הובאה בהגוזל קמא בבבלי דף ק"י ובפ' הזרוע דף קל"ג וכדפרישית : כדלקמן וניתן לאנשי המשמר אבל בכור בעל מום נותנו לכל כהן שירצה : תי

שנויי נוסחאות (סו"ח) חייא בכי"ל הונא. (סוע"ו) הבכורות בכי"ל ניתם.

ככר לארן

אילו הן שבמקדש. חולין פרק הזרוע: אימתי גזרו על הכרשינין. נראה שהוא מש' בסוף מעשרות:

בפרוור ירושלם: גמ' תני רבי חייה גזרו עליהן והחזירום למקומן. אמר רבי בא בר זבדא [א] איפשר לאוכלה אין את יכול שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה שנאכלת. לשורפה אין את יכול שלא יהו אומרים ראינו תרומה טהורה נשרפת. להחזירה למקומה אין את יכול שלא יהו אומרים ראינו תרומה יוצא מן הארץ לחוץ לארץ. [ב] הא כיצד מניחה עד הפסח ושורפה. אמר רבן שמעון בן גמליאל אני ראיתי את שמעון בן כהנא שותה יין של תרומה בעכו שאמר זה הובא מקיליקיה וגזרו עליו ושתייו בספינה. ואין בני אדם טוענין לומר שמביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. נאמר לא ירד לעכו איכן שתייו מן החוט ולחוץ מן החוט ולפנים. נאמר מן החוט ולחוץ. אמר רבי יונה אפילו תימר מן החוט ולפנים לא חשו למראית העין בספינה. אימתי היה שמעון בן כהנ' בימי רבי ליעזר. *רבי שמעון בר כהנה הוה מסמך לרבי ליעזר עבר[ן] על חד סייג אמר ליה אייתי חד קיסם ניחצי שניי. חזר ואמר לא תיתי לי כלום. אמר [ג] [ז]דאין אתי כל בר נש ובר נש מיעבד כן הוה אזיל סייגה דגוברה. רבי חגיי הוה מסמך לרבי זעירא עבר חד טעין חד מובל דקיסין אמ' ליה אייתי לי חד קיסם ניחצי שניי. חזר ואמר ליה לא תיתי לי כלום דאין אתי כל בר נש ובר נש מתעבד כן הא אזלא מובלה דגברא. [לא] רבי זעירה כשר כל כך. אלא מילין דיצרן שמע (לך) [לן] נעבדינן: אנשי אלכסנדריאה הביאו חלותיהן מאלכסנדריאה ולא קבלו מהן. א"ר בא מרי ולא רבי חייה רובא היא. עוד הוא אית ליה וגזרו עליהן והחזירום: אנשי הר צבועים הביאו ביכורים קודם לעצרת ולא קיבלו מהן. תנינן תמן [ד] *אין מביאין בכורים משקין. *רבי הילא בשם רבי ליעזר כיני מתניתא אין עושין בכורים משקין אפילו משזכו בהן בעלים. והתני דרך ביכורים משקה להביאן. מניין שיביא תלמוד לומר תביא. תיפתר שלקטן משעה הראשונה על מנת כן. וכאן לא לקטן משעה [ז]ראשונה על מנת כן: ואתייא *כמאן דאמר פסחן של נשים רשות. *תני האשה עושה פסח הראשון לעצמה והשני טפילה לאחרים דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר האשה עושה פסח שני לעצמה אפילו בשבת [ה] ואין צריכה לומר הראשון.
רבי

פני משה

בפרוור ירושלים פרוור הוא המגרש וכפרים שסביבותיה תרגום ומגרשיה פרוודהא והיינו לענין שיהא חייב בתרומות ומעשרות מדבריהם והם עשו לזה כמי שקונה בסביבות ירושלים ולפיכך מה שהוא מסוריא יש עליו חיוב מדבריהם ודין הבכורים שוה לענין זה שמביאין מסוריא הבכורים מדבריהם: גמ' תני ר' חייא גזרו עליהן. על שהביאו חלה מח"ל והחזירו למקומן ור' בא בר זבדא פליג עלה כדקאמר דאי אפשר לאוכלה וכו'. וכן להחזירה למקומה אין את יכול. וכו' כדפרישית במתני': אמר רשב"ג וכו'. תוספתא היא: שותה יין של תרומה בעכו שאמר זה הובא מקילקיה. שם מקום בח"ל ועכו היא חלייה בא"י וחלייה בח"ל כדאמר לעיל בפ"ו דשביעית והיה דעתו להביא באותו חלק של ח"ל וגזרו עליו ושתיו בספינה שלא ישתה בעכו עצמה כדמפרש לקמיה: ואין בני אדם טוענין וכו'. כלומר דפריך הא אכתי בני אדם יהיו טוענין לומר שמביאין תרומה מח"ל לארץ שהרי היין בא בספינה מח"ל והוא בא לעכו וחלייה של א"י היא ומאי מהני שאמרו לו שיחזור להספינה וישתה אותו הא כבר היה בעכו והיכא למיטעי משום החלק הב' שהוא של א"י ומשני דנאמר שכך היה שהוא לא ירד לעכו אלא שביקש לירד מהספינה ולשתותו וגזרו עליו שלא יצא מהספינה אם רוצה לשתותו אלא שישתה שם: ואיכן שתייו. כלומר והספינה באיזה מקום היתה עכשיו אם מן החוט ולחוץ או מלפנים דאמרינן לעיל בהל"ה הנסין שבים וכו' מהחוט ולפנים א"י מהחוט ולחוץ ח"ל וא"כ מחוט ולפנים אסור שנראה כמביא תרומה מח"ל לארץ וקאמר הש"ס דנימר מן החוט ולחוץ היתה הספינה באותה שעה שהוא ח"ל: א"ר יונה דלא היא. דאפ"ת מן החוט ולפנים היתה הרי אין כאן אלא מפני מראית העין שלא יאמרו מביא תרומה מח"ל לארץ ולא חששו חכמים לדבר שהוא מפני מראית העין לאסרו בספינה שאין שם הכל רואין: אימת היה שמעון בר כהנא בימי ר' אליעזר. כדמייתי האי עובדא דהוה מסמך לר"א שהיה נשען עליו ועברו על חד סייג וכו' כדגרים להא לעיל בפ"ג דדמאי בהל"ב עד מילין דיצרן שמע לן נעבדינן וסם מפורש הוא ולהכי קאמר אימתי היה שמעון בר כהנא וכו' ומר"א למד להחמיר על עצמו אף בדבר שאין בו איסור מצד הדין כהאי דר"א שהחמיר על עצמו להרחיק מזה אע"פ שאין בו איסור גזל שלא יראו אחרים ויעשו כן: אנשי אלכסנדריאה וכו'. ולא ר"ח רבה הוא. דקאמר לעיל דגזרו עליהן והחזירום למקומן ואם ה"כ כך היה מאי טעמא מחלק התנא לתרי בבי ה"ל למיתני האי ולא קיבלו מהן אחר הני תרתי עובדי ניתאי אים תקוע הביא וכו' אנשי אלכסנדריאה וכו' ולא קיבלו מהן ומי נימא דהאי ולא קיבלו לא דמי ללא קיבלו דרישא אליבא דר"ח רבה וקאמר הש"ס דלא היא אלא עוד הוא אית ליה כלומר דגם בהביא אנשי אלכסנדריאה אית ליה לר"ח שגזרו עליהן והחזירום למקומן דחד טעמא אית להו אליבא דר"ח רבה והא דנקט התנא בתרי בבי משום דהואיל ומשני מקומות הוו הני עובדי נקטינהו לכל חדא וחדא באנפי נפשה: אנשי הר צבועים וכו'. תנינן תמן בפ"א דתרומות גרסי' להא דר' הילא וכו' הכל שם עד וכאן לא לקטן משעה ראשונה ע"מ כן ושם פירשתי ע"ש: ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות. הא דתנינן גבי יוסף הכהן אף הוא העלה את בניו וכו' והחזירוהו אתייא הא כמ"ד לקמן פסחן של נשים והיינו פסח הראשון רשות הוא ולא חובה והלכך בפסח שני החזירוהו משום דלהאי מ"ד נשים בפסח שני אין עושין כל עיקר וכדלקמן וגרסינן להא לקמן בפסחים פ"ח ובפ"ק דקידושין בסוף הלכה ז': תני וכו'. כלומר דתנינן בתוספתא דפסחים פ"ח דפליגי תנאי בהא: לעצמה. דקסבר נשים בפסח הראשון חובה ובפסח שני עושה היא טפילה לאחרים אם יש אחרים שעושין אבל לעצמה לא דנשים בפסח שני רשות: ר' יוסי אומר האשה עושה פסח שני לעצמה אפי' בשבת. דקסבר בפסח שני הן חובה וא"צ לומר בהראשון. ובקידושין לא גרס אפי' בשבת:
ר"ש

רידב"ז

תני ר"ח גזרו עליהן והחזירום למקומן. פי' דר"ח קאי על הא דתנינן במס' שביעית פ"ו אין מביאין תרומה מחו"ל לארץ ותני ר"ח עלה דגזרו עליהן שיחזירום למקומן אם הביא דאל"כ יהיו כל בני אדם טוענין ויביאו מחו"ל לארץ אם לא שנגזור עליהן דיחזרו למקומן וע"ז אמר רבב"ז ומביא ברייתא איפשר בתמי' פי' דהברייתא מפרש טעמא דמתניתין דאין מביאין תרומה מחו"ל לארץ משום דאיפשר כן בתמי'. לאוכלה אין את יכול שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה שנאכלת לשורפה אין את יכול כו' להחזירן למקומן אין את יכול כו' עד הפסח ושורפה אמר רשב"ג אני ראיתי את שמעון בן כהנא שותה יין של תרומה בעכו כו' וגזרו עליו ושתיי' בספינה ע"כ הברייתא וע"ז אמר ואין בני אדם טוענין לומר שמביאין תרומה מחו"ל פי' דאם לא תגזור עליו להחזירן למקומן יטעו ב"א ויביאו מחו"ל לארץ ומשני שלא ירד לעכו וע"כ לא גזרו שיחזרו למקומן וכו' לא חששו בספינה משום מראית עין אימת הי' שמעון בר כהנא ר"ל אי קודם גזירתא דאמר ר"ח או לאח"כ דצריך לשנויי אשר לא ירד לעכו ואי הי' יורד לעכו לא היו גוזרים עליו לשתותו בספינה אלא היו גוזרים עליו להחזירו למקומו ומסיק דהי' בימי ר"א ומביא ראי' מהעובדא ואח"כ מביא הגמ' עוד עובדא דר"ז. ומסיק לא דר"ז צריך כך אלא מילין דיצר בעי נשמע ונעביד כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ואח"כ הקשה על ר"ח רובה ממתניתין דתני דאנשי אלכסנדרי' הביאו חלותיהן וכו' ולא קיבלו משמע דרק לא קיבלו ולא תני דגזרו עליהן דיחזירו למקומן ומשני ולא ר"ח רובה הוא בתמי' ר"ל דעל ר"ח רובה איתותבת דמאי לשנויי לך עוד הוא אית לי' [לשון הזה מצוי בירושלמי כמה פעמים והכונה דאף ה"כ כן עיין במס' פיאה פ"ה ה"ז ובמס' ב"מ פ"א ה"ד] דבאמת גזרו עליהן והחזירום למקומן:

אין עושין ביכורים משקין אפילו משזכו בהם הבעלים. פי' הפ"מ ז"ל בפי"א דתרומות דאפילו לאחר שהוציאו המשקין מהן בדיעבד ג"כ לא יביאו. עיי"ש ולפענ"ד הוא כפירוש מהרא"פ ז"ל:
אמר

עין משפט נר מצוה

מט
א מיי' פ"ב דתרומות הי"ו
נ
ב מיי' פ"ה מבכורים ה"ז
נא
ג טוש"ע חו"מ סי' שנט ס"א
נב
ד מיי' פ"ב מבכורים ה"ד
נג
ה מיי' פ"ז מק"פ ה"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]דאין אתי כל בר נש מיעבד כן הוה אזיל סייגא דגוברא. עיין חו"מ סי' ש"ט: [ז]משעה הראשונה ע"מ כן. ע' בכ"מ פ"ב מבכורים ה"ד:

מסורת הש"ס

ירושלמי דמאי פ"ג הל"ב: תרומו' פי"א מ"ו ירושלמי שם פי"א הל"ג וש"נ. ירושלמי פסח' פ"ח הל"א כב"ע. קידושין פ"א הל"ז. שם. ופסחים לא. תוספתא שם פ"ח.

מראה הפנים

תני ר' חייא גזרו עליהן וכו'. והרמב"ם לא פסק כר"ח אלא כר' בא בר זבדא וכו' להחזירה למקומה אי אתה יכול וכו' דכך מסתברא וכ"כ בסוף פ"ב מהל' תרומות וכאן בפ"ה מהל' בכורים בהל' ז' כתב גם בחלת ח"ל שאין מביאין לארץ כשם שאין מביאין תרומה ובכורים וסמך על דין חלה דהוי כתרומה וכמ"ש לעיל:
והתני דרך ביכורים משקה להביאן וכו'. מה שכתב התוספות יום טוב כאן והרמב"ם מפרש וכו' וכבר תמה עליו הכ"מ בפ"ג מהל' בכורים כבר כתבתי בתרומות שם ד"ה והתני וכו' דטעמיה דהרמב"ם דלא סמיך אהאי ברייתא והוראה בפ' הטור והרוטב דף ק"כ משום דלמאי דמפרש לה הכא משמע דאפי' בשאר משקין אם לקטן משעה ראשונה לכך מביא וזהו נגד גי' דהתם דגרים הביא ענבים ודרכן מינן וכו' אלמא דרבותא דהביא לענבים ודרכן הוא דהאא וכן קשיא נמי על הגי' דהתם שהרי בזיתים וענבים אפי' לכתחלה מביאין כדתנן בתרומות וא"כ הברייתא דהתם נגד סתמא דמתני' והשתא מאי דמחלק הכא בין לקטן מתחילה לכך או לא היינו דוקא להתנא דהך ברייתא ויחידאה היא ולפיכך פסק כסתמא דמתני' דתרומות ומעתה תבין דלפי דברי הר"ב שנמשך אחר דברי הר"ש וכדמציין התוי"ט והיה קשה לו מ"ט לא הזכיר הרמב"ם חילוק שמחלק הש"ס כאן זהו גרס

שנויי נוסחאות

(נו"ח) הפסח בכי"ר ערב הפסח.

ככר לאדן

שותה יין של תרומה. דוגמתו בע"ז:

חתם סופר

תנ[י] האשה עושה פסח לעצמה והשני טפילה לאחרים דר"מ. ר' יוסי אומר האשה עושה פסח שני לעצמה אפילו בשבת. ולכאורה תליא זה בפלוגתא ר' ישמעאל ור' עקיבא דר"ע ס"ל לא יטמא מצוה ור"י ס"ל רשות וכן בכמה דברים עי' ריש סוטה ותוס' שם. דמשמע דבר שהיה מהראוי שלא לעשות והתורה כתב לעשות אי הוא רשות או חובה כגון גואל הדם שמהסברא שלא ימית הרוצח והתורה כתב להמיתו ר"י ס"ל רשות בעלמא ור"ע ס"ל מצוה וכן טומאת כהן לקרוביו. וכן הכא קרבן שהוא מ"ע שהז"ג שמסברא מלונה אסורה לאשה להחמיר להביא חולין בעזרה וי"ל שהתורה נתנה לה רשות שם לבית וי"ל נמי מצוה:

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ב מתרומות ה"ס

ג
ב ג ד ה מיי' פ"ו ממע"ש ה"ה ו טוש"ע יו"ד סי' רצד סכ"ו

מסורת הש"ס

ירושלמי מעשרות פ"א ה"א ופ"ג

מעשרות פ"ד מ"ה

ירושלמי שם פ"א ה"א ותוספתא פ"א שם.

לקמן מ"ב

מהלך דבנוטע לסייג ולקורות פטור הוא מן הערלה ומהו הדין לענין מעשרות אם אותן הפירות שעלו באילן הזה חייבין הן במעשרות או לא וקאמר דתליא בתפלוגתא דר' בא בר ממל ור' הילא דפליגין בהמשמר פירותיו לעצים כלומר שמשמר את הפירות שהן על האילן שנטוע הוא לעצים דר' בא בר ממל מחייב אותן במעשרות כדמפרש טעמיה דיליף מן הדא דאמרינן לעיל בריש מעשרות ובכמה מקומות דהפקר פטור מן המעשר דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך וכו' היא לקט וכו' כלומר דהדא טעמא אית להו דכל מתנות עניים וההפקר פטורין הן ממעשרות שידך ויד הכל שוין בו והלכך ס"ל לר' בא דהכא דמשמר הוא פירותיו אע"פ שהן על אילן שהוא לעצים חייבין הן במעשרות דלאו הפקר נינהו: ר' הילא בשם ר' יוסי. דקאמר פטורין ממעשרות טעמיה דיליף מן הדא דתנינן לעיל בפ"ד דמעשרות כוסבר שזרעו לזרע שלא חישב עליו אלא בשביל הזרע ירקה פטור ממעשרות דלא אחשבי' ליה וה"נ מכיון שלא נטע האילן אלא לסייג ולעצים פטורין הפירות שעלו בו מן המעשרות: שנייא היא. כלומר דפריך עלה דמכוסבר לאו ראיה הוא לדר' הילא דשאני בכסובר שיש לו גורן אחרת להתחייב במעשרות והיינו הזרע והואיל שיש בו חיוב מעשרות לפיכך הירק הוא פטור דלא זרעו אלא בשביל הזרע וזהו גרנו למעשרות אבל הכא למה יפטרו הפירות שמשמר אותן מחיוב מעשרות ואין כאן גורן אחר למעשרות: והיידא אמר דא. כלומר אלא מאיזה מקום הוא דיליף ר' הילא דפטורין מן המעשרות מן הדא דתנינן בברייתא והובאה לעיל בפ"ק דמעשרות בסוף הל"א על הא דתני בתוספתא שם כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל כגון המקיים ירק לזרע חייב בתחלתו ופטור בסופו ומפרש הש"ס התם מה אית לך כלומר ובהי גוונא מיירי כהדא דתני בברייתא אחריתא והיינו דמייתי לה הכא המקיים מלאה של כרוב לזרע כלומר שמקיים ערוגה מלאה של כרוב עד שיתגדל בהן הזרע בטלה דעתו דאע"ג דהזרע עצמו אינו מתחייב במעשר שהוא מזרעוני גינה שאינן נאכלין ופטורין מהמעשרות מכל מקום כאן שמקיים כל הערוגה בשביל הזרע בטלה דעתו וחייב במעשרות ואם הן קלחין יחידין שקיימן לזרע לא בטלה דעתו ופטורין ממעשרות וא"ר יונה התם עלה והוא שליקט ירק כלומר הא דאמרינן בריש' דבטלה דעתו ואע"פ שמקיים כל הערוגה לזרע חייבין הן במעשרות דוקא באלו שליקט אותן בעודן ירק וחייבין הן אע"ג שהיה רוצה לקיימן לזרע אבל אם לא ליקט כלל מהירק אלא שהניח את כולה עד שיתקשו ויתגדל הזרע בתוכן וכי כך אנו אומרים שעצים חייבין במעשרות בתמיה אלא דבכה"ג ודאי פטורין הן מן המעשרות והשתא מהכא הוא דיליף ר' הילא דה"נ מכיון שאין מקיים את האילן אלא לעצים פטורין הפירות ממעשרות ואע"ג שאין להאילן גורן אחר למעשרות כמו התם במלאה של כרוב: מהו שיהו אסורין. פירות שעל האילן של סייג משום גזל ומתמה על בעל הבעיא וכי בשביל שהן על האילן של העומד לעצים לא יהו אסורין משום גזל וכי עצים עצמן אינן אסורין משום גזל וקאמר דמה צריכה ליה למיבעי כגון אילן תותיא אילן שמגדל התותים והן פירות הגדלין על אילן סנה דלית בהן ממש ולא חשיבי ובכגון אלו קא מיבעיא ליה אם עשה האילן הזה לסייג מהו שיאסרו התותים משום גזל דאפשר דהבעלים מקפידין עליהן שרוצין שיתקיימו ושיתחזק הסייג. ולא אפשיטא: רימון שנטעו לשם רמון. בנות שקמה וכו' נ"ל. ולגי' הספר בנות הדם אפשר לפרש דהיינו הך וקראו לשקמה כן על דרך דאמרינן עשרה מיני ארזים הן דכתיב אתן במדבר ארז שיטה הדס וכו' ואדברי ר"ש בברייתא דלעיל הוא דקאי הכא דס"ל אין לך בא למחשבת פטור אלא שלשת המינין בלבד רימון ושקמין וגלף וקאמר הכא שאם נטען מתחילה לשם מאכל אפ"ה אשכחן דפליגי בהו תנאי אית תנא תני חייב וכו' ומפרש להו רב חסדא. מ"ד חייב במקום שרוב משמרין. שרוב בני אדם דרכן להיות משמרין פירותיהן של אלו האילנות ומהני בהו מחשבת האכילה שנטען בתחילה לכך וחייבין בערלה ומ"ד פטור במקום שאין הרוב משמרין פירות של אלו והואיל ואין מקפידין על הפירות אינן חשובין אלא כנוטע לסייג ולקורות ופטור מן הערלה: ר' יונה בעי. על הא דאוקי רב חסדא למ"ד חייב במקום שנהגו הרוב להיות משמרין דאם במקום שמשמרין פירות של אלו מיירי למה לי חישב דקתני שנטען לשם רימון דמשמע דוקא שאנו יודעין שבתחילה חישב לנטוע אותן לאכילת פירותיהן הא ודאי אפי' לא חישב ולא גלה דעתו בפירוש חייבין הן בערלה דמסתמא נטועין הן לאכילת פירותיהן דכי כך אנו אומרין זית ותאנה עד שיחשוב עליהן בתחילה שנוטע אותן לאכילה בתמיה והא דנקט זית ותאנה מפני שהן חשובין ביותר לענין זה לר"ה דלר"מ דלעיל לא מהני בהו אף שחישב עליהן לסייג ולקורות וה"ה לכל אילנות אליבא דרבנן וכלומר וכי צריך מחשבת אכילה להתחייב בערלה אנן לא אמרינן אלא איפכא דלענין פטור הוא דצריך מחשבה שאם חישב בתחילה ליטע אותן לסייג ולקורות הוא דפטור אבל בסתמא פשיטא שהן חייבין דלאכילה הוא דנטען: אלא אפי' במחצה משמרין וכו'. כלומר אלא דלא תימא הכי שאפי' במקום דמחצה על מחצה הוא שיש שהן משמרין הפירות הללו ויש שאינן משמרין אפ"ה חייבין הן בערלה: א"ר מתיא מן דבתרתה. ממקום ששמו דבתרתה היה ופליג וס"ל דאם הוא במקום שאין רוב משמרין אפי' לא חישב עליהן בפירוש שיהו לסייג ולקורות פטור מן הערלה משום דסתמן אינו מקפיד עליהן והוי כמו שנטען מתחילה לכך ולר' מתיא הא מ"ד דס"ל חייב כרב חסדא הוא דמוקי ליה ואפי' בשנטען בתחילה לשם רימון עד שיהא במקום שרוב משמרין פירות הללו: במקום חורשין. בתוך היער של עצים ואינו מקום ייסוב פטור מן הערלה: א"ר יוסי. לאו דוקא שעלתה מעצמה אלא אפי' נטעה במקום שאינו ייסוב פטורה דלא חשיבא עליה. והתנינן. במתני' דלקמן והעולה מאליו חייב בערלה ומשני דתמן שנטען במקום ייסוב כלומר דכל הני דקחשיב במתני' דלקמן בשנטען במקום ייסוב והתם הוא דאמרינן דהעולה מאליו ג"כ חייב בערלה ברם הכא במקום חורשין ואינו מקום ייסוב ואפי' בשנטען שם פטורין: הדא דתימר. דפטורין דוקא בשאינה עושה כדי טפילת' אם רוצה להטפל בפירותיה ולהביאן למקום

תורה אור
דברים יד

בר ממל ודר' הילא. דאיתפלגון המשמר פירותיו לעצים רבי בא בר ממל אמר חייב ר' הילא בשם ר' יוסי אמר פטור. ר' בא בר ממל אמר חייב *מן הדא ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך. ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו. יצא הפקר שידך וידו שווין בו. הוא לקט היא שכחה היא פאה היא הבקר. ר' הילא בשם ר' יוסי אמר פטור מן הדא [א] *כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור. שנייא היא כוסבר שיש לו גורן אחרת. והיי דא אמר דא *המקיים מליאה של כרוב לזרע בטלה דעתו קלחין יחידין לא בטלה דעתו. א"ר יונה והוא שליקט ירק אבל אם לא ליקט ירק כך אנו אומרים עצים חייבין במעשרות. מהו שיהיו אסורין משום גזל. וכי עצים אינן אסורין משום גזל. מה צריכה ליה כגון אילן תותייא דלא אית בהון ממש. רימון שנטעו לשם רימון. בנות הדם שנטען לשם בנות הדם. *) אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור. א"ר חסדא מאן דאמר חייב במקום שרוב משמרין. מ"ד פטור במקום שאין הרוב משמרין. רבי יוסי בעי אם במקום [שהרוב] משמרין למה לי חישב אפילו לא חישב. כך אנו אומרים זית ותאנה עד שיחשוב עליהן. אלא אפילו מחצה משמרין ומחצה שאין משמרין. א"ר מתיא מן דבתרתה מקום שאין רוב משמרין אפילו לא חישב פטור. רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק [ב] גפן שעלת במקום חורשין פטורה מן הערלה. אמר ר' יוסי אפילו נטעה. והתנינן [ג] *העולה מאליו חייב בערלה. תמן [ד] כשנטעה במקום ישוב ברם הכא שנטעה במקום חורשין. אמר רבי ליעזר הדא דתימר [ה] כשאינה עושה כדי טפילתה אבל אם היתה עושה כדי טפילתה

מעשרות כהפקר. ע"ז אמר רבי בא בר ממל דחייב מן הדא ובא הלוי וגו' דכל עיקר דהפקר פטור ממעשרות הוא משום דידך וידו שוין בו וא"כ בזה נהי דהוי הפקר אבל אין ידך וידו שוין בו ולא חשוב פטורא דהפקר זה לפוטרו מן המעשרות ור"ה בשם ר"י אמר פטור מן הדא כוסבר וכו' קלחין יחידין לא בטלה דעתו: א"ר מתיא מן דבתרה. ומה שנדפס בתרתה הוא ט"ס וצ"ל מן דבתרה מקום שאין שאין הרוב משמרין אפילו חישב פטור כצ"ל וכן גרס המהרא"פ ז"ל: ר"י בשם רשב"י גפן שעלת במקום הורשין פטורה מן הערלה. והא תנינן העולה מאליו חייב בערלה. ומשני תמן במקום ישוב כרם הכא במקום הורשין א"ר יוסי אפילו נטעה א"ר אלעזר הדא דתימא שאינה עושה כדי טפילתה. כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק:
תוד

מראה הפנים

טעמא דר' יוסי למד דבר מתחלתו וכו' ע"ש וזה א' מן התמיהות דהרי ר' יוסי זה אמורא הוא חבירו של ר' יונה ובר פלוגתיה בכל המקומות והכא פליגי נמי במשמעות דרבא דיהודה דקרא עץ מאכל והכל כדי להרבן קושיא דהש"ס על ברייתא דת"כ כדפריך מעתה אותו של מאכל וכו' ועל עיקר דינא דמתני' קאי מ"ט דפטרי רבנן בנוטע לסייג וכמבואר הכל בפנים ומילתיה דר' יוסי דמתני' שהוא כהלכה למעשה הוא דמשמע אלא מההיא דלקמן כמבואר בדבור דלעיל: **אית** תניי תני חייב וכו'. כל זה שנזכר כאן אליבא דר"ש היא דמחלק בין באר כל האילנות ובין אלו המינין וכמבואר בפנים אבל אנן לא קיי"ל כר"ש ולא כר"מ לברייתא דלעיל אלא כסתמא דמתני' דכל האילנות דין אחד להן את שהוא למאכל חייב ואת שהוא לסייג ולקורות ולעצים פטור: **אפילו** נטעה. במקום החורשין פטורה וכ"פ הרמב"ם בפ"י ממ"ע ו' וג"ר נכלי ר' וזה

שנויי נוסחאות (שו"ג) שיהיו בד"ו שיהו. (שו"ד) מתיא מן דבתרתה בכי"ר מתנייה מאן דבתרה. (שו"ד) כשנטעה בד"ו בשנטעה. (שו"ה) כשאינה בד"ו בשאינה.

עמודי ירושלים

גפן שעלתה במקום חורשין פטורה מן הערלה. ראיתי בסיו"ד מונה בכ"י הלמידי הרש"ל שכ' בגליון בכי' רצ"ד בסופו עמש"ש הטור דין הזה נ"ל דטעמא הוא דבמדבר מה שזורעין בי אינו מצמיח ודו"ק עכ"ל ולא נהירא דאם אינו מצמיח פשיטא ומאי אתיא לאשמועינן ותו דא"כ מאי סיים כשאינה עושה טפילה פטור הא שוב מצמיח רק שאינו עושה טפילה ע"כ נראה העיקר כפי' הפני משה דבה רשין לא חשיב לי':

מסורת הש"ס

נדרים נז: מנחות ע. ירושלמי כלאים פ"ה ה"ו וש"נ.

טפילתה חייבת. רב חונא שאל אתרוג שנטעו למצותו מהו שיהא חייב בערלה. חזר רב חונא ואמר [א] אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה. ולא כן תנינן [ויקרא כג] ולקחתם לכם ולא מן המצוה. תמן ולקחתם לכם בדמים לא מן המצוה. ברם הכא [במדבר כט] כמה דתימר גבי שופר יום תרועה יהיה לכם מ"מ. וכא שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל מ"מ. מה בינו [ב] למשמר פירותיו לעצים. כשם שהוא רוצה בפריו כך הוא רוצה בעצו. ברם הכא רוצה הוא בפריו ואינו רוצה בעצו. ועוד מן הדא דא"ר חנינא פרי אם אומר עצו אין אדם יוצא בה ידי חובתו בחג. מה דמי לה זית שנטעו להדליק בו בחנוכה. א"ר יוסי בר בון זה דבר תורה וזה מדבריהן ואת אמר הכין. מה דמי לה [ג] זית שנטעו להדליק בו את המנורה זה דבר תורה וזה דבר תורה. ר"ש בן יקים בעא קומי רבי יוחנן נטעו צד התחתון לסייג והעליון למאכל. צד התחתון למאכל והעליון לסייג. [ד] א"ל היא הדא היא הדא. היא צד [ה] התחתון לסייג והעליון למאכל. היא צד העליון לסייג והתחתון למאכל. כיצד הוא יודע אמר רבי יונה מביא זמורה ומסיים עד כאן לסייג מכאן ואילך למאכל. ר"ז בעי ניחא צד התחתון לסייג והעליון למאכל. צד התחתון למאכל והעליון לסייג גדל מתוך איסור ואת אמרת הכין. ר"ז כדעתיה *דאמר ר"ז בשם רבי יונתן [ו] בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. נטעו לסייג וחישב עליו למאכל בא במחשבה. למאכל וחישב עליו לסייג לא כל הימינו. נטעו שנה ראשונה לסייג מכאן ואילך חישב עליו למאכל [ז] מכיון שחישב עליו מחשבת חיוב יהא חייב. והתנינן רבי יוסי אומר אפילו הפנימי למאכל והחיצון

פני משה

למקום היישוב אבל אם הוא עושה כל כך שיש בה כדי טיפולה להביאן למקום היישוב חייבת בערלה דהויא כאלו בתחילה עומדת במקום הייושב היא: אתרוג שנטעו. מתחילה שיהא למצוה מהו שחייב בערלה. וחזר רב הונא ופשט לנפשיה שחייב בערלה דלא אימעוט נטיעה למצוה מן הכתוב ופריך ולא כן תנינן תורה אור ומייתי לה לקמן בריש לולב הגזול דדרים ולקחתם לכם ילא מן דבר שהוא למצוה כגון של מעשר שני וכיוצא בו ומשני דתמן שפיר הוא דדרשינן ולקחתם לכם בדמים ולא מדבר שהוא כבר למצותו אבל הכא הכא דינו כמה דתימר בשופר של מצוה שאם תקע בו יצא דדרשינן יום תרועה יהיה לכם מכל מקום וכן הכא דכתיב שלש שנים יהיה לכם ערלים לכם מכל מקום ואפי' בנטוע בתחילתו למצוה: מה בינו למשמר פירותיו לעצים דפליגי לעיל בהא לענין מעשרות ואימא הכא נמי לענין ערלה דזה נטעו בתחילה שיהא משמרו לשם מצוה וקאמר דלא דמי דהתם כשם שהוא רוצה בפריו כך הוא רוצה בעצו דהא עיקר הנטיעה לעצים היא וכדפרישית לעיל אלא שהוא משמר גם להפירות שעלו בו ואינו מפקיר אותם אבל הכא מה שהוא משמרו משום הפרי הוא ובפריו הוא שרוצה ולא איכפת ליה בעצו: ועוד מן הדא דאמר ר' חנינא. עלה. פרי אם אומר עצו אין אדם יוצא בה ידי חובתו בחג. כצ"ל ותיבת בפסח שבא בכאן בספרים בטעות הוא דמה שייך פסח לכאן כלומר דר' חנינא פירש בה בהדיא דלפרי עיקר כוונתו לזה שנטעו שאם אומר אתה לעצו הלא אין אדם יוצא בה י"ח בחג בהעץ של אילן אתרוג וא"כ הדין בו לענין ערלה ככל אילנות שנוטען בשביל הפרי שלהן וחייבין בערלה: מה דמי לה. ומה הוא דמלינו עוד שהוא דומה לדין אתרוג שנטעו למצותו ולחייבו בערלה אף בשנטעו לשם מצוה וקאמר דה"נ אשכחן בזית שנטעו להדליק בשמן שלו בנר חנוכה וקאמר ר' יוסי בר' בון ומה דמיון הוא זה הרי זה האתרוג דבר תורה ונר חנוכה הוא מדבריהם ואת אמר הכין בתמיה פשיטא הוא דהיכי ס"ד דמצוה דרבנן תפטור לערלה שהיא דבר תורה ודאיצטריך לדמויי לדין דאתרוג אלא מה דמי לה אם אתה רוצה לדמות להא דאתרוג זה הוא בזית שנטעו להדליק בשמן שלו את המנורה במקדש דזה וזה ד"ת הוא וחייב בערלה כמו דאמרינן באתרוג: נטעו. שיהא צד התחתון שלו לסייג והעליון שלו למאכל א"כ איפכא צד התחתון למאכל וכו' מהו: א"ל. ר' יוחנן הוא הדא הוא הדא הוא צד התחתון וכו'. כלומר דין אחד להם דבין כך ובין כך מה שהוא למאכל חייב ומה שהוא לסייג פטור: כיצד הוא יודע. לכוין מה שהוא אסור ומה שהוא מותר: מביא חוט אחד. ומודד את האילן עד אליו ומסיים המקום עד כאן לסייג מכאן ואילך למאכל: ר' זעירא בעי. עלה דהניחא אם צד התחתון לסייג והעליון למאכל דאין גידולי העליון מתגדלין מן האיסור דהצד התחתון יותר הוא אלא אם צד התחתון הוא למאכל והעליון לסייג הרי העליון גדל מן האיסור של צד התחתון ואת אמר הכין בתמיה דאף בזה פטור הוא את של סייג מן הערלה ואמאי הרי גדל הוא מן האיסור: ר' זעירא כדעתיה. כלומר מה שהוקשה לו זה משום דלטעמיה הוא דאזיל דאמר לעיל בפ"ה דכלאים בצל של כלאי הכרם שעקרו ממקום האיסור ושתלו במקום אחר אפי' מוסיף כמה במקום ההיתר נשאר אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור כלומר שהגידולין הבאין מחמת האיסור אע"פ שהגידולין עצמן היתר הן שהרי שתלו במקום אחר אע"פ כן אין מעלין ומבטלין את עיקר האיסור ונשאר באיסורו וה"נ מכיון שהעליון גדל הוא מכח התחתון שהוא אסור הוו להו גידולי איסור ואסור ואע"פ שהעליון גדל ג"כ מצד עצמו והוא היתר אין גידולי היתר שבו מעלין את האיסור שבו: נטעו לסייג. בתחילה ואח"כ חישב עליו למאכל בא במחשבה כלומר בא לחיוב במחשבה זו והכי תני בת"כ פ' קדושים בהדיא נטעו לעצים וחישב עליו מנין ת"ל כל עץ מאימתי מונה הוא לו משעת נטיעתו והכי תני לה נמי בתוספתא דמכלתין: למאכל וחישב עליו. אח"כ לסייג לא כל הימנו להפקיע חיובו שבתחילה נטעו למאכל: נטע. שיהא שנה ראשונה לסייג ומכאן ואילך חישב עליו שיהא למאכל מכיון שחישב עליו מחשבת חיוב ג"כ בדין הוא שיהא חייב דהיינו קמייתא: והתנינן ר' יוסי וכו'. ואמאי צד החיצון

קרבן העדה

חזר ר"ח ואמר אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה ופריך ולא כן תנינן ולקחתם לכם לא מן המצוה. פי' ר"ל לא מש"ל איסור אכילה והנאה וכגון הקדש וה"נ הרי הוקצה למצותו ואסור לאכלו רק לאחר שיצא בו כדאיתא במס' סוכה ע"ש ומשני כמו דמחלק במס' סוכה פ"ג ה"א בין שופר ללולב תמן ולקחתם לכם בדמים לא מן המצוה ר"ל דבעינן תרתי דין ממון ודין היתר אכילה וע"כ ממעטינן מצוה כגון מע"ש דל"ל בי' דין ממון עיי' במס' סוכה דף ל"ה וכן במיוחד למצוה דל"ל בי' היתר אכילה ג"כ לא יצא אבל בשופר אפילו של איסור הנאה הרי כתיב יהי' לכם ומרבינן מיהי' אפילו איסור הנאה וה"נ גבי ערלה כתיב הי' לכם ומרבינן מיהי' דמ"מ אפילו נטעו למצוה ופריך מה בינו למשמר פירותיו לעצים דהא אינו משמרו לאכילה אלא למצוה והוי כמשמרו לעצים ומשני דלא דמי דבמשמר לעצים כשם שהוא רוצה בפריו כך הוא רוצה בעצמו ר"ל כשם שהוא רוצה שיגדל הפרי כן הוא רוצה לעצם האילן ולא נקרא נוטע לפרי אלא לשם עצים משא"כ הכא באתרוג רוצה הוא בפריו ואינו רוצה בעצמו ר"ל דכל עיקר שנטע להאילן הוא רק משום שיגדל הפרי הזה ולא לצורך גוף האילן והתורה חייבה בערלה כל הנוטע אילן לא לשם גוף האילן אלא לשם פרי ולא פטר רחמנא רק בנוטע לשם גוף האילן ואפילו באילן שעושה פרי אם נוטע אותו לשם עצים הרי לא נטעו כל עיקר האילן לשם פרי דהא רוצה בעיקר האילן כמו בהפרי ונטיעתו הוא לשם גוף האילן ועוד מן הדא דאמר ר"ח ר"ל ועוד אפילו תימר דבנוטע גוף האילן לשם שיהא פירותיו לעצים ולא לצורך גוף האילן. נמי נקרא נוטע לעצים מ"מ הכא באתרוג נוטע אותו לשם פרי מהדא דאמר ר"ח מדכתב רחמנא באתרוג פרי ואם תאמר עצמו ר"ל דאם תימר דנקרא לשם עצים א"כ איך יוצא בה י"ח בסוכות א"ו דנטיעתו הוא לפרי ולא לעצים ולא איכפת לן מה שאינו משמרו לאכילה כיון דע"כ משמרו לשם פרי לא הוי כמשמרו לעצים מה דמי לה זית שנטעו להדליק בו בחנוכה בזה י"ל דדמי לשמר שדהו לעצים ולא לשם פרי כי ע"ז א"ל שם פרי ע"ז אמר דז"א דחנוכה מדרבנן האיך יפטור ערלה דאורייתא אלא דדמי שנטעו להדלקת מנורה בבהמ"ק דבזה הוי דאורייתא וא"ל ע"ז שם פרי ע"כ בזה י"ל דפטור מן הערלה דדמי לנוטע לעצים:

נטע שנה ראשונה לסייג מכאן ואילך חישב עליו למאכל מכיון שחישב עליו מחשבת חיוב יהא חייב. ר"ל דאפילו בשנה הראשונה חייב ופריך והתנינן ר' יוסי אומר אפילו הפנימי למאכל כו' וא"כ ה"נ נימא דבשנה הראשונה יהא מותר משום ערלה ומכאן ואילך יהא אסור ומשני תמן למאכל הוי לעולם ולסייג הוי ג"כ לעולם משא"כ הכא דכיון דלא הוי לעולם לסייג אמרינן מכיון שעירב בו מחשבת חיוב חייב:

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ו ממע"ש ה"ז טוש"ע יו"ד סי' רלד סכ"ד

ה
ב מיי' שם ה"ב טוש"ע שם סכ"ז

ו
ג מיי' שם ה"ז טוש"ע שם סכ"ד

ז
ד ה מיי' פ"י שם ה"ג טוש"ע שם ס"ג

ח
ו מיי' פ"ה מכלאים הכ"ד טוש"ע שם סי' רצו סי"ח

ט
ז מיי' פ"י ממע"ש ה"ב טוש"ע שם סי' רלד סכ"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

*תמן ולקחתם לכם בדמים לא מן המצוה. עי' תשובת הרא"ש כלל ל"ה מ"ש בשם רבינו אביגדור כהן ובספר כפות תמרים בסוכה מ"א המה על רבינו אביגדור נראה שהבין דולקחתם היינו קנייה והא עיקר ולקחתם קאי על הנטילה ולא נזכר מדברי הירושלמי כאן דמבואר בהדיא דולקחתם היינו בדמים אף שהירושלמי מפרש דולקחת' שיקנו משלכם ולא ממע"ש אבל עכ"פ ולקחתם שהוא בדמים כן מפר' הירושלמי ועי' רש"י פסוק משכו וקחו לכם פירש בשם המכילתא שיקנו בדמים לכך גם ולקחתם יש לפרש כן:

מראה הפנים

והוא שלא יהא בה כדי טפולה כדמחלק כאן: **אתרוג** שנטעו למצותו חייב בערלה. כ"פ הרמב"ם שם בהל' ז'. ובענין חילוק הדרשות דלכם יתבאר במקומו בהגיע' לשם ברחמי' ובס"ד: **היא** צד התחתון לסייג וכו'. וכ"פ הרמב"ם כר' יוחנן דכתב שם בהל' ג' נטע אילן וכו' או שהיה צד התחתון למאכל והעליון לסייג וכו' ור"ל דלרבותא קאמר וכ"ש אם צד התחתון לסייג והעליון למאכל דאת שהוא לסייג פטור ואע"ג דר"ז פליג אחלוקה דצד התחתון למאכל וכו' וקאמר ר"ז כדעתיה וכו' ואין קי"ל כגופא דר"ז דאין גידולי היתר מעלין את האיסור כמבואר בפ"ו דנדרים והבאתי לעיל בפ"ה דכלאים ובפ"ב דשביעית בהלכה ג' ובסוף פ"ז דתרומות ובארתי שם ובמקומות המצויינין מכל חלוקי דינים האמורין בענין זה ובארתי לדעת הרמב"ם ולכל שיטות החולקין ומיהו בערלה קי"ל דאין גידולי היתר מעלין את האיסור וכמו שפסק הרמב"ם בעצמו בפ' הנזכר בהל' ו' ילדה שסיככה בזקינה וכו' היינו דוקא בכה"ג אבל בענין דרצה ר' זעירא לדמות דין צד התחתון למאכל וכו' להא דאין גדולי היתר מעלין את האיסור לא פסק כוותיה וטעמיה דהאי כדין הזה דמה שהוא מותר מותר לעולם ומה שהוא אסור אסור הוא לעולם כל זמן שלא יחשוב מחשבה חיוב על הפטור כדקאמר בהדיא לקמן כעין זה והיינו נמי מה שאמרו בזה בדעתו הדבר תלוי ואין זה דמיון לדין דגידולין ולפיכך פסק כר' יוחנן ולא כר"ז דהכא: **נטעו** לסייג וחשב עליו למאכל וכו'. כ"פ הרמב"ם שם בהל' ב' דכל שנתערב בו מחשבת חיוב חייב. ובענין התוספתא דפליגי הכא [...] ביאר כלום ומשום דדבר פשוט הוא דפטור וכר' ירמיה דמסיק ר' יוסי כוותיה וזה נלמד ג"כ משני דיני דמתני' השנויים לקמן בפרקין אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור וכן מדין ספיקו הגפנים וכו' שביאר

שנויי נוסחאות (סו"א) **כשם** בכ"י תמן בעים. (סו"א) אומר **עצו** בכי"ר אומר את עצו. (סו"ב) בחג בד"ו **בפסח בחג**. (סו"א) **זמורה** בד"ו ומודה ובזה יובן דברי הפ"מ שמגיה ומודד. (סו"ב) **ר"ז** בד"ו רבי זעירא. (סו"ג) **עליו** בד"ו בו.

והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור. תמן למאכל לעולם. לסייג לסייג לעולם. ברם הכא מכיון שעירב בו מחשבת חיוב יהא חייב. נטעו שלש שנים לסייג מיכן ואילך חישב עליו למאכל והוסיף תוספתו רבי ירמיה אמר התוספת פטור רבי בא אמר התוספת חייב. א"ר יוסי הדא דרבי ירמיה מתחמיא קשיא ולית היא אלא ניחא כהדא דתני *שדה שהביאה שליש לפני גוי ולקחה ישראל ר' עקיבה אומר התוספת פטור וחכ"א התוספת חייב. והכא עיקרו פטור ותוספתו חייב. א"ר יוחנן דברי רבי ישמעאל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי. רבי יוחנן בעי עד שיהא לו שלש שנים ערלה. א"ר יונה עיקר ערלה צריכה ליה אין עיקר ערלה פחות [משלש] שנים. א"ר יוסי עיקר רבעי צריכה ליה כל שאין לו ערלה אין לו רבעי. *תני אילן שמקצתו נטוע בארץ ומקצתו ח"ל מכיון שמקצתו נטוע בארץ כילו כולו בארץ דברי רבי. רשב"ג אומר צד הנטוע בארץ חייב צד הנטוע ח"ל פטור. ר' אבהו בשם רבי יוחנן נעשה כטבל וכמעושר מעורבין זה בזה. רבי זעירא בשם רבי יוחנן שורש פטור פוטר. מה כרבי דרבי

פני משה

החילון פטור הרי גם כאן נתחייב בו מחשבת חיוב של צד הפנימי ומשני דלא דמייא להך דר' יוסי במתני' דתמן הצד הפנימי שהוא למאכל לעולם הוא למאכל ומה שהוא לסייג לעולם הוא לסייג ואין כאן עירוב מחשבת חיוב אבל הכא מכיון שנתערב בו בכולו מחשבת חיוב בדין הוא שיהא חייב: נטעו. שיהו כל שלש שנים הראשונים לסייג ומכאן ואילך חישב עליו שיהא למאכל והוסיף האילן אח"כ בגידולו פליגי אמוראי בתוספתו דאלו לא הוסיף הרי כל ג' שנים של ערלה לא היה בו צד חיוב וכן דין רבעי ג"כ אין לו כדלקמן דכל שאין לו ערלה אין לו רבעי אלא בתוספת אלו ס"ל לר' ירמיה דנמי פטור מן הערלה כדמפרש טעמיה לקמן ור' בא ס"ל דהתוספת חייב דהוי כנטיעה בתחילה: א"ר יוסי הדא דר' ירמיה מתחמי קשיא. כלומר לפום ריהטא נראה דקשיא על דברי ר' ירמיה מחכמים דברייתא דלקמיה ואפ"ה לית היא אלא ניחא ולא קשיא מידי כדמפרש ואזיל: דתני. בתוספתא והובאה לעיל בפ"ה דפאה ובכמה מקומות שדה שהביאה שליש לפני הגוי וחזר ולקחה ישראל ממנו ר"ע אומר התוספת שגדלה ברשות ישראל פטור מן המעשרות לפי שכבר הביאה שליש ביד הגוי והגיעה התבואה לעונת המעשרות בעודה ברשות הפטור וחכמים אומרים התוספת שהוסיפה ביד ישראל חייבת וזהו דנראה דקשיא על ר' ירמיה דהא חכמים מחייבי כאן בתוספת ואע"פ שהביאה שליש ביד הגוי: והכא עיקרו פטור ותוספתו חייב. בתמיה וסיומא דמילתיה דר' יוסי הוא וכלומר דמכל מקום ניחא היא ולא קשיא על הא דר' ירמיה דשאני התם שהרי התוס' מיהת בחיוב היא שניתוסף ביד הישראל ואין אתה פוטרו בשביל שליש הראשון שיש בו מהפטור דהגדל בחיוב חייב הוא ותורם ומעשר לפי חשבון כדאמרינן לעיל בפ"ה דמעשרות בהל"ד אבל הכא הרי עיקרו פטור הוא לגמרי מן הערלה שכבר עברו עליו שלש שנים הראשונים בפטור והיאך יהא התוספת חייב שניתוסף בו אח"כ מהעיקר שאין בו צד חיוב כלל אלא ודאי בדין הוא שהתוספת פטור כר' ירמיה: א"ר יוחנן דברי ר' ישמעאל וכו'. כלומר תנינן בחדא ברייתא דס"ל לר' ישמעאל דכל שאין לו ערלה אין לו רבעי והשתא מיבעי ליה לר' יוחנן היכי דמי האי דר' ישמעאל אם עד שיהא לו שלש שנים ערלה קאמר דאז יש לו דין רבעי או אפי' אם אין לו אלא שנה אחת מערלה או שתים וכגון שנטעו שנה אחת או שתים שיהא לסייג ומכאן ואילך למאכל דבכה"ג יש לו מיהת דין ערלה בשנה אחת או שתים משלש שנים יש לו דין רבעי ומשום דר' יוחנן סתם דבריו בהבעי' דיליה ואיכא לפרושי להכי ולהכי פליגי בהא תלמידיו ר' יונה ור' יוסי דר' יונה מפרש דעיקר ערלה צריכה לי' לר' יוחנן כלומר בעיקר דין ערלה נסתפק כאן אם השנה או השתים שהן למאכל נוהגת בו דין ערלה או לא לפי שאין עיקר ערלה פחות שנים כלומר השנים של ערלה והן שלש שנים ולפיכך נסתפק לו דהואיל וכאן אין בהאילן הזה שלש שנים שלמים של חיוב ערלה איכא למימר דשוב אין בו דין ערלה כלל ואפי' באותה שנה או שתים שהן של מאכל ור' יוסי מפרש לה להבעי' של ר' יוחנן דעיקר דין רבעי הוא דצריכה ליה אם דוקא שלש שנים חיוב ערלה בעינן לדין רבעי או לאו דוקא ג' שנים אלא שיהא בו מיהת דין ערלה ואפי' בשנה אחת נוהגת בו אח"כ דין רבעי ור' ישמעאל ה"ק כל שאין לו ערלה כלל אין לו רבעי ולאפוקי אם היה לו ערלה אפי' שנה אחת מג' שנים הראשונים יש לו דין רבעי וכדפרישית מעיקרא אבל לענין דין ערלה באילן הזה לא מספקא ליה לר' יוחנן דמסתברא דאותה שנה מהג' שנים שהוא למאכל נוהג בו דין ערלה ועד שיעברו עליו ג' שני ערלה עם אותה שנה: תני. בתוספתא והובאה לעיל בפיאה פ"ד ובדמאי: כאלו כולו בארץ. דהשרשים יונקין זה מזה וכדמפרש ר' יוחנן לקמיה: נעשה כטבל ומעושר. כלומר אליבא דר' קאמר משום שנעשה כטבל וחולין מעורבין זה בזה ולענין זה הוא כאלו כולו בארץ שמה שהוא יונק מצד ח"ל הוא חולין וכמעושר הוא ומצד של א"י הוא טבל: שורש פטור פוטר. אם יש מעורב בשרשין שורש א' של פטור פוטר הוא את שאר השרשין ואפי' יונקין הן מן החיוב וכדמפרש ואזיל: מאי. לענין מאי קאמר לה ר' יוחנן בפשיטות להאי מילתא אם סובר הוא כרבי דאומר שרשין חיין ויונקין זה מזה כהאי דקאמר באילן שמקצתו נטוע בארץ ומקצתו בח"ל ומכריע הוא להלכה כרבי וקאמר הש"ס דלא היא אלא מילתיה דר' יוחנן לד"ה הוא ולענין אחר הוא דקאמר הכא שורש

רידב"ז

נטעו ג' שנים לסייג מכאן ואילך כו'. מהשנו"א ז"ל מוכח דגרס זאת לקמן בהר ותוספתו חייב וכאן גרסינן תחילה הוסיף תוספתו מהו. פי' אם בהפרי עצמו בנטעו לשם סייג ואח"כ חישב על תוספת הפרי גופיה למאכל וניתוסף האיך הדין בזה התוס' דהא הכא כוי עד התוס' לעולם לסייג והתוס' לעולם למאכל ודמי לחיצון ופנימי אי לא הסדיקן תוספת בהר עיקר ולא דמי גם כן לתחתון ועליון דהא הכא תוספת ועיקר ענין אחר הוא ע"ז ס"ל לר' ירמי' דפטור וע"ז אמר ר' יוסי הדא דר' ירמי' מתחמיא קשיא ר"ל דמתחזי לכאורה דקשה ובאמת ניחא ומפרש כהדא דתני שדה שהביאה שליש לפני עכו"ם ולקחה ממנו ישראל כו' והכ"א התוספת חייב. ר"ל דמזה משמע לכאורה דקשה על הא דר' ירמי' ובאמת ניחא כדמסיק והכא עיקרו פטור ותוספתו חייב בתמי' ר"ל דהא הכא עיקר החיוב דערלה הוא על הנטיעה וכיון דהנטיעה הי' בפטור בעיקרו א"כ האיך חייב על התוספת ולא דמי למעשר דהתם לא שייך עיקר אלא תרוייהו כהדדי נינהו דהא לא כתב שם רחמנא החיוב מעשר על מעשה הזריעה וע"כ מה שנתגדל בפטור פטור ומה שנתגדל בחיוב חייב משא"כ הכא דהוי עיקר ותוספת והשתא גרסינן הא דלעיל נטעו ג' שנים לסייג מכאן ואילך חישב עליו למאכל מהו לענין נטע רבעי וע"ז א"ר יוחנן דברי ר' ישמעאל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי ר"י בעי עד שיהא ג' שנים ערלה ע"ז נחלקו ר' יונה ור' יוסי בפירושא דהאיבעיא דר' יוחנן דר' יונה ס"ל דעיקר ערלה מיבעיא לי' דכיון דאינו ערלה כל ג' שנים לא הוי ערלה כלל והלכך בשנטעו לסייג ונמלך אחר ב' שנים על אכילה לא הוי ערלה כלל כיון דלא הוי כל ג' שנים ערלה לא הוי ערלה כלל רק בשנטעו מתחלה על ב' שנים לסייג ושנה השלישי למאכל בא במחשבה דהוי כל הג' שנים ערלה מה שאין כן בנמלך כיון דלא הוי ב' שנים הראשונים ערלה לא הוי ערלה לשנה אחת ולא הוי ערלה כלל ור' יוסי ס"ל דהאיבעיא הוי על רבעי דלעולם לענין ערלה פשיטא לי' דהוי ערלה על שנה אחת רק דמיבעיא לי' אם הוי נטע רבעי בשלא הי' לו כל ג' שני ערלה קודם:

תני אילן שמקצתו נטוע בארץ כו' כאילו כולו בארץ דברי רבי רשב"ג אומר צד הנטועה בארץ חייב צד הנטועה בחו"ל פטור. ע"ז מפרש ר' אבהו בשם ר"י הא דקאמר רבי כאילו כולו בארץ לאו דיהא חייב לגמרי אלא כאילו טבל וחולין מעורבין זה בזה:

ר' זעירא בשם ר"י שורש הפטור פוטר ופריך מה כרבי דס"ל דשרשין חיין ומ"ז דאי כרשב"ג כל צד בא"פי נפשיה קאי ע"ז משני דז"א לד"ה היא הכא דהא דס"ל דשורש פטור פוטר מיירי דהשורש פוטר מקום מיוחד והשרים לאילן אחר חבירו [חבירו קאי על אילן חבירו כמו לקמן בה"ג גבי אתרוג]. כמו ילדה שסיפקה בזקינה לקמן בה"ג דלכ"ע פטור משום דהשרשי הזקינה פוטרין להזקינה אבל בפלוגתא דרבי ודרשב"ג דמיירי דמקצת שרשיו בארץ ומקצת בחו"ל דכיון דשורש הפטור אינו פוטר למקום מיוחד אליבא דרבי בזה לא נקרא שורש פטור ותלי בפלוגתא דרבי ודרשב"ג ואין להקשות לרשב"ג דס"ל דלצד דבחו"ל פטור אם כן הוי שרשי פטור ויפטרו לצד דבארץ ג"כ ז"א דמיירי במפסיק צונמא ואינו משרים לצד השני כדאיתא במס' גיטין דף כ"ב ע"א ופריך שורש פטור פוטר והתנינן ר"י אומר אפילו הפנימי למאכל כו' וקשה הא בכאן יש שורש פטור דפוטר מקום מיוחד לצד החיצון ומשני משום דראוי לחשוב עליו ולהייבו ר"י בשם ר"י שרשים אין בהם ממש אר"ז לר"י בפירוש שמעתנא מר"י דשרשים אין בהם ממש או דילמא דאדכרתן מה דאמר בביכורים דאמר שם דשרשים אין בכוחם לפטור וא"כ זה לא שייך רק בביכורים משום תנא יהושע דא"כ יתבטל כל המצוה דביכורים דשרשים של זה יבטלו ביכורים של זה דבעינן כל הגידולין מאדמתך כדאיתא כן מפורש בירושלמי במס' ב"ב דף פ"ב עיי"ש אבל גבי ערלה לא שמעת דשרשים אין בהם ממש כדמסיק אר"ז הדא דתימר שרשים אין בהם ממש בשהשרישו מחו"ל לארץ אז אין ממש בשרשים לפטור אבל להיפך בנטוע בחו"ל ונתפשטו השרשים בארץ יש ממש בהשרשים להייב וכל זה הוא רק בלא שורש פטיר דפוטר במקום מיוחד אלא שרשים בעלמא אבל אם סיפקה לזקינה פטור דהא הוי שרשי פטור ופוטר וכן אם סיפק לאילן של חו"ל פטור דהוי שרשי פטור ולהקדש חייב אע"פ שסיפקו לאילן של הקדש וכן אם נטעו ואח"כ הקדישו דלאחר ההקדש השרשים משרישים למקום פטור מיוחד מ"מ אין דינן כשרשי פטור

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"י ממע"ש ה"ב טוש"ע יו"ד סי' רצד סכ"ג
יא
ב מיי' פ"א מתרומות הי"ב וכנ"מ
יב
ג מיי' פ"ו ממע"ש ה"א
יג
ד מיי' פי"א מתרומו' הכ"ד

מסורת הש"ס

גליון הש"ס וציון ירושלים

אילן שמקצתו נטוע בארץ. עי' גיטין דכ"ב בהגירסא הוא טבל וא לין מעורבין זה בזה וכעין זה ס"ל בישראל ועכו"ם שותפין כמ"ש בגיטין מ"ז ובחולין קל"ה ומ"ש כאן ר' אבוה נעשה כטבל וכמעשר מעורבין זה בזה לא דעת שלישית הוא כמ"ש שמפרש כאן רק שר' אבוה מפר' מ"ש כאן הגירסא כאילו הוא נטוע כולו בארץ היינו כטבל וחולין מעורבין זה בזה כדאמרו בגיטין מ"ז וחולין קל"ה. ודברי רש"י בחולין שם לע"ג דלפי שטתו בגיטין דכל חטה וחטה מעורב מקלהו של ישראל מקלהו של עכו"ם. דבריו חולין לע"ג ועיין ב"ב דף כ"ז:

מראה הפנים

שביאר לאלו הדינים ומכ"ש כאן דהתוס' שאחר שני ערלה מהעיקר הפטורה היא נא: דתני שדה שהביאה שליש לפני גוי וכו'. דין דתוספתא זו והשייך לה נתבאר הכל לעיל בפ"ה דפאה ובפ"ה מהל' מעשרות ע"ש: תני אילן שמקצתו נטוע בארץ וכו'. [illegible] והובאה בבבלי גיטין ודוגמא [illegible] בשנה בפ' ראשית הגז בגוי וישראל [illegible] שותפין קמה וכו' וה באה לעיל בפ"ה דפאה ובפ"ו דדמאי ונתבארו שם כל חלוקי דינים האמורים בה והשייכין לה ע"ש: שורש כפוטר. עיין בה"ג ד' דלקמן ד"ה ברשין אין בהם ממש

שנויי נוסחאות (מו"ס) צד בד"ו ליתא. (מו"ס) זה בזה בד"ו כזה על זה.

מסורת הש"ס

שורש פטור פוטר וכדמסיק ואזיל: הן דתימר שורש פטור פוטר. הא דקאמר דפוטר הוא לענין ערלה הוא דקאמר ובשורש ישן שכבר עברו עליו שני ערלה שהשרים מתוך שלו לתוך של חבירו ויונקין שרשי אילן שנטע חבירו ממנו פוטר הוא את של חבירו מערלה אבל אם השרים מח"ל לתוך אשר בארץ לא בדא אמר שורש פטור פוטר להפטר דבכה"ג ס"ל כרשב"ג ולחומרא דלד הנטוע בארץ חייב ולד ח"ל פטור ולא הוי כמעורב של חיוב ושל פטור זע"ז: והתנינן ר' יוסי אומר וכו'. והמאי של לד הפנימי חייב ויפטור לד החילון ללד הפנימי דהא יונקין זה מזה למטה ולא אמרת שורש הפטור פוטר: ר"ז אמר לה סתם. להאי שיטה דלקמיה ור' הילא אמר לה בשם ר' אלעזר שאני במתני' שראוי הוא לד החילון לחשוב עליו שיהא גם הוא למאכל ולחייבו במחשבה זו כדאמרינן לעיל ולא מיקרי שורש הפטור לגמרי מכיון שיכול לבוא לידי חיוב: שרשים אין בהן ממש. ומשום דקאמר לה סתם בשם ר' יוחנן שאל לו ר"ז אם בפירוש שמעת להא מר' יוחנן ולענין דין ערלה דקיימינן כאן או דלאו הכי הוא אלא בערלה הויתון קיימין כלומר בעוד שהייתם עומדין לעסוק במס' ערלה ונזכרת להדא מילתא שאמר לענין בכורים שרשים אין בהם ממש וכהאי דאמרינן לקמן בפ"ק דבכורי' בענין דבעינן שיהו כל גידולים מאדמתך וחשבת דגם לענין ערלה אמר לה אבל לאו מילתא הוא דהא אמרינן לעיל בשם ר' יוחנן דשורש פטור פוטר לענין ערלה: הן דתימר. השתא מפרש לה ומילתא באנפי נפשה היא כלומר והא דאת אמר בעלמא להאי מ"ד דס"ל שרשין אין בהן ממש דוקא בשהשרישו מח"ל לתוך הארץ דאין בהן ממש לפטור אבל איפכא יש בהן ממש ולחיוב דלחומרא אזלינן: סיפקה. ילדה שסיפקה לזקינה ויונקת ממנה פטור מערלה וכן לח"ל להנטוע בח"ל ויונקת משם פטור מד"ת בערלה דאין ערלה בח"ל אלא מהלכה: להקדש חייב וכו'. וכדמפרש טעמא דלהקדש חייב משום שראוי הוא לפדותו ולחייבו בערלה וכן אם סיפקה ללד העליון של אילן שהוא לסייג או ללד התחתון שהוא לסייג אע"ג דעכשיו פטור מ"מ איכא ביה לד חיוב מכיון שהוא ראוי לחשוב עליו למאכל ולחייבו: ר' יוסי כרשב"ג. על ר' יוסי דמתני' קאי מי נימא דמילתיה אתייא כרשב"ג דברייתא דלעיל דס"ל לד הנטוע בארץ חייב ושל ח"ל פטור וה"נ בלד הפנימי והחילון דקאמר ר' יוסי וקאמר הש"ס דלא היא אלא אפ"ת דיסבור ר' יוסי כרבי דלעיל שאני ערלה ממעשרות דערלה תלויה לדעתו לפי מה שיחשוב על האילן כך הוא אם לחיוב שהוא למאכל או שיחשוב עליו לסייג שהוא פטור ובדידיה תליא מילתא אבל מעשרות אינן תלוין לדעתו אלא מה שבארץ חייב ומה שבח"ל פטור ואם מקלתו בכאן ומקלתו בכאן חיוב ופטור מעורבין זה עם זה ואיכא למימר דאזלא מילתיה דר' יוסי אפי' כרבי דלעיל:

הלכה ב מתני' עת שבאו אבותינו לארץ וכו'. הכי דריש לה בת"כ מקרא דכתיב כי תבואו ונטעתם פרט לשנטען גוים עד שלא באו לארץ או יכול שאני מוציא את שנטעו גוים משבאו לארץ ת"ל כל עץ מכאן אמרו עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור נטעו אע"פ שלא כיבשו חייב וכלומר אפי' הגוים נטעו אותן אם הוא משבאו ישראל לארץ חייב: הנוטע לרבים חייב. וכגון שנטעו בתוך שדה שלו שיהא זה לרבים למי שירצה לאכול מהפירות והכי אמר בגמרא וילפינן מדכתיב ונטעתם אפי' לרבים: ר' יהודה פוטר. טעמיה דקסבר ונטעתם אף לרבים משמע ולכם נמי משמע אף לרבים והוי רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט ואין הלכה כר' יהודה. הנוטע ברשות הרבים. בשביל עצמו כשנטעו חייב אבל העולה מאליו ברשות הרבים פטור: והנכרי שנטע. בין לישראל בין לעצמו: והגזלן שנטע. שגזל הקרקע ונטעה והכי קאמר בגמרא: והנוטע בספינה. אע"פ שאינה נקובה וכדקאמר בגמרא דבנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה שאע"פ שאינו כארץ לזרעים הרי הוא כארץ לאילנות: והעולה מאליו. ברשות היחיד דוקא כל אלו חייבין בערלה וכן ברבעי: גמ' ונטעתם פרט לשנטעו גוים וכו'. מברייתא דת"כ הוא כמו שהבאתי במתני': הדא

תורה אור

דרבי *אמר שורשין חיין זה מזה. דברי הכל היא הכא שורש פטור פוטר. הן דתימר שורש פטור פוטר בשורש ישן שהשריש מתוך שלו לתוך של חבירו. אבל אם השריש מח"ל בארץ לא בדא. שורש פטור פוטר והתנינן רבי יוסי אומר אפילו הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור. ויפטור צד החיצון לצד הפנימי. ר"ז אמר לה סתם רבי לא בשם רבי לעזר ראוי הוא לחשוב עליו ולחייבו. *רבי יוסי בשם רבי יוחנן שרשים אין בהן ממש. אמר רבי זעירא לרבי יסא בפירוש שמעתנה מן דר' יוחנן או בערלה הויתון קיימין ואידכרת הדא מילתא בביכורין ואמר שרשין אין בהן ממש. אמר רבי זעירא הדא דתימר שרשין אין בהן ממש בהשרישו מח"ל לארץ אבל משהשרישו מארץ לח"ל שרשים יש בהן ממש. סיפקה לזקינה פטור. לח"ל פטור. להקדש חייב לצד התחתון לצד העליון חייב. להקדש חייב שהוא ראוי לפדותו ולחייבו. לצד העליון חייב שהוא ראוי לחשוב עליו ולחייבו. רבי יוסי כרשב"ג. אפילו יסבור כרבי ערלה תלוי' לדעתו ומעשרות אינן תלויין לדעתו:

הלכה ב מתני' עת שבאו אבותינו לארץ [א] ומצאו נטוע פטור. נטעו אע"פ שלא כיבשו חייב. [ב] *הנוטע לרבים חייב רבי יודה פוטר. [ג] הנוטע ברשות הרבים והנכרי שנטע והגזלן שנטע והנוטע בספינה [ד] *והעולה מאליו חייב בערלה: **גמ'** [ה] ונטעתם פרט לשנטעו גוים עד שלא באו ישראל לארץ. ר' הונא בשם רבי

ויקרא יט

(מסורת הש"ס בגליון:) ירושלמי בכורים פ"א ה"א. · לקמן פ"ג. · פסחים כג. · סוטה מג:

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"י ממע"ש ה"ט

טו ב ג ד מיי' שם פ"י ה"ד · טוש"ע יו"ד סי' רצד סעיף כו

פטור לפטור וחייב וכן ללד העליון ולתחתון משום דהקדש ראוי לפדותו ולד העליון והתחתון ראוי לחשוב עליו. ופריך ר' יוסי כרשב"ג ע"כ חלוק לד החילון מלד הפנימי משא"כ לרבי לריך להיות אוירא מבלבל והוי איסור והיתר מעורבין זב"ז ומשני דלא דמי דאפילו דאוירא מבלבל מ"מ כיון דתלי בדעתו ומחשבתו והוא חושב עליו לסייג מהני מחשבתו לפטור החיוב ואין להקשות לרבי למה כשהשרישו מהו"ל לארץ אין ממש הא לרבי יש ממש דהוי טבל וחולין מעורבין וי"א דרבי מיירי בשנטע גם חצי אילן בארץ וחצי בחו"ל א"כ גם החלק דחו"ל כיון דאוירא מבלבל חייב והוי טבל וחולין מעורבין משא"כ בשעומד כל האילן בא"י או אין השרשים דחו"ל מחייבו:

מראה הפנים

אפילו יסבור כרבי וכו'. עיין ברים הלכה כמה שהוזכר ממש מה שיהבאר מענין זה: **ר'** יהודה פוטר. כמה דפרישית והכי אמרו בבבלי פ' כל שעה דף כ"ג מענין זה: וכמה שכתב התוי"ט כאן בענין ריבוי אחר ריבוי ומיעוט אחר מיעוט בשם בעל הליכות עולם ויש להקשות וכו' והביא בשם הב"י ז"ל שכתב הטעם בדבר הוא שכך למדנו משיני כלל זה לדרוש התורה כך וכו'. ואומר אני חכם עדיף מנביא שכך מבואר הוא להדיא בהא' ש"ס ברים מס' הוריות דמחלק התם בין ב' מיעוטין דאמרי' כלל זה באינו אלא לרבות אבל בג' מיעוטין וא"ז לא אמרו כן וע"ש במה שבארתי מענין זה ואם לטעם בעל הליכות עולם לא היה מחלק הש"ס בזה בין ב' מיעוטין לבין ג' מיעוטין אלא ודאי דכך נמסר ל"ו מסיני וא"כ מסתמא כך הוא בריבוי אחר ריבוי ומזה יצא לנו לתרץ אליבא דחכמים דלא ס"ל להא דר' יהודה ולכאורה בעינן לטעמא אמאי לא וכי חלוקין הן על הכלל הזה דאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט והא בעלמא דרשינן הכי בלי שום פלוגתא אלא דטעמא משום דהכא כתיב נמי וערלתם והוו להו ג' ריבוין ולא ניתן הכלל הזה לדרוש אלא בב' ריבוין בלבד כמו דאשכחן בהדיא גבי מיעוטין ובהכי ניחא לן ג"כ להרץ קושית התוס' שם בדף כ"ב למטה בשם הר"י מאורלייגש ז"ל ג' ערלים וכו' וע"ש שהניחו בקושיא ולמאי דנתבאר שפיר הוא דאיצטריך כי היכי דלא נסמוך על הכלל אין רבוי אחר רבוי וכו' וכרבנן דר' יהודה כמבואר: **והגזלן** שנטע. עיין לקמן ד"ה בשגזל קרקע מה שנתבאר מזה: **והנוטע** בספינה. כתב הר"ב אע"פ שאינה נקובה אם היא של חרס וכו' וזהו מדברי הר"ש שפי' כן להא דלקמן בהסוגיא ר' יונה מפיק לישנא וכו' שבלשון תמיה מיתפרשא וכן כתב גם לעיל בפ"ב דחלה בהלכה ב' וא"כ אין כלי חרס עומד בפני השרשין וסיים כאן הר"ש בשם הגמרא וכתב ומסיק דהוא הדין חשוב כנקוב אצל זרעים והגמרא שלנו אינו סובר כן כדפרישית בפ"ב דחלה עכ"ל ואין פירושו מוכרח וגם לא במה שרצה לומר דפליגי הני תרי תלמידי אהדדי אלא דהנכון והאמת כך הוא דהך דר' יונה מפיק לישנא כלי חרס עומד בפני השרשין בניחותא מיתפרשא וכדפרישית בהסוגיא בפנים ומשום דר' ירמיה דאבתריה קא מיבעי' ליה אם נימא נמי דגבי זרעים אמרינן הכי דחשוב הוא כנטוע בארץ וכמו דאמר ר' יוסי מפני שהשרשים מפעפעין אותו גבי שרשי אילנות ודלעת דנקט לאו דוקא אלא כלומר אם הוא בכל מה שנטע וזרע בו ומהדר ליה הש"ס דכי מאחר שהוא נקוב אצל האילן כנקוב הוא

[אצל] זרעים בתמיה וזהו בלבד דמתפרש בלשון תמיה משום דמסתברא הוא לחלק בין יניקת האילן לבין יניקת הזרעים כמבואר לקמן בפנים והשתא לא פליג האי ש"ס אש"ס דילן ודברי ר' יונה מתפרשין כדכתיבנא וכלומר דלדידיה לא מספקא ליה כלל ומפיק כהאי לישנא בהדיא ואמר לחלק בין שרשי אילן שזהו כדר' יוסי ובין סתם שרשין של זרעים וירקות דכלי חרס עומד הוא בפני השרשין שלהן ובעי נקובה דוקא וכדאמרי' בכל דוכתי גבי עציץ שאינו נקוב וכו' וסתם עציץ של חרס הוא אבל לא הספינה דבכל מקום סתמא של עץ משמע אא"כ מפורש בה וכהאי דרים פ"ט דשבת דמפרש הש"ס וקאמר אף של חרס טהורה והכא מתני' נמי בספינה של עץ מיירי ולא בעי נקובה כמו שרצו לומר כאן והכי מוכח בגיטין ובמנחות שהבאתי לעיל בפ"ב דחלה ולא מחלק הש"ס התם כלל בספינה של עץ בין נקובה לבין שאינה נקובה וכך הם דברי הרמב"ם כדין דהוזכר בפ"ב דחלה וכן בדין דמתני' דהכא שכתב בפ"י ממ"ש וג"ר בהלכה ה' שהם הנוטע בר"ה או בספינה וכו' וסתמו כפירושו דבשל עץ מיירי ונקובה מאן דכר שמה אלא דכך הדין בערלה דבכל מקום שנטע חייב ואפי' בעציץ של חרס שאינו נקוב דמיחשב כנקוב לענין שרשי אילנות אבל לא לענין שרשי זרעים כהאי דאמר חזקיה בהדיא בהסוגיא וכדמפרש ר' יוסי וכדמסיק הש"ס לחלק כן וכ"פ הרמב"ם שם בהל' ח' הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה אע"פ שאינו כארץ לזרעים הרי הוא כארץ לאילנות וזהו כמסקנת הש"ס וכמו דפרישית. ולשון הש"ס הזה בהאי דקאמר מפיק לישניה מתפרש בכל מקום על ענין דקאמר לה הכי בהדיא ולא כמסתפק וכמו דפרישית כאן וכך הוא בכתובות פ' הכותב ובשביעית פ"ז בהל' ד' ר' אלעזר בשם ר' אבין מפיק לישנא מתיין דמשח ושם פירשתי שהוציא בלשונו כך וכך מדות של משח וכן אם אנו מפרשים דעל ר' אבין גופיה קאי שכך פי' בהדיא דמיירי באומר לו כך וכך מדות של משח והיינו הך לפי משמעות הענין דהתם וע"ש ומ"מ מפיק לישנא הכוונה היא דהדבר נאמר לחלוטין שכך הוא ואין כאן לא מקום תמיה בדברי ר' יונה ולא לשון קמסתפק בהכוונה. אחר כותבי לזה ראיתי להרב בעל משנה למלך בפ"ב מהל' ביכורים שהביא לענין זה והאריך הרבה והחזיק שם לפי' הר"ש דמפיק לישנא בתמיה מיתפרשא וכבר ביארתי בראיות גמורות שאין הדבר כן ולא רציתי להאריך יותר בזה:

שנויי נוסחאות (סו"ו) ר"ז כד"ו ר' זעירא. (סו"ב) ואידכרת כד"ו ואהדכרה. (סו"ג) הדא כד"ו הן. (סו"ז) יוסי כד"ו יסי.

עמודי ירושלים

ונטעתם פרט לשנטעו עכו"ם עד שלא באו ישראל לארץ. בא"ז ה' חלה (סי' ס"ו) סיים אח"ז או יכול שאני מוציא את שנטעו מלבוא לארץ ת"ל כל עץ מכאן אמרו נטעו עכו"ם אע"פ שלא כבשו ישראל חייבין ע"כ ולפנינו חסר זה:

ערלה ג

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פי"ד מטומ"צ ה"א ופ"ה מ"ית סכמירה ה"ג

יו
ב מיי' פ"ו ממע"ם ה"ד טוש"עיו"ד סי' רלד סכ"ה

יח
ג ד מיי' פ"ה מגזילה טוש"ע חו"מ סי' בעא ס"א

הדא אמרת שורש פטור פוטר. כלומר ש"מ מהמתני' להא דאמרינן בהלכה דלעיל דשורש פטור פוטר הוא אפי' להחיוב שיונק ממנו דהא מתני' פוטרת את אשר נטעו הנכרים עד שלא באו לארץ ואע"פ שגדל אח"כ ברשות ישראל וביד החייב מ"מ הואיל ויונק הוא משורש הפטור פטור מן הערלה: נטעו אף על פי שלא כיבשו חייב וכר' ישמעאל וכו'. קושיא היא כלומר וכר' ישמעאל דאמר לעיל בפ"ב דחלה ובכמה מקומות דכל מקום שנאמר ביאה אינה אלא לאחר י"ד שנה שכיבשו ושחילקו ומאי עביד לה להמתני' ומי נימא דפליג ר' ישמעאל על הא דתנינן אע"פ שלא כיבשו חייב דהרי בערלה כי תבואו כתיב וקאמר ר' הילא דלא היא אלא דמודה ר' ישמעאל בחלה ובערלה דנוהגין מיד אע"פ שלא כיבשו וטעמא בחלה כדמפרש לקמיה ובערלה טעמא דריבה הכתוב מדכתיב כי תבואו ונטעתם כל עץ כדדרים לה בת"כ שהבאתי במתני': ותני כן. אחלה קאי דתניא בהדיא בספרי פ' שלח דדרים ר' ישמעאל גופיה כן דגרים התם בבואכם אל הארץ וגו' ר' ישמעאל אומר שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכל ביאות שבתורה הוא אומר והיה כי תבואו אל הארץ והיה כי יביאך ה' וכאן הוא אומר בבואכם ללמדך שכיון שנכנסו לארץ מיד נתחייבו בחלה: מחלפה שיטתיה דר' ישמעאל. הואיל ואייתי הא דדרים ר' ישמעאל גבי חלה מקשה דידיה אדידיה למאי דקאמר בעלמא: תמן אמר היא הוייה וכו'. לא מצאתי שאמר ר' ישמעאל לזה בהדיא לא בספרא ולא בספרי ולא במכילתא ואפשר מדגרים במכילתא פ' בא והיה כי תבואו אל הארץ וגו' כאשר דבר והיכן דבר והבאתי אתכם וכו' כיוצא בדבר אתה אומר פחדכם ומוראכם יתן ה' כאשר דבר והיכן דבר את אימתי אשלח לפניך וכו' ואף שאין הלשונות דומות זה לזה וכן מביא עוד שם להרבה מקראות כאשר דבר והיכן דבר וכו' ואינן בלשון אחד כ"א במשמעות אחד וסתם מכילתא ר' ישמעאל היא ומהתם משמע דר' ישמעאל לא היה מדקדק בשינוי לשון הכתוב וכדמסיים הוא הויה הוא קימה כלומר כתוב א' אומר והייתם לי קדושים וכתוב א' אומר יקימך ה' לו לעם קדוש והכל אחד הוא וכן היא שבירה היא נפילה היא גאולה היא פדייה וכלומר דבין מקום דכתיב לא יגאל ובין מקום דכתיב לא יפדה הכל משמעות אחד הוא ובין דכתיב ישבר או ינתץ ודומיא דדרים ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ומיהת שמעינן דר' ישמעאל לא קפיד אשינוי לשון דהכתוב והכא הוא משנה בין לישן ללישן דמדקדק לישנא דבבואכם שהיא משונה מלשון שאר ביאות שבתורה ויליף לדינא משינוי הלשון וא"כ מחלפא שיטתיה ולא משני הש"ס מידי אלא כלומר דע"כ תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל: נטעו לרבים וכו'. ופריך מחלפה שיטתי' דרבנן דתמן אינון אמרין וכו' והכא אינון אמרין הכין. בתמיה בפ' י"ב דנגעים תנינן ירושלים וח"ל אינן מטמאין בנגעים דכתיב כי תבואו וגו' וירושלים אינה אחוזה אלא לרבים הוא ואמאי מחייבי הכא בנוטע לרבים ומשני תמן גילה הכתוב דמה שהוא לרבים אינו מטמא בנגעים דכתיב ובא אשר לו הבית פרט לירושלים שהיא לכל השבטים שהיא אחוזת כולן ולא נתחלקה לשבטים ברם הכא ריבה הכתוב דכתיב ונטעתם מכל מקום ואפילו לרבים: מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אמר. בת"כ פ' מצורע דתני אחוזתכם אחוזה מטמא בנגעים ואין ירושלים מטמאה בנגעים אמר ר' יהודה אני לא שמעתי למעט אלא בית המקדש בלבד וא"כ לר' יהודה ירושלים אע"פ שהיא לרבים מטמאה בנגעים והכא פוטר הוא בנוטע לרבים ומשני תמן הוא אמר אני לא שמעתי וכו' דמפי השמועה ששמע מאחרים אמרה אבל הכא בשם גרמיה אמר ואיהו לא ס"ל להאי דאמר משמועה גבי נגעים: אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא לעולם ס"ל כהאי דנגעים ותרי תנאי אליבא דר' יהודה ותיפתר להאי דאמר בנגעים כהאי תנא בשם ר' יהודה בדין ערלה וכדתני רשב"א משמיה דר' יהודה בת"כ וכן בתוספתא הנוטע לרבים חייב בערלה עלה מאליו לרבים פטור מן הערלה ולא מיקל אלא בעולה מאליו דונטעתם כתיב ולהך תנא אליבא דר' יהודה ס"ל דהא דתני במתני' העולה מאליו חייב אפילו הוא לרבים ובהא הוא דפליג ר' יהודה ולדידיה ל"ק הא דר' יהודה בנגעים משום דשאני הכא דמהיכא דמרבינן לרבים ממעטינן נמי בעולה מאליו דונטעתם קאמר רחמנא: הנוטע לרבים. פיסקא דמתני' היא דקתני חייב ומפרש וקאמר דאם ברשות הרבים פטור: הנוטע לרבים וכו'. כלו' דמסיים ואזיל בהך פירושא דהא דקתני הנוטע לרבים חייב דוקא בנוטע בתוך שלו לרבים וכן הנוטע בר"ה דתנינן חייב היינו דוקא בשנטע לעצמו כדפרישי' במתני' אבל הנוטע לרשות הרבים ולרבים פטור: בשגזל קרקע. על הגזלן דמתני' קאי הא דקתני והגזלן שנטע חייב ומפרש בשגזל הקרקע ונטעה ופריך וכי יש קרקע נגזל והרי לעולם בחזקת בעליה היא אמר ר' הילא וכו' וכה"ג אמר נמי לעיל בפ"ז דכלאים: ר' יאשיה. היה מביא נטיעות מח"ל בגושיהן ונטע אותן בארץ ופליגי ר' יונה ור' יוסי משום מה עשה כן ר' יונה קאמר לשכרו שנים כלומר שיהא לו השכר שנשכר בשנים של ערלה גופן ע"י כך משום דס"ל כרבי יאשיה דאין ערלה בח"ל ופליג אמתני' דסוף מכלתין דקתני הערלה הלכה בח"ל וכהאי מ"ד בתוספתא דסוף מכלתין דאין ערלה נוהגת בח"ל א"כ דס"ל מהלכות מדינה היא כהאי מ"ד דלקמן שם ובמקום שנהגו נהגו ור' יאשיה לא היה ממקום שנהגו להחמיר ור' יוסי קאמר לשכרו רבעי וכלומר דבערלה לא היה משתכר כלום דערלה נוהגת אף בשל ח"ל אלא להשתכר ברבעי דס"ל דאין דין רבעי נוהג בח"ל ולפיכך הביא אותן עם גושיהן מח"ל:

מחלפא שיטתי' דר' ישמעאל תמן הוא אמר היא הקמה היא שבירה. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק היא הקמה היא עזיבה ר"ל הקם תקים עזב תעזוב היא שבירה היא נתילה כו':

אר"י בר' בון תיפתר כרשב"א דתני רשב"א אומר משמו הנוטע לרבים כו'. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הנוטע חייב בערלה עלה מאליו פטור מן הערלה הנוטע לרבים חייב בנוטע בתוך שלו הנוטע לרבים בר"ה פטור כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דלפ"ז אף ר"י מודה בנוטע בתוך שלו לרבים חייב א"כ לא קשיא אר"י למה חייב בירושלים דהוי כמי רבים:

תורה אור

רבי אבא הדא אמרה שורש פטור פוטר: נטעו אף על פי שלא כיבשו חייב. *וכרבי ישמעאל דאמר כל ביאות האמורות בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. רבי הילא בשם רבי לעזר מודה רבי ישמעאל בחלה ובערלה. ותני כן בבואכם לפי ששינה הכתוב משמעו שינו חכמים חיובו. רבי יונה בעי [ז]מחלפה שיטתיה דרבי ישמעאל תמן הוא אמר היא הוייה היא הקמה היא שבירה היא נתיצה היא גאולה היא פדייה. והכא הוא משנה בין לישן ללישן. נטעו לרבים חייב רבי יודה פוטר. מחלפא שיטתין דרבנן. תמן אינון אמרין [א] *ירושלם וחוצה לארץ *) אין מיטמאין בנגעין והכא אינון אמרין הכין. תמן [ב]ובא אשר לו הבית פרט לירושלם שהיא לכל השבטים ברם הכא ונטעתם מכל מקום. מחלפה שיטתיה דרבי יודה תמן הוא אומר אני לא שמעתי אלא בית המקדש והכא הוא אמר הכין. תמן הוא אמר אני לא שמעתי אלא בית המקדש שמועה אמרה ברם הכא גרמיה אמר. אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר כרבי שמעון בן אלעזר *דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו הנוטע לרבים חייב בערלה. עלה מאליו פטור מן הערלה. הנוטע לרבים חייב ברשות הרבים פטור. הנוטע לרבים חייב [ג] בנוטע בתוך שלו. לרשות הרבים פטור. בשגזל קרקע. [ג] *ויש קרקע נגזל. אמר רבי הילא אף על פי שאין קרקע נגזל [ד] [ה]יש יאוש לקרקע. רבי יאשיה מייתי נטיעות מח"ל בגושיהן ונציב לון בארץ. רבי יונה לשכרו שנים. רבי יוסי לשכרו

[ב] דף ס"א ע"א [ג] ויקרא יד

מראה הפנים

וכרבי ישמעאל דאמר כל ביאות האמורות בתורה וכו'. עיין לעיל בפ"ב דחלה בהלכה א' ד"ה מה שהיו תגרי הגוים וכו' ותמצא ביאור מענין זה ודבר הלמד מענינו לענין דין חדש ומה דשייך עוד לזה מבואר שם הכל בס"ד: **אני** לא שמעתי אלא בית המקדש. בבבלי ברים פ' ב"י סמיך מייתי להך פלוגתא דרבנן ור' יהודה בת"כ ומכיון התם דפליגי אם ירושלים נתחלקה לשבטים או לא ולרבנן סבירא להו לא נתחלקה ירושלים לשבטים וכ"פ הרמב"ם בהל' טומאת צרעת בהל' י"א ובכמה מקומות. והא דקאמר תיפתר כרשב"א וכו' היינו כדפרישית דאת"ת דלר' יהודה ס"ל דירושלים נתחלקה לשבטים וא"כ אין לחלק לדידיה בין דבר שהוא לרבים או לא כמו דלא מחלק לענין נגעים מ"מ לא קשיא דר' יהודה דאיכא למימר דהשתא דע"כ אליבא דרשב"א בשם ר' יהודה היא דס"ל דהכא ומי חייב אף בשל רבים: **בשגזל** קרקע וכו'. הר"ש פי' לזה דאדלעיל קאי בר"ה פטור כגון בגזל קרקע ופריך ויש קרקע נגזלת וכו' ומשום דכי מסיק וכהב וכולה מילתא דהמיהא הא מתני' תנן הגזלן שנטע חייב וכו' וכן הוכחת גם וכ' פ' לולב הגזול דף ל' ע"ס וכבר זכרתי מזה לעיל בפ"ז דכלאים שם דיש להפליא הרבה והרבה על פירושם ועל התמיהם שבא להם מחמת זה דלמה דתקו עצמן להכים בעירוב פרשיות ועירבו הענינים בלא הפסק בין ענין לענין דזה בגזל ופשוט הוא דהאי בגזל קרקע ענין בפ"ע הוא ולא שייך כלל להאי דלעיל אלא לפרושי הגזלן שנטע דמתני' הוא וכלומר דקשיא מאי הגזלן דקתני דאי בגזל נטיעות של חבירו ונטעו בתוך שלו מאי קמ"ל וכי בשביל שגזל הנטיעות לא יתחייב בערלה ועוד דאי בכה"ג גזלן קרית ליה והא תנן שנינו בהני עשרה תנאים שהתנה יהושע וקוטמין נטיעות בכל מקום כמו שהבא בהאי ב"ק בפ' המניח ובש"ס הבבלי פ' מרובה דף פ"א והלכך מוקי לה בשגזל קרקע ונטע בתוכה וקמ"ל דאף שמחזיר הקרקע אח"כ לבעלים אם הביא ידו להוציאה ממנו מתחייב הוא בערלה בנטיעת הגזלן אם הזרה אלו בתוך שני ערלה ופריך ויש קרקע נגזל ואכתי מאי קמ"ל והלא לעולם בחזקת בעליה עומדת ומשני ר' הילא אע"פ וכו' וכלומר כדאשכחן לעיל בכלאים גבי אם בזרע את הכרם דמיהא יש יאוש לקרקע לאסור מדבריהם ואע"פ שלא נתקע שם הבעלים ממנה וכדאמר התם ר' הילא גופיה דהכי מוכח ממתני' דהתם והלכך קמ"ל נמי הכא דאע"ג דערלה

שנויי נוסחאות (סו"ע) נתיצה בד"ו נפיצה.

כבר לאדן

ויש קרקע נגזל. ת"ס סוכה דף ל':

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]מחלפא שיטתיה דרבי ישמעאל טעמא דאמר הוא הקמה הוא שביר'. כוונתו להך דתני דבי רבי ישמעאל בכמה מקומות דשיבה זהו ביאה והמפרש גדחק ובהש"ס מקשה כמה פעמים מהא דבי ר' ישמעאל על ר' ישמעאל: [ה]יש יאוש לקרקע. עי' תוס' סוכה ל' ע"ב ועי' מ"ק ה' ע"ב משום יאוש נגעו בה ודו"ק:

מסורת הש"ס

קידושין לז.

נגעים פי"ב מ"ד יומא יב. וב"ג.

תוספתא פ"א כאן

ירושלמי כלאי' פ"ז ה"ד. ועי' תוס' סוכה דף ל: ד"ה וקרקע.

לשכרו רבעי. תני [א] גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן חייב בערלה. ערלה מאימתי הוא מונה לו [י] משעת נטיעתו. ר"ש בן לקיש אמר ובלבד דברים שהן באין במחשבה כגון חרובי צלמונה וחרובי גידודה אבל ערבה כנטוע בארץ. רבי יוחנן אמר אפילו ערבה. והתנינן [ג] *אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות מל' יום לפני ראש השנה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקר. על דעתיה דר"ש בן לקיש דו פתר לה בערבה ניחא. על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אפילו ערבה למה לי יעקר. שנייא היא שהן מתאחין בשביעית. והיידא אמר דא *הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה שלימה ומותר לקיימה בשביעית. פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה שלימה ואסור לקיימו בשביעית. [ד] אבל אמרו פירות נטיעה זו אסורים עד חמשה עשר בשבט. תני רבי יהושע [ה] אוניא לית כאן מרכיב. אמר רבי אבא מרי אפי' כר' שמעון בן לקיש לית כאן מרכיב לשעבר הא בתחילה לא. רבי יצחק בר חקולה בשם חזקיה [ו] הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה. רבי יוסי אמר מפני שהשרשין מפעפעין אותו. רבי יונה מפיק לישנא כלי חרש עומד בפני שרשין. רבי ירמיה בעי נטע בו דלעת מאהר

פני משה

תני'. בתוספת' דמכלתין גוי שהרכיב וכו' אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן. דאסור להרכיב אפי' אילן מאכל ע"ג אילן סרק כדאמרי' בפ"ק דכלאים מיהת חייב בערלה אם הרכיב הגוי: ערלה מאימתי הוא מונה לו. להרכבה זו וקאמר משעת נטיעתו כלומר משעת נטיעת הרכבה זו: בלבד דברים שהן באין במחשבה. דוקא שהרכיבו ע"ג אילן שלפעמים נחשבין הן כשיש לו מחשבה לאכול מפירותיו כגון חרובי צלמונה והיבי גרורה דאותן חרובין ממקומות הללו אינן חשובין אא"כ חישב עליהן לאכילה כדאמרי' לעיל ברים מס' מעשרות דאלו מכיון שאינן חשובין פטורין הן מן המעשרות ובכגון הני מיירי נמי האי ברייתא וקמ"ל דבכה"ג נמי הרכבה מיקרייא ואילן סרק דקתני לאו דוקא אלא כלומר דאינו אילן מאכל כמו שאר אילני פירות אבל באילן סרק ממש כמו ערבה לא חשיבא הרכבה דנמנה לענין ערלה כמו בהרכב' דהאי הרכבה כמאן דליתא הוא והרי הוא כעוקר את האילן ממקומו ונוטע אותו בארץ ממש במקום אחר דפשיטא דחייב בערלה דהוי כנוטע מחדש ולא אילטריך לאשמעינן כלל: ר' יוחנן אמר אפי' ערבה. כלומר אילן סרק דקאמר אפי' אילן סרק ממש כמו ערבה וכיוצא בה הרכבה היא ואם הרכיב עליו אילן מאכל חייב בערלה ומונין לפירותיו משעת הרכבה: והתנינן. לעיל בפ"ב דשביעית אין נוטעין וכו' כדפרישית התם טעמא דיעקר מפני החשד לפי שפחות מל' יום אינו ניכר שנטעו לפני שביעית שלא יאמרו בשביעית הוא נטע או הבריך או הרכיב והשתא מדייק הש"ס מדקתני יעקר אכולהו וקשיא הא בהרכבה למה לי יעקר בהפרדה זה מזה בעלמא סגי ובשלמא על דעתיה דרשב"ל דהוא פתר לה בערבה ניחא כלומר דלדידיה איכא למימר דהך הרכבה דקתני גבי שביעית בהרכבה על אילן ערבה מיירי דמשום איסור הרכבת כלאים ליכא דלאו הרכבה הויא לא לענין ערלה ולא לענין כלאים ומשום חשד שביעית הוא דאיכא הלכך יעקר וניחא נמי לשון יעקר משום דכגון זו הוי כנוטע בקרקע ממש כדאמרן אלא על דעתי' דר' יוחנן דאמר באילן ערבה נמי הרכבה מיקריא והאי דלענין איסור הרכבת כלאים לא הויא קשיא דמלינו למימר שהרכיב ע"י נכרי וקמ"ל דמשום איסור שביעית אסור לעשות כן בפחות מל' יום לפני ר"ה אלא דהא קשיא דקתני אם נטע וכו' או הרכיב יעקר למה לי יעקר בהרכיב הא בהפרדה בעלמא סגי: שנייא הוא שהן מתאחין בשביעית. כלומר דשאני הוא התם דהא מיהת מתאחין ונדבקין זה עם זה ומשום חשד שביעית כדאמרן גזרו שיעקר את הכל: והיידא אמרה דא. כלומר ומאיזה מקום מלינו לדייק עליה דר' יוחנן מזה היא דדייקינן דתנינן הנוטע והמבריך והמרכיב וכו' וברייתא זו הובאה לעיל בשביעית שם בהל' ו' וכדפרישית שם קתני מיהת במרכיב פחות מל' יום אסור לקיימן בשביעית והשתא לר' יוחנן באיזו הרכבה מוקמית לה דבהרכבה מין במינו שהיא מותרת ואין כאן אלא איסור מראית עין משום שביעית לא מלית לאוקמי וכן נמי בהרכבה ע"ג אילן סרק וע"י נכרי לא מיתוקמא דקשיא כדלעיל אמאי קתני אסור לקיימו כמו בנטיעה ובהברכה דהרי בהרכבה במפריד סגי וליכא לשנויי כדלעיל לפי שהן מתאחין בשביעית דבשלמא התם במתני' שייך שפיר האי תירוצא דקתני יעקר והיינו אחר שנתאחו זה בזה בשביעית יעקור את הכל אבל הכא דקתני אסור לקיימו משמע מיד חל עלי' האיסור קיומו והרי לא שייך האי לישנא בהרכבה ולר"ל שפיר מלינו לשנויי כדלעיל: תני ר' יהושע אוניא. ממקום אוניא דבאמת לית כאן מרכיב וסמי מכאן מרכיב לר' יוחנן: אפי' כר"ל לית כאן מרכיב. דלא אמר ר"ל דהרכבת אילן מאכל ע"ג אילן סרק ממש לאו הרכבה היא אלא לשעבר דהיינו בדיעבד הא לכתחילה לא אמר והכא דקתני הנוטע וכו' דמשמע לכתחילה לא שייך לשנויי כדשנינן לעיל אליבא דר"ל והלכך לדידיה נמי סמי מכאן מרכיב: הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה. כדמפרש ר' יוסי טעמא מפני שהשרשין מפעפעין אותו כלומר שרשי אילן מפעפעין ונוקבין אותו לענין שהאילן יונק דרך העציץ מן הארץ ואע"פ שהוא אינו נקוב ה"ז כנטוע בארץ: ר' יונה מפיק לישנא כלי חרש עומד בפני שרשין. כלומר לר' יונה לא מספקא ליה מידי בשאר שרשין של הזרעי' והירקות שזרען בעציץ שאינו נקוב דלא חשיבי כזרועים בארץ וזהו מפיק לישנא שהוליא לזה בהדיא וכלשון הזה אמר שאין כן בכל שאר מיני שרשים לפי שהכלי חרס עומד הוא בפני השרשין כשהוא אינו נקוב ואין השרשין יכולין להיות יונקין מן הארץ וכדקי"ל בכל דוכתי שהזורע בעציץ שאינו נקוב אינו כזורע בארץ ולא אמרו חזקיה ור' יצחק אלא בשרשי אילנות בלבד שהן מפעפעין אותו ולר' ירמיה נסתפק לו הדין הזה בדלעת לפיכך הוא דבעי: נטע בו דלעת. בעלין

רידב"ז

תני עכו"ם שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק כו' חייב בערלה ערלה מאימתי. תיבת ערלה מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וה"ג חייב בערלה מאימתי הוא מונין לו ר"ל במרכיב מאימתי המנין לשני ערלה אם מזמן הרכבה או מזמן נטיעה ע"ז קאמר דמונין משעת נטיעת האילן ולא מזמן הרכבה ע"ז קאמר רשב"ל ובלבד בדברים שהם באין במחשבה ר"ל שלא הרכיב ע"ג אילן סרק לגמרי אלא ע"ג סרק שיכול לבוא לתורת אוכל במחשבה כגון חרובה צלמונה וכו' אבל אם הרכיב ע"ג ערבה דהוא סרק גמור ע"כ דמונין מזמן הרכבה דחשיב ההרכבה כאילו נטוע בארץ ר' יוחנן אמר אפילו ערבה ר"ל אפילו הרכיב ע"ג ערבה דהוא סרק גמור מ"מ מונין משעת נטיעת הערבה. ופריך והתנינן אין נוטעין ואין מבריכין כו' ואם נטע כו' יעקור. ע"ד דרשב"ל פתר לה בערבה ר"ל דרשב"ל מוקי להברייתא הזאת בערבה דאז מונין משעת ההרכבה ע"כ מכיון שהרכיב ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה נמלא דכיון דישראל מונין לשביעית ימנה משעת הרכבה. אבל לר' יוחנן קשיא דלמה יעקר הא כל הטעם דיעקור הוא משום דישראל מונין לשביעית ולדידי' המנין הוא מזמן הנטיעה. ומשני שניא היא שהן מתאחין בשביעית פי' דהוא משום מלאכת שביעית דבהרכיב פחות מל' יום מתאחד הוא עם האילן בשביעית והגם דעלתה לו השנים להרכבה משנת נטיעת האילן מ"מ האיחוד הוא בשביעית א"כ לא קשיא מהאי ברייתא על ר' יוחנן והיידא אמרה דא ר"ל אבל מאיזה ברייתא אמרה כן דמנין השנים מתחילין מזמן הרכבה ולא מזמן הנטיעה דיהי' קשיא לר' יוחנן הוא מהאי ברייתא הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה שלימה וכו' פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה כו' א"כ מוכח בפירוש דמנין השנים דאימתי עולה לו שנה הוא מזמן ההרכבה דקחשיב בפירוש עלית שנה ע"ז תני ר' יהושע אוניא לית כאן מרכיב ר"ל דל"ג במתניתא מרכיב ע"ז א"ר אבא מרי אפילו כרשב"ל לית כאן מרכיב ר"ל דאפילו לרשב"ל דס"ל דמשכחת לה דמנין השנים יהיה משעת הרכבה ושפיר ניחא הא דתני עלתה לו שנה ולא עלתה לו שנה כגון שהרכיב ע"ג אילן ערבה מ"מ ע"כ דל"ג בברייתא הזאת מרכיב דהא בברייתא הזאת תני לשון לכתחלה דמותר להרכיב בתחלה ובאמת אינו מותר אלא לשעבר ר"ל בדיעבד שייך למיתני בדין דהמרכיב אבל לא לשון בתחלה וכיון דתנינן בברייתא לשון לכתחלה ע"כ דל"ג בברייתא הזאת מרכיב: ר' יונה מפיק לישנא כלי חרש עומד בפני השרשים. פי' בתמי' כן פי' הגר"א ז"ל: חזקיה

מסורת הש"ס

מעשרות פ"ב ה"ו ר"ס י.

ר"ה ט: תוספתא שם פ"א ופ"ב דשביעית

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"י ממע"ש ה"י

כ
ב מיי' פ"ע שם ה"ח טוש"ע יו"ד סי' רצד ס"ח

כא
ג מיי' פ"ג משמיטה ויובל הי"א

כב
ד מיי' פ"ע ממע"ש ה"ע סמ"ג עשין קלו טוש"ע שם ס"ד

כג
ה מיי' פ"י שם ה"ח טוש"ע שם סכ"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז] משעת נטיעתו ע' בלקוטי הרמב"ן דר"ה דף י ע"א וברמב"ן בחידושיו לע"ז דף מח וע' בטורי אבן בר"ה דף י שם וע' בשו"ת הריב"ש סי' רפג ובר"ן דר"ה פ"ק: [ה] אוניא לית כאן מרכיב. ע' בחידושי הרמב"ן לע"ז דף מח וע' בשנות אליהו: [ו] הנוטע בעציץ שאינו נקוב. עי' מ"ל פ"ב מביכורים ה"ט ועי' הספ"י בחידושיו לגיטין [ח] וקק"א שם ועי' בס' מנחת קנאות להרב הגאון ר' אבא מארי בוויכותו על הפילוסופיא שם מביא תשובת הרא"ש בזה הענין:

מראה הפנים

דערלה ד"ת הוא ואין יאוש לקרקע לענין דבר איסור שהוא מן התורה היא גופה אשמועינן כי היכא דלא תימא כמו דהתם יש ייאוש מיהת מד"ס ולענין להתמיר שיאסר הא"ס בזריעתו לשכרים מד"ס והסא נמי האמר שהחיוב מד"ס בלבד הוא קמ"ל במתני' דחייב בערלה מן התורה כדמוכח מדחשיב ליה בהדי אינך דמן התורה מתחייבין הן וכד אתינן להכי א"כ לעולם מתחייב הוא בערלה בין נתייאשו הבעלים ובין לא נתייאשו דהא ייאוש לא מהני מידי להקרקע מן התורה כדמוכח מכמה מקומות בהש"ס וא"כ מה לי אם נתיאשו או לא וכדאמרן וכן לענין קנייה פשיטא דלא למאי דקי"ל דייאוש כדי אפי' בעלמא לא קני וטעמא דמחלקינן בין כלאים לערלה בענין הגזלן דהתם אמרינן דהאיסור הוא מד"ס בלבד ובעינן מיהת ייאוש בשלא נשתקע שם הבעלים והכא אמרינן דלעולם מן התורה מתחייב בערלה משום דהתני גבי כלאים דלענין שיאסר הא"ס את הכרם הוא ואנן קי"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמבואר שם א"כ בדין הוא שלא יאסר הכרם של חבירו בזריעתו אלא מד"ס אמרו שאוסר כשנתיאשו הבעלים ואע"פ שלא נשתקעו אבל הכא בערלה דהאיסור רוכב על הנטיעות עצמן שהן הן מתחייבין בערלה ואינן אוסרין לדבר אחר והן בעצמן כדין הוא שיהו נאסרין לעולם באיסור שני ערלה ואע"פ שלא נתייאשו הבעלים דלענין מאי ליבעי ייאוש ומאי מהני ייאוש דבכה"ג אם היה צריך ייאוש וכמו שנתבאר ולפיכך כ' הרמב"ם סתם לדין הזה בפ"י ממ"ש וג"ר בהלכה ה' והגזלן שנטע חייב בערלה והרב שכתב כאן ונתייאשו הבעלים ממנה לקח לו דרך לעצמו שלא נמצא לאיזה מפרש שפי' כן ובזה העיר התוי"ט אבל לא כתב הטעם לעיקר הדין ומאי שנא זה מהסיא דהא"ם בכלאים ולפי מה שנתבארתי הכל ניחא כס"ד:

תני גוי שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק וכו'. מכאן מוכרח דהרכבה שנלטוו בני נח עליה דוקא באילן מאכל ע"ג אילן מאכל ועיין ברים מס' כלאים ובהלכה ו' שם ד"ה תני מנין וכו' מה שנתבאר מענין זה. ולענין דין ערלה ביאר הרמב"ם בפ' הנזכר בהלכ' י' לזה ושאר הסוגיא מבוארת היטב בפנים ואין נ"מ גדולה לדינא ממנה ומה שנוכל ללמוד מכאן לענין הרכבה בשביעית מבואר הכל לעיל בשביעית במקומו כס"ד:

הנוטע בעציץ שאינו נקוב וכו'. מה דשייך לזה ומהאי דר' יונה מפיק לישנים וכו' ומהאי דר' ירמיה בעי וכו' נתבאר הכל לעיל במתני' בד"ה והנוטע בספינה וע"ש: אינו

שנויי נוסחאות (סו"ג) ערלה בכי"ר ליתא. (בוי"ס) יהושע אוניא בכי"ר אושעיא אומר. (סוכ"ג) לישנא בד"ו לשנה

עמודי ירושלים

ר' ירמיה בעי נטע בו דלעת מאהר שהוא כנקוב אצל האילן. הרא"פ פי' שנפשטה האיבעיא דהוא כניקב גם לענין זרעים, וכן פי' הר"ש בפ"ק דערלה ובפ"ב דחלה וע"ש שכ' ב' פירושים ובפני משה פי' דהוא בלשון בתמיה שאצל זרעים אינו כניקב ומתוך דברי רבינו הרמב"ן בחי' לגיטין (כ"ט כ') משמע ליה דפי' דהאי מאהר הוא מלשון האיבעיא אם נימא דמאהר שהוא כניקב אצל האילן כן הוא כניקב אצל זרעים ולא נפשטה האיבעיא, ועי' במל"מ ה' ביכורים (פ"ב ס"ט) שכתב שלא ראה לא' מן הראשונים שהביא בעיא זו דהירושלמי והרי הרמב"ן, הוא אחד מן הראשונים והביאו:

מאחר שהוא כנקוב אצל האילן כנקוב הוא אצל הזרעים. רבי יוחנן בשם רבי ינאי [א] אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה [ב] ופטור מן המעשרות דכתיב [דברים יד] עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה. [ג] ובשביעית צריכ' דכתיב [ויקרא כה] ושבתה הארץ שבת לה' וכתיב [שם] שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור:

הלכה ג מתני' [ג] אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב. נעקר הסלע מצידו זיעזעתו המחרישה או שזיעזעתו ועשאו כעפר אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב. [ד] אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור. וכמה יהיה בשורש רבן גמליאל משום רבי לעזר בן יהודה איש בירתותא כמחט של מתון. [ה] אילן שנעקר ובו בריכה והוא חיה ממנו חזרה זקינה להיות כבריכה. הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה [ו] מונה משעה שנפסקה. סיפוק הגפנים סיפוק על גבי סיפוק אע"פ שהבריכן בארץ מותר. רבי מאיר אומר מקום שכוחה יפה מותר ומקום שכוחה רע אסור. בריכה שנפסקה והיא מלאה פירות אם הוסיף במאתים אסור: **גמ'** כיני מתני' אם היה יכול לחיות פטור ואם לאו חייב. חזקיה שאל פחות מכאן בתלוש הוא. השתחוה לו אסרו. כותבין עליו גיטי נשים. אמרין חזר ביה חזקיה. אמר רבי יונה מן הדא חזר ביה דא"ר [ז] יוחנן בשם

רידב"ז

חזקיה שאל פחות מכאן כתלוש. ר"ל אם אינו מחזיק שיעורא דמחט חשוב כתלוש לענין גיטי נשים וכו' או דילמא דבפחות משיעור זה חשיב אינו יכול לחיות בנעקר אבל אינו חשוב כתלוש אלא כמחובר אמרין חזר חזקי' מן השאלה אמר ר' יונה מן הדא חזר בו ר"ל דיודעין אנו דחזר בו מן הדא דאר"י בשם ר' ינאי מכיון שיש כמחט של מיתון דבר ברי שיש לו שלש שנים לענין אם הוי ספק ערלה וע"ז שאל חזקי' אם בשהחזיק שלים מחט אם אמרין דבר ברי שיש לו שנה וכן ב' שלישי מחט דבר ברי שמחזיק ב' שנים וכיון דשאל חזקי' כן ע"כ דהדר בו מן האיבעיא הראשונה דאל"כ האיך שאל כן דהאיך ס"ד דפחות מן מחט חשוב כתלוש כיון שיש בו השרשה גדולה כזה של שנה ושל שנתים וע"כ דאין ספק דחשוב כמחובר רק דאינו יכול לחיות בלא עפר אבל לע"ע חשוב כמחובר וע"כ דמוכח דהדר בי' מהאיבעיא הראשונה ומסיק ר' יונה בטעמא דחזקי' דהדר בי' מן מילתי' חזר בי' ר"ל מפני הדבר הזה גופא הדר בי' מהא גופא דאמר ר"י בשם ר' ינאי מכיון שיש בו כמחט דבר ברי שיש לו ג' שנים ור' יוסי ס"ל אפילו יש בו ג' שנים אין בו כמחט אלמא דשיעורא דמחט בעי משך שנים הרבה ג' שנים או יותר וא"כ ע"כ דאפילו בפחות משיעורא זה הוי ג"כ השרשה של כמה שנים. והאיך נחשבהו לתלוש השרשה של כמה שנים: אילן

פני משה

בעלין שאינו נקוב מהו. אם חשוב הוא כנטוע בארץ או לא ופשיט לה הש"ס וקאמר ומאי תיבעי ליה וכי מאחר שהוא כנקוב אצל האילן כנקוב הוא אצל זרעין בתמיה הא בהדיא תנינן בפ"ה דדמאי ובכמה מקומות דעציץ שאינו נקוב לא מיחשב כארץ אלא זרעים ואין חילוק בין דלעת לשאר זרעים כ"א דוקא אלא אילן הוא דאמרו דמיחשב כארץ וטעמא שהרי אילן מפעפעין ויונקין הרבה יותר משאר שרשין וכדאמרי' בעלמא דיניקת האילן עד ט"ז אמה והוא משא"כ בשאר יניקת זרעים: אילן שנטעו בתוך הבית. לענין ערלה חייב דלא כתיב שדה בערלה אלא הארץ ונטעתם דכל מקום אשר יהיה נטוע בארץ אבל לענין מעשרות פטור דכתיב ביה היוצא השדה ולא היוצא בתוך הבית: ובשביעית צריכה. ולענין שביעית מספקא לן וצריכה למיבעי משום דכתוב אחד אומר ושבתה הארץ משמע דבכל מקום שהוא בארץ נוהג בו שביעית וכתוב א' אומר שדך לא תזרע וגו' דמשמע דוקא אם הוא בשדך ולא בתוך הבית ומסתברא דמספיקא לחומרא:

הלכה ג מתני' אילן שנעקר והסלע עמו. העפר שסביבות השרשים דרכו להיות מתעבה ומתקשה כסלע ואם נעקר האילן עם העפר הזה שהוא כסלע וחזרו ונטעו כמה שהוא עם אותו העפר שסביבות שרשיו: אם יכול לחיות פטור. בגמ' קאמר דכן צריך לפרש אם היה יכול לחיות פטור כלומר שמשערין אם היה יכול לחיות מאותו עפר אילו לא חזר ונטע הרי הוא כמי שלא נעקר ופטור שהרי כבר עברו שני ערלה עליו ואם לאו ה"ז כנוטע מחדש וחייב בערלה: נעקר הסלע מצידו. שהעפר שהוא כסלע נעקר הוא מצד האילן או שזעזעתו המחרישה שחרש מצדו וזעזעתו כלי המחרישה להאילן ולא נעקר או שזעזעתו הוא להאילן ולא עקרו: ועשאו בעפר. כלומר שאח"כ נתן סביבותיו עפר כדי שיתרחב ויתחזק מקום האילן אם יכול לחיות פטור כלומר אפי' בכה"ג שלא נעקר האילן עצמו לגמרי מ"מ הדין הוא כמו בהרישא שאם היה יכול לחיות בלא העפר שנתן סביבותיו פטור ואם לאו ה"ז כמי שעקרו ונטעו וחייב בערלה: אילן שנעקר ונשתייר בו שורש. בהאי בבא קמ"ל דאפי' לא נשתייר בו אלא שורש א' ממנו שלא נעקר והחזיר את"כ את האילן למקומו ונטעו פטור שהרי יכול הוא לחיות: וכמה יהא בשורש. הזה שנשתייר: כמחט של מיתון. ויש גורסין של מיתוח וזהו מחט של האורגין שיש להם קנה אחד ובשתי קצותיו שתי ברזלים כמחטין שמותחין בהן רוחב הבגד כשאורגין אותו וכל מחט מהן נקרא מחט של מיתוח או של מיתון והיינו הך: **גמ'** כיני מתני' אם היה יכול לחיות וכו'. כלומר כן צריך לפרש דמשערינן בין ברישא בין במציעתא אם היה יכול לחיות בלא שחזר ותקנו והכל כדפרישית במתני': חזקיה שאל. בהא דתנינן אם נשתייר בו שורש אחד ושיעורו כמחט של מיתון ואם הוא פחות מכאן אי מחשבינן ליה להאילן כתלוש לכל מילי לענין אם משתחוה לו לע"ז אסרו דקי"ל המשתחוה למחובר לא אסרו ואם זה כתלוש הוא אסרו וכן אם כותבין עליו גיטי נשים דקי"ל אין כותבין על המחובר לקרקע ואם זה כתלוש הוא כותבין עליו או דילמא מכיון שעדיין מעורה במקצת הוא לא מחשבינן ליה כתלוש לשארי דברים: אמרין. בבית המדרש חזר בו חזקיה ממה שנסתפק לו בתחילה והם לא שמעו אלא סתם שחזר בו חזקיה מאיזו שאלה אשר שאל ולא היו יודעין מה הוא כדמוכח מדלקמן: א"ר יונה מן הדא חזר ביה. ר' יונה שמע ג"כ שחזר חזקיה משאלתו וקאמר דנראה לו שמן שאלה זו דשאל לקמן הוא שחזר בו ומשום דהדר אשכח בה טעמא: דאמר ר' יוחנן בשם

מראה הפנים

אילן שנטעו בתוך הבית וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ' הנזכר לענין ערלה שחייב כמ"ש בהל' י"ט ולענין מעשרות שפטור כמ"ש בפ"א מהלכות מעשר בהלכה י' ובענין מה שהשיג הראב"ד שם כבר נתבאר בדברי לעיל בפ"ס דמעשרות בהלכה ד' ד"ה זרע בתורבה וע"ש ובהא דקאמר ובשביעית צריכה וכו' וכתבתי בפנים דמסתברא דספיקא לחומרא אבל הרמב"ם לא הביא כלל לזה בהלכות שמיטה ונראה טעמו דהא על כרחך האיבעיא אי אפשר לפרש על זורע בשביעית בתוך הבית דאטו זריעה בשביעית ס"ד דליתהוא במקום שאין מדרך לזרוע בשאר שני שבוע אלא ודאי על הספיחין הוא דקא מיבעיא ליה ושעלו מאליהן בשביעית בתוך הבית דהן בכלל ספיחי שביעית דכין ספיחין שנפלו מקודם ובין העשבים והירקות שעלו מאליהן הן נקראים ספיחין כמו שביאר לזה הרמב"ם ברים פ"ד מהל' שמיטה דהדין בהם דמן התורה מותרין הן לאכילה אלא שחכמים גזרו על הספיחין אם הן מאותן שדרך רוב האדם לזרען כמוזכר שם וכמו שתמצא מבואר לזה לעיל ברים פ"ט דשביעית ד"ה כל הספיחין וכו' ע"ש ובשארי מקומות המצויינין כמה בגליונות מכל הלוקי דינים של ספיחי שביעית וכיון שכן אין ספיחין העולין בתוך הבית בכלל מה שגזרו על הספיחין שהרי אפילו העולין בשדה בור ובשדה ניר לא גזרו עליהן משום ספיחין כמו שהביא לזה הרמב"ם שם בהל' ד' ודבר זה נלמד מהאי תלמודא לעיל בפ"ב דכלאים בהלכה ה' דפליגי שם בענין זה והמסקנא דמותרין משום ספיחין כדקאמר התם מילהון דרבנן פליגין דאמר ר' זריקן בשם דבית ר' ינאי כל הספיחין אסורין חוץ מן העולין בשדה בור ובשדה ניר וכו' (והיכא מותרין הכתוב שם בספרים כבר כתבתי לעיל שם דטעות דמוכח הוא) והובא הא דר' ינאי ג"כ ברים פ' הספינה למסקנא והשתא האי סוגיא דהכא דקא מספקא ליה בספיחי שביעית העולין בתוך הבית אזלא אליבא דהאי מ"ד לעיל בכלאים דפליגי עם ר' ינאי אבל דברי ר' ינאי הן לדינא ולמסקנא כדמוכח שם וברים הספינה וא"כ ספיחין העולין בתוך הבית פשיטא דמותרין הן ולכן לא זכר הרמב"ם כלל להא דהכא:

אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות וכו'. בנוסחת המשניות כתוב כאן ג"כ בשטפו נהר והסלע עמו אם יכול לחיות וכו' ולפיכך פירשו בו הר"ש והר"ב וכן הוא בפי' המשנים של הרמב"ם שנעקר ממקומו עם הסלע שעמו והוליכו למקום אחר דהא דומיא דשטפו נהר קתני ואם יכול להיות היינו אם יכול לחיות עם העפר שבא עמו וכו' ובאותו מקום אחר מיירי אבל בחבורו חזר בו הרמב"ם מפירושו וסמך על נוסחא דמתני' דהכא דלא גרים ושטפו נהר וכו' כלל ופירושו אילן שנעקר וכו' וחזר ונטעו כמה שהוא וכמ"ש בפי' מנטע רבעי בהל' י"ב שהעתיק לדין דנשתייר בו שורש דמתני' דלקמן ולדין דמתני' דהכא נתברר ולא זכר כלל משטפו נהר והיינו שחזר ונטעו במקומו ואם יכול לחיות היינו שאומדין אותו אם היה יכול לחיות מבלי שנטעו כדמסיים שם הרמב"ם אם היה יכול לחיות מאותה א"מה אלו לא נטע הרי הוא כמי שלא נעקר וכו' וכדפרישית בפנים דכך מבואר פירוש הזה בגמרא כיני מתניתא אם היה יכול לחיות וכו' ומיהו טעמא בעי לשינוי נוסחא זו ולהפירוש לפי שינוי הנוסחא ונראה דפשוט הוא דאי כנוסחת המשניות שטפו נהר וכו' א"כ על כרחך אם יכול לחיות על מקום אחר שהוא נטוע עכשיו קאי וקשיא מאי קמ"ל פשיטא הוא דאם יכול לחיות מאותו עפר שהביא עמו דלא הוי כנוטע מחדש ופטור וכמו ששנינו לזה בב"מ פרק השואל בסוף נהר שטף זיתיו ונתנו לתוך שדה אחרת זה אומר זיתי גדלו וכו' וכדמסקינן התם בגמרא וכן בהאי פ"ס שם דבשנעקרו בגושיהן מיירי ובתוך ג' שנים הראשונים הוא דיחלוקו משום דטענת בעל הזיתים טענה הוא דאלו נטעת את היה חייב בערלה ומכח זיתי דידי פטור את מערלה והלכך יחלוקו דהא מיהת גדלו בשתא מארעו של זה אבל לאחר ג' שנים הכל לבעל הקרקע וכו' כדאיתא התם וא"כ במתני' ד"דן לפי נסחת המשניות ולפי פירושם אין כאן חידוש דין לא ברישא ולא בסיפא אבל לפי נסחת דהכא ונעקר וכו' אם היה יכול לחיות וכו' על שחזר ונטעו במקומו כמו שהוא מיתפרכא שפיר הוא דבסיפא רבותא קמ"ל דאע"פ שחזר ונטעו כמות שהוא במקומו אם לא היה יכול לחיות מאותו עפר מבלתי שחזר ונטעו חייב הוא בערלה דלא תימא דמכיון שחזר ונטעו במקומו לא הוי כנטיעה חדשה וזהו טעמיה דהש"ס וטעמיה דהרמב"ם שחזר מפירושו שבמשנ' דמוכרת הוא כנוסחת דהאי ש"ס וכפירושו דעיקר הדין משום הסיפא הוא דנשנה וכדאמרן:

או שזעזעתו ועשאו בעפר. ובנוסחת המשנה כעפר ואפ"ה פירש בה הרמב"ם בפירושו כמו שכתוב בעפר עם בי"ת והיינו הך אלא דליטנא בעפר יותר נוח הוא וכדפרישית דקמ"ל דאע"ג שלא נעקר לגמרי אלא שזעזעו בלבד אפ"ה דוקא אם היה יכול לחיות הוא דפטור וכך הם דברי הרמב"ם בחבורו שם בהל' י"א שכתב ואח"כ מלא סביבותיו בעפר אם יכול לחיות אילו לא מילא סביבותיו ה"ז פטור ואם לאו ה"ז כמי שעקר ונטע וחייב:

כמחט של מיתון. מה דפרישית בזה הוא כפי' הרמב"ם בהמשנה ובחבורו בהלכה י"ב שם כתב כמחט שמלפפין עליו הרוקמין את השני וזהו כמו שציין בפי' המשנה למה שכתב בפרק י"ג דכלים ופסק כרשב"ג כמ"ש שם ומאמר רשב"ג אין שום חולק עליו ומזה ראיה להפסק שפסק כהאי דר' שמעון דסוף פ"ק דשביעית ג"כ מהאי טעמא לפי שאין שום חולק עליו בהמתני' אלא בהוסיף שם לימר דבתוספתא נמי מבמע כוותיה דר"ש כמו שבארתי מזה שם במקומו ע"ש: **כיני** מתני' אם היה יכול לחיות פטור. מבואר מזה לעיל ד"ה אילן שנעקר והסלע עמו פ"ש: **חזקיה** שאל פחות מכאן כתלוש הוא וכו'. לפי משמעות הסוגיא ומבואר בפנים א"כ שאלה זו הראשונה

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"י ממע"ש ה"ט טוש"ע יו"ד סי' רצד סכ"ו

כה
ב מיי' פ"א ממעשר ה"י

כו
ג ד מיי' פ"י ממע"ש ה"ב טוש"ע שם סי"ט כ

כז
ה ו מיי' שם הי"ד טוש"ע שם סט"ז

כח
ז מיי' שם הט"ו טו יז יח טוש"ע שם סכ"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ג] מאחר שהוא כנטוע וכו'. ע' במ"ל פ"ב מבכורים ה"ט שתמה על דבר הססמתה ופי' בפנות אליהו ודוק: [ד] ובשביעית צריכה. ע' במ"ע פ"א משמיטה ס"א:

שנויי נוסחאות (פו"ב) ושבתה (ויקרא כ"ה). (פו"ו) שדך לא תזרע (שם). (פו"ז) גבי בד"ו ליתא. (פו"כ) מכאן בד"ו מיכן.

מסורת הש"ס

בשם ר' ינאי. כלומר ומה הוא השאלה אחרת של חזקיה על הא דר' ינאי הוא שאמר דהטעם שאמרו אם נשתייר בו שורש כמחט של מיתון שפטור מן הערלה מפני שמכיון שיש בו כמחט של מיתון דבר בריא הוא שכבר [עברו] עליו שלש שנים משעת נטיעתו הואיל ונתעבה שרשו כשיעור הזה ולפיכך פטור מן הערלה: חזקיה שאל. כלומר ושאל חזקיה בענין זה אם אמרינן דהכל לפי ערך שיעור עובי מחט הוא וא"כ שליש מחט שנה שלם בעובי השורש כשליש אותו מחט הוא בידוע שעבר עליו שנה אחת משעת נטיעתו וצריך להשלים עוד שתים לשני ערלה וכן אם יש בו כעובי שתי שלישי מחט כבר עברו עליו שתי שנים וא"צ להשלים אלא שנה אחת ואם נוכל לסמוך על זה לענין אם נסתפק לו אימתי היה שעת נטיעה של אילן אחד וחברייא בעיי ג"כ כעין אותה הבעיא של חזקיה שאם יש בעביו כשיעור מחט הזה ועוד שליש מחט אם נאמר דדבר בריא הוא שיש לאילן הזה הרבה שנים לפי שבכל שנה ניתוסף עביו של השורש כמלא שליש אותו המחט: אין תימר לא חזר ביה. השתא מהדר הש"ס להא דלעיל שנסתפקו בני בית המדרש אם על השאלה הראשונה של חזקיה הוא זה ששמעו שחזר בו או לא ומסיים וקאמר למה כלומר ולמה נימא דלא חזר בו משאלה הראשונה: שעל כן אמר ר' יונה ממילתיה חזר בו. כלומר לפי שיכול לומר שעל כאן בדוקא הוא דשמענו שאמר רבי יונה שחזר בו חזקיה ממילתיה וחזו על דאמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי וכו' ושאל חזקיה על זה כדאמרן ואפשר דדוקא משאלה על הענין דמיירי כאן הוא שחזר בו כדמפרש ואזיל לטעמא: אמר ר' יוסי. כלומר משום דאמר ר' יוסי עלה דודאי זהו אמת דמכיון שיש בה כמחט של מיתון דבר בריא הוא שעברו עליו ג' שנים אבל יש דלפעמים אפי' יש בו שלש שנים שעברו עליו ואין בו כמחט של מיתון ומשום דמשתהא יותר ויותר עד שיגיע שיהא בשרשו כעובי מחט של מיתון והשתא שפיר הוא דקאמר רבי יונה משאלה זו השניה חזר בו חזקיה דאין שום סברא לומר דבשליש המחט עברה עליו שנה אחת וכו' דזה לא נלמד מהא דר' ינאי דנהי דזהו דבר בריא אם יש בו כעובי מחט הזה שעברו עליו ג' שנים אבל הרי יש שאע"פ שעברו עליו ג' שנים עדיין לא הגיע לשיעור הזה ולפיכך חזר בו חזקיה משום דהכתי איכא לספוקי דאף שאין בו אלא שליש עובי מחט אפשר שכבר [עברו] עליו שתי שנים או יותר וליכא למיסמך עלה לענין זה כלל והשתא הדרינן לשאלה קמייתא דאיכא למימר דמשאלה זו הראשונה לא הדר ביה חזקיה: מתניתא מסייע לר' יוסי. תניא בתוספתא דמסייע לר' יוסי שיש שהאילן משהא יותר ויותר מג' שנים עד שיתעבה במקלת ותוספתא זו הובאה לעיל בסוף פ"ק דשביעית ושנית גם שם בפ"ק דקתני איזהו נטיעה ר' יהושע אומר בת חמש בת שש בת שבע אמר רבי מפני מה אמרו בת חמש בת שש בת שבע כלומר ולא פירשו לחלוקי זמנים הללו. אלא אומר אני גפנים בני חמש תאנים בני שש וזיתים בנות שבע: ואנא חמיי. כלומר ופרכינן עלה התם הלא אנו רואין להדין מרוותא דתאינה ואתייא בפירא כלומר ילדה אחת של מורביות תאנה שעושה ומביאה פירות והיא לא הגיעה לבת שש ואם היא מביאה פירות מקודם שש אמאי קרי לה נטיעה לבת שש ומשני התם ר' יודן בר' טרפון לעוביה כלומר לכך קרו אותה נטיעה לפי שאינה מתעבה להגיע לשיעור הראוי לקרותו אילן עד שש והיינו דמסייע לר' יוסי שיש שאפי' יש בו שלש שנים לא הגיע לשיעור עובי מחט של מיתון:

תוספתא שביעית פ"א. ירושלמי שם.

בשם רבי ינאי מכיון שיש כמחט של מיתוי דבר בריא שיש לו שלש שנים. חזקיה שאל שליש מחט שנה שני שלישי' שתי שנים. חברייא בעיי מחט ושליש דבר בריא שיש לו ארבע שנים. אין תימר לא חזר ביה למה שאל כן. אמר רבי יונה מן מילתיה חזר ביה דאמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי מכיון שיש בו כמחט של מיתוי דבר בריא שיש לו שלש שנים. אמר רבי יוסי אפילו יש בו שלש שנים אין בו כמחט של מיתוי. אמר ר' יודן מתניתא מסייעא לרבי יוסי אמר רבי *אף כשאמרו בנות חמש בנות שש בנות שבע אלא בגפנים בנות חמש בתאנים בנות שש בזיתים בנות שבע. (ואנא) [ואנן] חמיי הדין מרוותא דתאינה אתיא בפירי. א"ר יודן (כד) [כר'] טריפן לעוביה. אילן שנעקר ובו בריכה ובו ברכה. רבי חונא בשם רבי יוחנן ובו בריכה. א"ר

אילן שנעקר ובו בריכה ובו ברכה. ר"ל דלא תיתני בריכה אלא ברכה דהשם שלו הוא ברכה משום דיש בו ברכה ממש והאיך שייך למיתני בריכה ר"ה בשם ר"י ובו בריכה ר"ל דגרסינן בריכה כדמפרש ר' מנא דגם בבני אדם יש שמותיהן בריכה מגזרת בוא ברוך ה' גבי אליעזר עבד אברהם דלא קאמר בוא אליעזר אלא בוא ברוך ה' וקרא אליעזר בשם ברוך וע"כ קורין מגזרה זו שמות בני אדם בריכה על שם הברכה ממש דברכו לאליעזר עבד אברהם וע"כ הוי השם בריכה גם בבני אדם מגזרה זאת [ואלו נקראים ג"כ שמות בני אדם לזכר ברך ולנקיבה ברכה ממקור הזה שקראו לאליעזר עבד אברהם בשם ברוך על שם הברכה ממש] ועל כן נקראת ההברכה אילן בשם בריכה ג"כ על שם הברכה שבו ולא תצטרך להני' המתניתין ולתני ברכה דהא קורין לשם בריכה ג"כ משום הברכה שבו:

הלכה ד מתני' אילן שנעקר ובו בריכה. בתחלה נפרש דין הבריכה ואח"כ נבין דין זה וכולא מתני'. ידוע הוא מנהג הבריכה שלוקח בד והוא ענף מן האילן ותוחבו בארץ עד שיוצא ראשו לצד אחר ונעשה אילן ויש עוד מין הבריכה אחרת שטומן את ראש הגפן עצמו בארץ ומוציאו לצד אחר והיא ההברכה המוזכרת לעיל בריש פ"ז דכלאים כדפרישית שם וההברכה דאיירי הכא כגוונא קמייתא הוא ודין ההברכה לענין ערלה כך הוא דכל זמן שאותו ענף שהבריך אותו מחובר הוא להאילן שיוצא ממנו וזהו שנקרא אילן הזקן אין אותה הברכה חייבת בערלה משום דזה הוא כאילן אחד וכבר עברו עליו שני ערלה על אותו האילן הזקן ואם חתך הענף מן האילן והבריך אותו בארץ ונעשה אילן אחר אז הוא חייב בערלה דהויא כנטיעה מחדש וכך הוא הדין בהרכבה לענין ערלה וכהס"ג דוקא הוא דאמרינן דאחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב חייב בערלה והייתו כשחתך ענף אחד מן האילן והבריכו בארץ או שהרכיבו על אילן אחר ולא כשהענף עדיין מחובר הוא לאילן הזקן ובזה נבין כל חילוקי דינים דהמתני': אילן שנעקר ובו בריכה. כלומר שהבריכה היתה מחוברת באילן הזקן וכל זמן שהאילן קיים אין בהבריכה דין ערלה כדאמרן אלא דזה שנעקר עכשיו והוא חיה ממנו כלומר שמכיון שנעקר אילן הזקן ושרשו יונק הוא וחי מן הבריכה שמחוברת בו הרי האילן הזה עם הבריכה שבו כמי שעתה נטע אותן מחדש וזהו שאמרו חזרה זקינה להיות כבריכה כלומר שמעתה שתיהן חייבין הן בערלה ומונין לשתיהן שני ערלה משעה שנעקר אילן הזקן: הבריכה שנה אחר שנה. זהו דין אחר הוא ונלמד ממה שזכרנו בדין דהרישא כלומר הרי שהבריך ענף אחד מן האילן וטמנו בארץ ויצא מזה אילן אחר וחזר והבריך ענף מאותו אילן האחר וכן שנה אחר שנה וכל זמן שהענף הראשון מחובר באילן שיצא ממנו אין דין ערלה נוהגת לא בו ולא בכל הבריכות השני' והשלישית וכן כולן כדפרישית לעיל ואם נפסקה בריכה הראשונה מן האילן שהיתה מחוברת בו אז דין ערלה נוהגת בה וכן בכל הבריכות כולן ומונה שני ערלה לכולן משעה שנפסקה בריכה הראשונה: סיפוק הגפנים וסיפוק ע"ג סיפוק. ה"ז כגוונא שהוזכרה בהברכה אלא שבגפנים לשון סיפוק הוא שייך שדרך למתוח זמורה מגפן זו ומספיק ומחבר אותה לגפן אחרת לענין שמנינו לעיל בסוף פ"ו דכלאים המותח זמורה מאילן לאילן וכו' וקמ"ל הכא דכך הוא הדין נמי גבי סיפוק הגפנים ואע"פ שהבריכן לאותן הסיפוקין וטמן מהן בארץ מ"מ כל זמן שהסיפוק הראשון מחובר בו וכולן זה בזה הכל מותר משום ערלה עד שיהא נפסק מהראשון ואז אם הבריכן בארץ חייבין הן כמו שאמרנו בדין ההרכבה ומשום דר"מ פליג בהא סדר נקט לה גבי גפנים: ר"מ אומר מקום שכחה יפה. דוקא הוא שמותר ומשום דבגפן אין הענפים חזקים כ"כ כמו בשאר האילנות בהרכבה שלהן הלכך ס"ל דבמקום שכחה יפה ומזקה יונקת היא מן הראשון ומותר ומקום שכחה רע אסור ואין הלכה כר"מ: בריכה שנפסקה. מן האילן שהיתה מחוברת בו דהדין הוא שנוהגין בה דין ערלה משעה שנפסקה ואם היא מליאה פירות מאותן שגדלו מקודם שנפסקה והן של היתר והניחן שיתגדלו ויוסיפו: אם הוסיף אחד שנפסקה במאתים. כלומר שיש בהתוספת אחד ממאתים של אותן הפירות של היתר אסור הכל כדין ערלה שאוסרת במאתים כמו ששנינו בריש פרק דלקמן: **גמ'** ובו ברכה: ליטנא דבריכה מפרש דלשון ברכה הוא שנעשה אילן חדש מאותו אילן עצמו שבא ממנו: ר' הונא בשם ר' יוחנן ובו בריכה. כלומר בריכה כמשמעה ולשון ילדה הוא וכהאי דתנינן בפ' הספינה גבי בריכי יונים הלוקח פירות שובך

מראה הפנים

הראשונה של חזקיה נשארת בספק אם כתלוש הוא לענין איסור ע"ז ולענין לכתוב עליו גיטי נשים ויש לפשוט לחומרא מהאי דתנינן בפ"ג דעוקצין יחור של תאינה שנפשח ומעורה בקליפה ר' יהודה מטהר וחכמים אומרים אם יכול לחיות ולא דמי להבואה שנעקרה וכו' דתנינן הבהרה וא"כ מדמהדרי חכמים כמחובר לענין טומאה אם יכול לחיות ה"ה לענין איסור בשאלת חזקיה דהכא וזהו למאי שכתבו התוס' בחולין דף ס"ד דילפינן איסור מטומאה ולא כמה שכתבו בפ"ק דבכורות דף ז' דלא ילפינן איסור מטומאה ובמקום אחר הארכתי בזה ואין כאן מקומו:

אילן שנעקר ובו בריכה וכו'. גם במשנה זו לא נתבאר לנו יפה מפירושים שפירשו בה והתוי"ט כתב כאן בחלוקה דהבריכה שנה אחר שנה פירושא דהרישא הוא כמבואר בפי' הרמב"ם אמת הוא שכך מבואר הוא כפירושו אבל לא נתבארו שחזר בו וכתב לחלוקה זו לבבא בפני עצמה שכך כתב בפ"י מעשר רבעי לדין הרישא דמתני' בהלכה י"ז אילן שהבריך ממנו בד בארץ ואח"כ נעקר האילן כולו וכו' ולחלוקה דהבריכה ש.ס

שנויי נוסחאות (סו"ב) שאל בד"ו שעל. (סו"ו) בו בד"ו ליהא. (סוי"ג) מרוותא בד"ו מרויתא. (סוי"ד) כר' בד"ו בר'.

עין משפט
נר מצוה

כט
א מיי' פ"י ממאכלות אסורות הלכה ... ממע"ש סמ"ג עשין קלז טוש"ע יו"ד סי' רצד סכ"ג

ל
ב מיי' שם ה"ז

א"ר מנא אית בני נש שמון בריכה כמאן דאמר °בוא ברוך ה'. רבי זעירה רבי יסי רבי לעזר בשם רבי חנינא. רבי בא ר' חייה רבי לעזר רבי חנינה בשם רבי חנינה בן גמליאל א [ז]*ילדה שסיפקה לזקנה טהרה הילדה. אמר ר' חייה בר בא מתניתא אמרה כן סיפוק גפנים סיפוק על סיפוק אף על פי שהבריכן לארץ מותר וחש לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תתאחה מן הזקינה. רבי חנניה בריה דרבי הלל דרבי יהודה היא. דרבי יהודה אמר מתאחה היא עד שלא תשריש. *רבי יוסי בשם רבי יוחנן שרשים אין בהן ממש. אמר רבי זעירא לר' יוסי בפירוש שמעתנה מן רבי יוחנן או מן שיטתיה דאמר רבי יוחנן ותני כן ב *הקדיש ואחר כך נטע פטור מן הערלה. נטע ואחר כך הקדיש חייב בערלה. ואתון סברין מימר הקדש פטור וזקינה פטור. ולא דמיא הקדש ראוי הוא לפדותו ולחייבו הואיל וראוי לחשוב ולחייבו אית לך גבי זקינה ראוי לחשוב עליה ולחייבה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור.

הא

תורה אור
°תהלים קיח כו

פני משה

שוכך מחבירו: מפריח בריכה הראשונה: אית בני נש שמין בריכה כמאן דאמר וכו'. כלומר ר' מנא מפרש כדאמר מעיקרא שיש בני אדם שמבינים ופותרין כך דבו בריכה שבא ברכה ממנו וכהאי דאמר בוא ברוך ה': ילדה שסיפקה. שסבכה לזקינה טהרה הילדה כלומר שטהרה מאיסור ערלה מפני שיונקת היא מן הזקינה שכבר עברו עליה שני ערלה: מתני' אמרה כן. ממתני' שמעינן לזה דקתני סיפוק גפנים וכו' מותר ואע"פ שהבריכן בארץ הואיל ויונקות מגפן הזקינה: וחש לומר שמא השרישה וכו'. ואמאי לא ניחוש לומר שמא השרישה הילדה בארץ עד שלא תתחבר בחיבור ודיבוק גמור בהזקינה בכדי שתוכל לינק ממנה ושוב לא תהני לה הזקינה שהרי כבר השרישה וכאילן בפ"ע הוא: דר' יהודה היא דאמר מתאחה הוא עד שלא תשריש. הך דר' יהודה שמעינן ליה מהא דתני בתוספתא דמכלתין אילן העולה בין מן הגזע בין מן השרשים חייב ר' יהודה אומר העולה מן הגזע חייב מן השרשים פטור וטעמיה מפני שהוא מתאחה עם אילן הזקן עד שלא ישריש הוא בארץ: ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש. אין הולכין אחר שרשים ולהלכך אפי' השרישה מקודם שתתאחה לאו כלום הוא לפי שאין בשרשים ממש: א"ר זעירא וכו' או מן שיטתיה דר' יוחנן. כדאמר ליה הכי לעיל בסוף הלכה א' דאפשר הואיל ואתם קיימין הכא בערלה נזכרתם בהא דקאמר ר' יוחנן בבכורים וילפת לה מן שיטתיה דר' יוחנן דהתם דכך ס"ל נמי בדין ערלה אבל לאו מילתא הוא דמהתם לא ילפינן מידי: ותני כן. כלומר דשמעינן נמי מהא דתני בתוספתא כן דשרשים יש בהן ממש לענין דין ערלה דתני שם הקדיש לאילן אחד ואחר כך נטע אותו בארץ פטור הוא מן הערלה דחל ההקדש עליו מקודם שנטעו נטעו ואחר כך הקדישו חייב בערלה ואע"פ שיונק עכשיו מדבר שהוא הקדש כיון שנטעו והשריש בארץ חייב אלמא דשרשים יש בהן ממש: ואתון סברין מימר הקדש פטור וזקינה פטור. בתמיה ותשובת ר' יוסי לר' זעירא הוא וכי סבורין אתם לומר דהואיל והקדש פטור דלכם כתיב וזקינה פטור נילף דין סיפקה לזקינה מהאי דהקדש לענין שרשים הא לאו מילתא הוא דלא דמיא דבהקדש הייני טעמא דמכיון דהאילן עצמו יכול הוא להביאו לחיוב ערלה שהרי ראוי הוא לפדותו מן ההקדש ולחייבו בערלה: הואיל וראוי לחשוב וכו'. וכלומר שההקדש שוה הוא להא דאמרינן לעיל בהלכה א' שאם סיפקה לצד העליון שנטעו לסייג חייב הואיל וראוי הוא לחשוב עליו שיהא למאכל ולחייבו וה"נ בהקדש כן: אית לך גבי זקינה וכו'. בתמיה וכי יש לך לומר גבי זקינה שראוי לחשוב עלי' ולהביאה לחיוב ערלה הרי כבר עברו עליה שני ערלה הלכך לא דמיא ולא ילפינן דין דסיפקה לזקינה מדין ההקדש: אתרוג שחנט בשנת הערלה ויצא בשנת היתר. לפי שהאתרוג עומד כמה שנים על האילן עד שיוגמר להכי נקט להאי גוונא באתרוג דמשכחת לה גביה שחנט בתוך שני ערלה ויצא בשנת היתר שעברו שני ערלה ועדיין הוא על האילן וסיפקו להאילן לחבירו שכבר נגמר כולו בהיתר והרי אילן זה שסיפקו לו יש בו איסור ויש בו גידולי היתר מה שמוסיף ונתגדל אחר שסיפקו לחבירו שהוא של היתר: אפי' מוסיף כמה. אחר שסיפקו אסור הוא לפי שאין גידולי איסור מעלין את האיסור כלומר שאין גידולין הבאין מכח האיסור ואע"פ שהגידולין בעצמן היתר הן אפ"ה אין מעלין את האיסור כדאמרי' לעיל בהלכה א' ובכמה מקומות דקי"ל בערלה וכיוצא בה שאין איסורה בא ע"י קרקע אלא ע"י האדם הנוטעה אין גידולי היתר מעלין את האיסור:

הא

רידב"ז

ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהם ממש. פי' אין בכוחם לפטור וסתמא קאמר אפי' סיפקה לזקינה דשרשי פטור דזקינה אינו פוטר אר"ז לר"י בפירוש שמעתנא מר"י או משיטתי' דאמר ר"י ר"ל משיטתי' דאמר בעלמא ותניא כוותי' דר' יוחנן דנטעו ואח"כ הקדישו חייב אע"פ שכעת השרשים משרישים ומשפעפין למקום מיוחד של פטור דהקדש עכ"ז אינו פוטר וע"כ אמרת משמו דר' יוחנן דשרשים אין בהם ממש לפטור אפילו בסיפקה לזקינה ומתניתין דידן כר' יהודא דס"ל דמתאהו עד שלא השרישו כדאמר לעיל ז"א דלא דמי הקדש לסיפקה לזקינה דבהקדש ראוי לפדותו משא"כ בזקינה וכן בסיפקה לצד העליון והתחתון ראוי לחשוב עלה משא"כ זקינה והו"ל כמפורש לעיל סה"א ושם מבואר באריכות וקצר כאן וסמך על הא דלעיל כדרך הירושלמי בכ"מ: ר' אבהו בשם ר' יוחנן אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו להבירו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור ר"ל גידולין הבאין מן פרי איסור מעלין את האיסור. ר"ל אע"פ דהגידולין הניתוסף הוי של היתר מ"מ אפילו מוסיף כמה אסורין משום שאין מבטלין גידולי היתר את האיסור מפני שהן גידולי פרי איסור ומסיק דלפ"ז בילדה שסיפקה לזקינה טהורה הילדה דהא עדיין לא הוי עלה פירות איסור וכיון שסיפקה מטהרה הזקינה להילדה שלא תיאסר לכתהלה כלל מן איסור ערלה דאין תימר לא טהרה אפילו מוסיף כמה אסור ולמה מסיק דאין גידולי איסור מעלין לה הא הגידולין גופייהו אסורין והו"ל למיתני סתם אפי' הוסיף כמה אסור. א"ו דהגידולין הנוסף מותרין משום דנובעים מהשרשי היתר אך דאסורין משום חלק האיסור שבהם מחניטה דשנות ערלה דאין לה ביטול. וע"ז קאמר ר"ז בשם רבנן אתרוג שהנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר אפילו הוסיף כמה אסור ולוקין עליו בכזית [ותיבת וסיפקו להבירו מחק הגר"א ז"ל] ר"ל דכאן הגידולין ג"כ אסורין ע"כ אם יש בו כזית בס"ה לוקה וא"צ להיות כזית באיסור לבד הגידולין משום דהגידולין בעצמן ג"כ אסורין. ע"ז פריך ר' מיישא לר"ז דהא תרתין מילין הללו סתרי אהדדי דהתם אמרינן הטעם משום דאין הגידולין מעלין את האיסור משמע מזה דהגידולין בעצמן מותרין ולפ"ז צריך ללקות רק לפי החשבון ר"ל אם יש כזית מהעיקר לבד מהגידולין ע"ז משני לי' דלא דמי דהתם מיירי בסיפקו למקום פטור ע"כ הגידולין מותרין משא"כ הכא בדלא סיפקו למקום פטור הגם דהגידולין דכעת נובעים משרשים המותרין אבל הפרי האסורה שנובעים ממנה מבטל להיתר דהשרשים ונקרא הי מחמת עצמה ר"ל מן הפרי גופה ע"כ הגידולין ג"כ אסורין. וע"ז קאמר מעתה בניחותא ר"ל דמעתה דס"ל דבסיפקה אזלינן בתר השרשים ובלא סיפקה אזלינן בתר עיקר הפרי לפ"ז אם סיפק ממקום אחר אגלו ר"ל אל הפרי הזה שילא בשנת היתר ונתגדלו פירות חדשים ולא מה שניתוסף הפרי הזה גופה דאז אין הפרי אוסר אלא אזלינן בתר השרשים ונמלא דמטהר הוא ע"י סיפוק את אחרים כמו בשסיפק הוא מאחר לא אזלינן בגידולין שנתהדשו בתר עיקר הפרי כיון דהי מהמת הסיפוק ולא מעיקר הפרי נטהר הוא מאחרים כן נמי כשסיפקו אחרים לו ר"ל אפילו סיפקו לגוף הפרי לא אזלינן בתר עיקר הפרי כיון דאינו הי מעיקר הפרי אלא מהשרשי' המותרין וכמו דמסיק מעתה אתרוג שהנט בשנת הערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו להבירו והבירו בהבירו וכן הבירו שסיפקו לזה טהרו זה את זה ר"ל הוא שסיפקו לאחרים נטהרו הגידולין שנתחדשו והבירו שסיפקו לו אח"כ נטהר ג"כ כמו דזה מטהר לזה כן נמי זה מטהר לזה דע"י סיפוק נטהרין הוא נטהר מאחרים ואחרים נטהרו מאתו הגם דהפרי עצמו אסור מפני חלק האיסור שיש בו אבל פרי חדשה שבאה ע"י הסיפוק שסיפקו להפרי הזה מותר:

מראה הפנים

שנה אחר שנה וכו' כתב לדין בפ"ע בהלכה שאחריו הרי שהבריך בדי בארץ ונמת וכו' ופשוט הוא כפי שהסברתי ובארתי בפנים לכל התלוקות דהמתני' ומאי דקמ"ל בכל הדא והדא וא"צ לכפול בדברים במה שמבואר לפני המעיין וכמה שרגש הכ"מ לעשות ע"ס בדברי הרמב"ם בהלכה י"ז שהוא הדין דרישא דמתני' ולמחוק תיבת מפני עיין בדבריו וכוונתו דר"ל מוגה לאילן ולמה שצמח וכו' ולפי הגהה זו עדיין יש לפקפק יותר בלשון הרמב"ם דמאי האי דקאמר דגם למה שצמח מן ההבריכה מוגה מטעם שנעקר פשיטא וזה כבר ביאר בהלכה ט"ו והואיל וראיתי בדפוסים הישנים שנדפסו מקודם הכ"מ וכתוב בהן ג"כ תיבת מפני יש לקיים גי' זו והאי מפני נתינת טעם הוא שמוגה להאילן מטעם שנעקר ולמה מפני שצמח מן ההבריכה וכו' והיותר נראה דכך צ"ל ומוגה להאילן מטעם שנעקר ולמה מפני שצמח מן ההבריכה מטעם שנעקר:

ילדה שספקה לזקינה טהרה הילדה. כר' אבהו בבבלי פ' מבות מלתמה דף מ"ג והיינו שלא היו פירות בילדה מקודם שסיבכה להזקינה וכדמשמע מדלקמן אבל אם היו פירות בילדה מקודם נשארו לעולם באיסור וכדכתב הרמב"ם שם בהלכה י"ו ילדה שסבכה בזקינה והיו פירות בילדה אפילו הוסיפו מאתים הרי אלו הפירות של ילדה אסורין שאין גידולי היתר מעלין את העיקר האסור. וזהו כדמשמע מלקמן בהבוגיא מהאי דאמר ר' יונה כאן מחמת עצמו הוא חי וכדפרישית לקמן בפנים דכללא דמילהא הוא דבכל מקום שאין גידולי היתר מעלין את האיסור כגון בערלה וכיוצא בה שאין איסורה ע"י הקרקע הרי הכל אסור מפני עיקר האיסור ונתבאר כללי דין זה וחילוקיו לעיל בפ"ג דשביעית ובפ"ט דתרומות ובמקומות המצויינין שם:

שרשים אין בהן ממש וכו'. והמסקנא דמהך ברייתא נטע והקדיש ליכא למשמע מינה דיש בהן ממש דשאני התם כדקאמר ולא דמיא דהקדש ראוי הוא לפדותו וכו'. והלכך נמי פסק הרמב"ם כהך תוספתא בפ' הנזכר בהלכה ז' הקדישו ואח"כ נטעו וכו' נטעו ואח"כ הקדיש חייב בערלה ואפ"ה פסק כהאי דר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש שהרי כתב בהדין הנזכר בדבור דלעיל והיו פירות בילדה וכו' ומשמע דוקא בכה"ג שהיו בה פירות מקודם אבל לשמא השרישה מקודם שסבכה להזקינה לא חיישינן דשרשים אין בהן ממש לענין ערלה ובכה"ג וכעין שהוזכר לעיל בהלכה א' א"נ דאיכא למימר דדעת הרמב"ם נוטה ללמוד מהאי דשמעינן מהירושלמי קמייתא על הא דפריך וחש לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תתאחה מן הזקינה ומשני ר' חנניה דמתני' דסיפוק הגפנים וכו' דר' יהודה היא וכו' וכדפרישית דר' יהודה דהתוספתא היא ואח"כ טעמא דמתני' בהאי דינא דילדה שסבכה בזקינה משום דמתאחה היא עד שלא תשריש ולעולם בעלמא יש לומר דשרשים יש בהן ממש וכ"מ בין ב' התירוצים להא דאמרינן לעיל בהלכה א' שורש הפטור פוטר אבל לדינא דהמתני' ולהך דילדה שסיבכה אין נ"מ לדינא אם אמרינן דטעמא משום הכי או משום הכי ומיהו נראה לדעת הרמב"ם דתפס להך תירוצא קמייתא לעיקר דהרי פוסק הוא כהאי דר' יהודה דהתוספתא שכך כ' שם בהלכה י"ט אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה ומן השרשים חייב והכ"מ רצה לומר בזה דגי' אחרת היתה לו בתוספתא ואיפכא גרים לה ולאו מילתא היא דא"כ הוא ג"כ כנגד דברי הש"ס

דמוכח

מסורת הש"ס

סוטה מג: וע' תוס' מנחות סט: ד"ה דאמר.

לעיל ה"א

תוספתא פ"א כאן.

גליון הש"ס וציון ירושלים

ז ילדה שסיפק' וכו'. ע' בלקוטי הרמב"ן בר"ה דף י ובר"ן ורשב"א שם ובחידושי הרמב"ן וריטב"א בע"ז דף מח והר"ן בהלכות ובטור אבן דר"ס שם:

הא ילדה שסיפקה טהורה הילדה. אין תימר לא טהרה אפי' מוסיף כמה אסור. ר' זעירה בשם רבנין אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו אפילו מוסיף כמה אסור. לוקין עליו בכזית. אמר רבי מיישא לרבי זעירא תרתין מילין אתון אמרין ואינון פליגין חדא על חדא. הכא אתון אמרין שאין גידולי איסור מעלין את האיסור והכא אתון אמרין לוקין עליו בכזית. וילקה לפי חשבון שיש בו. אמר רבי יונה כאן מחמת עצמו הוא חי וכאן מחמת הסיפוק הוא. מעתה אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו [וחבירו בחבירו] וכן חבירו סיפקו זה לזה טהרו ה את זה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב חסדא תריהון אמרין בסתם חלוקין. מה נן קיימין *אם דבר בריא הוא שהוא חי מכח הזקנה דברי הכל מותר. ואם דבר בריא שהוא חי מכח הילדה דברי הכל אסור. אלא כי נן קיימין בסתם. כיצד הוא יודע רבי ביבי בשם רבי *) חנינה אם היו העלים הפוכין כלפי הילדה*) דבר בריא שהוא חי מכח הזקנה ואם היו העלים הפוכין כלפי הזקנה דבר בריא שהוא חי מכח הילדה. אמר רבי יודן בר חנין סימנא דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה. אמר רבי יודן אבוי דרבי מתנייה תיפתר שנשרו העלין: בריכה שנפסקה. אמר רבי יודן לא סוף דבר בריכה אלא אפילו אילן דאמר רבי יסי בשם רבי יוחנן בצל שעקרו ושתלו כיון שהשריש מעשר לפי כולו. רבי חייה בשם רבי יוחנן *בצל שעקרו ושתלו כיון שהשריש מעשר לפי כולו דלא תיסבור מימר אוף הכא כן. *חילפיי שאל לרבי יוחנן ולרבי שמעון תבל מהו שיאסר ביותר ממאתים. א"ל אין תבל ביותר ממאתים. והתנינן *כל המחמץ והמתבל והמדמע. אין תימר למאה מאתים אפילו

*) דף סא ע"ב

פני משה

הא ילדה וכו'. כלומר הא ש"מ מהך דר' יוחנן דס"ל כהאי תנאי דלעיל דילדה שסיפקה לזקינה טהורה הילדה מיד ולעולם מחוור ערלה ולא חיישינן שמא הבריכה מקודם שנתאחה מן הזקינה משום דאפי' הבריכה מקודם שרשים אין בהן ממש וכדמסיק ואזיל דאם תאמר לא טהרה אם כן הבריכה אחר שנתאחה להזקינה אם כן אפילו מוסיף כמה אחר כך אסור דהרי יש בה איסור דהא אנן לא ידעינן ולעולם איכא למיחש שמא הבריכה מקודם ונשארה באיסור שאין גידולי היתר של אח"כ מעלין את האיסור וקמ"ל בזה דהא דאמר ר' יוסי לעיל בשם ר' יוחנן דשרשים אין בהן ממש מילתא הוא דהכי שמעינן נמי מהאי דר' אבהו בשם ר' יוחנן וכדאמרן: אתרוג שחנט וכו'. ר"ז בשם רבנן מוסיף בהא דקאמר דלוקין עליו משום איסור ערלה בכזית: א"ר מיישא לר' זעירא תרתין מילין אתון אמרין וכו'. משום דקס"ד דר' מיישא דהאי אתרוג של ערלה שסיפקו לחבירו והוסיף אחר כך בגידוליו יש בו איסור ויש בו היתר ואין גידולי היתר מעלין את האיסור דקאמר היינו שאין מבטלין את האיסור אלא מה שאסור נשאר אסור ומה שיש בו גידולי היתר שלאחר כן היתר הוא והרי כאן איסור והיתר שנתערבו ולפיכך מקשה הוא לר"ז תרתין מילין אתון אמרין והן כסותרין זה את זה דהכא אתון אמרין שאין גידולין הבאין מחמת האיסור מעלין את האיסור ונשאר האסור באיסור והכא אתון אמרין שלוקין עליו בכזית ואמאי הא יש בו גם כן מההיתר ואם לא אכל אלא בכזית הרי אין בו כשיעור מן האיסור: וילקה לפי חשבון שיש בו. כלומר הכי מבעי לך למימר שאינו לוקה אלא לפי חשבון האיסור שיש בו. ואם כן עד שיאכל יותר מבכזית כדי שנוכל לומר שאכל בכזית מן האיסור שיש בו: אמר רבי יונה. דלא קשיא כאן מחמת עצמו הוא חי וכאן מחמת הסיפוק הוא כלו' דלא כדקסלקא אדעתך שיש כאן איסור והיתר מעורבין בו דלא היא דכאן לענין אם אכל ממנו ודאי כולו איסור הוא שהרי עכ"פ מחמת עצמו שהוא ערלה הוא חי ומתגדל ומהיכי תיתי לומר שיש בו היתר: וכאן מחמת הסיפוק הוא. כלומר והא דאמרינן שאין גידולי איסור וכו' לאו דההיתר נשאר בהיתר אלא דלא תימא מכיון שניתוסף בו אחר הסיפוק לחבירו שהוא היתר יהא מבטל אף האיסור שבתחילה קמ"ל דלא ולעולם כולו אסור דהא מיהת עיקר גידוליו מחמת איסור הוא שהרי ערלה הוא וא"כ בדין הוא שלוקין עליו בכזית: מעתה וכו' טהרו זא"ז. בתמיה סיומא דמילתיה דר' יונה הוא דאי לא תימא הכי א"כ מעתה נאמר אתרוג של ערלה שיצא לשנת היתר וסיפקו לחבירו וחבירו לחבירו שהן של היתר יטהרו זא"ז ויהא הראשון שהוא של ערלה נמי היתר הואיל ועכשיו סיפקו לאלו שהן של היתר אתמהה הא ודאי לא דהאיסור ערלה שבו להיכן הלך וכי אמרינן שהסיפוק משל היתר מטהר מן הערלה היינו דוקא בילדה שסיפקה לזקינה דהתם הך ילדה לא חל עליה עדיין איסור ערלה אלא מיד שסיפקה לזקינה טהרה הזקינה אותה שלא תבא להילדה איסור ערלה אבל הכא בכבר בא האתרוג הזה לאיסור ערלה ודאי לא אמרינן הכי דהיכי מפקת ליה להאתרוג מהאיסור ערלה שבו והלכך כולו הוא אסור: בסתם חלוקין. אפלוגתא דר"מ ורבנן במתני' קאי דבסתם מיירי שאין אנו יודעין אם הילדה חי הוא מכח גפן הזקינה או לא כדמסיים ואזיל דבמה אנן קיימין לפרושי פלוגתי' אם בדבר בריא שהילדה חי מכח גפן הזקינה בהא לא הוי פליג ר"מ ולד"ה מותר הוא ואם בהיפך שדבר בריא הוא שהוא חי מכח הילדה כלומר זה שסיפקו לא חי הוא מכח הזקינה אלא מכח עצמו בהא לא הוו פליגי רבנן אלא ד"ה אסור אלא ע"כ כדאמרן דכי אנן קיימין בפלוגתיהו בסתם הוא דפליגי וקסבר ר"מ דמקום שכחה יפה הוא דמותר כדפרישית במתני': כיצד הוא יודע. כלומר דאמרת אם דבר בריא הוא וכו' ומשמע דאיכא למיקם על האי מילתא וכיצד הוא יודע לזה וקאמר ר' ביבי בשם ר"ח דזהו הסימן אם היו העלין של הילדה הפוכין כלפי הילדה כלומר כלפי עצמו לצד אחר ואינן כלפי הזקינה דבר בריא הוא שהילדה חי הוא מכח הזקינה ולפיכך הוא הופך פניו ממנה כדלקמן ואם היו העלין של הילדה הפוכין כלפי הזקינה ולא לצד האחר בידוע הוא שהוא חי מכח הילדה והיינו מכח עצמה וכדקאמר רבי יודן דסימנא על כך הוא דמאן דאכיל מן דחבריה בהית מסתכלא ביה בוש הוא מלהסתכל בפניו והופך פניו לצד אחר: א"ר יודן וכו'. משום דקשיא דאי הכי נבדוק בהעלין ואמאי קאמרת דפלוגתייהו בסתם הא איכא למיקם עלה דמילתא ולפיכך קאמר דתיפתר פלוגתייהו דמתני' שנשרו העלין של הילדה ואי אפשר לניבדק בהאי סימנא: בריכה שנפסקה. קתני במתני' אם הוסיפה במאתים אסור הא לאו הכי מותר ואע"פ שיש כאן תוספת איסור מפני שבטל בשל היתר ואמר ר' יודן עלה דלא סוף דבר בבריכה הדין הזה אלא אפי' באילן זקן שיש בו פירות ונעקר ונטעו דחייב בערלה במה שיתגדל בו אח"כ אבל אלו הפירות של היתר שעודן בו וניתוספו אחר שנטעו אם הוסיפו במאתים אסורין ואם לאו מותרין: דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו' וכן אמר נמי ר' חייה בשם ר' יוחנן. דבצל שעקרו ותיקנו מן המעשרות וחזרו ושתלו כיון שהשריש אחר ששתלו מעשר אותו לפי כולו שכולו נעשה טבל וצריך לתקן הכל והלכך קמ"ל ר' יודן דלא תיסבור מימר אוף הכא לענין ערלה כן דאותן פירות של היתר נאסרו כולן מחמת תוספת איסור שניתוסף בהן ואפי' אין בתוספת מאתים כמו התם גבי טבל לפיכך אשמעינן דלא היא משום דשאני גבי טבל דאוסר בכל שהוא במין במינו אבל ערלה בטילה באחד ומאתים ואין איסור אא"כ ניתוסף במאתים והאי גופיה קמ"ל במתני' בבריכה ור' יודן מפרש דלאו דוקא גבי בריכה אמרו כן אלא ה"ה נמי באילן והא דנקט במתני' בריכה בדין זה איידי דאיירי במילי דבריכה תני להא נמי בבריכה: חילפיי שאל לר' יוחנן ולר"ש בן לקיש. גרסינן לכל האי סוגיא עד ברם הכא אפי' מאה מותר בפ"ו דנזיר בהל"ט: תבל מהו שיאסר ביותר ממאתים. תבלין של ערלה ושל כלאי הכרם אם אוסרין הן אף ביותר ממאתים משום דלטעמא עבידי ואיכא למימר נמי דאינן בטלין בא' ומאתים כשאר איסורי ערלה וכלאי הכרם והשיבו לו דאין תבלין אוסרין ביותר ממאתים אלא אף הן בטלין באחד ומאתים: והתנינן וכו'. ומה זו השאלה ואיך השיבו לו כן דהתנינן לקמן בפ"ב כל

מסורת הש"ס

פ' תוס' קדושין לו: ד"ה כל ונמסרש"א שם.

נדרים נז: מנחות ע. ירושלמי נזיר פ"ו

לקמן פ"ב מ"ד.

עין משפט נר מצוה

לא
א טוש"ע יו"ד סי' רצ"ד סע"ז.

לב
ב מיי' פ"ו ממעשר ה"ד

רידב"ז

לא סוף דבר בריכה אלא אפילו אילן. פי' בשנו"א ז"ל דה"ה בדינא דרים' באילן שנעקר וכו בריכה:

גליון הש"ס וציון ירושלים

אתבל מהו שיאסר ביותר ממאתים וכו' והתנן כל המחמץ והמתבל וכו'. עי' ש"ע י"ד סי' צ"ח ס"ח ברג"ז ועי' בט"ז וש"ך ודוק היטב:

מראה הפנים

דמוכח דגרים לה כהני' אבר לפנינו אלא דטעמו בהך פיסקא מדמוקי לה הש"ס להמתני' ולהך דילדה בסיבכה בזקינה כהאי דר' יהודה א"כ סתמא דמתני' ס"ל כוותיה והלכה כר' יהודה דהתוספתא ועיין בתוס' מנחות דף ס"ט ע"ב ד"ה דאמר רבי אבוהו אמר רבי יוחנן ילדה וכו' שהביאו להאי דהכא אלא שלא ביארו שם להא דקאמר דרבי יהודה הי רבי יהודה הוא ואין ספק דרבי יהודה דהתוספתא הוא כדפרישית ומעיין דהשרשים יתבאר עוד לקמן בפ"ק דבכורים בהגיעי לשם בס"ד וע"ש בהלכה א' ד"ה מתני' דרבי דאמר שרשין אין זה מזה:

בצל שעקרו ושתלו וכו'. זהו כהאי דר' יוחנן נמי בבבלי נדרים דף נז. וכדפרישית טעמא לחלק בין הך דינא דטבל דשאני לה לגבי דינא דטבל וכבר נתבאר הכל לעיל בפ"ט דתרומות בדינא דגדולי תרומה וגדולי טבל ובמקומות המצויינים שם מתילקי דינים של גדולים המעלין את העיקר ומאותן שאינן מעלין וכן מהאוסרין את העיקר כדי' דהכא ומהאינן אוסרין וע"ש:

חילפיי שאל לרבי יוחנן ולרשב"ל וכו'. כבר נתבאר הכל מענין זה והשייך לזה בנזיר שם בס"ד:

רבי

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פט"ו ממ"א טוש"ע יו"ד סי' צח

לד
ב מיי' פי"ג מתרומות ה"ז

לה
ג טוש"ע שם סי' צט ס"א

לו
ד מיי' פ"ה מכלאים הכ"ב טוש"ע שם סי' רצו סי"ז

אפילו לא חימץ אפילו לא תיבל אלא בענבים אנן קיימין. רבי יוסי בשם רבי יוחנן בשלא צמקו אבל אם צמקו יש תבל ביותר ממאתים. רבי חייה בשם רבי יוחנן בשלא בישלו אבל אם בישלו יש תבל ביותר ממאתים. ר' יוסי בשם ר' יהושע בן לוי בשם ר' פדיה [א] נותני טעמים אחד משישים. א"ר שמואל בר רב יצחק לרבי חייא בר בא הא רבי יוסי פליג [עלך] ומתניתא פליגא על תריכון. כל המחמץ והמתבל והמדמע אין תימר למאה מאתים אפילו לא חימץ אפילו לא תיבל אלא ביותר אנן קיימין. אמר רבי ירמיה תיפתר בשר בבשר. אמר רבי יוסי היא בשר בבשר היא שאר כל האיסורין דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין משערין אותן כילו כן. מיי כדון ההן אמר נותני טעמים אחד ממאה וההן אמר נותני טעמים אחד משישים. מאן דאמר נותני טעמים אחד משישים את עושה את הזרוע אחד משישים באיל. ומאן דאמר אחד ממאה את עושה את הזרוע אחד ממאה באיל. מאן דאמר אחד ממאה את מוציא העצמות מהזרוע ומ"ד אחד משישים אין את מוציא את העצמות מן הזרוע. וכשם שאת מוציא את העצמות מן הזרוע כך הוציאם מן האיל. לית יכיל דתני [ב] *אין טינופת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין אבל טינופת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה. רב ביבי בעי טינופת של תרומה מהו שתצטרף עם החולין להעלות את התרומה. מן מה דאמר רב הונא [ג] קליפי איסור מצטרפת להיתר הדא אמרה טינופת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה. תני רבי חייה כל מה שאסרתי לך במקום אחר התרתי לך כאן. לפי שבכל מקום מאה אסור מאה ועוד מותר ברם הכא אפילו מאה מותר ותוב *אם הוסיף במאתים אסור. דבית ר' ינאי משערין כהדין ירבוזה [ד] כיצד הוא יודע רב ביבי בשם ר' חנינא לוקט אחד ומניח אחד מה שזה פוחת זה מוסיף:

הלכה ד מתני' *נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות הרי זה לא ילקוט ואם ליקט יעלו באחד ומאתים ובלבד שלא יתכוין ללקוט

רידב"ז

א"ר ירמי' תיפתר בשר בבשר. דמאי דפליגי באחד ומאה או בא' מס' הוא בשר בבשר אבל גבי תבלין מודו א"ר יוסי היא בשר בבשר היא שאר כל האסורין. פי' המהרא"פ ז"ל דלאו דוקא בשר בבשר דנותנין טעם גדול אלא ה"ה כל האסורין בעינן השיעור הזה דאמר רבי יוחנן כל האיסורין משערין אותן כאילו הוא בצל וקפלוט כן הגירסא במס' תרומות בירושלמי פ"ט ופריך מאי כדון פי' הגר"א ז"ל כיון דמשערינן כאילו כולו בצל וקפלוט ולא הטעם מהבצל והקפלוט אלא הבצל והקפלוט גופייהו א"כ במאי פליגי ומשני דבזה נחלקו כמה בצלים וקפלוטים בעינן לשיעורא דביטול מר סבר א' מששים ומר סבר א' ממאה והשתא מפרש הטעם דילפינן מזרוע בשלה דאמר רחמנא דבטל הזרוע מן האיל וילפינן מיני' לבעלמא מר סבר דהוא א' ממאה ומר סבר דהוא א' מששים ור"ח פליג וס"ל דאדרבה מדסרי רחמנא הכא הזרוע בשלה מן האיל מכלל דבעלמא בעינן בשיעורא נפיש מזה דבעינן למר מאה ועוד ולמר ס' ועוד:

וכי

פני משה

כל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה ובערלה ובכלאי הכרם אסור ועל כרחך דאפי' ביותר ממה שאמור בשיעורן אוסרין הן דאין תימר למאה בתרומה ולמאתים בערלה ובכלאי הכרם א"כ מאי אריא המחמץ והמתבל דקתני הא אפי' לא חימץ ולא תיבל אלא אף שאר דברים אוסרין בתרומה עד אחד ומאה ובערלה ובכלאי הכרם עד אחד ומאתים: אלא בענבים אנן קיימין. השאלה של אילפא היתה בענבים אם תיבל הקדירה בהן ולפיכך השיבו לו שאין תבל של ענבים ביותר ממאתים לפי שאינם נותנין טעם כל כך כמו שארי תבלין ודברים החריפין שנותנין טעם הרבה דבהו איירי המתני' דפ"ב והני דוקא הוא דלא בטלו: בשלא צמקו. והא דענבים אינם אוסרין ועולין בכשיעור דוקא כשהן חדשים דאז אינם נותנין טעם הרבה אבל אם צמקו אוסרין כתבלין שלהן אף ביותר ממאתים מפני שכשצמקו נתקבץ הטעם לתוכן וכשמתבל בהן מתפשט הטעם לחוץ ונותנין טעם הרבה: בשלא בישלו. הענבים כל צרכן אבל אם בישלו כל צרכן נותנין טעם הרבה. א"נ בשלא בישלו והתערובות עם הענבים אלא שכבשן אבל אם בישלו עמהן נותנין טעם הרבה ויש תבל שלהן ביותר ממאתים וכך פירשתי בנזיר: ר' יוסי וכו'. חסר כאן וה"ג בנזיר שם ר' יוסי בשם ריב"ל בשם בר פדייה כל נותני טעמים אחד ממאה ר' חייה בר בא בשם ר' יהושע בן לוי בשם בר פדייה כל נותני טעמים אחד מששים: הא ר' יוסי פליג עלך. ולא אמר כך בשם ריב"ל והא מתני' דלקמן בפ"ב פליגא על תרויכון דקתני כל המחמץ וכו' וע"כ דאפי' ביותר ממאתים דאין תימר וכו' כדלעיל וקס"ד דמה דקאמרי אינהו אף בתבלין קאמרי מדנקטי בלישנייהו כל נותני טעמים וקשיא מהאי מתני' דשמעינן דהתבלין אוסר אף ביותר מכשיעור וה"ה לכל איסורין שבתורה לפי השיעור שאמרו בהן: תיפתר בשר בבשר. הא דקאמרי אינהו באחד ומאה ואחד בששים בבשר איסור שנתבשל עם בשר היתר קאמרי והאיסור נותן טעם בהיתר בהא הוא דאמרו לשיעורין הללו ומתני' בתבלין הוא דמיירי: אמר רבי יוסי לאו מילתא היא דקאמרת אלא היא בשר בבשר היא. שאר כל האיסורין דין אחד להן לר' יוחנן כדאמר ר' אבהו בשמיה לעיל בתרומות פרק עשירי הלכה א' כל האיסורין שבתורה שנתערבו מין במינו וליכא למיקם אטעמא משערין אותן כאלו כן כלומר כדקאמר התם כאילו הן בצל כאילו הן קפלוט וכך משערין את האיסור שאם היה נותן טעם בהיתר בשיעור שהוא לפניו אוסרו ואם כן משמע מיהת דלר' יוחנן כל שאר איסורין משערין אותן כאילו הן תבלין דהרי בצל וקפלוט כמיני תבלין הן והשתא מתני' דפ"ב דלקמן פליגא: מאי כדון. מילתא בהגפי נפשה היא ופלוגתייהו דהני אמוראי מסדר דהאן קאמר באחד ומאה והאן קאמר באחד מששים ובמאי פליגי וקאמר דשניהם מאיל נזיר הוא דלמדו דכתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וגו' וקסברי דהזרוע נתבשל עם האיל והרי האיל ההיתר נתבשל עם הזרוע האסור להבעלים ואף על פי כן לא נאסר האיל: מ"ד נותן טעם א' מששים את עושה הזרוע אחד מששים באיל. כדמפרש לקמיה דלהאי מאן דאמר אין את מוציא את העצמות מן הזרוע כלומר דלא משערינן הבשר בלבד בלא העצמות אלא בכוליה משערינן הבשר בהדי עצמות וקים להו לרבנן דששים איכא ואינה אוסרת את האיל ומאן דאמר אחד ממאה את עושה הזרוע אחד ממאה לאיל לפי שהוא סובר דמשערי' בבשר הזרוע לבד חוץ מן העצמות דאת מוציא את העצמות מהזרוע ואא"כ תשער לפי שהעצמות לא פלטי טעמא וכי משערת בשר הזרוע לבד להדי האיל איכא מאה ובהכי אינה אוסרת את האיל וילפינן מינה לכל שאר האיסורין: וכשם וכו'. להאי מאן דאמר פריך דס"ל דמשערין בשר הזרוע בלא העצמות אם כן נימא דכשם שאתה מוציא את העצמות מן הזרוע כך אתה מוציא מן כל האיל את העצמות וליכא מאה ומאי חזית דמשער אתה להאיל בשר בהדי עצמות ולהזרוע מלבד העצמות: לית יכיל. אי אתה יכול לומר כן דתני וכו' והובאה להך ברייתא לעיל בפ"ה דתרומות בהל"ט דאין טינופת והיא הפסולת וסובין של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין אבל טינופת של החולין מצטרפת עם החולין להיות כשיעור ולהעלות את התרומה באחד ומאה וה"נ כן דעצמות האיל מצטרפין עם הבשר לבטל טעם הזרוע אבל אין עצמות הזרוע מצטרפין עם בשרו לאסור את האיל. ר' ביבי בעי. דהואיל דקאמרת דהפסולת של תרומה אינה מצטרפת לאיסור מהו שתיחשב כהיתר ולהצטרף עם החולין להעלות את התרומה ופשיט ליה מן מה דאמר רב הונא שם בתרומות ובסוף פ"י דקליפי האיסור וכן העצמות מצטרפין להעלות את ההיתר הדא אמרה דה"ה בפסולת של תרומה כן: כל מה שאסרתי לך במקום אחר התרתי לך כאן, בזרוע בשלה כדמפרש ואזיל לפי שבכל מקום מאה אסור ומאה ועוד מותר כלומר בכל מקום דמשערת במאה צריך שיהא מאה מלבד האיסור ועם הכל יהא אחד ומאה כמו בתרומה וכיוצא בה ברם הכא אפי' מאה מותר דקים להו לרבנן דזרוע בשלה אין כאן אלא מאה בין הכל ואפ"ה מותר: ותוב אם הוסיף במאתים אסור. אמתני' מהדר דקתני אם אחר שנפסקה שוב הוסיף מאתים אסור וכיצד משערין דבית ינאי וכו' כמו דאמרי לעיל בפ"ה דכלאים בהל"ו ושם תמצא מפורש הכל עד המתני':

הלכה ה מתני' נטיעות של ערלה. שנתערבו בנטיעות אחרות של היתר ואין ניכרין: ושל כלאי הכרם. בגמרא פריך וכי נטיעות כלאים הן בכרם ומשני כיני מתני' ה"ק וערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות אחרות של היתר: הרי זה לא ילקוט. לכתחילה מן הכל ואם לקט מהן יעלה באחד ומאתים שאם יש בנטיעה של ערלה אחד ומאתים עם הנטיעות וכן בערוגה של כלאים אחד ומאתים עם הערוגות הכל מותר: ובלבד שלא יתכוין. ללקוט כדי שיעלו בא' ומאתים לפי שאין מבטלין איסור לכתחילה:

ר'

מסורת הש"ס

ירושל' תרומות פ"ה ה"ג

ירושלמי כלאי' פ"ה ה"ה

גיטין נד:

שנויי נוסחאות (סו"ה) מששים בכי"ר ממאה. (סוט"ז) עושה את הזרוע בד"ו עושה הזרוע. (סוי"ח) את בד"ו ליתא. (סוכ"ו) עם החולין בד"ו לחולין. חייה בכי"ר חזקיה. (סוכ"ז) מקום בד"ו ליתא. (סוכ"ח) דבית ר' ינאי בד"ו דבית ינאי. (סוכ"ט) כהדין בד"ו בהדין.

מסורת הש"ס

ירושלמי תרומות פ"ד ה"ז ולקמן פ"ג ה"ו

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי' פט"ו ממ"א הכ'

לח
ב מיי' פט"ו מתרומות ה"ג

ללקוט. רבי יוסי אומר א אף יתכוין וילקוט ויעלו באחד ומאתים: **גמ'** נטיעה של ערלה נטיעה של כלאי הכרם והלא כל הנטיעות אינן כלאים בכרם. כיני מתניתא ערוגה של כלאי הכרם. אמר רבי יוסי בי רבי מתניתא ערוגה של כלאי הכרם. אמר רבי יוסי בי רבי בון כשהביא עציץ נקוב והעבירו תחת הגפן. ר' שמעון בן לקיש בשם חזקיה לוקט שלשה אשכולות ומתיר. מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש תמן אומר בשם ר' הושעיה ב היו לפניו מאה וחמשים חביות נתפתחו מאה מאה מותרות וחמשים אסורות והשאר לכשיפתחו יהו מותרות. אמר רבי זעירא לא אמרו אלא לכשיפתחו הא ליפתח לכתחילה אסור והכא הוא אמר הכין. *תמן בשם רבי הושעיה והכא בשם חזקיה. ואמרין תמן בשם רבי שמעון בן לקיש פותח שלש חביות ומתיר. ואתיא כחזקיה דהכא. והא תנינן הרי זה לא ילקוט לשעבר. והא תנינן אם לקטו יעלו באחד ומאתים. א"ר יוסי בי רבי בון כאן בשליקט שלשה כאן בשליקט כולהון. תני רימוני בדן שסיפקו מעלה ודיין אינו מעלה. אף בקרקע כן ספק קרקע מעלה [ודאי] קרקע אינו מעלה. היך עבידא נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות ספק קרקע מעלה [ודאי] קרקע אינו מעלה. רבי יודן בעי אף לעניין נבילה כן. חזר רבי יודן ומר נבילה אין לו עלייה קרקע יש לו עלייה: ר' יוסי אומר אף יתכוין וילקוט ויעלו באחד ומאתים. מ"ט דרבי יוסי שכן דרך בני אדם להיות מידל

פני משה

ר' יוסי אומר אף מתכוין ללקוט וכו'. דאע"ג דבעלמא אין מבטלין איסור דאורייתא לכתחילה שאני הכא דחזקה היא שאין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת ואם היה יודעה ומכירה היה מוציא אותה והלכך לא חיישינן דילמא אתי לערב אותן לכתחילה והלכה כר' יוסי: **גמ'** נטיעה וכו'. ופריך והלא כל הנטיעות וכו' כדפרישית במתני': א"ר יוסי בר' בון. דאפשר לאוקמי כמי בכה"ג כגון שהעביר עליו נקוב עם זרעים שבתוכו שהן כלאים בכרם והעבירו תחת הגפן אחת ואינו יודע תחת איזו גפן ואותה הגפן נאסרה כדתנן לעיל בסוף פ"ז דכלאים עציץ נקוב מקדש בכרם והוי שפיר השתא דנטיעה זו של כלאי הכרם נתערבה בנטיעות אחרות של היתר: לוקט שלשה אשכולות ומתיר. כלומר שלוקט האשכולות משלשה מהן והן אסורות ובכך הוא מתיר את כל האחרות דתלינן האיסור באלו שלשה: מחלפה שיטתיה דרשב"ל. דתמן לעיל בפ"ד דתרומות בהל"ח אמר בשם ר' הושעי' היו לפניו מאה וחמשים חביות והן סתומות ונתערבה חבית של תרומה סתומה ביניהן וקיי"ל דחביות סתומות אינן בטילות כדתנן לקמן בפ"ג ונתפתחו מאה מהן מותרות וכשנוטל מהן כדי דימוע חבית אחת והרי יש בהן כדי להעלות כדין מדומע של תרומה וחמשים נשארו אסורות דאפשר שנתערבה באלו החמשי' ואינה בטילה כדין חביות סתומות: והשאר. כלומר ואותן שאר החמשים לכשיתפתחו מותרות ומשום דקשיא עלה היכי דמי אם אינו נוטל מהן כדי דימוע אמאי מותרות ואם נוטל מהן כדי דימוע פשיטא ומאי קמ"ל בזה דקאמר והשאר וכו' ומפרש לה ר"ז התם דלדיוקא הוא דנקיט לה דלא אמר אלא לכשיתפתחו מאליהן הא לכתחילה אסור לפתוח אותן שמעינן מיהא דלא סגי בהאי תקנתא דקאמר רשב"ל הכא וכן אסור לו לכתחילה לעשות כן והכא הוא אמר הכין דלוקט משלשה מהן להתיר האחרות וקשיא דרשב"ל אדרשב"ל: תמן הוא אמר בשם ר' הושעי' והכא אמר בשם חזקיה. ואינהו הוא דפליגי אהדדי· ואמרין תמן וכו'. כלומר ואיכא דאמרי נמי בדין דתמן בשם רשב"ל דפותח שלש חביות ומתיר והאי ליתא אתייא כדקאמר הכא בשם חזקיה: והא תנינן ה"ז לא ילקוט. כלומר דהא מ"מ קשיא דמתיר הכא לכתחילה ללקוט שלשה והא אנן תנן לא ילקוט לכתחילה ומשני לשעבר כלומר האי לוקט שלשה דקאמר לאו דוקא אלא בדיעבד מיירי אם עבר וליקט משלשה מהן מתיר את האחרות ופריך והא אכתי קשיא דהא תנינן אם לקט יעלה בא' ומאתים ואמאי מתיר בשלשה מהן ומשני ר' יוסי בר' בון דכאן בשלא ליקט אלא שלשה כבר מתיר הוא את האחרות וכאן במתני' מיירי בשליקט כולהון דאז מוקמינן אדינא וצריך אחד ומאתים שיעלו: תני. בברייתא רמוני בדן שנינו בהן לקמן בפ"ג דהואיל וחשובין הן אינן עולות בא' ומאתים ושסיפקו מעלה ודיין אינו מעלה כלומר אם ודאי אסורין הן ונתערבו בהא הוא דתנינן אינן עולין אבל אם נסתפקו באיסור ואין איסורן אלא מספק מעלה אותן: אף בקרקע כן. כלומר אי נימא דאף באיסור המחובר לקרקע כן דספק איסור קרקע מעלה וכדמפרש לקמיה וקאמר דלא דקרקע אינו מעלה אף בספק איסור: היך עבידא. השתא מפרש לה ה"ד האי איסור קרקע דקאמרת כגון נטיעה של ערלה וכו' ומיבעיא ליה מעיקרא אם אפילו ספק קרקע מעלה ופשטינן בקרקע אינו מעלה: אף לענין נבילה כן. כלומר אי נימא דאף בשאר איסורין כגון נבילה וכיוצא בה שנתערבו בהיתר ואם ספק נבילה היא נוטל אחת מהן ומתיר את האחרות וחזר ר' יודן ופשיט לנפשיה דלא דמיא לפי שנבילה אין לה עלייה כלומר דלא אשכחן בנבילה ובשאר איסורין כיוצא בה עלייה דאם אינו מכיר אותה אם יש כדי לבטל האיסור הכל מותר ואם אין כאן כדי לבטל הכל אסור אבל כאן באיסורי קרקע כגון נטיעות של ערלה ושל כלאי הכרם יש בהן דין עלייה דעולות הן בשיעור שאמרו בהן חכמים: ר' יוסי אומר וכו'. שכן דרך בני אדם להיות מידל בגפנים. אם הן רצופות ותכופות עוקרין מהן א' או שתים ומדלדל אותן כדי שאלו הנשארים יתגדלו ויתעבו כדתנן לעיל בפאה ובכמה מקומות המדל בגפני' והלכך ה"נ תלינן

רידב"ז

ובי כל הנטיעות אינן כלאים בכרם. פי' בשנו"א ז"ל הא כל הכרם נאסר על ידן ומשני דמיירי בערוגה ורבי יוסי בי רבי בון משני דמיירי שהעביר עליו נקוב תחת גפן אחד ונאסר הגפן הזה ונתערב אח"כ הגפן בכל הכרם: רשב"ל בשם חזקי' לוקט ג' אשכולות ומתיר. פי' דמותר ללקוט ג' אשכולות וג' לאו דוקא אלא ר"ל מיעוט מהנטיעות לוקט ומותרים הני ג' דתלינן בנשאר האיסור ברובא ואך אם יטול א' או ב' לא מהני מה שתלינן דהאיסור ברובא נשאר אך אם ליקט ג' דאז בטל ברובא מן התורה אז תלינן שהאיסור ברובא נשאר ע"ז פריך מחלפא שיטתיה דרשב"ל תמן אמר בשם ר"ה היו לפניו מאה וחמשים חביות סתומות דלא בטל נתפתחו מאה מהן מאה מותרין דאז נתבטל ברובא והשאר לכשיתפתחו מותרין ואמר ר' זעירא דוקא לכשיתפתחו הא לכתחלה אסור ואי כדס"ל לרשב"ל הכא דכיון דאיכא רובא מה"ת תלינן שאיסורא ברובא נשאר א"כ ה"נ נימא כמו כן דמותר לפתוח השאר ולבטל ברובא מה"ת ולתלות האיסור בהמאה שכבר נתבטל להוי רובא ומשני תמן בשם ר"ה והכא בשם חזקי' ואמרין תמן בשם רשב"ל פותח ג' חביות מהשאר ומתיר כהא דאמר הכא ופריך הגמ' ממתניתין דידן ב' קושיות על רשב"ל דתני בהדיא דלכתחלה לא ילקוט וא"כ קשיא על רשב"ל דאמאי מתיר לכתחלה ללקוט והא הכא אינו מותר אלא לשעבר ועוד קשה והא תנינן יעלו באחד ומאתים ולא תנינן ההיתר דעולה ברובא בשליקט המיעוט ומשני א"ר יוסי ב"ר בון כאן בשליקט ג' כאן בשליקט כולהון פי' דלא מיירי המתני' בשליקט המיעוט אלא מיירי בשליקט הכל ולא מיירי מזה דליקט המיעוט כדינא דרשב"ל ובליקט הכל לבטל כל האיסור אסור לכתחילה דאין מבטלין איסור לכתחלה אבל בשלא ליקט רק המיעוט לבטל רק המיעוט הזה ברובא והאיסור ישאר במקום אחר ברובא זה לא הוי מבטל היסור לכתחלה דהא גוף האיסור עדיין לא נתבטל:

תני רמוני בדן ספיקא מעלה ודאי אינו מעלה אף בקרקע כן: כדמפרש ואזיל כגון נטיעות ספק קרקע ר"ל דקרי ספק קרקע לנטיעות שהן מחוברין לקרקע פי' הסוגיא הזאת עפ"מ דמבואר בב"י ז"ל ביו"ד בסי' כ"ז ובסי' ק"י מחלוקת הפוסקים ז"ל בספק א' בגופו וספק א' ע"י תערובות דעת כמה פוסקים ז"ל דלא מהני ס"ס באופן זה ודעת כמה מרבוותא ז"ל דמהני ס"ס בדרוסה שנתערבה עם אחרים והיא ספק דרוסה עיין בב"י ז"ל דכל הפלוגתא של הנך מרבוותא ז"ל הוא רק בב"ח ודבר חשוב דמה"ת כבר נתבטל ברובו אך דמדרבנן אינו בטל וכיון דהוי איסורא דרבנן בזה מהני ס"ס אפילו ספק אחד בגופו והב' ע"י תערובות מסא"כ בשנתערב חד בחד דהתערובות הזה אינו בטל אפילו מדאורייתא לא מהני ס"ס בספק א' בגופו וספק השני בתערובות עיין בט"ז ז"ל סי' ק"י סקי"ב עיי"ש דמפורש כן והב"י ז"ל כתב בשם הנך מרבוותא ז"ל דס"ל דספק אחד בגופו והשני ע"י תערובות מהני דכן משמע בירושלמי [והוא ירושלמי ריש מס' ביצה] ובזה מבואר היטב הסוגיא הזאת דרמוני בדן דתערובתן אסור אבל בספק איסור מותר משום ס"ס דמהני ספק אחד בגופו והב' ע"י תערובות וכן מחובר לקרקע דנטיעות דאסור תערובתן אבל בספק שפיר דמי וע"ז שאל ר' יודן אם דוקא התערובות דאסור בהנך דברים דחשובים ומחובר דאסור בתערובתן ברובא או אפילו בשאר איסורין דאסור תערובתן כגון נבילה וכל איסורין דאסור תערובתן באופן דלא הוי רובא להתירא אם מהני ספק איסור לענין ס"ס ספק אחד בגופו וספק השני בתערובות ע"ז אמר דז"א דדוקא בהני דברים החשובים דיש לו עלי' מדאורייתא ורק מדרבנן אסור ע"כ מהני ס"ס באיסור דרבנן מסא"כ בשאר איסורין דאסור תערובתן הוא באופן דאין לו עליה מה"ת באופן זה דאסור תערובתן מדאורייתא ע"כ לא מהני ס"ס. וע"ז סמכו הפוסקים ז"ל וכתבו דלא מהני ס"ס בזה אלא בתערובות של אופן הזה של בע"ח ודבר חשוב דאסור תערובתן מדרבנן [אבל יש לו עלי' מה"ת] מהני הס"ס ספק א' בגופו וספק הב' בתערובות. אבל בתערובות דאין לו עלי' דלא הוי רובא לא מהני ס"ס הזה בספק אחד בגופו וספק השני בתערובות ופי' זה הוא אמת בע"ה ומיוסד לשיטת הפוסקים ז"ל הנ"ל:

תמן

מראה הפנים

רבי יוסי אומר אף יתכוין ללקוט וכו'. וכ"פ הרמב"ם כר' יוסי בפ' י"ו מהלכ' מ"א הלכה כ"ה וחזר בו ממ"ש בפי' וטעמו דהכי מייתי לה בבבלי גיטין דף נ"ד ע"ב למסקנא כר' יוסי וטעמיה משום חזקה דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת וכדפרישית בפנים וע' בדבור דלקמן:

כיני מתני' ערוגה של כלאי הכרם. כ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו בהלכ' מ"א שם וטעמו דלא רצה לפרש כהך דר' יוסי בר' בון שהעביר עציץ נקוב וכו' ואף דלכאורה יותר יוה הוא האי אוקימתא דהמתני' מהפרשת יותר כפשטה דהכל על נטיעות קאי וכדפרישית בפנים משום דלעיל בסוף פ"ז דכלאים פליגי בה אם דוקא תחת כל גפן וגפן שבכרם

שנויי נוסחאות (בו"א) אף בנ"י ליתא. (בו"י) נתפתחו מאה מאה מותרות בד"ו נתפתחו מאה מותרות. (בוי"ג) לכתחילה בד"ו בתחילה. (בו"ב) שסיפקו מעלה ודיין בכי"ל שבפיקו מעלה וודאו וכו"ו וודיין. (בכ"ה) קרקע בד"ו וקרקע. (בוכ"ג) בנטיעות ספק בד"ו בנטיעות אפילו ספק. (בוכ"ד) קרקע בד"ו וקרקע.

ככר לאדן

ודיין אינו מעלה. פירוש כמו ודאן:

חת"ם סופר

מ"ט דר' יוסי שכן דרך בני אדם להיות מידל בגפנים. ופירש המפרש והרואה יתלה שאין דעתו לבטל אלא להיות מדל ותמיה נשגבה וכי משום מראית העין אוסרים שיתלה הרואה בהכ"ל דלא הוא מבטל איסור לכתחלה. ותו לע"ג דלא בנחובר אין ביטול אלא בפירות שנתלשו ונתערבו. והמדל היינו שעוקר נטיעות סרעופים ומזיקים וזה עיקר ביניהם היתירים והוא טרם הצאת פירות ועיין פי' המדל בפירש"י במס' מ"ק ד' ריש ע"ב ד"ה שלופי ע"ש וצ"ב וצ"ע בכל זה. ועיין בחי' ח"ס גטין נ"ד ד"ה חזקה:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תלינן שדעתו בזה להיות מדל מהן ולא שיבטל האיסור : תמן תנינן . לעיל בפ"ה דתרומות בהלכה ו' סאה תרומה וכו' וגרסינן לעיל שם עד סוף הלכה ז ושם תמלא מפורש :

הלכה ו מתני' העלין והלולבין . הלולבים הם הענפים הרכים היוצאין מראשי הענפים הקשים ואוכלין אותם מפני שהן רכים מאוד : ומי גפנים . המים היוצאין מן הגפנים כשחותכין אותן או את הזמורות בימי ניסן : והסמדר . זהו הפרח שיוצא הבוסר ממנו אבל הבוסר לד"ה פרי הוי לענין ערלה : מותרין בערלה . כדדרים בת"כ וערלתם ערלתו את פריו פרט לעלים ולולבים ומי גפנים וסמדר דאלו לאו פרי נינהו או יכול שאני מוציא את הענקוקלות ואת הבוסר ת"ל פרי פריו כלומר מדכתיב עוד ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש לרבות את אלו שהן פרי לענין ערלה וענקוקלות מפורש במתני' דלקמן : וברבעי . שאין נוהג בהם דין רבעי דבשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש כתיב וילפינן קדש קדש ממעשר שני דנאכל בירושלים ואינו נאכל חוץ לירושלים אלא בפדיון אבל הני אין בהם דין רבעי מפני שזה הכלל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי כדאמרינן לעיל בהלכה א' : ובנזיר . שמותר הנזיר לאכלן דלא יאכל כתיב גביה דוקא בדבר

מידל בגפנים. *תמן תנינן [א] סאה תרומה שנפלה למאה טחנן ופחתו כשם שפחתו החולין כך פחתה התרומה ומותר. תני אף יתכוין וילקוט ויעלו באחד ומאתים. *אמר רבי זעירא דברי הכל היא שכן דרך הכהנים להיות טוחנין מדומע לתוך בתיהון. מה נפק מן ביניהון כלאי הכרם. על דעתיה דרבי יוסי טוחן ומתיר. על דעתון דרבנין אין טוחן ומתיר:

הלכה ה מתני' [ב] העלים והלולבים ומי גפנים והסמדר מותרין בערלה וברבעי [ג] ובנזיר [ד] ואסורין באשירה. *רבי יוסי אומר הסמדר אסור מפני שהוא פרי. *רבי ליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור. אמר רבי יהושע שמעתי בפירוש [ה] שהמעמיד בשרף העלים ובשרף העיקרים מותר בשרף הפגים אסור מפני שהוא פרי. [ו] ענקוקלות והחרצנים והזגין והתמד שלהן [ז] קליפי רימון והניץ שלו *קליפי אגוזים והגרעינין אסורין בערלה ובאשירה [ח] ובנזיר [ט] ומותרים ברבעי. והנובלות כולן אסורות. *רבי יוסי אומר [י] נוטעין ייחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי. [כ] ואין מרכיבין בכפניות של ערלה:

העלים

תמן תנינן סאה תרומה שנפלה למאה טחנן וכו'. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק כמו שגרסינן במס' תרומות פ"ה סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין וטחנן והותירו כו' אם ידוע שחיטין של חולין יפות משל תרומה מותר. תני אף טוחן לכתחלה ומתיר. מתניתין דר' יוסי דר' יוסי אומר אף מתכוין וילקוט ויעלה בא' ומאתים אר"ז שכן דרך כהנים וכו' וא"כ דכהנים עתידין לטחון מה נפיק מבינהון פי' אם הטעם משום דהכהנים עתידין לטחון או דבלא"ה מותר לטחון ולהתיר בלא שום טעם ומסיק דהנ"מ הוא בכלאי הכרם :

תני

לט א מיי' פי"ג מתרומות ה"ז

מ ב מיי' פ"ט ממע"ש הי"ג טוש"ע יו"ד סי' רצד ס"כ

מא ג מיי' פ"ה מנזיר ה"ב סמ"ג לאוין רנז

מב ד מיי' פ"ח מע"ז ה"ג טוש"ע שם סי' קמה ס"א

מג ה מיי' פט"ז ממא"א הכ"ו ופ"ז מסמיטס ויובל הי"ט כ

מד ו ז מיי' פ"ט ממע"ש הי"ג טוש"ע שם סי' רצד ס"א

מה ח מיי' פ"ה מנזיר ה"ב

מו ט מיי' פ"ט ממע"ש הי"ג

מז י כ מיי' שם פ"י ה"כ כא טוש"ע שם ס"ב

תרומות פ"ה מ"ט .

ירושלמי שם פ"ה ה"ג

ברכות לו : וש"נ . ירושלמי נזיר פ"ו ה"ב . ע"ז לה : נדה ח :

ברכות לו :

ע"ז מ"ח :

שהוא חשוב אכילה לכל אדם : ואסורין באשירה . הוא אילן של ע"ז כדתנן בפ"ג דע"ז משום דכתיב גבי ע"ז ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מכל שהוא של ע"ז : ר' יוסי אומר וכו' מפני שהוא פרי . וערלה ורבעי נוהג בו וכן אסור לנזיר ואין הלכה כר' יוסי : המעמיד בשרף הערלה . שהעמיד את הגבינה בהשרף גומא בלע"ז של אילן ערלה שנוטף ממנו אסור דס"ל דשרף פירא הוי : אמר רבי יהושע שמעתי בפירוש . דאין שרף העלים והעיקרים חשוב פרי גבי ערלה והמעמיד בשרף שלהן מותר אבל בשרף הפגים הנוטף מן הפירות שלא בישלו כל צרכן ונקראים פגים אסור דשרף הזה פרי הוי לענין ערלה והלכה כר' יהושע : **גמ'** מתני' דלא כר' אליעזר . מילתיה דר"א בפ"ו דנזיר היא שנויה דס"ל אף העלין והלולבין אסורי בנזיר דדריש מכל אשר יעשה מגפן וגו' לרבות את העלים ולולבים ורבנן דפליגי עליה התם קאמר טעמייהו דדרשי בכללי ופרטי מה הפרט מפורש חרצנים וזגין שהן פרי ופסולת פרי לאפוקי הני דלאו פרי ולאו פסולת פרי מיקרי : תני . בתוספתא דנזיר ומייתי לה בהאי תלמודא בפ"ו דנזיר בהלכה ב' והכי גרים התם ר' יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי וכאן חסר תיבת בנזיר : וקשיא . על הך ליסנא דהברייתא אליבא דר' יוסי דאם אסור בנזיר למה לי פרי כלומר דאי טעמיה דר' יוסי משום דבנזיר מרבי ליה אפילו דבר שאינו פרי וס"ל כר"א דמכל אשר יעשה מגפן ריבויא הוא א"כ למה לי טעמא מפני שהוא פרי דקאמר : אם פרי הוא . ואי טעמיה משום דס"ל דסמדר הוי פרי ולא משום דאתיא מרבויא דקרא דכתיב גבי נזיר א"כ יהא אסור בכל כלומר בכל אלו דחשיב הכא במתניתין בערלה וברבעי ג"כ כמו בנזיר ומאי שנא נזיר דנקט : מילתיה דר' יצחק אמרה . ממילתיה דלקמן שמעינן שהוא אסור בכל לר' יוסי דר' יצחק שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות של ערלה כמו דתנינן לקמן בסוף פרקין וכפניות הן תמרים שלא בישלו וכמו סמדר גבי ענבים ומאן תנא להא וקאמר ר' יוסי דמתני' א"כ ש"מ דלר' יוסי סמדר אסור אף בערלה וכן ברבעי והאי אסור אכולן קאי : תני . בברייתא פרי גבי רבעי כתיב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש ודרים פרי אתה פודה ובלא פדיון אסור כדלעיל אבל אין אתה צריך לפדות לא בוסר ולא פגים משום דלאו פרי נינהו : הורי ר' זבידא וכו' שיקברו . דמכיון שאין להם פדיון סבור היה שטעונין קבורה דקס"ד דהאי תנא קאמר דלא מהני בהו פדיון הואיל דלאו פרי נינהו ור' יונה בעי עלה דאפילו להס"ד דידך אי אתה מודה שאם עבר ופדיו שמא אינו פדוי בתמיה דהא האי תנא לא קאמר אלא אין אתה פודה לכתחילה ואת אמר טעון קבורה בתמיה : רבי פדת וכו' . הך מילתא גרסי' לה לעיל בפ"ז דשביעית בהלכה ז' אהאי דתנינן התם ר"ש אומר אין לקטף שביעית וכו' ושם תמלא מפורש הכל עד סוף הלכה :

הלכה ז מתני' ענקוקלות . בגמרא מפרש דלשון נוטריקון הוא ענבים דלקו תלאיהון כלומר שנלקו ונפסד השלים שלהן : והחרצנים. הן הגרעינין שבתוך הענבים והזגין הן קליפתן החיצונה : והתמד שלהן . שנתן מים ע"ג החרצנים והזגין לקלוט טעם היין : והנץ שלו . זהו הפרח שע"ג הפיטמא שלו : והגרעינין . גרעינין של הפרי כגון גרעיני תמרים והזיתים והתפוחים והאפרסקים וכיוצא בהן שהן נתרבו לאיסור ערלה ולאשרה ולנזיר אבל ברבעי מותרין משום דרבעי גמר קדש קדש ממעשר שני ואין מעשר שני אלא בדבר הראוי לאכילה : והנובלות . הן פירות הנושרין מן האילן כולן אסורות בכולן כלומר אסורות בכולן בין בערלה ובין ברבעי ואשירה ונזיר :

ענקוקלות

מראה הפנים

שבכרם או אפי' התת גפן [אחד] אוסר לגפן הזה ולמ"ד תחת כל גפן וגפן א"א לפרש כהאי אוקימתא דר' יוסי כר' בון דא"כ הכל נאסר ועוד דבלאו הכי לכ"ע בעינן שיהית תחת הגפן כדפריבית שם וזה הוא מבואר היא מהתוספתא וכמו שבארתי שם לפיסקים דהרמב"ם בכל' יס א"כ כשהניחו תחת הגפן מסתמא זוכר הוא תחת איזה גפן הניחו וסיה צריך לחוק ולומר שהניחו ונטלו משם ואח"כ שכח תחת איזו גפן הניח וא"כ נתערב הוא בין של היתר ומכיון דלאוקימתא זו צריך לפרש בדוחק הרבה הניח הוא ז"ל לאוקימתא זו ופירש כהך אוקימתא קמייתא : **מאן** תנא אין מרכיבין וכו' ר' יוסי . עיין לקמן סוף פרקין ד"ה אין מרכיבין בכפניות של ערלה :

תני פרי אתה פודה ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים . כדפריבית דא"ל פדיון דהלו מותרין ברבעי בלא פדיון הואיל דלאו פרי נינהו ובערלה אסורין דאפי' המעמיד בשרף פגי ערלה אסורין כדר' יהושע דמתני' והלכתא כוותיה וכמבואר הכל מדיני הסרף לעיל בשביעי' בהלכה ז' ואע"ג דגבי ערלה נמי פריו כתיב הכא מיתורא דפריו דגבי רבעי הוא דדרים דמכדי כתיב וערלתם ערלתו את פריו לא ה"ל למיכתב אלא ובשנה הרביעית יהיה קודש פריו למה לי אלא למעוטי הני דלאו פרי הן לענין רבעי ור' זבידא דהורה שיקברו דהוא ס"ל דהוי פרי כמו לענין ערלה אלא דמיעטינהו קרא מפדיון והורה שיקברו כהאי שמנינו בסוף תמורה ואלו הן הנשרפין וכו' הערלה וכלאי הכרם את שדרכו ליסרף ישרף ואת שדרכו ליקבר יקבר וה"נ כדרכו ליקבר הוה עובדא וקשה ר' יונה עליה דאפי' לסברא דידך בדיעבד מיהא מהני פדייה בהו וכו' כדפריבית נקטינן מיהא דאיכא למ"ד הכא דאף ברבעי הבוסר והפגים אסורין ובהכי ניחא הא דמוקי לה בפ"ב דקידושין דף נ"ז ע"ב להמתני' דמעשר שני הפודה נטע רבעי שלו וכו' בין שניתן לו במתנה כר"מ והכא במאי עסקינן דיהיב כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי ואמאי לא מוקי לה בדיהיב אפי' כשהוא בוסר דג"כ מותר ברבעי אלא משום דבעי לאוקמי כהת"ק וככ"ע אליביה דהת"ק דסמדר מותר ובבוסר איכא פלוגתא ברבעי כדשמעינן הכא והמסקנא כאן דלא כר' זבידא אלא כסתמא דברייתא וכבר זכרתי מזה לעיל במקומו בפ"ה דמע"ש בהל"ד ד"ה ובין שניתן לו במתנה ע"ש :

ענקוקלות . כתב הר"ב שלקו קודם שהביאו שליש בישולן . ולא היה לו לפרש כן דהא מסיק הכא אפי' לקו מבהביאו שליש וכדמפרש ר' חייה דלשון

הפנים

נוטריקון כך הוא ענבין דלקי תלתיהון והיינו שהביאו שליש ונלקה ונפסד השליש שלהן והר"ש העתיק לכל זה וכן הרמב"ם בפירושו כתב פירשו זה בגמרא בהם הענבים שלא הבשילו כל צרכן והפסיד אותם הרוח המפסיד האילנות והוא למרס ענבים דלקו תלתיהון וכן בחבורו בס"פ פ"ט כתב והענבים שטרפן הקדים והפסידן וא"כ אינו מתפרש אלא אפי' הביאו שליש בישולן ונלקו ונפסד השליש שלהן :

ומותרין ברבעי . כתב הר"ב שנטע רבעי אינו אסור בהנאה וכו' וזהו שלקח מדברי הרמב"ם בפי' המשנה ואיכא למימר נמי לטעמא משום דכהדיא מעטינהו קרא דהני נמי לאו פרי נינהו כמו הבוסר והפגין דלענין ערלה אסורין אבל ברבעי מותרין דפריו גבי רבעי מיותר הוא ודרשינן הכי וכמבואר בהלכה דלעיל וע"ש ד"ה תני פרי אתה פודה וכו' והיה נראה לכאורה דמה דכתב הרמב"ם בפי' המשנה שנטע רבעי אינו אסור בהנאה היינו לומר דמבכתת גביה היתר אכילה והנאה אחר הפדיון אבל כל זמן שלא נפדה הרי הוא אסור כמו בערלה וזהו דאמרי' בפ' מרובה על המתני' דפ"ה דמעשר שני כרם רבעי מציינין אותו בקוזזות אדמה דאיכא הנאה מינה אף האי כי מפרק פרי לאתהנויי מיניה והכי משמע נמי מדברי התוס' בקידושין דף נ"ח ד"ה וה"ה לערלה בשתים וכו' שהקשה ר"ת על פירש"י דהרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם ואין לו היתר והלכך מפרש דערלה זו בשנה רביעית קאמר דיש היתר לאיסורו ע"י פדיון ובשתים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה וע"ש אבל לפי האמת זה אינו אלא דמהאי מתני' דמעשר שני גופה ראיה דנטע רבעי אינו אסור כ"א באכילה דאי איתא דאסור בהנאה היו צריכין לעשות הסימן כמו בערלה כדי שיפרשו גם מהנאה עד שיפדו וזהו לכאורה קשיא לדעת ר"ת וכן הוא דעת הרמב"ם בחבורו בהדיא דנטע רבעי אינו אסור אלא באכילה קודם פדייה וכמ"ש בפ"ט ממ"ש ו.״ר בהל' ז' דערלה היא תמורה שהיא אסורה בהנאה לפיכך היו מציינין אותה בחרסית אבל נ"ר בקוזזות אדמה כדי שלא יאכלו ממנו עד שיפדו וכן בפ"י מהלכ' מ"א כתב פירות שנה רביעית כולה אסור לאכול מהן בא"י עד שיפדו וע"ש שלא הזכיר ברבעי איסור הנאה . אלא די"ל לדעתו דבכך נודע הוא מהסימן בעצמו שאינו מותר אף בהנאה אלא לאחר פדיונו ומכל מקום נראה דלדינא נטע רבעי מותר בהנאה :

ואין מרכיבין בכפניות של ערלה. כתב הר"ב ר' יוסי לטעמיה וכו' והל.ה כמותו דמותר ליטע יחור של ערלה ואין הלכה כמותו שאוסר בכפניות . וזה מפני שרבה להרמב"ם בפי'

שנויי נוסחאות (פו"ג) ומותר נד"ו מותר

הר"א מגריידיץ

תני אף יתכוון וילקוט ויעלו באחד ומאתים . נ"ב נ"ע על הסיפא ואם היו החיטים יפות מותר לכתחילה ור' יוסי היא דאמר אף יתכוון וילקוט וקשה מה משני לפי זה לפירכת הגמ' בבלי גיטין נ"ד ממה דאיתא שם בשם ר' יוסי דאוכר בכולו ונתפלטו במזיד והובא נמי בירושלמי סוף פ"ג דערלה . [כונתו דשם בגיטין פריך מדר"י אדר"י דבכלו ונתפלטו ס"ל לר"י דבמזיד לא יעלו ובנטיעה של ערלה וכלאי הכרם שנתערבו ס"ל לר"י דאף המתכוון ללקוט יעלו באחד ומאתים ומשני הגמ' דשאני גבי ערלה דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת (וסברא זו אפשר לומר נמי גבי כלאים) וא"כ הוי דבר דלא שכיחא לא אחמור בה רבנן כן פירש"י שם וא"כ קשה מדוע מתיר ר"י כאן גבי תרומה דאם היו החיטין של חולין יפות דטוחן לכתחילה וכאן לא שייך התירוץ דגיטין הנ"ל ועיין מ"ש הגאון בגליון בס"פ פ"ה ממס' תרומות]:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גמ' ענקוקלות וכו'. ענבים שלקו עד שלא הביאו שליש בישולן ור"ז וכו' בשם רב פליג שאפילו לקו משהביאו שליש וכן אמר ר' חייא בר אדא דענקוקלות מלשון נוטריקון הוא ענבים דלקו תלתיהון אלמא דהאי תלת אתלתיהון מיתפרשא שנפסד השליש שלהם ועל הפרי ולא על הזמן קאמר אלא אף לקו משהביאו שליש שלהן ונפסדו נמי בכלל ענקוקלות הוא ולענין שמותרין ברבעי:

הלכה ח מתני' נוטעין יחור של ערלה. שיכול לחתוך זמורה מן אילן ערלה וליטע אותו שאין הענף בכלל איסור ערלה אבל אין נוטעין תורה אור

אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואסור בהנאה וכן אין מרכיבין את הדקלים בכפניות של ערלה מפני שהן כפרי והלכה כר' יוסי בשתיהן ומודה ר' יוסי שאם נטע האגוז והרכיב בכפניות שהלומח אח"כ מותר מפני שזה וזה גורם הוא הפרי האסור והארץ המותרת וכל זה וזה גורם מותר: **גמ'** אמר ר' יוחנן עבר ונטע מותר. אבל אם עבר והרכיב אסור דס"ל דמחמרינן בהרכיב שניכר ביותר האיסור מבנוטע האגוז שכלה ואח"כ לומח ממנו האילן. אגוז של ערלה וכו' וכן בילת ע"ז שנעשית אפרוח וכו' ולקמן מפרש לה וגרסי' לכולא סוגיא*) עד סוף הפרק לקמן בפ"ג דע"ז בהל"ה: איתפלגון חזקיה וכהנא. בהאי דינא. על דעתיה דחזקיה אין אפשר וכו'. כלומר לחזקיה קשיא היך אפשר לבילת ע"ז שתעשה אפרוח דהיכי דמי ובמה אנן קיימין דמשכחת לה בבילה שנאסרה משום ע"ז ותעשה אפרוח דאם בשפחסה ושברה לפני ע"ז והרי יש כאן מעשה לאסרה א"כ אין כאן אפרוח דכששברה נתקלקלה ואפי' אם היה בה אפרוח נתקלקל עמה ואם כשהכניסה לפנים מן הקנקילון לתקרובת ע"ז קשיא איתא חמי בא ורא' מאי קאמרת הרי אפי' השתחוה לה לא אסרה לחזקיה דהכי ס"ל התם לעיל דהשתחוה לבילה לא אסרה מפני שלא עשה בה מעשה ומפני שהכניסה לפנים מן הקנקילון אסרה משום תקרובת בלא מעשה בתמיה: אבוה דר' מתניה. דלא קשיא דתיפתר שגדר בה ע"ז שהעמידה לפני ע"ז לגדר וכמעשה הוא והתם גרים שגידר בה לע"ז שגילר אותה לפני הע"ז ועביד בה מעשה: בילת הקדש וכו'. ובע"ז גרים הכא הא דלעיל דמדמי אגוז של ערלה שנטעו וכן בבילת הקדש שנעשה אפרוח דאיתפלגון בהא כהנא ור' יוחנן. הא ר' יוחנן אמר מותרת וכו'. כלומר הא לך דשמעת מינה דלר' יוחנן דס"ל האפרות מותר דהויא ליה גידולי הקדש וחולין הוא א"כ אוף הוא פודה אותה בזמן זרעה כדתנן לעיל בפ"ט דתרומות גידולי הקדש ומעשר שני חולין ואע"פ כן פודה אותן מדבריהם וכשהוא פודה אותן מחשב כפי אשר היו שוין בזמן הזרע ואע"פ שנתרבו לאחר מכאן והשתא לר' יוחנן דמדמי לה לגידולי הקדש אף הוא פודה אותה בזמן זרעה כפי אשר היתה שוה קודם שנעשה ממנה האפרוח: ר' חנינא וכו'. אמרו הכי בשם כהנא פודה אותה בזמן זרעה והאי מסבשתא היא דהא כהנא אמר אסורה ולא מחשיב לה לגידולי הקדש אלא כגופה היא ולדידיה פודה אותה כמו שהאפרוח היא שוה עכשיו והלכך כי אתא ר' חנניה בשם ר' פנחס אמר מתקנתא מלתא כתיקנה דלכהנא דאומר אסורה פודה אותה כמות שהיא עכשיו ולר' יוחנן דאמר מותרת פודה אותה בזמן זרעה וכדר' זירא אליבא דר' יוחנן:

הדרן עלך הנוטע לסייג

הלכה א מתני' התרומה ותרומת מעשר של דמאי. כך הוא בכל הנוסחאות וכלומר אפי' בתרומת מעשר של דמאי הדין הוא שמדמע כתרומת מעשר של ודאי להעלות באחד ומאה דוקא ולפי שהדימוע עלמה אינה אלא מדבריהם דמדאורייתא חד בתרי בטל אלא שסמכו חכמים לומר דהתרומות עולין דוקא באחד ומאה מדכתיב גבי תרומת מעשר שהוא אחד ממאה את מקדשו ממנו ולמדו מכאן דכל דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו מקדשו ועד שיהיה אחד ומאה ומכיון דגזרו על הדמאי משום ספק שיש לו עיקר מן התורה עשאוה כודאי לענין דימוע ולענין איסור אכילה לזרים אלא שאין לוקין על אכילת תרומת מעשר של דמאי לפי שאינה אלא מדבריהם. החלה. דתרומה כתיב בה פרימו תרומה והביכורים דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך אלו הבכורים שטעונין הבאת מקום וקרוין תרומה: ומצטרפין

גמ' העלים והלולבים. מתניתא דלא כר' ליעזר *דתני בשם רבי ליעזר °מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל אף העלים והלולבים במשמע. *תני רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי. וקשיא אם אסור בנזיר למה לי פרי אם פרי הוא יהא אסור בכל. מילתיה דר' יצחק אמר שהוא אסור בכל. ר' יצחק שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות של ערלה רבי יוסי. תני [א] פרי אתה פודה ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים. הורי רבי זבידא באילין פגי תמרה שיקברו. רבי יונה בעי עבר ופדיו שמא אינו פדוי ותימר טעון קבורה. רבי פדת רבי יוסי בשם רבי יוחנן רבי שמעון ורבי יהושע שניהם אמרו דבר אחד. *תמן תנינן [ב] ר' שמעון אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי *אמר רבי זעירא לרבי פדת כמה דתימר תמן הלכה כרבי שמעון והכא הלכה כרבי יהושע אמר רבי יונה ודמיה היא לכל רביה קטף בטל על ידי שרפו. [ג] אוכלי בהמה קדושת שביעית חל עליהן אין קדושת ערלה חל עליהן. א"ר בון אית לה חורי רבי יהושע אמרה שמועה רבי שמעון בשם גרמיה אמרה למה *) שרף פגי פגין פרי אין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה מותר אין תימר פגין פרי עשה כן בתרומה מותר למה [ד] שהניית תרומה מותרת [ה] והניית ערלה אסורה: ענקוקלות והחרצנים. רבי זעירא וחד מן רבנין בשם רב ענבים שלקו עד[ו] שלא הביאו שליש אמר רבי יוסי בי רבי בון אפי' לקו משהביאו שליש. אמר רבי חייא בר אדא לשון נוטריקון הוא *ענבין דלקי תלתיהון: רבי יוסי אומר אין נוטעין יחור: אמר רבי יוחנן [ז] עבר ונטע מותר [ז]עבר והרכיב אסור: אגוז של ערלה שנטעו וכן *[ז]ביצת ע"ז שנעשית אפרוח ר' חגיי בשם רבי יאשיה איתפלגון חזקיה וכהנא כהנא אמר מותרת חזקיה אמר אסור. על דעתיה דחזקיה (אין) [איך] אפשר לביצת עבודה זרה שנעשית אפרוח מה נן קיימין אם כשפחסה אין כאן אפרוח אם כשהכניסה לפנימה מן הקנקילין אתא חמי ואלו השתחווה לה לא [אסרה מפני שהכניסה לפנים מן הקנקילין אסרה. אמר רבי יודן אבוי דרבי מתניה תפתר שגדר בה ע"ז: ביצת הקדש שנעשית אפרוח. א"ר יסא פליגי בה כהנא ורבי יוחנן כהנא אמר אסורה ור' יוחנן אמר מותרת א"ר זעירא לר' יוסי הא רבי יוחנן אמר מותרת אוף היא [ט] פודה אותה בזמן זרעה. ר' חנינא ורבי יונה ורבי לעזר בשם כהנא פודה אותה בזמן זרעה ורבי חנניא בשם ר' פנחס מתקנתה כהנא אמר אסורה ופודה אותה כמות שהיא ורבי יוחנן אמר מותרת ופודה אותה בזמן זרעה:

תני ר' יוסי אומר סמדר אסור בנזיר. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק: תמן תנינן אין לקטף שביעית כו'. כל הסוגיא מבוארת יפה בע"ה במס' שביעית פ"ז וע"ש: סליק פירקא בס"ד

הדרן עלך הנוטע לסייג

[י] **התרומה** ותרומת *מעשר של דמאי החלה והביכורין עולין באחד ומאה ומצטרפין

נזיר לד:

קידושין נד:

שביעית פ"ז מ"ו ירושלמי שם פ"ז ה"ב.

ע"ז מח: ירושלמי ע"ז פ"ג ה"ה

מעילה טו: שביעית פ"ו הל"ג.

מח
א מיי' פ"ב ממע"ש פ"ע

מט
ב מיי' פ"ז מממיטס הי"ט

נ
ג מיי' פ"ס שם ה"ל

נא
ד מיי' פ"ב מתרומות הי"ד

נב
ה מיי' פ"ו ממא"ה סמ"ג לאוין קמד טוש"ע יו"ד סי' רלד ס"א

נג
ו טוש"ע שם

נד
ז מיי' פ"ו ממע"ש ה"ב

נה
ח מיי' פ"ה ממעילה ה"א

א
ט מיי' פט"ו מתרומו' הכ"א ופט"ו ממא"א הי"ג סמ"ג עשין קלג ולאוין קמא

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]עבר והרכיב אסור. נ"ע הא הוא זה וזה גורם וכדאמרו בבבלי בע"ז דף מח עכ"ל וכן קיי"ל להלכה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"י ממע"ש הכ"א ובטוש"ע יו"ד סי' רלד ולפי מ"ש נראה מהירושלמי דטעמא דאגוז של ערלה מותר הוא משום דכלה בארץ עד שלא יצמח וכמ"ש הרמב"ן והריטב"א בע"ז שם א"כ בהרכיבה הי' מקום לאסור וליכא לי' כלל זה טעמא דזו"ג אבל לדידן שפיר מותר וכדאמרו בבבלי בע"ז שם וצ"ע על המפרש כאן שמפרש זו"ג ואמאי אסור בהרכיב: [ז]בילת ע"ז שנעשית אפרוח וכו'. ע' במעילה דף יג ובע"ז דף מב ובמ"ל בע"ז פ"ז וע' בטוש"ע יו"ד סי' קלט ס"ג ובשעה"מ הלכות לולב ודוק היטב:

מראה הפנים

כפי' המשנה שכתב ודברי ר' יוסי אמת כ"ל שמותר ליקח היחור שאינו אסור בהנ"ה ג"א נמי בהר"ש שהעתיק להא דלעיל בהלכה ו' ר' יצחק שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות של ערלה ר' יוסי וא"כ אין הלכה כר' יוסי בכפניות אבל הרמב"ם בחבורו חזר בו ופסק בסוף פ"י ממ"ש וג"ר בהלכה כ' וכ"א כר' יוסי בשתיהן וטעמו בזה דלא סמכינן אהאי אוקימתא דר' יצחק דלעיל משום דלא דמי הרכבה לנטיעה בענין זה ודבר זה נלמד מהא דר' יוחנן בהסוגיא דאמר עבר ונטע מותר עבר והרכיב אסור וכדפרישית טעמא דהרכבה ניכרת ביותר מנטיעת האגוז וא"כ ה"ה נמי דלענין לכתחילה למדין אנו דהאי אין מרכיבין בכפניות לכ"ע הוא דתנינן ולא"ג דלענין דיעבד לא פסק כר' יוחנן דהכא אלא בין עבר ונטע הגוז ובין עבר והרכיב כפניות מותר טעמו בזה דסמיך אש"ס דילן בהא דהדיא מסיק בע"ז דף מ"ח וכהבריייתא דמביא שם ומודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר דזה וזה גורם הוא ומיהת הרכבה דאמירה לענין לכתחלה זהו דספיר נלמד מסברת ר' יוחנן דהכא. ובענין דנלמד מהסוגיא דהכא דמדמי גידולי איסורי הנאה לגידולי הקדש כבר נתבאר זה בדברי בפ"ג דע"ז בהלכה ה' בס"ד: סליק פרקא בסייעתא דשמיא

התרומה ותרומת מעשר של דמאי. כדפרישית דשל דמאי לרבותא נקט ומדמעת היא כתרומת מעשר של ודאי וכ"פ הרמב"ם לסדיא בפ' ט"ו מהלכ' תרומות בהלכה כ' וכ"א שכתב תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והבכורים כולן נקראו תרומה וכו' לפיכך דין ארבעתן לענין אכילה ודימוע אחד הוא כולן עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה ואם נטמאו ישרפו ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומ' מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתה והתי"ט אחר שהביא דברי הר"ש בשם

שנויי נוסחאות (פוי"ג) ודמיה בד"ו ורמיה. (בי"ד) לה בד"ו לך. (בוכ"ג) אין א.שר בכי"ר תיבת אין ל"א. (בוכ"ו) הקנקילין אסרה בכי"ר הקוקלין תהא אסורה. מתניה גד"ו מתניתא. (בונ"ט) ר' חנינא ור' יונה ור' לעזר בשם כהנא בכי"ר ר' חנניא בשם ר' פנחס ר' אלעזר בשם כהנא.

ככר לאדן
ורמיה היא לכל רביא. פירוש קושיא לילדים:

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פט"ו ממא"ה ה"ד

ג
ב מיי' פ"ט מאיסורי ביאה ה"ג סמ"ג לאוין קמא

ד
ג מיי' פ"ז מבכורים הי"ג

ומלטרפין זה עם זה. אם נפלה סאה אחת מכולן לתוך מאה סאה של חולין ונתערב הכל מעלה סאה אחת כנגד סאה שנפלה והשאר מותר לכל אדם ואם נפלה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע : ולריך להרים. כדמפרש טעמא בגמרא מפני גזל השבט שהן ממון כהנים : הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים. מפרש בגמרא לטעמא דעולין הן דכתיב בכלאי הכרם פן תקדש המלאה וכתיב מלאה גבי תרומה מלאתך ודמעך לא תאחר וילפינן מלאה מלאה מה להלן עולה אף כאן עולה וילפינן ערלה מכלאי הכרם דתרווייהו איסורי הנאה נינהו ולענין שיעלו באחד ומאה לא ילפינן מתרומה מפני שהואיל וכפל הכתוב איסורן שאסורין בהנאה כפלו חכמים בשיעורן ולפיכך אינן בטלין עד אחד ומאתים : ומלטרפין זה עם זה. כגון שנפלה רביעית יין מערלה ומכלאי הכרם לתוך מאתים רביעיות של יין מלטרפין הן וכיון שיש כאן אחד ומאתים עולין הן שמתבטלין והכל מותר ואינו לריך כאן להרים לפי שאין בהן גזל השבט ואם נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנאה ולענין זה אמרו שמלטרפין לאסור עד אחד ומאתים : ר"ש אומר אינן מלטרפין. מכיון דשתי שמות נינהו זה ערלה וזה כלאים וס"ל לר"ש דכל שני שמות אינן מלטרפין זה עם זה ור"א ס"ל דמלטרפין הן בנותן טעם ובגמרא

*ומצטרפין זה עם זה וצריך להרים. [א] הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים ומצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים. רבי שמעון אומר אינן מצטרפין. רבי ליעזר אומר מצטרפין בנותן טעם אבל לא לאסור: *) גמ' התרומה ותרומת מעשר*) כו'. למי נצרכה לרבי שמעון אף על גב *דרבי שמעון אמר אין שתי שמות מצטרפין מודי שכולהן לשם תרומה מצטרפין. מאן תנא תרומת מעשר של דמאי רבי מאיר. דרבי מאיר מחמיר בדבריהן כדברי תורה. והא אשכחן [ב]דר"מ מחמיר בדבריהן כדברי תורה. אמר רבי חנינה ההיא דתנינן תמן [ג] *הרואה כתם הרי זו מקולקלת והוששת משום זוב דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אין בכתמים משום זוב. רבי יונה בעי ולמה לא תנינן חלת דמאי כמה דתנינן חלה. לא ניתני חלת דמאי. והתנינן תרומת מעשר של דמאי. רבי חנניא בשם שמואל [ג] דמאי צריך חלה. אמר ליה רבי חייה בר לוליבא

ר' חנניא בשם שמואל דמאי לריך חלה עד סוף הסוגיא. כדי להבין כונת הסוגיא הזאת לריך שתדע שדעת רש"י ז"ל במס' סוטה דף מ"ח ע"א דתרו"מ לריך ליתן לכהן בלא דמים ולא מלי מימר המע"ה כמו במע"ר ופירש"י ז"ל אאמור עלי' שלא לעכבן אללו ולמכור לכהן כמו שהוא מעכב אללו מע"ר ומ"ע ואומר המע"ה גזירה דילמא כי משהי לי' גבי' אכיל לי' עכ"ל ז"ל והתוס' ז"ל במס' יומא דף ע' כתבו טעם אחר דלפיכך לריך ליתן תרו"מ לכהן בלא דמים ולא יעכב אללו ולמכור לכהן בדמים משום דכיון דדבר מועט הוא שאינו אלא אחד ממאה ועוד

מסורת הש"ס

ע"ז סח: מעילה יח:

שם ועי' תוס' שבת פט: ד"ה תכלין

נדה נב.

מפרש דהאי לירוף בנותן טעם לענין היתר הוא וכגון שאחד מן האיסורי' הללו הוא מין בשאינו מינו עם ההיתר שנפל לתוכו שהדין בזה דהולכין אחר נתינת טעם שאם יש באיסו' בכ"ע אע"פ שיש כאן כדי לעלות אסור כדתנן לקמן בפרקין ואם האיסור השני הוא מין במינו עם ההיתר משנפל לתוכו מלטרף הוא כדי לבטל הנתינת טעם של האיסור הראשון דמכיון שנתרבה עכשיו בלירוף המין איסור השני אין בהאיסור הראשון כדי ליתן טעם בכולו ומותר וזהו דקאמר ר"א מלטרפין בכ"ט והיינו להיתר כדאמרן אבל לא לאסור אם הכל של מין אחד הן אין מלטרפין לענין איסור שילטרף שיעור עלייה כנגד שתיהן דמכיון דהן שתי שמות אין מלטרפין לאסור ואין הלכה אלא כת"ק : גמ' למי נלרכה. הא דקתני ברישא מלטרפין זע"ז לר"ש הוא דנלרכה דאלו לחכמים פשיטא דהרי אפי' בערלה וכלאי הכרם קאמרי בסיפא דמלטרפין ולמה לי דתני הכא דין הלירוף אלא אליבא דר"ש קמ"ל דאע"ג דפליג בסיפא וס"ל דהואיל ושני שמות הן אינן מלטרפין מודה הוא הכא דלא תימא דאלו נמי כשני שמות הן דזה נקרא תרומה וזה חלה או ביכורים הלכך אשמועינן דהואיל ותרומה קרייה רחמנא לכולן מלטרפין הן לכ"ע : מאן תנא תרומת מעשר של דמאי. דמדמעת עד אחד ומאה וקאמר דר"מ הוא דאשכחן דמחמיר בדבריהם כדברי תורה : והיא אשכחן וכו'. והי ר"מ וקאמר ר' חנינא הדא דתנינן תמן בפ"ו דנדה הרואה כתם ה"ז מקולקלת למנינה דאינה יודעת אם מימי נדה הוא או מימי זיבה וחוששת משום זוב אם עברו עליה שלשה ימים מימי זיבה משלבשה חלוק הזה ומלאה עליו כתם שהוא כשיעור ג' גריסין ועוד חוששת דילמא האי כתם מכל יומא ויומא הוא דקחזיא בכל חד וחד כשיעור גריס ועוד והויא לה זבה וחכ"א וכו' אלמא דרבי מאיר מחמיר בכתמים אף על פי שאינן אלא מדבריהם דדם יהיה זובה מבשרה כתיב דם ולא כתם אלא שחכמים הן שגזרו על הכתמים ולמה לא תנינן חלת דמאי שאם לקח עיסה מעם הארץ או ככר מהנחתום עם הארץ לריך הוא להפריש חלת דמאי מספק שמא לא הפריש עם הארץ את החלה דחשודין הן על החלה כמו על תרומת מעשר וכדתנן בפ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום וכו' וכן בפ"ד דחלה דקתני שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמאה וכו' אלמא לריך להפריש חלה מספק במקום שהעיסה נתחייבה בחלה ביד עם הארץ ואמאי לא קחשיב מתני' נמי לחלת דמאי לענין דימוע ולענין לירוף : כמה דתנינן חלה לא ניתני חלת דמאי. שינויא היא כלומר דמאחר דתנינן חלה לא מיבעי תו למיתני חלת דמאי דהכל בכלל חלה היא ופריך והתנינן תרומה וא"כ כל תרומה בכלל ואפ"ה תני תרומת מעשר של דמאי ולא משני מידי : דמאי לריך חלה. מילתא באנפי נפשה היא ופליגי בהא דקאמר שמואל סתם

מראה הפנים

בשם הירושלמי דמוקי למתני' כר"מ דמחמיר בדבריהם סיים וכתב ומשום הכי הרמב"ם בחיבורו פט"ו מהל' מאכלות אסורות השמיט של דמאי והאריך עוד בזה פ' הזהב ואתרי מחילת כ"ת אומר אני שלא היה לו לכתוב בהחלט לדעת הרמב"ם מבלי ראות בדבריו בכל המקומות בחבורו וכבר זכרתי כמה פעמים לענין זה שלא יצאו י"ת אלו הבאים לשאול ולהשיב בדברי הירושלמי וללמוד או לפרש המשנה לדינא ממנו וכן בדברי הרמב"ם בחבורו ולא ראו בכל חדרי מצפוניו ומטמנותיו ואין לבעל נפש לעשות כן עד אם יהיה עיניו משוטטות ולבו שלם בכל הש"ס הזה וכן בכל חיבור הרמב"ם. ומענין הזה כבר זכרתי לעיל בפ"ק דדמאי בהלכה ב' ד"ה תמן ר"מ וכו' שלא השמיט הרמב"ם דין דמוע וכל הדרכים מתרומת מעשר של דמאי ובהלכ' מ"א לא כתב אלא בקצרה ודרך כלל וסמך על מה שיבאר פרטי הדינים מכל אחד ואחד במקומו וכמו שכ' בעצמו לזה בפ"י ממאכלות אסורות ובכמה מקומות שם ופרטי הדינים יתבארו כל אחד ואחד במקומו. והטעם לדין הזה שפסק כך דהמתני' בתרומת מעשר של דמאי אע"ג דבגמרא מוקי להמתני' כר"מ וכן בבבלי פ' הזהב דף נ"ה בהאי מתני' בדין החומש דמוקי לה שמואל כר"מ דגיטין כבר באתי לכל זה כמה שהמצא בענין דין החומש בפ"ק דדמאי שם ובענין דין הדמוע תמצא בפ"ד דדמאי בהלכה א' ד"ה תני תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה וכו' והבאתי שם להתוספתא דפ"ה דתרומות ככתבה בענין פלוגתא דתנאי בזה דלר"א תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה מדמעת ושלא למקומה אינה מדמעת ולר"ש בין למקומה בין למקום אחר אינה מדמעת ולחכמים דסתם סבירא להו בין למקומה בין למקום אחר מדמעת וא"כ סוגית הש"ס דהכא דמוקי להמתני' כר"מ דוקא אליבא דר"ש דהתוספתא הוא דס"ל דאינה מדמעת לעולם ואנן קי"ל כחכמים דהתוספתא כך כתבתי שם וכאן תראה עין בעין שהוא כן דהא רישא דהמתני' מוקי הש"ס דלא נלרכה אלא לר"ש וזהו לענין שמלטרפין זע"ז וא"כ הוה קשיא ליה היכי מצית למימר הכי הא ר"ש לא ס"ל מיהת בשל דמאי דמלמעת כל עיקר ולפיכך הוכרח להאי אוקימתא דלענין דמוע אליבא דר"מ הוא דבל באמת להחכמים דהתוספתא דתרומות דס"ל דלעולם מדמעת היא כשל ודאי לא נתחינן כלל להאי אוקימתא דכר"מ היא אלא שהמא דמתני' כהלכתא אתייא וכדתני בהתוספתא אליבא דחכמים הכי ולא אליבא דיתידאה ועוד דאף דמוקמינן להמתני' כר"מ לא קשיא דאע"ג דבכתמים לא קיי"ל כוותיה הכא דסתם רבי כר"מ והתוספתא שנאו בלשון חכמים קיי"ל כוותיה וה"ז דומה למאי דאמרינן בחולין דף פ"ה ראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ודבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים כך יש לומר אבל אמיתת הדבר כך הוא דהאי מתני' דנדה דמייתי הש"ס הכא אין הלכה כחכמים אלא כר"מ כדאמר התם מאן חכמים ר"ח בן אנטיגנוס וכ"פ הרמב"ם כר"מ בזה וזהו הטעם כעיקר כדין הזה ובענין השינוי להך אוקימתא דהכא בעי לאוקמי כהאי דר"מ בכתמים ובבבלי פ' הזהב להאי מתני' בדין החומש מוקי לה כר"מ דגיטין עיין לקמן ד"ה הדא דתנינן תמן הרואה כתם וכו' מה שיתבאר בזה בס"ד :

הערלה וכלאי הכרם וכו'. ומלטרפין זה עם זה בגמרא מפרש לה בה יא דלהת"ק מלטרפין בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם ולר"ש אין מלטרפין כלל ולר"א מלטרפין בנותן טעם והיינו להיתר כדפרישית בפנים אבל לא לאסור וכן פי' הרמב"ם

הפנים

כפי' המשנה וכמו שהסברתי ובארתי לזה והפי' הזה מכוון ולאמיתו לפי לשון המשנה בדברי ר"א. והר"ב שפי' כאן לדברי ר"א מלטרפין בנותן טעם בקדירה בלא שלריך כדי לבטל טעם שתיהן יחד אבל לא לאסור ביבש וזה אינו מכוון בלשון המשנה דקתני אבל לא לאסור ולפירושו הלירוף בנותן טעם ג"כ לאסור הוא ולא כדמשמע מסוגית הש"ס להדיא דבנותן טעם הלירוף הוא להיתר כמבואר בפנים. ומ"מ לענין דינא לא פסק הרמב"ם כפירוש בדברי הת"ק אלא דמלטרפין זה עם זה לענין איסור בלבד שכך ביאר בה"א בחיבור בפ' ט"ו מהלכ' מ"א בהלכה י"ד שכתב הערלה וכלאי הכרם עולין בא' ומאתים ומלטרפי' זע"ז וכו' כיצד רביעית של יין וכו' או שהיתה הרביעית מלטרפת משניהם וכו' ולא זכר כלל מענין לירוף להיתר ומענין נתינת טעם באר שם לקמן וע"ש דמשמע מכלל דבריו שאין לירוף האיסורין אלא לענין איסור בלבד וטעמו בחזר בו ממ"ש בפירושו בדברי הת"ק דהלכתא כוותיה נראה לפי שסמך עלמו על הא דר' יוחנן בסוגיא דקאמר מאן תנא מלטרפי' ר"מ וכו' כל אסורין מלטרפין ללקות עליהן וכו' וכך הוכא בבבלי ע"ז דף ס"ו ומשמע דוקא לענין איסור הוא שמלטרפין ואע"ג דלענין לירוף למלקות לא פסק כהאי דהכא וכהאי דבבלי שם כדכתב בהדיא בפ"ד מהלכות מ"א בהלכה א' כל איסורין שבתורה אין מלטרפין זע"ז חוץ מאיסורי נזיר וכו' דוקא למלקות אינן מלטרפין אבל לענין לאסור והאי מלטרפין הן וזהו דמסיים שם ודינו כדין אוכל חצי שיעור ור"ל בזה שאסורו עליו מן התורה אלא שמלקות אין בו וטעמו דלא פסק לענין מלקות כן נתבאר בדבריו בחבורו על ס' נשים בפ"ו דנזיר בהלכה א' ד"ה כל האיסורין ע"ש שהסר שם בהדפוס השמט אחת שכתבתי שמצאתי הא"כ בהדפוס שיטן. ומיהו בדברי ר"א האי פירוש כדקאי קאי דהלירוף בנותן טעם הוא להיתר ודבר זה מבואר ובענין שהשיג הראב"ד שם על מ"ש הרמב"ם נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנאה וכתב על זה אינו כן דדוקא בדבר שבמנין הוא דאמרו וכו' וכבר עמדו על זה דזה אינו השגה כלל וכלל דלא אמרו בע"ז אלא דהתנא לא קחשיב התם כ"א דבר שבמנין ואיסורי הנאה אבל זה ברור הוא שכל מה שאמרו חכמים בשיעורי איסור הנאה אם אין כאן כשיעור בהתערובות לבטלו ודאי הוא דהכל אסור בהנאה ודין דבר שבמנין אפי' באלף לא בטל הוא ודבר זה ביאר הרמב"ם במקומו לקמן שם ברים פ' ט"ז ואין להאריך :

הדא דתנינן תמן הרואה כתם וכו'. בבבלי פ' הזהב דף נ"ה במתני' דדין החומש כד..א' מוקי לה שמואל כר"מ דגיטין כמו שזכרתי מזה לעיל ברים הפרק ונראה דלא בעי שמואל לאוקמי כהאי ר"מ דכתמים כדאוקי הכא דהכי בכתמים מחמיר ר"מ טפי מברלאייתה כדמשמע בנדה שם וכן פרש"י ועיין בפ"ק דנדה דף ו' וזה לכאורה כדאמרי' בכתובות פ' אע"פ דף נ"ו חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וא"כ לא דמיא כלל להאי דדמאי דאין כאן חיזוק אלא כשל תורה ולא יותר ולפיכך מוקי התם כר"מ דגיטין דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים הולד ממזר דזה נמי הוי כפסולי של תורה ולא יותר :

דמאי לריך חלה. בעיסה של עם הארץ מיירי שאל איזו החלה אללו כדפרישית בפנים וזה מוכרח הוא ומכאן ראיה ברורה ונכונה למה שבארתי לעיל בפ"ד דחלה בענין חלת דמאי ועיין שם בהלכה ד' ד"ה בחלת דמאי ניטלת מן הטהור וכו' ותמלא דברים כנים ואמיתים שיבא..ו שם בס"ד :

ש"נ

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב]דר"מ מחמיר בדבריהן וכו'. ע' בתיו"ט כאן ובפ"ד דכ"מ מ"ח ובבית דוד כאן ובשו' אליהו וע' בשו"ת אגודת אזוב בהלכות בכורות דף לג אות מו וע' בש"ח וע' בשעה"מ בפ"א פט"ו :

שנויי נוסחאות (שו"א) ומצטרפין כו' וצריך כד"ו מצטרפין כו' ואינו צריך. (שו"ר) והא בכי"ר והן. (שו"ג) כמה דתנינן בכי"ר בגין דתנינן. (שוט"ו) חנניא בד"ו חנגיה.

בכר לאדן

למי נלרכה לר"ש. במעילה פ"ד ד' י"ח בתוס' ותוס' ע"ז ד' ס"ו :

הר"א מגריידיץ

ולמה לא תנינן חלת דמאי כמו דתנינן חלה לא ניתני חלת דמאי והתנינן ת"מ של דמאי ועי' במפרש דכתב ה"ג בגין דתנינן חלה לא נתני חלת דמאי הוא"ל ותני חלה לא תני חלת דמאי. נ"ב אין הכרח לשבש כאן כלום וכך הוא (הפירוש) ר' יונה פריך למה לא תנן חלת דמאי כמו דתנינן חלה עלמה היינו אם לקח עיסה מגולגלת או פת אפוי מעם הארץ ותירץ לא ניתני חלת דמאי וכונתו הי' כפי המסקנא דלא שייך הכא (למתני חלת דמאי) אבל המקשן הבין שכוונתו דאין כאן מקום לדמאי. וע"ז פריך והלא יש תרומת מעשר של דמאי (וא"כ מיירי מתניתין בדמאי וא"כ מ"ט לא תני חלת דמאי) וע"ז הביא הפשט האמת דלא שייך חלת דמאי ר' חנניא בשם שמואל דמאי לריך חלה בתמי' ודאי אין לריך (למאי) חלה כיון שהוא במיתה וגם אין לה שיעור מן התורה הוי כמו תרומה גדולה שאין לריך להפרים וכקושית הר"ש שהובאה נמי בתוי"ט פ"ד דחלה מ"ז וא"כ לא שייך כלל (למפרך) ליתני חלת דמאי דליכא כלל. וא"ל אין זה ואומר לי' אלא ואמר לן דבא לפרושי דברי ר' חנניא שאין כונתו שאין לריך להפרים כלל דהא חזינן בפ"ד מ"ו בחלה הכ"ל דאיכא אלא ודאי איכא דלא מלא יוחנן כהן גדול שמפרישין רק תרומה גדולה וכמו שטועים בת"מ דאין חיוב מיתה

לוליבא נוטל הוא דמיו מן השבט. אמר ליה כן אמר שמואל שהוא נוטל דמיו מן השבט. רבי מנא בשם רבי יוסי אינו נוטל דמיו מן השבט למחר הוא מביא ודאי ואומר דמאי הוא כדי ליטול ממנו דמים. רבי יוחנן שאל לגמליאל זוגא נהיגין אתון מפקין חלה מן הדמאי אמר ליה לא כן א"ר שמואל אחוה דרב ברכיה בשעה שגזרו על הדמאי רוב העם מפרישין אותו לתוך בתיהן. אמר רבי יוסי בי רבי בון *תניי בית דין שתהא חלתו בצפון צפונו: ועולין באחד ומאה: מה את עביד לה בתחילת הפרשה או בסוף הפרשה אין תימר בתחילת הפרשה אין הקטן מעלה ואין אחר מעלה ואינו דוחה את השבת ואין תעבדיניה בסוף [הפרשה] קטן מעלה ואחר מעלה ודוחה את השבת. תמן תנינן *רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה. ותני עלה רבי שמעון בן אלעזר אומר אם רצה נותן עינו במקצתו ואוכל את השאר. אמר רבי יונה רבי יודה עבד לה בסוף הפרשה. ורבי שמעון בן אלעזר עבד לה בתחילת הפרשה. אמר רבי יוסי אף רבי שמעון בן אלעזר עבד לה בסוף הפרשה. ולא מודי רבי שמעון בן אלעזר שאסור לעשות כן בודאי. מאי כדון ובלבד

מסורת הש"ס

ע' ירושלמי דמאי פ"ה ה"ב

שבת קמא: קמב:

פני משה

סתם דמאי צריך להפריש ממנו חלה וכדפרישית. שבדמאי של עיסה או ככר מיירי שאל חיוב החלה אלא עם הארץ דאי בלוקח תבואה מעם הארץ ועושה עיסה ממנו מאי קמ"ל דפשיטא שצריך להפריש חלה שלא נתחייבה בחלה אלא אצלו בגלגול העיסה אלא כדאמרן ומשום דלא קאמר ר' חנניה אלא הדין הפרשת חלה מספק בשם שמואל הלכך קאמר לי' ר' חיי' בר לוליבא אמאי קאמרת סתמא דלדידי ס"ל שהוא נוטל דמיו מן השבט וכלומר דודאי הוא שצריך להפריש החלה מספק אבל כשהוא נותנה להכהן נוטל דמים ממנו שהרי מספק הוא והוי הכהן מוציא מן חבירו ועליו הראיה ואינו נוטל בלא דמים והשיב לו ר' חנניה דכן אמר שמואל בהדיא שהוא נוטל דמיו מן השבט אלא דלא אסקי' למילתיה מעיקרא: ר' מנא בשם ר' יוסי. פליג דאינו נוטל דמים מן השבט דאם לא כן למחר הוא מביא של ודאי להכהן ויאמר דמאי הוא כדי ליטול דמים לפיכך לא התקינו שיהא נוטל דמים בשל דמאי: נהיגין אתון מפקין חלה מן דמאי. אם אתם נוהגין כך וא"ל לא כן אמר שמואל אחוה דר' ברכיה לעיל בפ"ז דברכות על המתני' אכל דמאי וכו' דטעמא דמזמנין עליו מפני שבשעה שגזרו על הדמאי רוב העם מפרישין אותו לתוך בתיהן כלומר רואין אנו שרוב ע"ה מעשרין הן ומכניסין את התבואה לתוך בתיהן כדי שיתחייבו במעשרות והלכך הקילו בדמאי בכל מקום וא"כ ה"ה לענין חלה למה לא נסמוך על זה שרוב ע"ה מתקנין הן וכהי דלענין תרומת מעשר גזרו אעפ"כ ולא סמכינן על הרוב בחלה מיהא נסמוך על כך ובחלה א"י בזמן הזה הוא דמיירי דר' יוחנן אמר לגמליאל זוגא והשיב לו כן דרך שאלה ועל ששאל לו ר' יוחנן אם אתם נוהגין לעשו' כך ולקיים דברי חכמים שהדין הוא שצריך להפריש ואף במקום שהוא ספק שמא הופרש החלה: א"ר יוסי בר' בון. נמי כר' יוחנן דצריך הוא להפריש אף במקום שהוא מספק דתנאי ב"ד שתהא חלתו בצפון צפונו כלומר שיקבע המקום להחלה כאן או כאן בדמאי כמו שקובע למעשר ולתרומת מעשר וכאותה ששנינו שם הלוקח מן הנחתום כיצד הוא מעשר וכו' והשאר חלה ואמרינן לעיל דקובע לה מקום ושמעינן מיהת דדין חלה כשאר חיובי חכמים ששנינו ואף במקום שהוא מספק וכדלעיל צריך להפריש חלת דמאי: ועולין באחד ומאה. קתני במתני' וצריך להרים ובעי הש"ס מה את עביד לה להך הרמה כלומר מה הדין שאתה עושה בה אם כתחילת הפרשה היא או לא שאינה אלא כסוף הפרשה מן התערובת שתקנו חכמים להפריש מפני גזל השבט וכדמפרש ואזיל לענין מאי הוא דמספקא ליה: אין תימר. אם אתה אומר דכתחילת הפרשה דמיא א"כ אין הקטן מעלה אותה סאה שנפלה שהרי היא כתחילת הפרשת תרומה ואין הקטן תורם וכן אין אחר מעלה אותה שלא ברשות כדין התורם את שאינו שלו וכן אינה דוחה את השבת דאסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת דהוי כמתקן אבל אם דינה כסוף ולא כתחילת הפרשה וא"כ אף הקטן מעלה וכו' ומייתי עלה הך מתני' דלקמיה דבעי לאוקמי הך מילתא כהני תנאי כדלקמן: תמן תנינן. בפ' כ"א דשבת ר' יהודה אומר וכו' ותני עלה בתוספתא דשבת פט"ו דרשב"א פליג ואומר דאין לו להעלות את המדומע בשבת אלא אם רצה לאוכלו נותן עינו במקלתו של הכרי וחושב עליו שיהא זה לסאה המדומע שנפלה בו ואוכל את השאר: אמר ר' יונה וכו'. דקס"ד דבהא פליגי דר' יודה עביד לה להעלאה זו כסוף הפרשה ולא כתחילת הפרשת התרומה ולפיכך מתיר להעלות את המדומע בשבת ורשב"א עביד להעלאת המדומע כתחילת הפרשת התרומה ואין מפרישין אותה בשבת ולפיכך אין לו תקנה אחרת אלא שנותן עינו במקלתו ויחשוב שיהא זה להמדומע ולהעלות אותו למחר: א"ר יוסי. דלא היא אלא אף רשב"א עביד לה כסוף הפרשה שאם העלה את המדומע אינו עובר עליו משום שבות דמלוה כדתנינן גבי הפרשת תרומה בפ"ה דביצה דהגע עצמך וכי לא מודה רשב"א שאסור לעשות כן בודאי כלומר דאי ס"ד דטעמיה דרשב"א דאוסר בהעלאה משום דהויא כתחילת הפרשה ומתיר בתקנה זו שיהא נותן עינו וכו' משום דזה לא הוי כהפרשה א"כ יהא מותר לעשות כן אף בודאי טבל שיתן עינו במקלת ויחשוב שיהא זה לתרומה ויאכל את השאר ואכן לא שמעינן ליה לרשב"א דמתיר בתקנה זו אלא במדומע דוקא מפני שהוא ספק ואין איסורו אלא מדבריהם דהא מדאורייתא חד בתרי בטל אלא על כרחך דאף רשב"א ס"ל דכסוף הפרשה דמיא והלכך הוא דמתיר בתקנה זו גבי מדומע שיתן עינו במקלת: מאי כדון. כלומר וכי תימא דאי הכי אמאי פליג אדר' יודה ואוסר להעלות המדומע להדיא היינו טעמא

משום

רידב"ז

ועוד דמים מועטין הן שהוא צריך למוכרה בזול שאין לה אוכלין מרובין תקנו רבנן שיתננה לכהנים עכ"ל ז"ל [והוא דלא כשיטת הטור ז"ל דס"ל דא"צ ליתן לכהן להתרו"מ] וכתב התוי"ט ז"ל כרים דמאי והמ"ל ז"ל בפ"ט מה' מעשר דהא דבספק חלה גבי גר שנתגייר דמפריש חלה ואינו נותן לכהן בלא דמים לשיטת התוס' ז"ל ניחא משום דשאני חלה דהיא מרובה דהיא א' מכ"ד ולשיטת רש"י ז"ל מתרץ המ"ל ז"ל דשאני דמאי דאתא לאקולי ולאכול משא"כ בגר שנתגייר דהוי ספק איסורא ספק השקול לא חיישינן דילמא אתא למיכל ומסיק המ"ל ז"ל דנ"מ בין רש"י ז"ל ובין תוס' ז"ל בחלת דמאי לשיטת התוס' ז"ל כיון דהוי דבר מרובה אינו צריך ליתן לכהן בלא דמים והניח דין זה בצ"ע לפי שיטת התוס' ז"ל עיי"ש. והשתא מבואר היטב לשיטת התוס' ז"ל הירושלמי הזה כעין הומר דקאמר ר"ח בשם שמואל דמאי צריך חלה וקאמר סתם משמיה דשמואל דמאי צריך חלה ואינו מבאר מאי צריך אם צריך רק להפריש אבל יוכל לעכב אצלו ולמכור לכהן ומשהי גבי' או דילמא מאי צריך דצריך ליתן לכהן ולא יעכב אצלו ובודאי אתא שמואל לאשמעינן אחת מאלו אופנים דאל"כ מאי קמ"ל דאיכא חלה בדמאי זה פשיטא דמשנה מפורשת היא במס' דמאי ריש פ"ה בלוקח מנחתום ע"ה מפריש חלת דמאי א"ו דקמ"ל א' מב' אופנים הנ"ל או דקמ"ל דחלה אין דינה כתרו"מ משום דהוי דבר מרובה והצריך הוא דצריך רק להפריש או דקמ"ל דחלה דינה כתרו"מ לגמרי והצריך הוא דצריך גם ליתן לכהן ולא יעכבנו אצלו ולמכור לכהן. ע"ז שאל לי' ר"ח בר לוליבא נוטל הוא דמיו מן השבט ר"ל האיך שמעת משמואל בהאי דהלה אם נוטל דמים מן השבט ר"ל דמעכב אצלו ומשהי גבי' ומוכרו לכהן בדמים משום דהוי דבר מרובה א' מכ"ד או דהוי כתרו"מ ע"ז השיב לו דכן אמר שמואל דנוטל דמיו מן השבט. א"כ והוא

גי' הגר"א ז"ל בכי"ק א"ל וכן אמר שמואל והוסיף אות וא"ו אלא כן ומגי' וכן וה"פ ר"ח בשם שמואל דמאי צריך חלה וסבר ר"ח בר לוליבא דשמואל ס"ל דהוי כתרו"מ וא"ל דז"א אלא דנוטל דמים מן השבט ע"ז השיב לו דשמואל נמי ס"ל כן וכן אמר שמואל ג"כ דנוטל דמים מן השבט דלא דמי לתרו"מ כיון דהוי דבר מרובה וזה גופא אתא שמואל לאשמעינן ע"ז פליג ר' מנא בשם ר' יוסי וס"ל דאפילו בחלה דהוי דבר מרובה נמי אינו נוטל דמים מן השבט אע"ג דלא שייך גבי' הטעם דתרו"מ אבל מטעם אחר אינו נוטל דמים מן השבט משום גזירה דלמחר מביא ודאי ואומר דמאי הוא ויטול דמיו דבתרומת מעשר לא שייך הגזירה הזאת משום דהוי דבר מועט לא יעשה הערמה בשביל דבר מועט מה שאין כן בחלה דהוי דבר מרובה חיישינן דיערים בשביל ריוח מרובה. ומסיק ר"י שאל לגמליאל זוגא נהיגין אתם מפקין חלה מן הדמאי ר"ל דלא שאל לי' אם נוהגים אתם להפריש חלה מן הדמאי דזה פשיטא דהא משנה מפורשת היא כנ"ל אלא דשאל לי' אם אתם מעכבים אצליכם ולמכור לכהן ולהשהות גביכם או דנהגין למפקין [לשון יציאה] החלה ולא לעכב אצליכם למכור לכהן ע"ז אמר לי' לא כן אמר שמואל אחוה דר"ב בשעה שגזרו על הדמאי רוב העם מפרישין אות' לתוך בתיהן ר"ל דהוין מפרישין ומעכבין אצלן להחלה והניחו בבתיהן ואמרו לכהן המע"ה ע"ז אמר ריבר"ב תנאי ב"ד הוא שתהא חלתו בצפון צפונו ר"ל גבי הלוקח מן הנחתום בפ"ה דדמאי דנוטל כדי תרו"מ וחלה ואומר אחד ממאה כו' עשוי תרו"מ עליו והשאר חלה ומע"ש בצפונה או בדרומה ע"ז קאמר ריבר"ב דהוי תנאי ב"ד שיהא החלה בצפון צפונו ועיי"ש ומוכח מזה דנוטל דמים מהשבט דאל"כ אלא דנותנו לכהן בלא דמים כמו תרו"מ למה אינו קובע החלה ביחד עם התרו"מ ויתן לכהן בב"א א"ו דתרו"מ נותן לכהן בלא דמים והלה מעכב אצלו ומוכרו לכהן ע"כ נחלקו התרו"מ והחלה לב' מקומות. ודע דהמימרא דר"ש אחוה דר"ב דבמס' ברכות פ"ז ומימרא דהכא ב' ענינים הם וב' מאמרים המה והא דשייך הסוגיא הזאת הכא משום דבמתניתין תנן וצריך להרים [והגר"א ז"ל כתב דמזה ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל ורש"י ז"ל ותוס' ז"ל דתרו"מ של דמאי צריך ליתן לכהן] וכיון דפריך דליתני חלת דמאי במתניתין הרי דס"ל דחלת דמאי צריך להרים וליתן לכהן ע"כ נקבע הסוגיא הכא:

ותני עלה רשב"א אומר נותן עינו במקלתו. [ולא גרסינן אם רצה] ולא מודי רשב"א שאסור לעשות כן בתחלה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

מראה הפנים

אף ר' שמעון בן אלעזר עביד לה כסוף הפרשה וכו'. ה"ז כעין דמפרש לה בבבלי שבת דף קמ"ב דר' יהודה כרשב"א וכו' ודר' יהודה עדיפא מיניה והש"ס דהכא מוסיף בביאור זה ומפרש במאי דפליגי כמבואר בפנים ולעיין הנ"מ שיוצא מזה בקטן ואחר:

הלכה

שנויי נוסחאות (סו"ח) לוליבא בכי"ר לולייאני. (ס"ו) הדמאי בד"ו דמייא. (ס"ו) א"ר שמואל בד"ו אמר שמואל. (ס"י) צפונו בכי"ר ליתא. (סו"ח) לה בד"ו ליתא. בסוף בד"ו כסוף. (סו"ט) בתחילת בד"ו כתחילת. (סוכ"א) בסוף בד"ו כסוף.

הר"א מגריידיץ

מיהת כן מועיס בחלה ע"כ צריך עכ"פ להפריש אלא שהכהן משלם לו שלוקח דמיו מן השבט וא"ל דכן אמר שמואל. ואפשר דלא צ"ל ואמר לן רק אמר לי' שצריך ליקח חלה רק שנוטל דמיו מן השבט והשיב ודאי כן הוא וכן אמר שמואל. ואולם מה שאמרתי שאין חלה בדמאי כן כונתי שאין חלה ודאי ולא שייך שוב למיתני זאת במשנה כיון דבזה אין שייך להרים, אולם ברישא בת"מ של דמאי דבזה הוי ספק יותר שלא תרם כיון דשכיח טעות ויש לו שיעור בזה אינו מגיע מהשבט תשלומין. ולמה שתירלתי בגליון המשניות קושית השער המלך סובב כ"ד נר"מ דבריסא בת"מ עכ"פ נר"מ אין צריך לשלם, אבל בחלת דמאי מודה ר"מ דצריך הכהן לשלם דאין אלא חומרא יתירה. וצריכין אנחנו לומר דר' מנא דבספק דאין הכהן צריך לשלם אין מתרץ המשנה מדוע לא ניתני (חלת דמאי) אך ניחא דת"מ הוי הנתינה לכהן בחנם דין גמור ולכן צריך להרים אבל (ר' מנא) סמ"ל רק דאין צריך לשלם אם נותן לו בעין מטעם דגזרינן אך זה פשיטא לו דבתערובות אין צריך להרים או מרים ובזה משלם לו כיון דלא שכיח תערובות כזה כ"כ לא גזרו ובזה ניחא לגמרי במשנה ו' פ"ד דחלה מכל אשר תמה הר"ש והתוי"ט. [כונתו דהמפרש הנ"ל מחק מלת „כמו" בירושלמי וגרס תחתיו מלת „בנין" ולפירושו הוא תירוץ על קושית ר' יונה ומתחיל התירוץ מן מלת „בנין" והגאון גורס מלת „כמו" כמו שהוא לפנינו בירושלמי

ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. *תמן תנינן רבי ליעזר אומר א תרומה עולה באחד ומאה רבי יהושע אומר במאה ועוד. תמן אמר חזקיה רבי אבהו בשם רבי לעזר *כל מקום ששנה [רבי] מחלוקת ואחר כך חזר ושנה סתם הלכה כסתם. מן מה דתנינן סאה תרומה שנפלה למאה ואמר רבי לעזר לית כאן לומר לתוך מאה אלא לתוך תשעים ותשעה. כמה דתנינן רבי ליעזר ורבי יהושע *מניין שהן עולין. אמר רבי יונה כתיב ג מכל חלבו את מקדשו ממנו. דבר שאת מרים ממנו שאם יפול לתוכו הוא מקדשו. וכמה הוא אחד ממאה. רבי ליעזר אומר מוסיף סאה ומעלה. רבי יהושע אומר מוסיף כל שהוא ומעלה. רבי יוסי בן משולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדומע. תני רבי שמעון אומר תרומה עולה במאה מקל וחומר אם איסור מתוך איסור עולה איסור מתוך היתר לא כל שכן. [תרומה] אית תניי תני איסור מתוך היתר ואית תניי תני היתר מתוך היתר. מאן דאמר איסור מתוך היתר שכן ו תרומה אסורה לזרים. מאן דאמר היתר מתוך היתר שכן תרומה מותרת לכהנים. אית דפתר לה כולה לכהנים מאן דאמר איסור מתוך היתר במדומע בתרומה טמאה. עד מ"ד היתר במדומע בתרומה טהורה. ז תני צ *פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חולין וכן חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין

תורה אור: במדב' יח

קרבן העדה

תמן תנינן ר"א אומר תרומה עולה בא' ומאה כו' תמן אמר חזקי' ר"א בשם ר"א כ"מ ששנה רבי מחלוקת ואח"כ חזר ושנה סתם הלכה כסתם. ר"ל א"כ מוכח מהמשנה דידן דהלכה כר"א מדסתם תנא הכא כר"א אבל מה דתנינן סאה כו' [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] ואמר ר"א לית כאן לומר לתוך מאה אלא לתוך צ"ט וכר"א ור' יהושע [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ותיבת כמה דתנינן מיותר] פי' לפי גי' ר"א במשנה הסמוכה לתוך צ"ט ווהו כר' יהושע נמצא דמשנה דידן סתם כר"א ומשנה שלאחרי' כר' יהושע ונמצא לפ"ז דסתם כר"א וכר' יהושע: תני ר"ש אומר תרומה עולה במאה מק"ו אם איסור מתוך איסור עולה. ר"ל תרומה מטבל איסור מתוך היתר ר"ל תרומה מחולין לא כ"ש אית תניא תני איסור מתוך היתר דנקרא תרומה איסור מתוך היתר ואית תניא תני היתר מתוך היתר דנקרא תרומה היתר מתוך היתר ובלשון זה נאמר הק"ו מה איסור מתוך איסור עולה היתר מתוך היתר לא כ"ש ומפרש הטעם דלמה נשנה בלשון זה ובלשון זה ומפרש דלמאן דקרי לתרומה איסור משום דאסור לזרים ומאן דקרי לה היתר משום דמותר לכהנים ואית דפתר לה להני תרי לישני בכהנים מ"ד איסור מתוך היתר בתרומה טמאה ותיבת מדומע מיותר כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק מ"ד היתר בתרומה טהורה דלמ"ד בלשון איסור בהיתר קאי על ביטול טמאה בטהורה ומ"ד היתר בהיתר קאי אטהורה וליכא כ"מ ביניהם בדינא רק בלישנא: תני פרוסה של לחם הפנים כו' מדבר שהוא מותר לישראל וקשיא כתיב מאתים ור"י אומר מאה ומשני כתיב חיים ור"י אומר שהוטין דאימתי כתיב מאתים בחיים משא"כ הכא כתיב שהוטין:

פני משה

משום דס"ל דבלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול דמיחזי כעובדא דחול ורבי יהודה לא חיים להכי ובהא בלחוד הוא דפליגי אבל כ"ע העלאת המדומע אינו כתחילת הפרשה וכ"מ דבחול מותר אף הקטן להעלותו וכן אחר מעלה אף שלא ברשות: תמן תנינן. לעיל פ"ד דתרומות הל"ז ר"א אומר תרומה עולה וכו' כדפרישית שם: תמן אמר חזקיה. הך דחזקיה לקמן הוא בפ"ג דפסחים ופ"ד דיבמות ובכמה מקומות דשנה זה הכלל בשם ר' אלעזר דכל מקום ששנה רבי מחלוקת במתני' ואח"כ מצינו שחזר ושנה באיזה מתני' סתם כאחד מהני תנאי דפליגי למעלה הלכה היא כהך סתמא ומייתי להא דחזקיה הכא משום דרצה להשמיענו דהלכה כר"א דתרומות הואיל וכאן סתם לנו רבי כדבריו וכדמסיק למילתא: מן מה דתנינן סאה תרומה וכו'. כלומר וכן שמעינן מהכא מן מה דתנינן במתני' דלקמן כילד סאה תרומה שנפלה למאה וא"ר אלעזר עלה בהלכה דלקמן דלית כאן לומר לתוך מאה כלומר דסמי מכאן לתוך מאה דאי אתה יכול לשנות כן דהרי אם נפלה סאה לתוך מאה חולין יש כאן אחד ומאה וא"צ לירוף של דבר אחר כדי להעלות אותה אלא כך צריך לשנות שנפלה לתוך צ"ט של חולין ועם אותה סאה של תרומה הוא דהוי מאה ולפיכך שייך למיתני כן וצריך לירוף כדי להעלות אותה: כמה דתנינן ר"א ור' יהושע. כלומר והיינו כמה דתנינן בתרומות דר"א ור' יהושע פליגי בזה ולפיכך סתם לן רבי כאן שנפלה למאה והיינו כדמפרש ר"א אמורה שנפלה לתוך צ"ט וזהו כר"א דתרומות וכדמפרשינן לה במתני' דלקמן: מנין שהן עולין. השתא מהדר לפרושי פלוגתייהו דר"א ורבי יהושע וכדמפרש לה לעיל בתרומות והתם הגי' מנין שאין עולין וכדפרישית שם דהרי מיהת לכ"ע אם אין כאן אלא מאה בין הכל אין עולה וגי' דכאן יותר נכונה כלומר ורמז לכל א' וא' למאי דס"ל מנין: אמר רבי יונה כתיב. גבי תרומת מעשר מכל חלבו את מקדשו ממנו ודרשינן דבר שאתה מרים ממנו מקדשו אם חזר ונפל לתוכו וכמה הוא אחד ממאה שכך הוא השיעור לתרומת מעשר שהעשרה ממאה מעשר ראשון הוא ומאותן עשרה מפרים הלוי א' מהן לתרומת מעשר ולמדנו שכל שיש לו שם תרומה אם נפלה לתוך החולין ואין כאן אלא מאה בלבד מקדש הכל וצריך שיהא בין הכל יותר ממאה וכמה הוא היותר בהא פליגי דלר"א מוסיף סאה שיהא בין הכל אחד ומאה ומעלה ולר' יהושע מוסיף כ"ש כלומר אפי' אין כאן אלא כל שהוא יותר ממאה בין הכל מעלה ור' יוסי בן משולם וכו' כדפרישית שם: תני ר"ש אומר וכו'. הך דר' שמעון גרים בתוספתא דתרומות פ"ה ובלשון אחר וה"ג שם ר"ש אומר במאה קל וחומר מה מלינו בתרומת מעשר א' מעשרה אף זו אחד מעשרה אמרו לו לא אם אמרת בתרומ' מעשר שניטלה קדם מקדם ולא נקרא שם איסור עליה תאמר בזו שניטלה קודם מחול ונקרא שם איסור עליה והיינו הך דקאמר הכא דלר"ם תרומת מעש' נקרא איסור מתוך איסור דס"ל כמ"ד מעשר ראשון אסור לזרים ואם תרומת מעשר ניטלת א' מעשרה דהיינו א' ממאה כדלעיל ק"ו לתרומה שנפלה לתוך חולין שזהו איסור לתוך היתר שעולה במאה ופליג את"ק דהתם בתוספת' דס"ל בא' ומאה דוקא: תרומה אית תנויי תני איסור מתוך היתר ואית תנויי תני היתר מתוך היתר. כל"ל ומילתא באנפי נפשה היא דתני חדא דתרומ' שעולה מתוך החולין נקרא איסור מתוך היתר ותני אידך שנקרא היתר מתוך היתר ומפרש ואזיל דמ"ד דנקרא איסור מתוך היתר שכן תרומה אסורה לזרים ועולה מתוך החולין שהן מותרין לזרים ולמ"ד דנקרא היתר מתוך היתר משום דמיהת התרומה היתר לכהנים הוא ולא נקרא איסור אלא האסור לכל ובלישנא בעלמא פליגי: אית דפתר לה כולה לכהנים. כלומר ואיכא דמפרשי להני תרתי ברייתות דהכל בענין איסור והיתר לאכילת כהנים קאי ולא פליגי כלל אלא דהברייתא דקאמרה איסור מתוך היתר במדומע בתרומה טמאה מיירי שנפלה סאה תרומה טמאה לתוך החולין דבשהיא עולה נקראת היא איסור מתוך היתר שהרי תרומה טמאה אסורה לכהנים ואידך ברייתא במדומע בסאה תרומה טהורה מיירי דהויא היתר מתוך היתר ואיידי דמייתי להאי דר"ם דקורא לתרומה העולה מן החולין איסור מתוך היתר מייתי נמי להני ברייתות דאשכחן דתני לה בשינוי הלשונות: תני. בתוספתא דתרומות סוף פ"ז ושם הגי' בהיפך וכך היא נשנית חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין וכן פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חולין הרי אלו יעלו ר' יהודה אומר לא יעלו חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאת טהורה וכן פרוסה של לחם הפנים טמא שנתערבה בק' פרוסות של לחם הפנים טהור הרי אלו יעלו ר' יהודה אומר לא יעלו והכא לא מייתי אלא

עין משפט נר מצוה

ה
א ב מיי' פי"ג מתרומות ה"א ופי"ד ה"ח ופט"ז ממא"א סע"ו
ו
ג מיי' פ"ו מתרומות ה"ה
ז
ד מיי' פט"ו ממה"א ה"ג ופ"ו מפסולי המוקדשין הכ"ג

גליון הש"ס וצ"ן ירושלים

צפרוסה של לחם הפנים. ע' בבבלי ביבמות דף פ"ב וצ"ע על הכ"מ בפט"ו ממא"א ה"ג ודוק:

מסורת הש"ס

תרומות פ"ד מ"ז ע"ו סח:
יבמות מב: וש"נ
ירושלמי תרומות פ"ד ה"ו
ע' יבמות דף פא: ותוספתא תרומות פ"ה.

מראה הפנים

הלכה כסתם מן מה דתנינן סאה תרומה שנפלה למאה וכו'. כדפרישית דמשמע ממתני' דריש פרקין וכן ממתני' דלקמן דסתים לן רבי כאן הלכה כר"א דתרומ' דבעינן אחד ומאה וביאור דבר זה כך הוא שהרי ממה דשנה התנא שנפלה למאה ומפרש לה ר' אלעזר לקמן דלית כאן מאה ומשום דאי כשנפלה למאה א"כ יש כאן אחד ומאה ומאי האי דקתני התרומה מעלה את הערלה הא אין כאן תרומה כלל דכשיש כאן אחד ומאה מרים את התרומה וצריך הוא להרים כדתנינן ומאה שנשאר הכל חולין הוא וא"כ כשנפלו אח"כ הג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם הרי הן עולין באחד ומאתים מלבד התרומה ואפי' אם נפלו לתוך החולין קודם שהרים את התרומה אכתי לא שייך למיתני התרומה מעלה את הערלה שהרי אין כאן צורך כלל להתרומה לבעלאת הערלה או לכלאי הכרם דבלאו התרומה איכא שיעור העלאה להג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם ולהכי מפרש לה ר' אלעזר דלאו דוקא שנפלה למאה קתני אלא שנפלה לתוך צ"ט ובין הכל הוא מאה והשתא צריך צירוף התרומה לשיעור הג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם וזהו ששנה כ' התרומה מעלה את הערלה וא"כ ממילא מוכרת הוא דסתים לן כר"א דתרומות שצריך א' ומאה מדקתני סאה תרומה שנפלה לתוך צ"ט והרי לפניך ראיה גדולה ונכונה לפירוש הרמב"ם במתני' דלקמן דאי כפי' הר"ב שמלבד זה דוחק גדול הוא ואין מקום לפירושו שפי' בתחילה דסתם מתני' דלקמן כר' יהושע וכו' ואין הדעת סובל לפרש כך דקשה דכי מפרשינן להאי ועוד דקאמר ר' יהושע שיעורו ג' קבין זה לא שמענו אלא אפי' משהו יותר נקרא ועוד אליביה וכך הוא מוכרח מדברי הש"ס דלעיל בפ"ד דתרומו' ומייתי לה נמי הכא לקמיה ר' יהושע אומר מוסיף כל שהוא ומעלה ולקושיא זו על פירושו אין לייסב כלל ועוד קשה טפי על מה דמסיים הר"ב א"נ מצינן לאוקמי כר"א דהלכתא כוותיה וכו' הכי הש"ס קאמר להדיא דרבי סתם לן הכא והלכה כסתם ואם דאגה:ו מצינו לפרש כר' יהושע או כר"א א"כ אין כאן סתם אחר המחלוקת ו שאר בספק ועוד בלאו הכי היה קשה לי תמיד לפירושו שכתב דלר"א דהתרומות מיירי כגון שנפלה סאה של תרומה לתוך צ"ט שאין ותני סאה של חולין וכו' וכי היאך שייך לפרש לישנא דהמתני' מעצמו כן והא ר' אלעזר בגמרא דמפרש להמתני' לא קאמר הכי אלא שנפלה לתוך צ"ט וכלומר דהיינו מאה דקתני משום שבין הכל הוא מאה וכן למאתים דמתני' דלקמן היינו שנפל לקצ"ט וא"כ בין הכל הוא מאתים אבל התני אין במשמע הלשון כלל סוף דבר לא נצריך בפירוש זה הדחוק ומוקשה והעיקר כפי' הרמב"ם בכולא מתני' דלקמן שנכלל בה הב' משניות הסדורין בדפוס המשניות וכמו שתמצא לקמן הביאור הנכון בדבריו ותירצתי כל הקושיות במצאתי על דבריו וסתרתי כל הפירושים האחרים שנמצאו כמו שתראה לפניך מבואר הכל בס"ד: תני פרוסה של לחם הפנים שנתערבה וכו'. ברייתא זו הובאה בבבלי יבמות פ' הערל דף פ"א וברישא גרים התם כגי' התוספתא שהבאתי בפנים בחתיכה חטאת טמאה

שנויי נוסחאות (סו"ה) רבי כ"ה בד"ו. (סוי"ח) תרומה אית תניי בד"ו תרומה אחת תנויי. (בוכ"ד) היתר במדומע בנ"ו היתר מתוך היתר במרומע.

הר א מגריידיץ

בירושלמי ומפרש מלת כמו שהוא שייך להקושיא של ר' יונה כלומר למה לא תנינן חלת דמאי כמו דתנינן חלה ודאי. ומאריך הגאון בדבריו עד ואמר לן פי' בירושלמי של הגאון היה כתוב ר"ת "וא"ל" וא"כ איכא למימר דהר"ת הוא "ואמר ליה" היינו דר' חייא בר לוליבא אמר לר' חנינא או דהר"ת הוא "ואמר לן" היינו דבא ר' חייא לפרש לן דברי ר' חנינא ואח"כ כתב הגאון דאפשר גם לגרוס "אמר ליה". ומאריך עוד הגאון בדבריו ועיקר כונתו דיש חילוק בין תרומת מעשר של דמאי ובין חלת דמאי דתרומת מעשר של דמאי אין צריך הכהן לשלם לו בעד הת"מ וחלת דמאי צריך הכהן לשלם להבעה"ב ור' חנינא אמר דבריו בלשון בתמי' כלומר על מה שהקשה ר' יונה למה לא תנינן חלת דמאי ע"ז השיב לו ר' חנינא וכי דמאי צריך חלה הלא מדמאי אין צריך לתן חלה וא"כ איך אפשר למנות גם חלת דמאי במתניתין ואמר לי' ר' חייא בר לוליבא כוטל הוא וכו' כלומר איך כותך במה שאתה תמה וכי דמאי צריך חלה אם כותך שאין צריך לתת חלה כלל מדמאי הלא הוא דבר שלא אפשר לומר כן כי מדוע תהיה גרע חלה של דמאי מת"מ של דמאי והלא במ"ו דפ"ד דחלה איתא להדיא הדין חלת דמאי ואולי כותך שנוטל הוא דמיו מן השבט כלומר דבאמת צריך להפרים חלה גם מן הדמאי ומה שאמרת שאין חלה בדמאי היינו שהכהן צריך לשלם בעד החלה והשיב לו ר' חנינא דבאמת כן הוא כונתו במה

מסורת הש"ס

ע' פסחים מח. וש"נ

תורה אור

חולין לא יעלו . רבי יודה אומר יעלו . מה טעמא דרבי יודה (יחזקאל מה) ושה אחד מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל . מדבר *שהוא מותר לישראל . וקשיא. כתיב מאתים ורבי יודה אומר מאה . כתיב חיים ורבי יודה אומר שחוטין . מה בין חיים לשחוטין . רבי חיננא אמר חיין עשו אותן כדבר שדרכו להימנות . עד כדון דבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט . דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה נישמעינה מן הדא (ויקרא כב) ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא . יש לך קדשים שאינו אוכל בהן פרט לעירובין וליתר ממאה . אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי תרומה . מניין אוכלי תרומה באוכלי חולין אוכלי חולין באוכלי תרומה אוכלי תרומה באוכלי קדש אוכלי קדש באוכלי תרומה משקה תרומה במשקה חולין משקה חולין במשקה תרומה משקה תרומה במשקה קודש משקה קודש במשקה תרומה משקה קודש במשקה קודש מניין תלמוד לומר מן הקדשים ריבה . רבי אבין בשם ר' יוחנן תיפתר בלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר . והתני משקה שנים א"ר חנניה הדא אמרה עולות בעולות אבל חטאת בעולות הרי יש כאן ודאי בלא תעשה . היאך סבר רבי יודה כרבי ליעזר או כרבי יהושע . [אי] כרבי ליעזר מעלה ואוכל [אי] כרבי יהושע מעלה ושורף .

מאן

פני משה

אלא הרישא וגרים לר' יהודה דס"ל יעלו : מ"ט דר' יודה. משום דכתיב ביחזקאל ושה אחד מן הצאן מן המאתים. ממשקה ישראל ומדכתיב מן המאתים משמע מהתערובות שנתערבו ומדכתיב ממשקה ישראל משמע מדבר שהוא מותר לישראל והיינו שנתערב בשל חולין ולמדו שהוא עולה ולקמיה פריך הא ממאתים כתיב אלמא דלא מישתעי אלא בדבר שהוא צריך מאתים כגון ערלה וכלאי הכרם: וקשיא. על הא דר' יהודה הא כתיב מאתים ואיהו יליף מכאן לדבר שיעלה במאה ועוד הא כתיב חיים כלומר דקרא בחיים מישתעי שה מן הצאן ואיהו יליף לשחוטין דחתיכה ממאה חתיכות הוא שעולה ולא משני מידי : מה בין חיים לשחוטין. השתא מפרש ומאי שנא בין אלו לאלו וקאמר ר' חיננא משום שהחיין עשו אותן חכמים כדבר שדרכו להימנות דחשיבי ולא בטלו וכדתנן בזבחים ריש פ"ח וא"כ לא מצינן למימר דקרא מרמז על ביטול התערובות ושיעלה דהא בעלי חיים לא בטילי כלל : עד כדון וכו'. על דינים שנכנסו במתני' קאי דעד כאן לא שמענו אלא בדבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט הוא כגון בתרומה שנפלה לתוך החולין שמעלה התרומה ואותן החולין מותרין להדיוט וכן בערלה וכלאי הכרם שעולין הן ונשאר החולין שנפלו בהן מותר להדיוט אם יש בהן כשיעור הנכנס במתני' : דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה. מנין שג"כ צריך שיהיה בהן כשיעור כדי להתיר אותן שנשארו לגבוה וכגון שנתערב קדש בקדש מין בשאינו מינו כדלקמן : נשמעינה מן הדא. ברייתא הנשנית בספרא פ' אמור : ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא. בטבול יום כתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וגו' ודרשינן מן הקדשים ולא כל הקדשים לפי שיש לך קדשים שאינו אוכל בהן פרט לעירובין לפחות ממאה כצ"ל וכך הוא נשנה בספרא. שאם נתערב בפחות ממאה מין בשאינו מינו לענין שינוי השם כגון שנתערבה תרומה בתרומת לחמי תודה דאע"ג ששניהן נקראו תרומה מ"מ זו היא תרומת הגורן וזו היא תרומת התודה ואם אין בתרומת לחמי התודה מאה כדי להעלות תרומת הגורן ממנה הרי דין הכל כדין תרומת לחמי תודה ואינה ניתרת לאכול בהערב שמש שהרי תרומת התודה קדש הוא ואם הוא מחוסר כפרה אינו אוכל עד שיביא כפרתו למחר : אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי תרומה. כדפרישית שנתערבה תרומת הגורן בתרומת לחמי תודה: מנין אוכלי תרומה באוכלי חולין שנתערבו. שאם אין כאן כשיעור העלאה שדין הכל כדין תרומה או אוכלי חולין באוכלי תרומה וכלומר שהחולין מועטין הן : אוכלי תרומה באוכלי קדש. כגון שנתערבה תרומה בשל לחם הפנים או להפך או משקה תרומה וכו' : משקה תרומה במשקה קדש וכו'. לקמיה מפרש ופריך עלה ומשני: ת"ל מן הקדשים. לשון רבים ריבה את כל אלו שאם אין בהן כשיעור מאה כדי להעלות את התערובות הרי הכל כדין החמור שבהן : תיפתר בלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר. על משקה קדש שנתערב במשקה תרומה קאי דמותר לוג שמן של מצורע קדש הוא ונאכל לכהנים בתורת קדשי קדשים כדין עשר מתנות כהונה הנוהגות במקדש ונתערב במשקה תרומה היינו עם השמן של רקיקי מנחת נזיר דכתיב ורקיקי מצות משוחים בשמן ואותן עם מותר השמן שלהן דינן כמורם מהתודה ואיל נזיר שנאכלין לכהנים בירושלים והרי כאן ג"כ חמור וקל ואם נתערבו בפחות ממאה דינן כחמור שבהן : והתני משקה. כלומר דפריך והתני נמי משקה קדש במשקה קדש ומאי קאמרת עלה ומשני שנים כלו' דמיירי בשל שנים שנתערב משקה קדש של זה במשקה קודש של זה שאם אין בהן כדי שיעור העלאה הרי דינן כדין קדשים מין במינן שנתערבו של זה בשל זה דכל א' קרב לשם מי שהוא כדתנינן בפ"ח דזבחים: הדא אמרה עולות בעולות. על קדשים של זה בזה שנתערבו קאי דדוקא אם נתערבו עולות בעולות כל א' קרב לשם מי שהוא דכפרתן שוה וה"ה חטאת בחטאת וחדא מינייהו נקט אבל חטאת של זה שנתערבו בעולות של זה וכגון חטאת נשיא שהוא זכר הרי יש כאן ודאי בלא תעשה כלומר דאין כפרתן שוה דחטאת בא על הודאי ושיש בו כרת והעולה מכפרת על העשה ועל ל"ת שניתק לעשה והואיל ואין כפרתן שוה לא אמרינן דכל אחד קרב לשם מי שהוא: היך סבר ר' יהודה. על סיפא דהתוספתא שהבאתי לעיל קאי דאם נתערבה חתיכה של חטאת טמאה במאה של טהורות דפליג נמי ר' יהודה וס"ל דתעלה וכפי הגי' דהכא דלעיל ברישא דהתוספתא ושואל הש"ס דהיך ס"ל לר' יהודה בזה אם כר"א או כר' יהושע ופלוגתא דר"א ור' יהושע לעיל בפ"ה דתרומות היא בהלכה ב' גבי סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה חולין טהורין דר"א ס"ל תרום ותשרף שאני אומר אותה סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים תעלה ותאכל נקודים וכו' וחכמים היינו ר' יהושע בר פלוגתיה דר"א והשתא כמאן ס"ל לר' יהודה בדין חתיכת חטאת טמאה דקאמר שתעלה וה"ג כר"א

רידב"ז

עד כדון דבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה . ר"ל דלא ידעינן דשייך ביטול אלא בדבר של אכילת כהנים אבל דבר שהוא לגבוה למזבח מי שייך גבי' ביטול וקפשיט נשמעינה מן הדא ואחר יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל בהם פרט לעירובין ולפחות ממאה כן איתא בתו"כ ופי' המפרש עשירית האיפה ז"ל דר"ל דנפלה לג"ט שאין פחות ממאה דאז נתבטל ומותר לאוכלו אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי חולין משקה קודש במשקה חולין אוכלי תרומה באוכלי תרומה משקה תרומה במשקה תרומה אוכלי קודש באוכלי קודש משקה קודש במשקה קודש מנין ת"ל מן הקדשים ריבה כן גי' הילקוט מובא בעשירית האיפה ז"ל הנ"ל ומפרש דמן הוי מיעוטא ר"ל דמקצת לא יאכל אבל כשנתערב הרבה מותר לאכול דנתבטל ברובא ע"ש אלמא דשייך ביטול אף בקודש לגבוה ע"ז מדהה ר"א בשם ר' יוחנן תיפתר בלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר דהוי אכילת כהנים ע"כ. עולה אבל בקדשים העולים לגבוה אכתי מיבעיא לן אם שייך ביטול או לא כגון משקה של מנחות בנסכים אכתי מיבעיא לן ע"ז פריך והתנינן בברייתא על הדא דתו"כ הנ"ל משקין ר"ל לאו משקה קודש במשקה קודש אלא בלשון משקין קודש במשקין קודש וסתם משקין הוא שנים א"כ לפ"ז דא"ת דלא שייך ביטול אלא בלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר דנאכל לכהנים א"כ לא שייך למיתני אלא משקה קודש במשקה קודש דהא אין כאן אלא משקה אחד א"כ ע"כ מוכח דאף במשקין דמנחות ונסכים נמי שייך ביטול אף דאין בו אכילת כהנים אלא אכילת מזבח לבד ע"ז אמר ר"ח הדא דתימר דעולה אפי' באכילת מזבח היינו דוקא עולות בעולות כגון עולה של קין בעולת חובה ונדבה ועולת תמיד ועולת ראי' דנתבטל המיעוט ברוב ועולה הכל לשם עולה מהרובא כדאיתא במס' שבועות דף י"ב ע"א התם הוא מעיקרא עולה והשתא עולה [ופירש"י ז"ל ד"ה מקיילין הואיל ושייכי במקצת קרב עיי"ש] דהוי עולת תמיד ועולת נדבה דקין שייכות להדדי אבל בחטאת אין מקיילין ממנו לעולת קין עיי"ש וה"נ ה"ק דנתערב עולה בעולה בטל המיעוט ברובא משא"כ בנתבטל חטאת בעולה ההיך יקריבו כולן עולות הרי יש כאן ודאי בל"ת פי' דהא אפילו בהדיוט כה"ג כשנתבטל ביבש ברובא אסור אדם אחד לאכול כולן אפילו בזא"ז משום דע"כ בודאי יש אחד מהן שאסור ואוכל איסור וא"כ ה"נ היך יתבטל החטאת בהעולות ויקריב כולם עולות הא בודאי יש אחד מהן באיסור ל"ת דמקריב חטאת בכליל עובר בל"ת. ומכאן מוכח כשיטת הנך מרבוותא ז"ל דס"ל דיבש ביבש אע"ג שנתבטל מ"מ אסור לאדם אחד לאוכלן אפילו בזא"ז דאילו לשיטת הרא"ש ז"ל דס"ל נתהפך האיסור להיות היתר ומותר אדם אחד לאוכלן ביחד א"כ לפ"ז אפילו חטאת בעולה ג"כ יתבטל ומאי איכפת לן שיש כאן ודאי אחת בל"ת וזה ראיה עצומה :
האיך סבר ר' יהודה . וקאי על הברייתא דחתיכה של חטאת טמאה שנתערבה וכפי' הפני משה ז"ל :

מאן

מראה הפנים

טמאה שנתערבה במאה טהורות וכן פרוסת לחם הפנים טמא שנתערבה במאה פרוסות טהורות לת"ק יעלו ולר' יהודה לא תעלה אבל בסיפא בטהורה שנתערבה במאה טהורות ובפרוסת לחם הפנים טהור שנתערבה במאה חולין טהורות גרים התם דלדברי הכל לא יעלו משום שכולן ראויות לכהנים לאכלן מדומעות וכ"פ הרמב"ם בסוף פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין ובדין דבריתא כת"ק אלא שבפרק ט"ו בהל' מ"א בהלכה י"ג כתב גבי והלו הן השיעורין שיתנו חכמים וכו' וכן פרוסה של לחם לתוך פרוסות של חולין עולין באחד ומאה וזהו לכאורה סותר דברי עצמו במה שכתב בהל' פסולי המוקדשין

והכ"מ כתב ליישב לזה דבהלכ' מ"א מיירי בפרוסה של לחם הפנים טמא וכו' ואף שדברי הרמב"ם סתומים ע"כ צריך לומר כן וסמך עצמו על מה שיבאר דבריו במקומן בפסולי המוקדשין וכאן לא כתב אלא אגב דאיירי בשיעורין של אחד ומאה אבל מה שכתב הכ"מ דהאי דהכא נמי איירי בלחם הפנים טמא (ובדפוסים כתוב טהור וט"ס הוא וצ"ל טמא) לא היה צריך לזה אלא דדברי הרמב"ם נכונים הכל לפי הגי' שנשנית בבבלי שם :
יש לך קדשים שאינו אוכל בהן וכו'. שאי ברייתא דת"כ לכאורה קשה להולמה ופירשתיה כמבואר בפ"ים :

ומצטרפין

שנויי נוסחאות (סו"ג) אח"ד נמקרא אחת. (ס"ג) משקה במר"ז משקה.

הר"א מגריידיץ

דאמר שאין חלה לדמאי היינו שהכהן צריך לשלם וכן אמר שמואל ג"כ כדברי שהוא נוטל דמיו מן השבט היינו שהכהן צריך לשלם בעד החלה והטעם בזה לחלק בין ת"מ ובין חלה פירש המחבר בדבריו בזה וע"כ ליכא למתני חלת דמאי במשנה משום דחלוק הוא מת"מ דת"מ של דמאי צריך להריס והכהן אינו משלם לו בעד הת"מ וחלת דמאי אין צריך להריס ואם הריס ונתן לכהן צריך הכהן לשלם לו. ומהריך הגאון עוד בדבריו לתרץ הקושיא דר' יונה אליבא דרבי מנא דכיון דתרצינן בזה דלפיכך לא תני במתני' חלת דמאי משום דחלת דמאי לא דמי לת"מ של דמאי משום דחלת דמאי צריך הכהן לשלם לבעה"ב אכן לר' מנא (שם) בשם ר' יוסי דס"ל דגם בחלת דמאי אינו נוטל דמיו מן השבט היינו דאין הכהן צריך לשלם בעד החלה א"כ הוו ת"מ של דמאי וחלת דמאי שוין בדינם וא"כ נשאר קושית ר' יונה למה לא תנינן חלת דמאי במתניתין ועל זה כתב הגאון דלפי שתירץ בגליון המשניות קושית השער המלך וכתב שם דסובב כ"ד לר"מ דברישא דת"מ ס"ל דאין נוטל דמיו מן השבט ומה שאמר ר' מנא אינו נוטל דמיו מן השבט קאי על רישא דמתניתין אכן בחלת דמאי מודה ר"מ דנוטל מן השבט וא"כ מתורץ ג"כ לר' מנא הקושיא של ר' יונה כיון דגם לר' מנא איכא חילוק בין ת"מ של דמאי ובין חלת דמאי וכמש"ל. אכן לדידן דאנו מפרשים לדברי ר' מנא דלא קאי אמתניתין רק דהירושלמי מביא דעת ר' מנא בשם ר' יוסי נגד דעת ר' חייא ושמואל דס"ל דגבי חלת דמאי נוטל דמיו מן השבט ור' מנא בשם ר' יוסי פליג עלייהו וס"ל דגם גבי חלת

דמאי

מאן תנא אין מצטרפין זה עם זה רבי מאיר *דאמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן דברי רבי מאיר כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה. הכא את אמר צריך להרים והכא את אמר אינו צריך להרים. רבי יעקב בר זבדי רבי אבהו בשם רבי יוחנן א מפני גזל השבט. ותני כן כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כגון *) ב תרומת הכליסין החרובין והשעורין שבאדום אינו צריך להרים. הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים מניין שהן עולין כתיב מליאה מליאה מה מליאה שנאמר להלן עולה אף כאן עולה. אי מה כאן מאה אף כאן מאה ג לפי שכפל הכתוב איסורו שינו חכמים חיובו. עד כדון כלאי הכרם ערלה מניין מה זו איסור הנייה אף זו איסור הנייה. מה זו עולה אף זו עולה. עד כדון כר' עקיבה כר' ישמעאל. רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל קל וחומר מה אם תרומה ד שהיא אסורה לזרים הרי זה עולה ערלה שהיא מותרת לזרים לא כל שכן. לא אם אמרת בתרומה ה שהנייתה מותר' תאמר בערלה ו שהנייתה אסורה. רבי חיננא פרי פרי גזירה שוה מצטרפין זה עם זה בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר אינן מצטרפין. רבי לעזר אומר מצטרפין בנותן טעם [לא] לאסור. מה פליגין שנפלו שלשת קבין ערלה ושלשת קבין

פני משה

כר"א מעלה ושורף כר' יהושע מעלה ואוכל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות ולא פסיט ליה מידי אליבא דר' יהודה: מאן תנא מצטרפין זה עם זה. כצ"ל דאלו אין מצטרפין תנינן בהדיא דר"ש הוא דס"ל הכי אלא את"ק דמתני' קאי דקאמר מצטרפין זה עם זה ומאן תנא וקאמר ר"מ הוא דהכי אמר ר' יוחנן דלדברי ר"מ כל האיסורין מצטרפין זע"ז ואפילו הן שני מיני איסורין מצטרפין ללקות עליהם בכזית משום דכולהו בכלל לא תאכל כל תועבה הן ולפיכך הערלה וכלאי הכרם מצטרפין זה עם זה *) ולאסור כדפרישית במתני': הכא את אמר צריך להרים. גבי תרומה ותרומת מעשר וכו' והכא בערלה וכלאי הכרם את אמר אין צריך להרים אלא שאם יש בהן כדי שיעור העלאה בטלין הן והכל מותר ומאי טעמא: מפני גזל השבט. כלומר דשאני גבי אלו דחשיב להו ברישא דמתני' דיש בהן משום גזל השבט ולפיכך צריך להרים וליתן אותם להכהן אבל ערלה וכלאי הכרם דלית בהו מפני גזל השבט א"צ להרים אותן: ותני כן. בתוספתא דתרומות פ"ה היה ר' שמעון אומר כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה וכו' דהני לא חשיבי להו א"צ להרים אלמא דטעמא מפני גזל השבט הויא והלכך דוקא בדברים שהכהנים מקפידין עליהן: הערלה וכו' מנין שהן עולין. וקאמר כתיב מליאה מליאה גבי תרומה כתיב מלאתך ודמעך לא תאחר וגבי כלאי הכרם כתיב פן תקדש המלאה וגו' הכרם. מה התרומה עולה אף כאן עולה: אי מה כאן מאה. כדילפינן לעיל אף כאן מאה ומשני לפי שכפל הכתוב איסורו דתרומה אינה אסורה אלא באכילה וכאן אסור גם בהנאה לפיכך שינו חכמים חיובו וכפלו גם בשיעור עלייתו: עד כדון כלאי הכרם. דילפינן מליאה מליאה ערלה מנין וקאמר דילפינן במה מצינו מה זו איסור הנייה וכו' וילפינן עלייה גבי ערלה וכן שיעור עלייה מכלאי הכרם: עד כדון כר"ע. זו דברי ר"ע אבל כר' ישמעאל קאמר ר' יוחנן דשמיע ליה דיליף עלייה בערלה מק"ו מה אם תרומה וכו': לכ"ש. דמהני עלייה גבה ופריך לא אם אמרת וכו' וה"ה דמצי למיפרך דאי מק"ו מתרומה א"כ מה להלן מאה אף כאן מאה אלא דעדיפא מינה פריך דאימא הואיל ואסורה בהנאה לא תיהני בה עלייה כלל ומשני דפרי פרי גמר לג"ש כתיב גבי תרומת מעשר מפרי הארץ וכתיב גבי ערלה וערלתם ערלתו את פריו מה להלן עולה אף כאן עולה והשתא דנפקא לן מג"ש דעולה הדרינן לטעמא לפי שכפול באיסורו כפלו בעלייתו: מצטרפין זע"ז וכו'. השתא מפרש לפלוגתייהו דתנאי במתני' ובמאי היא דפליגי דלת"ק והוא ר"מ כדקאמר לעיל מאן תנא דס"ל הערלה וכלאי הכרם מצטרפין זע"ז ר"מ וקאמר הכא דמצטרפין בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם כלומר בין אם הצירוף הוא כדי לאסור כגון שבערלה בלבד היה כאן כדי שיעור להעלות שיש בין הכל אחד ומאתים ובהצטרפות הכלאי הכרם אין כאן כשיעור אחד ומאתים וזהו צירוף לאסור ובין להתיר כגון שנפל אחד מהן או הערלה או הכלאי הכרם לתוך שאינו מינו שהדין בזה שהוא אוסר בנתינת טעם ואע"פ שיש כאן כשיעור כדי להעלות וכדתנן לקמן גבי מין בשאינו מינו דבין שיש בו כדי להעלות ובין שאין בו כדי להעלות אם יש בו בנותן טעם הכל אסור והשתא אם נפלה הערלה לתוך שאינו מינו ויש בה כדי נותן טעם היה אסור ואע"פ שיש כאן כדי להעלות ואם אח"כ נפל לשם גם כלאי הכרם ואותו כלאי הכרם הוא מין אחד עם ההיתר שנפלה בו הערלה ונמצא שעכשיו הואיל שנתרבה מין של ההיתר אין בהערלה כדי ליתן טעם בכולו ונשאר הדין שבין יש כאן כדי להעלות ובין שאין כאן כדי להעלות הכל מותר כדתנן לקמן בהסיפא דמתני' גבי מין בשאינו מינו אין בהן בנותן טעם בין שיש בהן לעלות בין שאין בהן לעלות מותר וזהו הצירוף להתיר והיינו דקאמר בין להתיר כדי ליתן טעם כלומר אם אחד מהן מין בשאינו מינו שהדין הוא שהולכין אחר נתינת טעם ואם היה באחד מהן כדי ליתן טעם היה אסור מצטרף האיסור השני עמו ונמצא שאין כאן בנותן טעם כדאמרן ומותר: ר"ש אומר אינן מצטרפין. דס"ל ב' מיני איסורין אין מצטרפין לעולם בין לאיסור ובין להיתר: ר"א אומר מצטרפין בנותן טעם לא ליאסר. כלומר אם הצירוף הוא להיתר כגון אם אחד מהן מין בשאינו מינו עם ההיתר ובהצטרפות השני לא יהיה כדי נתינת טעם כדפרישית אז מהני הצירוף כדי להתיר אבל במין במינו שיועיל הצירוף כדי להסו' הואיל ואין בו כדי לעלות בזה ס"ל לר"א דאינן מצטרפין והשתא מפרש במאי הוא דפליגי ת"ק ור"א בהצירוף לאיסור כדקאמר אבתרה מה פליגין וכו' כדלקמן ובספרי הדפוס נמצא כתוב הכי מה פליגין על ציון הלכה ב' וט"ס הוא ואין לסמוך על ציוני' שנמצאו בהעתקה ובדפוס דאין בהלכה ב' שום פלוגתא וכזה נמצא בהעתקת דהאי ש"ס בכמה וכמה מקומות לאין מספר: מה פליגין. במאי הוא דפליגי אם מהני הצירוף לאיסור או לא דוקא בכה"ג שנפלו שלשת קבין ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם כלומר כגון שנפלו בתחילה ג' קבין ערלה לתוך מאה סאה של היתר ונמצא שהיה בכאן כדי לעלות שהרי יש כאן אחד ומאתים חצי סאה ואח"כ נפלו לשם ג' קבין של כלאי הכרם דהת"ק סבר הואיל ועכשיו נפל עוד חצי סאה של איסור אע"פ שהוא מין איסור אחר מצטרף הוא עם האיסור הראשון והרי אין כאן כדי לעלות דאין עכשיו אלא אחד ומאה בין הכל ואסור ור"א סבר דהואיל ונפל בתחילה איסור אחד והיה כאן כדי לעלות כבר נתבטל הוא ואין איסור

רידב״ז

מאן תנא מצטרפין זע"ז ר"מ. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק: עד כדון כלאי הכרם ערלה מנין ומשני דילפינן ערלה במה מצינו מכלאים דמה זו איסור הנאה אף זו איסור הנאה מה זו עולה אף זו עולה ופריך עד כדון כר"ע דס"ל למד מלמד דכה"ג גופי' ילפינן מתרומה וערלה מכה"כ אבל לר' ישמעאל דל"ל למד מלמד מאי איכא למימר וכזה איתא מפורש בירושלמי במס' קידושין בפ"ק ה"ב עיי"ש דכן מפורש ג"כ בלשון הזה ממש ומשני דר"י יליף לערלה לא מכה"כ אלא מתרומה גופי' מק"ו מה תרומה שהיא אסורה לזרים והגר"א ז"ל בשנו"א מגי' דאיסורה איסור עולם ערלה שאין איסורה איסור עולם לא כ"ש כו' ומסיק דיליף פרי פרי לג"ש אח"כ מצאתי זאת בנו"י ז"ל ובשמים עדי שכונתי מעלמי: מצטרפין זע"ז בין לאיסור בין כדי ליתן טעם דברי ר"מ ר"ש אומר אינן מצטרפין ר"א אומר מצטרפין בנו"ט אבל לא לאיסור. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופי' לאיסור הוא ביבש ונו"ט הוא בלח כדפירש הרע"ב ז"ל. מה פליגין שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין של כלאי הכרם כאחת אבל אם נפלו ג' קבין ערלה ואח"כ נפלו ג' קבין ועוד כה"ג מותר למה ועוד בטל בג' קבין וג' קבין בטל במאתים אבל אם נפלו ג' קבין ועוד ערלה ואח"כ נפלו ג' קבין כה"ג אסור נפלו ג' קבין ערלה מהו כמו שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כלאי הכרם כאחת או כמו שנפלו ג' קבין ערלה ואח"כ ג' קבין ועוד כה"ג כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א וה"פ דפשיטא להגמ' דאימתי מצטרפין להת"ק הנ"מ כשנפלו בב"א בזה ס"ל דמצטרפין אבל אם נפלו בזא"ז אפילו אם באחרונה הי' ג' קבין ועוד ג"כ מותר דלכ"ע בזא"ז לא מצטרפין וא"כ ממילא כיון דאין מצטרפין נתבטל הועוד בג' קבין של האיסור האחר והג' קבין במאתים אבל אם נפלו מתחלה הג' קבין ועוד מאיסור אחד ונאסרו אין בכח הג' קבין מאיסור אחר לבטל אח"כ וכ"ז הוא דוקא בב' איסורין הדין הוא כנ"ל דבב"א אסורין ובזא"ז אין מצטרפין והשתא מיבעיא האיך הוא הדין באיסור אחד אם בזא"ז מצטרף או לא דדילמא באיסור אחד אף בזא"ז מצטרפין וה"פ נפלו ג' קבין ערלה ר"ל דנפילה האחרונה אח"כ הי' ג"כ מערלה מהו בילטרף אם דמי כמו שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כלאי הכרם כאחת ר"ל דבאיסור אחד בזא"ז דמי כמו בב' איסורין כאחת או דילמא דדמי כמו בב' איסורין בזא"ז כמו שנפלו ג' קבין ערלה ואח"כ ג' קבין ועוד כלאי הכרם:

פשיטא

מראה הפנים

ומצטרפין זה עם זה בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם. בארתי לזה היטב ומכאן למד הרמב"ם לפרש כפי' בהמשנה וכבר בארתי לעיל במתני' ד"ה הערלה וכלאי הכרם דאף דהמשנה מתפרשת כך על מכוונה ודברי ר"א אין לפרש כ"א באופן הזה מ"מ לדינא למאי דקי"ל הלכה כת"ק לא פסק כוותיה אלא לענין צירוף לאיסור וכמבואר טעמו לעיל שם:

מה פליגין שנפלו שלשת קבין ערלה וכו'. הר"ש ז"ל הביא לזה ולפי מה שראה בספרי העתקה משודר לזה אחר הציון הל"ב פי' וכתב מה פליגין כמו במאי עסקינן דקתני במתני' דערלה מעלה את הכלאים וכו' והרואה בדבריו יראה דאין שום הבנה לפירושו ומלבד שלא מצינו בכל הש"ס הזה לומר על במאי עסקינן לישנא דמה פליגין לא בכל מקום אומר מה אנן קיימין ואין להאריך בזה שאמת יורה דרכו והציון הלז טעות בהעתקה הוא

שנויי נוסחאות (סו"ח) החרובין והשעורין ג"ו והחרובין ושעורין. (סוי"ב) זה בד"ו זו. (סוכ"ג) לא כ"ה גם בד"ו.

ככר לאדן

כפני גזל השבט. תוס' בכורות דף כ"ב ותוס' מליעא דף כ"ג:

הר א מגריידיץ

דמאי אינו נוטל דמיו מן השבט א"כ תסאר קושית ר' יונה לר' מנא וכצ"ל כיון דלדידי' ת"מ של דמאי ותלת דמאי שוין מדוע לא תנינן במתני' חלת דמאי ועל זה משני הגאון וכתב אך ניחא וכו' ונלע"ד דכן היא כונתו דבכל זה גם לר"מ חלוק ת"מ של דמאי מדין חלת דמאי ולפיכך לא תני במתני' חלת דמאי והוא דת"מ של דמאי הוי הנתינה לכהן בחנם דין גמור ולכן צריך להרים וכדאיתא במתניתין ו.טעם כמה שכתב הגאון לעיל בדבריו דבת"מ הוי ספק יותר שלא תרם כון דשכיח טעות לומר דאין היוב גיתה בת"מ וכמו שכתב הר"ש הובא בתוי"ט פ"ד דחלה מ"ו סברא זו דבת"מ הוי סברי דלא הוי במיתה וכו' לא כן גבי חלה וע"ש וגם יש לו לת"מ שיעור והסברא נותנת דעם הארץ לא הפרים ת"מ ולכן גבי ת"מ של דמאי צריך להרים והכהן אינו צריך לשלם לו לא כן גבי חלה הדין נותן דאינו צריך להפרים חלה מן דמאי כיון דהוא במיתה לא נחשדו ע"ה על כך וכמו שתמה הר"ש שם הובא בתוי"ט פ"ד דחלה הכ"ל היכן מצינו דנחשדו ע"ה על החלה והלא לא נחשדו אתרומה גדולה. ורק משום גזירה אמר ר' מנא דצריך להפרים ואינו נוטל דמיו מן השבט משום דלמחר הוא מביא ודאי ואומר (לכהן) דמאי הוא כדי ליטול ממנו (מן הכהן) דמיו אבן לא מן הדין צריך לתת חלה מן דמאי. ולכן כתב הגאון דר' מנא המציא הדין דצריך לתת חלה מדמאי בחנם רק כשנותן לו חלה בעין דאז גזרינן שמא יביא ודאי

עין משפט נר מצוה

ח
א ב מיי' פט"ו מהמ"א הט"ו ובכ"מ ולח"מ ופי"ג מהרומו' ה"א

ט
ג מיי' שם הט"ז ובכ"מ ולח"מ

י
ד מיי' פ"ו מהרומו' ה"ו

יא
ה מיי' פ"ב שם ה"ד

יב
ו מיי' פ"ו ממא"א ה"ט

גליון הש"ס וציון ירושלים

א מפני גזל השבט. ע' במסכת תמיס פ"א מדמאי מ"א שתמה מזה על הט"ר יו"ד סי' שלא עש"מ פ"ט ממעשר הלכה ב' ודוק:
ג לפי שכפל הכתו' באיסורו וכו'. עי' להרמב"ם בפי' המשנה פ"ב דערלה מ"א שכתב שאינו זוכר מקומו ומהתימא שלא זכר שם דברי הירושלמי במקומו ע' פסחים מ"ח ובהגהותיי על הירושלמי שנדפס בבערלין הארכתי עוד בזה:

איסור השני שנפלה אח"כ מצטרף כדי לאסור: אבל אם נפלו שלשת קבין ועוד ערלה ושלשת של כלאי הכרם הותר הכרי. כלומר אבל בצירוף של מין אחד של איסור כ"ע לא פליגי דאינן מצטרפין לאיסור וכגון שנפלו בתחילה שלשת קבין ערלה לתוך מאה של היתר ונמצא שהיו כאן כדי לעלות ואח"כ נפל ועוד של ערלה ג"כ לשם וכן בכלאי הכרם שנפלו בתחיל' ג' קבין של כלאי הכרם לתוך מאה ואח"כ נפל ועוד של כלאי הכרם ג"כ לשם והיינו דקאמר ושלשת של כלאי הכרם כלומר וכן הוא נמי בכלאי הכרם וקיצר הש"ס ולא נקט בהדיא ועוד גבי של כלאי הכרם דסמך עצמו על האי ועוד דנקט ברישא גבי ערלה כדרך הש"ס בזה והכוונה דה"ה בכלאי הכרם בכה"ג וקמ"ל דבכה"ג אמרינן דהותר הכרי לכ"ע דלא תימא דמכיון דס"ל לת"ק צירוף לאסור בשני מינין של איסור א"כ מכ"ש דמהני הצירוף בשל מין אחד לאסור ומכיון שנפל אח"כ האי ועוד של ערלה או של כלאי הכרם כמלא ניתוסף האיסור ואין כאן כדי לעלות שהרי בג' קבין ועוד של ערלה או בג' קבין ועוד של כלאי הכרם שנפלו לתוך מאה של היתר אין כאן אחד ומאתים הלכך קמ"ל דלא היא דבכה"ג כ"ע מודים דלא מהני הצירוף של ועוד שנפל אח"כ עם הג' קבין שנפלו בתחילה והותר הכרי וכדמפרש ואזיל לטעמא: למה. וכלומר ולמה לא נאמר דמהני הצירוף של ועוד לאסור הא אדרבה איפכא מסתברא דבשל מין אחד פשיטא דליהני צירוף לאיסור וקאמר דהיינו טעמא משום דאמרינן האי ועוד שנפל אח"כ בטל הוא בשלשת קבין שנפלו בתחילה והשלשת קבין כבר הן בטלין במאה וכלומר דהרי מכיון שנפלו הג' קבין שבתחילה לתוך המאה נתבטלו שהרי היה כאן אחד ומאתים וא"כ כשנפל אח"כ האי ועוד אע"פ שהוא מין אחד עם מין הג' קבין נתבטל האי ועוד בהן עצמן שהרי הג' קבין עצמן נעשו היתר אחר שנתבטלו במאה של ההיתר וא"כ האי מעהו שנפל אח"כ מסתברא הוא שנתבטל אפי' באותן הג' קבין עצמן שהן של מינו והן כבר נעשו היתר ולרבותא הוא דנקט דהאי ועוד בטל בשלשת קבין כלומר אפי' בתוך הג' קבין עצמן שהן של מינו נתבטל וכדאמרן ולא תקשי דמאי שנא אם נפלו אח"כ ג' קבין של כלאי הכרם דאמרינן דלהת"ק מצטרפין לאיסור ולא אמרינן דכבר נתבטלו הג' קבין של ערלה שנפלו בתחילה לתוך המאה והכא אמרינן מטעמא דכבר נתבטל דלאו מילתא היא דהיא הנותנת דהתם אי אפשר לומר דהג' קבין של כלאי הכרם יתבטלו בתוך הג' קבין של ערלה שנפלו בתחלה חדא דאין כאן שיעור ביטול וטעמא אחרינא איכא נמי דהואיל ולג' קבין של כלאי הכרם צריך גם כן שיעור הזה של מאה היתר כדי לבטלן א"כ אמרינן דמאי חזית למימר לקולא דהג' קבין של כלאי הכרם יתבטלו עכשיו בתוך המאה והג' קבין שיש כאן אדרבה נימא לחומרא דמצטרפין הן עם הג' קבין של ערלה ואין כאן עכשיו כדי להעלות אבל בגוונא דנקטינן הכא שנפלו בתחילה ג' קבין של ערלה או ג' קבין של כלאי הכרם לתוך המאה ואח"כ נפל בהן האי ועוד או של ערלה אפי' אם הג' קבין היו ג"כ של ערלה או של כלאי הכרם אפילו הג' קבין היו ג"כ של כלאי הכרם אמרינן דמכיון דלעולם משהו אחד נתבטל אף בג' קבין דמסתמא יש בהן כדי להעלותו ולבטלו הותר הכרי ואינו מצטרף לאסור לכ"ע: נפלו שלשת קבין ערלה ושלשת קבין כאחד של כלאי הכרם. כלו' שנפלו הג' קבין של ערלה ושל כלאי הכרם כאחד לתוך המאה מהו והאי בעיא אליבא דר"א הוא דקא מיבעיא ליה דלא ס"ל צירוף לאיסור ומי אמרינן דדוקא היכא דנפלו ג' קבין של איסור אחד בתחילה ואחר כך נפלו הג' קבין של איסור השני בהא הוא דפליג ר"א וס"ל דאין מצטרפין לאיסור וכטעמא דפרישית לעיל או אפילו בגוונא דנפלו אלו ב' מינין של איסור כאחת לתוך המאה נמי פליג ר"א וס"ל דאין מצטרפין וכדמסיים הש"ס להבעיא ובדרך את"ל מיתפרשא: כמו שנפלו שלשה ועוד ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם. כלומר ואם תמצי לומר דלר"א לא מהני צירוף לאיסור אפילו היכא שנפלו ב' מיני האיסורין כאחת הכתי איכא למיבעי אי דטעמיה משום דמדמי לה דהויא כמו גוונא דנפלו ג' קבין של אחד מהן ואח"כ נפל האי ועוד מאותו המין של האיסור בעצמו וכעין דפרשינן לעיל בהאי גוונא גופה ודאמרינן דבהאי גוונא לכ"ע לא מהני צירוף לאיסור והותר הכרי וה"ה לר"א אפי' היכא שנפלו הג' קבין של זה ושל זה כאחת לית ליה צירוף כלל לאיסור: או כמו שנפלו שלשת קבין של כלאי הכרם ואח"כ נפלו שלשת קבין ערלה. כלומר או דילמא דלאו מטעמא דמדמינן לה להאי גוונא לגוונא דועוד דאמרן אלא דהיכא שנפלו כאחת הוו כמו שנפלו בזה אחר זה של כלאי הכרם בתחילה ואח"כ של ערלה וה"ה איפכא וכלו' דאין חילוק בין בת אחת ובזה אחר זה דפליגי בה ת"ק ור"א אם מצטרף או לא. ועיקר הבעיא אליבא דר"א היא אי נימא דמטעמא דמדמי לה לגוונא דועוד או מטעמא דאין חילוק לדידיה בין שנפלו בבת אחת לבין שנפלו בזה אחר זה ונפקא מינה לענין צירוף להיתר בנותן טעם דס"ל לר"א גבי שנפלו בזה אחר זה דמצטרפין הן להיתר כדאמרינן לעיל וא"כ אי אמרינן דאין חילוק לדידיה בין שנפלו בזה אחר זה ובין שנפלו בבת אחת דין אחד להם דלעולם לאסור אין מצטרפין ולהיתר מצטרפין הן אבל אי אמרינן דטעמא דר"א היכא שנפלו בבת אחת משום דמדמי לה לדין דגוונא דועוד דלעיל אם כן מטעמא דביטול נגעו בה דכשנפלו בבת אחת ביטל זה את זה כמו בגוונא דועוד דאמרינן דהאי ועוד בטל בהג' קבין והג' קבין בטלו במאה ודוגמא דאמרינן לעיל בפ"ק דחלה בהלכה א' להאי מ"ד דשני איסורין בבת אחת מבטלין זה את זה והשתא אין מצטרפין כלל בין לאיסור ובין להיתר שהרי מבטלין הן זא"ז והיאך יצטרף אחד מהן להמין שנפלו בתוכו וכבר נתבטל ולא אפשיטא הך בעיא אליבא דר"א: פשיטא שידיעתו מתרתו. מילתא באנפי נפשה היא ואליבא דת"ק דמתני' קאי. כלומר דודאי הא פשיטא לן דהיכא שנפל אחד מהן ונודע לו קודם שנפל האיסור השני דהידיעה שבינתיים מפסקת ביניהן ושוב אין מצטרפין זה עם זה לאסור וזהו כהאי דאמרינן לעיל בפ"ה דתרומות גבי סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת ואליבא דר"ש דהתם דס"ל בזה דכשנודע לו בינתיים אין מצטרפות זו עם זו: ידיעת חבירו מהו שתתירו. כי קא מיבעיא לן אם ידיעת חבירו אם מהני להפסיק ביניהן כדמפרש לה היך עבידא כגון שהוא לא ידע בה בנפילת מין האיסור הראשון וחבירו הוא שידע בה מהו: ידיעת ספק וכו'. וכן נמי מבעיא ליה אם ידיעת ספק מפסקת ומתיר כידיעת ודאי וכדמפרש ואזיל היך עבידא כגון שהיו לפניו שתי קופות אחת יש בה מאתים כלומר שיש בה מאתים בודאי ויש ספק שמא יש בה יותר ואחת אין בה מאתים ולא נודע לו באיזה מהן יש בה ובאיזו מהן אין בה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ולא נודע לאיזה מהן נפלה ואח"כ נפלה בשנייה כלומר אף שנודע לו זה שבפעם השני נפלה לזו ואפשר שהיא שנייה לנפילה ומדדה ומצא בה מאתים ושתים והרי יש כאן ספק דשמא זו היא שהיה בה מאתים ואפי' נפלה בראשונה ג"כ לזו אכתי יש בה כדי להעלות דשתי סאין עולין הן במאתים גבי תרומה ואפשר שנפלו לאותה שלא היה בה מאתים ונמצא שאין כאן עלייה ואע"ג שמצא בזו מאתים ושתים מ"מ יש כאן ספק שמא היה בה כל כך בתחילה והרי הספק כאן גם בהאחרת שמא נפלו לזו שיש בה פחות ממאתים ונמצאו שתי סאין של תרומה מדמעין אותה או דילמא פעם הראשונה נפלה לזו שאין בה מאתים והרי יש כאן שיעור עלייה ובפעם השניה נפלה הסאה לשנייה ושתיהן מותרות דיש כאן כדי עלייה ומאי וכדמסיים ואזיל להבעיא: אין ידיעת ספק וכו'. כלומר אם מחשבינן ידיעת ספק כידיעת ודאי א"כ עולה אבל אין תימר שאין ידיעת ספק כידיעת ודאי אין עולה: היתה

קבין של כלאי הכרם. אבל אם נפלו שלשת קבין ועוד ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם הותר הכרי. למה ועוד בטל בשלשת קבין שלשת קבין בטילין במאה. נפלו שלשת קבין של ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם כאחת מהו כמו שנפלו שלשת קבין ועוד ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם או כמו שנפלו שלשת קבין של כלאי הכרם ואחר כך נפלו שלשת קבין ערלה: פשיטא [ז]שידיעתו מתרתו ידיעת חבירו מהו שתתירו. היאך עבידא הוא לא ידע בה חבירו ידע בה. ידיעת ספק מהו שתתיר כידיעת ודאי. היאך עבידא היו לפניו שתי קופות אחת יש בה מאתים ואחת אין בה מאתים נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה ואחר כך נפלה בשניי' מדדה ומצא בה מאתים ושתים אין [תימר] ידיעת ספק כידיעת ודאי עולה אין תימר אין ידיעת ספק כידיעת ודאי אינה עולה. היתה

פשיטא שידיעתו מתירתו כו' האיך עבידא היו לפניו ב' קופות אחת יש בה מאתים וא' אין בה מאתים נפלה סאה א' ערלה ואין ידוע לאיזה מהם נפלה ואח"כ נפלה שני'. ר"ל סאה שני' של ערלה ואח"כ מדדה ומצא מאתים ושתים כו' היתה קופה א' ספק יש בה מאתים ספק אין בה או נפלה סאה ערלה ואין ידוע אם נפלה או לא ואח"כ נפלה השני' אין תימר ידיעת ספק כו' כן הפי' ע"פ גי' הסמ"ג ז"ל:
התרומה

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]שידיעתו מתירתו. עי' בש"ע יו"ד סי' קט ובפר"ח והאחרונים:

מראה הפנים

הוא כמו שהמצא זה נמחות וליורר בש"ס הזה והאי מה פליגין על פלוגתייהו דתנאי דמייתי מהמתני' דהכא קאי ולא על מתני' דלקמן ולפרש במאי הוא דפליגי קאמר וכמבואר הכל בפנים וכן כל הש"ס ג"א עד סוף הל"א ורובא דהסוגיא בענין הבעיות אליבא דר"א מיתפרשי וכן בענין דבעי אם ספק ידיעה כידיעה דמיא או לא וכמבואר הכל זה בפנים בס"ד והאי דספק ידיעה הויא בפלוגתא דאיתמר כאן בפ"ק דשבועות וכן בבבלי וכבר ביארתי שם במקומו ובענין דאמר בהש"ס שבבלי בכריתות כאן עשו ספק ידיעה כידיעה וכו'

שנויי נוסחאות (בו"ב) קבין בד"ו ליתא. (סו"ה) קבין של כלאי הכרם כאחת מהו כמו שנפלו שלשה קבין ועוד בנ"י קבין כאחד של כלאי הכרם כמו שנפלו שלשת ועוד.

הר א מגריידיץ

ודאי ויאמר דמאי הוא אבל בתערובות פשיטא לי' לר' מנא דאין צריך להפריש ואם הפריש צריך הכהן לשלם לו בעד החלה כיון דתערובות לא שכיחא ומלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן כנודע בש"ס בכמה מקומות וא"כ אתי נמי שפיר לר' מנא מדוע לא תני במתניתין חלת דמאי כיון דלא דמי חלת דמאי לת"מ של דמאי גבי בעין כיון 'דת"מ של דמאי צריך לתרום מן הדין משום דחשודין ע"ה על זה וכמש"ל ובחלת דמאי אין צריך לתת חלה מן הדין משום דלא נחשדו על חלה וכמש"ל רק מטעם גזירה דלמחר הוא מביא וכו' וגם בדין תערובות לא דמי ת"מ של דמאי לחלת דמאי דבת"מ של דמאי צריך להפריש גם בתערובות כיון דמן הדין צריך להפריש גבי בעין אכן גבי חלת דמאי אין צריך להפריש בתערובות כיון דגם גבי בעין אין צריך להפריש חלת דמאי וכמש"ל רק משום גזירה הג"ל. ובתערובות לא שייך גזירה וכמש"ל וא"כ דאינן שוין בדינם לפיכך לא תני במתני' חלת דמאי על תערובות וכתב הגאון דלפי זה ניחא לגמרי תמיהת הר"ש שהובאה בתוי"ט הנ"ל דמדוע נחשדו ע"ה על החלה והלוא לא נחשדו על תרומה גדולה ומדוע יגרע נאמנות ע"ה על החלה אך לפי מה שכתב הגאון דטעם נתינת החלה מדמאי הוא לאו משום חשדא רק משום גזירה דלמחר הוא מביא ודאי ואומר דמאי כדי לטול ממנו דמיו ואין כאן תמיה כלל כנלע"ד בע"ע כונת הגאון בדבריו הנאמרים בקיצור לשון]:

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פט"ו ממה"א הי"ז וי"ח
יד
ב מיי' שם הי"ט

היתה קופה אחת ספק יש בה מאתים ספק אין בה נפלה סאה תרומה לתוכה ואין ידוע אם נפלה אם לא נפלה ואחר כך נפלה השנייה אין תימר ידיעת ספק כידיעת ודאי עולה אין תימר אין ידיעת ספק כידיעת ודאי אינה עולה:

הלכה ב מתני'

[א] התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה. כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו שלשת קבין ערלה או שלשת קבין של כלאי הכרם זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה. [ב] הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד של כלאי הכרם זו היא שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה:

א"ר

רידב"ז

התרומה מעלה את הערלה כו' כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כה"כ זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה. כן גי' הגר"א ז"ל ומפרש דמתניתין אליבא דר"א דס"ל דאין מצטרפין לאיסור והוי כמו שנפלה חצי סאה וכשמצטרף התרומה עם הכ"ט הוי ביחד מאתים חצי סאה ונמצא דהערלה והכלאים עולים כל אחד בפ"ע ע"י צירוף התרומה וע"י צירוף הערלה וכה"כ עולה התרומה שהיתה מדומע בצ"ט סאין ועכשיו עולה ע"י ערלה וכה"כ במאה:
הערלה מעלה את הכלאים כו' כיצד סאה ערלה וסאה כה"כ שנפלו למאתים ואח"כ נפלה סאה ועוד ערלה זו היא שהערלה כו' כן גי' הגר"א ז"ל. ונראה לפענ"ד דמפרש סאה ועוד היינו בסך הכל הוי סאה ועוד ערלה או כה"כ עיי' בשנו"א ז"ל:

א"ר

פני משה

היתה קופה אחת וכו'. וכן איכא למיבעי כגון זה בקופה אחת וספק אם יש בה מאתים או אין בה: נפלה סאה תרומה ואין ידוע אם נפלה לתוכה או לא נפלה. כלו' כגון שהיתה כאן סאה של תרומה ונפלה מן הכלי שהיתה מונחת בה ואין ידוע אם נפלה לתוך קופה זו או לא נפלה לתוכה כ"א למקום אחר ואח"כ נפלה עוד סאה שניה לתוכה והרי יש כאן ספק דשמא אין בקופה זו מאתים ואם נפלה גם הראשונה לתוכה נמצא אין כאן עלייה שהרי שתי סאין נפלו לפחות ממאתים או דילמא בפעם הראשונה לא נפלה לתוכה והרי יש כאן כדי עלייה ומאי וקאמר לסיים הבעיא דאין תימר דידיעת הספק וכו' כדלעיל ולא נפשטו הני בעיות:

הלכה ב מתני' התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה. כלומר מצינו שלפעמים התרומה היא מסייעת לבטל הערלה וכן איפכא: כיצד סאה תרומה וכו'. ומפרש התנא לחלוקה הראשונה וכפי הסדר כלומר כיצד הוא שהתרומה מעלה את הערלה כגון סאה תרומה שנפלה למאה ומפרש בגמרא דהאי למאה לאו דוקא דאי כשנפלה למאה א"כ יש כאן כדי להעלות את התרומה באחד ומאה ואין צורך להתרומה להעלאת הג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו אח"כ לשם שהרי בלאו התרומה יש כאן אחד ומאתים חצי סאה להעלות את חצי סאה של ערלה או של כלאי הכרם אלא דהאי למאה דקאמר היינו לתוך צ"ט ועם אותה הסאה תרומה שנפלה לתוכן יש כאן מאה ונמצא כשנפלו אח"כ הג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם לתוכן מסייע סאה של התרומה לבטל את הערלה או את כלאי הכרם שבין הכל יש כאן אחד ומאתים חצי סאה: זו היא שהתרומה מעלה את הערלה. כלומר זהו שאמרנו ברישא שהתרומה היא תסייע לביטול הערלה וכן לכלאי הכרם שהרי יש במאה הסאין של חולין סאה אחת של התרומה ובין הכל מועיל לבטל הערלה או לכלאי הכרם מאיסור שלהן ואעפ"כ שעדיין הכל מדומע הוא בשביל הסאה של התרומה. שהרי אין כאן בין הכל אלא מאה וחצי סאה ואכן אחד ומאה בעינן וכר"א דתרומות דהלכתא כוותיה וכדמסיק הש"ס בהלכה דלעיל מכל מקום איסור הנאה של הערלה או של כלאי הכרם נתבטל ואין כאן איסור לזרים אלא באכילה ולכהנים הכל מותר ואפילו באכילה ויכול למכור הכל לכהנים כדין המדומע שהרי אין כאן איסור הנאה: והערלה את התרומה. זה לא קאי אהאי כיצד וכו' דנקט שהרי אין כאן כדי להעלות התרומה והכל מדומע הוא כמו שאמרנו אלא דה"ק וכן על זה הדרך בעצמו תמצא דלפעמים תסייע הערלה כדי להעלות התרומה וכגון שנפלה סך של ערלה לתוך הרבה של חולין היתר באופן שיהיה כדי להעלות את הערלה ולבטלה וכן באופן דיש איזה צד סברא לומר דיש לחוש שמא סך הערלה הוא בפני עצמו ונפלה תרומה לתוכו וקמ"ל התנא דלא חיישינן להכי וכדלקמן ונאמר דרך משל שאם נפלה סך ערלה לכרי שיש בו כמה וכמה אלפים של חולין ונתבטלה הערלה או הסאה כלאי הכרם שנפלה לתוכן ושוב נתחלק הכרי למאה מאה סאין ונפלה סאה של תרומה לתוך כל מאה ומאה מהן הרי הערלה או כלאי הכרם מסייעין להעלות התרומה שהרי יש בכל מאה ומאה מקצת מן הערלה או מכלאי הכרם וזו היא שהערלה או הכלאי הכרם מסייעין להעלות התרומה באחד ומאה ואין אתה יכול לפרש חלוקה זו כעין דמיון הראשון ממש וכעין סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלה למאתים חולין ונחלקו למאה ומאה כל מאה בפני עצמו ושוב נפלה סאה של תרומה לתוך כל מאה שנמצא מסייע הערלה או כלאי הכרם שיש קצת מהן בכל מאה כדי להעלות התרומה דזה אינו דהגע עצמך דע"כ שתאמר שנפלה הערלה או הכלאי הכרם לתוך מאתים בלתי הערלה וכלאי הכרם כדי שיתבטלו באחד ומאתים דאל"כ הרי נאסר הכל משום ערלה או משום כלאי הכרם והאיך יעלו את התרומ' והלא לתוך איסור הנאה נפלה ונאסרה אלא ודאי שהיו מאתים מלבד הערלה או הכלאי הכרם וכיון שכן למה לנו סיוע הערלה או הכלאי כרם להעלות התרומה הלא בלאו הכי יש בכל מאה ומאה כדי להעלות התרומה. ומכח קושיא זו אתה למד מעצמך שאי אפשר לפרש לחלוקה זו באופן אחר אא"כ תבוא לחשבון הזה שנאמר שיהיה כאן א"כ איזה סך שקרוב לומר שהוא כולו ערלה או כלאי הכרם ואפ"ה אמרינן דלא חיישינן לכך ומעלה את התרומה. וזהו שנאמר שיהיה כאן לא פחות מסך מאה סאין של ערלה או של כלאי הכרם ונפלו לתוך כרי גדול שיש בו עשרים אלף של חולין ונמצא אותו המאה של הערלה או של כלאי הכרם נתבטלו שהרי יש בכרי הזה מאתים פעמים כפי הסך של הערלה או של כלאי הכרם ונתבטל כל סאה וסאה מהן באחד ומאתים ונמצא עכשיו שיש בין הכל עשרים אלף ומאה ושוב נתחלק הכרי למאה מאה סאין ונפלה סאה של תרומה לתוך כל מאה ומאה מהן והרי עכשיו בכל מאה ומאה מהן יש לומר שנתערבה סאה של ערלה או של כלאי הכרם בהן ויש לומר לחומרא ג"כ שכשנתחלק הכרי יש סברא לומר דרואין כאלו כל מאה ומאה כאלו בפני עצמו הוא ולא נתערבו ונמצא שיש לחוש שמא נפלה הסאה תרומה לתוך מאה האיסור ומתוך שאין אנו יודעין איזה מאה הוא יש לחוש לכל מאה ומאה מהן מספק ולפיכך קמ"ל התנא דלא חיישינן להחמיר בכה"ג אלא מכיון שנתערב הכל בתחילה נתבטל האיסור מכל וכל והרי כל מאה ומאה יש בו מקצת מן האיסור שנתבטל ומסייע לסאה התרומה שנפלה בכל אחד מהן כדי להעלותה וזו היא שאמרו והערלה את התרומה וכן הכלאי הכרם את התרומה: הערלה מעלה את הכלאים וכו' והערלה את הערלה כיצד וכו'. כשנתבונן במה שאמרנו בהאי חלוקה דסיפא דרישא הערלה מעלה את התרומה תמצא דהך סיפא ג"כ א"א לפרש אלא כעין דרך הזה ונפרש בתחילה לפי לשון המשנה. כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים. הך למאתים על כרחך א"א לפרש אלא שנפלה למאתים ממש דאל"כ הרי יש כאן איסור ערלה או כלאי הכרם והא דבגמ' אמרו ג"כ על הסיפא לית כאן לתוך מאתים אלא לתוך קצ"ט הכי פירושא דכשתחשוב אח"כ תמצא שבכל מאתים ומאתים מן הכרי לא נחשוב אלא קצ"ט של חולין ואחת של ערלה או של הכלאים ואעפ"כ הכל מותר ומעלות את הערלה ואת הכלאים שנפלו לתוכן. כיצד שהיו בכאן מאתים של חולין וסאה אחת של ערלה או כלאים שנפלו לתוכן ושוב נפלה סאה ועוד ערלה וכו'. כלומר שנתערב עוד כפי שיעור הראשון מאתים של חולין ואחת

של

מראה הפנים

וכו' ע"ש: **התרומה** מעלה את הערלה וכו'. מה שפירש הר"ב בכאן למשנה זו כבר כתבתי לעיל ד"ה הלכה כסתם דאי אפשר ליישב לא המשנה ולא לכוונת סוגית הש"ס לפי פירושו וע"ש והעיקר הוא כפי' הרמב"ם וכמו שהמצא מבואר בפנים שמה שפירשתי לחלוקה זו התרומה מעלה את הערלה זהו עולה כפי פירושו בהמשנה ובחיבורו בפ' י"ו מהלכות מ"א בהלי"ז ומה שפירשתי לחלוקה שנייה של הרישא והערלה את התרומה זהו כדבריו בחיבורו שם בהלכה שלאחריה (ויש שם ט"ס בכל הדפוסין שכתוב ואח"כ נפל לכל מאתים סאה של הרומה וכו' וצ"ל לכל מאה) ובמה שהכרחתי וביארתי בפנים תמצא מתורץ לקושית הראב"ד והרעומת שלו שכתב עליו כמה אוהב זה המחבר חשבונות גדולות וכו' ע"ש שהשגתו העיקר על הסיפא ובהלח"מ ראיתי שרצה לתרץ להשגת הראב"ד וכתב שרבינו דרך דרך סלולה ולקח חשבון יותר ברור וכו' ע"ש והמצא שאין זה מספיק לסלק השגת הראב"ד שהרי אם אנחנו מוצאים לפרש להמשנה כפשטה ובחשבון יותר קצר למה לנו לבקש אחר חשבונות הרבים אלא דעיקר הטעם הוא לדברי הרמב"ם הוא כמה שביארתי בפנים דא"א לפרש כוונת התנא בחלוקה זו והערלה את התרומה אלא דוקא בחשבון הגדול הזה ולא בפחות ממנו דאל"כ קשה ממ"נ אם היה כאן בנפילה הראשונה של חלוקה זו כדי לבטל את הערלה או את הכלאים א"כ אמאי קורא לה כאן שם ערלה ואומר הערלה מעלה וכו' הלא כבר נתבטלה והרי היא כשאר כחולין והיתר אשר בכרי הזה ומאי קמ"ל התנא בחלוקה זו ואי דמיירי שלא היה כאן כדי לבטל הערלה כגון שנפלה לתוך קצ"ט של היתר וכמו בחלוקה הראשונה התרומה מעלה וכו' א"כ קשה אמאי תעלה כרי התרומה נפלה לתוך מה שנאסר הכל בהנאה מחמת סאה של האיסור שנפל לכאן ולא היה שיעור כדי לבטלה ומכח קושיא זו לקח לו הרמב"ם הדרך הזה ופי' לחלוקה זו בחבורו לפי חשבון הגדול הזה דהשתא טובא קמ"ל התנא שאע"פ שיש כאן מקום לחוש ולהחמיר ולומר שמא אח"כ כשנתחלק הכרי הזה למאה מאה שמא יש כאן מאה שהוא כולו של איסור ומספק נחוש לכולן הלכך קמ"ל דלא חיישינן לחומרא מאחר שכבר נתבטל בתחילה האיסור וזה כמבואר הכל בפנים וכך צריכין אנחנו לפרש להסיפא הערלה מעלה את הכלאים וכו' כפי דרך והחשבון הגדול הזה ומכח קושיא זו בעצמה כנזכר ועיין עוד בדבור דלקמן:

הערלה מעלה את הכלאים וכו' והערלה את הערלה. בכאן פי' הר"ב וכתב נ"ל דלאת מהן נטע רבעי דשם שני שמות וכו' וזה היה קשה לי תמיד מאוד

כל

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פי"ד מתרומות הי"ד

גמ' א"ר קוריים לא שהתרומה מעלה את הערלה אלא שהתרומה מצטרפת עם החולין להעלות את (התרומה) [הערלה]. ניחא תרומה מעלה את הערלה שכן טהורה [א] מעלה את הטמאה. ערלה מעלה את התרומה כלום טמאה מעלה את הטהורה. לא אצל הזרים שמא אצל הכהנים. והתנינן הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה. שנייא היא תמן בין אצל הזרים בין אצל הכהנים

פני משה

של איסור וכן עוד ועוד עד שיהא כאן ארבעים אלף של חולין והאיסור הנופל בכאן מאתים והיינו דלא תטעה לומר שנפל האיסור בתחילה לתוך המאתים של החולין ואח"כ עוד כמו כן ועוד כמו כן דאם כן קשיא פשיטא ומאי קמ"ל התנא אלא שזה מתפרש כמו שאמרנו בבבא דסיפא דרישא שהיה כאן כרי של ארבעים אלף חולין ונפל לתוך הכרי הזה מאתים של איסור ונמצא שנתבטל והרי יש כאן בין הכל מ' אלף ומאתים וסוב' נתחלק הכרי למאתים מאתים סאין ואח"כ נפל עוד מן האיסור סאה סאה ממנו לכל מאתים ומאתים ונמצא שיש כאן ג"כ שברא לכאן ולכאן כדלעיל דיש לחוש שמא מאתים של איסור בפני עצמן הן ומתוך שאין אנו יודעין איזו מאתים נחוש לכולן קמ"ל דלא חיישינן להא אלא דאמרינן דכבר נתבטל האיסור בנפילה הראשונה וכשנחלק הכרי אח"כ אמרינן דאין כאן מאתים של איסור בשום חלק וחלק מהמאתים אלא הרי הן נחלקין מן התערובת ובכל מאתים ומאתים אע"פ שיש לחוש ולומר דרואין כאלו קנ"ט של חולין ואחת של ערלה או של כלאים בו אפ"ה כולן מותרין שהרי אין כאן שם איסור ודאי דכבר נתבטל בנפילה הראשונה וזהו דקאמר בגמרא לית כאן מאתים וכו' כלומר שעכשיו בנפילה אחרונה יש לך לומר דלית כאן מאתים של איסור בפני עצמו אלא כאלו קנ"ט וקנ"ט הן והסאה המשלמת לכל מאתים ומאתים היא שעכשיו ג"כ של היתר שכבר נתבטל הכל ונמצא כשנפל אח"כ האיסור בפעם האחרונה לתוך מאתים של היתר נפל ומתבטל ג"כ ולפי הך פירושא מתפרש ליסנא דהמתני' בסיפא הכי. כילד סאה ערלה שנפלה למאתים ואח"כ נפלה סאה עוד כו' זה הכל קאי על נפילת האיסור בפעם הראשון זו היא שהערלה וכו' זה קאי על אח"כ שאם כשנתחלק הכרי נפל איסור לכל מאתים כמו שאמרנו זו היא שהערלה מסייעת להעלות את הכלאים וכן איפכא וכן הערלה את הערלה וכדאמרן:

גמ' אמר רבי קוריים. כך שמו: לא שהתרומה מעלה את הערלה אלא שהתרומה מצטרפת עם החולין להעלות. כלומר לא שהתרומה לבדה היא מעלה את הערלה אלא שמצטרפת היא עם החולין כדי להעלות את הערלה כדפרישית במתניתין בחלוקה דרישא וכדקתני במתני' כילד סאה תרומה וכו' ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה שבהצטרפות סאה תרומה עם החולין יש כאן אחד ומאתים חצי סאין עם חצי סאה של האיסור כמבואר במתני' וקמ"ל דלא תטעה לפרש להאי כילד דמתני' על חלוקה השנייה אלא על חלוקה הראשונה קאי וכדאמרן: את התרומה. ליוכא דמתני' היא דקתני והערלה את התרומה ופריך ניחא בחלוקה דרישא שהתרומה מעלה את הערלה שכן מצינו שהטהורה מעלה את הטמאה וכדתנן לעיל בפ"ה דתרומות סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה דב"ה מתירין ואבדה במיעוטה ומותר הכל לכהנים וה"ה הכא כשהתרומה מצטרפת עם החולין להעלות את הערלה מותר הכל מיהת לכהנים שהרי איסור ערלה נתבטל ומדומע הוא ולכהנים מותר כדפרישי' במתני' אלא איפכא קשיא דקתני והערלה מעלה את התרומה וכלום מצינו כה"ג שהטמאה מעלה את הטהורה: לא אצל הזרים טמא אצל הכהנים. בתמיה וסיומא דקושיא היא כלומר וכ"ת דהא מצינו שהטמאה מעלה את הטהורה כדתנן לעיל בתרומות בפרק הנזכר סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין תעלה וכו' לא דמיא דהא מיהת לא מצינו שתרומה טמאה תעלה את התרומה טהורה ותהא מותרת לכהנים. א"כ דה"ק לא אצל הזרים כלומר וכ"ת דהא ודאי גבי חולין טמאין שנפל לתוכן חולין טהורין הכל מותר לאכול בטומאה וא"כ מאי קשיא לך דה"נ מתבטלת התרומה אפי' ע"י ערלה החמורה ממנה להכי מסיים וקאמר לא אצל הזרים כלומר ואי משכחת לה לא תמצא אלא לענין אכילת זרים דמתבטל הקל בחמור ונאכל בתורת החמור אבל שמא אצל הכהנים בתמיה וכי מצינו שתרומה טהורה שנפלה לתוך מאה תרומה טמאה שתעלה הטהורה ותהא נאכלת לכהנים וה"נ לא תעלה הערלה החמורה את התרומה הקלה ממנה: והתנינן הערלה וכו'. כלומר דהדר ומתמה הש"ס על האי קושיא ומאי קשיא לך הכא והתנינן בסיפא הערלה מעלה את הכלאים וכו' וכי שנייא היא תמן בין אצל הזרים ובין אצל הכהנים בתמיה הלא איסור ערלה וכלאים הכל שוה בו ואפ"ה קתני דזה מועיל לבטל את זה וזה לבטל זה ומותר לכל הוא וכדפרישנא במתני' ה"נ כן הוא דאין כאן חילוק בין דין זרים לבין דין כהנים דכשהיא מתבטלת מותר הכל והתרומה תעלה בא' ומאה ונאכלת לכהנים

רידב"ז

א"ר קוריים לא שהתרומה כו' ופריך ניחא תרומה מעלה את הערלה שכן טהורה כו'. ע"פ פי' וגי' הגר"א ז"ל במשנה הכי פירוש הסוגיא דלכאורה קשה הא בה"א גרסינן נפלו ג' קבין ערלה ואחר כך נפלו ג' קבין ועוד כלאי הכרם הותר אבל נפלו ג' קבין ועוד ערלה ואחר כך נפלו ג' קבין כלאי הכרם אסור כגירסת הגר"א ז"ל דמובא לעיל וכן הוא גי' הר"ש ז"ל עיי"ש והוא משום דלא שייך ביטול אלא דוקא בשהאיסור הזה כבר נתבטל והותר יש לו בכח להעלות להאיסור השני משא"כ כשהוא נאסר תחלה האיך בכחו של איסור להעלות להאיסור האחר הא אין איסור מתיר לאיסור אחר וא"כ הכא בתרומה שנפלה תחלה לנ"ט סאין וכדמוכח האיך תעלה אח"כ להני סאה דערלה ואלו סאה דכה"ג וע"כ הא דתעלה לערלה במאתים משום דלכהנים מותר ונתבטל איסור ערלה במאתים לגבי כהן וכ"כ הר"ש ז"ל א"כ קשה לפ"ז האיך תעלה אח"כ הערלה וכה"ג את התרומה והיכי שייך למימר דאיסור מעלה להיתר הא לכהנים מותר בלא"ה וכ"ת דמעלה אותה לזרים ג"ז קשה הא אין איסור מבטל לאיסור אחר אם לא שניתר הוא או בב"א ניתרים שניהם או בזה אח"ז והיכי שייך הכא כן דהא הערלה ניתר' ע"י התרומה רק לכהנים והאיך תתיר הערלה אח"כ התרומה לזרים הא לזרים לא ניתרה הערלה לעולם ולא מצינו באופן זה שיהיו איסורין מעלין זא"ז בב' אופנים דזה מתיר את זה לאדם זה וזה יתיר את זה לאדם זה. וע"פ דברינו מבואר היטב כל סוגית הש"ס דה"פ דמקשה ניחא תרומה מעלה את הערלה שכן טהורה מעלה את הטמאה דהא תרומה שנדמע מצטרף עם החולין לעלות את הערלה במאתים משום דטהור מעלה את הטמא ר"ל דהיתר מעלה את האיסור ותרומה שנדמע' הא עכ"פ היא היתר לכהנים אבל לפ"ז קשה האיך ערלה מעלה את התרומה דהיכי שייך דאיסור [אע"פ שנתבטל] יעלה להיתר וכי איזה העלאה שייך להיתר ע"ז משני לא אצל הזרים בתמי' ר"ל וכי הא דמעלה להתרומה לא אצל זרים הוא בתמי' בודאי אצל הזרים הוא מעלה שמא לכהנים בתמי' וכיון דאצל הזרים שפיר שייך העלאה. ונמצא לפ"ז דהתרומה מעלה את הערלה הוא לכהנים והערלה מעלה להתרומה הוא אצל זרים ע"ז פריך דז"א דלא שייך באופן זה דאיסורין מעלין זא"ז והתנינן הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה שניה היא תמן בין אצל הזרים בין אצל הכהנים בתמי' דכי שייך באופן זה דזה מתיר לזה לזרים וזה מתיר לזה לכהנים וע"כ לא שניא היא שם בין זל"ז וע"כ דהא דאיסורין מבטלין זא"ז הוא דכל אחד מתיר להאיסור אחר ומעלין זל"ז כמה שמעלה זל"ז כמו כן מעלה זל"ז בלא שום שינוי ולא שניא תמן בין זל"ז דזה יתיר אצל הזרים וזה אצל הכהנים וא"כ ה"נ כן דלא שייך למימר דיעלה תרומה לערלה וערלה לתרומה אלא בלא שום שינוי דלמה דמעלה זל"ז כן נמי בדבר הזה יעלה זא"ז ונשאר בקושיא:

ר'

מראה הפנים

על פי' הזה דהיכן מצינו שהרבעי מכונה בשם ערלה והרי דיניהן חלוקין שהערלה אסורה בהנאה לעולם והרבעי אינו אסור כ"א באכילה קודם הפדיון ומטעם הזה יש כמה דלים שאסורין בערלה ומותרין ברבעי וכדכתב הר"ב ז"ל בעצמו לעיל בפ"ק במשנה ח' ואף שלדעת ר"ת בתוס' קידושין דף לח משמע שרצה לומר דנטע רבעי אסור אף בהנאה קודם הפדיון וכמה שהבאתי דבריו לעיל בשלהי פ"ק ד"ה ומותרין ברבעי אבל כבר ביארתי שם מענין המתני' דרים פ"ה דמעשר שני ע"ש והראה שעכ"פ העיקר הוא כדעת הרמב"ם גם בזה שכתב שהרבעי באכילה בלבד הוא דאסור קודם הפדיון ועוד שאפי' לדעת ר"ת כדמשמע שם לפי' מ"מ קשה האיך מצינו לפרש להמתני' כאן דמיירי בנטע רבעי שנפל ונתערב הא מכיון דיש לו פדיון הרי הוא כדבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל שוב ראיתי שדברי הר"ב בכאן לקוחין הן מפי' הרא"ש במשנה (והנה עתה נדפס פי' הרא"ש ונכלל בהגהת פי' הר"ש בכל מקום בפי' הסדר הזה) שכתב ונראה לפרש דהא דקתני הערלה מעלה את הערלה חד מינייהו רבעי כי השיא דפסחים ובפ"ק דקדושין וה"ס לערלה בשתים וכו'. וזהו כדברי ר"ת שזכרתי לעיל אבל קשה על זה מהמתני' דמע"ש כדלעיל ולהקושיא הב' שהקשיתי והרגיש הרא"ש ז"ל ורצה לתרץ זה וכתב ומיירי ברבעי שאין לו מתירין כמו מעשר בפ' הזהב שאין בו שום פרוטה וכו' וזהו דוחק גדול לומר על סאה ועוד של רבעי שלא יהי' בו שוה פרוטה ויותר טוב היה לומר כגון שלא הגיע לעונת המעשרות ואין לו פדיון כמו דתנינן בת"כ פ' קדושים אבל מלבד זה דוחק הוא לפרש דהתנא מכנה לרבעי בשם ערלה ולכ"ע מיהת דיניהן חלוקין זה מזה. סוף דבר לא נתה דעתנו כ"א בפי' הרמב"ם וכדבריו בחיבורו שם בדינא דהך סיפא והלח"מ גם כאן משכא הוא לדבריו וכתב מה נכבד פי' רבינו שהוא מפרש שהך כילד שאמרו וכו' אבל לא ביאר כלום מן ההכרח שהביאו הרמב"ם לפרש כן וכבר בארתי בפנים לזה שזה הוא מוכרח מכח קושיא הנזכרת בדבור דלעיל דאל"כ מה השמיענו התנא בזה דאם כבר נתבטל האיסור פשיטא שהוא מועיל להצטרף ולבטל האיסור שיפול שם אח"כ ואם לא היה בנפילה הראשונה כדי לבטל האיסור כדנראה לכאורה מדברי ר' אלעזר כפשטן שגם בכאן אמר בגמרא לית כאן לתוך מאתים אלא לתוך קנ"ט פשיטא דקשה אמאי יועיל להעלות את האיסור שנפל אח"כ הרי כל הכרי נאסר מחמת אותו האיסור שנפל בו בתחילה ולא היה כאן כדי לבטלו ועל כרחך דאתנו להבון הגדול שכתב הרמב"ם וכמבואר בפנים וממילא מתורצת הקושיא כמבואר לכל זה בפנים. ודברי ר"א בהגמרא בהך סיפא כך הם מתפרשים לפי דברי הרמב"ם בחיבורו לית כאן לתוך מאתים וכו' כלומר אי אתה יכול לפרש להסיפא זו כולה כפשטה שנפלה סאה ערלה בתחילה לתוך מאתים ואח"כ נפלה לשם גם בנפילה שנייה סאה ועוד ערלה וכו' דא"כ קשיא מאי קמ"ל פשיטא הרי כל הכרי של היתר הוא שהרי נתבטלה הערלה שנפלה בתחלה. ומכ"ש דקשיא היאך שייך למיתני עלה זו היא שהערלה מעלה וכו' הרי כבר בטל שם הערלה שבתחלה. אלא לתוך קנ"ט. כלומר אלא על כרחך דהכא מיירי שבתחלה ודאי לתוך מאתים נפלה ונתבטלה הערלה אלא שהיה כאן הרבה סאה ערלה שנפלו לתוך מאתים עד שלבסוף אחר שנתחלק למאתים מאתים נפל סאה ערלה או כלאים לכל מאתים ומאתים וזהו סאה ועוד דקתני כדפרישית בפנים כלומר ועוד כמו כן ועוד כמו כן דהשתא היה מקום לנו לחשוש להחמיר דהוית כמו שיש כאן ספק שמא לתוך מאתים של כולו ערלה שיש כאן נפל בפעם האחרונה קמ"ל דלא היא אלא בנפילה האחרונה מחשבינן כמו שנפלה לתוך קנ"ט והכוונה בזה דקמ"ל דאמרינן שאין לחוש שמא היה כאן מאתים של איסור בפני עצמן בהך נפילה אחרונה אלא דהוי כמו שנתחלק האיסור לכל הני חלקים של מאתים ומאתים ויש בכל אחד ואחד קנ"ט מן החולין שבתחלה ואותו מאתים של האיסור שנתערב בהכרי משלים סאה סאה לכל חלק וחלק מהמאתים עד שיהיה מאתים ואעפ"כ מעלה את האיסור שנפל באחרונה ומשום שכבר נתבטל האיסור בתחלה והיא גופה קמ"ל ר' אלעזר בהגמרא לפירושא דהמשנה כמו שאמרנו וה"ז עולה לפרש לפי דברי הרמב"ם בחיבורו ולפי חשבוננו הגדול שהכרחנו. אבל לפי פירושו בהמשנה בהך סיפא שפירש בה כפשטה וכפי חשבון משמעות המשנה פירש בהך דר' אלעזר יותר בדוחק שכתב וז"ל עניינו כי לולי הסאה של ערלה שחשבנו אותה ואמרנו שהיא מעלה לכלאי הכרם לא היה אפשר שתעלה סאה ועוד של כלאי הכרם במאתים של חולין שלפי שמה שיחלק ממנו שוה חלק מקנ"ט ואנו צריכין חלק ממאתים וכשנחשוב אותה סאה של

הכהנים. סאה תרומה שנפלה למאה. א"ר לעזר [ז]לית כאן לתוך מאה אלא [ח] לתוך תשעים ותשעה. סאה ערלה שנפלה לתוך מאתים. א"ר לעזר לית כאן לתוך מאתים אלא לתוך מאה ותשעים ותשעה:

הלכה ג מתני' [ט] כל המחמץ והמתבל

והמדמע בתרומה ובערלה ובכלאי הכרם אסור. בית שמאי אומרים אף מטמא. ובית הלל אומרים לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה. דוסתאי איש כפר איתמה היה מתלמידי שמאי ואמר שאלתי את שמאי הזקן ואמר [ג] לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה. *ולמה אמרו כל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר מין במינו להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו [ד] כיצד שאור של חיטים שנפל לתוך עיסת חיטים ויש בו כדי לחמץ בין שיש בו לעלות באחד ומאה בין שאין בו לעלות באחד ומאה אסור. אין בו לעלות באחד ומאה בין שיש בו כדי לחמץ בין שאין בו כדי לחמץ אסור. להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד [ה] גריסים שנתבשלו עם עדשים ויש בהן בנותן טעם בין שיש בהן כדי לעלות באחד ומאה בין שאין בהן לעלות באחד ומאה אסור. אין בהן בנותן טעם בין שיש בהן לעלות באחד ומאה בין שאין בהן לעלות באחד ומאה מותר: גמ' רבי יוסי בשם ר' חילפיי רבי יונה בשם רבי שמעון בן לקיש כתפוח עושין אותו בית שמאי: *תמן תנינן [ו] מי הצבע פוסלין אותו בשלשת לוגין ואין פוסלין אותו בשינוי מראה. אבא ברי' דרב נחמן דברי רבי מאיר משום שאיבה ניכרת. רבי חונא בשם רבי אבא אתייא דרבי מאיר כבית שמאי כמה דבית שמאי אמרי משום חימוץ מחמיץ כן רבי מאיר אמר משום שאיבה ניכרת. עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה. יש בו טומאה ואין בו איסור מהו. חימץ ממנו למקום אחר נעשה זה אסור וזה אסור. ריבה על הראשון וביטלו נעשה עיקר

רידב"ז

ר' יוסי בשם ר"ח ר"י בשם רשב"ל כתפוח עושין אותו ב"ש. פי' דהא דס"ל לב"ש דאף לענין טומאה מחמץ בכ"ש דדמי לאיסור הוא משום דילפי כל הטומאות מן תרומה דהא בתרומה שייך טומאה אפילו בדבר דלא מטמא חולין וכיון דבמחמץ תפוח של תרומה את העיסה קי"ל דבכ"ש אוסר העיסה לזרים והוי כל העיסה תרומה א"כ ממילא מקבלת טומאה של תרומה כגון בשבו"י וכדומה ג"כ ע"י החימוץ וא"כ ילפי מזה דבטומאה ג"כ מחמץ בכ"ש ומטמא דהא באיסור דתרומה נ"מ ג"כ לענין טומאה דקי"ל בפ"י דתרומות ה"א תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחימצה דהוי כל העיסה ע"י החימוץ תרומה וממילא מקבלת טומאה של תרומה בטבו"י ע"כ ס"ל דכן הדין גם בעלמא דטמא המחמץ מטמא בכ"ש [ובשנו"א ז"ל גרס גירסא אחרת עיי"ש] ומפסיק באמצע במי הצבע דר"מ בכ"ש כמו דב"ש ס"ל לענין טומאה אע"פ שאינו שייך נתינת טעם דחימוץ לענין טומאה מ"מ מכיון דהוי דבר ניכר מטמא בכ"ש כן נמי ס"ל לר"מ במקוה הגם דליכא שיעורא דג' לוגין מ"מ כיון דהוי שאיבה ניכרת פוסל משום שאובין והשתא חוזר ושואל אם הא דב"ש ילפי מתפוח למדין דוקא בדבר דכוותי' באיסור וטומאה בב"א כגון כה"ג שנטמא או ערלה ונפלו במאתים של היתר כיון דנאסרו משום ערלה וכה"ג והוי כל התערובות באיסור ערלה וכה"ג ע"כ נטמא ג"כ דנתפשט איסור ערלה וכה"ג על הכל וע"כ כמו דנתפשט האיסור בכולה כן נמי מתפשט הטומאה בכולה והגם דלא דמי לתפיה של תרומה שנתקדש כל העיסה בקדושת תרומה לענין איסור זרות דמקבל טומאה של תרומה דהתם הטומאה הוא משום שם תרומה ותלי הטומאה בשם תרומה וכיון דהוי עלי' שם תרומה ממילא מקבל גם הטומאה דתרומה משא"כ בשאר איסורין דנטמאו דהתם לא תלי הטומאה בקריאת שם איסור מ"מ ילפי ב"ש כל איסורין טמאין מן תפוח של תרומה [וב"ה סברי דלא דמי דהתם בתרומה הטומאה היא מכח קדושת שם תרומה וכיון דאית ליה השם תרומה ממילא נפסל בטבו"י כמו תרומה משא"כ בשאר איסורין דאפי' דנאסר באיסור זה דערלה או כה"כ אבל מאי שייכות הוא להטומאה דהא הטומאה לאו משום שם זה האיסור] אבל טומאה גרידא אף ב"ש מודו דאינו מטמא ונשאר באיבעיא דלא איפשיטא. א"כ יש לפרש דהאי איבעיא שייכא להא דלעיל דמקשה על ר"ח בשם ר' אבא דס"ל דר"מ וב"ש אמרי דבר אחד ע"ז שאל מניין לך זאת דעד כאן לא שמענו מב"ש אלא באיסור וטומאה אבל בטומאה גרידא מנין לנודס"ל לב"ש כן ואה"כ אמר חימץ ממנו למקום אחר כו' ריבה על הראשון וביטלו נעשה עיקר טפילה כו' ובשנו"א ז"ל גרים ונפלה ממקום אחר לתוכו עיי"ש:

פני משה

לכהנים: סאה תרומה וכו'. אמר רבי אלעזר לית כאן וכו' בסיפא דקתני למאתים לית כאן לתוך מאתים וכו' והכל כדפרישנא במתני':

הלכה ג מתני' כל המחמץ והמתבל והמדמע. כלומר דכאן בא להשמיענו דהני שיעורין שאמרו חכמים בנתערב איסור בהיתר מין במינו דבתרומה השיעור באחד ומאה ובערלה ובכלאי הכרם באחד ומאתים כל זה דוקא בשלא היה האיסור דבר שהוא מחמץ או מתבל או דבר חשוב ולא נתערב ונדמע בתוך ההיתר אלא עומד כמות שהוא אבל אם זה האיסור דבר שהוא מחמץ או מתבל או אם הוא דבר חשוב ונדמע בתוך ההיתר כל זה בין בתרומה ובין בערלה וכלאי הכרם אסור בכל שהן. ואע"פ שיש בההיתר כשיעור וזהו במין במינו אבל במין בשאינו מינו הכל בנותן טעם הוא כדמפרש לה במתני' דלקמן: בית שמאי אומרים אף מטמא. אם הוא דבר המחמץ או מתבל והוא טמא אעפ"י שאין בו כביצה שהוא שיעור טומאת אוכלין לטמא אחרים מכיון שהוא מחמץ או מתבל מטמא אף בפחות מכשיעור: ובית הלל אומרים לעולם אינו מטמא האוכל לאחרים עד שיהא בו כביצה. ואין חילוק בין אם הוא דבר המחמץ ומתבל או לא: שאלתי את שמאי הזקן. מה הוא אומר בדבר זה והודה ואמר לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה וכב"ה:

גמ' כתפוח עושין אותו ב"ש. תפוח ששנינו לעיל בפרק י' דתרומות בהלכה ב' תפוח שריסקו ונתנו לתוך עיסה וחימצה הרי זו אסורה וכלומר כמו כאן כך הוא בתפוח דכמו דאמרו ב"ש כאן דכל שהוא אוסר בחימוץ אף בפחות מכשיעור כך הוא מטמא אפי' פחות מכשיעור כן נמי סברי בתפוח שאם הוא טמא מטמא אף בפחות מכשיעור וקמ"ל דאע"ג דחימוץ דתפוח אינו כ"כ כמו חימוץ דשאור וכה"ג דהא אשכחן דפליג ר' יוסי לעיל שם בתפוח ומתיר במחמץ במימיו אפי' הכי לב"ש דמחמרי בדבר המחמץ אף לענין טומאה מחמירי נמי כמו כן בתפוח: תמן תנינן. בפרק ז' דמקואות ר' יוסי אומר מי הצבע פוסלין את המקוה בג' לוגין כשאר מים ואין פוסלין אותו בשינוי מראה שאעפ"י שנשתנה מראית המים מחמת הצבע אם אין בהן ג' לוגין אינן פוסלין ור' מאיר בתוספתא שם פליג עליה וס"ל דפוסלין בשינוי מראה וכדמפרש אבא בריה דרב נחמן לטעמיה דר"מ דס"ל משום שאיבה ניכרת דהואיל והשינוי מראה ניכר פוסל בשאיבה אפי' אין בהם ג' לוגין שהוא שיעור הפוסל בשאיבה: אתיא דר"מ כב"ש. דהכא דכמה דב"ש אמרי משום חימוץ מחמיץ כלומר הואיל והוא דבר שהוא של חימוץ ומחמיץ לאחרים כך הוא מטמא לאחרים אפי' פחות מכשיעור דשינוי טעם מלתא היא כן נמי ר"מ דס"ל דפוסל משום שאיבה ניכרת משום דשינוי מראה מילתא היא דכל שנשתנה מחמתו או בטעם או במראה לא נתנו בו כשיעור: עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה. לב"ש הוא דמיבעיא לכו דעד כאן לא אמרו שהוא מטמא בפחות מכשיעור אלא הואיל והוא דבר שיש בו איסור וטומאה וכדקאמר ר' חונא אליבייהו דמכיון שהוא חימוץ מחמיץ מטמא הוא ג"כ אלמא דאית ביה תרווייהו איסור וטומאה: יש בו טומאה ואין בו איסור מהו. מי אמרינן דדוקא קאמר משום חימוץ מחמיץ. דכשהוא מחמיץ ואוסר לדבר אחר אז הוא מטמא ג"כ או דילמא דה"ק דמכיון שאם הוא אסור ויש בו חימוץ מחמיץ ואוסר הוא לדבר אחר כך אם הוא טמא מטמא לדבר אחר ואעפ"י שאין בו איסור ולא נפשטה הבעיא לב"ש: חימץ ממנו למקום אחר וכו'. כלומר הא ודאי פשיטא לן דאם נתחמץ הדבר אחר מחמתו ושוב ניטל האיסור המחמיץ מהמקום אחר שניהן אסורין הן זה שהיה כבר אסור וזה שנתחמץ ממנו ואעפ"י שעכשיו ניטל ממנו ומשום הסיפא דלקמן נקט לה: ריבה על הראשון וביטלו. אם אחר שניטל דבר המחמיץ מהמקום אחר ריבה דבר היתר עליו וביטלו שעכשיו אין בהאיסור כדי לחמץ נעשה העיקר טפילה וטפילה עיקר כלומר העיקר והוא הראשון נעשה עכשיו טפילה להשני שנתחמץ מחמתו והשני שהיה טפילה לו נעשה עיקר שאם עכשיו חוזר ונותנו בהראשון ויש בו כדי לחמצו אוסרו: שאור

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פט"ז ממא"א הי"ג ובלת"מ ומ"ע

יז
ב מיי' שם ה"א ופט"ו מתרומות ה"ד

יח
ג מיי' פ"ד מטומ"א ה"ג

יט
ד מיי' פט"ו ממא"א ה"כ

כ
ה מיי' פט"ו שם ה"ו ופי"ג מתרומות ה"ב

כא
ו מיי' פ"ד ממקוואות טוש"ע יו"ד סי' רא סכ"ס

גליון הש"ס וציון ירושלים

צ"ע כאן לתוך מאה וכו'. ע' בר"ש ורא"ש ותוי"ט כאן ובלח"מ וכבית דוד וע' בספר"ה בקונטרס מים חיים בהגהותיו למשניות כאן וע' ברמב"ן בחידושיו לע"ז דף עג וברשב"א שם:

מסורת הש"ס

חולין נט.

מקואות פ"ז מ"ג:

מראה הפנים

של ערלה יהיה עולה סאה ועוד של כלאי הכרם כמו שבארנו וכו' עכ"ל וע"כ לפי מאי שפירשתי עולה הוא לפי דבריו ותשובתו בחבורו מפני שירלה שחזר בו ממה שכתב כאן בפירושו. בהך סיפא דמתני' ובזה מסולקת המיהת הרא"ש על דבריו שלאחר בהביא שם דברי הרמב"ם בחיבורו סיים וכתב והללו דברים פשוטים הם אלא שהירושלמי אינו מסכים לפירוש זה דקאמר ר"א אהך מתני' לא לתוך ר' אלא לתוך קצ"ט אלמא אעפ"י שלא נתבטל האיסור מעלה ועוד תימא דעל ריסת התרומה מעלה את הערלה פירש כמו שאמר ר"א בירושלמי לא לתוך ק' אלא לתוך צ"ט ובסיפא לא אם לדברי ר"א ופירש על דרך אחרת עכ"ל ולפי מה שבארתי לק"מ דהא ואם לא דר"א גם בסיפא ודברי ר"א מיפרשין לפי דבריו על נפילה האחרונה של האיסור בהך סיפא והכל כמוכרח ומבואר:

כל המחמץ והמתבל והמדמע וכו'. הר"ב פי' כאן על דרך הרמב"ם בפירושו בהמשנה דר"ל דכל המחמץ והמתבל מדמע הוא בתרומה כמו בערלה וכלאי הכרם. ולישנא דהמדמע דחוק הוא לפי' זה ורש"י ז"ל פי' בפרק גיד הנשה דף צט מדמע מבשל חולין, ותרומה יחד וכו' ע"ש ויותר נוח לפרש המתני' כמו שלמדנו מדברי הרמב"ם בחבורו בריש פרק ט"ו מהל' מ"א שכתב כל השיעורים הללו שנתנו חכמים לדבר האיסור שנתערב במינו המותר בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע בדבר המותר אבל אם היה מחמץ או מתבל או דבר חשוב אוסר בכל שהוא. ונראה שכך היה כוונתו לפרש להמדמע דמתני' לפי דבריו הללו וכמו שמבואר בפנים וניחא לישנא דמתני' וכך הוא הדין דדבר חשוב שנדמע ונתערב ולא ניכר בטל חשיבתו ובטל הוא בהשיעור לפי מה שהוא למה שאמרו חכמים בהשיעורין וכמו שמבואר לדין דבר חשוב בפרק דלקמן וכן בחבורו שם במה שביאר לקמן ולמה דפריבית

שנויי נוסחאות (ס"ז) שנפלה למאה כד"ו שנפלה לתוך מאה. (ס"ט) דוסתאי כד"ו דוסתי. (ס"כ) בהן כדי לעלות כד"ו בהן להעלות.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה. של חולין וכל זמן שהיה בתוכה עדיין העיסה לא נתחמצה והגביהו להשאור ממנה ואחר כך נתחמצה מחמת שקלטה הטעם בתחילה ה"ז מותרת דהואיל ואין גוף האיסור בתוכו בשעה שנתחמצה אינה נאסר' בשביל הטעם. שנשאר בה: ודכוותה. ושואל הש"ס אי אמרינן נמי דכוותה בתאנה של תרומה שנפלה לתוך מאה והאי מאה לאו דוקא דה"ה עולה באחד ומאה אלא כהאי דאמרינן בהלכה דלעיל שנפלה לתוך נ"ט ובין הכל הוא מאה וא"כ נאסר הכל משום מדומע והגביהה לאחת מהן ואח"כ הוכרה התאנה של תרומה וא"כ נוטל את התרומה והשאר מותר הכל אלא שהתאנה הראשונה שהוגבהה מקודם קא מיבעיא לן אם הותרה גם היא דדמיא להך דשאור שניכר איסור החימוץ אחר שהגביהו ואינו אוסר וה"נ כן או דילמא לא דמיא ליה וכדפשט ליה מיפשט: תמן וכו'. כלומר לא דמיא להך דשאור דתמן לא הוכח האיסור דכל זמן שהשאור היה בתוכה לא נתחמצה וכשהגביהו נתחמצה ואינו כלום כדאמרן אבל הכא הוכח האיסור מקודם שהוגבהה התאנה דלא היתה ניכרת התרומה וכבר נאסרה ואע"פ שאח"כ ניכרה התרומה מכיון שהוכח בה האיסור ונאסרה נאסרה:

הלכה ד מתני' ולמה אמרו וכו'. השתא מפרש להא דשנה במתני' דלעיל וכלומר לענין מה אמרו דכל המחמץ והמתבל והמדמע הולכין בו להחמיר דאוסר אפילו יש כאן כשיעור וקאמר במין במינו דוקא הוא שאמרו כך אם האיסור וההיתר מין במינו הוא אז הוא אוסר אף בכשיעור ואם אין כאן כשיעור אפי' אינו מחמץ או מתבל או שנדמע ונתערב אע"פ כן אוסר דלעולם הולכין כאן להחמיר וכדמפרש לקמן: להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו. כלומר אבל במין בשאינו מינו הולכין בו לפעמים להקל ולפעמים להחמיר וכדמפרש ואזיל: כילד. הולכין לעולם להחמיר במין במינו כגון שאור של תרומת חטים שנפל לתוך עיסת חטים חולין ויש בה שאור כדי לחמץ בין שיש בו לעלות באחד ומאה וכו' כלומר אע"פ שיש כאן כשיעור אוסר כמו שאמרנו דדבר המחמץ או מתבל או מדמע אוסר לעולם אף בכשיעור: אין בו לעלות וכו'. דהואיל ואין כאן כשיעור לעולם אסור דהולכין במין במינו להחמיר עד כשיעור שאמרו חכמים כדאמרן דא"א לילך אחר נתינת טעם הואיל ומין במינו הוא: להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כילד. ומפרש כגון גריסין של איסור שנתבשלו עם עדשים של היתר דהואיל ומין בשאינו מינו הוא הולכין בו אחר נתינת טעם דאם יש בהאיסור בנותן טעם אע"פ שיש כאן כשיעור כדי להעלותו אסור ואם אין בו בנותן טעם אפי' אין כאן כשיעור מותר: **גמ'** ולמה לא תנינן גריסין שנתבשלו עם האורז. כל"ל. כלומר מפני מה הקפיד התנא לשנות גריסין עם עדשים ולא שנה סתם כגון גריסין שנתבשלו עם שאינן מינן והורז וכיוצא בו ג"כ בכלל: אלא וכו'. כלומר מי נימא דהיינו טעמיה דס"ל כמ"ד נותני טעם לפגם מותר וגריסין באורז נותן טעם לפגם הוא והלכך לא קתני אלא גריסין עם עדשים דלאו לפגם הן ופלוגתא היא בהלכה דלקמן ודחי לה הש"ס דלא היא אלא דמתני' חדא מגוונא נקט ואפי' כמ"ד נותן טעם לפגם מותר מודה הוא הכא שהוא אסור ומטעמא דמפרשינן לקמן: גריסין של תרומה שנפלו וכו'. כלומר שלא נתבשלו עמהן אלא שנפלו ונתערבו עם עדשים של חולין ויש בהן נותן טעם שכשיתבשלו ביחד יש בגריסין של תרומה כדי ליתן טעם בעדשים: ריבה עליהן. אם אח"כ ריבה עליהן [עדשים] של חולין מותר לבשלן ועד כמה ירבה ויהא מותר לבשלן וקאמר דשמעינן דתנאי פליגי בהכי רבי ור' ישמעאל בר' יוסי לדעתיה דרבי דהוא אומר עד שירבה על כולהון על כל התערובות ולדעתיה דר' ישמעאל בר' יוסי שהוא אומר דא"ל אלא עד שירבה על איסור הנופל בהן וכלומר דבשיעור שירבה פליגי דלמר צריך שירבה כל כך עד שידע שבודאי לא יתנו הגריסין טעם בהעדשים מאחר שריבה עליהן ביותר ולמר ס"ל דאם הוסיף על כנגד האיסור שנפל אמרינן מסתמא לא יהיה כאן כדי ליתן טעם לפי מה ששיערנו בתחלה קודם שריבה. ולכ"ע קך ריבה עליהן אם ריבה קאמר שהרי אין מבטלין איסור של תורה לכתחלה: ריבה עליהן גריסין של חולין וכו'. בעיא היא אם לאחר שנתבשלו לא היה בהן בהגריסין של תרומה בנותן טעם אלא שלאח"כ ריבה עליהן גריסין של חולין אם מחמרינן בכה"ג דהואיל והגריסין מין במינו הוא עם של תרומה אפשר דמין מעורר את מינו לאסור ואם אח"כ יתבשל עוד עם הכל אפשר שיהיה כאן בנותן טעם של הגריסין: לא תהא גדולה מיי"נ. כלומר דהדר פשיט לה דלא חיישינן לכך דלא תהא זו גדולה מאיסור יי"נ דחמיר וכמה דתימר לקמן בהלכה ז' גבי יי"נ שנתערב מין במינו ובשאינו מינו דלא רואה את מין ההיתר כמי שאינו ואותו האיסור ממינו משערין בו בלבדו שאם יש בו כדי נותן טעם בשאינו מינו אסור ואם לאו מותר והכא נמי כן הוא את רואה את גריסין של היתר כמי שאינו וכו': הדא אמרה. שנפשטה הבעיא ואם ריבה עליהן גריסין של תרומה מותר הוא:

הלכה ה מתני' שאור של חולין שנפל לתוך עיסה ויש בו כדי לחמץ. להעיסה ואח"כ נפל וכו' אסור ובגמ' פליגי אמוראי דאיכא למ"ד דאף הרישא במחלוקת היא שנויה ולר"ש מותר: שאור של חולין וכו' ר"ש מתיר. שהרי כבר נתחמצה בשאור של היתר וא"כ כי הדר נפל של איסור אינו אלא פוגם. ולת"ק אילטריך האי סיפא דס"ל אסור אף בכה"ג שאע"פ שנפגמה מחמת שאור של האיסור מ"מ כאן הואיל ורא־ויה עיסה זו לחמץ כמה עיסות אחרות לא מיקרי פגם והלכה כת"ק ומכ"ש בגוונא דרישא דאסור: **גמ'** אף הראשונה במחלוקת. דלא תימא הואיל ורישא אכתי לא נתחמצה מחמת שאור של היתר וא"כ מהני בה השאור של האיסור למהר להחמיץ מודה בה ר"ש שאסור קמ"ל דחולק היה ר"ש אף ברישא ומשום דבלאו שאור של האיסור יש כאן כדי לחמץ את העיס' מחמת שאור של היתר ואין שאור של האיסור אלא לפגם: א"ר יונה הוינן סברינן

עיקר טפילה וטפילה עיקר. א *שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו ואחר כך נתחמצה העיסה הרי זו מותרת. ודכוותה תאינה של תרומה שנפלה לתוך מאה הוגבהה אחת מהן ואחר כך הוכרה התרומה תהא מותרת. תמן לא הוכר האיסור ברם הכא הוכר האיסור: רבי יונה בעי ולמה [לא] תנינן גריסי' שנתבשלו עם האורז אלא מתניתן כמאן דאמר י נותני טעם לפגם מותר. ואפילו כמאן דאמר נותני טעם לפגם מותר מודה הוא הכא שהוא אסור. ז גריסין של תרומה שנפלו עם עדשים של חולין ויש בהן נותן טעם ריבה עליהן עדשים של חולין מותר. עד כמה ירבה תפלוגתא דרבי ודרבי ישמעאל בי ר' יוסי. על דעתיה דרבי דו אמר עד שירבו על כולהון. על דעתיה דרבי ישמעאל בי רבי יוסי דו אמר עד שירבו על הנופלין. גריסין שנתבשלו עם עדשין של חולין ואין בהן נותן טעם. ריבה עליהן גריסין של חולין ג מין מעורר את מינו לאסור. לא תהא גדולה מיין נסך. כמה דתימר ד ביין נסך את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. והכא את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה מותר:

הלכה ה מתני' ה שאור *של חולין שנפל לתוך עיסה ויש בו כדי להחמיץ ואחר כך נפל שאור של תרומה או של כלאי הכרם ויש בו כדי להחמיץ אסור. שאור של חולין שנפל לתוך עיסה וחימיצה ואחר כך נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי להחמיץ אסור ורבי שמעון מתיר:

גמ' תני חנניה בשם רבי יוחנן אף הראשונה במחלוקת. א"ר יונה הוינן סברין

שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו. ר"ל דנתבטל בק"א והוגבה אחד משום גזל השבט ואח"כ נתחמצה העיסה ומובן מזה דע"כ הוגבה אחרת והתרומה דשאור נשאר בתוכה אך לא הוכר היכן הוא ה"ז מותרת כיון דכבר נתבטל ופריך א"כ תאנה של תרומה שהוגבהה אחת ואה"כ ניכר' איזו היא התרומה תימר נמי דמותרת בתמי' ע"ז משני דלא דמי דהתם הוכר האיסור היכן היא התאנה דתרומה ומאי מהני מה שכבר נתבטל' אבל הכא גם עכשיו אינו ניכר האיך הוא השאור של תרומה רק דידעינן דכמנא כאן וכיון שכבר נתבטל קודם שהחמיץ לא איכפת לן:

הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תני חנניא בשם ר' יוחנן אף הראשונה במחלוקת. פי' דאף ברישא דמחמצים שניהם בב"א ומתחלה הוי שבח והא"כ הוי פגם ובשעה שהוי שבח הוי זה וזה גורם ומותר רק לאח"כ שנפגם ע"י חימוץ היתירה אז מתחיל האיסור. והוי פגם מעיקרא וס"ל דר"מ ור"ש פליגי בפגם מעיקרא ואף בפגם מעיקרא אוסר ר"מ וכן איתא במס' ע"ז דף ס"ח וכן כתב בשו"ת ז"ל:

א"ר

מסורת הש"ס: תוספתא ג: ומות פ"ח.

סח.

עין משפט נר מצוה:
כב
א מיי' פט"ו מתרומות ה"ו
כג
ב מיי' פט"ו ממ"א הכ"ה טוש"ע י"ד סי' קג ס"ד
כד
ג טוש"ע שם סי' לט ס"ו
כה
ד מיי' פט"ו שם טוש"ע שם סי' קל
כו
ה מיי' שם הט"ז

גליון הש"ס וציון ירושלים

צגריסין של תרומה שנפלו עם עדשים של חולין. עי' שו"ת מהרי"ק סי' ק' שהרב שהואל האריך שם ומהרי"ק תמה עליו. ובמהדו"ת הרב השואל שהעתיק דברי התמים דעים סי' ז' ולא גילה להמהרי"ק וע"כ תמה המהרי"ק עליו והתם דבריו. ועי' מנחת יעקב כלל פ"ט ובפ"ת בספ"ד סי' נט ולא הביאו דברי המהרי"ק [illegible]

מראה הפנים

שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו וכו'. נראה שזה נלמד מהמתני' הלכה ה' דלקמן דלא אשמעינן התם בסיפא להרבותא אלא אעפ"י שנפל שאור של האיסור לתוך עיסה שכבר נתחמצה בשאור של היתר אפ"ה אוסר ומשערין בשאור הזה דפריסית כאן מתפרשת המתני' דלקמן ג"כ כפשטה וכדינה כמבואר הכל בפנים: של האיסור אם יש בו כדי לחמץ אלו היתה העיסה מלה שעדיין לא היתה מחומצת כדביאר לזה הרמב"ם בפי"ו מה' בהלכה י"ו ומכ"ש בגוונא דרישא דמתני' דלקמן בהלכה ה' דפשיטא דאסור ולא היה צריך להעתיקה ואי איתא דהשאור של איסור אוסר הכי' כשהגביהו ונתחמצה העיסה א"כ מהטעם השאור שקלטה בתחלה הו"ל לחת ... [illegible]

שנויי נוסחאות (פו"ה) הוכר בד"ו הוכח. (פו"ו) הוכר בד"ו הוכח. (פונ"ג) [תרומה] מותר בכי"ל [תרומה] אסור. (פונ"ה) או של כלא בד"ו או שאור כלאי.

ככר לאדן

גריסין של תרומה. הר"ן פ' גיד הנשה: גריסין שנתבשלו. הר"ן פ' בתרא דע"ז:

סברין מימר מה *פליגין כשחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו ונפל שאור של חולין תחילה. אבל אם נפל שאור של תרומה תחילה כבר נתחמצה העיסה. *כל נותני טעמים בין לפגם בין לשבח אסור דברי ר"מ. ר"ש אומר [א] לשבח אסור לפגם מותר. רשב"ל אמר מה פליגין כשהשביח ואח"כ פגם אבל אם פגם ואח"כ השביח אף ר"מ מודה. רבי יוחנן אמר לא שנייא היא השביח היא פגם היא פגם היא השביח היא המחלוקת. *תמן תנינן [ג] שעורין שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו מימיו מותרים. והדא מתנית' מה היא ר' יוחנן אמר במחלוקת רבי שמעון בן לקיש אמר דברי הכל. רבי יוסי בי רבי בון אמר אילין שמועתא הדא רבי יוחנן אמר במחלוקת רשב"ל אמר דברי הכל. אמר רבי יונה צורכה להדא דרבי שמעון בן לקיש לא כן סברנן מימר מה פליגין כשחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו ונפל שאור של חולין תחילה אבל אם נפל שאור של תרומה תחילה [ד] וכבר *) נתחמצה העיסה ואפי' נפל שאור של חולין תחילה נעשה כמי שהשביח מעיקרו ואח"כ פגם. הזר רבי יונה ומר האשה הזאת אינה מחמצת כל צורכה משיירת היא כל שהוא. אותו כל שהוא יעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם. וקשיא אילו השביח ולא פגם שמא כלום היא. ר' יונה בעי מה בין שבח מזה ומזה ומה בין פגם מזה ומזה. שבח מזה ומזה אסור פגם מזה ומזה מותר. א"ר

סברינן מימר. שבני הישיבה היו רוצין לפרש דבמה פליגין בגוונא דהסיפא הוא דפליגי בשחימץ זה כל כחו וכן זה כלומר שכשתהא השאור של ההיתר וכן של האיסור שנפל אח"כ עד שיחמיץ כל כחו ושנפלו השאור של חולין תחלה דבהא הוא דפליג ר"ש וס"ל דמותר שהרי כבר נתחמצה לגמרי מחמת השאור של היתר וכשבא אח"כ השאור של איסור לתוכה אינו אלא פוגם להעיסה: אבל אם נפל שאור של תרומה תחילה. לתוכה כבר נתחמצה בשל התרומה וה"ה בשל כלאי הכרם ואע"ג שאח"כ נפל לתוכה שאור של היתר אסור לכ"ע דאף ר"ש מודה בכה"ג שהרי יש כאן השביח מחמת האיסור לבדו וכן ברישא לא פליג ר"ש שהרי אין כאן חימץ זה וזה כל כחו: כל נותני טעמים בין לפגם בין לשבח וכו'. תוספתא היא בפ"ח דתרומות והובא' לעיל בפ"י דתרומות בהלכה ב': רשב"ל אמר מה פליגין וכו'. כלומר ריש לקיש ס"ל דלא פליג ר"מ בפוגם בתחלה אלא דוקא אם יש כאן השביח בתחלה מחמת האיסור ואע"פ שאח"כ הוא פוגם בהא הוא דפליגי וס"ל לר"מ דאסור אבל אם פגם בתחלה ואף שהשביח אח"כ אף ר"מ מודה שמותר שהכל הולך אחר בתחלה: ר' יוחנן אמר לא שניא וכו'. כלומר בין שהשבח בתחלה בין בסוף אלא שאפי' יש כאן ג"כ פגם בהא נמי המחלוקת ולר"מ אסור ולקמן מסיק אליבא דר"מ דאפי' פוגם מתחלתו עד סופו פליג ר"מ דס"ל דנותן טעם לפגם אסור: תמן תנינן. בתרומות שם: שעורים. של תרומה שנפלו לתוך הבור של מים אף על פי שהבאישו המים מחמת השעורים מותרין הם דנותן טעם לפגם הוא: והדא מתני' מה היא. כלומר דמספקא ליה להש"ס להאי דר' יוחנן אליבא דר"מ היכי קאמר אי נימא דלא פליג אדר"ל אליבא דר"מ אלא בפוגם בתחלה ולבסוף השביח דר"ל ס"ל אליבא דר"מ דמודה דמותר ור' יוחנן ס"ל דאף בהא פליג ר"מ דמכיון דיש כאן השביח מחמת האיסור לא איכפת ליה בין אם הוא בתחלה או בסוף ואסור אבל היכא דאין כאן שבח כלל וכמו הדא מתני' דתרומות שהשעורים פוגמין את המים מתחלה ועד סוף אפשר דאף ר' יוחנן ס"ל אליבא דר"מ דמותר או דילמא דלר' יוחנן פליג ר"מ בכל מקום ואפילו בפוגם מתחלה ועד סוף ס"ל דאסור והיינו דבעי האי מתני' דתרומות אליבא דמאן היא: ר' יוחנן אמר במחלוקת. כלומר דהדר פשיט לה דודאי הכי הוא דלר' יוחנן אליבא דר"מ אפי' בפוגם מתחלה ועד סוף ס"ל לאיסור ולדידיה הך מתני' דתרומות במחלוקת היא דלא אתיא כר"מ אלא כר"ש אבל לר"ש בן לקיש מתני' דתרומו' דברי הכל היא שהרי אפי' בפוגם מתחלה והשביח לבסוף ס"ל לר"ל אליבא דר' מאיר דמותר ומכ"ש בפוגם מתחלה ועד סוף: ר' יוסי ב"ר בון וכו'. כלו' וכן פי' רבי יוסי בר' בון לשמועתא זו דאמוראי דלר' יוחנן בכל מקום הוא דפליג ר"מ ומתני' דתרומות מוקי לה במחלוקת ורשב"ל מוקי לה כדברי הכל. עד כאן מה דגרסינן לעיל בתרומות שם: א"ר יונה צורכה להדא דרשב"ל. כלומר צריך לדקדק אחריו דקשיא לן על הדא דקאמר דבשהשביח האוסר בתחלה ואח"כ הוא דפגם בהא הוא דפליג ר"מ וא"כ לא זה כדסברוה בני הישיבה לפרש הפלוגתא דמתני' דידן דהא לא כן סברינן מימר מה פליגין וכו' כדלעיל דמוקי לפלוגתייהו במתני' הכא בשנפל שאור של חולין תחלה בדוקא והשתא קשיא לריש לקיש כדמסיק ואזיל: ואפי' נפל שאור של חולין תחלה נעשה כמי שהשביח מעיקרו ואח"כ פגם. בתמיה דהיאך נעשה כאן כמי שהשביח האיסור מעיקרו ואח"כ הוא דפגם הרי כשנפל השאור חולין תחלה ונתחמצה העיסה א"כ בשנפל האיסור אח"כ הוה ליה פוגם מעיקרו שאחר שהעיסה נתחמצה כל שאתה מוסיף אח"כ בשאור אתה פוגמה ואפ"ה פליג הת"ק דר"ש דהוא ר"מ וס"ל דאסור והא לר"ל מודה הוא ר"מ בפוגם ואח"כ השביח ומכ"ש כאן דאין האיסור משביח אלא פוגם: חזר ר' יונה ואמר. דהא לא קשיא לריש לקיש דאיכא למימר דהיינו טעמא דר"מ דהוא הת"ק דמתני' לפי שהאשה הזאת אין דרכה להיות מחמצת כל צרכה בתחלה אלא שמשיירת היא כל שהוא שלא תתחמץ דחוששת היא שמא תתחמץ יותר מדאי והלכך כשנפל השאור של חולין בתחלה אמרינן דמסתמא לא הניחה האשה להחמין את כל העיסה ושיירה כל שהוא והשתא אותו כל שהוא יעשה כמי שהשביח ולבסוף פוגם וכלומר דכשנפל אח"כ שאור של האיסור לתוך העיסה משביח האיסור לאותו כל שהוא שלא נתחמץ מעיקרו ועכשיו הוא שמתחמץ מחמת האיסור והוי כמו שהשביח ולבסוף פוגם ולפיכך אוסר ר"מ: וקשיא. חוזר הש"ס ואומר דמ"מ קשיא לריש לקיש: אלו השביח ולא פגם שמא כלום הוא. בתמיה כלומר דהאיך מצית לאוקמי המתני' בכה"ג דבשעה שנפל השאור חולין בתחלה שיירה כל שהוא ולא נתחמצה כל צורכה ובנפילת השאור של האיסור אח"כ הוא שנתחמץ אותו כל שהוא דא"כ הרי כאן כמו שהשביח אותו כל שהוא ולא פגם כלל וכלל דהא מעיקרא לא נתחמץ והשתא מחמת האיסור נתחמץ הוא ושמא כלום הוא האי אוקימתא דהא מכיון שאין כאן פגם לאותו כל שהוא אלא שבח בלבד מכח האיסור כלום איצטריך למיתני דאסור ועוד וכי היאך פליג ר"ש במתני' וס"ל דמותר הא מיהת באותו כל שהוא אין כאן נותן טעם לפגם כלל ואמאי מתיר אלא ודאי לא מיתוקמא מתני' בכה"ג כלל וקשיא לריש לקיש: ר' יונה בעי מה בין שבח מזה ומזה כו'. השתא מהדר לפרושי טעמא להא דקאמר לעיל הוינן סברין מימר דמה פליגין ת"ק ור"ש בגוונא דסיפא הוא דפליגי ובשחימץ זה וזה כל כחו וכו' כדפרישית לעיל דלר"ש הויא הך סיפא כמו שפוגם מזה ומזה שהרי נתחמצה יותר מדאי מחמת שאור ההיתר והאיסור אבל ברישא דהכתי לא חימץ ההיתר אלא שיש בההיתר כדי לחמץ ובהאיסור כדי לחמץ והיינו שבח מזה ומזה ולפיכך בעי ר' יונה מה בין גוונא דרישא לגוונא דסיפא דסברוה למימר דר"ש בהסיפא דוקא הוא דפליג ולא בהרישא ומאי שנא אם הפגם בא גם מהאיסור כמו מן ההיתר לבין השבח בא גם מההיתר כמו מן האיסור הרי בין כך ובין כך לא נגמר הדבר אלא מכח שניהן: אמר

א"ר יונה צורכה להדא דרשב"ל. ר"ל יש לעיין בהא דרשב"ל לא כן סברינן מימר כו' פי' דהנה רשב"ל ור"י פליגי אם ר"מ פליג על פגם מעיקרא או לא דרשב"ל ס"ל דאינו פליג רק בשהשביח ואח"כ פגם אבל בפגם מעיקרא לא ור"י ס"ל דבתרתי פליגי דאפילו בשהשביח ואח"כ פגם פליג ר"מ ואפילו בפגם מעיקרא פליג ר"מ ולפ"ז במתניתין דידן דנתחמץ תהלה ע"י שאור של חולין ואח"כ ע"י שאור של תרומה אי דנתחמץ ע"י חולין כל צורכו א"כ הוי התרומה פגם מעיקרא אבל אי לא נתחמץ כל צורכו הוי השביח ואח"כ פגם וע"כ בזה נחלקו רשב"ל ור"י דלר"י אפילו בנתחמץ ע"י חולין כל צורכו פליג ר"מ ולרשב"ל דוקא בלא נתחמץ כל צורכו דהוי השביח ואח"כ פגם אבל בנתחמץ כל צורכו ע"י חולין אפי' ר"מ מודה וע"ז קאמר ר' יונה דצריכין לעיין לדברינו בהא דרשב"ל דקאמרינן מה פליגין בשחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו ונפל שאור של חולין תחל' הרי דפגם מעיקר' הוי ג"כ כמו שהשביח ולבסוף פגם וכדמסיק ואפי' נפל שאור של חולין תהלה נעשה כמי שהשביח מעיקרו ואח"כ פגם וכר"י דס"ל לא שניא היא השביח ואח"כ פגם היא פגם כו' ר"ל דפגם מעיקרא הוי כמו שהשביח ולבסוף פגם ומדברינו דהוין סברין מימר מוכח דאפילו נפל שאור של חולין תהלה דהוי פגם מעיקרא נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם והוא כר"י. וע"ז חזר ר' יונה ואמר דאף כשחימץ כל כוחו מ"מ האשה הזאת אינה מחמצת כל צורכה משיירת היא כ"ש ואותו כ"ש הוא נעשה כמו שהשביח ולבסוף פגם אבל בפגם מעיקרא אף ר"מ מודה וכרשב"ל וע"ז פריך הגמ' וקשיא אילו השביח ולא פגם שמא כלום*) הוא בתמי' ר"ל דע"כ אותו כ"ש לאו דנתבטל וע"כ דמצרכינן הפיגום דלבסוף וע"כ דר"מ ס"ל דאפילו לפגם נמי אוסר דהא כיון דלא השביח מעיקרא אלא כ"ש לאו כלום הוא בלא הפגם דלאח"כ וא"כ סוף סוף מוכח דלר"מ אסור אפילו בפגום מעיקרא דאי משום השבח מעיקרא דמשהו לאו כלום הוא וא"כ דלא כרשב"ל. ופירושינו הוא קצת כדרך המפרשים הפ"מ ומהרא"פ ז"ל רק מבורר יותר. ודע

עין משפט נר מצוה

כז
א מיי' פט"ו ממא"א הכ"ח סמ"ג לאוין קמה טוש"ע יו"ד סי' קג ס"א

כח
ב מיי' פט"ו מתרומו' הט"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ג] שעורין שנפלו לתוך הבור. ע' במ"א סי' תמז סק"ו ובאחרונים:

מסורת הש"ס

ע' פסחים דף כו.

ע"ז סו: ירושלמי שם פ"ה ה"ג

תרומות פ"י מ"ב

מראה הפנים

כל נותני טעמים בין לפגם בין לשבח וכו'. עיין לעיל בפ"י דתרומות הלכה ב' ובמקום אחר לייגתי שם בע"ז ושם תמצא מבואר הכל ומה שילמד מהש"ס הזה לדינא בס"ד: לאשמעינן לרבותא זו אלא ודאי דלאחר שהגביהו אינו אוסר דלא אמרו אלא כשהאיסור בתוך ההיתר שאעפ"י שעכשיו לא צריך לחימוצו רואין וכו' אבל אם הגביהו לא חיישינן לחימוץ מחמת קליטת הטעם שלו שבתחלה ולפיכך קאמר לה הש"ס בפשיטות ה"ז מותרת:

שנויי נוסחאות (שו"ג) כשחימץ כד"ו בשחימץ. (שו"ו) כשהשביח כד"ו בשהשביח. (שו"י) מימיו בכי"ר ליתא. (שו"ג) בשחימץ כד"ו בשחימץ.

מסורת הש"ס

שבת פט:

ע"ז כז.

חולין נז: ירושלמי תרומות פ"י ה"א ופ"ו מנזיר ה"א

אמר רבי מנא שאני ושאני היא. דברישא שהשבח מזה ומזה היינו טעמא דאף ר' שמעון מודה בה לאיסור לפי שאת רואה כמי שאינו ואותו האיסור אם יש בו כדי לאסור כלומר דאמרי' את רואה להיתר כמי שאינו שהרי עדיין לא חימץ כלום אלא שיש בו כדי לחמץ ואזלינן לחומרא ורואין את ההיתר כמי שאינו ומשערין באותו השאור האיסור שאם יש בו כדי לחמץ ולאסור אסור: פגם מזה ומזה אתה רואה וכו'. כלומר אבל בסיפא דכבר נתחמצה העיסה מההיתר לבדו וכשנפל אח"כ האיסור לתוכה אע"ג דהפגם בא גם מההיתר שבתחלה מ"מ מותר לר"ש: את רואה את ההיתר כמי שאינו. אותו האיסור אין בו כדי לאסור. כלומר דאין מקום לומר גם כאן דאת רואה את ההיתר כמי שאינו ונשער בהאיסור לבדו דהא לאו מילתא היא שהרי כבר נתחמצה מכח ההיתר ואם כן אפי' את רואה עכשיו את ההיתר כמי שאינו מ"מ שוב אין באותו האיסור כדי לאסור לפי שההיתר כבר עשה הפעולה שלו ואין האיסור בא אלא לפגם והיינו טעמא דר"ש:

א"ר מנא שבח מזה ומזה את רואה כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו כדי לאסור. פגם מזה ומזה את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אין בו כדי לאסור:

הלכה ה מתני'

[א] תבלין *שנים שלשה שמות ממין אחד או משלשה אסור ומצטרפין. רבי שמעון אומר שנים או שלשה שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אין מצטרפין: **גמ'** ניחא שני שמות ממין אחד שני מינין משם אחד. רבי אבהו בשם רבי לעזר [ב] במיני מתיקה שנו. רבי אבהו בשם רבי יוחנן *שלשה נותני טעמים הן כל שההדיוט טועמו ואומר קדירה זו אינה חסירה ונפל זו היא נותן טעם לשבח מותר. ואפילו אמר תבלין פלוני יש בקדירה זו זה הוא נותן טעם לפגם מותר. וכל שהאומן טועמו ואומר תבלין פלוני יש בקדירה זו זה הוא נותן טעם לפגם אסור. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט. עד כדון דבר שדרכו להשתער בבצל וקפלוט דבר שאין דרכו להשתער בבצל וקפלוט במה אתה משערו. הכמון במה

ודע דבזה הירושלמי אינו כשיטת הש"ס דילן במס' ע"ז דף ס"ח דשם משמע בתרומה תחלה ואח"כ חולין הוי ג"כ השביח ולבסוף פגם ולהירושלמי לא חשיב אח"כ פגם כיון דהפגם הוא לאו מהתרומה:

רבי אבהו בשם ר' יוחנן ג' נותני טעמים הן כל שההדיוט כו'. עיין במהרא"פ ז"ל שמביא בשם שדה יהושע ז"ל גירסא אחרת לדמותה לגי' הבבלי במס' ע"ז דף ס"ח עיי"ש:

ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין משערין אותו כאילו בצל כאילו קפלוט. וכן איתא במס' חולין דף נ"ז ע"ב עיי"ש שקודם שנתקן שיעור דששים משערין אותו לפי ערך בצל וקפלוט כמה השיעור מהן נו"ט בקדירה ושאל עד כדון בדבר שדרכו להשתער בבצל ובקפלוט ר"ל שנותנין אותו בקדירה בערך בצל וקפלוט אבל שאר כל הדברים האיך הוא הדין א"ר יודן לא כן אמר ר"א בשם ר"א במיני מתיקה שנו ומ"ש דנקט מיני מתיקה וקס"ד דה"ט דמיני מתיקה משום דדרכן להשתער בבצל וקפלוט והוו כולן מין אחד דכיון דשוין בשיעורין ע"כ מצטרפין כדקי"ל בכל דוכתי דכל דשוו בשיעורייהו להדדי מצטרפין כדאיתא במס' שבת דף ע"ו ובמס' סוכה דף י"ז וא"כ מוכח מזה דשאר איסורין שאין דרכן להשתער בבצל וקפלוט אין משערין אותן אלא במינן וע"כ נפשט' האיבעיא דכמון משערין אותו במינו וע"ז פליג ר' מנא ואמר דאינו כן אלא לא כן א"ר אבהו בשם ר"א במיני מתיקה שנו מיני מתיקה ע"י שטעמן שוה דראוין למתק בהן את הקדירה כדאיתא בבבלי והגם דלא אזלינן בתר טעמא אלא בתר שמא כדאיתא בבבלי אבל בדבר ששיעורו שוה לכ"ע מצטרפין כדאיתא בשבת ובסוכה עיין בבבלי במס' ע"ז דף ס"ח ובמיני מתיקה כיון דטעמם שוה משערין אותן כאילו בצל וכאילו קפלוט דהא אין מחלים טעם אחד את טעם חבירו ועומד בטעמו ע"כ משערינן כאילו בצל וקפלוט אבל בשאר מינין לא מצינו ששוין בטעמן וא"כ כל אחד מחליש טעם חבירו או מחזקו ואין לשערו בבצל וקפלוט. והנ"מ בשני מינין אבל במין אחד י"ל דגם בשאר איסורין משערינן כאילו בצל וכאילו קפלוט ולפיכך לא נפשט' מכאן האיבעיא לפיכך הכמון צריכה ר"ל נשאר בהאיבעיא דלא איפשיטא:

מ"ט

עין משפט נר מצוה

כט

א ב מיי' פט"ו מהמא"א סי"ד עו

הלכה ו מתני'

תבלין שנים שלשה שמות ממין אחד. כגון פלפל ארוך ופלפל שחור ופלפל לבן שיש בהן שלשה שמות וכולן מין אחד וכן כיוצא בזה משאר תבלין כגון השומין או הבצלים וכיוצא בהן שכל העשוי לתבל את הקדרה וליתן טעם בכלל תבלין היא ויש שהן ממין אחד ושמות הרבה להן: או משלשה. כלומר או איפכא שהן משלשה מינין וכולן משם אחד כגון הכרפס שיש בו מינין הרבה וכולן על שם כרפס נקראין או כל כיוצא בו: אסור ומצטרפין. כלומר אם הן איסור אוסרין ומצטרפין הן לאסור את שנתבשל מהן: ר"ש אומר וכו'. ואין הלכה כר' שמעון:

גמ' ניחא שני שמות ממין אחד. מסתברא שהן מצטרפין לאסור הואיל ומין אחד הן אלא משני מינין משם אחד בתמיה אמאי מצטרפין הא מסתמא שני מינין יש להן טעם משונה זה מזה והיאך יהיו מצטרפין כדי לתבל וליתן טעם: במיני מתיקה שנו. כלומר היינו טעמא דמצטרפין הן דהכא במאי עסקינן שהן כולן מיני מתיקה ואע"פ שטעם זה אינו כטעם זה מכל מקום כולן ראוין הן למתק את הקדירה ולפיכך מצטרפין הן: שלשה נותני טעמים הם. כלומר שלשה דינין חלוקין הן בנותני טעמים שיש שאפי' נותן טעם הוא לשבח אעפ"כ מותר ויש שאע"פ שנותן הוא טעם לפגם אסור הוא ויש שאם נותן טעם לפגם מותר הוא כדמפרש ואזיל: כל שהדיוט טועמו. שאינו אומן ובקי בנתינת טעמים לידע טעם פלוני ופלוני ראוי הוא לקדירה זו וזה ראוי לזה ואם הוא טועמו לאותה קדירה ואומר קדירה זו אינה חסירה כלום ואינה צריכה תבלין: ונפל. תבלין אחד של איסור לתוך הקדירה זו הוא נותן טעם לשבח מותר כלומר כגון זה אע"פ שנותן טעם לשבח הוא אפ"ה מותר דמכיון שאף הדיוט כשטועם את הקדירה אומר שאינה צריכה תבלין א"כ הטעם שנותן התבלין הזה בה אינו כלום שאינה צריכה ולאו דאסרינן נותן טעם לשבח היינו אם משביח הוא את הקדירה מכח זה ובלא התבלין לא היה בה טעם ראוי לאכילה דזהו נותן טעם לשבח שאסור: ואפי' אמר תבלין פלוני יש בקדירה זו וכו'. האי ואפי' אמר ההדיוט קאי ותלוקה שניה היא וכלומר שגם בחלוקה זו והיא החלוקה של נותן טעם לפגם המותר שמכירין ההדיוט שאם אומר אני מרגיש בטעם תבלין פלוני שכבר ניתן בקדירה זו ותבלין זה פוגם הוא את הקדירה שמכירין עליה וזו היא שאמרו נותן טעם לפגם מותר שמכיון שנודע לכל הוא שתבלין זה פוגם ואפי' ההדיוט מרגיש בו אף אם התבלין של איסור מותר לפי שנותן טעם לפגם הוא: וכל שהאומן טועמו וכו'. כלומר ויש שאע"פ שהוא נותן טעם לפגם אסור הוא וזהו כגון שצריך אומן להרגיש בטעם התבלין הזה ואם דווקא האומן שטועמו ואומר תבלין זה הוא בקדירה זו ופוגמה זהו שאמרו שאע"פ שהוא נותן טעם לפגם אפ"ה אסור מכיון שאינו מרגיש בהפגם אלא האומן וחיישינן דלמא אתי למיטעי בפעם אחרת שלא ימלא האומן לטועמו ויאמר על שאינו פגום שהוא פגום ולפיכך אמרו שכל שההדיוט מרגיש בה שהוא לפגם זהו הנותן טעם לפגם שמותר: כל האיסורין. שנתבשלו עם ההיתר מין במינו שאי אפשר למיקם אטעמא משערין את האיסור כאלו הוא בצל וקפלוט ואם היה נותן טעם בשיעור ההיתר שהוא לפנינו אסור וגרסינן להא לעיל בריש פרק י' דתרומות ובפ"ו דנזיר בהלכה א': עד כדון וכו'. עד כאן לא שמענו אלא בדבר שדרכו להשתער בבצל וקפלוט כלומר שרגילין ליתן לדברי הזה לתוך הקדירה כפי השיעור שנותנין בצל וקפלוט לתוכה וזהו דרכו להשתער כמוהו אבל דבר שאין דרכו להשתער בבצל וקפלוט לפי שנותנין ממנו לקדירה או פחות או יותר ממה שנותנין הבצל והקפלוט לתוכה והלכך אין אתה יכול לשערו בבצל וקפלוט ובמה אתה משערו: הכמון. זרע כמון כמוזכר בהכתוב כמון וקצח ואם נתערב האיסור ממנו לתוך היתר במה אתה משערו שודאי אין לשערו לזרע כמון כאלו הוא בצל וקפלוט:

אמר

מראה הפנים

תבלין שנים שלשה שמות ממין אחד וכו'. מה שפירש הר"ש כאן והר"ב אחריו דבג' שמות מן ג' איסורין קאמר וזהו כפי' ר"ת בסוף פרק ר"ע כבר כתב הר"ש בעצמו דאין פירוש זה מוכרח כל כך ועיין בדבריו דמה שכתב בשם ר"ת לדקדק מריש פרקין דבאיסורין מיירי גם מכאן אין ראיה כל כך לפי' המתני' דהכא ויש לדקדק על פי' ר"ת דאי בשמות חלוקין באיסורין מיירי א"כ היינו מתני' דלקמן בהלכה ח' תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדירה לא בא‍לו וכו' ונצטרפו ותבלו וכו' ומאי דנוכל לתרץ לזה יהיה דוחק ואין להאריך והעיקר כפי' רש"י ז"ל בשבת שם וכן פירש הרמב"ם בפי' המשנה ובחיבורו כמבואר מדבריו בפ"ח בפי"ו בהלכה י"ד ע"ש וכמה דפירשית בפנים וכן במה שפי' בהאי דג' מינין משם אחד במיני כרפס ובזה מתורץ קושית התוס' בע"ז דף ס"ו ד"ה תבלין וכו' ג' מינין ושם א' היכי משכחת להו ע"ש אלא שבחיבורו שם בהל' ט"ו לא כתב כפי פרושו בהמשנה בענין ג' מינין ושם אחד וכתב על המשל של כרפס שזהו ג' שמות ומין אחד והיה אפשר ליישב דבפירושו ר"ל שיש הרבה מינין כל אלו התבלין הנתונים בקדרה ליתן טעם וכמו מיני כרפס והכוונה שנתינת המינים הללו משתמשין בהן כדרך כמה מינים שונים מהכרפס וכולן על שם כרפס נקראו ובחיבורו רצה להמשיל משל הכרפס על השתנות המקומות כמ"ש שם כיצד כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גינה אעפ"י שכל אחד מהן שם בפני עצמו הואיל והן מין אחד מצטרפין לתבל וא"כ אינו סותר לפירושו במשנה אלא דנוכל להמשיל לזה על ג' מינין ושם אחד וכגון בהרבה מיני כרפס והן שנקראים בשם הכוללן כרפס כדבריו בפירושו וכן נוכל להמשיל לזה על ג' שמות ומין אחד כגון בשינוי שם לפי המקומות ומכל מקום לענין המין אחד הוא כדבריו בחיבורו וגגופה דהאי מילתא בחיבורו כמה שהשיג הראב"ד שם בקושי' הא' בארתי קצת בע"ז שם והקושיא הב' בשמות שהקשה דהשמות הללו אסורין הן וזה כפי' התוס' כבר מוזכר לעיל ואין להאריך כאן יותר:

שלשה נותני טעמים הן וכו'. פירשתי בפנים לפי הכתוב לפנינו בספרים ויש לפתור זה על דרך הני תרי לישני דר"ל דאיתמר בבבלי ע"ז דף ס"ז ע"א אמר ר"ל נותן טעם לפגם שאמרו לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא כל שאינה חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה והאי לישנא לחומרא דהולין בהאיסור דווקא בכגון דאילולי האיסור היה כאן טעם הקדירה לשבח שהרי אינה חסירה כלום ולא בא עכשיו הפגם אלא מפני האיסור הזה הא לאו הכי אלא שיש לתלות הפגם בדבר

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

אמר רבי יודן. דהיכא למיפשט להא מהאי דלעיל דכי לא כן אמר רבי אבהו לפרש המתני' דבמיני מתיקה שנו ולפיכך אף שני מינין מצטרפין הן והואיל וכולן ראויין למתק את הקדרה ואם כן מסתברא היא דאלו מיני מתיקה משערין הן כאלו הן בצל וקפלוט שהרי דרכו ליתנו לתוך הקדירה ולמתק את התבשיל כמו דרך בצל וקפלוט ומדמוקי להמתני' במיני מתיקה דוקא שמעינן דלטעמא משום דהואיל והן כבצל וקפלוט ואתה יכול לשער אותן כשיעורן הלכך מצטרפין אפי' הן שני מינין משום דשיעור אחד להן והשתא דייקינן הא שאר כל איסורין שאין דרכן להשתער בבצל וקפלוט לפי שאין שיעור נתינתן לתוך הקדירה שוין לנתינת בצל וקפלוט לתוכה וממילא אי אפשר לשער בהן ומשערין אותן במינן כמה דרכן להנתן בקדירה לפי אותו המין ומהאי טעמא נמי לא מצי לאוקי להמתניתין בשאר מיני איסורין משום דכל חד וחד במינו דוקא הוא שמשתער וא"א לשני מינין מהן להצטרף יחד דאי אתה יודע לשער אותן ושמעינן מיהת דשאר איסורין במינו הוא שמשערין אותן וכן הכמון משערין אותן במינו: ר' מנא לא אמר כן. כהאי דר' יודן דבעי למיפשט מההיא דר' אבהו בשם ר' אלעזר דלעיל דגם הכמון משערין אותו במינו אלא כך הוא דשאר כל האיסורין בודאי אתה יכול לפשוט דלא כן אמר ר' אבהו וכו' וכלומר דהיינו טעמא דמיני מתיקה מצטרפין בשני מינין מפני שטעמן שוה והשתא הכי הוא דדייקינן לענין השיעור במיני מתיקה הואיל וטעמן שוה ואתה יכול לעמוד על שיעורן שתוכל לשער אותן כאלו הן בצל וקפלוט ולפיכך אמרינן נמי דמצטרפין הן ומשערין אותן בכך אבל שאר כל האיסורין שאין טעמן שוה וא"א לעמוד על שיעורן ואין אתה יכול לשער אותן בבצל וקפלוט והלכך נמי אין מצטרפין אלא כל אחד ואחד בלבדו ומשתער הוא לפי טעמו אם היה מתערב בשאינו מינו: הכמון צריכה. והשתא

לא נפשט מהאי דלעיל אלא שאר כל האיסורין וכדאמרן אבל הכמון אכתי צריכה למיבעי לן ולפי שאין הכמון לנתינת טעם ואין מדרך להשתמש בו כשאר התבלין לתוך הקדירה אלא שנותנין ומפזרין אותו על הלחם או על שאר דבר היבש ולריחא בעלמא כמו הקצח ואנן לא פשטינן אלא דבר שהוא לנתינת טעם בשאר כל האיסורין וכדפרישית וא"כ אם נתערב כמון של איסור בשל היתר במין במינו איכא לספוקי כילד משערין אותו אם שיעורו כשאר כל האיסורין או לא: ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן וכו'. כשיחנני ה' ברוב רחמיו ורוב חסדיו להדפיס חיבור הלזה צריך להעתיק כל זה במסכת נזיר וכן בהלכה דלקמן ממסכת ע"ז ולהעתיק כל אחד ואחד במקומו מפני שהוא חיבור אחר ולמען לא יחסר המזג. סוגיא זו עד סוף הלכה תמצא מבואר בחיבורי על סדר נשים בפ"ו דנזיר בהלכה א' בדף יד ע"א ע"ש:

הורה אור

במה אתה משערו. אמר רבי יודן לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי לעזר במיני מתיקה שנו. מיני מתיקה על ידי שדרכן להשתער בבצל וקפלוט משערין אותו כילו בצל כילו קפלוט שאר כל האיסורין על ידי שאין דרכן להשתער בבצל וקפלוט משערין אותן במינן. הכמון משערין אותו במינו. רבי מנא לא אמר כן אלא לא כן אמר רבי אבהו אמר רבי לעזר במיני מתיקה שנו. מיני מתיקה על ידי שטעמן שוה משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט שאר כל האיסורין על ידי שאין טעמן שוה אין משערין אותן כילו בצל כילו קפלוט. הכמון צריכה. *רבי אבהו בשם ר' יוחנן [א] כל נותני טעמים אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור. התיב רבי חמא ב"ר יוסי קומי ר' יוחנן הרי בשר בחלב הרי לא טעם ממשו של איסור [ב] ואת אמר לוקה וקבלה. מהו וקבלה כאינש דשמע מיליה דבעל דיני' וקבלה. רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן *חוץ מנותני טעם של נזיר. אמר רבי זעירא כל נותן טעם אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור ובנזיר אפי' לא טעם טעם ממשו של איסור. אמר רבי בא בר ממל *כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין ובנזיר איסור והיתר מצטרפין. מתניתא מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין. מתניתא מסייע לרבי זעירא כזית יין שנפל לקדירה אכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה. על דעתיה דרבי בא בר ממל כיון שאכל ממנה כזית חייב. מתני' מסייע לר' בא בר ממל ממשמע שנאמר °וכל משרת ענבים לא ישתה וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו. אלא לפי שנאמר °מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל מיין ושכר יזיר מה ת"ל וכל משרת ענבים לא ישתה. אלא *שאם [ג] שרה ענבים ושרה פתו בהן ויש בהן כדי לצרף בהן כזית חייב. מיכן אתה דן לכל איסורין שבתורה ומה אם היוצא מן הגפן שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש לו היתר לאחר איסורו עשה בו טעם כעיקר שאר כל האיסורין שבתורה שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנייה ואין להן היתר אחר איסורן אינו דין שנעשה בהן את הטעם כעיקר. מכאן למדו חכמים כל נותני טעמים שיהו אסורין. וקשיא על דרבי זעירא בכל אתר אמר עד שיטעום וכא אמר אפי' לא טעם:

הלכה ז מתני'

*שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ והצטרפו וחימיצו רבי ליעזר אומר אחר האחרון אני בא וחכמים אומרים בין שנפל האיסור בתחילה בין בסוף לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ. יועזר איש הבירה היה מתלמידי שמאי ואמר שאלתי את רבן גמליאל הזקן עומד בשער המזרח ואמר לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ:

גמ' תמן תנינן [ד] *יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא. חזקיה אמר כוס שמזגו מן האיסור ומן ההיתר [ה] ונפל איסור בסוף איסור היתר בסוף היתר. אמר רבי שמואל בר רב יצחק דר' ליעזר היא דר' ליעזר אמר אחר האחרון אני בא. אמר רבי ירמיה חומר הוא ביין נסך. רבי יוסי בעי אם חומר הוא ביין נסך אפי' נפל היתר בסוף יהא אסור. רבי יסא בשם רבי יוחנן כוס שמזגו מאיסור ומהיתר את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. אמר רבי הושעיה והוא שנפל ההיתר בסוף. רבי אימי בשם רבי יוחנן לא שנייא בין שנפל איסור בתחילה והיתר בסוף להיתר בתחילה ואיסור בסוף. אפילו מים ויין אפי' נמזג כל צורכו מן ההיתר את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר. אמר רבי זעירא הדא דאת אמר וכולה תינויין היאך עבידא. רבי יוסי בי רבי בון רבי אבהו בשם ר' יוחנן צלוחית של יין נסך שנפלה לתוך חבית של יין וחזרה ונפלה לתוך הבור של מים את רואה

הלכה ז מתני'

שאור של חולין ושל תרומה וכו' לא בזה כדי לחמץ וכו'. אלא ע"י צירוף שניהם נתחמצה ר"א ס"ל דאחר האחרון אני בא ואם החולין נפל באחרונה מותר והיינו כשקדם וסילק את השאור של תרומה קודם שנפל של חולין שאעפ"י שהתחילה העיסה להחמיץ קצת מחמת השאור של תרומה מ"מ הואיל וסילקו נתבטל טעמו אבל אם לא קדם וסילקו ונתחמצה ע"י שניהם ס"ל לר"א דזה וזה גורם אסור וחכמים אומרים בין כך ובין כך לעולם אינו אוסר עד שיהא בהאיסור לבד כדי לחמץ אבל אם ההיתר ג"כ מועיל הו"ל זה וזה גורם ומותר וכן העיד יועזר איש הבירה וכו' וכן הלכה וכדקיי"ל בעלמא דכל זה וזה גורם מותר הוא: **גמ'** תמן תנינן וכו'. בפ"ה דע"ז בהלכה י"א ושם תמצא כל הסוגיא זו עד סוף הלכה ובארתי שמה:

כליס

גליון הש"ס וציון ירושלים

מראה הפנים

בדבר אחר אין חולין הפגם בהאיסור וא"כ מאינו בכה"ג דנותן טעם לפגם אסור וזהו גוונא דקאמר הכא זה נותן טעם לפגם אסור ולאיסנא כהכא דר"ל דהתם דלקולא קאמר נותן טעם לפגם שאמרו. אין אומרים קדירה זו הסירה מלח יתירה מלח הסירה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא לא פגמה וא"כ זה הוא לקולא דאפשר אם לא היתה קדירה חסירה כלום היה האיסור משביח ולעפ"כ מותר משום דהשתא מיהת פגמה. וזהו גוונא דקאמר הכא זו היא נותן טעם לשבח מותר. אל' דהאחר הני תרי ליש"א פליגי אהדדי. והכא איכא למימר למאי דמחלק בין הדיוט טועמו להאומן טועמו אפשר לייטב בגוון א' דתרווייהו דאם ההדיוט מרגיש שאינה חסירה כלום וא"כ בא כאן השיתר מחמת האיסור שפוגמו עכשיו ואעפ"י שאפשר שהיה כאן טעם לשבח וזהו נותן טעם לשבח מותר ובשיפא דהאומן הוא דמרגיש ולא ההדיוט אזלינן לחומרא וכן כל כיוצא בזה אלא דהמסקנא לדינא דהולכין בטעם לפגם לקולא ואין להאריך:

כל נותני טעם אין לוקין עליהן. מבואר הכל מזה בחיבורי על סדר נשים בפ"ו דנזיר בהלכה א' ע"ש: **תמן** תנינן יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא וכו'. עיין בפ"ה דע"ז בהלכה י"א מה שבארתי מזה בס"ד:

בלים

שנויי נוסחאות (כו"א) מיין ושכר הוא לפני המקרא מכל אשר יעשה.

בכר לארן

אין איסור והיתר מצטרפין. תוס' זבחים ד' ע"ש.

מסורת הש"ס

רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר: עד כדון בשנפלו בזה אחר זה נפלו שתיהן כאחת מה אמר בה רבי ליעזר נשמעינה מן הדא *אימתי המיצן של כותיים מותר לאחר הפסח של בעלי בתים אחר שלש שבתות של אפיה. ושל נחתומים בכרכים לאחר שלשה ימים. ושל נחתומים בכפרים לאחר שלשה תנורים. רבי שמעון בן אלעזר אומר אף כשאמרו של בעלי בתים אחר שלש שבתות של אפייה והוא שיהא אדם גדול או שיהא משיא את בנו ואפה שלשה תנורים בשבת אחת זה אחר זה וזה אחר זה מותר. ואף כשאמרו של נחתומים בכרכים לאחר שלשה ימים והוא שנדחק ואפה שלשה תנורים ביום אחד זה אחר זה וזה אחר זה מותר. תני רבי שמעון אומר ואף כשאמרו של נחתומים בכפרים לאחר שלשה תנורים עד שלשה ימים אסורין שמשתירית הוא בודה לו שאור לכל אותו היום: אותה העיסה השנייה לא מאיסור ומהיתר היא מתחמצת. ומר ר' ירמיה *) בשם רבי שמעון בן לקיש מאן תנא המיצן של כותים רבי ליעזר. ואמר רבי יוסי לרבי תנינא עתונייא נהירת דהויתון מסין את ורבי ירמיה בשם רבי שמעון בן לקיש מאן תנא המיצן של כותיים רבי ליעזר ואנן לינן אמרין כן אלא רבי הילא בשם רשב"ל ירדו להמיצן של כותיים כרבי ליעזר. ועוד מן הדא דאמר רבי חנינא דרבי אבהו אבא הוה ליה עוברא שלח שאל לרבי חייא ולרבי יסא ולרבי אימי ואורין ליה כרבי ליעזר. מה ביהודייא מוריי לא משום שירדו להמיצן של כותיים כרבי ליעזר. אמר רבי מנא קומי רבי יסא היך מה דתימר תמן הלכה כרבי ליעזר. וכא הלכה כרבי ליעזר. אמר ליה ולכל דבר:

הלכה ז מתני' כלים שסכן בשמן טמא וחזר וסכן בשמן טהור או שסכן בשמן טהור וחזר וסכן בשמן טמא רבי ליעזר אומר אחר הראשון אני בא וחכמים אומרים אחר האחרון: גמ' מה טעמא דרבי ליעזר הראשון מוציא את האחרון. אמר רבי יוחנן רבי יהודה ורבי ליעזר שניהן אמרו דבר אחד דתנינן תמן *צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו רבי יודה אומר הזייה הראשונה. כמה דרבי יודה אומר הראשון מוציא את האחרון כן רבי ליעזר אומר אף הבא הראשון מוציא את האחרון. עד כדון בשסך מיכן ומצא בצד השני. סך מיכן ומצא מיכן מה

פני משה

הלכה ח מתני' כלים שסכן בשמן טמא וכו' ר"א אומר אחר הראשון אני בא. ומפרש בגמרא

טעמיה דר"א משום דקסבר הראשון מוציא את האחרון כלומר כשסך הכלי בשמן וחוזר וסך הראשון הוא שנבלע וחוזר לצאת ומוציא גם האחרון עמו לפי שנפסק בפעם שנייה נבלע זה במקום הראשונה והלך כהראשון הוא שמן טמא הוא שנבלע ונראה שנייה שהוא של שמן טהור נטמא מפני שנבלע בשמן הטמא ונפלטת עמו ומטמאה את הנוגע בדין טומאת משקין ואם הראשון הוא הטהור נבלע שנייה של שמן טמא בהראשון ונתבטל וחכמים ס"ל דאחר אחרון אני בא שהאחרון אחרון הוא שנבלע והראשון הוא שמתבטל בו והולכין אחר האחרון אם הוא טמא או טהור ומתני' איירי בכלים שאינן מקבלין טומאה כגון כלי גללים וכלי אבנים ואדמה וכיוצא בהן אבל אם היו הכלים מקבלים טומאה א"כ כשסכן בשמן טמא נטמאו הכל ובטהור וסכן נטמא שמן הטהור מחמת הכלי לכ"ע: גמ' מה טעמא דר"א וכו'. כדפרישית במתני': דתנינן תמן. בריש פ' י"ב דפרה צלוחית של מי חטאת שפיה צר והמטביל שהוא צריך להטבילה לרוך להוחק ולהעלותו טובל ומעלה כדרכו ומזה ממנה פעם ראשונה ושנייה ולא חיישינן שמא מתוך דוחק הכלי כשאינו מקבלת מי חטאת שמבל בהן או בצידי הכלי או בפי הכלי ונמצא כשמוציא עוד בפעם שנייה להזות אין זו מבילה דהמים שהן על האזוב לא באו אלא מן צידי הכלי או מפיו קמ"ל דלא חיישינן לכך ור' יהודה אומר הזייה הראשונה הוא שמזה ממנה אבל כשחוזר ומזה בה את השני כדי להזות בשנייה אמרינן שמא כמה שנבלע מהזייה הראשונה בצדי הכלי או בפיו הוא מזה ואינה מבילה וכיון דקאמר רבי יהודה ור"א שניהם אמרו דבר אחד דכמו דר' יהודה ס"ל שהראשון מוציא את האחרון וכלומר שהזייה בפעם אחרונה היא באה מטבילת הזייה הראשונה וכן הכא ר"א ס"ל דשמן שסך הראשון הוא מוציא את האחרון דהסך באחרונה נגע בסיכה הראשונה שנשארה על הכלי והוא כהאי דרבי יהודה דהתם ולפיכך ס"ל נמי דבדיעבד דמתני' הולכין אחר הראשון דכשנבלע הוא נפלט הכלי עמו שהוא בטל בהראשון: עד כדון בשסך מכאן וכו'. כלומר דמליק למימר דלא אמר ר"א אלא בשסך מצד השני של הכלי ומלא שנבלע מצד השולט שנכנס לו היפכא דבהא איך לומר דמכוון ולדידיה הראשון הוא העיקר והוא שנבלע ומפליט לאחרון עמו הולכין אחריו: סך מכאן ומצא מכאן

מה

קרבן העדה

מ"ט דר"א הראשון מוציא את האחרון. והגר"א ז"ל גריס מחליף שני' ותני' האחרון מוציא את הראשון פ"ש דרבנן הראשון מוציא את האחרון פי' דר"א ס"ל כיון דהשמן לא' נבלע פ"כ כב' שיוצא נכנס שהאחרון ומוציא את הראשון לחוץ וחכמים ס"ל דהראשון מוציא להאחרון לחוץ פ"ה אמר ר"י דר"א ור"א שניהן אמרו דבר אחד דתנינן תמן צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו ר"י אומר הזייה ראשונה פירשו הר"ש והרא"ש ז"ל במס' פרה [illegible]

בפעם שניה:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"י [illegible]

תוספתא פסחים פ"ג

פרה פי"ב

מראה הפנים

כלים שסכן וכו'. הר"ב פי' דלאחר שינגבו מן הראשון טהור וסכן בשמן טמא הוי כאילו טומאה על הכלים א"כ בטומאה מטמאה כשכור וכלי מתכות שמן דמשקה מטמא כלי ומיירי מתני' בכשניגבו לאחר בסכו בשמן טמא וניגב ואחר שנגבה סכו בשמן טהור וכשהוא ושולט את השמן פליגי ר"א ורבנן כי מיירינו פליט את הראשון או האחרון. [illegible]

שנויי נוסחאות (שו"ב) שתיקן בכ"י שניתן. (שו"ז) שמעון אומר בכ"י שמעון בן אומר. (שופ"י) תנורים עד בכ"י התנורים אמיד עד (שו"י) בודה בכ"י בורה ובפ"י בורר. (שו"ח) השנייה בכ"י שנייא. (שו"ב) נהירת דהויתן מסין את בכ"י נהור אתית אמר את.

הר"א מגריידיץ

משום שירדו להמיצן של כותים כר"א. נ"ב וכן רבנן דר' יוסי מודו ורבנן בשמן עו"ג. ולכן כתב שמחבר בזה בקלר לנוסח דמה דאמרינן הכא בירושלמי משום שירדו להמיצן של כותים כר"א היינו דרבנן ס"ל כר"ש דזו"ג אסור היינו דוקא רבנן דר' יוסי דפליגם מכל נומר דס"ל באמת דזו"ג אסור כבסוגיא דע"ז כנ"ל אבל על רבנן דר"ש לא מכל לומר כן דמודו לר"א בהמיצן של כותים דאסור זה וזה גורם דהא דס"ל דזו"ג מותר מ"מ מודו הכא גבי המיצן של כותים דאסור זה וזה גורם משום דהמיצן אסור בכולה זה או אפשר לומר כן דכלוא מבואר במשנה י"ד פ"ב דערלה דס"ל לרבנן דזה וזה גורם מותר אפילו באיסור ערלה דהלוא מבואר שם

באיסור ערלה אבל רבנן דר"ש בפ"ב מ"ד סברי דמותר אע"ג גם באיסור ערלה ועי' פ"ז בבבלי מ"ש [ע"א] שיש כוס עי' מ"ש שם [כונת שמחבר בזה כי כוונה מליש שממנין בל זה וזה גורם מחלוקת ר' יוסי ורבנן ומחלוקת ר"ש ורבנן ומחלוקת ר"י ורבנן מבואר במס' פ"ז ת"ש כנ"ל דר"י ס"ל דזה וזה גורם מותר ורבנן פית לכו זה וזה גורם אסור כי כן מסיק בסוגיא שם אלא לעולם ס' לדידי זו"ג מותר וכו' ומחלוקת ר"ש ורבנן איתא במס' ערלה פרק ב' כמה משניות דפליגי שם ר' שמעון

במשנה

ערלה טו

עין משפט נר מצוה

לה
א ב מיי' פט"ו ממא"א הי"ג

לו
ג מיי' פ"ו מתרומו' ה"ס ו

לז
ד מיי' פט"ו ממא"א הכ"ח סמ"ג לאוין קמא טוש"ע יו"ד סי' קג ס"א

לח
ה ו מיי' פ"י ממעש"ק הי"ב יג

מסורת הש"ס

מה אמר בה ר"א. אלא אם סך מצד הכלי הזה ומצא שנפלט מצדו השני ולא כנגדו בהא איכא לפלוגי מה אמר בה ר"א דבכה"ג יש לומר שהראשון נבלע הוא בהכלי ולפיכך לא נפלט בהצד שכנגד הסיכה ושחזר וסך באחרונה אפשר שזה לא נבלע בהראשון אלא שיצא ונפלט במקום האחר של הכלי ואחר מה הולכין לר"א בכה"ג: נשמעינה מן הדא. דאמר ר' יוחנן אליבא דרבי יהודה דלא סוף דבר בצלוחית פליג ר' יודה אלא אפי' בספל שהוא רחב ס"ל נמי לר' יהודה דחיישינן שמא בטבילה להזייה שנייה נגע במה שנשאר מטבילת הזייה הראשונה על צדדי הכלי והא דקתני התם צלוחית לאשמעינן רבותא אליבא דרבנן דאפי' בצלוחית שפיה צר לא חיישי: ואמר רבי יוחנן. גופיה לעיל דר' יהודה ור"א שניהן אמרו דבר אחד והשתא וכי אית לך למימר תמן בשסך מכאן ומצא בצד השני בתמיה. וכלומר וכי יש לך לומר דשם מיירי כגוונא דמתני' לפי הס"ד דידך דכאן בשנפלט מצד שכנגדו הוא דמיירי דוקא והתם נמי בשהטבילה של הזייה שניה הוא בצד הכלי של טבילת הזאה ראשונה בדווקא הא ודאי לא שהרי אפי' בספל קאמר ר' יוחנן דפליג ר' יהודה וחייש וא"כ ע"כ וכי לא בשסך מכאן ומצא מכאן הוא דמיירי התם וכלומר כעין גוונא דסיכה מכאן ומוצא מכאן שאפי' אם טבילת הזייה שנייה היא לא שכנגד טבילת הזאה ראשונה חייש ר' יהודה. וא"כ אף הכא לר"א בשסך מכאן ומצא מכאן ג"כ ס"ל דהולכין אחר הראשון דלעולם תלינן דהראשון הוא שנפלט ואפי' שלא כנגד הסיכה ומפליט את האחרון עמו לפי שנבלע בו כדאמרן:

ע"ז סז

שביעית פ"ט מ"א

בזה כדי לחמץ כו' ר"א בר"ש מתיר לכהנים. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק דה"ג ר"א בר"ש מתיר לכהנים ואוסר לזרים. ע"ז פ"יך ר"י מה בין תרומה אצל הזרים מה בין שביעית אצל הכהנים כו' שביעית אצל הכהנים מותרת פי' בתמי':

מה אמר בה רבי ליעזר. נשמענה מן הדא דאמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן לא סוף דבר צלוחית אלא אפילו ספל. ואמר רבי יוחנן רבי יודה ורבי ליעזר שניהן אמרו דבר אחד. אית לך מימר תמן כשסך מיכן ומצא בצד השני. לא כשסך מיכן ומצא מיכן אוף הכא כשסך מיכן ומצא מיכן:

הלכה ח מתני' [א] שאור של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך עיסה לא ביה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ והצטרפו וחימיצו אסור לזרים ומותר לכהנים ר"ש מתיר לזרים ולכהנים. [ב] תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך קדירה לא באלו כדי לתבל ולא באלו כדי לתבל ונצטרפו ותיבילו אסור לזרים ומותר לכהנים. רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים:

גמ' שאור של תרומה ושל שביעית שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימיצו אסור לזרים ומותר לכהנים. ר"ש מתיר לזרים ולכהנים. בזה כדי לחמץ ובזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימיצו אסור לזרים ולכהנים. ר' לעזר בר' שמעון מתיר לזרים. רבי אבהו אמר ר' יוחנן בעי מה בין תרומה אצל הזרים מה בין שביעית אצל הכהנים. תרומה אצל הזרים [ג] אסורה שביעית אצל הכהנים מותרת. חזר ואמר רבי יוחנן תיפתר שנפל שאור של תרומה תחילה לא באת שביעית אלא לפגום. רבי לעזר בי ר' שמעון בשיטת אביו. מהו בשיטת אביו כמה *דר' שמעון אמר [ד] נותני טעמים לפגם מותר כן רבי לעזר בי רבי שמעון אמר נותני טעמים לפגם מותר. אמר רבי אבא מרי מהו בשיטת אביו כמה *דר' שמעון אמר כל הספיחין מותרין כן רבי לעזר בי רבי שמעון אמר כל הספיחין מותרין. כלום אמר רבי שמעון אלא בספיחי ירק דלמא בספיחי זרעים. וקמת היא ספיחי יירק היא ספיחי זרעים. רבנין דקיסרין אמרין אחת בשיטת אביו ואחת בשיטת חכמים. בשיטת אביו משום נותני טעם לפגם מותר. בשיטת חכמים משום שמות מצטרפין:

הלכה ט מתני' [ה] חתיכה של קדשי קדשים ושל פיגול ושל נותר שנתבשלו עם חתיכות אסור לזרים ומותר לכהנים. רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים. [ו] *) בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים שנתבשלו עם בשר התאוה אסור

הלכה ט מתני' שאור של תרומה *) ושל כלאי הכרם וכו' אסור לזרים. משום דנתחמצה בצירוף אלו שניהם אסורין להם אבל מותר לכהנים שהרי התרומה מותרת להם ובשל כלאי הכרם לבד לא היה כדי לחמץ: ר"ש מתיר לזרים ולכהנים. לטעמיה הוא דאזיל דס"ל שני שמות מהאיסור אין מצטרפין: תבלין של תרומה וכו'. כלומר דכך פליגי נמי בתבלין וקמ"ל דבין בשאור שהוא שם אחד מב' איסורין ובין בתבלין שיש בהן הרבה שמות של תבלין פליגי ר"ש ורבנן והלכה כחכמים:

*) דף סב ע"ד

גמ' שאור של תרומה ושל שביעית וכו'. תוספתא היא בפרק ח' דתרומות: רבי אליעזר בר' שמעון מתיר לזרים ולכהנים כצ"ל וכן הוא בתוספתא ושם גרים גם ברישא ר"א בר"ש וגי' דהכא נראית מרבנן דקסרין דלקמן: רבי יוחנן בעי. עלה מה בין תרומה אצל הזרים ומה בין שביעית אצל הכהנים תרומה וכו' שביעית אצל הכהנים מותרת בתמיה ובשלמא ברישא דאין בכל אחד כדי לחמץ טעמיה דר"ש דסבירא ליה דשני שמות מהאיסורין אין מצטרפין לאסור אבל בסיפא קשיא וכי שביעית אינה אסורה לכהנים כמו לישראל והרי יש בשאור של שביעית לבדו כדי לחמץ: חזר ואמר ר' יוחנן. דלא קשיא דתפתר שנפל שאור של תרומה תחילה וחימצה וא"כ נפל שאור של שביעית דלא באת עכשיו של שביעית אלא לפגום ור"א בר"ש בשיטת אביו קאי וכדמפרש ואזיל מהו בשיטת אביו וכו' כדקאמר לעיל בהל"ה דכל נותן טעם לפגם מותר: ר' אבא מרי. קאמר דהיינו בשיטת אביו דר"ש ס"ל לעיל בריש פ"ט דשביעית כל הספיחין מותרין כן ר"א בר"ש וכו' והכא בשאור של ספיחי שביעית מיירי ופריך כלום אמר ר"ש לעיל אלא בספיחי ירק דס"ל דלא גזרו חכמים עליהן משום ספיחין בשביעית דילמא בספיחי זרעים בתמיה והרי שאור בא מספיחי זרעים: וקמת. כלומר וקמה מילתא והמסקנא אליבא דר"ש דהיא ספיחי ירק היא ספיחי זרעים דאין חילוק לדידיה דבתרווייהו ס"ל דלא גזרו עליהן משום ספיחין: רבנן דקסרין אמרין אחת וכו'. כלומר אף למאי דאמרי לעיל דהם בשיטת אביו היינו באחת הוא כשיטת אביו בנותן טעם לפגם אבל על כרחך דבאחת הוא כשיטת חכמים וס"ל דשני שמות מצטרפין דאם לא כן אמאי לא פליג ברישא:

הלכה י מתני' חתיכה של קדשי קדשים וכו'. או או קתני שאם נתבשלה חתיכה של קדשי קדשים או חתיכה של פיגול או של נותר עם חתיכות של חולין והוציא את החתיכה של קדשי קדשים או של פיגול או של נותר מתוכן הרי אלו חתיכות של חולין אסור לזרים ומותר לכהנים ואע"ג שהפיגול והנותר אסור הוא גם לכהנים מ"מ אין איסורן חמור כל כך אצל הכהנים כמו שאיסורן וכן איסור קדשי קדשים חמור הוא לזרים לפי שהקדשי קדשים אין להן שעת הכושר כלל אצל הזרים דאינן נאכלין אלא לזכרי כהונה אבל הפיגול והנותר אע"פ שעכשיו אסורין הן לכהנים מ"מ היו ראוין לכהנים מקודם שנעשו פיגול או נותר ולפיכך אותן חתיכות חולין נאסרו לזרים מפני שנתבשלו עם האיסור החמור להן אבל לכהנים מותרין דאם נתבשלו עם בשר קדשי קדשים פשוט הוא דמותר הכל לכהנים ומשום פיגול ונותר נקט דאף שהן אסורין לכהנים הואיל ואין איסורן חמור אצלם לא נאסרו להם אותן חתיכות חולין שנתבשלו עמהם ומיירי שלא היו באותן של פיגול ונותר כדי נתינת טעם בחתיכות של חולין והלכך כשהוציא אותן נשארו אלו חתיכות של חולין מותר לכהנים אבל לזרים לעולם אסור מטעמא דאמרן ובשר קדשי קדשים דנקט משום זרים הוא דנקט וקמ"ל דאע"פ שלא נתנה החתיכה של קדשי קדשים טעם בחתיכות של חולין מ"מ אסורין הן לזרים הואיל ונתבשלו עם איסור החמור להן ופיגול ונותר נקט להשמיענו היתירא דכהנים באותן חתיכות חולין: ר"ש מתיר לזרים ולכהנים. דס"ל מכיון דעל כרחך בשלא נתן טעם באותן החתיכות חולין הוא דמיירי דאל"כ הרי הפיגול והנותר אוסרין להכהנים כמו להזרים והואיל ואין כאן בנותן טעם הרי אלו מותרין לזרים כמו לכהנים ואין הלכה כר"ש:

תני

מראה הפנים

טעמא לא הזכיר הרמב"ם בחיבורו מענין דין משנה זו כלל:
חתיכה של קדשי קדשים וכו'. לפי' הר"ש והר"ב שנמשך אחריו קשה דאם לענין צירוף וכפירושם הוא דפליגי אמאי מותר לכהנים ואי משום שיש בהחולין כדי לבטל של פיגול ונותר דפני עצמן כמו שכתבו לזה א"כ הוי ליה למיתני' הכא נמי כדתני בקדמייתא לא בזו כדי ליתן טעם ולא בזו וכו' ונצטרפו וכו' ואין לומר בכה"ג דסמיך אהא דתני לעיל באינך דהא לעיל מפרש הכי בכל בבא ובבא והעיקר כפי' הרמב"ם בפי' המשנה דבהוציאן להא שוה מיירי והא או קתני וכדבריו בחיבורו בפ"י מהל' מעשה הקרבנות בהלכה י"ב וי"ג שהעתיק דין משנה זו ודין משנה דלקמן וכמו שהסברתי וביארתי בפנים ועיין בכ"מ שם שכתב אבל קשה שלא היה לו לכתוב או או וצ"ע עכ"ל ולמאי דבארתי אין מקום לפקפק כלל בזה ותראה שדבריו המה מדוקדקים היטב הדק והאי ברייתא דמייתי הכא כגמרא ברייתא דבר קפרא המובאה בהלכה דלקמן היא ומפרש להאי בקודש על קדשים קלים והכל כמבואר בפנים ולאו כהלכתא היא ורבי יוסי דמתרץ לה וקאמר ר' אבין ליתן מתנית' מסייע' ליה היינו ברייתא דספרי והובאה בבבלי פ' אלו הן הלוקין ודברי ר"ש היא כדמוקי התם ולא קיי"ל כן והיותר מבואר הכל בפנים עד סוף הפרק בס"ד:

סליק פירקא בס"ד

4 נגד

שנויי נוסחאות (סו"ד) **כשסך** בד"ו **בשסך** וכן בטורס ה' וטורס ו'. (סו"א) **והצטרפו** בד"ו **ונצטרפו**.

הר"א מגריידיץ

במשנה שאור של תרומה ושל כלאי הכרם אסור לזרים ומותר לכהנים והיתר לכהנים הוא משום דזו"ג מותר משום דתרומה מותר לכהנים ואף דכלאי הכרם אסור בהנאה מ"מ סבירא ליה לרבנן דמותר לכהנים ואם כן אי אפשר לומר דרבנן דר' שמעון מודו לר' אליעזר דהמגן של כותים אסור זה וזה גורם משום דאסור בהנאה כן נראה לי כונתו בזה]:

לטמאים ומותר לטהורים: **גמ׳** תני של פיגול ושל נותר ושל קדשים קלים. אמר ר׳ יונה לא אמר אלא קדשים קלים. פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לא אמר אלא פיגול ונותר דבר שאין זריקה מתרתו בקדשי קדשים הא בקדשים קלים הואיל והן [א] מותרין אחר זריקה אפילו לפני זריקה אין לוקין עליהן משום זרות. אמר רבי יוסי לא אמרו אלא קדשים קלים פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר להוציא קדשים קלים לאחר זריקה הא לפני זריקה הואיל והן אסורין בקדשים קלים [ב] לוקין עליהן משום זרות. אמר רבי אבין לישן מתניתא מסייע לרבי יוסי [ג] ונדבותיך *זו תודה ושלמים שאם אכל מהן לפני זריקת דמים לוקה. רבי שמעון בן לקיש אמר במחלוקת. רבי יוחנן אמר דברי הכל. וקשיא על דרבי שמעון בן לקיש לא כן סברנן מימר כולהן לשון תרומה מצטרפין וכא יצטרפו כולהן לשון טומאה ולשון זרות. סבר רבי שמעון בן לקיש כהדא דתני בר קפרא חתיכה של

תורה אור

דברים יב

גמ׳ תני. בחדא ברייתא דגרים הכי חתיכה של פיגול ושל נותר ושל קדשים קלים שנתבשלו עם החתיכות אסור לזרים ומותר לכהנים ומשום דקשיא עלה דהרי קדשים קלים נאכלין הם לזרים לאחר זריקת הדם הלכך פליגי בה ר׳ יונה ורבי יוסי דלקמיה: אמר ר׳ יונה לא אמר אלא קדשים קלים. בתמיה הוא וכלומר וכי לא אתיא למיתני בהאי דינא אלא קדשים קלים הא מותרין הן לזרים לאחר זריקה והלכך האי ברייתא משבשתא היא דלא מצינן לפרושי דבלפני זריקה מיירי ומשום דהזריקה הוא שמתירן אבל לפני זריקה אסורין הן הא נמי לא מצית אמרת כדמסיק והז״ל: פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן. כלומר שהרי פיגול ונותר וכי לאחר זריקה לאו כלפני זריקה לענין איסור הוא הרי הזריקה היא שקובעת לפגול. וא״כ אין אתה יכול לומר לא בפיגול ולא בנותר דמיירי לפני זריקה: לא אמר אלא פיגול ונותר דבר שאין זריקה מתרתו. כלומר והשתא למדין אנו מדשנה הכא פיגול ונותר להשמיענו דלא מיירי אלא בדבר שאין זריקה מתירתו וכמו הפיגול והנותר דאין חילוק בהן שאין הזריקה מתרת אותן: בקדשי קדשים. כלומר וכיון שכן אין אתה יכול לשנות דין הזה אלא בקדשי קדשים דוקא כדתנינן במתני׳: הא בקדשים קלים. לא מצית אמרת ולאוקמי בלפני זריקה דלאו מילתא היא דהואיל והן מותרין אחר זריקה לזרים אפי׳ לפני זריקה אין לוקין עליהן משום זרות והא גופא אשמועינן התנא בהא דשנה פיגול ונותר לומר דכמו דפיגול ונותר אין חילוק בין לפני זריקה ובין אחר זריקה כך לא מצינן למיתני כאן אלא בקדשי קדשים ולא תטעה לומר שהרי גם בקדשים קלים אשכחן בלפני זריקה שנתבשלו עם החולין ואוסרין לזרים ומשום דלפני זריקה אסורין הקדשי קלין להן דהא ליתא דנהי דאסור לזרים לפני זריקה מ״מ מלקות ליכא לזרים בלפני זריקה וא״כ אין איסורן חמור לאסור החתיכות חולין בלא נותן טעם והלכך האי ברייתא שבשתא היא דאי אפשר לאוקמה כלל ולא מצינן למיתני כאן אלא קדשי קדשים בדווקא וכדתנינן במתני׳: אמר ר׳ יוסי לא אמרו אלא קדשים קלים וכו׳. כלומר דר׳ יוסי פליג אדר׳ יונה בעיקרא דדינא וס״ל כמ״ד קדשי קלים לפני זריקה לוקין עליהן משום זרות והלכך מתרץ להך ברייתא ומוקי לה בלפני זריקה והיינו דקאמר לא אמרו אלא קדשים קלים כלומר לא כמו דאתה סבור למחוק קדשי קלים מהברייתא ולמיתני קדשי קדשים כדתנינן במתני׳ אלא קדשים קלים שפיר מיתנייה ולא אמרו כן אלא לאשמעינן הך מילתא וכדמסיק והז״ל: פיגול ונותר לאחר זריקה וכו׳. כלומר ודאי בפיגול ונותר אין חילוק ולאחר זריקה אסור כמו לפני זריקה: לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר להוציא קדשים קלים לאחר זריקה. כלומר והשתא אמינא איפכא ממאי דקאמרת דתני פיגול ונותר לאשמעינן דבדבר שאין הזריקה מתירתו הוא דמיירי דלא היא אלא לאיזה דבר נשנה פיגול ונותר כאן להוציא הקדשי קלים לאחר זריקה והיינו דכמו דלא מצית אמרת בפיגול ונותר דלאחר זריקה קאי שהרי אין חילוק בהן בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה כך לא תאמר דכאן בקדשי קלים לאחר זריקה הוא דקאמר דלכאחר זריקה הוא דלא מציט למיתני קדשי קלים לפי שמותרין הן לזרים הא לפני זריקה שפיר מצינן לאוקמי דהואיל והן אסורין בקדשי קלים לפני זריקה לוקין ג״כ עליהן משום זרות והשתא הואיל ואיסורן חמור לזרים אוסרין החתיכות חולין שנתבשלו עמהן לזרים ולא תשבש הך ברייתא דמצינן לאוקמי בלפני זריקה כדאמרן: לישן מתניתא מסייעא לר׳ יוסי. לישנא דהברייתא הניסנית בספרי מסייעא לר׳ יוסי דקדשי קלים לפני זריקה לוקין עליהן משום זרות דהכי תנינן בספרי פ׳ ראה בפסוק לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו׳ וכל נדריך אשר תדור ונדבותיך ותרומת ידך ודרים התם לכולא דקרא ונדבותיך דרים זו תודה ושלמים וכי מה בא ללמדינו אם לאוכל תודה ושלמים חוץ לחומה ק״ו ממעשר ומה מעשר שאין חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא האוכל ממנו חוץ לחומה עובר בלא תעשה תודה ושלמים שחייבין עליהם משום פיגול ונותר וטמא האוכל מהם חוץ לחומה אינו דין שהוא עובר בל״ת הא לא בא הכתוב ללמדך אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת הדם שהוא עובר בלא תעשה וזהו כר׳ יוסי דלוקין עליהן משום זרות לפני זריקה:

הלכה יא מתני׳ בשר קדשי קדשים ובשר קדשי קלים שנתבשלו עם בשר תאוה. הכא נמי או או קתני או זה או זה שנתבשלו עם בשר התאוה והוא חולין והאי דתני קדשי קלים והן נאכלין לזרים ולטהורים תני בשר תאוה שהן נאכלין אף לטמאין הרי הבשר התאוה זה אסור לזרים טמאים שנאסר מחמת הקדשי קדשים או הקדשי קלים שנתבשלו עמו לפי שהן אסורין לטמאים: ומותר לטהורים. והיינו אם נתבשל עם הקדשי קדשים מותר לכהנים טהורים ואסור אפי׳ לכהנים טמאים ואם נתבשל עם קדשי קלים מותר לזרים טהורים ואסור לזרים טמאים וקמ״ל דלפעמים משכחת לה דאסור לטמאים ומותר לטהורים בין שנתבשל עם קדשי קדשים ובין שנתבשל עם קדשי קלים וכל חד וחד כדינו וכדאמרן: **גמ׳** רשב״ל אמר במחלוקת. הך מתניתין לא אתיא כד״ה אלא במחלוקת היא שנויה ור״ש פליג עלה כדמפרש לה לקמן ור׳ יוחנן קאמר דד״ה היא: וקשיא על דרשב״ל לא כן וכו׳. כלומר דאפי׳ נאמר דאיהו מפרש להמתני׳ דלענין צירוף מיתנייא וה״ק דקדשי קדשים וקדשי קלים שנתבשלו וכו׳ ולר״ש אין מצטרפין לאסור הואיל ושני שמות הן אכתי קשיא וכי לא סברינן מימר ברים פרקין התרומה ותרומת מעשר וכו׳ מצטרפין זה עם זה ורבי שמעון מודה בה לפי שכולהון לשון תרומה הן וא״כ הכא נמי הרי כולן לשון טומאה ולשון זרות כלומר שהרי קדשי קלים אסור לזרים טמאים כמו שקדשי קדשים אסור לזרים טהורים וא״כ מאי שנא האסור משום לשון טומאה או משום לשון זרות ואמאי לא מצטרפי קדשי קדשים עם קדשי קלים לאסור לטמאים הא מיהת כולם אסורים להם: סבר רשב״ל כהדא דתני בר קפרא וכו׳. כלומר לעולם כדאמרינן דרשב״ל מפרש להמתניתין דמשום צירוף קתני ודקשיא לך א״כ מ״ט דר״ש הכא לר״ל לא קשיא משום דסבירא ליה כהדא דתני בר קפרא בברייתא דיליה לדינא דמתניתין דלעיל חתיכה של קדש ושל פיגול וכו׳ ולא תני קדשי קדשים כדתני במתניתין אלא קדש סתם ואפי׳ בשל קדשי קלים מיתפרשא כדמוייתי לה להך ברייתא בהלכה דלעיל והרי דאע״ג דקדשי קלים מותרין לזרים על כרחך דטעמא דחכמים אוסרים לזרי׳ משום דלצירוף דפיגול ונותר מהני לאסור ור״ש דמתיר משום דס״ל דהואיל ושני שמות הן אינן מצטרפין והשתא ה״ה במתני׳ דהכא שאע״ג דזה וזה אסור לטמאים אפ״ה הואיל ושני שמות הן אינן

תני של פיגול ושל נותר כו׳. הגר״א ז״ל בכי״ק מגי׳ כאן וכצ״ל תני פיגול ונותר של קדשים קלים א״ר יונה פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לא אמר אלא פיגול ונותר שאין זריקה מתירתו הא קדשים קלים הואיל והן מותרין אחר זריקה אפילו לפני זריקה אין לוקין עליהן משום זרות א״ר יוסי פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה ,הן לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר להוציא קדשים קלים לאחר זריקה הא לפני זריקה הואיל והן אסורין בקדשים קלים לוקין עליהן משום זרות א״ר אבין מתניתין מסייע לר׳ יוסי כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק. וה״פ דבמתניתין גרסינן חתיכה של ק״ק ושל פיגול ע״ז אמר דתני בברייתא פיגול ונותר של קדשים קלים ע״ז אמר ר׳ יונה דקמ״ל בזה דקדשים קלים בעלמא לפני זריקה בלא פיגול אין לוקין עליהן דהא קשה למה נקט פיגול ונותר דהא לפני זריקה בלא״ה אסורה לזרים ולכהנים וכשנעשה פיגול בזריקה [דהא קיי״ל דלא נקבע פיגול אלא בזריקה כדאיתא במס׳ פסחים דף ס״א ע״ב עיי״ש] הוי כלא נזרק כלל ואיסורו הוא משום שלא נזרק כדגרסינן פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן פי׳ דע״כ פיגול ונותר הוא לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן בתמי׳ דהא דמי כאילו לא נזרק ולמה לי׳ למימר דנתפגל בזריקה הא בלא״ה יש לאסור קדשים קלים שלא נזרק עליהן דאסור לזרים ולכהנים וא״כ למה נאמר פיגול ונותר [כמו דמסיק בסמוך מפורש בלשון זה למה אמר פיגול ונותר] והלא ע״כ לאשמעינן דלא אמר אלא פיגול ונותר שאין זריקתו מתירתו שאין לו עוד שום תקנה בזריקה הא קדשים קלים הואיל והן מותרין אחר זריקה אפילו לפני זריקה אין לוקין עליהן משום זרות ע״ז פליג ר׳ יוסי ואמר איפכא מוכח מהאי דיוקא גופה פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר כנ״ל אך לאשמעינן להוציא קדשים קלים דקמ״ל בלאחר זריקה דוקא בפיגול אסור אבל בלא פיגול לאחר זריקה מותר וזה פשיטא הוא אלא לאשמעינן דדוקא לאחר זריקה הא לפני זריקה הואיל ואסורין בקדשים קלין לוקין עליהן משום זרות: רשב״ל אמר במחלוקת. פי׳ על הסיפא דבשר ק״ק ובשר קדשים קלים הוא ג״כ במחלוקת ת״ק ור״ש דלר״ש אין מצטרפין דהוי ג״כ ב׳ שמות ע״ז פריך לא כן סברינן מימר כולהון לשון תרומה כו׳ ומשני סבר רשב״ל כהדא דתני בר קפרא חתיכה של ק״ק ושל קדשים קלים שנתבשלו עם החתיכות כו׳ כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק: סליק פירקא בס״ד

מ״ד

עין משפט נר מצוה

לט
א מיי׳ פי״ח ממעה״ק ה״ט

מ
ב ג מיי׳ פי״א שם ה״ד סמ״ג לאוין שנד

מסורת הש״ס

שבועות יז:

אינן מצטרפין לר"ש ושאני הכא דריש פרקין דכולן אסורין לזרים משום תרומה ושם האיסור חד הוא אבל הכא זה משום טומאה וזה משום זרות אינן מצטרפין זהו טעמא דר"ל אליבא דר"ש והלכך מוקי להך מתני' ג"כ במחלוקת כהאי מתני' דלעיל אבל ר' יוחנן לא ס"ל הכי אלא כהאי דתנינן במתניתין דלעיל הזיכה של קדשי קדשים וכו' וטעמא לאו משום צירוף הוא דהויא אלא כדפרישית לעיל וכן מתני' דהכא לאו משום צירוף קתני אלא כדפרישית במתני' וכולא עלמא מודים בה: הדרן עלך התרומה ותרומת מעשר

של קודש ושל פיגול ושל נותר שנתבשלו עם התתיכות רבי שמעון מתיר וחכמים אוסרין:

מאן דאמר בעורל את פריו קליפין במשמע ולא גרעינין מ"ד בסמוך לפריו קליפין וגרעינין במשמע. כן הגירסא בספ"ח ז"ל:

מין

הדרן עלך התרומה

בגד א שצבעו *בקליפי ערלה ידלק. נתערב באחרים כולן ידלקו דברי רבי*) מאיר וחכמים אומרין ב יעלו באחד ומאתים: *) **גמ'** בגד שצבעו בקליפי ערלה כו'. כתיב וערלתם ערלתו את פריו אית תניי תני בסמוך לפיריו. אית תניי *תני בעורל את פיריו. מאן דאמר בעורל את פיריו קליפין ג וגרעינין במשמע. מאן דאמר בסמוך לפיריו קליפין במשמע ולא גרעינין. וגרעינין מניין. הוי סופך מימר את פיריו בסמוך לפיריו. אית דבעי נישמעינה מן הדא וערלתם ערלתו את פריו דבר שהוא עורל את פריו ופיריו עורלו. *רבי אבהו בשם רבי לעזר כל מקום שנא' לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו ד את תופס איסור הנייה כאיסור אכילה עד שיבוא הכתוב ויפרש לך כשם שפירש לך באבר מן החי ובנבילה. מה פירש לך באבר מן החי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. ומה פירש לך בנבילה לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. תני חזקיה ופליג וכי מה אסרו לכלב והא כתיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו מעתה אתה תופש איסור הנייה באיסור אכילה. שנייא היא דכתיב וחלב נבילה וחלב טריפה וגומר. והכתיב רק את הדם מעתה את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. שנייא היא דכתיב על הארץ תשפכנו כמים מה מים מותרים בהנייה אף הדם מותר בהנייה. והכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. אמר רבי אבהו קיימתיה בגיד הנשה של נבילה. והכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. אמר רבי אבא מרי אחוה דרבי יוסי שנייא היא שקבע לו הכתוב זמן. והכתיב לא תאכלום כי שקץ הם. אמר רבי מנא מיעט איסור הנייה שבו. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן ה העושה איספלנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה שאין לא תעשה שלו מחוור. ו מכלאי הכרם לוקה דאמר רבי חנינא פן תוקדש פן תוקד אש. מערלה צריכה עשה לרחקו כתיב לא תעשה לאוכל כתיב לא תעשה לרחקו לא כתיב. מתניתא פליגא על רבי יוחנן ממשמע *שנאמר סקול יסקל השור וכי אין אנו יודעין שבשרו אסור באכילה ומה ת"ל לא יאכל את בשרו להודיעך שכשם שהוא אסור באכילה

הלכה א מתני' בגד שלבעו בקליפי ערלה ידלק. בת"כ דריש לה אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע בו ושלא יהנה בו ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולן ואם צבעו אפי' בקליפין כגון של אגוזים או רימונים וכיוצא בהן אסור בהנאה דדרשינן את פריו את הטפל לפריו וישרף הבגד: נתערב. הבגד באחרים כולן ידלקו דברי ר"מ דס"ל את שדרכו למנות מקדש כדתנינן לקמן בפרקין וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים וכדס"ל לקמן דאינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ולר"ע שבעה וכן הלכה: **גמ'** כתיב וערלתם וגו' אית תניי תני. לרבות הקליפה מדכתיב את פריו בסמוך לפריו הוא כפריו ואית תניי תני בעורל את פריו כלומר דהאי תנא ליסנא דערלתו דריש כמו ערלתו מלשון והערלות שבמקרא ובלשון משנה ערביות יוצאות רעולות לפי שהקליפה עוטף ומכסה את הפרי ומהכא מרבינן את הקליפה ומפרש הש"ס הנ"מ בין הני תנאי: מאן דאמר בעורל את פריו קליפין במשמע ולא גרעינין ומ"ד בסמוך לפריו קליפין וגרעינין במשמע. כצ"ל ובספרי הטעות והדפוס נתחלפו התיבות דלמאן דדריש בסמוך א"כ הגרעינין סמוך להפרי מבפנים כמו הקליפה מבחוץ ומאן דדריש בעורל אין במשמע אלא הקליפה שהיא מכסה את הפרי: וגרעינין מנין. להאי מ"ד: הוי סופך מימר את פריו בסמוך לפריו. כלומר הוי דעל כרחך אתינן להאי דרשה דאת פריו בסמוך לפריו ומרבינן גם הסמוך מבפנים. ובספרי הדפוס כתיב את את וט"ס הוא: אית דבעי נשמעינה מן הדא וערלתם וכו'. כלומר ואית דבעי מימר דאף להאי מ"ד דדריש בעורל שמעינן נמי לרבות אף הגרעינין והכי הוא דריש דבר שהוא עורל את פריו וזו היא הקליפה ופריו עורלו ומכסהו וזהו הגרעין ומדכתיב ערלתו את פריו ולא כתיב את פרי ערלתו הוא דדריש הכי דמשמע דערלתו אתרווייהו קאי: ר' אבהו בשם ר' אלעזר כל מקום שנא' לא תאכל וכו'. סוגיא זו גרסינן לקמן בריש פרק כל שעה עד והדא מסייעא לר' יוחנן: לא תאכלו וכו'. בין שכתוב לא תאכל לא תאכלו או לא יאכל בכולם איסור הנאה ג"כ במשמע: כשם שפירש לך באבר מן החי ובנבילה. שפרט הכתוב בהן היתר הנאה כדמפרש ואזיל: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. ודרשינן מהאי קרא לאיסור אבר מן החי וכתיב ביה לכלב תשליכון אותו ובנבילה דכתיב לגר וגו': תני חזקיה ופליג. אהאי דר' אלעזר וכי מי אסרו לכלב בהני איסורין דכתיב לא תאכל לא תאכלו ואע"פ שלא פרט הכתוב בהדיא מי אסרו הלא לא כתיב אלא לא תאכל אתה ואין כאן איסור הנאה בכלל: והא כתיב כל חלב וכו'. לר' אלעזר הוא דפריך וכי מעתה אתה תופס איסור הנאה לאיסור אכילה ותאסר החלב בהנאה כמו האכילה בתמיה: שנייא היא. גבי חלב דכתיב בהדיא וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו ופרט בו הכתוב בהדיא להיתר הנאה: והכתיב רק את הדם לא תאכלו מעתה וכו'. ומשני שאני היא דכתיב ביה על הארץ תשפכנו כמים מה מים וכו': והכתיב על כן לא יאכלו וגו'. ומעתה תאסור גיד הנשה בהנאה: א"ר אבהו קיימתיה בגיד הנשה של נבילה. כלומר קיימתיה להכתוב הזה דוקא באכילה הוא דאסור ולא בהנאה ובמה קיימת לזה מכח גיד הנשה של נבילה דכשהותרה הנבילה היא וגידה הותרה: והכתיב גבי חדש ולחם וגו'. ומעתה יהא אסור בהנאה ומשני שאני היא גבי חדש שקבע לו הכתוב זמן עד אחר הקרבת העומר והואיל ואין איסורו איסור עולם לא נאסר הנאה גביה דאכן לא אמרינן הכלל דאיסור הנאה אלא בדבר שאיסורו איסור עולם: והכתיב גבי שרצים לא תאכלום וגו'. ומותרים הן בהנאה: א"ר מנא. מיעט הכתוב איסור הנאה שבו מדכתיב שקץ הם לכם ודרשינן לכם להיתר הנאה: ר' אבהו בשם ר' יוחנן העושה איספלנית. רטיה משור הנסקל מחלבו או מחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה לפי שאין הל"ת שלו מחוור כלומר לענין איסור הנאה לא כתוב בהו בהדיא לרבות לאיסור הנאה והאי פליגא על הא דאמר ר' אבהו לעיל וכדקאמר לקמן: בכלאי הכרם לוקה אף על הנאה. כדאמר ר' חנינא דגילה ביה קרא בהדיא פן תקדש ודרשינן פן תוקד אש כדאמרינן לעיל בריש פ"ח דכלאים דלריך שריפה לפי שאסור בהנאה: מערלה צריכה. אלא דלאיסור הנאה מערלה צריכה היא למיבעי' אם לוקה הוא על הנאה ואע"ג דמרבינן לעיל להנאה היינו לאיסור אבל לענין מלקות מספקא לן הואיל ולא ריבה הכתוב אלא גבי העשה ולא גבי הל"ת כדמסיק ואזיל להבעיא: עשה לרחקו כתיב. כלומר להרחיק מהנאה בערלה לא מלינו דכתיב אלא בעשה כדדריש בת"כ והבאתי במתני' וערלתם ערלתו ערלים לרבות לאיסור הנייה ואין במשמע זה אלא לרבות לאיסור עשה: לא תעשה. לאכלו הוא דכתיב לא יאכל אבל לא תעשה לרחקו אף מהנאה לית כתיב בה בהדיא לרבות: מתני'. הך ברייתא דלקמיה פליגא על ר' יוחנן דדריש גבי שור הנסקל ממשמע שנא' וכו' אלמא דרבי ביה קרא בהדיא

מראה הפנים

בגד שצבעו. מ"ד בעורל את פריו קליפין וגרעינין במשמע וכו'. משמע דלריך ריבויא לגרעינין וכדקאמר נמי דלאידך מ"ד גרעינין מנין וכו' ואע"ג דלענין טומאה פשיטא לן דהגרעינין מיטמאין ומטמאין כהקליפין כדתנן בפ"ב דעוקלין דאפשר דס"ל דאי לאו ריבויא דקרא לא ילפינן איסור מטומאה ובמקום אחר הארכתי מענין זה: **כל** מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו וכו'. מסוגיא דהאי ש"ס נלמד דלמ"ד דאף לא תאכלו משמע נמי איסור הנאה לא קביא לדידיה למה לי דכתב רחמנא גבי המן וכיונא בו לא יאכל משום דאיצטריך לעשות את המאכיל כאוכל וכדקאמר לקמן לת"ק דברייתא דס"ל הכי ולאידך לא איצטריך להכי משום דיליף ק"ו מערלים והשתא להאי מ"ד דלא יליף האי ק"ו ע"כ לומר משום דהאי ק"ו איכא למיפרך מה לערלים שכן אכילתן בכעדשה כשיעור טומאתן הזאמר כתמן בזוכא בזוכא וכהאי דעביד פירכא בבבלי יבמות דף ק"ד וקאמר דאיצטריך גבי דם משום דלא הוי לן למילף מערלים וכפי' רש"י שם או כפי' התוס' בשם דקאמר התם משום דאיסורן במגהו וע"ש. וכמה מ לי מעלייתא איכא למישמע מסוגי' דהאי ש"ס כמה שנשתנה מסוגית בבלי דפ' כל שעה בענין זה ובהגיעי לשם בכתמי ובסיעתא דשמיא יתבאר הכל במקומו מענין שינוי סוגיות הללו: סממנין

שנויי נוסחאות (שו"ד) ידלוקו כד"ו ידלקו. (שו"ע) מימר את פיריו כד"ו מימר אה את פיריו. (שומ"ז) באיסור כד"ו לאיסור. (שוכ"ס) לאוכל כד"ו לאוכלו. לא כתיב כד"ו לית כתיב. (שוכ"ז) שהוא אסור כד"ו שאסור.

עמודי ירושלים

ר' אבהו בשם ר' יוחנן העושה איספלנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח וכ"ה הגירסא בפסחים (פ"ב ה"א) וכתב הרא"פ או שאור מחמץ שעבר עליו הפסח כו' ודבריו תמוהים דהא לאחר הפסח אינו רק איסורא דרבנן ולמה ליה לומר שאינו לוקה ואין לומר דס"ל כר' יהודה דחמץ לאחר הפסח הוא בלאו הא ליתא דהא ר' יוחנן כר"ש ס"ל בפסחים (כ"ט ב') וגם למה לו למינקט מחמץ שעבר עליו הפסח ולא בפסח גופיה והברור שט"ס הוא בכאן וצריך להיות ומחמץ בפסח וכן מצאתי בשער המלך ה' יסה"ת (פ"ס ה"מ) שהעתיק דברי הירושלמי חמץ בפסח ע"ש. וכן ראיתי בבעה"ע (מלמ"ד המן) שהעתיק הירושלמי העושה איספלנית מחמץ ושור הנסקל כו'. וסיים ואחר מה דאיתא בירושלמי צריכה וז"ל ובגמרא דילן ערלה כשאר איסורים וכן הלכתא עכ"ל. וראיתי להשירי קרבן בפסחים שם שהניח בתימה על הירושלמי דכיון דהירושלמי מפרש טעמא דר' יוחנן דלא יאכל ס"ל דוקא אכילה ולא הנאה א"כ ל"ל אספלנית דהוי שלכדה"נ הל"ל דלשיטתו ע"ש ולענ"ד י"ל דבאמת מחולקים בזה הירושלמי עם הבבלי אם אספלנית הוי שלכדה"נ דלשיטת ש"ס דילן בעינן דוקא דרך הנאה ממש ולכן הוי אספלנית שלכדה"נ משא"כ להירושלמי ובנגנם זה מקרי דרך הנאתן ושלכדה"נ לא הוי רק כשעירב בו דבר מר וכדומה משא"כ אם נתנה בו שעשה ממנו רפואה הוי כדרך הנאתן ובזה א"ש מ"ש הרמב"ם ה' יסה"ת (פ"ה ה"ח) דמותר לעשות אספלנית מחמץ בפסח ובירושלמי שבת (פ' י"ד ה"ד) וע"ז (פ"ב ה"ב) אמר רב שמואל בר יצחק הדא גמורתא סכנה אמר ר' ירמיה נותנין עליה חמץ בפסח דמשמע דוקא כיון שיש לו סכנה אבל בלא סכנה אסור וזה סותר דברי הר"מ וכבר הקשה כן המ"א (בסי' תס"ו סק"[illegible]) ולהמבואר א"ש דהירושלמי אזיל לשיטתו דאספלנית הוי כדרך הנאתן ולכך בעינן דוקא מקום סכנה משא"כ לש"ס דילן דס"ל דהוי שלכדה"נ מותר גם לחולה שאין בו סכנה, ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה השער המלך על הר"מ שפסק דאין לוקין על ההנאה וגם בכלאי הכרם אין לוקין דהא בירושלמי מבואר שלוקין ע"ש שהניח בצ"ע. אמנם לפי מ"ש י"ל דכיון דעיקר הטעם דס"ל להר"מ דאין לוקין על ההנאה הוא משום דהנאה הוי שלא כדרך אכילה ולכן הוא מפרש מה דלקי בכלאי הכרם היינו על אכילה שלכדה"נ וזה לשיטות ש"ס דילן דבעינן כדרך אכילת ממש וה"ה כדרך הנאה ממש משא"כ לשיטות הירושלמי דס"ל דבהנאה לא בעינן דרך הנאה ממש וגם רפואה מקרי למאכל דרך הנאתו אף שלא קאי להכי א"כ גם בכל התורה לוקה על הנאה שמאכל לא קאי להנאה מסתמא ולהכי לשיטות הירושלמי לוקה אכלאי הכרם כמו דלוקה בכל מקום על הנאה וא"ש ולהכי מיבעיא ליה להירושלמי בנדרים (פ"ד ה"ב) ובכתובות (פ"ג ה[illegible]) בהנודר מן הככר אם מותר להסם ידים ולא איפשטא ובש"ס דילן בעירובין (דף כ') פשיטא דמותר

עין משפט נר מצוה

א
א ב מיי' פט"ז ממא"ה ה"כ

ב
ג מיי' פ"ט ממפ"ס הי"ג

ג
ד מיי' פ"ח ממא"ה הט"ו סמ"ג לאוין קלט

ד
ה ו מיי' פי"ד שם ה"י טוש"ע יו"ד סי' קנה ס"ג ופ"ס מיסודי התורה ה"ח

גליון הש"ס וציון ירושלים

א קליפין במשמע ולא גרעינין. ע' בשנות אליהו שכתב דמכאן ראי' דאין לברך כל גרעינין בפה"ע וע' בא"ח סי' רב ובאבן העוזר שם ובתבורה: ב כ"מ שנאמר לא תאכל לא תאכלו וכו'. כל הסוגיא מבואר בירושל' בפסחים פכ"ש ה"א ועי' שם בק"ע ובפ"מ: ג וכי מה אסרו לכלב וכו'. ע' בשו"ת חסכ"ן חלק ג' סי' רלב ולזו התשובה רמז הכנה"ג ביו"ד סי' כט אבר הי' בכהב יד ונ' בבאר יעקב סי' קיז: ד מכלאי הכרם לוקה. ע' ברמב"ם פי"ד ממ"א ה"י ואף דשם אינו מבואר לענין הנאה בלא אכילה דלוקין אבל נראה דאין לחלק דכיון דילאו אלו מן הכלל ללקות עליהן אף שלא כדרך הנאתן ממילא אף על הנאה שלהם גרידא נמי לוקה כיון דלא כתוב בהו אכילה. וכן הבין הפר"ח בא"ח סי' המג וכן נראה מדברי רבינו בפ"ס מיסודי התורה ה"ח וכ"מ שם. אבל הג"ל שם האריך דיק באכילה שלא כדרך הנאתן סוה דנאמנו דימיהו אבל בהנאה לבד סוה כאחר איסורין דאין לוקין על ה' אח. אמנם לבון הירושלמי כאן מורה כמו שהבין הפר"ח וכוונת רבינו ע' בפעס"מ שם וי"כ ... ופ"ס מיסודי התורה ה"ח:

מסורת הש"ס

ב"ק קא.

ירושלמי מעשר שני פ"ד ה"ד

פסחים כב: ירושלמי שם פ"ב ה"א כסוגיא.

פסחים כד: ירושלמי שם

ב"ק מא. וש"נ

מסורת הש"ס

פסחים כג: | שם כג. | פסחים דף כב. | מכילתא פ' בא | יבמות קיד. | שם כב. | תרומות פ"ד ה"ז. ירושלמי שם פ"ד ה"ו

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"א מטומ"א ה"ב:

ו
ב מיי' פ"א מחמץ ומצה טוש"ע או"ח סי' תמג

ז
ג מיי' פי"ז ממאה"א טוש"ע שם סי' שמג

ח
ד מיי' פ"ח מע"ז ה"א סמ"ג לאוין קמה טוש"ע יו"ד סי' קמה ס"א ז

ט
ה מיי' פט"ו ממאה"א הכ"ט סמ"ג שם קמא טוש"ע שם סי' קנג ס"א

י
ו ז מיי' פי"א מתרומות ה"ב

באכילה כך אסור בהנייה. מה עביד לה רבי יוחנן פתר לה כשקדמוהו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו. רבי זעירה בעא קומי רבי אבהו הכא את אמר הכין והכא את אמר הכין. אמר ליה חדא משמיה דרבי לעזר וחדא משמיה דרבי יוחנן. רבנין דקיסרין רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל מקום שנאמר לא תאכלו אין את תופס איסור הנייה כאיסור אכילה. *בניין אב שבכולן °וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף. תני חזקיה מסייע לרבי יוחנן ממשמע שנאמר °כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לאיזה דבר נאמר וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה. בא להודיעך *אפילו למלאכת הגבוה. ממשמע שנאמר °רק הדם לא תאכלו לאי זה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים. מה המים מכשירין אף הדם מכשיר. ממשמע שנא' °לא תאכלו כל נבילה לאיזה דבר נאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. בא להודיעך שגר תושב אוכל נבילות. ממשמע שנא' °ובשר בשדה טריפה לא תאכלו *לאיזה דבר נאמ' לכלב תשליכון אותו. אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה. מתנית' מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין. *מתניתא מסייע לרבי יוחנן °לא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל. אתה אומר לכך או אינו אלא לאוסרו בהנייה כשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ למדנו שהוא אסור בהנייה הא מה ת"ל ולא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל דברי רבי יאשיה. רבי יצחק אומר אינו צריך מה *אם שרצים קלים עשה בהן את המאכיל כאוכל חמץ חמור אינו דין שנעשה בו את המאכיל כאוכל הא מה ת"ל לא יאכל חמץ לא בא הכתוב אלא לאוסרו בהנייה. בגין דכתיב לא יאכל הא מלא תאכל לית שמע מינה כלום. והדא מסייע לרבי יוחנן. *פשיטא שאין הקרקע נאסר. צר צורה בקרקע נאסר. צבע דבר שיש בו רוח חיים אילו השתחווה לו לא אסור מפני שצבעו אסור. מיכן שצבעו צריכה: בגד גדול שצבעו על מנת לחותכו מה את עביד לה כמוסגר או כמוחלט. אין תעבדיניה כמוסגר מותר אין תעבדיניה כמוחלט אסור. צבעו וחזר וצבעו והקדיח נאמר אם היה צריכה לצביעה הראשונה אסור ואם לאו מותר. צבעו בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבעו בקליפי אגוז של חולין מאן דאמר נותן טעם לפגם מותר אוף הכא מותר ומאן דאמר נותר טעם לפגם אסור אוף הכא אסור. צבעו בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבעו בקליפי רימון של חולין ייבא כהדא *עגולי דבלה הגדולים מעלין את הקטנים והקטנים מעלין את הגדולים. רב הונא אמר כיני מתניתא הגדולים מעלים את הקטנים במשקל. הקטנים מעלין את הגדולים במניין. תמן מין במינו ברם הכא מין בשאינו

פני משה

בהדיא לאיסור הנאה: מה עבד לה ר' יוחנן. להאי קרא ומשני פתר לה דלהכי איצטריך האי קרא בשקדמו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו דה"א דמותר באכילה לפיכך כתיב לא יאכל את בשרו אבל איסור הנאה לא ילפינן מהאי קרא בהדיא ואין הל"ת שלו מחוור בפירוש לענין הנאה והלכך קאמר דאינו לוקה: הכא את אמר הכין והכא את אמר הכין. דלעיל קאמרת דהכלל הוא לאיסור הנאה בכל מקום שנאמר לא תאכל וכו' והכא קאמרת דהל"ת לענין הנאה גבי שור הנסקל וחמץ אינו מחוור לענין מלקות: א"ל הדא. דקאמינא לעיל בשם ר' אלעזר הוא דאמרי והדא בשם ר' יוחנן: רבנן דקסרין. אמרי בלישנא אחרינא להא דר' אבהו בשם ר' יוחנן דללישנא קמא לא אמר אלא שאינו לוקה על הנאה היכא שאין הל"ת מפורש בהדיא ולהאי לישנא ס"ל לר' יוחנן דלא תאכלו לא משמע אלא איסור אכילה בלבד ואין אתה תופס איסור הנאה כאיסור אכילה דאפי' איסור הנאה לית ביה במקום שאינו מפורש בהדיא: בנין אב שבכולן. חסר כאן וה"ג בפסחים לא תאכל לא יאכל את תופס איסור הנייה באיסור אכילה בנין אב שבכולן וכו'. כלומר כל היכא שאתה קורא לא תאכל או לא יאכל בליר"י שם אתה תופס גם איסור הנאה בכלל איסור אכילה ובנין אב שבכולן שממנו אתה למד זה מחטאת הוא דכתיב וכל חטאת וגו' לא תאכל באש תשרף אלמא כל לא תאכל או לא יאכל בליר"י אסור בהנאה וטעון שריפה: תני חזקיה. לברייתא דלקמי' והיא מסייעא לר' יוחנן כדמייתי ואזיל לכל הני דכתיב בהו היתר וללמודא אחרינא הוא דאצטריך ולא להיתר הנייה גופיה משום דבלאו הכי אין איסור הנאה בכלל לא תאכל ולא תאכלו: בא להודיעך אפי' למלאכת הגבוה. מותר דה"א דלא הוכשר למלאכת השמים אלא דבר המותר באכילה קמ"ל וכן גבי דם אצטריך כמים ללמד שהוא מכשיר לקבל טומאה כמים דכתיב בהו הכשר בהדיא וכי יותן מים וגו' וגבי נבילה אצטריך לגר וגו' ללמד שגר תושב אוכל נבילות כלומר שאתה מותר ליתן לו נבילה לפי שאינו מצווה על כך וכן גבי ובשר בשדה וגו' אילטריך ההיתר דניכתוב ביה אותו למעט חולין שנשחטו בעזרה מהיתר הנאה ולגופי' לא אצטריך: מתניתא מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין. שניהו חדא ברייתא דפליגי בה תנאי בהא והאי ברייתא גופה מסייעא לזה ולזה דחד ס"ל כר' אלעזר וחד ס"ל כר' יוחנן כדמפרש ואזיל: מתניתא מסייע' לר' אלעזר. כצ"ל כאן וכך הוא בפסחים דת"ק דברייתא לר' אלעזר הוא דמסייע ליה דדריש לא יאכל דגבי חמץ לחייב את המאכיל כאוכל דלא יאכל ע"י אחרים משמע ולהזהיר אף להמאכיל דאלו לאיסור הנאה לא אצטריך דמלא תאכל נפקא והיינו כר' אלעזר דיש בכלל לא תאכל אף איסור הנאה: ר' יצחק אומר אינו צריך. גבי חמץ לרבות להמאכיל כאוכל דק"ו משרצים הקלין שאין בהן כרת ועשה בהן המאכיל כאוכל כדדרשינן לא תאכלום כי שקץ הם קרי ביה לא תאכילום להזהיר הגדולים על הקטנים חמץ חמור שיש בו כרת לכ"ש שעשה בו המאכיל כאוכל הא מה ס"ל לא יאכל חמץ דלא בא הכתוב אלא לאוסרו בהנאה: בגין דכתיב. וטעמו בשביל דכתיב לא יאכל שמעינן לאיסור הנאה הא מלא תאכל לא הוה שמעינן כלום דאין איסור הנאה בכלל לא תאכל וא"כ הדא דר' יצחק מסייעא לר' יוחנן: פשיטא שאין קרקע נאסר. לדינא דמתני' מהדר דהאי פשיטא לן שאם צבע בערלה להקרקע שאינו כלום שאין קרקע עולם נאסר ואם צר צורה בקרקע הא נמי פשיטא דהצורה נאסר שהיא על גבי הקרקע וצריך לקלקלה ולהפסידה: צבע דבר שיש בו רוח חיים. כגון לבהמה וכיוצא בה הא קא מיבעיא לן אם נאסר או לא ופשיט לה דהאי נמי לית לן למיבעי מידי שהרי אלו השתחווה לו לא אסרו דקיי"ל דבר שיש בו רוח חיים לא נאסר משום ע"ז להדיוט כדאמרינן בפ"ג דע"ז ומפני שצבעו אסרו בתמיה: מיכן. כמו מוכין שצבעו האי הוא דצריכה למיבעיא לן אם אסרו כמו להבגד או דילמא מפני שהמוכין הן חתיכות חתיכות מפורדות ולא אהני בהו הצביעה כמו בבגד לא אסר אותן. משכב וסיפות תרגום מיכבין שדרך להשים המוכין של צמר בתוך השק לשכיבה: א"נ דהאי בעיא דמוכין היינו כדמסיים ואזיל. בגד גדול שצבעו בערלה על מנת לחתכו ולעשות ממנו מוכין מה את עביד ליה במוסגר או במוחלט משום דתנינן בספ"א דנגעים בגד המוסגר שנתערב באחרים וכגון שצבעו ואינו ניכר כולם טהורי' קצצו ועשאו מוכין טהור ומותר בהנייתו והמוחלט שנתערב באחרים כולם טמאים קצצו ועשאו מוכין טמא ואסור בהנייתו והשתא מיבעיא ליה אם צבע להבגד גדול מהערלה וחתכו ועשאו מוכין למאי את מדמי ליה לדין דבגד מוסגר וכדמסיים ואזיל דאם תעבדיניה כמוסגר מותר בהנאה הואיל וקצצו ואם את מדמי לדין דערלה כדין המוחלט אסור אף לאחר שקצצו. ולא איפשטא: צבעו וחזר וצבעו והקדיח מחמת כן. שנשרף ונשחת מהו ופשיט ליה דנאמר בזה שאם היה הבגד צריך לצביעה הראשונה כדי ליפותו ולתקנו כבר נאסר אע"פ שאח"כ הקדיח ואם לאו מותר שאין כאן הנאה כלל: מאן דאמר נ"ט לפגם מותר. כדפליגי בזה בפרק דלעיל בהל"ה אוף הכא מותר דהשתא הצביעה של ערלה פוגם בו ולמ"ד אסור אוף הכא אסור. נראה דאיפכא גרסינן צבעו בקליפי אגוז של חולין וחזר וצבעו בקליפי אגוז של ערלה דהצביעה של ערלה היא פוגמת בו שכבר נצבע בשל חולין ומה שחוזר וצובעו מפסידו דמחמת זה נשחת ונקרע. וגי' זו מוכרחת היא מדלקמן דבעי להאי גוונא: וחזר וצבעו בקליפי רימון של חולין. מהו. והך בעיא אם הצביעה השנייה של חולין מבטלת להצביעה הראשונה של ערלה או לא וקאמר דיבוא האי דינא כהדא דתנינן לעיל בתרומות פ"ד במתני' דהל"ח עיגולי דבלה הגדולים וכו' ואמר התם רב הונא עלה כיני מתניתא וכו' וכדפרישית שם דרב הונא קמ"ל דהולכין להקל וא"כ כשמשערין להגדולים במשקל ולהקטנים במנין יהיה אחד ומאה כדי להעלות התרומה והכא נמי מועיל צביעה זו לבטל צביעה הראשונה ודחי לה הש"ס דלא דמיא דתמן מין במינו הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים לפיכך מעלין זה את זה אבל הכא מין בשאינו מינו הוא שזה של אגוז

שנויי נוסחאות (גו"א) כך אסור בד"ו כך הוא אסור. (גו"ב) כשקדמוהו בד"ו בשקדמו. (גו"ו) שצבעו אסור בד"ו שצבעו אסרו. (גומ"ד) נותר בד"ו נותני.

עמודי ירושלים

דמותר וכמ"ש המחנה אפרים ה' נדרים (סי' כ"ז) לפי דהירושלמי מיבעיא ליה אם מקרי זה דרך הנאתו משא"כ לש"ס דילן הוי שלכדה"נ וכמ"ש רש"י שם דלא אסיק אדעתיה לאסרו אלא דרך הנאה דהיינו אכילה וזה לפי סוגיית ש"ס דילן דהנאת מקרי שלכדה"נ משא"כ יהירושלמי דהנאה בכלל אכילה ס"ל דהנודר מסתמא אסר גם הנאת עליו ורק מיבעיא ליה אם חימום היד הוי כדרך הנאתן או שלכדה"נ. וראיתי בתוס' דרבנן (אות ל"ט) שהאריך בביאור הירושלמי ומסיק דכן פירשו הר"ן ומהר"י אלפנדרי דהאיבעיא הוא אם חימום הוי כדרך הנאתו ע"ש ולא כתקה"ע ופ"מ שפירשו אם הנודר אסר על עצמו הנאה. ועשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' ת"ל) נראה שהוא פירש כפי' הפ"מ והקה"ע ע"ש ומה שנסתפק שם בתוס' דרבנן אם להסיקו תחת תבשילו הוי שלכדה"נ או הוי כדרך הנאתן. הנה ראיתי לבעה"ע מאמר חמץ (בדיקת כלים) שכתב ז"ל ואע"ג דקיי"ל כל האיסורים שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן והסקת פת שלכדה"נ הוא נהי דאין לוקין איסורא

הר"א מגריידיץ

מתניתין מסייע לר' יוחנן לא יאכל חמץ וכו'. נ"ב נ"ל לר' אליעזר הייט ר' אבוהו דלעיל בשם ר' לעזר מריטא דברייתא וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ב ה' א' ורק בסוף איתא כדר' יצחק ומהדא מסייע לר' יוחנן. [כהגה זו שסגי' סרב הגאון המחבר הגי' נ"כ בעל פני משה וע"ש]:

עמודי ירושלים תנינא

פתר לה כשקדמוהו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו כו'. כתב מהרא"פ וז"ל ושחטוהו לאחר שנגמר דינו גרסי' והכי איתא בש"ס שם וכן פירש"י בפ' משפטים וכיון דנוכל לפרש הקרא לאיסור אכילה לחודא ואע"ג דהאמת הוא דאסור נמי בהנאה אין הנאה שלו מחוור בלאו מפורש דהיכא נאיקמא

בשאינו מינו. צבעו בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבעו בקליפי חולין *) מין אחד ייבא כהדא *ר'*) יהושע אומר תאנים שחורות מעלות את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות. תמן הוא ראוי לחתכן ברם הכא אינו ראוי לחתכו. מה דמי לה גזים גזיזות. אמר רבי יוסי בי רבי בון מה דמי לה בגד גדול שצבעו על מנת לחתכו מיעבדיני' דורדסין: אמר רבי יוחנן א סממנין בסממנין בטילין במאתים מי צבעים במי צבעים בטילין ברוב. אמר רבי בא בר ממל הניית ערלה בטילה ברוב. מתני' פליגא על דרבי בא בר ממל *תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ב ידלק. פתר לה קדירה בקדירות. אמר רבי יוסי מיסבר סבר רבי בא בר ממל שמותר לעשות כן בתחילה לא לשעבר. מיי כדון אם יש בו כדי לצבוע את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור שבו כדי לאסור. אם אין בו כדי לצבוע את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אין בו כדי לאסור. *תמן תנינן אלו דברים של גוים אסורין ואיסורן איסור הנייה ג היין ד והחומץ של גוים שהיה מתחילתו יין ה וחרס הדרייני. רבי זעירה בשם רבי ירמיה רבי מאיר היא *דתני חרס הדרייני אסור ואיסורו איסור הנייה. מה נן קיימין אם כשנתנו בתבשיל דברי הכל אסור אם כשמכרו חוץ מדמי יין נסך שבו דברי הכל מותר. אלא כי נן קיימין כשנתנו על גבי תבשיל. *מהו לסמוך בו כרעי המיטה ו רבי לעזר אומר אסור רבי יוחנן אמר מותר. רבי יונה בעי קומי רבי זעירא

דף סג ע"ב

קרבן העדה

מין אחד. ייבא כהדא ר"י אומר תאנים שחורות מעלין את הלבנות כו'. מכאן מוכח דפירות שחורות ולבנות מין אחד הוא עי' בחיבורינו הנה דוד פ"ק: א"ר יוחנן סממנים בסממנים בטלים במאתי'. משום דהוי הביטול על הערלה שהוא בעין. מי צבעים במי צבעים הגם שהמי צבעים עצמן שנשרה בהם הסממנים בעין אסורים אבל המשקין דהם המי צבעים אין ערלה בעין רק הניית ערלה בטלים ברוב. אמר רבב"מ כו' מתנית' פליגא על דרבב"מ מתבשיל שבישלו בקליפי ערלה וכשיפא נתערבו באחרי' בא' ומאתים ומשני דמיירי בקדיר' של תבשיל ערלה בקדירו' של תבשיל היתר והוי כל קדיר' בספק שמא היא הקדיר' שנשרה בה הבעין וצריך ביטול מאתי'. א"ר יוסי מיסבר סבר רבב"מ כו' פי' דהא ר' יוחנן קאמר מי צבעים במי צבעים בטילין ברוב ע"ז אמר רבב"מ הניית ערלה בטילה ברוב ומאי מחדש רבב"מ על הא דר' יוחנן וע"כ דמחדש דלאו דווקא במי צבעים [כדאיתא בסמוך הטעם] אלא משום דכל הניית ערלה בטילה ברוב דלא בעינן מאתים בערלה אלא באכילה בעין ולא בהנאה דהוא המשקין ואי אפשר לומר כן דהא בעינן מאתים מה"ת כדילפינן לעיל בפ"ב ה"א אם לא שסובר דהניית ערלה לאו מה"ת אלא מדרבנן והוי כתרומת חו"ל דבטילה ברוב כדאיתא במסכת בכורות דף כ"ז ע"א וכפ"ד דמס' חלה ה"ד גבי חלת חו"ל א"כ לפ"ז מותר גם לכתחלה לבטל ברוב כדקי"ל בתרומת חו"ל כיון דל"ל עיקר מה"ת ורק מדרבנן מותר לכתחלה לבטל א"כ מיסבר סבר רבב"מ שמותר לעשות כן בתחלה לא לשעבר בתמי' ור' יוחנן קאמר דמי צבעים במי צבעים בטילין ברוב רק בדיעבד ולא בתחלה וע"כ דלאו משום דהניית ערלה לא הוי כאכילה ז"א אלא דהוי מה"ת כדילפינן ברים מכלתין ולאו אסמכתא בעלמא אלא דכן עיקר הדין מה"ת והלא הטעם דמי צבעים במי צבעים בטילין ברוב לאו משום דהניית ערלה בטילה ברוב כדאמר רבב"מ אלא מטעמא אחרינא כדמסיק מיי כדון אם יש בו כדי לצבוע את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור שבו תיבת שבו נ"ל יש בו כדי לאסור אם אין בו כדי לצבוע את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אין בו כדי לאסור פי' דמיירי במי צבעים שאין בו כדי לאסור דיש בו מים רבים בהצבע יותר לפי ערך הצבע ואם יצבע במי צבע הזאת אין בו תמונת הצבע אינו עושה מראה הצבע הנדרש כלל רק בשמערבו במי צבע אחר מימיו מועטין ואז יש בו תמונת הצבע וע"כ אפילו אם את רואה את ההיתר כאילו אינו דאין בו כח לבטל בפחות ממאתים מ"מ נהי בכך הא בלעדו אין בו כדי לאסור ולאו כלום הוא וכל עיקר דיש בו תמונת הצבע הוא רק משום ההיתר ע"כ מותר ובטל האיסור בתוכו משא"כ אם הי' בו כדי לאסור דהיה בו תמונת הצבע במי צבעים הללו ונתערבו ברוב כיון דיש בהאיסור כדי לאסור ורק את רוצה לבטלו ע"י מי צבעים דרובא כזה רואין את ההיתר כאילו אינו כיון דאין בו מאתי' ולא קאמר ר"י רק במי צבעים אבל לא בכל הניית ערלה כדאמר רבב"מ. ועיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק ד' ק"א ד"ה ולא: מאן

פני משה

אגוז וזה של רימון: צבעו בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבעו בקליפי חולין מין אחד. כלומר מאותו המין בעצמו ולעיל בעי אם צבעו בקליפי אגוז של חולין בתחילה ואח"כ חזר וצבעו בקליפי אגוז של ערלה ולענין כ"ט לפגם וכדפרישי' שם' זו היא הנכונה וכאן הוא דבעי אם הצביעה של חולין היא לאחר צביעה של ערלה ואין כאן לפגם בצביעת האיסור שהיא בתחילה אלא דלענין אם הצביעה של חולין מבטלת לאותה של ערלה או לא הוא דקא מיבעיא ליה: ייבא כהדא וכו'. ובעי למיפשט מרישא דהאי מתני' דתרומות ור' יהושע הוא דקאמר לה התם לכולה וס"ל דהשחורות מעלות את הלבנות וכו' דהואיל ומין אחד הן מעלות זו את זו וא"כ ה"נ לרבי יהושע מעלה ומבטל זו את זו ודחי לה הש"ס דלא דמיא דתמן הוא ראוי לחתכן לחתיכות קטנות ולא יהו ניכרין אם שחורות אם לבנות הן ולפיכך מעלות זו את זו אבל הכא אינו ראוי לחתכו שסתם הצובע להבגד אינו צובעו על מנת לחתכו והיכא למימר דמאחר שצבעו בתחילה בקליפי האיסור שוב אין הצביעה של היתר שלאחריה מבטלת אותה: מה דמי לה גזים גזיזות. כלומר ואם אתה מדמה לה לצביעה דאיירינן הכא להיא דתרומות האי הוא דאתה יכול לדמות כגון שצבע לגיזי צמר גדולות ומדרך לעשותן אח"כ ולחלקן לגזיזות קטנות דבכה"ג אם צבע בתחילה בשל איסור ואח"כ בשל היתר איכא לדמוייא להא דהתם דמכיון שדרך לחלקן אפשר דמבטלות ומעלות זו את זו כהאי דהתם לר' יהושע: ר' יוסי בר' בון. קאמר דמשכחת לה לדמויי להך דתרומות אף בצביעות הבגד כגון שצבעו על מנת לחתכו מיעבדיניה דורדסין לעשות מהחתיכות לדריסת הרגל תחת הסנדל כדרך שעושין מחתיכות של בגד לסנדלי' ומנעלים של יה"כ והאי נמי אתה יכול לדמות להאי דר' יהושע דתרומות וכדאמרן: סממנין של איסור שנתערבו בסממנין של היתר בטלין במאתים. כלומר באחד ומאתים כדין ערלה לפי שהן ניכרין וצריך א' ומאתים לבטל האיסור אבל מי צבעים של איסור שנתערבו בשל היתר הואיל ואינו ניכר בהן בטלין ברוב: הניית ערלה בטילה ברוב כצ"ל. ובספרי הדפוס כתוב בטיבריא וט"ס הוא. ולקמן מפרש לה להאי דר' בא בר ממל: מתני' פליגא על ר' בא בר ממל. דקס"ד דה"ק הנאה של ערלה כגון הנאה שאינה ניכרת לאחר זמן שבישל בעצי ערלה ונתערב דאלו הנאה ממש הניכרת ונתערב הרי תנינן דלר"מ ידלק הכל ולחכמים יעלה באחד ומאתים אלא בכגון הנאה זו הוא דקאמר ומ"מ קשיא עליה מהאי מתניתין דלקמן תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק נתערב באחרים יעלה באחד ומאתים אלמא דהנאה הניכרת הוא דחשבינן לה: פתר לה קדירה בקדירות. כצ"ל. כלומר הא דרבי בא בר ממל מיירי שהקדירה שנתבשלה בעצי ערלה כדרך היוצר שמבשל הקדירות והכלים של חרס כדי לחזקן נתערבה בקדירות של היתר דמתני' לא אמרה אלא אם התבשיל שנתבשל באיסור נתערב באחרות וצריך אחד ומאתים אבל קדירה שנתבשלה אצל היוצר בעצי ערלה והיא אסורה בהנאה אם נתערבה באחרות בטילה ברוב: מיסבור סבור וכו'. לר' יוסי היה נראה דר' בא בר ממל ס"ל דאף לכתחלה מותר לעשות כן ולערבה לבטלה ברוב ולא לשעבר דוקא וכלומר בדיעבד אלא אפי' לכתחלה וכדמפרש לטעמא: מאי כדון. ומ"ט דמותר זה אפי' לכתחלה ואע"ג דבעלמא אין מבטלין איסור לכתחלה וקאמר אם יש בו כדי לצבע וכו'. וכלומר הרי זה דומה למי צבעים שנתערבו דאמרינן דבטלין ברוב לפי שאין האיסור ניכר והלכך אמרינן אם יש בו בהאיסור כדי לצבוע בו בהא את רואה את ההיתר שנתערב בו כמי שאינו ומשערין באותו האיסור שבו ויש בו כדי לאסור ואסור ואם אין בהאיסור כדי לצבוע בו לפי שהוא דבר מועט ובטל ברוב א"כ אפי' את רואה את ההיתר כמי שאינו הרי אותו האיסור אין בו כדי לאסור ואינו אוסר וכלומר דמהאי טעמא הוא דאמרינן גבי מי צבעים שהן בטלין ברוב משום דמסתמא אין בהאיסור כדי לצבוע בו מאחר שהוא מועט ואינו ניכר והשתא האי טעמא גופיה איכא נמי בקדירה שנגמר בישול שלה ע"י עצי האיסור ונתערבה בקדירות אחרות שבטילה ברוב לפי שאין בהאיסור שבה כדי ליתן טעם בהיתר וכן אין האיסור ניכרת בה וכגון זה ס"ל לר' בא בר ממל דמבטלין אפי' לכתחלה: תמן תנינן. בפ"ב דע"ז בהלכה ג' אלו דברים וכו': ר"מ היא דתני וכו'. והוא לר"מ דהכי ס"ל בתוספתא דע"ז פ"ה והכי גרים כמו שם וסתים לן רבי במתני' כר"מ: מה אנן קיימין. פלוגתייהו דפליגי עליה בתוספתא שם בחרס הדרייני: אם בשנתנו בתבשיל ד"ה אסור. שהרי נותן טעם הוא ואם בשמכרו לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו ד"ה מותר. כדאמרי' התם: אלא כי אנן קיימין. פלוגתייהו בשנתנו על גבי הקדירה של תבשיל. דר"מ מחמיר בו וס"ל דאפילו בכה"ג כ"ט הוא בתבשיל: מהו לסמוך בו כרעי המטה. בחרס הדרייני שהרי זה

מראה הפנים

סממנין בסממנין וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ' ט"ז בהלכה כ"א וכהאי דר' בא בר ממל דקאמר הניית ערלה בטלה ברוב ומשמע דלא פליג אדינא דבתר איסור הנאה של ערלה שהן בעין דהא מסיק דדוקא בקדירה בקדירות הוא דקאמר ומשום דמדמי לה לדין מי צביעה במי צביעה וכמבואר הכל בפנים ולא ביאר לזה הרמב"ם בהד' אלא שבדין הקדרות גופייהו כתב שם בהל' כ"ג שהכוסות וקערות וקדירות וצלוחיות שבשלן היוצר בקליפי ערלה הרי אלו אסורין בהנאה וכדפי' הטעם שהרי דבר האיסור בהנאה שהאוכן הדם וכלומר דלא מקרי זה וזה גורם (ועיין בס' כ"מ) ובענין הערובות של אותה קדירה עם קדירות אחרות לא ביאר שם בפירוש ואפשר דמכיון שכתב לעיל בענין תבשיל ופת שהרי הנייתו ניכרת כהן וכו' וא"כ בהערובות קדירה שנגמרה ע"י איסור ה"אם אע"פ דמתמיכין בהיא עצמה ומטעם הנזכר איכא למימר דבתערובתה הואיל ואין האיסור הנייתה ניכרת בה דמיא למי צביעה שנתערבה במי צביעה דבטל ברוב ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דהאי מי צביעה דאין בום ממשות האיסור ניכרת בה אבל בקדירה שנתקיים מחמת איסור הנאה נהי דאין האיסור ניכר בה בעין הקדירה היא ניכרת ומכיון דיש פנים לכאן ולכאן לא רצה לסמוך על האי דר' בא בר ממל דנראה דדברי יחידאה הוא: מאן

שנויי נוסחאות (בו"ח) דורדסין נ"ז דו־רסין. (בו"י) בטילה נד"ו בטיבריא. (פוי"ב) קדירה נד"ו קריוה. (פוכ"ג) כשנתנו נד"ו בשנתנו. (פוכ"ד) כשמכרו נד"ו בשמכרו. (פו"ה) כשנתנו נד"ו בשנתנו.

כבר לאהרן

ע"ם לחתכו מיעבדיניה דורדסין אר"י וכו' א"ר בא בר ממל הניית ערלה בטלה ברוב וכו' פתר לה קדרה בקדרות כצ"ל: חוץ מדמי י"נ שבו. תוס' זבחים דף ע"ב והר"ן פ"ג דע"ז:

עמודי ירושלים

איסורא מיהו איכא עכ"ל מבואר דס"ל דהוי שלכדה"ג. ודרך אגב אעיר על מ"ש היד שאול (סי' רכ"א סק"ה) להקשות על מה דאמרינן בנדרים דל"ב באמר הנאת מאכלך עלי אוסר שלא ילעום חיטין ויתן ע"ג מכתו דהא הוי שיכדה"ג. וע"ז כתב וז"ל. אמנם נראה דעד כאן לא אמרינן דלעיסה ע"ג מכתו הוי שלכדה"ג רק באז אנו דנין מתורת אכילה שפיר אמרינן דלעיסת חיטין לא חשיב אכילה אבל כיון דאומר הנאת מאכלך עלי ונהנה מגוף המאכל שלא ע"י אכילה זת הוא באמת הנאה גמורה כדרך הנאתן עכ"ל ודבריו תמיהים דהא חזינן גבי חמץ בפסח דהוא בודאי אסור בהנאה מה"ת גם שלא ע"י אכילה ועכ"ז אמרינן דמותר ללעום חיטין ולהניח ע"ג מכתו ואי ס"ד דהוי הנאה כדרך הנאתן למה מותר וע"כ דהוי שלכדת"ג ובעיקר קושיתו כבר האריך בזה תוס' דרבנן שם ליישבו: אמר ר' בא בר ממל הניית ערלת בטלת ברוב כו' מתניתא פליגא עלי' דר' בא בר ממל

עמודי ירושלים תנינא

לאוקמה כולה לאכילה אינו נוקה הכי הוא לפי גי' הש"ס זה וברש"י ז"ל סיים שם איסיר הנאתו מבעל השור נקי כאדם שאומרים לו יצא זה נקי מנכסיו ואין בהן הנאה של כלום וכן מבואר בש"ס עכ"ל. וכתב הש"ק בפסחים (פ"ב ה"א) וז"ל בקונט' הגהתי משנגמר דינו דעד שלא נגמר דינו תנן בפ' שור שנגח ד' וה' ואם עד שלא נגמר דינו וכו' אם שחטו בשרו מותר והר"א בפי' לערלה הביא ראיה להגיה מדברי רש"י והש"ס דפירקין דגרס משנגמר דינו ונעלם ממנו דמתניתין היא:

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פט"ז ממאה"א הכ"א

יב
ב מיי' פ"ו שם ה"כ

יג
ג מיי' פי"א שם ה"א סמ"ג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סי' קכג ס"א

יד
ד ה מיי' שם ס"ג סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ג ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

צר"א אומר אסור. ע' בעין משפט בבבלי בע"ז דף לב שציין המ"מ לוס אבל לא נמצא ועי' בהגהות הגאון מוהרי"פ שם:

מסורת הש"ס

תרומות פ"ד מ"ה. ירושלמי שם פ"ד ה"ז.

לקמן מ"ד.

ע"ז כט:

תוספתא שם פ"ה. ירושלמי פ"ב שם ה"ג:

ע"ז נב.

זעירא ההן בגד דתנינן הכא מהו לסמוך בו את המיטה ואיקפד לקיבליה. אמר ליה אפילו למאן דאמר תמן מותר הכא אסור. תמן אין איסורו ניכר ברם הכא איסורו ניכר. אמר רבי חגיי כד נחתית מן אילפא שמעית קליה דרבי יעקב בר אחא יתיב מתני בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק *ותנינן א נטל הימנה כרכר אסור בהנייה ארג בו את הבגד אסור בהנייה *יין נסך שנפל לבור כולו ב אסור בהנייה ותנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר ימכר כולו לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו. אמר רבי אחא בר יעקב רבי חגיי קשתיה רבי חגיי קיימה. מיי כדון [ה]תמן אין דרך בני אדם ליקח יין מן הגוי ברם הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן הגוי:

הלכה ב מתני׳

הצובע מלא הסיט בקליפי ערלה וארגו בבגד ואין ידוע אי זה הוא רבי מאיר אומר ידלק הבגד ג וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים. *האורג ד [ה]מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד. משיער הנזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק. ובמוקדשים מקדשין בכל שהן: **גמ׳** מאן תנא סיט רבי מאיר ברם כרבנין הוא סיט הוא פחות מסיט. רבי יוסי בי רבי בון אמר לה בשם רבי יוחנן רבי יסא בשם ר׳ יוחנן צמר בכור שטרפו בטל ברוב. איתיבי׳ רבי חייא ציפוראה קומי רבי אימי ליטרא בשמונה ולא הודו אילולי דאמר רבי יסא ולא מתניתא היא. האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד. אמר ליה [ה]אילו איתתבת תמן

פני משה

נראה כרולה בקיומו: ההן בגד. דתנינן הכא בערלה בגד שלבעו וכו׳ מהו לסמוך בו את המטה ואם פליגי ביה כדלך דפליגי בחרס הדרייני ואיקפד ר׳ זעירא לקבליה על שרלה לדמות בגד דהכא לדין חרס הדרייני אלא דאפי׳ למ״ד תמן מותר שאין איסורו ניכר שהרי היין נבלע בחרס אבל הכא בבגד שלבעו איסורו ניכר ואסור לדברי הכל והתם בע״ז גרים דר׳ ירמיה הוא דבעי מיניה דר״ז הכי: אמר ר׳ חגיי וכו׳. גרסינן הא בפ״ג דע״ז על מתני׳ נטל הימנה כרכר והוא עץ של האורגים אסור בהנאה וכו׳ ואמר ר׳ חגיי כשירדתי מהספינה מלאתי לר׳ יעקב ושמעתי קולו שהיה יושב ושונה לאלו המשניות בגד שלבעו וכו׳ והקשה לו דתנינן נמי נטל הימנה כרכר וכו׳ והא תנינן שם בפ״ה יי״נ שנפל לבור וכו׳ דלרשב״ג והלכתא כוותיה ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יי״נ שבו ואמאי לא אמרינן נמי גבי בגד שנתערב דימכר הכל לנכרי חוץ מדמי אותו האיסור שבבגד ויוליך הנאה זו לים המלח: חגיי קשיתה וחגיי קיימה. אתה בעלמך שהקשית את תקיימה ותפרק לה: מאי כדון. ומאי טעמא וקאמר דהיינו טעמא דלא דמיא הא לדין יי״נ שנפל לבור דתמן ימכר כולו לנכרי לפי שאין דרך בני אדם ליקח יין מן הנכרי וליכא למיחש שמא ימכרנו לישראל אבל הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן הנכרי והלכך לא ימכרנו לו שמא יחזור וימכרנו לישראל:

הלכה ב מתני׳ הצובע מלא הסיט בקליפי ערלה וכו׳. הסיט הוא מלא הפרחק שיש בין האמה לאצבע והסיט כפול הוא כמלא הפרחק שיש בין האצבע להגודל: ר׳ מאיר אומר ידלק הבגד וחכמים אומרים וכו׳. כי היכי דפליגי במתני׳ דלעיל בגד שלבעו ונתערב באחרים ואשמעינן לעיל רבותא אליבא דחכמים שאפי׳ בבגד שנלבע כולו בערלה ונתערב יעלה באחד ומאתים והכא אשמעינן רבותא אליבא דר״מ שאפי׳ חוט אחד מלא הסיט שנתערב באריגת הבגד ידלק כולו והלכה כחכמים: האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד. בצמר הבכור שנגזז מחיים איירי ואסור הוא בהנאה כדכתיב ולא תגוז בכור לאנך ובין בכור תם ובין בעל מום שאם ארג ממנו מלא הסיט בבגד ידלק הבגד לפי שהבכור אין לו מתירין שאין לו פדיון ולפיכך אינו מקדש בכל שהוא כמו המוקדשין דקתני בסיפא: משער הנזיר ומפטר חמור. שאלו ג״כ אסורין בהנאה ואם ארג מהן מלא הסיט בשק שכל האריג מן השער נקרא שק וידלק השק: ובמוקדשין. אם האמר או השער של מוקדשין מקדשין הן בכל שהן אפילו בפחות ממלא הסיט לפי שקדשים יש להן מתירין שיש להן פדיון ואפילו באלף לא בטיל:

גמ׳ מאן תני סיט ר׳ מאיר. אצמר בכור ואיגך דקתני בסיפא קאי וכהאי אית תני דלקמן הוא דאתיא דתני להך סיפא נמי בשם ר״מ דלדידיה הוא דס״ל ידלק והלכך שיעורא דמלא הסיט מיהא בעי ברם כרבנן דסבירא להו דאף כאן יעלה באחד ומאתים א״כ לדידהו הוא סיט הוא פחות מסיט כלו׳ דין אחד להם דכמו דפחות מסיט יעלה כך אף הסיט יעלה ואיכא דתני לקמן דהך סיפא כרבנן נמי אתיא: ר׳ יוסי בר׳ בון כו׳. וכן אמר ר׳ ייסא בשם ר׳ יוחנן צמר בכור שטרפו ועירבו בצמר אחר בטל ברוב וגרסינן מקלא מזה שילהי פ״ו דכתובות ועיקרא דהך מילתא בפ״ה דע״ז בסוף הי״ב: אייתי ר׳ חייא ציפוראה קומי ר׳ אימי ליטרא בשמונה ולא הורי ליה דאמר ר׳ יוסי ולאו מתני׳ היא וכו׳. כך היא הגירסא בכתובות שם והיא הנסחא נכונה שהביא שאלה זו לפני ר׳ אימי שנתערב לו ליטרא אחת של צמר בכור בשמנה ליטרות אחרים ואפ״ה לא רצה להורות לו היתר ומטעמא דר׳ יוסא הקשה עלה דאמרו בשם ר׳ יוחנן וכי לא תנינן במתני׳ בהדיא דאפי׳ במלא הסיט שנתערב בבגד ידלק הבגד וזהו כהאי תנא דלקמן דתני להך בשם כ״ע דמודו בה: א״ל אלו איתותבת תמן אית הוות יאות. הך מילתא היא נשנית בע״ז שם דגרים לעיל מיניה דבעי ר׳ יוסי בר׳ חנינא איסורי הנאה מהו שיבטלו בצירוף כלומר אם עירבן וצירפן באחרים של היתר אם בטלין ברוב והתנינן שור הנסקל כלומר דבעי למיפשט מדתני התם דשור הנסקל מקדש ואוסר בכל שהוא ודחי לה וקאמר תיפתר בחתיכות דמיירי בחתיכה של שור הנסקל שנתערב בחתיכות דחתיכה דבר חשוב הוי ולא בטלה. והתנינן לפורי מצורע תיפתר ליפור בליפורין. שנתערב בדבר חשוב הוא ולא בטל. והתנינן שיער הנזיר אית לך למימר ליפור בליפורין בתמיה. כלומר וכי בשיער נזיר מוקמית לה נמי בדבר חשוב ממנו שנתערב וכגון שעשה ממנו נורת

מאן תנא סיט ר״מ ברם כרבנן הוא סיט הוא פחות מסיט. פי׳ דלר״מ דקחשיב עשרה דברים דמקדשין וזה אחד מהן משום דסיט הוא דבר חשוב ולא בטל ע״כ נקט סיט אבל לדברי הכמים דעולה בא׳ ומאתים הוא סיט הוא פחות מסיט דלענין להעלות במאתים אין נ״מ בין סיט לבין פחות מסיט:

ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן למר הבכור שטרפו בטל ברוב. פי׳ שנעשה ממנו גוש אחד בטל. וכן איתא במס׳ ע״ז בירושלמי פ״ה הי״ב דנתבטל ע״י לירוף דמלרף מכולם ועשה אחת מהם ולא דמי להאורג מחוט למר הבכור דהתם כבר נעשה חוט ונתערב אח״כ באריגה משא״כ ע״י טירף ולא הי׳ מעולם חוט בפני עלמו ונטרף ביחד ונעשה גוש אחד עם למר דהיתר בטל ואייתי ר״ח ליפוראה קומי ר״א ליטרא בשמונה ולא הורי דאמר ר׳ יוסי ולא מתניתא היא האורג מלא הסיט מלמר הבכור בבגד ידלק הבגד כן הגי׳ במס׳ כתובות בירושלמי פ״ו וס״ל לר׳ יוסי דאין לו טעם לחלק בין טריפה לאריגה ע״כ לא הורי לי׳ להיתירא כר׳ יוחנן משום הקושיא ממתניתין א״ל אילו איתתבת תמן איתיהבית יאות כן הגי׳ במס׳ ע״ז פ״ה הי״ב פי׳ דר״ח ליפוראה השיב לר׳ אימי דאין לדחות דברי ר׳ יוחנן מכח קושיא ממשנה דאילו היית איתותבת תמן ר״ל בהישיבה של ר׳ יוחנן איתיהבית יאות פי׳ דהיית נותן היאות לר׳ יוחנן דהיה מסביר לך דלא דמי טירוף לאריגה. ונחלקו בזה ר״ח ליפוראה ור״א אם פסקינן כר׳ יוחנן בשקשה לן מן המשנה או לא. וכההיא דאמר רבא לר״פ ור״ה ברי׳ דר״י אי יקשה לכם על דברי לא תהלקו עלי אלא תאמרו לי דלמא אמינא לכו טעמא עיי׳ במס׳ ב״ב דף ק״ל ע״ב. ובירושלמי פליגי אליבא דר׳ יוחנן אם דהינן דבריו מכח קושיא מן מתניתא או לא. ובדין הזה דלמר בכור מלינו הפלוגתא הזאת בכאן פליג ר״ח ליפוראה עם ר״א ובמס׳ ע״ז פליג ר׳ יעקב עם ר׳ יוסי בזה וקאמר ר׳ יעקב לר״י בלשון אחר אילו אמר תנא קמן איתיהבית יאות ר״ל אילו הי׳ אמר ר׳ יוחנן דקרי לי׳ תנא לקמן ר״ל לפנינו איתיהבית לו יאות ועיי׳ בתוס׳ ותמלא שכן הוא הפי׳ האמתי:

ר׳

מראה הפנים

מאן תנא סיט ר׳ מאיר. כדפרישית דעל סיפא האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד קאי דאלו הצובע מלא הסיט דריבא בהדיא קתני דפליגי בה ר״מ ורבנן ועל צמר הבכור וכו׳ שפיר הוא דמהפרשא וזה כהאי אית תני לה קמייתא דלקמן דבשם ר״מ הוא דנשנה דבמלא הסיט ידלק הבגד והשנה לאית תנא בתרא דלקמן דלא תני לה בשם ר״מ דוקא אלא אף לרבנן בעינן מלא הסיט וכדפרישית לקמן בפנים דהאי תנא ס״ל כר׳ יהודה דסוף פ״ג דבכורות דהלכתא כוותיה כדאמר בבבלי שם משום דתנינן בבהירתא כוותיה וא״כ לדידיה שפיר דמחלקינן כאן במתני׳ בין בכור למוקדשין דמוקדשין הואיל ויש להן פדיון כדבר שיש לו מתירין הוא ומקדש אפי׳ בכל שהוא אבל בכור דלכ״ע אין לו פדיון ולר׳ יהודה לא מסכתא לה נד מתירין גביה שהרי אף בגיזה הנושרת וא״כ שהטו פליגי חכמים התם על עקביא ואסרי ומזה נכון דעת הרמב״ם בחבורו בסוף פ״ג מהל׳ בכורות דפסק לחלק בין צמר בכור דידלק הבגד במלא הסיט שנתערב בו ובמוקדשין מקדש בכ״ש משום דלהאי תנא כולה האי בנא מצמר הבכור ואילך ככ״ע אתיא וכרבי יהודה דסוף פ״ג דבכורות כדפרישית והר״ב שכתב בצמר בכור דבבכור בעל מום איירי וכו׳ וזה הואיל וראה בהר״ש שכתב לזה כמסתפק ע״ש אבל הא ליתא דבבכור תם נמי מחלקינן ביה לבין שאר מוקדשין וכ״כ גם הראב״ד שם ולמאי שבארתי נוסף הוא במילתא בטעמא דהליא בפלוגתא דר׳ יהודה ור׳ יוסי בבכורות כמבואר וע״ש שדבריו להשיג בזה על הרמב״ם במה שכתב ברים הלכה לענין גיזת בכור וכו׳ וכתב על זה אמת כך הוא בגמרא דבכורות וקשיא לן וכו׳ ואין אנו צריכין לתירוץ הזה דבלאו הכי מיתוקמא שפיר דבכולה גיזה של הבכור איירי בגמרא וכן בדברי הרמב״ם וזה מבואר בדבריו שם שסיים הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא וא״כ בכולא גיזה דיליה איירי דאילו בגיזה פחותה ממלא הסיט כמו שהבין הראב״ד מאי דבר חשוב הוא ותיבת בכל שהוא לאו אגיזה מועטת קאמר אלא שנתערב כל הגיזה של הבכור בכמה אלפים גיזות כמוהו והרי זה כל שהוא נגד ההערובות ואסור הכל מטעמא דדבר חשוב הוא ולא בטיל ולא משום דבר שיש לו מתירין שהרי אין לו פדיון וכן לא מסכתא בו מתירין לר׳ יהודה בשום פנים ואפי׳ בבכור בעל

שנויי נוסחאות (פוי״א) יעקב רבי חגיי בד״ו יעקב חגיי. (פוכ״א) בכל בד״ו כל.

עמודי ירושלים

מסל תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ידלק פתר לה קדירה בקדירות תרא״פ פי׳ כל הקדירה כולה עם התבשיל נתערבת בקדירות ודמי לצבוע בגד גדול ולצמר בכור שארגו בבגד אבל תבשיל בתבשיל מותר והי״נ אמרינן צמר בצמר בטל וכן פת בשלם מיירי ולא בפרוסה. ואין לו ביאור כלל מדוע קדירה בקדירות לא תבטל וכי דבר חשוב הוא ואם בפת נאמר דמיירי בככרות של בעה״ב ובגד י״ל דחוטין חשיבי כמ״ש הסמ״ג אבל בקדירה מאי חשיבות יש. אלא אשתמיט מיני׳ מ״ש הר״ן בתשובותיו (סי׳ פ׳) דפי׳ הירושלמי דכמו דאמרינן דיש שבח עצים בפת ה״נ אמרינן דיש שבח עצים בקדירה ולהכי כשאמרו דהנאת ערלה בטילה ברוב ואקשינן עלה מבישל כו׳ תירצו על זה דקדירה שאני דיש שבח עצים בקדירה והו״ל כממש של איסור ולא הוי כהנאה וזה הטעם נ״כ בפת דיש שבח עצים בפת והוי כממש של איסור ולא כהנאה:

מסורת הש״ס

[א] ע״ז פ״ג ה״ג [ב] שם פ״ה ה״י ע״ז פ״ה [ג] שם ס״ג ופ״ב [ד] תוספתא פ״ג ובכורות פ״ג [ה] כתובות פ״ו ה״ג ע״ז פ״ה ה״ב

עין משפט נר מצוה

טו א מיי׳ פ״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ס״ו טוש״ע יו״ד סי׳ קמ״ב ס״ג
טז ב מיי׳ פט״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ס״ז טוש״ע יו״ד סי׳ קלד ס״ב
יז ג מיי׳ שם הל׳ יח
יח ד מיי׳ פ״ג מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ ס״ג ובכורות ס״ג טוש״ע שם סי׳ כח ס״ט

גליון הש״ס וציון ירושלים

[ה]תמן אין דרך וכו׳. ע׳ בתוס׳ שם ובחידושי הריטב״א ובכריתות במלחמות פ״ב דפסחים וברע״ב כאן ובחידושי ר״מ בפ״ג דע״ז. [ה]מלא הסיט וכו׳. ע׳ בשבת דף קו. [ה]אילו איתתבת וכו׳ ע׳ בירושלמי שם ובפ״ה דע״ז ובחידושי הרמב״ן שם ועי׳ בשבת אליהו כאן.

עין משפט
נר מצוה

יט
א מיי' פס"ז ממא"א ה"ב

ר' יוסי בשם ר' יוחנן הדא דתימר בקדשים שיש להן מתירין. ולפיכך מקדש בכ"ש דדשיל"מ אפילו באלף לא בטל ופריך מבכור הא בכור לאו כמוקדשין שיש להן מתירין הוא בתמי' נראה לפענ"ד דה"פ דר"י בשם ר"י מוקי להא דמוקדשין בקדשים שיש להן מתירין לפיכך מקדש בכ"ש ע"ז פריך מבכור דלמה צריך סיט ובכור לאו כמוקדשין שיש להן מתירין הוא בתמי' ר"ל הא בבכור נמי משכחת לה שיש לו מתירין כגון בעל מום אי שחיט לי' גיזתו מותר דס"ל להירושלמי כאוקימתא הראשונה בבבלי במסכת בכורות דף כ"ה ע"ב דבשחט לבעל מום ניתר הגיזה שנתלש ממנו מחיים ולא כהמסקנא בדף כ"ו ע"א דאפילו בנשחט אסור וכ"כ בס' משנה ראשונה א"כ למה מחלק בין בכור למוקדשין ליפלוג וליתני בדידי' בבכור גופי' דאימתי בעינן מלא סיט הנ"מ בתם אבל בבעל מום מקדש בכ"ש משום שיש לו היתר בשחיטה א"ו דמיירי כולהו בקדשים שאין להם פדיון ובזה מחולק בין בכור לשאר קדשים דבבכור דאין לו פדיון צריך מלא הסיט אבל קדשים שאין להם פדיון מקדש בכ"ש משום דהוי דבר חשוב אפילו בכ"ש ומסיק הגמ' אית דתני לה בשם ר"מ ר"ל כל הבבא דהאורג מלא הסיט מצמר בכור בבגד ר"מ תני לה ולא רבנן ואית דלא תני לה בשם ר"מ ור"ל דד"ה הוא דלא שייך ביה ביטול [כדכתב המ"ל ז"ל בפ"ב מה' מטמאי משכב ומושב דלא שייך ביטול בבגד משום דהוי כטומאת משא דלא שייך בי' ביטול עיי"ש] ופריך הגמ' למאן דתני בשם ר"מ ניחא דעשרה דברים מקדשין כדפי' התוס' ז"ל במס' זבחים דף ע"ב ע"א דבגד שצבעו דס"ל לר"מ כולן ידלוקו א' וצובע מלא הסיט ב' והאורג מלא הסיט ג' וחבילי תלתן ד' ובשה דברים דקחשיב במתניתין הרי עשרה ונמצא דהאורג הוא עשירי אבל למ"ד דלא תני בשם ר"מ קשה מאי הוא דבר העשירי ומשני בכרות של בעה"ב כר"ע עיי' בהתוס' ז"ל הנ"ל ועפ"י דברינו מובן הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' בכורות הי"ג ומתורץ קושית הראב"ד ז"ל:

אבא

תמן אית הוות יאות. *תמן תנינן אלו הן הנשרפין ותנינן אלו הן הנקברין. הכא את אמר ישרפו והכא את אמר יקברו. אמר רבי יוחנן כאן בשק כאן בשיער. מה בין שק מה בין שיער. אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל שק מצוי לחטט אחריו שיער אין מצוי לחטט אחריו. רבי שמעון בן לקיש אמר כאן במקדש כאן בגבולין. רבי יוסי בי רבי חנינא אומר כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא. והתנינן פטר חמור אית לך מימר כאן במקדש כאן בגבולין כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא. אלא כאן בשק כאן בשיער. אמר רבי יוסי בי רבי בון הן דתימר ישרף שערו הן דתימר יקבר גופו: ובמוקדשין מקדשין כל שהן. רבי יוסי בשם רבי יוחנן הדא דתימר בקדשים שיש להן מתירין אבל בקדשים שאין להן מתירין צריכין סיט. התיב רבי יוסי והא מתני' פליגא האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד ובכור לאו כקדשי' שיש להן מתירין הוא. אית *דתני לה בשם רבי מאיר ואית דלא תני לה בשם רבי מאיר. מאן דתני לה בשם רבי מאיר אית ליה עשרה דברים מקדשין. מאן דלא תני לה בשם רבי מאיר מנן אית ליה עשרה דברים מקדשין. רבי מאיר כר' עקיבה דרבי עקיבה אמר אף בכרות של בעל הבית:

הלכה ג מתני' [א] תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ידלק. נתערב באחרים יעלה

לורת ליפור בשק דחשוב הוא והא שיער נזיר סתמא קתני. כד מטין לערלה התיב ר' יעקב קומי ר' יוסי והתנינן האורג מלא הסיט מצמר הבכור וכו' כדאיתא. כלומר כשהגיעו לשנות מסכתא ערלה או השיב ר' יעקב לר' יוסי דמאי תבעי לך השתא הא תנינן בהדיא גבי צמר בכור דכמלא הסיט ידלק וה"ה בשער נזיר נמי כמלא הסיט וכי איכא מלא הסיט לא בטיל. א"ל אלו איתותבת תמן אית הוות יאות. כלומר אלו השבת אותי ממתני' זו בהיותינו עוסקים במסכת ע"ז ושאלתי להבעיא דלעיל שפיר הוה אבל השתא מאי רבותא היא ממך שהרי אנו עוסקים במסכתא זו ואתה לא נזכרת מהאי מתני' עד שבאנו לשנותה במקומה. ע"כ בע"ז שם ומייתי לה הכא במקומה ובקצרה: תמן תנינן. בסוף מסכתא תמורה אלו הן הנשרפין חמץ בפסח וכו' ותנינן התם אלו הן הנקברין קדשים שהפילו וכו' ושער נזיר ופטר חמור וכו' וקשיא דהכא במתני' את אמר ישרפו כדקתני ידלק והכא בתמורה את חשיב להו בין הנקברין: כאן בשק. מתני' דהכא מיירי שארגו בשק והלכך ישרף כדמפרש טעמא דשק מצוי לחטט אחריו דאם יקברו אותו מצוי הוא שיכול לחטט אחריו לפי שאינו כלה מהר ואתי לאיתהנויי ביה אבל כאן בתמורה מיירי בשיער עצמו שלא נארג וזה כלה מהר ולא חיישינן למידי והלכך יקבר: כאן במקדש כאן בגבולין. הא דתנינן ישרף אם גילח במקדש איירי דמלותו בתחילה בשריפה כדכתיב וכדתנינן בפ"ו דנזיר היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד ואם גילח במדינה לא היה משלח תחת הדוד והלכך בנתערב נמי מחלקינן בין מקדש ובין גבולין ומתני' דתמורה בגבולין איירי: כאן בנזיר טהור. דביה כתיבא שריפה וכאן בנזיר טמא דלא כתיב בגילוחו שריפה: והתנינן פטר חמור. כלומר דהא פטר חמור נמי קשיא אהדדי וכי אית לך מימר גביה כאן במקדש וכו' או כאן בטהור וכו' בתמיה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא כאן בשק וכאן בשיער: אמר ר' יוסי בר' בון הן דתימר וכו'. כלומר לעולם כדשנינן וכדקאמר ר' יוסי בר' חנינא כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא ודקשיא לך פטר חמור אפטר חמור נמי לא קשיא דהן דתימר הכא ישרף בשערו קאמר והן דתימר בתמורה יקבר בגופו של פטר חמור איירי וכדתנן בפ"ק דבכורות לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו: ובמוקדשין וכו' הדא דתימר בקדשים שיש להן מתירין. דוקא כלומר בשער ובצמר שנתלש ונגזז מהן כשהן עדיין חיים שיש להן מתירין ע"י פדיון ודבר שיש לו מתירין אפי' כל שהוא באלף לא בטיל אבל בקדשים שאין להן מתירין כגון שנשחטו ושוב אין להן פדיון ואם נתערב הגיזה שנגזז מהם כשהן חיין דינן ג"כ שצריכין מלא הסיט מהן כמו בבכור ופריך והא מתני' פליגא האורג מלא הסיט מצמר הבכור וכו' ובכור לאו כקדשים שיש להן מתירין הוא בתמיה דהא משכחת לה נמי גביה שיש לו מתירין דאע"ג דפדיון אין לו מ"מ בגיזה שנגזר ממנו בחיים ואח"כ שחטו דזה מותר הוא אף להחכמים דפליגי על עקביא בסוף פ"ג מבכורות וכדר' יוסי דהתם דקאמר לא בזה התיר עקביא וכו' כדמפרש התם דלא בזה התיר עקביא וחכמים אוסרין אלא בנשר ואח"כ שחטו לדברי הכל שרי וכי פליגי בנשר ממנו ואח"כ מת: אית דתני לה בשם ר"מ. להך דצמר בכור דמתני' וכדאמר לעיל מאן תנא סיט ר"מ אבל לרבנן אין חילוק ומקדש ואוסר בכל שהוא. ולהך תנא ל"ק נמי הא דהקשה ר' יוסי דלרבנן אין הכי נמי דאפי' בכל שהוא ישרף: אית דלא תני לה בשם ר"מ. אלא לרבנן נמי בצמר בכור מלא הסיט בעינן ואינו אוסר בכל שהוא ומשום דהך תנא לא ס"ל כהאי דר' יוסי בבכורות דחכמים מודו לעקביא בנשר ואח"כ שחטו אלא כר' יהודה דהתם דאף בשחטו אח"כ פליגי רבנן ואסרי כמו במת וא"כ לא משכחת לה יש לו מתירין בבכור כלל והשתא שפיר דמחלקינן בין בכור למוקדשין: מאן דתני לה בשם ר"מ וכו'. משום דלקמן בהל"ה איכא למ"ד דלר"מ עשרה דברים מקדשין בכל שהן וא"כ למ"ד דהך דבכור לר"מ הוא דנשנה אבל לחכמים יעלה באחד ומאתים כדלעיל שפיר דהוו עשרה דברים לר"מ ערלה וצמר בכור ושער נזיר ופטר חמור בחדא חשיב להו משום דתרווייהו שייכי לשק וחבילי תלתן של כלאי הכרם דקתני בהדיא לר"מ דמקדשין בכל שהן הרי ארבעה והני ששה דברים דקחשיב להו במתני' דלקמן בהל"ה דלרבנן ג"כ מקדשי בכל שהן אבל למאן דלא תני לה בשם ר"מ להך דצמר בכור א"כ חסר ליה חד לר"מ ומנן אית ליה להאי מ"ד דלקמן עשרה דברים מקדשין לר"מ וקאמר דלהאי תנא אמרינן דר"מ כר"ע דלקמן ס"ל נמי דמוסיף הוא אף לככרות של בעל הבית והוו להו שבעה ועם הנך שלשה הוו להו עשרה:

הלכה ג מתני' תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ידלק. מפני שהנאת האיסור ניכרת בו ואם נתערב התבשיל באחרים יעלה בא' ומאתים

וכן

מראה הפנים

בעל מום ומזה שאמרנו תבין דגם במה שפסק הרמב"ם בסוף הלכות פסולי המוקדשין ניחא דכל זה כרבנן נמי אתיא כדלעיל ובין בשער נזיר ובין בפטר חמור ידלק כמלא הסיט ועיין עוד בדבור דלקמן:

כאן בשק כאן בשיער. הכי משני לה נמי בסוף מסכתא תמורה ולעיל דבעי לשנויי כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא אתקיף לה אהא דאי הכי אפטר חמור אפטר חמור קשיא והרמב"ם דתפס שינויא דכאן בטמא וכאן בטהור כמבואר בדבריו דסוף פסולי המוקדשין בהלכה י"א וי"ב ע"ש טעמיה דאף דלא תריך בבבלי להקושיא על האי שינויא מכח רומיא דפטר חמור הכא מיהת משני לה כדמשני ר' יוסי בר' בון הן דתימר ישרף שערו והן דתימר יקבר גופו כדפרישית בפנים ומכיון שכן הוא שפיר אתיא נמי להא דלא ביאר הרמב"ם להאי אוקמתא דאוקי התם בגיפרתא תדא דמתקיף עלה לשנויינהו ולא משני מידי דהא דקאמר הא מני ר' יהודה וכו' מיפרכה והא דקאמר הכי קאמינא וכו' לאו אליבא דהלכתא הוא ועוד דהא בהדיא פריך עלה בהאי תלמודא בכתובות אית לך למימר בשיער הנזיר ליפור בנפרין כמו שכתבתי לזה בפנים ומשום דהא סתמא קתני בשיער הנזיר ובשל פטר חמור. ולא חש להא דפריך וליבטל ברובא דמכיון דיש כאן מלא הסיט לא בטיל:

מאן דתני לה בשם ר"מ אית ליה עשרה דברים מקדשים וכו'. הר"ש חשיב להו דכתב ומסתברא דאותן י' דברים היינו הנך ו' דברים וחבילי תלתן הרי ז' ובגד שנתערב וסיט שנתערב דבתרווייהו תנן לעיל דברי ר"מ ובגד וסיט הרי מילי נינהו הרי ט' והארג מצמר הבכור אמרינן בירושלמי עלה אית תני וכו'. ולמאי דפירשתי בפנים יש מקום לזה הואיל דלהאי תנא דתני לה בשם ר"מ למתני' דהכא הוא דהויא להו עשרה דברים וא"כ בכור א' ונזיר ופטר חמור אחד כדפרישית דתרווייהו לשק הן והלתן א' ובגד וסיט א' דתרווייהו דין דצביעה נינהו ואין נ"מ לדינא מזה מיהו מה שכתב הר"ב במתני' דתבשיל וכו' ובהא מודה ר"מ דאין זה מי' דברים כדמוכח בירושלמי שלא בדקדוק כתב לזה כי הר"ש עצמו לא פירש להא דהכא על מתני' דתבשיל דפשוט הוא דאין כאן מחלוקת אלא הכי תנאי אצמר דבכור הוא דאמרי אם זה מהי' דברים או לא:

נפלו

מסורת הש"ס

תמורה לג: לד.

ע' תוס' זבחים עב. ד"ה אלא.

שנויי נוסחאות (פו"ס) לחטט כד"ו לחתחט (וכן בסמוך).

תורה אור

יעלה באחד ומאתים א *תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת תידלק הפת. נתערבה באחרות תעלה באחד ומאתים: **גמ'** אבא בר ירמיה כהנא בר ירמיה בשם שמואל רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן ג גידולי ערלה שעיממו הרי אלו מותרות. ולאו מתניתא היא *אם חדש יותץ אם ישן יוצן. רבי חנניא אמר לית כן רבי מנא אמר אית כן בשהביא עצים לחים ונגבו בקליפי ערלה. אבנים מנוגעות שעשאן סיד אית תניי תני עלו מטומאתן ואית תניי תני לא עלו מידי טומאתן. מאן דאמר עלו מידי טומאתן הרי אלו מותרות ומאן דאמר לא עלו מידי טומאתן ג הרי אלו אסורות. אפילו כמאן דאמר עלו מידי טומאתן ויקרא יד הרי אלו אסורות דכתיב זצרעת ממארת תן בו מאירה ואל יהנה ממנו. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן ד כל הנשרפין אפרן מותר ה חוץ מאפר הבא מחמת עבודה זרה. התיב רבי חייה בר יוסף קומי רבי יוחנן הרי אפר הבית הרי אינו בא מחמת עבודה זרה ואת אמר אסור. אמר ליה שנייה היא דכתיב נתיצה נתיצה:

הלכה ד מתני' *מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו. נתערבו באחרים כולן ידלקו דברי רבי מאיר. ו וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. שהיה רבי מאיר אומר את שדרכו להימנות מקדש. וחכמים אומרים אין מקדש אלא ששה דברים. ורבי עקיבה ז אומר שבעה: **גמ'** *וכמה היא חבילה עשרים (וחמשה) [וארבע] זירין אמר רבי יונה וארבע מינהון מיטה. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר דברי רבי מאיר *עשרה דברים מקדשין והרנא אמר דברי רבי מאיר כל הדברים מקדשין. רבי יעקב בר אחא אמר שמועתא מתני' פליגא על מאן דאמר דברי ר' מאיר עשרה דברים מקדשין *דתנינן תמן אמר רבי יודה לא הוזכרו רימוני בדן וחצירי גבע אלא שיהו מתעשרין ודאי (ז*) בכל מקום. ושאר כל הרימונין אין דרכן להימנות אלא רימוני בדן על ידי שהן חביבין דרכן להימנות שאר כל הרימונין על ידי שאין חביבין אין דרכן להימנות:

הלכה ה מתני' ואלו הן אגוזי פרך. ורימוני בדן. חביות סתומות. וחילפות תרדין. וקילחי כרוב. ודלעת יונית. רבי עקיבה אומר אף ככרות של בעל הבית. *הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם:

רבי

פני משה

וכן הדין בפת שאפאה על האסור בהנאה: תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת. קודם שיוצן התנור תדלק הפת שאסור בהנאה ואם נתערבה וכו'. אבל אם הצין את התנור אין חילוק בין אם הוא חדש או ישן והסיק אח"כ בעצי היתר אע"פ שהיה התנור חדש בשעה שהסיקו בעצי איסור אפ"ה מותר הפת דהוי זה וזה גורם ומותר: **גמ'** גחלי ערלה שעיממו. שכבו ואינן בוערות הרי אלו מותרות שכבר כלה האיסור: ולאו מתניתא היא. ומאי קמ"ל דהא תנינן הכי בפ"ג דע"ז גבי עצי ע"ז נטל ממנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור אם חדש יותץ דהאי תנא ס"ל כמ"ד זה וזה גורם אסור והלכך לא מהני יוצן אבל חדש והסיקו אח"כ בעצי היתר ויאפה בו לפי שהתנור נתקן הוא באיסור הנאה ואם ישן יוצן ויסיקו בעצי היתר ויאפה שמעינן מיהא דהיכא דכלה האיסור שוב אינו אוסר הפת: ר' חנניה אומר לית כאן. כלומר אין כאן מקום לתרץ להא דאקשינן ומשנה שאינה צריכה היא ור' מנא אמר אית כאן וצריכה היא והכא במאי עסקינן שהביא עצים לחים שאינן ראוין להסקה ונגב אותם בקליפי ערלה ובכה"ג הוא קאמר דאותן גחלים מאלו העצים שעיממו מותרות דמהו דתימא הואיל ואלו העצים נתקנו מחמת קליפי ערלה הוו כמו התנור חדש שנתקן בעצי איסור ויותץ וה"נ כן קמ"ל דהואיל שכבו הגחלים ואין האיסור ניכר בעין הרי אלו מותרות: אבנים מנוגעות. שהן טמאות ואסורין בהנאה שעשאן סיד שכתשן לסיד פליגי בה אם עלו מטומאתן או לא ובעי הש"ס למימר מעיקרא דה"ה לענין איסור הנאה תליא בפלוגתייהו ולמאן דאמר עלו מטומאתן מותרות נמי בהנאה ולמ"ד לא עלו אסורות ודחי לה דלאו מילתא היא אלא אפילו כמ"ד דמטומאתן עלו שאין ניכר בהן מאחר שכתשן אבל לענין הנאה אעפ"כ אסורו' דכתיב צרעת ממארת תן בו מאירה ואל יהנה ממנו לעולם: כל הנשרפין אפרן מותר. כדקי"ל דאפר של איסורי הנאה הנשרפין מותר חוץ מאפר הבא מחמת ע"ז כגון אפר אשירה שנשרפת היא: הרי אפר הבית המנוגע הרי זה אינו בא מחמת ע"ז ואת אמרת אסור. אפי' כתשן לסיד ולאפר: א"ל שנייה הוא. באבנים מבית המנוגע דילפינן נתיצה נתיצה דכתיב כאן ונתץ את הבית וגו' וכתיב בע"ז ונתצתם את מצבותם וא"כ בכלל ע"ז ודינם כמו ע"ז הן:

הלכה ד מתני' מי שהיו לו חבילי תלתן. תלתן פינגרי"גו בלע"ז ודרכן לאגדן חבילות ואגודות: וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. דאע"ג שדרכן למנות עולין הן בשיעורן והלכה כחכמים: **גמ'** וכמה היא חבילה עשרים וחמשה זירין. קנים: ארבע מינהון מיטה. כלומר שלכל הפחות שיהו ראוין ארבעה מהן לארוכות המיטה וה"נ אמר בהאי תלמודא לעיל בפ"י דתרומות בהלכה ו' ועוד בכמה מקומות:

הלכה ה מתני' שהיה ר' מאיר אומר את שדרכו להימנות מקדש. את שדרך למכור אותן במנין כגון חבילה דלעיל וכיוצא בה מקדש ואוסר בכל שהוא בתערובתן: ואלו הן. הששה דברים אגוזי פרך ורמוני בדן פרך ובדן מקומות הן ואלו הבאים משם חשיבי ולא בטלי: חביות סתומות. שנתערבה חבית סתומה של איסור בחביות סתומות של היתר: וחילפות תרדין. מה שמחליפין אחר שמניחין השרשים שלהן בקרקע וחוזרות וצומחות והני חשיבי: וקלחי כרוב. הקלחין חשיבי ולא העלין: ודלעת יונית. שעלים גדולין ורחבין וחשובה: ר"ע מוסיף אף ככרות של בעל הבית. שהן גדולים וחשיבי והלכה כר"ע: הראוי לערלה ערלה. מאלו שנמנו ושייכין הן לערלה כגון אגוזים ורמונים וחביות סתומות שערלה נוהגת בהן הן נמנין מאיסורי ערלה והשאר שייכין הן לאיסור כלאי הכרם דאין ערלה אלא באילן: **גמ'** חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין. כדפרישית לעיל בהלכה ב' וזהו כהאי מ"ד דאמר התם דלא תני למתני' דלמר בכור אלא אליבא דרבי מאיר ומאן דתני לה ככ"ע מתרץ לה דלדידיה ר"מ כר"ע וחרנה אמר ואידך מינייהו הוא דאמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין כלומר מה דנשנה בפרקין מהדברי' המקדשין בכל שהן כולהו אליבא דר"מ א"כ דכל הדברים הנשנו בפרקין לדברי ר"מ מקדשין הן וא"כ אף ממתני' דתבשיל ותנור שהסיקוהו וכו' דתנינן בהו יעלה באחד ומאתים היינו לרבנן אבל לר"מ מקדשין הן בכל שהוא: אמר שמועתא. כלומר שאמר זה מפי השמועה שהם דמתני' דכלים פליגא על האי מ"ד דלר"מ עשרה דברים בדוקא הן דתנינן תמן בכלים פ' י"ז הרימון שאמרו לא קטון ולא גדול אלא בינוני ולמה הוזכרו רימוני בדן שיהו מקדשין כל שהן דברי ר"מ וגרים שם דר' יהודה אמר לא הוזכרו רימוני בדן וחצירי גבע אלא שיהו מתעשרין ודאי בכל מקום מפני שאלו המקומות של כותים הן והן חשידי דלא מעשרי מאי דמזבני דלא חיישי אלפני עור לא תתן מכשול ואלו הפירות ניכרין הן שהם מאלו המקומות וצריך לעשרן ודאי בכל מקום שהן נמכרים ומדקאמר רבי יהודא לא הוזכרו רימוני בדן וכו' ש"מ דאפילו לר"מ הוא דקאמר דלא כהת"ק דגרים מסמיה דהן מקדשין בכל שהן אלא דלא הוזכרו בבית המדרש לענין זה כלל אלא לענין שיהו מתעשרין ודאי ושמעינן מיהת דלר"מ לאו דוקא עשרה דברים נשנו כאן שהן מקדשין בכל שהן דהא להאי תנא חסר רימוני בדן דמתני' וזה פליגא על האי מ"ד דנקט חושבנא דעשרה דברים אליבא דר"מ: ושאר כל הרימונין וכו'. אמתני' פריך ומאי שנא רימוני בדן דנקט וכי שאר כל הרימונין אין דרכן להמכר במנין

רידב"ז

אבא בר ירמי' כהנא בר ירמי' בשם שמואל ר' בא ר"ח בשם ר' יוחנן גידולי ערלה שעיממו הרי אלו מותרות. קס"ד כגון שהוסק בו תנור חדש דהוי התנור גידולי ערלה דדמי לקדירה נגרפת בכבשן כדפרש"י ז"ל במס' פסחים דף כ"ז עיי"ש וס"ל דגידולי ערלה מותרות ע"ז מקשה ולאו מתניתא היא חדש יותץ ישן יוצן ולא מהני עימום רק בישן דלא הוי גידולי ערלה אבל בחדש דהוי גידולי ערלה לא מהני יוצן אלא יותץ ולא מהני עימום ע"ז אמר ר"ח לית כאן תיובות לית כאן בכל הש"ס הוא כמו בבבלי שמי מכאן וכזה איתא פעמים רבות ר"ל דשמי מכאן הדין הזה דהא לא משכחת לה האי דינא כלל בגידולי ערלה דמהני עימום ע"ז אמר ר' מנא אית כאן דשפיר שייך האי דינא דגידולי ערלה עוממות מותרות ולא דמי לתנור חדש דלא מהני יוצן דהכא מיירי שהביא עצים לחים ונגבו בקליפי ערלה והוי הגידולים מה שנתייבשו העצים ע"י הערלה בזה שפיר מותר ולא דמי לתנור חדש דהתם כל עיקר קיומו הוא ע"י הערלה אבל באופן זה שנתייבשו העצים גידולי ערלה כזה מותר בעימום:

וכמה היא חבילה עשרין וארבע זירין. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק עשרים יחור:

ר' יעקב בר אחא אמר מתניתא פליגא על מ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין דתנינן תמן ולמה הוזכרו רמוני בדן אלא שיהו מקדשות כ"ש דברי ר"מ ושאר כל הרמונים אין דרכן להימנות רמוני בדן ע"י שהן חביבין כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וקצת בשנו"א ז"ל. פי' דאי תימר כל הדברים מקדשין א"כ אפילו שאר רמונים נמי יקדשו וע"כ דעשרה דוקא ולא יותר דאילו למ"ד כל הדברים מקדשין כל שיש בו חשיבות ושסה אלו לאו דווקא המינין הללו אלא כל כיוצא בהן ואילו הכא תנינן בהדיא דמכאר ולמה הוזכרו רמוני בדן ולא מסיק דבאמת רמוני בדן לאו דוקא אלא תפס רמוני בדן וה"ה לכל הדברים השוין אלא מסיק שיהו מקדשות כ"ש משמע דרמוני בדן דוקא וששה דברים הללו דוקא וע"כ דרק עשרה דברים הוו ששה אלו וארבעה דבמשניות הקודמים: או

מסורת הש"ס

פסחים כו:

שם כו: כז. וש"נ.

תמורה לד.

נזיר ג: יבמות פא. זבחים עב:

ירושל' תרומות פ"י ה"ג. ע' תוס' יבמות פא: ד"ה ר"י וזבחים עב: ד"ה אלא. כלים פי"ז מ"ה. וע' תוס' זבחים ע"ב: ד"ה נתערבו

ע"ז עד.

עין משפט נר מצוה

כ
א ב מיי' פט"ז ממא"א הכ"ב

כא
ג מיי' פט"ז מטומ"צ ה"א וכמ"ש

כב
ד מיי' פ"ט מפסולי המוקדשין הי"ג

כג
ה מיי' פ"א מע"ז טוש"ע יו"ד סי' קיב ס"א

כד
ו מיי' פט"ז ממא"א ה"ט

כה
ז מיי' שם ה"ב טוש"ע שם סי' קי ס"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

זצרעת ממארת תן בו מארה. עי' ת"כ פ' תזריע ובנקה"כ בי"ד סי' רכ"א על סקמ"ס בש"ך שם:

שנויי נוסחאות (סו"ו) כרוב נד"ו. אכרוב.

מהר"מ יפ"ם

הרי אלו אסורות אפילו כמאן דאמר וכו'. נ"ב, צ"ל הרי אלו אסורות ור' יוחנן אמר אפילו למאן דאמר וכו':

גמ' רבי יונה בעי הא שקידי פרק לא. מתניתא בסתומה בין הסתומות אבל סתומה בין הפתוחות ונפתחה או פתוחה בין הסתומות ונסתמה צריכות שיעור אחר. היאך אפשר לפתוחה אצל הסתומות. א"ר זעירא תיפתר בפתוחה אצל החנוני שהיא כסתומה אצל בעל הבית. והתני ונסתמה תיפתר שחזר בעלה ונטלה. רבי קריספא בשם רבי יוחנן כל אילין קירייא וקורותא דאנן אכלין דלעת יונית אינון. רבי יונה בעי *ולמה לינן אמרין הראוי לתרומה. אמר ליה רבי יוסי [ז]תרומה נוהגת בכל. ערלה אינה נוהגת בכל:

הלכה ו מתני' [א] נתפצעו האגוזים נתפרדו הרימונים נפתחו החביות נחתכו הדלועין נתפרשו הככרות יעלו באחד ומאתים: גמ' *נפלו ואחר כך נתפצעו בין שוגג בין מזיד לא יעלו דברי רבי מאיר. רבי יודה אומר בין שוגג בין מזיד יעלו. רבי יוסי אומר [ב] שוגג יעלו מזיד לא יעלו. מה טעמא דרבי מאיר [ז]קנסו בשוגג מפני מזיד. מה טעמא דרבי יודה (סבר) [כבר] קנסו בידו. מה טעמא דרבי יוסי כיי דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור. *רבי שמעון בן לקיש בשם רבי הושעיא [ג] היו לפניו מאה וחמשים חביות נתפתחו מאה [מאה] מותרות חמשים אסורות והשאר לכשיפתחו יהו מותרות. אמר רבי זעירא לא אמרו אלא לכשיפתחו הא לפתוח לכתחלה אסור. דבי (רבי) ר' ינאי שאלין דלעת שלקה בבית אביה מהו שתטבול למעשרות. לוי שאל מהו שתטמא טומאת אוכלין. שלקה

רידב"ז

או פתוחה בין הסתומות ונסתמה צריכות שיעור אחר. ר"ל בא' ומאתים דלא נתקדש בכ"ש כיון דהיתה מתחלה פתוחה אזלינן בתר התחלה ובסתומה בין הפתוחות ונפתחה אזלינן בתר השתא ופריך האיך אפשר לפתוחה בין הסתומות ר"ל בשלמא סתומה בין הפתוחות ונפתחה שפיר בטל כיון דהשתא נפתחה נתבטל השתא ומאי איכפת לן על הבתחלה אבל האיך אפשר להאי דין לפתוחה בין הסתומות הא כיון שנסתמה אח"כ ממילא נתקדשו ונאסרות השתא ודמי כאילו נתערבה השתא בסתומות. ומשני דמיירי דלא נסתמה אלא ה"ק דהוי פתוחה אצל החנוני שהיא כסתומה אצל בעה"ב דדרך הבעה"ב לסתום מעט והוי אצלו חשיב סתומה אבל לגבי החנוני אין סתימה מעט חשיב סתומה וצריך סתימה מעליותא וסתימה כהאי לגבי החנוני חשיב פתוחה ולפיכך בטל ומאי דקרי לה סתומה הוא דלגבי בעה"ב הוי סתומה אבל לגבי החנוני הוי חשיבא פתוחה ע"ז מקשה דאי איפשר לומר כן הא קתני ונסתמה משמע דנסתם אח"כ ולא דהוי סתומה אצל בעה"ב ומשני דלשון נסתמה דקתני דנשמע מזה דנתחדש הסתימה ונעשה מפתוחה סתומה רבותא קמ"ל אע"ג דחזר בעה"ב ונטלה אצלו דנתחדש השתא ע"י נטילתו דנעשה מפתוחה סתומה מ"מ כבר נתבטל אצל החנוני דשם לא נחשבת מעולם רק לפתוחה:

איזהו

פני משה

במנין ומשני אין דדוקא רמוני בדן על ידי שהן חביבין וחשובין דרכן להימנות אבל שאר כל הרמונים אינם חביבין כל כך ולפעמים אין דרכן להימנות: ר' יונה בעי. על הא דחשיב במתני' אגוזי פרך ומשמע הא שקידי פרך לא ומאי שנא ולא משני מידי: מתניתא בסתומה בין הסתומות. הא דקתני חביות סתומות שנתערבה חבית סתומה של איסור בין חביות סתומות של היתר והן נשארו כולן סתומות ולאפוקי להא דמסיים ואזיל: אבל סתומה בין הפתוחות ונפתחה הסתומה או איפכא פתוחה וכו' צריכות שיעור אחר. כלומר דלאחר שנפתחה השיעור בה לפי מה שהיא אם היא של תרומה נוטל מאחד ומאה ממנה ושותה ואם של ערלה או כלאי הכרם אחד ומאתים וכן בפתוחה בין הסתומות וכו' דהעיקר אחר שעת התערובות הוא ולקמי' פריך על גוונא דהסיפא: היך אפשר לפתוחה אצל הסתומות. לומר שנתערבו הרי ניכרת היא ביניהן דבשלמא ברישא סתומה בין הפתוחות ונפתח' איכא למימר דהכי קאמר שלאחר שנתערבה נפתחה מאיליה ושוב אינה ניכרת איזו היא של איסור וקמ"ל דאע"פ שבשעה שנתערבה סתומה היתה מ"מ כשנפתחה הלך חשיבותה והדין בזה שנוטל כדי דימועה ושותה השאר וכן כל חבית וחבית שהן בספק אלא דפתוחה בין הסתומות היך אפשר שנתערבה דאם סתמה אח"כ הרי ידע איזו היא: תיפתר בפתוחה אצל החנוני שהיא כסתומה אצל הבעל הבית. לפי שדרך הבעל הבית כשממלא הרבה חביות סותם אותן דרך עראי בסתימה כל שהוא למסור להחנווני למכרן והחנווני הוא סותמן בסתימה יפה לפי שדרכו למכור מעט מעט וסותמן היטיב שלא יתקלקל היין בחביות והכא מיירי שאותה חבית של איסור אצל החנווני היא שנתערבה והיינו לאחר שסתם לשארי חביות שהיו לו בחנות בסתימה יפה כדרכו הניח לחבית אחת בסתימת בעל הבית ולא סתמה כמו שארי חביות וזהו כפתוחה שנתערבה בין הסתומות אלא שאינה ניכרת איזו היא של איסור משום שאח"כ סתם החנווני את כולן והשתא הא קמ"ל דאע"ג שעכשיו כולן סתומות הן מ"מ כיון שבשעה שנתערבה היתה פתוחה דהסתימה של בעל הבית לאו סתימה היא אצל החנווני ולא נקראת אצלו אלא כפתוחה ולפיכך אין לה דין חבית סתומה שנתערבה בין הסתומות: והתני ונסתמה. מאי האי ונסתמה דקאמר דהא אמרת שאע"פ שנסתמה אח"כ אצל החנווני לאו כלום היא הואיל ובשעה שנתערבה לא היתה נקראת סתומה אלא פתוחה ומכיון דלא מלית לפרושי להא אלא בהאי גוונא דאמרן א"כ מאי האי דהדר תני ונסתמה הרי זה בכלל שאמרנו ומשני תפתר שחזר בעלה ונטלה כלומר מילתא אחריתא אשמעינן בהא שאע"פ שאח"כ חזר בעל הבית ונטל אותן מהחנווני ונטלה לחבית של איסור ג"כ עמהן לא אמרינן דהשתא כסתומה בין הסתומות היא שהרי אצל בעל הבית נחשבו כולן כסתומות וטעמא משום דהואיל ואצל החנווני נתערבה ואצלו כפתוחה בין הסתומות היא שוב אינה אוסרת בכל שהוא: כל אילין קרייא וכו'. גרסינן להא בפ"ז דנדרים בהלכה א' לענין הנודר מן הירק דפליגי התם במתני' אם מותר בדלועים או לא וקאמר התם בגמרא דלא פליגי אלא בדלעת מצרית אבל בדלעת יונית כ"ע מודים שהוא כירק ועלה קאמר שם ר' קריספא בשם ר' יוחנן דכל הני קרי וכרובייתא דאנן אכלין להון בכלל דלעת יונית אינון ולד"ה הנודר מן הירק אסור בהן ואיידי דאיירי במתני' בדלעת יונית מייתי לה הכא: ולמה לית אנן אמרין. במתני' נמי להראוי לתרומה תרומה שהרי נוהגות הן ג"כ בתרומה ואם נתערבה מהן אינה עולה בא' ומאה ואמאי לא תני אלא הראוי לערלה וכו' והוה ליה למיתני ג"כ הראוי לתרומה תרומה: א"ל ר' יוסי. דמהאי טעמא גופה לא שייך הכא למיתני הראוי לתרומה תרומה שהרי תרומה נוהגת בכל אלו המינין דקחשיב במתני' ובין בירקות ובין בפירות אילן והאיך ליתני הראוי לתרומה הלא כולן ראוין הן: ערלה אינה נוהגת בכל. דלא שייכא אלא באילן והלכך תני לה הראוי לערלה ממה דמלינו כאן לערלה הוא והשאר לכלאי הכרם. ודוקא השאר לפי שהאגוזים והרימונים אינם שייכים כלל לכלאי הכרם כ"א לערלה אבל בתרומה לא מצי למיתני הראוי וכו' כלל אלא דהכל נוהגות בה:

הלכה ו מתני' נתפצעו האגוזים וכו'. כלומר הא דאמרנו במתני' דלעיל דאלו מקדשין בכל שהן דווקא כשהן שלימין אבל אם נתפצעו האגוזים וכו' הלך מהן החשיבות וכן אם נתפרסו הככרות לר"ע ויעלו בא' ומאתים: גמ' נפלו ואח"כ נתפצעו וכו'. תוספתא היא בפ"ה דתרומות שאם כבר נפלו ונתערבו בהיתר ואח"כ נתפצעו לר"מ בין בשוגג ובין במזיד לא יעלו כדמפרש טעמיה דס"ל קנסו שוגג אטו מזיד: מ"ט דר' יודה. במזיד וקאמר משום שכבר קנסו בידו כלומר שכבר קילקל הוא אותן בעצמו ולא קנסו במזיד אלא במקום שהוא רוצה לבטל האיסור כמות שהוא: מה טעמא דר' יוסי. דלא קניס שוגג אטו מזיד וכר' יהודה לא ס"ל דהא במזיד מיהא קניס וקאמר דטעמיה דס"ל כהאי דתנינן לעיל בסוף פ"ה דתרומות גבי תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו'. וקאמר התם עלה ר' אבהו בשם ר' יוחנן דה"ה כל איסורין שריבה עליהן לבטלן בשוגג מותר במזיד אסור: ר' שמעון בן לקיש בשם ר' הושעיה היו לפניו וכו'. זה כתוב לעיל בפ"ד דתרומות בהל"ח עד הא לפתוח לכתחילה אסור ושם תמצא מפורש: דבי ר' ינאי שאלין. שאלה זו דלעת שלקה בבית אביה כלומר ששלקה בעודה מחוברת באביה ולהכי נקט דלעת מפני שדרכה להתגדל ולהתפשט ובעודה מחוברת יכולין להטות ולבשל מקצתה: מהו שתטבול למעשרות. משום דקי"ל דהאש קובעת למעשרות כדתנינן לעיל בריש פ"ד דמעשרות הכובש והשולק והמולח חייב ומיבעיא להו אם אף בעודו מחובר מהני להיותה טבל וקבוע למעשרות שלא יאכל ממנה אפילו עראי עד שיעשר: לוי שאל. עוד שאלה אחרת באותה דלעת ששלקה במחובר מהו שתטמא טומאת אוכלין לפי שאין טומאת אוכלין במחובר אלא בתלוש ולאחר הכשר בתלוש וזו ששלקה אם כמחובר היא או מכיון ששלקה אין שם מחובר עליה: שלקה

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פט"ז ממא"א הי"א טוש"ע יו"ד סי' קא
כז
ב מיי' שם הי"א יב טוש"ע שם סי' נט ס"ג
כח
ג מיי' פט"ז מתרומות ה"ג

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]תרומה נוהגת בכל. ע' בר"ש והיו"ט וע' בתוס' ביבמות וזבחים שם:
[ז]ק סו שוגג וכו'. ע' בבבלי בגיטין דף נד ע"א וע' במים חיים פ"י מתרומות ה"כ ובפר"ח ביו"ד ס' נט וע' בכ:ות אליהו באן ודו"ק:

מסורת הש"ס

ע' תוס' יבמו' פא: ד"ה הרא.י זבחי: עב: ד"ה אך
גיטין נד
לעיל פ"א ה"ז תרומות פ"ד ה"ז

מראה הפנים

נפלו ואח"כ נתפצעו וכו'. כמו שהובא הך ברייתא כאן כך היא בתוספתא שם דר' יהודה ס"ל בין בשוגג בין במזיד יעלו ובבבלי גיטין דף נ"ד מייתי לה בנוסחא אחריתא וגרים התם דר"מ ור' יהודה סבירא להו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו ופריך התם הא דלעיל וכו' והתו' כתבו ע"ז ד"ה נפלו והתפצעו תימא דתניא בירושלמי פ' בתרא דערלה נפלו ואח"כ נתפצעו וכו' ור' יהודה אומר בין בשוגג בין במזיד יעלו ואין זה תימא למאן דחזי בכולא הדאי תלמודא דממש בכל פרק ופרק תמצא מהנוסחאות שבזמן בתוספתא ובשארי ברייתות נבאי תלמודא מייתי לבאי יוחנא ובתלמודא דבבלי בנוסחא אחריתא ולפיכך גאונים קדמונים סמכו על נוסחת הבבלי שהם בירכו בבירור אחר

שנויי נוסחאות (ש"מ) וקורותא כד"ו וקרוותא. (סו"ג) נפתחו כד"ו נתפתחו. (סו"ע) כבר כ"ס כד"ו. (כו"ג) דבי ר' ינאי כ"ס כד"ו.

בכר לארן
נפלו ואח"כ נתפצעו כו'. תוס' גיטין נ"ד ע"ב.

שלקה כמחותכת היא. כלומר דהדר פשטי להו דמכיון ששלקה כמחותכת חשיבא בין לענין קביעות מעשר ובין לטמא טומאת אוכלין: מילתיה דשמואל אמר. וכן שמעינן ממילתיה דשמואל מה שאמר דס״ל מטמאה היא טומאת אוכלין דאמר ר׳ יוסי בר׳ בון בשם שמואל תאנים וענבים שצמקו באביהן לא חשיבי כמחובר ומטמאין טומאת אוכלין וא״כ ה״ה נמי בדלעת ששלקה באביה דלא חשיבא כמחובר דלא יהא אלא כלמקה דשוב אינה מתגדלת וכתלושה חשיבא: והרודה מהן בשבת חייב משום קוצר. דנהי דלענין טומאת אוכלין כתלוש חשיבא משום שאינן ראוין להתגדל עוד מ״מ לענין שבת מכיון שלא נתלשו ממש כמחובר הן וחייב משום קוצר ואיידי דתני במתניתין נתפרסו הדלועין מייתי להאי נמי הכא: נתפרסו הככרות. וקאמר הש״ס מתני׳ דר״ע דאיהו ס״ל דאף ככרות של בעה״ב מקדשין בכל שהן ולדידי׳ הוא דאיצטריך למיתני דאם נתפרסו יעלו וקמ״ל דסתם לן התנא כר״ע דלעיל:

תורה אור

שלקה כמחותכת היא. מילתיה דשמואל *[דשמואל] אמר א שהיא מטמא טומאת אוכלין. ואמר רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל תאנים וענבים שצימקו באביהן מטמאין טומאת אוכלין ב והרודה מהן בשבת חייב משום קוצר: נתפרסו ככרות. מתני׳ דר׳ עקיבה דר׳ עקיבה אמר אף ככרות של בעל הבית:

הלכה ז מתני׳

ג *ספק הערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט. ד *כרם שהוא נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד. ה החדש אסור מן התורה בכל מקום ו והערלה הלכה ז והכלאים מדברי סופרים:

גמ׳ ח איזו ספק הערלה כרם של ערלה וענבים נמכרות חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר. אמר רבי יודן אף זה ספיקו אסור בסוריא איזו ספק המותר בסוריא כרם של ערלה וכרם אחר בצידו וענבים נמכרות חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר. אמר רבי יודה אף זה אסור בסוריא איזו ספק המותר בסוריא כרם נטוע ירק ושדה ירק אחר בצידו וירק נמכר חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוץ לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד. אמר רבי יודן עוד היא בקדמייתא יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט: החדש אסור מן התורה בכל מקום: מתניתא דרבי ליעזר *דתנינן תמן ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה לארץ וכל [מצוה] שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ י חוץ מן הערלה ומן הכלאים. רבי ליעזר אומר אף החדש. מה טעמא דרבי ליעזר °בכל מושבותיכם בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ. מה מקיימין רבנין טעמא דרבי ליעזר בכל מושבותיכם בחדש שכן יצא בחוץ. רבי יונה בעי קומי רבי יוסי *ולמה לא תנינן אף החלה עמהן. אמר ליה לא אתינן מתני׳ אלא דבר שהוא נוהג בישראל ובגוים. כ וחלה אינה נוהגת אלא בישראל דכתיב °ראשית עריסותיכם ולא של גוים: והערלה הלכה. *שמואל אמר כהלכות המדינה. רבי יוחנן אמר ל הלכה למשה מסיני. רבי יסא בעי קומי רבי יוחנן הלכה למשה מסיני ואת אמר הכין. אמר בשעה שניתנה הלכה כך ניתנה. אמר אילו לא סלקית לארץ ישראל אלא לשמוע דבר זה די: והכלאים מדברי סופרים: *שמואל אמר בכלאי הכרם הא בכלאי זרעים מותר. ר׳ יוחנן אמר בכלאי מ הכרם הא בכלאי זרעים אסור. אמר רב הונא

כד

ויק׳ כג · במדב׳ טו

איזהו ספק ערלה. גירסת הגר״א ז״ל בכי״ק ספק כלאי הכרם כרם של כלאי הכרם וירק נמכר חוצה לו בא״י אסור ובסוריא מותר א״ר יודן כו׳. כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק:

בכל מושבותיכם בחדש שילא בחוץ. כן גי׳ הגר״א ז״ל בכי״ק:

לח

שאינן ראוין להתגדל עוד מ״מ לענין שבת מכיון שלא נתלשו ממש כמחובר הן וחייב משום קוצר ואיידי דתני במתניתין נתפרסו הדלועין מייתי להאי נמי הכא: נתפרסו הככרות. וקאמר הש״ס מתני׳ דר״ע דאיהו ס״ל דאף ככרות של בעה״ב מקדשין בכל שהן ולדידי׳ הוא דאיצטריך למיתני דאם נתפרסו יעלו וקמ״ל דסתם לן התנא כר״ע דלעיל:

הלכה ז מתני׳

ספק ערלה. כדמפרש בגמ׳ כגון שיש כאן כרם של ערלה וענבים נמכרות חוצה לו ספק מן זה הכרם הוא ספק מכרם אחר אם הוא בא״י אסור ובסוריא מותר: ובח״ל יורד ולוקח. כלומר אפי׳ רואה הוא שענבים אלו יוצאות מהכרם הזה לוקח הוא מהן ובלבד שלא יראנו לוקט ביד מן הערלה: כרם שהוא נטוע ירק. ויש בו כלאים מפני הכרם וירק נמכר חוצה לו ספק אם הירק מהכרם הזה או לא בא״י אסור ובסוריא מותר ובח״ל יורד ולוקט כלומר אפי׳ רואהו לוקט מותר ליקח ממנו ובלבד שלא ילקט האוכל בעצמו בידו: החדש אסור מן התורה בכל מקום. אפי׳ בח״ל: והערלה הלכה. מהלכה למשה מסיני נאסרה הערלה בח״ל ודוקא בודאה אבל בספקה בח״ל מותר שכך נאמרה הלכה: והכלאים מדברי סופרים. בח״ל ודוקא כלאי הכרם דחמירי דאסירי בהנאה בא״י ולהכי גזרו בהו רבנן בח״ל אבל בכלאי זרעים דאף בא״י אינן אסורין אלא בזריעה אבל באכילה ובהנאה שרו לא גזרו בהו רבנן בח״ל. והרכבת האילן בכל מקום אסור מן התורה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך בין בארץ ובין בח״ל אף שדך בהרכבה בין בארץ בין בח״ל:

גמ׳ איזהו ספק ערלה וכו׳. תוספתא היא במכילתן וכדפרישית במתני׳: אמר רבי יודן. הוא רבי יהודה התנא דפליג בהתוספתא וס״ל דספק זה אף בסוריא אסור ואיזהו ספק המותר בסוריא כרם וכו׳ דמכיון שיש כאן כרם אחר היתר נטועה בצדו תלינן לקולא בסוריא: אמר רבי יהודה אף זה אסור בסוריא. זה קאי אסיפא כרם נטוע ירק וכך היא בתוספתא דלהת״ק ספקו בסוריא מותר אפילו אין כאן אלא הכרם נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו ורבי יהודה פליג דזה אסור אף בסוריא ואיזהו ספק המותר בסוריא כרם נטוע ירק ושדה ירק אחר בצידו וכו׳: ובח״ל יורד ולוקט וכו׳ אמר ר׳ יודן עוד היא בקדמייתא וכו׳. כלומר דר׳ יודן תני גם בסיפא יורד ולוקח וכו׳ כמו בהקדמייתא ברישא: החדש וכו׳. מתני׳ דר״א בפ״ק דקדושין כדתנינן תמן כל מצוה וכו׳: בכל מושבותיכם. בכל מקום שאתם יושבין משמע אפי׳ בח״ל: מה מקיימין רבנן טעמא דר״א בכל מושבותיכם בחדש שכאן וילא בחוץ. ובקדושין שם בהל״ח בחדש שבו שילא לח״ל והיינו הך. כלומר דלדידהו קרא אתי לרבות על חדש של א״י שילא לח״ל שבזה אתה נוהג איסור בכל מקום מושבותיכם אבל לא בחדש של ח״ל גופה: ולמה לא תנינן. לר״א אף החלה עמהן שנוהגת בכל מקום: א״ל לא אתינן מיתני אלא דבר שהוא נוהג בין בישראל ובין בגוים. כמו החדש למאי דס״ל לדידי לר״א וכן הערלה והכלאים להת״ק דהתם אבל החלה אינה נוהגת אלא בשל ישראל לכ״ע: והערלה הלכה. ופליגי שמואל ור׳ יוחנן מאי הלכה שמואל אמר כהלכות מדינה שמעלמן הנהיגו עליהם להלכה זו ולאסור הערלה בח״ל: הלכה למשה מסיני ואת אמר הכין. בתמיה כלומר לדידך דאמרת הלכה למשה מסיני היא בח״ל ואת אמרת דספיקה מותר כדתנינן במתני׳ ואמר לו בשעה שניתנה הלכה זו כך נאמרה דודאה אסור בח״ל וספיקה מותר: אמר ר׳ יסא אילו לא סלקית לא״י וכו׳. דר׳ יסא מח״ל הוה ועלה לא״י ללמוד תורה מר׳ יוחנן: שמואל אמר בכלאי הכרם. הוא דאסור מד״ס בח״ל הא בכלאי זרעים מותר כדפרישית במתני׳ ור׳ יוחנן אמר איפכא ובכלאי זרעים אסור מן התורה:

כד

מראה הפנים

אמר בירור ועיין לעיל בפ״ב דתרומות בהלכה ג׳ ד״ה בשוגג באיסור ובמזיד בא סור מה שנתבאר מענין פלוגתא דקנסו שוגג אטו מזיד ובאיזה מקום ר׳ יהודה מודה וכן לדעת הרמב״ם ותמצא שם מבואר הכל בס״ד:

תאנים וענבים שצמקו באביהן וכו׳. בבבלי חולין דף קכ״ז מייתי להא דשמואל ושם המסקנא דמחלקינן בין פירות לירקות בענין זה ולא כדיליף הכא לענין דלעת שלקה מהסיא דשמואל וע״ש: ספק ערלה וכו׳. הפירוש הנכון והאמיתי גם במשנה זו כדעת הרמב״ם בחיבורו בפ״י מהל׳ מ״א בהלכה י״א וכבר בארתי לזה לעיל בריש פ״ח דכלאים בביאור היטב והוכחתי והכרחתי לדעתו ולפירושו בחבורו ולא כדעת המפרשים דהכא בשל נכרי איירי וע״ש כי המלא מבואר סוגיא דבבלי דקדושין דף ל״ט וכל השייך לענין הזה ותירצתי קושית הר״ן ומהמפרשים שבלפלו בזה הכל על נכון בס״ד:

אמר ר׳ יודן עוד היא בקדמייתא וכו׳. וזה כהאי דהשיב לו רב יהודה לעיל בבבלי קידושין דאמר ליה שמואל לרב ענן תני זה וזה יורד ולוקח וכו׳ ע״ש ועיין במה שכיונתי בדבור לעיל ממה שנתבאר מהאי דרב ענן שם: רבי יונה בעא קומי ר׳ יוסי ולמה לא תנינן אף החלה עמהן וכו׳. עיין לעיל בפ״ב דחלה בהלכה א׳ מה שבארתי ת״ל מענין זה ומה שנתבאר שם מפסק דדין חדש בס״ד:

שמואל אמר בכלאי הכרם וכו׳ ר׳ יוחנן אמר וכו׳. לכאורה היה אפשר לפרש להאי דר׳ יוחנן כאן כדמפרש לה בבבלי דקידושין שם דבהרכבת האילן קאמר ודריש את חקותי תשמורו וכו׳ אלא דאי הכי למה לי לאתויי הך הקישא דאיתקש כלאי זרעים לכלאי בגדים וכלאי בהמה ואם בהרכבה קאמר מה שייך כלאי בגדים לענין האי הקישא ובהקישא דכלאי בהמה סגי כדקאמר התם והלכך נראה דלשיטתא דהך הלמודא ר׳ יוחנן מהגניר

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי׳ פ״ב מטומא״א ה״ה

ל
ב מיי׳ פ״ח מסבת ה״ד

לא
ג מיי׳ פ״י ממא״א ה״א סמ״ג לאוין קמד טוש״ע יו״ד סי׳ רצד ס״ט

לב
ד מיי׳ שם ופ״ח מכלאים ה״ד טוש״ע שם סי׳ רצ״ו ס״ט

לג
ה ו ז ח מיי׳ פ״י ממא״א ה״ב ה י א

לד
ט מיי׳ פ״א מתרומות ה״א ד ו

לה
י מיי׳ פ״י ממא״א ה״י סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ רצד ס״א וסי׳ רצו סעי׳ סט

לו
כ מיי׳ פ״ו מבכורי׳ ה״ט

לז
ל מיי׳ פ״י ממא״א ה״י סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ רצד ס״ח

לח
מ מיי׳ שם ה״ח ופ״א מכלאים ה״ג ה

גליון הש״ס וציון ירושלים

בולמ: לא תנינן אף החלה. עי׳ תוס׳ קידושין דף ל״ז ע״ב ועי׳ ב״ח ביו״ד סי׳ שלג ובאחרונים שם וביד כאול שם שהארכתי. ועי׳ בבה״ז במנחות בסופו בחידושיו על הרמב״ם ועי׳ במגלת ספר לאוין קמו ובכל שו״ת המדברי׳ בעסק חדש כאשר ציינו אפס קצהו לעיל בחלה דף ד ב:

מסורת הש״ס

חולין קכז:

ברכות לו. קידושין לח: שם

קידושין לו:

ירושלמי קידושין פ״א ה״ט ועי׳ תוס׳ קידושין שם ד״ה כל ותוס׳ ע״ז סב: ד״ה אין.
קידושין לח.
קידושין לט.

כד נחתין מערביא דתמן. כשירדו אלו התלמידים שלמדו בא"י ובאו לבבל ואמרו להא בשם ר' יוחנן וקיימונה לטעמא דידיה דלמאי החמיר בכלאי זרעים טפי מכלאי הכרם ואמרו דהיינו טעמיה דכתיב את חוקותי תשמרו וגו' ובגד כלאים וגו' ומדכתב לכולהו בחד קרא והטיל לכלאי זרעים בין כלאי בהמה לכלאי בגדים ש"מ להיקישא הוא דאתא דהקיש כלאי זרעים וכו' ולומר לך שאע"פ שהן תלוין בחובת הקרקע נוהגין בארץ ובח"ל: חד ב"נ זרע חקלייה. לשדה שלו שעורין ולפת בערבוביא ובח"ל היה דהא אתא עובדא קומי שמואל: עבר שם חנין גוביתא. ממקום גוביתא היה וראה כלאים הללו ועקר אותן: אתא עובדא קומי שמואל וקנסיה. לחנן גוביתא שלא היה לו לעקור אותן שלא ברשות הבעלים כדשמעינן מהאי ברייתא דלקמי': דתני. בתוספתא סוף פ"ב דכלאים אין עושין עם ישראל בכלאים ובח"ל קאי אבל עוקרין עמו בכלאים וכו' ולמאי איצטריך למיתני האי אבל עוקרין עמו וכי היתירא דעוקרין אשמועינן אלא שמע מינה דלדיוקא איצטריך דעמו הוא דעוקרין אם נותן רשות לעקור אותן אבל בלאו הכי אין לו לעקור למאי שכבר נזרע דמכיון שכבר עבר זה וזרע מה שעבר עבר והואיל ומותרין באכילה הן למה יעקור דלא גזרו על המקיים כלאים בח"ל אפי' למאן דאוסר והלכך קנסיה שמואל: תני. סיפא דהתוספתא היא בכלאים שם: אין עושין עם הגוי בכלאים. בא"י מיירי כדמסיים אבל עיירות המובלעות בא"י וכו' ומכ"ש בח"ל דשרי לסייע את הגוי בשדה שלו: כשם שכלאים בארץ וכו'. וקאמר הש"ס דשמואל ור' יוחנן כל חד וחד מפרש להא לטעמיה למאי דאמרו לעיל דשמואל פתר להאי ברייתא אין עושין וכו' ובסיפא דקתני כשם וכו' אדין כלאים לישראל קאי והיינו כלאי הכרם דוקא דבהן גזרו בח"ל הא כלאי זרעים מותר לזרוע בח"ל כדקאמר לעיל: ר' יוחנן פתר להאי מתניתא אין נושין וכו'. כלומר ברישא מפרש לה כדשמואל דבהתוספתא לא גרים אלא אין עושין עם הגוי בכלאים סתמא ומפרשי לה דבין בכלאי הכרם ובין בכלאי זרעים אין עושין עמו אבל להאי כשם שכלאים בארץ וכו' דהסיפא מפרש ר' יוחנן לטעמיה: בכלאי כרם הא בכלאי זרעים. כלומר הא דקאמר כשם שכלאים בארץ בכלאי הכרם נמי מיתפרשא דשתיהן אסורין הן בארץ אבל הא דמסיים כך כלאים בח"ל בכלאי זרעים הוא דמתפרשא דכלאי זרעים הוא דאיתרבו מהיקישא דלעיל לר' יוחנן דשדך לא תזרע כתיבא התם אבל כלאי הכרם ס"ל דלא איתסרו בחוצה לארץ:

תורה אור

כד נחתון מערביא דתמן אמרונה בשם רבי יוחנן וקיימנוה °את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך הקיש כלאי זרעים לכלאי בגדים וכלאי בהמה מה כלאי בגדים וכלאי בהמה שאין תלויין בארץ ונוהגין בארץ ובחוץ לארץ אף כלאי זרעים אע"פ שהן תלוין בארץ נוהגין בארץ ובחוצה לארץ. חד בר נש זרע חקליה שעורין ולפת. עבר חנין גוביתא ועקרין. אתא עובדא קומי שמואל וקנסיה. דתני אין עושין עם ישראל בכלאים [א] אבל עוקרין עמו בכלאים מפני שהוא ממעט בעבירה. *תני [י] אין עושין עם הגוי בכלאים [ב] בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים. אבל עיירות המובלעות בארץ ישראל כגון באינה ובאימה ובחברותיה עושין עמהן בכלאים. כשם שכלאים בארץ כך כלאים בחוץ לארץ. שמואל פתר מתני' אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים. אבל עיירות המובלעות בארץ ישראל כגון באינה ובאימה וחברותיה עושין עמהן בכלאים. כשם שכלאים בארץ כך כלאים בחוצה לארץ. כלאי הכרם הא כלאי זרעים מותר. ר' יוחנן פתר מתניתא אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ בין בכלאי כרם בין בכלאי זרעים. אבל עיירות המובלעות בארץ ישראל כגון באינה ובאימה וחברותיה עושין עמהן בכלאים. כשם שכלאים בארץ ישראל כך כלאים בחוצה לארץ בכלאי הכרם הא בכלאי זרעים:

ויקרא יט

לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך הקיש כלאי זרעים כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:
תני אין עושין עם העכו"ם בכלאים אבל עוקרין עמו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:
מפני שהוא ממעט בעבירה אין עושין עם העכו"ם בכלאים בין כלאי הכרם כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:
כך כלאים בחו"ל בכלאי זרעים הא בכלאי הכרם. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

סליק פירקא וכולא מסכתא

ברחמי ובסייעתא דשמיא

עין משפט נר מצוה

לט
א מיי' פ"ה מכלאים ה"ה טוש"ע יו"ד סי' רצ"ו ס"א

מ
ב מיי' פ"א שם ה"ג ובכ"מ טוש"ע שם

מסורת הש"ס

תוספתא כלאים פ"ב, פ"ו פד.

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ב] בין בכלאי הכרם וכו'. ע' בתוס' בע"ז דף סג ע"ב ד"ה אין עוברין וצ"ע שלא הזכירו דברי הירושלמי אלו וע' במהר"ס מלובלין שם ובקדמונים:

הדרן עלך בגד שצבעו וסליקא לה מסכת ערלה

הדרן עלך בגד שצבעו
וסליקא לה מסכתא ערלה
בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

מראה הפנים

מחמיר טפי בכלאי זרעים בח"ל מבכלאי הכרם ולפיכך תירצו אליביה מהאי היקשא דאיתקש גם לכלאי בגדים ואי לא כתב רחמנא בהאי קרא אלא כלאי בהמה ה"א דדוקא בהנהו הוא דאיתקש ולכך הטיל הכתוב לכלאי זרעים ביניהם כי היכי דלא תטעה וכלאי בהמה הינטריך נמי ללמד עליהן שאסור בכל מקום וזהו לפי סוגיות הב"ם והכא וכל למסקנת הבבלי ליתא להא אלא כהאי דשמואל וכדמתרץ התם נמי אליבא דר' יוחנן וכדפרישית במתניתין:

דתני אין עושין עם ישראל בכלאים וכו'. בספרי הדפוס בתוספתא שם כתוב כאן ג"כ אין עושין עם גוי בכלאים וט"ס הוא דעם הגוי כם פא הוא דנשנה והנוסח' דהכא אמיתית היא וכדמוכח דמייתי לה על האי עובדא דתנין גוכתא דקנסיה שמואל על שעקר בלתי רשות הבעלים ישראל דאיירי הכא ומהאי עובדא ורב תנן ורבנן בבבלי קידושין שם ומצא היתור כמה שציינתי לעיל בריש פ"ת דכלאים ע"ש:

תני אין עושין עם הגוי בכלאים וכו'. כ"פ הרמב"ם בריש הלכות כלאים בהלכה ג' אסור לזרוע כלאים לנכרי ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים והראב"ד הקשה על הא דכתב ומותר לומר וכו' והלא אף המקיים לוקה וכו' וקושיא זו אינה מוכרחת דלא אמרו הלא המקיים כמה שזרע הוא בעצמו וכן כמ"ם ואין אפשר שלא יככם וכו' ג"כ יש לומר דאומר לנכרי שיעשה את כל זה הלא דקושיא הב' לכאורה קושיא היא דאמירה לנכרי באיסור לאו בעיא דלא איפשיטא בב"מ דף צ' ולחומרא ועיין במה שהביא הכ"מ בשם הר"י קורקוס לפרש בשדהו של הנכרי וכו' ואין פי' זה סובל כלל לדברי הרמב"ם שכתב לזרוע וכו' והיותר נכון ומרווח להרן זה למאי שבארתי בריש פ"ת דכלאים דנראה מדברי רש"י ז"ל בקידושין דף ל"ט דאיסור לאו דכלאי זרעים ג"כ במפולת יד הוא כמו בלאו דכלאי הכרם וכך נראה לדעת הרמב"ם שכתב בריש הפרק שם הזורע שני מיני זרעים כאחד בא"י לוקה שנא' שדך לא תזרע ומלא תזרע משמע דווקא אם הם כאחד בשעת זריעה כדפירש"י שם וא"כ בזה אחר זה אין כאן איסור לאו מן התורה אלא דמ"מ אסור הוא והלכך מותר לומר להגוי לזרוע לו כלאי זרעים בזה אחר זה דבכה"ג לא מספקא ליה להש"ס בב"מ באמירה לנכרי אלא במקום היסור לאו בדוקא וזהו ה כאם לפע"ד לפי' דבריו ולטעמו ועיין במה שנתבאר בריש פ"ת דכלאים בס"ד:

סליק פרקא בסייעתא דשמיא

שנויי נוסחאות (סו"א) כד נחתון גד"ו בר נחתון ובכי"ל בר נחתום. **אמרונה** בכי"ל **אמרתה**. (סו"ע) **שמואל** בכי"ל **יוסה**. (סוכ"ג) **זרעים** בכי"ל **זרעים אסור**.

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' יש מביאין ביכורים וקורין. לפי שמלוה לקרות הפרשה כשמגיע לעזרה מהגדתי היום לפני ה' אלהיך וגו' עד כל הפרשה כדתנן לקמן בפ"ג וקתסיב לה הכא דיש שמלות הבאה עליהן וכן מלות הקרייה ויש מביאין ולא קורין ויש שאין מביאין כלל : אלו שאינן הורה אור מביאין. במה דסיים פתח כמו בפ"ב דשבת והדומה לו : הנוטע לתוך שלו. כלומר שהנטיעה היא בתוך שלו אלא שהבריך את האילן או את היחור ממנו מתוך שלו לתוך של יחיד חבירו או בתוך של רבים : וכן המבריך וכו'. כלומר שנטע אותו בתוך של יחיד חבירו או ברשות הרבים והבריכו לתוך שדה שלו או שנטע בתוך שלו והבריכו בתוך שלו ודרך היחיד או דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ומפסקת באמלע בין עיקר האילן ובין ההברכה כל אלו אינן מביאין כדמפרש טעמא במתני' דלקמן משום שנאמר בכורי אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך והלכך אינו מביא לא ממה שהוליא האילן בלד זה ולא ממה שהוליא מלד זה כדמפרש בגמר' דלפעמים יונקין הן זה מזה ואין כאן כל הגידולים מאדמתך : ר' יהודה אומר מביא. אדרך היחיד ודרך הרבים באמלע הוא דפליג ובנוסחת המשניות כתוב כן ר' יהודה אומר כזה מביא ואסיפא דמתני' קאי וטעמיה דר' יהודה מפרש בגמרא דס"ל כר' אליעזר דסוף פרק חזקת הבתים דמתיר לעשות חלל תחת רשות הרבים אם הוא בכדי שתהא עגלה מהלכת מלמעלה וטעונה אבנים וה"נ לר' יהודה כן ומכיון דההברכה זו שעושה תחת רשות הרבים ברשות הוא דקעביד מביא הוא אבל אינו קורא שהרי אין אותו החלל שלו בלבד אלא כל הקודש זכה ואין הלכה כר' יהודה : **גמ'** הנוטע

ב"ב כו. ערלה פ"א כל"א

יש מביאין בכורין וקורין. מביאין ולא קורין. ויש שאינן מביאין. אלו שאינן מביאין הנוטע בתוך שלו והבריכו בתוך של יחיד או בתוך של רבים. וכן המבריך מתוך של יחיד או מתוך הרבים לתוך שלו. הנוטע בתוך שלו והמבריך בתוך שלו ודרך היחיד ודרך הרבים באמצע הרי זה אינו מביא. רבי יהודה אומר מביא. [א] מאיזה טעם אינו מביא משום שנאמר [שמות כג] ראשית בכורי אדמתך תביא עד שיהו כל הגידולים מאדמתך : **גמ'** יש מביאין כו'. הנוטע בתוך שלו והבריך בתוך של יחיד או לתוך של רבים [ב] אפילו מן הזקינה אינו מביא. המבריך מתוך של יחיד או מתוך של רבים לתוך שלו [ג] אפילו מן הילדה אינו מביא. הדא אמרה כשם שהילדה חיה מן הזקינה כך הזקינה חיה מן הילדה. אמר רבי יוחנן כולהן משום תורת הגוזלן ירדו להן. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן. מאיזה טעם אינו מביא משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך. תני [ד] אם הבריך ברשות מביא וקורא. רבי יוסי בשם רבי אימי והוא שנתן לו רשות לעולם הא לשעה לא. רבי יונה בשם רבי אימי אפילו לשעה. חייליה דרבי יונה מן הדא [ה] *היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו. ועצים לא לשעה הן. מה עבד לה רבי יוסי שרשים שדרכן להחליף לעולם מכיון שדרכן להחליף לעולם הן. אמר רבי מנא מילתא דרבי יוחנן מסייע לאבא דאמר רבי יוחנן כולהן משום תורת הגוזלן ירדו להן. וכאן מכיון שנתן לו רשות להבריך אפילו לשעה

*) דף סג ע"ג

א"ר יוחנן כולהון משום תורת הגוזלן ירדו להם. אבל אם הי' לו רשות ולא הוי גזלן מביא וקורא אע"ג דלא הוי אדמתך אבל ר' יוסי פליג עליו ואמר מתניתא אמרה כן מאיזה טעם אינו מביא משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך ואפילו הי' ברשות בהיתר ולא בגזילה מ"מ הא לא הוי אדמתך דהא הוי אדמתו של אחר אבל ר' יוחנן ס"ל דאדמתך ממעט גזילה ופי' תיבות מתניתא אמרה כן הוא לאו ראי' לר' יוחנן אלא דיהוי דז"א דמתניתא אמרה כן ר"ל דמתניתא כן אמרה ממיעוט אדמתך ולא משום דגזילה :

ר' יוסי בשם ר"א והוא שנתן לו רשות לעולם. דאזיל לטעמו דס"ל דהטעם הוא לאו משום גזילה (ל"ז) משום דהוי אדמת אחר. ר' יונה בשם ר"א אפילו לשעה דס"ל דכיון דלא הוי גזילה מביא וקורא ע"ז קאמר חיילי' דר' יונה מן הדא היה חופר בור שיח ומערה יורד וקולץ והעלים שלו פי' דעלים הוא השרשים שייך לבעל הבור וע"ז מקשה והעלים ר"ל והשרשים לא לשעה הן בתמי' דהא רשות ביד חבירו לקלוץ השרשים וא"כ קשיא מאי שנא שרשים מהברכה ואנן קי"ל דשרשים לענין ביכורים אין בהם ממש כדאיתא בפ"ק דמס' ערלה ובפ"ב דמס' ב"ב בירושלמי דאל"כ לא פי' יכול אדם להביא ביכורים לעולם מפני שהשרשין של זה יולאין לתוך של זה ושל זה בשל זה עיי"ש ואין לומר דשרשים אין בהם ממש משום דהוי ברשות ז"א דהא לא הוי אלא לפי שעה ע"ז משני ר' יוסי דמשרשים לא קשיא דהתם הוי לעולם משום דאם יקלוץ השורש הזה יצא אחר במקומו ונמצא דיש לו רשות על השרשים באדמת חבירו לעולם משא"כ בהברכה לשעה דאינו רק לשעה. וראיתי בירושלמי שת"י והוגה כאן חיילי' דר"י מן הדא אילן הסמוך למיצר מביא וקורא ותנינן היה הופר בור כו' ואינו כ"י הגר"א ז"ל. ולפי הנראה שכיון ג"כ לדרך הזה שגירסנו אבל א"ל לגי' הזה. ובאמת אין להקשות מאילן הסמוך למיצר כי זה הוא מתנאי יהושע דאילן הסמוך למיצר ואפילו דצריך להרחיק והוי גזלן כדכתב הרמב"ם ז"ל מ"מ מביא וקורא מתנאי יהושע שהתנה דלענין ביכורים יהא היניקה מאדמת חבירו שלו אלא דמקשה משרשים דעלמא דאין בהם ממש לענין ביכורים מגד הדין ולא מתנאי יהושע. ומשני דלא דמי שרשים להברכה. א"ר מנא מילתא דר"י מסייע לאבא דהוא ר' יונה דהא ר"י ס"ל דהטעם הוא משום גוזלן

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ב מבכורים ה"י סמ"ג עשין קלט

ב
ב ג מיי' שם סוע' כמ"ל

ג
ד מיי' שם הי"א

ד
ה מיי' פ"י משכנים ה"ז סמ"ג שם פ"ב טוש"ע חו"מ סי' קנס ס"ל

בתוך שלו וכו' אפילו מן הזקינה אינו מביא. אפי' ממה שיולא מהעיקר של אילן הזקן שהוא עומד בתוך שלו וכן המבריך מתוך של יחיד וכו' אפי' מן הילדה והוא היולא מתוך ההברכה ובתוך שלו הוא אעפ"כ אינו מביא כדמסיק טעמא הדא אמרה וכו' דכמו שההברכה הילדה חיה ויונקת מן האילן הזקן שהוברכה ממנו כך האילן הזקן הוא חי ויונק מן הילדה כל זמן שלא נפסקו זה מזה וא"כ אין כאן כל הגידולים מאדמתך : כולהון. דקתני במתני' משום תורת הגוזלן ירדו להן כלומר דהואיל ויונק מתוך זה שהוא בשל חבירו או בשל רבים הרי הוא כגזלן ואינו מביא : מתני' אמרה כן. ומאי קמ"ל דהא הכי תנינן במתני' דלקמן מאיזה טעם אינו מביא וכו' האריסין וכו' והגזלן אין מביאין מאותו הטעם וכו' אלמא דחדא טעמא אית להו : תני. בברייתא אם הבריך ברשות חבירו לתוך שדהו מביא וקורא ופליגי בה ר' יוסי ור' יונה ברשות כמה : אפי' לשעה. שלא נתן לו אלא לפי שעה עד זמן כך וכך הרי הוא מביא וקורא מן היולא בתוך הזמן דהוי כשלו : חייליה דר' יונה. סייעתיה וממה שלמד לומר כן מן הדא דתנינן בפ' לא יחפור לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות וכו' היו שרשים יולאין לתוך של חבירו מעמיק בעל השדה שלשה טפחים וקולץ אותן כדי שלא יעכב את המחרישה היה חופר בעל השדה הזה בור ושיח ומערה קולץ ויורד והעלים שלו : ועלים לא לשעה הן. כלומר וכי אותן העלים שהוא קולץ מחמת שלריך לחפור הבור שם לא לפי שעה הן בתמיה דודאי אין לו לקלוץ אלא בשעת החפירה ואעפ"כ מכיון שקולץ ברשות הוא הרי העלים שלו הן והכא נמי אע"פ שלא נתן לו רשות אלא לפי שעה הרי הוא כשלו : מה עביד לה ר' יוסי. להאי מתני' הרי בהדיא דאפי' רשות לשעה מהני שיהא שלו ומשני דהתם נמי כרשות לעולם הוא לפי שהשרשים דרכן להחליף לעולם שקולץ אותן והן מחליפין וחוזרין וגדלין וא"כ חוזר וקוללן שלא יקלקלו הבור ומכיון שדרכן להחליף הרי כרשות לעולם הן שתמיד יש לו רשות לחזור ולקללן : אמר ר' מנא. מילתא דר' יוחנן דלעיל מסייע לאבא והוא ר' יונה דהא אמר ר' יוחנן דטעמא דכולהון משום דהוי כגזלן

מראה הפנים

יש מביאין ביכורים וקורין אלו שאין מביאין וכו' ודרך היחיד ודרך הרבים באמלע. הר"ש פי' וזר"ב אחריו כגון שיש לו שתי גינות משני לידי הדרכים ולא היה לריך לכך אלא דמיירי בשיהא דרך היחיד או דרך הרבים עוברת בתוך שדהו כדפרישית בפנים וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ביכורים בהל' י' או שהיתה עיקרו בתוך שדהו והבריך קלתו בתוך שדהו ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת באמלע בין העיקר והלד המוברך וכו' וכן נראה מסוגיא דגמרא דלמד דין המוכר שביל לחבירו מהאי פלוגתא דר' יהודה ורבנן במתני' דכי היכי דפליגי במוכר שביל אלמא דמתני' איירי בהדרך היחיד או של רבים עוברת בתוך שדהו ומפסקת בין העיקר להברכה ובענין פלוגתייהו דמתניתין עיין בדבור דלקמן :

רבי יהודה אמר כזה מביא. התוס' יו"ט מביא כאן לדברי הר"ש בשם הירושלמי דר' יהודה אתיא כר"א וכו' וסיים על זה וכתב ומכל הלין דר' יהודה לא פליג אלא בדרך הרבים באמלע אבל לא בדרך היחיד עכ"ל וכמ"כ לא רא: אלא בדברי הר"ש שלא העתיק אלא דברי ר' אימי דסוף הסוגיא ובהדיא מפרש הש"ס לעיל מינה על דעתיה דר' יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך היחיד באמלע וכו' אלמא דר' יהודה פליג ג"כ אדרך היחיד באמלע ועוד דלקמן אחר זה קאמר בהדיא דבמוכר שביל לחבירו פליגי ביה נמי ר' יהודה ורבנן וא"כ על כרחך דכזה מביא דקאמר ר' יהודה אכולא סיפא קאי וכדפרישית בפנים וטפי מוכרח לזה למאי דפרישית לקמן בהסוגיא ללשון הב' שהוא העיקר דר' יונה דקאמר לריכה לר' יודה וכו' לפרושי מילתיה לפי האי אוקימתא הוא דקאמר דבמוכר שביל לחבירו בתוך שדהו הוא דפליגי וכדנראה דעלה קאמר מה פליגין וכו' וזהו פשוט דבתחילה מפרש הש"ס על דעתיה דר' יודה במאי דפליג בדרך היחיד באמלע והדר מפרש במאי דפליג בדרך הרבים באמלע והכי מוכח נמי בהדיא מגי' הספרי פ' הבא דגרים התם והנוטע בתוך שלו ומבריך בתוך שלו ודרך הרבים ודרך היחיד באמלע ה"ז אינו מביא ר' יהודה אומר כזה מביא וא"כ דברי ר' יהודה אדרך היחיד באמלע נמי קאי :

כולן משום תורת הגוזלן ירדו להן. לר' יוחנן נ"ל דאע"ג דהכי משמע בהדיא ממתני' דלקמן כדאמר ר' יוסי מ"מ לדיוקא קמ"ל דאם נתן לו רשות אפי' לשעה שוב אין תורת גזלן עליו כדר' מנא דלקמן דקאמר מילתיה דרבי יוחנן מסייע לאבא וכ"פ הרמב"ם שם בהל' י"א :

מתיתא

שנויי נוסחאות (פו"ד) והבריכו נד"ו והבריך. (פו"ו) והמבריך נד"ו והבריך.

[illegible]

לשמה אין זה גוזל. רבי זריקן בעי קומי רבי ועירה מתני' דרבי דרבי אמר שרשין הרין זה מזה. אמר ליה דברי הכל היא. הבא התורה אמרה ראשית בכורי אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך. על דעתיה דרבי יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד. מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו והדרך היחיד באמצע. ר' אחא בשם ר' מיישא בשהבריכה בדלעת או בסילון. אי בשהבריכה בדלעת או בסילון יביא ויקרא אפילו כרבנן יביא ויקרא. אמר רבי יונה צריכה לרבי יודה המוכר שביל לחבירו מקום הדיסה הוא מכר או עד התהום מכר. אין תימר מקום הדיסה מכר מביא וקורא אין תימר עד התהום מכר לא יביא כל עיקר. מספק מביא ואינו קורא. רבנן פשיטא לון שמכר עד התהום ומה פליגין במוכר שביל לחבירו אבל אם מכר לו שדה ושייר לו שביל כל עמא מודיי ששייר לו עד התהום. על דעתיה דרבי יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של רבים. מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו והדרך הרבים באמצע. אמר רבי אימי אתיא דרבי יודה כרבי ליעזר דתנינן תמן אין עושים חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות רבי ליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים. במה דרבי ליעזר אמר תמן תחת רשות הרבים שלו כך רבי יהודה אמר הבא תחת רשות הרבים שלו. רבי שמואל בר רב יצחק בעי אין כרבי ליעזר יביא ויקרא. אמר רבי יוסי מיסבר סבר רבי שמואל בר רב יצחק שרבי ליעזר מתיר לעשות בן הוך שלו לעולם. אלא רבי ליעזר מתיר לעשות בו וכל הקודם בהן זכה:

הלכה ב מתני' האריסין והחכורות והסיקריקון והגזלן אין מביאין מאותו הטעם משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך:

[illegible]

הלכה ב מתני' [illegible]

מראה הפנים

[illegible]

עטרי ירושלים תניינא

[illegible]

מסורת הש"ס

בעלי זרוע שאונסין את הבעלים למכור להן השדה בפחות משויה וכן הגזלן כל אלו אין מביאין מאותו הטעם בעצמו והא דאצטריך לאשמועינן להגזלן משום דאיכא למ"ד בגמרא שאפילו נתייאשו הבעלים ממנה אינו מביא והאי מילתא קמ"ל ביתורא דהגזלן כלומר דלעולם אינו מביא :

גמ' עד כדון בשגזל קרקע. הא דתנינן והגזלן אינו מביא מיבעיא לן דילמא עד כאן לא קאמר אלא בשגזל הקרקע ומשום שלעולם בחזקת בעליה עומדת ואינה שלו אלא אם גזל זמורה ונטעה בתוך שלו מאי ומתמה הש"ס וכי לא דמים הוא חייב לו כלומר ומאי תיבעי לך הלא אינו חייב לו אלא דמים שהרי כבר קנאה בשינוי מעשה ושינוי רשות ומהיכי תיתי דאינו מביא : אלא צריכה לרבנן. כלומר דהדר קאמר דלא היא דאכתי צריכא לן למבעי אליבא דרבנן והך פלוגתא בפ"ג דע"ז מתניא דפליגי ר' יוסי בר' יהודה ורבנן באילן שנטעו ולבסוף עבדו אם אסרו או לא והיינו דקאמר הכא צריכה לרבנן דאלו ר' יוסי בר' יהודה השתא להדיוט ס"ל התם דאסור לענין מצוה מבעיא כי קא מבעיא לן אליבא דרבנן דאמרי דלהדיוט שרי והשתא מספקא לן לענין מצוה אם מותר להשתמש מאילן זה וכדבעי ריש לקיש לקמן באשירה שביטלה כגון אם הוא דקל ליטול ממנו לולב או ולא בזה אי נימא דמצות כגבוה הן כלומר כהקדש לגבוה ממש או אינן כגבוה : אין תימר כגבוה הן וכו'. כלומר וכעין הך בעיא גופא מיבעיא לן נמי הכא בהאי גוונא דקיימין כאן שזה גזל הזמורה ונטעה אם מביא ממנה ביכורים או לא דאם תאמר מצות כגבוה הן אינו מביא ואע"פ שקנאה מ"מ באיסור בא לידו דגזילה ודמיא להך דאשירה דאמרן דלרבנן אפשר דאף שמתירין להדיוט מ"מ למצוה אסיר וה"נ כן ואם תאמר דמצות אינן כגבוה מביא : הכל מודין וכו'. השתא מפרש להבעיא ובהי גוונא מספקא לן לרבנן דר' יוסי בר' יהודה דהתם : הכל מודים באשירה שביטלה וכו'. כלומר אפי' מע"ז מודין בין לר' יוסי בר' יהודה ובין לרבנן דלהקדש אסור להשתמש ממנה ואינו מביא גיזרי עצים למערכה מאשירה זו משום שכבר נראה אותו אילן בשעה שעבדו כי קא מיבעיא לן למצות כדבעי רשב"ל מהו שיביא ממנה לולב אם מצות כגבוה הן או לא אין תימר כגבוה הן וכו' : פשיטא שהוא מביא ממנה לולב. כלומר דהדר פשיט לה דמביא ממנה לולב שאין המצות כגבוה דלענין מצוה אמרינן דאין דחוי אע"פ שמתחילה היתה ע"ז מכיון שביטלה חוזר ונראה : מהו שיביא ביכורים. כלומר אלא שבבכורים אכתי מיבעיא לן משום

ע"ז מז

לקמן פ"ג מ"ד

לקמן פ"ב מ"ג

תוספתא תרומות פ"א

גמ' עד כדון בשגזל קרקע גזל זמורה ונטעה ולא דמים הוא חייב לו. אלא צריכה לרבנין. מצות כגבוה הן או אינן כגבוה. אין תימר כגבוה הן אינו מביא ואין תימר אינן כגבוה מביא. [א] הכל מודין באשירה שביטלה שאינו מביא ממנה גיזירין למערכה. *רבי שמעון בן לקיש בעי מהו שיביא ממנה לולב. מצות כגבוה הן או אינן כגבוה. אין תימר כגבוה הן אינו מביא אין תימר אינן כגבוה מביא. פשיטא שהוא מביא ממנה לולב שאין מצות כגבוה. מהו שיביא ביכורים. כר' יודה *דו אמר הוקשו לקדשי הגבול מביא. כרבנין דאינון מרין הוקשו [ב] לקדשי מקדש אינו מביא. עד כדון בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה [ג] אפי' בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה. סברין אמרין נישמעינה מן הדא *הרי אלו בתרומה ובמעשר מה שאין כן בביכורים. כלום צריכה לא בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה אבל בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה אפילו בתרומה לא עשה ולא כלום. כהדא דתני [ד] *האונס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן אין תרומתן תרומה ולא מעשרותיהן מעשר ולא הקדשן הקדש. אם אין הבעלין מרדפין אחריהן תרומתן תרומה ומעשרותיהן מעשר והקדשן הקדש. רבי

עד כדון כשגזל קרקע גזל זמורה האיך הדין. ופריך הגמ' פשיטא דמביא דהא דמים הוא חייב לו וכבר קנאה בשינוי רשות ע"ז קאמר דצריכה לרבנן מצות כגבוה או אינן כגבוה. פי' לפיכך מיבעיא לן משום דזה גופה מיבעיא לן אם מצות הוי כגבוה או לא דהא קי"ל דהא פי' אמרינן בעלמא יאוש כדי קני מ"מ בהקדש לקרבן למזבח לא קני משום מצוה הבאה בעבירה ע"כ מיבעיא לן אם מצות נ"כ דמי לגבוה או לא דאע"ג בעלמא הגזול זמורה ונטעה קנאה מ"מ בקרבן כה"ג לא הוי קנין משום מצוה הבאה בעבירה ע"כ מיבעיא לן אם מצות דמי נ"כ לגבוה או לא ע"ז מביא מאשירה שביטלה שכבר להדיוט מ"מ פסול לגזירין למערכה ע"ז בעי רשב"ל לענין לולב אם מצות כגבוה ומסיק הגמ' דלענין מצות פשיטא לן שאינו כגבוה רק במצות ביכורים מיבעיא לן אם כר"י דהוקשו לקדשי הגבול מביא אבל לרבנן דהוקשו לקדשי מקדש אינו מביא ומכאן ראיה עצומה לשיטת ר"ת ז"ל במס' ב"ק דף ס"ז ע"א ובכמה מקומות דאפילו אמרינן בעלמא יאוש קני מ"מ לענין קרבן לגבוה אינו קונה משום מצוה הבאה בעבירה עיי"ש ומכאן ראיה נמורה לזה :

עד כדון בשלא נתיאשו הבעלים אפילו בשנתיאשו הבעלים. כן הגי' מוכרחת וכן כתב הפ"מ ז"ל וקפשיט מן המשנה לקמן בפ"ד ה"ג דתני שם דבסקריקין והגזלן דנוהג תרומה ומעשרות משא"כ בביכורים ואם תימר לפני יאוש א"כ גם תרומה ומעשרות אינו נוהג כדמסיק דבגזילה שלא נתיאשו הבעלים אפי' בתרומה לא עשה כלום [כצ"ל גי' מוכרחת היא] כהדא דתני האנס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן אין תרומתן תרומה. א"כ ע"כ דמיירי בתרומה לאחר יאוש ומ"מ בביכורים אינו מביא א"כ נפשוט האיבעיא דאינו מביא ביכורים אפילו לאחר יאוש. ע"ז אמר ר' יוסי עד כדון אנן קיימין בגזילה שלא נתיאשו הבעלים ממנה ר"ל דדחי הפשיטות ממתניתין דלקמן דלעולם יש לומר דמיירי בשלא נתיאשו הבעלים ממנה וכ"ת ולידא מלה אנן תנינן הרי אלו בתרומה ומעשר משא"כ בביכורים לאו דבתרומה ומעשר יכול להפרים ובביכורים אינו יכול להפרים ז"א אלא אפשר לפירות לצאת בלא ביכורים בניותא אפשר לפירות לצאת בלא תרומות ומעשרות בתמי' ר"ל דבביכורים אפשר לצאת בלא ביכורים דיהא פטור מהבאת ביכורים משום דנתמעט מן אדמתך אבל בתרומה ומעשר אפשר לצאת בלא תרומה ומעשר בתמי' דהא לא שייך שם פטור דתרומה ומעשר מחמת גזילה וחייב ואינו יכול להפרים לא זה ולא זה כדאמר לעיל ולאו דהפירוש בהמשנה דהרי אלו בתרומה ומעשר דיכול להפרים משא"כ בביכורים דאינו יכול להביא ז"א אלא דה"פ דהרי אלו בתרומה ומעשר דיש עליו חיוב דתרומה ומעשר דגזילה אינה פוטרת לתרו"מ משא"כ בביכורים דבגזלן פטור משום דכתיב אדמתך אבל בתרו"מ אי אפשר להיות פטור גבי גזלן אלא אינו יכול להפרים וחייב להפרים רק דאינו יכול אבל בביכורים כיון דאינו יכול להביא פטור מלהביא דאפשר בביכורים לצאת בלא ביכורים אבל בתרומה ומעשר אי אפשר לצאת בלא תרומה ומעשר דהתם לא כתיב המיעוט דאדמתך לצאת וע"כ אין לפשוט האיבעיא דמיירי ע"כ לאחר יאוש משום תרומה דאל"כ האיך מפרים תרומה ז"א דלאו הפירוש דמפרים תרומה ומעשרות ז"א אלא דהגזילה אינה פוטרתו מתרומה ומעשר וחייב להפרים ואינו יכול להפרים אבל בביכורים הגזילה פוטרתו מאדמתך וא"כ נשאר האיבעיא בגזילה שנתיאשו הבעלים אם מביא ביכורים או לא וכדמסיק אבל בגזילה שנתיאשו הבעלים עד כדון צריכה ונשאר איבעיא דלא איפשיטא :

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מאיסורי מזבח ה"ז וע' מ"ש

ח ב מיי' פ"ב מבכורי' הל"ט

ט ג מיי' שם הלי"ב

י ד מיי' פ"ד מתרומו' ה"ו

דדמו טפי להקדש משאר מצות לפי שהן נכנסין לבית ופשיט לה הש"ס דבפלוגתא דר' יהודה ורבנן תליא דפליגי לעיל בפ"ד דחלה אם הבכורים ניתנין לכל כהן כתרומה או לא וכן פליגי נמי בשלהי מכלתין וכר' יהודה דהוא אמר הוקשו ביכורים לקדשי הגבול ואינן ניתנין אלא לחבר בטובה כתרומה א"כ לא דמו להקדש ומביא ביכורים מאשירה שביטלה ולרבנן דאמרי התם דניתנין לכל כהן כקדשי המקדש דהואיל ונכנסין לפנים איזדהרו בהו א"כ אינו מביא כמו דאינו מביא ממנה גזירין למערכה : עד כדון וכו'. כלומר דמלינן למימר דעד כאן לא תנינן במתני' דהגזלן אינו מביא אלא בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה ואם נתייאשו הבעלים אפשר דמביא דהרי זה כשלו או דנימא אפילו בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה אינו מביא ומשום דבתחילה באיסור בא לידו ומאוס הוא להביא ממנה למצות בכורים כדלעיל : סברין אמרין. בכי היבעיא דהאי בעיא איכא למישמעינה מן הדא דתנינן בפרק דלקמן במתני' דהלכה ג' יש בתרומה ומעשר מה שאין כן בביכורים שהתרומה והמעשר אוסרין את הגורן וכו' ונוהגין בכל הפירות וכו' ובאריסין ובחכירות ובסיקריקון ובגזלן הרי אלו בתרומה ומעשר מה שאין כן בביכורים : כלום צריכה לא בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה אבל בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה אפילו בתרומה לא עשה כלום. כצ"ל ובספר הדפוס נתחלף זה בטעות דמוכח דהרי מסיים כהדא דתני וכו'. כלומר דודאי האי מתני' לא מיתפרשא אלא בגזילה שנתייאשו הבעלים ואילטריך לאשמועינן דאפי' אם נתייאשו אין מביא דאלו בשלא נתייאשו הרי אף בתרומה לא עשה כלום כהדא דתני בהדיא בתוספתא פ"ק דתרומות האונס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן ולא נתייאשו אין תרומתן תרומה וכו' אלא לאו ש"מ דבבכורים אפי' בגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה

מראה הפנים

מסיקריקון הוא ואע"ג דבגמרא מספקא להו בזה ובעי למיפשט מהאי דהרומה ודחי לה ר' יוסי וקאמר דעד כדון צריכה למיבעי היא מ"מ לא יהא אלא בעיא דלא איפשטא וספיקא דאיסורא לחומרא :

רבי שמעון בן לקיש בעי מהו שיביא ממנו לולב וכו'. הך בעיא דר"ל גרסינן נמי בבבלי ע"ז דף מז אלא דהתם גרים בהרי לישני ללישנא קמא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מיבעי' ליה ואליבא דרבנן דרבי יוסי בר' יהודה וכהאי בעיא דהכא דלעיל דצריכה לרבנן מצות כגבוה הן או אינן כגבוה וכדפרישית וללישנא בתרא כדקאמר רב זימי התם באשירה שביטלה קא מיבעיא ליה כהאי דבעי הכא אלא דהתם קאי בתיקו די אמרינן דיש דיחוי אצל מצות אם הוא לחומרא או לא והכא מפשט פשיטא ליה שהוא מביא ממנה לולב שאין מצות כגבוה ואם כן ס"ל להאי ש"ס דאין דחוי אצל מצות לש"ם להוראת ולא שיא נקולא ועיין מענין דיחוי אצל מצות לעיל בפ"ג דחלה בהלכה ה' ד"ה שני גויים שעשו שני קנין מה שנתבאר שם בס"ד :

מהו שיביא בכורים וכו'. וא"כ לרבנן אינו מביא ממנה בכורים דכקדשי המקדש הן וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מביכורים בהלכה י"ו והכ"מ לא ציין מקומו ובלולב הוא דפסק במקומו בריש פ"ח דלולב מאשירה שביטלה פסול וטעמו משום דבגמר' דילן קאי בתיקו דאילמא אמרינן יש דיחוי אצל מצוה לחומרא ועיין בדיבור דלעיל :

האונס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ"ד מהלכות תרומות הל' י"א ואע"ג דבעלמא קי"ל כרבנן דר"ש בפ' כ"ז דכלים דבסתם גניבה אמרינן יאוש הבעלים. היא אבל לא בסתם גזילה שאני הכא גבי תרומה דמכיון שאין הבעלים מרדפין אחריהם אמרינן מסתמא א אוקי הוא דמייאש וזה מוכח מהאי

שנויי נוסחאות (סו"א) בשגזל גד"ו בשנזל. (סוי"ע) ולא גד"ו ליתא. (סוכ"ג) ומעשרותיהן גד"ו ומעשרותן.

ממנה אינו מביא: ר' יוסי בשם ר' יוחנן. על האי ברייתא קאי דר' יוסי שמע מר' יוחנן דלא זה תורם ולא זה תורם בזמן שלא נתייאשו הבעלים אינן יכולין לתרום על הגזילה זו לפי שאינה ברשותו ולא זה יכול לתרום לפי שאינה שלו ור' אמי בשם ר' יוחנן קאמר דאפי' בדיעבד אם תרמו הבעלים עליה אין תרומתן תרומה: אמר ר' יוסי וכו'. מהדר להא דפשטי' לעיל ממתני' דלקמן דאפי' בגזילה שנתייאשו הבעלים אינו מביא וקאמר דלא היא דלעולם מצינן למימר דעד כאן אנן קיימין התם אלא בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה. ולניידא

רבי יוסי בשם רבי יוחנן לא זה תורם ולא זה תורם. רבי אמי בשם רבי יוחנן אפילו הבעלים שתרמו אין תרומתן תרומה. אמר רבי יוסי עד כדון אנן קיימין בגזילה שלא נתייאשו הבעלים ממנה ולניידא מי לא אנן תנינן הרי אלו בתרומה ומעשר מה שאין כן בבכורין. אפשר לפירות לצאת בלא בכורין אפשר לפירות לצאת בלא תרומה ומעשרות. אבל בגזילה שנתייאשו הבעלים מנה עד כדון צריכה:

הלכה ג מתני'

אין מביאין ביכורים חוץ משבעת המינים ולא מן התמרים שבהרים ולא מן הפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינן מן המובחר. אין מביאין ביכורים קודם לעצרת. אנשי הר צביעים הביאו ביכוריהן קודם לעצרת ולא קיבלו מהן מפני הכתוב שבתורה וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה: **גמ'** אין מביאים ביכורים כו'. אילו כתיב ולקחת ראשית כל פרי האדמה הייתי אומר כל הדברים יהו חייבים בבכורים ת"ל מראשית ולא כל ראשית. אם מראשית ולא כל ראשית אין לך אלא חיטים ושעורים בלבד תלמוד לומר פרי אדמתך ריבה. וריבה את הכל. נאמר כאן ארצך ונאמר כאן ארץ חיטה ושעורה מה ארץ שנאמר להלן בשבעת המינים הכתוב מדבר אף ארץ שנאמר כאן בשבעת המינים הכתוב מדבר. זית שמן זה אגורי רבי אמי בשם רבי יוחנן זה אווריסי ולמה נקרא שמו אינורי שהוא אוגר שמנו לתוכו. וכל הזתים מאבדין שמנן. א"ר חנינא כל הזתים הגשמים יורדין עליהן והן פולטין את שמנן וזה הגשמים יורדין עליו והוא אוגר את שמנו לתוכו. ודבש אלו התמרים יכול דבש ממש רבי תנחומא בשם רבי יצחק ב"ר לעזר כתיב וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש. ודבש חייב במעשרות. אלא אלו התמרים שהן חייבין במעשרות. ר' ברכיה בשם רבי שמואל בר נחמן ולמה כתיב ארץ ארץ שני פעמים להודיעך שאין הבית עומד אלא על שני דברים הללו. ולמה נכללו רבי יהודה ב"ר ורבי שמואל בר נחמן חד אמר לברכה וחרנא אמר לשיעורין. מאן דמר לברכה ניחא מאן דמר לשיעורין והא תנינן בהרת כגרים לית הוא מימן. כעדשה מן השרץ לית הוא מימן.

פשיטא

אילו כתיב ולקחת ראשית וגו' ת"ל מראשית כו'. כצ"ל וכן איתא בשנו"א ז"ל:

ר"ב בשם רשב"נ למה כתיב ארץ ארץ ב' פעמים. פי' המהרא"פ ז"ל בפסוק של שבעת המינין כתיב ארץ אצל חיטה וארץ אצל זית שמן בא להודיעך שאין הבית עומד אלא על ב' דברים הללו שעיקר צרכי הבית הוא פת ושמן ולמה נכללו כדפי' הע"מ ז"ל:

ר'

תורה אור

מלה אנן תנינן וכו' כלומר וכי תימא דא"כ לאיזה דבר תנינן שם הרי אלו בתרומה וכו'. הרי גם בתרומה אינו כלום בגזילה שלא נתייאשו הבעלים כדאקשי לעיל הא לא קשיא כדמסיק ואזיל אפשר לפירות לצאת בלא ביכורים וכו' בלא תרומה ומעשרות. בתמי' כלומר דלא תימא לפרש דתרומה ומעשרות נוהגות בגזלן עצמו מה שאין כן בביכורים דאי הכי קשיא כדקאמרת אלא דהכי קאמר דתרומה ומעשרות נוהגין לעולם ואפילו באלו הפירות שיש להן חלק להאריסין וחכורות או שנטלו הסקריקין והגזלן מהן דמיהת צריכין הבעלים לתרום הפירות שנשארו להן ואינן פטורין מכח הגזלן הזה שגזל מקצת מהן דכי אפשר לפירות לצאת בלא תרומה ומעשרות אבל בביכורים אם הפרים אותן ובא הגזלן וגזלן שוב אין הבעלים מחויבין להפרים בכורים אחרים תחתיהן דאיפשר לפירות לצאת להיתר בלא ביכורים שהרי אין הביכורים אוסרין את הגורן כדקתני להא ברישא ואשמועינן בסיפא שאפילו כבר הפרים אותן ונגזלו אין הבכורים נוהגות באותן הפירות שהבעלים א"ל להפרים אחרים וכן הגזלן אינו יכול להביאן: אבל בגזילה שנתיאשו הבעלים ממנה עד כדון צריכה. כלומר והשתא דמפרשינן למתני' דלקמן דלעולם בגזילה שלא נתייאשו מיירי אם כן אכתי מיבעיא לן הכא דאיכא למימר דבגזילה שנתייאשו הבעלים ממנה אפשה דהגזלן מביא:

הלכה ג מתני' אין מביאין ביכורים חוץ משבעת המינין. כדיליף בגמרא דכתיב מראשית ולא כל ראשית ומארצך למדנו לרבות לאלו שבעת המינין שנשתבחה בהן א"י כדכתיב ארץ חטה ושעורה וגו' ודבש וזהו התמרים עצמן שאין מביאין ביכורים משקין אלא היוצא מהזתים ועגבים כדתנן לעיל פרק י"א דתרומות: ולא מן התמרים שבהרים וכו'. שאלו גרועין הן: ולא מזיתי שמן שאינן מן המובחר. כדיליף בגמרא מדכתיב זית שמן כל שאינו פולט ממנו השמן אף שהגשמים יורדין עליו לפי שהוא אוגר שמנו לתוכו ולכך נקרא זית אגורי בלשון המשנה: אין מביאין ביכורים קודם לעצרת לפי שנאמר וחג הקציר ביכורי מעשיך וכו'. כדלעיל בסוף מסכתא חלה: **גמ'** אלו כתיב ולקחת ראשית כל פרי האדמה הייתי אומר וכו'. כצ"ל והוא מהברייתא דספרי: אם מראשית ולא כל ראשית. אימא דאין לך אלא חיטים ושעורים בלבד דכתיב בהו ראשית דגנך: ת"ל פרי אדמתך ריבה. ופריך ואם כן וריבה את הכל ומשני נאמר כאן ארצך וכו': זית שמן זה אגורי. הואיל דמייתי להאי קרא מפרש ליה: זהו אווריסי. שם מקום שגדלין שם זיתים המובחרים: וכל הזיתים. מאבדין שמנן בתמיה אלא כדאמר ר' חנינא כל הזיתים וכו' כדפרישית במתני': ודבש. דכתיב בהאי קרא אלו התמרים שמהן יוצא הדבש: יכול דבש ממש. בדווקא איירי קרא וא"כ נילף דמביאין בכורים דבש וקאמר ר' תנחומא וכו' כתיב בד"ה גבי יחזקיהו המלך ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' וכפרוץ הדבר וגו' וכי דבש חייב במעשרות הא קי"ל דאין עושין תמרים דבש וכו' כדתנן לעיל בפ' י"א דתרומות אלא אלו התמרים וכו' וילפינן נמי לביכורים שאין מביאין משקר משקין אלא מהיוצא מן הזתים וענבים בלבד: ולמה כתיב ארץ ארץ שני פעמים. בהאי קרא ארץ חטה ושעורה וגו' ארץ זית שמן ודבש: להודיעך שאין הבית עומד אלא על שני דברים הללו. והן הבכורים והמעשרות ובאלו שבעת המינין דקרא הן נוהגות שתיהן ללמדך שעל קיום מלות שני דברים הללו הארץ עומדת והבית המקדש קיים ולכך נאמר גם בפרשת ביכורים ארץ כפול במקרא ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש וכן בפ' ווידוי מעשרות השקיפה וגו' ואת האדמה אשר נתת לנו וגו' ארץ זבת חלב ודבש: ולמה נכללו. כלומר ולמה כללן לכל שבעת המינין בהאי קרא דשבח הארץ ולא במקום אחר: חד אמר לברכה. ללמד שכל המוקדם בכתוב מוקדם לברכה וכדאמר לעיל בפ' כילד מברכין בסוף הלכה ד' תמן אמרין כל הקודם למקרא קודם לברכה וכל הסמוך לארץ קודם לכל והואיל והתם כתיב ואכלת ושבעת וברכת וגו' כללן כאן: ואחרינא אמר לשיעורין. כדילפינן לאסמכתא דשיעורין מהאי קרא חטה לכדתנן הנכנס לבית המנוגע וכו' ארץ זית שמן ארץ שרוב שיעוריה כזיתים: מאן דאמר לברכה ניחא. כדאמרן אלא למ"ד לשיעורין והתנינן בהרת כגרים בפ"ו דנגעים והאיך נרמז לשיעור הזה בהכתוב ומשני לית הוא מימן כמו מיומן כלומר אין שיעור הזה ברור מיומן כהני שיעורי הנרמזים בהאי קרא לפי שהגרים בבהרת אינו ברור לשיעור גרים ממש שהרי לסימן טומאה צריך או מחיה או שער לבן בתוכה או פיסיון וא"כ אין הגרים מיומן להשיעור וכן בנגעי בתים שיעורו בשני גריסין: כעדשה וכו'. והתנינן שיעור כעדשה בטומאת שרצים והאיך נרמז זה ומשני דגם השיעור הזה לית הוא מיומן דהא איכא האברים שהן מטמאין בפחות מכעדשה ואע"ג דבכה"ג בטומאת כזית נמי מטמאין בפחות מכשיעור היינו לענין טומאה אבל מכל מקום בשאר שיעורי הזית כגון באיסור אוכלין ובחיוב אוכלין השיעור הוא בכזית ולא בפחות מה שאין כן בשיעור האמור בכעדשה:

פשיטא

מראה הפנים

מהאי מתני' דפרק דלקמן דמייתי לה הכא וכדפשיט לה הש"ס דהאי מה שאין כן בביכורים אף בשנתייאשו הבעלים קאמר וכמו שהגהתי בפנים דמוכרח הוא וא"כ מדתני גבי תרומה ומעשר דנוהגין בסקריקין ובגזלן שהם ש"מ דמסתמא אמרינן שנתייאשו הבעלים ושאני בביכורים דגלי קרא אדמתך והא דמדחי לה ר' יוסי לקמן להאי פשיטותא דמתני' דיחויא בעלמא היא ולא סמכינן עלה ועיין לעיל ד"ה והגזלן:

חד אמר לברכה וכו'. וכדפליגי נמי בהא רב יוסף ור' חנן בבבלי פ' כיצד מברכין דף מ"א ועיין לעיל בפרק הנזכר בהל"ד ד"ה תמן אמרין כל הקודם למקרא קודם לברכ' מה שנתבאר מזה בס"ד:

שנויי נוסחאות (פוכ"ג) אוגר את שמנו כד"ץ אוגר שמנו.

כבר לאדן

ולניידא מילה אנן תנן הרי אלו וכו' כצ"ל: אפשר לפירות לצאת בלא ביכורים. אי אפשר לפירות לצאת בלא תרומה וכו' כצ"ע: ולמה נכללו פי' הואיל ודבש מין אילן דהיינו תמרים למה חטה ושעורה שאינן מין אילן בהאי קרא היה לו לומר ארץ חטה ושעורה ארץ גפן וכו' ומשני לברכה כדאמרו בגמרין כל המוקדם בפ' קודם לברכה וחרנה אמר לשיעורין כמ"ש בתלמודין כל הפסוק הזה לשיעורין. ופריך דהרי גרים ועדשה הם שיעורין ואינן מהמינין הנזכר כאן. [ולי המעתיק חיד"א נראה דמ"ש לית היא ממין שיעוריא היא כלומר לא חשיב אלא השעורין התלוין במינין שנשתבחה בהם ארץ ישראל ול"ק מגרים ועדשה ומדברי המפרש הזה נראה שהכל ה"א קושיא ולא נהירא]:

עין משפט נר מצוה

יא א ב ג מיי' פ"ב מבכורים הלכה ב ג ו

יב ד מיי' פ"א מטומאת צרעת הל"ז

יג ה מיי' פ"ד מאבות הטומאות הל"ב

גליון הש"ס וציון ירושלים

עד כדון צריכה. משמע דעדיין ספק הוא ורבינו בפ"ב הי"ב כתב בפשיטות דאף בנתייאשו הבעלים אין מביאין והכ"מ כתב עליו דסוא בירושלמי והרי כאן מספקא לה בספיקא ולא בווד"י ואולי ס"ד רבינו על הא דסברי מימר דאפילו בנתייאשו ודייקו לה מהמשנה ואף דר"י דהה דאין ראי' מהמשנה סבר דדיחוי בעלמא הוא וכמו דמצינו בכמה מקומות ועי' בב"י ובב"ח סי' הלז באו"ח כעין זה ועי' בחידושי רשב"א בברכות דף יב ומ"מ על הכ"מ צ"ע בלא הרגיש בזה:

נאמר כאן ארצך ונאמר כאן ארץ חטה ושעורה. עי' חיוך מגוה צ"ו וצ"ע בלא הביא זאת:

דבש אלו התמרים. היינו דבש ממש דהיינו המשקה ועי' חולין ק"כ. והמפרש כאן ז"מ"ל פ"ב מביכורים נטו מדרך הפשט במהכ"ת. ועי' בירושלמי דתרומות פי"א ה"ג:

מסורת הש"ס

פסחים נג. מנחות פד. חלה פ"ד מ"י

ברכות מא. נגעים פ"ו משנה ה

מערכת הערוך שהוא אוגר שמנו כו'. בערוך (ע' אגר ב') שאוגר שמנו... כל הזיתים היורדים עליהם גשמים פולטין שמנן וזה גשמים יורדין עליו ואוגר שמנו לתוכו:

פשיטא הדא מילתא הפריש ביכורים חוץ משבעת המינים [א] לא קדשו. מה פליגין בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים רבי זעירא רבי יסא בשם רבי לעזר לא קדשו. רבי אילא בשם ר' אמי איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אמר [ב] לא קדשו רשב"ל אמר קדשו. א"ר יונה טעמא דרשב"ל שכן [ג] אם עבר ותרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה. אמר רבי יוסי שמענן פירות הרעים חייבין במעשרות שמענן פירות הרעים חייבין בביכורין. מתני' מסייע לרבי יוסי אין מביאין מן הציפורנין ולא מן הבישנין ואם הביא לא קידשו. אמר רבי זעירא ותניי תמן [ד] תאנים סוכות מנוקבות ענבין מאובקות ומעושנות אין מביאין אבל מביאין מן התאנים בנות שבע ומן הענבים הלבלוניות. מן המובחר הן ותימר אבל אמר רבי אבא מרי שלא תאמר הואיל והן בסוף לא יביא. *תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אין מביאין תמרים אלא מיריחו ואין קורין אלא על הכותבות. רבי שמעון בן אלעזר אומר רימוני עמקים מביאין וקורין:

הלכה ד מתני' אלו מביאים ולא קורין

[ה] *הגר מביא ואינו קורא [ו] שאין יכול לומר [ז] אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא. וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו:

*) **גמ'** רבי יונה ורבי יסא תרויהון בשם רבי שמואל בר רב יצחק בבני קיני חותן משה היא מתניתא. ובני קיני חותן משה מביאין וקורין דכתיב [ח] לכה אתנו והטבנו לך. רבי חזקיה בשם ר' לעזר לא אמר כן אלא מה טעם אמרו *האפיטרופים [ט] והעבד והשליח והאשה וטומטום ואנדרוגנים מביאין ולא קורין שהגר הרי אמור בפרשה. אמר רבי שמואל בר רב יצחק תיפתר בההן גר דהכא בבני קיני חותן משה. ובני קיני חותן משה מביאין וקורין. אמר רבי יוסי קיימה בנימן בר עשתור קומי רבי חייה בר בא בגוי שבא בעבירה על בת ישראל היא מתניתא. רבי יונה לא אמר כן אלא רבי שמע לאילין דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים

פני משה

פשיטא הדא מילתא וכו'. דבהא כ"ע לא פליגי דאף בדיעבד לא קדשו דלא איתרבי מקרא אלא שבעת המינין דוקא ובמה פליגין לקמן בתמרים שבהרים וכו' דר' זעירא וכו' וכן ר' אילא קאמר בשם רבי אמי דפליגי בהו ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: רבי יוחנן אמר לא קדשו. דגלי קרא זית שמן מן המובחר בדוקא וה"ה לשאר פירות שנתחייבו בביכורים שיהו מן המובחר דוקא: טעמא דרשב"ל. שכן גם בתרומות ומעשרות הוא כך דמצוה לתרום מן היפה על הרע ואם עבר ותרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה כדתנן לעיל בסוף פ"ב דתרומות: אמר ר' יוסי. וכי ילפינן בכורים מהן לענין זה דהגן שמעינן שפירות הרעים חייבין מיהא במעשרות אבל היכן שמענו שהפירות הרעים חייבין בביכורים בתמיה: מתניתא. וכן ברייתא מסייעא לר' יוסי דתני בהדיא דאף בדיעבד לא קדשו: מן הציפורנין. הגדילין בציפורי ולא מן הגדילין בבישן שהן גרועין: ותניי תמן. ותני עלה בהאי ברייתא תאנים סוכות שיש בהן קוצים או מנוקבות א"נ סורות גרסינן שהן סורות מטעמן וענבים מאובקות באבק: הלבלוניות. משם מקום א"נ שהן מלבלבין וגלולין ופריך מן המובחר הן ותימר אבל. בתמיה הן הן המובחרות ומאי אבל מביאין דקאמר ומשני ר' אבא מרי שלא תאמר הואיל והן דרכן שבסוף הן נגמרין ומאוחרין הן משאר הפירות לא יביא קמ"ל: אלא מיריחו. שהן המובחרין ולכן נקראת יריחו עיר התמרים: ואין קורין אלא על הכותבות כלומר שכבר נגדלו וראוין לקרותן כותבות קורין עליהן הפרשה: רימוני עמקים מביאין וקורין. ופליג אתנא דמתני' דתני אין מביאין כלל משום פרי שבעמקים:

הלכה ד מתני' אלו מביאין ולא קורין. הפרשה: הגר מביא ואינו קורא וכו'. והמסקנא בגמרא דהגר מביא וקורא ואפילו לא היתה אמו מישראל לפי שיכול לומר אשר נשבע לאבותינו שהשבועה היתה לאברהם והוא נקרא אב המון גוים לכל העולם וכן בתפילה אומר הוא אלהי אבותינו:

גמ' בבני קיני חותן משה היא מתניתא. הא דקתני אם היתה אמו מישראל מביא וקורא דמשמע ליה דבגר הראשון קאמר וקשיא היאך נישאת בת ישראל לאביו הנכרי ומשום הכי מוקי לה כגון שהיה אביו מבני קיני חותן משה שנתגיירו ונשאו בת ישראל: ובני קיני חותן משה מביאין וקורין. קושיא היא היכי מצית לאוקמה בכה"ג והא בני קיני מביאין וקורין בעלמא הן והכי תני בתוספת' משום דכתיב לכה אתנו והיטבנו לך ודרים בספרי שנתנו לו ולבניו דושנה של יריחו ויש להם חלק זה בארץ וא"כ אפי' אין אמו מישראל מביא וקורא: לא אמר כן. דמילתיה דרב שמואל בר יצחק איתמר לפרש להאי סיפא דמתני' ואקשו עלה אלא על מתני' דלקמן איתמר דתנינן האפיטרופין וכו' ומפרשינן מה טעם אמרו וכו' וכלומר דמנא לן דאשר נתת לי ה' אתא למעוטי להני דילמא למעוטי לגר שאין לו חלק בארץ וקאמר לפי שהגר הרי אמור בפרשה כלומר כבר אימעוט בקרא דלעיל אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו ולפיכך האי קרא אשר נתת לי למעוטי להני הוא דאתא ועלה קאמר ר' שמואל בר רב יצחק תיפתר בההן גר דהכא בבני קיני חותן משה וא"כ מקרא אשר נתת לי לא אימעוט דנטלו איזה חלק בארץ ואקשו עלה ובני קיני וכו' כדלעיל ומ"מ קשיא סיפא דמתניתין וקאמר ר' יוסי דקיימה ופירשה בנימין בר עשתור לפני ר' חייא דבגוי שבא בעבירה על בת ישראל היא מתני' ובנו נתגייר והרי אמו מישראל: ר' יונה לא אמר כן. דפירשה כך להא דקתני אמו מישראל גבי בכורים אלא מתוך שפירשה להך דגבי תפילה

רידב"ז

ר' יונה ור' ייסא תרויהון בשם רבי שמואל בר רב יצחק בבני קיני חותן משה היא מתניתא. משום דקשה להו דאי ס"ד בגר פשוט ל"ל למנעטו משום שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו תיפוק לי' דלא נטל חלק בארץ ונתמעט כמו במשנה דלקמן באפיטרופוס ואשה ועבד משום דכתיב אשר נתת לי ע"כ מוקי דמיירי מתניתן בבני קיני חותן משה דהם נטלו חלק בארץ ומ"מ אינו יכול לקרות דאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו. וע"ז פריך דו"א דהא בני קיני חותן משה קורין שפיר ג"כ משום דכתיב לכה אתנו והטבנו לך משמע שיהא שוה אתנו בארץ לכל הפרטים:

ר' חזקיה בשם ר"א לא אמר כן. ר"ל לא תני כן דר"ש בר"י אוקי למתני' בבני קיני חותן משה אלא תני אוקימתא דידי' באופן אחר וכדמסיק דאוקמה על גר האמור בתורה אלא מ"ט אמרו האפיטרופסין והאשה והשלוחין כו' מביאין ולא קורין שהגר הרי אמור בפרשה פי' דמקשה מ"ט מביאין מנ"ל לחלק בין הבאה לקריאה דהא כי היכי דנתמעט הקריאה מן אשר נתת לי כמו כן נפטר ג"כ מן ההבאה וקשה למה אמרו מביאין ולא קורין מנ"ל לחלק בין דין הבאה לקריאה ומשני שהרי הגר אמור בפרשה ר"ל דהרי כתיב בפרשת ביכורים אתה והלוי והגר א"כ ע"כ דגם הוא מביא אע"פ שאינו יכול לקרות כמו אשה ואפיטרופוס דהא שוה גר לאשה ואפיטרופסין דלא יכול לומר אשר נתת לי וע"כ אעפ"כ אמור בפרשה ונתרבה לענין הבאה [כדפירש"י ז"ל בפי' החומש דהגר דקרא מרבה לי' להבאה] וכיון דגר נתמעט ג"כ מן המיעוט הזה אשר נתת לי ומ"מ מרבה לי' להבאה אלמא דלא נתמעט מהמיעוט הזה דאשר נתת לי רק לענין הקריאה ולא לענין ההבאה וילפינן הדין של המשנה הסמוכה מהדין של משנה דידן דהוא גר וגר מפורש ע"כ בתורה. ע"ז אמר ר"ש בר רב יצחק תיפתר בההן גר דהכא ר"ל האמור בפרשה בבני קיני חותן משה ובני קיני חותן משה מביאין וקורין ג"כ ר"ל דאין ללמוד מגר הנאמר בתורה דמיירי בבני קיני חותן משה דיש להן חלק בארץ וקורין ג"כ דהא גר בן גר שפיר קורא לאבותינו [וה"ה דהוי' יכיל למיתני גם על המתניתא דידן הענין הזה ולמימר דאין ללמוד דינא דמתניתין דידן מן גר האמור בתורה דהתם מיירי בבני קיני חותן משה אלא משום דעל המשנה דידן לא היו מבקשים בני הישיבה טעם דהא מפורש בתורה דגר מביא רק דהיו מבקשים טעם על המשנה השניה דאפיטרופסים ושליח וכו' מנ"ל דמביאין וילפי מן גר] ע"ז מדחה ר"ש בר"י דמגר אין ראי' דמיירי בבני קיני חותן משה דהם קורין נ"כ ונתרבה גר שבתורה לכל אפילו לקריאה ע"ז אמר ר' יוסי קיימה בנימין בר עשתור קומי ר"ח ב"ב בעכו"ם שבא על בת ישראל בעבירה היא מתניתא ר"ל דכיון דס"ל דבני קיני חותן משה קורין ג"כ משום דגר בן גר קורא א"כ קשה למה נקט התנא ואם היתה אמו מישראל קורא דהאיך משכחת לה אמו מישראל בהיתר הוא ע"כ בגר שנשא בת ישראל והוליד בן א"כ הרי הוי גר בן גר וקורא אפילו בלא אמו מישראל כיון דבני קיני חותן משה קורין ע"כ אמר דמתניתין מיירי בגר ראשון ואמו מישראל מיירי שאביו העכו"ם בא בעבירה על אמו. ור' יונה לא אמר כן ר"ל דלא תני אוקימתא דבר עשתור דמיירי בעכו"ם שבא בעבירה כו' על הא דר"ש בר"י דאוקמי' גר דקריאת ביכורים בגר בן גר אלא תני על מילתא אחריתא כדמסיק רבי שמע לאילין דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים אומרים בתפילה אלהי אבותינו ופריך להו והתנינן אם היתה אמו מישראל כו' והיכי משכחת לה שיהא גר בהיתר גר בת ישראל אם לא בגר בן גר וא"כ למה צריך אמו מישראל ע"ז אמר ר' יוסי בשם בר עשתור דמיירי מתניתין דהי' בעבירה והאוקימתא דר"י בשם בר עשתור על התפילה היא ולא על קריאת ביכורים על אוקימתא דר"ש בר"י. והגר"א ז"ל בכי"ק מגי' כאן ר"ח בשם ר"א לא אמר כך אלא מ"ט אמרו הגר מביא ואינו קורא והרי הגר אמור בפרשה אמר רשבר"י תיפתר בההן גר דקרא בבני קיני חותן משה ובני קיני חותן משה מביאין וקורין [ר"ל דהקשה על מתניתין למה אינו

מסורת הש"ס

ביכורים פ"א ע"ש

מכות יט.

לקמן מ"ס

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פ"ב מבכורים הל"ג ג

טו ג מיי' פ"ה מתרומות הל"ג

טז ד מיי' פ"ב מבכורים הל"ג

יז ה מיי' פ"ד שם הל"ג דלא כמשנה

יח ו מיי' שם הל"ב

מראה הפנים

ר' יוחנן אמר לא קדשו. וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מבכורים בהל"ג כהאי ברייתא דמייתי לקמיה: סלכס.

שינויי נוסחאות (שו"ג) מאיבקות כד"ו מאינקות. (שו"ג) אבא מרי כד"ו אבמרי.

כבר לאדן

שמעינן פירות הרעים וכו' בתמיה וז"ש מתני' מסייעה וכו': מן הציפורנין ולא מן הבישנין. כלומר מעיר לצורי ומבית שאן. ואי גרים בלני"ת לפדומין פי' כמו לפד עורס וביסנין רעים: תאנים סוכות. פי' ססכין אותן. ופי' מאונקות מעינקות כלומר תלויות ופירוש לבלוניות כמו דבלניות דע"ו טובות מהן מסקה. ופריך מן המובחר הן. ותימר אבל דמשמע אף שאינם טובות ומשני אמר ר' אבמרי וכו':

עמודי ירושלים

רבי שמע לאלין דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים כו' עמ"ש המפרשים. אולם ברוקח (סי' של"א) העתיק הנוסחא הורה שמעון חסידא לאילן דבי בר אשתער דאינון גרים בני גרים ואומרים אלקי אבותינו והתנינן אם היתה אמו מישראל מביא וקורא הא גרים ובני גרים לא, ודבוותיה היתה אמו מישראל אומר אלקי אבותינו הא גרים ובני גרים לא. אמר ר' יוסי קמיה בנימין בר עשתור קומי ר' חייא בר אבא שבא בעבירה על בת ישראל הא מתניא וע"ש מה שפירש בזה:

סליק כדר זרעים בע"ה:

עמודי ירושלים תנינא

הפריש בכורים חוץ מז' המינים לא קדשו. מכאן ק"ל על הגרע"א בחי' לפ"ג דבכורים בשם חי' הר"ן לסנהדרין דאם רוצה יוכל להפרים בכורים גם שלא מז' המינים וע"ש בתים' ירושלים מ"ש ע"ז וע"כ כונתו דאם תביאין הן קדושיי דאל"כ הא מעייל חולין בעזרה וכמו שהקשו בב"ב (פ"א ב') והא כאן מבואר להדיא דלא קדשו והי' הר"ן להולין אין אתי לעיין בו: אתפלגון ר"י ורשב"ל ר"י אומר לא קדשו. וכ' הפ"מ דגלי קרא זית שמן מן המובחר בדוקא וה"ה לשאר פירות שנתחייבו בבכורים שיהיו מן המובחר דוקא ובמכ"ת אשתמיטתיה ש"ס מנחות (פ"ד ב') דאיתא שם ג"כ פלוגתת ר"י

תפילה שמע לה וכך היה המעשה דרבי שמע וכו' ואומרים אלהי אבותינו ואקשינן עלה והא תנינן וכו' הא גרים בני גרים לא ועלה הוא דאתמר דאמר ר' יוסה וכו'. וכלומר דהא בר עשתור גופיה שהוא מבני גרים פירשה להך דאמו מישראל כך וא"כ בגרים בני גרים לא היה להן לומר אבותינו: רבי זריקא אומר. דר' זעירא בעי על עקרא דהאי מילתא וכי מאי מהני אמו מישראל לכך דכלום הוא אומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו לא לאברהם ליצחק וליעקב הוא אומר וא"כ וכי אברהם יצחק ויעקב אבותיהם היו לאלו שאמן מישראל דלמי נשבע הקב"ה לא לזכרים לתת להם הארץ שמא לנקבות בתמיה: תני בשם ר' יהודה. דפליג אמתני' אלא אף הגר הראשון בעצמו מביא וקורא וכדמפרש ואזיל מה טעם וכו' וכן הכריע ריב"ל להלכה כר' יהודה וכך עביד ר' אבהו עובדא כר' יהודה:

הלכה ה מתני' ר' אליעזר בן יעקב אומר וכו'. ובגמרא דקדושין אמרו דהבא לימלך לכתחילה מורין לו כר"א בן יעקב אבל בדיעבד אם נשא הלכה כר' יוסי דהתם דאף בת גר שנשא גיורת כשירה לכהונה:

גמ' תמן תנינן. בפרק עשרה יוחסין בהלכה ו' וגרסינן שם להסוגיא עד סוף הלכה: בת גר זכר כבת חלל זכר. דתנינן שם דפסולה לכהונה לעולם בתו ובת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות אבל בת בתו מישראל כשרה לכהונה שאפי' בת חללה עצמה מישראל כשרה לכהונה: וכולהון. תנאי דפליגי לקמן בבת גרים מקרא אחד דרשו דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו להם כי אם בתולות מזרע בית ישראל וארבעה מחלוקת בדבר זה: ר' יהודה אומר עד שיהא אביה מישראל. כצ"ל וכך הוא בקדושין שם משום דדריש מזרע עיקר זרע והיינו האב לאפוקי בת גר זכר ואפי' נשא ישראלית: ר"א בן יעקב ס"ל מזרע מקצת זרע או אביה או אמה מישראל לאפוקי בת גר וגיורת שפסולה לכהונה: ר' יוסי. עד שיולדו בקדושת ישראל שתהא הורתה של זו בקדושה לאחר שנתגיירו ואפי' היא בת גר וגיורת כשרה לכהונה: רבי שמעון אומר. האי קרא לדרשה אחרינא קאתי והכי קאמר בתולות מזרע בית ישראל עד שיזרע ויבאו הבתולי' שלה בקדושת ישראל ולאפוקי אם נתגיירה יתירה על בת שלש לפי שעיקר גמר בתוליה הן בג' שנים שלימים אבל אם נתגיירה פחותה מבת שלש הרי הבתולים באו בקדושת ישראל כשרה לכהונה והכי תניא בהדיא בשם ר' שמעון גיורת וכו':

תורה אור

גרים אומרים אלהי אבותינו. והא תנינן אם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו הא גרים בני גרים לא. אמר ר' יוסי קיימה בנימין בר עשתור קומי רבי חייא בר בא רבי חזקיה בשם רבי חייא בר בא קיימה בר עשתור קומינן בגויי שבא בעבירה על בת ישראל היא מתניתא. רבי זריקן אמר רבי זעירא בעי כלום הוא מתכווין לא לאברהם יצחק ויעקב וכי אברהם יצחק ויעקב אבותיהם היו [כלום] נשבע הקב"ה אלא לזכרים שמא לנקיבות. *תני בשם רבי יהודה גר עצמו מביא וקורא מה טעם °כי אב המון גוים נתתיך. לשעבר היית אב לארם ועכשיו מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים. רבי יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה. אתא עובדא קומי דרבי אבהו והורי כרבי יהודה:

הלכה ה מתני' *רבי ליעזר בן יעקב אומר האשה בת גרים לא תינשא לכהונה עד שתהא אמה מישראל. אחד גרים ואחד עבדים משוחררים אפילו עד עשרה דורות עד שתהא אמו מישראל. האפיטרופין והעבד והשליח והאשה וטומטום ואנדרוגינוס מביאין ולא קורין שאינן יכולין לומר °אשר נתת לי:

גמ' רבי ליעזר בן יעקב אומר כו'. *תמן תנינן רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. וכולהון מקרא אחד הן דורשין °כי אם בתולות מזרע בית ישראל. רבי יהודה אומר עד שיהא אמו מישראל. רבי אלעזר אומר או אביה או אמה. רבי יוסי אומר עד שיולדו בקדושת ישראל. ר' שמעון אומר עד שיביאו בתולים בקדושת ישראל. תני *בשם רבי שמעון גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שנתגיירה כשירה לכהונה שנאמר °וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם ופנחס עמהן. ורבנין החיו לכם לעבדים ולשפחות. רבי יסה בשם רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי. וכהנים נהגו סלסול בעצמן כר' אליעזר בן יעקב. חד כהן נסב בת גרים אתא עובדא קומי רבי אבהו וארבעיה על ספסילא. אמר ליה רב ביבי לא כן אלפן רבי הלכה כרבי יוסי. אמר ליה ולא כהנים נהגו סלסול בעצמן כראב"י. אמר ליה ועל מנהג לוקין. א"ל אין כך את חמי מפייס לי ואנא מוקים ליה. מן דקיימיה אמר ליה הואיל והותרה הרצועה אף אני מותר בה. *רבי יעקב בר אידי בר אושעיה מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עליה ערער ושלח רבי את רבי רומינים לבודקן ומצא שנתגיירה זקנתה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והכשירה לכהונה. רבי הושעיה אמר כרבי שמעון הכשירה. א"ר זעירא דברי הכל היא דאמר רבי זעירא בשם רב אדא בר אחוה רבי יודא מטי בה בשם רבי אבהו בשם רבי יוחנן וולד בוגרת כשר שהוא בלא תעשה שבא מכח עשה °והוא אשה בבתוליה יקח וכל לא תעשה שבא מכח עשה עשה הוא. ודכוותה °כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא מן גיורת כל לא תעשה שבא מכח עשה הוא. התיב רבי הושעיה הרי דור שני של מצרי הרי הוא בלא תעשה שבא מכח עשה הוא. חזר רבי הושעיה ואמר לא דמי עשה שבישראל ועשה שבכהנים עשה שבישראל אסור בכל ועשה שבכהנים אסור בכהנים ומותר בלויים ובישראלים:

שליח

אינו קורא הרי מבואר גר לענין בכורים ומוקי דמיירי הקרא בבני קיני חותן משה שהוא גר שני שבא מבני קיני חותן משה והוי גר בן גר ויש לו חלק בארץ]. אמר ר' יוסי קיימה בנימין בר עשתור קומי ר"ח ב"ב בגוי שבא בעבירה על בת ישראל [ותיבות היא מתניתא מיותר] ר"ל דמוקי להקרא דמיירי לא בגר בן גר ומבני קיני חותן משה ז"א אלא דמוקי להקרא בגר ראשון רק דאמו מישראל ובזה תנינן במתניתין דמביא וקורא על כן לא קשה על המתניתין מהקרא. ר' יונה לא אמר כן אלא ר"ח ב"ב שמע לאילין דבי בר עשתור וכו' א"ל והא תנינן אם היתה אמו מישראל כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ולפי הגי' שלפנינו ג"כ נתפרש יפה בע"ה: וכי אברהם יצחק ויעקב אבותיהם היו כלום נשבע הקב"ה לגרים אלא לאבות. כ"ג הגר"א ז"ל בכי"ק: תמן תנינן רי"א בת גר זכר כו'. הגר"א ז"ל בכי"ק גרס כאן מה דאיתא בסמוך תני בשם ר"ש גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד עד ר' יוסי בשם ר' יוחנן ואח"כ גרסינן וכולהון מקרא אחד הן דורשין: ר' יהודה אומר עד שיהא אמו מישראל. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק אביו מישראל:

החיו לכם. ומשמע לכם לנשים והרי פנחס עמהן אלמא כשרה לכהונה: ורבנן. קאמרי דהחיו לכם לעבדים ולשפחות קאמר ולא להבעל: וכהנים נהגו סלסול. ומעלה יתירה בעצמן כר"א בן יעקב: וארבעיה על ספסילא. הרבילו על הספסל להלקותו: אמר ליה. רב ביבי ועל מנהג לוקין בתמיה: א"ל רבי אבהו לרב ביבי ואם כך הוא את חמי מפייס לי. תראה עצמך כאלו אתה מפייס אותי שלא להלקותו ואנא מוקים ליה מן הספסל: מה דקיימא. משקם הכהן הזה מן הספסל א"ל רבי הואיל והותרה הרצועה אף אני מותר בה לקיימה לאשה דהלכה כר' יוסי בדיעבד: מעשה במשפחה בדרום וכו'. גרסינן להא גם בפ' הערל בסוף הל"ב: כר' שמעון. הכשירה דס"ל דפחותה מבת ג' כשרה לכהונה: אמר ר' זעירא. דלא היא דהאי עובדא כד"ה היא דאפי' רבנן מודו בולד גיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' כשרה כדמפרש ואזיל: ולד בוגרת. שנשאת לכ"ג כשר מפני שהוא בלא תעשה שבא מכח עשה דהעשה בבתוליה יקח דרשינן ולא הבוגרת שכלו בתוליה וכל ל"ת דכה"ג עשה היא וה"נ דכוותה מעמיו יקח אשה ולא גיורת וכו' ואינו אלא איסור עשה: הרי דור שני של מצרי. הנולד ממצרי ראשון וג"כ אינו אלא איסור עשה דור שלישי יבא ולא מקודם ואפ"ה הולד שני אסור: חזר ר' הושעיה ואמר לא דמיא עשה שבישראל עם העשה שבכהנים. דבמצרי עשה השוה בכל הוא ואכן לא אמרינן דולד עשה מותר אלא בעשה שבכהנים:

האפיטרופין

מראה הפנים

הלכה כר' יהודה. כ"פ הרמב"ם בפ"ד שם הל"ג הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גוים וכו' ולאברהם היתה השבועה תחלה שירשו בניו את הארץ. ובסוף הל' מעשר שני ונטע רבעי פסק כסתמא דמתני' דשלהי מעשר שני ישראל וממזרים מתודים אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ הרי הוא אומר כאשר נשבעת לאבותינו וטעמיה דהאי סתמא דמתני' אידחי מהלכה בהדיא הכא ור' אבהו הורי כר' יהודה ומעשה רב וסתמא דמתני' דהתם לא אידחיא ומ"הו היא גופה טעמא בעי דמ"מ לא פסקו בגמרא גם שם כהאי דר' יהודה דהכא שהרי יכול הגר לומר לאבותינו ולמאי דכתב הרמב"ן בנימוקי ח"מ אפשר ליישב זה דגבי ווידוי מעשר כתיב כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש ולא מצינו שנשבע לאברהם וליצחק וליעקב ארץ זבת חלב ודבש כ"א ליוצאי מצרים נאמר כן אל ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש וא"כ כאשר נשבעת לאבותינו וגו' דגבי ווידוי מעשר על אבותינו יוצאי מצרים קאי דכתיב לכן אמור לבני ישראל אני ה' וגו' וזו היא השבועה וכמו שאמר למשה בתחלת שליחותו ארץ זבת חלב ודבש זה מבואר מדבריו ז"ל ולפ"ז יש לחלק גבי גר בין ביכורים לבין ווידוי מעשר: **אשה** ולא גיורת. משמע מהכא דגיורת לכהן מיהת איכא עשה הי' וזהו דעת

1

שנויי נוסחאות (סו"ג) יוסי בד"ו יוסה. (סו"ו) זעירא בד"ו זעורא. (סו"ע) אלא בד"ו לא. (סו"ג) מן דקיימיה בד"ו מה דקיימא. (סו"ס) את רבי רומינים בד"ו את רומינוס. (סי"ז) היא דאמר בד"ו היא הכא דאמר. (סו"א) מן בד"ו ליתא.

עמודי ירושלים תניג

ר"י ורשב"ל הואת ואמרו שם ר"ל אמר אם הביא קידם נעשה ככתוב בקדשים בשלמא ר"ל כדאמר טעמא אלא ר"י מ"ט אר"א ר"י חזאי בחלמא מילתא מעלייתא אייתא אמר קרא מראשית ולא כל ראשית מארצך ולא כל ארצך כו' ע"ש מבואר דהטעם הוא מכתיב מארצך ולא כל ארצך ולא כהפני משה:

ככר לאדן

תני בשם ר' יהודה גר עצמו. מרדכי פ"ק דמגילה ותוס' בתרא דף פ"א וב"י פ"ה דבתרא:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

הל' ו מתני' האפיטרופין. של היתומי' בין שמינהו אביהם בין שמינוהו ב"ד: והשליח. בגמ' מוקי לה שלקטן הבעלים בתחלה לשלחן ע"י השליח אבל אם לקטן והביאן הוא בעצמו לא ישלחן ע"י שליח שכבר נראו לקריאה ואינן ניתרין אלא בקריאה: והאשה. היא עצמה אפי' מנכסיה אבל הבעל מביא מנכסי אשתו וקורא ואע"פ שאין לו בגוף הקרקע כלום דהתורה רבתה דכתיב אשר נתן ה' אלהיך לך ולביתך ואע"פ שמתה אשתו אחר שהפרים והוא בדרך מביא וקורא: וטומטום ואנדרוגינוס. לפי שהן ספק אשה: מביאין ולא קורין. שכל אלו אין יכולין לומר תורה אור אשר נתת לי ה':

שליח רבי יוסי רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יוחנן *בשלקטן לשלחן ביד אחר אבל אם להביאן הוא לא ישלחן ביד אחר. ולא מחסל לה. רבי יונה מחסל לה. רבי זעירא רבי אמי רבי שמעון בן לקיש בשם רבי הושעיה בשלקטן א לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחן ביד אחר שכל הביכורים שנראו ליתור בקרייה אינן ניתרים אלא בקרייה. אמר רבי מנא אף על גב דלא אמר רבי יוסי הדא מילתא אמר דכוותה. אמר רבי זעירא לרבי יסא נהיר את כד איתאמרת הדא דרבי הושעיה ואמר רבי יוסי בי רבי חנינא מתניתא פליגא ב *הפריש ביכוריו ואח"כ מכר שדהו מביא ואינו קורא קיימונה *כשנתן דעתו למסור משעה ראשונה. *והתנינן ג יבש האילן נקצץ האילן. עוד היא ביבש משעה הראשונה. וקרייה מעכבת. אמר רבי שמואל בר רב יצחק *הראוי לקרייה אין קרייה מעכבת. ליקטן לשלחם ביד אחר לא ישלחם ביד אחר שמא ימלך הוא להביאן. רבי אבהו בשם רבי יוחנן היורש מביא ואינו קורא. מה נן קיימין אם יורש בחיי אביו שלוחו [הוא] ואם לאחר מיתת אביו שלו הן. אלא כי נן קיימין ה כשהיה אביו חולה או מסוכן. כתיב ו ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך *מלמד ו שאדם מביא ביכורים מנכסי אשתו וקורא. רבי שמעון בן לקיש אמר לאחר מיתה הא בחיים לא. רבי יוחנן אמר לא שנייא היא בחיים היא לאחר מיתה. רבי שמעון בן לקיש כדעתיה דרבי שמעון בן לקיש אמר אין אדם יורש את אשתו דבר תורה: רבי יוחנן *בשם רבי הושעיה הנחה מעכבת אין קרייה מעכבת. והא תנינן *האוכל ביכורין עד שלא קרא עליהן. רב הושעיה רב יהודה בשם

גמ' שליח. פירשו ר' יוסי ור"ל בשם ר' יוחנן דמיירי שלקטן מתחילה לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאם הוא בעצמו לא ישלחם ביד אחר: ולא מחסל לה. לא סיים הטעם מפני מה לא ישלחם ביד אחר ור' יונה מחסל לה לטעמא דמילתא דאמר ר' זעירא וכו' ובשם ר' הושעיה שלקטן וכו' לא ישלחם ביד אחר מפני שכל הביכורים שנראו להתיר אותן בקרייה אין ניתורין אלא בקרייה ומכיון שלקטן להביאן הוא בעצמו ונראו לקרייה הקרייה מעכבת בהן והלכך לא ישלחם ביד אחר: אמר ר' מנא וכו'. כך היה ר' מנא רגיל לומר לפי שר' יוסי והוא תלמידו של ר' יוחנן וחבירו של ר' יונה אביו היה רבו שלו ודוגמתו תמצא לעיל בפ"ב דחלה ובכמה מקומות דאמר ר' מנא אע"ג שלא שמעתי זה בפירוש מר' יוסי רבי מ"מ אמר דכוותה לפי ששמעתי ממנו במקום אחר איזה דבר דמשמע דס"ל ג"כ כך וכהאי דלקמיה דאמר ר' זעירא לר' יוסי אם זכור אתה כד איתמרת הדא מילתא דר' הושעיא בבית המדרש והקשה עלה ר' יוסי בר' חנינא מהאי מתני' דלקמן הפריש ביכורים ואח"כ מכר שדהו מביא ואינו קורא לפי שאין יכול לומר אשר נתת לי שהרי עכשיו אין לו שדה והא הכא שנראו לקריאה בשעת הפרשה ואעפ"כ מביא בלא קריאה וקיימינה להאי מתני' דהכא כמי מיירי בשנתן דעתו למכור את השדה משעה ראשונה שהפרים אותן וא"כ ר' יוסי שהסכים להאי אוקמתא ס"ל נמי הכי שכל שנראו לקריאה אין ניתרין אלא בקריאה: והתנינן. במתני' דלקמן יבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא. ומשני דעוד היא ביבש משעה ראשונה כלומר דגם האי מתני' מיירי בשיבש משעה ראשונה בשעת הפרשה: וקרייה מעכבת. בתמיה והא אנן קי"ל כחכמים דר"ע דלקמן דהנחה היא מעכבת ולא קריאה ומשני ר' שמואל דהראוי לקריאה אין קריאה מעכבת שכל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת אבל אלו דאמרן שאינן ראוין עכשיו לקריאה הואיל ובתחלה נראו לקריאה הקריאה מעכבת בהן: לקטן לשלחן ביד אחר וכו'. בתמיה קאמר וסיומא דמילתיה דר' שמואל היא וכלומר והואיל וכך הוא א"כ שפיר הוא דאמרינן דדוקא בשלקטן להביאן בעצמו לא ישלחם ביד אחר מאחר שכבר נראו לקריאה אינן ניתרין אלא בקריאה וביד השליח אינן ראוין הן לקריאה אבל כשלקטן בתחילה לשלחם ביד אחר מה תאמר בהם שלא ישלחם ביד אחר ומטעמא שמא ימלך הוא להביאן בעצמו בתמיה הא ודאי לא אמרינן דמכיון שלא נראו בתחילה לקריאה אין הקריאה מעכבת בהן: היורש מביא ואינו קורא. ומפרש לה דבמה אנן קיימין להא. אם יורשה בחיי אביו. כלומר אם זה היורש מביאן בחיי אביו א"כ שלוחו הוא דמסתמא ברשותו הוא מביאן והא שליח תנינן ליה וכדאוקמינן בשלקטן בתחילה לכך ומאי קמ"ל ביורש ואם מביאן לאחר מיתת אביו א"כ שלו הוא ואמאי אינו קורא: אלא כי אנן קיימין בשהיה אביו חולה או מסוכן. כלומר והוא מסוכן בשעת הפרשה דמהו דתימא הואיל וזה ראוי ליורשו מביא וקורא הלכך קמ"ל דאפ"ה מביא ואינו קורא הואיל בשעת הפרשה לא היה שלו לגמרי: כתיב ושמחת בכל הטוב וגו'. ודריש בספרי מדכתיב ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורים מנכסי אשתו וקורא ופליגי ר' יוחנן ור"ל בהא דר"ל ס"ל דלאחר מיתה של אשתו היא דרבתה התורה אבל בחייה לא משום דאין לו בהן אלא קנין פירות וקנין פירות לאו כקנין גוף דמי ור' יוחנן אמר דלא שנייא והיא בחיים והיא לאחר מיתה דין אחד להן ומביא וקורא דקנין פירות כקנין הגוף דמי: ר' שמעון בן לקיש כדעתיה. לשיטתיה אזיל דאמר בסוף פ' השולח דאין אדם יורש את אשתו דבר תורה אלא מדרבנן והלכך ס"ל דאיצטריך קרא לרבות לאחר מיתה דאי ירושת הבעל מדאורייתא למה לי קרא לרבות ומייתי להא בהאי תלמודא בפ"ח דכתובות בהלכה ה': ר' יוחנן וכו' הנחה מעכבת. בביכורים אבל לא הקריאה: והא תנינן. בפרק אלו הן הלוקין האוכל בכורים עד שלא קרא עליהן לוקה:

דר'

ע' תוס' ב"ב סב. ד"ה נגנן וד"ה עד.

לקמן מ"ז. ע' תוס' גיטין מז ד"ה מביא. לקמן משנה ו"ו ב"ב פא:

גיטין מז:

מכות יח: וש"נ

שם יז.

כג א מיי' פ"ב מבכורים הכ"ב

כד ב מיי' פ"ג שם הל"ס

כה ג מיי' שם הלי"ב

כו ד מיי' שם הל"ד

כז ה מיי' ... ת"מ

כח ו מיי' שם הל"ג

ליקטן לשלחן ביד אחר והלה שליח לא ישלחם ביד אחר שמא ימלך הוא להביאן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. ר' אבהו בשם ר' יוחנן היורש כו'. גי' הגר"א ז"ל דגרסינן כאן הא דבסמוך כתיב ושמחת כו' רשב"ל כדעתי' דרשב"ל אמר אדם יורש את אשתו ד"ת ואחר כך גרסינן הא דר' אבהו בשם ר' יוחנן היורש מביא ואינו קורא:

מראה הפנים

דעת הראב"ד וסייעתי' דמן התורה אסורה לכהן ואין כן דעת הרמב"ם וכבר בארתי לזה בקידושין וביבמות שם דטעמיה דבש"ס דילן דרים להאי מעמיו לדרשה אחריתא וע"ש:

שליח ר' יוסי ורשב"ל בשם ר' יוחנן בשלקטן לשלחן ביד אחר וכו'. נראה דבהא פליגי דלמאי דאמרי בשם ר' יוחנן להאי מילתא ולא מסיימי להאי טעמא שכל הביכורים שנראו להתיר בקריאה אינן ניתרין אלא בקריאה משום דלא ס"ל לר' יוחנן להאי טעמא משום קושיא דלא משמע הכי מהני מתני' דהפרים בכורים ומכר שדהו וכו' ויבש המעיין וכו' וכדהקשה ר' יוסי בר' חנינה לקמן ולא ניחא ליה להני שינויי דמשני אליבא דר' הושעיא דמיירי בשנתן דעתו למכור וכו' דהא מתני' סתמא קתני והא דקאמר רבי יוחנן דאם לקטן להביאן בעצמו לא ישלחם ביד אחר לאו משום דאין להן תקנה אלא בקריאה אלא משום דחל עליו מצות הקריאה ואין לו היתר לפטור עצמו ממנה אא"כ לקטן בתחילה ע"מ לשלחן ע"י שליח דאז מותר לשלחן ואע"פ שאין השליח קורא לפי שלא חלה עליו מצות קריאה ולאינך דאמרי לה בשם ר' הושעיה ומסיימי לטעמא שכל הביכורים שנראו להתיר בקריאה וכו' אינהו הוא דסבירא להו דלית להו תקנתא אלא בקריאה והנ"מ מבואר הוא דבגוונא שאין יכול לקרות אחר שהפרישן איכא בינייהו כגון שהפרישן ומכר את שדהו וכיוצא בזה דלר' יוחנן מביא ואינו קורא ולר' הושעיא אין להן תקנה בהבאה בלא קריאה והדין בהם שירקבו אא"כ הפרישן בתחילה על מנת כן. ובהיות כן מבואר לין דעת הרמב"ם בדינים אלו והיוצא מהן שבסוף פ"ב מביכורים כתב שמפרים בכורים לה' לותן בידו לירושלים לא ישלחם ביד שליח ואם לקטן מתחילה על מנת לשלחן ביד שליח ה"ז מותר לשלחם וזה ממש כדברי ר' יוחנן ולא כדר' הושעי' וכדפרישית והלכך נמי בדינא דהני מתני' דלקמן הפרים ומכר שדהו ויבש המעיין וכו' פסק כסתמייהו כמבואר מדבריו דפ' ד' שם בהלכה ח' ובהלכה י"ב ומשום דלר' יוחנן לא בעינן שיפרים בתחילה ע"מ כן או שיבש כבר ה ראשונה וכן בדין שכתב בהלכה י"ג שם המביא ביכורים מאחר החג ועד חנוכה אע"פ שהפרישן קודם החג מביא ואין קורא וכו' ועיין בכ"מ מ"ש בזה והא"רי לא ידעינן טעמא דלמה לא סבר גמרא דידן כהירושלמי וכמש"ש הבאר עיקר הטעם לדעת הרמב"ם כך הוא הדא דר' יוחנן דהכא לא ס"ל כן ור' אסי גר' תנינה גופיה דאמר בגיטין ובפ' השפינה דף פ"א לאהי בלרן ושגרן ביד שליח וכו' מקשה הכא על הא דר' הושעי' וא"כ לא פירש כוותיה להני מתני' שזכרנו ועוד דלקמן בהלכה ז' קאמרי הברייתא בשם ריב"ל בהדיה הכא הפרישן קודם לחג וכו' ואע"ג דקאמר בתר הכי אית להון להא דר"ז וכשהפרישן קודם החג להביאן לאחר החג היינו דמצינן למימר דסבירא להו כר"ז והכי מיירי אבל לפי האמת סתם דברי ריב"ל כהני סתמי דמתני' מתפרשין ובזה נותן הן דברי הרמב"ם ואין דעתו לפרש כפי' התים זות בגיטין ובהספינה שם דהך דר' יוסי בר"ח איירי כהאי אוקימתא דר' הושעיה הכא אלא דדעתו לפרש כהאי דר' יוחנן דהכא וכן הא דאמר בבבלי מכות דף י"ח בביכורים שעברה עליהן חנוכה ירקבו וכהאי דתברייתא דלקמן הכא היינו נמי כהא מ"ד דס"ל דכל שנראה לקריאה אין לו תקנה וה"ה נמי דכל שנראה להבאה ולא הביא אין לו תקנה וירקבו אבל אליבא דר' יוחנן ואליבא דר' יוסי ב"ח דהבבלי לא אמרינן הכי לא בנראה לקריאה בידתה מה"א בלא קריאה ולא בנראה להבאה בלחוד בידתה א"כ מהבאה כלל ולפיכך לא הביא הרמב"ם כלל להא דתבריי' בעבר' עליהן חנוכה ועיין לקמן ד"ה הפריש קודם לחג:

היורש מביא ואינו קורא וכו'. כ"פ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה ח' וכאוקימתא דמסיק הכא:

כתיב ושמחת בכל הטוב וכו'. עיין בפ"ח דכתובות שם כמה שנתבאר מזה ובענין ירושת הבעל מה דנ"מ בין מסקנת הש"ס דהכא ובין הש"ס הבבלי תמצא מבואר בריש פ' יש נוחלין ד"ה חכמי הגוים אומרים וע"ש:

תדא

1

שגויי נוסחאות (סוי"א) כשנתן כד"ו בשנתן.

בשם שמואל דרבי עקיבה היא. רבי יוסי בעי היידן רבי עקיבה. אמר רבי מנא שמעית אבא תני הנחה מעכבת אין קרייה מעכבת. רבי עקיבה אומר קרייה מעכבת. רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר מה טעם אמרו הנחה מעכבת מפני שהיא נוהגת בכל. רבי תנחומא *)רבי הונא בשם רבי לעזר*) מפני ששנה עליה. א"ר אבא מרי תרתיי חדא כרבי יודה וחדא כרבנן. חדא כרבי יודה דרבי יודה אמר לצורך נשנית מפני שהיא נוהגת בכל. כרבנין דאינון מרין שלא לצורך נשנית מפני ששנה עליה:

הלכה ו מתני' [א] *הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא רבי מאיר אומר מביא וקורא. [ב] *יבש המעיין ונקצץ האילן [ג] מביא ואינו קורא. רבי יהודה אומר מביא וקורא. מן החג ועד החנוכה מביא ואינו קורא רבי יהודה בן בתירה אומר מביא וקורא:

גמ' רבי יוסי בן חנינא בעי קנה אילן אחד לא קנה קרקע שנים לא קנה קרקע [ד] אחד אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא. אמר ליה רבי לעזר מילין דצריכין לרבנין בבית וועדא את שאל. דרבי יהודה עבד את האילן כקשין. *תמן תנינן [ה] בירך על פירות האילן בורי פרי האדמה יצא. רבי חזקיה בשם רבי יעקב בר אחא דרבי יודה היא *דרבי יודה אמר עבד את האילן כקשין. אמר רבי יוסי דברי הכל היא. פירות האילן בכלל פירות האדמה ואין פירות האדמה בכלל פירות האילן. רבי בון בר כהנא בעי קומי רבי אילא מכר

דר' עקיבא היא. הא דאלו הן הלוקין אבל רבנן פליגי עליה וסבירא להו דאין הקריאה מעכבת: היידן ר' עקיבא. הי רבי עקיבא זה והיכן שמענו דאית ליה הכי: שמעית. שמעתי לאבא ר' יונה דתני הך ברייתא דפליגי בהדיא דלהת"ק הנחה מעכבת ולא הקרייה ולר' עקיבא הקריאה מעכבת: ר' יעקב. קאמר בשם ר' אלעזר ששמע ממנו הטעם שאמרו שהנחה היא שמעכבת מפני שהיא נוהגת בכל במה שאמרו חכמים שמביאין הן אבל הקריאה אינה נוהגת בכל לפי שיש שמביאין ולא קורין ולפיכך כמי באלו שמביאין וקורין אמרו חכמים שההנחה היא שמעכבת אבל לא הקריאה: ר' תנחומא ור' הונא. קאמרי שכך שמעו מר' אלעזר שזהו הטעם שאמרו הנחה היא שמעכבת לפי ששנה עליה הכתוב דשני פעמים כתיבא בפרשה ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך והדר כתיב בסוף ועתה הנה הבאתי וגו' והנחתו לפני ה' אלהיך וגו' ושנה עליה הכתוב לעכב: א"ר אבא מרי תרתיי וכו'. כלומר דמפרש להא דאמרי הני תרתי טעמי בשם ר' אלעזר לא דחזר ביה ממה שאמר בתחילה אלא דתרווייהו איתנהו וחדא הוא דקאמר אליבא דר' יהודה וחדא אליבא דרבנן והך פלוגתא דר' יהודה ורבנן לקמן בפרק ג' היא דתנינן עודהו הסל על כתיפו קורא מהגדתי היום לה' אלהיך עד שגומר כל הפרשה ר' יהודה אומר עד ארמי אובד אבי הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מעל כתיפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו וקורא מארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה ובהא פליגי דר' יהודה סבירא ליה דמדכתבה התורה להנחה ברישא דפרשה והדר כתיב והנחתו ש"מ דשתי הנחות הן האחת כשמסיים להא דאומר הגדתי היום וגו' והניחו וחוזר ומניף וקורא מארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה ומניחו ולרבנן לא היתה שם אלא הנחה אחת אלא דכשהגיע לארמי אובד אבי מורידו ואוחזו בשפתותיו והכהן מניח ידו תחתיו ומניף עם הכהן וגומר הכל ואז הוא שמניחו והיינו דקאמר הכא חדא כר' יודה וכו' כדמסיק ואזיל: דר' יודה אומר לצורך נשנית מפני שהיא נוהגת בכל. כלומר דלר' יהודה הך הנחה בתרייתא דכתיבא לצורך היא שנישנית ללמדינו דחוזר ומניחו פעם אחרת לאחר שגמר כל הפרשה מלבד הנחה הראשונה אחר הגדתי וגו' וא"כ אין כאן ללמד על הנחה שהיא מעכבת והלכך לדידיה הוא דקאמר ר' אלעזר להאי טעמא דהנחה מעכבת מפני שהיא נוהגת בכל: כרבנן דאינון אמרין וכו'. כלומר ולרבנן דסבירא להו דלא היתה שם אלא הנחה אחת לאחר שגמר את הכל וא"כ והניחו קמא היינו אותה הנחה בעצמה דכתיבא לבסוף ושלא לצורך היא נשנית אלא ללמדינו דמפני ששנה עליה מעכבת היא ולדידהו הוא דקאמר ר' אלעזר האי טעמא. והאי אוחזו בשפתותיו וכו'. דתנינן לאו אליבא דר' יהודה הוא דקאמר אלא אליבא דרבנן דס"ל דלא היה מניחו אלא עד אחר שגמר את הכל ומארמי אובד אבי אוחזו בשפתותיו וכו' אבל לר' יהודה כשהגיע לארמי אובד אבי היה מורידו ומניחו וחוזר ומניף וגומר כל הפרשה וכדמוכח הוא למאי דקאמר הכא ומוקי לפלוגתייהו בכך:

הלכה ז מתני' הקונה שני אילנות וכו' מביא ואינו קורא. בבבלי בפ' המוכר את הספינה מפרש לה דטעמא דהת"ק משום דמספקא ליה אם קנה קרקע או לא הלכך לענין מקח וממכר לא קנה הקרקע דהמוציא מחבירו עליו הראיה ולענין ביכורים אמרינן דמספק מביא ואינו קורא ור"מ סבר דקנה קרקע והלכך מביא ביכורים וקורא: יבש המעיין. שמשקה את האילן או שנקצץ האילן וה"ז כמי שאין לו קרקע שהרי נתקלקלה מביא ביכורים ואינו קורא: ר' יהודה. ס"ל דאפילו נקצץ ונעשה יבש אפילו הכי הוי כקרקע ואין הלכה כר' יהודה: מעצרת ועד החג מביא וקורא. דכתיב ושמחת וזמן שמחה היא מעצרת עד החג שמלקטין התבואה והפירות ושמחים בהן ומהחג ואילך עד החנוכה אינו זמן שמחה והלכך אפילו הפרים אותן קודם החג מביא ואינו קורא שאין קריאה אלא בזמן שמחה ומחנוכה ואילך אין מביאין כלל שנאמר מארצך כל זמן שמצויין בארצך ואותן הפירות שנגמרו אחר חנוכה חשובין הן משנה הבאה ומניח אותם עד העצרת: ר' יהודה וכו'. ואין הלכה כר' יהודה בן בתירא:

גמ' ר' יוסי בן חנינא בעי. הקשה על סבריה דת"ק דהרי אם קנה אילן אחד לא קנה קרקע וכן אם קנה שנים לא קנה קרקע כדתנן בפרק הספינה וא"כ אמאי באחד אינו מביא כל עיקר כדתנן לקמן בסוף פרקין דדוקא בקנה אילן עם הקרקע דאז מביא וקורא ואמאי בשנים מביא ואינו קורא: מילין דצריכין לרבנן בבית וועדא את שאל. כלומר ומאי תבעי לך הא אלו הדברים שהן צריכין להסתפק בהן להרבנן בבית המדרש אם בשנים קנה קרקע או לא קנה קרקע וא"כ גבי ביכורים אמרינן דמספק מביא ואינו קורא כדפרישית במתניתין: לר' יודה. גבי יבש המעין וכו' דמתניתין מפרש לטעמיה משום דעושה את האילן כקשין וכלומר שאע"פ שנתייבש ונקצץ הרי הוא כאילן היונק מן הקרקע: תמן תנינן. לעיל בפ"ו דברכות בהלכה ב': בירך וכו'. וס"ד דר' חזקיה לאוקמי התם כר' יהודה דהכא דס"ל דלעולם כארעא חשיבי והשיב לו ר' יוסי דד"ה היא התם דטעמא אחרינא הוא דהויא דפירות האילן בכלל פירות האדמה הן דאילן עצמו גדל מהקרקע אבל איפכא לא וכן

מראה הפנים

חדא כר' יודה וחדא כרבנן וכו'. כדפרישית דלא קאי אלא על האי פלוגתא דר' יהודה ורבנן דלקמן בפ"ג ולא מצינו שום פלוגתא אחריתא דר' יהודה ורבנן שהשא שייכא להאי ענינא אלא אותה פלוגתא דפליגי בענין הקריאה וסדרה בהנחה ומיהו הא דפרישית בפנים בענין דקתני במתני' דלקמן שם הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו וכו' דאיכא למימר דאליבא דרבנן דר' יהודה היא זהו דוחק דהא קתני ברישא וקורא מהגדתי וכו' עד שגומר כל הפרשה וכמאן אתיא הא הלכך נראה דהעיקר כך הוא דלרבנן אינו מוריד כלום מעל כתפו אלא כשהתחיל לקרות מהגדתי קורא הכל כך עד שגומר כל הפרשה נמצא שלא היתה שם אלא הנחה אחת אחר שגמר כל הפרשה ומדכפל הכתוב ושנה להנחה ש"מ ללמדינו דהנחה מעכבת הא ולרבי יהודה דקאמר הגיע לארמי אובד אבי מוריד וכו' ואוחזו בשפתותיו וכו' משום דס"ל דהני תרתי הנחות דכתיבי לצורך הן וללמדינו זה שלא יהיה קורא הכל בכיפה אחת אלא הא' וענית ואמרת וגו' כאמור הגל ארמי אובד אבי הוא אחר במורד הסל מעל כתפו והיינו הנחה דכתיבא ברישא ואחר שגמר הכל והנחתו והשתחוית וגו' וא"כ לצורך נשנית ולדידיה על כרחך דאתיא לטעמא דמפני שהנחה נוהגת בכל לכך היא מעכבת ובזה מתפרשת מתני' דלקמן כהוגן וכן הסוגיא דהכא נקטינן מיהא דמוכרת הוא מהכא דר' יהודה ורבנן פליגי ולא כמו שרצה התי"ט לומר כאן מתניתין דפ"ג דר' יהו.ה לא בא לחלוק והביא כמה ראיות לבאי דאומר דלאו לישנא דפלוגתא היא וכל זה מפני שראה בהרמב"ם בפי' המשנה כתב שם ואין הלכה כר' יהודה ובחבורו בפ"ג מביכורים בהלכה י"ב פסק כהאי דר' יהודה ובתנם האריך ודחק עצמו בזה דודאי א"א לפרש להך מתני' אלא דר' יהודה פליג אדת"ק התם וכדמוכרח מכאן דקאמר חדא כרבי יהודה וחדא כרבנן ועל כרחך דהאי פלוגתא דרבי יהודה ורבנן הוא דקאי ובענין פסק הרמב"ם לא קשה היא אלא למאות הרבה שחזר בו ממה שקבע להלכה בפירושו וקבע בחיבורו להלכה בענין אחר וכמו שביארתי הטעם ממש בכל המקומות שחזר בו וכאן הוא הטעם שהכריע כרבי יהודה נגד הת"ק פשוט הוא מפני שראה בספרי דדריש מהאי והנחתו וגו' והשתחוית מלמד שטעונים הנפה שתי פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחואה וא"כ היינו דקאמר הכא דלר' יהודה לצורך נשנית והיינו הך דפרישית דהנחה ראשונה שמוריד הסל וכו' כדי שיניף הכהן עמו וקורא וגומר והנחה בתריית' להנפה שנייה בשעת השתחויה וא"כ סתמא דהברייתא דספרי כרבי יהודה והנחה דמעכבת דאמרינן הכא לרבנן דר"ע וכן בבבלי פרק אלו הן הלוקין על כרחך מטעמא לפי שהנחה נוהגת בכל היא וכדקאמר הכא לר' יהודה ולפיכך חזר בו ופסק בחיבורו כרבי יהודה:

אחד אינו מביא כל עיקר. כ"פ הרמב"ם בפ"ב מביכורים בהל' י"ג באחד אינו מביא כלל נפי שאין לו קרקע ושלשה יש לו קרקע כדאמרינן בפ' הספינה וסיים שם ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד וכו' פשוט הוא דר"ל ואפי' בכה"ג שלא מכר לו אלא אילנות כל זמן שהן קיימין דאז אין לו קרקע שהדין הוא שלאחר שנקצצו או שיבשו אין לו ליטע אחרים תחתיהן אעפ"כ כל זמן שהן קיימין הרי הוא כמי שקנה קרקע לפי שיש תחתיהן וביניהן ותולה להן כמלא אורה וסלו כמבואר בפ' השותפין ודין שני אילנות כתב לקמן בפ"ד בהל' ד' שמביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק וכו' כדקאמר התם וכן הכא מילין דצריכין לרבנן וכו' וכדפרישית:

הדרא

שנויי נוסחאות (פו"י) מרין בז"ו מריין. (פוכ"ג) דרבי בז"ו לרבי. (פוכ"ה) האילן בד"ו האילנות.

עמודי יורשלים תנינא

חדא כר"י וחדא כרבנן כו' עי' בפ"מ שפי' בפלוגתת ר"י ורבנן השנויה בפ"ג הלכה ד' וע"ש במה"פ מה שדחק בזה אך הכריחו לכך מ"ש דלא מצינו שום פלוגתא דר"י ורבנן שתהא שייכא להאי ענינא ובזה תמה על התוי"ט שכ' שבפ"ג ר"י מפרש לדברי רבנן ולא פליגי ומהתימה ממנו שבמכ"ת איסתמיטתיה ש"ס דמכות (י"ח ע"ב) שאמרו שם דתניא ר"י אומר והנחת זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש כשהוא אומר והניחו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והניחו זו תנופה ופירש"י דלר"י לא מעכב הנחה דדרש והנחתו יתירה לתנופה ואין מקרא שנוי בהנחה לעכב ולרבנן דלא דרשו ליה להכי מיבעיא להו לשנות בהנחה לעכב עכ"ל. מבואר דזהו פלוגתת ר"י ורבנן אם שינה הכתוב לעכב בהנחה דלרבנן שינה הכתוב ולר"י לא שינה והאי והנחתו זו תנופה וא"כ נדקו דברי התוי"ט די"ל דר"י לפרש דברי ת"ק אתי ולא פליגי כלל וכן פי' הרא"פ דברי הירושלמי ומהתימה מהמה"פ שהזכיר בתוך דבריו סוגיא דאלו הן הלוקין ולא העיר דע"ז כוונו בירושלמי:

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ד מביכורים הל"ג:
ל
ב מיי' שם הל"ב
לא
ג מיי' שם הל"ג
לב
ד מיי' פ"ב שם הל"ג ובכ"מ
לג
ה מיי' פ"ח מברכות הל"ט סמ"ג עשין כז טוש"ע או"ח סי' ר"ו סעי' א'

מסורת הש"ס

גיטין מז: ב"ב כו. פא.
ברכות מ.
ירושלמי ברכות פ"ו הל"ב.
ברכות מ.

מכר לו שדה בקמתה הלוקח מהו שיביא ממנה ביכורים. אמר ליה למה לאו. עד כדון לחה אפילו יבישה. א"ל אפילו יבישה אפילו קצורה. מעתה אפילו חיטין כך אנו אומרים *הלוקח מן השוק מביא בכורין. פשיטא הדא מילתא [א] מכר לו פירות ושייר לו קרקע המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות. חזר ולקחן ממנו נישמעינה מן הדא [ב] *נתן לה קדשים הרי אלו מותרין יינות שמנין וסלתות כל דבר [ג] שכיוצא בו קרב לגבי המזבח אסור. אין בכלל אלא פרכילי ענבים ועטרות של שיבלין. מה נן קיימין אם כשנתן לה באתננה כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורים. אלא כי נן קיימין בשהיו הגפנים משלה ומכרה לו פירותיהן וחזר ונתנם לה באתננה מפני שהיה אתנן הא לא היה אתנן מביא [ד] הדא אמרה חזר ולקחן ממנו מביא. חברייא בשם ריב"ל [ה] הפרישן קודם לחג ועבר עליהן החג מביא ואינו קורא. [ו] הפרישן קודם לחנוכה ועבר עליהן חנוכה ונרקבו לאחר חנוכה לא קדשו. ולית ליה לרבי זעירא כהדא דחברייא. *סבר רבי זעירא שכל הבכורים שנראו ליתור בקרייה אינן ניתורין אלא בקרייה. ולית לחברייא כן. אית להון כשהפרישן קודם לחג להביאן אחר החג. והתנינן [ז] אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. מה נן קיימין אם בפירות שהביאו שליש לפני ראש השנה על הפירות שהביאו שליש לאחר ראש השנה מכיון שלא הביאו שליש לפני ראש השנה דבר ברור שלא השרישו קודם לעומר [ח] והן אסורין עד שיבוא העומר ויתירן. אלא [ט] כי אנן קיימין בפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על פירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט מכיון שהוא מחדש על הישן הא מן החדש על החדש מביא. וסברינן מימר לאחר חנוכה אנן קיימין אמר ר' חיננא בזמנן:

הפריש

פני משה

וכן גרים שם להא: מכר לו שדה בקמתה. והרי היא עומדת ליקצר הלוקח מהו שיביא ממנה בכורים דקס"ד דסואיל ונגמרה מקודם שבאה לידו לאו כשלו הויא לענין ביכורים: א"ל למה לאו. מהיכי תיסק אדעתך דלא יביא הרי עכשיו מיהת שלו היא השדה והפירות: עד כדון לחה. עד כאן בקמה לחה אם אפילו ביבישה הדין כן דאפשר הואיל ויבשה ברשות המוכר כבר כנתלשה חשיבא: א"ל אפילו יבישה אפי' קצורה. ומכר לו פירות התלושין עם השדה מביא הוא שהרי יש לו השדה עם פירותיה: מעתה אפי' חיטין. בלבד מכר לו נימא נמי דמביא ומהדר ליה כן אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורין בתמיה וכי בלוקח הפירות מן השוק יכול הוא לומר מן האדמה אשר נתת לי הא ודאי לא דכל שאין לו בקרקע כלום אינו מביא: פשיטא הדא מילתא מכר לו הפירות ושייר לו הקרקע. לעצמו בהא פשיטא לן דהמוכר אינו יכול להביא ואפי' הן עדיין מחוברין ורלה המוכר לקיים מצות הבאת ביכורים מהן אינו יכול לפי שאין לו הפירות שכבר מכר לזה וכן הלוקח אינו יכול להביא שהרי אין לו בקרקע כלום וכדאמרן לעיל ולא נקט הכא אלא המוכר משום הבעיא דלקמיה: חזר ולקחן ממנו. כי קא מיבעיא לן אם חזר המוכר ולקחן להפירות מהו שיכול להביא עכשיו מהן דהרי יש לו הקרקע עם הפירות או דילמא מכיון שבתחלה יצאו מרשותו הוו להו כמי שלקחן מן השוק ואינו מביא: נישמעינה מן הדא. מתני' דתנינן בפ"ו דתמורה גבי איזהו אתנן שאסרה תורה להביא לבית וכו' נתן לה קדשים לא חייל עליהן אתנן והרי אלו מותרין נתן לה יינות ושמנים וסלתות וכל דבר וכו' אסור: אין בכלל וכו'. כלומר אין לנו לרבות בכלל שאמר וכל דבר שכיוצא בו קרב אלא אלו פרכילי ענבים ועטרות של שבלים שהבכורים באין מהן וכיוצא בהן שהרי הקרב על גבי המזבח כבר נשנו ואם כן האי וכל דבר לרבות בכורים הוא דאתא שאף הן באין לבית ואסור להביאן מאתנן והשתא מה אנן קיימין להא והיכי דמי שיהו אסורין משום אתנן הא לאו הכי היו ראוין לבכורים: אם כשנתן לה באתננה. לאלו פרכילי ענבים וכו' קשיא וכי כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורים בתמיה ומאי אריא משום אתנן תיפוק ליה דבכה"ג לא שייך בהו ביכורים כלל: אלא ודאי כי אנן קיימין בשהיו הגפנים משלה. בתחילה או השדה ומכרה לו פירותיהן וחזר ונתנם לה באתננה לאלו הפירות וטעמא מפני שהיה אתנן לא תביא אותן לבכורים הא אם לא היה אתנן מביאה אותן א"כ הדא אמרה דבעלמא אם חזר המוכר ולקחן להפירות ממנו מביא בכורים: הפרישן קודם לחג. שהוא זמן קריאה ועבר עליהן החג קודם שהביאן מביא אותן ואינו קורא ולקמן מדייק עלה: הפרישן קודם לחנוכה. שהוא זמן הבאה בלא קריאה ועברה עליהן חנוכה ירקבו כל"ל לפי שכבר נדחו מאחר שהפרישן בזמן הראוי להבאה ולא הביאן עד שעבר הזמן שלאחר החנוכה אין מביאין הלכך ירקבו: לאחר חנוכה. אם הפרישן לאחר חנוכה לא קדשי כלל דמכיון שבכרו קודם חנוכה ולא הפרישן עד אח"כ שוב אין תורת ביכורים עליהן והרי הן כחולין: ולית ליה לר' זעירא כהדא דחבריי'. ר' זעיר' בהלכה דלעיל כדמייתי לי' דסבר הוא שכל הביכורי' שנראו ליתור בקריאה אין ניתורין אלא בקרייה והרי אלו שהפרישן קודם החג נראו לקרייה ולדידיה לית להו תקנתא להביאן אחר החג בלא קרייה ודלא כחברייא ולית לחברייא כן ושואל הש"ס אם חברייא פליגי בהא ולית להו להא דר' זעירא וקאמר דאית להון והא דקאמרי דאם עבר עליהן החג מביא ואינו קורא בשהפרישן בתחילה קודם לחג על מנת להביאן לאחר החג ודמיא להא דלעיל בשלקטן בתחילה לשלחן ביד אחר שלא נראו לקריאה כלל והלכך מביא ואינו קורא: והתנינן בברייתא' אין מביאין בכורים וכו'. ואסיפא דמילתא דחברייא פריך דקאמרי הפרישן אחר חנוכה לא קדשי וכדמסיק הקושיא לקמן: מה אנן קיימין. כלומר והשתא היכי דמי להא דתני אין מביאין אותן לא מן החדש וכו': אם בפירות שהביאו שליש לאחר ר"ה. וזהו מן החדש על הפירות שהביאו שליש לפני ר"ה כל"ל וזהו על הישן קשיא דהרי מכיון שאלו לא הביאו שליש לפני ר"ה דבר ברור הוא שלא השרישו קודם להעומר דאם השרישו קודם לעומר האיך אפשר שלא יביאו שליש גידולן עד לאחר ר"ה וא"כ כשלא השרישו קודם העומר אסורין הן עד שיבא העומר הבא ויתירם כדתנן לעיל ריש מסכת' חלה וא"כ אינן ראוין הן לביכורי' כלל כדתנן במנחות פ' ר' ישמעאל אין מביאין מנחות ובכורים קודם לעומר ואם הביא פסול ומאי האי דקאמר אין מביאין מן החדש וכו' הא הן עצמן אסורין הן להביאן לביכורים: אלא כי אנן קיימין בפירות שחנטו וכו'. כלומר אלא ודאי דלא איירי הכא בביכורי תבואה שר"ה שלהן תשרי אלא בפירות האילן הוא דאיירי שר"ה שלהן ט"ו בשבט והיינו חדש וישן דקאמר שאין מביאין מהפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט שהן ישן על החדש והן פירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט וכן איפכא: מכיון שהוא מן החדש על הישן הא מן חדש על חדש מביא כל"ל. וסברינן מימר לאחר חנוכה אנן קיימין. השתא מסיק להקושיא כלומר דטעמא דמכיון שהוא מן החדש על הישן הוא דאינו מביא ותידוק מינה הא מן החדש על חדש מביא והיינו מאותן שחנטו לאחר ט"ו בשבט על פירות שחנטו ג"כ אחר ט"ו בשבט דמן החדש על החדש הוא והרי ט"ו בשבט סברין מימר וכו' כלומר הא פירות אלו בכרו לאחר חנוכה הן ואת אמרת דמביא וקשיא על חברייא דאמרי אחר חנוכה לא קדשו: א"ר חיננא בזמנן. כלומר מהא לא קשיא כלל לחברייא דאיכא למימר דבזמנן קאמר דמביא מחדש על חדש והיינו כשיגיע עצרת שהוא זמן הבאת ביכורים אז מביא מן אלו שחנטו אחר ט"ו

מראה הפנים

הדא אמרה חזר ולקחן ממנו מביא. וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מבכורים בהלכה י"ד שבתחלה כתב שם דין הלוקח פירות תלושין עם הקרקע שהלוקח מביא כדפשיט ליה ר' הילא לר' בון לעיל ואח"כ כתב לדין מכר לו פירות חוץ מן הקרקע וכו' שאם חזר המוכר ולקח ממנו הפירות מביא הוא כדמסיק לה הכא מהאי דאתנן ובענין זה נ"רתי עוד במקום אחר ואין כאן מקומו:

הפרישן קודם לחג וכו'. כבר נתבאר מזה בהלכה דלעיל ד"ה שליח וכו' דדעת הרמב"ם לפסוק כמשמעות סתמא דלישנא דחברייא בשם ריב"ל דאף אם לא הפרישן בתחילה על מ.ה ל.כ אן אחר החג אעפ"כ מביא ואינו קורא דמה דקאמר הכא אית להון דר' זעירא וכשהפרישן על מנת כ..א נו אלא כמו דאפשר לומר דלר' זעירא בהכי מיירי נמי להא דחברייא אבל בהמה סתמא דלישנא דידהו לאו בהכי איירי וטעמא דמילתא דהא ר' יוחנן לא ס"ל כוותיה דר' הושעיה כהא כמו שהוזכר לעיל שם וא"כ בהא דהפרישן קודם לחנוכה וכו' ג"כ לא פסק דירקבו ומשום דחדא טעמא והדא דינא אית להו שהרי לסברית דר' יוחנן דלא אמרינן לענין קריאה דכל שנראו לקריאה אין להן תקנה בלא קריאה א"כ ה"ה נמי לענין הבאה דלא אמרינן בהאי הלין מילתא וכל שנראה להבאה ולא הביא ועבר עליהן זמן הבאה שאין להן תקנה אלא בבכרו ולא בכרו הלין מילתא דהא בכרו קודם לחנוכה ולא הפרישן אז אין מביאין מהן לאחר חנוכה ואם בכרו לאחר חנוכה אין מביאין אותן אלא בזמנן וזהו עצרת כמו שנתבאר מדבריו בפ"ב שם בהלכה ו' והוא שלא יביא מן החדש על הישן וכו' וזה נלמד הכל ממסקנת הסוגיא כמו שאמנא מבואר בדבור דלקמן:

אמר ר' חיננא בזמנן. האי בזמנן א"נ לפרש בענין אחר אלא בעצרת שזהו זמן הבאת הבכורים כדתנינן אין מביאין בכורים קודם לעצרת ומכיון שכן נתבאר היטב פסקיה דהרמב"ם בהלכ' ו' וז' שם כמו שהוזכר בדבור דלעיל והראה שלמד מכאן לומר דאותן שבכרו אחר חנוכה משנה הנא: הן ת ו.ין ויניחם ע' העצרת ואז הוא מביאן וכדברי ר' חיננא דקאמר בהדיא כן ומזכן לקושית הש"ס דפריך אהא דקאמרי חברייא לאחר חנוכה לא קדשו והתנינן אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן וכו' והכל כמו שנתבאר בפנים ומוכרח לפ"ש כן ומזה נבין ממילא דהודו לה השגת

שנויי נוסחאות (סו"ד) כך בד"ו כן. (סו"ה) לה בג"ו לו. (סו"ו) פרכילי בד"ו פרכירי. (סוכ"ו) ליתור בקרייה בד"ו ליתור בארץ (סוכ"ס) לפני ר"ה בד"ו לאחר ר"ה. (בוג"ה) מחדש ב"ו מן חדש. (בוג"ב) החדש על החדש בג"ו חדש על חדש.

ככר לארן

פרבירי ענבים כמו פרכילי.

מסורת הש"ס

ע' נ"ב פא.

תמורה ל:

ל"ל ר"ה ופ' מכות יט:

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פ"ב מבכורים הל"ד

לה
ב ג מיי' פ"ג מאיסורי מזבח הל"ב טו

לו
ד מיי' פ"ב מבכורים הל' ו

לז
ה מיי' פ"ב שם הל"ג

לח
ו מיי' פ"ב שם הל"ז

לט
ז מיי' פ"ו מתמידין הל"ד

מ
ח מיי' פ"ב מבכורים הל"ז

גליון הירושלמי וציון ירושלים

[ו] הפרישן קודם לחנוכה ועבר עליהן חנוכה. עי' רמב"ם פ"ב מבכורים פ"ב ה"ו וברא"ש וכ"מ שם ועי' ט"ז במגילה סוף פ"ב בסדר ך לרמוז על הרא"ש ואני כתבתי דכוונת הרא"ש במ"ב וג"ל אינו טעם בפ"ע רק שנזכר בדברי הרמב"ם דאף שעדיין הוא משנה שעברה כיון דמ"ז שמבכר אחרי חנוכה אינו רק פסולא לכך חשוב כשנה אחרת לענין זה שאינם קרוין ראשית לכך אין מביאין אחרי חנוכה וג"כ גם אם הפריש קודם חנוכה ועבר עליו חנוכה אינם נחשבים משנה זו שהרי לענין ביכורים נתחדש כבר שנה אחרת ודוק. ובזה נתיישבו הרבה קושיות הש"ס ב--

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"ד מבכורים הל"ה
מב
ב מיי' פ"ב שם הל"ב
מג
ג ד מיי' פ"ד שם הל"ט י
מד
ה מיי' פ"ב שם הל"ב
מה
ו ז מיי' פ"ד שם הלי"א
מו
ח מיי' פי"ג ממעשר הלי"ד
מז
ט מיי' פ"ג מבכורים הל"ח וכגרסתו וע' כ"מ.

ט"ו בשבט על אחרים שחנטו ג"כ לאחר ט"ו בשבט ולאפוקי שלא יביא מאלו שחנטו קודס ט"ו בשבט על אלו שלא חנטו עד לאחר ט"ו בשבט וכי קאמרי חברייא דלאחר חנוכה לא קדשי היינו באלו שבכרו קודס חנוכה והפרישן לאחר חנוכה וכטעמא דפריקית לעיל דמכיון שבכרו בזמן הראוי להבאת הביכורים ולא הפרישן עד לאחר כן נדחו אבל אלו שלא בכרו עד לאחר חנוכה הרי הן חשובין משנה הבאה ומביאין מהן בזמנן והיינו בעצרת וכפרישית במתני':

הלכה ז מתני'

[א]הפריש בכוריו ומכר את שדהו מביא ואינו קורא והשני מאותו המין אינו מביא ממין אחר מביא וקורא. רבי יהודה אומר אף מאותו המין מביא וקורא. הפריש [ב]את בכוריו נמקו נבזזו נגנבו אבדו או שנטמאו מביא אחרים תחתיהן [ג]ואינו קורא. והשניים אין חייבים עליהן חומש. [ד]נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא. [ה]ומניין שהוא חייב באחריותן עד שיביאן להר הבית שנא' °ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך וגו' מלמד שהוא חייב באחריותן עד שיביאם להר הבית. הרי שהביא ממין אחד וקרא וחזר והביא ממין אחר [ו]הרי זה אינו קורא: **גמ'** מה טעמון דרבנן °הגדתי היום פעם [ז]אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שנייה. ולית[ליה] לרבי יודה כן. אית ליה באדם אחד אבל בשני בני אדם מגיד וחוזר ומגיד. אמר רבי יוחנן משום יחידי אני שונה אותה. ותני כן רבי שמעון בן יהודה[אומר] משום רבי שמעון שניים אין חייבים עליהן חומש. רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב הונא שנים לוקחין אפילו מן השוק. מה את עביד לון כתוספת הביכורים או כעיטור הביכורים. אין תעבדינון כתוספת הביכורים [ח]פטורים מן הדמאי. אין תעבדינון כעיטור הביכורים חייבין בדמאי: נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא. רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בן חנינא [ט]נטמאו הביכורים הסלים נתנין לכהנים דכתיב °ולקח הכהן הטנא מידך: למי נצרכה לרבי יודה אף על גב דרבי יודה אמר מגיד וחוזר ומגיד הרי שהביא ממין אחד וקרא וחזר והביא ממין אחר הרי זה אינו קורא. אמר רבי יונתן תני רבי שמעון בן יוחי כן ואמרת ושמחת הוי אומר על השמחה:

אלו

שמות כג | דברים כו | שם

תורה אור

מ"ט דרבנן הגדתי היום פעם אחת הוא מגיד כו' הנה הבאתי פעם אחת הוא מביא ואינו מביא פעם שנית ולית ליה לר"י כן אית לי' באדם אחד אבל בב' בנ"א מגיד וחוזר ומגיד ומביא וחוזר ומביא. כן הגי' בשנו"א ז"ל. וכן מגי' במשנה זו ומנין שחייב באחריותן עד שיביאם לבית ולא להר הבית עיי"ש:

תני

הלכה ח מתני' הפריש בכוריו ומכר את שדהו. והרי אינו יכול לומר אשר נתת לי ה' שעכשיו אין לו קרקע הלכך מביא ואינו קורא: והשני. הוא הלוקח אינו מביא כלל מאותו המין שהרי כבר הפרים ממנו המוכר ואם הפרים מביא ואינו קורא וממין אחר מפרים הוא ומביא וקורא ומפרש בגמ' דטעמייהו דרבנן משום דכתיב הגדתי היום פעם אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שנייה כלומר פעם אחת מפרים ומגיד אם ראוי לקריאה הוא אבל אינו מפרים להגיד מאותו המין שכבר הופרש להגיד ואע"פ שלא הגיד זהו משום שמכר השד' הא לאו הכי הפרים להגיד הוא: ר' יהודה אומר אף מאותו המין מביא. השני וקורא דקסבר דוקא באדם א' הוא דדרשינן הכי שאינו מגיד וחוזר ומגיד אבל בשני בני אדם מגיד וחוזר ומגיד ואין הלכה כר' יהודה:
גמ' מה טעמון דרבנן וכו'. וכי לית ליה לר' יודה כן וקאמר דאית ליה אלא דמוקי להאי דרשא באדם אחד וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ט מתני' הפרים את בכוריו. וקודס שהביאן להר הבית נמקו ונמסו או נבזזו מן הבוזזים או נגנבו או אבדו או שנטמאו מביא הוא אחרים תחתיהן ואינו קורא על אלו השניים לפי שאינן ראשית: והשניים. אלו אם אכלן זר אין חייבין עליהן חומש שאין להן דין בכורים ממש: נטמאו בעזרה נופץ אותם. שם ואינו קורא שהרי אינן ראוין הן כלום:
גמ' אמר ר' יוחנן משום יחידי אני שונה אותה. להא דקתני השניים אין חייבין עליהן חומש ותני כן דיחידאה היא ר"ש בן יהודה וכו': שנים לוקחין. אותן אפי' מן השוק לפי שאינן באים אלא תחת אותן שכבר הפרים מפירותיו ואבדו: מה את עבד לון. להשניים לענין דין אם כתוספת בכורים נחשבין או כעיטור ביכורים וכדמפרש ואזיל הג"מ ביניהם דתנן לקמן בפ"ג דר"ש אומר ג' מדות בבכורים וכו' תוספת בכורים פטור מדמאי ועטור בכורים חייב בדמאי ואלו השניים איזה דין להם כדמסיק להבעיא אם תעבדינן וכו' ולא איפשטא: נטמאו וכו' הסלין נתנין לכהנים. כדין שאר בכורים דכתיב ולקח הכהן וגו' מכל מקום:

הלכה י מתני' ומנין שהוא חייב באחריותן. ואם אבדו צריך להפרים אחרים תחתיהן: תביא בית ה' אלהיך מכאן שחייב באחריותן עד שיביאם להר הבית. שמשהביאם להר הבית נתקיים תביא בית ה' אלהיך: הרי שהביא מין אחד וקרא. הפרשה וחזר והביא ממין אחר ה"ז אינו קורא דהגדתי היום כתיב פעם אחת ולא שתים ובהא אפי' ר' יהודה מודה כדקאמר בגמרא דלר' יהודה היא נצרכה: **גמ'** למי נצרכה. הסיפא דמתני' לר' יודה דאע"ג דלעיל אמר מגיד וחוזר ומגיד ממין אחד הני מילי בשני בני אדם אבל הרי שהביא וכו' ה"ז אינו קורא: תני רשב"י כן. דפעם אחת הוא מגיד ויליף מדכתיב וענית ואמרת וכתיב ושמחת הוי אומר על השמחה הוא קורא ועיקר השמחה בפעם הראשונה ומשמעות דורשין הוא דאיכא בינייהו:

אלו

מראה הפנים

השגת הראב"ד בדין הזה דמה שהקשה שם על מה שכתב שהבכורים שבכרו לאחר חנוכה הן השובין משנה הבאה וכו' ואיך יתכן זה והלא תיובה קודס שבט הוא והיא שנה שעברה וכו' קושיא זו בעצמה הקשה הש"ס אהא דהברייתא מהאי ברייתא וכדמסיי' להקושיא וסברינן מימר לאחר חנוכה אין קיימין וכדפרישית וא"כ למאי דמשני ר' חיננא ומפרש להאי ברייתא דבזמנן קאמרה והיינו כשמביאין אותן הבכורים שחנטו לאחר ט"ו בשבט ובזמנן מביא הוא ובלבד שלא יביא מהן על אותן שחנטו קודס ט"ו בשבט וכן איפכא והברייתא דקאמרי דלאחר חנוכה לא קדשו באלו שבכרו קודס חנוכה ולא הפרישן עד לאחר חנוכה הוא דמיירי וכמבואר בפנים והן הן ממש דברי הרמב"ם אין מביאין בכורין אחר חנוכה ור"ל לאלו שבכרו קודס חנוכה אין מביאין מהם כלל לאחר חנוכה ומסיים וקאמר שהבכורים שבכרו אחר חנוכה וכו' לאו כנתינת טעם הוא לזה שכתב אין מביאין וכו' אלא מילתא באפי נפשה היא ומלמדנו שאותן שבכרו אחר חנוכה אינן חשובין משנה שעברה והאמר בהן לפוסלן מהבאה כלל וכלל אלא משנה הבאה הן חשובין ומניחן עד אחר עצרת ומביאן ובלבד שלא יביא מן החדש על הישן וכו' וכדמסיים בהלכה של אחריה ולא תיקשי הא משמע דכל שבכרו קודס ט"ו בשבט משנה שעברה הן וזהו כסברת הראב"ד אבל הא ליתא דבהדיא מפרש הש"ס וקאמר להפירכא אלא כי אנן קיימין בפירות שחנטו קודס ט"ו בשבט וכו'. וא"כ ש"מ דמיהא מאלו שחנטו קודס ט"ו בשבט מביאין מהן עצמן והא סברינן מימר דלאחר חנוכה הוא וא"כ לבתר דמשני ר' חיננא וקאמר דבזמנן הוא שמביאין לאותן שחנטו קודס ט"ו בשבט ובלבד שלא יביא מן החדש על הישן וכו' הרי לך מבואר בהדיא דהשובין הן משנה הבאה לענין שצריך להניחן עד יבא זמן הבאה והיינו אחר העצרת או דנפרש דברי הרמב"ם דמ"ש אין מביאין בכורים אחר חנוכה היינו לאותן שבכרו אחר חנוכה וזהו שסיים בהבכורים שבכרו אחר חנוכה וכו' ולפ"ז פשוט הוא יותר סדור לשונו וטעמו מסיכן למד זה כפי אשר נבאר. ובענין שהשיג דלמה לא הביא אם הפרישן קודס חנוכה וכו' ירקבו כבר מבואר זה בדברינו לעיל ודע שיש ט"ס בדפוסים שכתוב בהשגה והכי איתא בירושלמי במנחות פ' כל קרבנות הצבור אחר חנוכה לא קדשו וכך הועתק בדברי הכ"מ וט"ס הוא שאין ירושלמי על מנחות ומעולם לא היה וכל מקום שתמצא כתוב חמשה סדרים ירושלמי כמו בהקדמת הרמב"ם על המשנה או בשאר מקומות אין הכונה אלא על אותן ד' סדרים השלימים שלפנינו ועל מקצת מנדה שהוא מס"ר טהרות וכמו שאנחנו רגילין לומר דגמרא הבבלית היא על ששה סדרים ואין לפנינו אלא ד' סדרים שלימים ומסכת' אחת מס"ר זרעים ומסכת' אחת מס"ר טהרות וכך הוא הכונה לחמשה סדרים הנזכרים מהירושלמי ולא תמצא היכא רמז בא זה מהקדמונים שהיה לפניהם גמרא ירושלמית יותר ממה בהוא לפניו ומה שהיה כתוב בהשגת הראב"ד כאן במנחות פ' כל קרבנות הצבור זה שייך להשגה של אחר זה א"א הוא פסק כר"ל וכו' ובמנחות פ' כל קרבנות הצבור לא חלקו וכו' כאן הוא דשייך זה וטעו והדפיסו לזה בהשגה הקודמת וכן תמצא לזה בתוס' פ"ק דר"ה דף ה' כתוב ובירושלמי בכורות וכו' וט"ס הוא וצ"ל בבכורים כי בם הוא הך דירושלמי שזכרו. ובענין השגה זו של אחריה על הא דכתב הרמב"ם הגדל בעציץ ובספינה אינו מביא ממנו כל עיקר אבל מביא מן הגדל בגג ובחורבה ועיין בכ"מ מ"ש בזה וכדי שלא להאריך אומר אני דאם נכרב דדעת הרמב"ם בזה כפי פירש"י שפי' להא דאמר התם בדף פ"ד בסוף הסוגיא תנאי הוא וכו' ור' יוחנן דאמר כי האי תנא וכו' ולגי' הספרים שלפנינו כתוב שם מן הגג ומחורבה מביא וקורא והרי הרמב"ם לא כתב אלא מביא בלבד והיה נ"ל דגי' אחרת היתה לו בזה והאי דקאמר תנאי הוא פי' דלא תיקשי כלל לר' יוחנן מהני הרתי ברייתא דרמי להו אהדדי ומתרץ להו אליבא דר"ל אלא דר' יוחנן סבירא ליה דפליגי אהדדי ועל כרחך דתאי הוא דהאי עיינא דהא אשכחן הדא ברייתא דמחלקא בין גג וחורבה לבין עציץ וספינה וא"כ האי דלא כהדא מהני הרתי ברייתות אלא דתנאי פליגי בזה ובהכי ניחא לקושית התוס' שהקשו שם דאכתי גג אגג קשיא לר' יוחנן וכו' ולמאי דפרישית לק"מ דר' יוחנן לא סמיך כלל אהני ברייתות אלא כהאי תנא הוא דס"ל לחלק בין גג וחורבה לבין עציץ וספינה וטעמא דמילתא דגג וחורבה עדיפי מהמרים שבהרים ופירות שבעמקים משום דמצינו דגג וחורבה חשובין הן כארץ לענין מעשרות כמבואר לזה לשיטת הרמב"ם לעיל בפ"ה דמעשרות גבי בצלים מהבריכו בעליה וכו' כמו שהבאתי שם ראיה לדעתו ז"ל דאף לענין מעשרות חשיב כמחובר ושרים בארץ וכן בחורבה בהדיא קאמר הכא במעשרות פ' הנזכר בהלכה ד' זרע בחורבה וכו' וא"כ שמעינן דאלו חשובין הן כמו שנזרע בארץ וא"כ ה"ה לענין בכורים:
הפריש בכוריו ומכר שדהו וכו'. עיין לעיל בהלכה ו מ"ש שלית מה שנתבאר מזה בס"ד:
הפריש בכוריו נמקו ונבזזו וכו'. הרמב"ם הביא לדין דהאי מתני' בפ"ב מביכורים בהל' כ' ובפ"ד בהלכה ט' חזר וכתב הפרים בכורים ואבדו וכו' להשמיענו דאינו קורא על השניים ושאין חייבין עליהן חומש ולפיכך לא כתב כאן אלא אבדו בלבד דכך כלל שכבר ביאר לעיל לכולא דהמתני' לענין שחייב להפרים אחרים תחתיהן וה"ה לכל הני לענין שאינו קורא ושאין חייבין עליהן חומש על השניים והתי"ט לא ראה דבריו מ"ש לעיל בפ"ב ואע"ג דקאמר הכא בגמ' משום יחידי אני שונה אותה לענין החומש אפ"ה פסק כן משום דסתם לן רבי במתני' כוותיה:
נטמאו הביכורים הסלים ניתנין לכהנים. וגי' הרמב"ם אין הסלים לכהנים כמ"ש בפ"ו מבכורים

שנויי נוסחאות (פו"ו) שנטמאו כד"ו שניטמא. (כו"ג) נטמאו כד"ו ניטמא. (פוי"ד) אומר כ"ה גד"ו. (סוט"ו) שניים גד"ו שנים.

מסורת הש"ס

תורה אור

הלכה ח מתני׳

[א] אלו מביאין וקורין [ב] מן העצרת ועד החג [ג] משבעת המינין מן הפירות שבהרים ומן התמרים שבעמקים ומזיתי שמן [ד] ומעבר לירדן. רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין בכורים מעבר לירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש: **גמ׳** רבי יוסי בשם רבי שמעון בן לקיש. רבי יונה רבי זעירה בשם רבי חנינה ששה עשר מיל חיזור חיזור לציפורין הן. הן ארץ זבת חלב ודבש. אמר רבי יונה מאן דמקדר אילין שיגרונייה דבישן מינהון. מאן דמקדר הדא ביקעת גינוסר מינהון. מתיבון לרבי יונה והא כתיב [ה] ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש. אמר לון אשר בה זבת חלב ודבש: תני [ו] אשר נתתה לי לא שנטלתי לי מעצמי. מה ביניהון אמר רבי אבין חצי שבט מנשה ביניהון. מאן דאמר אשר נתתה לי ולא שנטלתי לי מעצמי חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן. מאן דאמר ארץ זבת חלב ודבש אפילו כן אינה ארץ זבת חלב ודבש:

שמות ג (בגליון: ש״מ ג)

דברים כו

הלכה ט מתני׳

[ז] הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא. רבי מאיר אומר אפילו שנים. [ח] *קנה אילן וקרקעו מביא וקורא. רבי יהודא אומר אף בעלי אריסות והחכירות מביאין וקורין: **גמ׳** תני חכורי בתי אבות אינן מביאין. רבי יודה אמר הן עצמן מביאין וקורין. רבי זעירה רבי חייא בשם רבי יוחנן בחכורי בתי אבות היא מתניתא. רבי הילא רבי יסי בשם רבי יוחנן בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא. הוון בעיי מימר מאן דאמר בבעלי אריסות וחכירות היא מתנית׳ הא בארים וחכיר לא בארים לשעה בחכיר לשעה הא בארים לעולם ובחכיר לעולם מביא. אתא רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן אפילו בארים לעולם ובחכיר לעולם אינו מביא. למה בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא:

הדרן עלך יש מביאין

) [ט]) [י] *התרומה [יא] והבכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורים לזרים והן ניכסי כהן

ס׳ ע״ג

פני משה

הלכה יא מתני׳ אלו מביאין וקורין מעצרת ועד החג וכו׳. ואע״ג דכבר שמעינן להו מהא דלעיל הדר תני בהדיא לפרש מאי דפתח בריש פרקין יש מביאין בכורים וקורין: מפירות שבהרים. שהן מובחרין מהאותן שבעמקים ומתמרים שבעמקים שהן מובחרין מתמרים שבהרים: ומזיתי שמן מעבר לירדן. אע״פ שאינה ארץ זבת חלב ודבש מ״מ מביאין מזיתי שמן המובחרין שבה דהיא ג״כ בכלל באתי אל הארץ אשר נשבע ה׳ לאבותינו לתת לנו: ר׳ יוסי הגלילי אומר וכו׳. ואין הלכה כר׳ יוסי הגלילי:

גמ׳ ששה עשר מיל חיזור חיזור לצפורין. סביב סביב לצפורי הן הן ארץ זבת חלב ודבש שנא׳ בתורה: מאן דמקדר אילין שגרונייה דבישן. מה שהוא מקדר והולך סביב רגלי הרים של מקום בישן הוא נחשב ג״כ מהן וכן מה דמקדר ויורד להדא בקעת גינוסר ג״כ מינהון: מתיבין לר׳ יונה והא כתיב ואומר וכו׳. אלמא דכולה ארץ זבת חלב ודבש היא והאיך אתה נותן גבול הזה לזבת חלב ודבש ותו לא והשיב להן דה״ק קרא ארץ אשר בה זבת חלב ודבש ולא שהיא כולה כך: תני. בברייתא טעמא אחרינא להא דקאמר ר׳ יוסי הגלילי אין מביאין ביכורים מעבר הירדן לפי שנאמר בפרשה אשר נתת לי ה׳ ולא שנטלתי לי מעצמי והיא עבר הירדן שנטלו להם בני ראובן ובני גד מעצמן: מה ביניהון. בין טעמא דמתני׳ ובין טעמא דברייתא: חצי שבט מנשה. שהיה להם ג״כ חלק בעבר הירדן איכא בינייהו דלמ״ד אשר נתת לי וכו׳ הרי חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן דויתן להם משה וגו׳ כתיב והן לא בחרו מעצמן בתחילה כמו בני ראובן ובני גד ולדידיה אף לר׳ יוסי הגלילי מביאין מאותה ארץ ולמ״ד טעמא דאינה ארץ זבת חלב ודבש אפילו חלק חצי שבט מנשה כן שאינה ארץ זבת חלב ודבש:

גיטין מח. ב״ב כז.

הלכה יב מתני׳ הקונה שלשה אילנות וכו׳. דקי״ל דקנה קרקע הלכך מביא וקורא: קנה אילן וקרקעו. שפירש לו גם הקרקע ה״ז מביא: אף בעלי אריסות וחכורות מביאין וקורין. ופליג אהא דתנן לעיל בהלכה ב׳ ואין הלכה כר׳ יהודה:

גמ׳ תני בברייתא חכורי בתי אבות אינן מביאין. כלומר אפילו הן חכורי בתי אבות לאביהן של בעלי השדה ולבניהן אחריהן וכן בניהן שלהן הן החוכרין ממשפחה זו ואעפ״כ אינן מביאין: רבי יודה אומר הן עצמן מביאין וקורין. כלו׳ לא בלבד שהן מביאין אלא אף הן עצמן קורין: בבעלי אריסות וחכורות היא מתניתא. כך אמרו בשם ר׳ יוחנן סתם וכלומר דר׳ חייה קיבל ממנו שכך אמר דמתני׳ דידן בחכורי בתי אבות מיירי ר׳ יהודה ובהא קאמר דמביאין וקורין ורבי יוסי קיבל ואמר בשם ר׳ יוחנן דבבעלי אריסות וחכורות היא מתני׳ ולא פירש באיזה ארים וחוכר קאמר אם בעלי אריסות הייני חכירי בתי אבות ונקראין כך לפי שהן לעולם וכמו הבעלים הן לאריסות וחכירות של אלו שאין אחר מדחה אותן או בעלי אריסות וחכירות לא משמע אלא שהן לשעה ולא בחכירי בתי אבות מיירי במתני׳ והייני דקאמר הוון בעיי מימר וכו׳ כלומר הבני ישיבה היו רוצין לפרש דבעלי אריסות וחכירות דקאמר ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן הייני בארים וחכור לשעה. וכצ״ל הא בארים לשעה וחכור לשעה הא בארים לעולם ובחכור לעולם מביא. כלומר דהם נפרש לדברי רבי יהודה דמתני׳ בארים לשעה ובחכור לשעה וקמ״ל דבהא פליגי רבנן ורבי יהודה דלרבי יהודה אפילו אלו מביאין ולרבנן הואיל ואינן אלא לשעה אינו מביא ומשמע הא בארים לעולם ובחכור לעולם מביא אפי׳ לרבנן כך היו סוברים לפרש לדברי ר׳ יוחנן: אתא ר׳ בא וכו׳. ופירש דבהדיא קאמר ר׳ יוחנן דאפי׳ בארים לעולם ובחכור לעולם אינו מביא לרבנן דקי״ל כוותייהו וכדמסיק למה כן משום דכך הוא מה שאמר בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא שהן הבעלים של אריסות וחכירות בשדה זו שהן אריסי וחכירי בתי אבות וא״כ לר׳ יהודה דמתני׳ מביאין וקורין אבל לרבנן אפי׳ אלו שהן לעולם אינן מביאין: הדרן עלך יש מביאין

הלכה א מתני׳ התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש. מיתה לזר האוכלן במזיד וחומש לאוכלן בשוגג דבכורים אקרו ג״כ תרומה דתרומת ידך כתיב ואלו הן הבכורים שמביאין בידו: ואסורין לזרים. כחלי שיעור שאין בו אלא איסור: והן נכסי

רידב"ז

תני חכורי בתי אבות. הגר״א ז״ל בכי״ק מגי׳ כאן ומחליף הגירסא וכצ״ל ר״ה ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא ומסיק אפי׳ בארים לעולם ובחכור לעולם אינו מביא ואח״כ גרסינן והיידא ר״ז ר״ח בשם ר׳ יוחנן בחכירי בתי אבות היא מתניתא ותני חכירי בתי אבות אין מביאין רי״א מביאין ותיבות שבסוף הפרק למה בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא נמחק. וה״פ דר״ה ור׳ יוסי בשם ר״י מוקמי מתניתין דידן דס״ל לר׳ יהודה דאריסות וחכירות מביאין ולא פליג אריסא הוא משום דבמשנה הזאת מיירי בבעלי אריסות ובעלי חכירות משא״כ במשנה דהל״ב דהתם לא פליג ר׳ יהודא משום דהתם מיירי באריס והוכר ובאריס והוכר לא פליג אבל הכא מיירי בבעלי אריסות ובבעלי חכירות ואינו מפרש הנ״מ בין אריס וחכיר לבעלי אריסות ובעלי חכירות וע״ז הוון בעין בני הישיבה לפרש הנ״מ והוון בעין מימר מ״ד בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא הא באריס וחכיר לא ר״ל דבאריס והכיר דבהלכה ב׳ אף ר״י מודה דאינו מביא וזהו הנ״מ באריס לשעה והכיר לשעה זהו אריס וחכיר דמודה ר׳ יהודא הא באריס לעולם ובהכיר לעולם מביא דזהו בעלי אריסות ובעלי חכירות ובעלי אריסות נקרא לעולם ואריס והכיר נקרא לשעה ע״ז אתא ר״ב ר״ה בשם ר׳ יוחנן דז״א דאפילו באריס לעולם ובהכיר לעולם נמי אינו מביא. וע״ז פריך והיידא ר״ל ומהו דאמר ר׳ יוחנן בבעלי אריסות והכירות ומהו הנ״מ בין משנה הזאת למשנה דהל״ב ע״ז מפרש ר״ז ר״ח בשם ר׳ יוחנן בהכירי בתי אבות היא מתניתא ר״ל דר׳ יוחנן מפרש מתניתין דידן דס״ל לר״י דאריסות והכירות מביאין וקורין מיירי בהכירי בתי אבות משא״כ במשנה דהל״ב לא מיירי באריסות וחכירות של בתי אבות וזהו הכונה דר׳ יוחנן דאמר בבעלי אריסות והכירות היא מתניתא דכונתו דמתניתא מתוקמא בהכירי בתי אבות וע״ז מסיק ותני כו׳ ר״ל דכן תנינן ג״כ מפורש בברייתא חכירי בתי אבות אינן מביאין ר׳ יהודא אמר הן עצמן מביאין אלמא דבחכירי בתי אבות פליג ר׳ יהודא. ובשנו״א ז״ל מגי׳ כאן באופן אחר וה״ג ר״ה ור׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן בבעלי אריסות והכירות היא מתניתא ר״ז ר״ח בשם ר״י בהכירי בתי אבות היא מתניתא מ״ד בבעלי אריסות והכירות היא מתניתא הא באריס והוכר לא באריס לשעה והוכר לשעה הא באריס לעולם והוכר לעולם מביא ומ״ד בהכירי בתי אבות אפילו באריס לעולם וחוכר לעולם אינו מביא ותני הכירי בתי אבות אין מביאין רי״א מביאין וקורין עכ״ל ז״ל:

סליק פירקא בס״ד

עין משפט נר מצוה

מח
א מיי׳ פ״ד מבכורים הל׳ ג

מט
ב ג מיי׳ פ״ב שם הל״ב ג

נ
ד מיי׳ שם הל״א וע׳ בכ״מ

נא
ה ו מיי׳ שם הל׳ ג

א
ז מיי׳ פ״ו מתרומות הל״ו

ב
ח מיי׳ פ״ג מבכורים הל״ה ופ״ד הל״ד
טו

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז] אשר נתתה לי ולא שנטלתי מעצמי. עי׳ ברכי יוסף א״ח סי׳ תפ״ט מ״ב בשם הרא״ד והאריך והרחיב הדיבור בזה:

מראה הפנים

מבכורים בהלכה ח׳ וגראה שקיים לגי׳ זו משום דכך הוא המשמעות הכתוב ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגו׳ בזמן שהוא ראוי להנחה אז ולקח הכהן גם להטנא ולאפוקי אם נטמאו באין לא ין להנחה אלא המזבח: **למה** בבעלי אריסות וחכירות היא מתני׳. היה נראה דטעות והליפי תיבות יש כאן וצ״ל בחכורי בתי אבות היא מתני׳ ומפני שזה הכל אליבא דר׳ יהודה דלא קי״ל כוותיה לא ראיתי להאריך: סליק פירקא בס״ד

התרומה והביכורים כו׳ ואסורין לזרים. איצטרך לפחות מכשיעור והכי קאמר בהדיא בגמרא פטר לה פחות מכשיעור וזכרתי מזה לעיל סוף פ״ק דחלה ואף על גב דר׳ יוחנן מרבה לחצי שיעור מן התורה מדרשא דקרא כדאמר בפ׳ יום הכיפורים הפ״ה איצטריך הכא למיתני הכא דמהו דתימא דוקא במקום שרבתה התורה כדדריש מכל אוכל חלב אבל הכא דלא כתיב אלא אשר יאכל קדש וכו׳ אימא לא קמ״ל: לא

שנויי נוסחאות (פו״א) אלו מביאין בד״ו אלו קורין ומביאין. (פו״ב) ואמר אעלה אתכם מעני מצרים (כ״ה פסוק י״ז בשמות ג׳) אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש (מפסוק ח׳ שם). (פו״ג) שנטלתי לי מעצמי בד״ו שנטלתי מעצמי. (פו״ד) אריסות וה חכירות בד״ו אריסיות והחכורות. (פו״ט) אריסות וחכירות בד״ו אריסיות וחכורות וכן לקמן. (פו״א) וחכיר בד״ו וחכור וכן לקמן.

מערכת הערוך וחומש. בערוך (ע׳ טען א׳) וחומש האוכלו בשוגג משלם קרן וחומש דכתיב (ויקרא כ״ד. י״ד) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו וגרסינן בתורת כהנים (פ׳ אמור פ״ו פרשה ו׳) נאמר כאן קודש ונאמר להלן קודש מה להלן קדשי הגבול אף כאן קדשי הגבול:

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פי"ג מתרומות הל"ו

ד
ב מיי' פ"ו מב' י' הל"ב

שתי תרומות התרומה וביכורים תרומה דכתיב כו'. ר"ל מנ"ל דהוי במיתה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו והכתוב קאי ע"כ על תרומה משום דרישא דקרא הוא ושמרו את משמרתי וגבי תרומה כתיב את משמרת תרומותי ע"כ קאי על תרומה דהוא ביכורים נ"כ. ע"כ קאמר תרומה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו וגו' ביכורים ר"ל מנין דביכורים הוי נ"כ בכלל משמרת תרומותי מדכתב רחמנא תרומותי גבי משמרת הוי ביכורים נ"כ בכלל ומנין דביכורים נקרא תרומה משום דכתיב והבאתם שמה וגו' ותרומת ידכם כדאיתא בש"ס דילן ואנור מר תרומת ידך אלו ביכורים מנין לנו דתרומת ידך אלו ביכורים משום דבתרומה לא שייך והבאתם שמה דהא א"צ להוליכה לירושלים וע"כ דקאי על ביכורים כדגרסינן והבאתם שמה אלו הביכורים ר"ל דלא מצינו הבאה בתרומה אלא בביכורים כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך ומסיים והניחו לפני מזבח וגו' א"כ צריך הבאה מקום לבהמ"ק דעד הקרא דולקח הכהן הטנא לא מצינו הבאת מקום דבית הבחירה אלא לירושלים והקרא דוהבאתם שמה קאי על בית הבחירה ע"כ מביא הקרא דולקח הכהן הטנא ומסיים והניחו לפני מזבח ולפ"ז ההבאה דביכורים הוא לבית הבחירה. או נאמר בקדשים הכתוב מדבר כדפי' הפ"מ ז"ל:

כהן. שיכול לעשות כהן מה שירצה וליקח בהן הכל: מה שאין כן במעשר שני. דמותר הוא לזרים ואסור ליקח בדמיו עבדים וקרקעות ובהמה טמאה וכה"ג שאינן לאכילה ולשתיה ואם נתערב בחולין חוץ לירושלים בטל ברוב הוא ואין טעון רחיצת ידים ולא הערב שמש דטבל ועלה אוכל במעשר:

תורה אור

כהן ועולין באחד ומאה וטעונים רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומה ובבכורים מה שאין במעשר: **גמ'** התרומה והבכורים וכו'. כתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי שתי תרומות התרומה והבכורים. תרומה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו. הבכורים דכתיב והבאתם שמה עולותיכם אלו הבכורים דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. או נאמר בקדשים הכתוב מדבר. כבר כתיב כרת בקדשים ויהא מיתה וכרת בקדשים. וכי יש מת וחוזר ומת כהדא *דתני המת לחמשים שנה מת בהיכרת לחמשים ושתים זו היא מיתת שמואל והנביא לששים מיתה האמורה בתורה לשבעים מיתה של חיבה לשמונים מיתה של זקנה מכאן ואילך חיי צער. מה חמית מימר מת לחמשים מת בהיכרת כתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו. עשו להם דבר של תקנה שלא יזונו עיניהם מבית קדש הקדשים. וכתיב ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו וכתיב ומבן וחמשים שנה ישוב מצבא העבודה. רבי אבין בריה דרבי תנחום בר טריפון שמע לה מן הכא ימי שנותינו בהם שבעים שנה *צא מהן עשרים [שנה] שאין בית דין של מעלן עונשין וכורתין נמצאת אומר המת לחמשים [שנה] מת בהיכרת. להמשי' ושתים מיתת שמואל הנביא. *ר' אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכנין בשם רבי לוי בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור. חנה על ידי שריבתה בתפילתה קיצרה בימיו של שמואל שאמרה וישב שם עד עולם והלא אין עולמו של לוי אלא חמשים שנה דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה והיי דלון חמשין ותרתי א"ר יוסי ב"ר בון ושתים שגמלתו. לששים מיתה האמורה בתורה רבי חזקיה בשם רבי יעקב בר אחא כתיב אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה וגו' הגע עצמך שיצא ממצרים בן עשרים שנה ועוד עשה במדבר ארבעים שנה ומת נמצאת אומר המת לששים שנה מיתה האמורה בתורה וכתיב תבא בכלח אלי קבר. לשבעים [שנה] מיתה של חיבה [דכתיב] ימי שנותינו בהם שבעים שנה. לשמונים מיתה של זקנה שנאמר ואם בגבורות שמונים שנה וכן ברזילי אמר לדוד בן שמונים *) שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע. אפר חמשים ועשה דבר שהוא בהיכרת אבל רב חדי. אפר שיתין ועשה דבר שהוא בעון מיתה אבל חדי. תני רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר זקן שאכל את החלב וכי מי מודיענו שהוא בהיכרת כהדא דתניא או שחילל את השבת מת בהיכרת. אלא כיני *המת ליום אחד מיתה של זעם לשנים מיתה של בהלה לשלשה מת במגפה. תני רבי חלפתא בן שאול מת באחד בשנים בשלשה [מת] בהיכרת לארבעה לחמשה מיתה הדופה. לששה מיתת דרך הארץ. לשבעה מיתה של חיבה מכאן ואילך מת בייסורים. מה חמית מימר מת לשלשה ימים מת במגפה. חילפיי בר בריה דרבי אבהו אמר שמעית קליה דרבי דרש ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימת. *תלה לו הקב"ה שבעת ימי אבלו של שמואל שלא יתערב אבלו עם הצדיק ועשה עוד שלשה ימים ומת במגפה. רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן לעשרת ימים אין כתיב כאן אלא בעשרת הימים תלה לו הקב"ה עשרה ימים בעשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שמא יעשה תשובה ולא

גמ' כתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי. בלשון רבים ודרשו דבשתי תרומות הכתוב מדבר התרומה והבכורים והזהיר הכתוב ששמרו מלאכלן בטומאת הגוף דבתרומה כתיב בפ' אמור גבי אזהרה ועונש בטומאת הגוף ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו והבכורים למדנו דקראן הכתוב תרומה כדכתיב והבאתם שמה וגו' ותרומת ידך ואלו הבכורים כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך: או נאמר. דהאי קרא ושמרו את משמרתי וגו' בקדשים הכתוב מדבר ומנלן דתרומה במיתה בטומאת הגוף ומשני דכבר כתיב כרת בקדשים בריש הפרשה כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא וגו': ויהא מיתה וכרת בקדשים. ואכתי מיתה בתרומה מנלן: וכי יש מת וחוזר ומת. בתמיה כהדא דתני וכו' דמיתה בידי שמים לששים היא וכרת בחמשים כדדרים לקמן מקראי ואם נתחייב כרת בחמשים היאך משכחת לה שיתחייב עוד מיתה לששים: מה חמית מימר וכו'. מהיכן אתה רואה לומר זה מן הכתוב וקאמר משום דכתיב אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלוים וכו' וכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מלבא העבודה ולמדנו שבחמשים הוא בכרת ולפיכך הזהיר שיעשו להם תקנה שלא ימותו מיתת כרת כל ימי עבודתם שהוא עד בן חמשים: לא מהן עשרים שנה וכו' נמלאת אומר וכו'. ואע"ג דמת בחמשים משעה שנולד הוא מ"מ מלינו רמז מהמקרא הזה לפי ששנותיו של אדם שבעים כהשכה ולא מהן ך' שנה שאין ב"ד שלמעלה עונשין בכרת שנשתיירו חמשים שעונשין בהן וא"א לומר שאחר אלו החמשים הוא בכרת שהרי אלו שנותיו של אדם אלא לומר לך שהמת בחמשים משעה שנולד ה"ז כרת מפני שלא חיה אלא כפי השנים שעונשין בהם: בכל עצב וכו'. גרסינן להא לעיל בפ' תפילת השחר ובפ"ד דתענית: והיי דלהון חמשין ותרתי. והיכן עוד שתים שיהיו שנותיו נ"ב וקאמר ר' יוסי בר בון וחשיב עוד שתים מבנולד עד שגמלתו שאז הביאה אותו כדכתיב עד יגמל הנער והבאתיו וגו' וישב שם עד עולם: לששים וכו'. כדילפינן ממתי מדבר ולא נגזרה גזירה זו על פחות מבן עשרים: וכתיב עוד תבוא בכלח. בגימטריא ששים: וכן ברזלי אומר לדוד וכו'. והא דלא יליף מרישיה דכתיב שם וברזלי זקן מאוד בן שמנים שנה משום דכתיב מאוד ויש לומר דמקודם נ"כ ימי זקנה להכי יליף מדקאמר בן שמנים שנה אנכי היום האדע וגו' משמע דשמנים הן שנגברו עליו הזקנה: אפר. כמו עבר ויש לפותרו מלשון אפרתא דזל שפט שהוא מקום שמבילין שם למכור ולקנות וכלומר שאם כבר הגיע חמשים ועשה דבר שהוא בכרת א"כ יאכל הרבה ויהי' שמח וכן אם הגיע כבר ששים ועושה דבר שהוא בעון מיתה יאכל וישמח וכן תני ר' חנינא להא על האי קושיא וזקן שאכל את החלב וכי מי מודיענו וכו' וכן כהדא דתני שאם חלל את השבת במזיד בלא התראה הוא בכרת ואם זקן חילל את השבת מי מודיענו שהוא בכרת אלא כיני על כרחך דכן הוא דלענין כרת דיומי איתמר וכהאי דתני המת ליום אחד וכו': תלה לו הקדוש ברוך הוא שבעת ימי אבלו של שמואל. שמת באותו הזמן כדכתיב וימת שמואל וגו' ואיש במעון וגו' ומדכתיב כעשרת הימים דריש שהן ז' ימי אבלו של שמואל ועוד ג' ימים ויגוף וגו' ור' חגיי דריש בעשרת ימים שבין ר"ה ליה"כ וכו' וזה הי' ג"כ באותו זמן כדכתיב כי על יו"ט באנו וזה הי' יו"ט של ר"ה: מן

מסורת הש"ס

מוע"ק כח. תוס' שם ד"ה מת. ובשבת כה. ד"ה כרת יבמות נב: ד"ה אבה

ירושלמי סנהדרין פ"א הל"ב ירושלמי ברכות פ"ד הל"א

*) דף כד ע"ד

מוע"ק שם כח ע"א.

ר"ה יח.

גליון הש"ס וציון ירושלים

צא מהן עשרים שאין ב"ד של מעלה וכו'. עי' קני המ"ן סי' מ"ט בכונת"כ לא זכר דברי ה"ר שלמי הלוי כת"ב בסגסותי על' המ"ל ז"ל הי"כם ילכוב וכ ד ב ול סי' רה"ה:

מראה הפנים

צא מהן עשרים שנה וכו'. התוס' במ"ק דף כ"ח תי' על זה דהא מבמע בשמעתין דבחמשים מש ולד קאמר ועוד יהא המ"ש לאחר שנתחייב כרת והוא מיתת כל אדם ולמאי דפרישית ניחא דודאי משעה שנולד קאמר וה"פ דכמו בחמשים שנה של חיי אדם עונשין בהן כרת כך זה שלא חי אלא חמשים משעה שנולד מיתת כרת היא ומה שכתבו בדים יבמות דהתלמוד הזה חולק על הש"ס דילן דקאמר מחמשים ועד ששים זו היא מיתת כרת וכו' ע"ש ורבה הוא דקאמר לה התם לכל שמתא דהש"ס דילן כמו שמתא דהכא:

שנויי נוסחאות (שו"ד) ואני הנה נתתי לך (במדבר י"ח). (שו"ז) והבאתם (דברים י"ב). (שו"ב) זו היא כד"ו ליתא. (שו"כ) עשרים שנה כ"ס כד"ו. (שוכ"ו) אם יראה איש (דברים א'). (שול"ד) דתניא כד"ו דתני.

ככר לאדן

אל תכריתו וכו'. תוס' שבת דף ל"ס ותוס' ריש יבמות:

מערכת הערוך

וטעונים רחיצת ידים. בערוך (שם) וטעינין רחיצת ידים כדמפרש בגמ' (חגיגה י"ח ע"ב) ואפי' בנגיעה אבל מעשר באכילה אך בנגיעה לא... פ"א הפירות של תרומה וביכורים שבא לאוכלן טעונין רחיצת ידים משא"כ במעשר וחולין דאמר ר' יוחנן הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח... פ"א וטעונין רחיצת ידים עד פרק שני מה שאין כן במעשר וחולין שאין טעינין רחיצת ידים אלא עד הפרק הראשון שהוא בסוף האצבעות. [א ת] משמרת תרומותי שתי תרומות כו'. בערוך (פ' ספן א') בשתי תרומות הכתוב מדבר התרומה והבכורים... עד "הטנא מידך" פירוש מניין שזה שנאמר בו ומתו בו כי יחללוהו בתרומה הכתוב מדבר דכתיב למעלה (ויקרא כ"כ ז') ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואמרינן (יבמות ע"ד ע"ב) טבל ועלה אוכל במעשר [העריב שמשו אוכל בתרומה כו'. כדמפרש בערך טבל ג' (ע"ש)]:

מסורת הש"ס

ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ב. חולין סו.

יבמות עג

יבמות שם.

פני משה

מן דללי. לאחר שסיים תפלתו נזכר ר' זעיר' מה שאמר לו וחזר בו דמהאי קרא וכל זר לא יאכל קדש לא מצינו למילף דבמיתה הוא מדכתיב לעיל ולא ישאו עליו חטא ומתו בו משום דכתיב בתריה אני ה' מקדשם והפסיק הענין בין ומתו בו כי יחללוהו ובין כל זר לא יאכל קדש: מתני'. האי ברייתא דלקמיה מסייעא לר' יוחנן דקתני אוכלי תרומה בזדון וכו' והאי רישא בזרים איירי ובין טהור שאכל תרומה טהור ובין טמא וכו' בעון מיתה: אוכלי תרומה בכהנים וכו'. כלומר ובכהנים כך הוא טהור שאכל טהור זהו כמצותו ולאפוקי טהור שאכל תרומה טמאה שעובר בעשה: טמא שאכל טהור וכו' בלא תעשה. כלומר שלוקה הוא אם הוא טמא שאכל טהור וחייב מיתה כדכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו ואם הוא טמא שאכל טמא ה"ז עובר בל"ת אבל אינו לוקה לפי שאינה קדש: מה חמית מימר וכו'. ומהיכן אתה למד לטהור שאכל טמא שאינו אלא בעשה: ואחר יאכל וכו'. דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים משמע שדבר שהוא בקדושתו שיאכל מן תרומות הטהורות ולא מן הטמאות וכל ל"ת שהוא בא מכח עשה עשה הוא: אמר רבי אבינא. דמכאן למדנו לומר שכל לא תעשה הבא מכח עשה אינו אלא עשה דתני בת"כ ממשמע שנאמר כל אשר לו וכו' וטעמא בגין דהדר כתיב וכל אשר אין לו לא תאכלו הא לאו הכי לא הוי אלא בעשה משום דאתי מכח עשה כל אשר לו תאכלו הא אין לו לא תאכלו הוי כל ל"ת וכו': שמע לה מן הכא. דטהור שאכל תרומה טמאה בעשה דכתיב הטמא והטהור וגו' כאן הוא דהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת הא בתרומה אין הטהור אוכל עם הטמא בקערה אחת לפי שנטמאת וה"ז הטהור שאכלה עובר בעשה: בקדשים. קושיא היא דמנא לך למידרש מכאן על התרומה הא האי קרא בפסולי המוקדשין כתיב ואימא דהכי דרשינן הא בקדשים ממש אין הטהור והטמא אוכלין בקערה אחת ולחייב עליהן בעשה ומשני ר' יוחנן בר מריא דלא היא דאם בגין קדשים הא כבר למדנו שטהור האוכל קדשי' טמאים בל"ת הוא כדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: מתני' פליגא על ר' זעירא. נ"ל דאיהו דקאמר לעיל אני ה' הפסיק הענין. ונראה דגרים לעיל כהנא שאל לרב דהכי אשכחן דרב כהנא תלמידו של רב היה: התרומה וכו' חייבין עליהן מיתה. ומשני דפתר לה בכהנים מיירי שאם אכלן בטומאת הגוף חייבין עליהן מיתה כדאמרי' לעיל: והא תנינן חומש. וכי יש חיוב חומש בכהנים האוכלן בטומאה ומשני פתר לה להמתני' לצדדין רישא בכהנים וסיפא דחיוב חומש בישראל: מתני' מסייעא לר' יוחנן. דזר בתרומה בעון מיתה דהא קתני ואסורין לזרים ואי אמרת דהאי חיוב חומש בזרים מיירי א"כ מאי האי דהדר תני ואסורין לזרים ומשני דפתר לה פחות מכשיעור וכלומר דהא ע"כ אף לר"י קשיא דאם חייבים עליהם מיתה מאי האי דהדר תני ואסורים לזרים אלא ודאי דעל פחות מכשיעור קאי דאין כאן עון מיתה ומיהא אסורין להן מן התורה וה"ה לרב נמי ל"ק דבפחות מכשיעור אין כאן חיוב חומש ומיהא אסורין להן: והן נכסי כהן. וקאמר ר' בא וכו' דמהכא הוא דילפינן דכתיב לך נתתיו למשחה ויש כאן משמעות לגדולה וכן לסיכה וכן להדלקה כמו משחת שמן: הייתי אומר. אם מכאן אתה למד א"כ בין שהתרומה והבכורים הן טמאין או טהורין תימא שניתנו להדלקה ולכל צרכיו: לא בערתי ממנו בטמא. כתיב גבי מעשר שני ודרשינן ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר את התרומה אם היא בטומאה וש"מ דאם היא טהורה לא ניתנה להדלקה: מנין למעשר שני עצמו שניטמא וכו'. ופריך ראוי לפדותו ואת אמרת הכין בתמיה כלומר דלמה לי קרא למעשר שני עצמו שניטמא שלא ניתן להדלקה תיפוק ליה דהרי ראוי לפדותו הוא דקי"ל מעשר שני שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים ומהיכי תיתי יהא ניתן להדלקה אם יכול הוא לפדותו: לא אתיא דלא או בלקוח בכסף מעשר שניטמא אמר ר' יהודה. כלומר לא אתיא הא דצריך קרא אלא אם או דאיירי בלקוח בכסף מעשר וכדאמר ר' יהודה לעיל בפ"ג דמעשר שני דתנינן הלקוח בכסף מעשר שניטמא יפדה ר' יהודה אומר יקבר והלכך איצטריך קרא דאינו ניתן להדלקה אלא שצריך לקוברו: אוף בביכורין שנטמאו דברי הכל. כלומר והא דאמרינן במעשר שני שניטמא לא

תורה אור

ויקרא כב

דברים יב

ויקרא ז

דברים כו

במדבר יח

ולא עשה. כהנא שאל לרבי זעירא זר שאכל תרומה אמר ליה [א] בעון מיתה. מן דצלי אמר ליה אני ה' הפסיק הענין. [ב] [כהן שאכל תרומה בטומאה במיתה] רבי חייא בשם רבי יוחנן [ג] זר שאכל תרומה בעון מיתה. מתניתין מסייע לרבי יוחנן [ז]אוכלי תרומה בזדון [ד] טהור שאכל טהור [ה] וטמא שאכל טמא וטהור שאכל טמא וטמא שאכל טהור בעון מיתה. אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל טהור כמצותו. טהור שאכל טמא בעשה. טמא שאכל טהור וטמא שאכל טמא בלא תעשה. מה חמית מימר טהור שאכל טמא בעשה א"ר בא בר ממל °ואחר יאכל מן הקדשי' מן הטהורים ולא מן הטמאים. *כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא. אמר רבי אבינא *ממשמע שנא' °כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו אין אנו יודעין וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו [ו] ליתן עשה ולא תעשה על הטמאים. בגין דכתיב הא אילו לא הוה כתיב עשה הוא הוי כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא. רבי יסא *שמע לה מן הכא °הטמא והטהור יחדו יאכלנו כאן הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת. בתרומה אין הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת. בקדשים אמר רבי יוחנן בר מרי אין בגין קדשים כבר כתיב °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. מתניתא פליגא על רב התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה פתר לה בכהנים. והא תנינן חומש וכי יש חומש בכהנים פתר לה לצדדין היא מתניתא רישא בכהנים וסיפא בישראל. מתני' מסייעא לרבי יוחנן ואסורים לזרים פתר לה פחות מכשיעור: והן ניכסי כהן: רבי בא (ר') [בר] חייא בשם רבי יוחנן °לך נתתיו למשחה למשחה לגדולה למשחה לסיכה למשחה להדלקה. הייתי אומר בין טמאים בין טהורים. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן °לא בערתי ממנו בטמא [ז] מבעיר את התרומה בטומאה. רבי זעירא בשם רבי לעזר מניין למעשר שני עצמו [ח] שניטמא שאין מדליקין בו תלמוד לומר לא בערתי ממנו בטמא. ראוי לפדותו ואת אמר הכין לא אתיא דלא או בלקוח בכסף מעשר שנטמא אמר רבי יהודה אוף [ט] בביכורין שנטמאו דברי הכל: הרי

רידב"ז

כהנא שאל לר' זעירא זר שאכל תרומה. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן בשט"א ז"ל כהנא שאל לרב זר שאכל תרומה בעון מיתה מן דללי א"ל אני ה' הפסיק הענין כהן שאכל תרומה בעון מיתה ואין זר שאכל תרומה במיתה ר"ח בשם ר"י זר שאכל תרומה במיתה מתניתא מסייע לר"י אוכלי תרומה בזרים [נ"ב בירושלמי שת"י כן הגי' בערוך ערך טען ואינו מכ"י הגר"א ז"ל] טהור שאכל טהור וטמא שאכל טמא וטהור שאכל טמא וטמא שאכל טהור במיתה אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל טהור כמצותו טהור שאכל טמא בעשה טמא שאכל טהור במיתה טמא שאכל את הטמא בל"ת כו' ר' יוסי שמע לה מן הכא הטמא והטהור כו' כאן הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת ואין הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת בתרומה ופריך ודילמא אין הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת בקדשים כו' מתניתא פליגא על רב התרומה והביכורים כו'. מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואסורין בזרים פי' מדקתני אסורין משמע דרק איסורא בעלמא ולא מיתה [וכה"ג פריך בבבלי וירושלמי בר"פ יוה"כ אסור ענוש כרת הוא ומשני לחצי שיעור עיי"ש] וה"נ מקשה מדקתני אסורין לזרים משמע דלית ביה מיתה דאי ס"ד דיש בו מיתה א"כ קשה אסור ענוש מיתה הוא ומשני ה"נ לא נצרכה אלא לחצי שיעור. כן הפי' לפי גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשט"א ז"ל:

ר"ב ב"ח בשם ר"י לך נתתיו למשחה למשחה לגדולה. ובמקום למשחה נדפס כאן לשמחה כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הייתי אומר בין טמאים בין טהורים. ר"ל דמותר להדליק אף תרומה טהורה אף שראוי' לאכילה ע"ז קאמר ר"א בשם ר"י לא בערתי ממנו בטמא מבעיר את התרומה בטומאה ר"ל דלמה קאמר רחמנא לא בערתי ממנו בטמא לימא לא בערתי סתם אלא ודאי בטהורה אף תרומה אסורה הואיל דראוי' לאכילה ואינו מותר רק בטמאה משום דלא חזיא לאכילה ע"כ צריך קרא לגבי מעשר לאסור אפילו בטמא וגבי מעשר גופי' א"צ כל עיקר קרא לאסור רק בטמא ע"ז קאמר ר"ז בשם ר"א דעכ"פ צריך קרא על מע"ש טמא דאסור לבערו דבלא קרא ה"א דמותר כמו תרומה טמאה ע"ז מקשה הגמ' דז"א דלגבי מע"ש גופי' לא צריך קרא אפילו בטמא דהא דמי לתרומה טהורה דאסירה משום דכיון דראוי' לאכילה אסור לשורפ' א"כ כמו כן במע"ש אפילו טמא כיון דראוי הוא לפדותו ולאוכלו בטהרה בודאי אסור לבערו וע"כ אפילו על מע"ש ג"כ א"צ קרא אפילו בטמא אלא צריך קרא משום לקוח בכסף מעשר דהתם אין ראוי לפדות אליבא דר"י אוף צ"ל או בביכורים לד"ה ר"ל כיון דהפרשה הזה קאי על ביכורים ג"כ כדאיתא בהל"ב וביכורים אין ראוי לפדותו ע"כ צריך הקרא משום ביכורים טמאים דאין להם שום היתר וה"א דמותר כמו תרומה טמאה ע"כ צריך קרא:

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ו מתרומות ה"ה.

ו
ב מיי' פ"ז שם הל"א

ז
ג מיי' פ"ו שם הל"ו

ח
ד מיי' פ"ז שם הל"ג

ט
ה מיי' שם הל"א

י
ו מיי' פ"ב ממאכלות אסורות הל"ד

יא
ז מיי' פ"ב מתרומות הל"ד ופי"א הל"א טוש"ע יו"ד סי' של"א סעיף יט

יב
ח מיי' פ"ג ממעשר שני הל"ב

יג
ט מיי' פ"ב מבכורים הל"ט וע' כ"מ

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]אוכלי תרומה בזדון. המפרש גרים בזרים מכאן מבואר דברי רבינו סנהדרין דזר שאכל תרומה טמאה במיתה והלח"מ האריך בזה כאן ולא ידע מקומו עי' במס' פרה פי"א מ"ם הר"ש בזה לשיטת רבינו שמחלק בין זר לכהן והדברים פשוטים ובזה נתיישב הרבה דברי התוס' התמורים והכ"מ:

גמ' א"ר בא ב"מ ואחר יאכל. ע' ביבמות דף עג וע' במ"ל פ"ז מתרומות ה"ג:

מראה הפנים

מתניתין מסייעא לר' יוחנן ואסורין לזרים וכו'. כדפריש' והיותר נראה דטעות הוא וצ"ל מתני' פליגא על ר' יוחנן דלדידיה דמפרש דחייבין מיתה לזרים קאמר קשיא טפי להא דקתני עוד ואסורין לזרים ומשני פתר לה פחות מכשיעור וכך הוא דרך הש"ס בכל מקום דפריך איזו פירכא קאמר פתר לה ועיין כמה שנתבאר לעיל ברים הפרק:

אוף בביכורים שנטמאו דברי הכל. כדפרישית וה"נ אמרינן בבבלי פ' הערל דף ע"ג דלאסור לבערן בטומאה לא תני לה אלא דתני ושייר ומשמע דכ"ע לא פליגי דאף בביכורים כן והרמב"ם בפ"ב מביכורים ב' לכה י"ט כתב וכן יראה לי שהבכורים שנטמאו אינו מסיק כהן התנור כה' מה טמאה מפני שהן קדשי מק"ש ועיין בכ"מ במה שפי' יעו"ש:

שנויי נוסחאות (סוס"ו) כל אשר לו סנפיר (ויקרא י"א). (סו"כ) הטמא והטהור (דברים י"ב). (סוכ"ג) מרי בד"ו מריא. (סוכ"א) נתתיו במקרא נתתים.

מערכת הערוך

אוכלי תרומה בזדון טהור שאכל טהור כו'. בערוך (שם) אוכלי תרומה בזרים טהור שאכל את הטהור וטהור שאכל את הטמא וטמא שאכל את הטמא וטמא שאכל את הטהור כולן במיתה אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל את הטהור כמצותו טהור שאכל את הטמא בעשה טמא שאכל טהור במיתה. וטמא שאכל את הטמא בל"ת מי חמית מימר טהור שאכל טמא בעשה אמר רבא בר מימל ואחר יאכל מן הקדשים (ויקרא כ"ב ז') מן הטהורים ולא מן הטמאין וכל לא תעשה שהיא בא מכח עשה עשה הוא. [ואסורים] לזרים פתר לה כו' בערוך (שם) ואסורין לזרים. פתר לה פחות מכשיעור. פי' אחר ואסורין לזרים אפי' ע"י פדייה [עיין תוי"ט למס' חלה פ"א מ"ט ד"ה ואסורין (עס"ס)]:

הרי אלו בתרומה ובביכורים משא״כ במעשר. תמן תנינן א *נוטלין לידים לחולין ולמעשר ב ולתרומה ג ולקודש מטבילין. תמן את אמר אין המעשר טעון רחיצה והכא את אמר המעשר טעון רחיצה. הן דתימר המעשר טעון רחיצה רבנין הן דתימר המעשר אין טעון רחיצה רבי מאיר:

תמן תנינן *כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי רבי מאיר וחכמים אוסרין במעשר. ולא שמיע דאמר ר׳ שמואל בשם רבי זעירא מהו וחכמים אוסרין במעשר נפסל גופו מלוכל במעשר. מיי כדון הן דתימר המעשר טעון רחיצה ברוצה לוכל הן דתימר אין המעשר טעון רחיצה ברוצה ליגע. לא הוא רוצה לוכל הוא רוצה ליגע אלא משום נטילת סרך. והתנינן תרומה וכי יש בתרומה משום נטילת סרך. אלא בחולין שנעשו על גב הקודש. וחולין שנעשו על גב הקודש לא כחולין הן. תיפתר אי כרבי שמעון בן אלעזר אי כרבי לעזר בי רבי צדוק. אי כרבי שמעון בן אלעזר דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומה. אי כרבי לעזר בי רבי צדוק דתנינן תמן *וחולין שנעשו על גב הקודש ד הרי אלו כחולין רבי אלעזר בי רבי צדוק אומר הרי אלו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד:

הלכה ב מתני׳

*יש במעשר ובביכורים מה שאין [כן] בתרומה ה שהמעשר ו והבכורים טעונין הבאת מקום ז וטעונין וידוי ח *ואסורין לאונן ורבי שמעון מתיר. ט וחייבים בביעור ורבי שמעון פוטר. ואוסרים י בכל שהן מלוכל בירושלים אף לזרים ואף לבהמה ורבי שמעון מתיר הרי אלו במעשר ובבכורים מה שאין [כן] בתרומה:

טעונין

והתנינן תרומה וכי יש בתרומה נטילת סרך. הגר״א ז״ל בכי״ק גרס והתנינן חולין וכי יש בחולין נטילת סרך ר״ל דתנינן נוטלין לידים לחולין וכי יש בחולין נטילת סרך:

טעונין

לא ניתן להדלקה אוף בביכורים שנטמאו כן ולדברי הכל והיינו אף לר״ש דפליג במתני׳ דלקמן דקתני יש במעשר ובביכורים מה שאין בתרומה וכו׳ ואסורין לאונן ור״ש מתיר דתרומה קרנהו רחמנא ומותרין לאונן כמו התרומה והלכך קמ״ל דלענין שאסור לבערן בטומאה ד״ה מודים בזה דשוה בכורים למעשר ולא לתרומה: הרי אלו וכו׳ תמן תנינן. בפ״ב דחגיגה נוטלין לידים וכו׳ וגרסינן ג״כ להסוגיא שם: תמן את אמר אין המעשר טעון רחילה. כדתנינן הכא מה שאין כן במעשר ותדא מינייהו רחילת ידים והכא בחגיגה את אמר המעשר טעון רחילת ידים ומשני הן דתימר טעון רחילה רבנן וכו׳ כדפליגי בהא. דתמן תנינן. בפ׳ י״א דפרה: כל הטעון ביאת מים מד״ס. שמן התורה טהור הוא וחכמים גזרו עליו ט מאה כהאי דתנינן בסוף מס׳ זבים אלו פוסלין את התרומה וכו׳ וסתם ידים אחת מהן שאם לא נטלן פוסלין את התרומה ומטמאין את הקדש דלענין קדש נתנו עליהן דין שיטמא אותו להיות קרוי טמא ולפסול עוד את הרביעי: ומותר בחולין ומעשר דברי ר״מ. והיינו דתנינן הכא דאין המעשר טעון רחילת ידים: וחכמים אוסרין במעשר. וקס״ד דלענין רחילת ידים קאמרי והיינו כדתנינן בחגיגה. ופריך ולא שמיע הא דאמר ר׳ שמואל בשם ר״ז דמהו דקאמרי חכמים דאסורין במעשר שנפסל גופו מלאכול במעשר אם אכל א׳ מאלו שפוסלין את התרומה כגון האוכל אוכל ראשון וכו׳ כדקחשיב התם ולא לענין רחילת ידים קאמרי: מאי כדון. והשתא הדרא רומיא דמתני׳ אהדדי: הן דתימר וכו׳. אלא הכי תתרץ דהן דלא אמר המעשר טעון רחילה ברולה לאכול אותו והא דתימר דאין טעון רחילה ברולה ליגע אותו: לא הוא רולה לוכל הוא רולה ליגע. בתמיה וכלומר דעל כרחך דמה שאתה מחמיר באכילת מעשר היינו משום שהוא בעצמו רולה ליגע בו ולאוכלו דאי לא תימא הכי אלא דהחומרא משום אכילה בלבד היא ואע״פ שלא נגע בו וכגון שחבירו תחב לו בכוס וכיולא בו א״כ היא גופה קשיא אמאי החמירו באכילת מעשר כל כך הרי לא נגע בו: אלא משום נטילת סרך. כלו׳ אלא דהיינו טעמא דהלריכו שם רחילת ידים במעשר דמיירי לאכילה משום סרך תרומה הוא שלא יבא לאכול תרומה בלי נטילת ידים ופריך והיכי מלית אמרת הכי דלאכילה מיירי ומשום סרך תרומה והתנינן התם נמי תרומה וכי יש תרומה משום נטילת סרך כלומר וכי נימא דגם בתרומה לאכילה היא דמיירי ומשום סרך בתמיה אלא ודאי דלענין נגיעה קאמר וא״כ ה״ה לחולין ולמעשר דקתני התם והדרא קושיא לדוכתה: אלא בחולין שנעשו על גב הקדש. מיירי התם וה״ה למעשר ופריך וחולין שנעשו ע״ג הקדש וכי לא כחולין הן: תיפתר אי כר״ש בן אלעזר. דתני בברייתא משום ר״מ הידים תחילה לחולין והיינו לחולין שנעשו ע״ג טהרת הקדש דס״ל כקדש הן ותשובים כתחילה לטמא את השני והשלישי ולפסול הרביעי ושניות הן לתרומה לפסול את השלישי: אי כר״א בר׳ לדוק דתנינן תמן. בסוף פ״ב דטהרות וחולין וכו׳ הרי אלו כתרומה לטמא להראשון ולהשני ולפסול את השלישי:

הלכה ב מתני׳ שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום. לירושלים כדקאמר בגמרא דכתיב והבאתם שמה וגומר מעשרותיכם ותרומת ידכם אלו הן הבכורים דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך: וטעונין וידוי. דכתיב במעשר ואמרת לפני ה׳ אלהיך בערתי וגו׳ ובביכורים כתיב וענית ואמרת לפני ה׳ אלהיך וילפינן ואמרת ואמרת והן טעונין וידוי אפי׳ כשהן לבדן אבל תרומה לבדה אינה טעונה וידוי אלא אם כן יש לו כל הני דכתיבי גבי וידוי בערתי וגו׳ וגם נתתיו ללוי כדמפרש לה לעיל בפ״ה ממעשר שני: ואסורין לאונן. דכתיב גבי מעשר לא אכלתי באוני ובביכורים כתיב ושמחת בכל הטוב ודרשינן שאינן נאכלין אלא בשמחה ובגמרא הכא אמרו מדכתיב גבי וידוי בערתי הקדש הקדש שנאמרו למעלה ואלו הביכורים: ור״ש מתיר. להביכורים לאונן דתרומה קרנהו רחמנא ותרומה נאכלת לאונן ואין הלכה כרבי שמעון: וחייבין בביעור. דכתיב גבי מעשר בערתי הקדש מן הבית וילפינן גם להביכורים דכתיב הקדש לרבות האמור בפרשה שלמעלה: ור״ש פוטר. לבכורים מביעור דהרי הן כתרומה ותרומה אינה מתבערת מן העולם כמעשר ואין הלכה כר״ש: ואוסרין כל שהן מלאכול בירושלים. כלו׳ אם נתערב מהמעשר ומהביכורים לאחר שנכנסו לירושלים בחולין הרבה אוסרין הן בכל שהן לפי שבירושלים דבר שיש לו מתירין הן שהרי הבעלים יכולין לאכול שם הכל בקדושת מעשר וכן הכהן יכול לאכול הכל בתורת ביכורים אבל אם נתערבו חוץ לירושלים לא מיקרי דבר שיש לו מתירין מפני שיכול להעלותן שהרי לריך להוליא ולטרוח עד שיעלה אותן: וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה. כלומר וכן הדין בגידוליהן אם זרען אחר שנכנסו לירושלים ואותן הגידולין נתערבו בחולין אסורין הן בכל שהן והאי דקאמר אף לזרים ולבהמה ה״ק אע״פ שהגידולין אסורין הן לזרים אם הן גדולי בכורים ואם גדולי מעשר הן אסורין לבהמה דאע״ג דתנינן לעיל בפ״ט דתרומות דגדולי מעשר שני וביכורים חולין הייני אם זרען חוץ לירושלים אבל אם זרען אחר שנכנסו לירושלים הרי הגדולין אסורין לזרים בבכורים ולבהמה במעשר מפני שיש לו לאכול אותן בירושלים בקדושתן כמו הבכורים והמעשר בעלמן ומכיון שכן ס״ד אמינא דהוי כדבר שאין לו מתירין הלכך קמ״ל דלא אמרינן כן אלא שאפ״ה כדבר שיש לו מתירין הן שהרי יכול הוא לאכלן שם בקדושתן ולפיכך בין הן עלמן ובין הגדולין שלהן אוסרין תערובתן בכל שהן בירושלים: ור״ש מתיר. לתערובתן אפילו בירושלים ואין הלכה כר״ש: הרי אלו במעשר ובבכורים משא״כ בתרומה. דכל אלו שמנינו אינו כן בתרומה כדפרישית וכן בענין הגידולין דאע״ג דתנינן גבי תרומה גדולי תרומה תרומה היינו כל זמן שלא נתערבו כדאמרינן לעיל בפ״ט דתרומות דגזרו חכמים על הגידולין שיהו אסורין לזרים משום תרומה טמאה ביד כהן דלא לישהי ואתי לידי תקלה אבל אם אותן הגדולין נתערבו בחולין אין להן דין תרומה לפי שהן כחולין לכל דבר

מראה הפנים

להא שכתב וירא״ה לי דעל נתינת הטעם קאי ולא על הדין שהרי מפורש היא בגמרא והפשר נמי לומר שפי׳ להא דהכא בלשון בעיא אם רוף בבכורים שנטמאו אמרינן דאין מבערין אותן לד״ה ומההיא דהערל ג״כ לא קשיא דלא קאמר התם אלא לשנויי מאי שייר דהאי שייר וכו׳ וכלומר דאיכא למימר דשייר נמי להך שאסור לבערו בטומאה ואין זה מבורר כל כך בהגמרא ולפיכך כתב ירא״ה לי ומה דבעי הש״ס דהכא לאוקמי האי ירבא דלא בערתי וכו׳ בלקח בכסף מעשר וכרבי יהודה דלעיל לא משמע הכי בש״ס דילן אלא דבמעשר שני עצמו קאמר והא דפריך ראוי לפדותו וכו׳ ולמה לי קרא לא קשה דלריוקא א׳ לטריך ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בתרומה טמאה כדדרים הפי בכמה מקומות ועיין לעיל בפ״ח דשביעית בהלכה ב׳ ד״ה קל מהן שביעית שניתן להדלקת הנר וכו׳ שהראיתי באלבע מעשר שני טהור לא ניתן להדלקת הנר כדתנינן בתוספתא שם וכן הכא ומייתי לה לקמן בהלכה ב׳ יש במעשר וכו׳ ואין מדליקין בו ולא כדעת האומרים דבמעשר שני טהור מותר לבער:

הן דתימר אין המעשר טעון רחילה ברולה ליגע וכו׳. בבבלי חגיגה דף י״ח בעי לשנויי הכי לקושיא דחולין אחולין ועיין בתוס׳ שם ודמי לה נמי כעין דחי לה ה:א

שנויי נוסחאות (ש״ו) המעשר אין טעון כד״ו אין המעשר טעון. (סוכ״א) בכל כד״ו כל.

הר״א מגריידיץ

מלאכול בירושלים אף לזרים צ״ל מלאכול בירושלים וגידוליהן אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים:

עמודי ירושלים תנינא

הן דתימר המעשר וכתב הרא״פ ז״ל הן דתימר טעון רחילה ברולה לאכול אבל ברולה ליגע אין טעון רחילה ובפ״ב דחולין משמע איפכא אכי׳ מאן דמתיר לאכול אוסר ליגע ואין להגיה איפכא דהכי משמע מילתיה דר״ז מדאמר מילתיה אדרבנן ולא אדר״מ. וכ׳ הש״ק חגיגה (פ״ב ה״ס) וז״ל ודבריו תמוהים שבפ״ב דחולין ובפרקין בבבלי משמע מפורש דאגילה חמירא מנגיעה וכ״מ בזבחים ר״פ שבו״י ועוד יש לגמגם בפירושו בסוגיין גם במ״ש בפ׳ שדה יהושע ואין להאריך

עין משפט נר מצוה
יד
א מיי׳ פ״ו מברכות סמ״ג עשין כז טוש״ע או״ח סי׳ קנח סעי׳ א
טו
ב מיי׳ פי״א מתרומות הל״ז ופ״ח מהה״ט הל״א ופי״א ממקואות הל״א
טז
ג מיי׳ פ״ח מאה״ט הל״ז סמ״ג שם רמ״ז
יז
ד מיי׳ פי״א שם הל״ב
יח
ה מיי׳ פ״י ממעשר שני הל״א
יט
ו מיי׳ פ״ב מבכורים הל״א ופ״ג הל״ה
כ
ז מיי׳ פי״א ממעשר שני הל״א ופ״ג דבכורים הל״ו
כא
ח מיי׳ פ״ג ממעשר שני הל״ה ופ״ג מבכורים הל״ו
כב
ט מיי׳ פי״א ממעשר שני הל״ז ה
כג
י מיי׳ פ״ו שם הלי״ד ופ״ד מבכורים הלכ״ו

מסורת הש״ס
חגיגה יח:
פרה פי״א מ״ה
חולין לג:
חגיגה שם ש״
חגיגה כ.
חולין לה.
במות עו.
שם עז.
פסחים לו:

גמ' טעונין הבאת מקום דכתיב והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם. תרומת ידכם אלו הבכורים. דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. עד כדון מעשר בכורים מניין. כיי דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר הקודש העליון במשמע. וטעונין וידוי דכתיב וענית ואמרת לפני ה' אלהיך. עד כדון מעשר בכורים מניין. כיי דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר הקודש העליון במשמע. ואסורין לאונן דכתיב לא אכלתי באוני ממנו. עד כדון מעשר בכורים מניין. כיי דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר הקודש העליון במשמע. תנינן כל אילין מילייא ורבי שמעון פליג וגבי וידוי לית רבי שמעון פליג. וידוי זו קרייה ולית ר' שמעון פליג דכתיב וענית ואמרת. כיני מתני' ואוסרין כל שהן מלוכל בירושלים רבי שמעון מתיר *וגידוליהן אסורין מלוכל בירושלים ורבי שמעון מתיר ואף לזרים *) ואף לבהמה רבי שמעון מתיר ואוף רבנין מודיי ליה. מן [מה] דו מותיב לון אין אתם מודין שהן מותרים לזרים שהן מותרים לאכילת בהמה. ויש מחיצה לאכילת זרים ויש מחיצה לאכילת בהמה כשם שאין מחיצה לזרים כך אין מחיצה לאכילת בהמה. רבנין אמרין ירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירים כמה דתימר דבר שיש לו מתירין אוסר בכל שהן ודכוותיה ירושלים אוסר בכל שהן. מה פליגין רבי שמעון ורבנין בגידולין אבל בעירובין אוף רבי שמעון מודיי. מה בין עירובין מה בין גידולין. עירובין בעיינן הן גידולין כבר בטלו. כמה דרבי שמעון מודי לרבנין בעירובי מעשר אבל בעירובי בכורים כגידולין הן. וכן היה רבי שמעון אומר אין הבכורין אוסרין את עירוביהן וגידוליהן מלוכל בירושלים. מה בין מעשר מה בין ביכורין. מעשר אין לו עלייה בכורים יש להן עלייה. הוי

פני משה

דבר מלבד שהן עצמן אסורין לזרים והיינו דקתני הכא משא"כ בתרומה: גמ' טעונין הבאת מקום וכו'. כמפורש במתני': עד כדון מעשר וכו'. אחייבין בביעור קאי וקאמר כהאי דאמר ר' יעקב וכו' הקדש העליון משמע הקדש שנזכר למעלה בפרשה והן הבכורים: תנינן כל אילין מיליא ור"ש פליג. אנן תנינן באלו דברים דר"ש פליג באסורין לאונן ובביעור וגבי וידוי לית ר"ש פליג בביכורים ומ"ט וקאמר דמשום דוידוי זו קרייה של הפרשה כדכתיב והלכך לית ר"ש פליג בהא דכתיב בהו וענית ואמרת וילפינן מואמרת דגבי וידוי שאף על הבכורים מתודה ואפי' אין לו אלא הן לבדן: כיני מתני' ואוסרין וכו' ור"ש מתיר. כלו' כן אנחנו מפרשי' דר"ש פליג אתרווייהו בביכורים על תערובות עצמן ועל גידוליהן כדמסיק לקמן: ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר. וכן הוא מתיר לתערובות בביכורים אף לזרים ולמעשר בגידולין אף לבהמה כדלקמן: ואוף רבנן מודיי ליה מן דהוא מותיב לון וכו'. כלומר ממה ששמענו דר"ש משיב להן לרבנן בענין תשובה עצמה מודו ליה ומ"מ לדידה פליגי עליה כדמפרש טעמייהו לקמן: אין אתם מודין בהן וכו'. כך השיב להם וכי אין אתם מודים במקום שהן מותרין לזרים שהן מותרין גם לבהמה וא"כ אמור מעתה וכי יש מחילה לזרים גבי מעשר הלא לא נאסרו לזרים משנכנס לירושלים דאדרבה שם מקום אכילת מעשר הוא וא"כ וכי יש מחילה לאכילת בהמה לענין איסור הגדולין ממה שגדלו אחר שנכנס המעשר לירושלים וזרעו שם אלא דכשם שאין מחילה לזרים כך אין מחילה לאכילת בהמה להגידולין: רבנן אמרין וכלומר ולרבנן מאי טעמייהו השתא הא ודאי בענין מה שהשיב להם מודים הן שאין שייך איסור מחילה לזרים גבי מעשר וקאמר דהיינו טעמייהו דאמרין ירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין כמה דתימר דבר שיש לו מתירין אוסר כל שהוא ודכוותה ירושלים אוסר כל שהוא כצ"ל וכדפרישי' במתני' משום שהרי יכול לאכול בקדושה לפיכך כדבר שיש לו מתירין הוא ואוסר בכל שהוא: מה פליגין ר"ש ורבנן. גבי מעשר דוקא בגידולין שלו אבל בעירובין והיינו במעשר עצמו שנתערב בחולין אף ר"ש מודי שצריך לאכול בירושלים הכל בקדושת מעשר וכדמפרש טעמיה מה בין וכו' משום דעירובין בעינן הן שנתערב המעשר בעודו בעין אבל הגידולין שלו כבר בטלו אחר שזרע אותו: כמה דר"ש מודי לרבנן. וכמה הוא מודה להן בעירובין דוקא בעירובי מעשר אבל בעירובי ביכורים כגדוליהן הן לר"ש וכן היה ר"ש אומר וכו' ברייתא בתוספתא היא ובספרים שלפנינו לא גרים בתוספתא אלא גידוליהן ומפרש טעמא לר"ש מה בין מעשר וכו' משום שהמעשר אין לו עלייה דלא מלינו עלייה במעשר אבל בביכורים עולין הן באחד ומאה הלכך מקיל

רידב"ז

טעונין הבאת מקום דכתיב כו' הטנא מידך וחייבין בביעור דכתיב בערתי הקודש מן הבית עד כדון מעשר ביכורים מנין אמר ריב"א בשם ר"א הקודש הקודש העליון במשמע. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן משמע בשנו"א ז"ל: וידוי זה קריי' דכתיב וענית ואמרת. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: כיני מתניתין ואוסרין כ"ש כו' ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר מן מה דו מותיב לון [ותיבת ואף רבנן מודיי לי' מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] אין אתם מודים שהן מותרים לזרים כו' כשם שאין מחילה לזרים כך לכהני' ולאדם כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובגליון כתוב בכי"ק ז"ל אין אתם מודים שהן מותרים כ"ב ר"ל חוץ לירושלים במותר לד"ה אף לזרים ולבהמה ומזה פריך לון וכי יש מחילה כו' כך כו' אבל רבנן ס"ל דאף לזרים ולבהמה אסור בירושלים דעשו אותה כדסיל"מ עכ"ל ז"ל וקודם כיני מתני' נכתב הג"ה בזה"ל והתני ואוסרין כ"ש כו' וגידוליהן כו' ולית ר"ש פליג כיני מתניתין ע"כ. ועל הג"ה זו הנני מסופק אם זה הוא כ"י קדשו של הגר"א ז"ל או לא כי הכתב אינו של הגר"א ז"ל אבל ניכר שהיה כתוב בתחלה אותיות במקום הזה וזה הכתב הוא כהעברת קולמוס ונשתנה הכתב ומובן דכונת הג"ה זו הוא דמקשה על המתניתין מדוע לא פליג ר"ש על הך בבא דאוסרין בכ"ש משום דלא הי' גירסתם במשנה על הבבא זו דר"ש פליג ומתיר. ומשני כיני מתניתין דבאמת כצ"ל במתניתין ואוסרין כ"ש ור"ש מתיר. אבל דוחק גדול למימר דלא היה הגי' בהמשנה קודם דר"ש מתיר וגם קשה מנין לנו להקשות דיפלוג ר"ש בזה דילמא מודה להן בזה בשלמא על וידוי שפיר מקשה למה לא פליג ר"ש על וידוי משום דכיון דר"ש לא דריש הקודש העליון ור"ש לא מקיש ביכורים למעשר א"כ צריך לפלוג גם על וידוי אבל לענין התערובות והגידולין דהוא משום דסיל"מ מהיכא תיתי נימא דפליג ר"ש ע"ז. וגם מה שנכתב בגליון בכ"ב חוץ לירושלים שמותר לד"ה תיבת חוץ והלמ"ד של לירושלים אינו כי"ק של הגר"א ז"ל. וע"כ נראה לפענ"ד דהפי' הוא בפשיטות כפתור ופרח דקשה להגמ' מברייתא דמביא בסמוך דא"ל ר"ש לרבנן אין אתם מודין לי שאסור לזרים ולבהמה ואי ס"ד כמו שהגירסא היא בהמשנה דרבנן ס"ל דאוסרין בכ"ש ולזרים ולבהמה ור"ש מתיר אם כן פליגי מפורש רבנן ורבי שמעון בזה. ע"כ מתקן הגמ' פי' המשנה דה"פ דכיני מתניתין [ר"ל כן הוא מתניתין כמו בכ"מ] ואוסרין כ"ש מלאכול בירושלים ר"ש מתיר וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים ור"ש מתיר ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר ר"ל דהא דגרסינן לשון אף לזרים קאי על ר"ש דר"ל דר"ש מתיר הכל בין לכהנים בביכורים להוציא חוץ לירושלים ובין במע"ש לזרים ולכהנים להוציאו חוץ לירושלים וכן מתיר ביכורים אף לזרים ומע"ש אף לבהמה ושייך לשון אף משום דלשון אף לזרים ולבהמה הוא נתינת טעם דר"ש דר"ש מתיר הכל כל התערובות ומותר לכהן בביכורים להוציא חוץ לירושלים לכתחלה וכן במע"ש לכל אדם מותר להוציא חוץ לירושלים אע"ג דהוי דסיל"מ בזה משום דר"ש ס"ל דנתבטל ביכורים אצל זרים ומע"ש לענין אכילת בהמה. וע"כ ס"ל דדבר המותר לזרים ולבהמה איך שייך איסור מחילה בדבר המותר לזרים ע"כ מותר אף לכהן ור"ש ס"ל דלזרים ולבהמה לד"ה מותר. וא"כ כיון דהתערובות הזה נוגע אף לזרים ולבהמה ממילא אין כאן איסור מחילה. ועפ"ז ניחא הא דגרסי' ב' פעמים ר"ש מתיר בסוגיא הזאת דה"פ ר"ש מתיר ר"ל מותר כל התערובות והוי חולין ומייתי נתינת טעם ואף לזרים ואף לבהמה תיבת ואף הוא נתינת טעם כמו דאף לזרים מותר כדאיתא בסמוך וכן הוא לשון הירושלמי כמה פעמים ר"ש מתיר ואף רבנן מודיי ליה דר"ל ר"ש ס"ל דבזה אוף רבנן מודיי לי' מן מה דו מותיב לון ר"ל מן מה דמותיב לון בברייתא אין אתם מודים שהן מותרין לזרים שהן מותרין לאכילת בהמ' ויש מחיצ' לאכיל' זרים ויש מחיצ' לאכילת בהמה בתמי' פשיטא דבזה לא שייך יל"מ במחילה ע"כ כשם שאין מחילה לזרים ולבהמה כך אין מחילה לכהני' ולאדם כגי' הגר"א ז"ל וע"כ אזיל החיוב דמחילה ומותר הכל ולפיכך גרסינן בוא"ו ואף לזרים ואף לבהמה משום דבירושלמי משמש הוא"ו במקום ד' כמה וכמה פעמים [לדוגמא במסכת מעשרות פ"ה ה"א התולש מהן בשבת פטור ואינו רוצה בהשרשתן דהוא נתינת טעם כמו דאינו רוצה בהשרשתן וכמו כן הכא בסוגיין גופי' דגרסינן אין אתם מודין לי שהם מותרים לזרים שהן מותרין לאכילת בהמה ויש מחילה אצל זרים תיבת ויש הוא נתינת טעם כמו דיש מחילה אצל זרים. וכזה איתא כמה פעמים עצמו מספר וכן לשון הש"ס הזה] והוי כמו דאמר ר"ש מתיר דאף לזרים דאף לבהמה ר"ל דהא אף לזרים ר"ש מתיר ואף רבנן מודיי לי' לדעתי' אבל רבנן ס"ל דירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין דס"ל דאפילו לזרים ולבהמה נמי אינו בטל משום דכיון דהוי דסיל"מ לגבי כהן בביכורים ולמע"ש לכל אדם לענין מחילה הוי נמי דסיל"מ לגבי זרים ולגבי בהמה כמו שכתב הגר"א ז"ל בכי"ק וכן פסקו הפוסקים ז"ל להלכה כרבנן עיי' במג"א ז"ל סי' רי"ה וכ"כ הגר"א ז"ל דרבנן ס"ל כן כנ"ל:

מה פליגין ר"ש ורבנן בגידולין אבל בעירובין. ר"ל בתערובות אף ר"ש מודה דאינו בטל וגרס הגר"א ז"ל בכי"ק דכאן צ"ל מה דגרסינן לקמן ושייך הכא וה"ג אף ר"ש מודה מן הדא דתני ר"ש באיזה מעשר אמרו [ומה דמביא הפסוק לא תוכל לאכול בינתיים מיותר] במע"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא ר"ל באיזה מעשר אמרו דבטל לזרים בשנכנס לירושלים ויצא אבל בשלא נכנס לירושלים הו"ל דסיל"מ ע"י פדיון ולא בטל הרי מוכח בפירוש דבמעשר שיש לו פדי' מודה ר"ש דאינו בטל ועוד מן הדא תני בשם ר"ש [ומה שבינתיים מיותר] יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו ועירוביו וקנקניו וספק עירובו כ"ש ואין מדליקין בו הרי בפירוש דר"ש מודה לרבנן

מסורת הש"ס

פ' תוספתא פ"א כאן

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פט"ו ממאכלות אסורות טוש"ע יו"ד סי' קי.

כה ב מיי' פ"ד מביכורים הלכ"ו

מראה הפנים

הכא דבנגיעה דבמעשר ובאכילה דחולין לא אשכחן דפליגי ומתרץ דאידי ואידי באכילה והתם באכילה דבהמה והכא באכילה דפירי ולא מצי כדמשני הכא משום דחולין סתמא קתני ועוד דלא בעי לאוקמי מתני' כיחידאה היכא דאית לן שנויא אחרינא:

וגידוליהן אסורין וכו' אף לזרים ולבהמה. הפי"מ מביא כאן לדברי התוס' פ' כל שעה דף כד דדחו לפרש לזרים היינו נכרים וזה אחד מן הדוחקים הגדולים ויש עוד לתמוה על מה שסיימו שם על זה וכן משמע בירושלמי ולא נמצא לא רמז מופע לדו"ז

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו"ב) אחא כד"ו חמא. (סו"ו) לעזר הקודש העליון כד"ו לעזר הקודש העליון. (סו"ט) לעזר הקודש העליון כד"ו לעזר הקודש העליון. (סו"כ) שהן כד"ו בהן. (סוכ"ב) מחיצה כד"ו מחצה וכן בסמוך. (סוכ"ה) שיש לו מתירין כמה דתימר דבר שיש לו מתירין כד"ו שאין לו מתירין כמה דתימר דבר שאין לו מתירין. (סוכ"ו) בבל שהן כד"ו כל שהוא. (סוכ"ז) בבל שהן כד"ו כל שהוא.

תורה אור

הוי מה דרבי שמעון מודי לרבנין בדבר שאין לו עלייה מודי רבי שמעון באותה הסאה שהעלה מתוך מאה שהיא טעונה מחיצה וטעונה הנייה. ורבנין אמרין כולהון טעונות מחיצה וטעונות הנייה. רבי יוחנן אזל לחד אתר אמר אנא בן עזאי דהכא. אתא חד סב שאל ליה אמר [א]גידולי תרומה תרומה [ב]*גדולי גדולין חולין [ג]אבל טבל [ד]ומעשר שני ומעשר ראשון [ה]וספיחי שביעית [ו]ותרומת חוץ לארץ והמדומע [ז]והביכורין גידוליהן חולין. תמן את אמר גידוליהן מותרין והכא את אמר גידוליהן אסורין א"ל הן *דאת [ח]אמר גידוליהן מותרין [ט]בדבר שזרעו כלה והן דתימר גידוליהן אסורין בדבר שאין זרעו כלה. א"ל והתנינן איזהו דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים והלוף והשום והבצלים חייבים בבכורים. אמר אזל בן עזאי דהכא. אתא שאל לרבי ינאי א"ל למעשר הושבה דבר שאין זרעו כלה. מחלפא שיטתי' דרבי יוחנן תמן אמר רבי יהושע בן לוי לקרנה של נבילה הושבה. אמר ליה לא כן אילפן רבי ראיתי בגרים שנים ואמר אוף הכא וגדוליהן. ועוד מן הדא [י]לא תוכל לאכול בשעריך (דברים כב) מעשר דגנך באיזה מעשר אמרו במעשר שני טהור שנכנס לירושלים ויצא. ועוד מן הדא דתני לה רבי שמעון תני* בשם רבי שמעון יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו ועירוביו וקנקניו וספק עירובו כל שהוא ואין

פני משה

מקיל בהו ר"ש בהתערובת כמו בהגדולין: הוי מה דר"ש מודי לרבנן וכו'. כלומר שמעינן ממה שאמרנו לר"ש דבדבר שאין לו עלייה הוא דמודי להו לרבנן ואם כן ש"מ נמי דבמאי הוא דמודי ר"ש באותה סאה שהעלה מתוך מאה שהיא טעונה מחיצה וטעונה הנייה וכלומר שאם נפלה סאה מעשר לתוך מאה חולין בירושלים והעלה אותה סאה והרי אין למעשר עלייה וא"כ בהא פליגי דלר"ש אותה סאה דוקא היא כמעשר דלא נתבטלה וטעונה מחילה לאכלה בירושלים וטעונה הנייה כלומר כהניית מעשר שלא ניתן אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה והשאר לא מתמיר בהו ר"ש דהא דאמרינן דמודה הוא בעירובי מעשר לפי שאין לו עלייה היינו לאותה הסאה עצמה שלא נתבטלה ונוהג בה קדושת מעשר ולרבנן כולהון טעונות מחילה וטעונין הנייה כקדושת מעשר שהתערובת שאה עושה להכל שיהא קדושת מעשר עליהן הואיל והוא יכול לאכול כולן שם: אנא בן עזאי דהכא. כך היה דרכם כשהלכו לא"ז מקום אמרו הריני כבן עזאי בשוקי טבריא שאמר כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום ודוגמתו תמלא לעיל בפ"ו דפאה ובפ' עגלה ערופה גבי רב דאזל לחד אתר ואמר אנא בן עזאי דהכא: אתא חד סב ושאיל ליה. הני רומיא דמתני' אהדדי דלעיל אמרינן בפ"ט דתרומות גדולי תרומה תרומה וכו' אבל טבל ומעשר שני וכו' והביכורי' גידוליהן חולין א"כ תמן את אמר גידוליהן של מעשר ובכורים מותרין והכא במתני' את אמר גידוליהן אסורין: א"ל האי דתימר התם גדוליהן מותרין בדבר שזרעו כלה בארץ מיירי והן דתימר הכא גידוליהן אסורין בדבר שאין זרעו כלה והקשה לו והתנינן שם איזהו דבר שאין זרעו כלה וכו' וכי הלוף והשום והבצלים חייבין בביכורים הן: אמר אזל בן עזאי דהכא. הלך לו מה שהתפאר בעצמו אנא בן עזאי דהכא מה שאמרת שהרי אין אתה יודע להשיב ואתא ר' יוחנן ושאל זה לר' ינאי רבו וא"ל למעשר הושבה על המעשר קאי זה ששנינו הגדולין אסורין ושפיר מיתוקמא בדבר שאין זרעו כלה שהמעשר נוהג בלוף ושום ובצלים: מחלפיה שיטתיה דר' יוחנן. דמשמע שקיבל תשובה זו מר' ינאי דעל המעשר בלחוד קאי והא תמן בעלמא למאי ששנינו במס' זבים בפ"ה הנושא את הנבילה ואת מי חטאת שיש בהן כדי הזייה מטמא שנים ופוסל אחד ומשמע דוקא במשא הוא שמטמאין בגדים אבל לא במגע ואמר ר' יהושע בן לוי על זה לקרנה של נבילה הושבה כלומר להרישא ולעיקר דין של נבילה הושבה זו המתני' דהנוגע בנבילה אינו מטמא בגדים לפי שאינו אלא מטמא אחד ופוסל אחד במגע שלה אבל למי חטאת שיש בהן כדי הזייה ס"ל לר' יהושע בן לוי שאף הנוגע בהן מטמא בגדים לפי [שלא] אפשר שיגע במים ולא ישיט אותן: וא"ל ר' יוחנן לא כן אולפן רבי דאיתי נגרים שנים. כצ"ל ובספרי הדפוס כתיב כאן מלות זרות וכלומר לא למדתנו רבינו שיש במשנה שאנחנו גורסים לשנים אלו שדין אחד להן והיא מתני' דפ"ק דכלים למעלה מהן נבלה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה הן מטמאין את האדם במשא לטמא בגדים במגע וחשוכי בגדים במגע אלמא דדין אחד להן שאין מטמאין את הבגדים במגע וא"כ במתני' דזבים דגרסינן לשנים אלו ג"כ דין אחד להן הכי שמעינן לר' יוחנן דאמר לריב"ל כן: ואמר אוף הכא וגידוליהן. כלומר מעתה קשיא לר' יוחנן דקיבל כאן להתשובה מר' ינאי דלמעשר בלבד הושבה ואמאי לא אמר לו אוף הכא הא תנן וגידוליהן תנינן במתני' דמשמע דקאי על המעשר ועל הבכורים והאיך אתה אומר דעל מעשר בלבד הושבה וזהו מחלפה שיטתיה דר' יוחנן דהתם לא קיבל מריב"ל לומר דעל הנבילה בלבד קאי ומשום ששנינו להשנים בחד בבא וא"כ דין אחד להם והכא קיבל תשובה זו מר' ינאי: ועוד מן הדא. דדרשינן מלא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך דבאיזה מעשר נאמר כאן במעשר הטהור שנכנס לירושלי' ויצא שקלטוהו מחיצות ובהאי קרא כתיב נמי בכורים וכדמסיק הקושיא ואימר אף בגידולין כן דשוין הן הבכורים למעשר וכדמשמע ממתני' דהכא וקשיא להא דתנינן בתרומות דגידולי מעשר וביכורים חולין: ועוד מן הדא דתני וכו'. ותוספתא היא במכילתין פ"ק ולא גרים שם. בשם ר"ש והכי גרים חומר במעשר שני מה שאין בתרומה שהמעשר שני קנה את הקנקן כדתנן בפ"ק דמעשר שני שאם קנה קנקן ביין קונה המעשר גם להקנקן: ואוסר דמיו. שדמי המעשר הן בקדושת מעשר: ועירובו וספק עירובו כל שהוא. אוסר בכל שהוא. ואסור לאונן ואין מדליקין בו את הנר מה שאין כן בתרומה קתני מיהת

רידב"ז

לרבנן בתערובות שיש לו מתירין ע"י פדיון ופריך ואמר אף בגידולין כן מה' ביז עירובין מה בין גידולין ומשני עירובין בעיינן הן גידולין ככר בטלו. וע"ז מסיק וקאמר כמה דר"ש מודה לרבנן בעירובי מעשר אבל בעירובי ביכורים כגדולין הן וכן היה ר"ש אומר אין הביכורים כו' בברייתא היא ופריך מה בין מעשר מה בין ביכורים ומשני מעשר אין לו עליי' ר"ל דאין לו עליי' משום דהוי דשיל"מ ביכורי' יש להן עליי' דהא לא הוי דשיל"מ וא"כ לפ"ז לא מודה ר"ש לרבנן במעשר רק באופן שיל"מ כגון בחוץ לירושלים שיש לו מתירין בפדיון או במע"ש טמא אפילו בירושלים אבל במע"ש טהור ובירושלים גופי' פליג ר"ש כדמסיק הוי מה דר"ש מודה לרבנן ר"ל במעשר בדבר שאין לו עליי' פי' דוקא בדבר שאין לו עליי' דהוי דשיל"מ אבל במע"ש גופי' שיש לו עליי' לא הוי דשיל"מ כגון בירושלים גופי' דאין לו מתירין לענין זרים ובהמה ס"ל דבטל אף לכהנים: מודה ר"ש באות' סאה שהעלה מתוך מאה טעונה מחילה דכהן צריך לאכול במחילה וטעונה הניי'. גי' הגר"א ז"ל הכאה ורבנן אמרי כולהון טעונות מחילה וטעונות הכאה: ר' יוחנן אזל לחד אתר אמר אנא הוא בן עזאי דהכא כו' אתא שאל לר' ינאי א"ל למעשר הושבה. גי' השנו"א ז"ל הושווה פי' הא דקתני וגידוליהן אסורין לא קאי אלא למעשר אבל ביכורים גידוליהן מותרין ופריך מחלפא שיטתי' דר"י תמן אמר ריב"ל לקרנה של נבילה הושווה פי' ע"ז ששנינו שנבילה ומי חטאת אין מטמאין בגדים במגע ק"ל לריב"ל מהא דתני בתוספת' שא"א להיות מגע בלא משא והאיך אמר שאינו מטמא בגדים ואמר שלקרנ' של נבילה הושווה מאי דקתני שאין מטמא בגדים במגע היינו אם נגע בקרן של נבילה דוקא שאזיכול להיות מגע בלא משא אבל בשערה של נבלה או במי חטאת מטמא בגדים. ופריך עלה ר' יוחנן האיך אפשר שלא קאי אלא על קרני של נבילה ולא על מי הטאת הא קתני וחשוכי בגדים [בפ"ק דמס' כלים] לשון רבים שהן נמנעין מלטמא בגדים וכאן תני לשון גידולין לשון רבים ולא פריך ר' יוחנן לר' ינאי דאמר למעשר הושווה האיך איפשר דקאי על מעשר לחוד הא קתני לשון רבים עכ"ל השנו"א ז"ל. ונראה לפענ"ד דהמביאין את השנו"א ז"ל לדפוס לא ביארו כל הצורך לדבריהם ז"ל קשה מאד דלמה לי' להקשות מר' יוחנן אר' יוחנן דהתם מדייק דקתני וחשוכי לשון רבים והכא לא מדייק גידוליהן לשון רבים הלא בלא"ה הא מפורש בסוף מתניתין כאן הרי אלו במעשר ובכורים משא"כ בתרומה א"כ מפורש קתני מעשר וביכורים וזה פלא גדולה ותו בלא"ה אפילו אי לא מצינו הא דר' יוחנן במס' כלים הנ"ל היה לנו להקשות דהאיך אפשר לומר דקאי על מעשרות לחוד הא מפורש תני במתניתין גידוליהן לשון רבים וכן מפורש בסיפא דהרי אלו במעשר וביכורים ותו דגי' השנו"א ז"ל הושווה הוא לכונה אחרת ותו וכי לא ידעינן דתיבת גידוליהן הוי לשון רבים בלא ר' יוחנן דהתם ונראה לפענ"ד דכן כוונת השנו"א ז"ל דמשני דא"ל למעשר הושווה ר"ל הגם דקשה ממשנה הזאת על משנה דתרומות דשם מפורש דביכורים ומע"ש גידוליהן חולין והתירוץ של זרעו כלה ואין זרעו כלה לא שייך לחלק בביכורים וא"כ פליגא משנה זו על משנה דתרומות אבל לענין מעשר הושוו שניהם דכאן מיירי באין זרעו כלה ובתרומות מיירי בזרעו כלה ופי' הושווה כדאיתא בש"ס דילן גבי י"ח דבר בו ביום נחלקו ולמחר הושווה וכן בירושלמי במס' סוכה פ"ב ה"ז למצוה הושווה ע"ש דמפורש כן וה"נ ה"פ דבביכורי' נחלקו ובמעשר הושווה וניחא ליה לר' ינאי לתרץ חד בבא אע"פ דבבבא שני' קשה ממשנה הזאת על משנה דשם מ"מ ניחא לן לכל הפחות לתרוצי חד בבא ויש כעין זו בבבלי כמה פעמים דניחא לחד מ"ד לתרוצי חד גוונא לכל הפחות דלא יסתור משנה אחריתי ובא מ"ד אחר ומקשה לו תרלת רישא סיפא קשיא ומאי מהני דנתרץ חד בבא הא סוף סוף קשה מבבא השניה אבל חד מ"ד ניחא ליה לכל הפחות לתרוצי אפילו חד בבא דלא יסתור משנה אחת למשנה אחריתי [עיי' במס' פסחים דף מ"ה ע"ב בפלוגתא דר' יוסף ורבה וכהנה רבות] וע"כ ר' ינאי מתרץ דלכל הפחות במעשר הושווה בדבר שאין זרעו כלה אף דנחלקו בביכורים אבל מקשה על ר' יוחנן דהא ר' יוחנן לא ניחא לי' לעולם לתרוצי

מראה הפנים

לדוחק פירוש הזה וכמדומה שמאיזה הלגיד טועה הוא והמהרש"א בפסחים שם הביא דברי הר"ש שכתב בעצמו ע"ז ולא כיוונו יפה וכו' והביא שם איזה פי' אחר בשמו ע"ש וכל זה אינו כלום ומה שכתב התי"ט בזה דנראה לו דלאו קושיא היא דהא מאי דתני אף לזרים נפרש אע"פ שנשאר אסור ונימא דמיהוי כגדולי תרומה שאסורים לזרים ולא לדברים אחרים וכו' וגם לפי' הזה אין אנו צריכין אלא דה"פ אע"פ שאסורין לזרים לא אימא דהוו כדבר שאין לו מתירין וליבטל להכי קאמר דהפ"ב אוסרין גם הגדולין את תערובתן מפום דירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין כדקא"מר בגמרא לפי שעכ"פ יכול הוא לאכול הכל שם בקדושתן וכדפרישית בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בפירושו וכן בחבורו בפ"ד מבכורים בהלכה ט"ו ואע"פ שהבכורים אסורין לזרים אף בירושלי' הרי הן אוסרין בכל שהן ואפי' זרע שביכורים אחר שנכנסו לירושלים הרי הגדולין אסורין ואוסרין בכל שהן אם נתערבו בירושלים ואתי שפיר לפ"ז מאי דקאמר התנא מה שאין כן בתרומה דאלו התרומה אע"פ שהגדולין תרומה הן מ"מ לענין תערובתן אינן נחשבין כתרומה ולומר דצריך

עין משפט נר מצוה

כו
א ב מיי' פי"א מתרומות הלכה כא כב

כז
ג מיי' פ"ו ממעשר הל"ג סמ"ג עשין קלח

כח
ד מיי' פ"ו ממעשר שני הלט"ו

כט
ה מיי' פ"ג משמיטה ויובל הל"ו

ל
ו מיי' פי"א מתרומות הלכ"ב

לא
ז מיי' פ"ד מבכורים הלט"ו

לב
ח מיי' פי"א מתרומות הלכ"ב. וע' כ"מ.

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ט]בדבר שזרעו כלה וכו'. ע' בנ"ש כאן ובתוס' בפסחי' דף לד ע"ב ד"ה טהרו ובמהרש"ל ומהרש"א שם וע' בתוס' יו"ט כאן ובבית דוד ועיין במרכבת המשנה חלק א פ"ד מבכורים הלט"ו ביאור כל דברי ירושלמי אלו באורך ובפלפול רב וע' בכ"מ פ"ו ממעשר שני הלט"ו:

מסורת הש"ס

תרומות פ"ט מ"ד. שבת יז. פסחים לד. וע' תוס' שם ד"ה טהרו

תוספתא טהרו' פ"א. דריס ם. ירושלמי תרומות פ"ט הל"ב

תוספתא כאן פ"א

שנויי נוסחאות (שו"א) דאת אמר כנ"ו דתימר. (שופ"ו) אתא כנ"ו את אמ'. (ש"כ) לא תוכל (דברים י"ב).

מהר"ם יפ"ם
והן דתימר גידוליהן אסורין וכו'. נ"ב צ"ל והן דאת אמר גידוליהן אסורין וכו'

ואין מדליקין בו ואמר אוף בגידולין כן. א"ר הילא הן דתימר גידוליהן אסורין רבנין והן דתימר גידוליהן מותרים ר"ש. אמר ליה והא *תנינן [א] גידולי הקדש [ב] ומע"ש חולין ופידה אותן בזמן זרען. לאיזה דבר הוא פודה אותן לא מפני קדושה שיש בהן אוף הכא יטענו מחיצה מפני קדושה שיש בהן. רבי ירמיה רבי אימי בשם רשב"ל הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה והן דתימר גדוליהן מותרים היתר זרות: הרי אלו במעשר ובביכורים מה שאין כן בתרומה. *תמן תנינן [ג] וגם נתתיו [ג] זו תרומה ותרומת מעשר תמן את אמר תרומה טעונה וידוי והכא את אמר תרומה אינה טעונה וידוי. אמר רבי הילא תניי תמן התרומה והבכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן טעונין וידוי. אמר רבי זעירא רבנין דתמן סברין ורבנין דהכא אמרין [ד] מי שיש לו מעשר בפני עצמו מתודה [ה] מי שיש לו תרומה בפני עצמו אינו מתודה. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן. *רבי יוסי אומר יש להן ערי מקלט מה נן קיימין אם בתרומה ומעשר שלו הן. אלא כי נן קיימין בתרומה. אמר רבי הילא שמענן מי שיש לו מעשר בפני עצמו מתודה. [ו] *מי שיש לו ביכורים בפני עצמן מתודה. שמענן מי שיש לו תרומה בפני עצמה מתודה:

הלכה ג מתני' יש בתרומה ומעשר מה שאין כן בבכורים [ז] שהתרומה

והמעשר אוסרין את הגורן ויש להן [ח] שיעור [ט] ונוהגין בכל הפירות [י] בפני הבית ושלא בפני הבית ובאריסין ובחכירות ובסיקריקין ובגוזלן הרי אלו בתרומה ומעשר מה שאין בבכורים. יש בבכורים מה שאין [כן] בתרומה ומעשר [כ] שהבכורים נקנין במחובר לקרקע [ל] עושה אדם כל שדהו בכורים [מ] וחייב באחריותן וטעונין [נ] קרבן ושיר ותנופה ולינה. תרומת המעשר שוה לביכורים בשתי דרכים ולתרומה בשתי דרכים. [ס] ניטלת מן הטהורה על הטמאה [ע] ושלא מן המוקף כביכורים [פ] ואוסר את הגורן ויש לה שיעור כתרומה:

גמ' ניחא התרומה אוסרת את הגורן [המעשר אוסר

תורה אור

פני משה

עירובו וספק עירובו אוסר בכל שהוא ואימר אף בגידולין כן דלא יהא חמור ספק עירובו מגדולין שלו וקשיא על מתני' דתרומות: אמר ר' הילא. דל"ק הני מתני' אהדדי דהאי דתימר כאן דגדוליהן אסורין רבנין היא והן דתימר בתרומות גידוליהן מותרין ר"ש דמתני' היא דפליג בגידוליהן: והתנינן. בתרומות שם גדולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותן מדרבנן וכפי הזמן שהיו שוין בשעת זריעה לאיזה דבר הוא פודה אותן לא מפני קדושה שיש בהן ואוף הכי נמי יטענו מחילה מפני קדושה שיש בהן וכלומר שאם נכנסו למחילת ירושלים וזרען שם יתפוס הקדושה שבהן לאכלן בקדושת מעשר ממש ואמאי קאמרת דלענין פדייה מחמירין עליהן מפני שבאו מקדושת מעשר ולענין שאר דברים חולין הן: ר' ירמיה ור' אימי בשם רשב"ל. קאמרי לתרץ רומיא דהני מתני' דהן דתימר בתרומות דגידוליהן מותרין לענין היתר זרות דבגדולי בכורים אין בהן איסור זרות אם זרע חוץ לירושלים וכן במעשר אין בהן קדושת מעשר ממש והן דתימר כאן גדוליהן אסורין לענין איסור מחילה שאם לאחר שנכנסו לירושלים זרען תפסה בהן איסור מחילה ואף גידוליהן אסורין: הרי אלו וכו' תמן תנינן. לעיל בפ"ה דמעשר שני גבי וידוי דאומר וגם נתתיו זה תרומה ותרומת מעשר ואם כן תרומה טעונה וידוי והכא את אמר מה שאין כן בתרומה אלמא אינה טעונה וידוי: אמר ר' הילא תניי תמן וכו'. כלו' דר' הילא מוסיף להקשות דהא תני תמן בחדא ברייתא דהתרומה וכן הביכורים טעונין וידוי להנותנן לכהן שאומר נתתי ולכהן הנוטלן שאומר שהלכן בקדושתן: אמר ר' זעירא. לתרץ הרומיא דמתני' ודברייתא דרבנין דתמן סברין לומר וכן רבנין דהכא אמרין כן דהא דקאמר מה שאין כן בתרומה מפני שמי שיש לו מעשר בפני עצמו מתודה הוא אבל תרומה אינה כן אלא מי שיש לו תרומה בפני עצמה אינו מתודה וכי תנינן התם דיש לה וידוי אם הוא מתודה על הכל מתודה הוא גם על התרומה עמהן: מתני' אמרה כן. דאפי' יש לו תרומה בפני עצמה מתודה הוא דהא תנינן שם ישראל וממזרים מתודין וכו' ר"מ אומר אף לא כהנים ולוים שלא נטלו חלק בארץ ר' יוסי אומר יש להם ערי מגרש ויכולין להתודות והשתא מה אנן קיימין בהא דקאמר ר' יוסי דאף הכהנים יכולין להתודות מפני ערי מגרש ומקלט שיש להן אם בתרומה ועם המעשר שלו הן בתמיה וכי המעשר של כהנים הוא ואלא על כרחך כי אנן קיימין בתרומה לבדה וא"כ קשיא על דר"ז דבעי למימר דבתרומה לבדה אינו מתודה: אמר ר' הילא. דלאו מילתא היא דלא שמעינן מהא דר' יוסי מידי לענין תרומה לבדה אלא דשמעינן דמי שיש לו מעשר בפני עצמו מתודה הוא כדקאמ' דאף הלוים מתודין והרי אין להם אלא מעשר בלבד וכן שמעינן דמי שיש לו בכורים בפני עצמן דמתודה כדקתני דהכהנים מתודין וזהו מפני הבכורים בלבד וכהאי ברייתא דלעיל דאף הנוטלן מתודה: שמעינן מי שיש לו תרומה בפני עצמה מתודה. בתמיה דהשתא לא שמעת מידי לתרומה דהכהנים מפני הביכורים והלוים מפני המעשר מתודין ולעולם תרומה בלבדה אינו מתודה עליה:

הלכה ג מתני' יש בתרומה וכו' אוסרין את הגורן. ואחר שנקבע למעשרות אסור לאכול מהן עד שיפרים תרומה ומעשרות מה שאין כן בבכורים: ויש להן שיעור. מעשרות מדאורייתא ותרומה יש לה שיעור מדרבנן א' מחמשים ואסמכוה רבנן אקרא דכן מצינו בתרומת מדין אבל בכורים אין להן שיעור ואע"ג דתני הכא בריש פרק דלקמן הבכורים אחד מששים מ"מ לא מצינו רמז לזה מהמקרא אלא שחכמים השוו אותן לפאה שהיא אחד מששים: ונוהגין בכל הפירות. אבל בכורים אינן נוהגין אלא בשבעת המינין: בפני הבית ושלא בפני הבית. מן התורה נוהגין תרומה ומעשרות בא"י אף שלא בפני הבית והיינו עד שלא נבנה בית ראשון אבל משגלו הא אמרינן לעיל בפ"ו דשביעית דאף בזמן בית שני מדרבנן הן דמאליהן קבלו את המעשרות אבל בכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית דכתיב תביא בית ה' אלהיך: ובסקריקין ובגזלן. משנתייאשו הבעלים אבל בכורים אפי' נתייאשו הבעלים אינן מביאין משום שנאמר אדמתך כדאמרינן לעיל בפ"ק: **גמ'** ניחא התרומה אוסרת את הגורן. וחסר כאן סיום הקושיא והמעשר אוסר את הגורן כלומר בתרומה שהיא בתחלה

מסורת הש"ס

תרומה פ"ט מ"ד.

מע"ש פ"ה מי'.

שם

רידב"ז

לתרולי באופן זה כיון דסוף סוף יקשה סיפא דהא תמן מקשינן על מתניתין דפ"ק דמס' כלים דגרסי' דנבילה ומי חטאת אין מטמאין בגדים במגע הא מפורש איתא בתוספתא בפ"ב דזבים מובא בר"ש ז"ל שם דלמר נבילה ומי חטאת מטמאין בגדים במגע משום דלא אפשר לנגיעה בלא משא אך קרני של נבילה אין מטמאין במגע לבד וע"ז משני קיב"ע דלכל הפחות לא קשה מנבילה דלא נחלקו מתניתין וברייתא אלא דמתניתין מיירי בקרן של נבילה וע"כ לא נחלקו רק במי חטאת אבל לא בנבילה דמיירי בקרן של נבילה וא"כ לכל הפחות מתירץ חד בבא וע"ז לא ניחא לר"י בתירוץ הזה כיון דסוף סוף קשה מי חטאת והיינו דפריך לי' לא כן אילפן רבי השוכי בגדים שנים וע"כ הוי מי חטאת ג"כ וא"כ תרצת לך נבילה אבל מי חטאת קשיא וא"כ למה קיבל מר' ינאי התירוץ כאן ליפרוך ג"כ הכא כן דגידוליהן הוי שנים ואמאי מהני דתרצת מעשרות אבל ביכורים קשיא וברור אלי שכן עומק כונת השנו"א ז"ל בזה. ודע דבירושלמי שת"י הגיה הגר"א ז"ל בכי"ק באופן אחר אמר ריב"ל לקרנה של נבילה כ"כ ר"ל דקשה לי' מ"ש בד' מינים גמל כו' ובנבלתם ושני לי' לאטהורים קאי לא כן אילפן רבי קירות שנים ע"כ ואזיל לכונה אחרת ולא כמ"ש בשנו"א ז"ל: אר"ה הן דתימר גידוליהן אסורים רבנן כו' א"ל והא תנינן גידולי כו' ופודה אותן בזמן זרעם לאיזה דבר הוא פודה אותן לא מפני קדושה כו' יטענו מחילה מפני קדושה כו'. ר"ל דכר"ש לא אתיא כלל אפילו המשנה דתרומות דהא כיון דלכל הפחות יש בהם קצת קדושה לענין פדיון א"כ יטענו מחילה ולמה פוטר ר"ש מן מחילה:

ר' ירמי' בשם רשב"ל הן דתימר גידוליהם אסירין איסור זרות דמיירי בירושלים דליכא רק איסור זרות ע"כ אסור הגידולין משום דהוי דשיל"מ לגבי כהן והן דתימר גידוליהן מותרין בהיתר מחילות דמיירי בחוץ לירושלים דאז אין לה מתירין ולהכניס בירושלים הוי הולאה. כן גי' השנו"א ז"ל ופירושו. ובירושלמי שת"י שלטו ידי זרים ונחלף הגירסא והוא דלא כפי' השנו"א ז"ל:

תמן תנינן וגם נתתיו זה תרומה ותרו"מ כו' אר"ה אמרין תמן המעשר והביכורי' את' הנותנן כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דהמעשר והביכורים מתבערין מן העולם בשריפה ע"כ צריך גם הכהן להתודות משא"כ תרומה לא שייך גבי כהן וידוי אלא רק בישראל ע"ז אמר ר"ז תירוץ אחר רבנן דתמן ורבנן דהכא אמרין מי שיש לו מעשר בפ"ע מתודה מי שיש לו תרומה בפ"ע אינו מתודה וע"כ משא"כ בתרומה הוא דבפ"ע אינו מתודה ע"ז אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן ר"ל דמוכח ממתניתא דעל מעשר בפ"ע מתודה ר' יוסי אומר יש להן ערי מקלט פי' דר' יוסי אומר דכהנים ולוים מתודים וע"כ דכל הוידוי הוא על מע"ש להוד או ביכורים אפילו בלא תרו"מ דאם בתרומה ומעשר שלו הן ולא שייך גבי' וידוי דמתודה דנתנן לכהן דהא אינו מחויב ליתן לכהן וכל הביעור גבי כהן הוא רק המע"ש שיש לו מערי מגרש והביכורים דמה שנשאר אללו צריך לשורפן כדאיתא במתני' סוף מס' מע"ש ועיי' ברמב"ם ז"ל אלא כי אנן קיימין בתרומה צ"ל במע"ש כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ומחק תיבת בתרומה. וע"ז פליג ר' הילא וקאמר דשמענן מי שיש לו מעשר בפ"ע מתודה מי שיש לו ביכורין בפני עצמן מתודה שמענן מי שיש לו תרומה בפ"ע מתודה בניחותא הוא ר"ל דשמענו דמתודה על כל מין ומין בפ"ע אם יש לו מין אחד והשאר נשרפו מתודה וע"כ ליכא לתרוצי כתירוצא דר"ז אלא כתירוץ שלו דקאמר דהמעשר והביכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן: ניחא התרומה אוסרת את הגורן המעשר אוסר את הגורן תיפתר שהקדימו בשבלים דאמר

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ד ממעילה הל"א

לד
ב מיי' פ"ו ממעשר ש"ו הל"ו וכל"ח

לה
ג מיי' פ"א שם הל"ב טוש"ע יו"ד ס' של"א סעי' קמ"א

לו
ד ה ו מיי' שם הל"ד

לז
ז מיי' פ"ג ממעשר הל"א

לח
ח מיי' שם פ"ג הל"א. ופ"ג מתרומות הל"א ב

לט
ט מיי' פ"ג מתרומות ופ"ו ממעשר

מ
י מיי' פ"א מתרומו' הל' ופ"ב ממעשר שני הל"א

מא
כ מיי' פ"ב מבכורי' הל"ט

מב
ל מ מיי' שם הל"ו כ

מג
נ מיי' פ"ג שם הל"ב יג יד

מד
ס מיי' פ"ה מתרומות הל"ו ופ"ב מבכורים הל"ט

מה
ע מיי' פ"ג מתרומות ה"ג

מו
פ מיי' שם הל"א טוש"ע שם סע' ף פ"ג

מראה הפנים

דלר כין אחד ומאה כהר מס עלמה אלא שבטילין הן ואפי' רוב א"ל שהרי הן כחולין לכל דבר וכדפרישית בפנים: **הן** דתימר גידוליהן אסורין איסור מחילה וכו'. הפי' פינואה

עין משפט
נר מצוה

מז
א מיי' פ"ג מתרומות הלכ' יג טור יו"ד סי' שלא

מח
ב ג מיי' פ"ג מבכורים הל"ב וכ"מ

מט
ד מיי' פ"ב שם הל"ט

נ
ה ו מיי' פ"א ממעשר שני הל"ה ופ"ד משמיטה הל"ב

גליון הש"ס
וציון
ירושלים

ז.אמר כאן שיר. עי' מפרש שהגיה נאמר כאן טוב. והיטב אשר דב: שבביכורים לא נאמר שיר וצ"ל נאמר כאן טוב ו:אמר להלן יפה קול ומטיב נגן. וכ"כ הרה"ש ו."י מלכי צדק ו:רנ"ב. אבל בעירובין דף י"א למד רב מגנא מטוב דכתיב וטוב לבב וצ"ע דהרי אמרו שם לעיל מיניה טוב לבב מטוב לא גמרינן וה"נ להיפך וצ"ע. ועי' תוס' שם דהסוגיא בלאו הכי תמוה: ז.ותנופ' דכתיב וכו'. ע' ברמב"ן בפירוש התורה ובספר המצות ובריטב"א בחידושיו למכות דף יח ב ודו"ק וע' בשנות אליהו פ"ג כאן משנה ו: ז.שהקדימו בשבלין וכו'. ע' במהרי"ט אלגזי בהלכות חלה דף לט:

דאמר ר"א בשם רשב"ל מע"ר שהקדימו בשבלים. פי' הסוגיא הזאת קשה הפנו"א ז"ל מפרש דלא קאי על פירוש המשנה אלא דקמ"ל דנכלל בהמשנה הזאת עוד דין אחד דהפרשת תרומה והפרשת מעשר טובל את הכרי וכן פי' הר"ש ז"ל ע"כ פריך הגמ' ניחא תרומה טובלת אבל מעשר היאך טובל הא כבר קדמה תרומה ונטבלת כבר ע"י התרומה ומשני דמיירי בשהקדימו בשבלין וכדר"א אמר רשב"ל מע"ר שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה והא דמסיים פטור מתרומ' גדולה הוא לאו דוקא ולא מייתי הא דר"א אלא לאשמעינן שאל שם מעשר בשהקדימו בשבלין כן פי' הר"ש ז"ל. ובס' מלאכת שלמה ז"ל מביא בשם הר"ש סירולי' ז"ל דגרסינן שהקדימו בכרי דאי בשהקדימו בשבלין אינו טובל וכן גרסו בירושלמי שת"י שהקדימו בכרי אבל אינו כ"י הגר"א ז"ל ולפענ"ד נראה דבין שהקדימו בשבלין ובין בשהקדימו בכרי אינו טובל דכן משמע בירושלמי בפ"ב דמס' מעשרו' הל"ג כמבואר בדברינו שם. ונראה לפענ"ד דהסוגיא הזאת מתפרש' שפיר נכון בע"ה ופי' המשנה דאוסרת הגורן הוא כפשוטו כפי' המשניות להרמב"ם ז"ל דאסור לאכול עד שיפרים ממנו התרומה והמעשר ותרומת המעשר וא"ל להגי' כאן בכרי במקום שיבלים וא"צ לדחוק ולומר דמייתי דר"א בשם רשב"ל דפטור מת"ג ללא צורך רק לאשמעינן דיש מע"ר בשבלין כדכתב הר"ש ז"ל אלא דיש כאן הג"ה קלה דהא דגרסינן המעשר אוסר הגורן צ"ל תרומת המעשר וקאי על לישנא דמתניתין בסיפא דגרסינן תרומת המעשר אוסרת הגורן ואולי אף בלא הג"ה הכוונה על תרומת המעשר משום דברישא נקט תרומה אוסרת הגורן ופי' תרומה תרומת כל הכרי ובסיפא נקט תרומת המעשר הוא לאו תרומה סתם אלא תרומה של המעשר לבד וע"כ תפס הגמ' לשון הרישא ולשון הסיפא וה"פ ניחא התרומה ר"ל התרומ' של הכרי דרישא ניחא דאוסר' הגורן אבל המעשר ר"ל אבל התרומה של המעשר דסיפא קשה וסובב להקשות על תרומה וקאמר דב' תרומות נקטינן במשנה א' תרומה של הכרי והב' תרומה של המעשר ניחא סתם תרומה אבל תרומה של המעשר קשה א"כ צ"ל בהדיא הרימת המעשר לשון דסיפא וה"פ ניחא דתרומה אוסרת הגורן דאסור לאכול עד שיפרים תרומה אבל היאך משכחת לה דאסור לאכול הגורן עד שיפרים תרו"מ הא בלאו הכי אסור משום התרומה ואין לומר דנ"מ אפילו אם הפרים התרומה מ"מ אסור לו לאכול עד שיפרים התרו"מ ז"א דאם כן למה תני גורן בסיפא ואוסר את הגורן כתרומה דמדייק הגמ' במס' תרומות בספ"ק דמדתני גורן כתרומה הוי דוקא כתרומה דאוסר הגורן לאחר מירוח ואחר גמר מלאכה הא כיון שנתרמה התרומה ותרומה טובלת הכרי עד שיוציא ממנה כל מעשרותיו ואפילו רבנן נמי מודיי לי' בכלכלת תאנים כדכתב הר"ש ז"ל כאן אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ראשון הוי איבעיא דלא איפשיטא אם קובע כלל להכרי כדאיתא בפ"ב דמעשרות הל"ג אבל תרומה לכ"ע קובעת וא"כ ל"ל מירוח ול"ל גורן ומשני דמיירי בשהקדימו בשבלים דפטור מתרומה גדולה וא"כ היה מותר לאכול גורן המעשרות גופי' משום דטבל דתרומה ליכא גבי' אבל אסור לאכול עד שיתרום תרו"מ והמעשר ראשון שהקדימו בשבלים אינו נטבל בשמו לאכילת ארעי מן התורה והא דאמר רשב"ל במס' ביצה דף י"ג דמע"ר שהקדימו בשבלים שמו טובל לאכול ארעי לאו מה"ת הוא ומה"ת אינו אסור אלא עד לאחר שנעשה גורן כדמדייק במס' תרומות בספ"ק ממתניתין דידן דתרו"מ אוסר את הגורן דוקא אבל בשבלים מותר משום דמעשר אינו טובל בשבלים לתרו"מ ומותר מה"ת לאכול המעשר בלא הפרשת תרו"מ ומכ:ון דפטור מתרומה גדולה וע"כ מסיק כאן בסוף הלכה זו דהסיפא דתרו"מ מיירי שהקדימו בשבלין דאל"כ למה לי גורן ואי דהוי' חייב בתרומה גדולה א"כ סוף סוף קשה ל"ל גורן ואי דלא הפרים עדיין התרומה א"כ תיפוק לי' דהת"ג אוסרת הגורן וע"כ מוכח מכאן דפטור מת"ג וכן מדייק הגמ' בספ"ק דמס' תרומות והא דמסדר הגמ' הכא ברישא הדין דסיפא משום דהתנא במתניתין מתחיל מאוסרת הגורן ברישא ע"כ מקשה על פרט הזה דאוסר הגורן התינח תרומה דרישא אבל סיפא קשיא ואין להקשות על דברינו מנ"ל לדייק כן ממתני' דידן דפטור מת"ג בהקדימו בשבלין דילמא מתני' חכמים היא דפליגי אר"א בפ"ב דמס' מעשרות הל"ג וס"ל דתרומה אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ז"א דהקושיא הזאת קשה גם על פי' הר"ש ז"ל אבל באמת דס"ל להגמ' דהמשנה נקט הדין הזה אליבא דכו"ע:
ר' יונה אמר ר' מיישא וחד מן רבנן חד מנהון אמר זאת אומרת שהפירות הטמאים

תורה אור

[...אוס]ר הגורן] . תיפתר שהקדימו בשיבלין . דאמר רבי *אבהו בשם ר"ש בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין[א] פטור מתרומה גדולה : ניקנין במחובר לקרקע . דכתיב °בכורי כל אשר בארצם : עושה אדם כל שדהו ביכורים . דכתיב °וראשית כל ביכורי כל : וחייבין באחריותן . דכתיב °ראשית בכורי אדמתך : וטעונין קרבן . [ב] נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה שמחה שנאמר להלן שלמים אף כאן שלמים : ושיר . [ז]נאמר כאן שיר ונאמר להלן °והנך להם כשיר עגבים : [ז]ותנופה . דכתיב °ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לרבות הבכורים שטעונין תנופה כר' ליעזר בן יעקב : ולינה . דכתיב °ופנית בבוקר והלכת לאהליך הא כל פינות שאת פונה לא יהו אלא בבוקר . אמר רבי יונה *הדא דאת אמר [ג] כשאין עמהן קרבן אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעון לינה מחמת הקרבן : ר' יונה אמר רבי מיישא וחד מן רבנין חד מינהון אמר זאת אומרת שהפירות הטמאים [ד] חייבין בביכורים וחרנה אמר מעשר ראשון [ז]שהקדימו בשיבלין פטור מתרומה גדולה :

במדבר יח · יחזק' מד · שמות כג · יחזק' לג · דברים כו · שם טז

הלכה ד מתני' [ה] אתרוג *שוה לאילן בשלשה דרכים ולירק בדרך אחד . שוה לאילן בערלה וברבעי ובשביעית . ולירק [ו] שבשעת לקיטתו עישורו דברי רבן גמליאל . רבי ליעזר אומר שוה לאילן לכל דבר : גמ' אם לאילן למה לירק אם לירק למה לאילן . *תמן אמרי נכנס מששית לשביעית הרי הוא לבעלין כאילן ופטור ממעשרות

בתחילה ניחא שתולה בה איסור הגורן עד שיפרישה אבל היאך תולה בהפרשת המעשר דנהי דמשהוקבע למעשרות צריך הוא להפריש מ"מ מכיון דכבר תני להתרומה ממילא ידעינן שלאחר הפרשת התרומה מפרישין המעשרות כסדרן ומדקא חשיב גם למעשר שאוסר את הגורן משמע אע"פ שלא הפרים התרומה נאסר הגורן עד שיפרים המעשר והיכי משכחת לה הרי התרומה לעולם קודמת היא ומשני תיפתר דמשכחת לה שהקדימו הלוי להכהן ונטל המעשר בשבלים דפטור הוא מתרומה גדולה כדאמר ר' אבהו וכו' לעיל בפ"ק דחלה בהלכה ד' ואע"ג דבמעשר ראשון קאמר ואנן הכא במעשר שני איירינן הא אמרינן התם לקמן דאף מעשר שני שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה דגמרינן ממעשר ראשון ועלה הוא דקא סמיך הכא :

הלכה ד מתני' יש בבכורים וכו' נקנין
במחובר לקרקע . שחל ביכורים על המחובר לקרקע ולכתחילה מצוה להפרישן במחובר כדתנן לקמן בריש הפרק יורד אדם לתוך שדהו וכו' ואשר בארצם כתיב כדיליף בגמרא אבל תרומה ומעשרות אינן חלין במחובר לקרקע : ועושה אדם כל שדהו בכורים . דכתיב בכורי כל : וחייבין באחריותן . דכתיב ראשית בכורי אדמתך תביא וגו' כדיליף לעיל בפ"ק לתרומה דצריך שישייר גם חולין וכן במעשרות : וטעונין קרבן . דמצוה לכתחילה להביא עמהן קרבן שלמים כדיליף בגמרא נאמר כאן ושמחת בכל הטוב ונאמר להלן שמחה ושמחת בחגיך מה להלן שלמים אף כאן שלמים : ושיר . משהגיעו לעזרה היו אומרים ארוממך ה' וגו' וקאמר בגמרא נאמר כאן שיר כלומר דנאמר ושמחת ונאמר להלן ביחזקאל והנך להם כשיר עגבים מכאן דדבר שהוא בשמחה הוא בשיר : ותנופה . כדדרים ר"א בן יעקב דכתיב והניחו לרבות שטעונין תנופה ולינה אע"פ שלא הביא עמהן קרבן : גמ' נקנין במחובר לקרקע וכו' . כמפורש הכל במתני' : הדא דתימר בשאין עמהן קרבן . דאין הקרבן אלא למצוה לכתחילה אבל אינו מעכב והלכך אילטריך למיחשב לינה אבל אם יש עמהן קרבן בלא כך טעון היא לינה מחמת הקרבן והא גופה קמ"ל דאין הקרבן מעכב :

הלכה ה מתני' תרומת מעשר וכו' ניטלת מן הטהורה וכו'.
כדילפינן לעיל ריש פ"ב דתרומות דתרומת מעשר תורמין מן הטהור על הטמא וכן א"צ לתורמה מן המוקף : גמ' ר' מישא וחד מרבנין וכו' . לא פליגי אלא חד מדייק מהרישא דזאת אומרת שהפירות הטמאין חייבין בביכורים מדקתני דתרומת מעשר שוה להן דניטלין מן הטהור על הטמא א"כ אלו שנטמאו חייב להפרים עליהן בכורים ואידך מדייק מהסיפא דקתני תרומת מעשר אוסר את הגורן כתרומה משמע דלפעמים איסור הגורן תלוי בו ואע"פ שאין כאן תרומה והיינו אם הקדימו להמעשר ראשון בשבלים וכו' כדלעיל בהלכה ג' דאין כאן תרומה ומפרים הלוי תרומת מעשר שבו ואז הותר לו המעשר :

הלכה ו מתני' אתרוג שוה לאילן וכו'. לענין ערלה ולרבעי מונין לו משעת חנטה כאילן וכן לשביעית שאם חנט בששית ונגמר בשביעית פטור הוא מן הביעור ולענין מעשרות הרי הוא כירק שהולכין אחר שנת לקיטתו ואם נלקט בשנה שניה מתעשר מעשר שני ואם בשלישית מעשר עני : גמ' אם לאילן למה לירק וכו'. כלומר הא כיצד דאם אתה אומר שהוא שוה לאילן לשביעית א"כ אם נחנט בשביעית פטור הוא ממעשרות והדר אמרת שלענין מעשר הולכין אחר לקיטתו כירק ואם נלקט בשמינית חייב הוא במעשרות : תמן . בבבל אמרין דהולכין בו להקל לענין שניהן כגון אם נכנס מששית לשביעית דהרי הוא לבעלים ופטור מן הביעור הואיל וחנט

מסורת הש"ס

ירושלמי חלה פ"א הל"ג ובה"ג .

ע' תוס' חגיגה יז: ד"ה דכתיב ר"ה ס. ד"ה מה. יומא ג. ד"ה סוף סוכה מז. ד"ה מ' .

ר"ה יד: סוכה לט: קידושין ב:

ע' ר"ס ד: טו. וע' תוס' שם ד"ה ע"ב ד"ה ולמעשרות וסוכה לט: ד"ה ולמעשרות וכר"ש פ"ב דשביעית

מראה הפנים

שינויא קאי וכך הם דברי הרמב"ם וכפי שכתבתי בדבור דלעיל וסיים שם אבל הזורע בכורים שנכנסו לירושלים הגידולין חולין :
זאת אומרת שהפירות הטמאין חייבין בביכורים . היינו להפרים עליהן ממקום אחר מן הטהור דאלו להפרים מהן עצמן לא מוכחא מידי מהמתני' וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מבכורים בהלכה י"ט ואם נטמאו הפירות כולן אינו מפרים בכורים בטומאה אלא מפרים מן הטהור על הטמא לכתחילה ואם אין לו פירות אחרות להפרים מהן יראה לי שאינו מפרים בטומאה שאין מפרישין לאכוד ומשום שאין ראוין כלל ואפי' ל"סקה כמבואר לעיל בהלכה א' ד"ה אוף בבכורים וכו' ע"ש מבא"כ בתרומה דמפרישין אף מפירות טמאין דמיתת התרומה ראויה להסקה היא :
תמן אמרי נכנס מששית לשביעית וכו' . סוגיא זו בענין סוגית הבבלי דפ"ק דר"ה בדף ט"ו ומיהו מכאן יותר מבואר למסק"א לדינא מהא דאמר ר' יוחנן בשאר שני שבוע את מהלך בו כירק ובשביעית את מהלך בו כא לן וכדפרישית בפנים וס"ז נוטה לדברי

שנויי נוסחאות (סו"ס) אדם כל בד"ו אדם את כל . (סוי"ב) שטעונין בד"ו שטענו . (סוי"ד) פינות שאת בד"ו הפינות שאתה . (סוס"ו) דאת אמר כשאין בד"ו דתימר בשאין .

ממעשרות כירק. אמר לון רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הבקר כאילן וחייב במעשרות כירק. והבקר חייב במעשרות. אמר רבי יוחנן בשאר שני שבוע את מהלך בו כירק ובשביעית את מהלך בו כאילן. היאך עבידא מחמישית לששית ששית. מששית לשביעית ששית. נכנס מחמישית לששית ולשביעית לקטן בשביעית שישית לקטן מששית חמישית. נכנס מששית לשביעית לשמינית לקטן בשמינית שמינית. רבותינו חזרו ונמנו אתרוג בשעת לקיטתו עישורו למעשרות ולשביעית. רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי יוחנן רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי [א] הכל מודין שראש השנה שלו בט"ו בשבט. רבי יוחנן שאל לרבי יונתן כסדרן של שנים או כסדרן של תקופות. אמר ליה כסדרן של שנים ואפילו שנה מעוברת. מעשה *בר' עקיבה שלקט אתרוג ונהג עליו חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל. למה לי [אתרוג] אפילו שאר כל האילן. תני כחומרי רבן גמליאל וכחומרי רבי ליעזר. ורבן גמליאל ורבי אליעזר לא מן בית הלל אינון הוו. אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר בשחנט קודם לט"ו בשבט של שנייה ונכנסה שלישית. על דעתיה דר"ג עישורו עני על דעתיה דרבי ליעזר עישורו שני. מה עשה לן קרא שם למעשר שני שבו ופדיו ונותנו לעני:

הלכה ה מתני' *דם מהלכי שתים שוה לדם בהמה להכשיר [ב] את הזרעים [ג] דם השרץ אין חייבים עליו: **גמ'** רבי בא רב הונא בשם רב אם התרו בו לוקה. והתנינן דם השרץ אין חייבין עליו. א"ר בא אין חייבין עליו כרת. והתני דם מהלכי שתים שאין בו טומאה קלה דם השרץ שאין בו טומאה חמורה. אמר רבי חייא בר אדא הדא דתימר כשהתרו בו משום דם [ד] אבל אם התרו בו משום שקץ לוקה:

הלכה ו מתני' כוי *יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו [דרכים] שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה. כיצד שוה לחיה [ה] דמו טעון כיסוי כדם החיה [ו] *ואין שוחטים אותו ביום טוב ואם שחטו אין מכסים את דמו [ז] וחלבו מטמא טומאת נבילה כחיה וטומאתו בספק [ח] ואין פודים בו פטר חמור. כיצד שוה לבהמה [ט] *חלבו אסור כחלב הבהמה ואין חייבים עליו כרת ואינו נלקח בכסף מעשר לוכל בירושלים [י] וחייב בזרוע ובלחיים ובקיבה. רבי לעזר פוטר שהמוציא מחבירו עליו הראייה. כיצד אינו שוה לחיה ולבהמה [כ] אסור משום כלאים עם החיה ועם הבהמה *הכותב חייתו ובהמתו לבנו לא כתב לו את הכוי [ל] *אמר הריני נזיר שזה חיה ובהמה הרי זה נזיר. ושאר כל דרכיו שוין לחיה ולבהמה טעון שחיטה כזה וכזה ומטמא משום נבילה ומשום אבר מן החי כזה וכזה: **גמ'** איזהו כוי אמר

הטמאים חייבים בביכורים והורנה אמר מע"ר שהקדימו בשבלים פטור מת"ג. פי' כל אחד הוציא דין והלכה ממשנה הזאת חד הוציא לענין ספירות טמאים חייבים בביכוריים וחד הוציא מזה דמע"ר שהקדימו בשבלין פטור מת"ג והוא כמבואר בספ"ק דמס' תרומות מדתני גורן משמע דעשאו הכן לוי גורן מן המעשר אז הוי טבל לתרו"מ ואי דתרם תרומה גדולה קודם ל"ל גורן הא הת"ג טובלת להוציא כל המעשרות עד שלא נגמרה מלאכתו וכמבואר לעיל בדברינו:

לששית ולשביעית לקטן בששית ששית בשביעית חמישית נכנס מששית לשביעית ולשמינית לקטן בשביעית ששית בשמינית שמינית. כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק:

מעשה בר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

והתני דם מהלכי שתים. גי' הגר"א ז"ל והתני פרט לדם מהלכי שתים והיא בפ' דם שחיטה:

מתניתין

וחנט בששית וכדין אילן ופטור הוא ממעשרות דנלקט הוא בשביעית וכדין ירק: אגר לון רב המנונא. א"כ היאך אומרים אתם דבתרה בדבר שאח"כ כגון אם נכנס משביעית לשמינית והרי הוא הפקר שחנט בשביעית כדין אילן ויהא חייב במעשרות כדין ירק שהרי נלקט הוא בשמינית: והבקר חייב במעשרות. בתמיה וסיומא דקושיא היא דלדבריכם צריך הוא שיהא כך בנכנס משביעית לשמינית והאי לא מצית אמרת דהרי מכיון שכבר דין הפקר לו מחמת שחנט בשביעי' היכי מחייבת ליה בתר הכי למעשרות וכי הפקר חייב במעשרות: אמר ר' יוחנן. דהכי פירושא דמתני' ול"ק דהא דאמרן לענין מעשרות הולכים בו אחר לקיטה כירק היינו בשאר שני שבוע ולענין אם מתעשר מעשר שני או עני כדפרישית במתני' ובשביעית את מהלך בו לענין הכל כאילן כדמפרש ואזיל היך עבידא בשאר שני שבוע אם נכנס מחמישית לששית ששית ומתעשר מעשר עני כדין ששית הואיל ונלקט בששית: מששית לשביעית ששית. ומתחייב במעשרות דהואיל ואמרו דלגבי שביעית עשו אותו כאילן ה"כ גם לענין מעשרות הולכין בו אחר חנטה בששית לשביעית: נכנס מחמישית לששית ולשביעית. לפי שעומד לפעמים ב' וג' שנים על האילן עד שיגמר כולו: ולקטן בשביעית. כלומר כל מה שלקט ממנו בשביעית דין ששית לו כדאמרן דכל שהוא בשביעית הולכין בו להחמיר לענין מעשרות וקמ"ל דבכה"ג המעשר שלו כדין ששית ולא כדין חמישית שהוא מעשר שני ומשום דמיהת נלקט הוא אחר שעבר עליו ששית: לקטן מששית חמישית. כצ"ל וכדלעיל: נכנס מששית וכו' לשמינית ולקטן בשמינית. הולכין בו הכל כשמינית וחייב במעשרות: רבותינו וכו' למעשרות ולשביעית. הולכין בו אחר הלקיטה: הכל מודין. שלענין ר"ה שלו אין הולכין בו כירק שר"ה שלו תשרי אלא כאילן ור"ה שלו בט"ו בשבט: ר' יוחנן שאל לר' יונתן. איזה שבט אמרו שבט דחדשים וכסדרן של שנים שאנחנו מונין לחדשי הלבנה או שבט דתקופה וכסדרן של חדשי התקופות שבשנה מעוברת על הרוב אין התקופה בשבט דחדשים וא"ל לעולם אחר סדרן של שנים הולכין ואפילו בשנה מעוברת: מעשה בר"ע שלקט אתרוג וכו'. ופריך אי כחומרי ב"ש וב"ה למה לי אתרוג אפי' בשאר כל האילן דלמר ר"ה שלו באחד בשבט ולמר בט"ו בשבט ומאי קמ"ל בהאי מעשה דאתרוג: תני. דלא כחומרי ב"ש וב"ה נהוג בה אלא כחומרי ר"ג ור"א דמתניתין נהוג בו ופריך ר"ג ור"א על דב"ה אינון הוו כצ"ל. וכך היא הגי' בפ"ק דר"ה סוף הלכה ב' וכלו' בתמיה ואם כחומרי ר"ג ור"א נהוג בו וכי אתיא האי מילתא דידהו אליבא דב"ה הלא לפי הס"ד דחומרי ב"ש וב"ה נהוג א"כ היה זה בתחילת שבט והשתא אם נהג בו ב' עישורין ס"ל דכבר נתחדשה השנה מאחד בשבט וזהו כב"ש ולא כב"ה: תיפתר. דה"ק בענין דפליגי ר"ג ור"א באתרוג הוא דנהוג בו כחומרי דתרווייהו כגון שחנט קודם ט"ו בשבט של שנה שנייה ונכנס לשלישית דלר"ג הולכין בו במעשר אחר לקיטתו ועישורו מעשר עני כדין שנה שלישית ולר"א דלכל דבר הוא שוה לאילן והוא חנט בשנייה ועישורו מעשר שני ונהג בו כשתיהן והכל אליבא דב"ה: מה עשה. הלא מחמת ספק הוא עשה כך דאל"כ היאך נקט חומרי תרווייהו דסתרי אהדדי ואם ספוקי מספקא ליה א"כ היאך יעשה במעשר עני דלמא הדין בו שמעשרו מע"ש והעני הזה יאכלנו חוץ לירושלים וקאמר דכך עשה למעשר הזה שהיה רוצה ליתן להעני קראו בתחלה עליו שם של מעשר שני ופדאו ואח"כ נתנו לעני ואין כאן חשש לכלום:

הלכה ז מתני' דם מהלכי שתים. הוא דם האדם שוה לדם בהמה לענין הכשר זרעים אם הוציאו לשתיה כדתנן בסוף מכשירין: דם השרץ אין חייבין עליו. משום דם אלא הרי הוא כבשרו כדתנן במעילה ובפ"ו דמכשירין ובנוסחות המשניות גריס ודם השרץ וכו' ופירשו בו שעל דם האדם קאי שלענין זה שוה הוא לדם השרץ שאין חייבין עליו: **גמ'** אם התרו בו. על דם השרץ לוקה: והתנינן וכו'. דאין לוקין עליו דהא אין חייבין קתני וקאמר ר' בא דאין חייבין עליו כרת קאמר אבל לוקין עליו ופריך והתני בתוספתא דכריתות יצא דם מהלכי שתים שאין בו אף טומאה קלה ודם השרץ שאין בו טומאה חמורה ומשמע שגם אין בו מלקות: הדא דתימר. דאין חייבין עליו דוקא אם התרו בו משום דם אבל אם התרו בו משום שקץ לוקה שדמו כבשרו הוא כדפרישית במתני' ובהכי הוא דאיירי רב דקאמר אם התרו בו לוקה:

הלכה ח מתני' כוי. נחלקו בו אם הוא מורכב מן התיש ומן הצביה או בריה בפני עצמו הוא ובגמרא הכא אמרי רבנן דבריה בפני עצמו הוא: כיצד שוה לחיה דמו טעון כיסוי כדם חיה. ומכסין אותו בלא ברכה ואין שוחטין אותו ביו"ט משום דא"א לכסות את דמו בי"ט דלא ידעינן ביה אם מין חיה הוא או מין בהמה ואפר כירה דמוכן הוא היינו לודאי אבל לא לספק: וחלבו מטמא טומאת נבילה כחיה. לפי שחלב בהמה טהרתו התורה כדכתיב וחלב נבלה וגו' יעשה לכל מלאכה וזה שמא חיה הוא וחלב חיה טמא לפיכך טמא הוא וטומאתו מספק: ואין פודין בו פטר חמור. דשמא חיה הוא והתורה אמרה תפדה בשה: **גמ'** איזהו כוי וכו'. רבנן אמרין מין הוא

מסורת הש"ס

ר"ה יד . ועי' תוס' עירובין ז . ד"ה מנהג . יבמות טו . ד"ה מ הג

כריתות כא :

קידושין ג . חולין קלב .

ביצה ח . חולין עט : פג :

חולין קלב .

נדרים יח : דוגמתו נזיר לד .

עין משפט נר מצוה

נא
א מיי' פ"א ממעשר שני הל"ה ופ"ד משמ"ט הל"ג

נב
ב מיי' פ"ו"ד מטומאת אוכלין הל"ג

נג
ג מיי' פ"ב מאכלות אסורות הלכה יו"ד ופ"ו הל"א סמ"ג לאוין קל"ו

נד
ד מיי' פ"ב ש.

נה
ה מיי' פי"ד משחיטה הל"י סמ"ג עשין ס"ד ט"ע יו"ד ס' כח סעי' ג

נו
ו מיי' פ"ג מיו"ט סמ"ג לאוין ע"ה טוש"ע או"ח סי' תצ"ח סעי' יח

נז
ז מיי' פ"א מאה"ט הל"ו

נח
ח מיי' פי"ב מבכורים הל"ח סמ"ג עשין קמ"ה טוש"ע יו"ד סי' שכא ס"ב

נט
ט מיי' פ"א ממאכלות אסורות הל"ג סמ"ג לאוין קל"ח טוש"ע שם סי' סד סעי' א

ס
י מיי' פ"ט מבכורים הל"ב סמ"ג עשין קמ"ב טוש"ע שם סי' סא סעיף יז

סא
כ מיי' פ"ט מכלאים הל"ה סמ"ג לאוין רפ"א טוש"ע שם סי' רצז סעיף ח

סב
ל מיי' פ"ב מנזירות הל"ט

כבר לאדן

נכנס מחמשית. תוס' סוכה דף ל"ט תוס' ר"ה דף י"ד :

עין משפט
נר מצוה

סג
א מיי' פ"ח משגגות הל"ב להיפך וע"ש

סד
ב מיי' פ"ב מנזירות הל"י

א
ר מיי' פ"ב מבכורים הל"ח יט ובמלמ"ל

ב
ה מיי' שם הלי"ז

ג
ו מיי' פי"ו שם הל"א

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ז]עכשיו הוא ונסתפק לו. ע' בכרו"פ סי' טז מה שכתב בזה וע' במגלת ספר לאוין קמט ובמהרי"ט ללגזי בבכורות דף יב ע"ב ודוק היטב: [ח]בכורים א' מששים. הגאון בשנות אליהו פ"ק דפאה משנה א הקשה מהא דמבואר בפ"ב משנה ג כאן שהתרומה יש לה שיעור מה שאין כן בבכורים והרי בתרומה ע"כ אין לה שיעור רק מדרבנן מדמקשה הירושלמי ריש פיאה למה לא תנינן תרומה וכיון שכן בכורים אין להם שיעור רק מדרבנן ע"ש וכבר קדמו התוס' יו"ט בפ"ב מ"ג שם אמנם מ"ש התוי"ט להרן דתרומה יש לה שיעור בדרך הסמכתא אבל בכורי' אין להם שיעור בדרך הסמכת' כבר דחה בשנות אליהו שם א"כ מאי מקשה ליתני תרומה הא שאני תרומה דיש לשיעור דידי' רמז בקרא מש"כ באינך ע"ש ולכאורה לפי מ"ש התוס' רי"ד בקידושין דף נח דהא דחטה אחת פוטרת הכרי הוא דבזה נתקן מידי טבלו אבל מצות נתינה לכהן צריך ליתן דבר חשוב כדי נתינה

מסורת הש"ס

כריתות יז: יח
יבמות קיג.
תוספתא כהן פ"ב ירושלמי יבמות פ"ד הל"ב

ע' נדרים יח.

נזיר לד.

ע' חולין קי.

[פני משה]

הוא עיקרו. בפני עצמו ולא יכלו חכמים לעמוד עליו מאיזה מין הוא: פדוי. לפטר חמור בכוי חוזר ופודה אותו בשה לפיכך אם א"כ מת אחד מהן פטור דהכהן מוציא מחבירו הוא ועליו להביא ראיה דהרי הוא שלו:

הלכה ט מתני' כיצד שוה לבהמה חלבו אסור. מהמת ספק כחלב בהמה אבל אין חייבין עליו כרת וכן אין לוקין עליו שאין האיסור אלא מספק: ואינו נלקח וכו'. כלומר ואע"ג דאמרינן דבמקצת שוה לבהמה הוא היינו לחומרא לאסור חלבו וכן חייב הוא בזרוע ולחיים וקיבה כבהמה אבל אינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים דתנינן בפ"ק דמעשר שני דלוקחין בהמה בכסף מעשר ולהקרב שלמים וזה א"א להקריבו דספק חיה הוא ודלא תימא דא"כ מיהת יקח אותו לבשר תאוה לאכול בירושלים כדתנינן שם גבי חיה קמ"ל דאף לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מעשר דספק בהמה הוא: ר"א פוטר. מהמתנות לפי שהכהן מוציא מחבירו ועליו הראיה דבהמה הוא ואין הלכה כר"א דאע"ג דספק הוא התורה רבתה לחיוב מתנות דכתיב אם שה לרבות את הכוי:

גמ' מתני' דלא כר' אלעזר דתני ר' אלעזר אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי. כצ"ל וכך היא הגי' בפרק ד' דיבמות בהלכה ב' ולתנא דמתני' דס"ל אין חייבין על חלבו כרת א"כ אין כאן אשם תלוי דאין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: מתניתא דלא כרב דרב אמר כל שא"א לעמוד על ודאו לא יהו חייבין על ספיקו אשם תלוי כצ"ל. וכך הוא ביבמות שם דפליגי התם בהא ורב ס"ל דבעינן חתיכה מב' חתיכות באשם תלוי כגון ב' חתיכות לפניו א' של חלב וא' של שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל דזה אפשר לעמוד א"כ על ודאו אבל חתיכה אחת ספק היא של חלב ספק היא שומן ואכלו זה אי אפשר לעמוד בבירור על ודאו אינו מביא אשם תלוי וא"כ הך ברייתא דר' אלעזר פליגא על רב דהא כוי אי אפשר לעמוד על ודאו מה הוא ומחייב ליה באשם תלוי: פתר לה. רב דחלוקין חביריו על דברי ר' אלעזר וכדקאמר הכא דמתני' דידן דלא כר' אלעזר ורב כהך סתמא ס"ל: ואפי' בשעה וכו'. אהא דקתני אינו נלקח בכסף מעשר וכו' מפרש לה דלא תיקשי מאי קמ"ל פשיטא דמכיון דספק בהמה הוא ספק חיה ואינו קרב שלמים מהיכי תיתי ילקח לבשר תאוה שמא בהמה הוא ובהמה אינה נקחית לבשר תאוה בכסף מעשר הלכך קאמר דהאי מתני' לא צריכא אלא אפי' בשעה שהיו לוקחין בהמה לבשר תאוה כדאמרינן לעיל בפ"ק דמעשרות בראשונה היו לוקחין א"כ התקינו שלא יהו לוקחין אלא לשלמים וזה לא נלקח בכסף מעשר לאכול בשר תאוה בירושלים אפי' באותה שעה: וחייב בזרוע וכו'. ומפרש טעם פלוגתייהו דר"א דהוא אמר עכשיו נסתפק הוא לנו דילמא בהמה דילמא חיה הוא לפיכך דהוא אומר פטור מטעם המוציא מחבירו אבל רבנן דאינון אמרין מין הוא עיקרו ובריה בפני עצמו הוא כדלעיל לפיכך הוא דאינון אמרין דחייב במתנות דהתורה רבתה אותו לכך:

הלכה י מתני' כיצד אינו שוה לא לחיה לא לבהמה אסור משום כלאים וכו' והכותב וכו' לא כתב לו את הכוי. באינו לא חיה ולא בהמה: אמר הריני נזיר וכו'. כלומר אם חיה הוא או לא או אם בהמה הוא או לא ה"ז נזיר דספק איסורא לחומרא כדתנינן בפ"ה דנזיר ומייתי לה בגמרא: ושאר כל דרכיו שוין וכו'. בגמרא קאמר לרבות להרובע או הנרבע ממינו שחייב: **גמ'** מתניתא דלא כרבי דתני בברייתא הקדיש וכו' רבי אומר הקדיש את הכוי. דממ"כ הקדש הוא אם הוא בהמה או אם הוא חיה וה"ה לכותב חייתו ובהמתו לבנו ות"ק כתנא דידן ס"ל: אמר הריני נזיר וכו'. כלומר בין שאמר כך ובין שאמר כך לעולם אמרינן ספקו לחומרא והוי נזיר כדתנן סוף פ"ה דנזיר: למה לא תנינן הרובע והנרבע ממינו חייב. וה"ז שוה לבהמה ולחיה וא"ל תניתה להא בסיפא ושאר כל דרכיו וכו' וה"ז ג"כ בכלל: הדרן עלך התרומה והבכורים

הלכה א מתני' כיצד מפרישין הבכורים יורד וכו' תאנה שבכרה וכו'. אף על פי שלא נגמרו כל צרכן קושרן בגמי לסימן וקורא להן שם ואומר הרי אלו ביכורים ואין צריך לחזור ולקרות להן שם לאחר שיגמרו ויתלשו וטעמייהו דרבנן מפרש בגמרא משום דכתיב הנה הבאתי את ראשית פרי וגו' בשעת הבאה צריך שיהו פרי אבל לא בשעת הפרשה ור"ש ס"ל שצריך לחזור ולקרות להן שם לאחר שיתלשו דדריש ולקחת מראשית כל פרי שאף בשעת לקיחה וקריאת שם צריך שיהו פרי ואין הלכה כרבי שמעון:

גמ' על דעתיה דר"ש וכו'. כלומר דלר"ש מעכב הוא קריאת השם בתלוש שאם לא קרא עליהן בכורים אחר שנתלשו לא קדשו כלל לא לענין דמוע ולא לענין חיוב חומש לזר האוכלן ולא לענין מלקות לכהן האוכלן חוץ לחומה לאחר שנכנסו לירושלים וילאו: מ"ט דרבנן וכו' אבל בשעת הפרשה כו'. כצ"ל כמפורש במתני': ר' זעירא בעי. אליבא דר"ש דס"ל שצריך לקרותן בכורים בתלוש ואם

[תורה אור]

אמר רבי לעזר עז שעלה על גבי צבי וצבי שעלה על גבי עיזה. ורבנין אמרין מין הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמוד עליו: פדוי בכוי חוזר ופודה בשה לפיכך אם מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה: מתני' דלא כרבי לעזר *דתני רבי לעזר אומר [א] כוי (אין) חייבים על חלבו אשם תלוי. מתני' דלא כרב דרב אמר כל שאי אפשר לעמוד על ודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי. פתר לה חלוקין על דברי רבי לעזר. ואפילו בשעה שהיו לוקחים בהמה לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מעשר ליאכל בירושלים: וחייב בזרוע ובלחיים ובקיבה רבי לעזר פוטר. רבי לעזר דו אמר [ז]עכשיו הוא נסתפק לו דו אמר פטור. ורבנין דינון מרין מין הוא עיקרו אינון אמרין חייב. מתני' דלא כרבי דתני *הקדיש חייתו ובהמתו לא הקדיש את הכוי רבי אומר הקדיש את הכוי. [ב] *אמר הריני נזיר שזה חיה נזיר שזה בהמה נזיר שאין זה חיה נזיר שאין זה בהמה נזיר שזה חיה ובהמה נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה נזיר. רבי חגי בעי קומי רבי יוסי למה לא תנינן הרובע והנרבע ממינו חייב. אמר ליה תניתה בסופה ושאר כל דרכיו שוין לחיה ולבהמה:

הדרן עלך התרומה והבכורים

כיצד [ג] מפרישים את הבכורים. יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר רימון שביכר קושרן בגמי ואומר הרי אלו ביכורים ר"ש אומר אעפ"כ חוזר וקורא אותן ביכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע: *) **גמ'** כיצד*) [דף סה ע"ג] מפרישים את הבכורים כו'. על דעתיה דרבי שמעון לא קרא שם בתלוש לא קידשו אינן מדמעין אין חייבי' עליהן חומש ואין לוקין עליהן חוץ לחומה. מה טעמא דרבנין [ס]ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה בשעת הבאה פרי[דברים כ] הא בשעת הפרשה אפי' [ד] בוסר אפילו פגין. על דעתי' דר"ש מה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה פרי. רבי זעירא בעי ביכורי יחור מהו שיתירו חנטו. [ס] תני [ח]הבכורים אחד מששים [ו] *ראשית הגז אחד מששים [ט]תרומה טמאה אחד מששים

[רידב"ז]

מתניתין דלא כר"א דתני ר"א אומר כוי אין חייבין כו'. גי' הגר"א ז"ל דלא גרסינן מתניתין דלא כר"א אלא ה"ג תני ר"א אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי מתני' דלא כרב כו' דהא אי אפשר לעמוד עליו: ר"ח בעי קומי ר' יוסי למה לא תנינן הרובע והנרבע ממנו. כצ"ל וכן הוא בירושלמי שת"י: סליק פירקא בס"ד

מראה הפנים

לדברי הרמב"ם בפ"א מהלכ' מעשר שני בהלכה ה' וכן האתרוג בלבד וכו' הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית וכו' וזהו כדברי ר' יוחנן דהכא דמבואר דבריו יותר מדהתם וע"ש: סליק פירקא בס"ד

כיצד מפרישין יורד וכו'. היינו לכתחלה מפרישין במחובר ואם לא הפרישן במחובר ותלשם ה"ז מפריש אחר שנתלשו כ"כ הרמב"ם בפ"ב מביכורים בהלכה י"ט ומקור הדין הזה מבואר הוא לעיל בפ"ק דפ"ה בהלכה ה' וע"ש ד"ה הפריש ביכורים מכרי ממורח מה שנתבאר שם בס"ד:

תני הביכורים אחד מששים. כ"פ הרמב"ם שם בהלכה י"ז דמ"ד"הם צריך להפריש אחד מששים ודין דתרומה טמאה והרומה שאין הכהנים מקפידין עליה שהן ג"כ בששים הביא בפ"ג דתרומות בהל' ג' וע"ש: הגוזלות

וע"ש א"כ שפיר יש לפרש משא"כ בבכורים שהוא שאין בה מצות נתינה כמו בתרומה וזהו שאין לה שיעור נתינה. אך ב' מה ה"א דבר שא"א לאומרו דא"כ האיך מקשה בירושלמי דלמה לא תנינן תרומה נמהם ה"ו שאני תרומה דיש לה שיעור נתינה ומאחנו במשנה למלך פ"ו ממת"ע הל"ו שהביא דברי רי"ד הלז ודחהו ע"ש והארנו הגאון בעל ג"ב מהדו"ת סי' לא אידם מדעתו דנפשי' כסברת התוס' רי"ד וקבע בו מסמורות ולא זכר שם דברי התוס' רי"ד והמשנה למלך האלו והגאון מוהרא"ו ז"ל כתב דהאי דמוסיף בבכורים עד ששים הוא תוספו' בכורים ולא בכורים עצמם וכ"כ בפירוש המשנה כאן פ"ג אבל להמעיין ברבינו ז"ל פ"ב הלי"ז י"א יראה הסיפך מדבריו ובגוף הקושיא נראה דיש לפרש הא דקתני במתני' דתרומה יש לה שיעור משא"כ בבכורים היינו כמ"ש הרא"ם דפירושו דיש לה שיעור משום דאין אדם עושה כל גורנו תרומה דכתיב ראשית משא"כ בבכורים דאדם עושה כל שדהו בכורים דכתיב ראשית ביכורי כל וע' בר"ש ריש פיאה ובתוס' יו"ט פ"ב משנה ד ואף דבמשנה ד' שם חשיב שנית הך מעלה דאדם עושה כל שדהו בכורים אין זה קושיא וע' בשו"ת הרשב"א הלק א' סי' רפט ורל ודוק היטב: [ט]תרומה טמאה א' מששים. היינו שנטמאת בשגגה או באונס כמו בהוא בה ספחה

מסורת הש"ס

ואם נשתייר מהאילן ביכורי יחור אחד במחובר מהו שיתלו חנטו במה שקרא שם על פירות יחור הזה בעוד שחנטו דאפשר הואיל וקרא שם בתלוש על שארי פירות האילן הזה הותרו גם בכורי יחור הזה או דילמא דלר"ש צריך קריאת שם בתלוש על כל הפירות שרוצה להביאן לבכורים ועבין בעיא זו תורה אור

בכגון שאין כאן ששים שהוא שיעור הבכורים. מדבריהם כדלקמיה עד שילטרפו בכורי היחור עמהן ולא איפשיטא לר"ש: תני ר' ישמעאל וכו'. מוסיף הוא על הברייתא קמייתא בתרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כדמפרש מה אית לך שאין מקפידין כגון תרומת הכלוסין וכו' שאלו אינן חשובין וכדאמר נמי לעיל בפ"ב דערלה בהלכה א' שאם נפלה סאה מהן לתוך מאה חולין אין צריך להרים:

תוספתא תרומות פ"ה

משישים. תני רבי ישמעאל הבכורים אחד משישים [א] פאה אחד משישים [ב] ראשית הגז אחד משישים תרומה טמאה אחד משישים תרומה *שאין הכהנים מקפידים עליה אחד משישים. מה אית לך כגון תרומת הכלוסין והחרובין והשעורין שבאדום:

הלכה ב מתני' [ג] כיצד מעלין את הבכורים.

כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנים ברחובה של עיר ולא היו נכנסים לבתים ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו:

גמ' כגון יהויריב ומכיריו. וילינו בבית הכנסת. תנא רבי חלפתא בן שאול [ד] מפני אוהל תהלים קכב טומאה. [ה] בדרך היו אומרים °שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. בירושלים היו אומרים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. בהר הבית היו שם קנ אומרים °הללויה הללו אל בקדשו כו'. בעזרה היו אומרים כל הנשמה תהלל יה הללויה:

הלכה ג מתני' [ו] הקרובים מביאין בכורים

תאנים וענבים והרחוקים מביאין גרוגרות וצימוקים. [ז] והשור הולך לפניהן וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו והחליל מכה לפניהן עד שהן מגיעין קרוב לירושלים. הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניהן ועיטרו את בכוריהן. הפחות והסגנים והגזברים יוצאים לקראתן לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים. *כל [ח] בעלי אומניות שבירושלים היו עומדים בפניהם ושואלין בשלומן ואומרים אחינו אנשי מקום פלוני באתם לשלום: **גמ'** עד היכן עד כדי שהוא יכול לתרום מן המובחר. בקש להביא דבילה נאמר אב היתה קעילית מביא אם היתה בוצרית אינו מביא: פשיטא שהוא מקריב [ט] *שלמים רבי אימי אמר מקריב שלמים רב אמר מקיצין בהן את המזבח. רבי זעירא בעי יחיד שנתעצל ולא בא [י]מביא גדי וקרניו מצופות כסף ועטרה של זית בראשו שהוא ממין שבעה. תני מי שהיו לו בכורים גרוגרות היה מעטרן תאנים וצמוקים היה מעטרן ענבים. וכי יש קטן וגדול בירושלים אלא כיני מתני' באוכלוסין [יא] לפי רוב הנכנסים היו יוצאין. ולא כן *תני תקום והדרת [יב] מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס. שנייא היא הכא שהיא אחת לקיצים. רבי יוסי בי רבי בון בשם ר' חונא בר חייא בא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה שמפני זקן אין עומדין ובפני עושי מצות עומדין. אמר רבי יוסי בי רבי בון אילין דקיימין מן קומי מיתא לא מן קומי מיתא אינון קיימין לון אלא מן קומי אילין דגמלים ליה חסד. עד כמה אדם צריך לעמוד מפני זקן. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן פעמים ביום. רבי לעזר אומר פעם אחת ביום. לא כן תני *רבי שמעון בן אלעזר אומר ויקרא יט מנין לזקן שלא יטריח ת"ל °זקן ויראת מאלהיך אני ה'. על דעתיה דרבי יוחנן ניחא על

שבמעמד. ענין המעמדות מפורש בפ"ד דתענית שהתקינו נביאים הראשונים כ"ד משמרות ועל כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של כהנים ושל לוים ושל ישראל וכו' ובזמן הבאת הבכורים היו מתכנסות כל העיירות שבאותו המעמד לעיר אחת של המעמד כדי שלא יעלו יחידים ומשום ברוב עם הדרת מלך: ולא היו נכנסין לבתים. מפרש בגמרא מפני אהל הטומאה: ולמשכים. כשהן משכימים בשחר היה הממונה אומר להן קומו וכו' וקאמר בגמרא שבדרך כשהן מהלכין אומרים שמחתי באומרים לי בית ה' נלך וכו':

קידושין לג:

חולין נד:

גמ' כגון יהורב ומכיריו. יהורב הוא שם משמר הראשון עם המכירים שלו והשייכים אליו וכן ידעיה ומכיריו וכן כולם: וילינו בבית הכנסת. דקס"ד דלנים ברחוב מפני שהן מרובים וה"נ ילינו בבהכ"נ שהיא גדולה: מפני אהל טומאה. ויש לחוש גם בבהכ"נ שמא יארע איזה טומאה ויטמאו כולן באהל: בעזרה וכו'. כלומר עד שהגיעו לעזרה היו מסיימין לפסוק כל הנשמה תהלל יה הללויה ומשהגיעו לעזרה התחילו הלוים בשיר ארוממך כדתנן לקמן:

קידושין שם

שם לב

הלכה ג מתני' הקרובים.

לירושלים מביאין תאנים וענבים בעודן לחין והרחוקים מביאין אותן גרוגרות וצימוקין לפי שהלחין אינן יכולין להתקיים בדרך רחוקה: והשור הולך לפניהן וכו'. והוא הקרבן שלמים דאמרינן בפ' דלעיל שמצוה להביא עם הבכורים ובגמרא פליגי בה דאיכא למ"ד שזה השור הוא לקיץ המזבח ועולה הוא: ועטרה של זית בראשו. ולפי שהזית משבעת המינין הוא והוא האילן היותר יפה ועלהו רענן: שלחו לפניהן. שלוחין לאנשי ירושלים להודיען מביאתן ובתוך כך מעטרין את הבכורים שלהן ומפרכסין אותן שנותנין הלחים והיפים שבהן מלמעלה: הפחות והסגנים. של כהונה ושל לויה ושאר החשובים וכן הגזברים של הקדש יוצאין לקראתן לכבדן: לפי כבוד הנכנסין וכו'. אם מרובים הן יוצאין לקראתן מרובים ואם מועטים מועטים: כל בעלי אומניות שבירושלים היו עומדין מפניהן. ואע"פ שאין צריכין לעמוד מפני ת"ח ולהבטל ממלאכתן מ"מ מפני מביאי הביכורים היו עומדין דחביבה מצוה בשעתה ובגמרא הכא אמרו דמטעם זה עומדין מפני גומלי חסד עם המת שמלוין ונושאין אותו וכן מפני נושאי התנוק לברית מילה: **גמ'** עד היכן נקראו. קרובים: עד כדי שהוא יכול לתרום מן המובחר. כלומר שיכול להביאן כמו שהפרים אותן מן המובחר ולא יתקלקלו: ביקש להביא דבילה. גרוגרות לאחר שנדרסין והן נקראין עיגולי דבילה אם יכול להביא נאמר אם היתה דבילה קעילית שהוא מהמקום המובחר לדבילה מביא ואם ממקום בצרה אינן חשובין כל כך ואינו מביא מהם: פשיטא שהוא מקריב שלמים. לזה השור ההולך לפניהם דכן מסתבר שהרי הבכורים טעונין קרבן שלמים עמהן ומכל מקום אשכחן דפליגי בה דר' אימי אמר שמקריבו שלמים ורב אמר שהוא לעולה לקיץ המזבח ומביא שלמים אחרים עמהן: יחיד שנתעצל ולא בא. עם בני המעמד מה יעשה שלהביא שור עם הבכורים שלו הרבה הוא ליחיד וקאמר מביא גדי וקרניו מצופות כסף והוא הולך לפני הבכורים שלו: ועטרה של זית בראשו. לפי שהוא ממין שבעה והעלין שלו יותר יפים משארי מין שבעה: תני וכו'. לפרש עטרו את בכוריהן דקתני במתני': וכי יש קטן וגדול בירושלים. כלומר מאחר דקתני הפחות והסגנים וגזברים יוצאין לקראתן א"כ מעתה וכי יש קטן וגדול בירושלים לומר שזה חשוב יותר מאלו ומאי האי דהדר וקתני לפי כבוד הנכנסין היו יוצאין: אלא כיני מתני'. לא לענין חשיבות קאמר אלא דה"ק באוכלוסין הרבה או מעט לפי רוב הנכנסין היו יוצאין רוב אוכלסין ואם מועטין מועטין: ולא כן תני תקום והדרת. כתיב מה קימה וכו' ולאפוקי אם בטל ממלאכתו הוא מחמת כך ואמאי קתני כל בעלי אומניות עומדין מלפניהן ומשני שנייא היא הכא שהוא אחת לקיצין פעם אחת לזמנים בשנה אבל מפני זקן אם אתה מחמיר על בעלי אומניות לקום נמצא בטל ממלאכתו כל יום: ר' יוסי בר' בון וכו'. ולדידיה עטמא דגדול כחן של עושי מצוה וחביבה מצוה בשעתה: אלא מן קומי אילין דגמלין ליה חסד. שמלוין ונושאין אותו וגדול כחן של עושי מצות: פעמיים ביום. שלא יהא כבודו גדול מכבוד קונו: פעם אחת ביום. שגי דהרי לא כן תני וכו' ולא יטריח יותר מפעם אחת: על דעתיה דר' יוחנן ניחא. כדאמרינן

עד היכן עד כדי שיכול להיות מן המובחר. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: פשיטא שהוא מקריב מהו מקריב ר' אימי אמר שלמים וכו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק: ה"ז בעי יחיד שנתעצל. בירושלמי שת"י הגי' ר"ז אמר כו' קרניו מצופות כסף ונקוד כאן ב' נקודות להראות שעטרה של זית בראשו הוא התחלת ענין וקאי על מתניתין:

וכי יש קטן וגדול בישראל. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דקס"ד דלפי כבוד הנכנסים היו יוצאין ויש נ"מ בין אם הי' בא אדם גדול או אינו אדם גדול ע"ז פריך וכי יש קטן וגדול בישראל כיון דעושה מצוה מאי נ"מ בין גדול לקטן ומשני דכבוד הנכנסים הכונה כבוד האוכלסין אם היו באו אנשים הרבה או מעט: ע"ד דר' יוחנן ניחא. ר"ל שלא יטריח שיקומו מפניו עוד הפעם ודי שיקומו מפניו פעם אחד אבל ע"ד דר"א קשיא א"כ לא יקום כל עיקר בתמי' דהא בפעם השני א"צ לעמוד מפניו א"כ אינו מטריח כלל במה שעובר וכי לא יעבור כלל ולא יקיימו מצות קימה כלל בתמיה והיכי שייך טירחא יותר מדאי וכי בפעם אחת שייך טירחא בשלמא כשמקיימין פעם אחת מצות קימה שייך לומר שלא יטריח עוד הפעם משא"כ כשלא קיים כלל מצות קימה היכי שייך למימר שלא יטריח ומשני דלעולם מצות קימה לא הוי רק פעם אחת ופירוש שלא יטריח ה"פ אם רואה סייעתא של זקנים לא יעבור קדמיהון משום דאלל זקנים הוי העמידה טירחא ואין הפי' שלא יטריח יותר מדאי היינו פעמים אלא שלא יטריח לזקנים:

ר"ה

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"א ממתנות עני' הלט"ו

ה
ב מיי' פ"ג מתרומות הל"ג

ו
ג ד ה מיי' פ"ד מבכורים הלט"ז

ז
ו מיי' פ"ב שם הל"ה

ח
ז ח מיי' פ"ד שם הלט"ז יז

ט
ט מיי' פ"ב שם הלי"ג

י
י מיי' פ"ד שם הלט"ז

יא
כ ל מיי' פ"ו מת"ת הל"ב סמ"ג עשין י"ג טוש"ע יו"ד סי' רמ"ד סעי' ה ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

בתוספת' פ"ב וכמ"ש הרמב"ם ז"ל אבל בזה"ז אף שהיא שמחה בכ' שהוא שני דלא תזיא לכלום וכמ"ש רבינו שם בהל"א וע' בטוש"ע יו"ד סי' ש"כ לענין הלה בזה"ז, משא"כ בזמן הבית דעכ"פ נהנה בשריפת', שמביא גדי וכו'. ע' בשו"ת הרשב"א חלק א סי' רנ"א.

על דעתיה דרבי לעזר לא יקום כל עיקר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר דלא יחמי סייעתא דסבין ועבר קומיהון בגין דיקומון לון מן קמוי. כשם שהן חלוקים כאן כך הן חלוקים בשאילת שלום. ר' חזקיה רבי חנינה בריה דרבי אבהו בשם רבי אבדומא דמן חיפה לזקן [א] ד' אמות עבר [לפניו] ישב לו. [ב]כהן גדול [ג] משהוא רואהו ועד שהוא נכסה ממנו. מה טעמא °והיה כצאת משה האהלה יקומו כל העם וגומר. *תרין אמוראים חד אמר לשבח וחד אמר לגנאי. מ"ד לשבח מיחמי צדיקא ומזכי. ומ"ד לגנאי חזי שקיה חזי כרעין אכיל מן יהודאי שתי מן יהודאי כל מדליה מן יהודאי. ארון פניו כלפי העם והכהנים כלפי העם וישראל פניהם כלפי הקודש. אמר רבי לעזר אין התורה עומדת מפני בנה. שמואל אמר אין עומדים מפני חבר. רבי הילא רבי יעקב בר אידי הוון יתיבין עבר שמואל בר בא וקמו לון מן קמוי. אמר לון תרתיי גבכון חדא שאיני זקן והדא שאין התורה עומדת מפני בנה. אמר רבי זעירא רבי אחא מפסיק וקאים דו חשש כהדין תנייא *דתני כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה. רבי חנניא בן עקביה אומר כשם שמפסיקין לקריאת שמע כך מפסיקין לתפילה ולתפילין ולשאר מצותיה של תורה. חזקיה ב"ר מן דהוה לעי באורייתא כל צורכיה הוה אזל ויתיב ליה קומי בי' ועדא בגין מיחמי סבין ומיקם ליה מן קומיהון. יהודה בר חייה הוה יליף סליק ושאל בשלמיה דרבי ינאי חמוי מערב שבת לערב שבת והוה יתיב ליה על אתר תלי בגין מיחמוניה ומיקם לי' מן קמוי. אמרין ליה תלמידיו לא כן אילפן רבי לזקן ד' אמות. אמר לון אין ישיבה לפני סיני. *חד זמן עני מסיק אמר לית אפשר דיהודה ברי משני מנהגיה. אמר לית אפשר דלא יגיעון יסורים בההוא גופא צדיקא. מסתברא שאין לנו יהודה ב"ר. רבי מאיר חמי [ג] *אפילו סב עם הארץ ומיקם ליה מן קמוי אמר לא מגן מאריך ימים. רבי חנינא מחי מאן דלא קאים מן קמוי והוה אמר ליה מי בעיתא מבטלה דאורייתא. אמר רבי סימון אמר הקב"ה °מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה' אני הוא שקיימתי עמידת זקן תחילה. [ד] *כשהנשיא נכנס כל העם עומדים מפניו ואין רשות לאחד מהן לישב עד שיאמר להן שבו'. אב [ה] ב"ד שנכנס עושין לו שורות רצה נכנס בזו רצה נכנס בזו. [י] חכם שנכנס אחד עומד ואחד יושב ואחד יושב עד שמגיע וישב לו במקומו. רבי מאיר הוה יליף סלק לבית וועדא והוון כל עמא חמיין ליה וקיימין לון מן קומוי כד שמעון ההן תנייא תני בעון למיעבד ליה כן כעם ונפק ליה. אמר לון שמעתי שמעלין בקודש ולא מורידין. ר' זעירא *הוון [י] בעיין ממניתיה ולא בעי מקבל עלוי כד שמע ההן תנייא תני חכם חתן נשיא גדולה מכפרת קביל עליה ממניתיה. חכם מפני שיבה תקום והדרת פני זקן מה כתיב בתריה °וכי יגור אתכם גר בארצכ' לא תונו אותו מה הגר מוחלין לו על כל עונותיו אף חכם שנתמנה מוחלין לו על כל עונותיו. חתן °וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל וכי מחלת שמה *) והלא בשמת שמה אלא שנמחלו לו כל עונותיו. נשיא °בן שנה שאול במלכו וכי בן שנה היה אלא שנמחלו לו כל עונותיו כתינוק בן שנה. ר' מנא מיקל לאילין [ט] דמתמניי בכסף. רבי אימי קרא עליהון °אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם. א"ר יאשי' וטלית שעליו כמרדעת של חמור. א"ר שיין זה שהוא מתמני בכסף אין עומדין מפניו ואין קורין אותו רבי והטלית שעליו כמרדעת של חמור. רבי זעירא וחד מן רבנן הוון יתיבין עבר חד מן אילין דמיתמני בכסף. אמר יתיה דמן רבנין לרבי זעירא נעביד נפשין תנויי ולא ניקום לון מן קמוי. *תירגם יעקב איש כפר נבורייא °הוי אומר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה יודע הוא יורה הנה הוא תפוס זהב וכסף לא בכספייא איתמני וכל רוח אין בקרבו לא חכים כלום הוי אומרי' בעיתון ממנייה וה' בהיכל קדשו הא ר' יצחק בר לעזר בכנישתא מדרתא דקיסרין. ר' אמי שאל לר' סימון שמעת שממנין זקינים בח"ל. א"ל שמעתי [ט] שאין ממנין זקינים בח"ל. א"ר לוי ולא מקרא מלא הוא °בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם הא כל ישיבה שלך לא יהא אלא על אדמתך. רבנן דקיסרין אמרין ממנין זקינים בח"ל ע"מ לחזור. ר' יצחק בר נחמן הוה בעזה ומנוניה ע"מ לחזור. ר' זמינא הוה בצור ומנוניה ע"מ לחזור. אוף ר' יונה הוה בפיתקא ולא קביל עליו מתמניא אמר עד זמן דמתמני ר' ומינה ר'. א"ר חמא (בן) יהודא בן טיטום הוה ברומי ומנוניה ע"מ דיחזור. שמעון בר ווא הוה כד מסקים ואיתמנון דקיקין מיניה והוא לא איתמני

פני משה

כדאמרינן טעמא אלא על דעתיה דר"א א"כ לא יקום כל עיקר שלא יטריח כלל וקאמר ר' יעקב וכו' דה"ק שלא יטריח שלא יראה חבורת זקנים והוא עובר לפניהם בשביל שיקומו מלפניו אלא יסבב הדרך: בשאילת שלום. לתלמיד להרב כמה פעמים ביום צריך לשאול בשלומו למר פעמיים ולמר פעם אחת: לזקן ד' אמות. כשבא לתוך ד' אמות שלו ואם עבר מלפניו א"צ לעמוד וישב לו: מ"ט והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו וגו' עד בואו האהלה. ומשה היה נשיא וילפינן כבוד כ"ג ג"כ מכאן: תרין אמוראין. פליגי בהאי קרא והביטו אחרי משה: מיחמי. יראו זה הצדיק הזוכה ומזכה לאחרים: חזי שוקיה. כמה עב וראו כרעיה כמה עבים מפני שאוכל ושותה מן היהודים וכל מה שיש לו הכל מהיהודים: ארון וכו'. כך הוא הסדר והכהנים כשהן נושאין כפיהם פניהם כלפי העם והציבור פניהם כלפי ארון הקדש: מפני בנה. כלומר התלמיד בשעה שהוא לומד אין עומד מפני הרב שהוא בנה של התורה שזהו התורה עומדת מפני בנה: מפני חבר. תלמיד חבר שאינו זקן: הוון יתיבין. ועוסקין בתורה: תרתי גבכון. שני דברים אצליכם נגד שורת הדין: מפסיק. מלמודו וקאים מפני הזקן לפי שהוא חושש להאי תנא דתני וכו' מפסיקין מכתיבתן לק"ש וכו': כך מפסיקין לתפלה ולהנחת תפילין וכן לשאר מצותיה של תורה ור' אחא חושש להא דר' חנניא בן עקביא שאלו כותבי התורה מפסיקין לכל המצות ולפיכך הפסיק כדי לקיים מצוה זו: מן דהוה לעי. לאחר שנתיגע כל צרכו בלימוד התורה ורצה לנוח מעט היה יושב לפני בית המדרש בשביל לראות להזקנים העוברין ולקום מפניהן כדי שלא יהא בטל מעסק מצוה: יהודה בר' חייא. היה רגיל לעלות ולישאל בשלום ר' ינאי חמיו מע"ש לע"ש והיה ר' ינאי יושב במקום אחד ותולה עיניו לראותו ולקום מפניו והיו התלמידים אומרים לא כן למדנו רבינו לזקן ד' אמות ואמר להן אין ישיבה לפני סיני זה ר' יהודה בר' חייה שהוא סיני ופעם אחד נתאחר מלעלות ואמר ר' ינאי לית אי אפשר דיהודה ברי ישנה ממנהגו לבא בכל ע"ש בזו השעה וא"כ לית אפשר אם לא הרעו לגוף הצדיק הזה איזה יסורין

מראה הפנים

תורה אור. דומה שאין לנו יהודה ברבי שנפטר והיה כשגגה היוצא מלפני השליט: אפי' זקן עם הארץ. לפי שאמר לא בחנם מאריך זה ימים והגון הוא לכבדו: ר' חנינא מחי. היה מכה למי שלא קם מלפניו ואמר כי אתה רוצה לבטל מצות התורה: כשהנשיא נכנס וכו'. ברייתא זו בשנית בתוספת' דהוריות: כד שמעון להאי ברייתא דתני. והיו רוצין לנהוג ולעשות לו כן כדתני חכם שנכנס וכו' וכעס ר"מ על זה ויצא מבית המדרש וא"ל שמעתי שמעלין בקדש ולא מורידין: ר' זעירא היו רוצים למנותו. לזקן ולא רצה לקבל מפני ענוותנותו וכששמע האי ברייתא דתני חכם וכו' קיבל עליו לאשר מינוהו: מיקל. היה מבזה לאלו שמתמנין ע"י כסף: ניעבד נפשין. כעוסקין בתורה שלא לעמוד מלפני זה: תירגם ר' יעקב. להמקרא הזה ולהסמוך לו הוי אומר לעץ הקיצה וגו' הוא יורה בלשון תמיה וכי יודע הוא יורה אלא הנה הוא תפוש וגו': הוי אומר בעיתון ממנייה. והוי על זה שאתם מתרצים למנות לזה שהרי וה' בהיכל קדשו זה ר' יצחק בר' אלעזר בכנסת דשער קיסרין לזה היה ראוי למנותו עליכם: שמעת שממנין בח"ל. לאותן שהן בח"ל אם ממנין אותם בא"י: הא כל ישיבה שלך. של מינוי הזקנים לא יהא אלא על אדמתך: על מנת לחזור. כשהולכין לח"ל על איזה זמן וע"מ לחזור ממנין אותן לשעה: עד זמן דמיתמני רבי. שלו ומינוהו לרבו: הוה כד מסקים. עני מאד ומלשון

עין משפט נר מצוה

יב
א ב מיי' פ"ו מת"ת הל"ו סמ"ג עשין י"ג טוש"ע יו"ד סי' רמ"ד סעיף ט
יג
ג מיי' פ"ו שם הל"ט טוש"ע שם סעיף ז
יד
ד ה ו מיי' שם ל"ו ז טוש"ע שם סעיף טו
טו
ז ח מיי' פ"ג מסנהדרין ה"ט י טוש"ע חו"מ סי' ח סעיף ג
טז
ט מיי' פ"ד שם הל"ו

גליון הש"ס וציון ירושלים

בכה"ג מכסות רואהו וכו'. זה קאי לענין כניסה וכאשר ציינו כאן ברמב"ם וטוש"ע וכן הוא בבבלי אבל לענין כ"ג לא מצאתי בפירוש ועי' בלח"מ שם הל"ו ובמגי' שם:

מסורת הש"ס

שמות לג
קידושין לג: שקלים ס
סוכה כו. ירושלמי בכור פ"ה הל"ב שבת פ"ה הל"ב. תוספתא ברכות פ"א.
פ' כתובות קד סב:
קידושין לג.
ויקרא יט
הוריות יג:
פ' סנהדרין יד.
ויקרא שם
*) דף סה פ"ד בראשית כח
שמואל יג
שמות כ
פ' סנהדרין ז: חבקוק ב
יחזקאל ו

שנויי נוסחאות (כו"ם) האהלה במקרא אל האהל. (שו"מ) מי בעיתא בד"ו כי בעיתא. (שו"ז) אתכם במקרא אתך. (שו"ס) תפוס במקרא תפוש. (שו"ז) בית ישראל (יחזקאל ל"ו). (שו"ס) חמא בן יהודא בד"ו חמא י' ודא.

הר"א מגריידיץ

ר' זעירא הוון בעיין ממניתיה. כ"ב בבבלי סנהדרין י"ד ע"א איתא ר' זירא הוי מיטמר למסמכיה כו' ע"ש:

מהר"ם די לונזאני

חד זמן עני מסיק. פירוש איחר ודומה לו פ"ק דסוטה ד': שמעון בר ווא הוה בדמסקים כצ"ל. נ"ל שפי' בדמשק:

כבר לאדן

בי בעיתא מבטלה כצ"ל. פי' כי שאני זקן אתה רוצה לבטל תורה שלא נקום: קדשו כצ"ל. ועי' בסנהדרין ד' ז' ובאגדת שמואל פ"ו: שמואל בר ווא לא חכים כלום אין בעיתון ממנייה הא ר' יצחק וכו' דקסרין וד' בהיכל בדמסקו כצ"ל. פי' בדמשק:

מסורת הש"ס

ומלשון מסכן הוא ונתמנו קטנים ממנו והוא לא נתמנה לפי שלא היה לו מזל וכדאמר דבקי הוה במרגליתא ובכל דבר ולא היה לו ככר לחם לאכול: ושלח ליה ר' אבהו. אגרת אחת ונתן מתנה אחת בתוכה וכתב ליה בשביל מתנה זו שתקבל בכדי הולאה לעלות לא"י לפי שהיה חושש אפשר שלא ירלה לקבל מתנה וכתב לו כן כדי שיתרלה שזהו למלוה: מי יגלה. ועוד זאת אמר ר' אבהו שהיה עניו גדול ואמר מי יגלה עפר מעיניך ר' יוחנן לאבוה ריגלותיה איתמני לנמיכות ושיפלות שלו ראית ואתה מנית אותו לחכם ולשמעון בר ווא דמעפריא לשון השיבות וחביבות הוא מלשון כשני עפרים והוא לא איתמני ממך ריגלותיה מלשון והרגליות משיעבור הימנה:

הלכה ד מתני' החליל. כלי זמר הגשמע קולו למרחוק היה מכה לפניהם בכל הדרך ובירושלים עד שמגיעין להר הבית: אפי' אגריפס המלך. שהוא בעל נפש גדולה ושררה רבה נוטל הסל בכורים שלו על כתיפו ונכנס וכו' וכדקאמר בגמרא לפי שהיה לריך ליתנו מידו ליד הכהן כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך: הגוזלות שעל גבי הסלים. לאו דווקא על גבי הסלים היו שלא יטנפו הביכורים אלא סביבות הסלים היו כדי לעטר וליפות הבכורים והן היו קריבין עולות: ומה שבידם. שגם בידם היו מביאין גוזלות והן ניתנין לכהנים: עודנו הסל על כתיפו קורא וכו' ר' יהודה אומר. לא היה גומר כל הפרשה בעוד הסל על כתיפו אלא קורא בתחילה עד ארמי אובד אבי וכשיגיע לזה מוריד הסל מן כתיפו ואוחזו בשפתותיו עד שמניח הכהן את ידו תחתיו ומניפו וקורא מארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה ומניחו בלד המזבח וקאמר בגמרא שמניחו בקרן מערבית דרומית בדרומה של קרן והשתחוה וילא והלכה כר' יהודה: גמ' כיני מתני'. כלומר כך הוא הטעם דקתני במתני' נוטל הסל על כתיפו וכו' משום דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כמפורש במתני': אית תנייא תני. מחליף ממתני' הגוזלות שעל הסלים ניתנין לכהנים ומה שבידו הן לעולות וטעמא דהאי תנא כדי לסמוך מתנה למתנה דכמו שהבעלים נותנין של הבכורים לכהנים כך הגוזלות שעליהן לכהנים: לא היו נותנין את הגוזלות וכו'. כדפרישית במתני': חוזר להגדתי היום. לאחר שהגיע לארמי אובד אבי ומוריד הסל והכהן מניח ידו תחתיו ומניף חוזר ומתחיל הגדתי היום עד שגומר הפרשה: וכי יש אדם מגיד וחוזר ומגיד. ומשני קיימינה להאי ברייתא דזה אינו נקרא חוזר ומגיד אלא כאדם האומר כבר הגדתי לזה בתחילה וכדי שיאמר כל הפרשה אחר התנופה: הנחה מהו שתתיר למחוסרי זמן. כגון הכא שלאחר שגומר כל הפרשה תנינן שמניחו והנחה זו מתירתן ואם הניחו מקודם שקרא דהוי מחוסר זמן מהו שתתיר אותה: הדא דתימא. דמספקא ליה להונא כשחזר ונטלן ממקום שהניחן אם הנחה שעשה מתירתן אע"פ שלא חזר והניחן אבל אם היו במקומן שלאחר שהניחן לא נטלן א"כ כבר כהניחן הן ופשיטא שמתירן שהרי אין הקריאה מעכבת אלא הנחה היא שמעכבת והרי קיים מלות הנחה: הניחן בלילה. אם הנחה כזו הנחה היא דהויא כמחוסר זמן: הניחן וכו' כלומר שמפרש להניחן דקתני במתני' והיכן מניחן בלד המזבח בקרן דרומית מערבית וכדמסיק דכתיב לפני ה' וזהו במערב יכול במערב הוא שמניחן ת"ל לפני המזבח וזהו הכבש שהוא פני המזבח ובדרום היה יכול בדרום וכו' הא כילד מגישן על קרן דרומית מערבית לקיים שניהן ומניחה בדרומה של קרן דהא כתיב והניחו לפני מזבח אלמא דעיקר הנחה בדרומה של קרן:

הלכה ה מתני' בראשונה וכו' נמנעו מלהביא. אלו שאין יודעין לקרות שלא יתביישו: התקינו וכו'. ובגמרא קאמר דסמכו על הכתוב ועניתָ ואמרתָ ואין עניה אלא מפי אחר: בקלתות. ובסלים של כסף מלופות או בשל זהב: בסלי נצרים. ענפים או שבטים של ערבה קלופה:. והסלים. של העניים עם הבכורים ניתנים לכהנים אבל של עשירים היה הכלי חוזר לבעליו ובגמרא דב"ק איתמר מכאן אמרו בתר עניא אזלא עניותא: גמ' תני אין ענייה אלא מפי אחר ולא עוד וכו'. כלומר דקשיא ליה דלפי האי ברייתא מפני מה תלו טעם התקנה משום שנמנעו מלהביא תיפוק ליה דעניתָ ואמרתָ כתיב הלכך קאמר דאין ה"נ וחדא ועוד קתני מפני שנמנעו מלהביא התקינו שיהו מקרין לכל ולא עוד אלא שסמכו לתקנה זו מן הכתוב ועניתָ ואמרתָ: מהו להביאן בתמחוין של כסף. דשמא קלתות בדוקא קתני דהטנא כתיב ולא בכלים אחרים: ר' יונה ור' ירמיה וכו'. עיקרא דהאי מילתא לקמן במגילה פ"ד בהלכה א' היא שנויה והתם היא

איתמני. שמעון בר ווא הוה בקי במרגליתא בכל מילי' ולא הוה ליה עיגיל מיכלי והוה רבי יוחנן קרי עלוי וגם לא לחכמים לחם. אמר כל מי שאינו מכיר מעשיו של אברהם יכיר מעשה אבותיו של זה. שמעון בר ווא הוה כד מסקום ושלח ליה רבי אבהי חדא איגרא ויהב ליה מן סיבתיה בגוה בגין אילין סבתא קום אתהלך לארעא דישראל מי יגלה עפר מעיניך רבי יוחנן. אבהו ריגלותיה איתמני. שמעון דמעפריא לא איתמני:

הלכה ד מתני' החליל מכה לפניהם עד שהן מגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שהוא מגיע לעזרה ודיברו הלוים בשיר *ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי. *הגוזלות שעל גבי הסלים היו עולות ומה שבידם נותנין לכהני'. עודנו הסל על כתיפו קורא מהגדתי היום לה' אלהיך עד שהוא גומר כל הפרשה. רבי יהודה אומר עד ארמי אובד אבי. הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מן כתיפו ואחזו בשפתותיו וכהן מניח את ידו תחתיו ומניפו מארמי אובד אבי עד שהוא קורא את כל הפרשה ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא. בראשונה כל מי שהוא יודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין לפניו. נמנעו מלהביא התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע. *העשירים מביאין את ביכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב והעניים מביאין אותן בסלי נצרים של ערבה קלופים והסלים והביכורים ניתנין לכהנים: גמ' רב הונא אמר כיני מתני' ולקח הכהן הטנא מידך. אית תניי תני מחלף כדי לסמוך מתנה למתנה. תני רבי יוסי לא היו נותנין את הגוזלות על גבי הסלין שלא ינבלו הבכורים אלא תולה אותן חוץ לסלים. תני חד סב קומי רבי זעירא חוזר להגדתי היום. וכי יש אדם מגיד וחוזר ומגיד קיימונה כבר הגדתי. ר' הונא בעי הנחה מהו שתתיר למחוסרי זמן. א"ר מתנייא הדא דתימר בשחזר ונטלן אבל אם היו במקומן *כהניחן הן. ר' יונה בעי הניחן בלילה תניא *מניחן בקרן דרומית מערבית לפני ה' יכול במערב ת"ל אל פני המזבח אי לפני המזבח יכול בדרום ת"ל לפני ה' הא כיצד מגישן על קרן דרומית מערבית ומניחה בדרומה של קרן. תני אין ענייה אלא מפי אחד ולא עוד אלא שסמכו למקרא ועניתָ ואמרתָ, ר' יונה בעי מהו להביאן בתמחויין של כסף. *ר' יונה ור' ירמיה חד אמר מחזר מנא

ר"ה אמר כיני מתניתין ולקח הכהן וגו'. בירושלמי שת"י הגי' כאן מ"ט דמתניתין ולקח הכהן וכו' כפי' הפ"מ ז"ל:
תני חד סב קומי ר"ז חוזר להגדתי היום. ר"ל לאחר התנופה חוזר מתחלת הפרשה הגדתי היום ופריך וכי יש מגיד וחוזר ומגיד ומשני משום דפי' הגדתי הוא שכבר הגדתי ע"כ מגיד פעם שני ומכאן סמך להגו"ב ז"ל וכל אחרונים ז"ל דפוסקים באחד שכתב קבלתי עלי בשבועה לשון עבר דלאו כלום הוא כיון דלא קיבל אלא ר"ל מקבל עלי:
ר"ה בעי הנחה מהו שתתיר למחוסרי זמן. עי' בפ"מ ז"ל ומהרא"פ ז"ל מפרש קודם לעזרת הניקן:
תני אין עני' אלא מפי אחר. הגר"א ז"ל בכי"ק מחק זאת וה"ג תני ולא עוד אלא שסמכו למקרא ועניתָ ואמרתָ אין עני' אלא מפי אחר ר"ל מלבד מה שנמנעו מלהביא מפני הבושה התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע משום שסמכו על המקרא דאין עני' אלא מפי אחר:
ר' יונה ור' ירמי' חד אמר מחזר מנא כו'. כפי' הפ"מ ז"ל ובירושלמי מס' מגילה פ"ד ה"א מובא זאת ושם מוגה יותר דיאמר סלה באל"ף ולא בה"א ר' פינחס מחזר

עין משפט נר מצוה
יז
א מיי' פ"ג מבכורי' הל"ב ופ"ד שם הט"ז
יח
ב מיי' פ"ג שם הל"ט
יט
ג מיי' שם הלי"ב
כ
ד מיי' שם הלי"א
כא
ה מיי' שם הל"א
כב
ו מיי' שם הל"ט
כג
ז מיי' פ"ב שם הל"ו
כד
ח מיי' פי"ג ממעשה הקרבנות הל"ב ופ"ג מבכורי' הל"ג

פ' תוס' ערכין דף יא. ד"ה מ"ין. מנחות נח

ב"ק נב.

תוספתא דמנחות פ"א פוסק דף יד: וש"נ.

ירושלמי מגילה פ"ד הל"א.

מראה הפנים

הגוזלות שעל גבי הסלים היו עולות ומה שבידם וכו'. כדפרישית והגוזלות שהיו בידם ניתנין לכהנים וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מבכורים בהלכה ט' והראב"ד מפרש שם ומה שבידם על הפירות הוא אומר כמש"ה ועל פי' זה קשה דהא בגמרא אמרו אית תני מחלף וכו' ואם על הפירות קאי היאך הוא מחלף דלא שייך בפירות לעולות ואם נאמר דגם בפירות ומה שבידם פליגי ולהאי תנא דברייתא על הגוזלות שבידם קאמר זה אינו במשמעות לישנא דמחלף דמשמע דלא פליגי אלא אם אלו לעולות ואלו לכהנים או איפכא והעיקר דהכל על הגוזלות מיתפרשא כפי' הרמב"ם ופסק כתנא דמתני':
רבי יהודה אומר עד ארמי אובד אבי וכו'. ופסק הרמב"ם בחבורו בפ"ג שם בהלכה י"ב כרבי יהודה וחזר בו ממ"ש בפירושו ואין הלכה כר' יהודה וכבר כתבתי לזה לעיל בפ"ק בהלכה ו' ד"ה הדא כר' יהודה והדא כרבנן דמוכח בהדיא דפליגי ר' יהודה ורבנן ולא כמ"ש התוי"ט דר' יהודה לפרש דברי הת"ק בא וע"ש שמבואר לטעם הרמב"ם שחזר בחבורו לענין פסק הלכה: רבי יונה בעי הניחן בלילה. לכאורה היינו בעיא דר"ה הנחה מהו שתתיר למחוסר זמן דלילה מחוסר זמן הוא ואפשר דהואיל וקריאה כתיב

תוס' הרי"ד

ר"ה אמר כיני מתניתין. פי' בפנים דהוא נתינת טעם למה אגריפס המלך מחויב להכנים על כתיפו ואין לו רשות שיתן לאחר שיכנים משום דכתיב הטנא מידך ע"כ צריך ביד עצמו להכנים וכן איתא בתוספתא דבכל הדרך מותר לשלח ביד עבדו ושלוחו אך כשהגיע להר הבית מכנים בעצמו ואין להקשות א"כ לפ"ז למה קממעט התנא

שנויי נוסחאות (סוף ו) ואהזו בד"ו ואוחזו. (סוכ"ה) ר' הונא בד"ו ר' ליתא. (סוכ"ה) תניא בד"ו ליתא. מניחן בד"ו דניחן.

עמודי ירושלים הנינא

חד אמר מיחזר מנא. כתב הס"ק במגילה פ ד ה"א וז"ל: פי' הרא"פ במס' ביכורים בשם שדה יהושע דלא פליגי אהדדי אלא חד אמר מיחזר מנא שהיו נוסבים הכלי שהביכורים בתוכו פרחים חשובים דחד בעי לומר מקום הנתינה והיינו סביב הכלי וחד בעי לומר מה היו הדבר ש שנותנים סביבו כרחים חשובים והיינו פטורין עם ירקונין מיני פרחים עם ירקונים חשובים ה"נ ואית דאמרי כטורין עם מרורין והן נמי פרחים עם עשבים חשובים ולא ידעינן מאן אמר קביעות המקום ומאן אמר דברים הניתנין ופשט הס"ם מהא דמיבעיא ליה לר' יונה מהו להביאן הביכורים בתמחויין של כסף הן קערות גדולות אי בעינן דוקא סל או נימא אפי' בקערה גדולה נמי

כבר לאדן

חד מחזר מנא והדנה מחזר כטירין עם ירקונים דייאמר כטירין עם מרורין וכו' דמהדר מנא דייאמר סלה. רבי פינחס מחזר וכו' כנ"ל. פי' בשתרגם המתרגם בבית הכנסת ושמת בטנא מנא התזירו דיתרגם סלה והכריע שהוא ר' יונה שהרי נסתפק ולא הוה פשיטא ליה תמחויים ורבי ירמיה החזיר מי שתרגם ירקונין דיתרגם מרורים דסתם ירק לא מהני. ור' פנחס החזיר המתרגם פסימין שהוא כולל לכל עוף מפוסם ואינם כשרים אלא תורים:

שרי

היא שייכה והכא אגב דהאי בעיא דר' יונה מייתי לה דאמר התם לעיל על שהיו נוהגין לתרגם בתורה שאין התרגום מעכב אמר ר' יונה אע"ג דאת אמר אין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו ר' יונה ור' ירמיה חד מחזר מנא ותרנא מחזר פטירין עם ירקונין דתימר עם מרורין כלומר אחד היה מחזיר להמתרגם שטעה ותרגם מנא על טנא ואידך היה מחזירו להמתרגם למצות ומרורים פטירין עם ירקונין אלא שצריך לתרגם פטירין עם מרורין ולא ידענו מי מהן היה מדקדק לומר זה ומי מהן לומר לזה: מן מה דאמר ר' יונה. הכא דנסתפק לו אם יש להביאן בתמחוין של כסף דילמא דוקא בטנא קפיד קרא ולא בכלי אחר: הוי דהוא מחזר מנא ויאמר סלא. א"כ ש"מ דר' יונה היה מחזירו להמתרגם מנא לטנא דאפשר דהקפידה התורה שלא יביא בכלי אחר אלא דיאמר סלא לתרגום של טנא: ר' פנחס מחזר פטימין בני תורין. דיאמר תורין ובני תורין להמתרגם תורין ובני יונה פטימין ובני תורין היה מחזירו עד שיאמר תורין ובני תורין. והתרגום שלנו שפנינן ובני יונה ותרגום אחר היה להן בזה:

הלכה ו מתני' מעטרין את הבכורים. מה שמניחין למעלה על הסל כדי ליפותן בפירות נאים ומשובחי' נקרא עיטור בכורים ומה שמוסיפין על המין לאחר שהופרש ממנו לבכורים נקרא תוספת בכורים וקסבר ר"ש בן ננס דעיטור בכורים אף באותן פירות שאינן ממין שבעה שהן הן שחייבין בבכורים אבל העיטור לא קפדינן: ר"ע אומר וכו'. דאף העיטור צריך שיהיה משבעת המינין ושהבכורים נוהגין בהן והלכה כרבי עקיבא: שלש מידות וכו' ועיטור בכורים. אף במין בשאינו מינו ובלבד שיהא העיטור משבעת המינין וכר"ע כגון שמעטר תאנים לבכורי ענבים או איפכא וכיוצא בהן: תוספת הבכורים נאכלת בטהרה ופטורה מן הדמאי. מפני שהיא כבכורים וע"ה המביא בכורים לא היה הכהן צריך להפריש עליהן דמאי: ועיטור בכורים חייב בדמאי. מפני שאינו כבכורים ממש ומ"מ נאכלת בטהרה כדין תוספת בכורים שאינה מן הארץ דג"כ אינה בכורים ואעפ"כ נאכלת בטהרה: אימתי אמרו תוספת הבכורים כבכורים. ואף לענין שפטורה מדמאי דוקא בזמן שהיא באה מן הארץ אבל אם אינה באה מן הארץ אלא מעבר הירדן או מסוריא וכיוצא בה שהבכורים מהן מדבריהם אינה כבכורים לכל מילי ומ"מ נאכלת בטהרה היא: **גמ'** כל עמא מודו שמעטרין את הבכורים מחולה לארץ. כל"ל כדמסיק הטעם לפי שאין בני אדם טועין שמביאין בכורים מחולה לארץ ולא חיישינן שמא יאמרו שמכיון שמעטרין בהן מביאין ג"כ מהן דהכל יודעין שאין מביאין בכורים מח"ל: לא מפליגין בעמון ומואב. כלו' כי פליגי באותן שהן מעמון ומואב הוא דמלינן למימר ליה דאיכא ביניהו מהאי פלוגתא דתנאי דפליגי במתני' לענין אם מעטרין חוץ משבעת המינין דלמ"ד דמעטרין אף בחוץ מז' המינין א"כ אין חוששין ג"כ לעטר באלו שמעמון ומואב אבל למ"ד אין מעטרין אלא מז' המינין וטעמא שלא יאמרו אם מעטרין בהן א"כ מביאין ג"כ מהן וה"ה נמי דמעמון ומואב אין מעטרין דילמא אתי למיטעי ולומר הואיל וסמוכין הן לא"י מביאין בכורים מהן: אמר רבי מנא. דלא היא אלא איפכא הוא דהכל מודים שאין מעטרין באלו שמעמון ומואב דילמא אתי למיטעי ולומר שאף מביאין בכורים מהן ובמה פליגין כלומר ובמה נוכל לומר דתלייא בפלוגתייהו דמתניתין באותן שהן מח"ל אם מעטרין בהן או לא דלמ"ד מעטרין את הבכורים חוץ משבעת המינין מעטרין את הבכורים מח"ל כל"ל דכמו דמעטרין אף במין שאין מביאין מהן ה"נ מעטרין אף באותן שהן ממקום שאין מביאין מהם ולמ"ד אין מעטרין אלא ממין שמביאין מהן והן ז' המינין א"כ אף אין מעטרין באותן שהן מח"ל שהרי אין מביאין בכורים מהן:

הלכה ז מתני' ולמה אמרו. לענין מאי אמרו הבכורים כנכסי כהן כדתנן בריש פרק דלעיל: שאדם קונה מהן עבדים וכו'. דאף במעשר שני אמרו דאלו אין ניקנין ממנו מבכורים שהן כנכסי כהן ניקנין: וספר תורה. וכן קונה מהם ס"ת ואע"ג

מחזר פטימי בני תורין והכא גרסינן דר' פנחס והם מוגה יותר:

ביצד הוא עושה נותן שעורין מלמטה כו' חיטין ע"ג כו' תמרים ע"ג כו' זיתים ע"ג כו' רימונים ע"ג כו' תאנים ע"ג כו' למעלה מהן ענבים. כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק והוא דפרי האילנות למעלה מהטים ושעורין ובפרי אילנות כל המוקדם בפסוק הוא למעלה:

ר'

מנא וחרנה אמר מחזר פטירים עם ירקונים דאת אמר פטירים עם מרורים. ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר רבי יונה מהו להביאן בתמחויין של כסף הוי הוא דאמר דמחזר מנא די אמר סלה. דרבי פנחס אמר מחזר פטימי בני תורים די אמר תורין ובני תורין:

הלכה ה מתני' רבי שמעון בן ננס אומר מעטרין את הבכורים חוץ משבעת המינין. רבי עקיבה אומר [ח] אין מעטרין את הבכורין אלא משבעת המינין. רש"א שלש מידות בביכורים. הביכורים ותוספת הביכורים ועיטור הביכורים. תוספת הביכורים מין במינו. ועיטור הביכורים מין בשאינו מינו. תוספת הביכורים [ב] נאכלת בטהרה [ג] ופטורה מן הדמאי. ועיטור ביכורים חייב בדמאי: **גמ'** אמר רבי יוסי כל עמא מודיי שמעטרין את הביכורים מח"ל [ד] שאין בני אדם טועין שמביאים ביכורים מח"ל (לא מפליגין) [מה פליגי] בעמון ומואב מאן דאמר מעטרין את הביכורים חוץ משבעת המינים מעטרין את הביכורים מעמון ומואב מאן דאמר אין מעטרין אלא משבעת המינים אין מעטרין את הביכורים מעמון ומואב. [ג]אמר רבי מנא כל עמא מודיי [ה] שאין מעטרין את הביכורים מעמון ומואב שבני אדם *טועין לומר שמביאים את הביכורים מעמון ומואב מה פליגי בח"ל. מ"ד מעטרין את הביכורים חוץ משבעת המינים מעטרין את הביכורים מח"ל מ"ד אין מעטרין את הביכורים אלא משבעת המינים אין מעטרין את הביכורים מח"ל: [ועיטור הביכורים כו'. *תניא הביכורים [ו] מצוה להביאן בשבעה כלים ואם הביאן בכלי א' יצא [ז] כיצד הוא עושה נותן שעורים מלמטה ודבר אחר על גביהן חיטין על גביהן ודבר אחר על גביהן תמרים על גביהן ודבר אחר על גביהן רימונים על גביהן ודבר אחר על גביהן תאינים על גביהן ודבר אחר על גביהן זיתים על גביהן וד"א על גביהן למעלה מהן ענבים ומקיף עליהן אשכול של ענבים מבחוץ. ולא היו עולין יחידים אלא פלכים פלכים. ולא היו מהלכים כל היום כולו [ח] אלא שתי ידות ביום. חזני בית הכנסת עולין עמהן ולנים ברחובה של עיר ולא היו נכנסים לבתים מפני אוהל הטומאה. וטעונים עולה ושלמים ולא היו מתעסקים בחזירתו כדרך שמתעסקים בהליכתן. תני ופטורה מן הודאי ומן הדמאי]:

הלכה ו מתני' [ט] אימתי אמרו תוספת הביכורים כביכורים בזמן שהיא באה מן הארץ ואם אינה באה מן הארץ אינה כביכורים.

*ולמה אמרו הביכורים כניכסי [י] כהן שהוא קונה מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובתה וספר תורה.

רבי

תוס' הרי"ד

שתנא בפ"ק בכ"ס אפיטרופסין ושליח ועבד שאינן יכולין לקרות משום שאינן יכולין לומר אשר נתת לי הא בלא"ה אינן יכולין לקרות משום דלא קרינן ביה הטנא מידך דהא במתניתין דידן ממעט התנא שליח משום. דהכהן צריך לקבל מידו ולא מיד שלוחו וי"ל דתלי זה בזה הא דממעט הכא ידו ולא יד שלוחו אע"ג דבכל התורה כולה יד שליח כידו הכא שאני משום דהשליח לאו בר קריי' הוא משום שאינו יכול לומר אשר נתת לי ועי"כ דהקפיד הכתוב שהכהן יקח מיד בר קריי' והשליח אינו בר קריי' והשליח שנוטל מידו אינו יכול לקרות משום אשר נתת לי והבעי"ב אינו יכול לקרות משום דע"כ הקפדת הכתוב כאן הוא דווקא ע"י עצמו ולא ע"י שלוחו והוא ג"כ מטעם זה דהשליח לאו בר קריי' הוא משום שאינו יכול לומר אשר נתת לי ודו"ק:

מראה הפנים

כתיב סגדתי שוס והקריאה אינה מעכבת והלכך בעי אם הנחת הלילה הנחה היא או לא ובעיא דהוגא בתזור ונטלן היא וכמבואר בפנים והרמב"ם לא הביא מכל זה ומשום דמכיון דעיקר המצוה הנחה היא ומעכבת א"כ נקטינן לחומרא והנחה מעלייתא בעינן ולפיכך סתם דבריו וכתב בפ"ג בהלכה ג' אם אלון הכהן קודם הנחה בעזרה לוקה וכו' ומשהניחם המביאם בעזרה הותרו לכהן: **ועיטור** הביכורים חייב בדמאי. תני בהדיא ובדברי הרמב"ם שהי"ט כהב נ"ע אי נאכל אף בטומאה הואיל ולא בפ"ב מבכורים ס' י"ח ג"כ אין הכרע עכ"ל ולדעתי אין לך הכרע יותר מזה שכתב שם בתחילה הפרים בכוריו וחזר והוסיף עליהן או עטרן הרי התוספות כבכורים וכו' א"כ עיטור בכורים שהן מא"י הרי הן כתוספת בכורים שכללן כאחד ואפי' אינה מא"י ואינה כבכורים לאחרי דברים מ"מ נאכלת בטהרה כדסיים בם וא"כ ה"ה נמי לעיטור בכורים והאי גופה שפסק ואמר ואעי"פ שאינה כבכורים אינה נאכלת אלא בטהרה למד מליסנא דמתני' דקתני ועיטור הביכורים חייב בדמאי והו לא משמע דלענין שנאכלת בטהרה אין חילוק בין תוספת לעיטור והשתא סיפא דמתני' אימתי אמרו וכו' ג"כ בדוקא מתפרשא דאימתי אמרו שהתוספת לכל מילי כבכורים דוקא אם הן מא"י ואם אינן מא"י אינה כבכורים לכל מילי אבל לענין שנאכלת בטהרה אין חילוק לא בין תוספת ובין עיטור ולא בין באו מא"י ובין באו מעבר הירדן או מסוריא דלעולם נאכלין מיהא בטהרה. ובענין פ"ש הרב א"נ דמתני' ר"ש היא וכו' או להאריך בזה דל"ל לאוקמי מתני' דלא כהלכתא: **וספר** תורה. וכן היא נוסחת שהיתה לפני הרמב"ם כמ"ש בפ"ד מבכורים בהלכה

שנויי נוסחאות (בו"ד בבורים מחו ל שאין כו' בכוריםמחו ל בד"ו בבורין לארץ שאין כו' ביכורין לחוץ (סוי"ח) שמביאין את הביכורים בד"ו שמביאים ביכורים. (סוי"ע) פליגי בד"ו פליגין חוץ בד"ו ליתא.

עמודי ירושלים תנינא

שרי והשתא פשיט הש"ס דע"כ ר' יונה הוא דאמר מיחזר מנא דאל"כ אלא ר' ירמיה אמר מחזר מנא למה אמר האי ליסבא מנא ה"ל למימר מיחזר סלא כלשון הכתוב ושמת בטנא אלא ודאי ר' יונה אמר הכי ולכך אמר מנא ולא אמר של משום דס"ל דלאו דוקא של אפי' בתמחוין נמי שרי ומקשה הש"ס על דיוק זה דמהכא אין ראיה דר' פנחס אמר מחזר פטומי; והן תורין ובני תורין ולמה לא אמר לשון הכתוב תורין ובני תורין עכ"ל. ודבר תימא הוא איך עלה על דעתם להמציא פי' המלות זרות מדעתם ולפרש דברי הש"ס דברים שאין הדעת סובלתן ואין ספק שנעלם מהם דברי הש"ס אלו ופירש שבקונטרס עיקר ונכון אלא דקשה מזה אמ"ש הרמ"א בא"ח סי' תע"ג סעיף ה' בהג"ה וז"ל ואם אין לו אחד מאלו הירקות יקח לענה או שאר ירק מר עכ"ל ולפי דברי הש"ס משמע דאינו כשר אלא אלו ירקות ששמם מרור מיהו יש לדחות ולקיים דברי הרמ"א עכ"ל הש"ק:

עין משפט נר מצוה

כה
א ב מיי' פ"ב מבכורי' הל"ח

כו
ג מיי' פ"ג ממעשר הל"ד והכ"מ לא ציין

כז
ד ס מיי' פ"ב מבכורים הל"א ופ' בכ"מ

כח
ו ז מיי' פ"ג שם הל"ז

כט
ח מיי' פ"ג שם הלט"ז

ל
ט מיי' פ"ב שם הל"ה

לא
י מיי' פ"ד שם הל"ד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ג]אמר רבי מנא כל עמא מודין שאין מעטרין את הביכורים מעמון ומואב בב"א טועים לומר שמביאין ביכורים מעמון ומואב. וצ"ל דאהיא כריה"ג דפ"ק דאמר דאין מביאין ביכורים מעבר הירדן שאי"ה ארץ זבת חלב ודבש. דהל"כ מה שעות יש הפסם כ"כ ר"ע כהרי אין ה"ז כת"ק דריה"ג דמביאין ביכורים מעבר הירדן. ועי' בברכי יוסף שהאריך הרה"ג הדיבור בזה אי עבר הירדן דין א"י לו או לא והביא מפ"ה דביכורי' דנחלקו אי מביא ביכורים מעבר הירדן ולא הזכיר כלל מזה דכאן משמע שאין מביאין ובאמת שלת"ק מביאין ואף דאין ראיה מזה דדינו כא"י דלריה"ג הטעם משום שאינו זבת חלב ודבש מ"מ היה לו להעיר מכאן:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א כאן.

תוספתא פ"ב כאן

מסורת הש"ס

מגילה כז

נדרים לח.

ב׳ מגילה כז

ואע"ג דאינו יכול למכרה שאין מוכרין ס"ת אלא לאלו דברים שנשנו בגמרא בהסוגיא: ר׳ יהודה אומר אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה. דס"ל דבכורים כקדשי הגבול הן וחכמים אומרים דכשאר קדשי מקדש הן הואיל ונכנסין הן לבית ונותנין אותן לאנשי המשמר והן מחלקין ביניהן וכדפליגי נ"כ לעיל בפ"ד דחלה בהלכה ח׳ והלכה כחכמים:

גמ׳ ר׳ יוסי בשם ר׳ חייא בר ווא וכו׳. גרסינן דהוא חבירו של ר׳ יונה ובר פלוגתיה ופליגי בהא דקאמר ר׳ חייא בר ווא דשאלו את רשב"ג וכו׳ וכדקאמר לקמן על דעתיה דר׳ יוסי וכו׳: מפני חייו. שיתפרנס מותר למכור: ולא אגיבון. לא השיב להן כלום על זה ור׳ יונה קאמר דלא שאלון לזה מרשב"ג כלל והלכך קאמר הש"ס דלר׳ יונה ניחא דמפני שלא שאלו ממנו לזה לא השיבן אבל לדעת דר׳ יוסי אם שאלון ליה למה לא השיבן אלא דהעיקר כר׳ יונה וכן כי אתא ר׳ חנניה וכו׳ קאמר בהדיא דכ"ש מפני חייו: תני. בתוספתא דנדרים: לתלמוד תורה. שאם לא ילמוד יהא מודר הנאה ממנו אפילו כן מותר למלאות לו וכו׳ מפני חייו: ופליגין. ושואל הש"ס אם פליגי וקאמר דלא פליגי אלא כאן באיש כאן באשה שהאשה היא צריכה אף לחפצים להתקשט בהן כדי שיקפצו עליה לישא אותה: אם היה אדם מסוים. וחשוב עשאו אותו כאשה לחפצים הצריכין לו: תני המוכר ס"ת של אביו. אפי׳ של אביו ומפני ששנינו שאע"פ שהניח אביו ס"ת מצוה על האדם שיכתוב לו ס"ת משלו וזה שכתב לו ס"ת לעצמו ורוצה למכור את של אביו מ"מ אינו רואה סימן ברכה לעולם וכל המקיים ספר תורה בתוך ביתו גם לזה שהניח אביו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד:

תורה אור

רבי יהודה אומר אין נותנים אותן אלא לחבר בטובה. וחכמים [א] אומרים נותנין אותן לאנשי המשמר והן מחלקין ביניהן כקדשי המקדש:

גמ׳ רבי ינאי בשם רבי חייא בר ווא *שאלו לרשב"ג מהו שימכור אדם ספר תורה לישא אשה [ב] אמר לון אין. [ג] ללמוד תורה אמר לון אין. מפני חייו [ד] ולא אגיבון. ר׳ יונה בשם ר"ח בר ווא שאלו את רשב"ג מהו שימכור אדם ספר תורה לישא אשה אמר לון אין. ללמוד תורה אמר לון אין. מפני חייו לא שאלון ולא אגיבון. על דעתיה דרבי יונה ניחא לא שאלון ולא אגיבון. ע"ד דרבי יוסי אם שאלון ליה ולמה לא אגיבון. כי אתא רבי חנניה רבי פנחס רבי יוחנן בשם רשב"ג מוכר הוא אדם [ס"ת] לישא אשה וללמוד תורה וכ"ש מפני חייו. *תני [ה] [ו]המדיר את בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של (יין) [מים] ולהדליק לו את הנר. ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יונתן אף לוקח לו חפציו מן השוק. (ופליגין) [מה פליגי] כאן באיש כאן באשה. אם היה אדם מסוים עשו אותו כאשה. מעשה באדם אחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה ובא מעשה לפני ר׳ יוסי בן חלפתא והתיר לו למלאות לו חבית של (יין) [מים] ולהדליק לו את הנר. תני [ו] המוכר ס"ת של אביו *אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכל המקיים ס"ת בתוך ביתו עליו הכתוב אומר [ט]הון ועושר בביתו [ז]וצדקתו עומדת לעד:

תהלים קיב

סליקא לה מסכת דביכורים

וסידרא דזרעים ברחמי דשמייא

רידב"ז

ר׳ ינאי בשם ר"ח בר ווא. נ"ל ר׳ יוסי בשם ר"ח בר ווא וכן מוגה בירושלמי שת"י וכן מוכח מהא דלקמן:

מותר למלאות לו חבית של מים. וכן נ"ל לקמן בסמוך. כן מוגה בירושלמי שת"י וכן איתא בבבלי במס׳ נדרים דף ל"ח ע"ב ע"ש:

וכל המקיים ס"ת בביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר וגו׳. ובמס׳ כתובות דף נ׳ ע"א גרסינן הון ועושר וגו׳ זה הכותב ספרים וכו׳ ומשאילן לאחרים והכא קאמר כל המקיים ס"ת בביתו קרינן עליו הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד הוא משום דס"ת לשמיעה קאי ושומעין בביתו גם זה צדקה תחשב:

סליקא לה מס׳ ביכורים ברחמי ובסייעתא דשמיא בריך רחמנא דיהיב לן אורייתא קדישא ויזכני ד׳ ברחמיו להפיץ בישראל את הפירוש על כל הש"ס ירושלמי ואודה לשמו בכל יום תמיד. ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן:

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי׳ פ"ג מבכורים הל"א

לג
ב ג ד מיי׳ פ"י מס"ת הל"ב ובכ"מ טוש"ע א"ח סי׳ קנג וטוש"ע אהע"ז סי׳ יא

לד
ה מיי׳ פ"ו מנדרים ולה"מ סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי׳ רכג סעי׳ א

לה
ו טוש"ע שם סי׳ עד

גליון הש"ס וציון ירושלים

[ה]המדיר את בנו וכו׳. ע׳ בר"ן בנדרים דף לח וברא"ש שם בפסקיו:
[ז]וצדקתו עומדת לעד. ע׳ במדרש רבה פ׳ אחרי שביאו סמ"א סי׳ קנד דאם אין לאדם מצוה קבוע לדורות מה היא יש וזהו דאמרו כאן דהמקיים ס"ת בתוך ביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד שיש לו מצוה קבוע לדורות:

הדרן עלך ביצד מפרישין וסליקא לה מסכת דבכורים וכולא

סדרא דזרעים ברחמיו מרובא וסייעתא דשמיא טובא

מראה הפנים

בהלכה י"ד הבכורים וכו׳ וקונה בהן ספר תורה ונוסחא זו דווקית ויש בנוסחות המוטעות כתוב בס"ת ומפרשים אותה בדוחק ואין להאריך:

שאלו את רשב"ג מהו שימכור אדם ספר תורה וכו׳. נראה דהך ליגנא קמייתא דר׳ חייא בר ווא אזלא כהאי דגרסינן בבבלי פ׳ בני העיר ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שא"ל לו יתר על כן אמר רשב"ג. אפי׳ אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם ולפיכך קאמר להאי ליגנא נמי שכא דשאלין ליה מפני חייו ולא אגיבון משום שמהמיר הוא אפי׳ אין לו מה יאכל והא דלא השיבם הסיר מפני שבכלל דבריו הוא שאם אינו רואה סימן ברכה בדמיו א"כ מאי אהני ליה שימכור ויאכל אף לזה ואח"כ לא יהיה לו כלום ולהך ליגנא בתרא דהשאלה לא היתה אלא על אלו שני דברים איכא למימר נמי דס"ל הכי ומשום שמנעו ככר ממנו לזה דמפני חייו אינו רואה סי׳ ברכה והלכך לא שאלו לו כלל אלא אם מותר למכור לאחד מאלו שני דברים שהן מצוה רבה והתיר להם וזהו דעת הרמב"ם שכתב בפ"י מהל׳ ס"ת בהלכה י"ב ואסור לאדם למכור ס"ת אפי׳ אין לו מה יאכל ואפי׳ היו לו ספרים רבים ואפי׳ ישן ליקח בו חדש לעולם אין מוכרין ס"ת אלא לשני דברים בלבד שילמוד תורה בדמיו או שישא אשה בדמיו והוא שלא יהיה לו דבר אחר למכור ובהגהמי"י כתב על זה לא ידעתי מניין לו זה דבירושלמי סוף מסכת בכורים ר׳ יונה בשם ר׳ חייא בר ווא שאלו את רשב"ג וכו׳ עד פנחס ור׳ יוחנן בשם רשב"ג מוכר אדם ס"ת לישא אשה וללמוד תורה וכל שכן מפני חייו וכן נראה דתלמודא דידן נמי שרי אם אין לו מה יאכל דגרים התם בפ׳ בני העיר ס"ר לא ימכור אדם ס"ת וכו׳ משמע דומיא דבתו דליכא איסורא כאין לו מה יאכל אבל יש לו מה יאכל איסורא מי איכא ע"כ שם ויש קצת ראיה לדעת זו דהש"ס הזה סובר כר׳ יוחנן מדמייתא בתריה להאי ברייתא דשנינו ג"כ בבבלי דנדרים המדיר את בנו לתלמוד תורה וכו׳ ואם אפי׳ באיסור נדר התמור סקילו מפני חייו כ"ש באיסור זה שאינו אלא לקיים הס"ת בביתו ואין במכירתו סימן ברכה ומיהו מלינן למימר דלא סמיך הרמב"ם ע"ז דשאני התם דלא התירו לו אלא לשעה ובשאין לו זמן לשאול על נדרו אבל הכא לא התירו לו למכרו לעולם אפי׳ אין לו מה יאכל וכן משמע נמי מהני תרי ליגני דר׳ חייא בר ווא כדפרישית דלדעת הרמב"ם אתיא כהאי דגרסינן בבבלי ומה שדקדק דומיא דבתו דליכא איסורא כאין לו מה יאכל יש לומר דס"ל להרמב"ם דאין ה"נ דאיכא איסורא אף בבתו והכי משמע מהאי דשנינו בפ"ק דקדושין בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו׳ לא הגיע לידו עד שמוכר את בתו וכו׳ ואם זה הוא מחמת הכרחו ולענין ס"ת מיהת דאסורא איכא דהא קאמר נמי לבסוף לוה ברבית הוא וכו׳. ומה שכתב הרמב"ם ואפי׳ היו לו ספרים רבים זה למד מהברייתא דמייתי הכא המוכר ס"ת של אביו וכו׳ וכדפרישית דלרבותא קאמר שאפי׳ יש לו ס"ת אחר מה שמוטל עליו לכתבו אעפ"י שהניח לו אביו כדאמרינן בפ"ב דסנהדרין אפ"ה אין לו למכור ס"ת של אביו דאינו רואה בו סימן ברכה וכדמסיים וכל המקיים ס"ת בתוך ביתו וכלומר אעפ"י שאינו צריך לו מקיים גם להס"ת של אביו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו ודומיא דאמרינן בפ"ב דכתובות זה הכותב ספרים ומשאילן ללמוד דזה שא"צ לעצמו משאילן לאחרים ללמוד וזהו הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד וכן יהי רצון שנזכה לכך א"ס:

מעשה באדם אחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה וכו׳. גרסינן להא נמי לקמן בפ"ב דבילה בהלכה ה׳ ושם נבאר בהגיעי למקומו ברחמי ובסיעתא דשמיא:

סליקא לה כלא סדרא דזרעים ואמונות. בעזרת האל יתעלה השוכן בשמי מעונות.
בה יזכני לגמור סדר מועד ברחמיו המרובים ובמדותיו רב חסד וחנינות:

שנויי נוסחאות (בוי"ג) אם שאלון ליה נד"ו אין שואלין לו. (סוע"ו) מים כ"ס נד"ו. (בוי"ח) חלפתא נד"ו חלופתא. מים כ"ס נד"ו.

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מעשר שני–חלה

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק ראשון	
ג	שו"א	וכראוי ליפול לו ולאחר שהיטה	(בירושלמי קידושין פ"ב ה"ה בד' קושטא) וכראוי ליפול לו וכשעת שחיטה
12	8	מדמי מעשר שני	(בד"א) בכסף מעשר שני
		פרק שני	
יא	2	אמר רבי יונה	אמר ר' מנה
		פרק שלישי	
יח	3	אוכלין שם קדשי קדשים	(בד"א) אוכלין שם קדשים
יט	6	הלקוח בכסף מעשר	(בד"א) הלקוח במעות מע"ש
		פרק רביעי	
42	4	וקרטטה	(בד"א) וקרטמן
		מסכת חלה	
		פרק ראשון	
2	1	ר' אח"ה ור' זעירא ואבא הוה אמר ליה בשם ר' ישמעל	ר' אחוה בשם ר"ז אמר אבא הוא אמר כן בשם ר' ישמעאל
	29	בשם ר' ישמעאל אומר נאמר עירב ארבעת קבין וכו'	בשם ר' ישמעאל לחם לחם עירב ד' רובעין בפני עצמן והימצן ד'רובעין בפני עצמן ועירבן מהו הרי בשעת היובן ראוין וכו'
	30	אתיא דר' יונה כר' ירמיה ודר' יוסי כר' זעירא	אתיא דר' יוסי כר' ירמיה ודר' יונה כר' זעירא
ב	18	וכשרו למנחת העומר	וכשרו למנחת העומר אף אני [אביא] את אלו כו'
4	1	ברם כרבנין	ברם כרבנין לא אתיא
	6	חוץ מן החיטים	חוץ מן החיטים תמן את אמר אין מצטרפין כולן וכא את אמר מצטרפין כולן
	11	והכא אינו מצטרף	וכא נמי אינו מצטרף
	15	הפיגול והניתר ששחקן	הפיגול והנותר והטמא ששחקן
	16	ר' יוחנן אמר	ר' יוחנן ור' אלעזר אמרי
	20	אילו (אמר) [אחד] עשה חמש עיסיות מחמשה מינין ועירבו ואמר רשב"ל	אלו אמרינן עשה חמש עיסות מחמשה מינין ועירבן דאמר רשב"ל
	24	חלוקין על הלל הזקן	חלוקין על הלל חביריו
ג	3	ועירבו חיטים שבו	ועירבן חיטין שבכאן מהו שיבטלו חיטין שכאן ושעורים שכאן מהו שיבטלו שעורים שכאן
ד	9	והלא מן התורה אסור	והלא מה"ת אסור ומפני מה רחוקין מותרין מחצות היום ולהלן מפני שהן יודעין שאין ב"ד מתעצלין בו
	18	ר' יוסי חמי בה וכו'	ר' יוסי הזי בה וכו' אלא ר' יונה אמר קודם לקצירה ור' יוסי אמר קודם להבאה
10	3	כיני מתניתא הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם	כיני מתניתא אף הנודר מן הדגן אינו אסור אלא מהם
12	1	עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה	עבר והפריש ממנו תרומה הויא תרומה
ז	10	פתרין הדין קרייא מאותה שכתוב בה	פתרין הדין קרייא מראשית עריסותיכם תריםו תרומה מאותה שכתוב בה
14	7	שרובו תרומה	כשרובה תרומה
	11	הסאה פוטרת	וכי הסאה פוטרת
	21	ספק מדומע והנאכל משום דימוע חייב בחלה	(בד"א) ספק הנאכל משום דימוע חייב בחלה
ח	5	הקנובקאות חייבות ריב"ל אמר שלא תאמר	הקנובקאות חייבות אמר ר"ה בן עגיל בשם חזקיה בוקיליטא שלא תאמר
	12	מכרזין	מכריחין
	14	אי זו היא המעיטה הנותן המין לתוך קמח	איזו היא מעיסה ואיזו היא חליטה מעיסה נותן חטין לתוך קמח חליטה נותן קמח לתוך חיטין ר"י ב"ר יוסי בשם אביו אומר זה וזה לפטור ואית דאמרין זה וזה לחיוב

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
ה	16	ר' יוסי ר' יסא	ליתא ר' יסא
	שו"א	שמא ימצא הלקוחות	שמא לא ימצא הלקוחות
16	24	א"ר יונה אמר לו ר' יוסי	מלת „לו" ליתא
	40	ותני כן עשאן כעבין חייבת	ותנינן עשאן כן חייבת
		פרק שני	
י	10	שמה אתם חייבים אין אתם חייבין חוץ לארץ	שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ
	13	לחם הארץ לא לחם ח"ל	מלחם הארץ ולא לחם של חו"ל
	21	קמחן וסלתות	בציקות וקמחין
20	14	לא יאכלו ישראל מצה בלילי הפסח	לא אכלו מצה בליל פסח
	20	כה שיהיו תגרי גוים מוכרין להם	כן מה שהיו תגרי גוים מוכרין להן
יב	5	ר' יודה כדעתיה דר"י פוטר במים לפי שאין בהן ממש א"ר אבין לא מיסתברא דלא מהלפא שיטתיה לא היתה	ר' יהודה כדעתיה דתנינן תמן ר"י פוטר במים לפי שאין בהן ממש א"ר אבין לא מסתברא דא אלא מיחלפה שיטתיה ותני לא היתה
	11	עציץ נקוב בסוריא	מלת בסוריא ליתא
יג	6	אין להן הלה בשם	(בד"א) אין להן הלק בשם
	7	העושה עיסתו קבין	העושה עיכתו קביים
	11	אי ארבעת מיל	או דילמא ארבעה
	16	בכפר שמי	בכפר שמאי
	46	ר' ליעזר אומר ניטלית	ר' אליעזר אומר החלה נטלת
26	2	דאכלה ואיתענש כו'	דאכל ואתענש ותקן לאהרים דאכלי ותלי בזה
יד	2	מכיון שניטל מורסין	מכיון שנטל סובין ומוסרין
	6	שהנחתום עינו יפה בעיסתו ובעה"ב רעה בעיסתו וכו'	אלא הנחתום עינו רעה בעיסתו בעה"ב עינו יפה בעיסתו והכ"א לא מן השם הוא זה
28	2	ועיסתו חלה	בעסתה תחלה
	12	שתי קורות לבור אחת	בור אחת לשתי קורות
	21	אתא עובדא קימיה ולא הורי אמר תרתי כל קביל תרי אינון א"ל והא ר' יצחק בר נחמן מורי אפילו כן לא הורי	אתא עובדא קומיה ר' אמי ולא אורי אמר הרי כל קבל תרי אינון, אמרין ליה והא ר' נחמן בר יצחק אורי אפי' כן לא אורי
		פרק שלישי	
טו	8	והדא אמרה	ווידא אמר דא
		מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה מפני שאינו יכול הא אם היה יכול לא גדא הדא אמרה	מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קביים מפני שאינו יכול הא אם היה יכול לא, הדא אמרה
30	8	דתני מעשר טבל	תניא מעשר טבל
	19	ואמר הוא והטמא שבה ויעלה באחד ומאה, ר' יונה	ותימר היא והטבל שבה יעלה באחד ומאה הדא אמרה אין הלכה כר"א בן ערך ר' יונה
	20	ר' יונה א"ר שמואל כו'	אמר ר' יונה ר"ש (קפודקיא) קפוקדא וחד מן רבנין חד אמר כשיש לו להעלות וכאן כשאין לו להעלות והד אמר מכיון שהוא זקוק וכו'
טז	5	לא מסתברא דלא בחול	לא מסתברא דלא אלא בחול
	10	מעורב בחלה	מעורב בעסה ובחלה
32	2	אמר רבי מתניתא	אמר ר' מתניה מתני'
	20	דתנינן תמן	מלת תמן ליתא
	21	משגילגלה תיעשה בטהרה	משגילגלה תיעשה בטהרה ותני עלה וחלתה תלוי באיזה ספק אמרו בספק חלה
יז	10	הקדישה עיסתה עד שלא גילגלה ופדייתה חייבת	הקדישתה משגלגלה ופדאתה חייבת
יח	6	כלום חלקו של גוי חייב לא מחמת חלקו של ישראל	כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של גוי
36	2	כהנא אמר דברי ר"ע	כהנא אמר לדברי ר"ע
	4	מ"ד גלגול פוטר וכו'	על דעתיה דכהנא מ"ד גלגול פוטר מרוח פוטר ולמ"ד אין גלגול פוטר אין מרוח פוטר ברם כרבנין גלגול אינו פוטר ברשות הגוי המרוח פוטר ברשות הגוי

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא חלה–ערלה

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחות ד' קושט' ואמשט'
36	8	וקשיא על דרבנין גילגול פוטר וכו'	וקשיא על רבנן מה־ה פוטר ברשות הגוי ואין גלגול פוטר ברשות הגוי
	23	ושאר מעשר ומעשר שני	ושאר מעשר ומעשר עני
יט	7	פתר לה	פתר לה
	12	ר' יוסי הוה מסמך לרבי זעירא שמע קליה דר' הילא	ר' יונה הוה מסמיך לר"ז שמע קליה דרב אילא
38	3	לאכילה קורא אני	לאכילה א"ל קורא אני
	7	שאינו מוציא ממנו	שהוא מוציא ממנו
כ	3	לית הדא דר' זעירה תתיבה על ר' בון ב"ר הייה	ולית הדא דר' בון בר הייא תתיבה על רבי זעירא
	6	ראוי להיעשות תרומה כיוצא בו וכו'	ראוי ליעשות תרומה על כיוצא בו חולין שבו מבטלין אותו ובטל כו' הואיל ואותו הטבל ראוי להיעשות תרומה על כיוצא בו וכו'
40	6	שכבר קידשתנו	שכבר קדש ואם לאו מוציא חלה על הכל
	7	ואם לאו מביא ד' רובעין	ואם לאו מביא ארבעת רביעין קמח
כא	12	לחולין מבעוד יום	למעשר מבעוד יום
42	12	מוציא אחד על הכל	מוציא חלה על הכל
כב	6	א"ר יצחק בר לעזר שלא יהא	אר"י בר"א בשם ר' אלעזר
	7	חזר ר"י בר לעזר	הדר ר' אלעזר
	11	לקט דלעת	תני לקט דלעת
	13	דברי רבי רשב"ג אומר	דברי רשב"ג רבי אומר
	17	היה צריך	תניא היה צריך
		פרק רביעי	
כג	מתני'	וקב תרומה	או קב תרומה
		שניטלה חלתו	שניתנה חלתו
46	5	מן האמצע	ליתא
	שו"א	בכפר בנותני	בכפר עתני
		כמה דתימר תמן...אוף הכא כן	כמה דתימר הכא...אוף התם כן
כד	11	עבר והפריש ממנה חלה אינה חלה	עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה אף כאן אינה חלה
	14	ורבנן מדמין לה לאומר ה"ז תרומה על הפירות האלו לכשיתלשו	ורבנן מדמין לה לאומר ה"ז תרומה על הפירות האלו המחוברין
	18	אית תניי תני קולו חומרו מ"ד	אית תניי תני חומרו קולו ואית תניי תני קולו חומרו מ"ד
50	5	ועד אמנם	(בד"א) ועד אמנה
	34	ביקש ר"ג ב"ר	בקש ר"ג ברבי
52	5	מבעל הבית והמתארח אצלו	(בד"א) מבעה"ב המתארח אצלו
	6	אינו צריך להפריש חלת דמאי	אם יודע שרוב מוכנסין משלו מפריש חלה דמאי
	14	מגזיב עד הנהר מגזיב עד אמנם	מכזיב ועד הנהר מכזיב ועד אמנה
	שו"א	מטוורס אמנם	מטורי אמנון
	6	שבצדדין מהן	ניסין שבצדדין מהן
	16	מ"ד הירדן מחו"ל והירדן יגבול אותו לפאת קדמה	מ"ד הירדן מחו"ל כי אתם עברים את הירדן אל ארץ כנען (במדבר ל"ג נ"א)
	17	ומ"ד הירדן גבול בפני עצמו והוא שיהא במקום אחד	מ"ד הירדן גבול בפ"ע והירדן יגבול אותו לפאת קדמה (יהושע י"ח כ')
	19	עשה	ליתא
		ירדן שנטל	תני ירדן שנטל
	20	אם במקום	מלת אם ליתא
כז	7	אוף ר' יודה מודי בה	ואף ר' יוסי מודה בה
	11	ואינה נאסרת באחד ומאה	ואינה נאסרת במאה
	17	ותרומת חו"ל אוכל	ותרומת חו"ל אוכל והולך
	21	או אפילו	מלת או ליתא
	22	בן עקביה	בן עקיבא
	27	הבכורות והבכורים לאנשי משמר	החרמין והבכורות וקדשי המקדש והבכורים לאנשי משמר
	32	משמר בנין	משמר מנין בנין
54	5	מעתה אף המטלטלין	מעתה אף המטלטלין וכי תימא ה"נ והתניא
	10	עשרים וארבעה מתנות	תניא עשרים וארבעה מתנות
	במתני'	בן אטימס העלה בכורו'	בן אטימס העלה בכוריו
כח	1	בפרוור	בפרוורי

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
כח	14	מן החוט ולחוץ מן החוט ולפנים	מן החוט ולחוץ או מן החוט ולפנים
		מסכת ערלה	
		פרק ראשון	
2	21	מן דבתרתא	מן דבתריתא
ב	11	אם אומר עצו אין אדם יוצא בה ידי חובתו בחג	(בד"א) אם אומר עצמו אין אדם יוצא י"ח בחג הסוכות
	17	והעליון לכייג	והעליון לסייג מהו
4	10	והכא עיקרו פטור	והכא נמי כו'
	11	כל שאין לו ערלה	כל שאין לו ג' [שנות] ערלה
	שו"א	שורש פטור פוטר	(בד"א) שורש הפטור פוטר
ד	3	ערלה מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו	גוי שהרכיב אילן וגו' חייב בערלה, מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו (וקאי זה על ההלכה גוי שהרכיב אילן)
8	מתני'	אילן שנעקר והסלע עמו	אילן שנעקר והסלע עמו שטפו נהר והסלע עמו
10	18	גבי זקינה ראוי	גבי זקינה מימר ראוי
ו	23	א"ר יודן אבוי דר' מתנייה תפתר שנשרו העלין	ונבדוק בעלין א"ר יודן וכו' תפתר שנשרו העלין
12	5	ר' יוסי בשם ריב"ל בשם ר' פדיה נ"ט אחד מששים אמר ר' שמואל בר רב יצחק לר' חייא בר בא הא ר' יוסי פליג עלך	ר' אסי בשם ריב"ל בשם ר' פדיה נ"ט אחד ממאה ר' חייא בר ווא בשם ריב"ל נ"ט אחד מששים א"ל ר"ש בר יצחק לר' חייא בר ווא הא רב אסי פליג עלך
	13	כל האיסורין משערין אותן כילו כן	כל האיסורין שבתורה משערין אותם כאילו הן בצל וקפלוט
	15	אחד מששים	אחד מששים ושניהן למידין מאיל נזיר
	28	ותוב	ליתא
ז	3	והלא כל הנטיעות	(בד"א) וכי כל הנטיעות
ח	15	אין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה מותר אין תימר פגין פרי עשה כן בתרומה מותר	אין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה אסור אין תימר פגין פרי עשה כן בתרומה מותר
		פרק שני	
י	10	יש לך קדשים שאינו אוכל בהן פרט לעירובין וליתר ממאה	יש לך קדשים שאינו אוכל פרט לעירובין פחות ממאה ויש לך קדשים שהוא אוכל בהן פרט לעירובין וביתר ממאה
	21	עולות כעולות אבל חטאת בעולות	אוכלי קודש כאוכלי קודש אר"ה הדא דתימר עולות כעולות אבל עולה כחטאת
20	1	מאן תנא אין מצטרפין זה עם זה וכו'	ומצטרפין זה עם זה (פסקא דמתני') מאן תנא מצטרפין זה עם זה ר' מאיר היא דאמר ר"א בשם ר' לדברי ר' מאיר כל אסורין שבתורה מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה, ותנינן (ערלה) מצטרפין זה עם זה בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם דברי ר"מ
	שו"א	שנפלו שלשה קבין ערלה וכו'	(בד"א) שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין של כלאי הכרם באחת מהו כמו שנפלו ג' קבין ועוד ערלה וג' קבין של כלאי הכרם או כמו שנפלו ג' קבין של ערלה ואח"כ נפלו ג' קבין של כלאי הכרם
יא	12	נפלה סאה תרומה לתוך	נפלה ערלה לתוך
24	31	שאיבה ניכרת	שאינה ניכרת
יג	8	מתניתין כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר	מתניתין כמאן דאמר נ"ט לפגם אסור
26	3	כבר נתחמצה העיסה	כבר נתחמצה העיסה ותנינן נפל תרומה תחילה דברי הכל אסור

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
טו	14	שלשה תמרים ביום אחד זאה"ז	(בד"א) ג' תמרים בג' ימים זאח"ז
	29	לא משום	אלא משום
30	16	שביעית אצל הכהנים מותרת	שביעית אפילו אצל הכהנים אסורה
		פרק שלישי	
32	7	מ"ד בעורל את פריו קליפין וגרעינין במשמע מ"ד בסמוך לפריו קליפין במשמע ולא גרעינין	מ"ד בסמוך לפניו קליפין וגרעינין במשמע ומ"ד בעורל את פריו קליפין במשמע ולא גרעינין
	12	באבר מן החי	בבשר מן החי
	22	מיעט איסור הנייה שבו	כבר מיעט איסור הנייה שבו
34	15	כדי לצבוע את רואה	כדי לצבוע אפי' את רואה
יח	19	מצמר הבכור	משיער הבכור
יט	18	אפר הבית	אפר בית המנוגע
כ	13	כרם של ערלה כו' ובסוריא מותר א"ר יודן אף זה ספיקו אסור	ובסוריא מותר, ואיזהו ספק כלאי הכרם שהוא נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר, אר"י אף זה ספיקו אסור
	20	עוד היא בקדמייתא יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט	עוד היא בקדמייתא וכו' ובלבד שלא יראנו לוקט, ואית דאמרי זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד, ור' יוחנן אמר ערלה דאורייתא חמירא כלאים דרבנן קילי
	26	בחדש שכן יוצא בחוץ	בחדש שכאן שיצא בחוץ
40	10	אין עושין עם ישראל בכלאים	אין עושין עם הגוי בכלאים
		מסכת בכורים	
		פרק ראשון	
4	16	אם מראשית ולא כל ראשית אין לך אלא חטים ושעורים בלבד ת"ל פרי אדמתך וכו'	אי מראשית אין לך אלא חטין בלבד ת"ל כל פרי האדמה וכו'
	18	ונאמר כאן ארץ חטה	ונאמר להלן ארץ חטה
	שר"א	רבי שמע	ר' זעירא שמע
ג	7	לא לאברהם	אלא לאברהם
ה	25	אם בפירות שהביאו שליש לפני ר"ה על הפירות שהביאו שליש לאחר ר"ה	אם בפירות שהביאו שליש לאחר רה"ש על הפירות שהביאו שליש קודם רה"ש
10	17	כתוספות הבכורים פטורים מן הדמאי כו'	כתוספות הבכורים פטורים מן הודאי וכ"ש מן הדמאי אין תעבדינון כעיטור בכורים חייבין מן הודאי (בדמאי)
ו	15	תני אשר נתתה	תני ר"ש אומר אשר נתתה
	19	מ"ד ארץ זבת חלב ודבש אפילו כן	מ"ד ארץ זבת חו"ד לפי שאינה ארץ זבת חו"ד
	25	תני חכירי בתי אבות	תני אריסין וחכירי ב"א

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק שני	
ז	4	זר שאכל תרומה בעון מיתה	רב אמר כהן שאכל תרומה בטומאה בעון מיתה
	6	אוכלי תרומה בזדון	אוכלי תרומה בזרים
	34	מבעיר את התרומה בטומאה	אבל מבעיר אתה את התרומה בטומאה
	36	או בלקוה בכסף מעשר שנטמא אמר ר' יהודה אוף בבכורין שנטמאו דברי הכל	או בלקוח בכסף מעשר שני שנטמא כדאמר ר' יהודה או בבכורים שנטמאו לדברי הכל
14	16	הידים תחילה לחולין	תחילה לחולין ולמעשר
ח	16	ואוסרין כל שהן מלוכל בירושלים	ואוסרין כל שהן בעירובין מלאכול בירושלים
	23	כשם שאין מחיצה לזרים כך אין מחיצה לאכילת בהמה	כשם שאין מחיצה לאכילת זרים כך אין מחיצה לזרים וכשם שאין מחיצה לאכילת בהמה כך אין מחיצה לבהמה
16	19	לא כן אילפין רבי ראיתי כו'	לא כן אילפן רבי איתי כגרים שנים ואמר אוף הכא וגידוליהן שנים
ט	12	תניי תמן התרומה והבכורים כו'	תמן בנותנה הכא בנוטלה דתניא המעשר והבכורים אחד הנותן ואחד הנוטלן טעון וידוי ותרומה נותנה טעון וידוי ואין נוטלה צריך וידוי
	מתני'	שיעור כתרומה	שיעור כתרומה גדולה
י	8	לקטן משישית המישית	ליתא
20	2	מין הוא עיקרו	מין בפני עצמו הוא עיקרו
	5	מתני' דלא כר' לעזר דתני ר' לעזר אומר כו'	מתני' כר' אלעזר דתניא ר' ליעזר אומר כו' חייבין על חובו
		פרק שלישי	
יא	11	כגון יהויריב ומכיריו	כגון יהויריב ומכיריו ידעיה ומכיריו
22	60	עד זמן דמיתמני ר' ומינה ך'	(בד"א) עד זמן דמיתמני ר' ומינה רבי
	שו"א	הוה כד מסקים	הוה בדומסקים
יב	28	ר' יונה בעי הניחן בלילה	ר"י בעי הניחן בלילה מהו
	31	תני אין ענייה אלא מפי אחד ולא עוד אלא שסמכו למקרא ועניית ואמרת	תניא ולא עוד אלא שסמכו למקרא ועניית ואמרת ואין עניה אלא מפי אחד
24	1	דאת אמר פטורים	ואית דאמרין פטורין
	7	די אמר סלה	ויימר סלא
	14	שאין בני אדם טוענין שמביאין	שאין בני אדם טוענין לומר שמביאין
	30	תני ופטורה מן הודאי ומן הדמאי	תניא תוספת בכורים נאפלת בטהרה ופטורה מן הודאי ואצ"ל מן הדמאי ועטור בכורים חייב בדמאי ואצ"ל שחייב הוא בודאי

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת תרומות פרק א

עמוד | שורה

א 7 **קטן שלא הביא שתי שערות רי"א תרומתו תרומה**
בבבלי נדה מ"ו ע"ב מ"ב א המשנה ושם הגי' רי"א אין תרומתו תרומה, ועי' בר"ש כאן, ובפי' הרי"ק על הרמב"ם בה' תרומ"ת פ"ד ה"ה היתה לפניו הגי' בנדה הנ"ל כמו שהיא לפנינו כאן

13 **אשר ידבנו לבו פרט לחרש ולשוטה**
לפני רש"י היתה הגירסא משונה וז"ל בשבת קנ"ג ע"ב „ותורם את שאינו שלו בלא רשות דכתיב תבואת ורעך (דברים י"ד) וח"ש ושוטה וקטן דכתיב אשר ידבנו לבו שיש לו לב להתנדב בהש"ס ירושלמי" עכ"ל

24 **את שכתוב בו מחשבה כו'**
עי' ירושלמי יבמות פי"ג ה"ב.

25 **ואת שאין כתוב בו מחשבה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו**
בתוס' חולין י"ב ע"ב ד"ה ותיבעי פירשו „כיון שעיקר תרומה במחשבה וקטן אין לו מחשבה לא מסתברא שיוכיח המעשה על מחשבתו".

28 **הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן**
בתוס' חולין י"ב ע"ב ד"ה ותיבעי „והדר פריך וכו' דתנינא הכל כשרין לכתוב את הגט ואפילו חש"ו ואמר ר"ה והוא שיש פקח עומד על גביו וכו'. ותימא לר"י שבא לתרץ מגט אתרומה וכו'.

2 8 **ר' שמואל בנו ש"ר יוחנן בן ברוקה אומר בינן לבין עצמן אין קידושיהן קדושין**
בתוספתא פרה פ"ה הגי' „ר' שמואל בנו שריב"ב אומר חרש שוטה וקטן שקדשו ואחרים רואין קדושן כשר" והכוונה למי חטאת ולא לקדושי אשה. כי אם נאמר בקדושי אשה הלא גם בגדול פיקח שקידש בלא עדים אין קדושיו קדושין. ומה א"כ יאמר כאן חו"ש ועי' יומא מ"ג ע"א ובפי' ר"ח שם.

13 **אבל אם היה פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו**
צ"ל תורם ואחרים מקיימין. כמ"ש בתוספתא פ"א דתרומות.

16 **על השונה הזה.** בבבלי גיטין ע"א ע"ב א"ר יוחנן חלוקין עליו חבריו על רשב"ג.

2 20 **והרי שכתב כתב ידו או שאמר לסופר כתוב**
במקור בתוספתא גיטין פ"ב הלשון מתוקן „כתב בכתב ידו לסופר כתוב וכו'".

ב 14 **מאן תנא חרש דלא כר' יהודה**
בפי' מהר"י בן מלכי צדק סימפונטי הגי' משונה וז"ל „ואמרינן מתני' דתני חרש דלא כר' יהודה דתניא אמר ר' יהודה חרש שתרם תרומתו תרומה" עכ"ל ולפנינו ליתא זה.

22 **היוצא בלילה.** בר"ש הגי' „היוצא יחידי בלילה

היוצא בלילה קונטרוקוס
בתשו' הגאונים (זכרון לראשונים סי' רמ"ה) הגי' גונדרפוס רוח רעה" ובתוס' חגיגה (ג' ע"ב) „היוצא בלילה יחידי אימור גנדריפס אחזיה והלך בבה"ק ולשדים והמקרע כסותיה אימר בעל מחשבות מאבד מה שנותנים לו קוביקוס וכו' עכ"ל.

25 **המקרע את כסותו סוליקוס**
במוסף הערוך ע' קינוקוס „ירושלמי דגיטין פ"ז שאחזו קוניקוס פי' בל"י עושה עצמו ככלב וכו' קודייקוס. בתשו' הג' הנ"ל „מי שאחזו קורדיאקוס" ע"ש

4 7 **שאימן על ידו.** גי' הר"ש „שזימן על ידו"

4 6 **ואביו מוכר ע"י תרומתו תרומה**
במלאכת שלמה גורס „תרומתו תרומה דברי ר יהודה ובפי' הרא"ש (בס' פי שנים) על ס' זרעים הגי' „דברי ר' יהודה אמרו לו לא הוא שתרם וכו'.

12 **ואם היה לוקט ונותן לו**
בתוספתא תרומות פ"א ואם היה בעל הבית מלקט ומוסיף עליהן בין כך ובין כך אינו חושש משום גזל".

ג 17 **אף שלוחכם בני ברית**
בתשו' הגאונים (זכרון לראשונים סי שי"ב) „ואמרינן בתלמוד נכרי לאו בר תורה הוא".

ד 1 **למי נצרכה לר' יוסי**
בפי' מהר"י במ"צ הגי' „הא מני ר' יוסי"

8 **והאזנת למצותיו**
פי' ר"ח במגילה כ' ע"א „ירושלמי ר' יוסי אומר והאזנת למצותיו השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך"

17 **חברייא בשם לעזר**
הגי' הנכונה באו"ז ח"א שס"ז וז"ל „דאמר בירושלמי פ"ג דתרומות ופ' מצות חליצה ובפ"ק דחגיגה חברייא בשם ר לעזר למען ישמעון עד כדון למען ילמדון ולמען ילמדון א"ר יונה ההיא אמרה לית כללי דתנינן תמן חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וסברין מימר מדבר ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר אינו חרש ותנינן החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ואמר ר"י לפי שאינן יכולין לומר ואמר ואמרה ותנינן חרש שדברו בו חכמים בכ"מ שאינו שומע ואינו מדבר הדא מסייע לר"י יונה דאמר לית כללי דרבי כללי" עכ"ל.

8 3 **את שכתוב בו מחשבה תורם וכו'**
יש להלק כל המאמר ע"פ הירושלמי יבמות פ"ג ה"ב ע"ש

ה 3 **והדא דכהנא פליגא דר' יודא**
בר"ש שביעית פ"ו מ"א „וקשיא דכהנא על דר"י. דר"י פוטר מבלו דבר תורה ואתה כן, כלומר בקטן פוטר טבלו מאיסור ותרומתו תרומה לר' יודה וא"כ הקדישו נמי יהא הקדש להתחייב עליו משום שחוטי חוץ וכו' ומשני הירושלמי כמ"ד מאליהם קבלו עליהם את המעשרות כלומר דלא אמר ר"י תרומתו תרומה אלא משום דתרומה דרבנן" עכ"ל.

8 **תרומת עצמן בהן**
בתוס' שאנץ בעדיות פ"ב מ"ב הגירסא „ואם תרמו בש"א תרומתם תרומה ובה"א אין תרומתן תרומה" ובפי' הראב"ד שם הגירסא תורמין זיתים על השמן וענבים על היין דברי ב"ש ובה"א אין תורמין. עיקרה במס' תרומה פרק ראשון ומסיים בה הכי ומודים שאם תרם שחייב לתרום שניה וכו'" ע"ש.

שורה | עמוד

10 | 2 | דברי ב״ש. י״ג דברי ב״ש

22 | ואין בני אדם מועין

בר״ש „אין בני אדם נאמנין לומר וכו׳״

י׳ | 3 | ולא מעשר ראשון שניטלה תרומתו

במתניתא דב״מ וכן בכפו״פ פ״ח הגי׳ „ולא ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו״ וברמב״ם ה׳ תרומות פ״ה הי״ג „המפריש תרומה ממע״ר שלא נטלה תרומתו ובהשגות הראב״ד שם „א״א אין אלו אלא דברי תימא המשנה אמרה אין תורמין ממעשר שניטלה תרומתו וכו׳ ועי׳ בכ״מ ומש״ל שם.

3 | ולא ממע״ש והקדש שנפדו

במתניתא דב״מ הגי׳ „ולא ממע״ש והקדש שלא נפדו, וכן גי׳ הרמב״ם ה׳ תרומת שם „או ממע״ש והקדש שלא נפדו ובכפו״פ שם „ולא מהקדש שלא נפדה״ וכן גרס הרמב״ם שם, וע״ש בכ״מ.

ואם תרמו אין תרומתן תרומה

בסמ״ג (עש״ין קל״ד) הגי׳ „ואם תרם תרומתו תרומה״ ובבאור מהר״י קורקוס ז״ל הרמב״ם ה׳ תרומות (פ״ה הי״ג) „ראיתי מי שכתב שהראב״ד גרס בדברי רבינו (הרמב״ם) תרומתו תרומה וכו׳״

12 | ואם תרם תרומתו תרומה

במשנה לעיל „ואם תרם אין תרומתו תרומה״ וכן היתה הגי׳ כאן לפני בעל מלאכת שלמה וז״ל „ואם תרמו אין תרומתן תרומה ירושלמי על דעתיה דחזקיה במחלוקת שנו ה דאיכא תנא דס״ל דבדיעבד תרומתו תרומה ע״ד דר׳ יוחנן דברי הכל״ עכ״ל. אבל גי׳ והסמ״ג בהמשנה לעיל „ואם תרם תרומתו תרומה״ ועי׳ בתוס׳ רע״א מ״ש במשנה זו.

20 | והשוטה. ליתא במשנה כאן וברובי ספרי הגאונים.

21 | ואם התפלל תפלתו תחנונים

בפי׳ ר״ח בפסחים ז׳ ע״ב „תפלתו תחנונים כלומר ידי תפלה יצא״

שו״א | שתוי כל ששתה רביעית שכור ששתה יותר

במדרש שמואל (פ״ב) „שתויי פחות מרביעית״ ובר״ש תרומות כאן הגי׳ משונה, וז״ל „בירושלמי מחלק בין רביעית לפחות מרביעית״.

12 | 3 | ואפילו מדומדם

בתוס׳ ברכות כ״א ע״ב ד״ה מכאן מפרשי ואפילו מדומדם „אפילו שתוי ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי, ובמוא״ח סי׳ קפ״ה פירש מדומדם נרום ואינו מיושב בדעתו, ועי׳ בב״י שם. ובחי׳ הרמב״ן ברכות כ״ב ע״ב ד״ה אבל גרם בירושלמי „ואפילו מתנמנם״ (תחת מדומדם).

9 | א״ר יהושע בן לוי כאן וכו׳

בפי׳ מהר״י במ״צ (תרומות פ״א מ״ו) „גרסינן א״ר חנינא נראין הדברים בתרומה גדולה שצריך לתרום מן המוקף כו׳״ ולפנינו כתוב מאמר ר״ח לעיל עמוד 10 שורה 9, והמאמר מקומו כאן כמו שהי׳ למהר״י במ״צ הנ״ל.

16 | והתנינן אבל תורם וכו׳

המפרשים פירשו בקושיא היא אבל בפי׳ הרא״ש כאן ליתא מלת והתנינן והדבור אבל תורם הוא היא הסיפא דמתניתין וגלה קאי ר׳ לעזר כיני מתני׳ וכו׳ וכ״ה בפי׳ מהר״י במ״צ, וּבר״ש הגי׳ תני אבל תורם וכו׳.

ז | 14 | תמן תנינן. אולי צ״ל אנן תנינן

25 | בש״א תורמין. במלאכת שלמה בתרומות פ״א מ״ב הגי׳ „בש״א תרומת עצמן בהן ובה״א אין תרומתן תרומה וכו׳״.

14 | 12 | תרומה ומעשרות. בר״ש הגי׳ „תרומת מעשר״

שורה | עמוד

ח | 2 | תנינן דבתרה אין תורמין וכו׳

בשו״ת רדב״ז סי׳ שני אלפים ק״ז „והא דגרסינן בירושלמי עלה דמתני׳ שמן וכו׳ תנינן דבתרא כלומר במשנה שלאחר זו אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וכו׳ ואם תרם תרומתו תרומה והכא את אומר אפי׳ לכתחלה. אין עיקר הקושיא משמן על זיתים הנכבשים דמצי לפרושי שנכבשו ונגמרו מלאכתן אבל עיקר קושייתו מיין על ענבים לעשותן צמוקים וכיון דבעי להו לצמוקין לא נגמרו מלאכתן עד שיעמיד ערימה אין תימר שניא היא מדבר שנגמרה מלאכתו כלומר אם תרצה לומר בזיתים הנכבשים וצמוקים דבר שנגמרה מלאכתו הוא והתנן הפרד וכו׳ ומשני ר׳ יוסי בשם ר׳ יצחק וכו׳״ עכ״ל, ועי׳ בר״ש כאן.

23 | ונמלך לדורכן כו׳

במלאכת שלמה תרומות פ״ט מ״ט „ונמלך לדורכן אינו צריך להזור ולתרום הא לא נמלך תרומה ויחזור ויתרום הכי איתא בירושלמי, וצ״ע לענ״ד אם אינו טעות ולא הובא בהר״ש ז״ל ושמא דבתמיה בעלמא הוא וכו׳״.

פרק שני

16 | 27 | מה גורן ויקב אפשר

בתשו׳ הרשב״א סי׳ ר״צ הגי׳ הנכונה „מה גורן אי אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור פי׳ מה שפוטר את הגורן דהיינו חטה אחת וחטה אחת אי אפשר להיות מקצתה טמאה ומקצתה טהורה וכו׳״ עכ״ל ובפי׳ הרא״ש (בס׳ פ׳ שנים) הגי׳ „מה דגן אי אפשר״, ובתוס׳ רי״ד בב״ק קט״ו ע״ב „דהכי גרסינן בירושלמי מה גורן ויקב אי אפשר וכו׳ למדין אפשר משאי אפשר פי הגורן והיקב הוי חיבור ואם הוכשר הגורן מקצתו ונגע השרץ במקצתו כלו טמא וכו׳״ ע״ש ועוד בכמה ספרי קדמונים הגי׳ כן „אי אפשר שיהא מקצתו׳

16 | 28 | למדין אפשר משאי אפשר

בבבלי נאמר בכמה מקומות „אין דנין אפשר משאי אפשר׳

29 | לא יהא תרומתו תרומה

בתוס׳ רי״ד הנ״ל „מעתה לא תהא תרומתו תרומה ונתתם ממנו כתיב פי׳ כיון דמקרא ילפינן ליה לא תהא תרומתו תרומה ואלמה תנן ואם תרמו תרומתן תרומה ואהדר ונתתם ממנו כתיב פי׳ האי ונתתם קרא יתירא הוא דהו״ל למכתב כן תרימו גם אתם וגו׳ אמאי כתיב ונתתם למדרש מכל מקום״ עכ״ל, וכ״ה בחי׳ ר״י קירקוס על הרמב״ם.

כל הדברים למידין ומלמדין

בחי׳ הרדב״ז ה׳ תרומה פ״ג ה״כ „ואמרינן נמי בירושלמי פ״ב כל התורה כולה למידה ומלמדת חוץ מן התרומה כלומר גדולה שמלמדת ואינה למידה דכתיב ממנו מן המוקף״ עכ״ל.

33 | טול מן המקודש שבו

בתו׳ רי״ד בב״ק הנ״ל הגי׳ „בליל מן המקודש שבו פי׳ המקודש שבו לאפוקי טמא שנתחלל בקדושתו״ עכ״ל ובחי׳ הרדב״ז ה׳ תרומות פ״ה ק״ז „ירושלמי ומניין שתרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא רב כהנא אמר מכל הלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו״, עכ״ל וכה״ג בחי׳ מהרי״ק בה׳ תרומות ל״ד ע״ב.

34 | על תרומה גדולה

הרמב״ן (בחידושיו גיטין ל״א ע״א) גרס בירושלמי „על תרומת גורן״.

ט | 1 | אחד ביהודה

גי׳ ראשונים „אפילו אחד ביהודה וא׳ בגליל יכול לתרום תרומת מעשר מזה על זה.

עמוד | שורה

ט 6 **כשם שאינה ניטלת מן הטמא על הטהור כך אינה ניטלת מן הטמא על הטמא**
בר"ש הגי' „כך אינה ניטלת מן הטהור על הטמא" ובחי' הר"י קורקוס על הרמב"ם בה' תרומות דף ל"ד ע"א מביא הירושלמי בגי' משונה, וז"ל „ר' נחמיה אומר כשם שנטלת מן הטהור על הטמא כך נטלת מן הטמא על הטהור ע"כ והלכה כת"ק" עכ"ל ולעיל שם דף ל"ג ע"ב „וגדולה מזו א"ר נחמיה שכמו שנטלת מן הטהור על הטמא כך נטלת מן הטמא על הטהור" עכ"ל, ועי' בתוספתא תרומות ספ"ג.

8 **ומודה ר' נחמי' בדמיה.** צ"ל בדמאי.

14 **כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני**
ביוחסין (קראקא שמ"א דף ג' ע"א) „ובעל הערוך פי' כל מקום שתמצא באמת אמרו הלכה למעשה היא" ובערוך שלפנינו ליתא מלת למעשה ועי' בשו"ת. חות יאיר סי' קצ"ב, וכתוב במבוא התלמוד לר"י ן' עקנין (צד 15) „כ"מ שנאמר בו באמת הל"מ הוא וכו' ויש הלכות שלא נאמרו בהם באמת והן הלכה למשה מסיני ומספר הכל ל"א ואלו הן וכו'.

18 18 **והיינו נושו.** צ"ל והיינו נשוך"

ש"א **חמשה שקין בגורן אין תורמין וכו'**
בפי' הרא"ש חלה פ"ב מ"ד (בספר פי שנים) „אבל לענין לתרום מן המוקף אף נגיעה לא בעינן רק שיהו סמוכים זה לזה בפנים וכו' ואמרינן עלה בירושלמי חמשה שקין בגורן תורם ומעשר מזה על זה" עכ"ל, וכ"ה ברא"ש ה' הל"ה סי' ד.

5 **ונמצא תורם מן המוקף**
נ המקור בתוספתא תרומות הגי' „נמצא תורם מן הטהור על הטמא ומן המוקף.

14 **כשניטמא משישלה**
בפי' הרא"ש „ומפרש בירושלמי דוקא כשנטמאו אחר שנגמרה מלאכתן ונראה כבר לתרום בטהרה.

י"ב 16 **השוכח תבשילו ע"ג כירתו בשבת**
באשכול ח"ג צד 13 השוכח קדירה ע"ג הכירה וקדשה עליו שבת (וכן איתא בשבת פ"ג הא).

24 10 **אין תורמין ממין על שאינו מינו**
בסמ"ג עשין קל"ד „שנינו בפ"ב דתרומה אין תורמין ממין על שאינו מינו שנאמר, כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב"

17 **מן בני המדינה וכו'**
בשו"ת מהר"י מינץ סי' ק"ז „שמצינו עיר גדולה נקראת מדינה וכו' ועוד ראי' מפ"ב דתרומות „תורמין בצלים מהמדינה על הכפרים וכו'"

שו"א **זה אחד משלשה מדרשות שהן מחוורין**
בר"ש תרומות פ"ב מ"ד הגי' זה אחד מן הדברים המחוורים בתורה".

י"ג 10 **אפי' מן אגדון על שמתית ומן שמתית על אגדון**
בר"ש ג' „מאגרון על עמסית" ובנזיר פ"ה הגי' „שחמתית ונמצאת אגרון" ובחדושי מהרי"ק ה' מע"ש פ"ד ה"ב גורס בירושלמי „אפילו מן דאגדי על השחמתיות פי' אגדה ושחמתית שני מיני חיטי' הן אחד רע ואחד יפה", ובפאה פ"ב ה"ה „קצר חצי האגדו וחצי השמותית.

26 שו"א **א"ר יוחנן דר' יהודה היא דר"י מתיר**
באו"ז ח"א סי' קס"ב „דר"י היא, פי' הא דקתני שאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל וסובר הואיל ונתבשל אישתני לגריעותא ר' יהודה היא" עכ"ל ולפנינו מפרש ההפך דר"י מתיר מפני שהוא משביחו. ובשבלי הלקט סי' קמ"ה ואי קשיא ממאי דתנן תורמין וכו' כבר הקשו קושיא זו בירושלמי דגרסינן התם כולה מתניתין ר' יהודה היא דאמר לעולם תורם מן היפה ולא כרבנן דאמרי מן המתקיים וכו'" וכל זה ליתא בנוסחתנו.

עמוד | שורה

ד 1 **ואר"י מחלפא שיטתיה דר' יהודה**
באו"ז שם „ואמר התם דלר"י מוחלפת השיטה והוא שונה דר' יהודה אוסר לבשל יין של תרומה ורבנן מתירין" עכ"ל ובשו"ת מהר"ם בר' ברוך סי' ת"ע „ומסיק בגמ' דבין לר' אלעזר ובין לר"י מותר דהלכה כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ומתירין מפני שמשביח' וכו'" וגרסתו משונה שלפנינו

פרק שלישי

28 7 **נפלה אחת וכו'**
בסמ"ג עשין קל"ד „ביצד נפלה"

13 **ולוקין עליה חוץ לחומה**
בר"ש „ולוקין עליה אם אכלו חוץ לחומה אם הוא תרומת מע"ש".

טו 9 **רבי וחבריו הלכה כרבי**
באשכול ח"ג צד 49 „הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו" וכ"ה בהרבה מספרי הראשונים.

12 **רבי יוסי וחביריו הלכה כר' יוסי**
בבבלי עירובין מ"ו ע"ב הגי' ר' יוסי וחביריו הלכה כר' יוסי ובפי' ר"ח שם ובריי"ף ורא"ש ועוד כמה ראשונים גרסי „ר' יוסי וחבירו" ובתוס' רי"ד בעירובין שם „המורה (רש"י) פי' וכו' וכר' יוסי אפילו במקום רבים ואינו נ"ל דבכולהו כתוב מחבירו כר"ע מחבירו וכר' יוסי מחבירו וכר' מחבירו וכו' ושמא כך מצא כתוב הגי' בספרו"

15 **ר"מ ור"ש הלכה כר"ש**
בבבלי עירובין מ"ו ע"ב בתיקו.

23 **רע"א תרומת שניהם תרומה**
בתמורה י"ג ע"א הגי' „מתניתין מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זאח"ז ר' אליעזר אומר תרומת שניהם תרומה (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו) רע"א אין תרומת שניהם תרומה" וע"ש בתוס' ד"ה מתני".

24 **וחכ"א תרומת הראשון תרומה**
בתמורה שם „וחכ"א אם תרם הראשון כשיעור כו' ובפי' רגמ"ה שם הגיהו „ר' יוסי אומר אם תרם הראשון כו' וכה"ג בכפו"פ פי"ח וכה"ג בב"י טיו"ד סי' שו"א, ובכ"מ ה' תרומות פ"ד ה"ח הגי' „וחכ"א תרומת הראשון תרומה ואין תרומת השני

25 **ר' יוסי אומר אם תרם וכו'**
בכ"מ וברדב"ז שם „אם תרם הראשון כשיעור וכו' ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה כלומר גם תרומת השני ור' יוסי לפרושי דברי חכמים קא אתי.

שו"א **שהן מטמאין את הגת**
גירסת רבים מהראשונים „לפי שהן מטמאין את הגת מיד

30 1 **אם במכחין אף ר"ע מודה**
במלאכת שלמה „ובירושלמי אי כשמוחין זה על זה אף ר"ע מודה ואי בשאינם מוחין וכו'. אכן הר"ש ז"ל נראה דגרים בירושלמי מומחין שפי' מומחין בקיאין וכו' ע"ש. וברדב"ז הנ"ל „ופי' רבינו שמשון ממחין בקיאין לתרום ואין זה מחוור דמה בקיאות שייך בתרומה ותו מומחין הוה ליה למימר לא ממחין, הלכך הנכון מה שפירש רבינו שהיו ממחין זה על זה כלומר שהם סומכין זע"ז מלשון במחאה וכו' עכ"ל". ובכ"מ שם „ולי נראה דאפשר לפרש דממחין הוא מלשון המחהו אצל החנוני כלומר שכ"א מהם סומכין זע"ז וכו'" עכ"ל. ועי' בב"י טיו"ד סי' של"א

5 **חציה טבל וחציה תרומה**
בגליון שטה מקובצת בתמורה י"ג ע"א אות כ"ד „וכן משמע בירושלמי דלר"ע תרומה כל אחד חציה חולין וחציה תרומה לפי שכל אחד לא חלה התרומה אלא על חלקו" עכ"ל. וברע"ב בפי' כאן חציה תרומה וחציה חולין וכו'.

עמוד | שורה

30 | 6 | סאה של שני חציה וכו'

בר"ש תרומות כאן מובא כל המאמר ומסיים „ומתוך הסברא הגירסא משובשת ואיפכא גרסינן בשל ראשון טבולה לכל בשל שני טבולה למעשרות שהרי הראשו' וכו'" ע"ש. וכן כתב הרא"ש (בס' פי צים) להגי' משובשת בירושלמי ואיפכא גרסי' וכו'.

טז | 4 | אין העבדיניה כשיעור חבריו

ברדב"ז ובכ"מ ה' תרומות פ"ד ה"ה הגי' „כשיעור חבירו" וע"ש, ובאו"ז סי' רכ"א „כשיעור חברין" פי' כשיעור חברים שתקנו אחד מחמשים. ובבאור על הרמב"ם ממהר"י קורקוס (אזמיר תקי"ז) בה' תרומות פ"ד ה"ח „והוא (הרמב"ם) גורס בירושלמי כשיעור תורה או כשיעור חברין בנו"ן והיינו חכמים וכו' וא"כ לפ"ז צ"ל הגי' בירושלמי בהיפך מהגי' שבספרים שלנו וצ"ל אי אמרת כשיעור תורה ר' יוסי כרבנן ואי כשיעור חבירו לית ר' יוסי כרבנן ובהא ניחא וכו'" עכ"ל.

32 | 27 | מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים

יש ראשונים דגרסי איפכא „מה התורם במסויים אף המחשב במסויים". או „מה תרומה במסויים אף מחשבה במסויים".

| שו"א | ר' יצחק בר' לעזר בעי

ברמב"ם ה' תרומות פ"ג הט"ו „סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'" ובהשגות הראב"ד שם. בעיא היא בירושלמי" ובכ"מ שם „ונראה שרבינו לא היה גורס בעיא אלא כך היה גורס ר' יצחק בן אל,זר אמר וכו'"

יז | 2 | מקום שנפלה אותה סאה

בחי' הרדב"ז ה' תרומות פ"ג הט"ז הגי' „מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימה תרומתו של כרי ע"כ" ובחי' מהר"י קורקוס שם „מקום שנפלה אותה סאה שנסתיימה תרומתו של כרי".

| 14 | ר' חמא בר עוקבא כו'

בכפתור ופרח (פ"א צד 8 ברלין) „ואמרינן בירושלמי אמר מר עוקבא מן מה שעבר בל"ת אתה יודע מה שעשה עשוי כדאמרינן לא תשא עליו חטא ואם אינו קדוש חטא למה"

34 | 11 | עולה ואמר שלמים

בפיר"ח פסחים ס"ג ע"א „תמורת עולה ואמר וכו'".

| 14 | ואמר עולה קדשה

בר"ש הגי' בירושלמי „א"ר ירמי' הא דתנן בנזיר בש"א הקדש טעות הקדש בא לומר ח"לין ואמר עולה קדשה ומתני' דלא כב"ש ור' יוסי אומר במתכוין להקדיש וכו'

יח | 13 | ר' אבהו בשם ר' יוחנן היא המחלוקת

בשו"ת ר"ב אשכנזי סי' א' „בקצת נוסחאות גרסי' בירושלמי ואמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן עדיין היא מחלוקת וכו'". ובפי' מהרי' במ"צ בתרומות פ"ג מ"ט הגי' א"ר זירא א"ר יוחנן בזו ובזו מחלוקת וכו'" ע"ש.

| 14 | ור"ש פוטר טבלו

בשו"ת רב"א הנ"ל „דר"ש טבלו דבר תורה ואת אמר הכן וכי קדשים אינן דבר תורה ור"ש פוטר דתנינן וכו'" ועי' בפי' מהרי' במ"צ הנ"ל.

פרק רביעי

יח | 20 | אבל לא למקום אחר

באגודה תרומה פ"ד „אבל לא ממקום אחר" וכ"ה ברדב"ז בה' תרומות פ"ג ה"ז.

אף מוציא הוא למקום אחר

עי' באגודה שם שמפרש המשנה ובמשנה שבמשניות „אף מוציא הוא ממקום אחר" וע"ש במפרשים.

עמוד | שורה

38 | 1 | התרומה בטילה. בפי' הריבמ"ץ הגי' „התרומה בטיבלה"

| 8 | ואינו צריך לתרום

באגודה הגי' „ואינו צריך להוסיף"

| 13 | יכול תורם הטים כו'

בס' יראים סי' קמ"ו כתב „לימד בתרומות ירושלמי ממקרא האמור ביחזקאל דכתיב ששית האפה מחומר השעורים ששתים נמצא הרי אחד מששים וששתים האיפה מחומר השעורים הרי אחד מארבעים" עכ"ל. ובפי' הרא"ש (בס' פי שנים) „ירושלמי כתיב ששית האיפה וכו' יכול לתרום בחטים א' מס' ובשעורים א' משלשים וכו'" עכ"ל.

| 14 | שמואל אמר תן ששית וכו'

בס' יראים הנ"ל וכן הגי' שם בפרק רביעי „תן ששים על ששיתם נמצא וכו' ע"ש" ובסמ"ג ובפי' הרא"ש הנ"ל הגי' „ונמצא תורם אחד ממאה בינונית אחד מחמשים".

| 16 | א"ר לוי כתיב וממחצית

בסמ"ג הנ"ל „ותניא בתוספתא ובירושלמי א"ר יוסי מניין לאחד מן המשים שהיא תרומה שנא' וממחצית וגו' כל מה שאתה אותו מקום אתר אחד מחמשים"

| שו"א | והרעה אחד מששים

בר"ש הגי' „דכתיב ששית האיפה מחומר החטים (יחזקאל מ"ה י"ג)" וע"ש שמפרש המאמר.

כף | 3 | והרעה מששים מן הדא דר' לוי

בפי' דרא"ש „והרעה מן החמשים מן הדא דר' לוי וכוונתו ממאמר ר' לוי הנ"ל.

| 5 | ועשירית החומר יהיה האיפה מן החומר יהיה מתכונתו

צ"ל ועשירת החמר, האיפה אל החמר יהיה מתכנתו"

כא | 1 | אבל לא לחולין

בס' הון עשיר בפירושו למשניות הגי' „אבל לא חולין"

42 | 19 | ממי הוא משובח

בחי' הרמב"ן גיטין ל"א ע"א (בס' חמשה שיטות) והתם בפ"ד בעי בירושלמי דההיא ממי הוא משובח מן התורם מן האומד כלומר שאם תרם מ"מ תרומתו תרומה וזה משובח ממנו א"ר חנינא בר' הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' דהיינו אומד ומודד ומונה'

כב | 6 | סאה שתות למדומע

באגודה', פי' שתות של סאה שהוא קב'. ובכפו"פ פכ"ח סאה שתות למדמע"

| 21 | בדורם. י"ג „הדורס קציעות"

44 | 17 | וכי עגול בעיגולין

בחלה פ"א ה"ה „אמר וכי עיגול בעיגולין"

כג | 3 | מודי ר' יוחנן

בחי' רמב"ן הנ"ל „מודה ר' יוחנן שאם רבה מה על מקום אחר או שרבה ממקום אחר עליהן ספיקן בטל ברוב ומשמע ודאי דהלכתא כר"ל דהוא אמרה להא שמעתא בגמרא דילן ולא פליג עליה ר' יוחנן וכו'.

46 | 1 | א"ר יוחנן תניין אינון

בתו' י"ט כאן „ובפי' שהזכרתי כתוב וז"ל „דבירושלמי מקשה מ"ש הכא שר"א מחמיר ור"י מיקל ויהיה להפך בבבא הסמוכה ומשני תרי תנאי אינון ר"מ ור"י וכו'"

| 13 | ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר

בביצה ג' ע"ב נאמר זה ע"ש ר' יהודה וע"ש ובזבחים ע"ג ע"א ומ"ש בגליון שם. ובכ"מ (ה' תרומות פי"ד ה"ו) „ועוד דבירושלמי פ"ד דתרומות נקיט לה בשם ר' יהודה כסתם מתניתין"

עמוד | שורה

21 **א״ר אבין וצריך שיהא**

בפי׳ ר״ח בביצה ד׳ ע״א. ירושלמי א״ר בון וצריך לחיות בכל עיגול ב׳ ליטרין ועוד קציעות כדי לבטל בכל מקום שהוא אותה לטרא של תרומה בלטרא ועוד של חולין׳

כד 14 **עשו אותו כסאה**

בפי׳ מהר״י במ״צ. ר׳ אילא בש״ר יוחנן לא שר״א רוצה בקפוי ק׳ אלא אע״פ שאין בו עשאוה כסאה עולה מתוך סאה והכי קתני אם יש לו ידיעה וכו׳ ע״ש.

19 **שתי קופות בשתי עליות**

בחי׳ רדב״ז ה׳ תרומה פ״ד ה״ה. ותניא בירושלמי שתי קופות בשתי עליות שתי מגורות בעליה הרי אלו יעלו ר׳ יהודה אומר לא יעלו ר׳ שמעון אומר אפי׳ בשתי עיירות מעלות זו את זו׳ י״ח מלות אחרונות חסרות בירושלמי בכל ההוצאה והמקור בתוספתא תרומות (הוצאת צו״מ) פ״ז. ועי׳ בר״ש ובשו״ת הרשב״א ח״ב סי׳ רין. ושאלו בירושלמי מה בין קופות למגורות והשבו קופות עשויות להתפנות ולהתערב יחד וכל העשוי להתערב כמעורב אבל מגורות אינן עשויות להתפנות יחד במקום אחד ולהתערב׳ עכ״ל.

פרק חמישי

כה 20 **תירום ותישרף**

בברכות כ״ב ע״ב מובאה המשנה ועם הגי׳ תירום ותירקב וכתב בס׳ התרומה סי׳ פ״ד. והא דקאמר בבכורות ותרקב הוי פי׳ תשרף שלא יהנה ממנה בשעת שריפה׳.

24 **כדי שלא יהא**

בבכורות שם הגי׳. ובלבד שלא יהא׳.

50 14 **ניחא טהורין ירקבו**

ברדב״ז ה׳ תרומות פי״ד הי״א. ובירושלמי פריך עלה ניחא טהורין ירקבו וטמאין ירקבו בתמיהא על דעתיה דחזקיה ניחא על דעתיה דר״י ידלק בנפלה לטהורין וכו׳ ולפנינו הגי׳ משונה וע״ש בכ״מ. ובפי׳ מהר״י במ״צ כאן וז״ל. ואמרינן בירושלמי דניחא בזמן שטהורין ירקבו דלאכילה לא חזו לשריפה לא חזו שאי אתה רשאי לשרוף דבר טהור אלא בזמן שטמאין למה ירקבו הו״ל למימר ידליק׳ עכ״ל.

שו״א **שמא ימצא בהן עלייה**

בפי׳ הרא״ש (בס׳ פי שנים) גורס. שמא ימצא בהן תקלה׳ ובפי׳ הרא״ש נדרים נ״ט ע״א. ומשני דדמוע קרו להו לאינשי והכא חייש לתקלה דלמא אתי למיכל מיניה׳

כו 1 **ובדבר שאין דרכו להיבלל**

ברמב״ם ה׳ תרומות פי״ד הי״א. בד״א בדבר שאין דרכו להאכל חי׳. ובכ״מ שם. ומשמע לי דרבינו גורס להאכל במקום להבלל ומפרש דהיינו שדרכו להאכל חי׳.

52 11 **יאות אמר ר׳ סימון די לא כן**

בר״ש הגי׳. דהוא לא אמר כן שורפין את התרומה מפני גזירה כלומר אין סברא שישרפו מטעם גזירה

15 **הברייא אמרין בעון קומי ר׳ יוסי**

בר״ש הגי׳. חברייא בעון קומי ר׳ יוסי׳

כח 5 **למאה סאה טהורין**

באגודה שנפלה לתוך מאה סאין תרומה טהורה.

6 **שב״ה מתירין**

ברמב״ן ע״ז נ״ט ע״ב. וב״ה אומרים תעלה בא׳ ומאה׳.

12 **לאחר שהודו ר׳ ליעזר אומר תרום ותשרף**

בתוס׳ בכורות כ״ב ע״ב ד״ה תירום מייתו דבבא וע״ז כתבו. בתוספתא קתני תירום ותרקב והפי״ר דאיכא תני הכי ואיכא תני הכי

כח 12 **ותכ״א אבדה במיעוטה**

בר״ש טבול יום פ״ב מ״ז. מיעוטה לאו דוקא דאחד ומאה בעי׳

13 **סאה תרומה שנפלה למאה**

במרדכי חולין סי׳ תש״ג. סאה תרומה שנפלה למאה סאין חולין והגביהה דקי״ל דתעלה ונפלה הסאה למקום אחר וכו׳ ע״ש ובפי׳ הרא״ש (תרומות פ״ה מ״ב) מדמעת בתרומה ודאי שאני רואה כאלו העלה סאה של תרומה׳

16 **שנפלה לפחות ממאה**

בתמורה י״ב ע״א. שנפלה לפחות ממאה חולין׳ וכ״ה בערוך ע׳ דמע.

18 **ר ליעזר אומר מדמעת**

בשבת קמ״ב ע״א. רא״א מדומע׳ וכן בפי׳ ר״ח שם

19 **אין המדומע מדמע**

בתמורה שם הגי׳ אינה מדמעת אלא לפי חשבון שבה׳

20 **סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה**

באשכול ח״ג צד 101. דתנן סאה תרומה שנפלה לק׳ הגביהה ונפלה אחרת הגביהה ונפלה אחרת מותר עד שתרבה התרומה על החולין כו׳ וכן הגי׳ באגודה ע״ש.

כה 21 **סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה**

בפי׳ ר״ח בשבת קמ״ב ע״ב מובא המשנה בשנויים וז״ל. דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה חולין ונדמעו ולא הספיק וכו׳ ע״ש

22 **הרי זו אסורה**

בחי׳ הרמב״ן לע״ז דף ע״ג ע״א. ה״ז אסורה לפי שכבר נצטרפו בנותן טעם דהאיכא שנים ור״ש מתיר מפני שהוא רואה אותה כאלו הגביהה מאחר שידע בה שכבר היתה ראויה לעלות והכי מפרש בתוספתא טעמיה דר״ש׳ עכ״ל ובאשכול ח״ג צד 100 מדתנן סאה וכו׳ עד שנפלה אחרת אסורות כאלו נפלו ב׳ סאין תרומה בפ״א וצריך מאתים מחולין לבטלן ור״ש מתיר׳ עכ״ל.

כט 1 **חולין שלמטן נעשו הרשין**

בעיטור (הכשר הבשר דף י״א) גורס. התחתונים נעשים כחדשים׳

58 שו״א **רש״א ידיעתה מקדשתה**

באשכול ח״ג צד 10. ידיעתה מקדשתה פי׳ לר״ש דמתיר תלוי בידיעה אם ידע שנפלה סאה תרומה לתוך ק׳ חולין אף שעדיין לא הרים סאה דס״ל כל העומד להרים כמורם דמי וכו׳ ורבנן אזלי בתר הרמתה כל זמן שלא הרים התרומה שצריך ליתן לכהן לא מקרי בטל וכו׳

ל 12 **וטחנן ופתתו**

בחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומות פי״ג ה״ז הגי׳. וטחנן ואפאן׳

14 **לפחות ממאה.** גי׳ ראשונים. לפחות ממאה של חולין׳

13 **סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה**

בסמ״ג לוין ע״ט. דתנן במס׳ תרומה סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה סאין חסר אחת של חולין ואח״כ נפלה שם מאה של חולין אם בשוגג נפלה תעלה

60 3 **תני אין טינופת וכו׳**

בחי׳ מהר״י קורקוס בה׳ תרומות פ״ג ה״ז. ותניא טינופת תרומה מצטרפת עם התרומה וכו׳ ועל ברייתא זו וסוגיא זו סמך רבינו כאן׳ עכ״ל. ולפנינו הגי׳ אין מצטרפין

15 **לוגיין עבור וכו׳ את מוציא שמרין שבו**

בתוספתא תרומות פ״ו הגי׳. אין את מוציא וכו׳ וכן ברמב״ם ה׳ תרומות פי״ג ה״ח הגי׳. אין מוציאים שמרים

עמוד שורה

שבו" וע"ש בכ"מ וברדב"ז שלא זכרו את הירושלמי ובאו"ז ח"ד סי' קפ"ג אבל לוג יין עבור שנפל לפחות ממאה יין צלול אתה מוציא שמרים שבו כלומר אין שמרים מצטרפים עם תרומה לאסור וכו" עכ"ל

60 17 אף טוחן הוא בתחלה ומתיר
בשו"ת הרשב"א סי' תס"ג „וכדאיתא בירושלמי אף טוחן לכתחלה ומותר שכן דרך כהנים טוחנין מדומע בבתיהן.

19 א"ר זעירא שכן דרך כהנים
בפי' מהר"י בן מלכי צדק „אר"ז אפי' תימא דברי הכל שאני הכא שכן דרך כו"

27 כשם שמצוה לומר
באו"ז ח"ב סי' פ"ד אות ט"ז „ואמרינן בירושלמי א"ר אלעזר כשם שמצוה לומר הנשמע כך מצוה שלא לומר. דבר שלא נשמע".

29 כשם שאסור לטהר את הטמא
בשו"ת זקן אהרן סי' קמ"ד „בירושלמי אמר ר' אליעזר כשם שאסור להתיר את האיסור ולטהר את הטמאה וכו", ובשו"ת בנימין זאב כי' שכ"ו „בירושלמי דתרומות שלהי פרק סאה תרומה תניין כשם שאסור להתיר האיסור כך אסור לאסור המותר".

פרק ששי

סא 1 האוכל תרומה שוגג
בס' יראים סי' קע"א „ובמסכת תרומה תנן האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש ואשם".

12 וחומש למי שירצה
בס' יראים שם „וחומש לכל מי שירצה" פי' לכל כהן שירצה.

15 שוגג בחלב מזיד בקרבן
בר"ש הגי' „מזיד בחלב שוגג בקרבן".

25 הכוסס חטה של תרומה לוקה
בשבת פ"ד ה"ד וביומא פ"ח ה"ג (בד"ו) מוסיף „המגמא חומץ של תרומה „משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכו" וגי' מיושרת היא. וע"ז אמרו בסמוך מודים חכמים לרבי במגמא וכו".

62 13 תשלומי תרומה כו'
בחי' מהר"י כורקוס בה' תרומות פ"ו הט"ו „תשלומי תרומה תרומה לכל דבר אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין פי' שלא גזרו לגידולי תרומה ליאסר לזרים אלא משום תרומה טמאה ביד כהן" עכ"ל.

14 גידולי תרומה הרי הן כחולין
בתוס' פסחים דף כ"ד ע"א ד"ה טהרו „הקשה רבינו נסים גאון דתניא בתוספתא גדולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין ומצא תירוץ בירושלמי דמס' תרומות דהרי הן כחולין היינו להתחייב בלקט ושכחה ופאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אותן אלא שאכורין לזרוע היינו דתניא עניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים וכו" ע"ש. וברמב"ם ה' תרומות פי"א הכ"א גידולי תרומה הרי הן כחולין וכו' ובהשגות הראב"ד שם וז"ל „כ"ז שבוש וכו" ובחי' הרדב"ז שם והכי איתא בירושלמי גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר א"א שהן אסורין לזרים ומותר לטבול יום כחולין והכי איתא בירושלמי דתרומות פ"ו עכ"ל.

20 דתנינן וחייבת בלקט
בפי' הרא"ש (בתרומות פ"ט מ"ד בס' פי שנים שם ותמיה לי אהך ירושלמי היכי מוכח דהוו כחולין מדחייבינן בלקט שכחה ופאה וי"ל דהירושלמי הביא רישא דמתני' ואסיפא קא סמיך וחייבת במעשרות וכו" ע"ש.

23 ואין חייבין בחלה
בתוספתא תרומות פ"ח „וחייבין בחלה"

24 ואין הידים פוסלות בטבול יום
בפי' הרא"ש גורס „ואין ידים וטבול יום פוסלין בהם"

כדרך שפוסלות בחולין
בכ"י מהירושלמי שהי' לפני הרא"ש בפי' היה כתוב לנכון „שאין פוסלין בחולין" ולפני הר"ש היתה הגי' כמ"ש בדפוס כדרך שפוסלות בחולין וע"כ תמה הא בחולין לא פ"לי וכדרך שאין פוסלין מיבעיא ליה וכו".

26 תפלוגתא דרבי ור' לעזר בר"ש... דתני ונתן לכהן
בחי' מהרי"ט אלגזי בה' חלה להרמב"ן (דף ט"ז ע"א) הגי' כאן „דתניא ונתן לכהן את הקודש יכול תהא הפרשתו מקדשתו ומחייב עליו קרן וחומש תלמוד לומר ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש דברי רבי (בתו"כ עם פי' הראב"ד הגי' דברי ר' מאיר) ר"א בר' שמעון אומר אף הפרשתו וכו" עכ"ל. ובתו"כ אמור פ"ו עם פי' ר"ש משאנץ הגי' משונה וע"ש. ובתו"כ עם פי' הראב"ד שם הגי' „יכול תהא הפרשתו מקדשתו כו' כפשטיה דקרא מה שיתן יהיה קודש וקא בעי השתא יכול הפרשת התשלומין יהיו קדושים שאם אכלם זר יהיה משלם עליהם קרן וחומש וכו'. ומאן דמפרש להא מילתא על תרומה עצמה דעלה קאמר רבי שלא תהא הפרשתה מקדשתה לחייב עליה קרן וחומש עד שיתננה לכהן טועה הוא שהרי מפורש במשנה תרומות פ"ו שמשלם עליה קרן וחומש עד שלא זכה בה כהן" עכ"ל הראב"ד. ובפי' הרא"ש כאן וז"ל „ופליגי בתו"כ ובירושלמי אם משעת הפרשה וכו' והכי תניא ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי ר' ר"א בר' שמעון אומר אף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש וכו" עכ"ל.

לב 9 תרתין מילין אמרין
בחי' הרדב"ז פ"י דתרומות הכ"ב „תרתין מילין אתון אמרין משמיה דר' יוחנן ולית אתון אמרין מאי כדון" ע"ש.

64 25 ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומה
בכ"מ ה' תרומות פ"י הי"ח „וגירסת רבינו (הרמב"ם) כגי' הירושלמי דגרים ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ומפרש לה וכו" וברדב"ז שם „דתנן איפכא אין משלמין וכו' ולא ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו" ע"ש.

26 ולא ממע"ש והקדש שנפדו
בתו"כ אמור פ"ו כ"ה הגי' „שלא נפדו" אבל בתו"כ שעם פי' הר"ש משאנץ ועם פי' הראב"ד הגי' „שנפדו ובפי' הר"ש משאנץ כתב ויש משניות שכתוב וכו' ומע"ש והקדש שלא נפדו ואין נראה וכו' ובכ"מ הנ"ל וכן גורס הרמב"ם במע"ש והקדש שנפדו ובפי' הרא"ש כאן כתוב וז"ל „ובת"כ תני מנין שאין משלמין לא מהלקט ולא מן השכחה ולא מן הפאה אלא ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתה ולא ממע"ש והקדש שלא נפדו וכו'. ויש דוחקין ליישב גירסת תו"כ אף במתניתין וכו" עכ"ל.

שו"א והחכמים מתירין באלו
בתו"כ הנ"ל „וחכ"א אומרים משלם מכולם".

לג 14 להאכילן דבשני חולין והאכילן דבשני תרומה
בר"ש „להאכילן כרשיני חולין והאכילן כרשיני תרומה" ע"ש.

שו"א ולא כבר אכלו
ברדב"ז ה' תרומות פ"י ה"י „ובירושלמי פריך עלה והלא כבר אכלו ולמה ישלמו כו' ומשני מחמת שנפש אדם חתה בטבלין ובתרומה ואין נחשבת להם אכילה ע"כ" עכ"ל. ועי' בתוי"ט כאן.

לה 32 מתני' פליגא על רשב"ל
באו"ז ה"ג סי' תכ"א „וז"ל הירושלמי „מתני' פליגא על רשב"ל דאמר חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר פטורין מלשלם והתנן האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש פתר לה כר"מ דאמר לוקה ומשלם".

שו"א והתנינן האוכל תרומה
באו"ז הנ"ל והתנן האוכל תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש כו' ע"ד דרשב"ל כר"מ דאמר לוקה ומשלם כו' ואין יסבור רשב"ל כר"מ כל מתני' ר"מ קראי ר"מ והכתיב ואיש כי יאכל קודש וגו' אלמא

עמוד	שורה	

מיסבר סבר רשב"ל שהחומש קרבן ואפילו יסבור שהחומש אינו קרבן קרן קרבן".

70 17 הדרא אמרה שהקרן קנס
באו"ז הנ"ל „הדא אמר ר' שהקרן קנס וכמה דאת אמר קרן קנס דכותיה חומש קנס" עכ"ל. ובר"ש תרומות כאן מביא כל המאמר ומסיים „ופריך וכמא דתימא קרן קנס ודכוותה חומש קנס בתמיהא".

29 ששת קבין לפרה
בבבלי בב"מ צ"א ע"א „ארבע קבין לפרה וגו' קבין להמור".

ל 28 משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש
בפי' רבינו חננאל בסנהדרין נ"א ע"א „דתניא בת כהן שנשאת לישראל או אפי' לכותי ולחלל ולנתין ואכלה בתרומה משלמת קרן וחומש וכו'".

30 משלמת קרן וחומש
בברייתא ז' ע"א בגליון שטה מקובצת „וחומש ס"א ואש"ן ורש"י ז"ל לא גרס" עכ"ל.

לז 3 את שאינה ראויה לחזור
בפי' הרא"ש בירושלמי מפרש טעמא דר"מ „ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה מי שראויה לחזור לבית אביה וכו' יצא נבעלה לפסו' לה דאינה ראויה לחזור לבית אביה" עכ"ל וכצ"ל.

74 24 לאותה שאין בה כדי להעלות נפלה
בחי' מהר"י קורקוס ה' תרומות פי"ד הט"ו הגי' „אחת וכו' ועולין באותה שאין בה וכו' והרא"ש נראה שהיה גורס בירושלמי תולין באותה שיש בה כדי לעלות והוי לקולא וכו'" עכ"ל.

לח 15 דתנינן תמן אם נשאלו
בכ"י ר' שלמה סירילי ז"ל הגי' „דתנינן תמן ר' יהודה אומר אם נשאלו" ועי' מה שהאריך בזה במשנה למלך ה' אבות הטומאה פי"ט ה"א ובר"ש ובפי' הר"י במ"צ.

25 אם זרע את השניה עד שלא קצר
ברדב"ז ה' תרומות פי"ג הי"ג הגי' „ואם זרע את השניה אחר שקצר את הראשונה" וכ"י ר"ש סירילי ז"ל „ואם קצר את הראשונה עד שלא זרע את השניה"

26 אין תלוש ומחובר נעשו הוכיח
ברמב"ם שם „שאין תלוש ומחוברין נעשין הוכה זה לזה".

פרק שמיני

76 א גירשך רבנן אמרין
בתוס' קדושין יו"ד ע"א ד"ה ומקבל הגי' „גירשך מי לא ידעה רבנן אמרין וכו' תפתר שאמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני והיה לו להביאו וכו'".

מ 1 מה בין סבור שהוא ישראל
בכ"י רש"ס „מה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל שהוא פטור" ובהוריות פ"א ה"א הגי' „המחזיק בעצמו שהוא כהן ונמצא ישראל"

80 5 השב מידיעתו חייב על שגגתו
בכ"י רש"ס „מביא קרבן על שגגתו"

מא 1 שורף ואח"כ מזה
בס"י רש"ס „מזה ואח"כ שורף" ועי' בהוריות פ"ג ה"ה.

12 ליתושין שבכליסין לתולעים שבתמרים
בס' אדם וחוה לר"י (נתיב ט"ו ח"ה) הגי' „לתולעים שבפירות או ליתושים שבכלים" ובשו"ת מהר"ם בר' ברוך סי' קי"ב הגי' בירושלמי „ויתושין שבכלים ושבתמרים ושבגרוגרות וכו'"

18 השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ור' יונה אמר אסור באכילה
ברוקח סי' תס"ד ובשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' קי"ב ובס' אדם וחוה לרבינו ירוחם (נתיב ט"ו חלק ה') הגי' בירושלמי כאן „השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ור' יונה אסורה באכילה" הרי שלפניהם היה כתוב כאן בירושלמי לא ר' יונה אמר אסור רק יונה אסור. וכדאיתא בחולין ס"ט ע"ב „ר' יוחנן אמר השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה אסור באכילה"

2 23 חשיכה לילי שבת רא"א יגמור
בחי' הר"י קורקוס על הרמב"ם ה' מעשר פ"ב „וגירסת רבינו במשנה היא חשכה לילי שבת ר' יהושע אומר יגמור ר' אליעזר אומר לא יגמור. ובתוספתא בפ' המביא הכי גרסינן לדעת רבינו וכו' ע"ש ובפיהמ"ש להרמב"ם וברמב"ם פ"ה מה' מעשר הכ"ב „היה אוכל באשכול וחשכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו וכו'" וברדב"ז שם „הנוסחא בתרווייהו ר' אליעזר אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור וע"ש בכ"מ.

מב 1 תני ר' נתן אומר
ברדב"ז (ה' מעשר פ"ד הט"ו) „בירושלמי א"ר נתן לא כשאמר ר' אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא חוץ לחצר ולא בשבת יגמור אלא במוצאי שבת" ועי' בכ"מ שם

29 ר' סימון מפרש החד קונדיטון
ברוקח סי' תפ"ט מביא הירושלמי ומוסיף „פי' שיש בו פלפל ודבש וכו' והמור פיסתיטון (פסתינון פירוש שורין בו שרשין מרים לרפואה כמו לענה והמתוק מבושל פי' כשמבשלין אותו מתמתק וכו'" עכ"ל, וכן מובא בתורת הבית להרשב"א (בית ה' שער ג') וע"ש. ובתשו' הגאונים (זכרון לראשונים סי' מ"ז) יין אפסנתין עשב הוא שבא מיין ועד עכשיו נודע כן"

38 א"ל לא לעובדא
בע"ז פ"ב ה"ג „ליתא למלת „לא"

80 13 הוות רחמנא מצוותא סגיא
בכ"י ר"ש סיריליו ז"ל מוסיף „ובעלה סני מצוותא" וכ"ה בע"ז פ"ב ה"ג.

20 שתה יין בערב שבת
בכ"י רש"ס „בערב יוה"כ עם חשיכה" וכה"ג בירו בע"ז פ"ב ה"ג.

מג 2 מיצא סכינא גו פוגלא סכינא גו אתרוגא
במנהיג (צד 40 ד' ברלין) הגי' אסיר למיתין פריטי וכו' ולמיצע כדינא גו אתרוגא או גו פולגא [פוגלא] עכ"ל ונראה שהי' כתוב בירושלמי לפני המנהיג ולמיצע סדינא (ולא סכינא) שפירושו סדין (הגהת מימוני ה' גזילה ואבדה פי"ד הי"א) ופירושו שאסור להצעת הסדין בשדה אתרוגים או של ירק משום סכנה.

כר שאלו לר' יונתן
בהגמ' הנ"ל „ר' יונתן כי הוה בר נש שאיל ליה א"ל ערבא דנפשך אנא".

6 אין קטא קטא שיחור
בכ"י רש"ס „אין זיטא זיטא שחור (עי' ערוך ע' זוטא שפירושו חי) והרש"ס מבאר בפירושו „כשאדם חי אין מחשיב עצמו אלא כמו שחור וכושי וכשמת מקוננין עליו בני ביתו שנאבדה מרגליות כלומר כשהטוב והחיים בידן אינן שומרין אותו וכו'" עכ"ל.

7 אמר ר' שמעון בן לקיש
בשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת מק"נ סי' ס"ו) „אר"ש בן אלעזר אלו זבנת גרמך ללוד אתה מזבן וכו' ועיין בבלי גיטין מ"ז ע"א מעשה דריש לקיש זבין נפשיה ללודאי.

35 המשמרת של יין
בפי' מלאכת שלמה „ירושלמי המשמרת של יין וכו' ר' יהודה אומר וכו' אין בו משום גלוי וכו' ר' נחמיה אומר וכו' מפני שארס נחש עומד כסבכה ועומד מלמעלה ואינו עובר" ועי' בבלי ב"ק קט"ו ע"ב וסוכה נ' ע"ב ובפי' ר"ח שם.

86 שו"א ומעשה שמצאו נחש
בתוספתא תרומות פ"ז „נחש מת"

עמוד | שורה

88 11 חבית שנשברה בגת העליונה
בפסחים מ"ו ע"א וצ' הגירסא „חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתונה חולין טמאין וכו'" ועי' בר"ש כאן.

15 ואל יטמאנה בידיו
בפסחים שם הגי' „ר' יהושע אומר אף יטמאנה ביד" ועי' בר"ש כאן

מה 7 ואנא חמי רבנן אתא כו' איזיל תלי.
בכ"י רש"ס „דאנא חמי רבנן כי אתא עובדא ומיהון אמרין זיל תלוי".

90 2 והתני בד"א בבור שיש בו וכו'
בכ"י רש"ס „הא תני בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות ואי כר"מ היא יש בו כדי להעלות היא אין בו כדי להעלות. ועוד מן הדא דתנינן א"ר יוסי אינה היא המדה" ועי' בבבלי פסחים כ' ע"א.

90 25 ר' יוסי בר' יהודה אומר שורפין
בתוספתא אהלות פי"ח (הוצאת צו"מ) „אף שורפין"

מו 12 א"ל שהוא משמרה
בכ"י רש"ס „אינה כן אלא שהוא משמרה"

18 תמן ר"מ בשם ר' יהושע
בכ"י רש"ס „תין ר' שמעון בשם ר' יהושע הכא ר' יוסי בשם ר' יהושע".

21 וחכ"א יקיז ואע"פ שעשה בו מום
בפי' מלאכת שלמה גרס בירושלמי „וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום" וכן בכ"י רש"ס וכן בירושלמי פסחים פ"א ה"ח.

24 אתיא דר' יהודה כחכמים כר"ג
במלאכת שלמה „אתיא דר' יהודה כר"ג פי' ר' יהודה דאמר אע"ג דמית וכו' כר"ג דאמר אל יחדש בה כל דבר" וכן בכ"י רש"ס וכ"ה בפסחים שם. ועי' בכורות ל"ג ע"א.

26 ואתיא כר' יהושע אחרייא
א"ר בון בר חייא קומי ר' זעירא תפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר' שמעון. כן הגי' בפסחים פ"א ה"ח.

מז 28 ר' יוחנן אומר איקפה וכו'
י"נ „רבי יוחנן איקפח סליק לבית וועדא

שו"א לא מכסי
בב"ר הגי' „לא תבזון"

ולא בחבר זעיר
בפרש"י בב"ר פ' ס"ג „ולא בגולייר זעיר, ובירושלמי כתוב בחבר זעיר בפרסי קטן" עכ"ל.

פרק תשיעי

94 5 ועניי ישראל מוכרין את שלהן לעניי כהנים
בתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה טהרו „מוכרים את שלהם לכהנים"

מט 3 גידולי הקדש ומע"ש
ברדב"ז ה' מע"ש פ"ו הט"ו „גידולי הקדש ומעשר"

ופודה אותן בזמן זרעם
באגודה (תרומה פ"ט) „ופודה אותן בדמן של זרעים פי' בדמי אותו שזרע"

7 גדולי גידולין אסורין
בכפו"פ (פל"ד) „גדולי גדוליו"

98 15 עד היכן וכו'
עי' ירושלמי נדרים פ"ז ה"ה ששם הגי' משונה. ובחי' מהר"ם הלאוה בפסחים ל"ד ע"א „עד היכן אסורין גידולי גידולין עד שלש גרנות אסורין גורן הרביעי מותר. וכן בפי' מהר"י בן מלכי צדק כאן וכ"ה בכפו"פ פל"ד וע"ש. ובסמ"ג עשין קל"ה „אפי' גידולי גידולין אסורין עד שלש גרנות והרביעי מותר כדמפרש בירושלמי" עכ"ל.

פרק עשירי

100 15 לא בד"א
בכ"מ ה' תרומות פט"ו ה"ח „לא בד"א (ר"ת במה דברים אמורים) (והמלה „לא" שייכה לעיל. : והמלות בד"א לשלאחריהם).

17 שנים שלשה קטנים
בחי' מהר"י קורקוס שם „ורבינו שמשון ז"ל נראה שאינו גורס בירושלמי קטנים וכו' עכ"ל. וברמב"ם שם הגי' ואם היו בצלים רכים וכו'".

הדא דתימר כשאין בקליפתו החיצונה
בחי' מהר"י קורקוס שם „נראה שרבינו (הרמב"ם) לא היה גורס כן אלא גרים הדא דתימא „בשלא ניטלה קליפתה החיצונה אבל ניטלה קליפתה החיצונה אסור וכו'".

נא 7 ר' אחא.. בשם ר"י בר חנינא
בשו"ת מהר"ח או"ז סי' ע"ה הגי' „ר' אחא.. בשם ריב"ח אוסר".

9 כמה דר' יוסי אמר
בתוס' מנחות נ"ד ע"א ד"ה תפוח הגי' כאן „ר' יוסי כדעתיה כמה דו (אמר) תמן אין תבשילו ברור כן אומר אין חימוצו חימוץ ברור פי' דשרי גבי שבת בישול שאינו ברור.

נב 7 להוך הבור של מים
באגודה (תרומה פ"י) „לתוך הבור של יין של תרומה ושל מעשר שני כו'" וברדב"ז ה' תרומה פט"ו הט"ז „לתוך בור של יין" וכו'"

14 ואינו צריך להפריש את העץ
בבבלי ביצה י"ג ע"א הגי' „ואינו מפריש על העץ" ופרש"י אין צריך להפריש", ע"ש

21 וכמה היא חבילה
בירושלמי ע"ז פ"א ה"ה „וכמה היא חבילה ר"י בן בתירה אומר חבילה של לבונה אין פחות מחמשה" ועי' בתוספתא ע"ז ובבלי שם דף י"ד ע"א.

נב 21 עשרים וחמשה זירין
במאור סוכה פ"א סי' ט' „ירושלמי אין חבילה פחות מכ"ה זירין" ובחי' הרשב"א ביצה ג' ע"ב „מפרש בירושלמי כמה היא חבילה כ"ה זרדים" וכ"ה בכמה ראשונים. וברמב"ם ה' סוכה פ"ה ה"י „ואין חבילה פחותה מכ"ה בדים".

24 והלא חביות מכניסן
בכ"י רש"ס „והלא חבילין מכנסן"

104 4 מתניתין דר' שמעון היא
באו"ז מ"ד סי' רנ"ח כרוב של שקי עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע פי' הא דאמינא מתני' דר"ש דאמר מנוטל"פ אסור לא שהוא פוגם דא"כ שרי לר"ש אלא שאינו לא פוגם ולא משביח כהדא דתנן וכו' כרוב של שקי כלומר שמשקין השדות ביד כדכתיב והשקית ברגלך, עם כרוב בעל דתרומה אסור דשל שקי בולע והיינו לא לשבח ולא לפגם וכו'" עכ"ל.

11 עשרה זוז ביהודה
בפי' הראב"ד בתו"כ פ' שמיני „זוז גרסינן ולא גרסי' זוזי והכי איתא בירושלמי ובמשנה תרומות" עכ"ל ובכריתות פ"ז מ"ה הגי' זוז.

11 שהן חמש סלעים בגליל
במתניתא דב"מ מוסיף: או משקל חמש סלעין ביהודה שהן ט"ו בגליל ובפי' ר"י במ"צ הגי' „משקל עשרה זוז ביהודה שהן ט"ו בגליל". ובתוס' בכורות מ"ט ע"ב ד"ה אמר דהוא דינר מדינה ובלשון משנה רגיל לקרות זוז וכו'".

נג 5 הורי ר' יוסי בר בון בעכברא חד לאלף
לפני רבים מראשוני הפוסקים היתה הגירסא כא „הורי ר' יוסי בר בון בהדין עכברא חד לאלף" ועל פי זה הורו רבים מהפוסקים ובראשם בעל הלכות גדולות בהלכות יין נסך (הוצאות מק"נ צד 583) הלכה תמוה

עמוד	שורה

נגד תלמודא דילן. וז"ל „חבית שיש בתוכה משקין בין יין בין שמן בין כל משקה ונפל לתוכה עכבר או שרץ שיערו אחד מאלף החבית והמשקה מותרין פחות מאלף אסורין" עכ"ל, ואחריו נמשכו רבים מהראשונים. והראו מקור ההלכה מירושלמי הנ"ל בלשון זה „הורי ר' יוסי בר בון בהדין עכברא חד לאלף" (עי' בארחות חיים בה' מאכלות אסורות (צד 29) בשם גאון, ובמנהיג (ד' ברלין צד 101) ובס' המכריע להריד"א סי' ל"ו בשם רב האי גאון, ובשו"ת הרשב"א סי' שצ"ד ובתורת הבית להרשב"א (בית רביעי שער א) ובתשו' רבינו תם סי' מ"ה אות ויו וכן ברוקח סי' ת"ת ובר"ן חולין פ"ז סי' סת"מ ועוד כאלה, ורבים מהפוסקים תמהו מאד על פסק זה וכתבו דתלמודא דידן עיקר, דשרץ טעמו בטל בששים, ובאגודה ה' ע"ז סי' ס"ב כתב „אבל במגלת כתרים כתב דאמרו בירושלמי דתרומות אורי ר"י בר בון בעכברא אחד לאלף ופר"י דתלמוד דידן עיקר ורבינו הראבי"ה כתב שקבל מאביו דהירושלמי אציר דג טמא קאי ועכברא שם מקומו ש"ר יוסי הוא עכ"ל וכן מובא במרדכי ע"ז סי' תתנ"ד. ובסמ"ג לאוין קל"ח „פסק בה"ג דשרץ אין טעמו בטל אלא באלף ואין זה אמת שהרי פוסק התלמוד בע"ז דף ס"ח גבי עכברא בשכרא שהוא בששים ומה שיש בירושלמי בתרומות הורי ר"י בר בון בעכברא אחד באלף עכברא שם מקום הוא וקאי שם על דג טמא שכבשו עם דג טהור עכ"ל. ובפי' הרא"ש „בעכבורה שם מקום כדאמרינן בפרק השוכר את הפועלים הנהו דבי עכברה עכ"ל ובירושלמי עירובין פ"ח ה"ד דתלמידוי דר' יוחנן סלקין לעכברי" וכ"כ בהג"מ פט"ו מה' מאכלות אסורות ה' ל"א ע"ש, וכ"כ בכפו"פ פכ"א (דף ל"ד ד' ברלין ושם צד 6 לדרום זאת העיר ביושר כמו חצי שעה היא עכברה הנזכרה בירושלמי הורי ר' יוסי בעכברא חד באלף" עכ"ל ומוכח שלפני כל אלה היתה הגירסא בירושלמי כמו שהיא בירושלמי שלפנינו „הורי ר' יוסי בב' בעכברא (ולא בהדין עכברא שגירסא זו לא תתן להעלות על הדעת שהוא שם מקום) ועוד הלכה תמוה מאד נגד תלמודא דילן הוציאו כמה פוסקים ממאמר הנ"ל על פי הגירסא הנ"ל „בהדין עכברא „שהעכבר עצמו בטל באלף. עי' בריטב"א הולין צ"ט ע"ב ד"ה אבל „כתב ר"ן ז"ל אע"ג דבריה לא בטלה ה"מ בפחות מאלף אבל באלף בטלה והביא ראיה מירושלמי מס' תרומות פ' בצל הורה ר' אבין בהדין עכבר חד באלף בטלה. ואינו נכון דבכל התלמוד אמרינן סתמא דבריה לא בטלה וכו', ובהג' אשר"י ע"ז פ"ה, סי"א פי' בה"ג השרץ לא בטיל כ"א באלף והכי איתמר בירושלמי כו" ובתשב"ץ חלק ב' סי' ז' „וכן כתבו המפרשים ז"ל בפי' הירושלמי שבמס תרומות הורה ר' בון בהדין עכברא הד לאלף ששם פירשו שא"א שיהא בטול זה בגופו של עכבר וכו" עכ"ל. ובשו"ת הרשב"ש (בנו של התשב"ץ) סי' תרי"ג „ולענין מה שכתבו קצת רבותא ז"ל שבריה בטלה באלף והוכיחו כן מהירושלמי וכן היא בהלכות גדולות וכו' וכן כתב הרשב"א ז"ל דע שרבינו נסים גאון ז"ל חולק על בה"ג בזה וכתב שאין לסמוך על אותו ירושלמי מפני שהוא חולק על גמרתנו שהרי בפירוש אמרו בגמרא בפ' גיד הנשה דבריה לא בטלה ומשמע דלא בטלה אפי' ברבוא וכו' עכ"ל. ובשו"ת רדב"ז סי' ר"ט „ואיכא מ"ד דבריה בטלה באלף ולמדוה מהירושלמי דגרסינן התם הורה ר' בון בהדין עבברא חד מאלף. וי"א דלא הורה ר' בון בעכבר עצמו דבריה לא בטיל וכו' דלאו בעכבר הורה אלא עכברא שם מקום הוא עכ"ל. ועוד כתבו כזאת כמה פוסקים.

והנה נמצא כי על פי הנוסחה שלפנינו ופתרונה שעכברה שם מקום הוא נתפוצצו שני הררי אלף התלויים בגירסת בהדין עכברא שא"א לפותרה „שם מקום" ובספר אהבת ציון וירושלים עמוד 78—81 האריך בזה ע"ש.

עמוד	שורה

נג 7 **במאתים ציר**
מהר"י בן מלכי צדק בפירושו „ופי' בגמרא א"ר אבהו רובע ציר טמא בסאתים ציר טהור מותר ור' אילא בשם ר"ש בר' חייא רביעית ציר במאתים מדגים ומציר אסור ואם לאו מותר ר' יוסי אומר אם יש בסאתים ציר וכו" וגירסתו משונה מגירסתנו.

11 **ותני כן בד"א**
בתוספתא תרומות פ"ט הגי' „ר"י יוסי בר' יהודה אומר בד"א וכו'

106 2 **אלא עם החסיות**
במתניתא דבני מערבא „אלא עם החסיות של תרומה" וכ"ה בר"ש בפי' כאן.

3 **ר' עקיבא אומר**
בר"ש „ר' יהודה אומר" וכן במשנה שבמשניות

9 **אלא עם הבשר**
בר"ש ורא"ש „חוץ מן הבשר" וכן בפי' ר"י במ"צ.

14 **א"ר יוחנן לית כאן נכבשין**
ברשב"א ובשטה מקובצת נדרים דף מ"ט ע"א ד"ה הנודר „דבמס' תרומות תנן חגבים טמאים שנכבשו וכו' וגרסינן עלה בירושלמי א"ר יוחנן לית פה נכבשין אלא נשלקין דכבוש הרי הוא כמבושל". ובר"ש כאן „א"ר יוחנן כו' דכבוש הרי הוא כרותח משמע דאכולה מתני' קאי דכל היכא דתנן כבושה תנינן שלוקה במקומה וכו' עכ"ל, וכ"ה בפי' הרא"ש, ובמאירי לנדרים (ליוורנא תקנ"ה דף נ"א ע"א) וכמ"ש במס' תרומות פ' בצל חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן כלומר שאין הכבישה נקראת בישול גמור ושנוי עליה בתלמוד המערב לית כאן נכבשין אלא נשלקין שהכבוש כמבושל הוא וכו" עכ"ל. ומדברי המאירי והש"מ הנ"ל נראה שמקום מאמר ר' יוחנן הוא על מתני' דלעיל חגבים טמאין שנכבשו וכו' ולא על מתני' דילן. ועי' נוב"י יו"ד סי' כ"ז ובתשו' ח"צ סי' כ"א.

106 26 **מודין חכמים לר"ע בבשר שהוא אסור**
במלאכת שלמה פי' הר"ש סיריליו ז"ל כגון בשר שנתבשל בירק חסית וכו' ע"ש.

נד 4 **שלקה בחלב מהו**
באיזה דפוסים וכן בכ"י רש"ס הגי' כן והמאמר תמוה. אבל בעטור (הכשר הבשר צד 2) „גרסינן בירושלמי בתרומות ר"י בן נורי אומר כבד אוסרת ואינה נאסרת ר' ירמי' שלקו בחלמא מהו ר' זעירא לא אכיל (כבד) מימיו רב אמי שלקה ואכלי ליה וא"ד מלחה רב אמי ואכלי ליה" עכ"ל ולפנינו משובש ועי' בריק"ף חולין פ"ח סי' תתנ"ד ובר"ש ובריטב"א שם. ובפי' הר"י במ"צ באן כתוב ואפילו שלק (הכבד) בחלב מותר הכבד ואסור החלב עכ"ל, והי' לפניו גירסא מוטעת הנ"ל בירושלמי דילן.

13 **העיד אדא חבירנו לפנינו בששים**
באו"ז ח"א סי' תנ"ד גרס הכא „בששים ואחד"

17 **שמעון בר ווא וכו'**
באו"ז הנ"ל „שמעון בר בא אמר קומי ר' חנינא בששים אמר גוזמא" (עשר מלות אלו אינן בכל הוצאות הירושלמי)

21 **ר' חייא בשם ר' חנינא והי"ק**
בחי' רמב"ן לחולין (בס' מזבח כפרה דף צ"ז ע"ב ליוורנו תקי"ע) גרס ר' חייא בשם ר' יוחנן הירק וכו" וכן גרס בעיטור (הכשר הבשר)

והירק והקליפין וכו'
בר"ש תרומות פ"ה משנה ט' ומסיק עלה בשם ר"ת הירק והקליפה מצטרפין אר"ז ואיסור מתוכן כלומר דאין משערין ביצה האמורה אלא לפי האוכלין שבתוך

עמוד | שורה

הקליפה ר"ה אמר קליפי איסור מעלין את ההיתר שא׳ הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה׳ עכ"ל.

נד 23 **אמר רב הונא קליפי איסור מעלין את ההיתר**
ברוקח סי׳ תמ"ה .קליפי איסור מעלין את ההיתר מצטרפין להעלות האיסור ולהתיר בששים אם אין בהיתר ששים וקליפת של ביצת האיסור משלמת השש"ס׳ ובאו"ז הנ"ל וכן בראש חולין פ"ז סי׳ ל׳ .קליפי איסור מעלין את ההיתר כלומר :שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה׳

24 **ר׳ זעירא הדא דתימר והוא שישלקן וכו׳**
בס׳ התרומה סי׳ ל׳ .מיהו בירושלמי משמע קצת כפרש"י דברייתא דגעולי ביצים מיירי בביצים טמאים שנתבשלו עם ביצים טהורים, דאמרינן במס׳ תרומות פרק בצל אמר ר׳ זעירא הדא דאת אמר דמותרות הוא ששלקן בקליפיהן אבל קלופות עם שאינן קלופות צריכות שיעור אחר, אלמא מיירי בנתינת טעם של טמאה בטהורה עכ"ל. ובחי׳ הרמב"ן בחולין צ"ח ע"א הגי׳ משונה וז"ל .אמר ר"ז הדא דתנינן והוא ששלקן בקליפיהן שלוקין בשלוקין אבל שלק ביצים קלופין בשאינן קלופין או שאינן קלופין בקלופין שלוקין בשאינן שלוקין צריכות שיעור אחר" עכ"ל.

28 **שורו עיבר ולא יגעיל**
ברוקח סי׳ תמ"ז גיעולי ביצים מותרים כד"א שורו עיבר ולא יגעיל פי׳ שנדחקו מן התרנגולת בעל כרחו׳ עכ"ל, ובתוס׳ חולין מ"ד ע"ב ד"ה גיעולי... .אבל תימא דמייתי התם (בירושלמי) קרא דשורו עיבר ולא יגעיל ודומה שאינו מסוגיית הירושלמי ושום תלמיד הגיהו׳ עכ"ל. ובחי׳ הרמב"ן בחולין ד׳ ס"ד ע"א ושמעתי שנמצא בתשו׳ הגאונים ז"ל גיעולי ביצים כגון שהכה את התרנגולה וכו׳ והוא מלשון שורו. עיבר ולא יגעיל וכו׳"

29 **ביצים שהקרימו הרי אלו אסורות**
ברוקח סי׳ תמ"ו .ביצים שהקרימו : ותירות פי׳ שנולדו בקרום בעלמא וכו׳ עכ"ל ע"ש

נד 31 **ר"ז סליק למיבקרא לר׳ חייא כו׳**
בתוס׳ חולין ס"ד ע"ב ד"ה והוא .ובירושלמי אינו מזכיר וכו׳ אשכחיה דיתיב וקאמר לא שנו אלא חלמון אבל חלבון מותר והוא סבר דהוא גמיר מן דאבהתיה אתא ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן בין בחלבון בין בחלמון אסור תני ר"ח בן שאול חלמון מותר אמר ר"ז הא דאמר חלמון אסור כשנמצא במקום זכרותו וכו׳ של מוחו שממנו נולד עכ"ל הירושלמי ובתר הכי מייתי דר׳ יוחנן דאמר בין חלבון ובין חלמון אסור ובתר הכי מייתי ברייתא דר׳ חלפותא בן שאול דאמר חלמון מותר ודומה בזה שהיא טעות סופר ויש לגרוס הלשון; אסור והלבן מותר וכו׳ עכ"ל התוספות ע"ש .וכן מובא בשנויים בר"ן פ"ג דחולין.

35 **תני ר׳ חלפתא בן שאול חלמון אסור**
עי׳ לעיל. וברוקח סי׳ תמ"ז .תני ר"ח חלבון אסור. כך היא הגירסא בגמרא זו ומתמיר טפי בדם הנמצא על חלבון מעל החלמון וכן גרסי׳ בספר ישן מאד בסוף אלו טריפות וכו׳" עכ"ל, ובסמ"ג לאווין קל"ב וכן אמר ר׳ זעירא בירושלמי בחלמון אסור והוא שנמצא על זכרותו של החלמון וכו׳" ע"ש.

38 **ואפילו החלמון**
בעיטור (הכשר הבשר צד 14) .ירושלמי א"ר זעירא וכו׳ ואפי׳ הלבון וכו׳" ע"ש.

פרק יא

108 21 **יין למורייס רבי מתיר**
בר"ש הגי׳ דברי ר׳ מאיר ובפי׳ הרא"ש .ופליגי תנאי בירושלמי יין למורייס רבי מתיר ראבר"ש מתיר

עמוד | שורה

זרים ובהא פליגי מר סבר להעביר זוהמא לכך אסור ליתנו לתוכו ואם נתנו מותר לזרים ומר סבר למתוקי טעמא וכו׳" וגירסתו משונה משלפנינו.

27 **והתני חמין מותר שאינו חמין אסור**
בירושלמי ע"ז פ"ב ה"ו הגי׳ .והתני אומן מותר שאינו אומן אסור אומן מותר לא בשאינו מבושל וכו׳" ושם הגי׳ מתוקנת וע"ש.

נה 1 **ר׳ אלעזר ור׳ יוחנן חד אמר מפני שממעטו וכו׳ ולא ידעין מאן אמר דא**
ברוקח סי׳ שס"ח .ירושלמי רא"א מפני שממעיטו ממדתו ר׳ יוחנן אמר מפני שממעיטו משותיו פי׳ אין אדם יכול לשתותו כמו שאר יין׳.

16 **הוון בעי׳ מימר מה פליגין בחומש**
בכ"מ ה׳ תרומות פ"א ה"ה .ובירושלמי הוון בעי מימר מה פליגין וכו׳ ולכאורה משמע דהוו בעיין מימר הכי ולא קמר הכי אבל א"א לומר כן וכו׳ ולפיכך יש לפרש הירושלמי הזה הוו בעי מימר פירושו אנו צריכים לומר, א"נ אפשר דהוו בעי מימר הווי כמו סברוה וכו׳" עכ"ל. ובחי׳ מהרי"י קורקוס בה׳ תרומה שם ה"ב .ואע"פ שאמר הוו בעו מימר קושטא הכי הוא דהא לא אתי ליכא מאן דפליג התם וכן לשון הירושלמי וגם בתלמוד שלנו נמצא שאומר סברוה וכו׳" עכ"ל, ועי׳ במלאכת שלמה בפי׳ כאן.

25 **לא שר"א מחייב במעשרות**
בפי׳ מלאכת שלמה .בפי׳ הר"ש ז"ל הלשון כך תניא דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות ארנ מודה היה שוה פטור מן המעשר אבל היה אומר ר"א לא יאכל מן הדבש עד שיתקן התמרים׳ עכ"ל וכ"ה בתוספתא פ"ח דתרומות.

110 10 **מה ר"א כר׳ ישמעאל**
בכ"י הרש"ס הגי׳ .מה ר"א כר׳ עקיבא דר"ע אמר כלל ופרט וחזר וכלל ורבא מדר׳ עקיבא דו אמר אפי׳ כלל ופרט הכל בכלל ר׳ פריגורי דקסרין אמר ר׳ אליעזר כר׳ ישמעאל וכו׳".

נו 9 **אמר לו הרי טל ומים**
בר"ש ובר"ש תרומות כאן הגי׳ .הרי טל ומטר מין אחד הוא׳

10 **אילו הווה לון הורן**
בר"ש ה"ל אי הוויא הורן לא הוי מתנינא.

12 **ולא סיתוניות וכו׳ בתרומה ובמע"ש**
ברדב"ז פי"א הלכות תרומות הי"ב .ולא סתוניות וכו׳" ובברכות ל"ח ע"א הגי׳ ספוניות אבל בכ"י בגמ׳ שם .סתוניות׳ ע"ש דקדוקי סופרים.

18 **והגרוגרות והבסלוסים**
ברדב"ז ה׳ תרומות פי"א הי׳ .הכלסין והחרובין" ובערוך ע׳ כלס בסוף תרומות ובריש עוקצים .תאנים וגרוגרות הכליסי׳ והחרובין׳ וכתב הרש"ס ובערוך גרים כאן בליסין בבית ועי׳ ערך בלפסין.

19 **כיני מתניתא אין מביאין בכורים משקין**
הגי׳ הנכונה בחלה פ"ד הי"ב כיני מתניתא אין עושין בכורים משקין אפי׳ משזכו להן בעלים׳ ובמלאכת שלמה בפי׳ .בירושלמי מפרש דה"ק אין עושים בכורים משקין ומיירי בכהן שניתנו לו׳ עכ"ל.

20 **משקה להביאו**
צ"ל .להביאן משקה׳

28 **א"ר יוחנן מודה**
בפי׳ מלאכת שלמה .בירושלמי דפרקין וכו׳ תניא (הכוונה לתוספתא תרומות פ"ט) זיתים של תרומה וכו׳ אמר רבי מודים ר"א ור׳ יהושע בזיתים טהורים שיעשו וענבים טמאות וזיתים טמאות שלא יעשו ועל מה נחלקו על ענבים טהורות וכו׳ עכ"ל.

עמוד | שורה

112 6 **ר' זעירא בשם ר"א אם במובלעות באוכל**
וצ"ל ר' זעירא בשם ר"א אמר מתניתא במובלעות באוכל. וכן הג"' בר"ש בתרומות פי"א מ"ב וביקר תפארת להרדב"ז בה' תרומות פי"א הוי דאמרינן כו' במובלעין באוכל וכיון שהן מובלעין באוכל חשיב באוכל עכ"ל.

9 **גרעיני תרומה בזמן שהן מכנסן**
בפי' הראב"ד בעדיות פ"ג מ"ג „גלעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן וכו'" וע"ש בתוספו' שאנץ.

19 **וכן חבית של שמן שנשפכה**
בכפו"פ פי"ג „חבית של שמן שנשפכה וכו' ע"ש.

21 **המערה מכד לכד**
בחי' הרמב"ן ב"ב דף פ"ז ע"א וכן בתשו' פאר הדור (להרמב"ם) סי' ל"ז הגי' „המערה מכד לכד והטיף ג' טיפין נותן לתוכה חולין הרכינה וכו'". וכ"ה בכפו"פ פכ"ג.

29 **אתא ר' אבהו בש"ר יוחנן בראשי כנפים הסחוסין**
בר"ש תרומות פ"ה מ"ט ובראש חולין פ"ז ס"ט ובפי' מהריב"מ"ן הגי' בראשי כנפים והסחוסים היא מתני'. ובאר"ז ח"ד סי' רצ"ז דמוקי לה בירושלמי ר"א בשם ר"י בראשי הכנפים והיא מפני שהם ראויים ע"י הדחק לאכילה אבל שאר עצמות שאינן ראויין לאכילה וכו' עכ"ל. ובמשנה פסחים דף פ"ד ע"א בראשי כנפים הסחוסין וע"ש בדקדוקי סופרים.

31 **רגילין לרבוש**
בתוספתא תרומות פ"י „לחבוש מן הגרנות".

33 **כן היא שיערה**
בר"ש וברדב"ז הג"ל „כן הוא שיעורא".

34 **ומנקב בירק**
בר"ש ובפי' מהרי"ב מ"צ „מקנב בירק".

נג 2 **תמן תנינן הרכינה**
בתוס' ר"י ב"ב דף פ"ז ע"ב הגי' מתוקנת וז"ל „ומקשה התם בירושלמי תמן תנינן הרכינה ומיצה הרי היא של מוכר וכה אותמר הכין (ג' מלות האחרונות אינן כתובות לפנינו במקום הראוי כי רק לקמן) אמר ר"ל כאן למוכר אלא ללוקח אמר ריב"א משום יאשי".

14 **קדירה שבישל בה תרומה**
בשו"ת מהר"מ אלשקר סי' ס"ד „שרי היום כהן ז"ל היה מוכיח מן הירושלמי דאיסור נבלה חמור מאיסור תרומה דאמרינן התם גבי תרומה כלי שבישל בו תרומה מגעילו ג"פ בחמין פי' בכלי שני וגבי נבילה תניא דמגעילו באור כלומר בכלי ראשון" ובירושלמי שלפנינו אין כתב כ"א מגעילו ג"פ בחמין וכו'.

מגעילה בחמין
המלה בחמין ליתא בעיטור (הכשר הבשר צד 28), וברמב"ם ה' תרומות פט"ו הי"ט „קדרה שבישל בה תרומה וכו' ואם עשה הקדרה בכלים וכו' בין הז מותר לבשל בה" ובהשגות הראב"ד שם „הפליג ושפה' שלא מצינו שטיפה אלא בצונן וכו' ואפשר שלפני הרמב"ם לא הי' כתוב בירושלמי המלה והמון כמ"ש לפני הקושיה. (עי' בכפו"פ פ"ה ובב"י יו"ד סי' קכ"א.

בחמין שלשה פעמים ודיו
באו"ז ח"ד סי' רצ"ה כתב ע"ז „לכאורה יש ללמוד מכן קדירה של חרס שבישלו בה איסורא דרבנן מגעילה ודיו אלא שמשמע ששלשה פעמים צריך להגעילה כך כתוב בירושלמי שלפני מגעילה ג"פ.

15 **ואין למרין ממנה לענין נבילה**
ברוקח סי' תפ"ז פי' „לענין נבילה אינו יוצא מידי חופיו לעולם" וברוקח סי' תפ"ד מובא הירושלמי בשתי נוסחאות אחת כנוסחתנו והשנית „קדירה שבישל בה תרומה מגעילה בחמין ודיו א"ל ר' יוסי ואין למדין ממנה לענין נבילה אר"י קשיתה קומי ר' אמי כד א"ל כגון הא מאליהן קבלו המעשרות פי' בקדירה של חרס מיירי וכו' ע"ש. ובאו"ז הג"ל וכן השבתי למורי הר"ר אליעזר הלוי ואמר לי אני מתיר להגעיל קדירות חרס במקום שבלעו איסור דרבנן ומייתי מירושלמי דכאן.

נג 16 **תרומה בעין מיתה**
בכפו"פ פ"ה צד 8 הגי' „תרומה בעין מיתה ובמאה ונבילה בל"ת ובששים ואתמר הכין" עכ"ל.

114 1 **אם הרכינה ומיצת**
בחי' הרמב"ן לב"ב דף פ"ז ע"ב ד"ה ורמינהו „ומצאתי בירושלמי וכו' תמן אתמר ונטף שלש טיפין נותן לתוכה חולין והכא אתמר הכו וכו' ע"ש. ובשיטה מקובצת בב"ב (דף פ"ז ע"א) „תמן אתמר ונטף ג' טיפין ונותן לתוכה חולין והכא אתמר הכין כלומר שצריך להגעיל ג"פ".

2 **כאן ע"י האור נגעל ויוצא**
בשטה מקובצת בב"ב הנ"ל הגי' א"ל „התם בצונן הכא ע"י האור הוא נגעל הרי למדנו דבצונן אפי' בתרומה דאורייתא מכיון שהטיף ג' טיפין ונותן לתוכה חולין וכו'".

3 **והשליש מותר**
בבבלי ב"ב צ"ז ע"א מובאה התוספתא והגי' ר"מ אומר אף שלישי בנותן טעם.

5 **שמרים של מע"ש**
בפי' רבינו מאיר הלוי (בכ"י יד רמה) „והאי מעשר דקאמרי ראשון אסור ושני מותר דוקא במע"ש אי נמי במעשר עני וכו'".

8 **הקודש כמי מנן צ"ל הקדש במניגיו**

הריסן של זב וכו'
בזבחים ע"ט ע"ב הגי' „חרמן של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שלישי טהור", ועירובתם עו ל"ג ע"ב ד"ה כמי. ובאו"ז ח"ד סי' רכ"ו „תנו הביא ראי' ר"ת מפרק התערובות דמסיק התם תנן חרמי של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שלישי טהור בד"א בזמן שנתן לתוכו מים וכו' ע"ש. ובראש ע"ז פ"ד סי' כ"ג חרמן של זב וזבה פעם ראשונה ושניה טמא שלישית טהור פי' וצריך הדחה ג"פ מפני מי רגלים שבו".

11 **פחות מכאן לנותנו בגירו**
בפי' מהרי"ב מ"צ הגי' פחות מיכן נותנו בברי וכו'.

12 **באוכל כדי לבשל ביצה קלה**
בהשגות הראב"ד (ה' תרומות פי"ג הט"ז) „באוכל כדי ביצה קלה".

הדא דתימר בטמא וכו'
בחי' מהרי"י קורקוס בה' תרומות ד' כ"ז ע"ב „הדא דתימא הך כביצה בטמא אבל בטהור אפי' כל שהוא בדמאי אבל בודאי וכו' צריך להזר אחריו".

הך כביצה בטמא
ג' מלות אלו ליתא בפי' הרא"ש.

19 **מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות**
עי' במשנה בהגהות ישייכי לסדר זרעים ובמסכת תרומות „מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בשמן של תרומה שנטמא ברשות כהן פי' אם יש שם כהן הגר לאחד גר למאה" עכ"ל. וכ"ה בתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה מהמן.

מדליקין שמן שריפה בבכ"נ ובבמ"ד
בר"ש כתוב „ותימא דבמס' שביעית בירושלמי אמר הכי „אין מכין וכו' ולא מדליקין בשמן שריפה לא בבתי כנסיות ובתי מדרשות ושמא פליגי אמתני'".

שמן שריפה
בתוס' יבמות ס"ז ע"ב ד"ה לא „בהתנן במס' תרומות מדליקין בשמן של תרומה במבואות האפלות ע"י כהן ברשות כהן פי' כשיש שם כהן שצריך לאותה אורה וכו' ע"ש.

24 **כנין לפרתו של כהן וכו'**
בילקוט קונטרס אחרון הנמצא לחלק א' (שאלוניקא רפ"א) תני „מכן לפרתו של ישראל שהוזה שמא אצל כהן שהוא מאכילה בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין" עכ"ל.

עמוד | שורה

114 שו"א **יכול לא יאכילנה שכרינין**
בחי' מהרי"ק ה' תרומות פ"ט ה"ז. ומ"מ בירושלמי אמרו תניא הם יאכלו ואין בהמה אוכלת יכול לא יאכילנה כרשינים ת"ל נפש והיא בתו"כ וכו'" עכ"ל. וזה בתו"כ אמור פ"ה וע"ש בר"ש משאנץ. ובכפו"פ פכ"ג מביא התו"כ בנו"א „יכול אפי' כרשינין לא ת"ל בלחמו", וכ"ה בס' השלמה בב"מ דף צ.

נח 4 **מניין לכהן שקנה עבד**
בחי' מהרי"ק בה' תרומות פ"ז הי"ז. „מנין לכהן שקנה עבד ולישראל שיש בו שותפות אפי' אחד ממאה בו שאינו מאכיל בתרומה שנא' וכהן כי יקנה נפש ע"כ ובודאי שגם כהן וכו', ואע"פ שהלשון הכתוב בספרים אינו מתוקן הכוונה מבוארת" עכ"ל.

5 **שאינו מאכילו בתרומה**
בפי' מלאכת שלמה. „ובירושלמי פריך אסיפא דמתני' דקתני וכהן ששם פרה מישראל מאכילה כרשיני תרומה דאמאי מאכילה בתרומה הא אילו רצה שואל לתת לו דמיה וכו' (לפנינו ליתא כל זה) ותני מניין לכה' שקנה עבד וכו' ומסיק דבר קפרא תני לא שנא שם לא שנא שכר כהן מישראל אין מאכילו בתרומה ומגיה בר קפרא למתני' וכו'" עכ"ל.

שו"א **כהן שבא אצל ישראל**
ברדב"ז ה' תרומות פי"א הי"ז. „ירושלמי כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל וכו' נראה לי שגרסת רבינו ישראל שבא לעשות חשבון עם הכהן וכו'".

116 8 **בקרו של כהן שהיה מאכיל**
בתוספתא תרומות פ"י. „בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל".

16 **ולא כן שבקין מימר**
בשבת פ"ב ה"א לנכון „סברין מימר".

נט 21 **א"ר ניסא אנא לא אנא חכים לאבא**
בירושלמי ברכות פ"ז ה"ב (עמוד 106 בירוש' שלנו) „א"ר נסא כמה זימנין אכלית עם ר' תחליפא אבא וכו'". [ואולי ניסא ונסא תרי גברי אינון ?].

מסכת מעשרות

פרק ראשון

א 7 **את כל תבואת זרעך ריבה**
בכ"י לר"ש סיריליאו ז"ל. „כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות ת"ל תבואת זרעך אין לי אלא תבואה מנין אף הקטניות ת"ל את כל ריבה וריבה זרעוני גינה שאין נאכלין כתיב תבואת זרעך ואכלת, יכול אף הירקות כתיב היוצא השדה שנה שנה הא כיצד טול מבינתים דבר שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ".

9 **אית דבעי מישמיענה**
בכ"י רש"ס. „ואית דבעי נשמעינה מן הדא עשר תעשר את כל כלל תבואת זרעך פרט וכו'".

15 **יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה**
בתו"כ בחקותי פ"ח הג'. „או יכול שאני מרבה חרובת שקמה וכו'". ובפי' הר"ש משנ"ץ שם הג' חרובי שיטה וצלמונה וכו' מקומות הן וכו'".

2 1 **ירקות מנין וכו'**
בתוס' שבת דף צ"א ע"א ד"ה אי דה"נ מעשר ירק מרבינן בתו"כ מוכל מעשר הארץ ולא הוי אלא אסמכתא בעלמא" עכ"ל. ובחי' הר"ן בר"ה דף י"ב ע"א. „והכי נמי משמע בריש מס' מעשרות בירושלמי דדריש להו לכלהו מקרא בר מירקות ומסיק התם דמעשר ירקות מדבריהם וה"נ איתא בירושלמי בסוף חלה וכו'" ע"ש. ובכפתור ופרח פ"ג. „ומיהו כבר סמכום חכמים על דין תורה כדאמרינן בספרא וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לרבות שחלים וגרגיר וכל מיני ירקות, וכן נמי בספרי וכו' ע"ש.

2 1 **איסי בן יהודה**
לפני הראשונים היתה הגי' איסי בן עקביא או בן עקיבה.

3 **הבקיר קמה וכו'**
בכ"י של ר"ש סיריליאו ז"ל. „הבקיר קמה וכו' הבקיר שבלים וחזר וזכה בהן ועבר והפריש מהן תרומה אינה תרומה".

ב 25 **אכרוע**
במוסף הערוך. „פי' בלשון ישמעאל מין עשב".

4 8 **והבאושין**
רבים מהראשונים גורסין „והאובשים" וי"ג „והבאישים" ובפי' המשניות להרמב"ם. „ואבשים כמו באושים" כך פירשו גדול מגדולי הגמרא" עכ"ל.

13 **התלתן כדי שתצמח**
לקמן ובבבלי ובפי' ר"ח וערוך „התלתן משתצמח".

15 חיתה. הר"י בן מלכי צדק סימפונטי לא גרס לה.

ג 25 **רבנן דקסרין אמרי**
בפי' מהר"י במ"צ הנ"ל. „ומאי משיטילו שאור רבנן דקסרי אמרי וכו'".

שו"א **כדי שתזרע והצמיח**
בערוך ערך תלתן. „ירושלמי כדי שתזריע ותצמח פי' חשוב פרי משתצמח לזרעים שאם יזרע יצמח" ובחי' הר"ן בר"ה. „אבל בירושלמי משמע דהכי קאמר משתצמח כל כך שתהא ראויה לזריעה וכו' דהכי גרסי' התם בפ"ק דמעשרות כו'".

6 7 **א"ר זעירא כתיב עשר תעשר וכו'**
בפי' רבינו חננאל ר"ה י"ב ע"ב ובערוך ע' תלתן וע' שלט. „מנלן אר"ז עשר תעשר את כל תבואת זרעך כלומר עשר מדבר שאם תזרעהו תעשר ממנו כגון דבר שזורע וצומח פרט לפחות משליש שאינו צומח".

נו 14 **צמייא קוטא**
במוסף הערוך ע' צמייא מפרש. „צמייא קיוטא" מין פרי.

24 **פטור מן המתיקים**
הרבה ראשונים גורסין. „פטור במתוקים".

25 פטור מן המרים. ה"ר גורסים „פטור במרים"

ד 18 **משיפקיסו**
י"ג משיפקס וי"ג משיפסקו. ובבבלי ב"מ דף פ"ח ע"ב אי הכי משיפקס: עד שיפקסו מבעי ליה וכו'.

19 **משיעמיד ערימה**
במתניתא דב"מ. „עד שיעמיד וכו'. ובערוך ערך פקס (ד' פיזרו) „משיעמיר ערימה".

אבטיח משישלק
י"ג האבטיחים מישלשקו ואם אינו משלק עד שיעשה מוקצה. ובערוך ע' מקצה (ד' פיזרו) „אבטיח משישלק אם אינו נשלק עד שיעשה מוקצה פי' משעה שמגרשין אותו למכור בשוק".

20 משימלא את הכלי. י"ג עד שימלא את הכלי.

22 **הכלכלה משיחפה**
י"ג כלכלה עד שיחפה אם אינו מחפה עד שימלא את הכלי אם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו.

24 **משיעמיד ערימה**
י"ג עד שיעמיד וכו', ובירו' תרומות פ"א ה"ח משיעמר

27 **נוטל מן הקוטעים ומן הצדדין**
בערוך ערך קטעין. „בריש מעשרות נוטל את הקטעין מן הצדדין ממה שבתוך וכו'" ע"ש.

28 **ומן הצינור ושותה**
כמתניתין דב"מ וכן בהרבה ראשונים. „ומן הצינור ומכל מקום ושותה".

עמוד | שורה

8 | 1 **ברשות ההקדש ופדיו**
בכ"י רש"ס „ברשות ההקדש ופדאו פטור".

2 **אוגדו צינוק גדול לשדה**
בכ"י רש"ס „תני ירק שאגדו בשדה ועשאו צינוק גדול לשדה".

5 **והוא עתיד לאוגדו כו'**
ברדב"ז ה' מעשר פ"ג ה"ב „ומה שאמר והוא עתיד וכו' הכי פירושו אע"פ וכו'.

אגדו צינוק גדול
בח' מהרי"ק בה' מעשר פ"ג ה"ט „ובירושלמי אגדו צינוק גדול בשדה ובדעתו וכו' ע"ש.

9 **בד"א במוליך לשוק**
בכמ"ג עשין קל"ה „ומפרש בירושלמי בד"א בג"מ פירותיו למוכרן בשוק אבל אם כוונתו להוליכן לבית וכו'.

10 **מה בין המוליך לשוק**
בח' הריטב"א ב"מ דף פ"ח ע"ב „ובירושלמי מפרש לה שפיר דכי אמר בד"א במוליך לשוק לאו למימרא דליכא בית דוראי בית יש בשדה, מיהו לאו בית מעליא וכו'" ע"ש ולפנינו ליתא זה.

15 **הבצלים משיפקלו**
באגודה בירוש שמסיר הקליפין".

20 **מן דו ידים פודגרא**
בח' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ג ה"ב „מפרש שהוא הסרת הדבר שרגילין להסיר.

שו"א **מן דו ישפר אפוי דבריה**
בכפתור ופרח פל"ג „גרסינן התבואה אסור לאכול ממנו עראי „א"ר חנינא בשם ר' יוחנן משיפה פניו של כרי ומשוה פניו ברחת".

ד | 10 **והתני שילה וקיפה וכו'**
בכ"י רש"ס „והתני שילה וקיפה ברשות ההקד' ופדאו פטור פיקס ושילק ברשות ההקדש ופדאו פטור א"ר יודן תמן אי אפשר לו שלא ישלה ושלא יקפה ושלא יפקוס ושלא ישלוק ברם הכא אפשר לו שלא לכבר ר'.

10 | 5 **הה אוכל וחישכה**
בכ"י רש"ס „ונותן לחמטה ולתוך התמחוי (זה פסקא במתני') אבל לא יקבל בכלי להיות משתמש ממנו והולך. היה אוכל והותיר וחשכה בלילי שבת או שנתנה לאדם אחר לא נטבל א"ר שמעון בן אלעזר בד"א בזמן שאכל והותיר וחשכה בלילי שבת אבל לא יתכוין ויתן לתוך אניגרון הרבה בשביל שיותיר ויכניס לתוך ביתו" (וכ"ז ליתא לפנינו ורק המאמר היה אוכל וכו' איתא. ומן ארשב"א וכו' כן הוא בתוספתא מעשרות סוף פ"א).

17 **מה עביד ליה ר' ירמיה וכו'**
בכ"י רש"ס „מה עבד ליה ר' יוסי וכו'".

19 **מתניתא פליגא על ר' ירמיה וכו'**
בכ"י רש"ס „מתניתא פליגא על ר' יוסי דתני אין וכו'".

ו | 2 **כאן היד שולטת וכו'**
בפי' רבינו חננאל שבת דף מ' ע"ב „פי' (בירושלמי) שהיד שולטת בו סולדת היא שולטת וכו'". וכן פי' בערוך ע' סלה. ובפי' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ג הי"ז ובכ"מ שם „ובירושלמי מחלק ר' יוסי בר בון בין יד סולדת לאינה סולדת ופסק כמותו וכו'".

8 **ועד כדון הוא רותח מהו ליתן תבלין**
בכ"י רש"ס „ועד כדין הוא רותח, תמן תנינן האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי, מהו ליתן תבלין וכו'".

10 **חיליה דר' יונה מן הדה**
בתוס' זבחים דף צ"ה ע"ב ד"ה עירה „ובירושלמי משמע דעירוי ככלי ראשון דאמרינן עלה בגמרא מהו ליתן וכו' חיליה דר' יונה מן הדא וכל כלי חרש אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא לבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו ישבר מכל מקום (כ"ד מלות אחרונות חסרות לפנינו והכוונה לתו"כ פ' צו פ"ז) וכו'" ובכמ"ג לאוין ס"ה מובא הירושלמי.

ו | 14 **והתני אף בכלי נחושת כן**
בכ"י רש"ס „והתני מנין שבכלי נחושת כן ת"ל ואם בכלי נחושת בושלה עכ"ל, וכ"ה הגי' בתוס' שבת דף מ"ב ע"ב ד"ה אבל.

19 **עשה כן בבשר וחלב**
בר"ן ע"ז סי' אלף נ"ש"ז „דאמרינן התם בירושלמי וכו' עשה כן בבה"ח חייב משום מבשל אמר ליה לא דאמר כו'".

22 **איזו תבשיל ברור כל שהאור מדלק תחתיו**
בעיטור (הכשר הבשר צד 10) מסיים המאמר „ש"מ קילות אין בכלי ראשון".

ש"א **זית שפצעו בידים מסואבות לא הוכשרו**
כ"ה הגי' בתוספתא טהרות פ"י (הוצאת צו"מ) אבל בבבלי שבת קמ"ה ע"א הגי' המפצע וכו' הוכשרו וכ"ה הגי' בתוספתא טהרות שנדפסה עם הריף וכן הגי' בתוספתא המובאה טהרות פ"ט.

12 | 1 **לידעם איש בו**
צ"ל לידע אם יש בו.

10 **מפני שהן מסריחות בינתים**
בריף כפ"ג דשבת „אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים בלבד, ירושלמי מאי שנא הני הואיל ומסריחות בינתים".

22 **דברי שונה אחרון התחתון צריך לעליון**
בפי' הר"ש בירושלמי מפרש וכו' ור' יוסי דשרי סבר דצריך זה לזה ולא נגמרה מלאכתן עדיין" עכ"ל ולפ"ז הגירסא לפנינו בטעות וצ"ל כמו שהיתה הגי' לפני ר"י בן מלכי צדק סימפונ' „מ"ט דר' יוסי תחתון צריך לעליון ועליון צריך לתחתון כלומר אכתי לא נגמרה מלאכתן" עכ"ל.

פרק שני

14 | 11 **צא ומלא את הכלכלה לא יאכל עד שיעשר**
בכ"י רש"ס מוסיף „האומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן ומתקנן ודאי (כן הגי' בבבלי עירובין ל"ב ע"א ומעשרן ודאי. אבל בפי' רבינו חננאל שם ומעשרין דמאי וכן היתה הגי' בגמ' וברש"י שם לפני בעל הכפתור ופרח פרק י"ז ולפנינו ברש"י הגי' משובשת) מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי" עכ"ל. וזה הגיה הרש"ס מתוספתא מעשרות פ"ב (הוצאת צו"מ) ומבבלי עירובין הנ"ל וע"ש פי' ר"ח.

16 | 1 **וגדולה סאה וקטנה שלשת קבין**
בכ"י רש"ס „וגדולה סאה ובינונית שלשה קבין וקטנה אינה פחותה מקביים".

ט | 16 **המעלה פירות מגליל וכו'**
באגודה (מס' מעשרות) „המעלה פירות מן הגליל ליהודה עולה לירושלים ואוכל עד שמגיע וכו'".

18 | 4 **אפי' שבה בשני**
בתוספ' מעשרות פ"ב „אפילו ליום השני פטורין מלעשר".

9 **לבני חיל**
בתוספתא מעשרות פ"ב ובפי' הר"ש וכו' „לברור חיל".

10 **אם לנו כאן**
בכ"י רש"ס „אם לננו כאן".

17 **לפלה עסקיו**
י"ג לפליה, וי"ג לפנה עסקיו.

יוד | 14 **בפינקסיה דחילפיי כו' ומתקנן ודאי**
בכ"י הרש"ס „ומתקנן דמאי".

יא | 7 **בורר ואוכל**
ברמב"ם ה' מעשר פ"ה ה"ג „בורר אחת אחת ואוכל".

עמוד | שורה

יא 9 סופת ואוכל
בפי' מהר"י בן מלכי צדק „כופף אחת אחת ואוכל". וברמב"ם הנ"ל „כופת בקרקע ואוכל", ובערוך ע' סף א' ובמתניתא דב"מ „סופף ואוכל".

11 השוכר את הפועל
בבבלי ב"מ צ"ב סע"א „השוכר את הפועל לקצות בתאנים ה"ז אוכל ופטור מן המעשר" וע"ש בפרש"י ותוס'.

18 זה לוכל וזה לקצות חייב
ברדב"ז ה' מעשר פ"ד ה"ד הגי' „חייבים".

27 והעודר תחת הזיתים
בכ"י רש"ס „והעודר והמקשקש וכו'".

22 9 כתיב לא תחסום שור בדישו
בכ"י רש"ס „כתיב לא תחסום שור בדישו וכתיב כי תבוא בכרם רעך עד כאן לא שמענו אלא שור בתלוש וכו'".

פרק שלישי

יב שו"א אוכלין ופטורין
בבבלי ביצה דף ל"ד ע"ב „אוכלין מהן עראי ופטורין". וכ"ה בפי' ר"ח ובפי' רש"י שם.

24 3 בזמן שאין להן עליו מזונות אוכלין ופטורין
בפי' מהר"י בן מלכי צדק כאן „המוציא פועלין לשדה בזמן שיש להן עליו מזונות פי' שעושין מלאכה כשאוכלין מן התורה אוכלין ופטורין".

4 אם יש להן עליו מזונות אוכלין אחת אחת
בפי' מהר"י במ"צ הנ"ל „אם אין להן עליו מזונות כגון שעודרין תחת התאנין שאינן אוכלין מן התורה אוכלין אחת אחת מן התאנין כשעודרין" עכ"ל.

5 ולא מן המוקצה
באגודה „לא יטול במוקצה, פי' בסכין שקוצצין בו תאנים" ועי' שביעית פ"ח מ"ו.

7 על מנת לזבל זיתים
בשיטה מקובצת ב"מ פ"ט ע"ב „ע"מ לאכול בזיתים".

אוכל אחת אחת ופטור
בכ"מ ה' מעשר פ"ה ה"י „אוכל אחד אחד ופטור" ע"ש

22 הרובין מאכל בהמה הן
בכ"י רש"ס „חרובין לאו מאכל בהמה הן".

24 הוא ע"י שהוא תלוי במוקצה
בתוס' ביצה ל"ד ע"ב ד"ה בניו „פי' בירושלמי דוקא בניו אבל איהו גופי' אקבעינהו דגלה בדעתו להניחם שם כך".

יג 10 הביא תאנים מן השדה וכו'
בכפתור ופרח פל"ב „ובספר שעמי (כוונתו לתוספתא שנכתבה בעיר דמשק) הגי' כך המביא תאנים מן השדה לאכלן בראש גגו שכח והכניסן לתוך ביתו לא יאכל עד שיעשר".

13 מחזירן למקומן ואוכל
בכ"י רש"ס „ואוכל מהם עראי".

יד 13 ניהא לא מן הסל וכו'
בפי' הר"י במ"צ כאן „גרסינן בשלמא מן הסל ומן הקופה, לא שפיר דנסבלו אלא מן המוקצה אמאי לא א"ר יצחק מוקצה וכו' כמה דאת אמר תמן מלקט כו' ואם צירף חייב ואף הכא כן מוקצה כמצרף דמי".

17 כמצורף
ברדב"ז מעשר פ"ה הי"ג הגי' בירוש' „כמצרף".

22 כששכרו לנכש עמו
בפי' הר"ש והר"י במ"צ „מפרש בירוש' לעדור תחת הזיתים כלא אכיל מדאורייתא וכו'" עכ"ל. ובשטה מקובצת הנ"ל „ופשוט כן נן קיימין כששכחן לנכש תחת הזיתים וכו'".

25 מהו אהן פטור
בפי' הריבמ"צ „ומ"ט בכולהו לא תני פטור".

28 4 לתרום מן המובקר כו'
בכ"י רש"ס לתרום מן המחובר לא היה יכול לתרום מן המתובר.

28 14 מחצה על מחצה מתקנה דמאי
בכ"י רש"ס „מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי".

טו 8 ונמצאת תרומה גדולה טבולה לתרומת מעשר
בכ"י רש"ס „ונמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה" ועי' ברדב"ז וכ"מ בה' מעשר פ"ג הכ"ב.

11 דבר שיש לו גורן מפרישין תרומת מעשר
בכפתור ופרח פ"ב „והכי איתא בירושלמי דבר שיש לו גורן מפרישין אות' תרומה ומעשר".

13 כהדא דתני מצא פירות כו'
בתוספות קדושין דף כ"ז ע"א ד"ה מעשר „והכי נמי איתא בירושלמי דמס' מעשרות מצא פירות צבורים אסורין משום גזל וחייבין משום תרומה, מפוזרים מותרים משום גזל ופטורים מן התרומה גדולה".

20 ואפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת
בשטה מקובצת ב"מ דף י"א ע"א „בירושלמי וכו' ושאלו שם המעשר מהיכן נוטל וכו' ואומר שנטרפה דעתו לשעה כלומר אם אתה אומר מן הבית למה הן בחזקת מתוקנין דלמא שכנסן לבית לא הספיק לעשר עד שנטרפה דעתו ומת, בשלמא אם נטל מן השדה חזקה הוא שלא כנסן למגורה עד שיעשר, ודחי א"ר בון ב"ח תפתר וכו' אבל לעולם מן הבית הוא נוטל".

30 4 הזיתים והחרובין חייבין
בפי' ר"י במ"צ „הזיתים והחרובין אסורין משום גזל וחייבין".

7 בידוע שמדבר הגמור
במתניתא דב"מ „שידוע שהן מן הדבר הגמור".

9 אמר ר' יונה והוא שמצא זיתים כו'
בפי' ר"י במ"צ „אמר ר' יוחנן הא דתנן הזיתים והחרובין אסורין והוא שמצא זיתים כו'".

טז 2 כהדא ר' לעזר בר רבי שמעון
בתוס' קדושין דף מ' ע"ב ד"ה ויש אומרים „אמרינן בירושלמי ר' שמעון ברבי הוה אכיל בשוקא הזייה ר"מ א"ל אין שבח לתלמיד לאכול בשוק וכו'". ובעיטור (קבלת העדות צד 116) „ירושלמי בסוף גמרא רש"ב הוה אכיל בשוקא א"ל והאמר ר' יוחנן פסול לעדות". ובהג"מ ה' עדות פי"א ה"ה „פר"ת דוקא באוכל פת ור"ח פי' אף בפירות וכו' כדאמרינן בירושלמי ר"ש ברבי הוה אכיל וכו'" וע"ש בכ"מ.

וכטל גרמיה
בפי' הרא"ש קדושין סי' ס"ה הגי' „ובלבד בשל גרמיה. ש"מ הא דתני האוכל בשוק דומה לכלב כגון שהוטף מאחרים ואוכל כמו כלב עכ"ל רבינו חננאל: ונ ראה שדקדק מדקאמר אין שבח ת"ח מכלל דלאחרים אין חשש בשל גרמיה" עכ"ל הרא"ש. ובעיטור הנ"ל „ובטל גרמיה מנע עצמו שלא לאכול ובנוסחת דרבינו ברוך אמר ליה ובשל גרמיה פי' שאוכל משלו כשר" עכ"ל. ובריטב"א קדושין הנ"ל „ובשל גרמיה ע"כ בירושלמי ומדלא אמר ליה אלא אין שבח מכלל דר' יוחנן דאמר פסול לעדות היינו בשל אחרים וכו', ור"ת ז"ל פירש דהכא בפת דהוא גנאי גדול לאוכלו ולברך בשוק וההיא דירושלמי בפירות ולת"ח הוא גנאי ולא לאחר" עכ"ל.

5 ואיזה היא חצר שהיא חייבת במעשרות
י"ג „שקובעת למעשר".

13 סוכת גינוסר כו' פטורין
י"ג פטורה.

32 30 ואין עושין אותו חיבור לעיר
י"ג ואין עושין אותו עיבור לעיר".

33 טובלין לספר ולא למשנה
גי' הראשונים „לספר ולמשנה" ובפי' הרא"ש (בס' פי' שנים) „לסופר ולשונה".

37 מחייב במזוזה
במלאכת שלמה „מחייבה במזוזה ובעירוב".

40 ואם צירף חייב
בתוס' ב"מ דף פ"ח ע"א ד"ה עד „צירף שתים חייב".

עמוד | שורה

יז 3 **וסופת באבטיח**
בכו״פ פל״ב „וכי באבטיח סופת באדמה ואוכל״.

15 **בתוך כדי שהות השניה**
בכ״י רש״ס „בתוך כדי שהות הראשונה״.

19 **ר׳ לעזר בי ר׳ שמעון אזל וכו׳**
בבבלי פסחים פ״ז ע״ב הגי׳ ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי איקלע לבי וכו׳ וגי׳ הירושלמי מוכרחת. א) לפי שהירו׳ מסיים בסמוך ר״א בר״ש עי׳ דהוה אכלן הוה משער גרמי׳ כן ולזה הביא מעשה אחרת בראבר״ש הדומה לה, ב) מסופר כאן שר״א בר״ש שתה יין ור׳ ישמעאל ב״ר יוסי לא היה יכול לשתות יין שהיה מזרע יונדב בן רכב (ירושלמי תענית פ״ד ה״ב). ג) בפסיקתא דר״כ (הוצאת הרש״ב) מובאה ג״כ המעשה הנ״ל על שמו.

29 **בעומד בעיר בעומד בשדה**
בכ״י ר״ש „בעומד בעיר או כעומד בשדה״.

34 12 **חצר שהיא נעדרת כו׳**
בכפו״פ פרק ל״ב „ותו אמרינן התם שאם היתה נעדרת שהיא כשדה״, וכן גי׳ כ״י רש״ס, ובפי׳ ר״ש „ובירושלמי תני׳ בשם ר״נ חצר שהיא נעדרת ונזרעת וכו׳״.

14 **תני זרע רובה חייב**
ברמב״ם ה׳ מעשר פ״ד הי״ד היתה לו גירסא משונה בהירושלמי שכתב „ואם זרע רובה אין אוכלין עראי וכן אם נטע רובה״ ולפי גירסתנו אם נטע רובה פטורה. ובהשגת הראב״ד שם „א״א נראה לי שהסוגיא בירושלמי בטעות וגם הוא הרבה בטעותה והעיקר כו׳ ובחי׳ מהר״י קורקוס שם מביא השגת הראב״ד הנ״ל ומסיים בזה״ל „וכבר כתבתי כי גירסת ספרינו כירושלמי ובוודאי שאין כך גי׳ רבינו שכתב בזרע רובה שהיא חייבת ולא כתב נעדרת וכו׳ ובוודאי דהכי גרס לה הדא ילפא מההיא נטע רובה פטורה והוא שתהא נעדרת וכו׳״ עכ״ל. ובכ״י רש״ס זרע רובה פטורה נטע רובה חייבת.

15 **הדא ילפא מן ההיא זרע וכו׳**
בכ״י רש״ס „הדא ילפה מן ההיא זרע רובה פטורה והוא שתהא נעדרת ההיא ילפה מן הדא שאם היתה נעדרת שהרי היא כשדה והוא שעידר רובה״ עכ״ל.

20 **בדוקני**
בכ״י רש״ס „בדוקרנין״ פי׳ כמו קנים הדוקרנין וכו׳״.

21 **ספרי קוסמי**
בכ״י רש״ס „ספרי קוסמין״.

יח 5 **אזל צור צור דוקניתא**
בכ״י רש״ס „זיל צור דוקרניתך״ ופי׳ בפירושו שמור בעייתך של דוקרנין שהיא טובה כדאמרינן העוסקים במקרא וכו׳״ עכ״ל.

18 **היא החומה**
בתו״כ בהר פ״ד „היא חומתו״.

23 **ואית בהן תניא כו׳**
בכ״י רש״ס „ואתי כהן תניא קדמאה כבית שמאי״.

פרק רביעי

36 6 **חצר בית שמירה**
בכפו״פ פכ״ז הגי׳ „וחצר ובית שמירה טובלין״.

17 **ר׳ יוחנן אמר נטבל**
בסמ״ג עשין קל״ה „אמר ר׳ יוחנן בירושלמי וכו׳ הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו וכן הקובע פירותיו של חבירו באחד מן הששה שקובעין למעשר שלא מדעתו הרי אלו נטבלו למעשר״ עכ״ל.

19 **תמן אפשר לו שלא לכבוש**
בכ״י רש״ס „תמן אי אפשר לו שלא למרח הכא אפשר לו שלא לכבוש״.

21 **וזו אינה תורה**
בכ״י רש״ס מוסיף „על דעתיה דר׳ יוחנן לא נטבל זו וזו אינה תורה״.

יט 3 **משח בעי הוה**
בכ״י רש״ס „דלא מיתן גביה משח יאות הכא משח הוה בעי״.

12 **לקדירה ריקנית היא מתניתא**
בערוך ע׳ בד ז׳ „בקדירה ריקנית היא מתניתא מתניתין לא כך אמרה״.

14 **שטמנו תאנים לשבת**
בבבלי ביצה ל״ד ע״ב „שטמנו תאנים מערב שבת״ ובחי׳ הרא״ה בביצה ל״ה ע״א (בס׳ מראה האופנים) פי׳ שטמנו תאנים ערב שבת בין השמשות וכו׳.

ושכח לעשרן
באגודה „ושכחו לעשרן״ ובמאירי ביצה ל״ה ע״א „תנן התם בסדר זרעים תינוקת שטמנו תאנים מערב שבת בשדה או בגינה, כלומר שלא נכנסו לבית וכו׳ למוצאי שבת לא יאכלו וכו׳״.

15 **כלכלת שבת**
בשו״ת ר״ב אשכנזי (סי׳ א׳ ד׳) פי׳ „בלכלה שליקט לצורך שבת ונמלך לאכול ממנה בע״ש ב״ש פוטרים אם יאכל ממנה עראי בע״ש וכו׳״ ע״ש.

38 18 **שני מעטנין דברי הכל אסור**
בכ״י רש״ס „אם כשיש לו שני מעטנין דברי הכל מותר אם כשאין לו אלא מעטן אחד דברי הכל אסור״.

׳ יונה ור׳ זעירא
צ״ל ר׳ יונה ר׳ זעירא, ופירושו שר׳ יוסי אמר זה בשם ר׳ זעירא, ור׳ יונה אמר זה בשם ר׳ זעירא שאמר בשם ר׳ לעזר.

כ 4 **מנפיח על יד על יד ואוכל**
במתניתא דב״מ „מנפה מיד על יד וכ״ה ברמב״ם ה׳ מעשר פ״ג הי״ט. ובסמ״ג עשין קל״ה „מנפה מיד ליד״.

ואם ניפח
בכ״י רש״ס וברמב״ם ובסמ״ג הנ״ל „ואם ניפה״

26 **ושל פול הלבן**
בערוך ערך תמר „ושל פול המצרי״.

27 **הצלף מתעשר תמרות וקפרס**
בכ״י רש״ס „ואביונות וקפריסין ר״ע אין מתעשר אלא אביונות בלבד״.

33 **זרעה לזרע**
בכ״י רש״ס „תני כוסבר זרעה לזרע״.

47 **מתעשר זרע וירק**
בכ״י רש״ס „ומתעשר זרע וירק״.

40 21 **לא בכרם ולא בזרעים**
בכ״י רש״ס מוסיף „הכל מודים שחייב בערלה״.

פרק חמישי

ש״א **לקט לשלח**
בפי׳ מהר״י בן מלכי צדק „לקט שבלים לשלוח וכו׳״. ויש ומהראשונים גורסין „לקח ודמי להסמוך ליה דהיינו לקח במחובר״.

כא 3 **מפני שהוא גורנן**
בכ״י רש״ס „מפני שזהו גרנן״.

בצלים שהשריש
ברמב״ם ה׳ מעשר פ״א הי״א „בצלים שהשרישו זה בצד זה״ ועי׳ כ״מ שם.

5 **והן מגולין**
ברדב״ז ה׳ מעשר פ״א הי״א „והרי הן מגולין״ ובחי׳ מהרי״ק שם „והם מגודלים״.

13 **מודה ר״ע לחכמים**
בפי׳ מהר״י קורקוס שם „ובירושלמי מודה ר״ע בלפת וצנון לפי שעד כאן לא התירו אלא בחטים וכו׳״ ע״ש.

20 **הא בתלוש חייב**
ברמב״ם ה׳ מעשר פ״ה ה״ב „או שלקח תלוש לשלוח לחבירו לא נקבעו״. וברדב״ז שם „ומ״ש רבינו או שלקח בתלוש הכי אמרינן בירושלמי״ עכ״ל. ולפנינו ההפך.

עמוד | שורה

42 3 **ושתילין**
במלאכת שלמה גרס „ושתלין והיצני פשתן וכו׳״. ובכ״י רש״ס „והוצני פשתן לא יאכל עד שיעשר ודאי״ עכ״ל. וכ״ה בתוספתא מעשרות פ״ג ע״ש.

10 **ולאו שנייא וכו׳**
בכ״י רש״ס „תני העוקר מתוך שלו ליטען לזרע או לחו״ל או להפקר או למכרן לגוי ה״ז חייב מפני שמוציאן מידי מעשרות ולא שנייא וכו׳״.

כב 1 **אי נימר מה פליגי**
בכ״י רש״ס „אי נימר כר׳ בא דאמר ר׳ בא מה פליגין״.

10 **מפני שהוא גורנן**
בכ״י רש״ס „מפני שזה גרנן״.

44 6 **השרישו בקופה**
בכ״י רש״ס „תני בצלים שהשרישו בקופה״.

46 7 **ת״ל ואספת את תבואתה בשביעית**
בכ״י רש״ס „ואספת את תבואתה ובשנה השביעית״.

23 **שכבר היו עשבים**
ומ״ש אח״כ „ולא חלה עליהן קדושת שביעית״ נדפס בטעות למותר׳.

26 **וחלה עליהן קדושת שביעית**
בר״ש מסיים „שכבר היו העשבים״.

כד 11 **עכשיו נקב**
בחי׳ מהרי״ק בה׳ תרומות פ״ה ה״ד פירש „כיון שעכשיו הוא שנקבו אין דנין אותו כנקוב מתחלתו״.

48 4 **הורדי הנמלים**
באגודה ובכ״י רש״ס הגי׳ „חורי הנמלים״ וברמב״ם ה׳ מעשר פ״ג הכ״ג „חדר הנמלים״.

50 21 **כגרים הקולקי מרובע**
בירושלמי שבועות פ״ג ה״ט מוסיף „מקום הגרים תשע עדשות מקום עדשה ארבע שערות נמצאו שלשים ושש שערות״, ובירושלמי נדרים פ״ג ה״ב „בגרים האיטלקי״.

23 **ולמה תנינן דירבענה הוא**
בירושלמי שבועות הנ״ל „ולמה תניתא מרובע די ירבעינה הוא״.

כו 19 **מתני׳ אמרה כן**
בכ״י רש״ס „מתני׳ לא אמרה כן״.

שו״א **ותני עלה זרע אסטים**
בכ״י רש״ס „ותני עלה ר׳ יוסי אומר אף זרעוני שדה כגון זרע אסטים וכו׳״.

52 4 **כיני מתניתא זרע הסילון של לוף**
בפי׳ המשנה להרמב״ם „ואמרו העליון (פי׳ אמרו במשנה זרע לוף העליון) אמרו בגמרא כי שיטת המאמר כן הזרע העליון של לוף׳ עכ״ל. ובערוך השלם ערך סליון „בפ״ג דמעשרות בגמ׳ דבני מערבא כיני מתניתא זרע הסליון של לוף פי׳ זרע שיטה של לוף וכו׳״ ע״ש. ובפי׳ המשניות להרמב״ם בעוקצין פ״ג משנה ג׳ ולוף מין בצל׳.

מסכת מעשר שני

פרק ראשון

2 23 **מפני פילפולו**
במרכבת המשנה (ה״א ה׳ מע״ש) ד״ה היא, גרס „מפני זילזולו״.

ב 23 **לא יאמר אדם לחבירו בירושלים הא לך יין ותן לי שמן**
ברמב״ם מע״ש פ״ג ה״ח „כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר לו הא לך יין מעשר ותן לי שמן מעשר אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן וכו׳״ וכן בהסמ״ג לאווין רס״ד גרס בירושלמי כהרמב״ם „הא לך יין מעשר ותן לי שמן מעשר״.

ג 12 **הא שחוט מותר**
בפי׳ ר״י במ״צ „הא שחוט מוכר פי׳ בתמיה פי׳ שהקשה על משנתנו אין מוכרין אותו תמים חי הא שחוט מוכר?״.

ג 8 **אמר לאשה משכי לי כו׳**
בס׳ קהלת יעקב לר״י אלגאזי סי׳ רס״ה „גרסינן בירושלמי וכו׳ אמר לאשה משכי ליך וכו׳״ ע״ש.

8 7 **נפל כיסו לבור כו׳**
בר״ש ובפי׳ ר״י במ״צ „היו לו מעות טמונות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לבור אע״פ שיש שם מעות אין מחללין אותו עליהן. פי׳ דכאבודות דמיין וכו׳״.

10 6 **מהו שיקרבו לגבי מזבח ולא חל מע״ש כו׳**
בבאור מהרי״ט אלגאזי לה׳ חלה להרמב״ן סי׳ א׳ „אמרינן בירושלמי וכו׳ מהו שיקרבו על גבי המזבח א״ל ולא חל מ״ש כו׳ א״ל וכי הלוקח בהמה לזבחי שלמים לא חל וכו׳״.

ז 10 **ר׳ עקיבא מפרש כו׳ פרי כו׳**
בבבלי עירובין כ״ז ע״ב „מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע. וכ״ה הגירסא בתו״כ בריש הספר, וע״ש בפי׳ הראב״ד.

12 **כר׳ עקיבא נקנין בכסף מעשר**
צ״ל ולר׳ ישמעאל אין נקנין בכסף מעשר ובפי׳ ר״י במ״צ „מתני׳ ר״ע דדריש רבויי ומעוטי וכו׳ וקא מרבי בכסף מע״ש כל מילי וכו׳ אבל ר׳ ישמעאל דדריש כללי ופרטי ממעט אפילו דגים וכו׳ ומתני׳ דקתני מים ומלח ותו לא דלא כוותיה״.

13 **א״ר חגי מתני׳ אמרה כן שאין מחללין מעות על פירות**
בפי׳ ר״י במ״צ „א״ר חגי זאת אומרת אין מחללין מעות מע״ש על הפירות בריחוק מקום לכתחלה״.

14 16 **רבי יוסי בן חנינא כי פורה**
בפי׳ ר״י במ״צ „והיינו דגרסינן ר׳ יוסי בן לוי כי פירא כלומר כנגד מה שנת ולא כנגד מה ששוין הקרקעות והעבדים והבהמות׳ עכ״ל.

פרק שני

18 28 **אמר ר׳ הושעיא דר׳ יהודה היא**
בתרומות פ״י ה״א הגי׳ „דלא כר׳ יהודה״ (כפי שמובא בפ״מ) ובר״ש „ואיתא הך משנה דלא כר׳ יהודה כדאמר במס׳ תרומות והכי נמי מייתי לה בירושלמי״ ועיין בר״ש בתרומות שם).

19 5 **מתניתא פליגא על ר׳ יוחנן עיסה כו׳**
בבאור מהרי״ק (מע״ש פ״ג ה״ד) „ובירושלמי משמע דפת חשוב יש בו תוספות מדה ע״י האפייה ואין שבחו ניכר שאמרו שם כתניתא פליגא על ר׳ יוחנן עיסה של מע״ש שאפאה והשביחה השבח לשני וכו׳, ואי הוה גרסינן מתניתין פליגא על ריש לקיש הוה ניחא טפי ושוב מצאתי בירושלמי מוגה שכתוב בו על ריש לקיש והיא הגירסא האמתית והמוכרחת וכו׳״ עכ״ל.

יא 10 **כדי לעשות עיסה ולחזור**
בפי׳ ריבמ״צ „פי׳ כשעור כדי לעשות עיסה מחוץ לירושלים ולחזור ואפי׳ לרבנן דאמרי פירות מע״ש נכנסין ואינן יוצאין בכרשינין מודו וכו׳״.

11 **מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל**
בר״ש „אמר בירושלמי מתני׳ דלא כרשב״ג דתנן וכו׳ אף הפירות נכנסין ויוצאין״.

22 1 **דברי הכל היא**
בר״ש „והדר מסיק דברי הכל היא הכא בכרשיני תרומות״.

יב 8 **סלקת מתניתא הנבללין והנחפנין לפי חשבון**
בפי׳ ריבמ״צ „כיני מתניתא הנבללין וכו׳ ופי׳ ש״ה שאמר בסיפא דמתניתין והנבללים לפי חשבון שצ״ל הנבללין והנחפנין״. וברדב״ז מע״ש (פ״ו ה״א) „הכי מש ע בירושלמי דפרישי מתניתין הנבללין והנחפנין וכו׳״. ובנמוקי יוסף בב״מ (סי׳ תקפ״ז) „וכן הוכיחו המפרשים מן הירושלמי וכו׳ סלקת מתניתא הנבללים והנחפנין לפי השבון פי׳ דכי קתני מתניתין ואם בלל והפן לפי חשבון

עמוד	שורה	

לאו דבעינן להו לתרווייהו אלא בחדא מינייהו לחוד סגי שאם בלל תחלה אע"פ שלא חפן וכו'" ע"ש.

יב 13 **חזקיה אמר כשהוא מהללה כו'**
וכתב הרמב"ן ז"ל „וז"ל ירושלמי בפרקין חזקיה אמר בא לצרפה בירושלים היה מצרפה ביפה בא לצרפה בגבולין היה מחללה׳ ברעה פי׳ בגבולין כשמחלל עליה מע"ש ברעה היינו בתורת יפה" עכ"ל.

24 7 **ר' בא בר כהן אמר**
בר"ש ורא"ש „אלא אמר ר"א בר כהנא

26 9 **ר' עקיבא אומר בשלשה דינרין כסף וברביעית**
במשנה שבמשניות „רע"א אומר שלשה דינרין כסף ורביעית מעות" וכ"ה בעדיות פ"א יו"ד.

16 **אלו הן הדנין בן עזאי ובן זומא**
בבבלי סנהדרין י"ז ע"ב „דנין לפני חכמים שמעון ב"ע ושמעון ב"ז והנן המצרי וחנניא בן חכינאי רנב"י מתני חמשה שמעון וכו'" ועי' בפר"ח, וביוחסין (ד' לונדון צד 65).

יד 2 **מטמאין טמא מת**
ברמב"ם מע"ש פ"ח הט"ו „ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל שלא יטמאוהו".

פרק שלישי

10 **ושנשתם בירושלים**
בשביעית פ"ה ה"ד „ונשתם בירושלים" ובתוספתא
3 שביעית פ"ז (הוצאת צ"מ) „שנאכלם ושנשתם בירושלים אני ואתה" ועי' בבלי ע"ז ס"ב ע"א.

20 **מהלכות של עימעום היא**
בכפתור ופרח פ' מ"ם „מהלכות עמעומים היא פי' זה וזה המה אסור אלא עמ:מו עליו חכמים והתירוהו" עכ"ל.

30 **ולא עבדינן כן**
בשבת פ"א ה"ד ובשביעית פ"ח ה"ד הגי' „ולא עבדין כן" ובר"ש „ולא עבדין כך כלומר מחמירין על עצמן" ובס' כריתות סי' צ"ב „ולא עבדין כדין פי' מחמירין היו על עצמם" אבל בחדושי הרמב"ן ע"ז ל"ה ע"ב ובאו"ז ח"ד סי' קפ"ח „ולא עבדין כן כלומר אין העם עושין כן אלא אוכלין פת של גוים" ובטור יו"ד סי' קי"ב „וכן מחלק בירושלמי שמתיר לקנות מפלטר של גוים במקום שאין פלטר של ישראל מצוי וכו' ואין נראה בן הירושלמי שלא התיר אלא במקום שאין פלטר של ישראל מצוי אבל אם הוא מצוי אלא דשל גוי ערב לו יותר לא התיר" עכ"ל.

32 4 **בש"א מע"ש יעלה ויאכל בירושלים**
בכתניתא דבני מערבא ובמשנה שבמשניות „בש"א יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים".

יז 16 **אבוכון לא הוו עבדין כן**
ברמב"ם מע"ש פ"ב ה"ד אין מפרישין מע"ש בירושלים בזה"ז אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר וכו', ובכ"מ שם ומ"ש רבינו וכו' שם בירושלמי אבוכון לא הוון עבדין כן אלא מפקן חוץ לחומה ופודים וכו'.

יח 22 **לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו**
ברדב"ז (בה' מע"ש פ"ב הי"ב) „ואמרינן עלה בירושלמי מנין למע"ש שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים שנא' כי לא תוכל שאתו ואין שאתו אלא אכילה שנא' וישא משאות מאת פניו אליהם" עכ"ל. ולפנינו ליתא ועי' כפרי ראה ק"ז ובירוש' חגיגה פ"א ה"ג מה שאתו וגו'.

36 8 **זה וזה לא דבר תורה הוא**
בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ב הי"ב) „ופריך לר' יוחנן בין מדב"ש בין מדב"ה וכו' ואם איתא דתרווייהו דבר תורה אמאי מפלגי בינייהו ולא תירצו דבר".

9 **לא הווי בה רבנן אלא על דב"ק**
בר"ש „וכמו כן מקשה לב"ק".

24 **א"ר זעירא הדא אמרה מע"ש כו'**
בפי' הרא"ש „והדר פריך (בירושלמי) מע"ש טהור

עמוד	שורה	

שהתגיסו על מנת שלא תתפשנו מחיצה אין מחיצה תופסת כלום וכו'" ע"ש.

36 30 **אלא מן מה דאינון מתיבין**
בר"ש ורא"ש אלא אינון מתיבין.

38 7 **אף אני ארבה את המתה**
פי' הר"ש משאנץ „אף אני ארבה את המתה אם הקדיש בהמה טהורה כשהיא מתה יש בה מעילה ופדיון דמשעת הקדישה לאו בת העמדה היתה וכו' כך מפורש מוכח פירושה בפ' דמע"ש וכו'.

כ 1 **פורטיהו במקדש**
י"ג פדעהו :במקדש וכו' ובר"ש ובפי' ריבמ"ץ „פודאהו במקדש", ובפי' הרא"ש „פרטהו".

5 **משנפן קרא שם קנה מעשר קנקן**
בר"ש וברדב"ז (מע"ש פ"ח ה"ה) „אם משגפן קרא שם קנה מעשר ונתפס הקנקן בקדושת מעשר וטעון הלול ביין".

7 **אם עד שלא גפן קרא שם**
בר"ש „קרא שם תרומה וכו'".

פרק רביעי

40 26 **אבא בר חילפיי**
בבאור מהרי"ק מע"ש פ"ד הכ"א גרס אבא חלפי סיקרו. ובכ"י רומי „אבא חלפי".

כב 22 **ואין חומשו של זה כו'**
בר"ש „ובירושלמי מסיק טעם אחר דפריך ואין חומשא וכו' א"ר בון והוא שיכול להערים עליו וכו'".

שו"א **ואפי' כמ"ד הקטן תורם קטן זכה**
בעירובין פ"ז ה"ו „א"ל ואפי' כמ"ד אין הקטן תורם הקטן זכה".

46 14 **אבל להביא קרבן שבועה**
בעירובין פ"ז ה"ו „אבל לקרבן ולשבועה".

27 **נתחייב לה**
בכלאים פ"ח ה"ב „נתחייב בה".

28 **שאין ידן כידו**
בגיטין פ"ה ה"ט וכן בכ"י רומי ליתא המלה „שאין".

כד 6 **ומעשר שני שלו**
ברש"י קדושין נ"ד ע"ב „מפני שמע"ש שלו", ובר"ש „והיינו דתני וסלע של מע"ש שלו".

8 **סלע מחולין**
במשנה שבמשניות „סלע מחולין" וכן גרס בכ"מ מע"ש פ"ח.

9 **נותן לו מדמיו**
במשנה שבמשניות וכן בכ"מ הנ"ל „נותן לו מדמאי" ועי' ברע"ב. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ה"ל) מהשגות הראב"ד ואם היה המוכר עם הארץ נותן לו אותו הסלע השני מן הדמאי אבל לא מן הודאי וכו' וי"ג ואם היה המוכר ע"ה נותן לו מדמיו כלומר שלא יתן לו מעשר כלל אלא הכל מדמיו וכו'".

12 **נתן לה קידושיה**
במשנה שבמשניות ובירוש' גיטין פ"ז ה"א „ונתן לה גיטה וקידושיה", וכ"ה בבבלי קידושין ו' ע"ב.

כה שו"א **אחד עשר איסר**
במשנה שבמשניות י"א באיסר.

50 1 **בית שמאי אומרים**
ברע"ב „ובית שמאי אומרים". ועי' בפי' המשניות להרמב"ם כאן.

כו שו"א **מצא בתוכן חרש**
באגודה גרס „נמצא בכיס חרש".

52 6 **דלי"ת דמאי**
בבבלי יבמות (קט"ז ע"ב) „דלי"ת דמוע".

8 **ר' יוסי אומר וכולן שמות**
בתוספתא מע"ש פ"ה „וחכמים אומרים כלם שמות אדיים".

עמוד | שורה

52 15 מאתים ומנא מנה הכל מעשר
בתוספתא מע"ש פ"ה (הוצאת צ"מ) „מאתים ומנא מנה, מנה מתנת המנה נוטל דברי רבי וחכ"א הכל חלין".

שלא תאמר וכו'
בפי' ריבמ"ץ „ואמרינן מאי אפילו ואמרינן איצטריך שלא תאמר וכו'.

20 בשי"ן שני פישן שני
במלאכת שלמה „ובירושלמי תניא וכו' ואם היה כתוב בו בית פא שי"ן וכו' בית ע"ש שהוא שני, פ"א ע"ש דבעי פדיון, שי"ן שקרוי שני.

21 מעשר עיר
במלאכת שלמה הנ"ל „וכו נ"כ אם היה כתוב עליו עיר הרי מע"ש שמעון עיר. ואם היה כתוב עליו מעשר עיר סימן הוא שנפדה ונאכל בכל עיר חוץ למחיצה" ובתוספתא (הוצאת צ"מ) פ"ה „מעשר עיר הרי זה מעשר עיר לשום יונה ולשום שמעון לא אמר כלום וכו'".

25 בהדא דר' יונה ור' יוסי
בתוס' יבמות קט"ז ע"ב ד"ה אימור פי' רבינו חננאל בירושלמי דמע"ש בפ"ג (צ"ל בפ"ד) ר' יונה ור' יוסי הוו שותפי בגרבא דחמרא כד דמך ר' יונה אמר ר' מנא בריה דר' יונה לר' יוסי כל גרבי דכתיב ביה ר' יונה דידיה הוא אל אשתכח הוא דידיה השתא דידי' עכ"ל.

28 אישתרא
במוסף הערוך פי' הדא שתה שנה זאת.

כו 25 לאימה הוא חכים
בערוך ערך חכם בחלומות דמגילת איכה „ההוא גברא חכים אימיה ואדם ידע את חוה אשתו תרגום ירושלמי ואדם חכים ית חוה.

פרק חמישי

כח 9 דברנת ליה כל מתניתא
במלאכת שלמה פירש „שבתתי והקדמתי עמו כל המשניות כמו שנמסרו וכו' ועי' בתוי"ט.

14 בקוות אדמה שה"א לשעה
במלאכת שלמה פירש „שהוא לשעה שמחמת הגשמים הם נימוכין ומכירין שבאותה שנה יש הותר כגון ע"י פריון". ובשו"ת הרשב"ש סי' מ"ד פי' קוות היא אדמה אדומה.

56 13 מניין לציון
בפי' הרא"ש „מניין לציון מן התורה".

ש"א כך דרשה ר"ח
מובא בב"ד פכ"ז וצ"ל „כך דרשה ר"ח" וע"ש.

58 1 כרם רבעי עולה
גירסת כמה ראשונים „כרם רבעי היה עולה".

18 במגדל וצבעייא
צ"ל דצבעייא ובכי' רומי „במגדל צבעיה" ובערוך (ערך צבע) במגילת איכה נדר דרבי „בסי ספרא דמגדלא הוה צבע עית וכו' כלומר הוה מטיב את הנרות וכו'".

23 בנות לוד היו לשות וכו'
מלבד לוד ברום א"י היתה עוד עיר לוד קרוב לירושלים שלעיר לוד זאת כוונו בירושלמי (תענית פ"ו ה"ח) איכן שרפה ר' אחא אמר במעברתא דלוד ועי' בערוך ערך פר ד'.

60 2 מניה את הסלע
הגי' בכמה ראשונים „מניח את הסל".

6 עי"ט הראשון ש"פ
בהגיתא דבני מערבא ובבי' פ"ב הגי' „עי"ט האחרון ש"פ" וברמב"ם מע"ש (פי"א ה"ז) „עי"ט האחרון היה הבעור וכו'" ועי"ש ברדב"ז.

13 ישא הבכורין נותנין כו'
בבו"פ אף בכורים נתנין כו.

19 לפדות לו בסלע ליקח לי בסלע
בס' כריתות (כ' פ"א) „מצינו לשון פריון שר'

קנין וכו' לפדות לו בסלע עם להו"ע יציאות מביתו וכו לפדות ר"ל לקנות כדמפרש בירושלמי". ובפי' ריבמ"צ „גרסינן כן היא מתניתין לוקח לו בסלע וכו'".

60 24 יכול כיון בר"ה
ברא"ש „ירושלמי יכול כיון שהגיע ר"ה וכו'" וברדב"ז (מע"ש פי"א ה"א) „ומפרשים בירושלמי וכו' יכול כשהגיע ברה"ש השלישית".

36 שאינו מעכב ודאי
צ"ל שאינו מעכב וידוי.

לא 11 בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לוים
ברש"י יהושע ג' ג' מביא בשם בראשית רבה במ"ה מקומות כו, ובפהמ"ש להרמב"ם בריש מדות „הרי קורא הכהנים לוים במקומות רבים וכו'".

62 22 ר' הילא בשם שמואל זאת אומרת
בר"ש „ובירושלמי פריך ולא טבל הוא כלומר דאפילו וכו' ומשני ר' זירא (ר' הילא) בשם שמואל יאות אומר שהטבל קרוי קודש וכו'".

26 מן מעמני זיתא
במלאכת שלמה „ממעטני זיתיא".

לב 5 איתפלגון ר' ירמי' ור' יוסי
בפאה פ"ה ה"ז „ר' יונה ור' יוסי".

25 במנחה ביו"ט
בכפתור ופרח פמ"ב „במנחה ביו"ט האחרון של פסח.

28 זה תרומה ותרומת מעשר
בפרש"י תבוא כ"ו מ"ו „לרבות תרומה ובכורים" ועי' בתוס' יומא ל"ז ע"א ד"ה מעשר עני ובתוי"ט שם.

33 אינו יכול להתודות
בספרי תבוא (ש"נ) ובלקח טוב ובילקוט „אין בבך כלום".

64 13 שישראל וממזרים
בתוס' ר"י מפאריז בברכות כ' ע"א „ישראל ממזרין".

16 יש להן ערי מגרש
בכפתור ופרח פמ"ב „שדה מגרש" ובירושלמי בכורים פ"ב ה"ג ר"א „יש להן ערי מקלט".

17 העביר הודיית המעשר
באגדה סוף סוטה „וידוי המעשר".

18 את המעוררין ואת הנוקפין
בערוך (ערך נקף) „פי' היו מכין לפר בין קרניו כשבאין לשוחטו כדי שיפול".

עד ימיו
בערוך (פטיש) „כל ימיו" ונוסחתנו יותר נוחה, ועי' בבלי מו"ק י"א ע"א „עד ימיו היה פטיש וכו' עד ימיו אין מכאו ואילך לא וכו'".

31 להביא לו ארון והבריכין דבר שהוא אסור לחי כו'
בתוס' ע"ז ס"ב ע"ב ד"ה העלה „והא דאי' בירושלמי שאסור נ"כ לחי דומיא דמת ומפיק לה מקרא אסמכתא בעלמא היא".

ש"א ר' הונא בר אחא... כמה גדול כחן
בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פי"א הט"ו) „ואמרו בירוש' אמר ר' מנא בר אבא בא וראה כמה גדול כחה של צדקה שכל השקפה שבתורה לרעה וזו לטובה וכו'" וכ"ה בר"ש (ד' ראשון) אבל ברא"ש כגי' הדפוס.

לג 3 ולא עוד אלא שכתוב בו היום הזה, הניי יומא
בילקוט שמעוני עה"ת (רמז תשפ"ג) „כתיב השקיפה ממעון וגו' ומה כתיב בתריה וכו' מרמז להן לישראל ואומר להם הנינן יומא ואתם הדבקים וגו'".

18 שכל באי עולם באין בצדקה ואלו באין בזרוע
ילקוט המכירי משלי ל' ד' „כל העולם ניזונין בצדקה ואלו ניזונין בזרוע. והד אמר כל העולם כלו ניזון בזכותם וכו'".

66 19 ובהמתיתן תלן עיני
במאירי לסוטה (מ"ז ע"ב) „והוא שאמר בתלמוד

עמוד | שורה

המערב ובהמרותם הלן עני כלומר מלשון לינה כלומר שאני מסתיר פנים מהם כישו וכו׳".

66 21 את המזבח מרפה
במשנה פ״א ה״א „את המזבח נבילות".

23 לישאל על הדמאי
בתוספתא סוטה פי״ג (הוצאת צ״מ) „אף הוא גזר על הוידוי וביטל את הדמאי וכו׳".

29 אלעזר בן פחורה
בבבלי קדושין (ס״ו ע״א) „אלעזר בן פועירה" וכו׳ מביא במלאכת שלמה מהירושלמי דכאן, ובקול יהודה (מוהרי״ מ״ג פ״ה) הגי׳ אלעזר בן פכורה".

יהודה בן פתורה
בירושלמי סוטה הנ״ל „יהודה בן פכורה" ובבבלי קדושין הנ״ל „יהודה בן גדידיה".

30 הוו נוטלין אותן בזרע
במלאכת שלמה „המעשרות בזרוע ולא היו מניחין השלוים ליכנס לאוצר ומכעי העם בראותם זה מלהביא את המעשר עד אל בית האוצר וכו׳ והוה סיפק בידו של יוחנן כו׳".

שו״א דמאי דמי תיקן דמאי לא תיקן
בפי׳ ר״נ גאון בברכות מ״ה „פי׳ בתלמוד א״י וכו׳ דמי תיקן ודמי לא תיקן כלומר שיש בו ספק אם הוציא ממנו מעשר אם לאו" עכ״ל.

מסכת חלה

פרק ראשון

א 4 ומצטרפין זה עם זה
בעיטור הלכות מצה ומרור הגי׳ „ומצטרפין זה בזה".

9 יכול יהו כל הדברים חייבים בחלה
בפסקי חלה להרשב״א „גרסינן עלה בירושלמי אי כתב והיה באכלכם להם הארץ הייתי אומר כל הדברים וכו׳".

11 אין לי אלא חטין ושעורין בלבד כוסמין וכו׳
באו״ז ח״א רי״ד „אין לי אלא חטים ושעורים בלבד שאר מינים מנין".

14 תני ר׳ ישמעאל בן
בכ״י ליידן הגי׳ „תני ר׳ ישמעאל כן" ובפסקי חלה להרשב״א הגי׳ „ר׳ יוסי בשם רשב״ל בשם ר׳ ישמעאל אומר" ובר״ש חלה „בשם ר׳ שמעון נאמר וכו׳" וכן ברדב״ז ה׳ בכורים פ״ו ה״ב (בס׳ יקר תפארת).

שו״א אמר ר׳ מנא אולית לקסרין
הגי׳ באו״ז הנ״ל „ר׳ יוסי בשם רשב״ל אולית לקסרין ושמעית ר׳ אחא בר זעירא אמר אבא הוה אמר וכו׳".

2 8 א״ר יוחנן בן נורי קרמית חייבת בחלה
באו״ז סי׳ רש״ו „ירושלמי תני ר״י בן נורי אומר קרומית חייבת היא בחלה שהיא באה לידי מצה וחמץ וכו׳ ונבדקה וכו׳" ע״ש.

29 עדב ארבעה קבין וכ׳
בכ״י רש״ם ובד׳ קושטנטינא „עירס ר׳ רובען בפני עצמי והימנן ר׳ רובען בפ״ע ועירבן מהו הרי בשעת חיובן ראויין וכו׳".

30 אתי׳ דר׳ יונה כר׳ ירמי׳
בכ״י רש״ם „אתיא דר׳ יוסי כר׳ ירמיה ודר׳ יונה כר זעירא׳ וכצ״ל, וכ״ה בד׳ קושטנטינא.

ב 5 עד כאן גבולו של לחם
בילקוט ישעי׳ ר׳ תל״ז „עד כאן גבולתו של לחם לחלה". וברוקח סי׳ שנ״ז „גבולתו עד כאן גבול חלה".

6 ולמדין מן הקבלה
בשכל טוב (שמות ל״ב פ״א) וקא משמע לן דלמדין מדברי קבלה".

4 8 תני ר׳ חייא כן וכולן שבללן
באו״ז ח״א סי׳ רי״ד הגי׳ „תני ר׳ חייא וכו כולן שבללן".

4 9 קמחים ובצקות מצטרפות עירס ראשי עסות
באו״ז שם הגי׳ משונה וז״ל „קמחין ובצקות מצטרפין עם ראשי עסות. פי׳ ר׳ חייא הזה שונה שאם לש בצק ואין בו שיעור חלה ולקח קמח או תבואה בעין כמו שהם ובללן עם הבצק מצטרפין עם הבצק לשיעור חלה ולהחיבו בחלה, וכא מהדר לו ר׳ יוסי שאין זה אלא כמו נשוך וכו׳" עכ״ל. וכן הגי׳ בפסקי חלה להרשב״א „וכולן שבללן תבואת קמחים ובצקות מצטרפין עם ראשי עסות, ושאלו אם עירס יפה ראשי העיסה זה עם זה מהו מי הוי כבלול או לא, והדר ר׳ יוסה ולא אף שנתכן בצק זה את זה עד שאם יפריד זה מזה ישאר בזה ואפ״ה אמרו שאינן" עכ״ל.

10 את אמר אינו מצטרף
בכ״י רש״ם „ואת אמר אינו מצטרף והכא נמי אינו מצטרף".

11 מה שלקו על תלתן דכבתורה
ג׳ הרשה בעיטור הכשר הבשר צד 20) „דא״ר יעקב לוקין על התלתן דבר תורה וכו׳".

15 הפיגול והנותר שנתקן
בזבחים ע״ה ע״א „אמר ר׳ לעזר הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה", ובכ״י רש״ם הגירסא הפיגול והנותר והטמא שנתקן וכו׳ וכן בד׳ קושטנטינא וכן בחי׳ מהרי״ם אלגאזי שם. ועי׳ בגליון הגרי״ב בזבחים שם וכו׳ש.

18 א״ר יוסי ולא דמיין
באו״ז ח״א הנ״ל „א״ר יוסי תמן זה אסור וזה אסור כו׳ איל עשה חמש עסות כו׳ יאות. פי׳ קאמיבעיא ליה הכא שלש עסה מחמשת המינין אי לקי על תלתן אי לא ופשוט ליה דחייב בחלה דאורייתא כדתנן במתניתין דמצטרפין אלא הא מספקא שמני מינין מבטלין האחד והוה ליה התראת ספק דלא ידענא איזה בטל את חבירו ולא לקי וכו׳" ע״ש.

19 שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו
ג׳ הרשה בעיטור (ה׳ בעור חמץ דף כ״ב ע״ט) ברם הכא שניא דברים רבים שמבטלים וא״ז נבר בטלו וכו׳".

26 כשם שאין האיסורין מבטלין וא״ז
בזבחים ע״ט ע״א „דאמר ר״א כשם שאין מצוות מבטלות זו את זו כך אין איסורין מבטלין זו את זו" ובכ״י רש״ם הגי׳ כמו בזבחים וכ״ה ברוקח סי׳ רפ״ג.

ג 3 חמים שבו
בכ״י רש״ם „תנין שבכאן מהו שיבטלו השן שבכאן כו׳".

6 לא צורכה דלא עשה
בכ״י רש״ם „לא צורכה ר״א אלא עשה חמש עסות וכו׳ וחזר ועשה חמש עסות מהן ולא עירבן" עכ״ל. וכן בחי׳ מהרי״ם אלגאזי לה׳ חלה להרמב״ן דף נ״א ע״ב וחזר ועשה חמש עיסות וכו׳ (ולפנינו המלה „מחמשה" במקומה).

ד 10 למה אתם מכניסים עצמכם למספק הזה המרובה
מוזה המקור למ״ש בשאלתות סי׳ מ״ז „יומא דכפורי משום דלא אפשר לי׳כנס תרי יומי ותרי׳ יומי ותרין לילותא בהלא אבל איכא דאתי לידי סכנה נקיטנא חד יומא וכו׳" עכ״ל. ובפרדס סי׳ קפ״ב „וגאונים ר׳ יהודה ב״ר ברוך ור׳ יצחק ב״ר לוי מתענין מהרת יוה״כ ובניהם ותלמידיהם נוהגין עדיין כן וכו׳" עכ״ל.

ה 11 הנודר מן הפת ומן התבואה אסור בהן וכו׳
בפי׳ הר״י בי מלכי צדק הגי׳ משונה וז״ל „הנודר מן הפת וכו׳ אבל הנודר מן הדגן אסור בכל המינין ואין מפירות האילן וכו׳ והכ״א גם הנודר וכו׳".

10 4 מה נן קיימין אם באומר פת תורה
ובאמר מטעם והגי׳ הבנוה בנודרים עם עבר״א מה אנו קיימין אם באומר פת כתב מקחה אז ואומר תבואת תורה כתב והא אסור בכל דכתיב ותבואת הכרם אם באומר וכו׳".

עמוד	שורה	
10	5	מעתה אף האומר תבואה בבבלי נדרים נ״ה ע״א ,א״ר יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין״ וע״ש.
	8	שאוכלין פת כל י״ג ,פת כל דבר׳ וי״ג כל פת׳.
	17	ופחות מחמשת רבעים בתבואה בבבלי פסחים מ״ח ע״ב .והתנן חמשת רבעים קמח ועוד חייבים בחלה. ובתוס׳ שם ד״ה חמשת רש״י לא גרס ועוד משום וכו׳״. ובשבת דף ע״ז ע״ב חמשת רבעים קמח ועוד חייבים בחלה, ובעדיות פ״א מ״ב ר״א חמשה פטורין חמשה ועוד חייבין׳.
	18	ר׳ הושעיה שאל לכהנא בר״ש חלה פ״א מ״ג .ירושלמי ר׳ הושעיא שאל לכהנא מניין שחייבין בחלה וכו׳ פירוש רב אושעיא היה תמיה לכל תני התנן אמאי לא פטרי׳ מן החלה כמו מן המעשרות והשיב לו כהנא לא תימא לי כלומר לא תקשי לי ממה דכתיב בתרומת גורן כן תרימו אותה חזר ואמר ויש ללמוד מו׳ שכבשו וד׳ שחלקו וכו׳ עכ״ל.
	25	ומכיון שנטלה תרומתו בה׳ מהר״י קורקוס בה׳ בכורים פ״ז ה״ג ״ואמרו בירושלמי וכיון שנטלה תרומתו לאו כחולין הוא פי׳ ומה שייך לומר פטורין מן המעשרות ותרצו כשהקדימו בשבלים שפטור מתרומה גדולה׳.
ו	1	א״ר יוסי כתיב בה׳ מהר״ש אלגאזי בר״ש ה׳ חלה .א״ר יונה׳ וכצ״ל.
	7	כשהפריש ממנו עליו במשנה למלך (ה׳ תרומות פ״ג ה״ז) הגי׳ .במה דברים אמורים כשהפריש וכו׳׳.
	11	מע״ש שהקדימו בשבלים וכו׳ בפי׳ מהר״י בן מלכי צדק סימפונטי למס׳ חלה .מע״ש שהקדימו בשבלין פטור מן המעשר ומתרומה גדולה׳ וכן בר״ש שם.
	14	הרי מעשר שני וכו׳ בה׳ מהר״ש אלגאזי בה׳ חלה להרמב״ן (דף ל״ט) .נראה דעיקר הגי׳ היא כגירסת מהרש״ס שהביא הרב בעל שדה יהושע משמיה דגרים מעשר עני הואיל וכל טמא מודי וכו׳, וגירסת מוהר״ר אלי׳ דגרים הוי מעשר שני ופירושו הוא דחוק מאד וכו׳ עכ״ל.
12	1	עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה בר׳ קשטאי .היא תרומה׳ וכצ״ל.
	24	מהו שהוא נגרר בפראגמענט מכ״י ירושלמי בעקד הספרים בפטרבורג .מהו שהוא נגרר לענין התו״ה בענין עיסת האורז ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ אלעזר (מקום חלק בהכ״י) החלה מענין עיסת האורז׳ ולפנינו בכל ההוצאות חסר המאמר שר׳ יעקב בר אחא ומאמר ר׳ חייא בר יוסף לא נשמטה ועתה זכינו לראות כי הנה לפנינו בכל ההוצאות מאמר שלם.
ז	10	מן קשי׳ פתרין הדין קרייא מאותה שכתוב בה בה׳ מהר״ש אלגאזי (דף י״ג ע״ב) בה׳ חלה להרמב״ן הגי׳ .מן קשי׳ פתרין הדין קרייא מראשית עריסותיכם תרימו תרומה מאותה שכתוב בה וכו׳״ ע״ש שמפרש כל המאמר.
	13	ר׳ יוחנן אמר מיקמא חייבת בחלה וכו׳ בבבלי ברכות ל״ז ע״ב הגי׳ כי אתא רבין א״ר יוחנן טריקנין פטורין מן החלה. ובתוספות ר׳ יהודה ב״ר יצחק מפאריז (בכי׳ ברכה משולשת) כתב .הגרסינן בברכות שם כי אתא רבין א״ר יוחנן טרוקנין חייבין בחלה ולא גרסינן פטורין וכן הוא בירושלמי כו׳ עכ״ל. וכ״כ בערוך ובתוס׳ הרא״ש בברכות שם (בכי׳ הנ״ל) ועוד ראשונים.
	15	רשב״ל אמר טריקמא אינה חייבת בחלה בפראגמענט מכ״י הנ״ל .רשב״ל אמר טריקמא אינו חייב ר׳ יונה אמר הדה (תניא) ר׳ יונה אמר ר׳ יוחנן אמר טריקמה חייב בחלה ואומרים עליו המוציא להמ״ה וכו׳

עמוד	שורה	
		אדם (אולי צ״ל ואדם) יוצא י״ח בפסח׳ כ״ז חסר בכל ההוצאות ונראה שגי׳ הכ״י נכונה שר׳ יונה אמר בשם ר׳ יוחנן הלכה אחת בדין חלה וע״ז שייך אח״כ לומר שר׳ יוסי אמר בשם ר״י תרתי.
ז	21	ר׳ יוסי אמר חורי ברוקח סי׳ שנ״ט .כל שהאור מהלך נוכו׳ ושם להל כל שהאור עובר תחתיו הוי לחם פי׳ שנאפה בהיסק אור״
	24	א״ל ר׳ יוחנן ובלבד ע״י משקה באו״ז ח״א סי׳ רי״ו .וכתוב בפי׳ ר״ח סוגיא דשמעתין סלקא דאין קרוי לחם אלא האפוי בתנור אבל מעשה אילפס פטורין וכו׳ עד דאשכחן בחלה ירושלמי א״ר יוחנן ובלבד מעשה אילפס (ב׳ מלות אחרונות ליתא לפנינו) ע״י משקה פי׳ שנתבשל במשקין במים״ עכ״ל. ובפי׳ ר״ח בפסחים (מדפוסנו) .ואשכחן בתלמוד א״י בחלה א״ר יוחנן ובלבד במעשה אילפס ע״י משקה וכו׳ עכ״ל. ובספר הישר לר״ת סי׳ רצ״ז .והיינו דקאמר בתלמוד ירושלמי דמודה ר״י ע״י משקה בהנך דלאו בני גלגול נינהו וכו׳ עכ״ל. ובשו״ת ריב״ש סי׳ כ״ח דהא אמרינן בירושלמי דמודה ר״י ע״י משקה וכי איפליגו ר״י ור״ל שלא ע״י משקה וכו׳.
	שו״א	מתניתא פליגא על ר׳ יוחנן במלחמות ה׳ להרמב״ן פסחים פ״ב סי׳ י״ב .מתני׳ פליגא על ר׳ יוחנן הסופגנין והאסקריטין וחלת המסרת פטורין מן החלה פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה, זו היא גירסת הירושלמי וכו׳ עכ״ל. ובאו״ז ח״א סי׳ ק״ו מתני׳ פליגא על ר״י הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המסרת והמדומע פטורין מן החלה, פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה דתני יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה״. ובאו״ז סי׳ רי״ז בשם הר״ח .והא דתניא יוצאין בספוג מוקמה לה רשב״ל כשהאור מהלך מן הצד ואם היה האור וכו׳ ע״ש. ובר״ש בחלה שם .פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה דתניא יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה וכו׳ עכ״ל.
14	23	הדא דאיתמר כשהיו כו׳ בפי׳ מהר״י במ״צ הגירסא משונה .אמר רהבינא הדא דאת אמר דפחות מחמשה רבעים אבל ה׳ רבעים מצומצמין חייבין בחלה ובמעשרות׳.
	30	התלוטה במתניתא דב״מ .התלוטה׳.
ח	2	אצוותי אמרי פי׳ בר״ש .אצוות היא עיסה, עריסותיכם תרגום אצוותיכון׳.
	5	וכן הקנובקאות חייבות ריב״ל כו׳ באו״ז ח״א סי׳ רי״ש .ירושלמי הקנובקאות חייבות בחלה ר׳ חנינא בר עיגול בשם חזקיה שקולסא שלא תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה וכו׳״.
	12	דייאן עבדין לון בר״ש .ואינון עבדין ליה פחות מכשיעור ואינהו סברי וכו׳״.
	שו״א	שמא ימצא הלקוחות בפי׳ הרא״ש חלה פ״א משנה ו׳ .מפרש בירושלמי לא בדעתו הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא לא ימצא לקוחות ונמלך מיד׳ ובפראגמענט מכ״י הנ״ל .שמא ימצא לקוחות״.
16	14	מתיב ר׳ יוחנן לרשב״ל והתנינן וכן נשים באו״ז ח״א סי׳ רכ״א .ירושלמי המנ״ה כרי של חבירו וכו׳ נראה בעיני דטעות סופר הוא והכי גרסינן מתיב רשב״ל לר״י דאמר נמבלו דהא הכא בין כולם יש כשיעור ואפ״ה פטורה מן החלה דהוי לה כמנחה כרי של חבירו שלא מדעתו דהא צרפם הנחתום לעיסות ש״א מדעתם עבד וקתני פטורה מן החלה ותיובתא דר׳ יוחנן ושני לה דשאני הכא שעלתה לחלה והדר

עמוד | שורה

פריך אהאי שינוייא מנחתום דאע"ג דע"מ כן לחלק עשאה אפ"ה חייבת ושני ליה דלאו בדעתו הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות" עכ"ל. וכן גרסי כמה ראשונים „מתיב רשב"ל לר"י".

16 6 ומברכין עליה ומזמנין עליה
בס' המכריע להריד"א ס"ג הגי' „ומזמנין עליה ומברכין עליה", ושם להלן כותב הריד"א: ועוד דקא תני מזמנין תחלה והדר מברכין ש"מ דהאי מברכין, בהמ"ז היא".

9 ואין מברכין עליה
בה' חלה להרמב"ן (דף מ"ב) הגי' „ואין מברכין עליה המוציא".

16 ואין בשל כולהון כשיעור
בס' התרומה סי' פ"ב „וכי אין בכולהון כשיעור בתמיה וכיּאין בכולן ביחד כשעור ואפ"ה פטורה".

17 שנייא היא שכן
בסמ"ג עשין קמ"א „ומתרץ ר"י שנייא היא שכן העושה עיסה ע"מ לחלקה פטורה מן החלה וכן הנחתום שעשה כדי לחלקה לבסוף בתמיה וכו'".

21 שמא ימצא לקוחות
בהג"מ דשייכי לס' זרעים גורס שמא לא ימצא לקוחות וכו' וכצ"ל. וברמב"ם ה' בכורים פ"ו הי"ט „שאם לא תמכר יעשנה פת" ובכ"מ שם „בירושלמי... שמא לא ימצא לקוחות וכו' כך נראה שהיא גירסת רבינו" עכ"ל. ובר"ש ה' חלה סי' ג' שמא ימצא לקוחות ונטבלו מיד כלומר אם ימצא שיקנה הכל כאחד לא יחלק" עכ"ל.

26 והן שגדלו שיבלים
בפראגמענט כ"י „והן שגררו ראשי שיבולין".

מתיב רשב"ל לר' יוחנן
בפראגמענט כ"י הנ"ל „מתיב ר' יוחנן לרשב"ל" וכצ"ל.

36 כל שעירב בה מורסן
בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קצ"ג „איזהו עיסת כלבים כו' ופעמים שאין רועים אוכלים ממנה פי' כשעירב בה מורסן הרבה ר' יוחנן אמר כל שעשאה גלוסקין פי' אפה אותה ועשאן דקה וחלקה והא דתנן אם אין הרועים אוכלין ממנה ר' יוחנן אמר שעשאה כסאין פ"א כסמין לה עב וגסה ותנינן עשאה גלוסקא חייבת כלמודה פטור פי' עב גסה כשעת גלגול, עכ"ל הרב ר' משה בר' חסדאי שכך כתב הירושלמי ופירושו וכו'" עכ"ל.

38 פעמים שאין הרועים אוכלים ממנה
כ"ז לא היה לפני הרמב"ן והרשב"א והר"ן הנ"ל.

שו"א ר' בא בשם שמואל
בטור יו"ד סי' ש"ל „והרמב"ן פי' ע"פ הירושלמי שאפילו אם היתה סולת נקיה וכו'" ובב"י שם מ"ש רבינו בשם הרמב"ן ע"פ הירושלמי וכו' היינו כר' בא בשם שמואל.

ט 22 אלא מן המוקף
באו"ז סי' רכ"ג „ואין נוטלין אלא מן המוקף".

18 3 חלה חולין הוא
בפי' מלאכת שלמה „בירושלמי קשיא ליה דמהיכא תיסק אדעתין דחלה שריא לזרים דאצטריך למיתני והא בהדיא כתיב בה תרומה ומפרש דפד"א כיון דכתיב חלה חולין הוא ומותר לגלגל עיסתו בה וכו'".

6 עש' מצות אדם עושה עד שלא יאכל פרוסה
בשבלי הלקט סי' קמ"ח „וצריך הבוצע שיבצע בשתי ידיו בעשר אצבעותיו כנגד עשר מצות הנוהגות בתבואה עד שלא תבוא לידי לחם ואלו הן לא תזרע כלאים לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, לקט שכחה ופאה מעשר ראשון ומע"ש, מעשר ע"ני, תרומה חלה. כך מפורש במס' חלה ירושלמי".

7 בל תחסום
בטוא"ח סי' קס"ז גרס בכורים תחת בל תחסום. והגר"א באו"ח בבאוריו הציא הלאוין לא תחרוש ולא תזרע.

18 9 ר' יצחק בידו אתי מיסב
בפראגמענט כ"י הנ"ל „ר"י כדו אתי".

פרק שני

י 1 חייבים בחלה
בספרי „חייבים בחלה ובמעשר" ע"ש.

2 ור"ע פוטר
באו"ז ח"א סי' רכ"ה „וחכמים פוטרין" ועי"ש.

4 אימתי בזמן שהספינה גוששת. אבל אין הספינה גוששת פטור. ועי"ש בתוס' ד"ה אמר.

6 האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה
בפי' ר"ח בפסחים ו' ע"ב „דגרסינן נדה קוצה לה חלה" ולפנינו ליתא זה. ועי' בכורות כ"ז ע"א.

7 מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה
בבבלי וברכות כ"ד ע"א הגי' „מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע" ועי' בד"ס שם. ובאגודה (פ"ב דחלה) „שהיא יכולה לכסות ערותה ולברך אבל לא האיש".

10 שמה אתם היובים
בכ"י רש"ס הגי' „שמה אתם הייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חו"ל".

20 קמחין וסלתות
בשו"ת הרשב"א סי' נ"ד הגי' „קמחים ובצקות".

20 13 כך אני אומר
בעיטור ה' שיתוף (דף מ"ב ע"א) „וכך אנו אומרים לשון אתמהא הוא בגמרא דירושלמי".

18 כתובה בצדה
באו"ז ח"א סי' רכ"ה „צידה כמו: לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך".

יא 1 התיב רבי בון בר כהנא
הקשו בתוס' (ר"ה י"ג ע"א ד"ה דאקריבו) בשם ר' אברהם אבן עזרא ז"ל הא מחרת הפסח מחרת שחיטת הפסח משמע וכו' ופלוגתא היא בפ"ב דחלה בירושלמי". ובתוס' קדושין ל"ז ע"ב ד"ה ממחרת הביאו ג"כ דברי הראב"ע הנ"ל ולא זכרו הירושלמי דילן.

2 לא בששה עשר
בר"ש ובתוס' ר"ה הנ"ל הגי' „ולא בחמשה עשר".

5 יצאו מיכן ושם
צ"ל „יצאו מיכן לשם ר"א מחייב".

יב 2 עפר חו"ל
בכ"י רש"ס „תניא עפר חו"ל".

שו"א מחוור י"ג מחבר.

24 1 אין מחוור אלא
בר"ש ה' חלה סי' ג' „אין לך מחבר מכולם וכו'".

3 מה איתאמרת לחלה לטומאה
באו"ז ח"א סי' תשפ"ה „מה את אמרת לחלה או לטומאה וכו'".

5 ר' יונה פשיטא ליה לחלה
בפי' הרא"ש „ר' יונה פשיט ליה לחלה איתאמרת".

7 ריב"ל תני דרשב"י
כ"ז ליתא ברא"ש ה' חלה.

יג 6 קביים
בפי' הרא"ש בחלה סי' ד' „קביים פי' קב קב בפני עצמו".

8 עד שישכו
ביראים סי' קמ"ח „עד שינשכו".

9 אף הרודה ונותן לסל
בבבלי פסחים מ"ח ע"ב „דתנן ר"א אומר הרודה ונותן לסל הסל מצרפו לחלה". ועי"ש בתוס' ד"ה לא. ובכ"י רש"ס הגי' ר"א הרודה נותן לסל והסל מצרפן לחלה".

19 מתניתא דר"ע דר"ע אמר
בירושלמי פסחים פ"ג ה"ג „מתניתא כשנטמאת לאחר גלגולה אבל אם נטמאת קודם לגלגולה יעשנה קבין". ובמנהיג מובא בשנוי וז"ל „ירושלמי מתני' כשנטמאת

עמוד	שורה

עד שלא גלגלה אבל אם נטמאת לאחר גלגולה יעשנה קבין לפוטרה מחלה והלא כבר נתחייבת בחלה וכו'" עכ"ל. ובר"ש חלה פ"ג מ"א דקאמר בירושלמי מתני' כשנטמאה קודם גלגולה אבל אם נטמאה אחר גלגולה יעשנה קבין כלומר פחות מכשיעור, ואדרבה איפכא נראה וכו'" ע"ש:

יג 33 והקמח אם יש בו כשיעור חייבת בחלה ואסורה לזרים
באו"ז ח"א סי' רכ"ז „חייב בחלה ואסורה לזרים". ובחי' מהר"י קורקוס בה' בכורים פ"ח ה"א „וגירסת רבינו (הרמב"ם) במשנה ואסורה לזרים ולכך פירשה דאחלה שמפריש קאי וגירסת רבינו שמשון ואסור לזרים וע"כ אקמח קאי ודעת הרא"ש כשיטת רבינו שמשון" עכ"ל. ובפי' הר"י במ"צ „ואסור לזרים פי' הקמח של כהן כלומר לחומרא" עכ"ל.

37 חמשת רבעים קמח חייבין בחלה
בכ"י רש"ס „חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה, וכ"ה בס' יראים, וכן מובאה המשנה בשבת ע"ו ע"ב וע"ש בפי' ר"ח. ובעירובין פ"ג ע"ב „מכאן אמרו ז' רבעים קמח ועוד חייבת בחלה" וע"ש בתוס' ד"ה שבעה ולעיל פ"א מ"ד ובר"ש כאן. ובשו"ת הרשב"א סי' תס"א בפ"ב של חלה „חמשת רבעים חייבים בחלה".

הן [ושאורן] וסובן ומורסנן
י"ג „הן ושאורן וסובן" וי"ג „הן ושאורן ומורסנן" ובכ"י רש"ס „הן ושאורן וסובן ומורסנן חמשת רבעים ועוד חייבין" ועי' שבת ע"ו ע"ב.

38 נטל מורסנן מתוכן
בר"ן פסחים פ"ב סי' תשכ"ז „ותנן נטל סובן ומורסנן מתוכה וחזר לתוכה פטורין מן החלה". ובפי' הרא"ש בחלה פ"א מ"ד ועוד דקתני סיפא נטל מורסנן וחזר לתוכן וכו'".

48 נוטל כדי חלה
בעיטור (ה' מצה ומרור) „נוטל ככר חלה".

49 פחות מכביצה
בס' יראים סי' קמ"ח הגי' „פחות מכשיעור".

26 קב טיברני
בשבת פ"ח ה"א „חצי שמינית טברנית הישנה".

יד 15 מתניתא בלימודה להיות מפרשת אחד ממ"ח
בכ"י רש"ס „בלמודה להיות מפרשת אחד מכ"ד אבל בלמודה להיות מפרשת אחד ממ"ח מפרשת אחד מכ"ד כדי שלא יהא החוטא נשכר" עכ"ל. וכ"ה בר"ש חלה פ"ב מ"ז.

17 ניתני כדי צ"ל נותנת כדי.

דבר שהוא מקפיד על תערובתו
בסמ"ג עשין קמ"א „וכן בירושלמי דמס' חלה גרסינן דבר שמקפיד על תערובתו אין הבית מצרף. ורוב העולם מגיהים שם אין הכלי מצרף". ובתוס' הרא"ש נדה ח' ע"א הגי' כאן ג"כ „אין הכלי מצרף" וכן הגי' במרדכי פסחים סי' תקצ"ט.

28 4 רבי לואי
בתוספתא תרומות פ"ג הגי' „ר' אלעאי".

12 שהי קורות לבור אחד
בכ"י רש"ס מוסיף „ניחא קורה אחת לשני בורות אלא שתי קורות לבור אחד לא מכיון כו'".

14 שהיה בדעתו לעשותן תפיסה אחת
בתוספתא הנ"ל „בזמן שכולן תפיסה אחת" וע"ש.

פרק שלישי

24 עד שתגלגל בחטים
בס' התרומה סי' פ"ה „תנן אוכל מן העיסה עראי עד שלא תגלגל העיסה בחטים".

טו 8 מי שאינו יכול לעשות
בב"י יו"ד סי' שכ"ד „ירושלמי פ"ג דחלה אהא דתנן אוכל עראי מן העיסה וכו' א"ר חגיי לא שנו אלא עראי וכו' והדא אמרה מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבים מפני שאינו יכול הא אם היה יכול לא הדא אמרה וכו'"

עמוד	שורה

30 2 דר"ע היא
בר"ש „דר"ע היא ונראה לי דטעות סופר דאדרבא מתני' רבנן ולא ר"ע וכו'" עכ"ל. ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן משיג על הר"ש וע"ש.

4 שמא בתחלה
באו"ז ח"א סי' רל"ב הגי' „ואנן בתחלה קיימינן".

15 ועל שאור המתערב בה
בפסקי חלה להרשב"א (דף ח' ע"ב) „ועל השאור המתעמד בה (עי' ערוך ע' תמד) ועל הטבל שנתערב בה וכו'".

17 הקוץ חתיכת עיסה.

32 2 ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח
הגי' בהמשנה שלפנינו „ובלבד שיהא שם חמשה רבעים קמח". וכ"ה בספרי שלח פי' ק"י, ובר"ש ה' חלה ובפי' הרא"ש „ובלבד שתהא שם חמשת רבעים קמח שנתערבו במים דבפחות מכן לא הגיעו עדיין לכלל חיוב וברוב ספרים כתוב ובלבד שלא יהו שם וכו' והכי איתא בירושלמי למה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח אמר רב מתנא מתני' עד שלא למדו הכהנות וכו'" עכ"ל. ובר"ן קדושין פ"ג סי' תרנ"א „וקאמר דצריך שלא יהא שם חמשת רבעים קמח שלא נגע במים לפי שלא היה נפטר בחלה שהגביה כבר וגרסינן עלה בירושלמי ולמה לי ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח א"ר מתנא מתני' עד שלא למדו את הכהנות ומה למדו וכו'". וכן הגי' בר"ש חלה פ"ג מ"א וברדב"ז ה' בכורים פ"ח הי"ב. ועוד ועוד.

5 שהמדומע פטור
באו"ז ח"א סי' רל"ג „שהדימוע פוטר".

6 עד שלא גילגלה תיעשה בטומאה
עי' נדה ו' ע"ב, ובתוספתא הגי' „תיעשה בטהרה" והגר"א הגיה שם כגירסתנו.

יז 7 עישה שינתן לו לאהרן
בתוס' הרא"ש בנדה ו' ע"ב „ואמרינן נמי בירושלמי חלה דמתני' דע"ז דאין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה משום דמסייעא ידי עוברי עבירה ומפרש טעמא דכתיב ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונו וכו'" עכ"ל. ועי' ירושלמי ע"ז פ"ד ה"ט.

10 הקדישה עיסתה עד שלא גילגלה ופדייתה חייבת
במתניתא דב"מ הגי' „הקדישה עיסתה ופדית חייבת משגילגלה ופדיתה חייבת". וכן מובאה המשנה. ובמנחות ס"ז ע"א.

15 ומשבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין
ברמב"ם ה' מעשר פ"ב ה"ח כתוב „ואם באו לעונת המעשרות והם ביד הגזבר ואח"כ פדאן פטורין", ובכ"מ שם מראה מקום למשנה דילן, ומוכח שהיתה לפניהם הגירסא במשנה ופדאן פטורין, ובפאה פ"ד מ"ה הגירסא באמת בד"א ובד"ק פטורין. וכ"כ מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן אות י"ב שנראה דהרמב"ם גורס במתני' פטורין.

24 תפתר או כר"ע במחלוקת או כדברי הכל...
צ"ל תפתר כר"ע במירות וכדברי הכל בקיצר מיד וכ"ה בפאה פ"ד ה"ה.

34 2 שמא ימלך הגוי ליטלה
גירסת הרבה ראשונים „שמא ימלך הגוי שלא ליטלה" ובתוספתא חלה פ"א (הוצאת צו"מ) „עיסת הארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריותה עד שעה שימסור".

3 מלאי של ישראל כו'
ובתשו' הרשב"א ח"ה סי' נ"ו „פי' מלאי פת כדתנן בפ' כל שעה חנות של ישראל ומלאי של ישראל וכו' ופי' התם רבינו שלמה מלאי פת ויין והכי פירושו מלאי של ישראל דהיינו הקמח והעיסה של ישראל ופועלים

עמוד | שורה

גוים לשו חייב בחלה דאין גלגול נכרים פוטר בעיסת ישראל. ואין להקפיד על הלשון דקתני עושין לתוכו ולא קתני לעון או מגלגלין דתנא ירושלמי לישנא קלילא נקט וכו׳״ ע״ש.

34 9 ואפי׳ יש בשל ישראל כשיעור
בס׳ התרומה סי׳ פ״ג „ואפי׳ יש בשל ישראל כשיעור אמאי חייבת יעשה קב וכו׳ אמר לו אינו מעורב ע״י גידין כתמיה א״כ משמע שלא קנו ביחד הקמח דאז לא הוה שייך למימר שהגידין וחוטין נ שכין מזו לזו״ עכ״ל. ובאו״ז ח״א סי׳ רל״ז „א״ל ר׳ זעירא ואינו מעורב ע״י גידים פי׳ לחוטין הנמשכין ומעירבין בעיסה קורא גידים וכו׳״ עכ״ל.

13 ואם ספק פטור
בפי׳ מהר״י במ״צ „וקשיא הכא אמר ספק פטור והכא את אמר ספק חייב ותירצו מפריש ונוטל דמיו מן השבט והקשו מתנות נמי ליפרוש ולישלם דמים מן השבט ותירץ ר׳ יוסי חלה שהיא בעון מיתה לפיכך מפריש אבל מתנות שאין בעון מיתה אינן מפרישין. והקשו אי הכי חלה מיפרוש ולא לישקול דמים משבט ופריד אפילו הכי נוטל דמים מן השבט על שם המוציא מחבירו עליו הראיה״ עכ״ל. וגירסתו אמיתית.

19 שני גוים שעשו שני קבין
בפסקי חלה להרשב״א (דף יו״ד ע״א) הגי׳ „שעשו שני כבין וחלקו ונתגיירו וכו׳״.

יח 6 כלום חלקו של גוי חייב
בכ״מ ה׳ בכורים פ״ז ה״י והראב״ד גורס „כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של גוי״ והיא הגי׳ הנכונה וכו׳ עכ״ל. וכן גרס הרמב״ן בה׳ חלה דף מ״א ע״א וכן הגי׳ בד״ק.

36 4 מ״ד גלגול פוטר המירוח פוטר

14 כן רע״א אין גלגול פוטר ברשות הגוי
בתשו׳ הרשב״א ח״ה סי׳ נ״ו „וגרסינן נמי התם בירושלמי כמה דרבנין אמרי וכו׳ כן רע״א גילגול פוטר בשל הקדש אין מירוח פוטר ברשות הקדש״.

16 אם יש בה טעם דגן חייבת
בעיטור ה׳ בעור חמץ (דף קכ״ז) הגי׳ „חייבת בחלה״.

19 אם יש לו פרנסה כו׳ חלה אחת על הכל
י״נ „אם יש לו פרוסה כו׳״ „חלה אחת מן הכל״. ובפסקי חלה להרשב״א (דף ט׳ ע״ב) „אם יש לו פרנסה פי׳ מעיכה שלא הורמה הלתה וכו׳״. ובכפו״פ פט״ז „ואם אין לו עיסה שניה שנקראת בלשון חכמים פרוסה ממקום אחר וכו׳״ עכ״ל.

22 מוציא לפי חשבון
בכ״מ ה׳ מעשר פ״ח ה״ב „מוציא עליו לפי חשבון״.

25 למה אמרו
בע״ז ע״ג ע״ב „במה אמרו״.

יט 4 רב הונא אמר טעמה דגן
בפסקי חלה להרשב״א הגי׳ „רב הונא אמר עירב בה שאר המינים עד שיהא רובה הגן וטעמא דגן פהר לה במינים אחרים״.

כב 3 אמר בקושם צ״ל „א״ל ברושם״.

פרק רביעי

כג 15 נמצא אומר חומרו קולו
באו״ז ח״א סי׳ רמ״ח „שניטלה חלתו וכו׳ נמצא קולו חומרו פי׳ ר״ע פוטר וכו׳ נמצא לחכמים קולו וכו׳״ ע״ש.

46 3 קב מין אחד
בפסקי חלה להרשב״א (ד׳ ד׳ ע״א) „קב אורז או קב תרומה וכו׳ קב מין אחד אינו מצרף, קב שניטלה תרומה מצרף״.

9 הקדש ראוי לפדותו
בה׳ חלה לרמב״ן ולרא״ש הגי׳ „הקדש ראוי הוא לפדותו ולחייבו בחלה״.

עמ״ד | שורה

46 13 לא אמר אלא קב חטין
בפסקי הלה להרשב״א גרס „לא אמר אלא קב חטים וקב שעורים וקב כוסמין באמצע״.

14 הא קב חטין כו׳
בתוס׳ מנחות דף ע׳ ע״ב ד״ה תנא „והכי מוכח תוספתא דחלה דקתני קב חטין וקב שעורין וקב כוסמין הרי אלו אין מצטרפין כשהוא תורם מכאו״א וכו׳״.

ש״א דבר שניטלה חלהו מאמצע
בר״ש הלה, פ״ד מ״ב הגירסא „קב דבר שניטלה תרומתו מצרף״.

כד 11 עבר והפריש כו׳
באו״ז ה״א סי׳ רמ״ז „עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה אף כאן אינה חלה וכו׳״ ע״ש.

14 ורבנן מדמין לה כו׳
באו״ז הנ״ל „ורבנן מדמין לה לאומר ה״ז תרומה על הפירות הללו המחוברין דלא אמר כלום״ עכ״ל. ובפי׳ הרא״ש „ה״ז תרומה על פירות האילן המחוברים״. ועי׳ תוספתא (צו״מ) תרומות פ״ב.

50 4 מא״י ועד גזיב חלה אחת
בפי׳ הרמב״ן גיטין ז׳ ע״ב „פי׳ לפי שהכל מא״י ויכולין לשמרה בטהרה״.

5 ועד אמנם
בתשו׳ הרמב״ם (פאר הדור סי׳ ד׳) „וצריך לידע כי אמנה המוזכרת בשה״ש היא הנקרא במשנה „אמינס״ והיא הנקרא בברייתא „סמנוס״.

7 מהנהר ומאמנוס ולפנים
בעיטור ה׳ מצה הגי׳ „מטור אמנה ולפנים״. בפסקי חלה להרשב״א (דף י״א ע״ב) „ונראה שמנהר מאונס ולחוץ שתי חלות גרסינן וכ״ה בה׳ חלה להר׳ רבי משה וכ״ה שנויה בתוספתא אלא שבכל הס׳ כאן ובפ״ו של מס׳ שביעית גרסי׳ ולפנים וכך פירושא דהא שלש ארצות מיחלקות הן בדין חלה וקא מפרש והולך מא״י ועד כזיב חלה אחת וכו׳״ ע״ש. ויש עוד נוסחאות שכתוב בהן ולחוץ. וכתב הרדב״ז בה׳ בכורים בס׳ יקר תפארת „והגי׳ הנכונה ועד אמנה ולחוץ דהא תנא בא״י קאי״.

11 ואסורה לזבין ולזבות
ברמב״ם הלכות בכורים פ״ה ה״ח הגי׳ „ומותרת לזבין ולזבות״. והראב״ד שם „נ״א אסורה לזבין ולזבות״, וכן הגי׳ בס׳ יקר תפארת להרדב״ז שם וז״ל „גי׳ הספרים שלנו במשנה ואסורה לזבים ולזבות לנדה וליולדות וכו׳״ ע״ש.

כו 16 כל שהוא שופע מטורס אמנם
בשביעית פ״ו ה״א „ששופע מטורי אמנה״, תרגום יונתן (במדבר כ׳ כ״ב) הר ההר „טורוס אומנוס״.

52 18 במקום אחד עשה
המלה עשה לא היתה לפני כמה ראשונים וכן ליתא בד״ק.

20 אם במקום שהיה א״י
בד׳ קושטא לא גרס מלת אם. ולפי גירסתנו זה קושיא ולפי גי׳ ד׳ קושטא תירוצא וכצ״ל.

25 של אור יש לה שיעור
בה׳ חלה להרא״ש סי׳ י״ד „מפורש בירושלמי מפני שהוא מה״ת ולאו דוקא מה״ת אלא נראית כשל תורה הואיל והיתה קדושה מתחלה וכו׳״ עכ״ל. ובעיטור ה׳ מצה „שהיא ד״ת כלומר שהחזיקו בהן עולי מצרים״.

כז 1 שהיא מדבריהן
בתוס׳ בכורות כ״ז ע״ב ד״ה וכי וכן בס׳ התרומה סי׳ פ׳ הגי׳ וכי מפני שהוא מדברי סופרים. וכן בעיטור הנ״ל.

7 אוף ר׳ יהודה מודי בה
ברובי הראשונים הגי׳ „אף ר׳ יוסי מודי בה״ או גרסי „לר׳ יוסי נצרכה״ ובס׳ התרומה סי׳ פ׳ „פי׳ ר׳ יוסי דאמר אימי צריך טבילה הני מילי בעל קרי דקיל אי נגעו לטומאה אבל זבין וזבות נדות ויולדות דחמירי מודה דאסירי וכו׳״ עכ״ל. ובר״ש „ויש ירושלמי שכתוב בו מ״ט דרבנן חומר הוא וכו׳״.

עמוד | שורה

כז 11 **ואינה נאסרת באחד ומאה**
ד׳ מלות אלו לא היו לפני הרא״ש בה׳ חלה, ובפי׳ הרא״ש בחלה כאן ובפסקי חלה להרשב״א דף י״ג ע״ב „מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואחד ואינה נאסרת אמר ר״ז וגו׳״.

15 **עד שבאו הרובין ובטלו אותן**
רבים מהראשונים גורסים „עד שבאו הדובים״ ובברא״ש ע״ז פ״ד סי׳ ט׳ ירושלמי וכו׳ עד שבאו הדובים (בדפוסים אחרים הגי׳ „הרובים״ ובטלום. מאן רובים תרגמניא יש מפרשים גדולים חכמי ישראל באו שמה ודרשו להם שאין צריכין להפריש, ויש מפרשים שהעמידו הנוצרים כומרים לדרוש להם ולהחזיק דתם תקנו לתת להם מעשרות שדותיהן וכו׳״ ע״ש. ובפלפלא חריפתא שם. וביוחסין השלם (צד 188) וז״ל „רובים... הרא״ש פי׳ על חכמי ישראל נ״א על כומרי הנוצרים שתקנו מעשרות ובטלו מעשרותינו״.

17 **חלת חו״ל וכו׳**
בסמ״ג עשין קל״ד הגי׳ „ר״י בשם שמואל אומר חלת חו״ל ותרומת חו״ל אוכל והולך ואח״כ מפריש ר׳ אבא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה דגן תירוש ויצהר. ר׳ שילא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומה גדולה ולירקות אפי׳ לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בן יהודה מעשר לירקות מדבריהן, פי׳ אמוראים אלו מפרשים האיך היו עושים קודם שבטלום״ עכ״ל.

54 7 **ר׳ הייא בשם רב ששת**
המלה ששת נראה שט״ס.

11 **עשר במקדש**
בספרי קרח קי״ט „י״ב במקדש וי״ב בגבולים״.

23 **ר׳ יוסי אומר בימי רעבון**
בר״ש חלה פ״ד מ״ט „ר׳ יוסי בר בון אמר בימי רעבון ר׳ חנינא בשם ר׳ פנחס בימי דוד אמרינן היא הדא היא הדא כלומר דבימי דוד משום רעב דכתיב ויהי בימי דוד רעב שלש שנים״ עכ״ל. ובפי׳ ר״ש משאנץ בתו״כ אמור פ״ה „ובפ׳ אחרון דחלה בירושלמי רעב שהיה בימי דוד גזרו עליהן שיפרישו תרומה מכרשינין כדי שלא תשתכח״ עכ״ל.

37 **בן אטיטס העלה בכורות מבבל**
בתמורה כ״א ע״א „בן אנטיגנוס״ ובאגודה חלה פ״ד „בן אטיטס העלה בכור מבבל״ ובכפתור ופרח פט״ז „בן אטיטס העלה בכורות וכו׳ והתם בכורות גרסינן לא בכורים וכן פי׳ שם הר״מ ז״ל ומיהו לפי הנראה מן המשנה ההיא בכורים גרסינן לא בכורות וכו׳״ עכ״ל. ובשו״ת הרשב״א סי׳ תכ״ז „ובמעשה דבן אטיטס שהעלה בכורות בירושלים וכו׳״ ע״ש.

42 **הביא בכורין מאפמיא**
בפי׳ מהר״י קורקוס בה׳ בכורים פ״ב ה״א „אריסטון הביא בכורים מאספמיא והיא עיר בסוריא וקבלו ממנו״.

כח 8 **מניחה עד הפסח**
בפי׳ מהר״י במ״צ „מניחה עד ערב הפסח ושורפה בערב הפסח שם בארץ ולא יחזירום״ וכן גירסת (עד ערב הפסח) כמה ראשונים.

34 **והתני דרך בכורים משקה להביאן**
בתוס׳ הרא״ש ערכין י״א „והתנן דרך בכורים להביא משקה וכו׳״ ע״ש ובתוס׳ ערכין שם ד״ה מנין.

56 9 **לא כן סברינן מימר**
בר״ש חלה פ״ד מי״א ובירושלמי פריך „אמאי לא קבלו ממנו והתנן התם אין מביאין מנחות ובכורים ומנחת בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול (י״ז מלות אלו ליתא לפנינו) קודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר ומשני שנייא היא שהדבר מסוים שלא יקבע הדבר חובה״. וכן הגי׳ בפי׳ הרא״ש.

13 **ויביאו ביכורין**
בפי׳ מהר״י בן מלכי צדק הגי׳ „ויביאו תרומה אלמה תנן אין מביאין תרומה מחו״ל לארץ ותרצינן אר״ה בכורין וכו׳״ ע״ש. ובפי׳ מהר״י במ״צ בשביעית פ״ו מ״ו „והקשו בירושלמי ויביא תרומה כמו הביכורין וכו׳״.

עמוד | שורה

56 שו״א **אף הן מרדפין לאחריה לשם**
ברדב״ז ה׳ תרומות פ״ב הי״ז „כלומר ויצאו הכהנים מא״י לחו״ל להביא תרומה״ עכ״ל.

מסכת ערלה

פרק ראשון

א 4 **את שהוא למאכל חייב**
בבאור מהר״י קורקוס (ברמב״ם מע״ש פ״י ה״ג) „את שנטעו למאכל וכו׳״. באור זרוע סי׳ ש״ט הגי׳ „אלא כל שהוא למאכל״.

6 **אפי׳ חישב עליו לסייג**
באו״ז ח״א סי׳ ש״ח „חישב עליו לסייג יהא חייב, פי׳ היכא שנטעו למאכל וחנטו אפי׳ לאח״כ חישב עליו לעצים חייב דבתר נטיעה אזלינן ולא בתר מחשבתו דהאידנא״.

16 **לעצים ברוצף**
בר״ש משאנץ „פי׳ ברוצף זה אצל זה שאין להם כח לגדל פירות וכו׳״

2 21 **א״ר מתיא מן דבתרתה**
בד׳ קושטא „מן דבתריתא״ ובכ״י רומי „מאן דבתרה״ ולשון זה בנדרים פ״ז ה״ז ובהוריות פ״א הי״ג „שמע לה מן דבתרה״ וכ״ה בכמה מקומות, וכאן באורו שמהסיפא שאמר אפי׳ מחצה משמרים ומחצה שאין משמרים יוצא שבמקום שאין רוב משמרים כו׳. והשם ר׳ מתיא נזכר בכמה מקומות.

אפי׳ לא חישב פטור
בכ״י רומי „אפי׳ חשב פטור״.

24 **במקום הורשין**
ברמב״ם (מע״ש פ״י ה״ו) „במקום טרשים״.

שו״א **כדי טפילתה**
בר״ש „כדי נפילתה״ (עי׳ פאה פ״א ה״ה).

ב 26 **שאין גידולי איסור מעלין את האיסור**
בנדרים נ״ז ע״ב „אין גידולי היתר מעלין את האיסור״

30 **מכיון שחישב**
באו״ז הנ״ל „מכיון שעירב בו״.

שו״א **אפי׳ הפנימי**
באו״ז הנ״ל „אפי׳ אמר הפנימי כו׳״

4 18 **רשבג״א צד הנטוע בארץ חייב כו׳**
בבבלי נדרים נ״ט ע״ב „רשבג״א הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור״.

ג שו״א **ונטעתם פרט לשנטעו גוים**
באו״ז ח״א סי׳ ש״י ובכמה ראשונים „כי תבואו ונטעתם וכו׳ או יכול שאני מוציא את שנטעו (גוים) משבאו לארץ ת״ל כל עץ מיכן אמרו נטעו גוים אע״פ שלא כבשו ישראל חייבין״ ועי׳ בפרשת דרכים (דרוש ט׳) „וגזירת הכתוב היא שתהא הנטיעה אחר הביאה כו׳ וכדאיתא בתו״כ ובירושלמי״ עכ״ל. ועי׳ בתו״כ קדושים פ״ג ובחמדה גנוזה סי׳ ב׳.

6 15 **אלא בהמ״ק כו׳**
באו״ז סי׳ שי״א אלא בהמ״ק בלבד וכו׳ שמועה דשמע אמר ברם הכא בשם גרמיה אמרה.

19 **רשב״א אומר וכו׳ עלה מאליו פטור**
ביראים הנדפס מכ״י (ע״ה) „ותניא רשב״א אמר משום של ר׳ יהודה העולה מאליו לרבים פטור וכו׳ וכן באו״ז ח״א סי׳ שי״א ובברכי יוסף (יו״ד סי׳ רצ״ד אות י״ט).

ד 23 **מפיק לישנא כו׳**
בר״ש חלה פ״ב ב׳ „ר׳ יונה מפיק לישני כח עומד בפני שרשים וכו׳ מפיק לישני כלומר אומרה בלשון אחרת בתמיהה וכי יש כח בכלי חרס לעמוד בפני שרשי אילן, ובר״ש ערלה כאן אמרינן בירושלמי הנוטע וכו׳ טפעפעים

עמוד	שורה	
		אותו מפני שהוא כנקוב אצל האילן (ה׳ מלות אחרונות הם דברי הר״ש) דאין כלי חרס כו׳. ובראש ה׳ ערלה סי׳ י״ג ומפרש בירושלמי שאין כלי חרס עומד וכו׳, ובדברי חמודות שם ומלת אתמהה אינו בירושלמי, ולפי מה שהיה רגיל רבינו תם לפרש י״ל דבניחותא קאמר וכו׳. ועי׳ תוס׳ גיטין ז׳ ע״ב ד״ה עציץ. ובס׳ אדם וחוה (נתיב כ׳ ח״ב) „כדאמרינן בירושלמי שהשרשים מפעפעים דרך החרס ויונקים מהקרקע ואם היא ספינה של עץ צריכה נקיבה״.
ד	שו״א	**ר׳ ירמי׳ בעי נטע בו דלעת**
		בר״ש הנ״ל „מסיק דהוא הדין שחשיב כנקוב אצל זרעים, והגמ׳ שלנו אינו סובר כן״. ובחדושי הרמב״ן לגיטין כ״א ע״ב „ר״י בעי נטע בו דלהות (דלעת) מאחר כר נקוב הוא אצל זרעים, ומשמע דגמ׳ דידן לזרעים פשיטא להו דלאו כנקוב הוא״.
8	14	**והוא היה ממנו**
		בראש ה׳ ערלה „שהיא היה ממנו״.
10	11	**שרשים אין בהם ממש**
		בפי׳ הר״ש משאנץ הנ״ל „כלומר כשמתאחה לזקנה הוי כל כחה מן הזקנה״.
ו	23	**א״ר יודן אבוי דרבי מתניה תפתר שנישרו העלין**
		כד׳ קושטנטינא הגירסא „ונבדוק בעלין אר״י תפתר שנשרו העלין״.
	29	**כיון שהשריש מעשר לפי כולו**
		בשביעית פ״ז ה״ג הגי׳ „מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו״. ובשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ רפ״ז „בהדיא בירוש׳ דגרסינן התם בצל וכו׳ מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו אבל הוריקו לא וכו׳״ ע״ש.
12	5	**ר׳ יוסי בשם ריב״ל כו׳**
		בחולין צ״ח ע״א „אמר ר׳ חייא בר אבא אמר ריב״ל משום בר קפרא כל איסורין שבתורה בששים אמר לפני ר״ש בר רב יצחק רבי׳ אתה אומר כן הכי אמר רב אם אמר ריב״ל משום בר קפ״א כל איסורין שבתורה במאה״ ועי׳ במדבר רבה פ״י.
	15	**אחד מששים**
		בד״ק מוסיף „ושניהם למדין מאיל נזיר, ובחולין הנ״ל ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה וכו׳ ובפרש״י זרוע של איל נזיר וכו׳ וכ״ה בירושלמי נזיר פ״ו ה״א ובראש חולין פ״ז סי׳ למ״ד.
ז	4	**כוני מתניתא ערוגה של כלאי הכרם**
		בפי׳ המשניות להרמב״ם „ואמר בכלאי הכרם נטיעה בגמרא תקנו ערוגה כאלו אמר נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות וכו׳״.
	20	**שספקו מעלה ודיין אינו מעלה**
		בכ״י רומי „שספיקו מעלה וודאו אינו מעלה״.
	שו״א	**שכן דרך ב״א להיות מידל בגפנים**
		באו״ז ח״א סי׳ ש״כ „כלומר הרואה אומר מידל הוא ואינו יודע דמידל דהיינו כשהגפנים נטועים רצופים מוציא מהן מבינתים שיתגדלו השאר בריוח ויעשו גדולים. אבל הכא אינו מלקט כ״א פירות ומניח הנטיעות האיך יטעו ויאמרו שהוא מידל״ ועי׳ בר״ש.
14	3	**תני אף יתכוין וילקוט**
		באו״ז הנ״ל הגי׳ „מתניתא דר׳ יוסי, דרי״א אף יתכוין וכו׳״ וכ״ה בתרומות פ״ה ה״ט.
	4	**שכן ד״ך הכהנים כו׳**
		בתרומות הנ״ל „שכן דרך כהנים״ (באו״ז הנ״ל „הטוחני שטוחנין המדומע) להיות טוחנין מדומע בבתיהן״.
	8	**העלים והלולבים**
		בשאלתות סי׳ ק״א וסי׳ כ״ד ובבה״ג „העלין והלולבין והקנוקנות מותרין באכילה״ וע״ש בהערות ובפי׳ הראב״ד לתו״כ פ׳ קדושים „ענקוקלות הייתי סבור שהם קנוקנות של ענבים וכו׳״.
14	12	**המעמיד בשרף הערלה אסור**
		בבבלי ע״ז ל״ה ע״ב „כי האי תנא דתנן ר׳ אליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פרי״.
	14	**ענקוקלות**
		בבאור מהרי״ק (מע״ש פ״ט הי״ג) „קנקוקלות״.
ה׳	13	**ודמיה היא לכל דביה קט׳ כו׳**
		בשביעית פ״ז ה״ז „ודמיה היא כל דבה קטף בטל ע״ג שרפו, איכן אינו בטל ע״ג שרפו״. ובר״ש שם „ודמיא היא כלומר וכי דמי אהדדי בתמיהא כל דבר בטל ע״י סרפו כההיא דערלה בטל שרף העלין והעקרין אגב אילן ושרי ואילין כלומר והנך דשביעית אינן בטל אגב אילן״.
	15	**אין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה מותר ואין תימר פגין פרי עשה כן בתרומה מותר**
		בשביעית הנ״ל „שרף פרי... בתרומה מותר... פגין פרי... בתרומה אסור, ובר״ש הנ״ל סרף פרי... בתרומה אסור וכו׳ ע״ש. ובפי׳ ריבמ״צ „איבעיא להו היכי תנן מפני שהשרף פרי או מפני שהפגין הוא פרי וכו׳ ונ״מ שאם העמיד זר בשרף פגי תרומה אי אמרו שרף פרי הוא אסור אי אמרת פגין פרי הוא מותר שהנייה וכו׳, ואנן ארווחנן בלישנא דגירסא דירושלמי קטיעא טובא״ עכ״ל.
	21	**אגוז של ערלה שנטעו**
		בהי׳ הרמב״ן לע״ז מ״ח ע״ב „ובירושלמי במקומה מצאתי שאם עבר ונטע אגוז לרבנן מותר משום שהוא בלה בארץ עד שלא יצמח והוא טעם יפה״ עכ״ל.

פרק שני

עמוד	שורה	
ט	8	**רוב העם מפרישין אותו לתוך בתיהן**
		בברכות פ״ז ה״א „רוב עמי הארץ היו מכניסין לבתיהן״.
	16	**ותני עלה רשב״א אומר אם רצה נותן עיניו במקצתו וכו׳**
		בבבלי שבת קמ״ב ע״א „דתניא רשב״א אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר וכו׳״.
	10	**יש לקדשים שאינו אוכל בהן פרט לעירובין וליתר ממאה**
		בתו״כ אמור פ״ד „יש לך קדשים שהוא אוכל וכו׳ יש לך קדשים שאינו אוכל בהם פרט לעירובים לפחות ממאה״. ובפי׳ ר״ש משאנץ שם „וכן בגמרא דמס׳ ערלה וגרס ברישא לא יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל פרט לעירובין ולפחות ממאה פי׳ שבזה וכו׳ וכן בסיפא ואחר יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שאינו אוכל פרט לעירובין וליותר ממאה שיאכל וכו׳״ ע״ש.
20	12	**לפי שכפל הכתוב איסורו**
		בתוס׳ ב״מ נ״ג ע״א ד״ה ועולה „בספרי דריש ממקדשו ממנו וכו׳ דמתוך שכפל איסורו כפל עלייתו ואסמכתא בעלמא היא דמדאורייתא וכו׳״.
22	8	**ואח״כ נפלו ג׳ קבין ערלה**
		גירסות שונות בהמשנה: בהשגות הראב״ד (ה׳ מ״א פט״ז ה״ב) שהניח חשבון המשנה „שלשה קבין ערלה שנפלו למאה סאה של חולין ואח״כ נפלו שם מאה ועוד של תרומה הרי הערלה מעלה את התרומה, פי׳ שאותו ועוד אחד באותן שלשה קבין של ערלה שנפלו שם וכו׳״. ובחי׳ הריטב״א בע״ז ע״ג ע״א „והביא (הראב״ד) ראי׳ לדבריו וכו׳ ותנן נמי לעיל מינה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה לסאה של חולין ואח״כ נפלו ג׳ קבין ועוד ערלה או ג׳ קבין ערלה למאה סאה של חולין ואח״כ נפלה סאה ועוד תרומה וכו׳״. ובר״ן (ע״ז סי׳ אלף ש״ג) ותנן וכו׳ כיצד סאה של תרומה שנפל למאה סאה חולין ואח״כ נפלו ג׳ קבין ועוד ערלה או ג׳ קבין ועוד של כלאי הכרם שנפלו למאה סאה לחולין ואח״כ נפלו סאה ועוד תרומה וכו׳״. ובחדושי הרמב״ן לע״ז ע״ג ע״א „ואכתוב בכאן פי׳ המשנה זו שבמס׳ ערלה שאין גירסת הרב (הראב״ד) נכונה ובדקתי אחריה ואינה בכל הנוסחות הספרדיות והבאות מאי׳ אלא ה״ג לה

עמוד שורה

בכולהו התרומה מעלה את הערלה וכו' או ג' קבין של כלאים וכו' זהו הגי' ופירושה בירושלמי וכו' ולפי פירוש הירושלמי ל"ג במתני' או ג' קבין אלא וג' קבין וכו'". ובתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער ה') ותנן וכו' והערלה מעלה את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה חולין ואח"כ נפלו ג' קבין ועוד ערלה או ג' קבין שנפלו למאה סאה חולין ואח"כ נפלה סאה ועוד תרומה וכו'" ועי' בר"ש ובפי' ריבמ"צ ובמגדל עז הנ"ל.

24 9 דוסתאי איש כפר איתמה
במתניתא דב"מ „איש כפר יתמי" ויש מהראשונים גורסין „איש כפר דמאי".

יג 8 מתניתין כמ"ד נותני טעם לפגם מותר
בר"ש ובמלאכת שלמה הגי' „מתני' כמ"ד נ"ט לפגם אסור".

10 גריסין של תרומה שנפלו וכו'
בחי' הרמב"ן לע"ז ע"ג ע"א „אבל בירושלמי בפ"ב מצאתי גריסי תרומה שנתבשלו עם העדשים חולין וכו'" ע"ש. וכ"ה בר"ן חולין (תתס"ח) ובאשכול (גיד הנשה סי' ל"ב).

16 גריסין שנתבשלו וכו'
בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רס"ב „ויש לו להרמב"ן ראיה מגמ' דב"מ דגרסי' התם גריסין של תרומה שנתבשלו כו' מין מעורר מינו לאיסור, פי' בתמיה וכי מין מעורר מינו לאסור לא תהא גדולה מי"נ כו' ואותו האיסור אם יש בו בנ"ט כו' הדא אמ"ה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור, אלמא לא אמרינן ראשון ראשון בטל" עכ"ל.
ובריטב"א ע"ז (ע"ג ע"א) מתלמוד א"י וכו' מין מעורר מינו לאיסור פי' בתמיה כלומר הא ודאי פשיטא דמותר דהא הגדול בהיתר הוא וכו' ואמרינן הא ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור הא לך ראיה ברורה שאפילו בתרומה כשנפלו איסור בזה אחר זה ואפי' בהפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל וכו'" וכ"ה בר"ן ע"ז אלף ש"נ, אבל באשכול (גיד הנשה סי' ל"ב) כגי' הדפוס.

25 נפל שאור של תרומה או של כלאי הכרם
באגודה „נפל לשאור של תרומה או לשאור של כלאי הכרם".

26 7 ר' יוחנן אמר לא שנייא היא השביח וכו'
בבבלי ע"ז פ"ח ע"א „איבעיא להו בפוגם מעיקרא מחלוקת וכו' או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו" וכאן נפשטה האיבעיא ובאו"ז (ח"ד סי' רס"ט) „ובירושלמי פשיטא ליה לר' יוחנן דבתרווייהו פליגי וכו'".

יד 13 קדירה זו אינה חסירה
נוסחת ר"ש סיריליאו „כל שההדיוט טועמו ואומר קדירה זו אינה חסירה ונפל איסור לתוכה זו היא נ"ט לשבח ואסורה קדירה זו חסירה מלח חסירה תבלין זו היא נ"ט לפגם ומותרת ואפי' אמר תבלין פלוני יש בקדירה זו זו היא נ"ט לפגם ומותרת וכו'".

28 14 ר' חמא בר יוסי צ"ל ר' חייה בר יוסי.

17 כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעם של נזיר
בתוס' חולין צ"ח ע"ב ד"ה רבא „והא דקאמר בירושלמי דערלה אמר ר"י כל נותני טעם כו' י"ל דבהיתר מצטרף לאיסור איירי וכו' וקרי ליה בירוש' נותן טעם וכו'". ובר"ש טבול יום פ"ב מ"ג האריך בזה.

22 אין איסור והיתר מצטרפין
בחי' הרמב"ן בחולין צ"ח ע"ב „אין היתר מצטרף לאיסור וכו'".

32 שאם שרה ענבים
בחי' הרמב"ן הנ"ל „ענבים במים".

47 חזקיה אמר וכו'
בע"ז פ"ה הי"א „חזקיה אמר הדא דתימר במקום שאין המים נמכרין במדה אבל במקום שהמים נמכרין במדה כיין כיין הך" (י"ז מלות אלה חסרות כאן).

28 48 איסור בסוף איסור היתר בסוף היתר
בע"ז שם „כוס שמזגו מאיסור ומהיתר ונפל איסור בתוך איסור והיתר בתוך היתר" ובבבלי ע"ז ע"ג ע"ב אמר חזקיה הגדילו באיסור אסור הגדילו בהיתר מותר וכו'" וע"ש ברש"י ותוס'.

54 אמר ר"ז הדא דאת אמר וכולה וכו'
בע"ז פ"ה הי"א „אמר ר' זירא הדא למעלן וכולה כו'".

טו 6 ושל נחתומים בברכים לאחר ג' ימים ושל נחתומים בכפרים לאחר ג' תנורים
בתוספתא פסחים פ"ב (הוצאת צו"מ) „ושל נחתומין בכפרים עד שלשה ימים בברכים עד ג' תנורים".

12 כשאמרו של נחתומים בברכים לאחר ג' ימים
בתוספתא הנ"ל „וכשאמרו של נחתומין בכפרים עד שלשה ימים אם נדחק ואפה וכו'" וכ"ה בירושלמי ע"ז פ"ה הי"א (ד"ו).

15 תני ר"ש אומר
צ"ל ר' שמעון בן אלעזר אומר.

ואף כשאמרו של נחתומים בכפרים לאחר ג' תנורים
בתוספתא הנ"ל „כשאמרו של נחתומין בברכין עד ג' תנורים אסורין עד ג' ימים וכו'".

22 דהויתון מסין
בע"ז הנ"ל „דהויתון מרין".

30 16 שביעית אצל הכהנים מותרת
בד' קושטא „שביעית אפילו אצל הכהנים אסורה וכו'" וכן העתיק את הירושלמי בשער המלך ה' חמץ ומצה (דף פ' ע"א).

25 שנתבשלו עם חתיכות
באגודה „עם שאר חתיכות" ובתוס' ריד"א (בע"ז ס"ו ע"א) „שנתבשלו עם החתיכות של חולין".

טז 2 לא אמר אלא קדשים קלים
בנוסח רש"ס „לא אמרו אלא קדשי קדשים".

פרק שלישי

32 23 ומחמץ שעבר עליו הפסח
בעיטור (ביעור חמץ) „ירושלמי בחלה העושה איספלנית מחמץ וכו' שאין ל"ת שלו מחמיר (מחוור) וכו'" ובשער המלך ה' יסודי התורה (פ"ה ה"ב סי' ג' ע"א) „דגרסינן התם וכו' משור הנסקל ומחמץ בפסח אינו לוקה וכו'".

יז 2 ושחטוהו עד שלא נגמר דינו
בבבלי קדושין נ"ו ע"ב „וש"נ לאחר שנגמר דינו" ובמדרש הגדול „מגיד שאם שחטו משנגמר דינו אסור באכילה יכול אם שחטו עד שלא נגמר דינו יהא אסור באכילה וכו'".

34 10 מתני' פליגא על דרבי בא כו'
בשו"ת הר"ן סי' ע' „נ"ל דמסייפא הוא דפרכינן עליה דר"א בר ממל וכו' נתערב באחרים יעלו באחד ומאתים ופתר לה קדירה בקדירות כלומר דנתערב באחרים אקדירה קאי וטעמא משום דיש שבח עצים בקדירה וכו' ע"ש ובשעה"מ ה' חמץ פ"ג סוף הלכה י"א.

14 מיי כדון כו'
בשו"ת הר"ן הנ"ל „מאי כדון וכו' והא סור יש בו כדי לאסור וכו' אם אין בו כדי לצבוע וכו' והאיסור אין בו כדי לאסור וכו'".

22 ואיסורו איסור הנאה
בתוס' ע"ז פ"ה „דברי ר' מאיר" וכצ"ל.

יח 15 הצובע מלא הסיט
בפי' רבינו חננאל בביצה ג' סע"ב „האורג מלא הסיט הצובע בקליפי ערלה וארגו בבגד ונתערב באחרים ואין ידוע וכו'" וכ"ה בערוך ע' דרך.

מלא הסיט
בפי' רה"ג (כלים פי"ג ד') „שיעור הסיט ד' אצבעות וכו'".

19 מלא הסיט מצמר הבכור בבגד
באו"ז (ח"א סי' תנ"ח) „מלא הסיט בבגד מצמר בכור".

עמוד | שורה

יט 5 **גדולי ערלה שעממו**

בד' קושטא „גהלי ערלה שעמעמו" ובתוספתא ערלה אפה ובישל בגחלים מותר, ובבבלי פסחים כ"ז ע"א „ר"י א"ש ורחב"א אמר ר' יוחנן חד אמר ל"ש אלא גחלים עוממות וכו' וחד אמר אפי' גחלים לוחשות וכו'".

18 **אפר הבית**

בד' קושטא „אפר בית המנוגע", ובתוספתא ערלה „עפר בתים שנתנגעו אסורין בהנאה".

25 **את שדרכו להימנות**

בזבחים ע"ב ע"ב „שהיה רמ"א כל שדרכו למנות". וכ"ה ברן בפ"ז דחולין, ובגי' זו מחלוקת ר"י ור"ל בבבלי אם את שדרכו או כל שדרכו נשנה במשנה.

27 **עשרים וחמשה זירין**

במאירי (ביצה ג' ע"ב) „כלומר דבציר מהכי לא מקרי חבילה ולא הוי דבר חשוב וכו'".

29 **חד אמר דברי ר"מ עש"ה דברים מקדשין**

בפי' רבינו חננאל בביצה ג' סע"ב „זהו שכתוב במשנה (בפרק זה מ"ז) את שדרכו: לימנות שנינו מקדש היה ר"ל שונה כל שדרכו לימנות מקדש וכיון ששונה במשנתנו (בערלה פ"ג) כל שדרכו וכו' והיינו אלו השנויין במשנתנו בלבד והן עשרה דברים דאשכחן בירושלמי במס' ערלה דר' יוחנן ור"ל חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין וחד אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין, ש"מ דאליביה דר"מ חולקין ר"י ור"ל, ואלו הן עשרה השנויין במשנה ראשון בבגד וכו' באלו' הג' חלקו והודו לו על השאר, וע"ז שנינו שהיה רמ"א את שדרכו לימנות מקדש וכו', וראינו רבותינו שחשבו תשלום העשרה שהזכירו בתלמוד א"י (הנ"ל) כל הזבחים שנתערבו וכו' ולא סמכנו ע"ז דהזינן בה פירכא, ולא השבנו ע"ז הפירוש שאין משיבין את הארי שלא בפניו" עכ"ל. ועי' בתים זבחים ע"ב ע"א ד"ה אלא ובתוס' יבמות פ"א ע"ב ד"ה ר"י ובתוס' הרא"ש שם.

3 1 **הא שקידי פרק לא**

במלאכת שלמה „ירושלמי הא שקידי פרק אע"ג דנכין הו לא חשיבי כאגוזי פרך".

כ 19 **עוד היא בקדמיתא**

בר"ש „ובתוס' רי"ד בקדושין ל"ט ע"א והא דקתני גבי כלאים בח"ל יורד ולוקט אמרינן בירושלמי א"ר הונא כן היא מתני' יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט כדקמייתא" ולפנינו כל זה ליתא.

20 **שלא יראנו לוקט**

בריטב"א קדושין (ל"ז ע"ב ד"ה מתניתין) „וכן היא שנויה בפירוש במס' ערלה הערלה וכלאי הכרם שווים בין בגוים בין בישראל" ולפנינו ליתא כ"ז.

26 **ולמה לא תנינן אף החלה**

בסמ"ג לאווין קמ"ו „וגרסי' בירוש' ר"י בעי למה לא תנינן אף החלה פי' אפי' היא מדרבנן שהרי שונה כלאים שהן מדרבנן ומתרץ שם אמר רב יוסף לא נשנית משנתנו אלא בדברים הנוהגים בישראל ובגוים אבל חלה אין נוהגת בגוים הא למדת שערלה וכלאי הכרם והחדש נוהגין בחו"ל אף בשל גוים". ובריטב"א קדושין ל"ו „ופריך בירושלמי אמאי לא תני חלה פי' וה"ה לתרומה ומעשרות ועי' ב"ח בטיו"ד (סי' רצ"ג) וז"ל „ותימה מאי ראיה מביא ר"י מהירושלמי דהא ודאי הוא דהא דפריך לשם אמאי לא תני חלה לאו אדברי ר"א דאמר אף החדש פריך אלא את"ק דאמר חוץ מן הערלה והכלאים פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה נוהגת וכו'. והשתא איכא למימר דהחדש אינו נוהג לר"א אלא בשל ישראל וכו'" ע"ש. ובאמת הראשונים כיונו לירושלמי ערלה דילן ששם לא נזכר בהמשנה דברי ת"ק שאמר חוץ מן הערלה והכלאים וא"כ נפל יסוד דב"ח.

מסכת בכורים

פרק ראשון

עמ"ד | שורה

א 16 **כולהן משום הורת הגוזלן**

בשיטה מקובצת בב"ב פ' ע"ב „בירושלמי אר"י כולם בתורת גזל ירדו להם שהמוכר שביל לחבירו קנה עד התהום".

2 21 **שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים**

בר"ש „שתהא עגלה טעונה אבנים מהלכת".

23 **אין כר"א יביא ויקרא**

בפי' ר"י במ"צ „ואקשינן אי כר"א אמאי קתני בזה מביא ותו לא ליתני וזו מביא וקורא ותרצינן וכו'".

4 10 **ולא מן התמרים שבהרים ולא מן הפירות שבעמקים**

בבבלי פסחים נ"ג ע"א „ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים, ובפי' רבינו חננאל שם ולא מן הדקלים שבהרים ולא מן התמרים שבעמקים וכו'".

15 **כל הדברים**

בבאור מהרי"ק בכורים פ"ב ה"ב הגי' „כל הפירות".

16 **אם מראשית ולא כל ראשית וכו'**

בר"ש „אי מראשית אין לך אלא חטין בלבד ת"ל כל פרי האדמה וכו' ונאמר להלן ארץ חטה וכו'" וכ"ה בדפוס קושטא.

ג 2 **מה פליגין בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים**

בשדה יהושע מביא גי' מספר מוגה „בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים מהו".

19 **אלא על הכותבת**

במלאכת שלמה „הכותבות הגסות".

38 **בגוי שבא בעבירה וכו'**

ברוקח (סי' של"א) פי' הא דתנן היתה אמו מישראל כגון שבא גוי על בת ישראל אע"פ שהולד עימו גר ראשון אבל גר בן גרים אפי' לא היתה אמו מישראל מביא וקורא ואומר אלהי אבותינו".

6 1 **והתנינן אם היתה אמו מישראל**

ברוקח הנ"ל „והתנינן אם היתה אמו מישראל מביא וקורא הא גרים בני גרים לא, והכוותה היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו הא גרים בני גרים לא".

8 **כלום נשבע הקב"ה וכו'**

בפי' ר"י במ"צ ושיילוהו לר"ז כלום נשבע הקב"ה אלא לאברהם, ומה טעם אם היתה אמו מישראל מביא וקורא ונתקיימה המשנה בבני קני חותן משה".

9 **תני בשם ר' יהודה גר עצמו מביא וקורא**

בתוספתא בכורים פ"א ר יהודה אומר כל הגרים כולן מביאין ולא קורין בני קני חותן משה מביאין וקורין וכו'". ובתוס' ב"ב פ"א ע"א ד"ה למעוטי „והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא דוקא גר מבני קני חותן משה וכו'. ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא וכו'. ובמרדכי מגילה (תשפ"ו) „ובעירווירצבורג מנעוהו לגר להתפלל ולהיות ש"צ וראי' מדתנן במס' בכורים וכו' הגר מביא ואינו קורא וכו' ורבינו יואל התיר: גרסינן בירושלמי בסיפא דהך מתני' תני ר' יודה גר עצמו מביא וקורא וכו' והאמוראים פוסקים כר' יודה ודלא כמתניתין ומעשה רב" עכ"ל. ורבים מהפוסקים הראשונים הורו כר' יהודה נגד המשנה, וכמ"ש באגרות הרמב"ם בתשובתו להגר צדק (ר"ע) תמן תנין הגר וכו'" עיי"ש.

ד 1 **ר' יוסי רשב"ל בשם ר' יוחנן**

ברמב"ן ב"ב פ"א ע"ב „שמצאו בירושלמי ר' אסי בשם ר"ל בשם ר' אושעיא וכו' אבל ליקטן להוליכם הוא וכו' ולא מחסל בה וכו'".

11 **כשנתן דעתו למסור וכו' והתנינן יבש האילן כו'**

צ"ל כשנתן דעתו למכור משעה ראשונה והתנינן יבש המעין וכו' ועי' לקמן גירסת הראב"ד במשנתנו, ובתוס' ב"ב פ"ב ע"א ד"ה בצדו „והא דתנינא יבש אילן או נקצץ (כגי' הראב"ד) מביא ואינו קורא וכו'" ע"ש.

עמוד	שורה	
ד	17	כשהיה אביו חולה או מסוכן ברמב"ם בכורים פ"ד ה"ח „הפריש בכורים וחלה והרי הוא מסוכן וכו' ובכ"מ „ירושלמי ובנוסחא דידן כשהיה אביו חולה או מסוכן ורבינו גרים ומסוכן וכו' מוכרח לגרוס שם, וכ"ה ברדב"ז שם.
	18	שאדם מביא בכורים מנכסי אשתו וקורא כ"ה בספרי תבוא אבל בירושלמי כתובות פ"ח ה"ה (בדפוסי וויניצא וקושטא) ולביתך מלמד שאין אדם מביא בכורים מנכסי אשתו וכו' ע"ש ובבבלי גיטין מ"ז ע"ב.
ה	18	הפרישן קודם לחנוכה כו' ונרקבו בהשגות הראב"ד (בכורים פ"ג ה"ו) ובבאור מהרי"ק שם ובטורי אבן מגילה (כ"א ע"ב) גרסו „ועבר עליהן חנוכה ירקבו".
10	10	שהוא חייב באחריותן עד שיביאם להר הבית בתוספתא פ"א הי"א עד באר הגולה חייב באחריותן מבאר הגולה אינו חייב באחריותן.
	14	ותני כן תוספתא בכורים פ"א.
ו	4	ומזיתי שמן ומעבר לירדן במשנה שבמשניות ומזיתי שמן מעבר לירדן.
		פרק שני
12	34	וכי מי מודיענו שהוא בהכרת בילקוט קונטרס אחרון סי' קע"ג „זקן שאכל את החלב מי מודיענו שזה בכרת או שחלל את השבת אלא המת ליום אחד וכו'".
	41	ומת במגפה בילקוט שמואל רמז קל"ד „ומת בהכרת".
ז	29	מתניתא מסייעא לר' יוחנן ואסורים לזרים בפי' הר"ן לב"מ נ"ג ע"א בשם התוספות ובפי' הר"ש חלה פ"א מ"ט „מפ"ש בירושלמי מתניתין מסייעא לר' יוחנן דאסורה לזרים פתר לה פחות מכשיעור", ובפי' הרא"ש שם (בס' פי שנים) „בירושלמי קאמר על מתניתין דבכורים מסייעא לר' יוחנן דא"ר חצי שיעור אסור מן התורה וברע"ב שם ובבכורים כאן „ואסורה לזרים בחנם היא שנויה וכו' ולר' יוחנן דאמר חצי שעור מדאורייתא מצינן למימר וכו' וכוונתו לירושלמי כאן. ובשדה יהושע כאן „ראיתי בפי' ר"ש סיריליאו שכתב מתני' מסייעא בתמיהא וכו' והלא לא מסייעא ליה אלא פליגא וכו'". ובתוי"ט שם „ונראה בעיני שטעות סופר יש (בירושלמי) וצ"ל מתני' פליגא לר' יוחנן וכו'" וכן כתב הגרצ"ח בהג' בב"מ נ"ג ע"ב.
14	3	תמן את אמר אין המעשר טעון רחיצה כו' המאמר נעתק כאן מחגיגה פ"ב ה"ה בלשונו ממש, ובאמת נצרך כאן להפכו ולומר: תמן את אמר המעשר טעון רחיצה והכא את אמר אין המעשר טעון רחיצה.
	22	מלוכל בירושלים בדקושט: ובמתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות נוסף וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים וכן נראה לקמן בפרק זה.
ט	14	רבנן דתמן סברין בר"ש ובראש ליתא זה.
	30	שהבכו ים נקנין במחובר לקרקע בילקוט עה"ת (רמז תשנ"ב) בכורי כל וגו' בא הכתוב ולמד על הבכורים שתהא קדושה חלה עליהם במחובר לקרקע וכו' אם למדת על התרומה שאין קדושה חלה עליה במחובר לקרקע וכו'.
	31	כל שדהו. באגודה „כל שהוא".
	35	ואוסר. ברדב"ז הגי' ואוסרת.
18	1	שהקדימו בשבלים עי' בבלי ברכות מ"ו ע"א והר"ש שיריליו כתב „ומשני דהקדימו בכרי והכי הוא עיקר הגי' בירושלמי ולא גרסינן שהקדימו בשבלים וטעות סופרים היא וכו'". ועי' חלה פ"א ה"ג ובבלי ביצה י"ג ע"ב.
18	9	ושיר נאמר כאן שיר ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים בילקוט קונדרס אחרון סי' קע"ה „ושיר נאמר כאן טוב ונאמר להלן קול ומטיב נגן", וכ"ה בילקוט עה"ת ר' תתקנ"טו בר"ש כאן, וברש"י סוכה מ"ז ע"ב „ושיר נמי יליף לה מבכל הטוב ואין טוב אלא שיר והלוים היו אומרים אותו וכו'". ועי' בתוס' ערכין י"א ע"א ד"ה, מנין שכתבו וצ"ע בירושלמי וכוונתם לכאן.
	12	שטעונין תנופה כר' ליעזר בן יעקב משנה מנחות ס"א ע"א וע"ש ברע"ב ובתוי"ט.
	15	כשאין עמהם קרבן וכו' ברדב"ז בכורים פ"ג הי"ד „ואע"ג שלא הביא עמהם קרבן טעונין שיר וכו' שהרי אין הקרבן מעכב והכי משמע בירושלמי ובמס' יומא ג' ע"א ד"ה פזר.
	21	דם השרץ אין חייבין עליו במתניתא דב"מ „ודם השרץ" וכו' ובס' כריתות (בלשון למודים סי' ל"ג) „מצינו במשנה וכו' כפ"ב דבכורים דקאמר ודם שרץ דאין חייבין עליו ר"ל גבי דם שרץ שאין חייבין עליו משום דם וכו' ר"ל ולדם שרץ וכו'".
20	3	פדוי בכוי וכו' זה קאי לפסקא דמתני' ואין פודין בו פטר חמור
		פרק שלישי
יא	25	באתם לשלום בשו"ת מהרי"ק (ס"י) הגי' „בואכם לשלום".
	29	ועטרה של זית בראשו שהוא ממין שבעה בסמ"ג עשין ק"מ ובר"ש „ומפרש בירושלמי שמביא זית שהוא מאחד מהמובחרין שבשבעת המינים שהוא סמוך לארץ שנאמר ארץ זית שמן" ולפנינו ליתא, ועי' מנחות פ"ד ע"ב.
	33	ר' יוסי בר בון בשם רב הונא בר חייא בבבלי קדושין ל"ג ע"א „אמר ר' יוסי בר אבין בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה וכו'", ובכו"פ (פמ"ד) „ירושלמי וכו' בוא וראה מה גדול כוחן של עושי מצוה יותר מת"ח זקנים שמפני ת"ח אין בעלי אומנות עומדין ומפני עושי מצוה עומדין", וכ"ה בר"ש כאן.
22	15	אין התורה עומד מפני בנה בהג"מ ה' ת"ת פ"ב ה"ט „בירושלמי גרסינן א"ר אלעזר אין התורה עומדת מפני בנה. פי' אין הרב עומד מפני תלמידו".
	55	הוי אומרי' בעיתון ממנייה כל המאמר משובש וב דרש שמואל פ"ז אות ו' „אין אתון בעיין מלה דאורייתא הא ר"י בר"א בכנישתא מרדותא דקסרין; וה' בהיכל קדשו הס מפניו. כ"ה בהיכל קדשו".
יב	15	ומה שבידם נותנין לכהנים במתניתא דב"מ „ושבידם נותנים לכהנים" ובמנחות נ"ח ע"א „והסלים שבידם נותנים לכהנים".
	29	ת"ל אל פני המזבח בבכורים (דברים כ"ו ד') כתוב לפני מזבח ה'.
24	שו"א	וספר תורה בחולין קל"א ע"א כתב רש"י ע"ז „ולבי מגמגם למאי תנייה הואיל ותנא דאפי' בהמה טמאה לוקח מהן" עכ"ל. ובס' התרומות סי' א' פירש „וכן ס"ת ר"ל שגובה אותו בע"ח והאשה בכתובתה" וכ"פ בס' אדם וחוה ח"ב נתיב ו'.
יג	16	אם היה אדם מסוים עשו אותו כאשה יש מהראשונים מפרשים „עשו אותו כאשה כלומר דאשה ואדם שהן מסוים אין דרכן ליקח חפצים מן השוק".
	19	המוכר ס"ת של אביו המלות „של אביו" ליתא בתוספתא פ"ב.

הגהות ובאורי רבינו אליהו ז"ל הגאון מווילנא

על ירושלמי מס' תרומות

כתב יד א'

חמשה לא יתרומו פרק ראשון

(דף א ע"א) **הלכה א** ה"נ דבר אל בני ישראל פרט לחרש ויקחו לי תרומה כו': ה"נ תמן זה כותב וזה מגרש הא אילו כתב הוא הוי גט ברם הכא הוא חושב והוא תורם כו': (ע"ב) ר' יעקב בר אחא ר' חייא בשם ר' יוחנן חלוקין על השונה הזה מהו כדין. פי' מי החולק ועל מה חולקין: ומפ' אתאי ר' יוחנן דגיטין כרבנן דקדושין ור' יוחנן דתרומות כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דקדושין. פי' מה שא"ר יוחנן כאן חלוקין על השונה הזה היינו דגיטין. פי' על מתני' דקתני הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו חלוקין רבנן דקדושין דמייתי בתר הכי חש"ו שקדשו אין קדושתן קדושין ואפי' תוקי כר"ה דאמר והוא שיהיה פקח עומד ע"ג נמי פליגי דמשמע דרבנן סברי אפי' בינו לבין אחרים אין קדושתן קדושין: ור"י דתרומות פי' הא דפליגי על מתני' דתרומות דא"ר יוחנן חלוקין על השונה הזה כר' ישמעאל בנו של ריב"ב שאמר גבי קדושין בינו לבין עצמו אין קדושיהן קדושין בינו לבין אחרים קדושיהן קדושין ומשמע אפי' בחרש מתחילתו דקתני גבי חש"ו ובמתני' דתרומות תני דלכ"ע חרש מתחילתו שחרש אין תרומתו תרומה: ה"נ אבל אם היה פקח ונתחרש תורם וכותב ואחרים מקיימין על ידו. פי' שהוא תורם וכותב להם מה שתרם ואחרים מקיימין ונותנין לכהן ונוהגין בהן כדין תרומה: שומע ואינו מדבר זהו אלם מדבר ואינו שומע זהו חרש זה וזה הרי [הוא] כפקח לכל דבר. וכן הוא בתוספתא: ה"נ שכתב כתב ידו שאמר לסופר כו' שכתב לסופר שיכתוב כו'. אלמא דכתיבה לא מהני והאיך אמר רשב"ג דאם כתב הוי גט: ומתרץ ר' יוסי אמר סופה ולית הדא פליגא. פי' דמסיפא משמע דהשמעת קול לאו דוקא ה"ה שאמר לסופר לאו דוקא פי' דלא כתב לסופר שיכתוב אלא כתב לאחרים שיאמרו לסופר שיכתוב ומשו"ה אינו גט דמילי לא מימסרן לשליח: אר"ה [א"ר מנא] אית כאן. פי' דמסיפא לא תידוק דלאו בדוקא קתני דאיכא למימר היא השמעת קול היא הרכבת הראש והא דקתני שאמר משמע נמי אף שכתב בעצמו לסופר שיכתוב אינו [גט] וע"כ פליגי ארשב"ג: (דף ב ע"א) ר' זעירא בעי. פי' כיון דאמרת אין חילוק היא השמעת קול היא הרכבת הראש א"כ כמה דתימר כו' וא"ל לשמיעת קול פעם אחת. פי' דבאמת גבי הרכבת הראש צ"ל ג"פ דבפעם אחת איכא למימר שמא אין מכוונין לזה אבל כי בדקנו לו ג"פ ונמצא שהוא מכוון א"כ תו אין חילוק בין הרכבת הראש לשמיעת הקול: ור' יודן בא לתרץ דל"פ תמן פי' גבי רשב"ג הוא כתב כך וכך עשיתי. ומשו"ה אחרים מקיימין אבל הכא אפי' כתב בעצמו לסופר אינו מועיל כלום כיון שכותב כך וכך עשו. וע"ז פליג ר' בנימין ואמר דאין חילוק: ומתרץ ר' אבדימי תירוץ אחר בחרש אנן קיימין. פי' דהתם גבי רשב"ג שכתב שעשה הענין אחרים מקיימין אבל הכא שכתב לספר שיכתוב אינו גט משום דאין שליחות לחרש: ור' יוסי בר בון מתרץ בבריא אנן קיימין. פי' דגבי רשב"ג איירי בנשתתק מתוך חליו והכא איירי בנשתתק מתוך בוריו: ומייתי ראיה מברייתא שיש חילוק: ה"נ מאן תנא חרש דלא כר' יהודה דתני רי"א חרש שתרם תרומתו תרומה א"ר יהודה מעשה בבניו של ר' יוחנן כו'. וכן הוא בתוספתא: ה"נ אין צריכה מחשבה שמירה צריכה בהן ולכך אפי' חרש מותר: ה"נ מה דא"ר יוחנן אפי' א' מהן לבד מאבד מה שנותנים לו. פי' דמאבד מה שנותנים לו לבד לא הוי שוטה דאפי' שוטה שבשוטים אין מאבד כו' וע"כ צ"ל קורדייקוס: קורדייקים אין בו אחד מכל אלו. פי' דבא לתרץ דלא תקשי דגם באיך נימא דלא הוי שוטה אלא קורדייקוס וע"ז משני דאפי' הוי קורדייקוס צ"ל שהוא שוטה דמכת קורדייקוס אין בו א' מכל אלו: א"ר יוסי חמית דאתא עובדא קומי דר' יונה בחד טרסי. פי' גרדי: דהוו יהבו ליה סימוק גו אוכם. פי' חוט אדום לתוך השחורים שהוא עושה מלאכתו וכן להיפך: והוא לעי. פי' שהוא עושה מלאכתו ואינו חושש למה שעירבו לו ואמר דו הוא קורדייקוס כו': ה"נ פעמים חלים פעמים שוטה בשעה שהוא שוטה: אתא עובדא קומי דשמואל אמר (ע"ב) כד דו חלים יתן גט. פי' אחר שיבריא צריך הוא ליתן את הגט או לעשות שליח אבל מה שעשה קודם שנשתפה אינו מועיל אלא שהגט שנכתב בשעה שנשתפה כשר וא"צ לכתוב גט אחר: ורצה הגמ' לדמות דין דשמואל לר"ל דר"ל נמי אמר לכשישתפה: ודחי שאין דומין אלא רובה דשמואל מדריש לקיש פי' דשמואל מחמיר טפי: דר"ל אמר לכשישתפה. פי' דאין נותנין לה את הגט אלא אחר שישתפה אבל אחר שנשתפה נותנין לה אפי' שלא מדעתו וא"צ לשאול הימנו אלא השליחות שעשה קודם שנשתפה קיימת ושמואל אמר הוא בעצמו צריך ליתן את הגט או לעשות שליח דאין השליחות שעשה קודם שנשתפה [קיימת]: ותחלימני ותחייני מיותר: ה"נ דתני א"ר יהודה מעשה בקטן שהניחו אביו במוקשה והי' תורם ואביו מוכר על ידו ואמרו תרומתו תרומה א"ל לא הוא שתורם אלא כו'. פי' אלמא דסבר ר"י שקטן תורם: בא אביו ואימן על ידו למפרע היא נעשית תרומה כו'. פי' כיון דבלא אימון אביו אינו יכול לתרום וא"כ ע"י אימון אביו היא נעשית תרומה בשעה שאימן או למפרע: ואמר נשמעינה מן הדא: ה"נ הרי שבא בעה"ב ומצאו עומד בתוך שלו ותורם אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם אין חושש משום גזל תרומתו תרומה מנין הוא יודע אם הוא חושש משום גזל אם לאו א"ל לקוט לך מן היפה כו' אית לך למימר למפרע היא נעשית תרומה לא מכאן ולבא. פי' דהתם פשיטא ליה דודאי מכאן ולבא משום דהוא אחר ולא עשה שליח: ואוף הכא מכאן ולבא. פי' כיון שסנויים זה אצל זה: ה"נ כאן להלכה כאן למעשה. פי' מהלכה לא היה לו לשיתוף לתרום אבל למעשה תרומתו תרומה דמן הסתם אין מקפידין זע"ז: (דף ג ע"א) מה את עביד ליה. פי' מאיזה טעם אין תרומתו תרומה משום שאינו שלו או משום שהיא של חבירו ונ"מ לענין הפקר שהיא אינו של חבירו ואינו שלו: ה"נ הפקיר כריו ותרמו וחזר וזכה בו כו' לית טעמא אלא בתורם את של חבירו. פי' ומשו"ה גבי הקדש שאינו של חבירו תרומתו תרומה: ה"נ נאמר בכהן שהקדיש תרומתו. פי' אבל גזבר אינו רשאי להפריש תרומה אף שאינו של חבירו כיון שאינו שלו: ומקשי והתני ר' הושיעא א' המקדיש טבלו. פי' בין כך ובין כך חייב ב' חומשין אף שהקדש הקדשו לטבלו והכא ודאי הגזבר תרם: (ע"ב) ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה וכל כמינה. פי' האיך יכול להפריש תרומת מעשר על מעשר שביד ישראל במה קני: ומשני מכיון כו' נעשה שלוחו: ומקשי נמצא כתורם ברשות ישראל. פי' כיון דהוא לא קנה א"כ אינו יכול להפריש אלא מתוך שישראל עשה אותו שליח הא ישראל בעצמו אינו יכול לתרום תרומת מעשר על מעשר שהוא של לוי: ומשני פתר לה כר' יוסי כו'. כור מעשר יש לך בידי והילך את דמו. פי' שהישראל רצה ליתן לבן לוי דמים בעד הכור מעשר ולא רצה הלוי ונתן לו הכור מעשר: אינו חושש לתרומת מעשר שבו. פי' משום דאמרי' כיון שרצה ליתן לו [דמים] בעד כל הכור מסתמא הפריש קודם תרומת מעשר דאל"כ לא היה נותן אלא דמי מעשר ודמי תרומת מעשר לא היה נותן לבן לוי אלא ע"כ כבר תיקן: ומייתי ראיה מאלפסה שדרכו של בעה"ב לתקן ולכך אמרי' מסתמא כיון שרצה ליתן לו דמים כבר תיקן אבל אי לא הוי דרכו לתקן לא הוי אמרי' הכי: (דף ד ע"א) למי נצרכה לר' יוסי. פי' הא דקתני במתני' לחרש המדבר ואינו שומע לא יתרום לכתחלה ואם תרם בדיעבד תרומתו תרומה

היינו

כתב יד ב'

חמשה לא יתרומו פרק ראשון

(דף א ע"א) **הלכה א** ה"נ דבר אל בני ישראל פרט לחרש ויקחו לי תרומה כו': (ע"ב) אתאי ר' יוחנן דתרומות וכו'. פי' ר' יוחנן דאמר על מתני' דתרומות שחולקין על השונה הזה כר' ישמעאל פי' שרבי ישמעאל דאמר בינו לבין אחרים קדושין אלמא דסבירא לי' דמהני להו מה שמחשבין אחרים פליגי על מתני' דבמתני' קתני לא יתרומו משמע אפי' בינו לבין אחרים דאין מחשבת אחרים מועיל להם ומתני' דגיטין הכל כשרין לכתוב אפי' חרש לרב הונא דפי' והוא שפקח עומד על גביו נמי פליגי אמתני' כדפי' אבל בלא רב הונא איכא למימר דמה שמחשבין אחרים לא מעלה ולא מוריד והא דכשר לכתוב את הגט אפי' בלא אחרים כו' משום שאין כתוב בו מחשבה: ה"נ תני א"ר שמעון בן גמליאל כו' כשהי' חרש מתחילתו. פי' שאינו יכול לכתוב כו' כתב ואחרים מקיימין כתב ידו וכו' שחותמין עליו וכשר: חלוקין על השונה הזה. פי' רבנן דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שאמרו גבי חרש סתם אין קדושיו קדושין משמע אפי' פקח ונתחרש לעולם אין קדושיו קדושין: ה"נ שכתב כתב ידו שאמר לסופר כו' שכתב לסופר שיכתוב כו'. אלמא דכתיבה לא מהני והאיך אמר רשב"ג דאם כתב הוי גט. ומתרץ ר' יוסי אמר סופה ולית הדא פליגא. פי' דמסיפא משמע דהשמעת קול לאו דוקא ה"ה שאמר לסופר לאו דוקא פי' דלא כתב לסופר שיכתוב אלא כתב לאחרים שיאמרו לסופר שיכתוב ומשו"ה אינו גט דמילי לא מימסרן לשליח: אמר ר' מנא אית כאן. פי' דמסיפא לא תידוק דלאו בדוקא קתני דאיכא למימר היא השמעת קול היא הרכבת הראש והא דקתני שאמר משמע נמי אף שכתב בעצמו לסופר שיכתוב אינו [גט] וע"כ פליגי ארשב"ג: (דף ב ע"א) ר' זעירא בעי. פי' כיון דאמרת אין חילוק היא השמעת קול היא הרכבת הראש א"כ כמה דתימר כו': א"ל לשמיעת קול פעם אחת. פי' דבאמת גבי הרכבת הראש צריך להיות ג"פ דפעם אחת איכא למימר שמא אינו מכוין לזה אבל כי בדקנו לו ג"פ ונמצא שהוא מכוון א"כ תו אין חילוק בין הרכבת הראש לשמיעת קול: ור' יודן בא לתרץ דלא פליגי תמן. פי' גבי רשב"ג: הוא כתב כך וכך עשיתי ומשו"ה אחרים מקיימין אבל הכא אפי' כתב בעצמו לסופר אינו מועיל כלום כיון שכותב כך וכך עשו ועל זה פליג ר' בנימין ואמר דאין חילוק: ומתרץ ר' אבדימי תירוץ אחר בחרש אנן קיימין. פי' דהתם גבי רשב"ג שכתב שעשה הענין אחרים מקיימין אבל הכא שכתב לסופר שיכתוב אינו גט משום דאין שליחות לחרש: ור' יוסי ב"ר בון מתרץ בבריא אנן קיימין. פי' דגבי רשב"ג איירי בנשתתק מתוך חליו והכא איירי בנשתתק מתוך בוריו ומייתי ראי' מברייתא שיש חילוק: ה"נ אינה צריכה מחשבה שמירה צריכה בהן ולכן אפי' חרש מותר: ה"נ מה דאמר ר' יוחנן אפי' אחת מהן לבד ממאבד מה שנותנין לו. פי' דמאבד מה שנותנים לו לבד לא הוי שוטה דאפי' שוטה שבשוטים אין מאבדים כו' וע"כ צריך לומר קורדייקס: קורדייקס אין בו אחת מכל אלו. פי' דבא לתרץ דלא תקשי דגם באיך נימא דלא הוי שוטה אלא קורדייקס וע"ז משני דאפי' הוי קורדייקס צ"ל שהוא שוטה דמכת קורדייקס אין בו אחת מכל אלו: א"ר יוסי חמית דאתא עובדא קומי דר' יונה בחד טרסי. פי' גרדי: דהוי יהבין לי' סימוק גו אוכם. פי' חוט אדום לתוך השחורים שהוא עושה מלאכתו וכן להיפך: והוא לעי. פי' שהוא עושה מלאכתו ואינו חושש למה שעירבו לו ואמר דו הוא קורדייקס כו': ה"נ פעמים חלים פעמים שוטה בשעה שהוא שוטה כו': אתא עובדא קומי דשמואל. פי' בא שהי' פעמים חלים פעמים שוטה ואמר לסופר שיכתוב גט בשעה שהי' חלים ואח"כ נשתטה ואמר (ע"ב) כד דו חלים יתן גט אלא שא"צ לשאול פעם שני' דהוא אמר כד דו חלים יתן דחלים הוא יותר בריאות משישתפה ומביא ראי' מפסוק ע"ז ותחלימני ותחייני כו': ה"נ דתני אמר ר' יהודא מעשה בקטן שהניחו אביו במוקשה והי' תורם ואביו מוכר על ידו ואמרו [תרומתו] תרומה אמרו לו לא הוא שתורם אלא כו'. פי' אלמא דסבר ר' יהודא שקטן תורם: בא אביו ואימן על ידו למפרע היא נעשית תרומה כו'. פי' כיון דבלא אימון אביו אינו יכול לתרום וא"כ ע"י אימון אביו היא נעשית תרומה בשעה שאימן או למפרע ואמר נשמעינה מן הדא: ה"נ הרי שבא בעל הבית ומצאו עומד בתוך שלו ותורם אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם אינו חושש משום גזל תרומתו תרומה מנין הוא יודע אם הוא חושש משום גזל אם לאו א"ל לקוט לך מן היפה כו' אית לך למימר למפרע היא נעשית תרומה לא מכאן ולהבא. פי' דהתם פשיטא לי' דודאי מכאן ולבא משום דהוא אחר ולא עשה שליח: ואוף הכא מכאן ולבא. פי' כיון שסנויים זה אצל זה: ה"נ כאן להלכה כאן למעשה. פי' מהלכה לא הי' לשותף לתרום אבל למעשה תרומתו תרומה דמן הסתם אין מקפידין זה ע"ז: (דף ג' ע"א) מה את עביד לי'. פי' מאיזה טעם אין תרומתו תרומה משום שאינו שלו או משום שהיא של חבירו ונ"מ לענין הפקר שהיא אינו של חבירו ואינו שלו: ה"נ הפקיר כריו ותרמו וחזר וזכה בו כו' לית טעמא אלא בתורם את של חבירו. פי' ומשו"ה גבי הקדש שאינו של חבירו תרומתו תרומה: ה"נ נאמר בכהן שהקדיש תרומתו. פי' אבל גזבר אינו רשאי להפריש תרומה אף שאינו של חבירו כיון שאינו שלו: ומקשי והתני ר' הושעי' אמר המקדיש טבלו. פי' בין כך ובין כך חייב ב' חומשי' אף שהקדש הקדשו לטבלו והכא ודאי הגזבר תרם: (ע"ב) ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה וכל כמינה. פי' היאך יכול להפריש תרומת מעשר על מעשר שביד ישראל במה קנאו: ומשני מכיון כו' נעשה שלוחו: ומקשי נמצא כתורם ברשות ישראל. פי' כיון דהוא לא קנה א"כ אינו יכול להפריש אלא מתוך שישראל עשה אותו שליח הא ישראל בעצמו אינו יכול לתרום תרומת מעשר על מעשר שהי' של לוי: ומשני פתר לה כר' יוסי כו': ה"נ כור מעשר יש לך בידי והילך אינו חושש לתרומת מעשר שבו. פי' דודאי מתוקן הוא ומייתי ראי' מאלפוסה דהי' מתוקן: (דף ד' ע"א) למי נצרכה. פי' הא

דקתני

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

פ"א (דף א ע"א) ה"א (במשנה) קטן שלא הביא ב' שערות. פי' קטן שבכ"מ היינו שלא הביא ב"ש. והוא סתם משנה · ודר' יהודה הוא פניו בפ"ע וקאי אקטן שהזכיר ברישא חרש שוטה וקטן ופליג ר' יהודה ואמר תרומתו תרומה. אך נראה למ"ו דל"ג דברי ר"י כלל דמתני' בסמוך קאמר מאן תנא קטן דלא כר"י כו': אל בני ישראל פרט לחרש. כ"ה בתנחומא: ידבנו לבו פרט לשוטה כו': ר' יוסי בעי והיינו וכתב לה כו': (ע"ב) כתב ידו שאמר לסופר כו'· (דף ב' ע"א) אפי' אחת מהן לבד כו': אמר ר' יוסי חמית עובדא כו': פעמים חלים בשעה שהוא שוטה כו':

(דף ב' ע"ב) ותחלימני ותחייני. אמר אדמו"ר שהוא גליון מבחוץ שכתב אחד לפרש פי' חלים כלשון מקרא זה. אבל הפי' כאן הוא דרובא דשמואל דהוא אמר והוא יתן גט משמע דהוא עצמו יתן דוקא ולר"ל פי' כשאחרים יתנו מאחר שהוא כו' כבר: והי' תורם ואביו מקיים על ידו. כצ"ל:

(דף ג' ע"א) של חבירו או נאמר בכהן שהקדיש תרומתו והתני ר"א כו': והא מתני' מסייעא לר' יוסי ארשב"ג כו': הא אם חייב תורם כו':

(ע"ב) את דמו אינו חושש לת"מ כו':

(דף ד' ע"א) ר' יוסי אומר לא יצא תמן תנינן הכל כשרין לקרות המגילה חוץ

מחרש

כתב יד א

היינו נר' יוסי דלר' יהודה אפי' לכתחילה מותר כדקאמר בגמ' : ואח"כ גרסינן תמן תנינן הכל כשרין לקרות המגילה חוץ מחש"ו א"ר מתנה דר' יוסי היא פי' דהכא ודאי איירי בחרש המדבר ואינו שומע וא"כ לרבנן אפי' לכתחילה מותר אלא ודאי ר"י היא : א"ר יוסי היינן סברין מימר כו' א"ר חסדא לית כאן חרש . פי' דאף רבי יוסי מודה בשאר מצות דינא והא דקתני הכא דחרש פסול לקרות אפי' בדיעבד היינו באינו שומע ואינו מדבר ואנב אחריה נקט אמר ר' יוסי מסתבר דיודי רב מתנה בתרומות דהיא דר' יוסי. פי' אף דסבר .גבי מגילה דאפילו. דיעבד נמי לא מודה הוא בתרומות דדיעבד מותר דאין הברכות מעכבות דאי לרבנן אפילו לכתחילה מותר אמר ר"ח בשם רב חסדא דר' יוסי היא פי' ולא כרבנן אמר ר' בון ע"כ אתמר בהא דר' יוסי פי' דאם לא כן מני דהא לרבנן אף לכתחילה מותר דאלת"ה אלא אף כרבנן מני לאוקמי דרבנן נמי מודו דלכתחילה אסור ור' יוסי סבר דאף דיעבד אסור דהברכות מעכבות א"כ קשה דתנינן חמשתא קדמייתא לא תניהן עמהון פי' נר' יוסי אי משום שאין תרומתן תרומה. פי' לר"ה ובהא לרבנן בדיעבד תרומתו תרומה א"כ קשה ליתני נבי המשה אחרנייתא בת ומתן תרומה וליכא למימר להכי לא תני גבי ה' אחרנייתא משום דלר"י דיעבד נמי לא דהא ודאי טעמא דר"י משום דסבר דהברכות מעכבות וא"כ גם באלם סבר ר"י דדיעבד נמי לא וע"כ מתני' דלא כר"ה אע"כ נ"ל דלר"י דיעבד אין לכתחילה לא דאין הברכות מעכבות ולרבנן אפי' לכתחילה וא"כ הא דלא תני גבי ה' אחרנייתא משום דלרבנן אפי' לכתחילה : [א"ה מכאן עד סוף הפרק לא נמצא באור הגר"א ז"ל והעתקנו פירושו מס' שנות אליהו] :

(דף ה ע"א) **הלכה ב** תמן תנינן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וכא את אמרת הכין ר' אילא בשם ר"י מפני גזל השבט . פי' דמקשה על מתניתין ממשנה דסוף פרק דתני שם אין תורמין מדבר שנגמרה וכו' ולא מדבר שלא נגמרה וכו' ואם תרמו תרומתן תרומה אלמא דאף מדבר שלא נגמרה על דבר שנגמרה בדיעבד תרומתו תרומה . ומתרץ הטעם משום גזל השבט : ושואל מהו גזל השבט ומשני א"ר חנינא מפני הטורח. שצריך לטרוח להוציא שמן מן הזיתים מה שלא היה צריך אילו נתן לו מן השמן : ופריך הגע עצמך שהיה שעורה של אורז . פי' אף שם הוי טרחא דצריך לכתוש במכתשת ואעפ"כ תני שם דתרומתו תרומה : ומשני נחת רוח הוא לאדם להיות כותש כ"ש . ופריך הגע עצמך שהיה שבלים עד כאן קושיית רבי חנינא . רבי מני לא אמר כן אלא שהוא צריך לתרום לפי השמן ואינו תורם אלא לפי הזיתים . פי' דר"מ מפרש דהטעם משום שמבקש לתרום מן הזיתים על השמן לפי זיתים ולא לפי שמן והיינו גזל השבט דקאמר ר' יוחנן : ושואל הגע עצמך שתרם לפי שמן. פי' אם נאמר בכאן דתרומתו תרומה או לא : ואמר דלא דכדין עביד בן זמן חורין לא עביד כן ולא עוד דחברייא חמי ליה ואמר זה כוון לרבות ואני איני מתכוין לרבות . פי' דיאמר דזה עשה מדת חסידות ואני לא אעשה משום הכי לא פלוג ובכ"ס אין תרומתו תרומה : (ע"ב) תמן תנינן אין תורמין מן הטמא על הטהור תני בשם ר' יוסא ואם תרם מן הטמא על הטהור בין שוגג בין מזיד כה שעשה עשוי מה אמר בה ר' יוסי. הכי פירושו דתנן במשנה ג' פרק ב' אין תורמין מן הטמא על הטהור וכו' שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה כלום ותני בברייתא דר"י פליג וס"ל דאף במזיד מה שעשה עשוי ומיבעי' ליה דהכא מה אמר בה רבי יוסא אי פליג או לאו : ומשני הש"ס ומה אין תמן שבולו הפסד לכהנים את אמרת מה שעשוי עשוי הכא דאין כולו הפסד לכהנים לא כ"ש אשכחת תני אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על יין ואם תרם תרומתו תרומה דר"מ ורבי יוסי אומר בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהן וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה . פי' דאשכחת בהיפוך דאין תרומתו תרומה סבירא ליה לר"י אליבא דב"ה : ופריך מחלפא שיטתיה דר"י תמן הוא אמר מה שעשה עשוי וכא את אמר אין תרומתו תרומה . ומשני תמן טומאה אינה מצויה ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה. פי' דטומאה אינו מצוי וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בדיעבד ועוד שאין שום אדם טועה בזה שיהא מותר לכתחילה לתרום מן הטמא על הטהור לכן בדיעבד לא גזרו :

(דף ו' ע"ב) **הלכה ד** אמר אבא בר אבין חד הסיד שאיל לאליהו זכור לטוב שיכור מהו (שיברך) שיקרא שמע א"ל ולא יראה בך ערות דבר ערות דיבור . פי' שאינו יכול לדבר כראוי מחמת שכרותו והוי דיבור שלו כמו ערוה : ותני חזקיה בין לקרות בין לברך פירוש דתנא קמא סבירא ליה דשייכות אסור לקרות שמע אבל בברכות שרי וחזקיה סבירא ליה דאסור הן בקריאת שמע הן בשאר ברכות : תמן תנינן בג' פרקין משערין את הכלכלה וכו' וכא את אמרת כן : אמר ריב"ל כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר . פי' דבתרומה גדולה אין תורמין לא במדה כו' ובתרומת מעשר המונה משובח והא דאין תורמין ת"ג במדה משום דכתיב ונחשב לכם אע"ג דכתיב בתרומת מעשר אם א"ע לתרומת מעשר שהרי נתנה בו שיעור תניהו ענין לתרו"ג דמשמע ונחשב במחשבה: רי"א כאן וכאן בת"מ הא ר"א והא רבנן . דתנן מניין שא"ת לא במדה ולא במשקל ולא במנין ת"ל ונחשב לכם תרומתכם כו' במחשבה את תורם ואין את תורם במדה במשקל ובמנין ר"א בן גמלא אמר כה תרומה גדולה באומד ובמחשבה אף תרומת מעשר באומד ובמחשבה: ר' לעזר אומר כיני מתני' מודד אדם את טבלו כו' וכן משמע ממתניתין כתירוץ ר"א דתני אבל תורם הוא את המדוד כו' משמע דוקא התרומה שנוטל צריך במחשבה אבל הטבל צריך הוא למדוד מקודם :

(דף ז' ע"א) **הלכה ח** רבי אילא בשם רבי יוחנן משום גדר כי חטאת שלא יהא מי חטאת בטלין . פי' דטורח הוא לטבול האנשים ולהזות עליהם במי חטאת שמא נטמאו במת וכשאנו אומרים דבדיעבד תרומתו תרומה לא ידרוך בטהרה רק שמן מעט ויפרים מזה על הכל נמצא מי חטאת יהיה בטלין וכמו שגזרו משום טעם זה שיהא כלי מתכות חוזרים לטומאה ישנה נמצא דהטעם במתניתין הכ"ל דאין תורמין מסמן על זיתים משום גדר מי חטאת ודינו דתרומתו תרומה ויחזור ויתרום ובמשנה דלעיל דאין תורמין מזיתים על שמן הטעם משום גזל השבט ע"ש : ועכשיו שואל בירושלמי מאן חמיר וכו' נשמעינא מן הדא וכו' תרומה ויחזור ויתרום הרי יש כאן גזל השבט וגדר מי חטאת . ואעפ"כ תני עלה תרומה ויחזור ויתרום הדא אמרת שגדר מ"ח חמור מגזל השבט. פי' מלחזינן דפסק דתרומה ויחזור ויתרום כמו בנדר מי חטאת אף דיש כאן גזל השבט ש"מ דנדר מי חטאת חמיר: לא כל שכן דמחמיר בגדר מי חטאת. פי' דלעיל פליג ר' מאיר וסבירא ליה דתרומתו תרומה ובמתני' דקתני דבש"א אין תרומתו תרומה אתיא כרבי יוסא כמ"ש בהלכה ב' בשם הירושלמי : ועכשיו שואל מי מודה ר"י הכא לר"מ דשתא מתני' אתי כוותיה ולכך מבעי אי מודה ר"י הכא לר"מ דיש כאן ק"ו מה ר"מ דמיקל התם וס"ל דתרומתו תרומה מחמיר כאן ר"י דמחמיר התם לא כ"ש כאן דהא הכא חמור מהתם כמו שהוכיח ופשיט ליה מהא דתני דאשכח תני : אין תורמין שמן על זיתים ולא יין על ענבים ואם תרם תרומתו תרומה וצריך לתרום שניה דברי ר"מ רבי יוסא אומר בש"א תורמין וב"ה אומרין אין תורמין הכל מודים שאם תרם שא"צ לתרום שנית : ואמר דהשתא הוי (ע"ב) רעיון רוח. פי' דיש כאן מחשבות לעיון וסברות הפוכות ר"מ מיקל בגזל השבט ומחמיר בנדר מי חטאת רבי יוסי מחמיר בגזל השבט ומקיל בנדר מי חטאת. ולפ"ז אמר תמן תנינן רבי יוסי אומר ששה דברים כו' : כשאין הראשונה קיימת קורא לה שם ודיו תני חור ועשה זיתים שמן וענבים יין קירא שם וא"צ להרום שניה : (דף ח' ע"א) הדא אמרת שהוא צריך לקרות שם למעשרותיו. פי' דפשיט אגב דבעינן בכל זמן שמפרים שיקרא בפיו שם למעשרותיו ולא סגי במה שמפרים שתם דאי לא בעינן אמאי תני דקורא שם הא כבר הפרים הראשונה והיא קיימת ואח"כ שואל לא קרא שם ראשונה מה היא פי' היכא דלא קרא שם ראשונה אם מותר באכילה קודם שיוציא עליה תרומות ומעשרות : מן מה דתני שניה לא תאכל עד שיוציא עליה התרומות ומעשרות הדא אמרת הראשונה א"צ להוציא ממנו תרומות ומעשרות כנ"ל :

כתב יד ב'

דקתני במתני' חרש המדבר ואינו שומע אם תרם תרומתו תרומה לר' יוסי כו' : ה"ג ר' יוסי אומר לא יצא תמן תנינן הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו א"ר מתנה דר' יוסי היא כו' : ה"ג דהיא דלא כר' יוסי א"ר חננ' בשם רב חסדא דר' יוסי היא א"ר בון ע"כ אתמר דהיא דלא כר' יוסי היא כו' הוי ס"פק לומר דלא כר' יוסי היא. ועיין פירושו במס' ברכות פ' הי' קורא מה שכתבתי שם : ה"ג למען ילמדון . פי' היינו שמיעה ולמען ילמדון היינו דיבור [ועי' פני משה] : סברינן מימר משומע ואינו מדבר חרש מדבר ואינו שומע חרש פי' שאחד בלבד הוי חרש א"ר יונה הדא אמרת דלית כללין דרבי כללין דתנינן חרש שדברו חכמים בכ"מ שאינו לא שומע ולא מדבר . פי' והכא משמע דלא' בלבד הוי חרש דקתני חוץ מחרש ומפרש למען ילמדון דמשמע דצריך שיהיו תרווייהו דהיינו שמיעה ודיבור [וכנ"ל] : ודתנינן חרש שחלץ והחרשת שנחלצה והחולצת לקטן חליצתו פסולה וא"ר יוחנן בשאין יכולין לומר ואמר ואמרה . פי' מפו"ה חליצתו פסולה משום שאינו יכול לדבר משמע אפי' הוא שומע חליצתו פסולה הדא מסייע לר' יונה כו' : (ע"ב) ה"ג עד שיביא ב' שערות ר' יודא בשם ר' הילא אמר ולא תשאו עליו חטא כו' התיבון הרי גוי אין בו בנשיאות עון ותורם ר' אבא ב"ר כהנא בשם רבנן ונחשב לכם תרומתכם את שיש בו מחשבה תורם ואת שאין בו מחשבה אינו תורם התיבון הרי גוי אינו במחשבה ותורם דתני ר' אושעי' גוים אין להם מחשבה כו': בגין דר' יהודה. פי' לר' יוסי דסבר משנה לעונת נדרים תורם נ"כ מקדים אבל ר' יהודה דסבר תורם ואינו מקדים אפי' כמ"ד אינו תורם דהיינו ת"ק ור' יוסי מקדים : מהו שיביא בכורים. פי' למאן דאמר אינו תורם ומקדים. אם מביא בכורים כר' יהודה דו אמר הוקשו לקדשי הגבול. פי' אם יסבור כת"ק ור"י כר' יהודה דהוקשו לקדשי הגבול דהיינו תרומה ולדידהו אינו תורם א"כ אינו מביא כרבנן פי' אם יסבור כרבנן דהוקשו לקדשי המקדש א"כ מביא : ה"ג כשם שאינו מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה מהו (והוי) ליעשות תמורת שלמים. אין סבר ר"מ הוקשו כל המעשרות זה לזה כשם שאינו מביא מעשר דגן כך אינו ,מביא מעשר בהמה כשם שאינו מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה ואם יסבור כר"ש דר"ש אמר מעשר בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה כשם שאינו מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה כשם שאינו מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה כשם שאינו מביר בו כך אינו כו' : (ד"ה ע"א) פוטר טבלו דבר תורה. פי' שיכול הקטן לתרום : והימר אבין. פי' שאינו חייב אם שחט קדשיו מבחוץ : מאליהן קבלו עליהן כו'. פי' לפיכך הקילו בתרומה :

(שם) **הלכה ב** תמן תנינן אין תורמין כו'. פי' דקתני התם ואם תרם תרומתו תרומה : וכא אמר הכין. פי' לנ"ס אין תרומתו תרומה : מפני גזל השבט . פי' מפו"ה החמירו בזיתים יותר והתם איירי בתבואה דליכא גזל השבט : ה"ג שהוא צריך להרום לפי שמנן כו' : הא שאר כל הדברים . פי' שמן על גבי זיתים כמו יין תפוחים לא פי' מודו כ"ע דתורמין כיון דלא שכיח : (ע"ב) על אתר. פי' אפי' על הזיתים שבכרי ור' חנני' מפרש טעמא דנעשה כאומר לו כו' ור' זעירא פליג עלי' ור' חנני' סבר מימר במינו מיותר : חולין פוסלין את הטבל נתמי' שלא הוא מן הפטור על החיוב : ה"ג בתרומה גדולה שהיא נתרמת באומד. פי' מפו"ה איכא למימר מכיון שאמר הרי זו כו' נפטרו שניהם כאחת אבל בתרומת מעשר כו' : ה"ג ואם תרם תרומתו תרומה ד"ר מאיר ר' יוסי אומר בש"א : מחלפא שיטתיה דר"י. פי' בשלמא לר"מ איכא למימר מפו"ה מחמיר גבי מן הטמא על הטהור דאיכא הפסד לכהנים :

(דף ו' ע"א) **הלכה ג** ולא כבר תניית כולהון. פי' ולמה תני תומן החיוב על הפטור : ומשני כן היא מתניתא. פי' דמתני' דמן החיוב על הפטור איירי מפירות שהביאו שליש כו' : מתיבות על דעתי' דחזקי' עד מהני' מיותר :

(שם ע"ב) **הלכה ד** ה"ג שיכור מהו שיקרא שמע כו' : בין לברך. פי' דפליג וסבר דשיכור אסור לברך בה"מ : תמן תנינן בג' פרקים משערין את הכלכלה כו' : המונה משובח כו'. פי' משמע דמותר למדוד : וכא את אמרת רבנן . פי' דאין תורמין במדה דקס"ד אין תורמין אפי' את המדוד והא דקתני בסיפא אבל הוא תורם את שמדוד קס"ד דאיירי בדיעבד : ה"נ כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר . פי' התרומה גדולה צריך לתרום באומד (או) כאן וכאן בתרומת מעשר והא רבנן והא ר"א בן גמלא פי' דר' אלעזר בן גמלא סבר דאף תרומת מעשר צריך לתרום באומד דתניא מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין ת"ל ונחשב לכם :

תנינא

הגהות הגר"א עם הגהות הרד"ל ז"ל

מחרש שוטה וקטן א"ר מתנא דר' יוסי היא כו' : סודי ר"ח בתרומות דהיא דלא דר' יוסי ר' חנינא בשם רב חסדא אמר דר' יוסי היא א"ר בון ע"כ אתמר דהיא דלא דר' יוסי. כנ"ל : (ע"ב) את שכתוב בו מחשבה כו' שאינו כתוב בו מחשבה. מלאתי רושם קו על תיבת שכתוב נראה רוצה להגיה את שבו מחשבה ושאין בו מחשבה : כשם שהוא אינו מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה כו'. כנ"ל וכן להלן :

(דף ה' ע"א) ה"ב תמן תנינן כו' ע"ד שלא נגמרה מלאכתו כו'. כנ"ל : אלא שהוא צריך לתרום לפי שמן כו' : (ע"ב) חברייא בש"ר יוחנן ואפי' על אהרנא : נראין הדברים בתרומה גדולה שהיא נטלת מאומד אבל בה"מ כו' : אשכחן תני אין תורמים זיתים כו' ואם תרם תרומתו תרומה דר"מ רי"א בש"א כו' :

(דף ו' ע"א) ה"ג כבר תניית כולהון כו'. כנ"ל : ה"ד ואם תרם אין ת"ת ע"ד דחזקי' במחלוקת. כנ"ל : הסומא והשכור שאין יכולין כו' :

(ע"ב) לאליהו ז"ל ערום מהו שיקרא שמע. מלאתי רושם על תיבה ערום נראה במתכוון למחקו ולשכור קאי : כאן בתרומת מעשר הא רבנן הא ר"א בן גומלא ותני כן אלעזר כו' ובמנין אבל ת"מ תורם במדה ובמשקל ובמנין אבא אלעזר בן גומל אומר מה ת"ג במחשבה כו' : ובלבד שלא יתרום במנין. נ"ב כדתנן אבל תורם כו' (כן הבנתי מכתביו) :

(דף ז' ע"א) ה"ה אשכחן תני אין תורמין שמן על זיתים ולא יין על ענבים ואם תרם תרומתו תרומה וצריך להרום שני' ד"ר מאיר כו' : (ע"ב) דהיא דר' יוסי תרומה ויחזור ויתרום כו' עד שיוציא עלי' מעשרות ראשונה כו' :

(דף ח ע"א) **הלכה ט** תנינא דבתריה אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו ע"ד שלא נגמרה מלאכתו והכא לשעבר הא לכתחלה לא

וכא אפילו לכתחלה פי' דתני שם ואם תרם תרומתו תרומה משמע דוקא בדיעבד וכא אפילו לכתחלה: ומשני שניה היא מדבר שנגמרה מלאכתו. פי' דהאי כאן מהתם דהכא הוי מדבר שנגמר ע"ד שנגמר: ופריך הא תנינן הפרד והצימוקים משימיד גרימתו. ומשני ר"י בשם ר' יצחק בן לעזר אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו ע"ד שלא נגמרה אלא גורן ויקב. פי' דבעינן גורן ויקב אבל צמוקים לא הוי כעין גורן ויקב. וביתא לפי מה הוא תורם לפי שכן או לפי אוכלין א"ר יוחנן אייתית מהדלפי ר"א לפי שמן רשבג"א לפי אוכלין אבל לא גרעיניהן: רבי אמי משום רשב"ל ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן ממה שמציה את בני לוי לתרום מן הגמור על הגמור הדא שאם נתן לוי שבלים מעשרותיו מעשר תרומתו תרומה כנ"ל. וכן בגמרא בבלי במסכת י"ט י"ג א' דמעשר שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה כו' אלמא מעשרותיו עשר ולכתחלה היא דאסור וכן אמרו שם בן לוי שנתנו לו שבלים במעשרותיו עושה אותן גורן. ענבים עושה אותן יין. זיתים עושה אותן שמן ומפריש עליהם תרומת מעשר ונותן לכהן בכשם שתרומה גדולה אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב כך תרומת מעשר אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב [עד כאן משנות אליהו]:

אין תורמין פרק שני

(דף ח' ע"ב) **הלכה א** ה"ג כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מקיש גורן ליקב מה יקב א"א שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור. פי' דכיון שנטמא מקצתו נטמא כולו: אף גורן אע"פ שאפשר למדין אפשר משא"א מיעתה לא יהא תרומתו תרומה. פי' אפי' בעינולי דבילה כיון דאתי למד מקרא: ומשני ממנו כתיב. פי' אם הוא דבר אחד ניטלת מן הטהור על הטמא: ה"ג מניין לת"ג שניטלת מן המוקף דא"ר יוחנן בשם ר' ינאי ונחשב לכם תרומתכם כדגן כו' מנין שתרומות מעשר כו'. (דף ט' ע"א) ה"ג תורמין מן הטהור על הטמא ומן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא אבל לא מן הטמא על הטהור ר' נחמיה אומר כו': לא היה לו מאותו המין. פי' אם סבר ר' נחמיה דאינה ניטלת מן הטמא על הטמא אף כשאין לו טהור: אית לך מימר בשהיה להם מאותו המין פי' דודאי אם היה להם היו חוששין לר' נחמיה אלא ודאי לא היה להם טהור ולכך אמרו דאין חוששין אלא דר' נחמיה סבר אף דאין לו טהור אין לו לתרום מן הטמא על הטמא: ואין כופו לחלק. פי' בשעה שהוא תורם וא"כ לא הוי ממנו: ומשני תפתר כו': ה"ג מה צורכה (דף ט' ע"ב) א"ר חייא בר ארא בערימה של קישואין. פי' באחד תחוב בחבירו: ואפ"ה אין לתרום מן הטהור על הטמא: ר"א בשם ר' חייא רבה אין תורמין ומעשרין מוע"ז. פי' דר"ח רובה אמר כפי' על הדא דב' עינולין א' מקצתו טמא ומקצתו טהור והכי כן שאין תורמין ולא מעשרין מוע"ז פי' דלא הוי מוקף: שיהא תפכת הגורן באמצע. פי' שיהא מונח תבואה באמצע הגורן: והיינו נושך פי' דבטמא אפי' נושך אינו חשוב מוקף: ה"ג חמשה שקין בגורן (דף י' ע"א) תורמין ומעשרין מוע"ז כו': ה"ג וממלא אותם (זרעים) [זיתים]: לא פירור ין אינון. פי' ואינו יכול לטמאות אחרים שהם פחותים מכביצה: ומשני כדי שלא יטמא זיתים הרבה. פי' אם יהיה א' נוגע בכמה זיתים שיהיה כביצה או יהיה נטמא. ה"ג אמרו לו אין קרוי לה א"א יין ושמן האיך עבידה איך נוטלין מן המוקף: ה"ג לדבר אחד מתוך שנטמא מקצתו נטמא כולו. פי' ואיך נטלת מן הטהור על הטמא: (ע"ב) על מנת. פי' שהתנה מתחילה כשאזול תרומה לא יהיה שם תרומה חל עליה אלא ע"מ שתעלה בשלום מן הכור: תמן ט"י מצויין. פי' ומן הסתם היה בדעתו גם עליה שלא יהא תרומה אם יטמא בטומאת ט"י אבל בשאר טומאות שאין מצויין שם ודאי לא היה בדעתו עליהן: מגע אצל ט"י. פי' ומשום הכי התנה שאם יגע ט"י לא יהיה תרומה ונמצא טהור אבל שאר טומאות שמטמאות גם בחולין לא התנה עליהן. שצריך לתרום מן המוקף פי' ומשו"ה הוצרך לקרות לה שם קודם שתעלה מן הכור והי' ירא שמא תשבר ותטמא את הכל מדומע לכך התנה אבל בתרומת מעשר ודאי לא התנה דאם היה ירא לא היה לו לקרות שם קודם שתעלה מן הכור: (דף י"א ע"א) ה"ג טבל ביון מיתה מן הטמא על הטהור העושה: אמר ליה יאות רבי סבר כר' יהודה פי' דמחלק בין שוגג למזיד: ברם בר"י היא הדא. פי' אין חילוק: ואח"כ גרסינן ר' שמואל בשם ר' אבהו. פירש שבא לפרש האיבעיה דמתני' איירי בשוגג באיסור ומייתי ר"י כהיה ממתני' דהמבשל עד תני' תני ואח"כ גרסינן מתני' בכלים גדולים. פי' הא דאסיר לטבול בשבת היינו דוקא בכלים גדולים עד (דף י"א ע"ב) נמצאת מרבצת את ביתה ואח"כ תני המבשל כו': (דף י"ב ע"א) ה"ג שמואל הורי כר' יוחנן כו': ה"ג א"ר מנא יאות א"ר יוסי מפני שהנאת שבת עליו וכאן מכיון שאת אמר המתן למוצאי שבת עד כדי שיעשו כמו שלא נהנה מחמת שבת פי' יפה א"ר יוסי דאיירי בשוגג כר' יהודה ומשו"ה אינו אסור אלא משום שלא יהנה מאיסור שבת ולכך צריך להמתין עד כדי שיעשו אבל לר"מ אינו אסור אלא משום קנס א"כ למה לי כדי שיעשו: ואח"כ גרסי' הנוטע בשבת עד בין במזיד יעקר ואח"כ (דף י"ג ע"ב) מ"ט דרבנן כו': ה"ג יש כאן חשד אין תימר מונין אין כאן מינין פי' שהרי מונין מכמינית:

(דף י"ג ע"א) **הלכה ב** שהן תורמין מן התירוש על הדגן. פי' נהכי קתני חד חלב לתירוש ולדגן לומר שמותר לעשר מא' על חבירו: הרי תירוש (ודגן) [ויצהר] שני מיני אילן אינון ואין מעשרין מוע"ז פי' מדלא כתיב חד חלב לתרווייהו משמע תן חלב לזה וחלב לזה: די אמר. פי' שבא ללמד דגן מתירוש כו': רשב"ג אמר סלי תאנים וסלי גרוגרות מין א' הם ותורמין מוע"ז. פי' מתאנים על גרוגרות במדה דאזלינן בתר השתא אבל לא מגרוגרת על תאנים במנין אלא נ"כ במדה: ורואין את הצמוקין כאילו תפוח. פי' נהכי היה מפריש ר' יוסי עשר גרוגרות על תשעים תאנים וא"כ אם רצה להפריש מתאנים על גרוגרות צריך ליקח סלין רברבין מתאנים. פי' ביהיו התאנים מעשר במנין לפי הגרוגרות וה"ג רואין את הצמיק כאלו תפוח ונסב סלין רברבין מתאנים ר' יונה ור' יוסי ואמרו ודאי דרך התפוח לצמיק ואין דרך הצמוק לתפוח. פירוש וא"כ אין סברא להיות רואין את הצמוק כאילו תפוח: אלא טעמא דר' יוסי דנסב סלין כמו דאינון. פי' דאזיל בתר השתא וא"כ אף אם הי' תורם מתאנים על הגרוגרות נ"כ הוא נוטל סלין כמה דאיכין פי' מפריש במדה: (ע"ב) ה"ג הזרו ונתנו בגשמים ונתפחו טמאין דרומאי אמרי והוא שיהא כזית מעיקרו. פי' שאינו מועיל מה שנתפח מחמת גשם אא"כ היה כזית מתחלה ונמק: אפ' אין כזית מעיקרו. פי' דאזלינן בתר השתא: אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה. פי' דפליגי במנחות ר"מ ורבנן דרבנן סברי נוטל הבאור ממקום אחר להחמיץ ור"מ סבר נוטל שאור מתוכה מנחה עצמה בני א"ר ר"מ פעבים כו' עד ונראית יתירה וה"ג ר' יוחנן ור"ל ות"ק דר"מ ורשב"ג אמרו דבר אחד. פי' דכולהו סברי דאזלינן בתר השתא ר' יוחנן ור"ל דאמרו אפי' אין בו כזית מעיקרו כיון דהשתא יש בו כזית אפי' מחמת התפחת הגשם טמאין ות"ק דר"מ דלא חיים לשמא יהא נראית חסירה או יתירה כיון דהשתא כמדתו ורשב"ג דאמר סלי תאנים וסלי גרוגרות שוין הן ותורמין מזה ע"ז אפי' מתאנים על גרוגרות במדה אף שיש גרוגרות יותר כיון דהשתא המדות שוין אלמא דסבר דאזלינן בתר השתא לקולא ואח"כ גרסינן ע"ד דר' ירמיה. פי' דאמר לעיל טעמא דרבי יוסי משום דרואין את הצמוק כאלו תפוח ר"מ דרומאי ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה פי' ר"מ דחיים שמא יהיה השאור רטוב יהי' צמוק ואם יהי' תפוח יהי' יתירה ולכך אסור אלמא דסברי רואין את הצמוק כאלו תפוח ודרומאי דסברי והוא שיהא בו כזית מעיקרו אלמא דסבר דהתפחת הגשם אינו מעלה א"כ הא דטמא אם הי' בו כזית ע"כ משום דרואין את הצמוק כאלו תפוח והא דלא מטמא אפי' בלא התפחת הגשם. היינו משום דכתיב בהו אכילה ואין אכילה כחות מכזית ור' יוסי נמי סבר כן לדעת ר' ירמי': ע"ד דר' יונה ור' יוסי דאמר טעמא דר' יוסי דדרך התפח לצמוק כו' שלשתן אמרו דבר אחד. פי' דסברי כולהו דדרך התפוח לצמק ר"מ דחיים שמא יהיה השאור יפה ויהיה תפוח ואם יצמק הרי חסרה לכך אסור אלמא דסבר דדרך התפוח לצמוק וכן דרומאי דאמרי דוקא שיהא כזית מעיקרו הא התכהת הגשם אינו מעלה משום דדרך התפוח לצמוק וכן ר' יוסי סבר ע"ד דר' יונה ור' יוסי כו': יסב היין לקבל מבשלא. פי' בנותן היין במדה כנגד המבושלין שהן תפוחין. דר' יהודה היא. פי' מתניתין דתני תורמין זיתי שמן על זיתי כבש אתיא כר' יהודה דאמר הורם מן היפה ולא מן המתקיים: (דף י"ד ע"א) מיחלפא שיטתא דר' יהודה. פי' דהכא משמע דמבושל אינו משובח והתם משמע דיין מבושל משובח דקאמרי רבנן אין מבשלין יין תרומה מפני שממעט וא"ר יהודה דמבשלין מפני שמשביחו אלמא משמע דמבושל חשיב טפי: ה"ג הדא אמרת דר"א אמר מפני שממעט משותיו. פירש ולהכי מחלק בין כהן לבעלים דהכהן שמבשל לשתות לעצמו הוא משביח אבל בבעלים אין לתרום מהמבושל על שאינו מבושל שהוא מפסיד תרומה מפני שממעט משותיו אבל לר' יוחנן דאמר מפני שממעט מדתו אבל לכ"ע המבושל משובח אדרבה בבעלים היה מותר טפי לתרום מהמבושל על שאינו מבושל שהוא משובח יותר והוא תרם במדה לפי שאינו מבושל: ה"ג אף מהמבושל על שאינו מבושל וכ"ש משאינו מבושל על המבושל פי' משמע דהמבושל גרוע טפי ולר' יוחנן המבושל לכ"ע חשיב טפי בשלמא לר"א איכא למימר דאסיר לתרום מהמבושל מפני שממעט מבותיו אבל לר"י דאמר מפני שממעט ממדתו מה איכפת ליה לתרום מהמבושל כיון שהוא נותן כשיעור שאינו מבושל: הכי גרסינן לא תני ר' יוחנן אף. פי' ואם כן איכא למימר דהמבושל חשיב טפי: הדרן עלך פרק אין תורמין:

התורם פרק שלישי

(דף י"ד ע"ב) **הלכה א** ה"ג מטמא טומאת אוכלין פי' מספק דילמא אוכל הוא: ואין שורפין עליה תרומה. פי' דילמא לאו אוכל הוא ואין חייבין עליה חומש פי' אם אכלה. דדלמא לאו אוכל הוא: ואין לוקין עליה חוץ לחומה. פי' אם הוציא חוץ לחומה ואכלה: ה"ג ככר שנטמא ע"י אדם. פי' דהוי כמי שיש בו דעת לשאול: בספק פי' ספק אם נטמא ספק אי לא נטמא: ברה"י ספקו טמא וברה"ר ספקו טהור והכא טהור. פי' אפי' ברה"י: שהן שני ספיקות. פי' ספק אוכל ספק אינו אוכל כו': מוסיף על החיצון כו'. פי' מה דתנן במתני' שיחזור ויתרום היינו שיוסיף כדי שיהי' בחולין לבד כשיעור תרומה: (דף ט"ו ע"א) ה"ג לא אמרו אלא נמצאת ניקור. פי' אחר שנתרמה ואינו יודע אם היה מנוקר בשעה שהפרים אם לא: אבל לכתחילה פי' שיודע שהי' מנוקר בשעה שהפרים: לא. פי' אינה תרומה: לא מסתברא אלא כשראו אותו נוקר. פי' הא דאמרינן דאינה תרומה היינו דוקא כשראה בעצמו שהנחש נוקר אבל כשלא ראה הנחש נוקר אלא שמצא אותה מנוקר הוי ספק אם נחש ניקר או לאו וא"כ הוי תרומה ויחזור ויתרום: א"ל יודע הוא אם הטיל ארס. פי' כיון שאתה סובר דלא אמרינן מספק שאינה תרומה אף אם ראה הנחש נוקר יש ספק אם הטיל ארס אלא ודאי כיון דאסור לאוכלו אף מספק לא חשבינן לאוכל ואינה תרומה א"כ אף בשלא ראה אותו נוקר אסור לאוכלו מספק: מה בינה לטמא. פי' מ"ש טמא דחשבינן לי' אוכל ואפי' אם תרם בשוגג תרומתו תרומה וגם במזיד אינו אלא קנס ובודקין עליה תרומה אף שאסור באכילה והכא כשראו אותה מנוקר לא חשבינן לי' אוכל אפי' יש כמה ספיקות: ומשני טמא בעינו הוא. פי' דאם היה חולין טמאין היה מותר באכילה: תרומה היא שגרמה. פי' שם תרומה שעליה היא גרם לה שתהא אסורה לאכול וא"כ מכח זה לא נאבד תורת אוכל מינה אבל הכא עפר הוא דאף אם הי' חולין הי' אסור לאוכלו: ר' חייא בשם ר' יוחנן דרבי היא. פי' דסבר חומץ ויין ב' מינין: ר' יעקב

בר

הגהות הגר"א עם הגהות הרד"ל ז"ל

(דף ח' ע"א) הדא אמרה שא"צ לקרוא שם למעשרות כנ"ל: אלא גורן בלבד. כנ"ל: רבי אומר לפי שמנן רשב"ג אומר לפי אוכלין. כנ"ל: בשם ר' הלל תנינן הדא מסייע כו': (ע"ב) מתני' אמרה בן לוקין על טבלו [כו'] הד"א לוקין על טבלו כו':

פ"ב (דף ח' ע"ב) **ה"א** גורן ויקב אי אפשר שיהא כו': על ת"ג שהיא ניטלת מן המוקף דמר ר"י בש"ר ינאי ונחשב לכם כו'. כדלעיל:

(דף ט' ע"א) על ת"ג שלא תהא ניטלת אלא מן הטהור על הטהור והיא ניטלת מן הנמור ת"מ ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטמא אבל אינה ניטלת מן הטמא על הטהור ר' נחמי' כו' כך אינה ניטלת מן הטהור על הטמא ומודה ר"נ בדמאי. כנ"ל: בעי מתקנא בטמא להברייא. כנ"ל: תפתר שקורא לה שם במחובר. כנ"ל: ואין סופה ליחלק ולעשות ב' תפתר שקרא לה שם במחובר. תיבות אלו רשם אדמו"ר נמוחקן משם דכבר הקשו כן ומ"מ כשלמד עמנו אמר לקיים זה ולא חשש למה שכבר הקשו: מה צורכה אמר ר"ח בר אדא. כנ"ל. ושבינתים נמחק: (ע"ב) את בשרו וכך אמר ר' לעזר כו':

(דף י' ע"א) קורה אחת לשני בדות שני קורות לבד אחד. כנ"ל: (ע"ב) אר"י בד"א בת"ג אבל בת"מ אפי' שאר כל הטומאות שלום. כנ"ל:

(דף יא ע"א) טבל בעון מיתה מן הטהור על הטמא בעשה. כנ"ל: (ע"ב) מרבצת ביתה וכן כאן ר' שמואל כו':

(דף יב ע"א) הורי כר"מ כד דרש בציבורא כו' בן ברוקה דתני ר"י כו' כנ"ל:

(דף י"ג ע"א) **ה"ב** מן התירוש והרי התירוש כו' כנ"ל: כאלו תפח ונסב סלין רברבין בתאנים ר"י ור"י כו' הצמוק לתפוח ונסב סלין כמה דאינון (ע"ב) א"ל ר"א כו' כנ"ל: וע"ד דר' יהמי' ר' יוחנן וריש לקיש ור' יהודא ורשב"ג שלשתן כו'. כנ"ל:

(דף י"ד ע"א) **ה"ג** הוי ר' אלעזר דהוא אמר מפני שממעטו כו' לא תני ר' יוחנן אף. כנ"ל:

פ"ג (דף י"ד ע"ב) **ה"א** מטמא ט"א ואין שורפין עליה את התרומה ואין מחייבין עלי' את החומש ואין לוקין כו':

(דף ט"ו ע"א) אלא נמצא אבל בתחלה אין ת"ת ר' יעקב דרומייא כו': טמא בעינו הוא אלא שגרמה כו' עפר הוא ר"ח בש"ר יוחנן דרבי

היא

בר אחא הלכה כו' ר' בא בר כהן בעי כו': ר' בא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן ר"ש ור' יהודא הלכה כר' יודא ואין. צ"ל ר"מ ור' יודא הלכה כר"י ומנה את שמע ר"מ ור"ש הלכה כר"ש:

(דף ט"ו ע"ב) **הלכה ב** ה"ג סאה של שני חציו תרומה וחציו טבל טבולה למעשרות. פי' מה שהפרים השני פשיטא לי דבשעת הפרשה הי' חציו תרומה דהיינו החצי שלו והחצי השני של שותפו אינו טובל אלא למעשרות שכבר תיקן הראשון: סאה של ראשון חציו תרומה וחציו טבל טבולה לכל. פי' מה שהפרים הראשון היה בשעת הפרשה חציו תרומה דהיינו החצי שלו והחצי של שותפו טבל טבולה לכל דעדיין לא תיקן השני הא פשיטא לי, אבל הא מיבעיא לי חצי סאה של שני מהו שיפטור החצי סאה של ראשון. פי' אחר שתיקן השני אם נתקן ג"כ חצי סאה שהיה טבל ביד הראשון דאמרינן מסתמא הי' דעתו גם עליה או כיון שהפרים לכתחילה ולא הי' כאן בעת שהפרים השני לא נתקן: ופשט (דף ט"ז ע"א) נשמעינה מן הדא כו'. אלמא דאף החצי סאה של ראשון ג"כ נתקן: ה"ג אין תעבדיניה כשיעור תורה ר' יוסי ברבנן. פי' דמסתמא אף רבנן דאמרי תרומת הראשון תרומה היינו כשתרם כשיעור תורה: אין תעבדיניה כשיעור חבירו לית ר' יוסי כרבנן. פי' דרבנן לא חלקו ואף שלא תרם כדעת חבירו סברי תרומת הראשון תרומה: תפתר כגון שאמר לו לך וקבע בצפון וקבע בדרום. פי' שאמר לו בעה"ב לשליח לך וקבע בצפון וחזר וקבע בעה"ב עצמו בדרום דהוי ביטול ע"י מעשה ועליו אמרו אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו כו' וקבע בדרום משום דודאי איירי שלא תרם בעה"ב התרומה שעשה השליח: ה"ג שהי' הבור קטן ושהיו בעלים אחרים משכשכין בהם תרומתו תרומה: ה"ג ניחא למ"ד משטוענו דהוי אחר שיטהנו אבל למ"ד משיטהנו ק' לא כן (תנין) א"ר יוחנן הדרונות מכיון שהלכו בו שתי וערב מטמאין את הבור מיד ומקשי והתני הפועלין וכו': ושני ליה כאן ביין כאן בשמן: ומקשי ולא היא יין היא שמן. ושני ליה יין טומאתו מצוייה שמן אין טומאתו מצוייה. פי' ואם"כ קשה למ"ד משיטהנו למה צריך להקדים זמן תרומה כ"כ דס"ד דבזיתים ג"כ אין טומאתם מצוייה כמו בשמן: ומשני כאן וכאן הטומאה מצוייה. פי' בין ביין בין בזיתים והא דאמר לעיל יין טומאתו מצוייה לא להוציא שאר הדברים שהן חוץ מיין אלא שהטומאה מצויה ביין יותר מבשמן אבל לעולם גם בזיתים הטומאה מצויה כו': (ע"ב) ה"ג מטמאין את הבור מיד והתני הפועלין כו'. וא"ל אלא כאן ביין כאן בשמן וכו': ונותנין זיתים תחת המטל והולך ובא עליהן. פי' והורס תיכף כמו בענבים: אמר לו אין דומין וכו':

(שם) **הלכה ג** ה"ג על המעות הללו רש"א קרא לה שם כו': ה"ג מ"ש שבחבית זה מחולל על המעות הללו ולא קבע לו מקום. פי' למ"ס: רש"א קרא לו שם כו'. אלמא דאפי' לא אמר אלא בו כי הכא ג"כ לר"ש קרא שם: ה"ג מה התורם במסויים אף מחשבה במסויים: (דף יז ע"א) ה"ג בעושה אותו כמין כף חד מן ארבעה: ה"ג קומי ר' יוחנן מה עובר לוקה או אינו לוקה ושתיק כו': ה"ג לכשהי' הברי נפק מביניהון כו': מה מקיים ר' יוחנן מלאתך ודמעך לא תאחר פתר לה בביעור. פי' דלא תאחר קאי ג"כ על הביעור וא"כ הוי לאו שבכללות כמו לא תאכלו על הדם. דדרשינן בגמרא לכמה דברים. ואר"י בגמרא שאין לוקין עליהן משום דהוי לאו שבכללות: (ע"ב) ה"ג אלא על הגורן: ה"ג א"ל ר' מנא אבא בנימין תני בכורים בימינו ותרומה בשמאלו פי' וכיון שמותר לכתחילה להפרים שניהם כא' מסתמא אף אם הקדים התרומה לבכורים אינו מעכב: אית תנא תני עובר. מלתא באפי נפשה היא וקאי אאם הקדים תרומה לבכורים:

(שם) **הלכה ד** ה"ג בש"א הקדש טעות הוי הקדש ובה"א לא הוי הקדש ביצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון ה"ז הקדש ויצא לבן בש"א הקדש ובה"א אינו הקדש א"ר ירמיה בא לומר חולין ואמר עולה קדשה. פי' דהשור שסבור שיהא חולין דסבור שיצא השחור ראשון ואמר עולה בטעות קדשה: א"ר יוסי במתכון לה קדש אנן קיימין. פי' איתו השור בנתכוין להקדש דהיינו השחור סבור ב"ש דקדשה אלא שטעה מחמת דבר אחר. פי' דסבר שיצא ראשון בכה"ג סבר ב"ש דהוי הקדש אבל בא לומר חולין ואמר עולה כהאי דשור לבן לא קדשה: על דעתיה דר' ירמיה. פי' דסבר דלב"ש אף בבא לומר חולין ואמר עולה קדשה א"כ מתני' דתני לא אמר כלום במחלוקת דלב"ש הוי הקדש: על דעתיה דר' יוסי. פי' דסבר דוקא במתכוין להקדש הוא דסבר ב"ש דהוי הקדש אבל בא לומר חולין אף ב"ש מודו דלא הוי הקדש א"כ הא מתני' ד"ה: ה"ג תני בשפתים ולא בלב שמואל אמר אף בלב פי' אף שגמר בלבו שלא יוציא בשפתיו נמי סבר שמואל דלא הוי נדר:

(דף י"ח ע"א) **הלכה ה** ה"ג אין צריך להפריש אלא תרומה בלבד כו': ה"ג אין צריך להפריש אלא תרומה ומעשר ראשון בלבד כו': מה פליגין בתרומת גרנו. פי' ומשום הכי ר"ש פוטר משום דסבר יש קינין כו': וקשיא על דר"ש פוטר טבלו דבר תורה. פי' הרי יכול לתקן הטבל אפי' פירות שלקח מישראל ד"ת: ותימר הכין. פי' שפטור מהומש: ה"ג דברי ר"ש ר' יוסי מחייב כו' מה פליגין פי' ר"ש דפוטר מהומש כו': הדרן עלך פרק התורם

המפריש פרק רביעי

(דף י"ח ע"ב) **הלכה א** מה נפלוג. פי' דכשהפרים בדעתו להפרים אבל אם אין בדעתו להפרים אינו מוציא תרומה ממנו אפי' עליו או לא: א"ל סתמא כשהפריש ובדעתו להפריש. פי' ולא פליגי: ומקשי מה בין מוציא ממנו עליו. פי' שמותר: למוציא ממנו למקום אחר. שאסור: ומשני בשעה שהוציא ממנו עליו כו': ואח"כ מקשי וקשיא נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו נמלך להוציא למקום אחר מזה ומזה עלה בידו. פי' בתחלה אמרת שמה שבידו טבל ואח"כ כשנמלך אני אומר שמה שבידו מזה ומזה הוא וכן להיפך: ומשני אר"ל תפתר במרבה בתרומה. פי' הא דקתני במתני' שאינו מוציא ממנו למקום אחר היינו כשרוצה להרבות בתרומה כדי להיות תרומה גם על מקום אחר דנבי שאר טבל קתני המרבה בתרומה עושה אותה תרומה על מקום אחר אבל בזה שהפרים ממנו מקצת אסור אבל כל זמן שלא הפרים עדיין עליו מותר לתרום אפי' על מקום אחר: ומקשי ניחא מרבה בתרומה. פי' שדרכו להרבות כיון שניטלת באומד הא קתני ובמעשרות פי' דגם מעשרות קתני במתני' שאסור להוציא ממנו על מקום אחר ובמעשר ודאי אין דרכו להרבות אלא ע"כ באינו מרבה מיירי ואפ"ה אסור להוציא ממנו על מקום אחר: ומשני לא תני רשב"ל ובמעשרות. פי' דרשב"ל לא תני במתני' אלא תרומה גדולה: ומקשי הוסיף כל הטבל עלה בידו פיחת וחזר והוסיף מזה ומזה עלה. פי' מאי שנא אם בתחלה כשהוסיף אמרינן כל הטבל עלה בידו ומותר לתרום על מקום אחר ומ"ש דאם פיחת תחלה ואח"כ הוסיף דאמרינן מזה ומזה עלה בידו ואסור לתרום על מקום אחר ואף בטועה כן. פי' אם הוסיף בתחילה אפי' בטעות אמרי' שכל הטבל עלה בידו כדמייתי בתר הכי היה סבור שהוא חייב שתים ואינו חייב אלא אחת ר' אימי בשם רשב"ל אותה סאה שהוא מוסיף עושה אותה תרומה על מקום אחר. פי' אלמא אפי' אם הוסיף אף בטעות אמרינן כל הטבל עלה בידו. ובפיחת והוסיף אפי' אינו בטעות אמרי' מזה ומזה עלה בידו ועוד (דף י"ט ע"א) מכיון דנאמר כל הטבל עלה בידו מה בין הוציא ממנו כו'. פי' מ"ש: ומשני מאי כדון מכיון שנתן דעתו להפריש. פי' שלא רצה לפטור כולה בזה השיעור שהפרים נסתיים הכל וחטה במקומה. פי' נמצא בכל חטה מהלה חולין מתוקנים ומהלה טבל ולפיכך אינו מוציא ממנו למקום אחר והא דתני ר"ל במרבה בתרומה היינו להוציא ממנו עליו פי' דאף להוציא ממנו עליו אינו רשאי (אלמא) [אלא] כשמרבה בתרומה שיהי' כ"כ חטין שיהא בהן טבל כשיעור שצריך להפריש תרומה עליו. ואח"כ גרסינן מתני' בשלא נתקן רובה. פי' מתני' דקתני שמותר להוציא ממנו עליו היינו שלא נתקן רובה וא"כ הוי הרוב טבל אבל כשנתקן רובה א"כ הוי המועט טבל והרוב חולין: פלוגתא דהזקיה ור' יוחנן דאמר ר"ל כו'. פי' וא"כ לחזקי' דסבר טבל בטל ברוב אסור להוציא אפי' ממנו עליו וא"כ לפ"ז ראב"י דפליג וסבר אינו מוציא ממנו לא עליו ולא על מקום אחר היינו אפי' כשלא נתקן רובה ואית דבעי מימר על הדא דראב"י דאמר אינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר עד כדון כשנתקן רובה של כרי אז המיעוט שבל בטל ברוב לפיכך אסור הוציא עליו אבל כשלא נתקן רובה של כרי דאז הוי הרוב טבל אפי' ראב"י מודה דמוציא ממנו עליו וא"כ לפ"ז מתני' איירי אפי' כשנתקן רובה של כרי ואפ"ה מוציא ממנו עליו: וייבא כהדא. מיותר: היו לפניו ב' כריים כו'. מילתא באפי נפשה. פי' דקתני מתני' דמוציא ממנו עליו מיבעיא לו אם מוציא ממנו למקום אחר כיוצא בו: ר"א בשם ר' חייא רובה אין תורמין ולא מעשרין כו'. איירי נקט הכא וקאי על הא דמבעיא לעיל *) פי' אחד מקצתו טמא ומקצתו טהור אם מפרים על כרי אחר כיוצא בו עלי' אר"א דאין תורמין מזה על זה:

(שם) **הלכה ב** עשו אותה כפועל שאינו כו'. פי' דגבי פועל אמרינן דחוסך גרוגרת א' ואוכל עליהן ס' ואמרינן דאותו א' שהפרים תחלה הוא תרומה על אותן הס' שמפרים אח"כ וה"נ כיוצא הוא: (ע"ב) ה"ג נשרפו הפירות התרומה בטיבולה נשרפה התרומה הפירות בטיבולן לכשיאכלו הפירות כו':

(שם) **הלכה ג** ה"ג תורם חטין אחד מששים שעורים אחד משלשים כו': ה"ג דכתיב ששית האיפה מחומר החטים: (ד"כ ע"א) ה"ג משלשים דכתיב וששיתם את האיפה כו' ה"ג והרעה מחמשים מן הדא דר' לוי כו': ה"ג כמה דאנן אמרין תרם ועלה בידו א' מששים תרומה וא"צ לתרום כן בש"א תרם ועלה בידו א' מנ' תרומה וא"צ לתרום: לא צורכה דלא כמה דאנן אמרין תרם ועלה בידו מס' וא' תרומה ויחזור ויתרום. כן בש"א תרם ועלה בידו מנ"א תרומה ויחזור ויתרום כמו שהוא למוד אר"ח בר (אמי) [איסי] לא תני בר קפרא כן אלא כו': ה"ג אפי' כמו שהוא למוד במדה ואם נתכוין להוסיף אפי' כמה כו': ה"ג א"ל (ע"ב) משום ר' יהודה אני שונה אותה מבעיא ליה אי לחיוב אי לפטור פי' מה הי' ר' יהודה אמר מחייב התוס' במעשר או פטור: אין תימר לחייב ניחא. פי' הא דרבנן פליגי עלי' ופטרי דסברי דהוי תרומה מעלייתא דהא אמרי נמי ליטול שלא מן המוקף: אין תימר לפטור ואמרת משום ר' יהודה אני שונה אותה. משמע הא רבנן מחייבי קשיא כו'. פי' דהא עבדי לה ספק תרומה מר' יודא דר"י מתיר לטול שלא מן המוקף ורבנן אסרי: א"ר יוסי המשנה לא אמר כן כי'. פי' דממתני' משמע דמה שהוסיף פטור מן המעשרות: ומפרש דילמא הדא דתנינן תרם ועלה בידו מס"א תרומה ויחזור ויתרום כמו שהוא למוד ולא תני עלה חזר והוסיף חייב במעשרות כמו דתני על הא דתרם ועלה בידו א' מס' אלמא דהכא פטור: ה"ג תרם ועלה בידי (א' מס') [מס' ואחד] תרומה ויחזור ויתרום כמו שהוא למוד ולא תני עליה כו': ה"ג ר' ינאי אומר אפי' אחד מאלף כי':

(דף כ"א ע"א) **הלכה ד** הפוחת א' מעשרה תרומה והמוסיף אחד מעשרה תרומה פי' כגון שהיו לו י' סאין ובדעתו להפרים א' מנ' דהיינו סאה ופיחת עשירית סאה או הוסיף עשירית סאה: ולא לחולין. פי' דאין הפירוש פיחת עשרה דהיינו שתרם א' מס' או הוסיף עשרה שתרם אחד ממ' והיינו עשרה לחולין דאין הפחות והתוספות שוין כדמפרש ואזיל: כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף. פי' לעולם פירת עשרה או הוסיף עשרה היינו לחולין והא דקשיא לך דאין הפחת והתוספת שוין כלומר דבפחות ד' לוגין אין תרומתו תרומה ובתוספת עד שסה לוגין תרומתו תרומה ומפרש דאינו דומה מתכוין לפחות למתכוין להוסיף פי' דבמתכוין לפחות הוא מקפיד אפי' על ד' לוגין ובמתכוין להוסיף אינו מקפיד עד ד' לוגין: כולן מעלו והכא את אמרת הכין. פי' דהתם אף שהינה דעתו של בעה"ב מ"מ על אותן שלא שינה נעשה שלוחו של בעה"ב והבעה"ב מעל על תתיכה אחת. והכא את אמרת אם נתכוין להוסיף אפי' א' אין תרומתו תרומה משמע אפי' אותו השיעור שהי' בדעתו של בעה"ב לתרום. נמי לא קדשה לשם תרומה: ומשני תמן מהתיכה הראשונה נסתיימה שליחותו של בעה"ב. פי' כיון שנטל התיכה הראשונה נעשה שליחותו של בעה"ב והתתיכה השניה שנטל מדעתו לא שייך לשליחותו של בעה"ב ולכך לא ביטל השליחות אבל הכא על כל חטה וחטה לא נסתיימה שליחותו של בעה"ב. פי' דלא נעשה שליחותו של בעה"ב עד שיתרום על כל הכרי וכשהוא תורם על כל הכרי כבר שינה בשליחותו שהוסיף מדעתו ונתבטל שליחותו של בעה"ב ולכך אפי' השיעור שהי' בדעתו של בעה"ב לתרום אין תרומתו תרומה: ה"ג מה דמי לה כי' אם אתה רוצה לדמות לחתיכות כזה אתה יכול לדמות דהיינו שני כריים דהתם נמי כשתירס (כשתיקן) הכרי הראשון כבר נסתיימה שליחותו של בעה"ב: (ע"ב) ה"ג קדמו לשם התרומה והשאר טבל טבול למעשרות כו': ה"ג קדשו לשם תרומה והשאר טבל טבול לכל והנינן יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר ויעשנה התרומה על מקום אחר כו': ה"ג דתני ר' חייא יתר מכאן יעשנה תרומה על מקום אחר כו':

(שם) **הלכה ה** משובח מן התורם באומד. פי' דסבר דמתני' קאי על טבל לתרומה גדולה ולכן אף האומד משובח אלא בהמונה משובח מן התורם באומד

*) [פרק שני ה"א דף ט' ע"ב] אר"ה

הגהות הגר"א עם הנהות הרד"ל ז"ל

היא דתני רבי אומר משום אביו כו' עד הקיסות בעמוד הקודם. ואח"כ צ"ל הא דאר"י בר אחא בש"ר יוחנן הלכה כרבי: ר' יונתן ר' יהודא ור"ש הלכה כר"י כו' ואין צ"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י ומינה את שמע ר"ש ור"מ הלכה כר"ש. כצ"ל: (ע"ב) ה"ב אם בממחין אף רבנן מודו כו' בשאין ממחין אף ר"ע מודי. כצ"ל: וחציה תרומה טבולה לכל סאה כו' וחציה טבל טבולה למעשרות לא צורכה. כצ"ל:

דף ט"ז ע"א) בשיעור הורה ר"י ברבנן כו' דבירין לית ר"י כרבנן כו': משכשכין. צ"ל משתמשין וכן בכל הענין: (ע"ב) ה"ג מ"ש שבחבית זה מחולל על המעות הללו ולא קבע לו מקום. כ"ה בתוספתא: מה מחשבה במסוים אף התורם במסוים. כמדומה שכוונתו הי' ברישומיו להחליף הגי' איפכא כגי' הר"ש שהביא המפרש:

(דף י"ז ע"א) כמין כף חד מן ד'. כצ"ל: קומי ר' יוחנן מה עובר כו' אינו לוקה וישתיק אתא ר"י בר אחא כו': מביניהון נשרף הכרי כו': (ע"ב) אינו עובר אלא על הגורן:

(דף י"ח ע"א) ה"ה רשבג"א א"צ להפריש אלא תרומה בלבד ט' רשבג"א אצ"ל אלא תרומה ומ"ר בלבד. כצ"ל:

פ"ד (דף י"ט ע"א) ה"א את בערו וכן ר' לעזר כו': (ע"ב) ה"ב נשרפו הפירות התרומה בטבלה נשרפה התרומה הפירות טבולין. ת"ל כל כו' אל התרומה הזאת שיהיה כו':

(דף כ' ע"א) ה"ג והרעה מן החמשים מן הדא דר"ל כו'. כצ"ל: מחמשים וששים תרומה כו':

(דף כ"א ע"א) ה"ד ברם הכא על כו' וחטה מקוימה שליחותו ט' : (ע"ב) לשם

אר"ח כו' מתנייתא אמרה כן כו' והשוקל משובח משלשתן. פי' דמשמע משלשה הוא משובח והיינו מודד ומונה ואומד אלמא דאומד נמי משובח: (דף כ"ב ע"א) אר"ח לעולם יכול לאוקמי מתניתין בתרומת מעשר. שמאו למדוד במדידה והתם ודאי אין האומד משובח כלל והא דקתני משלשתן דמשמע דאף התורם באומד משובח לאו דוקא אלא בשלשתן והיינו באותן השלשה דהיינו שוקל ומונה ומודד אבל האומד אינו משובח כלל:

(שם) **הלכה ו** ה"ג מנין שאין עולין במאה א"ר יונה כו':

(שם) **הלכה ז** ה"ג אמר רבי אלעזר כך היה ר' אלעזר משיב את ר' יהושע שחורות שנפלו לתוך הלבנות אוכל את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות מלתא דרבי, יהושע אמר בידוע ממה נפלו מעלות זה אחר זה כו': (ע"ב) ה"ג לתוך שהיא שהורות כו': ה"ג לא מסתברא אלא בתוך שלש שאם תעלה א' מהן יהיו שם שתים כו': ה"ג אמר לי' אף אנא סבר כן. פירוש דלריך שלשה: מילתא דרבנן פליגין כהנא שאל לשמואל. לא מסתברא כהדין מדומע הכא פי' שפוטר מן החלה אלא שרובה תרומה א"ל ואנא סבר כן אלא כד תסלק לארעא דישראל את שאיל לה כו' ויתיבניה בנייא איגון בעיגולין שכבר בטלו מדאורייתא. פי' לפיכך הקילו אבל בחלה מנין לפטור באף מדאורייתא לא בטלו החולין בתרומה אלא ודאי אף מדאורייתא לא בטלו גבי עיגולין דא"ל שיפול לתוך חלבה: בר פדיה אמר טוחן ומתיר. פי' גבי עיגול שנויתרוה שנפל לתוך שהורות ולבנות שטוחן והותרו כולן דכבר נתערבו אע"ג כו' ר' יונה ור' יוסי כו': (דף כ"ג ע"א) היו לפניו עשרים תאנים ונפלה כל אחד מהם לתוך אחרות כו' כולן נעשו הוכיח. פי' משום דבאחד מהן איכא ודאי תרומה ואינו יודע באיזה מהן לכך אמריכן דכולן אסורות: מודה ר' יוהנן שאם נפלה מקצתן למקום אחר. או שריבה ממקום אחר על מקצתן שספיקן בטל ברוב. פי' משום דאמרינן באותן שלא נפלו נשתיירה התרומה: ה"ג עד חמשים אינה לריכה רוב מכאן ואילך לריכה רוב כו' (ע"ב) ה"ג בידוע לא תעלה שאינו בידוע תעלה דברי ר"א ר' יהושע אומר בין בידוע בין שאינו בידוע תעלה: ה"ג דר"מ ר' יהודה אומר כו': ה"ג הפומין אסורין והשוליים מותרין דר"מ ר' יהודה אומר כו'. וזהו הנאי דא"ר יוחנן דממשמעות המשנה משמע דר"א אוסר אפי' בשאינו ידוע ור' יהושע מתיר אפי' בידוע והיינו כר' יהודה וגבי ליטרא קליעות קאמר אליבא דר' יהושע דלא תעלה עד שיהא שם מאה כדין משמע הא יש שם מאה כדין מותר והיינו כר"מ דלר' יהודה אליבא דר' יהושע אפי' יש שם ג' מאות פומין לא תעלה: ה"ג הדא אמרת פומין עשו אותה כדבר שדרכו לימנות הדא אמרת וסייע למ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין הדא אמרת דלעת אפי' אחד ממאה בה אוסר דרסה ואינו יודע היכן דרסה. פי' אם על גבה אם בתוכה ד"ה תעלה. פי' דהתחתונות מצטרפות להעלות את העליונות (דף כ"ד ע"א) **הלכה ח** הא ארעיתא לא. פי' מה שיש בתחתונות אין מצטרפין דברי ר"א עשו אותה כמרבה מזיד. פי' להכי אין מצטרפין מה שבתחתונות משום שקפה כבר והוי כאלו מרבה עליהן במזיד דהא בתחתונות ליכא ספק כלל ואינן מונחות עמהן אבל כל זמן שהיו מונחות שם היו בטלות דגם התחתונות נצטרפו ועכשיו כשקפה הרי ידוע דהתרומה כאן ואם אין בקפוי מאה חוזר להיות מדומע: עשו אותה כסאה העולה מתוך מאה. פי' אע"ג דכבר נבטלו כשהיו שם במגורה מ"מ כשנטל סאה ראשונה הוי כסאה העולה מתוך מאה. דלר"א מדמעת כתרומה ודאי וא"כ אח"כ כשקפה ואין בקפוי מאה סאה הוי מדומע כאילו נפלה למקום אחר ומפרש החילוק שביניהן אי משום סאה העולה מתוך מאה מותר לרבות ואפי' קפה וחזר וקפה ואפילו לא שיור דהשתא ודאי לא נטל כדי להתיר את השאר מותר ואי משום מרבה במזיד דוקא בלא שיור. ולא קפה וחזר וקפה ואסור לרבות: ה"ג קפה וחזר וקפה ע"ד דר' אסי מותר כו': ה"ג מזו מאה ומזו מאה מעלה וכן שני קיפואין אם קפה מזה חמשים ומזה חמשים רצה מזה מעלה רצה מזה מעלה מאה מזו ומאה מזו מעלה: (ע"ב) ר' סימון בר פדי' כו': וכן שני קיפואין. פי' אם היו שני מגורות ונפלה סאה תרומה לתוך אחד מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה וקפה שתיהן מזו חמשים ומזו חמשים שניהם מצטרפין להעלות וא"כ כשרוצה להעלות רצה מזו מעלה וכו' מאה מזו ומאה מזו מעלה. אע"ג דבודאי לא נפל מאה לזו ומאה לזו: ה"ג למקום שנפלו שם הראשונה כו': ה"ג חזרה ואם תצרף שתיהן. נמצא שתי סאין עולות מן מאה וחמשים כו'. ריבה על הידוע ובטלו שוגג מעלה ומתיר. פי' אותו הסאה הידוע להיכן נפלה כבר ניתרת ע"י העלאה וא"כ השתא אינו אסור אלא מכח הסאה שאינו ידוע להיכן נפלה דשמא נפלה לתוכה והשתא אינו יכול להעלות בה' ומאה אם כן אף השניה חזרה. פי' דהשתא אף השניה נאסר דאין בזו לתלות שפי מבזו ואין תימר יצטרפו שתיהן ויעלו נמצא שתי סאין עולין במאה וחמשים: ה"ג ריבה על אחד מהן ובטלו שוגג מעלה ומתיר. פי' אם נפלה לאותה שאינה ידועה היא כבר ניתרת והשניה אסורה ואם נפלה להידוע א"כ היא ניתרת מחמת סאה הידועה להיכן נפלה אבל אסורה מחמת הספק וכן השניה עד שירבה להשוגג: אמר מה שלמעלן תרומה ומה שלמטן חולין מה שלמטן תרומה ומה שלמעלן חולין ולדעתו הדבר תלוי. פי' דהשתא קדשו מדומעין ולריך לקפות א"כ תלוי בדעתו עד היכן הי' דעתו שיקרא תרומה ועד כאן לריך לקפות אבל שפי לא: ואף בקפוי כן. פי' אם נפלה סאה תרומה או למעלה או למטה אינו רשאי להקפות אלא עד כדי שהוא מכופק בלבו שמא היא תרומה אבל יתר מכאן אסור: (דף כ"ה ע"א) ה"ג תני ר' יוסי אומר בלול מעלה כו': הדרן עלך פרק המפריש

סאה תרומה פרק חמישי

(דף כ"ה ע"ב) **הלכה א** ה"ג סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין או למעשר ראשון כו': ולא טבל היא. פי' המעשר ראשון וכו': ה"ג המדליק בפת של תרומה יפרפו עלמותיו כו': מהו להדליק. פי' בשאר דברים: ה"ג טהורין ירקבו וטמאין ירקבו. פי' דקתני במתני' אם נפלה תרומה טמאה לתוך חולין טהורין בפחות ממאה בין שהי' חולין טמאין ובין שהי' חולין טהורין ירקבו: ע"ד דחזקי' ניחא ירקבו. פי' דחזקי' אמר לעיל לא שנו אלא פת ושמן הא שאר כל הדברים לא איכא למימר להכי תני ירקבו משום שאר כל הדברים: ע"ד דר' יוחנן. פי' דאמר אפי' שאר כל הדברים יחלוקו קשה למה לי' ירקבו ידליק: ומשני סבר ר' יוחנן שמא ימצא בהן עליה. פי' להכי אסור להדליק שמא יפול לתוכן עוד ותעלה (דף כ"ו ע"א) ובדבר שאין דרכו לאכול: אבל בדבר שדרכו לאכול שמא ימצא בהן תקלה. פי' ולכך מותר לשרוף תיכף: ומקשי ולא כן סברינן מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו. פי' ואין לנו לחוש שמא יפול עוד ותעלה אלא כיון דהשתא מדומע מותר לשרוף: ומשני תפתר כגון שחרב המקום. פי' הא דקתני במתני' ירקבו לאו דוקא אלא אפי' הרב המקום ואין למכור אפי' בדמי עלים ירקבו ואסור לאכול: הדא אמרת טהורה בטהורין. פי' הא דקתני במתניתין ואם טהורה היתה אותה הסאה. פי' התרומה ולא פי' אם היו החולין טמאין או טהורין ומפרש הדא אמרת טהורה בטהורין. פי' שהיו גם החולין טהורין: אבל טהורה בטמאין. פי' שהיו החולין טמאין הדא היא דתנינן כו': ע"ד דר' יוסי ניחא. פי' הא דקתני במתני' ואם למעשר ראשון נפל יקרא שם לתרומת מעשר כו' ואם טמאין היו החולין יאכלו נקודים או קליות ולא פירש כלום אם למעשר ראשון שמא נפל מה דינו משמע דדינו כמו בטהור שקורא שם לתרומת מעשר וא"כ יאכלו נקודים או קליות והשתא אומר ע"ד דר' יוסי ניחא. פי' דאמר לעיל דתרומת מעשר נטלת מן הטהור על הטמא: עשה שינתן לאהרן בכהונתו. פי' שיוכל להנות ממנה א"כ הכא כי אין טהור מותר ליטול אפי' ממנו גופא תרומת מעשר דהרי מזה נהנה הכהן מה שיהא מותר לאכול אותו הסאה שנפלה ע"י נקודים או קליות: אבל ע"ד דכהנא. פי' דאמר לעיל דתרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא דוקא מהאי קרא את כל חלבו את מקדשו ממנו יטול מן המקודש שבו וא"כ אף הכא כי אין לו טהור לא יטול תרומת מעשר מן הטמא על הטהור והכא משמע במתני' דנוטלין כדפרישית: ומשני ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן. פי' דהכא שהכהן נהנה במה שהוא נוטל אף מן הטמא אף כהנא מודי שמותר ליטול מן הטמא על הטהור והכא כשמפרים תרומת מעשר ממנו לפי חשבון המעשר שיש כאן יהא הכהן מותר לאכול כל המעשר ע"י נקודים: ה"ג והדין נקודים בפחות מכביצה כו': (ע"ב) ה"ג כמה דאמר תמן כל התרומה עלה. פי' גבי מדמעת כתרומה כן הוא אמר הכא כל התרומה עלה בידו. פי' הא דאמר תירוס ותפרף: למאה חולין טמאין. פי' ותני תעלה ותאכל נקודים כו': ה"ג לא מפני גזירה ושורפין והכא מפני גזירה ושורפין: ה"ג סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה כו'. פי' דתני ר' הושעיא עליו תאכל נקודים כו': (דף כ"ז ע"א) הכי גרסינן חזקי' אמר אפילו חולין ששם לא יאכלו אלא נקודים. פירש דקאי על מתניתין דקתני גבי סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך חולין טהורין דסברי חכמים תעלה ותאכל נקודים עליו אמר אפילו חולין ששם מפני חלתן. והדין נקודים כמאה בילים. פירש דבמאה בילים ליכא כבילה מתרומה טמאה לטמא חלתו ולכן לריך שיהי' העיסה כ"כ כדי שלא יהי' בחלה רק מאה בילים. והוא י"ז סאין פחות קב: ה"ג ד' קבין ושתות ד' קבין וכא הוא אמר הכין. פי' דהתם אמר שלריך שיהי' בעיסה רק ד' קבין וכו' שהוא קי"ב בילים וכאן אמר שמותר להרבות בעיסה עד כדי שלא יהא בחלה רק ק' בילים: ומשני תמן בשגיבל ואח"כ הפריש כו'. פי' תמן דקתני לריך שלא יהיה בעיסה רק ד' קבין וכו' איירי במגבל תחילה ואח"כ מפרים לכן אם יהי' ק"א בילים אזי יהי' בילה מתרומה טמאה לפי חשבון ויטמא החלה שבה. אבל אם מפרים תחילה אזי לא איכפת לן כמה יש בעיסה רק שלא יהא בחלה רק ק' בילים: ה"ג ד' קבין כמה עביד תשעין ושית ביעין: ה"ג אין יגבל חמש יש כאן כבילה. פי' שהי' סבר שתית לד' קבין וא"כ הוי שית עשרה ביעין. ולכך מקשי למה לי כולי האי אפי' אם יוסיף חמשה לתשעין ושית אזי יהי' ק"א בילים. ויהיה כבילה מתרומה טמאה ומשני ואין יגבל ארבע אין כאן שיור פי' דהאי שתות היינו לקב דהיינו ד' בילים ולא יהי' רק ק' ולא יהיה כבילה מתרומה טמאה: ה"ג מילתא דחזקי' אמר ובלבד שלא תהא כבילה טמאה בגופה פי' שמותר להרבות העיסה כ"כ כדי שלא יהא כבילה מתרומה טמאה בגופה של חלה: מילתי' דר' יוחנן כו' כביצה טמאה בעיסה. פי' שלא יהא העיסה כ"כ כדי שלא יהא בילה מתרומה טמאה בה: (ע"ב) א"ר יוסי לר' ירמי' לא מסתברא כו'. פי' דהוא סבר דאף במפרים חלה ואח"כ מגבל אינו מותר אלא בדיעבד דהיינו שעשה והפרים תחלה ואח"כ גיבל ויודע שלא נגע בעיסה [בעיסת]החלה אחר שנתן מים אבל לכתחילה אין לעשות דיש לחוש שמא יגע החלה בשעה שיקרא שם כי לריך להיות מן המוקף: ה"ג ואיזה היא גופה. פי' כמה יהי' העיסה ויהיה מותר ע"ד דחזקי' עד י"ז סאין פחות קב ומשהו. פי' דלחזקי' מותר עד שיהי' בחלה ק"א בלים. וא"א להיות בחלה ק"א בילים רק אם יהיה בעיסה כ"ד פעמים ק"א בילים והוא י"ז קבין פחות קב ואם יהיה מעט פחות מזה אזי מותר: ע"ד דר' יוחנן. פי' דאמר אפי' הפרים תחלה ואח"כ גיבל אסור לכתחילה שמא יגע בשעת קריאת שם. וא"כ אינו מותר אלא אם לא יהיה אחר שהפרים חלה בעיסה כבילה לריך לגרום ד' קבין ועשירית. פי' ועשירית מד' קבין פחות מעט: וגרסינן אח"ז כיצד הוא עושה מגבל חמש ונוטל ד'. פי' דד' קבין ועשירית הוא ק"ה בילים וג' חומשין ולריך ליקח מהן חלה ד' בילים ושני חומשין וא"כ נשתיירו בעיסה ק"א בילים וחומש וא"כ יהיו כבילה מתרומה טמאה לכך לריך לפחות כדי שלא יהיה אחר הפרשה כבילה מתרומה טמאה ולזה קאמר מגבל חמשה. פי' מהעשירית פחות מעט עם הד' קבין ונוטל ארבע פי' לחלה יותר מעט כדפרישית: ה"ג והסיפה לא בטל א"ר יוסי תמן א"א לשתיטה שתעשה כבילה אבל הכא אפשר לטהורה שתעשה טמאה א"ר חזקיה כו': ה"ג ואין משלמין עליהן קרן וחומש ולא מהן על מקום אחר אלא לפי חשבון: (דף כ"ח ע"א) א"ר יוחנן סאה תרומה שנפלה למאה והגביה חולין ב"ש מבטלין אותן פי' דהרי יש כאן באותה סאה א' ממאה ועוד תרומה והשאר חולין ומן הדין היה שיבטל אלא שחכמים גזרו עליה והיינו כשהוא בעין אבל כשנפלו לתוכו עוד חולין כ"ש מבטלין אותו ומותר לאכול לזרים: ומקשי מתני' פליגא על ר' יוחנן. פי' דתני אינה מדמעת אלא לפי חשבון. פי' משמע הא לפי חשבון מדמעת אלמא דאין

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

תרומה והשאר טבל טבול הוא. כל"ל. וכן להלן בדחזקיה: ויעשינה תרומת מעשר על מקום אחר. מלאתי קו על תיבת תרומת מעשר כמתכוין למוחקו וכן להלן בדתני ר' חייא:

(דף כ"ב ע"א) ה"ז בש"ר יוחנן כך היא ר' ליעזר משיב את ר' יהושע תאנים שחורות שנפלו לתוך הלבנות אוכל את הלבנות והלבנות כו' א"ל ר' יהושע בידוע מה נפלה. כל"ל: (ע"ב) שחזרה א' לתוך ב' שחורות כדי כו' בתוך ג' שאם תעלה א' מהם כו':

(דף כ"ד ע"ב) ה"ח וכן שני מקואות בזו כ' סאים. נרשם קו על תיבת מקולות. וכ"ב קפויות:

פ"ה (דף כ"ה ע"א) ה"א תני ר' חייא טבל מעלה פירות. לא גרסינן ספיחי שביעית דהא ספיחין אסורין לאכול לכל אלא פירות שביעית נרסינן: (ע"ב) מתני' אמרה כן כו' לפחות ממאה. חסר תיבת וכו' ומסיפא ואם למ"ר נפלה כו' דייק: רשב"נ בש"ר יונתן המדליק בפת ושמן של תרומה. כתוב ביד אדמו"ר עלמו כל"ל בש"ד ור"ל בשאר דברים. ובלימודו עמנו אמר לגרום המדליק בפת של תרומה כו' דפליג אמאי דאמר לעיל בפת כו'. ושאלתיו איך פליג אברייתא והשיב אולי ברייתא אחרת הי' בידו דפליגא אברייתא דלעיל. (א"ס ר"ל

י"ע ל"ל לרבינו ז"ל לדחוק ות"ל דר"י תנא הוא ומלינו בברכות (ז'.) ור"ה (ל"ד.) דפליג רשב"נ בש"ר יונתן על תנאים ע"ש). והשתא נכון הא דאמר בסמוך הכל מודים בשמן כו' דאלו בפת פליג רשב"נ בש"ר יונתן כו': ניחא טהורין ירקבו. אדמו"ר מסתפק בתיבות אלו ואמר דיותר נכון דל"ג ליה דאמאי ניחא. ועוד דמקשה טמאין ירקבו ע"ד דר"י ידליק והאיך ידליק במ"ר הא טבל טבול לת"מ הוא ואסור להדליק בו. ול"ל דיקרא שם לת"מ. א"כ גם בטהורין יקרא שם לת"מ ויריש אותה ולא ידליק מ"ר וכן בהקדש ומ"ם איפשר לפדות ולהדליק. אלא ע"כ הקושיא קאי אטהורים גם כן:

(דף כ"ז ע"א) בדבר שאין דרכו להיכלל. ל"ל להאכל חי וכן להלן: נקודים כהדא פחות מכביצה. כל"ל: (ע"ב) שמא טמאה אי אתם מודים כו'. כל"ל: במקומה שא"י לאוכלה. כל"ל: מה לי נולד לה ס"ט במקומה מה לי נולד ס"ט במקום אחר כו'. כל"ל: סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה. כן לריך להיות: והדין נקודים כהדא חציו סאין. ט"ס ול"ל (דף כ"ז ע"א) חזקיה אמר אפי' כו' מפני חלתן והדין נקודים מאה בילים כו': בטהרה ד' קבין ושתות וכא הוא כו'. כל"ל: נוגעת בגופא מילתא דר' יוחנן כו': (ע"ב) ואיזו הוא גופא ע"ד דר"י כו':

דאין הולין כ"ש מבטלין אותו וא"כ אינה מדמעת כל עיקר אלא שצריך שיהא בהולין כשיעור רוב חשבון התרומה שיש בסאה וע"ז אמר אינו מדמעת אלא לפי חשבון. פי' אין צריך רוב אלא לפי חשבון תרומה שיש בה משמע הא לפי חשבון מדמעת. פי' שאם אין רוב אף לפי חשבון תרומה נעשה מדומע: (ע"ב) אר"א והוא שנפלה למקום מדוכע אחר. פי' הא דקתני במתני' אינה מדמעת אלא לפי חשבון משמע הא לפי חשבון מדמעת היינו כשנפלה למקום מדומע אחר אפי' אילו לא נפלה היתה עולה כגון שיש שם מאה פעמים ועוד נגד התרומה ששם השתא כשנפלה אותה הסאה נצטרפה התרומה שבסאה עם התרומה ששם. ואם אין שם בחולין א' ומאה נגד ב' התרומות נעשה מדומע ואסור. ומקשי ע"ד דר"א החולין שלמטן והחולין שלמעלן מצטרפין לעלות. פי' אפי' לא יהא שם מאה ועוד חולין נגד ב' התרומות הרי גם באותה סאה יש מאה ועוד חולין נגד התרומה שיש בה וא"כ ב' החולין יצטרפו ויעלו שתיהן: (דף כט ע"א) ומשני סבר ר"א חולין שלמטן נעשין חרשין. פי' דסבר ר"א דחולין שיש בתוך הסאה נעשין חרשין ואין מצטרפין להעלות את התרומה והוא שרבו תרומה על החולין. פי' שהסאה שנפלה הוא רוב נגד החולין ששם אז אין החולין שבסאה מצטרפין וצריך שיהא בחולין לבד נגד ב' התרומות ששם אבל אם [אין] הסאה רוב נגד החולין ששם מצטרפין שניהם להעלות את התרומה: א"ר יוסי בן חנינא והוא שנפלה לתוך ה' מקומות. פי' הא דקתני במתני' שאם נפלה מן המדומע למקום אחר מדמעת כתרומת ודאי היינו כגון שהי' ה' סאה ונפלו לה' מקומות ואמרינן כיון דבאחד יש ודאי סאה ואינו יודע באיזה הוא כולן נעשו [מדומעות] וצריך שיהא בכ"א מאה וא' לבטל הסאה שנפלה לשם: אבל נפלו כולן למקום אחד אף ר"א מודי. דהא הכא ודאי אין כאן אלא סאה א' תרומה והשאר חולין וא"כ אין צריך לבטל אלא אותו הסאה ואף שאר הסאין מצטרפין להעלות: ר' יוחנן אמר אפי' נפלו כולן למקום א' היא המחלוקת. פי' דסבר ר"א מדמעת כתרומת ודאי פי' דנעשה כאילו לא נפל לתוכו אלא תרומת ודאי ואין שאר הסאין מצטרפין להעלות אותו הסאה: חלפוי אמר ע"ד דר"א. פי' טעמא דר"א שאמר מדמעת כתרומת ודאי דסבר הולין שלמטן נעשין חרשין פי' אותו החולין שנדמעו תחלה נעשו חרשין ואין מצטרפין תו להעלות: ומקשי הא ר"א אמר ע"ד דרבנן חולין שלמטן נעשין חרשין. פי' גבי סאה שעלתה מתוך מאה ונפלה למקום מדומע אחר ורבו הסאה תרומה על החולין ששם דאין החולין שבסאה מצטרפין להעלות את התרומה: וא"כ מה בין ר"א ורבנן. פי' מ"מ פליגין הכא רבנן וסברי שאינה מדמעת אלא לפי חשבון כיון דהכא נמי איכא טעמא דחרשין ורבנן נמי סברי טעמא דחרשין ואין לומר דהכא הקילו: ע"ז אמר חומר הוא בסאה שעלה מתוך מאה (ע"ב) או אינו אלא קל. וא"כ כיון דאפי' [התם] אמרו רבנן שנעשו חרשין כ"ש הכא: ומשני אמרי כי דא"ר יוחנן. פי' דר' יוחנן דהכא פליג לעיל על ר"א ולא מוקי טעמא דרבנן משום שנעשו הרשין ואין מצטרפין החולין שבסאה להעלות אלא כי דאמר ר' יוחנן לעיל דלרבנן אפי' הולין כ"ש מבטלין אותה דהחולין שבסאה מצטרפין להעלות כדפרישית: ה"ג תני ריבה תולין נעשה במרבה מזיד. פי' קאי על מתני' דקתני סאה תרומה שנפלה למאה והגביה כו' עד שתרבה תרומה על ההולין ומפרש בברייתא דאם רבתה תרומה על החולין ואח"כ ריבה חולין כדי שיהא החולין רוב נעשה כמרבה במזיד ואסור אפי' הכא שכבר בטלו כ"א בא' ומאה כיון שחזר להיות רוב ונאסר וא"כ ביטל אינו מועיל הביטול: ומקשי והא תנינן היו בו מ' סאה כו' עד היכן רב איסי בשם ר' כנא כו' עד רובא של מקוה. משמע דא"צ רק שיהא הרוב במי מקוה ואפי' רבו מי פירות מותר לרבות אח"כ מי מקוה מכשר הדלא תני עליה נ"כ כי הכא: וכא את אמרת הכין. פי' דאינו רשאי לרבות אח"כ בהולין: ומשני תמן הי' בו רוב את מרבה עליו והוא כשר פי' דתכן גבי מקוה אין מי פירות נקראין איסור כלל דאם היו בו רוב מי מקוה מותר להרבות בתוכו אפי' לכתחילה במי פירות א"כ א"צ רק שיהי' הרוב במי מקוה וא"כ אפי' כי נתרבה מי פירות מותר ליתן אח"כ מי מקוה לתוכן כדי שיהי' מי מקוה רוב ואינו נקרא מבטל איסור לכתחילה: ברם הכא על כל סאה וסאה צריכה מאה סאה. פי' והכא הוי אפי' איסור חמור דאפי' נפל לתוכו סאה אחת צריך מאה סאה לבטלה. ואם הטיל לתוכו במזיד כולו אסור וא"כ משו"ה כי רבתה התרומה על החולין אסור לרבות חולין דהוי מבטל איסור לכתחילה: (דף ל' ע"א) ה"ג סאה תרומה טמאה שנפלה למאה טהורות: ה"ג ולא סופה למכור לכהן הורין והוא נותן לו דמי ענים. פי' שהוא אומר לו היזקתי מה שלא נפל לפחות ממאה כי הך. אם הי' נופל לפחות ממאה אם הי' רוצה למכור לא הי' נותן לך רק חלי דמי ענים: (דף ל' ע"ב) הלכה ג לא סוף דבר שפיחתה התרומה. פי' שאין אני יודע אם פיחתה התרומה אם לאו ואני אומר בשם שפחתה ההולין כך פחתה התרומה. דהיינו מחמת פחת אחר אלא אפי' יודע בודאי שפחתה החולין ותרומה בעינה כגון שהיו החטין של חולין רעות ואין עושין קמח הרבה והחטין של תרומה יפות ועושות קמח הרבה מותר דתני אין מינופות של תרומה כו' וא"כ בודאי פחתה התרומה ולא החולין: ה"ג להעלות את התרומה סאה תרומה כו': תני אף טוחן הוא בתחלה ומתיר. פי' ואין בו משום מבטל איסור לכתחילה: מתני' דר' יוסי. דר' יוסי אמר אף מתבוין וילקוט ויעלה בא' ומאתים. פי' גבי נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנאבדו בהחרות שאינו יכול לבטל במהובר ולכשיתלוש בטלין קאמר ר' יוסי שמותר ללקוט לכתחילה כדי שתתבטל בידים. ואינו נקרא מבטל איסור לכתחילה. וה"ה הכא גבי טחינה: א"ר זעירא שכן כו'. פי' והכא אפי' רבנן מודו שמותר לטחון לכתחילה כדי שתתבטל: מה נפק מ יניהון. פי' מאי נ"מ אם תיקו כר' יוסי או דאף רבנן מודו הכא: ע"ד דר' יוסי. פי' אם תיקו כר' יוסי מתני' א"כ אף בכלאי הכרם טוחן ומתיר. פי' אם נתערב הטין של כלאי הכרם בחטין של חולין נ"כ מותר לטחון אף שאין דרך בני אדם לטהון כלאי הכרם בתוך נתיכן נמי מותר וא"כ מתני' דקתני גבי תרומה לאו דוקא דהא לר' יוסי מותר אף ללקוט אף שאין דרך ללקוט: ע"ד דרבנן. פי' ואם תיקו מתני' כרבנן והכא מותר: משום שדרך בני אדם כו'. פי' אף דלא נתיר להו גם הכהן יטחון נבית וא"ר בכלאי הכרם דליכא למימר הכי דאי לא נתיר להו מי יטחון דהא לכ"ע יסי' אסור א"' למתני' אינו טוחן ומתיר אלא דוקא בתרומה: הדרן עלך סאה תרומה

האיכל תרומה שוגג פרק ששי

(דף לא ע"א) **הלכה א** ה"ג הזיד בלאו ושגג בקרבן והתרו בו לוקה ומביא קרבן ויאמר אף הכא מזיד בתרומה ושגג בחומש והתרו בו ילקה ויביא חומש כו': ה"ג הזיד בספיקו ושגג בודאי א"ר יוסי כו' הדא אמרת: ה"ג אכל הצי זית מותר והכא פטור עד שיאכל שני זיתים חסר כל שהוא: מודי ר"ל באיסורי הנאה. פי' כמו יין נסך דאפי' פחות מכשיעור אסור דגם מפחות מכשיעור הוא נהנה מעט: מודה ר"ל ביום הכפורים פי' אפי' אינו אסור בהנאה מודה ר"ל דאף פחות מכשיעור אסור דלא כתיב ביה אכילה אלא ענוי ובפחות מכשיעור נמי מיתב דעתו כ"ש מודה ריש לקיש בעתיד להשלים. פי' אם רוצה לאכול כשיעור מתחיל האיסור מתחלה אף בפחות מכשיעור ולהכי אף לר"ל חייב כשאכל כזית מאיסור והא דאר"ל אוכל פחות מכשיעור מותר היינו כשאינו עתיד להשלים וגם אינו איסורי הנאה וגם אינו בי"ה: ה"ג המגמע (תומשו) [חומץ] של תרומה משלם את הקרן כו': (ע"ב) ר' אומר אומר אני שמשלם קרן וחומש. פי' דרבי לטעמי' דסבר במס' יומא שהחומץ משיב את הנפש: אחר טיבולו. נ"ל לפני טיבולו. ה"ג מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה ולא כלום תני בשם ר' יוסי כו': האיך עבידא מיותר: ה"ג תני נידולי תרומה אין משלמין כו': וחייבין בחלה ואין הידים וטבול יום פוסלין בו כדרך שאין פוסלין בחולין ואף ר"ש ור' יוסי מודו בה. פי' אף דפליגי בטבול יום ואמרו דטבול יום פוסל מדומע: ה"ג הפריש ואחר כך מחל בפלונתא כו': ה"ג מתנתו מקדשתו מלאכול כתרומה ולחייב עליו חומש ואין הפרשתו מקדשתו דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון וכו': (דף ל"ב ע"א) ה"ג מחל ואח"כ אכל פלונתא דר' יוחנן ור"ל דאיתפלגון אכל תרומה של אבי אמו כהן כו': ה"ג וישלם לכהן ר' יסא כו': ה"ג וליה אתון אמרין מהו מהו כדין כו': (ע"ב) ה"ג כהדא מתני' הפרים פדיון כו': ה"ג אין חייבין באחריותו כפדיון מעשר שני כו': וכה דמי לה לפטרי חמורות. פי' דפטרי חמורות שהיו לה קודם שנתגרשה ולא נפדו עדיין עד שנתגרשה דהרי הן שלה אף שאינן מסוימין וה"ה הכא דתני ישראל שנפלו לו עשרה פטרי חמורות מבית אבי אמו כהן מפרים פדיונו והן שלו אלמא אע"נ שלא נפדו עדיין ביד כהן כיון שראוי לפדות נעשה כאילו כבר פדה ונפל לו הפדיון וה"ה כשהיו לה פטרי והמורות ואחר כך נתגרשה דמפרים והן שלה:

(דף ל"ג ע"א) **הלכה ב** הא ר' מאיר אמר משלמין. ורבנן אמרי משלמין. מה ביניהון. פירש דאיזו סברא פליגי אבל נפקא מינה ודאי דיש נפקא מינה גדולה בין אי משלמין לכהן או לפועלים ? דלכהן אינו יכול למחול וגם צריך לשלם חולין מתוקנים. אבל אי משלם לפועל א"צ לשלם חולין מתוקנים. וגם יכול למחול אלא דבעי באיזו סברא פליגי ? ומפרש ר' יוחנן עיקר סעודה ביניהן. פי' דכשבעל [הבית] מחייב א"ע לזון את הפועל אם הוא צריך לתקן לו את הסעודה או א"צ אלא ליתן לו מעות והוא בעצמו יתקן לו ור"ל מפרש דבעיקר סעודה לא פליגי אלא דכ"ע סברי דעיקר סעודה לפועלין ובהא פליגי: ר"מ אומר טפילה לבעה"ב. פי' הא"נ דעיקר סעודה לפועלין ואינו חייב הבעה"ב ליתן לפועלין אלא מעות מ"מ כיון שנתן להם לאכול צריך הבעה"ב לשפל לפגות את הכהן ואינו יכול לומר (לגני) [לפועלין] הרי אני איני מחויב ליתן לכם אלא מעות ומה שנתתי לכם לאכול אינו שלי והוי כאלו לא נתתי לכם. א"כ אני נותן לכם מעות ואתם מחוייבים לפנות את הכהן. דכיון דכבר נתן להם נעשה כאילו כבר נתן להם במתנה ומחוייבין כן לספל עצמן כדי להעמיד המתנה בידם אף שלא היו שלו. ורבנן סברי דאינו מחויב לספל עצמו כיון שאינו מחוייב לתקן להם הסעודה ומה שנתן להם לא הי' שלו והוי כאילו לא נתן כלל ויש להם חוב עליו המעות שהוא חייב ליתן להם בגרכי הסעודה: ה"ג אילו כר"ל איתאמרת כר"מ איתאמרת ואי כר' יוחנן איתאמרת דאמר עיקר סעודה ביניהן כמאן איתאמרת כו': שבח סעודה ביניהן פי' לעולם עיקר סעודה לפועלין וגם טפילה לפועלין דהיינו שהפועלין מחוייבים לפנות את הכהן והא דקתני במתני' הוא משלם את הקרן היינו שא"צ הבעה"ב לשלם להם אלא דמי הקרן שאכלו אף שפסק עמהם להאכילן סעודה משובחת יותר כיון שכבר אכלו ורבנן סברי דצריך לשלם להם דמי סעודתן שפסק להם: ה"ג והאכילן כרשיני תרומה כו': (ע"ב) ה"ג א"ר ינאי יש בה כזית (כו'). ואין בו שוה פרוטה משלם לשבט יש בה שוה פרוטה ואין בו כזית משלם להקדש יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה: שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש א"ר זעירא כו' ה"נ ולקט ושכחה ופאה אין בהם זיקת תרומה ומעשרות א"ל בקמת שכחה בקמת פאה אני קיימין: (דף ל"ד ע"א) א"ל ר' יוחנן והא תנינן לקט אית לך מימר לקט בקמה לית הדא פשיטא שאילתא דחילפי. דחילפי שאל לקט בנשירה מהו שיתקדש: וא"ל על כלהון מיותר:

(שם) **הלכה ג** ה"ג תבא עליו ברכה לר"ע אכל ענבים משלם יין: (ע"ב) ה"ג אב דבר שהוא פירות היתר דלא כן מה אנו אומרין לא נמצא לוקח כו':

האוכל תרומה מזיד פרק שביעי

(דף ל"ד ע"ב) **הלכה א** ה"ג סבר ר' יוחנן מימר במקים מכות ותשלומין לוקה ואינו משלם וילקה וישלם כדי רשעתו וכו': ה"ג במחייבי רשעות הכתוב מדבר וכתיב והפילו השופט כו': ה"ג מוקי ר"ל כר"מ כו': (דף ל"ה ע"א) ה"ג ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן הזיד בלאו ושגג בקרבן והתרו בו לוקה ומביא קרבן והכא ילקה

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף כ"ח ע"ב) **ה"ב** בש"ר יוחנן כו' כל עיקר א"ר לעזר והוא שנפלה כו' ע"ד דרבנן חולין שלמעלן כו' (דף כ"ט ע"א) סבר ר"א מיכר חולין שלמעלן נעשו חרשין והיא שרבו חולין על התרומה שהיבטל ברוב ברם רבו תרומה על החולין מודי רבנן לר"א א"ר יוסי בן חנינא כו':

(דף כ"ט ע"ב) רבת התרומה נעשה כמרבה מזיד. נ"ב רבת התרומה רבה במזיד. כן שייך לגרוס יותר:

(דף ל' ע"ב) **ה"ג** ותרומה בעינה טוחן ומתיר. נסגר היבות טוחן ומתיר נראה כמתכוון למוחקם: טינופת כו' את התרומה כאה תרומה כו':

פ"ו (דף ל"א ע"א) **ה"א** בש"ר יוחנן שוגג בלאו מזיד בקרבן. כל"ל: בשגגה מזיד בספיקו שוגג בוודאו (כו') א"ר יוסי השב מידיעתו כל"ל. פי' כיון שזה אלו ידע בודאי הוא הי' שב חייב בקרבן: בהעלם אחד פטור והכא ד"ה אינו חייב עד שיאכל ב' זיתים פחות כ"ש מודי רשב"ל כו'. כל"ל: חומץ של תרומה לוקה תני המגמע חומץ של תרומה משלם את הקרן כו': (ע"ב) תמן תנינן אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג ת"ת מזיד לא עשה ולא כלום תני בש"ר יוסי כו' בסתמא דהבא ר' זעירא כו'. והיבות סאיך עבידא נמחק. גם פי' המפרש ע"ז נמחק: ה"ה כתרומה לכל דבר כו'. והדמין שלהן תני גדולי תרומה אין משלמין כו' קרן וחומש וחייבין בחלה ואין הידים וטבול יום פוסלין בהן כדרך שאין פוסלין בחולין כו': מתנתו מקדשתו להייב עליו חומש ואין הפרשתו מקדשתו דברי רבי ראבש"א אף הפרשתו כו'. קרן וחומש מחל ואחר כך כו'. ול"נ האי מלוכל בתרומה הכתוב בספרים וכן בת"כ ליתי':

(דף ל"ב ע"א) דאתפלגון אכל תרומה כשל אבי [אמו] כהן כו': יקרן יישלם חומש אחד לכהן ר' יסא כו'. כל"ל: (ע"ב) אוף רבי מודה כהדא מתני' כו'. כל"ל: אכל תרומת חבר. הוא ענין בפני עצמו וברייתא מתחלה בפ"ע. והוא כמו ת"ר שבבבלי: בלא כן אינו צריך זכייה. פי' הא לא [זכה] ע"ה עדיין פיהיה יוצא בנהינתה לבעלים וא"כ אף שנותן לחבר אינו קדם דהא לאו בעל התרומה הוא ומשני דע"ה זוכה ע"י אחר אבל בעצמו אינו נוגע בה: לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה. קאי אדהכן בת ישראל כו' לעצמה: אלו הי' לה כמה מעשרות אינן שלה. פי' אלו הי' לה כמה תרומות בעין משל בעלה כהן בודאי שלה היא אף שנתגרשה:

(דף ל"ג ע"א) **ה"ב** אלו כרשב"ל איתאמרת ניחא כר"מ אתאמרת ואין כר"י כו' ואת אמרת הכי ר' אבהו בשר"י כו' להאכילן כרשיני תרומה כו': (ע"ב) א"ר ינאי יש בו כזית (כו') ואין בו ש"פ משלם לשבט יש בו ש"פ ואין בו כזית משלם להקדש כו' שמעון בר ווא בש"ר יוחנן משלם להקדש א"ר זעירא גזה"כ כו'. והסאר יתיר: אלא (בנשירת פאה) בקמת פיאה כו':

(דף ל"ד ע"א) דחלפיי שאל לקט בנשירה מהו שיקדש כו'. כל"ל: ר' יוחנן א"ל על כולהון. ל"נ הדמו"ר: ה"ג המרים תבא לו ברכה לדברי ר"ע אכל ענבים כו'. (ע"ב) פירות היתר משלמין דלא כן מה אנן אמרינן לא נמצא לוקח כו'. כל"ל:

פ"ז (דף ל"ה ע"א **ה"א** מכות ותשלומין לוקה ואינו משלם וילקה כו'. סבר רשב"ל מתני' כר"מ דר"מ כו'. בשר"ש בן לקיש במזיד

ילקה וישלם כו': ה"ג בין שוגג למזיד לחיוב ממון אף מכה אדם כו': ה"ג וישלם ולא ילקה מן עדים זוממין כו': (ע"ב) ה"ג והתני מודים חכמים לר"מ בחוסם פרתו של חבירו שהוא לוקה ומשלם ששה קבין לפרה וארבע לחמור שכן החוסם פרתו לוקה מעתה אף באוכל תרומת חבירו יהא לוקה ומשלם שכן האוכל תרומתו לוקה ומעתה אף באוכל חלבו של חבירו יהא לוקה ומשלם שכן האוכל חלבו לוקה ואף בחייבי מיתות כן אם גנב תרומת הקדש של חבירו יהא לוקה ומשלם שכן אם אכל תרומת הקדש עצמו לוקה ומעתה אף הבא על אחותו כן לוקה (דף ל"ו ע"א) ומשלם שכן הבא על אחותו קטנה הי' לוקה חוץ ל' מנא כו': ה"ג הזיד בתרומה ושגג בחמץ הזיד בתרומה ושגג בנזיר הזיד בתרומה ושגג ביוה"כ אין נפתרנה בשני דברים כו': (ע"ב) ה"ג לווין וכריתות מה אמר בה אלין הניין א"ר יונה ולמה לא שמע לה מן הדא וכו': מה כרת האמור אצל שבת אין מכות אצל מיתה אף כרת האמור ביוה"כ אין מכות אצל כרת. א"ר יוסי לרבנן צריכה א"ר מנא קומי ר' יוסי מה צריכא לי' כר"ל ברם כר' יוחנן כו' כ"ש מכות אצל כרת דאיתפלגון הפותח אותו ואת בנו לשם ע"ז כו' שאלו התרו בו משום ע"ז הי' נסקל. א"ל אף כדר' יוחנן צריכה תמן שני דברים ברם הכא דבר אחד כו': ה"ג מה בין אלין רבנן לאילן תניין א"ר יודן רשב"ל מוקי לה כר"מ דאמר לוקה ומשלם ללאוין ולא לכריתות א"ר חנניה המגית גדישו של חבירו בי"ט ביניהון א"ר מתנה בבא על הממזרות ביניהון אלין תניין סברין כו' מעתה אלו נערות דלא כר' נחוניא א"ל אפי' כרבנן לא אתייא דתני ואשת אחיו לאו אשת איש היא תפתר שאירס אחיו אשה ומת והיו לו בנים ובא אחיו והכנסה כו': (דף ל"ז ע"א) ה"ג כי תחל לזנות את אביה היא מחללת את שהיא ראויה לחזור לבית אביה יצא זו שאינה ראויה לחזור לבית אביה: ה"ג ולא שחוללה מחמת בנה כו': והא תנינן ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר. פי' גבי נודע שהוא בן גרושה וחלוצה ר' יהושע פוטר דאפי' בתחלה הוי חלל אלא שבטעות אוכל וכאן מחייבי עכ"פ בקרן: ומשני הווין בעין כיסר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר"י מודי. והכא כי מחייבי ר"מ וחכמים בקרן אנן קיימין והשתא לפ"ז נסתרה הקושיא אליבא דר"מ שאמר גבי זנתה משלם קרן וחומש אפי' הי' בתחלה כהונת קודם שזנתה ור"י פוטר מחומש אפי' בבן גרושה וחלוצה שלא היה כהן מעולם אלא בטעות סבר שהוא בוהן: וע"ז משני מה פליגין לשעבר. כלומר כי פטר ר' יהושע מחומש היינו על האכילה שאכל קודם שנודע בפי' סבר שהוא כהן אבל בת כהן שזינתה שאכלה אחר שזינתה הוי כלהבא ויכול לומר שאף ר"י מודה שחייב לשלם אף החומש: ה"ג הדא אמרת ראובן שגזל משמעין והאכיל ללוי כו': יצא ידי גזלו. פי' שיכול לצאת ידי גזילו דהיינו שיכול הנגזל להוציא אף מן השני: א"ל אף ר' (ע"ב) חייא רבא מודי בה מכיון כו'. פי' כאן נחסר איזה מ"ד שר' חייא רבא לא פליג כלל על ר' ינאי ואף הוא סבר שיכול להוציא אף מן השני ופליג על ר"א דאמר בשם ר' חייא שאין מוציאין מן השני: (שם) הלכה ג ה"ג מהלפא שיטתי' דרשב"ל תמן הוא אומר א"צ רוב פי' גבי מקוה שנפלה לתוכה משקין והכא את אמרת הכין. [תמן] בשם גרמני' והכא בשם בר קפרא מחלפה שיטתי' דר"י תמן הוא אומר עד רובו והכא את אמרת הכין. פי' שא"צ רוב: תמן אין במה לתלות. שניא הוא הכא שיש במה לתלות: (דף ל"ח ע"א) ה"ג והחולין יאכלו נקודים שתי קופות אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טהורין ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפלה שתיהן אסורות למה שספק טמא טמא והספק מיותר: ה"ג א"ר יוחנן דברי חכמים מדומע פטור מן החלה ספק מדומע כו': א"ר יוחנן דברי חכמים מדומע פטור מן החלה. פי' בא לתרץ דלא תקשי הא ר"מ דמחייב בחלה הכא סבר דגם מדומע ודאי חייב בחלה ור' יוסי שפוטר סובר שמדומע פטורה מן החלה ומ"ש דבכל דוכתא קתני סתם מדומע פטורה מן החלה כר' יוסי ולא תני פלוגתא דר"מ והכי תני ספי פלוגתא דר"מ מבכ"מ וע"ז משני ר' יוחנן דיש עוד דיעה אחרת דהיינו דברי חכמים דס"ל במדומע שפטורה מן החלה כר' יוסי ולהכי בכ"מ תני סתם שמדומע פטורה מן החלה אבל במדומע הנאכל משום דמע כי הכא סברי חכמים כר"מ שחייבת בחלה להכי תנא הכא פלוגתא דר"מ משום דהכא אף רבנן סברי כר"מ:

האשה שהיתה אוכלת פרק שמיני

(דף ל"ח ע"ב) הלכה א ניחא מת בעלך גרשך. פי' נגרושה היכא משכחת שיהיה בלא ידיעתה רבנן אמרי כו': (דף ל"ט ע"ב) ה"ג שאמרה לו התקבל לי גטי במקום פלוני וכי' דרכו כו': ולא ר' אלעזר בר"א. פי' דסבר כי אמרה התקבל לי גטי במקום פלוני שמותר לשליח לקבל במקום אחר ותנינן ר"א אוסר מיד: הכי גרסינן שאם אמרה אל תקבל לי גטי אלא במקום פלוני שהיא אוכלת בתרומה: ה"ג מכיון שאמרה לו אל תקבל לי גיטי אלא במקום פלוני כמו שאמרה כו': (דף מ' ע"א) שהוראת ב"ד. פי' יחיד שעשה בהוראת ב"ד שפטור: (ע"ב) ה"ג שהוא מותר ונמצא אסור שהוא פטור: (דף מ"א ע"א) ה"ג מקטיר מולק ואח"כ מזה כו' ה"ג הי' אחד נגלה לעדי מקלט ונודע על כה"ג שהוא בן גרושה או בן חלוצה מה את עביד לי' כמי שהוא מת כו': ה"ג הדא אמרת ספק בעל מום עבודתו פסולה דאת מדמי לה לבעל מום שעבודתו פסולה ומקום לאו ספק הוא כו': (ע"ב) ה"ג ואם הי' מבין שיניו מוצצו ואוכלו ואינו חושש כו': ה"ג מותר באכילה יונה אסורה באכילה מ"ט כו': ה"ג שנפשו של אדם קתה ממנו כו': (שם) הלכה ב ה"ג בשם ר' יורנן או ר' טרפון כר"א ר' טרפון עושה קציעות האוכל כו': ה"ג בשם ר' יוחנן או ר' טרפון כר"א או ר' טרפון עושה אכילה אחת שיש בה שתים כו':

(דף מ"ב ע"א) הלכה ג יין שנתגלה ישפוך אפי' של תרומה. מיותר: לדעתיה הוי עובדא. פי' שהוא הי' יודע שהם נקרו: מנטרא להון הוי. פי' שהיו שמורים בידו וידע שלא הי' מנוקר אלא הם נקרוס: (ע"ב) חד לתלתא.

פי' שיהיה שלים מאן פלפלין שהיא מר ביותר: ה"ג ואתין שאלין לרבי יין מטושל כו': ה"ג ניעור הוי: ה"ג כי נאפו ודש בידיהם. ר' זעירא הוה יתיב אייכל הוי דמיך ויהיב ידיו על תומניתיה ואמר לון אדלקון בוצינא ואדלקון ואשכחון שפופיתא שהוא דומה לשערה כרוך עליה א"ל רשיעא לא הוינא זהיר בך ר' ירמי' שאל לר' זעירא) מהדא שמועתא וא"ל מתכנס הוי מעשה בשבת אחד וכו': ה"ג שתה יין בעי"כ כו' דגרייתא חששין דלא למיתן כו': (דף מ"ג ע"א) ה"ג פקוקה מלמטה אע"פ שהיא פתוחה מלמעלה כו': ה"ג אבל אם טרף אסור מכוסה ואינו פקוק כו': ה"ג אם היה פקקו [אמן] הוגין*). פי' חזק מותר וכו': ה"ג ראש הכרכה [הכרכר] לגין בתיקו אסור בדקו ואח"כ הניחו מותר לגין שהניחן בשידה תיבה ומגדל אסור בדקן ואח"כ הניחן מותר וכו': (ע"ב) ה"ג דההוא אסור א"ר בא מאן דעבד טבאות פקוק לה ומכסה לה א"ר ירמיה כו': (דף מ"ד ע"א) ה"ג עד כדי שתדיח הכרתין כו': ה"ג א"ר יעקב בר אחא כדי שתדיח החביות כו: מאן תנא ניקורין ר"ג כו'. פי' הא דתני במתני' דחיישינן לניקור היינו אליבא דר"ג דהוא אמר שהנחש מקיא אבל לרבנן אין [להוש] לארס הנחש: מה אכפלון מצותא לגבי ניקורין. פי' מה אתון מדמין מה שמכשירין רבנן לענין מי הטאת לגבי ניקורין שהוא משום סכנה: ולא כן תני כו' אני אומר שמת במקום הנקב אכלו ולענין טרפה אמר רבי בא בשם רבנן כו' חזקת בני מעיים כושר והכא את אמרת הכין פי' שאני חושש שמא במקום הנקב אכלו הלא חומר הוא בסכנות נפשות. פי' וא"כ אפי' רבנן מודו לענין סכנת נפשות דחיישינן לנחש שהוא מקיא: ומשני אלא ירדו בניקורין כר' גמליאל. פי' שבניקורין גם רבנן מודו לר"ג שאסור: ה"ג דג ניקור חי אסור מת נוטל ממקום הניקור מלית ע"י מליח (מתלחלח) [מתלחלח] פי' וכולם אסור: עביד תום. פי' שום: (דף מד ע"ב) הלכה ד מדברי שלשתן תלוי' אסור לשורפה. פי' בין לר' אליעזר דאמר יניחנה במקום המוצנע שצריכה שמירה ובין רבנן נמי יאל דאמר אל יחדש בה דבר ודאי תלויה אסור לשורפה אלא אפי' לר' יהושע דאמר יניחנה במקום התורפה דאינו מוזהר על שמירתה מודי דאסור לשורפה דאל"כ הו"ל למימר דמותר אפי' לשרוף אותה והוא אינו (מותר) [מתיר] אלא לגרום טומאה ואפי' לטמא אותה בידים אינו (מותר) [מתיר]: (דף מה ע"א) חבית הראשונה כר' יוסי. פי' דתני משום ר' יהושע שאינו מותר אלא לגרום טומאה אבל לטמאות בידים אסור אתיא כר' יוסי דאמר אליבא דר' יהושע אבל (אינו) האיך (כשרים [נשרף] (אפי') תלויה עם הטמאה אלמא דסבר דאין לטמאות בידים אפי' הולכות לאיבוד: והשניה כר' מאיר. פי' דאמר מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח והיינו מדברי ר' יהושע אלמא דסבר כיון דהולכות לאיבוד מותר להוסיף טומאה אפי' בידים: חבריא אמרין כו' כר' יוסי ולית ר"מ מודה בה. פי' מה דאמרו חבריא חבית הראשונה כר' יוסי והשנייה כר"מ היא בדוקא ואין אחד מודה לחבירו: חמין מה אתון אמרין הבית ראשונה כר' יוסי הא כר"מ שורפין. פי' מדמוקי חבית הראשונה כר' יוסי אבל לר"מ כיון שאין לאוכלו משום התלויה מותר להוסיף טומאה עליו בידים וה"ה ששורפין: וכר"ש. פי' דר"ש נמי סבר ששורפין וירבו ר"ש ור"מ [דס"ל] ששורפין על רבי יוסי וישרפו: ואנא חמי רבנן אתי עובדא קומיהון ואמרין אזיל תלי והן אשכחן דאמר ר"ש שורפין דתנינן אר"ש לא נחלקו ר"א ור"י על הטהורה ועל הטמאה שאין שורפין על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר"א אומר תשרף זו לעצמה וזו לעצמה ורי"א שתיהן כא' והא דמביא מודה ר"א וכו' דקתני במתני' היינו משום דבגמרא מוקי דאליבא דר"ש קאמר ר' יוסי הכי אפי' לר"ש דמיקל אין לשרוף אלא תלויה עם טמאה וס"ל להגמרא דכי היכא דמותר להוסיף טומאה משום דהולך לאיבוד ה"ה דמותר לשורפו: ועוד מן הדא. פי' דמכאן נמי שמעינן דסבר ר' מאיר שאין שורפין תרומה תלויה בשאר ימות השנה דאין תימרון ששורפין א"כ לית לי' לר"מ דין תלויה אלא אוכלין או שורפין: הא תני התרומה תלויה וטהורה שורפין אותה בע"ש עם חשיכה דר"מ וחכמים אומרים בזמנה וישרפו אותה בשחרית כצ"ל. פי' כיון דאפי' בשאר ימות השנה למה נתן זמן עם חשיכה הלא מותר לשרוף אפי' בשחרית: (ע"ב) אמר ר' מנא: ה"ג אתון אמרין חבית השניה כר"מ ולית ר' יוסי מודה בה. פי' משמע דס"ל דאין סברא לחלק משום הפסד חולין אלא דסבר ר' יהושע כיון דבלא"ה הולכת לאיבוד מותר לטמאות בידים אפי' בלא הפסד ומשו"ה ליכא לאוקמי כר' יוסי דהוא אמר שאסור לשרוף אפי' בע"פ טהורה עם הטמאה והתנינן בד"א שאין בה כדי להעלות פירות או מתי' ר' יהושע לטמאות אבל בבור שיש בה כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות ואין כר"מ היא יש בו כדי להעלות היא אין בו כדי להעלות. פי' אין חילוק כיון דבחריותה הולכת לאיבוד ואפי' יש בה כדי להעלות התרומה הולכת לאיבוד: ועוד מן הדא. פי' מן הדא נמי שמעינן דגם רבי יוסי מודה דלר' יהושע מותר לטמאות כשאין בה כדי להעלות משום הפסד אלא דהוא מודה על הקדמיתא. פי' מדקאמר הינה היא המדה פי' שאין אתה יכול ללמוד ממנו שיש לחלק ביניהם. משמע עכ"פ הדין אמת דר' יהושע אומר שמותר לטמאות כדי שלא יפסיד החולין: מאי כדון כו'. פי' כיון דר' יוסי נמי מודה דר' יהושע סבר שמותר לטמאות אמאי קאמר הינה היא המדה: ומשני תמן התורה כו'. הכא מאי אית לך מימר שהוא מפסיד ממון מה שהוא צריך עלים כו'. וא"כ איכא למימר דבין בראשונה ובין בשניה בין ר"מ בין ר' יוסי מודה בה אלא דפליגי התם אם הוא סבר משום הפסד מרובה [חששו] אבל להפסד מועט לא חששו או גם להפסד מועט נמי חששו תפתר כמ"ד מדברי ר"ע כו'. פי' לעולם לר' יוסי דסבר שאין שורפין תלויה עם הטמאה אפי' היא הולכת לאיבוד אין חילוק בין איכא הפסד לליכא הפסד והא דקאמר התם הינה היא המידה משמע הא הדין אמת היינו אחר שהשיב לו ר' מאיר שהוא יליף מדברי ר' עקיבא או מדברי רבי חייא אבל בתחילה כשסבר שהוא לומד מדברי ר' אלעזר ור"י היה חולק על הדין ואמר דלא סבר ר' יהושע כן: א"ל אי נאמר דלא כר' יוסי ונאמר דלא כר"מ לפי שמנינו כו'. פי' אם אין אתה מחלק משום הפסד חולין אלא דאת מדמי לה לפסח

*) [עי' ערוך ערך אגא]

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

במזיד בלאו בשוגג בקרבן כו'. שתי רשעות וילקה ולא ישלם מן עדים זוממים כו'. (ע"ב) סבר רשב"ל מתני' כר"מ כו'.

(דף ל"ז ע"א) ה"ב כי תחל לזנות בית אביה את שראוי' לחזור כו'. כצ"ל. יצאת זו שאינה ראויה לחזור לבית אביה כו'. ולא שחלולה מחמת בנה א"ר חנינא כו'. (ע"ב) ה"ג דר"ש בן לקיש תמן הוא אומר א"צ רוב כו'. דר' יוחנן תמן הוא אומר צריכה רוב כו'.

(דף ל"ח ע"א) והחולין יאכל נקודים למה שספק טמא טמא וספק מדומע מותר. כצ"ל. ואח"ז גרסי' הי' סאה תרומה טהורה וסאה חולין טהורים ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחד מהן שתיהן אסורין מה נפשך [כו'] נפלה אסור א"ר יוחנן כו'. וה"פ למה יאכלו החולין נקודים הא לא חיישינן שמא נפלה התרומה הטמאה לתוך החולין דהא אמרינן שאני אומר לתוך התרומה נפלה. ועוד א"כ עדיין אסור לאכול החולין עבור התרומה הגם שאומר החולין מלטמא. וע"ז אמר למה שספק טמא טמא. ר"ל הטומאה אינו בטל ברוב ע"כ חיישינן דלמא נפלה בתוך החולין ולא הלכן לענין איסור טומאה דנפל בתוך תרומה כיון דאילו נפלה לתוך חולין איסורהחמיר ולא מהני ביטול ברוב ואילו נפלה לתוך חולין לא היה החשש מדין תורה כ"א לאיסור טומאה אבל לאיסור תרומה לא הייתו חוששין. ע"כ הגם דמדרבנן לא בטל גם איסור תרומה מ"מ קיל הוא ותלינן שנפל לתוך תרומה:

פ"ח (דף ל"ט ע"ב) ה"א שאמרו לה פלוני. ותיבת הבא נטי ממקום נמחק וכן להלן בכל הענין. לחמשה ימים ולא מתני' ר"א תנינן ר"א אוסר כו':

(דף מ"א ע"א) בש"ר יצחק שאל הי' רוצח שהרג בשגגה וגלה ונודע שהכה"ג בן גרושה כו': (ע"ב) בעבד ואשה אבל בכהן אף ר"א מודה. כצ"ל: חזיר מותר באכילה יונה אסור באכילה. כצ"ל. ואינו שם אמורא אלא יונה ממש [שם עוף] [וכ"ה הגי' בתשובות מהר"מ מרוטענבורג ורבינו ירוחם. ד"ל]: ה"ב ר"ח בש"ר יוחנן ר' טרפון כר"א או ר"ט עושה קציעות האוכל כו' ר' אילא כו' או ר"ט כר"א או ר"ט עושה אכילה כו':

(דף מ"ב ע"א) ה"ג ר"ש בר בא בש"ר חנינא תבשיל כו' יין שנתגלה [אסור] לשהותו כו' והחמיץ מאליו מותר תאנים כו': והוי ר' חייא רובא אכל כו' אסור ידע מההוא עובדא כו': ר"ש בן לקיש מבושל אין בו כו': (ע"ב) צריכא לר' יוחנן לא כ"ש יין מבושל כו': הדא אמרה ישן מותר בור הוי. כצ"ל: את ישראל ארפונן כו'. כצ"ל. שהיה מלגלג בגילוי כו':

(דף מ"ה ע"א) ה"ד וישרופו ואנא חמי רבנן אתא כו'. (ע"ב) חבית הראשונה כר"מ ולית ר"י מודה. כצ"ל. בד"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות. כצ"ל. נאמר דלא כר' יוסי ונאמר דלא כר"ם לפי. כצ"ל. ואמרית ליה אפי' הלויה ד"ת כו'. תני תרומה תלויה וטהורה שורפין כו':

(דף מ"ו ע"א) ר"מ מודה לר"ש ור"ש לא מודה לר' יהושע כו': יקוז ובלבד שלא יעשו בו מום כו' וחכ"א כל מום לא יהיה בו אפילו כולו מומין. כצ"ל. (ע"ב) ואחד הוכו טהור ואחוריו טהורים כו'.

ר"י

לפסח א"כ מתני' לאו דוקא ובין כר"מ ובין כר' יוסי אתיא ולר' יוסי הא דקתני במתניתין שמותר לטמאות בידים היינו משום הפסד חולין ולר"מ הא דקתני ברישא דוקא לגרוס טומאה ה"ה דבידים נמי מותר לטמא אלא משום דר"ה קאמר דיניחנה במקום המוצנע קאמר ר' יהושע שמותר להניחו במקום התורפה: ה"ג אמרית לי' כגון שהיא תלויה ד"ת. פי' שאין עליה שום טומאה ודאית אפי' מדרבנן: א"ל אין א"ל אנא פתר ליה במדור של גוים פי' שהיא טמאה ודאי מדרבנן. והא דקרי לה טהורה היינו משום שמדאורייתא היא טהורה: מה אית לך. פי' האיך שורפין עליה את התרומה כיון שמדרבנן היא: ומשני דהני וכו'. פי' ור"מ סבר כר"י בר' יהודה והא דקאמר ר"מ שורפין את התלויה היינו מה שדרבנן היא תלויה קאמר ר"מ ששורפין אותה: ה"ג בשם ר' ירמי' וכי ר"מ שורף תלויה בכל ימות השנה והתני שורפין תלויות וטהורות ע"ש כו': ה"ג תדע לך שהוא כן דהתני נמי טמאות. פי' ששורפין ע"ש עם השיכה ולא תני טהרית: ולא כיינת תצל. פי' הא ודאי טמאה מותר לשרוף אפי' בשחרית אלא ודאי שנתעגל איירי: ר' יהושע ור"ש שניהן אמרו דבר אחד. פי' רבי יהושע דתרומות דאמר שמותר לטמא ביד ור"ש דבכורות שאמר יקיז אע"פ שעושה בו מום: (דף מ"ו ע"א) לא דין מודה להדין כו' פי' ר' יהושע מ"י סבר נגי בכורות שאין מקיזין והכא משום הפסד חולין ור"ש מ"י סבר הכא שאין מטמאין אותו בידים. והתם משום שאיזת דם נמי מום הוא ובבעל מום מותר לעשות מום: ה"ג מסתברא ר' יהושע מודה לר"ש ור"ש לא מודה לר' יהושע: ה"ג עד דתימר ר' יהושע מודי לר"ש כו': ה"ג תמן טהורה היא ד"ת אתה הוא בגזרת עליה לשרפה ברם הכא אחיזת דם לר"ש תורה: ומקשי ולא גפסלה בהיסח הדעת ולא כן אמר ר' יוחנן היסח הדעת ד"ת א"ל שהוא משמרה שלא תגע בטומאות אחרות כו': ה"ג אתון אמרין יודי ר"ש לר' יהושע אפי' ר' יהושע לית היא ר' יהושע. פי' דתני אבל אנו האיך נשרוף אפי' תלויה עם הטמאה א"ל תנאין איגון תמן ר' יוסי בשם ר' יהושע גרס הכא ר"ש בשם ר' יהושע. ה"ג וחכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואי עשה בו מום כו': ה"ג אתיא דר' יהודה כר"ג כו': ה"ג ותניא אחריתא פרש"א יקיז אע"פ שהוא מתכוין כו': (ע"ב) ה"ג וחכ"א כל מום לא יהי' בו אפי' כולן מומין כו': ה"ג כדי לסגיל בו דבר מרובה והתני א"ר יוסי ב"ר חנינא מודה ר"א שמותר להציל בכלי שאחוריו טמא ותוכו טהור א"ר שמואל ב"ר ברכי' תפתר כו'. מתני' בכלי אחד שאחוריו טמא ותוכו טהור: ה"ג א"ר מנא והא תנינן תרד ותבלע. פי' הא תנינן במתני' תרד ותבלע ועליו א"ר יוסי ב"ח שמותר להציל בכלי שאחוריו טמא והכא הבור טהור אית לך מימר בבור טמא אלא ודאי אינו מציל אלא משום היזק שיבלע: ומשני תפתר שנתגלגלה לבית הפרס. פי' שהבור טמא: (דף מ"ז ע"א) ה"ג ואמרין אין לית אתון יהבין לי' כו': ה"ג זו משנת החסידים ה"ל למיעבד ע"י חולין: יתעביד לון מיותר: ה"ג ר' יוחנן איקפח כו': א"ל ומהו כן מיותר: אנטיגינרום. שם שד נחוך לקובלין: ה"ג אמר לכן אפי' כן לא תבזין כו': הדרן עלך האשה שהיתה

הזורע תרומה פרק תשיעי

(דף מו ע"ב) הלכה א לא מסתבר דלא חלופין. פי' שיהי' להיפך שוגג יקיים ומזיד יופך: ומשני קנסו בו. פי' גבי מזיד כדי כו': ה"ג שיהא נאמן לומר שוגג הייתי א"ל אם כשהיו מכירין. פי' שהיו יודעים שזרע תרומה לאכול הימנו כו': זרע כרשינין. פי' שהיא תרומה מדרבנן ובדבר שאין זרעו כלה שגידוליהן תרומה אם קנסו בו שיקיים או לאו: הדא אמרת שהקדושה חלה עליה כו'. פי' מדקתני במתני' ואם הביאה שליש אפי' שוגג יקיים ושוגג ודאי לא קנסו אלא ודאי משום שקדשה משום תרומה אסור להפוך: הדא אמרת הפריש כו'. פי' מדקתני במתני' קודם הביאה שליש בשוגג יופך אלמא דאפי' קרא שם לא קדשה משום תרומה דהכא א"ל לקרוא שם: ה"ג ובפשתן מזיד יופך ולא קנסו בו שלא יהנה מקיסמין. פי' דגבי פשתן עיקר הנאה מקיסמין והם חולין: ה"ג הפריש עומרין שלו ושכחו אפי' כן. פי' דס"ד כבר זכה בו כהן ואין לעניים חלק בכן קמ"ל: עם אשתו של חבר. פי' תבואה של חבר: וכדברי רבי טרפון. פי' דקיים במתני' לשכחה כו': הכי גרסינן לא ילקטו אלא כהנים טהורים: (דף מח ע"א) ה"ג ומאותו מעשר ראשון מפרים תרומת מעשר עליהן ועל מה שנטע: (ע"ב) ה"ג ואית תנא תני אף בדים שהוא אסור לך מתני' אמר (א"כ) [כן] בדישו שהוא אסור לך דתנינן תולה כפיפה בצואר בהמה: ה"ג והבנים מכפנים מהו א"ל בבואכם אל אוהל מועד מבואכם אל אהל מועד את למד לא תחסום שור בדישו כו':

(דף מט ע"א) הלכה ב כדמי אותה סאה. פי' דלא תימא הא דקתני כזמן זרעם. היינו כשער של זמן זרעם אבל הוא צריך לפדות כל החטין קמ"ל: הקדיש למעשר שני. פי' שיש הפרש בין הקדש למע"ש שבמע"ש אינו משלם אלא דמי אותה סאה בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה אלא (ע"ב) שבדבר שזרעו כלה נפדה כשער הראשון ובדבר שאין זרעו כלה נפדה כשער שהוא עומד בו אבל הקדש בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה אין לו אלא מקומו ושעתו אלא בדבר שזרעו כלה אינו משלם אלא דמי אותה סאה ובדבר שאין זרעו כלה הוא פודה את כל האוצר א"ר יוסי את אמרת כו': ה"ג והכא אם ליקט ונפל לתוכו חולין כו': אף הכא כן. פי' ילקוט ויבטל לכתחילה: עד שליש גרנות. פי' גבי טבל בדבר שאין זרעו כלה שגידוליו אסורין היינו עד שליש גרנות ומפרש עד גורן הרביעית כו': עשו גורן הרביעית כגורן הראשונה. פי' עשו גורן הרביעית בדבר שאין זרעו כלה כגורן הראשונה בדבר שזרעו כלה: (דף נ' ע"א) מה אית לך. פי' הא דקתני במתני' כגון הלוף משמע שיש עוד יותר משני כגון הכלוכסין כו': עד כשעורין בדבר שזרעו כלה פי' אם אינו גדולה אלא כשעורין היא נידונית כדבר שזרעו כלה:

(שם) הלכה ג דר"ש הוא. פי' דאמר יש קנין לנכרי בא"י כו'. ה"ג לפום כן צריך מימר ערלאי: ה"ג בטל במחובר לקרקע ואין גידוליו אסור ר' אבהו בשם ר' יוחנן שתילי חולין שנטמאו ושתלן כו': רשב"ל פליג. פי' על ר' יוחנן דלעיל ומקשי מה אי לקולא. פי' דהיינו אף אם הי' תרומה מעיקרו מותר אי לחומרא. פי' דהיינו שגם אם שתלן חולין שמאין אין לעשות תרומה טהורה: (ע"ב) ה"ג אין תימר לחומרא ניחא אין תימר. לקולא הא תנינן במתני' אסור מלאכול: הדרן עלך פרק הזורע תרומה.

בצל שנתנו לתוך עדשים פרק עשירי

(דף נ' ע"א) הלכה א ה"ג ר' חזקיה ר' אחאי בשם ר' בא בר ממל מתני' כשהוציאו עדשים מימיהן שהעדשים נופרות אותן. פי' מחזיק שלא יתן אבל אם נתנו עד שלא הוציאו עדשים מימיהן: לא בדא. פי' שהבצל פולט הטעם והעדשים בולען וכמה דאת אמר עדשים נופרות אותן שלא יתן כן עדשים נופרות אותן שלא יבלע: האיך עבידא. פי' מאי נ"מ בצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה אפי' כן עדשים נופרות אותן שלא יבלע: הדא דתימר ביבש אבל בלח אסור. פי' אם הבצל לח: בבצל. הא דחילקו בין לח ליבש היינו בבצל אבל בקפלוט בין לח ובין יבש: בשלם. פי' דוקא כשהבצל שלם אבל במחותך אסור ודוקא בבצל אבל בקפלוט בין שלם ובין מחותך אסור. העביר פסמתו במחותך הוא היו שנים ושלשה כמחותכין הן הדא דתימר כשאין בקליפה החיצונה בנ"ט אבל אם יש בקליפה החיצונה בנ"ט אסור תמן הנינן כו': שאינו אלא ליטול את הזוהמא. פי' משמע שאינו משביח: (דף נ"א ע"א) רבנן דקסרין בעינן. הדא מתניתא דהני דגים טמאים בדגים טהורים: משערין באלו בצל או קפלוט דלא כר' יהודה. פי' דלר' יהודה משמע שבצל אינו נותן טעם בדגים כלל: בצ"ל של הקדש מודה. כיון דהקדש אסור בהנאה הרי נהנה ממנה מה שהן נוטלין את הזוהמא כו': ה"ג כמה דר' יוסי אמר תמן אין הבשילו תבשיל ברור. פי' גבי שבת דאמרו רבנן אין נותנין ביצה בצד המיחם משום שהוא תולדות האור ולא יפקיענה בסודרין משום דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ור' יוסי מתיר וסבר הגמרא דר' יוסי מתיר קאי גם ארישא דהיינו אאין נותנין ביצה בצד המיחם דסבר ר' יוסי תולדות האור מותר משום שאין תבשילו תבשיל ברור: כן הוא אמר כאן. פי' גבי תפוח שריסקו והמלו שאפי' במימיו מותרין משום שאין חימוצו קשה: ה"ג היא פגם ואח"כ השביח היא השביח ואח"כ פגם המחלוקת כו':

(שם) הלכה ב מגופת החביות. פי' חבית סתומה: (ע"ב) ה"ג והוא שתהא היין נוגעות במגופה: ה"ג ומנה כמה דאת אמר תמן והוא שיהו הפירות נוגעים בחבית והכא כו': ה"ג בצנינות הוה עובדא ואסר כו': ה"ג יהא מותר רשב"ל אומר מים עושין פירות ואין משקים עושים פירות. פירוש דווקא אם העמיד חביות מים בפירות הוא דמתכשרי הא אם שעמיד שאר משקין בפירות לא מתכשרי כר' יהודא פי' דהכא תני נמי גבי מכשירין הרודה פת חמה והניחה ע"ג חבית של יין חכמים מטמאין ור' יהודא מטהר א"כ אתיא ר"ל כר' יהודה דלרבנן אפי' יין עושין פירות ולהכי מדייק למתני התם חביות של יין דשל מים אפי' ר' יהודה מודה דמכשיר: ומשני אלא רשב"ל אומר מים עושין פירות ואינן חסרים. פי' אע"פ שאינן חסרים: ומשקין עושין פירות וחסרים. פי' אין מכשירין אלא א"כ נתחסרו הא לא נתחסרו אין מכשירין וא"כ מני אתיא רשב"ל כרבנן והתני בחסרים קיימי ור' יהודה מטהר אפי' בחסרים ומשו"ה נקטינן לרבותא דרבנן דאפי' ביין נמי מכשיר אם נחסר או שבמים אף ר' יהודא מודי אפי' לא נחסר (דף נ"ב ע"א) מי צתרי פי' של תרומה והוא שאינו עומד למאכל אדם אלא א"כ חושב ולכך אינו חייב בתרומה אלא מדרבנן: (משגי לה) [משגר] [משקי] פי' לסוך אותה: בחרותה. פי' במי חריות:

(שם) הלכה ג ה"ג ואין עץ פוגם מתני' כו': וכבה היא חבילה. פירוש לענין שאם נפלה חבילי תלתן של ערלה דלהוי דבר שבמנין דלא בטלי כ"ה זירין כו': עד שהן בחבילות הן נטבלות. פי' ממתני' שמעינן דקרי לחבילי תלתן טבל אלמא שבחבילות הן נטבלות: אין מכניסין לבן. פי' שאין מכניסין בשבלים:

(ע"ב) הלכה ד ה"ג זאת אומרת שלמים פולטין ובולעין שלמים פולטין ואין בולעין: הדא אמרת לא לשבח ולא לפגם אתו. פי' דמין במינו אינו נשבח ואינו נפגם: ה"ג מתני' דר"ש היא. ומקשי והא רש"א נותן טעם לפגם מותר ומשני כהדא ר"ש כו':

(שם) הלכה ה [במשנה] כל גרב. שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן משקל חמש סלעים בגליל: כתב הר"ש שלא פירש כלום. אם מותר אם אסור ודג טמא ציר אסור הוא מילתא באנפי נפשה ור"י מפרש מילתי' דת"ק דאמר צירו אסור סתם. מפרש רבי יהודה דהיינו אם יש רביעית בסאתים ור' יוסי פליג כו' ע"ש וכן כתב הרשב"א בפירושו ובתה"א כלו ודחקו לזה מה שמביא בגמרא במסכת חולין פג"ה ראיה מר' יהודה מה שהציר אוסר קרוב למאתים שאין כל השיעורים שוים. ולא מייתי מת"ק שהוא אוסר ציר דגים טמאים עד תתק"ם לכך דחקו לפרש דת"ק לא איירי אלא אם נתערב דגים טמאים עצמם ולאו משום נותן טעם אסרי עד התק"כ אלא משום בריה שאינה בטילה עד תתק"ם אע"ג דהבריי' אינו נתערב מ"מ כיון שבולע מבריי' אינו בטל כברי' עצמה וכן כתב הירושלמי בפי' עליה הורי ר' יוסי בר בון חד יאלף בעכברא פי' אע"פ שבודאי יכול ליטול משם ולהשליכו מ"מ אינה בטילה אלא באלף כברי' עצמה ע"ש אבל קשה לפ"ז על הגמרא דידן שפוסק במס' ע"ז גבי עכברא בשיכרא והלכתא אידי ואידי בס' משמע שאין ציר ברי' כברי' דגבי בריה פסקו דאפי' באלף לא בטיל וכתבו עליו התוספות דלא כירושלמי דבירושלמי אמרינן הורי ר' יוסי בר בון בעכברא חד לאלף וא"כ קשה שיהי' נגד המשנה ועוד קשה לחלק המשנה לשנים ולומר דת"ק מתחיל בדגים טמאים ואינו מפרש כלום אם אסור אם לאו ואח"כ מתחיל דג טמא צירו אסור ואינו מפרש כמה יהי' השיעור ובא ר' יהודה לפרש ועוד קשה הפלוגתא רחוקה שבין ר' יהודה לר' יוסי בנתינת טעם. דלר' יהודה הוא נותן טעם עד קרוב למאתים ולר' יוסי עד ששה עשר ועוד קשה קושית הר"מ מרוטנבורג שהקשה דהא ודאי הציר אינו אוסר בנתינת טעם עד קרוב למאתים דבכ"מ חשבינן לי' כמים בעלמא אלא ודאי מכח המלח הוא נותן טעם עד למאתים אלמא דמשערינן במלח אע"פ שאין המלח אוסר מצד עצמו אלא מהמת שבלוע מציר וא"כ לפ"ז אם המלח שמלחו בו בשר נפל לתבשיל צריך לשער כדי נתינת טעם המלח ובפ' כל הבשר מתרץ הגמרא נדי אסרה תורה ולא חלב וא"כ החלב אינו נאסר אלא טעם בשר הבלוע בו ומכה זה אינו נחשב החלב למין במינו מוכיח התוספת מזה להבלין שנאסרו שאין משערין כדי נתינת טעם התבלין אלא כדי נתינת טעם באיסור עצמו ע"כ נראה למורי ורבי לפרש המשנה הכי דת"ק סבר דציר היוצא מן הבריה כבריה עצמה ובריה אינה בטילה בתתק"ם ולכן אמר כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן משקל חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור כלומר אף בצירו אסור משום דגם צירו נחשב כברי' ובריה אינה בטלה בתתק"ם ור' יודא ור' יוסי פליג עליה וסברי דאף ציר היוצא מן הבריה אינו אוסר אלא כדי נתינת טעם ומשום הכי פסקו במסכת ע"ז גבי עכברא בשיכרא כר' יהודה ור' יוסי דאמרי בנותן טעם. ועכבר אינו נותן טעם אלא על ס' ור"י בר בון שפסק בעכברא חד לאלף היינו כת"ק ולכך כתבו התוס' דלא כהירושלמי אלא דבהא פליגי ר"י ור"י דר"י סבר דציר הבלוע ממלח אפי' המלח היתר כיון דהשתא נאסרו מכח ציר משערין כדי נתינת טעם המלח ומלח נ"ט קרוב למאתים ור' יוסי כבר דאין

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף מ"ז ע"א) ר"י איקפח בעלי קנייה כו' ומה כן א"ל איקפחת.

פ"ט (שם ע"ב) ה"א שליש לא קדישו ובפשתן מזיד יופך קנסו בו שלא יהגה כו'. א"כ לא ילקטו אלא כהנים טהורים כן הוא מתניתא כו'.

(דף מ"ח ע"א) המרכין בקטניות ברייתא עד שהוא אסור לך. שייך להלן כמס"ש א"ה. וכאן שייך ול"ל אחר א"ר יוסי ז"א כו' אינו עובר משום בל החסום תמן תנינן בצל שנתנו כו' א"ר בא בר ממל כו' בקליפה כו' אבל אם יש בה כדי ליתן טעם אסור המרכין בקטניות כו' עד אסור לך [הכתוב לעיל] מתני' כמאן דאמר כו'. (ע"ב) א"ר זעירא לא תחסום כו'. נרשם קו על מלת א"ר זעירא:

(דף מ"ט ע"א) ה"ב נפדה בדמי אותה סאה אלא כו':

(דף נ' ע"א) עד כשעורין כדבר שזרעו כלה מכאן ואילך כדבר שאין כו'. השום כשעורים לכל. ואח"כ מתחיל מתני'. כל"ל ול"נ לכל דבר.

ה"נ מה לקולא לחומרא (ע"ב) א"ת להומרא ניחא א"ת לקולא הא תנינן כו'.

פ"י (שם) ה"א צופדות אותו שלא יתן וכמה כו' שלא יתן דכוותה כו' צופדות אותו שלא יבלע האיך עבידא בבצל של חולין כו' של התרומה אבל אם נתנו עד שלא הוציאו עדשים את מימיהם לא בדא הדא דתימא ביבש אבל כו':

(דף נ"א ע"ב) ה"ב תמן והוא שיהיו הפירות נוגעין בחבית ט' שתהא היין נוגע במגופה כו':

(דף נ"ב ע"ב) ה"ד דר"ש הוא והא רש"א נותן טעם לפגם כו':

סאה

דאין מבטלין אלא בכדי נתינת טעם האיסור עצמו אבל לא מדבר שהוא בלוע מהיתר וציר עצמו אינו כ"ש אלא בי"ו וזה ידוע דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ולכן משני הגמרא נפ' כ"ה גיד אסרה תורה ולא חלב וא"כ החלב אינו אסור אלא מחמת טעם הבלוע מבשר ולכן אינו אוסר משום מין במינו וכן גבי תבלין והא דמייתי ראי' בפ' ג"ה מר' יהודה דמצריך גבי ציר של דגים קרוב למאתים לבטל אע"ג דלית הלכתא כוותיה מ"מ כ"מ לדידן אם הי' המלח אסור מחמת עצמו דצריך קרוב למאתים. דבכדי נתינת טעם לא פליגי וא"כ מייתי ראיה שפיר דאין כל השיעורין שוה וא"כ גם בשאור של חטין של תרומה שהוא אסור מחמת עצמו נמי לכ"ע אפשר להחמיץ אפי' ביותר ממאה והכל על נכון ודו"ק היטב: בשבבשן שניהם כאחד. פי' משום הכי מותר כיון שהתחילו לפלוט כאחד מחמת טרדת הפליטה אינו יכול לבלוע ואחר שגמרו מלפלוט אינו נחשב כרותח אבל אם כבש האיסור תחלה דכיון שה יסור מתחיל לפלוט תחלה בולע ההיתר ממה שפלט האיסור קודם שמתחיל לפלוט: בשבבשן זה אחר זה. פי' האיסור תחלה: (דף נ"ג ע"א) ה"ג נמצא כל עשר זיינין אחת מש' מאות ושש כו': ה"נ חד לאלף א"ר אבוהו חשבית יתי' קרוב למאתים. פי' שיעורא דר' יהודה: ר' אבוהו בשם ר' יוסי בר חנינא רובע ציר בסאתים ציר שאין דגים מציל. פי' שאין מצטרפין לבטל הציר של דג טמא: ר' אילא בשם ר"ש בר חייא רובע ציר בסאתים דגים וציר. פי' שחולק ואומר שהדגים מצטרפין לבטל הציר של דג טמא: והורי כן. פי' שהדגים מצטרפין: ותני כן. פי' שהדגים מצטרפין: ה"ג בסדר הזה מותר ולמה ע"י עילה. פי' שתולין שהי' דגים כשיעור שיכול לבטל הציר אלמא שהדגים מצטרפין: גבינתא איקלקלה. פי' שעבדו לה: שאל ר' חגי לר' בא בר זבדא. פי' אם היא אסורה משום נעבד אע"פ שהיא מחוברת ניחוש שמא תלש ממנה מעט ועבד: א"ל דבר של רבים אינו נאסר: ולמה ע"י עילה. פי' שתולין שלא תלשו כלל: ואילין איגרתא לא גיים ולוקם כתיב בהן ואת אגרת שבשר. פי' ניחוש דילמא שמות של גוים הן: ומשני ע"י עילה. פי' שאנו תולין שהן שמות של ישראל: ה"ג מהו טהור מלטמא ולהכשיר אבל לאכול אפי' כ"ש אסור:

(ע"ב) **הלכה ו** ה"ג אלא נשלקים מלית כרותח הוא כמו כמבושל. פי' וא"כ הנכבשין אסורין כמו המבושלין: ה"ג דילמא לא איתאמרת אלא מודים חכמים לר"ע כו'. פי' על מתני' קאי דקתני ר"ע אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין חוץ מן הבשר משמע הא חכמים פליגי ואיני יודע אם סברי חכמים דגם בשאר מינים אסור או גם בבשר מותר לכך אמרו מודים חכמים לר"ע בבשר שהוא אסור ולא פליגי אלא בשאר מינים: (דף נ"ד ע"א) ה"ג לא אכל כביד שלוקה מימיו: והקליפין והמים מצטרפין. פירוש לששים לבטלו: ואיסור מתוכן. פי' שהאיסור אינו נחשב אלא מתוכו אבל קליפתו אינו נחשב: א"ר הונא הדא אמרת קליפי איסור מעלין כו'. א"ר זעירא והוא שלקן בקליפתן או קליפות בקליפות. פי' נהכי הוי שיעורא למר כדאית לי' ולמר כדאית ליה: שלוקות בשאין שלוקות מיותר: ה"ג לא שנו אלא בחלמון אבל בחלבון מותר: דהיא דגבי' מן אהבתי'. פי' שכך קבל מאבותיו: ה"ג הן דאת אמר בחלמון אסור אבל בחלבון מותר כשלא נמצא במקום זכרותו והן דאת אמר אפי' בחלבון אסור כשנמצא במקום זכרותו של חלבון שממנו האפרוח נוצר [פי'] בחלמון לעולם [אסור] ובחלבון כשנמצאו במקום זכרותו האפרוח נוצר ממנו: הבא את עביד ליה אוכל. פי' שאסור לזרע: והכא את עביד לי' משקה. שפוסל את המקוה: (ע"ב) ה"ג כאן בקפין כאן ברכין א"ר יוסי בר בון כו': נותנים טעמים בתרומה ואין נותנים טעמים במקוה. פי' הא דאסור לזרים לאו משום דכתיב אוכל אלא משום שהתרומה נתן בה טעם ונתינת טעם בתרומה אסור לזרים אבל גבי מקוה אין חילוק בין יש בה טעם אוכל בין אין בה טעם אוכל לעולם פוסל את המקוה:

הדרן עלך פרק בצל שנתנו

אין נותנין דבילה פרק אחד עשר

(דף נ"ד ע"א) **הלכה א** בדין שלא תטמא טומאת אוכלין. ולא יהא חייב בתרומה: והן אמרו שתטמא טומאת אוכלין. ויהא חייב בתרומה פי' א"כ הן אמרו והן אמרו אבל גבי תבלין שמדאורייתא הוא אוכל וחייב בתרומה אינו מותר לזרים. ומטמא טומאת כו' על שבטלה טעמן: ה"ג והתני אומן מותר ושאינו אומן אסור וה"ר יוחנן בר מרי אפי' כמאן דאמר אומן מותר ובלבד בידוע. פי' וא"כ ודאי לא מרע הנפשיה אומן מותר לא באינו מבושלין דאי במבושלין מה לי אומן ומה לי אחר ודכוותה בשאינו אומן אסור אפי' בשאינו מבושלין וא"כ קשה באינו מבושלין למה אסור הא ודאי משום יין ואי אמרת יין במוריים פוגם למה אסור: ה"ג הנאת תרומה מותרת. פי' ואינו אסור אלא טעם תרומה וכיון שהוא נטל"פ מותר: אבל הנאת ע"ז אסורה. פי' ומשו"ה אפי' נטל"פ אסור כיון שיש לו הנאה: (דף נ"ה ע"א) ה"ג הוי דר"א הוא דאמר מפני שממעט משותיו פי' ולהכי מחלק בין כהן לבעלים בבעלים אסור לבטל מפני שממעט משותיו אבל בכהן כיון שהוא רוצה לשתות טוב לו יותר מחי אבל אי אמרת מפני שממעט ממדתו אדרבא בבעלים עדיף טפי להתיר לתרום מהמבושל על שאינו מבושל כיון שהוא נותן לפי מדת השאינו מבושל א"כ אין לו היזק במה שנמעט ממדתו:

(שם) **הלכה ב** ור' יהושע פוטר. פי' דמשמע אפי' מקרן: ומשני כאן משנתרמה וכאן עד שלא נתרמה. פי' כ"ז שלא נתרמה אינו חייב בתרומה אבל אם אחר שנתרמה זב מהם הוי תרומה דהוי טבל אלא שפטרו מחומש: ה"ג תני ר' נתן אומר לא שר"א מחייב במעשרות אלא שר"א אומר שלא יאכל מן הדבש עד שיעשר על התמרים ומודה ר"א שאם עישר על התמרים אפי' באספמיא שדבשן מותר מילתיה אמר שהוא מעשר על הדבש ועל התמרים: לפי תמרים. פי' שאינו מעשר אלא לפי תמרים ודבש ממילא מותר: מילתיה דת"ק אמר. פי' שפליג על ר' נתן וסובר שר"א מחייב דבש תמרים במעשר. שהוא מעשר מן התמרים על הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים: (ע"ב) ר"א מטמא משום משקה כו': ה"ג דו אמר אין מי פירות מבטלין לעולם. פי' דאמרינן בפ' מכשירין פ"ד דר"א אם היו לחין והסיקן ורבו משקין היוצאין מהן על משקין שבלשו טהורין פי' משום דמי פירות מבטלין למשקין וחכמים פליגי עלי' כדקתני בתוספתא בפי' ע"ש וסתם מתני' ר"מ: ה"ג דו אמר פרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט והכל בכלל. פי' דכאן בתחילה כתיב מים דהיינו פרט. ואח"כ כתיב וכל משקה דהיינו כלל: ורובה מדר' ישמעאל. פי' דר' ישמעאל לא אמר אלא בפרט וכלל: ודו אמר אפי' פרט וכלל ופרט הכל בכלל. פי' דהכא יש כאן עוד פרט דהיינו אשר ישתה: רבי פרינדי דקיסרין אמר ר"א כר' ישמעאל. פי' דליכא כאן אלא פרט וכלל ואשר ישתה מוקי לדרשא אחריתי ותני כן וכל משקה מה ת"ל אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי ר"א אמרו לו אין משקין יוצאין לא מידי עופות ולא מידי פרה. פי' משו"ה לא נפסל מתורת משקה ע"י שאינה ראויה לעופות או לפרה וכן הוא משיב ר"א לחכמים מה דאית לכון כו' יהא משקה סרוח מעיקרו טהור אלא כי אמרו לו כו' שכן משקה בהמה לאדם. באין במחשבה: (דף נ"ו ע"א) חבריא בשם ר' אלעזר מודה ר"א במשקה סרוח מעיקרו שהוא טמא. פי' מדהשיבו לו רבנן ממשקה סרוח מעיקרו שהוא טמא ולא אמר שאני סובר שהוא טהור משמע שגם ר"א מודה: המוהל היוצא מהן ר"א מטהר. פי' משום דהוי משקה סרוח אלמא דמשקה סרוח מעיקרו לר"א טהור: ומשני מודי ר"א במי ים הגדול. פי' דאין משקה סרוח טמא אלא במי ים הגדול אבל שאר משקה סרוח אפי' מעיקרו טהור משמע דרבנן דמטמאי משום משקה סרוח מש"ה א"ה כל משקה סרוח מעיקרו לרבנן טמא אבל בתלמוד בבלי משמע דמשקה סרוח מעיקרו אפי' לרבנן אינו טמא אלא במי ים הגדול ולא פליגי אלא במשקה הסרוח שאינו מעיקרו דר"א מטהר ורבנן מטמאי ומוהל היוצא מהן דמטמאי רבנן היינו משום דלא חשיב משקה סרוח והא דמטהר ר"א היינו משום דסבר דאינו אלא זיעה בעלמא:

ואין הוי חורין לא הוי מניניה מיותר:

הלכה ג ה"ג תמן תנינן יוסף הכהן הביא בכורים יין ולא קבלו ממנו. פירש וקשיא על מתני' דתני אין מביאין כו': אלא היוצא מן הזיתים וענבים משמע דמן הזיתים וענבים מביאין וכא את אמרת הכין כדפי': ר' אילא בשם ר"א כיני מתני' אין עושין בכורים משקין אלא היוצא מזיתים וענבים ואפי' משזכו בהן בעלים. אבל להביא אפי' מזיתים וענבים אין מביאין אלא שלכהן מותר לעשות משקין מזיתים וענבים: ת"ל תביא. פי' אלמא שמותר אפי' להביא והאי לא קבלו ממנו: ה"ג א"ר יודן מודי ר"א ור"י בזיתים וענבים טהורות שיעשו על מה נחלקו על הטמאים כו': וענבים בין טמאות יעשו מיותר: ה"ג אמר רבי מודה ר"א ור"י בזיתים טהורות שיעשו זיתים וענבים טמאות שלא יעשו על מה נחלקו על ענבים טהורות: (ע"ב) ה"ג בשם ר"א מתני' במובלעות באוכל. פי' הא דאסור העוקצין לזרים היינו במובלעות באוכל (כל) ר' זירא [כל] דתרומות כו':

(שם) **הלכה ד** ה"ג אר"א בגלעיני הרוטב. פי' שהם רכים למצמץ אותם: רגילין לחבוט. פי' שאינו יכול לדוש אותם מפני שהם עדיין רכים: כן היא שיעורה. פי' הא דקתני במתני' קב או קביים לסאה דוקא אבל אינו רשאי לעשות יותר נקיים: ה"ג לא מסתברא אלא בתרומה גדולה. פי' שהיא נטלת מאומד אבל בתרומת מעשר אין תורמין לא מן העלין על הקלחין ולא מן הקלחין על העלין: (דף נ"ז ע"א) ה"ג הרי היא של מוכר ובא את אמרת הכין. דהרי זה תרומה א"ר יוחנן כו' אלא של לוקח א"ר יצחק בן אליעזר משום [יאוש] פי' משו"ה הוי של מוכר מש"כ בתרומה: ואף בקודש כן פי' דא"נ רק שינטל ג' טיפין: ה"ג הדא אמרת אם אין צריך להחזיר והחזיר עובר משום יתרון: (ע"ב) ה"ג אף שלישי אסור רמ"א שלישי אסור רביעי מותר שמרים של מעשר שני כו' בנ"ט שמרים של הקדש שלישי אסור רביעי מותר רמ"א אף הרביעי בנ"ט ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק כאיסורו כך הכשרו. פי' כל זמן שהן אסורין הם נחשבים יין ומכשירין ואם הן מותרים נחשבים מים ואין מכשירין וכגון שנפלו מי גשמים עליהם מעצמם ואח"כ נפלו על הפירות מעצמן דמי גשמים צריכין מחשבה וג"מ דאם הם מים אין מכשירין עד שיחשב עליהן ואם הם יין מכשירים אפי' בלא מחשבה: חרסן של זב. פי' שהזב מטיל לתוכו מים: ה"ג פחות מיכן נותנו באור: ה"ג באוכל כבינה הדא דתימא בטמא אבל בטהור אפי' כ"ש צריך להחזיר כו':

(שם) **הלכה ה** ה"ג מנין לכהן שנשא אשה או קנה עבד שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין כספו יכול אפי' בהמה ת"ל הם: יכול לא יאכילה בכרשינין ת"ל נפש. פי' דמשמע אפי' בהמה ומוקי לה בכרשינין שהן עיקר למאכל בהמה ואינו עומד לאדם אלא ברעב: (דף נח ע"א) ה"ג מאן דאמר בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן ניחא מחלקו אתיא. פי' הרי הן שלו ואינו אסור אלא משום איסור זרות וכיון שהוא ברשות כהן מותר ומ"ד בתרומת גורנו בלא כן. פי' בלא איסור זרות: א"צ זכיה. פי' הרי הוא צריך ליתן לכהן והכהן עוד לא זכה בהן: ומשני תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל. ומשו"ה מותר אפי' בתרומת גורנו. ומקשי (ע"ב) אעפ"כ זכי' בעי. ומשני א"נ במזכה לכהן ע"י אחר: תני בת ישראל שנכנסה להדליק כו' עד ולא עמד ב"ד וביטל. וכמה דתימר הכא לא עמד ב"ד וביטל כן הוא אמר תמן לא עמד ב"ד וביטל. פי' גבי שביעית שהתירו לתרום מפני האונסין: ה"ג שהי' אוכל אבל ישראל עד ואינו חושש: ה"ג ישראל שהי' בחנותו של כהן ממלא ישראל את הנר שמן שריפה ועולה לעליה ויורד לחנות לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל. ואם היו שותפין בחנות מותר כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל: ה"ג ולא כן סברין מימר לעשות צרכיו של כהן: ה"ג ע"י כן הוי קרוץ בשחר: ה"ג ר' נחמי' כן ר' אילא לא נסיב פתילה: בלא מן הדין משמשא מבזבזא קדושה. פי' משו"ה מותר לאדם שמשא ליטול: ה"ג אין מחייבין אותו לכבותו:

הדרן עלך אין נותנין דבילה וסליקא לה מסכת תרומות

הגהות הגר"א עם הגהות הרד"ל ז"ל

(דף נ"ג ע"א) ה"ה סאה וינין נמצא מתתק"ם הורי כו': בסאתים ציר ואין דג טהור מציל א"ר אבוהו כצ"ל. גרסם ג"כ על הא דא"ר אבוהו בשר"י בר חנינא ועל הא דא"ר אבוהו חשבית יתה כו' רוסם שנראה כאילו רוצה להחליף לגרוס המוקדם באיחור: מה טהור מלאסור הא לטמא כו': (ע"ב) ה"ו [בבשר שהוא מותר א"ר זעירא כו'. נ"ל שהוא אסור]:

פי"א (דף נ"ד ע"ב) ה"א לזרים ור' אלעזר ברבי שמעון מתיר לזרים כו'. מותר לא שאינן מבושלין ודכוותה כו':

(דף נ"ה ע"א] ה"ב כאן שזכו משנתרמו וכאן שזכו עד שלא נתרמו מילתי' אמר שהוא כו' על הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים מודי ר"א שאם עישר על התמרים אפי' באספמיא דבשן מותר תני ר' נתן כו' שלא יאכל עד שיתקן את הדבש מילתי' אמרה כו' מן התמרים על התמרים ועל הדבש לפי תמרים. (ע"ב) אין מי פירות מבטלין לעולם כו'.

(דף נ"ו ע"א) ה"ג כיני מתני' אין עושין ביכורים כו'. (ע"ב) ה"ד במחוסרין למצמץ דתנינן וכן כו' הקדש מאי אית לך כו' במחוסרות למצמץ ה"נ במחוסרין למצמץ לא בראשי כנפים כו'. אבל בת"מ אין העלין (דף נ"ז ע"א) תרומה על הקלחין ולא הקלחין תרומה על העלין כו'. הרי היא של מוכר והכא את אמר הכין א"ר יוחנן לית כאן של מוכר אלא של לוקח א"ר יצחק בן אלעזר כו'. (ע"ב) הדא דתימר בטמא אבל בטהור אפי' כ"ש כו'. ה"ה מניין לפרתו של כהן שאינה מאכילה כו'. כספו וגו' הם ולא בהמה כו' בכרשינין ת"ל נפש:

(דף נ"ח ע"א) לית כאן תלתן דבר תורה תני מניין כו'. כי יקנה קנין כספו תני ב"ק כו'. ור"י כר' זעירא מ"ד בתרומה כו' אבי אמו כהן בחלקו אתי' מ"ד בתרומת גרנו ואינו צריך זכייה כו'. (ע"ב) ע"י אחר תני בת ישראל שנכנסה להדליק כו' ומדלקת תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל ר' חונא בש"ר ינאי כו':

הדרן עלך אין נותנין דבילה וסליקא לה מסכת תרומות

כלל אמרו פרק ראשון — באורי הגר"א — כלל אמרו פרק ראשון

(דף א׳ ע"א) **הלכה א** אי ריבה נרבה כו׳. פי׳ כיון דיש כאן ריבוי ומיעוט יכול לרבות דומיא דתבואת זרעך היינו כל שהוא אוכל ונשמר כו׳:
(ע"ב) (ג) הפקיר קמה כו׳. פי׳ בעודה קמה אף אם עבר והפריש תרומה לא חל שם תרומה עלי׳ נמצא לא חל עליה שם תרומה אף בדיעבד לכן כשהפקיר קמה יפה כח ההפקר לא די שלא יתחייב בתרומה אלא אף בדיעבד אם הפריש ממנה תרומה אחר שזכה ואף בנתמרח אינו לא חל שם תרומה דגלגו של דבר ההפקר עשה פעולתו שתפטר כדיני הראשון: שבלין כו׳. פי׳ הנה עדיין לא חל חובת תרומה אמנם אם הפריש תרומתו תרומה קודם ההפקר להכי מהני כח ההפקר גם כן נעשה כדינה הקודם דהיינו דהפקר פוטר מתרומה אמנם אם הפריש הרי זו תרומה: ר׳ חנינא. פירש אף בהקדש מצינו דיש חילוק בין אם הקדיש בעודה קמה בין אם הקדיש שבלין דאם הקדיש שבלין ופדה שבלין חייב בכולן כמבואר במתני׳ דפאה פרק ד׳ המקדיש ופודה חייב במעשר כו׳ וכן מתני׳ דפ"ד כיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין אמנם אם הקדיש קמה ופדה קמה יכולין לפרש שהקדש עשה פעולה שלא יתחייב לכתחילה תרומה א"א אף בדיעבד אם הפריש אינו תרומה כמו הפקר ומתני׳ הנ"ל יכולין להעמיד דוקא אם הקדיש שבלין: מיליהון. פי׳ דר׳ אילא אוקמא בפירוש אם הקדיש קמה ופדה דחייב: הרי אין הקדש. פי׳ דמקשה על הטעם דלקט פטור דידך וידו שוין הרי הקדש כאמת אין לו בעלים נמצא אין ידך וידו שוין נקרא שם כמו ידך וידו שוין גבי לקט ואעפ"כ חייב. והנה בדברי המקשה אינו מבואר האיך הוא מקום החיוב בהקדש ומפרש ר׳ אילא כי אנן קיימין בהפקיר קמה וזכה קמה דפטור מכח דרש דבא הלוי שידך וידו שוין אף קמה במשמע אמנם מן מהני׳ דפאה דנותן משום הפקר ופטור עד שימרח לא מוכח די"ל בשבלין איירי. אמנם בהקדיש קמה מוכח ר׳ אילא מן מתני׳ הקדיש קמה כו׳ הנה דזה הדין לענין פטור כאה איירי אמנם ר׳ אילא מפרש סיפא דמתני׳ כיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין דומיא דרישא דמקמה מיירי והשתא פליגי על דר׳ חנינא כדמפרש ר׳ אילא דבהקדש אין שום חילוק אף בקמה: מה. פי׳ דמ"מ מחלק דאגב הפקר נקרא ידך וידו שוין שאין לו בעלים כלל אמנם בהקדש הנזכר נקרא בעלים ור׳ אבין אומר דאף לא יצא מתחת יד בעלים הראשונים מחמת דהדין דכופין לבעלים לפדות דוקא ודו"ק: (דף ב׳ ע"א) (ד) זו להוציא. פי׳ דקתני מתני׳ כל שהוא אוכל פי׳ שהוא בעצמו אוכל ור"ג סבר דתמרות חייבים וסובר דהטעם מחמת שהן מחוברים לאוכל: האוכל. פי׳ וכי מחמת האוכל שמחוברים לאוכל ר"ג מחייב מעתה אפי׳ ירקן. היינו הירק שלהן שהן נמי מחוברים לאוכל נמי לחייב ר"ג אלא ר"ג סובר דהן תמרות חשובות כאוכל עצמו: ועוד. פי׳ מכאן מוכח דר"ג מחייב מחמת שהן עצמן אוכל ולא מחמת שהן מחוברים לאוכל כיון דא"ר יהושע לא גלקוט תמרות לפוטרן מן המעשרות וע"כ הטעם משום דר"ג מחייב בתמרות ואי אפשר לומר דר"ג מחייב מחמת מחוברים ולא כשהן בפני עצמן א"כ אמאי לא התיר ר׳ יהושע לאכול בפ"ע אלא על כרחך ר"ג סובר דהן כאוכלים עצמם ואף כשאינו מחוברים חייב: (ה) תני. כך מפורש בתוספתא דבא שלישית מן מתני׳ ירק שזרע כו׳ מפני כשזורעים לזרע כפורים שנעשים כעץ ומפרש הירושלמי הך דקאמר התוספתא כגון מה בא לרבות אלא כהדא דתניא המקיים מלאה כל אכרוע לזרע בטלה דעתו דאין נוהגים לעשות באכרוע שדה מלאה לזרע הלכך ירקן חייב: אמר ר׳ יונה. פי׳ אמת אמרינן דירקן חייב כשלקט בעודו ירק אף דהשב לזרע כו׳ אבל אם ליקט בשעה שנעשו כולם זרעים ונתקשו כעץ כך אנו אומרים על עלים שיהיו חייבים במעשרות נמצא מצינו בשדה של אכרוע ג"כ תחילתו אוכל חייב בשעת אוכל וסופו אינו אוכל כשנתקשו פטור מן המעשרות בסופו וע"ז בא התוספתא לרבות ואמר כגון:
(ע"ג) **הלכה ב** (ו) משיאדימו. פי׳ זהו סימן גדלות שלהן. ופריך וכל התאנים כו׳ הרי יש תאנים שאינם מאדימות ופירש ר׳ תנחום לוקח אחת כו׳ ביחלו היינו מעת לעת קודם גמר בישולם זהו נקרא ביחלו: (ז) מכנסין. פי׳ אם יש בשבת על הרצפה מעי מלפפין מותר לכנסו כדי להוציאו מן הבית ומפרש הטעם. דהמלפפין הם דבר המוטל בשבת שהוא ראוי לאכילה ע"י הדחק אמנם אבטיח אינו ראוי לאכילה כלל: (דף ג׳ ע"א) (ח) פשוט. לשון פירש לנו כולם חיבור דקאמר אפילו כל הגפן כל אותו הרימון כל אותו הכרם: והשתא בעי הי׳ כרם קטן. וקנה עוד [כרם] קרוב לזה הכרם ונעשה גדול מה דינו אם הוי חיבור למעשרות: דלעת שניקרה. היינו נשוכת נחש כל הדלועים הנמצא בגומא אסירה דשמא כולם היו נקורים רק שנסתם מחמת גדילתן וכן במכבדות תמרה אם ניקב אחד מהם כולם אסורים: לבן צריכה. פי׳ הא דשאל דוקא כשניקרו כולן ואם תאמר פשיטא דאסורים [על זה] מתרץ שלא נומר דתולין באסורים להקל: רבנין. זהו סימן שכבר הסילו [מאור]: (ט) מגורה. זהו קליפה החיצונה שנעשו אגורים בפני עצמן. ור׳ יהודה פליג ואומר משיעשו קליפה התחתונה סמוך לאוכל: (י) תני. פי׳ דפריך דמהני׳ קאמר החרובין משינקדו ובמסכתא שביעית אומר החרובין משישלשלו. ע"ז אמר שהשלשול הוא הזמן שמתחילין לחנטה וכאן לענין מעשר

(דף ב׳ ע"א) **הלכה א** ה"ג כתיב עשר תעשר יכול כל הדברים יהו חייבין ת"ל תבואת זרעך אי תבואת זרעך יכול אין לי אלא תבואה ת"ל היוצא השדה ונרבה זרעוני גינה שאינן נאכלין כתיב הבואת זרעך וכתיב היוצא השדה שנה שנה. פי׳ כיון דכתיב ריבה ומיעוט: טול מבינתיים פי׳ אין אני יכול לרבות אלא דומיא דתבואת זרעך דהיינו כל שהוא אוכל ונשמר כו׳: ה"ג קיטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ. פירוש ריבה קיטניות מזרע הארץ לרבות זרע השום ושחליים כו׳:
(ע"ב) *) הפקיר קמה והזר וזכה בה והפריש ממנה [תרומה] אינה תרומה הפקיר שיבלין וחזר וזכה בה והפריש ממנה תרומה הו״ז תרומה מה בין קמה לשיבלין ומפרש קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. פי׳ אפי׳ בלא הפקיר אם היה מפריש תרומה בקמה לא חל שם תרומה עליה וא"כ עדיין לא הגיע לכלל תרומה אפי׳ בדיעבד להכי ההפקר מוציא מידי תרומה אפי׳ בדיעבד אבל שיבלין עד שלא הפקירן עבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה. פי׳ אבל בא"ג להפריש עדיין שעדיין לא חל עליה חיוב מעשר והכי לא מהני ההפקר אלא שלא יחול עליה חיוב מעשר אבל אם עבר והפריש הרי זו תרומה: *) אף בהקדש כן. פי׳ דההקדש נ"כ פוטר מן המעשר ויש נ"כ זה החילוק בין קמה לשיבלין: מליהון דרבנן פליגין כו׳. פי׳ דסברי דבהקדש אם הקדיש קמה ופדה קמה או שיבלין ופדה שיבלין חייב במעשר דא"ר יוחנן כו׳: חבורה הוי בעי הרי הקדיש. פי׳ דשאלו אם הקדש פטור והשיבו: הרי אין ידך וידו שוין. פי׳ וחייב וא"ר אילא במה אנן קיימין. פי׳ הא דפשט להו דחייב אם בשנתמרח הכרי כו׳: ובהקדיש חייב. פי׳ אלמא דבהקדש אם הקדיש שיבלין ופדה שיבלין חייב אלמא דפליגי ארבי חיננא דאמר אף בהקדש כן והשתא מפרש לכלהו ומתני׳ בהפקר פטור מן הדא לעולם הוא נותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח ובהקדש חייב מן הדא הקדיש קמה כו׳: (דף ב׳ ע"א) ה"ג מפני שהארץ פולמתן ר׳ אימי בשם ר"ש בן לקיש זו להוציא. פי׳ הא דקתני במתני׳ כל שהוא אוכל משמע שצריך שיהי׳ הוא עצמו אוכל להוציא מדברי ר"ג כו׳: חייבות במעשרות. פי׳ משום דמחובר לאוכל אלמא דס"ל שיהי׳ הוא עצמו אוכל: א"ר יוסי וכי מחמת האוכל ר"ג מחייב. פי׳ וכי מחמת האוכל שהוא מחובר לו מחייב ר"ג בתמרות: מעתה אפי׳ ירקן. פי׳ אפי׳ ירקן נחייב ר"ג מפני שהן מחוברות לאוכל אלא ודאי דבהא פליגי דר"ג מחשיב לי׳ אוכל ורבנן לא מחשבי ליה אוכל: ועוד מן הדא פי׳ מן הדא נמי שמעינן דהא דמחייב ר"ג משום דחשיב ליה אוכל דתני א"ר יהושע מימי לא מלאני לבי כו׳ ושל פול הלבן לפוטרן מן המעשרות. פי׳ משום דר"ג מחייב אלמא דאפי׳ באין מחוברין מחייב ר"ג משום דחשיב לי׳ אוכל: ה"ג דתני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל. פי׳ דחייב בתחילתו ואין חייב בסופו מה אית לך. ומפרש כהדא דתניא: א"ר יונה והוא שליקט ירק. פי׳ הא דתני בטלה דעתו וירקו חייב פי׳ היינו בשליקט ירק כו׳ וזהו תחילתו אוכל וחייב וסופו פטור:
(ע"ג) **הלכה ב** ה"ג משיבחילו מהו בחלו ר׳ חייא בר ווא אמר גמה כמה דתימר כו׳ משיאדימו פניהם. הוא סימן שכבר בחלו: וכל התאנים פניהם מאדימות. פי׳ הרי יש תאנים שאינן מאדימות כלל והאיך אני יודע בהו השיעור: ר׳ תנחום כו׳. פי׳ דביחלו היינו מעל"ע קודם גמר בישולו: מכנסין במעי מלפפין. פי׳ בשבת אם יש על הרצפה מעי מלפפין מותר לכנס בשבת דנראה כנוטל לאכלן. אבל במעי אבטיח שאינו ראוי לאכילה אסור לכנס דנראה כמכבד ביתו בשבת והכי פי׳: אם אתה אומר כן. פי׳ במותר: נמצאת מכבד את הקרקע בשבת. פי׳ דאף שהוא כגרף של רעי הלא גם בגרף של רעי אינו מותר אלא לטלטל אבל לא לכבד: מיישא תני רימון שנגמר בו אפי׳ פרידא א׳ כו׳: (דף ג׳ ע"א) (פנימי) [פשיט] הוא לון. פי׳ הוא לנו מהו כולה חיבור למעשרות: כל אותו הגפן כל אותו הרימון. כל אותה הגומא אסורה. פי׳ כל מה שיש בגומא שהדלעת גדילה בגומא אסורה. דחיישינן שגם הם ניקרו אלא שמחמת הגידול כו׳ ואף במכבדות תמרה כן פי׳ שאם ניקר א׳ מהם כל אותה המכבדה אסורה דחיישינן שמא גם הם נקרו כו׳: לבן צריכה. פי׳ משו"ה איבעי להו כו׳ אבל בשלא ניקב אלא אחד מהם בוודאי הכל אסור כיון דתולין בנחש חיישינן שמא עוד א׳ ניקר אלא שנסתם מחמת הגידול ולא ידעינן איזו היא לכן הכל אסור: ניקורי רוטב באביהן. פי׳ ואח"כ נתגדלו אסור דחיישינן לארס של נחש: ורבים נהגו בו היתר כו׳. משיכניסו מחצה. פי׳ ממה שעתידין להיות: משישטחם ויהיו יפות לאכילה. פי׳ זהו סימן שכבר הסילו מאור: *) ה"ג משיעשו קליפה באיזו קליפה אמרו בקליפה ההתתונה כו׳: חרובין שילשולן היא חנטן. פי׳ הא דקתני בשביעית גבי חרובין משישלשלו היינו הנטה דידהו אבל גבי מעשר בעינן שיעור אחר: (ע"ב) ה"ג אף המשקין היוצא מהן אין מכשירין. משיבכר צמייא קייטא. פי׳ משיגדלו כל נרכן תאנים ביכורות של קיץ: משירוו מרוויות שניה שבמוקצה. פי׳ שמוקצה שאינה גדילה כמי גשמים וצריכה להשקות אותה משיםקה אותה פעם שני אזי הוא סימן להבאת שלים בזיתים:

(שם) **הלכה ג** הלוקח שדה ירק בסוריא. פי׳ מן הנכרי ובסוריא יש קנין עד שלא בא כו׳: ולוקט בדרכו ולוקח. פי׳ שאין לחוש שמא יתוספו בידו ויהי׳ חייב במעשר דגם אם יתוספו בידו אח"כ פטור: ובא את אמרת הכין. פי׳ דהכא שיש זמן שאינן חייבין במעשרות מדקאמר עד שלא בא ובמתני׳ קתני דירק חייב בין גדולים ובין קטנים: חזקי׳ אמר בקישואין ודלועין היא מתניתא. פי׳ לאו בכל ירק והקונה שדה בסוריא איירי בשאר ירק: אפי׳ תימא בשדה ירק עצמו. פי׳ אפי׳ מתני׳ בכל ירק אמר

*) עי׳ בסוף הפרק נוסח אחר וגם הוספות

כתב יד א׳ — הגהות הגר"א — ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

פ"א (דף א׳ ע"א) ה"א (א) ה"ג כתיב עשר תעשר יכול כל הדברים יהו חייבין במעשרות ת"ל כל תבואת זרעך: יכול תבואת דוקא ת"ל היוצא השדה שנה ריבה. אי ריבה נרבה זרעוני גינה שאין נאכלין. כתיב תבואת וכתיב היוצא כו׳ טול מבינתים שהוא אוכל ונשמר כו׳: (ב) ה"ג קטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ: ה"ג מזרע הארץ לרבות השום כו׳: (ע"ב) (ג) ה"ג הפקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש ממנה התרומה אינה תרומה: הפקיר שיבלין וחזר וזכה בה והפריש תרומה הרי זו תרומה: מה בין קמה לשיבלין קמה עד שלא הפקירה אם עבר והפריש

פ"א (דף א׳ ע"א) ה"א עשר תעשר הייתי אומר כל כו׳: מזרע הארץ לרבות זרע שום כו׳: (ע"ב) א"י חבורה הויא בעי׳ הרי הקדש א"ל הרי אין ידך וידו שוין בו א"ר אילא כו׳: אנן קיימין כשהפקיר שבלין. יותר נראה לגרוס קמה: דאמר ר׳ יוחנן בש"ר ינאי (בו) בהקדש חייב - והשאר מיותר:
(דף ב׳ ע"א) פולמתן ר׳ אמי בשם רשב"ל זו להוציא כו׳ ושבינתים נמחק. וג"כ (אדר׳ אמי) פי׳ אכל שהוא אוכל קאי: ה"ב משיבחילו מהו ביחלו ר"ח בר ווא אמר חיתא. נמחק תיבת חיתא וג"כ נשה. ולמעלה על התיבה כתוב משיגדילו. ולא הבנתי אם

תרומה אינו תרומה. שבלין עד שלא הפקירן עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה. ר׳ חנינא בשם רב חסדא אף בהקדש כן: מיליהון דרבנן פליגין כו׳ יצא לקט שידך וידו שוין כו׳ א"ר יוחנן חבורה הי׳ מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שוין כמו שידך וידו שוין והייב: וא"ר אילא במה אנן קיימין כו׳ אלא כי אנן קיימין בהפקיר קמה וחזר וזכה בהפקר פטור דא"ר יוחנן ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך וכו׳ ובהקדש קמה ופדה קמה חייב מן הדא הקדיש קמה ופדה קמה חייב כו׳: מה בין הפקיר כו׳ הפקר יצא ידי בעלים הקדש (דף ב׳ ע"א) לא יצא ידי הגזבר: אמר ר׳ אבין כו׳ מאחר שאוכרים לו פדה את ראשון: (ד) אמר ר׳ אמי זו להוציא מדברי רבן גמליאל דתנינן כו׳ חייבות במעשרות: אמר ר׳ יוסי וכי מחמת האוכל כו׳ אלא רבן גמליאל אומר השובות הן כאוכל ורבנן כו׳: ועוד מן הדא דאמר ר׳ יהושע מימי לא מלאני לומר לאדם צא ולקט כו׳: (ה) תני כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל תחילתו חייב וסופו פטור כגון ירק שזרע לזרע מה אית לך כהדא דתניא המקיים כו׳ א"ר יונה והוא שליקט ירק אבל לא ליקט ירק כך אנו (ע"ב) אומרים דעצים חייבים במעשרות: ה"ב (ו) [גמרא] ה"ג משיבחילו מאי בחילו ר׳ חייא בר ווא אמר גדלה כמה דתימר גם נפשם בחלה בי ר׳ אבא בר יעקב כו׳ משיאדימו פניהם: וכל התאנים פניהם מאדימות ר׳ תנחום כו׳ לוקח אחת ומניח אם בשלה בתוך מל"ע הייבת: (ז) אמר ר׳ יוחנן רכוב הוינא כו׳ מכנכים בבעי מלפפין ואין מכנסין במעי אבטיח: מה בין כו׳ מלפפין לאכילה כו׳ אם אתה אומר כן נמצא מכבד הקרקע בשבת: (ח) מיישא תני רמון שנגמר אפי׳ פרידה אחת כולה: (דף ג׳ ע"א) היבור למעשר אשכול שבישל כו׳ אמר ר׳ חנינא פשוט הוא לן כו׳. הי׳ כרם קטן ועשה גדול כו׳. שמואל אמר דלעת שניקרה כו׳ כל אותה גומא אסורה אף במכבדות תמרה כן: א"ר יוסי שאל כו׳. א"ר יוסי לבן צריכה כו׳. רבנין דקסרין אמרו משישטחם ויהיו יפות לאכילה: (ט) האגוזים והשקדים משיעשו מגורה. ר׳ יהודה אומר משיעשו קליפה: (י) תני ר׳ חנינא חרובין שלשולן היא חנטן:

כתב יד א'

מעשר זמן אחר הוא: (ע"ב) (יא) צמייא. פי' תאנים ביכורות של קיץ שנתבשלו וזהו סימן לזיתים שהביאו שליש: מורויות. שדה שצריכה להשקותה ואינה גדילה על מי גשמים נקראת מוקצה וכשמשקים אותה פעם שני זה סימן לזיתים שהביאו שליש:

(שם) **הלכה ג** (יב) תמן. פי' הלוקח שדה ירק מן הנכרי בסוריא דשם יש קנין לנכרי להפקיע מן המעשרות ואם קנה קודם שהגיע לעונת מעשרות נמצא הגיע עונתה למעשרות אצל ישראל וחייב. אך כשקנה אחר עונת מעשרות פטור ולוקט כדרכו שאין חושש שיתוספו בגודלן אצל ישראל דגם התוספת פטור. היוצא מזה מצינן בירק זמן שהוא עדיין לא הגיע עונתו למעשרות ובמתני' דהכא קתני ירק חייב לעולם קטנים וגדולים. ומתרץ חזקי' דקישואין ודלועין כו'. פי' דוקא ד' מינים הללו הם בכלל ירק דמתני' דהכא. ור"ז מתרץ לעולם ירק דמתני' כל ירק בכלל אך יש זמן עוד קודם שבאים אפילו לכלל קטנים. וזהו כשמביאים בתי פתילות והם פטורים באותו זמן ממעשר ואם קנה באותו זמן שהביאו (שלשה) [אולי צ"ל שני] עלין מיד נכרי ואחר זה גדלו ברשות ישראל זה נקרא עד שלא בא לעונת המעשרות וחייב: (יג) מילה מילין. פי' תפוחים קטנים כמו מילין שנקראים עפצים והשתא מאן דמפרש במתני' דקתני תפוחים גדולים וקטנים חייבים. היינו סתם תפוחים נמצא במחלוקת שנויה דר"ש פליג ומאן דמפרש תפוחים דמתני' במילין בזו כ"ע מודו: (יד) אתרוג. פי' המקשה טעם של ר"ע דפסול משום שאינו נקרא פרי כך ר"ש דאמר כאן במתני' אתרוג הקטנים פטורים ג"כ שאינם פרי תולה זה בזה ומקשה ר' יוסי האיך תולה זה בזה וכי כל שאינו כשר בלולב פטור ממעשר הרי מנומר ושארי פסולים בלולב משום הדר ושארי טעמים וחייבים במעשר ואפשר בוסר ג"כ אף דסבר ר"ע דפסול ללולב אבל במעשר פליג על ר"ש וסובר דחייב: אלא ר"ש דפוטר מן מעשר שאינו פרי מודה לר"ע שפסול גם ללולב דשם נאמר ג"כ פרי עץ הדר אבל ר"ע דפוסל ללולב אפשר הטעם כמו במנומר ושארי פסולים בלולב ואינו מודה לר"ש דסבר ר"ע דחייבין במעשרות: (דף ד' ע"א) (טו) תני ר' ישמעאל. פי' ר"י סבר דשקדים מרים לעולם פטורים אף בקטנותן. ור' זעירא פסק כר"י במתוקים שאינם חייבים עד שתפרוש קליפתן החיצונה וזה נקרא גדולים. וכמו כן במרים דחייבים בקטנותן וכשנעשו גדולים פטורים. ואימתי נקראים גדולים גם כן משתפרש קליפתן החיצונה ואז עולים מחיובן ונעשו פטורים דנעשו גדולים: וע"ז אמר ר' יוחנן ירדו לכאן. כלומר במתוקים שיורדים ובאים לחיוב מעשר בגדולתן והגיע עד שנפרש קליפתן החיצונה חייבים: עלו. כלומר שעולים מתורת חיובם במרים כשנפרשו קליפתן החיצונה כבר נפטרו: ועל זה בא לפרש ר"פ במתוקים שיורדים לידי חיוב כשנפרש קליפתן לאו דוקא כולם אף שלשה שפירשו קליפתן החיצונה חייבים:

(ע"ב) **הלכה ד** (טז) פיקס ושילק. פי' שיש כמו שער על פירות הללו וכשניטלין השערות אז גורנן למעשרות ותני פיקס ושילק ברשות הקדש ואח"כ פדה פטור דפוטר כמו מירוח בתבואה דעד שלא נטל הפיקס ושילק אין נאכלים ואפשר דגרסינן לקמן דאמר שילה וקיפה של"ל פיקס ושילק: (יז) נטבל. אע"ג שישנה את האגודות וע"ז בעי ר"ז אמאי הא לא נגמרה מלאכת השדה והוי אגודות קטנות גורן אלא כיני דבאמת לא יאגוד עוד בשדה ומשנגמרה מלאכת השדה רק עתיד לאוגדו כדי למכור אגודות קטנות בשוק נגל כן לא נחשב לגבי שדה כמו גורן אחרון והוי נגמרה מלאכות השדה: (יח) משיעמוד. דרובה לשון רבותא אשמעינן דאפי' יעמוד ערימה בראש גגו קובע למעשרות: מן דו ישפר. לשון כשמשופה פני הכרי ופריך והא תני: (דף ה' ע"א) משתעקור האלה. הוא הכלי שתוחבין אותה ונקראת מזרה כדי שתאחוז סביבה התבואה ואח"כ עוקרין אותה משם: תני. קאי על מתני' דקתני הקטניות משיכבור ואמר שמותר לתרום מן הכבור על שאינו כבור והטעם שאוכלין אותה אף קודם שיכבר: (יט) כבר. בעיא היא אם כבר ברשות הקדש מאחר שהכבור אוסר לאכול עראי בחולין כמו כן בהקדש הוי מעשה גמורה ברשות הקדש כמו מירוח בתבואה ברשות הקדש יפוטר ממעשר כשפדה אח"ז או לא דלא הוי מעשה גמור שיכול ההקדש ליפטר וחייב במעשרות והתיב ר' חנינא: משילה וקיפה. דפטור דהוי כמו מירוח וה"ה בכבור ומשני ר' יודן דלא דמי דבלא שילה וקיפה א"א לאכול נמצא כששילה וקיפה ברשות הקדש הוי מעשה גמורה ברם הכא שאוכלין אותה אף בלא כבור ולא הוי מעשה גמור ת"י הקדש: (ע"ב) (כ) ניחא. דגם כאן חסר הניח לגת התחתונה אלא חסרון לגוח אין כאן ומשני דגם ביין מחוסר שעדיין הם עכורים בשמרים ובילידתן לגת נופלים השמרים למטה: ופריך משמן ג"כ כו' ומשני מחוסר להציל שאינם נעשים השמן

כתב יד ב'

אמר דחייב בין גדולים ובין קטנים: עוד היא יש לה שיעור דלא כל קטנים חייבים דהיינו משיביא [שלש] פתילות. פי' שלשה עלין והיינו עד שלא בא לעונת המעשרות פי' שאם הגדיל שלשה עלין ביד נכרי פטור ואם לא הגדיל חייבין: תפוחים מילה מילין. פי' שדרכן להיות קטנים כמו מילין: ה"ג מ"ד תפוחים סתם. פי' בכל תפוחים במחלוקת. פי' דהא לר"ש אמר תפוחים קטנים פטורין כו': מילי כילי ד"ה. פי' דאף ר"ש מודי בתפוחים מילין דאף קטנים חייבין: ה"ג אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין כמה דר"ע אמר אינו פרי. פי' דסבר מש"ה פסל ר"ע משום שאינו פרי: (דף ד ע"א) כן ר"ש אומר אינו פרי. שפי' שפוטר מן המעשר בקיטין ומקשי ר' יוסי האיך תלה זה בזה וכי כל שכשר בלולב חייב במעשר וכל שאינו כשר פטור: התיבין הרי המנומר כו'. פי' שמנומר פסול באתרוג וחייב במעשר' דלמא גם בבוסר הא שפסול לאו משום שאינו פרי דלמא משום דהוי כמו מנומר או שאר פסולין: ר"ש יודי לר"ע דכתיב פרי ואינו פרי. פי' ר"ש דפוטר אתרוגין קטנים מן המעשר ע"כ משום דסבר שאינו פרי ומש"ה גם בלולב ודאי פסול דכתיב פרי עץ הדר אבל ר"ע דפסל בלולב אפשר דמשום מנומר פסול אבל גבי מעשר מחייב אתרוגים קטנים: ה"ג החייב במתוקים פטור במרים גדולים: הרי אלו פטורין. פי' בין גדולים בין קטנים כו': אמר במתוקים. פי' במתוקים הורה כר' ישמעאל פי' שאינו חייב עד שתפרוש קליפתן החיצונה אבל במרים כרבנן דגדולים חייבים קטנים פטורין ולפ"ז גם במרים אינן מותרין אלא עד שתפרוש קליפתן החיצונה: וע"ז א"ר יוחנן ירדו לכאן כולן נתחייבו. פי' גבי מתוקים אינן חייבין עד שיפרוש בכלן קליפתן החיצונה אבל אם עלה אפילו אחת כבר נפטרו פירש גבי מרים אם יש אפילו באחד פריסת קליפה החיצונה כולן פטורין: הורה ר' פנחס. פי' גבי מתוקים דא"צ כלן אלא כיון שראה שלשה כו':

(שם) **הלכה ד** מאן דו ירים פקסוסי'. פי' משינטל הפקס: (ע"ב *) וישלק כל צרכי היה אוגד צינוק גדול ועתיד לעשותו צינוק קטן. פי' אעפ"י שעתיד לשנותו נקבע למעשרות וע"ז בעי כו': עדיין לא נגמרה מלאכת השדה. פי' שהרי בדעתו לשנותו ואת אמרת הכין. פי' שנטבל אלא כו' והוא עתיד לעשותו צינוק קטן לשוק. פי' שבשדה לא ישנה ונמצא נגמרה מלאכת השדה וכשיוליך לשוק ישנה ומשו"ה נטבל שהרי נגמר מלאכת השדה. דרובה אתי מימר. פי' אתא להשמיענו רבותא דאפי' יעמיד ערימה בראש גגו קובע למעשרות: (דף ה ע"א) משתעקר את האלה. פי' אפי' לא יספר אפי' דכרי' כיון שעקר את האלה נגמר שדרכו לתחוב המזרה ואח"כ שופין סביביו כרי ואח"כ עוקרין אותו משם: ומשני כאן כשיש בדעתו למרח. פי' כשרוצה לספר הכרי אזי אינו נגמר עד שיספר אבל אם אינו רוצה אזי נגמר תיכף משעקר את האלה: ה"ג פיקס ושילק ברשות הקדש ופדאו או כבר ברשות הקדש ופדאו כו' כמו שעשה מעשה ברשות ופטור או חייב. פי' שאינו נחשב למעשה מה שפיקס כיון שבלא זה הוא אסור לאכול אכילת קבע: (ע"ב) ה"ג היין משיקפה אעפ"י שקפה קולט מן הגת העליונה כו' מ"ד שהן מחוסרין ניחא. פי' להניח ניחא שגם כאן מחוסרין להניח בגת: מ"ד שהן מחוסרין לרוח מאי איכא למימר. פי' אמאי מותר לקלוט מן הגת הרי לא נחסרו לרוח: ומשני מחוסרין הן בשמריו. פי' מחוסרין הן מה שעדיין הן בשמריו וכשיורד לגת השמרים נופלין למטה: ה"ג השמן משירד לעוקה אעפ"י שירד נוטל מן העקל ומן הממל כו' מ"ד שהן מחוסרין ניחא ניחא מ"ד שהן מחוסרין לרוח מאי איכא למיכר ומשני מחוסרין הן להציל. פי' שאינו נעשה נגול עד שירד לעוקה: היה אוכל. פי' בדבר שלא נגמרה: וחשכה ליל שבת או שמכרו לאדם אחר לא נטבלו. פי' שאין שבת ומכר טובלין בדבר שלא נגמרה מלאכתו: ר' ירמי' סבר מימר בניתנין בחמיטה. פירש שהיא ערלי: אבל בנותן בצלוחית. שהוא נראה כקבע או אפי' ארעי אסור: א"ר יוסי אפי' בנתנין בצלוחית לא נטבל. פי' כיון שיכול להחזיר לא חשבינן ליה קבע: חילי'ה דר' ירמי' מן הדא כו' הא בשאר שני שבוע לא. פי' א"נ לומר מכאן אני אוכל למחר כיון שצריך לעשר קודם השבת המעשר הוי הכנה אלמא דהשבת קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו: מה עביד ליה ר' יונה. פי' למה לי בשביעית הא אף בשאר שני שבוע צריך לומר מכאן אני אוכל: ומשני להחזירו אי אפשר. פי' דמודה ר' יונה בדבר שאינו יכול להחזיר שהשבת קובע וכאן אינו יכול להחזיר מפני שהוא עושה מוקצה והוי כמו בביטל כלי מהיכנו: ה"ג מתניתא פליגא על ר' יונה אין עראי לשבת. פי' משמע אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו אסר לה ובלבד דבר שהוא מוקצה. פי' דאז אפי' ר' יונה מודה שהשבת קובע שהרי אינו יכול להחזיר: ע"ד דר' ירמיה הוא דבר שהוא מוקצה הוא רבר שאינו מוקצה. פירוש בין כך ובין כך השבת קובע: היתה צלוחית מליאה ונתונה בין פצים לחבירו. פי' דמ"ל לר' ירמי' דסבר דשבת טובל כשנתנן בצלוחית אם כשהיא עומדת בין פצים לחבירו והוא ניטל ממנה ונותן על גבי המיטה אם נטבלת משום שהיא עומדת בצלוחית או משום שבצלוחית עומדת בין פצים לחבירו אינו נטבל: *)(דף ו' ע"א) ה"ג א"ר מנא הדין פינבא דארזא והדין פינבא דגרמין מסייע לאבא דאת מפני לון מן אתר לאתר ועד כדון הוא רותח, אלמא שגם בכלי שני אין היד (סולדת) [סולטת] בו: ה"ג שעירה לתוכו רותח א"ר יוסי תמן כו': מהו לערות עם הקילות. פי' אם דוקא שהוא מערה מכלי אל כלי הכל ביחד אבל עם הקלוח מותר לערות או לאו: מהלוקת ר' יונה ור' יוסי. פירוש שגם בזה נחלקו:

ה"ג

*) עי' בסוף הפרק נוסח אחר עם תוספת.

הגהות הגר"א

כתב יד א'

(ע"ב) (יא) ה"ג ר"ח בשם רבי זיתים וענבים. שלא הביאו שליש אף המשקין היוצא מהן אינן מכשירין כו' ר' הייא בשם ר' חנינא זיתים מאימתי חייבים במעשרות משיבקר צמייא קייטא כו' משיורו מורויות שניה שבמוקצה: ה"ג (יב) תמן תנינן הלוקח שדה ירק בסוריא כו' לוקט כדרכו כו' וכא את אמרת הכין. חזקיה אמר כו': ר' זעירא אמר כו' עוד יש לה גבול כו': (יג) נהוראי ב"ש אמר משום ר"ש תפוחים קטנים כו'. תפוחים מילה מילין בין גדולים ובין קטנים חיבין: ודא מתני' מאן דתני תפוחים סתם במחלוקת ומאן דתני לה תפוחים מילה מילין דברי הכל: (יד) הכי גרסינן אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין ר' אילא כו' אתיא דר"ש בשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר אינו הרי כן: (דף ד' ע"א) ר"ש אומר אינו פרי: אינו חייב במעשר הרי המנומר וכו' דפסול ללולב וחייב במעשרות אלא ר' שמעון יודי לר"ע דכתיב פרי ואינו פרי ור"ע לא יודה לר"ש דהרי מנומר כו' דפסול ללולב וחייב במעשר: (טו) הכי גרסינן החייב בשקדים המרים פטור במתוקים. קטנים: החייב במתוקים פטור במרים. גדולים. תני ר' ישמעאל בר' יוסי שקדים המרים פטורים והמתוקים אינן חייבים עד שתפרוש קליפתן החיצונה׳ הורי ר' חנינא כצפורין כר' ישמעאל בר' יוסי במה הורי ציפוראי אמרי במרים. ר' זעירא אמר במתוקים. א"ר יוחנן ירדו לכאן נתחייבו. עלו כבר נפטרו. הורי ר"פ כיון שראה שלשה שפירשה קליפתן החיצונה תורם כל הקופה כו': ה"ד (טז) ה"ג מאי והדלועים משיפקסו מן דו ירים פקסוסי'. אנטיח משישלק מן דו ירים שלקוקי': (ע"ב) תני פיקס ושילק ברשות הקדש פטור: (יז) ה"ג היה אוגד צינוק גדול ועתיד לעשותו צינוק קטן נטבל. ר' זעירא בעי עדיין לא נגמרה מלאכת השדה ואת אמרת הכין. אלא כיני אוגדו צינוק גדול בשדה ועתיד לאוגדו צינוק קטן לשוק נטבלה: (יח) משיעמיד ערימה בראש גגו. ר"י בעי הא בשדה לא. א"ר חנינא דרובא אתא מימר כו': הבצלים משיקפלו. מן דו ישפר אפי' דכרי' והא תני כו':

(דף ה' ע"א) משתעקר את האלה וכו'. תני אבל כובר הוא מקצת ותורם מן הכבור על שאינו כבור א"ר אילא שכן כו' בליל חמיץ יאכלו: (יט) ה"ג ככר ברשות הקדש ופדה מאחר שיכול לאכול עראי כו' כמו שעשה מעשה ברשות הקדש ופטר או לא: התיב ר' חנינא והתני שילה וקיפה ברשות הקדש פטור. אמר ר' יודן תמן אי אפשר שלא ישלה ולא יקפה ברם הכא אפשר שלא יכבור כו': (כ) תני אבל קולט

ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

אם רצונו לגרום נסה (כלומר לשון הבחילה הוא לשון נסה) משיגדילו. לו הן ב גרסאות [ד"ה הוד לוריא]: משיאדימו. צ"ל משילבינו וכן להלן פניהם מאדימות צ"ל מלבינות: מכנסין במעי מלפפין כו'. נ"ב פי' כ"ז לענין שבת קאי שאם נתפזרו מעי מלפפין על הארץ מותר לכבד וליטלן בשבת שהן ראוין לאכילה וכדמפרש ר"ש ב"ר כרסנאי לכן אינו נראה כמכבד הקרקע אלא כמגביה אוכלין מן הארץ. אבל מעי אבטיח עומד לזריעה וכשמכבדן מהארץ אינו אלא משום גרף של רעי וזה אסור. והאמר אדמו"ר בעיקר מאמר זה דר"י מקומו שייך להלן אמתני' דהאבטיחין והמלפפנות. ופי' הרה"פ שפירשו לענין שביעית אין בו ממש: רימון (שנקמדה *) בו אפילו פרדה א' כו':
(דף ג' ע"ב) הגפן בל אותו הרימון חזרו כו': (ע"ב) מ"ד סתם במחלוקת כו':
(דף ד' ע"א) עד שתפרוש קליפתן הפנימית כו': נתחייבו עלו כבר נפטרו כו':
קליפתן הפנימית כו' שרוא כו': (ע"ב) ברשות הקדש פטור אגדו כו'
לשדה ועתיד לאגדו צינוק קטן כו': והוא עתיד לאוגדו צינוק קטן לשוק
כשיאגד צינוק קטן נטבל היתה כלכלה כו':
(דף ה' ע"א) יכול לאכול ממנו בלא כך כמי שעשה מעשה שלא ברשות ההקדש והוא חייב כו':
(דף ו' ע"ב) רבי אמר לר"ש בריה כו' לנו תמרים מן החבית א"ל ואינו אסור כו':

*) [אולי צ"ל שנקמזה ועי' ערובין ק"ב א' ועי' בערוך השלם ערך נקמז].

מתחת

כתב יד א'

בזמן גלולים עד שירדו לעוקה: (כא) היה אוכל. פי' דבר שלא נגמרה מלאכתו כו' דאין שבת ומקח טובל בדבר שלא נגמרה מלאכתו: בחמיטה. דכיון דמעורב בחמיטה ותמחוי דאין הטבל בעינו אבל צלוחית שהיא בעין שבת טובל דהוי כנגמרה מלאכתו והשיב ר' יונה אעפ"כ אין טובל: ומקשי ר' ירמיה ואין שבת כו' טובל בנגמר מלאכתו א"ל כההיא כו'. ר' יונה בשם ר' זעירא כיון דיכול לסחזירו למקום שלא נגמרה מלאכתו גם זו נחשב כלא נגמרה מלאכתו: חייליה. הוכחה דר' ירמיה מן כאן. דהנה מקום המוקצה נקרא לא נגמרה מלאכתו אך כשרוצה ליטול ממנה על שבת בתוך שביעית ע"ו אמר ר"א שצריך לומר בע"ש למחר אני נוטל שלא יטול בשבת מן המוקצה משמע בשאר שנים א"צ והטעם כיון דצריך לעשר מקודם דשבת קובע דמה שנוטל מן המוקצה החלק הזה הוי נגמרה מלאכתו דשבת קובע נמצא אע"ג דיכול להחזיר לתוך המוקצה אעפ"כ שבת קובע וצריך לעשר מקודם לכן כשמעשר הוי הכנה לשבת ממילא אבל בשביעית שאינו מעשר צ"ל [בע"ש] למחר כו' נמצא מוכח כר' ירמיה דשבת טובל בדבר שנגמרה מלאכתו אף במקום דיכול להחזיר בשבת המותר והשתא מקשה מה עביד ר' יונה סבר דאין שבת טובל במקום שיכול להחזיר וכאן מוכח כו' ומתרץ דכאן אי אפשר להחזיר בשבת המוקצה דיעשנה בשבת מוקצה לכן גם ר' יונה מודה דשבת טובל דא"א להחזיר ביבטל דבר היתר והשתא פריך ממתני' אין ערלאי לשבת וסבר דאתא לאשמעינן במקום דיכול להחזיר המותר שבת טובל. ומשני דגם הך מתני' דוקא בדבר שיש לו מוקצה. פי' כשיחזיר למקומו יעשנו מוקצה לפיכך שבת טובל: והשתא סיים ע"ד דר' ירמיה היא דבר כו'. שאין שום חילוק דר' ירמי' סבר אף במקום דיוכל להחזיר שבת קובע: והשתא לר' ירמי' דסבר דבצלוחית שבת קובע בעי לר' מנא. אם היתה צלוחית. עומדת בין הפצים לחבירו ומבואר במתני' דבין הפצים הוי מקום שלא נגמרה למעשר ואם נוטל מזו הצלוחית בשבת אי אזלינן בתר צלוחית ונטבלה או אזלינן בתר בין הפצים דהוי מקום שלא נגמרה מלאכתו ואין שבת קובע ולא איפשטה. או הך אבעי לענין חול אם הכניס לחצר דחצר נמי אין קובע [אלא] דוקא בנגמרה מלאכתו בתר מי אזלינן: (דף ו' ע"א) פינבא דארזא. קערה מלא אורז או קערה מלא גריסין: (כב) מסייעא דמוכח דאף בכלי שני אין היד בולעת: מהו לערות. מיבעי אם דוקא כשמערו בשפכותיה עבה מפלגי דעירוי כזה אי הוה ככלי ראשון אבל כשמערה בקלוח דק אפשר דלא פליגי והשיב דגם בעירוי כזה פליגי ר' יונה ור' יוסי: ר' יצחק בעי עירוי לענין שבת אי הוי ככלי ראשון שחייב משום מבשל או לענין בשר בחלב והשיב כמו דמלינן דלא נקרא הלוטה דוקא כשאור תחתיו כן הדין לענין שבת לא נקרא אלא ע"י האור תחתיו: על דעתי'. אמתני' [קאי] דאמר ר' יהודא רק חומץ וציר ואמר כאן מלח כציר: (כג) ר' מנא אמר סתם. בין טבל דאורייתא או דרבנן: (ע"ב) בגופו. שאינו צריך לידע מכח המשקה אלא כשממשמש בגופו יודע אם יש משקה ולכך לא הוכשר ביציאת משקה דלא ניחא לי' ור' יהודה סובר בזה שהוא סוחט ורואה אם יש בו משקה הוא בודק ואם כן ניחא ליה ביציאת משקה ולכן הוכשר והכא במתני' כשמחליק העיגול בתאנים וענבים רבנן סברי בגופו מחליק ואין כאן הכשר שבל בעין דלא נחשב כלל והמשקה היוצא בטל ור' יהודה סבר במים מחליק ואסור דנעשה ממשקה טבל דבר הניכר בעין: (כד) וענבים בלבד. פירש תאנים לעשותן גרוגרות וענבים לעשותן צמוקים דעד שנעשו גרוגרות מסריחות תולה: פצילייו. לא מסתברא הא דעלתה על דעתי' דר' שמעון לאסור מחמת מוקצה אלא בפליליי. פירש פלילי תמרה שאינן מתבשלות לעולמות ונותנים בהותלות של לולבין והשיב לו דאין לך מוקצה כו' אבל פלילי לא: (כה) הדא. דוקא לענין שבת לא הוי מוקצה אלא תאנים דמחוסרים מלאכה גדולה אבל לענין מעשר אפי' לא נחסר אלא מלאכה קטנה דבלא זה ראויים לאכול אעפ"כ נחשב כלא נגמרה מלאכה והראיה ממתני' דלאו דוקא אם רוצה לעשות מתאנים גרוגרות אלא קתני גרוגרות משידוש דאף אם רוצה גרוגרות עצמן לידוש נחשב לא נגמר מלאכה וכן כל הדברים אם רוצה לתקן דבר מעט נקרא לענין מעשר מוקצה דלא נגמר מלאכה: (כו) עונה. פי' ת"ק דסבר דאין אוכלין ערלאי מן התחתון סבר העליונות צריכין לתחתונים דא"א לגמור למעלה אם לא גמר מקודם למטה אבל התחתון א"צ לעליון וחשוב בתחתונות כשאמרו נגמר מלאכה ולכך אסר ת"ק לאכול ערלאי ודברי שונה האחרון זה ר' יוסי סבר אף התחתון צריך לעליון שאין התחתון נידש יפה עד שנגמר ונידש למעלה ולכך גם בתחתונות לא נגמר מלאכתן ומותר: הדרן עלך כלל אמרו

דאמר

כתב יד ב'

(ע"ג) **הלכה ה** ה"ג רבנן אמרו בגופו הוא בודק. פי' שהוא א"צ למשקה אלא גם בגופו אם הוא ממשמש הוא יודע אם יש בו משקה ולכן לא הוכשר דלא ניחא ליה ביציאת המשקה: ור' יהודא סבר במימיו הוא בודק. פי' שהוא סוחט ורואה אם יש בו משקה וא"כ ניחא לי' ביציאת המשקה ולכן הוכשר והכא: רבנן סברי בגופו הוא מחליק. פי' כשמחליק העיגול בתאנים א"צ למשקה אלא בגופן של תאנים הוא מחליק והמשקה היוצא מהן בטלים: ור' יהודא סבר במים שלו הוא מחליק. ולכן אסור דנעשה ממשקה טבל: אין לך מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד. פי' קודם שנעשו גרוגרות אסור התאנים משום מוקצה אבל אחר שנעשו גרוגרות אינו אסור משום מוקצה: לא מסתבר אלא באילין פצעילין הוי עובדא. פי' פצעילי תמרה: א"ל רבי לר"ש ברי' להביא ולכך התיר לי' משום מוקצה וא"ל אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד. פי' תאנים שרוצים לעשות גרוגרות וענבים שרוצה לעשות צמוקין אסור משום מוקצה אפי' אחר שנעשה גרוגרות אבל לא מסתבר לחלק בתאנים גופא בין קודם שנעשה גרוגרות לאחר שנעשה גרוגרות: אבל לענין מעשר כל הדברים יש להן מוקצה. פי' אם חשב לקצות אפי' כל הדברים נחשבים לענין מעשר דבר שלא נגמרה מלאכתו ומביא ראיה ממתני' גרוגרות משידוש משמע דלאו דוקא אם רוצה לעשות מתאנים גרוגרות אלא אפי' אם רוצה גרוגרות עצמן לדושן נחשבין נ"כ לענין מעשר דבר שלא נגמרה מלאכתו וכן לכל הדברים אם רוצה לאדם בהן איזה דבר: *) ה"ג דברי שונה ראשון. פי' ת"ק שאמר לא יאכל מהן ערלאי פי' מהתחתון סבר העליון צריך להתחתון ואין התחתון צריך לעליון פי' ולכן נחשב אבל תחתון נגמר מלאכה: דברי שונה אחרון פי' ר' יוסי שמתיר לאכול אף מתחתון סבר אף התחתון צריך לעליון פי' ולכך לא חשיב נגמר מלאכה אבל תחתון שאין התחתון נידש יפה עד שידוש אף העליון:

נוסח אחר לפרק ראשון

(דף ' ע"ג) ה"ג הפקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש ממנה התרומה אינה תרומה פי' משום דקודם הפקר אלו היה מפריש ממנה תרומה אינה תרומה לכך עכשיו כשהפקיר הוציא שהפקר חיוב תרומה אפי' בדיעבד אבל בשיבלין אם הפקיר וחזר וזכה בהן הרי זו תרומה דאלו היה מפריש קודם ההפקר היה חל שם הרומה בדיעבד לכך אין ההפקר מוציא אלא מחיוב תרומה לכתחילה אבל אם עבר והפריש הרי זה תרומה: א"ר חיננא בשם רב חסדא אף בהקדש כן. פי' דגם בהקדש יש חילוק בין הקדיש קמה ופדה קמה בין הקדיש שיבלין דבשיבלין חייב לכתחילה להפריש תרומה אבל בקמה אינו חייב להפריש ואפשר שסובר אפי' אם הפריש אפי' בדיעבד אינה תרומה ומתני' דעד שלא באו לעונת [המעשרות] ופלאן חייבין מוקי או בקמה קודם הבאת שלים או בשיבלין קודם מירוח ומשבא לעונת המעשרות ופלאן חייבין היינו אחר מירוח ומתני' דהמקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר מוקי בשבלין מיליהן דרבנן פליגין פי' דס"ל אף אם הקדיש קמה ופדאה קמה חייב להפריש לכתחלה תרומה: דא"ר יוחנן בשם ר' ינאי ובא הלוי כי אין לו חלק כו' יצא לקט שידך וידו שוין כו' א"ר יוחנן חבורה הוי בעי הרי הקדש אין ידך וידו שוין. פי' שאף יד בעל הבית אינו שולט בו כמו שידך וידו שוין פי' מה לי שניהם שולטין אין שולטין וחייב א"ר אילא במה אנן קיימין אם בשנתמרח הכרי כו' ראשית דגנך כו' ולא של הקדש אלא כי אנן קיימין כשהפקיר קמה וחזר וזכה בה בהפקר פטור ובהקדש חייב אלמא דסברי רבנן דבהקדש אפי' הפקיר קמה חייב ומייתי ראיה דבהפקר פטור מקרא דממתני' דלעולם הוא נותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח איכא לאוקמי בשיבלין אבל בקרא כל שידך וידו שוין פטור ואין חילוק בין קמה לשיבלין ובהקדש חייב מייתי ראיה מדקתני תחילה במתני' דהקדיש קמה ופדה קמה ואחר כך כיוצא בו לענין מעשר הקדיש עד שלא בא לעונת המעשרות משמע דאיירי נמי בקמה: ר' חיננא בשם ר' חייא אף בהקדש כן. פירש שאם הקדיש קמה ופדה אחר מירוח והפריש ממנה תרומה אינה תרומה שבשעה שהקדיש לא היה חל שם תרומה אבל אם היה מקדיש שיבלין ופדה אחר מירוח והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה שבשעה שהקדיש היה חל שם הרומה בדיעבד: מילהן דרבנן פליגינן. פי' דסברי אפי' אם הפריש בדיעבד אינה תרומה אפי' בשיבלין דא"ר יוחנן בשם ר' ינאי ובא הלוי כו' יצא ליקט כו'. כי' שכטורה מן המעשר: א"ר יוחנן חבורה הוי בעי הרי הקדיש. פי' דבהקדש חייב בתרומה ובשני מע"ש חייב שאין ידך וידו שוין בו כדמפרש בגמ' לקמן א"ר אילא במה אנן קיימין אם בשנתמרח הכרי ברשות הפקר וברשות הקדיש ראשית דגנך ולא של הפקר ולא של הקדש כו' אלמא דסבירא להו דבהקדש אפילו הקדיש שיבלין וכלאו אחר מירוח והפריש אינה תרומה דמראשית דגנך משמע אפי' דיעבד בשלמא גבי הפקר איכא למימר דהיינו בהפקיר שיבלין וחזר וזכה בו בעודו שיבלין דלא הוי מירוח ברשות הפקר אבל גבי הקדש ליכא למימר הכי דתנן המקדיש ופודה חייב עד שימרח הגזבר: (דף ב' ע"א) ה"נ כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל תחילתו חייב וסופו פטור כגון ירק שזרע לזרע. מה אית לך כהדא. פי' כיון דתני כגון משמע שיש עוד דומיא דהכך ומפרש מה אית לך (ע"ב) כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל תחילתו פטור וסופו חייב ומפרש מה אית לך עוד כהדא. פי' מדקתני כגון משמע שיש עוד דומיא דהכך ומפרש מן דבתרה. פי' מה שחישב במתני' לקמן שאינן נחשבין לפירי עד אותו זמן:

(שם) **הלכה ב** מהו בהלו גדולה. פי' שהיא נחשבת לגדולה: (דף ג' ע"א) תני האגוזים והשקדים משיעשו מגורה. פי' קליפתן החיצונה כשתפרים הגרעין מונחת בתוכה:

(דף ה' ע"ב) **הלכה ד** היה אוכל וחשכה ליל שבת. פי' אין שבת טובל: ר' ירמיה סבר מימר בניתנין בחמיטה ובתמחוי. פי' שיש גם אוכל שאינו בעין הא צלוחית שהיא בעין השבת טובל דכיון דנוטל אותה לאכילה הוי כנגמרה מלאכתו: א"ר יוסי אפי' בניתן בצלוחית לא נטבל. ומקשי כיון שנגמרה מלאכתו אמאי לא נטבל: ואין שבת טובל. ומשני כיון שיכול להחזירה בדבר שלא נגמרה מלאכתה חשוב כלא נגמרה מלאכתו כו': ר' מנא בעי היתה צלוחית מלאה ונתונה בין פצים לחבירו מהו. פי' אפי' בחול מיבעי ליה אליבא דר' ירמיה דחשיב מה שבצלוחית לנגמרה מלאכתו אם נתונה בין פצים לחבירו אם נחשבת כנגמרה או לאו ונ"מ אם נטל ממנה והכניס לחצר דאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמר מלאכתו:

(דף ו' ע"ב) **הלכה ה** ה"ג עלה והביא לנו המרה מן החביות א"ל ואינו מוקצה כו' אינו אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים. פי' תאנים לעשותן גרוגרות וענבים לעשות צמוקים ומפרש מפני שמסריחות בינתיים. פי' עד שנעשו גרוגרות תחילה הן מסריחות: באילין פצעילין הוי עובדא. פי' אותן תמרים שלא מתבשלין עולמית ואח"כ

*) פי' בנוסח אחר. כדי

הגהות הגר"א

מתחת הכברה כו': (ע"ג) והתנינא היין משיקפה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה למ"ד שהן מהוסרים ניחא אלא למ"ד דחסר לרוח מאי חסר לרוח יש כאן גגת. מהוסר הוא בשמריו: התיב כו' השמן משירד לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל ומן הממל כו' מ"ד כו' אלא למ"ד מחוסר רוח מאי מהוסר רוח יש כאן מהוסר להציל: (כא) ה"ג הי' אוכל והשיכה ליל שבת או שמכרו לאדם אחר נטבלו. ר' ירמיה סבר בנתן בחמיטה אבל בצלוהית לא. אמר ליה ר' יוסי אפי' בצלוהית לא נטבל כו' א"ל ר' ירמי' ואין שבת כו' א"ל כהדא דאר"י כו' חיילי' דר' ירמי' מן הדא ועוד אר"א עומד אדם על המוקצה כו'. הא בשאר שני שבוע לא. מה עביד לי' ר' יונה להחזירו למקומו א"א יכול שהוא עשה מוקצה. מתני' פליגא על ר' יונה אין עראי לשבת ופתר לה ובלבד דבר שהוא מוקצה ע"ד דר' ירמי' לא שנייא היא דבר כו': רבי מנא בעי היתה צלוחית מלאה ונתנה בין פצים לחבירו כו' לא נטבלה: ה"ג עד היכן כו' הכל מודים (דף ו' ע"א) בכלי שני שמותר כו': אמר ר' מנא הדין פינכא דארזא והדין פינכא דגרסין. (כב) מסייעא לאבא כו' מהו ליתן תבלין למטה ולערות כו': חייליה דר' יונה מהדא אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח: ר' יוסי אומר תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין: התיב ר' יוסי בר' בון כו'. אית לך מימר כלי נחושת בולע:

מהו לערות עם הקילוח כו' מחלוקת ר' יונה ור' יוסי ר' יצחק ב"נ בעי עשה כן בשבת חייב משום מבשל כו' א"ל כהא דאמר ר' זעירא איזו חלוט גרור כו' שהאור מהלך תחתיו וכא איזו תבשיל ברור שהאור מהלך תחתיו על דעתי' דר' יהודה מלח כציר יין כחומץ: ה"ה (כג) ה"ג חנניא כו'. מה פליגין ר' יהודה ורבנן כו' ר' מנא אמר לה סתם. ר' אבין בשם ר' יוחנן ר' יודן כדעתי' ורבנן כדעתי' דתני זית שפצעו בידים מסואבות לא (ע"ג) הוכשר כו' לידע אם יש בו מים לא הוכשרו: ר' יודא אמר הכשר רבנן אמרו בגופו בודק ור' יודא סבר במימו בודק והכא רבנן סברי בגופו מהליק ור' יודא סבר במימו מהליק: ה"ג רבי אמר לר' שמעון עלה והבא תמרים מן החבית כו': (כד) אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים מפני שמסריחות בינתים כו' לא מסתברא אלא באילן פיצוליי הוי עובדא כו': (כה) ה"ג ר' יעקב כו'. הדא דתימא לענין שבת אבל לענין מעשר כל הדברים יש להם מוקצה כו' מתניתא אמרה כן גרוגרת משידוש ומגורה משיעגיל: (כו) ה"ג דברי שונה ראשון סבר העליון צריך לתחתון ואין התחתון צריך לעליון. דברי שונה האחרון סבר אף התחתון צריך לעליון: א"ר לא דר"מ היא דל"ת דסתמא היא ור' יוסי והלכה כסתמא לפיכך צריך מימר דר"מ היא ור"ם ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

ח"נ

כתב יד א'

היה עובר פרק שני

(דף ז' ע"א) **הלכה א** (א) מתנה. גבי יובל סבר דמתנה חוזרת ולכן מסתנו במתנה אינו קובע כמכר ור"י אומר אע"ג דבשארי דברים פליגין וסוברין דמתנה כמכר וכאן מודים: מאי כדון. דיש חילוק ומפרש דמעשרות קבלו מאליהן ולכן הקילו במתנה: (ב) לבתים. פירש רוב בני אדם אין מוכרין פירותיהן אלא מכניסין לבתיהם לצרכיהם וזה שעדיין מוליך הפירות ולא ראה עדיין פני הבית ולכך מותר לאכול עראי בשוק וכשמכניסין לבית מעשרין ודאי אבל במקום שרוב בני אדם מכניסין לשוק כבר נתחייב במעשר בשדה כשנתמרח ויכול לומר שהמוליך כבר עישר לכך אין מתקנין אלא דמאי. ומקשה אם מיירי מתני' במכניסים לבתים. קשה למה תנן אם אמר המעביר בשוק הכניסו לבית לא יאכל עראי וכו' הא בשוק קאי ואפשר לומר שלא נתחייב במעשר עדיין ומותר עראי ולהיתקן ודאי: ומשני כיון שאמר הכניסו לבתיכם כו'. פי' דאם הי' חבר אומר כך היה מותר לאכול אפי' כשיכניסו לבית בלא מעשר דחבר יודע דבית קובע בודאי כבר הכניס החבר לתוך ביתו ועישר לכן גם בע"ה חוששים שמא הכניס לביתו ועישר עליה או שמא לא עישר והוי כאילו אמר בפירוש הכנסתי לביתי ועישרתי אך אינו נאמן על מעשר לכן אסור בעראי ומתקן ודאי ומקיים במה דפתח: אבל במקום שרוב מכניסין לשוק. דאם אמר אפי' בפירוש שאין אני מהמוכרים לשוק אלא אני מכניס לביתי אינו נאמן ואסור לאכול עראי: (ג) נתן. כל הני דחשיב אין דרכן לאכול בשוק אלא להכניס לבית ואילו כנותן הי' חבר הי' אסור לומר עד שהי' מעשר מקודם לכן בע"ה חושש שמא הכניס ועישר וכאילו אמר הכנסתי ועישרתי כו' לכן אף אם רוב מכניסים לבתים וזה האומר בשוק אעפ"כ הדין כמו שאמר טלו והכניסו לבתיכם כו': היו שנים. פי' שאני אומר פירות שלוה לאכול בשוק עדיין לא הכניס לביתו ולא נתחייב במעשר ולזה שאמר טול והכניס חוששני שמא הכניס לבית ועישר ואסור לאכול עראי ומתקן דמאי. ועל זה אמר ר"י דגם מתני' מוכח כן דפירות אחת מתחלקות להמקבלין לכל אחד כדינו שהאורחים פטורים ובעל השער וחנות חייבים. וע"ז אמר ר' יונה דרובה. לשון אדרבה ממתני' מוכח איפכא דכאן דמאי דקאמרת לזה שאמר טלו והכניסו לבית חייב כוונתך משום דמאי כדין למתני' טלו והכניסו כו' מתקנין דמאי ואף דכאן חבירו הוי הוכחה להיפך דפטור דתלינן ודאי לא הכניס ולא נתחייב במעשר אעפ"כ אין דינו תחלה בחבירו רק כדין המבואר טלו והכניסו מתקנין דמאי: (ע"ב) וכאן ודאי. פירש במתני' בהך בבא דסיפא בשני בני אדם דלא מחלק מתני' אלא אלו אוכלין ופטורים ובעה"ב וחנות חייבים ודאי דאין שום חילוק אחר בפי' במתני'. ולכאורה בעה"ש והחנות הוי כמו שאם הי' אומר טלו והכניסו לבתיכם ושם דינו במעשר דמאי. אעפ"כ כאן דיש הוכחה כנגדו שהאחרים אוכלין ופטורים דתלינן בוודאי לא ראו פני הבית גם בעה"ש וחנות מפרישין ודאי נמצא מוכח איפכא: (ד) ברשות. כלומר במתנה וה"ה במכר כשאינו מצרף: ומשני במצרף. שאוכל ע"י צירוף. ופריך א"כ אפי' לזה שאמר לשון אמלא כרסי נ"כ נתחייב דהא בחליפין באו וחליפין כמכר ויתחייב כשאוכל בצירוף ומשני באמת יש חילוק לזה שאמר לקוט עשרים תאנים אוכל על דעת שלעומת זה ימלא כריסו חבירו מפירותיו והוי מקח וכשמצרף קובע אבל זה שאמר סתם ואני אמלא כרסי לכתחילה לא נתכוין שיאכל רק להגים לב חבירו שיאכל מגין התאנים שלוה ואפי' אוכל אע"כ נחשב רק כאוכל מחמת מתנה: (ה) חבר לחבר. המקבל צריך לעשר למ"ד הטעם דלא נחשדו לתרום שלא מן המוקף מש"ה זה חבר המקבל צריך לעשר ולמ"ד הטעם שיעשר המשלח שלא להאכיל לע"ה טבל וזה המקבל [הואיל שהוא] חבר בודאי לא תרם המשלח וחייב המקבל לעשר. ומקשה הירושלמי על לשון הגמרא שהתחיל בדין חבר דאמר צריך לעשר אח"ז אמר אבל בע"ה ומשני בשביל שלפעמים מעשר ע"ה קאמר הדין כאילו הי' חבר: (דף ח' ע"א) (ו) א"צ לעמוד. דחזקה שליח עשה שליחותו ומקשה מ"ש גבי עירוב דאמר ר"א צריך לעמוד דלא אמרי' חזקה: ומשני כאן בגדול. שהוא אני מעשר אבל בעירוב הטעם מחמת שהמוסר העירוב הוא קטן וכו': כאן. פי' שאומר בעצמו אני אעשר בודאי רצונו לקיים דמי שהכריחו אבל התם שמבקשים ממנו שיערב דהיינו שיקבל חיישינן אף דהבטיח אולי לא רצה להעיז פניו לכן צריך לעמוד עליו ולפ"ז במעשר כשמבקש שיעשר צריך לעמוד ובעירוב א"א מעצמו אני אערב על ידך א"צ לעמוד: (ז) צריך להראות איזו כלכלה. נתן לו רשות ליקח ומפרש השיעורין א"א כלכלה סתם ד' קבין כו': ר"י בעי למעשרות. אף למעשרות א"א כלכלה סתם. והי' ד' קבין

והשתא

כתב יד ב'

נותנין אותן בחותלות כדי שתתבשל מאליהן ולכך חשיב ר"ש שהם ג"כ מוקצה: **אבל לענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה.** פי' אפי' לא נחסר אלא מלאכה קטנה ובלא אותה מלאכה ג"כ היא ראויה לאכילה נחשב ג"כ לא נגמרה מלאכתה לענין מעשרות: (דף ד' ע"ב) **הלכה ד** ה"ג **וישלק כל צרכו תנא פיקס ושילק ברשות הקדש פטור.** ואפשר דגרסינן נמי לקמן גבי שילה וקיפה שילק ופיקס:

היה עובר בשוק פרק שני

(דף ז' ע"א) **הלכה א דאמר אין מתנה כמכר.** פי' גבי יובל אמר דאין מתנה חוזרת ביובל: **א"ר יוסי ד"ה.** פי' אפי' רבנן דאמרו מתנה חוזרת ביובל מודי הוא הכא לענין מעשרות דאין מתנה קובע: **מאיליהן קבלו עליהון את המעשרות.** פי' מדרבנן לפיכך הקילו במתנה: **במקום שרוב מכניסין לבתים.** פי' שרוב בני אדם אין מוכרין פירותיהן אלא מכניסין לבתיהם ולכך צריך לתקן ודאי שאני אומר עדיין לא הכניס פירותיו לחצר וא"כ לא נתחייב במעשר עדיין ובודאי לא עשר עליה: **אבל במקום שרוב מכניסין לשוק.** א"כ כבר נתחייב במעשר כשהיו בשדה כשמרח לכך: **אינו מתקן אלא דמאי.** שאני אומר שמא עשר: **ומקשי אם בשרוב מכניסין לבתים בדא תנינן אם אמר טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן עראי** פי' אפי' עודם בשוק ואמאי כיון שלא הכניס עדיין לחצר מותר לאכול מהן עראי וגם היה לו לתקן ודאי: **ומשני מכיון שאמר טלו והכניסו לבתיכם כמו שאמר טלו ואני הכנסתי לביתי ועשרתי על ידך.** פי' דלכך אסיר לאכול מהם עראי ואין מתקן אלא דמאי משום דאם היה חבר היה מותר לאכול בלא מעשר אפי' אחר שהכניסן לבית דכיון שאמר טלו והכניסו לבתיכם והוא יודע שהחצר קובע למעשר ע"כ לא נתן אא"כ הכניס תחלה לבית ועשר עליהן א"כ גם בע"ה אינו חושש שמא הכניס לבית ועשר עליה ולכך אינו מתקן אלא דמאי או שמא לא עשר עליה ולכן אסיר לאכול מהם אפי' עראי והשתא מסיק למלתיה דלעיל דמוקי דווקא במקום שרוב מכניסין לבתים: **אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר לתוך ביתי אני מכניסן.** פי' אפי' אמר בפירוש אני איני מוכר פירות אלא [אני] מכניס הכל לתוך ביתי אסור לאכול מהם עראי ואינו מתקן אלא דמאי: **נתן לו דבר מרובה כו'.** פי' כיון שלחבר היה אסור לומר כן אא"כ עשר גם בע"ה איני חושש שמא הכניס לתוך ביתו ועשר כו': **זה שאמר לי טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכנים לתוך ביתך חייב.** פי' שאני אומר פירות שנתן לזה כבר הכניס לתוך ביתו ועשר ופירות שנתן לזה עדיין לא הכניס לתוך ביתו כלל ומקשי מתניתא אמרה כן: **בעל השער ובעל החנות חייב** אלמא שבפירות (אחת) (ע"ב) [דהיינו במקום אחד] יש חילוק לזה חייב ולזה פטור: ומשני **א"ר יונה כאן בדמאי כאן בודאי.** פי' מתני' בודאי פי' שאנל כולם אני אומר שזה ודאי לא הכניס לבית ולא עישר עדיין ומה שזה חייב וזה פטור היינו מפני שלבעל השער הוא נחשב ביתו ונקבע למעשרות אבל לשאר בני אדם שהיו יושבין שם אין השער קובע אבל כאן בא להשמיענו אפי' בדמאי פי' שאין אנו יודעין אם הכניס אם לאו אנו מחזיקין בפירות א' [היינו במקום אחד] לזה בספק שמא הכניס ולזה בודאי לא הכניס: **ואין אדם אוכל א' א' ברשות ופטור.** פי' במתנה ואפי' במכר: ה"ג **אפי' הממלא כריסו יהא חייב ואינו חליפין.** פי' הלא חליפין כמכר ומכר קובע לענין שלא יצרף: **להגים את לבו שיאכל אצלו.** פי' ולכך אפי' אוכל א"כ אינו נחשב אלא למתנה בעלמא אבל לאוכל במינין שאלא הי' אומר לו שימלא את כריסו אלא לא היה אוכל א"כ נחשב גבי' מכר ולכך אם צירף חייב: ה"ג **האומר לחבירו צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי כו':** ה"ג **מדברי שניהם נלמד חבר ששלח לחבר צריך לעשר.** פי' החבר ששלחו לו: **מ"ד לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.** פי' א"כ בוודאי לא עשר החבר ששלח: **וזה החבר צריך** (דף ח' ע"א) **לעשר.** פי' זה החבר שאוכל צריך לעשר: **ומ"ד מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים.** א"כ דוקא בע"ה **וזה חבר.** פי' אם המקבל חבר אזי בוודאי לא תרם שלא מן המוקף וצריך החבר לעשר: **הכא את עביד ליה חבר.** פי' מדקרי ליה חבירו משמע שהוא חבירו של חבר: **והכא קרי ליה עם הארץ.** דאמר לא יאכיל לע"ה טבלים: **האומר [לחבירו] אני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו.** פי' דחזקה שליח עושה שליחותו: ה"ג **תמן תנינן השולח עירובו ביד חש"ו אין עירובו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב אר"א וצריך לעמוד עמו.** פי' אלמא דאין חזקה וכו': ה"ג **באומר אני מעשר על ידך.** פי' בהוא מעצמו אמר כן הלכך אמרינן בוודאי יעשה דאם לא היה בדעתו לעשות לא היה אומר אבל: **תמן באומר ערב על ידי.** פי' שהוא מבקש ממנו שיערב על ידו חיישינן שמא יחזור ולא יערב אפי' אמר לו בפירוש שיערב חיישינן שמא מתוך שלא יכול להשיב אמר כן וא"כ חזר לכיכך צריך לעמוד עמו: ה"ג **הדא ילפא מן הדא באומר לו אני מערב על ידך שא"צ לעמוד עמו והדא ילפא מן הדא שאם אמר לו עשר על ידי שהוא צריך לעמוד עמו. צריך להראות לו את הכלכלה.** פי' איזו כלכלה נתן לו רשות ליקח: **וכמה היא כלכלה.** פי' בסתם: (ע"ב) **ר' יונה בעי למעשרות את אמרת.** פי' אף למעשרות דהיינו אם אמר לו כלכלה סתם ולקח בכלכלה גדולה סאה אעפ"י שבדעתו ליקח עוד כיון דאמרינן דבסתם כלכלה גדולה היא סאה מכיון שלוקח סאה כבר נקבע וכן בקטנה ובסתם: **או למדת הדין.** פי' באיזו כלכלה יקח: (דף ט' ע"א) **הדא אמרת שביתו טובל לו כו'.** פי' מדקתני במתני' בעל השער ובעל החנות חייב משום שכבר נקבע למעשרות אבל שאר בני אדם היושבין שם פטורין דלאם לא קבע החנות כו': **בחצר שהוא בוש לאכול בכולה.** פי' הא דאמר ר' נחמי' דדוקא בחצר שהוא בוש קובע היינו דוקא שהוא בוש בכולה אבל אם בוש במקצתה אפי' אותה המקצת שהוא בוש אינו קובע: **עשו אותה כיחור שהוא נוטה לחצר** שאותו יחור אסור ע"י צירוף ושאר האילן מותר כן הכא אותו שהחזיר אסור לאכול ואותן שעומדים כאן מותרים: *) ע"ד דרבי יוחנן **באוכל אחת אחת פטור.** פי' כיון דמדמי לי' ליחור וביחור אינו חייב אלא אם אוכל ע"י צירוף אבל באוכל א' א' פטור וכן נמי הכא אינו קובע אלא א"כ אוכל ע"י צירוף וברשות הכל ובמשייר פי' דכיון שנטל רשות ושייר גם לאם פירות הוי כמו יחור שנוטה לחצר והאילן עומד בגינה אבל אם לא ישייר מהם או שלא נטל רשות מהם הוי כמו אילן הנטוע בחצר ואפי' אם אוכל אחת אחת חייב: ע"ד דר"א. פי' דלא מדמי ליה ליחור אפי' אוכל אחת אחת חייב: **אפי' אינו אוכל ברשות הכל כו'.** פי' אין חילוק בין אם אוכל אחת אחת בין אם צירף בין ברשות הכל או לאו בין שייר בין לא שייר:

(ע"ג) **הלכה ב דהוי עליה.** פי' עליה דר"מ אמר עד שמגיע למקום השביתה עליה אמר אפי' שבת בשני: **הכל מודים בלינה שאינה טובלת.** פירש אפי' ר"מ דאמר מקום השביתה טובלת מודי דמקום הלינה אינו טובלת: **מגלגל בלינה.** פי' פעם כאן פעם במקום אחר הלכך לא נחשב קביעות: **אבל אינו מגלגל בשביתה.**

*) פי' בסוף הפרק הוספה לזה.

להיות

כתב יד א' — הגהות הגר"א — ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

פ"ב (דף ז' ע"א) **ה"א** (א) ה"ג שמואל אמר כו' דר"מ אמר מתנה אינה כמכר א"ר יוסי ד"ה היא כו' מאי כדון כמ"ד מאליהן קבלו המעשרות: (ב) הכי גרסי' מתני' במקום שרוב מכניסים לבתים אבל במקום שמכניסים לשוק אין מתקנין אלא דמאי. אם בשרוב מכניסים לבתים בדא תנינן אם אמר טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו בהם עראי. מכיון שאמר טלו והכניסו כמו שאמר אני הכנסתי לביתי ועישרתי על ידך אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אינו נאמן לומר דרכי להכניס לתוך ביתי: (ג) נתן לו דבר מרובה כו'. כמו שאמר טול והכניס היו שנים לזה אמר טול ואכול ולזה אמר טול והכניס לזה שאמר כו' פטור ולזה שאמר הכניס חייב: א"ר יוסי ולאו מתניתין היא אוכלים ופטורים ובעל השער וחנות חייבים: א"ר יונה דרובה היא כאן דמאי (ע"ג) כאן ודאי: (ד) ה"ג צא ולקוט כו'. ר' בון כו' ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות ופטור. א"ל אין והכא למה חייב במצרף. אם במצרף אפי' הממלא את כריסו יחייב ואינו חליפין. אר"ש אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגים לבו שיאכל: ה"ג האומר לחבירו צא ולקוט לך עשרים תאנים משלי כו': (ה) צא ומלא את הכלכלה כו' עד שיעשר. בד"א בעם הארץ כו' אמר ר' זעירא מדברי שניהם נלמד חבר לחבר צריך לעשר: למאן דאמר לא נחשדו לתרום שלא מן המוקף וזה חבר צריך (דף ח' ע"א) לעשר. למ"ד כו' לע"ה טבלים. וזה חבר צריך לעשר: הכא את עביד לי' חבר והכא קרי לי' ע"ה א"ר יוסי כאן וכאן ע"ה אלא בשביל אחד שמתקן נקרא חבר: (ו) הכי גרסינן ר' יוסי בשם רב ששת כו': ה"ג האומר לחבירו אני מעשר על ידיך אין צריך לעמוד עמו: תמן תנינן השולח עירובו ביד חש"ו אין עירובו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב ואמר ר"א צריך לעמוד עליו כו' כאן באומר אני מעשר על ידך תמן באומר ערב על ידי הדא ילפא מן ההיא באומר לו אני מערב על ידך אין צריך לעמוד עמו. והדא ילפא מן הדא באומר עשר על ידי צריך לעמוד עמו: (ז) ה"ג צא ומלא את הכלכלה רבי אומר צריך להראות את הכלכלה וכמה שיעור כלכלה כו' כלכלה סתם (ע"ג) ד' קבין. גדולה סאה. קטנה שלשה קבין. ר' יונה בעי למעשרות את אמרת או למדות הדין כו':

פ"ב (דף ז' ע"א) **ה"א** א"ר יונה היא הדא היא הדא כאן בדמאי כו'. וכ"ב פי' בתמיה קאמר:

(דף ט' ע"א) בחצר שאינו בוש לאכול בכולה כו': (ע"ב) **ה"ב** מהו מקום הלינה ביתו. אמר אדמו"ר שהוא דבר תמיה מאד לפרש שמקום הלינה הוא ביתו וקרוב בעיני אדמו"ר שהיא גירסא מוטעת:

גלוקט

הדא

כתב יד א'

והתא לפי דעת הנותן אם נתמלא ד' קנין נקבע למעשרות ואף אם דעת המקבל ליקח בכלכלה גדולה שאה ע"י מקח אעפ"כ אמרינן דתלוי בנותן וכן להיפך אם הנותן צוה למקבל [ליקח] כלכלה גדולה שאה אין נקבע עד שימלא שאה אע"ג דהמקבל לקח בקטנה כו' או למידת הדין דהיינו לענין גזילה אבל למעשר אפשר דאזלינן בתר המקבל: (דף ט' ע"א) (ח) הדא. מדקתני בעה"ב והנות חייב והאחרים הנמצאים שם פטורים דלהם אין טובל: א"ר לעזר ר"י דמתני' דאמר בעה"ם והנות נ"כ פטורים עד שיטנו מקומן דבמקומן בוש לאכול ור"נ אמרו דבר אחד: הוינן סברין מימר מה פליגין. ר' נחמיה דוקא בחצר שבוש בכולה סבר דאינו קובע הא מקצתה בוש ומקצתה ל"ב לא פי' בזה סבר ר' נחמיה אף מקום הבוש קובע אבל מה דאמר ר' יהודה ור' נחמיה אמרו דבר אחד ור"י סבר במתני' דאף דבמקצתו אינו בוש מ"מ במקום שהוא בוש אינו קובע ופטור: (ט) כיחור. פי' דאינו תלוי קביעות החצר באינו בוש לר' יהודה אלא אפי' בוש מני סבר דקובעת יהכא היינו טעמא דמותר לאכול כשאינו מחזיר פניו משום דהן פטורים והוא יושב עמהן נחשב כאילו שנוסע בגינה ובגינה אוכלין כדרכו אבל כשמחזיר פניו חייב דהוי כאילן העומד בגינה וגוף נוטה להצר דאוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב ומפרש: ע"ד דר"י. הא דקתני בהחזיר פניו חייב היינו באינו אוכל אחת אחת רק ע"י צירוף אבל אם היה אוכל אחת אחת היה פטור כמו ביחור הנוטה לחצר אך דוקא אם אכל ברשות הכל כלומר שלא חלק עצמו מן החבורה או הוי הוא דומיא דיחור הנוטה לחצר אבל אם חלק עצמו מהם או הוי כפירות המונחים בחצר בעינה ואז החצר אוסר אפי' אחת אחת דלא דמי ליחור וכן נמי בשייר משייר מן הפירות אגל השותפים והוי כיחור. אבל א"ל שייר הוי כפירות מונחים בחצר ואז אפי' אחת אחת אסור: על דעתי' דר"א. דלא מדמי ליחור אלא אם בוש לאכול אין חילוק באוכל אחת אחת או צירף וכן ברשות הכל ושייר או לא הכל חדא:

(ע"ב) **הלכה ב** דתני. פי' עלה דר"מ דאמר במתני' עד שיגיע למקום השביתה עלה תני אפילו בבית בשני: (י) הכל מודים. אפי' ר"מ דסבר שביתה טובל מ"מ לינה אינה טובל והטעם מגלגל בלינה כלומר אינה קובע קביעות גמורה שיהא מקום נוח ויפה ורחבת ידים רק מגלגל עצמו פעם כאן פעם כאן אבל אין מגלגל בשביתה כשרוצה לשבות שובת במקום קבוע וראוי ולכך הוי שביתה קביעות גמורה לטבול למעשר ומקשה: דא"ר יהושע אם לנו כאן. אלמא דלינה טובל: ומשני ר"י דעתו נקיה. פי' דאף בלינה מקפיד שיהא מקום מנוחה: ופריך וכל העולים עושים: אלא ר"י דלוויתה בהדיה. כלומר דיכול לילך אף בלינה עד שיגיע ללון במקום יפה כרצונו אבל שאר בני אדם דלית אלווייתיה ויראים לילך בלילה שיגיעו למקום מונחה ללין לכך מגלגלין עצמן ללין בכל מקום ולכן לא קובע לטבול. ופריך ממתני' דקתני הרוכלין קובע במקום הלינה. ומשני רשב"ל דמתני' ברוכלין כאלו שנוסעים רק בד' או ה' עיירות הסמוכות לבתיהם שבלילה יכולים לבוא ליסן בביתם הלכך אלו הוי לינה קובע דבודאי מקום יפה מצאו דאל"כ היו חוזרים לביתם: תני רבי חלפתא. קאי על ר' יהודה דמתני' דאמר ברוכלין הבית הראשון טובל והטעם שאדם רוצה להסיר משאו תיכף בבית הראשון דכיון דהוא רוצה ללון באותו המקום רצונו אף בבית ראשון לכך טובל:

(שם) **הלכה ג** (יא) מה אנן אם מבכלה הפריש תרומה: ד"ה אסור. אפילו חכמים מודו בפירוש למתני' דהתרומה טובל למעשר אם בזיתים על השמן ד"ה מותר. דאיך יכול התרומה לטבול דאפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה אלא כי פליגי בזיתים ועתיד לדורם דלכתחילה אין תורמין ובדיעבד תרומתו תרומה: (דף י' ע"א) ראשון. ומבעי מעשר ראשון אם טובל שיהא אסור לאכול עד שיפרוש שני ופריך ה"ד אם בכרי שנתמרח. והפריש תרומה גדולה ומעשר ראשון: ד"ה אסור. אף חכמים מודו דנטבלה מכח תרומה גדולה דהוי כמו כלכלה דמודי חכמים: אם במעשר ראשון. שהקדים בשיבלין: ד"ה מותר. אפי' לר"א דאפי' אם תרם אינו תרומה כמו בזיתים על שמן: א"א כו' א"ת למפרע נטבל. פי' לרבנן דסברי דלכתחילה לא טבל התרומה כיון דהי' דעתי' לדורכן אעפ"כ השתא דנמלך להניחן כמו שהן והוי למפרע נגמרה והוי תרומה דנעשו למפרע תרומה אלא כי איבעי לן: אם נאמר מכאן ולבא. טובלת דהיינו בשעת הפרשה היה נגמרה מלאכה וכאן דבשעת הפרשה לא טבלא לרבנן דהא עתיד הי' לדורסן אך על גב דנמלך לא אמרינן דהוי למפרע תרומה שיטבול וכהיום שהפריש מעשר ראשון מבעי לן אם מעשר ראשון טובל לשני דהא המעשר הוי מדבר שנגמרה מלאכתו: (יב) עראי דאמרינן כבר נטבלו ובמה הפריש תרומה ומעשרות לכן מתקן דמאי כו'. וקשיא לרבנן מני"ל דהפסק שלהם סותר זה את זה: (ע"ב) ותירץ ר' יוסי אוכל עראי דלא נגמרה מלאכתו ובתקן דמאי שיודע שביתו של לוקח יטביל לפיכך אם המוכר חבר היה חייב להפריש מקודם ואם הוא ע"ה חיישינן שמא הפריש המוכר לכן אינו מתקן אלא דמאי: (יג) בכלכלה אמתני' קאי דפליגי ר"ש ורבנן בכלכלה תאנים אם טובל התרומה למעשרות ומפרש דלאו דוקא קתני כלכלה תאנים דה"ה שארי פירות דבכלכלה השיעור לטבול מפילקט

כתב יד ב'

לשבות במקום שאינה יפה הלכך הוי קביעות: בב"מ [אדם לן] פי' לא איכפת ליה באיזו מקום מש"ה לא הוי מקום קביעות אבל לא בב"מ הוא שובת וא"כ כששובת הוי מקום קביעות: לבני חיל. פי' שם מקום: אם לנו כאן חייב לעשר. פי' אלמא דמקום הל- קובע: רבי יהושע דעתו נקיה. פי' ואינו יכול ללין אלא במקום יפה הלכך לגביה הוי מקום לינה קובע: דלווייתיה שכיחא. פי' הלכך אינו נזקק ללון כאן ולכך בוודאי בירר לו מקום יפה ללין ולכך לגביה מקום לינה קובע אבל שאר בני אדם דלית אלוותי' שכיחא גלכן הוא מוכרח לגלגל בלינה ולכך אין הלינה טובל לשאר בני אדם: ה"ג עד שהוא מגיע למקום הלינה. פי' אלמא דלינה טובל: ומשני ר"ש בן לקיש משום ר' יהושע כגון אילין כו'. פי' כיון דיכלו לילך ללון בביתם ולא הלכו מן הסתם ביררו להם מקום יפה ולכך נחשב להם מקום הלינה קביעות הלכך טובל: תני ר' חלפתא בן שאול שאמר כו'. פי' הוא על ר' יהודה שאמר במתני' הבית הראשון הוא ביתו ומפרש הטעם שאדם רוצה לפנה עסקיו בבית ראשון וללון שם ומכיון שרוצה תיכף נטבל כמו לר"מ ברוצה לשבות:

(שם) **הלכה ג** אם בכלכלה של תאנים ד"ה אסור. פי' אפי' לר"א כדקתני במתני': אם בזיתים על השמן ד"ה מותר. שהרי אין תרומתן תרומה: אלא כי אנן קיימינן וכו' (דף י' ע"א) אם בכרי שנתמרח פי' והפריש אח"כ תרומה גדולה ואח"כ מעשר ראשון: ד"ה אסור. פי' דהוי כמו כלכלה של תאנים דאפי' ר"א מודי וכבר נטבל מכח תרומה שהפריש: אם במעשר ראשון שהקדימו בשיבלין ד"ה מותר. אפילו לרבנן דבשיבלין אפי' תרומה אינו טובל כמו בזיתים על השמן אע"ג דתרומתו תרומה כיון שלא נתחייב כלל ונמלך להניחן כמו שהן והפריש ממנו מעשר ראשון: אין תימר למפרע נטבל. פי' לרבנן דסברי שאין תרומה טובלת בדבר שלא נגמרה מלאכתו וא"כ בתחילה כשהפריש ממנו תרומה לא נטבל: ואין תימר. השתא שנמלך להניחן כמו שהן: למפרע נטבלו. ליכא למיבעי מידי שהרי מכח תרומה נטבלה: ואין תימר מכאן ולבא טובלת. פי' דאין התרומה טובלת אלא אם בשעה שהפרישה כבר נגמרה מלאכתו אבל אם בשעה שהפרישה לא נגמרה מלאכתו אף שאח"כ נגמרה מלאכתו אין התרומה טובלת וא"כ הכא לא נטבל מכח התרומה שהרי בשעה שהפרישה היה בדעתו לידרוך וא"כ לא נטבל בשעת הפרשה ואפי' אח"כ נמלך להניחה כמו שהיא לא נטבלה מחמת התרומה ומיבעי ליה אם מעשר ראשון טובל וה"ק: ואין תימר מכאן ולבא ראשון הוא שטובל. פי' אינו יכול לטבול אלא מחמת ראשון אם הוא טובל ולכך מיבעי' ליה: אסור לאכול מהן עראי ומתקן דמאי. פי' דאמרינן כבר הוטבלו למעשרות ולכך אין מפריש אלא מספקן: ה"ג אוכל מהן עראי ומתקן דמאי ר' יוסי ר' הילא כו' אוכל מהן עראי ומתקן דמאי: וקשיא אם אוכל מהן עראי לתקן ודאי. פי' שאם אתה אומר שמותר לאכול מהן עראי ע"כ דלא חיישינן שכבר הוטבל וא"כ בוודאי לא הופרש ולתקן ודאי: ואם מתקן דמאי. ע"כ הלינן שכבר הוטבל ואמרינן שמא כבר הפריש א"כ יהא אסור לאכול עראי דשמא לא הופרש וכבר נטבל. (ע"ב) ה"ג ומתקן דמאי מתוך שיודע שביתו טובל פי' שביתו של לוקח יטבל וחיים שמא לא יפרים: והפריש תרומה משעה ראשונה. פי' אם היה חבר היה חייב להפריש וא"כ בע"ה חיישינן שמא הפריש ואינו מפריש אלא דמאי: בכלכלה של כל דבר היא מתניתא. פי' דלאו דוקא תאנים אלא אפי' כל דבר דבכלכלה השיעור ליטבול מפילקט כל צרכו וכאן כיון שהפריש תרומה בוודאי ליקט מתחילה כל צרכו דאי אפשר אח"כ לצרף טבל בחולין: ר"ש מתיר. דסבר שאין תרומה טובלת מק"ו כו': מה פליגין. ר"מ ור' יהודה דר"מ סבר מקח טובל אפי' לאכול אחת אחת ור' יהודה סבר דוקא ע"י צירוף בלוקט ונותן לו: כשם שחולקין כאן. פי' גבי מקח: כן חולקין גבי חצר בית שומירה דא"ר יוחנן כו' אינה תורה פי' ולכך הק"ו לאכול אחת אחת: המחוור שבכלן זו חצר בית שומירה ולכך בחצר אפי' א' א' חייב: אין אתה מודה לי בנותן לבנו שהוא פטור. פי' כיון דמשום מקח לחוד אינו חייב אם לא היה נותן לו ולכך מקשי מה איכפת ליה בנתינה מה לי הלוקט ונותן לבנו כו': מה המית מימר. פי' למיבעי ליה אם בלוקט ואוכל דוקא פטור או אף בנותן לו: גינת וורדין בלוקט ואוכל. פי' כדמפרש לקמן דבוודאי לא נתן לו ליכנס לתוכה: דו אמר לי' וכו' מתני' פליגא על הוויה דר' מנא. פי' מה שמביא ראיה מגנת וורדין שאף בנותן לו פטור משום דגנת וורד וודאי לא נכנס לתוכו שמא יקלקל את הוורד משמע דאינו נקרא גינת [וורד] אלא כשים בתוכו וורד ובמתני' משמע דאף באין בתוכו וורדין נקרא גינת וורד:

(דף י"א ע"א) **הלכה ד** אפי' כ"ש קנה. פי' דהוי חזקה: אפי' שלא על מנת פירש אפילו בלא תנאי היה אוכל מן התורה: לבן צריכה פי' דלא להשמיענו אפי' ביתה עמו אינו נעשה כמקח ליטבל כיון שאף בלא תנאי היה אוכל מן התורה: ה"ג הרי זה אוכל ומפריש בידו אוגד בגופו וסמיך על כתיפי טוען: ה"נ וברגליו ובגופו כשור מה שור עושה בידיו וברגליו ובגופו אף כל שעושה בידיו וברגליו כו': ה"נ תני דיש מה דיש מיוחד שהוא בשעת גמר מלאכה ופועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו יצא המנכש בשובתי: ובבצלים והעודר תחת הזיתים והמסכך בגפנים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בו ותני דיש מה דיש שהוא גידולו מן הארץ פועל אוכל בו אף כל שהוא גידולו מן הארץ פועל אוכל בו יצא החולב והמגבן והמחבץ שאין גידולו מן הארץ אין פועל אוכל בו. דיש מה דיש שלא בא לזיקת המעשרות פועל אוכל בו אף כל שלא בא לזיקת המעשרות פועל אוכל בו יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות הואיל ובא לזיקת המעשרות אין פועל אוכל בו. דיש מה

דיש

הגהות הגר"א

כתב יד א'

(דף ט' ע"א) (ח) הדא אמרת ביתו טובל ולא לאחרים: א"ר לעזר ר' יודא ור' נחמי' אמרו דבר אחד דתנינן תמן ר' נחמי' אומר כל שאינו בוש לאכול בתוכה חייבת א"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין ר' נחמיה ורבנן בהצר שהוא בוש לאכול: מן מה דאמר ר"א ר"י ור"נ אמרו דבר אחד הדא [אמרו] מקום שהוא בוש פטור [ומקום] שאינו בוש חייב: (ט) אר"י דברי ר' יהודא עשו אותה כיחור שנוטה להצר: ע"ד דר"י באינו אוכל אחת אחת ובאוכל ברשות הכל ובמשייר: ע"ד דר' לעזר אפי' אוכל אחת אחת וברשות הכל ולא שייר: (ע"ב) ה"ב א"ל ברוצה לשבות והד"ע שהוא כן דתני עלה אפי' שבת בשני ויש שביתה בשני אלא ברוצה לשבות כו': (י) הכל מודים בלינה שאינה טובלת מה בין לינה כו' אדם מגלגל בלינה ואינו מגלגל בשביתה דבכל מקום אדם לן ואין אדם שובת בכל מקום והתני מעשה בר' יהושע כו' יאמר אם לנו כאן חייבים כו': ר' יהושע דעתו נקיה וכל עמא שטיי אלא ר' יהושע כו' והתנינן הרוכלין כו' למקום הלינה. אמר רבי שמעון בן לקיש משום ר' יהושע כגון כו' ארבע וחמש קריין ועיילין דמכין בבתיהון: תני ר' חלפתא בן שאול רוצה אדם לפלא עסקיו בבית ראשון כו' וללין שם: ה"ג (יא) מה אנן קיימין אם בכלכלה של תאנים דברי הכל אסור אם בזיתים על השמן דברי הכל מותר: אלא כו' ועתיד לדרסן גרוגרות ועתיד לדושן רבי אליעזר סבר תרומה טובלת והחכמים אומרים אין תרומה טובלת בדבר שלא (דף י' ע"א) נגמרה מלאכתו: ראשון מה שיטבול: מה אנן קיימין אם בכרי שנתמרה דברי הכל אסור אם במעשר ראשון שהקדים בשיבלין דברי הכל מותר אלא כו' בתמרים ועתיד לדרסן. הפריש תרומה גדולה ונמלך להניחן כמו שהן והפריש ממנו ראשון אין תימר למפרע נטבל הרי תרומה הוא שטבלה. ואם תאמר מכאן ולהבא טובלת ראשון מה הוא שיטבול: (יב) הלוקח תמרים ועתיד לדרסן כו' אסור לאכול עראי ומתקנין דמאי דברי ר"מ. והכמים אומרים אוכל עראי ומתקן דמאי: (ע"ב) הא אסור לאכול עראי ר' יוסי כו' אוכל עראי משום דלא נגמרה מלאכתו ומתקן מתוך שיודע שביתו טובל אף הוא מפריש משעה ראשונה (יג) אמר ר"א בכלכלה של כל דבר היא מתני' ר"ש מתיר מקל וחומר ר' זעירא כו' מה פליגין בלוקט ונותן לו אבל בלוקט ואוכל כ"ע מודו שאוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב ר' הילא וכו' כשם שחלוקים כאן כך הלוקים בהצר בית שמירה דאר"י מקח הצר שבתי אינה תורה. ר' אימי כו' המחוור שבכולן חצר בית שמירה: חבריי בשם ר"י כו' אין את מודי לי בנותן לבנו שהוא פטור מה לי בנו לוקט ונותן מה לי אחר לוקט ר' יורן בעי מה חמית אם בלוקט ואוכל או בלוקט ונותן. א"ר מנא בו' מן הדא גינת וורדין איה לך למימר לוקט ואוכל כו' דו אמר לי' אין את עיל את מקלקל וורדיה. מתני' פליגא כו' שלא מכר אלא שתו:

רבי

ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

(דף י' ע"ב) ה"ג בלוקט ונותן לו גימר כלוקט כו': וורדין בלוקט יאוכל דו א"ל אין את עליל כו' וורדייא לא בלוקט ונותן לו אוף הכא בלוקט ונותן לו מתני' פליגא כו':

(דף י"א ע"ב) ה"ד אדם שאוכל במחובר אין דין שיאכל בתלוש שור מהו שיאכל כו':

כתב יד א'

כל צרכו וכיון ; הפרים תרומה בודאי לא ילקוט יותר לתוך הכלכלה דיערב טבל בחולין. ור"ש סבר דתרומה אינו טובל: מה פליגין. אמתני' דפליגי ר"מ ור"י דר"מ סבר מקח טובל לאכול אפי' אחת אחת ור"י סבר דוקא ע"י צירוף היינו כשהמוכר נותן להלוקח בעצמו אבל אם הלוקח לוקט בעצמו מודה ר"מ באוכל אחת אחת דפטור: כשם. שחולקין במקח כך חלוקים ר"מ ור"י בחצר: דאר"י. בשלמא דינא שוה ור' אמי פליג ואמר: המחוור חצר בית שמירה. לשון שהוא מן התורה ולכך כ"ע מודו דאפי' אחת אחת טובל מלאכול: בנותן לבנו. כיון כשהמוכר לוקט ואוכל אין המקח קובע באחת אחת והעיקר דאוסר אחת אחת מחמת דנותן מה לי נותן לבנו דמה מעלייתא כשהוא נוהן שיהא טובל אחת אחת: ר' יודן בעי. היכי מיירי פלוגתייהו. ופ"ט לכאורה רבי מגא ממתני': גינת וורדין. הוא דבר יוקר מאוד ושם מן הסתם לא יכנס הלוקח בעצמו ללקוט דאמר לי' המוכר שיקלקל הוורדים: מתני'. דלדבריו משמע גינת ורדים כמשמעו שהי' שם ורדים. ורבי מגא פירש של גינות וורדים. רק שהיו נקראים כך על שמן שהי' שם פעם אחת ובאמת כעת לא היו שם ויכול הלוקח ליכנס דר' מגא אמר במוכר כרם או פרדס אעפ"י שאין שם כו':

(דף י"א ע"א) **הלכה ד** (יד) מגרגר. אמתניתין דקתני כשקונה אשכול מגרגר ואוכל כדי שלא יצרף: ומפרם **אחת אחת**. גרגר יחידי דוקא רשאי: **אבטיח**. דמתני' קתני ובאבטיח סופת לשון שובר ממנו ולא מפרש השיעור ומפרש הירושלמי **אפילו כל שהוא**. שספת לא יחתוך עוד עד שיאכל את הכ"ש ראשונה ואם חתך עוד כ"ש חייב במעשרות ולכן: בעי ר' יונה אף ברימון כן. דלא מפורש שיעור רק פורט ואוכל אם פירוטו נ"כ שפירט ממנו אפי' כל שהוא לא יפרוט עוד: (טו) על מנת. במתני' קתני אם אתה אומר לו על מנת שיאכל תאנים אוכל ופטור ופריך הא פועל אוכל מן התורה ומתרץ לכן צריכה בא לאשמעינן אף שאוכל בתנאי שהתנה בפירוש ולהוי כמקח ויטבול אעפ"כ לא טבל כיון דבאמת התנאי בהיגס. דהא אוכל מן התורה: (טז) תמן תנינן. ומפרש המלאכות השייכות ליד ולרגל ולגופו. ור' יוסי פליג דוקא דומיא דשור שיהא עוסק בכולו: (יז) תני דיש. כל הנך ברייתות מפירשות כן במסכת בבא מציעא: (יח) כי תבוא. רשב"י דרים דוקא שפועל אוכל ולא כל אדם והפועל נמי ע"י קיטוף ולא בכלי ואיסי בן עקביא פליג ואמר אף כל אדם אוכל באותו זמן שיש פועלים בשדה וצריך להיות הגירסא איסי ב"ע אחר רשב"י: אח"ז גרסינן כתיב לא תחסום שור בדישו: (ע"ב) (יט) כתיב שור בדישו. הוא תלוש ובאדם כתיב קמת רעיך הוא מחובר: (כ) אי מה כאן. אף באדם יהא עובר בל"ת ויהי' התנאי בטל אם התנה שלא לאכול מפני שאין בהם דעת והוי דומיא דשור: (כא) **לא צריכה**. אמתני' קאי אם אינו אוכל ד"ת מחמת תנאי הוי כמקח וטובל אבל הא קשה אף כשאוכל מן התורה אולי משום זה לא פטור ממעשר. ומשני דמוכח לקמן מכנפשך מה אתה אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור ואין חיוב התורה קובע כמקח: **תמן תנינן**. ומקשה אהדדי דמשמע דוקא כשעוסק במין אחד לא יאכל ממין אחר אבל מאותו המין אוכל ואפי' בייחור אחר מאותו המין: ותני עלה הי' עושה כו' **לא יאכל ביחור אחר**, משמע אפילו מאותו המין ומשני הא דמחלק דוקא בשני מינים אפילו ביחור אחד אעפ"כ אסור לאכול ממין אחר: (דף י"ב ע"א) (כב) **אתרוג**. מין עשב נתן לבהמה מקודם לאכול כדי שתהא שבע מלאכול בשעת דישה מדבר טוב: **אשכול ראשון**. דהאי להוי כמו קודם שיתחיל והאשכול אחרון כמו אחר נמר: לסל דמין הסל אסור אבל אם הבוצר בעצמו מוליך לבית בתחלה כשנותן לסל משום הלכות מדינה כדין שומר ולבסוף כשמוליך אוכל כדין פועלין בתלוש שאוכלין קודם נמר מלאכה כדתנן הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן והחמור בשעה שהיא פורקת: (כג) **מערים**. לפוטרו ממעשר ת דעשה אותו פועל בקצירה אחת ולכן פריך אם כשקוצץ ט' ואוכל אחת מה קמ"ל כן דרך הפועלים. ומשני קמ"ל דמותר לאכול אף אשכול האחרון: (כד) **ניחא**. אמתניתין דקתני המחליף זה לאכול וזה לאכול דחליפין קובע כמו מקח ולכן חייבין במעשרות אלא זה לאכול וזה לקנות הא הוי מקח בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומשני באמת מתני' כר"מ דמקח טובל כו': **הדרן עלך היה עובר**

כתב יד ב'

מה דיש שלא בא לזיקת חלה פועל אוכל בו אף כל שלא בא לזיקת חלה פועל אוכל בו יצא הלש והמקטף והאופה כו': (ע"ב) עד כדין הנפת מגל גדולה מלאכת כו': עד מיוחד: ה"ג אין לי אלא שור בתלוש. פי' דכתיב בדישו שהוא תלוש: **ואדם במחובר**. דכתיב בקמת רעך שהוא מחובר: **אדם מהו שיאכל בתלוש כו' אינו דין שיאכל בתלוש שור מהו שיאכל במחובר כו' אי מה כאן בלא התחסום**. פי' גבי שור: **אף כאן בלא תחסום**. פי' אדם שיהא עובר בל"ת ת"ל לא תחסום שור בדישו שור בלא תחסום ואין אדם בלא תחסום: **כבאן אמרו קוצץ אדם ע"י בנו ובתו הגדולה כו'**: ה"ג **לא צריכה באינו אוכל מן התורה**. פי' אם אינו אוכל מן התורה ואמר על מנת פשיטא לי שהוא טובל במקח אבל הא קשיא האוכל מן התורה נמי ליטבל כמקח דזה נ"כ בעד השכירות שלו והוי כמו מקח: ומשני **התורה פטרתו**: ה"ג **בענבים לא יאכל בתאנים**. משמע הא בענבים יאכל: ותנינן **הי' עושה בלבסים לא יאכל בבנות שבע בבנות שבע לא יאכל בלבסים**. משמע הא בבנות שבע יאכל: **ותני עלה הי' עושה ביחור זה לא יאכל ביחור אחר**. משמע אפי' מאותו המין עצמו לא יאכל ביחור אחר: ומשני **לא צריכא אפי' שתיהן ביחור אחד**. פי' אם שתיהן ביחור אחד דמאותו המין מותר לאכול אבל ממין אחר אעפ"כ אסור לאכול: ה"ג **כנפשך שפטור מן המעשרות מה את אוכל ופטור כו'**: (דף י"ב ע"א) ה"ג **ר' אבוהו אמר אתריגו לבהמין**. פי' ליתן אתרוג לפועלין לאכול תחילה כדי שיאכלו מעט מן הפירות שיעשו אח"כ או אתריגו מין עשב ואמר שיתן לבהמתו תחילה כדי שלא תאכל מן הפירות בשעה שהיא דשה: **אוכל פועל אשכול ראשון ואשכול אחרון**. פי' דה"א אשכול ראשון הוא כמו קודם שיתחיל והאשכול אחרון הוי כמו אחר שנגמר קמ"ל: **נתנו לסל אסור**. פי' מן הסל אין לו רשות ליטול ולאכול: **בשהיה הוא בוצר ואחר מוליך**. פי' מש"ה אסיר ליקח מן הסל אבל אם היה הוא קוצר והוא מוליך. מותר ליקח מן הסל בין בתחילה פי' אע"פ שלא הוליך עדיין: **אוכל משום הלכות מדינה**. כדין כל השומרים: **ולבסוף** פי' כשהוליך **אוכל משום פועלין** פי' כדין כל פועלין בתלוש שאוכלין קודס גמר מלאכה דתנינן: **הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן כו': ובחמור בשעה שהיא פורקת** פי' הלמא דאוכלין פועלין כשעוסקין בתלוש קודס גמר מלאכה: **מערים אדם כו' להיות קוצר אחת ואוכל תשע** פי' כדי שיהיו כפועלין ואוכלין מן התורה ופוטרן מן המעשר: **ניחא לאכול חייב**. פי' מה דקתני במתני' זה לאכול וזה לאכול חייב משום דהרי מחליפין והוי כמקח אחר גמר מלאכה וכן זה לאכול וזה לקנות זה שלאכול יהא חייב אבל זה לקנות וזה לקנות חייב לזה פי' הא הוי קודס גמר מלאכה ומשני א' ר"א לעסר ר' מאיר היא כו':

נוסח אחר לפרק שני

(דף ט ע"א) **הלכה א** ה"ג א"ר יונה **דרובה היא כאן דמאי כאן ודאי** פי' הדרבה ממתני' איכא למידק היפכא כאן דמאי פי' הכא את אמר דלזה שאמר טלו והכניסו לבתיכם מהקן דמאי (ע"ב) וכאן ודאי פי' דבמתני' משמע דבעל השער ובעל החנות חייבין להפרים ודאי מדלא מחלק ביניהן אלא אלו אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין משמע הא להפרים אין חילוק ביניהן ואף בעל החנות חייב להפרים וודאי אע"ג דנתן לו בתוך הרנית והוי כאילו אמר לו טלו והכניסו לבתיכם אפ"ה מפרים ודאי הלמא משום דלכן אמר טול ואכול ומחוייבין להפרים וודאי אין לחלק ביניהן ואף ה"א חייב להפרים ודאי:

(דף ט ע"א) **סוף הלכה א** א"ר יוחנן **דברי ר' יהודה עשו אותו כיחור שהוא נוטה לחצר** פי' דאינו תלוי קביעות החצר כאינו בים לאכיל בהוכה לר' יהודה אלא אפי' בבית הלי סבר דקובעת והכא היינו טעמא דמותר לאכול כשאינו מחזיר פניו משום דכן פטורין והוא יושב עמהם נחשב לו כאילן שנסועה בגינה שאוכל כדרכו ופטור אבל כשמחזיר את פניו להכי חייב דהוי כאילן הנסועה בגינה וגופו נוטה לחצר דאוכל א' א' ופטור ואם צירף חייב ומפרש ע"ד דר' יוחנן הא דקתני ואם החזיר את פניו חייב היינו באינו אוכל א' א' אבל אם היה אוכל א' א' פטור כמו יחור הנוטה לחצר ודווקא באוכל ברשות הכל אז הוי דומיא דיחור הנוטה לחצר. אבל אם אינו אוכל ברשות הכל הוי כפירות המוגחים בחצר דאפי' א' א' אסור לאכול: ודוקא בשיור פי' שסייר גם להם אז נחשבת כאחת והוי דומיא דיחור אבל אם לא שיור להם אז הוי כפירות המוגחים בחצר ע"ד דר"א דאמר מש"ה בהחזרת פניו חייב משום שאינו בוש לאכול שם אפי' אכל א' א' ברשות הכל ושייר חייב דכיון שאינו בוש לאכול שם נטבל כו':

המעביר תאנים פרק שלישי

(דף י"ב ע"ב) **הלכה א** (א) מקומו. בשעה שחונים במקום שעושים הקציעות אבל שלא במקומו חייבינן שמא יחזור ולא יעשה קציעות ואכל טבל למפרע ומקשה מחרובין דקתני מוריד ומאכיל ואמרינן עלה לקמן דהני בהמתו דאין דרך ב"א לאכול בשוק ובאמת גם לאדם מותר ולא חיישינן שמא יחזור מלכנוס לגג וגמלא כבר נגמר מלאכתן

(דף י ע"א) **הלכה ג** אסור לאכול מהן עראי משום דמקח טובל לפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ולהכי מתקן ודאי משום דלחבר אמרינן כיון שנטבל ברשותו ודאי הפרים לכך בע"ה מפרים מספק דר"מ: וחכ"א אוכל מהן עראי דאין מקח טובל בדבר שלא נגמר מלאכתו ומתקן דמאי כדמפרש לקמן כיון שיודע שביתו טובל מפרים תחלה פי' בחבר ולכך בע"ה אינו מפרים אלא מספק:

(דף י"א ע"א) **הלכה ד** ה"ג מגרגר אחת אחת והולך ואוכל א"ל ר' חייא בר ווא וכן ר' יוחנן הוי עביד תני בשם ר' יוסי אבטיח שספת בו אפי' כ"ש פי' דבמתני' קתני באשכול מגרגר ומפרים אחת אחת פי' גרגרים ובאבטיח קתני סופת ולא מפרש השיעור ומייתי ברייתא דבאבטיח אין חילוק דאפי' חתך כל שהוא אסור לחתוך פעם שני עד שיאכל את הראשונה ואם חתך הוי צירוף וחייב במעשרות ולכך מיבעי לי' לר' יונה אף ברימון כן דברימון קתני במתני' פורט ואוכל ולא נתן שיעור ומיבעי

הגהות הגר"א

(דף י"א ע"א) **ה"ד** (יד) ר' יוסי בשם ר' יוחנן מגרגר אחת אחת והולך ואוכל כו' תני בשם ר"י אבטיח שסופת ב' אפי' כל שהוא: ר"י בעי אף ברימון כן: (טו) למה לי ע"מ אפילו שלא על מנת ר' אבין כו' לכן צריכה אפי' אמר לו על מנת: (טז) תמן תנינן. הי' עושה בידו ולא ברגלו כו' ה"ז יאכל: ותני בידו אוגד. ברגלו מסמיך על כתפו טוען: ר' יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה בידו וברגלו ובגופו כשור מה שור עושה בידו וברגלו ובגופו אף פועל שעושה דוקא בידו וברגלו ובגופו. תני דיש מה דיש מיוחד שהוא בשעת גמר מלאכה ופועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו יצא מנכש בשומים ובבצלים והעודר תחת זיתים והמסכן בגפנים. הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בו: ותני דיש מה דיש שהוא גידולו מן הארץ פועל אוכל בו יצא החולב והמגבן והמחבץ שאין גידולו מן הארץ אין פועל אוכל בו: (יז) דייש מה דייש שלא בא לזיקת המעשרות פועל אוכל בו כו' יצא הבודל בתמרים ובגרוגרת הואיל ובא לזיקת המעשרות אין פועל אוכל בו. דייש מה דייש לא בא לזיקת חלה פועל אוכל בו כו' יצא הלש והמקטף והאופה כו': (יח) כי תבוא בקמת רעיך כו' שיש לו רשות להניף ואיזה זה פועל: (ע"ב) ר"ש בן יוחאי כו' עד כדי הנפת מגל. גדולה מלאכה כו' ופטור מן הגזל: (יט) כתיב לא תחסום שור בדישו אין לי אלא שור בתלוש ואדם במחובר. אדם מהו שיאכל בתלוש כו' אינו דין שיאכל תלוש: שור מהו שיאכל במחובר כו' אינו דין שיאכל במחובר: (כ) אי מה כאן בלא תחסום אף כאן בלא תחסום. ת"ל לא תחסום שור בדישו. שור בלא תחסום. ואין אדם בלא תחסום. **מכאן אמרו קוצץ** אדם ע"י בנו ובתו הגדולים כו' מפני שאין בהם דעת:

(כא) לא צריכה. באינו אוכל מן התורה. אבל האוכל מן התורה לטבול במקח א"ר יונה התורה פטרתו דכתיב כנפשך. תמן תנינן הי' עושה בתאנים לא יאכל בענבים. בענבים לא יאכל בתאנים. ותנינן העושה בבלוסים לא יאכל בבנות שבע. בבנות שבע לא יאכל בבלוסים. ותני עלה הי' עושה ביחור זה לא יאכל ביחור אחר. לא [כן] *) צריכה אפי' שתיהן ביחור אחד:

(דף י"ב ע"א) (כב) ר' אבוהו אמר אתריגו לבהמין כו': תני ר' חייא אוכל פועל אשכול ראשון. תני אשכול אחרון: ר' שמואל כו' נתן לסל אסור: א"ר יוסי לכן צריכה כשהי' הוא בוצר ואחר מוליך אבל אם הוא בוצר והוא מוליך מותר בתחילה משום הלכות מדינה ולבסוף משום פועלין: (כג) תני מערים אדם על פועלים להיות קוצץ אחת ואוכל ט' אית תני קוצץ ט' ואוכל א' וניחא בקוצץ א' ואוכל ט' אלא קוצץ ט' ואוכל א' מאי רבותא: א"ר אבין שלא תאמר יעשה כלאחר גמר מלאכה ויהייב: (כד) ניחא לאכול. הייב אלא לקצות אמאי חייב אמר רבי לעזר ר' מאיר היא דאמר מקח טובל בדבר שלא נגמרה מלאכתו:

פ"ג (דף י"ב ע"ב) **ה"א** (א) אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו כו'. בין על מקומו ושלא על מקומו: מותיב כו'. החרובין עד שלא כונסן לראש גגו מוריד ומאכיל לבהמתו א"ל כו' חרובין מאכל בהמה הן: על דעתי' דרב כו' הוא ע"י שהמוקצה תלוי בו אסור. בניו שאין מוקצה תלוי בהן מותר. ניחא בניו אלא בני ברתי' ואין לה עליו מזונות. (דף י"ג ע"א) כמ"ד יש מזונות לאשה דבר תורה ואפילו למ"ד אין מזונות לאשה ד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית אבל נזונית אצל בעלה שביעית ואפילו למ"ד

*) כן הוא בהעתקת הרד"ל.

כתב יד א'

מלאכתן. ומשני חרובין מאכל בהמה ולכך הקילו אף לאדם דמדאורייתא פטורין ממעשרות ומפרש הטעם דמחלק רב דהוא אסור דבידו לחזור ולעשות קציעות אבל בניו אין בידם לחזור ולכך מותרים אף שלא במקומן: ניחא. דבנו מפ' שלא מחמת שהתחייב אלא בני ביתו זו אשתו ואין לה עליו מזונות פי' [רק] ע"פ שמתחייב עצמו מדרבנן ונמצא להוי כמקח שטובל. ומשני כמ"ד יש מזונות לאשה ד"ת והוי כפועל ועוד משני אפי' אי אמרינן דהמזונות מחמת שהתחייב עצמו אעפ"כ לא הוי כמקח כשנותן מזונותיה בביתו דתני אין ב"ד כו' מדמי שביעית דהוי פורע חובו מד"ש אבל כשאוכלת בביתו לא הוי כפורע חוב וגם כאן לא הוי כמקח ולמ"ד יש לה מזונות אין לה ב"ד אפי' מדרבנן דאם היה לה ב"ד ליהוי כחמשה שדרין בבית א' שאחד נותן עירובו ודיו ופריך ותיהוי כמו פועל דאף שכירו ולקיטו נותן רשות ומשני באמת הורע כחה מפועל: (ב) (דף י"ג) תני. קאי על מתני' דקתני המוציא פועליו לשדה בזמן שאין להם מזונות אוכלין ופטורים ואמר אם הכניסן משדה לעיר נטבלו והטעם בתוספתא דהוי קציעות שלא יחזרו המותר: (ג) מתני'. קתני דחצר אינו קובע כשמעביר לעשות קציעות דוקא דאין חצר קובע בדבר שלא נגמרה אבל אם מעביר דרך החצר לאכול במקום פטור לא קתני משמע דחצר תיכף מחייב אתיא כרבי דאמר בפירות כשמעביר תאנים לאוכלן בראש גגו דהוא מקום פטור רבי מחייב אפי' כשיאכל אחר זה בראש גגו דכבר נתחייב בחצר וכן ברייתא דתני ושכח והכניסן כו' הא מזיד אסיר נמי (תני) יכול לסבור כרבי דחצר קובע בהעברה ותומר משבת משום דאזיל לטעמא דסבור המחוור שבכולן לשון מדאורייתא זה חצר: (ע"ב) (ד) רבי יוחנן. דלעיל פליגי ר"י ורשב"ל תאנים שלקטן שלא לצורך השבת וקדשה עליהן השבת אר"י שבת טובל סבר כרבי דאמר דחצר טובל אע"פ שהכנים לתוכה שלא לאכול ורשב"ל אמר אינו טובל כר"י בר יהודא ומפרש לעולם ר"י: (דף י"ד ע"א) דרך היתר מותר. דרך החצר שאינו יכול לטבול לפי שאינו רוצה לאכול כאן אלא בחצר שבשבריי מותר לאכול אף בחצר שבשברי' ואמר אתיא רשב"ל דאמר אין החצר שאינו רוצה לאכול טובל (סבר) כר"י בר' יהודא דאמר כשמעביר דרך החצר אינו טובל כיון דלא רצה לאכול. ואמר דרשב"ל רובה. לשון עדיין רבותא ממנו. דרבי יוסי בר"י לא אמר אלא כשמעביר בחצר לאכול בראש גג דעומד במקום פטור אבל בחצר אסור לאכול אף לר"י בר"י ורשב"ל אמר אף בחצר שמעביר על דעת דרך היתר שלא לאכול אלא בחצר השני אף אם אוכל בחצר שהוא מקום חיוב פטור כיון דמתחלה מעביר שלא לאכול אלא בחצר השני ואמר דר"א אומר רבותא יותר משניהם דאמר מכיון דהתחיל דרך היתר. פי' אם מוליך פירות לחצר שיקבע שם רק קודם שבא להחצר התחיל לאכול מותר לגמור אח"ז אף בחצר: (ה) ניחא. בשלמא הסל הכלי מצרף לאסור אפי' אחת אחת אלא מן המוקצה כיון דאינה מונחת בכלי ילקוט אחת אחת ומשני מוקצה כיון דמונח במקום אחת חשיב ככלי לצרף ולאסור לאכול א' א' ממנו: תני פליג עליה. מתני' דקתני השוכר הפועל לעשות בזיתים משמע במלאכה כזה דמותר לאכול ד"ת אך כשאמר על מנת לוכל זיתים אי הוי מקח וקובע אם צירף ואמר רבי דמותר לאכול אפי' כדרכו כמבואר בפרק שני כל שהוא אוכל ד"ת אפי' אמר על מנת לא הוי מקח ואוכל אפי' בצירוף ופריך ה"ד הך מתני' דקתני לעשות בזיתים. אם נלקטן הא אוכל מן התורה ולא מהני תנאי לאסור בצירוף ואם המלאכה בגופן של זיתים דהיינו באילנות לעדור בע"מ דאינו אוכל מן התורה דכן מפורש כל שאינו אוכל מן התורה כו' אלא כגון ששכרו לנכש והניכוש בזיתים שתולש זיתים מתוכן כדי שיתעבו הנשארים ופליגי בהך התלושים ת"ק סבר דהך זיתים לא הוי כפועל בגמר מלאכה דהתקנה מחמת המחוברים הנשארים. ורבי סבר דבהך התלושים הוי גמר מלאכה ואוכל מן התורה ולא מהני תנאי לאסור ע"י צירוף ומביא ראיה מן בנא דבתרה לנכש עמו בבצלים ומשמע דבזיתים דקתני קודם נ"כ בניכוש איירי והא דלא פליג רבי בברייתא גם בבצלים דבבצלים מודה רבי דלא הוי גמר מלאכה דניכוש בבצלים כך דרכן מכאן ואותן בעצמן זורע במקום אחר ולהכי לא הוי גמר מלאכה אפי' לאותן שליקט לאכול ד"ת: (ו) ר' חגי. במתני' קתני קציעות בדרך כו' מותרות משום גזל ופטורות ממעשר ושואל מה טעם דפטור ממעשר והשיבו משום דאוכלין עראי בשדה. ומקשה וכי זאת צריך להודיענו. אלא הטעם משום הפקר ולכן אפי' אם הכנים לבית פטור ומביא ראי' דתני מצא כלכלה מחופה בעלין כו' והך ברייתא בתוספתא על הך מתניתין קאי משמע דהטעם דמתני' דכבר נתייאשו הבעלים והוי הפקר: (ע"ב) עד היכן. הגמרא מפרש הך ברייתא דקתני אסורה משום גזל עד היכן. מתי מותר ליגע ולא אמרינן מדעת הניחוהו עדיין ומפרש אם יכול לתרום מן המוקף דהיינו שיש פירות סמוך לזה באותה שדה אני אומר שהניחה מדעת לבדה ועשה ממנה תרומה על השאר המוקפין לה אך לסוף ברואה שכבר נשלו כולו משם ואלו בלבד נשארו בודאי אבידה היא אך לא ניקח עד שיתן דמים דיש בה סימן ולא נתייאשו הבעלים. והשתא ר' יונה בעי אם אותן דמים קובע כמקח או לא דמי למקח דמקח נשאר תחת ידו אבל כאן אם יבואו בעלים וימצאו בעין ויגידו סימן מחוייב להחזיר. והשיב ר' מנא דודאי נטבלו ואסור לאכול עד שיפרש דהא בשעה שאוכל ונותן לתוך פיו בודאי לא יכול להחזיר בעינה בנמצאו רק שיקבל המעות נמצא אוכל שבל למפרע אלא דמים כמקח: מצא בלבלה. בלא סימן דהוי הפקר אם רוב מכניסין לשוק אני אומר שכבר נטבל כדקתני לעיל [פ"א ה"ד] הכלכלה וכו' ואם אינו מחפה וכו' משילקום כל צרכו לכן אסור בעראי ומתקן דמאי ואם רוב מכנסין לבית וזה עדיין לא נכנס לכן אוכל עראי בשדה וכשמכנים לבית מתקן ודאי. מחצה על מחצה אזלינן לחומרא אסור לאכול עראי אפילו בשדה שאני אומר שמא הוא מכניסן לשוק ונתחייב ואם מכנים לבית צריך לתקן ודאי שאני אומר שמא הוא מהמכניסים לבית ולא נתחייב עדיין במעשר ועכשיו נתחייב

כתב יד ב'

ומיבעי אי נס ברימון אמרינן אי חתך הפי' כ"ש וחתך אח"כ חייב לעשר דהוי צירוף. (ע"ב) ה"ג את שיש לו רשות להניף ואיזה זה הפועל רשב"י אומר עד איכן דקדקה התורה כו' עד ופועל עושה במלאכתו ואוכל ופטור מן הגזל ואח"כ גרסינן איסי בן עקביא אומר בשאר כל אדם הכתוב מדבר אלא בשעת הנפת מגל ואח"כ גרסינן כתיב לא תחסום שור בדישו: בלבסים. נ"ל בבלוסים. והוא מין תמרים

המעביר תאנים פרק שלישי

(דף י"ב ע"ב) **הלכה א** אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן. פי' בשעה ששם על מקום שעושין קציעות דתו לא חיישינן שמא יחזור ולא יעשה קציעות אבל שלא במקום מוקצה חיישינן שמא יחזור ונמצא אכל טבל למפרע ומקשי והא תנינן החרובין עד שלא כינסן לראש גגו. פי' דקתני התם מוריד לבהמתו ואוכל מפני שמחזיר את המותר ואמרינן עלה בגמ' דלא תני בהמתו אלא משום שאין דרך בני אדם לאכול בשוק אבל באמת מותר לאכול אפילו לאדם ואפי' הוא עצמו מותר לאכול מדקתני מוריד משמע אפי' הוא עצמו ולא חיישינן שמא יחזיר מלהכנים לראש גגו ונמצא שכבר נגמר מלאכה ואכל טבל למפרע ומשני הרובין מאכל בהמה הן פי' ולכך הקילו אפילו לאדם דמדאורייתא אין חייבין במעשרות כלל: ה"ג הוא ע"י שהמוקצה תלוי בו אסור. פי' דחיישינן שמא יחזיר פניו שאין המוקצה תלוי בהן מותרין: ה"ג ניחא בניו ובני ביתו. פי' שבני ביתו נ"כ מותרין והיא אשתו: ואין לה עליו מזונות. פי' מתנאי כתובה ולהוי כמקח שטובל אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו: ומשני (דף י"ג ע"א) כמ"ד יש מזונות לאשה ד"ת. פי' ולכך אינו טובל כמו בפועל שאוכל מן התורה שאינו טובל אפי' בדבר שנגמרה מלאכתו ואפי' כמ"ד אין מזונות לאשה דבר תורה לא הוי כמקח: כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. פי' משום דהוי כפורע חובו מדמי שביעית: אבל ניזונית היא אצל בעלה שביעית. פי' ולא הוי כפורע חובו וגם כאן לא הוי כמקח מה שאוכלת אצל בעלה ואפי' כמ"ד יש לה עליו מזונות פי' מן אין לה עליו בית דירה פירש אפילו מדרבנן: כהדא דתני אנשים ששתפו שלא מדעת נשים שיתופן שיתוף נשים ששיתפו שלא מדעת אנשים אין שיתופן שיתוף. פי' ואם היה להם בית דירה להוי כחמשה שדרין בבית א' שא' נותן עירובו ודיו: ומקשי ויעשו כפועל שאינו עושה שוה פרוטה דאין עירובו [עירוב]: ומשני הדא אמרת שלא עשו אותה כפועל שאין עושה שוה פרוטה. פי' משום דמעשה ידיה לבעלה לכך לא נחשב מעשה ידיה לכלום: תני וכלן שנכנסו משדה נטבלו. פי' דקאי על מתני' דקתני המוציא פועליו לשדה בזמן שאין להן עליו מזונות אוכלין ופטורין עלה קאי אם הכניס משדה לעיר נטבלו: מתני' דרבי. פי' כדמפרש לקמן מדקתני במתני' שמעביר תאנים בחצרו לקצות משמע הא שלא לקצות אלא לאכול במקום פטור אחר חייב אתיא כר' דתני הביא תאנים מן השדה והעבירו בחצירו לאוכלן בראש גגו כו' עד לא לקצות (חייב) רבי [מחייב] ואח"כ גרסינן והדא דתני הביא תאנים בשדה לאוכלן בחצר שאינה משתמרת עד מאן תני רבי ואח"כ עולא בר' ישמעאל כו': (ע"ב) ר' יוחנן כרבי ורשב"ל כר' יוסי ברבי יהודא. פי' דפליגי ר' יוחנן ור"ל לעיל גבי תאנים שלא לקטן לצורך השבת וקדשה עליהן השבת דא"ר יוחנן השבת טובלת אע"פ שלא לקט לצורך השבת וסבר כרבי דאמר גבי חצר אפי' שהכנים בחצר שלא לאכול בתוכה טובלת ור"ל דאמר גבי שבת אינו נטבל כר"י ברבי יהודא גבי חצר: (דף י"ד ע"א) המחוור שבכלן חצר. פי' שהיא מן התורה ולכך החמירו בה יותר: מכיון שהעבירן דרך היתר. פי' דרך החצר שאינו יכול לטבול מפני שאינו רוצה לאכול כאן אלא בחצר שבשבריא מותר לאכול עד שמגיע לחצר שבשבריא: אתיא דרשב"י כר"י בר' יהודא. פי' כמו דר"י ב"י אמר שאין החצר שאינו רוצה לאכול בה טובלת כן רשב"י אמר אין החצר שאין רוצה לאכול בתוכה טובלת: רובה מן דריב"י. פי' עדיפא מדריב"י דריב"י לא אמר אלא בדעתו ורשב"י אמר אפי' הכנים לחצר מותר לאכול כל זמן שלא הכנים לתוך החצר שרוצה לאכול דהיינו כמו ראש הגג והכא אשמעינן אפי' למקום חיוב כמו חצר הפ"ב מותר לאכול כאן כיון שאינו חושב שיהיה שם לעולם: מכיון שהעביר. פי' שרוצה להעביר דרך היתר מותר לאכול אפי' בחצר נופה שהיא מקום חיוב: ר"א דרובא מן תרוייהון פי' דר"א עדיפא מן תרויהון: דר"א אמר מכיון שהתחיל בהיתר. פי' אפילו התחיל קודם [שנכנס] לחצר והכנים לחצר שרוצה לאכול בתוכה מותר לגמור: ניחא אבל לא מן הסל ולא מן הקופה. פי' דהוי כמצרף אבל ולא מן המוקצה. פירש אמאי כיון שאינה מונחת ילקוט אחת אחת בכלי ויאכל: ומשני מוקצה עשו אותה כמצרף. פי' כיון שמונחת במקום אחד עשו כמצרף ואסור לאכול אפי' אחת אחת ממנו: אוכל כדרכו ופטור. פי' דפליג על מה דקתני במתני' על מנת לאכול זיתים אוכל אחת אחת ופטור ואמר דמותר לאכול כדרכו פי' דאוכל מן התורה ואמרינן לעיל כל שהוא אוכל מן התורה אפי' אמר לו על מנת אוכל כדרכו ופטור: ומקשי במה אנן קיימינן אם בששכרו לעשות בזיתים. פי' נלקט זיתים הא אוכל מן התורה ותנינן לעיל כל שהוא אוכל מן התורה כו': אם בששכרו לעשות עמו בגופן של זיתים. פי' לעדור כל עמא טודין פי' דאינו אוכל מן התורה ותנינן לעיל כל שאינו אוכל מן התורה ואמר לו על מנת אוכל אחת [אחת] ופטור ואם צירף חייב אלא כי אנן קיימים בששכרו לנכש כו' ובהא פליגי דתנא דמתני' סבר כיון לעיקר הניכוש כדי שיגדלו הנשארים לא חשבינן ליה גמר מלאכה ותנא דברייתא סבר כיון דאותו שליקט היא גמר מלאכה שלהן מותר לאכול ומביא ראיה מן דבתרה פי' מדקתני בהר הכי לנכש עמו בבצלים כו' משמע דלעשות בזיתים דקתני במתני' סתם נמי איירי בניכוש והא דלא פליג תנא בברייתא בבצלים היינו משום דבבצלים הוא מנכש מכאן וזורע במקום אחר ולהכי לא הוי גמר מלאכה אפי' לאותן שליקט אבל בזיתים אותן שלוקט היום כבר נגמרה מלאכתן: ר' חגי שאל לחבריא. קאי על מתני' דמצא קציעות בדרך כו' דקתני מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר ועליה שאל ר' חגי מהו אהן פטור. פי' מפני מה הוא פטור ומשני משום אוכל עראי כו' ומקשי וכא אתנין כו' וכי צריך לאשמיעט דאוכל עראי בשדה ופטור מן המעשרות והלא כבר כמה מתני' השמיענו אלא משום הפקר ומפרש מאי נ"מ שבן אם הכנים לבית פי' אפילו אם הכנים

כתב יד א'

למ"ד יש לה מזונות אין לה עליו בית דירה. כהדא דתני אנשים ששיתפו שלא מדעת נשים הוי שיתוף. נשים ששיתפו שלא מדעת אנשים אין שיתופן שיתוף. ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו שוה פרוטה: (ב) תני וכולן שנכנסו משדה לעיר נטבלו: (ג) מתני' דרבי דקתני המעביר תאנים בחצירו לקצות הא לא לקצית חייב כרבי דתני הביא תאנים מן השדה והעבירן בחצירו לאוכלן בראש גגו רבי מחייב ור"י בר יודא פוטר והדא דתני הביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצר שאינה משתמרת ושכח והכניסן לתוך ביתו או שהכניסו תינוקות הרי מחזירן למקומן ואוכל לא אמרו אלא שוגג הא מזיד אסור מאן תניתא רבי כו': (ע"ב) (ד) ר' יוחנן כרבי ורשב"ל כר"י בר יהודא רבי יוחנן אפי' יסבור כר"י בר' יהודא הומר בשבת שכן נשרים שנשרו מאליהן אסור. ורשב"ל אפילו יסבור כרבי חומר בחצר בית שמירה דאמר ר"י כו'. (דף י"ד ע"א) אינן תורה ור' אימי בשם רשב"ל המחוור בכולן זה חצר המשומר. ר' יוחנן בשם רשב"י אמר היו לו שתי הצירות כו' העבירו במגדלו לאכול בזו שבטבריה כיון שהעביר דרך היתר מותר: אתיא דרשב"ל כר"י בר"י: דרובה מדריב"י דר' יוסי בר' יהודא אמר בעומד במקום [פטור]: (ה) ניחא לא מן הסל ולא מן הקופה. אבל לא מן המוקצה. אמאי א"ר יצחק מוקצה עשו אותה כמצרף. תני' דבי רבי אוכל כדרכו ופטור: ר' יונה בעי מה אנן קיימין אם בשכרו לעשות בזיתים כ"ע מודו שאוכל ופטור אם בשכרו לעשות בגופן של זיתים כ"ע מודו שאוכל אחת אחת דוקא אלא כששכרו לנכש עמו בזיתים: מן דבתרה. דתני לנכש עמו בבצלים. אמר לו על מנת כו' ואם צירף חייב: (ו) ר' חגי שאל לחברייא מה אתון פטור דתנינן הכא. א"ל משום אוכל עראי (בששה) [בשדה] ופטור וכא אתינן מתני' כו'

הגהות הגר"א ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

פ"ג (דף י"ג ע"א) **ה"א** אפילו כמאן דאמר יש לה עליו מזונות כו' שלא מדעת נשים שיתופן כו'

(דף י"ד ע"א) מ"ד ריב"י בדעתו למקום פטור מה דאמר ר' שמעון בן יוחאי בדעתו למקום חיוב כו':

כתב יד א'

נתחייב לכן מתקן ודאי: (ז) רבי יונה. אם לקח מע"ה והפריש דמאי ואח"ז נודע שע"ה לא הפריש כלום נמצא צריך לתקן ודאי ומבעיא אם אסור לאכול עראי עד שיתקן ודאי כמו אם היה מכניס לבית ופושט מברייתא דלעיל: (דף ט"ו ע"א) מהלך על מהלך אם רוצה לאכול בשדה מתקן דמאי ואם רוצה להכניס לבית מתקן ודאי וניחוש שמא הוא מהמכניסים לבית כמו שפסק הברייתא כשמכניס לבית צריך לתקן ודאי דהיינו שצריך לתת מקודם תרומה גדולה כדאמרינן כל הקודם לחבירו חבירו מתחייב בו [וה"ה דהוי מצי למיפשט מדקתני בשדה מתקנה דמאי ומותר לאכול אח"ז אף דטובל לודאי גם כאן בשדה לא יכול לאכול בתקנת דמאי דכאן כשמכניס לבית טובל ודאי והדמאי טובל כמו בית במקום דיכול לבוא לידי חיוב להפריש ודאי ואין צריך לקושית הירושלמי דאיך יאכל הכהן תרומת מעשר הטבולה לתרומה גדולה]: ומשני בקורא שם למעשרותיו באמת קורא שם בתרומת מעשר שהפריש אומר חלק חמישים מכאן יהיה ת"ג ואינו צריך להפריש דכולה נותן לכהן. ומקשה לפ"ז מקדים ת"מ לתרומה גדולה ומשני מתנה ואומר אם מאותן שמכניסין לשוק א"כ כבר נטבל וא"צ להפריש אלא דמאי יהא זה ת"מ ואם מאותן שמכניסים לבית ועדיין לא נטבל ומותר לאכול עראי לא עשיתי כלום וא"כ הכהן מותר ממ"נ והשתא ליכא למיפשט דאפי' נימא דמאי טובל לודאי אבל כשמתנה שלא יהא חל שם תרומת מעשר עליה אין כאן מה שיטבול: עד כדון. קאי על הך ברייתא דמשמע במהלך על מהלך כשמכניס לבית טובל אף לתרומה גדולה. דוקא דבר שאין לו גורן. אבל דבר שיש לו גורן א"צ להפריש אפי' בודאי תרומה גדולה שאי אפשר לגורן שתעקר א"כ נתרמה תרומה גדולה: (ח) חבר. בחזקת מתוקנים דאמרי' ודאי עישר וליכא למימר משום הכי בחזקת מתוקנים משום דאי לא נתן מעשר היה מלוה אין ראיה דאי אפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת וחשב ללוות ונאנס אלא ודאי צריך לעשר מן השדה ומגורה שהכניסו לבית לכן מחזקינן לה במעושרין ודחי דאיכא לאוקמי שמת מתוך ייאוש [הדעת] ולכך מחזקינן במעושרין משום דלא לוה ולעולם יכול להיות דמעשרין מן הבית: (ט) מן הבית. מדלדשינן זו חלה שמעינן דליכא דבר אחר מן הבית:

(שם ע"ב) הלכה ב (י) זיתים. תחת אילן של זיתים דמסתמא הוא מאותו אילן ולא מתייאשין בעלים ובתאנים מש"ה אמרין דהפקיר דתאנים בנפילתן נמאסין אבל זיתים תחת אילן חרובין מותר ליקח דמסתמא מעוברים ושבים נפלו: (יא) ולא בבתים. אמתני' פריך מלא גרוגרת ואשדה קאי אם דרסו רוב בנ"א חייב דמאי חייב כיון דבשדה מצאה עדיין לא דרסה ומשני דרוב דורסין בשדה ולכך חוששין שמא היא מן הדורכות בשדה וע"ז בעי ר"ז ואינה יכול להכיר אם דרוסה היא או לאו ובאמת אין להכיר: (יב) הדא דתימא. הא דא"ר בון תפתר דוקא דכולן דורסין בשדה ולכך פסקה מתני' אם רוב בנ"א דרסו חייב דהשתא נשאר רק מיעוט אחד דעדיין לא דרסו בשדה לכן אמרינן דהך מהדרוסות והוי כהפקיר אחר מירוח דאינו פוטר ממעשר אבל אם רק רוב דורסין בשדה נמצא נשאר מיעוט אחד דדורסין בבית ואם מהם נפל פטור דעדיין לא נדרסה ועוד יש מיעוט שני אותן שדורסין בשדה דעדיין לא דרסו ואם מהם נפלה נ"כ כטורה לכן מצטרפין השני מיעוטין והוי כמו שלא דרסו רוב בני אדם ופטור: (דף ט"ז ע"א) (יג) אית תני. אמתני' דקתני החרובין עד שלא כינסן כו' דוקא לבהמה אבל לאדם אסור וא"ת שאין שבחו כו'. באמת אף לאדם מותר כיון דיכול להחזיר המותר והא דתני לבהמה בדבר הרגיל דלא רגילי אינשי למיכל בשוקא:

(שם ע"ב) הלכה ג (יד) ולמה וכו' ר' שמעון אינו בר סמכא דאמר דוקא קמאי ר' יוחנן. ומשני כדי להחזיק הענין דלא פליג ר"י נ"כ על זה: ממחי

לכך

כתב יד ב'

הכניס אח"כ לבית פטור ומייתי ראיה דמתני' איירי בהפקר דתני מצא (ע"ב) כלכלה מחופה באילין כו' וחייבת במעשרות דעד עכשיו דעת בעלים כו' משמע דרישא דקתני פטור משום דכבר נתייאשו הבעלים והוי הפקר ומפרש הגמ' עד היכן פי' מתי מותר ליגע בו ולא אמרינן הניח מדעת ולא שכח כלל ומפרש: עד כדי שיכול להרום מן המוקף. פי' שיש עוד פירות באותו שדה אני אומר לכך הניחם לבדם כדי לתרום על אותן פירות אבל אם אינו יכול לתרום מן המוקף דהיינו שנטל כל הפירות משם ולא נשתיירו אלא אלו אז אמרינן וודאי אבד ולכך מותר ליקח אבל אסור לאכול מהן עד שיביא דמים ומניחן דהרי יש בה סימן ולא נתייאשו הבעלים ממנו: דמים מהו שיטבלו במקח. פי' דמבעי ליה אם אותן הדמים שהוא שם אותן טובלין כמקח או אינו טובל נפי שבמקח נשאר ודאי ברשותו אבל כאן אם יבואו הבעלים ויתנו סימן ויהיו הפירות בעין יכולים להוציא מידו ולכך לא הוי כמקח: ר' ינאי בעי הגע עצמך. פי' דודאי טבל ואסור לאכול אותן עד שיפרים תרומות ומעשרות דהא בשעת אכילה כשאמרו אלו בוודאי אפי' אם יבואו הבעלים לא יטלו אלא דמים שהרי נמאסו ונמצא אוכל טבל למפרע: הדא אמרת דמים כמקח הן והשתא מפרש מצא כלכלה בלא סימן דהוי הפקר אם הרוב מכניסין לשוק אני אומר כבר נטבל כדקתני במתני' לעיל [פ"א ה"ד] הכלכלה משיחפה [את הכלי כו' מבילקוט] כל צרכו ולכך אסור לאכול מהן עראי ואינו מתקן אלא דמאי כדפי' לעיל כיון דבחבר הייתי אומר שהפרים ודאי כיון שנתחייב ביד בע"ה אינו מפרים אלא דמאי ואם הרוב מכניסין לבית אז אינו אסור לאכול מהם עראי עד שיכנים לבית אני אומר עדיין לא נכנס לבית ולכך מותר לאכול עראי עד שיכנים לבית וכשיכנים לבית אז מפרים ודאי דאני אומר עדיין לא תיקן כיון שלא נתחייב בידו: מחצה על מחצה אזלינן לחומרא ואסור לאכול מהן עראי אפי' לא הכנים עדיין לבית שאני אומר שמא הכנים לבית וצריך לתקן ואם רוצה להכנים אותם לבית אז צריך לתקן ודאי שאני אומר שמא לא נתחייב בידו ולא הפרים כלום: ר' יוסי בעי דמאי מהו שיטביל לוודאי. פי' אם לקח מע"ה והפרים דמאי ואח"כ נודע שלא הפרים כלום וצריך לתקן וודאי אם אסור לאכול מהן עראי עד שיתקן כמו אם הי' מכנים לבית ופשט מברייתא זו דתני: (דף ט"ו ע"א) מחצה על מחצה בשדה. פי' אם רוצה לאכול בשדה צריך לתקן דמאי: מכניסה לבית. פי' אם רוצה להכנים לבית צריך לתקן ודאי: וחש לומר שמא מאותן שמכניסין לבית הוא. פי' וניחוש שמא הוא מאותו אדם שמכנים פירותיו לבית וא"כ עדיין לא נתחייב בידו ועדיין לא הפרים וצריך לתקן ודאי ואם אתה אומר דמאי טובל לודאי א"כ תיכף כשמפרים דמאי הוצרך להפרים וודאי כמו שאם היה נכנס לבית ולא נמצאת תרומת מעשר טובלת להרומה גדולה. פי' דבדמאי אינו מפרים אלא תרומת מעשר והשתא כשנתחייב להפרים וודאי א"כ צריך נ"כ להפרים תרומה גדולה וא"כ הדמאי עצמו טבול לתרומה גדולה דאמרינן לעיל כל הקודם לחבירו חבירו מתחייב בו וה"ה דהוי מצי למפשט מדקתני בשדה מתקנה דמאי משמע שאם רוצה לאכול בשדה א"צ לתקן אלא דמאי והשתא גם בשדה צריך להפרים ודאי דכשמפרים דמאי הוטבל לוודאי כמו כניסת בית דאמרינן שאסור לאכול עד שיתקן ודאי: ומשני בקורא שם למעשרותיו. פי' דבאמת צריך לקרות שם לתרומה גדולה בתוך תרומת מעשר גופא אבל א"צ להפרים דהכל נותנין לכהן: ומקשי ולא נמצא מקדים. פי' תרומת מעשר לתרומה גדולה דבלא זה לא הוי קשה על מה דקתני בברייתא בשדה מתקנה דמאי פי' תרומת מעשר וכשמכנים לבית מתקן ודאי פי' תרומה גדולה וא"כ מקדם תרומת מעשר לתרומה גדולה דהייתי אומר אם אינו רוצה לאכול אלא בשדה אז צריך לתקן דמאי אבל אם רוצה להכנים לאחר אז אינו רשאי לאכול אפי' בשדה אא"כ מפרים ודאי משום דאסור לפרוש תרומת מעשר קודם לתרומה גדולה אבל השתא שאתה אומר תיכף שמפרים תרומת מעשר צריך להפרים תרומה גדולה מקשי שפיר ולא נמצא מקדים ומשני מתנה ואומר אם מאותן שמכניסין לשוק הוא וא"כ כבר נטבל ואין צריך להפרים אלא דמאי יהא זה תרומת מעשר ואם מאותן שמכניסין לבית הוא וא"כ עדיין לא נטבל ומותר לאכול מהן עראי לא עשיתי כלום וא"כ מותר לאכול ממ"כ והשתא ליכא למיפשט מידי דאפי' נימא דמאי טובל לוודאי א"צ לקרות שם בתרומת מעשר לתרומה גדולה ממ"כ וכן מותר לאכול ממ"כ דהכא אין דמאי טובל לודאי: הרי אלו בחזקת מתוקנים. פי' דאמרינן וודאי עישר וליכא למימר דמש"ה מחזקינן ליה במעושרין משום דהי לא עישר היה מלוה דהי אפשר שלא נטרפה דעתו שעה א' וניחוש שמא מתוך כך לא לוה אלא ודאי מן השדה וסתם מגורה בבית ולכך מחזקינן ליה במעושרין ודחי דמכאן ליכא למיפשט מידי דאיכא לאוקמי במאת מתוך ישוב ולכך מחזקינן ליה במעושרין משום דלא לוה: מן הבית זו הלה. פי' מדלדפינן ממן הבית להלה שמעינן דליכא מן הבית אלא חלה אבל מעשרות מן השדה ולאו דווקא מן השדה אלא למעוטי מן הבית אבל במגורה שהיא בחצר מותר להפרים דהא"כ קשיא כל הני מתניתין דר"נ ודחי שנתן שהה לבן לוי שהה לעני:

(ע"ב) הלכה ב הא בינו לבין חבירו לא פי' אינה פטורה מן המעשרות דמסתמא אינו מפקיר להו דיודע שאין שם עוברים ושבים: והוא שמצא זיתים תחת הזיתים. פירש תחת אילן של זיתים דאמרינן מסתמא הם מאותו אילן ולא מפקר ליה משום דיודע בע"ה שלא יקח שום אדם: ובתאנים מש"ה אמרינן דהפקיר דכבר נמאסו ולא חשיבי: אבל בזיתים תחת החרובין לא בדא. פי' מותר ליקח דאמרינן מעוברים ושבים נפל: ה"נ הדא דתימא במקום שכלן דורסין בשדות. לכך אמרינן אם דרכו רוב בני אדם הייב דודאי כבר נדרס והוי כהפקר לאחר מירוח שאינו פוטר מן המעשרות: אבל במקום שרוב דורסין בשדות. פי' ולא כולן אותו המיעוט שדורסין בבית פי' ואם מהם נפל ודאי לא נדרס עדיין ואותו המיעוט שעתידין לדרוס מצטרפין והוי כמו שלא דרכו רובו: (דף ט"ז ע"א) ה"נ אית תנא (תניינא) [תני] דוקא לבהמה אבל לאדם אסור אית תנא הני שאין שבהו כו' פי' דאף לאדם מותר להוריד כיון שיכול להחזיר את המותר והא דתני לבהמה משום דלא רגילי אינשי למיכל בשוקא לכן תני בדרך הרגיל:

(ע"ב) הלכה ג ה"נ שמעון אמר קוכי ר' יוחנן הלכה כו' ולמה אמרינן ליה כשמיה פי' למה אמר באמר קומי ר' יוחנן ה"ל למימר סתם שמעון אמר הלכה דליתא כו': בעה"ב ממחה ע"י דיור ואין דיור מכחה לבעה"ב. ולכך הוי כמו שאחד פותח ונועל וקובע לבעה"ב ואינו קבע לדיור: ה"נ מה בעי רבי יהודה

להוסיף

הגהות הגר"א

כתב יד א'

כו' אלא משום הפקר שכן אם הכניסה לבית פטור. דתני עלה מצא (ע"ב) כלכלה מחופה בעלין אסורה כו' וחייבות במעשרות כו' דעת בעלים עליה: עד היכן. עד כדי שיכול לתרום מן המוקף. לא היה יכול לתרום מן דמוקף עושה אותה דמים ואוכלה. ר' יונה בעי דמים מהו שיטבילו כמקח כו'. ר' מנא בעי הגע עצמך שהיתה כו' הדא אמרה דמים כמקח. מצא כלכלה אם רוב מכניסין לשוק אסור לאכול עראי ואינו מתקן אלא דמאי. ואם רוב מכניסין לבית כו' ומתקנה ודאי. מחצה על מחצה בשדה מתקן דמאי מכנים לבית מתקן ודאי: (ז) ר' יונה בעי דמאי (מאי) [מהו] שיטבול לודאי (דף ט"ו ע"א) מחצה על מחצה בשדה מתקן דמאי מכנים לבית מתקן ודאי והש לומר שמא מאותן שמכנסים לבית הוא ונמצא תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה: א"ר מתניה בקורא שם למעשרותיו. אם אתה אומר כן לא נמצא מקדים א"ר יוחנן בשם כו' מתנה ואומר אם מאותם שמכניסים לשוק הוא הוי זה תרומת מעשר ואם מאותן שמכניסים לבית הוא לא עשיתי כלום: עד כדון דבר שאין לו גורן אבל דבר שיש לו גורן מפרישין תרומת מעשר ואין מפרישין תרומה גדולה כהדא דתני מצא פירות ממורהין כו' שאי אפשר לגורן שתיעקר אא"כ נתרמה תרומה גדולה: (ח) מעשרות מהיכן ניטלות מן הבית או מן השדה נשמעינה מן הדא חבר שמת כו' הרי אלו בחזקת מתוקנים. א"ר בון בר חייא תפתר שמת מתוך יישוב: (ט) ר' חנניא כו' מן הדא עישור שאני עתיד למוד כו' דא אמרה מן הבית: ר' חייא כו' ונתן כאה לבן לוי כאה לעני הדא אמרה מן הבית ר' אבא כו' ביערתי הקדש מן הבית זו חלה הד"א מן השדה:

(שם ע"ב) ה"ב (י) גמרא. א"ר יונה כו' הא בינו לבין חבירו לא. א"ר יונה והוא שמצא זיתים תחת זיתים כו' אבל זיתים תחת החרובין לא (בד"א) [בדא]: (יא) ולא בבתים הן נדרסות. א"ר בון תפתר שרוב דורסין בשדות: ר"ז בעי ואינה ניכרת אם דרוסה היא או אינה דרוסה אר"ש פעמים כו': (יב) ה"נ א"ר לעזר. הדא דהימא במקום שכולן דורסין בשדה אבל במקום שרוב דורסין בשדות אותן המיעוט שדורסין בבית ואותן המיעוט שעתידין לדרוס מצטרפין: (דף ט"ז ע"א) (יג) אית תני דוקא מוריד לבהמה ואית תני שאין שבחו של אדם להיות אוכל בשוק כהדא כו': (ע"ב) ה"ג (יד) שמעון אמר קומי ר' יוחנן הלכה כדברי כולהון להחמיר ולמה מזכיר דאמר קומי ר' יוחנן דלית ר"י פליגא על דא מילתא: הני כו' בשני שותפים. אבל לא בשני דיורין. מה בין כו' א"ר יונה בעה"ב ודיורו כתניתה דבעה"ב ממחי על ידי דיורו ואין דיור ממחה

על

ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

(דף ט"ו ע"ב) ה"ב (במשנה) הזיתים והחרובין חייבין. נ"ב. ל"ל. ובזיתים ובחרובין והוא כאוקימתא דר"י והוא שמצא זיתים תחת כו': הד"א במקום שהכל דורסין כו' שדרסו בבית אותן המיעוט כו' מצטרפין: (דף ט"ז ע"א) אית תני תנא שאין שבחו כו': (ע"ב) ה"ג שמעון בר ווא קומי ר"י א"ל הלכה כו' להחמיר תני רשב"א כו' ובינתיים נמחק: כרשב"א דר"ע ולית בילהא דר"י פליגא על מילתי' ר' יונה אמר כו': מה בא ר"י להוסיף על דברי ר"ע רבו. פי' דר"ע דאמר כל בא' פותח כו' ור"י דאמר התלונה, פטורה הכל טעם א' להם: ובית תלמוד יש בהן בית דירה מובלין לספר ולמשנה אבל כו': ר' מאיר אומר ד"א אע"פ שאין כו'. שאין עם ד"א ר' יוסי [אומר ד'] אמות וד' דפנות וכן הי' ר"י מחייב כוכה במזוזה. נ"ב קאי אדתנן במתני' כוכת החג בחג חייב וקאמר דוכן הי' מחייב ר"י בסוכה במזוזה:

ר"י

כתב י"ד א'

נכך לגבי בעה"ב הוי כאחד פותח ונועל וקובע ולהדיור אינו קובע: מה דר"ע אמר כל שאחד פותח כו' ור' יהודה דאמר בשתי תוירות החיצונה פטורה ג"כ הטעם דספנימית מיחס על החיצונה והוי כא' פותח ואחד נועל: מבוצר. לשון מבצר שעומד באמצע חצר ופריך מכיון שהעביר דרך חצר ליטבל או כר"י בר"י לעיל פלוגתייהו בהעביר דרך חצר לגג פטור או כרבי דוקא כדי לעשותן מוקצה: ד' על ד'. או הוי רשות בפני עצמו וא"צ בטל לחצר: (טו) מהו. מתני' קתני הבורגנין פטורים ומבעי אם גם פטורים לבעל הבורגנין הדר שם. ופשיט דקתני אם יש בו בית דירה טובל לספר משמע דבורגנין אינו טובל אפי' הדר שם: (טז) ד' אבות. פלוגתייהו הא דבית טובל בשיעורו בכמה: וכן קאי על מתני' דקתני סוכת החג ר"י מחייב לענין מעשרות וכן מחייב ר"י סוכת חג במזוזה ומפרש בירושלמי מסתברא דר' יהודא דמחייב סוכת חג במעשר ובמזוזה מודה לאילן רבנן דוקא כשיש בה ד' אמות ואילין רבנן אינן מודים לר"י אף אם יש ד"א בסוכה החג אעפ"כ סברי דאינו טובל ואינו חייב במזוזה דלענין זה בעינן דירת קבע וסוכה דירת עראי בעינן:

(דף י"ז ע"א) הלכה ד (יז) ראב"ש. ע"י שהיה כריסו רחבה והיה מעשר בנפשיה: הוה מעשה הזאת הובא בגמרא ב"מ (דף פ"ג) רמב"ם היה ממונה לתפוס גנבים: (יח) נתגלגלה דקתני מתני' עלה לראשה ממלא חיקו ואוכל דשם אוכל אפי' ע"י צירוף דהוי כמו רשות בפ"ע. ובעי אם נפלה מראש התאנה לחצר אם מותר להחזיר לראש התאנה או לאו. ורצה לפשוט מברייתא הביא תאנים לאכלן בחצר שאינה משימר ושכח והכניס לבית מחזיר למקומן ודחי דהתם חצר שאינו משומר רשות בפ"ע ואין לו שייכות כלל עם הבית אבל הכא אף כשמחזיר לאילן הא באמת גם התאנה עומדת במקום חיוב בחצר לכך כשנתגלגלה אפשר דאסור להחזירה: מה דמי כלומר בענין זו התאנה יש נעי אם עומד בראש התאנה העומדת בשדה אי הוי כעומד בצד שדה אם לאו: (שם ע"ב) (יט) תמן תנינן. הא דאמר ר"ט במתני' גפן הנטוע בחצר נוטל כו' האשכול דסבר כר"א כיון דהתחיל בהיתר גומר וה"נ כיון דנגרגר אחד יכול לאכול בהיתר גומר כל האשכול או דסבר דסוף האוכל ותחילת אוכל הכל אחד ואפי' גדול מאד מותר ור' אילא כו' דר"ט עביד אכילה שיש בה שנים שלש אכילות כאכילה אחת וא"כ דוקא ב' אכילות אבל אם היה גדול מאוד מודה ר"ט דאסור: (כ) נעדרת. דהשתא בטלה תורת חצר ואינו טובל ובברייתא שני' קאמר זרע רובה נמי פטור ואמר הירושלמי דמה שאמר זרע רובה פטור לזה צריך גם תנאי הראשון דברייתא קמא שיהא גם נעדרת וכן להיפך: (כא) בגינה. קאי על מתני' דקתני תאנה דעומדת בחצר ונוטה נופה לגינה אוכל כדרכו ופטור ומפרש עיקר הדין שיהא אדם המלקט עומד בגינה והא דמחלק מתני' בין נופה נוטה לחצר או לגינה דמן הסתם כשהנוף נוטה לגינה גם המלקט עומד בגינה אבל אם הנוף נוטה לגינה והמלקט עומד בחצר חייב במגרף דהכל (עומד) [הולך] אחר האדם ור' ירמי' אמר כפשטא דמתני' דאזלינן בתר הנוף ואפי' אינו עומד שם המלקט רק שעומד בחצר ומלקט ע"י קנה ארוך אזלינן בתר הנוף ואוכל כדרכו וכן להיפך: (כב) דילמא מעשה כו' תודך בעוה"ז החימה שאתה מביא יסורין עליו בעוה"ז ישבחך בשביל זה אתה חוגר שארית החימות שראוי עליו שלא יפרע לפי כל מעשיו ואין אתה מככה לו בעוה"ב א"ל או נימר איפכא בהיות שלא מפורש בקרא איזו איירי בעוה"ז ויהיה ג"כ הדרש מוכח: (דף י"ח ע"א) א"ר לוי באמת כן הוא אני אדרוש איפכא הקרא ויהיה ג"כ משמעו כקודם כשתעורר חמתך על הרשעים בעוה"ב שצדיקים רואין מה אתה עושה להם כו' ויהיה פי' הפסוק כך כי חמת אדם שאתה מביא על רשעים בעוה"ב וראו צדיקים ויודו כי רואים גזר דין הקשה שדנים ברשעים והצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם. וגם בעוה"ז ג"כ לא היה להם יסורים גדולים ויבינו ששארית חמות תחגור כלומר היסורים שהיה ראוי להביא על הצדיקים תחגור לשון עוצר בשביל יסורין מעט שהיה להם בעוה"ז: אר"ז היא הפכא כו'. כלומר כיון דחד משמעות יכול לדרוש אפי' כשתהפך נור דוקניתא שמור הלכות כמו שמענה מר' ירמי' לענין אם

ניטלת

כתב יד ב'

להוסיף על דברי ר"ע. פי' הא ר"ע נמי אמר כל שאחד פותח ואחד [נועל] ובשתי הצירות הפנימית מעכב על החיצונה והטיב באמת ולא כלום כו': לגג מבוצר לאויר חצר. פי' אפי' בגג שעומד באמצע החצר שהיא חייבת אפ"ה הגג אינו טובל: והוא שיהא בגג ד' על ד'. אבל אם הוא פחות מד' על ד' בטל לגבי חצר אם החצר חייבת אף הגג חייב: מהו שיטבלו לבעל הבורגנין פי' דקתני במתני' הבורגנין פטורין ומה לי אם טובל לבעל הבורגנין ופשיט מן מה דתני בית הספר ובית המשנה יש בהן בית דירה טובלין לספר ולמשנה אלמא אפי' יש בהן בית דירה אינו טובל אלא לבעה"ב א"כ הא דקתני במת' הבורגנין פטורין היינו אפי' לבעל הבורגנין: ה"ג רמ"א ד' אמות אעפ"י שאין שם ד' דפנות פי' הא דבית טובל בשיש ד' אמות אעפ"י כו': רש"א כו' ר' יוסי אומר ד' אמות וד' דפנות וכן היה ר' יהודא מחייב במזוזה. פי' דקאי על מתני' דקתני סוכת החג [בחג] ר' יהודא מחייב פי' טובל והכא מפרש דר' יהודא מחייב סוכת החג במזוזה ומפרש הירושלמי מסתברא ר' יהודא מודה לאלו רבנן פי' אע"ג דר' יהודא סובר דסוכת החג טובל מודה הוא לאלו רבנן דדוקא כשיש בה ד' אמות הוא דאר"י דסוכת החג טובלת: ואלו רבנן לא מודו לר"י פי' אפי' יש בה ד' אמות סברי רבנן שאין סוכת החג טובלת ואינו חייב במזוזה משום דסברי דסוכה דירת עראי בעינן ולענין מזוזה וטובל אינו אא"כ היא דירת קבע:

(דף י"ז ע"א) הלכה ד נותנין לו שהות לפצע בה כו'. ומפרש ר' יונה הא דנותנין כדי שהות שלא תצטרף היינו שאם לא אכל אלא שליקט את השניה בתוך כדי שהות הראשונה נטבלו שתיהן אבל אם שהא כשיעור הזה או לא נאסר רק השניה אבל הראשונה לא נאסר דאין השניה מצטרפת עם הראשונה לאוסרה אם שהא בינתיים יותר מכשיעור הזה: ה"נ אזל לגבי ר' יוסי בן לקוניא חמוי: ה"נ לא ביינך שהוא מתוק צווה ליה חלא בר חמרא פי' לפי שהיה תופס גנבי: א"ל למה אתה צוח לי כן א"ל עד דערקת ואזלית לך ללודקיא פי' אם אתה ירא מבני המלכות היה לך לברוח מפניו ללודקיא ולא תעשה זאת: א"ל ולא קוצין כסיתון בסחתי כלומר קוצים אני מכלה מן הכרם פי' אנשים רשעים אני מבער מן הכרם: א"ל ולא הוי לך לילך לסוף העולם ולהניח לבעל הגינה כו' פי' מוטב היה לך שתלך לסוף העולם ולהניח לו כלומר יבא בעל הכרם דהיינו הקב"ה ויכלה את קוציו: נתגלגלה מאליה מהו מחזרתה. פי' דקתני במתני' עלה לראשה ממלא חיקו ומ"ל אם נתגלגל מראש התאנה (לחוד) [לחצר] מותר להחזיר לראש התאנה או לא ורצה לפשוט מזה דקתני בברייתא הביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר שאינה משתמרת ושכח והכנים לתוך ביתו מחזירן למקומן כמה דתימר תמן מחזירן למקומן ה"ה הכא. ודחי תמן במחזירן למקום פטור פי' שהחצר באינה משתמרת רשות בפ"ע הוא והוא מקום פטור לכך מחזירן למקומן: ברם הכא במחזירן למקום חיוב פי' שהתאנים ג"כ עומדות במקום חיוב דהיינו בחצר ולכך כשנתגלגלה איכא למימר דאסור להחזירה: מה דמי לה פי' אם אתה רוצה למבעי בעומדת על התאנה בעי הכא הא דתני היה עומד בשדה ואמר יודע אני כו' אינו שכחה היה עומד בעיר ואמר יודע אני הרי זה שכחה דכתיב בשדה ושכחת ולא בעיר בזה איכא למיבעי היה עומד בראש התאנה מה את עביד ליה כעומד בעיר או כעומד בשדה (ע"ב) תמן תנינן כו' או דר"ט כר"א פי' הא דאמר ר"ט גבי גפן שהיא נטועה בחצר דנוטל את כל האשכול היינו משום דסבר ר"ט כר"א כיון שהתחיל בהיתר מותר וה"נ כיון שנגרגר א' יכול לאכול בהיתר מותר לגמור את כל האשכול: או דר"ט עביד עוקצת האוכל כתחילתו פי' דסוף האוכל ותחילת האוכל הכל אחד וא"כ אפי' גדול (כמה) [נמי] מותר: ור' אימי בשם ר' יוחנן אמר או דר"ט עביד ליה אכילה שיש בה שתים ושלש אכילות כאכילה אחת וא"כ דוקא ב' וג' אכילות כאכילה אחת אבל אם הוא גדול מאוד אפי' ר"ט מודו שאסור: ה"ג תני זרע רובה פטורה. פי' מבטל לחצר ותו אינו טובלת: נטע רובה חייבת. פי' אם מבטל לחצר אמר חסדא כו': הדא ילפא מן הדא כו'. והוא שתהא נעדרת והדא ילפא מן הדא היתה נעדרת שהיא פטורה והוא שזרע רובה: הן דאת אמר אוכל כדרכו ופטור

בעומד בגינה. פי' דקאי על מתני' דמחלק בין נופו נוטה לגינה ובין נופו נוטה לחצר מפרש הגמ' דלא איכפת לן אם הנוף [נוטה לחצר או לגינה] אלא העיקר אם הוא עומד בגינה פטור אפי' אוכל הרבה ביחד והא דמחלק במתני' בין נופו נוטה לחצר בין נוטה לגינה היינו משום דמן הסתם כשהנוף נוטה לחצר גם הוא עומד בחצר וכשהנוף נוטה לגינה אף הוא עומד בגינה אבל באמת אם הוא עומד בגינה ונוטל מן הנוף הנוטה לחצר אוכל כדרכו דהכל תלוי בתר המקום שעומד שם: ר' ירמיה בעי קומי ר' זירא היתה ניטלת בדוקני. פי' מתני' דקתני היתה עומדת בחצר ונופו נוטה לגינה דאוכל כדרכו ופטור היינו אפי' בנוטל בקנה דהיינו שהוא עומד ג"כ בחצר ונוטל בקנה מן הנוף הנוטה לגינה אוכל כדרכו ופטור דהכל הולך אחר המקום שהנוף עומד שם: וצוח להון סיפרי קסמי. פי' שהיה קורא אותם סיפרי קוסמי על שהיו אומרים פרושים לפי דעתם מה שאינו משמעות המקרא: כי חמת אדם תודך בעוה"ז. פי' החימה שאתה נותן לאדם בעוה"ז תודה שבשביל זה אתה חוגר שארית החימות לעוה"ב פי' בשביל היסורין שבאו עליו בעוה"ז אין אתה מביא עליו יסורין בעוה"ב אעפ"י שאין היסורין לפי העונות אתה מוחל לו המותרות ובשביל זה תודך פי' ישבחוך: א"ל אי נימר כי כו' פי' שאל להון אם יכול לדרוש הפסוק איפכא דהיינו שיהיה כי חמת אדם יורה על עוה"ב ושארית חמות תחגור על עוה"ז כיון שאין כתוב בקרא בפירוש איזה איירי בעוה"ז ואיזה איירי בעוה"ב: (דף י"ח ע"א) א"ר לוי אני אדרוש איפכא כשתעורר חמתך על הרשעים. פי' בעוה"ב צדיקים רואין מה אתה עושה להם ומודים לשמך. פי' כשהצדיקים יראו גזר דין הקשה שאתה שופט את הרשעים בעוה"ב אז ידעו כי לא היה להם יסורין כאלו בעוה"ז וידעו ששארית החמה תחגור פי' שאתה עוצר את היסורין מלבא עליהם בשביל מעט היסורין שבאו עליהם בעוה"ז ולשון תחגור כמו תגורת ציפורין: אר"ז היא הפכה והיא הפכה. פי' כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי לא נשמע ממנו כלום: צור דוקניתא. פי' לך אל שמעתתא ושמור הדין שאמרתי לעיל דמתני' מיירי אפי' בנוטלת בדוקינא דהיא עד מן כלום: ה"ג רמ"א אף השדות מ"ט דרבנן וקם הבית אין לי אלא בית מנין לרבות כו' ת"ל אשר בעיר. והוא שעולה דרך הנוף. פי' הא דקתני במתני' בערי מקלט הכל הולך אחר הנוף פי' ואם הנוף נוטה חוץ לתחום ערי מקלט ועומד תחת הנוף אינו נקלט היינו כשעלה דרך הנוף: אבל אם עלה דרך העיקר כו' וגם להשמיענו דאינו הולך אחר הנוף אלא נוף עצמו אבל העיקר אינו הולך אחר הנוף: מתני' דב"ש היא דב"ש

אמרו

כתב יד א' — הגהות הגר"א — ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

על בעה"ב כו' ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זירא מה בא ר' יהודה להוסיף על ר"ע רבו א"ל ולא כלום: א"ר לעזר בגג מבוצר לאויר חצר מתניתא. ומכיון שהעביר דרך החצר לא נטבל. תפתר או כר"י בר' יודה או כרבי כשהי' דעתו לעשות מוקצה כו'. א"ר אבין והוא

(דף י"ז ע"ב) ה"ד ר"ז בשר"י דר"ט כר"א ועבד עוקצות. כן רשם הדמו"ר התחלה שגירסא ואח"כ חזר בו ואמר שגירסת הספר דווקא אמיתית.
נטלת בדוקא. נ"ב פי' בקנה:
אין

שיהא בגג ד' על ד' [אבל אם הוא פחות מד' על ד' אם החצר חייבת אף הגג חייב דבטל לחצר] דמה בית אינו טובל עד שיהא ד' על ד' אף גג אינו פוטר עד שיהא ד' על ד' כו': (טו) מהו שיטבלו לבעלי הבורגנין. מן מה דתני בית הספר ובית המשנה אם יש בהן בית דירה טובל לספר ולמשנה אבל לא לאחרים הד"א שאינו טובל לבעלי הבורגנין: (טז) רבי מאיר אומר ארבע אמות אע"פ שאין שם ד' דפנות רש"א ד' דפנות אע"פ שאין שם ד"א וד' דפנות וכן היה רבי יהודא מחייב במזוזה מסתברא ר' יודה יודו לאלין רבנן ואלין רבנן לא יודו לר' יהודא דאע"פ דיש ד"א וד' דפנות פטורה ממזוזה ואינה טובלת:

(דף י"ז ע"א) ה"ד (יז) תני נותנים לו שהות לפצע בה פעם כו' ר' יונה בשם ר"ז אמר שאם לוקט השניה בתוך כדי שהות הראשונה נטבלו שתיהן: ראב"ש אומר ג' בימינו כו' ע"י דהוי אכלן הוה משער גרמיה כן ר"א בר"ש אזל לגבי ר"י בן לקוניא חמוי כו' לא ביינך שהוא מתוק. ולא בכוסך שהוא קטן ולא בכרסי שהוא רחבה. הוי ר"י בן קרחה צוח לי' חלא בר חמרא א"ל למה את צוח לי כן הרמנא דמלכא היא. א"ל ערקת ואזלת ללודקיא א"ל והלא קוצין כסוחין כסחתי א"ל יבא בעל הגינה ויקוץ את קוציו: (יח) נתגלגלה מאליה מהו מהזרתה. כמה דתימר תמן מחזירן למקומן ואוכל כן הכא. תמן מהזירן למקום פטור. ברם הכא מחזירן למקום חיוב: מה דמי לה הי' עומד בראש התאנה כהדא דתני הי' עומד בשדה ואמר יודע אני שהפועלים שוכחין במקום פלוני הרי זה שכחה דכתיב בשדה ושכחת ולא בעיר והכא משמע כשעומד בראש התאנה ואומר יודע אני מה את עביד ליה כעומד בעיר או כעומד בשדה:

(ע"ב) (יט) תמן תנינן היה אוכל את האשכול ונכנס מן הגינה לחצר ר"א אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור. ר"ז בשם ר"י או דר"ט כר"א או דר"ט עביד עוקצת אוכל כתחילתו ר' אילא כו' או דר"ט כר"א או דר"ט עביד אכילה שיש בה שתים ושלש אכילות כאכילה אחת: (כ) תני כו' חצר שהיא נעדרת הרי היא כגינה אוכלין תוכה עראי כו' תני זרע רובה פטורה נטע רובה חייבת א"ר חסדא והוא שנטעה לנוייה. הדא ילפא מן הדא והדא כו' הדא ילפא מן הדא זרע רובה פטורה והוא שתהא נעדרת והדא ילפא מן הדא היתה נעדרת פטורה והוא שזרע רובה: (כא) הדא דאת אמר אוכל כדרכו ופטור בעומד בגינה. ר' ירמי' בעי קומי ר"ז היתה ניטלת בדוקני: (כב) דילמא ר"ז כד

וצוח

כתב יד א'

ישנה בלוקני: (כג) תמן תנינן. דרבנן דרשי שני המקראות ור"מ לא דריש רק הרבוי אשר בעיר: (כד) אשר ל"י דריש אשר לו חומה דהיינו שיהא חומה כדרכה אבל כותל המיגון אינו חומה. ור"ש דריש אשר לא באל"ף דוקא כשלא יש לה חומה כלל אבל כשיש לה חומה כל דהוא נידון כבתי ערי חומה: (כה) והוא. הא דקתני מתניתין בע"מ הכל הולך אחר הנוף ואם עמד הרוצח תחת הנוף העומד חוץ לתחום ערי מקלט אינו קולט היינו כשעלה דרך הנוף אבל אם עלה דרך העיקר כבר קלטו דאין העיקר הולך אחר הנוף: מתני' דקתני ובירושלים [הכל] הולך אחר הנוף כב"ש דאמר הכל כלפנים. פי' דהולכין אף אחר הנוף דאם נוטה לירושלים ועיקר עומד בחוץ הולכין אחר הנוף שאין פודין מע"ש וה"ה אם העיקר עומד בפנים וגוף נוטה לחוץ אין פודין מ"ש במקום העיקר: ואית פי' גבי ערי מקלט נ"כ היר שו אף אחר הנוף אם הנוף בתחום ע"מ ורוצח עומד בנוף אינו נהרג אבל אם הנוף עומד חוץ לע"מ ורוצח עומד שם נהרג שלא שדינן בתר העיקר אבל העיקר ודאי ל"ש בתר נוף ואם העיקר תוך התחום והנוף חוץ לתחום ורוצח תחת העיקר ודאי אינו נהרג וב"ש ור' חנינא לא פליגי אהדדי: סליק פרק ג'

הכובש השולק פרק רביעי

(דף י"ח ע"ב) **הלכה א** (א) אינו תורה. אפי' שלשה אלו אינו תורה [וכש"כ] שלשה אחריני. המחוור שבכולן לשון שהוא מן התורה: (ב) הכובש. בעי הא דקתני במתני' דכובשה ושולקה טובל אם צריך שיכבוש כל צרכו ופשיט מן המהבהב שבלין קשה ואינן מחוסרין מלאכה הא לא נגמרה כל מלאכתו ע"י הבהוב אלא אינו צריך שיהא גמר מלאכה. ודחי באמת בשבלין הוי גמר מלאכה מלאכת ההבהוב אבל כבש כל צרכו לא נגמרה אף מלאכת הכבישה: ויידא אמרה. שיכן מצינו חילוק בין נגמרה ללא נגמרה ומייתי ברייתא המקטף לעשות מלילות שבלו אע"ג דלענין עיסה לא נגמרה אבל לעשות [עיסה] לא טבלו דעדיין לא נגמרה מלאכתו: כבש ושלק. רצה לדמות לפלוגתא דר"י ור"ל ודחי אפשר דהכא אף ר"י מודה דלא נטבל דבשלמא מירוח דהוא עצמו היה מוכרח לגמרו וכי מירח חבירו [הוי] מעשה גדול אבל כובש אפשר בלא זה ולא הוי מעשה חבירו מעשה בלי רשותו שיטבול: (ג) שלק. כיון דאור טובל נמצא הי' בשעת חיוב המעשר ברשות הקדש ונפטרה או לא. ומפרש ע"ד דרשב"ל דאמר חצר טובל ד"ת לא הוי מעשה דשליקה חשיב לפוטרו ולהוציא מידי דבר המביא לידי חיוב מן התורה אבל הקדים והכניס לחצר משומר ברשות הקדש ואחר שפדיהו שלקו ד"ה נטבל דהכניסות חצר לא חשיב מעשה נגד השליקה. אבל הקדים והכניסו ושלקו כו' והשתא בעי שלקו ברשות הקדש ופדאו וצמקו פי' שנמלך לעשות צמוקין אם השליקה פוטר בדבר שלא נגמרה מלאכתו או לא. ופשט אי האור טובל בדבר שלא נגמרה מלאכתו האור פוטר אם תאמר אין אור טובל בדבר שלא נגמרה מלאכתו אין האור פוטר: (דף י"ט ע"א) (ד) תני השום ששחקו בשדה. פי' לתוך שמן נטבל השום. שזה מלאכתן ואמר ע"כ שום של טבל ששחיקה זוי גמר מלאכה לעצמו אבל הא בעי שום של חולין ששחק תוך שמן טבל אם ג"כ נקרא בשמן נגמר מלאכה לאסור א"ע. והשתא ר"י בעי שום של טבל שלא שחקו אלא טיגנו בשמן אם נטבל השום. ופריך וכי האור אינו טובל אפי' בלא נתינת השמן נטבל ע"י האור ומשני דבשלמא כאן אין האור טובל שלא בא האור בעבור השום. דבשלמא אם לא אפשר לבשל השום אלא ע"י השמן היה נחשב הבישול לגבי השום להיות אור טובל אבל השתא הא אפשר דלא מיתן גבי' משח א"כ אין האור צורך השום ואין השום נטבל: (ה) לתמחוי' שיש בו אוכל לכן לא נחשב כבור: בלא כך אמתני' פריך לתבשיל פטור אמאי לטבול ע"י אור ומשני בתבשיל צונן: לקדרה. מתני' דקתני לקדירה חייב דוקא ריקנית ואמר הירושלמי דכן מפורש במתני' מפני שהוא כבור קטן משמע דוקא כשהיא קדירה ריקנית: (ו) ה"ב מקום והכא

כתב יד ב'

אמרו הכל כלפנים. לחומרא וקאי על מתני' דקתני ובירושלים הכל הולך אחר הנוף הייב לאו דוקא אחר הנוף אלא אף אחר הנוף דהיינו אם הנוף נוטה לירושלים והעיקר נוטה לחוץ הולכין אחר הנוף שאין פודין שם מ"ש וה"ה איפכא אם היה העיקר עומד בפנים ונופו נוטה לחוץ שהולכין אחר העיקר ואין פודין שם מ"ש: ואית בהן תניא (קרייא) [קדמיא] בב"ש. פי' גבי ערי מקלט דקתני במתני' הכל הולך אחר הנוף היינו אף אחר הנוף דהיינו אם היה הנוף בתחום ערי מקלט והעיקר חוץ לתחום ערי מקלט ורוצח עומד בנוף אינו נהרג אבל אם היה עומד הנוף חוץ לתחום והעיקר בתחום ורוצח עומד במקום הנוף נהרג דלא שדינן הנוף בתר עיקר אבל העיקר בוודאי לא שדינן בתר הנוף דהיינו אם העיקר עומד בתוך התחום והנוף חוץ לתחום ורוצח עומד במקום העיקר בוודאי אינו נהרג והשתא איכא למימר דל"פ אהא דא"ר חנינא והוא שעלה במקום הנוף כו' כבר קלטו העיקר איכא לאוקמי אפי' לב"ש דלב"ש נמי לא שדינן העיקר בתר הנוף: **הדרן עלך המעביר תאנים:**

הכובש השולק פרק רביעי

(דף י"ח ע"ב) **הלכה א** ה"ג א"ר יוחנן מקח וחצר ושבת אינן תורה. פי' אפי' שלשה אלו אין טובלין מן התורה וכ"ש שלשה האחרים:

המחוור שבכלן כו'. פי' שהיא מן התורה: הכובש עד שיכבוש כל צרכו. פי' דמבעי ליה הא דקתני במתני' דכבישה ושליקה טובל אם צריך שיכבוש כל צרכו או לא ופשיט ליה מן הדא המהבהב שיבלין באור נטבלו ואין מחוסרין מלאכה. פירוש הלא לא נגמרה מלאכתו ע"י הבהוב אלא ודאי דא"צ שיהי' גמר מלאכה ודחי: שנייא היא שהיא גמר מלאכתו. פי' מלאכת ההיבהוב נגמרה אבל כאן כיון שלא כבש כל צרכו לא נגמרה אף מלאכת השליקה: ויידא אמרת דא. פי' מהיכא שמעינן דיש חילוק בין נגמרה מלאכתו ללא נגמרה מלאכתו ומייתי ברייתא: המנקף שיבלין לאוכלן מלילות נטבלו אף שאינו גמר מלאכה לענין עיסה כיון שנגמרה מלאכתו נטבלה: לעשותן עיסה. שלא נגמרה אף מלאכתו לא נטבלו אלמא דיש חילוק באינו גמר מלאכה בין נגמרה מלאכתו ללא נגמרה: כבש ושלק שלא מדעת הבעלים. פי' רצה לדמות לפלוגתא דר' יוחנן ור"ל גבי הממרח כריו של חבירו ודחי דאפשר דהכא אף ר' יוחנן מודה דלא נטבל ומחלק תמן אי אפשר לו שלא ימרח. פי' דהוא עצמו ג"כ הי' ממרח ולכך ג"כ אם מירח חבירו נטבל ברם הכא אפשר לו שלא לכבוש כו' וא"כ לא מהני מעשיו של חבירו שלא ברשותו: ע"ד דרשב"ל נטבלו זו תורה. פי' חצר בית שומירה והקדש אינו מועיל אלא אם עשה מעשה כזו שעשה ברשות הקדש לא נטבל: הכניסו לחצר בית שומירה. פי' ברשות הקדש ואח"כ פדאו ושלקו אם השליקה טובל מכח שעשה מעשה יותר מהכנסת החצר או כיון דהכנסת החצר תורה ושליקה אינו תורה כמו שעשה מעשה יותר ברשות הקדש דמי ופשיט ד"ה נטבל דהכנסת החצר לא חשיבי מעשה לענין שליקה הקדיש ושלקו והכניסו לחצר בית שומירה ואח"כ פדאו ושלקו ד"ה לא נטבל דכרי עשה מעשה ברשות הקדש בדבר שהוא מן התורה: ה"ג שלקו ברשות הקדש ופדאו וצמקו. פי' שנמלך לעשות צמוקין אם השליקה פוטר בדבר שלא נגמרה מלאכתו או לא: ופשיט אין תימר האור טובל. פי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו: האור (דף י"ט ע"א) פוטר אין תימר אין האור טובל. פי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו כו': ה"ג א"ר יונה תני ר' תחליפתא בן שאול כו' תני השום והשחליים והחרדל ששחקו בשדה. פי' לתוך השמן נטבלו פי' דזהו גמר מלאכתן: עד כדון בשום של טבל ששחקו בשמן של חולין. פי' לענין השום: נטבל שום של חולין כו' פי' אם ג"כ בחיקת השום טובל בשמן ואח"כ גרסינן: ר' ירמי' בעי טגנו בשדה מהו. פי' אם לא שחקו אלא טגנו בשמן מהו אם נטבל השום או לא. ומקשי מאי תבעי ליה בלא כך אין האור טובל. פי' אפי' בלא נתינת השמן נטבל ע"י האור: ומשני אפשר דלא מיתן גבי' משח. פי' אם לא הי' אפשר לסגן שמן אא"כ ליתן בתוכה שום וגם לא אפשר לבשל השום אלא ע"י השמן הי' נחשב הבישול כמו שמבשל ג"כ השום והי' נטבל ע"י האור אבל השתא שאפשר לבשל השום בלא נתינת השמן ולא נתן לתוך השמן אלא לתקן השמן א"כ אינו נחשב כמבשל השום ואין השום נטבל ע"י האור: לתמחוי. פי' שיש בו אוכל לא נטבל דלא נחשב כביר [קטן]: בלא כך אין האור טובל פי' דקאי על מתני' דקתני לתבשיל פטור: ומקשי הלא האור טובל ומשני בתבשיל צונן לקדרה רקנית היא. פי' הא דקתני במתני' לקדרה חייב היינו לקדרה רקנית ואמר מתני' אמרה כן. פי' דממתני' נמי שמעינן הכי מדקתני מפני שהיא כבור קטן משמע דרקנית היא מקום:

(שם) **הלכה ב** שמחשבתו של גדול מתקיימין. פי' שבגדול די במחשבה צריך בקטן מעשה והכא גבי כלכלה דבגדול צריך נמי מעשה א"כ אף בקטן מהני. ר"ז בעי כלום מחשבתו של גדול מתקיימת אלא במחפה לשוק. פי' הא בגדול לא מהני מה שיחפה עד שיחפה לשוק וא"כ הכא גבי קטן אין ניכר מתוך המעשה הזה שהוא מחפה לשוק: ה"ג מתני' פליגי על ר"ז תינוקות שטמנו תאנים לשבת. פי' דהשבת טובלת אלמא שא"צ שיהיה ניכר מתוך מעשיו שהוא לוקט לשבת גבי קטן אלא כיון שהוא עושה מעשה מה שהוא לוקט מהני כמו בגדול והכא נמי כיון שהוא עושה מעשה מה שהוא מחפה א"צ שיהא ניכר מתוך מעשיו שהוא מחפה לשוק ומשני לעולם גבי חיפוי צריך שיהא ניכר מתוך מעשיו שהוא מחפה לשוק והכא גבי שבת איירי שהוא לוקט עם דמדומי חמה שניכר מתוך מעשיו שהוא לוקט לצורך שבת: הדא מתני' פליגי על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר השבת

כתב יד א' | הגהות הגר"א | ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

וצוה להן סיפרא (קיטמא) [קיסמא] כו' אמר לו מה דין דכתיב כי חמת אדם תודך שארית חמות תחגור. אמר לי' כי חמת אדם תודך בעוה"ז שארית חמות תחגור לעוה"ב א"ל אי נימר כו': (דף י"ח ע"א) א"ר לוי כשתעורר חמתך על הרשעים צדיקים רואים מה אתה עושה להן. ומודים לשמך א"ר זעירא היא הפכא והיא מהפכא לא שמעינן כלום ירמי' ברי

פ"ד (דף י"ט ע"א) **ה"א** אין האור פוטר א"ר יונה תני ר' חלפתא כו' בשמן של טבל ר' ירמיה בעי כו' משח בעי לקדרה חייב אר"א לקדרה ריקנית היא ר"ז ר"ח בר אשי בש"ר אשכול כו' צונן מתני' אמרה כן המקפה לתבשיל כו' כבור קטן:

(דף י"ט ע"ב) **ה"ב** אלא בכלכלת שבת ר' אילא בשם ר"י בלוקט כלכלה כו':

צור רוקניתא דטב מן כלום: (כג) תמן תנינן כל שהוא לפנים מהחומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ משדות. ר' מאיר אומר אף השדות מ"ט דרבנן וקם הבית אין לי אלא בית מנין לרבות כו' מרחצאות ושובכין מגדלות ת"ל אשר בעיר יכול אף שדות ת"ל בית מה בית כו' יצאו שדות: (כד) מ"ט דר' מאיר וקם הבית כו' מנין לרבות בתי בדין כו' והשדות ת"ל אשר בעיר: אשר לו חומה כו' ר' יהודא דריש אשר לו חומה ור"ש דריש אשר לא חומה: (כה) א"ר חנינא והוא שעלה דרך הנוף אבל אם עלה דרך העיקר כבר קלטו העיקר. מתני' כב"ש היא דב"ש אומרין הכל כלפנים. תני החזיר את הנוף לפנים כאלו לפנים ואית בהן תניא קדמאי כב"ש:

פ"ד (דף י"ח ע"ג) ה"א (א) אור טובל כו'. אמר ר' יוחנן מקח וחצר ושבת אינו תורה: ר' אמי בשם רשב"ל המחוור שבכולן זה חצר המשומר:

(ב) הכובש עד שיכבוש כל צרכו השולק כו' נשמעינה מן הדא המהבהב שבלין טבלו ואינו מחוסרין מלאכה על ידי האור שנייא שהוא גמר מלאכתו ויידא אמרה דא המקטף שבלין לאוכלן מלילות נטבלו. לעשות עיסה לא נטבלו: כבש ושלק שלא מדעת הבעלים כפלוגתא דר"י ור"ל דאיתפלגון הממרח ירקו של חבירו כו' תמן אי אפשר לו שלא ימרח ברם הכא אפשר שלא יכבוש: (ג) שלק ברשות הקדש ופדה והכניס לחצר המשומר מהו ע"ד דרשב"ל נטבלו זו תורה וזו אינה תורה הקדיש והכניס לחצר משומר ופדה ושלקו מהו ד"ה נטבל דלא עשה מעשה ברשות הקדש. הקדיש שלקו והכניסו לחצר המשומר ואחר כך פדה ושלקו ד"ה לא נטבל: שלקו ברשות הקדש ופדה וצמקו מהו (דף י"ט ע"א) אין תימר האור טובל האור פוטר א"ת אין אור טובל אין אור פוטר: (ד) א"ר יונה תני רב תחליפא ב"ש עשה היסב בשדה טובל כו' תני השום והשחליים והחרדל ששחקו בשדה נטבלו עד כדין בשום של טבל ששחקו בשמן חולין שום של חולין ששחקו תוך שמן של טבל מהו: ר' ירמיה בעי טיגנו בשדה מהו בלא כך אין האור טובל אפשר דלא מיתן גבי' משח: (ה) ר"ז כו'. אשכול שסחט לתוך הכוס נטבל. לתוך תמחוי לא נטבל. בלא כך אין האור טובל. תיפתר תבשיל צונן לקדירה ריקנית היא מתני' אמרה כן מפני שהוא כבור קטן: (ו) רב המנונא אמר תינוק שחיפה כלכלה לשוק נטבלה מקום שמחשבתו של גדול מתקיימין שם מעשיו של קטן מתקיימין: ר"ז בעי כלום מחשבתו של גדול מתקיימות אלא מהפוך לשוק ודכוותי' כו' עד שיחפה לשוק. מתני' פליגא על ר"ז תינוקות שטמנו תאנים לשבת כו' עד שיעשרו: ר"ז כו' תפתר בשלוקט עם דמדומי חמה כו' לית הדא פליגא כו' דר' יהודא אמר שבת טובלת והכא מפני שלקטום לשבת הא אם לקטו שלא לצורך שבת לא. ר' יונה בשם ר"ה אפילו לקטו לצורך שבת אוכל עראי בערב שבת: לית הדא פליגא על דריש לקיש ולא תינוקת הן יאפילו לקטו לשבת כמו שלקטו שלא לשבת: ר' יוסי בשם רב הונא תיפתר שלוקט עם דמדומי המה והוכיח מעשה שלהם על מחשבתן:

ר"ל

כתב יד א'

בכלכלה אף דצריך בגדול מעשה מהני. ור"ז בעי הא בגדול לא מהני מעשה שמחפה רק בצירוף מחשבה לשוק ודכוותה בקטן אף שמחשב כן מ"מ מחשבת קטן [אינו כלום] והאמר נטבלה: מתני'. פליגא על ר"ז דצריך שיהא ניכר מתוך מעשה הקטן שמחפה לשוק הא קתני תינוקות שטמנו כו' וכאן אין מעשה יותר רק לוקט אבל אין כאן מעשה שלצורך שבת לוקט ואפ"ה שבת טובלת וה"נ סגי בחיפוי אף שאינו מוכח שמחפה לשוק ומשני ר"ז באמת גבי שבת מוכח מתוך מעשיו שלצורך שבת לוקט כגון שלוקט עם דמדומי חמה: הדא דר"י סבר שבת טובל אף שלא לוקט לשבת ומתני' קתני שטמנו לשבת משמע שלקטו דוקא לצורך שבת כו' ומשני לעולם שבת טובל אף שלא ליקט לצורכו והא דאמר שטמנו לשבת לרבותא אמר אף דלקטו לשבת ה"א דתיכף נטבל ולא יאכל בערב שבת ג"כ לז"א מתני' לא יאכל למוצאי שבת והשתא פריך ממתני' לסיפך על ריש לקיש דסבר דאין שבת טובל א"כ ליקט לצורך שבת ומתני' קתני תינוקות כו' והא לא מהני מחשבה של קטן ומשני ר"י מתני' אף בקטן ניכר מתוך מעשיו שלצורך שבת לוקט כגון שלוקט עם דמדומי חמה דמוכח מעשה שלהן על מחשבתן שלצורך שבת: (ז)(ע"ב) בבלכלה. הא דקתני בלכלה בשבת טובל לב"ה דוקא בכלכלה תאנים דשיעורה מבילקוט כל צרכו וכלכלת שבת הוי כמי שליקט כ"צ. ודבי ר' ינאי אמרי אפי' ענף אחד כמי השבת טובל ומפרש ר' לעזר לר' ינאי היינו בתאנה העומדת לשבת לכך ש"ט אפילו אשכול אחד ומביא דלמא זה מעשה דמוכח מכאן דעל כלכלת שבת אדם מקפיד ולכך היא טובלת: (ח) ר' חייא. בעי בלשון של ר' יהודה אם דוקא כששולח לחבירו לאכלן בשבת: אדרב דמתני' קתני הנוטל זיתים מן המעטן כו' ואוכל וסתם מעטן בבית ואח"כ מכניסין לבית הבד בשדה והוי כאוכל על המוקצה שלא על מקומו ולעיל אסר רב לאכול שלא במקום מוקצה לבעה"ב ומשני כשיש מעטן בשדה דהוי מקום מוקצה ואף רב מודה דמותר: וקשיא אמתניתין דקתני ואם מלח ונתן לפניו דהיינו דוקא כשצורף ובמלח נ"ל שניהם ומשני באמת דצריך שניהם: (ט) מה ס' ד"ה מותר אם יש לאחד שני מעטנין א' טמא ואחד טהור אפי' ר"א מודה אפי' נטל ממעטן הטהור לא טבל דהא יכול לחזור למעטן הטמא: אי בשאין לו כו' אפי' חכמים מודים כשנטל ממעטן טהור דנטמא בידיו ואינו יכול לחזור ונטבלו דהוי קבע וכן קתני מפורש בתוספתא וחכמים מתירין מפני שיכול להחזיר למעטן חבירו משמע דחכמים נמי לא פליגי אלא אם יכול להחזיר למעטן חבירו הא א"א יכול להחזיר למעטן חבירו אף חכמים מודים. ומשני אנן קיימין בשיש לו מעטן טהור ולחבירו מעטן טמא דר"א סבר חייב דאין אדם מחזיר למעטן חבירו והכ"א אדם מחזיר אף למעטן חבירו והוי כמו שיש לו ב' מעטנין: ה"ג א"ר זעירא דמתני' קתני מקלף א' א' ור"ז סבר יכול לקלוף אפי' שתים ותני כן בפירוש כו': והוין. שהיה מולל מלילות והיה נוטלין ממנו מעט מעט לכך הפך אפוי לכותל ומלל הרבה מלא כפו ונתן להם להודיע שמותר אפי' הרבה ותנינן ובלבד שלא ינפח בקנון משמע דוקא בכלי אבל ביד אפי' הרבה מותר ולענין שבת שאם מלל בשבת כגרוגרת חייב חטאת: הכא. וגבי מלילות תני במתני' מנפח על יד משמע אפי' הרבה והשתא מתני' בעצמה קשיא אהדדי וכן קשה אהא דתני ובלבד שלא ינפח בקנון כו' ומשני שנייא גבי מלילות מחזיר המותר דאף שאר התבואה מקודם צריך למלול מן הקשין נמצא במלילות אף שאינו סמוך לגורן דרכן לערב עם כל התבואה אלא כשהוא מנפח בכלי חשיב קבע שאחר זה אינו מתערבת עם כל התבואה אבל גבי מקלף שכבר נעשו נקי ממוץ שלה אינו מחזיר המותר בזמן שאינו סמוך לגורן עם שאינן קלופות אך כשהוא סמוך לגורן מחזיר אף בקלופות ומתני' משתעי כשאינו סמוך לגורן לכך בקלופות שלשה אסור שכבר נקבע שאינו מחזיר המותר. ותני כן שיש חילוק בין יכול להחזיר לאין יכול דתני עלה בתוספתא על מתני' דמקלף בפירוס בד"א שאינו סמוך לגורן דאז בקלופות אין דרכן להוליכן להתערב עם המותר אבל אם הוא סמוך לגורן דבקל יכול להחזיר המותר אף בקלופות אפי' יתר מיכן מותר שהוא מחזיר המותר אלמא דיש חילוק אף בקלופות בין יכול להחזיר ללא יכול וה"ה במלילות שדרכן להחזיר לעולם אף בשאינו סמוך לגורן לכך מותר אפי' הרבה ביחד שהוא מחזיר המותר:

(דף כ' ע"א) **הלכה ד** (יא) תמן תנינן. בפול המצרי שאין מחשבה מועלת לזרע אא"כ עשה מעשה שלא נתן מים בשלשה מוריות. וע"ז אמר חזקיה אף בכוסבר כן שאם מנע ממנה [ב' ג' מוריות] באה למחשבת זרע היינו לענין שיצטרך ליתן מעשר מזרע בפני עצמה לפי הזמן זרע מטעת הסרשה וירק מטעת לקיטה אבל לענין חיוב מעשר מבואר במתני' זרע לירק מתעשר זרע וירק אך הזרע מתעשר כירק מטעת לקיטה דאזלינן בתר ירק וכן משמע מברייתא זרע לירק מתעשר לבא וכשזרע לירק אזי הדין דמתעשר ירק וזרע ועל שניהם אמר לבא היינו מטעת לקיטה זרע לזרע מתעשר לעבר מטעת הסרשה זרע לשניהם או שזרע לזרע ואח"כ חישב עליו לירק אין כח של אחד גדול מחבירו שיהי' טפילה לענין מעשר לפי זמן העיקר אלא כל אחד לפי זמנו והא דאמר מעשר מזרעה על ירקה ומירקה על זרעה משמע דזמן אחד להם מפרש שליקט לפני ר"ה נמצא אף דירק בתר [לקיטה] מ"מ שניהם בשנה אחד אבל כו' זרעה מתעשר לשעבר בתר הסרשה וירקה לבא בתר לקיטה

כתב יד ב'

השבת טובלת. פי' אפי' לא לקטם לצורך השבת והכא אמר שלקטו לצורך השבת משמע מפני שלקטו לשבת הא לא לקטו לשבת אין השבת טובלת. ומשני לעולם השבת טובלת אפי' לא לקטו לצורך שבת והכא תני שלקטום לצורך השבת לרבותא דאפ"ה לע"ש מותר ולא אמרינן כיון שלוקט לצורך שבת תיכף נטבל: (ע"ב) ה"ג לית הדא פליגי על דר"ל. פי' דר"ל אמר לעיל דאין השבת טובלת א"כ ליקטה לצורך: ולא תינוקות הן כו'. פי' ולא מהני מחשבה שלהן ומשני בשלקט עם דמדומי חמה. פי' דניכר מתוך מעשיו שהוא לוקט לשבת: בבלכלה של תאנים היא מתניתא. פי' הא דקתני במתני' כלכלה של שבת ב"ה מחייבין דוקא בכלכלת שבת שהיא של תאנים דשיעורה משליקט כל צרכה לסכי גבי כלכלת שבת השבת טובלת: דבי ר' ינאי אמרי אפי' נצרה. פי' אשכול נמי השבת טובלת ולאו דווקא כלכלה ומפרש ר"א בן אנטיגנוס דוקא: בהאנים המיוחדות לשבת. פי' שהוא לוקט ממנה תמיד לשבת ולכך השבת טובלת אפי' לקח אשכול: דלמאכל. פי' דמביא ראיה דעל כלכלת שבת הוא מקפיד ולכך היא טובלת: ר' חייא בשם ר' יוחנן לא אמר ר' יהודא. פי' הא דאמר ר' יהודא בלוקט לשלוח לחבירו לא יאכל עד שיעשר היינו דוקא בכלכלה ואשמעינן אעפ"י שאינו לוקט אלא לשלוח לחבירו אסור לאכול עד שיעשר אפי' בחול: או אמר ר' יהודא כו'. פי' שה"ל כלכלת שבת ואפי' בלוקט כלכלה לשלוח לחבירו מתוך שהוא מקפיד עליו כו' טובלת: דרב אמר היא אסור לאכול. פי' דבמתני' קתני דנוטל מן המעטן ואוכל פי' וסתם מעטן בבית ואח"כ מכניסין לבית הבד בשדה והוי כאוכל על המוקצה שלא על מקומן ורב אמר אסור: ומשני בשיש מעטן בשדה. פי' הא דקתני במתני' דנוטל מן המעטן היינו כשהמעטן בשדה שהיא במקום המוקצה ואף רב מודה שמותר: וקשיא אם מלח טובלת ל"ל צירוף. פי' הא דקתני במתני' טובל א' א' במלח ואם מלח ונתן לפניו חייב דמשמע דוקא ע"י צירוף הא א' א' מותר מקשי אם מלח טובלת א"כ למה לי צירף ואפי' א' א' יהא אסור ואם אין מלח טובלת וא"כ הא דאסור היינו משום צירוף וא"כ ל"ל כלל מלח ומשני ע"י זה כו' פי' דצריך שניהם מלח וצירוף: ה"ג מה אנן קיימין אם בשיש שני מעטנין ד"ה מותר. פי' אם יש לאחד ב' מעטנין א' טמא וא' טהור ד"ה מותר אפי' נטל ממעטן הטהור דהא יכול להחזיר למעטן הטמא: אם בשאין לו אלא מעטן א' ד"ה אסור. פי' אפי' חכמים מודים שסברי אינו יכול להחזיר והוי קבע דקתני בתוספתא בפי' וחכמים מתירין מפני שיכול להחזיר למעטן חבירו משמע דחכמים נמי לא פליגי אלא אם יכול להחזיר למעטן חבירו הא אם אינו יכול להחזיר למעטן חבירו. אף דרבנן מודו שאסור: אלא כי אנן קיימין בשיש לו מעטן טמא ולחבירו מעטן טהור רא"א אין אדם מחזיר למעטן חבירו והוי כאין לו אלא מעטן א' דלד"ה אסור ורבנן סבירי אדם מחזיר למעטן חבירו והוי כמו שיש לו מעטן טמא דלד"ה מותר:

(דף כ' ע"א) **הלכה ג** א"ר זעירא יכול מקלף תרתי. פי' דאף שתים מותר ג' אסור ותני כן כו' דבשעורים ב' פטור ג' חייב. אין כולהון בר רב אמי היא הדא והויין ליה עד קשרי אצבעותיו. פי' שהיה מולל מלילות ונותן להם והיו נוטלין ממנו מעט מעט והפך אפוי לכותלא. פי' כדי שימלול הרבה ביחד ויתן להם להודיעם שגם הרבה מותר ותני כן פי' דאף הרבה מותר ובלבד כו': ולענין שבת פי' שאם עשה כן בשבת לחייב עליו חטאת: עד כגרוגרות. פי' אם מלל כגרוגרות בשבת חייב: הכא את אמרת בשעורים ב' פטור ג' חייב והכא את אמרת הכין. פי' גבי מלילות דתני מנפח על יד משמע אפי' הרבה וכן תני הכי ובלבד שלא ינפח לא בקנון: ומשני שנייא היא הכא שהוא מחזיר את המותר. פי' גבי מלילות הוא יכול להחזיר את המותר לגורן דהא אף שאר התבואה צריך למרח ולהכי לא חשיב קבע אלא כשהוא מנפח בקנון כו' אבל גבי מקלף אינו מחזיר את המותר כשאינו סמוך לגורן דאין דרך לערב קלופות בשאינן קלופות לכך ג' אסור ותני כן פי' דיש [חילוק] בין יכול להחזיר או לאו דתני עלה פי' עליה דמקלף במד"א בזמן שאינו סמוך לגורן כו' אבל בזמן שהוא סמוך לגורן דבקל יכול להחזיר את המותר אף בקלופות הוא מחזיר אפי' יתר מכן פי' יותר מג' מותר אלמא דיש חילוק בין יכול להחזיר דאף בקלופות אם יכול להחזיר מותר אפילו יתר מכאן וה"ה במלילות שלעולם יכול להחזיר מותר אפילו הרבה:

(שם) **הלכה ד** יש גורסין כמו שהיא כתובה רק במקום כיון שמנע הראשון נ"ל כיון שהשקה: ה"ג תמן תנינן פול המצרי שזרע לירק וחישב עליו לזרע לעולם אין מחשבת זרע מועלת אא"כ מנע ממנה שלש מורביות חזקיה אמר אוף הבא. פי' בכוסבר לענין הזרע כן אם מנע ממנו שתים ושלש מורביות באה למחשבת זרע והיינו לענין שנחשב הזרע מטעת הסרשה אבל כל זמן שלא מנע ממנו ג' מורביות אף הזרע מתעשר כשעת לקיטתו אבל לענין מעשר הא תנן במתני' זרע לירק מתעשר זרע וירק וכן משמע מברייתא דקתני זרע לירק מתעשר לבא. משמע דבין זרעה ובין ירקה מתעשר לבא: ה"ג בין ירקה ובין זרעה מתעשר לבא (ע"ב) במה

פליגינן בעזרעו לזרע. פי' הא דפליגי רבנן במתני' גבי שבת וסברי דאין מתעשר זרע וירק היינו כשזרע לזרע סברי דאין מתעשר ירק אבל אם זרע לירק אף רבנן מודו. פי' דמתעשר זרע וירק ומייתי ראי' מברייתא דתני שבת שזרע לזרע מתעשרת זרע ואינה מתעשרת ירק זרעה לירק מתעשרת זרע וירק והכא וודאי כרבנן אתיא דלר"א השבת לעולם מתעשר זרע וירק אף שזרע לזרע אלא ודאי אף רבנן מודו כשזרע לירק דמתעשר זרע וירק: ומקשי והא תנינן אין לך מתעשר זרע וירק אלא השחליים. משמע הא שאר כל הדברים לעולם אינו מתעשר זרע וירק פי' אפי' זרע לירק ומשני ביני מתני' אין לך דבר שזרע לזרע כו' פי' ובא להוציא דבשחליים וגרגיר אפי' זרע לזרע מתעשר זרע וירק ובהא קאמר דאין לך דבר וכו' אלא השחליים אבל אם זרע לירק אף בשבת מתעשר זרע וירק ומייתי עוד ראיה ותני כן נהגו בביתנין בירקן היתר [וכו'] הא ד"ה חייב. פירש מדקתני נהגו בביתנין בירקן שזרע לירק היתר דהיינו שהזרע מותר וסבר דלכ"ע אמר כן אפי' לרבנן אינו מותר הזרע כשזרע לירק אלא שבביתנין נהגו היתר: ומשני לא אמר אלא דברי ר"א. פי' שאי ברייתא דתני נהגו בביתנין היתר דמשמע לכ"ע חייב היינו אליבא דר"א ומייתי עוד ראיה מהא דתני הפול והשעורין והתלתן שזרע לירק בטלה דעתו זרען חייב משמע דווקא הכך פטור ירקן משום דבטלה דעתן אבל שאר מינין שדרכן לזרוע לזרע ולירק בין זרען ובין ירקן חייב וסבר דאתיא אפי' כרבנן ודחי עוד היא דר"א פי' דהיא נמי לא [אתיא] אלא כר"א ומש"ה דווקא הכך פטור אבל לרבנן אפי' שאר מינין שדרכן לזרוע לזרע ולירק וזרען לירק אינו חייב אלא ירק: קפרס אסור משום קליפין. פי' גבי ערלה דאף הקליפה אסורה: ה"נ רב מפקיד לאילן דבי רב אמי דיהוון מרימין אילן (כימיהא) [בוטיתא]. פי' האביונות אבל הקפרס מותר ור' לא מפרים מעשר שני ופודהו ונותנו לעני פי' דבזרעים אזלינן בתר הסרשה ובאילן בתר הנטה: ה"ג הצלף בש"א כלאים בזרעים. פי' דהוי מין זרע ואינו כלאים בכרם

פירס

הגהות הגר"א

(ז) ר"ל כו' בכלכלה של תאנים מתני': דבי ר"י אמרי אפי' נצרה. ר' לעזר כו' תפתר בתאנה מיוחדת לשבת דילמא כו' אינה (מבנה) [מזבנה]: (ח) ר' חייא בשם ר' יוסי לא אמר ר' יהודא (הלוקט כלכלה לשלוח לחבירו לא יאכל עד שיעשר) אלא בכלכלה של שבת או אמר ר"י בליקט כלכלה לשלח לחבירו שמקפיד בכלכלת שבת ולית הדא פליגי אדרב דאמר הוא אסור לאכול. פתר לה בעשה מעטן בשדה וקשיא אם מלח טובלת ל"ל צירוף כו' ל"ל מלח ע"י זה ועי"ז טובל: (ט) מה אנן קיימין אם ביש שני מעטין ד"ה מותר ואם כשאין לו אלא מעטן אחד ד"ה אסור: אלא כי אנן קיימין שיש לו מעטן טהור ולחבירו מעטן טמא ר"א אמר אין אדם מחזיר למעטן חבירו ורבנן סברי אדם מחזיר למעטן חבירו: (י) ה"ג א"ר זעירא יכול מקלף תרתי. ותני כן בשעורים שנים פטור כו' הונא כו' אין כולהו בר אמי הדין בר רב אמי אין כולהו בר רב אמי היא הדא והוינן ליה עד קשרי אצבעותיו כו' והוי מלא שעלין ותני כן ובלבד שלא ינפח בקנון ובתמחוי ולענין שבת עד כגרוגרת. ר' חייא כו' הכא את אמרת בשעורים שתים פטור כו' הכא את אמרת הכין א"ל שנייא שהוא מחזיר המותר ותני כן דתני עלה בד"א בזמן שאין סמוך לגורן אבל כו' את המותר:

(דף כ' ע"א) ה"ד (יא) ה"ג תמן תנינן פול המצרי שזרע לירק וחישב עליו לזרע אין מחשבת הזרע מועלת אא"כ מנע ממנה שלש מורויות. חזקיה אמר אף בכוסבר כן כיון שמנע ממנה ב' ג' מורויות באה למחשבת זרע זרע לירק מתעשרת לבא זרע לזרע מתעשר לשעבר זרע לזרע ולירק או שזרע לזרע ואח"כ חשב עליו לירק מעשר מזרעה על ירקה ומירקה על זרעה: ושליקט ממנה לפני ר"ה. אבל כו' זרעה מתעשר לשעבר וירקה לבא: וכשהביא שליש לפני ר"ה. אבל אם הביא שליש לאחר ר"ה בין ירקה בן זרעה מתעשרת לבא. וסמוך לזה

*) דף כ' ע"א הלכה ד' חזקיה אמר שנתן שתים ושלש מודיות כו' כצ"ל: כן הוא בהעתקת הרד"ל ז"ל:

נרסינן

כתב יד א'

לקיפה: (ע"ב) (יב) במה. מתני' דפליגי ר"א ורבנן בשבת כשזרעו לזרע או סברי רבנן דאינו מעשר ירק אבל אם זרע לירק אף רבנן מודים לזרע וירק חייב ומייתי ראי' מברייתא דשבת דמחלק בין זרעה לזרע ובין זרע לירק וזהו לרבנן דר"א אמר במתני' שתם השבת מתעשר זרע וירק אלא ודאי אף רבנן מודו כשזרע לירק מתעשר זרע וירק ופריך דרבנן אמרי במתני' אין לך כו' אלא השחליים משמע דבשבת לא מצינו כלל שיהא חייב זרע וירק ומשני כיני מתני' כי' דבשחליים אף שזרע לזרע מתעשר זרע וירק אבל אם זרע לירק אף בשבת רבנן מודים ומייתי ראי' דתני נהגו בבתנין כשזרעו לירק גם זרעה חייב ידיתי הא דקתני נהגו בבתנין לא אליבא דכ"ע רק לר"א והני הפול והשעורין כו' זרעה לירק זרעה חייב דבטלה דעתו ורוצה להביא מכאן ראי' דאף לרבנן כשזרע לירק זרען חייב דקתני כאן במינים הללו דאין דרכן לזרע כלל לירק לכן ירקם פטור משמע שאר מינים דדרכן לזרוע זרע וירק כשזרע לירק חייב ירק וזרע וסבר דגם הך ברייתא אליבא דכ"ע. ודחי ר' ירמי' עוד היא דר"א דגם הך ברייתא דוקא לר"א דוקא הנך מינים פטור אבל לרבנן יכול להיות אף שאר מינים כגון שבת שדרכו לזרש זרע וירק אעפ"כ כשזרעו לירק זרען פטור ואינו מוכח מכאן: (יג) קפרם. פי' גבי ערלה דאף קליפה אסור והך קפרים הוי קליפה. רב נוה לרבנן שיהיו לנשיהן כשהן כובשין הקפריסין שיאכלו רק ביטיתא זהו האביונות תחת הקפרם והקפרם סבר דמותר. ור' בא מפרש הטעם דהך קפרם אף קליפה לא הוי דאינו גדל כדרך הקליפות: האביונות. נותנין עליו חומרי אילן וזרעים ולענין מאי מפרש בירושלמי (באילן בתר חנטה ובתר הפרשה בזרעים). שאם חנטו בשנה השנית דנוהג מעשר שני ונפרשו בשנה שלישית צריך לתקן משום שניהם מ"ש ומ"ע: הצלף ב"ש סברי דהוי מין זרע מספק. ואעפ"כ אינו כלאים בכרם. משום דבכרם לא הוי כלאים אלא ירק בלבד אבל בזרעים הוי כלאים משום ספק שמא הוא מין זרעים אחרים מספקא להו ובה"ה סברי דהוי מין אילן ודאי ולכן בכרם הוי מינו ובזרעים נ"כ אינו כלאים דאילן בזרעים אינו כלאים: תני ר' חנינא. זה שעלה מגזעו הוי אילן ופריך הרי הכרוב עולה מגזעו זהו ודאי ירק. ומשני כאן בודאי דודאי ידעינן דהוא ירק ואף דחזינן דעולה מגזעו אמנם הכלל הוא בדבר שהוא ספק לנו אם אילן הוא או ירק וכשרואין שעולה מגזעו אמרינן מין אילן: סליק פרק ד'

כתב יד ב'

פי' משום דבכרם לא הוי כלאים אלא ירק בלבד דב"ש מספקא ליה אי הוי זרעים או אילן: ובה"א אינו כלאים בזרעים משום דהוי מין אילן: הדרן עלך הכובש

העוקר שתלים פרק חמישי

(דף כ"א ע"א) **הלכה א** א) ב) ה"ג רב אמר אסור לאכול. פי' אם לקט לשלוח לחבירו באסור לאכול ממנו כדמפרש טעמא כשהכנים לחצר דחצר קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו כר"מ: ר' חייא בשם ר' יוחנן דר' יהודא היא. פי' הא דקתני במתני' לקט לשלוח לחבירו פטור אתיא כרי' יהודה דר"י אמר אף השולח לחבירו כו' לא יאכל עד שיעשר שכן בני אדם משלחין לחבריהון טבלים בדברים הללו אלמא דסבר ר' יהודה במותר לשלוח לחבירו טבלים בדברים הללו: (ע"ב) רשב"ל א' אפי' חבר ששילה לחבר צריך לעשר. פי' הא דאמר ר' יהודה לא יאכל עד שיעשר היינו אפי' בחבר ששלח לו חברייא בעי דס"ד מה דאמר ר' יהודה שכן בני אדם משלחין לחבריהון טבלים היינו שחשודין לשלח טבלים: וע"ז מקשי ניחא ע"ה חשוד אבל חבר חשוד. פי' בתמיה ומשני א"ר יוסי וכי ע"ה גבי תרומות לאו כחבר הוא. פי' דהא דא"ר יהודה לא יאכל עד שיעשר משמע וודאי והיינו אפי' תרומות אע"ג דע"ה אינו חשוד על תרומות כמו חבר על מעשרות: אלא כיני מתני' כו' פי' דטעמא דר' יהודה לאו משום חשד הוא אלא שכן נהגו וא"כ מותר לשלוח אפי' חבר בלא מעשר דידע בודאי שחבירו לא יאכל עד שיעשר: לא שניא בין לזרע בין להפקר בין לחו"ל. פי' הא דקתני במתני' העוקר לפת ובצלים מתוך שלו ונוטע לזרע חייב היינו לאו דווקא לזרע אלא אף להפקר ולחו"ל חייב ובכלן טעמא משום שמפקיע מידי מעשר והא דקתני במתניתין מפני שהוא גורן היינו משום שנתחייבו במעשר והיינו כשנוטע להפקר או לזרע או לחו"ל מפקיע מידי מעשר. ומקשי תמן תנינן לעולם הוא נותן משום הפקר ופטור מן המעשר עד שימרח משמע דהפקר קודם מירוח פטור מן המעשרות והכא קתני דאם עוקר לזרוע להפקר חייב במעשר והכא וודאי כמו קודם מירוח הוא. ומשני שנייא היא בין לעוקר בין לגידולות פי' בוודאי אם היה מפקיר העיקר לא הי' חייב במעשרות דהפקר פטור מן המעשרות אבל הכא איירי שאינו מפקיר העיקר אלא הגידולין שיגדלו יהיה הפקר ולא העיקר א"כ העיקר אינו פטור מן [המעשר] אלא שהגדולין ירבו עליו ויפקיעו מידי מעשרות להכי חייב עכשיו ליתן המעשרות ומייתי ראי' מהא דתנן חוץ לארץ פי' דתני בברייתא עם הנך דעוקר לזרע בהו"ל חייב במעשר והו"ל ודאי לגדולין: ובא נמי לגדולין פי' דאם זרע בהו"ל ודאי לא נפטר מן המעשר אלא הגדולין אבל העיקר לא נפטר מן המעשר וא"כ אינו חייב ליתן המעשרות השתא אלא משום שמפקיע מידי מעשרות דגדולי ח"ל ירבו עליו ויבטלו וכן נמי גבי הפקר איירי באינו מפקיר אלא הגדולין ולהכי פטור מן המעשר משום שמפקיע מידי מעשרות ע"י שירבו גידולי הפקר עליהן: והשתא מקשי ע"ד דרשב"ל דאמר הטבל בטל ברוב ניחא. פי' דחייב משום שמפקיע מידי מעשרות: ע"ד דר' יוחנן דאמר אין הטבל בטל ברוב קשיא. פי' למה חייב השתא ליתן המעשרות הא אף לכשיגדלו ג"כ לא יפטרו מן המעשרות כיון דאינו מפקיר אלא הגידולין: ומשני (דף כ"ב ע"א) נימר מה פליגינן כו'. פי' דר' יוחנן נמי אינו מחייב אלא בטבל שנטבל ד"ת. פי' שכבר נגמרה מלאכתו למעשרות אבל בטבל שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשרות אף ר' יוחנן מודי הטבל בטל ברוב: ולא טבל שנטבלו מידי ברייתן. פי' דזיתים עדיין לא נגמרה מלאכתן: ומשני בשמן זיתי ניקוף. פי' שכבר נגמר מלאכתן: א"ר מנא לא שנו אלא לזרע. פי' הא דקתני במתני' העוקר לפת ובצלים ונוטע לזרע חייב היינו דווקא לזרע שמפקיע מידי מעשר הא אם שתלו לאכול חייב משום דיכול להפרים לאחר שיגדלו על הכל: ר' חייא בשם ר' יוחנן לא שנייא בין לזרע בין לאבול חייב גמפרש ר' חנינא טעמא משום שמכניסו מן השני לעני. פי' הא דחייב לעשר השתא משום דבירק אזלינן בתר לקיטא ועכשיו כשעקרו הוי הלקיטה בשנה שניה ונתחייב להפרים מעשר שני וכשחזר ונטעו בשנה שלישית יתחייב במעשר עני וליכא לתרוצי הכי לעיל על הא דקשיא ליה כיון דאין הטבל בטל ברוב ימתין עד שיגדלו משום שמכניסו מן השני לעני דהתם כיון שאין הגידולין חייבין ואין חייב להפרים מהן אלא משום העיקר שנתערב בהן שהוא טבל א"כ אין לנו לילך אלא אחר שעה שנלקט העיקר ולא אחר שעה שנלקט הגידולין: ה"ג התולש מהן בשבת פטור שאינו רוצה בהשרשתן: ה"ג מאי איכפלה שבת גבי טהרות. פי' משום לענין טהרות חשיב זרועה לענין שבת לענין טהרו מלטמא את מדמי לה שבת לענין שאסור לכתחילה לתלוש מדלא אמר אלא שאם תלש פטור לא תנינן כו' וניטלין בשבת אלמא שמותר אפי' לכתחילה לתלוש לענין שבת: (ע"ב) אלו תני בצל יחידי יאות. פי' אם היה שונה בצל יחידי שנשרש התולש פטור יאות הוי מה שאינו מותר לכתחילה דאעפ"י שאינו רוצה בהשרשתן נחשב שפי זריעה: ומ"ש הא שביעית איכפלה. פי' יכול לדמות לטהרות דכי היכא דחשיב זריעה לענין טהרות שטהרו מלטמא ה"כ חשיב זריעה לענין שביעית דאפי' אינו רוצה בהשרשתן אסורים. משום הא אפי' אם היה רוצה בהשרשתן נמי מותרין דהא ודאי תיכף שנשרשו לא נתוספו: ומשני דא היא דרובה. פי' דעדיפא מיני קא מקשי דאפי' שבת מותר אפי' לכתחילה לתלוש ואינו דומה לטהרות: תני לא יתלוש. פי' בערימה של בצלים שהשרישה לא יתלוש ממנה בשבת: עבר ותלש אית תנא תני חייב ואית תנא תני פטור ג) לר' יוחנן בשם ר' ינאי. פי' דאמר גבי ערימה של בצלים התולש מהן בשבת פטור ניחא דאתיא כמ"ד פטור: אלא רשב"ל דאמר מותר כמאן. פי' רשב"ל דאמר לעיל מאי איכפלה שבת גבי טהרות אלא דגבי שבת מותר אפי' לכתחילה והא דתני פטור משום דת"ק תני חייב תני הוא פטור:

(דף כ"ג ע"א) **הלכה ב** ה"ג עבר ומכר מעשר מה שהוא אוכל ואינו מעשר מה שהוא מוכר דאין אנו אחראין. תני לא יתרום. קאי על מתני' דקתני לא ימכור אדם את תבנו ואת קשו כו' ואם סוניא חייב במעשרות ופטור מן התרומה עלה קאי הא ברייתא דקתני לא יתרום ואם תרם אותה התרומה שהוא מפרים סגולה למעשר: א"א ביתר. פי' דאם תרם כ"כ שאפי' אם יהי' על הקיטועים יהי' ג"כ א' מס': לא צורבה פי' דודאי דעתו על הקיטועים וא"צ להוציא ממנו תרומה אלא אפי' חרס כ"כ שאם תצרף הקיטועין לא יהיה אלא א' מס' ואחד וה"ה דודאי לא היה דעתו על הקטועין לכך צריכה למתני דאפ"ה א"צ להרום וטעמא דאמרינן מסתמא הוי דעתו אף על הקטועים וק"ף דאינו אלא א' מס' ואי' לא הצריכו חכמים להוסיף כיון דהקיטועין גופייהו לא חשיבי ומדאורייתא חטה א' פוטרת כל הכרי: (ע"ב) ה"נ הביאה פחות משליש לפני שביעית ונכנסה שביעית אסורה משום ספיחין והלה עליהם קדושת שביעית. בתרי מילין אית בשביעית הספיחין אסורין לגמרי ומפירות האילן צריכין לאכול בקדושת שביעית: הביאה פחות משליש לפני שביעית כו'. ולא חלה עליהן קדושת שביעית: מודים חכמים לר"ע. פי' שהולכין אחר שליש הראשון בסדרן של שנים כו': ה"נ הפקר והקדש וסוריא מחלוקת כו'. פי' בהתוספות מודה ר"ע לחכמים בחנטה והפרשה פי' דהתוס' חייבין: (דף כ"ד ע"א) על ראשה. פי' הא דקתני עד שלא באו לעונת המעשרות חייב היינו לפי חשבון פי' שגדלו אח"כ אבל מה שגדלו ברשות הנכרי כבר נפטר:

(ע"ב) **הלכה ג** א"ר אבוהו הסלי' נ"ל וא"ר אבוהו: (דף כ"ה ע"א) אם אין בב"א מהן כשיעור פטורין מן החלה. אפי' אם יש בכולהו כשיעור משמע דפטור כיון שלירף שלא מדעתו לא נטבל וקשיא לר' יוחנן דאמר נטבל. ומשני לאו משום שלירף שלא מדעתו לא נטבל אלא משום שסופו להלק מש"ה לא נתחייב בחלה:

(ע"ב) ר' חנינא חבריהון דרבנן בעי אפי' יש בב"א מהן כשיעור. פי' יהא פטור משום דבר שלא נגמרה מלאכתו שהרי סופו לחלק ולהחמיץ בו כמה עיסות: לא כן א"ר יוסי כו' כל שאין לו אלא דבר אחד ד) כצ"ל: ה) איזו גריסין הקילקין גריסין המרובעין כצ"ל (דף כ"ו ע"א) כיני מתני' זרע עליון של לוף כצ"ל:-סליק פרק ה'

כתב יד א'

גרסינן תיכף במה פליגין: (ע"ב) (יב) במה פליגין בשזרעו לזרע אבל אם זרע לירק אף רבנן מודי דמתעשר זרע וירק דתני שבת שזרע לזרע מתעשר זרע ואינו מתעשר ירק. זרע לירק מתעשר זרע וירק ואינו מתעשר זירין זרעה לזירין מתעשר זרע וירק וזירין והתנינן אין לך מתעשר זרע וירק אלא השחלים והגרגר כיני מתניתין אין לך דבר שזרעו לזרע מתעשר זרע וירק אלא וכו' ותני כן נהגין (בביתנין) [בכתנין] בירקן התיר הא בכל מקום חייב לא אמר אלא דברי ר"א ותני כן הפול והשעורים והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור. א"ר ירמי' עוד היא דר"א: (יג) שמואל אמר קפרס אסור משום קליפין ותני כן כו' את פריו. רב נפקד לאילן דבי רב אחי כו' הדא קפרס דיהוין טרימין אלין בוטיתא א"ר בא אסברי' ר"א כו' וזה פרי מלמעלה וקליפין מלמטה כו': האביונית נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעים. ולידא מילה שאם היתה שניה נכנסות לשלישית מפריש מע"ש ופודהו ונותנו לעני: הצלף. בש"א כלאים בזרעים ואינו כלאים בכרם ובה"א אינו כלאים אף בזרעים. תני ר' חנינא את שעולה מגזעו מין אילן כו'. התיבון הרי הכרוב עולה מגזעו כאן בודאי כאן בספק: סליק פרק ד'

הגהות הגר"א

ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

פ"ה (דף כ"א ע"ב) ה"א בדברים הללו לא שניא אלא לזורע לתוך שלו אבל להפקר או לחו"ל חייב תמן תנינן כו'. והא תנינן חו"ל. נ"ב פי' כ"ז ראי' להתירוץ דכאן מיירי בהפקיר הגידולין לבד ולא העיקרין דבחו"ל בלי ספק דלא מיירי אלא מהגידולין לבד שהעיקרין נשארו בא"י ודומי' דהכי הפקר נמי אגידולין לבד קאי דומי' דחו"ל דהא בהדדי תני להו:

(דף כ"ב ע"א) איכפלה שבת גבי טהרות. (צ"ל) נ"ב פי' דקתני בשבת פטור דמשמע אבל אסור והיינו דמדמה לה לטהרות דתנן במתני' דטהרו מלטמא והיינו דפריך דמה ראי' היא דבטהרות ריבה קרא אבל בשבת תנן להדיא וניטלין בשבת: (ע"ב) שבת גבי טהרות הא שביעית כו'. כצ"ל:

(דף כ"ג ע"א) ה"ב עבר ומכר מעשר מה שהוא אוכל. כצ"ל. נ"ב פי' נגד מה שהלוקח הוכל צריך המוכר לעשר. ואינו מעשר מה שהוא מוכר. כלומר אין המוכר צריך לעשר נגד מה שהלוקח מוכר: ואין אחראין לרמאין. גרסם בכ"י אדמו"ר למוהקו ובלמדו עמנו קיים גי' הספר: (ע"ב) משום שביעית חלה עליה קדושת כו' עשבים הביא שליש לפני שביעית ונכנסה שביעית מותר משום ספיחין ולא חלה עליהן כו' שמינית מותרת משום ספיחין ולא חלה עליהן קדושת שביעית הביאה שליש לפני שמינית וכו' [כדלעיל] אסורה משום ספיחין וחלה כו': הפקר והקדש וסוריא מחלוקת. כצ"ל. ור"ל באלו ג' פליגי ר"ע ורבנן: אר"ל מודה ר"ע לחכמים בחנט כו':

(דף כ"ד ע"א) אין יסבור ר"א אליבא דר"י כר"ע יאות את כו'. כצ"ל: בשיטת ר"ג אביו דתנינן תמן כו': (דף כ"ה ע"א) לא נטבל מתיב רשב"ל לר"י והתנינן כו': (ע"ב) ה"ג ר"ח חברין דרבנן בעי'. נ"ב פי' קאי אקושי' דלעיל בהקשה ואם בשל כלהון כשיעור וע"ז אומר אפי' יהי' לכ"א כשיעור יהי' פטור מחמת שלא נגמרה מלאכתו שסברי יחלקו אותו ולפ"ז גרס' אפי' יש בכ"א כשיעור נעשה כדבר שלא כו' ולמה תני במשנה אם אין בכל אחת כו': אלא דור מקיף. כן צריך להיות כגי' התוספתא שסבירא המפרש: (דף כ"ו ע"א) לא אמר רשב"ג אלא בבריות. נ"ב ונמלא לא פליג רשב"ג את"ק כלל: זרע העליון של לוף כו' כצ"ל: סליק מס' מעשרות

שנות אליהו: א) שתלים אינן גבר מלאכה. שכן דרך ליטע אותם במקום אחר: ב) מודה ר"ע לחכמים בלפת ולוכן. דלקמן משנה כ: ג) פי' דקאי על השריטו בעלים: ד) דור אחד [כצ"ל וכן כתב הפ"מ ובתוספתא כתיבת יד אשר לפני [הגירסא] דור אחד] כהגהת הגר"א: ה) וכן גמליאל אומר כל שאין לו אירס תיבות אלו מותק: אלו הן גריסין הקולקין המרובעים. ותני' אלו השנית מותק וכו' ולמה תנינן דירכעינס הוא אית דבעי מימר כו' כצ"ל ומן תיבות והא נגעה כו' עד הוא מלמטן נמחק:

מעשר שני פרק ראשון

(דף א' ע"א) **הלכה א** (א) אין ממשכנין. דכתיב עשר תעשר ודרשינן אחד מעשר ראשון ואחד מעשר שני ובס נאמר יברכך ה' ולכן אין רשאי למשכן ברשות ב"ד דהוי קללה: ביצד אין מוכרין כו'. היינו שלא יאמר הא לך מנה היינו ליטרא פירות של מע"ש שיאמר הפירות בקדושת מעשר שני אבל חבירו והמעות שיקבל לעצמו יהיה חולין: (ב) מאן תנא אין מוכרין ר"ם. פירוש ר' מאיר ור"י פליגי ר"מ סבר מעשר שני ממון גבוה ור"י סבר מעשר שני ממון הדיוט ולר"י מותר למכור מק"ו מה תרומה שאסורה לזרים מותר למכור שהכהן מוכר תרומה לכהן אחר ובאמר גם שם קודש רק המעות שמקבל נעשה חולין אינו דין שמע"ש מותר למכור: ודחה הק"ו כו'. מ"ש שאין מחיצה בירושלים דוקא וחמורה מתרומה: ביכורים יוכיחו כו' והדר יש ללמוד ק"ו מביכורים עצמן וכו' ודחה הק"ו: לא אי אמרת ביכורים שאין תופסין (ע"ב) דמיהן. כלומר שאין קדושתו חמורה כל כך שיחול הקדושה על המעות שיהא נשם דין ביכורים רק המעות ישאר תמיד דמי חולין אבל מ"ש קדושתו כ"כ חמורה שחל אפילו על המעות חולין שנעשים דמי מעשר שני ע"י חילול. שביעית תוכיח שתופסת דמיה ומותר למוכרה לאחר לאכילה נמצא הק"ו במקומו עומד שיהא מותר מ"ש למכור לר' יהודא: (ב) ר' ירמיה כו'. גם כן אומר דלר"י דסבר מ"ש ממון הדיוט מותר למכור מק"ו אחר משביעית כו': משך ממנו מעשר בב' סלעים. היינו לפדותן שיעשו חולין ושתי סלעים יעשו מ"ש ומבואר לקמן דבהדיוט משיכה קונה נמצא תיכף כשמשך הפירות אלו היו של הדיוט קנה והי' מחויב לשלם רק ב' סלעים. אך במעשר שני נתינות המעות קונה דוקא וא"צ לשלם רק סלע אחד אך לבעלים של פירות מ"ש יש להן היזק שבשעת משיכה היה שוה ב' סלעים לכן הדין כך נותן לו סלע מדמי חולין וגו נפדה המעשר כשער של עכשיו והסלע השני נותן לו מדמי מעשר שני נמצא פורע חובו במעות מעשר שני: ודחה ר' יוסי דלא הוי פורע חובו שמשעה ראשונה מעשר שני חייב. כלומר הסלע מעשר שני שנותן הוא בעד פירות מעשר שני שבתחילה אילו היה מוליך המוכר פירות מ"ש לירושלים היה אוכל שם בעד ב' סלעים: אם לא הוזל. נמצא הוי פורע בשביל מעשר שהיה שוה ואין לבעל המוכר שום פריעת חוב רק אם מוליך הפירות כנ"ל גם עכשיו יאכל שני סלעים מעשר שני בירושלים. בשלמא אם הי' חייב לו בעד חולין והיה מסלק לו בעד מעות מ"ש יפה אמרת שפורע חובו אבל עכשיו הוי הענין כמו חליפין מעשר שני שנותן לו פירות מע"ש ומקבל הימנו מעות מעשר שני: א"ר יודן כו'. דעל שניהן דהה ר' יודן דבין לת"ק דאמר ר"י ק"ו דמ"ש מוכרין מבכורים. והדחי' אינו דשביעית יוכיחו וכן לר' ירמיה דאמר ק"ו לר"י מן שביעית דבשביעית מוכרין וע"ז אמר ר' יודן מה זו מכירתה של שביעית שאין זו מכירה רק היא חילולה בהיות כשמוכר שביעית אזי דינו שהדמים נתפסים בקדושת שביעית אבל המוכר והוי חילולה כמו במעשר שני כשמחלל על המעות שיעשו המעות קדושת מעשר שני ובאמת מכירה כזו שמוכר הפירות מעשר שני לאחר והמעות שמקבל שיתפסו בקדושות מעשר שני גם במע"ש מותר דהך אין מוכרין דאמרינן במתני' היינו שמוכר לאחר הפירות מ"ש שיולך חבירו לירושלים והוא רוצה שיהיה המעות אצלו חולין או אין מוכרין אבל בענין כנ"ל שהמעות יתפסו בקדושת מעשר שני גם במע"ש מותר: אמר ר' יודן מתני' כו'. דתנינן במס' קידושין המקדש במעשר שני מזיד קידש שוגג לא קידש ואי אמרת דמותר למוכרה מ"ש קשה אמאי קתני מזיד קידש דוקא דיעבד יהא מותר לקדש לכתחילה דהא גם מותר למוכרה דמכירה וקידושין שוין כמו שאמר ר' יוסי גבי שביעית: (ג) מפני זלזולו. אפי' לר"י דאמר מ"ש ממון הדיוט אעפ"כ מודה דאין מוכרין דמזלזל במעשר שני: כדי שיהו הכל זקוקים למחיצות ירושלים. כלומר כשימכור פירות מע"ש ע"ז האופן שהמעות שיקבל יהיו חולין נמצא אמת דהלוקח יאכל הפירות בירושלים אך המוכר לא יצטרך לעולם לבוא לירושלים אבל השתא דהמעות נתפסין בקדושת מע"ש ע"כ מוכרח להוציא המעות בירושלים: (ד) ולא מהרהין. היינו שנותן קודש כדי להלוות או ליקח מהמוני ע"ו והשתא מבעי (דף ב' ע"א) אם עבר והשכין או הרהין. מה דינו ומדמה כאוכל פירות מע"ש בחוץ דהלכה כרשב"ג בין שוגג בין מזיד יצעק לשמים וכן הדין כאן. והדמיון הב' לכא דאין נוטעין ערב שביעית דדינו לעקור פירותיו ואם לא עקר ע"ז אמרו אין מחדשין על הגזירה לאמר שיתפסו הפירות דאם לא עקר אין לקונסו כלל וכן כאן: ור' יעקב כו'. מחלק בין השכין להרהין דאין ממשכנין תני בפירוש במתניתין לכן אם עבר קונסין אותו אבל אין מהרהין לא תני במתני' לכן אם עבר והרהין אין קונסין: (ה) תנן כו'. דהוה חליפין אבל אומר לו הא לך יין שאין לך יין דהוה מתנה ולא אמרינן דכוונתו כך כשלא יהיה לו יין אתה תתן לי והוה חליפין וכשאומר הא לך יין שאין לי שמן רצו לומר דאסור דכוונתו שיחליף עמו שיתן לו שמן: אשכח תני מותר ופריך ואמאי הא כוונתו דאמר אין לי שמן כדי שיתן המקבל לו שמן ומשני מכיון שהמותן לא יוציא ממנו שמן ע"פ דין לא הוי חליפין: ופריך סוף סוף לענין מאי אמר שאין לי שמן ומשני הכי כוונתו דאילו הי' לו שמן הי' נותן לו גם שמן: (ע"ב) (ו) מתנה אינה כמכר. ר' מאיר ור"י פליגי במתנה אם חוזרת ביובל דר"מ סבר א"ח ומחלק ר"מ בין מתנה למכר דהא מכר בודאי חוזר ולכן אמר דגם כאן מתני' דמחלק במתנה מן מכר כר"מ דלר"י אין שום חילוק וכבר אסיקנא דאין מוכרין לד"ה כו' נמצא לר"י גם מתנה אסורה. ור' מנא אמר להיפך מתני' דמתיר מתנה כר"י דוקא דסבר מע"ש ממון הדיוט והוי כנכסיו ולכן מותר במתנה אבל לר"מ דסבר מע"ש ממון גבוה הוא אסור במתנה: ור' יוסי אמר דמתני' במתנה לדברי הכל. דאף דסבר ר"מ מע"ש ממון גבוה אעפ"כ מותר במתנה כמו שמצינו במעשר בהמה דתנא אם אומר דאכל קין לשון פירות קיץ שהוא בזול כוונתו על בשר בכור שדינו שאין מוכרין אותו באטליז ובמשקל ונמצא נמכר בזול. ואם אומר שאכל מן כוונתו דאכל בחנם כמו מן אזי זהו בשר מעשר בהמה דאין מוכרין אותו רק נותנים במתנה ובמעשר בהמה כ"ע מודים שהוא ממון גבוה ואעפ"כ נותנים במתנה וכן מעשר שני לר"מ אף דסבר שמע"ש ממון גבוה אעפ"כ מודה שנותן במתנה: (ז) הא אמתני' פריך דתני מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי משמע שזה שהוא מוכרין בתמים דיותר קדושתו חמורה כשנשחט. ומשני באמת אין חילוק ומכל מקום תנן חי ולא תנן ג"כ שחוט משום סיפא דשם מוכרח לומר הבכור מוכרין אותו דוקא תמים חי אבל שחוט גם בבכור אסור תני נמי כאן אין מוכרין תמים חי בלבד: ר' יעקב אמר. הטעם על בכור מפני מה אין מוכרין אותו רק תם שחוט משום דלא תפדה האמור בבכור כתיב בתם שחוט כדכתיב לא תפדה את דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר. אבל לא יגאל האמור במעשר בהמה נאמר שתם ולכן לעולם אסיר: (דף ג' ע"א) (ח) הוי צורכה. להכי אילטריך דר' אליעזר דדריש מן ברכה דמקדשין ומרבינן אגידיו כו' והך הקישא דר' אושעיא לאחרם כהנים דמשמע אין מקדשין אבשרא קאי: ר' יודן. מבעי לי' אם מקדש את האשה שאומר משכי לי מעשר בהמה שתתקדש בחלק שראוי לקדש אחר שחיטה דהיינו גידיו ועצמיו כו' כנ"ל זאת טדאי מאחר שיש בידו לשחוט תופסין הקידושין אך השאלה היא מאימה זמן מקודשת אם תיכף או לכשישחטנה אז מקודשת: (ט) מה שאכל. שא"צ לשלם לו שלא הזיק לו כלום שאין רשאי למכור: ור"ל אמר אין אומר לי' שיתן. כלומר להכריחו לשלם ע"פ דין וכוונתו משום דיוקו כדי לצאת ידי חובת שמים ראוי שיתן שעב"פ נהנה בשל חבירו מילתא אמרה הך דין בעצמו מצינו גם כן בגוזל פחות משוה פרוטה שדינו שא"צ לשלם. וכן כאן הך מעשר בהמה שגנב הוי בפחות משוה פרוטה נ"ל כן אין צריך לשלם: (י) ר' יורא. מפרש מתני' דקתני בכור מוכרין תם חי דוקא חי אבל שחוט לא וכן במקדשין את האשה דוקא חי: ומקשי דר"י בן פזי אסלדי דתמן תנינן במסכת קידושין המקדש כו' ומפרש ר"י בן פזי הטעם של רבי יהודא שאמר מקודשת דיליף מבכור משמע דיליף בשר ק"ק וקדשים קלים על כרחך שהוא בבכור דמקדשין בו ג"כ בבשר לאחר שחיטה והכא מפרש מתניתין בבכור דוקא בחי ותירץ. א' תמן במס' קדושין בשם גרמיה דסבר דמקדשין אף בבשר והא דמפרש מתניתין דמעשר שני בשם ריב"ל. והתירוץ הב' אפי' תימר כו' דסבר דאין מקדשין בשחוטין והא דיליף בשר ק"ק וק"ק מבכור לא כשמקדש לאחר שחיטה אלא שמקדש בעוד הבהמה חי בבשר שראוי ליפול לאחר שחיטה: (ע"ב) מ"ט דריב"ל. מסקנא דתירוץ ראשון דריב"ל סבר דאין מקדשין בבשר בכור שנאמר בבכור ובשרם יהיה לך כחזה כו' ור"י ב"פ סבר יהיו לך אפי' לקדש

הגהות הגר"א

כתב יד א'

פ"א (דף א' ע"א) ה"א (א) מעשר שני אין מוכרין אותו כו' אבל נותנין זה לזה מתנת חנם: גמ' מ"ט אין מוכרין מפני שכתיב בו קדושה: אין ממשכנין אותו דכתיב בו ברכה: כיצד אין מוכרין לא יאמר אדם לחבירו הא לך המנה של מעשר שני ותן לי חמשים זוז של חולין: מאן תנא אין מוכרין ר"מ ברם כר' יהודא בדין שיהא מותר למוכרן מק"ו מה אם תרומה כו' א"ד שיהא מותר למכרה. לא אם אמרת בתרומה שא"צ מחיצה כו' ביכורים יוכיחו שטעונין מחיצה ומותר למוכרן. לא אם אמרת בבכורים שאין תופסין (ע"ב) דמיהן תאמר במעשר שני שתופס את דמיו. שביעית תוכיח שתופסת דמיה ומותר למכרה: (ב) ה"ג ר' ירמיה אמר מאן תנא אין מוכרין ר"מ ברם כר"י כו' א"ד שמותר למכרה: והי' אשכחן שפורעין חוב בדמי מ"ש כהאי דתנינן תמן משך הימנו מעשר בשתי סלעים ולא הספיק לפדותו עד שעמד באחד נותן לו סלע מן החולין וסלע מן מעשר שני שלו. א"ר יוסי שנייא היא שמשעה ראשונה מעשר שני חייב אילו בעד חולין חייב (הא) היה לו ונותן לו מעשר יאות: א"ר יודן מה זו מכירתן של שביעית היא חילולה: א"ר יודן מתני' אמרה כן שאסור למוכרה דתנינן תמן מזיד קידש שוגג לא קידש ר"א אומר מותר למוכרה והא מותר לקדש דב"ש מותר למכור מותר לקדש וכ"ש אסור למכור אסור לקדש דתנינן אין לוקחין עבדים כו' וא"ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית דאל"כ מה בין קונה אשה ומה בין קונה שפחה: (ג) ה"ג ר' יוסי בשם ר' זעירא כו' דברי הכל היא מפני זלזולו. ר' יוסי בשם ר' אחא דברי הכל היא כדי שיהו הכל זקוקים למחיצתן: (ד) תני ולא מהרהין אותו ולא יתן לחנוני שיאכל עליו (דף ב' ע"א) עבר משכן עבר והרהין. ייבא כהדא האוכל מע"ש שלו בין בשוגג בין במזיד יצעק לשמים כו' ר' זריקה כו' וכרשב"ג בפירות או ייבא כהדא אין נוטעין כו' לא עקר פירותיו מה הן כו' אין מחדשין על הגזירה. ר' יצחק כו' אין מוסיפין על ההלכה. ר' יעקב בר אחא בשם ר"ז מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא תני ולא מהרהין אותו הדא אמרה עבר ומשכין קונסין אותו עבר והרהין אין קונסין אותו: (ה) ולא שוקלין כנגדו מעות כו' תנן לא יאמר אדם לחבירו בירושלים הא לך יין ותן לי שמן כו' אבל אומר לו הא לך יין שאין לך יין כו' הא לך יין שאין לי שמן הוון בעון מימר אסור אשכח תנא מותר: ואין אסור משום חליפין. מכיון שאינו יכול להוציאו ממנו בדין אין אלו חליפין וליידא מילה אמר הא לך יין שאין לי שמן דאילו הוה לי משח הוינא מיתן לך: (ו) ה"ג (אבל נותנין זו"ז מתנת חנם) מתניתין דר"מ דר"מ (ע"ב) אמר מתנה אינה כמכר ר' מנא לא אמר כן אלא כר' יהודא דר' יהודא עשה אותו כנכסיו. ר' יוסי אמר דברי הכל היא כהדא דתני הי' אומר אדם לחבירו מה אכלת היום והוא אומר לו קיץ היה (אומר) יודע שהוא בכור דמה קיץ נמכר בזול אף בכור נמכר בזול: היה אומר לו מן. הוא יודע שהוא מעשר בהמה. דמה מן היה ניתן במתנה אף מעשר בהמה ניתן במתנה. והרי מעשר בהמה דברי הכל אינו כנכסיו וניתן במתנה. אף מעשר שני ניתן במתנה: (ז) הא שחוט מותר. תני דבי ר' ינאי לא שנייא כו' ולליידא מילה תנן חי ולא שחוט בגין נתני דבתרה כו' ושחוט. ר' אבא כו' וה"ג נאמר כו' ולא יגאל. ר' יעקב דרומייא בעא קומי רבי כלום כתיב בבכור לא תפדה בבעל מום וכלום כתיב בחי. אבל במעשר בהמה לא הלקה כו' בין בע"מ: (ח) אין מקדשין כו' (דף ג' ע"א) אבל מקדשין כו' ובטלפיו א"ר לעזר מפני דכתיב ברכה. ויקדש בבשרו אר"י כו' את האשה. מעתה לא יקדשו לא בגידיו כו' הוי צורכא לההיא דר"א שכתוב בהן ברכה: ר' יודן בעי כו' לאחר שחיטה מאדר שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר או לאחר שחיטה: (ט) ר' זעירא כו' אכלו מה שאכל אכל. ר' לעזר בשם ר' מנא אין אומר לו שיתן: מילתא אמרה פחות משוה פרוטה אין אומר לו שיתן א"ר הנינא כו' אם הי' יפה שוה פרוטה מעיקרו אומר לו שיתן: (י) ר' יורא בר פזי בשם ריב"ל אומר

ע"פ העתקה דרד"ל ז"ל

פ"א (דף א' ע"ב) ה"א שבועות תוכיח כו' ומותר למוכרה א"ר ירמי' מאן תנא כו' אלו חולין הי' חייב לו ונתן לו מעשר יאות א"ר יודן מה זו מכירתה של שביעית היא חלולה ר' יוסי בש"ר זעירא ר"י בש"ר הילא ד"ה היא כו' למחיצתן א"ר יודן מתני' אמרה כן שהוא אסור למוכרו כו' וכל שהוא מותר למוכרו מותר לקדש בו דתנינן אין לוקחין כו': (דף ב' ע"א) דתני אין ממשכנין אותו ולא תני ולא כהרהינן אותו [כו'] ומשכן קונסין אותו עבר והרהין אין קונסין כו': דו ר"מ א.מר (ע"ב) אין מתנה כמכר ר' מנא לא אמר כן כו' כנכסיו א"ר יוסי ד"ה היא בהדא דתני הי' כו' והוא יודע שהוא מעשר בהמה מה המן כו' אף מעשר בהמה ניתן במתנה הרי מעשר בהמה ד"ה כו': בבעל מום כלום כתיב בחי מעשר בהמה לא חלקה כו':

(דף ג' ע"א) מלתא דר"א הגונב פחות מש"פ כו': אינה מקודשת דר"מ ר"א מקודשת א"ר יהורא בר פזי כו': (ע"ב) אלו אמר ליטרא הוינן אמרי בשם כו' כסף הווי אמרין אף שברי קערות כו' הוי ליטרא של כסף הכל מודין כו':

נקדש בו את האשה ור"י בן לוי דרש לך ריבה הוי' אחרת דבכור נאכל לשני ימים ולילה א' כשלמים: (יא) מתני' דתני אין מחללין על אסימון דלא כר"ד. מ"ט דר"ד דסבר מחללין על אסימון וצרת דבר שהוא נצרר מחבירו לשון שמתגלגל. כלומר שעכ"פ מקבלין אותה בשופי אף דאין מקבלין רק כמו ששוה הכסף שלה. ורבנן סברי וצרת לשון צורה דוקא מטבע שהוא ביוקר מחמת הצורה: אילו אמר לשון צריכותא בדבריו בעצמו אמר דמוכרח לומר ליטרא של כסף: לאולייר לבעל המרחץ היו מנהגן ליתן מטבע ביוקר מן מה שמקבלין אותה כל אדם ודוקא להלל כמו שמקבל בעל המרחץ אבל כמו שמקבל התורמסר זו שולחני מחללין: מטבע שנפסל. דהיינו שפסלה מדינה והמלכות מקבלת ר"י כו' כאסימון כלומר פלוגתא דר' דוסא ורבנן. ור"ח אמר דינה כמטבע של מלכים ראשונים אם יוצא ע"ג צורתה: (דף ד' ע"א) (יב) של נסך. דיין נסך תופס את דמו לאסור בהנאה ופסק ר' אימי דהפירות מע"ש שהלל עליהן יוצאים לחולין והמעות אינן ראוין ליהנות דאסורין בהנאה ואמנם מוסף על זה טובת הנאה שהי' נותן לחבירו שהוליך לירושלים ויש לו מעות חולין ומבקש ממנו שיהא מעותיו מחוללין על פירותיו שיש לו כאן והמעות ישארו ת"י חבירו רק שיאכל אותם בירושלים בקדושת מעשר והוא יאכל פירותיו בכאן חולין ובעד הטובה שהיה נותן לחבירו הך טובה בעצמו עשה לו המעות נסך לכן מחויב להוליך הך הנאה לים המלח: דיסקנים. של איזה מלך אזי כשמחלל עליהן אינו חושב רק כמו שמקבל השולחני וכן כשמוצאין בירושלים אין צריך להוציאן רק כמו שחשב בשעת הפדיה: (יג) תני. פי' אם עומד בבבל ויש לו מעות ארץ ישראל ובבבל אינם יוצאים אין מחללים עליהם וכן להיפך אם עומד כאן בא"י ויש לו מעות בבל אין מחללים: היו. אבל אם עומד בא"י והמעות אינם כאן רק הם מונחים בבבל והם מעות היוצאות בבבל אזי הדין כן (ע"ב) אם היתה דרך פתוחה כלומר שיוכל לבוא שם בעצמו בלי שום אחריות אזי [הוי] כאילו עומד בעצמו בבבל ג"כ ויוכל לחלל: א"ר אבין משום דבכל מקום שהוא עומד ומחלל צריך לחלל דוקא כל מעות דאותו מקום לכן היתה תקנה שיהו כל המעות שבעולם יוצאות בירושלים. יכול. פי' שהוא עומד כאן ויש לו מעות של כאן אמנם מונחים בהר המלך והן בשעת חירום אזי דינו רק אם יכול להשיג המעות לידו אע"פ בדוחק מעט אזי יכול לחללו וא"צ כאן דרך פתוחה כמו לעיל דשם אין הולכין המעות כאן: (יד) ר' יונה אמר דין אם נפל מאה רבוא לים וצריך להוציא עליו נ' רבוא כדי להעלותן אזי מותר החמישים רבוא כאלו בידו ורשאי להלל עליהן:

(דף ה' ע"א) **הלכה ב** (טו) תני. שמותר ליקח פרה בירושלים אגב עורה אף על גב דשרם יותר שוה מבשר אעפ"כ אין צריך לאכול כנגד עורה וכן מפני גיזה ויין אגב קנקן ור' זעירא מחלק אם הי' המוכר אומן שעושה קנקנים ומוכרן אז אעפ"י שקנה קנקן סתום ובמקום שדרכו למכור סתום נעשה כמוכר זה בפ"ע וזה בפני עצמו ומפרש כמו דמלינו במתני' דמחלק אם קנה כדי יין סתומין דוקא במקום שדרכן למכור סתומות אבל במקום שדרכן למכור פתוחות אע"פ שקנה סתום לא מהני וה"ה אם הוא אומן לא מהני סתומות אפילו במקום שדרכן למכור סתומות: חותל ופטיליא. כלים הללו לעולם בטילות אגב הפירות אבל בקופה א"ת יצאו כו' ומפרש ר"ח כשהן דרוסות בקופה אז א"א למוכרן בלא קופה אזי יצא לחולין אבל כשאינן דרוסות דרכן לרוקן הכלי ולמכור הפירות בפני עצמן ולכן לא בטלה לפירות ולא יצאה לחולין: (טז) מתני' דתני התמד כשהחמיץ ניקח בכסף מעשר אתיא כר"י דאמר במתמד כו' חייב במעשר. ומפרש ר' אבוה כשהחמיץ וס"ד דבויס הם להייבן במעשר וליקחן בכסף מעשר: ודחה ר"י באמת מתני' אפילו לרבנן כשהחמיץ ניקח בכסף מעשר אע"ג דסברי רבנן דלא הוי פירי לחייב במעשר אבל ליקח בכסף מעשר מודים דלא גרע ממי מלח דרק מים ומלח אינם נקחים בכסף מעשר: (יז) א"ר לעזר. אמתני' קאי הלוקח בהמה לבשר תאוה וחיה לשלמים לא יצא העור לחולין ואינו מזכיר במתני' דין של כל בהמה ומפרש ר' לעזר דכוונת מתני' שאינה בדין יציאות עורה לחולין משום דלא קנה מעשר כלל ואם המוכר בעיר בטל מקח ובאם לאו אזי מחויב הלוקח ליתן מעות אחרות בעד כל הבהמה ולאכול כנגדן בתורת מע"ש וע"ז א"ר יוסי שבראשונה רצו לפרש מתני' אע"פ שפירש בהמה זו לבשר תאוה אעפ"כ נתפסת לשלמים ולא בטל המקח רק יאכל בקדושת שלמים (ע"ב) אבל אין בדבריהם כלום משום דר' לעזר דאמר ל"ק מעשר כלל דדוקא לכתחילה צריך ליקח לשם בשר שלמים: (יח) ר' יוסי וכו' סבר הקונה בהמה לבשר תאוה קנה מעשר ופליג אדר"א וגם אדר"י דאמר נתפס השם לשלמים אלא סבר דאוכל אותה בקדושת מעשר שני כמו יין ושמן ופירות לפי זה אם קנה בהמה לבשר תאוה. פלוגתא דר' מאיר ור' יוסי תולדה לר' מאיר דסבר מעשר שני ממון גבוה פטור מבכורה ור"י מחייב בבכורה ובעי ר' ירמיה לר"י דסבר לר' יהודה דחייב בבכורה כיון שחל [שם] מעשר שני אף על פי שקנה לב"ת ואיך יקרבו אימוריו של בכור למזבח נמצא מבריח מע"ש מאכילה והשיב לו ר' זעירא הלא מצינו כשקונה בהמה לשלמים ממעות מעשר שני ומקריב אימוריו ולא חוששין להברחת אכילה וכן כאן. והשיב לו ר' ירמי' שאינו דומה לשלמים דשם גזירת מלך דבלקיחה פקעה קדושת מע"ש מאימוריו אבל כשליקח בהמה לב"ת ואוכל בקדושת מע"ש לא פקעה קדושת מע"ש מאימוריו שאוכלו כולו והשתא לר"י דסבר קדוש בבכורה נמצא מבריח אימוריו מאכילה ור' יוסי מתרץ ואומר הטעם דמקריבין אימורי שלמי מע"ש מפני דלא התירה תורה ליקח בכסף מע"ש אלא שלמים לבד וא"צ לטעם דפקעה קדושת מעשר דוקא בשעת לקיחה. ומפרש נ"מ בין שני הטעמים אם זאת הבהמה שקנה לב"ת ואח"ז הקדישה לשלמים. למ"ד דוקא בלקיחתה פקעה וכאן דהלקיחה היה לא לשלמים לא פקעה מע"ש מאימורים ואינו מקריב דמבריח מאכילה אבל למ"ד לא התירה כו' ואין צריך דוקא לקיחה לשלמים כיון דהשתא עכ"פ קדשה לשלמים ג"כ התירה התורה ליקרב אימוריו למזבח וזה מצותה ואין חוששין להברחת אכילה: אר"י כל אלין כו'. כלומר הטעם דלא התירה כו' אנן אמרין אך ממתני' סייעתא לר' ירמי' שאומר הטעם שבלקיחתה פקעה דוקא. דמצינו דהתורה [אמרה] מביא תודה ולחמה מן מ"ש ואמרינן אם יש לו חטים של מעשר שני שהוליך לירושלים אינו מביא מהחיטים הללו לחמי תודה אלא דוקא קונה חטים ממעות מע"ש ע"כ צריך לומר שבלקיחה פקעה קדושת מעשר שני לזה צריך ליקח דוקא החטים כדי שיפקע קדושת מעשר שני מן החלות שמבריח מאכילה ופריך ר' חנינא הא בחלות לא מצינו כלל הברחת אכילה שלא הי' שם הקרבה למזבח מהחלות רק חלק התרומה לכהן ונאכלת ומשני לפעמים נפסל הלחם כשנשפך הדם לכן כשקונה פקעה קדושת מעשר שני אף שיפסלו ולא יאכלם: (דף ו' ע"א) (יט) אר"י גזרו שלא ליקח ממעות מעשר שני לב"ת. נקבת בע"מ אף על גב דאינה ראוי' לשלמים והוי לכאורה כמו חי' דמותר לקנות לב"ת אך גזרו מפני וולדה ועל זכר כו' משמע דבהמה תמה אסור מדאורייתא ליקח לב"ת אך אחרים אמרו בשם ר"י אפי' תמימה מדאורייתא מותר ליקח לב"ת רק חכמים גזרו והטעם משום שהי' מבריחן מן המזבח שלא היו מקריבין שלמים כלל: (כ) חזרו עניו בפ"ע דזו גזירה אחרינא שלא ליקח אפי' חיה ועוף לבשר תאוה כהדא דתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין כו' מוקמינן הך ברייתא בגמ' חוץ לירושלים וכגון מעות מע"ש של דמאי דאילו ודאי אין מחללין על שום דבר וכן הדין בודאי ובירושלים ג"כ פלוגתא דר"מ וחכמים דאע"ג דבירושלים מותר לחלל סברי רבנן דוקא על השחוטים אבל לא על חיה ועוף חיים ובגזירה אחרונה: (כא) ר' ירמי' אמר הטעם שאין לוקחין

הגהות הגר"א כתב יד א'

חי ולא שחוט. תמן תנינן המקדיש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים אינה מקודשת דר"מ ר' יהודא אומר מקודשת. אר"י בן פזי ר' יהודא יליף כל הקדשים מבכור מה בכור מקדשין בו את האשה כו' ר"מ יליף כל הקדשים ממעשר בהמה מה מעשר בהמה אין מקדשין כו' אין מקדשין את האשה מחלפי שיטתי' דר"י בן פזי תמן אומר בין חי ובין שחוט והכא אומר חי ולא שחוט תמן בשם גרמי' והכא בשם ריב"ל. ואפילו תימר כאן וכאן בשם גרמי' במקדש בחי ובראוי לפול לו לאחר שחיטה: (ע"ב) מ"ט דריב"ל ובשרם יהי' לך כחזה התנופה ומ"ט דר"י בן פזי יהי' לך אפי' לקדש בו את האשה מה מקיים ריב"ל יהי' לך ריבה לך כו' ולילה אחד: (יא) מתני' דלא כר' דוסא כו' מ"ט דרבי דוסא וצרת הכסף דבר שנצרר מחבירו ומ"ט דרבנן וצרת הכסף שיש לו צורה ויוצא ע"ג צורתו ר' יוסי כו' על ליטרא של כסף אילו אמר ליטרא ה"א בין כסף ובין זהב אלו אמר כסף ה"א אף שברי קערות ותמחויין הוי צירוף ליטרא של כסף. הכל מודים כו' לאולייר הדא דתימא כדרך כו' אבל בדרך שיפין אצל התורמסר מחלל: מטבע שנפסל והמלכות מקבלת ר' יוסי בשם ר"י כאסימון ר' חייא כו' כמטבע של מלכים הראשונים (דף ד' ע"א) אם יוצא כו' מטבע שמרד כגון בן כוזיבא אינו מחלל: (יב) הכי גרסינן הי' לו מעות של נסך אתא עובדא קומי ר"א אמר יוליך הנאה לים המלח הי' לו מעות של דיסקנים כו' התורמסר. ביקש להוציאן מוציאן כדרך שהוא מחלל עליהן: (יג) ה"ג תני אין מחללין אותו על מעות של כאן בבבל ולא בכאן על מעות של בבל בבבל והוא עומד כאן: (ע"ב) גימר אם היתה דרך פתוחה מחללו וא"ל אין מחללו: ה"ג א"ר אבין התקינו שיהא כל המעות יוצאת בירושלים. מפני כן ע"ש יפה נוף משוש כל הארץ. יכול אם היה לו מעות בהר המלך ובקצרה מחללין עליהן ת"ל וצרת הכסף בידך מהו בידך ברשותך: (יד) ר' יונה בעי כו' אותן חמשים רבוא כמו שהן ברשותו:

(דף ה' ע"א) ה"ב (טו) תני בן בג בג כו' אגב עורה כו' ויין אגב קנקנו. א"ר זעירא ה"ד כשהיה המוכר כו' אבל אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפ"ע. אר"ז מתני' אמרה כן כדי יין סתומות מקום שדרכן למכור סתומות יצא קנקן לחולין. א"ר מנא ומינה כו' עצמו ודכוותה אם היה הלוקח אומן כו' בפני עצמו. חותל של תמרים. פטיליא של תמרים יצאו לחולין קופות אית כו' לא יצאו אר"ה כו' לא יצאו כשאינן דרוסות: (טז) התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר כו' מתני' דר' יהודא דתנינן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור"י מחייב וא"ר אבוה כו' והוא שהחמיץ א"ר יוסי ד"ה היא שכן אפי' מי מלח נקחין בכסף מעשר: (יז) אמר ר' לעזר לא קנה מעשר אר"י בקדמייתא הוין כו': (ע"ב) נתפס השם לשלמים ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דא"ר לעזר לא קנה מעשר: (יח) ר"י בשם ר' יוחנן בהמת מע"ש בירושלים לר"מ פטורה מן הבכורה לר"י חייבת בבכורה ר' ירמיה בעי קומי ר' זעירא ילדה בכור אימוריו כהו שיקרבו למזבח. ולא חל מ"ש על אימוריו ולא נמצא מבריחו מן האכילה א"ל וכי הלוקח בהמה לשלמים לא חל מע"ש על אימוריו ולא נמצא מבריחו מן אכילה. א"ל בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר שני. אר"י ואנן כו' אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מע"ש אלא שלמים בלבד: מ"נ ביניהון. הקדישה שלמים למ"ד לא התירה התורה ליקח בכסף מע"ש אלא שלמים [בלבד] קריבה. למ"ד בלקיחתה פקעה קדושת מע"ש אינה קרובה. אר"י כל אלין כו'. ומתני' מסייע לר' ירמיה לא יביא מחטי מעשר אלא ממעות מע"ש מה בין חיטין למעות מעשר שני אלא בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מע"ש. א"ר חנינא ויביא מן החיטים התרומה לכהן והשאר לבעלים מפני מה אינו מביא. א"ל הגע עצמך נשפך הדם לא נפסל הלחם: (דף ו' ע"א) (יט) אמר ר' יוחנן גזרו על נקבת בעלת מום מפני וולדה ועל זכר בעל מום מפני נקבת בע"מ. ואמרין בשם ר' יוחנן אפילו תמימה גזירה דבראשונה היו אומרים לוקחים בהמה לבשר תאוה והיו מבריחים מעל גבי המזבח: (כ) חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה ואפילו עופות כהדא דתני אחד שביעית ואחד מע"ש מחללין אותה על בעלת מום ועל חיה ועוף בין חיין בין שחוטין דר"מ וחכ"א אין מחללים אלא על השחוטים: (כא) ר' ירמי' כו' גזרו אותם שלא ירעו עדרים עדרים קם כו' עד כדין ר'

הגהות הגר"א ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

(דף ד' ע"א) אין מחללין אותו לא על המעות שכן בבבל בעומד כו'. והשאר מיותר: (ע"ב) א"ר אבין התקינו כל המעות כו':

(דף ה' ע"א) ה"ב של תמרים פלטיא של תמרים כו': (ע"ב) בשר בהמה לשלמים לא חל מ"ש על אמוריו כו': ילדה והקדישה שלמים כו':

(דף ו' ע"א) ומחללין אותה על בעלת מום ועל חיה ועוף כו': [מצאתי כתוב על הגליון (נגד הסוגי' דתמן תנינן אין לוקחין עבדים וקרקעות כו') בזה"ל הני בהמה טמאה בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ע"כ ולא יכולתי לכוון לאיזו מקום שייכה להגיהה בפנים בירושלמי (דברי המעתיק דוד לוריא):

(דף ז' ע"א) ה"ג מתני' אמרה שאין מחללין מעות כו': (ע"ב) מן מה דאמר ר"א דר"מ היא הדא אמרה היא דמאי היא וודאי. נמחק כ"ז וכ"ב ט"ס הוא דבתמימין ל"פ ר"מ ורבנן ומתני' דיעבד הוא ואף לדברי התוס' דפליגי אף בדיעבד מ"מ מתני' בלוקח לשלמים ואף לכתחילה הי' מותר אי לאו ריחוק מקום. וכ"ה הסוגיא פשוטה בבבלי דטבעא הפרי לא מחללינן: מתני' לבריה המחלל מעות על הפירות בזה"ז בירושלים בין אלו כו'. כצ"ל. וכ"ה בתוס':

(דף ח' ע"א) סבר לומר שהן קדשו ולא קידשו:

לוקחין חיה ועוף לב"ת כדי שלא יגדל עדרים. ומקשה הא אמרינן לעיל הטעם משום ר' יוחנן דגזרו דאין לוקחים תמימים לב"ת כדי שלא יבריחו מן המזבח. ומשני דילמא נאמר הטעם משום שלא יגדל עדרים על הך דתני אחר בשביעית דלא שייך בשביעית טעם שלא יברחו וכן אשכח תנא דתני בפירוש הטעם שלא יגדל עדרים קאי על שביעית: (כב) תני. בברייתא בתוספתא והשתא פריך אהדדי בברייתא משמע דלעולם לא קנה המקח דהני יחזיר הדמים למקומן ומתני' קתני יאכל כנגדן עכ"פ קנה המקח. וא"ר יונה דפליגי ר"ח בר יוסף ושמואל חד מתרץ כאן דרך מכירה ברייתא דלא קנה המקח דהיינו ע"י מכירה ולקיחה. וכאן מתני' דתני יאכל כנגדן שחילל מעות מעשר שני על בהמה הוי חילול. וחד מתרץ כאן ברייתא דיחזור דמים כגון שהמוכר כאן ומתני' דתני יאכל כנגדן והמקח קיים כגון שהלך המוכר והשתא לא ידעינן מאן מתרץ אך שמעינו דאמר שמואל אמתני' דתני יאכל כנגדן שקנה המקח ואס"ד דמתני' מיירי דהלך המוכר איך שייך נקנה המקח למאן יחזיר הדמים ע"כ שמואל מפרש מתני' ע"י חילול ואף דהמוכר כאן שקנה המקח ע"י חילול: (כג) מתני' דתני רק מים ומלח אין לוקחין במעות מע"ש משמע כמהין ופטריות ניקחין בכסף מע"ש אתיא כר"ע דר"ע דריש הפרט מפורש והפירות מכשירים פרי אף שאינו פרי הארץ בעצמו: (כד) א"ר חגי דתני במתני' הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן הטעם דוקא בירושלים מחללין מעות מעשר שני על פירות אבל לא במדינה בריחוק מקום וכשנאמר הדבר לפני ר' ירמי' קנתריה דתנן מעות בירושלים ופירות במדינה וש"מ דמחללין הי' בירושלים ומשני עכ"פ הי' אחד במקום שראוי לחלל דהמעות הי' בירושלים. כד נפק כו' מעות ופירות במדינה ש"מ דמחללין אפי' כששניהם בריחוק מקום. ורצה לחזור (ע"ב) א"ל ר"ז לא תחזור מחמת ברייתא זאת דמצינו סיוע מן דא"ר אלעזר ר"מ ורבנן היינו פלוגתא דלעיל דתני אחד שביעית ומ"ש מחללין על חיה ועוף חיין ושחוטין ורבנן סברי מחללין על שחוטין דוקא בדמאי אז מחללין בריחוק מקום אבל ודאי כ"ע מודים דאין מחללין בריחוק מקום: (כה) ר' זבידא אמר. בזמן הזה אף בירושלים אין מחללין מעות על הפירות וסברי ב"ש דאם חילל קנסינן דהמעות והפירות קודש וב"ה סברי דהמעות נשאר קודש ופירות כמות שהן חולין. וא"ל ר' כרוספדאי שלא פליגי אלא פירות על המעות דפירות אף בזמן (הזה) המקדש אסור לחלל בירושלים על מעות לכן בזה"ז סברי ב"ש דקנסינן שמכניסם קודש אבל מעות על הפירות דבזמן המקדש היה דינו דוקא לחלל על פירות בירושלים לכן בזה"ז אף ב"ש מודים דלא קדשו ולא קנסינן ופריך ממתני' דתני ואם אין מקדש ירקבו: הדרן עלך מעשר שני פרק א':

מעשר שני פרק שני

(דף ח' ע"ב) **הלכה א** מנין שהשתיה בכלל אבילה. פי' מנין שהטעם שניתן לשתיה משום שהשתיה בכלל אכילה דילמא מטעם אחר וע"ז מפרש ר' יונה אבל אין לפרש דהמתני' קאי מכין למתני' בשתיה בכלל אכילה דע"ז מאי מייתי לקמן ממתני' דשבועה שלא אוכל מאי אולמיה דהאי מתני' מהאי: הקפה את הדם ואכלו הרי זה חייב. פי' וא"כ יכול לאוקמי נמי כשהקפה דאז הוי אוכל: מה עביד לי' אינו לא אכל ולא משקה. פי' ממתני' דקתני אינו לא אוכל כו' ותיבת ר' יונה מיותר: ונתת הכסף כו'. פי' דסיים שם ואכלת שם דהיינו אכילה וכתיב התם יין: וע"ז בעי מה אנן קיימין אם בנ"ט יין בתבשיל. פי' ולכך קרא אותו אכילה כדמפרש לקמן דכל הטפל לאכילה כו' והלא הטעם לפנס הוא אלא ודאי בשתיתו בעינא ואפ"ה קרא אותו אכילה. ומשני דיכול לאוקמי באורזניה. פי' דלא הוי לפנס וחשיב ליה אוכל משום כל הטפל לאוכל כאוכל: ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. פי' מדבא להשמיענו שאינו חייב אלא א' משמע דשתיה בכלל אכילה והוי בכלל שבועה שנשבע על האכילה והא דאינו חייב אלא א' היינו דהוי כמו אכל ואכל ב"פ בהעלם אחד דאי לא הוי בכלל אכילה מאי קמ"ל דאינו חייב אלא א' מהיכי תיתי לחייב שתים הא לא נשבע על האכילה כלל: ודחו חברייא אמרין קומי ר' יוסי אמרין דבתרא. פי' דמסיפא מוכח דהא דקתני אינו חייב אלא א' היינו משום שלא נשבע כלל על השתיה דאי משום דהוה בכלל אכילה אמאי בסיפא חייב שתים דהיינו כשאמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה: ומשני אמר להם. פי' ר' יוסי אילו מי שהיו לפניו כו' האי דבסיפא חייב שתים היינו משום דהוי כשני ככרים דכמו דבשני ככרים כי הוה אומר שבועה שלא אוכל סתם הי' [דעתו] בכל השני ככרין והשתא כשאמר ככר זה גילה דעתו דכשאמר שבועה שלא אוכל ג"כ לא הי' בדעתו אלא ככר זה ולכך כשנשבע על השני הוי שבועה בפ"ע וה"ה הכא אף שהשתיה בכלל אכילה מ"מ כשפירש שתיה בפירוש גילה דעתו שכשנשבע שלא יאכל לא היה בדעתו אלא אכילה בלבד ולכך כשנשבע על השתיה הוי שבועה בפ"ע: ניחא כרבנן דאנן דאמרינן שבועה שלא אוכל. פי' שאין גורסין במתני' אלא שבועה שלא אוכל לבד ברם כרבנן דתמן דאימן אמרין כו' כן צריך להיות. פירוש שהם גורסין בפירוש שלא אשתה ואיכא למימר דמשום הכי חייב אם היו ראויין לשתיה. אלא שתיתי ניחא עד כדין באומר שבועה שלא אוכל ושתה ברם באומר שבועה שלא אשתה ואכל כו' עד אית דבעי משמע מן הדא צריך להיות למעלה קודם ר' חנניה בשם פינחס: (דף ט' ע"א) ואינו מחוור. פירוש מדאורייתא לא הוי סיכה כאכילה. פי' כדמפרש משום שאין לוקין על הסיכה כאכילה: ואר"י בר חנינא אין לוקין חוץ לחומה אלא על אכילה ושתיה. כנ"ל: ומנין שאינו מחוור. פי' ממתניתין דילמא באמת מחוור ולוקין ג"כ עלייהו ומפרש כהדא דתני כו'. פי' דיש חילוק בתענית ציבור בין סיכה שהיא של תענוג ובין אינה של תענוג מסא"כ באכילה: ותני שוות סיכה לשתיה כו'. פי' מייתי עוד ראיה מדלא שוו לענין: אלמא לאו דאורייתא היא: ומקשי והתני לא יחללו כו'. פי' אלמא שהיא מדאורייתא. ומשני לית כאן סך. פי' דלא יחללו לא קאי אלא אשותה: א"ר אבא מרי אי לית כאן סך לית כאן שותה. פי' דשותה נ"כ לא מרבינן מלא יחללו אלא משום דהוי בכלל אכילה ואיידי דסך נקט הכא שותה: דאל"כ. פי' אלא דשתיה אתי מלא יחללו קשה: דבר שהוא בא משני לאוין. פי' דהיינו אכילה ושתיה אכילה מלאו א' ושתיה מלאו אחר דהיינו מלא יחללו ובהדיא קתני בתוספתא אבל ושתה מצטרף אלא ודאי מלאו אחד אתי שתיה ואכילה דהיינו ששתיה בכלל אכילה: מנין שהוא מחוור בעשה. פי' דעשה עובר על הסיכה: ומפרש ר' אלעזר בר סיסי כו'. והא דקתני במתני' לא נתתי ממנו למת להביא לו ארון ותכריכים היינו דבמתני' נקט דבר הרגיל אבל עיקר הפסוק אתי על סיכה כדמפרש כאן: (ע"ב) ר' יודן בעי שמן של מע"ש שנסרח. פי' אם עדיין צריך לשומרו בקדושת מע"ש או לא דהיינו שאינו ראוי לאבדן: ופשיט ר' מנא אע"פ שנסרח בקדושתו היא. וכצ"ל א"ר מני מכיון שנסרח פקעה מיניה קדושה. פי' בתמיה אע"פ שנסרח בקדושתו היא ואה"כ גרסי': מה צריכא ליה שביעית. פי' בשביעית איכא למיבעי אם נסרח שמן של שביעית אם עדיין עומד בקדושת שביעית או לא אבל מע"ש ודאי עומד בקדושתו: זה שהוא לוחש. פי' בשבת אם רוצה ללחוש נותן שמן ע"ג ראשו פי' אוחז השמן בכלי ע"ג ראשו ולוחש: ובלבד שלא יתן לא ביד. פי' על ראשו ולא בכלי על ראשו: ר' יעקב בר אידי כו' נותן כו' מה ביניהן מאיסה. פי' אם מותר למ"ס את השמן בנתינה ע"ג הראש וא"כ לפ"ז הא דקתני ובלבד שלא יתן לא ביד כו' לאו אשבת קאי אלא אף בחול אסור והא דקתני ג"י שבת לאשמעינן דכשאינו נותן על הראש אז מותר אף בשבת: מ"ד נותן כו' ממאס הוא. פי' מותר למאס: מ"ד לא יתן בין ביד בין בכלי אינו ממאס. פי' אסור למ"ס: א"ר יונה מע"ש ביניהון. פי' אם מותר ליתן ג"כ במע"ש: מ"ד נותן כו'. פי' אלמא דחשיב כסיכה וא"כ אף במע"ש מותר ומ"ד לא יתן אלמא דלא חשיב ליה כסיכה אלא לרפואה ולהכי אסור בשבת גזירה משום שחיקת סממנים וא"כ אף במע"ש אסור דלא ניתן אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה: מ"ד נותן במעשר שני מותר כצ"ל ומ"ד לא יתן בין ביד בין בכלי במע"ש אסור כו' כצ"ל: ומקשי ר' יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת כו'. פי' כאיך תלי זה בזה והתני מדיחה אשה כו' היא תרומה היא מע"ש כו'. פי' אלמא אף דבשבת מותר במ"ש אסור: וע"ז מקשי מהו כדין. פי' מפני מה סקילו בשבת יותר מבמ"ש. ומפרש. ובלבד שלא יעשה בשבת כו'. פי' דבשבת לא חש אלא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: א"ר הושעיא דלא כר' יהודא דתנינן ר"י מתיר בצחנה כו' כצ"ל. פי' והכא קתני דהשבח לפי חשבון: רבנן דקסרין בעיין. פי' כמו מקשין הא דא"ר אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין משערין כאלו בצל וכאלו קפלוט. פי' דמשמע ליה דמשערין כאלו בצל או קפלוט של איסור נפל לתוך היתר: דלא כר' יהודא. פירוש דלר' יהודא בבצל של איסור אינו אוסר כלל וע"ז משני מודה ר' יהודא בבצל של הקדש או של ע"ז. שאוסר בנ"ט אף שאינו אלא ליטול את הזוהמא משום דאסיר בהנאה ולכך כי קאמר משערין כאלו בצל היינו בצל של ע"ז: (דף י' ע"א) א"ר יוחנן כל שיש בו הותיר מדה. פי' דהיינו מכח מע"ש שלו יש בו יתרון במדה דהיינו שהוא מחזיק היום יותר ממה שהחזיק קודם שנתן לתוכו מ"ש: השבח לפי חשבון וכל שאין בו כו' רשב"ל אמר כל שטעם שבחו ניכר. פי' שניכר הטעם שנשבח ממנו דהיינו מהחולין או השבח לפי חשבון וכל שאין טעם כו': עיסה של מע"ש שאפאה פת. פי' בעצים של חולין: השבח לשני כו'. אף שאחר אפיה הוא גדול יותר מקודם אפיה והיינו הותיר מדה אבל לר"ל לא קשיא דהאין כאן טעם עצים ניכר: ומשני כשאין שבחו ניכר. פי' דהיינו כשלא גדל כלל מחמת אפיה: מתני' פליגא על ר' יוחנן דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מעשר שני השבח לפי חשבון. פי' וקס"ד דהיינו שהיו הקפלוטות לבדן והדגים לבדן ואפ"ה השבח לפי חשבון דהיינו אם מכר הדגים צריך ליתן ג"כ [שבח] לקפלוטות ואם מכר הקפלוטות צריך ליתן ג"כ שבח לדגים וע"ז מקשי כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות כלום יש בקפלוטות אלא טעם דגים כו' כצ"ל. פי' ואפי' לא הותיר מדה השבח לפי חשבון: ומשני ר' יוסי בשם ר' הושעיא תפתר שבישל שניהם כאחד. פי' ועדיין קשה כא' דהותיר מדה: ר' יונה בשם ר' הושעיא בעי. פי' לר"ל דבעינן שיהא טעם שבחו ניכר: אם בישל זה בפ"ע וזה בפ"ע ועירבן כו'. פי' דהיינו שנשבח א' משום מכח העירוב אם חשיב זה לטעם שבחו ניכר או לא אלא דוקא כשבישל שניהן כאחד אבל לר' יוחנן ליכא למבעי מידי דממה נפשך אם נוכר בניהם כאחד הרי הותיר מדה ובודאי השבח לפי חשבון וכשאינו מוכר שניהם כא' אף בבישול אין השבח לפי חשבון אלא לר"ל דתלי בטעמו ניכר מ"ל: (ע"ב) הרי אלו ברגלי שתיהן. דהיינו שאסור להוציאה בשבת אלא עד מקום שיוכלו מים ומלח לילך מחמת הבעלים אף שאינן ניכרים היום בעיסה כלל: ולא הותיר כידה ומשני תחומין עשו אותו למדת הדין. פירוש דכמו שניטל מא' מים ומלח ועשה את העיסה צריך לכלם כן חשו ג"כ לרגלי הבעלים של מים ומלח: תדע לך שהוא בן כו'. פירש דמחמת מדת הדין חשו לרגלי הבעלים של מים ומלח: דתמן אמרין כו' אפי' עצים. פי' דהיינו שאם שאלה בעלים של חבירו אסור להוציא אלא עד מקום שרגלי של בעל העצים יכולין לילך: סברין מימר עצים אין בהם ממש. ואפ"ה חשו לרגלי הבעלים של העצים אלמא דעשו תחומין למדת הדין: לא יצא מע"ש מידי פדיונו. פירוש משום שאינו נפין והרי הוא בקדושת מ"ש מדקאמר לא יצא משמע שצריך פדיון: ע"ד דר' יוחנן כו':

מה

כתב יד א'

ר' שמואל בר"י קיים כו' והאמרין בשם ר' יוחנן אפילו תמימה גזירה שלא יבריח מעל גבי המזבח. דילמא לא איתאמר אלא על שביעית אשכח תני על השביעית: (כב) (ע"ב) ה"ג (מתני') הלוקח מים ומלה כו' יאכל כנגדן. (גמרא) תני בהמה טמאה בין בשוגג בין במזיד יחזיר למקומן תמן תנינן אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בכסף מע"ש ואם לקח יאכל כנגדן. וכא את אמר הכין ר' יונה אמר אתפלגין כו' כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול וחרנא אמר כאן שהמוכר קיים וכאן שהלך לו המוכר ולא ידענא כו' בשם שמואל נקנה המקח. הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול: (כג) (דף ז') מתני' דר"ע היא ודלא כר' ישמעאל דר"י, דריש כו' לומר לך מה הפרט מפורש דבר שהוא וולדות הארץ כו' ור"ע מפרש מה הפרט דבר שהוא פרי ומכשירי פרי כו' מה נפק מביניהון דגים והגבים וכמהין ופטריות לר"ע נקנית בכסף מע"ש:

(כד) ה"ג א"ר חגי מתני' אמרה שאין מחללין מעות על פירות בריחוק מקום. אמרה כו' וקלסיה אמרה קומי ר' ירמיה וקנתריה דתנינן מעות בירושלים ופירות במדינה. שנייא שהיה אחד במקום: כד נפיק ר' הגי אשכח תני מעות ופירות בירושלים מעות ופירות במדינה אמר אין הוי כו' יאות קנתריה בעא מיחזר ביה א"ל ר' זעירא לא תחזור בך דא"ר לעזר ר' מאיר ורבנן בדמאי אבל בודאי לא: (תיבת מן עד ודאי נמחק):

(כה) (ע"ב) ה"נ ר' זבידא הוי יתיב ומתני לבריה המחלל מעות על הפירות בזמן הזה בירושלים בין אלו ובין אלו קדשי כדברי ב"ש. בה"א מעות כמו שהן ופירות כמו שהן עבר ר' כרוספדאי א"ל לא תניתא אלא פירות על המעות הא מעות על הפירות ד"ה לא קדשי. והתנינן אם אין מקדש ירקבו תפתר שהקדיש בשעת מקדש וחרב המקדש;

הגהות הגר"א ע"פ העתקת הרד"ל ז"ל

פ"ב (דף ח' ע"ב) ה"א חייב מה עבד לה אינו לא איכל לטכא כו': מן הכא כו' ושתה חברייא א רין כו' א"א על אחת א"ל רבי יוסי כו': ניחא כרבנן דינון א רין שבועה כו' ברם כרבנן דתמן דאינון מרין כו': ניחא עד כדון באמר שבועה שלא אכל ושתה ברם שבועה שלא אשתה ואכל לא שתיי' בכלל כו':

(דף ט' ע"א) לירושלים ויצא ואין לוקין א"א על אכילה ושתיי' בלבד מניין שאינו מחוור כו': (ע"ב) שלא יתן ביד א א בכלי ר"י בר אידי כו' מה בניהון מאיסה א"ר יונה מע"ש ביניהון א"ר יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת כו': א"ר הושעיא דלא כר' יהודא דתנינן ר"י מתיר כו':

(דף י' ע"א) פתר לה כשאין שבחו ניכר כו' דגים [כו'] לפי חשבון כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות ובקפלוטות אלא טעם דגים ר' יוסי בש"ר הושעיא תפתר כו' בפ"ע ועירבן: (ע"ב) מתני' פליגא על ר"י כו':

(סס) הלכה ב מה הקילו בתרומה. פי' דדייק מדלא קתני בפשיטות מה אם תרומה החמורה שכן מע"ש הקל לא כ"ש ולמה נקט האי לישנא אם היקל בתרומה משמע נ' דהקילו בתרומה וע"ז בעי מה הקילו בתרומה: ומפרש כהדא דתני א"ר יוחנן כאן השיבו דברי סופרים לד"ת. פירוש דכרשינין אין חייבין בתרומה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין חייבין בתרומה כלל ומכח זה דהחמירו רבנן במע"ש מבתרומה השיבו הק"ו דלא נילף מע"ש מתרומה לסוך: (דף י"א ע"א) ביני מתני' מותרת להאכל צמחונין. פי' הא ודאי הא דקתני במתני' תלתן של מע"ש תאכל היינו ודאי לא שמותר לאכול דהא חשיב במתני' בהדי חומרות שהחמירו במע"ש יותר מבתרומה אלא ודאי תאכל היינו שאסור לסוך עמה ולא לעשות שום מלאכה אלא לאכול אלא הא דקתני צמחונין היינו לאו שחייב לאכול צמחונין אלא שאם אוכל אז מותר לאכול אף צמחונין לא מקרי זה היזיד: מה ביניהון. פי' בתלתן של תרומה בין ב"ש לב"ה דהא חפיפה מותרת לכ"ע בטמאה ושרייה אסור לכ"ע: ומפרש א"ר מנא מגיגה ביניהון. בש"א מוגג בידים טהורות ובה"א מוגג בידים טמאות. פי' דמגיגה בין חפיפה ובין שרייה: תני זו דברי ר"י אבל ר"מ אומר בש"א כל מעשיהן בטהרה ובה"א כל מעשיהן בטהרה חוץ מחפיפתה מה ביניהון חפיפה ביניהן. פי' דלב"ש אסור לעשות בטומאה ולב"ה מותר: שריה ביניה. פי' בכרשינין של תרומה בין ב"ש ובין ב"ה: ומפרש שיפה ביניהן. בש"א שפין בידים טהורות ובה"א שפין בידים טמאות. תני זו דברי ר' יודא אבל ר"מ אומר שורין בטהרה ושפין ומאכילין בטומאה ובה"א כל מעשיהן בטומאה מה ביניהון שריה ביניהן. פי' דלב"ש צריך להיות בטהרה ולב"ה בטומאה כנ"ל: כדי לעשות עיסה ולחזור. פי' קאי על הא דקתני ונכנסין לירושלים ויוצאין ומפרש דהיינו כדי לעשות עיסה היינו מעט ולא בהנם אלא לעשות עיסה ולחזור ולא שיהיה שם נחלופין: מתני' דרשב"ג. פי' הא דקתני נכנסין ויוצאין: ומשני הבא קל הוא. פי' משום הכי מותר להוציא: (ע"ב) ובלבד בעיסה של מע"ש. פי' הא דאמר ר"ט יתפרדו לעיסות היינו דוקא בעיסה של כרשינין הקילו מפני שאינו מאכל אדם. ובלבד בעיסה של מע"ש הקילו לערב לא בחולין. לדברי ר"ט. פי' דאמר יתפרדו לעיסות ולא קאמר יפדו היינו משום דסבר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וה"נ איירי לכלבים דאינו ראוי לאדם: א"ר יונה כאין דברי חכמים. פי' דסברי יפדו אף שאין פודין כו' היינו הראוי לאוכל אדם כו': ר' יצחק בר אלישיב בעי לר' טרפון אף בגבולין לא יפדו. פי' כרשינין: א"ר יונה וכן נוטי נטומי. מיותר וצ"ל א"ר יונה והוא שנטמאו. פי' הא דהחכמים מקילין לפדות כרשינין אף שאין פודין היינו דוקא כשנטמאו אבל לא בטהורין אף בגבולין:

(סס) הלכה ג כדי לשבר שני. פי' הא דתלינן מה שליקט תחילה הי' למע"ש היינו לשכר שני דהיינו שירויה השני דהיינו שאם יאבדו השאר יהיו אלו שבידו תפוסין על מע"ש אבל לא בודאי תלינן וכ"מ כדמפרש לקמן שצריך להתנות: והוא שליקט (דף י"ב ע"א) מכאן ומכאן. פי' שליקט בערבוביא מעט מכאן ומעט מכאן או אמרינן דמה שליקט ליקט למעשר שני: אבל אם ליקט על האומן. פירוש דהיינו שמתחלה ליקט כל האומן האחת ואחר כך התחיל אומן השני: כבולל וחופן. פירוש דודאי לא נפל כל האומן ממע"ש אלא ודאי אף חולין מעורבין באותו האומן ולהכי לא תלינן הכל במ"ש: אין בלילה אלא ביין ושמן. פי' אבל בשאר דברים לא מקרי בלילה ואף אם בלל כאילו לא בלל ומה שליקט ליקט למע"ש: ר' יוחנן אמר עד בזיתים נבללין אם אינו גדול כל כך כזיתים קרינן שפיר נבללין אף שאינו יין ושמן: מתני' פליגא על ר' יוחנן אם בלל וחפן לפי חשבון. פי' דמשמע דצריך דוקא חפן אבל בלילה לחוד לא מהני: ומשני פתר לה כזיתים. נ"ל דהיינו מתני' איירי באותן דברים הגדולים כזיתים דאז לא מהני בלילה לחוד אלא צריך חפינה ג"כ: המתלקטים למע"ש והנבללים לפי חשבון. פי' דמקשי לר' יוסי בר פלייה דאמר אין בלילה אלא ביין ושמן והכא במתני' קתני הנבללין לפי חשבון ולא נקט במתני' כלל חפינה וכן קשה לר' יוחנן דמוקי מתני' בכזיתים שאז אין נבללין ובשיטא קתני והנבללין: ומשני ר' יוסי בר בון סלקת מתני' כו'. פי' דמתניתין איירי גם בחפינה והא דנקט הנבללין היינו הנבללין והנחפנין והא דלא נקט חפינה משום דסמך איישא דנקט אם בלל וחפן: תניא בן עזאי אומר שתים. פי' שמחלל אותו הסלע שנתערב בחולין על שתי סלעים וכדמפרש לקמן: מה בחלמא. פירש הראה לי בחלמא כד ייכול לעולא בר ישמעאל קפרא שמינה. פי' שיאכיל לעולא בר ישמעאל בשר שמן ועל התירוץ שהשיב לו למחר הראה לו כן: מתוך שאתה אומר לו כן אף הוא דוחק א"ע ופודה אותן. פי' דהרי אסור לחלל שיקיים כן אלא חוזר ומחלל על אחד מאותן הסלעים לכך אמרו שצריך לכתחילה לחלל על שני סלעים כדי שיוזר א"ע להזור ולפדות על הסלע ולא יקיים כן: חזקיה אמר כשהוא מחלל עושה אותה כרעה. פי' אם מחלל על סלע שאינו יפה קאמר חזקיה כשמחללה פי' על הפירות או על פרוטות בירושלים עושה אותן כרעה דהיינו שא"צ ליתן פרוטות או פירות אלא כמו שנותן בעד רעה דהיינו לקולא: וכשהוא מחלל עליה. פי' דהיינו בגבולין שהוא מחלל עליה פירות מע"ש או פרוטות עושה אותן כיפה ומחלל עליה פירות על הסלע כמו שמחלל היפה לקולא: ויבור את הרעה ויעשה אותה כיפה. פי' דודאי בתחילה כשמחלל אותה על הסלע מעות צריך ליתן בעד היפה שבשתיהן דדילמא היא מעשר ובוודאי אין סלע יפה יוצא אם מחלל אותה כמו שמחלל את הרעה אלא הא קשיא לי דאח"כ כשבורר את סלע אחת מתיהן ומחלל עליה למה לו לברור את היפה יבור את הרעה ואפ"ה יחלל כל המעות שחילל בעד היפה. דהא אמרינן כשמחלל עליה עושה אותה כיפה. ומשני אני אומר היא היתה מע"ש. ומה"ה. מפני מה לא יצא לחולין: (ע"ב) ומשני ר' יונה לא נתכוין לעשות חולין ברורים ט'. כל שאמרו בדמאי מחללין. פי' בריוח בודאי מחלל אותה בדוחק: ומקשי יהתנינן כו' הא כסף על כסף לא. פי' אפי' מדוחק ותנינן בדמאי מחללין אותו כסף על כסף וזהב על נחשת כו': ומשני ר' בא בר כהן הכי קתני כל שאמרו כו' בשם שמחללין כסף על נחושת. פי' בגבולין מדוחק כך מחללין זהב על כסף דסבר דכסף לגבי זהב כמו נחושת על כסף ודמי ליה: רבי מפני מה מחללין. פירוש הא דמחללין כסף על נחשת היינו משום שלפעמים מותר לחלל אפי' בלא דוחק והיינו על זהב לבית הלל דסבר עושה אדם את סלעיו דינרין זהב ויחלל זהב על כסף: מדברי שניהן למדנו שמחללין כסף על זהב ואין מחללין זהב על נחושת. פי' דבהא שניהם מודים מדאמר שכן מחללין שאין מחללין בפשיטות: משמע ליכא דליכא מאן דפליג

כנ"ל אבל בתחילה אף ב"ש מודו. פי' שמותר לחלל פירות על דינרי זהב: ופריך מ"ט דבית שמאי. פי' כיון דבתחילה מודו אלמא דסבר דזהבא נמי טבעא וא"כ אמאי אסור לעשות מסלעין דינרי זהב: ומשני הכסף כסף ראשון ולא כסף שני. פי' דסבר ב"ש שאסור לחלל כסף על כסף כלל אלא צריך להביא כסף ראשון לירושלים: ומקשי והתנינן הפורט סלע ממעות מע"ש. פי' והיינו בירושלים: וסברינן מימר המצרף סלע ממעות מע"ש. פי' דהיינו בגבולין אם בתחילה חילל על פרוטות ולבסוף רוצה לחלל על כסף אלמא שמותר לחלל על מטבע אחרת ואינו צריך להביא אותו מטבע עצמו שחילל בירושלים: (דף י"ג ע"א) ומשני מאי כדון טעמא דב"ש עד כסף. פי' עד שלא בא לכסף מותר לחלל על מטבע אחרת אבל כיון שבא לידי כסף אסור לחלל על מטבע אחרת אפי' על זהב. וא"כ נרבינן רשב"ל עד פליגין וא"כ גרסינן מ"ט דב"ש הכסף ולא זהב כל הסוגיא על רשב"ל: וסברינן מימר המצרף. פי' היינו שרוצה לצרף הפרוטות שיש לו של מ"ש על סלעים. אלמא שמותר לחלל מע"ש על פרוטות: ומשני היא כסף היא נחושת אבל לא זהב. דזהב אינו בכלל כסף אבל נחושת היא בכלל כסף:

(סס ע"ב) הלכה ד מתני' הפורט סלע ממעות מעשר שני. פי' דזה הכלל דבגבולין כסף על כסף אסור ונחושת על כסף מותר ובירושלים כסף על כסף אסור ונחושת על כסף מותר ולזה כשפורט סלע ממעות מע"ש היינו שרוצה לעשות מפרוטות של מע"ש סלע סברי ב"ש דצריך ליתן בכל הסלע מעות והיינו נחושת אבל כסף אסור ליתן דאסור לחלל חוץ לירושלים כסף על כסף וב"ה סברי כיון שנותן בשקל מעות נחושת או מותר ליתן השקל השני אף ממעות כסף דהא עיקר החילול הם בנחושת על הכסף ואינו נותן הכסף אלא מפני שאין לו נחושת סלע שלימה וחכמים מקילין עוד לומר דאף אם יש לו פירות ורוצה לחלל אותן על כסף ואין לו כדי כסף שמותר ליתן עוד כסף ולחלל אותן על כסף והיינו שאין בו בפירות כדי כסף לחוד אבל כשיש בו בפירות כדי כסף לחוד אף רבנן מודו שאסור ליתן כסף ולחלל אותן על כסף גדול וכדמפרש בגמרא דהיינו הא' דינר כסף ואי' דינר פירות מותר דזה מקרי לענין זה כמו פרוטות אבל אם הי' דינר שלם אלא שרוצה לחלל על השקל אסור וכן בירושלים להיפך כשרוצה לפרוט לעשותן פרוטות דסברי ב"ש דצריך בכל הסלע כן וב"ה סברי דשקל כסף מותר. ליקח אגב השקל פרוטות ולא מקרי כסף על כסף והדנין לפני חכמים סברי דאף בשלשים דנרי כסף מותר ליקח אגב הדינר אחד של נחושת והשתא ב"ה לקולא ולא קשיא הא דלא תני במסכת עדיות גבי מקולי ב"ש: [גמרא מ"ט דשמאי גזירה שמא ישהא ויעשה אותה חולין. פי' מ"ש דשמאי דמחמיר גם בירושלים ולא דריש היתר מאשר תאוה נפשך כשיטת גמרא דידן. ומשני דאשר תאוה נפשך לא קאי אלא אמאכלים אבל במעות חיישינן שמא ישהא. ויעשה חולין: במה אנן קיימין אם באומר מכבר (פי' בתחילה) משקה מעורב בו ואם באומר לכשישתה הלא למפרע חולין שתו. ומשני כשאומר מכבר לכשישתה. ולכאורה אינו מובן כלל. ונראה שה"פ שאומר מכבר והא דקשה והלא משקה מעורב בו שאומר לכשישתה פי' מה שיהיה בפיו של שהורין אותן יהיו מע"ש. וכשישתה פי' מה שאני אשתה וא"כ אינו מעורב כלל וגם הוא מ"ש ואינו יכול לטמאותן. עכ"ל שנות אליהו]:

מעשר שני פרק שלישי

(דף י"ד ע"א) הלכה א ה"ג תנן לא יאמר אדם לחבירו הילך יין ותן לי שמן אר"א (ע"ב) דר' יהודא ור' נחמיה היא. פי' דסברי בפ"ח דשביעית לקח הימנו ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות השדה אביא לך מותר ר"י ור"נ אוסרין וסברי דהא דאסרי ר"י ור"נ התם היינו משום דסברי דהוי חליפין ורבנן סברי שאין זה חליפין כיון שלא עשו כדרך חליפין והיינו בקנין סודר והכא דקתני במתני' דלא יאמר אדם לחבירו כו' היינו כר"י ור"נ ודחי: מה אנן קיימין. פי' הא דאת מדמי לה להתם הא התם לא איירי בחליפין כלל דחליפין מותר בשביעית וע"ז מפרש מה אנן קיימין התם אם באומר הא לך הב לי. פי' דתיכף שנוטל ממנו נותן לו הא ד"ה מותר כדפרישית דבשביעית אינו אסור משום חליפין: אם בההוא דא"ל הב לי ואנא יהיב לך. פירוש כשיהי' לי ד"ה אסור דהא כיון דלא אמר ליה שבודאי יתן לא סמיך דעתיה ולא הוי חליפין אלא כפריעת חוב בעלמא ופריעות חוב אסור בשביעית לכ"ע אלא באומר כו' ולא דמי כלל להכא: ואנו אוכלין חביות שמן שיש לי שם לית פשיטא דהיא מותר. פי' הא לא קא מבעיא לן דודאי מותר: אף במעשר בהמה כן. פי' הא מבעי לן מהו שיאמר לו העל בהמה זו ואנו אוכלין בשר שחוטה שיש לי שם מע"ש ע"י שמכירתה מותרת: את אמר מותר מעשר בהמה. פי' כמו אבל מעשר בהמה שמכירתה אסורה השיר או לא ולא איפשטא: (דף ט"ו ע"א) כדי שלא יבוא לידי פסול. פירש דמשמע שיפסל מאכל ולא מפני שממעט באכילתו להוד חיישינן אלא דאף חיישינן שמא יהא אסור לאוכלו כלל משום שיפסל וע"ז בעי: מהו לידי פסול. פי' מהו שיפסול מכח תרומה ולא יהא פסול מכח מ"ש: ומשני שנפסל בטבול יום. ולכך קרי ליה פסול שיהא פסול מלאוכלו ולפדותו וכדמפרש דאוכלו אין את יכול כו' ולפדותו אין את יכול כו' כנ"ל: שהוא טהור ד"ת. פי' מכח מע"ש אף בטמא מכח תרומה והינו יכול לאוכלו מ"מ אסור לפדותו כיון שהוא טהור מכח מ"ש: כך הוא ממעט באכילתו. פי' אם חיישינן ג"כ מה שממעט באכילתה דהיינו מתרומה וכדמפרש תרומה מותרת לאונן כו': ומפרש אשכח תני. פי' דחיישינן למניהם: אין לוקחין שביעית בכסף מע"ש. פי' מפני שממעט באכילתה. פי' שצריכין לבער כשיכלה לחיה בשדה: א"ר יוסי במחלוקת. פי' הא דאסור ליקח היינו לאו אליבא דכ"ע אלא לת"ק אבל לר"ש דמתיר ליקח תרומה בכסף מע"ש ה"ה דמותר ליקח שביעית בכסף מעשר שני: א"ר יונה ד"ה היא. פי' אפי' ר"ש דמתיר מודה דאסור ליקח פירות שביעית מדמי מע"ש מפני שממעט באכילתו כדפי' והא דמתיר בתרומה ולא חש לשמא ימעט באכילתו היינו משום דאוכלי תרומה זריזין הן ויראו שלא יביא לידי טומאה כלל. ופי' אוכלי תרומה היינו בשעה שצריכין לאכול תרומה זריזין הן וע"ז מקשי מנתערבו בבכורות. דליכא האי טעמא ואפ"ה מתיר ר"ש ולא חש לשמא ימעט באכילתו ומשני אוכלי פסחים זריזין הן וג"כ יראו שלא יבוא לידי פסול והביא ראיה מהא דהתירו להם לשלשל את הפסח לתנור עם חשיכה. ולא חיים לשמא יחתה אלמא משום דבני הבורה זריזין הן: אלא על תחילת הקדשות. פי' דהיינו אותן שקידש מתחילה אבל או פדה

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף י"א ע"א) ה"ב ביני מתני' כו' צמחונים בש"א כל מעשיה כו' כה ביניהן א"ר מנא מגיגה כו' בידים טמאות תני זו דר"י אבל דר"מ שולה ביניהן כו' בידים טמאות. וקאי אסיפא על דברי חכמים בכרשינין הב' ברישא בתלתן לר"מ חפיפה ביניהן דלב"ה בטומאה ולב"ש כל מעשיה בטהרה: כדי לעשות עיסה כו': (ע"ב) א"ר ר' יונה הראוי לאוכל כו' לאוכל בהמה א"ר יונה והוא שנטמאו ר"י ב"ר אלישב בעי לר"ט בגבולין לא יפדו כו':

(דף י"ב ע"ב) ה"ג תני ראב"ש כשם שמחללין כסף על נחשת. כ"ב ר"ל בגבולין לחלל בדמאי כסף כו' והביא זה כאן דכ"מ אף בוודאי בעבר והלט: מדברי שניהם מחללין כסף על זהב ואין מחללין זהב על נחישת כו'.

כנ"ל. וכ"ז בדמאי וכ"ה בתוספתא להדיא. אבל בתחלה אף ב"ש מודה מ"ט דב"ש כסף ראשון ולא כו':

(דף י"ג ע"א) כסף עד כדי כסף רשב"ל אומר בין בתחלה בין בסוף ב"ש פליגין מ"ט דב"ש כסף ולא זהב מה כדון היא כסף היא נחושת. כן שערתי מרבינותו שהוא מכוין להגיה אבל אינו ברור אלא שכוונתו להגיה כן (דברי המעתיק דוד לוריא):

פ"ג (דף י"ד ע"ב) ה"א הב לי ד"ה מותר הב כו' יהיב לך ד"ה אסור אלא כי אנן קיימין כו'. ע"י שמכירתו מותרת את אמר כו' מכירתה מותרת הרי את אמר כו':

(דף ט"ו ע"א) ה"ב ד"ת לפדותו אין אתה יכול כו'. (ע"ב) עודהו פסח אין מימר בו כו':

בש"ר

פלס ולקח אחר מדמיו ורוצה לפדות אין צריך להוסיף חומש ואמר: ותני כן מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא תחילת הקדש. פי' שאינה יכולה להיות סוף הקדש שאינה יכולה להיות קריבה ע"ג המזבח אף כל כו': (ע"ב) שלמים שלקחן בכסף מעשר. פי' משום דהוי תחילת הקדש דלשלמים היא תחילת הקדש: שלמים שלקחן מדמי פסח כו' מוסיף חומש. פי' משום דלשלמים הוי היא תחילת הקדש: א"ר מנא פסח צורכה מעשר לא צורכה שלא יאמר. פי' הא דפסח צריכה היינו שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים. פי' הואיל ומתחילה היה פסח ופסח משתנה לשם שלמים הוי כמו שלמים והשתא שלקחן מדמי פסח הוי כמו הקדש שני דהיינו שלמים שהוממו ופדאן ולקח מדמיהן שלמים שהם הוממה ופדאן שאינו מוסיף חומש לכך אשמעינן הכא דא"פ מוסיף חומש דהא לשלמים הוי היא תחילת הקדש: ה"ג א"ר הונא לר"ש דאמר אין עושה תמורה ושינה בה. פי' נקרנן אחר אם המיר בו פעם אחת אין ממיר בו פעם ב': המיר בו ועודהו פסח אין ממיר בו ועודהו שלמים. פי' אם הי' פסח והמיר בו ואח"כ הי' בו מום ופדאו ולקח מדמיו שלמים אין ממיר בו עוד דסבר דכיון דפסח משתנה נמי לשם שלמים הוי פסח ושלמים כמו הקדש אחד ולפיכך אם המיר בו פעם אחת אין ממיר בו עוד: ומקשי ר' מנא ולא דמי הוי ר' שמואל בר חייא מדמי לה. פירוש הא הוה מדמי לה שלמים שלקחן מדמי פסח ושלמים שלקחן נדמי מעשר מה שלמים שלקחן מדמי מעשר ודאי הוי כמו תחלת הקדש וממירין בו אף שלקחן מדמי פסח הוי תחלת הקדש ואף אם המיר בו ועודהו פסח ממירו בו ועודהו שלמים: והוממו ופדאן עוד אין חוזרין לכמות שהי' להעשות שני כנ"ל: (דף ט"ז ע"א) ר"ז ור' (מילא) [הילא] תרוייהו בשם ר"י בר' חנינא אמרין. פי' דמפרש טעמא אמאי אין עושין שני ותיבת חד אמר מיותר כאן: שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר. פי' בשעת לקיחה ואח"כ לפ"ז אף שפדאן אח"כ אינו נעשה שני: אבל בתרומה אינו כן כו' חד אמר משנה שוברת. פי' מתני' דידן דפריך ר"ש אם היקל בזבחי שלמים שהוא מביאן כו' לא נקל כו' והם כדבריך שסובר דתיכף משלקח שלמים פקעה ממנו קדושת מעשר ה"ל למימר מה אם היקל בשלמים שכן פקעה ממנה קדושת מעשר אבל בתרומה שלא פקעה ממנה [קדושת מעשר] האיך ניקל כיון שמביאה לידי פסול: (דף ט"ז ע"א) וה"פ משיבין דבר שפקעה ממנו קדושה כו'. פי' האיך משיב מדבר שפקעה ממנו קדושה כו' וכדפי': וחרנא אמר לית הדא תברא. פי' ממתני' ליכא ראיה כלל דאדרבא משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו כו': שהוא אומר לו איבדת קדושתך. פי' דאם היקל אפי' בזבחי שלמים שהוא מביאן כו' ומפקיעין כל קדושתו כל שכן שנקל בתרומה שאינו מפקיע כל קדושתן שמותר להקל כו':

(שם) **הלכה ג** אף הפירות נכנסות ויוצאות. מפרש בירושלמי דהיינו דוקא (ע"ב) כדי לעשות עיסה ולחזור. פי' דדוקא מעט ואפילו המעט חייב דוקא לחזור ולא לחנס אלא כדי לעשות עיסה: זאת אומרת ירושלים עשו אותה כחצר בית שומירה. פי' מדקאמר במתני' דפירות שנגמרה מלאכתן תופסן מחיצה לענין שצריכין לחזור מעשר שני שלהם לירושלים מפני שכבר נטבלו למע"ש והרי לא ראו פני הבית אלא ודאי ירושלים עשו אותה כו': א"ר יונה בדין הוא אפי' בתים ששם לא יטבלו. פי' והאיך את [אומר] דירושלים טובל אלא ודאי לענין זה עשה אותו כחצר בית שומירה דהיינו לענין ליתפס מה בית שומירה טובלת אף זו תופסת לענין שיצטרך לחזור מע"ש שלה כיון דמדאורייתא נטבלת: אם התרו בו משום שני לוקה. פי' אף שלא הפרים ראשון הוי טבל לשני דאל"כ לא הי' נתפס ומקשי מב"ש דסברי דאף בשלא נגמרה מלאכתו יחזור מע"ש שלה דהיינו שנתפסו [בתוך] המחיצות אף שהתם ודאי אינו לוקה אלא ודאי הומר הוא כו': הפריש עליו שני ממקום אחר נפסד. פי' אי אמרינן כיון דתפסתן מחיצה צריך להפרים דוקא מניה וביה או לא: כולו נתפס או לא נתפס כו'. פי' מי אמרינן כיון שתפסתן מחיצה הוי כמו שנפרש המ"ש ואסור להפרים ממנה על מקום אחר או לא פי' כיון שלא הפרים עדיין מותר להפרים ממנה על מקום אחר: הא סלי תאנים לאכילה. פי' דקאי על מתני' דקתני סלי ענבים לגת משמע הא סל (ענבים) [תאנים] לאכילה: לא הדא אמרה סלי תאנים לאכילה וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן כו' כנ"ל: אמרו ב"ה לב"ש. פי' דקאי על סיפא דסברי דלא פליגי ב"ש אלא על דבר שנגמרה מלאכתן אבל פירות שלא נגמרה מלאכתן אף ב"ש מודו דיפדה ויאכל בכ"מ וע"ז אמרו ב"ה לב"ש: אי אתם מודים כו' (דף י"ז ע"א) אמרו להן ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול להוציא עליהן שני למקום אחר כו' כנ"ל: הדא פשיטא שאילתא דר' זעירא. פי' דבעי לעיל אם אחר שתפסתן מחיצות מותר להוציא שני ממקום אחר והכא משמע דמותר: נתנו להם פירות. פי' שנזדמן להם פירות טבלים ובקשו לפדות היינו שבקשו להפרישן ולפדותן בירושלים: אמרה להם חדא סבתא אבוכון לא הוו עבדין כן אלא שהי' מפקין חוץ לחומה. פי' שהי' מוציאין הפירות כשהן בטבלן חוץ לחומה ושם הי' מפרים ופודה אותן והשתא מפרש במאי פליגין: סבתא הוה סברה מימר רואין את המחיצות כאילו עולות. פי' דאף השתא שאין שם מחיצות רואין אותה כאילו יש לה מחיצות ולפיכך סברה שאסור לפדות בירושלים עצמה ואילו רבנן הוי סברין מימר אין רואין את המחיצות כאלו עולות והוי השתא כמו שאין שם מחיצות ולכיכך מותר לפדותה אף בירושלים. והשתא מפרש אמאי לסבתא מותר כיון שהיא סוברת דרואין את המחיצות כאלו עולות וא"כ כבר נתפסו [בתוך] מחיצות ומאי מהני מה שמוציאין מירושלים אח"כ ולזה משני: דסבתא הוי סברה כר"ש בן יהודה. פי' שסובר דאף משנגמרה מלאכתו סובר ב"ה שאין המחיצה תופס בטבל: ואילו רבנן הוין סברין מימר כת"ק. פירש שסובר דתיכף משנגמרה מלאכתן אף בשעת טבלן תופס המחיצה ולכך לא רצו להחמיר על עצמן להוציאן חוץ לעיר ולפדותן דממ"נ אם מחיצות כאלו עולות אף בחוץ אסור שכבר תפסתן מחיצות ואי אינן כאלו עולות אף בפנים מותר: ר' פינחס מסאב לי' ופראה לי' דחושש לדין ולדין. פי' שהי' ר' פינחס חושש שמא מחיצות כאלו עולות ושמא כת"ק דאף בטבלן תופס המחיצה ולהכי אסור לפדותן אף בחוץ ולהכי הוצרך לטמא אותן ולפדותן בפנים: הלכה כדברי התלמיד. פי' רשב"י: (ע"ב) ובלבד בפירות שהן טבולין

לדמאי. פי' הא דקתני ויוצא ונפדה לא מצי איירי אלא בפירות טבל אבל לא דמאי עצמו וקמ"ל דאף לת"ק דסבר דאף בטבל תופסתן מחיצות: מידה בטבל של דמאי עצמו. פי' דהיינו מעשר של דמאי לאו [לא] והיינו לענין שלא יפדה אבל לצאת מותר אף בפירות דמאי כדקתני במתני'. בשדית הדמאי נכנס ויוצא ולא קתני הפדה ומשמע הכא דאיירי בדמאי עצמו דקתני התם אין לו חומש והכל בדמאי עצמו:

(שם) **הלכה ד** ה"ג ת"קף בגמ' תני לחומרין. פי' מה שב"ש סובר דבין שפתחם לפנים ובין שחללה לפנים הכל כלפנים היינו לאו לכל הדינין אלא לחומרין וכדמפרש לקמן אבל ב"ה שסובר מכנגד החומה ולפנים כו' היינו בין לקולא בין לחומרא: אח"כ גרסינן תניא אמר ר' יוסי זו משנת ר"ע אבל דברי חכמים בתי הבדין כלשכות והכל הולך אחר פתחיהן. פי' דאף ב"ה סברי שהכל הולך אחר פתחיהן וע"ז גרסינן אר"א ולחומרין פי' הא דסברי ב"ה דהכל הולך אחר פתחיהן היינו לחומרא ולא לכל הדינין ומפרש מהו לחומרין: א"ר יונה בתי הבדים שפתחיהן לפנים כו' ותיבת הדא דתנינן תמן מיותר: מכנגד החומה ולחוץ אין אוכלין שם קדשים קלים כלחוץ פי' כאילו היו חוץ ואין פודין שם מע"ש כלפנים: פתחיהן לחוץ כנ"ל מכנגד החומה ולפנים אין אוכלין שם ק"ק כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים: (דף י"ח ע"א) תניא בנויות בקודש ובחול ופתוחות לקודש. פי' אלשכות קאי תוכן קודש וגגותיהן חול מכנגד הקדש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול פתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול בנויות בקודש ופתוחות לקודש ולחול כולה קודש. פי' כיון דפתוחות לשניהם אזלינן בתר המקום שעומד שם הבנין: בנויות בחול ופתוחות לקודש ולחול כולה חול א"ר יעקב בר אחא הן דאת האמר תוכן קודש כו' כנ"ל: אוכלין שם ק"ק ושוחטין שם קדשים קלים כו' כנ"ל: ותני כן לשכה שהיא בנויה בשווי חומת העזרה כו' כנ"ל:

(שם) **הלכה ה** אם בקירוב מקום כתיב כי ירחק ממך המקום. פי' דמשמע דוקא בריחוק מקום אתה פודה ואי אתה פודה בקירוב מקום: אלא מהו לא תוכל לאכלו. פי' מכח טומאה: וכתיב ונתת בכסף. פי' דמשמע דאף שאין ריחוק מקום דהיינו בירושלים כיון שאסור לאכלו מותר לפדותן: אב הטומאה ד"ת. פי' מה שקרא במתני' אב הטומאה היינו מה שנטמא מד"ת אף בראשון. וולד הטומאה היינו מה שנטמא מדבריהן ואף שהוא אסור מדאורייתא כו' מותר לפדותו ולאכלו לב"ש בפנים ולב"ה מבחוץ היינו משום שאינו יכול לאכלו משמע לסו מאיזה טעם שיהיה בין שהוי' לאסור לאכול מדאורייתא בין מדרבנן מותר לפדותו: (ע"ב) וקשיא על ב"ש לר' יוחנן. פי' דסובר דולד הטומאה נמי מדאורייתא: מה בין אב הטומאה בחוץ לולד הטומאה. פי' כיון ששניהם מדאורייתא ושניהם נטמאו בחוץ מה בין אב הטומאה לולד הטומאה: ומקשי הגמרא ועל דב"ה לית הדא מקשי. פי' אמאי לא מקשי נ"כ על ב"ה לדברי ר' יוחנן פי' דגם ב"ה מחלק ביניהם בין אב הטומאה לוולד הטומאה והיינו כשנטמא בפנים ולר' יוחנן הא אין חילוק ביניהם דכל כיון ששניהם נטמאו בפנים ושניהם מדאורייתא אמאי באב הטומאה יפדה ויאכל בכ"מ ולא בולד הטומאה: ומשני לא הוו בה רבנן אלא על דבר קפרא. פי' דרבנן לא התחילו להקשות אפילו על ב"ש אלא אליבא דבר קפרא אבל אליבא דר' יוחנן לא התחילו להקשות דבודאי קשה אליבא דר' יוחנן בין לב"ה ובין לב"ש והשתא מפרש האיך מקשה מני' אליבא דבר קפרא דמקשי אליבא דבר קפרא על ב"ש דבש"א הכל יפדה כו': מה בין אב הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא דבר תורה היא. פי' כיון שנטמא מד"ת מה בין בפנים כו' דאפי' אי נטמא בפנים נמי יהא מותר לפדות ולאוכלו מבחוץ. ומשני הא דאסור להוציא כשנטמא בפנים אפי' נטמא מד"ת היינו טעמא כדמפרש בגמרא שלא יהו אומרים ראינו מעשר שני שנכנס ויוצא: ומקשה מעתה לא יפדה. פי' אפילו לאכול בפנים ו"ה דהוה מצי להקשות דאפי' נטמא בחוץ נמי נגזר אלא דחדא מינייהו מקשה: שלא יהו אומרים ראינו מע"ש נכנס לירושלים ונפדה כו' כנ"ל ומשני קול יוצא ליוצא. פי' ולכך גזרינן ואין קול יוצא לפדיון: ומקשי מה בין בפנים ומה בין בחוץ. פי' כיון דאמרת שאף שנטמא מד"ת מ"מ אסור להוציא מכח גזירה א"כ אף כשנטמא בחוץ נמי נגזור. ומשני אלא כלומר דלא צריך השתא כל טעמא דשמא יאמרו ראינו מע"ש נכנס לירושלים ויוצא אלא היינו טעמא בשעה שנטמא בפנים מחיצה תופסתן ובשעה שנטמא בחוץ אין מחיצה תופסתן פי' מעיקרא בשעה שנטמא לא נתפס במחיצה כלל ולפיכך מותר להוציא אחר פדיון לחוץ: ומקשי ועל דב"ה לית הוא מקשי. פי' אמאי לא מקשי נ"כ לב"ה אליבא דבר קפרא דב"ה סבר הכל יפדה חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים כו'. פי' כיון דאיירי שנטמא בולד הטומאה שהוא טהור מדאורייתא אמאי כשנטמא בחוץ יפדה ויאכל בחוץ וכשנטמא בפנים לא: ומשני כשהכניסן הכניסן על מנת שלא תתפסם מחיצה. פי' כיון שנטמאו כשהיה עדיין בחוץ לא הכניסן אלא על מנת שלא תתפסם מחיצות ולפיכך מותר להוציא אבל כשהכניסם בעודם טהורים ואח"כ נטמאו לא שכבר תפסתן מחיצות כשהיו טהורים ומייתי ר' זעירא ראיה מיניה על מע"ש טהור כו' בהא ה"נ טהור ד"ת ומקשי ר' יונה: טהור ואת אמרת הבין. פי' דכיון שהוא טהור אמאי מותר להוציא וזה אין סברא שיהי' תלוי בדעתו תפיסת מחיצות והיינו אב הכנים אדעת שלא יתפסו במחיצות שיהיה מותר לפדות אפי' דיעבד ותיבת ד"ת מיותר: ומשני אלא כיני עבר ופדאו פדוי. פי' דלענין זה מהני כשהכנים אדעת שלא יתפסו במחיצות שאין המחיצות תופסות לענין שאם עבר ופדאו שיהא פדוי אבל לכתחילה ודאי לא יפדה ולהכי כשנטמא אפי' טומאה דרבנן יפדה אפי' לכתחילה: ר' יעקב דרומייא עד ר' חייא בר ארא מיותר: נטמא בולד הטומאה ופדאו וחזר ונטמא באב הטומאה מהו. פי' דהיינו אליבא דב"ה דסבר דים חילוק בין נטמא באב הטומאה לנטמא בולד הטומאה כשנטמאו בפנים והיינו כשנטמאו בולד הטומאה יפדה ויאכל בפנים וכשנטמא באב הטומאה מותר להוציא לחוץ: וע"ז בעי אם בתחילה נטמא בפנים בולד הטומאה ופדאן. פי' לאכול בפנים ולא להוציאן לחוץ ואח"כ נטמא באב הטומאה דהשתא מיתר לפדותן ולהוציא לחוץ ומיבעי ליה אם רוצה להוציא לחוץ אם צריך פדיון אחר או לאו:

ומשני

הגהות הגר"א עם הגהות הרד"ל ז"ל

(דף ט"ז ע"א) בש"ר יוסי בר חנינא שלמים שלקחן כו'. קדושת מעשר ח"א משנה כו' לית הדא תברא משיבין כו'. שהוא א"ל אבדת קדושתו. (מתני') מי שהי' כו'. (ע"ב) א"ל ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול להוציא עליהן שני ממ"א. ושבינתים מיותר:

(דף י"ז ע"א) הוות סברא מימר כרשב"י ואלין רבנן כו' מימר כת"ק ר' פנחס ט'. ומ"ש המפרש בטבולין גרסי' נמחק. (ע"ב) ה"ד א"ר אלעזר לחומרין. נ"ל כאן התחלה ברייתא בסוף ההלכה תניא א"ר יוסי זו משנת ר"ע אבל דברי חכמים בית הבדים כלשכות הולכין אחר פתחיהן. כנ"ל ואחר כך אר"א לחומרין. וקאי אבית הבדין במ"ש בתוספתא וז"ש לחומרין היינו חכמים בכאן והוא ר"י דמכות דאמר אחר הגוף והפתח לחומרא. א"ר יונה בהי בדדין כו' החומה ולחוץ אין אוכלים שם קדשים קלין כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים פתחיהם לחוץ כו' החומה ולפנים אין אוכלין שם קדשים קלים כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים תני בנויות בקודש ובחול ופתוחות לקדש תוכן קדש וגגותיהן [חול] מכנגד הקדש כו' ולחול חול פתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן מכנגד הקדש ט' בנויות בקדש כו' לקדש ולחול כולה קודש בנויות בחול כו' לקדש ולחול כולה חול אמר ר' יעקב בר אחא הן דאת אמר תוכן ט'. וטמא שנכנס לשם פטור:

(דף י"ח ע"א) ה"ה (מתני') מ"ש שנכנס כו'. אם בקרוב מקום כתיב כי ירחק ממך המקום אלא מהו כו' לא תוכל לאוכלו ונתת הכסף כו': (ע"ב) לא ד"ת הוא ועל דברי ב"ה כו' מה בין אב הטומאה בין בחוץ כו' שלא יהיו אומרים ראינו מ"ש שנכנס ויצא ר"י דרומיא בעי קומי ר"י מעתה לא יפדה כו' נכנס לירושלים ונפדה קול יוצא ליוצא ואין ק"ל יוצא לפדיון ומה בין בחוץ לבין לפנים בשעה שנטמא בפנים מחיצה תופסתו בשעה שנטמא בחוץ אין מחיצה תופסתו על דב"ה לית היא מקשייא ט' עבר ופדאו פדוי ר"ה בר אדא בעי קומי ר' מנא כו' וחזר ונטמא באב הטומאה א"ל אם הי' המעות כו':

וחלב

(דף י"ט ע"א) ומסני א"ל אם היו המעות הראשונות קיימות כו' כצ"ל: ואין לוקין על המעות השניות כו' כצ"ל ופי' על המעות הראשונות מיותר כאן דכיון שמותר לפדותן ולאכלו בתורת חולין בטומאה ודאי מדאורייתא הוא פדוי ולוקין עליו אבל על המעות השניות ודאי אין לוקין שכבר פדאו הוא מדאורייתא ממעות הראשונות והשתא מבעי אף ללקוח בן. פי' ללקוח בכסף מע"ש שנטמא יפדה אבל כ"ז שלא נטמא לא יפדה כמו בירושלים וסבר הגמ' דלב"ה גם כאן יש חילוק דהיינו אם נטמא בולד הטומאה אחר שלקח יפדה ויאכל בפנים ואם באב הטומאה יאכל בחוץ והשתא מבעי לי' אם בתחלה נטמא בולד הטומאה ופדאו כדי לאכול בפנים. ואח"כ נטמא באב הטומאה ורוצה לאכול בחוץ אם צריך לפדות פעם אחרת או לא ופשיט ר' מנא שהדין כמו בירושלים כו':

הלכה ו צבי שלקחו בכסף מעשר יקבר ע"י עורו. פי' משום שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: רש"א יפדה. פי' משום דסבר פודין את כו' וגם סבר דבקדשי בדק הבית לא בעינן העמדה והערכה ונראה למורי שיש טעות כאן ור"ש קאי אלקחו חי ושחטו דאין כאן אלא משום דהעמדה והערכה דהא מותר ג"כ לאכלו ואח"כ אייתי למימר דר"ש לטעמי' דסבר בתמורה בפ' יש בקדשי המזבח שא"צ בקדשי בדק הבית העמדה והערכה אבל אין פודין אפשר דאף לר"ש אית לי': המשאיל קנקנים למעשר שני. פי' שפירש שאינו אלא משאיל אפי' קרא שם אחר שגפן לא קנה מעשר: זלף לתוכן. פי' כתם בהא אזלינן אחר הגפינה אם גפן תחילה כו': חוץ מקנקני' יצא הקנקן לחולין. פי' כשפירש בפירוש שהקנקנים ישאר שם חולין: יצא הקנקן לחולין. פי' אפי' סתמית: מ"ט דר' יהודא. פי' דסבר יקבר ואינו נפדה ומפרש: כסף ראשון ולא כסף שני. פי' היינו הכסף שנותנין בעד הפירות הראשונים שיקראו לשם מעשר: ולא כסף שני. פי' שאין הכסף תופס על הפירות השניים דהיינו מה שניקחו בכסף מעשר דהוי אותן הפירות שניים למעשר דבתחילה הפריש פירות ופדאן ואח"כ לקח פירות אחרים: צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית לטעון. פי' גבי הנלקח בכסף מעשר שני עשו כקדשי בדק הבית לטעון פי' לענין שיהא טעון העמדה והערכה פי' כמו דהתם פליגי ר"ש ורבנן כן הכא פליגי: (ע"ב) אלולי דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן. פי' גבי לגבי שטעון העמדה והערכה: חיה טהורה אינה טעונה העמדה והערכה. פי' הייתי אומר שחיה טהורה כו': בהמה טמאה לא. פי' ואם חיה טהורה אינה טעונה בהמה טמאה טעונה בתמיה וגלי לן בחי' טהורה שטעונה אבל בבהמה טמאה כדקאמרינן מעיקרא שאינה טעונה דלא גלי לן כלל: ומקשי ר' הילא והתני. פי' דכיון דמקיש לבהמה טמאה דמה בהמה טמאה כו' משמע דאף בהמה טמאה טעונה העמדה והערכה דאם בהמה טמאה אין טעונה העמדה והערכה א"כ האיך יליף מניה שאם הקדים ומתה שיכול לפרוש דלמא שאני בהמה טמאה דאף שמתה אח"כ נמי מותר לפדותה אלא ודאי בהמה טמאה טעונה העמדה והערכה: א"ר יוסי מתני' אמרה כן. פי' דבהמה טמאה אינה טעונה העמדה והערכה: חמור מועלין בה ובחלבה. פי' היינו החלב שלה: וחלב לאו במיתה. פי' דהא ודאי איירי במותה שאז יכול למעול בחלב אחר שהוציא ממנה אבל בחיי' האיך יכול למעול בחלב. אלא ודאי הא דקתני מועלין בה היינו במיתה: וכל שאין פודין אין מועלין בו. פי' אלא ודאי שאף במתה פודין: אין תפתריניה בחלבה. פי' בחלב שלה ואיירי בחייה שהרי יכול להוציאו ממנה בחייה אבל בחלב באמת אפשר שאין מועלין בו: ומפרש לית יכול דתנינן חמור. פירש ולא תמורה וחלב. בחמור מי איכא: ומסני תפתר כר"ש. פי' באמת לרבנן דסברי בקדשי בדק הבית טעונה העמדה והערכה אף בהמה טמאה טעונה ומתניתא ר"ש דסבר דקדשי בדק הבית אינה טעונה העמדה והערכה ולעולם בחלב איירי ולאחר מיתה ומועלין לר"ש מפני שפודין אותה: ומקשי אין כר"ש ל"ל חמור/אפי' שאר כל בהמה וחיה. פי' הא ר"ש סבר שא"צ העמדה והערכה בקדשי בדק הבית כלל ואפי' בהמה טהורה אין צריך אלא ודאי אף לרבנן בהמה טמאה אין צריך ומסייע לר' זעירא: (דף כ' ע"א) אמרה תורה פורטיהו במקדש. פי' מפרש הטעם אמאי אחר שגפן קנה מעשר ומפרש דפורטיהו במקדש צריך לפרוט הכסף על נחושת להוציא אותן לחולין וגם אם יש לו אוכל אותן הפירות לבד ובגבולין צריך ליכנס דהיינו אם יש לו פירות מכנס אותן ומביאן לירושלים: מה במקדש בשפורט אותן. פי' המעות וקונה בעדה פירות: יצא קנקן לחולין. פי' הרי הקנקן טפל ליין ויצא לחולין ולא אמרינן דהוי כמו שלוקח קנקן לעצמו אף בגבולין הוי הקנקן טפל למעשר ונתפס ג"כ למעשר: כיני מתני' אם עד שלא גפן כו'. פי' הא דקתני במתני' לא גפן היינו שלא גפן בשעת קריאת שם. אף שגפן אחר קריאת שם. דזה הכלל דאחר שגפן הוי הקנקן והיין אחת וכי קרא שם קאי שם מעשר גם על הקנקן אבל כי לא הי' גפן בשעת קריאת שם הרי לא קאי שם מעשר אלא על היין לבד ואח"כ אפי' גפן לא נעשה הקנקן מעשר. וכן גבי נעלות בא' ומאה נמי עולה כל זמן שלא גפן עד שלא קרא שם דהא כיון שלא קאי שם תרומה על הקנקן הרי לא נעשית התרומה עצמה דבר שבמנין אלא מכח הקנקן ולכך בטל: אם עד שלא גפן קרא שם. פי' אם רצה לקרות שם עד שלא גפן אז תורם מא' על הכל כו': אבל בשל שמן כו'. פי' דשמן א"צ כל כך לקנקן גפין כמו יין: מה בינה לחמשה שקין בגורן כו'. פי' מה בין יין בקנקנים לחמשה שקין אלו המשה שקין כו' פי' דמקשי על ב"ש דאמר שצריך ג"כ לערות ובפתיחה לחוד לא מהני כשגפן תחילה ועליה מקשי מאי חמשה שקין שאף שאינו מערה נחשב ג"כ דבר המוקף ולא מסתברא ליה לחלק בין מגפן תחילה ובין לא גפן: (ע"ב) ה"ג ר' בא אמר אחרונה. פי' הא דמקשי לב"ש לא מקשי א"א על האחרונה דהיינו מאי דסבר ב"ש דאינו תורם ומעשר מזה על זה אלא כשמערה לתוכו אבל על שאר דברים היינו הא דחשיב דבר שבמנין וגם לא יצא לחולין עד שיערה לתוכו לא מקשי מידי מחמשה שקין: וריב"ל אמר אף על הראשונה הושבה. פי' כיון דחזינן בחמשה שקין להשיב מוקף אף שאינו מערה ה"ה גבי קנקנים שהיו מגופנים כיון שנפתח חשיב מוקפות וכמו שלענין מוקפות חשיב כיון שנפתח וא"צ לערות ה"ה לענין שיצא הקנקן לחולין וגם לענין נעלות בא' ומאה נמי כיון שנפתח בטל לי' מה שהי' מוגפות: אם אמר יש לי רביעית חולין בחבית זו כו'. פי' שלא עשה את כל הקנקן מעשר: יצא קנקן לחולין. פי' הקנקן שיור לגותו רביעית ולא קנה מעשר ומייתי ראי' ממתני' חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה. פי' שקנקנה דאחד יהא חולין: יצא קנקן. פירש החביות: לחולין. פירש שדרכן היה להעמיד כמה קנקנין בחביות ולמכור החביות:

הדרן עלך לא יאמר אדם:

המוליך פירות פרק רביעי

(דף כ' ע"ב) **הלכה א** הא בתחילה אסור. פי' להוליך ממקום היוקר למקום הזול: ובפירות מע"ש. פי' הייט אחר שהפרים מעשר שני: אבל בפירות שהן טבולין. פי' שעדיין לא הפרים: אפי' לכתחילה מותר. פי' להוליך למקום הזול ושם יפרים: ומייתי ראי' מרבי דה"ל פרי הכא ופרי התם. פירש במקום הזול: וקבע מעשר דהכא. פי' המעשרות שהי' מגיע מפירות שהי' כאן: תמן. פירש על פירות שהי' התם: ומפריק לי' הכא כשיעורי' דתמן. פי' שהיה פודה אותן הכא כשער הזול שהי' התם. כיון שהפירות היו התם כיון שמותר להפרים מפירות שהם על פירות דהכא כ"ש שמותר להוליך אותן הפירות דהכא להתם: מתני עד תני אבא חלפתא בר קירא. מיותר כאן וצ"ל לממה אחר חילפו בר קוריית אורי לן: תני אבא חילפא בר קירייא בד"א כו'. פירש הא דקתני במתני' פודהו כשער מקומו פי' שהוא עכשיו היינו בוודאי. פי' מ"ש של ודאי אבל בדמאי פי' מ"ש של דמאי בין ביוקר והוזלו. פי' שהי' במקום היוקר ואח"כ הוזלו ופי' שהולך למקום הזול: בין בזול. פי' שהיה בתחילה במקום הזול ועכשיו הי' במקום היוקר: מוכרו בזול. פי' בשנכנס לקולא. ומיבעי לי' מפני מה: (דף כ"א ע"א) אי משום שנראה להמכר בזול. פי' דהיינו כשהי' במקום הזול: או משום שיכול עתה להחזירו למקומו. פי' לכך הוי כמו שהוא עכשיו התם כיון שהי' התם. וגם עכשיו יכול להחזירו למקומו: מאי נפיק מביניהון חזרו והוקירו במקומו. פי' עכשיו גם במקומו הוקירו: אין תימר מפני שהוא יכול להחזירו למקומו הרי הוקירו. פי' ואף כשמחזירו אינו יכול לפדות בזול אין תימר כו': כהדא ר' חייא תיבת כהדא מיותר: מפרקין אילן נקלווסירה דהכא תמן כשעריה דהכא. פי' שהי' פודה אותן הפירות של הכא ויתן כשער דהכא. פי' משום דהוי ממקום הזול למקום היוקר ובדמאי בזול והוקרו פודין אותו כשער הזול: אמר מאן הורי לן. פי' לעשות: חילפא בר קורייא דהוא סבר כן כדפריסית: והשתא גרסינן תני בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו. וקאי על מתני' דקתני פודין מע"ש כשער הזול כן גרס בירושלמי כשער בכ"ף ולא כגמרא שלנו שהיו גורסין בשער הזול והיינו בני"ת דהיינו שמותר להמתין מלפדות מע"ש עד שיהי' שער הזול וכדמפרש לקמן בסמוך בטיהרא טהורה בתקופת תמוז כו' או בערובא טובתא כו' אבל אותה הברייתא סברה כשער הזול פי' דהיינו אם הפרים מע"ש בשער הזול ואח"כ הוקרו פודין בשער היוקר כשער הזול והשתא מפרש דלעולם פודין בזול בין ביוקר והוזלו בין בזול והוקרו: וע"ז מקשי ניחא ביוקר והוזלו. פי' דהשתא עומד בשער הזול אבל בזול והוקרו והשתא עומד בשער היוקר ופודה כשער הזול אמאי: ומשני לכך הקילו לפדותן בזול. היינו משום שיכול להערים ולפוטרן מן החומש ולכך השתא כשנותן החומש. החומש משלים לשיעור המקח ולכך הקילו אף כשאינו נותן החומש: תני משתבר הוא בשקל עד רביעית. פי' שיכול לחלל על השקל רביעית יותר משויו: והשתא מפרש דינרא הכא בתרין מנין. פי' קרוב לשתי מאות פרוטות דהיינו קצ"ב ובארבאל בתרין מנין וחמשין: והוא בעי מיתן חמשין ומיסק. פי' שאם רוצה ליתן כאן להלוות לו הדינר שילך להתם כשער דהתם דהיינו שהוא נותן לו כאן תרין מנין וחמשין והיינו שנותן לו נ' זוז יותר ממה שהולך כאן ואין בזה משום ריבית דאיירי כגון שקיבל זה האחריות עד שמגיע להתם דיהב לי' הכא בתרין מנין וחמשין פי' דהוא מחלל הכא ג"כ בתרין מנין וחמשין אבל יותר מרביעית לא הקילו אף שהוא יכול ליטול כאן כך ולהלוותן להוליך לשם כיון שכאן אינו הולך בסך זה: אין פודין מע"ש לשם שני. פי' כשמוכר מע"ש בחו"ל דהיינו דרך חילול שהמעות יהיו נתפסין בקדושת מעשר והפירות יצאו לחולין לא יהא מוכר לשם שני פי' אינו רשאי לומר שהוא מוכר שני אלא חולין משום בזיון ואח"כ אשמעינן אפי' הכל יודעין שהוא שני אפי' כן אינו רשאי למכור אלא בתורת חולין: תני אין קובעין מעשר שני אלא ממין על מינו ולא כן מה אנן אמרין. פירוש ולמה ליה למימר וכי ה"א שם שקובעין ממין על שאינו מינו: קובעין מן החטין על השעורין וכו'. פי' בתמיה: ומשני לכן צריכה כו': רבי הי' לוקח קישואין בבורות למלכות. פי' מה שנתבכרו תחילה הי' לוקח אחד אחד וקבע מע"ש שלהן על כל עוקץ. פי' שלא הי' ממתין להפרים על כלם אלא מיד כשהי' קונה אחד הי' מפרים על אותן א' בה גופו וקבע לי' מקום אצל העוקץ: וראה אותן כאילו הן התוכות. פי' בשעת פדייה הי' פודה אותן כאלו היו התוכות שנמכרות בזול: ומקשי שלימות ואת אמרת התוכות פי' הרי השתא עדיין לא נחתכו ואת פודה אותן כאילו התוכות: א"ר יונה ויאות. פי' שפיר הוא מקשי אלו שנים כו' אלא עי"ז ועי"ז נמכר ביוקר. פי' שאנו שמין כולו ונותנין לזה חלק עשירי וא"כ אף הכא כן: (ע"ב) כהדא ר"ש בר רבי. תיבת כהדא מיותר: מקפיד על אלין דרומייא דהוי מזלזלין בהון. פי' שהי' חותכין אותן כדי שיהא פודין אותן בזול: נסתון בר קפרא (וקרטמון) [וקרטטה] קומוי. פי' שהיו לוקח בר קפרא וחתך כל הפירות שלהם. ואמר טב הוא בלום כו'. וכי יפה היא עכשו לכם שחתכתי לכם כל הפירות גם לגבי מעשר אינו יפה לזלזל כ"כ ומיבעיא ליה עד כדון כו' מילי' (מקרטמה) [מקרטטה] וטבא. פי' אותן שכשחותכים אותם הם יפים אלא שאינן מתקיימין כ"כ ולכך הם נמכרים בזול אם מותר לחתוך אותן ולא איפשטא והא דזלזלו כ"כ היינו לפי שהי' בזיון והי' הפדיון הולך לאיבוד ומכאן יש לבאר אותן הסברות שפודין עכשיו כשע הבעי על ש"פ כיון שהולך לאיבוד דהכא משמע דאפ"ה צריך לחלל בשווי וכן גבי תרומה אין לעשות כאותן שסוברין כיון דהשתא הולך לאיבוד אוקמינן אדאורייתא דחטה אחת פוטרת כל הכרי דהא אמרינן בהדיא במתני' תרומה טמאה אחד מששים אף שהיא הולכת לאיבוד וד"ל: ריב"ל אמר אין פודין מע"ש אלא בשווי. מיותר כאן. וצ"ל למעלה תיכף אחר ולפוטרו מן החומש וה"פ דריב"ל פליג אברייתא דמשמע דפודין בשער היוקר כשער הזול וריב"ל פליג וסבר שאין פודין אותו אלא כמו שהוא באותו זמן שהוא פודה אלא שמותר להמתין מלפדותו עד שיהי' שער הזול כמו שמפרש לקמן: בטהירא טהורה בתקופת תמוז כו' או בערובא שובתא כו' ואמר ר' חזקי' עד סוף. הטמוד מיותר כאן וצ"ל לקמן כמו שהכתוב לקמן: בימם עלל קומי ר' יוחנן ורשב"ל. פי' לשאול האיך לפדותן ואמרו פוק ואישלם כהדין תניא אין לו לזלזל אלא צריך לפדותן כהדין תניא כו' עד כדין דבר מרובה. פי' שדרך (שחכמים) [שחנוני] ליקח הי' לו דבר מועט שאין הדרך של חנווני ליקח אם מטערין כמו שהחנוני לוקח והשיב אפי' כן דדבר מועט כשהחנווני לוקח ליקח יותר בזול: הותל של תמרים לנגרא. אומן של החותלות שהי' בקי במקח התמרים והי' פודה על פיו: לחטוניא. פי' מוכר הטים ומפריק על פומוי: ה"ג ר' חלקיה הוי פירוי. פי' שהי' ר' חלקיה מראה פירותיו לאחרים כדי לשום אותן האיך לפדותן: וא"ל בשווייהן. פי' שמם אותן כמו שהן שווין לכל אדם ולא כמו שהחנווני לוקח: אתא לגבי' דר"ש. פי' לשאול אם צריך ליתן כשיעור הזה אם לא והשיב: (דף כ"ב ע"א) אין פודין מ"ש ע"פ (השומין)[השוטין] כו'. והשתא מפרש איך הוא פודה אותם. בשער הזול דזה אין סברא לומר שאם הי' יוקר והוזלו שפודין כשער הזול דזה פשיטא אלא מפרש אף שאין השער בזול אלא העת הזאת הוא מוכר בזול מחמת טעמים אחרים מותר להמתין מלפדותן עד אותו העת ולפדותן תיכף: ומפרש במה דבר נש בעי בטיהרא טהורה כו' פי'

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף י"ט ע"ב) ה"ו וחלב לאו כמיתה היא וכל שא"ל פדיון אין מועלין בו: אין תפתרינה בחלב (ר"ל בקמן) לא יכול דתנינן חמור ט':

(דף כ' ע"ב) ר' בא אמר על האחרונה אם אמר רוב רביעית כו':

פ"ד (דף כ' ע"ב) ה"א ומפרק לון בשערא דתמן תני אין קובעין מ"ש אלא במין כו' אמרין קובעין מ"ש מן החטים כו' ריב"ל אמר אין פודין מ"ש אלא בשויה כו' אלא עד ש"פ כשער הזול תני בין ביקר והוזלו כו' או משום שהוא יכול להחזירו כו' אין תימר משום שהוא יכול להחזירו כו':

(דף כ"א ע"א) תני משתבר הוא בשקל עד רביעית כו' דנרא הכא בתרין מנין ובארבאל בתרין מנין וחמשין הוא בעי מיתן חמשין מנין ומיסק כו' הכא בתרין מנין וחמשין תני אין כו' אפי' כן א"ר אמי במה עלל כו': (ע"ב) לחטוניא ומיפרק ע"פ רב הלקי' חווי פירין:

(דף כ"ב ע"א) לגריכא א"ל בשווידהון אתא לקמיה דר' סימן [א"ל] אין פודין מ"ש ע"פ השוטים כו': (ע"ב) ה"ב וקרנו של מ"ש בש"פ ע"ד דר"י כו' של מעשר שני ש"פ ונתני שבע מן הדא דאר"י בש"ר מונא כו' מ"ש שאין בו ש"פ דיו שיאמר כו': ר' יונה בעי כמ"ד כנכסיו ברם כמ"ד אינו כנכסיו כו'. וכן להלן:

פי' בהמלא היום כשהיום ברור בתקופת תמוז בהיום הם: בתר בלנא פי' אחר הנורמן גלו האדם עיף: ומסיק לזרזי' פי' כשהוא נושא או כמתא מסתמא הוא מורך בזול: ומייתי פריטין ומפרקינה כו'. פי' ותיכף הוא מביא פריטין ופודה אותן: ור' ירמי' כפרש במה דבר נש בעי. פי' שרוצה למכור בערובתא פי' בע"ש: בפתי רמשא. פי' סמוך לשקיעה: כנשיא קלען. פי' שאז אינו כשאר נשוק אלא אותן הבאים שמקלעין את שער השבים: ומעביר עליהן. פי' למוכרן שמסתמא הוא מוכר בזול: ומייתי פריטין כו' ור' יודן מפרש כשלוקח בע"ש א"צ לפדותן מיד אלא מניחן (עליהן) [עליו]: עד שיכמשו. פי' עד מוצאי שבת ובא להוסיף אפי' אותן הפירות שכשמכמשן הן נכמשין מות־ להכיחן: ופודה אותן מוצאי שבת מיד. פי' שאז ג"כ שער הזול לפי שעדיין אין מצוי מעות לכל אחד: אין ההוא משחא קיים. פי' שעדיין יש ממנו: דיפרקיניה. פי' הרי בעת לפדות אותו שאז הוא שער הזול: דלא טב (שינתא) [שיתא] מיניה. פי' שאין שוה השתוה ממנו: ואפי' אחר מתן בעל. פי' בעלים: א' גוי וא' בעל נמי לא. פי' אין נודין אלא לנדדין: איתאמרת. פי' הא דקאמר אפי' אחר השנים אחרים הם ישראלים ואינם בעלים והא דקאמר אפי' אחר מתן בעל היינו נמי שהשנים אחרים ישראלים אבל לא קאי שאי אחר מתן בעל אאחר מתן גוי דהיינו שיהא נשלשה א' גוי ואחד בעלים. ואחד ישראל אחר לא:

(שם) הלכה ב ומקשי ואין חומשו של זה כו'. פי' וא"כ אמאי של סלע ואיסר קודם ומשני שני א שהוא יכול להערים כו'. פי' ולכך של סלע ואיסר קודם. מפני שהוא מוסיף על הקרן שביב טפי ממה שמוסיף על החומש. ולפוטרו מן החומש של סלע ואיסר קודם הכל ענין אחד: (ע"ב) ע"ד דר' סימאי קרן של מע"ש כו' ע"ד דר' יהודא חומשו של מעשר שני כו' ניתני שבע מן הדא דא"ר חזקיא זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה. פי' שהי' להם מטבעות של חצי פרוטה אלא שלא חשיבי כלל אפי' הקרן שלא יהא כמחלל על ימימון אלא על ש"פ פי' וש שמחלל אותן הפירות של חצי פרוטה על החצי שבפרוטה דהשתא המטבע היא השובה על כל פנים ועוד הדא דא"ר יוסי בשם ר' מונא כו' אין קרקע נקנה כו' ועוד הדא מ"ש שאין בו ש"פ דיו שיאמר הוא וחומשו כו' היא מתניתא אי אפשר שלא יהא שם חולין כ"ש ועמד בקושיא: שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו. פי' שדעתו להרבות בהקדישו ולא הוי כשות אבל במעשר שני אינו מרבה: ר' יונה בעי כמ"ד בנכסיו פי' מעשר שני ברם כמ"ד אינו כנכסיו. פי' וא"כ הרי היא כמו הקדש ומה בין הקדש ומה בין מעשר שני: ומשני לא כן איתמר טעמא. פי' דאפילו אינו כנכסיו מ"מ אינו דעתו להיות מרבה בהקדשו: הקדש שפדאו ולא הוסיף חומש. ה"ז פדוי. שאין החומש מעכב אלא ה"ז פדוי וצריך להוסיף חומש: מעשר שני שפדאו ולא הוסיף חומש ה"ז אינו פדוי. פי' עד שיוסיף חומש ומפרש הא דקנסו במעשר שני טפי מבהקדש היינו משום דבהקדש יש לו תובעין ובודאי יתן את החומש אבל במע"ש שאין לו תובעין אי לא קנסינן לי' לא יתן החומש כלל: ומקשי כמ"ד כנכסיו. פי' במעשר שני כנכסיו ניחא שמחלק בין הקדש למעשר שני: ברם כמ"ד אינו כנכסיו: פי' א"כ לפי זה אין חילוק כלל בין הקדש למעשר שני: ומשני לא כבר אתמר טעמא. פי' שאפי' אינו כנכסיו קנסו טפי משום שאין לו תובעין אבל גבי הקדש יש לו תובעין: מתני' דר"מ היא דר"מ אמר אין מתנה כמכר. פי' דלרבנן דאמרי מתנה כמכר יהא אסור ליתן במתנה כמו שאסור למכור: ומשני ד"ה היא. פי' אפי' לרבנן: תפתר בפירות שהן טבולין למעשר שני. פי' הא דקתני במתני' שניתן לו במתנה היינו בעודו טבל: (דף כ"ג ע"א) ומקשי והתנינן הפודה נטע רבעי מוסיף חומש בין שהיא שלו כו'. ונטע רבעי נמי אסור למכור ואפ"ה מותר ליתן במתנה: לא לנטע רבעי עצמו. פי' דהתם ודאי לא לטבל איירי אלא לנטע רבעי וכר"מ אוף הכא מעשר עצמו פי' הא דקתני גבי מעשר שני שניתן לו במתנה נמי במעשר עצמו איירי וכר"מ:

(שם) הלכה ג למה מערימין עליו. פי' לפוטרו מן החומש: מפני שכתוב בו ברכה. פי' ולכן אין מדקדקין אם פודה אותה בפחות: מה אנן קיימין. פי' הא דקתני במתני' שיאמר אדם לחבירו כו' ופוטרו מן החומש: אם באומר לו צא ופדה לי. פי' שהפירות יהיו שלי משלי וגם המעות שלי אלא שאת פודה אותן בשבילי שלוחו הוא ואמאי יפטור הא בכ"מ שלוחו של אדם כמותו: ואם באומר לו צא ופדה לך משלך. פי' שהמעות יהיו שלך וגם הפירות אני נותן לך במתנה שתהיה שלך ע"ז מקשי שלו הן פי' ואמאי פטור מן החומש הרי אף הניתן במתנה חייב ומשני דאיירי באומר לו צא ופדה לי משלך פי' שהפירות יהיו שלי והמעות שלך או פדה לך משלי דהיינו המעות שלי והפירות שלך ותני כן כו': א"ר יוחנן כל מעשר שני שאין הוא ופדיונו שלו מוסיף חומש. פי' דצריך שיהא הוא ופדיונו משלו אבל אם אין שניהם משלו אפי' שניהם אין משלו נמי אין מוסיף [חומש] דסבר דאף שלית אינו מוסיף חומש ולכך איכא למימר דאיירי מתני' באומר לא וכדה לי משלי ואפ"ה אינו מוסיף חומש ומפרש טעמא דר' יוחנן ואם גאול יגאל איש ממעשרו כו': מה אנן קיימין. פי' הא דקתני במתני' ולשפחתו העברית אם בגדולה כבר זכה בסימנים פירוש כבר יצאה בסימנים: ואם בקטנה קטן זוכה. פי' וכי קטן זוכה פי' שיהא המעשרות או המעות שלו: ומשני ר' יוסי בר בון ר' שמואל בר רב יצחק פתר לה בשהן אפעוטות דתנינן המן אפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אלמא שזוכה וא"ר יודן בר שלום תיפתר כמ"ד הקטן תורם. פי' כמו הניחא וה"ל אפי' כמ"ד אין הקטן תורם הקטן זוכה. והשתא מקשי ע"ד דתנן דתמן ניחא כו': (ע"ב) המוציא בידו כמוציא באשפה כו' כצ"ל: אגוז והוא נוטלו ומצניען ומביאן לאחר זמן גזילו גזל גמור זכה לעצמו אבל לא לאחרים. פי' הא עכ"פ לעצמו זוכה מדאורייתא אתיא שפיר מתני' דיכול לזכות המעות או הפירות ולפדותן דהא פשיטא להו דקטן פודה אף שאינו תורם: ואין מתנות קטן מתנה חברייא בשם ר' יוסי בעי מעהה אפי' לעצמו לא יזכה דכתיב איש אל רעהו רעהו כמותו. פי' מה הוא איש אף רעהו איש כצ"ל: ברם כרבנן דהכא דברי חכמים ר"י בן פזי בשם ר' יוחנן כו'. פי' שמפרש מה הן רבנן דהכא נטולם אין גזילו גזל גמור עד שיביא שתי שערות פי' אפי' אגוז ונטלו ומצניעו ומביאו לאחר זמן א"כ קשה על מתני' האיך הוא יכול לזכות לעצמו המעות או הפירות לפדותן: ר' אבהו בשם ר' יוחנן. פי' בשם ר' יוחנן מיותר: הדא דתימא. פי' הא דפליגי רבנן דהכא עם רבנן דהתם היינו להוציא ממנו בדין בהא סברי רבנן דהתר דמוציאין ממנו בדין אבל להביא קרבן שבועה כו': ומקשי והא תנינן כו'. פי' דהכא משמע דלרבנן דתמן זוכה לעצמו אבל לא לאחרים ולרבנן דהכא אינו זוכה לעצמו ע"ז מקשה והתנינן כו': ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים. משמע דקאי נמי אקטנים וקאמר טעמא מפני שידן כידו משמע הא עבדים שאין ידן כידו מותר אפי' קטנים פי' וגם בעירובין איירי דלזכות לאחרים הוא אלמא דקטן אפי' לאחרים זוכה: ומשני רבנן דקסרין אמרין כאן בקטן שיש בו דעת כו'. פי' הא דמשמע גבי עירובין דקטן זוכה אפי' לאחרים היינו בקטן שיש בו דעת. והא דקאמר ר' יוחנן שלעולם אין גזלו גזל גמור עד שיביא שתי שערות היינו בקטן שאין בו דעת וא"כ לפ"ז מתורץ נמי קושיא דלעיל ד תני' מני אתיא אפי' כרבנן דהכא אלא דמתני' איירי בקטן שיש בו דעת ולפיכך זוכה לעצמו אפי' לר' יוחנן: הדא אמרה שהעבד זוכה מרבו לאחר. פי' אפי' עבד כנעני וקשיא על מתני' דבמתני' הכא משמע שאין העבד זוכה (לית) אפי' לעצמו. ומשני דאיירי בעבד עברי ואפי' תפתרינה בעבד כנעני לק"מ דאיכא לאוקמי באומר לו השואל פיתחה לי כו' והשתא אף בלא העבד קמה ברשות השואל תיכף משילא מרשות המשאיל דאז העבד לא מעלה ולא מוריד ותני כן הנהיגה המשיבה. כו' אלמא אפי' לא עשה בה מעשה כנין שקרא לה ובאה נמי נתחייב השואל לשלם דכיון שאמר שתכנס לרשותו תיכף משילאה מרשותו הרי היא ברשות השואל וא"כ ה"ה הכא כי אמר פיתחה לי כו': ר' זעירא שמע לה מן הבא. פי' שאין עבד כנעני זוכה מרבו לאחר פי' ממתני' דעירובין דקתני התם ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו אלמא שאין עבד כנעני זוכה מרבו לאחר: ומשני דאתיא כר"מ דאמר יד העבד כיד רבו. אבל לרבנן אפשר דעבד זוכה מרבו לאחר ומקשי והאיך אפשר לאוקמי כר"מ: והא תני אשתו. פי' דע"י אשתו נמי רשאי לזכות ור"מ סבר יד אשה כיד בעלה א"כ ודאי כרבנן אתיא ואפ"ה ע"י עבד אסור: ומשני ר' חנניא בשם ר' פינחס כו' תפתר כהדין תניא. פי' כי האי תנא אליבא דר"מ דסבר אין יד האשה כיד בעלה ויד העבד כיד רבו דתני אשתו כו': משום ר"מ אומר אשתו פודה לו מעשר שני. פי' בלא חומש. אלמא קסבר האי תנא אליבא דר"מ אין יד האשה כיד בעלה ויד העבד כיד רבו דבהא לא פליגי כלל: והדין תניא ר"מ עביד כו'. פי' דהאי תנא סבר אליבא דר"מ כו': סליק גביה ר' יונה א"ל פרוק לך בהדא סלעא. פי' שהי' ר' שמא אומר לר' יונה שיפרוק לו המעשר שני בזה הסלע דהיינו פדה לך משלי: אמר אי בעי מינם. פי' א"ל ר' יונה על תנאי זה אני פודה אותן שאם ארצה ליקח הפירות לי אהיה רשאי ליקח נסבב פי' אחר שפדה אותן: (דף כ"ד ע"א) ואה"כ יהביה ליה. פירש לר' (סימון) [סימא] ואמר מש"ה יהבתי לו משום שהייתי רואה כדעתו שאפילו לא הייתי נותן לו לא היה אומר לי דבר שהוא הי' נותן לי במתנה גמורה לכך יהבתי לו ולא מחזי כהערמה:

(שם ע"ב) הלכה ד לעולם משיכתן של מעשר שני הוא פדיונו. פי' דאף לענין מעשר שני נמי משעת משיכה נפדה וא"צ להמתין עד מתן מעות: על הסלע השניה. פי' דהיינו אם היה מוסך נסלע ולא הספיק לשלם עד שעמד בבתים: נותן לו סלע ומשתכר סלע. פי' שהוא נותן לבעל הפירות סלע אחד וסלע השני שצריך לפדות אותו בב' סלעים דלגבי מעשר אזלינן בתר שעת מתן מעות ובשעת מתן מעות היה שוה שתים אלא שהסלע השניה שלך ועליה אמר ר' יוסי אין מוסיף חומש על הסלע השניה דהי נ' שא"צ להוסיף חומש אלא על מה שהי' [שוה] בשעת משיכה ולא [ע"מ שהי' שוה] בשעת מתן מעות: והוי ר' זעירא מסתכל ביה כו' כצ"ל: א"ל. פי' ר' יוסי: מה את מסתכל בי אף רבנן מודו בה. פי' רבנן לרשב"ג דסברי דלגבי מעשר אזלינן בתר מתן מעות מודו שא"צ ליתן חומש על זה: דאמר ר' יוחנן כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו [אינו] מוסיף חומש. פי' שצריך שיהא המעשר וגם הפדיון משלו. והכא אף שהפירות והמעות משלו נגד הפירות הם שלו משעת משיכה. אבל נגד מעשר אינו שלו [אלא] עד שעת מתן מעות. והכא צריך פדיון נמי משעת המעשר שאינו שלו עד שעת מתן מעות ולהכי אינו מוסיף חומש: אבל אם היו עסוקין באותו ענין גט הוא. פי' אף ר' יהודא מודי שאין צריך לפרש: ר' חגי בעי קומי ר' יוסי כו'. רבי כר' יוסי ור' נתן כר' יהודא: דתנינן תמן אמרה התקבל לי גיטי ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי ואמר הוא הולך ותן לה זכה לה התקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור ר' נתן אומר הולך לה ותן לה אם רצה לחזור יחזור זכה לה התקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור ר' אומר בכולן לא יחזור עד שיאמר לו כו'. פי' וע"ז אוקי ר' חגי רבי דאמר בכולן לא יחזור. היינו כר' יוסי דאמר אין צריך לפרש והם כן אפי' שתק הוי גט ולכך הדיבור שאמר אינו מעלה ואינו מוריד כיון שגט בלא דיבור הי' גט. ור"נ דאמר גבי הולך אם רצה לחזור יחזור היינו משום דסבר כר' יהודא דאמר צריך לפרש וא"כ כיון דבלא דיבורו לא הי' גט אם כן עיקר הגט נעשה בשביל הדיבור שלו והוא אמר הילך לכך אם רצה לחזור יחזיר: ומקשי וקשיא על דרבי הולך מדיבורו אם רצה להחזיר יחזיר. פירש כשאמר הולך מכח דיבורו יהא יכול להחזיר אף שאם לא דיבר כלום הי' גט מ"מ השתא כשדיבר ואמר בלשון הולך הוי כמו שעשה שליח להולכה ועוקר השליחות שעשה אשתו. בשלמא על ר"נ לא קשיא דכיון דסבר כר"י דצריך לפרש ע"כ עיקר הגט הוי מכח דיבורו ולפיכך כשאמר הולך יכול לחזור אבל על רבי קשה: ומשני רב הונא כו'. פי' האי דקאמר רבי דאפילו אמר הולך לא יחזיר להו לא יחזיר כלל קאמר דהא אמר הוא הולך אלא בא לאשמועינן שאינו עוקר כל דיבורה דכיון דאף אם הי' שותק נמי הי' גט ולא נעשה הגט בדיבורו להוד א"כ נעשה שלוחו ושלוחה: וא"ר אסי כולהון דתנינן שלוהו ושלוחה מגו שית ואינה מגורשת. פי' מספק אם חזר קודם שיגיע לידה משום דאינו י"ע אם הוא שליח להולכה או לקבלה: והשתא מסיק הקושיא והא"ר זעירא חייא בר בון כו' והכא אפי' עסוקין באותו ענין היא המחלוקת. פי' דהא הכא איירי בעסוקין דהא אמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי ואפ"ה קאמר ר"נ גבי הולך לה אם רצה להחזיר יחזיר משום דסבר כרבי יהודה שצריך לפרש כדאמר ר' חגי לעיל: ר' עזריה בעי קומי ר' מנא. אף לענין מתנה כן כו'. ופסיק תמן. פי' גבי גט התורה זיכה אותה בגיטה כו'. כי' ולפיכך היא עושה שליח לקבלה. אבל גבי מתנה הרי לא זיכה אותו התורה דיעשה שליח לקבלה. ואי מש"ה עושה שליח לקבלה משום שאינן שלו לענין שאינו יכול לחזור בו ע"ז בעי: והא"ר יוסי כו'. וביקש לחזור בו חוזר בו: אמר והיינו הין צדק. פי' וכי היינו צדק דקאמר שמותר לחזור בו. והכתיב הין צדק: ומשני אמרינן בשעה שאמר הין צדק הי' פי' שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב פי' היינו בשעה שאמר לו ליתן לא היה בדעתו ליתן אבל כשאמר לו ליתן היה בדעתו ליתן ואחר כך חזר בו חוזר:

(דף כ"ה ע"א) הלכה ה [מתני'] אוכל עליו אחד עשר איסר וא' ממאה באיסר. פי' שמא יטעה ויפוס בפחות מכדי דמיהן. והיינו מי"א מאית מאה וי"א דהיינו א' מאחד עשר היינו מאה וא' ממאה היינו י"א: (ע"ב) בש"א הכל עשרה. פי' אילו אמר ב"ש עשרה סתם. הייתי אומר שקאי על הא דקאמר ת"ק אחד עשר ואמר הוא עשרה אבל א' ממאה צריך גם לדידיה. ע"ז אמר ב"ש הכל עשרה שא"צ להניח אלא א' מעשרה מכל וכל. וה"נ א' ממאה והיינו מי"א מאות מאה ועשר. וא"כ יש ביניהם חלק א'

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף כ"ג ע"א) נטע רבעי מוסיף עליו חומש לא לנטע רבעי עצמו אוף הכי כו' מימר מעשר עצמו: ה"ג (מתני') מערימין כו': בקטנה קטן זוכה ר"י בר בון בש"ר שמואל בר"י פתר לה בשיטת אפיוטות כו' במטלטלין א"ר יודן בר שלום קומי ר"י תפתר כמ"ד דקטן כו' ואפי' כמ"ד אין הקטן הורם הקטן זוכה כו': (ע"ב) אגוז והוא נוטלו כו' ומביאו לאחר זמן כו' ואין מתנת קטן מתנה דברייא בש"ר יוסי מעתה אפי' לעצמו לא יזכה דכתיב איש אל רעהו רעהו כמוהו ברם כרבנן דהכא דברי חכמים ר"י בן פזי בש"ר יוחנן כו' ותנינן אבל אינו מזכה. כ"נוסס לזכות לאחרים ומשני דר' יוחנן אמר דוקא שאין בהם דעת. (לא הבנתי יפה בהעתק הגה"ה זו אהייא קאי וסערתי בדעתי שכאן מקומה אבל לכון ומשני דר' יוחנן אין מיושב כאן דמשני עלה רבנן דקסרין. ד"ה ד"ל מביהאב): (דף כ"ד ע"ב) ה"ד והוה ר' יוסי מסתכל כו' אף רבי מודה בה כהא כו'. דתנינן המן אמרה התקבלי גטי כו' ושלוחה רב אסי אמר כו'. ותני:

ת' מי"ת מאות: ובה"א בודאי י"א כו'. הלי דמחמיר ב"ה נדמלי יותר מבודאי. היינו לפי שאין מוסיפין חומש: (דף כ"ו ע"א) שמואל אמר לא מצייא תנייא כו'. פי' כל חשבון אליבא דב"ש: אין יסב חד לעשרה. פי' אי אמר דלב"ש צריך להניח עליו אחד מעשרה הרי פיחת ממנין מן הסך א' ממאה. דהיינו שהוא מפרים א' מעשרה היינו מלבר דהיינו מי"א צריך ליקח א': בה"א בודאי י"א ובדמאי עשרה כו' כצ"ל: הוציא להם מ"ש מתוך הבית ואמר פדוי הוא נאמן כו'. פי' מסתמא כיון שהופרש נאמן: פדוי הוא ופדו לכם. פי' כיון שבעצמו אמר שיפדו עוד להם מסתמא לא פדה כהוגן אינו נאמן: מתני' כר"א דר"א אמר הנאמן על הראשון נאמן על השני הנאמן על השני נאמן על הראשון כו'. כצ"ל: ותיבת ב"ש מיותר כאן. וצ"ל קודם מתני' מסך (לעיל כ"ד ע"א) פי' דהתם מדבר בעניני פדיה: עשו אותו כתוספות בבורים. פי' אף שבעצמה על שאר פירות אינו נאמן. מ"מ עליה נאמן לענין טומאה ולענין דמאי דמיזהר זהירו ע"ה בזו. וה"ה הכא אף שבעצמה אינו נאמן:

(שם ע"ב) **הלכה ו** ואין דרך בני אדם לעשות בן. פי' לערב מעות כסף עם מעות נחושת: תניא כו'. תיבת מ"ש מיותר: דלית דמאי. ע"ס צ"ל דלית דימועה. פי' הוא נמי תרומה: מ"ם מעשר מיותר: תי"ו תרומה. בי"ן ש"ין פ"א צ"ל אחר יו"ד מ"ם וכצ"ל יוד מעשר מם מעשר. פי' דיוד הוא מספר עשירי: בית שני שין שני: עיר פורקן. תיבת עיר מיותר כאן וצ"ל קודם לעלות ולאוכלו פ"א פורקן. דהיינו נמי שני: לשם יוסי ולשם שמעון לא אמר כלום. פי' דאינו יכול להוציא ממנו בדיינין דאיכא למימר כדלקמן: סיבולת עשו ביניהן כו'. לכן לעלות ולאוכלו בירושלים חולין. פי' שהי' כתוב על החביות לעלות ולאכלו בירושלים נמי חולין דאיכא למימר לאו בתורת מעשר אלא בתורת סיבולת לאכול כשיעלו לירושלים: עד כדון ישינות. פי' שהחביות ישינה או איכא למימר אישתקד הי' בידו פירות: אבל חדשות. פירש שהחביות חדשות וכתיב עליהן מעשר מאי איכא למימר: ומפרש אני אומר אתמול הי' מליאה פירות כו': כהדא דר' יונה ור' יוסי. פי' מפרש הטעם דאמאי פשנכתב עליהם שם יוסי כו' או מעשר לא מהני: א"ר ינאי ה"ק ר' יונה לר' יוסי כל גרב כו': א"ל אשתקד היה שלך כו'. אלמא דאין ראי' בכתיבת שמות כלל: מצא במגופתו והרי הוא כתוב עליו מעשר הרי הוא מעשר. דעליו אין לומר של אישתקד דתיכף כשנוטל הפירות משתבר המגופה: נתחלפו לו. מיותר: (דף כ"ז ע"א) דתני מאתים ומצא מנה. מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכ"א הכל חולין. פירוש וה"כ קאמר אם שלשה ומצא שנים מותרין: אביו הניח הוא מצא כו' כצ"ל: לא מסתבר דלא בההוא ולא מצטער והמי כו'. פי' לא מסתברא כ"כ בההוא דלא מצטער וחמי: ברם הכא. פי' גר הוא דמתחילה הי' מצטער ואח"כ חמי והא ודאי מסתבר שאינו מעלה ואינו מוריד וכלמפרש טעמא כמה דגר גם הוי פי' מחשב כו': מאן דיעביד טבאית יעביד כר' יוסי. פי' דאמרינן לקמן שחיים לחלום וכדמייתי ראי' ממעשה דהיה: מיתמר לי. פירש אמר לי: מדלא דאביך. פירש אוצר של אביך: קפא כשורא זוקא עשרה: הדרן עלך המוליך פירות

כרם רבעי פרק חמישי

(דף כ"ח ע"א) **הלכה א** קדמאי כרם רבעי ותניינא נטע רבעי. פי' הא דקתני בג' משניות הראשונות כרם היינו דבראשונה משום קברות. ובקברות דווקא בכרם דהיינו אם היה כרם עומד על קבר א' צריך להודיע שהיין שלו ט"ה. שלא יקנו ממנו לנסכין. וזה דווקא גבי יין אבל לא גבי זיתים דזיתים אינן מקבלין טומאה תיכף בשעת הסיקה כדקתני בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה. ובשני' גבי כרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום א' נקט דווקא כרם כדמפרש בגמ' שלא היו ענבים מצוין לנסכין. ובשלישית נקט כרם משום דבעי למיפלגיה בפרט ועוללות שאינו אלא בכרם. לכך נקט בכל הני כרם. והשאר נטע רבעי: ר' זעירא מקבל. צ"ל מיקל. פי' מבזה אותם על שלא למדו כל מתניתין ממנו: שהוא לשעה. פי' הקזוזות של אדמה הוא לשעה והיסור רבעי ג"כ לשעה: שהוא יותר מיכן. פי' האיסור הוא יותר מרבעי שהוא ג' שנים לכך מציינין אותו בלבנונית שהוא לבן יותר. ושל קברות שלעולם אסור צריך לציין בלבן יותר: אם הי' יחידית. פי' בבית הקברות אילן אחד: כל אחד ואחד לפי מה שהוא. פי' הציון יהי' דומה להאיסור דהיינו רבעי שיש לו הנאה ממנה דהיינו אחר פדיה מציינין אותו באדמה שיש לו הנאה ממנה שכשמזרע מצמחת. ושל ערלה שאין לו הנאה כלל. בחרסית. דנמי אין לו הנאה שאינה מצמחת. ושל קברות בסיד שהוא דומה לעצמות המת. בהדא דתני אילן של הקדש סוקרין אותו בסיקרא לסימן דומיא למזבח. דגבי מזבח הי' חוט הסיקרא: בתי ע"ז בפחמין. שהוא עומד לשריפה: בית מנוגע כו'. באפר מקלה. שהוא עומד לנתיצה: במגורה של אבנים כו' כצ"ל. להודיע שאותו הקרקע אסור לעבוד ואין לו הנאה ממנו כאבן: והש לומר שמא אילן (שמנפל) [שמגבל] פירותיו הוא. פי' איך סוקרין אילן של הקדש בסיקרא לסימן. דילמא הרואה אומר שהוא (מנפל) [מגבל] פירותיו ולכך סקרוהו בסיקרא: ובבהתין לי' דיעביד. תיבת דיעביד מיותר: ומשני תמן דלא יתיר פירוי. משמע שיש פירות עליו אז סוקרין אותו: ברם הכא בתחילה. פי' אף תחילת גידולו סוקרין אותו כשאז אין פירות עליו וידעו שמשום הקדש סוקר: (ע"ב) חוט בחוט של סיקרא זכר למזבח. פי' דה"ל לשנות גבי הקדש בחוט והכא גבי קברות ממחה ושופך: תני ר' חייא סוקרין עליו בסיקרא שהוא הקדש כו' כצ"ל. פי' גבי הקדש כותבין עליו תיבות אלו הקדש. אבל גבי קברות אין כותב כלל אלא שופך סתם: ר' יוסי. פי' שאמר גבי נותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה. פי' דשמא תחלפה ותאכל בלי מעשר. עליה א"ר יוסי שאין אנו אחראין לרמאין · רשב"ג לא יודה לר' יוסי: שאין דרך החבר כו' כצ"ל. פי' דרשב"ג דסבר במתני' שאין אנו אחראין לרמאין אפשר שמודה גבי חמותו בצריך לעשר תחילה דהתם נותן לה ואין דרך החבר להוציא מביתו. פירוש שמכשיל אותה בידים אבל הכא הוא נוטל בעצמו אין אנו אחראין כו': מנין לציון מדאורייתא וכו' ואומרת לך פרוש. פי' אלמא שצריך להזהיר את העם שלא יגעו בו וה"ה בשאר איסורין: עצם מכאן שמציינין על עצמות כו' כצ"ל. פי' מדכתיב לשון ציון וכדמפרש לקמן ציון מכאן לציון: אבן קבועה. פי' של ע"ז: אם אומר את על תלושה. פי' לא מהני הציון: אף היא הולכת כו': תני מצא אבן על א'. פי' ציון ב' על אבן א': אע"פ שאין מקיימין.

פי' שאין עושין כן משום דהציון צריך להיות במקום הסור וציון א' אם יודע היכן הטומאה או מצד זה או מצד זה ולכך צריך ב' אבנים להודיע שהטומאה ביניהם והכא שאינו אלא אבן א': המאהיל עליו טמא. פי' על האבן וכדמפרש: מת מצויין. פי' שאני אומר הטומאה תחתיה ולכן צריך באבן א' דטעם דסבר שמותר להעמיד הציון על הטומאה: היה חדש. פי' השתא ודאי לא היה טומאה ביניהן אלא ב' ציונים א' לכאן וא' לכאן ולכך הוי כיחידית: תני אין מציינין על הבשר. פי' אם היה בשר מונח על מקום א' אין מציינין עליו שמא יתעכל הבשר ויטמא בחנם · ומקשי ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. פירוש קודם העיכול: יאות ארשב"ג. פי' שאין אנו אחראין כו' שלכך א"צ לציין אלא בשביעית שהוא הפקר. ואח"כ מקשי על רבנן דסברי דאף בשאר [שנים] צריך לציין אף שהוא נוטל שלא ברשות אלא גונב וע"ז מקשי מאי מהני הציון: ולא ביום הוא מציין. פי' ביום רואה הציון. ואח"כ עיקר הציון הי' לצורך היום: ולא בלילה הוא גונב. פי' שהוא גונב בלילה: ומשני מביום. פי' ביום הוא מציין היכן לגנוב בלילה ולכך כשרואה הציון יפרש ממנו: (דף כ"ט ע"א) ויציין. פי' דמקשי אמתניתין דנקט והצנועין מניחין את המעות כו'. למה צריך להניח ניציין כדי שלא תהא תקלה לציבור ודי: ומשני היאך נקרא הוא צנוע. פי' באמת הוא עושה זאת לפנים משורת הדין כדי שלא להכשיל אף את החשוד: אתיא כמ"ד לעתותי ערב. פי' מתניתין דקתני כל הנלקט מזה משמע אחר הלקיטה והיינו כמ"ד לעתותי ערב. פי' גבי פאה פליגי ר' דוסא ורבנן ור' יהודה. דר' דוסא אמר כל מה שילקטו והיינו בשחרית כשילקטו. ור"י סבר לעתותי ערב. ורבנן סברי שאינו הפקר כלל כיון שאינו מפקיר ברצון אלא מחמת שכבר לקטו או שילקטו והוי כמו הפקר אונסין דהוי בע"כ ומתני' אתיא כר"י: ברם כמ"ד בשחרית לא אתיא. פי' אפילו למאן דסבר גבי פאה דמפקיר בשחרית מודו הכא שצריך לפדות בעתותי ערב אחר הלקיטה וכדמפרש שאין פדיון במחובר לקרקע וה"ג ויש פדיון במחובר לקרקע א"ר ירמי' אפי' למ"ד בשחרית אתיא. והא דקשיא לך שאין פודין במחובר לקרקע. מפרש דהא מתני' רשב"ג אמרה: ורשב"ג סבר משיכתו של מעשר שני הוא פדיונו. פי' שאם נתן האחד מעות ואחר כך משך אזלינן לענין פדיון מ"ש בתר שעת משיכה דעיקר פדיון הוא בשעת משיכה. וכן אמרינן בהדיא בגמ' תיכף אחר מתני' דמשך ממנו מעשר בסלע דרשב"ג סבר כן. והכא בשעה שמושך הוי תלוש ולכך אתיא אפי' כמ"ד בשחרית: ומקשי והיינו וקם לו. פי' דכי הוי זה כברשותו שיכול לפדותו: אלו ראה בכר כו'. והכא בשעת משיכת שני לא הוי ברשותו ולכך לא אתיא כמ"ד בשחרית: ומקשי עד דאת מקשי למ"ד בשחרית קשיתי' למ"ד לעתותי ערב. פי' למ"ד לעתותי ערב קשה שפי הרי היום הוא ברשות חבירו ואינו ברשותו: ומשני למ"ד לעתותי ערב לית לי' לאילן קשייתא כלום. פי' דהוא סבר שזה נקרא שפיר ברשותו כיון שאומר כל מה שלקטו עניים יהיה פדוי למפרע. או דקסבר שמותר לפדות אף שלא ברשותו. אבל למ"ד בשחרית הא דדחיק לאוקמא בשחרית ולא לעתותי, ערב היינו מהאי טעמא דלעתותי ערב אינו ברשותו ולכך מקשי שפיר דהשתא אף בשחרית אינו ברשותו. דתיכף בשחרית אי אפשר שהרי אינה נפדית במחובר לקרקע. ובשעת משיכה הרי אינו ברשותו:

(שם ע"ב) **הלכה ב** אף הן היו מחלקין אותו לקרובין. פי' הענבים של כרם רבעי: אפילו דבר קל היו מעטר את השוק. פי' אף שלא היו ענבים מרובים למכירה. שהרי אותן של כרם רבעי אינו נמכר. דהוי כמו מ"ש דקתני אין מוכרין אותו. מ"מ מחמת שהיו הבעלי בתים אוכלין אותן ענבים של כרם רבעי היה המיעוט של חולין מעטר את השוק. ופי' [מה שהי'] די לנסכין מעטר את השוק. היינו שהיו עומדים בשוק תמיד ונראין כאלו היו מרובים: הדא פליגי. פי' מתניתי' דקתני וגול מן המערב פי' מהלך יום אחד והכא משמע דהוי קריב לירושלים מאוד וכדמפרש: על נקי מיותר: מן דהוי עביד קנדילי ונחית מדליק להון הוי סליק שבת בבית מקדשא כו' כצ"ל: ולא הוי בר נש קריץ לתאיני. פי' שהי' מקדים ללקוט תאניו יותר משאר כל אדם. דתאינים נלקטות בשחרית כדאמרינן לעיל: בנות לוד היו לשות עיסתן כו'. אלמא דקרוב הוי: שלא יחמיצו מכלל דפליגי כצ"ל. פי' דמשמע דקריב הוי: ומשני אפי' תימר לית הדא פליגי מחילות הוי ונגנזו ההי"ד גדר דרכי בגזית נתיבותי עוה. פי' דע"י מחילות היו קרובות: ומייתי ראי' כהדא בר נש הוי קאים (כדי) [רדי] פסק תורתי' כו': עד אתר כהיידא דא: ר' יונה בשם ר' זעירא אפי' כרם שהיה סמוך לחומה. פי' קאי על מתני' דקתני משרבו הפירות התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה ועל זה מפרש דלאו דווקא פירות שסמוך לחומה אלא אף אם הי' הכרם סמוך לחומה נמי נפדה: אמר ר' אחא זאת אומרת כו'. פי' מדקתני במתני' ותנאי הי' אימתי שיבנה בהמ"ק. משמע דאף לכשיבנה בהמ"ק לא יהיו ענבים מרובות וכתיב במלכות בית דוד. אלא ודאי שביהמ"ק עתיד להבנות כו': (דף ל' ע"א) על דעתי' דהדין תנינא ב"ש לא למדו לנטע רבעי. פי' כל קדושתו וחומש וביעור: אלא ממעשר שני כו'. ובשביעית שאין מעשר שני נוהג הוי כמו חולין וחייב בפרט ועוללות. ומקשי כיון דסברי ב"ש דנטע רבעי ילפינן ממעשר שני ודווקא בשעת מ"ש אבל בשעה שאין מ"ש לא א"כ בשביעית שאין מ"ש נוהג סבר ב"ש יש לו פרט ויש לו עוללות. וא"כ לא יהא לו קדושה כלל: ומשני קדושה מאיליו למדו. קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין עליו את ההלל. והיינו ביכורים: ומקשי ויהא חייב בביעור כביכורים. ואמאי סברי ב"ש שאין לו ביעור: ומשני בגין דר"ש פוטר מן הביעור. פי' [פוטר] בכורים מן הביעור עיין במתני' דביכורים [פ"ב מ"ב]: ומקשי ויהא מותר לאונן. פי' אי ילפת מבכורים וכר"ש הא ר"ש מתיר לאונן וא"כ יהא מותר לאונן: ומשני תני קודש מגיד שהוא אסור לאונן. פי' דכתיב גבי מ"ש קודש מיני' ילפינן שהוא אסור לאונן ודלא כר"ש אבל לענין ביעור סבר כר"ש: ע"ד דהדין הניא [לא למדו] ב"ש לנטע רבעי ממ"ש כל עיקר. פי' אלא כדמפרש לקמן דמביכורים ילפינן לענין קדושה אבל לענין שאר דברים יש לה דין בפ"ע ולכך אין לו חומש כלל כמו חולין ואין לו ביעור: ומקשי מעתה אל יהא לה קדושה. פי' כיון דלא ילפת ממעשר שני: ומשני קדושתו מאיליו למדו. פי' בלא מעשר שני: דכתיב קודש הילולים הרי הוא כקודש שקורין עליו את ההלל. פי' שיהא לו קדושה כביכורים: ומקשי אי מביכורים ילפת יהא חייב בביעור כביכורים: ומשני בגין דר"ש פוטר מן הביעור. פי' וסבר כר"ש: ומקשי ויהא מותר לאונן. פי' אי סברת כר"ש יהא מותר לאונן דהא ר"ש מתיר לאונן: ומשני תני קודש מגיד שהוא אסור לאונן: וע"ז מקשי ויפדה במחובר לקרקע. פי' מהיכי תיתי לו כיון דלא ילפת ממ"ש דהא

הגהות הגר"א עם הערות הדר"ל ז"ל

(דף כ"ז ע"א) ה"ה ותני בר קפרא כר"א דר"א אמר הוציא להן מ"ש מתוך ביתו וא"ל פדוי הוא נאמן פדו לי ופדו לכם אינו נאמן

מתני' כר"א דר"א אמר הנאמן על השני כו' וחכ"א כו' וצריך להיות למעלה קודם מתני' מסך כו' (לעיל כ"ד ע"א): (ע"ב) ה"ו אל"ף חי"ת טי"ת רי"ש תי"ו תרומה כו' אל"ף קדמייתא חי"ת חלבו כו' רי"ש ראשית תי"ו תרומה כו':

(דף כ"ז ע"ב) מיתברא אמרין לה בעלה דההיא איתתא כו':

פ"ה (דף כ"ח ע"א) ה"א ר' זעירא מקל לסבייא דהוין כו': בחגורה של אבנים של סקרא זכר למזבח כו' לדמים התחתונים

וחש לומר שמא אלין כו' ברם הכא לבתחלה: (ע"ב) ר' יונה בעי ולמה לינן אמרין בשדה תני ר"ח שדה הקדש סוקרין עלה בסקרא ר"י ורשב"ג כו':

(דף כ"ט ע"א) לא אתיא ויש פדיון במחובר לקרקע כו': (ע"ב) ה"ב הדא פליגי נקיי כו':

(דף ל' ע"א) ע"ד דהדין תניא לא למדו ב"ש נ"ר ממע"ש כל עיקר כו': א"ר ליזר כיני כו' כרם רבעי בסוריא רב ביבי כו': [א"ר מנא כו' א"ר אבין כלום למדנו כו' נראה מרשימותיו שרוצה לגרום דר' אבין קודם דר' מנא (המעתיק דוד לוריא מביחאב): כדברי מי שחייב בחלה מהו שתהא חייבת בפרט

דהא ביכורים קדשו מחוברין לקרקע: מנין שהוא טעון פריון. פי' כיון דלא ילפת ממ"ש: ומשני קודש הילולים לא מתמנעין רבנן בין ה"א לחי"ת. פי' לא מימנעין מלדורשו דה"א כתיב כמו חי"ת והיינו חילולים שיחלל אותו על כסף: חמישיתו יוסף עליו פרט לנטע רבעי שאינו מוסיף חומש. פי' דהשתא מסרש היאך ממועט למאן דיליף מ"ש מביכורים מחומש הא ביכורים חייבים בחומש לכ"ע ומפרים מעליו: חזר ותני ואם גאל יגאל כו'. פי' אליבא דב"ה דסברי שיש לו חומש אע"ג דב"ה לא יליף ממ"ש כלל: ביני מתני' אין לנכרי כרם רבעי בסוריא. פי' לא בכל מקומות אלא דווקא בסוריא דהם יש לנכרי קנין להפקיע ממעשר וה"ה לענין נטע רבעי: אתיא דר' יהודא כב"ש אליבא דרבי מ'. פי' כמו דרבי סבר שב"ש למדין נטע רבעי ממ"ש ולכך אינו נוהג אלא בשנת מ"ש. כן ר' יהודה סבר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני הלכך אינו נוהג אלא במקום מ"ש. ולפיכך סוריא שאין נוהג בה מ"ש אצל נכרים אין נוהג בה נטע רבעי: א"ל חמי מה אמר. פי' דר' יהודה עדיפא מב"ש אליבא דרבי. דהא ב"ש אליבא דרבי אע"ג דיליף ממעשר שני מכל מקום בשביעית שאינו נוהג מעשר שני נוהג נטע רבעי על כל שנים אלא שאין לו חומש ואין לו ביעור אבל ר"י סובר שאינו נוהג בסוריא כלל בנכרי כמו שאינו נוהג בה מעשר שני: וה"ג ור' יהודא אומר אין לנכרי נטע רבעי בסוריא כל עיקר: ודכוותי' שלישית וששית שאין בהן מ"ש. פי' אף שיש בהן [מעשר] עני מ"מ מעשר שני אין בהם ונטע רבעי נוהג בהן: ומשני דשלישית וששית יש בהן ב' מעשרות. ואף שאין בהם מ"ש מ"מ יש בהן שאר מעשרות וא"כ איכא למימר היכי דגלי גלי שלא יהא מ"ש נוהג בהן אינו נוהג והיכא דלא גלי לא גלי דהיינו גבי נטע רבעי דלא גלי נוהג בה אף שהוא דומיא דמ"ש כיון דיש מעשרות שנוהג בהן. אבל שביעית שאין מעשר כלל נוהג בה וכיון שזו [היינו נט"ר] ילפינן נמי ממעשר אינו נוהג בה כיון שהיא נקראת מעשר: לא למדו ממנו אלא לשיעורין. פי' תרומת הודה לא נמדה אלא לענין השיעור שצריך להפרים מהחלות דהיינו א' מעשרה ולא לשאר הדברים. אבל הכא נטע רבעי ילפינן לענין כל דיניה דהיינו לענין שצריכה פדיון וחומש וביעור והסור לאונן כו' ולכך אמרינן שפיר שבמקום שאין מ"מ נוהג אין נטע רבעי נוהג: והוא בשיטת אבוי. נ"ל והוא בשיטת בנו. פי' ר' יהודה סבר כר' יוסי בנו אבל זה אינו מוכרח דר' יוסי יסבור כר' יהודה אביו וכדמפרש: דכוריא למדה מי"ד שנה. פי' לענין חיוב דהיינו אם י"ד שנה חייב כ"ש סוריא שהרי יש הרבה מלות נוהגים בסוריא מסא"כ בי"ד שנה ולפיכך ר' יהודה דפוטר בסוריא בשל נכרים כ"ש בי"ד שנה ור' יוסי דפוטר בי"ד שנים אפשר דסבר דבסוריא חייב אף בשל נכרים: כתיב ובשנה החמישיה כו' הרי את כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית מה פירות חמישית לבעלין כו'. פי' מדכתיב ובשנה קדרים הכא דמשמע לי' דקאי השנה השביעית נ"כ והיינו בשנה הרביעית ובשנה החמישית תאכלו את תבואתם: כמה דר' יהודא עושה אותה בנכסיו. פי' דר' יהודה סבר דילפינן נטע רבעי ממ"ש ומ"ש ממון הדיוט הוא והיינו כנכסיו. כן ר"י הגלילי כו': כדברי מי שהוא עושה בנכסיו. והיינו כר' יהודה וכב"ש ואליבא דר' מהו שיהא חייב במעשרות ורצה לפשוט ממנהג שמוהגין שלא ליקח: וע"ז מקשי אילו אמר בב"ש. פי' הא לא איבעיא לן אלא אליבא דב"ש. דהא ב"ש יליף נטע רבעי ממ"ש אבל אליבא דב"ה דפוטר מפרט ועוללות ולא יליף כלל ממ"ש ודאי לא איבעיא לן דודאי פטור מן המעשר ולכך אין ראי' ממנהג שלנו: ופשיט ר' אבין כו'. פירוש שפטור מן המעשר: עיסת מ"ש בירושלים כר"מ פטורה מן החלה. פי' לר"מ דסבר ממון גבוה הוא: וכר' יהודא חייבת בחלה. פי' דסבר ממון הדיוט הוא: ומפרש ר' יהודה: דדוקא בירושלים אבל בגבולין לא. פי' דאפי' לר' יהודה פטורה מן החלה אם לשה עיסה של מעשר שני ואחר כך פדאה פטורה מן החלה דכיון שקודם בכפדית לא היתה ראויה התם לאכילה ודאי לא נתחייבה בחלה וכיון שנפטרה משנגלגלה אף אחר שנגלגלה פטורה: כדברי מי שחייב בפרט. פי' היינו כב"ש מהו שתהא חייבת בחלה: א"ל ולא ר' יהודא היא. פי' הא ב"ש סבר כר' יהודה ור"י סבר ממון הדיוט הוא הילכך חייב בחלה: ותהי הגמ' וסברינן מימר כל הדא הילכתא ר"י כב"ש. פי' דר"י לסובר מ"ש ממון הדיוט הוא סובר כב"ש והיינו דילפינן נטע רבעי ממ"ש אבל ב"ש אפשר דסברי כר"מ דאמר מ"ש ממון גבוה הוא:

(שם ע"ב) **הלכה ג** [מתני'] מנית הסלע ע"פ ג' ואומר כמה אדם רוצה ליתן כו' פי' הא דבעינן [שלשה] בנטע רבעי נ"ל ולא במעשר שני. וכן משמע בסנהדרין דקתני נטע רבעי ומ"ש שאין דמיו ידועים בג' משמע דוקא בשאין דמיו ידועין הא דמיו ידועין אפי' בא' מותר. ואין דמיו ידועין היינו כדמפרש הגמ' התם היינו פירות והרקיבו ולא קאי התם אנטע רבעי כדמפרשי התם התוס' מדאמר בגמ' מ"ש שאין דמיו ידועין כילד ולא תני נטע רבעי שאין דמיו ידועין כילד. ועוד ממתני' נמי מוכח דלא קאי אלא אמ"ש ולא אנטע רבעי מדקתני נטע רבעי ומ"ש שאין דמיו ידיעין ולא נקט שאין דמיהם ידועים משמע דלא קאי אלא אמ"ש. והכי פירושו נטע רבעי נפולה ומ"ש שאין דמיו ידועין בשלשה והיינו משום דמ"ם לעולם דמיו ידועין חוץ מפירות שהרקיבו וכדמפרש הגמ' התם משום שאינו חושב עליו יציאות עד שיגיע לביתו דהא בתחילה הי' שבל עד שהפרים מ"ם ולכך עד ההפרשה לא הוי מעשר כלל ולכך יציאות שלו הן. אבל גבי נטע רבעי שכבר קדשי ע"ג השדה ולכך חושב עליו כל יציאות והוי כמו אין דמיו ידועין דצריך לישום כמה יהי' הסוצאות ופוחת כדי כל הסוצאות ונותן לו מביתו. ואם פודה אחר נותן בשויו אלא שבעה"ב נוטל הסוצאות לעצמו ויהיו חולין והשאר יהי' נתפס בתורת נטע רבעי: וע"ז אמר ואם הי' הכל מופקר. פי' שהפקיר את כרמו וחזר וזכה בהן: אין לו אלא שכר לקיטה. פי' אין לו לחשוב הסוצאות עליו לגרוע מן הפדיון אלא שכר לקיטה שהיה אחר ההפקר אבל לא הסוצאות שהוציא קודם ההפקר: לפדות לו בסלע ביני ליקח לו בסלע. פי' דהא אאדם אחר קאי ולכך קאמר כמה אדם רוצה ליקח לו בסלע כך הוא נותן: אין לו אלא שכר לקיטה. אין לו אלא שכר עקילה. דלקיטה לא שייך גבי אילנות: (מילתא) [תלתא] איסתוננסין. פירש בקיאין: ומפריק על פומיהן. פירש שהיה פודה על פהן: כתיב בשנה השלישית והנחת בשעריך. פי' אילו לא הוי כתיב אלא בשנה השלישית הייתי אומר פעם א' בשבוע. פי' שהייתי אומר בכל שנה השלישית בשבוע את חייב להוציא כל המעשרות כו': ת"ל מקצה שלש שנים: א' לשלש שנים ולא א' לשבע. פי' היום אני יודע שבכל ג' שנים את צריך להוציא פעם א' כל המעשרות והן שלישית וששית ב' פעמים בשבוע: או קורא אני ר"ה. פי' אי לא הוי כתיב אלא ר"ה השלישית. הייתי אומר בר"ה חייב לבער: ת"ל מקצה שלש שנים ואין מקצה אלא בסוף שנה. פי' השתא אני יודע שהביעור הוא סוף שנת שלישית: אי בסוף שנה יכול כיון בראשה של רביעית. פי' שהיא סוף שלישית יהי' הביעור: ת"ל כי תכלה לעשר את תבואתך. פי' היינו כשתכלה מלעשר של הפירות של שנה השלישית והיינו בתוך שנה רביעית: או כשתכלה לעשר הייתי אומר אפילו בחנוכה. נאמר כאן מקצה ונאמר להלן מקצה שבע שנים במועד כו'. או מה קץ שנאמר להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות: ת"ל כי תכלה לעשר. פי' משמע המועד שאחר שתכלה לעשר. וה"פ אימתי הוא מכלה לעשר היינו המועד שהוא אחר שתכלה לעשר והוא פסח של רביעית: מדשנה ההיא עד בשנה ההיא. מיותר: ואין את זקוק לבער ירק שיצא מר"ה. פי' של רביעית ועד הפסח. שאינו מבער אלא מה שהוציא בשנה השלישית אבל לא ברביעית אף שבא לעונת המעשרות קודם הביעור והוא דעת ר"ע במתניתין לקמן שאומר שכל הפירות שלא בא לעונת המעשרות פי' בשנה השלישית אינן חייבים בביעור: אינו מתוודה ברביעית אלא בשביעית כו' כצ"ל: אינו מעכב וידוי ברביעית אלא בשביעית כצ"ל: (דף ל"א ע"א) אר"א ביני מתני' בשנה ההיא את מוציא ממקום טומאה למקום טהרה. פי' הא דקאמר מן הטמא על הטהור. לאו מפירות טמאים על פירות טהורים. דודאי אינו רשאי דהוי מן הרע על היפה. אלא אותן הפירות שמונחין במקום טומאה את מוציא למקום טהרה ואוכל. פי' כל המעשרות דהשתא ליכא מ"ש. אבל בשאר מ"ש אינו יכול להוציא ולאכול דמ"ש אסור לאכול בטומאה. ודייק ממה דקתני בשנה ההיא את מוציא למקום טהרה משמע הא במקום טומאה אין לו לאכול. והיינו משום דהמעשר ניתן לכהנים אבל אי הוי ללוים פי' יכול לאוכלו במקום טומאה עצמה: וה"נ במ"ד מוציאין מעשר לכהונה: ביומו דרשב"ל בקשו להמנות שלא ליתן המעשר לכהונה. פי' לכהנים אלא ללוים אמר מאן ישול כו': כתיב והי' הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים כו'. אלמא שאף הכהנים נוטלין מעשר: ומשני דילמא ליתן לו. פי' לכהן בתרומת מעשר והיינו בעשר הלוים: והכתיב. פי' דמייתי ראי' ממה שמסיים והלוים יעלו את המעשר. אלמא הא דכתיב גרישא והי' הכהן בן אהרן בעשר היינו לענין תרומת מעשר: ר' אחא לא נסיב מעשר. נ"נ ר' אמי. הורי על גרמי' לצאת לחוץ לארץ. פי' שהי' נצרך לצאת אפי' לחו"ל בגין מזונות: ואפ"ה לא רצה ליקח הכהן מעשר מן בר נש כצ"ל. ותי' שאל מיותר: ר"ש בר בא שאל לר' יהודא מהו דנסיב. פי' שהיה כהן ושאל אם ליקח מעשר: א"ל סב מה דנפל לשבטך. דהיינו מה שנפל לשבט לוי נפל לך שהרי אף אתה בכלל שבט לוי: כד תחכרון ארעא לא תחכרון אלא מן דחלונייא. פי' אותן אנשים המפרישים מעשר בטוב דהיינו שנותנין ללוים ולא לכהנים. משום דסבר שאין המעשר ניתן לכהנים. והשתא מפרש: ואע"ג דאת אמר אין נותנין מעשר לכהנים. פי' אפי' למ"ד כן: מודי שאין מוציאין את שלו מידו. פי' שהכהן נופא א"נ ליתן המעשר שלו ללוי כדמפרש טעמא. כי תקחו מאת בני ישראל כו'. מאת בני ישראל אתה מוציא. ואין אתה מוציא מכהן. מבני ישראל אתה מוציא ואין אתה מוציא ממכירי כהונה ולויה כו': ותי' אתיא כמ"ד מיותר. וכצ"ל אמר ר' אלעזר כו' כי תקחו מאת בני ישראל מאת בני ישראל אתה מוציא ואין אתה מוציא מן הלוקח מן הגוי פירות ממורחין. דשם אמרינן בגמ' דמעשרן והן שלו: ואכלתם אותו בכל מקום. פי' דמשמע שיהא ראוי לאכול בכל מקום. והכהן אינו יכול לאכול בבית הקברות: ומשני דהאי בכל מקום לא קאי אמקום טומאה. אלא קאי אמקום קדושה דהיינו שיהא ניתן אף לאותן אנשים שאוכלין אותו בכל מקום והיינו כהנים שיכולים לאכול בעזרה: וע"ז מקשי דודאי האי בכל מקום (ודאי) לא קאי אפי' אעזרה. דהא כתיב בסמוך אתם וביתכם ואשה בעזרה ליכא: (ע"ב) אין אתה אובר לו בא בדרך היה. פי' נרמז לו הקושיא דכתיב ואכלתם אותו בכ"מ משמע אף בביה"ק: אין ישלח תלמידיה. פי' שאז ליכא לנוירמז לי' בא בדרך הזה שהרי שתלמיד יכול לילך בכל המקומות: א"ל אתם כתיב. פי' שצריך לילך הוא בעצמו. וכל זה כדי שיבין שאינו רוצה שיהי' המעשר ניתן לכהנים: שמע ר"א כו': ה"נ בשירותא בעיא הדא מוליא סבי דקיסי מקצייא. פי' בתחלה צריך לחתוך אותן הקוצים הגדלין בשדה. ולמשל אמר לרא"ב"ע שבתחילה כשמותין הוא קל. ואח"כ אם לא מיהא אינו יכול למחות: מ"ט דב"ש וצרת הכסף בלבד בידך. פי' אפי' בלבד בידך דהיינו שישאר הכסף בידו ולא יכול לעלות לירושלים אפ"ה וצרת הכסף והתם משמע לי' דחובה כיון דהתם ליכא למימר דיעלה הפירות ויאכל בירושלים צריך לחלל איתן על כסף. וב"ה סברי כיון שאין תועלת דבין זה ובין זה הולך לאיבוד אינו יכול לחלל: ולא טבל הוא. פי' בבית ר"ג ואמאי צריך לבער: ומשני ר' הילא כו'. שהטבל קרוי קודש. פי' הקדש שבתומו ולכך צריך לבער: שאין נותנין מעשר לכהונה. פי' מדלא נתן הכל לרא"ב"ע: ומשני שהי' ר' יהושע בן חנניא כו' ולכך לא נתן לו שלא לביים אותו. או שהיה מחמיר על עצמו:

(דף ל"ב ע"א) **הלכה ד** הדא אמרת שהי' ר"ג צריך לזכות. פי' [לזכות] הפירות להם בקנין סודר דאגב קרקע לא קנו דהיינו שהיא כאלו מונחים בתוך הכירס. דהא כיון שהקרקע שלהם נעשה כהכירס לא קנו כדמפרש: אי"ו קופתו של ר"ג כו'. פי' משום שהקופה שהיו הפירות ניתנים בה היו של ר"ג ואפי' הי' ניתן בתוך התגר של ר"י גמי לא קנה: ומשני ר' יהושע בפירות מונחים ע"ג קרקע. פי' שלא קופה כלל ולכך קנו אותו התגר לר"י: וה"ג אחר צריך לזכות אלו קופתו עד ר' רדיפה ואח"כ אמר ר' יהושע בפירות מונחים כו': ה"נ מ"ד הראוי ליתן זכה ב"ש הראוי ליטול מ"ד הראוי ליטול אבל ליתן לא: מתני' פליגא על מאן דאמר הראוי ליטול זכה. פי' אבל ליתן לא דתנינן האומר תן גט זה לאשתי. פי' אלמא דאיש הוי שליח להוליך גט לאשה אף שאינו ראוי ליטול: ומשני באשה. והא ליכא למימר דאיירי באיש והיינו משום דהוי שליח להולכה [דהוי שליח] הבעל ולא זכה לאשה דבגמ' אמרינן תן כזכי דמי והא דיכול לחזור היינו משום דחוב הוא לה ואין חבין לו לאדם אלא בפניו אבל לעולם הוי שליח לקבלה אי לא מהאי טעמא ולכך צריך לשנות דווקא באשה: ומקשה ושטר שחרור זה לעבדי. פי' והרי אינו יכול ליטול: ומשני בעבד שכן ראוי לקבל גט שחרור. ומקשי והעבד ראוי להוליך הגט. פי' הא ברישא איירי בגט אשה והתם ליכא למימר בעבד. ומשני פתר לה לצדדין. פי' רישא באשה וסיפא בעבד: ומקשי והתנינן התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי. פי' דהתקבל איירי באשה והולך איירי באיש. והכא ליכא למימר גלדדין קתני דהא בסיפא אמר ואם אמר הבעל אי אפשי שתתקבל לה אלא הולך ותן לה כו' משמע דאיירי בחדא אחד שיכול להיות שליח לקבלה ולהולכה: ומשני באיש. פי' ולא תידוק מיני' דהראוי ליתן זכה מחמת שהאיש יכול להיות שליח לקבלה דהכא יכול ליטול הוא כדמפרש שכן ראוי לקבל גט כמו: מתון לעקיבא בן יוסף. פי' שהי' עשיר אלמא דראוי ליתן זכה: מילתא דריב"ל אמר בבעה"ב עשיר נחלקו. פי' אי אמרינן תרי מיני. אבל בעני ד"ה זכה לו ואי אמרת הראוי ליתן זכה ל"נ תרי מיני הא א"נ מינו כלל כיון

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

בפרט א"ל ולא כו': (ע"ב) ה"נ בסלע ביני לוקח לו בסלע כו': על פומהן כתיב בשנה השלישית והנחת בשעריך יכול כו'. אלא שלישית וששית שני פעמים כו' יכול בר"ה חייב את כו' המעשרות ת"ל כי תכלה כו' בפסח של רביעית בשנה ההיא את זקוק לבער ואין את זקוק לבער ירק כו' ברביעית אלא בשביעית א"ר הילא כו' ברביעית אלא בשביעית מה נפיק כו':

(דף ל"א ע"א) אתי' כמ"ד אין מוציאין מעשר לכהונה. מלאתי קו על מלת אין נראה כמתטין למוחקו (ד"ל): יתבין אמרין כתוב והי' הכהן כו' הלוים דלמא ליתן לו ת"מ כו': ר' אמי לא נסב מעשר ר"ה בר בא כו' מיסב מעשר מן בר נש ר' שמן בר בא שאל לר"י מהו כו': ואין את מוציא מכהן בבני ישראל ולא ממכירי כהונה ולוי א"ר אלעזר כו': (ע"ב) בדרך הזה אין שלח תלמידיה כו': אר"י בר אלעזר הדא מליי סבא דקיסא מיני' ובי' בשירותא בעיא כל גומרא כו':

(דף ל"ב ע"א) שהי' ר"ג צריך לזכות אלו קופתו של ר"ג כו'. עד שיהיים א"ר יהושע בפירות מונחין ע"ג קרקע רבי רדיפה כו': לצדדין בעבד שכן הוא ראוי כו' שיחררו. והעבד ראוי להוליך את הגט פתר לה לצדדין

ון דראוי ליתן זכה אלא ודאי סבר הראוי ליטול זכה ולכך צריך למיגו מגו דאי בעי פי' ראוי ליטול. ומכח זה נראה לתרץ קושית הר"ש על רש"י שפירש דמי שליקט את הפיאה לאו בבעל השדה איירי. פירוש דאי בבעל השדה לא הוי קאמר אבל בבעל הבית עני דליכא אלא חד מיגו ד"ה זכה לו. ואי איירי בבעל השדה אפילו עני צריך לסיות תרי מיגו דהיינו דאי בעי מפקיר לנכסיה ולא יהיה שלו דכל זמן שהיא שלו אסור ללקוט אפי' העני כדאמרינן לא תלקט לעני להזהיר העני על שלו כן פירש"י. ומקשי עליו הר"ש מהירושלמי דמשמע דאפי' לבעל השדה מותר לזכות. מהא דאמרינן בירושלמי גבי שיבולת א' שנתערבה בגדים מעשר שיבולת א' ונותן לו ואר"א היאך העני הזה מחליף דבר שלא ברשותו פי' הרי לא קנה העני כלום אלא מזכה את העני בכל הגדים כו'. ומקשי הירושלמי דמיחלפא שיטתי' דר"א תמן אמר זכה לו. פי' דאם זיכה לו הבעה"ב דזכה העני וכא אמר הכין. פי' דצריך לזכות בכל הגדים ולמה צריך כולי האי ליזכי לי השיבולת בכ"מ שהוא ואח"כ יחליף עמו. ולפירש"י דפי' דהכל מודים דבעל השדה אינו יכול לזכות לעני לא מקשי כלום דלהכי צריך העני לזכות בכל הגדים משום דבעה"ב אינו יכול לזכות לעני בכ"מ שהוא ואחר אינו יכול לזכות שאינו יודע איזו הוא. ויש לתרץ דהא רש"י לא פי' כן אלא אליבא דמ"ד מעני לעני מחלוקת אבל מעשיר לעני ד"ה לא זכה. ובירושלמי ליכא האי דיעה כלל אלא הא דריב"ל כאן ובמס' פיאה דהיינו דבבעה"ב עשיר נחלקו וסבר ר"א זכה משום דאמרינן תרי מיגו. ואם כן לדידיה אפילו בעל השדה עצמו נמי יוכל לזכות כיון דאמרינן תרי מיגו כו':

(שם ע"ב) הלכה ה ויתוודה בעיו"ט האחרון של פסח. פי' דגרסינן לעיל עיו"ט האחרון של פסח הי' הביעור. דלמה לנו להקדים כולי האי זמן הביעור לזמן האיסור.. כיון שמותר לאכול כל הרגל אלא דעיו"ט האחרון של פסח צריך לבער משום דתיכף אחר יו"ט הסור לאכול וביו"ט א"א לכך מבערין אותו בעיו"ט האחרון. וע"ז מקשי דקתני הכא במתני' במנחה מתוודין. ומקשי ויתוודה בעיו"ט האחרון של פסח פי' בשעת הביעור: ומשני כדי שיהא לו מה לאכול ברגל. דאם יבער הכל לא יהי' לו מה לאכול ברגל ואם לא יבער היאך יאמר ביערתי: ויתוודה בשחרית. פי' ביו"ט שחרית: ומשני עד כדין מצוה היא לאכול· פי' מותר באכילה ולמה יפסיד בידים ולכן מתוודה במנחה שאז מתחיל האסור לאכול: תני והביכורים. פי' אחר בערתי הקודש מן הבית זו תרומה והביכורים: מאן תנא ביכורים רבנן. פי' דסברי דביכורים חייבין בביעור: ומאן לא תני כו': נתתיו ללוי מכאן שאין נותנין מעשר לכהונה כו'. פי' מלשון ללוי דייק: זאת אומרת נשרף טבלו אין יכול להתוודות. פירוש דדייק מדקאמר הלקט והשכחה והפיאה אף שאין מעכבין את הווידוי. והא וודאי הא דלקט אין מעכב. היינו שלא בא לכלל לקט. דאם בא לכלל לקט ולא נתן. ודאי מעכב משל מצות דהמנות שבפרשה ואי מעכבין אלא ודאי כשלא בא לכלל לקט ומיניה הא דקתני דמעשרות ותרומה מעכבין היינו אף שלא הניטו דהיינו שנשרף טבלו נמי מעכב: כל המצות שבפרשה. דהיינו האמורות בפרשה ווידוי כגון תרומה ומעשר ולקט שכחה ופיאה כו': אפי' הקדים תפלה ש"ר להפלה של יד. פי' דהיינו אף שלא נכתב בפירוש אלא ממדרש חכמים נמי מעכב: א"ר יוסי בר בון עד מנין. ע"ש: וא"ל מראשית ולא כל ראשית מכאן שלא עשה ולא כלום עד שישייר מקצת: לה' זה שם המיוחד: תרומה לה' חלה על כל. תרומה על כל. לה'. פי' שצ"ל בפירוש שיהא החלה על כל העיסה וצריך להזכיר לה': מנין שהוא עובר בעשה. פירש אם סך ממנו למת עיין בר"ש: (דף ל"ג ע"א) תני למחלוקת ניתנו. פי' השערי מגרש לכהנים דברי ר' יוסי ר' מאיר אומר לבית דירה ניתנו. פי' ולא למחלוקת: רמ"א לא היו מעלות שכר כו'. כצ"ל: משנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה. פי' (אם) בטלה הוודוי ד"א יכול לומר וגם נתתיו ללוי: פליג עילוי דתנינן כו': ר' אילא בשם ר' יוחנן אין נותנין מעשר לכהונה. פי' ואתיא הא מתני' כר"מ דסבר שהמעשר אסור לזרים. וכיון שאין נותנין לכהנים הוי כהנים זרים לה לכך לא תאכל במעשר משום חשש כהנות ומדא"ר יוחנן כמ"ד אין נותנין משמע שהוא סבר נותנין והכא במתני' שבטלו מכח זה וידוי מעשר סברי נמי שאין נותנין הרי פליגי: (ע"ב) מסייע לזה דאמר כולן לשבח. פי' כל הדברים שעשה יוחנן כ"ג הכל לשבח: ולא כמ"ד לקמן דהעברת וידוי מעשר הי' לגנאי מפני שהיו אנשים שבטלו בזרוע והי' סיפק בידו למחות ולא מיחה וביטל הוי לגנאי ואינהו סברי לשבח אלא דר' ירמי' סבר מכח שהתחילו ליתן לכהונה ביטלו. ור' יוחנן סבר מפני ששלח בכל גבול ישראל. וראה שמהן היו מפרישין ומהן לא היו מפרישין לכך תיקן להם להפריש פעם שניה ולא יתן המעשר ללוי וגם לא מעשר עני וביטלו מכח זה הקריאה וגם מפני שאר אנשים שלא היו מפרישין רק תרומה גדולה ואותן אנשים אינם יכולים להתוודות לכך ביטלו לגמרי: ומקשי ויתוודה. פי' ומה בכך: ומשני כעס הוא לפני המקום: ומקשי מי שהוא מפריש יתוודה ומי שאינו מפריש לא יתוודה: ומשני עד השקיפה היו אומרים בקול נמוך מכאן ואילך היו אומרים בקול גדול. פי' ולכך משום בזיון אפילו אותן שלא הפרישו יתוודו לכך בטל לגמרי: א"ל ר' יוחנן כ"ג. תיבת רבי מיותר: בשם ר' יהודא טבעות עשה להם. תי' טבעות מיותר: עד ימיו הי' פטיש עד מילתי' דריב"ל. מיותר כאן: אמר ליה אוף אנא אומר כן: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי שהעמיד זוגות. פי' ממונים לראות אם מפרישין הטם ותיקן להם כדאמרן שיהא מפריש תרומה והרומת מעשר: בשם ר' יהודא בן פזי דמאי דא מאי תיקן או לא תיקן כו' כצ"ל. פי' לשון ספק: סליק מסכת מעשר שני

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

לצדדין ותנינן התקבל כו'. יחזור מתני' פליגא כו': ה"ה (במשנה). זה תרומה לגר ליהום. כצ"ל: ותיבת הרומת מעשר נמחק: (ע"ב) אמר ר' יונה נשרף טבלו כו': אמר רבי יוסי בר בון מראשית ולא כל ראשית מכאן שלא עשה ולא כלום עד שישייר מקצת. לה' זה שם המיוחד שצריך לומר חלה על כל. תרומה על כל. מניין שהוא עובר כו': (דף ל"ג ע"א) היום הזה בהדין יומא כו': דברי ר' יוסי רמ"א לבית דירה כו': (ע"ב) ר' בא בש"ר יהודא עשה להם טבעות כו' דמאי דא מאי תיקן לא תיקן: סליק מסכת מעשר שני

הדרן עלך כרם רבעי וסליקא לה מסכת מעשר שני

באור ירושלמי מסכת חלה הגר"א

חמשה דברים פרק ראשון

(דף א' ע"א) הלכה א חמשה דברים חייבין בחלה. פי' [ה'] מינין ואותן החמשה מינים חלוקין משאר מינים לענין ה' דברים. דהיינו. חלה. חדש. חמץ. מצה. והנודר מן הדגן: ושלשה חילוקים לענין ברכה. דהיינו מזונות. ומעין שלש. והמוציא וג' ברכות אם עשה פת: אילו כתיב באכלכם (מיד) לחם הארץ תרימו: יכול יהא כל הדברים. דכל המינין קרוין לחם. תי' מלחם פי' דמשמע ולא כל להם: אם מלחם ולא כל להם אין לי אלא חיטין ושעורין כו' ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה. וריבה הכל ת"ל מלחם. פי' משניהם מראשית עריסותיכם ומבאכלכם ידעינן שפיר שאינן חייבין בחלה א"א ה' מינים הללו בלבד שהם נקראים יותר לחם משאר מינים: ר' יוסי בשם ר"ש תני ר' ישמעאל כן. פי' כדלעיל מבאכלכם מלחם ומראשית עריסותיכם להוד ידעינן המשת המינין שחייבים בחלה ותו לא: ר' יונה בשם רשב"ל בשם ר"יש כצ"ל. ותי' ר' זעירא ע"ש. וכן תי' ר"ז ג"כ מיותר. דמוכח לקמן דר' זעירא סבר להיפך. פי' דהם סוברין דהא דה' מינים חייבים בחלה ותו לא היינו כדמפרש לקמן דילפינן לחם לחם מפסח דאינו קרוי להם לענין חלה אלא דבר שבא לידי מצה וחמץ כו': (ע"ב) ה"ג תני א"ר יוחנן בן נורי קרמית חייבת בחלה. וכן היה ר' יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת שכן באה היא לידי חימוץ ומצה כו': על עיקר בדיקתה הן הלוקין. פי' אם נקרא זה חמץ או לא: ומייתי כתפוח שרסקו. דכמו דבתפוח שרסקו פליגי ר"י ורבנן אי מיקרי זה חימוץ ברור אי לא. וה"ה הכא נמי פליגי גבי אורז אי מיקרי זה חמץ או לא: תפוח שריסקו. פי' של תרומה: הרי זו אסורה. פי' לזרים: תני ר' יוסי אומר מותר לזרים. ומפרש במה פליגין בביחמיץ במימיו. פי' דלא הוי לפגם. אבל במחמץ בגופו ד"ה מותר. דאף שהוא נותן טעם מ"מ הוא נותן טעם לפגם ולכו"ע מותר: ומפרש ר' יוסי בדעתי' כבה דר' יוסי אמר אין תבשילו תבשיל ברור. פי' גבי שבת דקתני התם אין נותנין בילה בגל המיחם בשביל שתתגלגל פי' שתגלה דאסור משום בישול. וקאמר התם ר' יוסי מתיר. פי' משום שאין זה נקרא תבשיל גמור הואיל ואין מבשל אלא האור ממש: כן הוא אומר הכא. פי' גבי תפוח שאין זה נקרא חמץ גמור ולכך מותר דבטיל כשאר תרומה שנפל לתוך החולין. וכמו דהכא פליג ר' יוסי כן פליגי רבנן לעיל גבי אורז וסברי שאין זה נקרא בא לידי מצה וחמץ: ודכוותי' אין לך מגרר עם כולן אלא חיטין ושעורין בלבד. פי' דהיינו אם עשה עיסה מאיזה מין שיהי' אם חיטים או שעורין גורר החיטין או השעורין את אותן המינין שיהא גם אותו המין חייב בחלה משא"כ בשאר ה' המינים שאינן גוררין את שאר המינין הנבללין עמה: ר' הילא כו' לא שנינו. פי' שיגרור אלא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז. פי' שאינו גורר אלא חיטין ואינו גורר אלא את האורז. וכצ"ל שאינו גורר אלא את האורז ואינו נגרר אלא עם החיטין כו': מהו שיהא חייבים על קלי שלו משום חדש. פי' של אורז לרבנן דלחם שלו ודאי אין חייבים עליו דהא אינו בא לידי מצה וחמץ. אלא הא מיבעיא לי' אם חייב על קלי שלו ופשיט שאינו חייב. דאת שאינו חייב על לחם שלו משום חדש אינו חייב ג"כ על קלי שלו משום חדש: ה"ג עירב ארבעה קבין חיטים בפני עצמן וחימצן. וארבעה קבין אורז בפני עצמן ועירבן מהו. פי' דמיבעי להו אם עירב אורז בחיטין אחר שנתחמצו. דשוב אין האורז בא לידי חימוץ. מהו אם החיטין גורר את האורז להיות חייב בחלה או אינו גורר אלא א"כ עירב קודם שנתחמצו החיטין דגם האורז בא לידי חימוץ אבל לא כשנתערב אחר שנתחמץ: (אמר לי'. פירש ר' זירא. הרי אינן ראוין לבוא לידי מצה וחמץ. פי' דפשיט שאינו גורר אלא כשנתערבו קודם שנתחמצו החיטין דאז גם האורז בא לידי חימוץ אבל לא אחר שנתחמצו שאז אין האורז בא לידי חימוץ: והשתא מפרש איתא דר' ירמי' כר' יונה כצ"ל. פי' ר' ירמיה סל"ה לומר דאף כשנתערב אחר שחימצו החיטין נמי חייב בחלה. היינו משום דסבר כר' יונה): א"ל הרי מינן קרוי לחם. פי' ולא איכפת לן בין הי' בשעה שהחמיץ או לא. והשתא מפרש אתיא דר' ירמיה כר' יונה. פי' ר' ירמי' דמיבעי ליה אם צריך שיהא דווקא בשעת חימוץ: אתיא כר' יונה. פי' דסבר לעיל דאתיא לחם לחם מפסח דבעינן דווקא שיהא דבר הראוי לבוא לידי חימוץ ולכך מיבעי לי' אם צריך דווקא שיהא האורז בא לידי חימוץ והיינו שנתערבו קודם שנתחמץ. או כיון דמין אורז כשהוא עם החיטין ראוי לבוא לידי חימוץ מחייב בחלה אף שנתערב אחר שהחמיץ. אבל אי הוה סבר כר' יוסי דגמרינן מלחם ומעריסותיכם א"כ כיון שחיטין ואורז קרוי לחם לא איכפת לן בין אם נתערב קודם החימוץ או אח"כ: ודר"ז. פי' דפשוט דחייב אף שלא הי' בשעת הימוץ כיון דמינו קרוי לחם: אתיא כר' יוסי. פי' דסבר דילפינן מדכתיב מלחם וגישום ועריסותיכם ריבוי מיני' ילפינן לאותן הדברים שנקראים לחם ספי והיינו ה' מינין וה"ה לאורז כשהוא עם החיטין דמקרי ג"כ לחם נמי חייב בחלה. ולא איכפת לן בין אם עירב קודם שהחמיץ לעירב אחר שהחמיץ: אתיא דר' יוסי כר' הילא אע"ג דו פליג. פי' במקום אחר פי' ר' יוסי דסבר דאתיא מלחם ומעריסותיכם שאינן חייבים בחלה אלא אותן הדברים שנקראין לחם יותר. ואין זה אלא ה' המינים אליבי' ניחא הדא דר' הילא דאמר שאינו נורר אלא היטין ואינו נורר אלא את האורז דאיכא למימר דהיטין עם האורז נמי קרוי לחם אבל לא עם שאר מינים. אבל אי סבר כר' יונה דילפינן לחם לחם מפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. א"כ מאי איריא אורז אפי' שאר כל המינים נמי כשהן עם ההיטין ראוין לבוא לידי מצה וחמץ: שמע כולהון. פי' אותן החמשה מינים שיהא נקראין לחם שמע מהאי קרא: (דף ב' ע"א) ושם חיטה שורה כו' וכוסמת גבולתו לחם כו'. כצ"ל: שעורה זה השעורין. נסמן זה השיפון כו'. כצ"ל: אלא ויסרו למשפט אלהיו יורנו. פי' שצריך ליסר אותו כדי שילך למשפט אלהיו: ודר' ישמעאל בנו

של

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

פ"א (דף א' ע"א) ה"א וריבה הכל ת"ל מלחם ר' יוסי כו': (ע"ב) קרמית חייבת בחלה וכן הי' ריב"נ אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת שכן הוא בא לידי חימוץ: עירם ארבעת קבין כו' וארבעת קבין אורז בפ"ע ועירבן מהו א"ל הרי בשעת חיובן כו': (דף ב' ע"א) [והשיפון מק"ו א"ר יוסי כו' ברם כרבנן ג' מינין כו'. מצאתי נרסס כמתכוין לגרוס הא דברם כרבנן קודם דא"ר יוסי. ד"ה דוד לוריא]:

ביאי

של ר"י בן ברוקה היא. פי' הא דקתני במתני' ה' דברים אתיא כר"י בנו של ר"י בן ברוקה פי' דר"י חשיב כ"א למין בפ"ע וכדמפרש: יכול יביא מן הכוסמין. פי' מנחת העומר: ה"ג וכוסמין ושבולת שועל והשיפון מק"ו: ברם כרבנן. פי' מתני' לא אתיא [כרבנן]: ג' מינין הן השיפון מין כוסמין. ושבולת שועל מין שעורין. פי' א"כ ליכא אלא ג' מינים דהיינו חיטין ושעורין וכוסמין. ובמתני' קתני ה' דברים: ומשני אמר ר' יוסי מסבר סבר ר' יהודא בן פזי שמנחת העומר באה מן שבולת שועל. פי' אפי' ר"י בן פזי דסבר שבולת שועל מין שעורים. ע"כ אינו כשעורין לכל דבר שהרי אינו כשר למנחת העומר כמו שעורין. ומפרש מאי פשיטא ליה כ"כ שאין מנחת העומר באה מהן דילמא באמת לכל ענין הן שוות כמו שעורין: ע"ז קאמר אלו מד' תאנים שחורות. פי' אלמא דלא עדיף הני מתאנים שחורות ולבנות ולכך איכא למימר דלכך חשיב לי' כ"א מין בפ"ע אף שכולן מין אחד ואתיא אפי' כרבנן: (ע"ב) רבנן דקסרין בעיין. פי' שהן מתרצין מה תני ה' מינין. פי' הא במתני' לא תני ה' מינין אלא ה' דברים ואיכא למימר באמת ג' מינים הן ואתיא כרבנן: תמן תנינן איזו מין במינו החיטין מצטרפין עם הכל כו'. פי' דמקשי על מתני' דבמתני' קתני ומצטרפין זה עם זה משמע שכולם מצטרפין והכא משמע שאין החיטין מצטרפין אלא עם הכוסמין: ומשני ר' יוסי אמר לה סתם. פי' שלא פירש בשם ר' יוחנן: ר' יונה בשם ר' יוחנן. פי' שפי' בשם ר' יוחנן: תמן בנשוך. פי' שכל א' עיסה בפ"ע אלא שעכשיו הן נושכין זא"ז [לפיכך] אינם מצטרפין אלא כסדר הזה. החיטין אינן מצטרפין אלא עם הכוסמין כו'. וכאן במתני' דקתני סתם ומצטרפין דמשמע. שכל החמשת המינין מצטרפין זע"ז: היינו בבלול. פי' שבלל קמח מחמשת המינין ועשה מהן עיסה · ומייתי ראייה: ותני ר' חייא כן כו'. פי' דבין שעירב תבואה ובין שעירב קמחין ובין בליקות מצטרפין כל המינים לחלה: ואח"כ איבעי לי' עירב ראשי עיסיות. פי' שעשה מכל מין עיסה בפ"ע: ואח"כ עירבן מהו. פי' אם מצטרפין שלא כסדר או לא ופשיט ר' יוסי דאין מצטרפין: דוההן נשוך לאו במעורם הוא. פירש הא נשוך איירי נ"כ שמעורם אותו הראש של עיסה אלא שאין מעורם כל העיסה ולכך מקרי נשוך וקאמר שאין מצטרפין אלא כסדר וה"ה כאן: מהו שילקו על חלתן דבר תורה. פי' אם עשה עיסה מה' המינים שמצטרפין חלה בבלול אם לוקין על החלה ד"ת או לא: וקאמר ר' יונה כו' בשם רשב"ל אין לוקין על חלתן ד"ת. פי' דמדאורייתא ביטלו כ"א לחבירו ואין כאן שיעור חלה. ומפרש ר' יעקב בר אחא דרשב"ל כדעתי' דסבר גבי פיגול ונותר שמתקן דביטלו זא"ז: וא"ר יוסי דלא דמינן. פי' דאפשר דהכא אף ר' יוחנן מודה שאין לוקין על חלתן שכבר ביטלו זא"ז: והא דפליג ר' יוחנן גבי פיגול ונותר דסבר ר' יוחנן דלא ביטלו מפרש בגמ' היינו משום דזה איסור וזה איסור ואין איסור מבטל את האיסור. אבל הכא גבי שיעור חלה שקודם הגלגול לא נתחייבה העיסה בחלה ואח"כ נתבטל. דשני דברים רבים על אחד ומבטלין אותן: אלו א' עשה ה' עיסות מה' המינים. פי' כל עיסה ממין א' ויש בכל א' שיעור חלה שכבר נתחייבה בחלה ואח"כ עירבן והי' אומר רשב"ל שאין לוקין על חלתן ד"ת פי' משום שכבר ביטלו זא"ז: יאות. פי' זה וודאי לא הוי אלא אליבא דר"ל ולא אליבא דר' יוחנן דהכא הוי כמו אחר שנעשה איסור דלר' יוחנן אין מבטלין זא"ז: הי' כורך שלשתן באחת. פי' פסח מצה ומרור ואוכלן כאחת והי' מקיים כאחד אכילת פסח ואכילת מצה ואכילת מרור. וסבר שאין מבטלי' זא"ז: וא"ר יוחנן חלוקין על הילל הזקן. פי' דרבנן חולקין עליו וסברי שמבטלי' זא"ז. פי' דסבר ר' יוחנן דלענין מצות בטלי יותר מבאסורין דבאסורין אחר שנעשה איסור אין מבטלין זא"ז ובמצות סבר ר' יוחנן דמבטלין: ומקשי והא ר' יוחנן כורך מצה ומרור. פי' הרי ר' יוחנן בעצמו הי' כורך מצה ומרור: ומפרש כאן בשעת המקדש שהי' חייב מדאורייתא לאכול א"ר יוחנן שחלוקין עליו חביריו: וכאן. שהי' ר' יוחנן בעצמו כורך היינו שלא בשעת המקדש. ומש"ה התיר דסבר דשלא בשעת המקדש דרבנן: ואפי' תימר כאן וכאן בשעת המקדש. פי' שאין חילוק לר' יוחנן בין בשעת המקדש ובין שלא בשעת המקדש דסבר דאף שלא בשעת המקדש דאורייתא. והא דאמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו היינו בשעת המקדש שהי' פסח והוי שני דברים רבים על א' ומבטלין אבל שלא בשעת המקדש שלא הי' פסח הי' כורך שאין א' מבטל את א'. וה"ה (אי בשעת) [בעת] שלא הי' פסח*) הי' ג"כ מותר: ר' יוסי בשם ר' לעזר בשם שאין האיסורין מבטלין זא"ז כו'. פי' דפליג על ר' יוחנן דסבר דשני דברים רבים על אחד ומבטלין את המצוה. אע"ג דסבר גבי איסור שאין איסור מבטל את האיסור אחר שנעשה איסור סבר גבי מצות שמבטלין זא"ז. ור' יוסי בשם ר' לעזר פליג וסבר דגם במצות אין מבטלין זא"ז כמו גבי איסורין. ולהכי אף בשעת המקדש ואף כשיש פסח נמי מותר: (דף ג' ע"א) וחזר ועשה ה' עיסות מה' מינים ועירבן. פי' שעירב אותן ה' עיסות בעיסה א' שהיא של ה' מינים: ומיבעי לי' אם אותן חיטין שבו מבטלין חיטין שבו. פי' אם מצטרפין אותן החיטים שיש בעיסה אחת לבטל את החיטין שיש בה' עיסות: וע"ז פריך לא כן א"ר יוסי שני דברים רבים על א' ומבטלין. פי' בלא כן נמי בטלו החיטין שיש בתוך הד' מינים שבעיסה אחת דהא אפי' שני דברים רבים על א' ומבטלין כ"ש [יותר משני דברים]: ומפרש לא צרכה דלא. פי' הא פשיטא דבטלו: ואמר דהא מיבעי' לן כו': וחזר ועשה ה' עיסות. פי' מה' מינים ולא עירבן אלא שדיבק החיטין שכאן לחיטין שיש בעיסה של ה' מינים: ומיבעי להו אם אותן החיטים שיש בה' מינים מבטלין החיטין שיש כאן כיון שהחיטין שפס פטורין מחלה דכבר בטלו בשאר המינים. או לא בטלו כיון שמיניהם מין חיטין. ולא איפשיטא: ואסורין מלקצור לפני הפסח. ה"ג במתני' ואסורין מלקצור מלפני הפסח ובחדש מלפני העומר. פי' דזה ודאי אין לומר דבחדש לא יהיה אסור אלא עד לפני הפסח. הא יום ראשון של פסח ודאי אסור לכו"ע. והשתא מפרש הגמ' ואסורין מלקצור מלפני הפסח. ומפרש אית הנא תני מלפני הפסח. פי' משמע הא תיכף לאחר הפסח אף בלילה מותר: ואית תנא תני מלפני העומר. פי' אף לאחר הפסח אסור עד העומר. והשתא מפרש מאן דתני מלפני הפסח מסייע לחזקיה. ומ"ד מלפני העומר מסייע לר' יוחנן. והשתא מפרש דא"ר יונה בשם חזקיה בשעת הקרבן כו' שלא בשעת הקרבן. דהיינו אחר חורבן: היום מתיר. והיינו תחילת כניסת היום והוא תחילת הלילה. ומתני' איירי נמי שלא בשעת הקרבן ולפיכך לא אסור אלא לפני הפסח דתיכף לאחר הפסח מותר: ור' יוסי בשם חזקיה עד ר' יוחנן מיותר: ר' יוחנן אמר בין בשעת הקרבן בין שלא בשעת הקרבן היום מתיר. פי' אף בשעת הקרבן. ומפרש ר' הילא טעמא דר' יוחנן: עד עצם היום הזה. פי' היינו עד היות היום הזה. ואינו תלוי בקרבן כלל: יכול אפי' בלילה. פי' דהיינו תחילת כניסת היום ת"ל עד עצם היום הזה. ולדידי' נ"ל והסורין מלפני העומר. דהא אף לאחר הפסח אסור כל הלילה עד היום: הא כיצד טול מבינתיים זמן הבאה מיותר: וכצ"ל מודה חזקי' שלא בשעת הקרבן שהיום מתיר מה ביניהון. פי' בשלא בשעת הקרבן בין חזקי' לר' יוחנן ומפרש: זמן הבאה. פי' לר' יוחנן אסור עד זמן הבאה. ולחזקי' בתחילת כניסת היום מותר: כדפירשתי וכאן נ"ל א"ר הונא מתניתא מסייע לחזקי' עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר. יכול אפי' בשעת הקרבן ת"ל עד הביאכם את קרבן אלהיכם: ר' ירמי' בשם ר' חייא בין בשעת הקרבן ובין שלא בשעת הקרבן הקרבן מתיר. פי' זמן הבאה דהיינו עד חצות לרחוקים: וע"ז קאמר מודה ר' יוחנן באיסור דהוא אסור. פי' אע"ג דסבר ר' יוחנן שהיום מתיר מודה שאסור עד הבאת הקרבן או עד זמן הבאה אלא שאין לוקין אלא עד היום: ובעי ליה איסורו מהו. פי' כא דאמרינן לעיל דמודה ר' יוחנן באיסורו שהוא אסור עד זמן הבאה. אם הוא אסור מדאורייתא או דרבנן: וא"ר ירמי' כו' ור' יונה ור' יוסי תרוויהון אמרין איסורו מדבריהן. פי' הא דאסור עד זמן הבאה אינו אסור אלא מדבריהן: א"ר יוסי מליהון דרבנן מסייען לן. פי' שאינו אסור אלא מדרבנן: (ע"ב) דתנינן תמן אין מביאין מנחת ביכורים כו' קודם לעומר. פי' דקודם לשתי הלחם אין מביאין לכתחילה אבל אם הביא כשר וקודם לעומר קמ"ל דקודם לעומר פסול אפי' בדיעבד: ומפ"ש ר' יוחנן דבששה עשר. פירש קודם הבאת העומר עבר והביא כשר: ואין תימר איסורו ד"ת הוא. פי' קודם הבאה: לא שני' כו' אלא ודאי דרבנן: ועוד מן הדא. פי' דגם מן הדא שמעינן שאיסורו מדבריהן: דא"ר זעירא עלי' דרב. פי' מה שהי' רב נוהג שלא אכל חדש ב' ימים משום ספיקא דיומי וקאמר ר' זעירא עליו דרב בר דעתן דר' חייא רבה. פי' קרובו למון [וה"ה בוצין] מודעתמו: הוא סבר כוותהון. פי' שהם סוברים שלעולם הקרבן מתיר ולא היום א"כ סוברים שעד הקרבן אסיר מדאורייתא: אין תימר איסורו ד"ת. פי' דהיינו שעד זמן הבאה אסיר מדאורייתא: רב בר דעתי' דר' יוחנן. פי' דהא יכול ליסבור כר' יוחנן נמי דהא גם לר' יוחנן אסיר להביא מדאורייתא ולא פליג אלא לענין מלקות. וזה הכלל. דכל זו הסוגיא סברה שאין חילוק בין הבאה לקצירה. דבאותו זמן שמותר לקצור מותר נ"כ להביא ולאכול. אלא דבמתני' לא מצי למיתני מלפני הפסח אלא איסור דלקצור אבל לאכול הא אוכל ביו"ט ראשון ואסור לאכול חדש: וע"ז מקשי והתנינן משחרב בהמ"ק התקין ר"י בן זכאי שיהא יום הנף כו'. פי' דהיינו יום הבאת העומר אסור לאכול חדש: ואמר ר' יוסי בר בון בפני הרחוקין. פי' אותן שרחוקין מא"י גזרינן בהו שמא למחר יבנה ביהמ"ק ויאמרו איפתקד מי לא אכלני היכף משיאיר היום והשתא נמי ניכול ולא ידעי דהשתא אסור עד הבאת העומר ואפשר שלא יביאו קודם חצות לכך אסור כל היום: אין תימר איסורו ד"ת. פי' בשעת הקרבן עד שעת הקרבה ניחא דגזרינן אף שלא בשעת הקרבן אטו בשעת הקרבן: אבל אין תימר איסורו מדבריהם כלומר שאף קודם הקרבן אינו אסיר אלא מדבריהם: יש תקנה אחר תקנה. פי' הרי מה שאסור קודם העומר אינו אלא תקנה והשתא נזרינ' אף שלא בשעת הקרבן אטו בשעת הקרבן והוי גזירה לגזירה: והשתא גרסינן (דף ד' ע"א) א"ר יונה איתותבת קומי ר' ירמי'. פי' דהאי קושיא כבר איתותב קמי' ר' ירמי' ואמר אין יסבור כר' יהודא. פי' שר"י ב"ז סובר שכל יום הנף אסור מדאורייתא [והוא כר' יהודא] ולכך התקין והאי התקין היינו מדאוריי' ור' יוחנן פליג עליה: תמן חשו לצוכא רבא. פי' בבבל היו חוששין לספיקא דיומא גבי יו"כ והיו מתענין תרין יומין: חזקה שאין ב"ד מתעצלין. פי' מלהודיע ואילו היו מעברין בודאי היו מודיעין: אם השרישו קודם לעומר העומר מתירן. האי סוגיא פליגי על סוגיא דלעיל: אם השרישו קודם לעומר העומר מתירן. ע"ס וכאן נ"ל ואסורין מלקצור לפני העומר: ע"ז אמרו דר' יונה אמר קודם להבאה. פי' אפי' אחר קצירה וקודם להבאה אסור: ור' יוסי אומר קודם לקצירה דקצירה מתיר: ומפרש ר' יונה דהבאה מתרת להביא. פי' במקדש לענין דיעבד שיהא כשר. וקצירה מתרת קצירה. ור' יוסי אומר קצירה מתרת שניהם הבאה וקצירה: ומפרש לפום בן. פי' לפי סברתו שסובר דקצירה מתרת: ר' יוסי הוי בה. פי' מיבעי לי' לר' יוסי: קצר לרבים ונטמא. פי' שצריך לחזור ולקצור אם חזר התירו לאיסורו אם אחר שנעשה נאסר הבאה וקצירה. וה"ה דמצי למיבעי אליבא דר' יונה לענין קצירה אם נאסר אחר שנעשה: אלא דלר' יוסי מיבעי אף לענין הבאה קאמר הכי: כאן נ"ל אם השרישו קודם לעומר העומר מתיר. ר' יונה אמר קודם להבאה. פי' ר' יונה דסבר דהבאה מתרת. ולפיכך כשהשרישו קודם הבאה הבאה מתרת. ור' יוסי דסבר לעיל דקצירה מתרת צריך שיהא נשרש קודם לקצירה: וה"ג ר' יונה אמר קודם להבאה ר' יוסי אמר קודם לקצירה: (ע"ב) א"ר יוסי מילתא דכהנא מסייע לי פי' דקצירה מתרת: דכהנא אמר ואם תקריב מנחת בכורים לה' זו ביכרה ואחרת לא ביכרה. פי' דדייק מלשון ביכורים דהיינו שבשעת הקרבה יהי' זו ביכורים אף שאחרת לא ביכרה עדיין אפ"ה העומר בא ומתירן ומדקתני סתם משמע אפי' עשבים אפי' השרשה: העומר בא ומתיר. פי' אפי' לא הי' רק עשבים בשעת הקרבת העומר אפ"ה העומר בא ומתיר ומזה מוכח דאפילו רק השרים קודם לעומר העומר מתיר: וע"ז אמר ולא קודם לקצירה אנן קיימין. פירוש דמשמע לי' מלשון תקריב לשון קצירה ולכך אמרו דמזה הפסוק אינו מוכח במתיר אלא כשהשרים קודם לקצירה דהא הכא קיימינן קודם לקצירה אבל קודם להבאה לא שמעינן כלום: ועוד מן הדא. פי' מן הדא נמי מוכח שצריך שיהא נשרש קודם לקצירה: דתני הכובש בי"ג כוי הרי יש כאן כו'. פי' דים כאן נ' ימים קודם לעומר ויכול להשתרש קודם לעומר ולפיכך העומר מתיר: וע"ז מקשי ומקצת היום ככולו. פי' אי אמרת דאף אם השרים קודם להבאה העומר מתיר קשה אמאי נקיט דוקא י"ג הא אפי' בי"ד נמי יכול לשותלו דאיכא נמי ג' ימים. דהיינו מקצת י"ד וט"ו ומקצת ט"ז דהיינו עד הבאה אלא ודאי שצריך שיהא נשרש קודם לקצירה ולפיכך אינו יכול לשותלו בי"ד דלא יהי' רק ב' ימים קודם קצירה: וא"ר יונה מילתא דר' אבינא מסייע לי. פי' מנוה דמתרץ ר' אבינא מסייע לי דיכול לומר אפי' השרים קודם הבאה הבאה מתרת: דא"ר אבינא תיפתר בהדא מתני' במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ולפיכך נקיט י"ג דבי"ד אינו יכול לשותלה משום מלאכה ולעולם הבאה מתרת: ומקשי אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה לא בתלוש שמא במחובר. פי' דס"ל דאף במקום שנהגו לעשות במחובר אסיר והכא במחובר איירי. וא"כ אמאי קמשני דאיירי במקום שנהגו דווקא: ומשני אשכח תני כו'. פי' דאין חילוק במחובר לתלוש. ובמקום שנהגו אפי' במחובר מותר: מהו שיביא עומר מהן. פירש מאותן שלא השרישו קודם לעומר דצריכין להמתין על עומר הבא אם מותר להביא עומר הבא מאותה התבואה אם לא: ומקשי מהיכי תיתי שיביא מהן. ואי משום דהלוין בעומר היינו שאין מותרין באכילה עד ביאת העומר. והרי שאר מינין הרי תלוין נמי במנחת העומר ואין מנחת העומר בא מהן: ומשני לא אם אמרת בשאר מינין שלא כשרו למנחת העומר. פי' שהמינים לא כשרו למנחת העומר אבל הכא הרי המין כשר למנחת העומר וגם הוא תלוי בעומר איכא למימר שהעומר בא מהן אף שאינו מאותה שנה: ומתיבת אפשר לומר עד הרי שאר מינים מיותר: (דף ה' ע"א) חבריא בשם ר' אליעזר ט"ס. וצ"ל כאן חברייא אמרין אפשר לומר חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה על זה ואת אמרת הכין. פי' מדאין רשאין לתרום מהן על הפירות של שנה זו כ"ש שאין רשאין להביא עומר מהן להתיר פירות של שנה זו: ר"א אומר ראשית קצירך ולא סוף קצירך. פי' מהכא שמעינן שאין מביאין מהן עומר. דגבי עומר כתיב ראשית קצירך. פי' של השנה שנתגדל בה יהא זה ראשית הקציר וזה סוף הקציר של השנה שנתגדל בה. ור"ז דריש מדכתיב ביכורים כו': מה נפיק מבינייהון. פי' בין חברייא לר"א ור"ז כו'. דבין ר"א ור"ז וודאי ליכא כ"מ כלל: ומפרש עבר והביא. ע"ד דחברייא פסול. כמו גבי מעשרות שאפי' אם תרם אין תרומתו תרומה. אבל ע"ד דר"ז ור"א עבר והביא פסול [לדעתי נ"ל כשר. המעתיק] בדיעבד: ותיבת דברי הכמים מיותר כאן וצ"ל ע"ד דהברייא ר' יוסי בר בון כו' והן שהביאו שליש לפני ר"ה. פי' או אין העומר בא מהן. אבל אם הביאו שלים לאחר ר"ה העומר בא מהן. כמו גבי מעשר שאין זה נקרא מן החדש על הישן. אבל אליבא דר"ז ור"א [אפילו הביאו שלים לאחר ר"ה] אפ"ה אין מביאין מהן. שאין זה ראשית קציר וגם אינו נקרא ביכורים:

(שם) הלכה ב זאת אומרת שלוקין על חלתן ד"ת. פי' על החלה שנוטל מהן כשהן מעורבין מדקתני במתני' שהאוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתן. אלמא דכשהן מעורבין נקראין להם: ומשני כתני' איבא למימר שאכל כזית מזה וכזית מזה. פי' מכל מין בפ"ע ולא כשנתערב מכולן ואכל מהן כזית דזה לא נקרא להם וה"ה לענין חלה נמי איכא למימר שאין לוקין על החלה שהוא מכרים כשהן מעורבין: א"ר יוסי אפי' תימר כזית מכולהון. פי' אף כשהן מעורבין ונטל מהן כזית נמי חייב ולא

תידוק

*) [אף בזמן המקדש. פי' מלכים ב' כ"ג — כ"א כ"ב כ"ג]:

הגהות הגר"א (דף ה' ע"א) ה"ב בֿיני מתני' בזית מזה ובזית מזה כו': ביני מתני' אף הנודר כו':

תידוק מיני' דלוקין על חלתן דאיכא למימר משום הכי חייב גבי חמץ משום שהוא חמץ: וע"ז אמר מיחלפא שיטתי' כו'. (פי') תמן אמר ב' דברים רבים על א' ומבטלין. פי' קודם שנעשה האיסור: ובא הוא אומר הכין. פי' דה"נ נימא שקודם שהיה חמץ כבר נתבטלו: א"ר יוסי בר בון כיני מתני' כו'. פי' דר' ירמי' בשם ר' חייא לא אמר אלא בתורת דימוי דאיכא לאוקמי כשאכל כזית מזה כו' ולכן ליכא למיפשט שלוקין על חלתן: ור' יוסי בר בון אמר. באמת מתני' איירי בהכי: (ע"ב) הא הנודר מן הפת כו'. דדייק מדאמר והכ"א הנודר מן הדגן משמע קא בנודר מן הפת אסור בכל בתמיה וכי לרבנן כל המינין קרוין פת: ומשני כיני מתני' אף הנודר מן הדגן. פי' דפליג אר"מ דאמר דווקא הנודר מן הפת משמע אבל הנודר מן הדגן כל דמדגן משמע עליה אמרי רבנן אף הנודר מן הדגן כו': מה אנן קיימין. פי' הא דקתני הנודר מן הפת ומן התבואה אינו אסור אלא מהן: אם באומר פת תורה. דהיינו מה שהתורה קראה פת: ע"ז מקשי אף האומר תבואה. פי' הא דקתני במתני' הנודר מן התבואה נמי מה שהתורה קראה תבואה ע"ז מקשי אמאי אינו אסור אלא מהן יהא אסור בכרם: אי באומר פת סתם. פי' מה שהעולם קוראין פת שאין לך קרוי פת כו': ומשני במקום שאוכלין כל פת. וא"כ לפי זה כל הה' מינים נקראין פת אבל לא יותר:

(שם) **הלכה ג** מנין שהן חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות. פי' מנין שיש חיוב חלה יותר מן חיוב המעשרות: ומשני תריכו וכן תרימו. פירש ריבה אף אותן שפטורין מן המעשרות שיהא חייבין בחלה: ותי' לא מיותר: חזר ואמר בארבע עשרה שנה. פי' דבארבע עשר שנה מלינו ג"כ (שיהא) [שהיו] חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות. אלמא בחיוב חלה יש יותר מחיוב המעשרות: זה אחד מג' מקראות כו'. פי' דמייתי קרא על הא דקתני במתני' שהלקט והשכחה והפאה פטורין מן המעשרות: היא הפקר היא לקט כו'. כצ"ל: מכיון שנטלה תרומתו לאו חולין הן. פי' ואמאי קאמר שפטור מן המעשרות הרי כבר נטלו ממנו כל מעשרותיו: ומשני תיפתר שהקדימו בשיבלין. פירש ולא נטלו תרומה גדולה. וקמ"ל שפטור מתרומה גדולה וחייב בחלה: (דף ו' ע"א) ומייתי ר' יוסי מפסוק את כל חלבו. פי' ולא חלבו. פי' של מעשר דהיינו תרומת מעשר והלב חבירו היינו תרומה גדולה: כתיב והרמותם ממנו את תרומת ה' כו' מעשר מן המעשר ולא ת"ג ותרומת מעשר כו' בשמירה ואח"כ הפריש כו'. פי' הא שאינו מפריש שתיהן מן המעשר היינו דוקא שמפריש ממנו שתיהן וגם אין הפסק מירוח ביניהן אבל אם יש הפסק מירוח ביניהן. או שמפריש ממקום (ת"ג) אחר עליו מפריש ממנו ת"ג. ולכן במ"ש שהקדימו בשבלין דאמרינן לקמן למ"ד אינו כנכסיו שפטור ג"כ מת"ג. וגם למ"ד כנכסיו דאמרינן לקמן שחייב להפריש היינו למאן דפליג אמ"ד דהכא וס"ל ג"כ דבמעשר ראשון מפריש ג"כ ת"ג אבל למאן דפטר גבי מעשר ראשון פטר נמי הכא והיינו נמי בכה"ג: מ"ש שהקדימו בשבלין פטור מת"ג ומן המעשר כצ"ל: ר' יונה כמ"ד אינו כנכסיו. פי' דסבר מעשר ממון גבוה הוא ולהכי פטור. כמו הקדש ומרח הגזבר שפטור. ברם כמ"ד כנכסיו הוא חייב כמו שאר חולין. וע"ז אמר הוי מעשר ראשון שלכו"ע הוי כנכסיו וודאי חייב הוי פליגי על ר' יוסי דלעיל דסבר דלא מכח הקדש פטור אלא מדכתיב את חלבו כו': הוי פליגיא הוא. היבא הוא מיותר: מ"ד חייב. פי' דהיינו שחייב להפריש ת"ג מן המעשר: אפי' תרומה שבו חייבת. פירש דהיינו אפי' השיעור שהי' ראוי להפריש ממנו תרומת מעשר נמי לא פטר מתרומה גדולה וצריך להפריש כנגד כל המעשר: ומ"ד פטור אפי' חולין שבו פטור. פי' דהיינו שכל המעשר לבד מתרומת מעשר פטור שאין חילוק ביניהן כלל: וא"כ אמר מ"ד חייב עשאו תרומת מעשר על מקום אחר. פירש למאן דמחייב להפריש ממנו ת"ג א"כ הוי המעשר טבול לת"ג. אם עשאו תרומת מעשר על מקום אחר מיבעי לי' מה את עביד בגדיש שנדמע. פי' וא"כ אין להפריש ממנו על מקום א': או כטבל. פי' דהיינו כמו שהוא טבל לת"ג וא"כ מותר להפריש ממנו על מקום א': או כעיסה שנדמעת מיותר. ולא איפשטא: מה בין גדיש שנדמע לעיסה שנדמעת. פי' דהיינו אם נתערב בגדיש שהוא חייב בתרומה. שעדיין לא הפריש ממנו תרומה חייב להפריש ממקום א'. אלמא דעכ"פ חייב להפריש ואינו נפטר מן התרומה מחמת שנתערב עם אותו דבר שפטור מן התרומה וגבי עיסה דהיינו שנדמעת תרומה בחולין ותרומה פטורה מן החלה נפטרה כל העיסה מן החלה. ומפרש הטעם דהיינו גדיש עד שלא נדמעה: (ע"ב) עבר והפריש ממנו תרומה הרי זה תרומה. פי' וא"כ הרי כבר נתחייב בתרומה קודם שנתערב וא"כ לכך אין העירוב פוטר אבל גבי עיסה שעדיין לא נתחייב בחלה אפי' אם עבר והפריש כדמייתי מתני' המפריש חלתו קמח וא"כ עדיין לא נתחייב בחלה ולפיכך כשנתערב פוטר. ואם כן באמת אם נתערב אחר שהיתה עיסה שכבר נתחייב בחלה לא נפטר אף בחלה: הרי זו תרומה עיסה שנדמעה כו' כצ"ל [ומוחק תיבת אינה]: מתני' דלא כר"ע. פי' הא דחשיב במתני' מותר העומר בהדי הנך דפטורין אתיא דלא כר"ע דר"ע חייב במעשרות: מ"ט דרבנן. פירש דמחייבי בחלה בתבואה שלא הביאה שליש ומפרש דגמר לחם לחם נפסח דדבר שהוא בא לידי המץ ומצה חייב בחלה. והתבואה שלא הביאה שליש נמי הרי באה לידי מצה והמץ. ור"א דפוטר שלא הביאה שליש היינו משום דילפינן תרומת גורן דצריך שיהא דוקא מן הגמור והיינו שהביאה שליש: ומקשי ולית לי' לר"א לחם. פירש וכי ר"א לא סבר דכל שהוא לחם לענין חמץ חייב בחלה: ומשני אשכח תני בשם ר"א אינה חייבת בחלה ואינו יוצא י"ח בפסח. פי' דר"א סבר שאינו קרוי לחם ג"כ לענין חמץ ומצה שאינו בא לידי חימוץ ואינו לחם כלל. ופליגי אם הוא נקרא חימוץ. והשתא לא צריכי כלל לתרומת גורן כן תרימו אותו דלהוי משמע דוקא שהביא שליש לחם משמעינן דלר"א אינו קרוי לחם א"כ הביאו שליש שאינו בא לידי חימוץ. ומיבעי לי' לר"א מהו שיהא חייבין על לחם שלו משום חדש. פי' לר"א שאינו קרוי לחם לא לענין המץ ולא לענין חלה אם נקרא לחם לענין חדש: ופשיט א"ר יודן כתיב ולחם וקלי. פי' מקים לחם לקלי: את שחייבין על קלי שלו. פי' דהא ודאי על קלי שלו חייב אף קודם שהביאו שליש דלא כתיב גביה לחם. וכיון שחייבין על קלי שלו חייבין ג"כ על לחם שלו: מתי' את שאינן חייבין עד א"ר זעירא. מיותר: אמר ר' זעירא כתיב. פי' בתחילה הוי מייתי קרא טעמא מ"מ חייבין בחלה. והשתא מביא טעמא אמאי פטורין מן המעשרות לכו"ע. ומפרש דכתיב עשר תעשר דבעינן דבר שהוא נזרע ומצמיח וחייב אחר שליש והשתא מפרש פשיטא על דרבנן. פי' דסברי שחייבין בחלה אלא שפטורין מן המעשר: שאינו נגרר לענין מעשרות. פי' אם נתערב עם מין אחר שחייב במעשרות אינו מתחייב דלא מצינו גרירה לענין מעשרות: ר' חייא בר יוסף שאל ע"ד דר"א. פי' שפוטר פחות משליש מחלה אם הוא נגרר לענין חלה כעיסת האורז. דהיינו אם לש עיסה שהביאה שליש עם אותן [שלא] הביאה שליש. אם אותן שהביאה שליש גורר לאותן שלא הביאו שליש להתחייב בחלה או לא: שמואל בר אבא בעי איזו חדש וישן לענין חלה. פירש דחלה נמי אסור להפריש מן החדש על הישן דהיינו משנה זו על שנה חברתה. והשתא בעי לרבנן איזו חדש וישן דלר"א שפוטר מן החלה פחות משליש א"כ הוי מן החדש על הישן כמו גבי מעשרות דהיינו מפירות שהביאו שליש לפני ר"ה על פירות שלא הביאו שליש לפני ר"ה. אבל לרבנן דמחייבי פחות משליש בחלה מיבעי לי' איזו חדש וישן בחלה. אם תלוי ג"כ לענין שליש או לא. ומפרש שתי שדות אחת הביאה שליש. וא' פחות משליש. פי' לפני ר"ה: לחלה א'. פי' שמותר להפריש מזה על זה דהוי שניהן כמו ישן דהא בא החיוב שלהן קודם ר"ה לענין חלה: למעשרות שתים. דהרי אותן שלא הביאו שליש לא נתחייבו במעשרות לפני ר"ה. והוי מן החדש על הישן: (דף ז' ע"א) א' פחות משליש וא' עשבים. פי' שלא נדגן כלל. לחלה שתים. דזו שהי' עשבים לא נתחייבה בחלה לפני ר"ה וזו שלא הביאה שליש נתחייב בחלה לפני ר"ה והוי מן החדש על הישן. אבל לענין מעשרות גם יחד לא בא החיוב קודם ר"ה והוי כניהם מן החדש: א' הביאה שליש וא' עשבים. פי' דאותן שהביאו שליש כבר נתחייב בחלה ובמעשרות לפני ר"ה. ואותן שהביאו עשבים לא נתחייבו לא בחלה ולא במעשרות. א"כ הוו מן החדש על הישן בין לענין חלה ובין לענין מעשרות: בינתיים מהו. פי' אין עניינו לכאן. וקאי אמתני' דפ' ד' [ה"ג] דקתני התם קב חדש וקב ישן שנשכו זה"ז. ר' ישמעאל אומר יטול מן האמצע וחכמים אוסרים. פי' אלא שצריך ליטול מכל א' בפ"ע. ועלי' קאי בינתיים מהו. פי' מקום נשיכתן מהיכן אתה מפריש דהא התם נתערבו ולא ידעינן איזו מהן מן החדש ואיזו מהן מן הישן. ומהיכן צריך להפריש לרבנן: ומפרש ר' יונה כו' כבראשונה. פי' דמראשונה הוא נוטל דהיינו מעיסה שנילושה ראשונה ואח"כ נשך בה דהוי היא העיקר: ור' יוסי כו' כבאחרונה. דהיינו שצריך ליטול מאחרונה גם על בינתיים: ותיבות איזו בינתיים מיותרין: ה"ג מנין שהתרומה חייבת בחלה כרישא דקרא מראשית תרימו חלה. פי' מראשית דהיינו תרומה תרימו חלה. והיינו דווקא כשעשה עיסה של טבל אבל עיסה של תרומה ודאי פטור מן החלה. דאפי' מדומע פטורה מן החלה: ומתיבות מן קושיא עד תרימו חלה מיותר: חליטה דישוק נ"ל חליטה דשמן. פי' דהיינו שנחלט ע"י שמן: וחלוטה דמיי. היינו שנחלט ע"י מים: ר' יוסי אמר הרתי. פי' בב' דברים פליגי ר' יוחנן ורשב"ל: חד לענין טריקמא אם חייבין בחלה ויוצא בה י"ח בפסח כו'. והד לענין שאר סופגנין. דר' יוחנן אמר כל שהאור מהלך תחתיו כו'. פי' דהיינו שאין האור מהלך אלא תחתיו חייב בחלה ואומר עליו המוציא. ור' שמעון בן לקיש סבר דכל שהאור מהלך תחתיו. דהיינו ואינו מהלך מן הצד אינו חייב בחלה כו': אמר ר' יוחנן ובלבד ע"י משקה. פי' אם הוא נטגן ע"י משקה מודינא לך שאינו קרוי לחם ואינו חייב בחלה: מתני' פליגא על ר' יוחנן. פי' דבמתני' קתני הסופגנין פטורים מן החלה. וקס"ד בסופגנין שע"י האור אלא שהאור מהלך תחתיו ופטורה מן החלה. ומשמע לי' דלא ע"ז מסקין דהתם סופגנין שלא ע"י משקין: ומשני (ע"ב) פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה. פי' ובהא אפי' ר' יוחנן מודי שאין קרוי לחם: ותני כן. פי' שיש חילוק בין [ע"י] חמה ובין [ע"י] האור דאף שבאור קרוי לחם. ע"י חמה אינו קרוי לחם: והיינו כר' יוחנן: וכצ"ל פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה ותני כן אין יוצאין: ומקשי לי' הדא פליגי על דר"ל. פי' דהא הכא משמע בסופגנין שנעשו באור קרוי לחם: ומשני פתר לה בשהיה האור מהלך מן הצד. פי' אז הוי לחם ע"י האור אבל לא בחמה בכל ענין. אבל באמת תחתיו אפי' באור אינו קרוי לחם: ותי' מיליהון דרבנן פליגין מיותר כאן. ואידי דקאמר כן בתרומות שיבשו כאן: כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בה דין מדומע דקתני הכא. פי' דהיינו שפטורה מן החלה אלא שריבה תרומה אבל אי לא הוי אלא המיעוט תרומה אין המיעוט פוטר את הרוב מחלה א"נ כו': וכי עיגול בעגולין. פי' שה"ל בס א' ומאה אלא שהתחתונות מצטרפות להעלות את העליונות והלא ודאי לא נתערב בהתחתונות ואפ"ה מותר כשנוטל א' ואף שאינו דבר ברור שהתרומה עלה בידו מותר אלא שהקילו אף הכא הקילו: ומתיבות ויתיביני' עד ופחות מיותרין כאן: ואגב דתני במס' תרומות שיבשו כאן: אבל אם היו חמשה רבעים מצומצמים לא בדא. פי' דהמשה רבעים מצומצמים חייבין בחלה: ספק מדומע הנאכל משום דמוע. פי' דהיינו שספק אם נדמע אם לא חייב בחלה עלי': א"ר יוסי בר בון הדא דתימר כשהיו יותר מחמשה רביעים. פי' דאף בלא תרומה יש שיעור חיוב חלה (אלא) שהקילו אלא גבי ודאי מדומע אבל לא בספק אבל כשהיו ה' רבעים מצומצמים דבודאי מדומע מן הדין פטור אף בספק (תרומה) [מדומע] הקילו:

(דף ח' ע"א) **הלכה ד** בעי למיעבד הדא אצוותי איטרי. דהיינו עיסה ודעתו לעשות אותה סופגנין: דינסבנה ותהא פטורה מן החלה. פירוש כיון דדעתו לעשות סופגנין פטור קא משמע לן דאפילו הכי חייב וכדאמר לי' אבוי: שמא תמלך לעשותה עיסה. פי' שתשאר עיסה ולא לעשותה סופגנין כלל: כאן צריך להיות רב אמר עיסת כותח חייבת בחלה. פי' כיון דאמרת שאף שלפי מחשבתו אינו חייב בחלה כיון דאילו נשאר כהשתא הי' חייב בחלה חיישינן שמא ימלך שלא לעשות וישאר כמו שהיא. ה"ה גבי עיסת כותח אע"ג דכשיעשה כפי מחשבתו דהיינו לכותח פטור מן החלה חיישינן שמא ימלך ויעשה הררה לבנה ותהי' חייבת בחלה לכך חייבת: א"ר מנא צריכין אנו מבריזין באילין דעבדין עביצין. פי' דהיינו חבילין דהיינו שמטגנין אותן במשקה כו': והיא חייבת. פי' נמי מהאי טעמא במא ימלך שלא לטגן כלל: וא"כ גרסינן וכן הקנובקאות חייבות. ומפרש ריב"ל טעמא שלא תאמר הואיל והוא עתיד להחזירה לסלתה תהא פטורה קמ"ל דחייב נמי מהאי טעמא שמא ימלך שלא לעשות כלל: עיסת מברין. פי' דהיינו מה שהיו נוהגין בימיהן לעשות עיסה להברות את האבל סעודה ראשונה. והיו נוהגין לעשות עיסה ולאפות ולחזור לסולתה וקמ"ל שהיא פטורה מן החלה: איזה היא המעיסה הנותן חמין לתוך קמח חליטה קמח לתוך חמין. דהיינו שהמים מלממים: וע"ז מקשי על טעמא דב"ש. דהא ודאי תתאה גבר וא"כ קשה אמאי כשנחלט כל צרכו דהיינו שהחמין למטה ב"ש מחייבין. וכשלא נחלט כל צורכה דהיינו שהחמין למעלה פוטר ב"ש: ומשני שני תלמידיו שנו אותה. דהיינו תברא מי ששנה זו לא שנה זו: ובגמ' גרסינן איפכא: דהמעיסה קמח ע"ג מוגלשין. פי' שהחמין מלממים והחליטה להיפך: ומקשי בגמ' מ"ש המעיסה ומ"ש החליטה. פי' דמשמע לי' דאין חילוק. ומשני תברא מי ששנה זו לא שנה זו: אבל קשה היאך סידר רבי שתי משניות זו אצל זו בלא שום מחלוקת כיון דפליגי אהדדי. ונראה לתרץ דהא למ"ד עילאה גבר ניחא הא דב"ה מחייב בהמעיסה ופוטר בהליטה. והא דמקשי בגמ' היינו שמואל דאיהו סבר בפ' כילד צולין דתתאה גבר. וא"כ לדידיה הכא ליכא למימר טעמא משום דהוי מבושל ולהכי פוטר ב"ה דא"כ ה"ל לפטור בהמעיסה שפי דהא התם כל הקמח נתבשל דהא תתאה גבר ולהכי צריך לאוקמי מתני' אליבי' דאיירי בשיעור חלה מצומצם ולהכי אפי' המים למעלה נמי נתבשל כדי קליפה ותו אין שיעור חלה והא דמחייב ב"ה היינו משום דסבר דאף אם נתבשל חייב משום דאינו חלוט ברור. וא"כ קשה אמאי פוטר בהחליטה ולהכי צריך לומר תברא ופליגי אי מבושל פוטר מן החלה או לא אבל רבי מני סבר דעילאה גבר ומוקי פלוגתייהו דב"ש וב"ה אי התתאה גבר אי עילאה וב"ה סברי עילאה גבר וסבר כב"ה: והוא שאפאה. פי' שדעתו לאפות בתנור אז חייב בחלה: ה"ג שמא לא ימצא לקוחות ויטבלו. פי' דיחזיק אותו לעצמו ולא יהי' הקדש: ותיבת מיד מיותר:

מתיב

הגהות הגר"א עם הגהות הרד"ל ז"ל

(דף ו' ע"א) פטור מתרומה גדולה ומן המעשר בד"א שמירח ואח"כ פדה אבל פדה ואח"כ מירח לא ר' יונה כמ"ד כו': הוי מעשר ראשון הואיל וכל עמא כו': הוי פליגי מ"ד חייב כו': (ע"ב) משום חדש אמר ר' זעירא כתיב ט'. ושבינתיים נמחק:

(דף ז' ע"ב) ה"ג פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה ואין יוצאין כו': מן הצד כהנא שאל כו': הבא קל הוא ופחות מחמשת רביעים כו': (דף ח' ע"א) ה"ד שמא תמלך לעשותה עיסה רב אמר עיסת כותח כו' והיא חייבת וכן הקנובקאות חייבות ריב"ל של"ת הואיל והוא

עתיד

(דף ט' ע"ב) **הלכה ה** מתיב ר' יוחנן לר"ל. נ"ל ר"ל לר' יוחנן. ואין בישול כולהון כשיעור. בתמיה. פי' הא וודאי יש בישול כולהון כשיעור ואמאי פטור אלא ודאי כיון שצירף שלא מדעתם הוי כמו מירוח שלא מדעת דהכא הצירוף כמו התם מירוח וקתני פטור. וא"כ קשיא לר' יוחנן דאמר כנ"ל: א"ל שניא היא. פירש אפילו היתה כל העיסה שלו נמי פטור כיון שרוצה לחלק. ולאו משום דצירוף שלא מדעתם פטור אלא משום שרוצה לחלק. ומקשי אמאי גבי נחתום שרוצה לחלק חייב אלא ודאי טעמא משום שצירף והכא אפי' צירף עיסה שלו ולהכי חייב: ומשני גבי נחתום שאני שמא לא ימצא לקוחות וחוזר ועושה אותה עיסה, פי' עיסה גדולה ולא יחלק אותה לעיסות: ומקשי מחורי הנמלים. שלנו ג"ד הערימה הפטורה דמשמע שפטורה דהיינו שעדיין לא מרחו ומרחו הם. דהיינו שגררו החיטים מהקש ואפ"ה פטור אלא ודאי משום שמרחו שלא מדעת בעה"ב. ומשני הא דפטור התם אם גררו מערימה הפטורה: היינו משום יאוש. והוי הפקר והא דחייב בערימה החייבת היינו משום דאין הפקר פוטר לאחר מירוח: שמואל בר אבא אמר והן שגררו שיבלין. פי' דאיירי שאף הן לא מירחו אלא שגררו נ"כ שיבלין ולהכי פטור שעדיין לא נגמר מלאכתן: ה"ג מתיב ר' יוחנן לר"ל הרי גיזבר באחר הוא ואת אמרת מה שעשו עשוי. אלמא אפי' מירחו שלא מדעת חייב: ומשני היפתר כו': ומקשי ואפי' יש בשל א' מהן כשיעור. פי' אמאי נקיט במתני' אם אין בשל א' מהן כשיעור אז פטור הא אפי' יש בשל א' מהן כשיעור נמי פטור כיון שדעתו לחלק א"כ כל זמן שלא חילק הוי כלא נגמרה מלאכתן ותהא פטור מן החלה: דאמר ר' יוסי אף במה כו'. כ"ש הכא דהוי לא נגמרה מלאכתן: ה"ג מתניתא אמרה כן. פי' דאיירי שעירב בה מורסן דקתני במתני' בזמן שהרועים אוכלין אותן ומדנקט בזמן משמע שפעמים שאין הרועים אוכלין אותן והיינו משום שעירב בהן מורסן: ר' יוחנן אמר כל שעשה כלימודין. פי' דלא בעינן שיערב בה מורסן אלא שיהא ניכר שעושה אותן לדעת שלא יאכלו הרועים ממנה: (דף ט' ע"א) אפי' אם עשאה קלוסקין. פי' דלא בעינן אף שיהא ניכר אלא אם עשאן לדעת שלא יאכלו הרועים ממנה פטורה: מתני' דרשב"א היא. פי' מדנקט ונעשית ביו"ט משמע שאינו תלוי אלא אם הוא אוכל אדם אף שאין צריך לו ביו"ט ואתיא כרשב"א: אין עושין מיו"ט למוצאי יו"ט. פי' שיהא כל הפת למוצאי יו"ט: אבל ממלאה אשה קדירה כו'. כצ"ל: ותיבת והתנו מיותר: דתני רשב"א אומר תיבת דתני מיותר: לא דמים הוא חייב לו. פי' וא"כ אחר שאכל הרי הוא שלו וא"כ בדיעבד יצא. ור' יונה ור' יוסי סברי דאפי' בדיעבד. לא יצא:

(ע"ב) **הלכה ו** ה"ג שלא תאמר חלה חולין הוא לפום כן צריך מימר החלה כו': ותיבות הייתי אומר מותר לגלגל בהן מיותרין: ה"נ ר' יצחק כד אתי למישר. פי' היינו למישרי כמוציא: פשיט הוא לידו עשרת אצבעות. פי' שהיה פושט את היד על הפת בעשר אצבעות ואמר כו'. כצ"ל: ה"ג מנין שלא עשה ולא כלום עד שישייר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית: לה' זה שם המיוחד: חלה לה' מכאן שצ"ל חלה על הכל. פי' דהיינו על כל העיסה: תרומה על הכל. פירש דבחלה צ"ל חלה על הכל. ובתרומה צ"ל תרומה על הכל נ"ס:

הדרן עלך פרק חמשה דברים

פירות חוצה לארץ פרק שני

(דף י' ע"א) **הלכה א** שמה אתם חייבים ואין אתם חייבים בחו"ל. פי' קאי על מתני' לפרש טעמא דר"ע שפוטר כשיצאו פירות הארץ מהארץ לחו"ל. וקאמר דכתיב שמה משמע ליה שאין חיובן אלא שמה ולא בחו"ל אף בהן פירות הארץ: תני זו דר"מ. פי' הגירסא דקתני במתני' דר"ע ור"א לא פליגי אלא בסיפא. היינו דר"מ. אבל ר' יהודא הי' שונה הפלוגתא ברישא כדמפרש פירות חו"ל: מ"ט דר"א. פי' שפוטר גבי פירות חו"ל אפי' נכנסו לארץ ומפרש מדכתיב מלחם הארץ היינו ולא לחם חו"ל פי' אף אם הם בארץ: מ"ט דר"ע. פי' שמחייב ומפרש שמה אתם חייבים כו': מה מקיים ר"א כו' אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. פי' משמע דשמה הם חייבין: ומשני בפירות הארץ: חברייא כו' כצ"ל: כך הי' משיב ר"ע שמחייב את ר"א שהוא פוטר בפירות חו"ל שנכנסו לארץ: אין אתם מודים כו' ולא גידולי פטור הן. פי' הרי קודם ביאתן גדלו בשעה שהי' פטור מ"מ השתא כשנתחייב נתחייבו בחלה. וה"ה אותן שגדלו בחו"ל אחר שנכנסו לארץ הי' לך לחייב: והוא מקבל מיני'. פי' שהי' מקבל אותו לקושיא ולא השיב עלי' כלום: א"ר יוסי תמיהני. פי' שהי' מתמיה אמאי לא תירץ דהתם אינו נקרא כלל גידולי פטור שמשעת ביאתן נתחייבו למפרע נמצא הוי גידולין בשעת חיוב וכדמוכיח מדכתיב נתתי משמע כבר נתתי: (ע"ב) ומקשי מה מקיים ר"ע טעמא דר"א. פי' ר"ע שמחייב בפירות חו"ל שנכנסו לארץ הא כתיב מלחם הארץ: ומשני בספינה שנכנסה לארץ. פי' ואפאה אותה בספינה דאז אם קרמו פניה קודם שהגיע לארץ דנעשה לחם בחו"ל אז פטור אבל אם קרמו פניה כשהגיעו לארץ אז נעשה לחם הארץ. פי' לחם בעודו בארץ ולפיכך חייב אף שגדלו בחו"ל כיון שנעשו לחם בארץ: וכדמפרש ע"ד דר"ע ספינתו (זו) היא הכנסתו. פי' דהיינו מה שהספינה נכנסת הוי כאילו נכנס הלחם: והכל הולך אחר קרימה בתנור. פי' אם קרם בחוץ או בפנים: ומקשי מן מה דר"ע מותיב לר"א. פי' מפירות שמלאו כשבאו לארץ: והוא מקבל מיני'. פי' אלמא הלא ה"ל לומר שלמפרע ירשו אלא שסבר שגידולו בפטור הי': ומיבעי לי' ר' יוסי קומי ר' יונה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה כו'. פי' אם אסורה משום חדש אף שבשעת גידולו עדיין לא נתחייב. או לא. דהיינו שאינה אסורה משום חדש. כיון שעדיין לא נתחייבו דהרי חדש תלוי בביאת הארץ: וה"ג ר' יוסי בעי קומי ר' יונה בשעה שנכנסו כו' כצ"ל: ופשיט לי' א"ל למה לא. פי' פשיטא שהיא אסורה משום חדש: ומיבעי לי' עד כדון לחה אפי' יבשה. פי' אם היה יבישה בשעת כניסת הארץ. ופשיט ליה לאיסור אפי' יבישה: ה"ג מעתה אפי' קצורה אפי' חיטין בעליה. פי' אפי' היו חיטין בעליה בשעה שנכנסו לארץ נאסרו משום חדש. והשתא מקשי כך אנו אומרים לא אכלו ישראל מצה בליל פסח. פי' היאך אכלו הא כל החיטין שהיו שם הי' אסור משום חדש עד קריבת העומר: ומשני שנייא היא שמצות עשה דוחה את ל"ת. פי' עשה דאכילת מצה [דוחה] את ל"ת דחדש: ומקשי ע"ד ר' יונה כו'. ע"ד דר' יוסי כו'. אא"כ היתה כתובה בצידו. פי' דסבר שאין עשה דוחה ל"ת אא"כ היתה כמו ציצית גבי כלאים דכתיב לא תלבש ואח"כ גדילים תעשה לך וא"כ לדידי' אין יכול לדחות לאו דחדש ממה היו אוכלין מצה בליל פסח: ומפרש מה שיהא הגרי גוים. פי' מביאין מחו"ל דשם ודאי הי' פטור מה שהיו גדלין קודם ביאתן לארץ: וכר' ישמעאל. פי' ואליבי' דר' ישמעאל נק"מ. פי' דלדידי' לא הי' אסור כלל אלא עד אחר שבע [שנים] שכבשו. ומה שהי' קודם לזה הזמן הי' מותר וכבר קרבו העומר כמה שנים: וה"ג בשבע שכבשו ושבע (דף י"א ע"א) שחלקו מותר. התיב ר' בון כו' כצ"ל: ומקשי והכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לא בששה עשר. פי' מסתמא האי ממחרת הפסח היינו בי"ו והיינו ודאי משום העומר שהביאו בי"ו אלמא שקודם העומר היה אסור משום חדש. וקשיא לר' ישמעאל שסבר שהי' מתיר עד לאחר י"ד שנה. וגם על מ"ד שהי' עשה דוחה ל"ת. דהכא משמע שלא אכלו כלל עד י"ו: ומשני והכתיב ממחרת הפסח יצאו בי"ו כו' והיינו בהגעה עמר א"כ איכא למימר דהכא נמי לאו בי"ו אלא בט"ו והא דלא אכלו תחילה היינו משום שלא היו צריכין שהיו מסתפקין במן שבכליהם והשתא אכלו משום שפסקו או משום עשה דאכילת מצה: ה"ג יצאו מכאן לשם רבנן דקסרי בשם ר' חנינא במחלוקת ר"א מחייב ור"ע פוטר. פי' אליבא דר' יהודא שסובר דפליגא ברישא דהיינו בפירות חו"ל שנכנסו לארץ. ומיבעי לי' אם פליגי נ"כ ביצאו מכאן לשם. ועלי' אמרו רבנן דקסרי שהוא נ"כ במחלוקת: אמרי. פי' השתא מפרש טעמייהו: ואמר דר"א מן אתרי'. פי' מאותו טעם גופא שפוטר גבי פירות חו"ל שנכנסו לארץ מחייב גבי פירות הארץ שיצאו לחו"ל: וכן ר"ע. והשתא מפרש דר"א סבר לחם הארץ בכל מקום חייב. פי' אפי' כשהוא בחו"ל ולחם חו"ל בכ"מ פטור אפי' כשהוא בארץ. ור"ע סבר דשמה אתם חייבים אפי' בפירות חו"ל. ובחו"ל פטור אפילו בפירות הארץ: רבנן דקסרי בשם ר' חנינא במחלוקת. מיותר: (ע"ב) אין בכלל אלא מה שבפרט דר' יהודא. פי' דהאי כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם לא קאי אלא על הפרט והיינו מהמדבר והלבנון: ומקשי מתיב לר' יהודא כו' תנהו ענין לספרי חו"ל. פי' שאפי' אם יכבשו מספרי חו"ל יהא כא"י להיות חייב במעשרות: ומקשי מעתה מה שהי' דוד כו' יהא חייבין במעשרות כצ"ל. ותיבת בחלה ט"ס: ומשני שנייא היא שהי' דוד מניח כו'. פי' דכבש חו"ל קודם שכבש כל א"י. אבל אם הי' כובש אח"כ באמת הי' חייב במעשרות: הווין בעי מימר מ"ד תמן חייב. פי' רבנן דר' ישמעאל דמחייבי במעשר תיכף משנכנסו לארץ אוף הכא חייב. פי' אף בחלה נתחייבו משבאו לארץ: מ"ד תמן פטור. פי' היינו ר' ישמעאל דסבר שלא נתחייבו במעשרות אלא עד אחר י"ד שנה אף בחלה כן. אבל באמת אינו כן: אפילו כמ"ד תמן פטור. פירש אפילו לר' ישמעאל מודה משבאו לארץ נתחייבו בחלה: (דף י"ב ע"א) ימים קלים עשו ישראל בארץ ההיא. פי' והייט ע"כ שכיבשו יותר ממה שכיבש יהושע. וקאי על אותן המותרות שלא ישבו שם כרכה. אבל אי אמרת שלא כיבש אלא מה שכיבש יהושע היאך איכא למימר על אותו הארץ שימים קלים ישבו בה. והלא כמה שנים ישבו בה קודם שגלו מתוכה: נעשה כסוריא. פי' שחייב במעשרות: יצאו משם לכאן. פי' מסוריא לבבל: כבר נתחייבו. פי' כשהיתה בסוריא. וא"כ אף עתה שהיא בבבל היא חייבת: ר' יהודא כדעתי'. פירש הא דמצריך ר' יהודא שיהא הספינה גוששת. היינו משום דאזיל לטעמי': דר' יהודא פוטר במים לפי שאין בהם ממש. פי' דהיינו אם א' נתן הקמח וא' המים וא' המלח סברי רבנן שאינו רשאי להוליך העיסה אלא במקום שכלשתן יכולין לילך אבל אם אחד אינו יכול לילך. אז אינו רשאי להוליך דהחפצים כרגלי הבעלים וכאן הרי כולם בעליו: ור' יהודא פוטר במים. פי' שאפילו מי שנתן את המים אינו יכול לילך נמי מותר להוליך לשם העיסה. שמים אין בהן ממש. וכיון שאין בהן ממש הוי כמו שאין כאן כלום אלא המקום פנוי ולפיכך צריך שיהא סמוך לקרקע. אבל לרבנן דסברי יש בהן ממש א"כ כשהספינה סמוך למים הוי כמו שהיא סמוכה לקרקע. וא"צ כלל גוששת: א"ר אבין לא מסתברא דלא מיחלפא שיטתי'. פי' לר' יהודא דסבר דמים אין בהן ממש. א"כ הוי כמו שהמקום פנוי כלל. ואפי' לא היתה הספינה גוששת הוי כמו שהספינה גוששת. אבל לרבנן דסברי מים יש בהן ממש כיון דמפסקי מים הרי הוא הפסק לכך צריך שיהא סמוך לקרקע: והשתא מפרש לא היתה הספינה גושעת מעשרותיו מהלכה. פי' מדרבנן: אף ר' יהודא מודי בה. פי' אע"ג דסבר גבי ספינה שיהא גוששת מודי הכא שא"צ שיהא סמוכה לקרקע. וכדמפרש מפני שעומד על מקום אחד ואינו הולך מכאן לכאן כמו בספינה: דר"א בן יהודא איש ברתותא היא. פי' הא דקתני במתני' עיסה שנילושה במי פירות חייבין בחלה אלמא שהן נחשבין חיבור לענין להצטרף לשיעור שיהא חייב בחלה: וע"ז אמר דאתיא כר"א בן יהודא איש ברתותא. פי' דסבר גבי טבול יום שנגע בה שפסל את כולה. אבל לר"ע שסובר התם שאינו פוסל אלא מקום מגעו אלמא דאינו נחשב צירוף להיות כולו כא' ה"ה דסברי שאינו נחשב צירוף להיות חייבין בחלה: ה"ג שמי פירות מחוברין לטמא. כי' דהא פליג ר"א בן יהודא וסבר כן שמי פירות מחוברין לטמא: אבל אם נילושה כו' אין מי פירות מחוברין להכשיר. פי' בהא אפי' ר"א בן יהודא מודה: ד"ה היא. פי' אף ר"ע מודה כמו במתני' דמי פירות מחברין לחלה ולפיכך חייב ולא פליגי אלא לענין טומאה: (ע"ב) אין לך מחבר אלא ז' משקים. פי' לאפוקי מי פירות: ר' יוסי בעי מה את עביד לי' לחלה או לטומאה. פי' הא דאמר שאין מי פירות מחברין: אין תימר לחלה. פי' אין מי פירות מחברין: כ"ש לטומאה. פי' דהא בחלה יותר מסתבר לומר דמי פירות מחברין כדאמר לעיל דהא אף ר"ע מודה: ה"ג ריב"ל תני ר"ט אומר נאמר כאן חלה כו' וחלה א' מז' משקין. פי' מהכא ילפינן שאין חייב בחלה אלא אם עשו את העיסה ע"י משקה שהוא כשמן חוץ ממי פירות אלמא שאין מי פירות מחוברין אפי' לחלה כל שכן לטומאה: ה"ג האשה שהיא טבולת יום לשה את העסה וקוצה לה חלתה ומפרשתה. פירש שמתחילה היא מפרשת ואחר כך קורא לה שם. ותיזהר שלא תגע בה אחר קריאת שם. ומה שנגעה התחלה אינו כלום. שאין טבול יום מטמא חולין. ומדמקילין לה כולי האי. ולא מטריחין [לה] שתלך לאשה טהורה שתהא לשה לה את העיסה. דהא בקל יכולה לטמאות אותה דהיינו אם תגע אחר קריאת שם. אלמא שאף בטמאה לא מטרחינן לה לילך לאשה טהורה: ועל זה אמר והדא איתתא לא בתוך הבית היא יושבת כו': הדא אמרה עגבות אין בהם משום ערוה. פי' מדקאמר וקוצה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות עצמה. והאיכא עגבות אלמא דעגבות אין בהם משום ערוה: הדא דאת אמר לברכה. פי' דאז א"צ לכסות אלא את הערוה: אבל להביט אפי' כ"ש. פי' מן הגוף אסור: ישב ולא קינח מהו. כצ"ל. פי' אם אסור להתפלל או לא. ופשיט לי' אע"ג דלא אמר רב הונא הדא מילתא בפי' אמר דכוותי'. פי' שיכול לידע מיני' גם זה הדין: דאר"ה עומד אדם על הצואה כו'. ולא מיסתבר לי' לחלק בין שאר צואה לצואה במקומה שיהא מותר יותר:

פי'

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

עתיד כו': שמא לא ימצא הלקוחות ונטבלו. (ע"ב) ה"ה מתני' נחתום כו': מתיב ר"ל לר' יוחנן והתנינן וכן נשים כו' שמא לא ימצא לקוחות כו' מתיב ר' יוחנן לר"ל והתנינן הקדישן עד שלא כו': כל שעשאה כלימודין ותני כן כו':

(דף ט' ע"א) למוצאי יום טוב ממלאה אשה כו' צורכה רשב"א אומר כו':
(ע"ב) ה"ו בש"ר שמואל בר' יצחק ל"ת חלה חולין הוא לפום כן כו': עשר מצות אר"י בר בון צ"ל חלה על הכל כו':
פ"ב (דף י' ע"א) ה"א שמה בפירות הארץ חברייא בשר"א כו':
(ע"ב) ע"ד דר"ע ספינתו היא הכנסתו כו'

ר' יוסי בעי קומי ר' יונה בשעה שנכנסו כו' לא אכלו בני ישראל מצה בליל פסח כו':
(דף י"א ע"א) בשבע שכבשו וז' שחלקו מותר התיב ר' בון כו': (לא בט"ו יצאו מכאן לשם רבנן דקסרין בש"ר חנינא (ע"ב) במחלוקת ר"א מחייב ור"ע פוטר אמרי ר"א מן אתרי' כו'. כן הגהתי מריטימותיו שהוא גורס כן): מה שבפרט דברי ר' יהודא מתיבין כו':
(דף י"ב ע"א) שמי פירות מחוברין לטומאה כו' (ע"ב) ר' יוסי בעי כה איתאמרת לחלה או לטומאה כו'. דר' יונה תני בשם (רשב"י) [ריב"ל] רט"א נאמר כו':

(דף י"ג ע"א) **הלכה ב** מה פחות מד' מילין כו'. פי' הא דקתני לחלה ד' מילין. אם ד' מילין מצומצמות בפחות ואסור לעשותו בטומאה: ופשיט מדא"ר חייא בר ווא. כגון קיסרין. פי' שאם היה רחוק מגבל העושה בטהרה כמו שהי' קיסרין רחוק מגבל שלא צריך לעשותה בטהרה. וידוע הי' להם שקיסרין הי' רחוק ד' מילין מצומצמות ואפ"ה צריך לעשות בטהרה: הדא אמרה כו': כיון דנהרא מפסיק ויש טורח לעבור כמו ד' מילין. ואתי לאשמועינן דלאו דוקא ד' מילין אלא אם יש איזה טירחא להעלותו לגבל כמו לילך ד' מילין אז מותר לעשותו בטומאה: ומקשי כר"ע. פי' מדהתיר לו לעשותו עיסה גדולה בטומאה דהא לרבנן צריך לעשותו קבין [קבין] ומשני עיסה גדולה היתה. פי' גדולה יותר מדאי. פי' והי' לו טורח מרובה לעשותו קבין: וכדמפרש שהיה נוח אפי' ליילך כמה (פי') אפי' לילך כמה מילין נוח לו לילך מלעשות עיסתו קבין. והזינן דרבנן לא החמירו אפילו לטרוח לילך יותר מד' מילין כ"ש שאין מטריחין עליו לעשות עיסתו קבין ובא הוא אמר הבין. פי' יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין. משמע שמותר לעשות בטומאה הרבה ולהתחייב בחלה מלעשות קבין ולהיות פטור מן החלה. אלמא שקב פטור מן החלה: ומשני תמן לשעבר. פי' התם קאמר ר"ע הנוטל מקב חלה. פי' דהיינו אם נטל בדיעבד יצא. אבל לכתחילה אינו חייב ליטול מקב חלה: והן שנשכו. פי' הא דקתני במתני' הרודה ונותן לסל מצרפן. היינו דוקא שנשכו: כגון אילין ריפתא דבבל. שגדולות מאוד ועולה כ"א על חבירו והוי כמו נשכו בהא פליגי: אית דאמרי התנור מצרף ואין הסל מצרף: ואית דאמרי הסל מצרף. ואין התנור מצרף: (ע"ב) דאינון אבלין והדין ביה. ט"ס. וצ"ל דאינון אבלין מתוקנים. פי' שידעו העולם שזה אינו הגס. ולא יפרישו עוד מן הקמח אלא אחר שתתגלגל:

(ע"ב) **הלכה ג** שהוא פטור והיא חייבת. ט"ס וצ"ל שהיא מתרת. פי' החלה באכילה. והיא אסורה. פי' ובאמת היא אסורה: ה"ג קב טבריני. פי' הקב שבטבריא חייבת בחלה. פי' לפי שהיא גדולה ויש בה ה' רבעים: ה"ג חד חליטא. פי' שעשה חלוט חלוט פטור מן החלה אלא שאין אנו יודעין איזה חלוט צריך לכך שאל לר' יוחנן היכי ליעבד: א"ל איזיל עבד ד' קבין ופלג. פי' א' ומחצה מדבריות שהיא פחות משיעור אבל ד' ופלג יש הרבה יותר משיעור. ומשני א"ר זעירא קבייא באתריהון. פי' באותו מקום שהי' ר' יוחנן: רובעיי קריין. פי' היו קוראין לרובע קב לכך א"ל ארבע ופלג בכדי שלא יהא ה' רבעים שהוא שיעור חלה: ומקשה ויאמר המשה פרא צביחר. פי' פחות משהו פי' דבמשהו יכול לטעות: א"ר יוחנן דרך עיסה שנו כאן. פי' הא דקתני במתני' הן ושאורן ומורסנן כו'. אלמא שכולן מצטרפין לשיעור חלה. מפרש ר' יוחנן היינו משום דדרך עיסה. פי' דזה דרך עיסה לעשות אותה משאור ומורסן שיש בתוכה ולא ליטול מתוכה לפיכך נקרא להם לענין חיוב חלה: ארשב"ל דרשב"ג היא. פי' הא דקתני בסיפא כשניטל המורסן וחזר לתוכה פטורין. פי' שאין מצטרפין המורסן להתחייב בחלה. ואי קשיא נהי דאינו מתחייב בפ"ע. מ"מ השתא כשעשה עם החיטין ליגרור עליה קאמר רשב"ל דאתיא כרשב"ג. פי' שאינו גורר אא"כ יש לחיטין בפ"ע כשיעור אז גורר ג"כ את המורסן שיהא צריך להפריש חלה אף ממנה אבל כאן שאינו אלא בכדי מורסן חמשת רביעים פטורין: בשם ריב"ל ד"ה היא. פי' הכא גבי מורסן אפי' רבנן מודו שאינו גורר: וכדמפרש אע"ג דלא (דף י"ד ע"א) א"ר יוחנן הדא מילתא. פי' האי טעמא שמודו רבנן הכא שפטורין כשנטל המורסן וחזרו אמר דכוותי'. פי' אמר ארישא ומיני' יכול לדייק גם סיפא: דר"י אמר ארישא. הא דהן ושאורן חייב היינו משום דדרך עיסה כן וא"כ לפיכך היא נקראת להם לענין חלה וחייב. וא"כ בסיפא שנוטל המורסן וחזר לתוכו שאינו נקרא להם לענין חלה היינו נמי מהאי טעמא מפני שאין דרך עיסה לחזור המורסן לתוכו ואינו קרוי להם כלל אפי' לרבנן ולפיכך אינו נגרר. ואפשר שאפי' הי' ה' רבעים קמח בלא המורסן הי' פטור מטעם שאינו קרוי להם: אלא שהנחתום. תיבת אלא מיותר: ה"ג עינו רעה בעיסתו ובעה"ב עינו יפה בעיסתו: ה"ג לא מטעם זה הוא אלא ונתתם ממנו תרומת ה'. כצ"ל: אלא שהנחתום. צ"ל והנחתום עיסתו מרובה: ה"ג וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק. פי' שהיא אינה רגילה למכור בשוק אלא מחמת איזה סיבה דהיינו שנשתייר בה קמח או שאר סיבות היא עושה למכור בשוק: וקתני א' ממ"ח. פי' אף שמסתמא היא עיסה מועטת: ומשני שלא תחלק בעיסת השוק. פי' דאף שהיא עיסה מועטת. מ"מ כיון שדרך העושה למכור בשוק עושה מסתמא עיסה מרובה לא חילקו. ולעולם א' ממ"ח: ומקשי ניחא לרבנן לר' יהודא. פי' דמפרש טעמא משום עין יפה אמאי באשה העושה למכור בשוק א' ממ"ח הא היא עין יפה. ומשני בשעה שהיא עושה לביתה עינה יפה בעיסתה ובשעה שהיא עושה למכור בשוק עינה רעה בעיסתה: א"ר מתניתא בלימודה להיות מפרשת א' מכ"ד. פי' דהיינו בעיסה שעושה לביתה: אבל בלימודה להיות מפרשת א' ממ"ח. פי' דהיינו עיסת נחתום שאף בטהורה אינו מפריש אלא א' ממ"ח: לא בדא שלא יהא חוטא נשכר. פי' וא"כ אפי' נטמאו במזיד נמי א' ממ"ח דלא עדיף מאם היה טהורה: ואין הבית מצרף. פי' צ"ל פחות מכביצה ביניהם והלא הבית מצרף: ומשני דבר שהוא מקפיד על תערובתו כו' עשו כדבר שהוא מקפיד על תערובתו. פי' ולפיכך אין הבית מצרף: (ע"ב) ועיסתו חלה. ט"ס וצ"ל בעיסה תחילה. פירוש הא דצריך פחות מכביצה ביניהן היינו בעיסה תחילה. פירוש שהעיסה הטמאה היא תחילה ומטמא לכך הוא מקפיד על תערובתו. אבל בעיסה שניה אין לשני מגע אצל טבל. ואם כן כל זמן שלא הורמה חלתה אינו מקפיד על תערובתו. ולא הי' צריך ליתן פחות מכביצה ביניהם דהבית מצרף: מן הטהור על הטמא בלח. פי' בדבר לח תורמין אפי' מן הטהור על הטמא: ומפרש כיצד כבש זיתים בטומאה כו'. ומקשי ד"ל פחות מכביצה אפי' כביצה נמי. פי' אפי' אם יהי' המשפך כביצה יכול לתרום מן הטהור על הטמא: וכדמפרש ולא פירורין אינון. פי' ואין בכ"א כביצה. וא"כ אינו יכול לטמא האחרים. שהרי אינו מטמא אחרים אלא בכביצה. ומשני שלא יטמא זיתים הרבה. פי' דמ"מ כיון שהי' בפיו כביצה הי' נטמא הרבה זיתים דהיינו אותו את שהי' נוגע בכמה זיתים עד שיהא כביצה היה טמא. אבל השתא שאין בפיו כביצה אין נטמא כלום: אמרו לו אין לך קרוי לח אלא יין ושמן. פי' וא"כ אין תורמין מן הטהור על הטמא אלא ביין ושמן. ומפרש היאך עבידא. פי' היאך יהי' גבי יין ושמן מן המוקף: ומשני קורה א' לשתי בורות. פי' ואף שהיא לשתי בורות כיון שהיא קורה א' הוי מן המוקף: שתי קורות לבור א'. פי' והיינו מן המוקף שהם (כבור) [בבור] א': ומקשי ניחא קורה א' לשתי בורות. פי' ניחא דהיינו מן המוקף מה שהיו בקורה א' ועכשיו הן בשתי בורות ולא טמאו זה"ז: שתי קורות לבור א'. פירש היאך יכול לתרום מן הטהור על הטמא מכיון שנטמא מקצתו אין כולו טמא: ומשני תיפתר שהי' בדעתו לעשותו תפיסה א'. פי' הא דקתני לבור א' היינו שהי' בדעתו שיהא בבור א' ולכך הוי מן המוקף. אבל באמת עשאן שתי תפיסות דהיינו בשתי בורות ולכך לא טמאו זה"ז: הדא דתימא כשניטמא משעולה ובשקופה. פי' אז יכול לתרום מן הטהור על טמא בלח: אבל כשנטמא עד שלא שילה ולא קיפה. פי' מודו שאינו יכול לתרום מן הטהור על הטמא אפי' בלח וכדפי' שלא נראו לתורמן בטהרה: הלכה כר"א. פי' שיכול לתרום מן הטהור על הטמא בלח: הדרן עלך פירות חוץ לארץ

אוכלין עראי פרק שלישי

(דף י"ד ע"ב) **הלכה א** לא שנו אלא עראי. פי' מותר לאכול קודם שתתגלגל: אבל קבין אסור. פי' לחתכו ולעשותו קבין קודם שתתגלגל אסור: וכדמפרש (דף ט"ו ע"א) מפני שמערים עליו לפוטרו מן החלה. פי' דהוי כמערים בפירות כדי לפוטרו מן החלה: א"ר יוסי בר בון אין מה הדא לית שמעת מיני' כלום. פי' משום טעמא דהערמה לחוד ליכא למידק שאסור לעשות עיסתו קבין: שאפי' הוא נוטל ב' וג' מקרצות מכיון שהוא עתיד להחזירו כו'. פי' דהא במתני' קתני סתם אוכלין ממנו עראי והיינו אפי' ב' וג' מקרצות אף שהיא כמו גמר מלאכה: מכוון שהוא עתיד להחזירה בדבר שלא נגמרה כו'. פי' אף שהיא נגמרה כיון שהוא מחזיר לדבר שלא נגמרה מותר ואין לחוש להערמה. וא"כ איכא למימר נמי שמותר לעשותו קבין כיון שלא נגמר עדיין: ויידא אמרת דא. פי' שאסור לעשותו קבין מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה פי' מהאי מתני' דמי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה. דמשמע דוקא מי שאינו יכול הא אם יכול לעשות עיסתו בטהרה: לא בדא. פירש אסור לעשותו קבין: ה"ג ושאר כל הדברים אחר מי מהלך. פי' שאר מינים שאינן חיטין ושעורין אחר מי מהלך: ומפרש אחר הטימטום ואא"כ מיבעי לי' עשה עיסה מן החיטין ומן השעורין אחר מי את מהלך בהן אחר הגלגול או אחר הטימטום. פירש דבחיטין לחוד אזלינן אחר הגלגול ובשעורין לחוד אזלינן אח"ר הטימטום. והשתא בעשה משניהם מיבעי לי' ולא איפשיטא: תני ר' הושעיא חלה כמין גבלול. ומפרש מאי כמין גבלול: ומפרש משתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורין. ור"א מפרש משתעלה גבלולין גבלולין: ומקשי מה ופליג. פי' אם פליג אמתני' דקתני משתגלגל בחיטין: ומשני כאן לד"ת כאן להלכה. פי' דלהלכה משתעלה גבלולין. ולד"ת משתגלגל בחיטין: תני ר"י ב"ב אומר משתעשה מקרצות. פי' אז הוי החיוב חלה. ומפרש טעמא משום דבעינן מן הגמור: ומקשי מעתה לכשתאפה. פי' הא אינו חייב בחלה עד שתאפה דאז הוי גמור ודאי: ומשני א"ר מתנה לא הוקשה אלא (ע"ב) למלאכת העירום. פי' הא דבעינן מן הגמור היינו שיהא גמור מלאכת העירום מקשינן לתרומת מעשר דבעינן שיהא גמור. אבל מלאכת שאפיה לא בעינן שיהא גמור: ר' יוסי בשם ר' שמעון בן לקיש דר' עקיבא היא. פירש מתניתין דתני כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה. פירוש דמשמע אף קודם גלגול אתיא כר"ע דר"ע מיקל לענין חלה. ואמר דאם מפריש מקב נמי חלה. ה"ה דכשהיא נותנת את המים לר"ע נמי חלה. ומקשי פירש מי דמי. כלום אר"ע אלא לשעבר. פי' הרי ר"ע גופא אינו מיקל ליטול מקב לחלה לכתחילה אלא שסובר דבדיעבד אם נטל הוי חלה שאסור לזרים וגם אם הוסיף אח"כ פטור שכבר נפטר: והבא בתחילה אנן קיימין. פי' דקתני במתני' כיון שהיא נותנת את המים היא מגבהת חלתה. משמע אפי' לכתחילה מותר להגביה. אלא ודאי לא דמי לקב. וא"כ איכא למימר שאף רבנן מודים שמותר: ר' חייא בשם רשב"ל. פירש אמר בהאי לישנא: ירדו להן בשיטת ר"ע. פירש דהכא סברי סתם מתני' כר"ע: וא"ר יוחנן ד"ה היא. פירש הכא אפילו רבנן מודו. דהא דפליגי רבנן התם היינו משום דסברי דקב אינו שיעור חלה. אבל היכא שיש שיעור חלה אלא שלא נגלגל עדיין מודו רבנן שחייב בחלה וכדמפרש מכיון שהיא נותנת את המים הוי ראשית עריסותיכם: ה"ג תני מעשר טבל שנתערב בחולין אוסר כ"ש. פירש דטבל אוסר בכ"ש משום דהוי דבר שיש לו מתירין: והשתא מפרש מאי תקנתי'. וקאמר אם יש לו פרנסה ממקום אחר. פירש דהיינו שיכול להוציא ממקום אחר עליו מוציא לפי חשבון הטבל שנתערב בה: ואם לאו. פירש דהיינו שאין לו טבל שיהא יכול להוציא עליו: ר"א בן ערך אומר יקרא שם לתרומת מעשר שבו. פירש היכן שהיא והוי מדומע ויעלה בק' ומאה: מכה שלמדו את הכהנת. פירש כדמפרש לקמן מה למדו מוכח שאין הלכה כר"א בן ערך: ומפרש מה למדו הרי זה חלה כו'. פירש דהכהנות היו רגילות לילך לתוך בתיהם ולעשות להם עיסה כדי שיהא בטהרה ולוקחת החלה לעצמה והיתה מתיראה שמא היטמא העיסה קודם שתתגלגל ונמצא מפרשת חלה בטומאה. לכך היתה ממהרת ליטול תיכף משנתנה מים. אך שיש חשש שעדיין אינו מחובר כל העיסה ביחד. וא"כ כשיתחבר אחר כך יתחייב בחלה. לכך היו רגילין לומר שכשיעלה: גוש א'. פירש כשיתחברו כולם אז תקדש לשם חלה. ועוד יש חשש שמא יטמא מקצת ונמצא הוא מפריש מן הטהור על הטמא. לכך למדו אותה לומר חוץ מן הטמא שבה. פירש דהיינו שמה שיטמא אח"כ לא יצטרף עם העיסה כלל. דהוי דבר שהוא מקפיד עליו שאינו מצטרף. וא"כ כשנטמא אח"כ אותה החתיכה שנטמא אינו מתחייב בחלה כלל. ואינו מפריש אלא מן הטהור על הטהור. והא לא חיישינן שמא תטמא כל העיסה שאפילו נטמא כל העיסה מ"מ הועיל מה שהפרישו חלה תחילה למה שהי' בשעת הפרשה גוש א'. ומה שנטמא מנה שלא הי' גוש א' בשעת הפרשה אינו מצטרף כלל ואינו חייב בחלה: והשתא מקשי ויאמר סתם. פירש למה ליה למימר חוץ מן הטמא שבה. יאמר סתם. ואי חיישת שמא יטמא אח"כ ויצטרף עם זה ויתחייב בחלה. וכשיהי' זה החלה על הכל נמצא מפריש מן הטהור על הטמא. לא יפריש ממנו על הטמא. אלא יקרא שם לחלה שבו. פי' שהטמא חייב. ואי משום דהוי מדומע יעלה בק' ומאה כר"א בן ערך אלא ודאי דלית הילכתא כוותי'. ומשני דהכא תקנו לומר חוץ מן הטמא משום דחיישינן שמא יטמא כ"כ שלא יהא בכל העיסה נגד החלה מאה דאז א"א לבטל החלה ולכך א"א לקרות שם וצריך לומר חוץ מן הטמא שבו: ועוד משני. מכיון שהוא יכול לתקן. פי' שיכול לומר חוץ מן [הטמא] שבה. [הוי] כמו שיש לו פרנסה ממקום אחר פי' לא התירו לומר חוץ מן הטמא שבה: ואמר הוא והטמא שבו. צ"ל ויאמר סתם והטמא שבה. יקרא שם לחלה שבו ויעלה בק' ומאה: זקוק להעלות. צ"ל יכול לתקן: נראין הדברים בערבי (דף ט"ז ע"א) שבתות שזו מביאה וזו מביאה. פירש וכיון שהדבר מביאתו ללוש ומסתמא לשה עיסה גדולה ובשעת נתינת המים הוי כולה גוש א' כשיעור. וא"כ אף בשעת הפרשה הוי מן החיוב: אבל בחול. פירש שלשין עיסות קטנות ובשעת נתינת המים לא הי' כשיעור חלה בגוש א' והוי מן הפטור על החיוב לכך אינה נוטלת אלא לבסוף דהיינו כשתתגלגל ולא חיישינן שמא יטמא ויהא מפריש חלה בטומאה כדמפרש תקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטמא ולא מן הפטור על החיוב. פי' מוטב שיפריש מן הטמא ולא מן הפטורים: והשתא מפרש אמאי קרא לי' מן הפטור. עד שנעשה גוש א' היא ניטלת לשם חלה. פירש דנטלתה קודם שתעשה גוש א' והרי היא לא נתחייבה עדיין בחלה והוי השתא בשעת הפרשה פטור. א"כ החלה שהפריש הוי מן הפטור. ואא"כ משתעשה גוש א' היא קדשה לשם חלה. פירש אז הוי חלה. ואז נתחייבה העיסה בחלה והוי מן הפטור על החיוב: א"ר יונה לא מסתברא אלא בחול. פירש הא דנוטל תיכף חלה מן העיסה קודם שתתגלגל ואומר חוץ

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף י"ג ע"ב) ה"ג דאינון אבלין מתוקנים אית תני כו' סברין מימר שהוא מותרת והיא אסורה ר' אימי כו': ויאמר לו חדא ופלוג אר"ז כו': רובעיא ויאמר לו כו':

(דף י"ד ע"א) שהנחתום עיני רע בעיסתו ובעל הבית עינו יפה בעיסתו וחכמים אומרים כו': שלא תחלוק לעיסת בעל הבית לרבי יהודא והתנינן כו' לביתה עינה יפה בעסתה כו' בשוק עינה רע בעיסה כו':

פ"ג (דף י"ד ע"ב) ה"א אבל קבין אסור מפני כו':

חוץ מן הטמא שבה היינו דוקא בחול שלשין עיסה גבטת ומסתמא אין בה שמא נגד כשיעור חלה ולכך כשאמר חוץ מהטמא שבה דהיינו שאין מצטרף עם העיסה אז פטור מן החלה: אבל בע״ש. פירש שלשין כ״א עיסה מרובה לריכה לומר היא והטמא שבה דיהא על כל העיסה חלה. דאם את אומר חוץ מהטמא שבה. נמצא טבל מעורב בחולין. פי׳ כיון דיש בטמא שיעור בפ״ע הרי היא טבל לחלה אפי׳ כשלא יצרף עם העיסה. וכשמפרים על העיסה ולא על הטמא נמצא טבל מעורב בחולין: לא מוטב להפריש מן הטהור על הטמא. פירש דהיינו שלא יאמר חוץ מן הטמא שבה: ולא יהא הטבל מעורב בחולין. פירש מכשיאמר חוץ מן הטמא שבה דאז אפשר שיהא טבל מעורב בחולין דהיינו אם יהיה כשיעור בטמא לחוד שאז א״צ שיצורף עם הטהורה. ואי קשיא לך בחול שעושין עיסות קטנות אפשר שלא היה בשעת הפרשה בגוש א׳ כשיעור חלה והוי מן הפטור על החיוב: עלי׳ מתרץ רב שמואל בר אבודימי. ולא למפרע היא קדושה. פירש הרי היא אינה קדושה אלא אחר שתעשה הכל גוש א׳ דאז הוי שיעור חלה אז הוי קדשה למפרע משעת הפרשה. וא״כ הוי כמפרשת מן החיוב על החיוב:

(שם ע״ב) **הלכה ב** ה״ג תקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטמא ולא מן הפטור על החיוב: א״ר יונה עד אחר תיבת למה נ״ל קודם אם אתה אומר. וכ״ל דאם אתה אומר: טבל טמא מעורב בחלה. נ״ל טבל מעורב בחולין. א״ר שמואל בר אבודמי כו׳: ל״ל ובלבד שלא יהא שם כו׳. פי׳ אמתני׳ קאי דקתני כיון שהיא נותנת את המים היא נוטלת חלתה. וקתני ובלבד שלא יהא שם כו׳. והיינו טעמא שלא יתחייב בחלה אח״כ כשתעשה עיסה. והשתא דאמרת שלמדו את הכהנות נומר שאחר שתיעשה גוש א׳ תקדש זה למפרע. וא״כ אפי׳ יהא שם בקמח ה׳ רבעים נמי יכול להפרים חלה תיכף משנתן מים על זה התנאי ויפטרו הכל בזו החלה: ומשני מתני׳ קודם עד שלא למדו כו׳: טבל מנינו בחולין. פירש שאין מונין את הטמאות אלא כמו בחולין דהיינו ראשון ושני ולא שלישי. אלמא דטבל הוי כחולין: וכל הספק הפוסל את התרומה. פירש דהיינו אם הי׳ תרומה הי׳ פסול פוסל את החולין מלעשות תרומה. פירש אם נולד אותו הספק בתרומה הוא פסול מספק. אם נולד אותו הספק בחולין נפסל החולין לענין שלא לעשות ממנו תרומה. פירש אם הי׳ טבל. אלמא דטבל אינו כחולין גמורין: וע״ז מקשי וקשיא אם טבל מנינו כחולין למה פוסל את החולין מלעשות תרומה כו׳. כצ״ל: א״ר יוסי אף אנן הנינן תרתיהון כו׳ כצ״ל: משגלגלה תיעשה בטהרה. פי׳ ואיקמינן לה בגמ׳ בספק חלה. פירש דהיינו אף שלא הי׳ משמא מספק זה אלא חלה ולא חולין מ״מ א״א לעשות ממנו חלה טהורה: ומטעמא נפרש בגמ׳ דיש חילוק בין ודאי לספק. פי׳ דאם נטמא בוודאי טומאה שאינו מטמא אלא תרומה אז כיון שנטמא כשהיא חולין שהיא טהורה ודאי מותר לעשות ממנו תרומה. והכא איירי שנטמא בספק טומאה שאם הי׳ ודאי הי׳ טמא אף בחולין אלא שמחמת ספק לא מחמרינן כלל בחולין אלא בתרומה אז אפי׳ נולד אותו הספק בחולין אינו טהור בוודאי לפיכך נפסל החולין מלעשות תרומה: ד״ה היא יעשנה קבין בטומאה. פירש הא דקתני במתני׳ יעשנה בטומאה היינו קבין ולא עיסה גדולה: התיב ר׳ חייא כו׳. והתני אף בשאר מינים כן. פירש דהיינו גבי פירות דאם נולד ספק עד שלא נגמרה מותר לתרום בטומאה: (דף י״ז ע״א) אית לך מימר יעשנה קבין בטומאה. פירש הא דקתני יעשנה היינו דבר שלא נתחייב בתרומה הא בפירות כמה יהא שיהא חייבין בתרומה. אלא ודאי דאיירי אחר החיוב התרומה שיעשנה בטומאה ויפרים גם התרומה בטומאה ומדקתני אף בשאר מינים כן משמע דאף בח״ה איירי בשעת החיוב חלה מותר לעשות בטומאה והיינו עיסה גדולה ולפרוש חלה ג״כ בטומאה אלמא דאתיא כר״ע דסבר יעשנה בטומאה כו׳: בדין הי׳ שיטמא אדם טבלו ד״ת. פירש דמפרש טעמא דמתני׳ אמאי צריך לספק טומאה הא טבל מותר לטמאות: ומפרש בדין היה שמותר אלא לפי שנאמר ונתתם כו׳. פי׳ והיינו משום גזל הכהן והיינו דוקא שהי׳ ודאי טהור שאז הי׳ יכול לאכול הוי גזל. אבל הכא שנולד ספק טומאה שמכח הספק אינו יכול לאכול מותר לטמאות אפי׳ בודאי: בספיקן. נ״ל בטומאה: ומה אני מקיים נ״ל אלא לפי שנאמר:

(שם) **הלכה ג** אחר שליש הראשון. נ״ל אחר שליש האחרון: או בתוספות כר״ע או ד״ה בקוצר מיד פי׳ דיכול לאוקמי מתני׳ בתוס׳ (פי׳) שניתוסף אחר שנפלה וכר״ע דאמר אחר שלים הראשון את מהלך אוף מה שניתוסף אח״כ או כד״ה. פירש אפי׳ כרבנן ובקוצר מיד דהיינו שלא ניתוסף כלל אחר פדיון ולהכי כשהביא שלים לפני הקדש פטור:

(שם) **הלכה ד** מה בינה לעיסת ארנונא. פי׳ שהי׳ חק מהמלך ליטול עשירית מכל העיסות שאפי׳ אין בשל ישראל כשיעור חייב בחלה: (ע״ב) ומשני תמן ברשות ישראל היא. פי׳ העיסה היא של ישראל שהוא עשה מהתבואה שלו. אלא שהמלך יכול ליטלו ממנו החלק בשביל זה לא יצא מרשותו דאמרינן שמא ימלך הגוי שלא יטול פי׳ אלא יטול דמים וא״כ כל זמן שלא נתן לו אינו חייב לו אלא דמים ולא יצא כלל העיסה מרשות ישראל: ברם הכא לדעתו היא תלוי׳. פי׳ וכי בדעתו היא תלוי׳ לומר שאם ירצה הגוי שלא ליטלה הרי הוא צריך ליטול בע״כ שהרי היא שלו: מלאי של ישראל. פי׳ שהסחורה דהיינו העיסות של ישראל: ופועלין גוים עושין לתוכו. פירש הם עושין ומוכרין על ידו: חייב בחלה. דאזלינן בתר מי שהמלאי שלו: יעשה בקב מכאן כו׳. פי׳ דנימא קב של הגוי היא באמצע ומפסיק בין ב׳ הקבין של ישראל: ומשני ואין מעורב עיי גידין. פי׳ שאעפ״כ הוא מעורב מעט ע״י גידין היוצאין מזה לזה: תמן אמר ספק פטור. פי׳ גבי מתנות: והכא אמר ספק חייב. פירש גבי חלה: ומשני מי יאמר לו שאינו נוטל דמים מהשבט. פי׳ אף בחלה כשהוא ספק הוא נוטל דמים מן השבט: ומקשי ויפריש תמן. פי׳ גבי מתנות נמי. ויטול דמים מן השבט: ומשני חלה שהיא טבל והיא בעון מיתה מפריש. פי׳ אף שהוא נוטל דמים מן השבט. אבל מתנות כיון דא״צ ליתן לכהן נ״ל להפרים כלל. ומקשי ולא יטול דמים כו׳. פירש גבי חלה: ומשני על שם המוציא מחבירו עליו הראיה: שני גוים שעשו ב׳ קבין. פירש בשותפות דבישראל הוי חייב בחלה. פי׳ שאח״כ נמלכו לחלוק: והוסיפו זה על שלו. פירש ואח״כ נתגיירו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו נמי פטור (כגון) [אף] שהוסיפו אח״כ אבל אי לא הי׳ להן שעת חובה ונפטרו אלא שהי׳ הגלגול בשעת הפטור אז כי לא הוסיף אח״כ פטור דאין לו במה להתחייב שהגלגול שהיה בשעת הפטור כמו שאינו אבל אם הוסיף הי׳ חייב. והשתא בב׳ גוים שלא באו לידי חיוב כלל דאף בתחילה שלא הי׳ בדעתם לחלק לא היו חייבין א״כ השתא כשהוסיפו אחר שנתגיירו חייבין: (דף י״ח ע״א) שני ישראלים שעשו שני קבין. פירש בשותפות (פי׳) והיו חייבין: וחלקו. פי׳ שאחר כך נמלכו וחלקו ונפטרו: והוסיפו זה על שלו. פי׳ ואח״כ הוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין. כדמפרש משום שכבר היה להן שעת חובה פי׳ דהיינו בעת שלא רצו לחלק ונפטרו היינו אחר שחלקו שפטורין לעולם: ישראל וגוי שעשו ב׳ קבין. פי׳ בשותפות: וחלקו. פירש אח״כ והוסיפו זה על שלו [וזה על שלו] ניחא חלקו של ישראל חייב שלא היה להן שעת חובה דאף קודם שרצו לחלק הי׳ פטור מחמת שהיה שותף עם הגוי: חלקו של גוי מהו. פי׳ אם הוסיף אחר שנתגייר אח״כ. ופשיט כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של גוי מחמת שהי׳ שותף עם הגוי חלקו של ישראל חייב וחלקו של גוי פטור. פי׳ בתמיה. אלא בניהן חייבין שלשניהן לא היו להן שעת חובה ונפטרו: בעיסת הדיוט שנתגלגלה מוקדש. פירש דהיינו שאם נתגלגל קודם שהקדים אח״כ חייב בחלה. ולא מהני מה שקדמו כיון בשעה שהיתה הקדש שכבר נתחייב בגלגול: (ע״ב) בעיסת הקדש שנתגלגלה פוטרה. פי׳ דהיינו שאם הי׳ קדוש ונלגל הגזבר וא״ז״כ פדאה אף שקרבה אח״כ בתנור פטור שכבר נפטר בשעת גלגול. ולא פליגי אלא גבי גר שנתגייר. אז סבר ר״ע שהולך נ״כ אחר קרימה בהגיר דר״ע סובר: אין מירוה פוטר במקום הקדש. פי׳ שאין המירוח שהי׳ בשעת הקדש פוטר. ומוכיח דסבר ר״ע כן. מדמחייב ר״ע במנחות במותר מנחת העומר ממעשרות אף שהיה המירוח בשעת הקדש: ה״ג הדא לכהנא פליגא על דר״ע. פירש דס״ד דתלי הא בהא. מ״ד מירוח פוטר סבר ג״כ שגילגול פוטר. מ״ד אין מירוח פוטר אין גילגול פוטר. והשתא מפרש הפלוגתא דאמר אין המירוח פוטר. פירש דכהנא אמר אליבא דר״ע. וא״כ כבר שאין הגילגול פוטר. פירש כהנא סובר ששניהן אין פוטרין: ברם בר״ע גילגול פוטר. פי׳ דסבר שאף ר״ע מודה שגילגול פוטר במקום הקדש. א״כ סבר ג״כ שמירוח פוטר. פי׳ כיון דתלוי זה בזה: וה״ג פליגא על ר״א דאמר אין המירוח פוטר אין הגילגול פוטר ברם כר״א גילגול פוטר מירוח פוטר. וקשיא על רבנן כו׳. פירש דהשתא מקשי על רבנן דפליגי על ר״ע לפי הס״ד דתלוי הגילגול במירוח: גילגול פוטר ברשות הגוי. פירש דהכא במתני׳ שמעינן דסברי גילגול פוטר ברשות הגוי דקתני אם גילגל עד שלא נתגייר כו׳: ואין המירוח פוטר ברשות הגוי. פי׳ דמדייק מדקתני מעשרין משל גוי על של ישראל. (פי׳) אלמא דאף של גוי חייב במעשרות מדאורייתא ואין המירוח פוטר: ומשני שנייא הוא. פירש שיש חילוק בין גילגול למירוח דגבי מעשר כתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ משמע בין של גוי ובין של ישראל. אפי׳ נתמרח ביד גוי: והכא כתיב. פירש גבי חלה עריסותיכם ולא של נכרים. פי׳ דמשמע שיהא גמר העריסה ביד ישראל ולא ביד נכרי ולכך גלגל פוטר: מן הדא דרבנן. פירש מסייעא דרבנן. פי׳ דסברי דיש חילוק בין גלגול למירוח: אנן ילפינן כו׳. פי׳ דאף כהנא ור״א לא פליגא כמה דרבנן אמרו כו׳. גלגול פוטר יותר ברשות הגוי: כן ר״ע אומר. פי׳ כהנא סבר אליבא דר״ע דגלגול פוטר יותר ברשות הקדש מהאי טעמא גופא. דעריסותיכם דרשינן נמי ולא של הקדש: וה״ג גלגול פוטר ברשות הקדש ואין המירוח פוטר ברשות הקדש כו׳. כצ״ל:

(שם) **הלכה ה** ה״ג מתני׳ דלא כרשב״ג. פי׳ מתני׳ דקתני דלא בעינן אלא טעם דגן לחוד. ולא בעינן שיהא כשיעור מדגן בלא אורז אתיא דלא כרשב״ג דרשב״ג אומר כו׳ עד שיהא בה דגן כשיעור נ״ל דצריך שיהא מדגן לחוד כשיעור חלה: (דף י״ט ע״א) ה״ג בין רבנן דהכא בין רבנן דתמן אמרין כו׳: פתר לה במינים אחרים. פירש לבד מאורז אז בעינן גם כן רובה דגן אבל באורז לחוד לא בעינן אלא טעם דגן: בגין ניתני דבתרה כו׳ ושלא במינו בנותן טעם. פי׳ קתני ה״ג נ״ט ובאמת צריך הכא ג״כ שיהא רובה: (ע״ב) ר׳ יוסי כרב הונא. פי׳ דר׳ יוסי סבר טעמא אע״פ שאין רובה: כנחה שנתערב בחולין. פי׳ ומיירי שהוא מכיר מקום המנחה בענין שיכול לקמוץ משם ולהקטיר דבלא כן אפי׳ מנחה שנתערבה נתגרתה פסול: ומיבעי ליה אם קומץ מתיר את השיריים לאכילה. פי׳ או לא: קורא אני עליו כו׳. פי׳ דמיבעי לי׳ אי הוי כמו שהמנחה בעין וקורא אני עליו והנותרת מן המנחה כו׳ וקומץ ומתיר כו׳. או שהמנחה פסולה כחולין והוי כאילו נאבדה המנחה. ותנינן הכר אפי׳ מקצת מן המנחה בשעת קמיצה פסול: א״ל פי׳ ר״ז: והרי טבל שנתערב בחולין קורא אני עליה כו׳. פי׳ דצריך גם ליתן לכהן מן הטבל. ויכול למיבעי שם כמו כאן. דאם אינו בטל אז יכול ליתן ממנו לכהן שקורא אני עלי׳ וכו׳ ואם הוא בטל אינו יכול ליתנו לכהן כו׳: ואמרית לון. פי׳ לענין טבל שמוציא ממנו עלימו ולא למקום אחר. פי׳ הכי פשיט לן גבי טבל ומיני׳ יכול לפשוט ג״כ לענין מנחה וכדמפרש אי פשיטא לך שאינו קומץ ומתיר את השיריים פי׳ משום שכבר בטלו א״כ אפי׳ ממנו עליו אינו מוציא. פי׳ אמאי גבי טבל יוציא ממנו עליו כיון שכבר בטל וא״כ אמרינן שכל מה שמפרים הוא מפרים מחולין והוי מן הפטור על החיוב דאף שכבר בטל לא פסק החיוב ממנו דבין שיכול לתקן ממקום אחר הוי לענין זה דביל״מ ומתני׳ אמרה שמוציא ממנו עליו דתנינן ואם לאו יוציא חלה א׳ על הכל. פי׳ שיוציא חלה ממנו על כל העיסה. וא״כ אמרינן בכנגד הטבל יש פה חלה מטבל. אבל כיון שכבר בטל אין כאן חלה מטבל כלל: (דף כ׳ ע״א) אמרין לית הדא דר״ז תתובי׳ על דר׳ בון כו׳. פי׳ מיני׳ ליכא למפשט כלל. דהיינו מטבל שנתערב בחולין. דהא קשה כי היכי שפשט מרישא ממה שמוציא ממני עליו שאינו בטל ואם כן קומץ ומתיר את השיריים כן יכול לפשוט ממה שאינו מוציא ממנו למקום אחר להיפך שבטל דמשמע שלעולם אינו מוציא ממנו למקום אחר אפי׳ הוא רוצה להפרים כ״כ מהתבואה שיהי׳ בה לפי חשבון כ״כ טבל כמו שהוא צריך להפרים תרומה על מקום אחר והפ״ה אינו מוציא והיינו משום שבטל. וא״כ יכול לפשוט להיפך שאינו קומץ ומתיר את השיריים וא״כ קשיא רישא לסיפא. דברישא משמע שאינו בטל. ובסיפא משמע שבטל: וע״ז מקשי מה בין מוציא ממנו עליו ובין מוציא ממנו למקום אחר. כדפירשתי: וצ״ל בשעה שהוא מוציא ממנו עליו כו׳. פי׳ הכי סוגיא סברה כר׳ יהודה במין במינו לא בטל לעולם ושלא במינו בטל. והשתא מפרש בשעה שהוא מוציא ממנו עליו. פי׳ כשאתה רוצה להוציא ממנו עליו (פי׳) אינו מפרים אלא התרומה שאותו הטבל המעורב חייב וא״כ אינו יכול לעשות כל הטבל תרומה אלא שצריך להיות ג״כ כאן חולין ולכך אין החולין שבו מבטלין אותו משום דהוי מין במינו. אבל כשרוצה לעשות על מקום אחר תרומה א״כ אפשר לעשות לכל הטבל תרומה ולא ישתייר שם חולין כלל והוי שלא במינו ולכך מבטלין אותו וא״כ נפ״ז לענין שיוציא ממנו על מקום אחר כבר בטל. ולענין להוציא ממנו עליו אינו בטל: (ע״ב) א״ר יוסי הדא אמרת. פירש מכח האי טעמא. טבל שנתערב בתרומה מותר להוציא ממנו למקום אחר. דאפי׳ אתה עושה את כל הטבל תרומה הוי מין במינו ולא בטל. וכיון שכן אין אתה יכול לפשוט ממנו למנחה. דגבי מנחה הוי קדשים בחולין מין שלא במינו ולכך איכא למימר שבטל ומה שמוציא ממנו עליו ולא בטל אין ראיה. דהתם בודאי ישתייר שם חולין והוי מין במינו ולכך לא בטל לענין להוציא ממנו עליו ודאי: ולית הדא דר׳ בון תתובי׳ על דר״ז. פי׳ הא דמקשי ר׳ בון לר״ז אמאי פשיט לי׳ ממה שמוציא ממנו עליו שקומץ ומתיר את השיריים. הא התם טעמא אחרינא איכא שמוציא ממני עליו ואינו בטל כדפי׳ משום דבודאי ישתייר שם חיטין והוי מין במינו ולא בטל. עלי׳ אמר דלית הדא תתובי׳. דודאי לא מהאי טעמא מוציא ממנו עליו דלהאי טעמא קשה: והרי התרומה א״א לעשות היטין. פי׳ דנהי דהחולין לא בטלי. מ״מ אם אותו המקצת שהוא מפרים תרומה ניבטי׳ דזה הוי שלא במינו אלא ודאי לאו מהאי טעמא. ומשני באמת איכא למימר דהא דמוציא ממנו עליו היינו מהאי טעמא. והא דלא בטלי התרומה. היינו משום דאי שלמטן לא בטל. פי׳ דבשעה שהתרומה למטה דהיינו שלא הפרים עדיין לא בטל דאכל חדא איכא למימר זה הוא החולין. וא״כ אף יש למעלן פי׳ דהיינו בשעה שהתרומה למעלה שכבר הפרים לא בטל שכבר קידש לשם תרומה. פי׳ תיכף שיצא מן ההבית ואינו מעורב כלל. וה״ג א״ל והרי טבל שנתערב בחולין כו׳ תרומת ה׳ לאהרן הכהן ואמרית לון שמוציא

הגהות הגר״א עם הערות הרד״ל ז״ל

(דף ט״ז ע״ב) ה״ב ומשיגלגלה תעשה בטהרה ותני חלהה תלוי׳ באיזו ספק בספק חלה א״ר ששת דר״ע היא כו׳:

(דף י״ז ע״א) אין הטבל צריכה שימור (ומ״ט) [מא״מ] אסור לפי שנאמר ונתתם כו׳: (ע״ב) ה״ד מי יאמר לי שאינו נטל דמים כו׳:

(דף י״ח ע״ב) פליגא על ר״א דר״א גלגול פוטר ומרוח פוטר וקשיא על דרבנן כו׳: והכא ראשית עריסותכם ולא של נכרים אר״ח ברי׳ כו׳:

כן רע״א גילגל פוטר ברשות הקדש ואין כו׳: ה״ה מתני׳ דלא כרשב״ג דר׳ שמעון בן גמליאל אומר כו׳:

שמוציא ממנו עליו ואינו מוציא ממנו למקום אחר אין פשיטא לך שאינו קומץ ומתיר את השיריים לאכילה אפי' ממנו עליו אינו מוציא. ומתני' אמרה שהוא מוציא ממנו עליו דתנינן ואם לאו יוציא חלה א' על הכל כו': חולין שבו מבטלין אותו. יבטל להעשות בתרומה כיוצא בו בטל א"ר יוסי כו'. ולית הדא דר' בון תתובי' על דר"ז והרי התרומה א"א לעשות חיטין א"ל אם שלמטן לא בטל אף שלמעלן לא בטל שכבר קידש. ותיבת תני מיותר: ואם לאו מביא ד' רביעין ומשיך. פירש דבברייתא קתני תקנה אחרת. דהיינו אם נתערב קב שאור בעיסה ואין לו פרנסה ממקום אחר עושה עיסה עוד ד' רביעין ומסיך לאותה עיסה שיש בה רובע שאור ומצטרפין הד' רובעין לאותו הרובע שאור שבעיסה ונטבלו ומפריש שיעור חלה מהד' רובעין על הכל: ר' יונה בשם ר"ז זאת אומרת כו'. פי' אם נטל רובע שאור מעיסה שכבר נטבל ונתן לתוך ד' רובעין שהיו במקום אחר ואין בהם כשיעור יצטרפו ונטבלו אף אותן הד' רובעין שלא הי' מכן כשיעור: (דף כ"א ע"א) הדא אמרה שהנושך תורה. פירש שהרי השאור נתחייב בחלה מדאורייתא ונפטר מחמת שלא נתחייב אלא מחמת נשיכה אלמא שאף הנשוך תורה: א"ר אימי איתפלגון כו'. פי' דפליגי והלא מסייע למ"ד הנשוך תורה כדמפרש אח"ז: מהליף שמועתא. פי' שהי' אומר להיפך ר' יוחנן אמר אין הנשוך תורה כו': בעון קומי ר' יוסי מה שמעת מרי יוחנן. פי' אם נשוך תורה או לאו: א"ל אנא לא שמענא. פי' בפירוש אלא בפירוש מיליהון דרבנן מן מיליהון שפליגין במקום אחר נוכל לפשוט את זה: דתמן תנינן המכנים חלות. פירש כהן שהי' מכנים החלות שנותן לו: ונתנן בעריבה ע"מ להפריש. פי' שיאפה כ"א בפ"ע: ונשכו. פי' שאח"כ נשכו זה בזה: בש"א חיבור בטבול יום. פי' דהיינו שאם נגע טבול יום באחת מהן נטמאו כולן: ובה"א אינו חיבור. פי' ואם נטמאה האחת טהורה השניה: אמר ר' שמעון בן גמליאל ממה דתנינן אינן חבור. פי' בט"י שטהור השניה: הדא אמרת שאין חייבין עליו משום טמא. פי' אפי' אינו ט"י דהוי חיבור ונטמאו כולן מ"מ אין חייבין עליו. פי' דכיון דחזינן דמקילין כ"כ בט"י מסתמא אף בשאר טומאות אינו אלא מדרבנן: א"ל ר' יוחנן שנייא היא בט"י. פי' לעולם בשאר טומאות חייבין עליו דהוי חיבור מדאורייתא. והא דאינו חיבור בט"י היינו משום דט"י הוי טומאה קלה מאוד: וכדמפרש דכתיב ביה טמא וטהור. פי' וטמא עד הערב וטהר והאי וטהר היינו מעיקרא אף קודם ביאת השמש: ומפרש טהור לחולין ולמעשר מבעוד יום לפיכך מקילין אף בתרומה שלא יהי' חיבור. אבל בשאר טומאות חיבור הוא מדאורייתא וחייבין עליו משום טומאה. והשתא מסיק לפלוגתייהו: הוי בה ר' יוחנן דו אמר דבר שאינו חיבור בט"י. פי' דהיינו נשוך: תורה היא. פי' בשאר טומאות (פי') דליהוי נחשב חיבור: דו אמר שהנשוך תורה. פי' לענין חלה. ומקשי נר"ל דסבר שאין הנשוך תורה. פי' לענין הלה: והתנינן ואם לאו מביא ד' רביעין ומשיך. פי' ונוטל חלה מאותן הד' רביעין אף על השאור אלמא שהנשוך תורה. דאי אין הנשוך תורה איך הוא מפריש מאותן הד' רבעין שלא נטבלו אלא מחמת נשיכה על השאור שנטבלו מדאורייתא: ומשני תיפתר שבא מחמת הנשוך. פי' שהשאור לא בא אלא מחמת הנשוך ולכן אף השאור לא נתחייב בחלה אלא מדרבנן ולכך נפטר מאותו החלה של הד' רובעין שלא נתחייבו אלא מחמת נשיכה: (ע"ב) ר"ז בעי. פי' שהוא תירץ מה פליגין כו': אבל אם השיכו בידו כל עמא מודו. פי' אפילו ר"ל שהנשוך תורה. וא"כ לא קשה מהד' רובעין. דהתם קתני ומשיך משמע בידים ולכך פוטר את השאור: ועוד משני אפי' תימר השיכו בידו הוא המחלוקת. פירוש דר"ל סבר אף השיכו בידו אינו תורה לא קשיא נר"ל מה שפוטר הד' רובעין שלא נתחייבו אלא מחמת נשיכת החלה של השאור. והיינו משום דסבר דטבל בטל ברוב ולפיכך אף השאור אינו חייב להפרים אלא מדרבנן לכך יכול ליפטור אותה החלה של הד' רובעין שג"כ אינו חייב אלא מדרבנן: אעלין עובדא קומי ר' יוסי. פי' למעשה היאך נעביד אם הטבל בטיל ברוב או לא: וסברין מימר שנים רבין על א'. והיינו ר"ל ור' יוסי בי ר' נהוראי [פליגי] על ר' יוחנן: ולא שמעין. פי' דלא שמעו הא דא"ר סימן בשם ריב"ל כו'. וא"כ גם עם ר' יוחנן הוי שתים: ומקשי והתנינן ואם לאו מוציא חלה א' על הכל. פי' אם נתערב שאור טבל בחולין. ומשמע ני' דמוציא מדינא. אלמא שאינו בטל ברוב: ומשני ר' יוסי כל עמא מודו שהוא מפריש. פי' אפי' מ"ד הטבל בטל ברוב צריך להפרים מדרבנן ומתני' דקתני ואם לאו מוציא א"כ איירי נמי מדרבנן: מה פליגין לחוש להפרשה שניה כו'. פי' כדמפרש דהיינו שאם נפל מה שהפרים למקום אחר אי אמרי' שמדאורייתא לא הי' צריך להפרים שבטל ברוב ולא צריך להפרים אלא מדרבנן. והשתא כשנפל בטל ברוב אפילו מדרבנן. אבל למ"ד אין הטבל בטל ברוב וצריך להפרים מדאורייתא. וה"כ אפי' נפל אח"כ נמי צריך להפרים: בזה פליגין ר' יוחנן ורשב"ל. מיותר וכצ"ל א"ר בא בטבל שנטבל ד"ת. פי' הא דאמרינן דאפי' למ"ד הטבל בטל ברוב צריך להפרים היינו מדרבנן בטבל שנטבל ד"ת אבל בטבל שנטבל מדבריהן אפי' מדרבנן א"צ להפרים: וע"ז מקשי ממתני' דזיתי ניקף שנתערבו בזיתי נכיר דסבר שהם טבולין מדרבנן משום שעדיין לא נגמרה מלאכתן שעיקר הזיתים הם לשמן ואפ"ה צריך להפרים: ומשני דאיירי בשמן של זיתי מסיק שנתערבו בשמן כו'. פירש שכבר נטבלו מדאורייתא ולכן צריך להפרים. אבל בטבל של דבריהם לעולם איכא למימר שא"צ להפרים: (דף כ"ב ע"א) ה"ג לעשותה בטהרה להיות מפריש עליו והולך. פי' שהוא עושה עיסה בטהרה כדי שתהא מיוחדת לו שאם יעשה עיסה אח"כ יפרים עליה חלה מתוך אותה העיסה שהיא טהורה ותמיד הוא מפרים עליה עד שתכלה. והשתא מקשי נר"ל דסבר שהטבל בטל ברוב. קשה היאך הוא מפרים ממנה חלה הא כיון שקדשה אותו הרוב של עיסה הוי אותו המיעוט כאילו אינו ואינו טבל כלל. וא"כ היאך הוא מפרים מן הפטור על החיוב: ומשני ברושם. פי' בכל פעם שהוא סומך עליה שיהא חלה הוא רושם ע"כ יהא חלה. שאינו מעורב כלל ולכן אינו בטל ברוב: תדע לך שהוא כן. פי' דטבל בטל ברוב והכא איירי ברושם: דתנינן תמן הרוצה להפריש תרומה ות"מ כא'. נוטל א' מל"ג ושלים. פי' דהיינו ג' ממאה. ואומר א' ממאה ממה שיש כאן הרי זה בצד זה חולין כו'. וקשיא לאיזה דבר הוא מסיים. פי' לאיזה דבר הוא אומר הרי הוא בצד זה חולין. אי משום שצריך לתרום ת"ג באומד וכשיאמר שתי ממאה יהי' ת"ג הוי במדידה וכשיאמר הרי הוא תרומה סתם יהי' הכל ת"ג ולא ישאר ת"מ כלל לכך צ"ל א' ממאה כדי ת"מ יהיה חולין והיינו כדי ת"מ והשאר תרומה דהוי באומד. א"כ קשה ל"ל למימר הרי הוא בצד זה לימא סתם א' ממאה יהי' חולין: לא בדי שלא יבטל ברוב. פירש הא ודאי הא דאומר בצד זה היינו כדי שלא יהא מעורב בת"ג ויהיה בטל ברוב ושוב לא יוכל לעשות אותה ת"מ לכך צריך לומר הרי הוא בצד זה כדי שלא יהא מעורב כלל: ומשני הא דאומר הרי הוא בצד זה. היינו כדי שלא יהא כאומר תרומת הכרי הזה וזה בזה. פירש שסיים הראשון באיזה מקום יהי' התרומה אלא שלא סיים באיזה מקום יהיה של זה בזה ומסתמא דעתו שיהיה גם זה אצל זה דהיינו אצל המקום שסיים תרומתו אלא שלא ידעינן באיזה מקום התרומה נסתיים תרומתו ולא הוי סיום וה"נ מש"ה צ"ל בצד זה כדי שלא יהא כן דאף שיהא מסוים אצל כל הכרי שהרי הוא רשם תחילה הג' ממאה שנטל ולא עשה ת"ג אלא השתי ממאה ומסתמא השלישי ת"מ מ"מ לא מיקרי מסויים שאינו יודע אם בצד זה או בצד זה לכך צ"ל הרי הוא בצד זה חולין כדי שיהא מסויים ולעולם אין הטבל בטל ברוב: חזר ואמר כו' לא אמרנא כלום. פירש דודאי מוכיח שפיר. ר"ל הא דאמר בצד זה כדי שלא יבטל ברוב בת"ג דאי משום שיהא מסויים: הא ר' יוחנן סבר בתרומת הכרי הזה. פי' ומסיים מקום התרומה ואח"כ אמר וזה בזה דמקום שנסתיימה תרומתו של ראשון כו'. פי' והוי מקום מסויים. וה"ה הכא כן אף כשלא אמר בצד זה. וא"כ למה אמר בצד זה אלא ודאי כדפי': ה"ג כדי שיהא יכול ליתן לשבט ביניהן. פי' הא דפליגי רבי ורשב"ג דרבי סבר צריך שיהא יכול ליתן לכהן בכל פעם שירצה ולכך צריך לרשום. ורשב"ג סבר שאין צריך אלא יתננו לכהן אחר שיעשה הכל תרומה: ה"ג הוויין בעי מימר. מ"ד מעלה כולן ע"פ הבור שהו הטבל בטל ברוב ולפיכך צריך להוציא כולן לחוץ ולקרוא שם תרומה. דאי יתקן א' א' א"כ כשנתקן הרוב או המיעוט שבל יבטל: ומ"ד מעלה א' א' ע"פ הבור סבר אין הטבל בטל ברוב כו'. פי' ולא איכפת לן אם יתקן מעט מעט: (ע"ב) היקף ביניהן. פי' אם יקרא מה שקורא שם תרומה ע"פ הבור מן המוקף או לא: ומפרש מ"ד מעלה כלן ע"פ הבור קורא מן המוקף. פי' מה שהוא תורם למעלה מן הבור ומ"ד מעלה את הראשונה ע"פ הבור: אינו תורם מן המוקף. פי' מה שהוא קורא למעלה לכך מעלה א' א' וקורא קודם שיוציא מן הבור דאז הוי מן המוקף: ר' אבוהו בשם ר' יוחנן מחליף. פי' הלשון דלעיל אמרינן למ"ד מעלה את הראשונה ע"פ הבור אינו תורם מן המוקף. והשתא אמר מ"ד מעלה את הראשונה: פירש דהיינו אחת תורם מן המוקף. פי' קרינן שפיר מוקף אף שאפשר שאין הטבל זה אצל זה כיון שעשאה א' תרומה הרי נפטרו כמה חביות ואפשר שמפסיקין בין חבית החייבת לחבית [הפטורה]: מ"מ קרינן מן המוקף. כדמפרש מפני שהוא מעורב ע"י גידין. ומ"ד מעלה כולן סבר שזה אינו תורם מן המוקף. פי' כשירשום א' א' לא יהי' מן המוקף כדפי': וע"ז מקשי ואינו מעורב ע"י גידין. פי' ואמאי אינו נקרא מן המוקף:

הדרן עלך פרק אוכלין עראי

שתי נשים פרק רביעי

(דף כ"ב ע"ג) **הלכה א** ה"ג שמואל בר בא בעי. פי' אמר אפי' רוצות. פי' הא דקתני במתני' ב' נשים שעשו ב' קבין ונגעו כו' שאין מצטרפין חייב. אפילו אינן מקפידות וע"ז: א"ר יוחנן סתם אשה אחת. פי' הא דקתני במתני' ב' נשים. היינו משום דמסתמא הן מקפידות. וסתם אשה אחת אין מקפידות. אבל כשאין (יודע) [ידוע] אם מקפידות אם אין מקפידות אין חילוק בין ב' נשים לאשה א'. ומקשי אם אינה מקפדת למה היא עושה בשני כלים אלא ודאי במקפדת איירי ואפ"ה מין במינו מצטרף. ומשני דמתני' איירי שאין מקום ללוש. פי' בכלי אחד. ומדייק מכאן שאם יש לה מקום ללוש ועושה בשני כלים מסתמא מקפדת היא: שתי דעות עשו אותן כשתי נשים. פי' אם היא עושה בשביל ב' בני אדם אפי' אשה א' הוי כמו שתי נשים שמסתמא מקפדת: שמואל בר אבא בעי אפי' רוצות. מיותר כאן. ונ"ל תיכף אחר מתני': ה"ג חיבור בחלה ואינו חיבור בטבול יום דתנינן ובזמן שהיא של אשה א' כו'. אלמא שנגיעה הוי חיבור לענין חלה כלומר להצטרף לענין שיעור חלה. ואינו חיבור בטבול יום. פי' נגיעה: דתנינן תמן המכנס חלות. פי' כהן שהיה מכניס חלות מבע"ב הרבה שנותן לו ע"מ להפרים. פי' שהיה בדעתו שיאפה כ"א בפ"ע ונשכו זה בזה סברי ב"ה שאינו חיבור בט"י. אלמא שנגיעה אינו חיבור בט"י: ה"ג חיבור בט"י ואינו חיבור בחלה. דתנינן תמן בשר הקדש שקרש עליו הקיפה. פי' הוא הבשר דק שנימוח בקדירה וקאמר התם דאם נגע טבו"י בקיפה החתיכות מותרות. משמע הא שאר כל הקיפה חיבור. פי' שאם נטמא מקצת הקיפה כולו טמא. ומקשי: ואין סופו לחתכו. פי' והא ודאי סופו לחתוך הקיפה ואפ"ה חיבור. אלמא דאף סופו לחתכו חיבור בט"י: ואינן חייבין. צ"ל ואינו חיבור בחלה. פי' אם סופו לחתכו דא"ר יוחנן כו': מהו שירתה. פי' נרבנן אם שאר מצטרפין וע"ז או לא: ה"ג רב הונא אמר. אם אומר את השיפון מין כוסמין וש"ש מין שעורין. כוסמין מצטרף עם שיפון. וש"ש אין מצטרף עם שניהם. אם את אומר כ"א מין בפ"ע שלשתן אין מצטרפין זה עם זה: ר' יוחנן בן נורי אומר כו'. (דף כ"ג ע"א) ע"ד דהך תני בריא. פי' דאמר כל המינים מצטרפין וע"ז: אף בנשוך. מה בין נשוך ומה בין בלול. דלתנא דמתני' יש חילוק דבנשוך אין מצטרפין אלא כמו דקתני במתני'. ובלול כל המינים מצטרפין. אבל לתנא ברא קשיא. ומפרש בשחלקן והוסיף עליהן. פי' דאמרינן לעיל דגבי ישראל פטור דכיון שכבר נתחייבו כשלא היה בדעתו לחלק ואח"כ כשחלקו נפטרו שוב אין מתחייבין. בזה יש חילוק: אם היו תחילה נשוכין. פי' שלא נתחייבו אלא מחמת הנשוך חייבין כשחלקו והוסיפו דלא נקרא נתחייבו ונפטרו: בלולין. פי' אם היו בלולין וחלקו והוסיפו פטורין מחמת שכבר נתחייבו: (שם ע"ב) ה"ג קב דבר שניטל חלתו מצטרף: ה"ג חצי קב חיטין וחצי קב שעורין וחצי קב כוסמין באמצע. פי' דחיטין אין מצטרף עם השעורין וכוסמין מצטרף עם שניהם וא"כ הכוסמין מצטרפין וחייבין בחלה. וגם אין בכ"א עם הכוסמין כשיעור אלא כשיצטרף גם המין אחר לכך כשנוטל נוטל מן הכוסמין על שניהם שהרי כולן אין חייבין בחלה כלל אלא הכוסמין: ה"ג קב חיטין וקב שעורין וקב כוסמין באמצע. פי' שכ"א עם הכוסמין הוי שיעור חלה אף כשלא נצרף המין השני וא"כ אף הם נתחייבו בחלה לכך כשתורם תורם מכל אחד ואחד. פי' או מכוסמין על שניהם או משניהן על כוסמין: ה"ג לא אמר אלא קב חיטין וקב שעורין וקב כוסמין באמצע. הא קב חיטין וקב כוסמין וקב שעורין באמצע לא בדא. פי' אינו חייב בחלה משום דקב שעורין מפסיק בין חיטין לכוסמין: ומקשי מה בין כוסמין באמצע כו'. פי' הא אמרינן לעיל דקב מין אחר מצטרף. ומשני ר' כהן בשם רבנן דקסרין כו': ר' יונה בעי אף לענין מעשר בהמה כן: היה לו חמש בהמות כו' כצ"ל: ותיבות כמה דתימר תמן מיותרות: וה"פ דמיבעי ליה אם גבי מעשר בהמה נמי אמרינן שאף שיש ביניהם דבר שכבר נפטרו מצטרף כמו בחלה דדבר שניטל חלתו באמצע מצטרף או לא. ומפרש שאין לחלק דהא דמיצטרף בחלה אף שניטל חלתו באמצע היינו משום דהעיסה איירי בנשוך דהא למעשר בהמה ע"ז מיל כמו גבי חלה נשוך. וא"כ איכא למימר שאין מפסיק ומצרף. ופשיט (דף כ"ד ע"א) לא מצינו חלה מהלכת. פי' דחלה אינה מהלכת ולפיכך אינו מפסיק אם יש דבר שניטל חלתו באמצע: ומצינו מעשר בהמה מהלכת. וכיון שאינה קבועה אם יש דבר פטור ביניהם מפסיק: ה"ג כמה דתימר הבא כו' אף תמן כן כו': ה"ג לא מצינו חלה מהלכת ומצינו מעשר בהמה מהלכת: יאות א"ר ישמעאל (על) פי' דקב חדש וקב ישן נוטל מן האמצעי. ולא חיישינן שמא יטול מזה על זה. דמה בכך הא מותר ליטול. וכלמפרש כוסמין וחיטין ב' מינים הן ע"י שהן מדמין מצטרפין. פי' לענין שמותר ליטול אפי' מזה על זה: חדש וישן לא כ"ש. פי' שמותר ליטול מזה על זה: ומפרש ר' הילא טעמא דרבנן דסברי גבי חדש וישן שאין נוטלין מזה על

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

פ"ד (דף כ"ב ע"ב) **ה"א** הא שאר כל הקיפה חייב כו': ר' הונא אמר אם את אומר השיפון מין כוסמין הכוסמין מצטרף עם השיפון ושאר ואם את אומר חמשה המינין הן אוף הכוסמין אין מצטרף זה עם זה שבולת שועל מין שעורין אין מצטרפין וע"ז ר' יוחנן ב"נ כו':

(דף כ"ג ע"ב) **ה"ג** קב כוסמין באמצע הא קב חיטין וקב כוסמין וקב שעורין באמצע כו': (דף כ"ד ע"א) על הפירות האלו מחוברין הוין בעי בימר כו': (ע"ב) מטמא טומאת אוכלין ושורפין אותה בטומאה הא לכלב אינה מטמאה

על זה. והא דגבי כוסמין נוטלין היינו משום דהתם אין טוען לומר שתורמין ומעשרין מזה על זה כו': ה"ג לתבואה שלא הביאה שליש עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה חזרו לומר אינו דומה לא לפירות שלא נגמרה מלאכתן ולא לתבואה שלא הביאה שליש. פי' דלפירות שלא נגמרה מלאכתן לא דמיא דהכא אינו חייב כלל להפרים מקב חלה. וא"כ אינו חייב בחלה. וגבי פירות שלא נגמרה מלאכתן חייבין הן אלא שמותר לאכול מהן עראי. ולתבואה שלא הביאה שליש לא דמיא. דהכא כשיצרף אח"כ יהא חייב משא"כ בפירות שלא הביאו שליש שאינו יכול לצרף אפי' עם אחר להיות חייב במעשרות. משא"כ בקב שאם יצרף עם עוד קב יהי' חייב במעשרות: אלא ר"ע מדמה לה לאומר כו' ונתלשו. פי' שהרי זה תרומה וה"ה הכא אינה חלה. דהשתא הוי דומיא מאוד לר"ע דמדמי לאומר על פירות האלו לכשיתלשו אבל השתא הן מחוברין ולא נתחייבו עדיין בחלה ויכול לבוא לידי חיוב חלה דהיינו לכשיתלשו: הויין בעיין מימר כה דאמר ר"ע נוטל חלה מהלכה. פי' מדרבנן אבל מדאורייתא אינו חייב הקב בחלה: מן מה דתנינן ר"ע פוטר. פי' כשנצרף אח"כ. אלמא דהא דר"ע אומר חלה היינו מדאורייתא וא"כ כבר נפטר אפי' נצרף אח"כ. דאי תימא דרבנן אבל מדאורייתא פטור א"כ כשנצרף אח"כ אמאי פטור הא מדאורייתא לא נתחייב עדיין כלל בחלה:

(שם ע"ב) **הלכה ג** ה"ג מטמא טומאת אוכלין ושורפין אותה עם הטמאה בפסח מטמא טומאת אוכלין. פי' אפי' נסרחה מאוכל אדם אלמא שהוא אוכל: ואת אמרת מאוכל אדם. פי' בתמיה כשנפסל מאוכל אדם שלא יהא ראוי להיות מפרים עליו: אלא ודאי מאוכל כלב. פי' אז אינו ראוי להיות מפרים אבל כל זמן שלא נפסל מאוכל כלב אף שנפסל מאוכל אדם עדיין מטמא טומאת אוכלין: הדא אמרת שתורמין מן הרע על היפה. פי' מדקתני במתני' דעד שתסרח מותר להיות מפרים עליו אלמא שתורמין מן הרע על היפה: (דף כ"ה ע"א) תני התרומות מעשר של דמאי. פי' בברייתא תני שתרומת מעשר של דמאי ג"כ ניטלת מן הטמא על הטהור ושלא מן המוקף: ומקשי את חמי. פי' דהא אפי' תרומת מעשר של ודאי ניטלת מן הטהור על הטמא כ"ש מן הדמאי: א"ר יוסי בכפק ת"ג אנן קיימין. פי' הא דקתני של דמאי לאו תרומת מעשר אלא ספק ת"ג וכדמפרש דהיינו ספק הכרים כפק לא הפרים. והוי כמו דמאי וכמה דתימר גבי דמאי שאם הפרים מן הודאי על הדמאי שתרומה ולא תאכל את התרומה דשמא כבר תיקן את הדמאי וא"כ הוי התרומה שהוא מפרים עליה טבל ומעשרות ולכך לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות. וה"ה הכא גבי ספק אם הפרים נמי מוציא מן התרומות שהוא מפרים עלי' אם הוא מפרים מן הודאי תרומות ומעשרות. דשמא הפרים והוי התרומה טבולה למעשרות ואותה התרומה השנית שהוא מפרים על התרומה א"צ להיות מן המוקף: ואמר מן הדמאי על הדמאי כן. מיותר: וכצ"ל אמרת מטמא טומאת אוכל. פי' אלמא אוכל הוא: ושורפין אותה עם הטמאה בפסח כו'. אלמא לאו אוכל הוא. ומשני כאן ברוצה לאוכלו. פי' אז חשיב אוכל: כאן ברוצה לשורפו. פי' אז מותר לשורפה עם הטמאה ואינו חשוב אוכל כלל:

(שם ע"ב) **הלכה ד** לא מחייב ר"א אלא בחכירי בתי אבות. פי' שהיה חוכר מאבותיו. פי' שהיו אבותיו נמי חוכרין באותו שדה. ופי' כמו של בית רבי שנתן לו תרין אלפין שדין בהריסות. אז הוי בסוריא כשלו וחייב במעשרות ובשביעית: ר' חגי ר' חלפתא כו'. קנס קנסו להן. פי' כדי שרצה לקנות את השדה מן העכו"ם. ומפרש מאי ביניהו חכיר לשעה: ה"ג הלוקח מן בעה"ב בסוריא צריך להפריש חלת דמאי. פי' דחיישינן שמא לא תיקן הלה כו': א"ר חנניא כו'. כ"ש דרבנן. פי' דסברי שא"צ להפרים חלת דמאי. ומשני כהם כו': כך לא נחשדו בע"ב על הלה בסוריא כו' כצ"ל: חלה אין אחריה כלום. פי' ולפיכך אף כשהוא מפרים אף שאין צריכה נמי שפיר דמי: אבל תרומה יש אחריה כלום. פי' דהיינו מעשרות. וא"כ אותו תרומה השנית שהוא מפרים שא"צ אלא מחמת גזירה היא טבולה למעשרות ונמצא מומלא דאתי לידי קולא היא לכך העמידו על דין דאורייתא שא"צ להפרים אלא תרומה א': להנהיג את הדמאי בסוריא. פי' שיהיו מפרישין את הדמאי בסוריא: ולא הניח ר' הושיעא כו'. מעתה יחושו הכהנים על חלתן. הניתן להם משום דמאי ואנן חזינן שאינן חוששין ואוכלין ואינן מפרישין. אלא ודאי אין צריך לחוש דאמרינן שמא אין הפירות שלהן והוי של נכרי ובסוריא יש קנין: ומקשי מיחלפא שיטתי' דר' (יוסי) [הושעיא]. פי' דהכא מוכיח ר' הושעיא דהכהנים אוכלין חלתן ואין מפרישין דמאי שאין דמאי נוהג בסוריא. והתם אמר אימת קדשיה: ולא יתן לכהנים דמאי. פי' דאם כן איכא למימר שמפרים דמאי בסוריא והא דאין הכהנים נוהגין לחוש על חלתן היינו משום שחלתן פטורה מן הדמאי: (דף כ"ו ע"א) וא"ר בון בר חייא. פי' לעולם לא מיחלפא שיטתיה והא דמוכיה ר' הושעיא שאין חוששין על החלה בסוריא. היינו לאו משום שהכהנים אוכלין ואין מפרישין דמאי דהא א"צ להפרים כדפי' אלא שמדייק דאי חייבת לספיקא בסוריא א"כ ניחוש נמי הכהנים על חלתן שמא של אור נתן להם. אלא ודאי שאין חוששין לספק כלום: א"ר מנא לא אמר ר' הושיעא אלא מעתה יחושו הכהנים על הלתן. משמע שיש לחוש אף על אותה החלה הראוי להן והיינו דשמא היא דמאי. והשתא אמר שפיר מיחלפא שיטתי' כו': הלוקח מן הנחתום כו' מבעה"ב. פי' שהיה לוקח מבעה"ב פעוסה עיסה לעצמו: והמתארח אצלו א"צ להפריש. דמסתמא הפרים. ומפרש דהיינו דווקא במתארח לעיסתו. פי' שהוא אוכל מעיסת בעה"ב עצמו. ולא על מה שלקח בעה"ב. ועוד צריך שיהא רואה אותו מגבל אבל אחר אז אמרינן דודאי לגבל העוסה בטהרה עסה והפרים הלה. אבל בלא כן חיישינן אף בבעה"ב שמא לא הפרים חלה. והשתא מפרש חזקת בע"ב בסוריא א"צ להפריש דמאי. פי' דאמרינן הוא משל נכרי ובסוריא יש קנין: ואם יודע שרוב מכנסן משלו. פי' מתבואה שלו. צריך להפרים דמאי. ומקשי וליה הדא פליגי על ר' הושיעא. פי' דאמר שאין נוהג דמאי בסוריא. ומשני. א"ר מנא כאן בודאי כאן בספק כו' כצ"ל. פי' בודאי דהיינו כשהוא נוהג היינו בספק פי' שאינו יודע אם רוב מכנסן משלו אז א"צ להפרים דמאי דתלינן שהיא של גוי. ותני' כאן בחו"ל כאן בארץ. מיותר: (שם ע"ב) ה"ג וגבול שבצדדין מה הן: מ"ד הירדן מא"י דכתיב והערבה והירדן וגבול. ופי' דמשמע דהוי כולם מא"י: ה"ג מ"ד הירדן מחו"ל דכתיב כי אתם עוברים את הירדן לבוא אל ארץ כנען. משמע דהירדן לאו מא"י הוא: מ"ד הירדן גבול בפ"ע דכתיב הירדן (וגובל) [יגבול] אותו לפאת קדמה. פי' אלמא שהוא גבול מדכתיב (וגובל) [יגבול]: והוא שיהא במקום אחד. פי' לשיהא היה במקום אחד אז הוא גבול. אבל כשיש הפסק יבשה ביניהם אינו גבול אלא הראשון הסמוך לא"י: ה"ג תני הירדן שנטל מזה ונתן לזה. פי' דהיינו שהוכים מקום שהיה ירדן או שפסק הירדן היבשה: מה שנטל נטל ומה שנתן נתן. פי' מקום שהיה ירדן היא מא"י ומקום שנעשה יבשה היא מחו"ל: ומקשי מה אנן קיימין. אם מקום שהיה א"י והשתא נעשה הירדן להמרת מה שנטל נטל וא"כ הוי פטור בחו"ל. ע"ז

מקשי כחזקתן למעשרות. פי' דודאי אף השתא הם חזקה בא"י בין למעשרות ובין לשביעית: אלא כי אנן קיימין לחזקות. פי' שיש חילוק בין עבר הירדן לענין לאיהוי מחאה וכן לביעור דהוי נמי שלשה ארצות ועבר הירדן. ולענין זה אם בתחילה לא הוי ירדן ולבסוף הוי ירדן נמי קרינן עבר הירדן. וכן לענין מעבר בהמה שאין מצטרפין אם הירדן מפסיק ביניהם. וחמשה בהמות בצד זה וחמשה בהמות בצד השני. הירדן מפסיק. ולענין זה הוי חילוק בין יבשה לים. ואין חילוק בין כשהוא ים [בין כשהוא יבשה] אלא אזלינן בתר השתא. וע"ז אמר מה שנטל נטל ומה שנתן נתן: ר' חייא בשם ר' יוחנן והוא שמשך עפר. פי' אז הוי דינו כיבשה. אבל לא כשהוא עדיין רפש וטיט שאז אינו נחשב כיבשה: שלא יהיו אומרים ראינו תרומה טהורה נשרפת. פי' דיסבור שהיא מא"י ויפרוש לכהן כו': (דף כ"ז ע"א) שלא יהיו אומרים ראינו תרומה טמאה נאכלת. פי' דיסבור שהיא מהו"ל. מתוך שהוא רואה שהוא מפרים את כתיכן: מכיון שבא לכאן וכאן הוא נשאל. פי' כיון שרואה שאחת נאכלת ואחת נשרפת נשאל הוא ויאמרו לו שאינה כא"י וכחו"ל: זו וזו מדבריהן היא. פי' הוא מפרש השתא אמאי מסגהר ומאמנה ולפנים שהיא חו"ל: של כהן יש לה שיעור ושל אור אין לה שיעור. ומפרש מפני שתיהן מדבריהן מוטב לרבות בנאכלות כו': ה"ג אף ר' יוסי מודי בה. פי' הא דקתני והמורים לזבים ולזבות. ומפרש הטעם דחומר הוא: הורי ר' אבוהו בבוצרה שהיא צריכה רוב. נ"ל דמשה קודם אר"ז מתני' אמרה כו': א"ר יונה מלמד. פי' מדקתני ונאכלת עם הזר על השולחן משמע ליה דאפי' נתערבה מותר. ומפרש שתי קולות. דהיינו שהיא בטלה בפחות ממאה פי' אלא שצריכה לעלות. ואינו עולה באחד ומאה. פי' אם נתערב בא' ומאה א"צ אפי' להעלות: ומשמע הכא דבכחות ממאה בטלה היינו אפי' לעולם קאי: הורי ר' אבהו בבוצרה שהיא צריכה רוב. פי' שאינה בטלה לעולם אלא א"כ יש לה רוב מן החולין: אר"ז מתני' אמרה שאפי' א' באחד. פי' בטלה. וכדמפרש מדקתני ונאכלת עם הזר על השולחן. משמע לי' שאפי' נתערבה א' בא' נמי בטל. דאל"כ ניחוש דילמא יתערב א' בא': כאן נ"ל ר"ז ר' יהודא בשם ר' שמואל. פי' שיש עוד קולא גבי חלת חו"ל. דהיינו שאוכל ואח"כ מפרים: א"ר יוחנן רבותינו שבגולה כו'. ר' בא בשם שמואל לא חשו. פי' רבותינו שבגולה מתחילה [היו מפרישין] אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר. ולאו דוקא לתרומות אלא אף למעשרות: ר' הילא בשם שמואל לא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד. פי' ול"פ אלא היינו בשאר פירות חוץ מדגן ותירוש ויצהר. דבדגן מודו כו"ע שהיו מפרישין אף המעשרות: אבל לירקות אפי' ת"ג. פי' לא היו חוששין. ומפרש כהדא דתני איסי כו'. ולפ"ז היו ג' דינים חלוקים במעשרות וכו'. עיין בתוספת בחולין דף ז' ע"א. ולאחר שבאו הרובין ובטלו לא היו מפרישין אפי' ת"ג מדגן תירוש ויצהר: צריך. פי' להפרים. ואם הוא מפרים אעפ"כ אוכל אפי' זר והא דמודיעין אותו. מודיעין אותו שאינו גזל: ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. פי' דמשמע ליה שהוקשו זה לזה. דהיינו שדה החרם לאחוזה. ומקשי ואחוזה עצמה מנין. פי' שאתה רוצה ליליף מיני' לשדה החרם: ורצה לשנות בגין דכתיב לכהן. פי' דמשמע הכהן המיוחד. ומקשי א"כ אף בזרוע הלחיים והקיבה נריך להפרים וליתן לאנשי משמר דהא כתיב נמי לכהן. ומשני ר' אחא ר' אבהו כו' כל חרם ק"ק הוא. מה ק"ק כו'. פי' מיניה ילפינן לחרמים לאנשי משמר. ומקשי (ע"ב) לימא אוף המטלטלין. פי' אם עשה חרם שיהא לאנשי משמר דתני. פי' בא:ת שאינו כן. ואמאי. ומשני אשי ה' ונחלתו יאכלון. פי' מיני' ילפינן לכל הנחלות בין שדה אחוזה ובין שדה החרם. ולא מטלטלין שאינו נקרא נחלה: ר' יהודה אומר בביכורים. פי' ניתן לכל כהן. ומפרש דר' יהודא כדעתיה דסבר אין נותנין אלא לחבר בטובה: ר"ע כדעתיה. פי' הא דמתיר בכרשיני תרומה ניתן לכהן ע"ה. משום דסבר כל מעשיהן בטומאה. פי' שמותר לטמאות אותה ולכך לא איכפת לן אם הוא ע"ה: א"ר יוסי אפי' [תימא] מיחלפא שיטתי'. פי' אפי' יסבור ר"ע שכל מעשיהן בטהרה. יכול ליסבור שמותר ליתן כרשיני תרומה לע"ה ושמא שאינו מצוי הוא לטמאות מאכל בהמתו: מ"מ לא גזרו על הבקי. פי' כשגזרו על הכרשינין: בקי שם עשב. ומשני בעליהן יצאת מאליכסנדרייא. פי' הרוב הוא באליכסנדרייא. אלא שהובאת מאליכסנדרייא לזרוע כאן לכך לא גזרו:

(דף כ"ח ע"א) **הלכה ה** תני ר' חייא גזרו עליהן: והחזירו למקומן. פי' על אותן שהביאו חלותיהן מחו"ל לחזור לחו"ל: א"ר בא בר זבדי. פי' שהוא פליג וסבר שאין מחזירין אותן כדמפרש טעמא כדי שלא יאמרו ראינו תרומה יוצא לחו"ל מא"י. והשתא מיבעי' לי' מה עבדי לאוכלו אין את יכול. פי' בא"י שלא יאמרו כו': הא כיצד מניחה עד הפסח כו'. פי' וממילא ישרוף אותה: אני ראיתי את שמעון בן כהנא שותה יין תרומה בעכו. פי' באותו מקום שהיא מא"י. ואמר שזה הובא. פי' התרומה: מקליקה. פי' מחו"ל: וגזרו עליו. פי' שלא ישתה כאן ושתה בספינה: וה"ג א"ר בא בר מרי דר' חייא רובה היא. פי' הא דשתה בספינה אתיא כר' חייא רובה: ברם לר' בא בר זבדי ואמרו ראינו תרומה יוצא מא"י לחו"ל. פי' וה"ק הוניא הא הוא תיים שלא יאמרו כו'. ומשני נאמר לא ירד לעכו. פי' אותן הרואין שהוא שותה יאמרו שעדיין לא ירד לעכו אלא שהוא רוצה לירד לעכו דבספינה אין ניכר כ"כ אם הוא יורד מעכו או לעכו. והשתא מקשי איכן שתהו. פי' אם באותו לד שהוא מא"י או באותו לד שהיא מחו"ל. ואמר מן החוט ולחוץ פי' שהוא חו"ל. דאי תימא מן החוט ולפנים דהיינו במקום שהיא מא"י א"כ קשה יאמרו מביאין תרומה מחו"ל לארץ ומה הועילו שלא שתו בארץ כיון דהשתא נמי איכא למיחש. ומשני אפי' תימר מן החוט ולפנים. ואי קשיא יאמרו. לא חשו למראית עין בספינה. פי' כולי האי לא גזרו כיון דלא שכיח שיהיה בספינה: ואין בני אדם טוען לומר שמביאין תרומה מחו"ל לארץ. ט"ס וצ"ל א"ר בא בר מרי דר' חייא רובה היא ברם לר' בא בר זבדי יאמרו ראינו תרומה יוצא מא"י לחו"ל: איכן שתו מן החוט ולחוץ ראין תימר מן החוט ולפנים מביאין תרומה מחו"ל לארץ א"ר יונה אפי' תימא כו' כצ"ל: ר"ש בר כהנא הוי מסמיך לר"א כו'. פי' דמייתי ראיה שהי' בימיו ר"ז כשר כ"כ. נ"ל לא דר"ז צריך כ"כ אלא מילין דיוצרין שמע לון. פי' כדי שיראו הבריות שהוא פורש כ"כ מאיסור ויפרשו גם הם: אנשי אליכסנדרייא עד תמן תנינן מיותר: תמן תנינן אין מביאין משקין ביכורים כו'. פי' דסיים התם חוץ מזיתים וענבים משמע דזיתים וענבים מותר להביא והכא במתני' קא אמרה שהביאו ביכורי יין ושמן ולא קבלו ממנו. ומשני כיני מתני'. פי' הא דקתני חוץ מזיתים וענבים. היינו שאין עושין מן הביכורים משקין אפי' משזכה כהן. פי' אפי' לאחר שזכה הכהן בהן עליהם קאמר דחוץ מזיתים וענבים אבל להביא אפי' זיתים וענבים אסור. ומקשי. והתני דרך ביכורים להביא משקין כו'. ת"ל תביא. פי' אלמא שמותר להביא ביכורים משקה ולדידך אין להביא משקה כלל אפי' של זיתים וענבים. ומשני התם בשליקטן משעה ראשונה. פי' לכך מותר להביא. והתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות. פי' שאינו חובה ולכך החזירוהו. דתני האשה עושה כו'. פי' שהוא מפרש שיש מ"ד שסובר רשות דאי חובה אמאי החזירוהו

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

מטמאה כו' מאוכל אדם שורפין בטומאה ואמרת מטמאה טומאות אוכלין:

(דף כ"ה ע"א) אר"ש בר ביסנא כאן ברוצה לאכול כאן ברוצה לשרפה הר"א שתורמין כו' עד שיוציא כו': עד שיוציא עליו תו"מ: ה"ד מתני' ישראל שהיו אריסין כו': (ע"ב) הלוקח מבעה"ב בסוריא צריך כו':

(דף כ"ח ע"א) ה"ה מובלא דגברא לא דר"ז צריך כך אלא מלין דיוצר בעי נשמע נעבדינן אנשי כו': טפילה לאחרים דר' יהודא ר' יוסי אומר האשה עושה כו'. רש"א האשה עושה כו': (ע"ב) מ"ט דר"ש איש כו'. ואפי' למ"ד רשות לכה דהזירוהו שנייא כו': מח"ל לארץ אפי' מסוריא א"ר הושעיא כו': סליק מסכת חלה

כחזירוהו: עושה פסח הראשון לעצמה. פי' אפי' לעצמה והשני טפלה לאחרים. פי' אבל לא נמנה: ד"ר יהודא רי"א כו' כצ"ל: עושה פסח שני לעצמה. פי' דאפי' פסח שני עושה לעצמה וכ"ש פסח ראשון: שאני שני חובה ותי' אפי' בשבת מיותר: (שם ע"ב) רש"א האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים. פי' דפסח הראשון רשות. ואינה עושה פסח שני. פי' אפי' עם אחרים והיינו ר"ש דסובר שאפי' פסח הראשון רשות: ה"ג מ"ט דר' יהודה. פי' דסבר דבראשון עושה לעצמה ולא בשני. ומפרש דכתיב איש שה לבית אבות פי' דמשמע לכל בית אב ע"י צירוף והיינו בשני: שה לבית: פי' היינו לעצמה היינו בראשון: מ"ט דר' יוסי איש שה לבית אבות שה לבית בשני. פי' שאפי' בשני יהיו שה לבית פי' לעצמה וכ"ש בראשון: מ"ט דר"ש איש ולא אשה. פי' דדריש כר' יהודא דשה לבית אבות בשני שה לבית בראשון. אממעטינן מאיש ולא אשה והיינו משה לבית אבות דהיינו על ידי דשה לבית אבות דהיינו לעצמה בראשון ממעטינן אשה מלעצמה אבל לטפילה מותר: וה"ג מ"ט דר' יהודא איש שה לבית אבות בשני שה לבית בראשון. מ"ט דר' יוסי איש שה לבית אבות שה לבית בשני כ"ש בראשון. מ"ט דר"ש איש ולא אשה כו': ה"ג ואפי' למ"ד רשות למה החזירוהו. פי' כיון שמותרת לעשות. ומשני שהדבר מסויים. פי' שהיו אנשים מסויימים והיו חוששין שמא יקבע הדבר חובה: ומקשי קודם לשתי הלחם לא יביא. פי' לכתחילה ואם הביא כשר. פי' וא"כ אמאי החזירוהו. ומשני שנויא היא וכו' וכן מקשי נמי על בכורות אמאי לא קיבלו ממנו: ולא כן תנינן אם באו תמימים יקרבו. פי' בדיעבד והכא שכבר הביא הוי כדיעבד. ומשני שנייא הוא כו': ה"ג תמן תנינן אין מביאין תרומה מחוץ לארץ. פי' ותני התם שאין מביאין אפי' מסוריא פי' [אפי' מסוריא] נמי אין מביאין תרומה. ועל"ז מקשי מ"ש מביכורים פי' דהכא משמע שביכורים מותר להביא מסוריא. ומשני א"ר הושעיא ביכורים באחריות הבעלים פי' שעל הבעלים להביאן: תרומה אינה באחריות הבעלים אלא שהכהן הולך אחר התרומה לגורן לכך גזרו שלא יביאו מסוריא: שאם אומרו את כן. פי' שיביאו התרומה מסוריא אף הן מרדפין אתריהן לשם. פי' דהכהנים הולכין אחר התרומה לסוריא ואתי למיפק לחוץ לארץ מה שאין כן בביכורים כדפי': סליק מסכת חלה

הדרן עלך שתי נשים וסליקא לה מסכת חלה

באור ירושלמי מסכת ערלה הגר"א

הנוטע לסייג פרק ראשון

(דף א' ע"א) **הלכה א** ה"ג כתיב עץ מאכל את שהוא למאכל חייב: ומקשי מעתה אותן של מאכל. פי' לא ניבעי אלא שיהא העץ של מאכל: ח"ל ונטעתם עץ מאכל. פי' שיהא הנטיעה לשם עץ מאכל. אבל אם הנטיעה לשם עצים אף שהעץ הוא של מאכל פטור מערלה: ר' יוסי למד דבר מתחילתו. פי' בלא בעי כלל הא' ונטעתם. אלא שמעץ מאכל לחוד ידעינן שצריך שיחשוב עליהן בשעת נטיעה. ר"ל פי' דהיות עץ מאכל אינו צריך שיכול ללמוד דבר מתחילתו. בזו היא מדה בתורה שאנו לומדין דבר מתחילתו. וכן ר' יונה למד דבר מסופו. ולא היה צריך עץ מאכל כלל אלא ללמד שיהא מחשב עליהן מתחילה לשם עץ מאכל. ואם חישב לעצים פטור: יאות ארשב"ג מ"ט דרבנן. פי' שאין מתקין. ומשני דאיירי שמשנה סדר נטיעתן שמוכח מתוך מעשיו שיהי' לעצים ואינו רוצה למאכל: וכדמפרש לעצים ברוצף. פי' שהוא נוטע א' קרוב לחבירו שמוכח מזה שאינו ראוי אלא לעצים: לקורות במשפה. פי' דהיינו שחתך כל הענפים וניכר שהן עומדין לקורות: לסייג מקום הסייג. פי' כיון שהיא נוטע במקום הראוי להיות סייג. מקום הסייג מוכיח עליו שהן עומדין לסייג: כל האילנות באין למחשבה. פי' אם חישב לעצים שפטור מן הערלה: חוץ מן הזית ומן התאינה. פי' שהן חשובין וכדמפרש שכל האילנות הן אילן סרק חוץ מאלו: תני בשם ר"ש אין לך בא למחשבת פטור. פי' שר"ש פליג. וסבר דכלן אין באין למחשבת פטור אם חשב לעצים אלא אלו השלשה תיכין שחושב כאן מפני שאינן חשובין כ"כ: ומיבעי לי' מהו שיהא חייבין במעשרות. פי' אם חישב לעצים: (ע"ב) ומפרש בפלוגתא דר' בא בר ממל ור' הילא בר בא בר ממל אמר חייב. כדמפרש ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו והאי נמי יש לך ואין לו הוא. כיון שהוא משמר פירותיו: ור' הילא אמר פטור מן הדא. כוסבר שזורע לזרע ירקה פטור. פי' דבכוסבר איכא שני דברים הזרע והירק. וכיון שעיקר המחשבה שלו בשביל הזרע שלו מה שהוא לוקט מירקה פטור אף שהוא נשמר ג"כ כשהוא משמר לזרע וה"כ כשהוא לעצים אף שהפירות נמי נשמרין מתוכו פטור: ידרש שנייא היא כוסבר שיש לו גורן אחרת. פי' משום הכי הירק פטור דיש' לו גורן שיהא חייב והיינו הזרע. אבל (הכלל) [הכא] גבי עצים אם תפטור את הפירות מן המעשרות אין לו גורן אחרת שיהא חייב במעשרות: והיידא אמרת דא. פי' מהיכן שמע ר' הילא הלא מילתא: ומפרש מן הדא. המקיים מלאה של כרוב. פי' שדה גדולה של כרוב לזרע: בטלה דעתו. פי' לפי שאין דרך לזרוע שדה גדולה לזרע והוי כאילו לא חישב כלל: קלחין יחידין. פי' אם זרען לזרע: לא בטלה דעתו. פי' וזרען חייב וירקן פטור וגבי כרוב מתחילה הוא ירק וכשנעשה זרע הירק מתקשה ונעשה עץ: א"ר יונה והוא שליקט ירק. פי' הא דקתני גבי מלאה של כרוב שבטלה דעתו וירקן חייב: היינו כשליקט בשעת הירק. פי' קודם שנעשה הזרע: אבל אם לא ליקט ירק. פי' אלא אח"כ כשנעשה הזרע כבר נפטר דהוי עצים, כך אנו אומרים עצים חייבין כו'. וא"כ לפי זה הא דקתני גבי קלחין יחידין דלא בטלה מחשבתו היינו אפי' כשליקט ירק דהוי ראוי לאכילה פטור משום דמחשבתו הי' לזרע. אף שאעפ"כ הי' נשמר גם הירק מ"מ אזלינן בתר מחשבתו וכיון שהי' מחשבתו לזרע פטור. ה"ה כשהיה מחשבתו לעצים אף דהכא ליכא אלא גורן א' דכשיתלש הירק לא יהי' זרע כלל: והשתא מיבעי לי' מהו שיהיו אסורין משום גזל. פי' אם חישב לעצים: ומקשי וכי עצים אינן אסורין משום גזל. ומשני בנה אילין תותיא דלא אית בהון ממש. פי' שהעלים אינן חשובין לכלום ואינן אסורין משום גזל. לכך מיבעי לן על הפירות כשחישב עליהן לעצים: ה"ג רמון שחשב לשם רמון. בנות הדם שחשב לשם בנות הדם. פי' שהם אינן פירות חשובין. ואמרינן עלי' בשם ר"ש שאותן פירות אם חישב עליהן לעצים פטורין דגריע יותר משאר פירות: ומיבעי לן אם חשב לשם רמון אם תמיד הן חייבין בערלה או שיש נפקותא כדמפרש ופסיק אית תנא תני חייב ואית תנא תני פטור כו'. ומקשי אם הרוב משמרין הוי כמו התאינה וזית אלא אפי' מהלה משמרים מהני מחשבה להתחייב בערלה. אבל אם הרוב משמרין א"צ מחשבה: א"ר מתיא מן דבתרה. פי' שמעינן שמהלה משמרין מהני מחשבה דקאמר מקום שאין הרוב משמרין לו אפי' חישב פטור. פי' והיינו דוקא שהרוב אין משמרין הא מהלה משמרין מהני מחשבה: כאן צ"ל א"ר יוסי אפי' נטעה. פי' דהיינו כשאין הרוב משמרין דאמרת שאם חישב פטור. היינו אפי' נטע דהוי מעשה נמי פטור: ואח"כ גרסינן. גפן שעלה במקום חורשין. פי' ביער: פטורה מן הערלה. פי' וקא סלקא דעתך דטעמא לפטור משום שעלה מאליו: וע"ז מקשי. והתנינן העולה מאליו חייב בערלה: ומשני תמן במקום ישוב. ברם הכא במקום חורשין. פי' דעיקר פטור הוא הכא מפני שהוא במקום חורשין: ותי' כשנטעה שנטעה. מיותר.: הדא דתימא כשאין עושה כדי טפילתה. פי' שהפירות אינן שוין שכר טיפולה אז במקום חורשין פטור: (דף ב' ע"א) אתרוג שנטע למצותו. פי' בעיקר הנטיעה הי' בשביל לצאת בו בחג הסוכות אם חייב בערלה: ופשיט לי' דחייב. ומקשי ולא כן תנינא ולקחתם לכם. פי' גבי אתרוג: ולא מן המצות. פי' שלא יקח אתרוג ממעות מעשר שני וגרסינן הכא: אוף הבא לכם ולא מן המצוה. פי' הא דכתיב שלש שנים יהיו לכם ערלים. היינו נמי דוקא אילן הנטוע לכם ולא הנטוע לשם מצוה: ומשני תמן ולקחתם לכם. פי' דלכם קאי אלקיחה. והיינו ולא מן המצוה דמן המצוה אסור ליקח אתרוג. כמו ממעשר שני אבל הכא כמה דתימר תמן. פי' גבי שופר יום תרועה יהי' לכם (מ"מ לוקא) [משמע מ"מ] ה"ה הכא: ומקשי מה בינו למשמר פירותיו לעצים. פי' שפטור והכא חייב הא בשניהם לא נטעה בשביל להנות מהם: מבשם עד ברם: מיותר. מאינו רוצה עד אין אדם מיותר: וכצ"ל. תמן הוא רוצה בעציו. פי' הוא רוצה יותר בעצים מבפירות דהן חשובין יותר לעצים מהפירות: ברם הכא רוצה בפריו. פי' שהוא רוצה בפיריו דהיינו שהרצון שלו שיהי' טוב זה הפרי לבד ולא העץ: דכתיב פרי עץ הדר. אלמא דזה שמחשב לשם מצוה לא בטל האתרוג מלהיות פרי כדמפרש: אם את קורהו עץ אין אדם יוצא י"ח בחג הסוכות. פי' באתרוג משמע לשם כך אלמא שלא בטל (טעם) [שם] פרי מיני' וה"ה הכא לענין ערלה. משא"כ בעצים שבטל שם פרי מיני' ואינו רוצה כלל שתהא נקרא פרי: מה דמי לה. פי' מה את יכול למיבעי: זית שנטע להדליק בו בחנוכה. פי' דהתם נמי מצוה ואינו רוצה שיהא פרי כלל. דהתם לא בעינן פרי: ומקשי ר' יוסי בר בון. האי מצוה דדבריהן היא והיאך יכול לפטור ערלה שהיא דבר תורה: ומפרש מה דמי לה. פי' מה את יכול למיבעי: זית שנטע להדליק בו את המנורה דזה וזה דבר תורה. פי' ואינו צריך התם פרי כלל אם הנוטע לשמן הוי כנוטע לעצים או לא. ולא איפשיטא: ה"ג היא הדא היא צד התחתון לסייג והעליון למאכל התחתון פטור והעליון חייב. צד התחתון למאכל והעליון לסייג העליון פטור והתחתון חייב: כיצד הוא יודע. פי' איזה למאכל ואיזה לסייג: ר' זירא כדעתי'. פי' הא דבעי גדל מתוך האיסור כו' היינו משום אין גידולי איסור מעלין את האיסור: נטע לסייג וחישב למאכל באה במחשבה. פי' והוי למאכל וחייב בערלה: למאכל. פירש שאם נטע למאכל ואח"כ חשב עליו לסייג: לא הימנו. פי' אינו נפטר מן הערלה: ה"ג מכיון שחישב עליו מחשבת חיוב חייב. פירש כל האילן בערלה (פי') ולא אמרינן דמה שגדל במחשבת פטור מערלה פוטר אותה החתיכה של אילן: ומקשי והתנינן ר' יוסי אומר אפי' הפנימי לערלה כו'. אלמא חלקינן האילן לשתים שיהא חציה חייב וחציה פטור והכא החתיכה של מחשבת סייג מותר לעולם ומה שיגדל אחר מחשבת המאכל יהא אסור: ודחי (ע"ב) תמן המאכל לעולם. פי' מה שחישב למאכל אותו לא יהי' למאכל לעולם ואותו הגדל שהוא לסייג לעולם. אבל הכא לא חישב אלא שיהיה שנה ראשונה לסייג ואח"כ יהי' כל האילן למאכל. דהיינו שלא חילק בין חצי לחצי אלא אבל האילן [חישב] שתהא שנה ראשונה לסייג ואח"כ למאכל דכיון דעירב בו מחשבת חיוב פי' דהשתא יש באילן מחשבת חיוב. ולכך חייב. אבל התם לא עירב זה החצי עם החצי השני כלל. ולכך לא נקרא שם עירוב מחשבת (חייב) [חיוב]: נטע ג' שנים עד הוסיף. צ"ל למטה קודם א"ר יוחנן: ה"ג הוסיף תוספתו מהו. פי' אם הוסיף אותן הפירות עצמן שגדלו בשעת מחשבת סייג ואח"כ שחישב עליו למאכל הוסיף אותן הפירות גופא ומיבעי לי' מהו: וקא"ר ירמי' ההוספת פטור. משום דאחר שלש הראשון הי' בפטור מערלה לא נאסור אותן הפירות מערלה: ה"ג והכא עיקר פטור. פירש מערלה שהרי גדל בשעת מחשבת סייג: ותוספתו פטור. פי' אף התוספות שהוסיף אח"כ בשעה שחישב למאכל נמי פטור: כאן צ"ל מה שכתב למעלה נטע ג' שנים לסייג ואח"כ חישב עליו למאכל א"ר יוחנן דר' ישמעאל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי. פי' אף בשנה הרביעית שחישב עליו למאכל נמי פטור מרבעי כיון שלא היה לו ערלה: א"ר יונה עיקר ערלה צריכה לי'. פי' הא דמיבעי ר' יוחנן אם צריך שלש שנים ערלים דוקא היינו לענין עיקר ערלה. דהיינו אם אין לו ג' שנים ערלה דהיינו שחישב בשנה ראשונה לסייג אף שחישב אח"כ למאכל אין לו ערלה. ולא שמיע לי' האי ברייתא דתני לעיל נטע שנה ראשונה וכו': א"ר יוסי עיקר רבעי צריכה לי'. פי' שערלה נהג אף שאינו שלש שנים שלימות כדקתני בברייתא נטע שנה ראשונה כו'. והא דבעי ר' יוחנן היינו לענין רבעי שאינו נוהג רבעי כשאין לו ערלה אינו נוהג רבעי אי נוהג רבעי אף שלא נהגו שלש שנים ערלה כיון שנהג ערלה עכ"פ. ולא איפשיטא: באילו כולו בארץ. פירש וחייב במעשרות: רשב"ג אומר צד הנטוע בארץ כו': ר' אבוהו בשם ר' יוחנן נעשה כטבל וכמעושר מעורבין זה בזה. פי' לרבי דסבר כאילו כולו נטוע בארץ לאו דכולה חייב מן הדין אלא דלא מחלקינן לומר צד הנטוע בארץ כו' בודאי היא גדל מן הארץ וכן אותו צד שבחו"ל בודאי הוא גדל מחו"ל אלא דאמרינן שאפשר שאף שהוא בארץ יונק מאותו צד שבחו"ל וכן להיפך ולכך מחייבין את כולו כאלו טבל ומעשר מעורבין זה בזה. ולכך מספיקא מחייבין את כולם. והאי טבל ומעשר היינו אותן הפירות היונקות מא"י הוי טבל. ואותן הפירות היונקות מחו"ל הוי מעשר. פי' שהן פטורין ממעשרות: ר' זעירא בשם ר' יוחנן שורש הפטור פוטר. פירש כיון שיש כאן שורש פטור נפטר כל האילן אפי' אותו צד הנטוע בארץ: ומקשי מה כרבי. פי' הא דלא מחלק האילן לומר שיהא אותו צד חייב ואותו צד פטור היינו כרבי: (דף ג' ע"א) דאמר שרשין חיין זה מזה. פי' וא"כ אין אנו יודעין איזה מארץ ואיזה מחו"ל כיון שאף שורש הארץ יונק מאותו צד שבחו"ל. ואותו צד שבחו"ל יונק מאותו צד שבא"י לפיכך לא מחלקין האילן שיהא חצי חייב וחצי פטור אלא כל האילן כאחד בין לפטור בין לחיוב: וע"ז מקשי והא ר' מחייב. פי' כל האילן והכא אמרת שורש הפטור פוטר (פי') משמע דכל האילן פטור:

מתי'

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

פ"א (דף א' ע"ב) **ה"א** חורשין פטורה מן הערלה והתנינן העולה כו' תמן במקום ישוב ברם הכא במקום חורשין א"ר יוסי אפי' נטעה א"ר אלעזר הד"א כו':

(דף ג' ע"ב) **ה"ב** היא הקמה היא עזיבה היא שבירה כו': משמו הנוטע לרבים חייב כו': בנוטע בתוך שלו הנוטע לרבים בר"ה פטור כו'

ר"ה היא והכא מיותר : וצ"ל במקומן והא רבי מחייב והכא אמרת [פטור] ומשני הן דתימר שורש הפטור פוטר. פי' שיהא פטור כל האילן כשורש שהשריש מתוך של חבירו לתוך שלו. פי' דגבי ביכורים בעינן דוקא שיהא שלו ובשל חבירו פטור : מפרש הגה דאם כשרש מתוך של חבירו לתוך שלו נמי פטור אבל אם השריש מחו"ל לארץ לא בדא שורש הפטור פטור וכו'. כצ"ל. פי' בין לענין מעשר ובין לענין ביכורים אין השורש פוטר אלא שחייב כל האילן לרבי שאין מחלק בין צד לצד. ובשהשריש מתוך של חבירו לתוך שלו פטור הכל לרבי : ומקשי והתנינן כו'. פי' כיון דסברת שבשורש שהשריש מתוך של חבירו לתוך שלו כל האילן פטור אמאי הכא במתני' תני צד הפנימי למאכל צד הפנימי חייב ויפטור צד חיצון לצד פנימי ואי משום דדמי לשורש שהשריש מחו"ל לארץ א"כ אפי' צד החיצון יהא חייב : ומשני ר' זירא אמר להם סתם. פי' שלא פירש בשם מי : ר' לא בשם ר"א. ראוי הוא לחשוב עליו ולחייבו. פי' לעולם דמי לשורש שהשריש מתוך של חבירו לתוך שלו. והא דאינו פוטר צד החיצון לצד הפנימי היינו משום דצד החיצון נמי ראוי שיהא חייב והיינו אם יחשוב עליו למאכל ולכך אינו פטור גמור לפטור צד הפנימי אפי' לרבי : ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש. פי' אין מה שהשריש במקום פטור פוטר את האילן כדמפרש לקמן בסמוך בין לענין ערלה דהיינו שהשריש מחו"ל לארץ ובין לענין ביכורים דהיינו שהשריש מתוך של חבירו לתוך שלו : אר"ז לר' יוסי בפירוש שמעתי מר' יוחנן. פי' שאין השרשים ממש לענין ביכורים : או בערלה הוויתין קיימין. פי' כשהייתם עוסקין בדין ערלה : ואידכרתין הדא מילתא בביכורים. פי' והזכיר ענין ביכורים : ואמר שרשים אין בהם ממש. פי' וסובר אתה שהוא אומר לענין ביכורים. אבל באמת לא אמר אלא לענין ערלה. אבל בביכורים אכתי לא ידעינן אם יש בהן ממש או לא : הדא דתימר. פי' הא דאמרינן שרשים אין בהן ממש : בהשריש מחו"ל לארץ. פי' או אמרינן דשרשים אין בהן ממש להקל לפטור מן המעשרות : אבל משהשריש מארץ לחו"ל. פי' שהשרשים מחויבו יש בהן בהן ממש : סיפקה לזקינה פטור. פי' מערלה דהוי כזקינה : והקדש חייב כו' כצ"ל : ותי' לחו"ל פטור מיותר : לצד התחתון כו' חייב. פי' ואותו צד התחתון שחישב עליו לסייג שהוא פטור מערלה אם סיפקה לו הסיפוק חייב וכדמפרש שהוא ראוי לחשוב עליו וכו' : ר' יוסי כרשב"ג. פירש ר' יוסי דסבר במתני' בצד הפנימי למאכל והחיצון לסייג שמחלקין האילן שיהא חציו פטור והיינו צד הסייג וחציו חייב דהיינו צד המאכל והיינו כרשב"ג דאמר נמי הכא צד הנטוע בארץ חייב. אלמא שמחלק האילן : ומשני ערלה תלויה לדעתו. פי' דערלה צריכה מחשבה לאכילה אבל מחשבת סייג פטור ולפיכך כשחישב על מחצה לסייג נמי פטור. אבל גבי מעשרות אין תלוי בדעתו אלא צריך שיהא עומד בארץ וכיון שמקצתו עומד בארץ ואיכא למימר דחייב הכל :

(שם) **הלכה ב** ונטעתם פרט לשנטעו גוים. פי' דדריש מכי תבואו ונטעתם. דהיינו דוקא מה שיטעו לאחר ביאה. אבל מה שימצאו נטועים פטור. והיינו שנטעו גוים : (שם ע"ב) הדא אמרת שורש פטור פוטר. פי' דהכא משמע אפי' לא נטע אלא מעט קודם ביאת הארץ נמי פטור. והיינו שהשריש קודם ביאת הארץ שהוא שורש הפטור דהיינו שהיה בשעת פטור לפטור : וכר' ישמעאל כו'. פי' לר' ישמעאל דאמר כל ביאת כו' : בשבע שכיבשו ושבע שחילקו פטור. פי' אפי' נטע בשבע שכיבשו ושבע שחילקו אחר ביאה נמי פטור וא"כ אתיא מתני' דקתני נטע עד שלא כיבשו חייב דלא כר' ישמעאל : ה"ג בשבע שכיבשו ושבע שחילקו פטור : מודה ר' ישמעאל בחלה. פי' שבחלה מודה ר' ישמעאל שתיכף משעת כניסת הארץ נתחייבו : ותי' בערלה מיותר : ותני כן. פי' דר' ישמעאל מודה בחלה : בבואכם. פי' גבי חלה כתיב : לפי ששינה הכתוב משמעו שמנו חכמים חיובו. פי' שבכולן כתיב כי תבואו. וכאן כתיב בבואכם היינו תיכף משעת ביאה : ה"ג תמן הוא אומר. היא הקמה היא עזיבה. פי' דפסוק אחד כתיב הקם תקים עמו. ופסוק אחר כתיב עזוב תעזוב עמו. וא"ר ישמעאל שאין חילוק וילפינן זה מזה : וכן היא שיבה היא ביאה. דהיינו ושב הכהן ובא הכהן דילפינן זה מזה : היא גאולה היא פדיה כו'. פי' אלמא שאין מדקדק כ"כ והכא הוא משני בין לשון כו'. פי' דדייק מדכתיב בבואכם ולא כתיב כי תבואו : ותי' היא שבירה היא נתיצה מיותר : תמן הוא אומר אני לא שמעתי אלא בהמ"ק פי' הא ירושלים אף שהיא של רבים מטמא בנגעים : והכא הוא אומר הכין. פי' שנטוע לרבים חייבין בערלה ומשני תמן אמר כו' שמועה. פי' שהוא שמע כן : ברם הכא גרמיה. פי' והוא סבר שלדידי' אין חילוק בין יחיד ובין רבים : א"ר יוסי בר בון תיפתר כרשב"א. פי' האי ברייתא דאני לא שמעתי דמשמע התם שירושלים חייב בנגעים אף שהיא של רבים אתיא כרשב"א דסבר אליבי' דר' יהודה דאף גבי ערלה חייב של רבים. ומתני' אתיא כת"ק דרשב"א אליבא דר' יהודה : ה"ג דתני רשב"א אומר מעימו. פי' משום ר' יהודה הנוטע לרבים והעולה מאיליו. לתוך שלו חייב לרה"ר פטור : בשגזל קרקע. פי' הא דקתני במתני' והגוזל שנטע דחייב בערלה. היינו כשגזל קרקע : יש יאוש לקרקע. פי' שנתקע שם : ה"ג מייתי נטיעות בספינה בגושיהון. עם גוש עפר שלהן. מחו"ל וגליב לון בארץ : ומפרש לר' יונה. פי' דאמר לעיל עיקר ערלה גזירה. פי' דהיינו כשאין לו ג' שנים ערלה ואז אינו נוהג ערלה כלל לכך מייתי בגושיהון כדי שיפסור השני ערלה דליהוי תחילת נטיעה בחו"ל. ובחו"ל אין איסור ערלה אלא מהלכה אבל מדאורייתא מותר ולכך אפי' כשהביאן אח"כ לארץ נמי מותר משום ערלה משום דלא יהי' לו ג' שנים ערלה שלימות דמה שהי' בחו"ל היה פטור והשתא שהובא בארץ אין למנות למפרע כלל שני ערלה דהוי כמו אילן שהבריכה שנה אחר שנה דמונה לו משעה שנברכה אף שבתחילה היה פטור מ"מ מונין לו מתחילת נטיעותיו. וה"נ מונין לו מתחילת נטיעתו שהי' בחו"ל והיה פטור שנה א' מערלה לכך לר' יונה ליכא ערלה כלל. ולר' יוסי דאמר עיקר רבעי צריכה לי'. פי' דערלה ודאי אסור אף שאין לו ג' שנים שלימות אלא שרבעי אינו נוהג אלא כשהיה לו ג' שנים שלימות והכא דגליב לון בחו"ל והביא בגושיהון כדי לפוטרן מרבעי. והיינו כדי לשכרו רבעי : (דף ד' ע"א) ה"ג חייב בערלה מאימת הוא מונה לו משעת נטיעתו. פי' של אילן שרק ולא משעת ההברכה דלא נחשב לי' ההברכה לתחילת נטיעה אלא התחלת נטיעה של האילן שרק נחשב נמי נטיעה להברכה. ומפרש רשב"ל דדוקא דברים שהן באין במחשבה פי' אם חישב עליהן לאכילה הוי אוכל אז אינו נחשב ההברכה כאילו היא תחילת נטיעה. אבל ערבה. פי' אם הבריך בערבה (פי') שאינו אוכל כלל : הוי כאילו נטוע בארץ. פי' ומונין לו מתחילת ההברכה : ור' יוחנן אמר אפי' ערבה. פי' אפי' ערבה אין מונין לו משעת ההברכה אלא משעת נטיעתו : ומקשי והא תנינן כו' ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור. פי' דקס"ד דהוי כאילו נטע בשביעית. אלמא שההברכה נחשבת כנטיעה. ועליהם מקשי ע"ד דרשב"ל. פי' דסבר גבי ערבה דהוי כאלו נטועות בארץ : דו פתר לה הערבה. פי' הא דקתני הכא יעקור דמשמע דהוי כנטיעה : ההברכה : היינו כשמבריך בערבה : ע"ד דר' יוחנן דאמר אפי' בערבה. פי' דאמר אפי' כשמבריך בערבה לא הוי כתחילת נטיעה אלמא אין מונין לו אלא משעת נטיעתו של אותו ערבה קשה אמאי יעקור. ומשני שנייא היא שהן כתאחין בשביעית. פי' אף שאינו נחשב כנוטע מ"מ צריך לעקור דהוי מלאכה בשביעית מה שהן מתאחין : והיידא אמרת דא. פי' מהיכן אתה יכול להקשות. ומפרש מהכא הנוטע והמבריך והמרכיב ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה שלימה כו'. פי' והיינו לענין שני ערלה שמונין לו אותן השלשים יום לשנה. אלמא דמונין לו משעת ההרכבה. דאי משעת נטיעתן למאי חשבינן אותן השלשים יום שהרכיב לפני ר"ה לשנה כיון שאינו חושב השנים אלא משעת נטיעה של אותן הערבה ולא משעת ההרכבה כלל : לית כאן מרכיב. פי' ומ"ש כאן מרכיב הוא טעות : אפילו כרשב"ל לית כאן מרכיב. פי' אפילו לרשב"ל דאמר ערבה הוי כאילו נטוע בארץ ואם כן יכול לאוקמי אותן בערבה אפ"ה צריך לומר דלית כאן לשעבר. פי' דאפי' לר"ש אסור להרכיב ולא אמר לשעבר דהיינו אם הרכיב הא בתחילה לא כדקתני אף ע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן והכא משמע אפי' לכתחילה דקתני הנוטע והמבריך והמרכיב כו' : מפני שהשרשים מפעפעין אותו. ויונקין מן הארץ אף שאינו נקוב וכדמפרש אין כלי חרש עומד כו'. פי' שאין מעכב לינק השרשים מן הקרקע : ה"ג מפיק לישנא אין כלי חרש עומד כו' : נטע בו דלעת. פי' באותו עציץ גופא שנטע בו אילנות נטע בו ג"כ דלעת. מיבעי לי' (שם ע"ב) אם הוי כנקוב אצל הדלעת פי' כיון דאמרינן שהשרשין מפעפעין אותו ונחשב כנקוב וא"כ אף הדלעת יונק או לא : ה"נ אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה דכתיב כי תבואו אל הארץ ונטעתם. פי' משמע בכל מקום בארץ. ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה ושדה משמע בגלוי ולא בבית : בשביעית צריכה. פי' משום דכתיב תרווייהו כדמפרש ארץ ושדה :

(שם) **הלכה ג** [מתני'] הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה מונין לו משעה שנפסקה כו' ע"ש. וצ"ל משעה שנברכה כמו גבי אילן שנעקר ובו בריכה דחוזה הזקינה להיות כבריכה. פי' ומונין משעה שנברכה. וה"ה הכא. והיינו רבותא דאין מונין לו משעה שנפסקה : [גמ'] כיני מתני' אם הי' יכול לחיות. דהשתא ודאי יכול לחיות אחר שעקרו בעפר אלא דהעיקר אם אף קודם שעקרו בעפר הי' יכול לחיות לא מיחשב כנטיעה חדשה. אבל אם לא הי' יכול לחיות נחשב השתא כנטיעה חדשה : פחות מכאן כתלוש. פי' אם אין בשורש כמחט של מיתון הוי כתלוש : וכדמפרש השתחווה לו אסרו. פי' משום עבודה זרה : חזר בו חזקיה. פי' ממאי דאמר דאם אין בו כמחט של מיתון הוי כתלוש : א"ר יונה מן הדא. פי' מן הדא שמעינן דחזר בי' : (דף ה' ע"א) חזקי' שאל שליש מהט שנה. פי' אם סמכינן לענין זה דאם השורש הוא כשליש מחט של מיתון שהוא שנה אחר נטיעתו וה"נ למנות לי אלא עוד שני שנים כו'. אלמא דסבר חזקיה שאף פחות ממחט של מיתון הוי כמחובר. דאי הוי כתלוש מאי מיבעי לי' אם יש בו שליש מחט אם חשבינן לי' שנה משני ערלה הא כל זמן שאין בו כדי מחט הוא כתלוש ואין ערלה כלל אלא עד אחר שיהא בו מחט מיתון : ה"נ מן מילתא דר' יוסי חזר בו ר' יוחנן. פי' מן מילתא דר' יוסי דמגיד בשם ר' יוחנן שמעינן שחזר בו ר' יוחנן. פי' ממאי דאמר כיון שיש בו מחט של מיתן דבר ברור שיש לו ג' שנים. פי' וסמכינן עלי' לענין שני ערלה אלמא שבג' שנים יהי' כדי מחט של מיתון. ומר' יוסי משמע שאין תלוי הא בהא כלל. דאפי' אם יהיה ג' שנים אין בו כמחט של מיתון כו' : דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן אפי' יש בו ג' שנים כו' : ומתי' חזר בו עד דאמר ר' יוסי מיותר : א"ר יודן מתניתא [מסייעא] לר' יוסי. פי' שאינו נעשה מחט של מיתון בג' שנים כלל : דאמר רבי מהו כשאמרו בנות חמש בנות שש בנות שבע. פי' וכי באילן אחד יש בו כל הזמנים : ומפרש אלא בגפנים בנות שש כו'. אלמא דעכ"פ לג' שנים אינו נעשה אילן כלל. וכמחט של מיתון הוא שרש של אילן : ה"נ בזיתים בנות שבע. ומקשי ואנן חמינן מרוויתא דתאינה אתיא בפורייא. פי' גדולות קודם שם : ומשני כד טריפן לעוביו. פי' שבעוביו הן גדילין עד שם אבל בגובהן גדילין קודם שם : ובו בריכה ובו ברכה. תי' ובו ברכה מיותר : ר' הונא בשם ר' יוחנן ובו הברכה. פי' שמפרש מלשון בריכה. ומפרש הטעם דקרא לי' בריכה : ומייתי (ע"ב) א"ר מנא אית בר נש קרון לה ברכה בריכה. פי' מה שמבריך קורין לו בריכה ומפרש הלשון כמ"ד בוא ברוך ה' מלשון ברכה : טהרה הילדה. פי' אף שהי' תחילה קודם הסיפוק ערלה. כיון שסיפקה לזקינה טהרה משום ערלה : ר' לעזר מיותר : אע"פ שהבריכן לארץ מותר. פי' והוי כנטוע אפ"ה כיון שסיפקה מותר. אלמא דאף אחר נטיעה אם סיפקה לזקינה מותר. דאל"כ קשה דה"נ ניחוש דלמא השריש תחילה בארץ קודם שנתאחה בסיפוק (והאף) אלא ודאי דבכל ענין מותר : ולמי דר' יהודא היא דאמר מתאחה היא כו'. פי' מסתמא מתאחה תחילה כשעושה בניהם כאחד אבל אם הבריכן תחילה ואח"כ סיפקן אסור דאין סיפוק מטהר : ה"ג ר' יוסי בשם ר' יוחנן סיפוק אין מטהר השרשים. פי' אם נשרשו קודם לכן אין הסיפוק שאח"כ מטהר אותן ופליג אהא דא"ר חנינא לעולם שטהרה הילדה : ותי' שרשים אין בהם ממש. מיותר : ה"ג אר"ז בפירוש שמעתי מן ר' יוחנן. פי' שסיפוק אין מטהר : או מן שיטתי' כו' כדמפרש ואתון סברין מימר הקדש פטור וזקינה פטור. פי' ואין למידין זה מזה כיון ששניהם פטורין מערלה. וכמו שבהקדש אם נטע תחילה ואח"כ הקדיש כיון שנתחייב בתחילה אין הקדש פוטרו ה"ה גבי זקינה אם נטע תחילה ואח"כ סיפקה לזקינה נמי אינו מטהר ובשביל זה אתון אמרין בע"ס ר' יוחנן הדא מילתא ולא דמיא. פי' פטור דהקדש לפטור דזקינה שהקדש ראוי לפדותו ולחייבו : אית לך מימר גבי זקינה כו'. פי' הקדש יכול לבוא לידי חיוב אבל זקינה אינו יכול לבוא לידי חיוב ולפיכך איכא למימר שפוטר אם סיפק לה או הילדה : ותי' הואיל וראוי לחשוב ולחייבו. מיותר : אתרוג שחנט בשנת ערלה וסיפקו לחבירו. פי' אחר החנטה גם בשנת ערלה למ"ד סיפוק מטהר הילדה וא"כ יצא מתורת ערלה ומותרין הפירות להבא אלא שאותן הפירות שחנטו בשעת ערלה אפי' הוסיף כמה אסור : ומפרש שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. פי' מה שגדל מתוך האיסור אינו מעלה את האיסור : ומדייק מכאן (דף ו' ע"א) הא. פי' מכאן מוכח דילדה שסיפקה טהורה הילדה. פי' ופירות שלהבא הם מותרין : אין תימר לה טהרה. פירוש וא"כ אף פירות שלהבא הוא ערלה א"כ מאי קאמר אין גידולי איסורין מעלין את האיסור משמע שהן אסורין מחמת גידולי איסור : הא איסור הוא. פי' הא פירות שהוא מוסיף בעצמם הם אסורין משום ערלה כמו הפירות שהיו תחילה וא"כ מהיכי תיתי דעולה : ה"נ אפי' מוסיף כמה איסור הוא : ותי' ויצא (בשעת) [בשנת] היתר מיותר : (ר"ש) [ר"ז] בשם רבנן כו' ויצא בשנת היתר. פי' אחר החנטה קודם נגמר פרי אפילו מוסיף כמה אסור : ולוקין עליו. פי' על אותן הפירות שניתוסף בשנת היתר : ותיבות וסיפקו לחבירו מיותר : הכא אתון אמרין שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. פירוש הא הן עצמן אינן איסור אלא שאין האיסור בטל בתוכן להיות מותר : והכא אתון אמרין שלוקין עליו בכזית. פי' משמע שהן עצמן אסור. דאל"כ אלא שאינו מעלה את האיסור קשה וילקה לפי חשבון. פי' שלא ילקה אא"כ יאכל כ"כ שיהיה לפי חשבון האיסור בשם כזית מהאיסור עצמו : ומשני כאן מחמת עצמו הוא חי. פי' מחמת האילן עצמו שהיה בשעת חנטה איסור לכך הוי איסור עצמו ולוקין עליו בכזית : וכאן מחמת הסיפוק הוא חי. פי' והסיפוק הוא היתר והוי זה וזה גורם שמותר אלא שאין גידולי איסור מעלין את האיסור : ומכרש השתא מיתה. פי' כיון שמה שהוסיף מחמת עצמו הוי כמו גוף האיסור : אתרוג שחנט בשנת הערלה וכו'. פי' אפי' הי' שניהם. דהיינו שילא בשנת היתר וגם סיפקו לחבירו אפ"ה לא טיהרו זה את זה. דזה שילא בשנת היתר אינו מעלה כלל. כיון שאעפ"כ הוא גוף האיסור. ומה שסיפקו לחבירו אין גידולי איסור מעלין את האיסור : ה"ג וסיפקו לחבירו לא טיהרו זה את זה כו' כצ"ל. ומה שביניהם מיותר : בשהם חלוקין מיותר : וה"ג מה אנן קיימין. פי' הא דפליגי רבנן אר' מאיר ומתירין סיפוק ע"ג סיפוק כו' : אם דבר בריא כו' ד"ה מותר. פי' הא ר"מ סבר כן : ואם דבר בריא הוא שהוא כו' ד"ה אסור. פי' הא ודאי אף רבנן אסרי דהא כיון שהוא חי מכח הילדה הוי כילדה : ומפרש אלא כי אנן קיימין בסתם. פי' דרבנן מתירין אפי' בסתם כשאינו יודע ור"מ אוסר בסתם אא"כ דבר בריא שהוא חי מכח הזקינה : ומקב ויבדוק

הגהות הגר"א (דף ד' ע"א) חייב בערלה מאימתי מונה כו':

ויבדוק. פי' אמאי מתירין רבנן בסתם כיון שיכול לבדוק יבדוק. קשה ויבדוק ולא נוקי אחזקה: ומפרש כיצד הוא יודע. ומשני א"ר יודן תיפתר בשנשרו העלין. פירש ואינו יכול ליבדוק: וה"ג ויבדוק כיצד הוא יודע כו': ה"ג בריכה שנפסקה כו': דא"ר יוסי בשם ר' יוחנן בצל שעקרו. פי' בערב שביעית: ושתלו. פי' בשביעית: מכיון שהשריש אסור. פי' דהוי כאילו גדל כל הגדלים בשביעית וכן לענין מעשר: בצל שעקרו ושתלו. פירש אף שעיקר תחילה צריך לעשר לפי כולה. דמה שהושרש הוי כאילו נזרע מחדש: דלא תסבור [מימר] אוף הכא. פי' גבי בריכה שנפסק הכן וא"נ מאתים כך צריך להשמיענו דדוקא אם הוסיף במאתים אסור ואי לא לא: כאן נ"ל א"ר יוחנן לא סוף דבר בריכה. פי' דהיינו שנפסקה מן הזקינה והשתא אינה חיה אלא מן הבריכה: אלא אפילו אילן אם נפסק. פי' ותלוי בבריכה דאמרינן הזרה הזקינה להיות כבריכה ואסור משום ערלה דהפירות שהיו שם מתחילה אם הוסיף במאתים אסור: ה"ג חילפא שאל לר' יוחנן ולרשב"ל תיבל. פי' מיני תבלין מהו שיאסר ביותר ממאתים כו'. פי' אם אוסר אם לאו: וא"ל אין תיבל אוסר כו': ומקשי והא תנינן כו' אין תימר למאה. פירש שאר אסורים או תרומה: ולמאתים. פי' בערלה: (ע"ב) אפי' לא חימץ ואפי' לא תיבל. פי' אפי' דבר שאינו מחמץ אוסר בשיעור הזה אלא ודאי אף ביותר ממאתים אוסר: ומשני אלא בענבים אנן קיימין. פי' הא דאמר אין תיבל [אוסר]. היינו בתבלין של ענבים שאינו אוסר ביותר ממאתים. אבל שאר תבלין אוסר: והשתא מפרש דהיינו דווקא בש"א צמקו או בשלו הענבים. פי' או אינו אוסר ביותר ממאתים. אבל אם נמקו או בישלו אוסר: ה"נ חייא בר בא בשם ריב"ל מתני טעמים בא' ומאה. פי' או מותר אבל פחות מכאן אסור: ר' יוסי בשם ריב"ל מתני טעמים א' מששים. פי' נמי אינו אוסר. ומשמע לי' כל מתני' טעמים אפי' תבלין: ולפיכך מקשי ר"ש בר יצחק לר' חייא בר בא. פי' דאמר נותני טעמים בא' ומאה: הא ר' יוסי פליג עלך. פי' דאמר בשם ריב"ל נותני טעמים א' מששים: ומתני' פליגא על תריכון. פי' דאמר שתבלין אפי' יותר ממאתים אוסר דקתני כל המחמץ כו'. א"ר ירמיה היפתר בשר בבשר. פי' הא דאמרינן נותני טעמים בא' ומאה או בא' וששים היינו אם נתערב בשר בבשר שנתינת טעם בשר אינו אלא בזה השיעור. אבל תבלין אוסר ביותר ממאתים: א"ר יוסי היא בשר בבשר היא שאר כל הדברים. פירש אפי' אינו בשר השיעור של נתינת טעם כן: למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' חוץ מתבלין דא"ר אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין משערין אותו כאילו הן בצל או קפלוט כו' כנ"ל. וא"כ אין חילוק בין בשר בבשר לשאר כל האיסורין: ומקשי מאי כדון. פי' כיון דכל האיסורים משערין אותו כאלו הן בצל או קפלוט א"כ במאי פליגי: ומפרש בהן אמר בצל או קפלוט נותני טעמים בא' משישים. והקן אמר נותני טעמים כו'. והשתא מפרש מהיכן למדו זה השיעור: ומפרש מ"ד נותני טעמים א' מששים את עושה את הזרוע א' מששים. פי' דכולהו ילפינן מזרוע בשלה דגבי נזיר דכתיב ולקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל. והזרוע אסורה לזרים והיא מתבשלת עם האיל ואינו נאסר מכח זה. ומיני' ילפינן לכל האיסורין שאין אוסרין בכשיעור זה ועלי' פליג כדמפרש. למר הזרוע מאיל א' מששים לכך כל האיסורין אוסרין. עד א' מששים. ולמר א' ממאה כו': תני ר"ח. פי' דר"ח פליג וסבר דילפינן מאיל דכשיעור שהזרוע מן האיל אסור בכל האיסורין. מדאיצטריך להזיר גבי איל. אלא שצריך מעט יותר מזה השיעור. דהיינו למה ששים וא' ועוד. ולמר מאה וא' ועוד ולכך הוצרך לאשמועינן גבי איל דאפי' במאה לחוד נמי מותר והיבת תוב מיותר: משערין בהדין ירבוזה. פי' אם הירבוזה הי' מוסיף מאתים אף שזה המין אין מוסיף מאתים אסור וכן להיפך: ומפרש ביצד הוא יודע. פי' הירבוזה גופא: ומפרש לוקט אחד. פי' שתולש אחד: ומניח. פי' השאר: מה שזה פוחת. פי' בכמה זמן במה שהותלש פוחת. בודאי זה המחובר הוסיף. ומשערין כל הירקות כשיעור הזה: ותי' אחד מיותר:

(דף ז' ע"א) **הלכה ד** ה"ג ניחא נטיעה של ערלה. פי' דגבי ערלה איכא למימר שאינו אלא נטיעה אחת והשאר אינו ערלה: נטיעה של כלאי הכרם. פי' הא דקתני גבי כלאי הכרם נטיעה. וכי כל הנטיעות אינן של כלאים והלא קידש כל הכרם ולא פחות נפשים. והאמאי קאמר נטיעה: ומשני כיני מתני' ערוגה של כלאי הכרם. פי' שלא זרע כל הכרם כלאים אלא שזרע כנגד נטיעה אחת ערוגה. שאינו נאסר אלא אותו נטיעה וא"כ נתערבו: ה"נ וכן א"ר יוסי בר בון מתני' בערוגה של כלאי הכרם כו'. כדפי': לוקט ג' אשכולות. פי' גבי נטיעה של ערלה שנתערבה לוקט לכתחילה ג' אשכולות ומותר: ומקשי תמן אמר פי' רשב"ג: היו לו מאה חביות ונתפתחו. פי' אז מותר. אבל אינו רשאי לפתוח לכתחילה. והכא אמר שלוקט דמשמע שלוקט לכתחילה: ומשני תמן בשם ר"ש כו'. פי' דפליגי. ומקשי ממתני' על ר"ל בשם זקי' והתנינן הרי זה לא ילקוט ואם ליקט יעלה בא' ומאתים. משמע דלכתחילה אסור ללקוט. ומשני כאן בשליקט ג'. פי' דאיכא למיתלי האיסור בנשארות: כאן בשליקט כולן. דודאי האיסור כאן אלא שהוא מבטל איסור לכתחילה: ה"נ תני רמוני באדן ספיקן מעלה וודאן אינו מעלה. פי' דרמוני באדן הוי מדברים החשובים דקחשיב במתני'. ואם נפל רמוני באדן של איסור לתוך היתר אפי' באלף לא בטל. ואשמועינן הכא דדוקא וודאי אינו מעלה. דהיינו אם נפלו רמוני של איסור ודאי לתוך היתר אז אינו מעלה: אבל ספיקן. דהיינו שנפל רמון של איסור לתוך של היתר ונאכרו. ואח"כ נפל מרוכו למקום אחר מותר. דהא הוי ספק אם הוא הרימון של איסור שנפל או לא. ולכך מעלה: ה"נ אף בקרקע כך ספק מעלה ודאי אינו מעלה. פי' דקרקע הוי נמי דבר החשוב שאינו מעלה. ואתי לאשמעינן דדוקא ודאי איסור שנתערב במחובר אז אינו מעלה. אבל הספק איסור אף שנתערב במחובר מעלה: ה"נ שנתערבו בנטיעות ספק מע"ה ודאי אינו מעלה כו': ר' יודן בעי אף בנבילה כן. פי' דגם בנבילה כשהיא חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה. אם ג"כ יש חילוקים בין ספק לודאי או שאין חילוק שאף ספק נבילה אינה בטילה. והאי ספק היינו ספק איסור. ספק מותר. ולא כמו גבי רמוני באדן שהספק הוא שנפלה ממנו למקום אחר שאינו יודע אם האיסור נפלה או לא אלא שהספק הוא בגוף הענין. דהיינו שספק נבלה ונתערבה דומיא דגבי ערלה בקרקע דהספק היינו שספק ערלה נתערבה ולכך רצה לפשוט מקרקע. ואינו פושט מרמוני באדן דהיינו האיסור בטל ברוב ואינו אסור אלא מדרבנן ולכך הקילו: ודאי דקרקע יש לו עליה. פי' שהרי בודאי יתלוש ולא יניחו כך במחובר: אבל נבילה אין לו עליה. דשמא לא יחתוך אותה לעולם ולכך אפשר דאף ספק אסור: שכן דרך בני אדם להיות מודל בגפנים. פי' וא"כ אינו ניכר שעושה כן כדי לבטל האיסור ולכך מותר: (ע"ב) ה"נ תמן תנינן סאה תרומה שנפלה למאה וטחנן ופיחתן. כשם שפיחתו החולין כך פיחתו התרומה ומותר. תני אף טוחן הוא בתחילה ומתיר. מתני' דר' יוסי דאמר אף יתכוין וילקוט ויעלה בא' ומאתים. אר"ז ד"ה היא כו'.

וה"פ דהאי תני טוחן הוא בתחילה ומתיר קאי על סוף מתני' דקתני לפחות ממאה. פי' שהי' אסור וטחנן והותירו וידוע שהקמח של חולין יפות משל תרומה דקתני שמותר דהשתא מחמת הטחינה הותירו. ועלה אמר שמותר אף לכתחילה לטחון ולהותיר ואין בו משום מבטל איסור לכתחילה. ורצה לאוקמי הכא כר' יוסי. פי' דהא ר' יוסי סבר הכא במתני' כיון שדרך בני אדם להיות מדל בגפנים וא"כ אינו ניכר שעושה לכתחילה כדי לבטל האיסור מותר. וה"נ דרך בני אדם לטחון ולכך מותר לטחון. ומשני ר"ז דהכא אפי' רבנן מודו שמותר לטחון לכתחילה: שכן דרך הכהנים להיות. פי' דהכא אף שיהא אסור יהא מותר לכהנים והכהנים לא יאכלו בלא טחינה וא"כ סוף סוף יהא נטחן ולכך מותר לטחון אפי' לכתחילה. אבל גבי ערלה שאם יהי' אסור יהא אסור לכל ולא יהא ניטחן כלל לכך אסור לטחון אף שהוא דרך לטחון: ומפרש במאי פליגי. כלומר ר' יוסי ורבנן בכלאי הכרם כדפי':

(דף ח' ע"א) **הלכה ה** מתני' דלא כר"א. פי' הא דקתני במתני' דעלין ולולבין מותרין בנזיר אתיא דלא כר"א וכדמפרש: ה"ג מכל אשר יעשה מגפן היין אף העלין והלולבין במשמע: ותי' מחרצנים ועד זג לא יאכל מיותר: ה"ג תני ר' יוסי אומר סמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי. ועלי' מקשי אם אסור בנזיר. פי' שאינו אסור אלא בנזיר: ל"ל פרי. פי' למה אמר מפני שהוא פרי הא בנזיר א"נ פרי כדפי' לעיל מכל אשר יעשה מגפן היין כו': ואם פרי הוא. פי' ואם סבר שהוא פרי: יהא אסור בכל. פי' בכל האסורין: מילתי' דר' יצחק אמר שהוא אסור בכל. פי' ממילתי' שמעינן דסבר שלר' יוסי סמדר אסור בכל האיסורין: דר' יצחק שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות של ערלה. פי' דהוי פירי ויהא אסורין נמי משום ערלה: ומפרש ר' יוסי. פי' דסבר דסמדר [הויא] פרי סבר דכפניות נמי פרי. ומלתני לי' בסמדר הא דאסור להרכיב כפניות של ערלה. אלמא דאף לשאר איסורין חשיב לי' ר' יוסי לסמדר פרי: תני פירי אתה פודה. פי' דכתיב גבי רבעי פרי גבי קודש וילפינן ממעשר שני שיהא פרי יוצא בפדיון. ועלי' אמר דדוקא פרי יצא בפדיון אבל לא בוסר כו'. משמע הא איסורין אפילו בוסר אסורין ברבעי ופליג אמתני' דהכא דקתני ומותרין ברבעי. דמשמע שאין האיסור של רבעי חל כלל אלא על הפרי: ומייתי הורי ר' זבידא כו'. פי' שהורי מורה באילן פגין כו': שיקברו. דהא אין יוצאין בפדיון. ובלא פדיון אסורין לאכול לכך אין להם תקנה אלא קבורה: ומקשי הא בדיעבד הוא פדוי. וכיון שכאן לא יתבטלו לעולם ולא יהי' להם תקנה אלא קבורה הוי כדיעבד: ה"ג שניהן אמרו דבר אחד דתנינן תמן רש"א אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי. פי' והוי כר' יהושע דהכא דסבר נמי שנסרף העלין ובסרף העיקרין נמי מותר מפני שאינו פרי: ה"נ א"ר זעירא לר' פדת כמה דתימר כאן הלכה כר' יהושע. פי' שהמעמיד בסרף האילן מותר מפני שאינו פרי: ותמן הלכה כר' שמעון. פי' שלא יהי' לקטף שביעית כיון דאמרת דשניהם אמרו דבר אחד: ודחי ר' יונה ודמיא היא לכל דבר קטף בטל הוא ע"י שורפו. פי' וא"כ הוי הקטף עיקר הפרי. אבל הכא גבי המעמיד בסרף העלין וכו' שיש להן ג"כ פרי ואינו בטל על גביהן: א"נ טפי שמותר. ועוד שקדושת שביעית חל יותר מקדושת ערלה: כדמפרש אוכלי בהמה כו': א"ר בון אית לך חורי. פי' כיון שאינו תלוי זה בזה. יש לך חורי. שיש לך לפסוק כאן הלכה כר' יהושע מכר' שמעון: ה"נ למה. פי' הא דקתני המעמיד בסרף הפגין אסור: ומיבעי לי' מפני מה שרף פרי. פי' שהוא עצמו פרי: או פגין פרי. פי' ולכך אסור שהרי ערלה אסורה בהנאה והרי נהנה מפרי ערלה: ומפרש דנפקא מיני' אם עיה בן מתרומה. פי' שהעמיד בסרף הפגין: אין תימר שרף פרי אסור. פי' לזרים שהוא עצמו תרומה. אין תימר שהפגין פרי והוי נהנה מפרי בתרומה ליהנות: ענבים שלקו כו'. פי' הוא פירוש על ענקוקלות: ענבים דלקו תליתיהון. פי' הוא בשעת הבאת שליש: עבר ונטעו מותר. פי' היחור מותר: עבר והרכיב. פי' הכפניות אסור: ע"ד דחזקיה איך אפשר לביצת ע"ז כו'. פי' הא צריך שיעשה בה מעשה: וע"ז מקשי מה אנן קיימין. אם כשפחתה. פירש שדרסה: אין כאן אפרוח. פירש שהרי שברה: אם כשהכניסה כו': ומשני שגדר בה ע"ז. פי' שעשה את הביצה גדר לע"ז: ור' יונה ור' לעזר בשם כהנא פודה אותן בזמן זרען. פי' וכיון שאף כהנא שאוסר א"נ לפדות אלא בזמן זרען א"כ במאי פליגי: ר' חנניא בשם ר' פנחס מתקנתיה. פירש הוא תירן. פי' שלכהנא פודה אותו כמו שהיא. ולר' יוחנן פודה אותן בזמן זרען:

הדרן עלך פרק הנוטע לסייג

התרומה פרק שני

(דף ח' ע"ב) **הלכה א** למי נצרכה לר"ש. פי' הא דקתני גבי תרומה ותרומת מעשר שמצטרפין היינו רבותא אפי' לר"ש דאמר גבי ערלה וכלאי הכרם שאין מצטרפין מודה הוא שכולהון שם תרומה ומצטרפין. פי' גבי תרומה ותרומת מעשר וחלה מודה ר"ש שמצטרפין. מפני שכולן נקראין תרומה: לשם תרומה. נ"ל שם תרומה: מאן תנא תרומת מעשר של דמאי. פי' דמחמיר ג"כ גבי דמאי שאינו עולה אלא בא' ומאה כמו ודאי: ואמר דאתיא כר"מ דמחמיר בדבריהן. דהיינו דברי חכמים כדברי תורה: מקולקלת למנינה. פי' שממהר למפרע מבעת שבדקה: והושיבות משום זוב. פי' דהיינו אם הי' כתם גדול שיכול לחלקו לג' ראיות וגם לבסה חלוק זה בימי זוב הייסינן במא בימי זוב ראתה ג' ראיות וצריך לספור מספק שבעה נקיים: וחכ"א אין בכתמים משום זוב. פי' דלא מחמרינן כולי האי גבי כתמים. אלמא דר"מ סבר שמחמיר בדבריהן כד"ת: ואח"כ גרסינן דמאי צריך חלה. פי' דהיינו אם לוקח עיסה מנחתום ע"ה ספק הפרים [חלה] ספק אם לא הפרים חלה והוי דמאי לענין חלה צריך להפרים חלה מספק: ואמר (דף ט' ע"א) שהוא נוטל דמים מן השבט נגד החלה שנותן. ור' יוסי פליג ואמר שלא נו נוטל דמים מן השבט: למחר הוא מביא ודאי. היינו חלה שהפרים מודאי ויאמר דמאי כו': בשעה שגזרו על הדמאי. פי' דהיינו שיהא מפרישין תרומת מעשר מתבואה שלוקח מע"ה: רוב העם מפרישין אותו לתוך בתיהן. פי' היו מפרישין חלה לתוך בתיהן ולכך לא גזרו על החלה שיהא צריך להפרים מספק: א"ר יוסי בר בון תנאי ב"ד שיהא חלתו בצפון צפוני. פי' אף שלא פירש בפירוש באיזה מקום יהא. וצריך שיהא דוקא במקום מסויים. וע"ז תנאי ב"ד שיהא חלה בצפון צפוני. והתם בלוקח מן הנחתום איירי אלא שצריך להפרים חלה מספק: ואח"כ גרסינן ר' יונה בעי ולמה לא תנינן חלת דמאי. פי' במתני' כיון דבדמאי נוהג חלה: ומשני כיון דתנינן חלה. פי' חלה סתם: לא תני חלת דמאי. פי' אין חילוק בין דמאי לודאי: וע"ז מקשי והא תנינן תרומת מעשר של דמאי. פי' אע"ג דתנינן תרומה סתם תני נ"כ תרומת מעשר של דמאי. וא"כ גבי חלה נמי ניתני חלת דמאי אע"ג דתני חלה סתם: מה

את

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף ז' ע"א) **ה"ד** שנתערבו בנטיעות ספק קרקע מעלה כו': (ע"ב) פחתה התרומה ומותר כאה תרומה כו' אם ידוע כו' תני אף טוחן לכתחלה ומתיר מתני' דר"י היא דרי"א אף יתכוין וילקוט כו':

(דף ח' ע"א) **ה"ה** סמדר אסור בנזיר מפני שהוא פרי וקשיא כו': א"ר יונה ודמיא הוא לכל דבר אילן אינו בטל ע"ג שרפו קטף בטל כו':

פ"ב (דף ח' ע"ב) **ה"א** חלת דמאי כיון דתנינן חלה כו':

(דף ט' ע"א) רשבא"א נותן עיניו כו' לעשות כן בתחלה מאי כדין כו': (ע"ב) בסתם אבל מה דתנינן כו': לתוך צ"ט כר"א ור"י כו': מתוך היתר בתרומה טמאה מ"ד התיר בתרומה טהורה הו':

הא

את עביד לי'. פי' מה שמעלה אותה בא' ומאה: אם בתחילת הפרשה. פי' כמו שהוא מפריש ממנו: או בסוף הפרשה: אם רצה נותן עיניו בצד זה כו'. פי' שאינו רשאי להעלות אלא אם רצה נותן עיניו. וסבר ר' יוסה דפליגי בהכי: ר' יהודא עביד לי' כסוף הפרשה. פי' ולכך מעלין את המדומע אף בשבת: ורשב"א עביד ליה בתחילת הפרשה. ולכך אסור להעלות בא' ומאה בשבת. ואינו מותר אלא ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר: ומקשי ולא מודה רשב"א שאסור לעשות כן בתחילה ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר. דלא שרי אלא בדמאי אבל בודאי בתחילה לא. וא"כ ע"כ הא דשרי רשב"א ליתן עיניו בצד זה היינו משום דעביד לי' כסוף הפרשה: מאי כדון. פי' ודמאי אינו מותר להעלות בשבת. היינו משום שינוי בעלמא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: (ע"ב) ה"ג ר' יהושע אומר במאה ועוד ותנינן תמן סאה תרומה שנפלה למאה. פי' או עולה דהיינו מאה וא': ואמר חזקיה ר' אבוהו כו'. פי' וא"כ נשמע מכאן דהלכה כר"א. ודחי דמכאן לאו ראיה דאיכא למימר. מן מה דתנינן הכא סאה תרומה שנפלה למאה ור"א לית כאן לתוך מאה אלא לתוך צ"ט דלאו דוקא. אוף הכא לית כאן לתוך מאה אלא לתוך צ"ט: וכר' יהושע. פי' הא דקתני במתני' סתם סאה תרומה שנפלה למאה איכא למימר נמי דלאו דוקא והיינו לתוך צ"ט וכר' יהושע מי' לאוקמי והיינו מאה ועוד: ה"ג מן מה דתנינן הכא סאה תרומה שנפלה למאה ואר"א לית כאן לתוך מאה אלא לתוך צ"ט אוף הכא לית כאן לתוך מאה אלא לתוך צ"ט וכר' יהושע: מנין שהן מקדשין. פי' אם נפל לפחות ממאה: א"ר יונה כתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם יפול לתוכו הוא מקדשו: ובמה הוא. פי' בכמה יפול ויהא מקדשו והיינו א' ומאה. פי' דהיינו מורם ממנו דממאה צריך להרים אחת ואסור: ר"א מוסיף סאה ומעלה. פי' אבל יותר מכאן משמע מותר והיינו אם יש יותר מכאן סאה: אית הני איסור מתוך היתר. פי' גבי ק"ו אמרו איסור מתוך היתר לא כ"ש. וקרו לתרומה שנפלה איסור: ואית תני היתר מתוך היתר. פי' שאף התרומה שנפלה לתוכה נקראת היתר: והשתא מפרש מ"ד איסור מתוך היתר. פי' שהתרומה קרויה איסור היינו משום שאסורה לזרים: ומ"ד היתר מתוך היתר. היינו משום שהתרומה מותרת לכהנים. פי' ולכך קרי אף לתרומה עצמה היתר: אית דפתר לה כולה לכהנים. פי' אף מאן דקרי ליה איסור היינו נמי לכהנים. וכדמפרש דאיירי במדומע בתרומה טמאה. דהיינו שנפלה תרומה טמאה לחולין. והאי דקרי ליה היתר. איירי במדומע בתרומה טהורה. ולא פליגי כלל. אלא דלכו"ע אין חילוק בין תרומה טמאה לתרומה טהורה אלא דמר מוקי לה כן כו': (דף י' ע"א) ממשקה ישראל מדבר שהוא מותר לישראל. פי' דאם נתערב במאתים בטילים אלמא דאף קדשים בטילין: ומקשי כתיב מאתים ור' יהודא אומר מאה. פי' דהא הכא לא שמעינן אלא שבטילין במאתים כדכתיב מן המאתים: ור' יהודא אומר מאה. ור' יהודא סבר דבמאה בטילין כדקתני הכא פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות רי"א יעלו: ומשני כתיב חיים ור"י אומר שחוטים. פי' דאנן לא ילפינן מיני' אלא שבטילין. אבל לענין בכמה תיבטל ילפינן מתרומה. והא דכתיב הכא מאתים או דווקא ממשקה ישראל. היינו משום דכתיב חיים ובעלי חיים אינן בטילין אלא במאתים. אבל שאר דברים מסתמא במאה: ומקשי מה בין חיים לשחוטין. פי' אמאי בחיין אינן בטילין כמו שבטילין בשחוטין: ומפרש דחיין עשו אותו כדבר שדרכו להמנות. פי' שהן חשובין יותר ולכך אינן בטילין במאה אבל לא כדבר שדרכו לימנות ממש דא"כ אפי' באלף לא בטיל: ומיבעי לי' עד כדין דבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט. פי' שאם תעלה תהא מותרת להדיוט. או אמרינן דמעלה: דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה. פי' שאפי' אם תעלה לא תהא מותרת להדיוט אלא לגבוה אם תעלה או לא: ופשיט נשמעינה מן הדא: ה"ג ואחר יאכל מן הקדשים יש לך מן הקדשים שאתה אוכל בהן. פי' דהיינו שאינו אלא תערובות והן טירובין ליתר ממאה: אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי חולין. אוכלי חולין באוכלי תרומה. משקה תרומה במשקה חולין. משקה חולין במשקה תרומה. משקה קודש במשקה חולין. משקה חולין במשקה קודש. משקה קודש במשקה קודש מנין. ת"ל מן הקדשים ריבה. פי' אלמא דאפי' לגבוה מעלה ומתיר. מדקתני משקה קודש במשקה קודש. וקס"ד דהיינו שנתערב מנחות בנסכים שמעלה אף שהמותרות אינן להדיוט אלא לגבוה מתיר: א"ר אבין בשם ר' יוחנן כו'. פי' לעולם איכא למימר שאינו מעלה ומתיר לגבוה. והא דקתני משקה קודש היינו שנתערב לוג שמן של מצורע במותר רקיקי מנחת נזיר. פי' דהיינו שאם תעלה תהא מותר להדיוט: אר"ח הדא אמרת. פי' השתא דאמרת שאינו מעלה ומתיר אלא להדיוט: הדא אמרת עולה בחטאת. פי' דהיינו אם נתערב עולה בחטאת שאם תעלה כעולה תהא החטאת מותרת להדיוט לאכול: אבל חטאת בעולה. פי' דהיינו אם נתערב חטאת בעולה: לא. פי' אינו מעלה: ומפרש שהרי יש כאן ודאי בל"ת. פי' הרי החטאת אסור להעלות משום ל"ת דהיינו כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ולכך אסור להעלות העולה משום שנתערב בה איסור ל"ת ואי משום שבטל הרי אינו מעלה ומתיר לגבוה לדידי': ומקשי והא תני משקה. פי' משקה סתם משקין של קדשים דהיינו אפי' מנחות בנסכים אלמא שמעלה ומתיר לגבוה ותיבת שנים מיותר כאן ולפ"ז ל"צ לאוקמי דווקא שנתערב עולה בחטאת אלא אפי' חטאת בעולה נמי סבר ר' יהודא דיעלו: וע"ז קאי היך עבידא. פי' דהיינו כשנתערב חטאת בעולה. אי מעלה ואוכל אי מעלה ושורף: ומפרש אי קסבר כר"א דאמר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה מעלה ואוכל: אי כר' יהושע. אמרי' שמא של עולה עלתה בידו לפיכך מעלה ושורף: ור"א ור' יהושע פליגי גבי תרומה טמאה שנפלה לתרומה טהורה כו': (ע"ב) מאן תנא מצטרפין זה עם זה. פי' גבי ערלה וכלאי הכרם: ר"מ וכדמפרש דר"מ סבר כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן דכתיב לא תאכל כל תועבה. פי' שכלל כל האיסורין בלאו אחד וכן לאיסור כולן מצטרפין: ומקשי הכא את אמרת צריך להרים. פי' גבי תרומה: והכא את אמרת אין צריך להרים. פי' גבי ערלה וכלאי הכרם. ומפרש ר' יעקב בר זבדי. פי' דצריך להרים גבי תרומה היינו משום שגזל השבט. וגבי ערלה ליכא למימר הכי: ותני כן. פי' דמייתי ראיה דאף גבי תרומה אותו שאין הכהנים מקפידין עליהם א"צ להרים. אלמא הא דצריך להרים היינו משום גזל השבט: מנין שהן עולין. פי' הערלה וכלאי הכרם: ומשני כתיב מלאה מלאה. פי' ילפינן ג"ש. גבי כלאי הכרם כתיב המלאה. דהיינו פן תקדש המלאה. וגבי תרומה כתיב מלאה. דהיינו מלאתך ודמעך לא תאחר: מה מלאה האמור להלן עולה. פי' גבי תרומה: שינו חכמים חיובו. ט"ס. וצ"ל כפלו חכמים עירובו: מה זו עולה. פי' מה כלאי הכרם עולה אף ערלה כן: עד כדין כר"ע כר' ישמעאל. פי' דקים להו שר' ישמעאל פליג וסבר שערלה מותרת בהנאה. ומפרש ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל ק"ו. פי' דר' ישמעאל יליף ערלה מתרומה מק"ו: ה"ג מה אם תרומה שאיסורו איסור עולם הרי זו עולה ערלה שאין איסורו איסור עולם. פי' שהרי מותר לאחר ג' שנים: אינו דין שעולה: ודחי לא אם אמרת בתרומה כו' ת"ל פרי פרי לג"ש. פי' גבי ערלה כתיב פרי דכתיב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו כו'. וגבי תרומה כתיב גבי ביכורים ולקחת מראשית כל פרי כו' וביכורים איקרי נמי תרומה. והשתא מפרש המתני' דקתני הערלה וכלאי הכרם מצטרפין זה עם זה. ומפרש דהיינו בין לאיסור. פי' היינו אף שאינו נותן טעם אלא שאוסר מחמת שהוא פחות ממאתים נקרא לאיסור.

ובין כדי ליתן טעם דהיינו שיש אחד ומאתים אלא שאוסרין מחמת שנותנין טעם. או במין בשאינו מינו שאין הולכין אלא אחר הטעם: רש"א אין מצטרפין. פי' בין לאיסור בין כדי ליתן טעם. פי' בשניהם אין מצטרפין: ה"ג רא"א מצטרפין בנ"ט אבל לא לאיסור: ה"ג מה פליגין. פי' ר"ש ורבנן: בשנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין (דף י"א ע"א) כלאי הכרם פי' כאחד או סבר ר"מ דמצטרפין: אבל אם נפלו ג' קבין ערלה. פי' שכבר בטלו. ואח"כ נפלו ג' קבין של כלאי הכרם: הותר הברי. ולא מיבעי שאין מצטרפין לאיסור אלא שאף מצטרפין אותן הג' קבין של ערלה לבטל הטוד של כלאי הכרם. וכדמפרש למה הותר הרי יש כאן יותר מג' קבין ומפרש ועוד בטלו בג' קבין וג' קבין בטילין במאתים: נפלו ג' קבין של ערלה ואח"כ ג' קבין של ערלה מהו. פי' הא פשיטא לן גבי שני שמות דבפעם אחד מצטרפין לרבנן ובשתי פעמים אין מצטרפין. והשתא מיבעי לן גבי ערלה אם ג"כ כמו ערלה וכלאי הכרם שאין מצטרפין אא"כ נפלו שניהם בפעם אחת או אפי' בשתי פעמים מצטרפין: ה"ג כמו שנפלו ג' קבין ועוד ערלה וג' קבין של כלאי הכרם כאחד או כו': שידיעתו מתירתו. פי' להיות בטל ואם נפל אח"כ אין מצטרפין: ה"ג ואח"כ נפלה שניה ומדדה ומצא בה מאתים ושתים. פי' וא"כ כבר נודע שנפלה ג"כ הראשונה לתוכה: אין תימר ידיעת ספק כידיעת ודאי עולה. פי' וא"כ הראשונה כבר בטלה כשנודע בה ידיעת ספק: ה"ג או נפלה סאה ערלה לתוכה ואינו ידוע אם נפלה או לא נפלה ואח"כ נפלה השני' ומדדה ומצא בה מאתים ושתים. דהשתא ידעינן שנפלה לתוכה והיה בה מאתים: אין תימר כו':

(דף י"א ע"ב) **הלכה ב** מתניתין. ואח"כ נפלו שלשה קבין ערלה ושלשה קבין של כלאי הכרם כו' כצ"ל. פי' דמתני' אתיא כר"א דסבר אין מצטרפין לאסור. אלא דכל אחד מצטרף לבטל את חבירו. ובגמ' מפרש דהאי דנקט למאה לאו דוקא אלא לתוך צ"ט. ור"א סבר צריך אחד ומאה. ולכך הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה. דהיינו עם הערלה וכלאי הכרם הוא מאה ובטל התרומה בא' ומאה וכן הערלה צריך לתרומה דקצ"ט חולין יש וסאה תרומה הרי מאתים ובטילין הערלה וכלאי הכרם כל א' לבדו אבל א"צ לא הערלה לכלאי הכרם ולא כלאי הכרם לערלה: ה"ג כיצד סאה ערלה וסאה כלאי הכרם שנפלה למאתים. פי' וכדמפ' דהיינו לאו דוקא למאתים אלא לקצ"ט ועם סאה אחד הרי מאתים ולענין ערלה צריך מאתים ואחד לכך הערלה מעלה את כלאי הכרם וכלאי הכרם מעלין את הערלה: והא דקאמר והערלה את הערלה במינו כדמפ' שנפל ג' קבין ועוד ערלה. ולכך צ"ל שהערלה מבטל את הערלה. דבלא הערלה אי אפשר ליבטל. דהסאה בטילה בקצ"ט חולין וסאה כלאי הכרם. אבל ועוד איך בטל בסאה של ערלה ולכך אמר הערלה מבטל את הערלה: ודוק הכל על נכון. ורבים ישגו בזו המשנה: [גמ'] (דף י"ב ע"א) לא שהתרומה מעלה את הערלה. פי' בלא החולין. אלא כו': לא אצל הזרים. פי' הא דערלה מעלה את התרומה היינו לזרים: שמא לכהנים. בתמיה הא לכהנים א"צ להעלות אלא ודאי שהעלאה היא לזרים ולזרים אף התרומה איסור וא"כ האיסור מעלה את האיסור. ומייתי ראי' מדתני בסיפא הערלה מעלה את כלאי הכרם: שנייא היא תמן בין לזרים ובין לכהנים. פי' דלשניהם אסורים. אלמא דטעמא דאיסור מעלה את האיסור הוא:

(שם ע"ב) **הלכה ג** ה"ג כל המחמץ והמתבל והמדמע בתרומה כו'. ואותיות ו' ה"א מיותר: [גמ'] כתפות עושין אותו בית שמאי כו' ט"ס וצ"ל בתפוח בעיסה היא מתניתא. פי' דבמתני' קתני ג' דברים והיינו מחמץ ומתבל וקתני בין במינו ובין בשאינו מינו. ומפרש הגמ' מחמץ בשאינו מינו היינו תפוח בעיסה: ה"ג דר"מ פוסל משום שינוי מראה כו': כמה דב"ש אמרי משום חימוץ מטמא. פי' אע"פ שאין בו כביצה כיון דמחמץ מטמא: ג"כ ר"מ אומר משום שינוי מראה פוסל. פי' אף שאין בה ג' לוגין. עד כדין דבר שיש בו איסור וטומאה. פי' או אמרינן כיון דנאסר מכח החימוץ או מטמא ג"כ: יש בו טומאה ואין בו איסור מהו. פי' וחומץ אם מטמא מהנות חימוץ אף שאין בה כביצה או לא: חימץ ממנו למקום אחר. פי' מאותו שנפל לתוכו השאור: נעשה זה אסור וזה אסור. פי' ד"ף השני נאסר: ריבה על הראשון וביטלו. פי' על שיעור השאור שיש בראשון: ואח"כ נפל מן השניה לתוכה. כצ"ל. פי' וצריך לבטל השיעור שאור שיש במה שנפל לתוכה: (דף י"ג ע"א) נעשה העיקר טפילה. פי' שהראשונה אינה נאסר אלא מחמת השניה: ואח"כ נתחמצה העיסה הרי זו מותרת. פי' אף שנודע אח"כ שלא הגביה השאור מ"מ כיון שכבר בטל הרי זו מותרת: ומקשי ודכוותי' גבי תאינה של תרומה. פי' נימא נמי אם הכיר אח"כ התרומה תהא מותרת ולא יהא צריך להרים אותה: ומשני תמן. פי' גבי שאור: לא הוכר האיסור. פי' בעצמו אלא שנידע שיש כאן האיסור ולכך בטל: אבל גבי תאינה הוכר האיסור. פי' בעצמו. פי' ולכך צריך להרים: ה"ג מתניתין במ"ד נותן טעם לפגם מותר כו' ותיבת אלא מיותר. פי' ולהכי תני עדשים דלכו"ע אסור משום דהוי לשבח: שנפלו עם עדשים של חולין ט"ס. וצ"ל שנתבשלו עם עדשים של חולין: כרבי צ"ל רבי ור' ישמעאל. פי' פליגי בה: ואין בהן בנ"ט. פי' דמין בשאינו מינו א"צ א' ומאה ובטל בנ"ט לחוד וכיון שאין בהן בנ"ט כבר בטל: ואח"כ ריבה עליהן גריסין של חולין. פי' דהוי מין במינו ואינו תלוי בנ"ט אלא צריך א' ומאה: מין מעורר את מינו לאסור. פי' אף שכבר בטלו חוזר וניער ונעשה כמו שנתבשלו עם הגריסין וצריך א' ומאה לבטלו: ומקשי לא תהא גדולה מי"נ. פירש אף שהי' מזוג תחילה יין ומים ואח"כ נפל לתוכו יי"נ: את רואה את ההיתר. פי' היין של היתר: כמי שאינו. וא"כ הוי כמו שנתערב היי"נ במים ואינו אוסר אלא בנ"ט וכ"ש הכא שכבר ביטל נימא הכי: והכא את רואה את ההיתר. פי' היינו אלו נפלו לתוך גריסין ועדשים של חולין בתחילה נמי יהא מותר: ה"ג הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של חולין נמי מותר:

(שם) **הלכה ד** תני חנניה. צ"ל א"ר חנניה בשם ר' יוחנן אף הראשונה במחלוקת. פי' ר"ש דמתיר מתיר אפי' בראשונה דהיינו שלא החמיצה החולין תחילה אלא שהי' בה כדי להחמיץ ונפל החולין תחילה נמי מתיר ר"ש: (ע"ב) מה פליגין. פי' הא דמתיר ר"ש בכיפא: שחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו. דהיינו שכ"א הי' בידו כדי להחמיץ והימנה הראשונה ואח"כ נפלה השני' והיינו כשנפלה החולין תחילה דאז הוי התרומה נמ"ל. אבל אם נפלה העיסה מכח התרומה תחילה כבר נתחמצה העיסה. פי' מכח התרומה לשבח ואף כשאח"כ נפלה החולין ובה נמי כדי להחמיץ נמי אסור: אבל אם פגם ואח"כ השביח. פי' אף שאח"כ השביח נמי מודה ר"מ שמותר כיון שפגם מעיקרא: ה"ג ר' יוחנן אמר לא שנייא היא השביח ואח"כ פגם. היא פגם ואח"כ השביח היא המחלוקת. פי' דאפי' בפגם מעיקרא סבר ר"מ שאסור: והדא מתני' מאי היא. פי' מתני' דהכא דקתני מותר והכא פגם מעיקרא היא: ר' יוחנן אמר במחלוקת. פי' לר' יוחנן דסבר דר"מ אוסר אפי' בפגם מעיקרא א"כ לא אתיא מתני' אלא כר"ש. ור"מ פליג עליה וסבר דאסור: ורשב"ל אמר ד"ה. פירש רשב"ל דסבר דבפגם מעיקרא אף ר"מ מודה אתיא הכא כד"ה: ר' יוסי בר בון אמר אילין שמעתא הדא. פי' ר' יוחנן ור"ל אמר בפי' על האי מתני' כדמפרש ר' יוחנן

אמר

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף י' ע"ב) מאן תנא מצטרפין כו': בין לאיסור בין כדי ליתן טעם כו' בנ"ט אבל לא לאיסור כו':

(דף י"ג ע"א) הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור. מתני' שאור כו':

אמר במחלוקת כו': צריכה להדא דר"ל. פי' צריכה לעיין בשלא דר"ל. דהיינו לדידי' דסובר דנפגם מעיקרא אף שאח"כ השביח אף ר"מ מודה שמותר: לא כן סברין מימר כו'. ואפי' נפלו שאור של חולין תחילה נעשה כו'. פי' אלמא דאפי' נפלו שאור של חולין ותימן כל כוחו חשוב אין התרומה שנפלה אח"כ משביח כלל אלא פוגם אוסר ר"מ כמו שהשביח מעיקרו דלא פלוג וקשיא לר"ל: ומשני האשה הזאת אינה מחמצת כל צורכה ומשיירת כל שהוא כו'. פי' ואותו כל שהוא כשנפלה התרומה והחמילה הוי נשבח ומה שהחמיץ יותר הוי לפגם. והוי כמו שהשביח מעיקרא ולבסוף פגם ולכך אסר ר"מ: ומקשי אילו השבית ולא פגם שמא כלום הוא. פירש כיון דסברת לר"מ שפגם כמו שאינו ואינו אסור אלא מחמת שהשביח תחלה: וע"ז מקשי הא אותו כל שהוא אין בו כדי לאסור. אלמא הא דאסר ר"מ היינו משום דסבר נט"ל אסור: מה בין שבח מזה ומזה. פי' בדבר שאינו פוגם כלל כמו כל שאר מרבה הוא משביח יותר שאסור: ומה בין פגם מזה ומזה. פי' כגון שאור שכבשא נותן יותר הוא פוגם וכשנפלו שאור של חולין ושל תרומה כא' הרי בתחילה השביחו שניהם ואח"כ פגמו שניהם דהיינו ברישא דמתני' ומותר לר"ש לר' חנינא דאמר לעיל אף בראשונה במחלוקת: ומשני (דף י"ד ע"א) [א"ר מנא כו'. פי'] התם דלא היתר יש באיסור כדי ליתן טעם. אלא שבהיתר משביח יותר אבל הכא כיון שאת רואה הפגם כמו שאינו וחזי' טעם ההיתר עד שנפגם נמי מותר א"כ לא נשתייר אלא הני טעם האיסור ואין בו כדי נתינת טעם:

(שם) **הלכה ה** במיני מתיקה שנו. פי' שכל מיני חריפות שווין לה: ה"ג קדירה זו אינה חסירה כלום ונפגמו זה הוא נט"ל מותר כו' כנ"ל. פי' שמוטעמו ואומר שקדירה זו א"צ כלום אלא שנפגם מחמת שנפל האיסור לתוכה זה הוא נט"ל מותר. דהיינו שצריך לידע שלא נפגמה מחמת דבר אחר שחסר כאן: ואפי' אמר תבלין פלוני יש בקדירה זו. פי' מכח תבלין אלו נתן בו זה האיסור טעם לפגם אבל אילו לא הי' שם תבלין א"נ לא הי' נפגם מחמת האיסור אעפ"כ השתא הוא נט"ל מותר: וכל שהאומן אומר תבלין פלוני אין בקדירה זו. פי' ולכן היא נפגמת אבל אפשר לתקן אותה בתבלין שלא תהא נפגמת: זה הוא נט"ל שאסור. דלא מקרי לפגם כיון שיכול לתקן אותה: משערין אותו כאילו בצל כאילו קפלוט. פי' אילו הי' זה האיסור בצל או קפלוט הי' נותן טעם בקדירה אסור אף שזה האיסור אינו נותן טעם נמי אסור דלא פלוג: ומיבעי לי' עד כדון דבר שדרכו להשתער בבצל וקפלוט. פי' דהיינו שרגילין לתת לתוכה בצל וקפלוט לכך משערין אף זה האיסור כאילו בצל וקפלוט. אבל דבר שאין רגילין לתת לתוכו בצל וקפלוט במה אתה משערו וכדמפרש כמו הכמון. ורצה לפשוט מהא דמוקי ר' אבהו למתני' דקתני שני מינים משם אחד מצטרפין. דקשה לי' היאך שני מינים מצטרפין בנ"ט הא אין טעמן שוה. ולכך מוקי במיני מתיקה והשתא קשה אמאי צריך לאוקמי במיני מתיקה. הא כל הדברים משערין אותו כאילו הי' בצל וקפלט היה נותן בו טעם איסור ומה איכפת לן בשני מינין שאין טעמן שוה כיון דאין משערין אותו במינו אלא ודאי שאין משערין כלל כאילו הי' בצל וקפלוט אלא בדבר שדרכו להשתער אבל דבר שאין דרכו להשתער כאילו בצל וקפלוט משערין במינו ולכך מוקי במיני מתיקה דבר שדרכו להשתער. ולחי דהא דמשערין אותו כאילו בצל וקפלוט היינו כשטעם השני מינין איסור שוה אז משערין כאילו היה בצל וקפלוט כמו השני מינין ואילו הי' נותן בו טעם (איסור) [אסור]. אבל כשאין טעם השני מינין איסור שוה אז משערין כ"א בפ"ע כאילו הי' בצל וקפלוט. ואילו היה כזה לבד או כזה לבד לא הי' נותן טעם אף שאילו הי' בשניהן הי' נותן טעם מותר. ובמתני' קתני שני מינין משם אחד מצטרפין כו'. והיינו שמשערין כאילו בצל וקפלוט כמו השני מינין. וצ"ל דאיירי באותן שני מינין שטעמן שוה ולכך צריך לאוקמי במיני מתיקה דהתם כל מיני חריפות נותנים בה טעם בשוה. אבל לעולם איכא למימר דכל הדברים משערין כאילו בצל וקפלוט אף שאין דרכו להשתער. והשתא הכמון צריכה. דהיינו לא איפשטא: (ע"ב) וה"ג ר' מנא לא אמר כן אלא א"ר אבוהו בשם ר"א כו' מיני מתיקה ע"י שטעמן שוה מצטרפין שאר כל האיסורים שאין טעמן שוה אין מצטרפין. הכמון צריכה כו'. ומה שבינתיים מיותר: והרי בשר בחלב. פי' דהיינו שנפל חתיכה של בשר לתוך של חלב אף שנטלו משם אח"כ שאין שם ממשו של איסור אפ"ה לוקה: מהו וקיבלה. פי' אם חזר בו או לא חזר בו: ומפרש כאיניש דשמע מיליה דבעל דיניה וקבלה. פי' מן החולק עליו הוא שומע טענותיו לסביר אותה ואח"כ חולק עליו: כל נותני טעמים אין לוקין עליו כו'. ולא פירש כלום: ומפרש ר' זעירא דהאי דמחלק בין נתינת טעם בין נזיר לשאר איסורין. היינו לענין טעם כעיקר. דבשאר האיסורין אין טעם כעיקר חוץ מנזיר: ור' בא בר ממל. מפרש דבשאר איסורין אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מנזיר. והיינו דקאמר ר' אבהו כל נותני טעם. פי' שאין אוכל כל השיעור מהאיסור. אלא שהאיסור נותן טעם בהיתר והוא אוכל מביניהן כשיעור. בשאר איסורין אינו לוקה. ובאיסורי נזיר לוקה: בתניתא מסייע לר' זעירא. פירש דאין חילוק בין נזיר לשאר איסורים אלא לענין טעם כעיקר אבל היתר מצטרף לאיסור אף בנזיר לא מצטרף. מדקתני כזית יין שנפל לקדירה פטור עד שיאכל את כולה משום דכשאוכל את כולה יש בה גם כן זית מן האיסור. אלמא דאין היתר מצטרף לאיסור. דאי היתר מצטרף לאיסור אם כן קשה נ"ל עד שיאכל את כולה. אפילו לא אכל אלא כזית מן התבשיל יהא חייב אף שלא יהי' מהאיסור כזית משום דהיתר מצטרף לאיסור: ה"ג מתניתא מסייע לר' בא בר ממל. פירש דיש חילוק בין נזיר לשאר איסורין [לענין] היתר מצטרף לאיסור. אבל [לענין] טעם כעיקר אפילו בשאר איסורין טעם כעיקר: דתני וכל משרת ענבים לא ישתה. פירש למה לי: וכי מה הניח הכתיב שלא אמרו. פי' הלא כתיב כולם: שנאמר מכל אשר יעשה מגפן היין כו'. א"א שאם שרה ענבים במים. פי' ואח"כ נטלן שאין במים אלא טעם יין: וכן אם ערה פתו ביין ויש בהן כדי לצרף כזית חייב. פי' דהכא אשמעינן ב' דברים. דהיינו שהפת במקום שנשרה אינו אסור אלא מחמת טעם כעיקר ואף שאין באותו הפת כזית אלא שיש לצרף עם אותה הפת שלא נשרה כלל עד כזית דהיינו היתר מצטרף לאיסור נמי חייב. אלא שהפסוק לא בא להשמיענו אלא שטעם כעיקר כמו ענבים במים. אבל מה שהיתר מצטרף לאיסור קים ליה ממקום אחר מהלכה: מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה. פי' שיהא טעם כעיקר וכדמפרש מק"ו ומה אם הגפן כו' מכאן למדו כל נותני טעם שיהיו אסורין. פי' אף בשאר איסורין. אלמא שטעם כעיקר חייב אפי' בשאר איסורין. ואין חילוק אלא בין היתר מצטרף לאיסור שאינו נוהג אלא בנזיר. ולא בשאר איסורין: וע"ז מסיק וקשיא על דר"ז. פי' דמכאן סייע לר' בא בר ממל וקשיא לר' זעירא: בכל אתר אמר עד שיטעום ממשו של איסור. פי' בשאר איסורין דהיינו שאין טעם כעיקר בשאר איסורין: וכא אפי' לא טעם. פי' דכאן משמע דאף בשאר איסורין א"צ שיטעום ממשו של איסור אלא שאף הטעם כעיקר:

(שם) **הלכה ו** חזקיה אמר כוס שמזגו מאיסור ומהיתר. פי' דהיינו שמזגו כוס מים ביין. ונתן לתוך הכוס יין איסור ויין היתר. דהיינו שלא הי' כשיעור מזיגה לא מאיסור לבד ולא מהיתר לבד: אז אזלינן אחר אחרון. דהיינו כשנפל איסור בתחלה מותר. דשום שנפל ההיתר כבר נתבטל האיסור במים שאין יי"נ אוסר בכ"ש אלא יין: אבל אם נפל ההיתר תחילה אסור. פי' מחמת שהיין איסור אסר את של היתר. ודבר של היתר אינו בטל דנימא כבר בטל היין של היתר והוי כאילו נפל היין במים לחוד שודאי מותר. ורצה לדמות אותו למתני' ואמר: דר"א היא. פי' דהא ה"נ אין בזה כדי למזוג אלא שבשניהם מזגו סבר ר"א דהולכין אחר האחרון. אבל לרבנן דסברי במתני' שאינו אסור אא"כ יש בו כדי לחמץ. ה"ה הכא צריך שיהא באיסור לבד כדי למזוג: ומשני דהכא אפי' רבנן מודו שהוא אסור משום דחומר הוא ביי"נ. פי' דיי"נ אוסר בכ"ש יין כשר. ולפיכך כשנפל האיסור בסוף שלא נתבטל תחילה במים אוסר היין כשר בכ"ש וכדפי': ומקשי ר' יוסי אם חומר הוא. פי' אם הא דאסור כאן מכח חומרא דיי"נ אוסר בכ"ש: אפי' נפל ההיתר בסוף נמי יהא אסור. דהיין איסור אוסר היין כשר בכ"ש. ולא סבירא לי' לחלק [ולומר] כיון שנפל האיסור תחילה כבר בטל האיסור קודם שנפל היין כשר: אלא ודאי את רואה את ההיתר כמי שאינו. פי' היין כשר ואותו האיסור: אם יש בו בנ"ט אסור. פי' כיון שיש כאן דבר שאינו מים שאינו אוסר אלא בנ"ט. ולפ"ז לא אתיא הא דאסור אלא כר"א דסבירא לי' שא"צ שיהא בו כדי לחמץ אלא שהולכין אחר האחרון: א"ר יוסי בשם ר' יוחנן כוס שמזגו מאיסור ומהיתר. והיינו כדפי': את רואה את ההיתר כמי שאינו. פי' דהיינו כמו שאין שם יין כשר כלל. אלא היין אסור במים ואז משערין בכ"ש. דהיינו אם היין איסור נ"ט במים אסור ואם לאו מותר: א"ר הושעיה והוא שנפל ההיתר בסוף. פי' אז אין משערין אלא (את) [אם] האיסור לבד נ"ט במים. דאי אין באיסור לחוד כדי נ"ט במים אז בטל האיסור כו' שלא נפל ההיתר לתוכו וכיון שבטל אין מין מעורר את מינו לאסור: ר' אימי בשם ר' יוחנן לא שנייא. פי' דאפי' אם נפל האיסור בסוף נמי רואין את ההיתר כמו שאינו כיון שיש שם ג"כ דבר שאינו מינו: אפי' מים ויין אפי' נמזג כל צרכו. פי' דהיינו שבתחילה היה היין היתר מזוג במים דה"א שהמים בטל ליין והוי כמו הכל יין. אפ"ה כשנפל לתוכו יי"נ את רואה את ההיתר כמו שאינו כו': אר"ז הדא דאת אומר בכל ענין. פי' הא דאמר שאת רואה את ההיתר כמו שאינו היינו בכל ענין וכדפי' אח"כ דהיינו שנפל תחילה יי"נ לתוך יין כשר ונאסר דאוסר בכ"ש ואח"כ נפל לתוכו מים הזר והותרו מחמת שאת רואה את ההיתר כמו שאינו כו': וכולה תנין. נ"ל בכל ענין: (דף ט"ו ע"א) עד כדון שנפלו בזה אחר זה. פי' אמתני' קאי דקתני רא"ת אחר אחרון דהיינו אם נפלה של חולין בסוף מותר. ואם נפלה של תרומה בסוף אסור: ומיבעי' ליה אם נפלו שתיהן כאחד מה אמר בה ר"א. ופשיט לי' בשמעיניה מן הדא כו': ה"ג של אופין ושל נחתומין בכפרים לאחר ג' ימים ובכרכים לאחר ג' תנורים. פירש בכפרים שאינן אופין כ"כ בג' ימים אבל בכרכים שאופין הרבה לאחר ג' תנורים מותר אפילו ביום א': רשב"א אומר אף כשאמרו של בעלי בתים לאחר ג' שבתות. אם היה אדם גדול. פירש עשיר שאופין בו הרבה: או שהיה משיא את בנו ואפה ג' תנורים בג' ימים זה אחר זה נמי מותר. פי' דהעיקר אזלינן אחר תנורים אלא דאמרינן מסתמא אבל בעלי בתים בג' שבתות אופין ג' תנורים אבל אי ידעינן שאפו בג' ימים נמי מותר: ואף כשאמרו של נחתומין בכפרים לאחר ג' ימים. אם נדחק ואפה ג' תנורים ביום א' זה אחר זה נמי מותר. פי' דהא דאמרינן לאחר ג' ימים היינו בסתמא: רש"א אף כשאמרו של נחתומין בכרכים לאחר ג' תנורים עד ג' ימים אסורים. פי' דר"ש פליג בתרתי דת"ק סבר דשל נחתומים בכרכים לאחר ג' תנורים היינו אפי' ביום א' ואף בכפרים אם יודע שאפו ג' תנורים ביום א' מותר. ור"ש סבר אף בכרכים כשיודע שאפו ג' תנורים ביום א' נמי [אסור] כדמפרש טעמא שאין זה שאור שניסי שכל מה שנאפה ביום א' הוא מחמת שאור הראשון: שמשחרית היא בודה לו שאור לכל אותו היום. פי' דהיינו כיון שהיא יודעת כמה תנורים צריכה לאפות באותו היום מתחילה היא מזמנת לכל התנורים. וא"כ כל מה שנאפה ביום א' הוי שיעור ראשון: ומקשי ואותה עיסה שניה. פי' דהא אינה מותר אלא מעיסה שלישית ואילך ואמאי אפי' עיסה שניה יהא מותר דכיון שנטל שאור מעיסה הראשונה הרי יש בה מאיסור ומהיתר דהעיסה הראשונה עצמה הי' היתר והשאור שנה היה מאיסור: ומשני מאן תנא חמצן של כותים ר"א. פי' דר"א סבר אף שנתחמץ מאיסור ומהיתר אסור אף דהכא שניהם כא'. ור"א אינו אוסר אלא כשהאיסור אחרון. אלא ודאי לאו דוקא שא"צ שיהא האיסור אחרון אלא רק שלא יהא ראשון. ואף שנפלו שניהם כא' נמי אוסר ר"א: ה"ג נהוראי את אמר ור' ירמיה בשם ר"ל מאן תנא חמצן של כותים. פי' משמע אבל לרבנן א"נ אלא תנור א' דליהוי האי שאור מאיסור ומהיתר: ואנן ליכא אמרי כן אלא כו'. ירדו לחמצן של כותים כר"א. פי' דבחמצן של כותים אף רבנן מודו שאסור עד ג' תנורים אף שהוא מאיסור ומהיתר דהחמירו כאן כמו ר"א בכ"מ: ועוד מן הדא. פי' אף מן הדא נמי שמעינן שאף רבנן מודו לר"א בחמצן של כותים כו': מה ביחידאי מורי ליה. פי' וכי הורי ליה כיחידאי ולא כרבנן: לאו משום שירדו כו'. פי' אלא ודאי בהא אף רבנן מודו לר"א שאסר עד ג' תנורים וכדפי': ירדו לחמצן של כותים כר"א. פי' דבחמצן של כותים לא אשכחן דפליגי: ועוד מן הדא. פי' מן הדא נמי שמעינן דלא אפיא חמצן של כותים כר"א לחוד אלא אף רבנן מודו נמי לר"א: דא"ר חנינא דר' אבהו הוי ליה עובדא שלח שאול לר' חנינא כו'. פי' שהיה לו שאלה כגון נידון מתני' שאור של תרומה שלא היה בו כדי להחמיץ וגם שאור של חולין נפל תחילה ולא היה בו כדי להחמיץ. ואח"כ נפל שאור של תרומה: ואורי לי' כר"א. פי' דאחר אחרון אני בא: וקשיא לי' מה כיחידאי הורי לי'. פי' הא דמורי לי' כר"א ולא כרבנן: לאו משום שירדו לחמצן של כותים כר"א. פי' כיון דחזינן דבחמצן של כותים הסוגיא כר"א. והיינו משום דרבים מודו ליה משום הכי פסק אף בשאור של תרומה כר"א משום דלא סבירא להו לחלק: ומאמר ר' מנא עד מתני' צ"ל אחר המשנה דכלים שסכן בשמן טמא. ופי' א"ר מנא היאך מה דתימר תמן הלכה כר"א. פי' גבי שאור של תרומה פסקינן כר"א כדאמר לעיל שלח שאל לר' חייא ולר' יוסה ואמרין ליה כר"א. אלמא דסתם הלכה כר"א: וכא הלכה כר"א. פי' אם גם במתני' הלכה כר"א דהיינו שהולכין אחר הראשון: ומשני ולכל דבר כו'. פי' וכי לכל דבר פסקינן הלכה כר"א: היכא דפסק פסק והיכא דלא פסק לא פסק:

(שם) **הלכה ז** ה"ג מ"ט דר"א האחרון מוציא את הראשון. פי' מפו"ה סבר את הראשון אני בא. דכשהוא פולט פולט הראשון תחילה: מ"ט דרבנן הראשון מוציא את האחרון. פי' דהיינו כשהוא פולט פולט האחרון תחילה: ר' יהודה וב"א שניהם אמרו דבר אחד. פי' דשניהם סברי שהאחרון מוציא את הראשון: והשתא מפרש היכן אמר ר' יהודא מילתי'. ואמר. צלוחית שפיה צר. פי' וכשמטבל את האזוב ומוציא דוחק פי הכלי את האזוב וה"ל לחוש שמא מחמת דוחק נכנס מה שבחוץ לאזוב. דהיינו מי חטאת לפנים ויצא משקה אזוב גופה לחוץ סברי רבנן דטובל ושזה כדרכו. פי' דסברי שהראשון מוציא את האחרון בתחילה דהיינו שאם נבלעו שתיהן ויצא א' אמרינן מסתמא יצא האחרון וכ"ש שאינו יוצא הראשון כדי שיכנוס האחרון דכיון שיש ריוח שיכול להיות משקה אמרינן מסתמא נשאר נמי חטאת ומכח דוחק הכלי לא נכנס לכלי כלל אלא נשף לתוך הכלי: ור' יהודא אומר הזיה ראשונה. פי' שאינו מזה אלא הזיה ראשונה. דאמרינן מסתמא

נשאר

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף ט"ו ע"א) **ה"ז** מ"ט דר"א האחרון מוציא את הראשון מאי טעמא דרבני הראשון כו' אוף הכא האחרון מוציא את הראשון עד כדון כו': (ע"ב) ה"ח ראב"ש מתיר לכהנים ואוסר לזרים ר' אבוהו כו':

כשאר בה מי חטאת כדי הזיה ראשונה אבל הזיה שני' אמרינן שמא מחמת דוחק שכלי נכנס נמי חטאת לפנים ויצא משקה האזוב לחוץ ופסול להזאה. אלמא דסבר ר' יהודא גבי ב' בלועין שהאחרון מוציא את הראשון. ולפיכך אף הכא חששו שמא האחרון נכנס ויצא הראשון דהיינו משקה האזוב נופה. אבל אי אמרינן גבי ב' בלועין שהראשון מוציא את האחרון כ"ש שזה אינו נבלע כדי שיצא הראשון שאף אם היה בלוע היה יוצא תחילה: וע"ז אומר דסובר כר"א: ה"ג כמה דר' יהודא אומר האחרון מוציא את הראשון כן ר"א אומר האחרון מוציא את [הראשון] ומיבעי לי' עד כדין שסך מבאן ומכאן. פי' שסך מב' צדדין אז איכא למימר דסבר ר"א שהאחרון מוציא את הראשון מצד זה לצד זה. ומצד זה לצד זה: סך מכאן ומצא מכאן מהו. פי' אם סך מצד אחד ומצא ג"כ באותו צד. אי אמרינן גם בזה האחרון מוציא את הראשון או לא: ופשיט ליה (ע"ב) מן הדא דאמר לא סוף דבר צלוחית אלא אפי' ספל. פי' דהיינו שהוא רחב מאוד אלא שנקח אצל הדופן סמוך לו מאוד סבר ר' יהודא שאינו מזה אלא הזאה ראשונה. והא ודאי לא מיסתבר לומר שרוצה להזות מצד השני. דהא ודאי התם לא יצא המשקה של אזוב שהרי לא דחק התם כלל. אלא ודאי ברוצה להזות ג"כ באותו צד. וסבר ר' יהודא שאינו מותר אלא הזאה ראשונה. אלמא דאף באותו צד נופא הייסינן שנכנס אחרון דהיינו מי חטאת ויצא הראשון דהיינו משקה האזוב נופא. וכ"ש שאם היו שניהן בלועין שהאחרון מוציא את הראשון אפי' מצד א': ור' יהודא ור"א שניהם אמרו ד"א. אלמא דר"א נמי סבר כן. וא"כ לפ"ז הא דקתני במתני' רא"א אחר הראשון אני בא היינו אפי' בשסך מכאן ומצא מכאן:

(סס) **הלכה ח** ה"ג ראב"ש מתיר לכהנים ואוסר לזרים: ר' יוחנן בעי מה בין תרומה אצל הזרים מה בין שביעית אצל הכהנים. פי' דכמו דלזרים אסור תרומה כן לכהנים אסור שביעית וכיון ש"ש בה כדי לחמץ היה לך לאסור ואמאי מתיר ראב"ש: תרומה אצל הזרים אסור שביעית אצל הכהנים מותר. פי' בתמיה ואמאי מתיר ראב"ש. ומשני הפתר שנפל שאור של תרומה תחילה. לא באה שביעית אלא לפגם. פי' דכל מה שהיה צריך להחמיץ כשר החמיץ מכח התרומה ומה שמחמיץ אח"כ מכח שביעית היא לפגם. וראב"ש סבר נט"ל מותר ולפיכך צריך לאסור שאף תרומה אסור להם והיא נתנה טעם לשבח לפיכך אסור אבל לכהנים שאינו אסור אלא מחמת שביעית והיא נט"ל לפיכך מותר: אבא מרי אומר ראב"ש סבר בשיטת אביו דספיחין מותרין. וכדמסיק [דגם] של ירק ואפי' של זרעים דהיינו תבואה סבר דמותר ולפיכך מותר דאין איסור כלל בשביעית והא דאסור לזרים היינו מחמת תרומה: רבנן דקסרין אמרין אחת בשיטת אביו ואחת בשיטת חכמים. פי' דראב"ש סבר בחדא כאביו פי' דהיינו שנט"פ מותר ולפיכך מותר לכהנים אף שנפלו שניהם כא' דהא מה שהחמיצו יותר מכשיעור הוא נט"ל ומותר והוי כאילו לא נתנה טעם כלל. ואין אנו חוששין אלא מה שהחמיץ עד כשיעור וזה היה משניהם. דהיינו משביעית ומתרומה ותרומה מותרת לכהנים לפיכך מותר לכהנים דהוי כמו שאין בזה כדי להמץ ובזה כדי לחמץ שמותר לכו"ע. ומה שאסור לזרים היינו משום דלזרים אף תרומה אסורה והוי כולו איסור ואין כאן היתר כלל ואף שאין בזה האיסור כדי לחמץ ואין בזה האיסור כדי לחמץ אלא בצירוף שניהם כיון שאין אתה חושב מה שהחמיצו יותר מכשיעור ע"ז אמר דסבר כחכמים דשני במות מצטרפין וה"ה הכא שביעית ותרומה נמי מצטרפין לאסור לזרים:

(דף ס"ז ע"א) **הלכה ט** ה"ג תני פגול ונותר של קדשים קלים. פי' דקאי אמתני' דקתני תתיכה של ק"ק. ושל פיגול. היינו אפי' בקדשים קלים: ותי' של ושל. מיותר: ה"ג א"ר יונה פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה. דהא אסור אף לאחר זריקה: ולא אמר אלא פגול ונותר דבר שאין זריקה מתירתו. פי' מחמת האיסור שיש בו: הא בקדשים קלים הואיל והן מותרין לאחר זריקה כו'. פי' דדייק מדנקט פסול פיגול הא אין זריקה מתירתו והוי כלפני זריקה וא"כ קשה ל"ל כלל פסול פיגול ליתני קדשים סתם לפני זריקה שאסור לזרים ולכהנים אלא ודאי שאין לוקין עליו משום זרות: מתיבות ר' יונה עד פיגול מיותר ותיבות בקדשי קדשים מיותר: ומתיבות ר' יוסי עד פיגול מיותר: וה"ג א"ר יוסי פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן כו'. פי' דדחי לעולם איכא למימר דקדשים קלים לפני זריקה לוקין עליהם משום זרות והא דנקט פיגול היינו משום דרוצה להודיענו נפסול דלאחר זריקה לכך נקט פיגול שאף לאחר זריקה הם כלפני זריקה אבל לעולם לפני זריקה אף בלא פיגול לוקין משום זרות: א"ר אבין לשון מתניתא. תי' לשון מיותר: מתניתא מסייע לר' יוסי. פי' דקתני בהדיא שלוקין עליו משום זרות לפני זריקה: רשב"ל אומר במחלוקת. פי' אף הסיפא דהיינו ק"ק וק' קלים שנתבשלו עם חולין דקתני שאסור לטמאין נמי במחלוקת דלר"ש מותר אף לטמאין: ור' יוחנן אמר ד"ה. פי' דהכא אף ר"ש מודה מפני שכולן שם קדשים אחד הוא דהיינו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לכך מצטרפין: ומקשי וקשיא על דרשב"ל לא כן סברינן מימר כולהון שם תרומה מצטרפין. פי' גבי התרומה והביכורים מצטרפין וקאמר דלא נצרכה אלא לר"ש דאף שסובר גבי ערלה וכלאי הכרם שאין מצטרפין מודה שכולהון שם תרומה מצטרפין. וא"כ ה"נ נימא שכולהון שם קדשים מצטרפין: לישון תרומה. נ"ל שם תרומה: לשון טומאה ולישון זרות. נ"ל שם קדשים. ומשני סבר ר"ל כהדא דתני בר קפרא. פי' באמת מתני' דריש פירקין סבר דר"ש מודה בשכולהון שם א' דמצטרפין. אלא דרשב"ל פליג עלי' וסבר כהדא דתני בר קפרא. דתני בר קפרא חתיכה (ע"ב) של ק"ק ושל ק"ק שנתבשלו עם החתיכות ר"ש מתיר אף לטמאים וחכמים אוסרין אלא דלדידי' סיפא במחלוקת: ה"ג התיכה של ק"ק ושל קדשים קלים שנתבשלו כו' כצ"ל: הדרן עלך פרק התרומה

בגד שצבעו פרק שלישי

(דף ס"ז ע"ב) **הלכה א** אית תנא תנא בסומך לפיריו. פי' שאף בסומך לפירות אסור משום ערלה אף שאינו פרי: ואית תנא תנא בעורל את פריו. פי' היינו המסבב את הפרי אסור משום ערלה אף שאינו פרי. והשתא מפרש מ"ד בסמוך לפריו. פי' דבסמוך לפריו אסור משום ערלה וא"צ שיהא מסבב את הפרי: קליפין וגרעינין במשמע. דגרעינין נמי סמוך לפירי: ומ"ד בעורל את פריו: פי' שאינו אסור אלא המסבב את הפרי: קליפין במשמע ולא גרעינין. פי' משום דגרעינין אין מסבבין את הפרי: מ"ד בעורל מ"ד בסומך. נ"ל נסיפך. מ"ד בסומך. מ"ד בעורל: וגרעינין מניין פי' דהא קי"ל דגרעינין נמי אסורין וא"כ קשיא מנין: הוי סופך מימר בסומך לפריו. פי' דהאי הנא נמי סבר שאף הסמוך לפריו אסור משום ערלה דמערלתו תרתי משמע אלא דמר אמר חדא ומר אמר חדא: אית דבעי נשמיעיני' מן הדא. פי' למ"ד בעורל את פריו. הא דקליפין אסורין היינו דדרים מערלתם ערלתו בעורל את פריו ופריו עורלו. פי' או שהוא מסבב את הפרי או שהפרי מסבבו אסור משום ערלה וגרעינין הרי שהפרי מסבבן ולכן אסורין: ה"ג וערלתם ערלתו את פריו בעורל את פריו ופריו עורלו כו'. כצ"ל: עד שיבוא הכתוב ויפרש לך כו'. פי' שהוא מותר בהנאה: תני חזקי' ופליג. מיותר כאן: וכי מה איסורו לכלב. נ"ל וכי מה אסרו לכלב. פי' הוא סיוע לר' אבוהו דסבר כל מקום שנאמר לא יאכל אסור בהנאה עד שיפרש לך הכתוב היתר כמו שפי' בטריפה. וא"כ קשה למה פי' בטריפה שמותר להשליך לכלב. וכי (מה) [מי] אסרו. אלא ודאי בכל מקום שנאמר לא יאכל אסור בהנאה לכך צריכה התם היתר: קימיתי' בגיד הנשה של נבילה. פי' הא דמותר בהנאה גיד הנשה איכא למימר דהיינו משום דגיד הנשה של נבילה ודאי מותר דכשהותרה נבילה היא וגידה הותרה ומסתמא כל בהמה שהוטה לא גרע מנבילה: שקבע לה הכתוב זמן. פי' לאיסור עד י"ו בניסן ומסתמא אינו אסור בהנאה כיון שאינו אסור אלא עד אותו זמן מסתמא לא חמיר איסורו כ"כ שיהא אסור בהנאה. והא דחמץ אסור בהנאה. היינו משום שאותו חמץ שהיה בפסח אסור לעולם: ה"ג א"ר מנא הם מיעוט איסור הנאה. פי' מדכתיב שקץ הם משמע לא שהם עצמן אסורים ולא בהנאה שלכן: פן תקדש. פן תוקד אש. פי' אלמא שצריך לשרוף אותם וכל מקום שנאמר פן אינו אלא ל"ת: עשה לרחקו כתיב. דהיינו הנאה לא כתיב אלא עשה דכתיב וערלתם ערלתו ומיני' נפקינן לאיסור הנאה: ל"ת לאוכלו כתיב ערלים לא יאכל. ומיבעי לי' אם לוקה על הנאה שלו: מתני' פליגא על ר' יוחנן. פי' דאמר גבי שור הנסקל שאין ל"ת שלו מחוור והכא משמע דלא יאכל את בשרו איירי בהנאה א"כ הרי ל"ת מחוור ואמאי אינו לוקה. ומשני (דף י"ז ע"א) פתר לה בשקדמה בעלים ושחטוה כו'. פי' האי לא יאכל את בשרו מוקים לה לשקדמוה בעליהם ושחטוהו: הבא את אמרת הבין. והבא את אמרת הבין. פי' לעיל א"ר אבהו כ"מ שנאמר לא יאכל אסור בהנאה והכא את אמר שאין לוקין על הנאה של שור הנסקל מפני שאין הלאו מחוור והרי כתיב לא יאכל את בשרו שהוא לאו ג"כ על הנאה לדידי': א"ל ה־א משמי' דר"א וחדא משמי דר' יוחנן. פי' דפליגי: רבנן דקיסרין ר' אבוהו בשם ר' יוחנן. פי' שרבנן דקיסרין ור' אבוהו בשם ר' יוחנן אמר ג"כ שכ"מ שנאמר לא יאכל את תופס איסור הנאה. ופליגי אהאי דאמר לעיל העיסה איספלנית משור הנסקל שאינו לוקה מפני שאין הלאו מחוור והשתא הלאו מחוור מדכתיב ולא יאכל את בשרו: דאפי' תיקו קודם שנגמר דינו אם שהטו הבעלים שאסור באכילה דא"כ אף התם אסור בהנאה וכ"ש כשנסקל: אין את תופס. תי' אין מיותר: תני חזקי' מסייע לר' יוחנן. ע"ס וצ"ל תני חזקי' ופליג. פי' דאפי' כתיב לא יאכל אינו אסיר בהנאה ממשמע שנאמר. פי' ואי קשיא לך ממשמע שנאמר כל הלב שור וכשב כו' לאיזה דבר נאמר וחלב נבילה. פי' להיתר הנאה. וכי מי אסרו. כיון דסבר שלעולם מותר בהנאה. ומשני: בא להודיעך שאפי' למלאכת גבוה מותר. וכן הא דמייתי דם ונבילה וטריפה הכל כדי שלא יקשה לך למה נכתב שם היתר הנאה מהיכי תיתי לאוסרו: ומשני מתני' מסייע לדין כי' כשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ למדנו שהוא אסור בהנאה. פי' דכ"מ שנאמר לא יאכל כו' אסור בהנאה הא מת"ל לא יאכל חמץ כו': דר' יאשי' והיינו כר' יוחנן שכ"מ שנאמר לא יאכל אסור בהנאה: ר' יצחק אמר א"צ. פי' האי קרא דלא יאכל עליו חמץ. לעשות את המאכיל כאוכל. כדפי' דמק"ו ילפינן. ומה אם שרצים קלים כו' הא מת"ל לא יאכל חמץ לאוסרו בהנאה: בגין דכתיב. פי' לא יאכל שמיותר לכך מוקמינן לי' אהנאה אבל מלא תאכל לא ידעינן והיינו כחזקי' דפליג. והשתא מסיים. הדא מסייע לחזקיה. פי' דברי ר' יצחק: והדא מסייע לר' יוחנן. פי' דברי ר' יאשי': מפשיטא שאין הקרקע עד א"ר יוחנן סמנים בב"ב. כתובה בביכוס. וכצ"ל. צר צורה בקרקע. פי' ועבדה פשיטא שאין הקרקע נאסר כדאמרינן בגמ' אלהיהם על ההרים כו': צבעו דבר שיש בו רוח חיים אילו השתחווה לו לא אסרו מפני שצבעו אסרו. בגד שצבעו והתכו ועשאו מוכין. פי' שצבע בצבע של ערלה: מה את עביד ליה. פי' לאותו בגד: כמוסגר או כמוהלט. פי' כבגד מוסגר או כבגד מוחלט: אין תעבדיני' כמוסגר מותר אין תעבדיני' כמוהלט אסור: בגד גדול שצבעו ע"מ לחתכו מוכין צריכה. פי' ועדיין לא חתכו: מהו. אפי' אין תעבדיני' כמוסגר אפשר שהכא אסור כיון שעדיין לא חתכו. או כיון שצבעו ע"מ לחתכו אפילו אין תעבדיני' כמוהלט מותר: צבעו והקדיח. פי' הצבע: מ"ד נט"ל כותר אוף הכא כותר. מ"ד נט"ל אסור אוף הכא אסור: צבעו בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבעו בקליפה אגוז של חולין אם היה צריכה לצביעה ראשונה. פי' השתא אחר כצביעה השניה. דהיינו אילו היה צובע תחילה בצביעה השניה לא היתה יפה כ"כ כמו השתא אסור ואם לאו מותר: צבעו בקליפי אגוז של ערלה וחזר וצבעו בקליפי רמון של חולין. פי' אם מין בשאינו מינו בטל או לא. ורצה לפשוט ייבא כהדא עיגולי דבילה הגדולים מעלין את הקטנים. אלמא אף שאין שווין מעלין זה את זה והקטנים מעלים את הגדולים: רב הונא אמר כיני מתני'. פי' דאולינן בשלשו נקולא: הגדולים מעלים את הקטנים במשקל. והקטנים מעלין את הגדולים במנין: ודחי (ע"ב) תמן הוא ראוי לחתכו. פי' והיה שוה: ברם הכא אינו ראוי לחתכו. פי' ולהיות שוה: מה דמי לה גזים גזיזות. פי' מה את יכול לפשוט ממנו: גזים גזיזות דהיינו שנצבע בצבע של מין אחד דהיינו בתחילה אגוז של ערלה ואח"כ אגוז של חולין אלא שבתחילה נצבע כל הבגד כולו כא' ואח"כ נצבע כל התיכה בפ"ע אחר שחתכו. או שנצבע התיכות התיכות בעודן מחוברין: בגין למיעבד דורדסין. פי' דהיינו אם ירצה למעבד דורדסין יחתוך אז איכא למיפשט מעיגולי דבילה הגדולים מעלים את הקטנים דהכי נמי הרי הם גדולים וקטנים: א"ר יוסי בר בון מה דמי לה בגד גדול שצבעו ע"מ לחתכו כעבדיני' דורדסין. כבר פי' לעיל בסמוך. ורצה לפשוט ייבא כהדא ר' יהושע אומר תאינים שחורות מעלות את הלבינות והלבינות מעלות את השחורות: ודחי תמן מין במינו. פי' אלא שהמראות אינן שוות: ברם הכא מין בשאינו מינו. דבתחילה נצבע בקליפי אגוז של ערלה ואח"כ נצבע בקליפי רימון של חולין שאינו מינו כלל: מה דמי לה. פי' מה אתה יכול לפשוט ממנו: צבעו בקליפי אגוז של ערלה ואח"כ צבעו בקליפי אגוז של חולין צבע אחר. פי' דהוי נמי מין אחד אלא שהמראות אינן שוות או יכול לפשוט שאחד יכול לבטל את חבירו: אמר ר' יוחנן סממנין בסממנין. פי' דהיינו אם נתערב סממנין של ערלה עצמן בסממנין של חולין אז בטילים במאתים כיון שהאיסור של ערלה בעין: מי צבעים במי צבעים. פי' אם נתערב מים שסרה בהם צבעים של ערלה במי צבעים של חולין: בטילין. דאינו בעין ואינו אלא הנהנה מאיסור ערלה והנאת ערלה בטילין ברוב כדמפרש ר' בא בר ממל. ומקשי מתני' פליגי תבשיל שבישל בקליפי ערלה ידלק. פי' וקתני בסיפא נתערבה באחרות ואחרות באחרות כולן ידלקו. מ"ש שנתבשל בקליפי ערלה שאינו בטילה ברוב. ומ"ש שסרה בהן קליפי ערלה שבטילין ברוב. ומשני תפתר בקדירה בקדירות. פי' הא דקתני במתני' דעולה באחד ומאתים. היינו שנתערב הקדירה עצמה דהוי דבר חשוב אבל אם נתערב תבשיל עצמו בתבשיל אחר באמת היה בטל ברוב כמו מי צבעים. וה"ה במי צבעים אם היה נתערב הקדירה בין הקדירות לא היה בטל עד מאתים ואחד: א"ר יוסי. פי' לעולם מתני' איירי בתבשיל שנתערב בתבשיל חולין. ואפילו הכי אסור לאוכלו עד שיהא בו מאתים ואחד ולא קשיא מהא דר' בא בר ממל הנאת ערלה בטילה ברוב. דהי מסבר סבר ר' בא בר ממל שמותר

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף ס"ז ע"א) ה"ט תני פיגול ונותר של קדשים קלים א"ר יונה פיגול ונותר כו' זריקה מתירתו הא קדשים קלים הואיל כו'. משום זרות ה"ג א"ר יוסי פיגול ונותר לאחר זריקה כו' א"ר אבין מתניתא כו': דתני בר קפרא חתיכה (ע"ב) של ק"ק ושל קדשים קלים שנתבשלו כו':

פ"ג (דף ס"ז ע"ב) ה"א כאן דאמר בסמוך לפריו קליפין וגרעינין במשמע כו'. כאן דאמר בעורל את פריו קליפין (וגרעינין) במשמע [ולא גרעינין] כו'. פריו בעורל את פריו ופריו עורלו כו':

שמותר לעשות כן בתחילה. פי' דהיינו שאם נפלה מי צבעים של ערלה במי צבעים של חולין בטילין ברוב ומותר לצבוע בגד לכתחילה לא לשער וכדמפרש מאי כדין דהיינו אם צבע בו בגד אם היה באיסור לבד כדי לצבוע רוב בגד או אפי' בדיעבד אסור הבגד. דאם אין בו כדי לצבוע רוב בגד או בדיעבד מותר. אבל לכתחילה אף שלא הי' בו כדי לצבוע רוב בגד נמי אסור עד שיהא בו א' ומאתים. וה"ה גבי תבשיל אסור לאכול לכתחילה עד שיהא בו א' ומאתים: אותו האיסור שבו. נ"ל יש בו: אם יש בו כדי לצבוע. פי' הרוב מהבגד: אלו דברים של גוים אסורין ואיסורן איסור הנאה כו'. כצ"ל: הרם הדרייני. פי' שהיו עושין חביות מטיט הדרייני שהוא בולע יין לתוכו [והיו] שופכין היין לתוכו והי' נבלע כל היין בין הדפנות. והיו שוברין את החביות ומוליכין עמן כשהיו הולכין בדרך. ובמקום שהיו רוצים לשתות היו נותנין זה החרס לתוך המים והיה פולט היין לתוכו. ותני הכא דאם הוא של גוי שהוא אסור בהנאה: אר"ז ר"מ היא כו'. ואיסורו איסור הנאה: דברי ר"מ כו'. כצ"ל: ומקשי מה אנן קיימין. פי' הא דקתני דחרס הדרייני אסור בהנאה לר"מ. משמע דרבנן סברי שהוא מותר: אם בשנתנו בתבשיל ד"ה אסור. פי' אפי' לרבנן דהא פולט יין נסך ממש ואיטו איסור הנאה אלא איסור אכילה: אם למכור חוץ מדמי יי"נ שבו ד"ה מותר. פי' דהיינו אפי' ר"מ מודה כיון שלא נהנה מאיסור יי"נ: אלא כי אנן קיימין. פי' דפליגי ר"מ ורבנן: בשנתנו ע"ג תבשיל. דר"מ אוסר משום שנהנה מריח יי"נ. ורבנן לא אסרו בהנאה כיון שאין היין בעין: ומיבעי לי' מהו לסמוך בו כרעי המטה. פי' אם מותר בו שארי הנאות שאינו מחמת יי"נ לר"מ או לא: ופליגי ר' לעזר ור' יוחנן כו'. ומיבעי להו (דף י"ח ע"א) ההן בגד דתנינן הבא. פי' שנצבע בקליפי ערלה שצריך לשרוף שהבגד אם מותר לסמוך בו כרעי המטה. דהא אינו נהנה מהצביעה. או כיון שאיסורו ניכר דהיינו הצבע אסור: ואיקפד לקיבליה. פי' שהיה מקפיד עליו למה הוא שואל אותו דהא ודאי אסור וכדמפ': אפי' למ"ד מותר הבא אסור. פי' אפי' למאן דסבר גבי חרס הדרייני שיהא מותר לסמוך בו כרעי המטה מודה הכא שאסור וכדמפרש מפני שכאן איסורו ניכר: כד נחתית מן אי'פא. פי' מן הספינה: שמעית קלי' דר' יעקב בר אחא יתיב מתני כו' ותנינן רשבג"א ימכור כולו לגוי חוץ מדמי יי"נ שבו. פי' וקשה אמאי לא פליג רשב"ג נ"כ אבגד שימכור כולו לגוי חוץ מדמי אותו כרכר: ומשני חגי קשיתיה וחגי קיימיה. פי' הוא עצמו הקשה. והא עצמו תירץ: תמן. פי' גבי יין נסך: אין דרך בני אדם ליקח יין מן הגוי. פי' ולכך מותר למכור לגוי חוץ מדמי יי"נ שבו. כיון שאינו נהנה מן האיסור: ברם הכא. פי' גבי בגד: דרך בני אדם ליקח בגד מן הגוי. לכך אסור למכור אפי' לנכרי חוץ מדמי כרכר שבו. לא משום הנאה. אלא דחיישינן שמא ילך הנכרי וימכור לישראל והוא לא ידע שנצבע בקליפי ערלה ויבוא לידי תקלה לפיכך גזרו שלא ימכור כלל לנכרי:

(שם) **הלכה ב** מאן תנא היה ר' מאיר. פי' הא דקתני במתני' שיעור היט. היינו אליבא דר"מ שסובר ידלק כל הבגד ולא בטלי כלל. שזה א' מעשרה דברים שמקדשין לר' מאיר. והיינו דוקא בהיט אבל פחות מהיט לא ידלק. אבל לרבנן דסברי שיעלו בא' ומאתים. אין חילוק בין היט לפחות מהיט. דאפי' פחות מהיט צריך מאתים ואי' לרבנן: צמר בבכור שטרפן. פי' אם טרפן בעודו צמר בטיל ברוב: ומקשי איתיבי' חנינא ציפוראה כו'. ליטרא בשמונה ולא הודו. פי' דקתני בברייתא ליטרא בשמונה ולא הודו. דהיינו שיהא ליטרא נ"ל בכור בטל בשמונה ליטרין ולא הודו ואת אמרת שבטל ברוב: מאילולי עד האורג. ט"ס. ונ"ל אילו לא מתניתא ולא מתניתין היא. פי' דממתניתין נמי יוכל להקשות. דקתני האורג מלא הסיט כו'. אלמא שאינו בטל ברוב: ומשני א"ל אילו איתתבת (ע"ב) תמן. פי' ממתניתין: הוות יאות. פי' דה"א בהאי דקתני בטל ברוב היינו בעודו צמר קודם שעשה חוט. לכך מקשי מברייתא דליטרא בשמונה דברייתא ודאי איירי קודם שעשאו חוט. דאחר שעשאו חוט לא היה הוה אמינא שליטרא בשמונה. שאפילו היט לר"מ ידלק ולרבנן אינן בטילין אלא בא' ומאתים וכ"ש ליטרא: ה"ג תמן תנינן אלו הן הנשרפין ואלו הן הנקברין. פי' וחשיב התם משיער הנזיר ופטר חמור בהדי הנקברין. וע"ז מקשי הכא את אמרת ישרפו. פירש הכא במתני' תנא האורג מלא הסיט משיער הנזיר ישרפו: ואת אמרת הבא יקברו. פי' התם חשיב בהדי נקברין: ומשני כאן בשק כאן בשיער. וכדמפרש טעמא דבשק מצי להטט אחריו וחיישינן שמא יקח אחר כשרואה שקברו. לכך קתני במתני' ישרפו. והתם איירי בשיער שאינו מצוי להטט אחריו לכך לא חיישינן: כאן במקדש. פי' הא דקתני גבי שיער נזיר ישרף במקדש כדינו. והא דקתני יקבר היינו במדינה אם גילח שערותיו: כאן בנזיר טהור. פי' הא דקתני יקבר. בנזיר טמא והא דקתני ישרף בנזיר טהור ואידי ואידי במקדש הכי תני לה במס' נזיר: ומקשי והתנינן פטר חמור. פי' הכא גבי ישרפו. והתם תני יקברו. והתם ליכא לחלק בין מקדש ובין גבולין: אלא כאן בשק כאן בשיער. פי' הא איכא לפלוגי: כאן בשק. פי' בשק ישרף כדפי' שהרי מצוי להטט אחריו. אבל בשיער יקברו שאינו מצוי להטט אחריו: א"ר יוסי בר בון. פי' שהוא מתרץ. הן דתימר ישרף שערו. פי' הכא איירי בשערו של פטר חמור והתם איירי בגופו של פטר חמור: הדא דתימא בקדשים שאין להם מתירין. פי' דהיינו קדשי מזבח שהן קרבן: אבל בקדשים שיש להם מתירים. פירש דהיינו קדשי בדק הבית שעומדין לפדותן ולצאת לחולין אין אוסרין בכל שהו אלא שצריכין היט. פירש שיעור היט: ומקשי והא מתני' פליגי. פי' על האי סברא: האורג מצמר ה בבכור מלא הסיט בבגד ידלק כו'. פי' דהכי תני במתני' דגבי בכור אינו אוסר אא"כ היט. ובבכור לאו בקדשים שאין להם מתירין. פי' הרי בכור נמי אינו יוצא בפדיון. והוי כקדשים שאין להם מתירין. אפ"ה אינו אוסר אלא בהיט: ובכל האי סוגיא. בקדשים שיש להם מתירין שאין להם מתירין. נ"ל להיפך: אית דתני לה בשם ר"מ. פי' הך סיפא דקתני האורג מלא הסיט משיער הבכור עד סוף מתני' דקתני בכולם ידלק. ולא תני דעולה. אתיא כר"מ הא לרבנן אף הכא עולה: ואית דלא תני לה בשם ר"מ. פי' דבהא נ"פ דאף רבנן סברי דאינו עולה כו': ומקשי מאן דתני בשם ר"מ. פי' דרבנן פליגי עליו: אית ליה עשרה דברים מקדשין. פי' דמשמע דבעשרה דברים פליגי עליו רבנן. והיינו ששה המנויין במתני' אגוזי פרך כו' והך תלתא בפירקין. דהיינו בגד שנצבע בקליפי ערלה. והאורג מלא הסיט מקליפי ערלה. ומי שהיו לו חבילי תלתן. הרי תשע. והך דהכא הרי עשרה: אבל מאן דלא תני לה בשם ר"מ. פי' אלא אף רבנן מודו. וא"כ הא לא תשכחן בהדי עשרה דברים. ומנין לי' עשרה דברים: ומשני דסבר כר"ע דאף בכורות של בעה"ב הוי דבר שבמנין ואוסר לר"מ בכ"ש. וא"כ הוי שבעה דמתני' ושלשה השנוין בפירקין כדפי' הרי עשרה:

(דף י"ט ע"א) **הלכה ג** גידולי ערלה. נ"ל גחלי ערלה: שעימתו. פי' דהיינו שאין יכול להדליק קיסם מאיליו הרי אלו מותרין. פי' כיון שאינו נהנה מאיסור בעין: ומקשי ולא מתניתא היא כו'. פי' דמסיים התם בשלה ע"ג גחלים הפת מותרת: ר"ח אומר לית כאן. פי' שיבוש הוא אבל באמת לית כאן בשלה ע"ג גחלים. ולהכי אשמעינן ר' חייא בשם ר' יוחנן: ר' מנא אמר אית כאן. פי' באמת תני התם בשלה ע"ג גחלים. אלא דהתם איירי שהגחלים אינן עצמן מאיסורי ערלה אלא שהעצים נתייבשו בקליפה ערלה תחילה ואח"כ נעשו ממנה גחלים. ואתא ר' חייא בשם ר' יוחנן לאשמועינן שאפי' היו העצים גופן של ערלה ועשאן גחלים ועממו הרי זו מותרת כיון שאינו נהנה מאיסור בעין: שעשאן סיד. פי' ששרפן ועשאן סיד. פי' דהוי כמו גחלים: אית תני תני שעלו מטומאתן. פי' מטומאת נגע: מ"ד עלו מידי טומאתן. פי' שבטלה ממנו הטומאה: הרי אלו מותרות. פי' שנטלה ממנו אף האיסור: הרי אלו אסורות. פי' שלא בטלו: מפרש מ"מ אסירות בהנאה היאך כתיבא: ומפרש דכתיב צרעת ממארת. תן בו מארה. פי' הוא לשון קללה. דהיינו שיקולל מבלי שיהנה ממנה שום אדם: חוץ מאפר הבא מחמת ע"ז. פי' דכתיב ולא ידבק בידך מאומה: הרי אפר הבית. פי' בית המנוגע: הרי אינו בא מחמת ע"ז. פי' ואמרינן לעיל שהוא אע"ג דאמר כל הנשרפין וא"כ איכא למימר דחוץ מנשרפין איכא אחרינא. והיינו משום דע"כ לאו דוקא נשרפין. דהא אפר הבא מחמת ע"ז נמי אינו נשרף. ולא אתא אלא לאפוקי נקברין דהתם כולן אסורין בהנאה: דכתיב נתיצה. ט"ס. ונ"ל דילפינן נתיצה. פי' מע"ז והוי כע"ז:

(שם) **הלכה ד** עשרים וארבע. נ"ל עשרים וחמש זירין: וארבע מנהין. פי' מהתבילות: חד אמר עשרה דברים מקדשין. פי' לר"מ דסבר שאין דרכו להימנות אלא עשרה דברים לחוד: וחד אמר כל הדברים. פי' שדרכו להימנות דיש יותר מעשרה: ה"ג ר יעקב בר אחא אמר מתניתא פליגא על מ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין: דתנינן תמן למה הוזכרו רמוני בדן. פי' לחלק בין שארי רמונים הרי כולהו שוין לענין מעשרות: אלא שיהא מקדשין בכ"ש. פי' ואינן צריכין [שיעור] והשתא קשה. והני רמונים. פי' שאר רמונים אין דרכן להימנות. פי' בתמיה אלא ודאי שאין כל הדברים שדרכן לימנות מקדש אלא עשרה דברים. ומשני רמוני בדן ע"י שהן חשובות דרכן להימנות. ולעולם כל הדברים שדרכן להימנות מקדש אלא שאר רמונים אין דרכן להימנות:

(שם ע"ב) **הלכה ה** ר' יונה בעי הא שקידי פרך לא. פי' מדלא נקט אלא אגוזי פרך משמע דוקא אגוזים ולא שקידים: ה"ג מתני' פי' דקתני חביות סתומות: בסתומה בין הסתומות אבל בפתוחה בין הסתומות ונסתמו צריכה שיעור. פי' או אינו אוסר בכ"ש אלא שצריך לשיעור לבטל: ומקשי האיך אפשר בפתוחה בין הסתומות להתערב. ומשני אר"ז לאו פתוחה לגמרי אלא משום דסתימת התחתוני יותר חזקה מסתימת בעה"ב. ופתיחת התחתוני נקראת אצל בעה"ב סתימה. והשתא איירי הא דקרי הכא פתוחה היינו פתוחה אצל התחתוני ואצל הבעה"ב נקראת סתומה ומש"ה אינו יכול להכיר אותה. לחילוק מעט בינייהו ולהכי צריכה שיעור. פי' משום דנחשב לו כפתוחה ופתוחה אינו דבר חשוב. והשתא מסיים והדא דתני ונסתמו כו'. כצ"ל. פי' לאו שנסתמו אח"כ בפועל אלא שחזר בעליה וטלה. פי' הבעה"ב. שאם היה בשעת העירוב אצל בעה"ב ודאי לא היה בטל. שאלו נקראת סתומה מ"מ השתא כשנתערב בשעה שהי' אצל התחתוני דהוי פתוחה. אף שחזר אח"כ בעליה וטלה דהוי כנסתמה אפ"ה צריכה שיעור אבל בטילה: תרומה נוהגת בכל. פי' ולא שייך לומר הראוי לתרומה שהרי כולן ראוין:

(שם) **הלכה ו** כבר קנסו ב דו. פי' די לו הקנס שחייבו להפלוחית ובודאי לא יעשה מזיד: ה"ג דלעת ששלקה בבית אביה. פי' בעודו מחוברת: מהו שתטבול למעשרות. פי' שהאור טובל. ומבעי לי' אם טובל ג"כ במחובר או לא: (דף כ ע"א) שלוקה כמחותכת היא או לאו. פי' ומספקא טומאת אוכלין או לא: מילתי' דשמואל אמר כו' כצ"ל: נתפרסו בכרות כו'. פי' משמע דוקא נתפרסו. הא כל זמן שהן שלימין אינן בטילין ע"ז אמר דמתני' דר"ע:

(שם) **הלכה ז** איזו ספק ערלה. פי' דמותר בסוריא: אף זה ספק אסור בסוריא. פי' זה הספק אסיר אף בסוריא: ה"ג איזו ספק כלאי הכרם. פי' שמותר בסוריא כרם של כלאי הכרם וירק נמכר חוצה לה. פי' לאותו כרם: בא"י אסור ובסוריא מותר א"ר יודן אף זה ספיקן אסור בסוריא כו'. א"ר יודן עוד היא בקדמיתא. פי' דפליג אמתני' דבמתני' קתני שגבי כלאי הכרם מותר לראות כשהוא נוקט אלא שלא ילקוט ביד ופליג ר' יהודה וסבר שאף בכלאי הכרם אסור לראות כשהוא נוקט: ה"ג בהדש שיצא מחו"ל. פי' מא"י אף רבנן מודו שאסור: ולמה לא תנינן. פי' בהדי ערלה וכלאי הכרם: הלכה למשה מסיני ואת אמרת הכן. פי' שמיקל כולי האי שספק מותר בסוריא. ומשני בשעה שניתנה הלכה כן ניתנה. פי' שלא יהא אסיר אלא ודאי. אלא שבא"י גזרו אף על הספק: הא בכלאי זרעים מותר. פירש אפי' מדרבנן: הא בכלאי זרעים אסור. פי' מדאורייתא: (שם ע"ב) אמרינה בשם ר' יוחנן. פי' שכלאי זרעים אסור מדאורייתא: וקיימנוה. פי' מהאי קרא את חוקותי תשמרו וגו': ה"ג וכגד כלאים שעטנז לא יעלה עלך: קומי דשמואל וקנסיה. פי' שהוא סבר שאף לכתחילה מותר: ה"ג אין עושין עם הגוי בכלאים. פי' אפי' עם הגוי אסור: מפני שהוא ממעט בעבירה. תי' תני מיותר: ה"ג אין עושין עם הגוי בכלאים בין בכלאי הכרם כו' כצ"ל: שמואל פתר מתני' אין עושין עם הגוי בכלאים. פי' דהיינו בא"י ולכך אפי' לשמואל אסור. בין בכלאי הכרם ובין בכלאי זרעי': ר' יוחנן פתר כו'. כשם שכלאים בארץ כן כלאים בחו"ל: הא בכלאי הכרם הא בכלאי זרעים. פי' הא דקתני אבל עיירות המובלעות כו' עושין. היינו בכלאי הכרם. אבל בכלאי זרעים ודאי אסור דהא אסור אף בחו"ל מדאורייתא. והא דקתני כשם שכלאים בארץ כך כלאים בח"ל היינו כלאי זרעים שאסור מדאורייתא: סליק מסכת ערלה

הגהות הגר"א עם הערות הרד"ל ז"ל

(דף י"ט ע"א) ה"ד חבילה כ"ה זירין א"ר יונה כו': ר"י בר אחא אמר מתני' פליגא כו' ד"ר מאיר כל הדברים מקדשין דתנינן המן למה הוזכרו רמוני בדן אלא שיהי' מקדשות כ"ש דר"מ ושאר כל כו' להמנות רמוני בדן כו': דף כ' ע"א) ה"ז ובסוריא מותר איזהו ספק כלאי הכרם כרם של כלאי הכרם וירק נמכר חיצה בא"י אסור ובסוריא מותר אמר ר' יודן אף זה כו': בהדש יצא בחוץ: (ע"ב) לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז כו': אין עושין עם הגוי בכלאים כו' ממעט בעבודה אין עושין עם הגוי כו'. כך כלאים נח"ל הא בכלאי הכרם: סליק מסכת ערלה

הדרן עלך פרק בגד שצבעו וסליקא לה מסכת ערלה

יש מביאין פרק ראשון

(דף א' ע"א) **הלכה א** מתני' פיין במשניות ותמלא כן שחסר כאן: גמרא. הנוטע מתוך שלו. אע"ג דנטיעה הזקינה שלו בהיתר אעפ"כ אינו מביא וכן באידך בבא כשהבריך לתוך שלו דהילדה בהיתר אעפ"כ אינו מביא מהילדה והטעם משום דחיין זה מזה: ור' יוחנן מפרש הטעם דמתני' דאינו מביא משום גזל: ר' יוסי אומר הטעם דמתני' מפירש שנאמר בכורי אדמתך: תני אם הבריך ברה"י או רבים מביא וקורא דלא הוי גזולה ובנתינת רשות פליגי. ר' יונה סבר אפי' נתן רשות לשעה מביא וקורא מפירות שעה זו. ור' יוסי סבר דוקא רשות לעולם וראייתו דר' יונה מכאן אילן הסמוך לביצר. אע"ג דשרשים יונקים מקרקע חבירו אעפ"כ בעל האילן מביא וקורא ותני שרשות לבעל הקרקע כשחופר בור בקרקעיתו לקוץ עצים של שרשים ושלו הן וע"כ הטעם באילן הסמוך למיצר דמביא וקורא דבשעה שעדיין לא חפר בור הבעל הקרקע הוי כנותן לבעל האילן רשות שיסמוך להמצר שלו וגם מוחל לשעה שיהיו גם העצים של בעל האילן נמצא מוכח דמחילה ורשות לשעה הוי מחילה דהא כשירצה ויחפור בורות יקוץ העצים לעצמו. ור"י מתרץ דבעלים הוי כנתינת רשות לעולם דאע"ג דיקוץ אותו אעפ"כ שרשים דרכן להחליף ולעולם הן: א"ר מנא. דר' מנא הי' בן ר' יונה. ואמר סייעתא לר' יונה לנתינת רשות אפי' לשעה: מן ר' יוחנן. דמפרש הטעם דמתני' משום גזל. אבל כשנותן רשות אפי' לשעה לא הוי גז"ן (אבל ר' יוסי דמפרש הטעם דווקא שצריך שתקרא אדמתך אפשר לומר דצריך רשות לעולם ואז נקרא אדמתך): (ע"ב) ר' זריקא כו'. אמר דמתני' כרבי דסבר בערלה שרשין חיין זה מזה. וכן כאן הזקינה משל ילדה והילדה משל זקינה יונקים ולכן אין מביאין משניהם. ולהכי דכאן הטעם לאו משום יונקים אלא גזירת מלך שיהיו כל הגידולים מאדמתך בקרקע אחד: ע"ד דר"י. דר"י פליג אבבא אם דרך היחיד ודרך הרבים באמצע אומר כזה מביא וא"ק. ופריך אמאי פליג רק אבבא זו דהא גם כאן יונק מקרקע אחרים. ומתרץ כגון שאינו יונק שהבריכה בדלעת או בסילון במקום דרך היחיד ודרך הרבים. ופריך א"כ לר' יהודא יביא ויקרא וגם לרבנן יביא ויקרא. ומתרץ ר' יונה תירוץ אחר מספקא ליה לר"י במוכר שביל ויחיד אם רק מקום דריסה מכר או עד התהום דא"א מקום דריסה מכר והוא הבריך תחת הדריסה הדין נותן שיביא ויקרא. ומספק שמא עד התהום מכר וא"מו"ק. ופריך במה פליגי במוכר שביל היחיד ושם נוכל לתרץ דמספק פסק ר"י אבל במוכר שביל הרבים אף ר' יהודא מודה דעד התהום מכר להם וא"כ עדיין קשה לר"י מה בין הנוטע כו' ובין אם דרך הרבים מפסיק דפסק ר"י דמביא וא"ק הא אין כאן ספק בודאי עד התהום מכר להם: ומתרץ ר' אמי אתיא דר"י כר' אליעזר. דר"א מתיר לעשות חלל תחת ר"ה וכן כאן מתיר ר"י שיהא הבריכה מהלכת באמצע תחת הלל ר"ה: ופריך ר"ש בר יצחק. לר"א יביא ויקרא. ומשני לא שר"א. מתיר לעשות כן והן שלו לעולם אלא מתיר לעשות אבל כשיבוא אדם אחר ויחזיק בה ג"כ זוכה דהוי כמו הפקר ולכך מביא ואינו קורא:

(דף ב' ע"א) **הלכה ב** עד כדין. דקתני מתני' והגזלן אם הוא הדין כשגזל זמורה: ופריך ולא דמים חייב. דקנה בשינוי רשות שנטעה בתוך שדהו ולא הוי כגזלן אלא זאת מיבעי לרבנן: מצות כגבוה. כלומר כקרבן דבקרבנות מצינו דכתב רחמנא קרבנו ולא הגזול אף אחר יאוש! וה"א מצות כקרבן אינו מביא אף בגזל זמורה: ופשט מאשירה. דזה פשיטא לגבי היסיבה שמצות אינן כגבוה כגון מצות גזלה. אבל ביכורים פלוגתא דר"י ורבנן. דלרבנן דסברי ביכורים כקדשי מקדש אינו מביא וכן בגזולה אף דאמרינן מצות אינן כגבוה אעפ"כ אינו מביא ביכורים לרבנן דסברי ביכורים כקדשי מקדש: עד כדון. והגזלן דמתני' אפילו בגזולה אחר יאוש או לא ורצה לפשוט מן דמתני' לקמן הרי אלו בתרומה ומעשר משא"כ בביכורים ע"כ תרומה ומעשר דחייב הגזלן היינו אחר יאוש ואעפ"כ אמרינן משא"כ בביכורים ש"מ דאין מביאין ביכורים אף אחר יאוש: ודחה ר' יוסי לעולם מתני' דתני הרי אלו בתרומה מיירי בגזולה לפני יאוש. ואי קשיא הא גם תרומתו אינה תרומה ובאיזו ענין אמרו הרי אלו כו'. ה"ק באמת אם הגזלן לפני יאוש אינו תרומה לענין דאם חזר להנגזל חייב הנגזל לתרום אחרת אך אעפ"כ הגזלן לא יאכל עד שיתרום. וכי אפשר לפירות לצאת בלי תרומה ומעשרות בתמיה משא"כ בביכורים דהגזלן יכול לאכול אף שלא הביא ביכורים משום דאפשר לפירות לצאת בלא ביכורים. אבל בגזולה שנתייאשו הבעלים עד כדין צריכה. כלומר האיבעי' במקומה עומדת:

(שם) **הלכה ג** זית שמן. שמנו אגור בתוכו. ופריך וכל הזיתים פולטין את שמנן בתמיה. והי' ר' חנינא כל הזיתים כשהגשמים יורדין עליהן יורד ונכנס הגשם לתוכו ונפלט השמן: (דף ג' ע"א) פשיטא. דכבר מוכח מירא דורה שבעת המינים חייבים בביכורים: בתמרים שבהרים. שהן רעים: פליגי ר"י ור"ש ב"ל. בדיעבד קידש. וא"ר יונה טעם דרשב"ל שכן אם תרם מהרע על היפה תרומתו תרומה דיעבד: ודחה ר' יוסי בשלמא פירות הרעים חייבין בהרובה. לכן אף אם תרם על היפות תרומתו תרומה. אבל וכי שמעינן שפירות הרעים חייבים בביכורים. בתמיה. לכן אף דיעבד לא קידש: מן המובחר ותימר אבל בתמיה. ותירץ ס"ד שלא יביא מהם כלל דבסוף הקיץ הן נגמרין: תני הך תמרים דמתני' דוקא תמרי עמקים שבירתו ובתמרים שהן כותבות אז קורין הפרשה: רשב"א אומר. אע"ג דמתניתין תני דכל הפירות שבהרים דוקא אין רמוזים בכלל הזה:

(שם) **הלכה ד** גמרא. ר' יונה מוקי מתני' דתני ואם אמו מישראל מביא וקורא. נהי דיכול לומר לאבותינו עכ"פ איך יאמר האדמה אשר נתת לי: ומוקי גר מבני קיני. כשאמו מישראל יכול לומר שניהם דבני קיני לקחו חלק בארץ לכן מביא וקורא. אבל גר אחר אף דאמו מישראל אינו קורא. ומקשה לאוקימתא דר' יונה מברייתא דתני בפירוש בני קיני חותן משה מביאין וקורין ואע"ג דאין אמן מישראל לכן מוקי ר' יחזקאל באופן אחר משום דרש בר"י. ור' חזקי' פליג ואומר מ"ש דתני במתני' דגר מביא ואינו קורא הרי בפרשה ביכורים כתוב והגר. ומוקי הגר דקרא בגר קיני חותן משה ואף דאין אמו מישראל מו"ק ומתני' בגרים דעלמא מביא ואינו קורא וכשאמו מישראל מביא וקורא דסבר א"ל לקיים רק כתוב אחד (ע"ב) ר' יוסי מוקים מתני' דתני ואם אמו מישראל מו"ק כגון נכרי שבא על בת ישראל שהולד ישראל גמור ואין חוששין לזרע האב כלל אז גר כזה מו"ק. אבל גר שבא על בת ישראל בנו אינו מו"ק. ור' יונה מפרש משום ר' חיי' בר בא להיפך דווקא גוי שבא בעבירה על ישראלית ע"ז תני במתני' ואם אמו מישראל מו"ק דאז צריך אמו ישראלית משום דאביו גוי גמור אבל גר בן גר א"צ אמו מישראל דגר שני לעולם מו"ק. ומקשה ר' זריקא איך יאמר גר בן גר לאבותינו. וכי לגרים נשבע הקב"ה וגר בן גר מה בכך הא כשאין אמו מישראל אין לו דוכ לד זרע אברהם. וע"ז תני בשם ר"י דאברהם קרוי אבות הגרים ופליג אמתני':

(שם) **הלכה ה** גמרא. בת גר זכר פסולה לכהונה כבת חלל זכר אף דאמה ישראלית כו' וכולהון מקרא אחד דורשין. ר"י דריש זרע בני ישראל

הגהות הגר"א

פ"א (דף א' ע"א) ה"א מתני' יש מביאין וקורין כו' הנוטע תוך שלו והבריך תוך של יחיד או בתוך של רבים כו' רי"א כזה מביא כו' מאדמתך: גמ' הנוטע מתוך שלו כו' אפי' מן הזקינה אינו מביא. המבריך מתוך של יחיד כו' אפילו מן הילדה אינו מביא הדא אמרה כו' אר"ז כולהון משום תורת גזל ירדו להן. א"ר יוסי מתני' אמרה כן כו' ביכורי אדמתך. תני אם הבריך ברשות מביא וקורא ר' יוסי בשם ר"א כו' לעולם: הא לשעה לא ר' יונה בשם ר"א אפילו לשעה הייליה דר' יונה מן הדא אילן הסמוך למיצר חבירו מביא וקורא ותני היה חופר בור שיח כו' קוצץ ויורד והעצים שלו ועצים לא לשעה הן מה עביד ר' יוסי שרשים דרכן להחליף וכיון שדרכן להחליף לעולם הן א"ר מנא מילתא דר' יוחנן מסייע לאבא דאר"י משום תורת גזל כו' אפי' (ע"ב) לשעה אין זה גזלן ר"ז בעי כו' מתני' דרבי דר' אמר שרשין חיין זה מזה א"ל ד"ה היא כו' עד שיהוא כל הגידולין מאדמתך: ע"ד דר' יהודא מה בין הנוטע כו' ודרך היחיד באמצע ר' אחא כו' כשהבריכה בדלעת או בסילון. או כשהבריכה כו' יביא ויקרא ואפי' לרבנן יביא ויקרא א"ר יונה צריכה לר' יהודא המוכר שביל לחבירו כו' מספק מביא וא"ק. ולרבנן פשיטא לחון שמכר עד התהום ובמה פליגין במוכר שביל היחיד אבל א) במוכר שביל הרבים כו"ע מודים שמכר לו עד התהום וע"ד דר' יהודא מה בין כו' ודרך הרבים באמצע א"ר אמי אתיא דר"י כר"א דתנינן תמן כו' כמה דר"א אמר תמן תחת רה"ר שלו כך רי"א תחת רה"ר שלו ר' שמואל כו' יביא ויקרא א"ר יוסי כו' שר"א מתיר לעשות כן והן שלו לעולם אלא ר"א מתיר לעשות כן וכל הקודם בהן זכה:

(שם) הלכה ב מתני' האריסים כו' שנאמר ראשית בכורי אדמתך: (דף ב' ע"א) גמרא. עד כדון כשגזל קרקע גזל זמורה מהו. ולא דמים חייב לו אלא צריכה לרבנן מצות כגבוה כו'. ואין הימר אין ב) כגבוה מביא. ה"ג תמן תנינן הכל מודים באשירה כו' למערכה רשב"ל בעי מהו כו' מצות כגבוה כו' א"ת אינו כגבוה מביא פשיטא שמביא שאין מצות כגבוה מהו שיביא ביכורים לר' יהודא כו' לרבנן כו' לקדשי מקדש אינו מביא: ה"נ עד כדין בגזילה שלא נתיאשו הבעלים ממנה אפי' בגזולה שנתיאשו הבעלים ממנה. סברין מימר מן הדא הרי אלו בתרומה ובמעשר משא"כ בביכורים. כלום צריכה לא בגזולה שנתייאשו הבעלים אבל גזולה שלא נתייאשו הבעלים אפי' בתרומה כו' (ע"ג) ר' אמי בשם ר"י אפי' הבעלים שתרמו אין תרומתן תרומה א"ר יוסי עד כדון אנן קיימין בגזולה שלא נתייאשו הבעלים ממנה. ולית דא מילה כו'. אפשר לפירות לצאת בלי ביכורים אפשר לפירות לצאת בלא תרומה ומעשרות אבל בגזולה שנתיאשו הבעלים ע"ב צריכה:

(שם) הלכה ג מתני' אין מביאין ביכורים חוץ מז' המינים כו' בשדה: גמ'. אלו כתיב ולקחת ראשית כל פרי כו' הכתוב מדבר: זית שמן זה אגורי כו' שאוגר שמנו לתוכו וכל הזיתים מאברין שמנן. א"ר חנינא כו' הגשמים יורדין עליהן ופולטין שמנן כו' ודבש אלו התמרים. יכול דבש כמש. ר' תנחומא בשם ריב"ל כתיב כו' ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש. ודבש חייב במעשרות בתמיה אלא אלו דבש תמרים שחייבין במעשרות ר' ברכיה כו' ארץ ארץ ב"פ (ארץ חטה כו' ארץ זית שמן) להודיעך שאין הבית עומד אלא על ב' דברים הללו (פי' הביהמ"ק עומד על סולת למנחות ושמן לכל הקרבנות): ולמה נכללו (פי' למ"נ כאן גם הה' מינים) ר' יהודא [אמר] כולו לברכה (שיברך מעין ג' על ז' המינים) והורגא אמר לשיעורין כו' לית הוא מנהגן: (דף ג' ע"א) ג) ה"ג פשיטא הדא מילתא כו' לא קדשו בתמרים שבהרים כו' אתפלגון ר"י ורשב"ל כו'. רשב"ל אמר קדשו. א"ר יונה טעמא דרשב"ל שכן אם עבר ותרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה. א"ר יוסי שמעינן פירות הרעות חייבין במעשרות שמעינן פירות הרעות חייבין בביכורים: ה"נ מתני' מסייע לר' יוחנן כו' ואם הביא לא קידש אמר ר' זעירא כו' אבל מביא מן התאנים כו'. הלגלוגות מן המובחר הן ותימר אבל אבר כו' שלא תאמר הואיל והן בסוף לא יביא: תני רשב"ג אומר אין מביאין תמרים אלא מיריחו ואין קורין אלא על הכותבות רשב"א אומר רמוני עמקים מביאין וקורין:

(שם) הלכה ד מתני' אלו מביאין ולא קורין הגר וכו' ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא: גמ'. ר' יונה כו' ובני קיני חותן משה היא מתניתא. ובני קיני חותן משה מביאין וקוראין דכתיב לכה אתנו והטבנו לך: ר' חזקיה כו' אלא מ"ט אמרו הגר מביא ואינו קורא הרי הגר אמור בפרשה. אמר רשבר"י תיפתר בההן הגר דקרא בבני קיני חותן משה. דבני קח"מ מביאין וקורין. א"ר יוסי כו' בגוי שבא בעבירה על בת ישראל מתניתא: ר' יונה לא אמר כן אלא ר' שמע כו' ד) (ע"ג) אומרים אלקי אבותינו אמר להם והתנינן ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו הא גרים בני גרים לא א"ר יוסי בר' בר עשתור קיימה קומינן בוגי שבא בעבירה על בת ישראל היא מתניתא. ר' זריקא אמר ר' זעירא בעי כלום הוא מתכוין כו' כלום נשבע הקדוש ברוך הוא לגרים אלא לאבות. תני בשם ר' יהודא גר עצמו מביא וקורא כו' והורי כר' יהודא:

(שם) הלכה ה מתני' ר' אליעזר בר"י אומר כו' אשר נתת לי: גמ'. תמן תנינן ר' יהודא אומר בת גר זכר כבת חלל זכר ראב"י אומר

הגהות הגר"א ע"פ העתקת דרד"ל א) אבל מכר לרבים כל עמא מודי שמכר לו עד התהום: ב) כגבוה מביא תמן אמרין שכל מודים: ג) בכרת כגרים לית היא מנהון כו' כשבק לית הוא מנהון פשיטא כו': ד) ר' יונה אלא ר"ח בר בא שמע לאילן כו':

ישראל וכיון הלא יהיה ישראל ורשב"י דסבר אף אם אמה מישראל דרים מזרע אפי' מקצת זרע ישראל. ור"י דאמר דהורתה ולידתה יהי' בקדושת ישראל דרים מי שנזרעה בישראל ורשב"י דריש בתולות שנזרעו בתולותיה בישראל שנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום א' הלכה כר"י דכשנולדה בקדושה כשירה אף דאב ואם גרים אך כהנים נהגו קדושה בעצמן כראב"י: ומן דקיימיה. כשהקים אותו מהספסל. א"ל הואיל והותרה הרצועה של מלקות אף אני מותר בה שא"ל לגרשה כר"ש דסבר דרק בעינן שנתגיירה פחות מג' שנים ויום א': וא"ר זעירא. דכו"ע מודים שבת גרים מותרת לכהונה דהוי ל"ת הבא מכח עשה מעמיו ולא מגיורת והוי עשה: חזר ר"ה דלא דמי עשה דמצרי הוי עשה השווה בכל שלכולם אסור. אבל עשה דכהנים קילא דאינו אסיר רק לכהנים: (דף ד' ע"א) ולא מחסיל. כלומר ר' יוסי לא סיים הטעם אך ר' יונה סיים הטעם דכשלקט יביא בעצמו נראה ליתר בקריאה לכן אין ניתר ע"י שליח שלא יקרא: א"ר מנא. אף דר"י לא סיים הטעם בעצמו אך אמר דכוותיה שממנו מוכח דהטעם כן. דכשאמר ר' הושיעיה הטעם הזה הקשה ר"י ואמר מתני' פליגא כו': וקיימיניה. כלומר ומתרץ ר' יוסי דמתני' מיירי דכשעה שהפרים הי' בדעתו למכור נמצא לא היה ראוי מעולם ליתר בקריאה לפ"ז מוכח הטעם דר"י ג"כ כנ"ל: והתנינן. ופריך מיבש האילן. וס"ד דיבש בשעת הבאה ובשעת לקיטה היה ראוי לקריאה. והי' שנם כן היה יבש בשעת לקיטה: וקרייה מעכבת. בתמיה ותי' בשינן ראוי: לקטן לשלחן ביד אחר. דהיינו ע"י שליח והלה השליח לא ישלחנו ביד אחר. כלומר השליח לא יעשה שליח אחר דשמא נמלך בעה"ב: רשב"ל כדעתיה. דמוקי קרא ולביתך דוקא לאחר מיתה וסבר יורש את אשתו ד"ת וע"כ סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף לכן אינו מביא מחיים. ור"י סבר ליורש את אשתו מדרבנן וקנין פירות כקנין הגוף לכן לעולם מו"ק: ומקשי ר' אבהו לכאורה על רשב"ל דאמר מו"ק לאחר מיתתה והא תני היורש מוא"ק. ותירץ היורש דקתני כגון שהפרים אביו והבן מביא אז א"ק אבל יורש שהפרים בעצמו כאביו דמיא: (ע"ב) ר' יעקב הנחה. (במ"ח) [שהנחת] הביכורים בעזרה מעכבת: שנוהגות בכל אף בכל אלו שאין קורין הפרשה מ"מ טעונין הנחה: ור' תנחומא מפרש הטעם דהנחה מעכב מפני ששנה הכתוב לעכב דכתיב והניח והנחתו: מפרש ר' אמי תרתי טעמא חדא לר' יהודא דהיינו דדריש והניח לרבות תנופה וא"כ מעם ששנה לכן אמר טעמא שנוהג בכל וחד טעם לרבנן דאמרין אין כאן תנופה ע"כ הא דשנה הכתוב לעכב:

(שם) הלכה ו מתני' כצ"ל. וכן נמצא במשניות וכאן חסר: גמ' ריב"ח בעי. הקשה על ת"ק דאמר הקונה ב' אילנות מוא"ק. אמאי. הא לענין קנית קרקע דלא קנה שווה שני אילנות לאילן אחד. ואמאי הלוקין הן שבאילן א' אינו מביא ובשני אילנות סברי דמביא. א"ל ר"א דבר שנסתפקו להכמים בבית המדרש שאלת אותי כאן כ"י לבייסני: בגמ' בבלי דב"ב דפ"א מתרץ מספקא לרבנן ב' אי קנה קרקע או לאו מספק מוא"ק. דר"י קאי על מתני' דקתני נקצץ האילן סבר ר' יהודא מו"ק. ואמר הטעם דר"י עשה אותה כקשין. כלומר כמו תבואה שאח"ז שהפרים בכריו קורא את התבואה ואעפ"כ קורא. וכן כאן אף שנקצץ האילן כיון שנשאר הקרקע שפיר קורא האדמה אשר נתת לי דעיקר האילן הוי קרקע ולפ"ז רצה ר' חזקיה לפרש הא דהנן בירך על פירות האילן בפה"א יצא שזהו דוקא כר"י דסבר עיקר האילן הוי קרקע ומשיב ר"י במתני' דברכות ד"ה דפירות האילן הוי בכלל פרי האדמה: ר' בון (דף ה' ע"א) שדה בקמחה. דכבר נתבשל התבואה. ומכפרא לי' אם הוי גידולי אדמתך. והשיב למה לא. ומשיב אפילו יבשה. שא"ל כלל לקרקע: והשיב אפי' יבשה. ופריך מעתה אפי' קצורה. כלומר קנה קצורה עם הקשין או היטים מן הכרי ואח"ז קנה גם הקרקע וכי נמי אמרינן דיביא בכורים וע"ז משיב דאינו דומה. אפי' יבשה עכ"פ מחוברת. לדמית לה קצורה: וכי כך אני אומרים. בתמיה כשיקנה מן השוק שיביא בכורים: (והנה הרמב"ם ז"ל היה הגירסא לכניו כך. א"ל אפי' יבישה אפי' קצורה. משמע דגם קצורה היה מהפסימות דיביא בכורים. ולכן פסק הלוקח פירות תלושים ולקח הקרקע מביא בכורים (ולכן) [וזהו] לכאורה דכמו דגבר ז נחשבו. ע"כ צריך לגרום כנ"ל. מעתה אפי' קצורה ואינה מהפסימות הקודם דיביא. רק ע"ז השיב וכך אנו אומרים הלוקח מהשוק יביא בכורים. בתמיה ואין שום הוי אמינא דיביא מקצורה וכ"ש מחיטים של כרי: חזר ולקח ממנו. כלומר בהמוכר בעצמו קנה בחזרה הפירות תלושים אי הוי כאחר שקנה פירות ואח"כ השדה אינו מביא. או לאו משום דקודם היה הכל שלו והיה ראוי להביא. ופשיט ממתני' דתמורה אם נתן לזונה באתנן יינות ושמנים וסלתות וכ"ד שקרב לגבי מזבח אסור. וכיון דתני יינות כו' מה בא לרבות בהן דתני וכל דבר הראוי למזבח. ע"כ בא לרבות פרכילי ענבים כו' הראוי לביכורים. והיכי דמי אם נתן לה ענבים שלו באתננה פשיטא דאינה מביאה לבכורים דהוי כלוקח מן השוק אע"כ מיירי שהפירות היו שלה מקודם ומכרה לו ואח"כ נתן לה באתננה והשתא יש לה פירות וקרקע כמקודם אעפ"כ אינה מביאה דהוי אתנן. הא אם לא הוי אתנן כגון שקנתה אח"כ בחזרה מביא בכורים: (ומוכח מכאן דוקא במוכר וחוזר וקונה אז מביא אבל כשקונה פירות וקרקע אינו מביא) ודלא כהרמב"ם זלה"ה: ירקבו. דלאחר חנוכה אין מביאין. וקודם הוי משום דהפרישן קודם חנוכה. אבל אם היה ההפרשה אחר חנוכה לא קדשו כלל: ופריך אם כשהפרישן קודם החג. ואז הי' צריך קרייה וכשמביא אחר החג בלא קרייה לא יתיר כדאמר ר"ז. ומשני כשהפרים לכתחילה להביאן בלא קרייה: והתנינן פריך על מה דאמרינן דאין מביאין ביכורים אחר חנוכה דהכן ולא מן הישן על החדש. היכי דמי אם בתבואה מיירי כגון תבואה שלא הביאה שלים לפני ר"ה נקרא הדש אין מביאין עליה מתבואה (שלא הביאה) [שהביאה] שלים לפני ר"ה הא זאת התבואה בודאי לא נשרשה לפני העומר נמצא אפי' לעצמה אינה מביאה עד אחר עומר הבא. אלא בפירי אילנות מיירי שאין מביאין מפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על פירות שחנטו אחר ט"ו בשבט. משמע אלו לעצמן ואלו לעצמן מביא. וסברין מימר לאחר חנוכה מיירי שיביא דט"ו בשבט בודאי אחר חנוכה ואעפ"כ מביאין. ומשני ר' חנינא באמת דמיירי הן בתבואה הן בפירות כנ"ל. דאין מביאין מזה על זה בזמן שראוי להביא מעצמן אחר עצרת:

(שם ע"ב) הלכה ז גמ' מ"ט דרבנן. דהשני מאותו המין אינו מביא ואינו קורא ומשני דמין אחד ממועט מהגדה ומהבאה. ור"י מוקי המיעוטין באדם א' אבל ב' בני אדם אפי' מאותו המין שכבר הביא הראשון השני מו"ק: אר"י הא דתני במתני' שנים אין חייבין עליה חומש. ובעי איך דינו של שני' לר' שמואל בר"י דלוקחין אפי' מן השוק. אם קדושתן כתוספת ביכורים ופטורים מדמאי. או רק נחשבו כעיטור ביכורים ואפי' בדמאי חייבין: ה"ג נטמאו. כשנטמא בעזרה תני מתניתין דא"ק ע"ז תני רשב"י הטעם. ואמרת ושמחת. מכאן שהאמירה יהא על השמחה. אבל כשנוגפן אותם אין כאן שמחה לכך אף דהגיעו לעזרה אינו קורא: ולקח הכהן דמ"מ משמע אף דאינן נאכלין: לבי'. אמתני' קאי דתני כשהביא ממין א' וקרא וחזר כו' ממין אחר אינו קורא. ע"ז אמר דלרבנן משנה דלא צריכה דמרישא שמעינן דאמרי רבנן והשני ממין א' מו"ק. משמע דוקא שני. אבל ראשון אינו קורא על מין שני כשמביא: אבל צריכה לר"י. דלכאורה כמו דר"י סובר במין אחד בשני ב"א שהשני מו"ק. הוי אמינא ה"ה באדם א' בשני מינין שיקרא על מין השני כשמביא לכן תני מתני' בפירוש דאף ר"י מודה דאינו קורא:

(דף ו' ע"א) הלכה ח גמ' ר"י בשם רשב"ל סבר דמקום ארץ זבת חלב ודבש אינו כ"א ט"ז מיל. והן כביב סביב לצפורי: וע"ז א"ר יונה המידד בשוה. דכך קידור הרים אזי בית שאן נכלל בתוך הט"ז מיל כו'. ופריך הא כתיב ארץ זהיו משמע כל ארץ. ומשני ארץ אשר בה זח"ו: תני. דמתני' תני ר' יוסי הטעם דאין

הגהות הגר"א

אימר או אביה או אמה ר' יוסי אומר עד שיולדה בקדושת ישראל ותניא בשם רשב"י [בקדושין דף ע"ח] גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום א' שנתגיירה כשירה לכהונה שנאמר כו' ורבנן החיו לכם לעבדים ושפחות וכולהון מקרא אחד דורשין כי אם בתולות מזרע ישראל כו' רש"א ה) עד שיביאו בתולות בקדושת ישראל. ר' יוסי כו' הלכה כר"י וכהנים נהגו סלסול בעצמן כראב"י. חד כהן כו' מן דקיימיה א"ל הואיל והותרה הרצועה אף אני מותר בה. ר' יעקב כו' ר' הושיעיה אמר כר"ש הכשירה. א"ר זעירא ד"ה היא כו' ודכוותי' כ"א בתולה מעמיו יקח אשה ולא מגיורת כל ל"ת שבא מכח עשה התיב ר' הושיעי' הרי דור שני של מצרי כו' מכח עשה היא חזר ר"ה כו' עשה בכהנים אסור בכהנים ומותר בלוים ובישראלים: (דף ד' ע"א) והשליח ר' יוסי כו' בשלקטן לשלחן ביד אחר אבל כו'. ולא מחסל לה. ר' יונה מחסל לה כו' שכל הביכורים שנראו ליתר בקריאה אין ניתורים אלא בקריאה. א"ר מנא אע"ג דלא אמר ר' יוסי הדא מילתא אמר ו) דכוותיה דא"ר זעירא כד איתאמרת הדא דר' הושיעי'. וא"ר יוסי מתני' פליגא הפריש ביכורין כו' קיימיני' כשנתן דעתו למכור משעה ראשונה: והתנינן ז) יבש האילן נקצץ האילן. עוד היא ביבש משעה ראשונה. וקרייה מעכבת אר"ש כו' הראוי לקרייה אין קרייה מעכבת. ה"ג לקטן לשלחן ביד אחר והלה השליח לא ישלחנו ביד אחר שמא ימלך הוא להביאן: כתיב ושמחת בכל הטוב כו' ולביתך מלמד שמביא בכורים מנכסי אשתו וקורא. רשב"ל אמר לאחר מיתה הא בחיים לא. ר' יוחנן אמר ל"ש כו'. רשב"ל כדעתיה דרשב"ל אמר אדם יורש את אשתו מד"ת. ר' אבהו בשם ר"י היורש מביא ואינו קורא. מה אנן קיימין כו' או מסוכן. ה"ג ר' יוחנן כו' אין קרייה מעכבת והתנינן האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהן לוקה. ר' הושיעי' כו' (ע"ב) דר"ע היא כו' רע"א קרייה מעכבת. ר' יעקב כו' הנחה מעכבת מפני שנוהגת בכל. ר' תנחומא כו' מפני ששנה עליה א"ר אמי תרתי חדא כר"י והדא כרבנן דר"י אמר לצורך נישנית מפני שנוהגת בכל. הדא כרבנן דאינון אמרין שלא לצורך נשנית מפני ששנה עליה:

(שם) הלכה ו מתני'. הקונה ב' אילנות בתוך של חבירו מוא"ק רמ"א מביא וקורא. יבש המעיין נקצץ האילן מוא"ק רי"א מו"ק מעצרת ועד החג מו"ק מחג ועד הנוכה מוא"ק ר"י בב"א מביא וקורא: ה"ג גמ'. ריב"ח בעי קנה אילן א' לא קנה קרקע. שנים לא קנה קרקע. א' אינו מביא כל עיקר שנים מוא"ק אמר ליה ר"א מילין דצריכה לרבנן בבית ועדא את שאל. דר"י עבד את האילן כקשין תמן תנינן כו' כקשין. אמר ר' יוסי ד"ה היא כו' ואין פירות האדמה בכלל פירות האילן: ר' בון כו' (דף ה' ע"א) מכר לו שדה בקמתה. הלוקח מהו שיביא בכורים א"ל למה לא: ה"ג עד כדון לחה אפילו יבישה א"ל אפילו יבישה. מעתה אפי' קצורה אפי' הטים כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא בכורים: ה"ג פשיטא הדא מילתא מכר לו פירות ושייר לו קרקע הלוקח איני מביא שאין לו קרקע. והמוכר אינו מביא שאין לו פירות. חזר ולקחן ממנו נשמעינה מן הדא כו'. כל דבר שכיוצא בו קרב לגבי המזבח אסור. אין בכלל אלא פרכילי ענבים כו' מה אנן קיימין כו' הדא אמרה חזר ולקח ממנו מביא: ה"ג חברייא בשם ריב"ל הפרישן קודם לחג כו' הפרישן קודם חנוכה ועבר עליהן חנוכה ירקבו. לאחר חנוכה לא יקדשו. ולית ליה לחברייא הדא דסבר ר' זעירא שכל כו'. אית להון כשהפרישן קודם לחג להביא אחר החג. והתנינן כו' מכיון שלא הביאו שליש לפני ר"ה דבר ברור שלא השרישו קודם לעומר ואסורין כו' אלא כו' וסברין מימר לאחר חנוכה אנן קיימין. אר"ח בזמנן:

(שם ע"ג) הלכה ז מתני'. הפריש ביכוריו כו' ומנין שהייב באחריותן עד שיביאן לבית. כצ"ל: גמרא. ה"ג מ"ט דרבנן והגדתי היום פ"א מגיד ואינו מגיד ב"פ. והבאותיו פ"א הוא מביא ואינו מביא ב"פ. ולית לי' לר"י כן. אית לי' באדם א' אבל בשני ב"א מגיד וחוזר ומגיד מביא וחוזר ומביא. א"ר יוחנן משום יהידי אני שונה אותה ותני כן כו' אפי' מן השוק. מה את עבד לון. כתוספת ביכורים או כעיטור בכורים כו' הייבים בדמאי: ה"ג נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא. ח) תני רשב"י כתיב ואמרת ושמחת הוי אומר על השמחה. ר"ח בר עוקבא כו' נטמאו הביכורים הסלים נתנים לכהנים. דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך: למי נצרכה לר' יהודא ט). אע"ג דאר"י מגיד והוזר ומגיד הרי שהביא ממין אחד וחזר והביא ממין אחר הרי זה אינו קורא:

(דף ו' ע"א) הלכה ח מתני'. ואלו מביאין וקורין כו' ר' יוסי אומר אין מביאין בכורים מעבר כו': גמ'. ר"י בשם כו' ששה עשר מיל חזור הזור לציפורי הן הן ארץ זבת חלב ודבש. אר"י מאן

הגהות הגר"א ע"פ העתקת הרד"ל ה) פד סיהא אניו מישראל כו' בקדושת ישראל כשם ר' יוחנן כו': ו) דכוותא דאמר ר' זעירא לר' יסא נכור כו': ז) וסתני' יבש המעין וקצץ האילן כו': ח) נופץ ואינו קורא א"ר יונתן תני רשב"י ואמרת ושמחת כו': ט) (פי' דלרבנן נשמע מריבא מדקאמר והשני כו' מכלל דראשון לא אפי' ממין אחר) דוד לוריא:

דאין מביאין מעבר לירדן דאינו ארץ זח"ו. ע"ז תני בברייתא הטעם דכתיב בהבאה אשר ה' נותן לך ולא עבר הירדן שנטלו בני גד ובני ראובן מעצמן: ולא גרסינן הפסוק אשר נתת. דזה הקרא נאמר בהגדה. ולא הוי לי' למעט אלא מקריאה. אך צ"ל הפסוק שנאמר בהבאה. ולכן ממעטינן אף מהבאה. ומפרש נפקותא. בין טעם דמתני' ובין טעם דברייתא: חצי שבט מנשה. דלטעם הברייתא מו"ק דמשה נתן להם. ולטעם דמתני' גם אינו שבט מנשה א"ק: ר' הילא. כדי שלא תקשה דמבואר במתני' לעיל האריסין והחכורין אין מביאין. ומפרש דר' יהודה בבעלי אריסות וחכירות איירי ורצו לפרש שבעלי אריסות הן שמעולם הן אריסין בזאת הקרקע והוי כמו שלהן לכן מו"ק אבל אריס והכיר ומתני' דלעיל הוי אריס לשעה שנעשה חוכר לפעמים וע"ז בא ר"ז לפלוג דאין זה פי' של בעלי אריסות וחכירות. אלא בעלי אריסית וחכירות הוי דוקא אריסות בתי אבות דהיינו גם אבותיהם היו אריסים וחכורים בזאת הקרקע וממש הקרקע נקראת על שמם אבל במה שהם עצמם אריסין וחכירין לעולם אינו כבלהן. ואין מביאין כלל. וע"ז מביא ברייתא מפורש ותני חכורי בתי אבות אין מו"ק. ור"י פליג ואמר דחכורי בתי אבות מביאין וקורין:

הדרן עלך פרק יש מביאין

פרק שני

(דף ו' ע"ג) **הלכה א** גמ'. בכורים. מתחילה מביא ראיה דביכורים נקראו תרומה דנאמר ידך מידך. ובתרומה כתיב גיתה ומתו בו כי יחללוהו

פריך דלמא קרא ומתו קאי אקדשים: ומשני כבר נאמר כרת בקדשים. ובניהם אי אפשר לומר. דוכי מת וחוזר ומת דכרת קודם בשנים. ומלינו דעד חמשים נקרא כרת דכתיב אל תכריתו. ובן חמשים שב מעבודה: ר' אבין כו'. כשתקח עשרים שלא עונשין ונשאר עד שמונים ששים שנה. וכרת לשון כורת להאלין ולרף השלשים לעשרים ה"ל חמישים: ר' אבא כו' שחנה ביקשה וישב שם עד עולם ואין עולם אלא חמשים שנה כמ"ש ועבדו לעולם: ופריך והיי דלון חמישים ושתים. כלומר הא חי נ"ב שנה. ומשני שכך ביקשה שיעבוד עולם מעט שהביאותיו לעלי לבד שני שנים שגמלתו ולא ביקשה על עולם של לוים דשם עולים המישים עם ימי הגמול אך אחר שני שנים של הגמול ביקשה עולם של יובל ולכן לא גרסינן כאן שולם של לוים כו'. וגם הפסוק דמביא רק כפי הגירסא הכתוב כאן: ה"ג. אבלו של צדיק. כלומר דנגזר עליו שימות מיתת מגיפה היינו לשלשה ימים. ולכן לא חלה השלשה ימים קודם שיסיים השבעה ימי אבילות כדי שלא יתערב חליתו את אבלו של צדיק וחלה אחר השבעה ימי אבילות שלשה ימים ומת: גמרא ר' חגי כו' שמא יעשה תשובה ולא עשה: (דף ז' ע"א) אני ה' פי' אמור כתיב איש איש מזרע אהרן כו' ומתו בו כי יחללוהו אני ה' מקדישכם וכל זר לא יאכל קודש: ע"ז אמר ר"ז שאני ה' הפסיק הענין. ולא קאי ומתו על זר רק על הכהנים שאכלו בטומאה: ר' יוסא שמע מהבא. טהור שאכל טמא בעשה הטמא והטהור יחדיו כו' כאוכל פסולי המוקדשין וכשאוכל הטמא מטמא לבשר וכשאוכל הטהור אח"ז נמצא אוכל טמא. ומדייק מזה ואין הטמא והטהור אוכלין בתרומה והוי לאו הבא מכלל עשה עשה הויא. ופריך דייק מכאן דקרא למעט קדשים בא: ומשני דכבר כתיב קרא בקדשים: כתני' פליגא על ר"ז. דחשיב לכהנא לעיל אין זר שאכל תרומה במיתה. הא במתני' תני חייבין עליהן מיתה: ומשני אכהנים קאי כו'. ופריך דמתני' פליגא על ר' יוחנן. דאמר זר במיתה ולא תני וזר חייב עליהן מיתה: דזה ליכא למימר דחייבין עליהן מיתה דתני במתני' דקאי אזרים דא"כ לא שייך למיתני אח"ז ואסורה כו' אלא כדמשני ר"ז אכהנים קאי כנ"ל: ומשני לעולם מיתה דקתני אזרים קאי. והא דתני אח"ז ואסורה לזרים משמע ולא מיתה כגון שאכל חצי שיעור לאסור: הייתי כו'. כלומר הא דתני להדלקה אף תרומה טהורה ויליף ר"א דכתיב לא בערתי ממנו בטמא משמע דמבעיר במקום אחר בטומאה דוקא: ראוי לפדות. פריך לר"ז נ"ל קאמר הא דאין מדליקין הא ראוי לפדות ולאכול: ומשני לא אתיא. כלומר הא דבעינן קרא או דקאי בלקוח בכ"מ שנטמא ולר"י דסבר יקבר דוקא. או דקרא אבכורים קאי ולד"ה: אם נטמאו הביכורים אין מדליקין בהן. וכדתנן במתני' פ"א נטמאו בעזרה נופץ. (ע"ב) הרי כו' ומקשי אהדדי דכאן תני וטעונה רחיצת ידים משא"כ במעשר משמע כאן דלא טעון נטילה לאכילת מעשר ותמן תנינן נוטלין כו' ולמעשר ולתרומה ולקודש מוכל ידיו במים עכ"פ תנן דטעון רחיצה למעשר: ומשני מתני' דהכא ר"מ והתם רבנן. דתנן כל הטעון ביאת מים מד"ס (פי' היינו סתם ידים דגזרו עליהן שניות וצריך נטילה) מטמא קודש כו' ומותר בחולין ובמעשר דר"מ. נמצא סבר ר"מ דאין טעון רחיצת ידים למעשר: וחכמים אוסרין במעשר. והשתא אתי מתני' דתני נוטלין לידים למעשר כרבנן. ופריך ולא שמיע דשמואל דמחלק. לרבנן דסברי למעשר צריך נט"י דוקא כשרוצה לאכול מעשר. אבל כשרוצה ליגע א"צ נטילה. ולפ"ז נוקמי מתני' דהכא נמי כרבנן וכגון שרוצה ליגע דלתרומה צריך נטילה משא"כ במעשר א"צ נטילה כשרוצה ליגע והא דתנן נוטלין למעשר כשרוצה לאכול: ומשני דליתא לדשמואל לחלק במעשר בין אכילה לנגיעה דהא הטעם דגזרו במעשר משום סרך תרומה למעשר שווה בקדושה כמעט כתרומה וכמו שמצינו בתרומה שאין שום חילוק כך לא שייך לחלק במעשר: ופריך והתנינן חולין. דתנן שם נוטלין לידים לחולין כו' וכי יש שום הוי אמינא דבחולין ג"כ לא נחלק בין אכילה לנגיעה דכי יש בחולין משום סרך תרומה ומשני דבאמת גם בחולין לא נחלק בין אכילה לנגיעה דצריך תמיד נטילה. דהכא בחולין שנעשה ע"ג קדש. ושייך נמי משום נטילת סרך תרומה: ופריך ולא בחולין הן. כלומר דבמסכתא חולין פליגא רבנן. אדר"א בר' צדוק וסברי דכחולין הן: ומשני תיפתר אי כרשב"ג דאמר משום ר"מ הידים תחילות לחולין ושניות לתרומה. פי' דמלינו ידים בכן התחלות. כגון שהכניס ידיו לבית המנוגע וסבר דצריך נטילה אף בנגיעה דכל חולין. ומתני' דתני נוטלין לידים לחולין אתיא כרשב"א או מתני' כר"א בר' צדוק ובחולין שנעשה ע"ג הקדש דהוא סבר כתרומה דמי שמטמא שנים דהיינו ראשון ושני ופוסל השלישי כמו תרומה:

(שם ע"ג) **הלכה ב** מתני'. ור"ש מתיר. דתרומה קריגהו רחמנא ותרומה מותר לאונן וגם א"צ ביעור: ואסורין כל שהן. כלומר אם נתערב מעשר שני או ביכורים בירושלים אוסר תערובתו בכ"ש דהוי דשיל"מ ולא בטל אבל אם נתערב חוץ לירושלים הואיל שיש טורח להעלותן הוי דבר שאין לו מתירין ולכן תנן לעיל שעולה באחד ומאה היינו חוץ לירושלים. וכן גידוליהן אסורין לאכול בתורת חולין חוץ לירושלים אם זרען בירושלים משום דהוי דשיל"מ: אף לזרים ולבהמה. בכורים אוסר תערובתו בכ"ש לזרים דלא תימר דוקא בכהנים שיאכלו חוץ לירושלים אוסר דהוי אצלן דשל"מ דיכולין לאכול בירושלים אבל לזרים הוי דבר שאין לו מתירין ולא יאסרו בכ"ש וכן מ"ש לבהמה דהוי נמי דבר שאל"מ אעפ"כ אוסר תערובתו בכ"ש: (דף ח' ע"א) גמ'. הקודש. בפ' תבא כתיב קודם פ' ביכורים ואח"ז כי תכלה לעשר ואמר בוידוי מעשר בערתי הקודש. ודרשינן הקודש העליון דקאי גם על ביכורים. וכן דרשינן לענין וידוי. וכן לענין אכילת אונן דרשינן הקודש העליון ומקשי הירושלמי אמתני' אמאי לא פליג ר"ש אוידוי. דממ"נ אם דרש הקדש העליון הא גם אונן וביעור דרשינן מהקודש העליון. ואמאי פליג שם. ומשני וידוי דבכורים זו קריאה דכתיב בביכורים וענית ואמרת וענית זו קריאה ואמרת זו וידוי ופריך אמאי לא פליג ר"ש הא דתנן ואסורין בכ"ש כו' ומשני כיני מתני'. כלומר דכ"ל להיות באמת במתני' דר"ש פליג על כ"ש ועל גידולין ועל זרים ובהמה. ומביא ראיה דמצינו ברייתא דמקשי ר"ש לרבנן. ומכח זה דמותיב מוכח דפליג על הכל. וזה לשון הברייתא דמותיב ר"ש לרבנן. אי אתם מודים שמותרים לזרים ומותרים לאכילת בהמה (פירוש אם נתערב כ"ש חוץ לירושלים תנן לעיל דעולין באחד ומאה). וכן בגידולין תנן במס' תרומה

בפ'

הגהות הגר"א

מאן דמקדר. אילין שיגרוניי' דבי שאון מנהון כו'. מתיבין לר' יונה כו' ארץ זבת חלב ודבש. אמר לון אשר בה זבת הלב ודבש: ה"ג תני אשר ה' אלהיך נותן לך. ולא שנטלו מעצמן. מאי ביניהון כו' א) ודבש: מתני'. הקונה ג' אילנות כו' רי"א בעלי אריסות וחכירות מו"ק. גמ'. כן צריך לגרוס. ר' הילא ר"י בשם ר' יוחנן ב) בבעלי אריסות וחכירות מתניתא. הוון בעי מימר ס"ד בבעלי אריסות כו' הא באריס וחכיר לא באריס לשעה ובחכור לשעה הא באריס לעולם ובחכור לעולם מביא: אתא ר' בא ר"ח בשם ר"י אפילו באריס לעולם ובחכור לעולם אינו מביא: והידא בעלי אריסות וחכירות: ר"ז ר"ח בשם ר"י בחכורי בתי אבות היא מתניתא ותני חכורי בתי אבות אין מביאין רי"א מו"ק:

הדרן עלך פרק יש מביאין

פ"ב (דף ו' ע"ג) **הלכה א** התרומה והבכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים כו' וטעונים רחיצת ידים כו' משא"כ במעשר: גמ'. ה"ג כתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי. בשתי תרומות הכתוב מדבר. תרומה ובכורים. בכורים דכתיב והבאתם שמה עולותיכם ותרומת ידכם אלו בכורים דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. וכתיב ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו. או נאמר בקדשים הכתוב מדבר. כבר כתיב כרת בקדשים ויהא מיתה וכרת בקדשים וכי מת וחוזר ומת כהדא דתני כו' וכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה: ה"ג ר' אבין כו' שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה כו' וכורתן כו': ה"ג ר' אבא כו' שאמרה וישב שם עד עולם והלא אין עולם אלא חמישים שנה דכתיב ועבדו לעולם והיי דלון חמישים תרתי. אריב"ב ושתים שגמלתו: לששים כו' ה"ג לשמונים מיתה של זקנה שנאמר ואם בגבורות שמונים שנה מכאן ואילך חיי צער. א) וכן ברזילי הגלעדי כו': ה"ג עבר חמישים ועשה דבר שהוא בהכרת אכל וחדי. עבר שיתין ועשה דבר שהוא במיתה אכל וחדי: ה"ג תני ר"ח בן אנטיגנוס א"ל זקן שאכל את החלב או שהילל את השבת ב) וכי מי מודיענו שהוא בהכרת. אלא כיני המת ליום א' כו': ה"ג הלה לו הקב"ה שבעת ימי אבלו של שמואל שלא יתערב אבלו של צדיקים ועשה עוד ג' ימים ומת במגפה: (דף ז' ע"א) ר' חגיי. כהנא שאל לרבי זעירא זר שאכל תרומה במיתה או לא. מן דצלי: ה"ג א"ל אני ה' הפסיק הענין. כהן שאכל תרומה בטומאה במיתה ואין זר שאכל תרומה במיתה. ר' חייא בשם ר"י זר שאכל תרומה במיתה [מתניתין] מסייע לי' לר' יוחנן אוכלי תרומה. הכי גרסינן בזרים טהור ג) שאכל טהור כו' במיתה אוכלי תרומה בכהנים טהור כו' טמא שאכל טהור במיתה ד) כו' עשה הוא: ה"ג ר' יוסא שמע לה מן הכא הטמא והטהור כו' כאן הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת ואין הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת בתרומה ודילמא אין הטהור והטמא אוכלין בקערה א' בקדשים אריב"מ אי בגין קדשים כתיב והבשר כו' לא יאכל. ה"ג מתני' פליגא על ר"ז התרומה והביכורים חייבין עליהם מיתה. פתר לה בכהנים והכא כו' בישראל: ה"ג מתני' פליגא על ר' יוחנן ואסורה לזרים פתר לה פחות מכשיעור: ה"ג והן נכסי כהן. ר' בא כו' לך נתתיו למשחה. למשחה לגדולה כו' למשחה להדלקה: ה"ג הייתי אומר בין טמאים ובין טהורים. ר' אבוהו כו' לא בערתי ממנו בטמא אבל מבעיר את התרומה בטומאה. ר"ז כו' מנין למעשר שני שנטמא שאין מדליקין בו ת"ל לא בערתי ממנו בטמא. ראוי לפדות ואת אמרת הכין. לא אתיא אלא אי בלקוח בכסף מעשר שנטמא וכר' יהודא. או בביכורים שנטמא וד"ה: (ע"ג) הרי כו' משא"כ במעשר תמן תנינן נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה: ה"ג ולקודש מטבילין: תמן את אומר המעשר טעון רחיצה. והכא את אומר אין המעשר טעון רחיצה. ומשני הן דתימר כו' הן דתימר המעשר אין טעון רחיצה ר"מ דתמן תנינן כל הטעון ביאת מים מד"ס מטמא קודש ופוסל תרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרים במעשר. ולא שמיע דא"ר שמואל בשם ר' זעירא כו' מלוכל במעשר, מאי כדון הן דתימר כו' הד"ת אין המעשר טעון רחיצה ברוצה ליגע. ה"ג לא הוא רוצה לאכול הוא רוצה ליגע דלא אלא משום נטילת סרך תרומה והא תנינן חולין. וכי יש בחולין משום נטילת סרך אלא בחולין שנעשה ע"ג הקדש ולא כחולין הן. תפתר או כרשב"א כו' כל הידים תהילות להולין ושניות לתרומה כו' ראב"צ אומר הרי אלו כתרומה לטמא ב' ולפסול א':

(שם ע"ג) **הלכה ב** מתני'. יש במעשר ובבכורים משא"כ בתרומה שהמעשר ובכורים טעונין הבאת מקום וטעונין וידוי ואסורין לאונן ור"ש מתיר. וחייבין בביעור ור"ש פוטר. ואסורין בכל שהן מלאכול בירושלים ה) וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים אף לבהמה ר"ש מתיר הרי כו' משא"כ בתרומה: (דף ח' ע"א) גמ'. ה"ג

טעונה

הגהות הגר"א ע"פ העתקת הרד"ל א) מ"ד אשר ה' אלהיך נותן לך ולא שנטלתי כו' חלב ודבש אף כאן אינה ארץ זבת חלב ודבש: ב) בשם ר' יוחנן לעולם אינו מביא וסיידא ר"ז ר' חייא בשם ר' יוחנן בחכורי בתי אבות הוא מתניתא תני חכורי בתי אבות אינן מביאין ר' יהודה אומר אף עצמן מביאין וקורין: סליק פרק א':

פ"ב א) פ' שנה שכן ברזילי: ב) את השבת מת בהכרת וכי מי מודיענו שהוא בהכרת אלא כהדא דתני המת ליום אחד כו' ר' חלפתא בן שאול אומר מת בא' כו': ג) וכ"ה ערוך ערך טען (דוד לוריא): ד) וטמא שאכל טמא במיתה כו': ה) וגדוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים אוף לבהמה ור"ש מתיר:

בפ' הזורע והביכורים ומ"ש גידוליהן חולין) ואם נתערב בכורים אף לזרים מותר ומעשר אף לבהמה מותר (דמעשר אסור לבהמה) ויש מחילה לאכילת זרים ויש מחילה לאכילת בהמה כלומר וכי ס"ד שיהא שום תוספת מחמת המחילה שנכנסה לירושלים שיאסר הבכורים לזרים ומ"ש לבהמה תערובות כ"ש דהטעם דמותר בחוץ לירושלים דהוי דשאל"מ. וכן נמי לזרים ולבהמה אף בירושלים הוי דשאל"מ): כשם שאין מחיצה כו' כך אין מחיצה לאדם ולכהנים. כלומר כמו דאין המחילה מוסיף איסור לזרים ולבהמה כנ"ל כך אין המחילה מועיל אף בירושלים בכורים לכהנים ומ"ש לאדם לומר שאוסר תערובתן בכ"ש לאכול בתורת קדושת תרומה וקדושת מעשר דר"ש סבר דאין זה מקרי דשיל"מ היוצא מזה מבואר כאן דר"ש מתיר אפי' בירושלים לאדם ולכהנים: ורבנן אומרים ירושלים כו' רבנן פליגי אדר"ש וסברי דירושלים עשו אותה כדשיל"מ אפי' נגד זרים ובהמה כמו דהוי ירושלים דשיל"מ נגד כהנים ואדם: מה פליגא. ר"ש דפליג על רבנן דמתני' לא פליג רק על גידולין. אבל שאוסר תערובתו בכ"ש אף ר"ש מודה ומביא ראיה מהדא דמלינו ברייתא ור"ש אמר לה אמתני' דקתני שהמעשר וביכורים אוסר עירובן בכ"ש ומפרש ר"ש באיזה מעשר אמרו במעשר שני טהור שנכנס לירושלים ויצא דאילו נתערב קודם שנכנס לירושלים עולה בא' ומאה אבל כשכבר נכנס ואח"ז יצא תו לא בטל דכיון דבשעה שהיה בירושלים היה דשיל"מ לכן אפי' יצא חוץ לירושלים לא בטל ועוד מן הדא דאמר ר"ש בפירוש במעשר אוסר עירובו בכ"ש ואמר הטעם דכשנתערב אזי הדבר בעין הוא אבל גידולין בטל בקרקע לכן סבר ר"ש דאין גידולין אוסרין: במה ר"ש מודה. כלומר ובאיזו עירוב מודה ר"ש דוקא בעירוב מעשר אבל בעירוב ביכורים פליג ר"ש וסבר דדינן בזה כגידולין וכדתני בפי' רש"א אין הביכורים אוסרין עירובן וגידולן כו' ואמר הטעם למחמיר ר"ש בעירוב מעשר מעירוב ביכורים משום דבמעשר אין לו עלייה שא"צ ליטול הסאה של מ"ש שנתערבה ונשארת שם והוי בעין. אבל כשנתערב ביכורים יש לו עלייה שצריך ליטול הסאה לכן אינו מחמיר בעירובו דהוי כמו שאינה בעינה: הוי מה ר"ש מודה. כלומר לפ"ז דהא דר"ש מודה לרבנן בעירוב מעשר משום דאין לו עלייה שנשארת שם והוי עירובה כמו בעין אבל פליג בביכורים משום דניטל כאן הא' ממנה והוי המותר כמו אין האיסור בעין לפ"ז ע"כ מודה ר"ש בביכורים אותה הסאה שהיא מעלה מתוכה שחשובה כמו בכורים ודאי שטעונה מחילה והבאה למזבח. ורבנן סברי אע"פ שמעלה הכאה מ"מ כל המותר שם מחמת השם שנפל היינו הסאה שנפלה לכן כולהון טעונין מחילה והבאה: ר' יוחנן אזל. והיה משבח עצמו שהוא גדול בתורה כבן עזאי: ואתי חד סבא ורמי אהדדי. במס' תרומות תנן גידולי בכורים חולין והכא תנן גידולי ביכורים אסורים ותירץ ר' יוחנן דשם מיירי דבר שזרעו כלה בארץ. ומקשי הא אותן דברים שכלה בארץ הן השום והלוף והבצלים ודברים הללו אין בכורים נוהג בהן. ואמר הסבא אזל בן עזאי. כלומר אין את גדול כבן עזאי ושאל לר' ינאי: והשיב למעשר הושבה. פי' הא דתנן הכא גידוליהן אסורין לא קאי אביכורים רק אמעשר: מחלפא שיטתי': אמר רבינו הגאון מ"ו נר"ו רז זה אין מגלין אלא לצנועין שכל המפרשים נלאו להבין הפליאה. וכנ"ל כמבואר כאן בפנים. דאיתא במס' כלים משנה ב' למעלה מהם נבלה ומי הטאת שיש בהן כדי הזיה שהן מטמאין את האדם במשא לטמא בגדים במגע וחשוכי בגדים במגע ע"כ. פי' כשנושא נבלה או מי חטאת שיש בהן כדי הזיה ובשעה שנושאן נוגע בבגדים מטמא הבגדים דהאדם נעשה אב הטומאה בשעה שנושאן. וחשוכי בגדים במגע. כלומר מגועים הבגדים מלטמא אם האדם נוגע בנבילה ומי חטאת ולא נושאן רק נוגע אזי אף בשעה שנוגע בהן נוגע בבגדים אינו מטמא הבגדים דאין האדם נעשה אב הטומאה בנגיעה ועל זו המשנה קשה מתוספתא מביאה הר"ש ז"ל במס' זבים פ"ה משנה ט' תניא בתוספתא הנוגע בלמר נבילה ובמימי חטאת שיש בהן כדי הזיה מטמא בנים ופוסל א'. שאי אפשר לנוגע שלא יסיט (דאף בנגיעה נעשה אב הטומאה) פי' מטמא א' ופוסל א' (כלומר דוקא בשעה שנוגע בידו א' בנבילה ובידו השנית בבגדים אז מטמא הבגדים דנקרא אב הטומאה. אבל אם פירש ממנה אז אין לו דין אב הטומאה) בקרן נבילה כו' ובמי הטאת שאין בהן כדי הזיה מטמא א' ופוסל א' ע"כ. (משום דכשנוגע בקרן נבלה יש מגע בלא משא לכן אין נעשה אב הטומאה) הרי מבואר בהתוספתא דאף ע"י נגיעה בנבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הזיה נעשה אב הטומאה. שאי אפשר לנגיעה בלי משא. וקשה על מתני' דתנן וחשוכי בגדים במגע שאין נעשים אב הטומאה ע"י מגע. וע"ז תירץ בברייתא דמס' זבים ריב"ל לקרנה של נבילה הושבה. כלומר הא דתנן וחשוכי בגדים במגע לא קאי אמי חטאת דשם בודאי לא מליכו מגע בלי משא. אבל קאי אנבלה לבד וכגון בקרנה של נבילה דשם יש מגע בלא משא. וע"ז הקשה שם ר"י לריב"ל. דקשה הלשון של חשוכי לשון רבים דמשמע אשניהם קאי. והשתא פריך הכא א"ר יוחנן למה לא מקשי כאן לר' ינאי שתירץ למעשר הושבה. הא תנן במתני' כאן ג"כ לשון רבים וגידוליהן אסורין ע"כ דקאי ג"כ אשניהן אבכורים ואמעשר. ודו"ק: (דף ט' ע"א) ר' הילא. מתרץ מתנייתא דהכא כרבנן ותרומות בר"ש. כדתנן הכא ור"ש מתיר בגידוליהן ופריך והתנינן. בסיפא שם גידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותן בזמן זרען. והשתא קשה מ"ש אמ"ש דכאן תנן דגידולי מ"ש אסור. וליכא לתיכובי ג"כ דשם כר"ש. א"כ אמאי צריך לפדות אפי' מה שזרע דהא כאן תנן ור"ש מתיר משמע הכל אפי' בלי שום פדיון מה שזרע ור' ירמי' כו' מתרץ. הא דתנן כאן גידולין אסור היינו איסור זרות. דהבכורים אסור לזרים וכן גידולי מ"ש אסור לבהמה. והא דתנן בתרומות וגידולין מותרין היתר מחיצות. דהגידולין מותר לאוכלן חוץ למחיצה. ופריך למה אסרו לזרים לא מחמת קדושה שיש בהם. והאי נהלך לומר דא"כ מחילה ויטעינה מחילה מפני קדושה כו': הרי אלו. וקשיא אהדדי דתנן במס' מ"ש פ"ה וגם נתתיו זו תרומה דמשמע שהיה מתודה אתרומה. וא"ר הילא דתמן בה"י מהרלין המעשר והבכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן. פירש דשם הנותן צריך להתודות שנתן בכורים כדינו לכהן. וכן הכהן הנוטל חייב לבער מן העולם בשנה שלישית ושבית וצריך ג"כ להתודות שביער מהעולם. וכן אם נתן מ"ש לאחר במתנה מחויב הנוטל לבער מהעולם בשנת הביעור. אבל בתרומה אינו מתודה כ"א הנותן ברשאי אדם לעכב בידו תרומה עד שנת ג' ושבית אבל שנת שלישית ושבית חייב לבער מהבית ולתת לכהן אבל אין בתרומה ביעור מהעולם. שהכהן יכול להשהות התרומה אצלו לעולם. והא דתנן הכא משא"כ בתרומה קאי אוידוי דנוטל דאין כאן ביעור עולם. ור' זעירא אמר דרבנן כו'. מתרלים דיש נפקותא בין וידוי תרומה לוידוי מעשר ובכורים דמתודין על מעשר בפ"ע. כלומר אם רק מעשר נהג כדינו אזי אומר הו לוי אע"פ שקרה לו אונס שנאבד הבכורים והתרומה ולא נתנן לכהן אינו מעכב הוידוי. וכן אם נתן בכורים כדינו ג"כ יכול לומר הוידוי אע"פ שהי' לו אונס בתרומה ובמעשר אבל לא נתן בכורים וכן מ"ש לא נהג מחמת אונס אך תרומה נתן כדינו אזי מצוה תרומה לבדו אינו יכול להתודות לומר וידוי דאין מתודין על תרומה בפ"ע. א"ר יוסי. דזאת מוכח ממתני' דתנן במ"ש פרק אהרון. הכהנים והלוים שלא נטלו חלק בארץ אין מתודין. ר' יוסי אומר מתודין דיש להם ערי מגרש. והבהא מפרש. דנראה על איזו דבר שייך וידוי בכהנים. אם על התרומה ומעשר ראשון שלו הם וא"כ לא ביעור מן הבית ולא לבער מהעולם. אלא כי אנן יקימין במ"ש וביכורים דגם הכהנים חייבין להתודות. עכ"פ שמעינן מכאן דמתודין אף בלא תרומה. וע"ז הקשה ר' הילא דמה מוכח מכאן דר' זעירא שמעינן דהמעשר בפ"ע מתודה והביכורים בפ"ע מתודה כלומר וכי מוכח מכאן דאכל אחד ואחד לבד מתודה כדפי' לעיל דהא לכהנים יש להם להתודות על ב' דברים מ"ש ובכורים. ועוד שמעינן מי שיש לו תרומה בפ"ע. כלומר וכי מוכח מכאן דאתרומה בפ"ע אינו מתודה. דיכול להיות מי שקיים מצות תרומה לבד נ"כ מתודה ומעשר ובכורים אינו מעכב כשם שמוכח מכאן דתרומה אינו מעכב:

(שס) **הלכה ג** מתני'. שהתרומה והמעשר אוסרין את הגורן. פי' שאם תרם אע"פ שלא ראה פני הבית והי' מותר אכילת עראי אבל כשתרם אזי התרומה טובלת ועשה אותה כגורן שאסור לאכול אכילת עראי עד שיתן כל המעשרות. וכן אם נתן מ"ש ג"כ טובל שאסור באכילת עראי עד שיוציא כל המתנות הצריכים: גמרא. ופריך בשלמא התרומה קובע לאסור אכילת עראי ניחא. אלא המעשר קובע בתמיה. כלומר ע"כ דקודם נתן תרומה א"כ נאסר מחמת הפרשת תרומה. ומשני באמת כגון שהקדימו בכרי שנתן קודם לכל מעשר שני ולא נתן עדיין מתנות הקודמים. אזי דינו שאוסר ג"כ ועשה גורן ואסור אכילת עראי: נקנין במחובר. דכתיב בארצך משמע אפי' כשהן מחוברין לארץ: ועושה כל שדהו בכורים. דכל משמע הכל: וחייב באחריותן. דרים מן תביא משמע עד שיביא כדינו: ושיר דכתיב כאן הטוב ושם אגל ומטיב [ונן] כתיב כשיר כו': ותנופה. במס' סוכה מבואר דראב"י דרים והניחו לתנופה: א"ר יונה כו'. דהקרבן רשאי להביאו קודם הבכורים ואזי אעפ"כ טעון ליכה מרמת הבכורים אע"פ שאין כאן קרבן: ר' יונה כו' זאת אומרת. מדקתני מתני' תרומת מעשר שוה לבכורים שניטלת מן

הגהות הגר"א

מעונה הבאת מקום דכתיב והבאתם שמה מעשרותיכם זו מעשרות. תרומת ידכם אלו הביכורים דכתיב ולקח הכהן הטנא: ה"ג מידך. הייבין בביעור דכתיב בערתי ה)· עד כדון מעשר בכורים מנין א"ר יעקב ב"א בשם ר"א הקודש הקודש העליון במשמע. וטעונין וידוי כו' העליון. תנינן כל אילין מילייא ור"ש פליג. ובוידוי לית ר"ש פליג וידוי זו קריאה וכתיב בביכורים וענית ואמרת: ה"ג ודתנינן ואוסרין בכ"ש מלאכול בירושלים ו) וגדוליהן אסורין מלאכול בירושלים. ולית רבי שמעון פליג. כיני מתניתין ואסורים בכל שהוא כו' ורבי שמעון מתיר וגידוליהן כו' ורבי שמעון מתיר ואף לזרים ולבהמה ורבי שמעון מתיר. מן מה דכותיב לן אין אתם מודים שהן מותרים ז) לזרים והן מותרים לאכילת בחמה ויש מחיצה לאכילת זרים כו' כשם שאין מחיצה לזרים ולבהמה כך אין מחיצה לאכילת אדם וכהנים. ורבנן אמרין ירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין כו' וכדכוותהון ירושלים אוסר בכ"ש: מה פליגי ר"ש ורבנן בגידולין אבל בעירובין אף ר"ש מודה. *) ה"ג מן הדא ח) באיזה מעשר אמרו במ"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא ועוד מן הדא דתני לה ט) ר"ש יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו וקנקניו ועירוביו וספק עירוביו בכ"ש. י) מה בין עירובין ומה בין גידולין עירובין בעין הן גידולין כבר בטלו בזה [במה] ר"ש מודה לרבנן בעירוב מעשר אבל בעירוב בכורים כגידולין הן דתני כ) ר"ש אומר אין הבכורים אוסרין את עירובן וגידוליהן מלאכול בירושלים מה בין מעשר מה בין בכורים מעשר אין לו עליה ביכורים יש לו עלייה הוי מה ר"ש מודה לרבנן בדבר שאין לו עלייה מודי ר"ש באותה סאה שהעלה מתוך מאה שטעונה מחיצה וטעונה הבאה ורבנן אמרי כולהון טעונות מחיצה וטעונות הבאה: ה"ג ר"י אזל להד אתר אמר אנא בן עזאי דהכא אתי חד סב ושאיל לי' תנן (תרומות פ"ט) גידולי תרומה כו' הולין אבל הטבל ומעשר ראשון ומ"ש ותרומת חו"ל המדומע והביכורים גידוליהן חולין תמן את אמרת גידולין מותרין והכא את אמרת גידולין אסורין אמר ליה הן דאי אמרת גידוליהן מותרין בדבר שזרעו כלה. והן דאת אמרת גידולין אסורין דבר שאין זרעו כלה. אמר ליה והתנינן איזו דבר שזרעו כלה כגון הלוף כו' והלוף והשום והבצלים הייבים בבכורים אמר אזל ב"ע דהכא אתי שאיל לר' ינאי א"ל למעשר הושבה: ה"ג מיחלפא שיטתי' דר"י תמן אמר ריב"ל לקרנה של נבילה הושבה ל) וא"ל ר"י לא כן אולפן מ) וחשוכי בגדים שנים ואמר אוף הכא וגדוליהן תנן: (דף ט' ע"א) ה"ג ר' הילא אמר הן דתימר גידוליהן אסורין רבנן והן דתימר גידוליהן מותרין ר"ש. אמר ליה והתנינן גידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותן בזמן זרען. ה"ג ר' ירמיה ר"א בשם רשב"ל. הן דתימר גידוליהן אסורין איסור זרות והן דתימר גידוליהן מותרין היתר מחיצות. ה"ג למה אסרו לזרים לא מפני קדושה שיש בהן אף יטענו מחיצה מפני קדושה שיש בהן הרי אלו במעשר ובביכורים משא"כ בתרומה תמן תנינן וגם נתתיו זו תרומה ותרומת מעשר. תמן את אומר תרומה טעונה וידוי. והכא את אמרת אין התרומה טעון וידוי. א"ר הילא נ) תמן אמרין המעשר והבכורים א' הנותנן וא' הנוטלן טעונין וידוי כו' ס) ר' זעירא אמר רבנן דתמן ורבנן דהכא אמרין מי שיש לו מעשר בפ"ע מתודה. מי שיש לו תרומה בפ"ע אינו מתודה א"ר יוסי מתני' אמרה כן ר' יוסי אומר יש להן ערי מגרש. מה אנן קיימין אם בתרומה ובמעשר שלו הן. אלא כי אנן קיימין במ"ש ובכורים א"ר הילא שמעינן מי שיש לו מעשר בפני עצמו מתודה מי שיש לו בכורים בפ"ע מתודה. שמעינן מי שיש לו תרומה בפ"ע אינו מתודה: הסר כאן כל המשנה:

(שס) **הלכה ג.** מתני' ע) יש בתרומה ובמעשר משא"כ בבכורים שהתרומה והמעשר אוסרין את הגורן. ויש להן שיעור ונוהגין בכל הפירות כו' משא"כ בבכורים: גמ'. ניחא התרומה אוסרת את הגורן אלא המעשר אוסר את הגורן בתמיה תיפתר שהקדימו בכרי: מתני'

*) המאמר הזה הוא בירושלמי ח' ע"ב בסוף הדף.

הגהות הגר"א ע"פ העתקת הרד"ל ו) הקדש מן הבית: ז) ר"ל חוץ לירושלים במותר לד"ה אוף לזרים ולבהמה והיינו דמקשה להם וכי יש מחילה כו' כך כו' אבל רבנן ס"ל דאף לזרים אף לבהמה אסור בירושלים דעשו כדבר שיש לו מתירין: ח) דתני ר"ש: ט) בשם ר"ש: י) ולין מדליקין בו ואמר אף בגדולין כן: כ) וכן היה ר"ש: ל) פי' דק"ל מ"ש כד' מינים גמל כו' ובנבלתם ושני ליה דמטמאים קאי: מ) רבי קירות שנים ואמר: נ) תמן אמרין במעשר המעשר והבכורים: ס) ר' זעירא אמר כן רבנן: ע) מתני' יש בכורים כו':

מן הטהורה על הטמאה. ע"כ אפי' פירות טמאים חייבין בבכורים: והרנא אמר זאת אומרת. מדקתני מתני' דתרומת מעשר אוסרת את הגורן כתרומה דהיינו כנ"ל אם נתן תרומת מעשר קודם ראיית פני הבית אעפ"כ נקבע לגבי הטהרות ואסור באכילת עראי. וקשה הא ע"כ הפירש מקודם מעשר נטלו כבר נקבע מנה מעשר. אע"כ מיירי בנתן המעשר בשבלין. והאי הנה סבר כשהקדים בשבלין פטור מתרומה גדולה שיש במעשר הוה שעדיין לא הל חיוב תרומה גדולה כלל בתבואה זו ולכן גם אינו קובע מעשר כשיבלין שאר התבואה שיהא אסור אכילת עראי אבל אה"נ כשנטל מזאת המעשר תרומת מעשר מן הכרי שעשה ממעשר את התרומת מעשר קובע לכל התבואה שבשאר ונעשה כרי אף שעדיין לא ראו פני הבית אסור באכילת עראי. וגד"ו מוכח בהת"מ אוסר הגורן. אבל נטיל שהקדים המעשר נכרי אוסר המעשר עצמו אכילת עראי:

(שם) הלכה ד מתני'. שוה לאילן לערלה. פי' דמתחילין למנות משעת הנטיעה כמו אילן ואם נטעם ל' יום לפני ר"ה מונין שנה שניה: ובין לרבעי לשביעית. אם נטעם בשביעית אסי' לקט בשמינית נוהג בהן איסור שביעית. ואם נטעם בששית ולוקט בששית אינו נוהג איסור שביעית: ולירק. שבשעת לקיטתו עשורו אם לוקט בשנה ג' או ו' נותן מעשר עני ובשאר השנים מ"ש: גמרא. תמן אמרין. פי' ברוא נברא מתניתין דתנן ולשביעית כאילן. היינו אם נכנס מששית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן. כלומר אם נטעם בששית ולוקט בשביעית אזלינן בתר הנטיעה ופירות לבעלים ואינו נוהג שביעית: ופטור (דף י' ע"א) ממעשרות כירק. כלומר ובאותו זמן עצמו שנכנס מן ו' לז' אעפ"כ בהפירות לבעלים פטורין ממעשרות דאזלינן בתר לקיטה כירק. ואע"ג דלכאורה הוי כתרתי דסתרי אהדדי אך אפשר לומר דגזירת מלך הוא דפטור ממעשר וא"ל רב המנונא איך יכול לפרש כן אתרוג דבתרה. כלומר בלא בנית נכנס מן ו' שנהגם בו' וליקט בה' היינו שנת א' לשמיטה אזלינן בתר הנטיעה ושביעית נוהג בו שצריך ביעור והפקר ואם נאמר כאן דאזלינן בתר לקיטה למעשר וחייב במעשר כמו ירק שנלקט בשנה ראשונה זהו דבר תימא. והפקר חייב במעשר כבר מבואר מקרא דהפקר פטור ממעשר. והשתא קשה היכא משכחת בזמן אחד שיהא שוה לאילן ולירק. דאי לאילן מדמית ואם נטעם בשביעית ולוקט בשמינית דין שביעית נוהג. קשה למה לירק. כלומר וכי יכול לדמות לירק. דאזלינן למעשר בתר לקיטה וחייב במעשר הא הפקר כנ"ל. ואם לירק דחייב במעשר. למה לאילן שיהא הפקר כשביעית שנתנטע. וע"ז מתרץ ר' יוחנן באמת לא בזמן אחד הם. אלא בשאר שני השמיטה נותנין לו כל דין ירק. ובשביעית נותנין לו דין אילן. וכדמסיק: האיך עבידא מילתא דר' יוחנן. ומפרש ואזיל. מחמישית. בנתנטעה בה'. לששית ונלקט בו'. ששית כדין ירק דאזלינן בתר לקיטה ונותן מעשר עני ולא מעשר שני כמו בחמישית. דכאן לא אזלינן בתר הנטעה כלל: מששית לשביעית ששית. כלומר דין ששית נוהג דאזלינן בתר הנטעה דששית ואין שביעית נוהג בו כלל. וגם לא אזלינן בתר לקיטה לפטור ממעשרות. ואין כאן תרתי דסתרי אהדדי בזמן אחד: נכנס מה' לו' ולז'. דאתרוג דר' באילן ג' שנים וכשנתגם בה' ליקט ממנו ו' וז' מאותו הנטעה. אזי דינו כך. לקט בו' ושם אזלינן בתר הנטעה ופירותיו דבעלים. אז אינו הולך כלל בתר לקיטה וחייב במעשר. ולענין מעשר נופא הולך ג"כ בתר הנטעה לחייב ומעשרו שני. והטעם הואיל ולא אזלינן בתר שנה דהשתא וחייב במעשר. אזי שדינן בתר שנה שנהגם לענין מעשר אבל אם לקט בו' אם הולינן בתר לקיטה ונותן מעשר עני כמו בששית. לפי שאין מוציאין אותו מחזקת למעשרות בתר דקיימא השתא. ולא אזלינן בתר הנטעה לחייבו מ"ם: נכנס מן ו' לז' ולח'. לקטן בשביעית אזלינן בתר הנטעה ועשורו עשר עני כששית. לקטן בח' אזלינן בתר לקטו. ועישורו מ"ם: רבותינו חזרו ונמנו באתרוג אף לשביעית אזלינן בתר לקיטה כלמעשר: וע"ז א"ר ירמי' אע"ג דלשביעית ולמעשר כירק דמי. הכל מודים שר"ה שלו כאילן ט"ו בשבט. לענין שאין תורמין ומעשרין מן החדש על הישן: ר' יוחנן שאל. הא דאמרינן ט"ו בשבט ר"ה לאילנות. אם לסדרן של שנים אזלינן. או לסדרן דתקופות ואם מתחיל תקופת טבת י' ימים בחדש טבת אזי. מונין לתקופה התלוי היינו כ"ה יום. ואז יהי' כ"ה ימים בשבט: והשיב לסדרן של שנים ואפי' שנה מעוברת. הכל מודין לחודש שמעו שנים ט"ו בו: מעשה כו'. פלוגתא דב"ש סברי א' בשבט ר"ה לאילנות וב"ה סברי ט"ו בשבט ר"ה לאילנות. ור"ע ליקט בא' בשבט של שלישית לשמיטה נטלה לב"ה נותן מעשר שני כשנה שניה ולב"ש נותן מעשר עני כשנה שלישית. וקשה הא נביה לית ליה נכסיה ולית ליה חטה נ"ב:

נגלה לב"ש נותן מעשר עני שכבר התחילה שלישית ולב"ה נותן מעשר שני כשניה ועשה שני מעשרות כחומרת של שניהן. ופריך למה נקט דוקא אתרוג. אפי' שאר אילנות נמי ג"כ ששתי חומרות: ומשני תני חומרא דר"ג ור"א נהג בה. דפליגי במתני' כאן. וכגון שחנט בשניה ונלקט בג' לר"ג דסבר באתרוג בלקיטתו עישורו כירק אזי מעשרו שני ולר"א דסבר אף למעשר כאילן בתר חנטה עישורו שני: ופריך הא מעשה שהיה שליקט בא' בשבט. והיכי תימצי שתהי' שניה נכנסת לשלישית הא ר"ג ור"א מבית הילל אינון הוו. ותרווייהו סברי בט"ו בשבט מתחיל שנה שלישית ובאחד בשבט הוי שנה שניה: ומשני ריב"ב באמת הא דנקט בא' בשבט ממעשה הי' בא' בשבט. אך האי א' נשנה היה משנה ג'. כגון שחנט קודם ט"ו דשבט דשנה שניה וט"ו בשבט דאשתקד התחילה שלישית והשתא א' בשבט הוי שלישית. ובאמת אז היה לוקט בא' משאר הימים של שנה שלישית גם כן היה מוכרח ליתן ב' מעשרות. לר"ג מעשר עני. ולר"א מעשר שני. ומפרש הירושלמי היאך עשה ביתא יוציא ב' מעשרות בפירות א'. ומפרש שקרא שם למ"ש ואח"ז פדה אותן הפירות על משנה ואותן הפירות עצמן נתן לעניים והמעות יוליך לירושלים ויוציא ב' המעשרות בפירות אחד:

(שם) הלכה ה [מתני']. דם מהלכי שתים. וזו דם האדם מכשיר הזרעים לטומאת כדם בהמה: דם השרץ. אין חייבין עליו. משום דם: והשנין לכאן כוונת המשנה דלענין זה שוה דם האדם כדם השרץ שאין חייבין על דם האדם משום דם: גמ'. ומפרש ר' בא דאין חייבין דמתני' כרת. בלא התראה. אבל אם התרה לוקה: ופריך והתני פרט לדם אדם כו'. וממעט אפי' מלקות. ואמאי חייב מלקות. ומשני באמת משום דם אין חייבין והא דאמר חייב מלקות כשהתרה משום שרץ:

(שם) הלכה ו מתני' כוי יש בו כו'. אין פודין בו פטר חמור דמאי הוי הוא. וכתיב תפדה בשה: ואינו ניקח בכסף מעשר. דבעינן דבר הראוי לשלמים. ובגמ' מפרש אמר הריני נזיר אם שאין זה חיה ובהמה. כ"ל נגרוס במשנה דמפרש כיצד אינו שוה לחיה ולבהמה ואמר אם אמר הריני נזיר שאין זה חיה ובהמה ה"ז נזיר וכן מבואר בגמ': גמ'. איזהו כו' מפרש (ע"ב) ר"א הבא מן עז וצבי ורבנן סברי בריה בפ"ע ומין עיקרו כו': תני רא"א כוי הואיל ולא ידעינן (אמרין) [אי מין] חיה הוא (אמרין) [אי מין] בהמה הוא. חייבין על חלבו אשם תלוי: ואמר דהך בריייתא דר"א פליג אדרב. דרב אמר כל שא"א לבוא לידי ודאי יש לשלם ספק הא (אינו) [אם] חייב אשם תלוי על ספיקו. ואמר באמת דרב פליג על ר"א: ואפי'. אמתני' קאי. דקתני ואינו ניקח בכסף מעשר. מילתא דלא צריכה הוא לכאורה דאפי' חיה ודאית אינו ניקח. דדוקא ראוי למזבח: ע"ז מתרץ דקודם גזירה קאי. שהי' שהר ליקח חיה לבשר תאוה דדוקא דבר הראוי למזבח הי' אסור לבשר תאוה אעפ"כ טוי לשלם הי' אסור. משום שהוא ספק בהמה והוי דבר הראוי למזבח. ואין שוהטין אותו לבשר תאוה: ר"א דאמר כו'. כלומר ר"א דמפרש כוי הוי שנסתפק לנו היינו מן שבא על הצביה לא אתי תורה לרבות ספיקא. ורבנן דסברי מין בריה בפ"ע ודרשינן בחולין או שה כו': מתני' כו'. דקתני לא כתב לו הכוי. ורבי סבר דכוי בכלל חיה ובהמה ודאית: אמר הריני נזיר כו'. מפרש דכל הכנות דמתני' כיצד שוה לחיה ולבהמה כו'. וכיצד אינו שוה כו' יכול למנות בזה האופן: ר' תני בעי. אמאי לא תני שהוא לחיה ולבהמה שיש בו רובע ונרבע. ומשני שזה נכלל במה דתני ושאר כל הדרכים שוה לחיה ולבהמה: הדרן עלך פרק שני

כיצד מפרישין פרק שלישי

(שם) הלכה א ר' זעירא בעי. בכורי יחור שקרא שם על פירות שבכחו ובלוותו יחור עצמו הי' ג"כ פירות רק שמתחילין להגוח מינכי לי' אם דיו בזה ולא איפשפש:

(דף י"א ע"א) הלכה ב כגון יהויריב. כלומר מתכנסין למקום ראשי משמרות: ופריך ולמה תנן ולנין ברחובה בהר הבית כו'. פ"ם מ"ש בעזרה. דהא תנן במשנה ד' דבעזרה אמרו ארוממך ה' כו': (ע"ב) ר"ם כו'. פי' שהיו

הגהות הגר"א

מתני'. ויש בבכורים משא"כ בתרומה ובמעשר. שהבכורים נקנין במחובר לקרקע. עושה אדם כל שדהו ביכורים והייב באחריותן וטעונין קרבן ושיר ולינה. תרומת מעשר שוה לבכורים בב' דרכים ולתרומה בב' דרכים. נטלת מן הטהורה על הטמאה ולא מן המוקף בבכורים. ואוסרת את הגורן ויש לו שיעור כתרומה: (ע"ג) גמ'. נקנין דכתיב בכורי כל אשר בארצך. עושה אדם כו' דכתיב וראשית כל בכורי כו'. והייב באחריותן דכתיב ראשית בכורי אדמתך תביא. וטעונה קרבן נאמר כאן כו' א"כ שלמים. ושיר ס) נאמר כאן הטוב ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים ומטיב נגן. תנופה דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך והניחו כו' כראב"י. ולינה דכתיב ופנית כו' בבוקר. א"ר יונה הדא כו'. אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעון לינה מחמת הקרבן: ה"ג ר' יונה א"ר מיאשא וחד מן רבנן חד מנהון אמר זאת אומרת שהפירות הטמאין חייבין בבכורים. והרנא אמר זאת אומרת מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה:

(שם) הלכה ד מתני'. אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד שוה לאילן לערלה ולרבעי ולשביעית, ולירק שבשעת לקיטתו איסורו דר"ג. רא"א שוה לאילן לכל דבר: גמ'. ה"ג תמן אמרין נכנס מששית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן ופטור ממעשרות (דף י' ע"א) כירק. א"ל רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הפקר כאילן וחייב במעשרות כירק והפקר חייב במעשר. אם לאילן למה לירק אם לירק למה לאילן א"ר יוחנן בשאר שני שבוע את מהלך בו כירק ובשביעית את מהלך בו כאילן. היאך עבידא מחמישית לששית ששית. מששית לשביעית ששית. נכנס מחמישית לששית ולשביעית לקטן בששית ששית. לקטן בשביעית חמישית. נכנס מששית לשביעית ולשמינית. לקטן בשביעית ששית בשמינית שמינית: ה"ג רבותינו חזרו ונמנו אתרוג בשעת לקיטה למעשרות ולשביעית. ר' ירמיה כו' הכל מודים שר"ה שלו בט"ו בשבט. ר' יוחנן שאל לר' יונתן כסדרן של שנים או כסדרן של תקופות. א"ל כסדרן של שנים ואפי' שנה מעוברת: ה"ג מעשה בר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט ונהג עליו הומרי ב"ש וחומרי ב"ה. ל"ל אתרוג אפי' שאר כל האילן תני כהומרי ר"ג וכחומרי ר"א. ור"ג ור"א לא מן ב"ה הוו. א"ר יוסי בר בון תיפתר בשהנט קודם ט"ו בשבט שבשניה ונכנסה שלישית. ע"ד דרבן גמליאל עישורי עני. ע"ד דר"א עישורו שני. מה עושה לו קורא שם למ"ש שבו ופודה ונותנו לעני:

(שם) הלכה ה מתני'. דם מהלכי שתים שוה לדם בהמה להכשיר את הזרעים. דם השרץ אין חייבין עליו: גמ'. ר' בא כו' אם התרו בו לוקה. והתנינן דם השרץ אין חייבין עליו אמר ר' בא אין חייבין עליו כרת: ה"ג והתני פרט צ) לדם אדם מהלכי שתים שאין בו טומאה קלה ופרט לדם שרצים שאין בהם טומאה חמורה אר"ה כ"א הדא דתימר כשהתרו בו משום דם אבל כשהתרו בו משום שרץ לוקה:

(שם) הלכה ו מתניתין. כוי יש בו דרכים שוה לחיה כו'. כיצד שוה לחיה. דמה טעון כיסוי כדם חיה כו' ואין פודין בו פטר חמור. כיצד שוה לבהמה. הלבו אסור כחלב בהמה כו'. ואין ניקח בכסף מעשר לאכול בירושלים וחייב בזרוע כו' ור"א פוטר שהמע"ה: ה"נ כיצד אינו שוה להיה ולבהמה אסור משום כלאים עם חיה ובהמה: הכותב חיתו ובהמתו לבנו לא כתב לו את הכוי: ה"נ אמר הריני נזיר שאין זה חיה ובהמה ה"ז נזיר. ושאר כל דרכיו שוה להיה ולבהמה טעון שחיטה כו': גמרא. ה"נ איזהו כוי (פ"ג) רא"א עז שעלה על צבי כו'. ורבנן אמרי מין הוא עיקרו. ולא יכלו חכמים לעמוד עליו. פדה בכוי חוזר ופודה בשה. לפיכך אם מת א' מהם המע"ה תני ר"א אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי. מתניתא דלא כרב. דרב אמר כל שא"א לעמוד על ודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי. פתר לה הלוקין על דר"א. ואפי' בשעה שהיו לוקחין חיה לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים. וחייב בזרוע כו' ור"א פוטר. ר"א דאמר עכשיו נסתפק לו דו אמר פטור. רבנן דאמרי כו' חייבין. מתני' דלא כרבי כו'. ר' אומר הקדיש את הכוי. הריני נזיר שזה חיה נזיר. שזה בהמה נזיר כו': ה"נ ר' חני בעי קומי ר"י למה לא תנינן הרובע והנרבע ממנו חייב. א"ל תניתו ושאר כל הדרכים שוה להיה ולבהמה: הדרן עלך פרק שני

פ"ג (דף י' ע"ג) ה"א ר' זעירא בעי בבורי יחור מהו שיהירו תנמו:

(דף י"א ע"א) הלכה ב גמרא ה"נ. כגון יהויריב וחביריו. ויליני בבית תני כו' מפני אהל הטומאה: מתני' ה"נ בדרך היו אומרים

הגהות הגר"א ע"פ העתקה הרד"ל ס) נאמר כאן טוב: צ) פרט לדם מהלכי שתים שאין בו ע"ק ט':

ע"ז רגי"ס כולן בבא אחת לגמור מפניו. וכשמעו דמבואר בברייתא הכם שנכנס אחד בימה והיה יושב כו'. ורלו נעשות כן לר"מ. וכעם עליהן דמע"ין בקודש. כלומר דכבר כיון רגילין לעמיד כולם: תרגם יעקב כו'. מעשה שהי' הנשיא ע"ס יתמנה בכסף. ולא הי' יכול נ"ס ללמים ליעקב מתורגמניה ולכן דרש המתורגמן זה הפסוק בעצמו על הנשיא: הוי אומר לעץ כו'. הוא יורה. בתמיה יודע הוא להורות הא עם הארץ הוא: הנה היא תפוס זהב ובכסף. כלומר שמינהו אותו על ידי זהב וכסף שנתן כו' ואמר שמתורגמן אם רציתם למנות נשיא עליכם הי' לכם למנות לר' יצחק:

(דף י"ב ע"א) **הלכה ד** גמ' ר"ה אמר. טעמא דמתני' דתנן אפי' אגריפס המלך נוטל הסל ונכנס. משמע דוקא בעצמו. כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. מיד בעל הבית: אית תנייא מחליף. קאי א תני' דתנן הגוזלות שע"ג הסלים היו עולות ומה שבידם לכהנים. ע"ז אמר אית תנייא דאומרים חילוף הדברים דהיינו הגוזלות שבידיהן היו מקריבו עולות למזבח והגוזלות שהיו מניחים ע"ג הסלים הי' מתנה לכהני'. והטעם שהבו מתנה למתנה. דהבכורים נותנה לכהנים והגוזלות מתנה לכהנים. והיו נוהגים סמוכים יחדיו: תני חד סב כו'. דמתני' תני ר' יהודא שקורא הגדתי עד ארמי. והא"ז היה התנובה. אח"ז נומר הפרשה מארמי עד סוף. אבל כאן בברייתא תני יהי"ר התניבה חוזר וקרא הפרשה במתחיל מהגדתי: ופריך וכי יש קורא וחוזר וקורא. ומשני דכן מקיים לישנא דקרא. דכתיב הגדתי לשון עבר דכבר הגיד. לכן כשקורא פעם שני ספיר מתיקמא קרא שבפעם שני אומר הגדתי כבר בפעם ראשונה: ר"ה בעי. אם ר יאן קודם עצרת ואז הן מחוסרי זמן ובכורים טעון הנחה ע"ג מזבח. והבתא בעי אם עשה הנחה כשהיה מחוסר זמן קודם עצרת. ואחר עצרת לא עשה הנחה. אם הנחה הקודמת מתרתה: ועי"ז א"ר מתנייה הדא דתימא כשנטלן משם. אבל אם היו מונחין במקומן מפעם ראשון שהנית בודאי יצא כאילו הוא מונח עכשיו: ה"ג תני התקינו שיהא מקרין ע"ז אמר שסמכו על הקרא שנאמר וענית ואמרת. משמע ענייה אחר חבירו שנקרא אותו והאומר גם בעצמו כן: ר' יונה בעי. מהו להביאן. הבכורים: בתמחוי של כסף. אם קרא דווקא נקט טנא. טנא לשון סל. או טנא לשון מנא דהיינו כלי וא"צ דווקא להביא בסל: ה"ג ר' יונה ור' ירמיה חד מהזר מנא: פי' שכל פרשה שקראו במקדש היה אחד מתרגם ארמית. ופעם אחד תרגם המתרגם על ולקח הכהן הטנא מידך וייסב כהנא מנא מידך. יפסק שיחזור ויתרגם ויאמר סלא: (ע"ב) וחד מהזר פטירים עם ירקונים. פי' אחד תרגם על מצות ומרורים. פטירים עם ירקונים. לשון ירקות. ופסק שיחזור ויתרגם. פטיר ומרורין. וכן מתורגם באונקלוס ואמר בירושלמי ולא ידעינן מי פסק ביהזור ויאמר סלא אם ר' יונה כו'. ופשיט מכאן. דלעיל דר' יונה בעי מהו אם להביא בתמחויין של כסף ולא איפשטא. ע"כ ר' יונה מתרגם טנא סלא דוקא. ולא מנא. דהא המתרי' נ"כ בכלל מנא ומאי בעי. ע"כ ר' יונה פסק שיחזור ויאמר סלא: ר' פנחס מהזר פטימי בני תורי. פי' פר בן בקר. אבל באונקלוס מתרגם תור בר תורי. והי' ר' פנחס מחזר להמתרגם שיאמר כאונקלוס:

(סס) **הלכה ה** ביצד עושה: פי' סדר הנחתן בכלי אחד לפי סדר הפסוק. שכל המוקדם בפסוק יותר חשוב מהמאוחר. ופרי ארץ אף דמוקדמין בקרא מאוחרין לפרי אילנות הן. לכן בהנחתן בסל. כל החשוב מחבירו למעלה מונח. נמצא זה סדרן. שעורה. חטה. תמרים. זיתים. רמונים. תאינים. ענבים. וזהו גפן האמור בתורה: סליק מסכת בכורים

הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד סליק סדר זרעים

ותהי השלמת ההעתקה הזאת בעז"ה יום ד'. ד' דהנוכה. ביום הקצר. בשנת תרכ"ח. **ברכות** לפ"ק

על ידי **אלעזר** בהרב הגדול מו"ה **יעקב משה** ז"ל בהרב הגדול מו"ה **אברהם** ז"ל **בן הגאון**

רבינו אליהו ז"ל **מווילנא**. מחבר הביאורים וההגהות הנ"ל על הירושלמי מסדר זרעים. ברוך הנותן

ליעף כח ולאון אונים עצמה ירבה. **בזה ביאורי הגאון רבינו אליהו**. לפ"ק:

הגהות הגר"א

אומרים כו' ירושלים. בהר הבית היו אומרים הללויה הללו אל בקדשו עד כל הנשמה כו' א): (ע"ב) א"ר לעזר אין התורה עומדת בפני בנה. פירש בשעה שלומד א"צ לעמוד בפני ת"ח: ב) ר"מ הוי יליף וסליק לבית ווערא כו' כד שמעין ההן תני ותני בעון למיעבד לי' כן כו'. ולא מורידין כו' ג). תרגם יעקב איש כפר נברויי. הוי אומרים לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה. יודע הוא. הנה הוא תפוס זהב וכסף. לא בכספא איתמני. וכל רוח אין בקרבו לא הכים כלום. הוי בעיתון ממניה. וה' בהיכל קדשו הא ר' יצחק בר"א בכנישתא מדרתא דקסרין ד):

(דף י"ב ע"א) **הלכה ד** ה) מתני' החליל כו' לכהנים. גמרא. כן צריך לגרוס רב הונא אמר טעמא דמתני' ולקח הכהן הטנא מידך: אית תנייא מה ף כדי לסמוך מתנה למתנה כו' חוץ לסלים: תני חד סב קומי ר"ז חוזר להגדתי היים. וכי יש אדם מגיד והוזר ומגיד. יקיימונה כבר הגדתי: ה"ג ר"ה בעי הנחה מהו שתתיר במהוסר זמן א"ר מתנייא הדא דתימר כו' כהניחן הן: ה"ג ר' יונה בעי הניחן בלילה. תניא כו' ומניחן בהודה של קרן: ה"ג תני ולא עוד אלא שסמכו למקרא וענית ואמרת ואין ענייה אלא מפי אחר: ר' יונה בעי מהו להביאן בתמחויין של כסף. ה"ג ר' יונה ור' ירמיה חד מהזר מנא (ע"ב) וחד מהזר פטירים עם ירקונים דיאמר פטורים עם מרורים, ולא ידעינן מאן אמר דא. ומאן אמר דא. מן מה דאמר ר' יונה. מהו להביאן בתמהויין של כסף הוא דמהזר מנא דיאמר סלא. ר' פנחס מחזר פטימי בני תורי דיאמר תור בר תורי:

(סס) **הלכה ה** ה"ג תניא הביכורים מצוה להביאן בשבעה כלים. ואם הביא בכלי אחד יצא. כיצד עושה. נותן שעורים מלמטה ודבר אחר על גביהן. חיטין ע"ג וד"א ע"ג. תמרים ו) ע"ג וד"א ע"ג. זיתים ע"ג וד"א ע"ג. רמונים ע"ג וד"א ע"ג. תאנים ע"ג וד"א ע"ג. למעלה מהן ענבים ומקיף עליהן אשכול של ענבים מבחוץ ז):

הגהות הגר"א ע"פ ההעתקה הרד"ל א) עד כדי שיכול להיות מהמוכתר נקט כו': פשיטא שבוא מקריב מהו מקריב ר' אימי אמר כו'. ר' ז אמר יחיד בנתעלל כו' ועטרה של זית כו': קטן וגדול בישראל אלא כיני מתני' כו' עבר לפניו ישב לו לנביא מבהוא רואהו ועד שבוא כו': ב) והוי יתיב ליה על תלי כגון מיתמונים וכו' מאן דלא קלים מקמי' וא"ל מי בעית מבטלא דאורייתא (וגז הגהה מיושב קושית הגרי"כ בספרו שאילת שלום לפירוש השאילתות פ' קדושים סימן ק"ח) (דוד לוריא): אג כ"ד שנכנס עושין לו כ' שורות אחת מכאן ואחת מכאן ונכנס ביניהם עד שמגיע למקומו הכם שנכנס כו': ג) כמרדעת של חמור א"ר זה דיין שבוא מתמני' כו' ול"נ דל"ל ר' אבייה וכ"ב במדרש גם מלינו ר' בייו בכ"מ במדרש (דוד לוריא) אמר הכוא דמן רבנן לר"ז) במטון כר ווא כוי סב כד מסקים ובלא ליה כו' והיב ליה מן כיכתיה בגוה ואמר בכבתא כו': ה) במטון כר וזה הוי סב כד מסקים כו': ו) תמרים ע"ג וד"א ע"ג זיתים ע"ג וד"א ע"ג רמונים ע"ג וד"א ע"ג תאנים ע"ג וד"א ע"ג למעלה מהן על ענבים כו': (דף י"ג ע"א) ז) ר' יוסי כב"ר חייא בר ווא כו' למלאות לו חבית של מים ולהדליק כו' והתיר לו למלאות לו חבית מים ולהדליק נר':

סליקו בס"ד הגהות הגר"א ז"ל על ירושלמי סדר זרעים. בריך רחמנא דסייען

אמר המעתיק: (שהעתיק באורי הגר"א, והגהות הגר"א ז"ל למס' פאה, דמאי ושביעית שקראנוהו „כתב יד ב'") וז"ל: כל הכת"י העתקתי אות באות מכתיבת יד קודש של אאמ"ו הרב הגדול המפורסם מו"ה **יעקב משה** זצ"ל בן לאותו צדיק חסיד וקדוש ה"ה הרב הגדול מו"ה **אברהם** בן הגאון החסיד רבן של כל בני הגולה מו"ה **אליהו** זצוק"ל **מווילנא** בעל המחבר הנ"ל על הירושלמי אשר אאמ"ו הרב **מוהרי"מ** הנ"ל העתיק מכת"י קודש של אא"ז **הגר"א** זצוק"ל. ואנכי העתקתי אות באות ונקודה בנקודה מההעתק הנ"ל. וגוף ההעתק *) של אאמ"ו זנ"ל מונח בסלאנים מושלש ת"י שליש ר' **שבחה** ב"ר **צבי לנדא** בן גיסו של אאמ"ו זצ"ל שהושלש ת"י תיכף אחר פטירתו של אאמ"ו זצוק"ל כה דברי המעתיק הנ"ל **אלעזר** בהרב מו"ה **יעקב משה** הנ"ל נכד הגאון רבינו **אליהו** זצוק"ל. נגמר ההעתק הנ"ל על ידי בעיר סלאנים במדינת ליטא אור ליום ו' פרשה וירא י"ד לחודש מר חשון שנת **ששון** לפ"ק סלאנים:

*) **אמרו המדפיסים**: אחנו זכינו גם לגוף ההעתק וגם עצם הכת"י של מר אביו ז"ל ע"י הרה"ג מו"ה **שמואל** לוריא ז"ל. אבל הי' בלוי בקצות גליונותיו וגם הרבה דפים היו קרועים לגזרים מרוב ימים. וביגיעת בשר ורוח של גדול בישראל הרה"ג מו"ה **אברהם** שליט"א ב"ר **יעקב קרעצמער** מו"צ בפה ק"ק ווילנא (אנטאקאליע) עלתה בידו בעז"ה לתקן את כל החסרים והיתרים (אשר נמצאו בהכת"י וגם בביאור בנ"י **משה** ע"י סבות שונות) כי יגע ומצא ע"י חפוש מחופש וחפוש כנרות הספרים אשר האירו לפני הרב הנ"ל בעת הגהתו ותיקונו את הכת"י הזה עד כי מלא את כל החסרים במילואם וכמעט לא נחסר דבר כעת בהכת"י הקדוש הזה. עוד זאת אזן וחקר ותקן כל הטעותים שנפלו בהכת"י הראשון (שקראנוהו בשם „כתב יד א'") ע"י העתקות שונות (כי הכת"י נכתב ונעתק ע"י כמה אנשים איזה פעמים) וכל אחד מהמעתיקים לא הי' ביכלתו להמלט מבלי לעשות איזה שגיאה בחסר וביתר איזה תיבות הנוגעים להפעט ולפעמים גם להלכה גופא כגון במקום טמא כתיב טהור ומפטור חייב ומאסור מותר וכן להיפך וכדומה כנודע מזה לכל היודעים את טיב ההעתקה. וגם נודע כאמר חז"ל אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם והרב הנ"ל תקן את כל הטעותים וכל דבר ודבר בא על מקומו בשלום למען ירוץ הקורא בביאור הגר"א ז"ל בלי שום פקפוק כלל. ואפריון נמטי' להרב הנ"ל בעד רב פעלים שפעל ועשה בהכת"י הקדוש הזה ביגיעתו הרבה בזה. והננו יכולים להעיד בזה על הרב הנ"ל כי כל עבודתו עבודת הקדש בתיקון הכת"י הנ"ל הי' רק למען יהי' לו ג"כ איזה זכות בדבר ההוצאה לאור עולם ספר קדוש כזה. וכה הי' דברו בעת גמרו את דבר עבודתו בהגהה ובתיקון הכת"י. „כי ברצונו הי' להיות סניף קטן להזכות הגדול אשר יש להם להמדפיסים שליט"א שהוציאו לאור עולם ספר גדול וקדוש כזה מאת עיר וקדיש הגאון רבינו **אליהו** זצללה"ה הנחוץ מאד להלומדים את הש"ס ירושלמי. כי בהגהותיו ובביאוריו המאירים כספירים מאיר עיני החכמים בראיתם אור בהיר בביאור הירושלמי שלא נראה כמוהו מאז שהנץ אור הירושלמי בעולם ההוריי" עכ"ד זכרה לו א' לטובה. — ואנחנו במועל כפים, נודה לשוכן שמים, על אשר החיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, להוציא לאור ספר גדול וקדוש מרבינו **אליהו** זללה"ה, כה יזכנו ה' להוציא לאור עוד ספרים גדולים ונחוצים לעמנו בכלל, וללומדי תורה שליט"א בפרט.

השמטה מתוס' הרי"ד ממסכת ביכורים

פרק שני הלכה ג' (בדף ט' ע"א).

ניחא התרומה אוסרת את הגורן המעשר אוסר את הגורן. תיבות הללו המעשר אוסר את הגורן לא נמצא כלל בדפוסים הקודמים ורק המפרשים ז"ל הכניסו זאת לפנים כי מובן שחסר כאן ובאמת הפירוש הוא כמו שמבואר בדברינו בפנים דהגמרא לא מקשה על מעשר אלא על תרו"מ וא"ל למה שכתבתי בפנים שצריך להגיה תרו"מ במקום מעשר כי מעולם לא היה כאן הגי' מעשר ותדע שכן האמת הוא כדברינו דבסוף הסוגיא מביא הגמ' הסיפא דתרו"מ וגרסינן שם בהדיא הא דמעשר ראשון שהקדימו בשבלין ורק חוזר ומביא עיד הפעם משום דב' אמוראים תנו הסיפא הזאת וכל אחד הוציא דין מיוחד מהמשנה הזאת וכמבואר בדברינו ובגוף הדבר דהאיך מוקי רק בשהקדימו בשבלין דבלא"ה לא משכחת לה דתרו"מ אוסר להגורן יש להסביר עוד יותר דהנה הרמב"ם ז"ל פסק בה' ב"ה דמעשר ראשון שהקדימו בשבלין אסור לאכול ארעי רק מדרבנן וציין הכ"מ ז"ל ומ"ל ז"ל במס' ביצה דף י"ג ותמה הגליון הש"ס בספ"ק דתרומות הא במסכת ביצה לא מוכח והא ירושלמי מפורש הוא בספ"ק ובאמת הלדק אתם דהא בבבלי לא גמרינן זאת משום פסוק בתורה אלא מצד הסברא דשמו טובל וס"ל להרמב"ם ז"ל דהוא מדרבנן דהוי כמו השפה דברים דטובלין מדרבנן לדעתו ז"ל כמו אור ומלח דאהשבי' ע"י אור ומלח וה"נ נחשב ע"י שמו אבל בירושלמי למד רשב"ל זאת מה"ת ואת קדשי בנ"י לא תחללו ולא תמותו וע"כ כשדחה הגמ' אחר כך ממתניתין דידן להך דרשא דרשב"ל דהא בעינן גורן ממילא אף מדרבנן כמי מותר דהא לא מצינו גזירה דרבנן ע"ז ולא מצינו שום טעם ע"ז למה יטבול דהא לא מצינו בירושלמי הסברא דשמו טובל אך כל עיקר הילפותא הוא מהקרא וכיון שנסתר הדרש הזה ממילא מותר אף מדרבנן ומהכ"ת נימא עלה איסור מדרבנן. וע"כ הלדק עם הכ"מ ומ"ל ז"ל ותדע שכן הוא דאל"כ קשה לשיטת הירושלמי דמדייק ממתניתין דידן לגורן דוקא הא לא"ה מותר והא מדרבנן מיהא אסיר ואין לומר דס"ל להירושלמי דמתניתין דינא דמן התורה קתני ודרבנן לא תני ז"א דהתינח לשיטת התוס' ז"ל במס' גיטין דף ל"א דמפרשין המתניתין דידן דתנינן ויש להם שיעור כתרומה הוא על דינא דהתורה דיש שיעור להתרומה מה"ת שלא יתן כל הכרי עד שישייר אבל לשיטת הר"ש והרע"ב ז"ל דמפרשין דקאי על דינא דרבנן דנתנו שיעור א"כ קשה למה נקט גורן הא מדרבנן מיהא אסור בשבלים גם כן א"ו דלהירושלמי מותר אף מדרבנן ומע"ר לא טבל כלל ואינו דומה לתרומה וכן הוא בירושלמי במסכת מעשרות בפ"ב ה"ב דאינו דומה מעשר ראשון לתרומה שיהא טובל עיי"ש ואבל בתרומה לכו"ע טובל ולר"א טובל אפילו קודם גורן ולרבנן דוקא לאחר גורן ובכלכלת תאנים כו"ע ס"ל דלא בעינן גורן וע"כ קשה ממ"נ אם לא נתן התרומה ממילא התרומה גדולה בלא תרו"מ אוסר ואי בשנתן התרומה א"כ למה לי גורן הא המשנה נקט הדין הזה בסתמא לכו"ע וסתמא קתני דבעינן גורן בלא שום הבדל מין למין הא לר"א לא בעינן גורן ובתרומת כלכלת תאנים לכו"ע לא בעינן גורן. וכן הר"ש ז"ל בפירושו ג"כ עולה כן שיהא המשנה אליבא דר"א וכן בכלכלת תאנים לכו"ע ודו"ק:

הגהות הג"מ **יחיאל מיכל גאלדשלאק** ז"ל אבד"ק שעפס

מסכת תרומות

פרק א הלכה א אתא עובדא וכו' בחד טרסיי וכו' נ"ב לא הי' מבחין בגוונין בין דברים אדומים, היו נותנין לו שחורים והוא יגע בהן וכן להיפוך ופי' הפ"מ רחוק.

פרק ה סוף הלכה ב תני סאה תרומה שנפלה למאה וכו' כתב הפ"מ תני בחדא ברייתא סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה כצ"ל נ"ב לא אדע למה גרים לפחות ממאה הלא הפירוש פשוט למאה דנתבטל, ואז תובע זה דמים בעד הסאה שנפלה כיון שזה מותר לו לאוכלו, והוא אומר לכהן שאינו מגיע לו כ"א דמי עצים שהכהן לא היה יכול להנות ממנו אלא בהסקה, והכהן משיב שמגיע לו דמי כולו כיון שאילו הי' נופל בפחות ממאה היו מדמעו ועצים אינם מדמעין ואלו הי' נופל בפחות ממאה הי' סיפק למיתן לכהן אחר בעד דמי עצים של הכל, וע"ז פסק שהיתרון של דמי עצים יחלוקו בעד הסאה שנתבטל והותר לאכילה. ועי' פמ"ג (יו"ד סי' קט) שנסתפק בכה"ג באיסוה"נ של ראובן שנתבטל, בשל שמעון אי צריך לשלם לו ושם פשט דאסור לזה לקחת דמים שא"כ מצינו דמים לאיסה"נ, ואין דומה לכאן, דעכ"פ דמים לו דמי עצים ודמי שניהם גרמו להתיר זו הסאה שנתבטלה באכילה

פרק ה סוף ה"ג אם באת הלכה תחת ידך וכו' הוי רץ אחר השריפה נ"ב כתב מה"פ, וז"ל ואפילו הספק בקדשים הוא ע"כ ולכאורה י"ל מאי אפילו דקאמר אדרבא בתרומה יותר ראוי שלא לשרוף כדי שלא יבוא להנות בשעת ביעורו.

פרק ח ה"ג רבי ינאי הוה מידהל מיני' וכו' אמר אריטון מיני'. כתב הפ"מ צעק ואמר הרימו אותו ממני וכו' ונראה שצוה להסיר כרושין דמיין משום דשומר פתאים וגו' שהרי ראה שאיננה שמירה

שם חד בר נש הוה טעון מלפפין וכו' נ"ב זה הי' ענשו על שהאכיל לאחרים והוא לא הי' אוכל אעפ"כ עברת רירין של הארים עליו ופסקתי להאי גברא רשיעא ופי' של מראה הפנים רחוק.

שם חד בר נש זמין חד רבן. ואייתיב כלבין גבי' וכו' כתב מה"פ טובה אני חייב להכלב שעשה עמדי ואני משלה לו לעשות עמו הכבוד הזה ע"כ. נ"ב שיזכה לשמור את הרב ואין זה בזיון משום שמשמרו.

מסכת מעשרות

פרק א סוף ה"א א"ר מנא ההין פינכא וכו' נ"ב כאן משמע דלא כהרש"ל הובא בטו"ז יו"ד (סי' צ"ד סקי"ד) וש"ך (סי' ק"ה סק"ח).

גליון אפרים

לירושלמי סדר זרעים

מהגאון המובהק אוצר בלום לתורה ולחכמה וכו' מוהר"ר **אפרים דוב** כ"ץ למשפחת לאפ נ"י אב"ד דק"ק ווערזבלאוו והגליל (מחבר ס' זבחי אפרים).

ובתוכו לקוטים נבחרים אשר בחרם הגאון הנ"ל מספר

נועם ירושלמי

להגאון החריף הנפלא מופת הדור וכו' מוהר"ר **יצחק אייזיק** ז"ל אבד"ק **סלאנים**.

מסכת פאה

פ"א ה"א תני לא נחלקו רבי ורבי יהודה הנשיא כו' וכתב בסה"ד ערך ברבי כן מזכיר באותו ענין ג' פעמים וכתב בשדה יהושע הא רבי הוא ר"י הנשיא (נ"ל שצריך נומר הא ר' יהודה הנשיא הוא רבי) דאמר ליה דהוא ר' יהודה נשיאה דההוא לא הוי בר פלוגתא דרבי ונראה דגשמש בדפוס שם בר פלוגתא והיה כתוב ר' פלוני ונשמט שמו ונשאר תיבת רבי ויש לגמוס במקום רבי ברבי בבי"ת והוא שם חכם כמ"ש היוחסין עכ"ל השדה יהושע ועי' בסה"ד מה שהאריך בזה:

שם וצדקה תציל ממות ולא מית אלא שלא ימות לעולם הבא. עיין בבלי שבת קנ"ו ע"ב נפק שמואל ודרש כו' נפק ר' עקיבא ודרש וצדקה הציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה. ועיין עוד בבבלי ב"ב ס"ף דף י' ע"א:

שם וצדקה וגמילות חסדים כו' עיין בבלי סוכה מ"ט ע"ב:

שם אזהרה ללה"ר מנין ונשמרת מכל דבר רע אמר ר' לא תני דברי ר"י לא תלך רכיל. עיין בבלי כתובות מ"ו ע"א:

שם מעשה באחד שהניח נחלים בוערות בתנ ובא ומלאן בוערות בפסח. עיין בבלי ב"ב ע"ד ע"ב כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא כו':

ה"ה הפריש בכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה אמר ר"ח קומי ר"י מתלתא אמרה כן לעולם הוא נותן משום פאה ובפור מן המעשר עד שימרח הא אם מירח חייב משא"כ בבכורים (כנ"ל שאפילו נירח פטור מתרומה גדולה) ולימא בבכורים חייב אע"פ שלא מירח (פריך דלמא הכונה בברייתא דבבכורים חייבת הפאה אע"פ שלא מירח) והיידא אמר דא (וא"כ מנ"ל דהפריש בכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה) ולמה נקרא כו' וכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בו אבל הקודם אינו חייב בהמאוחר משו"ה הפריש בכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה. והא דפאה חייבת במעשר אם מירח משום דפאה לא עדיפא מהפקר שהוא גם לעבירים והפקר אינו פוטר לאחר מרוח. ועיין בתוס' בסנהדרין פ"ח ע"א. והא דאיתא בפרק ה' דדמאי תני העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה חלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה תרומה לא תאכל עד שיפרים עליה חלה התם גזירת הכתוב. דילפינן מקרא בפ"ק דחלה מניין שהתרומה חייבת בחלה כו' מאותה שכתוב ראשית עריסותיכם תרימו חלה. [נוע"י]:

פ"ב ה"א מכיון דתנינן לכך היחיד דכך הרבים מה צורכה אתא מימר לך כן כנ"ל:

שם רבי זעירא בשם ר"ח ר' מאיר ור' יהודה שניהם אמרו דבר אחד כמה דר"מ אמר הקוצר לשחת מפסיק כן ר"י אומר הקוצר לשחת מפסיק כמה דר"י אומר חיוב בפאה אינו מפסיק כן ר"מ אומר חיוב בפאה אינו מפסיק כיי דתנינן תמן אמר ר' יודן אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שלים אבל אם הביא שלים אסור לקצור קצר חייב בפאה ודבר שהוא חייב בפאה אינו מפסיק. (כן צריך להיות והוא כדאמרינן במנחות ע"א ע"ב אלא ר"מ כשיטת ר"י אמרה דאמר אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שלים כו' ואם כן מדמה הש"ס איסור קצירה לפני העומר להפסקת פאה דמה שמפסיק בפאה משום דלא הוי קצירה מותר לקצור לפני העומר. ודבר שהוא חייב בפאה כגון אם הביא שלים אינו מפסיק משום דהוי התחלת קצירה לכן אסור לקוצרו לפני העומר) והא אשכחן דר' מאיר אומר חיוב בפאה מפסיק כהדא דתני אכלה כו' מני הכל מודים לאו ר' מאיר הדא אמרה מפני שהוא פיטור פאה אבל אם הוא חייב אפילו לא הרש מפסיק פריך על זה הכלל דאדרבא דפיטור פאה אינו מפסיק וחיוב פאה מפסיק. וכמו שאמר לעיל מה דמר רב בחיוב פאה מה דמר ר"י בפיטור פאה. וכן לקמן בריש פרק ג' אילו תנינן מתניתן ולא הני דבית רבי הוינן אמרין לא אמרנו אלא של בין הזיתים דבר שהוא חייב בפאה אבל דבר שהוא פיטור פאה אף ב"ש מודים שהוא נותן פאה אחת על הכל כו'. והטעם דסבירא ליה לר' מאיר דהקוצר לשחת מפסיק אף שהוא פיטור פאה מבואר לקמן ריש פרק ג' ר' בא ב"ה בשם ר"י אתיא דר' מאיר כשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר לא ויבש שני מינים כן ר"מ אומר לח ויבש שני מינים הם. ועיין ברמב"ם בפרק ג' מהלכות מתנות עניים הלכה י"ב ובהשגת הראב"ד שם ר' זעירא בעי כמה דר"י אמר התחיל עד שלא הביאה שלים ואפילו הביאה שלים פטור (הגר"א גורס ואפילו הביאה שלים מותר והיינו לקצור לפני העומר) כן רמ"א התחיל עד שלא הביאה שליש ואפילו הביאה שלים פטור כו' (ר"ז אזיל לשיטתו דאמר לעיל ר' זעירא בשם ר"ח ר' מאיר ור' יהודה אמרו דבר אחד ואם כן לדברי ר' זעירא הא דאמר ר' מאיר הקוצר לשחת מפסיק היינו בשלא הביאה שלים לכן בעי לר' מאיר אם התחיל עד שלא הביאה שלים אם פטור מן הלקט וכו' אפילו אחר כך. אבל לפי מה שמסיק הירושלמי בטעמא דר' מאיר בקוצר לשחת משום הלח ויבש שני מינים אפילו קוצר לשחת משהביאה שלים מפסיק.. [נועם ירושלמי]:

פ"ג סוף ה"ו רב אומר במזכה על ידיה. ירושלמי כתובות סוף פרק י"ב.

שם ה"ז מן דנתתון שלחנון לון מקמן. פירוש דבר יקר ויש לו ערך ופירושו כשחזרו האחים מירושלים לאשקלון שלחו לשכניהם הנכרים מתנות חפצים יקרים. מקמן פירושו חפצים יקרים. עיין ערוך ערך מקמתא. ועיין בירושלמי נגמין פ"ז וקדושין פ"ג אנא פלן בן פלן מקדש לך כו' ע"מ ליתן לך מיקמת פלן. (שוב ראיתי באהבת ציון למהרז"פ שכיון לזה) ׳

פ"ד סוף ה"ג במחלוקת. הוא לקמן בדמאי פ"ו ה"ו:

פ"ז ריש ה"א ער די עביד ד' כיפליסין ופירש נפני מסה ד' פעמים. לפי פירושו נראה לי שצריך להיות ד' פליכסין (מרומית פלעכם דו פלעכם טריפלעכם) והכונה פי ארבע:

שם ה"ה לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לחי"ת. ירושלמי שבת פ"ז ה"ב:

פ"ח ה"ד חזקיה שאל לאבוי מנא אילין שיעורייא אמר ליה אהן נררא סמך דא ברתא. ר"ח הוה יתיב קומיה רבי והוא אמר סעמין והוא סתר כו'. אולי צריך להיות אהן כוורא סמך דא בריה. והכונה דבבלי מועד קטן י"א ע"א איתא כוורא כו' מיכליה בבריה. ופרש"י נמילין אותו בציר היוצא מן הדגים ואוכלין אותו. והנה הציר שומר גם כן את הכוורא וסומכו שאם הוא בציר אינו נרקב מהר. וזה שאמר כוורא סמך דא בריה והכא נמי חזקיה שהיה בנו של ר' חייא סמך בשאלתו את אביו שגם הוא שאל מרבי מנא לן הני שיעורייא ורבי לא השיב לו טעם מספיק. וזה שהביא הירושלמי תיכף אחר זה ר"ח הוה יתיב קומי ר' והוא אמר סעמין והוא סתר. ולפי זה הרלב"י תיבות מר"ח הוא ר' חייא ולא כמו שראיתי באהבת ציון שגורס ר' חנינא הוה יתיב קומי רבי. והוא ז"ל גורס אהן נררא סמך הדא קרתא ופירושו על צרור זה סמך עיר זאת. והמליצה היא כמליצת המשנה בסוף פרק קמא דחגיגה הלכות שבת כו' כהררים התלויים בשערה שהן מקרא מועט. והכא נמי כל הנך שיעורים דתפי במשנה ובברייתא לא הוציא מן המקרא אלא שהיתה להם איזה אסמכתא דפויה ואין לשאול מנא לן הני שיעורייא. ולא נראה לי פירושו:

שם לא כלן מסתור אלא מבני ונורם בפני מסה לא בלן ומפרש כלומר לא באלו הדברים לסתור הטעמים. אולי לא כלין הוא קצור מלשון הכתוב בדניאל ולא כהלין כת ה למקרי. והכונה שהראשונים לא היה מוגח בטבעם ולא יכלו לסתור אלא לבנות. ומצינו במשנה בפרק ס' מנגעים אמר לו ריב"ב אלמד בו אמר לו אם לקיים דברי חכמים הין אמר לו כו' אמר לו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים. ושם בפרק י"א איתא גם כן כלשון הזה. שוב מצאתי בגיר שפירש כעין זה. והרב ר' זכריה פריינקעל גורס לא בלן ופירש לשון יונית עלה והכונה אין עלה לסתור אלא לבנות. כלומר אין חכמה להרבות קושיא על קושיא כ"א ליישב הדבר. והנה אף כי כבר נמצאה המלה היונית בירושלמי בפרק ב' דמועד קטן אמר ר' יוחנן אם הזכירוך לבולי יהא הירדן בעל גבולך. והכונה אם הזכירוך לפני אנשי המועצה שבעירך ברח לך פן ישימו עליך מסים וארגוניות. פירושו בסוגיין לא נראה לי:

שם ר' יצחק ענושיא אמר קומי רבי זירא. בודאי טעות הדפוס וצריך להיות ר' יצחק עטושיא כמו בכמה מקומות:

שם ה"ז ר' יוסי עבד חד מן תרי אחין נ"ל ר' יוסי עבר כמו שהוא בשקלים פ"ה ה"א ודלא כהפני משה:

שם עאל לכפרה. בשקלים שם הגירסא לכופרה:

שם . ר"א הוה פרנס. בבלי ב"מ סוף דף פ"ה ע"א:

שם ה"ח דשותן גבן ויש גורסים רבותא גבן ויש גורסין דשתן גבן וגירסא זו נ"ל עיקרית. וכבר הביא גירסא זו הקרבן העדה בשקלים אלא שלא פירשה יפה. והנני לפרשה היטב בעזה"ש והוא. דבבבלי ביצה ט"ז ע"א איתא בברייתא כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים כו'. ונראה שאין הכונה בברייתא זו שבראש השנה ויום הכפורים קוצבים מזונותיו של אדם שאם כן היתה אומרת הברייתא כל מזונותיו של אדם קצובים לו בר"ה וביוה"כ מדאמר מר"ה ועד יוה"כ נראה שהכונה שבר"ה קוצבים מזונותיו של אדם עד יוה"כ של השנה הבאה. ועיין בבבא בתרא דף י' ע"א דרש ר"י בר' שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מר"ה כו' כי הא דבני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחלמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי כו' פש גבייהו שיבסר דינרי מטא מעלי יומא דכיפורי שדור דבי קיסר נקטינהו והשבין היו שונים הברייתא דביצה ט"ז ע"א כל מזונותיו של אדם קצובים לו בראש השנה ויום הכפורים והיינו לצדיקים ולרשעים שנדונים בר"ה להם קוצבים מזונותיהם בר"ה ולבינונים שתלוים ועומדים עד יוה"כ קוצבים מזונותיהם לכל השנה ביוה"כ ומר"ה עד יום הכפורים אין להם קצבה מהשמים למזונות והשבין היו מחזיקים עצמם לבינונים כמו שאמרו לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי (קדושין מ'). וכן מר"ה עד יוה"כ היו נוטלין מתנות שעדיין לא נקצב להם בשמים מזונותיהם ורבות בידם ליטול מזונותיהם מבני אדם אבל מיוה"כ ואילך. שכבר נקצב להם מזונותיהם מאיזו אומנות מלאכה ועסק שהיה בידם. לא רצו ליטול באמרם דשתן גבן. כלומר שְׁנָתֵנוּ וכרנסתנו בה כבר אצלינו. שוב ראיתי בתקלין חדתין שכוהב כדברינו אלא שלא בהר היטב. והנני לבאר שהשבי מערבא לשיטתם לי אסבר להם לשנות הברייתא בביצה ט"ז ע"א כמו ששנו אותה בבבל כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יוה"כ. שלגירסא זו קוצבים בר"ה מזונות לכל השנה עד יוה"כ של השנה שלאחריה כמו שכתבתי. דבירושלמי בר"ה פ"א איתא על המשנה בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה כו'. ר"ח בר בא בעי תבואה שלקה בערב פסח מאיזה דין נוקה אין תימר משתא דעלת עד כדון לא עלת. אין תאמר משתא דנפקת הכן הוות מורכה כל שתא מלקי כדון? אילו שמתים מר"ה ועד יוה"כ מאיזה דין הם מתים אין תימר משתא דעלם עד כדון לא עלת א"ת משתא דנפקא הכן הוון מורגין כל שתא ממות כדון? ולא שמיע דאמר ר' קרוספא בשם ר"י שלש פינקסיות הן אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינונים זה של צדיקים גמורים כבר נטלו איפופסי של חיים מר"ה. זה של רשעים גמורין כבר נטלו איפופסים שלהן מר"ה של בינונים כבר ניתן להם עשרת ימי תשובה שבין ר"ה ליוה"כ אם עשו תשובה נכתבין עם הצדיקים ואם לאו נכתבין עם הרשעים. והנה הפ"מ כתב שעל השאלה הראשונה מתבואה שלקה בע"פ לא השיב מאומה וכמה"פ כתב דבבבלי בר"ה ט"ז ע"א אמרי ש"מ תרי דיני מתדנא. ולדעתי לא דקדק בזה דבבבלי שואל הי תבואה אילימא הא תבואה דקיימא כל הני הרפתקי דעדו עלה אימת איתדין ופרש"י דקיימא השתא במחובר ומוכנת לקצור. והנה הבואה שמוכנת בערב פסח לקצור נזרעה בזמנה וזמנה היותר קדום הוא תשרי. וכמו שכתב בב"מ ק"ו ע"ב חצי תשרי כו' זרע ועל תבואה זו לא עבר עליה בע"פ יותר מחצי שנה והירושלמי הלא שואל על תבואה שלקתה בע"פ וכבר עבר עליה שנה. וכדאמר הכן הוות מורכה כל שתא מלקי כדין. ר"ל איך מאריכה התבואה כל השנה ולא לקתה כמו עתה. לכן נראה שהירושלמי שואל על תבואה שכבר עברה עליה שנה .. והנה תבואה זו משתמא כבר נקצרה בזמנה. שבמחובר היתה נפסדת ונרקבת. ושאלת הירושלמי היא כשהיא תלושה ולקתה מהכנימה והתולעים וכדומה. אבל על תבואה שעומדת לקצור בע"פ אינו שואל כלל וסבירא ליה כהבבלי דבתרי דיני מתדנה. והשאלה השניה שואל הירושלמי על אלו שמתים מר"ה ועד יוה"כ. ולא ניחא לו לומר שביוה"כ נגזר עליהם למות בימים שבין ר"ה ליוה"כ כשכבר נתחדשה עליהם שנה חדשה. ועל זה אומר ולא שמיע דאמר ר' קרוספא כו' והיינו שהצדיקים נכתבים ונחתמים בר"ה לחיים על משך השנה עד ר"ה הבא והרשעים נכתבים ונחתמים למיתה והבינונים תלויין עד יוה"כ ואם עשו תשובה נכתבים ונחתמים לחיים עד ר"ה והמתים בין ר"ה ליוה"כ הם הרשעים בדינם. ולפי זה לית ליה להירושלמי הברייתא דבבלי ר"ה ט"ז ע"א אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוה"כ נדון לשעבר ופרש"י ביוה"כ שעבר. והנה הר"ן בר"ה שם כותב קשיא לי כיון שהאדם נידון בר"ה ודאי על כל המאורעות שלו דנין אותו. על תבואותיו ופירותיו ושאר עסקיו. אם כן הכל נידון בר"ה. וניחא לי שג' דברים שאלו נדונין לכל העולם בג' זמנים השנויין במשנתנו אבל בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו אחד אחד וגוזרין עליו חלקו מדברים הללו. ולפי זה תבואה שעברה עליה שנה ונפסדה בגורן אין זה ענין

נכל

לכל העולם אלא לכל יחיד ויחיד. וכיון שהירושלמי שואל על תבואה כזו כמ"ש. שפיר אומר על זה הירושלמי ולא שמיע דא"ר קרוספא כו' דמשתמא כשדנין את האדם וגוזרים עליו חיים או מות קוצבים גם מזונותיו על משך הזמן שיחיה וכן דנין על הפסדותיו. ולפי זה להירושלמי צדיקים שנכתבים ונחתמים לחיים בר"ה. והיינו מר"ה עד ר"ה הבא קוצבים לו מזונותיו וגוזרים על הפסדיו עד ר"ה הבא והרשעים על משך הזמן שישארו בחיים במשך השנה והבינונים שתלויים עד יוה"כ קוצבים להם מזונותיהם וגוזרים על הפסדיהם עד ר"ה הבא ומר"ה עד יוה"כ שתלויים ועומדים אין קוצבים להם מהשמים מזונות גם אין גוזרים על הפסדיהם והם נתונים עד יוה"כ אל המקרה לכן הסבין שהחזיקו עצמם לבינונים לקחו מזונותיהם מר"ה עד יוה"כ. והבבלי אינו חושש לשאלת הירושלמי והמת בין ר"ה ליוה"כ יכול להיות בהוא רשע ונגזר עליו למות בר"ה זה או בינוני ולא זכה ביוה"כ ונגזר עליו למות או שיגיע לו קרי או אונס בין ר"ה ויוה"כ הבא וקוצבים מזונות לאדם שיצא צדיק בדינו בר"ה עד יוה"כ של השנה הבאה דלמא יהיה בר"ה של השנה הבאה בינוני ויהיה תלוי ועומד עד יוה"כ. ואין להאריך יותר. ועיין עוד בביאורי הגר"א בשו"ע או"ח סי' תקפ"ב. —

☜ החדושים גליון אפרים על מס' דמאי נדפסים בפנים על הגליון.

מסכת כלאים

פ"א ה"ז הרכיב אילן והרביע עוף מאן דאמר מחוקותי השמרו אינו חייב אלא אחת ומ"ד מבהמתך לא תרביע חייב שתים כן צ"ל וכן צ"ל בפני משה:
שם ה"ט מודה ר"ל בזרוע על גבי ה"ס. עיין זבחים נ"ד ע"ב:
פ"ב ה"ב במקום הטינא אבל כו' ותני כן מקצת היום ככולו במקום הטינא. הלה פ"א ה"א ועיין בבלי פסחים נ"ה ע"א:
פ"ג ה"א ר' בא ב"ר שמעון בר נרשיה כצ"ל ולקמן בסוף ה"ד איתא ר"א ור' שמעון נרשייה. ואולי צ"ל במגילה פ"ד ה"ה ר' ירמיה ר' שמעון נרשייה ר"ח בר אנדריי בשם ר"ז דבבול שעה בין היבה כו':
פ"ד ה"א אצל ריב"נ לגנגינר. בעירובין פ"א ה"ט לגנגנד ובסוכה פ"ז ה"א לגניגר:
פ"ז ה"ו ר' יונה בעי כאן דלעת כתלום הוא לסכך בה. צ"ל דבעי בדלעת שנטועה בעציץ שאינו נקוב למעשרותיו מהלכה אם החמירו חכמים גם לסכך שיהא דינה כמחובר ואין מסככין בה ודלא כהפני משה:
פ"ח ה"ב והוה ר' ינאי מקלס ליה הולים זהב וכו' ירושלמי קדושין פ"ג ה"ה:
שם ה"ב והתני שמואל היתה עומדת חוץ לתהום. בבלי שבת נ"ג ע"ב:
שם ה"ג הלובן מן האיש כו' בבלי נדה ל"א עיין שם:
פרק ט' ה"ג ואל תספדוני בעיירות כו' אף בכתובות ה"ג כן. ואולי צ"ע ואל תספדוני בעיירות ומי שנספד בו בחיי יספד בו במותי מפני המחלוקת (מפני שכל אחד מתלמידיו ירצה לספד בו ולכלם אי אפשר ויבוא לידי מחלוקת):
שם אמר ר' חנניה דציפורין. גם בכתובות ה"ג כן ואינני יודע למה קורא אותו במקום זה בשם עירו. ואולי צ"ל אמר ר"ח כגון יוסף אפרתי ויוסף חפני דציפורין (שרבי מת בציפורין והם היו האחרונים שנספדו בו בחייו). ואולי הוא ר"ח דציפורין מהאמוראים האחרונים שנזכר בשבת פ"ז ה"ב ר"ח דציפורין בשם ר' אבהו אלף חד כו' ובשאר מקומות:

☜ החדושים גליון אפרים ממס' שביעית נדפסים בפנים על הגליון.

מסכת תרומות

פ"א ה"א דתנינן הכל כשרים לכתוב את הגט אפילו חש"ו כו' ר' יוחנן בעי והיינו וכתב לה לשמה כו' ר' יעקב בר אחא ר"ח בשם ר' יוחנן חלוקין על הסוגיה הזה מהו כדין אתיא דר' יוחנן דתרומות כר"י בנו של ריב"ב דקידושין ודר' יוחנן בגיטין כרבנן דקידושין. בספרי זבחי אפרים כתבתי בבאור דברי הירושלמי הזה. וראיתי עתה ברידב"ז שגם הוא הלך בדרך זה אלא שאין דעתי כדעתו. ומה שמוכרח לפירושו דר"י בנו של ריב"ב דס"ל בינן לבין אחרים קידושיהן קדושין מיירי כשגדול עומד ע"ג ומהתוספתא מוכח שאינו כן. דהא בתוספתא דפרה פ"ד. הביאה הר"ש. איתא ר"י בנו כו' אומר חש"ו שקידשו ואחרים רואין אותן קידושן כשר וכלשון הזה איתא ג"כ בתוספתא דפרה פרק י"א לענין הזאה. הביאה ג"כ הר"ש במשניות פרק י"ב. וכבר כתבו התוס' בחולין י"ב על הא דאמרינן שם וכולם ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשרה מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה דאחרים רואים אותם לאו היינו אחרים עע"ג. דעומדים ע"ג הוא שמלמדים אותם ומזהירים אותם לעשות לשמה אבל אחרים רואין אותם היינו שרואים איך עשו ולא מלמדים אותם. גם מה שפירש ר' יוחנן בעי והיינו וכתב לה לשמה היינו דר"י ס"ל דגדול עע"ג אינו וכתב לה לשמה בגטין שם הגירסא ר' יוחנן אמר ומוכח שם דר"י ס"ל דמהני געע"ג. דהא אמר שם שמואל אמר צריך שיניח ספרו על גט ואתיא כיי דמר ר"ש בן לקיש כתב טרפו בתופס פסול. וא"כ ר' יוחנן דס"ל בפרק כל גט כתב טרפו בתופס כשר הכי נמי א"צ להניח טרפו על גט וע"כ בגדול עע"ג וע"ש במפרשים. אלא דר' יוסי פריך דבתרומה אי לאו דכתיב ונחשב היה מהני בלי געע"ג ובגטין אמר ר"י דבעי געע"ג ומתרץ דמשו"ה בעי געע"ג לפי שזה כותב וזה מגרש ומזה דייק ר"י בר אחא שאלו כתב הוא וגירש הוא גם הוא ופריך הא ר"י בר אחא ר"ח בשם ר' יוחנן חלוקין על הסוגיה הזה. הוא ר' שמעון בן גמליאל. מדקתני אינו מוציא עולמית ומתרץ אתיא דר' יוחנן דתרומות כר"י בנו של ר' יהודה בן בתירה ודר' יוחנן דגטין שאמר חלוקין על הסוגיה הזה כרבנן דפליגי על ר"י בנו של ריב"ב. ומהא דאמר ר"י דמהני בכתיבת חרש געע"ג אינו מוכח כלל דחרש יכול לגרש בגעע"ג. אלא הקושיא היתה על ר"י בר אחא דס"ל שבכתב הוא וגירש הוא גם הוא אליבא דר' יוחנן דתרומות:
שם קיניטרוקים בדפוס קארהשין קנוטרוקום ובירושלמי בגיטין ה"ג קניטרופים ובתוס' חגיגה ג' ע"ב ד"ה נגדריפס:
שם והמאבד מה שנותנין לו קונדיקום. בגיטין קינוקום ובתוס' שם קוניקום וטעות ספר בתוס' שם וצ"ל קורדייקום אין בו אחת מכל אלו:
שם כהדא אליפוסה יהב לר"ש בר אבא מעשר ופירש בפני משה שהיה לוי וזה אינו דכהן היה. כדמוכח מירושלמי כתובות פ"ב ה"ו וממו"ק ריש פרק ג'. ומ"מ לקח מעשר לפי שהיה כהן ועני. עיין בבלי יבמות פ"ו ע"ב ובירושלמי פ"ה דמע"ש ובירוש' במו"ק שם ובסוף בכורים שמעון בר ווא הוה בקי במרגליתא בכל מילה ולא הוה ליה עיגול מיכליה:
פ"ב ה"א והא ר' יצחק בר נחמן הורי (ומעשה רב קן נ"ע):
פ"ג ה"ג ר' חמא ב"ע בשם ריב"ח מן מה שעובר בלא תעשה כו'. עיין לעיל בדמאי פ"ה ה"ח ודא מסייעה לר"מ כו':
פ"ד ה"ז הדא מסייע למ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין (כלומר כל שדרכו למנות ור' יהודה סבירא ליה את שדרכו למנות משום הכי סבירא ליה דתעלה) הדא מסייע למ"ד תניין אינון (דאיכא תנא דסבירא ליה לר"מ את שדרכו לימנות ולר' יהודה כל שדרכו למנות וכמו שאמרו לקמן בערלה פ"ג ה"ד ועיין מה שכתבתי שם. [נוע"י]:
פ"ה ה"א הכל מודים בשמן שהוא מותר דאמר ר"ב ב"ח בשם ר"י לך נתתיו למשחה לגדולה למשחה נסיכה למשחה להדלקה ובבכורים פ"ב ה"א והן ככי כהן ר"ב ב"ח בשם ר"י לך נתתיו למשחה לגדולה ועיין בבכורות כ"ז ע"א בתוס' בדברי המתחיל ואתי שכתבו וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בזום אכילה לגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר ודבריהם צריך עיון מהירושלמי בסוגיין ובבכורים ומהבבלי סוטה ט"ו ע"א ורשאים הכהנים ליתן להוכה יין ושמן. ודבש מאי טעמא אמר קרא למשחה לגדולה כו'. וכבר כתבתי מזה בספרי זבחי אפרים בזבחים ע"ה ע"ב בתוס' ד"ה שביעית אין לוקחין:
פ"ה סה"ב תני סאה תרומה טמאה שנפלה למאה טהורות. כן גורס הגר"א ומיירי בישראל שיש לו מאה סאה תרומה טהורה מא"ח כהן. לכן שפיר או"ל הכהן שאלו הסאה תרומה טמאה שנפלה ולא שוזך מיתנינה לכהן חורן והוא נותן לך דמי עצים? והפירוש הוא כפירוש הנוע"י בנ"ב והרידב"ז:
סוף פ"ה אמר ר"א ב"י בשם ר"י אם באת הלכה תחת ידך ואי אתה יודע אם לתלות או לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה כו'. הנה בפ"ח דתרומות פליגי ר"א ור"י ור"ג ואמר שם ריב"ב בירושלמי מדברי שלשתן נלמד תלויה אסור לשורפה. ולעיל רפ"ג ר' יונה בעי ולכל הדברים עשו אותה ספק אוכל מטמא טומאת אוכלין ואין שורפין אותה בטמאה ואין חייבין עליה חומש ואין לוקין עליה חוץ לחומה כצ"ל. וכן בירושלמי ברים פרקין אמרינן לא אתם מודים שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה. ובירושלמי שלהי קדושין כו"ע מודי ששורפין על החזקות ומה פליגין בשריפה ר' יוחנן אמר שורפין על החזקות ואין שורפין על החזקות כו'. צ"ל דסבירא ליה לר' יוחנן דהא שאסור לשורפה הוא דספק במציאות מטעם שמא יבוא אליהו ויטהרנה. אבל בסוגין הלא מיירי בספק דדינא כדאמר אם באת הלכה כו' ובספק דדינא לא שייך לחוש דלמא יבוא אליהו ויטהרנה. כמו שכתב המשנה למלך ברמב"ם בפ"ט מהלכות איבות. ובשבת ק"ח ע"א אם יבוא אליהו ויאמר אי אית ליה עור כו' ועוד דתנן עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת. ופרש"י היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא. משום הכי שורפין. [נועם ירושלמי]:
פ"ו ה"א והא דתנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן ויפלם ב' (כצ"ל). מקשה לר"י שאמר שאם גזל תרומה משל אבי אמו כהן דמשלם לשבט מלבד כפרה אף על פי שהיא עתה שלו אם כן ישלם נמי ב' קרנים קרן להקדש וקרן לשבט לכפרה. ועיין בפ"מ וברמב"ם פ"י מהלכות תרומות ובכסף משנה שם ופירושם דחוק דמכיין מוכח דמיירי בנשבע על הגזל. ובלאו הכי דבריהם דחוקים) מה כדון ונתן לכהן את הקדש כו' (ולא דמי לגזל תרומה משל אבי אמו כהן שאם משלם לעצמו אינו משלם כלל). [נוע"י]:
ה"ב אמר ר' ינאי לנדדין היא מתניתן יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם לשבט יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית משלם להקדש (כדסבירא ליה לר' ינאי שאין איסור חל על איסור אפילו במוסיף לכן אם יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה אינו חל הקדש ואם אין בו כזית ויש בו שוה פרוטה חל הקדש דס"ל דאיסור חל על איסור דתני שיעור דלא כדמשמע בבבלי בכריתות כ"ד ע"ב) יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש ר"י אמר משלם לשבט (דר"י ס"ל אין איסור חל על איסור אפילו במוסיף. כמ"ש התוס' בחולין ק"ג ע"א בדברי המתחיל מר סבר. ורבי שמעון בר ווא בשם ר"י סבירא ליה דאף דאין איסור חל על איסור היינו שאין חל איסור הקדש על תרומה לענין חיוב אבל מכל מקום כיון שהקדים התרומה הרי היא של הקדש ומשום הכי משלם להקדש. וכדי שלא תקשה הא החומש הוא מלבד כפרה וא"כ ישלמו לשבט אמר ר"ז גזירת הכתוב ואיש כי יאכל קדש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש הולך. וכבר מבואר לעיל בה"א מהקרא ונתן לכהן את הקדש שאינו משלם קרן לשבט וכיון שמשלם הקרן להקדש. דהדמים שייכים להקדש וכצ"ל. משלם החומש גם כן להקדש. אבל מחומש של הקדש פטור דכיון דאין איסור הקדש חל על איסור תרומה אין בה מעילה וליכא חומש. וכהנא ס"ל איסור חל על איסור במוסיף וחל הקדש על תרומה משום הכי משלם שני חומשין. ולא סבירא ליה כר' ינאי דאמר לנדדין היא מתניתין). [נוע"י]:
פ"ז ה"א במראה הפנים בדברי המתחיל האוכל ויש לתמיה הרבה על תמיהתו. אינני יודע מה מתמה. הא שפיר מקשה המשנה למלך על הרמב"ם שסתם וכתב זר שאכל תרומה בזדון והתרו בו לוקה ואינו משלם הא מדאגבהה נתחייב בתשלומין ומלקות אינו מתחייב אלא על אכילתה. ולא מש"ל אלא בשתחב לו חבירו וכו'. וכמו שעולה מהסוגיא בכתובות. ולא היה לו להרמב"ם לכתוב אלא לפרש. וכן מ"ב וכן חייב מלקות ויש כאן גם כן חיוב תשלומין אם באים כאחד אז פטור מתשלומין אף שלא התרו בו ואינו לוקה תמוה דהא קיי"ל כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין. וכן מפורש ברמב"ם בפ"ג דגנבה בהביא. וכפי הנראה טעות ספר בדבריו:
פ"ח ה"א ר"י בעי ואף לשאר הדברים כן מקבל ואח"כ זורק קומץ ואח"כ מקטיר שורף ואח"כ מזה. ר' יעקב כו' הדא אמרה שהוא מקבל ואח"כ זורק כו'. בספרי זבחי אפרים כתבתי שטעות הדפוס הוא וצ"ל מקבל ואחר זורק. קומץ ואחר מקטיר. שורף—פרה אדומה—ואחר מזה (וכן הגירסא בהוריות) ר' יעקב כו' הדא אמרה שהוא מקבל ואחר זורק. קומץ ואחר מקטיר שורף ואחר מזה:
שם ה"ד התיב ר' יצחק בריה דר' חייא ברובה. צריך להיות ר' יצחק בריה דר"ח כתובה. וכן באמת הגירסא בפסחים בסוף פ"ק. וכמו שאיתא בירושלמי יבמות פי"ג ר' יצחק בריה דר"ח כתובה בשם דר' יוחנן. ובברכות בפ"ג ה"א צ"ל ר' יצחק בריה דר"ח כתובה משתיה אונס:
סוף פרק ח' אמרה לון זנביה מלכותא כו' בהדא שסירא קטל בר נצר לאחוי. צ"ל זנביה מלכתא. המלכה זנביה ידועה בקורות העולם ובעלה היה בר נצר. הנזכר בבבלי כתובות נ"א ע"ב. ובתוס' לבבא אמרה לר' אמי ולר' שמואל שהקב"ה רגיל לעשות נסים לישראל ומסתמא יציל גם את זעיר בר חנינא. ופירוש הפ"מ אינו נכון:
פ"ט ה"ב כמו דר' יוחנן אמר תמן טוחן ומתיר צ"ל כמו דר' יוסי אמר תמן טוחן ומתיר. עיין לעיל סוף פ"ה:
שם מה אית לך אר"י ב"ר בון כגון הבלוכסין וכתב בפ"מ מה אית לך שהם דבר שזרעו כלה וקאמר כגון הכלוכסין ממיני ירקות לעיל בכלאים. בכלאים לא מצאתי כלוכסין. ובבאורי הגר"א כותב על דבר שאין זרעו כלה קאי מדאמר כגון הלוף מכלל דאיכא עוד אחריני שאין זרעם כלה. וכצ"ל שצ"ל כולכסין והוא כמו קולקסין. ועיין בפאה פרק א' ובנדרים פרק ז' הלכה א' קולקוס כירק (כצ"ל) למעשרות כו'. ועיין בירושלמי בעירובין ריש פ"ג הלוף והקולקס משמע כהגר"א שקולקס חברו של ליף. ובדמאי בפ"ב בדף ח' ע"ב הקלח והשומשום (כצ"ל) והחרדל והשום והבולכסין צ"ל והכולכסין וכן הוא בדפוס ווינילייא. ועיין בסוף פ"ב דשביעית אבל אם עשו דלועין כירק הן. הורי (כצ"ל) ר' יוסי באילין עלי קולקסייא שאסור לגמות בהן מים מפני שהנבאים אוכלין אותן וגורס בביאורי הגר"א באילין קולקסייא כו' מפני שהם באים אוכלין. ופירש משום דכתיב לאכלה ולא להפסד. וקשה להגיה כן בשני מקומות כי גם בריש פרק ז' דנדרים איתא הורי ר' יוסי כו' ושם הגירסא עלי קולקסייא. —
פי"א ה"ב ורובה מדר"י דו אמר אפילו כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל. עיין בבבלי בסנהדרין מ"ה ע"ב. ועיין עוד בסוטה מ"ו ע"ב ובירושלמי שם:

מסכת מעשרות

פ"א ה"ב משיבהילו בחילו ר' חייא בר ווא אמר חייתה כו'. בבאורי הגר"א גורס משיבחילו מאי בהילו ר' חייא בר ווא אמר גדלה. (בשנות אליהו בשביעית פ"ד מ"ו גורס ר"ח ב"ו אמר נשה) ונ"ל שצ"ל משיבחילו ביחילו ר"ח ב"ו כו'. והיינו שר"ח ב"ו אמר על המשנה דסוגיין ועל משנה דשביעית כאחת. המשנה דסוגיין הוא משיבחילו והמשנה דשביעית הוא ביחילו:

שם אשכול שבישל בו אפילו גרגיר יחיד כולו חבור למעשר. לעיל בדמאי בפ"ק ושם הגירסא ר' ישמעאל בר"י בשם אביו אשכול שבכר בו כו':

שם פשטו הוא לן כל אותו הגפן כל אותו המין חזר ופשטו לו כל אותה הרוח. כל אותו המין אין לו פירוש. והגר"א גורס כל אותו הרימון וג"כ לא נראה. וכ"נ דלעיל בתרומות פרק י"א איתא שמין מותר שאינו שמין אסור וכתב שם בפני משה המין אומן כו' אם היה הנכרי המוכר האומן מותר ליקח ממנו ואף כאן כל אותו המין הוא כמו כל אותו אומן ופירושו שורה כל אותה השורה כמו במשנה לעיל בפאה:

פ"ב ה"ג מתניתא פליגא כו' כרמא אני מוכר לך אף על פי שאין בו גפנים כו'. ירושלמי כתובות פ"ח ה"ז:

ה"ד תני ר"ח אוכל פועל אשכול ראשון תני אשכול אחרון ר"ח ס"ל אפילו אשכול ראשון ותני אשכול אחרון אבל לא קודם וכ"ש אשכול ראשון שאינו אוכל דליתוב בריסא והדר לאכול. וכמו שאיתא בבבלי ב"מ נ"ב ע"א:

שם ה"ג תפוחי מילי מילה בין גדולים ובין קטנים חייבים. מילי מילה הוא תיבה אחת והראתה יוונית דבש והכונה תפוחים מתוקים וטעמם כטעם הדבש. ועיין לקמן בפרק קמא דחלה הדובשנין מליגאלה ושם הפירוש דקיקי דבש וחלב. וכמבואר בערוך השלם ערך מליגאלה. שוב ראיתי שכבר קדמני בפירוש הגיון אריה על התוספתא דזרעים:

שם אמר ר' יוחנן ירדו לכאן נתחייבו עלו כבר נפטרו. עיין בפ"מ ואין פרושו מובן. וכ"נ שנ"ל ירדו לכאן נפטרו עלו כבר נתחייבו. והיינו שר"ח הורה כריב"י שהקדים המרים פטורים ואפילו קטנים. ור' יוחנן דס"ל הלכה כסתם משנה שקדים המרים קטנים חייבים: דהא כן סתם משנה בחולין כ"ה ע"ב. ור"ח ישב בצפורי ור"י בטבריא שהיא בעמק. ואמר ר' יוחנן שאם ירדו לכאן לטבריא. מקומו של ר' יוחנן. כבר נפטרו כיון שכבר הורה זקן ר"ח לפוטרם. ואם עלו מטבריא לצפורי כבר נתחייבו. ור' יוחנן לשיטתו אזיל דס"ל לעיל בדמאי פ"ג מאיליהם קבלו עליהם את המעשרות ומה"ט מקילינן במעשרות בזמן הזה לדעתו לכן היקל גם באלו שירדו לכאן ממקום שהורה זקן שפטורים. שוב ראית ברידב"ז שהביא ממהרא"פ כעין פרושי:

שם ה"ד ר' אבהו אמר התריגו לבהמין כ"ל שנ"ל אתרינו כמו בערובין כ"ג ע"ב רבי אבהו כו' אתרינו לפחמין. וכאן הפירוש האכילו אתרוגים לבהמה כדי שלא תאכל אחר כך הרבה מן הדיסה.

שם ונותנין פאה מכל אומן ואומן כ"ה בפ"ח דב"מ:

פ"ג ה"א הגע עצמך שהיתה נתונה בפיו לא נמאס הוא יכול להחזירה. כ"ל שהוא תירוץ לא נמאס הוא ויכול להחזירה. וצריך להיות אם אומר את כן אכלה לא נמצא אוכל טבל למפרע?

ה"ב מצא קציעות בדרך כו' תאנה כו'. כ"ל דעל משנה זו קאי הא דאיתא לעיל בפ"א ר' חגיי שאל לחברייה מהו אהן פטור דתנינן הכא כו' אלא משום הפקר. ועיין בבלי ב"מ כ"א ע"ב. וצריך שפיר על זה דתני מצא כלכלה:

ה"ג אמר ר"ל לגג מבוצר לאויר הצר היא מתניתא. כ"ל שנ"ל בגג שאינו מבוצר לאויר חצר היא מתניתא. וכלשון הירושלמי בשבועות פ"ח ה"א הדא דתמר בגג שאינו מבוצר אבל בגג מבוצר כבית הוא. והכונה בגג מבוצר לאויר החצר בשוה לקרקע החצר וכדמוכח מהירושלמי בפסחים פ"ז הי"א פתר לה בגג מבוצר לאויר חצר היא מתניתא עיין שם:

סוף פ"ג ר' יהודה דרש אשר לו חומה. לפי מ"ש הוס' קדושין י"ח ע"ב בסוף ד"ה ר' אליעזר סובר ר' יהודה יש אם למקרא ובבבלי פסחים פ"ו ע"ב ר' יהודה סובר יש אם למסורת עיין שם בפרש"י:

פ"ה ה"ב אותה התרומה שהוא מפריש טובלה למעשר נראה לי שצריך להיות אותה התרומה שהוא מפריש טבולה למעשר (ואיהו יטעה שהיא תרומה ופטורה מן המעשר ודלא כהפני משה):

שם שדה שהוציאה שליש לפני עו"ג ולקחה ממנו ישראל ר"ע אומר התוספת פטור וחכ"א התוספת חייב. בבבלי בחולין קל"ו ע"א פליגי בסוריא והראב"ד בפ"א דמעשר ה"י והכ"מ בפ"א דתרומות מפרשי גם ברייתא זו דירושלמי בסוריא. והגר"א בסימן של"א ס"ק י"ד כתב דהרמב"ם מפרש ברייתא זו דירושלמי בארץ ישראל ולענין מעשר ראשון דשליש המעשר הוא שלו ושני שלישים חייב ליתן ללוי. וכמ"ש הרמב"ם בפ"א דתרומות הי"ב:

שם ואף בחלה כן כו' מה את בעי מרבי עקיבא דרבי עקיבא אומר פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה אין יסבור ר"ע כר"א כו'. הכונה כר"א אליבא דר' יהודה דסבירא ליה דפירות חו"ל שנכנסו לארץ ר"א פוטר. כמבואר בחלה בריש פרק ב' ודלא כהפ"מ:

שם רב בר חייא בעי קומי ר"ש זרע בעציץ שאינו נקוב ונקב א"ל עכשיו נקב. ומפרש בפני משה דפשט ליה דהא מיהת עכשיו נקוב וגגמר בחיוב. הרמב"ם אינו מפרש כן. דכותב בפ"ה דתרומות הט"ו זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב והגיאה בלים ואח"כ נקבו ונגמרה התבואה הרי הוא כגומה כשאינו נקוב עד שיקבנו קודם שיביא שליש. וע"ש בכ"מ:

שם ה"ג ודלא כר' יוסי דר' יוסי אמר גזבר הוא כאחר. לעיל בתרומות פ"א:

מסכת מעשר שני

(דף ג' ע"ב) **פ"א בסוף ה"א** על אסימון הכל מודים שאין מחללין אותו על מעות הנתונות לאולייר. על אסימון הוא כמו נוסף בבבלי על אסימון (דברי ר' דוסא):

(דף ד' ע"א) **היה** לו מעות של דיסקנים נ"ל של **דיסגנים** פירושו מטבע שמצוייר עליו בני סימנים או מטבע שמסומן עליו מספר חדר של בית המרחץ אשר רחץ בו ערוך השלם (ע' דיסגנים):

שם תני אין מחללין אותו לא על מעות שכאן בבבל ולא על מעות שבבבל כאן. לא על מעות שכאן בבבל בעומד בבבל ולא על מעות שבבבל כאן בעומד כאן. היה לו מעות בבל בבבל והוא עומד בבבל נימר אם היתה דרך פתוחה מחלל ואם לאו אינו מחלל. וטבין כאן? כנ"ל:

(דף ה' ע"ב) **ה"ב** ר' יוסי בשם ר' יוחנן בהמת מעשר שני כו' כר' יהודה חייבת בבכורה (פירושו שקנה סתם ולא קנה בפירוש לא לבשר תאווה ולא לשלמים) ר' ירמיה בעי קומי ר"ז ילדה בכור אמוריו קרבים לגבי מזבח ולא חל מע"ש על אמוריו ולא נמצא מבריחו מן האכילה? א"ל וכי הלוקח בהמה לשלמים לא חל מע"ש על אמוריה ולא נמצא מבריחה מן האכילה אלא בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר. (ולכן גם בלוקח ממעות מע"ש בהמה סתם פקעה ממנה קדושת מעשר ושפיר ילדה בכור קרב לר' יהודה. ועיין לקמן בפ"ג בסוף ה"ב דף פ"ז ע"א ר' זעירא ר' הילא תריהון בשם ריב"ח חד אמר שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר) אמר ר' יוסי ואנן לא הויינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד (פרושו משום הכי הלוקח בהמה ממעות מע"ש לשלמים מותר אף שמבריח האמורים מן האכילה משום שכן התירה התורה לקנות בהמה ממעות מע"ש לשלמים אבל לקנות בהמה סתם לא התירה התורה ממעות מע"ש משום הכי כשילדה בכור אינו קרב מפני שאתה מבריח אמוריו מן האכילה. והירושלמי מבאר זה ואומר מה נפקא מביניהון ילדה בכור ולא הקדישה שלמים מאן דאמר לא התירה התורה ליקח בכ"מ אלא שלמים בלבד אינו קרב מ"ד בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר קרב. (ככ"ל שנ"ל) והירושלמי הומ"ל כ"מ גם לר"מ דלר"ז גם לר"מ חייבת בבכורה מפני שפקעה ממנה קדושת מעשר וכמ"ש הרמב"ם וכמ"ש הכ"מ:

(דף י"ט ע"ב) **פ"ג ה"ז** חיה טהורה אינה טעונה העמדה והערכה בהמה טמאה לא. אמר ר' הילא ותני כן. פירושו לפי שבקרא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו כו' דכתיב ביה העוה"ע מיירי בבע"מ. כדאיתא במנחות ק"א ע"א ובש"מ. ובהקרא ואם בבהמה הטמאה לא כתיב העוה"ע משום הכי טולא דברי ר"י בשם ר' יוחנן הייתי אומר שבהמה טמאה וחיה טהורה שאין מקריבים מינם למזבח אין טעונין העוה"ע אבל מר"י בשם ר' יוחנן מוכח שטעונים העוה"ע. אמר ר' הילא ותני כן (כר"י בשם ר"י) שמפורש בברייתא שאם הקדיש בהמה טמאה מחיים ומתה שאין יכול לפדות. אמר ר"י מתניתא אמרה כן? פירוש בתמיה. תמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה היא? (דס"ל להירושלמי כהתוס' בחולין קל"ה ע"א לענין גיזה דבעיא העוה"ע ואם נגז אינו יכול לפדות ואפילו העמיד והעריך כשהיתה מחוברת ודלא כהתוס' במעילה דף ט"ו ע"א בד"ה כשהיא חיה) וכל שיש לו פדיון מועלין בו וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו. (גירסת הגר"א אין תיפתריניה לשם הלכות מיתה לית יכול דתנינן תמורה. ר"ל אם תאמר נהי שאין בחלב מעילה דאורייתא אבל יש בו מעילה דרבנן. כקדשים שמתו שאמר עולא אמר ר"י במעילה ב' ע"ב ובש"מ שיש בהו מעילה מדרבנן. לית יכיל דהתנן תמורה. דס"ל להירושלמי שדוקא קדשי מזבח שמתו יש בהו מעילה מדרבנן. (כלשון הרמב"ם ז"ל קדשי מזבח שמתו) לפי שקדשי מזבח יש להם שייכות להבעלים. (וגזרו גם על קדשי מזבח של נבור לפי שבכלל קדשי מזבח הם) אבל קדשי בה"ב שמתו שאין להבעלים חלק בהם לא גזרו מעילה כשמתו. וחלוק זה בין קדשי מזבח לקדשי בה"ב כתבו התוס' בתמורה ל"ב ע"א בד"ה מקדישין ובב"ק ע"ט ע"א בד"ה גנב והקדיש. ועיין במעילה ג' ע"א סד"ה חטאת הואיל ולכפרה קא אתיא לא בדילין מינה. ונהי שקמ"ל ר"י שבכל קדשים שמתו יש בהו מעילה מ"מ י"ל שהייטו דוקא קדשי מזבח דלא בדילין הבעלים מינייהו אבל בקדשי בה"ב שמתו ליכא מעילה מדרבנן. משום הכי ליכא למימר משום הלכות מיתה דהא תני תמורה. א"כ יש לפרש לית יכיל דתנינן תמורה דכיון דתני תמורה מועלין בה ובחלבה משמע שדין אחד להמורה ולחלבה וכשם שבתמורה יש מעילה מדאורייתא הכי נמי בחלבה:

(דף כ' ע"ב) **פ"ד ה"א** רבי הו"ל פירין הבא ופירין בכותניין כ"ל שנ"ל ופירין בבית ניין (בבית היין). וכמו שאיתא בפרק ד' ה"ה דמעשרות והני כן נהגין בבת ניין בירקו בהיתר דברי ר"א:

(דף כ"ה ע"א) **ה"ד** ר"ע בעי קומי ר' מנא אף לענין מתנה כן א"ל תמן כו'. כנ"ל שנ"ל. בנוע"י מבאר השייכות שיש לבעיא זו עם מה שאמר מקודם דמספקא ליה אם הולך זוכי. דהראשונים הקשו בבבלי בגיטין ס"ג ע"ב איתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הולך והן לה אמר ר"א אמר ר"ה אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה והולכת למימרא דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי דמי וכו' והא איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר כו' דמאי פריך מחוב אגט הא שם ל"ב ע"ב איתא שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי. ועיין שם בתוס' דבגט אפילו זכי לא מהני. ומתרצי הרמב"ן והר"ן דהא דאמרינן דהולך לא מהני בגט היינו אם לא עשאתו שליח אבל אם עשאתו שליח דמי לפקדון. והטעם דבכל מקום שיש שליחות יש לומר הולך כזכי ומשום הכי בחוב ובפקדון דיכול לעשות שליח לקבל חובו ופקדונו יש לומר הולך כזכי דהמקבל בעצמו נעשה שליח לזכות להבע"ח ולהמפקיד וכן בגט אם עשאתו שליח שייך לומר הולך כזכי. אבל מתנה שאפילו עשה אותו שליח לקבל מתנה לא מהני דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו משום הכי הולך לאו כזכי. וכמו שכתב הנמוק"י בב"מ בפ"ק לענין מגביה מציאה לחבירו. וזה שהשיב ר"מ לר"ע א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה כו' אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו?:

(דף ל"א ע"א) **פ"ה ה"ג** ר"ח בר בא הורי על גרמיה לצאת לחו"ל בגין דלא מיסב מעשר. וכתב בפ"מ ר"ח בר בא הורה להחמיר על עצמו שלא ליטול ומהמת שהפצירו בו הלך מא"י לחו"ל. ושכח המבואר בירושלמי שביעית ריש פ"ג סילני שאל לר"ח בר בא ואסר לו ר' הינא אמר שרא ליה והוון אמרין דו נסב והורי על גרמיה לנאת לחו"ל דלא למיסב מעשר וע"ש בפ"מ:

(דף ל"ג ע"ב) **סוף פ"ה** ר' ירמיה ר"ח בשם רשב"ל מתניתא משהתחילו (כנ"ל) להיות נותנים מעשר לכהונה הדא מסייע לר"י בחדא ופליג עליה בחדא כו' ר' אילא בשם ר"י כמאן דאמר אין נותנים מעשר לכהונה הוי הוא אומר נותנין מעשר לכהונה מסייע ליה דו אמר כולן לשבח. פירושו דמתניתין כמאן דאמר אין נותנים מדאורייתא מעשר לכהונה. דכהנים לא נקראו לוים. ועזרא קנסינהו ללוים שיתנו גם לכהנים משו"ה העביר יוחנן כהן גדול הודיית מעשר מפני אלה שנותנים לכהנים אינן יכולים לומר וגם נתתיו ללוי. וזה לשבח. ומתניתין דיבמות ס"ל נותנים מעשר לכהונה מדאורייתא ולבתר דקנים עזרא ללוים אין נותנים אלא לכהנים משו"ה בת כהן מאורסת ללוי. לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. ומה דאיתא שם וכן בת ישראל מאורסת ללוי לא תאכל במעשר היינו במעשר של הלוי עצמו. כדאמר בחולין קל"ו ע"ב אימר דקנסינהו עזרא דלא יהבינן להו. למיקל מינייהו מי אמר. וא"כ פליגא מתניתו על ר' יוחנן בדינא דמדאמר על מתניתו כמ"ד אין נותנים מכלל דאיהו ס"ל נותנין מילתא דריב"ל אמר מהן לגנאי ומהן לשבח כו' והעביר הודיית מעשר וזה לגנאי. דריב"ל ס"ל לעיל בה"ג דמדאורייתא נותנים מעשר גם לכהנים. דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים. וא"כ אף בתר דקנסינהו עזרא ונותנים רק לכהנים יכול להתודות ולומר וגם נתתיו ללוי. דגם כהן איקרי לוי. משום הכי ס"ל דהא שהעביר הודיית מעשר הוא לגנאי. ועיין ביבמות פ"ו ע"ב בתוס' בסוף ד"ה מר סבר שנדחקו למה העביר יוחנן כ"ג הודיית מעשר למאן דסבירא ליה שמדאורייתא נותנים מעשר גם לכהן ונדחקו ליישב והירושלמי ס"ל דלהאי מאן דאמר העביר הודיית מעשר שלא כהלכה. [נועם ירושלמי]:

מסכת חלה

(דף א' עמוד ע"א) **פ"א ה"א** ר' יוסי בשם ר"ש ב"ל הני ר' ישמעאל ר' יונה ר"ז (כן כ"ל שכנ"ל וכן נ"ל בפסחים פ"ב ה"ד) אמר ר' מנא אזלית לקיסרין ושמעית ר' אחווא בר זעירא אמר ואבא הוה אמר לה בשם ר' ישמעאל נאמר לחם כו' כנ"ל כמו שה"ג בפסחים שם.

(דף ב' ע"א) **שם** מה אם החטים שכשרו לשאר מנחות לא כשרו למנחת עומר. עי' במנחות ס"ח ע"ב ופ"ד ע"א הובאה ברייתא אם תקריב מנחת בכורים במנחת העומר הכתוב מדבר מהיכן באה מן השעורים אתה אומר מן השעורים או אינו אלא מן החטים ר"א אומר נאמר אביב במצרים כו' ור"ע אומר מצינו יחיד שמביא חובתו מן החטים וחובתו מן השעורים וציבור שמביאין חובתן מן החטים מביאין חובתן מן השעורים ואם אתה אומר בא מן החטים לא מצינו ציבור שמביא חובתו מן השעורים דבר אחר אם אתה אומר עומר בא מן החטים אין שתי הלחם בכורים:

שם יצאו החיטים מן הכתוב וכוסמין וש"ש והשיפון מק"ו ברם כרבנן ג' מינים הן (כנ"ל. פירושו דריב"פ ס"ל דהא דתני חמשה דברים חייבים בחלה היינו חמשה מינים. ובמשנה בריש כלאים תני החטים והזונין אינן כלאים זה בזה והשעורים וש"ש והכוסמין והשיפון ואמרינן שם זוגות זוגות קתני א"כ השעורים הוי מין אחד עם ש"ש והכוסמין הם מין אחד עם שיפון ולא הוי רק ג' מינים ואיך תני חמשה מינים חייבים בחלה. משום הכי אמר דמשנתנו ר"י בש"ר יב"ב היא דממעט מדכתיב שעורים ש"ש וכוסמין ושיפון אלמא דס"ל דש"ש לא הוי מין שעורים) אמר ר' יוסי מסבר סבר ר' יהודה ב"פ שמנחת העומר באה מן הכוסמין וש"ש והשיפון (אלו היו מין אחד בתמיה) אלו מאן דאמר תאנים שחורות במה ניזו מותר בלבנות אלא שחורות אמר לבנות לא אמר והכא שעורה אביב אמר ש"ש אביב לא

לא אמר. (היינו דלשלש ס"ל נר"י כמו של ריב"ב דש"ש מין שעורים ובכל זאת כיון דתני במנחת עומר אביב והביב לא נאמר אלא בשעורים משום הכי שעורים דוקא ואינו יכול להביא מש"ש אע"פ דהוא מין אחד עם שעורים. וא"כ נשארה הקושיא על מתניתין דתני חמשה דברים חייבים בחלה והיינו חמשה מינים הא לכו"ע לא הוי רק ג' מינים) רבנן דקיסרין בשון מה תנינן ה' מינים לא חמשה דברים שני דברים מין אחד ושני דברים מין אחד. (הלא לא נאמר חמשה מינים אלא חמשה דברים ולעולם ג' מינים הם והיינו חטים מין אחד. שעורים וש"ש מין אחד. וכוסמין ושיפון מין אחד וכמתניתין דכלאים. [נוע"י]:

(דף ג' ע"ב) **פ"א ה"א** ועוד מן הדא דא"ר זעירא על ידי ח"ב בר דיתון כו'. נ"ל הכונה דבמנחות ד' ע"א איתא אמר רב מנחת העומר שקמצה שלא לשמה פסולה הואיל ובאת להתיר כו' ורשב"ל אמר שם כשרה ושיריה אינן נאכלין עד שתביא מנחת העומר אחרת ותתירנה. ופריך שם נר"ל מקרב היכי קרבה ממשקה ישראל מן המותר לישראל ומסיק ה"ש דר"ל דקסבר האיר המזרח מתיר אפילו בזמן שבהמ"ק קיים. והירושלמי ס"ל אליבא דרב דמנחת העומר שקרבה שלא לשמה פסולה מטעם דבעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל. ועל זה אמר ר"ז דרב בר העתיה דגו דר"ח דבה היא סבר כוותיה והיינו דרב סבר כחזקיה בנו של ר"ח רבה דאמר לעיל בשעת הקרבן הקרבן מתיר. והלא כר"י דאמר לעיל בין בשעת ש' היום מתיר. ואי אמרת כר' ירמיה דמודה ר' יוחנן דאסירו שבו אסור מה"ת א"כ רב נמי בר דעתיה דר' יוחנן הוא:

(דף ה' ע"א) **שם ה"ב** אמר רבי יעקב בר זבדי זאת אומרת שלוקין על הלחן ד"ת אמר ר' יוסי תיפתר שאכל כזית מזה ומזה (פי' בתערובות שאכל שעור כזית ממין זה ושעור כזית ממין זה) מחלפא שיטתיה דר' יוסי תמן הוא אומר שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו וכא הוא אמר הכין אמר ר' יוסי ב"ר בון כיני מתניתא אי כזית מזה אי כזית מזה (ולא גיירי הכא בתערובות כלל וזה גם כונת ר' יוסי) ר' ירמיה בשם ר"ח בר ווא בגיא היה בכולם שם חמץ. כן נ"ל פשוט:

(דף ו' ע"א) **שם ה"ג** מניין שה-תרומה חייבת בחלה מן קושוי פתרין הדין קרייא מאותה בכתוב בה ראשית תרימו הלה. נ"ל פשוט מן קושי פתרין הדין קרייא ופירושו שבקושי דרשו כ דעיקר הקרא נדרש מראשית ולא כל ראשית. כדלקמן בסוף פרק דף ט' ע"ב מניין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית. וכן הפרוש בירושלמי בסוף פ"א דכתובות. מן קושי מדמו לה רבנן לפרגים. ולשון הבבלי בשבת י"ב ע"ב בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת:

(דף ט' ע"ב) **סוף ה"ו** חלה חולין הוא הייתי אומר מותר לגלגל בהן לפום כן צריך מימר החלה והתרומה הייבין עליהן מיתה וחומש. פירושו דלשון חלה הוא לשון חולין ולא דמי ללשון תרומה שהוא לשון רם לכן כיון ששם חלה הוא שם חולין ה"א מותר לזלזל בה לפום כן שנה התנא שחייבין עליה מיתה וחומש כתרומה כדי שלא יזלזלו בה. לגלגל הוא כמו לזלזל. כדלעיל בתרמות פרק ח' מעשה בחסיד אחד שהיה מגלגל בנלוי וע"ש בפ"מ שהביא מנזיר פ"ה ה"ב היה מגלגל בנזרו. אנו נגלגל כו'. וכן בשביעית פרק ט' ה"א איתא רבה עמר הוה מזיקוק המתוי מגלגלין בהדין חרדלא:

(דף י"ב ע"א) **פ"ב ה"א** ר' יוסי ב"ר חנינא אמר דר"א בן יהודה איש ברתותא היא. דמאי פ"ה ה"א ע"ש:

(דף י"ט ע"ב) **פ"ג ה"ה** מנחה שנתערבה בחולין כו'. עיין במנחות דף ק"ו ע"א במותר להכנים חולין בעזרה רק אימלני ובדפ"י שם בד"ה רבנן סברי מותר להכנים:

(דף פ"א ע"ב) **שם** אמר רשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרו שחייבים עליו משום טמא אוכל טהור (ולא הוי כטמא אוכל טמא) כן נ"ל פכ"ל. שוב מצאתי כן בנוע"י:

שם דו אמר שהנשוך תורה ור' שמעון בן לקיש סו' דו אמר אין הנשוך תורה. עיין לעיל בפ"ו דדמאי דף כ"ח ע"א אמר ר' יונה בשם ר' ירמיה מה פליגין בחיבורין לפי שבכל מקום נשוך חיבור כו':

(דף כ"ד ע"א) **פ"ד ה"ב** מצינו הלה מהלכה (כלומר מדרבנן כדלקמן באותו העמוד הוין בעי מימר מה דא"ר עקיבה נוטל חלה מקב חנה מהלכה הא מדבר תורה לא ט') לא מצינו מעשר בהמה מהלכה (דלהקריב א"א משום חולין בעזרה. וכיבמות ל' ע"א. ורעיה לא רצו לגזור משום תקלה. עיין בבכורות נ"ג ע"א ובדף ס"א ע"א):

(דף כ"א ע"א) **שם ה"ד** ולית הדא פליגא על ר' הושעיה כו' עיין לקמן בפ"ב דערלה בה"א:

(דף כ"ה ע"ב) **שם ה"ה** רשב"א אומר האשה עושה כו'. ובירושלמי בקדושין בפ"ק הגירסא ר"א ב"ר שמעון ובפסחים פ"ח ובריית' ה"ג רשב"א ובגמרא מאי טעמא דר"א בר' שמעון ובבבלי שם הגירסא ר' שמעון סתם:

מסכת ערלה

(דף ח' ע"ב) **פ"ב ה"א** הא דר"מ מחמיר בדבריהן כד"ת כו'. ירושלמי פסחים פ"א ה"ח ע"ש:

(דף י' ע"ב) **שם** עד פרון כר' עקיבה כר' ישמעאל. הירושלמי ס"ל אליבא דר' ישמעאל דאין למדין למד מן הלמד בחולין. כמבואר בירושלמי בפ"ק דקדושין ה"ב וכן בירושלמי ביבמות פ"א ה"א לפי פירוש הק"ע שם וס"ל דדבר הלמד בגז"ש אינו חוזר ומלמד בבנין אב משום הכי אמר עד כדון כר"ע —. דאית ליה למד מן הלמד — כר' ישמעאל — דלית ליה למד מן הלמד — מניין. שוב מצאתי כן בנוע"י:

(דף י"ב ע"ב) **שם ה"ג** ר"י בשם ר' הילפיי ר' יונה בשם ר"ש בן לקיש כתפוח עושין אותו בית סמאי. נ"ל דר"ל לשיטתו דס"ל לעיל בפ"ב דתרומות דהא דקתני במשנה בפ"ג דטהרות הניחן בגשמים ונתפחו ממאים אפילו לא היה בהם שעור מעיקרא. וע"ש שהביא הירושלמי לשון המשנה דמנחות טמאים שהשאור יפה והוא תפוח וה"נ ס"ל לב"ש בכל מחמץ ומתבל שממשא פחות מכשעור כתפוח שמטמא כאלו היה בו שעור מעיקרא:

(שם) **שם ה"ג** כמה דב"ש אמרי משום חימוץ מחמץ כן ר"מ אומר משום שאיבה ניכרת. עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה יש בו טומאה ואין בו איסור מהו. נראה לי שצריך לומר עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה יש בו טומאה ואין בו איסור לא. והוא דחוי למה שאמר דר"מ כב"ש. דדוקא בדבר שיש בו איסור וטומאה סבירא ליה לב"ש כיון דאוסר מטמא נ"כ אבל בעלמא אין אנו הולכים אחר השנוי לטמא וה"נ אין פוסל שנוי מראה את המקוה לב"ש ודלא כר"מ:

(דף י"ג ע"א) **בסוף ההלכה** הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של חולין מותר כנ"ל. והגר"א ביור"ד סימן ל"ט ס"ק ס"ו גורס הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור:

(דף ט"ו ע"א) **ה"ו** ואמר ר' יוסי לר' תנינא ענתונייא נהירת דהויתין אמרין את ור' בשם ר"ל כנ"ל כמו שהוא בע"ז פ"ה ה"א.

(דף י"ט ע"א) **פ"ג ה"ד** ר' יעקב ב"א שמועתא מתניתא פליגא על מ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין דתנינן תמן ולמה הוזכרו רימוני בדן שיהו מקדשין כל שהן דברי ר"מ אמר ר' יהודה לא הוזכרו כ' (כנ"ל) ושאר כל הרימונים אין דרכן לסימנות אלא רימוני בדן ע"י שאין חביבין דרכן לסימנות (והייני את שדרכו למנות) שאר כל הרמונים על ידי שאין חביבין אין דרכן (תמיד) לסימנות (מבו"ה נר"מ בשלים דס"ל את שדרכו ולר"י איך בשלין דס"ל כל שדרכו. והוא דלא כהתוס' בזבחים ע"ב שכתבו שבשאר רימונים לא חשיבי כלל ולא הוו בכלל כל שדרכן למנות. ועיין בירושלמי לעיל בתרומות פ"ו ה"ד דתנין איתן אליבא דר"מ ור"י וכמו ש"ש. טע"י. ועי' בתוס' רע"א בכלים שם:

מסכת בכורים

(דף ג' ע"א) **פ"א ה"ג** תאנים הוכות בנוקבות ענבים מאובקות. הרמב"ם בפ"ב מה' בכירים כתב ותאנים סורות ומרוקבות וענבים מאובקות מוכח שהרמב"ם גרס בברייתא זו תאנים סירות ומרוקבות. ול"נ שנ"ל תאנים סכות מנוקבות. וכמו שאיתא במשנה בפ"ב דשביעית סכין את הפגין ומנקבין אותן ותאנים כאלו אינן מן המובחר. שוב ראיתי לאחד קדום בגורס סיכות ומ"מ מפרש בסכין אותן. ולפי הנראה לא נזכר מהמשנה שהבאתי שאם היה נזכר לא היה גורס מאונקות:

(שם ע"ב) **ה"ה** מעשה במשפחה אחת ברודום כו' ושלח ר' את רומנות לבודקה (כנ"ל כמו שהגירסא ביבמות פ"ח ה"ב) ומצא שנתניירה זקנתה. נראה פירושו זקנתה אמה. כמו ביבמות פ"ו סוף ה"ה. ונשאת אמה לכהן. ואי אפשר לפרש שזקנתה ממש נשאת לכהן שא"כ היתה היא כשרה לכהונה אם נשאת אמה לישראל. כדין ישראל שנשא חללה שבתו כשרה לכהונה לר' יוחנן בירושלמי בקדושין פ"ד ריש ה"ו:

שם התיב ר' הושעיה הרי דור שני של מצרי כו'. הכונה מצרית שניה שנשאת לישראל בעברה וס"ל לר' הושעיה כר"ל בירושלמי יבמות פ"ז ה"ה ופ"ח ה"ג שנתה פסולה לכהונה. [נועם ירושלמי]:

(דף ה' ע"א) **שם ה"ו** הפרישן קודם לחנוכה ועבר עליהן חנוכה ירקבו (כנ"ל) לאחר חנוכה לא קדשו. עיין ביבמות דף ע"ג ע"א בתוס' בד"ה וטעונין וידוי שכתבו דבהפרישן לאחר החג יכול לשומרם עד שנה ד'. ועיין בראב"ד בפ"ב דבכורים ובדב"ו שם:

(דף ח' ע"א) **פ"ב ה"ב** מה פליגין ר"ש ורבנן בגידולין אבל בעירובין אף ר"ש בודה. כאן נ"ל מלקמן מן הדא לא תוכל לאכול מעשר דגנך באיזה מעשר אמרו במע"ם שהוא שנכנס לירושלים ויצא (באיזה מעשר שנתערב אמרו דבטל ברוב במע"ם טהור שנכנס לירושלים ויצא דקלטינהו מחיצות ואין לו פדיה ואי לאו הכי לא בטל ברובא דהוי דבר שיש לו מתירים ועיין בבבלי ב"מ פ"ג ע"א) יעוד מן הדא דתני לה ר"ש דתני ר"ש יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו ועירוביו וקנקניו וספק עירובו כל שהוא ואין מדליקין בו ואמר אוף בגדולין כן מה בין עירובין מה בין גידולין עירובין בעיינן הן גדולים ככר בשלו כו' מודה ר"ש באותה הסאה שהעלה מתוך מאה שהיא טעונה מחילה וטעונה הבאה ורבנן אמרי כולהון טעונות מחילה וטעונות הבאה. ר' יוחנן כו' ואמר אוף הכא וגדולין אמר ר' הילא הן דתימר גידוליהן אסורין רבנן כו' כנ"ל. [נועם ירושלמי]:

(דף י"א ע"ב) **פ"ג ה"ג** ר' מנא ביקל לאילין דמתמני בבכף כו' ואמר ר' יאשיה וטלית שעליו כמרדעת של חמור. מה שמשום טליתו למרדעת מובן ע"פ האמור בבבלי בשבת קי"ד ע"א תמן התם רבב על המרדע הוצץ ט' ועל הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדים חוצץ. בעא מיניה רשב"ל מר' חנינא מרדעת מצד אחד או משני צדדים א"ל זו לא שמעתי כיוצא בו שמעתי דתנן ר' יוסי אומר של בנאים מצד אחד ושל בור משני צדדים ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של ע"ה. מאי בנאין אר"י אלו ת"ח שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן וזה שאמר וטלית שעליו כמרדעת של חמור ואינו כטלית של ת"ח. מפני שאינו ת"ח שצריך להקפיד על רבב שעל בגדו אף מצד אחד כדי שלא יהיה חייב מיתה כדאיתא שם. גם יש שכתיבה מרדעת רמז על לוקחי הכסף שהחליפו הדעת בכסף וזה מר דעת חלוף דעת. כמו מר דכנתא בבכורות ל' ע"א ומר דמהוסה בחולין נ"ד כ"א. וכמו מרקולים לר"ת ז"ל בתוס' בע"ז נ' ע"א:

שם וח' בהיכל קדשו הא ר' יצחק בר לעזר בכנישתא מדרתא דקיסרין. בסטות בדפוס זיטאמיר בכניסתא מדרשא. והנה לעיל בברכות פ"ג דף כ"ג ע"ב איתא ר' אבהו הוה יתיב מתני בכניסתא מדרתא בקיסרין והגירסא גם בדפוס וויניציא בכניסתא מדלתא וכן גורס שם בפירוש בעל ספר חרדים ובאהבת ציון למהרז"פ וכאן גם בדפוס ויניציא הגירסא מדרתא ונראה ששם פה"ד וגם שם נ"ל מדרתא:

שם אוף ר' יונה הוה בפיתקא ולא קבל עליו מתמניא אמר עד זמן דמתמני ר' זעינה ר'. נ"ל שנ"ל ולא קבל עליו מתמניא אמר עד זמן דמתמני ר' זעינא רבי:

שם אמר ר' חמא יהודה בן טיטום הוה ברומי. נ"ל ר' יודה בר טיטם ובשביעית סוף פ"ה שגירסא ר' יודה בר סוטם ועמש"ם:

דברי הגולה ונודד ממקומו והרוס ממעצבו. מצפה לעזרת ה' ולהשועתו לישראל עמו בציון הר קדשו ובירושלים עיר תפארתו.

ווילנא. ירושלים אשר בליטא. בירח תשרי בשנת רעו"ת:

אפרים דוב הכהן לאפ באמו"ר הגאון ר' **אלחנן צבי הכהן** זצ"ל (מחבר ס' **זבחי אפרים** על מס' זבחים)

הרב בעיר וורזשבאלאוו ובעיר קיבארטי החרבה כעת. (ה' יבנה אותה במהרה):

Tillman 1342